<36626578140014

<36626578140014

Bayer. Staatsbibliothek

BASILII FABRI

THESAURUS ERUDITIONIS SCHOLASTICÆ

56

2° L. Lat. 11 [illegible]

2/4

Bill. Glob.

Living Cat

Bd. Glottica p. 411.

Pg. 407.

Feb 22

BASILII FABRI

THESAVRVS ERVDITIONIS SCHOLASTICAE.

SCHOLASTICÆ

ENARRATIONIS

LIBRI QUATUOR

AUCTORE

EMMANUELE

SA

E SOCIETATE JESU

THEOLOGIÆ

PROFESSORE

defectus nominandi Lexici Italy Editions notantur in Bibliotheca Annaeck. p. IV. C. 260.
de editione Coloniensi in Anthologia p. I. p. 172.

BASILII FABRI, SORANI, THESAVRVS ERVDITIONIS SCHOLASTICÆ:

Sive

Supellex instructissima vocum, verborum, ac locutionum: tum rerum, sententiarum, adagiorum & exemplorum: quæ docentibus juxta atque discentibus ad intelligendos solutæ ac ligatæ orationis Latinos Auctores, solidamque eruditionem comparandam, magno adjumento esse possunt:

Cum adjuncta in locis plerisque interpretatione Germanica; additis item dictionibus Græcis; syllabarum præterea indicata quantitate;

JAM OLIM POST ALIORVM OPERAS

Per

AVGVSTVM BVCHNERVM

Recensitus, emendatus, & doctorum observationibus auctus.

NOVAM HANC EDITIONEM

post binas suas priores

CHRISTOPHORVS CELLARIVS

infinitis locis correxit, & innumeris accessionibus locupletavit.

Accedit Index Germanicus vocum locutionumque copiosissimus.

LIPSIAE,

Apud THOMAM FRITSCH.

ANNO M DC XCVI.
CVM PRIVILEGIO CAESAREO ET SAXONICO.

THESAURUS
ERUDITIONIS
SCHOLASTICÆ:

Supellectilem tum vocum, verborum, ac locutionum:

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

AUGUSTUM BUCHNERUM

Recensitus, emendatus, & doctorum observationibus auctus.

a

CHRISTOPHORUS CELLARIUS

LIPSIAE,

Apud THOMAM FRITSCH.

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,

DOMINO FRIDERICO WILHELMO,

MARCHIONI BRANDENBVRGICO ET ELECTORATVS HEREDI, DVCI BORVSSIAE, MAGDEBVRGI, CLIVIAE, IVLIACI, BERGAE, STETINI, POMERANIAE, CASSVBIORVM, VANDALORVM, ET IN SILESIA CROSNAE, BVRGGRAVIO NORIMBERGENSI, PRINCIPI HALBERSTADII, MINDAE ET CAMINI, COMITI HOHENZOLLERAE, MARCAE ET RAVENSBERGAE, DYNASTAE RAVENSTEINII, LAVENBVRGI ET BVTOVIAE, ETC.

FRIDERICIANAE ACADEMIAE
RECTORI MAGNIFICENTISSIMO,

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO

PERPETVAM FELICITATEM.

DOMINO

LIBRICO

DOMINO

SERENISSIME PRINCEPS, DOMINE CLEMENTISSIME,

THesaurum TIBI offero, non ex Africæ Aureo littore aduectum, vnde largus prouentus excellæ TVAE DOMVI est; neque ex latebris fodinarum produ-ctum, quarum nec opes TIBI deesse possunt: sed erutum ex venis ingeniorum, quibus antiquitas opulenta fuit, & vetus Latium ceteras orbis partes superauit. Laudet oriens diuitias suas, & cum nouo orbe de præstantia certet; nec vero errare censendus est, qui litterarios thesauros ceteris negat postferendos esse. Si enim, quod nemo dubitat, animus præstat corpori; quæ illum nutriunt, & ad res gerendas ornant, vtique præstantiora sunt iis, quæ corpori lautitiam voluptatemque adferunt. Beatissima respublica est, in qua ingenia coluntur, & sapientia instructi rebus administrandis admouentur, in quo genere non habemus, quam cum PARENTIS TVI, sapientissimi æque vt potentissimi PRINCIPIS & clementissimi DOMINI mei, forma optima imperandi conferamus. Qui augendæ felicitati intentus, tribus Academiis, quas a MAIORIBVS accepit, quartam, cui, sereniſſime PRINCEPS, auspicatissimo imperio præes, Fridericianam

adiecit, & mirificis ornamentis illuſtrat. In qua quum ILLIVS clementiſsima voluntate humaniores litteras doceam; non alienum ab officio eſt, Latinitatis Theſaurum, ab aliis inuentum & aliquoties auctum, etiam tertiis curis meis tam locupletiorem, quam nitidiorem efficere. Qui quod myſteria litterarum habet, quæ vniuerſæ doctrinæ initiamenta ſunt; non, ſpero, nihil inde ad rem publicam & communem vtilitatem acceſſurum eſt. Quem vt auſpicatius ad vſum omnium exponam, ſub fulgentiſsimo NOMINE TVO, PRINCEPS clementiſsime, in publicum emitto. Cuius rei non iniuſtæ mihi rationes ſunt, quia, quod ex illo mihi vindico, ita in Academia TVA expolitum & nouis additamentis adauctum fuit, vt in ea demum inuentus elaboratusque hic Theſaurus videatur. Accedit, quod in eam nunc ætatem, florentiſsime PRINCEPS, adoleſcis, quæ ad humanitatis ſtudia eisdem litteris initiatur, quarum copiam, non pœnitendam forte, hic nouus & identidem cumulatus Theſaurus præbet. Quem ea clementia, precor, accipias, quæ propria TVAE DOMVS eſt, vt cum adoleſcentia TVA & amor litterarum creſcat, & Fridericiana Academia ſemper præſidio TVO gaudeat. Viue, communis SPES patriæ, viue DELICIVM Muſarum, & quem conſecro TIBI Latinitatis Theſaurum, benigniſsimo adſpectu ſerena.

SERENITATI TVAE

deuotiſſimus, ſubiectiſſimus

CHRISTOPHORVS CELLARIVS.

CHRISTOPHORVS CELLARIVS LECTORI BENEVOLO.

TErtia hæc editio est, qua Thesaurus Latinitatis, a Basilio Fabro olim inuentus, & ab Augusto Buchnero aliquoties auctus; & nostris iteratis curis cumulatus emendatusque, nunc locupletior & infinitis locis correctior in publicum profertur. Prima adgressione opus durum inueni, quum pleraque, Buchnerianis exceptis, inordinata, cruda, incompleta; multa sine auctorum nomine, cuncta fere sine sectione illorum, hoc est sine Libri, Capitis, Versus, aut similis incisi mentione: etiam innumera vocabula neglecta & prætermissa; non pauca sine exemplo, sine testimonio proposita essent, vt lector dubius relinqueretur, in quem censum illa, Latinum, barbarum, an semibarbarum deferret, quia nullam auctoritatem adscriptam habebant. Præterea sæpe numero, vt tempora ferebant, ex prauis codicibus exempla producta fuerunt, nec ipsa auctorum nomina satis salua atque integra. Commemorare enim possem, vbi Iullius, Ouidius, alii, perperam testes aduocati, aut vbi pro Suetonio Tacitus, pro Columella Liuius, & rursus Ouidius pro Tibullo laudati essent, atque sic alii pro aliis: nec in solo id Fabriano lexico, sed in ceteris quoque non triuialibus ita perscriptum, & in recentiora dictionaria transfusum fuerat. Raro gradus grammaticorum expressos, aut testimonio comprobatos vidisses, quasi leuissimi res momenti sit, nec veterum quoque auctoritate statuendum, in quibus adiectiuis, aduerbiis, aut participiis etiam, Latinus vsus superantem comparantemve gradum admittat, & in quibus illos respuat ac reformidet. Hæc dum singula addenda, supplenda, emendanda conquiro, angustia temporis excludor, nouem mensibus a bibliopola circumscri-

ſcriptus, quod certe exiguum nimis ſpatium tanto operi expediendo eſt, quum vel ſolum Ciceronem ad Iani Gruteri editionem reuocare, eiusque ſectiones, quæ Capita vocant, vbique adnotare, infinitus pæne labor ſit, cui leuando neque Nizoliani numeri, vt multi falſo credunt; neque quibus Henricus Stephanus vſus fuit, vtpote diuerſi a ſectionibus noſtris, contulerunt. Relicta ergo properanti mihi, quæ alio tempore excuterentur; idque neceſſitate illa, quam bibliopolæ res exigere videbantur. Vix autem peracta illa editio erat, quum ad nouam legendo, notando me præparaui, vt vacua ſupplerem, turbata ordinarem, abſciſſis quæ bis poſita; reductis quæ alieno loco inſertata erant. Ingens ſic cumulus editione altera acceſſit, quæ autumnalibus nundinis cIↃ IↃ XCI in lucem exiit. Reſtat, vt indicetur, quantum tertia retractatione adlatum fuerit. Qui olim in augendo Theſauro hoc, volentibus bibliopolis, laborauerunt, non idem omnes propoſitum habebant, ſicuti nec pares erant ingenio. Quæ Auguſtus Buchnerus ſemel, iterum adiecit, & poſt mortem adiicienda reliquit, vt cetera cuncta huius viri, perfecta penitus atque ita ordinata ſint, vt nihil in iis deſideretur. Sed ſua tantum inſeruit, non omnia repurgauit, nec forſan animus eidem, tot aliis negotiis diſtento, ad ſingula pertractanda fuit. Hiſtorias ceteri, philoſophorum maxime, vel ſententias & παροιμίας Græcorum adiecerunt, non inutiles quidem iuuentuti, ad lexicon autem Latinum non pertinentes. Alia quoque pæne multa diuerſis temporibus irrepſerant, quæ ſatius erat vel nunquam acceſſiſſe, vel ad paucitatis moderamen redacta fuiſſe, quibus fieri profecto non potuit, quin multa male cohærerent, & operi vniformitas plerisque locis deeſſet. A capite igitur ad calcem retractaui, & reſectis alienis, contra additis melioribus & neceſſariis, quorum magnam vim iterum congeſſeram, ſuppleui quæ hiabant, compreſſi quæ turgebant, atque ſic in eam formam, qua iam ſe prodit, hoc opus redegi, vt nunc demum ſibi conſtare, & nomen ſuum tueri videatur. Cetera, cordate lector, vtendo intelliges, & plenius quidem, hanc vltimam editionem cum ſuperioribus conferendo. Vale. In Fridericiana Halenſi, VIII Calend. Mai. cIↃ IↃ XCVI.

A LITERIS

A Litera vocalis, apud Latinos ancipitis cujusdam est potestatis, quæ aliàs produci, aliàs corripi potest, quemadmodum Græcorum α: quarum literarum eadem fuit apud veteres, tum Græcos tum Latinos, figura. Cicero de Divinat. lib. 1. c. 13 *Sus rostro si humi A, literam impresserit, num propterea suspicari poterus, Andromacham Ennii ab ea posse de-*

scribi? In Longobardico characterе nihil inter se differre literas A & V, Scaligeri observatio est: qui inde versum quendam Catulli emendat p. 85 Castig. in Catull. de monte Atho,

— — quem maximum in oris
Progenies Phthia clara superbebitur.

cum aliis legeretur: *quem maxima.* Scriptum Longobardice fuerat: *maximu.* ¶ Translata a Græcis in nostram scripturam A litera, aliquando in *e*, diphthongum commutatur: ut, Ασκλήπιος *Æsculapius*: interdum in *i*, ut κάναστρον *canistrum*: nonnunquam in *o*, ut κάρυον *corylus*, μάρμαρος *marmor*. Cæterum A insuavissimam literam ob sonum vocat Cicero in Oratore cap. 49: in repetitâ asperitatem notat Martianus Capella lib. 5. B Non displicuit tamen ejus repetitio veteribus in uno, eodemque versu. Vide Barth. ad Script. Venat. p. 42. & ad 1. Thebaid. Statii lib. 1. pag. 3.

Apud Latinos ipsum *a* crebrius mutatur in *e*, modò productum, modò correptum. Productum quidem: ut, ab *Halitus*, *anhelitus*: & in præteritis Verborum, *Facio feci*, *Ago egi*, *Jacio jeci*, *Frango fregi*, *Capio cepi* (quæ & *agi*, *jaci*, *fragi*, *capi* à veteribus scribebantur;) correptum vero, ut, *Tango tetigi*, *Cado cecidi*, *Parco peperci*, *Fallo fefelli*. Et in compositione *a*, positione productum, in *e* positione productum convertitur? ut, *Armatus*, *inermis*, *Arceo*, *coërceo*. Rursus *a* brevis, in *i* brevem syllabam, ut, *Amicus*, *inimicus*, *Armipotens*, *Stelliger*, *Caussidicus*, *Tubicen*, ab *arma*, *stella*, *caussa*, *tuba*. Sed *Tibicen* à *tibia*, penultimâ productâ, quod in eâ dictione, *i* & *a* per crasin in *i* longum commutentur. ¶ 2. in prænominibus per *A*, significatur *Aulus*: ut, *A. Postumius Albinus*. *A. Cornelius Cossus*. *A. Gellius*, &c. Sed *Ap.* & *App. Appius*: ut, *App. Claudius Pulcher*. ¶ 3. Sed & sic Romani veteres scribebant, AVG. pro *Augustus* vel *Augur*: AB V.C. pro *ab urbe condita*: Et A.A.V.C. pro *Anno ab urbe condita*: A.P.R.C. *Anno post Romam conditam*: AED. pro *Ædes*, AEDIL.CVR. pro *Ædilis Curulis*. Sed in Quæst. Tuscul. Ciceronis per literam A, Atticus interlocutor designatur, ut Lactantius lib. 1. cap. 15 Div. Instit. expressit: Lambinus personam incertam, puta Adolescentem intelligit. add. Turneb. 9. cap. 18. C ¶ 4. Cicero denique pro Milone cap. 6, *A literam salutarem* dixit, quia nota esset absolutionis: quemadmodum C, *literam tristem*, quod esset condemnationis nota. ¶ 5. A pro *ab*, vide *Ab*.

Ā, ĀB, ĀBS, præpositiones ablativæ, significant von. Et a quibus literis excipiantur, indicant exempla: nimirum à consonantibus Ā, à vocalibus plerumque *Ab*; sed tamen a consonantibus etiam, si nulla prohibeat vocis asperitas, quemadmodum Priscianus docuit: ut, *ab ducibus*, *ab Jove*, *ab re*, *ab rege*, &c. Livius lib. 30, 8 *Romanus equitatum Italicum ab dextro cornu*, *ab læva Numidas Masanissamque opposuit*. Paulo post: *neque spes venia ab Scipione erat*. Nec quisquam veterum est, qui AB consonantibus sæpius præponat, quam Livius. Hujus enim præter illa sunt *ab cruciatu* 26, 13. *ab domo* c. 50. *ab fronte* 34, 14. *ab Gallo* 11, 52. *ab jugenta* 26, 19. *ab lateribus* 32, 18. *ab multis* 25, 36. *ab nocte* 24, 46. *ab Piræeo* 31, 25. *ab quærente* 24, 6. *ab Romanis* ibidem. *ab se* 24, 4. *ab tergo*, eod. lib. c. 47. & passim alibi. Sic *ab parvulis* Cæs. 6, 21. *ab senatu* Cic. 2. Invent. c. 37. *ab sententia*, ibidem c. 48. *ab nullius tempore* pro Archia cap. 6. *ab nullis* Divin. in Verr. c. 9. *ab centro* Vitruv. 9, 8. *ab sole* Varro R. Rust. 1, 12. *ab lenone* Plautus Curcul. 4. sc. 2, 9. &c. ut taceam compositionem in *abduco*, *abluo*, *abnego* &c. quam Priscianus lib. 14. urget, & ante J, ut *abjicio*, *abjungo*, *abjudico*, *abjuro*. D ¶ 2. Et A, quidem, & *Ab*, præcedente verbo passivo, personam agentem significant: ut, *Victus est a Scipione*; er ist vom Scipione überwunden worden. Quintil. lib. 12. c. 1, *Fabricius respondit*, *se à cive spoliari malle*, *quam ab hoste vinci*. Sic *Vapulare ab aliquo fustibus*, von einem geprügelt werden / apud eundem lib. 9. cap. 2. Huc pertinet Ciceronis pro Milone formula cap. 35, *A meis civibus ea res mihi fuit honori*, umb deßwillen ist mir von meinen Bürgern Ehre wiederfahren. ¶ 3. Aliquando videtur *propter* esse, ut Plin. lib. 2. cap. 8 *Sidus Martis ignei*, *ardentis à solis vicinitate*, *binis fere annis convertitur*, hoc est, propter solis vicinitatem. Sic idem Plinius lib. 24. cap. 5. pr. *caput a sole dolet*. Ita non raro Livius, ut lib. 5. cap. 44, *Nunc ab secundis rebus magis etiam solito incauti*. Et lib. 24. cap. 30 *Tanto ardore militum est usus ab ira interfecta stationis*, &c. ¶ 4. A pro *è* vel *ex*. Suetonius Tiberio cap. 19, *A Germania in urbem regressus*. ¶ 5. *A* pro *pra* dixit Hieronym. Epist. 146 ad Damasum: *Qui prima hora conductus est*, *plus meretur ab eo*, (i. e. præ eo) *qui hora tertia missus est ad vineam*, quod Ebraismum sapit.

¶ *Abs* verò, cum ejusdem sit significationis, non frequenti tamen usu est latinè loquentibus: præponitur dictionibus inchoatis à *q* &c. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 3. pr. *Abs quovis homine*, &c. Et in Andr. a. 1. sc. 5. v. 57, *Ne abs te hanc segreges*, du wollest sie ja nicht von dir stossen. ¶ Porro duo hæc verba, *Aufero* & *Aufugio*, ab hac præpositione putantur componi incertâ valde & obscurâ indicatione Ciceronis in Oratore ad Brutum cap. 47, cum multo plura sint verba inde integrè composita: ut, *Abscedo*, *Abscondo*, *Absergeo*, *Absterreo*, *Abstineo*, *Abstemius*, *Abstrudo*.

A & AB, diversis præpositæ ablativis, locutiones bonas plurimas atque elegantes efficere solent: ut, *A puero*, *à pueritiâ*, ἐκ παιδὸς, *ab ineunte ætate*, von Kind auff / von Jugend auff. *Ab adolescentia*, *ab initio ætatis*, *à parvis*, *à primâ ætate*, *à teneris unguiculis*, apud Ciceronem passim. *A parvulo*, apud Terent. in And. a. 1. sc. 1. *Ab incunabulis*, von der Wiegen auff / Livius 4, 36. Et Quintil. procem. lib. 1 *Ab ipsis discendi incunabulis*. Sic & *Ab initio*, *a primo*, *a principio*, von forne an / apud Terent. & Cicer. *A capite ad calcem*, pro re totâ, durch und durch. *Ab unguiculo ad capillum summum*, Plaut. in Epid. 5, sc. 1, 17. Et Horat. in epist. 2, 2, 4. *Talos à vertice pulcher ad imos*: quod Germani contrà dicunt, von der Fußsolen biß auff die Scheitel. *Ab imis unguibus usque ad verticem summum*, Cicero pro Rosc. Comœd. cap. 7. Paullò diversius extulit idem illud in 2. Tuscul. quæstion. cap. 2, *Oratorum laus ita ducta ab humili*, *venit ad summum*. ¶ 2. *A prandio*, *a cœna*, id est, post, nach Tische. *Ab illo tempore*, nach dieser Zeit. Vellejus Paterculus lib. 2, cap. 104 *Protinus ab adoptione missus cum eo præfectus equitum*, &c. Suetonius in Cæsar. c. 60, *Prælia non tantum destinatò*, *sed ex occasione sumebat*: *ac sæpe ab itinere statim*. Tacitus lib. 1 Hist. c. 92 *Præposuerat prætorianis P. Sabinium a præfectura cohortis*, (ut Mercerus feliciter restituit) vel, *ab præfectum cohortis*, (quod Pichena conjiciebat) id est, postquam hactenus præfecturam cohortis administraverat. Qua ratione auctores frequentius præpositione *Ex* usi fuerunt. Sed *proximus a postremo*, apud Cic. in Orat. c. 64, ohn einer der letzte. *Secundus a rege*, hoc est, primus post regem, Hirt. B. Alex. c. 66. ¶ 3. *Ab aliquo stare*, est cum aliquo stare, vel facere, auff eines Seiten stehen / es mit einem halten. *Stare à mendacio contra verum*, Cic. lib. 1. de Invent. cap. 3. ¶ 4. Sed *ab re*, idem est, quod à negotiis, vel per negotia, apud Terent. in Heaut. a. 1. sc. 1, 23, *Tantumne est ab re tua otii tibi*, *aliena ut cures?* kanstu denn von deinem Ampt oder Geschäfften so viel abbrechen / und Muße haben? &c. ¶ 5. Plauto verò *ab re*, idem quod præter rem seu utilitatem, ut in Trinum. a. 2. sc. 2. v. 32, *Ab re consulere*, zu Schaden rathen. *Non ab re hoc est*, non alienum ab instituto. Sueton. in Aug. cap. 94, *Non ab re fuerit subtexere*, *quæ ei*, *priusquam nasceretur*, *evenerint*. ¶ 6. *Ab aliquo esse*, einem zustehen. Terent. Andr. act. 3. sc. 1. *Ab Andria est ancilla hæc*, id est, ab, vel ex Andriæ familia. Plautus Curc. a. 3. v. 82 *Credo te esse ab illo*, i. e. ejus servum esse. Cicer. in Tuscul. 2. c. 3 *Qui sunt ab ea disciplina*. Et, *Pericles ab Anaxagora uber fuit & fœcundus*, Cic. in Orat. cap. 4. Idem eleganter etiam dixit pro Muræn. cap. 30 *Nostri illi a Platone & Aristotele moderati homines*, &c. id est, Academici & Peripatetici. Videntur enim veteres sæpe hac præpositione ita fuisse usi, cum adjectiva, vel Genitivos, atque hos quidem maximè, vellent circumloqui, non modo poëtæ versus caussa; sed oratores etiam variandæ orationis. Tale illud Virgilii est lib. 2. Georg. v. 243 *dulcesque a fontibus undæ*, i. e. fontanæ, sive fontium undæ. Terent. Heaut. 3. sc. 3. extr. *Quid est*, *quod tam à nobis graviter crepuere fores? Fores à nobis*, sc. nostræ, vel nostrarum ædium. Idem Andria a. 2. v. 128 *Ea primum ab illo animadvertenda injuria est*. *Injuria ab illo*, id est, illius, quomodo & Donatus interpretatur, qui alia ejusmodi etiam apud Comicum alibi observat ac notat. Similiter Lucret. lib. 2. v. 50, *neque fulgorem reverentur ab auro*, i. e. auri. Et lib. 4. v. 1161, *Ceres est ipsa ab Iacchо*, id est, Iacchi soror. Nam sæpe apud Latinos propinquitatis ac necessitudinis vocabulum omittitur. Huc pertinet & Græcorum ratio, cùm ad patronymicum circumloquendum præpositionem ἀπὸ adhibent: qua forma Pindarus usus Nem. E. v. 89. In Novo Fœdere similiter leges Ἰούδας ἀπὸ καριώτου, *Judas à Carioto*, i. e. Cariotensis. Sed ita etiam Latini nonnunquam. Livius lib. 1. cap. 50, *Turnus Herdonius ab Aricia*: id est, Aricinus, quemadmodum & extremo capite vocatur. Idem lib. 2. c. 22 *Obsides dant e e e principum a Cora atque Pometia liberos*. Sic idem *Græcos à Phocæa*

pro *Phocaensibus* dixit lib. 34. c. 9. & Varro lib. 2. de re rustica c. 2, *Videamus quid pastores a Pergamide Maledoe potes sint.* Sic apud Virgil. Georg. lib. 3. v. 2 *Pastor ab Amphryso*, Amphrysius est. Severus Sulpicius, elegantissimus auctor, lib. 2. Sacrae Historiae cap. 38 *Sed principes mali istius habebantur à Singiduno Ursacius, Valens a Mursa, ab Heraclia Theodorus, Stephanus Antiochenus* &c. *A Singiduno, Mursa, Heraclia*, id est, *Singidunensis, Mursensis, Heraclensis, Episcopi.* Sic cap. seq. *Lucifer a Caralis*, pro, Caralitanus: & rursus: *Paternus à Petrocoriis*, similiter. Concise & per ellipsin Plautus Bacchid. a. 2. sc. 2. *Hospitem Epheso*, pro Ephesio: *hospitem Zacynthо*, pro Zacynthio, Mercatore a. 5. sc. 1. Gellius lib. 3. Noct. Attic. c. 15 *Polycritem nobilem fœminam Naxo insulâ.* Ovid. lib. 3. Trist. El. 9

Hospes, ait, nosco Colchide vela, venit.

Colchide vela i. e. Colchica. Alia ejusmodi exempla eruditi viri ad Plautum notarunt, ibi videnda. Huc pertinet & Plauti illud *A lenone amare*, quo usus est Pseud. act. 1. sc. 2. 69. & Pœnulo, act. 5. sc. 2. v. 32 *A lenone amare*, subaudi puellam. *Puella à lenone*, lenonia est, sive de lenonis familiâ. ¶ 7. A doctrina, ab equitatu, à pecunia, hoc est, quod attinet ad, seu barbare Quoad. Cicero 7. ad Att. ep. 15 *Sumus flagitiosè imparati, cum à militibus, tum à pecunia*, wir seyn schändlich oder überaus schlecht so wohl mit Soldaten als Geld versehen. Terentius Heaut. Prol. v. 13. *Tantum potuit à facundia*, hoc est, per facundiam, vel facundiæ beneficio, also gar fertig war er mit Worten. Græcis idem præstat ἔπεα. Quanquam in talibus & abundare præpositio hæc videri potest, & elegantiæ tantum addi causa. Ut in illo Lucretii lib. 3. v. 537, *Quod lethalibus ab rebus munita tenetur.* Sic *à peregre*, pro peregre Vitruvius lib. 5. cap. 7. *A foras*, pro foras apud Aggenum Urbicum de limitibus agrorum. Quemadmodum *e foris*, pro foris Plinius lib. 17. c. 25 dixit, & *de foras* Inscriptionis Veteris auctor, ut Rigaltius observat; *A longe* Vetus Bibliorum interpres. Quæ etsi non ita trita ac usitata sint, non tamen barbara habenda, quod videtur nonnullis. ¶ 8. *A fronte*, forn en/ *à tergo*, hinten. Cic. Phil. 3. c. 13 *a fronte, a tergo, a lateribus tenetur. A fronte præcipitium, à tergo lupi.* Vide Erasmi Chiliadas. Statius lib. 1. Silv. Epithal. Stellæ v. 23 *& domina niveis à vultibus obstas*, id est, stas ante dominam. Quam familiarem loquendi formam Papinio esse eruditissimus Gevartius ibidem ostendit. Similiter Frontinus de stratagem. lib. 1. cap. 5. n. 10 *Universi à limite obstiterunt.* ¶ 9. Hic transitus ab una re ad aliam significatur, *Ingenium est omnium hominum à labore proclive ad libidinem*, hoc est, ad otium; effectus nomen pro causâ, von der Arbeit geneigt zum Müßiggang/ Terent. in Andr. a. 1. scen. 1. v. 56. *A remo ad tribunal*, subaudi adspirare; hoc est, de infima conditione ad honestam. Vide Chiliad. Hic initium significatur, *A supplicijs vitam auspicatur animal cæteris imperaturum*, Plin. proœm. lib. 7. ¶ 10. Sunt elegantes & hæ locutiones; *Ab aliquo solvere, dare, numerare*, von eines Gelde bezahlen. Cicero ad Attic. 7. ep. 18 *Frater laborat, ut tibi, quod debet ab Egnatio solvat*, hoc est, ab illis pecuniis, quæ vicissim sibi ab Egnatio debentur. ¶ 11. Est & elegans usus præpositionum A & AB cum particula *usque*. Cicero in Vatin. c. 8 *Quod Augures omnes usque à Romulo decrevêrunt.* Sic & *Inde usque à Romulo, Inde usque à prima pueritia.* Vide Usque. Aliquando & hæc præpositio abundat. Varro lib. 1. cap. 2. de re rust. *Quod est inferior à dextrâ foraminibus.* Inferior a dextra, id est, inferior dextrâ, foraminum numero. Vid. Salmas. ad Carinum Vopisci cap. 19. p. 826. Contra frequens quoque τῦ A ellipsis auctoribus. Sveton. Cæsar. c. 16 *administratione Reipubl. submoveri.* cap. 19 *opem optimatibus datæ est.* & cap. 20 campum *majoribus consecratum &c.* & alibi sæpius: ubi semper *A* præpositio subaudienda.

Multus & harum præpositionum A & AB usus est in servitiis, ministeriis, & curationibus designandis: ut *A pedibus: Ab epistolis: A studiis;* & quæ de isthoc genere infinita alia apud Auctores, & in antiquis inscriptionibus maximè legere licet. Quæ vulgariter hodie cum Dativo personæ jungi solent; sed vereres Genitivum potius subjiciebant, quod ex infinitis inscriptionibus patere potest. Rei firmandæ satis erit unam ac alteram adduxisse ex Gruteri opere. Pag. 578. n. 1

M. VLPIO AVG. LIB
PHAEDIMO DIVI TRAIANI AVO
A POTIONE &c.

item pag. 61. n. 4

CN. OCTAVIVS TITINIVS CAPITO
PRAEF. COHORTIS TRIB. MILIT. DONAT
HASTA PVRA CORONA VALLARI PROC. AB
EPISTVLIS ET A PATRIMONIO ITERVM AB
EPISTVLIS DIVI NERVAE &c.

iterum pag. 584. n. 2

ALEXIO CAESARIS AVG
AB BYBLIOTHECE

& rursus eadem pag. n. 6

SVLPICIAE THALVSIAE
ANTIOCHVS TIB. CLAVDI
CAESARIS A BYBLIOTHECA
LATINA APOLLINIS &c.

Est autem in his oratio elliptica: subintelligendum enim semper aliquid, videlicet *servus, libertus, scriba*, vel aliquid aliud istiusmodi: quod item ex inscriptionibus maxime clarum; ut pag. 583 n. 9 NESTOR C. CAESARIS SERVVS GERMANICIANVS A SVPELLECTILE, & p. 598 n. 4 M. VLPIVS AVG. LIBERTVS A CVRA AMICORVM. item p. 577. n. 8 TIB. CLAVDIVS ALCIBIADES MAG. A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS. ITEM SCRIBA AB EPISTVLIS LAT. &c. Sed de loquendi hoc genere pluribus alio loco.

ABSQVE idem est, quod sine, ohne/ auctore Prisciano. Plaut. in Menæch. a. 5. sc. 7. v. 33, *absque te si fuissem*, wäre ich ohne dich gewest/ hättest du gethan. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 2. v. 25 *Quam fortunatus cæteris sim rebus, absque una hac foret*, id est, extra unam hanc rem si esset. ¶ 2. Pro Præterquam usurpavit Solinus cap. 46 de Phœnice loquens: *Postem parte purpureus absque* (id est exceptâ, ut Schottus interpretatur p. 1033. Phys. curios.) *cauda, in quâ roseis pennis cærulens inscribitur nitor.* Quem ad locum Camers ita: *Non vult Solinus, hanc alitem esse absque cauda, sed eam esse ubique coloris purpurei, præterquam in cauda.* Fere autem ita suum χωρὶς & Græci usurpant.

ABA, æ, ἄβα, moris est Armeniæ, in quo Euphrates oritur. Plin. lib. 5. c. 24.

ABACVS, ex ἄβαξ, ab ἄβαξ, mensæ genus, in quam vasa omnis generis vel ad usum, vel ad ostentationem solent expediri, Credentz-Tisch. Cicer. in 6. Verr. c. 16, *Ab hoc iste abaci vasa omnia, ut exposita fuerant, abstulit.* ¶ 2. Et tabula calculatoria, ein Rechen-Tisch. Cujus formam ex antiquis monumentis publicavit illustris vir Marcus VVelserus Rer. August. Vindel. Commentar. p. 221. ¶ 3. Macrobio etiam Abacus, alveolus est aleatorius, ein Bretspiel. Lib. 1. Saturn. cap. 5, *Diem sequentem omnes plerique abaco & latrunculo conterunt.* Quemadmodum & apud Sueton. Nerone cap. 12 interpretatur Torrentius. ¶ 4. Vitruvio Abacus quoque est, summa illa planicies in capitulis columnarum, die Platte. Vid. lib. 4 c. 1. &c. ¶ Abaculus Dimin. Sed *Abaculos* Plinius lib. 36. cap. 26 calculos dici a quibusdam indicat, vario colore tinctos, qui vel lusorii erant, ut Harduinus existimat; vel, ut alii censent, in supputationibus usurpati.

ABADIR, nom. Masc. de quo Priscianus lib. 5, *Abadir Deus est. dicitur & hoc nomine lapis ille, quem Saturnum dicitur devorasse pro Jove, quem Græci βαίτυλον vocant.* Adde infra in *Batylus* dicenda.

ABARIS, Scytha Hyperboreus, sortilegus, sive ariolus, ut ab Hieronymo in Chronico appellatur. Hic ab Apolline donatus sagitta memoratur, quam simul misisset nervo, simul & ipse auferretur unà volans: eaque ratione tot peragrasse populos, responsa reddens. Quod omne pro fabula habet Herodotus lib. 4. cap. 36. De eo & Harpocration in Lexico, Malchus & Jamblichus de vita Pythagoræ, a cujus disciplina fuisse creditur: Origen. lib. 3 contra Celsum & alii. Palladium Trojanum ab hoc Abaride confectum fuisse Julius Firmicus de errore profanarum religionum auctor est. De quo ibidem Scaliger itemque Animadversionibus in Eusebium consuli potest. ¶ Virgilius hoc nominis cuidam ex Rutulis in Turni exercitu tribuit, quem ab Euryalo occisum lib. 9 prædicat.

ABAS, antis, Ἄβας; rex Argivorum fuit, à quo *Abantes Argi* Ovidio Met. 15. v. 164. ¶ 2. Item socius Æneæ, nobilis Trojanus. Virg. 1. Æn. v. 125

Et qua vectus Abas, & qua grandævus Alethes.

Et alius eodem bello, hostis Trojanorum, cujus clypeum Æneas, cum epigrammate fixit, Virgil. 3 v. 286.

¶ Abantes, populi Euboeæ. Pausan. Eliac. 1. p. 171.

¶ Abantéus, Argivus: modo dictum in *Abas*.

¶ Abantidos regio, in Thesprotia Epiri. Pausanias d. l.

ABASSINI, Abessini, vel Abissini, Æthiopes Christiani, vide in *Habessini*.

ABBAS, *atis*, Syriace patrem notat: ecclesiasticis præfectum & rectorem monachorum. Usus Sidonius lib. 7 epist. 17 extr. ¶ Abbatissa, quæ virginibus sacratis præest. In Regula Monachorum, quæ Hieronymi Tomo 9 inserta est, sæpius occurrit. Utrumque censores Latinitatis ejecerunt.

ABDALONIMVS, rex ab Alexandro Magno Sidoniæ constitutus Justino lib. 11. c. 8, cujus æquanimitatem Curtius laudat lib. 4. c. 1, qua Alexandro dixisse fertur *Nihil habenti nihil defuit.* Diodorus Siculus lib. 17 cap. 46 *Ballonymum* vocat, barbaro nomine nonnihil ad indolem Græcorum deflexo.

ABDĒRA, æ, ἄβδηρα, & Abdērón, & Abdera, orum, quemadmodum Hermolaus annotavit. Thraciæ urbs fuit, cujus copiosè meminit Plato, & Cicero 1. de Orat. in quam Teji, Persarum

rum morum & contumeliarum pertæsi, immigrârunt; atque eo nomine ab Herodoto laudantur, quòd patriam potius relinquere, quam libertatem sibi suam eripi voluerint. Vide Adagium in Chiliad. *Abdera pulchra Tejorum colonia:* quo significamus, non deesse, quo confugiamus, si quis præter modum pergat esse molestus. Idem prorsus cum Germanico, anderswo ist auch gut Brodt essen. Patria fuit hæc Abdera Protagoræ & Democriti Philosophorum. ¶ 2. Abdēra altera in Hispania Bætica est, & quidem in ora maris Mediterranei, *κτίσμα Φοινίκων, opus Carthaginiensium*, ut Strabo appellat lib. 3. p. 108.

¶ Abdērita & Abdērites, æ, Abderæ natus. Plin. lib. 10. cap. 65, *Abderita propter ranarum muriumque multitudinem, relicto patrio solo, coacti sunt novas sedes quærere.* Quod idem & Justinus lib. 15. c. 2 perstringit. Laberius apud Gell. lib. 10. c. 17, *Democritus Abderites Physicus Philosophus, &c.*

¶ Abdēritanus adjectiv. Martial. lib. 10. Epigr. 25

Abderitana petlora plebs habes.

hoc est, stupida tibi mens est. Abderitæ enim stuporis & insaniæ nomine in fabulam abiére. Qua de caussa & Tatianus ἀβδηριλογίαν pro nugone, & frivola mera atque inepta blaterante posuisse eruditissimo Vossio observatur lib. 1. Instit. Orator. cap. 5. Tmemate 11 extremo.

¶ Abderiticus. Cicer. 7 ad Att. ep. 7 *A multis audio, constitutum esse Pompejo, & ejus consilio, in Siciliam me mittere, quod imperium habeam. Id est ἀβδηριλικὸν* (Abderiticum.) Manutius ibi stultum interpretatur, seu ejusmodi, ut Abderitarum stultitiam videatur imitari.

ABDŌMEN significat in homine pingvedinem illam in ventre inferiori sursum versus intumescentem, Celso auctore lib. 4. c. 1. das Schmeer/ der Wanst. In porcis idem est quod *sumen*, hoc est, ubera sudla cum lacte. *Abdomine tardus*, der für seinem Wanste nicht wohl kan fort kommen / apud Juvenal. Sat. 4. v. 107.

Montani quoque venter adest abdomine tardus.

¶ 2. Apud Cicer. aliquoties reperitur pro studio gulæ, quod γαστριμαργίαν Græci & πολυφαγίαν dicunt: ut in orat. pro Sest. cap. 51, *insatiabile abdomen*, ein Freß-Bauch / so nicht zu füllen ist. Idem in Pisonem cap. 17, *ille gurges natus abdomini suo, non laudi atque gloriæ.*

ABECEDARII dicuntur præceptores docentes ἄλφα πρὸς βῆτα. Hieronymus sic vocat pueros prima elementa addiscentes, Abcschützen / auctore Cœlio Rhodig. lib. 26 Lect. antiq. cap. 28. Apud Fulgentium 3. Mythol. cap. 10, Abecedaria est γραμματική: *In omnibus*, inquit, *artibus sunt prima, sunt secunda: ut in puerilibus literis, prima Abecedaria; secunda, Notaria.* Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 20 *Abecedarios Psalmos* appellari tradit, qui secundum alphabeti litteras signati per versus sunt.

ABIES, abiētis, Tanne. Virg. eclog. 7

Populus in fluviis, abies in montibus altis.

Abies *longa* apud Virg. Æneid. 11, 667. *Enodis* apud Ovidium 10. Metam. v. 94. *Crispa* apud Cic. in 3. Tuscul. c. 19. Claudianus Rapt. Pros. 2. v. 107

Apta fretis abies, bellis accommoda cornus:

¶ 2. Interdum per metonymiam materiæ ipsam significat navem. Virg. 2. Georg. v. 68

Abies cæsus visura marinos.

Idem 8. Æneid. v. 91

Labitur undâ vadis abies.

¶ Ăbĭegnus denominativum, Tennin / ut *abiegno equo pulsa arces*, hoc est Troja equo ligneo capta, apud Propert. lib. 3. eleg. 1. v. 25. Sit *Abiegna trabes*, Tennin-Bolen / Ennius Medea:

Utinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa accidisset abiegna in terram trabes.

Trabes autem pro trabs positum antiquorum more: quemadmodum, *Plebes*, pro plebs etiam dicebant. Leguntur hi versus apud Auctorem Rhetor. ad Herenn. lib. 2. c. 22, & Cicer. lib. 1. de Inventione c. 49, itemque lib. 3 de Natur. deorum cap. 30.

Abigo, Abjicio, Ablaqueo, Ablĕgo, Abligurio, Aboleo & his similia vide in simplicibus eorum & primitivis *ago, jacio, laqueo, lego, ligurio, oleo, &c.*

ABII, ex Scytharum Nomadico genere, apud Strabonem: quibuscum Tertullianus de Præscript. Hæret. c. 42 Hæreticos Ecclesiarum extorres comparat, ut felicissime eum locum restituit Scaliger Elencho Trihæresii Serrarii c. 20. Neque enim audiendi sunt viri docti, qui aliter legunt. Dicti itaque sunt populi hi, quod vitam vivérent ab humana quasi diversam, lac quippe edentes, in curribus degentes, & cœlibatu gaudentes.

ABLATIVUS, casus Latinis proprius, unde & *Latinus* M. Varroni appellatus: *comparativus* Prisciano dicitur. Ejus vim Græcorum genitivus sustinet: qui eâ de caussâ & apud Latinos haud raro Ablativi vicem obit.

ABNŌBA mons in Germaniæ jugis, unde Danubius oritur. Vide Plinium 4 cap. 12, Tacit. Germ. cap. 1. Festus Avienus Perieg. v. 437

Abnoba mons Istro pater est.

ĂBOLLA, secundùm Nonium vestis erat militaris, ein gefütter-

ter Reitrock / Diplois. Nam tunica suffulta duplex erat. Quare & *duplicem amictum* Virgilius vocat lib. 5. Æneid. v. 421. ut Servius interpretatur. Nepoti in Datame c. 3 *duplex amiculum* dicitur. In qua significatione legitur apud Martial. lib. 8 Epigr. 48

Nescit tui Tyriam dederit Crispinus abollam.

Juvenal. Satyr. 3. v. 115

audi facinus majoris abollæ.

Ubi recte vetus Scholiastes, *Proverbium*, inquit, *quasi majoris togæ, id est, sceleris potioris.* Significat hoc, quod narraturus sit facinus, tam atrox esse ac grande, ut præ eo levia ac puerilia videri possint, de quibus perstrinxisset hactenus. Nempe pro ætatis & habitûs modo, nunc minore, nunc majore veste opus est.

ABOMINOR vide in *Omen.*

ĂBŎRIGĬNES, gens antiquissima Italiæ fuerunt, dicti postea Latini, de quibus Livius 1. c. 1, & Sallustius B. Catil. c. 6, Descenderunt ab Oenotris. Alii à cacuminibus montium appellatos putârunt, quæ ὄρη Græci vocant: alii quasi *Aberrigines*, quod errantes eo venerint. Lege Victorem, sive qui tandem auctor est libelli de Origine Romana. Plinius sub finem lib. 4 Tyrios, *Aborigines Gadium* (ut quidem eruditissimus Salmasius eum locum quam felicissimè emendavit) vocat, quod a Tyriis conditæ essent Gades. Itaque *Aborigines* sunt conditores auctoresque originis, πρωτόγονοι Græcis appellati. Nec alia caussa antiquissimi Latinorum *Aborigines* dicti, quam quod dederunt genti illi originem: sive, quod posteris suis originis auctores fuerint, ut & Dionysius explicat lib. 1. Antiquitat. Roman. cap. 10. Quidam omnia, quæ de Aboriginibus feruntur, fabulæ potius, quam historiæ similiora esse putant.

Aborior, Abortio, Abortus, vide *Orior.*

Abripio, Abscedo, Abscondo, Abstergo, Absterreo, Abstineo, Abstraho, Abstrudo. Vide horum simplicia & primitiva, *Rapio, Cedo, Condo, Tergo, Terreo, Teneo, Trudo, &c.*

ABRŌN, ōnis, Ἄβρων, quidam Archivus, luxuriosus & mollis, cujus mores provesbio locum dedêre, *Abronis vita*, ἀβρωνοβίου, de molliter ac delitiosè viventibus. Ἄβρων enim & πίναβρον Græci dicunt molle quodcunque & delicatum: ut & ἀβρόδιαιτον, hominem lauti victus. Vide Chiliad.

ABRŎTŎNVM, ἄβροτονον, planta est vulgaris notitiæ, mas & fœmina. Et mas quidem duorum generum, hortense nimirum abrotonum, & per se in campestribus nascens, Stabwurtz / seu Gartenwurtz. Quod vero fœmineo adscribitur generi, vulgò *Cupressus* dicitur, & ab aliquibus, *Santolina*, Cypressen. Lucanus masculino etiam extulit genere, lib. 9. v. 920

Et larices fumoque gravem serpentibus urunt
Abrotonum, & longe nascentis cornua cervi.

¶ Abrotonītes, æ, quod per Appositionem, Syntaxeos figuram, voci *vinum* jungitur, ut *Vinum abrotonites*, pro vino ex abrotono factitio; ut & *absinthites*, & alia permulta ex plantarum appellationibus ejusmodi nomina deducta: in quibus penultima semper longa est. Singula suis offendes locis.

ABSCONDO vide in *Condo.*

ABSENS quære in *Sum.*

ABSQVE vide supra post *Ab.*

ABSINTHIVM, ἄψινθιον, herba notissima: foliis incanis multipliciter fissis & insigni amaritie prædita: dicta quasi ἄψινον, ab ἄψινθος per antiphrasin: quod à nullo animalium propter nimiam amaritudinem tangatur, Wermuth. Græci comici vetusti etiam ἄπινθιον pronunciârunt, hoc est, impotabile ex eadem caussa. Translate significat molestiam; sed tamen salutarem. Inde *Parum mellis, & absinthii multum habere*, Quintil. 3. c. 1 de suo dixit libro: id est minus voluptatis, sed plus salubritatis in studiis. Conf. Lucret. lib. 1. v. 934. seq. aut 4. v. 11. seqq.

¶ Absinthiatus, a, um. *Absinthiatum poculum*, Seneca Suas. 7. Et absolute *Absinthiatum* pro vino absinthite. Lampridius vita Elagabali c. 21, *rosato atque absinthiato vulgus ad bibendum invitabit.*

¶ Absinthītes, æ, penult. longa, *Vinum factitium ex absinthio:* Wermuth-Wein / apud Columell. 12. c. 35.

ABSIS, vide *Apsis.*

ABSTĒMIVS, ab abstinentia temeti vox facta, ut docet Quintilianus lib. 1. c. 7. Significat eum, quem Græci ἄοινον, Apulejus, Græcum quasi interpretatus, *invinium* Milesiar. sive de Asino aureo lib. 11 vocat: qui vinum non bibit, vel ex disciplinæ quadam lege, vel quod naturâ, aut ex morbi vitio abhorret. Nam vinum Latinis veteribus *temetum* appellabatur. Vetus Glossar. *Abstemius, ὁ μὴ μετέχων οἴνου*: Der nicht Wein trinckt. De eo, qui naturæ vitio à vino abstinet, Ovidius lib. 15 Metamorphoseos v. 323 dixit:

Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis.

Refert enim eo loci hanc esse Clitorii fontis naturam, ut qui quid biberit inde, vinum perpetuò abhorreat. De illis, qui disciplinæ lege à vino sibi temperant, Gellius usus lib. 10. c. 22, cujus verba hîc adducenda ipsa sunt, ut eò magis res pateat. *Qui de victu*, inquit, *atque cultu Pop. Romani scripserunt, mulieres Roma atque in La-*

tio ætatem abſtemias egiſſe, hoc eſt vino ſemper, quod Temetum *priſcâ linguâ appellabatur, abſtinuiſſe dicunt. Inſtitutumque ut cognatis oſculum ferrent, deprehendendi cauſſa, ut odor indicium ferret, ſi bibiſſent, &c.* Ac Romæ quidem antiquitus haud licuiſſe fœminis vinum bibere, Plinius lib. 14. c. 13 docet. Atque huc reſpicit, cum lib. 22. c. 24 de melitite ſcribit, ſeculis integris non fieri amplius; ſed olim dari ſolitum, cum in morbis quibusdam, tum *mulieribus vini abſtemiis.* Ubi notandum, non abſolute dixiſſe *abſtemiis*, ſed *vini abſtemiis*, quaſi abſtemius eſſet ſimpliciter abſtinens, & a quacunque re ſibi temperans; non vini tantum ſive temeti abſtinens. Quemadmodum & Horatius lib. 1. Epiſt. 12 hac voce uſus in illo:

Si forte in medio poſitorum abſtemius herbis Vivis.

Auſonius Commemoratione Profeſſorum Burdigalenſ. de Artio Patera:

Salibus modeſtus, felle nullo perlitus,
Vini cibique abſtemius.

Quo loco, *abſtemius cibi & vini* dicitur, non certè qui penitus abſtinet, ſed qui id guſtat parce; & ſobrie ac temperanter in cibo & vino ſe gerit, hoc eſt, qui ἐγκρατὴς eſt. Apuleji in Apologia pro ſe verba ſunt: *Dicitur ante horam ſecundam diei jejunus adhuc & abſtemius teſtimonium vendidiſſe.* Ubi *abſtemius* eſt, qui pro diei tempore nihil dum vini biberit. Ac ita Paullinus quoque Nolanus Epiſt. 7, *Videant ergò*, inquit, *qui nos non mane ebrii, ſed veſpere jejuni, nec heſterno inflati, ſed hodierno abſtemii &c.* Sic etiam *Prandium abſtemium*, in quo nihil habetur vini, Gellius dixit, lib. 13. c. ult.

ABSVRDVS, adject. abſonus, inconveniens, à re & loco alienus. Græcè ἄτοπος, ungereimt / ungeſchickt / quemadmodum vulgò loquuntur: ἐκ ἀτόπου δόσεως, συμβαίνει πάντα, hoc eſt, *uno abſurdo dato*, ſeu admiſſo, *ſequuntur alia.* Terent. Adelph. act. 3. ſcen. 3. v. 21, *Inepta atque abſurda ratio.* Et in eadem, act. 5. ſcen. 8, *Prabum, ineptum, abſurdum, atque alienum a vita mea.* Cicero pro Roſc. Com. cap. 7, *Eſt hoc quidem auribus animisque hominum abſurdum.* Comparatio etiam hujus Adjectivi eſt. Cic. 1. Nat. Deor. c. 16 *multo abſurdiora ſunt ea, quæ poetarum vocibus fuſa ipſa ſuavitate nocuerunt*: & 2 de Fin. c. 13 *quo nihil mihi videtur eſſe abſurdius.* Ad Attic. 7 ep. 13 *abſurdiſſima mandata.*

¶ Abſurde, Adverb. ungereimt. Cicero ad Att. 5 epiſt. 1 *abſurde & aſpere reſponderat.* Idem 2. Tuſc. c. 4 *ſi abſurde canat is, qui ſe haberi velit muſicum*, wenn falſch ſinget ꝛc. Superlativo Auguſtinus dixit lib. 4 extremo de Trinitate: *Deus Pater abſurdiſſime miſſus diceretur*: etiam lib. 15 ejusdem tractatus cap. 26 *abſurdiſſime diceretur.*

¶ Abſurditas. Claud. Mamertus 3. de Anim. c. 11 *hanc utramque abſurditatem ſententia ſana reſpuit.*

¶ Perabſurdus, ſehr ungereimt. Cic. 5 de Fin. c. 11 *Atque etiam illud ſi quis dicere velit, perabſurdum ſit.* Et per trueſin Lege 25 Dig. de Probation. *Per enim abſurdum eſt.*

¶ Subabſurdus, nonnihil abſurdus, etwas ungereimt. Cic. 2. de Orat. c. 67 *Sunt illa ſubabſurda, ſed eo ipſo ſæpe ridicula.*

¶ Subabſurde. Cic. ibidem c. 68 *Ridentur hercule omnia, quæ a prudentibus, quaſi per diſſimulationem non intelligendi, ſubabſurde falſeque dicuntur.*

ABSYRTVS, Medeæ frater, quem ſecum abſtulit fugiens, &, ut perſequentem patrem moraretur, diſcerpſit, artusque laceros ſparſit per mare. Vide Ovidium lib. 3. Triſt. Eleg. 9. ubi rem graphicè deſcribit: attingit & Seneca Medea v. 963. *Ægialeum* alii vocant: de quo infra.

¶ Abſyrtis, vel potius plurativo numero, *Abſyrtides* ſunt inſulæ maris Adriatici juxta Dalmatiam, ab eodem Abſyrto Medeæ nomen trahentes, quia & ibi diſcerptus a ſorore credebatur. Vide Strab. lib. 7 p. 218. Singulariter Lucanus lib. 3. v. 190, ut Grotius emendat,

Colchis & Adriacæ ſpumans Abſyrtis in undas,

(alii *Abſyrtos* legunt) quæ *Colchis* cognominatur ex Medeæ Colchidis ibi perpetrato, ut fabula habet, ſcelere.

ABVNDO, vide *Unda.*

ABȳDVS & Abȳdon, maſcul. fœm. & neutro genere: ἄβυδος, urbs Aſiæ ad Helleſpontum ſita, patria Leandri, de quo ſuo loco. Virgil. 1. Georg. v. 207

Pontus & oſtriferi fauces tentantur Abydi.

Val. Flaccus lib. 1. v. 285 *Abydos gemina*, dixit: Hac enim forma apparet appropinquantibus, propter Seſti vicinitatem. *Ne temere Abydum*: ſubaudi, *navigeſ*: id eſt, ne quod grave periculum ſuſcipias ſine cauſſa valdè neceſſaria. Admonet adagium, non temerè eſſe adeundos improbos, ut à quibus, non corruptus aliquo vitio, nemo redire ſoleat. Præterquam enim, quod calumniatores eſſent Abydeni, molles etiam & effœminati erant. Sic & olim peregrinationes Romam verſus, ſuſpectæ & infames erant, propter improbitatis & vitiorum contagia. Vide hæc tria adagia in Eraſ. Chiliadib. *Abydum ne temere*; *Abydena illatio*, vel *Abydena bellaria*: & *Abydus.*

¶ Abydēnus, qui aut natus Abydi, aut ibi habitat, adeptus jus civitatis. Abydeni autem cum obſiderentur a Philippo Macedoniæ rege, eo converſi pertinaciæ ſunt atque furoris, ut omni ſpe ſalutis abjectâ, ſe ſuasque uxores & liberos, ferro, flammis, & omni genere mortis, crudeliſſime interficerent, ne in hoſtis venirent poteſtatem, ut Livius narrat lib. 31 cap. 17. & ſeq.

ABȳLA, æ, mons eſt excelſus Mauritaniæ ad Gaditanum fretum, Calpæ monti, qui in Hiſpania eſt, oppoſitus: quos ambos, Herculis *columnas*, & *metas* laborum ejus, (de quibus vide in Hercules) dixerunt. Plin. procem. lib. 3. & Mela lib. 1. cap. 5 conſulantur. Avienus Periegeſi v. 111

Mauri Abyla, & dorſo conſurgit Iberica Calpe.

ABYSSVS, ἄβυσσος, vorago aquæ immenſæ profunditatis, ſive, ut Iſidorus 13 cap. 20 definit, profunditas aquarum impenetrabilis. Abgrund. Alcimus Avitus de terra poſt diluvium exſiccanda lib. 4 v. 534

Quæque prius vomuit letali ex ore fluenta,
Obicibus propriis conſtricta reſorbet abyſſus.

Eccleſiaſticorum fere eſt, qui etiam ad ſedem inferorum transferunt. Prudent. Hamartig. v. 835 de anima peccatis polluta:

Merſandam penitus puteo ferventis abyſſi.

& Pſychomach. v. 91

Abde caput triſti jam frigida peſtis abyſſo,
Occide proſtibulum, manes pete, claudere Averno.

B AC, copula eſt, Und. Poſt quod officium multas ex ſe parit locutiones latinas. ¶ 1. Collocatum poſt *alius, aliud, aliter, ſecus, contra, contrarium*, & poſt *nomen*, aut *adverbium comparativum*, idem fere efficit quod particula, *quàm.* Terent. in Phorm. a. 4. ſc. 4 *Aliud mihi reſpondes, ac rogo*, antworteſt anders / als ich dich gefragt. Cicer. ad Attic. lib. 16. ep. 13 *Ne ſim ſalvus, ſi aliter ſcribo, ac ſentio.* Varinius Ciceroni lib. 5. famil. ep. 10 *Longe aliâ conditione ego ſum, ac cæteri imperatores.* Sic cum *aliter, ſecus, contra*, Cicer. in Orat. c. 40, *Ut contra ac dicas, accipi & ſentiri velit.* ¶ 3. Ac, poſitum poſt *ſimiliter*, ſignificat, UT. Cicer. 3. Nat. D. c. 3, *Similiter facis, ac ſi me roges*, gleich als bitteſtu mich. ¶ 4. Sic poſt *æque, par, pariter, juxta.* Cic. de Amic. c. 6, *Quis eſſet tantus fructus in proſperis rebus, niſi haberes, qui illis æque, ac tu ipſe, gauderet?* Eandem omnino vim habet particula, *Atque*, ut infra oſtendam. ¶ 5. Cicero in Orat. poſt reditum in Sen. c. 8, *Reliquis officiis juxta ac ſi meus eſſet frater ſuſtentabit*, id eſt non ſecus, aut, æque ac ſi meus eſſet frater. ¶ 6. Terentius Heaut. a. 2. ſc. 2. v. 23 *Eſt animus erga te idem, ac fuit.* i. e. qui fuit. Ac ita *ni atque* uſus etiam eſt Nepos. Exempla plura vide apud Hadrianum Cardinalem, quem ſtudioſis omnibus oportet eſſe quàm familiariſſimum.

C ACACIA arbor ſpinoſa in Ægypto & Galatia, ex cujus ſemine ſuccus expreſſus in paſtillos denſatur: etiam, ſed minus efficax ex foliis. Succo etiam nomen acaciæ hæſit, cujus medicinalem uſum Plinius lib. 24 cap. 12 tradidit.

ĂCĂDĒMIA, ἀκαδήμεια & ἀκαδημία, unde anceps apud Latinos penultima eſt. Cic. 1. de Divinat. c. 13

Inque Academia umbrifera nitidoque Lyceo,
Fuderunt claras fœcundi pectoris artes.

Laurea Ciceronis libertus apud Plin. 31 cap. 2

Atque Academia celebratam nomine villam, &c.

Et Claudianus Panegyr. de Manlii Theodori conſulatu v. 94

In Latium ſpretis Academia migrat Athenis.

& Sidonius Epithal. Polemii, quod carmen 15 eſt, v. 120

Obviet & quanquam totis Academia ſellis.

Locus erat Athenis ſuburbanus, mille paſſus ab oppido diſtans, arboribus plurimis pulcherrimisque conſitus, templisque ac monumentis virorum illuſtrium exornatus. Nomen ab *Academo*, Heroë, habuit (quem tamen alii *Echedemum*; & locum ipſum *Echedemiam* vocârunt, ut Stephanus auctor eſt, itemque Plutarchus in Theſeo ac Sylla, quanquam nec deſunt, qui Ecademum, & Ecademiam ſcribunt, vid. Voſſ. de ſectis Philoſophorum c. 12 § 3 p. 66) qui conſervavit. Unde Horatius deſignaturus hunc locum, *Academi Silvas*, vocavit lib. 2 Ep. ult. *Atque inter Silvas*, inquit, *Academi quærere verum.* Eò autem commigravit, & domicilium tranſtulit, ſcholamque ibi inſtituit Plato, princeps Philoſophorum, magna diſcipulorum frequentia; quare & *Academia*, id eſt Platonis illa domus ac ſchola, quæ in eo rure erat, *nobiliſſimum totius terrarum orbis Gymnaſium* Ser. Sulpicio lib. 4. Famil. Epiſt. 12 appellatur. Et hac de cauſſa hodieque Sapientiæ ſtudiis deſtinata loca ac ſcholæ, *Academiæ* nominantur. ¶ Apud Ciceronem ſæpius *Academia*, ipſa in Academia philoſophantium ſecta, qui Academici dicti ea de re, de quibus mox erit dicendum, dicitur. ¶ Idem Cicero & villam quandam ſuam hoc appellavit nomine, recolendæ memoriæ Platonis, quem maximè mirabatur, & boni omnis cauſſa, cujus non ſemel in libris ſuis meminit: & eò pertinet verſus Laureæ, ſuprà à nobis allatus. Totum Laureæ carmen, quo celebravit fontes calidos, qui in parte villæ eruperant, apud Plinium d. l. lege, ubi de villa ipſa etiam habes.

¶ Ab Academia dicti *Academici*, certa Philoſophantium familia ſive ſecta. Qui duplicis generis; veteres & novi fuerunt. Veteris Academiæ princeps ipſe Plato; novæ Arceſilas, ut Cicero in Academicis Quæſtionibus docet. Novaſſe autem inſtitutum vide-

videbatur Arcesilas, quod nihil comprehendi & doceri de quaquam re posse, incertaque esse omnia, pronunciaret. Id faciendum putavit, quod Socratem etiam ac Platonem, principes Sectæ, disputasse in utramque partem res, non affirmasse, animadverteret. Quam ob caussam & Cicero nihil discriminis revera inter veterem & novam Academiam esse existimabat. Sed tamen aliud est, sustinere assertionem; aliud nihil omnino asseri posse, statuere. Huc accedit, quod Sextus Empiricus Lib. 1. Pyrrhon. Hypoth. cap. 33 observat; Platonem quidem, cum exercendi caussa disputat, affirmare nihil; cæterum cum serio agit rem, decernere omnino atque statuere. Ut cum de ideis, de providentia, de vitâ cum virtute conjunctâ, illi, quæ oppleta vitiis est, præferendâ, disputat. Jam eo in loco Sextus multo plures Academiæ, quam duos gradus percenset. Quod & forsasse Cicero fecerat in iis Academicarum Quæstionum libris, quos tempus hausit atque absorpsit. Nam in fragmento prioris libri, eoque extremo, novam Academiam usque ad Carneadem perductam scribit. Quod idem propemodum est, ac si dixisset, Carneadem rursus novam & tertiam aliquam instituisse, quod ibidem Sextus prodit: qui alios, & quartam ac quintam constituisse, commemorat. Diogenes Laertius veterem, mediam & novam Academiam facit, ejusque auctorem Carneadem; mediæ verò Arcesilam, & veteris demum Platonem. A Scepticis sive Pyrrhoniis distare Gellius docet lib. 11. cap. 5. extr.

ACALANTHIS, Idis, ἀκαλανθὶς, nisi rectius forte dicas *Acanthilis*, ἀκανθλὶς, & *Acanthis*, *idis*, ἀκανθὶς, una & eadem avis est, parva illa, omnibus nota, colore viridi obscuro, non splendido. Gaza *Spinum* & *Ligurinum* dixit, ἀπὸ τὸ λιγυρὸν τῆς φωνῆς, hoc est, à vocis argutia lepida & grata: Germanis est, Zeisgen/ Zeiske oder Zunsle. *Carduelis*, quæ *Thraupis* Aristoteli est, non est. Gesnerus. Hoc Virgilii lib. 3. Georg. v. 338. *resonant & acanthida dumi*, ex vetustis exemplaribus sic legendum Pierius contendit,

resonant acalanthida dumi.

2. Acalanthis est & nobilissimæ canis nomen; unde illud Aristophanis in Pace, Ἀκαλανθὶς ἱπποτρόφου τυφλὰ σκυνί. Vide Eras. Chiliad.

ACANTHUS, ἄκανθος, planta hortensis & silvestris: *Hortensis*, inquit Dioscorides, *à Romanis paderota dicitur*, Beeren-Klau. Foliorum ejus figuras non columnarum solum ornamentis addebant, sed & vestibus intexebant. Virgil. 1. Æn. v. 649

Et circumtextum croceo velamen acantho.

De acantho verò silvestri idem lib. 2. Georg. v. 119

Et baccas semper frondentis acanthi.

¶ Acanthinus, adject. ut, *herba foliis acanthinis*, mit stachlichen Blättern/ Plin. 25. cap. 7.

¶ Acanthus nomen proprium aliquot urbium, in Macedonia, Ægypto, Athamania, & Chersoneso Cnidia. Juxta harum aliquam cicadas (alibi vocales) mutas esse scripsit Stephanus Byzantius. Hinc

¶ *Acanthia cicada*, proverbium in indoctos & infantes, aut Mufices ignaros: cujus auctorem Simonidem idem citat Stephanus. Adde Chiliadas Erasmi.

¶ Acanthium, ἀκάνθιον, planta est albæ spinæ similis, foliis aculeatis. Plin. 24. c. 12.

ACARNA, æ, herba cinco similis, colore flavicans, succo pinguis, Theophrasto.

ACARNĀNIA, Græciæ regio inter Epirum & Ætoliam, a qua Acheloo amne distinguitur. Vide Palmerii Græc. Antiq. lib. 3 ineunte. Incolæ dicti sunt

¶ Acarnānes, & unus singulariter Acarnan, ut, *Philippus natione Acarnan*, Curt. 3. c. 6, & *equites Acarnanes*, ibidem c. 2. n. 16. Ovidius 8 Metam. v. 569

Amnis Acarnanum latissimus hospite tanto,

id est Achelous.

¶ Acarnānicus, & Acarnanius, adjectiv. ut *Equi Acarnanici*, hoc est, Epirotici, quod de optimis dicebatur. Vide Chiliad. Erasmi. Apud Lucianum in Meretriciis Dialogis, χοῖρος ἀκαρνάνων, *porcellus Acarnanius*, proverbiali figura de re delicata dicitur. Sic enim Musarium, meretrix, Chæream amatorem, quem deperibat, vocat. Et quando dicit, φασὶ, vulgare verbum intelligit. λεῖός μοι, φασὶ, χαρίεις, καὶ χοῖρος Ἀκαρνάνων: *Lævus mihi*, ut dicunt, *Charea, & porcellus Acarnanius.*

ACARNE piscis, vide *Acharne.*

ACATALECTVS & Acatalecticus vide in *Catalectus.*

ACATIVM, ἀκάτιον, navigii species est carinati prorâ rostratâ, & puppi inflexâ, quam Belgæ *boatem* vocant, ein Boot. Hoc ex Plinii verbis colligitur, qui concham quandam dicit *acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata*, lib. 9. cap. 30. ¶ 2. Acatium majus velum navis est, das grosse Segel im Schiffe. Isidorus lib. 19 cap. 3, & Pollux lib. 1. c. 9, qui virili forma ἀκάτος utitur.

¶ Ācātus, idem quod Acatium. Tertull. lib. 5. adv. Marc. c. 1, *Pontice*, inquit, *nauclere, si nunquam furtivas merces vel illicitas in scatos tuas recepisti.* ubi le Prieur commentatur: *navigii genus, quod velis, non autem remis agebatur.*

ACCENDO. quære post *Candeo* in C.

ACCENSVS, nomen ministri publici, aut militaris ordinis, vide in *Accenseo* sub Censeo.

ACCERSO vide in *Arcesso.*

ACCĬPĬTER. Appellatio communis est omnibus propemodum avibus rapacibus, ut Æsaloni, Buteoni, Falconibus. Accipiter, ein Habicht. Extractus è nido, *nidarius* vocatur. Captus verò postea, quam nidum reliquit, *Sorus* est. Et qui per ramos nido egressus aliquandiu matrem sequitur, *Ramarius* dicitur. Ex Gesnero. Adde Plinium lib. 10. Histor. Natur. cap. 8. Plautus in Persa 3 sc. 3 v. 5 *Accipiter pecuniarum*, pro homine pecuniarum avidissimo. Ambrosius de fratris Obitu Oratione: *Eos, qui aliena quærunt, rectè accipitres pecunia nominabat.*

ACCIVS, vel potius, Attius, Poëta Latinus Tragicus. Quintilianus eum cum Pacuvio confert, & utrique gravitatem sententiarum ac pondus verborum tribuit lib. 10. cap. 1. Alii tamen ut duriusculum notarunt. Pacuvio de tragœdia sua, *Atreo*, quam ei legit Accius, judicanti, *quod sonora quidem in ea essent omnia, sed duriora paullum & acerbiora*, respondit: *idem accidere solere ingeniis, quod pomis. Ea enim, quæ dum & acerba nascantur, mitia fieri & jucunda; quæ vero bruta statim gignantur & mollia, non fieri mox matura, sed putria*, Gell. lib. 13. c. 2. Fragmenta ejus ex Cicerone, Gellio, Nonio, Prisciano & aliis collegerunt Robertus & Henricus Stephani.

¶ *Accius Navius*, augur nobilis dissectâ cote; de quo Romanarum rerum scriptores in Tarquinii Regis historia, & inprimis Cicero lib. 1. de divinatione.

¶ *Accius Pisaurienſis*, celebris orator, relatus à Cicerone in Oratore suo, qui & Accii hujus accusationi pro Cluentio respondit.

¶ *Accius Tullius*, Volscorum Imperator, de quo Livius lib. 2. c. 35.

¶ Accianus, adject. ut *versus Acciani*, Cic. 9. fam. ep. 16.

ACCO, a Græcis celebratur fatua quædam & inepta mulier, quæ domi sedens ad speculum cum imagine suâ, tanquam cum aliâ quapiam muliere confabulabatur. Solebat eadem spongiâ pulsare clavum. Quare derivant ab eâ Grammatici verbum ἀκκίζω, *accisso*, & *accismus*, in quo stultæ cujusdam & ineptæ recusationis est significatio. Credunt enim & hoc habuisse fœminam illam, ut quæ concupiscceret maxime, detrectaret eadem tamen. Vide Erasm. Chil. 2. Centur. 2. extr. Hadr. Jun. adag. 585. Cœl. Rhodigin. lib. 17. c. 2.

¶ Hinc, ut dictum est, *Accismus*, ἀκκισμὸς, deducitur, quo recusationem, cum spe & cupiditate accipiendi conjunctam, significari volunt. Lucianus in Amoribus: πολλοὶ ὁ μὲν τῶν ἀνδρῶν ἀκκισμὸς, h. e. multi simulant recusare, quod cupidissime volunt.

¶ *Acco* & *Alphito* junguntur a Plutarcho de repugnantiis Stoic. f. 1040. tanquam mulieres, quarum formidine solebant pueros compescere. Scilicet ut nostræ *Manducum* aliquem (einen Freßmann/ Kinderfresser/ Pop-Haus/) cum ore hiante frendentem dentibus interminantur refractariæ pueritiæ. Reinef. 3. Var. Lect. 15. p. 579.

ACCON, vide mox, *Ace.*

ACCVSO, vide in *Caussa.*

ACE, Phœniciæ civitas, *Ptolemais* postea appellata, ut Strabo & Stephanus tradunt. *Accho*, sacris litteris Judic. 1. v. 31. Bochart. c. 2 Palæstinæ, *Acon* seu Aconensis civitas; Jacobo à Vitriaco cap. 25 Historiæ orient. *Acon*: ad quem locum vide, quæ notat in edit. Duac. An. 1597 Andr. Hojus p. 461. Fullerus lib. 4. Miscell. sacr. c. 15 docebit, male quæri à Stephano vocabuli originem in linguâ Græcâ, explodi autem debere vocem, quæ sit apud Josephum Ἄκκη, confer & notata Bosio ad Nepotis Datamen c. 5. n. 1.

ĀCEO, acui, acere, i. e. acidum esse; säuerlich seyn. Extat apud Catonem de re rustica cap. 148. *Vinum quod neque aceat, neque muceat*, Wein/ der weder säuerlich noch kanicht sey. Ulpianus L. 9. §. ult. D. de contrab. emt. *Si modo vinum acuit.* Et alibi.

¶ Hinc Āceſco. Horat. lib. 1. epist. 2. v. 54

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.

Palladius 3. c. 25, *vinum de piris factum, hieme durat; sed primo acescit æstate.*

¶ Coacesco, coacui. Cic. de Sen. c. 18, *Ut non omne vinum, sic non omnis ætas vetustate coacescit.* Et apud Pompon. L. 85. D. de legat. 3, *quod coacuerit vinum.* Usus & Corn. Celsus lib. 2. c. 1.

¶ Exacesco, exacescere, durchaus versäuren. a quo Præterit. *exacuit* apud Colum. lib. 12. c. 17.

¶ Inacesco, idem. Apulejus lib. 5 p. 163. [ed. Elmenh.] *Si tibi etiam, ut par est, inacuit nostra contumelia*, die Schmach beisset.

¶ Peracesco, Plaut. Bacchid. a. 5. sc. 1. v. 13, *Hoc, hoc est, quod peracescit, hoc est demum quod percrucior.* Eodem sensu, quo modo Apulejus.

¶ Ācidus, adject. scharff/ säuerlich. *Acida sorba* dixit Virgil. 3. Georg. v. 380. *Acetum acidissimum*, Plaut. Pseud. 2. sc. 4, 49. Et *sonus acidior*, Petron. Tragur. p. 59.

¶ Acidulus, diminut. Plin. 15. c. 15, *piri acidulo sapore.* Sic *Acidula aqua*, aut absolute, etiam Pluraliter *Acidulæ*, Sauerbrunn / Plin. lib. 2. c. 103.

¶ Subacidus, Cato de R. R. cap. 108, *vinum subacidum.*

¶ Ăcor substant. acidus sapor. Quintil. lib. 9. cap. 3, *In cibis interim acor ipse jucundus est*, der scharffe säuerliche Geschmack.

¶ Ăcetum hinc est, Essig. *Acetum acre*, Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 117. *Acetum mordax* apud Pers. Satyr. 5. v. 86. *Acetum durum* apud Serenum Carm. 4, scharffer Essig. *Aceto macerare*, mit Essig zwingen und erweichen. Plin. 10. c. 60. *Ova aceto macerata in tantum molliuntur, ut per annulos transeant.* De ejus vi in macerandis saxis, lege Livium lib. 21. cap. 37, itemque Vitruvium lib. 8. c. 3. ubi & de aliis habes, quæ acetum solvit, & apud Plinium præter cætera acria bene cruorem sistere scribit Celsus l. 5. vid. Plin. lib. 23. c. 1. ¶ Tacitus 5. Hist. c. 6, cum de bitumine Judææ tradit, *acetum* videtur appellasse liquorem, qui jam concrevit in crustam, quod in aceto fieri solet. ¶ Plautus & alii hoc nomine usi pro acumine & prudentiâ: Plautus Bacchid. a. 3. sc. 3. pr. *Nunc experiar, sitne acetum tibi peracre in pectore.* Pseud. a. 2. sc. 4, 49 *Ecquid habet is homo aceti in pectore?* Vide Proverb. *Aceto perfundere, Acetum habet in pectore.*

¶ Ăcētāria, orum; neut. Plural. Plin. 19. c. 4. sunt herbæ quæ ex aceto sumuntur, ad excitandam appetentiam; cujusmodi nobis sunt, lactuca, nasturtium, menta, Salat-Kräuter. πάξιμα Græcis: de quibus plura Salmasius Exercitat. Plinianis.

¶ Ăcētōsa vulgo, quæ oxalis est seu rumex, Saurampffer.

ĂCĒTĀBŬLUM. Sunt, (& in his Joh. Posthius observ. in Realdi Columbi Anatom. tit. uterus p. 507.) qui ab accipiendo dictum putant, quasi *acceptabulum.* Nec aliter scribit hanc vocem Cœlius Rhodiginus lib. 13. antiq. Lect. c. 32, quam *acceptabulum*. Verùm Quintilianus lib. 8. c. 6, dum in acetabulis, quicquid habeant, catachresin agnoscit, perinde ut in pyxidibus, cujuscunque sint materiæ: satis innuit, ab aceto derivandum esse vocabulum. Hoc enim vult: ut pyxides proprie sunt, quæ e buxo (quem πύξον vocant græci,) per catachresin autem etiam, quæ ex aliâ materiâ: sic acetabulum esse proprie vasculum, quo soleat acetum inferri mensis; per catachresin ea voce signari & alia, quicquid habeant, vasa. Est ergo vi originis Acetabulum ein Essignäpp oder Schüßlein / ein Essigschälichen. Etiam Græci ab aceto vocant ὀξίδα, & ὀξύβαφον. ¶ 2. Nomen est mensuræ in liquidis & aridis. In liquidis idem est, quod sextarius, hemina & cotula, drey Theil eines Nösels / seu ein Nösel / minus quartâ parte. Vide Plin. extremo libro 21; quod mensuræ genus Græco nomine *oxybaphum* Fannius dixit carmine de mensuris liquidorum. ¶ 3. *Acetabula* in corporibus Anatomici vocant pyxides, quibus coxendices infiguntur, cotyledones. Plinius 28. c. 11, *Ossa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur.* Vide *Ischion.* ¶ 4. In piscibus mollibus, ut polypo, & insectis, *acetabula* dicuntur caliculi, quibus attrahunt vel sorbent humores. ¶ 5. Item brachia vel chelæ, Krebs- oder Scorpion-Scheeren. Plin. 9, 30 *Luctatur* [polypus] *complexu, & sorbet acetabulo.* ¶ 6. Sunt & Psephopæctarum vascula, quibus manuum quadam celeritate efficiunt, ut, quos calculos sub uno earum conditos putares, eos statim sub alio ostendant, ut illi calculi ex uno acetabulo in aliud per miraculum transisse videantur: Schüsselein / deren sich die Taschenspieler in ihrer Gaukeley gebrauchen. Seneca Epist. 45, *Ista* (loquitur de Sophistarum Syllogismis cornutis,) *sine nocte decipiunt, quomodo præstigiatorum acetabula & calculi, in quibus fallacia ipsa delectat.*

ĂCĔPHĂLI, ἀκέφαλοι, hæretici fuerunt; ideo sic appellati, quòd, quis factionis eorum auctor extitisset, non constaret. Euthymius inter præcipuos ejus sectæ auctores fuisse scripsit Severum quendam Antiochenum Episcopum, cui Evagrius Timotheum Alexandrinum adnumerat. Vindices hi Acephali se professi sunt explosæ doctrinæ Eutychis in Synodo Chalcedonensi, quod proprietatem duarum in CHRISTO naturarum pernegassent, unam tantum in ejusdem personâ naturam asseverantes. Meminit Acephalorum & Suidas & Isidorus 8. Orig. cap. 5. ¶ 2. Cœlius eos etiam sacerdotes Acephalos dixit, qui sui juris, nulli sint episcoporum potestati subjecti; lib. 3. antiq. lection. cap. 11. ¶ 3. Et versus denique acephalos esse idem censuit cum Hermolao, qui a brevi syllaba inciperent.

ĂCER, eris, in genere neutro apud Plinium & Ovidium legitur: Plinium quidem lib. 16. c. 15, *Acer tilia fere amplitudini, operum elegantia ac subtilitate citro secundum*, &c. Ovid. 1. Amor. eleg. 11. v. 26

Subscribam: Veneri fidas tibi Naso tabellas
Dedicat: at nuper vile fuistis acer.

ein Maßholderbaum oder Ahorn. De hac arbore Plinius præter id, quod supra de *operum elegantia & subtilitate* dixit; eodem lib. cap. 43, *in laminas secantur aceris genera.* Ex quo genere fuisse scriptorias tabulas, modo Ovidius indicavit.

¶ Ăcernus denominativum. Virg. 2. Æn. v. 112

Præcipue cum jam trabibus contextus acernis,
Staret equus.

Mensa acerna, apud Martial. lib. 14. tit. epigr. 90.

ĂCER, acris, acre, adjectivum trium & duarum terminationum; sed sæpissime trium, scharff. *Cibi acres*, insuaves edentibus propter acrimoniam. Plin. lib. 7 epist. 3 *Dulcibus cibis acres acutosque miscerem.* Et alter Plinius fine lib. 10, *acria in cibis difficulter perficiuntur.* ¶ 2. Post quam significationem transfertur ad alia plurima. De homine quando usurpatur, opponitur partim leni ac miti, partim segni ac pigro: & strenuum itaque, & in urgendo proposita constantem, ac qui nihil indulget, nihil connivet, nihil remittit, designat, & sævo propior est. Nam & Servius in Virgiliano illo lib. 3. Æn. v. 14 *acri regnata Lycurgo, acrem*, sævum ac cruentum interpretatur. Terent. in Phorm. Act. 2. sc. 1. *Nunc suâ culpâ, ut sciat lenem patrem illum factum me esse acerrimum.* Cicer. 1. off. c. 41 *Animadversor acer & diligens vitiorum.* Sic *acer hostis*, & *inimicus acerrimus*, qui urget semper & nunquam finit quiescere. *Miles acer*, id est, fortis, streitbar. Virgil. lib. 12. Æn. v. 938 *Stetit acer in armis Æneas* Et lib. 8. v. 614 *acrem Turnum* similiter dixit. Ubi Servius, eruditissimus Scholiastes: FORTEM, inquit: *& propriè apud nos* (Latinos) *acer est, qui apud Græcos θυμὸς dicitur. Nam fortem & vehementem θυμὸς, & asperum & amarum potest significare.* Sic *Acer equus* apud Ovid. lib. 2. extr. de Ponto:

Acer & ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.

Cic. in Oratore cap. 5. *Vir acerrimo ingenio*, ein geschwinder Kopff. Idem 1 de Orat. c. 21 *studio acriore esse, quàm* &c. fleißiger sein / als ꝛc. i. e. intentiore, sicut Tacitus lib. 11. c. 11 *laborem plebis acriorem* dixit. *Acerrimi visus esse*, apud Plinium est 8. c. 25, sed *bellum acerrimum*, da es scharff hergehet / apud Cic. pro Balbo c. 6.

¶ Acriter, adv. scharff / hefftig. Livius proœmio operis: *Ad illa pro se quisque acriter intendat animum.* Horatius 1. Satyr. 2. v. 15

Quanto perditior quisque est, tanto acriùs urget.

Cic. pro Flacco c. 11 *intentis oculis acerrime contemplari*, steiff ansehen / genau betrachten.

¶ Acriculus, diminutivum ab Acris, apud Cic. 3. de Orat. c. 17, qui *acriculum* Zenonem dixit, ut feliciter Turnebus & Gruterus depravatum locum restituerunt.

¶ Ăcrĭmōnia, vis est in rebus, quæ gustantur, aut quocunque sensu percipiuntur, acrior, mordax & ingrata: Schärffe / ut, *Mira inest acrimonia sinapi, & cepis.* Sic Cato R. R. 157 *si ulcus acrimoniam brassicæ ferre non poterit.* 2. Translate pro severitate ad Herenn. 3. cap. 15 *convenit in vultu pudorem & acrimoniam esse.*

¶ Acritudo, Schärffe / vis admordendi dissolvendique, qualis in aceto est. Vitruvius lib. 2 cap. 9 de cupressu & pinu: liquor, *qui inest, habet amarum saporem, qui propter acritudinem non patitur penetrare cariem.* Idem lib. 8 cap. 3 de aquis calculos in corporibus humanis discutientibus verba faciens: *Fieri autem*, inquit, *hoc naturaliter ita, ideò videtur, quod acer & acidus succus subest in ea terra, per quam egredientes venæ intinguntur acritudine: & ita, cùm in corpus ineunt, dissipant, quæ ex aquarum subsidentia & concrescentia offenderunt.* Plinio *asperitas* est lib. 9. c. 35. ubi *asperitate aceti & vi margaritas in tabem resolvi* scribit. ¶ Tralate Gellius lib. 10. c. 27. *Par fuit quondam vigor & acritudo amplitudoque Romani populi & Pœni.*

¶ Acritas, idem Gell. l. 13. c. 3, *Nihil quicquam interest, suavitudo dicas, an suavitas, acerbitudo, an acerbitas, acritudo, an (quod Accius in Neoptolemo scripsit,) acritas.*

¶ Acredo idem, sed rari usus. Palladius mense Januar. c. 16 de juglande: *Nuces servantur cepis mistæ, quibus hanc vicissitudinem reddunt, ut eis acredinem tollant.*

¶ Peracer, peracris, sehr scharff. Cic. 9. fam. ep. 16, *Cæsar habet peracre judicium.*

¶ Inacresco, ut inacesco. Tertull. adv. Gnostic. cap. 1 *Nausea nominis inacrescit.* Adde Rigaltio notata.

ĂCERBUS, adjectivum, proprie immaturus, crudus, unreiff / herb / sive ut Nonius ait, *incoctus, & de pomis frequentius dicitur*, quemadmodum Ciceroni *uva peracerba gustatu* est, de Senect. cap. 15. Hinc *maturo*, quamvis translata significatione, opponit Ausonius Parental. 14 extr.

Indole maturus, funere acerbus obis.

Nam ad plures alias res transfertur, & Varro apud Nonium *virginem acerbam* dixit non maturam viro: & *acerbum funus* Virgilius Æn. 6 v. 429 de funere puerorum, quod Zeno Veronensis Sermone de Jobo *crudum* appellat. ¶ A gustu verò hoc nominis & ad auditum retulit Lucretius lib. 2. v. 410

Ne tu forte putes ferrea stridentia acerbum
Horrorem.

¶ Usurpatur quoque eleganter pro molesto, aspero, duro, inimico, tristi: ut *Frigus acerbum*, apud Horat. lib. 1. epist. 18. *Acerbus inimicus*, Cic. de Amic. c. 24. idemque 1 de Orat. c. 51 *Mala multò majora & acerbiora verbis facere.* Et *acerbissimum odium*, 3. ad Attic. ep. 8. *& inimicitiæ acerbæ* apud Propert. lib. 2. eleg. 8. *Acerba facetia*, ein giffiger Stich / apud Tacitum lib. 5. annal. c. 2. Apud Florum lib. 2. c. 12 *acerbi dubiique tumuli*, superatu difficiles & multum molesti subeuntibus. ¶ Acerbi homines, tristes,

tristes, austeri, superbi & sui sensus appellantur. Vide mox Acerbitas.

¶ Peracerbus, valde acerbus, sehr herb. Proprie, ut *uva peracerba*, Cic. de Senect. c. 15; translate Plinius lib. 6. ep. 5, *Mihi illud peracerbum fuit, quod* &c.

¶ Acerbitas, substant. herber Geschmack / Bitterkeit / praeter propriam notionem significat fortunam adversam, & quicquid durum perpessu ac asperum est, sive laborem ac cruciatum affert. Cicero in Catil. 4. c. 1, *Ut omnes acerbitates, omnes dolores cruciatusque perferrem.* Pro Plancio c. 42, *Nunc timeo, ne nihil tibi prater lacrymas queam reddere, quas tu in meis acerbitatibus plurimas effudisti.* *Acerbitatem temporis*, pro duritie; & iniquitate idem alibi dixit. Nam saepe hoc nomen locum habet in illis rebus, quae cum injuria & injustitia conjunctae sunt. Cicero ad Trebatium vel Trebianum lib. 6. Ep. 10, *Spondeo tibi istam acerbitatem & injuriam non diuturne fore.* Tacitus lib. 13. Annalium cap. 50, *Temperandus publicanorum cupidines, ne per tot annos sine querela tolerata nobis acerbitatibus ad invidiam verterent.* Ubi *Acerbitates nobis*, Neue Beschwerden und Auflagen. Corn. Nepos Cimone c. 2, *Quod jam nonnullae insulae propter acerbitatem imperii defecerant.* ¶ 3. Acerbitas & de ira, seu iracundia dicitur, quae vehementius effervescit & in verborum contumelias erumpit: quae aliquando *πικρία* Graecis, de quo infra in AMARVS dicemus. *Acerbam naturam* Suetonius vocat de Illustr. Grammaticis c. 9, quo de Orbilio agit: *Fuit autem*, inquit, *naturae acerbae, non modo in antisophistas, quos omni sermone lacessivit; sed etiam in discipulos, ut Horatius significat, Plagosum eum appellans. Ac ne principum quidem virorum insectatione abstinuit. &c.* Cicero Lelio c. 23, *Apud quem evomat virus acerbitatis suae.* Ubi *virus acerbitatis*, stomachus seu bilis est. Idem ad Q. Fratrem lib. 1. Ep. 1, *Quod vitium* (iracundia) *cum in hac privata quotidianaque vita levis esse animi atque infirmi videtur; tum vero nihil est tam deforme, quam ad summum imperium acerbitatem naturae adjungere.* Apud Sueton. Caesare c. 12, *Acerbitas*, saevitia est, & praeceps ad nocendum cupiditas: *Sorte judex in reum ductus, tam cupide condemnavit, ut ad populum provocanti nihil aeque, ac judicis acerbitas profuerit.* ¶ *Acerbitas* etiam vocatur vitium, quod illi virtuti opponitur, quam Aristoteles *φιλίαν* dixit, qua praeditos Latini *comes, jucundos, commodos* vocant: alterum scilicet extremorum, quo gravitas atque constantia animi corrumpitur; Graeci *ἀνδρίαν* vocant: de qua multa atque praeclara Casaubonus ad Theophrasti Characteres. Latinis *arrogantia, pertinacia, contumacia* dicitur. Corn. Nepos in Dione cap. 6, *Hanc ille invidiam non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit.* Cicero ad Q. Fratr. lib. 1. ep. 1, *Nam si implacabiles iracundiae sunt, summa acerbitas est; sin autem exorabiles, summa lenitas.* Similiter hac voce usus est Caesar lib. 1. de Bell. Civ. c. 32. & Cicero lib. 4. Fam. Ep. 4. itemque Livius lib. 44. c. 10.

¶ Acerbitudo, idem quod *acerbitas*, apud Gellium lib. 13 cap. 3. Verba modo in *Acritas* attulimus.

¶ Acerbare, verbittern. Hoc verbo utuntur Virg. lib. 11. Aen. v. 407. Stat. lib. 3. Thebaid. v. 214. & lib. 12, v. 75. Claudian. lib. 2. de raptu Proserp. v. 208. & alibi, pro exagitare, exstimulare, & acerbum facere, v. g. ex cit. 12 Thebaidos: *gaudia acerbare alicui*, einem die Freude versaltzen.

¶ Exacerbare, usitatius est, eadem significatione. e. g. *Exacerbari superbia & avaritia cujus*, apud Livium lib. 29. c. 6. extr.

¶ Acerbe, adverb. bitterlich / scharff. Cicer. lib. 1. epist. 5. *Acerbe & asperе nimium accusari.* Idem pro Plancio c. 8. *Acerbe ferre*, id est, impatienter & dolenter. Compar. *Acerbius.* Sueton. Aug. c. 27, *inceptam proscriptionem acerbius exercuit.* Superl. *Acerbissime.* Caes. 1. Civ. c. 2, *Ut quisque acerbissime crudelissimeque dixit, ita quam maxime ab inimicis Caesaris collaudatur.* Adde ibid. cap. 5.

ACERRA, x. Festus ACERRA: *ara, quae ante mortuum poni solebat, in qua odores incendebant. Alii arculam dicunt esse thuriariam: scilicet ubi thus reponebant.* Brevius verius que, ni fallor, V. Scholiastes Horatii *Thuribulum* interpretatur: id est, vas in quo odores incenduntur Deorum honori. V. G. *λιβανωτὸς Acerra, thuribulum*, ein Rauchfaß. Ovid. 4. Fast. v. 934 *Cumque meri patera thuris acerra fuit.* Horat. 3. Od. 8 *Acerra thure plena.*

¶ Acerrae, arum, civitas Campaniae, vicina Neapoli. Virgil. 2. Georg. v. 225

Sacris Clanius non aequus Acerris.

Quia crebrae Clanii fluminis praeterfluentis inundationes urbem eam exhauriant. Servius.

ACERSECOMES, x, mascul. Ἀκερσεκόμης, intonsus. Apud Graecos Epitheton Apollinis est. Juvenal. Sat. 8. v. 128 pro puero posuit:

— — *Si nemo tribunal*
Vendit acersecomes, si nullum in conjuge crimen.

Pueri enim Romanorum copiosa & prolixa coma insignes.

ACERVUS, ein Hauffen / secundum Vallam lib. 4. congeries est rerum minutarum, nonnunquam tamen majorum etiam. Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 2. v. 55. *Acervi frumenti sunt domi.* Horat. lib. 1. Serm. Sat. 1. v. 33

Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris.
Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.

Translate Cicero pro Sylla c. 27 *Acervi factiorum*, gantze Hauffen grober Sünden. ¶ Acervus Chrysippi vel Stoicorum. Ita Persius Satyr. 6 extr. Soriten, Syllogismi genus, vocat, qui exinde Ciceroni dictus est

¶ Acervalis, puta syllogismus, 2. de Divin. c. 4. Vide & *Sorites.*

¶ Acervare, aufhauffen / in usu est Plinio 26, c. 4, *plura undique acervabimus*: & Quintiliano lib. 9. c. 3, *Nec verba modo, sed sensus quoque idem facientes acervantur.* Ab hoc est

¶ Acervatio, Aufhauffung / ut *Acervatio saporum pestifera*, Plinius lib. 11. c. 53. &

¶ Acervatim, adverb. Hirt. B. Alex. c. 31, *plerique acervatim se de vallo praecipitaverunt.* Hauffenweiß. Cicero pro Cluentio c. 10, *Acervatim jam reliqua dicam Judices.* Id est, promiscue, sine ordine, über ein Hauffen.

¶ Coacervare, frequentius est quàm *Acervare*, cujus significationem quoque auctiorem facit, Hauffen zusammenschlagen. Cic. Agrar. 2 c. 27, *Pecuniae coguntur & coacervantur.* Caesar. 2. Gall. B. c. 27, *coacervatis cadaveribus.*

¶ Coacervatio, Zusammenhäuffung. Cicero Partit. Orat. c. 35, *frequentatione argumentorum & coacervatione uniuersa.*

¶ Coacervatim. Apulejus lib. 2 Florid. *non sigillatim ac discretim, sed cuntim & coacervatim offerre.*

¶ Superacervare, Tertull. ad Nation. lib. 1. cap. 15.

ACESIUS, Ἀκέσιος, Apollo ἀλεξίκακος Pausaniae in Attic. p. 3 est ab ἀκέομαι, medeor. Coel. Rhodig. lib. 16 c. 19.

¶ Acesei & Heliconis opera appellabantur, quae singulari artificio confecta viderentur, künstliche Gewebe / à duobus celebratis artificibus, Aceseo Patarensi & Helicone Carystio.

¶ *Acesias medicatus est*, Hie ist ein böser Arzt bey gewest. Dere, quae hoc pejus habet, quo magis accuratur. Occasio adagii accepta est ab Acesia, quodam imperito & stupido medico. Vide chiliad.

ACESSARI luna, locutio proverbialis alia, in comperendinatores, qui novas subinde causas negotiorum differendorum comminiscuntur, à nauta quodam Acessaeo nomine, ira ignavo, ut quoties tentanda navigatio esset, semper diceret, se expectare magis opportunam lunam. Vide chiliad.

ACESTES, x, Ἀκέστης, Siciliae Rex, notus ex Virgilii poemate. v. g. Aen. 1. v. 554

Trojanoque à sanguine clarus Acestes,

¶ A quo Acesta urbs appellata fuit: Aeneid. 5. v. 718

Urbem appellabunt, permisso nomine, Acestam.

ACESTIDES, plural. fornaces sunt ferreae & praegrandes, in quibus fit cadmia, die Oefen darinne der Cobalt (grauer Matthiolo) wird. Dioscorid. lib. 5. cap. de Cadmia.

ACETABVLVM & Acetum, vide supra in *Aceo.*

ACHAEMENES, Ἀχαιμένης, avus Cyri, Persarum regis, Herodot. 7. c. 11. unde commune Persicorum regum nomen factum perinde ac *Artaxerxes.* Ammianus lib. 19 cap. 4, *Persis Saporem & Achaemenem appellantibus & Artaxerxen, quod Rex regibus imperans, & bellorum victor interpretatur.* Horatius lib. 2 oda 12

Num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
Permutare velis crines Lycymnia?

¶ Achaemenius, a, um, Persicus. Quemadmodum *Costum Achaemenium* Horatius lib. 3 Ode 1, & *nardum Achaemeniam* Epod. 13 pro unguentis Persicis, dixit. Persae enim unguenta instituerunt, auctore Plinio lib. 13 cap. 1.

¶ Achaemenidae, tribus vel gens Persarum, qui & Pasargadae dicebantur. Vide Herodotum lib. 1. cap. 125. Sed

¶ Achaemenides vel Achemenides, ex Ulyssis sociis fuit apud Virgilium Aeneid. 3, v. 613 &c.

¶ Achaemenia, regio Persarum, quam Achaemenidae incoluerunt. Steph. Byzant.

¶ Achaemenis, idis, foem. herba magica, hac vi praestans, ut conjecta in aciem hostium trepidationem illis incutiat, & tergat vertere cogat. Plinii sunt verba lib. 26 cap. 4.

ACHAIA, Ἀχαΐα, Graecia propria est, laxiore usu vocabuli, inter Thessaliam & Peloponnesum intercepta: aut praecipua ejus regionis portio. Angustius Isthmum & proximam in Peloponneso regiunculam significat. Adi geographos. Ovidius Epist. Helenae v. 209

Quid de me poterit Sparte? quid Achaia tota?

¶ Achaeus, Ἀχαιός, Graecus. Ovid. 4 de Ponto Epist. 10. de Achaeis Ponticis (Strab. 9) Graecorum colonia:

Nec potes infestis conferre charybdin Achaei.

¶ Achaïas, idem in epist. Heroid. 3. v. 71

Inter Achaiadas longè pulcherrima matres.

¶ Achaïas, idem 5. Metamorph. v. 308

Perque tot Haemonias, & per tot Achaidas urbes.

¶ Achaïcus Virgil. 2. Aen. v. 462

Et Danaûm solita naves, & Achaica castra.

¶ Achi-

¶ Ăchīvus, Græcus. Virgil. 2. Æn. v. 45

Aut hoc incluſi ligno occultantur Achivi.

Horatius 1. epiſt. 2. v. 14

Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi,

proverbiale eſt, wenn die Herren einander rauffen wollen / müſſen die Bauren die Haar darleihen. Vide chiliad.

ACHARNAE, curia, vel vicus Atticæ major, de quo Pauſanias in Atticis. Pindaro Nem. Oda 2 n. 4 Acharnæ ſunt *ἰσάνορες*, *ſtrenuæ* ſeu *fortium virorum genitrices.*

¶ Acharnanus, Acharnis oriundus. Nepos Themiſtocle cap. 1, *Is* (pater Themiſtoclis) *uxorem Acharnanam civem duxit.* Ubi vide interpretes, Boſium præcipue.

¶ Acharnenſis. *Acharnenſes*, Ἀχαρνῆς, Ariſtophanis Comœdia appellata.

ACHARNE piſcis marinus Plinio lib. 32 ſub finem: præſtantiſſimus capitur circa Ænum Thraciæ, Αἶνος ἄχαρνος, apud Athenæum lib. 7 cap. 9 pr. ex Galliæ Cyclopibus.

ĂCHĀTES, æ, Ἀχάτης, fidiſſimus Æneæ comes eſt apud Virgil. ἀπὸ τῦ ἄχεος, hoc eſt, a ſolicitudine, quæ regum perpetua comes eſt, ſic dictus, quemadmodum Servius putavit. Virgil. 1. Æn. v. 163

Conſtitit, & lacrymans: quis jam locus, inquit, Achate,
Quæ regio in terris noſtri non plena laboris?

¶ 2. Alius eſt Achates, de quo Auſon. Idyll. 10. v. 316

Spimæ enim tecti teſtudine Corus Achates.

Ubi Achates videtur quidam fuiſſe, quem in deliciis habuerit Arſinoe. Et ut Arſinoe Venus & Chloris cognominata: ita Achates Corus vel Zephyrus: Joſ. Scal. 1. Auſ. Lect. 4. ¶ 3. Eſt & *Achates* fluvius Siciliæ. Plin. lib. 37. c. 10. ¶ 4. a quo nomen accepit ſuum *Achates* gemma, cujus differentias multas ibidem Plinius recenſet, ein Achat / Achatſtein. Adverſatur venenis, ac medetur araneorum atque ſcorpionum ictibus, viſum acuit, &c.

ĂCHĔLŌUS, Ἀχελῶος, fluvius rapidiſſimus Epiri eſt e Pindo monte oriens, de quo vide ſupra in Acarnania. Ovid. lib. 9 Metam. v. 96

Opperiuntur aquæ; tulitus Achelous agreſtes,
Et lacerum cornu medium caput abdidit undis.

Narrant veteres, Acheloum amnem incerto curſu modo ſectum in partes, modo circumactum obliquo agmine (unde tauri & ſerpentis formam induiſſe dicitur) diu de agro adjacente belli cauſam Ætolis & Acarnanibus præbuiſſe, donec eum Hercules aggeribus domuit, eoque beneficio Oenei Ætolorum Regis filiam (Deianiram,) in matrimonium impetravit, Hug. Grot. lib. 2 de Jure B. & P. cap. 3. n. 16. Hinc videlicet fabula Poëtarum de certamine Herculis & Acheloi, quam apud Ovidium lege init. lib. 9 Metamorph. Conf. Barth. ad L. 2. Thebaid. Statii p. 650. ¶ Macrobius lib. 5. Saturnal. cap. 18 probat veteres *Acheloum* pro quavis aqua uſurpaſſe, tam Græcos quàm Latinos.

¶ Achéloius adject. Virg. 1. Georg. v. 9

Poculaque inventis Acheloia miſcuit uvis.

Pocula Acheloia, id eſt, aquas.

¶ Achelōïdes, id eſt, Sirenes Acheloi filiæ apud Ovid. 5. Metamorph. v. 552

Vobis, Acheloides, unde
Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?

¶ Idem & Achelōĭădas easdem dixit lib. 14. Metam. v. 87

terras
Sulphure fumantes, Acheloiadumque relinquit
Sirenum ſcopulos.

ĂCHĔRON, Ἀχέρων, & *Acheruns* apud Plautum in Captivis, poëtis fluvius eſt inferorum, ſic dictus, quod vel gaudio careat, vel dolore & triſtitiâ abundet, Ἀχαρῆς vel ἀπὸ τῦ ἄχεος καὶ ῥέω, quod dolore fluat. ¶ 2. Hinc & pro inferis ipſis Horatius uſus eſt lib. 1. Ode 3, *Perrupit Acheronta Herculeus labor.* Et *Acheruntis oſtium*, id eſt, inferorum apud Plaut. Trin. a. 2. ſc. 4. v. 124, ubi vide Interpretes. Propert. 3 eleg. 4

Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas,
Nudus ad infernas, ſtulte, vehêre rates.

Cæteri fluvii infernales ſunt, *Cocytus, Styx, Lethe, Phlegethon*, de quibus vide ſuis literis.

¶ 3. Servius ad Æneid. 6, v. 107 ſcribit, locum eſſe in Campania, montibus undique adeò ſeptum, ut nec orientem nec occidentem ſolem poſſit adſpicere. ¶ 4. Eſt & Acheron fluvius Epiri, de quo Strabo conſulatur lib. 7 p. 224; & alius in Eleide, de quo idem Geographus lib. 8 p. 237; & rurſus alius ejusdem nominis, in finibus Lucanorum & Bruttiorum in Italiâ. Unde ambiguitate vocabuli deceptus Alexander Epiri Rex, cùm oraculo Dodonæo juberetur cavere Acheruſiam aquam, ibi enim fatis ejus terminum dari, cùm id de Acheronte Epiri eſſet interpretatus, docuit eventus, Acherontem alterum fuiſſe deſignatum, qui & hæc narranti Livio lib. 8. c. 24 *Acheros* vocatur. Ibi enim à quodam Lucano exule transfixus eſt.

¶ Acherontĭcus, adject. Plaut. Bacch. 2. ſc. 2, 21. *Regiones colere mavellem ego Acherontĭcas*, Prudentius Cathem. 5. v. 127

Illa nocte, ſacer qua rediit Deus
Stygnis ad ſuperos ex Acherontĭcis.

¶ Acherontia, Apuliæ civitas eſt, Lucaniæ vicina, quam quia parva eſſet, & in edito ſita, *nidum* Horat. dixit lib. 3. carm. ode 4, *Quicunque celſæ nidum Acherontiæ.*

¶ Ăchĕrūſius, a, um. Lucretius lib. 3. v. 25 *At contra nusquam apparent Acheruſia templa.* Quod de Ennio habet: cujus illud eſt apud Varronem 6 de L. L. n. 2 *Acheruſia templa Orci ſalvete infera.* Utrobique autem regiones Acheruntiæ, ſive inferi, quo mortui commeant, deſignantur.

¶ Ăchĕruſia, æ, Ἀχερουσία, palus juxta Cumas in Campania ex Acheronte diffuſa. Plin. 3. c. 5. ¶ 2. Lacus item Theſprotiæ in Epiro: ex quo Acheron profluit amnis, qui in Ambracium ſinum defertur, Pomponio & Straboni. ¶ 3. Item ſpecus, de quo ſic Pompon. lib. 1. c. 19, *Juxta Heracleam Ponti ſpecus eſt Acheruſia, ad manes (ut ajunt) pervius, atque inde extractum Cerberum exiſtimant.*

¶ Acherūſis, idis, idem Valerio Flacco lib. 5. v. 73, quod Acheruſia.

ACHĒTAE, cicadæ ſunt majores argutæ & canoræ Plinio, lib. 11. c. 26, *Majores*, inquit, *quæ canunt, vocantur Acheta, & quæ minores ſunt ex eis, Tettigoniæ, ſed illæ magis canoræ.* Quod ex Ariſtotele deſcripſit, apud quem idem legitur lib. 5. hiſt. animalium c. 30, καλοῦσι δέ τινες τὰς μὲν (τέττιγας) μεγάλας καὶ ᾠδοτέας, ἀχέτας, τὰς δὲ μικρὰς τεττιγόνια. Achetæ, die groſſen ſingenden oder kirrenden Heuſchrecken.

ACHILLAS, æ, Ἀχίλλας, miniſtri regii nomen, cujus manu Pompejus interfectus eſt: Plutarch. in vita Pompeji. Lucan. lib. 8. v. 618

At poſtquam mucrone latus funeſtus Achillas
Perfodit.

ĂCHILLES, Ἀχιλλεύς, Græcorum omnium fortiſſimus, *cedere neſcius*, Horat. 1 Oda 6; &

timor ille Phrygum, decus & tutela Pelasgi

Nominis, Ovid. 12. Met. v. 612. *Armipotens*, Virgil. 6, 839. *terroris expers*, Catull. 64, 334. *Priamo fatalis*, Stat. 1. Achill. 475. *magnanimus*, Ovid. 13 Met. 298 &c. Fuit Pelei & Thetidis nymphæ filius, qui puer Chironi primùm, homini Theſſalo juſtiſſimo educandus traditus eſt, à quo medullis animalium; mox & carnibus ex venatu nutritus, non cibis cerealibus, qui χλοὶ dicuntur, nomen ejusmodi accepit: ſive, quia medendi rationem ab eodem præceptore doctus ἄχη λύειν, id eſt, dolores ſolvere didicit. Nam & hanc diſciplinam, rei militaris & Muſices morumque ſtudio adjunxit. De Muſices & morum ſtudio hæc Ovid. lib. 1. de arte v. 11

Phillirides puerum citharæ præfecit Achillem,
Atque animos molli contudit arte feros.
Qui toties ſocios, toties exterruit hoſtes,
Dicitur annoſum pertimuiſſe ſenem.
Quæ Hector ſenſurus erat, poſcente magiſtro
Verberibus juſſas præbuit ille manus.

Et Juvenal. ſatyr. 7. v. 220

— Metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patrius in montibus, &c.

Poſt Chironem traditus Achilles fuit erudiendus Phœnici, qui docuit eum, ut Homerus Iliad. 1 v. 443 teſtatur, Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων, hoc eſt, *Cum benedicendi vitæ quoque noſcere normam.* Septem cubitorum Achillis ſtaturam fuiſſe, ſunt qui ſcripſerint, ſed fabulosè: Unde & ἑπταπήχυν eum Lycophron dixit, cujus longitudinis Oreſtis etiam corpus fuiſſe, Herodotus prodidit lib. 1. cap. 69. Periit Achilles poſt Hectorem à ſe interfectum, jaculo trajectus à Paride in templo Apollinis Thymbræi, in quod a Priami filiis ſimulatione nuptiarum cum Polyxena ſorore, quam adamarat, invitatus fuerat. Sepultus eſt a Græcis in promontorio Sigæo. Fatalem enim ipſi expeditionem Trojanam olim futuram, matri Thetidi Proteus vates prædixerat. Hæc ex variis ſcriptoribus. Cicero pro Archia cap. 10. *Quam multos ſcriptores rerum ſuarum magnus ille Alexander ſecum habuiſſe dicitur? Atque is tamen, cùm in Sigæo, ad Achillis tumulum adſtitiſſet, O fortunate, inquit, adoleſcens, qui tuæ virtutis præconem Homerum inveneris.* Quod & ab aliis refertur. ¶ 2. Ab hoc Tragœdiæ Ariſtarchi *Achilles* nomen eſt. Plaut. in prol. Pœnuli

Achillem Ariſtarchi mihi commentari lubet;
Inde mihi principium capiam ex Tragœdia.

¶ 3 Ad hujus etiam Achillis exemplum *Romanus Achilles* ob inſignem fortitudinem dictus fuit Lucius Siccius Dentatus. Vide Gell. lib. 2. cap. 11. Plin. 7. c. 28. & ibi Dalechampium. Imò & Q. Cotius Valerius: Vide Valerii Maximi lib. 3. caput 2. de fortitudine n. 21. ¶ 4. Similem in modum ævo recentiore Albertus, Friderici I. Filius, Marchio & Elector Brandenburgenſis, ob fortitudinis & rerum geſtarum laudem *Achilles Germanicus* à Pio II Pontifice cognominatus eſt: Dreſſer. part. 4. Iſag. Hiſtor. p. 489. Adde Plaut. Milit. Glorioſ. act. 2. ſcen. 1. v. 61, ubi Achilles pro forti per antonomaſian ponitur.

¶ Ăchillēa, Ἀχίλλεια vel ἀχίλλειος, herba: ſed quam falsò *millefolium* quidam dixêre. Certe cognatam eſſe herbam *millefolio terreſtri*, Cordus ſcripſit, Feldgarb / oder weiſſe Reinfahren. *Sideritim Achilleam* ab aliis appellatam Dioſcorid. ſcripſit.

¶ Ăchil-

¶ Achillēis, ἀχιλλὶς hordei genus est Theophrasto lib. 8. hist. plantar. ¶. 2. Et Achillēis, ĭdis, inscripti sunt libri duo Statii de rebus gestis ad Trojam Achillis.

¶ Achillēides (scribunt & Achillīdes) Pyrrhus dictus fuit, Ovid. epist. 8

Pyrrhus Achilleides, animosus imagine patris.

¶ Achillēum, spongiarum genus est, tenue densumque, ex quo peniculi fiunt. Plin. lib. 9. c. 45.

¶ Achillēon, oppidum fuit conditum a Mitylenæis & Atheniensibus, in Rhetæo littore, ad tumulum Achillis, Solinus cap. 53. Exiguum pagum facit ex eo Strabo. *Achillitidem* hujus agrum vocat Laertius in Pittaco pr.

¶ Achillēus, possessivum, Virgil. Æn. 3. v. 326.

Stirpis Achilleæ fastus, juvenemque superbum:
Servitio enixæ tulimus.

2. Sic *Achillea insula*, quæ & *Leuce* Pomponio, & *Macaron* Plinio est, ostio Borystenis objecta, *Achillea*, quod ibi Achilles situs sit, cognominata. Pompon. Mel. lib. 2. c. 4. & Plin. lib. 4. c. 13, quam 12 cap. etiam *Achillidem insulam* appellaverat. Adde Eustathium ad Dionysii Perieg. v. 306. Est & alia *Achillea* insula juxta Samum, eodem Plinio auctore lib. 5. c. 31. *Achilleus cursus*, δρόμος ἀχιλλεὺς, peninsula, ab Achillea insula sita 125 millium passuum intervallo, formâ gladii in transversum porrectâ, ubi ab armis Achilles quiescere siquando voluerit, se ac suos cursu excitavisse memoratur. Plin. 4. c. 12, Pompon. lib. 2. cap. 1. Dionys. Perieg. v. 306.

ACHNE, es, fœm. Ἀχνὴ, generatim tenuissimum, minutissimumque, & levissimum cujuscunque rei significat, ut acus, vel paleas à spicis excussis, guttulas roris particulas adsperginis seu spumæ, lanuginem pomi & similia. Vide in chiliad. proverb. *Ne tumentis quidem: Ne festuca quidem.*

ACHORES, ἀχῶρες, ulcera capitis puerorum manantia.

ACHRAS, ădis, Ἀχράς, pyraster est, seu pyrus silvestris, wilder Birnbaum; tum ipsum quoque silvestre pyrum, Holtzbirnen / Dioscoridi & Theophrasto. Columella lib. 7. c. 9, *achrades pyri:* idemque lib. 10. v. 14

Palmitibusque feris lætatur, & asperis silvis
Achrados, aut pruni lapidosis obruta pomis
Gaudet, &c.

ACHRĪŌGĔLOS, ἀχρειόγελως ex stultitia, vel dementia ridens, ein lachender Narr. Vide Eras. chiliad.

ACICARVS, cujus Columnam interpretatus esse dicitur Democritus apud Clem. Alex. lib. 1. Strom. f. 222. non alius est, quam Acencheres, vel Acoris, Ægypti Rex. Ita suspicatur Reines. lib. 1. Var. Lect. cap. 22. p. 97. adde lib. 3. c. 3. p. 381.

ĂCĪDĂLIVS, ἀκιδάλιος, Servio ad mox citanda Æneidos verba, est fons in Orchomeno, urbe Bœotiæ, Veneri & Gratiis sacer, a quo Venus *Acidalia*, ἀκιδαλία dicta. Virgil. 1. Æn. v. 720

at memor ille
Matris Acidaliæ, paulatim abolere Sichæum
Incipit, &c.

2. Valens verò Acidalius criticus fuit non ignobilis: acuminis miri admirandique homo. Barth. ad B. Arem. p. 333.

ĂCIES, ei, primùm ferri est, die Schärffe oder Schneide. Virg. Æn. 2. v. 333

Stat ferri acies mucrone coruſco
Stricta, parata neci.

& Cicero Verrin. ult. c. 43 *quòd aciem securium tuarum vidisset.* ¶ 2. Oculorum acumen, seu facultas bene videndi, cui cæcitas opponitur, die Schärffe des Gesichts. Cic. 5. de fin. c. 28. *bonum incolumis acies; miserum cæcitas.* Contra *acie hebetiore esse*, ein blöd Gesicht haben / Sueton. Domit. c. 18. ¶ 3. Ipsa pars oculi, qua maxime videmus. Eam pupillam Cicero, Lactantius membranam interpretatur. Illius verba sunt de Nat. Deor. lib. 2. c. 57, *Acies ipsa, qua cernimus, quæ pupilla vocatur.* Hujus, cap. 10, de opif. Dei: *Acies, id est, membrana illa perlucens, quam siccari & obarescere non oportet, nisi humore assiduo tersa pure niteat, obsolescit.* ¶ 4. Oculus ipse. Lactantius d. l. *Nasus utrumque aciem simul & discernit & munit.* ¶ 5. Ingenii, apud Cic. sæpissime, Scharffsinnigkeit / ut de Orat. 1. c. 33 *Contemplari aliquid omni acie ingenii*, einem Dinge scharff nachdencken. ¶ 6. Ordo exercitûs ad pugnam instructi, tum ipse exercitus ordinatus, Schlacht-Ordnung. *Struere aciem*, Virgil. 9, 42. & *instruere*, Livius 3, c. 2; *dirigere* idem 28, c. 22; & *aciem componere* Tacit. Germ. c. 6. n. 8. *instituere aciem* Cæsar 3. Civ. c. 93. Schlacht-Ordnung machen. *Continere aciem*, quando exercitus ad prœlium instructus a dimicando retinetur. Cæsar lib. 1. de bello Civ. cap. 83, *Continentur acies ad solis occasum.* Livius passim *Decernere acie*, schlagen. *Aciem perturbare*, eidem Livio lib. 37 cap. 41; *disjicere* Tacito 3. Hist. c. 2. *Aciem instaurare*, Virg. 10. v. 543. *iterare* Statio 11. Theb. v. 455. *integrare* Silio 12. 680. *Cadere acie*, Ovid. 7. Metam. v. 142 in der Schlacht bleiben. *Recedere ex acie*, abziehen / Tacit. Germ. c. 14. ¶ 7. *Acies*, pro bellis ipsis Poëtarum more Statius dixit 3. Theb. v. 71, *--- bellum infandum omnibusque negatam*
Mobisti, funeste, aciem.

Pro ipso etiam prœlio ponitur apud Suetonium Aug. c. 20, *Dalmatico* [bello] *vulnera excepit, una acie dextrum genu lapide ictum; altera & crus & utrumque brachium ruina pontis consauciatus.*

ĂCĪNĂCES, masc. ἀκινάκης, gladius Persarum sive Medorum dicebatur, autore Acrone: tametsi Scythis quoque id gladii genus peculiare fuit, ein Türckischer Säbel. Horat. lib. 1. od. 27 *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum discrepat.* Valer. Flacc. lib. 6, 701 *Insignis manicis, insignis acinace dextra.*

ĂCĪNVS, & ăcĭnum, virili & neutro genere apud Nonium: quin & fœmineæ formæ *Acina* apud Catullum Epigr. 26, ut non modo Scaliger, Grævius, Silvius ediderunt, sed olim etiam legit & defendit Gellius lib. 7 cap. 20. Fructus est generatim, qui sub tenui cute liquorem continet; constans folliculo, succo, carne, & granis sive vinaceis. Laurentius Valla lib. 4. c. 28 Acinos inter & Baccas hoc interesse putat, quod *acini inter fructus minutiores arborum fruticumbe densius nascantur; bacca vero dispersius & rarius.* Plinius enim lib. 15. c. 24 non uvis modo, sed sambuco etiam & hederæ acinos tribuit: nec non grana punicî mali ita ibidem appellat. Verti vox potest, Beer / die zusammen in Trübbel wachsen. Item Kern oder Körnlein in solcher Frucht. *Acinus uvæ passæ*, ein Rosin. Plin. 7. c. 7, *Anacreon acino uvæ passæ strangulatus periit.*

¶ Acinōsus, adject. vollbeerig / cujus Superlativo *acinosissimus* ita Plinius 14. c. 3 usus est. Deinde quibusdam quodvis succosum sonat, ut *semen acinosum*, apud eundem Plinium lib. 12. c. 13, si scriptura salva est. Vide Harduinum. Arrumen lib. 21. c. 12 *caulis acinosus* dicitur, quem vero alii de semine acinis simili quod proferat, interpretantur.

¶ Acinaticius adjectivum, pro quo alii *Acinaceus* legi volunt. Ulpianus Lege 9 Dig. de tritico, vino &c. *Acinaticium plane vino continebitur.* Ex quo apparet, pretiosum id vinum fuisse, non ut vulgo Acinaceum interpretantur liquorem acinis aquâ maceratis expressum. Is enim, quod plurimum aquæ habet, vino contineri non censetur; sicut mulsum quoque eadem lege ex censu vini ejicitur.

¶ Deacinatus, purgatus ab acinis. Cato cap. 26 *si bene deacinata erunt dolia.*

ĂCĬPENSER, eris, piscium nobilissimus secundùm Plin. 9. c. 17, & magno olim in pretio habitus, adeò ut cum tibiis & coronis inferretur: Athen. l. 7. & Macrob. l. 3. Satur. c. 16. Vulgo eundem putant ac Elopem, Asellum Sturionem, quem & Asturionem quidam vocant; (quanquam vox utraque Latinis veteribus ignota, Germanis nempe debens originem, quibus appellatur, ein Stör) à quibus tamen omnibus diversus est, ut accurate docet Ludov. Nonius in Ichthyophagia, sive commentario de piscium esu. Vide & eruditiss. Salmasium Exercitat. Plinianis, & Turneb. lib. 30. c. 21. L. And. Resend. lib. 2. de Antiq. Lusit. disq. de pisce Asturione pag. 73.

¶ Dicitur & *Acipensis*. Martialis lib. 13. Epigr. 91

Ad Pallatinas acipensem mittite mensas:
Ambrosiæ ornent munera rara dapes.

Ita enim doctiores legere malunt, quàm *acipensem*: nec enim solent Latini vocabulorum suorum, quæ à græcis ipsi non acceperint, accusativis singularibus dare terminationem græcam.

ACLIS, ĭdis, fœm. Virg. Æneid. 7. v. 730

teretes sunt aclides illis.

Jaculum est brevius juxta Nonium. Servius, *putatur*, inquit, *teli esse genus, quod per flagellum in immensum jaci potest.* Cæsari *tragula*, lib. 5. B. Gall. c. 46, ein Wurffspieß. Vide & Salmasium ad Trebell. Pollionis Claudium cap. 14.

ACNVA, agri modus, apud Varronem & Columellam. Vide in *Jugerum.* Græcis ἄκαινα est: ut ex Herone Rigaltius ad Gromaticos Veteres observat. Bætici Rustici, *Agnam* & *Porcam* appellârunt. Alii & *Porcamnam*: ut Gromatici notant.

ĂCŎLASTVS, ἀκόλαστος, protervus, qui licenter & impunè voluptatibus & libidini indulget, ein Prasser / Schlemmer. ¶ 2. De rebus dicitur etiam, ut ἀκόλαστος γλῶττα, intemperans vel infrenis lingva.

ACOLVTHVS, ab ἀκολουθέω, *sequor*; famulus est & pedissequus. Hesychius: Ἀκόλουθος, ὁ νεώτερος πᾶς, ὑπηρέτης δὲ ὁ ἐφεῖ τὸ σῶμα. ¶ Est quoque officium ecclesiæ, infra subdiaconum. Isidorus Orig. lib. 7 cap. de Clericis: *Ostiarius, psalmista, lector, exorcista, acoluthus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus.* Augustinus epist. 104 pr. *Gratissima referendi occurrit occasio per dilectissimum filium nostrum Albinum acoluthum.* Adde epist. 62 sub initium: & Cyprian. epist. 7 ed. Oxon. (Pamel. 36) ubi itidem *acoluthi* mentio habetur.

ACON, vide *Ace.*

ACONITI. Sic enim Latinis literis descripsit Græc. ἀκονῖτι Plinius lib. 36. c. 11, *Pinxit Alcimachus Dioxippum, qui citra pulveris jactum (quod vocant aconiti) vicit*, &c. Est autem ἀκονῖτι Græcorum idem, quod sine pulvere, hoc est, citra negotium, leichtlich / ohn alle Mühe. Sumtum ab athletis, qui pulverem corporibus suis inspergebant, ut comprehendere sese possent invicem, quem morem Ovidius expressit in descriptione pugnæ Herculis cum Acheloo flumine lib. 9 Metamorph. v. 35

Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis;
Inque vicem fulvæ jactu stabescit arenæ.

Vide Erasmi chiliad.

ACONITVM poëtis familiare: herbæ genus, cujus descriptio extat apud Plin. lib. 27 cap. 3. Wolffs-Kraut / Wolffs-Milch / oder Wolffs-Wurtz. Juvenal. satyr. 10. v. 25

— — — — — sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus; tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata.

Dictum *aconitum* ἀπὸ τῆ φύσεως τόπῳ ἀκόνας, id est, quòd in Aconis nascatur, (qui locus est circa Heracleam: Athenæus lib. 3 & Solinus Polyhist. cap. 45.) aut quod in genere in saxis & cautibus nasci soleat. Ovidius lib. VII. Metamorph. v. 418

Quæ quia nascuntur dura vivacia cautes,
Agrestes aconita vocant.

In saxis nasci & Lucanus testatur lib. 4. v. 322. Fabulæ narrant ex spuma Cerberi, in lucem ab Hercule protracti, *aconitum* natum esse. Ovid. d. l. & Plin. lib. 27. cap. 2. Alii ex Promethei sanguine in monte Caucaso victi; quos secutus Ausonius in Monosyllabis scribit:

Sicca inter rupes Scythicas stetit alitibus crux:
Unde Prometheo de corpore sanguineus ros
Aspergit cautes, & dira aconita creat eos.

Ubi & ad etymon alludit. Nam *eos*, ἀκόνη est. Est autem hæc herba venenata: unde & quævis mala gramina *aconita* appellantur. Ovidius Metam. 1. v. 147 *Lurida terribiles miscent aconita novercæ.* Ubi *Aconita* veneficia sunt; sive herbæ, quarum usus maximus in veneficiis est.

ACONTIA, æ, schiessende Feuerflammen / meteoron est, quod à Plinio lib. 2 cap. 25 numeratur inter genera cometarum.

¶ Acontias, æ, serpentis genus, quod sagittæ modo (unde & nomen: nam ἀκόντιον jaculum est) in hominem prosiliat: duorum cubitorum est magnitudine. Vide *Cenchrias* seu *Cenchris*: nam & id illi nomen est.

¶ Aconteus, ἀκοντεὺς trisyllabum, venator fuit egregius, a jaculando sic dictus, cujus meminere Statius lib. 7, v. 590, & Silius lib. 16, v. 562.

ACONTIVS, Ἀκόντιος, Ceus fuit, ex Cea Ægæi maris insula, qui inter sacra Dianæ his versibus fraudulentis uxorem sibi adjunxit Cydippen nobilem puellam,

Me tibi nupturam (felix eat omen) Aconti,
Juro, quam colimus, numina magna dea.

qui & sic ab aliis referuntur:

Juro tibi sanctæ per mystica sacra Dianæ,
Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.

Vide utriusque epistolas apud Ovidium.

¶ Acontius, Magnesiæ vel Bœotiæ mons, Plin. lib. 4. c. 7. Strabo lib. 9.

ACORIS, Rex Ægypti: vide *Acicarus.*

ACORVS, vel acorum aroma est, quod *galangam* alii dicunt, Galgant. Antonius Musa quam *galangam* appellat, is verus Dioscoridis *acorus* est: Matthiolo verò Senensi *acorus* est, qui vulgo *calamus aromaticus* dicitur, Kalmus.

ACRAE, oppidum Siciliæ, ab alto situ nominatum. Silio enim sunt l. 14. v. 208 *tumulus glacialibus Acræ.* Add. Thucyd. lib. 6. p. 413. Hinc Plinio 3. c. 8 *Acrenses* incolæ dicti.

ACRAGAS, Ἀκράγας, urbs Siciliæ, quæ & Agrigentum est. Plinius lib. 3 c. 8, *oppidum Acragas, quod Agrigentum nostri dixere.* Ergo illud Græcum; hoc Latinum nomen est. ¶ 2. *Acragas* mons est, cui urbs illa imposita. Virgil. Æn. 3. v. 703

Arduus inde Acragas ostentat maxima longe Mœnia.

¶ 3. Etiam fluvius ejusdem nominis montem & oppidum præterfluit. Thucyd. lib. 6. p. 412.

¶ Acragantinus apud Lucret. lib. 1. v. 716. Sed plures libri *Agrigentinus* habent, forma latina. V. *Agrigentum.*

ACRATISMVS & acratisma, atis, ἀκρατισμὸς, Jentaculum, Morgenbrot / Frühsuppe / in quo panis buccella mero tingebatur. Plutarch. in Sympos.

ACREDVLA, putatur esse luscinia, suavissimi cantus avis, quod vero strenue negat Vossius Etymolog. p. 298, quem vide. Nam de ea intelligendi videntur hi versus, qui leguntur in Divinatione Cic. lib. 1. cap. 8

Sæpe etiam pertrisse canit de pectore carmen,
Et matutinus acredula vocibus instat.

Alii ergo exponunt Germanice ein Greinerlein. Alii *Ululam.* Alii pro ranæ specie accipiunt. Videtur enim Ciceroni *acredula* dici, quod Arato, ἀλολυγών. Ranas verò *ololygones* appellari auctor Plin. lib. 11. c. 37. sect. 65. Accedit & Isidori auctoritas sic scribentis lib. 12. c. 6, *Agredula* sive *acredula* (c. enim & g. sæpius confunduntur) *ranæ parvæ, in sicco vel agris commorantes, unde & nuncupatæ.*

ACRIFOLIVM vel *Agrifolium*, Macrobio lib. 3. Saturn. cap. 20. ex numero infelicium est arborum. *Lotos* dici putant alias. Foliis est undique aculeatis loto majoribus, fructu cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, jucundo & gustui non ingrato. Constat foliis perpetuis, lauri latioribus tamen, subpinguibus, & per ambitum aculeatis, cortice viridi, ramis lentis ac flexilibus. Fructus ei rotundus, lucidus, ruber, ruscum & cedrum baccis æmulans. Matthiol. Vide & Agrifolium.

ACRISIVS, Ἀκρίσιος, filius fuit Abantis, & rex Argivorum, Danaes pater, ex qua, imbris aurei formâ ab Jove compressâ, natus fuit Perseus. Vide Ovid. 4. Metam. Fab. 16. ¶ 2. *Acrisius* alter pater fuit Laertæ, patris Ulyssis, quemadmodum apud Ovidium Ulysses ipse testatur lib. 13 Metamorph. v. 144, sed libri meliores habent *Arcesius.*

¶ Acrisionæus, adj. Ovid. 5. Metam. v. 239

Acrisioneas Prœtus possederat arces.

¶ Acrisionēis, ĭdis, patronymicum, id est Danae. Virgilius 7 Æneid. v. 409 *quam dicitur urbem*
Acrisioneæ Danaæ fundasse colonis.

Servius enim Acrisioneis ut patronymicum cum *Danae*, non cum *colonis* componendum esse judicat.

¶ Acrisioniades, æ, patronym. pro Perseo. Ovidius 5. Metam. v. 69

Vertit in hunc harpen madefactam cæde Medusæ
Acrisioniades, adigitque in pectus: at ille, &c.

ACROĀMA, neut. ἀκρόαμα, qua voce designabantur Musici, ridicularii, & histriones, qui canticis & lepidis dictis convivas saturos oblectabant, & voluptatem auribus faciebant, de quibus Athenæus lib. 14. & Plutarchus lib. 7 Sympos. Quæst. 7. & 8. Isidorus in Glossis: ACROAMA, *auditio lyrarum & tibiarum.* Lamprid. Alex. Severo cap. 34, *Nanos, & nanas, & moriones & vocales exoletos, & omnia acroamata & pantomimos populo donavit.* Cicer. in Vert. 6. c. 22, *Festivum acroama*; der eine Kurtzweil macht. Idem pro Arch. cap. 9 de Themistocle: *cum ab eo quæreretur, quod acroama, aut cujus vocem libentissime audiret, ejus, inquit, à quo sua virtus optimè prædicaretur.* Valerius Maximus lib. 1. c. 7. *Cum plebejis ludis quidam paterfam. per Circum Flaminium, priusquam acroama induceretur, servum suum verberibus mulctatum sub furcâ egisset.* Ubi *Acroama* est *scurra vidicularius*, qualis ille apud Phædrum Fabulatorem, qui suum vocem scitè imitatus traditur; & alius, Princeps appellatus. *Acroamata* & *histriones* conjunxit Suetonius Augusto c. 74. Ubi videtur *acroamata* pro tibicinibus posuisse; qua ratione & Canus Aulædus, ἀκροάμων, Plutarcho in Galba dicitur. Sueton. Vespas. cap. 19. *Ludis per quos scena Marcelliani theatri dedicabantur, vetera quoque acroamata revocaverat.* C. Nepos de vita Attici cap. 14, *Nemo in ejus convivio acroama aliud, quam anagnosten audivit.* Macrob. lib. 2. Saturn. c. 4, *Delectatus inter cœnam erat pueris symphoniacis Coranii Flacci Mangonis, atque eos frumento donaverat, cum in alia acroamata fuisset liberalis nummis.* De acroamatis in cœna adhibitis Plinius etiam lib. 6. epist. 31. ¶ Prudentius hymno S. Laurentii v. 315 *acroama* contractis syllabis dixit:

Ergon' cachinnis venditus
Acroma festivum fui.

¶ Acroāsis, ἀκρόασις Philosophorum schola est, quam *auditionem* Gellius vertit lib. 14. cap. 1. *Inauditiunculam* lib. 5. c. ult. Vide & Johann. VVowerium Tract. de Polymathia c. 4. circa finem. Vitruvius lib. 10. c. ult. *Callias Rhodum cùm venisset, acroasin fecit, exemplumque protulit muri,* &c. *Fecit acroasin*, id est, scholam seu dissertationem habuit super cogitationibus suis, sive solerter ab se inventis. Ita enim interpretandus & accipiendus hic locus est. Seneca de Declamatorum recitationibus usus est Excerptis Controvers. lib. 4. Præfat. quemadmodum & Latino *auditionis* vocabulo idem est usus Suas. 3. In quam rem alia etiam notavit Ludovicus Cresollius eruditis Commentariis, quos Theatrum Rhetorum inscripsit, lib. 3. c. 5.

¶ Acroaticus, ἀκροατικὸς, adjectivum. Gellius 20. c. 5. certos Aristotelis libros appellat *acroaticos.*

ACROCERAVNIA, orum, ἀκροκεραύνια, montes excelsi sunt in Epiro dividentes mare Jonium ab Adriatico, quamvis hoc alii longius extendant, uti in *Adria* dicemus. Strabo vocat Κεραύνια lib. 6 p. 194. sicut Virgilius quoque 3 Æn. v. 506

Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta.

Horatius autem plenius lib. 1. oda 3 vocat

Infames scopulos Acroceraunia.

Ab ἄκρος, summitas, & κεραυνὸς, fulmen. Die hohen Donner-Berge / das Donner-Gebirge.

ACROCHORDON, fœm. ŏnis, ἀκροχορδὼν, species verrucæ, quæ infra tenuis, ad cutem latior est: Eine Art eines Wärtzleins / sic dicta, quòd similis sit vertice suo resectæ chordæ secundum extremitatem; vel quòd in imo usque adeo sit angusta, ut pendere videatur: Unde & verruca pensilis dicitur. Celsus lib. 5. cap. 28. n. 14 *Acrochordon, si excisa est, nullam radiculam relinquit.*

ACROCORINTHVS, vide *Corinthus.*

ACRODRYA, orum, ἀκρόδρυα, arborei dicuntur fructus, ut poma, nuces, ficus, maxime verò nuces, allerley Baum-Früchte / und sonderlich Nüsse.

ACRON, ōnis, Rex fuit Ceninensium, qui, cum Romanum agrum hostiliter invasisset, a Romulo obtruncatus est. Multa de hoc Plutarchus in vita Romuli. ¶ 2. Acron Grammaticus commentariis Horatium exposuit.

ACRŎ-

ACRŌPHYSIVM, ἀκροφύσιον, & ἀκροφύσητον, follis est spiramentum, seu rostrum, quod fornacis vel fusorii ori inseritur, das Windrörlein am Blasebalg/das da bläset. Valla in Thucydid.

ACROSTICHIS, ἀκροστιχὶς, carminis genus est, cujus literæ initiales seu capitales, aut nomen aliquod, aut sententiam aliquam exprimunt, per capita versuum discurrendo, quemadmodum in Plautinarum Comœdiarum argumentis factum est. Inspiciantur argumenta Amphitruonis, Asinariæ, & Aululariæ. Sic suis carminibus in acrostichide Servatoris filii Dei elogium inclusit Sibylla, ut vulgo creditur, his verbis: Ἰησοῦς Χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτὴρ, σταυρός, id est, *Jesus Christus Dei filius Servator, crux.* Id carmen Eusebius recitat lib. 5 de vita Constantini & alii. Videtur ejus & meminisse Cicero de Divinatione lib. 2. c. 54. ¶ 2. Appellatur hoc nomine illud etiam carminis genus, cujus strophæ per literas initiales repræsentant alphabetum. Ex hoc genere duo leguntur hymni acrostichides in Poëtis Ecclesiasticis Georgii Fabricii: quorum alter p. 567 est Sedulii Presbyteri. *A solu ortus cardine;* alter Venantii Fortunati p. 721, *Agnoscat omne seculum Antistitem Leontium.*

ACROSTOLIA, ἀκροστόλια, neut. plur. ab ἄκρος *summitas*, & στόλος, navium pars inter rostrum & repagulum, ut Pollux describit lib. 1 cap. 9. Sunt enim Acrostolia ornamenta navium in prora, quemadmodum quæ puppim ornant, ἄφλαστα vocantur. Vide Scholiasten Apollonii ad lib. 1. Argon. v. 1089. Hæc victis navibus detractæ victricibus in signum victoriæ applicabantur. Diodorus Siculus lib. 20 cap. 53 de Demetrio Ptolemæi victore: ἀνὴρ τὰς ἰδίας ναῦς κοσμήσας τοῖς ἀκροστολίοις, *ipse suas naves acrostoliis ornavit.* Adde Cl. Scheffer. de Mil. Nav. lib. 2 cap. 6.

ACROTERIA, ἀκρωτήρια, plurale, summitates proprie, & quæcunque supereminent. Vitruvius Latinitate donavit, & extremo libro 3 cum fastigiis & coronis columnarum *acroteria* conjungit. ¶ 2. Idem lib. 5 cap. 12 ineunte promontoria ita appellat. *Portus*, inquit, *naturaliter si sint positi, habeantque acroteria sive promontoria procurrentia* &c. ¶ 3. Hesychius etiam ipsa acrostolia sive navium ornamenta vocat ἀκρωτήρια.

ACROTHOITAE, Ἀκροθοῖται, populi cujusdam athei nomen, quos narrat Theophrastus, cùm nullum colerent numen, subitò universos à terra absorptos esse apud Simplic. Comment. in Epict. enchir. c. 38. p. 222. ed. Salmas.

ACTA, ἀκτὴ, quod latinâ literaturâ Virgilius & Cicero, itemque in Agesilao Nepos pronunciârunt. Significat amœnum in littore secessum. Virgil. 5. Æn. v. 613

At procul in sola secreta Troades acta
Amissum Anchisen flebant.

Cicero Verrina ult. c. 25, *in acta cum mulierculâ jacebat sæpius.* Nepos Agesilao c. 8, *quum in acta cum suis accubuisset, sine ullo strato.* Littoris ergo secessus, isque amœnior, *acta*, ἀκτὴ, ein lustig Ufer. Latinis *Amœna* sunt: Vide *Amœnus.*

¶ Acte, es, regio est Attica, sic dicta, quia littoralis sit & maxima sui parte ad mare extenta, (ἀκτὴ enim littus significat.) Vid. Strab. & Steph. Byz. Hinc

¶ Actæus, Atheniensis, Atticus. Ovid. 1 Metam. v. 313

Separat Aonios Actæa Phocis ab oris.

Etiam Bosius ex MS. libro in Thrasybulo Nepotis cap. 2 edidit: *Hoc initium fuit salutis Actæorum,* ubi ceteri legunt *Atticorum.*

¶ Actias, ădis, patronymicum fœmineum. Virgil. 4 Georg. v. 463 *Actias Orithyia*, id est Athenienses, interprete Servio.

ACTAEON, ŏnis, Ovid. 3. Metam. v. 243

Ignari instigant, oculisque Actæona quærunt.

Aristæi fuit filius, venator, conversus a Diana in cervum, & a canibus suis devoratus. Fabulam apud Ovid. vide. Fuit homo venationis & canum impense studiosus, quibus alendis cum omnia impendisset, ad inopiam redactus est. Fulgentius 3 Mythol. c. 3. Plura de Actæone dabit Delrio comment. in Oedip. Senecæ v. 751. p. 128.

ACTIVM, ἄκτιον, oppidum Epiri & promontorium, ad quod Augustus Antonium & Cleopatram vicit. Adi Geographos. Velejus Pat. lib. 2 c. 84, *debellatum est apud Actium.*

¶ Actiacus, adject. Ibid. c. 86, *rogante Cæsare, ut secum ad bellum proficisceretur Actiacum.* Ovid. Epist. Sapph. v. 165

Phœbus ab excelso, quantum patet, adspicit æquor:
Actiacum populi, Leucadiumque vocant.

¶ Actius, idem, ut *Actia bella*, Virg. 8. 675. *Actius Apollo*, ibidem v. 704. Nam in illo littore colebatur, & ab Augusto est templo honoratus. Propertius lib. 4. eleg. 6

Actius hinc tenuit Phœbus monumenta, quod ejus
Una decem vicit missa sagitta rates.

ACTOR, ōris, Auruncus fuit. Meminit ejus Virgil. 12. Æn. v. 93

Validam vi corripit hastam,
Actoris Aurunci spolium, &c.

ACTŪTVM, adverbium temporis, Alsbald / Comicis maxime usitatum. Terent. Adelph. 4. sc. 4, 24 *Aperite aliquis actutum ostium.* Et in Phormione a. 5. sc. 6. v. 13 *congredere actutum.* Habent tamen etiam alii. Virgilius Æn. 9, v. 255 *Actutum pius*

Æneas &c. ubi Servius: *Actutum, confestim, sine dilatione.* Et Livius lib. 29 cap. 14 *Matrem Idæam actutum in Italia fore nunciaverat.*

ACVLEVS, est in insectis, ut apibus, vespis, muscis, quem Phædrus *dolonem* vocat. Cic. 2. Tusc. c. 22 *Aspis aculeum sine clamore ferre non possumus.* & de Finib. lib. 5. c. 15, *vespas aculeis uti videmus.* Ein Stachel. ¶ 2. Item in herinaceis, & id genus animalibus, quæ setis pungunt. Plinius lib. 8. cap. 35, *hystrici longiores aculei.* ¶ 3. Denique in herbis, & feminibus, quicquid attactu horridum est, ut de carduorum quodam genere Plinius lib. 20 cap. 23, *florem*, ait, *purpureum mittit inter medios aculeos.* ¶ 4. De ferramentis etiam intelligi potest. Livius 38, c. 21 *aculeus sagittæ.* ¶ 5. Transfertur ad alias res, & locutiones non inelegantes efficit: ut, *aculei contumeliarum*, schmähliche Stachelwort. Et *aculei orationis* apud Cicer. in Orat. cap. 19. *Horum*, inquit, [philosophorum] *oratio neque verbos, neque aculeos oratorios ac forenses habet.* Idem pro Cæl. c. 12 *Emittere aculeos crudelitatis in aliquem.* ¶ 6. Plautus in Trinum. 4. sc. 2. v. 158 *aculeum* vocat animi scrupulum, seu molestiam: *Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus, quid illi negotii fuerit ante ædes meas.* Cicer. ad Att. lib. 1. ep. 17, *Domesticarum solicitudinum aculeos omnes & scrupulos occultabo.* In Bruto idem c. 9 extr. *Relinquere aculeos in animis audientium*, id est, quiddam quod eos pungat veluti, & penetret stimulêque. ¶. *Aculeo infixo fugere*, proverbialiter significat, post convicium dictum statim se subducere, quod Germani dicunt, seine Scharten an einem auswetzen / und davon gehen. Sumtum ab apibus est. ¶ Est hinc *Aculeatus* adjectivum, stachlich / spitzig. ut, *Litera aculeata* apud Cicer. ad Att. 14. epist. 18. Plaut. in Bacchid. a. 1 sc. 2, 29 *aculeata hæc sunt, animam fodicant & sauciant.* Das seynd spitzige Wort / sie grübeln und gehen einem durchs Hertz. *Aculeata sophismata*, Cicero in Acad. 4 cap. 24 contortas atque acriculas Stoicorum disputationes vocat; alibi *spinas* dixit.

ACVO, acuere, schärffen / spitzen / ut *Acuere ferrum.* Horat. 1. Oda 2; *enses*, Ovid. 15. Metam. 776; *cultros*, Apulejus 8 extremo, schleiffen / wetzen. Cujus contrarium est, *Obtundere* seu *hebetare.* ¶ Per translationem est exercere, incitare. Terent. Adelph. a. 5. sc. 3, 49 *Quod illos sat ætas acuet*, id est, exercebit, dazu sie die Zeit witzig und vorsichtig gnug machen wird. Cicer. initio 3 offic. cap. 1 de Scipione Africano: *Duæ res, quæ languorem afferunt cæteris, illum acuebant: otium & solitudo*, id est, excitabant. Idem pro Ligario cap. 4, *Acuere aliquem ad crudelitatem*, hoc est, armare, vel incitare, zu Grausamkeit reitzen. Quomodo & apud Virg. Æn. 7. v. 330

Quam Juno hic acuit verbis, &c.

Acuere ingenium, Cic. de Clar. Or. c. 33. *linguam exercitatione dicendi*, ibidem cap. ult. *industriam*, ad Heren. 4. c. 2. Idem in Oratore c. 41 *Acuere & adjuvare juventutem ad dicendum*, hoc est, erudire. Ovid. lib. 2 de remed. amor. v. 801 *Utilius sumas acuentes lumina rutas*, schärffet das Gesicht.

¶ Exăcŭo. Virg. 1. Georg. v. 264 *Exacuunt alii vallos furcasque bicornes.* Sie hauen spitz zu: machen spitzig. Nepos Phocione c. 4, *Plurimi verò ira exacuebantur propter proditionis suspicionem*: id est, exstimulabantur, incitabantur.

¶ Exacutio, verbale, Zuspitzung. Plin. 17. cap. 14 *Calami exacutio medullam ne nudet.*

¶ Petacuo. *Surculum durum peracuito*, Cato de re rustica cap. 40.

Acumen, Acus vide post *Acutus.*

ĂCŪTVS, ab Acuo est, ejusque Participium: quod vero seorsum scribimus, ut utriusque composita distinctius intelligantur. Scharff / spitzig. *Culter acutus* apud Plaut. in Milite act. 5. v. 4 Sic deinceps, *Cuspis, jaculum, telum acutum*, apud Virg. Æn. 3. v. 46. 635. & 5. v. 208. ¶ 2. Per metaphoram idem quod ingeniosus, argutus. Cic. ad Attic. 12. ep. 38 extrem. *Antisthenes homo acutus magis quàm eruditus*, scharffsinnig / spitzfindig. Lib. 1. de Orat. c. 39. *Homo ingenio prudentiaque acutissimus.* Corn. Nepos in Dione cap. 8 *Callicrates homo & callidus, & ad fraudem acutus.* Cic. 4 in Verr. c. 52 *Non est homo acutior quisquam.* ¶ 3. *Acutus morbus*, qui subito & nec opinus ingruit, brevique aut tollitur ipse, aut tollit. Quare lento longoque ac vetusto opponitur. Celsus Præfat. *Hæc autem genera morborum modò acuta esse, modò longa* &c. Et paulo post: *Aliter acutis morbis, aliter vetustis medendum.* ¶ 4. *Acutum* etiam dicitur quicquid haud leviter pungit ac stimulat. Sic *color acutus*, λαμπρὸς; sive splendidus: qui fulgore suo ac luce oculos perstringit: *acuta vox*, clara, & acris, quæ aures ferit quodammodò & pungit, Ovid. Met. 3, 224. Hac ratione *acutum gelu* 1. Od. 9 Horatius dixit, quod Lucretio *penetrale* lib. 1. v. 495; Virgilio *penetrabile frigus* in Georgicis 1, 93 (quod penetret scil.) appellatur, schneidende Kälte. χίων ὀξεῖα, *nix acuta* apud Pindarum Pyth. 1, v. 39 similiter legitur: & apud Marcellinum lib. 17, cap. 18 *Acumina pruinarum.* Sic cùm maxima solis vis est, *acutus* ipse dicitur. Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 15

— — ubi gratior aura
Leniat & rabiem Canis & momenta Leonis,
Cùm semel accepit Solem furibundus acutum.

Avienus eruditus Poëta Phænom. Aratæis in Leone:

— — *torrentur fomite acuto:*
Singula, & assiduis ardet Leo viscera flammis.

¶ Acutè, adverb. id est, ingeniosè & subtiliter. Cicer. pro Cæl. c. 8. *Acute, argutèque respondere*, künſtlich und ſubtil antworten. *Acutiùs tractare*, idem 2. Invent. c. 16. *Acutissimè cogitare*, lib. 1. Offic. c. 44. & *acutissimè perspicere*, ad Attic. lib. 10. ep. 8.

¶ Acūtulus, diminutiv. etwas ſcharff. Cicero 3. de Nat. c. 7. Deor. *Brèves & acutulas conclusiones.* & Gellius 15. c. 5, *acutuli & minuti doctores.*

¶ Acutule, adverb. Auguſtinus Confeſſ. lib. 3 cap. 7 pr. *quasi acutule movebar.*

¶ Peracutus, ſehr ſcharff und ſchneidend / ut, *peracuto falce secare*, apud Martialem lib. 3. epigr. 24. Translate ingenioſus. Cicer. 4. in Verr. c. 44, *ut sibi ipse peracutus esse videatur.*

¶ Peracute, Adverb. *Peracute queri*, Cic. 3. Fam. epiſt. 8. *Peracute moveri*, Idem 1. Acadèm. c. 10.

¶ Præacutus, valde acutus, Cæſ. Gall. 4. cap. 17. *Tigna ab imo præacuta.*

¶ Præacute. Adv. Apulejus Apolog. p. 296 *An præacute vobis repetisse videbamini?*

¶ Acutiator, qui acutum reddit. Ein Schleiffer. Vet. Gloſſ. ἀκονητὴς *Samiarius, Cotiarius, Acutiator.*

ACŪMEN, aculeus, ſive cuſpis, Spitze / Schärffe. Ut *Acumen cultri*, die Schneide am Meſſer. &c. *Naſi primoris acumen*, Lucret. 6, 1191. *Contra acumina calcitrare*, Ammianus 18 cap. 9.

¶ Hinc auſpiciorum genus deducunt nonnulli, quod *ex acuminibus* dicebatur, ad quod Plautus alludat Epid. a. 2. ſc. 2. ipſo principio, de quo interpretes plura: [quanquam in hoc exponendo ritu tanta eſt eruditorum diſſenſio, ut quale auſpicium hoc fuerit, nihil habere ſe certi fateatur Delrio lib. 4. Diſq. Mag. c. 2. q. 7. ſect. 2. p. 560. Lege Jo. Meurſ. Part. 1. Exerc. crit. ad Epidic. c. 3. Turneb. lib. 22. adverſ. c. 12. Cæl. Calcagn. lib. 1. qu. epiſt. 51. & adde quorum jam verba deſcribo, Valtrin. de re milit. Roman. lib. 1. c. 6. p. 26. *Id auspicium quale fuerit, obscurum est. Nonnulli* (in his Turnebus) *existimant, veteres ex acumine spiculorum, pilorum, ensiumque spem prælii & eventum solitos auspicari, verbi causâ, si splenderet, si vetusum non esset, si non sordidum, si non hebes, si horrorem quendam prâ se ferret. Cælius Calcagninus lib. 1. epist. quæst. ult. putat esse cum super hastas stellæ apparerent, pila ardere viderentur, de quibus Seneca in nat. quæst. & Plinius. Aliqui, quod nimen Cælio non placet, ad Geomantiam referunt, quæ acuminibus ita exercetur, ut punctorum paritas, imparitas, obliquitas, quadratio, decussatio spectetur.* Hæc Valtrinus. Cerda verò Comm. in 6. Æn. Virg. v. 199. f. 627, *sententiam*, inquit, *refero ad pullarè auspicium. Ergò acumina sunt rostra avium, ex quibus, si quid cibi caderet, auspicia dicebantur sumi ex acuminibus, id est, rostris avium. Vide, ut hanc rem late explicet Antonius Clarus in 12. tabul.* &c. ¶ *Acumen ingenii*, Scharffſinnigkeit. Cic. 2. Nat. D. c. 29 de Epicuro, *Homo sine acumine, sine auctoritate & lepore.* Idem in Orat. c. 31, *Nihil Lysiæ subtilitati cedit, nihil argutiis & acumini Hyperidis.* ¶ Frequentius tralate invenitur poſitum pro ſolertia, aſtutia, calliditate, quemadmodum *meretricis acumina* Horatius dixit lib. 1. Epiſt. 17.

¶ Sic eſt & Ciceronis in 1. de Orat. c. 33 elegans hæc locutio & præceptum: *Omnes sententiæ, verba omnia, sub acumen stili subeant & succedant necesse est.*

¶ Acumino, are, facere, ut in acumen deſinat: Scharff oder ſpitzig machen / uſus Lactant. Opific. c. 7, *acuminavit in caudam.* Ab eo

¶ Acuminatus eſt, ut *acuminatum cornu Lunæ*, Plin. 18 cap. 35. add. lib. 11 cap. 2.

ACUS, us, fœm. ἀκὶς; eine Nadel. Celſus lib. 7. c. 7 *trajicere* quid *acu linum trahente*, mit der Nadel einen Faden durch was ziehen: & cap. 17 *immittere lina per acum*, einfädeln. Apud Juvenalem Sat. 2. v. 94 pro *calamiſtro* ponitur. Quamquam hæc duo & apud alios confunduntur. *Acus crinalis* Apulej. 8. p. 207 eine Haar-Nadel. & *comptoria:* quod ad comendos crines uterentur: & eas ferme aureas habebant. *Acum crinibus distinguendis* vocat Tert. de Pœnitentia c. 10. *Discriminalem* Hieronymus apolog. adv. Rufinum lib. 3 cap. 11. Plura de his Salmaſ. Exercitat. Plinianis. ¶ *Acu rem tetigisti*, apud Plautum eſt in Rudente a. 5. ſc. 2. 19 pro, rem ipſam divinaſti nihil aberrans, du haſt es gleich errathen. Eſt apud eundem in Menæch. *Vel acum invenire*, de accuratâ inveſtigatione: ſiquidem acus propter tenuitatem inventu difficillima eſt. Locus eſt act. 2. ſc. 1. *Si acum credo quæreres, acum invenisses.* ¶ 3. *Acu pingere*, ſticken. Virgil. 9. v. 582 *pictus acu chlamydem:* & Ovid. Met. 6, 23. *pingebat acu.* ¶ Hinc Phrygiones vulgus *Acupictores* nominat, Seidenſticker.

¶ Aciarium, theca, qua conduntur ſervanturque acus. Eine Nadel-Büchſe. Vet. Gloſſ. *Aciarium*, βαφιδοθήκη.

¶ Acicula, diminutivum eſt, ein klein Nädelgen. *Acicula capitis*, lege 1. Cod. Theod. de repud.

¶ Acula, aliud diminutivum. Cledonius ita format, vetus Grammaticus p. 1896 edit. Putſch.

¶ *Aculeus* quoque, tanquam diminutivum, Priſcianus extremo lib. 3 ab *Acus* ducit, quod nomen ſupra exhibuimus.

ACUS maſcul. ſecund. declin. Piſcis eſt marinus, longus, lævis, roſtro acuto, longo & tenui, ein Hornfiſch. Plinius 9 cap. 51, *Acus ſive Belone piscium unius debiscente utero paris.* Martial. lib. 10. epigr. 37

Et satius tenues ducere credis acus.

ĂCUS, ĕris, neut. ex Græc. ἄκυς pro ἄκυος, ut Caſaubonus ad Athenæum obſervat, ἀκύαλον, Spreu. Cato cap. 54, *acus fabaginum.* Varro 1 de R. R. cap. 52, *quod levissimum est, atque appellatur acus, evannatur foras extra aream.* Columella etiam uſus eſt fœmino genere & quarta flexionis forma, lib. 2 cap. 10 *Durissimæ*, inquit, *acus resectæ separatæque erunt.*

¶ Aceroſus, ut *panis aceroſus* ſpeltzigt Brodt / Gerſtenbrodt / apud Nonium de Differ. Verborum, quod is deſumſit ex Lucilii *farre aceroso.*

¶ Aceratus, ut *Lutum aceratum* apud Feſtum, hoc eſt, acere vel paleis ſubactum, Ofen-Leimen. add. Nonius c. 1.

ACYROLOGIA, ἀκυρολογία & ἄκυρον, improprietas, cum dictio minimè propriæ ſignificationis orationi, ceu nubes, inducitur. Terent. in And. a. 2, ſc. 3, 21

Nam quod tu speras, propulsabo facile:

pro, quod tu times. Juvenal. Satyr. 4. v. 57

Jam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hiems.

Virgilius Eclog. 7. v. 7

Vir gregis ipse caper.

Idem 8. Æneid. v. 571

Multis viduasset civibus urbem.

Horatius 1. oda 10

Viduus pharetra Risit Apollo.

Quæ catachreſeos etiam exempla ſunt, quæ acyrologiæ cognata eſt. Donatus & hoc Terentii ad Acyrologiam retulit in Eun. extr. *Isti te ignorabant: quia & ad laudem & ad mores pertineat.*

ĂD, Præpoſitio motui ad aliquid ſubſerviens: ut apud Ovid. 1 de Arte am. v. 113

Forma bonum fragile est, quantumcunque accedit ad annos,
Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.

¶ Aliquando ſignificat *apud, coram.* Cic. lib. 5. ad Fam. Ep. 10. *ad Cæsarem meam caussam agas.* Et pro Ligario cap. 10, *Ad judicem sic agi solet.* Similiter uſus Cæſar lib. 3. de B. C. c. 60. Terent. Heaut. a. 3. ſc. 3. v. 45. & Andria a. 4. ſc. 4. v. 7. Tacitus lib. 2. Hiſt. c. 99 *impar ad Vitellium*, i. e. apud Vitellium. Gell. lib. 4. cap. 18 *Cum M. Nevius Trib. pl. accusaret eum ad populum.* Ita *cœnare ad aliquem* idem dixit lib. 19 cap. 7. Huc pertinent & illa apud Ciceronem, & quæ ſimilia his apud alios occurrunt, in quibus ni *ad* & per *juxta* interpretari liceat: v. gr. Cicero ad Brut. ep. 10; *Bellum ad Mutinam gerebatur.* Sic *ad Trojam*; *ad Cannas* &c. Etiam Elliptice dicimus, *ad Dianæ*, *ad Veneris*, *ad Castoris*, id eſt, templum. *Ad urbem accedere*, & *ad urbem esse*, de iis, qui extra pomœrium triumphandi ſpe morabantur, Paul. Manut. ad 4. epiſt. fam. Cic. 1, p. 383, Salluſt. Catilin. c. 30, *Utrique ad urbem imperatores erant, impediti, ne triumpharent, calumnia paucorum.* Quem ad locum vide Cypr. a Popma p. 156. Adde Aſcon. Pedian. in proœm. act. in Verr. Atque hinc Muretus 10. Var. Lect. 20 emendat locum Cæſaris lib. 1. de bell. Civ. cap. 2 pro: *Pompejusque aderat*, legens, *A. V. erat*, i. e. ad urbem erat. ¶ Sueton. Claudio c. 1. *Corpus ad urbem delectum:* ubi Caſaubonus *ad* pro *in* interpretatur. Eutropius lib. 2. cap. 12 pr. COSS. *ad Africam profecti sunt:* & cap. 14 extr. Regulus *regressus ad Africam.* Adde Servium ad illud 1. Æn. pr. *Italiam fato profugus Lavinaque venit Litora.* ¶ Inſervit & comparationibus eleganter, idque per ellipſin, uti videtur: Terent. in Eunuch. a. 2. ſc. 3. v. 69, *Nihil ad nostram hanc:* ſubaudi, comparata. Plane ita & Cicero pro Dejotaro c. 8, *Addit etiam illud, equites non optimos misisse tibi. Veteres, credo, Cæsar: nihil ad tuum equitatum.* Plautus Captiv. a. 2. ſc. 2. v. 25, *Ad sapientiam hujus, ille nimius nugator fuit.* Nepos Epaminonda c. 2, *Atque hæc ad nostram consuetudinem sunt levia & potius contemnenda.* Auſon. in Profeſſ. Burdigalenſibus cap. 16, *Et disputator ad Cleanthen Stoicum*, id eſt, ſubtilitate diſputandi ad Cleanthen accedit, Cleanthi par eſt. Idem Profeſſ. Burdigalenſ. Epigr. 20. v. 7. *Grammatice ad Scaurum, atque Probum, promtissimè Rhetor.* Solinus c. 23 ed. Salmaſ. *Honore & pretio ad smaragdos viret.* Id eſt, quæ ita viret, ut cum ſmaragdis conferri queat: vel quæ proxime ſmaragdos viret, nam & ita loquebantur. Sic *ni ultra* utebantur in iis, quæ excederent: de quo vide ſuo loco. ¶ Elliptica & illa ſunt: *Nihil ad cælum*, item; *Nihil ad nostrum genus:* ſubaudi, attinet: apud Ciceron. Item pro Cornelio Balbo c. 16, *Quid id ad civitatem?* Was gehet dieſes die Stadt an? Ita dicimus: *Quid ad me? quid ad te?* Huc & illa Terentii Andria a. 3. ſc. 2. princip.

— — — — *quæque oportet*
Signa esse ad salutem omnia huic esse video:

Item Heautont. a. 1. ſc. 2. v. 33 *Atque hæc tamen ad virtutem omnia sunt*, Donatus refert. Similiter Cæſar Commentario 3. de B. C. c. 51,

c. 51, *Alia sunt legati partes atque imperatoris: aliter omnia agere ad præscriptum: aliter ad summam rerum consulere debet:* hoc est, quod facere maxime ad summam rerum & expedire publice videbatur. Neque enim mutandum aliquid in illis verbis est, quod Ciacconio videbatur.

¶ Apud eundem Cæsarem lib. 2. de B. C. cap. 32 extremo legimus: *ne ad contumeliam honorem dedisse videamini. Ad contumeliam*, id est, contumeliæ caussa. Similiter lib. 3 ejusdem operis c. 11, *Mutatus ad celeritatem jumentis ad Pompejum contendit.* id est, celeritatis, sive accelerandi itineris caussa. Plautus Aulularia a. 4. sc. 1. *Si harum videt superare amorem, hoc scrvi esse officium reor, Retinere ad salutem: non eum, quò incumbat, eo impellere.* Vitruvius lib. 10. c. ult. *Merces ei data ad honorem*, i. e. habendi honoris caussa. Huc & Terentianum illud referre liceat And. a. 1. sc. 1. v. 29

— — — — *aut equos*
Alere, aut canes ad venandum. Ad venandum; id est, venandi caussa. Quamquam Turnebus putet hac ratione adjectivum nomen circumscribi, *& canes ad venandum* pro *venaticis* dici: quem vide lib. 3. Adversar. c. 23. & lib. 23. c. 6. ubi plura hujusmodi alia notat. Ita enim & Catullus Epigr. 10, *ad lecticam homines* pro servis lecticariis dixit. Et Livius, *servos ad remum*, lib. 34. c. 6.

¶ In his, *ad exemplum, ad nutum, ad arbitrium, ad præscriptum: ad* idem valet quod *secundum.* Cicero de Amic. cap. 5, *Nunquam ego dicam, quos sapientes nostri majores judicabant, ad istorum normam fuisse sapientes.* ubi *ad* normam, est secundùm normam, nach ihrem Maaß. ¶ Apud Virgil. lib. 2. Æn. v. 443 — — *clypeosque ad tela sinistris Protelli objiciunt: ni ad* pro *contra*, sive *adversum* ponitur, ut Servius interpretatur. Cicero pro S. Roscio c. 40, *Telli ad assem esse possumus: intimi multo apertiora videant necesse est.* Sic apud Plinium, Celsum, alios passim dicuntur diversæ species ad diversa morborum genera, pro contra esse. Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 7, *Mirari licet, quæ sint animadversa à Meditis herbarum genera, quæ medicum ad morsus bestiarum, ad oculorum morbos, ad vulnera.* Nisi potius aliquod verbum subaudiendum censeamus, quod usum rei indicet. Ut *ad vulnera*, puta sananda. Talis integra oratio est illa Plinii lib. 20. cap. 3. *Hoc ad albicandam cutem in facie & toto corpore utuntur.* Ellipsis autem, ut in superioribus, sic in hoc Ciceroniano est ex 6. Verrina cap. 14, *Quo solitus esset ut ad festos dies, ad hospitum adventum.* Subaudi, celebrandum. Nisi *ad festos dies* interpretari velimus, *in festis diebus*, auf Fest-Tage. ¶ Invenitur & pro *in* positum. Ut *ad diem venire, ad diem dare* apud Ciceronem: pro in die dicta, seu constituta die venire, dare, auff bestimmte Zeit kommen/ oder etwas erlegen. Cicero pro Cælio c. 28, *Quam volent in convivio facete, nonnunquam etiam ad vina diserti sint.* Ovidius lib. 5. Trist. El. 4, *Et dicunt laudet ad tua vina suas.* Ad vina, id est, *in vino*, ut Catullus & Terentius loquuntur: quorum alter & *Per vinum*; Horatius verò *inter vina* dicit; Od. 6. *πρὸς οἶνον* Græcum, denn Wein/ unter dem Trincken. Suetonius Domitiano c. 7. *Ad summam quondam ubertatem vini, frumenti vero inopiam.* i. e. in summâ ubertate vini, cum summa vini ubertas esset. ¶ Inservit hæc præpositio & adverbiis circumscribendis. Sic *ad præsens*, pro in præsenti, seu inpræsentiarum, Plinius lib. 9. c. 8, *occidisse ad præsens contenti.* Tacitus lib. 13. c. 22 *Plautius ad præsens silentio transmissus est.* Sic *ad liquidum explorata veritas*, i. e. liquide, apud Livium lib. 35 cap. 8 *ad infinitum*, infinite, apud Plinium sæpe, ut lib. 34. cap. 2, *cum ad infinitum operum pretia creverint*: & lib. 36 cap. 15 *ad infinitum auxere numerum.* Sic *ad subtile*, subtiliter, apud Censorin. c. 17. *ad certum*, certo, apud eundem c. 19. *ad perfectum*, perfecte, apud Hieronym. lib. 2. adv. Pelagian. Tom. 3. op. f. 129. & Augustin. 11. de civ. Dei 28. *ad plenum*, apud Horat. lib. 2. Od. 17. & Virg. 2. Georg. 244, quos in eo & imitatus Vegetius est lib. 3. c. 9. & B. Hieronymus in vita Hilarionis: ubi similiter & *ad purum* dixit. ¶ Possis autem hæc etiam *τὸ usque* subaudire, ut aliàs sæpe. Cæsar lib. 4. de bello Gallico cap. 23, *Ad horam nonam in anchoris exspectavit.* Idem lib. 3. de B. C. c. 14, *Qui de servis atque liberis omnibus ad impuberes supplicium sumit.* Cicero lib. 1. de Divin. cap. 28, *Ad lucem dormitare.* Schlaffen biß an den hellen lichten Tag. *Ad lucem pugnare*, Livius lib. 3 cap. 28. Sic Cicero ad Attic. lib. 7 epist. 8 *Ab hora octava ad vesperum secreto collocuti sumus.* ¶ Cognata cum his sunt *ad literam, ad verbum*: quasi tu dicas literaliter, aut verbotim, barbarè licet, & parum Latine. Von Wort zu Worte. Quorum prius apud Quintilianum, alterum apud Ciceronem legitur. *Locum ad literam subjeci*, inquit Fabius lib. 9. c. 1. Cicero de Fin. 1. cap. 2 *fabellas Latinas ad verbum de Græcis expressas.* Ita *ad summum*, pro *in summa*, vel, ut sic dicam, *summatim*, quod sæpe apud Ciceronem occurrit: *ad summum, ad extremum, ad ultimum*, uffs höchste/ letzlich. e. gr. lib. 2 epist 1 ad Curionem: *a te bus terve ad summum, & eas perbreves, accepi.* ¶ In tempore denotando sumitur & pro *circa.* Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 3, *Misso ad vesperum Senatu*, id est, *ad id diei, ubi jam vesperabat*, ut loquitur Gellius lib. 17. cap. 8. Sic tempus illud, quod mediam noctem præcedit, *ad mediam noctem* dicebatur. ¶ Similiter & in numero exprimendo pro *circiter* usurpatur. Cæsar lib. 3. de B. C. c. 53, *Cùm horum omnium ratio haberetur, ad duûm clo numero ex Pompejanis cecidisse reperiebamus.* Ubi similiter & Sisennam locutum ex Nonio Ciacconius observat. Suetonius Cæsare c. 20, *Campanum agrum ad XX millibus dubisum.* vid. hic Bernegg. p. 36. Plinius lib. 9 c. 10, *Pariunt ova, alium ovis similia, ad centena numero*, Bey hundert an der Zahl. Gellius lib. 16. cap. 8, *Ad annos maximè natus octo*, Er ist zum höchsten etwa von 8 Jahren. Plautus Epidico A. 2. sc. 3. v. 11, *Ad quadraginta puto emi posse minimo minus.* Per pleonasmum Terent. Heaut. a. 1, sc. 1, v. 93 *Quasi ad talenta quindecim coëgi.* Similiter & præpositione *In* utebantur, de quo suo loco. ¶ *Ad strepitum citharæ*, apud Horatium lib. 1 epist. 2. v. 31, id est, interea dum strepitur citharâ. Cicero 2. Agrar. cap. 34, *ad tibicinem immolare*, id est, canente tibicine. Virgilius Bucol. *Canet frondator ad auras*, id est, dum auræ adspirant. Florus lib. 2. c. 6 *Itaque ad auditum socia civitatis obsidium.* Nonnunquam Præpos. AD omittitur, sicut & AB, quando adest verbum ex illa compositum, ut apud Sallust. B. Catil. c. 22 pr. *Adigit jusjurandum*; Cicero *abest officio.* ¶ *Ad hoc*, & ad hæc, id est, præterea, über dieses/ zu dem. Horat. lib. 1. Epist. 19 v. 45

--- *ad hæc ego naribus uti*
Formido.

Vellejus lib. 2. cap. 113 *Sed pluribus quam X veteranorum millibus; ad hoc magno voluntariorum numero contracto.* ¶ Ad hoc, pro *ideò*, Tacitus lib. 1. Histor. cap. 48 *Ad hoc tantùm majori fratri prælatus, ut prior occideretur.* Simili ratione Laberius apud Petronium: *Smaragdum ad quam rem viridem pretiosum vitrum? Ad quam rem* i. e. cur: in quem usum. Reliqua in ipsa lectione melius observabuntur: nam patet quam latissime hujus præpositionis usus.

¶ In compositione, *ad*, intentionem sæpius significat, ut *assatim, adprobus, adprimis*, &c. Vide Gell. lib. 7. cap. 7.

ĂDĂGIVM, ii, Sprichwort/ gemeiner Spruch. Plaut. in Amphitr. sive quisquis auctor est suspectæ scenæ 3, actus 5, v. 40, *Vetus est adagium: fames & mora bilem in nasum concinnant.* Paræmia, Proverbium, idem. Vide de istorum usu Erasmi prolegomena Chiliadibus præmissa, & Voss. l. 4. Instit. Orat. c. 9. p. 211. seq.

¶ Ădăgio, ōnis, fœmin. idem. Varro lib. 6 de Lat. Ling. c. 3, *Apud Valerium Somnum vetus adagio est.* Ausonius Præfat. Monosyllaborum: *ut, quod per adagionem cœpimus, proverbio finiamus.* Sed addit Varro c. l. *Quod verbum adeo evanuit, ut Græcum πάγιμα, pro eo positum, magis sit apertum.*

ĂDĂMAS, antis, lapis durissimus, sic dictus à vi sui indomita, ab *a* privativa & *δαμάζω domo.* Plin. lib. 37. cap. 4, *Incudibus adamantes deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrinque dissultet, incudesque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens: unde & nomen indomita vis Græca interpretatione accepit,* ein Demant. Soli cedit sanguini hircino calido & recenti, à quo arteri sese paritur. Dissidium ei naturale est cum magnete, cui si opponatur, vim omnem attractricem ei eripit. Rueus l. *de gemmis* cap. 15. Quæ omnia de Plinio sunt. Ferro indomitam hujus lapidis virtutem esse, falsum est. Quippe qui in scobem malleo redigi, & in mortario teri pistillo ferreo potest. Et id jamdudum Lipsius ad Senec. de Constantia Sap. c. 3 ex Garzia observavit.

¶ Ădămantĭnus, adject. so hart und vest/ als ein Demant. Horat. 1. od. 6, *Quis Martem tunicâ tectum adamantina Digne scripserit?* Ubi *Adamantina tunica*, lorica est: quam adamante magis solidam invictamque significat. Quemadmodum & Manilius lib. 1. extr. *Adamantéas catenas* dixit: *Atque adamantea discordia vincta catenis.* Nam *adamantinum* vocatur, quicquid durum & inexpugnabile. Heliodorus lib. 4. *τίς οὕτως ἀδαμάντινος ἢ σιδηρᾶς τὴν καρδίαν*; *quis est usque adeò adamantino corde, aut ferreo?* Ovidius, sive cujuscunque illud distichon est lib. 4. Trist. Eleg. 8,

Nil adeò validum est, adamas licet alliget illud,
Non sit ut inferius suppositumque Deo.

¶ Ădămantēus adject. aliud apud eundem 7. Metam. v. 104

Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant.

Adde quæ modo in Adamantinus ex Manilio allata sunt.

ADDVA, nobilis fluvius Insubriæ, qui ex Alpibus per Larium lacum, qui ad Comum est, decurrens, in Padum effunditur. Ἄδδουα Græce Straboni lib. 5 dictus. Sidonius Apollinaris lib. 1. epist. 5, *Ulboſum Lambrum, cærulum Adduam, velocem Athesim, pigrum Mincium* &c. Claudianus de 6 consul. Honor. v. 196

Colla levant pulcher Ticinus, & Addua visu
Cærulus, & velox Athesis, tarduque meatu
Mincius.

ĂDELPHI, Terentii Comœdia, appellata à rebus duorum fratrum: Ἀδελφοὶ, fratres.

ADĒNES, ἀδένες, secundùm Pollucem lib. 2 cap. 4 n. 46 sunt tumores (ὄγκοι) inter carnem adipemque consistentes. Knoten am Fleische/ Drüsen.

ĂDĔO, adverbium intendendi eſt. So gar. Terent. Andr. a. 1. ſc. 5. v. 11. *Adeon' hominem infenuſtum eſſe, aut infelicem quemquam, ut ego ſum?* Et a. 4. ſc. 4. v. 18, *Adeon' videmur vobis eſſe idonei, in quibus ſic illudatur?* Columella lib. II cap. XII, *Cùm ſola hæc res adeò non infeſtetur herbis, ut ipſa herbas perimat.* Aliquando & abſolute hæc particula intendit, & nihil habet, quò referatur. Virgilius 2. Georg. 272 *Adeo a teneris conſueſcere multum eſt!* So gar viel iſt an dem gelegen / wozu man ſich von Jugend auff gewehnet. Item 1. Æn. 567, *Non obtuſa adeò geſtamus pectora Pœni.* In quibus vò *adeo*, ita, tam, notat. Sic intendendi ſive amplificandi exaggerandique vim etiam habet in illo Ciceronis Catilin. 1. cap. 2, *Forum caſtrorum imperatorem ducemque hoſtium intra mœnia, atque adeò in ſenatu videtis.* Quaſi dixiſſet: Videtis non tantùm intra mœnia, ſed in ipſo etiam, quod multò majus, in ſenatu. ¶ 2. Sæpe & elegantiæ tantùm cauſſa inſeritur, Poëtis præſertim, quamquam & reliquis, ut orationem impleat. Terent. Andr. a. 4. ſc. 4. v. 20 *Propera adeò puerum tollere hunc ab janua.* Virg. 2. Æn. v. 567 *Jamque adeò ſuper unus eram.* Cicero pro Cæcina c. 30 *Id adeò ſi placet, conſiderate.* Et pro Cluent. c. 29 extr. *Id adeo ſic cognoſcite.* In quibus omnibus vò *adeò* abundat. ¶ 3. Interdum & affirmat. Virgil. 4. Æneid. v. 96. *Nec me adeò fallit.* Terent. Andr. a. 2. ſc. 6. v. 9. *aut ſi adeò, bidui eſt, aut tridui hæc ſolicitudo.* Quaſi dicat: Aut ſi qua certè futura ſolicitudo, bidui erit aut tridui. Plautus Epid. a. 1. ſc. 2, v. 8 *neque adeò injuriâ.* Cicero lib. 2 de Oratore c. 4 *Magis adeò id facilitate, quàm aliâ ullâ culpâ meâ contigit.* Vide Bœcleri Chreſtomathiam Terentianam. ¶ 4. Pro *Eò* uſus Terentius Heaut. a. 1. ſc. 1. v. 61. *Poſtremò adeò res redit.* Endlich iſt es dahin kommen. Plautus Merc. Prol. v. 78. *Adeò dum quæſtum haberet.* Pro *eò*, vel *usque eò*, dum quæſtum haberet. Et alibi ſæpiùs. Inde & *Adeò usque* & *usque adeò* pro *eò usque*, vel *usque eò*, non ſemel apud illum reperitur.

ĂDEPS, ειπαρ, pinguedo liquida, quæ nequeat facile durari. Nam quæ concreſcit, *ſebum* dicitur. Schmaltz / Fett. *Adeps ſuillus*, apud Plin. 28. c. 9. & Celſus lib. 3. cap. 7 *oryzæ cremor, cum quo recens adeps cocta ſit.* Eſt enim generis communis. Adipes plural. *Adipes tenuare, detrahere*, Quintil. lib. 2 cap. 10, id eſt, ad maciem redigere. Et Columella 8 c. 14 extr. *quæ res ad creandas adipes multum conferunt.* Loquitur autem de fartura anſerum. ¶ De obeſitate hominis ità Cicero 3 Catilin. c. 7, *L. Caſſi adipem non pertimeſco*, Dickbauch / Fettwanſt.

¶ Ădĭpālis adjectiv. Arnob. lib. 3. p. 115 *niſi poſtes virorum adipali unguine oblinerentur ab ſponſis.* Etiam Cicero hac voce uſus in Oratore, ſi ſequimur ed. Argent. A. 1540. p. 199. unde Nizolius hauſit, qui tamen & alterius lectionis mentionem fecit. *aſciverunt aptum ſuis auribus opinum quoddam & tanquam adipale dictionis genus.* Nonius Marcellus c. 2. p. 521, Turnebus 2 adv. c. 7, Lauremberg. antiquar. p. 8 legunt *adipata dictionis genus*, quod retinuit & Godofredi editio: etiam Gruterus editionis ſuæ capite 8 *adipata* approbavit. Calepinus ad Feſtum etiam provocat, qui *adipales cœnas* vocet ſacerdotum. Sed has fortaſſe citiùs apud Plinium l. 10. c. 20. & ex Varrone apud Macrob. lib. 3. Saturn. c. 13. [al. c. 11.] reperias. Quanquam utriusque emendatiores codices habent *adjicialem* cœnam, (quam vocem infra quære in compoſitis à Jacio: Perottus autem *Dapales cœnas* utroque loco ſubſtituit. Inter eos, qui *adipalem* cœnam ſcribi jubeerent, videtur & Hermolaus fuiſſe Barbarus. Certe ſic loqui amavit ipſe lib. 12. Ep. Politiani ep. 40 *Invitatus ſum ad convivium, immò ad pontificiam & adipalem cœnam.*

¶ Ădĭpātus, fett gemacht / fett. *Adipatum veteres honeſtè pro pingui & ſucculento & opimo poſuerunt*, ait Non. Marcellus cap. 2. locumque Ciceronis ſubjicit, de quo jam modò diximus, quæ ſatis eſſent. Atque illic quidem uſurpatur metaphorice. De proprio vocis uſu audiendus Soſipater Chariſius, qui lib. 2. inſt. Gram. p. 73 *adipatum* omni genere dici ait poſſe opus piſtorium, quod adipe conficitur, moxque Lucilium citat, qui *adipatam*, videlicet pultem, dixerit. Subſtantive uſus eſt Juvenalis Sat. 6. v. 630

Libida materno ferbent adipata veneno.

Pingvia edulia & ſucculenta quaſi adipe condita, exponit ibi interpres Joannes Britannicus.

ADHIBEO vide in *Habeo.*

ADHVC, adverbium, (quaſi ad hoc usque tempus: ut apud Plinium Paneg. c. 6. *Solus ergò ad hoc ævi, &c.*) Biß hieher. Terentius Phorm. 3 ſc. 1, *Adhuc tranquilla res eſt*: i. e. hactenus. Et ita ſæpius locutum Ciceronem Livinejus ad Plin. Paneg. c. 1 obſervat. Terent. Heaut. act. 4. ſc. 3. v. 20 *ut celata adhuc eſt.* Nepos Miltiade c. 5, *Quæ pugna nihil adhuc eſt nobilius.* Seneca Medea v. 904

— — *quicquid eſt commiſſum adhuc,*
Pietas vocetur.

Ita Cæſar lib. 2 de B. C. c. 32, & lib. 3. c. 57. Plinius item, Tacitus, Curtius, alii. ¶ 2. Pro *etiam* ſive *præterea*. Cicero Lælio c. 9, *Ortum quidem amicitia videtis, niſi quid adhuc forte vultis.* Plinius lib. 33 c. 2, *Sunt adhuc aliqua non omittenda in auro differentiæ.* Quaſi dicat: præter iſtas, quas recenſuimus differentias, aliæ etiam ſunt, &c. ¶ 3. Plautus Pſeud. 4. ſc. 7, 77 *Tun' hodie Sicyone hùc pervenisti?* H. *alto adhuc meridie*, id eſt, etiamnum. Ovidius ep. Helen. v. 263 *adhuc tua meſſis in herba eſt.* Quæ duæ ultimæ notiones vulgatiſſimi uſus ſunt in particula iſta.

ĂDĬĂBĒNE, es, regio eſt, pars Aſſyriæ trans Meſopotamiam in ortum, Ptolemæo & Straboni. Plin. verò lib. 5. c. 12. *ultra Armeniam*, inquit, *Adiabene eſt, Aſſyria ante dicta.* Nomen habet à difficili tranſitu: magnis enim rigatur amnibus: Græcis Ἀδιαβαίνειν, *tranſire* ſignificat, verba ſunt Vadiani ad lib. 1. Pomp. Melæ f. 65. qui & ideò per diphthongum ſcribit *Adiabane*, cùm tamen alibi paſſim exaratum hoc vocabulum reperias non aliter, quàm per vocalem ſimplicem. Quam & Suidas retinet in Ἀδιαβηνὴ, quanquam ipſe favens alioquin iſti etymo, dictam aſſerens Ἀδὲ τὸ ἅπαν τρέφει ποταμοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ δυσχερές ἐστι πορεύειν τὴν Ἀδιάβαν. Atque ad hunc utcunque circa originem occupatus provocare rectius potuiſſet doctiſſimus Vadianus, quàm ad Ammianum Marcellinum. Is enim lib. 23, c. 20 etymologiam hanc profert quidem, ſed non probat, mox meliorem ſubſtituens. *Adiabena*, inquit, *Aſſyria priſcis temporibus vocitata, longâque aſſuetudine ad hoc translata vocabulum eâ re, quòd inter Oenam & Tigridem ſita, navigeros fluvios, adiri vado nunquam potuit*: tranſire *enim* Ἀδιαβαίνειν *dicimus Græci. Et veteres quidem hoc arbitrantur. Nos autem didicimus, quod in his terris amnes ſunt duo perpetui, quos & tranſivimus*, Diavas & Adiavas, *junctis navalibus pontibus: ideoque intelligi* Adiavenam *cognominatam.* Cæterum hos duos fluvios aliàs Zabam majorem & minorem vocari, Græcis item Λύκος καὶ Κάπρος, (Lycum & Caprum,) docebit Fullerus, Ammiani etymon probans, lib. 3. Miſcell. c. 6. ¶ Adiabenicus, adject. frequens in cognominibus imperatoris Severi, de quo Sextus Rufus cap. 21, *Huic*, inquit, *cognomina ex victoriis quæſita ſunt. nam Parthicus, Adiabenicus, & Arabicus eſt cognominatus.* Adde Inſcript. Gruteri pag. 1, & 11 & 22 &c.

ADIANTVM, ἄδιαντον, herba, Frauen-Haar. Sunt qui eandem *capillum Veneris*, hoc eſt, *rutam parietum* ſeu *murariam* faciunt, Stein-Rauten / Maur-Rauten. Matthiolus eandem cum paronychia relinquit.

ADIMO, vide *Emo.*

ADIPISCOR vide in *Apiſcor.*

ĂDIPSOS, Plinio glycyrrhiza vocatur inde quòd famem & ſitim ſedet, & hydropicis exhibeatur, ne ſitiant, ab ἀ & δίψα vel δίψος, *ſitis*. Lib. 22 cap. 9 Plinius: *Hæc* [glycyrrhiza] *diximus ſitim famemque ſedari. Ob id quidam adipſon appellavere eam, & hydropicis dedere, ne ſitirent.* Eidem Plinio tamen rurſus *Adipſos* palma eſt in Ægypto, viridis, odore mali coronei, nullo intus ligno, lib. 12. c. 22.

ADMĒTVS, Rex fuit Theſſaliæ, ſeu Pherærorum, cujus armenta exul pavit Apollo. Uxor ejus Alceſtis, de qua infra. Vide Stobæum in Eclogis Serm. 65. f. 411. ex Muſonio, Val. Max. lib. 4. cap. 6. qui obiter ejus mentionem injicit in hiſtoria Tib. Gracchi, Eraſmum in adagio Ἄδμητος μῦλος, *Admeti vanna*, Cœl. Rhodig. 12. Lect. antiqu. 15. Muret. in lib. 2. Tibull. Eleg. 3.

ADMĬNĪCVLVM, ſuſtentaculum aut fulcrum dicitur, cui vites aut arbuſculæ incumbunt, eine Stütze oder Lager / darauff etwas ruhet. Cic. Nat. Deor. lib. 2 cap. 47, *vites clabiculo adminicula, tanquam manibus apprehendunt.* Idem in Lælio cap. 23 extr. *Natura ſolitarium nihil amat, ſemperque ad aliquid, tanquam adminiculum, adnititur.* ¶ 2. Hinc *adjumentum*, eine Hülffe. *Sine adminiculo*, ohne Hülffe oder Zuthun. Cicer. Off. lib. 3. cap. 7, *Hanc partem relictam explebimus nullis adminiculis, ſed, ut dicitur, Marte noſtro.*

¶ Adminiculari, verbum, ſtützen / helffen / dienen. Cic. lib. 5. de Fin. c. 14 *Ars agricolarum circumcidat, amputet, erigat, extollat, adminiculetur.* Quod & *adminiculare* dicitur. Colum. de Arborib. cap. 16 *vitem adminiculato, arborique jungito.* Idem lib. 4. cap. 26 *Adminiculanda jugandaque vinea curâ.* Auguſtinus lib. 1. de doctr. Chriſt. c. 3, *Ad beatitudinem adjuvamur & adminiculamur.*

¶ Adminiculatus, paſſive. Plinius 14 cap. 1 *vites adminiculatæ ſudibus.* Quod nominis formam induit, & gradus adſumit. Gellius præfat. lib. 1 *adminiculatior memoria*, i. e. pluribus auxiliis & ſubſidiis adjuta: quæ eadem verba etiam apud Macrobium procemio 1 Saturn. leguntur.

¶ Adminiculator. Gellius 8 cap. 3, *Tirone Cicero adminiculatore & quaſi miniſtro in ſtudiis literarum uſus eſt.*

ADMŎDVM, vide in *Modus.*

ADOLEO, Adoleſco, Adoleſcens &c. vide in *Oleo.*

ĂDŌNIS, ἄδωνις, (Adonidis in genit.) Cyniræ Cypriorum regis filius, Veneris delicium, ab ἀδὼν, *gratus*, vel ἄδω, *cano.* Vide in Chiliad. *Adonidis horti*, de rebus ad voluptatem tantum, nullam autem utilitatem comparatis. De Hortis iſtis erudita eſt conjectura Huetii in Demonſtr. Evang. Propoſ. 4 cap. 3 § 3 p. 104 ed. Belg. De Adonide plura & Servius ad Ecl. 10. Virg. v. 18.

¶ Adōnia, orum, feſta Adonidi ſacra. De quibus vide Ammian. Marcellin. l. 22 Hiſtor. cap. 14.

¶ 2. Adonis piſcis eſt ſaxatilis dormiens: *Exocœtus* dictus etiam, quod

quod in siccum somni causſa exeat, auctoribus Plinio lib. 9 cap. 19, & Oppiano lib. 1. Halieut. v. 158.

ADOR, *farris genus*, Korn / Rocken / edor *quondam appellatum ab* edendo? *vel, quòd* uratur, *ut fiat tostum, unde in sacrificio mola salsa efficitur:* Festus. Genitivus exstat apud Auson. de Monosyll. cap. de Cibis: *Mox ador, atque adoris de polline pultificum far.* Gannius verò, Poeta vetus, produxit apud Priscianum lib. 6 p. 700 *Emicat in nubes nidoribus ardor adoris:* qui tamen & ipse alibi corripuit. Unde Scaliger existimat veteres *adus adŏris*, in neutro; & *ador adoris* in masculino dixisse: ut *decus decŏris*, *decor decŏris*. Vide eum ad Festum pag. 7.

¶ Vocârunt & *Adoreum*. Plin. lib. 18. c. 8. Columella lib. 2. c. 6. Pallad. 2. Tit. 1.

¶ Ădŏreus, a, um. *adorea liba*, Virg. lib. 7. Æn. v. 109. *adorea bellaria* Stat. lib. 1. Silv. ult. v. 10.

¶ Adoream antiqui Romani omnem ex agris proventum vocabant. Unde postquam præmium militibus partâ victoriâ frumentum fuit, *adorea* pro laude & gloriâ accipi cœpta est, ut Scaliger ad Varron. & Festum observat. Plinius lib. 18 cap. 3 *Gloriam denique ipsam à farris honore, ADOREAM appellabant.* vid. Taubmann. ad Plaut. p. 28. & Boxhorn. ad eund. p. 13. Plautus Amph. 2. 1. sc. 1. v. 38. *Præda atque agro adoreaque affecit populares suos.* Terentianus Maurus de metris: *Hortantes acuisse animum bellatiu: ut illos Metus habebat, aut propinqua adorea.*

ADRASTĒA, æ, Ἀδράστεια, regio & civitas ejusdem nominis in Troade, ab Adrasto rege Argivorum. vide Strab. lib. 13 p. 404.

¶ 2. Adrastea item vocatur Nemesis, ab eodem, ut volunt quidam, Adrasto rege sic appellata, quia primus ipse templum Nemesi constituerit non procul à Thebis. Ammianus 14. 39 *Adrastia ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix.* Hinc proverbium: *Adrastea Nemesis*, (subintellige adest,) in eos, qui superbiæ & insolentiæ, fortunâ mutatâ, dare pœnas videntur. Cui dex antiquitas pennas addidit, celeritatis symbolum, & gubernaculum ac rotam, quia gubernatricem crederent per omnia discurrentem. Vide Erasm. Adag. Sed ad nominis rationem quod attinet, aliam Apulejus affert, libro de Mundo, qui de Græco est, quem Aristoteli nonnulli tribuunt: *Idem fatum*, inquit, Μοῖραν *vocant, quod ex partibus constat. Hinc* νέμεσιν, *quod unicuique attributio sua sit adscripta. Adrastea eadem, quasi ineffugibilis necessitas ultionis.* Nempe ἄδρακτος est, qui alienus à fuga. Hinc

¶ Adrastĕus adjectivum, ut *Adrastea pallore perfusus*, Ammianus 14. 38, i. e. ita perterritus, ut quasi a Nemesi agitari videatur.

¶ Adrastĕa, fons Sycioniæ, apud Pausaniam in Corinth. p. 58.

¶ Mons Adrastiæ memoratur Plutarcho in Lucullo p. 497.

¶ Adrastus. Rex Argivorum, de quo modò dictum est sub *Adrastea*. ¶ 1. Alius Adrastus Peripateticus, patriâ Philippensis, qui tres Harmonicorum libros exaravit, teste Voss. c. 59. de scient. Mathem. p. 345. Hic ille est fortasse, quem memorat Claudian. Mamert. lib. 1. de stat. anim. c. 25. p. 86. ¶ 3. Alium ejusdem nominis Peripateticum memorat Voss. d. l. p. 346. & plures ab Jonsio lib. 4. de script. hist. Philos. p. 339.

ĂDRIA vel Hadria, (Plinius & Strabo etiam *Atriam* scripsere & *Atriaticum*) colonia fuit Tuscorum, urbs inclita: à cujus nomine appellatus fuit sinus Adriaticus, qui & *Adria* uno dicitur vocabulo, das Venedtsche Meer. Vid. Livius lib. 5. c. 33, & Victor Junior in Adriano. *Adria improbus*, propter tempestatum sævitiam, & *inquietus*, apud Horat. 3. Carm. 3 & 9. *Virgo* apud Lucan. lib. 5, 614. *ferus* apud Avienum perieg. v. 527. *ventosus* apud Senec. in Thyeste v. 362. Eustathius ad Dionys. Perieg. v. 92, *Adrian* tradit filium Ἰάονος, Iaonis vel Ionis fuisse, a quibus idem mare & *Ionium* & *Adriaticum* appelletur. Sic Lucanus c. l.

sonat Ionio vagus Adria ponto.

Et Avienus periegef. v. 593

Achelous
Irruit Adriaci tergum maris.

¶ Adriacus idem quod Adriaticus. Propert. lib. 3, Eleg. 20,

Ergò ego nunc rudis Adriaci vehor æquoris hospes.

¶ Adriānus adject. aliud. Cic. in Pison. cap. 38 *Brundusiumque venit, & ultimas Adriani maris oras petivit.* Exstat & apud Flor. lib. 2. c. 5.

¶ Adriāticus, ut *Adriaticum mare*; Plin. 3. c. 5. & *sinus maris Adriatici*, Sueton. Tiber. c. 16.

ADRIANVS, Ælius Adrianus, Ælii Adriani filius, Imperator Romanus, successor Trajani, qui adoptaverat. Vanus & curiosus princeps, eruditus tamen: quod testantur versus, qui exstant Græci juxta ac Latini. Nos eos tantùm adducemus, quibus proximus leto animam suam allocutus est, ut Spartianus in Vita cap. 25 refert:

Animula, vagula, blandula,
Hospes comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca
Pallidula, rigida, nudula,
Nec ut soles, dabis jocos?

ADRVMETVM, urbs Byzacii in Africa. C. Nepos Hannibale c. 6, *Adrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta.*

ADVATICI, populus Galliæ Belgicæ Cæsari, Eburonibus vicinus. Et quia Ptolemæus *Atuacutum* vel *Atuatucum* lib. 2 cap. 9 caput Tungrorum facit, censent multi Tungrorum nomen illis postea hæsisse. Scribitur etiam *Advatici*.

¶ Advatica sive Atvatica, & Atvatuca, castellum Cæsari, haud dubie Atvaticorum, lib. 6. c. 31 & 34.

Adversarius vide sub *Versari*, post Composita ex *Verto*.

ADVLOR, ari, ἀπὸ τοῦ ἄδω, quod illiberalis & servilis res sit adulatio, ut vult Valla lib. 5. cap. 66. Sed rectius, ab alludendo, vel ab accĕdendo & ludendo ducitur, ut Festo placet. Proprie enim de canibus dicitur, qui jactatione caudæ, pedum assultu gannituque vocis dominis blandiuntur. Nonius: *Adulatio est blandimentum, proprie canum.* Lucret. lib. 5. v. 1072

Longe alio pacto gannitu vocis adulant,
Et quum deserti baubantur in ædibus, aut quum
Plorantes fugiunt submisso corpore plagas.

Cic. lib. 2 de Nat. Deor. cap. 63, *Canum vero tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio, &c.* Gellius lib. 5. cap. 14 *more ac ritu adulantium canum.* Ovid. 14. Metam. v. 263

Quin etiam blandas movere per aëra caudas,
Nostrumque adulantes comitant vestigia — —

Turnebus quoque 2 Adverss. 9 *adulationem*, blandimentum caudæ accipit, illum Ciceronis versum (nisi Artii est, cui Nonius adscribit) lib. 2. Tusc. Q. cap. 10. explicans: *sublime avolans (aquila) Pinnatâ caudâ nostrum adulat sanguinem.* ¶ De hominibus igitur secundariò dicitur, pro *assentari*, heucheln / schmeicheln. Quemadmodum & Græci τὸ κόλαξ. ita, primò de canibus, deinde quibusvis abblandientibus uti solent. Vide ad Pindarum Olymp. Δ α. v. 7.

¶ Patet autem ex adductis exemplis, veteres, & *adulare*, & *adulari* dixisse; & non cum Dativo tantum, sed & Accusativo construxisse, de quo Rader. ad 4 Curt. 2. f. 118. Ita Cicero de Divinat. 2. c. 2 dixit, *adulari alicujus fortunam.* Et lib. 1. Offic. c. 26 passive: *Cavendum est, ne assentatoribus patefaciamus aures, neve nos adulari sinamus.* Ausonius Gratiarum actione: *Tribus non circumibi: centuriat non adulabi.* Mamertinus Paneg. Juliani cap. 20, *quemque ex cohorte imperatoria & probrosissimum adulabant.* Vet. Gloss. κολακίων *Blandio, adulo, adsector, ancillor.*

¶ Adulator, κόλαξ, ein Schmeichler / Fuchsschwäntzer. ad Herenn. 4 cap. 21 *Nolo esse laudator, ne videar adulator.* Diogenes apud Laertium interrogatus, quænam pernicios issime morderet belua? respondit, *Ex feris obtrectator, ex cicuribus adulator:*

Τῶν μὲν ἀγρίων συκοφάντης, τῶν δ' ἡμέρων κόλαξ.

¶ Adulatrix, fœm. Tertullianus de Anima cap. 51, *Alia est ratio pietatis istius, non reliquis anima adulatrix*, &c.

¶ Adulatio κολακία. Cicero de amicit. c. 25 *Sic habendum, in amicitiis nullam pestem esse majorem, quam adulationem, blanditias, assentationem.*

¶ Adulatorius, adject. ut *dedecus adulatorium*, Tac. 6 Annal. c. 32 extr.

¶ Adulatorie, adverb. Augustinus epist. 148 pr. *si perfunctorie atque adulatorie res agatur.*

¶ Inadulabilis, qui se non patitur adulatione corrumpi. Gell. 14 cap. 4 *judicem oportet esse incorruptum, inadulabilem.*

ĂDVLTER, μοιχὸς, mœchus, Ehebrecher. Ovid. Remed. amor. v. 161

Quæritur: Ægisthus quare sit factus adulter?
In promtu causſa est, desidiosus erat.

Horat. 1. od. 15 *Adulteros crines* dixit Paridis, qui erat adulter.

¶ In illo Claudiani Panegyr. de Mall. Theod. Cons. v. 302.

— — *pardi,*
Semine permisto geniti, cum forte leæna
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter,

catachresis est. Nec aliter, quam poeta, Plinius 8 cap. 16 de istis beluis contra naturam se miscentibus: *Odore pardi coitum sentit in adultera leo.* Ad Claudiani locum Barthius p. 176, Adulterium, inquit, permistio non congruorum. Manil. lib. 5. v. 166

Ut sit adulterio succorum gratia major.

¶ Ădultĕra, fœm. Horatius 3. Oda 3, *Lacæne adulteræ famosus hospes*, id est Paris Helenæ amator. Adde Plinium modo citatum.

¶ Adultĕrare, & Adulterari: adulterium committere, adulteriis studere. Ehebrechen. Ita enim absolutè usi sunt veteres. Cicero 1. Offic. c. 35 *Latrocinari, fraudare, adulterari, re turpe est, sed dicitur non obscene:* Deponentialiter. Sed Neutra forma Gellius lib. 10. c. 23 *Illa te, si adulterares, digito non auderet contingere.* Cestius apud Senecam lib. 3 Controvers. 21, *Ergo tibi, soror, ut honestos habeas liberos, adulterandum est?* Active *adulterare aliquam*, est per adulterium stuprare: quemadmodum non semel locutus Suetonius, ut in Cæsare cap. 6. & 48, & Augusto c. 67. cui hoc verbum peculiare hoc quidem usu, ut observat Bernegg. ad loc. priorem in Cæsare. ¶ 2. Per metaphoram corrumpere, & rei suam adimere sinceritatem. Verfälschen. Nam *omne falsum adulterium est*, inquit Tertullianus de Idololatria princ. Sic merces peregrinæ aliis interdum rebus ad similitu-

militudinem accedentibus vitiari & corrumpi solent. Cicero de Amicit. c. 25, *Simulatio tollit judicium veri, idque adulterat.* Idem pro Cæcina cap. 26 pr. *Jus civile adulterari pecuniâ non potest.*

¶ Adulterata, adulterio corrupta, Sueton. Cæs. cap. 48. Vide *supra.*

¶ Adulterator, Verfälscher. Lege 16 § 9 Dig. de Pœnis: *adulterator monetæ*, ein falscher Münzer.

¶ Adultĕrīnus adject. id est, fucatus, pro vero assimulatus vel suppositus, νόθος, falsch / verfälscht / nachgemacht. *Adulterina moneta*, falsche Münze. Cic. Offic. lib. 3 cap. 23. *Nummos adulterinos pro bonis accipere.* Sic *Adulterina clavis*, Sallust. Jugurth. cap. 12. *Adulterinum signum*, id est sigillum, Liv. lib. 40. cap. 54. extr.

¶ Adultĕrium. Ehebruch. *Committere adulterium*, Quint. lib. 7. cap. 3 [al. 4] *In adulterio deprehendi*, Cic. 2. de Orat. cap. 68. Adulterium & stuprum quid differant, v. L. 6. § 2. D. ad Legem Juliam de adulteriis. Quintil. lib. 7. c. 4, *Adulterium, cum alienâ uxore domi coire: an & in lupanari?*

ADVLTVS vide *Adoleo* in Oleo.

ĂDŸNĂMON, ἄδυναμος οἶνος, vinum est factitium Plinio lib. 14 cap. 16, *Factitiorum primum sit ex ipso vino, quod vocant adynamon:* id est, invalidum, sine viribus.

ĂDŸTVM, ἄδυτον, ab ἀ & δύω, ingredior; secundùm Servium in lib. 2 Æn. v. 115 est locus secretior in templo, ad quem nulli accedere licebat, præterquam sacerdoti. Cæsar lib. 3 de B. C. c. 105, *Pergami in remotis & occultis templi, quò, præter sacerdotes, adire fas non est, quæ Græci adyta appellant, tympana sonuerunt.* Der innerste und heiligste Ort im Tempel. Virgil. 6. Æn. v. 98

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages.

Æ. Diphthongus nota. Quam velut E pronunciandam videri contra J. Lipsium ostendit Rutgers. 3. Var. lect. 5.

ÆĂCVS, αἰακος, Jovis ex Ægina filius, tertius Judex cum Minoe & Rhadamantho apud inferos. Ovid. in Ibin v. 187

— — tuasque
Æacus in pœnas ingeniosus erit.

¶ Æăcĭdes, id est, Achilles Æaci nepos. Peleus enim, Æaci filius, Achillis fuit pater. Virgil. 1. Æn. v. 103

Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector.

¶ Æăcĭdēĭus. adject. apud Ovid. 7 Metam. v. 472

Oenopiam Minos petit Æacidæa regna.

ÆÆE, es, Αἰαίη, insula, de qua sic Pomponius Mela lib. 2 cap. 7, *Circa Siciliam in Siculo freto est Ææe, quam Calypso habitâsse dicitur.* Virgil. 3. Æn. v. 386

Infernique lacus, Æaæque insula Circes.

Sed hîc Circe Ææa, non insula, cognominatur. Servius in h. l. Circejum montem ex Varrone interpretatur, siccatis paludibus ab insulæ forma liberatum.

ÆANTIVM, oppidum fuit in Sigæo Troadis promontorio, celebre quondam Ajacis sepulcro, templo & statuâ, qui *Æas* à Græcis dicitur, Αἴας, genit. Αἴαντος.

ÆAS, Epiri fluvius ex Macedonia in Ionium mare defluens. Lucan. lib. 6, v. 361

Purus in occasum, sed parvi gurgitis Æas
Ionio fluit inde mari.

ÆDĔPOL, juramentum erat viris & fœminis commune, Gellio auctore lib. 11. c. 6. aut fœminis solis, juxta Varronem. Scribi vulgo solet per diphthongum, quia sic jurari credunt quasi per *ædem Pollucis.* Sed non ita est, inquit Voss. in Etymol. f. 9. Nam scribendum *edepol*, quod conflatum ex tribus vocibus: particulâ jurandi *me* vel *e*, & *deus Pollux.* Simile est *medius Fidius.* Hæc ille. Recte, quòd abesse vult diphthongum: Sane in Vaticano Terentii exemplari aliisque codd. antiquis *edepol* & *ecastor* sine diphthongo scribi, è Faërno monet idem Vossius in Ecere f. 189. Non æque illud probem, quod e tribus vocibus originem vir doctissimus arcessit. Magis hîc accedam sententiæ Joh. Meursii Par. 1. Exerc. Crit. ad Capteiv. cap. 4 pag. 80, causam, cur scribendum ubique sit *edepol*, ita exponentis: *Mos enim veteribus vocales longas duplicare, & vel H vel D inserere. Itaque pro* Epol *scribebant* Eepol & Edepol, *sicut* Mecum, Meecum, Medecum, *& similia. Nam* Epol *dicebant quomodo* Ecastor, Equirine, Ejuno. *Qua duo postrema non ubique obvia. Prius est apud Festum legere, posterius apud Sosipatrum lib. 2.* Sua fecit hæc totidem pene verbis Pareus Lex. Crit. pag. 419. 420. Quod de *edepol* ita diximus, transferendum & ad similia jurandi adverbia. Falli enim qui scribunt *ecastor, ecere, equirine*, quasi per ædem Castoris, Cereris, Quirini juretur, ita patet. Scribendum *ecastor, ecere, equirine.* Non per ipsorum templa, sed per ipsos his verbis jurabant. Illud autem *E* putes per ἀφαίρεσιν factum esse vel ex *me*, quod integrum remansit in *mecastor, mehercules, medius fidius*, putaturque græcorum esse μα, quo & ipso utebantur jurantes; vel ex νὴ, de quo Voss. Etymol. f. 315. in *me-dius-fidius.*

ÆDES, vel potiùs Ædis (sic enim singularis hujus nominis habet, quod Jan. Rutgersius lib. 6. Var. 50. cap. 12 observat,) quodlibet ædificium qua sacrum, qua profanum significat, ein Gebäu / sey gleich ein Hauß oder Kirch. Nam quod nonnulli volunt, *Ædem* in singulari non nisi de fano, seu templo; *Ædes* in plurali de domo cujusque usurpari, in eo frustra sunt. Revera enim nullum discrimen est. Sic Horatius *Glycera edem* dixit od. 30. lib. 1; Servius in 2 Æneid. *Omne ædificium* Ædes *dicitur. Sed Varro locum quatuor angulis conclusum ædem docet vocari debere.* Vet. Gloss. *Ædes*, αὐλαί, ναοί. Frequentius tamen singulare de sacra; alterum de qualibet æde usurpatur. v.g. Cic. 2 Catilin. c. 6, *senatum in ædem Iovis Statoris vocavi.* & orat. 3 cap. 9, *in ædem Concordiæ.* Et ad Q. fratr. lib. 3. ep. 1 c. 4, *absolutum offendi in ædibus tuis tectum.* In singulari autem *ædis* potiùs, quàm *ædes* dicendum, quod notabamus suprà, id & Glossator vetus confirmat, ubi legitur: ναὸς, *Templum, Ædis.* Plaurus Trinum. a. 1. sc. 2. v. 131. *Ædes venales inscribere literis*, einen Zettel ans Haus schlagen / und es feil bieten. Ea autem schedula, sive pittacio, non tantùm proscribebantur, seu indicabantur ædes venales, sed unà & ipsum pretium significabatur, quo æstimarentur. Quo illud Terentii pertinet Heaut. a. 1. sc. 1. v. 92. *inscripsi illico ædes mercede.* Socrates adolescentes à curiositate rerum ad se nihil pertinentium hoc retrahere solebat Homeri versu Odyss. Δ 392

Ὅ, τὶς τις ἐν μεγάροισι κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται.

ut Diogenes Laertius in Vita, Sextus Empiricus lib. 7 contra Mathem. p. 141, & Gellius 14 cap. 6 extr. referunt; quod vulgo vertunt Latino versu:

Ædibus in nostris quæ prava aut vetera geruntur.

¶ Ædicula, Ædiculæ, diminut. Häußgen / Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 58. *Ædiculæ oppositæ sunt pignori*, das Häusgen ist versetzt. ¶ 2. Sacellum, Capell. Vet. Gl. ναυτάριον, *Ædicula, sacellum.* Sic *ædiculam Victoriæ dedicare* Liv. 35. cap. 9. Et eodem libro cap. 41, *Quadrigæ inauratæ in Capitolio positæ in cella Jovis supra fastigium ædiculæ.*

¶ Ædificare, construere, bauen. Proprie Cicero 1 Offic. c. 39 *Cn. Octavio honori fuisse accepimus, quod præclaram ædificasset in Palatio & plenam dignitatis domum.*

¶ 2. Veteribus usitatissimi fuerunt hi modi loquendi, *Ædificare navem, classem, hortos*, &c. quæ tamen omnia per ἀνυπολόγιστα dicta sunt. Cic. cap. 4 pro L. Manil. *postquam maximas ædificasset ornassetque classes.* Idem Attico 9 ep. 13 *Cnæus noster Balbo locum, ubi hortos ædificaret, dedit.* Virg. 2 Æneid. v. 15 *Instar montis equum divina Palladis arte*
Ædificant.

Ædificātio, das Bauen. Cic. ad Q. fratr. 2. epist. 6, *Ædificationem ad tuum adventum sustentari placebat.* Et in Pison. cap. 11 *immensa & intolerabilis ædificatio.*

¶ Ædificatiuncula, diminut. Cic. 3. ad Q. frat. epist. 1, cap. 2, *quæsivi ex eo, quid ei de illa ædificatiuncula mandasses.*

¶ Ædificātor, der bauet / Baumeister. Cic. de universo cap. 2; *Neque mundo quicquam pulchrius, neque ejus ædificatore præstantius.* ¶ 2. Item, qui ædificandi quadam libidine tenetur. Nepos Attico cap. 13, *Nemo illo minus fuit emax, minus ædificator.* Columella lib. 1 de re rustica cap. 5, *Eleganter igitur ædificet agricola, nec sit ædificator.*

¶ Tertullianus etiam formavit *Ædifex*, de Idololatr. c. 12 pr. quod idem est ac Ædificator.

¶ Ædĭfĭcium, ein Gebäue. *Exstruere ædificium*, Cicero pro Mil. cap. 27. *Ædificiis incensis*, Cæs. 3. Gall. extr.

¶ Coædificare. Cic. Partit. cap. 10. *Loci coædificati*, zusammen gebauet.

¶ Exædificare, ædificationem absolvere, perficere, ausbauen. Sallust. Catil. c. 12, *villæ in urbium modum exædificatæ.* add. Plin. 10. cap. 37. Tralatè Cicero de Oratore lib. 1. cap. 35. extr. *opus institutum exædificare.* Ita Plautus Trin. a. 1. sc. 2, *Exædificare inchoatam ignaviam.* ¶ At in illo a. 5. sc. 2. *Exædificâsset me ex his ædibus, absque te foret*, exædificare ex ædibus, est ejicere ex ædibus, ut *expectorare ex animo* apud Accium, ut Nonius citat, extra pectus ejicere.

¶ Exædificatio, Cic. 2. de Orat. c. 15, *Fundamenta nota sunt omnibus: ipsa autem exædificatio posita est in rebus & verbis.* Tralatè.

¶ Inædificare, verbauen. Cæsar lib. 1. de B. C. c. 27, *ne sub ipsa profectione milites oppidum irrumperent, portas obstruit, vicos plateasque inædificat, fossas transversas viis præducit.*

¶ Perædificare, ædificando perficere. Columella lib. 4 cap. 3. pr. *domos exstruunt, nec peræ dificatis cultum adhibent.*

¶ Reædificare, wieder auffbauen. Quod ex Cicer. 6 Att. Epist. 1. vulgo exemplum promunt, incertum & suspectum est. adi ed. Græv. & ibi notata. Certius est Livii lib. 5 cap. 53, *quia piget reædificare.* Usus & aliquoties est Tertullianus, lib. 5. contra Marc. c. 3, & de Pudicit. cap. 20 extr.

¶ Superædificare, drüber bauen. Paulinus Nolanus epist. 28 n. 2. (ed. Paris. 1685) *Si digna tanto fundamento superædificetur operatio.*

¶ Superædificatio. Tertullianus adv. Marc. lib. 5. cap. 6, *per ignem judicatur vestra superædificatio.*

¶ Ædilis

¶ Ædilis, dignitatis & officii nomen erat apud Romanos. Ædilium officium erat, ædes sacras procurare, urbi annonam prospicere, ludos exhibere. Hinc de fabulis Terentianis ab Ædilibus emtis in Prologo Eunuchi dicitur. Cicero ex legibus 12 tabul. 3 de Leg. cap. 3, *Sunto ædiles curatores urbis, annonæ, ludorumque solennium* &c. Adde Sueton. Cæs. cap. 10. Initio quatuor fuêre: postea duo à Cæsare additi, qui frumento præessent, qui hinc *Ædiles Cereales* dicti, ut ex Pomponio L. 2. §. 32. D. de origine J. constare potest. In his 4 plebeios, 2 patricios fuisse Dio lib. 43 extr. scribit, ut Torrentius ad Suetonii Vespasianum cap. 2 observat. Conf. Rupert. ad Pomponii Enchirid. de Orig. Jur. p. 211. 212. 241. 282. Ædiles, Bau-Herren. *Ædiles Cereales*, die Korn-Herren/ qui annonam curabant & mensuras, Pomponio.

¶ Ædilitas, magistratus ædilium. Plaut. in Stich. a. 2 sc. 2. v. 29 *ædilitatem gerit sine populi suffragio.* Occurrit vox etiam apud Sueton. Claudio c. 38, *quod in ædilitate contra vetitum cotta vendentes mulctasset.*

¶ Ædilitius adject. ut *ædilitium munus.* Cic. Offic. 2 c. 16 extr. *P. Crassus functus est ædilitio maximo munere.* Idem in Vatin. c. 7, *quem ædilitium vides*, id est functum ædilitate. Eutropius extremo libro 5, *consumserunt* [bellum Sociale & civile Marii] *viros consulares XXIV; prætorios VII; ædilitios LX.* &c.

¶ Æditimus & Ædituus eadem sunt, & significant custodem & tutorem ædis sacræ: ein Kirchner/ Küster. Varro tamen *Æditimi* vocabulum magis probat, quàm *Æditui*, quod vult esse recentius, lib. 1. de re rust. c. 2. Vide & Gell. libr. 12. cap. 10. *Æditum* tamen in Inscript. passim, & apud Sueton. Aug. cap. 5.

¶ Ædituo, Æditimor, sive æditumor, id est ædem tueor & custodio. Gell. 12. cap. 10. ex fabula Atteiana: *Æditumor in templo tuo.* Inscript. Reines. p. 288, AEDITVAVIT ANNOS XIII.

AËDON, ἀηδών, Luscinia, Nachtigall/ ex Græco, Seneca in Agamemn. v. 670

Non quæ verno nobile carmen
Rauco cantat tristis aëdon.

Julianus in Allegoria Sirenum:

Quidque leves calami, quò suavis cantat aëdon.

Calpurnius ecl. 6. v. 8

Vocalem superet si turpis aëdona bubo.

¶ Aëdonius, adject. quod aedonis est. Lucanus Panegyr. ad Pison. v. 257

Sic & aëdonia superantur voce cicadæ.

ÆGAE, anim: Macedoniæ oppidum, ubi occisus Philippus Rex, Amyntæ filius, fuit: Nepos & alii.

ÆGAEVM, αἰγαῖον πέλαγος, mare illud magnum inter Græciam Asiamque, insulis abundans, hodie *Archipelago.* Dictum vel a rege Ægeo (vide infra *Aegeus*) vel *Scopulo*, qui speciem ostendit αἰγός, id est, capræ, ut Plinius indicat lib. 4. c. 9. vel, quæ Pompejus Festus adjicit, quod crebræ in eo sint insulæ, quæ procul intuentibus αἰγῶν, *caprarum*, speciem præbeant: vel ab *Ægea* Amazonum regina, quæ in eo periit. Adde Bocharti Geogr. Sacr. Parte 1, lib. 1, c. 13. Horat. 1. epist. 11. v. 16.

Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.

Hinc proverbia sunt: *Ægæum navigat*, de eo, qui lucri cupiditate nihil periculi recusat; er waget umb Geldes willen Leib und Leben. *Virgulteâ scaphulâ Ægæum transmittere*, de stulto conatu; ex Luciano de Sectis. vide Chiliad.

¶ Invenias & *Ægona* à poetis pro *Ægæo* usurpatum: ut apud Stat. 5. Thebaid. v. 55

— — Delobe sonanti
Pejor, & innumeris quas spumifer assilit Ægon,

id est, circumfluit.

¶ Apud eundem eodem libr. v. 288 *Ægæon, onis:*

Dii pelagi ventique & Cycladas Ægæoni.

Hesychius Αἰγαίων τὸ περὶ τὰς κυκλάδας πέλαγος. *Ægæon, mare ad Cyclades.*

¶ Ægæon, onis, etiam Gigantis nomen, qui Briareus alias appellatur. Servius in 10. Æneid. [v. 565.] Ægæon qualis, centum cui brachia: *Ipse est*, inquit, *qui & Briareus cœlo & terra filius.* Et ibum alibi Virgil. [6. v. 287.] *Centum geminum* appellat. Hesychius: Αἰγαίων σκύλιος θεός· οἱ δὲ ὁ Βριάρεως φασὶ ὁ Ποσειδών. Ægæon, *Deus marinus: sive Briareus & Neptunus.*

ÆGALEOS, vel Ægaleum, Atticæ mons è regione Salaminis. Herodot. lib. 8, cap. 90. Thucyd. lib. 2, f. 114.

¶ Aegaleos, mons Messeniæ, sub quo Pylus sita, apud Strabonem lib. 8 p. 248.

ÆGATES, (non Ægades) insulæ maris Siculi, e regione Lilybæi promontorii, ad quas prælio bellum Punicum 1. fuit compositum. Silius lib. 1. v. 60 de Hannibale:

— — insuper ibi
Fore virens, abet Ægates abolere, parentum
Dedecus, ac Siculo demergere fœdera Ponto.

Adde Corn. Nep. Hamilcare cap. 1 n. 3.

ÆGER, de corpore & animo dicitur, schwach/ bekümmert/ ἀσθενὴς, ἄῤῥωστος. Terent. in Hecyr. a. 1. sc. 2 v. 113 *Ægram esse*

A *simulant mulierem.* Nepos Miltiade cap. 7, *Eo tempore æger erat vulneribus:* & Curtius 7 c. 7 *æger ex vulnere.* Cic. Catil. 1. cap. 11, *Æger morbo gravi;* Et pro Cæl. cap. 8 *Medea animo ægra*, schwermüthig bekümmert/ quod etiam *æger animi* dicitur apud Curtium 4 cap. 3 n. 11. Sunt præterea elegantes locutiones: *Ægra seges*, Ovid. 1 Fast. v. 688, Saat/ die nicht fort wil: *ægræ partes Reipubl.* pro Mil. cap. 25. Florus lib. 3 cap. 17 *Æger rerum motarum*, id est, propter res motas; quòd turbasset rempubl. dolens.

¶ *Ægreo*, ere: antiquum verbum: kranck seyn: unde est

¶ Ægresco, kranck werden/ apud Lucretium & Virgilium. Ille lib. 5. v. 350 *morbis ægrescimus isdem:* hic Æneid. 12. v. 46 *ægrescitque medendo.*

¶ Ægrè adverbium. *Ægre esse*, angelegen seyn/ wehe thun/ Plautus Casin. 2 sc. 2. 9 *Quid est, quod tuo nunc animo ægre est?* Terentius Adelph. 1. sc. 2, 57 *ægre est*, suppresso casu, quem Hecyra 2 sc. 1. v. 30 expressit: *ne quid ægre esset mihi.* Pro eo & *ægre pati, ægre ferre* dicitur, übel zu frieden seyn. Terent. Adelph. 1. sc. 2, 63 *sed ostendere, me ægre pati, illi nolui.* Idem Andr. 1 sc. 2. v. 7 *neque id ægre tulit.* ¶ 2. Interdum idem fere significat quod *difficulter*, seu animo invito. Schwerlich/ mit genauer Noth. Cicer. 16. Att. epist. 11, *Ægre me tenui.* Idem Tusc. 4. cap. 37. extr. *Inveterata vitia ægrius depelluntur.* Sallustius Jugurth. c. 83 *Omne bellum sumi facile: cetera ægerrime desinere.*

¶ Ægritudo, animi ægri affectio vel dolor, Unmuth/ Bekümmerniß. Terent. in Heaut. a. 3 sc. 1: 13 *Dies adimit ægritudinem hominibus. Ægritudo acerba.* Cic. in Tusc. 4 cap. 15, *Turbidi animorum motus important ægritudines anxias atque acerbas.* Idem lib. 3. cap. 22, *Culpâ contractum malum ægritudinem acriorem facit.* Idem Attico 9. ep. 4, *Totum se ægritudini dedere*, id est, prorsus indulgere. *Ægritudine confici*, sich zu tode bekümmern/ Idem 3. Tuscul. c. 12. extr. Sic *affici, debilitari ægritudine*, sich kranck und schwach grämen. *Ægritudinem lenire, levare, depellere, detrahere, sedare, tollere*, Ciceronis formulæ sunt; etiam hæc: *in ægritudinem incidere*, Tuscul. 3 c. 9. Terent. in Phor. a. 5. sc. 1. v. 24, *Matrem, ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est;* ubi vel pro animi dolore, vel pro corporis affectione exponi potest. Perraro enim de corporis ægrotatione apud veteres invenitur, ut apud Curtium 3. cap. 5. *animum ægritudo corporis urgebat.*

¶ Ægrum, pro *ægritudine* dixit Plautus Amph. 2. 2. sc. 2. v. 12. Sic *Verum, Æquum, Justum, Rectum* etiam usurpamus pro suis substantivis.

¶ Ægror, pro *ægritudine* Lucretii est, lib. 6. v. 1130. Sic *amaror, putor*, &c.

¶ Ægrimonia, idem quod ægritudo. Cicero Attico suo 12, 38 *Ferrem grabiter, si nova ægrimonia loco esset.* Usus est etiam Horatius Epod. 13, v. 26. & 17, 73. Utroque loco ægritudinem animi significat.

¶ Ægrotus, kranck/ schwach/ de infirma corporis dicitur valetudine; sicut æger de animi morbo plerumque. *Ægroto dum anima est, spes est*, Cicer. ad Att. lib. 9. ep. 10. Sic Horat. lib. 1. epist. 2. v. 47

Non domus & fundus, non æris acervus & auri
Ægroto domini deduxit corpore febres.

Respublica ægrota, Cicer. Divinat. in Verr. cap. 22, hoc est, laborans, afflicta.

¶ Ægroto, ægrotare, kranck seyn. *Lebiter ægrotare*, Cic. 1. Off. 24, ein wenig unpaß seyn. *Graviter, gravissimè ægrotare*, hart danieder liegen/ Cic. Senect. c. 19, & Fin. lib. 2. cap. 13. *Periculose ægrotare*, gefährlich kranck seyn. Idem Attico 8 ep. 2, *In unius hominis, quotannis periculose ægrotantis, anima posita omnes nostræ spes habemus.* Plinius quoque lib. 3 epist. 16 dixit *mortifere ægrotare*, tödtlich oder todt-kranck seyn. Eleganti tralatione Lucretius lib. 4. v. 1121, *Languent officia atque ægrotat fama vacillans.* Cui simile illud in Catonis distichis est: *Et res & fama laborat.* Nam *laborare* ægrotos etiam dicimus.

¶ Ægrotatio corporis est & mentis. Cicer. 3. Tusc. cap. 4, *Nomen insaniæ significat mentis ægrotationem & morbum.* Ibidem cap. 10, *ut ægrotatio in corpore, sic ægritudo in animo nomen habet non sejunctum à dolore.* Hieron. Ep. 37. ad Julian. Diac. *ita me jugis tam corporis ægrotatio, quàm animæ ægritudo consumpsit, ut morte imminente nec mei pene memor fuerim.*

ÆGERIA, nympha, vide *Egeria.*

ÆGESTA, urbs Siciliæ, quæ & *Segesta* dicta, Græci quoque sine diphthongo Ἔγεστα scribunt. Vide Stephan. Byz. & Salmas. in Solin. f. 78. Hinc populi Ægestani, Egestani, Segestani, apud Plin. & alios. ¶ In Aegesta oppido Siciliæ Aemilius Censorinus fuit crudelissimus tyrannus. Hic, si quis nova tormenta & inusitatum aliquod cruciandi genus exstruxisset, præcipuis eum muneribus prosequebatur. Quidam igitur Aruncus, Paterculus nomine, equum ex ære fabricatum Aemilio donat, ut in eum excruciandos injiceret: Ille

Ille autem tum denique ad æquitatis cogitationem conversus, auctorem primùm intrusit, dehinc ex Tarpejo monte dejecit. Plutarch. in Parallel. sub finem. Confer huc, quod de Perillo scriptores commemorant.

ÆGEVS, disyllab. αἰγεύς, rex Athenarum, Thesei pater ex Aethra conjuge, & Medi ex Medea, ut auctor est Justinus. Præcipitem se dedit in mare, quod inde Ægæum postea appellatum est, ut Hyginus tradit fabula 43. Nam Varro à caprino pecore appellatum lib. 2. de re rustică cap. 1 tradit.

¶ Ægīdes, æ, Theseus. Ovid. in epist. 4. v. 59

Persidis Aegides, ducentia fila secutus,
Curba mea fugit tecta sororis ope.

ÆGIALE, αἰγιάλη, Diomedis uxor. Statius 3. Silv. 5, v. 48

Questa est Ægiale, questa est Melibœa relinqui.

¶ Ægialia, insula adjacens Ætoliæ, cujus rex fuit Diomedes, Plinio lib. 4. c. 12.

¶ Ægialeus, Medeæ frater Justino lib. 42. c. 3. Hunc *Absyrtum* alii vocant, de quo supra. Cic. lib. 3 de Nat. Deor. c. 19, *Quid hujus Absyrto fratri, qui est apud Pacuvium Ægialeus?*

ÆGIĂLOS, Αἰγιαλός, littus dicitur: unde Achaja, propter urbes in littore ordine dispositas, *Ægialos* vocata fuit, Plinio teste lib. 4. cap. 5.

¶ Ægialus, mons Atticæ Solino cap. 12. ¶ 2. Promontorium etiam & vicus Paphlagoniæ. Addit plura Steph. Byzantius.

ÆGILOPS, ōpis, αἰγίλωψ, Gen. αἰγίλωπος, nam utroque modo scriptum invenitur, Plinio arboris glandiferæ species est, lib. 16 cap. 6. ¶ 2. Rursus & bulbi genus eidem est *Ægilops* lib. 9. c. 5. ¶ 3. Et *Ægilops* inanis est avena, seu herba hordeum enecans, quam *festucam* Plinius vocat. Frugifera enim avena, qua equi pascuntur, βρόμος (βρῶμος) est Dioscoridi. Quamvis hæc ab aliis; ipso etiam Theophrasto, quandoque confundantur. Plinius 18. c. 17, *Est herba*, inquit, *quæ cicer enecat & orbum circumligando se, vocatur orobanche: triticum simili modo ænæ; hordeum festuca, quæ vocatur ægilops.* ¶. 4. Denique *ægilops*, seu *ægilopa*, æ, seu *ægilopia*, neut. gen. αἰγίλωπα, tuberculum parvum dicitur in palpebra super locum pilorum, quod à similitudine grani hordeacei à Græcis κριθὴ dicitur, ein Gerstenkorn über dem Auge/ Cels. lib. 7 cap. 7.

ÆGĪNA, æ, Αἴγινα, insula Piræeo, Athenienſium portui, objecta, sive inter Athenas & Epidaurum sita, cujus ambitus 180 secundum Strabonem stadiorum, cum oppido ejusdem nominis; dicta ab Ægina Æaci matre, qui inde cum posteritate sua genus traxit: ut Strabo testatur lib. 8. Appellatam primùm fuisse *Oenonen*, Plinius lib. 4. cap. 12, Steph. Byzant. in *Ægina*, Eustathius ad Dionys. Perieg. v. 512. & Tzetza in Lycophron. v. 175. Pausanias in Corinth. f. 48. & alii scripsere. Ovidius *Oenopiam* vocatam prodidit lib. 7 Metam. v. 472, sed haud dubie ex tanto consensu legendum

Oenonen veteres appellavêre, sed ipse
Æacus Æginam genitricis nomine dixit.

Primum Ægina pueros optimos alit: τὸ πρῶτ' ἄριστος παῖδας Αἴγιν' ἐκτρέφει, proverbiale est in eos, qui sui dissimiles efficiuntur, & in deterius proficiunt. Pueros enim optimos & virtute præstantes primum Ægina aluit, Achillem, Patroclum, Ajacem & Neoptolemum: postea verò, moribus mutatis in deterius, homines habuit etiam minùs præstantes. Vide Chiliad.

¶ Ægīnæus adject. ut, *Æginæa mercatura*, pro quæstu ex multis variisque mercibus, eine Handtierung mit allerley Wahr. ¶ Et Æginæa, orum, gen. neut. pro rerum venalium oneribus miscellaneis, quarum venditores, *Æginæopolæ* dici possunt, die allerley Wahr und Kauffmannschafft führen. Vid. Cœl. Rhodig. antiq. lib. 21. c. 23.

¶ Ægīnenses, Æginæ incolæ: de quibus, cùm ob ignaviam & mutatam morum integritatem male cœpissent audire, dici consuevit, *Æginenses neque tertii, neque quarti, neque ullo in numero locobe.* Vide Chiliadas.

¶ Ægīnēta, idem. Cicero 3 Offic. c. 11, *Athenienses sciverunt, ut Æginetis pollices præciderentur.* Æginetas primos argentum signâsse, Ephorus scriptis prodidit. Numisma eorum χελώνης habuit, hoc est, testudinis imaginem. Hinc factum est, Τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικῶσι χελῶναι, hoc est, *Virtutem & sapientiam vincunt testudines.* ¶ 2. Porro inter medicos clari nominis est *Paulus Ægineta.*

¶ Ægīnēticus, ut *Æs Ægineticum* apud Plinium lib. 34. cap. 2. extr.

ÆGIPAN, Plur. Ægipānes, iidem qui Panes. Quòd hoc genus caprinis pedibus fingeretur. Plutarchus tamen distinguit, & Αἰγίπανα esse pronunciat, quem Romani *Silvanum* appellárunt. Et hunc à Pane distinguit & Virgilius in illo Georg. 2, v. 494 *Panaque Silvanumque patrem Nymphasque sorores.* Plura longe eruditissimus Salmasius Exercitat. Plinianis: & post eum Isaacus Vossius observ. ad Pomp. Mel. libs. 1. cap. 8. p. 46.

ÆGIRĬNON, αἰγείρινον, unguentum ex gemmis populeis, resina & flore turgentibus. Unguentum populeum, eine Salbe von Pappeln Knospen. αἴγειρος populus nigra est.

ÆGIS, ĭdis, αἰγίς, multa & incerta nominis hujus significata apud Græcos recensel Erasmus in Proverb. *Ægis venit.* Poëtis scutum Jovis significat & Palladis, in cujus medio caput erat Medusæ Gorgonis, serpentibus crinium vice terribile. Virg. 8. Æn. v. 352

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Jovem, cum sæpe nigrantem
Ægida concuteret, &c.

Et ibidem v. 435 *Ægidaque horrificam turbata Palladis arma, &c.* Ubi Servius: Ægis *proprie est munimentum pectoris ærcum, habens in medio Gorgonis caput: quod munimentum si in pectore Numinis fuerit,* Ægis *vocatur: si in pectore hominis, sicut in antiquis Imperatorum statuis videmus,* Lorica *dicitur.* Primo casu Silius lib. 9, v. 444 de clypeo Palladis:

Sibilaque horrifici torquet serpentibus ægis.

¶ Ægiochus, αἰγίοχος, Jovis apud poëtas epitheton, v. gr. Homerus Iliad. α. v. 202. Αἰγιόχοιο Διὸς τέκος, *Jovis ægidem tenentis filius*, ubi Didymus scholiastes: Αἰγιόχοιο, αἰγίδα ἔχοντος. Αἰγὶς δὲ ἐστὶν ὅπλον Διὸς ὑφαιστότευκτον, Æthiopibi, i. e. *ægidem tenentis. Ægis autem est scutum Jovis a Vulcano fabrefactum.* Alii ex pelle caprina nomen deducunt. Lactantius lib. 1. Div. Inst. c. 21 de capella Jovis nutrice: *Hujus capellæ corio usum esse pro scuto Jobem, contra Titanas dimicantem, Musæus auctor est. unde a poetis αἰγίοχος nominatur.*

ÆGISTHVS, Αἴγισθος (sic dictus, quòd à matre abjectus, uberibus capræ nutritus sit) Thyestis fuit filius (unde & *Thyestiades* Ovidius dixit) ex Pelopeja filia; Atrei & Aganemnonis Clytemnestræ operâ interfector: interfectus verò ipse postea rursus est ab Oreste Agamemnonis filio, necem patris ulciscente. Ovid. lib. 1. de Remed. Amor. v. 161

Quæritur, Ægisthus quare sit factus adulter?
In promtu causa est, desidiosus erat.

Ægisthum dixit C. Cæsarem Pompejus, ob adulterium cum uxore sua Muria, quam ideo Pompejus repudiavit. Sueton. in Cæs. cap. 50.

ÆGITHALVS, Αἰγιθαλός, avis, quæ Latinis *Parus* est, eine Meise.

¶ Sed *Ægothelas*, æ, Αἰγοθήλας, *caprimulgus* est. Gesner.

ÆGĪTHVS, αἴγιθος & αἰγίθος, avis parva, Salus dicta, asino hostis, quia ejus rugitu abortit ova, & pulli ex nido excutiuntur. Ebenus & Peucerus *agithum* interpretantur, Zörscherlin/ nisi ea vero *Linaria* rubra est. Gybert. Longolius *agithum* avem eandem facit curucæ, eine Grasmücke.

ÆGLE, es, Αἴγλη, nympha Virgilio, Eclog. 6.

Ægle Naiadum pulcherrima, candida Nais:

αἴγλη splendorem significat. ¶ 2. Fuit etiam una Hesperidum Aegle, filia Hesperi, curatrix una cum sororibus hortorum eorum in Mauritania, in quibus aurea mala nascebantur. Hyginus proœmio Fabular.

¶ Agles, æ, athleta Samius fuit, qui cùm per omnem ætatem suam mutus fuisset, in sacro tandem certamine, cùm in sortitione fraudem committi videret, nimio loquendi desiderio linguæ vinculum rupit, & distinctè, quamdiu vixit, locutus est. Gell. lib. 5. cap. 9. Val. Maxim. lib. 1. cap. 8.

¶ Ægletes, Apollinis cognomen, quo celebratur in Anaphe insula. Vide Apoll. Argon. lib. 4. v. 1716.

ÆGŎCĔRAS, fœnum Græcum Plinio est lib. 24. cap. ult. quia corniculis semen habeat simile. Vide *Fœn. Græc.* in *Fœnum.*

ÆGŎCĔROS, Αἰγόκερως, *Capricornus* vulgò dicitur, cùm rectiùs *Ibex suus* diceretur, ein Steinbock/ ex caprarum silvestrium genere in Alpibus, miræ pernicitatis. ¶ 2. Est & signum cœleste. Lucan. lib. 9, v. 537

Humidus ægoceros, nec plus leo tollitur urna.

Capricornum enim *humidum, udum, nivosum, aquosum, imbriferum* poëtæ dicunt: ut & *gelidum & frigidum.* Quia verò post Solis in capricornum ingressum ascendere ille incipit, quemadmodum ascendendo capræ pascuntur; ei signo eadem ratione nomen factum est.

ÆGON, pastoris nomen apud Virgilium Ecl. 5.

Cantabunt mihi Damœtas, & Lyctius Ægon.

¶ Ægon, pro Ægæo, vide supra in *Ægæus.*

ÆGONYCHON, herba Plinio est lib. 27. cap. 11. eadem quæ *Lithospermon*, officinis *Melium Solis* (*Soler* potius, à montibus, in quibus nascitur) dicitur, Meerhirsen/ Steinsaamen/ Perlenkraut/ Matthiol.

ÆGOPHTHALMOS, αἰγοφθαλμός, gemma; sic ab oculo caprino cognominata, Plinio est lib. 37. c. 11.

ÆGOS FLVMEN; vel amnis, vel urbs, in Thraciæ Chersoneso juxta Hellespontum, αἰγὸς ποταμοὶ Græcis. Stephanus: Αἰγὸς ποταμοὶ, πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ, *Ægos fluvii urbs in Hellesponto.* Et ita Græci plerumque in multitudinis numero vocant, ut Xenophon, Plutarchus, Diodorus: at Latini in singulari numero *Ægos flumen* appellant; ut Plin. lib. 2. c. 58, & lib. 4. c. 10, Mela lib. 2. cap. 2, Nepos in Lysand. in Alcibiade, in Cononе. Cæterum *Ægos* non primum casum, sed Genitivum esse, Græci auctores satis indicant. Ad oppidum istud lapidem è cœlo casurum

rum Anaxagoras prædixit, quod & accidit. Vide Plin. lib. 2. cap. 58. Fregit postea apud hunc fluvium Lysander classem Atticam, Athenisque maximâ ex parte dirutis, triginta imposuit tyrannos. Plutarchus & Corn. Nepos in Lysandro.

ÆGYPTA, Ciceronis libertus fuit, cujus meminit ipse lib. 16 famil. ep. 15 (vulg. 13) & ad Att. lib. 8 epist. 15 pr.

ÆGYPTUS, Αἴγυπτος, filius fuit Beli Babyloniorum regis, Danai frater, cui L. fuerunt filiæ, ut fratri filii totidem; de quorum nuptiis fabulam alibi exposuimus. Vide Hygin. Fab. 168. Ægyptus tandem, Danao expulso, Ægypti regnum tenuit, atque ex suo nomine regionem illam appellavit, cum antea *Aeria*, à fusco & caliginoso aere, Nili scilicet, diceretur, Stephano & Gellio lib. 14 cap. 6 auctoribus. Hesychius ab *Ægypto* amne, qui *Nilus* postea appellatus fuit, dictum *Ægyptum* putat: alii ab *Coptos*, antiqua urbe, & πη, quod Ebræis insulam & regionem, ut Græcorum αἶα, sonat. De Ægypti situ, fertilitate, incolarum præterea ingenio, institutisque ac moribus, plura Isocrates in Busiride, ubi præcipue solertiam gentis commendat: de fertilitate & urbium multitudine Theocritus Eidyll. 17. v. 79. & seqq. Vide & Ammianum lib. 22 cap. 40, seq. ubi & religionem describit; quam superstitiosam perquàm & tam immanem atque crudelem, quam fœdam atque ridiculam habuêre, de quâ multa Juvenal. Sat. 15. *Ventosam & insolentem nationem* Plinius vocat Panegyrico Trajani cap. 21. *gentem non fidam* Lucanus lib. 5. v. 58. *Imbelle atque inutile vulgus* Juvenalis Sat. 15. v. 124. *Fallacem gentem, semperque alia cogitantem, alia simulantem*, Hirtius de Alexandrino bello cap. 24. *Vanam gentem & nobilitandis, quam gerendis rebus aptiorem*, Curtius lib. 4. c. 1. Quæ omnia in compendio quasi complexus est Vopiscus in Saturnino, ubi & de studiis refert, quibus maximè delectati Ægyptii fuêre. Vide & Trebellium Pollionem 30. Tyrannis, in Æmiliano, & in Chiliad. *Ægyptii machinarum artifices.* De dicacitate eorum, & in cavillos solerti ingenio Seneca Consol. ad Helviam sub fin. & Herodianus lib. 4. cap. 9. De invidiâ, quâ nemini dogmata, & disciplinas suas communicabant, Beroald. 37. Annot. Tom. 1. Thesaur. Critici Grut. p. 213. E recentioribus de Ægypto & Ægyptiis rebus præclara multa congessit Barthius ad Claud. p. 129. seq. ¶ 1. Ægyptus notat locum quemlibet ærumnosum. vid. Barth. ad Claudian. Mamert. p. 450.

¶ Ægyptius, Ægyptii, subst. die Egyptier.

¶ Ægyptius, adject. Egyptisch / ut *Ægyptium mare*, Plin. lib. 5 ineunte: *Ægyptia ficus*, Idem 13, cap. 7.

¶ *Ægyptius* nonnunquam Latinis, nec non Græcis, niger, seu fuscus est, Vide Scal. ad Fest. Inde intelligendum illud Suetonii Caligula c. 57. extr. *Parabatur & in noctem spectaculum, quo argumenta inferorum per Ægyptios & Æthiopas explicaventur.*

¶ Ægyptiacus, idem ac Ægyptius. Plinius lib. 6 cap. 28, pr. *ad mare nostrum latumque Ægyptiacum.*

¶ Ægyptiacè, adverb. Trebell. Pollio in Zenobia: *loquebatur Ægyptiace ad perfectum modum.*

ÆLIA, æ, Αἰλία, urbs Palæstinæ, eadem quæ & Hierosolyma, ab Ælio Adriano, qui Judæis inde expulsis Æliam vocari voluit, quia Romana civitas facta fuisset. Eusebius lib. 4 hist. Eccl. cap. 6. *Ælium Capitolinam* ex Dione Xiphilinus in Adriano vocat.

ÆLIANUS, Αἰλιανός, Sophista Romanus fuit, Pausaniæ auditor sub Adriano principe. Scripsit Græcè libros 16 historiæ animalium, plenos doctrinâ variarumque rerum cognitione, & libros 14 historiæ variæ.

¶ Ælianus Meccius, Italus Medicus, theriacâ conservandi contra pestem homines auctor fuit. Galen. de usu ther.

ÆLIUS, Æliorum familia Romæ numerosa fuit, virtute quàm fortunâ celebrior: pauperrima enim fuit. Claudianus in Laude Serenæ v. 56 — *Series hic fontibus Ælia fluxit*, hoc est, familia. ¶ 2. *Ælius Catus* cibum ex fictilibus cepit, & missa sibi ab Ætolis vasa argentea recusavit. De hoc Ennius apud Ciceronem 1 Tusc. cap. 9.

Egregiè cordatus homo Catus Ælius Sextus.

¶ 3. *Ælius Gallus* Arabiam felicem subegit Romanis sub Augusto. Ejus amicitia Strabo Geographus usus est, & cum eo Nilum navigavit, totamque ferè Ægyptum lustravit. ¶ 4. *Ælius Grammaticus* cognomine duplici fuit, *Præconini* & *Stilonis*. *Præconinus* appellatus fuit, quòd pateret ejus Præconium fecerat: *Stilo*, quod orationes nobilissimo cuique scriberet, ut Suetonius auctor est de Grammaticis illustribus. ¶ 5. *Ælius* alius *Mantia Formianus*: de quo Valer. Maxim. lib. 6. cap. 2. ¶ 6. *Ælius Melissus* Grammaticus scripsit de loquendi proprietate: de hoc Gell. lib. 18. c. 6. ¶ 7. *Ælius Prætor*; de quo Valer. lib. 5. cap. 6. ¶ 8. *Ælius Tubero*, cujus in Bruto Cicero meminit & in Orat. pro Murena. ¶ 9. *Ælius Tuberonis* nepos accusator Ligarii fuit, quem Cicero luculentâ oratione defendit. ¶ 10. *Ælius Verus* Imperator de quo Spartianus. ¶ 11. *Ælius Donatus* Grammaticus, præceptor fuit D. Hieronymi. Distinguendi sunt Ælii ab Helviis, auctore Rupert. ad Pomponii Enchi-

rid. p. 356. ubi tabulam quoque Æliorum genealogicam exhibet. p. 346. seq.

AËLLO, tribus syllab, Ἀελλώ, Aëllûs, ut Sapphûs, una est Harpyiarum trium; reliquæ duæ *Ocypete* sunt & *Celæno*, Servio auctore in Æneid. 3 v. 209. *Aello* a turbine dicitur seu procella. Sic enim cum impetu turbulento Harpyias irruere Val. Flacc. scripsit lib. 4 Argonaut. v. 450

— Harpyiæ semper meis pabula servant,
Fallere quas nunquam misero locus: illices omnes
Deveniunt niger intorto ceu turbine nimbus.

¶ 2. Est & inter canes Actæonis *Aello* Ovidio lib. 3. v. 220 Metamorph. *& cursu fortis Aello.*

ÆLURUS, αἴλουρος, Latinè *felis*, Katze. Vocem ipsam deductum ab αἰόλλειν τὴν κίνησιν τὴν ὀρμήν, quod variet & moveat caudam. Gell. lib. 20. cap. 7, *Ælurorum oculi ad vices lunæ aut ampliores fiunt, aut minores.* Plutarch. in præcept. connubialibus, τὸν αἴλουρον ὀδμὴ μύρων ἐπιφερόντων καὶ μύρων λίγνῳ, hoc est, *fedem odore unguentorum turbari & furere dicunt.*

ÆMILIUS, gentile nomen Romanorum, in quo Latinum I lapides Capitolini & cuncta antiquitatis monumenta ostentant, quanquam in Græcorum libris utplurimum est Αἰμύλιος. ¶ Æmiliorum nomen Plutarchus in Numa p. 65 & principio vitæ Æmilii Pauli a Pythagoræ filio Mamerco duxit, cui Æmilii cognomen δι' αἰμυλίαν λόγου καὶ χάριν, *propter dicendi leporem & venustatem* hæserit: unde Numa, discipulus Pythagoræ, alicui ex quatuor filiis suis nomen Mamerci imposuerit, cum quo & cognomen transierit ad Romanos. Multi clari Æmilii fuerunt, Paulus Macedoniæ victor, Scaurus, Mamercus, Porcina, Lepidus triumvir & alii, de quibus passim in historiis.

¶ Æmilius adj. Prop. lib. 3. eleg. 3. de Ennio poeta:

Et tecinit Curios fratres, & Horatia pila,
Regiaque Æmiliâ vecta tropæa rate.

i. e. Pauli Æmilii, Perseo Macedonum rege in triumphum ducto, ut ibi interpretatur Livinejus.

¶ *Æmilia via*, quas Æmilius Scaurus, & M. Æmilius Lepidus straverunt. Ab Arimino per partes Adriano mari subjectas ferebant, & ipsa regio, quam via illa tangebat, dicta fuit *Æmilia*, præsertim apud ævi posterioris scriptores, sicut altera huic contermina, *Flaminia*. Vide Geogr.

¶ Æmiliānus, ut *Scipio Æmilianus*, Scipio Africanus minor, qui ex Æmiliorum familia per adoptionem familiæ Scipionum insertus fuit. Adoptati enim ut nomina adoptantis adsumunt, ita ex prioribus seu patriis aliquod retinent discriminis caussa, sed leviter immutatum, aut syllaba auctum, quemadmodum *Octavius* post adoptionem *Octavianus* appellatus fuit. Dio Cass. lib. 46 p. 322 consulatur.

ÆMON vide *Hæmon.*

ÆMŎNIA, Αἰμονία, (scribunt & *Hæmonia*) Græcia dicta fuit ante Regem Græcum, qui *Æmoniæ* nomen mutavit, & à suo nomine Græciam dixit, ut Plinius auctor est lib. 4 cap. 7. Propriè Thessalia est, unde Jason *Æmonius*, & *Æmoniæ artes* pro magicis, quibus Thessalis, ut mox trademus, dicuntur.

¶ Æmŏnius adject. nomen frequens est apud Ovidium, ut *terra Æmonia*, de remed. amoris v. 249. *Juvenis Æmonius*, pro Jasone, lib. 7. Metam. v. 132. *Æmoniæ artes*, id est, magicæ apud eundem de arte amand. lib. 2 v. 99.

¶ Æmŏnides, viri proprium apud Virg. 10. Æn. v. 537

Nec procul Æmonides Phœbi Triviæque sacerdos &c.

ÆMŬLOR, ari: (ζηλόω, ζηλωτεύω) eifern / nachfolgen. Plus est quam *imitor*. Qui *imitatur* sequitur exemplum alterius, satis habens, si aliquâ similis saltem ei, quem imitatur, esse possit, qui *æmulatur*, ita sequitur & imitatur alterius rem, ut æquare, vel superare etiam studeat, majoremque adeò, si possit, ex ea gloriam ac laudem sibi conficiat. Sed quia ad hoc studium sæpius livor atque invidia accedit, idcircò tam in bonam, quam malam partem hoc verbum usurpatur, & sæpe adeò pro *invidere*, & ideo *concertare*, ponitur. Non raro vel nihil aliud quam *imitari* & *sequi*, vel *sectari* significat. Cicero pro Flacco c. 26, *Ut omnes ejus urbis instituta laudare facilius possint, quam æmulari.* Horatius 4. od. 2, *Pindarum quisquis studet æmulari.* Quintil. lib. 10. cap. 2, *Tristes & jejuni Pollionem æmulantur.* Tacitus lib. 3. Histor. c. 81, *Studium Philosophiæ, & placita Stoicorum æmulatus*: id est, secutus est: nam & sic discipuli magistrum *æmulari* dicuntur, cum affectantur. Livius lib. 1. cap. 18, *Pythagoram in ultima Italiæ ora circa Metapontum Heracleamque & Crotonam juvenum æmulantium cœtus habuisse constat.* ¶ De contentiosa imitatione, non reprehendendâ tamen, usus hoc verbo est Plin. lib. 7 Ep. 30, *licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de ultione Helvidii, orationi Demosthenis nostri Mediæ confers: quam sane, cum componerem illos, habui in manibus, non ut æmularer (improbum enim ac pene furiosum) sed tamen imitarer & sequerer.* Quintil. lib. 1. cap. 3, *Sunt etiam nonnulli acuendis puerorum ingeniis non inutiles lusus: cùm positis invicem cujuscunque generis quæstiunculis æmulantur.* ¶ De invidiosa contentione: Livius lib. 28 cap. 43, *Tanquam mihi ab infimo*

quoque periculum sit, ne mecum æmuletur. Ubi nota constructionem cum sexto casu. Cicero cum Dativo ita junxit, Tusc. lib. 1. cap. 19, *Cumque corporis facibus inflammari soleamus ad omnes fere cupiditates, eoque magis incendi, quòd in æmuletur, qui ea habeant, qua nos habere cupiamus.* Sic Justinus lib. 6. cap. 9, *amisso, cui æmulari consueverant in segnitiam torporemque resoluti.*

¶ Æmulatio, ζῆλος, Eifer / Nachfolgung. Est & hæc duplex: ad laudem altera, altera ad culpam. Cicero lib. 4 Tusc. c. 8, Æmulatio *dupliciter illa quidem dicitur, ut & in laude, & in vitio nomen hoc sit: nam & imitatio virtutis, æmulatio, dicitur: & est æmulatio ægritudo, si eo, quod quis concupierit, alius potiatur, ipse careat.* Non prætermittenda Paterculi verba sunt sub lib. 1 finem: *Alit*, inquit, *æmulatio ingenia: & nunc invidia, nunc admiratio incitationem accendit.* Ex quibus vides diversas æmulationis caussas. Alterius, admiratio est illius, quod pulchrum atque eximium habemus, & itaque assequi cupimus; alterius invidia & dolor ex bono & pulchro, quòd penes alium esse videmus, nosque desperamus. Itaque cum degenerat æmulatio, mera invidia ac obtrectatio est: quæ ζηλοτυπία Græcis, ut Tullius auctor est. Hinc illud Phædri lib. 2 extremo:

Non hæc invidiâ, verum est æmulatio.

C. Nepos in Attico cap. 5, *Et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantâ laudis esset æmulatio* (uterque enim & Cicero & Hortensius, de quibus intelligit, eloquentiæ principatum affectabant) *nulla intercederet obtrectatio, esseque talium virorum copula.* Plinius Panegyr. c. 84, *Nihil est tam pronum ad simultates, quàm æmulatio, in fœminis præsertim. Ea porrò maxime nascitur ex conjunctione, alitur æqualitate, exardescit invidia, cujus finis est odium.* Tacitus lib. 3 Histor. cap. 38, *Ille infensus Blæso æmulatione prava.* Petronius: *Neque enim in amantium esse potestate furiosam æmulationem.* Nempe ζηλοτυπία significat: quæ *Pellicatus, pellicatio* in Vet. Gloss. interpretatur.

¶ Æmulatus, us, in quartâ. Tacitus lib. 13 Annal. cap. 46, *Otho, ne in urbe æmulatus ageret, provincia Lusitania præficitur.* Idem 3 Hist. c. 66, *exstincto æmulatu.* Usus utrobique pro *æmulatione* hac voce.

¶ Æmulator, qui æmulatur, tam ad laudem, quam ad vitium, ζηλωτής. Cic. lib. 2. ad Art. Epist. 1, *Quod Sicyonii te ledunt, Catoni & ejus æmulatori Serbilio attribuas.* Ubi *Æmulator* est imitandi studiosus. Pro eo frequentius est

¶ Æmulus substantive, ein Eiferer / Nachfolger/ quod etiam fœminine dici potest *Æmula* eine Eiferin. Nam adjectivum proprie est, ut post paullo videbimus. Cicero pro Marcello cap. 1, *Illo æmulo ac imitatore studiorum ac laborum meorum, quasi quodam socio ac comite distincto.* Sic *æmulus Brutorum Thrasea*, apud Tacitum 16. Ann. c. 22. Et fœminine Vellejus Paterc. principio lib. 2, *sublatâ imperii æmulâ*, hoc est, Carthagine. Rursus Tacitus & cum Dativo construxit, *Dictator Cæsar summis oratoribus æmulus*, lib. 13. Ann. cap. 3. *Æmulum in aliquem esse* dixit Apulejus, lib. 1. Metamorph. post init. *in convivas æmulus*, id est qui avidius vorat, & timet, ne illi se plus edant. Eodem libro p. 111 ed. Elmenh. *æmulus in colorem.* ¶ Pro Obtrectatore & invido, Virg. lib. 6 Æn. de Miseno:

Sed tum forte cava dum personat æquora concha
Demens, & cantu vocat in certamina divos,
Æmulus exceptum Triton [si credere dignum est]
Inter saxa virum spumosa immerserat unda.

Sic *æmulam senectutem* pro *invida*, Donato; pro *adversa virtuti*, Servio interprete, dixit Virgil. Æneid. 5. v. 415. Iterum Tacitus Annal. 3 cap. 8, *At Piso præmisso in urbem filio, datisque mandatis, per quæ principem molliret, ad Drusum pergit, quem remoto æmulo æquiorem sibi sperabat.* ¶ Hinc & pro *Rivali* haud raro *æmulus* ponitur. Cicero 6. ad Att. epist. 3, *Licet eum solus ames, me æmulum non habebis.* Ita Terentius Eunucho 2. 2. sc. 1. v. 9. & 2. 4. sc. 1. v. 9. item Seneca lib. 1. de Benef. c. 9. Plin. 6. Ep. 31. num. 5. ¶ Et quoniam qui æmulantur pares, vel majores esse volunt; idcirco *res rei æmula* dicitur, quæ similis ei & comparanda. Martialis lib. 4. epigr. 41, *Pastanis rubeant æmula labra rosis.* Plin. lib. 9. c. 17, *Lacus Brigantinus æmulus marinis mustelas genemt.* Et lib. 15. cap. 18, *Ficus quædam pyris magnitudine æmulæ.*

¶ Æmulus, adjectivum, ex modo dictis perlucidum est.

¶ Æmulanter, adverb. etferig/ mit Eifer. Tertullianus adv. Hæreticos cap. 40, *Diabolus res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam æmulanter affectavit exprimere in negotiis idololatriæ.*

ÆMVS, mons Thraciæ, vide *Hæmus.*

ÆNĂRIA, æ, Αἰναρία, insula in Puteolano sinu, à statione navium Æneæ sic dicta, Plinio auctore lib. 3. cap. 6. Græci *Pithecusam* appellârunt. Hodie *Ischia* est. In ea sunt aquæ vim medicam habentes; calculosis enim medentur, Plin. lib. 31. cap. 2. Hermol. in eundem. Stat. 3. Silv. extrem.

Ænariæque lacus medicos, Statinaque renatas.

¶ Ænarium, Jovis lucus in Achaia juxta oppidum Olenum, in quo Achæi de communibus rebus consulturi conveniebant. Strabo sub fin. lib. 8. Sed idem paullo ante (editione Aldi p. 167, Casauboni p. 265) Ἀρνάριον, *Arnarium* hunc lucum vocat, ut ita alterutrum locum oporteat corruptum esse.

ÆNEA, civitas condita a Romulo, Æneæ filio, Janiculum posteà dicta, Dionys. Halicarn. lib. 1. p. 59. ¶ 2. *Ænea* urbs alia propinqua Thessalonicæ, Livio auctore lib. 44 cap. 10.

ÆNĒAS, Αἰνείας, Anchisæ & Veneris filius, Virgilii Carmine notissimus. Genealogiam suam ipse exponit Iliad. Υ. v. 208. Constantinus Lascaris λόγῳ τῷ αἴνῳ dictum Æneam putat, id est, à laude, per epenthesin literæ I. Αἰνίας Αἰνείας. Sed in hymno Veneris apud Homerum nominis ejus occasionem & rationem aliam Venus ipsa indicat hoc modo:

Τῷ δὲ καὶ Αἰνείας ὄνομ' ἔσσεται, οὕνεκά μ' αἰνὸν
Ἔχος ἄχος, ἕνεκα βροτῷ ἀνέρος ἔμπεσον εὐνῇ.

Hoc est: *Huic autem Æneas nomen erit propterea, quod me gravis cepit dolor, quod mortalis viri incidi in lectum.* Contra tamen Scaliger lib. 3 Poët. cap. 2, *Non est*, inquit, *audiendus Homerus, qui à Venere Æneam quasi αἰνὸν tristiore auspicio scribit appellatum: sed quod ab omni, ut inquit ille, parte laudandus erat. Hoc enim est αἰνεῖν.* Pietas Æneæ in patrem senem, quem humeris sublatum suis ex incendio Trojæ extulit, prædicata à Virgilio amplissimis est laudibus. Ovidius lib. 1. de Ponto eleg. 1.

Cùm foret Æneæ cervix subjecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.

Cujusmodi mirum quiddam in Catanæis fratribus, parentes suos ex flammis Ætnæ montis efferentibus, evenisse scripsit Silius lib. 14. v. 198.

¶ Æneădæ, quantitate mutatâ: ut 3 Æneid. v. 18

Æneadæque meo nomen de nomine fingo;

Et Æneid. 8. v. 648

Æneada in ferrum pro libertate ruebant.

Æneadæ igitur Trojani, & traduces illorum postea Romani, dicti sunt.

¶ Æneădes, æ, aut Aenīdes, vocalibus *a* & *e* brevibus in *i* longum conflatis, Iulus vel Ascanius Æneæ filius. Idem lib. 9 Æneid. v. 653

Atque hic ardentem dictis affatur Iulum:
Sit satis, Æneide, telo impune Numanum
Oppetiisse tuis, &c.

¶ Æneis, idos, vel idis, fœm. Αἰνείς, Virgilii de Æneâ opus. Ovid. lib. 2. Trist. v. 533

Et tamen ille tua felix Æneidos auctor
Contulit in Tyrios arma virumque toros.

Statius in fine Thebaidos:

Vive precor, nec te divinam Æneida tenta,
Sed longe sequere, & vestigia semper adora.

¶ Aenēus, quatuor syllab. Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 5.

Tityrus, & segetes, Æneiaque arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.

ÆNESIDEMVS, Stoicus Philosophus, Tertulliano memoratus c. 25. de animâ, & inde Lipsio lib. 3. Physiol. Stoic. dissert. 7.

ÆNIGMA, tis, αἴνιγμα, ab αἰνίσσεσθαι, quod est obscure innuere, & velut involucris quibusdam tegere rem; ein Rætzel. Cujusmodi finguntur ad Thebas fuisse Sphingis de bipede, tripede, eodemque quadrupede. *Sirpos* vel *scirpos* ænigmata veteres appellâsse, Gell. indicat lib. 12. cap. 6. Ænigmatis speciem Homeri interpres etiam αἶνον fecit; cujusmodi Clearchi illa sunt apud Athen. lib. 10. *Vir, non vir* (Eunuchus) *Avis, non avis* (Vespertilio) *Videns, non videns* (Luscus) *Lapis, nec tamen lapis* (qui pumex est.) Ac ille ipse Clearchus ibidem ænigma definit, αἴνιγμα τοίνυν, ὑπόληψιν τοῦ λεγομένου ἐν τῇ ζητήσει εὑρεῖν τῇ λεγούσῃ τὸ αἴνιγμα, τινὸς ἢ ἐπιζημίου χάριν εἰρημένον, *quæstionem judicem, jubentem, ut per inquisitionem acie mentis inveniatur, quod propositum, aut honorarii aut multæ gratia adductum est.* Ænigmata Polluci lib. 6 cap. 19 Κυλίκεια ζητήματα vocantur eo, quod inter pocula proponerentur: quorum hæc conditio, ut solvens aufferret carnis portionem, ignorans exhauriret portionem muriâ mixtam. Augustinus lib. 15. de Trinit. c. 9, *Ænigma*, inquit, *est obscura allegoria.*

¶ 2. Atque hinc quævis alia paullo obscurius tectiusque dicta vel scripta *ænigmata* appellantur. Cicero lib. 7. ad Attic. Ep. 13, *Ænigma Oppiorum de Velia non intellexi: est enim numero Platonis obscurius.* Juvenalis Sat. 8. v. 50. *Ut juris nodos & legum ænigmata solvat.* ¶ Apud Prudentium non semel invenitur pro imagine & figura, &c. ut Hymno 10. Cathemerinôn Exsequiali: *requiret Sua munera fictor & auctor, Propriique ænigmata vultus.* Et Hymn. 2. Peristeph. sive de B. Laurentio v. 118 etiam *argentea ænigmata* legas, pro nummis scilicet notis & imaginibus inscriptis. Addunt VVouwerius, Ger. Io. Vossius & alii ex eodem hymno versum 96, quem legunt: *Ænigma nummis inditum*, quod improbat Nicol. Heinsius, consensu librorum veterum firmatus, qui *Nomisma* vel *Numisma* ibi, non Ænigma, habent.

ÆNŌNA, civitas Illyrici in Liburnia, nunc *Nona*, & Venetis subjecta. Plin. lib. 3. c. 21.

ÆNVS, Germaniæ fluvius, qui in Danubium infertur, Vindelicos à Noricis discernens. Ptolemæus lib. 2 cap. 11 & 12.

ÆŎLVS, Αἴολος, rex Æoliæ, qui rationem ventorum deprehendit:

dit: quam ob cauſſam Poetæ ipſum ventorum præſidem fecerunt: Polybius apud Strabonem lib. 1. Diodorus Siculus lib. 5. cap. 3. Plinius lib. 3. c. 9. & lib. 7. c. 56. Virgil. lib. 1. v. 145

Æolus & clauſo ventorum carcere regnet.

Ovidius lib. 14 Metam. v. 224.

Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos.

Ubi Hippotades ab Aceſta ſeu Sergeſta matre filia Hippotæ Trojani dicitur. ¶ 3. Æolus rex Tuſcorum, filiæ ſtupratæ enſem miſit, quo ſe interfecit, idemque paulo poſt auctor ſtupri Macarius fecit. Plutarch. in Paralll. num. 28.

¶ ÆŎLIA, Æoli inſula ad Siciliam; de qua paulo ante Virgil. 1. Æneid. v. 54

Talia flammato ſecum Dea corda volutans,
Nimborum in patriam, loca fœta furentibus Auſtris,
Æoliam venit: hic vaſto rex Æolus antro, &c.

¶ Æŏlĭæ & Æŏlĭdes, inſulæ ſunt inter Italiam & Siciliam, quas Græci *Hephæſtiades*, ἡφαιστιάδας, Latini *Vulcanias* appellant: ignes enim evomuerunt, quemadmodum Ætna; à quo meatus ſubterraneos ad eas usque inſulas protendi creditum fuit. *Æoliæ* Diodorus ſeptem, Servius novem numerat. Præfuit autem illis poſt *Liparum*, Auſonis regis filium, *Æolus* Hippotæ filius, a quo nomen retinuêre. Servius ad Æneid. 1. v. 52.

¶ Æŏlĭdes, Æoli filius. Ovid. lib. 9. Metam. v. 506

At non Æolidæ thalamos timuere ſororum.

Et lib. 13. v. 26

Æoliden ſaxum gravè Siſyphon urget.

Siſyphus enim filius Æoli. Sed his etiam ſcomma in Ulyſſen ineſt, ut nunc dicemus. ¶ 2. Æolides etiam per crimen Ulyſſes vocatur, tanquam ſtupro ex Æolo conceptus. Virg. Æn. 6. v. 29

Hortatur ſcelerum Æolides,

ubi Servium legas. Hinc eſt quod Ajax in eundem dicto 13 Metamorph. v. 31

— — — quid ſanguine cretus
Siſyphio?

¶ 3. *Æolides* rubicen apud Virgil. 6. Æn. v. 164

Miſenum Æoliden, quo non præſtantior alter,
Ære ciere viros, &c. Æoli is [inquit Servius] *filium fuiſſe dicitur, quia vento creari ſonos conſtat.*

¶ Æŏlis vel Æŏlia, regio Græciæ Aſiaticæ inter Ioniam & Troada; à qua lingua & *dialectus Æolica*, quæ Ionicæ dialecto proxima eſt; & *digamma Æolicum* apud Quintil. libro 1. cap. 4.

¶ Æŏlĭcus, Æŏlĭus, ut, *puella Æolia* pro Sappho, apud Horat. lib. 4. Carm. od. 9. Lesbos enim, ex qua fuit Sappho, in Æolia eſt, aut proxima Æoliæ inſula. *Lyra Æolia*, apud Ovid. in epiſt. 15. Heroid. v. 200. Sic rurſus Horatius lib. 4. od. 3

Fingent Æolio carmine nobilem,

hoc eſt, Lyrico, quod Alcæus poeta Lyricus, quem Horatius imitatus eſt, Æolica dialecto uſus ſit.

ÆPĒA ſive Æpeia, urbs Meſſeniæ Straboni; Laconiæ Stephano, forte in utriusque confinio ſita, & quidem in edito monte, quia αἰπὺς, *altus*, origo nominis eſt. Hæc eadem, quæ *Thuria* poſt dicta fuit. Vide Strab. lib. 8 p. 249. ¶ Eſt & Cypri urbs *Æpeia*, de qua Plutarchus in Solone: & alia Cretæ apud Byzantium Stephanum, urbium & populorum ſcriptorem.

¶ Eſt & *Æpy* diverſum oppidum Peloponneſi, Stephano in Meſſenia; Straboni (p. 241) in Elide aliud, de quo etiam Statius Theb. 4. v. 180.

ÆPOLIVM, Sarmatiæ Europæ urbs, circa fluvios Tyram & Iſtrum. Plin. lib. 4. cap. 12.

ÆPY opp. vide paullo ante in *Æpea*.

ÆPŸTVS, Meſſeniorum rex, educatus in Arcadia apud maternum avum Cypſelum, regnum paternum cæde Polyphontis recuperavit. Apollodor. lib. 2. extremô, ubi quidam Αἴγυπτος legunt, ſed Pauſanias Meſſen. p. 113. Gr. Ἄρυτος.

¶ Æpytidæ appellati ſunt reges Meſſeniorum ab illo Æpyto. Pauſan. in Meſſen.

¶ Æpytius, adject. *Æpytios agros* dixit Statius lib. 4. Theb. v. 296.

ÆQVI, orum: Veteris Latii gens, *perbicaciſſimi*, ut Flori verba ſunt, & *quotidiani Romanorum hoſtes*, lib. 1. cap. 11. Meminit & Livius aliique. Forte iidem qui Plinio *Æquiculi*, & *Æquiculani*: Virgilio *Æquicoli*. Nam lib. 7. Æneid. v. 746

Horrida præcipue cui gens, aſſuetaque multo
Venatu nemorum, duris Æquicola glebis,
Armati terram exercent,

¶ Æquicus, quod Æquorum eſt. *Æquicum bellum*, Livius lib. 10. cap. 1. ut Gronovius emendavit.

ÆQVOR quære poſt *Æquus* ejusque derivata.

ÆQVVS, æquatus, planus, ἰσόπεδος, eben / flach / gleich: unde & *Æquor* eſt, de quo infra. Cicero pro Cæcina c. 17, *Æquus & planus locus*, ein gleicher ebener Ort. Tacitus Agric. cap. 35, *Ut primum agmen æquo, cæteri per acclive jugum connexi velut inſurgerent.* Et c. ſeq. *qui in æquo obſtiterant*, hoc eſt in plano. Ita & uſus lib. 4. Hiſt. cap. 23. pr. *Pars caſtrorum in collem leniter adſurgens; pars æquo adibatur.* Et Seneca Ep. 94, *Multi inveniuntur, qui æquum arcibus aggere attollant, & multos in miram altitudinem adductos arietibus ac machinis quaſſent.* ¶ Hinc

A *Æquus animus* eſt, qui ſibi ſemper conſtat, & nec exaſperatur ulla re, ſive attollitur, nec dejicitur etiam: hoc eſt, moderatus, placidus, quietus: qui quicquid accidit, in bonam partem accipit, leniterque fert. Cicero de Senectute cap. 23, *Quid quod ſapientiſſimus quiſque æquiſſimo animo moritur, ſtultiſſimus inquietiſſimo?* Livius 23 cap. 22 *Eam ſententiam haud æquioribus animis, quam ipſorum quondam poſtulatum Latinorum, patres audierunt.* Plautus Rudente a. 2. ſc. 3. v. 71 *Animus æquus optimum eſtærumnæ condimentum.* Horat. lib. 1. Epiſt. 11. extr.

— — quod petis, hîc eſt,
Eſt Ulubris, animus ſi te non deficit æquus.

¶ 2. Æqualis, ἴσος, ὁμαλὸς, gleich / ganz gleich / ubi paria omnia ſunt, nec quicquam aut præponderat, aut plus eſt. Terent. Eunuch. a. 1. ſc. 2. v. 11

— o Thaïs, Thaïs, utinam eſſet mihi
Pars æquæ amoris tecum, id eſt, utinam pari conditione amaremus inter nos: nec ego pejus haberem, quam tu haberes. Virgilius libr. 12. v. 230 *— numerone an viribus æqui Non ſumus?* Sic, *æquo & pari jure vivere cum aliquo*, Cic. 1. Offic. c. 34. *Æquo Marte pugnare*, Curtius 4 cap. 15, 29, alſo ſtreiten / daß man noch nicht weiß / wer gewinnen wird. ¶ 3. Et quia id juſtum
B eſt, cum ſuum cuique tribuitur, & contrà juris rationem nec demitur aliquid, neque adjicitur, atque ſic maxime ſervatur æqualitas; ideo & *æquus* juſtus, ſive δίκαιος eſt. Billig / recht. Cicero lib. 3. de Finibus cap. 2. *æquiſſimus æſtimator ac judex.* Sic *magiſtratus æquus*, apud eundem pro Quint. c. 2. *Æqua lex* pro Corn. Balbo cap. 27. Sic *æquum dicere, facere, poſtulare* apud Terent. was billich und recht / reden / thun / begehren. Pompejus ad Domitium (8. Att. ep. 12, ſubjecta eſt) *Æquum eſt, me abs te impetrare, &c.* ¶ 4. Aliquando *æquum* & abſolute pro *æquitate* ponitur: Billigkeit. Virgil. 2. Æn. v. 427 *— & ſervantiſſimus æqui.* Horatius 1. ſatyr. 3. v. 98 *juſti prope mater & æqui.* Sic *cultor æqui: Contemtor æqui* apud Ovidium Metam. 5. v. 100, & 3 Faſt. 49. ¶ 5. & *æquus immunis*, ἀτάλος, i. e. lenis, benignus, bonus: gnädig / gütig / fromm / qui ignoſcit ac condonat plura, atque ut ille Terentianus Micio, non neceſſe habet omnia pro ſuo jure agere, atque libenter adeo in aliis ſtatuit, quod ſibi fieri poſtulet: quemadmodum contra immitis ac durus *iniquus* eſt. Hinc *æquitas*, & clementia, lenitas, de qua infra. Et iſtâ de cauſſa *æquum & bonum* paſſim conjunguntur, modo cum copula, modo ſine illa. Plautus Menæchmis a. 4. ſcen. 2. v. 10, *Qui neque leges neque æquum bonum unquam colunt.* Terentius Heaut. a. 4. ſcen. 1. verſ. 27, *Qui neque jus, neque bonum atque æquum ſciunt.* Ubi notabile hæc ab jure & legibus ſeparari: nam qui his rigide utitur, is æquus & bonus non eſt. ¶ 6. Sic *æqui bonique facere* apud Terentium, eſt in meliorem partem accipere: wohl auffnehmen / in allem guten vermercken / Heaut. act. 4. ſc. 5. verſ. 20. Livius lib. 34. cap. 22. extr. *Cæterum ſi nos nec cum civitate, nec exemplum, nec periculum movet, ne ſerpat Latium contagio ejus mali, nos æqui bonique facimus.* Cic. ad Attic. lib. 7. epiſt. 7, *Animus meus totum iſtud æqui bonique facit.* ¶ 7. Hanc bonitatem autem ſive æquitatem exercere, quia benevoli maxime atque amici hominis eſt, idcirco *æquus* non raro pro amico faventeque atque propitio accipitur. Virgilius 4. Æneid. v. 372. *Nec Saturnius hæc oculis pater adſpicit æquis.* Sic *æquo animo attendere* apud Terent. Prol. Hecyræ, *benevolo* eſt. Virg. in 6. v. 129

— — Pauci quos æquus amavit
Jupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus.

Horat. Serm. lib. 2 Sat. 1. v. 70

Scilicet uni æquus virtuti atque ejus amicis.

Sic *æqui & iniqui*; amici & inimici; ſive benevoli & infeſti ſunt: Freund und Feind. Salluſtius ad Cæſar. de ordinandâ Rep. *Atque hæc ita ſeſe habere, tametſi omnes æqui atque iniqui memorent, tamen cum factione nobilitatis haud mediocriter certandum eſt.* Columella de Horto v. 21, *Nec manibus mites ferulæ, nec cruribus æqui Terga rubi.* *Nec æqui*, id eſt nihil amici, ſed infeſti & noxii, quòd pungat.

¶ Æquè, adverb. pariter, æqualiter, juſte. Gleich / eben ſo / recht. Terentius Hecyr. a. 2 ſc. 1. v. 2 *Ut omnes mulieres eadem æque ſtudeant nolintque omnia.* Seneca in Medea v. 199, *Qui ſtatuis aliquid parte inauditâ alterâ, æque licet ſtatueris, haud æquus fuit.* Quamquam in quibusdam libris legatur, *Æquum.* ¶ 2. Venuſtum autem & familiare Latinis auctoribus pro *tam*, aut *adeò*. Terent. Phorm. a. 3. ſc. 3. *Nihil eſt æque quod faciam libens.* *Æque libens*, i. e. tam libens, ſo gerne. Nonnunquam hac notione & eleganter cum particulis, *ac*, *atque*, *quam* jungitur. *Carus mihi æque es, ac fuiſti patri*, Cic. 2. epiſt. 2, h. e. tam carus, quàm &c. Terent. in And. a. 4. ſc. 2 v. 19 *Quis miſer æque atque ego?* Cicero Divin. in Verr. c. 3, *Populus Rom. nihil æque in republica, atque illam veterem judiciorum vim gravitatemque requirit.* Sueton. Auguſto cap. 64, *Nihil æque laboravit, quam ut imitarentur chirographum ſuum.* ¶ Æque, æque ac ſi, æque ut, i. e. ſimiliter, ex æquo. Plautus Aſin. a. 2. ſc. 2 v. 66 *Adverte animum, ut æque mecum hæc ſcias.* Cic. pro Domo c. 11, *Pompejus æque ut unusquisque veſtrûm pro*

salute meâ laborabit, Cic. lib. 13. epist. 18, *Id utrique nostrum æque gratum est.*, Tacitus etiam hoc sensu geminavit, in vit. Agricolæ cap. 15, *æque discordiam præpositorum, æque concordiam subjectis exitiosam.*

¶ Adæque, gleich viel / eben gleich. Liv. 4. c. 43, *Quemadmodum tribunis consulari potestate creandis usi sunt, adeque in quæstoribus liberum esset arbitrium populi.* Plautus Casin. 3. sc. 5. v. 45 *amator adæque miser:* & act. 5. sc. 1. v. 3 *nunquam ullo die risi adæque.*

¶ Peræque, gleichviel / eben so viel. Corn. Nep. Attico c. 13. n. 6. *Scimus non amplius, quam terna millia æris, peræque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum.*

¶ Æquanimus, a, um, qui æqui animi est. Gedultig / sanfftmüthig. Ausonius principio Ludi Sapientum: *Æquanimus fiam te judice.*

¶ Æquanimis, idem. Vetus Onomast. *Æquanimis, ἐυγνώμων.*

¶ Æquanimitas, animi æquitas, perpetua quædam tolerantia & liberalitas, qua libenter ignoscimus, & omnia æqui bonique facimus. Sanfftmüthigkeit / Gutwilligkeit. Terent. in prologo Phormion. *Bonitasque vestra adjutans atque æquanimitas*, id est, benevolentia, favor. Et Prol. Adelph. extr.

— — facite, æquanimitas
Vestra pœtæ ad scribendum augeat industriam.

Contrario vitio laborant, de quibus ipso initio Prologi loquitur, quos *iniquos* vocat:

Postquam pœta sensit, scripturam suam
Ab iniquis observari, & adversarios
Rapere in pejorem partem.

Apud Tertullian. de Patientia c. 2 *canina æquanimitas*, est Cynica tolerantia, seu patientia.

¶ Æquanimiter, id est æquo animo, apud posterioris ætatis scriptores frequens. Sulpicius Severus Dialogo 1. cap. 14 [Vorstio cap. 21] *pauca hæc tua verba si æquanimiter acceperint.* Macrobius 2 Saturn. c. 4, *Augustus æquanimiter aliqua etiam jocis mordacioris pertulit.* Ammianus 19. cap. 21, *æquanimiter venturam operiens sortem.*

¶ Æquidies, ut æquinoctium, in Archithrenio:

Æquator solem stratione reflectit
Æquidiemque facit, hoc est, æquinoctium, quod à die etiam. Græci ἰσημερίαν dicunt. Vet. Gloss. ἰσημερία *Æqua dies.*

¶ Æquidialis, adject. Festus Pompejus: *Æquidiale apud antiquos dictum est, quod nunc dicimus Æquinoctiale.* Gloss. Vet. *Æquidialis*, ἰσήμερος.

¶ Æquilatatio, æquabilis diductio. Vitruvius lib. 9. c. 8, *diducto circino ad lineam planitiæ æquilatatio signetur.*

¶ Æquilibrium, exacta æqualitas, cùm neutra pars libræ præponderat, das instehende Gewicht. Vet. Gl. *Æquilibrium*, ἰσορροπία. Senec. 3 Quæst. Nat. cap. 25, & Gell. 20. cap. 1 usi sunt.

¶ Æquilibris, e, apud Vitruv. lib. 5. cap. 12. Vet. Gl. ἰσόρροπος, *æquilibris*, gleichwichtig.

¶ Æquilibritas, ἰσορροπία, Ciceroni lib. 1. de nat. Deorum. cap. 39.

¶ Æquilibratus, particip. Tertull. adv. Hermogen. c. 41, *æquilibrato impetu ferebatur.*

¶ Æquinoctium, tempus æquinoctiale, wenn Tag und Nacht gleich ist. Cæsar 4 Bell. Gall. cap. 36 *propinqua die æquinoctii:* & lib. 5. c. 23 *æquinoctium subeme.* Livius 31. c. 47 pr. *Jam autumnale æquinoctium instabat.* Nam Æquinoctia duo sunt, vernum & autumnale. Cicero in Arateis:

In quo autumnali, atque iterum sol lumine verno,
Exæquat spatium lucis cum tempore noctis.

¶ Æquinoctialis, quod ad æquinoctium pertinet. Plin. 17. cap. 9. extr. *ab occasu æquinoctiali.* Seneca lib. 3 Quæst. Nat. c. 28, *æstus* [maris] *æquinoctialis*, hoc est circa æquinoctium. Etiam descriptioni locorum inservit. Plin. lib. 2 cap. 47, *Ab oriente æquinoctiali Subsolanus: ab occasu æquinoctiali Favonius.* ¶ Astronomis *Æquinoctialis* linea vel circulus est Æquator, mundum in æquales partes dividens.

¶ Æquiparare (quod & *Æquiperare* scribunt, vocali secunda.) idem quòd æquare, vel æque parem facere, gleich machen. Ennius apud Cicer. in Tuscul. lib. 5 cap. 17 *Nemo est, qui factis me æquiparare queat.* Nepos in Alcibiade sub fin. *Ut nemo eum labore corporisque viribus posset æquiparare.* Virg. Daphnide: *Nec calamis solum æquiparas, sed voce magistrum.* Vet. Gl. *Æquiperas*, ἐξισοῖς. ¶ 2. Pro *Comparare*, vergleichen. Plautus Milite a. 3. sc. 1. v. 11. — *Mars haud ausit dicere: Neque æquiparare virtutes suas ad tuas.* Sic *æquiparare aliquid alicui.* Livius lib. 5. cap. 23 de Camilli triumpho: *Jovis Solisque equis æquiparari dictatorem, in religionem etiam trahebant.*

¶ Æquiparabilis, e, vergleichlich. Plautus Curc. a. 1. sc. 3. v. 12 *Quid videbis diu magis æquiparabile?* Prudent. Hamart. v. 79.

Non conferre Deo, velut æquiparabile quidquam
Ausim. hoc est, quod Deo æquari possit.

¶ Æquiparatio, Vergleichung. Gellius lib. 5. cap. 5, *Rex de numero exercitus fuit, ac de æquiparatione æstimanda quæsivit.*

¶ Æquipar, ut Compar, unde *æquipares partes* Ausonio in Monosyll. sunt. Vide in *Par.*

¶ Æquipollentiam (ἰσοδυναμίαν) propositionum quid vocent Dialectici, apud ipsos dicendum est, quibus vox minus Latina relinquitur, nec non ipsum verbum *æquipollere.*

¶ Æquipondium, ὁμόβαρον, ἰσόβαρον, quod æquat pondera. Ein Gewichte / das gleicher Schwere. Legitur apud Vitruvium lib. 10. c. 8.

¶ Æquivălére, gleich gelten / gleich viel seyn. Auctor carminis de Philomela:

Nam quamvis alia volueres modulamina tentent:
Nulla potest numeris æquivalere suis.

¶ Æquivŏcum nomen Grammatici ὁμώνυμον dicunt, nomen scilicet unum, significans res plures diversas: ut, *testula, gallus*, &c.

¶ Æquĭtas, æqualitas, paritasque in rebus. Gleichheit. Seneca lib. 3. Nat. Quæst. cap. 10, *Et naturæ partes suas, velut in ponderibus constitutas examinat, ne portionum æquitate turbatâ mundus præponderet.* Sic *æquitatem membrorum* Sueton. dixit August. cap. 79, quæ justa magnitudine sibi invicem respondisse significat. ¶ 2. Æqui & boni ratio: quæ de jure interdum aliquid remittit, seu jus mitigat, ἐπιείκεια, die Billigkeit. Et sæpe ipsum *justitia* vocabulum pro *æquitate*, hoc est, lenitate ac clementia ponitur. Nepos Aristide cap. 2, *Ejus æquitate factum est, cùm in communi classe esset Græcia simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi transferretur ad Athenienses. Namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii: tum autem & intemperantia Pausaniæ, & justitia factum est Aristidis, ut omnes civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent.* Quo loco vides *justitiam* appellari, quàm ante *æquitatem* vocaverat: eamque *intemperantiæ*, hoc est, impotentiæ, sævitiæ, atque superbiæ opponi. Sallustii Catilina cap. 9 verba sunt: *Duabus hæc artibus, audacia in bello; ubi pax evenerat, æquitate, seque remque publicam curabant.* Ubi similiter *æquitas* mansuetudo atque clementia est. Quod clare indicant, quæ sequuntur, & interpretis vice sunt: *in pace verò*, inquit, *quod beneficiis magis, quàm metu, imperium agitabant* (loquitur de iisdem Romanis, de quibus supra dicere cœperat) *& acceptas injurias ignoscere, quàm persequi, malebant.* Quare & *Æquitas* est, qua quis se æquat aliis, non supra eos se effert. ¶ 3. Sic *Æquitas* etiam dicitur ille habitus animi, quo mediocria concupiscit aliquis, & acquiescens præsentibus tranquille se gerit. Nepos Thrasybulo cap. 4, *Bene ergò Pittacus ille, qui septem sapientum numero est habitus, cùm ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent: nolite, rogo vos, inquit, mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiscant; quare ex istis nolo amplius, quàm centum jugera, quæ & meam animi æquitatem, & vestram voluntatem indicent.* Cicero Orat. in Rullum in Senatu cap. 5, *Et si ego ejus æquitatem animi probè nobi, vendet non invitus.* In de Senectute cum *moderatione* conjunxit, ipso principio statim: *Quamquam*, inquit, *certè scio, non, ut Flaminium,*

Sollicitari te, Tite, sic noctesque diesque;
Nobi enim moderationem animi tui & æquitatem.

¶ Iniquus, a, um, ἀνώμαλος, non planus, ungleich / uneben. Ut *locus iniquus*, i. e. editus arduusque. Livius lib. 2. cap. 31, *Cum Æquis post aliquanto pugnatum est; invito consule: quia loco iniquo subeundum erat ad hostes.* Supra autem cap. 30 dixerat: *Cessere Æqui campis: locoque magis quàm armis freti, summis se jugis montium tutabantur.* Quare *iniquus locus* est; qui attollitur in montes & juga, & itaque adscensu difficilis est; quare & *adscensum iniquum*, pro laborioso ac difficili idem 28. cap. 16 dixit: *Iniquissimum locum* Cæsar lib. 2. Gall. cap. 27. extr. ¶ 2. Impar. Virgilius lib. 10. v. 889 *pugna congressus iniquâ*, i. e. impari. Sallustius Jugurtha cap. 54, *Præterea iniquum sibi certamen cum hostibus; minore detrimento illos vinci, quàm suos vincere.* Nam ita legendum ibi esse, non *inimicum certamen*, ut editur vulgò, illa satis evincunt quæ sequuntur. Quare *iniquum certamen* est, ein ungleicher Kampff / darbey man mehr einbüssen als gewinnen kan. ¶ 3. Iniquum & dicitur quicquid laborem magnum ac difficultatem habet: Sic *paludem iniquam* Tacitus, quæ elúctatu difficilis, 1. Ann. cap. 63; *iniquum defensantibus agmen*, quod difficulter tueri licet, 2. Ann. cap. 5 dixit. ¶ 4. Iniquus, ἄδικος est, unbillich / ungerecht. Horatius lib. 1. Serm. Sat. 3, v. 67 — *legem sancimus iniquam.* Sic *judex iniquus*, Ovid. 13 Metam. vers. 190. ¶ 5. Et quia injusti & iniqui homines nunquam id sunt, quod sunt, sine aliorum injuria ac noxa; idcirco, *iniquus*, etiam pro infesto, noxio, inimico, acerbo, duro ponitur. Virgil. lib. 10. Æneid. v. 7, *animis certatis iniquis.* Horat. lib. 2. Serm. Sat. 7. v. 14 *Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.* Qui similiter & *iniquos penates, iniquum littus, iniqua castra* pro inimicis alibi dixit. *Iniquos sermones*, pro obtrectationibus sive malevolis sermonibus Cicero dixit lib. 1. ad Lentulum Ep. 9. ¶ 6. Iniquum etiam dicitur, quod aut justum modum non habet, & brevius arctiusque est, quàm par erat; aut eum excedit, & nimium est, was zu groß oder zu klein ist. Virgilius lib. 4 Georg. v. 147

Verum

Verum hæc ipse equidem spatiis exclusus iniquis
Prætereo. id est, justo angustioribus. Vide ibi Servium. Idem lib. 1. Georgicorum v. 164 — *iniquo pondere rastri*, nimium magno pondere, quâ ratione etiam *injustum fascem* dixit lib. 3. Georg. v. 347 —

Non secus ac patriis acer Romanus in armis
Injusto sub fasce viam cum carpit,

quod Servius *sub magno onere* interpretatur. Val. Flaccus lib. 3. v. 436, *Hæret Hylæi lateri, gressusque morantur iniquos.* Idem *iniquum merum* dixit, nimirum, plus justo haustum, libr. 3. v. 65. Q. Serenus Sammonicus de Medicina Carm. 38

Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua.

Iniqua, id est majora, quam per quæ sobrio esse licet; quæque ægre educas.

¶ Perniquus, sehr unbillig. *Perniquo pati animo*, Cicer. 12. epist. 18, i. e. valde iniquo, sehr übel mit etwas zufrieden seyn.

¶ Inīquè, adverb. ungleich/ unbillig. Terentius Hecyræ Prol. v. 54 *Ne cum circumventum inique iniqui irrideant.* Idem Adelph. 2. sc. 2. v. 3 *Nunquam vidi iniquius concertationem comparatum.* Cic. pro Cluent. c. 21. pr. *Hoc propè iniquissime comparatum est, quòd &c.*

¶ Inīquitas, ut *loci iniquitas*, uneben und Ungelegenheit des Orts/ Liv. 21. cap. 33. & Cæsar 3. Gall. c. 2. ¶ Et *iniquitas* improbitas, injuria. Plin. lib. 12. cap. 19 *ob iniquitatem præpotentium.* ¶ *Temporum iniquitas*, difficultas, Cicer. pro Rosc. Am. c. 1.

¶ Æquævus, vide *Ævum.*

¶ Æquāre, est exæquare & complanare, eben und gleich machen. Virgil. 1. Georg. v. 178

Arva cumprimis ingenti æquanda cylindro.

¶ 1. *Pariare*; ut *æquare vela*, id est, sinistrum & dextrum velum æqualiter tendere. Virgilius 4 Æn. v. 587, *Vidit & æquatis classem procedere velis*: id est, *prospero cursu*, ut Servius interpretatur. Curtius 6 cap. 6 n. 29 *stipitibus cumulatis fastigium montis æquatum est. Æquare frontes*, militare verbum est: vide *Frons.* ¶ 3. *Æquari & conferri cum aliquo*, Cic. 3. in Verr. cap. 8, mit einem verglichen werden. ¶ 4. *Æquare solo urbes, domos, turres*, id est, ad superficiem usque terræ diruere, schleiffen/ der Erde gleich machen. Livius lib. 24 cap. 47, *Roma fœdum incendium per duas noctes ac diem unum tenuit: solo æquata omnia inter Salinas ac portam Carmentalem.* Vellej. Paterculus 2 cap. 4 *Scipio Numantiam excisam æquabit solo.*

¶ Æquātio, Vergleichung/ Cic. 1. offic. cap. 21, *æquatio bonorum.* Livius 34, 31. extr. *æquatio fortunæ & dignitatis.*

¶ Æquamentum, idem, in Vet. Gloss. & explicatur per *ἰσόμετρα.*

¶ Æquātor, idem qui Æquinoctialis circulus, in cujus medio Sol dies noctibus æquales facit. Vid. *Astron.*

¶ Æquabilis, & hoc æquabile, gleich oder gleichförmig: ut *Æquabile genus orationis*, id est, ubique sui simile. Cic. 1. Off. cap. 1. ¶ 2. Nonnunquam idem quod æquale, ut, *æquabilis prædæ partitio*, eine gleiche Theilung der Beute/ Cicer. 2. Offic. cap. 11.

¶ Æquābilitas, ἰσονομία, Gleichförmigkeit. ut *Æquabilitas orationis*: & Cic. in Offic. lib. 1. c. 26, *Præclara est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eadem frons.* Ciceronis dicitur, *quæ secum cæterum coæquat*, Lactantio lib. 5 Inst. div. cap. 14 auctore, quem vide.

¶ Æquābiliter, adverb. gleichförmig. Cicer. 2. Offic. cap. 11, *nisi æquabiliter prædam dispertiat.* Aliàs idem quod *æqualiter*, ut Cic. pro Milone c. 28 pr. *æquabiliter in remp. in privatos, in longinquos, in propinquos, in alienos, in suos irruebat.*

¶ Inæquabile, ungleich. *Inæquabilis varietas*, Cicer. Partit. cap. 4.

¶ Inæquabiliter, ungleich. Varro R. R. lib. 3. c. 9 *Ova inæqualiter maturescunt.*

¶ Inæquabilitas, Ungleichheit. Arnob. lib. 2. p. 81, *Elementorum inæquabilitas.*

¶ Adæquare; ut *adæquare solo*, apud Livium lib. 1. c. 29, idem quod *æquare solo*, de quo supra. gleich machen.

¶ Adæquatio, actio adæquandi. Gleichmachung. Tertullianus ad Nation. lib. 1 cap. 1, *Deficit adæquatio comparationis istius.* Add. eod. lib. c. 15.

¶ Coæquare. Sallust. Cat. cap. 20, *Coæquare montes.* Colum. lib. 3 *coæquare sulcos*, zusammen gleich machen.

¶ Coæqualis. Colum. lib. 8. cap. 14, *in gregem coæqualium compellitur.* Mit gleich/ Andern gleich.

¶ Coæquus, idem. Plin. lib. 6. cap. 29. *Pars coæquâ in commercia.*

¶ Exæquare, durchaus gleich machen. Cic. 4 ad Attic. ep. 15, *Pecunia omnium dignitatem exæquat.* Idem de Amicit. cap. 20 pr. *Qui sunt in amicitia conjunctionisque necessitudine superiores, exæquare se cum inferioribus debent.*

¶ Exæquatio, Gleichmachung. Livius lib. 34 cap. 4 *Hanc ipsam exæquationem non fero*, quam antea dixerat *æquatum omnium cultum.*

¶ Inæquare, idem quod æquare, aut intrinseous æquare, von

A innen gleich machen. Cæsar 1 Civ. B. cap. 27, *Hæc lebibus cratibus terræque inæquat.*

¶ At *Inæquatus* est etiam non æquatus, inæqualis, ungleich/ uneben/ ut apud Tibullum Panegyrico Messalæ v. 43 *inæquatum onus* libræ, quando lanx altera depressior est, & libra instabilis fertur.

¶ Peræquare, Colum. 3. cap. 9, *denas amphoras peræquarent.*

¶ Peræquator, censitor. vide infra in *Censitor.* Vetus inscriptio apud Gruterum p. 361. n. 1 PERAEQVATORI CENSVS PROVINCIAE GALLECIAE.

¶ Peræquatio, ut *Temporum peræquatio*, Solinus cap. 1 (al. c. 3) ut quidem Salmasius legit: nam vulgatum est *adæquatio.* Tertullianus 4 adv. Marc. c. 29 *similitudinum prræquatio.* Adde eund. adv. Valentin. c. 12.

¶ Æqualis, persimilis, par, gleich/ ganz gleich. Cic. 1 de Orat. c. 18, *Virtutes inter se sunt æquales & pares.* Idem Paradoxo 3, *æqualia esse peccata.* ¶ 2. Æqualis, est ejusdem ætatis & temporis; sive Æquales, qui eodem tempore vivunt. Gleich von Jahren/ Zeit und Alterthum. Nepos Attic. c. 8 *Sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quàm hoc sene.* Cic. in Oratore c. 30 *Demosthenes maximos oratores habuit æquales.* ¶ 3. Etiam ad tempus ita refertur, ut æquales sint, qui simul intercidunt. Livius lib. 28. cap. 28, *Ne istuc Jupiter O. M. sierit, urbem auspicato Dii auctoribus in æternum conditam fragili huic* (meo, loquebatur autem Scipio,) *& mortali corpori æqualem esse.*

¶ Æqualitas, Gleichheit. *Similitudo æqualitasque verborum*, Cicero Partit. cap. 6. *Æqualitas fraterna*, Idem pro Ligar. c. 12. *Æqualitas non parit bellum*, Solonis apophthegma, auctore Plutarcho, τὸ ἴσον πίλιστον ἐ νεῖκος, gleich und gleich verträgt sich am besten mit einander.

¶ Æqualiter, adverb. gleichlich. Cicer. 5. in Verr. cap. 70, *frumentum civitatibus æqualiter distributum.* Idem pro Mil. c. 29, *in communi odio pene æqualiter versatur odium meum.*

¶ Inæqualis ungleich. *Inæquales autumni*, Ovid. 1. Metam. v. 117. *Inæquales mensæ*, Martial. lib. 1. Epigr. 56. *Inæqualissimarum rerum sortes*, Suet. Aug. cap. 75. *Nihil est ipsa æqualitate inæqualius*, Plinius lib. 9 epist. 5. puta, si discrimen dignitatum, ut omnes æquales sint, auferatur.

¶ Inæqualitas. Ungleichheit. Columella 3. c. 12 *Opus est inter has tam diversas inæqualitates magno tempramento.*

¶ Inæqualiter, adverb. ungleichlich. Livius 37 cap. 53 *inæqualiter alios deprimere, alios præter modum extollere.* Usus est etiam Celsus lib. 2 cap. 6, & Seneca Epist. 28.

ÆQVOR, planicies, eine Ebene oder eben Feld. Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 42, *Babylonii in camporum patentium æquoribus habitant.* Virgil. Æneid. 5. v. 456 *Præcipitemque Daren ardens agit æquore toto*, id est circo, pedestris certaminis campo, quemadmodum lib. 7. v. 781 idem poeta: *æquore campi Exercebat equos.* ¶ Hinc a planicie *æquor* appellamus mare, die See/ ut *æquor Atlanticum*, Horat. lib. 1 Oda 31; *Spumosum æquor*, Lucan. 2, v. 627. *Surgunt æquora*, hoc est fluctus attolluntur, Virg. Æn. 3, v. 196. Et cum apposito Maris vocabulo, ut *vastum maris æquor*, Æneid. 2, v. 780. *Æquora ponti*, Georgic. 1. v. 469. quæ satis arguunt, synecdochen esse, cum *æquor* mare significat.

¶ Æquŏreus, marinus, zum Meer gehörig/ ut *genus æquoreum*, pisces, 3. Georg. v. 243. *Æquoreus rex*, id est Neptunus, Ovid. 8. Metam. v. 606. *Æquorea Nereo genitore puella*, quæ Nereides nymphæ sunt, Propert. 3. Eleg. 6.

C

ĀĒR, ἀήρ, ab ἄημι, *spiro*, die Lufft. Cicero de nat. Deor. lib. 2 cap. 36 *Animalia spirabilisque natura, cui nomen est aer.* Ubi periphrasin adhibet, quasi fugiens vocem græcam, cui non haberet latinam respondentem. Ita Quintilianus *circumfusum nobis spiritum* pro aëre dixit lib. 12 cap. 2. *Aqua*, inquit, *piscibus, sicca terrenis, circumfusus nobis spiritus volucribus convenit.* Rursum Cicero 1. Acad. Quæst. cap. 7, *Aer, (utimur enim pro latino) ignis, & aqua, & terra prima sunt.* ¶ *In aëre piscari*, est stultè conari & præpostera. Plaut. in Asin. a. 1. sc. 1. v. 86 *In aëre piscari, & in mari venari rete jaculo.* ¶ Item pro aëris qualitate aut constitutione: ut, *temperatus aer*, temperirt Wetter. *Purus & tenuis aer*, Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 16. Et Ovid. 2. Art. am. v. 315. 318

D

Sæpe sub autumno, cùm formosissimus annus,
Aere non certo corpora languor habet.

¶ 2. Aër, pro nebula: Valer. Flaccus lib. 5. v. 399

Ille autem inceptum famula duce protinus urget
Aere septus iter: patitur nec regia cerni
Juno virum.

Virgilius & Horatius paulò clarius cum epithero usi. Ille lib. 1. v. 411 *At Venus obscuro gradientes aëre sepsit.* Horatius lib. 2. Od. 7 *Sed me per hostes Mercurius celer*
Denso paventem sustulit aere.

Nebula enim definitur obscurus & condensatus aër. ¶ 3. Virgil. lib. 2. Georg. v. 123

— — *Ubi æra vincere summum*
Arboris haud ulla jactu potuêre sagittæ.

Ubi Jun. Philargyrus: *Aera arboris* nunc pro cacumine: aut eum

aërem dicit, qui circa cacumen est. Jul. Cæs. Scal. l. 5. Poët. cap. 16, cum hunc ipsum locum tractat, *plebejus*, inquit, *poëta dixisset, arboris cacumen.* ¶ 4. Aër etiam dicitur tuborum cavitas, quâ æra trahunt fistulæ. Seneca lib. 3. Quæst. Nat. cap. 24, *Facere solemus dracones, milliaria, & complures formas, in quibus aere tenui fistulas struimus.* ¶ 5. Aeres in plurali numero dixit Vitruvius libr. 1. cap. 1, *Aëres locorum, qui sunt salutares, aut pestilentes.*

¶ Aërëus, vel aërius, in der Lufft. *Aërei volatus avium atque cantus*, Cicer. Top. cap. 20, das fliegen und singen der Vögel in der Lufft. ¶ 2. *Aëria ulmus*, apud Virg. Ecl. 1, 59; *aeria Alpes* Georg. 3, v. 474; *aëriî muri* apud Val. Flacc. lib. 6, v. 553 pro celsis ac altis perquam. Nam & Græci alta, & sublimi loco posita, *Aëria* vocant, quod Strabo docere potest lib. 4 p. 128, ubi Galliæ Narbonensis oppidum *Aeriam* appellari tradit διὰ τὸ ἐφ' ὕψους ἱδρύσθαι μεγάλου, *quod situm sit loco celsissimo.* At *aërias palumbes* pro vagis Virgilius Eclog. 3 dixit, ut Scaliger interpretatur ad lib. 1 Aristotelis de Historia animal. Apotelesmate 19. Vid. Taubm. ad Virgil. p. 11. ¶ 3. *Aërium mel* Virgil. initio 4 Georg. & eum imitatus Sammonicus, dixit cap. 16. Neque enim apes mel faciunt, sed contrahunt ex rore matutino. Vide Buchnerum ad Venantii Eleg. de resurrectione Christi v. 26. ¶ *Spes aëria* est apud Arnobium lib. 2. p. 86. i. e. cassa, inanis, incerta, ut exponit Meurs. Part. 2. exerc. Crit. lib. 1. cap. 5. p. 17.

¶ Idem Virgil. & *Æripëdem cerbam* per Synæresin (seu contractionem quinque syllabarum in quatuor,) dixit in 6. Æneid. v. 801 pro expedita & celere. Alii tamen, quasi compositum esset non ab *aër*, sed ab *æs*, χαλκόποδα interpretantur, id est, solidos, indefatigabiles pedes habentem. Ita Homero χαλκόποδες ἵπποι, Iliad. Θ. v. 41, & N v. 23.

¶ Aëromantia, species magiæ, ars nempe per aërem divinandi.

ÆRA, ἄρα, lolium, herba est inimica segetibus, Trespen. Plin. lib. 18. c. 18, *Necat triticum æra.*

¶ Ærinus, a, um. Ut *farina ærina*, i. e. loliacea apud Plin. l. 22. c. 25.

ÆRA, æ, computus Annorum: vide in *Æs.*

AËRIAS, Cypri Rex conditor & dedicator religionis Veneris Paphiæ. Tacitus Annal. 3 cap. 62, & 2 Hist. c. 3.

AËRÖPE, es, Atrei uxor, à Thyeste fratre corrupta, Hyginus Fab. 86, & Ovid. lib. 2. Trist. v. 391

Si non Aeropen frater scelestus amâsset,
Aversos sole non legeremus equos.

ÆRICA, æ, piscis alio nomine *chalcis.* Sed *chalcidem*, qui & *Celerinum* & *Sardina* appellatur, non sat recte *Æricam* conversum Gesnerus indicat. Est autem *chalcis* ex harengorum genere, ein Art Häring. Et *chalcidibus* cognati sunt pisces, qui à Germanis Oceani accolis, Stincks/ vel Stinckfisch/ appellantur. Adducunt ex Aristotele *æricam* diro infestari malo, pediculis scilicet sub branchiis innatis (Albertus in ventre verniculis infestari scripsit.) Quod accidere piscículis notis, quos *gobiones fluviatiles* dicunt, (Gründlinge oder Kressen) mense Julio certum est.

ÆRO, ônis, sporta, fiscella, Ein geflochtener Korb. Vulgo *eronem* dicebant, eâ consuetudine, qua diphthongos solebant negligere, & in simplicia elementa convertere, ut notum eruditis est. Donatus in Phormionem Terent. a. 1. sc. 2. *Phormio non a formula; sed* phormione *dicitur* sparteo, *quem nos* Eronem *dicimus trivialiter & pro consuetudine.* In Argumento ejusdem fabulæ *Fiscum sparteum* appellat. Usus hâc voce & Plinius est lib. 36. cap. 14, *aronibus arenâ plenis*, ut eum locum primus restituit Cujacius; Salmasius autem in Exercitationibus Plinianis confirmavit. Nominis ratio inde est, quod aliquid eo tollitur & fertur. ἄρας φορτίον, *onus tollere.* Inde ἄρριον, Græcum est; & ex eo *Æro* Latinum. Vet. Gloss. *Æro*, κοφίνῳ.

ÆRŪGO, ĭnis, æris rubigo, Kupfferrost/ sicut ferri *ferrugo* est. Hinc est, quod *æris* vocem interdum apponant optimi scriptores, ut vis vocabuli magis eluceat. Columella lib. 7 c. 5, *Sublubies & intertrigo* (sanatur) *superfuso aceto vel æris ærugine infriata.* Prudentius Psychom. v. 602 *viridis obducta ærugine nummos* dixit. Sedulius sub initium lib. 3 [al. 4] de thesauris in cælo condendis: *Non mordax ærugo vorat, non tinea sulcat.* ¶ 2. Figurate pro invidia, maledicentia sumitur. Martialis lib. 2. Epigr. 10, *Nimiaque ærugine captus Allatras nomen quod tibi cunque datum.* Horat. 1. Satyr. 4. v. 101, *hic nigræ succus loliginis, hæc est Ærugo mea.* ¶ 2. Pro *avaritia ærugo* apud Horat. legitur in Arte v. 330 *animos ærugo & cura peculi Cùm semel imbuerit.* Sic Apulejus lib. 1. Metam. sub fin. *ærugini intentum* pro avaro dixit.

¶ Æruginosus, rostig. *Æruginosa lamella* apud Senecam de brev. vitæ cap. 12.

ÆRVMNA, æ, ærumnæ, arum, labores dicuntur onerosi, Mühe und Arbeit/ ut *Herculis perpeti ærumnas* Cicer. lib. 2. Fin. extr. Idem Paradoxo 2 *ærumnæ omnes te premunt.* Cicero l. 4 Tusc. cap. 8 Ærumnam *ægritudinem laboriosam* definit.

¶ Ærumnabilis, e, idem ac ærumnosus, quod sequitur. Lucret. lib. 6, v. 1228 *miserandum & magnopere ærumnabile.* & Apulej. 8 p. 205 *ærumnabilis vita.*

¶ Ærumnosus, mühselig. Plautus Epidic. 4 sc. 1. v. 32 *ærumnosam & miseriarum compotem mulierem retines.* & Rudente a. 1. sc. 4 extr. *inopes, æruminosas, ut aliquo auxilio adjuvet.* Cicero 3 Tuscul. c. 28 ex Euripide vertit *ærumnoso navigassem salo:* & pro Cluent. cap. ult. *ærumnosissimus* dixit, & 3 Attic. ep. 23 *Terentiam unam omnium ærumnosissimam.*

ÆS, æris, quodvis metallum, Ertz. *Æs Cyprium*, Plinius 33. c. 5, Kupffer. *Æs fusum in panibus*, id est, massæ æreæ. Vide *Panis. Leges in æs incidere*, Cic. 3. Philipp. c. 12. Quod factum ob perennitatem, ut observat Rupert. ad Enchirid. Pomponii. p. 80. itemque ad Flor. pag. 290. ¶ *Æs Corinthium* mixtura quædam fuit olim æris, argenti, auri. Muret. 3. Var. Lect. 5, *Super ære*, inquit, *Corinthio, quanam illius origo fuerit, varia tradita sunt ab antiquis. Plinius casu mistum esse ait Corintho, cum caperetur, incensa. At alii unam modò antiquis temporibus domum Corinthi arsisse dicunt, in quâ cùm auri argentique nonnihil inesset, æris autem magna vis, commista illa, & in eandem confusa massam ex eo metallo, cujus major inerat pars, Corinthii æris nomen acceperint. Alii etiam, quod propius ad veri similitudinem accedere videtur, narrant, aurium quendam fabrum Corinthi fuisse, qui cùm incidisset in thecam auri plenam, eamque sibi abstulisset, ne id resciretur metuens, dissectum in minutas particulas aurum, paulatim æri admiscuerit, admirabilemque illam temperaturam effecerit, quâ magnus sibi opes postea comparavit.* Tertiam hanc & secundam expositionem haud dubie hausit Muretus e libello Plutarchi, cur nunc Pythia non reddat oracula carmine. Plura de Corinthio ære suggerent Meller. Palmer. spicileg. p. 183. ed. Francof. 1580. (Tom. 4. Lamp. Grut. p. 804.) Pancirol. 1. memorab. p. 230. Biscioli. Tom. 1. subseciv. lib. 35. c. 20. Vide & infrà Corinthia vasa, in *Corinthus.* ¶ 2. Æs figurate, Poëtis cum maxime, quanquam & aliis auctoribus, significat multa, quæ ex ære fiunt: ut, *Arma*, Virgil. 2 Æneid. v. 734

Ardentes clypeos atque æra micantia cerno,

ich sehe die hellen Schilde und blancken Harnische. *Æs*, pro Galea apud Ovidium lib. 8 Metam. v. 32. Ideò autem arma ærea leguntur passim, quod æris usus, quam ferri, antiquior, Cœlius Rhodiginus lib. 19, cap. 10. ¶ 3. Item pecuniam: cujus antiquissimum genus ex ære, quo primùm rudi usi Romani. Nam Servius rex primus signavit, ut auctor est Plin. libr. 18 cap. 3, & lib. 33 cap. 3. Terent. Phorm. a. 3. sc. 2, v. 26. *Ancillam ære emtam suo*, die er mit seinem Gelde erkaufft hat. Hinc *Æs alienum*, χρέος, pecunia, aliunde accepta, entlehnetes Geld/Schuld. P. Syrus: *Alienum æs homini ingenuo acerba est servitus. Æs alienum facere, contrahere, cogere, conflare*, apud Ciceronem passim & Sallustium, Schuld machen. vid. 2 Catil. cap. 9 &c. *Suscipere æs alienum amicorum causâ*; Schuld auff sich nehmen von der Freunde wegen/ Cicer. in offic. lib. 2. c. 16. Et, *amicos ære alieno obstringere*, seine Freunde in Bürgschafft stecken/ lib. 11 Epist. 10. *Æs alienum dissolvere, ære alieno exire, levare, liberare se ære alieno*, Schuld ablegen/ sich der Schuld entledigen/ Cicero. Plin. lib. 7 cap. 32 inter oracula Chilonis Lacedæmonii recitat & illud, *Æris alieni atque litis comes miseria.* ¶ *Æs grave*: nummi ærei genus, quod *as* vocabatur, & initio libralis fuerat (vid. infra in As) cujus legitimo pondere nihil deest. Vollwichtig. Livius lib. 4 cap. 60. *Judicibus dena millia æris gravis, quæ tum divitiæ habebantur, data.* Et lib. 5. c. 12 *Denis millibus æris gravis reos condemnavit.* Aliquando *as grave* non nummum, sed summam ex *ære* gravi significat. Seneca consolat. ad Helviam cap. 12, *Scipionis libri à Senatu tutore suo in dotem as grave acceperunt*, vid. ibi Lipsium. ¶ Pro pecunia, quæ ex quæstu vel artificio redit. Horat. ad Pisones v. 345, *Hic meret æs liber Sosiis.* ¶ Sic stipendium quoque seu mercedem annuam *as* & *æra*, designant. Livius 5. cap. 4 *Annua æra habes, annuam operam ede.* Hinc *ære dirutus miles*, cui stipendium ademptum ignominiæ causa, Festus. Hoc ad elegantem jocum transtulit Cicero Verr. 7 cap. 13, *Aleatoris Placentini castra commemorabuntur: in quibus cum frequens fuisset, tamen ære dirutus est.* Exstat hæc forma & apud Auson. Epist. ad Paulum, quæ centoni præfixa. ¶ *In ære meo*, id est, inter meos est, sive meus est, quasi res & pecunia mea, apud Ciceronem lib. 13. Ep. 62. & libr. 15. Ep. 14. er ist in meiner Schuld/ er ist mir verpflichtet. ¶ Proprie autem *Æra* sunt vilioris pretii nummi, quos Græci χαλκοῦς appellitant, ut eruditissimus Casaubonus ad Theophrastum περὶ ἀνοσίων observat, Heller/ Pfennige. ¶ Porro & *Æra* dicebantur nummi, quibus calculones ad subducendas rationes utebantur, Rechen-Pfennige/ Zahl-Pfennige. ¶ Unde & data singula, seu rationum capita & ipsæ summæ, quæ inde conficiuntur, *Æra* πληθυντικῶς in Neutro genere appellantur. Lucilius apud Nonium: *Hæc est ratio? perversa æra, summa est subducta improbe.* Cicero in Horrensio apud Nonium: *Quid tu, inquam, soles, cum rationem a dispensatore accipis, si æra singula probasti, summam, quæ ex his confecta sit, non probare?*

¶ Æra, æ, fœmineum & singulare. Nam posteriores Latinorum ut plura alia neutra, sic istud quoque, in fœmininum converterunt, & *æras* appellarunt, quæ Cicero & Lucilius *æs* dixerant. Rufus Festus, sive Sextus Rufus Præfat. Breviarii rerum gestar.

geſtar. Pop. Rom. *Parebo libens præceptis, quippe cui deſit facultas latius eloquendi: ac morem ſecutus calculonum, qui ingentes ſummas æris brevioribus exprimunt, res geſtas ſignabo, non eloquar.* Nonius: *Æra, numeri nota.* Hinc *adærare* verbum, de quo infrà dicetur. ¶ Nec alia de cauſſa annorum computus, ſive numerus, *Æra* appellatus, die Jahr-Zahl. Quæ vox ſæpe in antiquis codicibus, & monumentis veteribus invenitur. Quare audiendus Sepulveda Hiſpanus non eſt, quem tamen nonnulli ſecuti ſunt, qui putat, ex iſtis notis A. ER. A. quas *Annus erat Auguſti* interpretatur, male interpunctis barbarum *Æra* nomen fuiſſe conflarum. Vide Scaligerum lib. 5 de Emendat. Tempor. eo loco, quo de *Hiſpanica*, quam vocarunt, *Æra* diſputat. *Æram* præterea pro numero dato dixiſſe veteres, non uno exemplo Claudius Salmaſius Exercitationibus Plinianis eruditè oſtendit. Voſſius tamen in Etymol. fol. 11. minimè puerilem judicat Sepulvedæ opinionem, verùm ingenioſam, plane, & non veriſimilem minus, quam eorum eſt, qui ab *ære* deducunt. Interim & ipſe in hanc (de *ære*) magis inclinat, quàm illam Chriſtmanni, cui Arabicum eſſe placet ab ארח arach, *ſuppunere*, *numerare*, à quo תאריך tarich, *æra*, *ſuppunctio*. Nam ſeculis aliquot ante Arabum in Hiſpaniam adventum vox *æra* recepta ibidem erat. Scaligeri ſententiam approbant etiam Reineſ. de ling. Punic. in epilogo, Baron. martyrolog. ad 22 Octob. pag. 655.

¶ Ærāmentum, apud Plinium eſt aliquoties pro opere aut inſtrumento ex ære, Ertzwerck. vid. lib. 15 cap. 8, *decocta amurcâ unguamenta contra rubiginem.* & lib. 35 cap. 15 *bitumen æramentis illinitur.*

¶ Ærarius, adject. ut *æraria lapis*, Plin. 34 cap. 13, ex quo æs excoquitur, Ertzſtein. *Æraria officina*, ibidem, Ertz-Hütten/ Kupffer-Hammer. *Ærarius faber*, ibid. c. 8. *Æraria metalla*, Kupffer Bergwerck/ quemadmodum *metalla* ſæpe pro fodinis ipſis ponuntur, ut trita formâ, *in metalla damnari.* Plinius 33 cap. 5 pr. *Chryſocollam laudatiorem in ærariis metallis, & proximam in argentariis fieri compertum eſt.* ¶ Sed *Tribuni ærarii*, quibus pecunia attributa erat, ut militi reddant, interprete Varrone lib. 4 de L. L. ſub finem: adde Cic. ad Attic. lib. 1 epiſt. 16.

¶ Ærarium, ἀνάθεμα, Schatz-Kammer/ Rent-Kammer/ gemeine Caſſe. Cicero de Aruſp. reſp. cap. 8 de ſua domo: *quam ſenatus unam poſt hanc urbem conſtitutam, ex ærario ædificandam putaret*, id quod paullo ante (extr. cap. 7) dixerat *ædificari ex auctoritate ſenatus pecuniâ publicâ.* Ejusdem ſunt, *referre in ærarium pecuniam*, Agrar. 2 cap. 27, & *In ærario ſanctiore condere*, 6 Verrin. c. 63. Sanctiore, hoc eſt, intacto, & ex quo promere, niſi ultima neceſſitas urgeat, non eſt licitum. Livius lib. 27 cap. 10 interpres eſt: *Aurum*, inquit, *viceſimarium, quod in ſanctiore ærario ad ultimos caſus ſervabatur, promi placuit.* Tandem *præfectus ærarii* is eſt, qui vulgo Rentmeiſter/ Cammermeiſter/ appellatur. Vide omninò Rupert. ad Pompon. Enchirid. pag. 216. ſequent. ubi hos præfectos ultimis temporibus *Curatores* appellatos dicit. Ærarium & Fiſcus quid differant, vide infrà in *Fiſcus.*

¶ Ærārius ſubſtant. χαλκεύς, ein Rothgieſſer/ Kupfferſchmid. Plin. 16. cap. 6. *Carbo latifoliæ in æratiorum tantum officinis &c.*

¶ Ærarii etiam Romæ dicebantur, qui nullum aliud habebant in curia & tribu ſua jus, quàm ut pro capite ſuo tributi nomine æra penderent. Nam neque ſuffragium ferre in urbe poterant, nec foris ſtipendia facere, ut Aſconius Pedianus docet; videnturque iidem atque *Capite cenſi* fuiſſe, de quibus infra. Hinc *facere ærarium* Livius 24 cap. 18, *referri in ærarios*, Cic. pro Cluent. c. 43.; *referre inter ærarios*, Val. Maximus lib. 2, cap. 9, n. 7. erat aliquem, qui civis eſſet, tribu ſuâ movere, ſive jure tribûs privare. Et contra *ex ærariis eximere*, eſt recipere in civitatis locum, quo exciderat, apud Ciceronem 2 de Orat. c. 66 extr.

¶ Ærātus, ære obductus vel munitus, mit Ertz belegt oder beſchlagen: ut, *lecti ærati, & candelabra ænea*, apud Ciceronem in Verrem 6. cap. 26. *Claſſes ærata*, hoc eſt, ære munitæ, apud Virgil. 8. v. 675. & *ærata navis* apud Cæſ. 2. Civil. cap. 3. de quibus Scheferus Mil. Nav. lib. 2. c. 5 legatur. ¶ 2. Æratos pro obæratis, id eſt, alieno ære obſtrictis dixit Cic. *Tribuni non tam ærarii quàm ærati*, mit Schulden behafft/ die in groſſen Schulden ſtecken/ lib. 1. ad Att. epiſt. 16, ſed *nummatos* alii interpretantur. Vide quæ J. G. Græv. vir exactiſſimus, ex Turnebo aliisque adnotavit.

¶ Obæratus, mit Schulden behafft/ deſſen Güter voll Schulden ſind. Livius 26 cap. 40, *Quatuor millia hominum, exſules obærati.* Cæſ. 1. Gall. cap. 4 *omnes clientes obæratosque ſuos.* Comparative Tacitus 7 annali cap. 17, *Quanto quis obæratior, agrum diſtrahebant.*

¶ Subæratus. *Aurum ſubæratum*, falſch Gold/ darunter Kupffer ſitzt/ apud Perſ. Sat. 5. v. 106.

¶ Adæro, are: eſt per æra & calculos ſummam colligere, Summiren/ ausrechnen. Frontinus in Fragmento Agrario apud Rigaltium: *Subjectas deinde extremitatium partes, ad rectum angulum, noſtra poſtulatione, podismis ſuis adæramus.* Ita hunc locum peſſime habitum vulgo, partim ex Arceriano Codice, partim ab ingenio Salmaſius reſtituit Exercitat. Plinianis. Ubi *podismis adærare*, nihil aliud eſt, quam agri modum podismis, ſive ad menſuram pedum exigere, ſeu quot pedes ager faciat, computare: *Podiſmum colligere* id vocat alius Vetus Auctor Gromaticus apud Rigaltium pag. 23. Podiſmus enim eſt *pedalis menſura*, ut Columella vocat: alii *pedaturam* appellārunt. ¶ 2. Deinde eſt rem ære taxare: ſive *æſtimare*, quod verbum ab *ære* ducitur. *Ad æs revocare* Aggenus dixit apud Rigalt. p. 70, an Geld anſchlagen/ oder ſchätzen/ wie viel es am Gelde werth ſey. Apud Trebellium Pollionem in Claudio legitur Epiſt. Val. Imper. ad Zoſimionem Procuratorem Syriæ, qua præcipit, quas ſpecies Claudio adhuc Tribuno Legionis Martiæ annui ſalarii nomine de privato ærario Principis erogari velit. Ibi cum multo plura expoſuiſſet, tandem ſubjicit: *Jam cætera, quæ propter minutias ſcribi nequeunt, pro moderatione præſtabis; ſed ita ut nihil adæretur. Et ſi alicubi aliquid defuerit, non præſtetur, nec in nummo exigatur.* Duo vult; primò ne quid earum rerum Zoſimio, quæ exhibendæ Claudio, ad æs revocet, & pretium potius, quàm rem ipſam præſtet: Deinde, ſi rei cujusquam, quæ in ſalarium aſſignata, copia nulla fuerit, ut ne præſtetur potius, quàm quanti æſtimari queat, exſolvatur in nummo: quod neque poſtulare Claudio integrum relinquit. Et ita ſæpe *adærare* verbum invenitur in JCtorum libris. v. g. Lege 15 Cod. de erog. mil. annon. *Annonas omnes ad ſimilitudinem militum, quibus ararii præbentur annonæ, adærari præcipimus.* Et Lege 28 Cod. Theod. ejusdem Tituli: *Species non aliter adærentur, niſi ut in foro rerum venalium diſtrahuntur.* Ammianus quoque Marcellinus lib. 31 cap. 40 (Valeſ. c. 14.) *in adærandis*, inquit, *reliquorum debitis, non moleſtus.* Reliquorum, id eſt, equi militaris &c. quorum pretia ſolvenda erant. Vide H. Valeſio notata. Adde maximorum Interpretum par, Caſaubonum & Salmaſium, ad laudati Pollionis locum. ¶ 3. In rationes referre: ita *adæratum ſalarium* dixit Eumenius pro reſtaur. ſchol. cap. 11, quemadmodum eum locum emendat, & interpretatur Scaliger 5 de Emend. Temp. pag. 420. Quanquam vulgata lectio *adoratum* forte non ſolicitanda, firmata Livineio, atque Grutero.

¶ Adæratio, der Anſchlag zu Geld. Lege ult. Cod. de militari veſte: *Militaris adæratio veſtis a collatoribus exigatur ita, ut quinque ejus partes fortiſſimis militibus erogentur in pretio.* Et Cod. Theod. lege 30 de erog. mil. annon. *Si quis adærationes ſtatutas auſus fuerit immutare.*

¶ Æreus, adject. Ehrin/ von Ertz. ut *ærea galea*, Virg. 5. Æn. v. 490 & *clavus æreus* Plin. 16 cap. 10 extremo. Rurſus Virgilius eodem lib. v. 198 *tremit ictibus aerea puppis*, ubi Servius *fortè* interpretatur, quia prora, non puppis, ſit ærea. Sed annon *navis* ærata συνεκδοχικῶς intelligi poteſt? Alibi dictum de navibus ferro munitis. Ferrum autem *æris* quoque nomine notari, vel ſolus Virgilii *æreus enſis* lib. 7 v. 743 argumento eſt.

¶ Æneus, idem. *Vaſa ænea* Colum. 12 cap. 20. *Candelabra ænea* Cic. 6. Verr. cap. 26. ¶ Voſſio Æneus factum ſyncopâ videtur ex *Ærineus*: Priſciano lib. 1. converſione literæ ex *Æreus*. Contra dixeris ex *æneus* videtur *æneus* eſſe, ut *murus aeneus eſto*, Horat. 1 Epiſt. 1. v. 60. pro quo vulgo *Abeneus* ſcribunt, quod vide in *Abenum*.

¶ Æneolus diminut. in Tragur. fragm. Petronii pag. 67.

¶ Æněātor tubicen eſt, ab ænea ita tuba dictus, ein Trompeter. Suetonius in Cæſ. c. 32, *inter æneatores raptâ tubâ proſiluit ad flumen.* Vide Feſt. & ibi Scal. itemque Torrentium ad Horatium lib. 2 od. 1.

¶ Æroſus, æs admixtum habens. *Æroſus lapis*, Plin. lib. 34 cap. 1, quam *cadmiam* vocant, lapis, ex quo æs fit. *Æroſum ferrum*, quod fragile, ibidem cap. 14.

¶ *Æroſam* appellaverunt antiqui inſulam Cyprum, quod in ea plurimum æris naſcatur. Vide Feſtum in hac voce.

¶ Æruſco, æruſcare, verbum vetus, ſignificat æs, id eſt, pecuniam quibuscunque artibus aucupari, petere, ac colligere, Schachern/ Geld zuſammen ſcharren. Seneca lib. 2 de Clement. cap. 6 *Vultum quidem non dejiciet, nec animum, ob æruſcantis civis, aut pannoſi aridam faciem, & innixam baculo ſenectutem.* Uſus & Gellius lib. 9 cap. 2, cujus verba in *Æruſcator* invenies.

¶ Æruſcator, ein Landbetrieger/ der die Leute umbs Geld betrieget. Proprie de præſtigiarum artificibus dicebatur. Ii enim cum experimenta facturi artificii ſui quæſtus cauſſa, & ut feriatos ac otioſos delectarent, cum contraxiſſent cœtum, & jam ſe ſpectatores ſeſſum recepiſſent, ordines obambulare ſolebant, & lucar, ſive mercedem exigere. Hodie id genus hominum ad fores ædium, ubi ludicra ſua edituri ſunt, conſtituunt certos homines, qui neminem intromittant ſpectatum niſi exſolutis nummis. A colligendis itaque æribus, ſive nummis æreis, quos pro mercede accipiebant, *æruſcatores* dicebantur. *Æruſcare* enim eſt æra, ſive nummos æreos colligere, quod & *Æſcularī* dicebant: Vet. Gloſſ. χαλκολογῶ *Æſculor.* χαλκολόγος, *Numularius*, *Æſculator.* Gellius lib. 14. cap. 1 *Æruſcatores* interpretatur,

terpretatur, *cibum quæstumque ex mendacio captantes*: atque id nominis de *Chaldæis* usurpat: De mendicabulo lib. 9 cap. 2, *Musonius æruscanti cuipiam id genus, & Philosophum se ostentanti, dari jussit mille nummum.* Loquitur id ex persona Herodis Attici, viri Consularis: *ad quem adisse palliatum quempiam & crinitum, barbaque prope ad pubem usque porrectâ, ac petiisse æs sibi dari εἰς ἄρτους*, in principio capitis refert. Ergo *Æruscare*, est petere, & sic colligere æs: & *Æruscans*, sive, quod æquipollet, *Æruscator*, mendicabulum vagum.

Ab *æs* sunt & hæc apud Poëtas,

¶ Ærifer, ut *Ærifera manus*, hoc est, crepitacula ærea ferentes, apud Ovid. in Fast. 3. v. 740.

¶ Ærificè. Varro apud Nonium in Duci, (si proba est lectio:) *Nihil sunt Musæ policis vestræ, quas arificè duxti.* Quem locum variè tentarunt viri docti. Mihi impensè placet Jani Rutgersii conjectura, legentis: *Nihil sunt Musæ pollicis vestri, quas cerificè duxti.* Vide ipsum lib. 1. Var. Lect. c. 2.

¶ Æripes, das Füsse von Ertz hat. ut Ovid. Heroid. ep. 6. v. 32

Narrat & æripedes Martis arasse boves,

id est, pedes ære munitos habentes. Heinsius tamen hic & Epist. 12, 93 legit *æripedes*. Plura vide in *æripes* ex *Aer*.

¶ Ærisonus, das nach Ertz klingt. apud Stat. 1. Theb. v. 265.

ÆSALON, vel Æsalo, Αἰσάλων, & Æsalus, i, genus accipitris est, qui solus omni tempore apparet cùm cæteri avolent. Plin. lib. 10. cap. 8. ein Ahrn / oder Smirlin.

ÆSCHINES, Αἰσχίνης. Diogenes Laërtius octo numerat Æschines: quorum celeberrimus fuit Atheniensis orator, Demosthenis æmulus; cujus extant orationes aliquot & epistolæ. Primus autem Philosophus fuit Atheniensis, auditor Socratis, de quo & dicere consuevit Socrates: *Solus nos solere nobit Æschines*, cùm ab eo nunquam discederet. Idem, cùm cæteri præceptori communi Socrati afferrent plura, semetipsum ei donavit, quod aliud munus, quod pauper erat, non suppeteret. Lege Senecam lib. 1. de Beneficiis c. 8.

ÆSCHYLUS, Αἰσχύλος, & Αἴσχυλος, Poëta Atheniensis, Tragœdiarum pater: de quo Horat. in Art. Poët. v. 278

Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.

Quintil. lib. 10 cap. 1, *Tragœdias primùm in lucem Æschylus protulit, & sublimis & grabis, & grandiloquus sæpe usque ad vitium*, &c. Scripsit Tragœdias 90, de quibus 6 tantùm supersunt. Eas magnarum cœnarum Homeri frusta esse dicebat ipse, τεμάχη τῶν ἐμῶν μεγάλων δείπνων. Et injustè aliquando devictus, *tempori* dixit *se Tragœdias suas deponere*, χρόνῳ ἀναθήσειν, ut, qui intelligeret, meritum honorem se aliquando esse relaturum, quod refert Athenæus lib. 6. Primus etiam Æschylus ebriorum aspectum in Tragœdiam induxit, *Cabiros* scilicet suos: quam Tragœdiam ebrius quoque scripsit; Idem lib. 10. Mortuus est ictu testudinis capiti calvo illisæ ab aquila, cùm sub dio semper maneret, metuens fatalem quandam prædictionem, fore, ut ex ictu superne proveniente exstingueretur: Valer. Max. lib. 9 cap. 12, & Plin. lib. 10 cap. 3.

ÆSCVLAPIVS, Ἀσκληπιός, Apollinis filius, quem sic dictum volunt Grammatici, παρὰ τὸ τὰ ἀσκελῆ τῶν νοσημάτων ἰᾶσθαι, h. e. quòd morbos vehementes & difficiles sanaret: Reines. 3. Var. Lect. cap. 17 p. 645. Medicinam à Chirone didicit, cujus postea inventor celebratus est. Idem & *Epidaurius* dicitur. Epidauri enim si non natus, certe cultus fuit, & templum habuit. Vide *Epidaurus*. Cultus & Triccæ in Thessalia fuit, ut Avienus indicat Arateis v. 206. ubi & fabulam habes de Hippolyto ab Æsculapio revocato in vitam. Sed & Romam traducta ejus religio, ipsique templum exstructum in insula Tiberis, quæ ea de causa *Æsculapii insula* Suetonio, Claudio cap. 25. Vide Livii Epitomam lib. 11, & Lactant. libr. 1, cap. 7. ¶ Cicero plures recenset Æsculapios lib. 3 de nat. Deor. c. 22. ¶ Cùm in convivio, cui Alexander interesset, ingens patera circumferretur, *nolo*, inquit *Callisthenes, bibendo committere, ut mihi Æsculapio sit opus*, ὃ βούλομαι τὸν Ἀσκληπιὸν δεῖσθαι. Sed quâ voce Alexandrum offendit. Vid. Plutarch. lib. de cohibenda ira. Æsculapius autem ibi pro Medico ponitur per metonymiam.

¶ Æsculapium, lucus inter Berytum & Sidonem, Straboni lib. 16. p. 520. ¶ Æsculapii alius lucus in Coo insula, cujus meminit Lactant. lib. 2. cap. 7.

ÆSCVLVS, πλατύφυλλος, hoc est, latifolia, arbor glandifera, dicta ab *esu* vel *esca*, Servio teste. Virgil. 2. Georg. v. 290

Altius ac penitus terra defigitur arbos:
Æsculus inprimis, quæ quantum vertice ad auras
Æthereas, tantum radice in Tartara tendit.

Eine Art von Eichen / Hag-Eichen. Scribitur autem rectius Esculus *E* simplici, quanquam diphthongum usu tueatur Servius ad cit. Virg. locum.

¶ Æsculetum, nomen comprehensivum, apud Horatium extat lib. 1. oda 22. Silva hujus arboris.

¶ Æsculeus, denominativum: ut, *Æsculea frons*, id est; corona, apud Ovid. 1. Metamorph. v. 449. sed & hoc rectius Esculeus scribitur.

¶ Æsculari. Vide Æruscator in *Æs*.

ÆSERNIA, Samnitum urbs in Italiâ. Hinc

¶ Æserninus, gentile. ¶ Fuit hoc nomine appellatus & gladiator quidam nobilis, qui cum altero non minoris famæ gladiatore Pacidiano commissus, locum proverbio fecit: *Æserninus cum Pacidiano*, quo solemus uti, cùm duos in eodem genere artifices optimos, quorum alter ambiguam alteri palmam reddat, comparamus. Videndi Cicer. de opt. gen. Orat. c. 6. Non. Marcell. c. 4. verbo, *Spurcum*: è recentioribus Erasm. adag. (ubi *Esernium* pro Æsernio scribit,) Jan. Parrhas. de reb. per epist. quæs. epist. 60. Tom. 1. Lamp. Grut. p. 812.

ÆSIS, civitas Umbriæ Ptolemæo, quam Strabo *Æsium* vocat; unde Plinio lib. 3. c. 14. oppidani sunt Æsinates. ¶ 2. Æsis est & fluvii nomen apud Sil. lib. 8. v. 445 & 449 in mare Adriaticum se exonerantis, ad cujus sinistram ripam oppidum, quod modo diximus, situm est, nunc *Jesi* appellatum.

Æsius, amnis in ora Bithyniæ, Plin. lib. 5. c. 32.

ÆSON, ŏnis, Αἴσων, Jasonis fuit pater, à quo *Æsŏnides* ipse appellatus fuit, Ovid. 7. Met. v. 60.

¶ Æsŏnius gentile nomen, ut

Ausus es Æsonia dicere tecta domo, idem in epist. Her. 12. v. 134. *Heros Æsonius*, idem in Metam. 7. v. 156.

ÆSŌPVS, Αἴσωπος, Philosophus Phryx fuit, Crœsi Lydorum regis tempore, cujus vita à Planude conscripta & fabulis præfixa, ex iisdem peti potest. Heraclides Ponticus de Politiis cum de Samiorum Rep. agit, Pherecydæ Philosopho æqualem facit. Etsi verò & ante Æsopum ab Hesiodo Archilochoque & aliis confictæ & usurpatæ fabulæ sint: tamen quia hoc genus ab Æsopo celebratum maxime est, ad eum referuntur omnes, ejusque nomine insigniuntur cumprimis, quod Fabius lib. 5. Instit. cap. 11. observat. Priscianus Sophista Præexercitamentis: *Nominantur autem ab inventoribus fabularum aliæ Æsopiæ, aliæ Cypriæ, aliæ Libycæ, aliæ Syboriticæ. Omnes autem communiter Æsopiæ: quoniam in conventibus frequenter solebat Æsopus fabulis uti.* Sic Phædrus fabulas suas *Æsopias* inscripsit: quod ad exemplum Æsopi, non ab ipso Æsopo, inventæ atque confictæ essent. Quare ad Particulonem scribit præf. lib. 5.

— quoniam caperis fabulis
Quas Æsopias, non Æsopi nomine, &c.

Et in sequenti Carmine, Æsopi nomine auctoritatis tantum causa se usum fuisse in fabulis; exemplo artificum sui temporis, qui operibus ab se effectis veterum artificum nomina solerent inscribere, quo majus pretium ipsis invenirent, tradit. Proprie autem *Æsopeæ* fabulæ dicuntur, ubi res rationis experres, ut arbores, feræ &c. introducuntur loquentes: quo nomine ab aliis eas non tantum distinguit Philostratus, sed cæteris omnibus etiam præfert. Vide eum lib. 5. de vitâ Apollonii Thyanei cap. 5. & in Iconibus. Quo etiam pertinent, quæ Avienus Præfat. Fabularum extremâ ponit. Duxisse ex Thracibus genus & tempestate Pythagoræ vixisse *Æsopum* Heraclides in Politiis tradit p. 989. ¶ *Ne Æsopum quidem tribisti*, locutio est proverbialis in vehementer stupidos & imperitos. Qui enim Æsopi fabellas non cognovissent, nihil scire videbantur. Extat in Aristophanis avibus. Vide Chiliad.

¶ Æsopus quidam libertus Demosthenis memoratur à Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 2. ¶ Æsopus alius Tragicus Histrio Romæ fuit, Ciceroni coævus & Roscio, de quo Plinius lib. 10. cap. 51. & Valer. Max. 8. c. 10. & lib. 9. c. 1. ¶ Æsopus est quoque anagnostes Mithridatis eruditissimus, qui & de Mithridatis laudibus scripsit; nec non de Helena, ut testatur Suidas. Porro alius orator clarissimus est Laërtio Vitâ Chilonis.

¶ Æsopēus, Αἰσώπειος: ut *Æsopei logi* apud Senecam de Consolat. ad Polyb. c. 27. At Auson. Ep. 16 *Æsopiam dimetriam* dixit, pro Æsopicam. Sic & Phædrus proœmio lib. 5, & Priscianus principio libelli de Præexercitamentis Rhetoricæ *Æsopiæ fabulæ* dixerunt. Sed quando corripitur tertia, ut in Ausonii versu, quem adduximus; tum alterum elementum diphthongi Græcæ abjici existimandum est, ut aliquando fieri solet.

ÆSTAS, ἥρος, altera ex quatuor anni partibus, dicta ab æstu, secundum Varronem, der Sommer. *Æstate ineunte*, wenn der Sommer angehet / Cic. 4 ad Attic. ep. 16 *Æstate adulta*, mitten im Sommer / Tacit. 2 Annal. cap. 23. *Æstate præcipite*, im Ausgang des Sommers / de qua dicendi ratione ex Servio mox tradituri sumus. Elegans etiam loquendi ratio est, cum ad describendum hoc tempus *æstatis* vocabulo τὸ *anni* adjicimus, ut apud Gell. lib. 2. c. 21, *Nox fuit, & clemens mare, & anni æstas.* Et lib. 19. c. 5, *In Tiburte rus concesseramus; æstate anni flagrantissima.* Proverbium, *Penulam æstate deterere*, est, res necessarias ante tempus prodigere. De observanda occasione discendi, rerumque gerendarum omnium utiliter Hesiodus præcipit lib. 2 Oper. & D. v. 121

Οὐκ αἰεὶ ἥρος ἐστὶν, ἐπιτρώγοντας ἀλετάς,
Æstas non semper fuerit, componite nidos.

Sed pro *ineunte æstate* dicimus & *nobâ æstate*. Et hæc epitheta non circa istud tantum anni tempus, sed circa reliqua etiam usurpamus. Servius ad illud Virgilii lib. 1. Georg. v. 43

Vere

Vere novo, gelidus canis cum montibus humor Liquitur, scribit: VERE NOVO, *& anni initio & primâ parte veris accipiamus. Nam anni quatuor sunt tempora, divisa in ternos menses, qui ipsorum temporum talem faciunt discretionem, ut priore mense* VER NOVVM *dicatur*; secundo ADVLTVM; *tertio* PRÆCEPS. *Sicut etiam Sallustius dicit ubique*, nova æstas, adulta, præceps. *Sic* Autumnus novus, adultus, præceps. *Item* hiems nova, adulta, præceps. *Unde est, — — extrema sub casum hiemis.* Hæc Servius.

¶ Æstivus, adject. Sömmerlich. Cicero ad Att. 5 epist. 14 *æstivos menses rei militari dare, hibernos jurisdictioni.* In Verrem ult. cap. 31 *temporibus æstivis*: & mox eod. cap. *dies æstivi.* Sommer-Monate / Sommer-Zeit / Sommer-Tage. Ovid. dere admodum grata, Metam. 13 v. 793

Solibus hibernis, æstivâ gratior umbrâ.

¶ Æstiva plurale tantum, ἑρπετὰ, Sommerlager. Cicer. 7 Epist. 14 ad Trebatium: *Sin æstivorum timor te debilitat.* Vell. Paterc. lib. 2 cap. 105, *Anni ejus æstiva usque in mensem Decembrem perducta.* Ut plurimum *castra* subaudiuntur, si de militia sermo est, quemadmodum expresse Tacitus annali 1. cap. 16 *Castris æstivis tres simul legiones habebantur.* Hibernis enim opposita sunt. Licet autem aliud quoque subaudire. Curtius lib. 5 cap. 8 pr. *ea* [urbs, Ecbatana, Parthicis regibus] *æstiva agentibus sedes est*, ubi habitacula simpliciter, aut tempora potius intelligas. Virgilio stabula aut pascua sunt, aut loca, quibus pecora æstate continentur. Nam 3 Georg. v. 471 ait,

— — nec singula morbi
Corpora corripiunt, sed tota æstiva repente, &c.

ubi Servius: *Loca posuit pro animalibus*, ut metonymiam simul intelligas.

¶ Æstivè, adverbium. Sömmerlich / wie mans im Sommer gewohnt ist. Plautus Menæch. a. 2. sc. 1. v. 29

— — cum insticio marsupium
Viaticati hercle admodum æstivè sumus.

Ubi *æstivè viaticari*, pro tenuiter admodum & parcè, dicitur: joculari tralatione ab iis, qui per æstatem leviter ac expedite ornati. quanquam aliter eum locum interpretatur Turnebus lib. 18 Adverss. c. 15.

¶ Æstivalis, idem quod æstivus, Hygin. Astr. 3 cap. 24, *Virgo dextra manu circulum æstivalem tangit.* id est Tropicum Cancri.

¶ Æstivo, are, ein per æstatem manere, über Sommer liegen. Stat. lib. 4. Sil. 4. vers. 22. & lib. 5. Theb. v. 16. ¶ 2. Æstivare, per æstatem in secessu vivere Suetonio est Galbâ cap. 4, *Tusculum, ubi æstivare consueverat, avexit.* Vespasiano c. 24, *Cutylias, ac Reatina rura, ubi æstivare quotannis solebat, petiit.* Habebant enim Romani proceres, qui prædia multa possidebant, villas suas, quò per æstatem, & alias, quo per hybernum tempus secederent, ibique pro anni sidere quam commodissime agerent. Varro 1 de R. R. cap. 1, castrensi vocabulo *hiberna & æstiva* vocat, ut ad Plinii Epist. 36 lib. 9 Buchnerus observat.

ÆSTIMO, ich schätze / ich achte / taxo, censeo, perpendo, considero; ut exponit Valla. *Æstimare pecuniâ*, an ein Geld anschlagen / Cic. in Verr. ult. c. 9. *Carè, carìùs æstimare*, theuer achten / Plancus Ciceroni 10. ep. 4. Sicut *æstimare magni, magno & permagno*, hoch achten. *Gloriosam virtutem non magno æstimare*, Cic. 3 Fin. c. 3 extr. Et idem 2 Fin. c. 17 *Pecuniam magni æstimat.* C. Nepos in Catone c. 1, *magnique ejus opera æstimata est in prælio ad Senam, quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis.* Ibidem: *quod non pejoris æstimamus, quam quemlibet amplissimum triumphum.* Rursus Cicero Paradox. extremo: *Sic callidi rerum æstimatores prata & areas quasdam magno æstimant, quod ei generi possessionum minime quasi noceri potest: quanti est æstimanda virtus?* ¶ Æstimare aliquem est judicium de aliquo facere. Curtius lib. 10. c. 5, *Juste æstimantibus regem, liquet bona naturæ ejus fuisse, vitia vel fortunæ, vel ætatis.* Sed *Æstimare litem*, est decernere & pronunciare, quantum in lite, qui reus convictus sit, solvere victori teneatur. Vide infra in *Lis.* ¶ Pro perpendere, considerare, & dein statuere. Trajanus apud Plin. lib. 10. Ep. 78, *Æstimabo, an debeam cognoscere*, Ich wils überlegen / in Bedencken nehmen.

¶ Æstimātio, Schatzung oder Wirderung / was es werth sey. Cicero lib. 13 Epist. 8, *Albinus prædia in æstimationem accepit*, hoc est, in solutionem secundum æstimationem. Plin. lib. 7. c. 1, *Quid? quòd æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisque spatio vitæ suæ vivit.*

¶ Æstimator, qui æstimat, der nach dem Werth schätzet und achtet. ut *æquissimus æstimator & judex*, Cicero 3 de Fin. c. 2. Et in Orat. c. 41, *Quis tandem id justius rerum æstimator reprehenderet? Æstimator frumenti*, Kornschätzer / in Pison. c. 35. *Impius æstimator muneris*, Valer. Max. 2. c. 6. n. 6. id est, ingratus, undanckbar.

¶ Æstimābilis, e, schätzbar. Cic. 3 Fin. c. 6, *Æstimabile esse dicitur id, quod aliquod pondus habeat dignum æstimatione: contraque inæstimabile, quod sit superiori contrarium.*

¶ Inæstimabilis, unschätzbar / dessen Werth nicht zu ermessen / Cicer. c. l. Sic & *inæstimabile gaudium*, apud Livium 29 cap. 32.

¶ Inæstimatus, non æstimatus; ungeschätzt / nicht in Anschlag gebracht. *Inæstimata prædia*, Lege 10 §1 Dig. de Jure dotium; *Inæstimatus fundus*, ibidem lege 75.

¶ Æstimatorius, Jurisconsultorum est, ut *æstimatoria actio*, quæ de æstimato proponitur, quoties de nomine contractus alicujus ambigitur. Vide Tit. Pandect. *de Æstimatoria.*

¶ Ab æstimo est *Existimo*, quod decernere aut statuere significat post æstimationem, Valla auctore lib. 5. c. 20, dafür halten / erachten. Terent. Heaut. 2. sc. 3, 41 *Ea res tum dedit existimandi copiam quotidiana vita consuetudinis.* Cic. in 4. Verr. cap. 7 *Certissimum accipite argumentum, quo facilius de singulari ejus impudentia existimare possitis.* Nazarius Paneg. Constantini cap. 5, *Existimare de Principibus nemini fas est*, id est, censuram facere. ¶ Hinc *malè existimare de aliquo*, non raro auctoribus est, malè de aliquo sentire non tantùm, verùm & loqui, κακολογεῖν: Einem übel nachreden / zur Banck hauen. Nepos Dione cap. 7, *Non æquo animo ferebat, de se ab iis male existimari, quorum paullo ante in cælum fuerat elatus laudibus.* Seneca de ira lib. 3. cap. 22, *Quid facilius fuit Antigono, quàm duos manipulares duci jubere, qui excubantes regio tabernaculo faciebant, quod homines & periculosissime, & libentissime faciunt, ut de rege suo male existiment.* Cic. 2 in Verr. c. 3 *usque adeo de omnibus bonis male* [Verres] *existimat.* Contra, *bene existimare de aliquo* dixit idem Cicero lib. 16 Ep. 4. Von einem alles Gutes reden.

¶ Existimatio, δόξασις, Erachtung. Tacitus libr. 4 Histor. cap. 7 *Suffragia & existimationem Senatus repertus, ut in cujusque vitam famamque penetrarent.* Ubi *existimatio*, idem fere quod *æstimatio* sive *judicium* est, quemadmodum paullo ante vocaverat. Hinc & *existimatio* de sermone, quo qui laudatur vel reprehenditur, usurpatur. Suetonius Tiberio c. 58, *Capitale erat, dictum ullum factumve ejus existimatione aliqua læsisse.* Ubi *existimatione ladere*, idem, *ac male existimare*, de quo supra. Item, Ehr und Glimpff: Nepos Agesilao c. 4, *Opulentissimo regno præposuit bonam existimationem.* Cicero 3 epist. 4 *Tua mihi existimatio & dignitas carissima est.* Et lib. 5 ep. 10 *Nihil fecit sciens, quod esset contra existimationem tuam.* Idem lib. 2 de Orat. cap. 40 *Bona existimatio pecuniis præstat.*

¶ Existimator, qui existimat. *Non stultus alieni artificii existimator*, einer der von eines andern Kunst nichts ungeschicktes urtheilet / Cicer. de Orat. 3 c. 22. Idem in Oratore c. 31 *Meminerimus, nihil nos præcipiendi caussa esse dicturos, atque ita potius dicturos, ut existimatores videamur loqui, non magistri.*

ÆSTVS, hujus æstûs, motus & agitatio, fervorem gignens, vel in igne, vel aqua, vel animo. Hitze / das Brennen. De igne videtur proprie intelligendum, unde *Æstas* etiam nomen habet tanquam ab calore vehementissimo. Nonius etiam Marcellus, *Æstus*, inquit, *solis & æstivi temporis flagrantia*, grosse Sommer-Hitze. Sic Virgilius Georg. 3. v. 331

Æstibus at medios umbrosam exquirere vallem.

Idem 2 Æn. v. 759 de incendio Trojano, *furit æstus ad auras*, id est vapor & flamma exsuperans. Etiam de febrili ardore Cicero in Catil. 1 cap. 13 *homines ægri morbo gravi, cum æstu febrique jactantur.* ¶ 2. De Mari idem lib. 3 de Orat. c. 39 ex veteri poeta:

Undique omnes venti erumpunt, sibi existunt turbines,
Ferbit æstu pelagus.

Et Virgilius 1 Æneid. v. 111 *— — unda dehiscens*
Terram inter fluctus aperit, furit æstus arenis.

Speciatim reciprocationem maris, hoc est accessum & recessum, Ebbe und Fluth / *æstus*, & *marinos æstus*, scriptores vocant. Cic. 2 Nat. D. c. 53 *æstus maritimi multum accedentes & recedentes.* Plinius 2 cap. 97 *Æstus maris accedere, & reciprocare, maxime mirum.* Adde Vegetium lib. 4 de Milit. c. 42. Circa caussam reciprocationis, variæ semper Physicorum fuerunt opiniones. Veterum sententias recensent Conimbric. lib. Meteor. Tract. 10. cap. 5. E recentioribus ad motum terræ retulit Galilæus, eumque secutus Gualterius, Peirescio id mire probante, ut habet in ejus vitâ Gassendus lib. 4 p. 377. Sunt tamen, qui ad mutuam lunæ cum aquâ marinâ sympathiam ac consensum, Sole ac reliquis Planetis non exclusis, referre malunt. Confer Scaligerum Exercitatione 52 ad Cardanum. ¶ 3. Hoc verbum transfertur ad animum (1) iratum & tumidum: ut apud Virgilium 4 Æn. v. 532

— — magnoque irarum fluctuat æstu.

id est, impetu. (2.) cupiditate aliqua accensum. Cicero de Clar. Orator. cap. 81, *Hunc quoque absorbuit æstus quidam gloriæ.* (3.) amore correptum: Ovid. Metam. 14, 352 *Ut primum validæ mentem collegit ab æstu.* (4.) confusum atque sollicitum; Virgil. lib. 8 Æn. v. 19. *magno curarum fluctuat æstu.* Plin. lib. 9 epist. 34 *Explica æstum meum*, id est, solicitudinem meam. Sic *æstum frontis*, pro confusione sive pudore, eleganter dixit Paullinus Jambo ad Cytherium v. 340. In quibus omnibus *æstus* motum & turbationem aliquam significat, tralatione à maris æstu desumta.

¶ Æstuare, brauſen / brennen / æstu fervere. Virgil. 4 Georg. 163
Æstuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.
Curtius 8 cap. 9, 19 *Æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido constituit.* De gemmis & margaritis loquitur. Hinc tralationes elegantes, & a mari quidem, *æstuare dubitatione*, Cic. 4 in Verr. c. 30, zweiffeln / ſeiner Meinung nicht gewiß ſeyn / quod Curtio *fluctuari* eſt 4. c. 12. n. 21; & ab igne, ut *æstuare desiderio alicujus* Cic. 7 epiſt. 18: *Æstuare invidiâ*, id eſt, flagrare, Salluſt. Catil. cap. 23.

¶ Æstuatio. Plin. 18. cap. 1. *relictis æstuationi suæ istis hominum turbu.* Ubi vero tres MSS. libri *exustioni* habent, Harduino teſtante.

¶ Æstuabundus. Palladius lib. 11. cap. 17 de œnomelli: *mundo linteo tegas, per quod facile confectio æstuabunda suspiret.*

¶ Æstuosus, hitzig / brauſend / ungeſtümm. Cic. ad Att. 5. Epiſt. 14, *Æstuosâ & pulverulentâ viâ iter conficiebam.* Sic, *Æstuosissimi dies circa canis ortum*, Plin. 34. cap. 12. *Munus inarsit æstuosius*, Horat. Epod. 3; hoc eſt veltis Deianiræ ardentior uſſit Herculis humeros. Vide Acronem. Sunt, qui pro Adverbio *æstuosius* habent. Idem 2. Oda 7, *freta æstuosa*; & 1. Od. 22 *Syrtes æstuosas* dixit: & Columella 7 cap. 10 *flumen aut stagnum per ortum canicula æstuosissimum.*

¶ Æstifer, das Hitze bringt. ut *æstifer canis*, Virgil. 2. Georg. 353: & *Æstifer cancer*, Silius lib. 1. v. 194

Æstifero Libye torquetur subdita Cancro.

& Stat. 3. Silv. 3. v. 91

— — *æstiferi quidquid terit area Nili.*

¶ Æstuarium, per quod vapores exhalant, quod & *vaporarium* dici poteſt, ein Luffiloch / dadurch die Dünſte über ſich ausgehen / apud Vitruv. lib. 8 cap. 7, ubi de puteorum foſſionibus agit.

¶ Æstuaria porro loca ſunt marinis aquis referta ex inundationibus, die groſſen Sümpffe und Lachen / ſo das ausgetretene Meer gemacht. Cæſ. lib. 2. bell. Gall. c. 28, *Majores natu, quos unà cum pueris mulieribusque in æstuaria ac paludes collectos dixeramus.* Plin. lib. 5. c. 1. *Effunditur hinc æstuarium è mari flexuoso meatu.* Optime res ex Plinii verbis lib. 9 ep. 33 cognoſci poteſt. *Est*, inquit, *Africa Hipponensis colonia, mari proxima: adjacet & navigabile stagnum, ex quo in modum fluminis æstuarium emergit, quod vice alterna, prout æstus aut repressit aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno.*

Compoſita ab Æstuo ſunt

¶ Adæstuare, Stat. 5. Theb. v. 517

squamisque incisus adæstuat amnis.

¶ Exæstuare. Curtius 4. c. 2 n. 16 *exæstuare semper fretum.* Mela lib. 3 cap. 2, *Oceanus exæstuans.*

¶ Inæstuare. Horat. Epod. 11. v. 23, *si meis inæstuat præcordiis Libera bilis*, deſcriptio iracundiæ.

¶ Interæstuare. Plinius lib. 6 epiſt. 16 num. 19 de avunculo: *stomachus illi naturâ invalidus, & angustus, & frequenter interæstuans erat*, id eſt, per intervalla ex cruda concoctione æſtuans, uti ad illam epiſtolam interpretati ſumus.

ÆTAS, contract. ex *ævitas*, ab *ævo*, αἰών. Nomen eſt commune omnibus partibus ætatis, ut *infantia, pueritia, adolescentia, juventa, senectus.* Alter / Lebens-Zeit. In has enim partes ætatem Varro diviſit. Nam alii aliter deſcripſerunt, de quibus Cenſorinus de die Natali c. 14. De ætate aurea, argentea, cæteris, Heſiodus, & cæteri Poetæ paſſim. Vid. & Serv. ad Ecl. 4 Virg. *Flos ætatis*, apud Cicer. Phil. 2. c. 2, die ſchöne Jugend. *Temeritas eſt florentis ætatis*, idem de Senect. c. 6. extr. Terent. Adelph. act. 5. ſc. 3. v. 49 *Quod illos sat ætas ægret*, die Zeit wird es ſie wohl lehren. *Homo id ætatis*, pro ejus, Cicer. 4. Verr. c. 14 extr. *Ita viximus, & id ætatis jam sumus*, Idem 6 epiſt. 20. *Ætas adulta*, erwachſen Alter / männlich Alter. *Adolescens ætate adulta*, Idem 5. in Verr. cap. 58. *Ætas firma*, media eſt inter vigoris ætatem & ſenectutis, wenn man bey ſeinen beſten Jahren iſt. *Ætas integra*, Terent. And. 1. ſc. 1. v. 4: id eſt; florida. *Agere ætatem*, ſicut *agere vitam.* Cicero in Bruto c. 46 *Cum ætatem ageret Athenis:* perinde ac in Trinummo 2. 2. ſc. 2, 38 Plautus, *Mihi quidem ætas acta ferme est*, ich habe meine Zeit faſt gelebet. *Degere ætatem* ſeu *tempus ætatis.* Cic. de Senect. c. 1. *Philosophiæ qui paret, omne tempus ætatis sine molestiâ potest degere.* Item: *Consumere ætatem multo studio ac labore*, Quintilian. lib. 2 cap. 20, ſein Leben zubringen. *Ætatem totam in aliquo studio conterere*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 51. *Ætas ingravescens, ætas provecta, ætas decrepita*, ſunt gradus ſenectutis, apud Cicer. de Amic. c. 10, & Tuſcul. 1. c. 39. Item *ætas præcipitata*, Matius Ciceroni 11 epiſt. 28, wenn unſer Leben zu Ende gehet. *Ab ineunte ætate*, Cic. 1. de Orat. c. 21, von Jugend auf. Ovid. Metam. 10. verſ. 519

Labitur occulte fallitque volatilis ætas.

Et lib. 6. Metamorph. v. 28

— *non omnia grandior ætas,*
Quæ fugiamus, habet; sera venit usus ab annis.

Terent. Adelph. 2. 5. ſc. 3. v. 46, *Ad omnia ætate sapimus rectius.* Virgilius 8 Æn. v. 200

Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium adventumque Dei.

¶ Florus lib. 2. c. 17 de Numantinorum civitate: *Asseruit cum fide socios, populum orbis terrarum viribus fultum, sua manu, ætate tam longâ sustinuit. Ætate tam longâ*, id eſt, tam longo tempore, totis ſcilicet 14 annis; tot enim obſeſſa vel oppugnata fuit, ut idem Florus principio capitis refert. Ita *in ætate*, i. e. tempore, ſeu aliquando apud Plautum Trinum. 2. 1. ſc. 2. & 2. 2. ſc. 4. v. 16. Quintil. lib. 1. c. 5 (al. 4) *Ut Valesii & Fusii in Valerios Furiosque venerunt: ita arbos, labos, vapos, etiam & clamos & læses ætatu fuerunt:* es iſt eine Zeit geweſen / da man arbos, labos, &c. (pro arbor, labor,) geſagt. ¶ Apud Horatium Epod. 16 in illo, *Altera jam teritur bellis civilibus ætas*, γενεὰ eſt, quæ appellatur Græcis, hoc eſt, tempus 30 annorum, ut Lambinus Torrentiusque demonſtrant, qui conſulendi. ¶ Pro ſeculo, ſive C annis, Zeit von hundert Jahren. Ovidius 12 Metam. ex perſona Neſtoris, v. 187

— — *vixi*
Annos bis centum; jam tertia vivitur ætas.

Curtius lib. 8. c. 2, *Quatuor continuis ætatibus intactum saltum fuisse constat.* Plural. *totas ætates* etiam Cicero dixit lib. 1. de Orat. c. 51. Apud Virgil. vel annuum ſpatium eo nomine deſignatur. Ut Georg. 3 v. 190 *At tribus exactis ubi quarta accesserit ætas, Carpere mox gyrum incipiat.* Loquitur de equis, quos quarto anno ad uſus belli condoceſieri præcipit. ¶ Statius etiam pro die poſuit Theb. 3 v. 562

— *quid crastina volveret ætas,*
Scire nefas homini.

¶ Pro ipſis hominibus ea ætate ſive ſeculo natis, uſus Horatius eodem loco: *Impia perdamus devoti sanguinis ætas.* Et lib. 2. Od. 24

— *quid mos durus refugimus*
Ætas.

¶ In plurativo numero hac voce uſus eſt Virg. Ecel. 7. *Amabo florentes ætatibus.* Vitruv. Præfat. lib. 9. *Quia teneris ætatibus doctrinarum abundantia satiantur.* Ita & Cicero, & Curtius, quorum verba ſupra produximus.

¶ Ætatem, adverbialiter, quaſi pro perpetuò, ſemper. Allezeit / lebenslang. Plautus Amphitr. a. 4. ſc. 2. *Ut vivas ætatem miser*, daß du dein Lebtag ein Bettler ſeyſt. Et ita aliis locis plurimis. Quomodo & uſus Lucilius, & alii veterum, atque in iis & Terentius Plauti exemplo. Ut Heaut. a. 4. ſc. 2. v. 38 *Quid, malum, me ætatem censes velle eo assimulari?* ¶ Sed in Eunucho a. 4. ſc. 5. v. 8 uſus eſt pro jamdiu, jamdudum, quicum, tanquam συνουσίᾳ, etiam conjunxit. PYTHIAS: *An abiit jam à milite?* CHREMES, *Jamdudum ætatem: lites factæ sunt inter eos maximæ.* vide ibi Donatum. Non autem verè adverbium eſt, ſed nomen ſubaudita præpoſitione *Per*, quæ continuationem ſignificat; ſi temporis nominibus præfixa eſt.

¶ Ætatula diminut. pro teneriore ætate, apud Cicer. Plaut. alios. *Facile est hoc cernere in primis puerorum ætatulis*, Cic. de Finib. lib. 5. c. 20. Plautus Ciſtell. a. 2. ſc. 1. v. 51 *Semper istam, quam nunc habes, ætatulam obtinebis:* ubi vide Interpretes. Suetonius Claudio c. 16, *Monuit, ut aut parcius, aut cautius ætatulæ indulgeret.*

¶ Coætaneus, ejuſdem ætatis, der mit einem zu gleicher Zeit lebet. Apulejus 8. Mileſ. p. 204. [ed. Elmenh.] *Illum amicum, coætaneum, contubernalem, fratrem denique, addito nomine lugubri, ciere.* Antiquiorem, qui uſus hac voce ſit, vix habemus. Vid. Borrichii Cogitat. in Voſſium p. 62.

ÆTERNVS; ἀίδιος, per ſyncopen ex *ævitternus*, perpetuus, ſine carens, ſempiternus. Ewig / immerwehrend. Livius 28 cap. 28, *Urbs condita in æternum. Ilias opus æternum*, Ovid. lib. 3. de Arte amandi v. 83. ¶ Ponitur & *æternum* pro eo, quod ægre deſtrui poteſt ac ſolvi, & ſic quam diutiſſime durat. Phædrus libr. 2. extr.

Æsopo ingentem statuam posuere Attici,
Servumque collocarunt æterna in basi,
Patere honoris scirent ut cuncti viam,
Nec generi tribui sed virtuti gloriam.

Statius ſimiliter de baſi ſtatuæ Coloſſeæ Domitiani lib. 1. Silv. 1. v. 58

— *teneat quamvis æterna crepido,*
Qua superingesti porrexit culmina montis.

Et lib. 5. Silv. 1. v. 188 de ſtatua aurea Cæſari in Capitolio dedicanda:

— *nunc quod cupis ipse videre,*
Da Capitolinus æternum sedibus aurum,
Quo niteat sacri centeno pondere vultus Cæsaris.

Plinius ita ligni naturam *æternam* dixit, hoc eſt durabilem. Nam lib. 14 cap. 1 de vite tradit: *Nec est ligno ulli æternior natura.* Ubi ſimul Comparationis gradum, haud paſſim obvium, notare diligentioribus licet. ¶ 3. Curtius lib. 4. cap. 2, *Ablue corpus illuvie æternisque sordibus squalidum. Æternis sordibus*, i. e. quibus adhuc continuè & diuturno tempore turpatus: nec enim neceſſe eſt tot codicum & manu exaratorum & deſcriptorum typis fidem

fidem hîc sollicitare cum iis, qui scribi optant: *Veterni sordibus*, A vel *tetruque sordibus*, vel *caterusque*. Vide ibi Raderum fol. 119. cui tamen non displicet, *terraque sordibus*. Florus lib. 4. cap. 12 *Certa mox fides & aterna pax*, i. e. continua, vel immensa. Quemadmodum & Virgilium *æternum amorem* pro immenso & magno, in illo *Tum pater æterno fatur devinctus amore*, dixisse lib. 13 Adversar. cap. 8 Turnebus observat. ¶ 4. Ponitur & pro eo, quod tamdiu, quam vita nostra, durat. Terent. Eun. 5. sc. 2, 32 *At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam fore*, Thais. Ich hoffe/ wir wollen nun Freunde bleiben/ so lange wir leben. Plautus Captiv. a. 2. sc. 1. *Spero me ob hunc nuncium æternum adepturum cibum.*

¶ Æternalis, idem quod Æternus. Venantius Fortunatus lib. 10. carm. 10, *æternalis salus.* Inscriptio apud Grut. p. 752. n. 3. SOMNO AETERNALI SACRVM. & apud Reines. p. 649 SOMNO AETERNALE. Nec tamen alteri *Æternus*, vox *Æternalis* vel ætate vel elegantia æquiparatur.

¶ Æternitas, ewige Zeit/ Ewigkeit. Cicero lib. 1 de Nat. Deor. c. 9, *Fuit quædam ab infinito tempore æternitas, quam nulla temporum circumscriptio metiebatur.* Idem lib. 1 de Divinat. c. 14, *ab omni æternitate repetitum.* ¶ Æternitatem tribuebant & Imperatoribus, quia & numen tribuebant & inter Deos computabant: Dii autem æterni sunt. Buchner. ad illud Plinii ad Trajanum 10. Epist. 50. *opera, non minus æternitate tua, quam gloriâ digna.*

¶ Æternitas Dea a veteribus culta, cujus imaginem sedemque elegantissime Claudianus lib. 2 de laudibus Stiliconis à vers. 424 descripsit.

¶ Æternare, verbum antiquum, pro æternum & immortale facere, verewigen/ ewig machen. Apud Nonium ex Varrone: *literas ad laudibus æternare.* Horatius lib. 4 Oda 14.

Quæ cura patrum, quæve Quiritium
Plenis honorum muneribus, tuas,
Auguste, virtutes in ævum
Per titulos memoresque fastos
Æternet?

¶ Æternò, adverb. ewig. Plinius 2. c. 107 *Viret æternò fraxinus.* Sed usitatius:

¶ Æternùm, quod idem sonat, itidemque adverbium est. Virg. Æneid. 6. v. 617

— *sedet æternumque sedebit.*

Idem lib. 1. Georgic. v. 398. seq.

— *namque omne quotannis*
Terque quaterque solum scindendum: glebæque versis
Æternùm frangendæ bidentibus,

Ubi *Servius*: ÆTERNVM, *semper, perpetuo. Et absolute locutus est.*

¶ Coæternus, adject. proprium Theologorum est, qui in mysterio de divinis personis utuntur. v. g. Hieronymus ad Damasum epist. 57, *Sufficiat nobis dicere unam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas.* Gleichewig. De eodem mysterio Prudentius Apotheos. v. 271 *comperpetuus* usurpavit.

ÆTHALIA, insula Tyrrhenorum, Latinis *Ilva* dicta, inter Etruriam & Corsicam, ferri fodinis dives. Stephanus Byzant. & Apollonius Argon. 4. v. 654. Atque hoc nomine etiam insulam Lemnum vocat Polybius, teste eodem Stephano.

ÆTHALIDES, præco, Mercurii filius, inter vivos modo, modo inter mortuos existens, Apollon. Argon. lib. 1. v. 641. Eum se fuisse, gloriabatur Pythagoras, ut refert Diogenes Laert. Vita Pythagoræ.

ÆTHER, αἰθήρ, cœlum; der Himmel. sic dictum à perpetuo motu, ἀπὸ τοῦ αἰεὶ θεῖν. Apulejus de mundo: *Sed cælum ipsum, stellæque cæligenæ, omnisque siderea compago Æther* vocatur; *non, ut quidam putant, quod ignitus sit* (ἀπὸ τοῦ αἴθειν, id est, ardere;) *& succensus; sed quod rapidis cursibus semper rotetur.* Hinc & pro Deo, ut cœlum, aliquando ponitur. Claudianus Paneg. de 6. Cons. Hon. v. 352

— — *tum providus Æther*
Noluit humano titulos auferre labori.

Lactant. lib. 1. c. 5, *Cleanthes & Anaximenes æthera dicunt esse summum Deum.* Cicer. 1. de Nat. Deor. cap. 15 *Idemque* (Chrysippus) *disputat, æthera esse eum, quem homines Jovem appellarunt.* ¶ 2. Item Aër, die Lufft. *Altus, arduus, clarus, liquidus, apertus æther*, apud poetas. Vide Virgil. Georg. 4, 78. Æneid. 1, 591. 7, 65. 10, 102 &c. Ita λεπτότατος αἰθήρ, pro tenuissimo aere Philoni ponitur de mundi incorruptibilitate.

¶ Utuntur & fœm. *Æthra*, contracto ex *athera*, Poetæ. *Liquida æthra*, id est, aer purus apud Sil. Ital. lib. 4. v. 103, reine Lufft. Virgilius 12. Æn. v. 247:

Namque volans rubrâ fulvus Jovis ales in æthrâ.

Ubi Servius observat & æthera ipsum, & ejus splendorem eo vocabulo designari.

¶ Ætherëus, a, um, *Astra ætherea*, Virg. Æn. 5. v. 838; *domus ætherea*, Horat. 1. Oda 3, 29. Himmlisch. Ovidius lib. 3. de Art. v. 549 *Est Deus in nobis, sunt & commercia cœli,*
Sedibus ætherei spiritus ille venit.

¶ Hypæthrus & Hypæthrius vide in litera H; suo loco.

ÆTHIOPS, is; αἰθίοψ, ein Mohr: quod Germanicum à Μαῦρος, *Maurus* est, niger. Juvenal. Sat. 2. v. 23

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus,

id est, vide, ne vitiis illis, quæ in aliis reprehendis, ipse sis obnoxius. *Æthiopem lavas, æthiopem dealbas, æthiops non albescet*, paræmiæ sunt, in frustra conantes. Diogenes improbum monens, cùm interrogaretur quid ageret, respondit: Αἰθίοπα σμήχω, ἵνα λευκὸν ποιήσω, id est, *Æthiopem abstergo, ut candidum faciam.* *Æthiops* porro ab αἴθω est & ὤψ, ab adusta vel cremata facie; quòd Solis vicinitate torreantur Æthiopes. Præter faciem nigram auctores Æthiopibus labra tumida, capillitium crispum, crura in orbem panda tribuunt. Vide Petron. Satyrico p. 59, & ibi Interpretes. Porro *Æthiopis occursum* malum præbuisse omen, ex Plutarcho in Bruto, Floro lib. 4 cap. 7, Spartiano in Severo discimus. Vide & Brodæum lib. 4. Miscell. cap. 1. ¶ Christianos scriptores haud raro *Æthiopas* pro Diabolis dixisse C. Barthius Adversariorum Commentarius non semel observat. Victor. Uticens. de Persecut. Vandal. lib. 2, *Exstinctus est fulgor, ac tenebris succedentibus adversarius naribus natus est fœtor, omnisque illa beatorum turba expellentibus quibusdam Æthiopibus minata est foras.* *Minata*, id est acta, expulsa. *Minare* enim ante se pellere est. Auctor hymni, cujus initium: *Laudes Christo Redemptori*, feriâ secundâ & quartâ Paschæ cantari quondam soliti: *Hæc est dies, quæ illuxit post turbida regni Æthiopum tempora.* Ubi rectè Torrentius monet significari dæmones.

B ¶ Æthiŏpia, Αἰθιοπία, pars Africæ sub Zona torrida intra Arabiam & Ægyptum; sic dicta ab Æthiope Vulcani filio. Duplex est: altera ad Orientem sita, altera ad Occasum circa Oceanum supra Mauritaniam. Vid. Homer. Odyss. A. v. 23, & Plin. lib. 5. cap. 8.

¶ Æthiŏpicus, ut *Oceanus Æthiopicus*, Plin. 6. cap. 30; *Æthiopica nubes*, Idem lib. 5. cap. 9.

¶ Æthiŏpis, idis, Αἰθιοπίς, herba verbasco similis, foliis hirsutis & densis, nascitur in Æthiopia & Ida Troadis, & in Messenia Plinius lib. 27. cap. 4.

¶ Æthiopissa, eine Mohrin. Hieron. Epist. 22. ad Eustoch. de custod. virg. *Non est sponsus tuus arrogans, non superbus, æthiopissam duxit uxorem.* Usus est & interpres Bibliorum Num. 12. v. 1.

ÆTHON, Αἴθων, nomen est equi Hectoris apud Homerum. ¶ 2. Et Pallantis apud Virgil. 11. Æn. ¶ 3. Plutonis verò apud Claudianum Rapt. Pros. lib. 1. extr. ¶ 4. Inter Solis denique equos Æthon est. Ovid. lib. 2. Metam. v. 154

Interea volucres, Pyroeis, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartusque Phlegon, &c.

¶ 5. Claudianus Lucifero tribuit de 4. Cons. Honorii v. 560.

ÆTHRA, Αἴθρα, Thesei mater. Vide Diodor. Sicul. lib. 4 cap. 61. Hinc *Nepos Æthræ*, Hippolytus, apud Ovid. in Ibin v. 577.

ÆTHRIA, urbs quæ postea *Atria*; a qua mare *Atriaticum*, quod C nunc *Adriaticum.* *Hinc & Ethruscos dictos crediderim*, inquit Hermolaus in Plin. lib. 3. c. 16.

ÆTIA, tiorum, Callimachi poetæ liber de ritibus & caussis sacrorum; ab αἴτιος caussa. Argumentum cum fastis Romanorum conveniet. Fuit Poëma illud obscurissimum, quod & Martialis indicat hoc disticho lib. 10. Epigr. 4,

Sed non hic, Mamurra, tuos cognoscere mores;
Nec te scire; legas Ætia Callimachi.

ÆTIOLOGIA, αἰτιολογία, figura sententiæ est, ratio scilicet dictorum caussaque subjecta. Terent. in Eun. a. 1. sc. 1. v. 34 *Sed ipsa egreditur fundi nostri calamitas. Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.*

ÄĔTĪTES, Αετίτης, lapis, qui in nidis reperitur aquilarum: quem & *Gagatem* aliqui dicunt, auctore Plin. lib. 5. cap. 3. Ein Adlerstein. Sine hoc lapide parere non potest aquila.

AETIVS, Ἀέτιος, quatuor syllabis, medicus Antiochenus fuit, Constantini magni temporibus, homo Christianus primùm, sed qui postea se cum Eunomianis Arianisque conjunxit: quamobrem & Aëtheos, non Aëtius dictus est. Exstant ejus de re Medica libri 16 cum epistolis aliquot: Volaterran. Petro tamen Castellano in vitis Illustrium Medicorum p. 131 similior vero videtur eorum sententia, qui Medicum Aëtium ab hæretico distinguunt, patriamque dant illi Amidam, Mesopotamiæ oppidum, cum hæreticus fuerit Antiochenus. Accedit, quòd Oribasio longe posteriorem fuisse Medicum ostendi potest, cùm hæreticus ille, qui Constantini principatu floruit, Julianique tempora attigit, fuerit Oribasio æqualis. Amidenum Aëtium Justiniani ætate celebrem ab Antiocheno distinguit etiam Jonsius lib. 4. de script. hist. Philos. p. 319. Sed utrumque medicum facit, ut adeò simul medicus simul hæreticus fuerit alter. ¶ Aëtius Labeo, poëta Persii tempore vivens. Iliada Homeri adeo obscure transtulit, ut nec sua ipse cognosceret. Gyrald. Dial. 8. Hist. Poet. ¶ Alius Aëtius, Magister militum, victor Attilæ, Hunnorum regis, & servator Occidentis clarissimus. Vid. Jornand. Get. cap. 40, Procop. Vandal. lib. 1, cap. 4.

ÆTNA, æ, Αἴτνα vel Αἶτνη, mons Siciliæ, nocturnis minus incendiis, quemadmodum Plin. inquit lib. 3. cap. 7. & poetarum

atque historicorum literis celeberrimus. Vide præter Virgil. 3. Æn. & Ovid. lib. 15. Metam. descriptiones, elegans Cornelii Severi Poëma de Ætna, quod vulgo Virgilio, sed male, adscribitur. Pars ejus superior, qua flammas & cineres ejicit; ambitu stadiorum viginti *Crater* appellatur; cavernæ videlicet spiramentum, das Feuerloch / der Ofen. Vide Crater. *Ætna & Athones* montes molestissima & gravissima proverbialiter dicuntur onera. Unde & Cicero in Catone majore cap. 2 *senectutem omne Ætna gravius* dixit. Vide chiliad. De Catanæis fratribus, qui ex Ætnæ incendio parentes suis humeris extulerunt, diximus aliquid in *Æneas*. Addi Strabo potest lib. 6 p. 185, & Stobæus Serm. 77.

¶ 2. Ætna oppidum Siciliæ, monti cognomini appositum. Strab. d. l. unde

¶ Ætnensis, ut *ager Ætnensis*, Cicer. in Verr. 5. cap. 44. At a monte est

¶ Ætnæus, adject. ut, *Ætnæi Cyclopes*, *fratres*, apud Virg. 3 & 4 Æn. *Ætnæum fulmen*, apud Ovid. de Arte 3. v. 490.

ÆTŌLIA, Αἰτωλία, Græciæ regio, *Græciæ contenta gremio*, quemadmodum Cicero scripsit in Pisonem, cap. 37; & Livius, qui *Ætolos umbilicum Græciæ incolere* dixit lib. 35 cap. 18.

¶ Ætolia ab Ætōlo nomen accepit, Martis; secundùm Homeri interpretem autem, Endymionis, filio.

Ætolius, & Ætolicus: ut *Bellum Ætolicum* apud Livium & Flor. 2. c. 9. *Ætolius heros*, hoc est, Diomedes, Tydei, Ætoliæ regis, filius, apud Ovid. 14. Metam. v. 461. ¶ Populi Ætōli vocantur, apud Livium passim: Florum c. l. & alios.

¶ Panætolicus, totius Ætoliæ quod est. Livius lib. 35 cap. 32, *ut legatos ad Panætolicum concilium mitterent.*

ÆVVM, perpetuitas temporis, *tempus immensum, sine origine, sine fine; quod eodem modo semper fuit, & semper futurum est*, ut de eo Censorinus scribit de die Natali cap. 16. Ewigkeit. Vet. Gloss. *Ævum, αἰωνος, αἰών.* Ex Philosophorum tamen loquendi consuetudine differt ævum ab æternitate, ut *æternitas* duratio sit principii pariter & finis expers; *ævum* careat fine quidem, non perinde principio. ¶ 2. Usurpatur & pro tempore, vel ætate ac spatio vivendi. Lebens-Zeit. Horatius 2. Sermon. sat. 6, v. 97 *Vive memor, quàm sis ævi brevis.* Aurelius Victor in Tito: *veneno interut anno ævi quadragesimo.* Et ita idem ille scriptor sæpius. Etiam Epitome Victoris in Constantio: *Interiit anno ævi quartò & quadragesimo.* Apulejus sub finem Apologiæ: *puer hoc ævi convivia agitat:* pro *ætatis.* Lucretius 2. v. 14

O miseras hominum mentes, ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis
Degitur hoc ævi, quodcunque est!

Horat. lib. 1. Epist. ult. *Forte meum si quis te percontabitur ævum*, id est, ætatem: Fragt dich jemand wie alt ich sey. Sequitur enim: *Me scias undenos quater implevisse Decembres.* ¶ 3. Ævi nomine appellantur & gradus ætatis humanæ. Sic *primum ævum* adolescentia est, Val. Flaccus lib. 7. v. 338

Occidis, heu primo potes hoc durare sub ævo?

Hinc *Primæva juventa, primævi juvenes*, ut mox in *Primævum* ostendemus. ¶ 4. Sumitur & pro longissima hominis ætate, quæ fermè annis centum definitur, & *Seculum* appellatur, ut *ævo nostro*, hoc est, seculo vel ætate. Ovid. 1. de Pont. Eleg. 3. v. 83

— — nulli datus omnibus ævis
Tam procul à patria est, horridiorve locus.

Ubi *omnibus ævis*, est, omnibus seculis.

Horatius lib. 2. Od. 9

At non ter ævo functus amabilem
Plorabit omnes Antilochum senex
Annos.

Loquitur de Nestore, qui trecentos annos sive tria secula vixisse traditur: unde & *trisecliſenex*, à veteri Poeta apud Gellium 15 c. 7 appellatus. Ævis in plurali Ovidius dixit non tantum, verum etiam Plinius lib. 14. cap. 1, *Simulacrum in urbe Populonio ex una conspicimus tot ævis incorruptum.* Item, lib. 16. c. 36, *Durantque ævis tecta alta.*

¶ Ævitas pro *ætate.* Cic. lib. 3. de LL. c. 3, *Ævitatem annali lege servanto.* Ita apud Gell. lib. 20. c. 1. in antiqua lege est *ævitas.* Usus & Arnobius lib. 5. p. 161, & Apulejus lib. de Philos. Naturali p. 8. Adde Nonium in *Ævum.*

¶ Æviternus idem quod æternus. Usus eo Apul. de Deo Socratis post principium. *Prorsus*, inquit, *& retro æviterni Dii.* Et Varro apud Priscianum extremo lib. 2, *Per æviternam hominum domum telluremque propero gradum.*

¶ Coævus, idem quod Coætaneus. Prud. hymn. Epiphaniæ de laniena Bethlehemitica:

Inter cœvi sanguinis
Fluenta solus integer [Christus.]

¶ Æquævus, ejusdem ætatis. Virg. 2. Æn. v. 561

Ut regem æquævum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem.

Plinius 16 cap. 44, *Lotos* [arbor] *æquæva Urbi.* Seneca Agamemn. v. 639 *Æquævi gregis Astyanax ducit turmas*, id est pueRorum æqualium, ejusdem ætatis, die gleiches Alters mit ihm waren.

¶ Grandævus, magno natu, hohen Alters / wolbetagt. Virg. Æn. 1. v. 125 *grandævus Alethes.* Ovidius 7. Met. 160 *grandævi patres.* Lucanus 3. v. 518

Grandævosque senes mistis armabit ephebis.

¶ Grandævitas, Accii & Pacuvii verbum apud Nonium; quod in obsoletis fere numeratur.

¶ Longævus, longi ævi, idem quod Grandævus, alt / wohlbetagt. *Longævos senes* Virgil. 5. Æn. v. 715. Idem dissimulato etiam substantivo sic loquuntur Æneid. 2. v. 525.

— Sacrâ longævum in sede locavit.

Longævum, i. e. Senem, den Alten. Sic Ovidius 10. Metamorph. v. 452 *Longævam* dixit pro *anu.*

Cunctantem longæva manu deducit.

Ciceroni quoque hanc vocem dat Lexicon Calepini, locumque citat ex Catone Maj. cap. 19 *O miserum senem, qui mortem contemnendam in tam longævâ ætate non viderit.* Verùm in correctissimis quibusque libris, Gruteri, Grævii, Lambini, & aliis non *longæva* ibi est, sed *longa.* Taceat hic & Nizolius. Sic vulgo ex Val. Flacci 6. v. 118 *longæva novalia* adferuntur, ubi *Lagea*, id est Ægyptia, N. Heinsius bene restituit, quia de *centumgeminis Thebis* Ægypti sermo est.

¶ Longævitas. Macrob. 7. Saturn. 10, *Liquor vitalis longævitate siccatus est:* Der Lebens-Safft ist wegen des hohen Alters vertrocknet.

¶ Primævus, qui primi temporis, primæ ætatis est, pro diversa vocis *Ævi* notione. Das andern an der Zeit vorgehet. Virg. Æn. 9. v. 546 *quorum primævus Helenor*, id est, natu major, sicut Catullus sub fin. Epithalamii: *primævi funem nati*, hoc est primogeniti. ¶ 2. juvenis est & viribus florens. Virg. 7 Æn. 162 *primævo flore juventus:* & lib. 10. v. 345 *fidens primævo corpore*, quemadmodum *primum ævum* pro adolescentia reperitur apud Valer. Flaccum lib. 5. v. 358 & 7. v. 338. Silius lib. 5. v. 424 *primævos juvenes.* Auctor Phœnicis v. 115

Ast ubi primæva cœpit florere juventa.

Et Arator præfatione priore:

Nam primævus adhuc senibus documenta dedisti.

Adde Rutilii Itiner. v. 172, & ibi Barthium: & VVeitzium ad Val. Flacc. 2. v. 653.

AFFABRE quære in *Faber.*

AFFANIAE, nugæ, vide sub *Aphannæ*, unde Vossius deducit.

AFFĂTIM, adverb. abundè, abundanter. Gnug / häuffig. Id enim significabat Latinorum Veterum *Fatim:* unde & *fatiscere* est, id est, largiter, seu abundanter hiscere, ut Servius in 1. Æn. v. 123 observat. *Affatim* igitur ex *ad* & *satim.* Et quia *fatisco* primam brevem habet; sequitur eandem & in *satim* correptam statuendam: & ideò *affatim* acuendum in primâ, quòd & Gellius docet lib. 7. Noct. Attic. cap. 7. *Affatim alicui satisfacere*, Cic. Attico lib. 2. epist. 16. Livius lib. 34 cap. 26 *auxiliorum affatim erat:* & cap. 37 *sibi copiarum affatim esse.* Plaut. in Milite 4. sc. 1. v. 33. *Tibi divitiarum affatim est.*

AFFECTO, AFFECTVS, vide in *Facio*, *Afficio.*

AFFINIS vide in *Finis.*

AFRĀNIVS, Poeta Latinus Comicus, scripsit Comœdias togatas, in quibus eum excelluisse Quintilianus censet lib. 10. cap. 1. Veteres Critici Menandro comparârunt, ex quorum mente Horatius Epist. ad Augustum, (quæ prima est libri 2 v. 57) *Dicitur Afrani toga convenisse Menandro.* Vellejus Paterc. lib. 2 c. 17, *In Accio, circaque eum Romana Tragœdia est: dulcesque Latini leporis facetiæ per Cæcilium, Terentiumque & Afranium suppari ætate mituerunt.* Gellius hos ejus celebrat versûs, pueris notos, lib. 13, c. 8

Usus me genuit, mater peperit memoria,
Σοφίαν vocant me Græci, vos sapientiam.

ĂFRĪCA, Aphrica; sic enim Græcè, ἄφρικη, ab *a* & φρίκη, quasi sine horrore, seu frigore. Solinus ab *Afro* Libyci Herculis filio dictam *Africam* putavit: Josephus autem a nepote Abrahæ ex filio Madian, *Afro* etiam appellato, hoc nomen terram eam accepisse scripsit lib. 1. Antiqu. c. 23. *Africa semper aliquid novi affert*, proverbium in eos, qui rerum novandarum sunt avidi, ex Plin. 8. c. 16. Terra frumenti admodùm ferax, quod & Romanæ urbi subministrabat: ut fames metueretur ibi istac clausâ, quod Tacitus non obscure innuit lib. 1. Histor. c. 73. Et inde *Provinciarum arx* appellata Tullio Orat. pro Ligario cap. 7. Idem pro Lege Manil. c. 12 Africam, Siciliam, Sardiniam, *tria subsidia frumentaria* Reip. vocat. Vide & Varronem libr. 2. Præfat. qui caussam aperit, eccur Italia aliunde supportato frumento pascenda esset. Veterem Strabo & alii; hodiernam Thuanus descripsit initio 7. Histor.

¶ Afer, ein Africaner. *Afri discincti*, Virg. 8, 724. *sitientes* Idem Ecl. 1. & *diri*, Horat. 4 Oda 4, *Dirus per urbes Afer ut Italas equitavit.*

¶ Et adject. *Afer, Afra*, &c. ut, *Afra avis*, id est, Lybica, gallina Numidica, apud Horatium Epod. 2. v. 53

Non Afra avis descendat in ventrem meum.

Idem

Idem lib. 2. Od. 16 *et bis Afro murice tincta vestiunt Lana.* Et *Afra pisa* apud Pallad. Octobr. Tit. 14.

¶ Africānus, ut, *Scipio Africanus, Africanum bellum, Africani rumores*, omnia apud Cicer. pro Dejotaro cap. 7 & 9. Per antonomasiam *Africanus* usurpatur, quia non celebratur alius inter Romanos virtute præstantior Scipione, eoque vel majore, qui Hannibalem acie vicit: vel minore, majoris adoptivo nepote, qui Carthaginem delevit. Vid. Cic. passim, in Lælio præsertim & Somnio Scip. ¶ *Gallina Africana* vel *Numidica. Indicam* vulgò vocant, species est *Meleagridu, Pharaonis* avis, ein Indianisch oder Kalekutisch Hun. Varro R. R. lib. 3 cap. 9, *Gallinæ Africanæ sunt grandes, variæ, gibberæ, quas μελεαγρίδας appellant Græci.* Adde Columell. 8 cap. 2. Hanc *Numidicam guttatam*, ab albis guttulis, inter plumas nigrantes, Martialis dixit lib. 3 Epigramm. 58,

„ *Et pictæ perdix Numidicæque guttatæ.*

Vide in *Gallina.* ¶ *Africanæ* absolute etiam Pantheræ dicebantur. Ita accipienda hæc vox apud Plinium Cæcilium lib. 6 Epist. ult. & apud Plin. majorem lib. 8. Natural. Histor. cap. 17.

¶ Africus: ut *Africa bella* apud Silium lib. 17 v. 11. & *procellæ Africæ* apud Horatium 3. Od. 29, 57.

¶ Cum substantivè videtur poni vox *Africus*, ventus subauditur, *celer* Horatio lib. 1. Od. 14; *creber procellis* Virgilio 1. Æn. *pestilens* Horatio rursus lib. 3. carm. 23, qui inter Austrum & Zephyrum ab Africa spirat; *Notum & Liba, νότος καὶ λίβας*, à λίψ, Græci dicunt.

AGALLOCHVM, *ἀγάλλοχον*, & *ξυλαλόη*, Xylaloe, id est, lignum aloes arboris, ex India & Arabia defertur, Aloes-Holtz/ oder Creutz-Holtz.

ĂGĂMĒDES, *Ἀγαμήδης*, Trophonii frater; de quibus Plutarchus oratione consolatoria ad Apollonium p. 109 hæc scripsit: *Τροφώνιος καὶ Ἀγαμήδης, τεκτήνασθαι τὸν Δελφοῖς ναὸν ἦσαν ἐπὶ τῷ Ἀπόλλωνι τὸν μισθόν. ὁ δὲ ἔφη, δώσειν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, καὶ τότε ἀπέθανον.* Hoc est, *Trophonius & Agamedes, cum Delphicum templum construxissent, mercedem ab Apolline petebant, quam ille se daturum ipsis cum promisisset septimo post die, eodem mortui sunt.* Addit ibi Plutarchus: Pindarum per Bœotios quosdam, quid homini optimum esset, scisciatum, responsum à Pythia accepisse, an nesciret quid Trophonio & Agamedi obtigisset? Quod si periculum facere velit, paullo post sibi fore exploratum. Ea igitur Pindarum ad obitum spectantia sic considerantem paullo post decessisse.

ĂGĂMEMNON, *Ἀγαμέμνων*, *Atrides*, (ab Atreo patre) Ovidio 13. Met. v. 655. *Mycenæus dux* Virg. Æn. 11. v. 266. *Rex regum* Ciceroni loco mox indicando: rex fuit Mycenarum, imperator exercituum Græcorum ad Trojam, frater Menelai, maritus Clytemnestræ, pater Iphigeniæ. Cic. lib. 9. famil. ad Dolabellam, quæ epistola etiam inter eas legitur, quas ad Atticum scripsit lib. 14. *Non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum regi fuit honestum, habere aliquem in consilio capiendo Nestorem.* ¶ Agamemnon exhaustis plurimis laboribus in Troja pro Græciæ dignitate expugnanda, domum reversus, veste inexplicabili involutus, interfectus est à Clytemnestra, auxiliante Ægistho adultero. Hinc nata sententia, *Pro beneficentia Agamemnonem ulti sunt Achivi*, in ingratos: pro quâ Germani dicunt, wer der Gemeine dienet/ der dienet einem bösen Herrn. Vide chiliad.

¶ Agāmemnŏnius, adject. Virg. 6 Æn. v. 838

Ernet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenas.

& lib. 3. Æn. v. 54

Res Agamemnonias victriciaque arma secutus.

ĂGĂNIPPE, es, *Ἀγανίππη*, fons in Bœotia, Apollini & Musis, quæ inde *Aganippides* dicuntur, sacer. Nam & hunc in sacris Musarum fontibus præter poetas Plinius 4 cap. 7, & Solinus cap. 7 [al. 12.] recensent. Claudianus Paneg. Mall. Theodori v. 272

Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior.

¶ Aganippēus. Propert. lib. 2. Eleg. 3.

Par Aganippeæ ludere docta lyræ.

¶ Aganippis, idis, patronym. Ovid. 5. Fast. v. 7

Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Gens Medusæi signa tenetis equi.

Ubi Hippocrene *Aganippis* cognominatur, non quod idem fons & Aganippe sit (nam manifeste distinguit Solinus c. l. & ibi Salmasius) sed quia vicini sunt; deinde ejusdem naturæ, *quod poti inspirationem facerent literarum*, ut Solinus ibidem locutus est.

AGARĒNI populi Arabiæ; ab Agare ancilla Sarræ forsan dicti, postea, ut videtur, Saraceni appellati. In Agarenos Trajani expeditionem scripsit Dion Cassius sub fin. lib. 68.

AGARICVM, fungus nascens in arboribus colore candido, Plin. lib. 25. cap. 9. Ein Schwamm an einem Baum. Germanis Lerchen-Schwamm/ quia est proprie fungus in larice, *Ἀγαρικός*, ab Agaria Sarmatiæ regione dictus Dioscoridi.

ĂGĀSO, onis, ex Græco, *ἀγάζων*, qui jumenta curat aut agit, quod & minare dicebant. Festus: *Agasones, equos agentes, id est, minantes.* Ein Pferdetreiber/ Stallknecht/ &c. Livius 43. c. 5. *duo equi phalerati cum agasonibus.* Apud Horat. lib. 2. Sat. ult. & Pers. Satyr. 5. communiter pro servo ponitur. Vet. Gloss. *Agasō, δοῦλος, ὑπηρέτης.*

AGATHARCHIDES Cnidius, historicus, Diodoro Siculo celebratus, de quo Vossium consule lib. 1. de hist. Græc. cap. 20. ubi & eundem esse suadet, quem Plutarchus Samium citat, cùm insolens non sit, ut gemino à loco nomen geminum indatur. Vide & Jonsi. 2. de script. histor. Philos. 11. ¶ Agatharchus, pictor, Plutarch. in Pericle: *Ferunt, Agatharcho pictori jactanti se, quòd facilè & celeriter sua animalia pingeret, Zeuxin dixisse, sua se multo tempore elaborare. Facilitas enim & celeritas in efficiendo neque diuturnitatem, neque perfectam pulchritudinem affert.*

AGATHOS DAEMON, nomen est fluvii in inferiori Ægypto, Ptolemæo lib. 4 cap. 5 *ποταμὸς καλούμενος Ἀγαθὸς δαίμων.* Est & insulæ in Indico mari, Steph. *ἀγαθῆ δαίμονος νῆσος.* ¶ Item nomen Alexandrini cujusdam, qui de mundo scripsit, referente Vossio H. Gr. lib. 4. & de Math. Sc. c. 42.

AGATHIAS, Scholasticus Smyrnæus; scripsit post Procopium res gestas Justiniani principis, ejusque ducum Belisarii & Narsetis: collegit in volumen diversa epigrammata Græca nobilium poetarum.

ĂGĂTHION, juvenis fuit monstrosæ forticudinis & castissimus, sub Hadriano Principe: de quo Philostratus lib. 2. Sophistarum in Herode. Minus bene Agathonem hunc vocat Volaterranus lib. 13. f. 286. & ex eo alii.

AGATHO, vel Agathon, Multi hoc nomine memorantur. Primo unus, filiorum Priami apud Homerum Iliad. ω. v. 249. ¶ 2. 3. Duo Poetæ, Tragicus & Comicus, Platonis æquales, Tragicus tamen antiquior, inquit Voss. cap. 7. de Poet. Græc. pag. 50. qui & Comici Agathonis versum putat Aristoteli citatum 6. Nicom. 4. quemadmodum & alibi Agathonis testimoniis usus est, ut lib. 5. Eudem. c. 2. & 2. Rhetor. c. 19. Alios ab Athenæo servatos emendat Isaac. Voss. ad Melam p. 102. In Tragœdiis antiheta solitum frequentasse, volentique ea tollere consilio emendandi, restitisse, quòd sic in Agathone deleri Agathonem diceret, auctor est Ælianus 14 hist. Var. 13. Qui & lib. 2. cap. 21 amores in Agathonem Poetam, (quam hunc ipsum fuisse tragœdum probabile est) Pausaniæ & Euripidis memorat. Conf. Mich. Apostol. Cent. 19. prov. 74. Erasm. Adag. 272. Ille autem Agatho, quem Plato adamavit (Gellium vide lib. 19. c. 11. & Macrob. 2. Saturn. 2.) junior & Comicus fuerit. Gyraldus Dial. 3. de Poet. hist. f. 99. 100. duos & ipse Poetas novit Agathonas, sed alterum Tragœdias juxta & Comœdias ait scripsisse dici. ¶ 4. Fuit & Agatho tibicen, à quo proverbium: *Agathonia cantio, ἀγαθώνειος ἀυλησις*; apud Zenobium, Diogenianum, Suidam, Apostolium, de oratione blandâ magis, quam frugiferâ; ut Erasmus Adag. interpretatur, ubi haud scire se ait, an hic sit idem ille Agathon in Tragicorum certamine victor, in cujus epiniciis Plato celebrat illud nobile convivium.

AGĂTHŎBŪLVS, Philosophus, cujus mentio apud Lucianum in Demonacte, Tom. 2. oper. p. 561.

AGĂTHŎCLES, *Ἀγαθοκλῆς*, Siciliæ Tyrannus fuit, ad regni majestatem sublatus ex humili & sordida patris figuli fortunâ, quamvis apud figulum educatum tantùm, non natum Plutarchus scripserit lib. de sua ipsius laude. Multa de eo Justinus lib. 22. Laudi inter cætera Agathocli hoc datur, quod, ne oblivione originis suæ ad insolentiam induceretur, ex fictilibus quotidie mensæ suæ impositis cibum ceperit biberitque: quod elegantissimo expositit epigrammate Ausonius, & commemorat Plutarchus in apophthegmatis Imperatorum. Ausonii carmen sic habet n. 8

Fama est fictilibus cænâsse Agathoclea regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto,
Fercula gemmatis cum poneret aurea cistis,
Et misceret opes pauperiemque simul.
Quærenti causam respondit: Rex ego qui sum
Siciliæ, figulo sum genitore satus.
„ *Fortunam reverenter habe, quicunque repente*
„ *Dives ab exili progredière loco.*

De Agathocle isto, ejusque ingenio ac solertia lege & Polybium lib. 15. sub finem. ¶ 2. Agathocles quidam Peripateticus fuit, cui cum arroganter se Dialecticorum & primum esse jactaret, & summum; Demonax respondit: *Atqui, ὦ Agathocles, si primus, non solus; sin verò solus, non primus.* Lucian. in Demonacte.

ĂGĂTHYRSI, *Ἀγάθυρσοι*, Scythiæ populi, quos *pictos* appellavit Virgil. lib. 4. Æn. v. 146

Cretesque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrsi:

Et Avienus in Periegesi v. 447

Præcinctique sagis semper pictis Agathyrsi.

Qui versus ex hâc Melæ descriptione lib. 2. cap. 1 intelligi possunt. *Agathyrsi*, inquit, *ora artusque pingunt; ut quisque maioribus præstat, ita magis vel minus: cæterum iisdem omnes moris, & sic, ut ablui nequeant.* Ab Agathyrso Herculis filio dictos putavit Herodotus lib. 4. c. 10.

ĂGĔ, hortandi adverbium, ex Imperativo verbi *Ago*; *ἄγε*, volan: quanquam (2.) & corripiendi, & (3.) consentiendi interdum

dum vim habet, ac (4.) transitionibus etiam subservit. Virg. Georg. 3. v. 43. *En age rumpe moras.* Terent. Adelph. 2. sc. 2, 7 *Age scin quid loquar.* Item Andr. 2. sc. 1. v. 12 *Age, age, ut lubet.* Et Heaut. 2. 4 sc. 3 extr. *Age, age, traducatur Bacchus.* Assumit autem alias atque alias particulas: ut *age jam, age nunc, age porrò, age sanè, age verò, agite verò, agedum, agitedum, agesis.* Terent. in Eun. 4. sc. 4, 27 *Agedum, hoc mihi expedi primùm.* Jungitur & plurali numero. Cicero pro Milone c. 21, *age nunc, iter expediti latronis cum Milonis impedimentis comparate.* Idem pro leg. Manil. c. 14 *Age verò, cæteris in rebus quali sit temperantia, considerate.* Virg. Cir. *nunc age Diva Præcipuè nostro nunc adspirate labori.* Ita & Statius, & alii. Vide & Serv. in 2. Æn. v. 707. Et cum prima persona pluralis itidem Numeri. Pro Rosc. Amer. c. 37, *Age nunc, ex ipsius Chrysogoni judicio Roscii factum consideremus.*

¶ *Age sanè,* Affirmandi vim habet. Livius lib. 1. cap. 57. *incalescerant vino, age sanè; omnes citatis equis advolant Romam.*

¶ Agite, secundis personis Imperativi ferè additur: Virg. 1. Æn. v. 627

Quare agite ô juvenes, tellùs succedite nostris.

Livius lib. 7. c. 34 *Agitedum, ite mecum.* Vide &, quæ in *Ago* dicentur.

ĂGĔLĀDES, statuarius olymp. 87 apud Plin. libr. 24 cap. 8. de quo & Columella lib. 10. de cultu hort. v. 29

Neu tibi Dædaleæ quærantur munera dextræ,
Nec Polycletеâ, nec Phragmonis, aut Agelada
Arte laboretur.

ĂGĔLAȘTVS, Ἀγέλαος, Crassi fuit cognomen, quia semel tantùm in vitâ risisset, ut Lucilius scripsit. Plinius nunquam eum risisse prodidit lib. 7. c. 19.

ĂGĔMA, ătis, neutr. τὸ ἄγημα, certum agmen delectorum militum, equitum aut peditum, maxime vero equitum; in Macedonico plerumque exercitu, aut eorum, qui a Macedonibus orti erant. Curtius lib. 4. cap. 13, 26 *In dextro cornu locati sunt equites, quos agema appellant.* Livius 37 cap. 40 *Additis his ala mille ferme equitum: agema eam vocabant.* Idem lib. 42 cap. 51 *Delecta deinde & viribus & robore ætatis ex omni cetratorum numero duo erant agemata: hanc ipsi legionem vocabant.* Ubi peditum significari, non est, quod dubitemus. Numerus militum in agemate incertus erat. Majora millenorum vidimus: minora nunc lustremus agemata. Diodorus Siculus lib. 19. cap. 27, ἄγημα τῶν ἱππέων, ὄντων ἑκατὸν πεντήκοντα, *agema equitum, CL numero.* Et cap. sequente: ἄγημα τριακοσίους ἔχον ἱππεῖς, *agema trecentos habens equites.*

ĂGĒNOR, Ἀγήνωρ, rex fuit Phœnicum, Neptuni & Libyæ filius, Beli frater. Virg. 1. Æn. 338

Punica regna vides, Tyrios, & Agenoris urbem.

id est, Carthaginem a Phœnicibus conditam, qui &

¶ Ăgēnŏrĭdæ dicuntur de regis sui nomine.

¶ Ăgēnŏrĭdēs, Ἀγηνορίδης, Agenoris filius Cadmus. Ovid. Metamorph. 3. v. 7

---Profugus patriamque inimque parentis
Vitat Agenorides.

¶ Ăgēnŏrĕus, adjectivum. Sil. Ital. lib. 1. v. 15 *Agenoreæ arces,* Carthago: & lib. 17. v. 58

Littora Agenoreæ tenuerunt perfida terræ.

ĂGĒNŌRIA, Dea industriæ, sic appellata, quod ad agendum excitet. Vocatur & Agerona, fanum habens in monte Aventino. Augustin. lib. 4 cap. 16 de Civ. Dei.

ĂGER, ἀγρός, a qua voce Latinum nomen factum est. Quintiliano auctore, significat territorium urbi circumjectum, das Gebiete/ so viel zu einer Stadt gehöret. Complectitur autem omnia, ut nemora, saltus, pascua, montes, flumina, lacus, &c. *Ager Campanus,* Cic. in Pison. cap. 2. *Ager Troas,* Corn. Nepot. 4, 3. 3. *Ager Falernus,* ibid. 23, 5. 1. ¶ 2. Locum deinde in rure, qui colitur, & fructum facit, notâ significatione *agrum* appellamus, Feld und Land das gebauet wird/ Aecker/ *justissima hominibus possessio,* quemadmodum Euripides dixit apud Stob. Serm. 222, δικαιότατον κτῆμ' ἐστὶν ἀνθρώποις ἀγρός. *Agrum colere,* das Feld bauen. Cic. pro S. Rosc. c. 18 *Majores nostri suos agros studiosè colebant, non alienos cupide appetebant.* Ovid. lib. 5. Eleg. 12

Fertilis assiduo si non renovetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit, ager.

Arvus ager, qui aratur ferendis segetibus, gebautes Land: *ager pascuus,* Trifft: *novalis,* qui cessat, Brach-Feld. *Siccatus ager* apud Suet. Claudio cap. 20, unde emissus lacus est. *Agrum proscindere,* den Acker wenden: *iterare,* zwiebrachen: *tertiare,* zur Saat pflügen: *exercere agrum,* die Huff treiben: *conserere agrum,* Besäen/ obvia sunt apud rusticæ rei scriptores. ¶ Neque tantùm eam terræ partem notat, quæ frumentis, sed & quæ arboribus vitibusque gignendis excolitur. Gellius l. 19 c. 12 *Cur tantam ligni atque frondium cædem faceret, percontatus est. Et vicinus ita respondit: ut ager, inquit, mundus purusque fiat, ejusque arbor ac vitis fœcundior.*

¶ Agellus, diminutivum, ein Aeckergen/ Stückgen Lands. Terentius Adelph. 2. 5. sc. 8, 26 *Agelli hic sub urbe est paullum.* Usurpatur de tenui possessione. Corn. Nepos 19, 1. 4. *Idem hic agellus illos alet.* - Plus diminutum est

¶ Agellulus, apud Symmach. 2. epist. 30, & Arnob. lib. 1. p. 12.

¶ Agrarius, ut, *Lex agraria,* id est, de agrorum ratione, Cicer. lib. 1. ad Att. epist. 14. & passim alibi. Vid. Sigon. de antiq. Jure Ital. lib. 2. cap. 2. ¶ Agrariæ etiam absolute dicuntur stationes agrariæ, de quibus Turnebus lib. 4 advers. cap. 7, & Stewechius ad Vegetium lib. 3 cap. 8.

¶ Agrestis, e, rusticum, & quod ad agros pertinet: Bäurisch/ item, was auf dem Feld ist/ in der Wildnis wächset. ut, *ludere calamo agresti,* Virg. Eclog. 1. *Poma agrestia* Æneid. 7. v. 111. *Falx agrestis* Tibull. 2. Eleg. 5. v. 28. ¶ 2. Metaphorice, inhumanus & asper. Cicer. pro Arch. cap. 7 *Animus agrestis ac durus,* ein unfreundliches und hartes Hertz. Idem de Orat. 1. cap. 8 *Fera agrestisque vita.* ¶ *Agrestior* Comparativ. Cicer. 5. Tusc. cap. 27. *Quæ barbaria Indiâ vastior aut agrestior?* Adde in Oratore cap. 3.

¶ Substantive *Agrestis* usurpatur de homine rustico. Ein Baur. Cicero pro Muræna cap. 29, *Et quoniam non est nobis hac oratio habenda aut cum imperitâ multitudine, aut in aliquo conventu agrestium.* Virg. lib. 9. Æn. v. 11, *Collectos armat agrestes.*

¶ Subagrestis, rusticus, non nihil agrestis, etwas Bäurisch. Cic. de Clar. Orat. c. 74, *Cotta sonabat subagreste quiddam planeque subrusticum.* Et Ammianus lib. 14 cap. 36 *subagreste ingenium.*

¶ Semiagrestis. Aurelius Victor in Diocletiano: *Maximianum statim fidum amicitiæ, quamquam semiagrestem, militiæ tamen atque ingenio bonum, imperatorem jubet. Huic postea Herculei cognomentum accessit.*

¶ Agricola, ein Bauersmann/ Ackermann. Cato lib. de re rust. cap. 1. *Virum bonum cum laudabant, sic laudabant, bonum agricolam, bonumque colonum; amplissimeque laudari existimabatur, qui ita laudabatur.* Virgilius 2. Georg. v. 438

O fortunatos nimium, sua si bona norint, agricolas.

Agricola solers, qui tenet artem agriculturæ, Cornel. Nepos 24, c. 3. n. 1.

¶ Agricultura, γεωργία, Ackerbau. Cicer. lib. 1. Offic. cap. 42 *Omnium rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agriculturâ melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius.* Sed vere duæ voces sunt *agri cultura:* unde etiam transponi possunt, & numero mutari. Cic. de Senect. cap. 16 *Hominum generi universo cultura agrorum est salutaris.* Frequenti autem usu factum est, ut sæpius conjungerentur, & tanquam una vox *agricultura* efferretur.

¶ Agricolari, Deponens, agrum colere. Salvianus 2. contra Avaric. p. 73 *Qui militant, id sibi pulchrum: & qui negotiantur, id sibi utile: & qui agricolantur, id sibi fructuosum esse existimant.* Capitolinus in Albino cap. 11 extr. *agricolandi peritissimus.*

¶ Agricolatio, pro agricultura, sæpe Columella dixit, ut in Præfatione: & lib. 11. cap. 1. Etiam Ciceroni Senect. c. 16. hæc vox tribuitur, sed male. Gruterus *agricultione* ibi: Grævius *agri cultione,* divise, quem consulas in Not.

¶ Agrĭcŭlāris, e, Pallad. de Insitionibus princ. *Bis septem partes, opus agricolare, libellos.*

¶ Peragrare, durchwandern/ durchziehen. *Agros & nemora peragrare* Cic. Arusp. resp. c. 11. *provincias omnes peragrare,* 2. de Orat. c. 64; *regiones mente peragrare,* Idem 2 de Fin. c. 31. *A me Asia tota peragrata est,* de Clar. Orat. c. 91. ¶ Insolens est illud Plinii, cùm lib. 25 cap. 2 *magoi peragratos* dixit: *Pythagoras primus volumen de earum* (herbarum) *effectu composuit: composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Ambia, Æthiopia, Ægyptique Magis.* Hoc ipse Plin. lib. 24. c. 17 principio, ita extulerat: *Primi eas* (herbas) *in nostro orbe celebrâvêre Pythagoras atque Democritus, confectati Magos.* Suspecta ea lectio est Johanni VVandalino cap. 2. diatrib. de feriâ pass. p. 23. id quidem præcipuè agenti, ne quis Arabiam faciat Magorum ferácem. Itaque cogitare Criticos jubet, num pro *Magis,* substituendum sit *plagis.* Cogitent iidem etiam per nos. Putes interim, receptam Plinii lectionem Hieronymo quoque fuisse persuasam, qui Plinium videtur imitari voluisse, cùm ad Paulinum Epist. 103. cap. 1 ita scriberet: *Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque omnem Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit.*

¶ Peragratio, Durchwanderung/ das Durchreisen. Cicero 2. Phil. cap. 23 *Quæ fuit ejus peragratio itinerum?*

¶ Peregre, Peregrinus &c. vide in P. litera sua.

AGERATON, herba est Plin. 27 cap. 4, & Dioscoridi, fruticosa, foliis origano proximis, floribus aureis, *Gratiam Dei* Itali vocant.

AGĒSARCHVS, pater Epimenidis secundùm quosdam, Laërtio teste. Ἀγήσαρχον Suidas nominat. Sed recta opinor scriptio, quæ est apud Laërtium, Ἀγήσαρχος, ut sit ab eodem composita vox, à quo Ἀγησίλαος.

ĂGĒSĬLĀVS, Ἀγησίλαος, Archidami filius, magnus ille Spartanorum rex fuit, & juvenis quidem admodum, creatus. Brevi fuit

vi fuit staturâ corporis, & altero pede claudus: unde illud de *regno claudicante* objectum ipsi à Leorychide Agidis filio, de regno secum contendente. Excelluit Agesilaus eximiis virtutibus, optimo imperatore dignis, animi nimirum magnitudine, prudentiâ, fide, modestiâ, (quâ in summo constitutus imperio nullo unquam usus dicitur asperiori verbo, quemadmodum ad Q. Frat. Cicero scripsit lib. 1. epist. 2. c. 2.) continentiâ præterea in cibo & potu. Vide Xenophontem peculiari libro de Agesilao, & Corn. Nep. in Vita. Apophthegmata Agesilai collegit Plutarchus libro Apophthegm. & maxime in Apophthegm. Laconicis.

¶ Agesilaus etiam Plutonis cognomen est. Lactant. lib. 1. cap. 11, *Regnum orbis ita partiti sortitique sunt, ut Orientis imperium Jovi cederet, Plutoni (cui cognomen Agesilao fuit) pars occidentis obtingeret.* Agesilaus autem Pluto cognominatus παρὰ τὸ ἄγειν τὸν λαὸν, quod scilicet populos agat: verba sunt Gyraldi Syntagm. 6. hist. Deor. ubi addit, esse tamen, qui apud Lactantium pro *Agesilao Agelastum* legant, quod sine risu Deus sit, luctuosus: nam & *Agelastum* Plutonem vocari, & *Agathalyum*, quod mortalium bona solvat. Sed nihil in Lactantio hic mutandum docet Cœl. Rhodig. lib. 10. Lect. antiq. cap. 18. quem sequitur & Ursus notis in Lactantium.

AGGER, σωρός, χῶμα. *Agger* ab aggerendo dicitur. Fit enim ex aggesta terra. Unde & Græci recentiores γέφυρα, item ἔρυμα appellarunt, quod Casaub. ad Polybium observat, pag. 165. Ein Wall/ ein Damm/ eine Schantze: ut apud Cicer. lib. 15. famil. Epist. 4 *Aggere, vineis, turribus oppugnavi.* Loquitur de obsidione Pindenissi Eleuthero-Cilicum oppidi. Similiter Cæsar de bello Gallico lib. 2. cap. 12 *Vineis ad oppidum actis, aggere jacto turribusque constitutis permoti legatos ad Cæsarem de deditione mittunt.* Ubi nota, *aggerem jacere*, einen Wall schütten oder auffführen/ quâ forma & lib. 1. de B. C. cap. 25 usus est. Alibi, ut lib. 2 de Bello Gall. cap. 30 *exstruere aggerem* dixit. *Aggerem promovere ad urbem*, Nah an die Stadt schantzen/ Livius lib. 5, c. 7. Atque in istis quidem exemplis *agger* est moles aggestitia, exstructa oppugnandis urbium mœnibus. Eine Schantze/ Bollwerck. ¶ 2. Aliquando & *Agger* est munimentum castrorum: Ein Schutt/ Exempla passim occurrunt. Quo Virgilius respexit, cum Alpes, altissimos montes, *aggeres*, hoc est munimenta Italiæ dixit. Æneid. 6 v. 831

Aggeribus socer Alpinis atque arce Monœci
Descendens.

Ubi Servius: *A munimentis Alpium. Hæc enim Italiæ murorum exhibent vicem.* Loquitur autem de Cæsare, contra Pompejum ex Gallia per Alpes exercitum ducente. ¶ 3. *Agger* etiam dicitur ipsa materia, ex qua exstruitur agger: glebæ puta cespitesque ac rudus. Sic *aggerem petere* Cæsar dixit lib. 2. de B. G. c. 20, *Qui paullò longius aggeris petendi caussa processerant.* Item *Cratibus ac aggere paludem explere*, lib. 7 cap. 58. *aggere vestire* lib. eodem c. 23. Tacit. 1. Ann. c. 65. Aggerum autem materia non terra tantum & rudus erat; sed & ligna ac stipites; unde & cremari poterant, ut ex Cæsare lib. 2. de B. G. c. 14. & 15 constat. Sed de aggeribus qui plura velit, is legat Lipsi. lib. 2. de milit. Rom. Dial. 3. ¶ 4. Agger, pro via publica: quod hæ exaggerarentur, ut imber deflueret. Virg. lib. 5. Æn. v. 273 *Qualis sæpe via deprensus in aggere serpens.* Ubi Servius: *AGGER est media via eminentia, coaggeratis lapidibus strata.* Onomasticon vetus Petri Daniel. apud Turneb. lib. 28. Adverss. c. 5. *AGGER strata via publica.* Vide eundem Turnebum & lib. 11. c. 6. pr.

¶ Aggĕrare, accumulare, coacervare, ad aggeris instar attollere. einen Damm aufwerffen/ aufhäuffen. Tacitus lib. 1. Ann. cap. 63 *Angustus in trames vastæ inter paludes, & quondam à P. Domitio aggestus.* Curtius lib. 6 cap. 6 *Ergo aggeri alias arbores jubet, & igni dare alimenta; celeriterque stipitibus cumulatis, fastigium montis æquatum est.* Ubi *Aggerare arbores*, est alias super alias cumulare sic, ut quasi agger evadat. Hinc pro *angere* usus Virgil. lib. 4. Æn. v. 197, *Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.* ¶ 2. Aliter *Aggerare Arbores* dixit Columella lib. 11. cap. 2. Est enim id, terram circa arborem effossam, cùm stercorata fuerit, aggerare ad arborem. Verba ejus sunt; *His diebus, si non opere vicini sumus, eadem, quæ extremo Martio, facienda sunt: item omnes arbores circumfossæ aggerari debent.* Idem peculiari libro de arboribus, quem tamen nonnulli Gargilio Martiali tribuunt, cap. 28, *Si semen non habueris, cacumina cupressorum bene disponito, stercoratam terram circa aggerato.*

¶ Aggeratim, adverb. mit Hauffen/ Hauffenweise. Apuleji est lib. 4 Metam. p. 146. *Estur*, inquit, *ac potatur incondite, pulmentis acervatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis.*

¶ Aggeratio, nomen. Vitruvius lib. 10. cap. ult. *navis super aggerationem, quæ fuerat sub aqua, sederunt.* Et Justini est lib. 2. cap. 1. n. 20, *Ægyptum non posse videri hominum vetustate ultimam, quæ aggerationibus regum, sive Nili trahentis limum, recentissima videatur.* Ita Gronov. ad Senec. Herc. Oet. v. 1160 ex MSS. libris emendat, ubi alii legunt *exaggerationibus*: quidam divise *ex aggerationibus.*

¶ Adaggerare, pro cumulare. Cato de R. R. cap. 94, *terram adaggerato bene.* Plinius lib. 13 cap. 11, *Ægyptus adaggerata Nilo.*

¶ Circumaggerare, id est, in circuitu aggerare. rings-um auffhauffen. Colum. 5. cap. 11 *stercoratam sertam circumaggerato.* Plin. 19. c. 5, *terra minuta fimoque circumaggerare radicem.*

¶ Coaggerare. Columella 8. cap. 6 *ova fresâ fabâ coaggerant.* Adde modo data Servii Mauri verba in *Agger* num. 4.

¶ Exaggerare per metaphoram, groß machen/ hoch heben/ hoch anziehen: ut, *beneficium verbis exaggerare*, Cic. pro Plancio c. 29. *Exaggerare injuriam*, id est, majorem & atrociorem verbis facere, den Schaden hoch auffmutzen/ und gröſſer machen/ als er an ihm selbst ist. *Audax exaggeratque fortuna*, Cic. 4. Catil. c. 9.

¶ Exaggeratio, das Großmachen/ Ausbreitung. Cicer. 2. Tusc. cap. 26 *Amplitudo*, inquit, *animi, & quasi quædam exaggeratio quam altissima animi, maxime eminet in contemnendis & despiciendis doloribus.*

¶ Exaggerator. Hieronym. Epist. 22 cap. 12 (de cust. virgin. ad Eustoch.) *exaggerator famæ.*

¶ Superaggerare. oben auffhäuffen. Columella lib. 12 cap. 44 *Scrobs ea humo, quæ fuerat egesta, superaggeratur.*

ĂGĬLIS, e, ab *ago*: qui, vel quod facile agitur, seu movetur. Behend/ hurtig/ ringfertig/ Vet. Gloss. *Agilis*, ὀξύς, εὐκίνητος. Seneca Medea v. 787, *Video Tritæ currus agiles.* Sic *dextram agilem, cursus agiles* Statius dixit, illud, 5. Silv. 1. v. 10. hoc, 4. Silv. 3. vers. 32. *Agilis classis* apud Livium lib. 30. cap. 10. *Remus agilis* apud Ovidium in Ep. Sapphus v. 65. ¶ 2. De homine quando dicitur, acrem, celerem, & actuosum denotat, & tardo ac remisso opponitur: Der immer etwas zu thun haben wil/ und fertig und thätig ist. Horat. lib. 1. Ep. 19. v. 89

Oderunt hilarem tristes: tristemque jocosi;
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi.

Columella ex Xenophonte lib. 11. c. 1, *Malo unius agilem atque industriam, quàm decem hominum tardam ac negligentem operam.* Horatius lib. 1. Ep. 1, v. 16 *Nunc agilis fio, & mersor civilibus undis.* Seneca de Tranquillit. animi cap. 2, *Naturâ humanus animus agilis est, & pronus ad motus.* AGILIS, i. e. agendi cupidus. Ita enim paullò ante ipse Seneca: *Secreta studia pati non potest animus ad civilia erectus, agendique cupidus & natura inquietus.* Vet. Gloss. ἀκαμπὴς, *Actuarius, efficax, agilis.*

¶ Agilitas, ἐυκινησία, mobilitas, celeritas. Hurtigkeit/ Geschwindigkeit. *Agilitas aquæ*, i. e. natura mobilis, Palladius lib. 1. cap. 17. *Agilitas navium*, Livius 26. c. 51. *Agilitas naturæ*, cùm faciles motus capit, apud Cicer. lib. 1. ad Attic. epist. 17. Palladius Præfat. libelli de Insitione: *Difficile contingit in servilibus ingeniis invenire temperiem. Ita sæpissime natura hæc vitiat commodum, si quod est; & miscet optanda contrariis. Velocitas procurrit in facinus, segnities figuram bonitatis imitatur & tantum recedit ab agilitate, quantum recessit à scelere.*

¶ Agiliter, id est, expedite, celeriter. Ammianus lib. 14. cap. 8 (Vales. c. 2) *Agiliter præterito Calycadni fluminis ponte.* Comparativo usus est Columella lib. 2 cap. 2 prope finem: *ut eorum spatium bos agilius emetatur.*

AGINA, foramen in superiori libra, in quo vertitur æquilibrium seu trutina, Das Ding oben an der Wage/ darinn das Züngling gehet. Apud Festum ita describitur: *Agina est, qua inseritur scapus trutinæ, id est, in quo foramine trutina se vertit.* Tertullianus adv. Hermogen. cap. 41, *in neutram partem pronus & præceps, media, quod ajunt, agina æquilibrato impetu ferebatur.*

AGĪNVM, urbs Aquitaniæ prælata ad Garumnam fl. Plin. 4 cap. 19, Auson. Ep. 24. Patria est Jos. Scaligeri, vocaturque Ptolemæo & Antonio *Aginnum*: aliis *Agennum.* Scripsit de *Antiquit. urbis & agri Aginnensis* integrum librum Joh. Darnoultius.

AGIS, idis, Ἄγις, Lacedæmoniorum rex ante Agesilaum fuit, qui bella cruentissima cum Athenienſibus gessit. Occisus à suis civibus in carcere est, eo quod Lycurgi leges reducere, & bona publicare conaretur, ut in Vita Plutarchus retulit, & Cicero indicat lib. 2. Offic. c. 23, *Quam habet æquitatem*, inquit, *ut agrum multis annis aut etiam seculis antè possessum, qui nullum habuit, habeat, qui autem habuit, amittat? Ac propter hoc injuriæ genus Lacedæmonii Lysandrum Ephorum expulerunt: Agin regem, quod nunquam antea apud eos accidens, necaverunt.* ¶ 2. Alius eodem nomine Lacedæmoniorum rex fuit, Archidami filius: qui in bello contra Macedonas strenue pugnans occubuit. De quo Diodorus, & Justinus, itemque Curtius lib. 4. cap. 1. n. 39, & Supplem. lib. 6. pr. Plures Agides, Spartanorum reges, numerant alii, eo quod commune hoc succedentibus in regia dignitate nomen esset. Pausan. lib. 3. ¶ 3. Alius agis poëta Argivus & Alexandri adulator. Curtius lib. 8 cap. 5. n. 8.

AGLAŎPHĒMVS, Ἀγλαόφημος, præceptor Pythagoræ. Aug. Steuch. 1. de perenni Philos. 9. e Proclo, Mut. Pansa cap. 66. de osc. Ethn. & Christ. Philos.

AGLAŎPHŌTIS, ἀγλαοφωτὶς, ex re sic dicta, herba noctu lucens, conatosque carpere fugiens, dum locum ex loco mutat; Ælianus de Animal. lib. 14 cap. 27, Plinius lib. 24 cap. 17, Diodorus Episcopus contra fatum apud Photium Cod. 223. p. 682. ¶ 2. Apud Dioscoridem inter præoniæ nomenclaturas idem vocabulum invenio, (inquit Gesner. Comm. de herb. lunar. p. 141.)

& ſane ea pulcherrima herba eſt, nec tam pulchro nomine indigna, nullo tamen nocturno lumine nobilis.

AGLAVS PSOPHIDIVS, oraculo Apollinis judicatus ditior Gyge rege tunc ampliſſimo. Senior hic in anguſtiſſimo Arcadiæ angulo parvum quidem, ſed anno victui large ſufficiens, prædium colebat, nunquam ex eo egreſſus: atque, ut è vitæ genere manifeſtum eſt, minimâ cupidine minimum in vita mali expertus, Plin. lib. 7. cap. 46. & Valer. Maximus lib. 7 cap. 1. *Aglaï Aream* nominatur Juven. Scholiaſtæ Veteri ad Sat. 14. v. 120. Simile quid de Veronenſi Sene Claudianus prædicat Epigr. 2.

AGMEN, inis; ein Hauffen/ Heer. Servius in Æneid. 1. v. 186, *AGMEN proprie dicitur ordinata multitudo, ut eſt ambulantis exercitus: neque enim in uno loco ſtans agmen vocamus.* Et rurſus: *AGMEN eſt proprie exercitus ambulans: quicquid fuerit aliud, abuſivè dicitur.* Sane *Agmen* eſt quaſi *agimen*: quod agitur ſive ducitur. Quare de ſtante aut conſedente exercitu hæc vox proprie uſurpari haud poteſt. Vet. Gloſſ. *Agmen*, στίφος. Cæſar lib. 1. de B. C. c. 24, *Nonnulla cohortes in agmen Cæſaris, alia in equites incidunt.* Qui locus ſuadet vocem *agminis* de pedite maxime dici. Virg. lib. 9. Æn. v. 47. *Turnus, ut antevolans tardum præceſſerat agmen.* Ubi Servius: *Tardum agmen*, inquit, *peditum dixit: qui equitum comparatione tardi ſunt.* ¶ 2. Sed ipſe actus etiam ſeu ductus exercitus aliquando, *agmen*, vocatur. Zug-Ordnung/ March. Suet. Cæſare cap. 57, *In agmine nonnunquam equo, ſæpius pedibus anteibat.* Salluſtius de Metello in Jugurtha cap. 45 *ne miles gregarius in caſtris, neve in agmine ſervum aut jumentum haberet.* Et ita quoque Tacitus Agric. cap. 20. Sed *Agmen quadratum*, quod diſpoſitum in formam aciei. Curt. 5. c. 1, 19, *Quadrato agmine, velut in aciem irent, ingredi ſuos jubet.* Livius 2. cap. 6, *Valerius quadrato agmine peditem ducit.* ¶ 3. A militia ad alia, & multa transfertur: ut, *agmen aquarum* Virg. Georg. 1. v. 322. & *agmen aligerum*, id eſt, aves, Æn. 12. v. 249, pro multitudine, ein Hauffen. Sic Livius lib. 2. cap. 40 *nunciatum eſt adeſſe ingens mulierum agmen.* Plinius lib. 3 epiſt. 9 *numeroſum agmen reorum.* De amicis Ovidius Triſt. 1. eleg. 4. v. 30

Agminibus comitum qui modo cinctus erat.

¶ 4. Quemadmodum autem *agmen* & motum ſeu inceſſum ipſum exercitus aliquando denotat; ita ſimiliter ad alia quoque hæc vox transfertur; ut ad decurſum actumque fluminis. Virgilius lib. 2. Æneid. 782

— — ubi Lydius arva
Inter opima virum leni fluit agmine Tybris:

Leni impetu, interpretatur Servius, vel *fluore*. Item ad ſerpentum tortus, ſive volumina; Idem Virgilius de jam deficiente hujusmodi beſtiâ lib. 3. Georg. v. 423:

Cum medii nexus extremaque agmina cauda
Solvuntur, tardosque trahit ſinus ultimus orbes.

¶ Agminalis, qui agmen ſequitur, ut, *agminales equi*, qui agmen exercitus ſequuntur, ad convehenda impedimenta. Lege 18. Dig. de muner. & hon. §. 21. & lege 6. Cod. Theod. de Curſ. publ.

¶ Agminatim, Troppenweiß. Solinus c. 38 de elephantis Mauritaniæ: *oberrant agminatim.* Apulejus lib. 4. Mileſ. p. 146 *poculis agminatim ingeſtis.* Vide *Aggeratim.*

AGNON, ſcriptor quidam, Quintiliano lib. 2. cap. 18. (al. 17.) ubi diſputat Rhetoricam eſſe artem, nominatus, qui calamum adverſus hanc diſciplinam ſtrinxerat: *Agnon quidem detexit ſibi in ſcriptione ipsâ fidem, quâ Rhetoricæ accuſationem profeſſus eſt.* ¶ Citat Agnonem quendam etiam Plutarchus, de ſolert. animal. f. 908. de elephante in Syria, qui magiſtri ſui fraudem, à quo dimidium hordei demenſum quotidie ipſi detractum fuerat, ingenioſe prodidit. Tacet hunc ſcriptorem in Hiſtoricis ſuis Voſſius. Itaque Paralipomenis eum Hiſtoricorum inſerit Bernhardus à Mallincrot. pag. 3.

AGNVS, & AGNA, ἀμνὸς ein Lamb/ Columella lib. 7 cap. 3, *E ſepto emittendi agni, ut condiſcant foris paſci.* Ovid. lib. 1. Triſt. el. 1. v. 77

Non procul à ſtabulis audet diſcedere, ſi qua
Excuſſa eſt avidi dentibus agna lupi.

Lupo agnum eripere, poſtulare, proverbiale apud Plaut. in Pœnulo eſt, de conatu irrito. Sic enim ipſe interpretatur act. 3. ſc. 5. v. 31 *Lupo agnum eripere poſtulant: nugas agunt.* Varroni *Agni ſubrumi* ſunt lactentes, lib. 2. cap. 1. de R. R. Säuglinge: *ruma* enim mammam ſignificat. Eſt apud eundem *depellere agnos à matribus*, lib. 2. de re ruſt. c. 2. abſetzen/ quod Virgil. dixit *à lacte depellere*, eclog. 7, v. 15

Depulſos à lacte domi quæ clauderet agnos.

¶ Agniculus, diminutivum. ein Lämmgen. Arnobius lib. 7. p. 217 *Centum cædat boves, totidemque cum agniculo ſuis matres.*

¶ Agnellus, idem, apud Plautum Aſinar. a. 3 ſc. 3. v. 77.

¶ Agninus, von einem Lamb. ut, *agnina pelle*, Lambfell. *Agnina caro*, Lambfleiſch. *Coagulum agninum*, Plin. 30. cap. 13. *Agninis lactibus canem alligare*, eſt geminam eadem re vel officio facere jacturam, Plaut. in Pſeud. act. 1. ſc. 3. v. 85.

AGO verbum, ex Ἄγω Græcorum, varia ſignificat, ſed primariò A proprieque, impellere, ante ſe pellere eſt; quemadmodum *turbinem agere* Tibullus dixit lib. 1. eleg. 5. Sic *agi animus* dicitur, cùm turbatur & inquietatur. Nepos Attico cap. 9, *Naturalis bonitas, quæ nullis caſibus neque agitur neque minuitur:* ¶ Maximè verò & quaſi proprie de pecoribus armentisque dicitur, Treiben: unde & *Agaſo* eſt, & baculus paſtoralis, *Agolum* appellatum, ut ex Feſto infra docebimus. Virg. Ecl. 1.

— — — — — en ipſe capellas
Protenus æger ago: hanc etiam vix Tityre duco!

Ago, inquit Servius, *proprie: nam* agi *dicuntur pecora.* Ecloga 9 idem:

Tityre dum redeo, brevis eſt via, paſce capellas,
Et potum paſtas age, Tityre, & inter agendum
Occurſare capro (cornu ferit ille) cavето.

Ergo paſtorum primò *agere* eſt, perinde ac *cogere*, de quo infra. ¶ 2. Aurigarum, qui jumenta ante ſe agunt gubernantque. Horatius lib. 1. Epiſt. 18. v. 36 *Aut olitoris ages mercede caballum.* Livius lib. 1. cap. 48, *Inhibuit frenos &c, qui jumenta agebat.* Qui jumenta agit, auriga ipſe eſt, etiam apud Curtium lib. 5. cap. 12 extremo, quem idem ſimpliciter *Agentem* dixit lib. 3. cap. ult. *Vehicula agentibus ſuis deſtituta.* Ita enim legendum eſt, quemadmodùm emendavit Janus Rutgerſ. lib. 3. Var. Lect. c. 4. Sic *agere currus* Ovidius dixit Metam. 2. v. 62. ¶ 3. Porrò ſicut a curribus & re equeſtri multa alia ad rem nauticam transferuntur aliàs, ita in hoc verbo factum eſt. Horat. lib. 2. Ep. 1. ad Auguſtum v. 114 *Navem agere ignarus navis timet*, Der nicht ein Schiffer iſt/ der unternimmet ſich nicht ein Schiff zu regieren. ¶ 4. Uſurpatur & in bellis ac venationibus, cum inſtamus hoſtibus aut feris: denique in quovis tumultu. verfolgen/ nachjagen. Virgil. lib. 5. Æn. v. 265. *Demoleus curſu palantes Troas agebat.* Idem lib. 8. v. 479 de canibus: *Ut cervum ardentes agerent.* Terentius Adelph. a. 3. ſc. 2. v. 21 *Cæteros ruerem, agerem, caperem, tunderem, & proſternerem.* Ubi Donatus, *perſequerer, premerem*, interpretatur. *Agere ac vertere cuncta*, Tacitus dixit lib. 1. Hiſt. c. 2. Alles ausjagen und umkehren. Sic *prædas agere*, plündern/ Beute machen/ Plautus a. 4. ſc. 2. v. 3, & Livius lib. 1. cap. 5 dixerunt. ¶ 5. De quibusvis aliis uſurpatur, qui quid ante ſe pellunt. Nepos Datame c. 3, *Vinctum ante ſe Thyum agebat, ut ſi feram beſtiam duceret.* Trieb ihn vor ſich her. Tacitus de Germania cap. 19 de adulterarum pœnis narrans: *Acciſis crinibus nudatam coràm propinquis expellit domo maritus, at per omnem vicum verbere agit.* *Spumas agere*, Cicer. in Verr. 6. cap. 66. *ſcintillas agere* Lucret. 2. v. 674. utrumque eſt emittere, & quaſi foras propellere. ¶ 6. Neque alios tantum *agere* dicimur; ſed & nosmet ipſos, quando videlicet ex loco in locum movendo concedimus. Plautus Moſtell. a. 1. ſc. 4. verſ. 28. *Unde agis te?* Wo kömmſt du her? Item a. 3. ſc. 1. verſ. 35. *Quo tu te agis?* Wo gedenckeſt du hin? Terent. Andr. a. 4. ſc. 2. verſ. 25. *Quo hinc te agis?* Virgil. lib. 8. Æn. 465. *Nec minus Æneas ſe matutinus agebat.* Matutinus ſe agebat, pro *mane ſe agebat*; hoc eſt, incedebat egreſſurus. ¶ 7. Ac iſta vis nos incitandi impellendique cum ipſam vitam conſtituat (hac enim defecti morimur) idcirco *Agere* pro eſſe, vivere, uſurpatur. Tacitus Ann. 3. c. 19, *non modo apud illos homines, qui tum agebant, ætatis rumoribus vario rumore jactatus.* Sic eidem extremo lib. 15 *deſinere inter homines agere*, eſt mori. Virg. lib. 5. Æn. v. 51 *Getulis agerem ſi Syrtibus exul*, id eſt, eſſem, ut Servius interpretatur. *Peregre agere ſtudiorum cauſſa*, Studirens halben ſich in der Frembde auffhalten/ dixit Ulpianus Lege Quæ Pater filio, (lege L. Dig. famil. herciſc.) Sic *in malo agere*, in Unglück ſchweben/ Quintil. procem. lib. 6 dixit. Paullinus de Obitu Celſi ipſo princ.

Ante puer patribus claris & nomine avito
Celſus erat, ſed nunc Celſus agit merito.

Id eſt, nunc merito Celſus eſt & audit, quia in cœlum translatus. Sic eodem carm. v. 57 de Chriſto:

Factus enim ſervi forma eſt, qui ſummus agebat.

i. e. qui ſupra omnes erat, univerſi dominus & moderator. Uſitatoria illa ſunt: *vitam agere, ætatem agere*, pro vivere, leben/ das Leben zubringen. v. g. Livius lib. 7. cap. 39 *Ruri agere vitam, procul ambitione ac foro, conſtituit.* Cicero 2 de Legib. cap. 1. *hic fere* [in villa] *ætatem egit in literis.* Sed *agere animam* eſt in letzten Zügen liegen. Senec. Epiſt. 101, *Eſt tanti habere animam, ut agam.* Quem ad locum Lipſius: non alio fine vivere, quàm ut moriens vivam: habeam animam, ut ſemper emittam. ¶ 8. Porrò cùm nihil fieri ſine motu poſſit: primo animi, cum cogitamus deliberamusque rem; deinde vocis & oris, cum cogitata enunciamus; demum & corporis, cum elaboramus atque efficimus, quæ apud animum commenti ſumus: idcircò & *agere* eſt, quod Græci πράττειν dicunt, Thun/ Verrichten. Quæ vulgatiſſima verbi notio eſt, atque tam latè patet, quàm ipſa negotia hominum operaque diverſa. Sic dicimus *agere ſecum aliquid*; procogitare ac deliberare: auff etwas ſinnen/ einer Sache nachdencken/ quod ad animum pertinet: *agere gratias*, einem Danck ſagen/ quod in dicto conſiſtit: *agere fabulam*, eine Comœdie ſpielen: *judicium, conventum agere*, Gericht/

agina a cane in vitis ch. Nachgelaſſ. d. Stoschen p. 791.

Gericht / Verſamlung anſtellen und halten / quod in ipſo facto poſitum eſt. Columella lib. 11. c. 1. ſub f. *Verum eſt M. Catonis oraculum: nihil agendo homines male agere diſcunt.* Plato Epiſt. ad Archytam Tarentinum, ἡδὺ ἐστι τῷ βίῳ, τὰ τὰ αὐτοῦ πράττειν: *Jucundiſſimum vitæ genus eſt, ſua agere. Acti labores, jucundi:* Cicero de finibus lib. 2. c. 32, nach gethaner Arbeit iſt gut feyern. *Actum agere;* eſt fruſtra laborare, apud Terent. (Quære infrà poſt ACTVM EST.) Quanquam autem infinitum ſit monere omnia, in quibus verbum hoc locum habet, præcipuos tamen & obſervandos maxime, nec planè vulgares ejus uſus oſtendemus.

¶ Ac primò igitur locum habebat in ſacris. *Agere* enim (unde & AGONALIA appellata volunt, dicebantur, qui mactabant hoſtiam, ſeu jugulabant: non quòd antiquis ἄγειν fuerit *mactare*, (ut ſentit Laurenbergius Antiquar. voce Agonalia, p. 18.) ſed quia latiſſime patet agendi vocabulum generale. Popæ enim ſeu Victimarii, ſive Miniſtri, non niſi juſſi feriebant victimas. Itaque cum jam accincti quærerent, utrumne *agere* deberent *partes*, & ſuo defungi munere, AGON? dicebant, ex quo dicti & factum nomen. Ovidius 1. Faſtorum v. 317

Quatuor adde dies dictis ex ordine Nonis,
Janus AGONALI luce piandus erit.
Nominis eſſe poteſt ſuccinctus cauſſa miniſter,
Hoſtia cœlitibus quo feriente cadit.
Qui calido ſtrictos tincturus ſanguine cultros,
Semper AGATNE rogat, nec niſi juſſus AGIT.

Vide & Varron. lib. 5. de Ling. Lat. & è recentioribus Politianum c. 60. Miſcell. Alex. Neapol. 4. gen. dier. 17. p. 225. Briſſon. 1. form. p. 12. Roſin. 4. antiq. 10. Porro cum Magiſtratus rem divinam faceret præſente populo, præco admoniturus, ut adverterent mentes ac in præſentem rem omnes animi cogitationes intenderent, clamabat, HOC AGE. Qua formulâ poſtea ad alias quoque res, quibus attentionem volebant parare, utebantur. cujusmodi exempla plura apud Briſſonium habes lib. 1. Formular. Solen. Pop. Rom. p. 11. 12. Quo loco obſerva, pluralem etiam fuiſſe adhibitum numerum. Terentius Eun. a. 1. ſc. 2. *Hoc agite amabo.* Ubi Donatus: *Pro adverbio*, inquit, *corripientis eſt poſitum, aut certe pro adhortatione audientiæ præbendæ. Sic Plautus: Hoc agite, ſultis, ſpectatores.* De AGE, & AGITE, cum adverbialiter uſurpantur, dictum ſuprà eſt loco peculiari. ¶ 2. AGERE CUM POPULO, eſt rogare aliquid populum quod jubeat aut velit: vide Gell. lib. 13. c. 19. extr. ¶ 3. Juris ac Judiciorum verbum eſt. Nam Agi res dicitur, de qua in foro ac judicio diſceptatur: & alius quidem jus ſuum perſequitur, alius judicat. Hinc AGI dicebantur RES, cum judicia celebrarentur: Wann man Gerichte hielt: qui dies ἀγώριοι dicebantur Græcis, ut eruditiſſ. Caſaubonus ad Theophraſti Characteres obſervat. Plinius Nepos lib. 4. epiſt. 29 *Eja cum proximè res agentur, quoquo modo ad judicandum veni.* Idem lib. 9. Epiſt. 40 *Si agendi neceſſitas inſtat*, ubi agere pro cauſſas agere abſolute ponitur. Hinc illud Horatii lib. 1 epiſt. 18, 84

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Item Terent. Heaut. a. 3. ſc. 1. v. 67, *Non nunc pecunia agitur:* Es iſt itzt nicht ümbs Geld zu thun. Idem Phormione a. 4. ſc. 3, *Non capitis res agitur, ſed pecuniæ:* Es iſt die Sache trifft nicht Leib und Leben / ſondern Geld an. Cicero pro Lege Man. cap. 2, *Genus* belli *eſt ejusmodi, in quo agitur populi Rom. gloria: agitur ſalus ſociorum atque amicorum: aguntur certiſſima populi R. bellicoſa, & maxima.* AGITUR, i. e. diſceptatur, & in contentionem atque diſcrimen adducitur. Quæ omnia à foro translata ſunt: in quo cum quis agit, incertum eſt, utrumne vincat jure, an vincatur. Unde & illa deſperatorum formula: ACTUM EST; ACTA RES eſt, de qua infra. *Agere cauſſam*, Sache führen / Rechten. v. gr. Varrò R. R. lib. 1. cap. 7 extr. *cauſſam cum ageret apud cenſores &c.* Apud Suetonium tamen eſt tractare cauſſam. Neque enim de actore ſive litigante id dicitur; ſed Judice ipſo. Locus eſt Claudio cap. 15, ubi vox iſta notanda. *Agere lege*, vel *legibus:* Terent. Phorm. 5. ſc. 7, 91 *Lege agito ergo*, (qua de formula conſulendus Briſſon. 5. form. p. 387. & 481.) *Agere pro ſuo jure*, Terent. Adelph. a. 1. ſc. 1. v. 26 *Non neceſſe habeo omnia pro meo jure agere.* Sed *agere furti; agere injuriarum*, id eſt, actionem furti ſive injuriæ alicui intendere: einen Diebſtals / oder Injurien wegen belangen / quorum iſtud eſt apud Cicer. 7. epiſt. 22; hoc apud Quintilian. lib. 3 cap. 6 p. 210. ¶ 4. In civilibus negotiis cum uſurpatur, & quibus quisque muneribus præeſt: idem eſt, quod gerere, adminiſtrare, vel & tractare. Ita *Cenſuram agere*, apud Ovidium Faſt. 6. v. 647, eſt exſequi ea, quæ ad Cenſorum partes pertinent: *Rempublicam agere*, id eſt, adminiſtrare: dem Regiment vorſtehen / das Regiment verwalten / Paulus I C. lege Qui mittuntur D. §. 8. & Vopiſcus Probo c. 12. *Fiſcum agere* Sueton. Domitiano cap. 12. *Agere regnum: agere poteſtatem*, pro gerere ſive adminiſtrare, Florus dixit; illud lib. 1. c. 6, alterum c. 7 ejusdem libri: Sic *agere Judicem, Patronum, Medicum*, id eſt, profiteri talem, & judicis, &c. partes fungi. Ein Richter / Advocat / Artzt ſeyn. *Amicum agere* ſimiliter dixit Tacitus lib. 1. Hiſt. cap. 30. Neque enim poteſt quisquam officium ſuum, niſi agendo, præſtare. Eſt etiam, cùm pro accuſativo ablativus ponitur cum præpoſitione *Pro.* Ita Suetonius Claudio cap. 25 *pro equite ſe agere* dixit. *Agere principem* eodem lib. cap. 29. Sic *agere fabulam*, eſt repræſentare & exhibere negotium fictum: & in ipſa fabula, *partes agere*, eine Perſon vertreten. Seneca Ep. 77. extr. *Quomodo fabula, ſic & vita, non quamdiu, ſed quam bene ſit acta, refert.* ¶ *Id agi, ut* &c. elegans formula, qua ſtudium, conſilium & conatus ſignificatur, præſertim clandeſtinus. Cicero Catil. 4. cap. 6, *qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in veſtigiis hujus urbis collocarent.* Nepos Themiſtocle cap. 5, *certiorem eum fecit, id agi, ut pons, quem ille in Helleſponto fecerat, diſſolveretur.* man gehe damit üm / ſey vorhabens ꝛc. ¶ *Agere cum aliquo*, aut *inter ſe*, eſt colloqui: vel etiam tractare ſuper re, atque tranſigere, Handeln. Ulpianus L. 1. §. Conventionis 3. Dig. de Pactis: *Conventionis verbum generale eſt, ad omnia pertinens de quibus negotii contrahendi tranſigendique cauſſa conſentiunt, qui inter ſe agunt.* Plautus Aſinar. 1. ſc. 3. v. 19 *Dedi, quod mecum egiſti.* Hinc *bene, male cum aliquo agere*, wohl / übel mit einem handeln und umbgehen. Hinc & in contractuum aut iſtiusmodi conſtitutionum privatarum tabulis ſubſcribi ſolebat, ACTUM EST: quæ forma & hodieque durat; exempla infra adducemus.

¶ *Agentes in rebus*, quorum in Codice ſæpius & alibi etiam mentio fit, officii erat genus ſub imperatoribus, qui mittebantur per provincias, ut curſui publico & vehiculariæ rei, importandisque frumentis, quæ vel ex Canone, vel indictione præſtabantur, præeſſent: rimatique ſecreta domorum, & ſpeculantes omnia ad Principes, quæ reperiant, referrent: *frumentarii* dicti ante. Vide duos maximos viros, Caſaubonum inquam atque Salmaſium ad Spartiani Hadrianum, itemque Turnebum lib. 13 Adverſ. cap. 10. Cujacium ad Tit. Cod. *de agentibus* in rebus: & Pancirollum in Notit. Imper. Orient. c. 64, & e veteribus Hieronymum in Obadiam verſ. 18, qui *eos*, ait, *quos nunc agentes in rebus vel veredarios appellant; veteres frumentarios nominabant.* Hoſce *Curioſos* appellat Lex Cod. 13. de curſu publ. de quo infra ſuo loco. Auguſtin. 8. Confeſſ. 6, *Erat autem ex eis, quos dicunt Agentes in rebus.* Sic & lib. 9. c. 8. Uſus eorum & in exſequendis reſcriptis imperatoriis. vid. B. Ambroſ. de off. lib. 2. c. 29. ſub fin. ¶ *Agere* & abſolute Agrimenſores ſive Gromatici dicuntur; qui exinde AGENTES appellati. Vetus Fragmentum de Limitibus in Collectaneis Rigaltii p. 340 *Si fuerit ergo vallus, qua conſpectum agentis exſuperet.* Hygenus de conſtituendis limitibus apud eundem p. 188 *Plurimum Agentibus præſtat acti limitis perpetua rectura.* Sane *limitem agere*, *menſuram agere*, apud illos ſcriptores ſæpius legas. Ovidius lib. 3 de arte amandi v. 557

Nec ſtabiles animos annis viridemque juventam
Ut capias, idem limes agendus erit.

Tacitus de Germ. c. 29. extr. *Mox limite acto promotique præſidiis.*

¶ Actor, πράκτωρ: qui agit ſive adminiſtrat rem aliquam. der eine Sache treibt / vollbringet. Cicero pro Sextio c. 28, *Dux & auctor & actor illarum rerum fuit.* Nepos in vita Attici cap. 3, *Hunc in omni procuratione Reipubl. auctorem actoremque habebant.* AUCTOR; qui ſuadet præcipitve rem, & rationem gerendi monſtrat: ACTOR, qui adminiſtrat ac curat. Quam ob cauſſam & Columella villicum, *actorem* videtur vocaſſe lib. 1. c. 7, & lib. 12 cap. 3, quòd is rem domini ſcilicet in villa agat ac curet. Scævola tamen in Lege Seiæ ex parte, 20 §. prædia 3. D. de fundo inſtructo ACTOREM à villicis ſeparat, quem & Pignorius ſequitur eruditiſſimo Commentario de Servis p. 270. quod Columella ipſemet quoque, ſi attente inſpiciamus, facit. Fuêre & in urbanâ familiâ ſervi hoc nomine, de quibus idem Pignorius p. 154. itemque Lipſius ad 2. Annal. Taciti c. 30, ubi & docet quis *Publicus Actor* apud Plinium in Epiſt. 19 lib. 3. Vide & Torrent. ad Sueton. Domit. cap. 11. ¶ Eſt & *Actor cauſſarum* διπόλογος, qui cauſſam agit, orator nempe. Advocat / Wortſprecher. Horat. de Arte v. 369 *Conſultus juris, & actor cauſſarum mediocris.* Cic. de Cl. Orat. cap. 89, *Moloni Rhodio Romæ dedimus operam, & actori ſummo cauſſarum, & magiſtro.* ¶ Itemque fabularum, ὑποκριτής: Cic. ad Quint. Fratr. lib. 1. Ep. 1. *Tanquam poeta boni & actores induſtrii ſolent; ſic tu in extrema parte ac concluſione muneris ac negotii tui diligentiſſimus ſis.*

¶ Actrix, quæ agit, actionem inſtituit. Lege 41 Cod. de Liberali cauſſa: *Jubemus omnes epiſtolas actricis inanes ac vacuas eſſe.* Forenſis vox, ſicut *Actor*, qui cauſſam intendit, accuſat.

¶ ACTUM EST, Formula in deſperata re. Plautus Pſeud. a. 1. ſc. 1. verſ. 63 *Actum hodie eſt de me*, es iſt umb mich geſchehen. Livius lib. 1. c. 47, *Etiam de Servio actum rati.* Sueton. Nerone c. 42, *Veſte diſciſſâ, capite converberato, actum de ſe pronunciavit.* Donatus ad illud Terentii Andr. a. 3. ſc. 1. v. 7, *Actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat*, monet, hoc ſecundùm jus civile dictum eſſe: quo cavetur, ne quis rem actam apud judicem repetat. Paullo clarius eò alluſit idem Comicus Heaut. a. 3.

sc. 3. v. 3. *Acta*, inquit, *est res: periit.* ¶ ACTUM AGERE, unnöthige Händel anfangen / proverbialis sermo est, ex eodem deductus fonte, ut ibidem Donatus observat. Sim. Bosius ad 9. Epist. Cic. ad Att. 18. p. 123. Actum agere, inquit, apud hunc auctorem est ea de re faciendâ cogitare, quam antè factam oportuit, & cujus gerendæ tempus jam præteriit. Idem auctor in Lælio c. 22. extr. *Præposteris enim utimur consiliis, & acta agimus, quod vetamur veteri proverbio.* ¶ ACTVM EST, solet & hodieque subscribi tabulis, quibus, quæ super re aliqua tractata constitutave sunt, comprehenduntur. In Testamento Galli Favonii Jucundi sculpto in Lapide: ACTVM VI. K. QVINTILES SERV. GALBA I. AVRELIO COSS. In alio lapide Barcinonensi: ACTVM P. ROMVLIO CIT. HISPAN. PROC. ET DOMITIANO VESPAS. F. ORBI IMPERANTE.

¶ Acta, orum: πράξεις: Was geschehen und vorgangen. Tacitus de Germania cap. 34 *Sanctius & reverentius visum, de actis Deorum credere quàm scire.* ¶ 2. Tabulæ seu Commentarii Imperatorum, Senatus, populi: quibus perscribebantur quæ singulis diebus acta, gesta, judicata essent: item nativitates, matrimonia, mortes &c. seges atque materia eorum, qui condituri Historias; qui horum ACTORVM non rarò mentionem faciunt. His conficiendis qui erant præpositi AB ACTIS, & ACTVARII appellati. De illis plura Justus Lipsius ad 5 Taciti Annalem. Hanc publicam diligentiam privatim quoque æmulati viri industrii ac frugi habere solebant commentarios, in quibus quicquid per dies singulos dicerent facerentve, annotabant. Quo respicit Seneca in illo lib. 2. de Benef. cap. 9 *Beneficium in acta non mitto.* Suetonius *diurnos commentarios* Aug. cap. 64. *Diurna* Tacitus 13. Ann. c. 33. *Quotidiana* Vopiscus vocat: pura *Acta*, quod hîc subaudiendum est. Vid. Lipsi. Excursu A. ad Tacit. lib. 5. Annal. Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 20. 1. Bœcler. de Actis civitatis.

¶ Actio, opus, studium, ein Fürnehmen / πρᾶξις. Cicer. 1. offic. c. 29, *Pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quæ ab honestis actionibus non sit aliena.* πρᾶτον πράξεις, Græcorum est, atque sic locutus Aristoteles 2. Nic. 1. eâ figurâ quam Rhetores vocant παρηγμένον. Quæ quidem nec Latinis plane insolita est; sed hîc tamen uti eâ Muretus non audet. Cujus ad eum locum (πῶς πρακτέον πράξεις) hæc verba sunt p. 173. *Hoc loco dicere non possumus*, quomodo agendæ sint actiones: *potius*, quomodo suscipiendæ, *aut* quomodo obeundæ. *Lambinus exercendas dixit, quod loquendi genus & barbarum & ineptum puto.* ¶ 2. Est & *Actio Comica, Tragica, Scenica* Cic. in Oratore cap. 25, *Accedit actio non tragica, nec scena; sed modica jactatione corporis, vultu tamen multa conficiens &c.* Ubi oratoriam actionem a scenica & tragica distinguit. ¶ 3. Et *Actio Oratoris* pronunciatio ac gestus, & ipsa adeo administratio caussæ. Sueton. Cal. cap. 53, *Solebat & prosperis Oratorum actionibus rescribere.* ¶ 4. *Actio injuriarum, actio furti*, JCtorum sunt: apud quos vide plures actionum species. *Actionem alicui intendere*, ein Anklag wird einen erheben. Cic. pro Milone cap. 14, *Diem mihi, credo, dixerat, multam irrogarat, actionem perduellionis intenderat.*

¶ Actito, frequent. öffters thun / handeln: sæpe etiam simpliciter *agere.* Cicero de clar. Orat. c. 70; *Poticius municeps noster multas privatas caussas actitavit.*

¶ Activus, a, um, ut *Activa Philosophia* apud Senec. Ep. 95. Sic Quintilianus 3. cap. 5, *activum* opponit *spectativo* sive theoretico. Thätig / im Thun bestehend.

¶ Actus, us, ui: ubi pecus agitur; via enim vehiculorum est, iter hominum. Trifft / Trifftweg. Vocabulum Juris, ut Servius monet. Vide Titul. Digest. & Institutionum de Servitutibus prædiorum rusticorum. ¶ 2. Actus etiam est certum agri spatium seu modus. Fragmentum Gromat. de Mensuris agrorum apud Rigalt. p. 297 ACTVS *minimus est latitudine pedum quatuor, longitudine CXX. Actus quadratus undique finitur pedibus CXX.* Quæ & Fragmentum aliud habet pag. 330. & Varr. lib. 1. de R. R. cap. 1. & Columella lib. 5. cap. 1. ¶ 3. Idem quod actio, πρᾶξις. Lucanus lib. 8. v. 807 *Adde actus tantos monumentaque maxima rerum.* Quintilianus lib. 11. cap. 1. *Etiam in cæteris actibus vitæ non idem in foro, curia, campo, theatro, domi facere convenit.* Ammian. libr. 21. cap. 28 *Ferunt theologi, in lucem editis hominibus cunctis, salvâ firmitate fatali, hujusmodi quadam velut actûs rectura numina* (Genios intelligit) *sociari.* Hieron. apol. adv. Ruffin. (Tom. 3. f. 95.) *Tantam habes curiositatem meorum actuum, ut quid dormiens fecerim, dixerimve discutias.* Hinc illum divinum librum Lucæ, quem *acta Apostolorum* alii, idem Hieronymus, Salvianus, Sulpicius, alii, *Actus Apostolorum* appellitant. ¶ 4. Interdum πραγματεία est, quemadmodum Glos. Vet. interpretatur, id est, negotii gestio, sive administratio. Ampt / Verrichtung. Plin. 10. Epist. 37 *Quum ad pristinum actum reversus fuerit.* Actum vocat, quod modò munus dixerat. Atque vox hæc vel ipsum Actoris munus sive administrationem censûs ac rationum domini significat. Scævola L. Thais 41. 5. Ab heredibus, 13. D. de fideicom. libert. *Cum filius meus XVI annos implêverit, Stichum rationibus redditis manumittat. Quæro an eundem servum testator in diem usque pubertatis filii sui actum agere voluerit; &c.* Et Ulpianus L. Notionem, 99. §. Instrumentorum, 2. de V. S. *Quæ proprie sint instrumenta propter quæ dilatio danda sit inde dignoscemus, si in præsentiam personæ, quæ instruere possit, dilatio petatur, puta, qui actum gessit, licet in servitute; vel qui actor fuit constitutus, &c.* Inde *Removeri ab actu*, Abgesetzt werden. Paulus JCtus Lege 51. Dig. de Solutionib. *Dispensatori, qui ab actu, ignorante debitore, remotus est, recte solvitur.* Tertullianus lib. 4 adversf. Marcion. cap. 47 extr. *Admonens enim nos* (Dominus) *de sæcularibus suffragia nobis prospicere amicitiarum, secundum servi illius exemplum, qui ab actu summotus dominicos debitores deminuit, &c.* Parabolam Villici respicit, de qua Lucas cap. 16. Et ejus itaque administrationem *actum* vocat. Quamquam & de alia quavis usurpari potest. Seneca Ep. 8 *Ubi illa præcepta vestra, quæ jubent in actu mori?* Et de otio Sapientis c. 28 *Certe Stoici vestri dicunt: usque ad ultimum vitæ finem in actu erimus.* Probus Imp. apud Vopiscum in Caro: *Felix esset nostra Resp. si quatus Carus est, aut plerique vestrûm, plures haberem in actibus collocatos.* ¶ 3. Suetonio Claudio c. 15 & c. 22, itemque Nerone cap. 17, & Plinio lib. 9. Ep. 25, *Actus rerum*, sunt judiciarii dies, Gerichts-Tage / sive cum habentur judicia, sive aguntur res: qui Græcis ἀγῶνες: de quibus Casaub. ad Theophrasti Characteres, & Torrentius ad Suet. Aug. c. 92. ¶ 6. Est & impulsio motus: der Trieb. Vet. Gloss. ἴλασις, *Actus*. Lucanus lib. 9. v. 29

— — *tota post Magni funera partes*
Libertatis erant, quæ ne per litora fusas
Colligeret rapido victoria Cæsaris actu,
Corcyræ secreta petit.

Et iterum eod. libro v. 471.

— — *galeas & scuta virorum*
Pulsaque contorsit violento spiritus actu,
Intentumque tulit magni per inania cœli.

Hinc pro persecutione posuit Prudentius Hymno post cibum v. 77 *Mundi impotentis actu vinctos tegis, & ferum repellis.* ¶ 7. Qui fabularum actus sint, notum est: ad quos eleganter Cicero alludit lib. 5. epist. 12 ad Lucejum: *Fabula rerum eventorumque nostrorum habet varios actus.* Et ad Quintum Fr. lib. 2. epist. 1 in fine: *Hortor, ut tanquam poeta boni & actores industrii solent; sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis, ut hic tertius annus imperii tui, tanquam tertius actus, perfectissimus atque ornatissimus fuisse videatur.* Idem pro Marcello ad Cæsarem cap. 9, *Hæc tibi reliqua pars est: hic restat actus.* Similiter & Varro partes doctrinæ & expositionis de re rustica *Actus* vocavit.

¶ Actualis, ut *Actualium vigor virtutum*; Macrob. 2. Somn. Sc. cap. 17. Würcklich / thätig.

¶ Actuarius, a, um; idem quod agile, sive quod agi impellive potest. Sic *actuaria navigia*, quæ aguntur remis, apud Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 27. Idem & *actuarias naves* dixit lib. 5. cap. 1. de bello Gallico. Livius 25 cap. 30 *In hoc tumultu actuarias naves instruxit.* Cicero *actuarias* absolute vocat ad Att. lib. 5 ep. 9, *Actuarias ad Patras accedere, non satis visum est decorum.* Apud quem &

¶ *Actuariolum*, ὑποζυγίδιον legas, nempe 10. Att. ep. 11. *Quid duro tempore anni actuariolo fore censes?* navigio subaudi, ut, quæ præcedunt verba, ostendunt.

¶ Actuarii, sunt scribæ publici, a conficiendis actis sic appellati; qui & *Censuales*, de quibus Lipsius ad 5 Taciti Annalem. Meminit & Suetonius & partem officii illius attingit Cæsare c. 55. Vide & Legem 5. Cod. de erogat. militaris annonæ: & Eutropium lib. 9 cap. 7; & Aurel. Victor. in Victorino imperatore, sive uno ex XXX tyrannis. Antiquum autem nomen & notionem esse, ex Senecæ epist. 33 manifestum est, ejusque verbis: *Vox actuarii vice fungitur.* ¶ 2. Sed & qui in agendis rebus & administrandis negotiis occupati, *actuarii* dicti sunt. Vet. Gloss. πραγματικός, *Actuarius, efficax, agilis.*

¶ Actuosus, a, um: quod in actu & motu est, & quiescenti nihilque agenti opponitur. Thätig / geschäfftig. Nonius: ACTVS *modò motum corporis significat, ut histrionum & saltatorum, qui etiam ex hoc ipso actuosi dicuntur.* Seneca Epist. 39 *Quemadmodum flamma surgit in vertice, jacere & deprimi non potest, non magis quàm quiescere; ita noster animus in motu est: eò mobilior, & actuosior, quo vehementior fuerit.* Idem de tranquillitate animi cap. 2, & Val. Max. 2. cap. 1. n. 10 & lib. 8. c. 8. n. 1 *actuosam vitam* dixerunt, quæ inter negotia & rerum actus ducitur: *virtutem actuosam* Cicero 1. de Natura Deorum c. 40, quod opere gaudet, & aliena otii est. Atque ita quieti opponit Lactantius lib. 6 cap. 17, *Vita*, inquit, *actuosa est; mors quieta.*

¶ Actuosè, adverbium, thätig / geschäfftig. Cicero lib. 3 de Oratore cap. 26 *Quàm leniter? quam remisse? quam non actuosè?* id est, quam sine vehementiori motu corporis ac gestu. Ergò *non-actuosè*, Ciceroni *sedate* est.

¶ Agilis, e, vide supra suo loco.

¶ Agi-

¶ Agito, frequentativum aliud, easdem ferme, quas ipsum AGO, significationes recipit. ¶ 1. Nam & impellere seu incitare est; ut in Virgilii illo lib. 11. v. 770 — — *Spumantemque agitabat equum*, er dummelte den Gaul. Cic. pro Cluent. cap. 49, *mare ventorum vi agitari atque turbari.* Idem pro Roscio c. 24 *Suaquemque fraus, & suus terror maxime vexat, suum quemque scelus agitat.* id est, infestat & terret. Idem pro Quinctio c. 2, *Æquitas multis injuriis jactata & agitata.* ¶ 2. Vivere, versari. Sallustius Jug. cap. 19 *Super Numidiam Getulos accepimus partim in tugurio, partim inculta vagos agitare.* Tacitus lib. 11. Annal. cap. 21 *Dum in oppido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus secretum agitat, oblata ei species muliebris.* Sic *Ævum agitare*, pro vivere, Virgilius dixit lib. 4. Georg. v. 154. ¶ 3. Cogitare, reputare apud animum; nunc absolutè, nunc cum adjecto. *Agitare secum, agitare animo, cum animo*, Bey sich etwas bedencken/ auff etwas sinnen. Terentius Phorm. a. 4. sc. 3. v. 10 *Ego quoque id agitans mecum sedulo, invenî, opinor, remedium huic rei.* Cicero pro Fontejo cap. 6, *Vos eandem rem animis agitare, & diutius cogitare potestis.* Sallustius 2 de Rep. ord. sub initium: *Itaque mihi multa cum animo agitanti consilium fuit.* Livius 7 cap. 35 *nunc quæ mente agitem, audite.* Nec aliter, quam de cogitatu, capiendæ formulæ *Agitare mœnia novæ urbi, agitare urbi terrarum imperium*, quas apud Florum lib. 1. c. 1, & lib. 2. c. 2 legas. Sic *fugam agitare*, Virgilius dixit lib. 2. Æn. v. 646, ut Servius interpretatur. *De supremis agitare*, mit Sterbens-Gedancken umgehen/ Tacitus lib. 4. Hist. cap. 59. Idem lib. 1. Hist. c. 78 *Creditus etiam est de memoriâ celebrandâ Neronis agitavisse.* ¶ 4. Tractare. Cicero pro Cluentio cap. 2, *Res agitata in concionibus.* Cornel. Celsus Præfat. *Veriqae simile est, & Hippocratem & Erasistratum & quicunque alii non contenti febres & ulcera agitare* (id est de febribus atque ulceribus commentari) *rerum quoque naturam ex parte aliqua scrutati sunt, non ideò quidem medicos fuisse, verùm ideò quoque majores medicos exstitisse.* Tacitus lib. 3. Hist. cap. 1, *Illic agitavere, placeretne obstrui alpes Pannoniæ. Agitare consilia*, rathschlagen/ mit Gedancken umgehen. Livius lib. 28 cap. 10 *ad quæstiones habendas, qui populi defectionis ab Romanis consilia agitassent.* ¶ 5. *Agitare convivium* Terent. Hec. a. 1. sc. 2. v. 18. *dies festos agitare*, Cic. 4. in Verr. de jurisd. Sicil. c. 46. Gastereyen halten/ Fest-Tage begehen. ¶ 6. Est etiam gubernare, moderari, sensu Maroniano, id est, quo 3 Georg. v. 287 poeta dixit *Lanigeros agitare greges.* Est, inquam, sic apud Sallustium Jugurth. cap. 60 *Agitare tela*, quod *temperare* dixit Apulejus. vid. Barth. Advers. lib. 122. c. 3, & ad Stat. Thebaid. lib. 4. pag. 935.

¶ Agitatio, Bewegung. Cic. 2. Divin. c. 61 *Nunquam animus agitatione & motu vacuus esse potest.* Seneca ep. 109 *opus est sapienti agitatione virtutum.*

¶ Agitator, pro gubernatore, sive equorum currumque rectore. Cicero 4 Academ. c. 29 *Ego ut agitator callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo.* Sic apud Virgil. 1. Georg. v. 273 *agitator asselli.* ¶ 2. Pro aurigatore Circensi, Sueton. Calig. cap. 55. vid. infrà *Auriga.*

¶ Agitatrix, eadem, mutato sexu. Apulejus de Dogm. Plat. lib. 1. pag. 6 *Anima agitatrix aliorum, quæ natura sua immota sunt atque pigra.* Arnobius lib 4. pag. 141 *Silvarum agitatrix Diana.*

¶ Agitabilis, e, das sich leichtlich bewegt: ut *aer agitabilis*, apud Ovid. 1. Metam. v. 75.

¶ Inagitabilis. Senec. Q. Nat. lib. 5. c. 5, *An existimas, aërem inertem, inagitabilem vehiculum esse?*

Ab *Ago* & *Agito* Composita.

¶ Abigo, hinweg treiben. *Abigere ab ædibus* Plaut. prologo extr. Amphitr. *Abigam hunc rus* Terent. Adelph. a. 3. sc. 3, 47. *Abigere partum*, eine todte Frucht abtreiben/ Cicer. pro Cluent. cap. 11. *Abigere pecus*, in Pis. c. 34. *Abactus nocta asellus*, Apulej. 8. p. 215.

¶ Abactor & Abigeus, ein Pferde-Dieb/ de quibus vide Digest. lib. 47. Tit. 14. & Lege Aut facta 16. 5. Quantitas 7. Dig. de pœnis. Vet. Gloss. *Abigo, abigeus*: ἀπλάουν, ἀπλάτης. Apulejus sub fin. 7 Metam. *Abactorem indubitatum cruentumque percussorem criminantes.*

¶ Abigator, idem. Vet. Glossæ: Ἀπλάτης, *Abigeus, Abigator, Abactor.* Ita Labbæus edidit: vulgo *Abigeator*, quod etiam in Julii Pauli sententiis lib. 4. tit. 18 secundum quosdam adjicitur; *Qui bovem vel equum errantem abduxerit; furem magis, quam abigeatorem constitui placuit.* Sed hæc verba absunt editione clariss. Leëwii.

¶ Abigeatus, us, ipsum crimen in Digest. lege 2. de Abigeis: & lege 5. de Re milit.

¶ Abiga, herba, vide *Ajuga.*

¶ Abactus, us, expulsio, vel abductio. Plinius Paneg. c. 20, *quum abactûs hostium exerceret.*

¶ Ādigo, impello, concito, mit Gewalt zu etwas treiben. Terent. a. 1. sc. 2. v. 31, *Tu homo adigis me ad insaniam*, du macheſt mich toll. Idem in Eun. a. 2. sc. 1. v. 13 *Noctu te adigent horsum insomnia*, des Nachts wirſtu nicht ſchlaffen können/ daſſelbige wird dich bald wieder anher treiben. Sic *adigere verberibus ad laborem*, einen mit Schlägen zur Arbeit treiben. *Adigere sacramento, jurejurando*, vel *ad jusjurandum*, vel *jusjurandum*, mit einem Eyde/ oder auf einen Eyd zwingen/ qua ultima forma, quæ elliptica est, delectantur Cæsar atque Livius. Ille enim lib. 1. B. Civil. cap. 76, *Ipse*, inquit, *idem jusjurandum adigit Afranium*: & lib. 2 cap. 18, *Provinciam omnem in sua & Pompeji verba jusjurandum adigebat.* Livius lib. 43 cap. 15, *Censores, cujus nondum justa missio visa esset, ita jusjurandum adigebant &c.* in quibus singulis *Ad* subaudiendum est. Sed hæc metaphoricè. Proprie autem Plinius 16 cap. 10. extremo: *in ipsam arborem clavus æreus adigatur*, einen Nagel einſchlagen. Et *telum in pectus adigere* Ovid. Metam. 5. v. 70. Sed *Adigere arbitrum*, est agere quasi ad arbitrum, hoc est, ad eum adducere, qui litem ex æquo, & bono dirimat; vel *Adigere arbitrum* est adhibere arbitrum, sive adducere ad dirimendam litem, quæ intervenit. Vid. Cicero cum alibi, tum Topicorum cap. 10. Seneca Epist. 65 *Eam partem ad te perferam, quæ in lite est: te arbitrum adegimus.* Ubi non audiendos putaverim, qui mutant.

¶ Adactio, actus adigendi. Livius lib. 22, c. 38 *adactio jurisjurandi.*

¶ Transādigo, decompositum, idem. Virgil. lib. 12. v. 508

— — — *crudum*
Transadigit costas & crates pectoris ensem.

¶ Anteactus: ut, *vita anteacta*, das vergangene oder verlauffene Leben/ Cicero pro Marcello cap. 1.

¶ Ambigo, vide infrà suo loco.

¶ Circumăgo, circumagere, idem quod circumducere, herum drehen/ treiben/ oder lencken. ut *Annus circumagit se in ipso conatu*, Liv. 9. c. 18. *Annus circumactus est*, 6. cap. 37. & Participio, *anno circumacto*, apud eund. Liv. 6. c. 1. *circumacto tempore* 27. c. 36. *Circumagere frenum equi*, idem lib. 1. cap. 24 dixit. ¶ 2. *Circumagere* pro coercere sive compescere eleganti translatione usi auctores. Seneca controvers. 2, *Ad hæc nova & diversa imperia subitò me circumagi posse putas.* Suetonius Cæsare cap. 70 *Decumanos autem Roma cum ingentibus minis summoque etiam Urbis periculo, missionem & præmia flagitantes, una voce, qua QVIRITES eos pro militibus appellarat, tam facile circumegit & flexit, ut ti militet esse, confestim respondarint.* ¶ 3. Seneca Epist. 8, *Philosophiæ servias oportet, ut tibi contingat vera libertas. Non differtur in diem, qui se illi subjecit ac tradidit. Statim circumagitur.* id est, manumittitur atque in libertatem vindicatur. Antecedens pro consequente. Nam qui manumittendus erat, is prendebatur dextrâ à domino, inque orbem circumagebatur, deinde liber erat. Quod *vertiginem* Persius vocat Sat. 5. v. 76. Ubi vide Vet. Scholiasten.

¶ Circumactus, nomen, ut, *Circumactus rotarum*, apud Plin. 28. cap. 9. Et lib. 8. cap. 31, *collum flecti, nisi circumactu totius corporis, nequit.* Apulejus 2. Florid. pag. 348 *fulgoris circumactu.*

¶ Circumactio, idem. Gellius lib. 17 cap. 20, *Enthymema brevibus & rotundis numeris cum quadam æquabili circumactione devinctum.*

¶ Cōgo, compello, συνάγω, ich treibe zuſammen. Virgilius Ecloga 3 *Cogite oves pueri.* Et iterum Ecl. 6. extr. *Cogere donec oves stabulis numerumque referre jussit.* Terent. in Heaut. 1. sc. 1. v. 94 *Quasi ad talenta quindecim coegi.* Cicero Verr. 5. cap. 75, *Cogere pecuniam à civitatibus*, Geld aufbringen. *Cogere agmen*, einen Hauffen Volcks zuſammen bringen/ Idem ad Att. lib. 15. epist. 13. *Cogere copias in unum locum*, Cæs. lib. 6. cap. 9, quod Cicero lib. 15 epist. 4 ad Catonem ita effert: *coacto in unum loco tum exercitu &c.* Eodem modo Virgilius lib. 8. v. 7, *undique cogunt auxilia*, Hülffs-Völcker auftreiben. *Cogere senatum*, Cicer. Fam. lib. 5. ep. 2, den Rath zuſammen fordern. Idem de Finib lib. 3 cap. 2 *Cato in ipsâ curiâ solebat legere, dum senatus cogeretur.* Sed *Cogere in ordinem*, Livius lib. 43. c. 16, & Plin. lib. 1. epist. 23, i. e. eò redigere, ut officium faciat, & velut in ordine suo se contineat. Einem den Kopff zu rechte ſetzen/ zu baaren bringen. ¶ 2. ἀναγκάζω, βιάζομαι significat: einen zwingen und nöthigen. Virgilius 3. Æn. v. 56

— — *quid non mortalia pectora cogis*
Auri sacra fames?

Sic *coactis lacrymis*, pro arte expressis, idem dixit Æneid. 2. v. 196, ut Servius legit: alii, *lacrymisque coactis.* Cicero de offic. 3. cap. 13 *Num te emere coëgit, qui ne hortatus quidem est?* Vide de usu hujus verbi & Græci ἀναγκάζειν Grotium ad Lucam cap. 14. vers. 23. ¶ 3. Est & differentium verbum & aliquid ex propositis rationibus concludentium. Cicero lib. 3 de nat. Deorum cap. 13, *Innumerabilia sunt, ex quibus effici cogique possit, nihil esse, quod sensum habeat, quin id intereat.* ¶ 4. Est & πήγνυμι, seu quod liquidius, spissum facere, solidare. Virgil. 4. Georg. v. 35.

— — *nam frigore mella*
Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.

Plin. lib. 11. cap. 32, *Insecta & aliter nascuntur, atque inprimis*

ex rore. Insidet hic (ros puta) *raphani folio, primo vere: & spissatus, sole in magnitudinem mili cogitur.* Et *Cogere lac*, id est, ut coeat facere, sive redigere ad crassitudinem, idem dixit lib. 23. cap. 7. Ac inde etiam

¶ *Coagulum* est, quod id ipsum praestat, ut lac densetur: de quo infrà suâ literâ. Plinius iterum lib. 11. c. 41, *Coagulum hinnulei, leporis, hædi laudatum.*

¶ Coacte, adverb. ex participio, quod & adjectivi nominis naturam induit, gezwungen / gezwungener Weise. Tertullianus de Baptismo cap. 12, *Alii plane satis coacte injiciunt, tunc &c.* id est, dicunt, objiciunt coacte. Comp. *Coactiùs.* Gellius lib. 10. cap. 11, *tum significandum est, coactiùs quid & festinatius factum.* Et rursus Tertull. de Anima cap. 42, *Multo coactiùs Seneca, Post mortem, ait, omnia finiuntur, etiam ipsa.*

¶ Coactio, verbale; notat & munus cogendi pecunias, unde *Coactiones facitare*, apud Suet. Vesp. c. 1.

¶ Coactus, ûs, m. Cæs. V. Bell. Gall. cap. 27 *neque voluntate sua, sed coactu civitatis.*

¶ Coactor; Cato de re rustica cap. 150, *Menses X ab coactore releget porcos sectarios.* Ubi *Coactor* est, qui pecus compellit. Sic *Coactores agminis* legas apud Tacitum lib. 2. Hist. cap. 68.

¶ 2. Qui cogit, & rei cujusdam nobis necessitatem imponit. Seneca Epist 53 *Quibus non duce tantum opus est, sed adjutore, atque, ut ita dicam, coactore.* Sed cùm *ut ita dicam*, ait, non admodum invulgatam hanc vocis notionem significat. ¶ 3. Coactores dicebantur publicanorum & argentariorum ministri, quibus ad exigendas pecunias utebantur. Et istius modi *argentarius coactor* Horatii Flacci pater fuit, ut ipse auctor est lib. 1. Serm. Sat. 6, v. 86, ubi vide Interpretes; itemque Torrentium ad Suetonii Vespasianum cap. 1. nec non Alciatum lib. 1. Parerg. cap. 24, qui tamen non optimè *Argentarium & Coactorem* sejungit.

¶ Coactura, fœm. Zwingung / Auspressung. Columella lib. 12 cap. 50. de oleo exprimendo: *seorsum reponatur uniuscujusque diei coactum.* Wie viel iedweden Tag ausgepresset wird.

¶ Coacticius, idem quod coactus. Beda lib. 1. Hist. Angl. c. 26 *Servitium Christi voluntarium, non coacticium debet esse.*

¶ Coactile, coactilia; tegumenti genus ex lanis pilisve paullo densiùs strictiusque compacti, sive coacti: Filtz / Mantel / Kotte. Vet. Gloss. πλωτὸν *Coactile.* Mentio *Coactilium* in lege 25. § 1. D. *de auro & arg. leg.* Cæsar lib. 3. de Bello Civili c. 44 *Subcoacta* appellat. Ubi tamen Cujacius *Coacta* potiùs legendum putavit: quod non modò in eruditissimis Semestribus probavit Faber; sed Scaliger etiam in ipsum textum recepit. Cujacii emendatio est lib. 5. Observat. cap. 11. De *Coactilibus* vide & Lipsium lib. 4 de militia, Dialogo 6.

¶ *Coactiliarius*; qui conficit ejusmodi tegumenta, quo ex genere & pilei sunt. Vet. Gloss. *Coactiliarius* πλωτοποιός. Lapis Vetus: M. L. LARISCVS LANARIVS COACTILIARIVS.

¶ Coacto, are, frequentativum, Lucretius lib. 6. vers. 1120

Quà graditur conturbat, & immutare coactat.

¶ Vulgo ex Cic. lib. 2 de Nat. Deor. cap. 55 adferunt *coagitatione pulmonum*; sed Victorius & Gruterus, fidem MSStorum secuti, legunt *contagione.*

¶ Incoactus, ungenöthiget. ut, *Voluntas incoacta*, Val. Max. 4. cap. 7. pr. *Omne honestum, injussum incoactumque est*, Senec. epist. 66.

¶ Exigo, ēgi, actum, igĕre, expellere, ἐξάγειν: austreiben. sic, *sues pastum exigere*, Varro dixit lib. de re rust. lib. 2 cap. 4. Item vertreiben / verjagen. Livius lib. 1 extremo de pulsis exactisque Tarquiniis; *Exactis deinde liberis Regis.* Sic Cicero lib. 1. de Orat. c. 9, & Pomponius JC. L. 2. § 3 D. de Orig. Juris, *Exactos reges*, de iisdem dixerunt. Horatius lib. 4. od. ult.

— — — non furor
Civilis aut vis exiget otium:

Id est depellet, avertet, exturbabit, quanquam alii *eximet* legunt. *Exigere fabulas*, Terentius in Prol. Andriæ & Hecyræ dixit: quod repudiare & non admittere est. ¶ 2. Perficere, absolvere, ad finem adducere. *Exigere aetatem*, Terent. Hecyr. Prol. Sein Leben zu Ende bringen. Hinc *exacta aetas*, senectus est Ciceroni Orat. pro Dejotaro cap. 10, *Ea tamen*, inquit, *illum cuncta, jam aetate exactâ, defecerant.* Ovid. lib. 3. Trist. Eleg. 4

Vive sine invidia mollesque inglorius annos
Exige, amicitias & tibi junge pares.

Horatius in lib. extr. 3. Carm. *Exegi monumentum ære perennius.* Quod imitatus Ovidius Metamorphosi extremâ, dixit: *Jamque opus exegi &c.* ¶ 3. Significat & flagitare: fordern / einmahnen / ut *Exigere pecuniam, mercedem, operam.* Plautus Asinar. a. 2. sc. 2. v. 33 *Prius quæ credidi, vix anno post exegi.* Was ich zuvor ihme geborget / habe ich kaum ein Jahr hernach eingemahnet. *Precario exigere*, Suet. Claud. cap. 12. ¶ 4. Virgilii verba sunt lib. 10. Æn. v. 815

— — Validum namque exigit ensem
Per medium Æneas juvenem, totumque recondit.

Quod idem est, ac si dixisset, *transadigit*, quo alibi usus. *Exigit*, inquit Servius, *est agit per corpus.* Er jagt ihm die Klinge durch den Leib. Seneca Medea v. 1006. Lucanus lib. 4. v. 565, A itemque Florus lib. 4. cap. 2 similiter usi hoc verbo. In quibus exemplis τὸ *Ex* ἀύξητικὸν est, & auget, quemadmodum & *De*, in *decerto, depratior, deservio, &c.* e in *Egelidus.* Itaque *Exigo*, est valde ago, adigo. ¶ 5. Usus & hujus verbi tum alibi, tum in pensationibus & æstimationibus, de quo vide infra in *Exactor & Exagium.*

¶ Exactus, id est, expulsus: ut *Exacti Reges*, verjagte / vertriebene Könige / Cicero 1. de orat. cap. 9. ¶ 2. *Exactus*, id est, finitus, prope finem adductus, ut *exacta aetas.* Cicer. 1. Tusc. cap. 39. *exacta aetate moriuntur.* de quo supra dictum est. Sic *exactus annus, mensis, dies.* Cic. 3 Catil. c. 2. *Tertia fere vigiliâ exacta*, da die dritte Nachtwach fast vorbey / fast verflossen. Lucanus lib. 2. v. 577

Ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem.

¶ 3. Undique absolutus & perfectus; consummatus. Martialis lib. 4. Ep. 42, *Nil exactius eruditiusque.* Apud Plinium Servianus *vir exactissimus* dicitur: id est, in quo nihil desiderari possit, lib. 8. epist. 23.

¶ Exactè, accurate, ἀκριβῶς. Ut, *exacte dicere, perorare.* Sidonius lib. 7 epist. 9, *Ut exacte perorantibus mos est.* Comparativus etiam antiquioribus non ignotus. Gellius lib. 1. cap. 3 *Theophrastus super hac re exactiùs, quàm Cicero, disserit.* Mela lib. 1. cap. 4. de Africa, *Nunc exactiùs oras situsque dicturo inde est commodissimum incipere.*

¶ Exactor, expulsor. *Exactor regum*, apud Livium lib. 9. c. 17. ¶ 2. Qui aliquid peragit: Columella lib. 3. cap. 13, *Opus est autem perito ac vigilante exactore.* Ibid. extrema parte capitis: *Superposita libella alterutrum ostendit, nec patitur exactorem operis decipi.* Et paullò antè dixerat: *Sed huic operi exigendo quasi quandam machinam commenti majores nostri regulam fabricaverunt.* Exigendo operi, i. e. peragendo, sive perficiendo: inde igitur *exactor.* Sic *Exactor supplicii*, qui exsequitur & sumit, apud Livium lib. 2. cap. 5. ¶ 3. Qui pecunias exigit. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 32, *Erat plena lictorum, & imperiorum provincia, conferta praefectis atque exactoribus.* Similiter *Exactor studiorum* apud Quintilianum lib. 1. cap. 3, qui instar, & pensum studiorum exigit: inspector quasi & monitor: διώκτης. *Disciplina exactor* apud Sueton. in Cæsare cap. 65. Apud eundem de Illust. Grammaticis cap. 22. M. Pomponius Marcellus *Sermonis Latini exactor molestissimus* dicitur, i. e. observator; Est enim *exigere* inter alia accuratè observare, dijudicare. Quintil. lib. 1. cap. 5, *An cujuslibet auris est exigere literarum sonos? non hercle magis, quàm verborum.* Confer, quæ jam dicentur in *Exagium.*

¶ Exactrix. Augustinus epist. 135 *Epistola, nova rescriptorum exactrix fuit.*

¶ Exăgium. Idem, quod *examen*, sive examinatio libræ per pondera. Nam & *Examen* quasi *exagmen* dicitur. Vetus inscriptio Romæ: RATIO DOCVIT VTILITATE SVADENTE CONSVETVDINE MICANDI SVMMOTA, SVB EXAGIO POTIVS PECORA VENDERE. Ubi *sub exagio pecora vendere*, est, appensa ad libram pecora vendere. Das Fleisch nach dem Gewichte verkauffen. Nam & *exigere* verbum in hac re proprium locum habet, & examinare, explorare, seu æstimare significat: sive id pondere, sive regulâ fiat. *Ad libram, ad staterem exigere*, auffziehen / wägen. *Exigere ad perpendiculum columnas* apud Ciceronem Verr. 3. cap. 51. Hinc *opus ad vires suas exigere*, das Werck gegen seine Kräffte messen / oder abwägen / Ovidius dixit lib. 2. Art. am. v. 502. Et Livius lib. 34. cap. 31, *Nolite ad vestras leges & instituta exigere, quæ Lacedæmone sunt. Exigere pondus margaritarum* apud Sueton. Cæs. cap. 47. Et Plin. lib. 9. epist. 26 extrem. *destines diem, quo & de illo & de his coram exigere possimus*: i. e. deliberare, examinare, ac ponderare singula.

¶ Exactio, *publica exactiones*, Einbringung der Schatzungen / Asin. Pollio Ciceroni lib. 10. epist. 32. *Exactio nominum*, Schulden Einbringung / apud Ciceron. 5. ad Att. epist. 1.

¶ Superexactio, exactio ultra debitum. Vide Tit. Cod. *de Superexactionibus.*

¶ Exăgito, are: expellere, instandoque persequi: Cicero Verrina Frumentaria cap. 18, *Non solum ansiones, sed etiam sedes suas patrias istius injuriis exagitati reliquerunt.* Nepos Themistocle c. 9, *Nunc ad te confugi exagitatus à cunctâ Græciâ.* Horat. lib. 2. Serm. Sat. 6. v. 54. *Dii exagitent me*: persequantur me, ut perdant malè. De iis enim dicitur, qui infestis animis premunt. Propertius lib. 2. Eleg. 8

Exagitet nostros manes, sectetur & umbras
Insultetque rogis, calcet & ossa mea.

Exagitare aliquem disputationibus, concionibus, apud Ciceronem in Oratore cap. 3 est insectari, ac redarguere vehementer: unde & *Exagitator*, pro *Insectore* apud eundem. Der einen hefftig durchzieht / und gern zu Schanden machen wil. ¶ 2. Excitare, concitare, commovere: rege machen. Catullus Epithalamio Pelei v. 94 *— — exagitans immiti corde furores.* Sic apud Lucanum lib. 2. v. 688 *litora clamor Nauticus exagitat*: apud Statium lib. 3. v. 515 Thebaidos *volucres alis exagitant Zephyros*: qui idem & *urbem clamoribus exagitare*, lib. 5. v. 97 ejusdem dixit. ¶ 3. Est & mo-

movendo crebriùs in odium adducere quid, vel gravius facere, A
sive exacerbare. Cicero pro Sylla cap. 21, *Dissensio multos jam annos exagitata.* Idem ad Lentulum lib. 1. epist. 1, *Res exagitata & in summam invidiam adducta.*

¶ Exāgitator, insectator. Cic. in Orat. cap. 13, *exagitator omnium rhetorum.*

¶ Pĕrāgo, ĕre, idem fere quod ago, vel ad finem ago sive adduco, halten/ vollbringen. Cæsar lib. 5. cap. 1 de B. Gall. *Conventibus Galliæ citeriorib peractis*, als der Land-Tag gehalten war. Et lib. 6 cap. 4 *Peragit concilium Cæsar.* Claudianus Paneg. de Conf. Mall. Theod. v. 239

--- peragit tranquilla potestas,
Quod violenta nequit,

i. e. conficit sive perficit. Quemadmodum *votum peractum* pro impetrato confectoque Juvenalis dixit Sat. 10. v. 6. *Domum peragere* Sueton. Othone cap. 7. *Paginam peragere* Martialis lib. 11. Epig. 25. *Imperium peragere* Horat. lib. 4. od. 14. *Volumina peragere* Plinius lib. 3. epist. 5. & *carmina peragere* Boëthius lib. 1 de Consol. Philos. Metro 1. *Opus peractum* Statius principio Silvarum. *Postulata peragere* Livius lib. 1. cap. 32. In quibus exemplis omnibus *Peragere*, conficere, sive absolvere ac finire est. ¶ 2. Hinc & pro interficere ponitur. Silius lib. 11. v. 363

-- nec tantum fata dederunt
Externâ peragi dextrâ.

Martialis lib. 5. Ep. 38

Quem pessimorum lex avara saterum
Sextâ peregit hieme, nec tamen totâ,

Et lib. 7. Epig. 46, *Jamque peractus erat*, id est finitus sive mortuus. ¶ 3. *Reum peragere*, est agendo sive accusando disceptandoque efficere, ut quis reus fiat, sive damnetur: Plinius lib. 3. epist. 9, *Marium una civitas publice, multique privati reum peregerunt.* Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 1. v. 24.

Et peragat populi publicus ore reus.

¶ Peractio, Vollbringung/ Vollendung. Cicero de Senect. lib. extremo: *Senectus peractio ætatis est, tanquam fabula.*

¶ Semiperactus. Paulinus Nolan. 7 Natal. v. 305 *semiperactum hominem* dixit aliqua sui parte mutilum, seu non integris membris natum.

¶ Pĕrāgito, frequentat. Seneca lib. 1. de Ira cap. 7, *hic stimulus peragitabit misitque in pericula audaces.* Usus etiam est Columella 12. cap. 19 *fœniculo peragitet*: & Cæsar 1. Civ. c. 80 *vehementius peragitati ab equitatu.*

¶ Prodigo, prodigere, umbringen/ durchbringen/ verschwenden. Plaut. Aul. 2. sc. 9. v. 10. *Festo die si quid prodegeris, profesto die egere liceat.* Claud. Mamertus Sidonio (inter Sidon. epistolas lib. 4. n. 2) *Tuas opes in usus inopum prodigis*: in bonam partem. Passive Lactantius lib. 6 cap. 11, *lebissimorum hominum patrimonia in res superbacuas prodiguntur.* B

¶ Prodigus, vide infrà in P.

¶ Rĕdigo, Terent. Eunuch. a. 4. sc. 4. v. 23 *Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam*, du bringest mich dahin/ daß ich nicht weiß/ was ich gethan habe. *Redigere sub alicujus potestatem*, Nepos Miltiad. cap. 1, unter eines Gebiet und Gewalt bringen. Vetus inscriptio apud Grut. p. 226 n. 7 GENTES SVB IMPERIVM P.R. REDACTAE SVNT. *Redigere in memoriam*, i. e. revocare in memoriam, erinnern/ denckend machen/ Terent. in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 36. Idem Heaut. a. 5. sc. 1. v. 56. *Redigere ad inopiam*, zu einem Bettler machen. Idem Eun. 2. sc. 2, 7. *Hem quo redactus sum?* Ach wozu ist mirs kommen?

¶ Redactus, ûs, proprie actus redigendi, qui varius est. Deinde pecunia, quæ colligitur ex rei venditione. Lege 58 § 2 Dig. de Usufructu, *Sempronio delego ex redactu fructuum oleris, & porrinæ, partem sextam.*

¶ Satagere, vide sub S.

¶ Subigo, subjicio, hinunter bringen/ zwingen. *Arma subigere*, Cic. pro Balbo c. 10. Virg. 1. Georg. v. 125

Ante Jovem nulli subigebant arva coloni,

id est, colebant vel colendo exercebant. *Subigere farinam*, Cato c. p. 74. kneten. *Ingenium subactum*, id est, exercitatum, Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 30. *Ad deditionem subigere*, Livius dixit lib. 6 cap. 2, ubi idem ac cogere est. ¶ 2. Aliquando & nequius aliquid ac impudicum denotat, de quo post in *Subagito*, ex Ausonio. D

¶ Sŭbăgito, are, & subigitare, verbum nequam & ad turpitudinem. Plautus Mercat. a. 1. sc. 1. v. 90. *Sed sceleste subagitare occæpit.* CH. *illamne obsecro?* Terentius Heaut. a. 3. sc. 3. v. 6

Nam istæc quidem contumelia est, hominem amicum ad te recipere,
Atque ejus amicam subagitare.

Ubi V. Schol. Eugraph. SVBAGITARE *ad perfectionem ipsam libidinis intelligimus.* Quodsi est, per αὔξησιν graviore vocabulo usus est, quam res erat. Neque enim Clitipho, de quo sermo est, quicquam hactenus fecerat, quàm manum in sinum meretricis inseruerat, hoc est, nequius ipsam attrectârat. Quemadmodum & Plautus hoc verbo usus est Milite Glor. a. 3. sc. 1. v. 57. Verbo *Subigere* ad ipsam perfectionem libidinis, ut

Eugraphius loquitur, usi fuerunt milites triumphalibus in Cæsarem jocis; quos Suetonius refert in vita Cæs. cap. 49. Item Ausonius Epigram. 142.

¶ Subactus, ûs, nomen substantivum. Plinius lib. 18 cap. 7, *Optimum frumentum est, quod in subactu congium aquæ capiat.* In subactu, im Kneten/ dum subigitur in panificio.

¶ Subactio, idem. Arnobius lib. 3 p. 107 *Subactionibus ciborum dentes trini generis habere.* Subactionibus, zum kauen und niederdrücken.

¶ Subactor, obsceno sensu, apud Lampridium Elagabalo cap. 5. extr. & in Commodo cap. 3.

¶ Subagitatio & (in multis codd.) Subigitatio apud Plautum, Captiv. epilogo v. 2, itidem obscena notione.

¶ Subagitator, a quo fœm. *Subagitatrix* ejusdem Plauti est in Persa act. 2. sc. 2. v. 45. pro ejus generis nequissima muliere, quam Græci ἑταίδα appellant.

¶ Prōsŭbigo, ere: Decompositum. Val. Flaccus lib. 4. v. 288

--- & fulmina Cyclops
Prosubigit.

¶ Transĭgo, verhandeln/ verrichten. *Transigere negotium, controversiam.* Cicero pro Quint. c. 24, einen streitigen Handel vertragen/ beylegen. Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 14 *Facta, transacta omnia.* Et, *Transigere vitam*, sein Leben hinbringen/ apud Sallustium, ut vulgati Codices habent principio Catil. Nam vera lectio est, *transire* vitam. *Transigere cum expeditionibus* eleganti metaphora Tacitus dixit Agricol. cap. 34. B

¶ Transactor, Cicer. 4. in Verr. cap. 28, *rerum omnium transactor & administer.*

¶ Transadigo, vide supra in *Adigo* sub *Ago.*

AGŎLVM, pastoralis baculus, ein Hirtenstab. Festus: *Agolum, pastorale baculum, quo pecudes aguntur.*

ἌGON, ōnis, (sic enim in Latinam abiit literaturam ἀγών) *studium contentionis*, quemadmodum Cicero ad Attic. lib. 1 epist. 16 vertit; vel ipsum certamen sive contentio. Tertullianus adv. Gnostic. cap. 6, *Agonas istos, contentiosa solennia, & superstitiosa certamina Græcarum & religionum & voluptatum, quanta gratia seculum celebret, etiam Africa liquuit.* Frequentissime hoc nomine appellantur certamina ludicra, ut erant apud Græcos, Pythia, Olympia: apud Romanos, Capitolinum, Albanumque certamen, quæ Domitianus instituit, committendis varii generis artificibus; de quibus Suetonius ejus vitâ cap. 4. quales erant *agones* quoque *musici*, quos idem in Nerone cap. 22 & seq. commemorat. ¶ *Agon* in Orationibus dicebatur contentio & pugna, sive disceptatio rerum controversarum. Vide Buchnerum ad Plinii lib. 5. epist. 8. n. 134. ¶ *Nunc agon est*, proverbium Græcum de necessitate ingruente. Suetonius Nerone cap. 45. & ibi Casaubonus. C

¶ Agonisticus, adjectivum, ad agonas pertinens. Tertullianus de Corona mil. c. 13. *Numquid & agonistica tussa disputabuntur, quæ statim tituli sui damnant?*

¶ Agonŏtheta, ἀγωνοθέτης, certaminis præses & judex, Musici scilicet & scenici. Gymnicorum enim certaminum qui præsides essent, *Athlothetæ* dicebantur; ἀθλοθέται, ut volunt nonnulli: nam Petrus Faber lib. 1. Agonistici cap. 18 nihil separandos docet. Spartianus in Hadriano cap. 13, *Pro agonotheta resedit.* Tertullianus de fuga in persec. cap. 1, *Ad eundem agonothetam pertinet certaminis arbitrium, qui invitat ad præmium.* Adversus Gnostic. cap. 6 eadem voce usus est. Hos agonothetas *Magistros certaminum* vocat Suetonius Nerone c. 12.

¶ Agones dicebantur etiam, qui victimam percutiebant [Alio nomine victimarii, popæ, ut est apud Alex. Neapol. 4. Genial. Dier. 17. p. 225.] Agones autem dicti, quia prius ex more interrogabant: *agon?* (vide supra in *Ago.*) Proinde & in contatores (Zauberer) hæc vox quadrat, qui semper interrogant & deliberant, die erst fragen/ ehe sie thun/ was ihnen befohlen. Vid. Chiliad. Erasmi.

¶ Agones etiam, item

¶ Agoniæ, victimæ olim erant vel hostiæ. Fides sit penes Grammaticos veteres. Isidorus in Glossis: *Agones, victimæ. Agonia hostia.* Pro *Agones* (quomodo Scaliger ad Festum p. 12, & Meurs. Part. 1. Exerc. Crit. ad Pœnul. c. 4. p. 205. citant,) legitur quidem (in edit. Dion. Gothof.) *Agonei.* Sed *Agones* rescribit Voss. etymol. fol. 15. Unde autem hoc nominis ad victimas hostiasque pervenit? *Agoniæ*, inquit Festus, *hostiæ putabant ab agendo dictas.* Aliter Meursius d. l. *Casci*, inquit, *illi, cum a Græcis accepissent hanc vocem, latius ejus notionem extenderunt, quam ipsi Græci, qui tantùm ea ita vocabant, quæ pro mortuis sacrificarentur.* Suidas: ἐπὶ τῆς νεκρώσεως τὰ ἔντομα ἦσαν τῶν τετραπόδων, αἷς ἄγονα. Τὰ δὲ ἔνορχα τοῖς θεοῖς. *In sacris literis quoque LXX. interpretes verterunt ἀγόνους χοὰς, quæ mortuis libarentur.* Approbarunt hæc se & Vossio. Arquine Suidæ locus (eum quære in Ἐντομίδης,) quicquam hîc habet momenti; & de ἀγόνοις χοαῖς deliberandum amplius. Suidas non *agones* aut *agoniæ*, habet in calamo, sed neutro genere *agona.* Verùm hoc omitto. Non hoc vult ille, victimas istas vulgari nomine fuisse appellatas ἄγονα, sed caussam reddit, cur vocarentur ἔντομα: nempe quia, quæ

anima-

animalia sunt ἴτθμα (castrata,) eadem sint & ἄγονα (sine prole:) quod quidem sacrificii genus maxime conveniat mortuis, ut qui & ipsi gignere nil queant amplius. Porrò quod apud Suidam est, sacrificari eas victimas ἀντὶ τῶν νεκρῶν, *prò mortuis*, id rectiùs est apud Scholiasten Apollonii ad 4. Argonaut. pag. 422. (à quo hæc talia videntur ad Lexicographos transisse,) omissâ præpositione τῶν νεκρῶν. Ac videtur etiam in hoc Varinus fol. 664. emendare Suidam voluisse. Νεκρὰς autem hâc in re aliàs vocant πθνητῶντας, κατοιχομένους, ἥρωας, χθονίους, ut significentur, qui ex hominibus post mortem numerum Deorum auxerint; quibus opponunt τοὺς ὑρανίους, vel τοὺς ἄνω. Vide præterea Scholiastas ad Homeri Iliad. α. v. 459. ἐν ἴρυσιν, & Lexicographos, & in his Æmil. Porti Dictionarium Ionicum voce ἴτθμα. Sic autem distinguebant Grammatici quidam: quæ cœlestibus ac superis diis mactarentur victimæ, ἱερεῖα vocata fuisse: quæ Manibus, Inferis, Heroibus, ἴτθμα. Jam certum est, ἴτθμα sic dici ἀπὸ τῆ τέτμησθαι, ab *incidendo*. Sed hic in exponendâ ratione, cur ea vox hæserit solis inferorum sacrificiis, sudant isti Grammatici. Alii enim hoc afferunt, quòd istis victimis caput in terram amputaretur (διὰ τὸ ἐν τῆ γῆ ἀντὶ ἀποτέμνεσθαι τὰς κεφαλὰς, Schol. Apoll.) vel quod illis collum incideretur, (τέτμηται γὰρ τότε ὁ τράχηλος, Varin.) cùm contrà pecudum, quæ superis mactabantur, capita cœlum versus solerent statui. Quod verum est quidem, (nam hostiæ inferis immolandæ caput inclinabant versus terram, superis, erigebant in cœlum, vide interpretes ad Homeri versum suprà citatum, & Alexand. Neap. 4, 17. p. 225.) sed hic ineptum, (nam ne superis quidem offerendæ victimæ cædem atque τέτμησιν sic evitabant.) Alii hoc obtendunt, fuisse sacrificatas inferis quidem castratas pecudes, (ἴτθμα, ἄγονα scil. τοῖς ἀγόνοις,) superis verò ἔνορχα, quod equidem paullò quadrat melius, sed fidem à nobis impetrare tùm demùm debet, ubi isti morem hunc probaverint prius. Quid ergò tandem? Ipsa tota distinctio inter ἴτθμα & ἱερεῖα commentum esse videtur, ut alia id genus plura, Græculi alicujus. Cur enim non liceat statuere ἴτθμα fuisse nomen generale, quo significarentur in superorum æque ac inferorum sacrificiis vel pecudes quævis incidendæ jugulandæque, (Schlacht-Vieh) vel exta ex fibris hostiarum dissecta, eâdem ratione *profetta*, *proficiæ* Latinis (vide infra in Seco,) appellata. Priori interpretationi favet illud, quod habes in Lexico Rob. Constantini, ubi ὄρνια τεμεῖν ex Eustathio sic exponit; ὄρνις τυπτᾶν διὰ τῆ ἐντέμνειν, ἤγουν θύειν. Posteriorem optime, nisi fallor, admittit is ipse locus Apollonii Rhodii, qui nescio an non solus, cùm in prurientes Grammaticos incideret, isti commenco dederit occasionem. Is lib. 1. ubi narrâsset, Argonautas ad Magnesiam & bustum Dolopis appuliisse, hæc subjungit C

v. 587 καί μιν κυδαίνοντες ὑπὸ κνίφας ἴτθμα μήλων
κῆαν ὀρεσκῴοις ἀλὸς ἴδμενα. Quæ sic reddas:
Et hunc (Dolopen) *honorantes sub vesperam, exta ovium*
Incendebant turbati maris æstu.

Sensus: Argonautas, cum Dolopem tanquam Heroem (fuit enim filius Mercurii) honorassent sacrificio, tempestates sibi placavisse incensis ovium extis. Non longe abit illa Virgilii narratio lib. 5. ubi Æneas v. 772. seqq. *tempestatibus agnam cædere jubet, extaque salsos porricit in fluctus.* Quem ad locum Cerda quoque nobis inservit fol. 586. ex Appiano referens, quemadmodum purgante exercitum Cæsare partem sacrorum in mare projecerint, partem altaribus impositam adoleverint flammis. Satis hactenus de τέτμησις. Venio ad Meursii ἀγόνους χοὰς, quas credo citius ille dabit nobis e Cœlio Rhodigino, quàm è 70. interpretibus. Verba Cœlii (Meursio quidem non citati,) hæc sunt lib. 18 (al. 10) cap. 3. *In sanctis quandoque literis observasse videmur ἀγόνους χοὰς, pro iis, quæ vitâ functis prolibantur.* Quod de sanctis literis dixerat Cœlius, id ad Interpretes 70 pertinere vir doctiss. credidit. At ista scribenti Cœlio credibile est hæc Suidæ fuisse præ oculis: Ἀγόνων χοῶν ψιολόγος (an ψεῦ λόγος legit Cœlius?) φησὶ τινὰς τῶν ἐπὶ τοῖς νεκροῖς χεομένων. Designatur, puto, locus aliquis Gregorii Nazianzeni, (huic enim Theologi cognomen datum novimus,) quem, nisi & ipsum videamus præcipitare sententiam, cavebimus. Judicent interim eruditiores, rectene Meursius *Agones*, quando victimas ea vox notat, ἀπὸ τῶν ἀγόνων derivaverit, cùm ne quidem id liquido constet, brevem habeat an longam penultimam. Quid enim si *Agoniam* hostiam dictam putemus τὴν ἀγόνου θυσίαν, cui locus esset in certaminibus publicis? Nihil tamen affirmo. Hoc certum, ab Ovidio antepenultimam in *Agonalis*, quæ vox, ut mox patebit, judicio Festi huic est cognata, produxisse. Versus, quem suprà quoque citavimus, est 1. Fastor. 318

Janus Agonali luce piandus erit.

¶ Agonius, Agonium, &

¶ Agonalis dies quid sit, e Festo discendum, quanquam transposita in hujus loco multa, multa etiam corrupta videntur Scaligero: *Agonium*, inquit, *dies appellabatur, quo rex hostiam immolabat. Hostiam enim antiqui agoniam vocabant. Agonium etiam putabant Deum dici præsidentem rebus agendis. Agonalia ejus festivitatem sive quia Agones dicebant montes: Agonia sacrificia, quæ fiebant in monte. Hinc Roma mons Quirinalis Agonus, &*

Collina portæ Agonensis, &c. Vid. & Varron. lib. 5. cap. 3. de A Lat. Ling. voce *Dies Agonales*, & repete versûs Ovidii suprà in *Ago*.

AGORAEVS, ab ἀγορὰ factum, ἀγοραῖος. *Agoræus* Jupiter dicebatur, & Mercurius, quod eorum statuæ in medio locarentur foro. ¶ 2. ἀγοραῖος dici etiam malè literatos, auctor est Gellius lib. 17 cap. 3 inde, ut videtur, quòd ἀγοραῖον Græci vile dicant, & circumforaneum; quemadmodum Erasmus reddidit. ¶ 3. *Panis agoræus*, venalitius seu forensis, Ruellio.

¶ Agŏranŏmus, præfectus annonæ & fori, ἀγορανόμος, itidem ab ἀγορὰ, ein Marckt-Meister. Plaurus Curcul. a. 2 sc. 3. v. 5 *Nec quisquam sit tam opulentus, qui mihi obsistat in via, nec agoranomus, nec demarchus, nec comarchus.*

ĂGR ĂGAS, antis, ἀκράγας, (nam & *Acragas* scribitur) Agrigentum, urbs Siciliæ. Vide supra in *Acragas*.

AGRIA, scabiei species, vide in *Scabies*. Adjectivum autem est muliebris generis, ἀγρία, *agrestis*, *fera*. vide Celsum lib. 5. cap. 28. n. 16. ¶ Est & Agria oppidum Hungariæ Superioris, valide munitum, fame nuper (1687) ad deditionem ab Cæsareis redactum. Erla. ¶ Est etiam arbor Agria sempiternæ frondis, Theophrasto.

AGRIFOLIVM, herba. vide supra *Acrifolium*.

AGRIGENTVM, oppidum Siciliæ. Vide *Acragas*. Hinc

B. ¶ Agrigentīnus, ut *Agrigentina civitas*, Val. Maximus lib. 4. cap. 8 extr. Lucretius lib. 1. v. 717

Quorum Agrigentinus cumprimis Empedocles est.

AGRIMONIA, æ, hoc nomine Itali eupatorium dicunt, Odermennig. A quâ plantâ *Argemone*, ἀργεμώνη, diversissima est, silvestri papaveri similis, den Klapper-Rosen gleich. Vide Matthiol. & infra *Argemone*.

AGRIOPE, uxor Orphei. Alii constanter Eurydicen vocant, sed Agriopen Hermesianax Poëta, versibus, quibus Orphei descensum ad inferos describit apud Athenæum l. 13. f. 597. *Scripsisse hoc idem*, (quod nempe Orpheo uxor fuerit Agriope,) *Mimnermus citatur*, inquit Cerda ad 4. Georg. Virgil. fol. 516. Sane verò Mimnermum hîc nominant Carol. Steph. dictionario voce Agriope, & Jos. Scalig. ad Virgilii Culicem p. 27. Sed natus error est ex male inspecto Athenæo, qui proximè ante Hermesianactem & Mimnermi mentionem injicit, sed de re aliâ.

AGRIPPA, ἀγρίππας, Plutarcho; infans pedibus primùm, non capite editus. Plin. lib. 7 cap. 8 *In pedes procedere nascentem contra naturam est, quo argumento eos appellabêre Agrippas, ut ægre partos*, die mit den Füssen erst gebohren werden. *Sic editum M. Agrippam* idem scripsit *augurio præposiero*. Ibidem. Etiam Gellius *ab ægritudine partûs* (ita enim legendum, non *ab ægritudine & pedibus*, & titulus ipse, sive index capitis arguit, & Plinii adductus locus confirmat) Agrippas dictos observat, lib. 16. cap. 16. At Claudius Salmasius, summus ac eruditissimus vir, & usu & origine Græcum esse nomen, ἀπὸ τῦ ἀγρίως πρῶ ἴστω, Exercitationibus Plinianis ostendit. Agrippæ multi fuerunt.

¶ Agrippa Menenius, cognomento Lanatus triumphavit de Sabinis. Ejus est Apologus de ventre & artubus humanis dissidentibus, pueris etiam notus, ex Livio lib. 2. cap. 32, & Aurel. Victore de Viris illustr. n. 18.

¶ Agrippa Silvius duodecimus Latinorum sive Albanorum rex; cui post 11. imperii annos successit filius Romulus Silvius, Livius lib. 1. cap. 3.

¶ Multò nobilissimus in Romanâ Historiâ est M. Vipsanius Agrippa (de quo ille ipse Plinii locus, quem paullò ante adduximus, agit) cujus consiliis & ductu Augustus Cæsar bellis plurimis magnifice usus est; quemque cum Mæcenate amicum intimum ob patientiam modestiamque habuit & summis honoribus affecit, quod ex Suetonio, Vellejo, Victore Juniore cognoscitur. Adde Nepotem Attici vita c. 12.

¶ Agrippinæ duæ; altera filia Agrippæ & Juliæ, Augusti neptis, Cæsaris Germanici uxor, C. Caligulæ mater: altera ex illâ ipsâ, neptis Agrippæ, Claudii Imp. tertiis nuptiis uxor, Cl. Neronis mater, cujus auspiciis in Ubios ducta Romanorum Colonia est, & ejus nomine *Colonia Agrippina* appellata, Cölln am Rhein. De ista Tacitus annali 1. cap. 33 & alibi: de hac idem lib. 12. cap. 27; de utraque Plinius lib. 7. cap. 8, *Agrippina Cajum & Domitium Neronem principes genuêre, totidem faces generis humani.*

ĂGYLLA, æ, urbs Tusciæ, Cære postea, ab eventu Lydii vel Thessali respondentis χαῖρε, nuncupata. Hodie vestigia vix urbis servat: sed clara sunt vicina balnea Cæretana.

¶ Agyllīnus, a, um, Virgil. 8 Æneid. v. 478

Haud procul hinc saxo colitur fundata vetusto
Urbis Agyllina sedes: ubi Lydia quondam
Gens, bello praclara, jugis insedit Etruscis.

AH, interjectio, (pro quâ libri manu exarati interdum exhibent A, vid. Scalig. in Catull. Epithalam. Juliæ & Manl. v. 46, & Achill. Stat. in Tibulli lib. 1. eleg. 9 & 10) ab Aha per Apocopen, teste Prisciano. Diversis servit affectibus exprimendis: dolori. Virgil. eclog. 1.

Ah silice in nudâ connixa reliquit.

¶ 2. Vel

¶ 2. Vel ſuſpirationi. Plaut. in Mil. 4. ſc. 8. v. 48 *Ah ah, tùm bene in mentem, mores ut mihi mutandi ſient.* ¶ 3. Vel indignationi, & reprehenſioni, & increpationi. Terent. in And. a. 3. ſc. 1. v. 11 *Ah bix tandem ſenſi ſtolidus.* Idem fabula ead. a. 1. ſc. 5. v. 17 *Nam quid ego dicam de patre? Ah tantamne rem tam negligenter agere?* Idem in Eun. a. 2. ſc. 1. v. 3 *Ah, rogitare? quaſi difficile ſit.* ¶ 4. Vel contradictioni. Idem in Hecyr. a. 5. ſc. 2. v. 17 *Meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah.* Cicero de Orat. lib. 2. cap. 70 *Ah patres conſcripti, non ego mihi illum iniquum egero, verum omnibus.* ¶ 5. Vel deſiderio. Plaut. in Aſin. a. 3. ſc. 3, 2 *Ah, quantò amplius valerem, ſi hic maneres.* quamvis alii hic legunt *aliquanto* pro *ah quanto.* ¶ 6. Vel placationi. Terent. in And. a. 5. ſc. 2, 27 *Ah ne ſævi tantopere!* Ex his exemplis perſpicitur, pro ſenſus & affectus conditione particulam hanc ſemper eſſe accipiendam.

AHENVM, χαλκεῖον, ein Keſſel / caldarium, Virgil. 1. Æneid. v. 217 *Litore ahena locant alii.* Aſpiratio inter *a*, & *e*, inſeritur propter ſonum vegetiorem, Gellio teſte lib. 2 cap. 3.

¶ Ahēnĕus & Ahēnus, poëtica ſunt, pro Æreus, Æneus, de quibus ſupra in *Æs.* Ut, *Ahenea turris*, apud Horat. lib. 3. oda 16, & *crateres aheni*, Virgil. 9. v. 165. *Fores ahena*, 1. Æneid. v. 453. *Corda ahena* Stat. 3. Theb. v. 280

ſcopulos & ahena precando
Flectere corda paro:

¶ Ahēnipes ſive Aēnipes, duras ungulas habens. ut *ahenipedes bobes*, Ovid. Epiſt. 6. v. 32. *Tauri*, Epiſt. 12. v. 93. Vide Heinſium ad utrumque locum. Nam vulgo *aripedes* legunt.

AIAX, Αἴας. Ajaces poëtæ duos celebrant: Primus *Telamonius*: ſeu *Telamoniades* (*Telamone creatus* Ovid. 12. Met. fab.) ex Heſione filia Laomedontis, Græcorum poſt Achillem fortiſſimus. ¶ Alter Oilei filius fuit rex, Locrenſium, a Pallade exuſtus fulmine cum ſua navi, quòd Trojâ captâ Caſſandram vatem in ſuo templo vitiaſſet. Virgil. 1 Æneid. v. 43

— — Pallasne exurere claſſem
Argivûm, atque ipſos potuit ſubmergere ponto,
Unius ob noxam & furias Ajacis Oilei, &c.

AIO, anomalum verbum & defectivum, dico, affirmo. Terent. Eun. a. 2. ſc. 2. v. 21 *Negat quis, nego: ait, ajo:* &c. Sagt jemand ja / ſo thue ichs auch. *Ajunt*, man ſagt / *ut ajunt*, wie man ſagt. Idem Phormione a. 2 ſc. 3. v. 72 *Adum, ajunt, ne agas.* Ubi Donatus: *AIVNT dicimus, quum proverbium ſignificamus.* Cic. 2 de Orat. cap. 57, *Docebo ſic, ut ajunt, oratorem eum*, &c. Sed *Ita ajunt*, ſo gehet die gemeine Sage / das Geſchrey. *Ain* pro *aine*, Terentio familiare: ut, *Ain tu tibi hoc incommodum veniſſe iter?* Hecyr. 3. ſc. 4. pr. *Ain tandem?* Cicer. 9. epiſt. 21. pr. ¶ Hoc verbo veteres philoſophi affirmationes ſignificant. Cic. 3 Offic. cap. 23 *Diogenes ait, Antipater negat.* Et in Topic. cap. 11, *Negantia ſunt contraria ajentibus*, id eſt affirmativis. Auguſtinus lib. 9 de Trinit. c. 10. infinitivo, alias inuſitato ita uſus eſt: *ſicut ajere & negare: eſſe & non eſſe.*

¶ Ajus Locutius, Deus, ſive Deaſter potiùs Romanorum, penes quem ſtatuebant humanæ vocis initia. Varro apud Gellium lib. 16. c. 17. Cicero lib. 2. cap. 32 de Divinat. & Livius lib. 5. cap. 50. Meminerunt & SS. Patres.

AIVGA, æ, herba, quæ & Chamæpitys. Eadem & Abiga dicitur, Hadrian. Feldcypreß.

AIZOON, ἀείζωον, planta; ſedum videlicet majus & minus, ſemper vivum; quod nomen Græcam ἀειζώϊν vocem interpretatur, groß und klein Haus-Wurtz. Vide *Sedum.*

ALA, πτέρυξ, proprie qua aves volant: ein Fittig / Flügel. Cic. lib. 2 de Divinat. cap. 26 ex Ennio: *Galli cantu plauſuque premunt alas.* Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 391

Non ibis utiliter viſcatis effugit alis.

Idem, *madidis Notus evolat alis*, lib. 1. Metamorph. v. 264. Sed *alas addere, affigere*, Ariſtophanis formula, eſt in ſpem bonam erigere. ¶ 2. Ala, μασχάλη, quæ & axilla concavitas illa eſt ſub brachiis. *Vitia alarum* vocat Plinius lib. 21 cap. 20 & alibi, fœtorem ex ſudore ſub brachiis, der Stanck unter den Armen. *Negligentem alarum ſudorem* vocat Petronius p. 175. alii & *Hircos* dixerunt, de quo infra ſuo loco. ¶ 3. Alas denique per translationem uſitate equitum dicimus ordines, (quanquam & de pedeſtribus copiis aliquando, ſociorum videlicet, uſurpatum inveniatur) Ein Squadron Reuter. Erat uni legioni ala una: in una ala, turmæ decem. In acie inſtructa alæ equitum ab latere utroque tegebant agmen, alarum inſtar, unde *ala dextra* & *ſiniſtra*, der rechte und lincke Flügel. Cic. 2. Offic. c. 13, *Quo in bello cum te Pompejus alæ alteri præfeciſſet* &c. Nepos Eumene c. 13, *cum uni alæ equitum præfuiſſet.* Videndus & Gell. 16. c. 4. ac Lipſius lib. 2. De Militiâ Rom. Dial. 6 & 7. Græci ἴλας vocant. Unde Latinum eſt. Virgil. 4 Æn. v. 121 etiam huc pertinet:

Dum trepidant alæ, ſaltûsque indagine cingunt.

Ubi Servius: *Alæ, equites, ob hoc Alæ dicti, quia tegunt pedites, alarum vice.*

¶ Hinc *Alāres* & *Alārii*, milites, qui in alis ſunt. ut apud Livium lib. 10. c. 40, *cum cohortibus alaribus:* & lib. 35 cap. 5, ac lib. 40 cap. 40, *alarii equites.* Item *alaria cohortes*, Cæſar 1. Civ. c. 73, quæ ſociorum erant, & legionariis oppoſitæ.

¶ Sŭbālāris, e, quod ſub alis ſive axillis eſt: ut, *culcitra ſubalaris*, Lamprid. Elagab. cap. 19. Varie hunc locum interpungunt, ut æque *ſubalares plumas*, quam *culcitras*, poſſis intelligere. *Telum ſubalare*, Nepos Alcibiade cap. 10.

¶ Ālātus, alis inſtructus, geflügelt. Virg. 4. Æn. 259 de Mercurio: — *alatis tetigit magalia plantis.* Ovid. Faſt. 5. v. 666 de eodem: *alato qui pede carpit iter.* & lib. 3 Faſt. v. 416 de Sole: *alatis athera carpit equis.*

¶ Āliger, a, um, Virgil. 1. Æneid. v. 663

Ergò his aligerum dictis affatur Amorem.

Idem *agmen aligerum*, πτεροφορικὸν pro avibus lib. 12 Æneid. v. 249. *Serpentes aligeri* Plin. c. 12. c. 19.

¶ Ālipes: ut Ovid. 5. Faſt. v. 100 *Alipedique Dei*, id eſt Mercurii. *Alipedes equi* Virg. Æn. 12 v. 484. *Cervi*, Lucret. lib. 6. v. 765. Et quaſi ſubſtantive cum epitheto Statius 11. Thebaid. v. 198

— — alipedemque citum, fataliaque arma.

¶ Ālĭpĭlus, qui pilos ſub alis in balneis vellit. Utitur hoc nomine Seneca in epiſt. 56. Meminit & Cælius lib. 16. cap. 46.

¶ Ales, id eſt alatus, vide mox ſuo loco poſt *Alemannus.*

¶ Axilla, diminut. ab ala, die Achſel / Cicer. in Orat. cap. 45, *Quomodo feſter Axilla Ala factus eſt, niſi fuga litera vaſtiorii?*

ALABANDA, æ, & Alabandæ, arum, Cariæ urbs opulentiſſima, & ea de cauſſa Juvenalis inter urbes barbaricis deliciis & luxu perditas Satyr. 3. v. 70 recenſet. Nomen ſortita ab *Alabando* conditore, Caris, qui gentem condidit, filio, quem Deum etiam habuêre, & religioſiùs, quàm alium quemvis Deorum nobiliorum, venerati ſunt. Cicer. lib. 3. de Nat. Deorum cap. 15. Optimum cannabum, & retibus aptiſſimum illic naſci Gratius Cynegetico ſignificat verſ. 46. Videndus & Eraſmus adagio *Alabanda fortunatiſſima.*

¶ Alabandicus, a, um. *Alabandicus carbunculus*, qui Alabandis petitus. Plin. l. 37. c. 7.

Alabarches, vide infra in *Arabarches.*

ALĂBASTER, & Alabaſtrum, ἀλάβαστρος, ἀλάβαστρον, vaſis genus ſic appellatum, vel quòd ſine anſâ ſit, μὴ ἔχων λαβάς, ut Suidas indicio eſt; vel à gerendo, ſeu ſuſtinendo. Nam quod in commune Græci ἀλάβαστρον, id Attici ἀλάβαστρον dixerunt. Uſus maximè erat in aſſervandis unguentis. Unde Pollux recenſiturus vaſa unguentaria lib. 6 cap. 19, hæc duo, *Lecythum* & *Alabaſtrum* ponit. Cic. fragm. 2. Acad. apud Nonium: *Quibus etiam Alabaſter plenus unguenti putere videtur.* Sic ἀλάβαστρον μύρου in Evangelio nominatur. Martialis abſolute dixit lib. 11 epigr. 9

Quod Coſmi redolent alabaſtra focique Deorum.

Plinii de unionibus lib. 9. cap. 35 verba ſunt: *Elenchos*, inquit, *appellant faſtigata longitudine, alabaſtrorum figurâ in pleniorem orbem deſinentes.* Quæ figuram alabaſtrorum depingunt, quæ turbinata fuit, h. e. ex pleniore orbe in acumen deſinens, qualis pyrorum eſt. Niſi invertas: unde & *alabaſtri* vocabulum ad primum roſæ fructum, unde flos editur, Plinius tranſtulit, quia eandem figuram habet. Vide *Roſa*, & quæ mox ſequuntur; Materia non una. Apud Theocritum Idyll. 15. v. 114 χρύσια ἀλάβαστρα legimus, quare & ex auro facta. Vulgatiſſimè ex eo marmoris genere fiebant, quod *onychites*, vel *onyx* appellabatur: quod eam ipſam ob cauſam

¶ Alabaſtrites ὀνυχίτης nominatum. Plinius cum lib. 36 c. 7. extremo de onyche marmore egiſſet, ſequens caput his verbis inchoat: *Hunc aliqui lapidem* (Onychen puta marmor, non gemmam,) *Alabaſtriten vocant, quem cavant ad vaſa unguentaria.* Dioſcorides: ἀλαβαστρίτης, ὁ καλούμενος ὄνυξ. Hinc ubicunque *Onyx* apud Poëtas pro vaſe unguentario ponitur, *Alabaſter* accipiendus, ut Salmaſius præclarè docet. Lapis ipſe (Alabaſter-Stein) magnâ copiâ naſcitur in Hercinià propè Stolbergam.

¶ Ălăbastrōn, ſcilicet oppidum, (Ἀλαβαστρῶν, in cod. Ptolemæi Palatino) in Ægypto, cujus Plinius lib. 5. cap. 9 meminit, ab alabaſtris, quæ ibi māgnâ copiâ ex lapide, qui in vicinis montibus cædebatur, tornarentur, appellatam idem ſummus vir Exercitationibus Plin. demonſtrat.

ALABES, ētis, piſcis Nili Straboni eſt lib. 17. p. 566, ἀλαβής. Plinius Alabetam dixit lib. 5. cap. 9. *Reperiuntur* [*in Nilo*] *piſces alabetæ, coracini, ſiluri*, &c. *Muſtela* hic piſcis *fluviatilis* fortè eſt, eine Ahlruppe: niſi *Lampreta* eſt, Geſner.

ĂLĂCER, & ălăcris, e, in quo omnes ſenſus vigent, ut Aſconius interpretatur; lætus, & geſtiens. Friſch / muthig / freudig. Servius ex *acer*, *acris* naſci vult: ut alacris ſit quaſi *adacer.* Sed proſodia repugnat. Donato ad Eun. a. 2. ſc. 3 Alacris quaſi ἄδακρυς (ſine lacrymis, non triſtis,) dicitur. Antiqui autem & *alacer* & *alacris*, ſicut acer & acris utroque genere promiſcuè dicebant. Nunc *acer* & *alacer* non niſi in maſculino; *alacris* autem utroque genere dicimus: quod idem Servius obſervat. Cæſ. lib. 3. Bell. Gall. cap. 19 *Gallorum ad bella ſuſcipienda alacer & promtus animus*, ein freudiger und luſtiger Muth zu kriegen. Comparativ. *Alacrior ad tutandam remp.* Cicer. Somn. Sc.

cap. 3. *Alacriores milites*; Cæsar 3. Gall. 24. Vet. Gl. *Alacer* Γενναῖος, δυνατὸς, ὀφοδρὸς, πρόθυμος.

¶ Alacritas, φαιδρότης, Hurtigkeit / Freudigkeit. Cæs. 3. Civ. cap. 92, *Est quædam animi incitatio atque alacritas naturaliter innata.* Cic. 2. ad Att. ep. 7, *mira sum alacritate ad litigandum*, habe Luſt zu hadern. Plural. Gellius dixit lib. 19. cap. 12; *Sensûs motusque animi, innexi implicatique vigoribus quibusdam mentium & alacritatibus.*

¶ Alacriter, φαιδρῶς, adverb. Vulgo citatur Plin. 20. cap. 12, *alacriter defendit*, ſed libri habent *acriter*. At Ammianus Marcellinus lib. 14. cap. 8, *in certamen alacriter consurgere.*

ALAESA, Ἄλαισα, Straboni ac Ptolemæo; *Aleſa*, Ἀλέσα, Antonino ac Diodoro; urbs eſt Siciliæ celebris: Ciceroni porrò dicta *Haleſa*, unde oppidanos Plinius vocat *Haleſinos*. Memoratur & *Aleſini* vel *Haleſini agri fons intumeſcens & quaſi exaltabundus ad cantus*, apud Solinum, & Priſcianum in verſione Dionyſii Periegetis.

ALĀNI, Ptolemæo populi ſunt Scythiæ: ſic appellati à fluvio *Alano* vel monte ejusdem nominis, ut Euſtathio Dionyſii Scholiaſtæ ad verſ. 305 placet. Eorum nomen latè extenſum poſteà eſt, quippe quo finitimæ gentes Geloni, Maſſagetæ, Hunni, Gothi &c. etiam appellati. Vide Ammian. lib. 31. cap. 6, ubi etiam de eorum moribus tradit. Memorat & Suetonius Domit. cap. 2, ubi Aſiatici procul dubio intelliguntur, ut Maſſagetæ, aut horum vicini. At Martialis lib. 7 epigr. 30 in Cœliam Europæos notat,

Nec te Sarmatico transit Alanus equo.

Lucanus lib. 8. v. 223.

Et ſequerer duros æterni Martis Alanos,

hoc eſt, ſemper pugnantes. Vid. de his Barth. ad Briton. Aremor. p. 29. 30. 31.

¶ Exſtant parabolæ verſibus indoctis ſcriptæ vetuſti cujusdam auctoris *Alani*, qui cognominari ſolet *Inſulenſis*, ab Inſulis, oppido Flandriæ, quod ipſi natale fuit. Etiam titulum *Doctoris Univerſalis* ipſi tribuunt, ob omnigenam eruditionem. De eo vide Henricum Gandav. de ſcriptoribus Eccleſiaſt. & ibi Miræum f. 166. Trithem. de ſcriptoribus Eccleſ. p. 99. Voſſ. de Poët. Latin. p. 75.

ALĂPA, æ, Latinum nomen, idem, quod κόλαφος, *colaphus* Græcum, ein Backenſtreich / Maulſchelle / Ohrfeige. Martialis lib. 5. epigr. 62, *O quam digna eras alapis.* Et Juvenalis Satyra 8. v. 192 *videre* alicujus *alapas*, ſachen / wenn einer Ohrfeigen bekömmt. Pro eo, quod dicimus *Alapam impingere*, Gloſſatori veteri *Alapari* eſt, vox ſcriptoribus probis ignota. Sic autem ille: *Alapatur*, ἀλαπάζει. Ubi putes ad græcam originem hanc vocem referri. *Alapare* aliquem non dixero, inquit Voſſius de Vit. ſerm. p. 653. ſed colaphum alicui ducere vel infringere. Uſus eſt ſequioris ævi ſcriptor Bonaventura voce paſſivâ, Part. 1. ſtim. div. amor. cap. 13. de Salvatore: *Suſtinet alapari, qui mundum plaſmaverat.* De alapâ manumiſſionis Barth. ad Briton. Aremor. p. 406.

ALARĪCVS, Ἀλάριχος, Claud. de bello Getico v. 546

Rumpe omnes, Alarice, moras: hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis, penetrabis ad urbem.

Nomen id fuit duobus regibus Gothicis: quorum alter Romam cepit Honorii temporibus, vide Zoſimum lib. 5. c. 38, & lib. 6. cap. 7: alter in eadem Veſigothorum gente, gener Theoderici Oſtrogothi, Italiæ regis, a Chlodovæo cæſus. Vide Aimonium lib. 1 cap. 20. ſeq.

ALASTOR, Ἀλάστωρ, nomen equi Plutonis apud Claudian. de Raptu lib. 1. extremo, *Armenti Ditisque notâ ſignatus Alaſtor.* ¶ 2. Fuit *Alaſtor* & ſocius Sarpedonis, regis Lyciæ, interfectus ad Trojam ab Ulyſſe. Ovid. 13. Met. v. 257. ¶ 3. Ἀλάστορας Græci dicunt dæmones infeſtos, torrores, die böſen Geiſter / Plageteuffel. Plutarchus Vita Ciceronis p. 885, de eodem refert, quod cogitaverit domum Cæſaris clam intrare, καὶ σφάξας ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς ἑστίας, ἀλάστορα τελευταῖον, *apud focum ejus ſe interficere, quò ultricem furiam in eum concitaret.* ¶ 4. Homines item malignos & ſceleratos, ac peſtes, ſchädliche Leute wie Teuffel. Sic ab Athenæo lib. 12 cap. 10. Dionyſius vocatur ἀπώλεσε Σικελίας ἀλάστωρ, *totius Siciliæ peſtis.*

ALATA CASTRA, regia Scotiæ, Edenburg. Ptolemæo lib. 2 cap. 3 Πτερωτὰ στρατόπεδα.

ALATERNVS, frutex eſt gratus capris, quemadmodum Columella ſcribit lib. 7 cap. 6. Plinius nullum ſemen aut fructum ferre fruticem eum tradidit, & folia eſſe ei mediæ cujusdam inter ilicem & olivam formæ, lib. 16 c. 26.

ALAVDA, κορύδαλος, eine Lerche. Ante Cæſarem Latinis hoc vocabulum fuit incognitum. Plinius enim hanc avem *galeritam* lib. 11 cap. 37 ineunte, & lib. 30. cap. 7. Gellius l. 2. cap. 29 *caſſitam* appellat, ſed poſtea admiſſum. Bernegg. ad Cæſar. Suet. cap. 24, 2. quem omninò vide. ¶ 2. Fuit & legionis Romanæ nomen *Alauda*. Cicero ad Att. lib. 16 ep. 8, *Antonius cum legione alaudarum ad urbem pergit.* Meminit & Suetonius Cæſare c. 24. ex cujus loco conſtat, vocabulum ipſum Gallicum eſſe, quod & Plinius de ave exponens auctor eſt, cujus verba nunc integra ex principio cap. 37 libri 11 apponimus: *Parva avi*, (ita Harduinus emendat) *quæ ab illo* [apice] *galerita appellata quondam; poſtea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alaudæ.* Adde, ſi lubet, Torrentium ad Sueronii locum modo citatum.

ALBA, & Alba longa, urbs in Latio, condita ab Aſcanio Æneæ filio, ab albâ ſue dicta, Virgilio teſte 8. Æneid. v. 43. Livius lib. 1. cap. 3, *Aſcanius florentem jam atque opulentam urbem matri ſeu novercæ reliquit: novam ipſe aliam ſub Albano monte condidit, quæ à ſitu porrectæ in dorſo urbis Longa Alba appellata eſt.*

¶ Ab hac Alba Albāni dicuntur hujus urbis incolæ. ut, *multitudo Albanorum*, Livius lib. 11 cap. 6. ¶ Et Gentile adjectivum Albanus, ut *Albana pax*, Livius lib. 1. cap. 27. *Exercitus Albanus*, ibidem. *Albanus mons*, eod. lib. cap. 3. *Albani tumuli*, Cic. pro Milone c. 31.

¶ Sunt præterea & aliæ *Albæ* civitates tam in Italia, quam extrà illam. In Italia, *Alba Fucentis*, in Marſis ad Fucinum lacum, Plin. lib. 3 cap. 13. & *Alba Pompeja*, in Liguria, Idem cap. 5 ejusdem libri, cujus incolæ *Albenſes Pompejani* apud eundem libr. 17 cap. 4. ¶ Extra Italiam, in Hiſpania, *Alba Urgao*, Plin. lib. 3 cap. 1. In Pannonia *Alba Regalis* Stulweiſſenburg: & ad Mœſiæ fines *Alba Græca*, Taurunum olim, Griechiſchweiſſenburg / barbare Belgrad: in Tranſilvania *Alba Julia*, Weiſſenburg.

ALBĀNIA, æ, Ἀλβανία, regio ab Occidente poſt mare Caſpium in ſeptentrionem inter Iberiam & Mediam adſurgens. Nomen accepiſſe videtur vel ab *Albano* Italiæ monte: ut Juſtinus exiſtimat lib. 42. c. 3. vel ab *Albano* civitate Macedoniæ, cujus partem & hodie adhuc Albani tenent: vel denique quod albo crine Albani naſcantur, & canitiem, ut Solinus ſcripſit, auſpicium habeant capillorum. In hac regione fortiſſimi & ferociſſimi canes: adeò ut leones & elephantos dejiciant. Quales duos dono accepit ab Albaniæ Rege Alexander M. de quibus Plin. lib. 8. c. 40.

¶ Albania hodie Macedoniæ pars occidentalis, in Illyricum & Epirum excurrens, cujus incolæ dicuntur Albaneſer. Vid. Geograph.

ALBĪCI, Maſſilienſibus vicini populi fuerunt, de quibus Cæſar 1. bell. civil. c. 34, *Albicos barbaros homines, qui in Maſſilienſium fide antiquitus erant, ad ſe vocaverant.* Hi videntur eſſe Strabonis Ἀλβίσκοι, lib. 4 p. 140, a quibus diſtinguit, ut proximos tamen, Ἀλβιῆς, *Albienſes*: utrosque locat μετὰ τοὺς Σάλυας, *poſt Salyes.*

ALBINGAVNVM, urbs Liguriæ litoralis ſub archiepiſcopo Genuenſi. Eliſo vel omiſſo priori *n* apud Melam & Ptolemæum vocatur *Albigaunum.* Plene & diviſe *Albium Ingaunum* vocat Plinius lib. 3 cap. 5.

ALBĪNŎVANVS, Romanum nomen. C. Pedo Albinovanus, Poëta Heroicus, ut ex Quintiliano cognoſcimus. Altioris & magni ſpiritûs fuiſſe, Ovidius innuit, qui eum *ſidereum* appellavit, id eſt *ſublimem* lib. 4. de Ponto Eleg. ult. Vixit enim ejus ætate, hoc eſt, Auguſto imperante: nec alius eſt, ad quem elegia 10 ejusdem Libri directa eſt. Ex qua cognoſcimus, & Theſei geſta Albinovanum præter alia ſcripſiſſe. Condidit & de navigatione Cæſ. Germanici carmen; ex quo Poëmate verſus aliquot Seneca Pater Suaſoriâ 1 adducit. Huic & illas Elegias duas, quæ vulgo cum Ovidio edi ſolent; quarum altera in obitum Mæcenatis; altera de morte Druſi ad Liviam ſcripta eſt, Scaliger tribuit: repugnante tamen (de ultimâ inprimis) & multum contradicente Paſſeratio. Quæ lis diſcernenda nobis non eſt. ¶ Alius ab iſto Celſus Albinovanus Tiberii Neronis ſcriba, quem Horatius familiarem habuit, ut ex Ep. 8. lib. 1 cognoſcitur. Ubi operæ erit Torrentium videre.

ALBĪNVS, quo nomine apud Romanos multi fuere; v. g. Sp. Albinus orator, cujus Cicero meminit in Bruto c. 25. ¶ 2. Et A. Poſtumius Albinus, qui res Romanas Græco ſermone ſcripſit; cujus Cicero in Bruto c. 21, Corn. Nep. Fr. 7. Gellius lib. 11. c. 8, & Suidas meminerunt. ¶ 3. Albinus denique Imperator peſſimus ex tribus, qui uno tempore de principatu contenderunt, Pythiæ oraculo judicatus; quod ſic habuit, *Optimus eſt fuſcus* (Peſcennius Niger) *bonus Afer* (Severus) *peſſimus albus* (Albinus.) Hujus vitam nobis Capitolinus reliquit, vel ſecundum alios Spartianus. ¶ Eſt & appellativum nomen. Vide infra *Albarius* in *Albus*.

ALBION, magna Britanniæ inſula, Angliæ & Scotiæ nunc regna complectens; ſic dicta ab albis rupibus, quas mare alluit. Vide Plin. 4 cap. 16.

ALBIS, fluvius notiſſimus & celeberrimus Germaniæ, in confinio Bohemiæ atque Sileſiæ, propè oppidum Schmidebergam, ex Gigantum jugis (Rieſen-Gebirge) oriens, Bohemiæ Miſniæque illatus per multas terras diffunditur, & in Oceanum denique Germanicum vaſto ore propè Hamburgum, Saxoniæ urbem, evolvitur. Itaque manifeſtè falſus eſt Tacitus, qui in Hermunduris (in quibus poſt Marcomanos, ſive Bohemos, Miſnenſes noſtri fuerunt primi) oriri ſcribit, de Germaniâ, c. 41. Quem rectè Vellejus *Senonum Hermundorumque fines præterfluere* lib. 2. cap. 106 notat. Lucanus lib. 2. v. 51

Fundat

Fundat ab extremo flavos Aquilone Suëvos
Albin, & indomitum Rheni caput.

¶ Albium, oppidorum nomen, ut *Albii Ingauni*, quod vide in *Albingaunum*: & *Albii Intemelii*, itidem in Liguria. Plin. lib. 3. cap. 5.

ALBIVS Tibullus poeta; de quo Horat. 1. epist. 4. *Albi nostrorum Sermonum candide judex.* Vide *Tibullus.* ¶ Alius *Albius* est de quo Horatius lib. 1. Sat. 4. v. 28.

ALBVCVM, planta; quæ & ἀσφόδελος hastula regia est. *Asphodelus* autem bulbus ipse, quem numerosissimum habet, proprie est: nam caulem *antherícum* vocant. *Albucum*, Gold-Wurtzel. Vide *Asphodelus.*

ALBVLA, æ, fluvius Italiæ, qui postea Tiberis, à Tiberino ibi extincto appellatus. Virg. 8. Æn. v. 331

A quo post Itali fluvium cognomine Tibrim
Diximus: amisit verum vetus Albula nomen.

Martialis lib. 12. epigr. 99 *cui rector aquarum*
Albula navigerum per freta pandit iter.

Vide Tiberis. ¶ 2. Albula, vel *Albulæ, arum*, aquæ sulphureæ & pregelidæ in Tiburtinâ planicie juxta Anienen, de quibus Plin. lib. 31. cap. 2. item Strabo, & Pausan. in Messenicis. Martialis lib. 4. epigr. 9 *Crudarum nebula quod Albularum.* Stat. lib. 2. Silv. 3. v. 75

Hic sulphureos cupit Albula mergere crines.

ALBVNA, Dea, quæ in nemore quodam Tiburtino colebatur, & cui sacer *Albunea* fons. Hanc nonnulli Sibyllam Tiburtinam fuisse scriptitant. Lactantius lib. 1 Div. Inst. cap. 6, *Decimam Sibyllam* [fuisse scriptitant] *Tiburtem, nomine Albuneam, quæ Tiburi colitur, ut dea, juxta ripas amnis Anienis.* Tibull. lib. 2 eleg. 5

Quodque Albuna sacrum Tiberis per flumina sortes
Portârit, sicco perluerítque sinu.

Adde Turneb. Adversar. lib. 21. cap. 26.

¶ Albúnea, fons & silva in Tiburtinis altissimis montibus. Fontis nomen est a qualitate aquæ. Virg. 7. Æncid. v. 81

lucosque sub alta
Consulit Albunea, nemorum quæ maxima sacro
Fonte sonat, &c. Vide ibi Servium, qui & observat ipsam Leucotheam nonnullis sic appellatam. Glossæ Cyrilli: *Albúnea mater*, λευκοθέα. Ergo Albuna, Albunea, Leucothea, quæ & Matuta, eadem Dea. quod confirmant aliæ Glossæ, Philoxeni: λευκοθέα, *Albunea Mater*, *Matuta.* vid. Taubm. ad Virgil. p. 764.

ALBVRNVM, Plinio lib. 16 cap. 38, est mollis ac pessima pars ligni, teredini obnoxia, das Weisse am Holtz/ zu nechst der Rinden.

Utitur & verbo *Exalburnare* Plin. lib. eodem, cap. 40, *robur exalburnatum*, hoc est, cui alburnum ademtum.

ALBVRNVS, piscis, Auson. in Mosella v. 126

Quæ non & virides vulgi solétia Tincae
Norit? & alburnos prædam puerilibus hamis?

Alburni (generalius voce sumta) Weißfische/ Schneiderfische/ λευκίσκοι Græcis.

¶ Alburnus, Lucaniæ mons. Virgil Georg. 3. v. 146

Est lucos Silari circa, ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen asilo, &c.

¶ Similiter loci hujus Deus appellatus fuit Alburnus; Tertull. contra Marcion. lib. 2. c. 18.

ALBVS, a, um: λευκὸς, ἀλφὸς: ex quo *albus* est: quod *alpum* Sabini appellárunt, Festo auctore. Weiß. Differt à candido, quo minus est: *album* enim ad pallorem quendam accedit: *candidum* verò multum lucis habet. Virgilius 3. Georg. v. 81 de equis docens: — — *honesti*

Spadices, glaucique, color deterrimus albis
Et gilvo.

Ad quem locum Servius: *Atqui*, inquit, *alibi ait:* Qui candore nives anteirent. *Sed aliud est CANDIDVM esse; id est quádam nitenti luce perfusum: aliud, ALBVM, quod pallori confinat effectivum.* Cujus necessariæ observationis oblitus Julius C. Scaliger improvide scripsit *equos candidos* à Virgilio immerito damnari, quod optimos viderit & bellatores. Locus est in commentariis ad Aristotel. Lib. 2. de animalibus Apoteles. 130, ubi historiam equorum persequitur: ad quem locum vide quæ eruditissimus Philippus Jacobus Mausacus animadvertit. *Albus* pro pallido. Sulpitia in Satyra Domitianum perstringens:

Non trabe, sed tergo prolapsus & inglubie albus.

Quin & pro cinericio, h. e. qui ex nigro albet colore, qualis in asinis est, album Persius dixit Satyr. 1. v. 59

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

De asini enim auribus loquitur. Cicer. Tusc. 5. cap. 39, *Democritus alba & atra discernere non poterat.* Weiß und Schwartz unterscheiden. ¶ 2. *Albus an ater sis nescio*, proverbiale de vehementer ignoto, Ciceronis est in Philipp. 2. cap. 16. *Alba avis: Corvo albo rarior:* hoc Juvenalis Sat. 7. v. 202; illud Ciceronis est in 7. Epist. 28, de re admodum rara & inusitata. *Albo vete aliena bona oppugnare*, nihil aliud est, quam fraudibus suis leges, jura, aliudve prætendere: Nam *vetileges* notantur apud

Plaut. Pers. act. 1. sc. 2. *album* verò signat ἐυπρόσωπον, i. e. honesti speciem præferens: quomodo alibi ait homines se *cretâ occultare*, & Ennius Medeam *gypsatis* facit *manibus.* Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 194. Aliàs *color albus* usitatus in vestitu Romanis, quâ de re Lipsius Lib. 1. Elect. c. 13. ¶ 3. Albus pro felici, læto, ac prospero; ut contra *atrum* pro tristi & noxio ponitur. Nam alterum ad superos cœlestesque pertinet; alterum inferorum naturam refert. Sic *Alba stella* felix apud Horatium lib. 1. Carm. od. 12. Silius lib. 15. v. 53

Sed current albique dies horaque serena.

Suidas Tom. 2. f. 29, Λευκὴ ἡμέρα, ἡ ἀγαθὴ καὶ ἐπ' εὐφροσύνῃ, *Alba* vel *candida dies, bona & ad lætitiam.* ¶ 4. Pro sicco & fervido, & velut candenti Martialis posuit lib. 10. Ep. 62, *Alba leone flammeo calent luces.*

¶ *Albas* pro unionibus Lampridius, & Venantius, & alii mediæ Latinitatis scriptores absolute dixerunt: Vide Lampridium Elagabalo c. 21, & ibi Salmasium, qui etiam Venantii de hoc versum adjunxit. ¶ Item pro vestimentis talibus. Unde & in veterî Ecclesiâ *septimanam in albis* appellârant, quæ proximè Paschalem sequitur. Nam baptisandis Carechumenis Pascha olim destinatum fuit: & baptisati veste candida induebantur.

¶ Album, absolute pro colore albo. Virg. Ecl. 2. v. 41

— *Sparsit etiamnum pellibus albo.* Item Georg. 3. v. 56 *maculis insignis & albo.* ¶ 2. Item pro albumine, sive albugine oculi vel ovi: quod Græcis λεύκωμα est. Ita Celsus non semel, Columella & Plinius usi. v. g. Celsus lib. 7 cap. 7. n. 13. *gutta humoris, ovi albo similis.* Vet. Gloss. *Album*, λευκὸν, λεύκωμα. Das Weisse in Augen/ das Weisse im Ey. ¶ 3. *Album* etiam substantive dicebatur de albata tabula, in qua Prætores edicta, actiones, interdictaque proponebant, quo omnibus innotescerent, quæ & ipsa Græcis λεύκωμα appellatur. Mentio sæpius fit in JCtorum libris. Hinc *album corrumpere*, Lege 9 Dig. de Jurisdictione. Transfertur eadem vox hac ratione ad alia etiam, & quamvis matriculam significat. Sic *album judicum*, quod apud Suetonium Domit. c. 8; *album senatorum* apud Tacitum annal. 4. cap. 42; λεύκωμα πολιτῶν, *album civium* apud Jul. Pollucem lib. 8. c. 8. tmem. 23. *Albo eradere*, aus der Matricul leschen/ apud Tacit. & Sueton. cc. ll. Contra *albo adscribi*, idem Suetonius Tiber. cap. 51, eingeschrieben werden. *Ad album sedentes*, Senecæ Epist. 48 interprete Lipsio, Leguleji sunt, circa album Prætoris & formulas occupati.

¶ Albulus diminutivum. Catullus epigr. 30, *Ut albulus columbus aut Dioneus.*

¶ Albor, ōris, albedo. Vet. Gloss. λευκότης *Albor*, *Candor.* ¶ 2. pro ovi albumine. Scribon. Largus Compos. 24 *Ulcus diluitur ovi albore.* Apicius de re culin. lib. 1. cap. 1. *Ovorum trium alborem in lagenam mittas, & diutissime agitabis.*

¶ Albedo, λευκότης, apud veteres, Ciceronem & æquales, aut paullo minores, non reperitur. Severus demum Sulpicius lib. 1. Hist. Sacr. cap. 16 de Manna: *glaciali albedine erat.* Onomast. Vet. *Albedo*, λευκότης, λευκόν.

¶ Albitudo, idem. Plautus Trinum. 2. 4. sc. 2. v. 32 *ad istanc capitis albitudinem*, id est canos capillos.

¶ Ab inusitato *Albare*, *Albatus* est, albis vestimentis indutus. Horatius 2. Sat. 2. v. 60.

Ille reporta, natales aliosque dierum
Albatus celebret.

¶ Dealbare, album efficere: albo colore perducere. Ciceronis est lib. 7. Epist. 29 *de una fidelia duos dealbare parietes:* de quo vide in *Fidelia.* Vide & *Calx* & *Tectorium* in Tego.

¶ Dealbatus. Augustinus Confession. lib. 7 cap. 6, *dealbatiores vias seculi cursitabant.*

¶ Dealbator Vet. Gloss. λευκαντὴς, *Dealbator:* Lege 1. Cod. de excus. artif. *sculptores, dealbatores, cusores* &c. Idem & *Albarius.* vide post.

¶ Inalbare. Apulejus lib. 10 p. 248 (ed. Elmenh.) *Cerei, præclara micantes luce, nocturnas nobis tenebras inalbabant.*

¶ Albārium opus dicebatur, cùm calce merâ inducebantur & nitori dabantur, quò ornata, lita, politaque forent, quæ *tectoria* appellabantur: Wann das Tünchwerck überweisset wird. Itaque, *Albarii operis nitore decorare*, apud Pallad. lib. 1. Tit. 40. est dealbare, Weissen. *Albarium opus* quomodo fiat, Vitruvius docet lib. 7. cap. 2. & Palladius lib. 1. c. 14.

¶ Albarius, qui albarium facit: Lege 2. Cod. Theodos. de excus. artif. *Architecti, laquearii, albarii, tignarii* &c.

¶ Albinus, idem. Vet. Gloss. κονιατὴς *Dealbator*, *Albinus*; *Tector.* Constantinus Imp. Lege 2. Cod. de excusationibus artif. *Albini, quos Græci κονιατὰς appellant.* Fit ibidem pòst & *Dealbatorum* mentio: neque ab his aliquis eos distinguendos putet; aut leve discrimen interfuisse censeat.

¶ Albeo, ēre: album esse Cæsar 2. Bell. Civ. cap. 68, *albente cælo.* Virg. Æn. 12. v. 36

— — *campique ingentes ossibus albent.* Inde est

¶ Subalbēre, parum aut aliquantum albere. Cassiodor. lib. 5. epist. 34.

¶ Albescĕre, weiß werden. Virgil. 3 Georg. v. 367

Flavumarum longos a tergo albescere tractus.

Prudentius Hymno matutino v. 3

Lux intrat, albescit polus.

¶ Exalbescere, idem. Cic. 1. de Orat. c. 26 *Meipso sæpe experior, ut exalbescam in principio dicendi.* Idem de Finib. lib. 5. cap. 11 ex veteri poeta: *exalbescere metu*, verblassen.

¶ Inalbescere, idem Corn. Celsus lib. 2. cap. 7 sub fin. *Venæ sub lingua inalbescunt.* Et lib. 5. cap. 28 de ulcere carbunculi: *supra quoque procedens inalbescit.*

¶ Albico, are: Weiß aussehen/ weiß scheinen. Hor. lib. 1. Carm. Od. 4. *Nunc prata canis albicant pruinis.* Plinius lib. 27. c. 5, *ex nigro albicat.*

¶ Subalbicare: Weißlich scheinen. Varro R. R. lib. 3. cap. 9 de gallis: *paleâ rubrâ subalbicanti*, &c.

¶ Albugo, inis: Das Weisse im Auge/ das Weisse im Ey. Gloss. Vet. λεύκωμα *Album, Albumen, Albugo.* At Plinio *oculorum albugines* sunt vitium & morbus in oculo, vel macula aut cicatrix. v. g. lib. 20. cap. 5. *cicatrices oculorum & albugines.* Et lib. 24 cap. 5, *cedri succo oculorum albugines caligines que inunxere.*

¶ Albumen, das Weisse im Ey. Plin. 28. cap. 6, *ovorum albumine.*

¶ Albidus, a, um: aliquantulùm albus: Weißlich. *Albida spuma* apud Ovid. 3. Metam. v. 74. *Albidum ulcus* apud Columell. lib. 5. c. 31. Comparativus apud Plinium lib. 8 epist. 20, *color cæruleo albidior.* Superl. ap. Celsum lib. 5. cap. 26. n. 20 *pus albidissimum.*

¶ Albidulus, diminutivum. Palladius lib. 3. cap. 25 de liquamine ex piris: *ex carnes liquorem dimittunt saporis jucundi, sed coloris albiduli.*

¶ Exalbidus, Plin. 24. cap. 19, *folia exalbida.*

¶ Subalbidus, Plin. 21. cap. 25, *folia subalbida.* Celsus lib. 5. c. 28. n. 15; *pustula subalbidas.*

ALCEA herba est, quam vulgus *bimalvam* vocat, & *malvam silvaticam;* malvæ hortensi similis est; Vid. Plin. lib. 27 cap. 4.

ALCAEVS, Ἀλκαῖος, poëta Lyricus fuit, patria Mitylenæus, *bello ferox, minax, aureo sonans plectro* dictus Horatio lib. 2. oda 13. De eo Quint. lib. 10. cap. 1. *Alcæus*, inquit, *in parte operis aureo plectro meritò donatur, quia tyrannos infectatur: multum etiam moribus confert: in eloquendo quoque brevis, & magnificus, & diligens: Homero similis: sed in lusus, & in amores descendit; majoribus tamen aptior.* Cicero eum de juvenum amore scripsisse testatur in 4. Tuscul. c. 33. Pauca fragmenta ejus ab Athenæo; unum a Stobæo Serm. 94 servatum.

¶ Alcaicum carmen, ab Alcæo sic dictum, constat ex epitrito secundo, choriambis duobus, & Bacchio: ut

Oderit campum patiens pulveris, atque solis.

Horat. lib. 1. carm. oda quæ incipit, *Lydia die per omnes.* Est & aliud Tricolon genus, quod vulgo Alcaicum appellamus. v. g. illud Horatii lib. 2 Oda 3

Æquam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitiâ, moriture Deli.

¶ 2. Alcæus alius avus fuit Herculis, pater Amphitryonis: a quo *Alcides* ipse Hercules. ¶ 4. Tertius denique filius Herculis ex Omphale, apud Herodot. lib. 1. c. 7.

ALCEDO, Ἀλκυών, Eyß-Vogel/ unde

¶ Alcedonia, orum; tranquilli dies illi in mari, quibus incubant alcedines. Extat apud Plautum utrumque nomen; alterum in Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 142, *nisi illam mihi tam tranquillam facis, quàm mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos;* alterum in Casina prolog. v. 26 *Tranquillum est: alcedonia sunt circùm forum.* Vide & Halcyon.

ALCES, is, & Alce, es, ἄλκη, Plinio lib. 8. c. 15. & Cæsari lib. 6. belli Gallici cap. 27, animal est, medium inter equum & cervum, nostri vocant ein Elend.

ALCESTE vel Alcestis, uxor Admeti regis Thessaliæ fuit: qui cùm ægrotaret, & oraculum brevi eum moriturum respondisset, nisi quis amicorum morti se pro ipso devovisset; Alcestis, cum uterque parens, cum amici omnes recusassent, promptissimam sese obtulit. Allusit eò Juvenal. Satyr. 6. v. 651

— spectant subeuntem fata mariti
Alcestim; & similis; si permutatio detur
Morte viri, cupiant animam servare catellæ.

Hujus nomine inscripta Tragœdia est apud Euripidem.

ALCHYMIA, Ἀλχυμία, est illa ars, quæ in metallis operatur, & ignobiliora in argentum aurumve commutat. Qua de caussa & magistri Græci eam τὴν τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατασκευὴν definierunt: ἱερὰν τέχνην, *sacram ac divinam artem*, nominarunt iidem, longeque vetustissimam seculis antiquissimis prodiderunt. Nam illam de aureo vellere fabulam huc referunt (quâ ratione Argonautarum tempestate jam tum repertam cognitamque oportuit) ejusque scientem fuisse Pythagoram, pariter tradunt. Unde nominis ratio non in aperto satis est. Vetustiores omnes χημείαν, vel χημευτικὴν; infimæ Græciæ auctores, ἀρχημίαν appellant, pro ἀλχημεία. Ac illud *Al* procul dubio articulus Arabum est;

A quo ea gens pleraque Græca interpolavit, quod illustris Scaliger ad Culicem Virgilianum p. 43 observat. Χημείας autem sive χυμείας vox quâ cœperit origine, dictu difficile. Nam cum præcipuum ejus sit, circa metalla occupari, ἀπὸ τῶν χυμῶν, *ab humoribus*, ut videtur nonnullis, commode satis ratio nominis deduci vix potest. Aptior derivatio, quam nec Vossius aspernatur Etymol. f. 17, a χῦμα, pro χεῦμα, *fusio*, vel *fluxus:* nempe quia fundit metalla. Salmasii conjectura est Exerc. Plin. p. 772 Vulcanios istos homines, fornaculam suam sive caminum, χάμινον, quod esset hianti ac patulo ore, nominásse, & inde vocabulum factum ipsi arti. Idem observat χύμινι, quendam, vel χήμινι, prophetam Ægyptium memorari a Panopolita Zosimo inter præcipuos, qui hoc repererint artis genus, ac amplificarint: nec absurdum credere, hinc χυμείαν, sive χημείαν appellatam. Alii nomen artis a loco, ubi nata deducunt, Ægypto forte, quæ in Psalmis *terra Cham* appellatur. Vid. Conring. 1. de Hermet. med. 3. p. 18. 19.

ALCIBIADES, Ἀλκιβιάδης, imperator Atheniensis fuit, summo loco natus, naturæque & ingenii donis excellentibus exornatus: rursus verò omni vitiorum genere deformatus, nisi quantum eum ab illis extraxit disciplina Socratis, cui se erudiendum tradidit. Vitam ejus copiosè descripsit Plutarchus Græce; Latine perquam eleganter Corn. Nepos. Hic Alcibiades in ludum quendam ingressus, cum apud magistrum Iliada Homeri postulatam non invenisset, alapam ei impegit satis duram; atque eum imperitum esse, & similes sui pueros efficere, dixit. Ælian. Var. Hist. lib. 13 cap. 38. & Plutarch. in apophtheg. p. 186.

ALCĬDĂMAS, antis, vel *Alcidamus*, i, Suidæ philosophus est Eleates, discipulus Gorgiæ Leontini. Quintilianus verò inter oratores eum numerat lib. 3. cap. 1. Atque exstant ejus aliquot orationes in volumine orationum Rhetorum Aldino. Scripsit laudationem mortis, quæ constabat ex enumeratione malorum humanorum, ut è prima Tusc. Cicer. c. 48 sive penultimo discimus. Mentionem hujus Rhetoris facit & Laërtius in Protagorâ.

¶ Apud Stat. lib. 10. Theb. v. 500 Luctatoris nomen est.

ALCĪDES, æ, Hercules, ab avo Alcæo; quemadmodum suprà dictum est in voce *Alcaus.* Virgil. Æn. 6. v. 801

Nec vero Alcides tantum telluris obivit.

Et Ecloga 7. v. 61

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho.

ALCĬMĔDON, artifex cælator Virgilio est Ecloga 3 v. 36

— pocula ponam
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis.

ALCIMVS, Æaci filius, memoratur a Theocriti Scholiaste. ¶ 2 Alcimus Rhetor, Sidonio Apollinari nominatus 5. Epist. 10, & lib. 8 Ep. 11. Integrum illi nomen *Latino Alcimo Alethio* fuit, qui Vossio teste cap. 5. de Poët. Lat. p. 63. inter Professores Burdigalenses memoratur Ausonio carm. 2. & B. Hieronymo in Chronico Eusebiano laudatur ad ann. Christi CCCLX. ¶ 3. Junior eo *Alcimus* fuit *Ecdicius Avitus*, Archiepiscopus Viennensis, qui Zenonis & Anastasii temporibus claruit poëta Christianus. Ut adeò inter Alcimum Rhetorices professorem & Alcimum Episcopum ac poëtam totius sit seculi intervallum. Hujus Poëmata quære in Georgii Fabricii Poëtis Christianis. Seorsum edidit Joach. Zehnerus, & emendatissime, unà cum Epistolis ejus, Jacobus Sirmondus. ¶ Antiquiores Alcimi fuerunt, Rhetor alius, de quo Laërtius Stilponis Vitâ: & Alcimus Historicus, Siculus genere, qui, ut Athenæus auctor est lib. 10, scripsit Ἰταλικὰς, *Historiam Italicam*, cujus etiam Festus Pompejus meminit in *Roma.*

ALCĬNŎVS, Ἀλκίνοος, rex Phæacum justissimus, auctore Orpheo; diligens hortorum cultor. Virg. Georg. 2. v. 87

Pomaque & Alcinoi silvæ. Stat. lib. 1. Silv. 3 v. 81

Quid biferi Alcinoi laudem pomaria? Vosque, &c.

¶ 2. Alcinous, Philosophus Platonicus, cujus nomine circumfertur institutio ad doctrinam Platonis. Sed hujus libelli verum parentem esse Arium Didymum, non, ut suspicabatur præfatione in Alcinoum Jac. Carpentarius, Didymum Alexandrinum, docet Theoph. Raynaud. Theol. nat. dist. 1. n. 42. p. 61.

ALCINVS poëta fuit scenicus, scriptor Fabulæ, quæ Penelopes defensionem complectebatur: obque verbosas & plenissimas tædii nugas locum dedit proverbio: Ἀπόλογος ἀλκίνου, *Apologus Alcini*, apud Jul. Pollucem libr. 2. c. 4. n. 26. & lib. 6 cap. 26. Suid. in ἀπόλογος. Pro Ἀλκίνου Erasmus cùm scriptum reperisset Ἀλκινόου, sumptum initio proverbium putavit ex Homeri Odysseâ, ubi Ulysses in convivio Alcinoi Phæacum regis prodigiosas ac deridiculas fabulas commemorat de Lotophagis, Læstrygonibus, Circe, Cyclopibus, atque id genus aliis, fretus videlicet Phæacum insciti barbarieque. Ipsum vide adag. 1332. Sed idem postea adag. 4082. agnovit, eo in proverbio *Alcinoum* (retinet enim πεπαιδευμένον,) esse nomen scriptoris. Quod tribus tamen syllabis cum Polluce & Suida scribendum est.

ALCIPPE, mulier rustica Theocrito & Virgilio Ecloga 7

Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida habebam.

¶ Plin. lib. 7 cap. 3, *Alcippe elephantum peperit.* Elephantum, id est puerum cum capite elephantino, ut forte portentum illud sit, quod Livius lib. 27 cap. 11, & Valerius Max. lib. 1. cap. 6. n. 5 narrant.

narrant. ¶ Est & Alcippe Martis filia, de qua Pausanias consulatur in Atticis f. 19 Gr.

¶ Alcippus, Ἄλκιππος, civis Lacedæmonius ob virtutem exilio mulctatus, de quo, & ejus uxore Democritâ, Plutarchus in Amatoriis Narrationibus.

ALCIS, Numen Naharvalis, Germanicæ genti, cultum: quod Castorem ac Pollucem Romana interpretatione memorabant. Tacitus de Germania c. 43.

ALCMAEON, Amphiarai & Eriphyles filius, matris, quòd ea patrem prodidisset, interfector. De quo Hyginus fabula 73. ¶ 2. Alcmæon sophista, quem Crœsus tanto auro donavit, quantum ille corpore suo efferre posset, quam lepidam historiam Herodotus scripsit libr. 6 cap. 125. ¶ 3. Alcmæon Crotoniates; (Theodoreto lib. 1. de cur. Græc. affect. f. 547. Alcman) Pythagoræ auditor, qui primus de naturæ ratione scripsisse videtur: Laert. in Vita ejus. Docuit animam immortalem esse, testibus Laertio d. l. & Aristot. 1. de anim. 2. Alia ejus dogmata refert Aristoteles 1. Metaph. 5. & 1. de hist. anim. 2. ipsi aliàs parum consentiens, cùm, ut est apud Laërt. lib. 5. adversùs Alcmæonis dicta librum scripserit.

¶ Alcmæonius, ab Alcmæone ductum adjectivum. *Alcmæonia furia*, Propert. lib. 3 eleg. 5. quia Alcmæon matricida furiis agitatus dicitur.

ALCMAN, Ἀλκμάν, poeta Lyricus fuit, amatorii carminis inventor. Suidas. Plutarch. in libro de fuga hoc Alcmani tribuit:

καὶ Μούσας ἰδέαι ἐκπαίδας, αἵ με τυράννων
ἔρυσαν Δασκύλεω κρίσσονα καὶ Γύγεω. hoc est,
Et literas didici Græcas, quæ me regibus
Fecerunt Dasicla clariorem & Gyge.

¶ 2. Sed observa è Vossio cap. 3. de Poet. Græc. p. 13. duos hoc eodem nomine poetas fuisse Lyricos, unum Lacedæmonium, qui linguâ scripsit Doricâ, Messenium alterum. ¶ 3. *Alcman philosophus*, qui tamen frequentiùs scribitur *Alcmæon*. De hoc supra in Alcmæon. Confundit eum cum Alcmane poeta Dictionarium Caroli Stephani, cùm prodit eum pediculari morbo periisse. De Poeta enim diserte hoc affirmant Aristot. 5. hist. anim. 31. & Plin. 11. cap. 33. ¶ 4. *Alcman tibicen* apud Ælian. 12. Var. hist. cap. 50.

ALCMĒNA Ἀλκμήνη, Amphitryonis uxor, Herculis mater ex Jove, Laonomes autem (teste Pindari Scholiaste) ex Amphitryone.

ALCON, ōnis, sagittarius Cretensis, quem Virgil. nominat Eclog. 5. Nisi hoc nomine ξενικῶς usus est, ut quem pastorem eo designaret. Sed ille Alcon Herculis comes fuit; tam peritus sagittandi, ut positos in capitibus annulos trajiceret; sagittas sine ferro gladiis lanceisve contra positis intorqueret sic, ut in eorum mucronibus finderentur. Vide Servium ad illum Virgilii locum cæterosque interpretes.

ALĔA, κυβεία, lusus tesserarum, Würffelspiel / Bretspiel. Cicer. pro Archia cap. 6, *Quantum alii tribuunt tempestivis conviviis, quantum denique aleæ, quantum pilæ; tantum mihi egomet ad studia recolenda sumo*, die Zeit auf Spielen wenden. *Aliquem provocare in aleam*, einem Spiel anbieten. Plautus Curc. a. 2. sc. 3. v. 76, *Provocat me in aleam, ut ego ludam: pono pallium: ille suum annulum opposuit.* Sic dicimus *aleâ ludere*, cum Horatio 3 oda 24, & *aleam ludere*. Sueton. Aug. c. 70, *ut vincat, ludit assidue aleam.* auffm Brete spielen / Würffelt. Plutarchus de Tranquillitate animi p. 467 Κυβεία ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπεικάζει, *Plato vitam humanam similem* dixit *esse alearum ludo.* Ad quod respexisse videtur Terent. in Adelph. act. 4. sc. 7, *Vitam hominum perinde* dicens *esse, quasi cum ludas tesseris, ut quod jactu non cecidit, id arte ut corrigas.* ¶ 2. *Aleam* pro fortuna etiam & periculo Latini auctores usurpant. Livius 42. cap. 59 *ne summam rerum temere in non necessariam aleam daret*, in unnöthige Gefahr begeben. Columella Præf. Operis sui: *An bellum perosis, maru & negotiationis alea optabilior sit.* Et Varro de R. R. lib. 1 cap. 4 *Usi salubritas* [agri] *non est, cultura non aliud est, atque alea domini vita, ac rei familiaris.* Plinius itidem Præf. Op. scripsit, *Ciceronem extra omnem ingenii aleam positum*, hoc est, periculum seu dubitationem, utrum aliquis ei videatur præferendus. *Adire aleam*, sich in Fährligkeit wagen. Seneca lib. 3. de Benefic. cap. 11 *Ut æquiore animo adirent aleam.* Sic Horat. 2. carm. od. 1.

Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas.

Aleam jacere, hoc est periclitari, sein Glück versuchen. seu, es wagen auff Glück und Unglück. Cæsar apud Sueton. c. 32, *Jacta esto alea*, es sey gewagt. ¶ 3. De aleâ & universâ ejus ratione plura collegit & observavit Salmasius ad Vopisci Proculum. Romanis legibus vetitam fuisse Horat. lib. 3. Carm. Od. 24. & Digestorum de aleatoribus Titulus ostendit. Sed festis diebus tamen, qui ludo & otio destinati, probro caruisse aleæ lusum videtur suadere Suetonii locus Domitiano c. 21. Christianis primum in commune, dein seorsim Clericis interdictam, Canon Apost. 43, & Can. 50. Syn. 6. itemque Novella Justiniani 123 docere possunt. ¶ Ālĕātor, & Ālĕo, ein Spieler / Spitzbube. *Domus aleatoribus referta, plena ebriorum*, Cicero in Philipp. 2. c. 27. *Nam quicunque impudicus, adulter, ganeo, aleo, manu, ventre, penè bona patria laceravere* Sallust. Catil. c. 14. sed editis libris *alea* Sallustius, non *aleo* habet. Nihilominus *Aleonem* Festus Pomp. ex Nævio dixit. Trochaicus vetus ex illis, qui P. Syri Mimis subjungi solent: *Aleator quantò in arte est melior, tanto est nequior.* Quem vulgò notum & tritum fuisse Joan. Sarisberiensis significat lib. 8. de Nugis Curial. c. 11.

¶ Ālĕātorius, adject. ut, *Forum aleatorium*, apud Suet. Augusto c. 71. *Ritus aleatorius*, ap. Gellium, lib. 18 cap. 13, Spieler Gewonheit. *Damna aleatoria*, Cicero 2 Philipp. cap. 27, Verlust im Spielen.

¶ Aleatorium Sidonio Apollinari lib. 2 epist. 2 est locus in villis aut hortis, ubi commode alea ludi potest.

ĀLEC, ēcis, (in Libris vetustissimis *allec*, numquam autem per aspirationem *halec*, nisi apud Nonium, scribitur) non certi alicujus piscis nomen; sed genus potiùs, sub quo minimi quique & vilissimi pisciculi continentur; quos in universum *alecareos* Theodorus Gaza appellat; quod Torrentius ad Horatium loco mox citando notat. Qui consuli potest. Qui aspirationem præponunt, ab ἅλς vel ἁλιὸς derivant, quod marinus piscis est. Vide Dausquejum. Contra membranæ, ut Torrentius testis fuit, aspirationem posthabent. ¶ Est & liquaminis genus, sed crassius, quod ex intestinis piscium conficiebatur. Effertur & Fœm. & Neutro genere. Plin. lib. 9. cap. 17, *M. Apicius ex jecore mullorum alecem excogitare provocavit.* Hinc *alecula* apud Columellam. Horat. lib. 2. Sat. 4. 73 - *ego facem primus & alec* [scilicet inveni.] Plura in *Halec.*

¶ Alex idem. Plinius lib. 31 cap. 8 *Vitium hujus est alex, imperfecta, nec colata fax.*

¶ Alecula vel Allecula, diminut. Columella lib. 6. c. 8. & lib. 8 sub finem.

ĀLECTO, Alectûs, Ἀληκτώ, *atra, fatu nocte, Cocytia, sæva, luctifica*, apud Virg. Æn. 7. a v. 324. *Cincta facibus atris*, apud Claudian. lib. 1. adv. Rufin. v. 49. Una est trium Furiarum, ein Plag-Teuffelin. Ἀληκτώ, irrequieta ab ἀ & λήγω quiesco, desino; quod nullum scelus prætereat inultum; quod à suppliciis sumendis de improbis nunquam cesset. Vide Furia.

ALECTORIA, æ, lapis in ventriculo galli. Ἀλέκτωρ enim *gallus* est. Plin. lib. 37. cap. 10, *Alectorias vocant in ventriculis gallinaceorum* (seu, ut Albertus indicat, gallorum castratorum) *lapides inventos, crystallina specie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotoniensem usum in certaminibus, invictum fuisse videri volunt;* Kapaunstein. ¶ Alectryŏnes, Legio cristatorum Carum. vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar 24, 2. Ἀλεκτρυὼν enim etiam *gallus* est.

ĀLĔMANNI, sive Alamanni (nam Græcis perpetuò ἀλαμανοὶ dicuntur) gentis nomen in Germania; quod postea universæ illi nationi hæsit. Nec hodie Galli, Itali, Hispani aliter Germanos, quàm *Alemannos* appellant. Alium ac diversum à Germanis populum, inde constat: quod iis victis Antonius Caracalla Alemannicus appellatus est, cùm jam tum se Germanicum ante dixisset. Et Stephanus, non Germanos, sed finitimos iis diserte tradit. Ἀλαμανοὶ, inquit, ἔθνος Γερμανοῖς πρόσχωρον. Fuit collectitia multitudo, ut ex Agathia Scholastico lib. 1 pag. 27 ed. Paris. constat; atque Gallorum quidem, si Philipp. Cluverum, virum de antiquitate patriæ clarissimè meritum, sequimur; qui nullos alios fuisse censet lib. 3. c. 4 Germ. Antiquæ, quam quos *decumates agros exercuisse, & dubia possessionis solum occupasse*, Tacitus in Germania tradit. Rhenanus vero Germanorum, & maxime Suevorum, miscellaneam turbam fuisse putat lib. 1. Rerum Germanicarum. Sed quoquo modo se res habet, in maximum & potentissimum nomen rebus maximis gestis excreverunt, unde universa Germanorum natio, ut dicebamus supra, *Alemanni*, & terra ipsa, *Alemannia* tandem appellata. Quando id factum primitus, haud constat. Sed Flavii Vopisci ætate, qui sub Constantino fuit, eam appellationem jam tum cœpisse indicat ipse in Proculi vitâ. De Alemannorum autem fede veteri nulla discordia est: quam inter Rhenum Danubiumque ac Mænum fuisse consentiunt. Nomen quibusdam videtur inde esse, quod non unius generis, sed ex nominibus variis initio congregati in unum corpus coaluerunt: quasi dicas allerley Mann. Consule & Mich. Beuther. cap. 2. Animadvers. ac Limn. Tom. 1. Jur. Publ. cap. 6. n. 21.

¶ Alemannicus, ut *tentoria Alemannica*, Ammianus Marcellinus lib. 27. c. 3.

ĀLĔS, ĭtis, ab alâ, adjectivum, id est alatus, volucris, Geflügelt. Sic *Equus ales* Pegasus Ovidio dicitur lib. 3. Amor. El. 11. *Ales avis* apud Ciceron. lib. 2. de Nat. Deorum cap. 44 ex carmine Ennæo. Et *Deus ales* pro Mercurio. Ovidius 2 Metam. v. 714

— Inde revertentes Deus adspicit ales.

¶ 2. Est & ὠκὺς sive celer, ad illorum instar, quæ alas habent: Geschwind. Ut apud Virgilium lib. 8 v. 430 *ales Auster*: & *curvus ales* apud Senecam Medeâ extremâ: *Passus ales*: — — *passu volat alite virgo*, apud Ovid. lib. 10. Metam. v. 587. *Ales arundo nervo pulsa*, Prudent. Psychom. v. 324 *Plumbum ales*, eine abgeschossene bleyerne Kugel. Silius lib. 3. v. 365

Fundâ bella gerens Balearus, & alite plumbo.

¶ 3. Substantivè avis est, ὄρνις, ein Vogel. Ac Poetis quidem *alites*, utroque genere, masculino juxta ac fœminino, omnis generis aves appellantur. Sic *Daulias ales* luscinia est, Senecæ Tragico Herc. Oet. v. 192. *Pandionis ales* pro hirundine in Pmegyr. ad Pisonem v. 255. *Lucis prænuncius ales*, i. e. gallus, Ovid. Fast. 2. v. 767. *Nivеis argentea pennis ales*, hoc est, alba, Idem 2. Metam. v. 536. Augures verò majores, quæ volatu faciebant augurium, *alites* appellabant: minores enim *Oscines* vocabant, quod oris cantu præberent omen. Plinius lib. 10. cap. 19 *Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas dividitur species, OSCINES & ALITES: illarum generi cantus oris, huic magnitudo differentiam dedit.* Et Cicero lib. 2. de Naturâ Deor. cap. 64 *Aves quasdam, & alites & oscines, ut nostri augures appellant, rerum augurandarum caussa esse natas putamus.*

ALEXANDER, Priami Filius, qui postea appellatus *Paris* fuit. De quo vide infra in P. ¶ 2. *Alexander Macedo*, Philippi Macedonum Regis, & Olympiæ filius, natus duabus in Græcia præstantissimis familiis, videlicet, ex Herculis & Æaci posteritate, formâ fuit humana pene augustiore: cervice celsâ, lætis oculis & illustribus; malis ad gratiam rubescentibus; reliquis verò corporis lineamentis, non sine majestate quâdam, decorus: juventutis rectoribus Aristotele & Callisthene usus. Subegit Asiam, non citeriorem modo, aut quæ Persici juris fuerat; sed Indiæ quoque magnam partem, quas ob res maximas gestas, *Magni* cognomen sortitus est, & haud sufficere ei unus orbis existimatus. Juvenalis Satyr. 10. v. 168

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis.

Nec aliam ob causam Græci ἀλεξανδρῖδας pro θαυμαστοῖς, *admirabile*, dixerunt, quod ad lib. 13. Silii Heinsius observat. Victor omnium, inter voluptates, quas vincere non potuit, periit morbo ex vinolentia contracto, apud Babylonem, ut post Athenæum, & Senecam Solinus cap. 14 prodit. Quamquam plures sint, qui veneno extinctum sentiant. Lege Plutarch. ejus vitâ, & Curtium lib. 10. extremo. Cic. ad Att. lib. 13. *Quid tu non vides ipsum illum Aristotelis discipulum? summo ingenio, summâ modestiâ; posteaquam rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse?* Interrogatus Alexander, num patrem Philippum, an Aristotelem pluris faceret? *Magistrum*, inquit: *Ille enim ut essem, hic autem ut præclarè instituerer, auctor fuit*, ὁ μὲν γὰρ τοῦ γενέσθαι, ὁ δὲ τοῦ καλῶς γενέσθαι αἴτιος: Recitat Stob. lib. 2. Serm. 1. Idem artifices obsoniorum aliquando dimittens, *se longè* dixit *commodiores posse secum ducere: nempe nocturnam profectionem ad prandium condiendum; ad cœnam verò prandii tenuitatem*, πρὸς μὲν ἄριστον τὴν εὐκοιλοτέραν, πρὸς δὲ τὸ δεῖπνον τὴν ὀλιγαρκίαν: Plutarch. lib. de tuenda valetudine. ¶ 3. *Alexander* alius, *Pheræus* cognominatus, tyrannidem exercuit apud Pheræos in Thessalia. Adversus hunc cùm bellum Pelopidas gereret, incautiùs ex ira in eum invectus peremtus est: Plutarchus, & Nepos ejus vitâ. Sed tyrannus interfectus tandem a conjuge est. Ovid. in Ibin v. 321

Inque tuo thalamo ritu jugulere Pheræi,
Qui datus est leto conjugis ense suæ.

¶ 4. *Alexander Epirotes*, seu Rex Epiri. De hoc aliquid in *Acheron* n. 5. dictum. ¶ 5. *Alexander Severus*, Romanorum Imperator, qui id accepit nominis, quod Arcenæ in templo Alexandro Magno dicato natus esset, ut Lampridius ejus vitâ scribit cap. 5. ¶ 6. Alexander Philosophus, Aphrodiseus à patriâ cognominatus, interpres Aristotelis fuit; non rarò & reprehensor: Philosophiam professus est sub Severo & Antonino imperatoribus: ex cujus scholâ & alii prodierunt Aristotelis Commentatores: ut Themistius, Ammonius, Simplicius, Olympiodorus. ¶ 7. Eo prior fuit *Alexander Ægeus*, interpres & ipse Aristotelis, præceptor Neronis: Franc. Partic. Tom. 1. Disc. Perip. l. 3. f. 32. ¶ 8. Plures passim laudantur Alexandri, ut *Epicureus*, apud Plutarchum 2 Sympos. Q. 3. *Myndius*, scriptor ἀνεκφωνήτων, apud Artemidorum lib. 2 c. 71, & Ælian. de Animal. lib. 3. c. 23. *Polyhistor*, apud Hieronym. Quæst. Ebr. in Genes. c. 25 de Ketura Abrahami. *Alexander Ætolus*, poeta, cujus mentionem facit Gellius lib. 15. c. 20.

¶ Alexandra, Priami filia, quæ & Cassandra est, vide in litera C.

¶ Alexandrīa, & Alexandrēa, (utrâque enim ratione scribi reperitur non in codicibus modo, sed marmoribus etiam ac nummis) aliquot urbium nomen est, quod maximam partem ab Alexandro Magno acceperunt, quarum apud Strabonem, Pliniumque mentio fit. Nobilissima omnium Ægypti fuit ad Nilum; scholâ literarum, & Origenis, Clementisque, qui inde Alexandrinus appellatus, natalibus celebris. Græcè Ἀλεξάνδρεια. Unde patet penultimam vulgò malè corripi, propter Græcam Diphthongum: qui error & in *Antiochia* pronunciatione committitur. Æquè enim ibi penultima eandem ob rationem producenda. Propertius lib. 3. eleg. 10. v. 33

Noxia Alexandrea; dolis aptissima tellus.

Horatius lib. 4. od. 14.

— — namtibi, quo die
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam.

A Hujus urbis descriptionem vide apud Egesippum lib. 4. cap. 27. Confer, qui in laudem ejusdem plura collegit, Barth. not. ad Zachariam Mitylenæum. p. 285. seqq.

¶ Alexandrīnus, qui ibi natus: & adjectivè, quicquid eò pertinet. *Alexandrina naves* apud Suetonium Aug. cap. 98, & Senecam epist. 77 pr. quæ supportando frumento maximè, quanquam & aliis mercibus in Italiam ab Augusto instituta classis fuit, de quâ Lipsius in Electis lib. 2. cap. 8. *Niliacum cataplum* Martialis vocat lib. 12. Epigr. 74. Eo interpretanda & *Pharia puppis* apud Statium lib. 5. Silv. ult. v. 66, de quo infra in *Vernilitas* tractabimus. Vide *Verna*. Lasciva autem & corruptissima voluptatibus ea natio fuit. Unde *Alexandrina vita, atque licentia* apud Cæsarem libr. 3. de B. Civ. cap. 110. Non ad mollitiem tamen interpretandæ *Alexandrinæ delitiæ* apud Quintil. lib. 1. cap. 2. sunt. Per *deliciæ* enim intelligendi ibi pueri sunt, qui dicacitate dominis in deliciis erant, ut alio loco ostendemus. Vide infra *Delicium* in *Lacio*, & Barthium rursus ad Stat. Silv. p. 107. seqq.

ĂLEXĬCĂCVS, ἀλεξίκακος, malorum depulsor, epitheton est Apollinis, & Herculis. Vide de Apolline ἀλεξικάκῳ Pausaniam in Atticis post principium. Latinis literis vocem Græcam Cœl. Rhodiginus scripsit, v. g. lib. 16 Antiq. Lect. c. 19 &c. *Dæmones alexicaci*, qui noxas & diras amoliri existimabantur: iidemque B *& apopompæi & apotropæi; Lysii quoque & Phyxii* appellabantur. Idem Cœlius lib. 2. cap. 10. extr.

ĂLEXIPHARMĂCVM, ἀλεξιφάρμακον, antidotus, remedium contra venena, Theriack / Artzney wider Gifft. Plinius lib. 21. cap. 20, *Nec magis alia herba* [quam polium] *convenit medicamento, quod alexipharmacon vocant.*

ĂLEXIS, Asinii Pollionis servus. Vide Servii expositionem in Virgilii illud Ecl. 2

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.

¶ 2. Fuit & Alexis Attici Amanuensis; quemadmodum ex Ciceronis epistolis ad eundem apparet. Libro enim 7 epist. 2, *Alexidie manum*, inquis, *amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuæ literæ.* ¶ 3. Fuit & Alexis Poeta Græcus, ex quo multa Stobæus annotavit: Adde Vossium de Poetis Græcis.

ALFĒNVS, idem & Alfinius, ex sutore Jure consultus. Vide Horatium lib. 1. Satyr. 3. v. 130 & ibi veterem Interpretem; qui integre Alfinium Varum Cremonensem vocat. Laudat etiam Gellius lib. 6. cap. 5, ut *discipulum Ser. Sulpicii, rerumque antiquarum non incuriosum.* Adde Leg. 2. Dig. de Orig. Juris § 44.

ALFIVS, vide *Alphius*.

ALGA, herba marina nullius usus, unde *inutilis* epitheton ei Horatius tribuit lib. 3. od. 17. Meer-Graß / Meer-Kraut. Idem C lib. 2. Serm. Sat. 5. v. 8

Et genus & virtus, nisi cum re, vilior algâ est,

Adel / Kunst und Tugend wird nichts geacht / wo man nicht reich darzu ist.

¶ Algosus, us, *locus algosus*, id est, algâ abundans. Plin. lib. 32. cap. 9, *Vivunt in algosis myaces;* ubi *locis* subaudias.

¶ Algensis, se; quod in alga nascitur vel nutritur. Plin. 9. cap. 37, *Purpurarum genera plura, pabulo & solo discreta. Lutense putri limo, & algense enutritum alga, vilissimum utrumque.*

ALGEO, frigeo, frieren / ab ἀλγέω *doleo.* Plinius lib. 14 cap. 2 *algentibus locis;* an kalten Oertern. Et lib. cod. cap. 9 *donec bruma transeat, & consuetudo fiat algendi.* Et lib. 17 cap. 23 extr. *Talia ulcera difficile sanescunt, algendo nimis æstuandove.* Horat. de arte poetica v. 412

Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit & alsit.

¶ 2. Per metaphoram significat negligi. Juvenalis Satyr. 1. v. 74. *probitas laudatur & alget*, id est, negligitur, non expetitur, etiamsi laudetur nec vituperari possit: Frömmigkeit kan die Welt nicht scheiten / sie achtet ihr aber nicht / und wil niemand dran.

D ¶ Algesco, ĕre, gefrieren / kalt werden. Prudentius Apotheos. v. 141, Deus

— nubem flammarum algescere cogit.

¶ Inalgesco, idem. Corn. Celsus lib. 3 cap. 3 *ubi extrema partes membrorum inalgescunt.*

¶ Algidus, frigidus, ut *nix algida* Catull. Ep. 64. kalt.

¶ Algor, ōris, m. die Kälte. Sallustius Catilin. cap. 5, *corpus patiens inediæ, algoris, vigiliæ.* Plinius lib. 14. cap. 2 *magis æstu, quam algore* [Nomentanæ vites] *vexantur.* Pluraliter Idem lib. 15 cap. 4 pr. *oleo corpus contra algores munire.*

¶ Algus, i, idem, apud Lucret. lib. 3. v. 733. & *algus*, us, apud Plaut. Rud. a. 2. sc. 7. v. 24 *Tu vel fuda, vel peri algu.* Quod imitatur Paulinus Nolanus ad Cytherium v. 303

Ne Scythici fluctibus terræ dati
Algu perirent & fame.

¶ Alsiosus, a, um: quod & naturæ frigidioris est, & facilè læditur frigore. Plinius lib. 21. c. 10. de abrotono: *Seritur autem semine melius, quàm radice aut surculo; semine quoque non sine negotio plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Utrumque æstate,*

æstate, alsiosa enim admodum sunt. Sie erfrieren leichtlich. Sic *alsiosum pecus* Varro dixit lib. 2. de re rustica c. 3.

¶ Alsius, idem, & illius origo, quanquam minus frequens. Nam ut ab *Ebrius* Ebriosus; sic ab *Alsius* Alsiosus. Lucretius lib. 5. v. 1014 *Ignis enim cunctis ut alsia corpora frigus*
Non ita jam possent cœli sub tegmine ferre. Etiam

¶ Alsus, frigidus, cujus Comparativo aliquoties usus est Cicero. Lib. 4 ad Attic. epist. 8 de Antio oppido: *nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius.* Idem ad Q. frat. lib. 3 epist. 1. cap. 2 *Apodyterio nihil alsius, nihil muscosius.*

ALGIDVM, oppidum Latii veteris inter Tusculum & Albanum montem. Strabo lib. 5.

¶ Algidus mons eadem regione 12 millibus passuum urbe distans, secundùm Eutropium lib. 1. c. 15. Horatius lib. 1. od. 21 *gelidum*; & lib. 3. Od. 23 *nivalem* vocat: rationem nominis quasi explicans, quia ab *algendo* dictus est.

ALICA, vide *Halica.*

ALIENVS, ἀλλότριος, frembde / das eines andern ist. Terent. Eun. 2. sc. 2, 34 *Viden' otium, & cibus quid faciat alienum?* Item Andr. 2. 1. sc. 1. v. 125 *Alieno more vivere*, leben wie andere wollen. Cicer. in off. 1. c. 9 *Difficile est cura rerum alienarum:* die Sorge für ander Leute Sachen ist schwer. Plinius lib. 29 cap. 1, *Alieno oculo ambulamus, alieno oculo agnoscimus*, id est, per lecticarios & anagnosten. Constructio hujus nominis non una. Nam & cum genitivo jungitur Græco more. Lucret. lib. 6. v. 1063. *Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena.* Rutilius Lupus lib. 2. de Figuris Sentent. *Sed nimirum inopinans incidi in caussam temporis hujus alienam.* Sic *alienum veritatis* dixit Cyprianus Tractatu contra Demetrianum. Non rarò & Dativus apponitur. Cicero pro Cæcin. cap. 9, *Hoc illi causse maximè alienum est:* Dieses kömmt gar von der Sache ab / reimet sich zur Sache gar nichts. Seneca Præfat. lib. 4. Nat. Quæst. *Scio quam sit ambitioni alienus, familiaris otio ac literis.* Tacitus lib. 2. Hist. c. 74 *Muciani animus nec Vespasiano alienus, & in Titum promior*, der zwar dem Vespasiano nicht ungeneigt / dem Tito aber mehr beygethan. Sed frequentissime cum ablativo & præpositione construitur, ut: *homo alienus a literis*, Cic. 4. in Verr. cap. 16, der keine Lust zum Studieren hat. *Esse ab aliquo alieno animo*, pro Dejotaro cap. 8. Sic, *hoc alienum est ab officio, dignitate mea*, apud eundem 4. epist. 7. & *alienior est a me*, lib. 2 epist. 17, ubi simul Comparativum notes, quemadmodum excellentiam gradûs in Themistocle Nepotis cap. 4, *alienissimo sibi loco confixit*, cum tertio Casu: & cum præpositione, pro Domo cap. 27 *idem, homines alienissimi a P. Clodio.* Est &, ubi subauditur præpositio, ut, *alieniora usu*, apud Gellium lib. 19 cap. 7. *Alienum existimatione mea* Cic. Attico lib. 6. epist. 1. ¶ Opponitur etiam generis conjunctioni & consanguinitati. Plinius Panegyr. c. 37 *Nisi simul cognationis jura impetrassent, alienissimi habebantur, quibus conjunctissimi fuerant.* Die einem gar nichts verwand seyn.

¶ Alienare, alienum facere, ejicere, & extra familiam ponere. Terentius Heaut. a. 5. sc. 2. v. 26, *Ita nos alienavit*, So gar hat er mich verstossen / und gleich als enterbet. Nam hæc de patre filius loquitur. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. vers. 243. *certe edepol, tu me alienabis nunquam, quin noster siem.* Cicero lib. 5. epist. 8 *quædam pestes hominum te nonnunquam a me alienarunt.* Idem lib. 3. epist. 6, *Malevoli, ignari constantiæ meæ; conabantur alienare à te voluntatem meam*, sie unterstunden sich / mich bey dir anzugeben / als wäre ich dir ungeneigt. ¶ 2. Hinc de rebellione, defectione, ut *alienatæ insulæ*, apud Nepotem in Cimone cap. 2, quæ defecerant. Idem Amilcare cap. 2 *omnia oppida alienata restituit patriæ.* ¶ 3. de venditione. Cicero 6 in Verr. cap. 60 *pretio parvo ea, quæ accepissent a majoribus, vendidisse atque alienasse.* Idem Agrar. 2, cap. 21 pr. *Venire vestræ res propriæ, & in perpetuum a vobis alienari.*

¶ Inalienatus, non alienatus. Scribon. Largus Compos. 214 *Adjicitur propolis inalienatæ, sincera, bona selibra.*

¶ Abalienare, idem. Cicero 2. Philipp. c. 15, *Abalienare voluntatem alicujus a se*, einen ungeneigt machen. *Esse animo abalienato*, ad Att. lib. ep. 3. *Homines suis rebus abalienare*, Nepos Agesil. cap. 2, die Leute Ihm und seiner Sache ungünstig machen. Et Livius lib. 26. cap. 38 *abalienantur animi.*

¶ Alienatio, disjunctio. Cic. de Amic. cap. 21 *Statim alienatio disjunctioque facienda est*, i. e. amicicia dissolvenda. Et metaphorice *Alienatio mentis*; Wanwitz / Unwitz / apud Plinium 21. cap. 11. & Celsum 4. cap. 2.

¶ Abalienatio, Cic. Top. c. 5. extr. ubi ex jure veteri definit.

¶ Alienigĕna, communis generis, id est, externus, ein Ausländer. *Alienigenæ hostes*, Cicer. 4. Catil. cap. 10, & Livius lib. 26 cap. 13, *cum hostis alienigena in Italia esset.* Rursus Cicero pro Dejotaro cap. 3 *homo longinquus & alienigena:* der weit abgelegen und fremder Nation ist.

¶ Usurpatur & adjectivè *Alienigenus*, a, um, ut *Studia alienigena*, Valerius Max. lib. 2. c. 1. prope fin. Et *Mulier alienigeni sanguinis*, Idem lib. 6. cap. 2. extern. 1.

ALIPTES, æ, græcum est, ἀλείπτης. Utitur eo Cicero epist. 9.

lib. 1. famil. & Juvenalis Satyr. 2. v. 76. & Sat. 6. v. 421. Seneca item Epist. 56. Aliptæ autem vocabantur, qui palæstritas certaturos ungebant, ἀλείπτης enim unctor est. Vide Mercurialem de Gymnastica & Petr. Fabr. Agonistico. Erant aliptæ & inter balnearios servos, de quibus vide Pignorium. Victor in Commodo, *ministrum ungendi* vocat. Virium, & boni coloris caussa aliptas adhibitos, Cicero significat. Ejus enim verba supra laudato loco hæc sunt: *Sed vellem, non solum salutis meæ, quemadmodum medici: sed ut aliptæ, virium & coloris rationem habere voluissent.*

¶ Iatraliptes, ἰατραλείπτης; Medicorum genus, quorum ars *Iatraliptice*, quasi *medicina unguentaria* appellata, quam Prodicus quidam instituit, ut Plinius auctor est lib. 29. c. 1. Plinius Junior lib. 10. epist. 4, *Proximo anno, Domine, gravissimâ valetudine usque ad periculum vitæ vexatus, iatraliptem assumsi.* Meminit & ejusdem libri epist. 22.

¶ Iatraliptice, ἰατραλειπτική, illud medicinæ genus; quod extrinsecus per unguenta morbos curat. Plinius citato lib. 29 cap. 1, *Prodicus, Selymbria natus, è discipulis Hippocratis, instituens quam vocant Iatralepticen, reunctoribus quoque medicorum, ac mediastinis vectigal invenit.*

Aliquando & Aliquantus vide in *Quando, Quantus.*

ALIVS, ex ἄλλος, de multis dicitur; sicut *alter* de duobus tantùm, ein anderer. Terent. Andr. a. 4. sc. 4 *Fallacia alia aliam trudit*, ein Tücke jaget oder fördert die ander. Tacitus 2. Histor. cap. 95, *successere magis alii homines, quam alii mores.* Quintil. lib. 1. cap. 1, *Præstat ingenio alius alium*, es thut es einer dem andern zuvor. *Aliud ex alio*, eines nach dem andern. Terent. Eun. 5. sc. 5. v. 17 *Aliud ex alio malum.* Kömmt doch ein Unglück über das ander. Livius *aliud super aliud* dixit libr. 30. cap. 26. *Ita alio super aliud scelere cùm haud dubie inducia ruptæ essent.* Ita Plinius 7. Epist. 8 *Saturninus noster summas tibi apud me gratias alias super alias epistolis agit.* Sallustio *alius post alium* placuit, Jugurth. c. 63, *Deinde ab eo magistratu alium post alium sibi peperit.* Construitur cum Quàm, Ac, Atque, Anders als ꝛc. Plinius lib. 7 epist. 15 *alia omnia, quàm quæ velis, agere.* Cicero 3 de Orat. cap. 53 *alia dicentis, ac significantis, dissimulatio.* Terentius Phorm. a. 4. sc. 4 v. 3 *Aliud mihi respondes ac rogo.* Cæsar lib. 3 Civil. c. 51 *Alia sunt legati partes atque imperatoris.* Idem 2 de Legib. cap. 7 *in aliis rebus aliisque sententiis verè sapis, atque ille.* Nec aliter cum negatione, nicht anders / als. Plinius Panegyr. c. 55 *Non alius erga te novus honor superest, quam si aliquando de te tacere audeamus.* Varro de R. R. lib. 1 cap. 4 de insalubri agro, ibi, inquit, *cultura non aliud est, atque alea domini vita.* Potest etiam *Nisi* subjungi. Cicero pro S. Roscio cap. 52, *An vero non intelligitis, nihil aliud agi, nisi ut proscriptorum liberi tollantur?*

¶ Veteres aliquando *Alis*, & *Alid*, extrito U, solebant dicere. Catullus Eleg. 66 de comâ Berenices, v. 27

Anne bonum oblita es facinus, quod regnum adepta es
Conjugium? quod non fortior aut sit alis?

Lucretius lib. 1. v. 262

Quando alid ex alio reficit natura:

& rursus lib. 3. v. 989

Sic alid ex alio nunquam desistet oriri.

& aliis locis pluribus. In quibus miror eruditissimum Gifanium *aliud* semper reposuisse. Nam quod ait, contra libros veteres alios *alid* substituisse, verum omninò haud est. *Alid* enim membranæ Vossii agnoverunt, ut ipsemet testis est lib. 2. de arte Grammat. cap. 29. Nam quâ ratione antiqui *alis* pro *alius*; eâdem & *alid* pro *aliud* dixerunt. Dissyllabum tamen statuit, quemadmodum alibi Poëta *ni potius* facit. Vel exteri, inquit, debet D, quod novum non est. Libr. 6. v. 762 ait:

Janua ne potius his orti regionibus esse
Credatur --- —

Ubi fateor dissyllabum esse, prima alteraque correpta: vel quia primam naturâ brevem habet, a *poris* enim est, quemadmodum primam in *occultus* eadem de caussa corripuit Plautus: (quo respectu non eo inficias, Lucretium primam potuisse corripere, quamvis contractio positionem faceret:) vel quia S. veterum more elidenda. De D. extrito quod adjicit, vereor an satis possit probare. Hoc scio veteres D. adjecisse vocibus, quæ in vocali desinerent, ut elisionem impedirent; abjecisse, ut ei facerent locum, nescio. Nam quæ exempla alibi producit, nihil firmiter adstruunt. Scribit Lucretius lib. 4. v. 642

Ut quod aliis cibus est, aliis fuat acre venenum.

& rursus lib. 6. v. 1225

Nam quod aliis dederat vitales auras,

in iis respondeo D. non elidi, sed *alis* per contractionem duarum vocalium *ii*, dissyllabum esse. Nec aliter de Plauti, atque Terentii locis existimandum.

¶ Alius pro altero Apulejus lib. 5. Milesi. de duarum sororum colloquio: *Suscipit alia.* Plautum quoque non semel ita usum hac voce Casaubonus alibi observat. Cæsar de bello Gall. init. lib. 1. *Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum* unam *incolunt Belgæ*, aliam *Aquitani*, tertiam *qui ipsorum linguâ Celtæ, nostrâ Galli*

Galli appellantur. Sic Ambroſ. c. 3. de Paradiſo (Tom. 4. oper. f. 95.) *Quæ ſunt quatuor initia virtutum, niſi* unum *prudentiæ*, aliud *temperantiæ*, tertium *fortitudinis*, quartum *juſtitiæ?* Hieron. ad Damaſum ep. 146, *Dominus tres parabolas propoſuit: è quibus* una *eſt nonaginta novem ovium*; alia *drachmæ*; tertia *verò duorum filiorum.* Idem ad Evagrium epiſt. 85, *Presbyter & epiſcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis eſt nomen*, pro, alterum, alterum. Per copulam geminatum varietatem notat. Cic. in Oratore c. 22 *Eadem res ſæpe aut probatur aut rejicitur alio atque alio elata verbo.* Plinius Paneg. Trajani cap. 7, *Itaque adoptatus es, non ut prius alius atque alius, &c.* id eſt unus ac alter. Cic. 4. de fin. cap. 19, *Si in cæteris rebus eſſet quidquam, quod aliud alio melius eſſet.* ¶ 2. Aliud pro diverſo aut diſſimili, Terent. Andr. 1. ſc. 2. v. 18 *Nunc hæc dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat*, du muſt viel anders werden als zuvor. Singularis etiam elegantia eſt accedente adverbio *Longè*. Salluſt. Catil. cap. 52 *Longe alia mihi mens eſt*, Ich habe viel ein andern Sinn. ¶ *Alium facere* eſt, animum alicujus immutare; perſuadere aliud, & animum inducere. Plautus Trinummo act. 1. ſc. 1. v. 123

Prò Dii immortales, verbis paucis quam cito
Alium feciſti me, alius ad te venerum.

Sic hiſtriones *alii fieri* dicebantur, cùm mutabant perſonas. Idem Comicus Prologo Pœni extremo: *Valete; adeſte: ibo: alius nunc fieri volo.* ¶ *Alias res agere* apud Terent. Eun. a. 2. ſc. 3. v. 56. nugari eſt, ut Donatus interpretatur. ¶ Eleganter hoc nomen cum Ablativo jungitur. Horat. lib. 1. Ep. 16

Neve putes alium ſapiente bonoque beatum.

Idem lib. 2. Epiſt. ad Auguſt. v. 240

Ne quis ſeſe alius Lyſippo duceret ære.

Salluſt. Jug. cap. 81 *Aliud bello mallet*, ex Jani Melleri Palmerii emendatione, quam adfert Spicileg. in Salluſt. in Face Crit. Gruteri Tom. 4. p. 649 (quanquam excuſi libri *quàm bellum* habeant) Ac ità & Phædrus lib. 3 fab. 1. v. 41, *ſi accuſator alius Sejano foret.* Agnoſcas autem in his locutionibus abſorptionem electivæ particulæ, illi ſimilem, quæ in comparativis eſt locutionibus. Ut enim, *melius illo cecinit*, eſt *melius, quàm ille:* ſic *alius ſapiente*, eſt *alius quàm ſapiens.* Ea nimirum vis eſt ablativi, ut abſorbeat particulas *quàm, ac, atque.* Minus ergo bene in illo Salluſtii: *aliud bello mallet*, laudatus Palmerius c. l. dandi caſum agnovit: auferendi debebat.

¶ Ăliās, adverb. tam præteriti, quàm futuri temporis: etiam ſæpe indefiniti. Sonſten/ ein ander mahl/ auff eine andere Zeit. Cicero 4 Acad. cap. 3 *Quibus de rebus & aliàs ſæpe nobis multis quæſita & diſputata ſunt.* Idem de Divinat. lib. 2 cap. 2 extr. *Sed hæc aliàs pluribus. Nunc ad inſtitutam diſputationem revertamur.* Idem lib. 3 de Orat. cap. 7, *Itaque & illi aliàs aliud iidem de rebus ſentiunt, & judicant.* ¶ 2. Significat *& alioqui*, vel *aliter.* Curt. lib. 8 cap. 3 *Illum debilitatum vulnere jacuiſſe, non aliàs*, (id eſt, non aliter,) *quam ſimulatione mortis tutiorem:* lag und ſtellte ſich als wäre er gar todt/ ander geſtalt wäre er nicht ſicher geweſen. ¶ 3. item *Interdum*, quando geminatur, eine Zeit ſo/ die ander anders. Cæſar lib. 5. de bello Gall. cap. 55, *Interim prope quotidie cum omni equitatu Induciomarus ſub caſtris ejus vagabatur, aliàs ut ſitum caſtrorum cognoſceret, aliàs colloquendi aut terrendi causâ.* Idem lib. 1. de Bell. Civili cap. 59, *Illi perterriti virtute equitum minus libere, minus audacter vagabantur, aliàs non longo ab caſtris progreſſi ſpatio; ut celerem receptum haberent, anguſtius pabulabantur; aliàs longiore circuitu, &c.* Triplicari quoque ita poteſt, aut ſæpius repeti. Plinius lib. 7 cap. 55, *aliàs immortalitatem animæ, aliàs transfigurationem, aliàs ſenſum inferis dando.* Quater repetiit Cicero lib. 1 de Invent. cap. 52 *Atque hic licebit aliàs ſingillatim tranſire omnes argumentationes: alias ad partitiones ſingula genera referre; alias ab auditore, quid deſideret, quærere: alias hæc facere per comparationem ſuarum & contrariarum argumentationum.*

¶ Ăliter, alio modo, anders. Terent. Adelph. a. 5. ſc. 8, 13 *Fieri aliter non poteſt*, anders mag es nicht zugehen. Conſtruitur ut *Alius.* Livius ſub finem lib. 21, *Profectum clam, furtim, haud aliter, quam ſi exilii cauſſa ſolum vertiſſet.* Cicero ad Attic. 16. ep. 13 *Ne ſim ſalvus, ſi aliter ſcribo ac ſentio*, GOtt helffe mir nicht/ wo ich anders ſchreibe/ als ich es meyne. Et geminatum *aliter atque aliter*, id eſt variis modis. Plinius lib. 2. cap. 93 *Quibus in rebus quid poſſit aliud cauſſa afferre mortalium, quiſquam, quam diffuſa per omne naturæ ſubinde aliter atque aliter numen erumpens?* ¶ Aliter eſt etiam *contra.* Virgil. Æneid. 2. v. 428. *Dis aliter viſum.* ¶ Pro Aliter veteſtiſſimos *Aliuta* dixiſſe, probat Feſtus Pompejus ex Numæ Pompilii lege.

¶ Ăliò, anderswohin. Terent. in Eun. a. 2. ſc. 2. v. 49 *fortaſſè tu profecturus aliò fueras*, du gedachteſt vielleicht anderswohin zu gehen. Sueton. Aug. c. 98 *non aliò datam ſummam, quam in emptionem Alexandrinarum mercium abſumturos.*

¶ Aliōqui & aliōquin, id eſt, præter hoc, ohn das/ ſonſt/ Livius 30 cap. 29 extr. *tumulum commodum alioqui, niſi quod longinquæ aquationis erat, cepit.* Quod vero vulgo dicitur,

Alioqui ante conſonas; Alioquin ante vocales poni, perpetuum non eſt. Sic Curt. 4. cap. 2. *alioquin potens:* & lib. 7. cap. 4. *alioquin moderatus.* Et Cicero *cæteroquin rectè*, in Oratore cap. 25. nam eadem ratio eſt Cæteroquin & Alioquin eſt. Et *alioqui* ante vocalem Plinius lib. 8. epiſt. 11. n. 2 *alioqui in ſummo diſcrimine.*

¶ Ăliorſum pro alio verſum; in aliam partem, in aliam ſententiam, andern Orts/ auff ein andere Meynung. Terent. Eun. a. 1. ſc. 2. *Vereor ne illud gnavus Phædria tulerit, neque aliorſum, atque ego feci, acceperit*, Er möchte es auff ein andere Meynung angenommen haben/ als ich es gethan.

¶ Aliovorſum, Alioverſus, idem. Plautus Aulul. a. 2. ſc. 4 v. 8 *Atqui ego iſtuc alioſorſum dixeram.*

¶ Ălibi, an einem andern Ort/ anderswo. Terent. Hecyr. 3. ſc. 1. v. 14 *Habebam alibi animum amori deditum*, ich hinge an einem andern Ort in der Liebe. Conſtruitur cum Quam & æquivalentibus. Suetonius Aug. cap. 23 *Duas omnino clades, nec alibi, quàm in Germania accepit.*

¶ Ălĭcŭbi, uſpiam, irgendwo. Cicero pro Flacc. cap. 29, *Omnino mallem, hîc alicubi in Cruſtumino, aut in Capenati*, [agros] *parâſſes.* Terentius Adelph. a. 3. ſc. 4. v. 7 *Ultimam hic prope adeſſet alicubi.*

¶ Ălĭŭbi pro alibi, apud Plin. 10. cap. 30, & libr. 34 cap. 14. Anderswo. Geminavit Seneca epiſtol. 35 *aliubi & aliubi apparere*, bald da/ bald dort ſeyn.

¶ Ăliunde, ex alio loco, anderswoher. Cicero pro Ligario cap. 1. *Cum id neque per te ſcires, neque aliunde ſcire potuiſſes.* Vide *unde.*

¶ Ălĭcunde, etwa her. Terent. Andr. a. 2. ſc. 4. v. 3 *Venit meditatus alicunde ex ſolo loco*, etwa aus einem wüſten Winckel heraus. Idem Adelph. a. 2. ſc. 2. v. 35 *Minas decem corradet alicunde.* Quemadmodum vero *Ali* poſt *Si* eleganter in *Aliquis* & ſimilibus abjicitur; ita idem quoque uſu venit in *Alicunde.* Livius lib. 26. cap. 38, *Nec conſul Rom. tentandis urbibus, ſicunde ſpes aliqua ſe oſtendiſſet, deerat.* Sicunde, hoc eſt, *ſi alicunde.*

¶ Ălĭusmŏdi, duo Genitivi coaleſcentes in unam vocem, & quaſi in Adjectivum indeclinabile, auff eine andere Art/ Cic. Invent. lib. 2. cap. 6 *res aliusmodi eſt, ac putatur.*

¶ Ălĭquis, quiſpiam; ſignificat perſonam incertam. iemand/ einer. Terent. in Andr. a. 4. ſc. 6. v. 18 *arbitror jam eſſe aliquem amicum & defenſorem ei*, ich achte/ ſie habe ſchon etwa einen Freund/ der ſich ihrer annehme. *Aliquo pacto*, etwa durch Mittel und Wege. ¶ 2. *Eſſe aliquem*, in aliquo ſignificat eſſe numero. Cicer. 3. ad Att. ep. 15. extr. *Me, ut facis, velim eſſe aliquem: quoniam qui fui, eſſe non poſſum*, laß mich doch auch/ wie du denn thuſt/ nicht den geringſten ſeyn/ &c. Juvenalis Sat. 1. v. 73

Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis.

Et ita etiam Græci. S. Lucas Act. Apoſt. cap. 5. verſ. 36. λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν: *dicens ſe aliquem eſſe:* quâ forma & cap. 8. v. 9 uſus eſt. Cleomedes lib. 1. κυκλικῆς θεωρίας μετεώρου c. 1. εἴτε καὶ ἐπίκυρος, ὡς δή τις ὢν, ἀλαζονίσεται. Cicero in Divinatione Verr. c. 15, non *aliquem eſſe*, ſed *aliquid eſſe* dicit. *In dicendo aliquid remittas, ut tu aliquid eſſe videare.* In Juvenale quoque Manuſcripti quidam Codices non *aliquis*, ſed *aliquid* legunt. *Si vis eſſe aliquid:* quomodo & nos loquimur: Wenn du was ſeyn wilt. S. Paulus ad Galat. c. 6. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὤν, ἑαυτὸν φρενατᾷ. *Nam ſi quis ſibi videtur eſſe aliquid, cum nihil ſit, ſemet ipſum ſeducit.* In his de uno ſermo eſt. Uſurpavit etiam de pluribus Cicero 5. Tuſc. c. 36 *An quicquam ſtultius, quam quos ſingulos ſicut operarios barbarosque contemnas, eos aliquid putare eſſe univerſos?* ¶ *Eſt aliquid*, alia formula, cum aliquid non plane rejiciendum ac contemnendum ſignificamus. Cicero iterum Divinatione: *Eſt tamen hoc aliquid: etiamſi non eſt ſatis.* Ovidius lib. 6. Faſtor. v. 27 *Eſt aliquid nupſiſſe Jovi, Jovis eſſe ſororem.* Catullus Epigr. 1. *Solebas Meas eſſe aliquid putare nugas.* Sic *aliquid dicere* perhibentur, qui non abſurda penitus in medium proferunt. Cicero Tuſc. 1. cap. 11 *Hic ab artificio ſuo non receſſit: & tamen dixit aliquid.* Lactantius perpetuus æmulator Ciceronianæ orationis, lib. 3. cap. 7, *ſive aliquid dicunt, nihil proſunt; ſeu delirant, nihil nocent.* Ubi *aliquid dicere*, & *delirare* oppoſita eſſe vides. Ejusdem Lactantii ſunt, eodem ſenſu *nonnihil dicere*, *aliquid loqui:* cap. 8. ejusd. lib. *Si* (Zeno) *aliam mutorum, aliam hominis dicit eſſe naturam, quod homo ad virtutem ſit genitus, non nihil dicit.* Et c. 24, *Quid illi, qui eſſe contrarios veſtigiis noſtris Antipodas putant, num aliquid loquuntur?* Obſerva obiter, quæ de Antipodibus dicuntur, ſomnia fuiſſe Lactantio habita. Cæterum huic formulæ contraria eſt, *nihil dicere.* Lactantius idem de opificio Dei c. 17 *Nec tamen in tantum falſos eſſe dicendum eſt, qui hæc ſenſerunt, ut omninò nihil dixerint.* Terentius act. 1. ſc. 2. v. 61 *Nec nihil, nec omnia hæc ſunt, quæ dicit.* Etiam apud Græcos eâdem notione oppoſita ſunt, λέγειν τι & μηδὲν λέγειν. Plato Hipp. Maj. f. 1156 λαμπρῶς καὶ προσποιούμενός τι λέγειν, μηδὲν λέγων. Idem Phædone fol. 48 δοκεῖ τι μοι καὶ αὐτῷ λέγειν Κέβης. Et Theæteto: ἔσως

Ne vidis

δὲ οὐδὲ λέγω. Aristoteli λέγειν τι & μηδὲν λέγειν ita opponuntur 3. (al. 4.) Metaph. 4. satis ut ex ipso textu appareat, illud esse, proferre, quid additâ ratione; hoc, absque omni ratione dicere. Ibid. lib. 1. c. 2. λέγειν τι sic effert, ut paulò post ei opponatur τὶ ψοφεῖν. Vicissim Platoni Lachete fol. 491. λέγειν τι est, non verum quidem, veri tamen, quid simile dicere. Ait enim: λέγω γέ τι, ἀ μέντοι ἀληθές γε. ¶ 3. Aliquid pro *aliud quid*. Tacit. 1. Annal. cap. 4 *ne in quidem annis aliquid quàm ... meditatum.*

¶ Aliqua, per se ablativus pronominis; vulgo habetur pro adverbio, quod *per locum* significet: ut, *si qui evasissent aliqua*, Liv. 26. c. 27, etwa an einem Ort durch entgangen / ubi *viâ* commode subauditur. ¶ 2. Et, pro *aliquo modo*, Terentius Phorm. a. 4. sc. 1. v. 19 *Vereor ne uxor aliquâ hoc resciscat meâ*, ubi *ratione* subintelligas. Virgil. Ecl. 3.

Et si non aliquâ nocuisses, mortuus esses.

¶ Aliquammultus, aliquanto multus. Apulejus lib. 1 Metamorph. p. 113 Elmenh. *post aliquammultum temporis.* Et Apologia p. 320 *aliquammultis diebus.* Tertullianus Apologetico cap. 12 *Idem estis, qui Senecam, aliquampluribus & amarioribus de vestra superstitione perorantem, probatis.*

¶ Aliquatenus, adverb. quantitatis, id est, usque ad aliquam partem, & aliquâ ex parte, etlicher massen. Seneca Epist. 116 *aliquatenus dolere.* Pomp. Mela 1. cap. 2. *aliquatenus processit.* Plinius 27. c. 12 *aliquatenus rubens.*

¶ Aliquò, etwa hin. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 5. v. 32 *Profugiet aliquo militatum*, er wird sich etwa hin in den Krieg verlauffen.

¶ Aliquòt, nomen numeri indefiniti, plurale tantùm, generis omnis. Terent. And. a. 3. sc. 3. v. 2. *Aliquot me adiere*, es seyn etliche an mich kommen. Cicero ad Cæsar. sub ep. 11 lib. 9 ad Attic. *Aliquot sunt anni, cum vos duo* (vulgo duos) *delegi, quos præcipue colerem.*

¶ Aliquòties, etlich mahl. Cicer. 2. de Leg. cap. 4 *Aliquoties jam iste locus à te tactus est.* Livius 7. c. 18 *Aliquoties frustra in campum descensum.* Sed de hoc plura in *Quot.*

ALLEGORIA, ἀλληγορία, eine andere oder heimliche Deutung/ figura est, quoties sub aliis verbis aliud intelligitur: cujusmodi est, Terentii in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 16 *Quia non rete accipitri tenditur neque milvio.* Cicero Attico suo lib. 2. ep. 20, *Si erunt mihi plura ad te scribenda, allegoriis obscurabo*, mit verborgenen oder heimlichen Deutungen verdunckeln. At vero in melioribus libris Ciceronis Græcè ἀλληγορίαις scriptum est: Latine vero Arnobius lib. 5. p. 186 *allegoriarum explanationes.* An sit communis Troporum affectio, disputat Corvinus Dubior. Rhetor. fasciculo 7. dub. 2.

¶ Allegoricus, adjectivum, ἀλληγορικός, per allegoriam quod significatum est. Arnobius lib. 5. p. 183 *Lex allegorica tenebrosis ambiguitatibus explicata.* & pag. 186 *Historiæ ambagibus allegoricis scriptæ.*

¶ Allegoricè, adverbium. Tertullianus 3. adv. Marc. cap. 5. extr. *duo argumenta allegoricè cucurrisse.* Arnobius lib. 5. p. 183 *allegorice scripta.* Augustinus de Genesi ad lit. lib. 4 c. 28 pr. *figurate atque allegorice.*

ALLIA, ἄλλια, fluvius Italiæ, qui à Crustuminis montibus defluens Tiberino miscetur amni. Ad eum magna strage affecti Romani à Gallis sunt duce Brenno. Unde *Allia flebilis, gravis*, Ovidio de arte am. lib. 1. v. 413. & in Ibin v. 219 appellatus. Adde Livium lib. 5. cap. 37. seq. & lib. 6. c. 1.

¶ Allienſis: ut *Allienſis pugna* apud Ciceronem ad Attic. lib. 9 epist. 5. *Allienſis dies*, ex clade funestus ac damnatus, 15 Kal. Sextiles, apud Livium lib. 6 cap. 1. Malo ergo omine Vitellius Allienſi die pontificatum maximum cepit, Suetonio observante in Vita cap. 11. ¶ Deinde ad alios dies lugubres & infaustos transfertur. Cenotaphio Caji Cæsaris Pisano v. 26 DIEM EVM QVO DIE C. CAESAR OBIT, QVI DIES EST A.D. VIII K. MARTIAS, PRO ALLIENSI LVGVBREM MEMORIAE PRODI.

ALLICIO vide in *Lacio.*

ALLĪDO vide in *Lædo.*

ALLIVM; μόγδος, Knoblauch. Plin. lib. 19. c. 6 *Allium ad multa medicamina prodesse creditur*, man hält dafür / Knoblauch sey zu vielen Artzneyen gut. Varro Bimano apud Nonium: *Avi & atavi nostri, cùm allium ac cepe eorum verba olerent; tamen optime animati erant.* ¶ *Allia ne comedas, & fabas*, id est, à militia & foro seu judiciis abhorre. *Ne allii quidem caput*, subaudiendum, mihi appositum; οὐδὲ μογδοῦ κεφαλὴν δίδωσι, Aristoph. in Vespis; Locutio est proverbialis de homine supra modum parco & tenaci. Vide Erasm. Adag. Porrò allium ab ἄλλομαι dictum videtur, quod exiliendo crescat. *Allium olet* in rusticum dicitur, cui theriaca allium est. Taubm. ad Plautum p. 517.

¶ Alliaris sive Alliaria, herba notissima, Knoblauchs-Kraut.

¶ Alliatus; qui ex comesto allio olet: ut quidem Lambinus Plautinum locum Mostell. a. 1. sc. 1. v. 45 legendum & interpretandum putat. vid. Senec. Ep. 84 de Scordalo, quem talem facit. Sed nihil mutanda est Lectio. Nam *alliatum* ibi cibi genus, cui inditum allium est; unde & *intritum* proprie appellatur, sicut Donatus ad Terentium observat, qui *moretarium alliatum* nominavit. Vide Plautinos Interpretes. Taubm. p. 517. & ad Virgil. p. 19.

ALLOBRŎGES, plurale, Galliæ populi, hodie sunt Sabaudienses & Delphinates, die in Savoye und Dauphiné. Cicero de his passim in 3. Catilinaria. Et de Divinatione lib. 1. cap. 12 extremo

At clades patriæ, flammæ ferroque paratæ,
Vocibus Allobrogum patribus populoque patebat.

Ptolemæo *Allobryges* dicuntur. Horatius singulariter extulit Epod. 16.

Nobisque rebus infidelis Allobrox.

¶ Allŏphylus, ἀλλόφυλος, alienigena. Prudentius Latine Græcam vocem aliquoties scripsit, Hamartig. v. 500, & in Diptych. de Samsone. Utrobique contra naturam Græcæ vocis corripuit penultimam, quod etiam a Paulino factum est Natali 8. v. 71.

ALLVCINOR, alucinor, vide Hallucinor, halucinor.

ALLVCITA, vide *Alucita.*

ALMO, ōnis, fluvius urbi Romæ vicinus, ubi sacra Cybeles celebrata. Ovidius 4. Fastor. v. 337

Est locus, in Tiberin qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis Dominam sacraque lavit aquis.

Adde Silium lib. 8 v. 364, & Lucanum lib. 1. v. 600. Prudentius in Romano v. 160 *rivulum* vocat, quod arguit parvum & exiguum amnem esse. Adde Fr. Lindenbrug. ad Marcell. pag. 127. August. de C. D. lib. 2. c. 4. VVeitzium ad Prud. p. 609. ¶ Almo etiam deus illius fluminis, pater Laræ nymphæ, ex qua Mercurius Lares genuit. Ovidius Fastor. lib. 2 v. 599 fabulam narravit.

ALMON, Thessaliæ oppidum, Plin. lib. 4. cap. 8. pr. ¶ 2. Almon est & Bœotiæ civitas, Stephano.

ALMVS, a, um, ζείδωρος, ab *alendo* secundùm Festum, qui non modo *alens* interpretatur, sed etiam *sanctus, pulcher.* Tibullus lib. 1. eleg. 11. v. 67 *pax alma*, der liebe Friede. Sic *alma lux* Æneid. 2. v. 306. *Alma Musa* Horat. 3 od. 4, 42. *Parturit almus ager*, Virg. Georg. 2. v. 330. Idem Eclog. 8. v. 17

Nascere, præque diem veniens age lucifer almum.

Vet. Gloss. *Almus* πλουτὸς, ἔνδοξος. Item: *Alma* πλουτὼ, ἁγνὴ, ὑμνᾶται, θρεπτεῖρα.

ALNVS, ἄγγελος, arbor palustris, ein Ellern / *Alnus alta, procera, viridis*, Alni apud poëtas epitheta sunt; ut Virgil. eclog. 6. v. 63 *solo proceras erigit alnos.* Vitruvius lib. 2 cap. 9 *Alnus proxima fluminum ripis procreatur.* Ubi de usu ejus arboris, quem in palustribus locis infra fundamenta ædificiorum habet, & de ejus immortalitate, una legi potest. ¶ 2. pro navigio. Idem 1. Georg. v. 136

Tunc alnos primùm fluvii sensere cavatas,

id est, naves. Claudianus præfat. lib. 1. de Raptu Pros.

Qui dubiis ausus committere flatibus alnum.

¶ Alneus, ex alno quod est. Vitruvius lib. 3 cap. 3, *locus palis alneis configatur.*

ALO, τρέφω, ich unterhalte / nehre / ernehre / hege / halte / mehre. Phocion apud Nepotem cap. 1, *idem hic agellus illos alet*; puta liberos. *Artem quæstus alit terra.* τὸ τέχνιον γὰ πᾶσι γᾶν τρέφει: Sueton. Nerone cap. 40. Germani non dissimile habent, ein Handwerck hat einen güldenen Boden. In eandem fere sententiam Cicero, *Studia adolescentiam alunt*, pro Arch. cap. 7. ¶ 2. Transfertur eleganter ad alias res: ut *alere morbum, vulnus, vitium, audaciam, spem, gloriam* &c. Nepos Attico cap. 21 *Mihi stat, alere morbum desinere.* Virg. 4 Æneid. ineunte:

At regina gravi jamdudum saucia curâ
Vulnus alit venis.

Idem 3. Georg. 454 *aliter vitium, vivitque tegendo.* Cicero de Invent. lib. 1. cap. 3 *dicendi assiduitas aluit audaciam.* Idem in Catil. 1. cap. 12 *spem Catilinæ mollibus sententiis aluerunt.* Et de Clar. Orat. cap. 8 *Isocratem, cujus domus cuncta Græcia quasi ludus quidam patuit, magnus orator & perfectus magister, intra parietes aluit eam gloriam.* Idem 3. Catilinar. c. 11 *Memoria vestra nostræ res alentur, sermonibus crescent* &c. Idem Offic. 1. c. 30 *Hominis mens discendo alitur*, id est, instruitur. Idem Tusc. Quæst. lib. 1. cap. 2 *Honos alit artes*, Ehre erhält gute Künste. *Alere bellum*, Livius 31 cap. 15. extr.

¶ Participio format *altus.* Cic. de Clar. Orat. cap. 10 pr. *Urbs, in qua nata & alta est eloquentia*, id est, Athenæ. Sed contractum hoc est ex *alitus*, quo usus est Valer. Maximus lib. 7 cap. 2 n. 7 in Aristophanis sententia: *Non oportere in urbe nutriri leonem: sin autem sit alitus, obsequi ei convenire.*

¶ Altilis, hoc altile, quod alitur saginâ; seu quod altum & saginatum est, secundum Vallam. *Anser, avis altilis. Gallina altilis*, ein gemästet Huhn. *Altilis par inscribus*, Juvenal. Sat. 5. v. 115. *altiles boves, ad sacrificia publica saginati*, Varro R. R. lib. 2. c. 1. *Satur altilium* apud Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 35.

¶ Altor, qui alit. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 34, *Omnium rerum, quæ natura administrantur, seminator & sator, & parens, ut ita dicam, atque educator, & altor est mundus.* Seneca Herc. Fur. v. 1247.

— — — sive me altorem vocas,
seu tu parentem.

Lactantius lib. 1. cap. 21 disputans, *cur altores Jovis dicantur Curetes*

retes fuisse, ex Sallustio refert: *quia principes intelligendi divina fuerunt, vetustatem altores Jovi celebravisse.*

¶ Altrix, ut, *altrix terra*, Cic. pro Flacc. c. 26. *Altrix bellorum Numidia*, apud Silium lib. 1. v. 218. darinne leichtlich Kriege entstehen. *Patriam ut altricem amare*, Plin. Panegyr. c. 28.

¶ Alimentum, nutrimentum, Nahrung. *Alimenta corporis*, Leibes-Nahrung / Cicer. Univers. cap. 6. ¶ Item quicquid alit: ut, *Alimentum ignis, flammæ*, das Feuer hält. Ovidius 14 Metam. v. 532 *alimentaque cætera flammæ.* Adde Plin. lib. 14. cap. 20. extr. Sic Ovidius dixit 2. Metam. 769 *alimenta vitiorum*, was Laster häget und stärcket: Ut, *Otium præbet alimenta vitiis*, Müßiggang häget die Laster.

¶ Alimentariæ legis, quâ liberi alere parentes ad inopiam redactos cogebantur, meminit Cælius ad Ciceronem lib. 8. famil. Epist. 6. Et *alimentaria invectio*, apud Symmach. lib. 4. epist. 54, Zufuhr. ¶ In Jure *Alimentarii* appellantur quibus legata alimenta sunt. Vide Leg. 8 § 9 & 24 Dig. de Transaction. Capitolin. in Pio c. 8 *puellæ alimentariæ.* Gruter. Inscript. p. 1012 n. 6 PVERI ET PVELLAE ALIMENTAR.

¶ Alimonia, nutrimentum. Macrob. 7. Sat. cap. 4, *Alimonia ventris dispersa per universos membrorum artus.* Prudentius Cathem. 5. v. 19 *picea alimonia*, facis puta ardentis. Plurativo numero usus est Apulejus principio lib. 2. Metam. *non modo sanguine, verum etiam alimoniarum socia.* Est etiam

¶ Alimonium, neutro genere, apud Varronem 3. de R. R. cap. 16, *Hæc omnia vocant a mellis alimonio.*

¶ Et Altura, pro nutricatione, apud Gell. lib. 12. c. 1. De versu Virgiliano differens (Æn. 4, 367) *Non*, inquit, *partionem solam, sed alituram quoque ferum & sævam criminatus est.*

¶ Ălĭtus, ûs, idem, sed æque rarissimum. Donatus in Vita Virgilii: *Parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat.*

¶ Ălumnus, ălumna; non solùm significat, qui alitur, vel altus est, quamquam hunc præcipue; sed & qui alit, ut docent Nonius, Servius ad Virg. 4. Æn. v. 72. Caper in de Orthographiâ, Isidorus lib. 10. Orig. sub initium. Priori & obvio sensu Horatius lib. 1. Epist. 4. v. 8

Quid vobeat dulci nutricula majus alumno?

& translate Cicero lib. 9 epist. 14 *alumnus disciplinæ meæ*, hoc est, meus discipulus: quemadmodum Statius 6. Theb. v. 378

— — — pius artis alumnus Æthereæ.

Exemplum Fœm. *Alumna* habet Cicero de Clar. Or. cap. 12, *Eloquentia bene constituta civitatis quasi alumna quædam.* Active usurpatum in Creticis versibus, quos Hyginus Fab. 177. citat, *sua alumna*, id est altricis. Et Plin. 3. cap. 5, *terra omnium terrarum alumna*, hoc est, Italia.

¶ Alumnari pro Alere, usus est Apulejus lib. 8 p. 209 [ed. Elmenh.] *quos canes ad tutelæ præsidia curiose fuerant alumnati.*

¶ Alibilis, quod bene alit & nutrit. Varro lib. 2. de R. R. cap. 11, *lac omnium rerum, quæ tibi caussa capimus, liquentium maxime, alibile.* Passive Idem lib. 3. cap. 9 *pulli alibiliores.*

¶ Ab Alo inchoativum *Alesco* veteribus in usu etiam fuit. Varro lib. 2. de re rust. c. 4 *Neque mater sola potest sufferre lac neque congenerati alescendo roborari.* Usus eodem verbo Varro lib. 1. cap. 44.

¶ Est hinc *Coalesco*, idem quod concresco, cohæreo, zusammen wachsen. Arborum proprium. Columellâ de Arbor. c. 27 *interposito triennio coalescet ficus oliva.* Item de vulneribus. Plinius lib. 9 cap. 51 extr. *a partu coalescit vulnus.* Ad animum transfertur a Livio lib. 23 cap. 35 *Tanta concordia coaluerant omnium animi.*

¶ Coalitus, a, um, participium, idem quod concretus, confirmatus. Gellius lib. 12 cap. 1, *Interest, cujus ex sanguine concretus homo & coalitus sit.* Tacitus lib. 14 ineunte: *Vetustate imperii coalita audacia:* Et hist. 4. cap. 55 *coalita libertate.*

ĂLŎE, es, ἀλόη, Indica herba amarissima, vulgo Aloe / bittere Aloe. vide Plin. lib. 27. cap. 4. ¶ 2. Hinc ad rem ingratam & molestam transtulit Juvenalis Satyr. 6. v. 180. de formâ loquens superbâ: *Plus aloes, quàm mellis habet*, mehr Unlust / als Lust. ¶ 3. Est & Americana Aloë, in Principum hortis conspicua, quæ rarò quidem, sed caule insigniter porrecto efflorescit, cujus figuram ex Cizensi horto, & descriptionem præbent Acta Eruditorum a Lipsiensibus collecta 1688 mense Martio.

ALŌEVS, Ἀλωεύς, ex Titane Terræ filius: Æetæ frater, qui Medeam genuit. Hujus uxor Iphimedia a Neptuno compressa Otum & Ephialtem Gigantes edidit: qui cum cælum parassent exscindere, Apollinis ac Dianæ sagittis confixi perierunt. Lucanus lib. 6. v. 410

Impius hinc prolem superis immisit Aloeus &c.

¶ Aloïdes, æ: Virg. lib. 6. v. 582. de illo ipso Oto & Ephialte:

Hic & Aloidas geminos, immania vidi
Corpora.

Ubi vide Servium.

ĂLŎGĬA, ἀλογία Græcis ea pars animi, quæ rationis expers est. In Latium traduxit Seneca ludo de morte Claudii, & *alogias* pro stultiloquiis, ineptiis posuit. *Citius*, inquit, *mihi verum, ne tibi alogias excutiam.* Augustinus invectus in bestialem luxuriam, Epist. 86 ad Casulanum presbyterum: *Quid est*, inquit, *alogia quod verbum Græca lingua usurpatum est, nisi cum epulis indulgetur, ut a rationis tramite devietur?*

ĂLŌPĔCIA, ἀλωπεκία, profluvium capillorum capitis, quod morbos interdum sequitur, das Haar ausfallen / davon ein Platz auff dem Häupt kahl wird. Differt à calvicie. Alopecia laborant frequenter vulpes, ἀλώπεκες: unde & nomen mali id accepit. Plinius semper in plurativo numero *Alopecias* dixit. v. g. lib. 25. c. 2, *spongiolæ cinere cum melle alopecias capitis expleri.* Idem 23 cap. 6 *Cotonea cocta in vino, & illita cum cera alopecias capillum reddunt.*

¶ Ălōpĕcūrus, ἀλωπέκουρος, herba apud Theophrastum, & Plinium lib. 21. cap. 17 non dissimilis vulpinæ caudæ, Fuchsschwantz: *polygonon* esse putant. Gesner.

ĂLŌSA, æ, & Alausa, piscis marinus est, qui in flumina tamen & fontes exspaciari solet in vere & æstate: *clupea & thrissa* etiam dicitur, θρίσσα, ein Alsen. Elsen. Alosa habet lucentes squamas argenteo fulgore, assus gratior est, capitur in Albi. Hinc Ausonius Mosellâ v. 127

Stridentesque focis, obsonia plebis, alosas.

Vide ibi Freherum.

ALOSANTHVS, ἁλόσανθος, rectiùs Halosanthus, flos Salis, quæ & *ambon* nonnullis dicitur; colligitur in mari, sperma ceti seu balænæ vulgò vocant, Wolrat / quasi Balcrat; à præsenti effectu in quibusdam morbis. Sed vide Matthioli commentarium in Dioscoridis lib. 5. cap. 83.

ALPES, ium, fœm. sc. ἁλπεινὰ ὄρη, montes illi sunt excelsi Italiam à Gallia & Germania separantes, das Alp-Gebürge / die Alpen. Quamquam non isti montes tantùm *Alpes* dicti; sed aliis etiam alti cum maxime: unde & Vet. Gloss. ὄρη ὑψηλὰ interpretatur. Sidonius quoque Apollinaris de quovis monte usurpavit, v. g. de Atho, quem Xerxes perfodit, Carmine 2 v. 510

Turgida silvosam currebant vela per Alpem.

Et Carm. 9 v. 44 de eodem:

Admissoque in Athon tumente ponto,
Juxta frondiferæ cacumen Alpis
Scalptas classibus isse per cavernas.

Ubi simul singularem numerum notes, de quo mox plura dicemus. Prudentius Passione Laurentii v. 438 etiam Pyrenæos *Alpes* appellavit, quas *binas* ideirco statuit, sicut Silius lib. 2 v. 333 *geminas Alpes.* Vide quæ ibi adnotavimus. Eruditissimus Cluverius Celticum vocabulum existimat. Die Alben: deinde, die Alpen: unde posteà *Alpes.* Lege eum lib. 1. Germaniæ Veteris, item in peculiari libro de Vindelicia & Norico. Sed quæ Italiam Alpes sejungunt à Gallia, has cum exercitu primus Hercules Grajus transiit, unde & *Grajus saltus* appellatæ: deinde Hannibal Pœnus; qua de caussa *Pœninæ* vocatas, nonnullis visum, quos redarguit Livius lib. 21. cap. 38, qui potiùs à summo montis jugo, quod *Pennium* incolæ vocabant, sic dictas asserit. De Alpium altitudine Rupert. ad Florum p. 344. Barth. ad lib. 1. Thebaid. Stat. p. 269. de nivibus Alpinis ipsisque Alpibus Polyb. lib. 3. cap. 55, Herodian. lib. 8. cap. 1. & ibi Bœclerus p. 402, sive ad lib. 2. c. 11.

¶ Singularis Alpis invenitur apud Poetas: ut Ovid. lib. 3. de arte am. v. 150, *quos in Alpe fera:* Lucan. lib. 1. v. 688 *Alpis nubifera colles:* & lib. 3. v. 399 *nubiferum superevolat Alpes.* Claudianus Bell. Gildon. v. 81 *ruptaque emissus ab Alpe Pœnus.* Adde Juvenal. Satyr. 10, 152, & Sidonium locis modo indicatis, qui etiam Carmine 16 v. 95 dixit:

Præruptis porrecta in rupibus Alpis.

¶ Alpicus, qui in Alpibus colit seu habitat. C. Nepos Hannibale cap. 3, *Alpicos conantes prohibere transitum, concidit; loca patefecit.* Lambinus tamen ibi malit legere *Alpinos.*

¶ Alpīnus, ut, *Alpinæ gentes*, apud Livium lib. 21. cap. 43. *Alpina arbor*, Plin. lib. 16. c. 18. *Alpina juga*, pro ipsis Alpibus, apud Claud. de IV. Cons. Honorii v. 105.

¶ Inalpinus, in Alpibus habitans. Plinius lib. 3. cap. 5, *populi inalpini.* Suetonius August. c. 21 *domuit Salassos, gentes inalpinas.*

¶ Subalpinus, ut, *Italia subalpina*, Plin. lib. 28 cap. 7.

¶ Cisalpīnus, ut, *Cisalpina Gallia*, Cæsar lib. 6 ineunte: pars Italiæ, a Gallis colonis habitata, de cujus limite Geographi consulantur.

¶ Transalpīnus, ut, *Gallia transalpina*, apud eundem principio lib. 7. Franckreich / Gallia propria, Alpibus separata ab Italia.

ALPHA, α, prima Græcorum litera. *Alpha penulatorum*, hoc est, primus penulatorum seu plebejorum; Sic Codrum quendam vocat Martial. lib. 5. epigr. 27.

ALPHĔSĪBOEVS, pastoris nomen apud Virgilium Ecloga 8.

¶ Alphĕsĭbœa, mulier, Phegei filia; de qua Pausan. in Arcad. & Propert. lib. 1. Eleg. 17,

Alphesibœa suos ulta est pro conjuge fratres.

Ad quem Propertii locum, non inficians proprium ibi nomen esse, Muretus p. 152. etiam hoc notat, vocatas ita fuisse omnes elegantioris formæ puellas, quasi quæ *reperirent* procos, qui ipsis *boves* darent dotis nomine. Observat idem & Gilb. Cognat. adag. 327. Ἀλφὸν reperire est, βοῦς bos. Vid. & Varin. in Ἀλφεσίβοια. Suidas: Ἀλφεσίβοια ἐυρετικὴ βοῶν.

ALPHĒVS,

ALPHĒVS, tribus syllab. ἀλφειός, Elidis est & Arcadiæ fluvius; de quo Virgil. 3. Æn.

Alpheum fama est huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur undis.

Longo enim cursu Alpheus in mare Peloponnesiacum infusus, atque subter mare defluens, ex Græcia in fontem Arethusam apud Syracusas Siciliæ se attollere credebatur. Vide quibus hunc Virgilii locum Servius exposuerit, & Plinium lib. 2. cap. 103. itemque Senecam 3. Nat. Quæst. cap. 26. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 575. ¶ Rem naturalem fabulâ quâdam obumbrârunt Poetæ. Fabula est: Alpheus venator fuit in Græcia, Arethusa nympha venandi studiosa. Recusavit hæc illius nuptias. Cum diu non posset, conversa a Dianâ in fontem est, ac ne sic pollueretur, per subterraneos meatus subtus mare in Siciliam emersit. Alpheus eliquatus amore in fluvium quoque versus est, & suæ Arethusæ obtinendæ studiosus subtus mare etiam illam quæsivit, eodemque fonte erupit. Hæc ex Pausaniæ lib. 1 Eliacor. p. 153. ¶ Alphei fluminis aqua gratissima Jovi existimata est: qua de caussa & Jovis Olympii statuâ eâ adspergebatur, & sacrificiorum abluebantur cineres, unde *Sacer Alpheus* dicitur Senecæ Medea v. 111.

Alphito, vide *Acco*.

ALPHIVS, vel ut in vetustis membranis est, teste Torrentio, *Alfius*, fœneratoris nomen apud Horat. Epod. 2. extr. Qui procul dubio ille ipse est, qui, ut Columella lib. 1. de re rustica cap. 7 auctor est, dixisse fertur: *Vel optima nomina non appellando fieri mala. Flabi* cujusdam *Alfi* mentio fit apud Plinium libr. 9. cap. 8. Qui si vel maxime alius sit; tamen quia id nominis & ibi per F. non PH scribitur; veritas scripturæ, quam Torrentii membranæ præferunt, ostenditur & stabilitur.

ĀLSĪNE, es, ἄλσίνη, herba, sic dicta, quòd in locis, quos ἄλση Græci dicunt, id est nemora & lucos, nasci gaudeat. *Anthyllion* etiam, ἀνθύλλιον, dici & ὄνυξ μυὸς, id est, *auriculus muris*, Dioscorides indicat. Germanis est, Hünerdarm / Vogelkraut / Zeisekraut.

ALSIVM, ἄλσος, Tusciæ oppidum ad mare; ab Alesо conditore sic appellatum. Silius 8, 475

Nec non Argolico dilectum littus Alesо
Alsium. In villam postea redactum.

¶ Alsius, Alsiensis. Rutilius Itiner. v. 223

Alsia prælegitur tellus, Pyrgique recedunt,
Nunc villa grandes, oppida parva prius.

Alsius, alsiosus, alsus, vide supra in *algeo*.

ALTANVS, venti appellatio è terra consurgentis Plinio est, lib. 2. cap. 43. ¶ 2. Servius flatum ripæ & pelagi quemcunque *Altanum* vocat, in illud Virgil. 7. Æneid. v. 27

-- omnisque repente resedit Flatus.

ALTĀRE, is, βωμὸς, ab altitudine sic appellatur. *Altaria* enim superis tantùm ponebantur Diis: *ara* superis juxtà & inferis. Vide Servium ad illud Virgil. Ecl. 5.

-- duoque altaria Phœbo: & Festum, itemque VVeitz. ad Prudent. pag. 453. Quare καταχρηστικῶς sive impropriè eâ voce usus Virgilius Ecl. 8. in illo *-- -- -- & molli cinge hæc altaria vittâ.* Nam Sacra magica describit, quæ inferis, non superis Diis fiebant. Cicero de Arusp. resp. cap. 5. *ab altaribus religiosissimis fugatus.* Livius lib. 21. cap. 1. *Annibal, novem annorum puer, admotus altaribus, sacrus tactus jurejurando adactus fuit, se, quam primùm posset, hostem fore populo Romano.*

¶ Prudentius & *Altar*, pro *Altare*, posuit, [quod & Barthius observat 8. Adversar. 12.] ut Hymno περὶ στεφάνων, qui B. Vincentio dicatus est, v. 515

Altar quietem debitam
Præstat beatis ossibus.

Et Hymn. 9. [3. Heins.] vers. 211. de S. Eulalia:

Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum.

Quo loco tamen ultima *ar* in ea voce male corripitur. Est enim natura longa, quod satis indicant obliqui casus; & rectus ipse adeo in nomine *altare*. Prudentium imitatus Alcuinus Poëm. 241. f. 1735

Bartolomæus habet præsens hoc Apostolus altar.

¶ Aliquando altare est, quod aræ imponitur, hoc est pars aræ summa, in qua exta cremantur; unde ἐπίκρανον Græci vocarunt. Solinus cap. 9 ed. Salmas. *Ara est in cacumine, Jovi dicata, cujus altaribus si qua de extis inferuntur: nec dissipantur ventosis spiritibus; nec humentibus pluviis diluuntur.* Etiam Prudentius *Altare* cum ara conjungit Hymno jejunantium v. 203 *altaris aram* dicens *placabilem*: & in Romano v. 49 *Altaris aram funditus pessundare.* Ubi Iso *aram* planiciem interpretatur. V. Gloss. *Altarium*, ἐσχάρα. Itaque *altare* augustius quiddam & sanctius, quam ara est.

¶ Altarium, pro *Altare*: apud Sulpitium Severum est lib. 1. Hist. Sacræ cap. 19. *Moses*, inquit, *altarium ex duodecim lapidibus sub monte constituit.* Apud alios item. Hieronymus ad Oceanum epistola 83 sub finem: *Vespere in circo, mane in altario.* Anonymus, cujus homiliam Gennadio de Ecclesiast. dogm. adjecit Elmenhorstius pag. 52. *oblationes quoque, quæ in altario consecrentur, offerte.* Paul. VVarnefrid. 2. de gest. Longob. 13 *Altarium in honorem B. Martini confessoris constructum.* Adde Gloss. Vet. modo in Altare citatas.

ALTER, ἕτερος, tam de aliis, quam de duobus dici, Latinorum eruditorum exempla testantur. Quare in Veteri Gloss. ἕτερος & ἄλλος interpretatur. Sed de duobus tamen usitatissime dicitur; quemadmodum *Alius* de multis. Ut, alter consulum, alter nostrûm, einer aus beyden / der ander aus beyden. Eutropius lib. 1. c. 8 *Consules cœpere pro uno rege duo creari, ut si unus malus esse voluisset, alter eum, habens potestatem similem, coerceret.* Quod si *alter* bis ponitur, prius nostris der eine / posterius der andere exponi solet. Cic. lib. 1. fam. ep. 7 pr. *quorum alterum mihi facere necesse est: alterum facio libenter*, das eine / das andere. ¶ Sed *alter* de duobus quando dicitur, de iis maximè dicitur, qui sunt pares. *Secundus* enim is est, qui impar atque inferior. Corn. Nepos Pelopida cap. 4, *Denique hæc fuit altera persona Thebis; sed tamen secunda, ita ut proxima esset Epaminondæ.* Eumenius Panegyr. Constantii cap. 14, *Itaque Fronto Romanæ eloquentiæ, non secundum, sed alterum decus.* ¶ 2. Nunc & exempla observentur, quibus *Alter* pro *quovis alio* ponitur, sonatque adeò idem quod *alius*. Plaut. Trucul. 2. 1. sc. 2. v. 58 *Qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet*, wer einen andern verspricht / der soll sich selbst ansehen. Cicero in 2. Tuscul. cap. 17, seu ex Hesiodo, seu ex alio quopiam: *Qui alteri exitium parat, eum scire oportet, sibi paratam pestem ut participem parem*, wer einem andern ein Unglück bestellt / soll wissen / daß sein Unglück auch nicht weit sey. Horat. lib. 1 Epist. 14. v. 11

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors,

Dem eines andern Stand gefället / ist seines überdrüßig. Idem lib. 2. Ep. ult. v. 174, *Permutet dominos, & cedat in altera jura.* Juvenal. Sat. 3. v. 254

-- -- modò longa coruscat
Sarmico veniente abies; atque altera pinum
Plaustra vehunt.

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 218 *Altera Romana longè retioribus aulæ Conditio.* Seneca Epist. 66 *Alter adolescens decessit, alter senex: -- -- alius inter cœnandum solutus est, alterius continuata mors somno est, aliquem concubitus extinxit.* ¶ 3. *Unus & alter*, venustè pro duobus. Cicero pro Cluent. c. 26, *Unus & alter dies intercesserat.* Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 50 *Unus & item alter*, einer und aber einer: seu, einer nach dem andern: de numero incerto. *Alterum pedem in cymba Charontis, vel tumulo habere*, alle Tage auff der Gruben gehen / Luciani est formula. Vide Erasm. Chiliad. *Alter & vicesimus dies*, Cic. lib. 12 fam. ep. 25. pr. *Liberalibus literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit*, quod de vicesimo primo alii, alii de vicesimo secundo interpretantur. Vide ibi Manutium. Auctor tamen Dialogi de Oratoribus cap. 34 *alterum & unum* opponit in hac formula. *Uno*, inquit, *& vicesimo anno Cæsar Dolabellam; altero & vicesimo Asinius C. Catonem in orationibus insequuti sunt* &c. Virg. Ecl. 8. *Alter ab undecimo jam tum me ceperat annus.* Super quo pariter sunt diversæ eruditorum sententiæ, cum alii duodecimum intelligendum contendant; alii tertiumdecimum. Quæ sententia non tantùm Manutii atque Scaligeri; sed ex veteribus Servii etiam est. *Alter enim*, inquit, *de duobus dicimus.* Et ita quoque Donatus, qui illud Terentii Andria a. 1. sc. 1. v. 50 *Unus & item alter*, de tribus interpretatur. *Post unum*, inquit, *duo; ex quibus alter, ut sint tres. Inquit enim post* [Terentius pura] NAM HI TRES TVM SIMVL AMABANT. *Ut*, ALTER AB VNDECIMO. *Ergò* ALTER *non est secundus, sed tertius.* Sed ut indubitatum est istoc Terentii loco τὸ *alter*, tertium designare; ita extra controversiam est, dari alia, ubi secundum notet. Ac sic deinceps. Cicero pro Milone c. 35, *Centesima lux est hæc ab interitu Clodii, & ut opinor, altera.* Sic & *primus, alter, tertius.* Cicero de Partit. Orat. cap. 9 extr. *In primo conjectura valet: in altero definitio: in tertio ratio.* ¶ 4. *Alter ego, alter ipse*, de amico conjunctissimo. Cicero 7. ep. 5. ad Cæsarem: *Vide quam mihi persuaserim, te me esse alterum*, du seyest mein Hertz / &c. Idem in Lælio cap. 21, *Est is amicus quidem, qui est tanquam alter idem.* Plinius lib. 2 epist. 9 pr. de amico ægrotante: *quasi pro me altero patior.* ¶ 5. Alter bis positum si ad præcedentia duo referatur, equidem capi plerumque sic debet, ut eodem servato ordine prius priori, posterius respondeat posteriori. Ut Cicer. 1. Offic. cap. 26, *Philippum quidem Macedonum Regem rebus gestis & gloria superatum a filio* (Alexandro,) *facilitate & humanitate video superiorem fuisse. Itaque alter* (Philippus) *semper magnus, alter* (Alexander) *sæpe turpissimus fuit.* Plura id genus exempla passim prostant, ut ea necesse non sit cumulari. At enimvero si quis putet, ubique hoc observari, facile is poterit interpretandis auctoribus errare. Id quod Ausonio Popmæ evenit lib. 3. de diff. verb. voce *Interrogare.* Scripserat Quintil. 9. Instit. Orat. 1. post principium: *Quid enim tam commune, quam interrogare vel percontari? Nam utroque utimur indifferenter, cùm alterum* (percontari, quod quidem posterio-

re loco positum vides) *noscendi, alterum* (interrogare, quod loco priore nominatum) *arguendi gratiâ videatur adhiberi.* Certum est, interpretationem, quam hic apposuimus, esse latine loquentium usui congruam, docebuntque hoc exempla ipsi Popmæ notata. Sed in eo lapsus est vir doctissimus, quod credidit Quintiliani doctrinam huic usui repugnare. Quod non est. Popmam illud fugerat, in hac geminandi vo *Alterum* ratione præcedentium duorum ordinem aliquando inverti. Similem errorem putes contigisse in historiâ Damonis & Pythiæ (seu potius Phintiæ) quam Cicero his verbis narrat 3. Offic. cap. 10, *Damonem & Pythiam Pythagoreos ferunt hoc animo inter se fuisse, ut cùm eorum alteri* (Pythiæ) *Dionysius tyrannus diem necis destinâsset, & is, qui mortis addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum caussa postulâsset, vas factus sit alter* (Damon) *ejus sistendi, ut si ille non revertisset ad diem, moriendum esset ipsi.* Sic, ut fecimus, atque adeo mutata personarum serie, interpretandum esse, clare doceri potest è Diodoro Siculo, cujus locum vide apud Ursin. Analect. Rhetor. pag. 171. seq. ubi & Valerii Maximi & Ambrosii de eâdem re locos habebis, sed Ciceroniano haud minus ambiguos. Ac fecit opinor hæc ambiguitas, ut quidam Pythiam proderent vadem Damonis, quod contra oportebat Damonem Pythiæ. Nec enim perpetuum esse, ut in hac geminatione continuetur ordo præcedens, vinci non paucis potest exemplis. Cicero 1. Offic. cap. 12, *Civiliter contendimus aliter si est inimicus, aliter si competitor. Cum altero* (competitore) *certamen honoris & dignitatis est; cum altero* (inimico) *capitis & famæ.* Ac 3. Offic. cap. 18, *M. Crassum & Q. Hortensium. — — alterum* (Hortensium) *amavi vivum, alterum* (Crassum) *non odi mortuum.* Et Orat. pro Quint. ab init. *Quæ res in civitate duæ plurimum possunt, hæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore: summa gratia & eloquentia. Quarum alteram* (eloquentiam) *C. Aquili, vereor; alterum* (gratiam) *metuo.* Clara interpretatio è sequentibus. Sic enim pergit Cicero: *Eloquentia Q. Hortensii ne me dicendo impediat, nonnihil commoveor; Gratia Sex. Nevii ne P. Quintio noceat, id verò non mediocriter pertimesco.* Sic pro Rosc. Com. c. 6, *Petuniam petit Fanni à Roscio. Quam? dic audacter & aperte! utrum quæ tibi ex societate debeatur? an quæ ex liberalitate hujus promissa sit & ostentata? quorum alterum* (petere rem liberalitatis) *est gravius & odiosius; alterum* (petere rem debiti) *levius & facilius.* Varro 2. de re rust. cap. 9 *Videndum, ne à venatoribus aut laniis canes emas: alteri* (laniorum) *quod ad pecus sequendum inertes; alteri* (venatorum) *si viderint leporem aut cervum, quòd cum potius, quam oves sequentur.* Plin. 5. Epist. 8 *Plurimum refert, ut Thucydides ait, πῶμα sit, an ἀγώνισμα, quorum alterum* (ἀγώνισμα) *oratio; alterum* (πῶμα) *historia est.* Vide ibi Buchnerum. Lactantius lib. 5. cap. 13, *Eant Romani, & Mutio glorientur aut Regulo: quorum alter* (Regulus) *necandum se hostibus tradidit, quòd captivum puduit vivere: alter* (Mutius) *ab hostibus deprehensus quum videret mortem se vitare non posse, manum foco injecit.* Secundum hæc dicam & exponendum esse Livii locum de duabus Vestalibus lib. 22. cap. 57, *Duæ vestales eo anno, Opimia & Floronia, stupri compertæ: & altera* (Floronia) *sub terram, ut mos est, ad portam Collinam necata fuerat, altera* (Opimia) *sibimet ipsa mortem conscivérat.* Equidem Glandorpius in Onomastico Floroniam sibi mortem conscivisse asserit fol. 347. Opimiam verò defossam fol. 643. non alium autorem laudans quam Livium. Sed inversa ratio probabilior mihi ex eo, quia solum Floroniæ stupratorem memorat Livius; quis Opimiæ illuserit, tacet. Nempe quia hoc rescisci non potuit, quum Opimia & defossionis illud supplicium, & confitendi stupratoris necessitatem voluntariâ morte occupavisset. Cæterum similem loquendi consuetudinem apud Græcos notes in ὁ μὲν, ὁ δὲ. Nec enim semper ὁ μὲν remittit legentem ad illud, quod priore loco positum erat, sed ad illud interdum, quod posteriore. Isocr. ad Nicocl. Ἀστεῖος εἶναι πειρῶ καὶ σπουδαῖος. Τὸ μὲν γὰρ σπουδαῖόν σε ποιεῖ, τὸ δὲ ἀστεῖος εἶναι συνουσίας ἀρμόττει. *Urbanus esse studе & gravis. Nam alterum* (gravitas) *imperio dignum est, alterum* (urbanitas) *familiaribus congressibus accommodatum.* ¶ Interdum hoc casu *alter* non nisi semel ponitur, nempe cum illi narratio adjungitur prolixa; alterius autem locò vox ipsa, quæ præcesserat, repetitur. Cicer. 2. de fin. cap. 30, *Non ego jam Epaminondæ, non Leonidæ mortem hujus morti antepono. Quorum alter* (Epaminondas,) *cum vicisset Lacedæmonios apud Mantineam, simulque ipse gravi vulnere exanimari se videret, ut primum dispexit, quæsivit: salvusne esset clypeus? cum salvum esse sentes sui respondissent, rogavit: essentne fusi hostes? cumque id quoque, ut cupiebat, audivisset, evelli jussit eam, qua erat transfixus, hastam, & in victoria est mortuus. Leonidas autem* (pro: alter autem) *se in Thermopylis opposuit hostibus.* ¶ Est tandem & Pluralis ab *Alter* in eleganti usu positus, non modo cum iis nominibus, quæ carent Singulari numero; verùm etiam cum aliis. Cicero ad Attic. lib. 13 epist. 22 *Alteris jam literis nihil ad me de Attica.* Idem Tuscul. Quæst. lib. 5. extremo: *Ad Brutum nostrum hos libros alteros quinque mittemus.*

¶ Altrinsecus, adverb. ex altera parte. Plautus Mercat. a. 5. sc. 4. v. 16 *ego assistam hinc altrinsecus.* Prudentius Hymno S. Vincentii v. 53 *Respondit ille altrinsecus.*

¶ Altrovorsum, adverb. in alteram partem, nach der andern Seiten. Plaut. Casin. a. 3. sc. 2 v. 25. *altrovorsum cum eam mecum rationem puto.*

¶ Alternus, adject. Alternum, quod cum quadam fit vicissitudine, seu alternis vicibus. Virg. eclog. 4.

Alternis igitur contendere versibus ambo
Cœpere. Idem eclog. 3
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Alternus, subintellige vel vicibus, vel versibus, einen ümb den andern / Wechselweise. Virg. 1. Georg. v. 79 *Alternis facilis labor*, hoc est, agris intermissis. Et eod. lib. v. 71 *alternis cessare novales*, scilicet annis, sicut plene Cato cap. 59 dixit *alternis annis*, ein Jahr ums ander. Ovid. Heroid. 4. v. 89

Quod caret alternâ requie, durabile non est;

Wenn nicht Ruhe und Arbeit wechseln / hat es keinen Bestand. Sed cum *vicis* vocabulo etiam recte ponitur. Plinius lib. 9 epist. 33 n. 2 *Æstuarium vice alterna nunc infertur mari, nunc redditur stagno.* Et Seneca Hippolyto v. 1028 *vicibus alternis.* ¶ 2. *Alternas ripas* Papinius Statius dixit pro, *ambas*, 1. Silv. 3. v. 24

Littus utrumque domi: nec te mitissimus amnis
Dividit, alternas servant Pretoria ripas.

Quem ad locum Gevartius 1. Lect. Papin. 24. p. 78. hanc interpretationem aliis exemplis adstruit. Vid. & Barth. ad Claudian. p. 64.

¶ Alterne, adverb. ut Alternatim, de quo mox dicemus. Plin. lib. 11. cap. 37, (sect. 51) *Supercilia homini, & pariter & alterno mobilia.*

¶ Alternare, eines ümb das ander verwechseln. Virgil. 4. Æn. 287 *Hæc alternanti potior sententia visa est*, hoc est, alia atque alia apud animum tractanti, nach dem er die Sache hin und her bedachte. *Arbores quædam alternant fructus*, tragen ein Jahr ům das ánder. Plinius lib. 16 cap. 38 *Alternant fructus, quibus siccius lignum, ut olea:* quod Columella lib. 5. cap. 9 ita circumscribit: *alternis annis fructu induuntur.* Sic *Alternare vices*, abwechseln. Ovid. 15. Metam. v. 409.

¶ Alternatio Festus Pomp. habet exponitque *per vices successio.* Apulejus in Trismegisto p. 95 *Ordo & tempus innovationem omnium rerum, quæ in mundo sunt, per alternationem faciunt.*

¶ Alternatim, alterne, ἀμοιβαίως, id est, alternis vicibus. Quadrigar. Annal. 4. apud Nonium.

¶ Altĕrare, pro variare, affertur ex Ovid. Fast. 1. vers. 373

Ille suam faciem transformat & alterat arte,

sed Heinsio *Alterare* Latinum vix est, qui ex melioribus libris reponit *transformis adulterat arte.* In Glossis tamen seu Onomastico veteri: *Altero, ἐναλλάττω*, quod etiam in Ovidii loco, quanquam dubius, tueri mavult Pincier in Otio lib. 1. cap. 50. sed parum proficit contra Codices.

¶ Nec melioris Latinitatis vox *Alteratio* est, philosophis itaque relinquenda. Exemplum enim, quod ex Quintiliani lib. 10 cap. 1 adfertur, oppido falsum est, cum libri *iteratione* habeant, non *alteratione.* Verba sunt p. 731 *Lectio non cruda, sed multa iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ imitationique tradatur.*

¶ Alterŭter, genitivo *alterutrius & alterius utrius*, alter è duobus, der beyden einer. Cn. Pompejus sub 8. ad Att. epistol. 12 *Duellio mandaverum, ut alteruter vestrûm ad me veniret*, daß einer aus euch zu mir kommen solte / welcher es auch wäre. Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 25 *alterutrum fieret necessarium*, der zweyen eines von nöthen sey.

¶ Alteruterque, idem. Plinius lib. 20. cap. 7 *Nec ullares in cibis aviditatem incitat, inhibetque eadem: in caussa alterutraque modus est.* Ubi male quidam legunt *alterutrinque.*

¶ Sesquialter, anderthalb. Cicero de Univers. cap. 7 *sesquialterii intervallo.* Usus est & Vitruvius lib. 3. cap. 1.

ALTERCOR, & Alterco antique, pertinacius aliquid contra alterum defendo. sich zancken / in Wort-Streit gerathen. Terent. And. a. 4. sc. 1. *Scio, cum patre altercasti dudum.* Livius lib. 3 cap. 68 *Altercantur inter se mulierum ritu*, Sie hadern mit einander / wie die Weiber. Vet. Gloss. *Altercatur, ἀντικρίνεται φιλονικῶ, λοιδόρεται.*

¶ Altercatio, apud Cicer. sæpe, ut 1. de Nat. Deor. c. 7, *Oritur mihi magna de re altercatio cum Vellejo*, gerathe darüber mit dem Vellejo in Wortwechsel. Livius lib. 35 cap. 17 *è disceptatione altercationem fecerunt*, aus dem Disputiren ein Gezänck gemacht.

¶ Altercator, qui altercatur, disputator. Quintil. lib. 6. cap. 4, *Bonus altercator vitio facundiæ careat.*

ALTHAEA, malva est silvestris, Ibisch / alio nomine *hibiscus*, nominata a quibusdam a præstanti efficacia *Aristalthæa.* Plin. lib. 20. cap. 21. Dicta est ab ἀλαίνειν, quod est curare. Galen. ἀνδρόδρομαλάχην vocat, hoc est, malvam arborescentem.

¶ Althæa etiam appellata Thestii filia, Oenei Calydonii regis uxor, Meleagri mater. Ovid. 8. Metam. v. 447.

ALTINVM, Italiæ oppidum supra Venetias, Aquilejam versus.

Vide

Vide Plin. lib. 3. cap. 18. Maritimum fuit, juxta Silis fluvii ostium, ut ex ruinis apparet; etiam ex Tacito Hist. 3 cap. 6, & Martiale 4 epigr. 25, ubi *Altini littora* memorat. Juxta hoc oppidum L. Verus Imperator apoplexia periit, Eutrop. lib. 8 cap. 5.

¶ Altinātes, Altīni incolæ. Plinius lib. 3. epist. 2 *Altinatium princeps*, id est, optimus, summis virtutibus ornatus, ut ipse sæpe explicat.

ALTVS, a, um, ὑψηλὸς, sublimis, excelsus, Hoch. Virgil. 3 Georg. v. 412 *montesque per altos.* Cic. 2. Nat. D. cap. 40 pr. *Ultimus & a domiciliis nostris altissimus omnia cingens & coercens cæli complexus.* ¶ 2. excellens, glorioſus. Cic. 3 de Fin. cap. 8, *Iste vir altus & excellens, magno animo, vere fortis, infra se omnia humana ducens.* Idem pro Cluent. cap. 55, *Altiorem gradum dignitatis assequi*; höher hinan zu Ehren kommen. Idem pro Domo cap. 37, *Ex altissimo dignitatis gradu præcipitari*; von einem sehr hohen Stand hernieder gestürzt werden. Idem pro Milon. c. 8 *homo sapiens, & alta mente præditus*, mit hoher Vernunfft begabet. Seneca in Agamemnone. v. 100

quicquid in altum
Fortuna tulit, ruitura levat;
Modicis rebus longius ævum est.

Plaut. in Pseud. prolog. v. 22 *Qui quærit alta, is malum videtur quærere*, wer nach hohen Dingen trachtet / der trachtet nach seinem Schaden und Unglück. ¶ 3. Significat & profundum: ut Curt. 7. cap. 4 *altissima flumina.* Cicer. 3. Tuscul. cap. 6 *alta stirpes stultitiæ.* Sic *altior pavor*, qui paullò penitiùs invasit, apud Tacitum Annali 16 cap. 24, & *altior iracundia* apud eundem lib. 2. Hist. cap. 91.

¶ Altiusculus, diminutivum, etwas hoch. *Altiuscula calceamenta*, Sueton. Aug. cap. 73.

¶ Altum substantive, profundior maris pars, die Tieffe / die Höhe des Meers. Virg. 1. Æn. v. 34 *In altum Vela dabant læti.* Silius lib. 6. v. 665 de Duillii victoria, *alto mersa Pœnorum classe*, id est, in mari Siculo. Cicer. 4. Fin. cap. 23 *Emergere ex alto.* Lactant. 6. cap. 8. *Eadem ratione hanc vita viam quari oportet, quâ in alto via navibus quæritur.*

¶ Alte, adverb. hoch / tieff. Curt. 7. cap. 10, *Nihil tam altè natura constituit, quò virtus non possit emitti.* Die Natur hat nichts so hoch gesteckt / das die Tugend nicht könte erreichen. Cicero, *Proœmium altè petere*, pro Cluent. cap. 21, den Eingang weit her machen / hoch anheben: Et, *altiùs repetere narrationem*, quod Virgilius dixit 4. Georg. v. 285

— — — altiùs omnem
Expediam, prima repetens ab origine, famam.

Plin. 8. epist. 4 *ingenium altissime assurgit.*

¶ Altiuscule, Adv. Apulej. lib. 2. post princip. Adjectivum jam ex Suetonio monstratum fuit.

¶ Exstant & hæ compositiones apud poëtas

¶ Altisŏnus, der an der Höhe sich hören läst / ut, *Altisonus Jupiter*, Cic 1. Divin. c. 47 ex Ennio.

¶ Altitŏnans. ibid. cap. 12 *Pater altitonans.*

¶ Altivŏlans. Cicer. 1. Div. cap. 48, in metr. *genus altivolantum*, i. e. avium.

¶ Altivŏlus: ut, *Aves altivolæ*, apud Plin. 10. cap. 19.

¶ Altellus cognomen fuit Romuli, à rerum gestarum gloria *altus*, quasi excelsus, dicti. Alii alias norunt etymologias. vid. Festus Pompejus.

¶ Altĭtūdo, sublimitas. Ut *altitudo ædium*, Cic. 3. Offic. cap. 16. *Altitudine montium defendi*, Idem Agrar. 2 cap. 19. ¶ 2. Profunditatis notione *altitudo fluminis*, sæpe apud Cæsarem vide 4. Gall. cap. 17 &c. Quare apud Lactantium 6. cap. 4 lectionem vetusti codicis: *ex altitudine in profundum cadere* ita probat Iæus fol. 345, ut illam vulgatorum codicum receptam: *in altitudinem profundam cadere* non improbet, cum sæpe altitudo pro profunditate ponatur. Quid? quod Thom. Sparkius testatur in omnibus suis codicibus esse *in altitudinem profundam.* Sic etiam, *altitudo maris* Cæsar 4. Gall. cap. 25, & epist. ad Pedium, quam Cicero 9. Att. 14 citat. Dixit etiam Cicero 6. in Verr. cap. 48 *spelunca infinita altitudine.* & 2. Nat. Deor. cap. 39 *concavæ altitudines speluncarum.* Nam *Altum*, ut ait Servius ad Æneid. 1. v. 3. *& superiorem & inferiorem altitudinem significat.* ¶ 3. Metaphorice *Altitudo animi*, idem fere, quod animi magnitudo, apud Cicer. de Partit. cap. 22.

¶ Fuisse olim & simplex verbum *Alto, altare*, ex reliquo apud Sidonium participio *altatus* lib. 2. ep. 2 pr. apparet. *Sol*, inquit, *per lineas altatus extremas, in axem Scythicum porrigitur.* Usitatius compositum

¶ Exaltare, Erhöhen. Colum. 3. cap. 13 *sulcum paulatim exaltare.*

¶ Exaltatio, Erhöhung. Tertullianus de Cultu fœm. cap. 3, *Exaltatio non congruit professoribus humilitatis.*

¶ Superexaltare. Augustinus Confession. lib. 3 cap. 2 *Deo superexaltato in omnia sæcula.*

¶ Inaltare, apud Paulinum Jambo ad Cytherium v. 738

Quia, qui superbos deprimit,
Humiles inaltat. Unde participium *inaltatus* Apulejo in Trismegisto p. 85, *Inaltata est cava mundi rotunditas in modum sphæræ.*

¶ Præaltus, a, um, valde altus. Curt. 4. c. 2. *præaltum mare*, sehr tieff. Livius lib. 10. cap. 2 *ostium fluminis præalti.* Apulej. 8. p. 211 *præaltissimus puteus.*

ALVCITA. Petronii verbum, qui in fragmentis: *Nam centum me vernales alucita molestabant.* Fulgentius Expos. serm. antiq. interpretatur νάνωπας, id est *culices*: indeque verbum *alucinari* deducit. Scribitur etiam *Allucita.*

ALVĔVS, continens est fluminis inter utramque ripam, das hole zwischen beyden Ufern / darinn der Strom gehet. *Fluere pleno alveo*, Quintil. lib. 2. cap. 1. vollstrig gehen. Virgil. Georg. 1. v. 203

lembum in præceps prono rapit alveus amni.

¶ 2. Utuntur & pro Navi hoc nomine poëtæ, seu profundo navis. Virg. 6. Æn. v. 412

simul accipit alveo
Ingentem Æneam, gemuit sub pondere cymba.

Alveus navis, Schiff-Boden. Sallust. Bell. Jugurth. cap. 18 de Persis: *Hi alveos navium inversos pro tugurio habuere.* ¶ 3. Est etiam vas ligneum concavum alveus, Mulden / Wassertrog. Livius lib. 1. cap. 4 *quum fluitantem alveum, quo expositi erant pueri, tenuis in sicco aqua destituisset.* ¶ 4. Item solium balneare apud Capitolinum in Albino cap. 5. quod & *descensio* dicebatur. Græcis: λουτρὸν. Eine Badewanne. ¶ 5. Item vas, in quo apes mellificant, ein Bienenstock / Bienenkorb. Plin. 11. cap. 16 *apes alveo se continent.* ¶ 6. *Alveus lusorius*, Plin. 37 cap. 2 ein Bretspiel.

¶ Alveolus diminutivum, quod & ipsum πολύσπαστος est. Nam 1. Fluvii *alveolus*, Curt. 6. cap. 4. n. 4. ¶ 2. Vasa minora lignea. Allerley kleine hölzerne Gefäßlein / Columell. 8. c. 5. ¶ 3. ein Schachtaffel / oder Bretspiel Cicer. 5. cap. 10, quod neutro genere *Alveolum* est Festo Pompejo.

¶ Alveare, is, neut. ein Bienen-Haus / Bienenstock. Virg. 4. Georg. v. 34, *alveatia vimine texta*, geflochtene Bienen-Körbe.

¶ Alveatus, in alvei modum excavatus. Cato de R. R. cap. 43, *Sulcos, si locus aquosus est; alveatos esse oportet.*

¶ Alveolatus, idem. Vitruv. lib. 3. cap. 3, de stylobata: *alveolatis oculo videbitur.*

ALVMEN, fit *ex salsugine terræ*, quemadmodum Plinius ait lib. 35. cap. 15. Nativum est & factitium: Fossile aliud rotundum est, aliud scissile, candidum & nigrum, quo in Cypro purgatur aurum. Encel. Alaun. Græce στυπτηρία.

¶ Aluminatus, ut Plin. 31. cap. 6. *Utilis aqua aluminata paralyticis.*

¶ Exaluminatus, Plin. 9. cap. 35, *uniones exaluminati*, hoc est præstantissimi coloris, quasi alumine infecti.

¶ Aluminosus, ut *aluminosi fontes*, Vitruv. 8. cap. 3. *Locus aluminosus*, ibidem cap. 2 sub fin.

Alumnus, vide *Alo.*

ĂLŪTA, æ, pellis mollior ad calceos & alias res concinnata, lind Leder / Semisch. Cæsar lib. 3 B. Gall. cap. 13, *Pelles pro velis, alutaque tenuiter confecta.* Ausonius ad Nepotem de studio puerili:

Tu quoque ne metuas, quambis schola verbere multo
Increpit, & truculenta senex gerat ora magister;
Quod sceptrum vibrat, ferula quod multa supellex
Virgea, quod mollis scuticam prætexit aluta, &c.

Nomen ex *alumine* est: quo subigebantur pelles & perficiebantur, ut & tenuiores fierent, & candorem clariorem acciperent. Vetus Gloss. στυπτηριακὸν δέρμα, *Aluta.* Ibidem & ipsum *alumen*, aluta est. στυπτηρία, *alumen, aluta.*

¶ Aluta plural. Plinius lib. 34 cap. 16 de metallis & fodinis usurpat; vel secundùm alios libros *alutia*, pro eo quod vulgo legebatur *elutia.* Vide Harduinum. Verba sunt: *Invenitur plumbum & in aurariis metallis, quæ aluta vocant.* Unde

¶ *Alutatium gummi*, itidem in aurariis metallis, apud eundem lib. 33. cap. 4, ubi vulgo legunt *alutationem.*

¶ Ălūtārius, ein Weißgerber / vel *Alutarius cerdo.* At *Coriarius* crassiorum coriorum est.

ALVVS, κοιλία, der Bauch / venter inferior. Cic. 2. de natura Deorum, cap. 54, *Alvus subjecta stomacho, cibi & potionis est receptaculum.* Et lib. 3. cap. 22 *Æsculapius primus purgationem alvi, dentuque evulsionem invenit. Dolores alvi*, Bauchwehe. *Alvus cita, fusior, soluta*, apud Celsum passim & Plinium, Durchfall. Vide illum lib. 1. cap. 3; hunc lib. 23 cap. 7 extr. Contrarium, *Alvus adstricta*, apud Celsum c. l. quæ *dura* Horatio lib. 2. Serm. Sat. 4. v. 27. *Alvum dejicere*, sich leichter machen / apud Catonem cap. 156, quod simpliciter *dejicere* est Celso c. l. sectione de Dejectionibus. Varias hinc notes locutiones: *Alvum solvit uva*, Plin. 14 cap. 18. *Alvum movet capparis*, Idem 13 cap. 23. *Raphanus medicamenti instar ad eliciendas alvos*, Idem lib. 19 cap. 5. *Alvum molliunt fici ficcæ*; Idem 23 cap. 7. & *emolliunt pepones* lib. 20. cap. 2. laxiren / offenen Leib machen. Cognata dictio est *Alvum ducere*, apud Celsum lib. 6 cap. 14 pr. Laxativ brauchen. *Inanire alvum* & *exinanire*, Plinii sunt 20

cap. 3, & lib. 53 cap. 9. & *alvum purgare* lib. 21 cap. 19, quæ singula medicamentis adscribit, Latieren / Stulgang befördern. Contra *alvum sistere* idem dixit lib. 32 cap. 9. *Alvum suſam firmare* Celsus lib. 1. cap. 3. & *solutam firmare* Plin. 14 cap. 18. *Alvum adstringere* Celsus lib. 2. cap. 30, stopffen / den Durchfall stillen. ¶ 2. Pro excrementis ipsis, quæ per alvum emittuntur, Celsus dixit, cum lib. 2. cap. 3 scriberet: *Pejor cita alvus est: sed ne hac quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore contrahitur, & rufa est.* Cum *rufam* dicit, excrementa designat. Sic & *alvus nigra* lib. 2. cap. 9 extr. apud eundem.

¶ In utroque genere tam fœminino quam masculino hoc nomen posuisse veteres testatur Sosipater. Ita Columel. lib. 10. de horto v. 146

Florida quum soboles materno pullulat alvo.

¶ Alvinus apud Plinium libr. 21, c. 27; & lib. 25 cap. 7, qui morbo aliquo alvi laborat, Bauchſieg.

ALYATTES, Lydorum Rex, qui & Halyattes, Crœsi pater. Herodotus lib. 1. c. 16 & 26. Strabo libr. 13. p. 431.

¶ Alyatticus, a, um. Horatius tamen substantive lib. 3. Carm. ode 16 vel pro Alyatte ipso, vel filio ejus Crœso dixit:

Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam;
Quàm si Mygdonius regnum Alyattici
Campis continuem.

Possit & aliquis legere *Alyattei*, ut Ulyssei, Achillei.

ALYPIA, æ, & Alypum, Ἄλυπον, herba est fruticosa, ramulis foliisque tenuibus: officinæ album turpetum vocant, weiß Turbit. Plin. 27 cap. 4.

ALYSSVM, Ἄλυσσον, herba Dioscoridi est lib. 3. cap. 89. Plinius *rubiam* ita videtur appellare, Actius *sideritim*. Dicta *alyssum* hæc herba est, quod morsui canis rabidi medeatur: λύσσαν enim rabiem Græci vocant.

AM, præpositio ex illis, quæ in compositione semper inveniuntur, (inseparabiles vocamus,) ut Priscianus ait, libr. 14. p. 1002. ed. Putsch. qui & posteà docet ἀμφὶ Græcæ præpositionis (hoc est *circum*) significandæ vim ei inesse. Sed de eo, num sit inseparabilis, dubitare nos Macrobius facit 1. Saturn. 14, qui ex originibus Catonis, *am terminum* citat, pro *circum terminum*. Rursum Scaliger ad Festum, voce *Amtermini* errare ait Macrobium, qui divulsè legat, cùm *Amtermini* (quam vocem diserte exponit Festus,) vel *Amtermines*, dicti olim fuerint, qui non essent in agro Romano, sed in vicinia. Et Scaligeri sententiam probat Vossius in Etymol. f. 21. & 516. qui tamen lib. 4. de analog. c. 24. pag. 236. separabilem hanc olim præpositionem fuisse non ex Macrobio tantum, sed & aliis assertum iverat. Quid si dicamus, ne Macrobium quidem divulsisse, sed librarium ejus? Sane si conjunctis vocibus apud eum legas: *Orntorum* (vel Oratorem) *amterminum, id est circumterminum*, nihil admiseris, quod caussa, quam ibi agit, non admittat. Tantùm enim hoc docere volebat, *am* (unde annus) esse *circum*: & mox alio exemplo id probat, *ambire*, pro *circumire*: ubi nemo ipsum divulsisse hanc præpositionem statuet. Veteres autem ut *amterminum* vel *amterminem* (nam & *termen* nota illis vox erat) sic *circumterminum* quoque & *circumterminem* dixisse consentaneum est. Confer notas Jo. If. Pontani ad Macrob. pag. 598. Sine dubio autem ista præpositio originem suam Græciæ debet. Nam Græcum ἀμφὶ dedit Latinis *ambi*. Quod non nisi in compositis appareret: ut in *ambedo, ambages, ambitus, ambarvalia*, &c. Et dicitur *ambi* κατὰ τὸ ἀλλοιωτικὸν: quomodo *ambo* ex ἄμφω. Ex *ambi* contractum est *am*: iterum in compositis: *amputo, amtermini, amplector*, &c. Postea familiari mutatiunculâ ex *am* obtigit *an* æque in compositis, ut *anquiro, anfractus, ancasa*. Becman. de orig. lat. ling. p. 215.

AMA, ut in antiquis libris interdum scribitur, quære in *Hama*.

AMALTHEA, Ἀμάλθεια, Melissi regis Cretensis fuit filia, Jovis nutrix. ¶ 2. Vel Capella Olenia illa, quæ Jovem lacte suo nutriit. Ovid. libr. 5. Fast. v. 113.

Nascitur Oleniæ signum pluviale capellæ.

Vide Hyginum Fab. 139. & Lactant. lib. 1. Instit. Divin. cap. 2. Hinc Jupiter αἰγίοχος. Item Eras. Chiliad. κέρας Ἀμαλθείας, hoc est, *Copiæ cornu*, de abundantiâ locuplete. Quare fuerunt, qui libros suos, quibus variam & miscellam, ut loquitur Gellius cap. ult. noct. Attic. & quasi confusaneam doctrinam essent complexi, inscriberent κέρας Ἀμαλθείας, quod volebant intelligi *Copiæ cornu*, ut vel lactis gallinacei sperare possis in volumine haustum, quæ hâc in re verba sunt Plinii præf. operis. Fecit hoc è veteribus Phocion Peripateticus, cujus κέρας Ἀμαλθείας memorat Gellius lib. 1. cap. 8. Quem imitatus è Junioribus Nicolaus Perottus libro suo Commentariorum linguæ latinæ nomen indidit *Cornu copiæ*. κέρας Ἀμαλθείας etiam vicem nominis proprii adhibuerunt LXX. Interpretes Hiobi cap. ult. vers. 14. pro quo in fontibus est *Keren happuch*. Sic autem unam ex filiabus fortunâ in melius mutatâ genitis nominavit Hiobus. ¶ 3. Est & Sibyllæ cujusdam nomen. Tibullus libr. 2. eleg. 5.

Quicquid Amalthea, quicquid Marpessia dixit:
Herophile Phœbo grata quod admonuit.

¶ 4. *Amalthea* item & *Amaltheum*, Bibliothecæ Attici & Ciceronis nomen fuit: Attici Amaltheæ meminit lib. 1. ad Att. epist. 13. sub fin. *Velim*, inquit, *ad me scribas cujusmodi sit ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, quæ ποικιλία, & quæ poëmata, quasque historias de ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas.* Sux vero lib. 2. epist. 1. ad eundem sub fin. *Amaltheæ meæ te exspectat, & indiget tui.*

AMANVENSIS, a manibus, ein Copist / Stulschreiber / Notarius, apud Suetonium in Ner. cap. 44, *ex cujusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem, aut amanuensibus exceptis, recepit.* Et in Tito cap. 3, *compere, notu quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem, imitarique chirographa, quæcunque vidisset.* Ciceroni est *Servus à manu, manibus, & ad manum*, unde simul originationem intelligis.

AMĀNVS, mons, qui & Amāna, Syriam, quemadmodum ad Att. Cicer. scripsit lib. 5. epist. 20, a Cilicia aquarum divortio dividens; ad quem magnum se hostium numerum cecidisse ibidem indicavit. Ad ejusdem etiam angustias se contra Parthorum copias excubuisse cum exercitu, Cœlio significat, lib. 2. famil. ep. 10. Porrecta syllaba penultima est, quod etiam ex poetis liquet. Lucanus lib. 3. v. 244

— duri populus non cultor Amani.

¶ Amanienses, incolæ Amani. Cicero cit. lib. 2. ep. 10, *Vexabi Amanienses, hostes sempiternos.*

ĂMĀRĂCVS, σάμψυχος, sampsuchum, vulgo majorana. Plinius lib. 21. cap. 5, *Amaracum acres habet odores.* Virg. 1. Æn. v. 693

Idalia lucos, ubi mollis amaracus illum, &c.

¶ Ămărăcĭnus, a, um: ut *Oleum amaracinum*, sampsuchinum. Gellius in fine noctium suarum: *Vetus adagium est: Nihil graculo cum fidibus, nihil cum amaracino sui:* was soll einer Kuhe Muscaten? Lucret. lib. 6. v. 973

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Unguentum, &c.

Unguenta autem *amaracina* dicuntur pro optimis.

ĂMĂRANTVS, ἀμάραντος, ἀπὸ τῦ μὴ μαραίνεσθαι, quod non marcescat. Palingenio itaque est

Longum vivens amarantus in ævum,
Purpureis foliis. Imò floribus, quemadmodum & Amarantus purpureus, dicitur flos amoris, Blümichen von der Liebe / Tausendschön. Color ejus purpureus, flores gaudentes decerpi, & lætiores posteà renascentes, nunquam etiam marcescentes & immortales, ac postquam flores cæteri defecere omnes, immersi in aquam revivi scentes; quod eleganter Plinius descripsit lib. 21 cap. 8. Atque ità imaginem exactissimam repræsentant Ecclesiæ. De mirifico colore etiam Tibullus lib. 3. eleg. 4, 33

— — contexunt amarantis alba puella
Lilia.

AMARDVS Mediæ fluvius, in mare Caspium se exonerans, apud Caduscos. Ptolem. lib. 6. cap. 2.

¶ Amardi, populi ejusdem regionis juxta Caspium mare. Plin. lib. 6 cap. 13 & 17, & Strab. lib. 11. p. 350.

ĂMĀRVS, a, um, dulci contrarium. Nam vel πικρὸς austerum & triste (bitter) vel & salsum ἁλυκὸς (gesalzen) significat. Nam & de mari Virgilius usus ecl. 10. *Doris amara suam non intermisceat undam.* Idem de terrâ, Georg. 2. v. 238

Salsa autem tellus, & qua perhibetur amara,
Frugibus infelix.

Terram amaram & Plinius lib. 17. cap. 5. & *Calices amariores*, Catullus dixit Carmine 27. ¶ 2. Cæterum ut *triste*, sæpius pro *amaro* sumitur: ita *amarum* contra pro *tristi, ingrato; duro* item & quod exercitum quem habet. Quemadmodum *amarum hostem* Virgilius dixit lib. 10. v. 900, qui defatigat semper ac premit; *Amara ponti pericula* Ovidius lib. 5. Trist. El. 2. v. 29. Idem eodem libro Eleg. 4. v. 15

Fert tamen, ut debet, casus patienter amaros.

Prudentius περὶ στεφάνων, de Cassiano Martyre:

Doctor amarus enim discenti semper ephebo,
Nec dulcis ulla disciplina infantiæ est.

Amara risu temperare, apud Horat. lib. 2. Carm. od. 16 est, tristia lætis remittere & velut miscere. ¶ Pro incommodo, atque hostili ponitur, imitatione Græcorum: quod pluribus exemplis docet Barthius ad Script. Venat. pag. 132. seq. Sic *amarissima leges*, Val. Maxim. lib. 7 cap. 6. pr. id est necessitate contra voluntatem inductæ: & Tertulliano lib. 1. ad uxor. cap. 5. pr. *liberorum amarissima voluptas.* ¶ Pro morosо, & quem irrites facile atque offendas, Cicero *amarum* dixit lib. 14 ad Attic. Epistol. 24. *Amariorem*, inquit, *me senectus facit, stomachor omnia.* ¶ Senecæ *amari* sunt, qui occultius & diuturnius irascuntur, lib. 1. de Ira cap. 4, quos & ipsos πικροὺς appellat & describit Aristoteles lib. 4. Ethic. Nicom. cap. 5.

¶ Amāre, adverb. herb / bitterlich. Superlativo *amarissime* usus Suetonius Aug. cap. 70, & Tib. cap. 54. Et Lactantius lib. 1. cap. 21 *sibi amarissime convicianteм cum risu & cachinnis audisse.* Alia forma

¶ Amariter. Hieronym. ad Marcellam epist. 23 sub initium, *Petrus amariter flens* &c.

¶ Ama-

¶ Amaresco, Palladius Januar. cap. 15 *amygdali, si rodantur, amarescunt.*

¶ Inamaresco apud Horat. libr. 1. Serm. Satyr. 7. v. 107 *Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ.*

¶ Amaro, are, verbum, amarum facere: verbittern / bitter machen. Rufus Festus Avienus Epist. ad Flavianum Myrmecium, apud Pithœum lib. 4. Collect. Epigramm. & Poëmatum veterum:

Hæc ut, amice, petam tegunt fastidia longis
Nata malis, & quod penitus felitus amarant
Ora sapor nil dulce meo sinit esse palato.

Ămăritĭes, ei, Bitterkeit / pro quo in veteri Gloss. est & alia forma *Amaritia*, ut mox in Amaritudo citabitur. Catullus Eleg. 69 de Venere loquens

— — non est dea nescia nostri,
Quæ dulcem curis miscet amaritiem.

¶ Ămăritudo, idem Vet. Gloss. πικρία *Amaritia, Amaritudo, acrimonium.* Plinius lib. 21 cap. 21 *Amaritudo absinthii.* Idem sub fin. libri 22 *Lupini silvestres omni modo minores sativis, præterquam amaritudine.* ¶ Sed per translationem quandam *Amaritudo*, conviciandi acerbitas ac petulantia est. Tertullianus de Patientia cap. 8, *Si linguæ amaritudo maledicto sive convicio eruperit.* Ibidem: *Si parum æquanimiter audiam dictum aliquod in me proterbum, reddam & ipse amaritudini vicem, aut cruciabor impatientiâ meâ.* Eodem modo πικρία apud S. Paulum accipitur Epist. ad Roman. cap. 3. v. 13. Sic *amaritudinem carminum* Plinius lib. 36. cap. 5. *Jamborum amaritudinem* Auctor Dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 10 dixit. De quo ad Plinium Buchnerus lib. 5. Epist. 11, quæ vide.

Ămāror, eodem sensu, Lucretianum est lib. 4. v. 225. & 6. v. 930: quod suum fecit Virgilius Georg. 2. v. 247, ut etiam Gellius 1. cap. 21 observavit.

— — — & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

¶ Amaritas quoque reperitur, quanquam loco minus sano, apud Vitruvium lib. 2 cap. 9, ubi *succi amaritate* legitur. Philoxeni Glossæ: *Amaritas*, πικρία γένεσις.

¶ Amarulentus, valde amarus. Translate Gellius lib. 3. c. 17 *Timon amarulentus librum maledicentissimum conscripsit.* Macrob. libr. 1. Saturn. sub initium cap. 7, *erat amarulenta dicacitate.*

¶ Subamarus, a, um, aliquantum amarus. Cicero de Fato cap. 4 *In naturis hominum dissimilitudines sunt, ut alios dulcia, alios subamara deleclent.*

ĂMĂRYLLIS, idis, O Amarylli, amica rustica, *formosa*, Virg. Eclog. 1. *Tenera*, Ovidio 2. Trist. v. 537, licet Heinsius ibi *teneroque Amaryllidis ignes*, quam *teneraque*, malit, libris melioribus subnixus. ¶ Politian. lib. 1. Ep. 2. auctor est Romam triplici nomine insignitam fuisse. Vulgato, *Romam:* arcano, *Amaryllida:* sacro vel rituali, *Anthusam* sive *Florentiam.*

AMARYNTHUS, Euboeæ insulæ oppidum, in quo colebatur Diana, *Amarysia* exinde cognominata, Pausan. in Attic. p. 30.

AMASIAS sive *Amasius*, Ptolem. 2. c. 11; qui & *Amisius* Melæ 3. c. 3, & Plinio 4. c. 14, Germaniæ fluvius navigabilis est inter Rhenum & Albim. Illabitur in Oceanum Germanicum per Frisiam Orientalem, die Embs.

¶ Fuit & *Amasia* oppidum insigne Cappadociæ, patria Strabonis, sicut ipse de se scripsit lib. 12. Adde Plin. lib. 6. cap. 3.

ĂMĀSIS, Ἄμασις, Rex fuit Ægyptiorum, cujus tumulus una fuit Pyramidum illarum Ægypti celebrium. Lucan. lib. 9. v. 155

Non mihi Pyramidum tumulis evulsus Amasis.

Hic legem condidit, ut quisque quotannis apud præsidem rationem vitæ redderet, demonstraretque, unde viveret, aut quo quæstu sustentaretur: quod si præstare quis non posset, morte afficeretur. Hanc legem Solon ab Ægyptiis ad Athenienses transtulit. Exstat una hodie Amasis epistola elegantissima ad Polycraten, de expetenda fortuna non usquequaque secunda, sed laboribus & molestiis temperata, in qua scribit Amasis, ἡδέως τῷ λόγῳ οἶδα ἀκούσας, ὅστις ἐς τέλος ὐ κακῶς ἐπλέυσας πορρίζος ἐυτυχέων τὰ πάντα. id est: *De nemine audire memini, qui per omnia prosperâ usus fortunâ non funditùs tandem malè perierit.* Adde Herodot. lib. 3. cap. 40.

ĂMĀSIUS, ab amando, amator apud Plautum & Gellium lib. 19. cap. 9, *Miserrimum hunc hodie ego habeo amasium*, Plaut. in Casin. a. 3. sc. 3 extrema. *Poetas amasios ac Venerios fuisse*, Gell. 19. cap. 9.

¶ *Amasionem* Apulejus Milesf. 7. p. 197, & Prudentius in Romano v. 182 dixerunt, estque eadem analogia, quæ in voce *Pusio.* Vide VVeitz. ad Prudent. p. 455. e Giselino.

¶ Amasiunculus, diminut. Petronius in Fragm. Tragur. p. 25.

ĂMĀTA, uxor Latini regis apud Virg. 7. Æneid. v. 343,

Celsa petit, tacitumque obsedit limen Amatæ.

ĂMĂTHUS, untis, Ἀμαθὸς, urbs Cypri, a qua insula tota *Amathusia* dicitur. Virgil. 10. Æneid. v. 51. in oratione Veneris

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera.

Et Ovidius 10. Metam. v. 220

At si forte roges fœcundam Amathunta metalli.

¶ Ămăthusia Venus. Tacitus lib. 3. Annal. cap. 62, *Exin Cyprii tribus delubris quorum vetustissimum Paphiæ Veneri auctor Æerias; post filius ejus Amathus Amathusiæ Veneri, & Jovi Salaminio Teucer, Telamonis patris ira profugus, posuissent.* Ex quo loco cognoscere est, & unde nomen urbi sit, & unde religionis hujus origo. Adde Catull. 61. v. 51. & Ovid. extremo 3 Amor. a quibus Venus absolute *Amathusia* vocatur.

¶ Ămăthūsĭăcus, adjectivum. Ovidius 10. Metam. v. 227

Lactantes vitulos Amathusiacasve bidentes.

Aut *Amathusiadas* ex MS. lege, Singulari *Amathusias*, *adv.*, quod Heinsio perplacuit.

ĂMĂZŎNES, *Mæotiæ*, Valerio Flacco lib. 5. v. 89. *Peltiferæ*, Stat. lib. 12. v. 761. *Sævæ*, Claud. Fescen. v. 32. Ἀμαζόνες, fœminæ Scythicæ, ad Thermodoonta fluvium confederunt, bello & imperio celebres: de quibus multi multa retulêre. Extinctas eas ab Hercule & Achille Servius scripsit in Æn. 1. v. 490. Et ita ante eum Diodorus Siculus lib. 2. Bibliothecæ. Sic appellatæ fuerunt, quòd alterâ mammâ carerent, quasi ἄνευ μαζῶν, unde & *unimammæ* dictæ fuerunt; eoque Virgil. allusisse videtur lib. 1. Æneid. de Penthesilea v. 492

Aurea subnectens exsecta cingula mamma.

Eustathius à victu sic dictas cum aliis probat, quòd sine pane, qui μάζα dicitur, lacertis, testudinibus atque id genus feris alerentur. Duplices, atque adeo triplices fuisse Amazonas ostendi possit, *Libycas* nimirum, cæteris antiquiores multis seculis, & *Scythicas*, quas *Sauromatidas* cognominatas Mela testatur lib. 3. cap. 5, præter eas, quæ ad Thermodoontem consedisse memorantur. Cæterum Sauromatidas dexteram mammam non habere, bellisque strenuas esse, Hippocrates prodit. Vide infra *in Sauromata.* Reginæ earum præ cæteris celebrantur *Themiscyra*, quæ & oppidum in Asia suo de nomine condidit *Themiscyrum*; & *Penthesilea*; item *Thalestris*, quæ ad Alexandrum Magnum liberorum caussa profecta fuit. De ea præter alios Curtius libr. 6. cap. 5, ubi & de habitu ac cultu Amazonum habes. Quò pertinet, quod Horat. lib. 4. Ode 4 *Amazonium securim* dixit. Eo enim significat, hoc teli genere Amazonas usas fuisse. Masculos liberorum, si quos genuissent, claudos fecisse ac debiles, ne ullum facinus viro forti dignum edere possent, Sextus Empiricus auctor est lib. 3. Pyrrhon. Hypoth. pag. 155. Porro de Amazonibus fabulose esse omnia, contra tot claros etiam scriptores, Strabo indicavit lib. 11, cujus verba adscribimus: *Quis credat*, inquit, *ut vel exercitus, vel civitas, vel genus unquam ex solis constiterit mulieribus, & non solum constiterit, verum etiam invaserit aliena? & non modo vicinis fuerit dominata, adeo ut usque in Ioniam processerit, sed etiam exercitum trans Pontum miserit usque in Atticam? Hoc proinde est, ac si quis dicat, viros tunc mulieres fuisse, & mulieres viros, &c.* Non omnino tamen nullas fuisse Amazones, quamvis involuta fabulis eorum fuerit historia, contendit Goropius Becanus libro, qui Amazonica inscribitur, & Petrus Petitus erudita dissertatione de Amazonibus.

¶ Amazon in singulari Virgilius Æn. 11. v. 648

At medius inter cædes exultat Amazon.

Et Seneca Agamemn. v. 217 *securigera manu peltata Amazon.*

¶ Amāzŏnĭdes, idem quod Amazones, derivativum pro primitivo, apud Virgilium 1. Æn. v. 490.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens.

¶ Ămāzŏnĭcus, pars montis Tauri, Plinio libr. 5. cap. 27. & Melæ sub fin. lib. 1.

¶ Ămāzŏnĭus, adject. ut, *Genus Amazonium*, apud Senecam Hippol. v. 232. *Amazonio auro celatus baltheus*, apud Ovid. Heroid. ult. v. 119. *Amazonio ritu*, Claudian. 1. in Eutrop. v. 499.

DAMBACTUS, Gallica vox, (quamquam nonnullis ab *ambigo*, quod est circumago, potius dictum videtur: inter quos & ipse Salmasius est ad Vopisci Carinum cap. 16) qua Servus denotatur. Festus: *AMBACTUS apud Ennium lingua Gallicâ servus dicitur.* Atqui non Gallis tantum, sed & Germanis in usu fuisse hoc vocabulum Cluverius ostendit lib. 1. German. Antiquæ cap. 8. Ennium hac voce usum & Vetus Glossator auctor est; indicans pariter mercenarium fuisse hoc servorum genus *Ambactus*, δοῦλος, μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος. Cæsar lib. 6. de B. G. c. 14, *Equitum* [Galliæ puta] *ut quisque est genere copiisque amplissimus; ita plurimos circa se ambactos clientesque habet.* Recte autem Vetus Glossator μισθωτὸς interpretatus est. fuerunt enim conditionis liberæ, & ministri clientesque magis isti Ambacti, quam servi, ut idem eruditissimus Cluverius ejusdem libri cap. 41 docet. Jos. Scalig. ad Festum alios esse censet Ambactos apud Cæsarem, qui non servierant, alium Ambactum Ennii, quum servum significet; illud Gallicum esse vocabulum, hoc plane Latinum. Nec alia mens Vossio lib. 1. de vit. serm. cap. 2. p. 9. & Etymolog. f. 22. Huic Ambactus Ennii ab *ambigendo* ita dictus est ex eo, quia mercedis gratiâ hâc illâc circumageretur: Ein Knecht/ den man hin und wieder jagt und verschickt. Cæsari autem negat hanc vocem pro servis conductitiis usurpari, sed pro viris dignitate

gnitate præstantibus, municipii alicujus aut agri præfectis: esse autem vocem Gallicam, & vero veteri lingua Belgica ambacht signare jurisdictionem. Ac sunt, qui ex eodem fonte *Ambasiatoris* quoque seu *Ambasciatoris* vocabulum (sequioris ævi scriptoribus usurpatum) derivent, quo Legatus significatur: quanquam & hic aliud aliis placet. Vid. Voss. 2. de vit. serm. 2. p. 175. Besold de Legat. cap. 2. p. 9.

AMBĀGES, singulare & plurale, proprie & primario viarum circuitus. Weite ausschweiffende Wege / da man sich leicht verirren kan. Qua notione & *ambago, inis*; ut *indago*, invenitur. Veteres Glossæ: *Ambages*, πλάνη, σφίοδοι. Aliæ: σφιοδώτατος τόπος *Amfragosus, amfractus, ambago.* Item: σφίοδος *Amfractus, circuitus, ambago.* Manilius lib. 4. v. 304

Et verum in cæco est, multaque ambagine rerum.

In cæco, id est, in obscuro, in abdito. ¶ 2. Deinde per translationem σφενδονήσεως verborum, & captiosam perplexitatem notat. Weitschweiffige und betriegliche Reden. Ovid. 7. Heroid. v. 149

Hos potius populos in dotem, ambage remissa,
Accipe.

Virgil. 1. Æn. v. 345 *longa est injuria, longæ Ambages.* Quem ad locum Jac. Pontanus f. 134, Ambages, inquit, verbum poeticum esse arbitror, licet eo utantur Livius & Tacitus. Sed Historici amant, ut scimus, verba Poëtica. Cicero *circuitionem* vocat lib. 2 de Divinat. cap. 61, *Quid opus est*, inquit, *circuitione & anfractu?* Sic *Fatigare discentem per ambages*, Quinct. sub finem lib. 3. umführen und auffhalten. *Positis ambagibus vera loqui*, eleganter dixit Ovid. in Metam. 10. vers. 19. Et lib. 7. Metamorph. vers. 520

Ordine nunc repetam, nec longâ ambage morer vos.

Virgil. 2. Georg. v. 45 *non hic te carmine ficto,*
Atque per ambages & longa exorsa tenebo.

Liv. lib. 9. cap. 11. extr. *Ambages fallendæ fidei exquirere*, betriegerische Ausflucht und Umschweiff suchen. Contrarium *rectâ viâ* apud Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 28.

¶ Ambāgiōsus, um, Gell. lib. 14. cap. 1. *Lubrica atque ambagiosa conjectatio.*

AMBARVĀLE sacrificium, Ambarvales hostiæ, quæ fiebant pro arvis. Ejusmodi sacrificium intelligit Maro Ecl. 3

Cum faciam vitulâ pro frugibus, ipse venito:

Ubi Servius: *Dicitur hoc sacrificium* ambarvale, *quod arva ambiat victima. Sic & ipse in Georgicis*, Terque novas circum felix eat hostia fruges. *Sicut* amburbale *vel* amburbium *dicitur sacrificium, quo urbem circuit & ambit victima.* Sed

¶ *Amburbiales hostiæ* circum terminos urbis Romæ ducebantur, Fest. vid. Alex. Neapol. 3, 12. Vopiscus Aureliano c. 20 conjunxit utrumque: *Lustrata urbs, cantata carmina, amburbium celebratum, ambarvalia promissa, atque ita solennitas, quæ jubebatur, expleta est.*

AMBASCIATOR, vel Ambasiator, barbara vox. De qua tamen dictum aliquid in *Ambactus.*

AMBIANI, Ambianenses, Galliæ Belgicæ populi sunt Plinio, Ptolemæo, & Cæsari, quorum urbem etiam *Ambianum*, vulgo *Amiens* vocant.

AMBĪGO. Hoc verbum ab *ago* componitur, proprieque est circumago. Unde & Ambactus, quando servum mercenarium significat, qui scilicet, quocunque domino placet, circumagi solet, nomen invenit, de quo supra. ¶ 2. Significat *dubitare, & disceptare de aliquâ re. Ambigere de hæreditate*, Cic. 3. Verr. c. 45. im Zweiffel und Zanck stehen / wer der rechte Erbe sey. *Ambigere de vero* Idem in Orat. cap. 36. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. vers. 93 *Simus & Crito, vicini nostri, hic ambigunt de finibus*, stehen im Zanck der Flur halben. Tacitus 1. Hist. cap. 24 *Speculatori de parte finium cum vicino ambigenti.* Sic *de regno ambigere*, Livius libr. 40. cap. 15. Idem, *regni certamine ambigebant fratres*, lib. 21. cap. 31. *Ambigere cum aliquo*, pro controvertere, Cicero lib. 2. de Invent. cap. 42.

¶ Ambiguus, dubius, incertus. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 4. *Etsi jamdudum fuerat ambiguum id mihi*, wiewohl ich für langes daran gezweiffelt hätte. Brutus ad Cicer. libr. 11. epist. 11 *Ego tamen non habui ambiguum*, id est, non dubitavi.

¶ Ambĭgŭĭtas, Streitigkeit. *Ambiguitatem explicare*, was zweiffelhafftig und streitig ist / erklären / Quintil. 7. cap. 2. *Ambiguitates* Plural. Seneca dixit Epistol. 108.

¶ Ambigue, zweiffelhafftig / zweydeutig. Cicer. 2. de Invent. cap. 48. *ambigue aliquid scriptum ostendere.* Idem in Oratore c. 32 extr. *Ambigue multa dicuntur.* Auctor de Viris illustr. in Pyrrho: *Apollo ambigue respondit, Aio te Æacida* &c.

AMBIO, vide *Eo.*

AMBIVIUS, nomen Romanum. Ut, *L. Ambivius Turpio*, Auctor Comicus, qui plerasque Terentianas fabulas egit, ut ex illarum titulis constat. Meminit ejus Symmachus lib. 10. Epist. 2.

AMBLADA, Pisidiæ urbs, Steph. & Strab. libr. 12. Hinc *Abladense vinum* Straboni l. d. pag. 392.

AMBO, ambæ, ambo, [ἄμφω] nomen est numeri pluralis tantùm. Beyde. Terent. Heaut. 2. 1. sc. 1. v. 67 *Ambo accusandi estis*, ihr habt alle beyde Schuld daran. Horat. lib. 1. Satyr. 1. vers. 21. *Ambas buccas inflat inflat*, bläset beyde Backen auff. Virgil. Æn. 2. v. 710 *Una salus ambobus erit.* Differt ab *uterque*; ut *ambo fecerunt domum*, scilicet operis conjunctis in unius domûs ædificationem. Sed *uterque fecit domum*, significat a duobus duas domos factas. Sic & *Eteocles & Polynices ambo perierunt*, scilicet una, vel eodem conflictu. Sed non sic, *Romulus & Africanus ambo triumpharunt*, sed *uterque*, quia diverso tempore, quod recte Sosip. Charisius lib. 1. p. 49 observavit. Ubi etiam Accusativum masc. *ambo* pro *ambos* defendit, nec injuria, cum ipsum ita Tullium locutum esse ex emendatissimis libris constet. Gruterus & Græv. viri accuratissimi, lib. 5. fam. ep. 8 ediderunt: *Quos quidem ego ambo unice diligo.* Et lib. 9 epist. 13, *Hosce igitur ambo tibi sic commendo, ut* &c. Vide de his in *Duo* plura. ¶ *Ambabus manibus*, proverbiale est, pro sedulò, toto conatu, celeriter. *Ambabus manibus largiri*, hoc est, liberaliter, reichlich und willig geben. *Ambobus pedibus fugere*, vide Chil.

¶ Ambifariam & Ambifarius, vide post *Fari.*

¶ Ambiformis, Ambiformiter, vide in *Forma.*

¶ Ambigenus, quære in *Gigno.*

AMBO, ōnis, ὁ Ἄμβων, suggestus aut cathedra, unde verba fiunt, ut Bebelius interpretatur, de abus. ling. lat. p. 50. Ein Predigstul / Cantzel / item: Lesepult. ἀπὸ τῦ ἀμβαίνειν, seu ἀναβαίνειν, h. e. ab adscendendo, nomen accepit, Voss. etym. fol. 22. Hinc & illud Varini: Ἄμβωνες αἱ προεξοχαὶ τῶν ὀρῶν, Lex. f. 137. Utuntur hac voce scriptores Ecclesiastici. Priscis Latinis ignota est. Ideo culpant eam Bebel. d. l. & alii. Jubent autem substituere vocem cathedræ, suggesti, pulpiti. Bebel. in facet. de sacerdote: *Cathedra illa concionatoria (quam indocti ambonem vocant.)* Platina in Xysto 3. *Ornavit & ambonem Ecclesiæ porphyreticis lapidibus, quem nos suggestum appellamus, ubi evangelium & epistola canitur.* Add. Glossar. Caroli du Fresne.

AMBRĂCIA, Ἀμβρακία, civitas nobilis Thesprotiæ Epiri, à qua Ambracius sinus cognominatus est. Quo nihil in Epiro nobilius esse Pomponius scripsit libr. 2. cap. 3.

¶ Ambraciota, & *Ambraciensis*, qui ibi natus. ut *Ambraciotes vinum*, Græcâ forma. Plinius lib. 14 cap. 7 extr. *Apollodorus medicus in volumine, quo suasit Ptolemæo regi, quæ vina biberet, laudavit -- Leucadium, Ambracioten, & Peparethium* &c. Livius lib. 38. c. 43 *legatos Ambracienses in senatum introduxit.*

¶ Ambracius, a, um. Stat. lib. 2. Silv. 2. v. 8

Pulvis, ad Ambracias conversa gymnade frondes,

AMBRŌNES, vulgo dicebantur, qui rapto malisque artibus viverent; cujusmodi gens quædam in Galliis fuit *Ambronum nomine*, vide Chiliad. & Festum voce *Ambrones*, ibique Scaligerum.

AMBRŌSIA, ἀμβροσία, immortalitas, cibus Deorum poeticus; sicut *nectar* eorum potus. Ovid. lib. 1. de Ponto Epist. ult.

Nectar & ambrosiam latices epulasque Deorum.

Cicero in Tusc. 1. cap. 26 *Non Ambrosia aut nectare Deos lætari arbitror.* Catull. epigr. 100, *Ambrosia dulci dulcius.* Etiam *Ambrosia alendus* proverbialiter a Cicerone dicitur, pro eo, qui vel immortalitate dignus, vel Diis ipsis æquandus esse videatur, præsertim cum ita dicat ipse, *ut ambrosiâ alendus esse videatur.* lib. 2. de Orat. cap. 57.

¶ Ambrosiacus, a, um: ut *Ambrosiaca uva* apud Plinium lib. 14. cap. 3.

¶ Ambrŏsius, adject. ut, *Ambrosius succus*; süsser Safft. *Ambrosiæ dapes* apud Martialem lib. 4. epigr. 8. Himmelkost. Transfertur etiam ad alia. Nam & *Ambrosios pedes*, pro pulchris eximie (quales scilicet eorum sunt, qui pascuntur ambrosia) Apulejus dixit Milesi. 9. & *ambrosium corpus* lib. 8. p. 205. Item *ambrosium colorem* lib. 10. p. 254. Sanè & apud Virgil. Æneid. 1. v. 403 *Ambrosiæ comæ* legimus: quas Servius *aut Ambrosiæ, unguento Deorum*, [nam cibum non tantum, sed & unguentum Deorum ambrosiam dici ad 12. Æneid. v. 419 etiam idem eruditissimus Grammaticus observat] *oblitas; aut abusivè divinas interpretatur.* Claudianus de nuptiis Honorii ac Mariæ v. 110

Ambrosioque sinu puerum complexa ferocem,
Quid tantum gavisa, ait?

Ubi similiter *ambrosius sinus*, divinus est [de Venere enim loquitur] & quasi ambrosiâ diffluens. Alia observat Barthius lib. 24. adversariorum c. 22. ¶ 2. *Ambrosiam* etiam quibusdam herbam, Botryn / Krötenkraut / dici, Plinius testatur lib. 17. cap. 4. Sed Dioscorides aliam describit *Ambrosiam* lib. 3. cap. 112. *Querculam* officinæ vocant, Rabenkraut.

¶ Ambrosius nomen Episcopi Mediolanensis, qui floruit seculo Christiano 4. temporibus Valentiniani, Gratiani, Theodosii & Honorii Imperatorum. Pueri os dormientis adhuc in cunis apes ambire sunt visæ, non sine præsagio eximiarum virtutum. Numeratur inter quatuor Patres Latinos, quos, quia cæteros antecellant, Cardinales vocamus. Tres reliqui sunt Hieronymus, Augustinus, Gregorius. ¶ Cùm Ambrosius ab Justinâ Imperatrice persecutionem pateretur, instituit hymnos & Psalmos secundùm

cundùm morem orientalium decantari, ne populus mœroris taA dio contabesceret: Durand. lib. 5. Rational. pag. 82. ex Augustin. quem vide 9. confess. 7. Ipse quoque Ambrosius, (verba Cassandri epist. dedic. in hymn. eccles.) haud paucos hymnos venustissime conscripsit: quorum hæc ferè ratio est, ut quarto quoque versu sententiam absolvant, ut alternis vicibus decántari possint. Qui canendi mos mire Ecclesiis placuit. Hinc factum est, ut hymni omnes hàc ratione compositi, quorum in Ecclesiis usus est,

¶ Ambrosiani dicantur, quemcunque tandem auctorem habeant. Tales multi sunt, qui ab nonnullis Ambrosio tribuuntur, nec vero ab illo compositi sunt, sed ab aliis ad illius modulum. v. g. qui incipit *Magnæ Deus potentiæ* &c. item *Conditor alme siderum* &c.

AMBVBAIAE, ἀμβυβαῖαι, mulieres Syriæ, quæ Romæ in circo & aliis locis ad lasciviam factis habitabant, & duplici quæstu se sustentabant. Nam & corpus prostituebant, & organa quædam pulsare norant, quæ secum ex patria attulerant. Dictæ ab *ambub*, quo vocabulo Syri ἄυλὸν, significant: inde *ambubaja* ἡ ἀυλητρὶς, ut docet Scal. Con,ect. ad Varron. & Comment. in Copam Virg. pag. 256. huic enim Prisc. hoc Poemation adscribit. Aliud visum Hadr. Turnebo 11. Adverss. 23. & Læv. Torrentio comm. in Suet. qui malunt *Ambubajas* dictas ab *ambu* pro *am* circum, & *Baja*, quod circum Bajas, quarum lavacra calida delicatis hominibus studio & voluptati erant, versarentur, quæ Romam usque tandem permanárint. Sed Turnebo, licet nomen ejus dissimulet, Scaliger ad Copam, Torrentio Casaubonus ad Suetonium respondent. Horat. 1. Serm. Satyr. 2. pr.

Ambubajarum collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
Mœstum ac sollicitum est, cantoris morte Tigelli.

Meminit earundem & Suetonius Nerone cap. 27. ubi vide Casaub. qui Scaligeri & Caninii, qui puram putam Syram tradidère hanc vocem, opinionem laudat ac confirmat.

AMBVBEIA, vel ambugia, cichorium vel intybus erraticus, κιχόριον Wegwart / Wegweis / Plinio lib. 1. tit. 20, n. 30. Rectius autem *ambubeja* est, quam *dentem leonis* vulgò nominant, Sonnenwirbel.

AMBVLO, περιπατῶ, βαδίζω, ich wandele / spatziere / gehe auff und nieder / Cicer. de Clar. Or. c. 53, *Adolescens delicatus in littore ambulans*, am Wasser spatzieren gehend. Nam de otiosis ferme usurpatur. Vide infra Ambulator. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 6. pr. *Defessus sum ambulando*, ich hab mich müd gangen. Idem Phorm. a. 5. sc. 7, 43 *In jus ambula*, Quod Donatus, *adeamus judicem* interpretatur: Gehe mit vor Gerichte. Nam *jus* ibi locum notat, ubi redditur jus. *Socrati pro foribus deambulanti contentiùs usque ad vesperam, cùm prætereuntium quispiam diceret, quid agis, Socrates? respondit ipse, quòd melius cœnem, obsono ambulando famem:* Cicer. lib. 5. Tuscul. c. 34. Idem lib. 2. de finibus cap. 34 *Cum Xerxes tantus classibus, tantusque equestribus & pedestribus copiis, Hellespontò junctò Athoque perfosso, maria ambulavisset, terram navigasset.* Ubi nota ambulare, ἐνεργητικῶς (active) usurpari. Plinius hoc verbo & de fluminibus utitur lib. 5. cap. 9, *Nilus*, inquit, *incertis ortus fontibus, it per deserta & ardentia, & immenso longitudinis spatio ambulans. &c.* ¶ Dionysii Catonis præceptum est: *Cum bonis ambula*, i. e. conversare, ut Boxhornius in Quæst. Rom. interpretatur. Quæ ratio loquendi Veteri Bibliorum interpreti frequenter usurpata. Plane ita nos: mit einem ümgehen. Similiter Seneca *cum aliquo morari* dixit, de quo suo loco.

¶ Ambulatio, & ipse ambulandi actus; & locus deambulandi. Cicero de finibus lib. 5. incunte: *Constituimus inter nos, ut ambulationem pomeridianam conficeremus in Academia.* C. Celsus lib. 1. cap. 2. *Ambulatio plana, non utique commodior est: siquidem melius ascensus & descensus cum quadam varietate corpus moveat.* Ibid. *Ambulatio recta melior, quàm flexuosa.* Hic ipse actus declaratur. Prò loco sumitur apud Vitruv. lib. 5. cap. 9, D *Circa theatra sunt porticus & ambulationes* (Spatziergänge/) & Cicer. ad Quint. Frat. lib. 3. Ep. 17 *Nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationem, & abiarium.* Eâdem figurâ *gestatio* appellabatur locus gestationi destinatus, & *cœnatio*, ubi cœnatur; similiter *labatio*, vas aquarium, quod lotioni servit. Buchn. ad Plin. Epist. num. 513.

¶ Ambulatiuncula, diminut. utroque significatu apud Ciceronem reperitur. lib. 2. ad Cœlium epist. 12, *cum una mehercle ambulatiuncula atque uno sermone nostro omnes fructus provinciæ non confero.* Et 13 ad Attic. epist. 29, *tecta ambulatiuncula addenda est.*

¶ Ambulator, ein Pflastertreter / Columell. lib. 1. cap. 8 *Villicus (quod ait Cato) ambulator esse non debet*, der Hoffmeister soll nicht viel spatzierens treiben. Nempe *ambulare* est, otiosè discurrere, sive vagari. Cato cap. 5. de Re rustică: ubi & illud habes, quod Columella allegato loco producit: *Si hoc faciet* (villicus) *minus libebit ambulare.* Hinc *ambulatoris* nomen ad circulatores, & circumforaneos translatum. Martial. lib. 1. Epigr. 42

Hoc quod Transtiberinus ambulator
Qui pallentia sulphurata fœcis
Permutat vitreis. — — —

¶ Ambulatrix, Cato de officio villicæ, cap. 143 *Ad cœnam ne quo eat, nebe ambulatrix fiat.* ein Umläufferin.

¶ Ambulatorius, mobilis. ut *turres ambulatoriæ*, Hirt. B. Alex. cap. 2. & Vitruv. lib. 10. cap. 19, quæ rotis impositæ promoveri possunt. Usus illarum in oppugnationibus. De aliis etiam rebus dicitur. Plinius lib. 21 cap. 14 *Operculum* (alvearis) *a tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus, si magna sit alvus, aut steriles operatio.* hoc est, mobile sit, ut intus proferri, si opus est, ad angustandam alvum possit.

¶ Ambulatilis, mobilis. Vitruv. lib. 10 cap. 13.

¶ Ambŭlācrum, διάστημα, περίπατος, ein Spatziergang. Gellius lib. 1. cap. 2 *Propulsabamus caloris incommoda locorum umbrâ ingentium, longis ambulacris, & mollibus adium posticum refrigerantibus lavacris nitidis.*

¶ Funambulus, vide *Funis*.

Composita.

¶ Abambulare. Festus: *abambulantes, abscedentes.* Ovid. lib. 2. Metam. v. 852 *mistisque juvencis mugit & a teneris formosius abambulat herbis.* Ubi tamen alii *obambulat* legunt.

¶ Adambulare. Darbey hergehen. Apulejus lib. 8 p. 213 ed. Elmenh. *Chorsula, qui foris quidem circumgestantibus Deam cornu canens adambulabat.* B

¶ Deambulare. Cicer. 2. de Leg. ineunte: *satis jam deambulatum est.*

¶ Deambulatio. Terent. Heaut. a. 4. sc. 6. v. 2. *Me hæc deambulatio, quamquam non laboriosa, ad languorem dedit.*

¶ Inambulare. Asin. Pollio Cicer. lib. 10. epist. 32 *nudis pedibus inambularet.* Livius lib. 23. cap. 43 *per muros inambulare.*

¶ Inambulatio, ad Herenn. 3. cap. 15 *Si contentio fiet, celeri porrectione brachii, inambulatione, pedis dextri rara supplausione uti oportebit.* Atque hìc est actus inambulandi. Deinde locum, ubi inambulatur, significat, ein Spatziergang. Plin. 14. c. 1. *Una vitis Romæ in Liviæ porticibus subdiales inambulationes umbrosis pergulis opacat.*

¶ Obambulare. Livius lib. 25. cap. 39 *milites obambulantes ante vallum portasque.* Ovidius 14. Metam. v. 188

fremebundus obambulat Ætnam.

Idem 2. Trist. v. 459

— — — *cum solus obambulat ipse.*

¶ Obambulatio. ad Herenn. 3. cap. 19. *hominum obambulatio.*

¶ Perambulare. Horat. Epod. 17. v. 41

Perambulabis astra sidus aureum.

¶ Prodeambulare. Terent. Adelph. a. 5. sc. 1. v. 4. *prodeambulare hunc libitum est.* C

¶ Redambulare, zurück spatzieren. Plautus Capiv. a. 4. sc. 2. extr. *bene ambula & redambula.*

¶ Anteambulo, onis, qui honoris caussa aliquem præcedens comitatur, ein Vorgänger / Vortreber. Martialis lib. 2. epigr. 18

Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis.

Nam qui obsequia præstabant dominis, vel amici erant sive comites; vel servi. Cæterum procedente domino amici, ut honoratiores, præibant; servi sequebantur: quod & in nostris aulis hodie obtinet. Vide Sueton. Vespasiano cap. 2. & Senecam Epist. 13.

AMBVRBĀLE, vel hostia amburbialis, quæ circum terminos urbis ducebatur, de quibus in *Ambarvalibus* plura scripsimus.

AMELIVS, Philosophus Platonicus. Discipulum Plotini, præceptorem Porphyrii, æqualem Origenis prodit Suidas. Verba ejus, quibus Joannem Evangelistam barbarum vocat, descripserunt Theodoretus 2. de cur. græc. affect. Lud. Viv. ad 10. Aug. de Civ. D. 29. alii.

ĀMELLVS, flos, quem inter eas herbas, ex quibus remedia adversus apum morbos paranda sint, Virgilius numerat, & describit eleganter lib. 4. Georg. v. 271

Est etiam flos in pratis, cui nomen amello, &c.
consis in vallibus illum
Pastores, & curva legunt prope flumina Mella,

qui fluvius est Galliæ Cisalpinæ prope Brixiam. Vide Catull. carm. 67. v. 33. Matthiolus *astera Atticum* significari, à Virgilio existimat, ἀστὴρ ἀττικὸς, Sternkraut / Megerkraut. *Sed reclamat*, inquit Hadrianus, *foliorum paucitas, quorum tamen in amello copiosam silvam prodit Virgilius, & stellatus vertex, cujus ille nullum facit indicium, non omissurus tam celebrem notam in tam accurata floris prater morem descriptione.*

ĂMĔNĀNVS, fluvius Siciliæ, Ætnæ monti propinquus, Strabo lib. 5. p. 166. Eundem rescribendum esse apud Ovidium pro *Amasenum* & *Amisenus*, evicere dudum Fulv. Ursinus, & Phil. Cluverius. Versus est in Metamorph. 15, 279

Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
Nunc fluit; interdum suppressis fontibus aret.

Ubi vulgo *Amasenus* legitur, cujus nominis in Sicilia nullus fluvius est. Sit ergo Strabo c. l. instar interpretis: καθάπερ περὶ τὸν Ἀμενάνου συμβαίνει φασὶ, τὸν ἀπὸ Κατάνης ῥέοντα· ἐκλείπειν γὰρ ἐπὶ πολὺ ἔτη, καὶ πάλιν ῥεῖν. *De Amenano, fluenti per Catanam, tradunt, per aliquot annos defecisse aquas: iterum fluere.*

AMENS, vide *Mens.*

AMENTVM, loramentum eſt, quo telum regitur & emittitur, der Riemen am Pfeil / oder das Pfeilband: Cujus generis tela nobis in uſu non ſint, præter fundam. Liv. 37. cap. 41, *humor jaculorum amenta emollierat.* Silius lib. 9. v. 509

—— ſtatus Pœnorum tela ſecundat,
Et, velut amento contorta haſtilia, turbo Adjuvat.

Item quo ſoleæ reſtringuntur. Vide itemque Feſtum & Servium. *Amentum* autem quaſi *apimentum* ab *apere*, quod eſt ligare, jungere.

¶ Amentare. Ut *amentare jaculum*, id eſt, amento relegare & jactui parare. Lucanus lib. 6. v. 221, *Cum jaculum parva Libys amentabit habena, Se rotat in vulnus.* ¶ Hinc *haſtas amentatas* metaphorice dixit Cicero argumenta ab aliis perita, de Oratore lib. 1. c. 57, *Ab auctore aliquo amentatas haſtas acceptas oratoriis lacertis viribusque torquere*, die Bolzen / die ein ander gefiedert / verſchieſſen. Eleganter quoque Silius, ut in membranis Colon. eſt, ad ventum accommodat in incendii deſcriptione lib. 14. v. 423

paſtosque bitumine torquet
Amentante Noto Pœnorum aplustribus ignes.

¶ Amentatio ſive Admentatio, actus jaculandi. Deinde jacula ipſa, ſive tela. Tertullianus lib. 2. ad Nation. cap. 10, *quo macharis veſtris admentationibusque cadatis.*

AMĔRIA, æ, oppidum Umbriæ, patria Roſcii Amerini, quem Cicero defendit.

¶ Amerinus, a, um, ut *Amerina ſalix* apud Plin. 24 cap. 9. Virg. 1. Georg. v. 265

Atque Amerina parant lentæ vetinacula viti,

hoc eſt, vimina, quibus vites religantur ad palos, Weiden / damit man den Wein heffter.

¶ Amerina, genus pyrorum. Stat. lib. 1. Silv. ult. v. 18 *Et muſſis Amerina non peruſtis.* Plinius inter ſeriſſima pyrorum genera numerat, quem vide lib. 15. cap. 15.

AMERIAS. Grammaticus fuit antiquiſſimus, Athenæo & Sophocli, veteri Apollonii Scholiaſtæ laudatus non raro: Caſaub. cap. 1. Lect. Theocr. p. 9.

AMERICA, æ, terra illa nova, ab inventore ſecundario *Americo Veſputio* dicta, non ſine injuriâ *Chriſtophori Coloni*, quem alii corrupta voce *Columbum* vocant. Quandoquidem is A. C. 1492. primo Inſulas Americæ Hiſpaniolam, Cubam, & Jamaicam detexit: quinquennio demum poſt, videlicet A. 1497. *Americus Veſputius Florentinus* ulterius eſt progreſſus, quippe janua per illum priorem patefacta, viaque monſtrata. An veteribus fuerit cognita? diſquirit Bernegg. quæſt. ad Tacit. qu. 188. Barlæus in Braſilia p. 40. 41. Rupertus ad Val. Max. lib. 4. cap. 6. diſſert. 2. p. 296. ſeqq. alii, qui de origine gentium Americanarum ſcripſerunt.

AMES, amites, furculæ ſunt, quibus in venatione retia ſuſpenduntur, auctore Porphyrione in illud Horatii Epod. 2. v. 33

Aut amite lævi rara tendit retia Turdis.

Stützen / Gabeln / Stöcke / damit man das Garn auffſpannet. Sane & Feſtus *perticam*, ſeu *furcam aucupalem* interpretatur. Vet. Gloſſ. *Amites ἐξυπνοὶ κάλαμοι*: item *Amites φάλικες*. Quæ in Græco-Latino Gloſſario *φάλικες δικτύων* interpretantur. *Varos* Lucanus appellat de quo infra. ¶ Quanta prima ſit, dubitatur. Plerisque tamen de doctoribus placet, brevem eſſe.

AMĔTHYSTVS, ἀμέθυστος, gemma coloris violacei, ein Amethyſt. Optima eſt Orientalis vel Indica. Sunt enim & Miſnicæ hoc tempore. Eſt autem *Amethyſtus* ſic dicta, quod ebrietati repugnet. Ariſtoteles enim auctor eſt, amethyſtum umbilico admotum vini vaporem primum ad ſe trahere, deinde eum diſcutere; proinde à crapula & ebrietate ferentem vindicare: Ruellius lib. 2. de gemmis: Quam opinionem tamen Plutarch. reprehendit. ¶ Varro *πίνας πίνακος* apud Nonium in *Margarita*:

Imperito nonnunquam concha videtur
Margarita, ut amethyſtus, ſmaragdus.

¶ Amĕthyſtĭnus, adject. quod ex amethyſto conſtat, aut amethyſti colorem refert: ut veſtimenta, quæ ea de re *Amethyſtina* dicta. Juvenalis Sat. 7. v. 135

—— —— Purpura vendit
Cauſſidicum, vendunt amethyſtina.

Hic enim color in maximo pretio, qui miſtus ex purpurâ, Plin. lib. 9. cap. 41. & lib. 21. c. 8. Martial. Apophoret. Ep. 152. Inde cum Tyrio prohibitus Neroni, Suet. c. 32. De pretio violaceæ purpuræ, ſive amethyſtini coloris Nepos apud Plin. lib. 9. c. 39.

¶ Amethyſtĭnātus, id eſt, Amethyſtinis indutus apud Mart. lib. 2. Epigr. 57. *Amethyſtinatus media qui ſecat ſepta.*

¶ Amethiſtizontes carbunculi, quorum externus igniculus in Amethyſti violam exit, Plin. lib. 37. cap. 7.

AMIA, Ἀμία, piſcis marinus *pelamydi* vel *ſcombro* corporis ſpecie, pinnis, & caudâ ſimilis, roſtro acuto, ventre craſſo, caudâ tenui, in figuram Lunæ in cornua curvatæ pinnis ejus conformatis, dorſo cæruleo, eoque ſplendente dum vivit, ventre argenteo, &c. Eberus & Peucerus *amiam* interpretantur germanice, Wels. Quod ſi *Velſus* piſcis eſt, ut puto, quem recentiores aliqui *barbatum* nominant, maximus in muſtelarum genere, non erit *amia*, ſed *ſilurus* forte. Oppianus Halieut. lib. 2. v. 553 de Delphinis:

Ἀμίας ἔμπης γὰρ τοῦτον ἀνάρσιος ἀντιφέρονται
Ἰχθύες, οὓς ἀμίας κικλήσκομεν, οὐδ' ἀλίγυιοι
Δελφῖνι, μοῦναι δὲ κατηφέα δηριόωνται.

Hoc eſt: *His hoſtes ſunt piſces, quos Amias vocamus. Neque enim delphinos timent: ſed ſoli contra eos feruntur &c.* Vide reliqua quibus pugnam eorum deſcribit.

AMIANTVS, lapis naſcens in Creta, ſciſſili alumini ſimilis, imò alumen noſtrum plumoſum, Federweis / Erdflachs / Pflant Salamander Haar / Glimmer / Katzenſilber / G. Agr. Encelius.

AMĬCIO, ἀμπίσχομαι, ἀμπεχόνην, veſtio, operio, *ab am & jacio*, kleiden / anlegen. Suetonius Veſpaſiano cap. 21, *Dum ſalutabatur, & calceabat ipſe ſe & amictebat*, zohe ſich an. Per metaphoram Ovidius lib. 3. de Ponto El. 8 *Non hic Pampineis amicitur vitibus ulmus.* Item Horat. lib. 1. Epiſt. 16. v. 3 *Pomisne & pratis, an amictâ vitibus ulmo.* Cicero de orat. lib. 3. c. 32 *Hippias gloriatus eſt, pallium quo amictus, ſoccos, quibus indutus eſſet, ſe manu ſua confeciſſe.*

¶ Amĭcīmen, idem quod amictus. Apulejus 11. metam. (p. 261. ed. Elmenh.) *Mulieres candido ſplendentes amicimine.* Et eodem libro p. 268 *linteo & rudi contectus amicimine.*

¶ Amictus, ūs, ἱμάτιον, veſtitus. Horat. lib. 1. Ep. 17. v. 27

Alter purpureum non expectabit amictum.
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet.

¶ Decalo, quod undique circumjectam regit terram, uſurpavit Lucretius lib. 6. v. 1131

Nec refert, utrum nos in loca deveniamus
Nobis adverſa, & cæli mutemus amictum.

Quod imitatus Virgilius *nube amictos* dixit Æn. 1. v. 516. Simile eſt, cùm *cæli tegmen* Lucretius & Cicero dixerunt, ille lib. 1. v. 986; hic 2. Nat. Deor. c. 44.

¶ Amictorium, amictus, Martial. tit. Epigr. 149.

¶ Amĭcŭlum, genus veſtimenti, ἀναξυρίδων, περισκελίδων. ein Oberrock / Oberkleid. Cicer. 3. Nat. D. c. 34, *Dionyſius aureum Jovi Olympio detraxit amiculum grandi pondere, in eo etiam cavillatus, æſtate grave eſſe aureum amiculum: hieme frigidum; eique lanium pallium injecit.*

¶ Amiculatus, amictus, veſtitus particip. paſſivum, bekleidet / apud Solinum c. 65 [al. 52] de India, *Pars*, inquit, *nudi: pars, obſcena tantùm amiculati.*

¶ Semiamictus, halb bekleidet. Apulejus lib. 1 Metamorph. p. 104 *Humi ſedebat ſciſſili palliaſtro ſemiamictus.* Et lib. 7. p. 189 *centunculis diſparibus & male conſarcinatis ſemiamictus.*

AMĪCVS adject. ab amando, freundlich / lieblich / angenehme: ut, *Æſtas eſt amica frugibus. Quies amica*, Claudian. præf. 6. Conſ. Hon. *Domus amica, domus optima: οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Amica Muſis aurora.* Cicero Planco ſub 16. ad Att. ep. 16 *Mihi nemo eſt amicior, nec jucundior, nec charior Attico.* Apud eundem lib. 3. Fam. Ep. 3 *Succeſſor conjunctiſſimus & amiciſſimus*, & apud Corn. Nepot. 23, 10. 2. *Eumenes Romanis amiciſſimus.* Ovid. 3. Faſtor. v. 833 de Pallade:

Dea carminis illa eſt,
Si mereor, ſtudiis adſit amica meis.

¶ Subſtantivum notæ ſignificationis eſt. *φίλος Amicus ex animo*, Cicer. Phil. 11. cap. 13. ein Hertzens-Freund. *Amicus usque in extremas res*, Tacito lib. 1. c. 45. Plaut. Epid. act. 3. ſc. 3, *Nihil homini amico eſt opportuno amicius.* Cicer. de amicit. c. 21. *Is amicus eſt, qui eſt tanquam alter idem.* Horat. lib. 3. carm. ode 35

diffugiunt cadis
Cum fæce ſiccatis amici
Ferre jugum pariter doloſi.

Rurſus Cicero de Amic. cap. 4, *Ex omnibus ſeculis vix tria aut quatuor nominantur amicorum paria.* Adagia de amicis ſunt plurima: tantummodo hæc notamus: *Unus Deus & plures amici; εἷς θεὸς καὶ πολλοὶ φίλοι*; ſich wol eines Gottes / aber nicht eines Menſchen nehren. Vide Chiliad. ¶ Amicum ſibi eſſe, eſt bene curare cutem ſuam, non defraudare Genium: Sich wohl warten. Contra Horat. lib. 1. Sat. 2. v. 20.

—— —— vix credere poſſis
Quam ſibi non ſit amicus.

¶ *Amici principum*, dicebantur conſiliarii Principum, eorumque domeſtici & familiares; Fürſtliche Räthe / item, Hoff- und Cammer-Herren / vide exempla in Notis Cl. V. Jo. G. Grævii ad Juſtin. 1. cap. 4. & ad 15. Cic. epiſt. 2. Hi & *Comites* appellati, à *Comitando*. Quod cùm faciebant, hoc eſt, procedenti principi aderant officii cauſſa, præcedere ſolebant; nam ſervi & minus honorata miniſteria ſequebantur: unde & *pediſſequi* dicti: Illi enim *anteambulones* [de quibus ſupra] item *Antepedes* appellati, ut notat obſervatque Salmaſius ad Trebellium Pollionem. Et erant *Amici* iſti ſeu *Comites* principum in diverſas claſſes diſtincti, pro ratione honorum, quos ſuſtinebant: qua de re Lipſius ad Ann. 16. Tacit. not 29. & Comm. ad Senecam de Benef. 6, 33. n. 219. Salmaſius ad Spartianum; Marcilius ad Horatium lib. 1. Epiſt. 9 videndi. ¶ Sic & ipſi patroni, & quibus præſtamus

stamus obsequia, *Amici* dicuntur. Ita enim & Horatius Mæcenatem, patronum suum, & cui omnes fortunas debebat, blandissimâ appellatione salutat Epod. 1. *Ibis Liburnis inter alta navium, Amice, propugnacula.* Alibi adjunxit aliquid, discriminis caussa. Ut de eodem lib. 2. od. 18

— — nec potentem amicum
Largiora flagito.

Sic & lib. 1. epist. 18. v. 44

— — tu cede potentis amici
Lenibus imperiis. Seneca de brevitate vitæ cap. 7. *Quot* (dies abstulit) *ille potentior amicus? Magnos amicos* Juvenalis similiter dixit Sat. 3. v. 57, & 6. v. 312.

¶ Amiculus, diminutiv. apud Horat. lib. 1. Epistol. 17. v. 3

Disce docendus adhuc, quid censet amiculus.

¶ Amica, quæ amatur inhoneste, Ἑταίρα. Eine Hure. Nam comitatis caussa meretrices honestiore nomine *amicæ* appellabantur. Horatius 1. Epist. 1. 20, *Ut nox longa quibus mentitur amica.* Terent. a. 1. sc. 3. v. 10 *Hæc Andria, sicè ista uxor, sive amica est*, &c. Plaut. in Bacchid. a. 2. sc. 2. v. 16 *Anima est amica amanti.* Eadem & *Lupæ* antiquitus & *Pellices* appellatæ: de quo vide in suis locis.

¶ Amicula, dimin. idem & amica. Plin. lib. 3. epist. 9, *Mittent epistolas Romam ad amiculam quandam.* Et Arnob. 4. p. 141 de Jove: *Uxore contentus haud unâ, concubinis, pellicibus, atque amiculis delectatus*, &c.

¶ Amicè, amici more, ut *Amicè facere*, Cic. de Amic. c. 2, thun wie ein Freund. *Amice de quo cogitare*, Nepos Hannib. cap. 2. gutes von einem im Sinn haben. Et cum Dativo. Cic. Offic. 1. cap. 16 extr. *Hæc præscripta servantem licet magnificè, gnbiter, animoseque vivere, atque etiam simpliciter, fideliter, vitaque hominum amicè*, hoc est, ut nullius hominis inimicitiam suscipias. Superlativus *amicissime.* Ut, *Familiarissime & amicissime cum aliquo vivere*, Cicero Div. in Verr. cap. 9.

¶ Amiciter, Plautinum est, Pers. a. 2. sc. 3. v. 3.

¶ Amicitia. Freundschafft. Cicero Nat. D. lib. 1. extremo: *Carum ipsum verbum est amoris, ex quo amicitia nomen est ductum.* Idem in Lælio extr. *Vos hortor, ut, virtute exceptâ, nihil amicitiâ præstabilius esse putetis. Amicitias comparare, conjunctionare*, Cic. ibidem cap. 9. *Jungere cum quo consuetudinem & amicitias.* Idem pro Dejot. cap. 9. *Amicitias parere*, Freundschafft zu wege bringen. Corn. Nepos Alcibiade cap. 7, *Amicitiam sibi cum quibusdam Thraciæ Regibus pepererat. Amicitiam gerere*, Freundschafft halten / idem in Datame dixit cap. 10. quâ formâ & Cicero usus, ut ibi Lambinus observat. Ciceronis sunt: *Colere amicitiam: tueri, servare amicitiam:* Freundschafft pflegen / erhalten: *In alicujus amicitia esse: amicitia alicujus uti:* Eines Freund seyn. *Intercedit mihi cum eo amicitia. Spectata amicitia*, bewehrte Freundschafft. *Fucosa, simulata, falsa amicitia*, falsche Freundschafft. Ejusdem sunt etiam *dissolvere amicitiam*, in Lælio cap. 9. *Dissuere, discindere, deponere*, ibidem cap. 21. quod Nepoti in Conone cap. 2 est, *ab amicitia alicujus deficere*, die Freundschafft trennen / zerreissen. *Amicitias immortales, inimicitias mortales debere esse*, vulgi dictum, & proverbii loco fuisse Livius lib. 40. c. 46 docet. Eò pertinet illud Quintiliani Declam. 257: *Non oportet immortales esse inimicitias: & ita demum tutum perpetuumque est genus humanum, si amor ac fides nullam habuerint oblivionem.* Cicero in Lælio c. 22 *Ornamentum amicitiæ verecundia.* Idem ibidem, *In amicitia pestis nulla major, quam adulatio, blanditia*, &c. Cicero in Offic. 1. cap. 17. extr. *Jucundissima ea est amicitia, quam similitudo conjungit*, Unter gleichen ist die annuthigste Freundschafft. Sed morum similitudine conciliari præcipuè amicitias, pulchrè ostendit Quintil. Declam. 307. Hieronymi illud est Epist. 41. ad Rufinum in fine: *Amicitia, quæ desinere potest, vera nunquam fuit.* Quam sententiam & alibi legisse memini. Et nisi fallor in Epistolis Plinii exstat. ¶ 2. Amicitia, cum ad plantas ac similia transfertur, συμπάθεια est. Plin. l. 19. c. 8. de rutâ: *Amicitia est ei cum fico in tantum, ut nunquam lætior proveniat, quàm sub hâc arbore.* ¶ 3. Amicitiæ in Plur. quoque dicuntur, ut in Lælio cap. 13 *fugiendas esse nimias amicitias.* Et eod. cap. *mulierculæ magis amicitiarum præsidia quærunt, quam viri.*

¶ Amicitia, nomine proprio, fuit Gentium Dea. Lil. Gyrald. de Diis Gent.

¶ Amicities, antiquum, apud Lucretium legitur lib. 5. v. 1018.

¶ Amico, as, φιλόω, amicum reddere; zum Freunde machen: Statius lib. 3. Thebaid. v. 470

At prior Oeclides solita prece numen amicat.

¶ Amicabilis. Plautus Mil. a. 4. sc. 4 v. 8 *Vos modo date operam amicabilem.* Sed alii legunt *adjutabilem.* Sidonius lib. 1 epist. 3 *scannis amicabilibus deputari.* Ita Savaro: Sirmondus autem, *amicalibus.* Neutrum ergo satis certum exemplum. Utuntur tamen jurisconsulti. Lege ult. § ult. Cod. de legit. hered. *per amicabilem transactionem sopire. rasum* vel controversiam. Gloss. Vet. φιλικὸς, *amicabilis.*

¶ Amicalis, idem. Ulpianus Lege 10 Dig. Mandati vel contrâ, § Si quis ea, *qui affectionem amicalem promisit.* Apulejus

A de Mundo p. 75 in divinis nominibus etiam *Hospitalis, Amicalis* recenset. Adde Sidonium lib. 1. epist. 3, ex qua in *amicabilis* modo dictum est.

¶ Inimicus, adject. feind/feindlig / entgegen. *Inimica patriæ consilia*, i. e. seditiosæ molitiones, apud Corn. Nep. 4, 3. 3. *Nec mihi inimiciorem, quam sibi, puto*, Cicer. ad Att. 9. epist. 15. *Nemo inimicior Sthenio, quam hic C. Claudius fuit*, in Verr. 4. cap. 43. *Inimicissima oleo amurca*, Colum. 12. cap. 50.

¶ Inimicus, ein Feind/subst. *Capere inimicos omnes homines*, alle Menschen zu Feinden kriegen/ Terent. And. a. 4. sc. 2. *Inimicissimus*, pro inimico substantive, ut Intimus, pro conjunctissimo amico, apud Nepotem in Hannibale legitur c. 12. & Cicer. pro Mil. c. 9. Utroque loco est *inimicissimum suum* cum Pronomine.

¶ Inimicitia, Sing. Cic. 4. Tusc. cap. 9, & ubi citatius

¶ Inimicitiæ, plur. Feindschafft. *Capere inimicitias in familiam suam*, Terent. Phorm. 2. sc. 3, 23. *Suscipere inimicitias*, Cicer. 2. fam. ep. 18, & *suscipere cum quo* &c. Nepos Datame cap. 10. Feindschafft auff sich laden. *Gerere inimicitias*, Nepos Attico cap. 11, 5. *Intercedunt mihi inimicitiæ cum aliquo*, Cic. pro Cælio cap. 13. *Erant ei veteres inimicitiæ cum Roscio*, Idem pro Rosc. Am. c. 6, Feindschafft tragen. At *deponere inimicitias*, Feindschafft ablegen / pro Flacco c. 1.

¶ Inimicare, Horat. lib. 4. od. ult. *Non im, quæ procudit enses, Et miseras inimicat urbes.* id est, inimicas inter se reddit. Vet. B Gloss. ἐχθραίνω, *Inimico.* Item, ἐχθρὸν ποιῶ *Inimico.* Statius lib. 2. Thebaid. v. 418

— — — ceu septa novus jam mœnia laxet
Fossor, & hostiles inimicent classica turmæ.

Usus & Sidonius lib. 5. Ep. 19.

¶ Inimicè, adverb. feindselig/ feindlich. Cicero pro Quint. cap. 21, *inimicissime atque infestissime contendere perseveret.* Idem lib. 1. de Nat. Deor. cap. 3, *qui admonent amice, docendi sunt: qui inimice insectantur, repellendi.*

¶ Inimicalis, inimicus. Sidonius Apollinaris lib. 1. epist. 3 *stimulus inimicalibus* [in quem] *excitari.*

AMIDA, Mesopotamiæ oppidum, cujus mentio apud Ammianum sæpe fit, qui lib. 18. cap. 14 vocat *civitatem* Romanorum *cladibus inclytam*, puta, sub Constantio. Vide Sex. Rufum cap. 27. Unde

¶ Amidenus gentile, Amidâ oriundus.

ĂMILCAR, ăris, Ἀμίλκας, dux Carthaginiensis fuit facundiâ & solertia insignis; qui ingressus in castra Alexandri Magni, consilia ejus de Athenienses astute exploravit, exulem se simulans, & militem offerens, ut ex Trogo Justinus scripsit lib. 21. c. 6.

C ¶ 2. Amilcar alter, Barcha cognominatus; pater fuit Annibalis, notissimus ex vita, quam Nepos scripsit. ¶ 3. Plures hujus nominis in bellis Punicis occurrunt apud Livium & Polybium.

AMINEA regio vinifera Campaniæ. Macrobius extremo lib. 2. Saturn. *Uvarum ista sunt genera, Aminea scilicet a regione. Nam Aminei fuerunt, ubi nunc Falernum est.* MS. liber *Salernum* habet, pro *Falernum*, quod multis inde probabilius est, quia Virgilius 2. Georg. v. 96. 97 videtur Amineas uvas a Falernis separasse. Syllabæ hujus nominis sunt dubiæ, & in Virgilio libri quidam Ammĭnĕæ vites: quidam Ămīnĕæ repræsentant.

¶ Ămīnĕus vel Ammĭnĕus Virgil. 2. Georg. v. 97.

Sunt & Aminea vites, fortissima vina.

Ubi vide Interpretes, Servium inprimis, cui *vinum aminæum* vinum est *sine minio*, i. e. sine rubore. De dubietate syllabarum jam diximus. Qui primam producunt, *Sunt etiam* legunt, et *Sunt* & cæteri.

AMIPSIAS, vel Amepsias, utrumque enim scribitur, cùm græcum sit Ἀμειψίας: Poëta fuit comicus, in quem & similes, ut ineptos, Aristophanes (initio Ranarum) est invectus. Meminit & Laërtius Diogenes, illumque ait in Socratem scripsisse, palliatumque ipsum in fabulâ induxisse.

AMISIUS, Germaniæ fluvius, vide in *Amasia.*

AMĬTA, patris mei soror, πατρὸς ἀδελφή. Nepos Datam. c. 2 *Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis.* Et Persius Satyr. 6. v. 52 *Si mihi nulla jam reliqua ex amitis, patruelis nulla.* Videtur tamen apud veteres secundam habuisse productam. *Amita* enim dicitur quæ ab antiquioribus *Avita* dicebatur, quia tertia a me & avia. Vel *amita*, quod a patre meo amata, ut docent Festus & ad ipsum Scaliger. Hinc apud Propert. lib. 2. El. 6. in illo: *Me laudit, si multa tibi dedit oscula mater, Me soror, & cum qua dormit amica simul*, pro *amica*, quidam legunt *amita*, quod est MS. Palat.

¶ *Amita magna*, avi soror, Lege 10. Dig. § 15 de Grad.

¶ Amitini, & Amitinæ, Schwester und Brüder-Kinder. ibidem.

¶ Abamita, soror est abavi. &

¶ Proamita, amita magna, avi paterni soror. De hisce derivatis ab Amita, consulas Tit. Instrut. de Gradibus: & legem 10. Dig. de Grad.

AMMI, ammios, ἄμμι, Ammium Plinio lib. 20 extremo, cuminum Æthiopicum est, semen habet cumino exilius, quemadmodum Dioscorides inquit, Germani Anneyn vocant. Matth.

AMMODĪTES, æ, Ἀμμοδίτης, animal viperæ simile, magnitudine cubitali, Aetio est, Serm. 13. c. 25.

AMMON, Ἄμμων, Jovis cognomen, cujus ſimulacrum cum capite arietino pingebatur, de quo apud Tertullianum, Minucium Felicem, Arnobium legere eſt: & inde *Corniger* Poëtis appellatur. Cauſſam vide apud Servium in illud Virgilii lib. 4. Æneid. v. 198 *Hic Ammone ſatus.* Ubi & nominis rationem habes. Ἄμμος Græce ſabulum, ſive arenam ſignificat. Unde appellatus hic Jupiter, quia in arena ſedens inventus fuit, ut Servius narrat: vel quia in deſertis & areno ſis Libyæ locis colebatur. Quò illud Propertii videtur ſpectare lib. 4. eleg. 1. v. 103

Hoc neque arenoſum Libyci Jovis explicat antrum.

Locum ipſum & templum Lucanus lib. 9. verſ. 511 cum ſeqq. & Curtius lib. 4. cap. 7 deſcribunt. Et quia Græce Ἄμμος juxta & Ἄμμις ſcribitur; itaque ex æquo apud Latinos & *Ammon* & *Hammon* invenitur. Alii verò non ab arenis nominis rationem petunt; ſed ἀμὼν per aphæreſin proprio ab Ægyptiis vocabulo pro Θαμὼν appellatum volunt: id autem occultum ſive occultationem ſignificat: Plat. in Phædro. Conf. Voſſ. de Idololatr. lib. 1. c. 27. & 31. lib. 2. c. 11. Bochart. in Phaleg. l. 2. c. 2. Kircher. in obeliſc. Pamphil. lib. 4. p. 270. & in Oedip. Ægypt. Tom. 1. Syntagm. 3.

¶ Ammonia cognominata fuit & Junò, cùlta in Græciâ ab Eleis. Pauſan. in Eliac. p. 163. Eodem nomine appellata olim fuit Libyæ pars mediterranea: quin etiam tota Libyâ, auctore Stephano Byzant.

¶ Ammonii, populi Libyæ, colentes Jovem Ammonem. Pauſanias in Lacon. p. 100 *Aphytæi colunt Ammonem non minùs, quàm Ammonii Libyæ,* πμῶν Ἄμμωνα, ὃν Λίβυες, ἢ οἱ Ἀμμώνιοι λέγουσιν.

AMMŌNIACVM Ἀμμωνιακὸν, ſuccus eſt, deſtillans ex arbore ferulacea in Africa juxta Ammonis oraculum, ut habet Dioſcorides. Officinæ vulgò *Armoniacum* vocant: ſed legitimum nec habere poſſunt, nec exhibent.

¶ Ammoniacus ſal ſub arenis in laminas concretus invenitur in Cyrenaica regione, ab ἄμμος arena: quod & Plin. oſtendit, ſic habens lib. 31. c. 7 de ſalis generibus, *Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco; & ipſo; quia ſub arenis inveniatur, appellato.* Vulgo *Sal Armoniacum*, Matthiol. Ovid. de Medicam. faciei v. 94.

Cumque Amimoniaco maſcula thura ſale.

AMMONIANVS, Grammaticus: fuit ille, cui aſinus fuit ſapientiæ auditor. Suidas f. 206.

AMMONITRVM, maſſa eſt ex arenâ albâ tritâ, & nitro mixtâ, ex qua deinde fit maſſa vitri puri & candidi, Plin. lib. 35. cap. 26.

AMMŌNIVS; Ἀμμώνιος. Tres hoc nomine Philoſophi celebrantur. Quorum primus Ægyptius, Præceptor Plutarchi Chæronei, ſub Nerone, cujus ipſe ſæpe méminit. Stoicâ ſu imbuerat: ſed Platónicæ magis addictus fuit. ¶ 2. Secundus Ammonius nobilis ille Philoſophus fuit Alexandrinus, memoratus etiam Ammiano lib. 22. cap. 42, quem inter alios Origenes & Plotinus audiêre, quod in Plotini præceptoris ſui vitâ Porphyrius ſcripſit. Commodo imperante relictis ſaccis, in quibus frumenta circumferebat, philoſophicæ vitæ ſe tradidiſſe, auctor eſt Theodoretus lib. 6. de cur. Græc. aff. Hinc videlicet cognomen ipſi factum eſt *Saccas*, Σακκᾶς, quomodo ſcribit hanc vocem & Suidas. Retulit eum inter Eccleſiaſticos ſcriptores Hieronymus, additque, falsò accuſatum à Porphyrio, quod ex Chriſtiano ethnicus fuerit, cum conſtet, eum usque ad extremam vitam Chriſtianum perſeverâſſe. ¶ 3. Tertius Ammonius, Hermiæ filius fuit, Procli diſcipulus, præceptor Simplicii. Ammonios alios ſuggerent Martyrologia.

AMNESTIA, ex ἀμνηστία Græco vocabulo: quo uſus videtur Cicero in oratione quadam ad Senatum in æde Telluris habita de pace cum Antonio faciunda, quæ hodie non exſtat. Ita enim Philipp. 1. initio ſcribit: *in quo templo, quantum in me fuit, jeci fundamenta pacis: Athenienſiumque renovavi exemplum: Græcum etiam verbum uſurpavi, quo tum in ſedandis diſcordiis erat uſa illa civitas, atque omnem memoriam diſcordiarum oblivione ſempiterna delendam cenſui.* Nam per *Græcum verbum* ἀμνηστία vocem intelligendam plerique interpretes conſentiunt: ſolo diſſentiente Murero lib. 2. Var. Lect. cap. 15. Corn. Nepos *Legem oblivionis* vocat, in Thraſybulo: Plutarchus Præcept. Politicis ἀμνηστίας ψήφισμα, *Decretum oblivionis.* Val. Maximus lib. 4. c. 1. *Plebiſcitum ne qua præteritarum rerum mentio fieret.* Suetonius *Abolitionem facti*, Tiberio c. 4, appellat: Quamquam Torrentius verbum *facti* adulterinum ſuſpicetur, atque delendum adeò cenſeat. In Claudio tamen c. 11 *Dictorum factorumque veniam & oblivionem* appellat. Plura in hanc rem, Bœclerus in Diſſert. de Amneſtia, olim cum Velleio editâ, & Boxhornius diſſert. peculiari: & illuſtris Forſtnerus in not. ad Tacit. Annal. 12, 19. Boſius ad Nepot. Thraſyb. cap. 3.

AMNIS, ein Fluß / Bach / *cæruleus, liquidus, lubricus, placidus*, Ovidio. *Purus*, Horat. 2. epiſt. 2. v. 120 *Rapidus*, Senecæ Medea v. 411. *Vadoſus*, Virg. 7. Æn. v. 728 *Sedatus*, Ciceroni in Oratore c. 12, de Herodoto & Thucydide: *Alter ſine ullâ*, inquit, *ſalebrâ quaſi ſedatus amnis fluit, alter incitatior fertur.* Rurſus Seneca Hippol. v. 16 *Mæander ſteriles amne maligno rudit arenas.*

Livius 21 cap. 5, *porticoſo amni delati in hoſtes*: & cap. 27 ejusd. libri, *injecto amni.* Nam utroque more ſextus caſus formatur.

¶ Amniculus, diminut. ein kleiner Bach. Livius lib. 36 cap. 22 *ab altero amniculo Appium Claudium oppoſuit.*

¶ Amnicola, am Fluß wohnend. Ovid. 10. Metam. v. 96

Amnicolæque ſimul ſalices, & aquatica lotos.

¶ Amnĭcus, a, um: *Amnica inſula*, Plin. lib. 3. c. 25. Auſon. Moſella v. 205 *Impubemque manum, ſuper amnica terga vagantem: Dum ſpeciat* &c. *Amnica herba* apud Solin. cap. 20. *Amnicus liquor*; apud Prudent. Periſteph. hymn. 11. prope fin.

AMNĪSVS fluvius Cretæ inſulæ, ut Callimachi Scholiaſtes tradit ad Hymn. Dianæ v. 15, & Byz. Stephanus ex Holſtenii emendatione. Unde

¶ Amnīsĭădes nymphæ eidem Stephano: ſive Amnīsides, ut Callimachus c. l. brevius vocem formavit, — Ἀμνισίδες εἶκοσι νύμφαι.

AMO, amare, lieben / notum verbum. Ut, *amare ex animo*, Cic. ad Q. frat. lib. 1. ep. 1. c. 5. von Hertzen lieben. *Amare ſe ipſum*, eſt, ſe mirari, ſibi placere, viel von ſich halten. *Amas te ipſum, ideo nullus tibi amicus:* vide Chil. ¶ Significat & abſolute *amare*, amore captum eſſe. Terent. in And. a. 1. ſc. 2, 20 *Omnes qui amant, graviter ſibi dari uxorem ferunt.* Die dem Bulen nachhengen / gehẽ ungern ans Weibernehmen. *Miſere amare*, eſt infeliciter amare; h. e. kein Glück bey dem Bulen haben / apud Terentium Heaut. a. 2. ſc. 1. v. 16. *Effictim amare*, eſt ſupra modum amare, ita, ut tè effligas, apud Plautum & Apulejum. *Perdite amare* Terentius dixit ead. fab. a. 1. v. 45. Uno verbo id Plauto *Perire*, item *deperire* eſt. Sic & *amans*, amator eſt, ein Buler. Ovidius 1. Amor. el. 9. *Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido.* Terentius: *Amantium iræ amoris integratio eſt*, And. a. 3. ſc. 3, 23. ¶ Majus eſt quàm diligo. Cicero ad Brutum Epiſt. 1. *Clodius Trio. pl. deſignatus valde me diligit, vel ut ἐμφατικώτερον dicam, me amat.* Idem 9. fam. epiſt. 14, *Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe.* Factum hinc, ut *amicitia* quoque plus eſſe, quam *benevolentia* cenſeatur. Illa eſt amantis, hæc diligentis, inquit Auſon. Popm. 1. de diff. verb. p. 31. Catullo tamen minus eſt *amare*, quam *bene velle.* Epigr. 72 ad Lesbiam, ubi Muretum vide p. 228 hoc explicantem, inter alia ex illo Ariſtotelis: *tùm beſtias, tùm etiam res inanimatas, ut cibum potumque, ut ſigna tabulaque egregii operis* amare *dicimur, quibus tamen nemò ſanus* bene velle *nos dixerit.* Nimirum hâc in comparatione *amandi* verbum latius patet, & in omnia funditur, quæ cara ſunt nobis, ſive noſtrâ, ſive ipſorum causâ: *bene velle* autem iis tantùm dicimur, quæ propter ipſa diligimus. Hûc refer, quæ de diſcrimine inter amorem *amicitiæ* & *benevolentiæ* differunt Ethici. ¶ Cum autem Afranius dixit apud Nonium principio de Differentiis verborum: *Amabit ſapiens, cupient cæteri*, amare ad rectæ rationis, cupere ad appetitûs ſenſitivi, ut cum philoſophis loquamur, vim referendum eſt. ¶ Obteſtandi formulæ ſunt, *Si me amas: Ita me Dii ament: Sic me Deus amet*, als mir GOtt helffe. ¶ Græca ratio eſt, cum verbo *amare* pro *ſolere*, utimur; quod non ſemel Horatius fecit, ut: lib. 2. Od. 3

Quæ pinus ingens albaque populus
Umbram hoſpitalem conſociare amant.

& lib. 3. Od. 16

Aufum per medios ire ſatellites
Et perrumpere amat ſaxa potentius
Ictu fulmineo.

Similiter & Catullus & alii locuti. Vide & Quintil. lib. 9. c. 3. ¶ Civile perquam & venuſtiſſimæ urbanitatis eſt, eodem verbo, pro *amanter petere*, uti: Plautus Menæch. a. 2. ſc. 3. v. 71. *Sed ſcin' quid te amabo, ut facias;* Weiſt du / was ich dich bitte und begehre / daß du thun ſolſt? & ibid. a. 3. ſc. 3. v. 1.

Menachme, amare ait te multum Erotium,
Ut hoc unâ operâ ad aurificem deferas.

Terentius Eunucho a. 3. ſc. 3. extr. *Amabo te, ut illuc tranſeas, ubi illa eſt.* ¶ Eſt & alia forma, *amo te*; qua uti ſolent auctores; cum & gratiæ agendæ ſunt, quod impetravimus optatum, & oſtendendum eſt, id multo gratiſſimum & jucundiſſimum nobis eſſe, eaque de re ad omnia amoris & benevolentiæ officia eſſe obſtrictos. Terentius Eunucho a. 1. ſc. 2. v. 106, THAIS. *Hoc modo ſine te exorem.* PHÆD. *Scilicet faciundum eſt, quod vis.* THAIS. *Merito amo te: bene facis.* Similiter & Heaut. a. 2. ſc. 2. v. 119. & Adelph. a. 5. ſc. 8. v. 23 locutus eſt, ut & Plautus Mercatore: *O factum bene! meritò amo te.* Idem Pœnulo a. 1. ſc. 2. v. 41.

AD. *Soror parce amabo*, &c.
AN. *Quieſco.* AD. *Ergo amo te.*

Apud Quintilianum lib. 6. cap. 3. locus Domitii Afri legitur, qui & ipſe hûc pertinet. Nam cùm is, quem Domitius defenderat, conſpectum ejus vitaſſet, ubi poſtea convenit, *Amas*, inquit, *me; quod te non vidi.* id eſt, gratum mihi feciſti.

¶ Amans, adject. ut, *Homines amantes tui*, Cicer. Fam. 9. ep. 6. *Boni civis, amantes patriæ*, ad Attic. 9. ep. ult. *Si quem tui cogno-*

cognoſti amantiorem, quàm temporis, ad Q. frat. 1. ep. 1. cap. 5. *Ad nos, amantiſſimos tui, veni,* Fam 16. ep. 2. *Amantiſſimus verbum utr,* ibid. 5. ep. 15.

¶ Amanter, Adverb. Cicer. Attico 1. ep. 4. *Velim amanter hoc diligenterque conficias.* Et de Amic. cap. 1. *Conjunctiſſime & amantiſſime cum aliquo vivere.* Dixit etiam

¶ Peramanter lib. 9. ad Fam. ep. 20. *qui mi perofficioſe & peramanter obſervant.*

¶ Amator. Curt. 6. c. 7. n. 11 *proditor amatoris.* Horat. lib. 1. epiſt. 10. pr. *Urbis amator,* & *Ruris amatores.* Donatus ad Terent. And. 1. ſc. 1. v. 49 *Amator fingere poteſt: Amans vere amat.* ein Liebhaber / Verliebter.

¶ Amatorculus, Plauti diminutivum ab Amator, Pœnulo a. 1. ſc. 2. v. 27.

¶ Amatrix, fœm. eine Liebhaberin / Verliebte. Plautus Aſin. a. 3. ſc. 1. v. 8 *dicacula amatrix.* & Pœnulo a. 5. ſc. 5. v. 25 *adire ad amatricem.* Martialis lib. 7 epigr. 68

Carmina fingentem Sappho laudarit amatrix.

¶ Amatorius. Cicero 4. Tuſcul. cap. 33, *Anacreontis tota poëſis eſt amatoria,* Liebsgedichte. Sic *poculum amatorium* Julio Paullo eſt Recept. Sent. tit. 23 n. 8, quod vulgò *philtrum* appellamus, ein Liebs-Tranck.

¶ Amatorium, abſolute etiam poculum, quod nominavimus, B ſignificat. Seneca Ep. 9 *Ego tibi monſtrabo amatorium ſine medicamento, ſine herbâ, ſine ullius veneficæ carmine; SI VIS AMARI, AMA.* Vet. Gl. *Amatorium,* φίλτρον.

¶ Amatoriè, adverb. ut, *Epiſtola amatoriè ſcripta,* apud Ciceronem Phil. 2. c. 31.

¶ Amatio, das Lieben / Buhlſchafft. Plautus Captiv. epilogo: *Ad pudicos mores facta hæc fabula eſt, neque in hac ſubagitationes ſunt, neque ulla amatio.*

¶ Inamatus, non amatus. Theodulfus lib. 1. v. 543 *inamati tegmina buſti.*

¶ Amabilis, holdſelig / beliebt. Cic. 5. ad Attic. ep. 19 *filiolam tuam, quam nunquam vidi, tamen & amo, & amabilem eſſe certo ſcio.* Seneca epiſt. 36, *Ariſton ajebat, malle ſe adoleſcentem triſtem, quam hilarem & amabilem turbæ.* ¶ Comp. *Amabilior* eſt apud Cicer. 7. epiſt. 20. pr. *Amabilior mihi Velia fuit.* & 9. ep. 14 *nihil amabilius virtute.* Superl. *Amabiliſſimum modum amicitiæ tollere,* Cic. de Amic. c. 14.

¶ Amabilitas, Plaut. Pœnul. a. 5. ſc. 4. v. 1. pro amore, *qui amabilitati animum adjiceret.*

¶ Amabiliter. Antonius Ciceroni ſub 14. ad Attic. ep. 13 *Si amabiliter in me cogitare vis.* & Horat. 2. epiſt. 1. v. 148 *Luſit amabiliter.*

¶ Inămābilis, e. ut, *Locus inamabilis,* Ovid. lib. 5. Triſt. eleg. 7. v. 43. Idem lib. 1. Epiſt. 6 ex Ponto: C

Non cadit in mores feritas inamabilis iſtos.

Seneca Controverſ. 10. comparative: *Nihil eſt inamabilius, quam diligens ſtultitia.*

¶ Amăbo, Interjectio blandientis, frequens apud Comicos. Terent. Eunuch. a. 1. ſc. 2. v. 50 *Hoc agite, amabo,* Lieber / thut doch das. Et v. 70 *Id, amabo, adjuta me,* Lieber / hilff mir doch in dieſem. Heauront. a. 1. ſc. 1. v. 13 *Hiſcine tu, amabo, non centies inſidiabere?* Etiam Cicero lib. 7 epiſt. 31 ſive penult. *Urbanitatis poſſeſſionem amabo quibusvis interdictis defendamus.*

¶ Amaſius, ein Buler / Bule. Gell. 19. cap. 9. *poſitum amaſios ac Venerios fuiſſe.*

¶ Amaſio, onis, idem. Apulej. lib. 7. Metam. p. 197. *feſtivus hic amaſo.* & Prudent. Periſteph. in Romano v. 182 *Amaſionum comprimuntur frandibus,* ſcil. puellæ.

¶ Amaſiuncula, dimin. Petron. fragm.

¶ Amaſia, fœm. analogia ex virili deducitur.

¶ Adamo. Nepos Dione c. 2. *Dion Platonem adamavit.* Seneca hoc plus eſt, quàm amare: *Si virtutem,* inquit, *adamaveris, (amare enim parum eſt,) quicquid illâ contigerit, id tibi, qualecunque alius videbitur, fauſtum felixque erit,* Epiſt. 71.

¶ Adamator. Tertullianus de Hab. mul. cap. 1. *Nihil ad caſtitatem adamatores potuerunt præſtare.*

¶ Deamo, ideſt, valde amo, *Deamo te, Syre,* Ter. Heaut. act. 4. ſc. 6. verſ. 21. Plautus Truc. a. 4. ſc. 1.

Ad me magna nunciabit Cyamus hodiè gaudia:
Mea dona deamata, acceptaque habita apud Phoroneſium.

¶ Redamo, ich habe wieder lieb. Cicer. Amic. cap. 14. *Quid enim abſurdius, quam animo virtute præditò, eò, qui vel amare, vel, ut ita dicam, redamare poſſit, non admodum delectari?*

¶ Amor, Liebe. Hic putatur a caritate differre, ut genus à ſpecie, ut in homines tantum ſit caritas; *pietas & amor in patriam,* Cicero pro Flacco c. 38, Treu und Liebe gegen dem Vaterland. Verùm id perpetuum non eſt. Cicero enim ad Plancum lib. 10. ep. 5, *Eſt omnino patriæ caritas, meo quidem judicio, maxima:* ubi non ſoli homines intelligi poſſunt. Et de Univerſ. cap. 5. *Mundus ipſe ſe concordi quadam amicitia & caritate complectitur.* ubi itidem quavis potius res, quam ſolos homines, liceat comprehendere. *Amor ardens,* hefftige / brünſtige Liebe / Cic. 2. Tuſc. c. 16. *In amore hærere apud aliquam:* in eine verliebt ſeyn / Plautus dixit Ep. à. 2. ſc. 2. v. 7. *Meus eſt in te amor incredibilis,* Cicer. lib. 2. fam. ep. 1. *Amore compleCti,* lieb haben / tritum eſt. Similiter Cic. ad Attic. lib. 7. ep. 11. *per amorem, quo me es amplexus, confer te ad eam curam, ut* &c. Eſt autem vehemens affectus amor, & quædam furoris ſpecies: Chryſoſtomus φρενων μανίαν appellat. vid. Barth. ad ſcript. Venat. p. 112. 113. huc pertinet illud Hieronymi Epiſt. 43 extr. *Amor ordinem neſcit.* Item illud Publii: *Amare & ſapere vix Deo conceditur.* Quocum Propertii quoque convenit Carmen lib. 2. eleg. 14

Scilicet inſano nemo in amore ſapit.

Quod de improbo potiſſimum & illo impuro atque illicito intelligendum eſt.

¶ Amores plurali numero, ut Servius etiam ad Æneid. 1. v. 350 obſervat, ad voluptates pertinent. Buhlſchafft. Virgil. ibid. *Securus amorum.* Etiam ad amicitiam conjunctiorem refertur. Cic. 6. Philipp. cap. 5, quamvis ironice: *Sed redeo ad amores deliciasque noſtras L. Antonium.* Et de quovis honeſtiore affectu, Cic. Attico lib. 16 ep. 6 extr. *Pilia ſalutem dices, & Attica, deliciis atque amoribus meis,* meinen hertzlich-geliebten. Eſt autem metonymiæ tropus, *amorem* vel *amores* dicere eos, quos impenſe amamus.

¶ Amor pro cupidine, Veneris filio. Propert. lib. 2. el. 12.

Quicunque ille fuit primus qui pinxit Amorem.

Et auctor Pervigilii Veneris v. 29

nec tamen credi poteſt,
Eſſe Amorem feriatum, ſi ſagittas vexerit.
Ite nymphæ, poſuit arma, feriatus eſt Amor.

¶ Amorabundus, Laberii verbum, ſed, ut Gellius lib. 11. cap. 15 cenſet, *inuſitatius factum.* Propius uſui dixiſſet *Amabundus,* ut Tentabundus, Populabundus, & ſimilia, de quibus in locis ſuis dicemus.

¶ Amorifer, amorem concilians. Venantius Fortunatus Epithalamio Sigiberti regis lib. 6 carm. 2

Torſit amoriferas arcu ſtridente ſagittas
Forte Cupido volans.

ĂMOEBĂEVS, a, um, græcum eſt, ἀμοιβαῖος, notatque mutuum, alternum, reciprocum, ἀπὸ τῦ ἀμοίβειν, à reſpondendo, retribuendo. Inde carmen amœbæum eſt duorum quaſi certantium, perque vices pari verſuum numero reſpondentium. Exemplum e Virgilio dabit Ecloga 3. De ipſo autem genere carminis Scaligerum lege lib. 1. Poët. c. 6. Servius ad dictam Virgilii Eclogam, id etiam in hoc certamine requirit, ut qui reſpondet, aut majus, aut contrarium dicat. Quod ejus præſcriptum multas & ipſius & aliorum ad Virgilianum poëma ineptas peperit interpretationes, ut meritò ſpernendum ſit nobis, cum præſertim nec id natura poſtulet certaminis, & reclamet uſus optimorum Poëtarum, Theocriti manifeſte, Virgilii non obſcure. Sed hæc alium locum poſtulant. ¶ 2. Amœbæus, & ¶ Antamœbæus, pedes ſunt penteſyllabi. Prioris exemplum eſt --vv-*incredibiles;* poſterioris vv--v *manifeſtaret.* Explicabit Diomedes lib. 3. cap. de pedibus.

¶ Amœbæus, eſt & nomen proprium citharœdi Athenienſis celeberrimi, apud Polyæn. lib. 4. in Antigono; Athen. lib. 14.

ĂMOENVS, amœnum, aſpectu jucundum, & naturali quidem delectatione. Lieblich / luſtig / annehmlich. De locis præcipue dicitur; iisque opacis & umbroſis. Vet. Gloſſ. *Amœnum* σύσκιον τόπος, εὐπρεφὴς, ηρεμὸς. Ita, *Amœnum rus,* Horat. 2. Epiſt. 10. v. 6. *amœnus fons* Lucret. 4, 1018. *ſubitus* Virg. 8. Æn. v. 31. *Prædiola noſtra ſatis amœna,* Cicer. ad Att. 16. ep. 3. Virgil. 6 Æneid. v. 638

Devenêre locos lætos, & amœna virecta
Fortunatorum nemorum.

Hinc amœniſſimus Superl. ut, *amœniſſimum ſuburbanum,* ſubaudi prædium, Plin. lib. 1. epiſt. 3. Et *amœnior villa,* Idem Panegyr. cap. 50.

¶ 2. Amœnum, was lieblich und luſtig zu ſehen iſt / luſtreich. Rurſus Virgil. lib. 5. Æn. de Anchiſe in ſomnis Æneæ dicente: D

non me impia namque
Tartara habent, triſteſve umbræ: ſed amœna piorum
Concilia, Elyſiumque colo.

Plinius lib. 35. c. 10 *amœniſſima parietum picturæ.*

¶ Amœna, gen. neut. interdum ſubſtantive uſurpatur: ut, *per amœna Aſiæ atque Achaiæ,* Luſtörter / apud Tacit. 3. Annal. c. 7. Servius ad modò adductum Virgilii locum: *AMOENA,* inquit, *ſunt loca ſolius voluptatis plena: quaſi* AMVNIA: *unde nullus fructus exſolvitur: unde etiam nihil præſtantes IMMVNES vocamus.* Itaque & Varronem & Carminium docere, idem ad lib. 6 Æneid. obſervat. Sic in Ver. Gl. reperimus: *Amœnia, εὐφορία.* Sed puto ibi *Amœna,* non *Amœnia* legendum. Quod & Jo. Iſacio Pontano videtur placuiſſe ad Macrob. 2. Saturn. 12. Voſſius tamen f. 25. Etym. retinet *Amœnia,* & hanc vocem etiam Apulejo it aſſertum.

¶ Amœnitas, Luſt / Liebligkeit / jucunditas & delectatio illa, quæ ex locis amœnis percipitur. Cic. 2. de leg. cap. 1, *Hoc tempore anni & amœnitatem & ſalubritatem hanc ſequor.* Nepos Attico cap. 13 *Cujus* [domûs] *amœnitas, non ædificio, ſed ſilvâ*

constabat. Sic *Amœnitas gelidi fontis*, apud Plin. 12. cap. 1. Et apud eundem in præfat. *Magna pars studiorum amœnitates quærimus*; [hoc est, consectamur studiis ea, quæ delectant & jucunda sunt] *considerationes autem & explicationes rerum difficilium, & quas vel pauci vel nulli antea tractarunt, fugimus.* ¶ Pro mundicie ac elegantia usus est Plautus Menæch. a. 2. sc. 3. v. 6

Fide, quod opus est, ut
Fiat; sternite lectulos, incendite odorem.
Munditia illecebræ animo amantium.
Amanti amœnitas modo, nobis lucro est.

¶ Amœno, are, exhilarare est, lustig / frölich machen. Cassiod. lib. 2. Epist. 40. de Musæo: *per Elysios Campos, felices animas septem chordarum pulsibus amœnabat.* Cyprian. epist. 2. cap. 1, *oculos amœnavimus.* Sidonius lib. 1. epist. 9 *Si tetrica sunt amœnanda jocularibus.* Et *Amœnare convivium* ap. Jo. Saresb. 8. Policr. 8. est, die Gäste lustig machen.

¶ Amœniter, adv. lieblich / lustig / pro Amœne, dixit Gellius, lib. 20. c. 8, *hilare atque amœniter.* Comparativus ejusdem est lib. 14. cap. 1, *Favorinus ea & amœnius, & splendidius, & profluentius exsequebatur.* Superlativo usus Plinius lib. 4. epist. 23, *habitare amœnissime.*

¶ Inamœnus, unlieblich / unlustig / apud Ovid. 10. Met. v. 15

Persephonen adiit, inamœnaque regna tenentem.

Et Statius 2. Silv. 2. v. 33 *feritas inamœna viæ*, id est, via aspera: & Theb. lib. 1. v. 89

— — inamœnum forte sedebat
Cocyton juxta.

ĂMŌMVM, Virgil. ecl. 4. v. 25

Assyrium vulgo nascetur amomum.

Ἄμωμον, frutex est odoratus, folia habens albæ vitis, & semen uvarum racemis simile. — Nequaquam autem amomum planta illa est, quam *Hiericunthum* seu *Hiericunthida*, vel rosam Hierosolymitanam seu beatæ Mariæ nominant, Rosen von Hiericho / oder unser lieben Frauen Rosen / quam *asphalathum* judicavit esse Gesn. cui tamen reclamare videtur Matthiol. Est igitur amomum vel notum, vel explicatum nemini. Gesnerus piper hortense putat esse, ab holitorum sic dictum gente. Eruditissimus Salmasius observat, videri veteres omne aroma, sincerum & inculpatum ἄμωμον appellasse [quod ἄμωμον Græcè sit κεχρυσωμένον] ut in Evangelio πάσχα ἄμωμον quæ sine dolo & minimè adulterata. Sic ἄμωμον λιβάνιον, *tus sincerum*: & ἄμωμον simpliciter: Sic κιννάμωμον quasi κίνναμον ἄμωμον appellitavêre: unde & *amomum* pro *cinnamomo* Avienus & alii posuerunt: similiter & *cardamomum* dicitur. ¶ *Amoma* in plurali numero pro unguentis quibuslibet Persius posuit in illo Sat. 3. v. 104

---- tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis
In porticum rigidos calces extendit.

¶ Inde recentiores *Amomum* vocaverunt illud omne, quo defunctorum corpora medicabantur & condiebantur. Quod vulgo detruncato vocabulo *mumiam* vel *mummiam* appellant. Vide *Mumia.*

¶ Ămōmis herba sine odore & fructu, quâ amomum adulterari scripsit Dioscorides lib. 1. cap. 14.

¶ Cardamomum, Cinnamomum, vide suo loco.

AMPĔLĪTIS, itis, ut, terra ampelitis, ἀμπελῖτις, biturninosa est terra, à gagate lapide non admodum differens. Dioscor. & Galen.

AMPĔLŎLEVCE, ἄμπελος λευκή, vitis alba, uva Taminia, Plin. 23. c. 1. Teuffelskürbs / Schwartzwurtz / Stickwurtz / vide Bryonia.

AMPELOPRASVM, ἀμπελόπρασον, porrum agreste, Wildlauch / Hundsknoblauch / Plin. 24. c. 15.

AMPHĬĂRĀVS, ἀμφιάραος, Argivus vates, & augur: in tanto honore habitus Græcis, Deus ut haberetur, ut Cicero auctor est de Divinat. lib. 1. cap. 40. Proditus ab uxore terræ hiatu periit in bello Thebano. Ejus historiam habes apud Diod. Sicul. lib. 5. Pausaniam in Attic. & Statium lib. 7. Thebaidos. Cicero lib. 6 epist. 6 *Ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus.*

¶ Amphĭărăĭdes, Amphiarai hujus filius Alcmæon dicitur Ovidio lib. 2 Fast v. 43

Amphiaraides Naupactio Acheloo.

AMPHIBALVS, sive *Amphibalum*, vestis genus, quo exterius amiciebantur, apud Sulpitium Severum Dial. 1. de virtut. B. Martini cap. 1. Ἀμφίβαλος corruptum ex Ἀμφίβολος, ab ἀμφιβάλλω.

AMPHIBIVM, ἀμφίβιον, *anceps bestia* Ciceroni, & *in utraque sede vivens*, lib. 1. Nat. Deor. c. 37. hoc est, in terrâ & aquâ. Floro *animal, cui aquam terramque incolendi gemina natura est*, lib. 3. cap. 6.

AMPHIBOLIA, vel amphibolon, ἀμφιβολία, ἀμφίβολον, ambiguitas in scripto vel voluntate, eine zweiffelhafftige Rede / die man auff zweyerley Meynung deuten kan: ut *Testamento quidam jussit poni statuam auream hastam tenentem*: ubi vel de statua, vel hasta aurea dubitari potest. Amphibolix fuerunt oracula pleraque: ut

Ajo te Æacida Romanos vincere posse. Item:

Crœsus Halym penetrans magnam perverset opum vim.

Ex his primum Pyrrho, alterum Crœso datum memoratur. Utriusque Amphiboliam notat Cicero 2. de divinat. cap. 56. Adde Quintil. lib. 7. c. 9.

AMPHIBRACHYS, ἀμφίβραχυς, pes trisyllabus, prima constans brevi, mediâ longa, tertiâ brevi, ut ⏑ – ⏑ *velivolus.*

AMPHICTYŎNES, Ἀμφικτύονες. Cicero 2 de Invent. cap. 23 *Accusantur apud Amphictyonas, id est apud commune Græciæ concilium.* Commune enim judicium erat, ab Amphictyone, Deucalionis filio, in Thermopylis institutum, unde σύνοδος Πυλαία a Strabone lib. 9 pag. 289, & in Marmore Arundellensi vers. 9, & ab Livio lib. 33 cap. 35 *concilium Pylaicum* appellatur: deinde etiam Delphis nonnunquam congregatum, ut Strabo c. l. & Pausanias in Achaicis p. 231 observant. Judicatum fuit δὶς κατ' ἔτος, *bis in anno*, verno & autumnali tempore, & quidem de publicis rebus ac controversiis, ὅσαι πόλεις πρὸς πόλεις ἦσαν, *quæ inter civitates agitatæ fuerunt*, eodem Strabone auctore, quî etiam c. l. addit, initio duodecim tantum civitates sive populos hujus concilii participes fuisse, quos nominatim Suidas recenset; postea plures accessisse in societatem. Idem etiam Acrisio cuidam defert initium, quod alii omnes transcribunt Amphictyoni, forte quod post primum hunc auctorem Acrisius amplificator singularis & propagator concilii fuit.

¶ Amphictyonicus, adjectivum, ut *Amphictyonicum concilium*, σύνοδος Ἀμφικτυονική, Dionys. Halicarn. lib. 4. p. 229. *Lites Amphictyonicæ*, Ἀμφικτυονικαὶ δίκαι, Strab. c. l.

AMPHIMĂCER & amphimacrus, ἀμφίμακρος, pes oppositus amphibrachy, constans tribus syllabis, primâ longâ, mediâ brevi, tertiâ longâ, ut – ⏑ – *Palladis*: Quintiliano *creticus* est.

AMPHIMALLVM: vide *Amphitapa.*

AMPHĪON, Ἀμφίων, Mercurii filius, ad cujus cantum dulcissimum lapides in muros Thebanos ultro coiisse poetæ fabulantur, eâdem, qua de Orpheo, significatione, quod eloquii nimirum suavitate homines agrestes ad mores revocarit mitiores. Horat. in arte P. v. 394

Dictus & Amphion, Thebanæ conditor urbis,
Saxa movere sono testudinis, & prece blandâ
Ducere quò vellet: fuit hæc sapientia quondam, &c.

¶ Amphīōnĭus, ut *Amphionia lyra*, Propert. lib. 1. el. 9.

AMPHINŎMVS, alter ex Catanæis fratribus, qui parentes suos ex incendio Ætnæ ipsis flammis parcentibus eduxerunt: de quibus Strabo, Pausanias, Ælianus, Solinus, Val. Maximus &c. Egregio Carmine eos celebravit Claudianus Epigr. 35. Vide & Corn. Severi Ætnam extremo carm. & Senec. lib. 3. de Benef. c. 37.

¶ 2. Amphinomus fuit & unus procorum Penelopes, ab Ulyssis filio occisus, Hom. Odyss. 22.

¶ Amphinome, nympha fuit apud Hom. Iliad. Σ.

¶ Amphinome alia mater Jasonis, quæ se ipsam gladio transfixit. Natal. Com. lib. 6. c. 7.

AMPHIS, idis, Ἄμφις, poeta Græcus, cujus est illud:

οὐκ ἔστι χρεῖττον τῆς σιωπᾶν ἐν βίῳ,

id est: *Nihil est quicquam præstantius, quàm tacere*; apud Stobæum Serm. 33.

AMPHISBÆNA, Ἀμφισβαῖνα, serpentis genus, quod terrestrium lumbricorum modo utrisque extremitatibus, capite scilicet & cauda, acuminatis gignitur, adeo ut difficillime possit caput à cauda discerni: quæ causa fuit, ut serpentem bicipitem amphisbænam esse multi scripserint. Lucanus lib. 9. v. 719 *Et grave in geminum surgens caput Amphisbæna.* Dicta *Amphisbæna* est, quod ex utraque parte progrediatur; Matthiol. in lib. 6. Dioscorid. cap. 48.

AMPHĬTĂPA, æ, ἀμφίτηπος & ἀμφίτηπον, Amphitapum; & amphimallum quidem idem; Græcis etiam ἀμφίμαλλον & ἀμφιμάλακος, vestis utrinque villosa, gausape seu gausapina tunica, quâ utebantur servi: brevis erat vestis & manicata. Vide Nonium ex Varrone afferentem, *dormire super amphitapa bene mollia*: & ex Lucilio, *amphitapa villis ingentibus molles.* Adde Legem 23. §. 2. D. de auro & arg. leg. Hesychius: ἀμφιτάπης χιτὼν ἐκατέρωθεν ἔχων μαλλούς: *Amphitapa tunica utrinque villos habens.* Plin. lib. 8. cap. 48 *Gausapa patris mei memoriâ cœpere; amphimallæ nostrâ.* ¶ 2. Sunt & tapetes hirsuti & villosi ἀμφίτηπα, götichte Bettdecken / Kotzen.

AMPHĬTHĔĀTRVM, locus spectaculis gladiatorum, & venationum designatus, qui & *Arena*, & *Cavea* nominabatur. Is cum non semicircularis, sicut Theatra; sed orbicularis figurâ ad ovi instar exstructus esset, *Amphitheatri* nomen accepit, quod duo theatra scilicet videretur præstare. Isidorus lib. 18 Orig. cap. 52 *AMPHITHEATRUM dictum, quod ex duobus THEATRIS sit factum. Nam AMPHITHEATRVM rotundum est: THEATRVM vero ex dimidio AMPHITHEATRO est, semicirculi figuram habens.* De Amphitheatro peculiarem librum Lipsius dedit: quem, qui plura velit, licebit consulere.

¶ Amphi-

¶ Amphitheatralis, adjectivum, pertinens ad Amphitheatrum. Ut, *Amphitheatrale spectaculum*, Plin. lib. 21. cap. 24. *Amphitheatrales magistri*, Martial. lib. 11. epigr. 70. Etiam Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 385

Amphitheatralis spectacula tristia pompæ.

AMPHĬTHETVM, ἀμφίθετον, vel φιάλη ἀμφίθετος potius; sic enim apud Homerum legitur Iliad. ψ. v. 270 ἀμφίθετον φιάλην ἀπύρῳ ἔθηκε, hoc est, *utrinque stantem phialam nobam posuit.* Intelligit autem phialam ambiguam, cujus pars altera alteri imponitur, ut nihil referat utram substituas, quia paris sint capacitatis, ein Becher von zweyen gleichen Theilen / da gleich viel gilt / welches Theil unten oder oben kommt. ¶ Apollodorus poculum esse ait ἀμφίθετον, sine basi, aut fundo, cui insistat. ¶ Alii denique aliud intelligunt. Nos Hadriani interpretatione contenti fuimus. Vide Lexica Græca. Vide & in Erasmi chiliadibus adagium, ἀμφίθετον ἴστωσι, *ex amphitheto bibisti*, de eo, qui meracius ac largius videatur potasse.

AMPHĪTRĪTE, ἀμφιτρίτη, Oceani filia, Neptuni uxor. Poëtis ponitur pro mari. Ovid. 1. Metamorph. v. 13

nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

AMPHĬTRŸO, ἀμφιτρύων, Plauto Amphitruo [peregrinas enim literas in scripturam suam Romani vetustissimi non admittebant] Herculis fuit pater, Alcmenæ conjunx, princeps Thebanorum. Hinc

¶ Amphitrÿoniădes, à Poëtis Hercules dicitur. Catullus Carm. 59 ad Malium v. 112

Audet falsiparens Amphitryoniades.

Falsiparens autem propter fabulam Jovis Amphitryonem simulantis dicitur. Lucanus 9, 644

Amphitryoniades vidit, cum vinceret, Hydram.

AMPHŎRA, nomen est certæ mensuræ, Græcè κεράμιον. Continet autem tres modios: & modius 16. est sextariorum: Ein Maaß taren 24 Kannen gehen. Budæus lib. 5. de asse, *Ego*, inquit, *amphoram unam ternos modios capere dico, & duo de quinquaginta sextarios*; Et aliquando post: *Tranquillus*, inquit, *viri amphoram, id est, octo congios, seu duodequinquaginta sextarios, uno convivio ab homine uno haustos dixit.* Sed in amphoræ mensura explicanda inter scriptores paucos convenit. Nomen ipsum Græcum est, ex ἀμφὶ & φέρω: quod utrinque ferretur duabus ansis. Latinè *Quadrantal* appellabatur, ut Festus & Volusius Mætianus JCtus docent. Vino condendo cum maximè inservisse ex Cicerone, Horatio, & JCtis constare potest: Vide istum pro Fonteio cap. 5, ubi *Titurium Tolosæ quaternos denarios in singulas vini amphoras portorii nomine exegisse* scribit; hunc lib. 3 oda 21, ubi *natam secum consule Manlio amphoram* laudat: quanquam & ad alios usus transferri, & aliud quid in his abdi potuisse, non solum Julianus L. 206. D. de V. S. significat, sed Cicero etiam 4. Verr. cap. 74 *amphoras mellis* expresse nominat. Fictiles fuisse amphoras, Horatii illud docere potest in Arte v. 21

..... amphora cœpit
Institui, currente rota cur urceus exit?

Amphora *exonyche* apud Corn. Nep. Fragm. 25. ex Plin. 36. cap. 7. Vet. Gl. κεράμιον, *Orcium, amphora.*

¶ Amphoralis, e. ut *Vas amphorale*, quod amphoram capit; apud Plinium 37. cap. 2.

¶ Amphorarius, a, um. ut *vinum amphorarium*, quod in amphoras diffusum è dolio, L. ult. §. 1. D. de tritic. vino oleoque leg.

¶ Amphorites, certamen fuit in Ægina Æaci, quo laudes Dionysii canebant, descriptum Natal. Com. lib. 5.

AMPHRŸSVS, Ἀμφρυσός, Thessaliæ fluvius, juxta quem Apollo regis Admeti pavit armenta. Virgil. 3. Georg. ineunte t

& te memorande canemus
Pastor ab Amphryso, &c.

¶ Amphrysius, adject. Virg. 6. Æn. v. 398

Quæ contra breviter fata est Amphrysia vates,

id est, Sibylla Apollinea.

¶ Amphrysæus, adject. aliud apud Statium libro 1. Silv. 4. v. 105

Aut Amphrysæo pastor de gramine carpsi.

AMPLVS: Μεγαλεῖος, ἐυρώεις, *Amplum* proprie quod late patet. ut *ample ædes*, Claudian. 6. cons. Hon. v. 3, weit umfangen. Cic. 2. Invent. c. 56 *ampla atque potens civitas*, eine grosse und mächtige Stadt. Virgil. Æneid. 3. v. 353

Illos porticibus rex accipiebat in amplis.

Munus amplum, eine stattliche Verehrung. Ovid. 3. Trist. 8, 21 *instar mihi muneris ampli* scil. erit. *Ampli, ampliores, amplissimi honores.* Horat. 1. Sat. 6. v. 11 *amplis & honoribus auctus.* Cic. lib. 10. fam. ep. 10. *mihi crede; amplissimis honoribus abundabit.* Sic *amplissimas fortunas amittere*, Cicero Verr. 7. cap. 8, ein groß Gut verlieren. *Amplissimus ordo*, videlicet *Senatorius*, der Rathsherren Stand / Sueton. Vesp. cap. 2. & Cic. pro Mil. c. 2. ¶ Amplos, pro divitibus Horatius posuit illo, libr. 1. Ep. 3.

..... parvi properamus, & ampli

Sic *contractos* pro pauperibus, quos isto loco Flaccus *parvos* appellat, Paulinus dixit, Elegia de Celsi Obitu v. 459

Hic cruciet me dira fames; hic turpis egestas
Contractum pannis tristibus obsideat.

¶ Peramplus. Cic. Verr. 6. c. 49, *signa pulcherrima & perampla.*

¶ Ampliusculus, diminutivum. Apulejus Apolog. p. 322 *ampliusculâ fortunâ devolutus.*

¶ Ampliuscule, adverbium. Sidon. Apollinaris lib. 8. epist. 16 *Si aliquid insuper ampliuscule scribi depoposcisset.*

¶ Amplè, adverb. Cicer. 5. Tusc. c. 8. extrem. *elate & ample loqui.* Hinc Comparativus Amplius, Terent. Heaut. 4. sc. 3, 39 *Pax, nihil amplius*, so viel davon / und nichts mehr. Cicero pro Mil. cap. 13 *Quid vultis amplius?* Was wollet ihr mehr von ihm haben? *De Pædagogo hoc amplius dictum sit*, Quintil. lib. 1. cap. 1. will noch diß erinnern. Idem cap. 5. ejusd. libri: *Hoc amplius, ut institutum ordinem sequar*, Noch eins. Construitur sæpe ἐκθλιπτικῶς, suppressâ comparationis particula *Quàm*. Ut, *Amplius sunt sex menses*, Cic. pro Rosc. Com. c. 3. über sechs Monat. & ibidem *Amplius triennio*, länger als drey Jahr. Cæsar lib. 3. de B. Civ. c. 99. *In deditionem venerunt amplius millia 24.* Virg. 1. Æn. v. 687

---- nollem non amplius unam
Falle dolo.

Rursus Cæsar c. l. *Non amplius CC. cives desiderabit.* Et Cic. pro Flacc. c. 26 *Lacedæmonii soli totâ orbe terrarum septingentos jam annos amplius unis moribus & nunquam mutatis legibus vivunt.*

¶ Interdum additur elective particula *quam*. Cic. 4. Verr. cap. 31 *quibus ne rejiciundi quidem amplius, quàm trium judicum prælatæ leges Corneliæ faciant potestatem.* Lactant. cap. 8. de opif. Dei, *Deus oculos neque minus neque amplius quam duos esse voluit:* i. e. nec pauciores, nec plures. ¶ Aliquando non tempus notat, sed qualitatem. Stat. lib. 1. Silv. 1. v. 18

---- exhaustis Martem non amplius armis
Bistonius portat sonipes, i. e. non majore dignitate & amplitudine. vbi tamen quidam *amplior* legunt. Terent. a. 1. sc. 1. v. 133 *Quàm vellem, Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset amplius*, i. e. lautius, & magis opiparè, quàm domi solet. B. Ambrosius oratione de obitu Fratris: *Quanquam si mihi fuisset filius, nunquam eum amplius dilexissem*, i. e. magis, largiùs, &c. ¶ NON AMPLIVS SE PETITVRVM, stipulationum Formula, de quâ Brisson. lib. 5. ¶ Alia judiciorum Formula est, cùm Judices AMPLIVS pronunciabant: significantes amplius deliberandum ea de re esse; vide & aliam similem NON LIQVET, in verbo *Liquet*. ¶ Superlat. Amplissime, ut, *omnes honores amplissime ac magnificentissime gessit*, Cicer. Verr. 4. cap. 46. *Amplissime supremo die suo efferri*, Idem Phil. 9. cap. ult. ansehnlich begraben werden.

¶ Est & *ampliter* aliquoties apud Plautum, ut *Acceptus hilare atque ampliter*, Prolog. Mercat. v. 98. *Ampliter occupatus*, pro eo, quod est, *maximè*, mit vielen Geschafften beladen / in Cistellar. a. 2. sc. 3. v. 54. Gell. lib. 2. c. 6. *Homerus non virtutibus appellandis, sed vitiis detrahendis laudare ampliter solet.*

¶ Amplitudo, μέγεθος: quæ est spatii aut locorum; ut *Amplitudo urbis* ap. Plin. lib. 6. c. 16. Idem lib. 12. cap. 1. *Platanos non potuisse in amplitudinem adolescere apud auctores invenio. Amplitudine stadiorum sexaginta*, idem lib 6. c. 26. *Simulacrum modicâ amplitudine*, einer mäßigen Höhe oder Grösse / Cicero dixit Verr. 6. cap. 49. ¶ Item animi & dignitatis seu honorum. Cicer. in Bruto cap. 81, *ad summam amplitudinem pervenire*, zu den höhesten Ehren kommen. Idem lib. 3. Epist. 10. ad Famil. *Cujus mihi amicitia, non solum honorifica, quæ mihi amplitudinem quandam conciliet, sed & jucunda.* Est verò *Amplitudo* hac ratione, *potentia aut majestatis, aut aliquarum copiarum magna abundantia*, ut idem Cicero lib. 2. de Invent. c. 55 describit. vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 20.

¶ Ampliare, augere, weiter machen / vermehren. Ut *rem ampliare*, apud Horat. 1. Satyr. 4, 32. *Ampliare servitia*, id est, numerum servitiorum augere, Tacitus lib 2. Hist. cap. 78. *Ampliare plagam*, i. e. ampliorem facere; Die Wunde erweitern / apud Celsum lib. 7. cap. 5. n. 1. & *ampliato magis vulnere*, ibidem n. 2. *Ampliare imperium* Sueton. Cæs. c. 44; *templum*, Idem Aug. c. 18. Vet Gloss. *Ampliari* Διευρύνεσθαι: *Ampliatus*, ἠυξημένος.

¶ 2. Judiciorum verbum est, & nihil aliud, quàm *amplius pronunciare*: h. e differre, rejicere in aliud tempus. Cicero 3. Verr. cap. 9, *Etiamsi lex ampliandi faciat potestatem.* Sic *hominem ampliare* est ejus damnationem differre apud Auctorem ad Herenn. lib. 4. cap. 36 *Quid est, judices, quare istum hominem nefarium ampliaveritis?* Et Livius lib. 43. cap. 2 *Bis ampliatus, tertio absolutus est reus.* Et Ausonius Epist. 11, *Sensit hoc Venus, de pulchritudinis palmâ diu ambiguo ampliato judicio.* Sic *Ampliare causam* apud Val. Max. lib. 8. cap. 1. n. 16.

¶ Ampliatio, forensis vox. Asconius in de Præt. Urb. *ampliandi signum* NL *dabant*, quo significabant Non liquere: unde ampliatio nascebatur.

¶ Adampliare, idem quod ampliare, seu auctius ampliare. Vetus

tus inſcriptio apud Gruter. p. 128 num. 5 AEDICVLAM VETVSTATE CORRVPTAM ADAMPLIAVIT.

¶ Amplificāre eſt augere, dilatare, erweitern / groß machen / ut *Amplificare domum, urbem* &c. *Amplificare alicujus dignitatem*, Cicer. 2. epiſt. 18. *gloriam*, idem 4. Acad. c. 2. *Amplificare dicendo*, eſt exaggerare, groß machen / Cic. 1. de Orat. c. 51.

¶ Amplificatio, ſchema, cum argumenta tum verbis, tum rebus dilatantur; Vide Quintil. lib. 8 cap. 4. cui etiam interdum eſt αὔξησις, Troporum affectio, lib. 2. cap. 5.

¶ Amplificator. Cicero 2. epiſt. 9. *amplificator dignitatis*, ein Beförderer.

¶ Amplificè: *Veſtis amplifice decorata*, apud Catull. Carm. 65, ſed ibi Cl. Grævius *amplifica* legit.

AMPVLLA, λήκυθος, vas oleo acetove recipiendo. Ein Oel- oder Eßig-Krug: quanquam potorium quoque fuiſſe Suetonius auctor ſit Domitiano cap. 21. Materia non una fuit: cornu, lignum, corium, argentum, æs, vitrum, terra. Sed videntur vitreæ fictilesque frequentiſſimi uſus fuiſſe. Vide Caſaub. ad Theophraſti Characteres. Formam ita deſcribit Apulejus Floridis, ubi de Hippia Sophiſta narrat: *In magno cœtu prædicabit fabricatum ſemet ſibi ampullam quoque olearium, quam geſtabat, lenticulari forma, tereti ambitu, preſſula rotunditate.* Itaque exactâ rotunditate non fuêre, ſed oblongulâ, inſtar lentis; qualis viſitur, quam Hier. Mercurialis in Gymnaſt. & Laurentius Pignorius eruditiſſ. Commentario de Servis depictam exhibuerunt.

¶ Cæterum quia ampulla, ventricoſum vas atque inflatum quaſi, ac vento plenum idcirco verborum inanes tumores, ſive inflatum illud dicendi genus, *ampullas* vocarunt, quemadmodum τῦ λήκυθου vocabulum eadem ratione uſurparunt Græci. Horat. in Arte v. 96

Telephus & Peleus, cum pauper & exul uterque,
Projicit ampullas & ſesquipedalia verba.

Id eſt, abſtinet a verbis magnificis ſeu grandiloquentia, & orationis genus ad habitum fortunæ accommodat. Vide ibi interpretes. Hinc

¶ Ampullor, ari, idem eſt, ac verborum ampullis uti; ſive loqui magnificè. Idem Flaccus lib. 1. Ep. 3. v. 14

An Tragicâ deſæbit & ampullatur in arte?

¶ Ampullaceus, a, um: ut *Pyra ampullacea*, i. e. ampullarum figura, apud Plinium lib. 15. cap. 15.

¶ Ampullarius, ampullarum artifex, apud Plautum Rud. a. 3. ſc. 5. v. 51.

AMPYCVS, Mopſi auguris pater, Titanoris filius. Ovidio *Ampyx* dicitur l. 12. Met. *Ampyca quid referam?*

¶ Ampycides, i. e. Mopſus Ampyci filius, Idem lib. 8. Metam. v. 316 *Ampycidesque ſagax* & lib. 12. v. 455

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopſum.

AMSANCTVS, lacus eſt, ſulphureas & peſtilentes habens aquas, munitus undique ſilvis & anguſtiis, ut accedi ad eum facile, quemadmodum nec ſine periculo ſaluris, ob fœtorem inde exhalantem triſtiſſimum, non poſſit, unde & loco nomen factum. *Amſanctus* enim, quaſi ex omni parte ſanctus, ut Servius docet. Cicero lib. 1. de Divinat. c. 36 in Hirpinis Amſanctum collocat: alii in Lucania. Incolæ Mephitim eum locum vocant, non procul a Fricento Italiæ. Donatus ad amnem Calorem, qui Samnitas interſecat; ſed æque Hirpinos præfluit. Virgil. 7 Æn. v. 563

Eſt locus Italiæ in medio ſub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amſancti valles, &c.

AMVLETVM, medicamentum eſt, quod de collo ſuſpenditur, aut alia quacunque ratione adhibetur, & vel circum manûs extremum, vel digitos, ad amoliendum faſcinum præcipuè & morbos, alles was man am Halſe / oder an den Händen trägt / für Zauberey / Kranckheiten / und allerley böſe Zufälle / ab amoliendo dictum, unde & *amoletum* nonnulli ſcribunt. Vet. Gl. *Amoletum*, φυλακτήριον. Plinius lib. 25. cap. 9. *Cyclamini radicem amuletum* vocat. Et lib. 37 cap. 3. *Infantibus*, inquit, *ſuccinum alligari amuleti ratione poteſt.* Es iſt gut / daß man den kleinen Kindern Agſtein anhänge. Hujusmodi *amuleta* veterum, ac Hæreticorum imprimis ex antiquis ſigillis ac gemmis exhibuit eruditiſſimus Pignorius in Characteribus Ægyptiis. Vide etiam infra Phylacteria. & Barth. ad ſcript. Venat. p. 135. ſeq.

AMVLIVS frater Numitoris & Procæ filius, qui regnum fratri vi & fraude eripuit. Vide lib. 1. Livii cap. 3. & Ovid. 3. Faſt. v. 67

Romuleoque cadit trajectus Amulius enſe.

AMVRCA, ἀμόργη, vel ἀμοργή, differt a fœce, hæc enim in olei expreſſione ſequitur, illa præcedit (Oelträſen / oder erſte Unflat / wenn man Oel ſchlägt) Ita Servius ad illud 1. Georg. v. 194 *nigrâ perfundere amurcâ.* De fœce nomen accepit. Vet. Gloſſ. *Amurca*, ἀμόργη. ἔστι δὲ πυὸς ἐλαίου. Scabiei medetur juxta Caton. de R. R. c. 96.

¶ Amurcarius, a, um. ut *dolia amurcaria* apud Catonem de Re ruſt. c. 10. in quæ amurca infunditur.

¶ Examurcare, oleum ab amurca purgare. Ad alia transfert Apulejus lib. 4. p. 149 de corio urſæ detracto: *Soli ſecandum tradimus. Ac dum cæleſtis vaporis flammis examurcatur*, &c.

AMVSIVM, Vitruvio, (*circinatum tympanum* Plinio lib. 18 cap. 34) tabula eſt, ex qua ad libellam collocata deprehenduntur plagæ, unde ventorum certi flatus ſpirent: ita dictum fortaſſe quod imperitis & amuſis ingeniis eo conſuleretur in explorandis ventis, ein Compaß / Schiff-Compaß / Hadrian. Rectius ab amuſſi, de quo mox, quoniam ad libellam amuſſimve exigeretur, quod placet Voſſio f. 27. etymol. qui & *amuſſium* ſcribi teſtatur in Florentina Vitruvii editione lib. 1. c. 6, quod etiam expreſſum eſt Jo. Læti emendatiore editione his integris verbis: *Collocetur ad libellam marmoreum amuſſium mediis manibus: aut locus ita expoliatur ad regulam & libellam, ut amuſſium non deſideretur* &c.

AMVSSIS, amuſſim, Feſto *regula, ad quam aliquid exæquatur:* Nonio *regula fabrorum, quam architecti, quum opus probant, rubrica illinunt.* eine Richtſchnur. In quarto caſu fere ſolo invenitur, neque hoc nudo, ſed præpoſitione *Ad* vel *Ex* communito, ut pro adverbio habere poſſis, quemadmodum Feſtus *amuſſim* interpretatur *regulariter.* Varro apud Nonium: *ſi gens eſt adamuſſim.* Plautus Amphitr. a. 2. ſc. 2. v. 213 *Si hæc bene loquitur, examuſſim eſt optima.* Rurſus Nonius: *Examuſſim, examinate ad regulam.* Hinc proverbii vice, *Adamuſſim, Examuſſim factum.* Gellius lib. 1. cap. 4, *ut judicium eſſe factum examuſſim diceres.*

¶ Amuſſium, vide, quod modo diximus, *Amuſſium.*

¶ Amuſitatus, exactiſſimus. Plautus Milite a. 3. ſc. 1. v. 38 *Ineſt in hoc amuſitata ſua ſibi ingenua indoles.*

¶ Examuſſim, adverb. de quo modo dictum eſt.

ĂMŪSVS, ex Græco ἄμουσος: i. e. alienus à Muſis, indoctus, rudis. Vitruvius l. 1. c. 1. *Nec muſicus, ut Ariſtoxenus; ſed non amuſos*, i. e. planè imperitus Muſicæ. Symmachus lib. 1. epiſt. 14, *Amuſus tibi videbar, qui dijudicare non poſſem.*

¶ Ămūſia, ruditas, canendi imperitia. Varro ὄνος λύρας apud Nonium in *Præſepia & Lallare:*

Si quis melodis nenia ὄνος λύρας
Præſepibus ſe retineat forenſibus;
Quibus ſuam delectet ipſe amuſiam.

ĂMŸCLAE, Ἀμύκλαι, duæ ſunt urbes: una Peloponneſi, Tyndari regia, & Caſtoris ac Pollucis patria, quas *Ledæas* Statius cum Silio appellavit: ille Theb. 7, 163

Parrhaſiumque nemus, Ledæaſque ibis Amyclas.

Silius lib. 2. v. 434

Ledæa veniens victor Xantippus Amyclis.

¶ 2. Altera in Italia eſt inter Cajetam & Tarracinam, à Laconibus, Caſtoris & Pollucis comitibus, qui ex Amyclis Laconicis nomen id ei indiderunt, condita. Has Virgilius *tacitas* dixit lib. 10. v. 563

— — — — ditiſſimus agri
Qui fuit Auſonidum, & tacitis regnabit Amyclis,

Silentio enim perierunt, latâ de non nunciando hoſtium adventu lege. Quamquam & aliæ afferuntur cauſſæ, quas apud Servium legere licet ad modò productum Virgilii locum. Vide & Chiliad. proverb. *Amyclas ſilentium perdidit*, de iis qui ſilendo damnum aliquod ſibi accerſunt. Vetus Poëta in Pervigilio Veneris v. 90

Perdidi Muſam tacendo, nec me Phœbus reſpicit:
Sic Amyclas, cum tacerent, perdidit ſilentium.

Unde proverbiales locutiones: *Amyclis taciturnior*, apud Sidonium lib. 8 epiſt. 6; & *Amyclas vivere*, pro Amyclarum more ſilere, Auſonius dixit Profeſſor. carm. 15

Taciturne, Amyclas qui ſilendo vixeris.

¶ Ămyclæus. Ita Apollo dictus, ob fanum ei dicatum Amyclis in Laconia. Strabo lib. 8 p. 250 ὑποπίπτουσι τῷ Ταϋγέτῳ ἡ Σπάρτη ἐν μεσογαίᾳ καὶ Ἀμύκλαι, ἃ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν, h. e. *Subjacet Taygeto monti Sparta in mediterranea, & Amyclæ, ubi delubrum eſt Apollinis.* Hinc *Apollineæ* illæ cognominatæ. Statius Theb. 4. v. 223

Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ.

Idem lib. 7. v. 413 alumnos hujus oppidi, Caſtorem & Pollucem, *Amyclæos fratres* appellat:

Vidit Amyclæos (facinus) concurrere fratres.

Virgilius Georg. 3. v. 345 *Amyclæum canem* laudat, quia Laconia æque, ac Moloſſis, canes præſtantes gignit, uti ex ejusd. libri v. 405, & Horatio Epod. 6 eſt manifeſtum.

ĂMŸCVS, Neptuni filius, rex Bebryciorum, Virg. 5. Æneid. v. 372

— — qui ſe
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat.

ĂMYGDĂLA Plinio & Columellæ; *Amygdalus* Palladio; Græcis ἀμυγδαλῆ, arbor, ein Mandelbaum: *Amygdala* fœm. & Palladio *Amygdalum*, ſive pluraliter *Amygdala*, Græce ἀμυγδάλη, fructus, Mandelkern. Vide Palladium Januario tit. 15; Columellam lib. 5. cap. 9. Plinium paſſim. Ac fructus præter illam appellationem *Nux Græca* & *Thaſia*, Macrobio 2. Saturn. cap. 14; *nucleus amygdala* Plinio lib. 15. c. 13 dicitur. Idem lib. 16. cap. 25 *Flores prima omnium*, inquit, *amygdala*, *menſe*

Januario

Januario, der Mandelbaum ꝛc. *Amygdala amara*, bittere Mandeln. Absumunt & exsiccant amaritudine suâ humiditates, cujus rei exemplum ejusmodi Athenæus retulit lib. 2. c. 12 *Plutarchus apud Drusum Tiberii Cæsaris filium*, inquit, *medicum quendam fuisse scribit, qui, cùm omnes bibendo superaret priusquam biberet quinque aut sex amygdalas amaras visus est comedisse, quibus si quando destitutus fuisset, ne minimum quidem certare potando potuit.* ¶ 2. Dicuntur & glandulæ in faucibus *amygdalæ* a chirurgorum vulgo, die Mandeln / à similitudine nucis amygdalinæ: vide *Tonsilla*.

¶ Amygdălĭnus, adject. ut *Oleum amygdalinum*, Plin. lib. 26 cap. 4. Mandel-Oel. Serenus Samonicus Carm. 26

Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus.

¶ Amygdalaceus, aliud adjectivum. Plin. lib. 26. cap. 11 *amygdalaceum folium.*

¶ Amygdalites, æ, ita Plinius habet lib. 26. cap. 8. *Inter Tithymalorum genera ubi sextum*, inquit, *genus Platiphyllon vocant, alii corymbiten, alii amygdaliten à similitudine.* Dioscor. lib. 4. cap. 159 *Tithymalum masculum* vocari ab aliquibus ἀμυγδαλοειδῆ scripsit; ἀμυγδαλοειδὲς, eine Art des Krauts, Wolffsmilch.

ĂMŸLVM, ἄμυλον, quod sine mola, quæ μύλη Græcis est, fiat, Kraffmehl / Stärcke. Conficiendi ejus rationem Cato docet lib. de re rust. cap. 86.

ĂMŸMŌNĒ, es, Ἀμυμώνη, Danai filia, quæ aquam quærens, in cervum misso telo, Satyrum dormientem vulneravit. Qui excitatus cum in puellam ferretur ardens, à superveniente Neptuno fugatus quidem, puella tamen, ab eo indicato fonte, compressa est, quæ Nauplium deinde, Palamedis patrem, enixa. Pausan. sub finem Corinth. & Strabo lib. 8. item Propert. lib. 2. El. 26

Testis Amymone latices cum ferret in urbe
Compressa, & Lernæ pulsa tridente palus.

ĂMYNTAS, Ἀμύντας, pater Philippi Macedonis. Corn. Nep. 21, 2. 1. Fuit & plurium Macedoniæ regum, & ducum Alexandri M. nomen, quod passim legitur apud Diodorum, Justinum, ac Curtium. ¶ 2. Et Pastor Virgilianus: Eclog. 3. *Dulce* &c.

Lenta salix feto pecori, mihi solus Amyntas.

ĂMYSTIS, ĭdis: potionis genus, quæ sine interspiratione uno haustu sive impetu, ut Plinius loquitur, fiebat; quod ἅμυσαι πίνειν & ἀμυστίζειν Græci dicebant. Barbaris, & Thracibus maxime usitatum hoc bibendi genus Pollux significat, qui Θρακίῳ κτόνῳ dixit lib. 6. cap. 3. Et inde Horatius lib. 1. Od. 36 *Bassum Threicia vincat amystide.* Ubi vel ipsa potandi ratio, vel poculi genus ad eam aptum designatur. Nam ita & accipitur & usurpatur hæc vox testibus Suida & Polluce. Vetus Schol. Horatii: *Amystis poculi genus apud Thracas instar phialæ, quod clausis oculis ebibebatur uno ductu.* Ratio nominis est παρὰ τὸ μὴ μύειν, quod non sugendo seu sorbillando, ut solet, fieret, sed rictu patente & simul eorum ingurgitante. Wenn man den gantzen Becher auff einmahl und wie auff einen Schluck aussauffet. Videndus & Parrhasius de rebus per epistolam quæsitis, Epist. 26. (Tom. 1. Lamp. Crit. Grut. p. 754.) Tangit & Petr. Crinitus in Epistolis Politiani lib. 12. p. 501.

ĂMŸTHĀON, ŏnis, Cretbei filius, Æsonis frater, Melampi genitor: qui Pyli habitavit, ut Apollodorus auctor lib. 1. Bibliothecæ. Stat. lib. 3. Thebaid. v. 452

— juxtaque Amythaone cretus
Jam senior, sed mente virens, Phœboque Melampus.
Associans passus.

¶ Ămythāŏnius, a, um. Virg. Georg. 3. extr.

Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus.

Tibullus Paneg. Messalæ, lib. 4. v. 120

Quem Amythaonius nequeat certare Melampus.

AN adverb. est, aliàs interrogandi, aliàs dubitandi. Interrogandi, ut: Terent. in Eun. a. 4. sc. 5. v. 7 *An abiit jam à milite?* Ist sie denn schon von ihm weggangen? Ovid. Heroid. 17. v. 166 *An nescis longas regibus esse manus?* Weistu nicht / daß grosse Herren weit greiffen? *Intellexin'? an nondum etiam?* Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 30. *An non hoc dixi esse futurum?* ibid. a. 3. sc. 5. v. 15. ¶ Dubitandi, ut: *Huic uni contigit, nescio an nulli, ut* &c. Nepos Timoleontis principio. Weiß nicht / ob iemanden. ¶ Eleganter præcedens habet adverbium sibi cognatum *utrum*. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 41. *Vide utrum vis argentum accipere, an caussam meditari tuam.* Cic. lib. 7. fam. ep. 16 *Id utrum more Romano locutus sit, an quomodo Stoici dicunt, posteà videro*, ob solches / oder ꝛc. Neque tantum ubi dubitatio de duobus est, quod exempla præcedentia declarant, sed etiam ubi de pluribus. Cicer. in Pison. cap. 10, *in quo* (convivio) *nemo potest dicere, utrum ille plus biberit, an vomuerit, an effuderit.* Alicubi loco *utrum* præcedit *ne*. Cic. in Oratore c. 61, *Quæsitum est in totone circuitu orationis, — an in principiis solùm, an in extremis, an in utraque parte numerus tenendus sit? — tum, in omnibus ne numeris æqualiter particulas deceat incidere, an facere alias breviores, alias longiores?* ¶ Reperias hîc & *utrum* vel *ne* omitti, sive de duobus sit sermo, ut: *aurum, dolo an scelere Cæpionis partum, ad emtionem agrorum convertit*, apud script. de vir. illustr. cap. 73.

sive de pluribus, ut: *postulo mihi respondeat, quis sit iste Verrutius: mercator, an orator, an pecuarius? in Sicilia sit, an decesserit?* apud Cicer. 4. Verr. 77. ¶ Valet in ejusmodi locutionibus *nec ne* idem quod *an non*. Cicero de divin. lib. 1. c. 39 *nec ne fiat, id quæritur.* pro, utrum id fiat, an non.

¶ Sive autem dubites, sive interroges, ubi de multis sermo est, cave pro *an* ponas *aut*. Germani quidem & Græci sic loquuntur, Latini non item. Ac vetuit Quintilianus diserte, lib. 1. cap. 9. (al. 5.) *Male interroges*, inquiens, *hic aut ille sit?* Vid. Laurent. Vall. lib. 2. Elegant. cap. 17. Sed quid faciemus isti loco Senecæ Epist. 52. *Quem, inquis, invocabo, hunc, aut illum?* Accusabit hic aliquis forte culpam librarii, *aut* scribentis pro *an*: ut in illo Gellii lib. 16. c. 2. *postulo, uti respondeas desierune facere adulterium, an non?* pro quo in edit. Basil. A. 1565. legimus, *aut non*. Sed rectius dicemus, apud Senecam *aut* esse disjungentem particulam, non interrogantem. Sensus enim est: invocabone aliquem viventium? qualis est hic aut ille. Ad quod respondens Seneca priore loco mortuos commendat magistros: *adjuvare nos possunt*, inquiens, *non tantum qui sunt, sed & qui fuerunt.* Non absimile exemplum Ciceronis est, Vallæ d. l. & Tursellino in particulis p. 39 observatum è 1. de orat. cap. 9. *An verò tibi Romulus ille aut pastores & convenas congregâsse, aut Sabinorum connubia conjunxisse, aut finitimorum vim repressisse eloquentiâ videtur: non consilio & sapientiâ singulari?* ¶ Idem Cicero ibidem cap. 38 *an* usurpavit pro *aut*: *Jactare se in caussis centum virilibus, --- cùm omnino quid suum, quid alienum, quare denique civis, an peregrinus, servus an liber quispiam sit ignoret, insignis est impudentiæ.* ¶ *An* pro *an non*. Rursum Cicer. 9. epist. ad fam. 15 *est id quidem magnum, atque haud scio an maximum:* pro, an non maximum. Corn. Nepos initio Thrasybuli: *Si per se virtus sine fortunâ ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam:* pro, an non ponam.

¶ Anne, idem quod *an*, sive interroget, ut: *Anne est intus Pamphilus?* sive dubitet: ut, *Etiam haud scio, anne uxorem ducat*, Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. sub fin. (ubi Xylander p. 142. ad Satyr. Horat. πάρεργον agnoscit.) Sic locutus & Cicero. *Quærendum, utrum unâ specie & longitudo sit earum, anne plures;* Oratore cap. 61. Idem 12. ad Att. ep. 15. *scire velim, quando dicar spopondisse? & pro patre, anne pro filio?*

ĂNĂBĀTHRVM, ἀνάβαθρον, gradus scansilis, subsellium, eine Stuffen / eine erhabene Banck / eine Oberbanck / apud Juvenalem Satyr. 7. v. 46

Et quæ conducto pendent anabathra tigillo.

Ab ἀναβαίνειν, ascendere.

ANACARDIVM, ἀνακάρδιον. *Anacardia sunt fructus cujusdam arboris, orbiculatum corculis non dissimiles, unde & nomen, calore etiamnum cordis modo rutescente, cùm scilicet ab arbore decerpuntur. Inest iis liquor mellis crassitie sub cortice residens, sanguinis modo rubicundus, sub quo est & nucleus parvæ amygdalæ effigie. Nascuntur in Siciliæ montibus, qui continuè igneas eructant flammas.* Matthiol. in Dioscoridis lib. 1, c. 141.

ANACEPHALÆOSIS, ἀνακεφαλαίωσις, brevis repetitio eorum, quæ sparsim & fusius dicta sunt, eine Wiederholung und gefassete Summ des gantzen Handels. Quintilianus lib. 6. cap. 1 vocat *partem perorationis*, cujus præcipuum munus in Anacephalæosi consistit. Ibidem ineunte capite dixit: *Rerum repetitio & congregatio quæ Græcè dicitur ἀνακεφαλαίωσις, à quibusdam Latinorum enumeratio; & memoriam judicis reficit, & totam simul caussam ponit ante oculos.* ¶ Vulgus imperitum *recapitulationem* vocat.

ĂNĂCHARSIS, ĭdis, Ἀνάχαρσις, philosophus Scytha fuit Solonis temporibus, *sapientiæ admirandæ*, quemadmodum scripsit Cicer. in 5. Tuscul. c. 32, *sobrius, continens, abstinens, & temperans.* Dixit *leges telis aranearum esse similes, & vitem tres ferre botros*, quæ alibi retulimus. Item, *Corpus instrumentum esse animæ, Dei verò animam:* ψυχῆς ὄργανον τὸ σῶμα, θεοῦ δὲ τὴν ψυχήν, Plutarch. in convivio sept. sapient. Item, *ἐμοὶ περίβλημα χλαῖνα, δεῖπνον γάλα καὶ τυρός*, hoc est, *Mihi indumentum est lana: cœna lac & caseus;* Clemens Alex. Strom. 1. p. 308.

ĂNĂCHŌRĪTA, ἀναχωρίτης, qui in solitudinem secedit, der sich von Leuten absondert / ein Einsiedler / Waldbruder / Eremita; ab ἀναχωρέω, secedo. Etiam Anachorēta a multis scribitur, quasi sit ab ἀναχωρητής. Hieronymus epist. 22 ad Eustoch. de cust. virgin. cap. 15 *Alterum* [genus monachorum Ægyptiorum] *Anachoritæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur.* Fuerunt autem & *Eremitæ*, & *Anachoretæ* solitudinum incolæ; sed illi tabernacula certa habebant, & casas, quibus Anachoretæ carebant planè, ut ex Sulpitio Severo Dial. 1. de virtutibus Monach. Oriental. cap. 9. [Vorst. 15] constare potest. Pro isto igitur discrimine paullo inferius cap. 17 scribit: *Animadverti decet, iniqua illum cum eremitis, vel etiam anachoretis conditione conferri.* Et rursus c. seq. *Laudabo anachoretas, mirabor eremitas, Martinum semper excipiam.*

ĂNĂCLINTĒRIVM, ἀνακλιντήριον. Legitur apud Spartianum hæc vox Latina facta in Ælio Vero cap. 5. *Lectum*, inquit, *eminentibus*

nentibus quatuor anaclinteriis fecerat. Ad quem locum hæc Casaubonus: *Lectorum quatuor sunt κεφάλαια: ad caput unum, alterum ad pedes: ad spondas interiorem & exteriorem. Illud cui incumbit caput Græci* ἀνακλιντήριον vel ἀνάκλιντρον *nominant. Romani fulcrum vel interdum pluteum, &c.* Vide ipsum, aut si mavis, Salmasium ad eum locum Spartiani, qui aliquanto accuratius pleniusque de ratione lectorum apud veteres ibi agit.

ĂNĂCŎLŪTHON, ἀνακόλουθον, inconsequens, Figura est, cùm non redditur, quod superioribus respondeat. Ut si in oratione ponatur μὲν, & non sequatur δὲ, aut contrà. Ita si ponatur *tot*, *quot* non præcedente; aut *tantum* sine *quantum*, aut *tamen* sine *quanquam*, &c. Virgil. 2. Æn. v. 331

Millia quot magnis nunquam venere Mycenis.

Et lib. 3. v. 541.

Sed tamen idem olim curru succedere sueti,

In his enim *Tot*, & *Quanquam* non præmittuntur. Servius.

ĂNACRĔON, ontis, Ἀνακρέων, Teius poëta fuit, ut cum Horatius appellat in Epod. 14, ex Teo Ionum urbe. Horat. 4. carm. od. 9 *Nec si quid olim lusit Anacreon,*

Delevit ætas.

Tota ejus poësis amatoria fuit, & suavis: quod testantur odæ illius paucæ, ab Henrico Stephano cum observationibus vulgatæ. B

¶ Anacreonticus, ut, *Anacreonticum carmen.* Cujus quidem varia memorantur a veteribus Grammaticis, de metro qui scripserunt genera. Vulgatissimum, cuique adeò soli per excellentiam hoc nomen hæsit, illud est, quod primo loco jambum, spondeum vel anapæstum recipit, secundo & tertio jambum, cum syllabâ remanente, ut:

Nisi Deus benigne
Fortunet alta nostra,
Labor omnis est inanis.

¶ Anacreontius, vel Anacreontĕus, ut, *Anacreontium colon* apud Quintil. lib. 9. cap. 4. Diomedes quoque & Servius, cùm carmina Anacreontis recensent, *Anacreontius* sive *Anacreontĕum* dicunt sine C. Vide illum lib. 3; hunc in Centimetro. Gellius lib. 19. cap. 9, Ἀνακρεόντεια ἰλαρῶδη.

ĂNĂDĒMA, ἀνάδημα, ornamentum capitis. Hesychio στέμμα, ᾧ τὰς ἱερονίκας ἀναδεσμῶσιν, *corona, qua sacrorum certaminum victores redimiebant.* Lucretius lib. 4. v. 1122

Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ.

Corruptum ergo oportet esse Philoxeni Glossarium, quo legitur: Ἀναδήματα, *redimicula*, quod ἀναδήματα cum Hesychio & Lucretio scribendum erat. Suidas p. 228 Ἀναδέρμη ὁμοίως τῷ διαδήματι, ἢ μίτρα κεφαλῆς. Paullus Lege 26 Dig. de auro, argento, mundo &c. *mitra & anademata, quamvis corpus tegant, tamen ornamentorum, non vestis esse.* Agitur autem ibi de ornamentis muliebribus.

ĂNĂDĪPLŌSIS, ἀναδίπλωσις, repetitio est, cùm ultima prioris versus dictio in principio sequentis iteratur, ut Virg. in Bucol. ecl. 6. *Addit se sociam, timidisque supervenit Ægle,*

Ægle Naiadum pulcherrima, &c.

Et 10. Æn. v. 180, *sequitur pulcherrimus Astur,*

Astur equo fidens, &c.

Ovid. 2. Metam. v. 216 *silva cum montibus ardent:*

Ardet Athos, Taurusque Cilix, & Tmolus, & Œte.

ĂNĂGALLIS, idis, ἀναγαλλὶς, herba est passim nota, Plinius *Corchorum* dixit, Gauchheil/ Hünerdarm/ Grundheil: quòd de limine vestibuli suspensa veneficia pellere credita sit. De hac Dioscorid. sic: *Duo sunt Anagallidis genera, quæ tantùm flore distant. Nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur: mas, quæ Phœniceo. Frutices sunt parvi in terra jacentes, &c.*

¶ Anagallis, Grammatica Corcyræa apud Suidam, quæ *Agallis* est Athenæo, cognominis fuit herbæ huic.

ĂNĂGLŸPHA, orum, ἀνάγλυφα, vasa aspera, cælaturis eminentibus, Becher und andere Gefässe mit ausgegraben- und erhabener Arbeit/ apud Plinium 33. cap. 11. *Nunc anaglypha in asperitatemque excisa circa linearum picturas quærimus.* Hujus generis sunt illa fagina pocula, de quibus Virgilius Ecl. 3 exponit.

¶ Dicuntur & *Anaglypta*, (à γλύφειν utraque voce facta) quemadmodum in citato Plinii loco *Anaglypta* Harduinus legit. Et Martialis lib. 4. epigr. 39

Nec mensis anaglypta de paternis.

¶ Anaglypticus, a, um: id est, cælatus. Sidonius Epist. 9. lib. 13

Geruli caput plicantes
Anaglyptico metallo
Epulas superbiores
Humeris ferunt onustis.

Per *anaglypticum metallum* patinas anaglyptico opere, h. e. signis cælatas intelligit.

¶ Anaglyptes, ἀναγλυπτὴς, cælator: quem

¶ *Anaglypharium* vetus Schol. Juvenalis appellat ad Satyr. 9. v. 145. Adde Cas. du Fresne Glossar.

¶ Anaglyptice, ἀναγλυπτικὴ, ipsa scalpendi sive cælandi ars.

ANĀGNOSTES, ἀναγνώστης, einer der zu Tische oder unter der Mahlzeit liese. Corn. Nep. 25, 13. 3. *In familia erant pueri*

literatissimi, anagnostæ optimi. Obtinuit apud veteres, qui in re aliqua essent, & paullo elegantiorem vivendi rationem instituissent, ut inter alia ministeria haberent pueros, qui cœnantibus legerent eruditorum hominum, quos vellent, libros: hos itaque *anagnostas* vocabant Græco vocabulo; *Lectores* ex re ipsa appellavit Suetonius Augusto cap. 78. (ex quo loco cognoscas non tantum in cœna, sed noctu etiam, cum expergefactis somnus recuperari statim non posset, fuisse adhibitos) itemque Plinius lib. 8. Epist. 1. & lib. 3. Epist. 5. Sed Græca voce utitur Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 12. & lib. 5. Fam. Ep. 9. Iterum Nepos in Attico cap. 14, 1. *Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam anagnosten. Neque unquam sine lectione cœnatum est, ut non minus animo, quàm ventre delectarentur convivæ.* Ubi habes quæ ratio pulcherrimi hujus instituti fuerit. Quod & Carolum Magnum tenuisse Eginhardus in vita ejus auctor est. *Inter cœnandum*, inquit, *aut aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Legebantur ei historiæ & antiquorum Regum gesta.* Quæ ultima verba demonstrare videntur, cujus generis fuerint hæ lectiones. Sane Historiarum lectio idonea cumprimis: neque enim utilis tantum, sed & jucunda earum auscultatio & facilis: quod præcipue illi tempori convenit, quo maximè quæritur remissio animis & honestæ studentur voluptati. Et forte hæc ratio ex illa Græcorum consuetudine manavit, qua magnorum virorum laudes ad mensam cani solitæ sunt. Clericos & Religiosos jam olim hoc usos more, B. Augustinus & Basilius docent: & laudat id in Illustrio quoque Sidonius, qui sacerdotalem vitam agebat, cum sacerdos tamen haud esset, lib. 4. Epist. 9. Severus Imperator ipse legebat in mensa, & poëtas quidem, ut Lampridius ejus vita auctor est. Apud Martialem Ligurinus quidam sua ipsius poemata in cœna legit multum aversante conviva lib. 3. Epigr. 50. Anagnostas in theatris apud Græcos legisse poëtas ex Gellii lib. 18. c. 5 cognoscere est. vid. Pignor. de Servis. Adde Meurs. auct. philolog. c. 4.

¶ Anagnosticum, secundum vim vocis, id quod legitur, ἀναγνωστικὸν, medii ævi scriptoribus est epistola aut scriptum. Ennodius lib. 1. epist. 4 ineunte: *Anagnostici fidem secutus* &c. ubi Sirmondus interpretatur *epistolæ tuæ.* Idem lib. 8 ep. 5, *de anagnostici prolixitate fastidium.* Adde Car. du Fresne Glossar.

ĂNĂGŌGE, es, ἀναγωγὴ, interpretatio erat scripturarum allegorica, quâ res ad cœlestia transferebatur.

¶ Inde *Anagogicus* sensus sacrarum literarum: ut si dicas, Hierusalem anagogicè significare viram æternam seu cœlestem. Vide in præceptis Rhetorices Philippi locum de quatuor sensibus sacrarum literarum. C

ANAGYRIS, is, ἀνάγυρις, frutex duorum generum. *Major* est foliis vitici proximis: flore brassicæ racemoso; fructu hortensi smilaci simili, amplioribus tamen & brevioribus paulo siliquis incluso: colore purpurascente, usque adeò duro, ut aquâ macerato, sua in pertinaci duritie consistat. *Minor* Majo & Junio mensibus gratò in montibus spectaculo floret: Micat enim aureo flore, alteri omnino simili, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt genistæ æmula, in quibus semen continetur ejusdem genistæ magnitudine, sed oblongum, phaseoli modo, colore subnigro, vomitiones vehementer ciens, Matthiol. in Dioscorid. lib. 3. cap. 149. *Anagyrim commovet*, ἀνάγυριν κινεῖς, locutio proverbialis est, de iis, qui sibi ipsis malorum sunt auctores. Similis illi, κινεῖν τὴν καμαρίνην, *movere camarinam.*

ĂNĂLECTA, orum, ἀνάλεκτα, reliquiæ sub mensa, à colligendo dictæ, was von der Speise unter den Tisch fället/ und auffgelesen wird/ Brocken. Martial. lib. 14. epigr. 82

In precio scopas testatur palma fuisse:
Sed precium scopis nunc analecta dabunt.

Posteriorem versum Vossius in Etymol. p. 27 cum Scriverio ita legit: *Otia sed scopis nunc analecta dabit;*

Ut ita masculinum sit *análecta*, pro *analectes*, quod mox explicabitur. Nihilominus ex ejusdem poëtæ lib. 7 epigr. 19 videtur prior notio stabiliri posse, D

Colligere longa turpe nec pudet dextra
Analecta, quicquid & canes reliquerunt.

Quamvis & hoc loco cum Scriverio Vossius τὴν ἀνάλεκτα malit, quam τὰ ἀνάλεκτα, agnoscere. ¶ Translate hinc inde excerpta, & in unum consarcinata librum *Analecta* dicunt, quæ *Collectanea* sunt aliis Latino vocabulo.

¶ Ănălectes, æ, ἀναλέκτης, qui reliquias colligit. Ex quo vocabulo elegantem irrisionem ac jocum Satellius Quadratus in Calvisium divitem captavit, quem Seneca Ep. 27 refert. Calvisius enim Sabinus opinionem eruditionis affectabat, nullius tamen ingenii, nullius memoriæ homo. Itaque subsidio sibi parârat servos, qui, cùm Homerum, Hesiodum, Lyricos edidissent, quærenti versûs ex tempore subministrarent. Sed hos ipsos versûs malè cum redderet, inque medio versu sæpe excideret, illudens illi Satellius Quadratus, suasit, *ut Grammaticos haberet analectas*, h. e. ut Grammaticos haberet ab hoc officio, qui verba ipsi excidentia, quasi ab orbe delapsa frusta colligerent atque reponerent. Ita Lipsius ad eum locum, qui *Sublegidos* latinè reddit, ita Turnebus lib. 24. Adversar. cap. 33 interpretantur. VVowerius

rius tamen cap. 13. Polymath. propè fin. Analectas eosdem & *Eclogarios* facit, de quibus suo loco.

¶ Analectides, ἀναλέκτιδες, dicuntur, quibus è xylino lino aut alia quavis materia puellæ tanquam pulvillis, constipant scapulas prominentes, ut videri habiliores possint. Ovid. libr. 3. de art. v. 275

Conveniunt tenues scapulis analectides altis.

Vid. Cœl. Rhodig. A. L. lib. 13 cap. 31. Heinsius autem *Analectrides* legit, quem consulas velim de variis hujus loci lectionibus erudite disserentem.

ANALEMMA, ătos: ἀνάλημμα, Vox Vitruvio usurpata & explicata lib. 9 cap. 4 his verbis: *Analemma est ratio conquisita Solis cursu, & umbræ crescentis à Brumæ observatione inventa, e qua per rationes architectonicas circinique descriptiones est inventus effectus in mundo.* Bernardinus Baldus Urbinàs brevius pressiusque sic definiri posse existimat: *Esse instrumentum ad Solis umbram in plano horologii venandas terminandasque, solarium describendorum gratia.* Vide ejus Comment. de Vitruvianorum verborum significatione: cujus emendationem expressimus in modo adducto Vitruvii loco, quippe quæ extra omnem dubitationem nobis posita est.

ANALOGIA, ἀναλογία, quid sit Quintilianus explicat lib. 1. cap. 6. *Consuetudo*, inquit, *certissima loquendi magistra; utendumque plane sermone ut nummo, cui publica forma est. Omnia tamen hæc exigunt acre judicium, in analogia præcipuè, quam proximi ex Græco transferentes in Latinum, proportionem vocaverunt. Ejus hæc vis est, ut id, quod dubium est, ad aliquid simile, de quo non quæritur, referat, ut incerta certis probet.* Quamobrem & *comparationem* dici posse analogiam Cicero statuit de Univers. cap. 4 extremo: itemque *similitudinem* 1. Tusc. c. 31. appellavit. Eine Gleichheit / Gleichförmigkeit / Ehnligkeit: Sicut Germanicum ehnlich / simile vel correspondens omnino Græcorum ἀνάλογον esse videtur. Et aliquanto post Fabius inquit: *Non cum primum fingerentur homines, analogia demissa cælo formam loquendi dedit, sed inventa est postquam loquebantur, & notatum in sermone, quid quomodo caderet: itaque non ratione nititur, sed exemplo, nec lex est loquendi, sed observatio, ut ipsam analogiam nulla res alia fecerit, quam consuetudo.* De Analogia vide & Senec. Epist. 120. ¶ 2. Erasmus congruentiam rei ad aliquid relatæ analogiam dixit: veluti cum dicimus: *Cicada magnas habet alas pro proportione corporis:* nam parvæ sunt, si ad alas conferantur papilionum. ¶ Analogiam autem Vitruvius etiam *proportionem* vertit, lib. 3. c. 1. Ciceronem procul dubio secutus, cujus verba lib. de Universo cap. 4 hæc sunt: *Quæ Græcè Analogia, Latinè comparatio proportioque dici potest.* Atqui *analogia* proportio revera non est, sed proportionum (quas Græci λόγους appellant) similitudo seu comparatio, quod ex Euclide Bernardinus Baldus observat. Manilius ἀναλογίας *Responsum* dixit lib. 3. v. 71. Itaque ¶ 3. Est & Mathematicorum analogia, cum numeri duo aut plures, item magnitudines inter se comparantur, ad similitudinem secundæ comparationis, juxta æqualitatem, vel inæqualitatem: si dicas: *Sicut se habent quatuor ad duo, sic octo ad quatuor. Et quantò longior est pes Herculanus alterius alicujus pede, tantò item stadium, Herculano pede sexcenties commensum, longius est eo stadio, quod alterius pede transmissum est.*

ANALPHABETVS, ἀναλφάβητος, qui ne elementarias quidem novit literas, Græcis est.

ANANCHITIS, idis, gemma Plinio est lib. 37. cap. 11.

ANANTAPODOTON, ἀναντιπόδοτον, schema est Græcorum, ac maxime Atticorum proprium, cum membro aliquo aut verbo, quod subaudiri oportet, oratio destituitur. Hom. Iliad. A. v. 135

ἀλλ' εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι Ἀχαιοὶ
ἄρσαντες κατὰ θυμὸν ἔπος ἀνταξιον ἠμῖν.
εἰ δὲ κε μὴ δώωσι, &c. hoc est,
Sed siquidem dabunt præmium magnanimi Achivi,
Componentes secundum animum, ut æquale sit.

Deest hic κυδόιμε vel ἡσυχάσω, quiescam, desinam, so will ich zu frieden seyn. Sequitur enim,

Si autem non dabunt, &c. Tale & Ciceronis illud ad Atticum est lib. 7. epist. 16, *Responsa Pompeji grata populo, & probata concioni esse dicuntur; ita putavimus: quæ quidem si ille repudiarit, tacebit, si acceperit. Utrum igitur, inquies, mavis,* &c. Si igitur (inquit Cicero) Cæsar conditiones latas non acceperit, nihil respondebit, sed rem armis geret; sin acceperit, legatos iterum mittet. Quam clausulam, aut aliam non absimilem Cicero figuratè reticuit. Budæus.

ANAPAESTVS, ἀνάπαιστος, pes comicus ex duabus brevibus & tertiâ longâ: ut, ⏑ ⏑ – *Sapiens, miseri.* Cicero etiam *Heroum* hunc pedem dixit lib. 3. de Orat. cap. 47. Vocant & *Antidactylum*, ἀνταπάκτυλον, eâdem ratione, quâ anapæstum, quòd Dactylum contrarius reverberet.

¶ Anapæstus, & Anapæsticum, quasi substantive, genus carminis est: ut *Anapæstus Aristophaneus* apud Cicer. in Orat. cap. 56, qui versus est octo regionum: ut,

Axena ponti per freta Colchos denique delatus adhæsi:

Qui & Anapæstus octonarius dicitur: ut,

Ore beato lumine volitans, qui per cælum candidus equitas;

Auctor fragmenti, quod cum Censorino editum, c. ult. Cicer. in 3. Tusc. c. 24 *Nec siletur illud potentissimi regis Anapæsticum, qui laudat finem, & fortunatum esse dicit, quod inglorium sit, atque ignobilis ad supremum diem perventurus.*

¶ Anapæsticus, adjectivum ex jam dicto Anapæstico, sub quo *Carmen* intelligebatur, innotuit. Ut adjectivo usus est Cicero in Oratore cap. 56, *Elegit ex multis Isocratis libris triginta fortasse versus Hieronymus, peripateticus in primis nobilis, plerosque senarios, sed etiam anapæsticos, quo quid potest esse turpius?* puta, in prosa oratione.

ANAPHORA, æ, quæ & epanaphora, ἀναφορὰ καὶ ἐπαναφορὰ, *relatio* est, *repetitio* Ciceroni; cum per principia nimirum plurium commatum idem verbum repetitur: ut Eclog. 10. v. 42 Virgilius:

Hic gelidi fontes, hic mollia prata Lycori,
Hic nemus, hic ipso tecum consumere ævo?

& 4. Æneid. v. 369

Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
Num lacrymas victus dedit? aut miseratus amantem est?

Cicer. in 4. Verrina cap. 10, *Verres calumniatores apponebat, Verres adesse jubebat, Verres cognoscebat, Verres judicabat.*

¶ Anaphoricus prologus, ἀναφορικὸς. Vide Prologus.

ANAPIS, Ἄναπις, Catanæus; Amphinomi frater. Claudianus idyll. 7 de fratribus piis, v. 41

Cur non Amphinomo, cur non tibi fortis Anapi
Æternum Siculus templa dicavit honos?

Vide supra in *Amphinomus.* Apud Solinum *Anapius*, Valerio Maximo *Anapus* vocatur. Sed utrumque corruptum illustris Salmasius, & *Anapis* ex Græco restituendum censet. De quo ampliandum mihi videtur.

ANAS, ătis, fœm. avis amphibia nota, à natando appellata, ut νῆσσα vel νῆττα Græcis à νήχεσθαι, quod est natare, eine Ente. Petronius p. 107. *Et pitlis anas enubata pennis.* Cicero 2. Nat. Deor. c. 58 *anatum ova*, Enten-Eyer. Martialis lib. 13 epigr. 52

Tota quidem ponatur anas, sed pectore tantùm
Et cervice sapit, cætera redde coco.

Anas mas, Ein Entrich oder Antrach. Cicures sunt anates vel domesticæ, & feræ seu silvestres, νῆσσαι ἄγριαι: zam und wilde Enten / diversorum & multorum generum, quæ ex Gesneri libro de avibus cognosces.

¶ Anaticula, anas parva, aut avis aquatica quæcunque anate minor, apud Plaut. & Cic. 5. Fin. c. 15.

¶ Anătīnus, adject. apud Plaut. in Rud. act. 2. sc. 4. v. 49, 50. *Utinam fortunâ nunc ego anatinâ uterer, ut postquam exivissem ex aqua, arerem tamen.*

¶ Anătārius substantive præfectus anatum, seu custos. Vet. Gloss. *Anatarius*, νηοφύλαξ. Deinde adjective, ut, *Aquila anataria*, Plin. lib. 10. cap. 3. quæ & *Clanga* seu *Planga*, & *Morphnus*, anates circa lacus persequens, ein Entenstösser. Gesner.

ANASARCA, ἀνάσαρκα, hydrops toto corpore diffusus, die Wassersucht / so den ganzen Leib eingenommen hat.

ANASTŌMŌSIS, fœm. ἀναστόμωσις, sanguinis rejectio, ore alicujus venarum patefacto; Cels. lib. 4. c. 4 meminit, & Cœl. Rhodig. lib. 3 cap. 14.

ANASTRŌPHE, ἀναστροφὴ, vitium inversionis, ut Quintil. vocat lib. 1. cap. 5, cum præpositio postponitur: ut, *Saxa per, & scopulos*, Virg. 3. Georg. v. 276.

furit immissis Vulcanus habenis
Transtra per & remos, Idem 5. Æn. 662.

ANĂTHĒMA, ἀνάθημα: Diis dicatum donum. Quanquam hæc vox non de omni consecratâ re Græcis usurpatur; sed illis tantum, quæ suspendi aut collocari in excelso & in conspectu statui poterant, ut templo ornamento essent. Ut sunt, phialæ, tripodes, aceræ, corollæ & his similia. Quâ de caussa & Hesychius ἀνάθημα, κόσμημα, interpretatur. Zierrath und Kirchen-Schmuck / aus Andacht verehrt und gestifft. Julius Pollux enim lib. 1. cap. 1. n. 25 ita explicat ἀναθήματα, ut sint στέφανοι, φιάλαι, ἐπινίκια, θυμιατήρια, χρυσίδες, ἀργυρίδες, ὀπισχόας, ἀμφορίσκοι, *corona, phialæ, pocula, thuribula, aureæ argenteæque*, (subaudi vasorum aliquod genus) *cyathi, amphoræ.* Exemplum habes Græcæ hujus vocis Lucæ 21. versu 5.

¶ Ănăthĕma, ătis, ἀνάθεμα, penult. correpta, ein verfluchter oder verbanneter Mensch / ein Fluch. Rom. 9, 3. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, *optarim enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis,* Ich habe gewünschet verbannet zu seyn von Christo für meine Brüder. Ad quem locum evincere conatur Beza, inter ἀνάθημα & ἀνάθεμα nihil esse discriminis; sed contra disputat Salmasius exercitat. Plinian. p. 767, qui utriusque vocis notionem & vim eruditissimè, ut solet, explicavit. ¶ Deinde *Anathema* ipsa exsecratio est seu maledictio, non tantum homo maledictus: ut in formula, *anathematis sententia ferire*, apud Augustinum epist. 75 post principium.

¶ Anathematizare inde formant Ecclesiastici scriptores. Hieronymus epistola 75 adverſ. Vigilantium: *Si hæc quotidie non anathematizarem*, id est detestarer. Augustinus dicta epist. 75 *Tota domus anathematizata est.* Salmasius in Tertull. de Pallio p. 225 testatur, in priscis libris etiam *Anathemare* & *anathematus* reperiri, pro *anathematizare* &c. quod ex Glossis & exemplis Carolus du Fresne confirmat.

ANATOCISMVS, ἀνατοκισμὸς, est usuræ anniversaria renovatio, Jährlicher Aufſatz oder Steigerung des Wuchers / Jüdenzinß. Extat in Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. ult. *Clamare omnes qui adsunt, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset.*

ANATŎME, ἀνατομή: est maxime corporum membrorumque humanorum, quam Medici faciunt. *Incisionem* cum Celso interpretari liceat, qui sæpè verbo *incidere* in istâ re usus: vel *Prosectionem* ex Tertulliano: cui *Prosector* est, qui anatomen facit, h. e. Ἀνατομικὸς, in lib. de anima c. 25, ubi & *exsecare* verbo usus. Res ipsa inventa ab Herophilo & Erasistrato est: estque in vivis quidem initio, sed nocentibus, & ultima meritis agitata, ut Celsus auctor est Præf. lib. de Medicina: approbataque ab aliis, ab aliis rejecta atque damnata. Utriusque partis rationes & argumenta ibidem legas. Celsi verò judicium eâ de re sub finem ipsum hujusmodi extat: *Incidere vivorum corpora & crudele & superbacuum: mortuorum corpora discentibus necessarium;* Vide & Plinii Valeriani locum de Inventione Anatomes apud Barth. lib. 3. Adverſ. c. 4.

¶ Anatomicus, adjectivum est, sed sæpe subauditur Medicus, ut substantivi naturam induat. Macrobius lib. 7 Saturn. c. 13 *Libros anatomicorum consultis verum reperi*, &c. Et Ammianus lib. 28 cap. 26 *discissarum pecudum exta rimari cum anatomicis.*

ANAXĂGORAS, Ἀναξαγόρας, Philosophus fuit Clazomenius, Philosophiæ physicæ cultor adeo assiduus, ut rei tum privatæ tum publicæ curam prorsus omnem abjiceret, ac interroganti cuidam, nullane sibi patriæ saltem cura esset? responderit, *Mihi verò patriæ cura & quidem summa est*, digitum in cœlum intendens, *ἐμοὶ γὰρ καὶ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος, δείκνυσι τὸν οὐρανόν*: ut Laertius refert. Idemque rogatus, cujus causa natus esset, *inspiciendi*, inquit, *cæli, & Solis, & Lunæ: οἷς ἡσυχίαν ἄγειν καὶ σελήνης, καὶ ἡρινῦ.* Idem primus, *Homeri poema de virtute & justitia compositum esse* dixit: *πεποιῆσθαι ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης*, Laërt. Lucret. lib. 1. v. 830

Nunc & Anaxagoræ scrutemur homœomeria,

hoc est, similares particulas, eandem cum toto rationem obtinentes, quas principia esse rerum Anaxagoras docuit. Cùm è diutinâ peregrinatione patriam repetisset, possessionesque desertas vidisset, *Non essem*, inquit, *ego salvus, nisi istæ perissent:* Val. Max. l. 8. c. 7. Lampsaci diem suum obiit; ubi rogantibus eum principibus, nunquid fieri mandaret, *jussisse* ferunt, *ut pueri quotannis eo, quo defecisset, mense ludere permitterentur;* quæ consuetudo Lampsaci servata diu est; Laërtius. Hic Anaxagoras ille est, qui nivem nigram probare voluit hoc argumento: *Nix aqua est: aqua autem nigra est: ergò & nix nigra:* Sextus Empiricus lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. cap. 13. & Lactantius lib. 3. Instit. Divin. cap. 23. & lib. 5. c. 3. In hoc etiam laudatur ab Lactantio lib. 1. cap. 5, quod *Deum esse dixit infinitam mentem, quæ per se ipsum moveatur.*

ANAXANDRĪDES, æ, Ἀναξανδρίδης, poeta Græcus, ex quo quædam Stobæus retulit.

ANAXARCHVS, Ἀνάξαρχος, Philosophus Abderita fuit, Democriti sectator. Cicer. 2. Tuscul. cap. 22, *de Anaxarcho Democritio cogitetur, qui cùm in manus Cypri Nicocreontis regis incidisset, nullum genus supplicii deprecatus est, neque recusavit.* Ab eo enim conjectus in pilum ptisanarium, sive mortarium saxeum, quod ὄλμον Hesiodus vocat, ibique ferreis malleis concisus, adeò toleranter pertulit asperrimos illos cruciatus, ut verbum illud memorabile conduplicaverit: *τύπτων τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δὶ ὐ τύπτεις. Tunde, tunde Anaxarchi follem, Anaxarchum enim non tundis.* Diog. Laërt. in ejus vita. Postremo amputationem linguæ minitante tyranno, *protinus dentibus abscissam, & commanducatam linguam in os ejus, ira patens exspuit.* Valer. Max. libr. 3. cap. 3. n. 4. extern. Ovidius in Ibin v. 571

Aut ut Anaxarchus pila minuatus in alta.

ANAXĪMANDER, Ἀναξίμανδρος, Philosophus Milesius, Thaletis sodalis, Sphæræ inventor. Laërt.

ANAXĪMĒNES, Ἀναξιμένης, Philosophus fuit, Anaximandri discipulus & successor. Primum rerum omnium principium posuit aërem. Itaque ad eum pertinet illud Claudiani de Cons. Mall. Theod. v. 70.

— aliis princeps rerum disponitur aër.

Ubi Barthium vide p. 93. Augustinus 10. Confess. 6, *Interrogabi auras flabiles, & inquit universus aer cum incolis suis: Fallitur Anaximenes, non sum Deus tuus.* Lactantius lib. 1. cap. 5, *Anaximenes æthera dicit esse summum Deum.* Patria Milesium fuisse, testis est Laërtius. Qui & ¶ 2. alios ejusdem nominis duos memorat, sed Lampsacenos, oratorem unum, historicum alterum, prioris e sorore nepotem: quanquam dubium est, annon prior simul historicus fuerit; qui quidem, ut è Suidâ intelliges, discipulus fuit Diogenis Cynici, præceptor Alexandri Magni. Videndus Vossius 1. de Histor. græc. 10. pag. 75.

ANCAEVS, Ἄγκαιος, Samiorum rex, fuit agriculturæ studiosissimus, de quo hujusmodi narratur fabula. Cum vitem sereret, graviterque ministris instaret, urgereque; quidam, operis tædio commotus in herum, negavit futurum, ut ex ea vite herus unquam vinum gustaret. Post ubi vitis provenisset feliciter; atque uvæ maturuissent, herus exultans ac gestiens, servum eundem accersit, atque, ut sibi vinum infundat, jubet. Deinde jam calicem admoturus ori, servo, quæ dixisset, redegit in memoriam, quasi vanam exprobrans divinationem. At ille sententiam hanc hero respondit:

Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

Servili sententiæ favit eventus. Nam inter loquendum, priusquam vinum hauriret, alter quidam minister ingressus nunciat, vinetum ab apro quodam immani vastari. Quibus auditis, Anæus depositio poculo protinus in aprum fertur, à quo inter venandum percussus interiit. Vide Chiliad. & Scholiasten Lycophronis ad v. 489, qui eadem narrat, divinatorem autem non servum, sed μάντιν, *vatem*, appellat. Adagium quoque Græce produxit Gellius lib. 13. cap. 17.

ANCĂRIVS sive Ancharius, asinum videtur significare Lucilio apud Nonium in *Quiritare*. Verba sunt:

Hæc, inquam, rudet e rostro, atque ejulitabit,
Concursans velut ancarius clareque quiritans.

Adde Vossium in Pomp. Melam p. 48. qui hanc vocem etiam Martiali vult restitui, de quo post paullo in *Anchialus* dicemus.

ANCEPS, Ipitis: Festus: *ANCEPS*, inquit, *significare videtur id, quod ex utraque parte caput habeat*, ut securis, bipennis. *Sed magis a* capiendo, *quod ex utraque parte æque capiatur, appellatum est.* Pro ultimâ ratione, quam magis probare Festus videtur, Vetus Glossator est, apud quem ipsum verbum, unde derivatur nomen, invenitur. Ita enim ibi leges: *Ancipit*, ἀμφιβάτων. Item *Ancipiti* Ἀμφιβλήστρῳ. *Ancipiti* scilicet pro *Ancepti*, ab *ancipior*. Sed pro priore declinatio pugnat. Quæ rationem primitivi manifeste refert. Nam sicut à *caput, capitis*; ita ab *anceps, ancipitis* dicitur: quam formam & alia servant, quæ eâdem origine velut dimanant. Sic à *biceps, bicipitis*; à *triceps, tricipitis*; à *præceps, præcipitis* est. Et Prisciani observatio est lib. 7, *Omnia, quæ à CAPITE composita in PS definunt, similiter habent duabus syllabis superantem genitivum:* in quibus & τὸ *anceps* connumerat, quod & lib. 6. sub fin. facit. Contra verò quæ à CAPIO veniunt, unica tantum syllaba in obliquis crescunt: ut *manceps mancipis: princeps principis: anceps ancipis: municeps, municipis.* Nec refert, quod Livius poeta *Præcipem*; Ennius *præcipe*, pro *præcipitem, præcipite* dixerint: illi enim obliqui non à *præceps*, sed à *præcipes* sunt, secundùm analogiam Nominativi, ut Priscianus rectè docuit. Sane quod *præcipes* & *ancipes* veteres, id juniores *præceps* & *anceps* dixerunt: ut idem monet. Est itaque *anceps*, quod ex utraque parte idem atque sic geminum est. Sic *ferrum anceps* in Luciniano versu apud Nonium: *anceps mucro*, qui gemina acie est, apud Lucret. lib. 2. v. 519. Prudentius Hymno ante somnum à v. 85

Hujus tirannum potentem
Gladius perernat anceps,
Et fulgurans utrinque,
Geminum minatur ictum.

Paullo post v. 91 *Ensem hic timendum* dixit; quod gemina acie esset, & bis acutus, Græci ἀμφῆκες appellant: Latini & *Ancipitem*, de quo infrà. Ciceroni lib. 1. de Nat. Deorum cap. 37 *ancipites bestiæ sunt*, quas ἀμφίβια Græci appellant: hoc est, quæ in terra juxta & aquis degunt, sive, *quibus aquam terramque incolendi natura gemina est*, ut Florus describit libr. 3. cap. 6. ¶ Quin omnia, quæ dupliciter possunt cadere aut interpretari atque intelligi, atque sic dubia ac incerta sunt, *ancipitia* appellantur. Ut *causa anceps*, Cic. 2. de Orat. 44, eine ungewisse Sache / da man nicht weiß / ob sie gewonnen oder verspielet werden könne. *Anceps fortuna belli* apud eundem pro Marcello cap. 5. *Disputatio anceps*; 3 de Orat. cap. 27. *Morbi ancipites* apud Plinium lib. 7. cap. 45. *Mars anceps* Liv. 21. cap. 1. *certamen anceps*, eod. lib. cap. 29. Sic *ancipitia vocabula* apud Gellium sunt lib. 12. c. 9, quæ *utroque verſu dici possunt*, ut idem interpretatur: Die auff zweyerley Recht verstanden werden können; quemadmodum & *Jus anceps* Horatius dixit lib. 2. Sat. 5. v. 34. *Vox anceps*, id est periculosa, Tacitus lib. 1. Hist. c. 5. Glossæ Veteres: *Ancipites* ἀμφίβολοι: item: *Anceps* Ἀμφίβολον, Ἀμφίρυτον: Ἀμφίβολος, quorum ultimum pro ratione eorum est, qui à *caput* deducunt. ¶ 3. Et omninò apud Ovidium lib. 1. Fastorum *anceps* idem est, quod *biceps*, in illo v. 95

Tum sacer ancipiti mirandus imagine Janus
Bina repente oculis obtulit ora meis.

ANCHĔMŎLVS, Rhœti Marrubiorum regis filius: qui cùm Casperiæ novercæ intulisset stuprum, petitus ad supplicium à patre, ad Turnum in militiam profugit. Memini Virgil. Æneid. 10. v. 389, & Servius ibidem.

ANCHI-

ANCHIALE, Ἀγχίαλη, urbs Ciliciæ, paululum ſupra mare ſita, quam credebant a Sardanapalo fuiſſe conditam, uti Strabo lib. 14 p. 462 refert. Ἀγχίαλος, *Anchialus*, eadem Arriano lib. 2. Expedit. Alex. p. 91.

¶ Anchialos Thraciæ urbs Pomponio Melæ eſt lib. 2. cap. 2, ad Pontum Euxinum ſita. *Anchialos* vel *Anchialus* eſt etiam Ammiano lib. 22. cap. 19, & Pollioni in Claudio Gothico cap. 12; at Straboni lib. 7 p. 221 Ἀγχιάλη, *Anchiale*.

¶ Anchialus etiam nomen divinum Judæorum putatur eſſe apud Martialem lib. 11. epig. 94

Ecce negas juraſque mihi per templa Tonantis.
Non credo: jura, Verpe, per Anchialum.

Scaligero Prolegom. Emend. Temp. videtur eſſe ex *Chai* & *Alah*, hoc eſt, per Deum viventem: Salmaſio de Helleniſt. p. 205 ex *Ha-Chai Alam*, ſive per eum, qui vivit in æternum: at Iſaaco Voſſio ad Melam p. 48 vox hæc nihil minus, quàm Hebraica eſt, cujus linguæ imperitiſſimum fuiſſe Martialem oporteat. Quod ergo in antiquiſſimo codice *Anchalium* invenit; unius literæ mutatione legit *Ancharium*, quo nomine aſinum Lucilius ſignavit, ut ſupra in *Ancarius* oſtenſum fuit. Ex Petronio autem non ignotum eſt, male Judæos audiiſſe, quaſi *porcinum numen* & *cilli* [aſini] *auriculas* adorent. Unde & Deum *Onochoeten*, id eſt *aſinus auribus*, *altero pede ungulatum*, ut Tertullianus Apolog. cap. 16 interpretatur, gentiles Chriſtianis adfinxerunt: ubi idem Voſſius mavult ὀνοχοίρινος legi, id eſt, ex aſino & porco compoſitum monſtrum, ut Petroniano figmento reſpondeat propius. Verba enim Satyrici hæc ſunt p. 211

Judæus licet & porcinum numen adoret,
Et cilli ſummas advocet auriculas.

ANCHĪSES, Ἀγχίσης, *Dardanius*, *magnanimus*, *pius*, Æneæ pater, Capyos filius. Ante bellum Trojanum, nemorum latebras & ſolitudines coluiſſe fertur, gregibus & armentis intentus. His ergo quum vacaret, adamari cœpit à Venere, quæ & cum eo concubuit, exque eo concubitu gravida Æneam tandem ad Simoenta Trojæ fluvium enixa eſt.

¶ Anchiſius, Ἀγχισιάδης. Virg. 5. Æn. v. 761

Et lucus late ſacer additur Anchiſæo.

Anchiſiades, Æneas. Idem 6. Æn. v. 348

Dux Anchiſiade, nec me Deus æquore merſit.

ANCHŌRA, vel ancora potius, ἄγκυρα, Ein Ancker. Dens ferreus ingenti mole, quo ſiſtuntur ac retinentur naves. Virgil. 6 Æn. princip.

tum dente tenaci
Anchora fundabat naves, hielt die Schiffe zu Grund.
Jacere anchoram, den Ancker werffen/ das Schiff befeſtigen. Virgilius Æn. 6 extr.

Anchora de prorâ jacitur, ſtant littore puppes.

Figere anchoram Ovidius dixit Metam. 1. v. 297. Item *pangere* Epiſt. 1. ipſo principio:

Litoribus noſtris anchora pacta ſua eſt.

Huic opponitur *ſuſtollere anchoras*, den Ancker heben und löſen/ daß man wieder fortſegeln könne. Cæſar lib. 4. de B. G. cap. 23. *His dimiſſis, & ventum & æſtum uno tempore nactus ſecundum, dato ſigno, & ſublatis anchoris, circiter clx paſſuum IIX ab eo loco progreſſus, aperto ac plano littore naves conſtituit.* Item lib. 1. de B. C. c. 31 extr. *Neque aſſectum valetudine filium in terram exponere patitur, ſed ſublatis anchoris excedere eo loco jubet. Solvere anchoras*, Cicero dixit lib. 1. ad Attic. Epiſt. 10. pr. Quod ſi ampienda fuga eſſet ex inſtanti periculo, vel *præcidi* ſolebant, de quo eſt locus Ciceronis Verrina 7. cap. 34. *Anchora ſidere* dicitur, wann ſie Grund faßt und anzieht / Plinio lib. 6. c. 22. *Subſiſtere*, wann ſie feſt liegt / Cæſari 5. de B. G. cap. 10, *quod neque anchoræ funesque ſubſiſterent, neque nauta gubernatoresque tam tempeſtatis pati poſſent.* Sed *in anchoris commorari*, Hirt. 8 B. Attic. cap. 63, vor Ancker liegen/ quod Cæſar *naves in anchoris conſiſtere* dixit 3. de B. C. c. 28. Id *navem in anchoris tenere*, C. Nepos Themiſtocle dixit cap. 8. *In anchoris expectare*, für Ancker liegen/ und der andern Schiff erwarten / apud Cæſar. lib. 4. de B. G. c. 23. *Dens anchoræ*, der Hacke. *Anchoræ jactum præterit Deus*, proverbiale eſt de eventu præter ſpem; ut & illud, *Bonum eſt duabus anchoris niti*, quod eſt, duplici præſidio munitum eſſe. vide Chiliad. *Sacra anchora*, ein gewiſſer ſtarcker Troſt und Zuverſicht / Græcorum proverbio, quod vide apud Eraſmum ex Luciano aliisque.

¶ Anchorale, funis eſt, cui anchora alligatur, Livius 22. cap. 19, *ancoralia incidunt.* & lib. 37. c. 30 *ancorale ſtatim.*

¶ Anchorarius, adjectivum, ut *Anchorarii funes* apud Cæſarem Comm. 2. de B. C. c. 9.

¶ Anchorago vel Ancorago nomen piſcis apud Caſſiodorum lib. 12. Epiſt. 4. Vide in *Salmo*. Idem enim eſſe creditur, Voſſ. 4. de orig. id. Idol. c. 29.

ANCHŪRUS, Ἄγχουρος, Midæ regis filius fuit, de quo hæc Plutarchus commemorat in Parallelis p. 306 *Circa Celænon Phrygiæ oppidum terræ hiatus cum aqua domos complures ipſis cum hominibus abſorpſit in profundum. Midas rex oraculo monitus, ut res eò præcipuum conjiceret, ita enim futurum, ut terra coiret, auro & argento injecto nihil opis attulit. Anchurus igitur regis filius, cùm nihil in vita humana pretioſius eſſe animâ ſecum ipſe verſaſſet, datis genitori complexibus & Timotheæ uxori, equum aſcendit, inque hiantem locum concitatus eſt. At ſic terra rurſus coiit, & auream eo in loco Jovis Idæi aram Midas dedicavit. Hujus rei teſtis eſt Calliſthenes lib. 2. Metamorphoſeon.* Conjungit cum hoc & comparat M. Curtii, equitis Romani, exemplum, ex Romanis hiſtoriis notiſſimum.

ANCHŪSA, ἄγχουσα, herba trium eſt generum Dioſcoridi; quæ omnia ſilveſtres ſunt buglоſſæ, radices habentes ad interiorem usque medullam rubentes, rothe Ochſenzung/ wilde Ochſenzung. Primum genus Onoclea etiam, & ſecundum Onocholes, & Alcibiadon. Porro anchuſæ omne genus purpureos explicat flores, vulgari buglоſſæ non multùm diſſimiles: Dioſc. Matthiol. Plinius lib. 22. cap. 20. quartum quoque adjecit genus, Pſeudanchuſam.

ANCĪLE, ἀγκύλιον, ſcutum brevius, dictum quaſi *amciſum*: i.e. undique circumcirca acciſum, ut Servius docet. *Am* enim, antiqua Præpoſitio, *circum* notat. Ovid. Faſtor. 3. v. 376

Idque ancile vocat quod ab omni parte reciſum.

Vide & Plutarchum infra laudato loco: qui planius totam rem explicat. Virgil. Æn. 7. v. 188

Succinctus trabea lævaque ancile gerebat.

Idem lib. 8. v. 664

— — & lapſa ancilia cælo.

Hiſtoriam autem ſive fabulam de lapſis cælo ancilibus, quæ eam ob cauſſam *cæleſtia arma*, Livius lib. 1. cap. 20 vocat, habes apud Dionyſ. Halicarn. lib. 2. Antiq. Rom. Ovid. Faſt. 3. v. 372 & ſeq. Plutarchum Numâ, Lactant. lib. 1. cap. 21. extr. & Servium ad lib. 7. Æneid. p. 474. & lib. 8. pag. 547. Vet. Gloſſ. *Ancilia, Διοσημεῖα.* Quæ oratio integra non eſt, & puto deſiderari vocem ὅπλα. In Gloſſ. Græco-Lat. Διοσημεῖα ὅπλα, *Scutum*, ἀσπίδιον, *Antile.* Hæc ancilia autem Romæ in Templo Martis aſſervabantur repoſita, & annis ſingulis circumferebantur menſe Martio per ſacerdotes aliosque primores per urbem: dieque trigeſimo demum recondebantur. Quod antequam fieret, nihil publicè feliciter fieri ſuperſtitio tenebat. Hinc Suetonius Othonem contra religionem, nondum conditis ancilibus, inauſpicato profectum ſcribit ejus vitâ cap. 8. Vide ad eum locum Caſaubonum, qui ſimilem ſuperſtitionem Athenis cum Plynteria celebrarentur, obtinuiſſe eruditè obſervat. Aliter de iſtoc ſuperſtitionis genere Turnebus, quem Torrentius ſequitur in explicando Suetonii loco. Malè, ut oſtendit Lipſius lib. 3. antiq. Lect. c. 16. Figuram eorum habes in antiquo nummo apud Guther. lib. 1. de Jure Pontificio cap. 11. Conf. Camerar. cent. 1. H. S. c. 60. & Cent. 2. p. 41.

ANCILLA, παιδίσκη, δούλη, eine Dienerin/ Magd. Terent. Andr. a. 3. ſc. 1, 3. *Ab Andria eſt ancilla hæc.* Et Cicero pro Milone cap. 10, *cum muliebri & delicato ancillarum puerorumque comitatu.* Metaphorice Plinius lib. 2. cap. 65 de beneficiis terræ; *Terra*, inquit, *benigna, mitis, indulgens, uſuique mortalium ſemper ancilla*, ſtehet den Menſchen zu Dienſt. De luxu mulierum circa alendam ancillarum multitudinem vide Lindebrogium ad Terent. Heaut. a. 2. ſc. 2 3 De origine vocis Beemannum, qui ab ἄγγελος deducit. Sed propius cum Salmaſio ad Lampridium ab ἄγγελος, *nuncius*, derivatur. Munera bonæ ancillæ tribus verſibus complexus eſt Plautus Mercat. act. 2. ſc. 3. *Ancillam bonorum* qua ratione Gallum Antipatrum vocaverit Trebellius Pollio, paullò poſt exponetur.

¶ Ancillula. Terent. in Eunucho a. 1. ſc. 2. v. 85 *Dixti cupere te ex Æthiopia ancillulam*, &c. Et Cicero de Orat. lib. 1. c. 55. *Juris ſcientiam eloquentiæ tanquam ancillulam pediſſequamque adjungere.* Adde Senec. Controv. 21.

¶ Ancillari: famulari. ¶ 2. Alicui ſe addicere: & cum ambitione quadam merendæ aut retinendæ gratiæ ſervire præter dignitatem, ut ancillæ ſcilicet, aut adulatores ſolent. Vet. Gloſſ. *Ancillor*, κολακεύω. Porcius Latro Invect. in Salluſtium ſub Ciceronis perſona: *Neque mehercule mirum eſt, ſi ego ſemper juſtæ omnium amicitiæ exiſtimabi: non enim uni privatim ancillatus ſum, neque me addixi; ſed quantum quisque Reip. ſtuduit, tantum mihi fuit aut amicus, aut inimicus.* Sane & Fufidius apud Salluſt. lib. 1. Hiſtoriarum, quod prenſaret Pop. & adulteretur ſerviliter; acerrimo convicio *ancilla turpis* à M. Æm. Lepido appellatur. *An*, inquit, *quibus prælatus in magiſtratibus capiundis Fufidius, ancilla turpis, bonorum omnium dehoneſtamentum?* Quæ verba mirifice confirmant lectionem veterum Codicum, in quibus quidam Trebellii Pollionis locus ita conceptus eſt, in vita Claudii cap. 5, *Nam Gallus Antipater, ancilla honorum, & hiſtoricorum dehoneſtamentum, principium de Arrelo ſic habuit.* Nemo enim non videt hæc Pollionis verba ex Salluſtiano loco expreſſa eſſe. Quod neque Salmaſius neque Caſaubonus adverterunt; qui eam lectionem protulerunt primi: Salmaſius autem præcipuè interpretatus eſt. Ac inde etiam *ancillarioli* appellati ſunt, qui ſuas uxores perirent potius, quam amarent; ipſis omnia in ſe concederent, tantum, ut ne amore ipſarum exciderent, de quibus mox dicendum erit. ¶ Aliam etiam notionem Veteres Gloſſæ ſuggerunt, cum *Ancillare* [ita

enim legendum; non *Antillare*, ut excuditur] ἡλίνειν, παλλακεύειν, interpretantur. Itaque *ancillari*, pro *pellicem* esse etiam, & libidinis caussa se viro addicere significat. Nempe quia has vices ancillæ & famulæ sustinere solent haud rarò, & suæ quod dominæ debebatur solum, id sibi etiam usurpare. Sed quid ἡλίνειν est? & quomodo commode interpretabimur? Utrumne ἥλη aut ἥλυς non fœminam tantum quamlibet; sed & aliquando *ancillam* notat? Et itaque ἡλίνειν est, ancillum agere, seu famulari? An pro ἡλίνειν, δουλίνειν rescribendum?

¶ Ancillaris, e, & Ancillarius, a, um: Vet. Gloss. *Ancillarius* δυλοπρεπής: id est, illiberalis, atque ad serviendum idoneus, servilis. Sic *Ancillaris adulatio* Ammiano dicitur lib. 26. cap. 17, cum de Procopio Tyranno narrat.

¶ Ab Ancillarius, *Ancillariolus* est: quæ vox non uno modo usurpatur. Primo enim sic dicitur, qui ancillas sectatur, & neglecta uxore cum iis consuescit. Martialis lib. 12. Epigr. 58

Ancillariolum tua te vocat uxor, & ipsa
Lecticariola est: estis Alauda pares.

Significat nempe Alaudam juxta & uxorem ejus eorundem criminum reos: ipsum enim in ancillis libidinari; uxorem in lecticariis servis. ¶ 2. Qui ancillatur velut uxori, h. e. nimio ejus amore captus, tam promptus obsequii atque officii est, ut non tam vir ejus, quam servus ac minister videri queat. Ein Weibermann. Ita videtur accipienda hæc vox apud Senecam libr. 1. de Beneficiis cap. 9, *Si quis se nullâ amicâ fecit insignem, nec alienæ uxori æmulum præstat; hunc matronæ humilem, & sordidæ libidinis, & ancillariolum vocant.* Nempe significat matronas Romanas spreviſſe viros tanquam humilis animi, atque servilis, qui ita adstringi paterentur se suarum amplexibus, ut non & alias amarent, seque profiterentur illis rivales. Ergo *Ancillariolus* est, qui servit uxori humiliter, eamque sic quasi dominam veretur aut heram, quos alias *uxorios* appellabant. Quâ tamen voce hic abstinuit Seneca, ut mulierum in viros contemtum magis ostenderet. Quò pertinet etiam quod ὑποκορισικῶς *ancillariolum* potius, quàm *ancillarium* dixit.

¶ Anculi, & Anculæ, sunt Dii Deæque Ancillarum, juxta Festum.

ANCLA, Anclare vide infra in *Antlia*.

ANCŌN, plur. Ancōnes, Vitruvio lib. 3. cap. ult. partes normæ, quæ ad instar literæ L. ex duabus regulis, quasi brachiis jungitur. quemadmodum & ballistarum & catapultarum brachia *ancones* appellantur. Est autem Græcum origine, quippe ἀγκὼν, ῶνος, *cubitum* significat. ¶ 2. Ab isto autem normæ angulo, & sinum maris *Ancona* Lucanus dixit lib. 1. v. 421.

— — quem littore curvo
Molliter admissum claudit Tarbellicus Ancon.

Nam *Ancon Tarbellicus* ille sinus maris est, qui ad Tarbellam Aquitaniæ civitatem, & Aturrum Galliæ fluvium recipit, ut docet Scal. lib. 1. Auson. Lect. cap. 5. quanquam alii malunt *æquor* pro *Ancon* legere. ¶ 3. *Ancones* apud Vitruvium lib. 4. cap. 6 & mensulæ quædam sunt, volutarum instar leniter infractæ ad speciem literæ S ante ostium: Græcis προθυρίδες, prothyrides: Die Schnerckel/ die oben zu beyden Seiten den Thür-Sims tragen. Vide ibi Philandri interpretationem. ¶ 4. Sunt & *Ancones* ferramenta, ex quibus retia suspenduntur. Gratius Cynegetico vers. 87

Lineaque ex tritis lucent anconibus arma.

Nam *Linea arma* retia sunt. ¶ 5. *Ancon* Martiali concha Neptuni est lib. Spectac. Epigr. 26

Fuscina dente minax, nexu fluit ancon recurvo.

Sic enim est qui emendet versum, cum legatur vulgò: *anchora curvo*. Vide ibi Raderum f. 63. qui & hoc observat, inter vasa tabernæ cauponariæ censeri dolia, ancones, calices, trullas: anconem item in modum cubiti seu ἀγκῶνος (unde nomen habeat,) inflecti.

¶ Ancōna, urbs Italiæ ad superum mare, a littorali situ ita appellata. Mela lib. 2. cap. 4. Græca quoque formâ *Ancon* aliquoties Plinio dicta, lib. 2. cap. 71, & lib. 14 cap. 6.

¶ Ancus, i, aduncо brachio homo, & exporrectu difficili, der den einen Arm nicht wohl kan von sich strecken/ ab ἀγκὼν, *cubitus*. Ex quo & nomen habuit Ancus Martius, de quo sequitur. Vet. Gloss. *Ancus, mancus*, κυφὸς, λοξός.

¶ Ancus Martius, quartus rex Romanorum, Numæ Pompilii ex filia nepos, Virgilius 6. Æn. v. 815

quem juxta sequitur jactantior Ancus.

Horat. libr. 4. Carm. Ode 7

Quo pius Æneas, quo Tullius dives, & Ancus?
Pulvis & umbra sumus.

ANCŎRA, vide paullo ante *Anchora*.

ANCYLOGLOSSVS, ἀγκυλόγλωσσος, cui lingua brevior, membranula adstricta est; ut minus expedite verba facere possit, dem die Zunge nicht recht loß oder frey ist / der einverts oder unvernehmlich redet.

¶ Vitium ipsum ἀγκυλόγλωσσον, Paulus Ægineta dixit.

ANCŸRA, æ, ἄγκυρα, Galatiæ metropolis; à qua Synodus dicitur Ancyrana, cujus frequens in scriptoribus Ecclesiasticis mentio est. Urbem memoratam vides a Curtio lib. 3. cap. 1. & Plinio lib. 5. cap. ult.

¶ Ancyra alia Phrygiæ est, sed minus celebris, ab eodem Plinio descripta notato capite, ubi vide, quæ Harduinus ad utriusque discrimen distinctiùs intelligendum commentatus est.

¶ Ancyrānus, adjectivum gentile. Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 416 *Ancyranique triumphi.*

ANDĂBĂTA, ἀνδαβάτης, gladiatorum genus, qui ex equis, galeâ frontem oculosque tecti, ut videre non possent, pugnabant. Vide Lips. lib. 2. Saturnal. cap. 12. Hinc proverb. *Andabatarum more pugnare*, id est, in tenebris, & temerè nullaque arte tela jaculari, de quo plura Erasmus. Cicer. ad Trebatium lib. 7. famil. ep. 10, *Quem antea ne Andabatam quidem defraudare potueramus.*

ANDEGĂVI, Galliæ populi, qui & *Andes* dicuntur Cæsari extremo lib. 2. de B. Gallico, inter Celtas Carnutibus & Turonibus finitimi. Plin. lib. 4. cap. 18.

¶ Andegavum, Andegavorum urbs præcipua, olim Juliomagus, hodie Angers.

ANDES pop. jam ex Cæsare in Andegavis expositi.

ANDES, plur. vicus non procul à Mantua, Virgilii patria, ut Donatus in Vita Virgilii refert.

¶ Andinus Silius lib. 8. v. 594

Mantua Musarum domus, atque ad fidera cantu
Evecta Andino; id est Virgiliano.

ANDOCIDES unus ex Rhetoribus sive Oratoribus Græciæ, in quos Harpocration Lexicon scripsit. Ejus & cæterorum vitas apud Plutarchum legas.

ANDRODAS, sexagesimus tertius annus vitæ humanæ appellatus Ægyptiis, ut Jul. Firmicus auctor est. Vide infra in Climacter. Et *Androdam* quidem prolatis Firmici verbis scribit etiam Gyraldus libr. de annis & mensibus f. 602. Sed *Androclam* Rigaltius observ. repert. lect. ad Tertull. de Idol. f. 203. ubi & in Regia Bibliothecâ Firmici locum, qui est 4. mathes. emendatiorem ita legit: *Sane extra cæteros climactericas etiam septimi anni & noni, per omne vitæ tempus multiplicata ratione currentes naturali quadam & latenti ratione variis hominem periculorum discriminibus semper afficiunt. Unde & LXIII annus, quia numerus numeri summam pariter accipit, Androclas appellatus est.* Et paullo post: *Hac ex caussa ab Ægyptiis Androclas dictus est, quod omnem viri substantiam frangas ac debilitet.* Quæ sane lectio persuadeat, non aliter ipsum scripsisse Firmicum, atque adeo nomen fecisse originis Græcæ. *Virum* enim ἄνδρα vocant Græci, *frangere* κλᾶν. Latine *Virifragum* reddit Rigaltius, annum etiam ἀνδροκλάσιον vocat Antonius Meniorius defens. adv. Hadr. Scaurum. pag. 18.

ANDRODVS, servus ille hospes leonis, cujus pro beneficio memoriam leo ille diu retinuit, Romæ agnovit hospitem illum suum post longum tempus. Vide historiam apud Gell. lib. 5. cap. 14. Et forte ad hunc ipsum narratio similis pertinet apud Senec. lib. 2. de Benefic. cap. 19.

ANDRŌGEOS, ἀνδρόγεως, Minois Cretensium regis filius, ab Athenienſibus & Megarensibus occisus; ob cujus vindictam necis pueri Athenienses Minotauro objici cœpti sunt. Virgil. 2. Æn. v. 370

Primus se Danaûm, magnâ comitante caterva,
Androgeos offert nobis, &c.

Idem 6. Æn. v. 20. *In foribus lethum Androgeo,*

Genitivus Atticus est. Latino idem usus sic est lib. 2. Æneid. v. 392

Androgei galeam, clypeique insigne decorum Induitur.

¶ *Androgeōna*, accusativum ab *Androgeon*, Propert. fecit lib. 2. eleg. 1. v. 63 *Et Deus exstinctum Cressis Epidaurius herbis*
Restituit patriis Androgeona focis.

¶ Andrögĕōnæus, adject. Catull. in Argonaut. v. 77

Androgeonææ pœnas exsolvere cædis.

ANDROGŸNVS, ἀνδρόγυνος, ambigui sexus homo, quem Hermaphroditum vulgò vocant, Livius 27. c. 11, *ambiguo inter marem & fœminam sexu hominem*, der ein Mann und Weib ist/ utroque membro genitali præditus. Gell. lib. 9. cap. 4 *Gignuntur homines utriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos*, &c. Lucretius lib. 5. v. 837

Androgynum inter utrum, nec utrumque, & utrinque
remotum.

Quem versum tamen Lambinus juxta atque Giphanius pro spurio habent. Sanè cum priore jungi non potest. Si Lucretii est, trajectum putarim, & v. 841 subjiciendum.

ANDRŎMĂCHE, es, Ἀνδρομάχη, & Andromacha, Hectoris uxor, Virgil. 3. Æn. v. 486

Accipe & hæc, manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint, puer, & longum Andromachæ testentur amorem.

Hinc proverbialis locutio: *Nihil ad Andromachan*, Tertullian. de Pudicitia cap. 8, das thut nichts zur Sache.

ANDRŎMĔDE, es, & Andromeda, æ, Cephei & Cassiopes poetis filia est, Perſei uxor; a quo a ceto, cui devoranda a Nymphis propter matris superbiam fuerat proposita, liberata fuit; relata inter sidera a Minerva. Vide Hygini fab. 64. Hinc Propert. lib. 3. eleg. 21

Non hæc Andromedæ resonant pro matre catenæ.

ANDRÓN, ónis, maſcul. ſpacium inter duos parietes, in quo plerique deſcendunt, Græce ideo dictum μεσοτοίχιον, die Träuffe/ oder das Räumlein zwiſchen zweyen Wänden/ apud Plin. lib. 2. epiſt. 17. ¶ 2. Sed Andron, & Andrônitis, ἄνδρων καὶ ἀνδρωνῖτις, locus in domo, in quo viri ſoli verſantur ſine mulierum acceſſu. Vitruvius lib. 6. cap. 10 *Andronas Græci vocant domos convivionum virilium.* Et: *Hæc peryſtilia domis Andronitides dicuntur, quibus viri ſine interpellationibus mulierum verſentur*, das Mannerzimmer.

¶ Andron etiam nomen eſt proprium, idque viri non unius. Multos enim ſic appellatos docebunt Voſſ. 3. de hiſt. Græc. p. 321. & Jonſ. 1. de ſcript. hiſt. philoſ. p. 40. ſeqq. E quibus *Andron Alexandrinus* Chronica condidit. Alius ab eo eſt Andron Epheſius, qui ſcripſit inter alia de ſeptem ſapientibus. Alius quoque eſt *Andron Halicarnaſſenſis*, qui laudatur Plutarcho in Theſeo. Fuit & *Andron Tejus*, cujus περίπλους citatur à Scholiaſte Apollonii. *Andronem Medicum* memorant Celſus, Galenus, Athenæus. *Andronem Muſicum & Geometram* M. Antonini Magiſtrum novimus ex Capitolino. *Androna Catanæum* ſcribit Theophraſtus eminentem tibiis primum omnium motiones corporis & rhythmos excogitâſſe, Cœl. Rhodig. 5. Lect. antiq. 4.

ANDRÔNĪCVS. Etiam hoc nomine appellati multi fuerunt. Quorum primus hic nobis eſto *Rhodius*, celeberrimi nominis Peripateticus Philoſophus, quem ab Ariſtotele undecimum Scholæ Peripateticæ Athenis præfuiſſe, ex Ammonio docet vir ſummus Herm. Conringius cap. 1. Introd. in Polit. Ariſt. p. 565. ubi mox & illud oſtendit, graviſſimas eſſe dubitandi cauſſas, ſitne hujus vin Nicomacheorum Ariſtotelis illa paraphraſis, quam ejus nomine primus & edidit & vertit Dan. Heinſius. ¶ 2. *Andronicus* cognomento *Aſſyrius* Syriæ Regum, atque aliarum gentium, ut B. Hieronymus auctor eſt, hiſtorias eſt literis perſecutus, Voſſ. 3. de Hiſt. Græc. p. 322. & 4. p. 503. ¶ 3. *Livius Andronicus* (de quo & infra in *Livius*,) Romanos primus fabulam docuit Q. Claudio Cæthego, Appii Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano COSS. anno ipſo antequam natus eſt Ennius; Gyraldus. Dial. 8. de Poet. Hiſtor. f. 297. ubi de hoc invenies plura. ¶ 4. Fuit & *alter Andronicus Poeta* tempore Juliani Cæſaris Imperatoris: Idem f. 298. ¶ 5. Fuit & *Grammaticus Andronicus* celebris, qui Syrus cum eſſet, Romæ docuit, dein Cumis agens in otio vixit. Ejus vitam Suetonius eſt exſecutus cap. 8. de Illuſtr. Grammat. ubi *Pompilium Andronicum* vocat. Vid. & Voſſ. 1. de hiſtor. Lat. 10. p. 47. ¶ 6. Etiam inter Græcos Orientis Imperatores Andronici memorantur, & quidem ſeculo Chriſtianorum 12, *Andronicus* Comnenus, Alexii pueri pro tutore percuſſor, cujus vitam ſcripſit Nicetas Choniates. Tres alii ſeculo 14 ex Palæologorum gente: *Andronicus* Michaelis palæologi filius, & hujus *nepos*, avo imperium eripiens, de quorum certaminibus Nicephorus Gregoras ſcripſit lib. 8 & 9; & tertius, minoris hujus Andronici *nepos*, Ioannis Palæologi, apud Venetos captivi, filius, patri infidus, de quo Chalcocondyles lib. 1. & 2. ¶ 7. *Andronicus Theſſalonicenſis*, inter Græcarum literarum reſtitutores facile primus, Beſſarioni amicus; de quo Raphael Volaterr. lib. 21. Anthrop. f. 491.

ANDROS, quæ & Antandros, Ἄνδρος, Ἀντάνδρος, inſula, cum oppido ejuſdem nominis, in Ægæo mari, Euboeæ & Atticæ littoribus oppoſita, prima Cycladum. Plinius lib. 4 cap. 12 de Cycladibus: *Prima earum Andrus cum oppido, abeſt a Geraſto* [Euboeæ urbe] *10 mill. paſſuum.* Ovidius 13. Metam. v. 661

Et tetidem natis Andros ſuperna petitur eſt.

¶ Andrius, Andrii. ut *Andria* ſcil. mulier, apud Terent. ſæpe: *Crito Andrius*, ibidem Andr. a. 5. ſc. 4. v. 3.

¶ Andria, Terentii fabula, cui ab occaſione Andriæ cujuspiam muliercula nomen eſt. Exemplum eſt honeſtæ educationis & obedientiæ liberorum. Habet exempla pulcherrimarum narrationum, conſultationum, objurgationum, querelarum; quæ omnia mirâ conſtant eloquentiâ, ut verba & figuras Latini ſermonis ſuppeditare, atque ad dicendi rationem facere plurimum poſſint.

¶ Eſt & alia Andros inſula prope Britanniam, de qua Plinius conſulatur lib. 4. cap. 16.

ANDRÔSĂCES, Ἀνδρόσακες, herba Syriaca amara, tenues ſpargens juncos ſine foliis. Dioſcorid. lib. 3. cap. 133.

ANDRÔSAEMON, Ἀνδρόσαιμον, planta, congeneris hyperico, quemadmodum Dioſcorides teſtatur, foliorum tantum & caulis ratione ab eo differens, ein Art S. Johanns Kraut.

ĂNĔMŌNE, Ἀνεμώνη, herba ſilveſtris & culta, folia habens Coriandro ſimilia, caulem lanuginoſum & tenuem, floremque, ut papaveris: Dioſcorid. Kuchenſchell/ Hackelkraut/ Geſner. Vocant & herbam venti, Windkraut: quia flos ejus nunquam ſe aperit, niſi vento ſpirante. Poëtæ fabulam pro more admiſcent, ex Adonidis caſu. Bion Smyrnæus Idyllio 1. quod Adonidis Epitaphium vocatur:

Δάκρυον ἁ Παφίη τόσον ἔκχεεν, ὅσσον Ἄδωνις
Αἷμα χέεν· τὰ δὲ πάντα ποτὶ χθονὶ γίγνεται ἄμπν·
Αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώνων.

Hoc eſt: *Lacrymarum tantum Venus effundit, quantum Adonis ſanguinis fundit. Hæc vero omnia in terra ſiunt flores: Sanguis rosam gignit: ſed lacryma anemonen.*

ĂNĒTHVM, ἄνηθον, herba hortis omnibus frequentiſſima. Virgilius *bene olentem* dixit Ecl. 2. v. 48

Narciſſum & florem jungit bene olentis anethi. Dillen.

¶ Anethum ſilveſtre vel tortuoſum, Bärwurz/ Hadrian.

ANFRACTVS, περίοδος, ἀνάκαμψις, flexus viarum, & ſinuoſus reflexus, cujusmodi eſt in teſtis cochlearum, & cornibus ferearietum, die Krümme des Weges/ Umſchweiff/ da man vergeblich umreiſet. Corn. Nepos Eumene cap. 8, *Via, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum.* & cap. 9 *Flectit iter ſuum, & illum anfractum longiorem, copioſæ viæ, capit.* Lucanus circuitionem *anfractum* dixit lib. 1. v. 605

Dumque illi effuſam longis anfractibus urbem
Circumeant.

Metaphorice ad alias res transfertur, ut ad prædictiones per ſomnia, de quibus Cicero lib. 2. de Divin. cap. 61 *Quid opus eſt*, inquit, *circuitione & anfractu?* & ad orationem. Idem de Partit. Orat. cap. 6, *Suave*, inquit, *genus erit dicendi, primum elegantia, & jucunditate verborum ſonantium & lenium; deinde conjunctione, qua neque aſperos habeat concurſus, neque diſjunctos atque hiantes, & ſit circumſcripta non longo anfractu, ſed ad ſpiritum vocis apto.* Weitläufftiges Umſchweiffen.

ANGĂRIA, ἀγγαρήια, coactio, ſervitus, Perſica vox, eine Poſt. Vet. Gloſſ. *Angaria, περιπομπία, ἀκουία, ἐφοδεία.* Ἄγγαροι enim Perſæ regios dicebant nuncios, die Poſtreuter. Budæus: *Apud Perſas erat ἀγγαρήιον δρόμημα, curſus perniciſſimus equitum, ut ſcribit Herodotus in 8, unde nomen Angariæ & Parangariæ in libris juris lectitatum manſit. Eſt enim nomen Perſicum: noſtrates Poſtas, quaſi poſitos collocatosque certis in locis & ſemper in procinctu excubantes, appellant.* V. & JCt. & Salmaſ. ad Capitol. in Pio cap. 12, nec non Stewech. ad Veget. lib. 1. cap. 3.

¶ Angariare verbum, pro adigere ad aliquid & maxime ad currendum: uſus eo Ulpianus lege 4. de Veteranis, ubi *naves angariari* dicuntur. Clarius Paullinus epiſt. 37 n. 1 ad Victricium: *jumentum angariabit, in vias duras.* Explicat hoc verbum Beza ad Matth. cap. 5. v. 41. & Car. du Freſne in Gloſſ. exemplis medii ævi, cujus fere proprium eſt, illuſtrat.

ANGĔLVS, ἄγγελος, officii vel miniſterii nomen eſt, non naturæ ſive ſubſtantiæ, ſignificans nuncium. Latine uſus eſt voce hac Seneca Epiſt. 20, *ego angelus Epicuri*, ſi ſalva ſcriptura. Vide Lipſium. Græcis autem non infrequens verbum eſt. v. g. Zoſimus lib. 2 cap. 22 de Licinio, δίπεμπε ἀγγέλους κατὰ τὰ ἔθνη, *miſit ad ſingulas gentes nuncios.* Et lib. 3 cap. 35, κακῶν ἄγγελος, *malorum nuncius.* ¶ Inde transfertur ad Spiritus illos bonos, interpretes, voluntatis divinæ, datosque cuſtodes humano generi, ein Engel. Exempla apud eccleſiaſticos ſcriptores ſunt obvia.

¶ Angelicus, adject. Engliſch. ut, *Angelicæ excubiæ*, Paullinus epiſt. 28 n. 2. Der Engel-Schutz. *Carmen Angelicum*, Alcimus Avitus lib. 1. v. 190. Et Prudentius Tetraſt. 11 de Manna:

Panibus angelicis alebant tentoria patrum.

¶ Angelica, herba officinarum, Angelickenwurtzel/ Heilgeiſtwurtzel.

ANGĔRŌNA, æ. Ἀγερώνη, ſilentii dea; cujus ſimulachrum os obſignatum obligatumque habebat; ad ſignificandum, quòd qui ſuos dolores anxietatesque diſſimulant, perveniant patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. Plin. lib. 3. cap. 5. Macrob. lib. 1. Sat. c. 10, & lib. 3. cap. 9. Dicta & *Angeronia* eſt. Vet. Gloſſ. *Angeronia ἡ θεὸς τῆς βιαίας καὶ κακῆς.* Nominis origo, quod *angeret* os & cohiberet vulgaturis commiſſa. Quare & Scalig. in Conjectaneis *Angenoram* dictam maluit.

ANGĬPORTVS, & Angĭportum, neutro genere, quod bis apud Terentium legitur: Ut in Adelph. act. 4 ſc. 2. v. 39. *Id quidem angiportum non eſt pervium:* Dieſer enge Gang gehet zwar nicht durchaus. Ab anguſto portu dictum Varro oſtendit. Significat enim vicum anguſtum & flexuoſum, non pervium, ein kleines enges Gäſſelein. Horat. 1. carm. od. 25

Flebis in ſolo levia angiportu.

Vitruv. lib. 1. cap. 6. extr. *ita dirigantur plateæ & angiportorum diviſiones.*

ANGLIA recentius nomen inſulæ, quæ Britannicarum maxima & nobiliſſima fuerat, & itaque κατ' ἐξοχὴν *Britannia*, ſed ſuo proprioque nomine *Albion* appellata, ab albis petris ſcilicet, quas in litore ſubeuntibus oſtentat. *Anglia* nomen unde ſit, diverſa traditio eſt. Sunt qui ab *Angla*, ſeu *Angela* quadam reginâ & duce Saxonum, qui potiti inſulæ ſunt, & *Anglo-Saxones* ab ea appellati, cauſſam nominis ducunt. Quod Saxo Grammaticus lib. 1. Hiſt. *Angulo*, Dani fratri, tribuit: quem gentis Anglicæ, ut Danicæ alterum, principem ac conditorem pronunciat. Simpliciſſima veriſſimaque illorum eſt ratio, qui ab *Anglis* Saxoniæ populis, quos ſubegiſſe Inſulam conſtat, appellationis originem petunt. Ut ſicut Franci victores Galliæ; ita Britanniæ Angli Saxones mutârint nomen, vocabulo alio ab ſe tranſcripto. Quam ob cauſſam & Vunnefridus Anglus *Angliam*, *Transmarinam Saxoniam*, Epiſtola ad Zachariam Pontificem, vocat, quod diligentiſſimus Rhenanus lib. 1. rerum Germanicarum obſer-

obſervat. Nec Angli ipſi diffitentur, Saxonibus noſtris ſe & patrii ſermonis originem, & ſitos ipſorum debere natales. ¶ *Anglorum* Germaniæ populorum, Tacitus in Germania ſua cap. 40 meminit. Quos habitaſſe ad Albim ea parte, quâ Luneburgenſis Ducatus pars dextræ ripæ prætenditur & Mechelburgenſis pars occidentalis, Philippus Cluverius lib. 3. Germaniæ Veteris cap. 27. ſcribit. Cætera vide in *Britannia*.

ANGO, ἄγχω, ich ängſte/erſticke/dämpffe den Athem. ſuffoco, ſtrangulo. Diomedes, vetus grammaticus, lib. 1 p. 361, *PRAEFOCO, præfocavi, Probus quaſi novam vocem miratur. ANGIT enim veteres dicebant.* Virgil. Georg. 3 v. 497

ac ſaucibus angit obeſis.

Lucanus lib. 6. v. 107

Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis.

Metaphoricè curis premi & cruciari. Cicer. ad Qu. Frat. lib. 3. epiſt. 3 *Me illa cura ſollicitat angitque vehementer*, mich kräncket dieſe Sorge ſehr. Idem Tironi lib. 16. epiſt. 14, *audio te animo angi*, Idem 5. ad Att. ep. 10. *angi intimis ſenſibus*, im Hertzen bekümmert und geängſtet werden. *Angi de aliquâ re*, ſich umb etwas bekümmern / 7. ad Attic. ep. 22.

¶ Angor, Angſt / *Angorem capere pro amicis*, Cic. in Læl. cap. 13. Item, *angoribus confici*, in Philipp. 2. cap. 15.

¶ Angĭna, συνάγχη, & κυνάγχη & λυκάγχη, quòd canes & lupi hoc malum frequenter pariantur, genus eſt morbi acutiſſimi, quo fauces anguntur & ſtrangulantur, alio nomine tonſillæ, die Kelſucht. Plautus Trin. a. 2. ſc. 4. verſ. 13. *Sues moriuntur anginâ hic acerrima.* Vet. Gloſſ. *Angina*, συνάγχη, κυνάγχη. Quantitatem mediæ Serenus Samonicus perdoceat ex Carm. 16

Verum angina ſibi miſtum ſale poſcit acetum.

Cum Demoſthenes, à legatis Mileſiorum pecunia corruptus, dicere contra eos, quod pridie fecerat, poſtridie recuſaſſet, anginam ſe pati cauſſatus, objectum ipſi a quodam eſt, non συνάγχην eum, ſed ἀργυράγχην, hoc eſt, non anginam, ſed argentanginam pati. Gell. lib. 11. cap. 9.

¶ Angiportus & hoc angiportum. Vide ſuprà.

¶ Anguitus, vide infra.

ANGVILLA, ἔγχελις, ſic dicta ab anguis forma, ut Varro putat, ein Aal. Juvenal. Satyr. 5. v. 103

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ.

Gignitur ex limo, algarumque putredine in lacubus & fluviis, nullo coitu, nullâ fœtura, ut ait Ariſtoteles. Plin. lib. 9. c. 51, *Anguillæ atterunt ſe ſcopulis, ea ſtrigmenta vivipariunt, nec alia eſt earum procreatio.* Nicander tamen ſerpentem & anguillam commiſceri ſcribit. Plautus proverbialiter dixit Pſeud. a. 2. ſc. 4. v. 57 *Anguilla eſt, elabitur:* er iſt ſchlipffrig/ und entwiſchet aus der Hand wie ein Aal. Quâ figurâ etiam dicunt, *Anguillam caudâ tenere*, in eos dicitur, qui lubrica ſunt fide. Vide Chiliad.

ANGVIS, ὄφις, eine Schlange / ſecundùm Servii in Æn. 2. v. 204 differentiam, aquarum eſt, ſicut terræ ſerpens, & draco reptilium: ſed, ut ipſe addit ibidem, plerumque ſignificationis hoc diſcrimen confunditur. Virgilius quidem c. l.

— — *immenſis orbibus angues*
Incumbunt pelago, pariterque ad littora tendunt:

Contra idem Ecloga 3. *Latet anguis in herba.* Cic. 1. de Divit. c. 33, *ab infima ara ſubito anguis emerſit. Odiſſe æque atque angues*, Plaut. Merc. a. 4. ſc. 4. v. 21. *Vitare cane pejus & angue*, Horat. lib. 1. epiſt 17, Spinnenfeind ſeyn. Proverbiale & illud eſt natum ex apologo quodam, *Anguem in ſinu fovere*, quod eſt, alere & fovere eum, ex quo certum aliquando imminet tibi periculum & pernicies, ſein eigen Unglück hegen und haltẽ. In fœminino genere uſurpavit Ovidius de medicam. fac. v. 39 *media angues ſinduntur.* & ita Varro, Tacitus, alii: ſed plerumque eſt virilis generis.

¶ Anguiculus, diminut. ὀφίδιον, ein Schlänglein. Cicer. 5. de fin. cap. 15 *Serpere anguiculos, nare anaticulas, ebo are merulas, cornibus uti videmus boves.*

¶ Anguĭneus, adject. *anguinea coma Meduſæ*, Ovid. lib. 4. Triſt. El. 7. *Anguineus capillus Eumenidum*, Catull. Carm. 65. ſive Argonaut. v. 193.

¶ Anguĭnus, adject. aliud, ut *anguina cervix*, Cicer. 2. Div. cap. 64. *Anguina vernatio*, pro pelle ſerpentis exutâ, Plin. lib. 30. c. 3. & alibi. *Anguinum venenum*, Prudent. principio Tetraſtich.

¶ Angŭeus, rurſus aliud adjectivum, ſed rarioris uſus. Solinus cap. 24 (vulg. 37) de Libya: *Flexuoſo meatu æſtuarium e mari fertur, adeo ſinuoſis lateribus tortuoſum, ut viſentibus procul lapſus angueos fracta vertigine mentiatur.* Ita etiam Salmaſ.

¶ Anguicomus, angues loco crinis habens. Ovidius Metam. 4 v. 698

Gorgonis anguicomæ Perſeus ſuperſtitit.

¶ Anguifer, Sidus, quod Græci ὀφιοῦχον dicunt. Columell. 11. de re ruſt. 2. *XI. Cal. Jun. Anguifer, qui a Græcis dicitur ὀφιοῦχος, mane occidit.* Idem

¶ Anguigĕna, angue natus. Ovidius Metamorph. lib. 3 v. 531

Quis furor, anguigenæ, proles Mavortia, veſtras
Attonuit mentes?

¶ Anguitenens Ciceroni eſt 2. de Nat. deor. cap. 42, *Anguitenens, Quem claro perhibent Ophiuchum nomine Graji.*

¶ Angulĭmănus Elephas dicitur propter proboſcidis (hæc enim ipſi pro manu,) agilitatem in quamvis partem. Lucret. lib. 2. v. 536

Sicuti quadrupedum cumprimis eſſe videmus
In genere anguimanos elefantos. Et lib. 5. v. 1302
Inde boves Lucas turrito corpore, tetros
Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni
Sufferre.

¶ Angulpĕdes dicti Gigantes Ovidio 1. Metam. verſ. 184, quod anguinos pedes habere dicerentur: ſeu, ut cum Macrobio 1. Saturn. 20. loquamur, quod *horum pedes in draconum volumina deſinebant: quòd ſignificat, nihil eos rectum, nihil ſuperum cogitaſſe, totius vitæ eorum greſſu atque proceſſu in inferna mergente.*

¶ Anguitia, vel ut in nonnullis legitur *Angitia*, Medea dicta & iſto in nomine pro dea Marſis ac Marrubiis culta. Solinus cap. 2. Silius lib. 8. v. 499 *Æeta prolem Anguitiam mala gramina primùm Monſtravisſe ferunt. Anguitia* autem eſt ἡ ἰχνῶν, ἡ Ἐχιδνῶν: a poteſtate, quam in ſerpentes venefica haberet. Utrumque & Angitia & Anguitia agnoſcit Donatus ad Adelph. a. 4. ſc. 2. Gloſſ. Cyrilli: *Anguicia*, Μηδεία.

ANGŬLUS, qui aut rectus eſt, aut obliquus, eine Eck oder Winckel. Vet. Gl. *Angulus γωνία, Κάνθος ὀφθαλμοῦ.* Plinius lib. 6. cap. 32. *Anguli oculorum bini ſunt.* Seneca Epiſt. 95, *Ceſſat omne ſtudium: & libenlia profeſſi, ſine ullâ frequentiâ, deſertis angulis præſident.* Translate *in angulo*, id eſt, in occulto, ut Plato in Gorgia dixit, βίον βιῶναι ἐν γωνίᾳ, *vitam in angulo degere.* Cicero lib. 1 de Orat. cap. 13 *Ut de his rebus omnibus in angulis, conſumendi otii cauſſa, diſſerunt*, id eſt, in umbra ſcholarum & gymnaſiorum, non in foro ac luce reipublicæ. ¶ Pro Receſſu uſurpavit Horatius, de Tarenti amœnis intelligens, lib. 2. od. 6

Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet.

Et lib. 1. Ep. 14. *Angulus iſte ferat piper:* & Sidonius Nenia S. Abrahæ: quæ eſt Epiſt. 17. libr. 7, *Angulus iſte placet paupertinumque receſſus.* Etiam Florus lib. 3. cap. 10 *Bruttium angulum* vocat; quem paullo ante *extrema Italiæ* appellârat.

¶ Angellus, diminut. Lucretius lib. 2. v. 428 *Sed magis angellis proſtantibus.*

¶ Angularis, e. ut, *Lapis angularis*, i. e. quadratus. Cato R.R. cap. 14 *pilas ex lapide angulari faciat.* Ein Werckſtück / Quadratſtein. *Aſſes angulares*, id eſt extremorum ordinum, Colum. lib. 5. cap. 3.

¶ Angularius, a, um: item: eckicht / Vet. Gloſſ. γωνιαῖος *Angularius.*

¶ Anguloſus, a, um, das viel Ecken und Winckel hat. Plin. 37 c. 12 *figura anguloſa.*

¶ Angulatus, habens angulos, eckicht. Cic. 1. de nat. deor. cap. 24 de atomis Democriti: *corpuſcula quædam lævia, alia aſpera; rotunda alia, partim angulata.* Verbo ipſo, unde Ciceronis hæc vox deſcendit,

¶ Angulare, paſſive uſus Ambroſius Epiſt. 42. (Tom. 3. Op. f. 144) de ſerpente: *tortuoſis angulatur anfractibus.*

¶ Angulatim, adverb. über Ecke. Apulejus 3. Metam. p. 130 *Circumductus angulatim, forum ejusque tribunal adſtituor.* Idem lib. 9. p. 237 *Angulatim cuncta ſedulo perluſtrari jubent*, durch alle Winckel / von Ecke zu Ecke. Sidonius lib. 7 epiſt. 9 *paucis angulatim fringultientibus.*

¶ Triangŭlus, 2. Nat. Deor. cap. 49. Cicero: *Grues cùm maria transmittunt, trianguli efficiunt formam.* Adjective Columella lib. 5. cap. 2. *ſed ſi triangulus diſparibus fuerit lateribus ager.*

¶ Triangularis, e, dreyeckicht. Columella lib. 5. cap. 2 *triangularis agri forma.*

¶ Quadrangulus, viereckicht. Plin. 13. cap. 22 *quadrangula figura.*

¶ Quadrangulum, ſubſtantive, ein Gevierdtes. Gloſſ. Vet. *Quadrangulum*, τετράγωνον.

¶ Quadrangularis. Tertullianus de Anima cap. 17 *turris quadrangulata.*

¶ Octangulus, achteckig. Apulejus lib. 1. de Doctrina Plat. pag. 5 *Sphæram & pyramidem figuram Ignis in ſe habere: octangulam vero Aeris.*

¶ Multangulus, vieleckig. Lucretius lib. 4. v. 658

Multa rotunda, modis multis multangula quædam.

ANGVRIA, æ, cucumis Hetruſcorum, cucumeris ſcilicet ſativi ſpecies, Germani vocant Gurcken / Matthiol.

ANGVSTVS, στενὸς, enge / gedrange / Cicer. de Legib. lib. 1. c. 5. *In parvum & anguſtum locum concludi*, an einen kleinen und engen Ort gedrenget und verſperret werden. *Cogi in anguſtum.* Terent. in Heaut. Act. 4. ſcen. 2. v. 2, *In anguſtum oppidò nunc meæ coguntur copiæ*, id eſt, eò anguſtiarum redactus ſum, ut cogitationum mearum exitum non videam. Tralatio a re militari eſt. Nam actum de exercitu eſt, qui in anguſtias coactus deditionem facere cogitur. Copiæ enim exercitum notant. quod Germanicè dicimus, die Ochſen ſtehen am Berge/ vel das Waſſer wil über die Körbe gehen. *In anguſtum adduci*, Cic. de amicit. c. 5.

Idem

Idem 1. Off. c. 20 *Nihil est tam angusti animi, tamque parvi, quam amare divitias*, kleinmüthig. *Angusta fides*, schlecht credit. vide Fides. Horat. 2. carm. ode 10

Rebus angustis animosus atque Fortis appare.

Et Seneca in Thyeste v. 450

Humi jacentem scelera non intrant casum,
Tutusque mensa capitur angustâ cibus.
Venenum in auro bibitur, expertus loquor.

Comp. Angustior. Cic lib. 3. ep. 8, *liberalitas angustior.* Superl. Angustissimus. Curt. lib. 7. c. 4 *angustissimæ fauces.* Hirtius B. Alexand. cap. 39 *angustissimum intervallum.*

¶ Peranguſtus, Curt. lib. 7. c. 11 *semita peranguſta*, i. e. valde angusta. *Via peranguſta* Livius 22. c. 4.

¶ Anguſtè, adverb. presse, enge. Cic. in Orat. cap. 33 *presse & anguste rem definire.* Comparativo usus Cæsar 1. Civ. c. 59, *angustius pabulabantur:* & Cic. 2. Nat. Deor. c. 7 *Quæ brevius angustiusque concluduntur, apertiora sunt ad reprehendendum.* Rursus Cæsar exsuperante gradu, 3. Civ. c. 45, *Cæsar, ut quam angustissime Pompejum contineret.*

¶ Peranguſtè, sehr eng. Cic. 1. de Orat. c. 35, *coarctabit & peranguste referſit in oratione sua.*

¶ Anguſtia, & anguſtiæ pluraliter frequentius, eine Enge. *Loci angustia*, Plin. 14. cap. 6. *Angustia concluſæ orationis*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 7. Pluraliter Idem Agrar. 2 cap. 32 *Corinthus erat posita in angustiis, atque in faucibus Græciæ.* Cæsar 1. Gall. B. cap. 39 *angustias itineris vereri, & magnitudinem silvarum.* Sic etiam *angustias temporum* Cicero dixit lib. 3 de Orat. c. ult. *Edidi, quæ potui, non ut volui, ſed ut me temporis angustiæ coegerunt.* Translate idem pro Balbo cap. 27 *Senatus in angustiis ærarii ſidelem exercitum ſtipendio affecit.* Idem lib. 12 fam. ep. ult. *Intercidiles angustiæ pecuniæ publicæ*, grosser Geldmangel bey der Rent-Cammer. *In angustias adduct*, Idem pro Quint. c. 5.

¶ Anguſtare, drengen / ängsten. Seneca Consol. ad Helviam c. 6, *Angustare videor vim ejus, & quicquid pessimum in se habet subtrahere* &c. Alcimus Avitus lib. 5. v. 521

Anguſtabit humum latam ſtipata juventus.

¶ Coanguſtare, enge einziehen / ut, *aditum adium coanguſtare*, den Eingang zum Haus enge schliessen / apud Ulpian. Lege 19 §5 Dig. Locati conducti. Ante hunc usi sunt verbo Hirtius Hisp. c. 5. *propter pontem coanguſtabantur:* & Celsus lib. 7. c. 27. extr. *ſiſtula coanguſtetur.*

ANHELLARE, & Anhelitus, vide sub *Halare.*

ANIEN, ēnis, in Tiburtino agro fluvius. Unde duplex aqua Romam perducta, vetus & nova: Utriusque passim Frontinus meminit de aquæ ductibus. Oritur ex Trebanorum, sive, ut alii legunt, Trebulanorum monte, ex alto scopulo magnâ mole præcipitans, ut Plinius lib. 3. cap. 12. Strabo lib. 5. & Dionysius Halic. lib. 5. Rom. Antiq. c. 37 docent. Statius lib. 1. Silv. 5. v. 25

Quæ præceps Anien, atque exceptura natantes
Virgo juvat.

Ovidius 14. Metamorph. v. 334

Quas Anienis aquæ cursuque brevissimus Almo &c.

Virgilius Æneid. 7. v. 682

Quique altum Præneſte viri, quique arva Gabinæ
Junonis gelidumque Anienem, & roſcida rivis
Hernica ſaxa colunt.

¶ Anio idem fluvius est (ἄνιων) Horatio 1. Od. 7.

Et præceps Anio, & Tiburti lucus.

Propertio item 3. Eleg. 21. *Hic Anio Tiburne fluis.*

¶ Anienus, apud Statium Papinium legitur, & quidem substantive, ut sit idem quod *Anio*, vel *Anien*, aut potius deus fluminis, ut Tiberinus Tiberis. Verba sunt 1. Silv. 3. v. 70

Illis ipſe antris Anienus fonte relicto
Hue illuc fragili proſternit pectora muſco.

Sunt, qui lectionem sollicitant, invitis interpretibus, Barthio, Bernartio, Beraldo, quam vero Propertius etiam confirmat lib. 4 eleg. 7. v. 86

Acceſſit ripæ laus, Aniene, tuæ.

Est & adjectivum *Anienus.* Nam *Anienæ fluenta* Virgil. 4. Georg. v. 369. *Anienam lympham* Propertius lib. 3. eleg. 16 dixit.

¶ Anienicola, apud Silium lib. 4. v. 225

Pomiferi arva creant, Anienicolæque Catilli.

ANIMA, ab ánimus, [quamquam contra velit Cicero Tusc. 1. cap. 8.] ut à *Dominus Domina, Herus, Hera.* Animus vero ex Græco ἄνεμος. Utrumque primario spiritum, halitum, flatum significat. Plautus Asinaria a. 5. sc. 2. v. 44 *An fœtet anima uxori?* Stinckt ihr der Athem? Pro quo Petronius *acere ſpirantem* dixit. Sic *anima fœtida*, stinckender Athem / apud Plautum Mercat. a. 3. sc. 3. v. 13. Quæ eidem & *tabida* est, si auditus Rutgersii lib. 5. Var. Lect. cap. 17. Varro apud Nonium in Anima: *Phrygio per oſſa cornu liquida canit anima.* Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 28 *Animam comprimere*, den Athem an sich halten. *Tenere animam* Ovidius dixit lib. 1. Fast. v. 425. Idem lib. 8. Metamorph. v. 643 de Baucide: *Nutrit, & ad flammas animâ perducit anili*, bläset das Feuer auff. Val. Max. lib. 9. c. 12 de Coma: *intra pectus inclusâ anima finem sui reperit;* hat sich selbs erstickt. Seneca de provid. extrem: *hauſtus ignis cursum animæ remeantis interſcidit.* Cicero in Verrem 5. c. 58, *ne animum eum quidem integrum, ſed ne animam quidem puram conſervare potuiſſe*, seinen Athem rein behalten / propterea quod anhelitus ejus fœtuisset: Idem 2. de Natura Deorum cap. 54 *Quæ ſpiritu in pulmones anima ducitur.* Ubi *anima* aer est. Quemadmodum & Virgilius hac voce usus Ecl. 6, cum de Elementis agit,

Ille canebat uti magnum per inane coacta
Semina, terrarumque animæque maris que fuiſſent
Et liquidi ſimul ignis.

Ante Virgilium manifeste Lucretius lib. 1. v. 715

Et qui quatuor ex rebus poſſe omnia rentur,
Et igni, terrâ, atque anima procreſcere, & imbri.

Quod hic animam, paullò ante aera dixerat. Nec prosæ scriptores refugére hunc sensum. Marcus Messala apud Macrob. 1. Saturn. 9 *Qui cuncta fingit, eademque regit, aquæ terræque vim ac naturam gravem atque pronam, in profundum dilabentem, ignis atque animæ lævem, immensum in ſublime fugientem copulavit.* Cic. 1. Tuscul. cap. 11 *Si cor, aut ſanguis, aut cerebrum eſt animus, certe, quoniam eſt corpus, interibit cum reliquo corpore; ſi anima* (id est, aer) *eſt, fortaſſe diſſipabitur; ſi ignis, exſtinguetur.* Quem ad locum P. Victorius in castig. p. 502. 503. observat, alibi quoque Ciceronem ita locutum non semel, si antiqua exemplaria inspiciantur, licet in vulgaribus pro *anima* legatur *aër.* Nempe aeris vocabulum, quia Græcum esset, non Latinum, de industriâ vitaverunt, (vide *aer:*) quanquam postea, quod non male suspicatur Victorius, vario multiplicique *animæ* significatu offensi, Græcâ voce maluerunt uti, cum de elemento loquendum esset. Cæterum quod pro aëre animam dixerunt, imitatione Græcorum putes factum. Nam & hi ψυχὴν alicubi usurpabant pro aëre: ut Heraclitus in illo apud Clem. Alexandr. 6. Strom. f. 624, ψυχῇσι θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι: quo significat, aëris exitium esse generationem aquæ, quemadmodùm rectè exponit Philo lib. de incorrupt. mund. Fallitur enim Cerda, qui ad 1. Æneid. Virgilius v. 97. ab Heraclito dictum hoc putat, animam (hominis) aquis interire. Totus Heraclitii locus de transelementatione est. ¶ Etiam *animam* pro vento dixêre. Seneca in Hippolyto v. 11. *Qua roriſera mulcens anima Zephyrus verna evocat herbas,* [ubi tamen alii *aura* pro *anima* legunt.] Sic Horatius etiam ventos: *animas Thracias* vocat lib. 4. od. 12. Quemadmodum & voce *animus*, Virgil. usus lib. 1. Æn. de Æolo ventorum rege loquens: *mollitque animos & temperat iras.* Sic quibus suffocatur respirandi illa vis [die in Ohnmacht fallen] *linqui animo* dicuntur. Ubi *animus* nihil aliud est quàm aër, quem trahimus reddimusque, & illa respirandi vis, quæ est in nobis: de quo infra erit dicendum. ¶ 2. Deinde anima dicitur ψυχὴ sive id, quod naturaliter movet vivum corpus; seu principium quo vivimus, sentimus, movemur & intelligimus, secundùm Aristotelis definitiones. Verius autem *Anima* substantia est incorporea separabilis à corpore, & incorruptibilis. Die vernünfftige Seele. Ovid. 15. Metam. v. 158 *Morte carent animæ, &c.* Die Seele stirbt nicht. *Animam agere*, in Todtesnöthen liegen. Liv. lib. 26. c. 14. Lepidum hic est illud Senecæ, Ludo de morte Claudii Cæsaris: *Claudius animam agere cœpit, nec invenire exitum poterat.* Ubi Beati Rhenani scholia vide. Recte enim alludit ad morem Claudii, qui crebrò solebat crepitum ventris edere, quod interdum conantem alvus adstricta frustrabatur. Anima igitur hic simul tacite *ventus* est, de quâ significatione paullo ante. Quamvis autem anima sæpius totam illam alteram & meliorem nostri partem, quæ extra casus omnes & pereundi necessitatem posita, denotat; propriè tamen illa tantum vis facultasque hac voce designatur, qua sentit corpus ac vivit, quæque nobis communis cum brutis est, quæ ex eo æquè ac nos animalia appellantur; nihilque aliud, quam vita ipsa est, quæ adimi nobis & exstingui potest; non autem qua sapimus, intelligimus, æterni sumus. Illa enim pars *animus* propriè & *mens* appellatur. Quamquam & *Animus* totam animam notet, non partem. Ita Cicero 1. Tusc. cap. 9. duas partes, ex quibus conflati simus, memorat, *animum & corpus;* Et alibi Virgilius *animum* pro vita dixit, ut infra monebimus. Quamvis itaque contingat, ut confundantur hæc duo vocabula, pro differentiâ tamen illa, quam notabamus, manifeste illud Lucretii est lib. 3.

Primum animum, *dico* mentem, *quem ſæpe vocamus,*
In quo conſilium vitæ regimenque locatum eſt.

Et aliquantò pòst:

Nunc animum *atque* animam *dico conjuncta teneri,*
Inter ſe atque unam naturam conficere ex ſe.

Vide Macrobium lib. 1. in Somn. Scipionis cap. 14. Juvenalis Sat. 15. v. 146

Senſum à cœleſti dimiſſum traximus arce
Cujus egent prona & terram ſpectantia; mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantum animas; *nobis* animum *quoque.*

Seneca Epist. 58. (al. 59) *Animantia quemadmodum dividó? ut dicam, quædam* animum *habent, quædam tantùm* animam.

Macrob. 1. in somn. Scip. 14, Animus *proprie Mens est, quam divinorem* animâ *nemo dubitavit.* ¶ 3. Hinc *anima* passim pro *vita*, quæ nobis cum bestiis communis, scriptoribus usurpatur. Ut apud Virgil. Æn. 6. v. 436 *Projicere animam*, sein Leben dahin geben. *Amittere animam* apud Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 85. *Deponere animam* apud Corn. Nepotem Hannib. cap. 1. pro *mori.* Et *Animam exstinguere alicui*, einem das Leben nehmen. Terentius Adelph. a. 3. sc. 2. v. 16 *Seni animam primum exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus. Animam relinquam potius, quàm illi deseram*, Ich gedencke ehe Leib und Leben zu lassen / ibidem sc. 4. v. 52. Et in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 56 *Animam debere*, proverb. dixit, pro *immenso ære alieno teneri*, mehr schuldig seyn / denn man mit der Haut bezahlen kan. ¶ 4. Anima etiam haud rarò pro homine ponitur; præcipua pars pro toto. Horat. 1. Serm. Sat. 5. à v. 39

— — — — namque
Plotius & Varius Sinuessa Virgiliusque
Occurrunt, animæ, quales neque candidiores
Terra tulit, neque quæ me sit devinctior alter.

Tacitus lib. 4. Hist. cap. 32 *Vos autem Treberi & cætera servientium animæ.* Amat ita loqui & scriptura sacra, ut Genes. 46,26. *Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, sexaginta sex.* Et alibi. ¶ 5. Lactantius animam etiam pro animali quovis usurpavit lib. 3. c. 8, *Ab hunc igitur præceps vivendi petemus, qui hoc idem sentiunt, quod animæ rationis expertes?* De Aristippo loquitur, & similibus, qui summum hominis bonum ponebant in voluptate corporis. Anima quoque nobilissima cujusque rei pars est. Sic amantes *amasias, animas* suas vocant: sic *animæ abari pecunia.* Barth. ad Claud. Mamert. p. 498 ¶ Ănĭmŭla. Sulpitius Ciceroni lib. 4. ep. 5. *In unius mulierculæ animula si jactura facta est, tantopere commoveris?* Hadriani Imp. Carmen est, quod moriens pronunciasse, ut eruditus Princeps fuit, ab Ælio Spartiano scribitur in Vita cap. 25

Animula vagula, blandula,
Hospes comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula.
Nec, ut soles, dabis jocos.

Qui versus, ut sunt molliculi & elegantes: ita testimonium luculentum continent, quam nihil certi tenuerint Ethnici de statu hominis, cum decessisset vita, & animæ nostræ conditione. Quam ob caussam hic eos apponere, operæ visum est.

¶ Ănĭmābĭlis, e, ἔμψυχος: quod animam habet, ac spirat, was sich reget und lebt. Sic *aera* Cicero *animabilem spirabilemque naturam* lib. 2. de nat. Deorum c. 36 appellat. ¶ Ănĭmālis, e. idem, quo sæpe Lucretius usus legitur: Cicero 1. Tusc. cap. 17 *reliqua duæ partes* [mundi] *una ignea, altera animalis.* (*Pars animalis* aer est.) Idem paullò post: *Quæ cum constent, perspicuum debet esse, animos cùm à corpore excesserint, sive illi sint animales, id est, spirabiles; sive ignei, sublime ferri.* ¶ Animales Dii, de quibus libros scripsit Labeo; in quibus ajebat (Servii verba sunt in lib. 3. Æneid.) esse quædam sacra, quibus animæ vertantur in Deos, qui appellantur *Animales*, quod *de animis fiant.* Conf. Herald. ad Arnob. p. 154. Salmas. Exercit. Plinian. p. 64. Kirchman. de Fun. Rom. lib. 4. cap. 13.

¶ Animaliter, adverb. Augustinus lib. 1. Retractat. cap. ult. n. 67 *Quod dixi spiritaliter summos angelos vivere, infimos vero animaliter; audacius dictum est de infimis, quam ut possit vel scripturis sanctis, vel ipsis rebus ostendi.*

¶ Inanimalis, adjectivum, contrarium est τῷ Animalis. Apuleius in Trismeg. p. 88 *animalia omnia & inanimalia.* Macrobius lib. 4 Saturn. cap. 6 *Sermo dirigitur ad inanimalia.* Tertullianus Apolog. c. 48 *Universitatem ex diversitate composuit, ex vacuo & solido; ex animali & inanimali.* Adde eundem adv. Hermogen. cap. 36 & 44.

¶ Ănĭmal: nam ut à *penetrabilis, penetrale* & *penetral*; ita ab *animalis, animale* & *animal*, quod usu receptum est. Est igitur *animal* substantia animata sensibilis, Ein lebendiges Thier. Ovid. 1. Met. in.

Pronaque cum spectent animalia cætera terras,
Os homini sublime dedit, cœlumque videre
Jussit, &c.

Animalium aliud est *quadrupes, terrestre, aquaticum, amphibium* ex *anceps, volatile, reptile.* Et usurpatur adeo hæc vox de minutissimis etiam & contemtissimis insectis. Q. Serenus Sammonicus cap. 13

Si verò incautas animal penetraverit aures.

Et ita Plinius lib. 28. cap. 4, *Creditum, si quod animal aurem intraverit, & inspuatur, exire.* ¶ 2. Pro bruto usurpavit Lactantius lib. 3. cap. 6. dum ab homine distinguit: *Nobis & cum Deo, & cum animalibus est aliqua communitas.* Seneca Epistol. 76 *Ea quæ timentur tanquam mala, injiciunt formidinem mentibus, & illas non aliter, quàm animalia species periculi, agitant.* Gennad. de dogmat. eccles. cap. 17 *Animalium animæ non sunt substantivæ, sed cum carne ipsa carnis in nativitate nascuntur, & cum carnis morte finiuntur & moriuntur.* Sic locutus & Auctor operis de spiritu & anima, quod Augustino tribui solet vulgo, cujus verba recitat Elmenhorstius notis ad Gennadium.

¶ Animus; idem propriè quod *anima*: hoc est totum illud in homine, quod corpus non est: quemadmodum & Ciceronem usurpasse hanc vocem supra observavimus: in quo & alia plura exempla habentur hic omittenda. ¶ Deinde pro diversis partibus seu facultatibus animæ ponitur: Vet. Gloss. *Animus*, λογισμὸς, θυμὸς, ψυχὴ, νοῦς. ¶ 1. Λογισμὸς in mente est, quæ νοῦς appellatur; qua divinæ naturæ imaginem repræsentamus. Quò pertinent illæ, quas supra adduximus, auctoritates, in quibus ab *animâ animus* distinguitur; quod discrimen & Servius notat. Ita usus Sallustius est Catilina cap. 51. *Omnes homines, qui de rebus dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira atque misericordiâ vacuos esse decet. Haud facile animus verum providet, ubi ista officiunt.* Nam ibi animus est, quod supra affectus est, τὸ ἡγεμονικὸν videlicet, in quo vis consulendi & inveniendæ veritatis inest. Hinc sæpe *animus* pro cogitationibus; item pro voluntate nostra ponitur. Plautus Prol. Amphitr. v. 58 *Teneo quid animi vestri super hac re sit.* Ich verstehe wol / was eure Meynung sey. Idem Asinar. a. 1. sc. 1. v. 99

— — — tu tuâ
Orationè omnem animum ostendisti tuum.

Terentius Phorm. act. 3. sc. 1. v. 1. *Enimverò, Antipho, multis modis cum isthoc animo es vituperandus?* Ubi *animus* consilium, propositum, institutum notat. *Animo isto esse*, id consilii habere, apud Corn. Nepot. 18, 11. 4. Sic, *animum inducere*, & *in animum inducere*, est persuaderi se pati. Terentius Hec. a. 2 sc. 3. princ. *Ita animum induxerunt, socrus omnes esse iniquas.* Sie haben sich die Gedancken gemacht / es wären alle Schwieger-Mütter böse. Plautus Asin. a 5. sc. 1. v. 5 *Possum equidem inducere animum, ne ægrè patiar, quia tecum accubat?* Et Sticho a. 2. sc. 3. v. 22. *Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse arbitrer.* Ich will mich bereden lassen / daß ichs für wahr halte was du vorgiebest. Est autem propriè locus huic phrasi, cum cogitur quasi animus, ut assentiatur vel invitus licet: quod ut præcedens Plauti locus, sic insequens ejusdem clare ostendit. Cist. a 3. sc. unica, v. 3, *Quamquam invita te carebo, animum ego inducam tamen, ut* &c. Absolute verbo *inducere* idem similiter usus in Sticho est. Vide *induco.* Sic *apud animum cogitare*, aut *cogitare cum animo suo*, erwegen / bey sich bedencken. Cicero Agrar. 2 cap. 24 *Vos id potestis cum animis vestris cogitare.* Et Terentius Adelph. a 3 sc. 4. v. 55 *Hoc tu facito: cum animo cogites*, &c. Et eadem fabula a. 1 sc. 1 v. 5 *Quæ in te uxor dicat, & quæ in animo cogitet ineta.* Quemadmodum idem paullo post v. 13 *in animum* (vel *animo*, ut alii legunt) *instituere* dixit. Brevius atque concisius Nepos Agesilao c. 4. *Hic cum animo meditaretur proficisci in Persas.* Terent. Eun. a 4. extr. *Animus est in patinis*, Die Gedancken sind in der Schüssel. Similiter Plautus act. 4. sc. 6. extr. *Animus in navi est meus.* Eidem & τὸ *mens* ibi usurpatur in illo Menæch. a. 4. sc. 1. vers. 15. *Mens est in querelis.* Idem ead. fab 2. sc. 1. pr. *Nulla est voluptas navitis, Messenio, major, meo animo &c. Meo animo*, id est, meines erachtens / quantum ego judicare possum: meâ sententiâ, ut Terentius loquitur Adelph. a. 1. sc. 1. v. 40. ¶ 2. Pro memoria ponitur in illo Virgilii Ecl 9. (ubi notas vide Jacobi Pontani f. 200) *Omnia fert ætas, animum quoque.* id est, aufert. Dolet ibi Mœris super senectutis incommodis; præcipue quod reminiscendi vim deleat in nobis ac tollat: quod ex sequentibus facile patet. Hûc referre licet illas vulgatas rationes loquendi, *Ex animo delere; ejicere:* aus dem Sinne schlagen / vergessen. Cui contrarium est quod apud Terentium legimus Andr. act. 1. sc. 5. v. 49

— — — etiamnum mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio.

Dicit enim se nondum oblitum eorum esse, quæ Chrysis moriens de Glycerio mandasset. Adhuc enim in animo asservari ea, velut impressa inscriptave. Similiter & Græcos locutos Franciscus Fabritius ostendit. ¶ 3. Θυμὸς est illa animæ pars, quæ impetus habet & motus [τὸ παθητικὸν] & itaque opus habet, ut regatur & imperetur à ratione; in quo significatu usus τοῦ *animus* latissimus & vulgatissimus est. Horat. lib. 1. Ep. 2.

Ira furor brevis est, animum rege: qui nisi paret,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catena.

Plautus Trinum. a. 2. sc. 2.

Qui homo inde cum animo ab ineunte ætate depugnat suo,
Utrum id ita ne esse malelit, ut eum animus æquum censeat:
An ita potius, ut parentes eum esse & cognati velint:
Si animus hominem perpulit, actum est: animo servivit,
non sibi.
Si ipse animum perpulit, diem vivit, victor victorum
cluet &c.

Sic *animum alicui dare*, vel *credere*, quorum alterum Plauti est Asinar. a. 1. sc 3. v. 15. alterum verò Terentii Andria a. 1. sc. 5. v. 38 *amare* est. Idem Terentius altero versu post: *Quam ego animo egregiè charam pro uxore habuerim.* *Caram animo* dixit, quia

quia in animo est ille affectus. Et notum est illud Homeri ἐμῇ A
πολυφίλητε θυμῷ. Similiter. Idem Eun. a. 1. sc. 2. v. 119.

— — — *hoc certò scio*
Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo
Cordi esse quemquam cariorem hoc Phædria.

Ex quibus intelligere licet *cor* & *animum* hìc esse synonyma. *Animi caussâ*, Lusts halben: per jocum, ac voluptatem. Plautus Trin. 2. 3. sc. 2. v. 52. *Rem animi caussa in delicium perdidit.* i. e. animi recreandi caussa: ut obsequeretur libidini animi. Seneca lib. 4. de benef. c. 17 *Nec quisquam tantum à naturali lege desciscit & hominem exuit, ut animi caussâ malus sit.* Sic *Animum appellere, applicare, adjungere, adjicere, adducere*, sein Gemüth auff etwas richten / sich begeben. ut *appellere animum ad scribendum*, Terent. principio Andriæ: *applicare animum ægrotum ad partem deteriorem*, ibidem a. 1. sc. 2. v. 22. & *ad frugem animum applicare*, Plaut. Trinum. a. 2. sc. 1. v. 34. Et rursus Terentius Andr. a. 1. sc. 1. v. 29 *ut animum ad aliquod studium adjungant*: idem Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 63 *ad virginem animum adjecit.* Sic & *Animum explere suum*, Terent. Andr. a. 1. sc. 2. v. 17, seinen Muth kühlen / Lust büssen. *Fideli & benigno animo in aliquem esse*, Idem Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 22, quemadmodum Quintilianus lib. 2. cap. 2 dixit: *Sumat præceptor ante omnia parentis erga discipulos suos animum*, ein getreues und gütiges Hertz zu einem tragen. *Animo morem gerere*, in And. a. 4. sc. 1. v. 17. *Animo obsequi*, Idem in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 8, seinen freyen Willen haben / seiner Lust und Begierden nachhangen. *Ex animo facere*, id est, ut fert B
natura, non coacte atque per vim; nec de composito ac per simulationem aliquid facere. Aus freyem Willen / ungezwungen / ohne Betrug und falsch: Quare & ei opponitur, *de industria facere*, Terent. Andr. act. 4. sc. 5. extr.

Paullum interesse censes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de industria?

Idem Adelph. a. 1. sc. 1. v. 47. *Quem beneficio adjungat, ille ex animo facit.* Sic *ex animo dicere.* was hertzlich wolgemeinet. *Æquo animo ferre*, gedultig tragen / zu frieden seyn / in Andria a. 5. sc. 4. v. 18, & alibi. Plaut. in Trinummo a. 2. sc. 2. v. 31 *Qui animum vincunt, quàm quos animus, semper probiores.* Cicero lib. 10. epist. 5, *Omni animi impetu in aliquid incumbere*, mit gantzem Hertzen / Ernst / ob einem Dinge liegen. *Acer & præsens animus*, de Orat. lib. 2. c. 20, ein starcker unerschrockener Muth. Rursus lib. 6. ep. 14 *Tu fac animo magno fortique sis*, hab einen starcken Muth / und sey unverzagt. *Cadere animis*, lib. 6. famil. ep. 1. kleinmüthig werden. *Hostes concidunt animis*, Hirt. 8. B. Gall. cap. 19, id quod Quintilianus, *animum abjicere* dixit. Hinc *animus abjectus*, Cic. ad Attic. lib. 3. ep. 2. qui Cæsari lib. 1. de B. C. cap. 32 *Tenuis & infirmus animus*, Ein weich und unverzagtes Hertz. *Animum addere*, einen Muth machen / Hertz einsprechen / apud Terentium Heaut. a. 3. sc. 2. v. 31. *Animos facere* in plurali numero Ovid. dixit lib. 5. Trist. El. 9. quod est *animum reddere* itidem Terentio Andr. a. 2. sc. 1. v. 33. *Sumere animum*, Ovid. 1. Fast. 147. einen Muth fassen. *Tollere animos*, übermüthig werden und frech. & transitive *animos alicujus tollere*, muthig machen. Virgil. lib. 9. v. 127 *Ultro animos tollit dictis.* Cui simile illud Ciceronis videtur pro Domo cap. 55, *insolentiâ dominatûs extulerat animos*, sed in aliam & pejorem partem accipitur. Nam *animos* plurali numero de uno homine si dicimus, temeritatem sæpe, ferociam & superbiam significamus. Florus lib. 2. cap. 5. n. 3 *elatus animis ingentibus*: sublimem magnitudinem animi sublimem. Seneca Troade v. 505 *spiritus magnos fuge, animosque veteres.* Sed hæc obiter. *Bonus animus in re mala dimidium est mali*, ein guter Muth in Unglück / ist halb Unglück / in Pseudolo a. 1. sc. 5. v. 37. Et illud in Captiv. a. 2. sc. 1. v. 8 *In re mala animo si bono utare, adjuvat.* Cicer. in Orat. cap. 18 *Imago animi vultus est: indices oculi*, man merckt am Gesicht / was einer dencket. ¶ 4. Ψυχὴ est, quo vivimus & spiramus, qua notione Virgilius usus voce animi est lib. 10. Æn. v. 486 *Una eademque via sanguis animusque sequuntur*, mit dem Blute entgehet ihme zugleich Athem und Leben. Sic *animo linqui* dicuntur, quibus repentino nuncio percussis suffocatur animus, & intra se abit quasi destituens corpus; quod ea de caussa, velut tibicine suo destitutum, labitur atque concidit. Wann einer in Ohnmacht fällt / quod symptoma egregie Plautus depingit Amphitr. a. 5. sc. 1. v. 6. & Curc. a. 2. sc. 3. Græci λειποψυχίαν vocant. *Abesse animam* in eo affectu, iisdem locis idem dixit Poëta. Hinc *recipere animum* Terentio dicitur Adelph. a. 3. sc. 2. v. 26. der wieder Athem schöpfft und zu sich kömmt. Iis autem qui λειποψυχίαι tentantur, *animus male esse* Plauto dicitur modo adductis locis. ¶ 5. Ad bestias quoque translatum legas animi vocabulum: *quarum animi sunt rationis expertes* Ciceroni 1. Tusc. c. 33. Apulejus de Deo Socr. *Equum ipsum nudum, & solum corpus ejus & animum contemplamur, ut sit ad speciem honestus, ad cursuram vegetus, & ad bellatorem validus.* ¶ *Anime mi*, blandientis forma in alloquendo: apud Plaut. itemque Terent. Andr. act. 4. sc. 2. Eun. a. 2. sc. 2. v. 15. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 23.

¶ Animosus, a, um, θυμοειδής: qui plenus animi, & magnos impetus habet: Kühn / beherzt / verwegen. Nam & in malam partem usurpatur. Sic *animosus corruptor* Otho Tacito vocatur lib. 1. Histor. cap. 24. vide Salm. Exerc. Pl. In bonam partem satis sit illud Cicer. pro Milone cap. 34 *fortes & animosos, & se acriter ipsos morti offerentes servare cupimus.* Comp. Liv. lib. 3. c. 20 *Comes animosior, quàm auctor.* Seneca principio Quæst. Nat. *altior & animosior pars.* ¶ 2. magnificus est, & munificus, ut Salmasius ad Capitolini Marcum cap. 17 docet, v. gr. Prudentius Psychom. v. 874: *Margaritum animosa Fides mercata paravit.* Quo etiam Suetonii *animosissimè*, quod mox daturi sumus, referendum esse judicat.

¶ Animosè, adverb. frisch / muthig / irem kühn. Cicer. 1. Offic. cap. 26 extr. *magnificè, grabiter, animosèque vivere.* Comparative Arnobius lib. 4. p. 150 *Ut animosiùs consurgat audacia.* Superl. *Animosissimè*, pro nimis cupidè, Suetonii est Cæs. cap. 47. *Gemmas*, ait, *toreumata, signa, tabulas operis antiqui semper animosissimè comparasse.* Sic *animosè liceri*, kühn und ins Gelack uff etwas hinein bieten / was zu kauff ist: Paullus JCt. lege 29. D. Famil. Herciscund. Vide Torrent. ad Suet. Cæsarem c. 47.

¶ Animositas Macrobio 1. in somn. Scip. 6. illa pars animæ est, quam τὸ θυμοειδὲς vocant Græci. Sic Augustinus 14. de Civ. Dei cap. 2. locum Gal. 5. v. 20. 21. latinè reddens *animositates* vocat, quod Apostolo sunt θυμοί, interpreti vulgato *iræ.* Ammianus lib. 16 cap. 30, *abjectâ resistendi animositate.* Rursus Augustinus lib. 2 Retractat. cap. 33 *Hæreticus pertinacissima animositate defendit.* Qui & epistola 162 *insanissimus animositatibus suis.* Etiam Macrob. lib. 2. Somn. cap. 12. pluraliter *animositates* dixit.

¶ Exanimis & exanimus, ἄψυχος. Todt. Virgil. 11. v. 30, *Corpus ubi exanimi positum Pallantis*, der abgeseelte Leichnam. ¶ 2. Consternatus, exterritus valdè. Erschrocken / halb todt für Schrecken. Virgilius 4. Æn. v. 672

Audiit exanimis trepidoque exterrita cursu.

¶ Inanimus & inanimis, idem. Cicer. 4. Acad. cap. 12 *inter inanimum & animal hoc maxime interesse, quod inanimum nihil agit: animal agit aliquid.* Sic *Caro inanima*, ein todes Fleisch apud Plin. 7. cap. 1. Vetus Gloss. ἄψυχος *exanimatus, inanimus. Inanima castimonia*, Apulejo est Milesiac. ult. sub finem, ubi nihil animati editur.

¶ Inanimatus, idem, exosa vox Lambino, dubia Vossio; defensa autem Manutio & Borrichio. Vide hujus in Vossium Cogitationes. Libri sane meliores Ciceronis, etiam castigatissimus Gruteri, hoc verbum referunt, 3 Nat. Deor. c. 16 *Stellas beluarum nomine appellas, ut Capram, ut Lupam; ut Taurum, ut Leonem; aut rerum inanimatarum, ut Argon, ut Anam, ut Coronam.* Et Top. ad Trebat. cap. 18 *Animata inanimatis anteponantur.* Est autem ab *in* & *animatus*, de quo postea.

¶ Semianimus & Semianimis, halb-lebend. Cic. 1. de Divin. cap. 47 de aquila ex poeta vetere C

— — *transfigens unguibus anguem*
Semianimum, quasi *semanimum*, *l* absorpto.

Sic etiam Statius Theb. 10. v. 477 *semianimumque cruorem.* Livius Lib. 28 cap. 23 *in succensum rogum semianima injicerent corpora.* Forma altera *Semianimis* est apud Nepotem Pausan. cap. 5. *Hic cum semianimis de templo elatus esset.* Gloss. Vet. *Semianimis*, ἡμίπνους, ἡμίψυχος.

¶ Unanimis & Unanimus, qui ejusdem est cum altero animi & sententiæ, mit einem gleich gesinnet / Livius lib. 7. cap. 21. *Consules rem, quæ distinere unanimos videbatur, levare aggressi.* Catullus Epigr. 9 *Fratres unanimes.* Et *unanimi fratres*, Statius Theb. lib. 8. v. 669. Valer. Flaccus l. 4. v. 161

— — — *Nomenque secutus*
Otreos unanimi.

¶ Unanimitas, Einmüthigkeit / Livius lib. 40. cap. 8 *Nullâ re magis quàm fraterna unanimitate regnum æquare.* Symmachus lib. 1. epist. 28, *usuram tuæ unanimitatis exspecto*, ubi Jurenus plura eidem auctori exempla ex vetusto codice vindicavit.

¶ Unanimiter, vocabulum quidem non prorsus novum est: Nam etiam Vopiscus in Tacito c. 4 scripsit: *Quod me unanimiter delegisti*; ususque eodem est S. Scripturæ interpres Act. 2, 14. Purius tamen & tutius cum Terentio Hec. act. 2. sc. 1. v. 4 dicemus, *uno animo*: cum Cicerone pro Rabir. cap. 5. *concordissimè*; cum Plauto Curcul. act. 2. sc. 2. v. 14. *concorditer*: cum aliis, *unâ mente* &c.

¶ Unanimans, Plautinum est, idem quod *unanimis.* Trucul. a. 2. sc. 4. v. 81, *socia unanimantia.*

¶ Animare, animam inspirare, das Leben geben. Pacuvius apud Cicer. sub finem 1. Divinat. *Quicquid est hoc, omnia animat, format, alit, auget, creat.* Et Ovidius 4. Metam. v. 619 *Quæ humum exceptas varios animabit in angues.* Deinde addere animum, einen Muth machen / ut *animare ad crimina*, Claudian. 3. Rapt. vers. 386. *cibo potuque animare quem*, Hyginus Fab. 126.

¶ Animans gen. fœm. & neutro idem quod animal, ein Thier. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 47 *Animantium alia coriis tecta sunt:*

alia villis vestita: alia genus hirsuta &c. Ubi *bestiam* subaudiri oportet, quemadmodum *animal*, neutro si genere ponitur. Idem de Univers. cap. 9 colligatis corporibus vinculis animalibus; tum animantia orta sunt. Masculino tamen etiam genere extulit Lactantius lib. 2. cap. 11 (al. 12.) *Terram ipsam humore quodam, qui esset lacti similis, exuberâsse* (ajunt) *eoque alimento animantes esse nutritos.* ¶ 2. Quodlibet corpus vivum seu animatum. Senec. Epist. 58 *Sunt quædam, quæ animam habent, nec sunt animalia: placet enim satis & arbustis animam inesse. Itaque & vivere illa & mori dicimus. Ergò animantia superiorem tenebunt locum, quia animalia in hac forma sunt, & sata.* Paullo pòst: *Corpus quomodo divido? Ut dicam, aut animantia sunt, aut inanimantia.* Hinc Nobilius Flaminius, recentior quidem scriptor, sed cultæ latinitatis, lib. 1. de hom. fel. cap. 9, triacontituit *animantium* genera, quæ sunt, ut mentem ejus exponamus; planta, bruta, homo.

¶ Inanimans, idem, quod inanimatum, das kein Leben oder Seele hat/ leblos. Usus hâc voce Seneca c. l. ep. 58. Verba sunt: *corpora omnia aut animata esse, aut inanimantia.*

¶ Animatus, ἔμψυχος, animâ præditus, lebendig. Cicer. 1. Tuscul. cap. 23. *Animatum quod est, id motu cietur interiore ac suo.* ¶ 2. Διανόημενος, motu aliquo animi aut voluntatis affectus. Cicero lib. 11. Ep. 28 *Quod si aliter essem animatus, nunquam, quod facerem, negarem.* Wenn ich anders gesinnet wäre &c. Idem lib. 6. ad Fam. Epist. 6. *Pompejus animatus melius, quàm paratus:* Pompejus hat mehr gutes Vorsatzes/ als Macht. Macrob. 1. Saturn. 11. *Cepionem, qui in Augusti necem fuerat animatus.* Nepos in Cimone: *Benè animatas* [insulas] *confirmavit; alienatas ad officium redire coegit. Benè animatas*, id est, qui bono adhuc & benevolo animo ergà Athenienses essent.

¶ Animatio, Lebendigmachung. Cicero de Univers. cap. 10, *Divina animationis speciem faciebat ex igne.* Tertullian. de Anima cap. 19 *animatio arboris.*

¶ Animator, qui vitam dat. Tertullianus adv. Hermogenem cap. 32 *Spiritus adflator & animator universitatis.* Prudentius in Romano v. 788.

Novit animator solus & factor tuus.

¶ Animatrix, fœm. Tertullianus in Scorpiace sive adv. Gnostic. cap. 12 *Quam dilectionem perfectam adfirmat, nisi fugatricem timoris, & animatricem confessionis?*

¶ Exanimare, vita privare: Nepos Epaminonda cap. 9 *Ferro extracto, confestim exanimatus est.* ist verschieden. Sic *elisi exanimatique*, apud Suet. Cæs. cap. 39. ¶ 2. Spiritum intercipere, Einem den Athem nehmen: quod illis solet accidere, qui se currendo afflixerunt & fatigârunt. Cæsar Comment. 3. de B. C. cap. 92 *Pompejus suis prædixerat, fore, ut duplicato cursu Cæsaris milites exanimarentur, & lassitudine conficerentur.* Terent. Andr. a. 2. sc. 2. v. 5. *Quem ego nunc credo toto me oppido exanimatum quærere.* Vom herumlauffen kaum noch Athem holen. ¶ 3. Valde percellere & consternare, confundere, perturbare. Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 104. *ibi tum exanimatus Pamphilus bene dissimulatum amorem & celatum indicat.* Et 4. sc. *Sed quidnam exanimatum Pamphilum video?* Ubi quod Donatus inter *exanimatus* & *exanimus* distingunt; & prius perturbatum, alterum mortuum notare observat, frustra est; & eum Nepotis adductus locus facile refutat.

¶ Exanimatio. *in perturbationes atque exanimationes incidere*, in Schrecken und Entsetzung fallen. Cic. 1. Offic. cap. 36.

¶ Inanimatus, vide supra sub *Inanimus.*

¶ Animadvertere, gewahr werden/ auffmercken. Terent. in Prol. Eun. *Date operam, & cum silentio animadvertite.* Cicero in Catil. 1. cap. 8 *Quid est, Catilina, ecquid attendis? ecquid animadvertis horum silentium?* ¶ 1. Unde in officio lictoris hoc proprium verbum erat, qui obvios ad honorem consuli, vel majori magistratui, exhibendum admonebat. Livius lib. 24. cap. 44 *Consul animadvertere proximum lictorem jussit, & is inclamabit*, &c. Suetonius Cæs. c. 80 *Quum lictor animadverti ex more jussisset.* Vide Lipsii Elect. lib. 1. c. 23, & quæ nos ad Plinii Panegyr. c. 61. n. 7 de hac re notavimus. ¶ 3. Sed *animadvertere in aliquem*, est supplicium de aliquo sumere, strafen/ ein Einsehen haben. Cicer. 1. Cat. cap. 11. *Si in hunc animadvertissem.* Idem pro Rosc. Am. cap. 40 *ea sunt animadvertenda peccata maxime, quæ difficillime præcavebuntur.* Sallustius Cat. cap. 51. *Verberibus animadvertebant in cives.*

¶ Animadversio, Auffmerckung. Cicer. 2. de Orat. cap. 34 *Atque hæc totum est sive artis, sive animadversionis, sive consuetudinis.* Deinde Einsehen/ Straffe. Idem 1. Offic. cap. 25 *Omnis animadversio & castigatio contumeliâ vacare debet*, welchen man in Straff und Zucht nimmt/ den soll man nicht höhnen. Idem lib. 9 epist. 14 ad Dolabellam: *summa severitas animadversionis.*

¶ Animadversor. *Animadversores vitiorum.* Cicer. 1. Off. cap. 41. der ein Einsehen auff das böse hat.

ĂNĪSVM, ἄνισον, herba, Ents oder Anis. Plin. lib. 20. cap. 17 *Anisum ipsum oris halitum jucundiorem facit, fœtoremque tollit manducatum*, Anis gessen/ macht den Athem aus dem Munde lieblicher/ und vertreibet seinen Gestanck.

ANNA, Beli fuit filia, soror Didonis, cujus mentio apud Virg. 4. Æn. Hæc exacta patriâ per impotentiam Hiarbæ, mox fratrem etiam fugiens Italiam ad Æneam venit, & liberaliter ab eo excepta fuit. Mox cùm in odium Laviniæ conjugis adducta esset, somnoque ut cederet monita, fenestra exiliens ad amnem Numicium pervenit, inque eum se dedit præcipitem. Ex quo in Deam consecrata est, & *Anna perenna* nominata Romanis. Lege Ovid. lib. 3. Fastor. v. 546. & seqq. & Silium lib. 8. Meminit & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 12.

Annales, anniculus, anniversarius, annona, vide *Annus.*

ANNATAE, arum, fructus annui ex Episcopatibus vacantibus ad Pontificem Rom. redeuntes: Vide Jus Canon. & Interpretes.

Annibal, Anno, vide, *Hannibal, Hanno.*

ANNICĔRIS, idis, Ἀνίκερις, qui & Aniceris Lactantio lib. 3. cap. 25, philosophus fuit Cyrenaicus, qui Platonem, cum Æginæ venderetur, redemit: Fusius hoc narrat Laërtius in vita Platonis. Ab hoc dicti

¶ Annicerii Philosophi. Nam quod ab Aristippo sic nominatos scribit Cicero, excusari ex eo possit, quod inter successores Aristippi Cyrenaici & Anniceris fuit, ut ex Diogene Laertio intelligimus in Aristippi vita. Hæc enim succedentium series fuit: Aristippus, Antipater Epitimedes, Paræbates, Anniceris. Ciceronis autem verba hæc sunt 3. Offic. c. 33 *Atque ab Aristippo Cyrenaici atque Annicerii Philosophi nominati omne bonum in voluptate posuerunt.*

ANNŬLVS, δακτύλιος, ein Fingerreiff/ ein Ring. Est ab *annus*, quod circulum notat. Vide post. Multi *Anulus* scribunt, N simplici, idque Manutius in Orthographia, & Scaliger ad Varronis de L. L. librum 5. n. 2 ex antiqua consuetudine defendunt: etiam ex alia origine, ab *Anus* nempe masculino nomine, de quo infra. Lambinus, quem in *Annellum* citabimus, paullo aliter, ab *Anus* nempe, hoc est *Annus*, veteri scripturâ. Ovid. Lib. 2. de Arte am. v. 473

Ferreus assiduo consumitur annulus usu.

Romæ *annulus aureus* insigne erat ordinis equestris, Horat. libr. 2. Serm. Sat. 7. vers. 53 *projectu insignibus, annulo equestri, Romanoque habitu.* Adde Flor. 2. cap. 6. n. 18, aut Livium potius lib. 23. cap. 12. *Annulus signatorius*, ein Pitschirring/ apud Valerium Max. 8. cap. 14, quem Vopiscus Aureliano c. 50 *sigillaritium* vocat. *Annulo sigilla imprimere*, Cicer. in Acad. 4. c. 26, versiegeln/ zupitschiren. *Pala* vel *palla*, crassior annuli pars est, cui signum insculpitur, vel gemma inseritur, der Ballen/ oder der Kast am Ringe. *Annulus pronubus*, ein Trauring. ¶ 2. Annuli etiam sunt crispari in orbem crines & spiratim torti. Martialis libr. 2. Epigr. 66.

Unus de toto peccabat orbe comarum
Annulus; incerta non bene fixus acu.

Vide infra *crines.* ¶ 3. Sumitur & pro vinculis sive compedibus. Martialis lib. 3. Ep. 29 *Hæc cum gemina compede dedicat catenat, Saturne, tibi Zoilus, annulos priores.* & lib. 11. Ep. 38 *Annulos iste tuis fuerat modo cruribus aptus.*

¶ Annularis, e, ad annulos pertinens. Gloss. Vet. *Anulare*, δακτυλικόν. Hinc digitum sinistræ manus, qui minimo est proximus, *annularem* vulgo dicunt, der Gold-Finger/ cujus rei rationem explicatam vides apud Gellium lib. 10. cap. 10, & Macrob. 7. c. 13.

¶ Annulatus, annulo vinctus, compeditus. Plautus Pœnulo a. 5. sc. 2. v. 21 *Incedunt cum annulatis auribus.* Apulejus lib. 9. p. 221 *frontes literati, & capillum semimsi, & pedes annulati*, ubi compedes servorum intelliguntur, an Füssen gefesselt.

¶ Annellus, vel Anellus, δακτυλίδιον, ein Ringlein/ deminutivum est apud Horat. lib. 2. Serm. Sat. 7. v. 9 *Cum tribus anellis.* Ubi Lambinus p. 217 Quòd *annellus*, inquit, impressum est, in eo consuetudinem vulgi secutus sum. Nam si libros veteres sequi, & rationem audire volumus, *anulus* & *anellus* scribi debet uno n. *Anus, ani*, enim, ex quo anellus, dicebant veteres, pro *annus anni.* Nizolius Thes. Cicer. & Laurenb. p. 28. Antiquar. deminutivum hoc etiam è Cicerone proferunt, 5. de Fin. cap. 1. ubi de Epicuro loquitur, *cujus imaginem non modò in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis & in annulis habent.* Sed ibi, *in annalis*, alii legunt.

¶ Annŭlārius, annulorum artifex, apud Cicer. in 4. Acad. cap. 26. Gloss. Vet. *Anularius*, δακτυλιοποιός.

¶ *Annularia creta* apud Vitruvium extremo lib. 7, de qua consule interpretes.

ANNVS, ab innovatione dictus est, ἀπὸ ἀνανεώσεως: vel potius quòd *in sua per vestigia volvitur*, ut Virgilius ait, & orbem voluti facit, daß es sich selbst schleufft und wieder anhebt. *Annus* enim sive *annus*, circulus: unde diminutiva *annulus, anellus.* Varro lib. 5. de L. L. n. 2 *Tempus a bruma ad brumam dum sol redit, vocatur annus: quòd, ut parvuli circuli, annuli: sic magni dicebantur anni; unde annus.* Mathematicis est *Annus Solstitialis*, das gemeine Jahr von 12. Monaten. *Annus Lunaris*, 30. Tage. *Annus magnus*, quem vanis relinquimus Philosophis. Ciceroni est 12554. annorum. vide tamen hic Voss. P. 4. Instit. Orat.

rat. p. 196. & Vvinsemium ad Sir. suum not. pag. 101. 102. Schefer. ad Ælian. p. 391. *Scansilis annus* seu *Climactericus*, senibus fatalis, 63. annotum: vide Censorinum de die Natali c. 14, & Gell. lib. 15. cap. 7. Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 88. doctrinam hanc multum ex vano trahere non dubitat. conf. eund. quæst. 21 ad Tacit. *Anno incunte*, im Anfang des Jahrs. *Anno exeunte*, Cicer. lib. 1. Divin. c. 25, im Ausgang des Jahrs/ *Nati melioribus annis*, Virgil. 6. Æneid. v. 649, die zu einer guten Zeit gebohren sind. *Natus est annos decem, viginti, sexaginta*, er ist zehen/ ꝛc. Jahr alt. Cic. de Clar. Or. cap. 64, *Undeviginti annos natus erat eo tempore.* Et ibid. cap. 43 *Defendit Licinium, cum annos XXVII natus esset.* in quibus formulis præpositio *ante* subauditur. Dicimur hac in re etiam *tot & tot annos habere.* Cic. de Clar. Or. c. 43 *Crassus quatuor & triginta tum habebat annos*; qui aliam quoque non minus elegantem formam adjungit: *totidemque annis mihi ante præstabat*, war so viel Jahr älter als ich. Nepos in vitâ Attici cap. 7 *Incidit Cæsarianum bellum, cum haberet annos circiter sexaginta.* Vide infra in *habeo.* Idem eodem libello c. 21 *Tali modo cum VII & LXX annos complesset* &c. Als er solcher gestalt gantzer sieben und siebenzig Jahre zurücke gebracht. Novum nec ita solens est illud Taciti, 1. Histor. cap. 49, *Hunc exitum habuit Galba tribus & septuaginta annis:* pro trium & 70 annorum. *Anno vertente*, id est, integro: dum in se convertitur scilicet atque absolvitur. Censorinus de die natali cap. 19. ANNVS VERTENS *est natura, dum sol percurrens duodecim signa eodem, unde profectus est, redit.* Nepos Agesilao: *tanta est usus celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus:* darüber Xerxes ein gantzes Jahr zubracht. Vide ibi Lambinum. Phrasi hâc etiam aliquoties usus Cicero ut libr. 2. de Nat. Deor. cap. 20. pro Quinctio c. 11. & Philipp. 13. cap. 10. *Bonus annus*, ein gut und reich Jahr. Egregie Sidonius libr. 3. Epist. 6. extr. dixit, *annum bonum de magnis non tam fructibus, quam potestatibus existimandum. Nam temporum felicitas non tam ab uberi fructuum proventu, quam præsidum ac præfectorum prudentia & bonitate est expetlanda.* Sed ut eveniret bonus annus publice atque solenni ritu apud Græcos optabatur. Apulejus Milet. 11. *Isdidem de sublimi suggestu, de libro, de literis fausta præfatus, principi magno, senatuique & equiti, totique Pop. Rom. renunciat sermone rituque Græciensi,* λαοῖς ἐυετὴν: quemadmodum quidem eum locum MSStorum ope felicissime restituit maximus vir Claud. Salmasius Exercitat. Plinianis: vulgo enim mendosus est. Est autem *ἐυετὴν, bonus annus.* Porro *annus intercalaris*, ein Schalt-Jahr/ Plin. 2. cap. 47. extr. *luciferi* Valer. Flacc. 3. vers. 454. Trauer-Jahr. *sitiens* Plin. 13. cap. 4, Dürr-Jahr. Et Quintil. lib. 1. cap. 1. *tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus*, was wir in der Jugend gelernet haben/ das halten wir sehr fest. Nota *rudes annos* pro juventute dici. Adagiorum loco sunt: *Annus producit, non ager*, Zeit bringet Rosen. *Annus superior semper melior*, man erlebt ärgere Zeit von Jahr zu Jahr.

Manilius lib. 3. v. 516

Non annus anni, non menses mensibus usque
Conveniunt, seque ipse dies, aliumque relinquit,
Horaque non ulli similis producitur horæ.

Horatius de Arte P. v. 175

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.

Idem lib. 2. carm. od. 14.

Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni.

Elegans loquendi forma est etiam *In annum*, auff ein Jahr. Cicero pro Sestio cap. 8 *Habebis senatus in hunc annum, quem sequatur.* Idem 2. de Divin. cap. 6 *Solæ defectiones, itemque sequitur.* Idem 2. de Divin. cap. 6 *Solæ defectiones, itemque Lunæ, prædicuntur in multos annos ab his, qui siderum cursus & motus numeris persequuntur.* auff viel Jahr hinaus. ¶ 2. Annus aliquando, Poëtis cumprimis, pro certâ anni parte ponitur: ut, *Annus hibernus*, pro hieme, sive hiberno anni tempore apud Horat. Epod. 2. *Pruinosum annum* Avienus vocavit Arateis v. 57. ¶ 3. Sed & *annus* proventum anni, sive annonam significat. Statius lib. 3. Silv. 2. v. 22 de frumentaria nave intelligens, quæ Ægypto venerat, ---- *Pharium grave intulit annum.* Nam *annus Pharius*, Ægyptiacum frumentum est. Lucanus lib. 3. v. 450

---- *Curvoque solo cessantis aratro*
Agricolæ rapto annum flevere juvencis.

Tacitus de Germania cap. 14 *Nec arare terram, & expectare annum, tam facile persuaseris, quam provocare hostem.*

¶ Anno, adverb. vorm Jahre: cui opponitur *hornò*; Heuer. Plaut. in prolog. Amphitr. v. 91 *Histriones anno cum in prosceniо Jovem invocarunt.* Et Trucul. 2. 2. sc. 40 v. 38 *quasi uxorem me habebat anno dum hic fuit.* Vide interpretes, & præcipue Taubm. p. 15. 701. & 1415.

¶ Annalis, e, adjectivum. Varro libr. 1. de re rust. cap. 27 *Et quoniam tempora duorum generum sunt, unum annale, quod Sol circuitu suo finit; alterum menstruum.* Sic *Annalis Lex* sæpe apud Ciceronem memoratur, quæ legitimam ad petendos magistratus describebat ætatem, de qua Livius lib. 40. cap. 43 consulatur. Ipse Cicero Philipp. 5. cap. 17 *Majores nostri, veteres illi admodum antiqui, leges annales non habebant; quam multis post annis attulit ambitio, ut gradus essent petitionis inter æquales.* Hæc lex *Annaria* Lampridio vocatur in Commodo cap. 2, & Festo in eâ voce. Hæc Senatoriam ætatem 25. Equestrem 18 annis definiebat. Plura de eâ Lipsius Tractatu de Magistratibus Vet. Pop. Rom. cap. 4. 5. 6. & Jac. Cujacius libr. 34. observ. cap. 17.

¶ Annalis, & Annales rudiores Commentarii rerum annalium, hoc est singulis annis gestarum: Chronicken/ Geschicht-Register/ Jahr-Bücher. Quos initio Pontifices contexere soliti; post & alii cœperunt, ut Cicero lib. 2. de Oratore cap. 12 docet. Vide & Sempronii Asellionis de annalibus, & quomodo ab historiis differant, locum apud Gell. lib. 5. cap. 18. quæque ad Gellium notat Philipp. Carol. Animadv. p. 317. quanquam non semper hæc duo distincta fuisse, alio *annales* vocante, quod alius *historias* nominat, e Vossio intelliges 1. de histor. Lat. 5. p. 21. & Buchner. ad Prudent. Hymn. de natal. Christi p. 54. 55. Gronov. observ. ad script. Eccles. cap. 9. pag. 95. ubi laxa significatione *Annales* pro quâvis historia poni asserit. ¶ Subaudire autem in his oportet aliquid; *Annalis*, scilicet *liber: annales*, nempe *libri.* Quare in allegandis Taciti libris, quos ab Augusti fine cœpit, rectius hunc vel illum Annalem, quam hunc vel illum librum Annalium citamus; idque ad exemplum veterum. Gellius lib. 2. cap. 1. *Posuimus igitur verba ipsa Quadrigarii ex Annali ejus sexto transcripta.* Idem libr. 15. cap. 1. *Si Annalem undevicesimum Q. Claudii legisses.* Et alibi sæpius. Plinius lib. 7. cap. 28 *Q. Ennius T. Cæcilium Teucrum fratremque ejus præcipue miratus, propter eos annalem sextum adjecit.* Nepos Hannibale cap. 13 *Atticus M. Claudio Marcello & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum* (Hannibalem) *in annali suo scriptum reliquit.* Sed hæc de usu vocis Singularis numeri: Pluraliter *Annales & monumenta vetustatis*, Cicer. pro Domo cap. 32 dixit: & Juvenalis Sat. 2. v. 102

Res memoranda novis annalibus atque recenti
Historiâ.

¶ Anniculus, eins Jahrs alt. Adjectivum est, nec vero diminutum. *Anniculus filius*, Lege 6 Dig. de his qui sui vel alieni juris sunt. Et Nepos Attico cap. 19 *Hanc Cæsar vix anniculam Tib. Claudio, privigno suo, desponsit.* Varro lib. 2. de R. R. cap. 5. extr. de Tauris: *unus fit anniculus, alter bimus.* Columella 7 cap. 9 *Quam salaciissimos oportet esse mares, qui & ab annicula ætate commode progenerant.* Plinius 28. cap. 24 pr. *Semen optimum anniculum, bimum deterius, trimum pessimum, ultra sterile.*

¶ Annōtinus, idem. Columell. libr. 4 de re rust. cap. 24 *ungues custodum annotinos vesecato.* Sed ¶ 2. *Annotina nubes* Cæsari libr. 5. de bello civ. cap. 8 sunt, quæ annonam vehunt, ut ibi Rhellicanus & Glareanus interpretantur: quanquam Græcus Cæsaris interpres ad priorem ab anno significationem retulit, vertens, τὰς ἐκ παλαιοῦ ἔτους. Ipsa Cæsaris verba sunt: *multitudine navium perterrita, quæ cum annotinis privatisque, quas sui quisque commodi causâ fecerat, amplius DCCC unâ erant visa.*

¶ Annifer, per totum annum fructûs ferens. Plin. 16. cap. 26 *Citreæ, & juniperus, & ilex annifera habentur, nobisque fructus in his cum annotino pendet.*

¶ Anniversarius, a, um, annuum significat, was alle Jahr geschicht/ ut *anniversaria sacra*, Cicero 1. ad Att. epist. 18. *Anniversaria vicissitudo*, eine Veränderung/ die sich alle Jahr einmal zuträgt/ idem 2. Nat. D. cap. 38. *Anniversarii hostes*, qui singulis annis eruptionem faciunt, & infestant, Flor. lib. 2. cap. 12. *Anniversaria solennitate celebrare festos dies*, Augustin. epist. 118 cap. 1.

¶ Anniversarie, adverb. vertente quovis anno. Idem Augustinus dicta epistola extrema: *Dies quo cœna dominica anniversarie celebratur.* Et lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 29, *Lunæ cursus ad passionem Domini anniversarie celebrandam solenniter adhibetur.*

¶ Annona, ἐυετὴν, σιτηρέσιον, Getreide/ Jährliche Früchte. *Quanti jam venit annona?* Was gilt ietzund das Korn? *Annonæ vilitas*, apud Cicer. pro Domo cap. 6. Wenn das Korn wenig gilt/ wolfeile Zeit. Contra, *Annonæ difficultas*, Ciceroni c. l. cap. 5. *sævitia* Tacito 2. Ann. cap. 87, theure Zeit. *Annona crescit*, das Getreid steiget/ wird theuer/ Cæs. 1. Civ. cap. 52. *Annonam flagellare* Plin. libr. 33. extr. *Incendere, & excandescere annonam*, eadem sunt Varroni 3. de Re rust. cap. 2. Theurung machen. Contra *levare annonam* Liv. 26. cap. 40; *temperare annonam*, Sueton. loco mox citando, wolfeil machen. Posterius etiam ordinare est, Marck-Ordnung machen. Ipsa quoque annona laxare dicitur: Livius 26. c. 20 *annona haud multum laxabetur.* Quod eleganter libr. 2. c. 52. pr. reddiderat: *Urbi cum pace laxior etiam annona rediit. Annona militaris* Proviant. Quæ frumento, oleo, vino, carne & aliis ejusmodi

modi speciebus censetur: ut discere licet ex Tit. Codicis Theodosiani *de erogatione militaris annonæ.* ¶ 2. In plurali numero *annonæ* de panibus, & JCtis & Historicis Augustorum passim dicuntur, quod Salmasius notavit. ¶ 3. *Annonam macelli* Suetonius dixit, pro eo omni, quod in macello venit, Tiber. c. 34. *Censuit*, inquit, *annonam macelli senatus arbitrio quotannis temperandam.*

¶ Annonarius, quod ad annonam pertinet. Veget. 3. c. 3 *pabula, frumentum, cæteraque annonaria species.* Trebell. Pollio de 30 tyrann. cap. 18. *Annonaria provisio:* & cap. 24 *annonaria regio.*

¶ Annosus, πολυέτης, der viel Jahr auff dem Halse hat. *Annosa cornix* Horat. libr. 3. od. 5. *Anus annosa* Ovid. 2. Fast. v. 571. *Annosum Falernum* Martial. 6. epigr. 27, alter Wein. *Annosa quercus durior*, Ovid. 13. Metam. v. 799. Compar. *in aliquo annosiore*, Augustinus lib. 1. Confession. cap. 7. id est majoris ætatis. Superl. *annosissimus vigor*, Ambros. de Vocatione Gent. lib. 2 cap. 8.

¶ Annuus, per annum, ein Jahr lang / jährlich / ut, *annuo spatio* Plin. 9 cap. 10. *Annuus cursus* Cic. 2. Leg. c. 8. *Annuum tempus conficere*, Idem Attico 15. ep. 15, ein Jahr ausmachen. Et ibidem extrema epistola *annuus sumtus*, Jahr-Kost / Jahr-Geld. ¶ 2. Anniversarius, stato tempore quotannis recurrens. Cic. de Nat. D. 2. cap. 39 *Aër annuas frigorum & calorum facit varietates.* Virg. 1. Georg. v. 338 *annua magna Sacra refer Cereri*, ein Jahr-Opffer / sacrificium anniversarium. ¶ 3. Veteri Glossario nova quadam ratione accipi videtur pro eo, quod *Annosus* est. Ita enim ibi legas: *Annos, annua, πολυετής:* Lege *Annosa, annua* (ut si synonyma sint) Item *Annua, γραῦς πολυετής.* An utrobique pro *annua*, legendum *Anus* pro vetulâ scilicet? Nam & hoc quoque ab *annis* est.

¶ *Annuum* & *Annua* substantiva quasi sunt, quæ alimentorum caussa in singulos annos præstantur. Vide Leg. 10. & 14 de Annuis legatis. Sueton. Tiberio cap. 50. *Juliam peculio concesso a patre præbitisque annuis fraudavit.* Et Plinius lib. 10 epist. 40 *ut publici servi, annua accipiunt*, jährlichen Unterhalt. Idem Sueton. Vespas. cap. 18, *Rhetoribus annua centena constituit.*

¶ Annuatim, adverb. in Onomast. veteri κατ' ἔτος exponitur: sed elegantius est *Quotannis*, de quo infra.

¶ Biennis, e, zweyjährig. Plin. lib. 2. cap. 81 extr. *bienni spatio.*

¶ Biennium, tempus II. annorum. Zwey Jahr. Cicer. pro Cæcina cap. 19 *Lex usum & auctoritatem fundi jubet esse biennium.* Idem 5. Philipp. cap. 3, *Tribuni pl. tulerunt de provinciis contra alia Cæsari, ille biennii, iste sexennii*, id est, de provinciis biennium vel sexennium retinendis.

¶ Triennium, Zeit von drey Jahren. Cicer. in Bruto cap. 43, *triennio minor, quàm Antonius.*

¶ Quadriennium, Cicer. Senect. cap. 4 *quadriennio pòst factus sum prætor.* Flor. 2. cap. 6 *quadriennii requies.*

¶ Quinquennium. Cic. 7. ad Att. ep. 6, *quinquennium prorogabamus*, puta Cæsari in provincia. Idem lib. 3 de Legibus cap. 3 de Censoribus ex veteri lege: *bini sunto, magistratum quinquennium habento.* Ovidius Metam. 4 v. 292

Is tria cum primum fecit quinquennia,

hoc est, cum XV annos explevit.

¶ Quinquennalis. Cicero 3. de Orat. cap. 31. *quinquennalis celebritas ludorum.* Livius 31. cap. 9 *quinquennalia bona.* Florus 2. cap. 7 extr. *quinquennales ludi.* Quintilianus lib. 7 cap. 4 extr. *quinquennali exilio multari.*

¶ Quinquennalia absolute, ut certamina, vel spectacula, vel simile subaudiatur. Ammianus Marcellinus lib. 21 cap. 1 de Juliano; *Quinquennalia angustiis jam edidit.* Vetus inscriptio apud Gruter. p. 116 n. 3 NERONIS QVINQVENNALIB. Confer Sueton. c. 12.

¶ Quinquennis, e, idem quod Quinquennalis. Horat. 2. Satyr. 8. vers. 47. *Vino quinquenni.* Colum. 7. cap. 6. *quinquennis caper.* Fünff-Jährig.

¶ Sexennis, e, Sechs-Jährig. Plautus Pœn. a. 4. sc. 2. v. 80 *Gnatus inde surreptus fere sexennis.* Add. ibid. a. 5. sc. 2. v. 27.

¶ Sexennium, tempus sex annorum. Idem prologo Pœnuli v. 67 *Sexennio prius, quam moritur pater.* Add. Cicer. supra in *Biennium.*

¶ Septennis, Siebenjährig. Plautus eodem prologo v. 66 *Puer septennis surripitur Carthagine.* In multis Plauti libris scribitur *septuennis*, antique.

¶ Septennium, tempus VII annorum. Prudentius Tetrast. Vet. Test. 6,

Uberis, atque famis duo per septennia tempus
Instare.

¶ Octennis, achtjährig. Ammianus lib. 18. c. 13 *libenti ferma puerum, ut conjectabamus, octennem in aggeris medio vidimus ejulantem.*

¶ Décennis, e. Quintil. 8. cap. 4 *decenni bello* [Priamus] *exhausto.* Flor. 1. cap. 12 *decennis obsidio.* Zehnjährig.

¶ Decennalis, idem. Ammianus lib. 15. cap. 29 [Vales. c. 12] *decennale bellum.* Et VOTA DECENNALIA in nummo Treb. Galli apud Vaillant P. 2. p. 158.

¶ Decennium, Zeit von zehn Jahren. Apulejus de Deo Socrat. p. 52 *Calchas decennium* [belli Trojani] *prædixit.*

¶ Duodecennis & Duodennis, zwölffjährig. Sulpic. Severus Dialogo 3. cap. 2 *Paterfamilias duodecennem ab utero mutam puellam Martino capit offerre.* Idem Dialogo 1. cap. 10 *puer duodennis*, contracto vocabulo, atque ita etiam in MS. reperiri, Jo. Vorstius adnotavit.

¶ Vicennalis, unde *Vicennalia*, ludi vicesimo imperii anno celebrati. Lactantius Mort. Persecut. c. 17 *Diocletianus perrexit Romam, ut illic vicennalium diem celebraret.* In nummo Constantini: VOTA VICENNALIORVM, apud Car. du Fresne Famil. Byz. p. 27.

¶ Tricennalia, solennitas anni tricesimi. Orosius lib. 7. cap. 28 extr. *Tricennalibus suis* [Constantinus] *Delmatium cæsarem legit.*

¶ Quotannis, in singulis annis, ut Cicero loquitur lib. 2. de Nat. D. cap. 40. alle Jahr. Idem in Oratore c. 44 *Mos est Athenis, laudari in concione eos populari oratione, qui sint in prælio interfecti, quæ sic probata est, ut eam quotannis illo die recitari necesse sit.* Et 4. in Verr. cap. 53 *Siculi ex censu quotannis tributa conferunt.* De modo compositionis in hoc verbo, & de analogia, vide infra in *Quot.*

¶ Annare & quod usitatius

¶ Perennare, id est, in multos annos durare. Macrob. lib. 1. Satur. cap. 12. *Ad Annam Perennam sacrificatum itur; ut annare perennareque commode liceat.* Ovid. 3. Art. v. 42. *Arte perennat amor.* ¶ Apud Sueton. tamen Vespasiano cap. 5 *Perennare* est in annum tantùm durare. Vide ibi Casaub.

¶ Perennis, e, perpetuum, quasi per annos durans, stets / ewig: ut, *Aquæ perennes*, Cicer. Verr. 6. cap. 48. quæ æstate non exsiccantur. *Fama & laus perennis*, Cicero 2. Div. cap. 30. *Fons perennis*, Hirt. 8. Gall. B. cap. 43. *Monimentum perennius ære*, währhafftiger als Ertz / Horat. dixit 3. carm. od. ultima. Thalamum Danaes, quam ferunt ahenea turri inclusam, *saxo ferroque perennem* vocat Ovidius 3. Amor. 4. id est firmum, durabilem.

¶ Perennitas, duratio, Währhafftigkeit / *Fontium perennitas.* Cicer. 2. Nat. D. cap. 39. Vim vocabuli non malè expositi Augustinus Serm. 186 de Tempore, Fer. 2. Pentec. *Perennitas fluminis dicitur, quia non siccatur æstate, sed per totum annum fluit, ideò* perenne, *id est, per annum: sic &* solenne, *quod solet in anno celebrari.*

¶ Perenniter, perpetuo, semper. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 16 *Novimus arborem ipsam* [oleam] *frondere perenniter.*

CANŌDĪNA, orum, κωδῖνα, medicamenta, quæ somno conciliato dolorem levant, Schlaffträncke / Cels. lib. 5. cap. 25. pr.

ANŌMALIA, ἀνωμαλία, inæqualitas, anomalon, ἀνώμαλον, inæquale. Quæ appellationes ut Grammaticæ sunt, ita ex illis intelligi rectissime possunt.

ANŌNIS & Ononis, idis, ἄνωνις, ὄνωνις, planta, *Remora aratri, & Arresta bobus* appellata vulgo, quòd aratra, bubulcis invitis, in mediis sæpe sulcis remoretur spinis acutis suis, Stalkraut / Haubechel. Vid. Plin. 27. cap. 4.

ANŌNYMOS, ἀνώνυμος, sine nomine, ungenant / herba est. Plin. lib. 27. cap. 4. ¶ Anonymus auctor libri, cujus nomen ignotum est: & liber anonymus, qui non est auctoris nomine inscriptus.

ANQVĪNA, æ, qua ad malum antenna constringitur, ut Isidorus interpretatur lib. 19. Orig. cap. 4. ein Schiff-Seil / damit die Segelstange an den Mastbaum gebunden wird. Vetus poëta Helvius Cinna apud Isidorum c. l.

Atque anquina regit stabilem fortissima cursum.

ANSA, λαβή, illud est, quo vas aut aliud quidvis manu apprehendi ac teneri solet. der Henckel / die Handhabe / das Oehr. Virgilius eclog. 6 v. 17

Et gravis attritâ pendebat cantharus ansa.

¶ 2. Usitatâ autem metaphorâ pro occasione ponitur, & Latinas efficit formulas, quas in Chiliad. Erasmus recenset: ut, *Ansam dare*, apud Cicer. pro Sext. cap. 10, & in Lælio cap. 16. Priori loco ait: *Etiam sermonis ansas dabat, quibus reconditos ejus sensus tenere possemus.* Altero: *optare, ut quam sæpissime peccet amicus, quo plures det sibi tanquam ansas ad reprehendendum.* Sic *Ansam præbere, Ansam quærere*; quæ locutiones à Græcis sumptæ sunt, qui illis frequentiùs utuntur; παρέχειν λαβὴν, λαβὴν ζητεῖν, Ursach geben / suchen. *Ansam arripere*, Ursach ergreiffen / &c. Vide Erasmum in Adagio, *Ansam quærere.* ¶ 3. Est & *Ansa* in Libra, in qua examen versatur, die Laden. ¶ 4. Et *Ansæ* forcipes dicuntur uncinati, quibus pondus pendulum mordicus prehenditur, Steinzangen / oder eiserne Hacken. ¶ 5. *Ansæ ferreæ*, quibus saxa implumbata ligata, die eiserne Klammern / Vitruvio lib. 2. cap. 8. ¶ 6. Item in calceo die Ohren / apud Tibull. 1. Eleg. 9

Ansaque compressos colligat arcta pedes.

¶ Ansa-

¶ Ansula, diminutiv. Augustinus lib. 2 de Doctr. Christiana, cap. 20 *de struthionum ossibus ansulæ in digitis*, quod ut superstitionis genus ibi annotatur.

¶ Ansatus ansam habens, ut, *Vas ansatum* apud Colum. lib. 9. cap. 15. Jocosè Plautus *ansatum* vocat, qui brachia utrique lateri sic applicavit, ut quasi ansatus appareat. In Persa act. 2. sc. 5. v. 7 *Sed quis hic ansatus ambulat?* Der die Arme in die Seiten gesetzet hat.

ANSER, notæ significationis est, eine Gans: & *domesticus* alius, *agrestis* alius seu *ferus*, eine wilde oder Schnee-Gans / Virg. proverb. eclog. 9 v. 35

Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinnæ
Digna, sed argutos inter strepere anser olores.

Plin. l. b. 10. cap. 22. *Est & anseri vigil cura, Capitolio testata defensis*, &c. Anseres ex Cilicia migrantes Taurum montem aquilis refertum ita transmittunt, ut ori lapidem ingentem inferant, & quasi frenum & retinaculum voci adhibentes, noctu silentes ex insidiis illis aquilarum evadant. Plutarch. lib. de garrulitate. Ælian. lib. 5. Hist. Anim. cap. 29. Eos anseres *Onocrotales* vocant. De Anseris in cibis præstantiâ Lotich. not. ad Petron. p. 271. Ejus jecur præfert Martialis lib. 13. Epigr. 58. Conf. Juven. Sat. 5. vers. 113. Athenæus lib. 9. cap. 8. ex quo anseribus ipsis saginandis χηνοβοσκὸς adhibitos discimus. Anserinum jecur & sacrificiis adhibitum, testis Ovidius lib. 1. Fast. v. 453. ¶ 2. *Anser* & Poetæ Latini nomen apud Ovid. Trist. lib. 2. v. 435.

¶ Anserculus, dimin. Colum. 8. cap. 14. *Excussos anserculos enecant urticæ, si teneros pupugerint.*

¶ Anserinus, adject. *Adeps anserinus*, Gänseschmaltz / apud Plinium lib. 20. cap. 6. *Sanguis anserinus*, Idem lib. 29 cap. 5.

ANTÆ, arum, παραστάδες, columnæ sunt quadræ, utrunque ostii latus ornamentes: vel *latera ostiorum*, ut Festus interpretatur, die Seiten an einer Thüre / Vitruv. libr. 3. cap. 1. Vide infrà in *Antes* locum Servii.

¶ Et apud eundem Vitruv. lib. 10. cap. 3. *Antarius funis:* qui tamen non ab *antis* ita dicitur, sed ab ἀντείρειν Græco verbo, quod *tollere* est, ut Bernardinus Baldus monet.

ANTÆUS, Ἀνταῖος, luctator ille & athleta fuit maximo corpore, ac robore insuperabilis in Libya, quem Hercules vicit. Seneca in Herc. Oet. v. 24. *Nullus Antæus Libys animam resumit.* De ejus longitudine, quam tamen fabulosam Strabo censet libr. 17, Plutarchus in Sertorio narrat p. 572. Vide & Lucan. lib. 4. v. 590. & seqq. & Silium lib. 3. v. 40, ac quæ ibi notavimus. ¶ 2. Alium Antæum memorat, & à præcedente distinguit Pindari Scholiastes ad Pyth. 9. stroph. 5. qui Libyæ civitatem Irassam incolens filium Alcidem præmii loco proposuerit illi, qui vinceret cursu: quo pacto illa cesserit Alexidamo victori.

ANTANACLĂSIS, ἀντανάκλασις, ejusdem est verbi contraria significatio; aut cùm verbum idem significatione mutatâ repetitur: Ut Dædio, Plautinus, in Aulul. a. 1. sc. 2. v. 9. *Araneas*, inquit, *nolo illas servari solo.* Locuta enim erat anus de inani prorsus, præter araneas, domo. At senex araneas intelligit thesaurum, qui animam latebat. ¶ Fit & in talibus Antanaclasis: *Amari jucundum est, si curetur, ne quid insit amari.* Auctor ad Heren. lib. 4. cap. 14. Et ibidem: *Veniam ad vos, si mihi senatus det tempus.* Vide Rhetoricam.

ANTANDROS, Ἄντανδρος, urbs Phrygiæ. Virg. 3. Æneid. sub initium:

classemque sub ipsa
Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ.

¶ Insulam *Antandrum* quære supra in *Andros*, quæ eadem est.

ANTAPŎDŎSIS, ἀνταπόδοσις, figura est ad ornatum orationis pertinens Quintiliano, qui eam *redditionem contrariam* dici ait, & accommodatiorem quodammodo similitudinem facere videtur. Sic enim ait: *In omni parabola aut præcedit similitudo, & rei sequitur, aut præcedit res, & similitudo sequitur, sed interim liberâ & separatâ est, interim quod longè optimum est, cum rei, cujus imago, connectitur, collatione invicem respondente: quod facit redditio contraria, quæ Antapodosis dicitur. Præcedit similitudo, cujus modo feci mentionem. Inde lupi ceu raptores atri in nebula. Sequitur in primo Georgicôn post longam de bellis civilibus atque externis conquestionem.*

Ut cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spacia, &c.

Sed hæc sunt sine Antapodosi. Redditio autem illa rem utrimque, quam comparat, velut subjicit oculis, & pariter ostendit. Cujus præclara apud Virgilium multa reperio exempla; sed oratorius potius utendum est. Dicit Cicero pro Murænâ; Ut ajunt, in Græcis artificibus eos inertes esse, qui citharœdi fieri non potuerunt: sic nos videmus, qui oratores evadere non potuerunt, eos ad juris studium defecisse. Hæc Quint. lib. 8. cap. 3.

ANTARCTICVS, Ἀνταρκτικὸς, polus australis, arctico oppositus, qui terræ objectu cerni à nobis non potest. Apulejus usus est de Mundo post principium. Vide infra *Arctos* & sub eo *Arcticus*.

ANTARIVM bellum veteres appellabant, auctore Festo, quod ante urbem geritur. Bernegg. ad Suet. Aug. cap. 1. n. 2.

ANTE, πρό, πρόσθε, præpositio, temporis, loci, & dignitatis descriptioni serviens. Vor / für / ut *Ante lucem*, vor Tage. Serv. Sulpicius Ciceroni lib. 4. ep. 12 *paullo ante lucem Marcellum diem suum obisse.* Terentius Eun. 4. sc. 7. vers. 24 *Quæ mi ante oculos coram amatorem adduxisti tuum*, unter Augen. *Videre, quod ante pedes modò est*, Idem Adelph. 3. sc. 3, 33. was vorhanden ist / vorn Füssen liegt. Sed *Gloria belli ante Romanos fuisse*, Sallust. Catil. c. 53. übertreffen / vorgehen. *Ante Jovem haberi*, Curt. 8. c. 7, 13. id est præferri. Tacitus 13. c. 54 *Nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse exclamant.* Sic *ante omnia*, vor allen Dingen. Virgil. 2. Georg. 475.

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ Accipiant.

Ante alios carissimus, id est, præ aliis, Nep. in Attico cap. 3. n. 3. *ante oculos cibum esse*, sub oculis, idem in Chabr. c. 3, 2. *Ante barbam doctes senes*, proverbiale de præcoci sapientia. ¶ In sequentibus adverbii vim habet: *Paullo ante*, kurtz zuvorn / *Multò ante*, lang zuvorn / Terent. Eunuch. 4. sc. 5. v. 7. *Longe ante*, lang vorher. e. gr. Cicero 3. Tusc. cap. 14. *Longe ante videre mala bententia*, das Unglück lang zuvor sehen. ¶ In certo denotando tempore nunc cum accusativo jungitur hæc particula tanquam præpositio; nunc cum ablativo quasi adverbium: quod & in τῷ *post* fieri solet. Corn. Nepos in Datame: *Hùc Mithridates cum uno, cui maximè habebat fidem, ante aliquot dies venit.* Kömmt etliche Tage eher / als Verlaß genommen. Cæsar libr. 1. de B. G. cap. 31 *Paucis mensibus ante.* Tacitus Agricola cap. 28 *anno ante natum filium amisit.* Cicero 1. Tusc. cap. 2. *Themistocles aliquot ante annis* &c. Nepos Miltiade sub f. *Athenienses propter Pisistrati tyrannidem, quæ paucis annis antè fuerat, omnium suorum civium potentiam extimescebant.* Plin. lib. 4. cap. 16 *Repertus multis ante sæculis.* Notandum autem, quando particula hæc cum accusativo jungitur, tum præcedere maximè; cum ablativo conjunctam vel interponi vel postponi; ut allata exempla demonstrant. ¶ Peculiari ratione ponitur apud Cæsarem Comm. 1. de B. Civ. cap. 11 *Neque ante quem diem iturus sit, definiebat.* Nam ibi *ante diem* est, quo die. Cicero libr. 16. ad Tiron. Ep. 3. *Ante D. VIII. Id. Novembr. has literas dedimus*, id est, octavo Iduum, sive ipsis idibus. Plinius libr. 15. cap. 18 de ficorum generibus: *Cum inter omnes recentem esse constaret, atque tertium, inquit, ante diem scitote decerptum Carthagine*, id est, tertio die ante, vel nudius tertius. Seneca Consol. ad Helviam cap. 15. *quod te ante tertium demum diem, quam percussus sum, secutum: nec quicquid tale metuentem regredi voluit.* Videtur autem compendiosa locutio esse, pro ante diem tertium finitum. Cicero lib. 6. ad Attic. Ep. 2, *Itaque statim dedi literas, ut ex Cypro Equites ante diem certum decederent*, id est, antequam dies data exiisset. In exprimendis diebus sæpe hæc præpositio omittitur, & subintelligenda est. Ut cum dico: *tertio Calendas Januarias, vel tertio Nonas, aut Idus.* Idem enim est ac si dixissem, tertio ante Calendas, ante Nonas aut Idus. vide Priscianum libr. 18. & Manut. Epist. 8. libr. 2. ¶ Sed & alia notio hujus formulæ *ante diem*, nempe ante legitimum tempus, contra naturæ ordinem. Papinius Statius lib. 2 Silv. 1. v. 108

Sic tener ante diem, vultu gressuque superbo
Vicerat æquales, multumque reliquerat annos.

¶ *Exante* & *Inante*, pro ante, apud Varronem, Ciceron. Livium, Propert. Vide Varias Jacobi Rævardi & Muretum lib. 11. Var. Lect. cap. 17. qui tamen has geminatas Præpositiones conjunctas fuisse pertendit, quum Rævardus separatim positas asserat. Mihi Mureti sententia probatur. Cicero in Catil. cap. 3, *Meminisse me inante diem VIII. Kal. Novembr. dicere in senatu, certo die fore in armis, qui dies futurus esset inante XII. Kalend. Novembres?* Ubi observa vel *inante* similiter usurpari, quemadmodum paullo ante Cæsarem & Ciceronem simplici *ante* fuisse usos observabamus. Nam *inante D. XIII. Kal. Novemb.* & *inante XII. Kalend. Novemb.* est; octavo; duodecimo Kal. Nov.

¶ Anterior, anterius, der vördere. Cæsar libr. 5. de B. G. 636 *Simulque navibus circumvecti milites in anteriorem vallum tela jaciebant.* Stürmeten uff die vördere Schantze. Sulpitius Severus, elegans in Christianis scriptoribus auctor, lib. 1. Hist. Sacr. cap. 52 de Josia Rege loquens: *Itaque vasa omnia anteriorum Regum superstitionibus idoli consecrata cremabit. Anteriores Reges*, die Könige so vor ihm gewesen. Sæpe eo usus Sidonius est: ut quidem frequentius in recentioribus, quàm vetustis auctoribus hoc reperitur.

¶ Anteriùs, adverbialiter. Breviar. Fidei adv. Arianos, quod Sirmondus edidit, p. 82, *cessit quæstio de Patre anteriùs nominato*, id est priore loco seu priore ordine nominato. Onomasticon vetus, *Anterius*, ἐμπροσθεν.

¶ Antèquam, ehe denn. Quod à verbo indicativo ferè aut conjunctivo excipi solet: ut, *Antequam pro Murænâ dicere instituo*, Cic. pro illo cap. 1. *Antequam de Repub. dicam*, Cicer. 1. Philipp. ineunte. Et disjunctum, *Ante pudor quam te vicit*, Virgil. Æn. 4. v. 27. Et 4. Georg. 306

Ante novis rubeant quam prata coloribus.

Cicero pro Rab. *Quæ caussa ante mortua est, quàm tu natus esses.* Lucretius etiam anastrophen adhibuit lib. 3. vers. 986.

quam nascimur ante, pro, ante quam nascimur.

¶ An-

¶ Antea, für dieſer Zeit / zuvorn. Cic. 15. Att. Ep. 13. *Quod ad te antea, atque adeo prius ſcripſi.* Cæſar 1. Gall. c. 17 *oratione Cæſaris adductus quod antea tacuerat, proponit.*

¶ Antehac, vor dieſer Zeit. *Quod antehac fecit, nihil ad me attinet*, Terent. Andr. 1. ſc. 2. v. 16. Was er vor dieſem geſtifftet / gehet mich nichts an. *Antehac putabam*, Cicer. 1. ep. 7.

¶ Anteactus, vide Ago.

¶ Antica vide poſt paullo in ſuo loco.

Antecello, quære in antiquo *Cello.*

ANTEMNÆ, arum, Sabinorum oppidum in Italia. Virg. 7. Æneid. v. 631

Ardea, Cruſtumerique & turrigeræ Antemnæ,

hoc eſt, munitæ & ad amnem poſitæ, Servius.

ANTENNA, κεραία, lignum per transverſum in malo poſitum, in quo velum alligatur, die Segel-Stange am Maſt-baum. Vet. Gloſſ. *Antemna*, κέρας πλοίου. Ovid. in Metam. 11. v. 483 *Antennas ſubnectite velum*, das Segeltuch anhefften. Idem 3. Triſt. 4. v. 9

Effugit hibernas demiſſa antenna procellas.

Virgilius 3. Æn. v. 549

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

Ubi *cornua* extremitates dixit antennarum.

ANTĒNOR, Ἀντήνωρ, Antenŏris, Trojanus fuit præcipua auctoritate princeps, hoſpes legatorum Græcorum, qui ad Helenam repetendam venerant; qui & Trojam Græcis dedidit. Virg. 1. Æn. v. 242

Antenor potuit, mediis elapſus Achivis, &c.

Ovidius lib. 4. Triſt. v. 75

Adjice Trojanum ſuaſorem Antenoris acis.

¶ Conditor fuit urbis *Antenoreæ* in Venetia, cujus incolæ Antēnŏrĭdæ dicti fuêre: urbi poſtea nomen *Patavii* indium. Virgilius c. l. verſ. 247 de hoc Antenore:

Hic tamen ille urbem Patavi ſedesque locavit.

¶ Antēnŏrĕus, adjectivum, idem ac Patavinus. Martialis lib. 1. epigr. 77 ad Val. Flaccum, Patavinum poetam:

Flacce, Antenoreæ ſpes & alumne Laris.

Antepagmenta vide in *Pango.*

ANTĒRĬDES plur. ἀντηρίδες, ſunt columnæ vel lapides eminentiores, qui interponuntur ad ſuſtinendam ſtructuram, ut Salmaſius definit ad Solin. p. 856. Vitruvius lib. 6. cap. 11 *In frontibus anterides ſive eriſmæ ſint.* Sing. *Anteris.*

ANTĔROS, Veneris & Martis filius. Cicer. lib. 3 de Divinat. cap. 33.

ANTES, ium, plurale, Vet. Gloſſ. *Antes*, εἶχοι ἀμπέλων: & rurſus: *Antes*, οἱ τῶν ἀμπέλων εἶχοι? Vitium ordines. Virgilius Georg. 2. v. 417 *Jam canit extremos effatus vinitor antes.* Ubi Servius: *Alii*, inquit, *extremos vinearum ordines accipiunt: alii macerias, quibus vineæ clauduntur: quæ maceriæ ſiunt de aſſis, id eſt, ſiccis lapidibus: unde aſſæ tibiæ dicuntur, quibus canitur ſine chori voce. Dicuntur autem* antes *a lapidibus eminentioribus, qui interponuntur ad maceriam ſuſtinendam. Nam proprie* antes *ſunt eminentes lapides vel columnæ ultimæ, quibus fabrica ſuſtinetur: & appellantur* antes ἀπὸ τῆς ἀνθιστήκειν. Male. Nam *antes & antæ*, de quibus ſupra, & *anteridas* confundit. *Antæ* enim [quæ munimenta & latera oſtiorum ſunt] itemque *anteridæ*, quæ in commune ſtructurarum fulcimenta ſunt, lapides ſunt; *antes* non item. Quo nomine cujuscunque rei, non vitium tantum aut aliarum arborum ordines anteriores, & quæ frontem ſpectant, appellantur ab *ante: antæ* autem & *anteridæ* Græco fonte cadunt. Cato de re militari apud Servium: *Primo pedites quatuor agminibus, equites duobus antibus ducet.* Et hinc in V. Gloſſ. *Antium*, τάξεων, ὀχλάσεων. Nam τάξις cujuslibet rei ordo: ſed militum maxime; ὄχλαστος vitium & arborum aliarum eſt. Salmaſium vide Exerc. Plin. f. 1216.

ANTHĔMIS, idis, fœm. Ἀνθεμίς, Chamæmelon, vulgò *Camomilla*, Kamillenblumen / Kammerblumen / Hermeln. Plin. lib. 22. cap. 21.

ANTHEVS, diſſyllab. filius fuit Antenoris, unus è ducibus Ænex. Virg. Æn. 1. v. 510

Anthea, Sergeſtumque videt, fortemque Cloanthum.

ANTHIAS, piſcis nomen apud Plinium lib. 9. cap. 59. Ἀνθίας. Dicitur à Græcis ἱερὸς ἰχθύς, ſacer piſcis, minis καλλιχθύς, pulcher piſcis, & καλλιώνυμος, pulchri nominis. Ægyptiis piſcis hic hieroglyphicon eſt ſecuritatis à periculorum omnium timore liberæ. Ajunt enim, quo loco Anthias eſt, nullam ibi belluam eſſe: Conſt. Land. in numiſm. p. 130. Plura Gaſp. Schott. lib. 10. Phyſ. cur. cap. 6.

ANTHRAX, ἄνθραξ, Latine *carbo.* ¶ 2. Item abſceſſus quidam ex atra bile, rubore ſublivido; quo ulcere non aliud pejus eſt, & ſimplex quidem eſt: *carbunculum* vocant, ein Carfunckel / ein Blutſchwer / & malignum eine böſe peſtilentziſche Drüſen / vide *carbunculus* in *carbo.* ¶ 3. Vitruvio etiam *Anthrax* minii gleba eſt, Berg-Zinnober / lib. 7. cap. 8.

¶ Hinc lapidum & gemmarum nomina, *Anthracitis*, gemma ſcintillans Plinio lib. 37 cap. 11, eadem *Anthracias* Solino cap. 37 extr. ed. Salmaſii, qui in Plinio mavult legi: *In anthracide ſcintilla diſcurrere aliquando videntur*, pro vulgato *anthracitide*, ut ſit ab ἀνθρακὶς in recto caſu, quod *idos* in gignente formet.

¶ Eſt & alia *Anthracitis* in Theſprotia foſſilis, Plin. c. l. cap. 7, inter carbunculorum genera referenda: & rurſus alius hæmatites lapis *Anthracitis* dictus, eodem Plinio auctore lib. 36. cap. 20. Vid. Salmaſ. in d. l. Solini p. 541 ed. ſecund.

¶ Anthracĭnus color, idem qui ater, ſchwartze Farbe. *Anthracina veſtes*, Varro apud Nonium.

ANTHRŌPŎPHĂGI, ἀνθρωποφάγοι, Scythiæ populi humanis carnibus veſcentes Plinio ſunt lib. 4. c. 12 & lib. 7. cap. 2, Menſchenfreſſer. ¶ 2. Piſces etiam magni & pretioſi anthropophagi, ἀνθρωποφάγοι ἰχθῦς, Athenæo & Euſtathio dicti ſunt, quod luxconum & prodigorum opes abſumant: quemadmodum de linguis carpionum, oſculis mullorum (Karpenzünglein / und Barbenmäulichen) Germani ludere conſueverunt.

ANTHŸPŎPHŎRA, ἀνθυποφορά, figura ſententiæ, objectio, oppoſitio, cùm tacite occurrimus rationi. Ut Virgil. Æn. 4. v. 603

Verùm anceps belli fuerat fortuna; fuiſſet.

Ovid. in epiſt. Penelopes principio:

Troja jacet certè, Danais inviſa puellis.

Vide libellum de Schematibus.

BANTIAE, arum, πρόκομοι, muliebres capilli in frontem demiſſi. Feſtus. ein Haarlocken vorn an der Stirn. Apulejus in Floridis de Apolline: *Jam primùm crines ejus præmulſis antiis & promulſis capronis antehentuli & propenduli.* Vet. Gl. *Antiæ*, κόμαι ἀπὸ τῶν κροτάφων κρεμάμεναι γυναικεῖαι.

ANTĪCA, pars prior in templo augurali, hoc eſt, cæli ſpatio ab auguribus deſcripti, ſicut poſterior dicebatur *poſtica*, præter dextram & ſiniſtram partem. Varro lib. 6 de Lat. Ling. poſt principium: *Cælum, qua tuemur, dictum templum. -- Ejus templi partes quatuor: ſiniſtra ab oriente, dextra ab occaſu: antica ad meridiem, poſtica ad ſeptentrionem.* Eadem fere Servius in Eclog. 9. Virg. v. 15.

ANTICHTHON, ἀντίχθων, orbis terræ, toti globo noſtro oppoſitus in cælo. Figmentum fuit Pythagoræorum. Qui cum ob denarii numeri perfectionem crederent decem quoque hujus univerſi orbes numerari oportere, neque notos tamen plures haberent, quàm novem, (qui ſunt videlicet ſeptem planetarum, in quibus ſolem putabant mundi centrum obtinere immobilem; octavus ſtellarum, quas fixas vocant; nonus terræ, ſeu adeò elementaris naturæ,) decimum ab ingenio finxerunt, nomenque illi dederunt ἀντίχθονος, quæ terræ ſit noſtræ plane poſita ex adverſo, ſicut illam viſui noſtro ſol interpoſitus ſemper adimat. Intelligi hæc poſſunt ex Ariſtot. 2. de cæl. cap. 13. & 1. Metaph. 5. Fallitur Cæl. Rhodig. qui 22. Lect. antiq. 14. per Antichthonem eos ait intellexiſſe lunarem ſphæram: tametſi hanc illi opinionem Simplicius præiverit (de quo vide Philoſ. Altorfin. pag. 470.) Quod autem Clemens Alexandrinus 5. Strom. f. 447. ed. Heinſ. antichthonem hanc de cælo beatorum interpretatur, in eo mori ſuo eſt obſecutus; gentilium doctrinas flectendi ad ſenſum religionis Chriſtianæ. Meminerunt ἀντίχθονος aliàs Plutarchus 3. de plac. Philoſ. 9. & 11. item Porphyr. in vitâ Pythag.

¶ Antichthŏnes, ἀντίχθονες, iidem qui Antipodes, de quibus infra. Sic Antichthones ſunt Hiſpani & Indi. ¶ Sed notandum ex Iſaaco Voſſio obſerv. ad Melam p. 2. Antichthones non ita à veteribus accipi, ut vulgo pro antipodibus, ſed pro omnibus illis, qui oppoſitam terram auſtralem inhabitare credebantur, etiamſi in ſuperiori noſtro degerent hemiſphærio. Ita ſemper ab Antœcis & Antipodibus diſtinguuntur. Vide & Schotan. Bibl. H. S. de Secundâ mund. æt. f. 144. Pompon. Mela lib. 1. cap. 1. *Terra Zonis quinque diſtinguitur. Mediam æſtus infeſtat, frigus ultimas: reliquæ habitabiles paria agunt anni tempora, verùm non pariter. Antichthones alteram: nos alteram incolimus.* Plin. lib. 6. c. 22. *Taprobanen alterum orbem terrarum eſſe diu exiſtimatum eſt, Antichthonum appellatione.* vid. infra *Antipodes.*

ANTĬCĬPO, antiquum eſt, pro prævenio, προλαμβάνω, zuvor kommen / übereilen: nec dubium, quin ab *ante* ſit & *capio.* Cicer. ad Att. lib. 8. epiſt. 14 *Quid igitur proficis, qui anticipes ejus rei moleſtiam; quam triduo ſciturus es?* Beſchwerung vor der Zeit zu Hauſe ziehen. *Anticipare mortem*, Sueton. Tiberio cap. 61, den Tod für der Zeit zu Hauſe ziehen. Auſonius Epiſt. 4. v. 65

Accipe congeſtu myſteria frivola nugas:
Quas tamen explicitis nequeas deprendere chartis,
Scillite deciès ſi cor purgeris aceto:
Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen.

Loquitur de ænigmatis ſuis Poëta, quæ adeo obſcura eſſe indicat, ut, ad quem hoc ſcribit, non intellecturus ſit, ſi vel decies cor ſcillitico aceto purgetur; aut ipſe ſuo acumine Pythagoram excellat. In ultimo autem verſu Salmaſii emendationem ſequuti ſumus *tuo* pro *tuum* reſcribentis ad Flavii Vopiſci Aurelianum. Nam Scaliger hic audiendus non eſt.

¶ Anticipatio, das vorausnehmen. Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 16 *Quæ eſt gens, aut quod genus hominum, quod non habeat ſine doctrina anticipationem quandam Deorum?* Arnobius lib. 1. p. 107.

in

in pedum officiis numerat *suggerere anticipationes itionum.* ¶ 2. Et Figura eadem quæ Prolepsis, πρόληψις. Vide Prolepsis. ¶ Anticipator. Oratione ad Deum, quæ in Ephemeride Ausonii habetur, ab aliis Paulino Nolano tributa, v. 9

Ipse Dei Verbum, Verbum Deus, anticipator
Mundi, quem falluras erat.

ANTICVS Varronis, vide *Antica.*

ANTĬCŸRA, æ, duplex est: altera in Phocide, altera in Bœotia ad sinum Maliacum, helleboro clara: de quarum utraque adagium intelligitur: *Naviget Anticyras* apud Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 166, de homine parum integræ mentis. Horatii verba ex antecedta Satyra sunt:

— — Verùm ambitiosus & audax.
Naviget Anticyram. Et ibidem v. 82
Danda est hellebori multo pars maxima avaris,
Nescio an Anticyram ratio illum destinet omnem.

Et in Arte Poët. v. 300

Tribus Anticyris caput insanabile, &c.

ANTĬDŌRVM, ἀντίδωρον, remuneratio. Utitur Ulpian. in titulo de petitione hereditatis: *Si antidora acceperunt*, &c.

ANTĬDŎTVS, & Antĭdŏtum, neutrum; illud fœmininum, ἀντίδοτος, remedium contra venena. Quintil. lib. 7. cap. 2. *Ille datum ei venenum dixit, sed se antidotum daturum.* Serenus Samonicus cap. 62

Antidotus verò multus Mithridatica fertur, &c.

Vide Mithridates: & plurali *antidotos honestas* idem Serenus dixit cap. 47 sub fin. Adde Cl. Schefferum in Phædri 1. Fab. 15.

ANTĬGĔNES, pastoris incertum an choraulæ nomen, quem amavit Virgilius. Ipse Ecl. 5. *Non tulit Antigenes, & erat tum dignus amari*, & ibi Servius.

ANTĬGĔNĬDES. Ἀντιγενίδης, Musicus fuit Thebanus, de quo Suidas, Gell. lib. 15. cap. 17; & Valer. Max. lib. 3. cap. 7, *Is discipulo Ismenia, cùm scite canenti populo minus probaretur, Mihi,* inquit, *cane & Musis; admonens, prorsus esse contemnendum imperitæ multitudinis judicium*, &c. Idem *cùm esset tibicinio apprime nobilis, nihil aque se laborare & animo angi ac mente dicebat, quam quòd monumentarii cenacula tibicines dicerentur*, ut Apulejus Floridis lib. 1. refert: quod tamen de Ismeno Dio Chrysostomus prodidit, ut Jacob. Nicol. Loensis lib. 6. Epiphyllid. cap. 8. observat. Antigenidæ & apud Athenæum mentio fit. Plutarch. in apophth. sub Epaminonda Thebano: *Nunciante quodam, Athenienses exercitum nobis armis ornatum in Peloponnesum misisse:* quid tum postea, *inquit*, an gemit Antigenidas, novas fistulas Telline nacto? *Erant autem tibicines, Antigenidas optimus, Tellis pessimus.*

ANTĬGŎNVS, Ἀντίγονος, dux Alexandri Magni, postea rex Asiæ, de quo multa in Eumene Nepotis. Is, pecunias acriter exigenti sibi cum quidam objecisset, talem minime fuisse Alexandrum: *Et meritò*, respondit, *is enim Asiam demetebat, ego verò fœces colligo:* ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐθέριζε τὴν Ἀσίαν, ἐγὼ δὲ καλαμῶμαι: Plutarch. in Apophthegmat. Imperatorum. ¶ 2. Fuit & *Antigonus* alter, cognomento *Gonatas*, hujus nepos ex filio Demetrio Poliorcete, rex Macedoniæ. ¶ 3. Antigonus hoc nomine tertius, Macedoniæ rex, secundi nepos, cognomento *Doson*, (quasi cunctatorem in repræsentando promisso dicas, quod subinde petentibus quippiam δώσω responderet,) tutor fuit Philippi ejus, quem Romani debellaverunt, post etiam vitricus & in regno antecessor. Hunc Antigonum *Servatorem* Græci & *Benefactorem* vocabant, multasque de eo sunt in Arato & Cleomene Plutarchi, & apud Polybium. ¶ 4. Antigonus Carystius, scriptor Græcus, cujus opera Vossius de histor. Græc. recenset.

¶ Antigŏne, es, Ἀντιγόνη, Laomedontis filia, & soror Priami fuit, cujus fabulam require apud Ovid. 6. Met. ¶ 2. Fuit & alia Antigone, Oedipi filia, de qua Seneca, & Statius, & Sophocles Tragœdiis cognomine.

¶ Antigŏnēa, nomen urbium ab Antigono, vel in ejus honorem conditarum, ut in Macedonia, Plin. 4. cap. 10; in Arcadia, ibidem cap. 6; &c.

ANTIGRAPHVM, ἀντίγραφον, exemplar descriptum vel depictum, eine Nachschrifft / Abschrifft / Gegenschrifft / tabula ad imitationem alterius depicta.

¶ Antigrapheus, ἀντιγραφεύς, receptor, custos scilicet pecuniarum principis ex coactione. *Custodem* enim Cicero vocat in orat. contra Rull. *Contrarotulatorem* vulgus Gallicum appellat, ein Rotelschreiber / Gegenschreiber. Consule Lexica Græca; & Budæi annotationes. vid. et. VVolff. annotat. ad Demosth. Tom. 5. p. 363.

ANTILEGOMENA, ἀντιλεγόμενα, contradictiones, Plin. lib. 20. cap. 8. *Petronius Diodorus, qui Antilegomena scripsit*, &c.

ANTĬLŎCHVS, Ἀντίλοχος, Nestoris filius, cæsus in bello Trojano à Memnone, ut Homerus retulit. Juvenal. Satyr. 10. v. 252

cum videt acris
Antilochi barbam ardentem.

Horat. 2. Carm. Ode 9.

At non ter ævo functus amabilem
Plorabit omnes Antilochum senex.

ANTĬMĂCHVS, Colophonius, poëta Græcus, Ἀντίμαχος, qui auditoribus suis, cum poëma obscurum quoddam recitaret, se deserentibus, solo verò Platone manente, dixit: *Plato unus instar mihi omnium est*, seu *Plato mihi pro omnibus.* Catull. epigr. 96

At populus tumido gaudeat Antimacho.

ANTIMONIVM, ita stibium appellant officinæ, Spießglaß. Vide *Stibium.*

ANTINOMIA, ἀντινομία, leges contrariæ. Utitur eo nomine Quintilianus lib. 7. c. 8. ¶ 2. Appellant ita & dogma eorum, qui negant ad Ecclesiam pertinere legis usum. Quorum superiori seculo princeps fuit Joannes Agricola Islebius. Ipsi verò appellati

¶ Antinomi, Gesetzstürmer.

ANTĬNŎVS, Princeps inter Penelopes procos; de quo multa Homerus Odyssea. ¶ 2. Alius adolescens insigni forma, & ideo Hadriano Imp. in deliciis, amatisque usque adeò, ut mortuum divinis honoribus affici jusserit, & urbem Ægypti de novo conditam ejus nomine appellârit. Vide Spartianum in ejus vita; quæque ad eam duo summi viri Casaubonus Salmasiusque annotârunt.

ANTĬŎCHVS, Ἀντίοχος, nomen fuit regum Syriæ, qui fuêre: *Antiochus Soter, Antiochus Deus, Antiochus Magnus; Antiochus Epiphanes:* aliorum cognomina *Philopator, Grypus, Sidetes, Cyzicenus, Pius, Asiaticus* &c. Tredecim enim hujus nominis in Syriæ partibus regnaverunt. Vide Vaillantii Historiam Regum Syriæ ex numismatis expressam. Horat. 3. carm. od. 6.

— — — ingentem cecidit
Antiochum, Annibalemque dirum.

¶ 2. Fuit præter hos *Antiochus Ascalonita*, ex Academiâ veteres dicendi peritissimus, Luculli, Ciceronis & Bruti præceptor; Plutarch. in Lucullo. ¶ 3. *Antiochus Syracusanus*, Xenophanis filius, historicus, librum de Italia edidit, qui sæpe allegatur Straboni, ac Diodoro lib. 12. Vide Voss. de H. Gr. p. 456. & 504. ¶ 4. *Antiochus, literatus* T. Pomponii Attici servus, de quo Cicero lib. 13. Ep. 33.

¶ Antiochīa sive Antiochēa, Ἀντιόχεια, penultima porrecta, ut in Alexandrēa, de qua supra diximus. Plures hujus nominis sunt urbes, ab Antiochis regibus nomen ducentes. Celeberrima omnium & metropolis, *Antiochia ad Orontem* fluvium, quam Cicero quoque laudavit pro Archia cap. 3. In hac Christi sectatores primum *Christiani* appellati sunt, ut ex actibus Apostolorum cap. 11 manifestum est. Ausonius de Urbibus:

Tertia Phœbea lauri domus Antiochia.

¶ 2. Alia Antiochia Pisidiæ fuit, itidem in Apostolorum actibus memorata: rursus alia πρὸς Τάυρῳ cognominata, in Syria Commagene: & alia super Mæandrum fluvium ad Cariæ fines, ut taceamus, quas Cilicia, Assyria & aliæ partes Orientis habuisse a Geographis dicuntur, quos consulas.

¶ Antiochensis & Antiochēnus, gentilia. Tacitus Hist. 2. c. 81 *Apud Antiochenses aurum argentumque signatur.* Gellius lib. 7 cap. 19 *Antiochena pecunia*, quanquam hæc ab rege potius, quam urbe ibidem denominatur.

¶ Antiŏchis, idis, fœmineum gentile, Ἀντιοχίς, Stephano Byzantio: etiam proprium reginarum nomen.

ANTĬŎPA, æ, Ἀντιόπη, Lyci fuit Thebanorum regis uxor: de qua Pacuvii Tragœdia. Hinc Pers. Satyr. 1. v. 77

Sunt quos Pacuvique & verrucosa moretur
Antiopa, arumnis cor lactificabile fulta.

ANTIPĂTER, tri, Ἀντίπατρος, Jolai fuit filius, è Paliura civitate Macedoniæ, discipulus Aristotelis, Alexandrique miles primùm, deinde dux, postremo successor, Suid. Plutarch. ¶ 2. Antipater alius fuit Sidonius, poëta nobilis, qui ex tempore innumerabiles pene faciebat versus, quemadmodum meminerunt Cicero de Orat. lib. 3. c. 50, & Quintilianus lib. 10. c. 7. ¶ 3. Alius rursus Tyrius, Philosophus Stoicus, Catonis Uticensis præceptor, ut Plutarch. indicat in Catonis vita. ¶ 4. Et Hierapolitanus alius Sophista nobilis, præceptor liberorum Severi Principis, cujus res gestas scripsit, & magister epistolarum fuit, ut auctor est Philostratus. ¶ 5. Antipater denique Ascalonita Herodis fuit regis pater, vir maximus & potentiâ præstans.

¶ Antipatris, idis, oppidum Palæstinæ juxta mare mediterraneum, ab Antipatro, Herodis patre renovatum, inter Hierosolymam & Cæsaream situm. Vid. Actus Apost. c. 23. v. 30.

ANTIPĂTHĪA, ἀντιπάθεια, repugnantia rerum & naturarum est, hoc ipsum videlicet, quo inter se naturæ dissident: ut Sympathia (συμπάθεια,) est, quâ sibi congruunt. Plin. lib. 20. cap. 4 de hyssopo & raphano: *Hæc antipathia est.* Idem 24. cap. 9 *mirabilis antipathia.* Hanc idem cum sympathia lib. 29. præfat. *Odia, & amicitias rerum* appellat: Manilius *amorem, & odia* lib. 2. v. 518. vide infra *Sympathia.* Exempla vide in libro eruditissimo Divinationum Peuceri. De caussis Antipathias lege Sext. Empiricum lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. p. 10.

¶ Antipăthes, ἀντιπάθης, corallium nigrum est Dioscoridi lib. 5. Plinio lib. 37, cap. 10, & Ctesiæ apud Stobæum, gemma contra effascinationes. Lævius Poëta vetus inter philtra recenset apud Apulejum Apologiâ p. 294

Philtra omnia undique eruunt,
Antipathes illud quæritur:
Trochisci, jynges, tenia, &c.

ANTĬPHĂNES, Ἀντιφάνης, Græcus medicinæ professor, ex quo dictum illud Clemens Alexand. lib. 2. pædagogi retulit, μία πᾶν νόσε αἰτία, πᾶν ἰδιωμάτων ἡ πολυεδία, hoc est, *Una morborum caussa est ciborum varietas.* ¶ 2. Alius Antiphanes, Olymp. 93. mediæ Comœdiæ Poëta: Voss. de Poët. Græc. p. 41.

ANTĬPHĂTES, Ἀντιφάτης, notus Sarpedonis filius, de quo Virg. 9 Æn. v. 696.

Et primum Antiphaten, (is enim si primus agebat,)
Thebanâ de gente nothum Sarpedonis alti.

¶ 2. Fuit & Læstrygonum Rex Antiphates, è posteris Lami. Vide Silium lib. 8. v. 531, & quæ ibi adnotavimus.

ANTĬPHON, ontis, Ἀντιφῶν, orator fuit Athoniensis, cujus exstant orationes aliquot Græcæ. Sciendum verò ex Hermogene lib. 2. de form. Orat. cap. 2. p. 496. cum plures fuerint Antiphontes, rhetores ex his eosdemque Athenienses duos fuisse, quanquam confundi passim eos videas. Quos Suidas distinguit, qui & tertium videtur adjicere. Ab utroque, opinor, distinguendus & ille est Antiphon, qui Philippi Magni sive Platonis ætate, (ut habet Vossius cap. 54. de scient. Mathem. pag. 317.) quadraturam circuli invenire studuit. Mentio ejus apud Aristotelem 1. Soph. elench. 2. & 1. Phys. 2. fortè & 2. Phys. 1.

ANTIPHRASIS, dictio vi etymologiæ contrarium significans: ut, *Manes*, quasi minime boni. *Manum* enim antiqui bonum dicebant, Servio teste; *Eumenides*, quasi minimè benevolæ. Sed in exemplis caute agendum, ne antiphrasin fingamus, ubi nulla est. Ita *Lucum* sunt, qui dictum velint per antiphrasin quòd minime luceat, & in his Hieronymus Epist. 100 sub finem: quem tamen alii absque antiphrasi malunt a luce sacrificiorum ita dictum. Imò sunt eruditi, qui negent, ullum vocabulum esse per antiphrasin dictum, ut Luc. Joann. Scoppa 1. Collect. 18. Quem secutus Vossius *ἀνιφρασίαν* vocat inane Grammaticorum commentum f. 196. Etymol. voce Lucus.

ANTĬPODES, qui & *Antichthones*, de quibus supra. *Antichthones* dicti, quod terra eorum nostræ contra posita sit ac subdita: *Antipodes*, quod adversus nos vestigia ponant. Cic. lib. 4. Acad. Quæst. cap. 39. *Nonne etiam dicitur esse è regione, e contraria parte terræ, qui adversis vestigiis stent contrà nostra vestigia, quos Antipodas vocatis?* Non esse Antipodas putarunt nonnulli ex veteribus, quorum rationes videre licet apud Plutarchum libro de facie in orbe Lunæ; præcipuè verò Christiani. vide Lactant. lib. 3. Instit. Divin. cap. 24. (verba ejus quære in *Alius*, sub *Aliquis*.) itemque Augustinum lib. 16. de Civit. Dei c. 9. Nec mirum; quippe qui & rotundam negabant terram. V. Theophilum Antiochen. lib. 2. ad Autolycum. Sed esse Antipodes necessario, probatur ex sphæricâ figurâ terræ. Vide & Plin. lib. 2. c. 65. ¶ Festive ac lepide Seneca Ep. 122. luxuriosos homines qui noctu potant, interdiu dormiunt, & ita cæteris, frugi qui sunt, contraria faciunt, *Antipodas* vocat: quem locum operæ pretium erit videre.

¶ Antipus, antipodis, Singulare, ἀντίπους.

ANTIPTŌSIS, figura Syntaxeos, ἀντίπτωσις, vide Syntaxin.

ANTĪQVVS, vetus, alt. Ennius apud Ciceronem fragm. lib. 5. de Rep.

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

Videtur autem *antiquum* majus; *vetus* minus esse. Nempe *veteres* sunt, qui paullo ante nos fuerunt; *antiqui* qui & ante veteres vixerunt. Quare & Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. v. 99 cùm conjungit hæc duo, quando ait, *Historiam veterem atque antiquam hæc mea senectus sustinet:* τὸ *vetus*, ut minus priore loco; *antiquum* ut majus, postremo ponit. Gellius lib. 1. cap. 10. *Curius, & Fabricius, & Coruncanus, antiquissimi viri nostri; & hic antiquiores Horatii illi trigemini.* Curtius 8 cap. 8 *antiquissimi Macedoniæ reges.* Refertur inter Periandri apophthegmata: *Legibus utere antiquis, obsoniis autem recentibus*, alte Gesetz und frische Kost die besten / τοῖς μὲν νόμοις παλαιοῖς χρῶ, τοῖς δ' ὄψοις προσφάτοις. ¶ *Homines antiqui*, id est, optimi & probi. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. extrem. *homo antiqua virtute & fide*, einer von der alten frommen Welt / ein redlicher und treuer Mann. Idem in And. a. 4. sc. 6. v. 23 *Optime hospes pol Crito, antiquum obtines*, du bist noch der gute alte Crito. Hinc *antiqui*, qui moribus antiquis præditi sunt, graves, sinceri, boni, candidi, probi, sine fallaciis, & fuco, & utiles magis, quam blandi ac jucundi; auffrichtige Leute / ohne falsch. Vellejus Paterculus lib. 2. c. 49 *Vir antiquus & gravis Pompeji partes Laudaret magis, prudens sequeretur Cæsaris.* Cicero lib. 9. ad Attic. Ep. 15, *Quod scribis asperius me, quam mei patiantur mores, de Dionysio scripsisse, vide quàm sim antiquorum hominum.* Ita Senecæ *antiqua* appellatur, pudicitiæ & honestatis studiosior, quàm ornatûs ac cultus, lib. 3. de Benef. c. 16. ¶ Græci quoque ἀρχαῖος vocabant homines simplices, rudes & minùs fictos ac fucatos, quod eruditiss. Maussacus ad Harpocrationem observat p. 97. Sed & Aristoteles lib. 2. Polit. cap. 6. ἀρχαῖοι simplices stolidosque notat. Et ita *Antiquum & Prudentem* opposuit. Vellejus loco supra adducto. Aliter tamen Cicero de antiquitate, ut videtur, existimavit; cujus verba 1. Tusculana cap. 12, hæc sunt: *Et primò quidem veremur omni antiquitate, quæ quo propius abest ab ortu & divinâ progenie, eò melius ea fortasse, quæ erant vera, cernebat.* Ac eâ de caussa Cæcilius apud Minucium *majorum disciplinam*, ANTISTITEM VERITATIS appellat. Socrati etiam apud Platonem Theæteto verisimile videtur, qui nos ætate præcesserunt, sapientiores fuisse. Simili ratione & *Veteres* iidem dicebantur, de quo suo loco. ¶ Antiqui, item senes sunt & magno natu: præcipuè recentioris Latinitatis Scriptoribus. V. Interpres Jobi c. 33. v. 6. *Junior sum tempore, vos autem antiquiores:* Ulpianus L. 1. D. de albo scribendo: *Inter Duumvirales antiquissimus quisquis prior.* Item *Senectus antiquior*, i. e. grandior, provectior D. Hieronymo dicta Epist. ad Paulum Concordiensem. *Antiqui senes, antiqui avi* apud Tibullum. ¶ *Antiquum* etiam dicebant, quod in antiquum morem fiebat. Plin. lib. 2. Epist. 11, *Jam hoc ipsum pulchrum & antiquum, Senatum nolle dimitti, triduo vocari, triduo contineri.* Wie fein war es doch / und nach dem alten Schlag. Buchneri notas ibi vide. ¶ *Antiquiorem locum* pro priori dictum reperias ap. Gell. 5. cap. 13. *Masurius Sabinus in libro Juris civilis III, antiquiorem locum hospiti tribuit, quàm clienti.* ¶ *Antiquam patriam* apud Virgilium Servius caram interpretatur. Æn. 2. v. 137. & *Antiquam terram* Æn. 1. v. 531, nobilem. ¶ *Nihil mihi antiquius aut prius*, vulgatissima formula est. Ubi *Antiquius*, charius, venerabilius, sanctius, significat. *Nihil antiquius*, hoc est, potius. Cicer. ad Att. lib. 2. ep. 22 *Nihil sibi antiquius amicitiâ nostrâ est*, id est, nihil prius, potius aut præstantius, er achtet nichts mehr oder höher als unsere Freundschafft. Et ad fam. lib. 10. ep. ult. *Nihil antiquius communi salute judicavi.* Et in Philipp. 13. cap. 3, *Nihil antiquius vitâ existimare*, Ihm nichts mehr lassen angelegen seyn / als sein Leben. Idem Attico lib. 10. ep. 8 *Nabis apparatus ei* [Pompejo] *semper antiquissima cura fuit.* ¶ Antiquitas, das Alterthum. *Antiquitas generis*, Cic. pro Font. c. 14, das alte Herkommen. *De antiquitate aliquid ab aliquo requirere*, Nepos in Attico c. 20, 2. id est, consulere aliquem quomodo res antiquæ se habuerint. ¶ 2. pro ipsis antiquis. Plinius lib. 12 cap. 19 pr. *fabulosè narravit antiquitas* &c. ¶ Item antiqui mores. Cic. 2. de Divin. c. 33 *Erubat multis in rebus antiquitas, quam vel usu jam, vel doctrina, vel vetustate immutatam videmus.*

¶ Antiquitus, adverb. von Alters her. Cæsar 2. B. Gall. c. 4 *plerosque Belgas esse ortos a Germanis, Rhenumque antiquitus transductos.* Idem lib. 6. cap. 4 *Æduorum antiquitus erat in fide civitas.* Plinius Paneg. c. 31 *Perrebuerat antiquitus, urbem nostram, nisi opibus Ægypti, ali sustentarique non posse.*

¶ Antiquare, verb. est abrogare, abschaffen als ein altes unrüchtiges Ding. Cic. in Offic. 2. c. 21 *Philippus legem Agrariam tulit, quam tamen antiquari passus est.* Livius 5. cap. 30 *legem una plures tribus antiquarunt.*

¶ Antique, adverb. alt / altväterisch. Horat. 2. Epist. 1. v. 66. *nimis antique dicere.* Comp. Antiquius. Tacitus Germ. cap. 5. *simpliciùs & antiquiùs permutatione mercium utuntur.*

¶ Antiquarius, antiquitatis studiosus, maxime in verbis & sermone. Dial. de Orat. c. 21, *Nec quemquam adeò antiquarium puto, ut Cælium ex ea parte laudet, qua antiquus est.* Add. Suet. Aug. cap. 86. Fœm. usus Juvenal. Sat. 6. v. 453

Ignotosque mihi tenet antiquaria versus.

¶ 2. Antiquarius est librarius, qui codices vetustos describit. Sidonius Apoll. lib. 9 epist. ult. *Licet antiquarium moraretur inscicabilis gelu pagina, & calamo durior gutta.* Et clarius Cod. Theod. Lege 2 de stud. liberal. urbis Romæ & Const. *Antiquarios ad bibliotheca codices componendos, vel prò vetustate reparandos, quatuor Græcos & tres Latinos, scribendi peritos, legi jubemus.* Gloss. vetus: *Antiquarius*, ἀρχαιογράφος, παλαιγράφος, φιλαρχαῖος. Hieronymus in hac notione adjective usus est epist. 6 ad Florentium. *Habeo*, inquit, *alumnos, qui antiquaria arti serviunt.* Loquitur autem de codicibus bibliothecæ describendis.

ANTIRRHINVM, ἀντίρρινον, anarrhinum, ἀνάρρινον, bucranion, βουκράνιον, quod semen hæc herba habeat vitulini capitis formam referens; Galeno, Cynocephalea & Angallis silvestris, synonyma sunt herbæ, quam Germani dicunt, Orant / den alten Weibern wol bekant. Ad veneficia enim illâ utuntur, Stärckekraut / Streichkraut. Plin. 25. c. 10.

ANTISTES, antistitis, ab antistare, primarius sacerdos, ceremoniis & sacris præfectus, præsul, ein Prälat / ein Bischoff / ein Vorsteher. Cicer. in Orat. pro dom. sua c. 39 *Vos, qui estis antistites ceremoniarum & sacrorum, autorem & magistrum habetis publicæ religionis.* Idem in Verr. 6. cap. 45, *Cereris sacerdotes, atque illius fani antistites.* Sic *Antistites Jovis*, Nepos in Lys. cap. 3, 3. qui mox *sacerdotes Jovi* appellantur. Et Quintil. lib. 11. cap. 1, Servium Sulpicium *antistitem juris* dixit, hoc est, excellentem in juris cognitione: ut alium Lactantius *antistitem philosophiæ*, lib. 5. cap. 2. Invenitur utroque positum genere: Val. Maximus lib. 1. cap. 1. n. 1. *ne Dea vetusti ritus perita deesset antistes.* quamquam &

¶ An-

¶ Antistita, æ, legatur apud Ciceronem, de quo Gellius lib. 13. cap. 10. Virgilius Ciri: *Illaque barbarico Cybeles antistita buxo.* Ovidius 13. Metam. v. 410 *trulatæ comis antistita Phœbi.*

ANTISTHĔNES, is, Ἀντισθένης, Philosophus fuit Socraticus, Diogenis præceptor, qui adolescenti, cùm ei se in disciplinam tradere vellet, rogaretque, quibusnam rebus sibi opus esset, respondit, *libro novo, stilo novo, novaque tabella* (animum in his omnibus unâ significans) βιβλιαρίῳ καινῷ, κηρῷ γραφίῳ καινῷ, κηρῷ πινακιδίῳ καινῷ, τὸν νῦν παρεμφαίνων. [Dum καινῷ dicebat, intelligi simul volebat divulsis syllabis, κηρῷ νῦ.] Interrogatus item, quid omnium esset apud homines beatissimum? εὐτυχῆσαι, ἆφε, ἀποθανεῖν, *felicem mori.* Rursus interrogatus, quænam esset disciplina maximè necessaria; *mala*, inquit, *dedisciere*; τῶν μαθημάτων ἀναγκαιότατον τὸ κακὰ ἀπομαθεῖν. Diogen. Laërt.

ANTISTOECHON, vel antistichon, ἀντίστοιχον, figura dictionis, quæ & *Antitheseos* Mosellano est, quâ litera pro litera ponitur, ut, *magalia* pro *magaria*, *Olli* pro *illi*, *Venit & upilio*, pro *upilio*, apud Virgil.

ANTISTRŌPHE, ἀντιστροφή, conversio, species repetitionis, quam ex libro de Schematibus pete; cum scilicet in eandem orationis partem membra aliquot periodi desinunt, ut, *Frumenti maximus numerus è Gallia: peditatus amplissima copia è Gallia: equites numero plurimi è Gallia.* Cicer. pro Font. Figura est contraria Epanaphoræ. Vide *Epanaphora.*

ANTITHĔTON, ἀντίθετον, sive Antitheseos figura, quâ contrariis contraria opponuntur. Ut Ovid. 1. Meram. v. 19 *Frigida pugnabant calidis, humentia siccis.* Quintil. *Contra positum* vertit, & *contentionem*: ut, *Odit populus Romanus privatim luxuriam, publicam magnificentiam diligit.* Fit plurimis modis, de quibus doctissime Quintilianus 9. cap. 3.

ANTIVM, oppidum vetus in Latio juxta mare, in quo templum erat Fortunæ. Horat. 1. carm. ode 36

O dea, gratum quæ regis Antium.

Hujus navium rostris suggestus in foro Romano adornatus, templumque *Rostra* appellatum. Livius lib. 8 cap. 14.

¶ Antias, ātis: Antiātes incolæ Antii. Livius c. l. *Interdictum mari Antiati populo est.* Idem lib. 6. cap. 33 *Antiates bello mari, subactique bello.*

ANTIVS Restio, legem tulit, ne quispiam foris cœnaret; quam ne contemnere videretur, nunquam ipse foris cœnare voluit; Macrob. lib. 3. Saturn. c. 17.

ANTLIA, ἄντλια, vel ἀντλεία, eine Rüstung/ damit man Wasser schöpffet und auszeucht/ apud Martialem est lib. 9. epigr. 19

Curta laborantes antlia tollit aquas.

Videtur ejusmodi esse machina, quam Saxones eine Plumpe vocant; In *antliam condemnari* apud Sueton. Tiberio cap. 51. extremo, est ad exhauriendam sentinam, vel aliam aquam, damnari: de quo supplicii genere locus apud Artemidorum est lib. 1. Oniocrit. cap. 50. tùm aliis eruditis ante, tùm eruditissimo Casaub. etiam ad Sueronium observatus. De re ipsa consulendus Lipsius lib. 2. Electorum c. 15, itemque Pithœus lib. 2. Adversar. subsec. cap. 16.

¶ Ancla idem est, quod nomen Salmasius in Vopisci Bonosum sub finem ex veteri epigrammate probat, & *haustrum* interpretatur.

¶ Anclo, vel *anclo*, Græcum est ἀντλῶ, significat idem quod haurio. Usus hoc simplici Livius est apud Festum. Vet. Gloss. *Anclare*, ἀντλῆσαι.

¶ Cæterum *exantlare*, ἐξαντλῶ, quod & *exanclare* legitur, usitatius est, idque proprie, exhaurire, ut *vinum poculo exanclare*, apud Plautum Stricho actu 2. extremo. Deinde pati & patiendo superare. Lucilius apud Nonium: *quantas ærumnas, quantosque labores exanclârit*, id est, perpessus sis, Mühe und Arbeit ausgestanden. Cicero quoque Tuscul. lib. 1. cap. ult. *omnes labores exantlavit.* Et idem 4. Acad. c. 34 *Credo Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade.* Item 2. de Divinat. c. 30 ex Homero convertit:

Tot nos ad Trojam belli exantlavimus annos.

sicut Ennius apud Nonium, *illum exanclavi diem.*

ANTŒCI, Ἀντοίκοι, ab Antipodibus differunt, ac sunt, qui trans Æquinoctialem Parallelum, æqua latitudine ab eodem distantem, nobis in hemisphærii sui conformi latere sunt siti, quibus nostri Antipodes Periœci sunt. *Antœci* autem dicuntur, quòd non contrariam, ut Antipodes, sed diversam Australini lateris terram habitent: cum quibus nobis convenit in unitate diei, imò meridiei, propter unitatem Meridiani. Verum cùm apud nos longissimus est dies, apud illos brevissimus est, propter contrarium latitudinem. Differunt & aliis temporum à nobis varietatibus, sicut autumnus sit ipsis in ariete, cùm nobis ver est: in cancro hiems, cum nobis est æstas, in primo gradu libræ veris sunt ipsis initia, cùm nobis autumni; in capricorno bruma nobis, cùm illis æstas sit.

¶ Periœci, περίοικοι, circumcolæ, qui sub eodem Parallelo, & Meridiano, per polos ducto habitant; qui simul hiemem, simul æstatem, & tempora anni reliqua, nobiscum habent; in hæc tantùm a nobis diversi, quod nec eundem ortum nec occasum habent noctis, & contra. Vadian. in lib. 1. Pomp. Mel.

ANTŌNĪNVS, cognomen aliquot Rom. Imperatorum. Inter quos tamen duo maximè illustres *Titus Fulvius Bojonius Antoninus*, à clementia & lenitate *Pius* appellatus; quippe illi successit *M. Antoninus Philosophus*, qui *sanctitate vitæ omnibus Principibus antecellut*, ut de eo Capitolinus scribit, qui utriusque vitam exsequutus est. Ultimus & ipse de se libros 12 Græce scripsit magna refertos sapientiâ, qui hodieque supersunt.

ANTŌNIVS, M. Antonius Orator, cujus familiarissimam ubique mentionem facit Cicero. Filios & nepotem habuit, Marcum, Cajum, & Lucium Antonios. Inter quos M. Antonius Triumvir Ciceronis hostis, & parricida, homo in otio luxuriosissimus, in negocio laboriosissimus, quemadmodum de ipso dictum fuit. Captus amore Cleopatræ, post repudiatam Octaviam Augusti sororem, ad Actium navali prælio superatus ab eodem, Alexandriæ, quo confugerat, obsessus rursus ab Augusto, gladio sponte incubuit, annum agens suæ vitæ 56. Plutarchus, ex quo reliqua de hoc homine petantur. *Cajus Antonius*, Ciceronis in consulatu collega: *Lucius*, Marci frater, bello Perusino notus, de quo Florus videatur. ¶ 3. *Antonii Juliani* Rhetoris Romani Gellius meminit. ¶ 3. De *Antonio Gnipho*, Grammatico juxta ac Rhetore, cujus Scholam & Cicero ipse frequentavit, Suetonius de illustr. Grammat. cap. 7. ¶ 4. *Antonii Musæ*, Augusti Principis Medici, meminit Horat. lib. 1. Ep. 15. ubi vide Interpretes. Et statuam æream posuisse Rom. Pop. quod ope ra ipsius ex ancipiti morbo convaluisset Augustus, Sueton. auctor est in vita Aug. c. 59.

¶ Antoniaster, diminutivum ex Antonio, ut Priscianus ex Cic. oratione pro Vareno lib. 3 sub finem refert.

¶ Antoninianus, adjectiv. ut *thermæ Antoninianæ*. Eutropius in Caracalla: *Opus egregium fecit lavacri, quæ Antoninianæ appellantur.* Sic *Antoniniani sodales* apud Capitolin. in Marco c. 15.

ANTONOMASIA, ἀντονομασία, figura, quâ seu patronymicum seu epitheton, seu aliud quodcunque pro proprio ponitur: ut *Æacides*, aut *Peleides* pro Achille, *Poeta* pro Virgilio, &c.

ANTRVM, ἄντρον, caverna, latibulum, vox poetis, quam aliis, usitatior. eine Grube unter der Erden/ ein Loch. Martialis lib. 13. epig. 60

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris.

Virgil. eclog. 1. v. 76 *viridi projectus in antro.*

Silius lib. 6 v. 161 de serpente apud Bagradam fluvium:

Vastatis gregibus nigro rutilabat in antro.

ANVBIS, Ἄνουβις, Anubis & Anubidis in Genitivo, Ægyptiorum Deus capite canino, Mercurius. Prudentio Apoth. v. 195 est *caniformis Anubis.* Propert. lib. 3. eleg. 11. v. 41

Ausa Jovi nostro latrantem opponere Anubin:

Ovid. 2. Amor. Eleg. 13

Per tua sacra precor, per Anubidis ora verendi.

ĂNVS, ûs, γραῦς, vetula, ein alt Weib/ dicta ab annis secundum Festum, *vel à defectu sensus*, quasi ἄνους, *Anus delira.* Cic. de Divin. 2. cap. 68 *An tu censes ullam anum tam delirum futuram fuisse, ut somnia crederet?* Welch altes Weib wolte so närrisch gewesen seyn/ und den Träumen gläuben? Menander: *Multò deterius est irritare canem, quàm anum*; πολὺ χεῖρόν ἐστιν ἐρεθίσαι γραῦν ἢ κύνα. *Chartam anum*, per catachresin quandam Catullus epig. 69. *Amphoram anum* Martialis dixit lib. 6. Epigr. 27. ¶ 2. Est & anus eâdem declinatione cutis superans umbilicum, cujus rugæ senii indicium faciunt. ¶ 3. Tralatè emasculatum, inutilem, deformem, ominosum & honore indignum notare ex illo Claudiani in Entrop. lib. 1. v. 9

trabeata per urbes
Ostentatur anus, titulumque effeminat anni;

in commentariis Barthius observat. Et recte *anus* vocatur, quia eunuchus Eutropius erat, cujus consulatum poeta ridet.

¶ Ănĭcula, diminut. apud Terentium aliquoties. ein altes Müttergen. Ut Phorm. a. 1. sc. 2, 43 *Extra unam aniculam.* Etiam Cic. 1. Nat. D. c. 20 *aniculis fato fieri omnia videntur.*

¶ Ănĭlis, adject. Altvertelisch. Cic. 2. Nat. D. c. 28 *Aniles superstitiones*, alter Weiber Aberglaube. *Aniles inepti*æ, 1. Tuscul. cap. 39. *Aniles fabulæ*, Mehrgen/ Apulej. lib. 4. p. 155.

¶ Anilitas. Catull. Carm. 62. *cana anilitas.*

¶ Aniliter, apud Ciceronem de natura Deor. lib. 3. c. 39, *Superstitiosè atque aniliter*; Abergläubisch/ und wie die alten Weiber thun.

ĀNVS, ani, 2. declinationis, podex. Cicero Pæto lib. 9. epist. 22 de inverecundis vocabulis: *Anum appellat alieno nomine: cur non suo potius?* Celsus lib. 7. cap. 30 pr. *Ani vitia manus auxilium desiderant.* & post paullo: *ne anus ipse supponat.* Est enim virilis generis.

ANXIVS, ἀνιώμενος, ἀχθόμενος, λυπούμενος, ut in Vet. Gloss. exponitur: solicitus, bekümmert/ sorgfältig. Cicer. 2. Fin. c. 17, *Anxio & solicito animo esse*, bekümmertes und sorgfältiges Gemüths seyn. Idem de Sen. cap. 18 *Sunt morosi & anxii, & iracundi, & difficiles senes.*

¶ Anxiè, mit Sorg und Angst. adverb. Plin. 11. c. 51, *anxiè quærere.* Sallust. Jug. c. 82, *neque tam anxie laborum*

rum fuisse, si &c. es solte ihn nicht so sehr gekräncket haben/ wenn ꝛc.

¶ Anxietas, Schwermüthigkeit, Cicer. 4. Tusc. cap. 12, *in aliis anxietas: unde anxii.* & Plin. 7. cap. 53. extr. *anxietate mortuus.*

¶ Anxitudo, idem. Accius apud Nonium: *ubi cum est, ibi anxitudo.* Cicero 2. de Rep. apud eundem Nonium: *anxitudo prona ad luctum.* Scribitur & quinque syllabis *Anxietudo.* Paullinus Nolanus epist. 14 ed. Paris. n. 3, ad Delphinum: *ut grabissimæ anxietudinis pœnam luctaremur.*

¶ Anxifer. Cic. 1. Divinat. c. 13

Tu tamen anxiferas curas requiete relaxas.

¶ Anxiare, pro angere, anxietatem adferre, Apuleji est lib. 4 Metam. p. 155 ed. Elmenh. *tristitiæ animi, languore corporis, damnisque cæteris anxiatum iri* [somnia] *prædicunt.*

ANXVR, oppidum est, de quo Festus: *Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur Volscæ gentis.* Plinius 3. cap. 5, *Tarracina oppidum, linguâ Volscorum Anxur dictum.* Reperias autem & masculino genere usurpatum: est enim *candidus*, item *splendidus Anxur* Martiali lib. 5. epigr. 1 & lib. 10. epigr. 51. & neutro, apud Horatium 1. Serm. Sat. 5.

Impositum saxis late candentibus Anxur.

Scaliger ad Festum monet, in veteri editione esse *Axur*, pro *Anxur*, quæ quidem lectio ipsi placet. *Nam*, inquit, *certissimum est ex Servio, veteres ita dixisse ob Jovem imberbem, sive ἄξυρον, qui ibi colebatur. Et in numero argenteo Pansæ, ab uno latere: JOVIS AXVR. VIBIVS C. F. C. N. ab altero Pansæ.* Quare & pro

¶ Anxurus, quod Jovis est epitheton 3. Æneid. v. 799. in illo:

Circæumque jugum, queis Jupiter Anxurus arvis
Præsidet,

Axurus dicere jubet ad illum locum Cerda f. 149. Faveque etymologiæ, quam suppeditat ibi Servius, cum ait: *Circa hunc tractum Campaniæ colebatur puer Jupiter, qui Anxurus dicebatur, quasi ἄνευ ξυροῦ*, i. e. *sine novaculâ, quia barbam nunquam rasisset.* Sanè citius ἄξυρον dicant Græci, quam ἄγξυρον. Notum tamen illud etiam, solere sæpe vocabulis contra primam originem literam N. interponi. Sic *ansa, frango, tango* dixerunt, quod olim fuerat *asa, frago, tago.* Qualis autem ille Jupiter fuit habitus, nondum id quidem constat liquido. Tametsi enim puerum vocat Servius, unde sequitur, imberbem fuisse: barbatum tamen Jovem repræsentat numisma quoddam, cui inscriptum: JOVIS AXVR. Unde Constantinus Landus p. 83. numism. Servium hic deceptum suspicatur. Ac nescio, an non intonsum, (hæc enim vis in græco ἄξυρος,) rectius dicamus eum, qui cùm comam habeat aut barbam, non utatur tonsore, (quo sensu & Apollinem vocant intonsum,) quam glabrum, in quo nihil, quod radat, novacula reperiat. Cerda conciliatorem hîc agit, putatque Jovem Axurum sumi modò pro puero, modò pro intonso (h. e. grandi & barbato.) Sed meritò dubites, an qui cognomen hoc indiderunt Jovi, contrariis sensibus modò imberbem, modò barbatum significare voluerint.

AÖNIA, Ἀονία, pars montana Bœotiæ, in qua sunt *Aones montes*, dicti ab *Aonibus*, populis vetustis Bœotiæ. In illis est *Aganippe* fons Musis sacer, qui & *fons Aonius* dicitur. Universam Bœotiam *Aoniam* dictam antiquatus, Servius in Eclog. 10. v. 12 auctor est.

¶ Aönides, Musæ, Juvenal. Satyr. 7. v. 58

cupidus silvarum aptusque bibendis
Fontibus Aonidum, &c.

¶ Aönius. Virg. 3. Georg. v. 11.

Aonio redeuns deducam vertice Musas.

Et Ovidius 3. Metam. v. 339 *Aonias urbes* dixit Bœotias.

AORNVS petra stupendæ altitudinis in Sogdiana, de qua Curtius lib. 8. cap. 11 legatur. ¶ 2 lacus Campaniæ, quem Latini *Avernum* dixerunt. vide *Avernus.* Utriusque appellatio quasi ἄορνις, quod aves illa propter altitudinem; hic propter pestiferum vaporem non ferat.

AÖVS, Epiri fluvius, quem Acantem alii vocant. Plin. lib. 2. c. 23. Vide Liv. lib. 32. c. 5.

ĂPĂGE, ἄπαγε, dictio Comicis frequens: qui eâ nonnunquam absolute, ut interjectione, aliquando ut verbo utuntur, ut, *Apage te, apage te a me*, apud Plautum sæpe numero: & Terentius quoque Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 65 *apage te.* hebe dich weg von mir. Usus & Vatinius ad Cic. lib. 5. epist. 10.

¶ Apagesis. Terent. in Eunucho a. 4. sc. 6, 19, trolle dich/ bleib mit solchen Worten dahinden.

APALAR vel Apalare, idem fere quod cochlear. Isidorus: *Apalare, cochlear.* Ausonius epistola 21 ad Paullinum:

Jam patinas implebo meas, ut parcior ille
Majorum mensis apalaria succus inundet.

Sic Salmasius legit, quem vide in Vopisci Claud. c. 17; contracte Scaliger *applaria.*

APARCTIAS, ἀπαρκτίας, ventus idem, qui Septentrio, qui à polo per meridianum spirat, der Nordwind/ mitternächtiger Wind/ Plin. lib. 2. cap. 47.

APAMĒA. Plures hujus nominis urbes in Syria, Bithynia, Osroene & alibi. Vide Geograph. Sed omnium clarissima, quæ in Syria erat, nomen ab Apama regina trahens, quod de illa quæ in Phrygia est, diserte Strabo lib. 12 p. 397 adnotavit. Hinc

¶ Apamēnus, gentile nomen. *Apamenum vinum*, Plin. lib. 14. cap. 7. Et Avienus Periegeta v. 1093 de Oronte:

Præstringitque undis Apamena uberia glebæ.

ĂPĂTHES, sic enim Græcum imitatus Plinius est lib. 7. cap. 19, *Exit hic animi tenor in rigorem quendam torbitatemque naturæ durum & inflexibilem, affectusque humanos admit, quales Apathes Graci vocant &c.* ἀπαθὴς, qui sine affectionibus est, einer/ dem nichts wehl oder wehe thut.

¶ Apáthia, ἀπάθεια, affectuum vacuitas. Usus græca voce est Gellius 19. cap. 12, *Isti apathiæ sectatores* (Stoicos intellige,) *qui videre se esse tranquillos, & intrepidos & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioribus animi officiis amputatis in corpore* (ita cum Lipsio n. 39. ad Taciti German. legendum pro, *corpore*,) *ignavæ & quasi enervatæ vitæ consenescunt.* Seneca Græcam vocem quomodo reddat Latine non reperit satis, Epist. 9. *In ambiguitatem incidendum est, si exprimere ἀπάθειαν uno verbo sciteve voluerimus*, & impatientiam *dicere. Poterit enim & contrarium ei, quod significare volumus, intelligi. Nos enim cum volumus dicere, qui respuat omnis mali sensum: accipietur is, qui nullum possit ferre malum. Vide ergo num satius sit, insulnerabilem animum dicere, aut animum extra omnem pătientiam positum.* Parum scite, judicio Lipsii, qui mallet *imperturbabilem animum* dici, aut uno verbo (licet enim fingere,) *imperturbationem.* Jam diu ante Lipsium sic reddiderat Hieronymus ad Ctesiph. adversus Pelag. cap. 2. *Evagrius edidit librum & sententias περὶ ἀπαθείας, quam nos* impassibilitatem *vel* imperturbationem *possumus dicere, quando nunquam animus ullo perturbationis vitio commovetur, & ut simpliciter dicam, vel saxum vel Deus est.* Cicero *ἀπαθείας sedationes* videtur vocavisse 5. Tusc. cap. 15, *cum perturbationes animi miseram, sedationes autem vitam efficiant beatam.* Nam *indolentia* vox, quam alibi adhibet, ἀοδυνησία est proprie, quæ tamen ab ἀπαθείᾳ non multum distat, cum eaque conjungitur a Gellio 12. cap. 5.

APATVRIA, æ, cognomen fuit Veneris, apud Strabonem lib. 11. p. 341, τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν τῆς Ἀπατυρᾶς ¶ 2. *Apaturia*, orum, festum Athenienstum, in Bacchi honorem, quasi *Deceptionis* appellatum, eo quod Xanthus Bœotus in duello decretorio, ob fines suscepto, astu circumventus occubuerit.

¶ Apaturum, Veneris templum in Phanagoria. Steph. & Plin. 6. cap. 6.

CAPĒLIŌTES, Ἀπηλιώτης, ventus qui & Subsolanus contrarius Favonio, der Ostwind. Plin. 2. c. 47.

ĂPELLA, fictum (ut volunt interpretes quidam, & in his Acro) Horatio nomen, quo Judæum velut per sannam atque convicium appellaret: *Credat Judæus Apella, Non ego*, lib. 1. Satyr. 5. v. 100. Ut Judæus *Apella* diceretur, quasi *sine pelle*, h. e. Verpus, uti Catullo; seu *recutitus*, ut Martiali, ad irridendum compositis vocibus, nominatur. Secutus hanc interpretationem est & Alcimus Avitus lib. 5. v. 360. 361.

Jam prope centenum compleverat advena lustrum
In regnis, Ægypte, tuis, Judæus apella.

ut de recentioribus taceam. Etiam in onomastica res migravit, è quorum uno Beemannus de orig. p. 976. citat: *apella*, λεπίδερμος. Sed rectiùs alii *Apellam* nomen proprium statuunt, quo notus Horatii tempore Judæus quidam Romæ fuerit: Ἀπέλλης. Nam Græcis nominibus tunc nuncupatos Judæos, vel novi fœderis tabulæ infinitis exemplis demonstrant. Vide maximum Salmasium Obsilegio Linguæ Hellenisticæ p. 384. ex interpretibus Horatii Lambinum, & Xylandrum.

APELLES, is, Ἀπελλῆς, pictor ille præstantissimus & nobilissimus, qui pictores omnes prius genitos, futurosque posteà (quemadmodum Plinius 35. c. 10 pronunciavit) ingenio, arte, & industriâ superavit. Vixit atque excelluit hoc modo omnes Olympiade centesimâ duodecimâ. Perpetua ipsi consuetudo fuit, nunquam tam occupatam agendi diem, ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in proverbium venit, *Nulla* [videlicet] *dies sine Linea*; & cum gemitu ac dolore illud, quod si quando occupationibus impeditus a lineis ducendis abstraheretur, *Hodie nullam lineam duxi*; rursus & illa: *Manum de tabulâ nescit tollere Protogenes, alioqui cum eo omnia mihi paria, aut illi meliora: Ne sutor ultra crepidam: Ridere possis a pueris, qui colores terunt:* quo Alexandrum Magnum in officinam sæpius ventitantem, quod & a nullo pictorum alio pingi vellet, cùm de picturis multa non sat scite disserere cœpisset, notavit. Pinxit, quæ pingi non possunt tonitrua, fulgetra, fulguraque, &c. quin & animum & ἦθη. Post Venerem verò artificiosissime à se picta aliam inchoaverat, superaturus priorem illam. Sed invidit mors parte ejus absoluta: nec qui succederet opem ad præscripta lineamenta inventus est. Meminit Cicero lib. 1. epistolarum ad famil. epist. 9. Plin. lib. 35. cap. 10. Ovid. lib. 3. de Art. v. 401

Si nunquam Venerem Cous pinxisset Apelles,
Mersa sub aquoreis illa latteret aquis.

Idem cum equum pinxisset, & spumam in ore ejus exprimere voluit. Quod cùm præstare ars non posset, casus præstitit. Nam forte quandam picturæ suæ spongiam admovens, qua infelicis penicilli colores abstergeret ac deleret; felicissime spumam assimulavit. Sextus Empiricus lib. 1. Pyrrhon. Hypoth. c. 12.

¶ Apellēus, adject. Stat. 5. Silv. 1.

Iit vel Apelleo vultus signata colore.

APENNĪNVS, Ἀπέννινος ὄρος Straboni, mons est ab Alpibus proficiscens, & universam Italiam in Siciliam usque dividens, per quem in Galliam exercitum suum Annibal trajecit. Ovidius 2. Metam. v. 226

Arctoque Alpes, & nubifer Apenninus.

Adde Livium, Melam & cæteros hujus Musæ, inprimis Lucanum lib. 2. v. 396. & seqq. plurimis, qui satis accuratè describit.

¶ Apennīnigĕna, apud Ovidium 15. Met. v. 432

Apenninigenæ quæ proxima Tibridis undis.

Et Claudian. 6. Cons. Hon. v. 505

Apenninigenis cultas pastoribus aras.

¶ Apennīnĭcŏla, apud Virg. Æn. 11. v. 700

Apenninicolæ bellator filius Auni.

Adde Silium lib. 5. v. 627.

¶ Cisapennina, &

¶ Transapennina Italia, apud Catonem in antiquitatibus.

APER, ἄγριος, Wildschwein. Juvenal. Sat. 1. v. 141

— — Quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum.

Apros duos uno in saltu capere, proverbialiter dixit Plaut. in Casin. a. 2. sc. 8, 40. Germ. zween Haſen aus einem Buſch jagen. *Aper frendens, spumans, indomitus* epitheta sunt Poëtis familiaria.

¶ Aper etiam nomen proprium Romanis. v. g. M. Aper, *celebertimum fori ingenium*, ut auctor Dialogi de Oratorib. cap. 2 laudat, qui non infimam personam inter collocutores illos tenet. Et Apri consules Romani in Commodo Lampridii iterumque mentio facta, cap. 2, c. 11. &c.

¶ Aprugnus, adjectiv. ut, *aprugna caro*, Schweinen Wildpret. *Sumina aprugna*, Lamprid. in Elagabalo c. 21. *Aprugnum callum* apud Plaut. non semel; & Plinius lib. 8. c. 51, *Catonis censorii crassiores aprugnum exprobrant callum.* Vide *Callus.*

¶ Aprīnus idem. Lucilius apud Charisium lib. 1 p. 63 *Visum aprinum.* Et Martianus Capella lib. 2 sub finem: *Ipsi præsuli nunc draconis facies, nunc vitulus leonis, nunc crista cum aprinis dentibus videbantur.*

Aperio cum derivatis quære in *Pario.*

APES, vel apis, μέλισσα, insectum notum, eine Biene/ Imme. ἄψ parca, fidula, φιλέκτορες. *Apes inficientes*, quæ opus non faciunt, vide *Facio.* Plin. lib. 11. cap. 6. de apibus: *Exeunt ad opera & labores, nullusque [cùm per cælum licuit] otio perit dies.* Seneca in Epist. de ratione studii, quæ 84 est, *Apes debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel conficiendum idoneos carpunt: deinde quicquid attulere, disponunt, ac per favos digerunt.* Hactenus verba Senecæ. *Rex apum solus aculeum non habet, aut certè non utitur: ita principem oportet esse clementissimum:* Erasmus in similibus ex Plin. lib. 11. cap. 17. Vide & Senecam lib. 1. de Clementia cap. 19. Estque *in apibus* imago perfectæ Reipubl. Plin. 11. cap. 5. Videatur de *earum generatione* Virgil. 4. Georg. &c.

¶ Apicula, diminut. Bienlein. Plinius lib. 7. cap. 21 *à Myrmecide fabricatam navem, quam apicula pinnis absconderet.* Plaut. Curcul. a. 1. sc. 1. v. 10 *apicularum opera congestum.*

¶ Apiarium, Glossæ Vet. μελισσών & μελισσεῖον interpretantur, ein Bienen-Hauß. Gellius lib. 2. cap. 20, *Apiaria vulgus dicit loca, in quibus sita sunt alvei apium.*

¶ Apiarius, apibus curandis præfectus, Bienenwärter. Plinius lib. 21. cap. 7, *Proventum mellis sperant apiarii, largè floreſcente thymo.* Gloss. Vet. *Apiarius*, μελισσουργός, quem Varro lib. 3 cap. 16 *mellarium* appellat.

¶ Apius, quod nonnulli huc referunt, vide in *Apium.*

¶ Apiaster, seu potius Apiastra, avis apum avida. Gaza virili genere usurpavit: fœminco alii, ut Servius ad verba: *meropes* vocat *alia quæ volucres*, Æneid. 4. v. 14, *Meropes*, inquit, *aves sunt virides, & vocantur apiastræ, quia apes comedunt.* Onomast. Vet. *Apiastra*, μελισσοφάγος. ein Specht/ Bienenwolff.

¶ Apiastrum, herba apibus gratissima, Melissenkraut. Varro 3 de R. R. cap. 16, *hos circum villam totam alvearium fecisse, & hortum balusse, ac reliquum thymo & cytiso obsevisse, & apiastro, quod alii μελίφυλλον, alii μελισσόφυλλον; quidam μέλισσον appellant.* Videri tamen poterat, non tam ab *Apis*, quam ab *Apium* hanc herbam nominari, quia Glossæ veteres non solum μελισσόφυλλον interpretantur, verum etiam ἐκ ποσίλινον & ψευδομελισσόφυλλον, nisi forsan diversa sunt genera. Sed negant Scaliger de Caus. L. L. cap. 95, & Vossius in Etymologico, quidquam apiastro commune cum apio esse, idque unice ab apibus denominari contendunt.

APEX, icis, cujusque rei summitas seu eminentia. Unde & Cicero Senect. cap. 17. per metaphoram, *Apicem senectutis*, auctoritatem, appellavit; quod nihil in Senectute æque excellens atque eximium, quàm auctoritas, sit, quam ea ætas conferre solet. De summo vertice in homine Virg. in illo 2. Æn. v. 682

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex.

Æn. 10 legimus v. 270

Ardet apex capiti, cristisque a vertice flamma
Funditur.

Ubi Servius *apicem* coni altitudinem interpretatur. *Conum* autem galeæ eminentiam vocat, ut ipse exponit ad illud lib. 12. v. 492

— — apicem tamen incita summum
Hasta tulit.

Apicem falcis, qui mucro, Columella lib. 5. cap. 25: *Apicem montis* Silius 12. v. 709. *Apices volucrum*, de avium cristis Plinius dixit lib. 11. cap. 37 dixit. *Apices literarum* apud Quintilianum lib. 1. cap. 7 sunt accentuum & syllabarum notæ, quæ superpinguntur, maximè ad designandam vocis significationem, quæ in unâ nonnunquam diversa est. Verba ejus sunt: *Ut longus syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est: quia plurima naturâ ipsâ verbi, quod scribitur, patent: sed interim necessarium, cum eadem littera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta est, facit. Ut malus arborem significet, an hominem non bonum, apice distinguitur. Aut flexa pro gravi, aut gravis pro apice circumducta sequatur.* Hinc *apices*, ipsæ aliquando literæ sunt. Prudentius Hymno in honorem Eulaliæ v. 136

Scriberis, ecce, mihi Domine:
Quam juvat hos apices legere,
Quia tua Christe tropæa notant!

¶ In pileo Sacerdotali *apex* virgula est, in summo pileo sursum erecta: a qua & pileus ipse, qui propriè alias *flammeum* dicebatur, *Apex* appellatus. A parte totum; ut recte in Varronem Scaliger docuit. Erant hi pilei ex pelle ovilla hostiæ cæsæ, in coni formam coeuntes, ut ex Dionysio, Isidoro, & aliis constat. De iis & Servius non uno loco, itemque Festus. Filum laneum, quo velabatur apex, *Apiculum* dicebatur: *Offendices*, amenta, quibus retinebatur pileus: quod se mutuo offenderent. Plura de iis Philippus Rubenius lib. 2. Elect. c. 25. & Jacobus Gutherius de Vet. Jure Pontificio lib. 1. c. 30. qui & formam ex nummis & aliis monumentis antiquis depingunt. Vet. Gloss. *Apex*, κεραία, γεώμματος ἄκρον, κορυφή, καὶ τὸ ἐπὶ πλὶς περίσσωμα. Item: *Apices*, κεραίαι, ἄκραι συκαβαὶ, πάραι. Et: *Mentis apex*, ἡ κορυφή.

¶ Apicatus, apice pileo tectus. Ovidius l. 3. Fast. v. 396

His etiam conjux apicati sancta Dialis
Lucibus impexas debet habere comas.

APEXĂBO, onis, farciminis genus, Schweißwurſt/ oder Rotwurſt/ intestinum sanguine & arvinâ fartum. Ab *apex*: quod in eo summo quiddam eminebat, ut in capite apex, Varrone auctore lib. 4. de L. L.

APHACA, vel Aphace, ἀφάκη, legumen, ervum silvestre, wilde Wicken/ oder Vogelwicken. Plinio enim lib. 27 cap. 5, *tenuias admodum folia habet, pusillo altior lenticulo est: siliquas majores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora & rotundiora lenticula.*

APHÆA, nomen Dianæ, sub quo apud Æginetas culta fuit. Virgilius, vel quisquis auctor est, inCiri v. 301 ad Dianam:

Nunquam tam obnixe fugiens Minois amores,
Præceps aëreis specula de montibus isses,
Unde alii fugisse ferunt, & nomen Aphææ
Virginis adsignant: alii, quo notior esses,
Dictynnam dixere tuo de nomine Lunam.

Consule quæ Scaliger adnotavit, cui etiam hujus nominis, perperam in libris depravati, restitutionem debemus.

APHAERESIS, ἀφαίρεσις, dictionis figura, auferens aliquid principio dictionis. Virg. Æn. 6

Discite justitiam moniti, & non temnere Divos,

pro *contemnere.*

APHANNAE, obscurum Siciliæ oppidum, χωρίον ἄσημον, unde proverbium, ἡ εἰς Ἀφάνας, vel in *Aphannas*, de obscuris & remotis usurpatum, auctore Stephano Byzantio. Hesychius quoque hunc locum πόῤῥωθεν, hoc est, in remotissimis ponit, unde Stephani proverbium illustratur, qui ἐπὶ ἐκπεπτωκόσιν, *de elongatis & remotis* id dici confessus est. Hinc

¶ Affaniæ, id est, ineptiæ, res futiles ac nugatoriæ, eruditis viris derivantur perinde, atque *Apinæ* & *Tricæ*, hujusmodi nugæ, ab oppidis, teste Plinio, appellantur, de quibus paullo post in *Apinæ* dicturi sumus. Apulejus lib. 9 p. 221 ed. Elmenh. *Has & alias similes affanias frustra adblaterantes.* Pricæus & Julian. Floridus paullo aliter, quod vero nihil nobis derogat: *His & aliis similibus affaniis frustra oblatrantibus.* Et lib. 10. p. 243 *Tunc illa semiclauso balbutiens nescio quas affanias effutire* [cœpit] *ut eorum nemo prorsus a culpa vacuum merito crederet.* Ummüße verge-

gebliche Reden / Narrentheidung. Sunt qui a *fando* deducunt Affanias, sed nos Vossium maxime in Etymologico sequuti sumus. Adde plura in *Apina* mox dicenda. A

ĂPHIDNAE, Athenienſium vicus, ab Aphidna Theſei ſocio ſic appellatus. Vide Strab. Pauſan. & Plutarchum in Theſeo. Seneca Hippolyto v. 29

----- *parvas alius*
Calcet Aphidnas.

¶ 2. Eſt & hoc nomine Lacedæmoniorum vicus: *Lacedemonias Aphidnas* Avienus vocat Arat. v. 372. Adde Stephanum de Urbibus.

ĂPHRACTVM, ἄφρακτον, navigium undique apertum; quod genus Rhodiis in uſu fuiſſe Cicero aliquoties indicat in Epiſtolis ad Atticum. Ut lib. 5. epiſt. 13 *Navigabamus tardius propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem.* Adde lib. 6. epiſt. 8, ubi etiam *aphractus Rhodiorum* memoratur.

ĂPHRODĪSIA, Ἀφροδίσια, ſacra Veneris, quæ Aphrodite, Ἀφροδίτη, à ſpumâ maris dicitur.

¶ Aprodiſius, a, um, adject. ut *juramentum aphrodiſium* pro vano, & nullius momenti; *Aphrodiſia opera* pro laſcivis, amatoriisque. Videatur Taubm. ad Plaut. p. 1050. Scip. Gentil. ad Apolog. Apuleji. p. 400.

¶ Aphrodiſium, Urbs Africæ in Numidia: & Hiſpaniæ Promontorium, nec non Cypri. Vide Geographi. B

¶ Aphrodiſias, ădis, multarum urbium nomen, ut in Cilicia, Laconica, Caria, &c. quas Stephanus Byzantius recenſet, quem videas.

ĂPHRŎNITRVM, nitri ſpuma, Salpeter / der an den Mauren und Felſen wächſt / vide *Nitrum*, Salpeter-Schaum. Exſtat vocabulum apud Plin. 24. c. 9. & Martial. epigr. 58 lib. 14

Spuma vocor nitri, dicor & aphronitrum.

ĂPHRŎSĔLĒNVS lapis, ἀφροσέληνος, qui & Arabicus, Sperglaß / Spießglaß / Spiegelſtein. *Lapis ſpecularis*, Plin. ἀφεγγὲς Græcis.

APHTHAE, ἄφθαι, exulcerationes ſunt in ſummo ore, infantibus peculiares vitio lactis calido humoris corrupti, wenn den Kindlein der Mund oben wund wird / quanquam & adultis id mali accidit, qui inde ἄφθοι dicuntur; Celſus lib. 6. cap. 11.

APHTHŎNIVS, Ἀφθόνιος, Sophiſta, ſcripſit Progymnaſmata in artem Hermogenis, quæ latinitate donata exſtant.

APHYA, æ, ἀφύη, piſcis genus minimum & inutile. Latini *Apuam* dicunt, vide paullò poſt *Apua*. Ariſtoteles ἀφύην vocat, Athenæus ἀφύαδα, nonnulli ἀφρύην, à ſpumâ maris, è quâ naſcitur, Meerſengle / Meergründle / ein Stichling. *Aphya ad ignem*, ἀφύη ἐς πῦρ, proverbium eſt in ea, quæ celeriter vel intereunt, vel conficiuntur. Aphya enim admota igni protinus decoquitur. Item: ἀφύων πρὸς ἔλαιον, *Aphyarum bonor oleum.* Decoctæ enim ſunt, quam primum oleum fervens contigerunt. Vide Chiliad. Ein kurtzer Regen iſt bald getantzt. Id enim Germanorum ab hoc, *Aphya in ignem*, non abludere nimium videtur. C

APĪCA, nudo ventre ovis, Varro l. 2. de Re Ruſt. cap. 2. Plinius l. 8. c. 48. Et hujusmodi oves *minæ* appellatas idem Varro ibidem docet. *Apica* ex Græco ἄπεκος eſt: id eſt, glabra. Nam πῆκος & πίκος, & πίκος idem, ut in Varronianis Conjectaneis Scaliger obſervat p. 217.

APĪCIVS, quo nomine tres fuerunt Romæ, omnes gulæ ſtudio infames. Primus circa illa tempora vixit, quibus Cæſar natus eſt; alter ſub Tiberio; ultimus ſub Trajano fuit, ut Caſaub. ad Athenæum lib. 1. cap. 6 obſervat. Juvenalis Sat. 5. initio inter paraſitos Gabbam quendam nominat; quem Vetus Scholiaſtes, *Apicium Gabbam* interpretatur, & ſub Tiberio ſcurram nobilem fuiſſe tradit. Quod neſcio, an ad ſecundum illum pertineat: cujus maxime gula celebrata eſt, quemque ob id *nepotum omnium altiſſimum gurgitem* Plin. lib. 10. cap. 48 vocat. Hic ille eſt, qui cum HS. millies (duos milliones & ſemis) in culinam congeſſiſſet, neque plus centies HS. (250000. Coronat.) de patrimonio ſibi ſupereſſe intelligeret, veneno vitam finiit, metuens ne ſibi eſuriendum deinceps eſſet. Dio Caſſius libr. 57. Seneca conſol. ad Helv. cap. 10. & Martial. libr. 3. Epigr. 22. *Scientiam popinæ profeſſum infeciſſe ſeculum diſciplinâ ſuâ*, Seneca ibidem prodit. Quæ eum aliquid de Coquinaria ſcripſiſſe non obſcurè arguunt. Ac ſane *Relata Apicii*: id eſt, ſcripta Spartianus in Ælio Vero commemorat. Vetus Schol. Juvenalis de juſcellis ſcripſiſſe ad Sat. 4 diſerte notat. Exſtat & hodieque de re culinaria liber ipſius nomine, dignus Lectione ob ſingularia, quæ habet; ſed qui vel alterius Apicii eſt; vel alienis acceſſionibus interpolatus, Vide Caſaub. ad Alexandrum Lampridii: &c. Caſp. Barth. lib. 34. Adverſ. cap. 18. & lib. 26. cap. 16. Voſſ. lib. 1. de Analogiâ c. 14. D

¶ Apicianus, adjectivum, ut *Apiciana cultura*, Plin. 19. cap. 8, & *Apiciana condimenta*, Tertullianus de anima cap. 33.

APĬNAE, arum, *Tricæ* & *Apinæ* vulgò res futiles & nugatorias dicebant, faule Fiſch / loſe Narrentheidung. Martialis Apophoretis ſive lib. 14. ep. 1.

Sunt Apinæ Tricæque, & ſi quid vilius iſtis.

Vet. Gloſſ. *Apinæ* ἀμολογίαι: item: *Apinæ*, σάπιαι, ut ſummus vir Claud. Salmaſius emendavit ad Pollionis Gallienos cap. 8. quanquam non invitus poſtea alteri ſententiæ, quæ, quod in Gloſſis φάπιαι ſcriptum eſt, ἀφάπιαι ſubſtituit, non nihil concedat. Hæc Scaligeri eſt in Feſtum p. 35 in voce *Buttubata*, qui *Apinarum* vocabulum ex ipſo Græco ἀφάπιαι detortum cenſet, in quo, ſummo viro adſentiri non poſſumus. Gloſſæ quidem *Apinæ* per φάπιαι, hoc eſt, ut ille ſupplet, per ἀφάπιαι interpretantur, (licet Salmaſius ad cit. Pollionis locum σάπιαι malit:) tamen pro more non originem vocis, ſed ſignificationis æqualitatem adferunt, quæ altera derivatione, quam ex Plinio daturi ſumus, egregie confirmatur. Ut enim Aphannæ obſcurus locus Siciliæ fuit, qui in proverbium abiit: ita Apina, obſcurum oppidum Apuliæ, adagio perſimili locum dedit. Plinii lib. 3 cap. 11, ubi de Apulia Dauniorum agit, hæc verba ſunt: *Diomedes ibi delebit gentes Monadorum Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum vertêre, Apinam & Tricam.*

¶ Apinarii, ab Apinis, γελωτοποιοὶ; Scurræ mimarii, qui divitum menſas ſectabantur, Trebellio Pollioni in Gallienis cap. 8. quanquam alii *apenarii* malint. Vide Salmaſium. Adde hunc locum & verbum

¶ *Apinari*, pro nugari, Caſaubonus in Iſidori Gloſſis emendat, ubi ſcriptum erat: *acinari, tricari, in parvo morari.*

APION, ſic enim rectè ſcribitur, cùm ab Ægyptiorum Deo Apide nomen, perinde ut Hermapion, cujus apud Ammianum lib. 17. cap. 9 mentio, invenerit. *Appionem* ſcribunt vulgo geminata litera, ſed male. Fuit Grammaticus, Poſidonii cujusdam filius, cognomine στηγορίκος, quaſi ſæpe victorem dicas, item Μόχθος, ab aſſiduo labore. Patriâ Ægyptium alii prodiderunt, alii Cretem. Docuit Romæ ſub Tiberio & Claudio Imperatoribus, Dionyſii Halicarnaſſei æqualis. Multarum rerum notitiâ celebris, & Polyhiſtor appellatus inde, inque nomen Homeri, quod Seneca teſtatur Epiſt. 88, ab omnibus civitatibus adoptatus, h. e. ut explicat ibi Lipſius, cognominatus paſſim alter Homerus. Sed loquax valde, & venditator ſui usque adeo vanus, ut immortalitate a ſe donari ſcripſerit, ad quos aliqua compoſuiſſet, ut Plinius auctor eſt, Hiſt. Nat. præf. Qui eundem & à Tiberio *cymbalum mundi* vocitarum prodit, *cum publicæ famæ tympanum potius videri poſſet.* Contra hunc Joſephus libros duos edidit. Vide & Suidam, atque inprimis eruditiſſimum Voſſium lib. 2. de Hiſtoricis Græcis cap. 6. pag. 190. & in addendis pag. 530. 531. Dalechamp. ad Plin. p. 7. & 1577.

¶ Apion alius rex Cyrenaicæ, & Libyæ Aridæ, hoc eſt Marmaricæ, Ptolemæi etiam communi nomine uſus, qui Romanos teſtamento heredes ſcripſit. Epitoma Livii 70, *Ptolemæus Cyrenarum rex cui cognomentum Apioni fuit, mortuus heredem populum Rom. reliquit.* Adde Eutropium lib. 6. cap. 9. Duos ex uno Apiones, alterum Cyrenaicæ, Libyæ alterum Siccæ regem, Sex. Rufus facit cap. 13, &, hunc forſan ſequentes, Ammianus lib. 22 extremo, ac Hieronymus in Chronico, inque Notis ad hoc vir ſummus Joſ. Scaliger: ſed Valeſius ad Ammianum, non modo ex Livio & Eutropio, verum etiam ex Appiano & Juſtino probat, unum fuiſſe, qui utramque regionem poſſederit, & eundem utramque etiam Romanis teſtamento reliquiſſe.

ĂPIS, Bien / vide paullò ſuperius *Apes*.

ĂPIS, Apidis vel Apis, idem qui Serapis & Oſyris. Maximus Ægyptiorum Deus, & bos ab iisdem pro numine cultus. Lucan. 9. v. 160

Et ſacer in Magni cineres maſtabitur Apis.

Vide *Serapis*, & Auguſtinum lib. 18. de Civ. D. cap. 5. & Florid. Sabin. lib. 3. Subcis. cap. 1. Joſephi ſymbolum Ægyptiis Apin fuiſſe, multis contendit Voſſius lib. 2. de Orig. de Idolol. cap. 29. lib. 3. cap. 74. argutè magis, quàm verè. Qui & cap. 14 ab hoc Api Ægyptio diſtinguit. ¶ 2. Apin Sicyonium, Argivorum tertium Regem, à multis etiam veterum confuſos.

ĂPISCOR, vetus verbum, quo Siſenna & Lucilius apud Nonium uſi ſunt, eadem notione, quæ compoſiti *Adipiſci* eſt, hoc eſt aſſequendi, conſequendi, erlangen. Lucretius lib. 1. v. 448

Nec ratione animi quam quisquam poſſit apiſci.

Neque vero puduit ejus cultioris ætatis ſcriptores. Catullus de nupt. Pelei & Thet. v. 145 *animum præceſſit apiſci.* Tacitus annali 4. cap. 1. *Intus ſumma apiſcendi libido.* Quin ipſi Ciceroni vindicant, ejusque æquali Ser. Sulpicio Victorius, Gruterus, Grævius. Ille enim Attico lib. 8. ep. 14 *Ait Lepidus, Domitium neſcio quo penetraſſe itineribus; occultandi ſui cauſſa, an maris apiſcendi, ne id quidem ſcit.* Vide not. Victorii. Servius autem lib. 4. ep. 5. Ciceroni: *Vidimus magnam ex ea re te laudem apiſci.* Manutius autem ad h. l. notavit, omnes ſuos veteres libros, nullo diſcrepante, *adipiſci* habere.

¶ Adipiſci autem uſitatius eſt, erlangen / überkommen. Cic. pro Cluent. cap. 42 *ſummos honores a populo Rom. adeptus eſt.* Plinius 35. cap. 10 *palmam adeptus*, i. e. victoriæ præmium conſecutus, den Preiß erhalten / den Ruhm darvon tragen.

¶ Sunt in uſu Latinis participia, *adeptus* & *adipiſcendus*, ſignificatione paſſiva. Cicer. de Sen. cap. 2, *Senectutem ut adipiſcantur omnes optant, eam accuſant adeptam.* Idem in off. 1. cap. 21.

Sed

Sed iis, qui habent à naturæ adjumenta rerum gerendarum, adipiscendi magistratus sunt. Tacitus 1. Annal. cap. 7. de Tiberio: *Literas ad exercitum, tanquam adepto principatu misit.* Nazarius Panegyr. ad Const. Aug. cap. 8. *Incrementum adeptæ felicitatis est malorum commemorata depulsio.* Ammianus Marcellin. Lib. 18. p. 132. ed. Lindebr. aut cap. 11. Grut. *Sabinianus, adeptâ repentina potestate sufflatus.* Ita usus & Venantius est, El. de Resurrectione Christi extr. ubi plura notavit Buchnerus.

¶ Adeptio, consecutio, Erlangung. Cic. 2. de Fin. cap. 13 *Nos beatam vitam non depulsione mali, sed adeptione boni judicemus.* Idem Partit. Orat. c. 32, *utilitas ex adeptione alicujus commodi.*

¶ Adeptus, ûs, idem. Paullinus Nolanus epist. 32 ad Severum ed. Paris. (al. 12) sect. 18, *ex adeptu fidei.*

¶ Indipisci, idem ac adipisci. Plaut. Rud. a. 5. sc. 2. v. 28 *Largiter mercedis indipiscar.* Gellius 12. cap. 1. extr. *copiæ ubertatesque verborum indipisci.* Livius 26. cap. 39, *quam quis indeptus præmium erat.*

¶ Redipisci quoque Plautus dixit Trinum. a. 4. sc. 3. v. 15. pro Recuperare.

ĂPIVM, ἄπιον, herba. Eppich. *Virides apio ripæ*, Virg. 4. Georg. v. 111, quod vulgare est, & sponte nascens. Plura enim ejus genera, quæ Plinius recenset lib. 19 cap. 8. pr. Et sativum quoddam genus *defunctorum epulis ferialibus dicatum*, idem lib. 20. c. 11. scribit. Sepulcrales coronas inde fieri solitas, Suidas ex Duride narrat. Inde Proverbium *Apio indigere*, de iis qui desperatè decumbebant: de quo idem Suid. Vide & Plutarch. Sympos. & vitâ Timoleontis. Horatius tamen & ad conviviorum coronas apium adhibet lib. 4. Od. 10. ubi vide interpretes. Etiam majorum certaminum ex apio præmium erat. Plinius lib. 19. cap. 8 (Hard. sect. 48) *Honos apio in Achaia, coronæ victores sacri certaminis Nemeæ.*

¶ Apianus, adject. quasi similis apio, ut *Vitis apiana* Plin. 14. c. 2. & *uva apiana* ibidem c. 9. & *brassica apiana* lib. 19. cap. 8; ut Harduinus ex MS. regio legit: alii codices itidem vetusti *brassica epiaca*, quod Catonis quoque libri habent cap. 157, ad quem Plinius provocat. Quæ si vera lectio est,

¶ Apiacus aliud adjectivum erit ejusdem notionis.

¶ Apiatus quoque reperitur, ut *mensæ apiatæ* apud Plinium lib. 13. cap. 15, quæ apii semen & grana dense congesta in ligni venis videbantur referre. Alii hoc adjectivum sub *Apes* scribunt: sed propius Plinio est, ad *apium* referre, quod etiam Harduinus in notis probavit.

¶ Apiastrum, herba, vide sub *Apes*.

Apluda. Vide *Appluda*.

APLVSTRE & Apluſtrum, plural. apluſtria & apluſtra, *navium ornamenta*, Schiffzierde. *Quæ quia erant amplius, quàm essent necessaria usu, etiam amplustria dicebantur*, ut tradit Festus. Ergo ab *amplius*, amplustre dictum Grammatici volunt. Sed verius ex Græco ἄφλαστον, *aplustre* & *aplustrum*: pro quo vetustissimi *amplustrum* dixerunt. Erat tabula affixa ad summitatem puppis ornamenti caussa, interdum in scuti aut clypei modum, de cujus apice pinnæ ac cristæ eminebant. Addebantur aliquando & taeniæ, aut vela parva. Vetus Scholiastes Juvenalis ad Sat. 10. v. 136, ubi *bella triremis aplustre* memoratur, *Tabulatum*, exponit, *ad decorandam superficiem navis appositum.* Veteres Glossæ: *aplustra*, πλοῖα πλοίου. Plura Salmasius Exercitation. Plinianis. Rutilius lib. 1. Itinerar. v. 513

Inconcussa vehit tranquillus aplustria flatus.

Silius lib. 10. v. 325 *laceroque aplustria velo.*

APOCARTĔRĒSIS, ἀποκαρτέρησις, est propositum & electio mortis per inediam & famam. Tertullianus Apologet. cap. 46, *Lycurgus apocartereſin optavit, quod leges ejus Lacones emendassent.* Quintilianus lib. 8 cap. 5, *Luxuriosius ἀποκαρτέρησις simulasse dicitur.*

APOCHA, æ, ἀποχή, quâ creditor testatur, satisfactum sibi à debitore. eine Quittung. Scævola Lege ult. § Titius, Dig. de condict. indebiti: *cum postea reperiantur apochæ partim solutæ pecuniæ.*

¶ Hinc verbum *Apochare* in Cod. Theodos. Lege 1. & 2. de Tribut. in ipsis spec. inferendis, ibi *apochandi licentia* notatur: hic *præsumptio apochandi* damnata est. Videtur autem idem esse, quod species adærare, pecuniam pro speciebus dare.

¶ Antapocha est, quam creditori dat debitor, eine Handschrifft. Lege 19 Cod. de fide instrumentor. *antapocham suscipere:* & mox, *antapocham non recepit.*

ĂPŎCOPE, ἀποκοπή, ut Ecloga 1 Virgilius

Nec spes libertatis erat, nec cura peculi, pro *peculii*, figura contraria paragogæ.

¶ Apocopus, ἀπόκοπος, abscissus, spado, mutilus. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 14. n. 8. *ineſficaces & apocopos reddent, & qui nihil agere possint.*

APOCRISARIVS, & Apocrisiarius, verbum medii ævi, quò Pontificis aut episcoporum legatus significatur. Beda Hist. Eccl. lib. 2 cap. 1, *Constantinopolim apocrisiarius ab Apostolica sede directus est.* Conjungitur. Novell. 123 cap. 25 *Reverendissimi apocrisarii cujuscunque sanctissimæ ecclesiæ, aut ad beatissimos patri-*

archas, aut ad metropolitas a suis episcopis ordinati & destinati. ¶ Aliter; & quidem in caussa militari, hoc verbum adhibetur Novell. 25. cap. 1.

APOCRYPHVS, ἀπόκρυφος, absconditus, vox Theologis trita, qui Biblicos libros in Canonicos & Apocryphos distinguunt.

ĂPŎCYNON, ἀπόκυνον, osticulum in sinistro latere ranæ, apud Plin. lib. 32. cap. 5. ¶ 2. Item, Brassica canina.

ĂPŎDES, ἄποδες, Hirundinum genus sic dicitur, quod usu pedum careat. Plin. vide *Apus.*

APODIOXIS, ἀποδίωξις, *Rejectio* est, cum eludimus ab adversario proposita, hâc vel simili aliquâ formulâ: *Quid attinet de his rebus dicere, cùm ad præsentem caussam nihil faciant?*

ĂPŎDIXIS, ἀπόδειξις, *evidens probatio*, Quintiliano lib. 5. cap. 10. ein Augenscheinlicher Beweiß. Latine Petronius scripsit *apodixis.* Pag. 182 Satyrici: *Rogote, mihi apodixin defunctoriam redde*, quod Cujacio est remissio senilis ætatis, seu liberatio: Pithœo apocha: VVouwero libellus, quo ostendit quispiam, se defunctum esse.

ĂPŎDŎSIS, Ἀπόδοσις, figura Grammatica, *Redditio*: ut in illo Terentii in And. act. 1. sc. 5. v. 42. *Adeon' me ignavum putas, adeon' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum, ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor commoverat?* &c. Hic enim feritati consuetudo, inhumanitati amor, ingratitudini pudor opponitur, Donat. ¶ Rhetorica etiam partem Exordii; item Periodi ita appellat. Opponitur ei *Protasis.*

ĂPŎDYTERIVM, ἀποδυτήριον, locus erat ante balnei ingressum, ubi loturi se exuebant, Auszieheſtuben. Utitur Cic. ad Quint. Fr. lib. 3. Ep. 17. & Plin. 5. epist. 6.

APOGĒVS, a terra veniens, ἀπόγειος. Plinius lib. 2 cap. 43 extr. *Venti cum è mari redeunt, Tropæi vocantur: si pergunt, Apogei.* Apogei ergo, e terra qui oriuntur. Vide Harduin. ¶ 2. Astronomis *Apogeum* locus planetæ altissimus & a terra quam maxime disjunctus.

ĂPŎGRĂPHVM, Ἀπόγραφον, exemplum libri, aut tabulæ, eine Abschrifft. Plin. lib. 35. cap. 11. *Tabula exemplar, quod apographum vocant.*

ĂPŎLECTVS, Ἀπόλεκτος, delectus vel selectus. Livius 36. cap. 28 *In concilio delectorum, quos apolectos vocant*, &c. Gronov. habet *Apocletos.* ¶ 2. Est & *apolectus* piscis idem, qui Athenæo *Synodontis* est, *major* scilicet *pelamys*, ein mittelmässiger Thunfisch. *Thynnus* enim primùm est Cordyla, deinde *Pelamys*; tertiò *Thunnus*, quartò *Orcynus*, postremò *cetus*, ein Wallfisch. Gesn.

ĂPŎLIS, idis, Comm. gen. ἄπολις. Latino sermoni insertum apud Martianum & Ulpianum legitur, ac significat peregrinantem, einer der nimmer stete seyn kan / sondern immer umbher wandern muß. Ulpian. Lege 1. § : Dig. de Legatis lib. 3. *Deportati nec testamenti faciendi jus habent, cum sint ἄπολιδες.* Marcianus Lege 17. Dig. de pœnis: *quidam ἄπολιδες sunt, hoc est sine civitate.* Ab α ergo & πόλις compositum est: nec facile Latine scriptum invenitur.

ĂPOLLO, *Delius, Thymbræus, Grynæus, formosus*, Ἀπόλλων, Phœbus, Φοῖβος, i. e. *Sol.* Apollini variæ fuerunt potestates. Fuit enim Musarum præses & carminis auctor; inventor Medicinæ; præses vaticinii, peritus sagittandi; atque hoc nomine Apollo dictus ἀπὸ τοῦ ἀπόλλυσθαι, quod jaculis perderet. Eusebius de præparat. Evangelicâ ab ἀπαλλάττειν Apollinem nuncupatum indicat, quod ab ægrotationibus homines salvet. Alii, quòd solus luceat, ab α & πολλοί. Vide Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 17, & Servium in Eclog. 5. Virgil. qui veteres observat triplicem tribuisse potestatem Apollini; eundemque & Solem creditum apud Superos; & Liberum patrem in terris; & Apollinem apud Inferos, pestilentiæ juxtà & salutis auctorem. Vid. Gallæus ad Lactant. pag. 38. 40. Vates quâ ratione factus sit, ex veterum fabulis Lucanus lib. 5. v. 79. & seqq. docet. *Apolline dextro, sinistro, canere, scribere*, nota locutio est. Virg. 3. Æn. v. 395.

Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo.

Tripus Apollinis vas fuit aureum, tribus insistens pedibus, à Vulcano structum.

¶ Ăpollĭnĕus, adject. ut, *ars Apollinea*, pro vel medendi, vel vaticinandi arte, apud Ovid. 3. Trist. Eleg. 3. vers. 10. *Prolis Apollineæ medicamine*, i. e. Æsculapii, Idem Metam. 15. v. 533. Et

Intrat Apollineam sociis comitantibus urbem.

Idem Metam. 13. v. 631.

¶ Ăpollĭnāris, e, aliud, ut *ludi Apollinares*, Cic. 2. ad Att. ep. 19, qui in cultum Apollinis celebrabantur. *Apollinaris laurea* apud Horat. 4. Od. 1.

¶ Apollinaris etiam, &

¶ Apollinarius, propria sunt: illud aliquot celebrium doctorum & episcoporum; hoc hæreticorum, in historiis Ecclesiasticis. Inter quos Apollinarius, *Sarcolatra* dictus. ¶ 2. Apollinaris, vel *C. Sulpitius Apollinaris*, qui argumenta fabularum Terentii paucissimis verbis exposuit, Pertinacis Imperatoris præceptor fuit.

APOLLODŌRVS, Ἀπολλόδωρος, Athenienſis poëta Comicus, eodem

eodem quo & Menander fuit tempore; fabulas ipsius aliquot Suidas commemorat; ut & Apollodori Tarsensis Tragœdias. Apollodorum Comicum Terentius imitatus est, quemadmodum testatur ipse.

¶ 2. Fuit & alius *Apollodorus Atheniensis* Grammaticus: cujus libri bibliothecæ, sive de Origine Deorum exstant: de quibus multa Salmasius Exercit. Plinian. ¶ 3. *Apollodori tyranni* mentio apud Senecam 7. de benef. 19. & 2. de irâ 4. Utrobique jungitur Phalaridi, par videlicet pari. Consule & Muret. 16. Var. Lect. 7. ¶ 4. *Apollodorus* quoque *Epicuri* discipulus celebris, κηπουρὸς dictus, quasi suo regnator in horto. Laert. lib. 10.

APOLLONIA, Ἀπολλωνία, nomen est celebrium aliquot civitatum in *Epiro*, in *Creta*, in *Syria*, & *Thracia*, Plinio teste lib. 4. & 5. Stephanus Byzant. de Urbibus, Apollonias 25. percenset. Epiri civitatem optimis legibus institutam Strabo lib. 7 prodit. Et inde eo Augustus studiorum causa secessit, ut ex Dione & Suetonio constat.

¶ Apolloniātæ, cives Apolloniæ, qui varii sunt, prout urbes hujus nominis diversæ. Plin. lib. 5. c. 30 & alibi. *Apollonia oppidum*, Idem lib. 3 cap. 12. de Epiro.

¶ Apollōnis, idis, urbs Asiæ minoris Straboni lib. 13. prope Pergamum & Sardes. Unde

¶ Apollonidenses Ciceroni pro Flacco c. 29. sive Apollonidienses, ut Plinius vocat lib. 5. c. 30.

APOLLONIVS, Ἀπολλώνιος. Apollonii plurimi fuêre, magni & eruditi homines. ¶ 1. Inter eos Apollonius Rhodius, apud quem Cicero adolescens Rhodi cum admiratione & stupore ipsius declamavit, quem perperam nonnulli *Molonem* appellant, cùm potius *Molonis* appellandus sit, ut Suetonius vocat Cæs. c. 4. ubi omninò videndus Casaubonus est. Is Apollonius Romæ postea docuit. ¶ 2. Apollonius alius Alabandensis fuit [est autem Alabanda, Cariæ oppidum in Asia] dicendi magister, summus doctor, ut eum Cicero appellat de Orat. lib. 1. cap. 28. qui cùm mercede doceret, non patiebatur tamen eos, quos oratores evadere non posse judicaret, operam apud se perdere, dimittebatque unumquemque ad quamcunque artem, cui aptus ipsi videretur, atque ad eam impellere talem & hortari solebat. *Nam qui non potest*, [inquit cap. seq. Cicero] *qui vitiose facit, quem denique non decet, hunc (ut ait Apollonius) ad id, quod facere possit, detrudendum puto.* ¶ 3. Apollonius Rhodius [quod Rhodi degeret, appellatus; nam Alexandriæ natus fuit] discipulus Callimachi, Eratosthenis Grammatici æqualis, & mox successor in præfectura Bibliothecæ apud Ptolemæum Evergetem, scripsit Argonautica, quæ exstant. ¶ 4. Apollonius Tyaneus, maximus magus & præstigiator suo tempore fuit: idque in tantâ admiratione, ut vel Christo ipsi præferrent, de quo præter Augustinum in de Civ. Dei, Lactantius lib. 5. c. 3. Stans ante Domitianum repentè non comparuit. p. 228. Qui & eo in opere plures Apollonios suppeditabit.

ĂPŎLŎGIA, ἀπολογία, defensio sui, vel facti sui, eine Verantwortung / Schutzrede / ab ἀπολογέομαι. Plat. in Ep. 1. πρὸς δυο συκοφάντας, διττὰς ποιήσασθαι τὰς ἀπολογίας, hoc est, *adversus duas calumnias duplicem defensionem.* Cur defensiones Apologiæ dictæ, vide apud Scalig. lib. 3. Poët. cap. 83.

¶ Apologeticus, a, um, quamquam & *Apologeticus* & *Apologeticum* absolute, & substantivorum forma invenias: ubi vel liber vel scriptum subintelligendum est. Qua forma, & *Panegyricus* quoque & *Panegyricum* dicitur: ut & *Satyricum*. Sed Tertullianus librum, quo Christianorum tuetur causam, *Apologeticum* inscripsit. Exstat & B. Hieronymi *Apologeticon* ad Domnionem. Idem Epist. ad Pammach. alterius sui Apologetici meminit pro libris adversus Jovinianum. Epist. ad Magnum Orator. Rom. Aristidis *Apologeticum pro Christianis* idem commemorat.

APOLOGVS, ἀπόλογος, ου, Hesiodo, fabula in qua animalibus brutis sermo & actiones tribuuntur, ein Mährlein. Scal. lib. 3. Poët. cap. 83. *Videtur* inquit *Apologus genus esse ad αἶνον & μῦθον. Est autem Apologus narratio ficta de re quapiam cum attributione μύθου aut αἴνου, vel cum Oratione, vel sine: ut ex ea aliquid ad humana commoda designetur*, &c. De eorum utilitate Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 200. Rupert. ad Florum p. 288.

¶ Apologatio, idem: sed vulgi vocabulum: nec satis receptum, ut Quintil. indicat l. 5. c. 11.

¶ Apologare, i. e. rejicere, repudiare, ex Græco ἀπολέγειν, item vulgi verbum & sordidum: quo tamen usus Seneca est Epist. 47, *ipse*, inquit, *illum invicem apologabit.* Vide Lipsium.

ĂPŎNVS, fons calidis & medicatis aquis, non procul à Patavio. Sic dictus videtur, quod sine dolore remedium afferat. Unde Claudian. idyllio 6, quod totum de hoc fonte agit:

Amissum lymphis reparant impune vigorem,
Placaturque agro luxuriante dolor.

Vid. Cassidor. lib. 2. Var. Epist. 39. Ejus aqua non modo salubris, sed & fatidica credita. Idem Claudianus principio dicti carminis,

Fons Antenoreæ vitam qui porrigis urbi,

& v. 4 *Quum tibi* [o fons] *Phœbeus carmina dictet honos.* Adde Silium lib. 12 v. 219. Unde consultans Tiberius sortes in eas conjecit. Lege Suet. Tiber. c. 14. Videturque huc respexisse Lucanus, cum nescio quem augurem de Pompeji clade ad Aponi fontem prædicere facit lib. 7. v. 192. Hinc

¶ Aponinus; ut *Aponinæ sortes*, quod Casaubonus & Gruterus legunt in Vopisci Firmo cap. 3, ubi vulgo legitur *Apenninæ*; id quod idem Casaubonus etiam in Claudio Pollionis cap. 10 ad hunc modum correxit, *Quum in Aponino de se consuleret*, non Apennino; & interpretatur *in Aponi fonte.*

APOPHĂSIS, ἀπόφασις, negatio, ab ἀποφημί, quam figuram Tropum esse negavit Quintilianus; exemplum ejus ponens ejusmodi lib. 9. cap. 2, *Non agam tecum jure summo, non dicam quod forsitan obtinerem.* ¶ 2. Dicitur eodem nomine & *rerum* seu *bonorum annotatio*, quam *Inventarium* vulgo dicunt, sed ἀπογραφὴ propriè est, ein Inventarium.

APOPHORĒTA, plur. ἀποφόρητα, munera dicebantur, quæ mutuo amici Saturnalibus mittere soliti. Sueton. in Vespas. cap. 19. *Saturnalibus dabat viris apophoreta, & Calendis Martiis fœminis.* Vide & Martialis ad Lectorem Epigramma lib. 14, quo toto Apophoreta persequitur: hoc est, quæ illo nomine Saturnalibus dari solebant. ¶ 2. *Apophoreta* etiam dicta postea sunt, quæ quis munuscula, vel quas partes, ex convivio accipiebat ferebatque domum; ut poma, pyra, alia hujus generis: de quo Marcilius ad illud Horatii lib. 1. Ep. 8. *Non invisa feres pueris munuscula parvis.* ¶ 3. Apophoreta quoque dicta fuisse, quæ Ludorum aut Spectaculorum editores post ea finita mitterent amicis, docebit Lipsius 1. Saturnal. 16, e Symmachi locis quibusdam, qui & *Apophoretica* vocat.

APOPHTHEGMA, ἀπόφθεγμα, Cicer. in Offic. 1. cap. 29. interpretatur facete dictum, non cujuslibet tamen, sed Oratorum, Ducum, Legatorum, &c. ut Erasmus monet, ein feiner / höfflicher / runder Spruch. Ut Cato dixit: *Homines nihil agendo discunt malè agere.* Epicharmus dixit: *Sobrius esto, & memento dissidere.* Pericles Orator dixit: *Se amicum esse, sed usque ad aram*, h. e. citrà violationem religionis. Augustus in ore subinde habuit, σπεῦδε βραδέως, *Festina lentè:* Eile mit weile. Jul. Cæsar dixit, *Nihil neque tutius esse, neque honestius, quam ab omni contentione abesse.* Collegit Apophthegmatum ingens & utilissimum volumen Erasmus, quod studiosis literarum sedulò cognoscendum est.

APOPLANĒSIS, ἀποπλάνησις, i. e. aberratio, quæ est hujusmodi dicendi ratio, quæ differendo, obscurando, tergiversando judicem in errorem trahimus. Quod Cicero facit in caussa Cluentii, qui reus erat veneficii. Turneb. ad Quintil. lib. 2. c. 17.

APOPLEXIA, ἀποπληξία, morbus ex resolutione nervorum, der Schlag / cui morbo, ut cæteris morbis frigidis, *materiam præparant immediate assidua crapula, curaque coctionem impedientes, & coacervantes in cerebro crudos & viscosos humores*; Peucer. *Idum sanguinis* vocat Victor Junior in Antonino Vero. Hunc enim tali morbo periisse, consentiunt historiarum conditores. Coel. Celsus lib. 3. cap. 26 & 27 Græce ἀποπληξίαν appellat.

¶ Est & alia forma nominis *Apoplexus*, Græce ἀπόπληξις, quæ idem sonat. Capitolinus de illo Lucio Vero in Vita cap. 9 *morbo, quem apoplexin vocant, correptus Lucius.* Et in Vita Marci cap. 14 *Lucius apoplexi arreptus periit*, ut Palatinus habet, quamvis Regius *apoplexia*, quod ex *apoplexia* est. De eodem Eutropius lib. 8 cap. 5, *subito sanguine ictus, casu morbi, quem Græci ἀποπληξίαν vocant.*

¶ Apoplecticus, den der Schlag gerühret hat.

APORIOR, ari, Vulgatus 2. Corinth. 4, 8, pro ἀπορεῖσθαι dixit, unde originem habet. Usus & Ambrosius Serm. 85. p. 384.

APOSIOPĒSIS, ἀποσιώπησις, Latine *Reticentia*, figura, qua præ affectu aut indignatione pars aliqua Orationis ad sententiam necessaria reticetur. Virg. Æneid. 1

Quos ego. Sed motos præstat componere fluctus.

APOSPHRAGISMA, atis, ἀποσφράγισμα, Plinius 10, Epist. 16, *Signata est annulo meo, cujus est apospbragisma quadriga.* Signum insculptum interpretatur ibi Buchnerus. Das Zeichen auff ein Pitschir-Ring.

ĂPOSTĂTA, ἀποστάτης, defector, ein Abtrünniger / ein verleugneter Christ: qualis fuit Julianus Imper. ex professione Christianâ ad ethnicismum relapsus. Utuntur hoc nomine Christiani scriptores, ut Tertullianus lib. 5. adv. Marc. cap. 11 *apostata Marcion*: & Sedulius lib. 5. de Juda proditore:

Tunc vir apostolicus, nunc vilis apostata factus.

¶ Apostaticus, adject. ἀποστατικὸς reus, aut ad apostatam pertinens. Idem Sedulius in Joann. cap. 20. v. 1

formidine rursus
Plebis apostaticæ, Dominum qua cæca negasset.

Augustinus eleganter ad lapsum humani generis transtulit Enchirid. cap. 99. *Universum*, inquit, *genus humanum tum justo judicio divino in apostatica radice damnatum.*

¶ Etiam verbum *Apostatare* inde formant Cyprianus epist. 54. c. 3. & Vulg. Sirac. 19, 2.

APOSTĒMA, ἀπόστημα, suppuratio, ein Geschwär / fit ex concursu mali humoris in certam aliquam corporis partem. Plinius lib. 20 cap. 3 de quodam cucurbitarum genere: *medetur caro ejus suppurationibus, quæ Græci vocant apostemata.* Et lib. 25. cap. ult. *Semen plantaginis apostemata sanat.* Celsus lib. 2. cap. 1 *absces-*

abscessum vocat. *Abscessus*, inquit, *corporis, quæ ἀποσήματα Græci nominant.*

APOSTŎLVS, ἀπόστολος, ein Mundboth: quæ prima vocabuli hujus acceptio est, ab ἀποστέλλω, mitto. ¶ 2. κατ' ἐξοχήν, vocamus illos duodecim, quos Evangelii per orbem universum prædicandi causſa Christus ablegavit: ein Apostel/ in vetustis canticis ein Zwölff-Both. ¶ 3. Quin & alii sic vocati, qui ad prædicandum adhiberentur, quomodo Epaphroditum Paulus Apostolum vocat Philipp. 2. v. 25. Unde & ¶. *Apostola*, fœmina Christum prædicans. Radulphus Ardens homil. in die S. Paschæ p. 367. de fœminis, quæ Christi resurrectionem discipulis annunciare jubebantur: *ista ipsos doctores docuerunt, unde & Apostola Apostolorum nuncupari possunt.* Et in vetteri quodam Chronico, quod describit Silvester de Prier. in aur. rol. fer. 5. infra oct. Paschæ, Magdalena sic loquens inducitur: *Ego prædicatrix & apostola fui.* ¶ 4. *Apostoli* dicuntur vulgo, quos *dimissorias literas, dimissorios libellos* aliàs vocant: de quibus exstat Titulus lib. 49. D. Modestinus JCt. Lege *Dimissoriæ* D. de verb. sign. *Dimissoriæ*, inquit, *literæ dicuntur, quæ vulgò Apostoli dicuntur. Dimissoriæ autem dictæ, quod causſa ad eum, qui appellatus est, dimittitur.*

¶ Apostolicus, a, um adjectiv. Apostolisch/ ut *Symbolum Apostolicum.* Et Tertullianus ita eodem loco, ex quo mox verba proferemus, *Ecclesiam Apostolicam*, & *doctrinam Apostolicam* dixit. Prudentius Hamartig. 522

Ortu Apostolici testis sententia prodit.

¶ 2. *Apostolici viri*, & interdum simpliciter, quasique substantive *Apostolici* vocabantur Apostolorum fideles & constantes in Evangelio prædicando discipuli, atque adjutores. Tertull. de præscr. adv. hær. cap. 32 *Evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseverarit, habuerit auctorem & antecessorem.* Paullo post: *Licet nullum ex Apostolis, vel Apostolicis auctorem suum proferant.* ¶ 3. *Apostolici* etiam hæreticorum nomen est, quod ipsi sibi indiderunt. Sed hi duorum fuêre generum. Quos enim Augustinus memorat cap. 40. de hæres. vetustiores sunt. Hi *in suam communionem non recipiebant utentes conjugibus & res propriæ possidentes, similes Encratitis*, quorum & propaginem eos fuisse ad eum Augustini locum non male censet Danæus p. 109. Alii erant, in quos sua viventes ætate invehitur Bernhardus serm. 66. in Cantic. rusticanos homines & idiotas appellans, Manichæorumque dogmata quædam in iis notans. Vid. Usser. cap. 8. de Christ. Eccl. succeſſ. n. 23. ¶ 4. In veterum monumentis *Apostolicus* sæpe idem est, quod Papa. Crebrò ita loquitur Scriptor appendicis ad Eutropium, apud Flac. Catal. test. verit. ut inter alia p. 163. (ed. Bas. 1556.) *misso Imperatoris & Apostolici.* Rad. Ardens hom. dom. 3. post Pasch. *Hoc sequens dominus Apostolicus vocat se servum servorum Dei.* ¶ 5. Et sicut Papæ nomen cuilibet Episcopo fuit quondam commune, ita videas & Apostolicum usurpari pro Episcopo, ut in Epitaphio Trophimi primi Arelatensium Episcopi:

Trophimus hic colitur, Arelatis præsul avitus,
Gallia quem primum sensit Apostolicum,

in itinerario Stunicæ, quod inseritur Biblioth. Hispan. p. 632. Sic Autor vitæ Lamberti Episcopi Tungrensis, apud Gretz. lib. 2. de Cruce c. 20. f. 416. *Ipse dominus Apostolicus* (de hoc Lamberto sermo est) *capite, & humeris, & toto corpore nive est tectus.*

¶ Apostolatus, officium apostoli. Tertullian. adv. Marcion. lib. 1. cap. 20 *Petrum, caterosque, columnas Apostolatûs, a Paulo reprehensos opponunt.* Et contra eundem lib. 5. cap. 1. *ordinato officio apostolatûs.* Sidonius lib. 7. ep. 4 *apostolatus vestri patrocinio.* Et pro officio summi Romanorum pontificis. Paulus VVarnefr. lib. 4. Longob. cap. 30 *Tunc etiam beatus Gregorius migravit ad Christum, — cujus in locum ad Apostolatus officium Sabinianus est ordinatus.*

APOSTRŎPHE, ἀποστροφή, conversio, sermo aversus. Virgil. Georg. 2. v. 170

Scipiadas duros bello, & te maxime Cæsar, &c.

¶ 2. Sermo, qui ἀποστροφὴ dicitur, in forensibus actionibus est aversa à judicis personâ oratio vel ad coronam, vel patronum diversæ partis, vel ad ipsum adversarium. Quintil. lib. 4. cap. 1.

APOSTRŎPHVS, ἀπόστροφος, aversio, semicirculus ad summum consonantis appositus, indicans vocalem abesse, ut τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν, *Sudorem posuêre Dii virtutis ad arcem*; Sic *Viden', ain', dixtin'?* pro videsne, aisne, dixtine?

APŎTHĒCA, ἀποθήκη, Latine repositorium, horreum, in superiori ædium parte, in quo a cella subterranea distinctum erat repositorium. Columella lib. 1. cap. 6, *Apotheca recte superponentur hu locis, unde plerumque fumus earum exoritur, quoniam vina celerius vetustescunt, quæ fumi quodam tenore præcocem maturitatem trahunt.* eine Vorraths-Kammer/ Weinkeller/ Weinkammer. Horat. lib. 2. Satyr. 5. v. 7.

— — *neque illic*
Aut apotheca procis, intacta est, aut pecus:

Cicero 2. Philipp. cap. 27 *apotheca tota nequissimis hominibus condonabantur.* Licet autem generale sit vocabulum, maxime tamen vini repositoriis adhibetur. Augustinus Confession. lib. 9 cap. 8 *Modo aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis. Cum autem ad maritos veneritis, facta domina apothecarum & cellariorum, aqua sordebit, sed mos potandi prævalebit.*

APOTHEŌSIS, ἀποθέωσις, *consecratio*, sive relatio inter divos: ut in Imperatoribus olim demortuis fiebat, quod Augustus apud Romanos instituit: cujus ritum Herodianus accuratè exponit lib. 4. cap. 2. Vergötterung/ wenn man einen zum Gott macht. Conf. Demster. ad Rosin. Antiq. Rom. lib. 3. c. 18. Barth. ad Æn. Gazæum. p. 125. seqq. Alex. Neap. lib. 6. c. 4. Voss. de Idololatr. lib. 3. cap. 4, 17. Latini vocant *consecrari*, Plin. Paneg. cap. 10. *dicari cœlo* ibidem cap. 11. & *inter divos referri*, Eutrop. passim; vide in Tito, Nerva, Trajano &c. Item *divum appellari*, ut in Augusto idem dixit. Conjungit interdum Eutropius plures appellationes, ut in Claudio: *post mortem consecratus est, divusque appellatus*: & in Antonino Pio: *inter divos relatus est, & merito consecratus.* Quæ causſa aut ratio subfuerit huic ritui, ostendit Plinius Panegyr. cap. 11, & quem ibi advocavimus, Lactantius lib. 1. Institut. c. 15.

Appello, appellare, quære in antiquo *Pello, pellare*, id est Loquor.

APPIĀNVS Alexandrinus, scriptor historiæ Romanæ de bellis civilibus, cujus exstant libri quinque de Bello Civili, præter libros Illyricum, Celticum, Libycum, Syriacum, Parthicum & Mithridaticum bellum complectentes. Vixit temporibus Hadriani Principis, quod ipse in Syriac. p. 83 ed. Car. Steph. prodidit, quum de victoribus Judæorum disserens, hæc adjecit: κατὰ Ἁδριανὸν ἄνδρα ἐπ' ἐμοῦ, *& Hadriani mea ætate.*

APPIVS Claudius Cæcus, in veteri Romanâ historiâ nobilis, disturbatâ maximè cum Pyrrho pace. De quo Ovidii illud est 6. Fastor. v. 203. cum de Bellona hoc dedicata auctore verba faceret:

Appius, inquit, *est auctor: Pyrrho qui pace negatâ*
Multum animo vidit, lumine captus erat.

Inter priscos Oratores eum Cicero commemorat in Bruto; quî & alibi ejus mentionem fecit. ¶ Fuerunt & alii plures in gente Claudiâ hoc prænomine, de quibus Sueton. Tiberii vitâ prioribus capitibus 4. Nam duxit Tiberius ex hac stirpe paternum juxta atque maternum genus.

¶ Appia Via, lapidibus strata, a Roma ferens Capuam, & inde Brundusium usque, opus Appii Claudii Cæci. Horat. 1. Serm. 5. v. 6 *minus est gravis Appia tardo*, absolute *Appia*, subaudito *via* vocabulo. Statius 2. Silv. 2. v. 12

Appia longarum teritur regina viarum.

Appias, ădis, Patronym. Variis applicari potest. Ovidius 1. de Arte am. v. 83

Appias expressis æra pulsat aquis,

ubi Aqua Appia intelligitur. Et de Remed. Amor. v. 660

Non illas lites Appias ipsa probat,

id est Venus, cujus templum in foro C. Cæsaris fuit, juxta aquam Appiam; vel propter meretriculas Veneri sacras, in Appia Via ante portam habitantes. Ovidius lib. 3. de arte v. 451

Has Venus e templis multo radiantibus auro
Lenta vides lites, Appiadesque Deæ.

Ubi Cœlius Rhodiginus per *Appiadas Deas* Pacem, Pallada, Concordiam, Venerem, Vestam intelligendas putat, quem vide lib. 12. Antiq. Lect. cap. 1. Sed Heinsius *Appiades tuæ*, qui meretriculas intelligit.

¶ *Appiana mala* refert in aliis pomorum generibus Plinius lib. 15. cap. 14, ab Appio insitore nominata.

APPLŪDA, æ, (sunt &, qui Apludum scribant) milii est & panici, & sesaniæ purgamentum, quemadmodum Plinius scripsit lib. 18. c. 10. Die Hülsen vom Hirsen/ Heidenkorn und dergleichen Musgewächs. ¶ Nonius itemque Gellius 11. c. 7. auctores sunt, frumenti furfures rusticos veteres appludam dixisse. Nævius, *Non hercle appluda est hodie, quàm tu, nequior.*

Appulejus, Appulus, vide *Apulejus*, & *Apulus* in *Apulia.*

ĂPRĪCVS, soli expositus, das an der Sonnen gelegen ist/ quasi ἄνευ φρίκης, h. e. horroris expers: vel ab aperiendo, quasi apericus, id est, Soli apertus, quod Salmasio placet ad Solin. f. 990. ubi simul docet, apricum vocari non omnem Soli expositum locum, sed eum demum, qui Soli tepido, leni, temperato, non torrentissimo patet. *Apricus campus*, Horat. de Arte v. 162. *Terra aprica* Virg. 6. v. 312. *colles aprici*, idem Eclog. 9. & Tibull. lib. 1. eleg. 4. v. 15

Annus in apricis maturat collibus uvas.

Horat. lib. 1. epist. 6. v. 24

Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas,

Es ist nichts so klein gesponnen/ es kömmt mit der Zeit an die Sonnen. *Aprici senes*, apud Persium Sat. 5. v. 79. alte Sonnenkücker/ die nach dem Warmen kriechen. Amant enim senes apricari deficiente calore nativo: & eo fine in ædibus habebant *solaria* sive *heliocaminos veteres.* Erantque hæ ἡλιάσεις sive *insolationes* [ita enim vocabant] inter præsidia valetudinis: de quo Mercurialis in arte Gymnast. itemque eruditiss. Torrentius ad illud Horatii lib. 1. Ep. ult. v. 24

Corpòris exigui; præcanum, solibus aptum.

Graduum quoque patiens hoc adjectivum est. Columella 11. cap. 3. *locis apricioribus.* Idem lib. 9. c. 14, *apricissimo die.*

¶ Apricor, ari, an der Sonnen liegen / Cicero Tusc. 5. cap. 32 *Alexander offecerat Diogeni apricanti.* Columella lib. 8. cap. 4, *Habere clausam* [gallinam] *oportet amplum vestibulum, quo prodeat, & ubi apricetur.* Paullinus Jambo ad Cytherum activâ formâ posuit, v. 311.

Martinianum susceptt fraternitas
Tectoque apricat & cibo.

Ubi nota *Apricare* pro *fovere, refocillare* dictum esse, quamvis duriusculè, ut nobis videtur. Active *Apricare* etiam Palladius dixit lib. 1. cap. 38 *Ventis frigidioribus altus paries resistat, qui locum possit defensis sedibus apricare.*

¶ Apricatio, das Liegen an der Sonnen /, & hoc à Cicerone 7. ad Attic. ep. 11. usurpatum. *Unam mehercule*, inquit, *tecum apricationem in illo Lucretino tuo sole malim, quàm omnia istiusmodi regna.* Sic dicere possumus, *Apricatione candefacere*, bleichen.

¶ Apricitas, Justin. lib. 36. cap. 3. de balsameto Hierichuntino: *Non minor loci ejus apricitatis, quam ubertatis admiratio est: quippe cùm toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepidi aëris naturalis quadam, ac perpetua apricitas inest.* Minus enim bene codices quidam vulgati *opaçitatis*, & *opacitas* hic habent. *Apricitas diei*, apud Columell. pro calore, Ein schöner warmer Tag / lib. 7. cap. 4.

APRILIS mensis, quem ab aperiendo, quasi *Aperilem*, quòd ver tum omnia aperiat; sive ut Varronis apud Censorinum verba sunt, *quod tunc fere cuncta gignantur, & nascendi claustra Natura aperiat*, veteres dictum voluerunt. Quod minùs verisimile tamen Josepho Scaligero duabus causis videbatur. Primùm, cùm annus initio 10. tantùm mensium fuerit, non possunt mensis fixas stationes temporum habuisse, sed eos semper vagos fuisse necesse est. Quo factum, ut Aprilis semel tantùm in tempus vernum incideret, & post duodecim annos Romuleos, hoc est, Lunares decem in orbem demum rediret. Deinde, ea nomina, quæ à verbis descendunt, penultimam corripiunt; ut *probabilis, utibilis* & ex eo *utilis*; *facibilis* sive *facilis*: quam producunt, quæ a nomine derivantur; ut *equus equilis: obis obilis: caper caprilis*: exceptis tamen paucis, ut *humus, humilis*, & si quæ alia sunt. His ita constitutis existimabat *Aprilem* potius ab *Apro*, hoc est, *porco* dictum fuisse. Ut enim Athenis erat ἑλαφηβολιών, hoc est *cervilis mensis*: ita *Aprilis* μαιμακτηριών, sive μαιμακτηρίων Romanis fuit. Hæc à Scaligero se accepisse Janus Rutgersius ad Horatii lib. 4. Carm. Od. 11 refert, eaque valde probata fuisse præceptori suo Gerardo Vossio ibidem commemorat. Etiam Ovidius cum lib. 4. Fast. de homine hujus mensis disputat, illam eorum rationem, qui ab aperiendo deducunt, non obscure rejicit; sed illos tamen sequitur, qui à Græco ἀφρὸς, spuma, dictum tradiderunt: quod scilicet mensis ille Veneri, quæ de spuma maris nata, sacer esset. Vide eum v. 61. & plurimis sequentibus ejus Libri. Et est Horatius quoque in eâ opinione in illâ ipsâ odâ 11. lib. 4. cùm ait:

Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Nam *Venus marina* Aphrodisia est, sive de spuma nata. Carolo Magno dictus hic mensis, der Ostermonat: quam appellationem adhuc Saxones quidam retinent.

APSIS, vel Absis, idis, ἁψὶς, lignum rotæ, in quo figuntur radii, der Bogen am Rad / die Felgen / *rotæ curvatum*: ut Ovidius appellat in descriptione solaris currûs. ¶ Et curvatura fornicis ità appellatur: das Gewelbe. Plinius lib. 2. epist. 17 *Annectitur angulo cubiculum in absida curvatum.* Invenies & apud Paullinum sæpius Epist. 12. ubi Ecclesiarum structuras describit. Augustinus Epist. 203, *In futuro Christi judicio, nec absides quadratæ; nec cathedræ desunt.* ¶ Anastasio Bibliothecario *Absida, absida*, dicitur: qui infinitis locis eo vocabulo usus est, quod ad Spartianum Salmasius observat. ¶ Plinius in stellis *absides* vocat punctum circumferentiæ summum; quem flexa ex Arabica voce Astrologi *augem* appellant: ut lib. 2. c. 15: *Prima circulorum, quos Græci absidas in stellis vocant.* Et mox: *Ergo ab alio cuique centro absides suæ exsurgunt.* Vide Voss. 2. de vit. serm. p. 177.

APTŌTON, ἄπτωτον, indeclinatum, ut fas, nefas, &c. Charis. Sosipater lib. 1. p. 23 *Sunt quædam, quæ declinationem non admittunt, & in quibusdam casibus tantum inveniuntur, & dicuntur ἄπτωτα.*

APTVS quod ab apisci est, idem quod adeptus. Plaut. Captiv. act. 4. sc. 1. v. 8. *Hereditatem sum aptus effertissimam.* Ita in Epitaphio Plauti apud Gellium lib. 1. c. 24

Postquam est mortem aptus Plautus, Comœdia luget, &c.

Quamquam alii aliter legant. ¶ *Aptus* vero ab *apere* antiquo verbo, cit colligatus, connexus: & μεταφορικῶς deinde pro eo quem Græci ἁρμὸν dicunt. Festus: *Comprehendere vincula antiqui apere dicebant.* Unde aptus is, qui convenienter alicui junctus. Cic. Partit. Orat. sub fin. *Inter se plerumque connexa & apta.* Idem de Universo cap. 5. *Quæ ex conjunctione talium*

A sita aptum est: id est, compactum connexumque. Item in 5. Tusculana cap. 21, cum de Damocle & Dionysio narrat: *In hoc medio apparatu*, inquit, *fulgentem gladium è lacunari seta equina aptum demitti jussit, ut impenderet illius beati cervicibus.* Ammianus Marcellinus lib. 29. c. 7. ed. Grut. inter alia artificia magica noscendis futuris ab Hilario Patricioque usurpata & *pensilem annulum artum ex Carpathio filo perquàm levi* commemorat. Sed pro *artum*, *aptum* i. e. colligatum legendum esse inibi Ciceronis verba satis revincunt, quæ hic respexit Marcellinus. (Vide & Nonium in *Aptus.*) Valesius tamen reponit *sartum*.

¶ Construitur cum Dativo, & aliter cum præpositione *Ad.* Cic. de Clar. Or. cap. 62, *aptior auribus imperitorum.* Ibidem cap. 95 *Asiatica genera dicendi aptiora sunt adolescentibus: in senibus gravitatem non habent.* Ovidius 3. Art. am. 121

ego me nunc denique natum
Gratulor: hæc ætas moribus apta meis.

Frequentior tamen usus est cum *Ad* & Accusativo. Cicero 1. de Orat. cap. 54 *calceri apti ad pedem.* Idem de opt. gen. Orat. cap. 5 *verba ad nostrum consuetudinem apta.* Idem Tusc. 1. cap. 3 *Homo aptus ad dicendum.* & de amicit. cap. 5. *Nihil est tam aptum, tam conveniens, ad res vel secundas vel adversas, quam amicitia.* Cæsar 2. Bell. Civ. cap. 37 *Castra erant ad bellum ducendum aptissima.* Cicero de Senect. cap. 3, *Aptissima arma senectutis sunt artes exercitationesque virtutum.*

¶ Apte, adverb. convenienter, appositè, füglich. Cicer. Part. cap. 8. *dicamus aliquid ad tempus apte.* Item arctè. De Univers. cap. 5. *cælum ita apte cohæret, ut dissolvi nullo modo queat.* Martialis lib. 13. Epig. 26

Aptius hæc puero, quam tibi, dona dabis.

Rursus Cicero in Oratore cap. 44 *aptissime cohærent extrema cum primis.*

¶ Apto, are, ἁρμόζω, accommodo, ich füge / schicke. Syntaxis verbi eadem, quæ nominis *Aptus* fuit. *Aptat se pugnæ*, Virgilius lib. 10. v. 538 *Annulum aptare digito*, Suet. Tib. c. 73. Et Cic. 3. de Orat. c. 40 extr. *Hoc verbum est ad id aptatum, quod ante dixerat.* ¶ Deinde est parare. Pomponius apud Nonium: *Heus aptare pueri mundè atque ampliter convivium.* Horatius lib. 2. Satyr. 2. v. 110

metuensque futuri
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello.

¶ Aptatio. Cyrilli Gloss. *Aptatio*, ἁρμογὴ, ἄρμοσις.

¶ Aptatus, ûs, idem. Theodulfus Aurelianensis Carmin. lib. 2 v. 184 *Multimodo aptatu sic datur una salus.*

¶ Aptator. Eædem Glossæ: Aptator, ἁρμοστὴς.

¶ Adaptare, apte adjungere. Onomastic. Vet. *Adapto*, προσαρμόζω.

¶ Coaptare, apte conjungere, parare, accommodare. Prudentius Psychom. v. 559

Hujus se specie mendax Bellona coaptat.

Hieronymus Epist. 116 ad Paullam & Eustoch. *Maxime LXX interpretum consuetudini me coaptavi.*

¶ Coaptatio, apta conjunctio, artliche Fügung. Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 24. *Coaptatio, quæ ἁρμονία Græcè dicitur.* Idem de Trinitate lib. 4 cap. 2 *Hanc coaptationem dicere volui, quam Græci ἁρμονίαν vocant.*

¶ Ineptus, contrarium ei, quod aptum est, ungeschickt / qui à quovis reprehendi potest. Terent. in Adel. 1, 1. 38, *Vestitu nimium indulges, nimium ineptus es*, du kleidest ihn zu viel / und hältst dich gar zu ungeschickt gegen ihn. Idem And. 1. sc. 5. v. 22. *causa inepta*; Adelph. 3. sc. 3. v. 36 *lenitas inepta*, unzeitig. Catull. Carm. 40, *Risu inepto res ineptior nulla est.* Quintil. lib. 11. cap. 3. de oratoris gestu: *discurrere ineptissimum.* Perlate patet vocabuli hujus vis & significatio, ut ostendit Cicer. lib. 2. de Oratore cap. 4. & 5. & Scaliger peculiari Oratione super nomine Inepti, quam operæ pretium videre; & Schottum l. 4. Tullian. quæstion. cap. 20. Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 32

Sine vivat ineptus

id est, *stolidus*, laß dem Narren seine Weise. Ita *minus ineptus*, paullo prudentior, etwas verschmitzter / apud Terent. Eun. act. 2. sc. 1. extr. ubi & Francisc. Fabricium potes videre. Donatus ad illud ejusdem Comici Andr. 1. sc. 5, 23: *aut illam causam; ineptam saltem, falsam, iniquam*: INEPTVM interpretatur, quod a quovis reprehendi potest. Et sanè ita *ineptus*, Heaut. act. 3. sc. 3. v. 17 eidem Comico dicitur, qui decori ignarus est, & nescit adeò, quid apud quemque deceat. Vet. Gloss. ἀνόητος *ineptus, mente captus*; παιδὸς *ineptus*? Vide & Priscianum lib. 15. c. 6.

¶ Ineptè, adverb. ungereimt / närrischer Weise. Plautus Mostell. a. 2. sc. 2. v. 64 *Interdum inepte stultus es.* Cic. 1. Acad. cap. 4 extr. *Ineptè quisque Minervam docet.* Idem Clar. Or. cap. 81 *non ineptè dicere*, id est bene. Superlative, *ineptissimè fieri*, Quintilianus lib. 11. cap. 3. p. 842. *Fabula ineptissimè ficta* Lactant. lib. 1. cap. 12.

¶ Ineptiæ, æ, quod Plurale tamen usitatius est. Terentius in Phorm. a. 4. sc. 3, 43. *Ut ad pauca redeam, ac mittam illas ineptias*, Daß ich kürtz schliesse / und seine Narrentheidung fahrlasse. Cicer. in Tusc. 1. cap. 39. *Ineptiæ pene anilis.* *Ineptiæ*, usus Plautus est Mercati prologo v. 26.

¶ Ineptiola, diminutivum. Ausonius epistola Grypho sive idyllio XI præmissa: *Fuit ineptiolæ hujus ista materia.*

¶ Ineptitudo. Cæcilius apud Nonium, pro ineptia, ut ipse Nonius explicat.

¶ Ineptio, ire, verbum, ungeschickt und närrisch Ding vorgeben. Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 73, ubi nescio quis respondet, *ineptis*, sc. talia loquendo. Eadem respondendi est forma Adelph. 5. sc. 8. v. 11.

ĂPVA, æ, pisciculi minimi genus, ein Meergründel / Gesner. Vide Aphya. *Apua cobitis, ἀφύη κωβίτις*, Stincks / Stincklung. *Apua Phalerica, ἀφύη φαληρική*, Weissfischlin. Hadrian. ¶ 2. Apuæ Meerseelen / dicuntur, etiam nostrates pisciculos à parvitate dictos, Meerseelen / vocant Meerlieschen.

ĂPVD, præpos. bey subservit nominibus localibus & personis. Localibus addita habet quandam cum *ad* præpositione cognationem: ut Cicer. 15. epist. 3, *Apud oppidum Cybistra castra feci, & ad Cybistra quinque dies commoratus sum.* Sic *Dicere apud, & ad populum.* Cicer. 1. epist. 2, *Eo die casu apud Pompejum cænavi*, bey dem Pompejo. *Apud forum*, Terent. And. 2. sc. 1. v. 2. am Marckt. Idem, *apud me domi*, pro *domi meæ*, in meinem Hause. In veteri Inscriptione Romæ: VT ET EGO POSSIM DVLCIVS ET CELERIVS APVD EVM PERVENIRE. Ubi manifeste *apud* pro *ad* ponitur. ¶ Sed Ciceroni frequens & illud est, *Apud se esse*, i. e. *animo præsenti & minime turbato*; quod & Germanicè dicitur, bey sich selbst seyn. Terent. And. a. 2. sc. 4. v. 5. *Proin tu face apud te ut sies.* Ubi Donatus: *Præparatus sis. cui contrarium: Non sum apud me.* Nempe *apud se non esse* perhibentur, quibus confusus & interceptus quodammodo animus metu ac formidine aut irâ etiam est: ut contra *esse apud se*, qui recte constant sibi & fiduciam habent & quieti sunt. Idem Comicus ead. Fab. a. 5. sc. 4. v. 35. *Vix sum apud me: ita animus commotus est metu.* Et Heaut. act. 5. sc. 5, 46. *Præ incundia, Menedeme, non sum apud me.* Sic *redire* dicuntur *ad se*, qui colligunt animum atque recipiunt. Idem Comicus iterum Andr. a. 3. sc. 5. v. 15

— Pam. *Quid meritus est? Da. crucem.*
Sed paululum sine ad me ut redeam: jam aliquid dispiciam.

Elegans & illud est, *Apud animum cogitare, statuere, instituere*, pro, *in animo*, vel *secum*. ¶ Posteriori ætate *Apud* ita urbium & regionum nominibus addi consuevit, ut nostratium *in*, vel Genitivum Latinorum exprimat. Eutropius lib. 5 cap. 4 n. 1 *Sylla Archelaum apud Piræum obsedit*, id est in Piræo, cujus muris inclusus erat Archelaus. Idem lib. 6 cap. 17 *Pharnaces Pompejo in auxilium apud Thessaliam fuerat*: sed Pharsalici campi in ipsa Thessalia. Et lib. 7 cap. 13 pr. *Vespasianus fallus apud Palæstinam imperator.*

APVLEIVS, seu Appulejus. Multi hoc nomine fuerunt, quod Onomasticon Glandorpii docebit. Sed in his maxime celebris L. Apulejus Madaurensis, qui & scriptis latine libris inclaruit, in quos notas habemus Beroaldi, Stewechii, Colvii, Elmenhorstii, VVowerii, aliorum. Floruit sub Antoninis Imperatoribus. ¶ 2. Fuit & quidam alius Tiberii ævo Apulejus Celsus, Centuripinus Siculus, medicus celebris, quem Scribonius Largus lib. de comp. medicamentorum præceptorem suum & Valentis vocat: Marcellus verò Empiricus, qui sub Theodosio Gratianoque vixit, inter medicinæ artis auctores Latinos recenset: Colvius in vit. Apul. Madaur.

ĂPŪLIA, æ, Ἀπουλία, regio Italiæ Hadriatico finitima, abundans ovibus, quarum lanæ Martialis palmam tribuit Apophoretis epigr. 155 ita scribens:

Velleribus primis Apulia, Parma secundis
Nobilis; Altinum tertia laudat ovis.

Cicero de Divinat. lib. 1. cap. 43. *Apulia maximis terræ motibus concussata.* Apuliæ descriptionem vide apud Plin. 3. c. 11.

¶ Apŭlus & Appŭlus, ein Apulier. Lucan. lib. 5. v. 380

Apulus Hadriacas exit Garganus in undas.

¶ Apulum, Daciæ urbs, Ptolemæo lib. 3. cap. 8, quæ pluribus videtur esse Alba Julia, Siebenbürgisch Weissenburg.

ĂPVS, ŭdis, ἄπυς, Apodes, ἄποδες, hirundines sunt, quæ & *Cypselli*, κύψελοι, dicuntur, propterea, quod in cistellis ex luto compactis nidificant: Pedibus non carent, sed pilosos eos & adeo minutos habent, ut carere iis putentur; circumvolitant perpetuo, nunquam considentes. Plin. lib. 10. cap. 39 *Plurimum volant, quæ Apodes vocantur, quia careant usu pedum.* Spirschwalben Agricola interpretatur; alii Geyerschwalben / Reinschwalben &c.

ĂPŸRĬNVS, Ἀπύριος, ut *malum apyrinum*; genus mali Punici, nucleis carens lignosis, eine süsse Art äpffeln. Exstat apud Columell. lib. de Arb. *dulcem & apyrinum fructum facit.* Et *pyrina dicuntur, non quibus nulli sunt, sed quibus minor.* Et apud Martialem

Non tibi ne Lybicæ
Scribatur & Apyrinæ
ἀπύριος sit, a tu

A pomo est. Adde Lipsium in c. l. Senecæ.

APYRON, sulphuris præstantioris genus, Plinio lib. 35 cap. 15. Celsus lib. 5 cap. 18. n. 13 in malaginate ad strumas: *sulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, partes portiones.*

APYRŌTOS, Ἀπύρωτος, gemma carbunculus, Plin. lib. 37. cap. 7, *Principatum habent carbunculi, à similitudine ignium appellati, cùm ipsi non sentiant ignes, ob id à quibusdam Apyroti vocati*, ein Carfunckelstein.

ĂQVA, Wasser. *Aqua fluvialis*, fliessend oder Bachwasser / *nivalis*, Schneewasser / *aqua palustris*, aus einem Sumpff / *pluvia* vel *cælestis*, Regenwasser / vide in Cælum: *fontana* vel *sacra*, Brunnwasser / *aqua puteana* vel *putealis*, Plumpen- vel Elsternwasser. *Aqua jugis, perennis, saliens*, &c. quæ singula vide suis epithetorum locis. Sed *aqua canalibus immissa*, Columell. lib. 9 cap. 5. Röhrwasser. *Aqua candens*, Siedeheiß Wasser / vide *Candeo*. *Aqua ad manus*, item *aqua manibus*, Handwasser. *Aquam manualem* Tertullianus appellat Apolog. cap. 39. Petronius: *Aquam poposcit ad manus.* Fabius pictor: *Aquam manibus pedibusque dato.* Vet. Gloss. *Aqua manibus, ὕδωρ πρὸς χεῖρας.* Ita nullo adjecto verbo dicere solebant veteres. Turneb. Advers. lib. 1. cap. 14. Plena autem oratio est, aqua ad lavandas manus: vel, lavandis manibus atque pedibus, vel ad pedes, Fußwasser. *Aqua intercus*, die Wassersucht / Cicer. 3. Offic. cap. 24. *Aqua & igni interdicere*, in die Acht thun / Cæs. 6. de B. Gall. c. ult. Ad hæc Claudian. Panegyr. de 4. Cons. Honorii vers. 479

— — *Sitiens inclusaque Gallo*
Ereptas sibi, quærit aquas.

De obsessis quibus adempta aquandi copia est. *Aquam è pumice postulare*, proverbialiter Plautus dixit, significat autem frustrà petere, vel ab egente, vel tenace & avaro. ¶ *Valentissimum elementum* aquam Thales dixit, ut Seneca refert 3. Nat. Quæst. cap. 13. vid. & Plinius lib. 37. cap. 5. Ipse Seneca sub finem dicti libri; *Nihil est tam violentum, & incontinens sui, tam contumax infestumque retinentibus, quam magna vis undæ. &c.* ¶ Idem Thales rerum omnium principium, aquam statuit. Hinc Oceanus Deorum & hominum parens Poëtis. vid. Coquejus ad Aug. de C. D. libr. 8. cap. 2. p. 717. & Barth. ad Claudian. 4. Consulat. Honor. v. 23. & ad scriptores Venaticos p. 187.

¶ *Aquis perire* summum, & ultimum exitium existimatum veteribus: quippe quod non tantum vitam adimere, sed animam ipsam extinguere crederetur. Servius ad v. 96 Æn. 1

Extemplo Æneæ solvuntur frigore membra,
Ingemit — —

INGĒMIT, inquit, *non propter mortem, sed propter mortis genus. Grave est enim, secundum Homerum perire naufragio: quia anima ignea est, & extingui videtur in mari, id est, elemento contrario.* vide & Synesium Epist. 4. circa medium. ¶ *Aquam perdere*, apud Quintilianum 12 cap. 3. pro perdere tempus; sumtum a clepsydris, ad quas olim dicebant Rhetores & causarum Patroni; quæ à judicibus sive arbitris, pro ratione causæ, vel plusculæ, vel pauciores dabantur, de quibus infra erit dicendum.

¶ Est & alius Proverbialis sermo, *Aqua hæret*: cui locus est, ubi difficilis rei probatio aut explicatio est. Cicero 3. de officiis sub finem de Epicuro: *Dicit ille quidem*, inquit, *multa multis locis, sed aqua hæret, ut ajunt: nam qui potest temperantiam laudare is, qui ponat summum bonum in voluptate?* Iterum lib. 2. ad Quintum Fratrem Ep. 7. *In hac causa mihi aqua hæret.* i. e. nescio quid statuam, probem, sequar. Manutius hanc rationem loquendi à clepsydris ductam existimat: *in quibus*, inquit, *non semper fluebat aqua, sed interdum hærebat immobilis. Sic hærebat Cicero dubius animi, quid ageret.* Conf. Erasm. adag. Ac scimus sane, quid & in nostris clepsydris usu veniat. Sed possumus etiam, nec incommode, nisi fallimur, ad judiciarias illas referre: quarum aqua inhibebatur fluere, cùm testimonia recitarentur. Apulejus Apologia: *Credo enim experiamur, an & mihi possint in judicio litera meæ prodesse. Lege pauca in principio, deinde quædam de piscibus. At tu, interea dum legit, aquam sustine.* Cum itaque necesse esset hærere aquam, cum testimoniis firmanda & demonstranda res esset; exinde, opinor, nata hæc locutio est, ut *aqua hærere* diceretur, quoties res expedita & clara non esset. Salmasius ad Solin. f. 717. metaphoram ductam existimat ab aqua, quæ in sollicitis hærebat, nec educebatur. Male enim habet, nec in illis locis, unde debebat educi. Sunt autem ampliores, qui interponebantur ad educendum vas. Atque hinc corrigere jubet & explicare locum Cicer. epist. 5. lib. 8, *Sanè tanquam aquæ in* [illegible] *erunt.* Editus aliàs *Sane tanquam in* [illegible] *ferunt*: quanquam & hic mira est multum ab hac correctione abfuerat scribi: *in quodam incili* [illegible]. Non Neuwaldus, qui in exegesi exam. *hæret aqua*, refert ad motem exami-

¶ *Aquam petere*, itemque *sumere* verecundus & honestus sermo est; pro *ventrem* aut *vesicam exonerare*. Nam id qui fecissent lavabant manus. Petronius: *Exonerată vesicâ aquam popoſcit ad manus*. Vide Scalig. ad illud Propertii lib. 4. El. 3. v. 36

Quot ſine aqua Parthus millia currat eques.

Itemque Gruterum ad illud Martialis lib. 1. Ep. 109.

Deponi monet & rogat lavari.

Ubi etiam nonnihil obſervat de aquæ in lupanaribus uſu: nam & poſt nequam opus lavabantur. de quo Caſaubonus ad Lampridium. Hinc capiendum illud Ciceronis pro M. Cælio cap. 14, cum Appius Claud. Cæcus, Clodiam impudicam poſt alia ita quoque alloquitur: *Ideò aquam adduxi, ut eâ tu inceſtè uterere?* Adduxit enim Anienen aquam in urbem Claudius, qua illa abutebatur ad abluendum corpus impura Venere inquinatum. Quanquam & matronas à cum viris concubitu purificaſſe ſe Suetonii locus ſuadere videtur Aug. cap. 94. De ſumendi *aquam* ritu videndus & Mercurialis 6. Var. Lect. 6. ubi quod Scaligerum ait à vero ſcopo aberrâſſe, ad Ovidii locum referendum eſt 3 de arte am. v. 619

Scilicet obſtabit cuſtos, ne ſcribere poſſis,
Sumenda detur cum tibi tempus aquæ.

quem Scaliger de exoneratione veſicæ, Mercurialis rectius de aquæ poſt initam Venerem uſu exponit. Conf. & T. Fab ad prima Scal. p. 9. ¶ Neque diſſimulandum illud hoc loco, falli Scaligerum & in eo, quod ſcribit ipſam *aquam* veteres ibi pro *urinâ* poſuiſſe, tametſi hoc illi accredant VVoverius obſervat. ad Petron. p. 132. Georg Erhardus (ſeu Lundorpius Symb. ad eund. pag. 665.) & Alb. Gentil. c. 13, lect. Virg. p. 119. qui & *aquam per pedes fluentem*, de qua Plinius lib. 30. cap. 7. extremo, huc trahit. Certe loci, quos viri docti hic afferunt, illud minime vincunt. Nam *petere aquam* apud Petronium, cùm veſicæ exoneratio intelligitur, vim habet ſynecdoches, qua ponitur conſequens pro antecedente, ubi aqua elementum notat, quo ſe abluebant ab opere iſto redeuntes. Apud Plinium verò *aquam per pedes fluentem*, nihil obſtat quo minus cum Dalechampio interpretemur aquam, qua ſordidi pedes abluuntur. Fatebimur interim aquam pro urinâ uſurpari Germanis, ut cum dicimus, das Waſſer abſchlagen / das Waſſer beſehen. ¶ *In aquâ ſcribere*, proverbiale: cui ſimile *in vento ſcribere*. vide *Ventus*.

¶ Aquæ κατ' ἐξοχήν de thermis. Ut *Aquæ Sextiæ*, apud Vellejum lib. 2. cap. 14: quas *Bajas Sextias*, Sidonius dixit in Narbone, ſive Carm. 23. v. 13. nam quælibet thermæ & *Bajæ* appellabantur; *Aquæ Sinueſſanæ* apud Tacitum Hiſtor. 1. cap. 72.

¶ Aquula, deminutivum. Plaut. Curcul. 1. ſc. 3. v. 3 *ſuffundam aquulam*. Et Cicero 2. de Orat. cap. 39 *Ubi non ſecluſa aliqua aquula teneatur, ſed unde univerſum flumen erumpat*. Add. ibid. lib. 1. c. 7.

¶ Aquæductio, & aquæductus, & aquagium, ſignificant aquæ deductionem, einen Waſſergang / Waſſerlauff. Conf. de his Lipſ. de magnit. Rom. c. 11. Aringh. T. I. Rom. Subterr. lib. 2. c. 1. §. 25. ſeq. Sed ex his *Aquæductus* probatior cæteris eſt, Frontino uſitatiſſima: perrara vox *Aquæductio* Lege 10. Dig. de aqua & aq. pluv. arc. quanquam & hìc diviſe ſcripta eſt in melioribus libris: *Aquagium* vocabulum fere peculiare Jurisconſultorum. Feſtus: *Aquagium quaſi aquæ agium, id eſt, aquæductus*. Pomponius Lege 3. §. penult. Dig. de aqua quotid. *dummodo ne aquagium rivalibus deterius faciat*. Gloſſ. Cyrilli: *Aquagium, ὑδραγωγεῖον*.

¶ Aquālis Plauto Curcul. a. 2. ſc. 3, 33 vas eſt, ex quo aqua datur manibus, conſeſſuris ad menſam, ein Waſſerfaß / Handfaß / in Curcul. *datin' illi ſellam, ubi adſideat citò, & aqualem cum aquâ?*

¶ Eſt hinc *Aqualiculus*, quod nomen & alveum ſignificat, id eſt, vas ex quo porci ſorbent, ein Saulöbel / Sautrog: & ¶ 2. Metaphorice inferiorem ventris partem, in quam ſordes confluunt, der Säuwanſt. Perſius Sat. 1. v. 57

— — *cùm tibi Calvæ,*
Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extet.

Seneca & Marcellus Empiricus ſtomachi ventriculum, *aqualiculum* dixere. Seneca enim epiſt. 90, *cum pervenit* [cibus] *in ventrem, aqualiculi fervore concoquitur*. Vide Caſaub. ad dictum Perſii locum, & Mercurial. lib. 1. Var. lect. cap. 1. Qui & lib. 6. cap. 1. monſtrabit, nonnunquam pro toto ventre accipi aqualiculum.

¶ Aquarium & aquariolum, Græce, ὑδροδοχεῖον, locus in culina, in quem ſordida aqua jactatur. ¶ 2. Dicitur & hoc nomine locus in flumine, aut aqua alia, in quem pecudes potum aguntur, die Tränck / Waſſerſtein / Cato de R. R. cap. 1.

¶ Aquārius, Adject. ut, *Aquarius ſulcus*, Columell. 2. c. 8, Waſſerfurche / quia in agro fit ad aquas educendas. Græci hos ſulcos ἰλιγγας vocant. ¶ Cicer. in Vatin. cap. 5. *Aquariam provinciam* dixit officium aut onus aquæ ducendæ.

¶ Aquarii in JCtorum libris etiam cuſtodes aquarum, ὑδροφύλακες denotant, qui aliàs *Caſtellarii*: Lipſ. ad lib. 15. Ann. Tacit. p. 230. & *Curatores aquarum*, Aringh. l. c. §. 29. p. 129. ¶ 2. Item qui aquam important domum, Waſſerträger. ¶ 3. Aquarii dicti hæretici nonnulli, quod ſolam aquam in ſacræ cœnæ calice diſtribuebant. Cœl. Rhod. lib. 18. cap. 40. Cypr. Ep. 63. Epiph. Hær. 46. ¶ 4. Præcipue hoc nomine appellabantur, qui in lupanaribus impuris mulieribus aquam miniſtrabant, qui & *Bacarionες* dicti, ut in gloſſario veteri: *Bacario*, παρεδάκνοος: quanquam ibi Barthius p. 1293 ad Claudian. ſcribendum putat *Acario*, hoc eſt, *Aquario*. Idem & per diminutionem ad conteratum

¶ Aquarioli. Feſtus: *AQVARIOLI dicebantur mulierum impudicarum ſordidi aſſeclæ*. Talem deſignat Lampridius Commodò ſcribens cap. 2. *Aquam geſſit, ut lenonum miniſter*. V. ibi Caſaub. itemque Salmaſium ad Vopiſcum. Iidem & lenonum vices fungebantur, & conditiones mereticibus conciliabant. Tertull. Apolog. c. 43, *lenones, perductores, aquarioli*, &c. Quâ ratione & Apulejus Ruffinum *uxoris ſuæ aquariolum* videtur vocare in Apologia p. 323. *Aquaculat*, i. e. lenocinatur, Taubmann. ad Plaut. p. 1049. Turneb. Adv. lib. 14. cap. 12. Scip. Gentil. ad Apol. Apul. p. 378. ubi lenones, aquariolos & perductores diſtinguit.

¶ Aquārius, ὑδροχόος ſignum Zodiaci; Waſſermann. Cicer. 2. Nat. Deor. c. 44.

¶ Aquāticus, Adject. *aves aquatica*, Waſſervögel / Plin. 10. cap. 3. *Ova pallida aquaticis*, ibidem c. 52. Etiam de plantis & arboribus in aquis, aut juxta eas naſcentibus: ut *aquatica lotos* Ovid. 9 Metam. v. 341. *Frigidiſſima* [arbor] *quæcunque aquatica*, Plin. 16. cap. 40.

¶ Aquātilis, idem. ut, *cochleæ aquatiles*, Plin. lib. 9. cap. 32. Et abſolute *Aquatilia*, animalia ſubaudi, ut Plin. 9. cap. 8 *contra naturam aquatilium*.

¶ Aquari, verb. nach Waſſer gehen. Virgilius 4. Georg. v. 193 *ſub mœnibus urbis aquantur*: & Cæſar. 1. Civ. cap. 78. *æquabantur ægre*, hatten die Tränck weit / oder nicht ſicher. Liv. l. 35. c. 28

¶ Aquatus, aquâ dilutus. ut *Potio aquata*; *vinum aquatiſſimum*, apud Auguſtin. lib. 6. Confeſſ. cap. 2. Pro quo Petrus Cluniacenſis 2. Mirac. 28. *adaquatum vinum* dixit, gewäſſerter Wein. *Lac aquatius*, Plin. 28. cap. 9. *Aquatius medicamentum*, Senec. Q. Nat. lib. 1. cap. 3.

¶ Aquatio, Waſſerhohlung / item Tränck. Cæſar 4. Gall. cap. 11 *aquationis cauſſa longius procedere*. Et Hirtius B. Afric. cap. 51, *aquatione longa & angusta utebamur*. Græc. ὕδρευμα, quod docte ab ὕδρευσις, loco aquationis, diſtinguit Salmaſ. Exercit. Pl. p. 833. ed. alter.

¶ Aquator, Waſſerführer / Tränker. Cæſar 1. Civ. c. 73, *aquatores ab equitatu premi noſtro*. Livius 41 cap. 1. *ut idem aquatoribus ad flubium eſſet præſidium*, die Waſſerhohler und Tränker bedecken.

¶ Aquoſus, wäſſerig / ut *aquoſa nubes*, Virgil. 8. verſ. 429. *Aquoſus campus*, Liv. 9. cap. 2. *Aquoſior ager*, Plin. 18. cap. 17. *Aquoſiſſimus locus*, Cato R. R. cap. 34. Rurſus Plinius eodem lib. 18 cap. 26, *aquoſiſſima poſtremò anno*.

¶ Inaquoſus, ſiccus, aridus. Tertullianus de Baptiſmo cap. 1 *Serpentes aridæ & inaquoſa ſectantur*. Cyr. Gloſſ. *Inaquoſus*, ἄνυδρος. Adde Cyprian. Epiſt. 63. cap. 5.

¶ Adaquare, eſt irrigare, Plinio lib. 17. cap. 10. de amygdalis ſerendis: *Denis diebus adaquari, donec grandeſcant*. Et Adaquari, idem quod Aquari. Suetonius Galba cap. 7, *ad lacum, ubi jumentum adaquari ſolebat*. Et Hirt. 8. Bell. Gall. c. 41, *nec ſine periculo poſſent adaquari oppidani*.

¶ Adaquatus, ut *adaquatum vinum*, de quo paullò ante in *aquatus*.

¶ Aquagium vide paullo ante in *Aquæductio*.

¶ Aquigenus, natus in aquis. Tertullianus lib. 2. adv. Marcion. c. 12, *ſeparatio pronuntiata eſt inter aquigena & terrigena animalia*.

¶ Aquilex, aquilĕgis, ab aquis legendis, id eſt, inquirendis dictus, architectus eſt fontium & aquæductuum, ein Brunnenmeiſter / einer der das Waſſer weiß zu wägen. Plinius ad Trajanum epiſt. 46, *Inprimis neceſſarium eſt, mitti à te vel aquilegem, vel architectum*, &c. Plin. alter lib. 20. cap. 6 de *bechio*, id eſt, *tuſſilagine*, vom Huff oder Brandlattich / ſcribens, *Ejus duo*, inquit, *genera; ſilveſtris ubi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt, & hoc habent ſignum aquileges*. Hi Columellæ lib. 2. cap. 2. dicuntur *indagatores aquarum*: & Lege 2. Cod. Theod. de excuſ. artificum *aquælibratores*. Adde ibi Leg. 3.

¶ Aquilegium, aquæ collectio. Onomaſtic. Vet. *Aquilegium* χρουνός.

¶ Aquivergium, vox agrariæ rei ſcriptorum, notans lacunam, vel depreſſiorem in vallibus locum, quo aqua ex editioribus locis vergit & defluit. Innocentius de Caſ. litter. lib. extrem. *Habet ſub ſe juncina & foris aquivergium*. Alius ejus materiei, pag. 244 ed. Gœſ. *terminum rariorem* oſtendens, & foris *aquivergium*.

¶ Aquilices in Vet. Gloſſ. dicuntur οἱ τὰ ὑδραγώγια ἐργαζόμενοι, ποτιμῶναι, ὑδροσκόποι, ut ſint iidem, qui Aquileges, & ſicut hæc vox a *legendo* ſecundùm Nonium; ita illa ab *eliciendo* aquas, ſuam originem habeat. ¶ Aquilices, qui aquilicia curabant

rabant sacrificia, de quibus jam dicendum erit. Vide quoque Voss. Erymolog. p. 38.

¶ Aquilicium Festo Pompejo dicitur, *cum aqua plubialis remedia quibusdam elicitur:* aut sacrificium pro impetrandis imbribus. Tertullianus Apologet. c. 40 *Aquilicia Jovi immolatis, nudipedalia populo denuntiatis, cælum apud Capitolium quæritis, nubila de laquearibus exspectatis*, &c.

¶ Aquiminale, Aquiminalia, Lege 3. Digest. de supellectile legata recensentur, quæ vasa sunt aquatica. Glossæ Veteres: *Trulleum, Guttum, & Aquiminale*, χέρνιβον, ξέσιν: & quia eædem, *Aquiminale* χέρνιβον, quod corruptum ex χέρνιβον; Aquiminale & Aquimanile idem videntur esse. Scribitur etiam *Aquamanile*, & probat C. du Fresne in Glossario Med. Latinit.

¶ Aquiminarium quoque huc referri debet, quod Ulpianus Lege 19. Dig. de auro, argento &c. legat. § 12 Si cui, in escariis vasis numerat. Cujacius mavult *aquimanarium*, ut sit, unde aqua manat, qualia lavandis manibus vasa habemus. Vide eum lib. 10. Observ. cap. 13. & 17.

AQVIFOLIA, æ, & aquifolium, neutr. arbor silvestris aculeatis foliis; vide Acrifolium, & mox, Aquilenta. Ab acumine dicitur quasi *acuifolium*. Vide Voss. Etym.

AQVILA, ἀετός, ein Adler: quasi Adelar / id est, *aquila nobilis*. Nomen habet à colore: vide paullo pòst *Aquilus*. Sex earum genera faciunt Aristoteles lib. 9. Hist. Animal. cap. 32, & Plinius lib. 10. cap. 3, e quibus sunt, quæ pullos cogant adversos Solis radios intueri, & si conniventem humectantemque animadvertant; præcipitent e nido, velut adulterinum & degenerem. Et hoc genus *Haliæeton* sive *marinam* aquilam Plinius c. l. appellat, ex alto se in pisces marinos, prædæ caussa, librantem. Aliud genus, cujus ingenium est, testudines raptas frangere e sublimi jaciendo, quo casu Æschylus poeta interemtus est. Vide præter Plinium, etiam Ælianum Var. Hist. lib. 7 cap. 16, & Val. Maximum lib. 9. cap. 12. *Morphnon* hoc genus, seu *anatariam* aquilam ibi Plinius vocat, circa stagna aquaticis avibus insidiantem. Aquila vero avis est omnium generosissima, inde Pindaro Pyth. 1. Antistr. 1. ἀρχὸς οἰωνῶν, *dux avium:* Plinio c. l. *armigera Jovis* dicta. Horatius lib. 4. carm. Od. 4

Fortes creantur fortibus & bonis:
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Acerrimam visui vim præter illos, qui animalium naturas execuli, aquilæ tribuunt, Hiob cap. 39. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 3. itemque Apulejus in Floridis. Erat & aquila auspiciis veteribus accommodatissima: de quo Gallæus ad Lactant. p. 70. 71. ¶ *Aquila Senectus*, de cruda & viridi, ut Virgilius appellat, apud Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 10. Est & aliis celebrata aquilarum vivacitas: Unde & Phile, poeta Græcus, cùm de avis hujus natura disseruisset, hujusmodi votum ad Imperatorem Michaelem cap. 1. extr. subnectit:

Τότε σὺ, βασιλεῦ, τὸν πολὺν ζώοις βίον
Ἀεὶ νεηρῆ καὶ κρατύνων τὴν φύσιν.
Ut exigas, Rex, hujus ævi secula
Semper virescens integerque viribus.

De ratione autem, qua Aquilæ in juventutem se reparent, mira tradit Arator, poëta Christianus lib. 2. in Acta Apostol. v. 529. & seqq. Scribit enim aquilam debilitatam senio prosternere, atque in sole fessum fovere corpus: sic recentato calore, ter sese mergere in fonte, & ita in juvenilem vigorem refingere ætatem. Unde narrationem istam hauserit, non constat quidem. Sed simile quippiam credere tamen 103. Psalmus videtur suadere: qui renovationis aquilæ in juventutem diserte meminit. Unde & hanc avis in prisca Ecclesia regenerationis symbolum gessit. Quod illustriss. Scal. in Nummo Vetere Constantini observat, atque id auctoritate Ambrosii confirmat. Alia adagia, ut *Aquila non capiat muscam:* item *Aquilam testudo vincit*, h. e. cessat interdum tardus assequitur; in vulgus nota sunt, etiam in Chiliad. Erasmi, una cum aliis, abunde explicata. ¶ 2. Sunt & in ædificiis *Aquilæ*, summæ videlicet partes, quæ fastigium constituunt, quod aquilarum alas referant: quas & Aristophanes ἀετοὺς appellavit: aliàs & ἀετώματα appellabantur; Suidas & Vetus Scholiastes Aristophanis in Avibus. Tacitus 3. Histor. cap. 71, *Inde lapsus ignis in porticus oppositas ædibus: mox sustinentes fastigium aquilæ vetere ligno imxere flammam alueruntque.* Ubi & Lipsius quædam observat, quem licet videre. ¶ 3. Tandem Aquila est etiam signi militaris nomen apud Romanos, a figura ita dictum, quia hanc alitem repræsentabat, ex argento facta & perticæ præfixa. Vid. Plin. 10. cap. 4. Cic. 1. Catil. c. 9. & Lipsi. de Mil. Rom. &c. Hæc instar numinis colebatur. Silius lib. 6 v. 37

clausamque aquilæ infelicis adorans
Effigiem.

Qua de caussa etiam sacellum ipsi constitutum erat, uti ex dicto Ciceronis loco apparet. Herodianus lib. 4, cap. 4 illustrat. νεὼς, inquit, ἵνα τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τῆ στρατιᾶς προσκυνῶσι, *ædicula, intra quam signa & simulacra exercitus ado-*

rantur. Singulis legionibus una aquila erat, ut Salmasius ad Vopisci Aurelianum c. 31 ostendit. Hinc

¶ Aquilifer, signifer legionis. Cæsar 5. bell. Gall. c. 36 *aquilifer aquilam intra vallum projecit.* & lib. 3. Civ. cap. 64 *graviter vulnere affectus aquilifer*, &c.

¶ Aquilinus, adject. *aquilinus nasus*, id est, *aduncus; aquilinæ ungulæ*, i. e. *rapaces*, Klauen / die da zugreiffen / apud Plaut. Pseud. a. 3. sc. 2. v. 63. *Aquilino adspectu* Apulej. lib. 2 Metam. id est, acuto, ut aquilarum.

¶ Aquilina & Aquilegia, notissimus flos, Akeley.

¶ Aquilius, Aquilia, gentis Romanæ nomen, quam Car. Patinus de Famil. R. p. 36 recenset. Unde

¶ Aquilia lex, &

¶ Aquiliana stipulatio, de quibus jurisperiti consulantur.

AQVILEIA, urbs Carnorum in extrema Italia, Istriam & Illyricum versus, quondam perampla & nobilissima, bellis autem barbarorum ita devastata, ut pauca hodie in illa supersint ædificia. Silius Ital. lib. 8. v. 605

Nec non cum Venetis Aquileia perfurit armis.

Et Martialis lib. 4. epigr. 26

Et tu Ledæo felix Aquileja Timavo.

Adde Ausonium de Clar. urb. num. 7.

¶ Aquileiensis. Plin. lib. 2. cap. 103. *in Aquileiensi campo Timavus.*

AQVILENTA, æ, à lentore Varroni est; quam *Aquifolium* Plinius, & Barbari *agrifolium* dicunt, ἐχυάκανθος, Theophrasti voce, Stechpalmen / Waldbisteln / Hadrian.

AQVILO, ōnis, Βορέας, Boreas, ventus septentrionalis, Nordwind, Plin. lib. 2. cap. 18 *Saluberrimus omnium ventorum Aquilo est.* Cœlius Rhodiginus lib. 15. c. 7. dictum putat à vehementissimo & præcipiti volatu aquilæ, cum quo & Festus facit. Corn. Nepos Miltiade: *Tum id se facturos, cum ille domo navibus proficiscens, vento aquilone veniisset Lemnum. Hic enim ventus à septentrionibus oriens, adversum tenet Athenis proficiscentibus.* Deindè tempus anni, quo crebrior hic ventus est & vehementior, significat. e. gr. *mediis aquilonibus*, mitten im Winter. Virgil. 4. Æn. 310

Et mediis properas aquilonibus ire per altum?

¶ Aquilonigena, poetica septentrionalium cognominatio. Ausonius Mosella v. 407

Aut Italum populos, aquilonigenasque Britannos.

¶ Aquilonalis, Borealis, Mitternächtisch. Cicero 2. Nat. Deor. cap. 19. *regio aquilonalis.*

¶ Aquilonaris, idem. Vitruv. 9. cap. 6. *Piscis Aquilonaris*, de sidere.

¶ Aquilonius, idem. Plin. lib. 28. cap. 13. *Omnes herbæ vehementiores effectu viribusque sunt in frigidis locis, ut in Aquilonio.* Et lib. 18. c. 26, *Aquilonii piscis exortu.*

¶ Aquilonia, oppidum Hirpinorum in Italia, Liv. lib. 10. cap. 38. seq.

AQVILVS, adject. fuscus, subniger, schwärtzlich / braun. Vet. Gloss. *Aquium*, μέλαν, ὡς Αὐσόνιος. Festus: *Aquilus color est fuscus & subniger, à quo* aquila *dicta esse videtur, quamvis eam ab acute volando dictam volunt.* Aquilus *autem* color *ab* aqua *est nominatus. nam quum antiqui duos tantum naturales nossent colores, inter album & nigrum autem intervenerit is, qui ita neutri similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat, potissimùm ab aquâ denominârunt, cujus incertus est color.* Suetonius in Augusto cap. 79. *Nasum* [habuit] *& à summo eminentiorem, & abimo deductiorem: colorem inter aquilum candidumque.* Quem quidem Casaubonus eum putat, qui est in iis, quos solis æstus torruit. Plautus Pœnul. a. 5. sc. 2. v. 152 *Statura haud magna, corpore aquilo est.* Varro apud Nonium in *Labit*, *Atque Ægeus fluctu quam labit ante aquilo.* Hinc

¶ Aquili, Dii quidam dicti quasi *nigri;* de quibus Arnobius lib. 3.

¶ Subaquilus, aliquantum aquilus. Trebell. Pollio in Zenobia: *Fuit vultu subaquilo, fusci coloris.* Usus & Plautus hoc verbo Rudente a. 2. sc. 4. v. 9, sed videtur ludere, & ad aquilæ alacritatem potius, quam colorem, detorquere. Vide Interpretes.

Aquiminale, Aquiminarium, Aquimanale, vide paullo ante sub *Aqua.*

AQVINVM, oppidum Latinorum. Cic. Philipp. 2. cap. 41. *Cum Romam proficiscens ad Aquinum accederet, obviam processit magna sane multitudo.*

¶ Aquinâs, atis, gentile, quod Aquini est. Silius lib. 12 v. 528

mox & vicinus Aquinâs.

Et Tacitus Hist. lib. 1 cap. 88 *Dolabella in coloniam Aquinatem sepositus.*

AQVISGRANVM, Germaniæ nobilissima civitas, Caroli Magni sepulchro, & coronatione Imperatorum, thermisque extra & intra mœnia scaturientibus celebris, Aach / Aken.

AQVITANIA, Ἀκουιτανία, tertia Galliæ pars, ad fluvium Garumnam, cujus homines linguâ, quemadmodum & corporum staturis ac formis, à Gallis cæteris differunt; *Gasconia* hodie dicitur, pars illa sc. Galliæ inter montes Pyrenæos, flumen Lige-

Ligerim, mare, & Provinciam. Nomen regio habet ab salubribus aquis, quibus ea scatet. Vid. Harduin. ad Plin. 4. cap. 19.

¶ Aquitanus, adject. Tibull. lib. 1. eleg. 7

Hunc fore, Aquitanas posset qui vincere gentes.

Ausonius de Clar. Urb. in *Tolosa*:

Inter Aquitanas gentes & nomen Iberum.

¶ Aquitanicus, idem. ut *Gallia Aquitanica*, Plin. lib. 6 extremo. *Sinus Aquitanicus*, Idem lib. 6. cap. 19 extremo.

ĀRA, βωμός, Altar / dicta est nonnullis quasi *ardea* ab ardendo, vel quasi *ura* ab utendo, propter ignes videlicet sacrificiorum, apud Gonsal. ad Petron. p. 416. Vulgariter tamen à precibus, quas ἀρὰς, Græci dicunt, Servio teste. Qui inter *aram* & *altare* hoc facit discriminis: ut *Ara* Superis juxtà & inferis; *Altare* Superis tantùm poneretur, quem vide ad Ecl. 5. Ac dedicabantur *aræ* non in templis tantùm, sed & plateis ac vicis, de quo Gruterus ad Plauti Aulul. act. 4. sc. 1. vers. 20. nec Principibus solùm, sed privatis etiam, teste Bernegg. ad Suet. Cæs. cap. 1. n. 1. *Pro aris focisque certare*, Cic. 3. Nat. D. cap. ult. id est pro sacris, seu religione, & pro patriâ, pro lege & pro grege. Δεῖ με συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι βωμοῦ [legunt & βοῶν] Hoc est, *Oportet me opitulari amicis, sed usque ad aram*, id est, *religionem* vel *conscientiam*, so weit als das Gewissen leidet/Periclis est apophthegma apud Gell. lib. 1. cap. 3. ¶ Porrò præbebant aræ & delinquentibus perfugium ac tutelam: non quidem omnibus, sed qui præter voluntatem peccâssent, si Thucydidem audimus, cujus ista verba sunt: Τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴ ἰσχυν αἱ βωμοί, id est, Delictis non voluntariis refugium sunt aræ. De servis passim exempla apud Comicos; & apud Nepot. in Pausan. *Argilius in aram confugit, & in ară consedit.* Atque ex eo illud Tibulli lib. 4. El. 13. v. 21

— tuus usque manebo,
Nec fugiam notæ fertilitium dominæ.
Sed Veneris sanctæ considam vinctus ad aras.
Hæc notat injustos, supplicibusque favet.

Illustris Scaliger præclarè interpretatus est. Et hanc ob causam *ara* sæpe perfugium quodque atque præsidium notat: ut apud Ovid. lib. 5. Trist. El. 8

Quæ potuit dextræ firma sit ara meæ.

Florus lib. 3. cap. 20 *Prima velut ara viris mons Vesubius placuit.* Ubi eruditissimus Berneggerus tamen *barena* pro *ara* malit substituere, eleganti conjectura. Cæterum ut avelli aris possent, qui eo confugerant, ignis admovebatur. Sic enim eos non ab hominibus, sed Deo divelli existimabant: quâ de re consulendi Plautini Interpretes ad Mostell. a. 5. sc. 1. v. 64. ¶ *Nec ara illic, nec fides*, Proverbium in insigniter perfidos: Vide Erasm. ¶ 2. Aræ dicuntur, & omnes crepidines ac eminentiæ, ut docet Scaliger Ausonianarum Lectionum lib. 2. c. 22. ut saxa in mari: Virg. 1. Æn. v. 108.

Tres Notus abreptas in saxa latentia torquet,
Saxa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus, aras &c.

¶ 3. Ara denique sidus cœleste est Arato, sub aculeo Scorpii prope Austrum: sic enim habet Aratus.

¶ Ārŭla, ὑποκορισικῶς, pro ara parva. Tertullian. 1. ad Nation. cap. 6, *ad arulam quandam confugere.* Arnobius lib. 3. p. 114 *nisi pecorum sanguine delibutas suas conspexeint arulas.* Prudentius Romano v. 259

Adpone portis religiosas arulas.

Et 1. adv. Symmach. v. 236

— posita est sua cuique sordens
Arula.

ĀRĂBARCHES, Ἀραβάρχης, præfectus exigendo vectigali de pecuariis, quæ ex Arabia in Ægyptum devehebantur. Sic Cicer. lib. 2. Epist. ad Att. Epist. 17 Antonium *Arabarchen* appellat, quasi Ægyptium publicanum. Extorquebat enim ab Ægyptiis ingentia vectigalia, quæ postea prodigebat, ut est apud Plutarch. Vide Pancirol. lib. 2. Thes. Var. Lect. cap. 204. ex Alciato. Lilius tamen Gyraldus dialogism. 29. (apud Grut. Tom. 2. Lamp. p. 450) non Antonium notari vult eo Ciceronis loco, sed Pompejum. Usus ea voce est & Juvenalis Sat. 1. v. 129. 130

Atque triumphales (statuæ scil.) *inter quæ augur habere*
Nescio quis titulos Ægyptius, aut Arabarches.

Sed utrobique tam apud Ciceronem, quàm Juvenalem, pro *Arabarches*, *Alabarches* legendum censet Cujacius lib. 8. Observat. cap. 37. applaudentibus eruditis. Ἀλαβάρχης enim scriptura est, sive attramentum, quo scribimus. Sic Latine vectigalium rario *Scriptum* dicta est: & vectigalibus præfectus, *magister scripturæ* sive *Alabarches*. Est & tertia vocabuli hujus scriptio *Halabarches*, ἁλαβάρχης, apud Eusebium in hist. Eccles. quam vertens Latinè Rufinus *salis præfectum* interpretatus est. Verùm hoc sensu ἁλιάρχης potius, quàm ἁλαβάρχης dicendum fuerat. Itaque Rufinum minùs hic probant eruditi, & in his Fullerus 4. Miscell. sacr. 16. Qui cum prolixe Cujacii quoque de *Alabarcha* expositionem rejecisset, originem vocis ab Arabibus denique, Judæis ac Syris repetit: tritum quippe Syris vulgari sermone esse vocabulum ארבא, idemque Arabibus commune ab Hebræis ortum, quo significetur *area*, hoc est, *pro*, sive *loco* aut vice; a quo

& celebratissimum, apud Arabes præsertim, vocabulum *Chalipha* sit derivatum, quo designatur summi eorum Prophetæ Mahometi vicarius & successor in imperio. Porrò familiare quoque Syris esse ארכון, & in compositione ארכא, utrumque Græcorum ἄρχων, & in compositione ἄρχης respondens. Ex duabus igitur conflatum nomen חלפארכא eum notare, *qui vice principis fungitur, qui vicarium principatum tenet.* Idem Græce alibi ἀλάρχης, alibi ἀλαβάρχης scribi; solere enim Græcos Hebræorum ח partim aspirate, partim leniter proferre, nec non novum esse, ut ב in β transeat.

ĀRĂBIA, Ἀραβία, Asiæ regio ultra Pelusiacum ostium, ad rubrum mare pertinens, ut Plinius describit. Triplex ea est. Prima *Petræa* dicitur, à Petra oppido, quod *Petram deserti* Scriptura nominat. Altera *Deserta*, a magnis, quæ in ea sunt, solitudinibus, cum alioqui non paucis oppidis, & numerosa bellicosaque gente habitetur. Tertia *Felix*, seu *beata*, εὐδαίμων Græcis, Reich Arabien / quæ pluribus in locis maximè fertilis est, & alicubi etiam bifera, si Plinio credimus; sola præterea terrarum omnium thus gignens. *Arabiam* id est *sacrum* appellatam Solinus scribit cap. 33. In quo falsum ipsum fuisse Salmasius ibid. animadvertit. ¶ 2. Est & *Arabia* oppidum ad sinum Arabicum Pomponio, Vadian. Quamvis autem prima in *Arabs*, semper corripitur, in *Arabia* tamen eam produxit Propertius lib. 2. El. 10.

Et tremit intacta te domus Arabia.

Ita Eleg. 3. lib. 2. uti paullo post apparebit.

¶ Arabs, ăbis, Ἄραψ. Virgil. Æn. 8. v. 706

Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.

Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 35

Nec somnum plebis laudo satur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.

¶ Arabicus, ut *Sinus Arabicus*, Plin. lib. 2. cap. 67 & seq. Plautus Mil. a. 2. sc. 5. v. 2 *ut Arabico fumificem odore.*

¶ Arabius idem. Idem Plautus Pœnulo a. 5. sc. 4. v. 6

Arabius murrhinusque omnis odor complebat.

Et Propert. lib. 2. El. 3.

Nec si qua Arabio lucet bombyce puella.

hoc est, serico, quòd in Arabia bombyces texunt.

¶ Arabice, adverb. *Arabice olet*, id est, *ex odoribus Arabicis*. Festus Pomp. Quod nisi ipsum est, persimile tamen illi Plautino fragmento, quod Diomedes, vetus Grammaticus, servavit lib. 2. p. 378 *Facite olant ædes Arabice*, id est, Arabicis odoribus.

¶ Arabis, vel Arbis juxta Plinium, fluvius Indiæ, cujus accolæ Arabitæ dicuntur. Steph. ¶ 2. Arabis Æthiopiæ vicus commemoratur Ptolemæo.

ĂRĂCHNE, es, Lydia puella lanificii peritissima, mutata à Pallade in araneam. Ovid. 6. Metam.

ĂRĂCYNTHVS, Ἀράκυνθος, mons in diversis regionibus, ut videtur, situs, eodem semper nomine: nimirum in *Attica*, *Bœotica*, *Arcadia* & *Acarnania*. Virgil. 2. Ecl.

Canto quæ solitus si quando armenta vocabat
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho:

Ubi memineris, O in Actæo non pati synalœphan, nec versum esse spondaicum.

ĂRĂDVS, Ἄραδος, oppidum Phœniciæ: situm in insula, haud procul à continente. Curtius 4. cap. 1. n. 6 *Aradus quoque insula dedita regi.*

ĂRĀNEA, ἀράχνη, tela, & insectum ipsum, eine Spinn / und Spinnengewcb. Virgilius 4. Georg. 247

In foribus laxos suspendit aranea casses.

Ovid. 6. Meram. v. 145

Stamen & antiquos exercet aranea casses.

Ejusdem elegantem descriptionem vide apud Drexel. in Rogo Damnator. pag. 270. 271. *Ex se fingit ut araneus*, er saugts aus den Fingern. Anacharsis Philosophus *leges arapearum telas comparabat*, Val. Max. 7. cap. 2. n. 11.

¶ Araneus, masc. idem. Catull. epigr. 23. Plinius 11. cap. 24. Deinde ¶ Aranea Mus, Zißmauß / Plin. 8, 58. *in Italia muribus araneus venenatus est morsus.* ¶ 2. Araneus piscis, Plin. lib. 32. c. 11, qui & *Draco marinus* vel *Draunculus* dicitur, ein Peermanche.

¶ Aranea crustacea, eine Meerspinnen Art. Gesn. Matthiol.

¶ Aranеum, neutro genere, tela aranearum. Phædrus lib. 2. Fab. 9. *Tollere hæc aranea quantum est laboris?* ¶ 2. Vitium est peculiare olivis & vitibus, cùm telæ veluti involvunt fructum & absumunt, Plin. lib. 17. cap. 24.

¶ Ārāneŏla, araneolus, diminut. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 48, *Data est quibusdam etiam bestiis machinatio quædam atque sollertia, ut in araneolis alia quasi rete texunt, alia* &c. Virgilius, sive quisquis auctor Culicis, principio:

Atque ut araneoli tenuem formabimus orsum.

¶ Araneosus, ut *caulis araneosus*, apud Plinium 21. cap. 15, hoc est, filis minutis, cum coctus est, cujusmodi aranea sunt. Sic *fila araneosa* apud eundem lib. 11, cap. 19, & *cera araneosa* ibidem cap. 21, vesparum scilicet & crabronum, ex araneosa materia.

¶ Aranеus

¶ Araneare, unde participium, *araneantes fauces*, apud Apulejum lib. 4 Metam. p. 152, id est, in quas cibus jam dudum non intrarerat, atque ob id incipientes obduci aranearum telis, ut Julianus Floridus interpretatur. A

ARAPENNIS, & Arapennus, & Arapenne, agri mensura; quæ & *Actus major*, itemque *quadratus* appellata finitaque undique pedibus 120. fuit; ut Gromatici veteres describunt; qui ab *arando* deducunt & Boëticam vocem pronuncianti; sed Columella Gallicam agnoscit lib. 5. cap. 1. *Semijugerum quoque*, inquit, *Arapennem vocant*, de Gallis loquens. Scaliger in Diras Catonis Comment. Latinum putat vocabulum, sed Gallis receptum. Cum veteres *pennere* pro *pendere* dixerint. Vetus Gloss. *Arpendia*, ἀπίδια. Conf. Dalechamp. ad Plin. 18. cap. 3. p. 811.

ARAR, vel Arăris, fluvius Galliæ, in Rhodanum apud Lugdunum se infundens; hodie *Saone*, die Arr. Virgilius Ecl. 1.

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Cæsar lib. 1. de Bell. Gall. c. 12, *Flumen*, inquit, *est Arar, quod per fines Æduorum & Sequanorum in Rhodanum influit incredibili lenitate, ita ut oculis, in utram partem fluat, judicari non possit.* Claudian. libr. 2. in Ruffin. v. 111

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit.

ĀRĀTVS, Ἄρατος, poëta Solensis. Scripsit, quæ exstant, Φαινόμενα, id est, *Apparentia*, in quibus situm, motum, ortum, occasum, & numerum explicat stellarum apparentium. Quo libro adeo fuêre delectati Claudius & Germanicus Cæsares, ut Latinum fecerit uterque. Vertit eum Latinè & Cicero adolescens. Post hunc & Ovidius, Scaligero teste p. 25. ad Sphær. Manilii; & tandem Rufus Festus Avienus.

¶ Aratëus adjectum. Cinna apud Isidorum lib. 6. c. 12

Hæc tibi Arateis multum infigilata lucernis
Carmina, &c.

ĂRAXES, is, Ἄραξης, fluvius Armeniæ, unde *Armenius* Lucano libr. 7. v. 188 appellatur: qui lib. 1. v. 19 eum & *barbarum* dixit. Propert. lib. 3. eleg. 11.

Potaque galeâ fessus Araxis aquam.

Oritur ex iisdem, quibus Euphrates, locis; sed deflectens ad Orientem in mare Caspium effunditur. Herodotus libr. 6. & Plutarchus in Pompejo. ¶ 2. Araxes alius Persidis, haud longo spatio a Persepoli, primaria urbe, quem Strabo 15. p. 501, & Curtius lib. 5. cap. 4. n. 7 describunt. Quomodo ab aliis nominetur, *Aroses*, an *Roganis*, disquirit Salmasius Exerc. Plin. pag. 495. ed. secund. ¶ 3. Araxes est quoque Thessaliæ fluvius, idem qui Peneus. Steph.

¶ Araxēus inde adjectivum. Avienus Periegesi v. 30 de Tanai:

Sæpsus Araxeo prius æquore, jam suus unda
Effluit in Scythiam.

Sed heic aliud vel flumen vel mare Hyperboreum significari videtur.

¶ Araxe, & Araxi, populi Illyrici memorantur Stephano.

ARBA, vel Arbe, insula & civitas est in Dalmatia seu Illyrico. Plin. lib. 3. cap. 21.

ARBĂCES, Medorum primus rex, Justino libro 1, cap. 3 dictus *Arbactia*, sine dubio corrupte. Vide interpretes.

ARBITER, διαιτητὴς, Judex, qui à contendentibus deligitur, vel datur a magistratu extra ordinem, ut ex æquo bonoque causam dijudicet, ein Scheidmann / Mittler / dem beyde Theile ihre Sach befehlen zu erörtern. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 92. *Simus hem quæso arbitri, & Critonem nostrum, hic ambigunt de finibus, me cepere arbitrum.* Cicer. in Tusc. 5. cap. ult. *Quorum controversiam solebat tanquam bonorarius arbiter judicare*, als ein wilkürlicher Richter / von Ehren wegen erwehlet. *Arbitrum statuere*, idem ad Att. lib. 15. ep. 1. Cæsar Comment. 3. de Bell. Civil. cap. 1. *His rebus confectis, cum creditæ pecuniæ solverentur, fides tota Italia esset angustior, neque creditæ pecuniæ solverentur, complures, ut arbitri darentur: per eos fierent æstimationes possessionum, & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuissent, atque nunc, & reram, quanti quæque earum ante bellum fuissent, atque nunc, & rerum, quanti quæque earum: ante bellum fuissent, atque nunc, & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuissent, atque nunc, & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuissent, atque nunc, & rerum, quanti quæque earum

tionem & florem fructus formari cœpti sunt. ¶ 2. De malo navis (Mastbaum) usurpârunt JCti. Papinianus lib. 3. D. de Lege Rhodia: *Cum arbor aut aliud navis instrumentum, removendi communi, periculi caussa, dejectum est, contributio debetur.* Paullus lib. 2. Sent. 7. §. 3. *Nave, vel arbore si tempestatis amissâ, vectores ad contributionem non tenentur, nisi ipsis arborem salutis caussa ementibus navis salva sit.* *Arborem mali* Virgil. 5. Æn. v. 504 dixit: ad quem vide Erythræi Indicem, in voce *mali.* ¶ 3. De remo, das Ruder / Virgil. Æn. 10. v. 207 *centenâ arbore*, id est; centum remis. ¶ Proverbiale est; *Arbore dejectâ ligna quibus colligit: ὄντος πεσόντος πᾶς ἀνὴρ ξυλίσεται*: Wenn einer liegt / wil jederman auff ihm mit Füssen gehen.

¶ Arborator, ein Gärtner der die Bäume wartet. Colum. 11. c. 1. *Bonus arator, optimus fossor, nec minus arborator & vinitor.* Plin. 18. cap. 33 *Frondem media die, arborator, ne cædito.*

¶ Arbŏrescere, hoch auffwachsen. Plin. 19. cap. 4. *Tradunt in Arabia malvas septimo mense arborescere.*

¶ Arbŏreus, adject. *Arborei fœtus*, Baum-Früchte / apud Virgil. 1. Georg. v. 55. *Arborea umbra*, Baum-Schatten / apud Ovid. 10. Metam. v. 129.

¶ Arborarius, ut *prædium arborarium*, Solin. cap. 16. & 36. *Picus arborarius*, qui in arboribus nidificat. Plin. 30. c. 16.

¶ Arbuscula, æ, diminut. Plin. 19. cap. 10. *Infestant culices hortos riguos præcipue, si sint arbusculæ aliquæ.* Columella 9. cap. 5. *conseri circa apiarium debent arbusculæ incrementi parvi.* ¶ Est & nomen mulierculæ mimæ apud Horat. 1. Satyr. 10. v. 77.

¶ Arboretum, arbustum est, de quo mox dicetur. Usus eo Cl. Quadrigar. apud Gell. 17. cap. 2. addit vero Gellius: *Arboreta ignobilius verbum est: arbusta celebratius.*

¶ Arbustum, complectitur arbores multas, ad fructûs consitas: ut in olivero, avellaneto, &c. Livius 22. cap. 15 *Arbusta vineæque, & consita omnia magis amœnis, quam necessariis fructibus.* De variâ vocis acceptione Alb. Gentil. in lect. Virg. c. 10. Taubm. ad Virg. p. 10. Valla in Raudensem, ein Baum-Garten / Gesträuch. Præcipue ita appellatur locus arboribus consitus, ad quas apponantur vites, quæ &

¶ *Arbustivæ* appellatæ sunt. Columella de arboribus c. 16, *arbustivam vitem quàm putare tam alligare diligenter oportet.* Idem lib. 3. cap. 13 *Ex omni sive arbustivo, sive silvestri loco.*

¶ Arbusto, are, est arbusto agrum conserere. Plin. lib. 17. cap. 23 *Transpadana Italia, præter suprà dictas, cornu, populo, tiliâ, acere, arno, carpino, quercu arbustat agros.*

ARBŬTUS, κόμαρος, est arbor illa, quæ poma instar cerasorum aut prunorum fert; *Arbutum* verò ipsum est pomum; Valla in Raud. Itali hanc arborem vocant *Albatro*, Germani, ein Hagapffel-Baum: ut Hadrianus quidem indicavit. Fructus *Unedo* etiam dicitur, quod unum tantùm esse expediat. Plin. lib. 15. cap. 24. Virg. 2. Georg. v. 69

Inseritur verò ex fœtu nucis arbutus horrida.

¶ Arbuteus, adject. *Arbutea crates*, Virgil. Georg. 1. v. 166. *Arbutea fronde*, Ovid. Fast. 6. v. 155. *Arbutei fœtus*, id est fructus, Idem 13. Metam. v. 820.

ARCA, λάρναξ, ab arcendo, receptaculum variarum rerum est (ein Kasten / Kist / oder Lade) unde & ad mortuorum loculos sive sarcophagos refertur. Quemadmodum hâc voce non semel JCti fuerunt usi, quod & Cujacius notat lib. 11. Observât. cap. 21. Plinius lib. 13. cap. 13 *Cassius Hemina prodidit, Cn. Terentium Scribam agrum suum in Janiculo repastinantem offendisse arcam, in quâ Numa, qui Romæ regnavit, situs fuisset.* Ruffin. 10. Hist. Eccles. 35. *trahebant longe agmine arcam martyris*, Babylæ puta, de quo sermo est. *Arca vestiaria*, ein Kleider-Kasten. Cat. cap. 11. ¶ Vulgatissime de receptaculo nummorum sive pecuniæ usurpatur: unde *domini arcam exhaurire* dicitur *res*, quæ ejus pecunias consumit, apud Columellam lib. 3. de re rust. cap. 3. Juvenal. Sat. 3. v. 143

Quantum quisque sua nummorum possidet arca,
Tantum habet & fidei.

¶ Hinc *arca* sæpe idem, quod arcarium, seu Fiscus est. B. Ambros. Epist. 1. ad Valentinianum Imp. contra Symmachum: *Quod enim jamdudum vel fisco vel arcæ vindicatum, de tuo magis conferre videbere, quàm de suo reddere.* Sic Ecclesiarum, Collegiorum, ac Exteriarum κιβωτία, *arca* passim appellantur. *Arcam Numinis*, de arca Ecclesiæ Prudentius in Laurentio vers. 122 dixit, plane ut nos den Gottes-Kasten appellamus. De arcis Collegiorum passim JCti; quæ *communes* vocantur, fermè; quod communes pecuniæ ibi serventur: ut nobis quoque Gemeine Kasten / oder Laden / appellantur. Apul. Milet. 7. *Expromptis eo aureis, quos in sinu Laciniâ contexerat, quosque variis viatoribus detractos, ut ajebat, pro suæ frugalitate communi conferebat arcæ.* ¶ Dicuntur & *Arcæ*, fisci pecuniarum, quæ ex certis speciebus redigunntur. Sic *frumentariam & olearian arcam* in libris Juris Civilis legimus: *arcam vinariam* apud Symmachum lib. 10. Epist. 42. & 47. In quibus *arca* nihil aliud est, quàm quod ab Italis accepto vocabulo hodie, Eine Casse / appellamus. Sic *theatralis arca*, *arca Quæstoria*, *arca Pontificialis* apud veteres invenitur. ¶ *Arca* Gromaticis scriptoribus est signum limitaneum & finale, in modum arcæ constructum. Innocentius lib. 12. p. 221. ed. Goes. *arca in quadrifinio constituta*: & p. 224 *Arca constituta in trifinium.* Et auctores de Limitibus, ibid. p. 271 *arca finalis*: item *arca marmorea.* Frontinus aliquoties cum *ripis* conjunxit, ut de Coloniis p. 119 *Adrianus ager finitur per rationem arcarum, riparum, canabularum* &c.

¶ Arcatura &c

¶ Arcella, Gromaticis eadem fere, quæ *Arca.* Cassiodorus Variar. 3. ep. 52, *Miramur fuisse litigatum, quod aut terminis testibus, aut jugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis constructis, aliisque signis evidentibus constat esse definitum.*

¶ Arcifinius vide in *finis.* Sed hæc de Gromatico *arcæ* & derivatorum usu: usitatiora nunc & omnibus communia persequenda sunt, ut

¶ Arcula Diminutiv. Cicer. lib. 2. Offic. cap. 7. *perscrutari arculas muliebres.* Vitruvius lib. 10 cap. 13 *coagmentata arcula sustinet caput machinæ.*

¶ Arcarii, Kasten-Herren / Cassierer: qui accepta & expensa arcarum tractant: Welche die Einnahme und Ausgabe gewisser Cassen haben / und Rechnung halten. *Pontificialis Arcarius* apud Symmachum lib. 1. Epist. 62. dicitur, qui *arcæ Pontificum præest.* in familia etiam servorum *arcarii* dicuntur, qui Domini pecunias tractant: Scævola L. 41. D. de fidei com. Libert. *Stichus arcarius probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas exhibuit.* V. Laurent. Pignorium de Servis P. 165. & Savaronium ad lib. 5. Epist. 7. Sidonii.

ARCĂDIA, Ἀρκάδια, regio Peloponnesi interior, à mari remota; sic appellata ab Arcade, Jovis filio, *Parrhasia* & *Pelasgia* quondam dicta, nec non *Lycaonia*, ut Eustathius tradit ad Dionysii Periegesin v. 415. Livius lib. 1. cap. 5. *Solenne allatum ex Arcadia, ut nudi juvenes Lyceum Pana venerantes per lusum atque lasciviam currerent.*

¶ Arcadicus, Arcadius, adject. Livius lib. 1. cap. 5. *Ferunt, à Pallanteo, urbe Arcadicâ, Palatium, deinde Palatinum montem appellatum.* Sic *Arcadici mores*, *Arcadicum* vel *Arcadium germen*, Ἀρκάδιον βλάστημα, *de grandibus & ignavis solitum dici*, groß und faul. Vide Chil. Sed *Arcadia nemora*, apud Senecam Herc. Fur. v. 229.

¶ Arcas, ădis: natus Arcadiâ. Arcades autem vetustate gentis adeò gloriati soliti, ut ante Solem & Lunam natos se dicerent. Statius lib. 4. Thebaid. v. 275

Arcades huic veteres, astris Lunaque priores,
Agmina fida datis.

Ovidius lib. 2. Fast. v. 289

Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
Arcades, & Luna gens prior illa fuit.

Scholiastes Dionysii Periegetæ ad v. 415 ex Lycophrone refert, ὅτι πρὸ σεληναίων λέγονται οἱ Ἀρκάδες, διὰ τὸ πάνυ εἶναι ἔθνους ἀρχαιότατα, *Antelunares quoque vocari Arcades propter nimiam antiquitatem.* Adde Ovid. 1. Fast. v. 469, nec non Scholiasten Aristophanis ad illud in Nebulis: Καὶ πῶς, ὦ μακὶ σὺ, πρὸ σεληνίων ὄζει πρὸ βαλανηφαγίου; (cujus locum, varias è variis auctoribus rationes congerentis, Rutgers. lib. 4. Var. Lect. cap. 18. emendat,) ut & Plutarch. de Placitis Philosoph. lib. 1. cap. 7. Fabulæ hujus causam & occasionem Censorinus de Die Natali cap. 19. ita refert: *Arcades*, inquit, *trimestrem annum primò habuisse dicuntur: & ob id* proselenæ *appellati: non, ut quidam putant, quod ante sint nati, quàm Luna astrum cælo esset: sed quod prius habuerint annum, quàm is in Græcia ad Lunæ cursum constitueretur.* Conf. Voss. de Arte Historicâ pag. 33. Aliter Maussacus ad Plutarch. de fluv. cap. Eurotas p. 302. seq. his verbis: *Græcos fere omnes actiones suas ad Lunam dirigere solitos, vulgare est omnibus doctis. ---- Certe Lacones religioni duxere aliquid incipere ante plenilunium & novilunium. --- Arcades e contra quia ante plenilunium & novilunium ut plurimum bella, aut alia negotia sua seria aggrediebantur, nec huic superstitioni dediti erant,* προσέληνοι *dicti sunt proverbiali convicio. Quam convicii causam ipsi Arcades jucundâ interpretatione elusere, & probrum in laudem conversum fuit. Nam antiquiorem illo sidere gentem suam esse posteà gloriati sunt, & ad originis suæ vetustatem subfannationem illam retulerunt.* Vetustatis caussa iidem & βαλανηφάγοι, id est, glande vescentes appellati videntur, quia *primò victum mortalium glandiferæ arbores aluerunt*, ut Plinius testatus loquitur lib. 16. initio. Arcades glande solitos vesci Artemidorus etiam observat lib. 2. Ὀνειροκριτικῶν cap. 25, ubi & Rigaltium videre licebit. A Musices studio Arcades Polybius laudat lib. 4. p. 289. Inde illud Virg. Ecl. 10.

— Soli cantare periti
Arcades.

ARCE, & Arcanum, nomen villæ fratris Ciceronis, paululum a Minturnis distans. Meminit ejus Cicero ad Att. lib. 7. epist. 10.

ARCANUS, adject. tam qui tacet audita & commissa, verschwiegen: quam quod occultum celatumque est. Heimlich.

Plautus

Plautus Trinum. 2. 2. sc. 4. v. 154 STASIMVS: *cave si dixeris, ne tibi dixisse hoc.* PHILTO: *dixisti arcano satis*, einem gnugsam verschwiegenen Menschen. Sic *tabulas arcanas signare*, Ovidius 2. Amor. 15 dixit, quæ sub sigillo custodiunt & tegunt inscripta. Sed *arcana raptus e popina*, Martial. lib. 5. epigr. ult. est, ex secreto voluptatis loco. *Arcanum & occultum scelus*, Curt. lib. 6. cap. 10. n. 28. *Arcana cubilia* Plinius Panegyr cap. 49.

¶ Arcanum, substantive, res secreta, Heimlichkeit. *Arcanum prodere*, Juvenal. Satyr. 9. v. 115, cui contrarium est, quod Curtius ait lib. 4. cap. 6. n. 5. *more Persarum, arcana regum mira celantium fide.* Idem lib. 6. c. 8. n. 11. *omnium arcanorum regis arbiter*, ein Königlicher geheimer Rath. Horatius lib. 1. Epist. 18

Arcanum neque tu scrutaberis ullius unquam,
Commissumque teges & vino tortus & irâ:
Nec tua laudabis studia, aut alia reprendes.

¶ Arcanè & Arcanò; adverbia; Cæs. 1. Civ. cap. 19. *Ipse arcanò cum paucis familiaribus suis colloquitur*, in geheim reden. Plautus Trinum. 2. 2. sc. 4. v. 117 *Arcanò tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat.* Comp. *Arcaniùs* Columellæ est, lib. 3. cap. 2. extr. *quid arcaniùs judicem, suo loco mox dicam.*

ARCEO, ēre, proprie est prohibere eos qui veniunt, ne accedant, secundum Vallam lib. 6. abhalten / abtreiben / ut *Arcere hostem urbe*, vel *ab urbe*, den Feind abhalten. Cicer. in Catil. 1. cap. ult. *Tum tu, Jupiter, hunc* [Catilinam] *& hujus socios à templis, cæterisque templis, & tecta urbis ac mœnibus arcebis.* Ovidius Metam. 4. v. 647

Arcebatque suis externos finibus omnes.

Rursus Cicero in Offic. 1. cap. 34 *Adolescentia à libidinibus arcenda est*, man soll die Jugend abhalten von allerley Unzucht. *Arcere aliquem veterno*, nicht schlaffen lassen. Horat. 1. Ep. 8. v. 10.

¶ Coërcēre, ambire, complecti, claudere, umfangen / schliessen. Cicer. de Nat. lib. 2. cap. 22 *Mundus omnia complexu suo coercet & continet.* Idem de Clar. Orat. cap. 91 *Fluvium extra ripas effluentem coërcere*, dem Wasser / das aus dem Strom läufft / Inhalt thun und wehren. Lucret. lib. 4. v. 552

Extima membrorum circum textura coërcet.

Et lib. 6. v. 954

Undique quà circum corpus lorica coërcet.

Virg. lib. 9. Æn. v. 28

— — postrema coërcent
Tyrrhida Jubenes.

id est, Claudunt agmen, ut Livius loquitur. ¶ Deinde *coërcere* est vi manuque aut studio cohibere seu cogere, zwingen / im Zaum halten. *Coërcere iram, cupiditatem*, &c. Der Lust ein Gebiß ins Maul legen. Statius lib. 11. Theb. v. 669 *promptamque coërcuit iram.* Cicero lib. 1. ad Attic. ep. 18 *Ego nactus, ut mihi videbar, locum resecandæ libidinis & coercendæ juventutis, vehemens fui* &c. die Jugend in Zucht halten. Idem Offic. 3. cap. 5. *Coercere damno, exilio, vinculis, morte*, &c. zwingen. *Coercere manibus procacitatem alicujus*, punire pariter, ac inhibere. Nepos Timol. cap. 5.

¶ Exstant hinc & verbalia *Coërtio*, & *Coërcitio.* Suetonius Claudio cap. 38 *Coërtionem popinarum ædilibus ademit:* Ubi Torrentius observat in M. S. libris *coërcitionem*, non *coërtionem* legi: itaque hanc vocem & in Pandectis Florentinis ferme scriptam inveniri. Et verò *coërcitio* integrum ac plenum est; *coërtio*, contractum: ut *puertia*, ex *pueritia* apud Horatium: & Salmas. codex expresse *coërcionem* refert. Cæterum *coërcitio* animadversio seu castigatio est, Züchtigung / Bestraffung. Sic *coërcitio servorum*, Senec. Brev. Vit. cap. 3. *errantium*, idem 1. de Ira cap. 15. item *Coërcitio capitalis*, Lege 200. Digest. de Verb. significatione: *pecuniaria*, Lege 2. Dig. de public. judiciis: *morum*, Lege 15 § 1 Dig. de solut. matrimonio: *delictorum*, ut Lege 131 Dig. de V. S. dicitur: *pœna generale est nomen, omnium delictorum coercitio.*

¶ Coercitor, qui coërcet. Eutropius lib. 7. cap. 13 de Vespasiano: *diligens coercitor disciplinæ militaris*, der gute Disciplin hält im Krieg.

¶ Exercere, üben / treiben. Cicer. 1. de Orat. cap. 33 *Vehementissime exercere se in aliqua re*, sich hefftig üben. Idem 6. ad Att. epist. 2. *Pueri amant inter se, discunt, exercentur*, und lassen sich üben. *Exercere corpus, ingenium, memoriam.* Cic. de Senect. c. 7. pr. *Memoria minuitur, nisi exerceas eam.* Sic *Exercere stilum*, sich im Schreiben üben. Plin. lib. 8. Epist. 14 *Difficile est tenere, quæ acceperis, nisi exercēas.* Cicero 1. Tusc. cap. 18 *Bene*, inquit, *illo proverbio Græcorum præcipitur: Quam quisque norit artem, in hâc se exerceat:* quod Græci dicunt: ἐπὶ τὸν τέχνην, ἣν ἕκαστος οἶδεν τέχνην. *Exercere inimicitias*, Cic. Div. in Verr. c. 43 *iracundiam* Idem ad Brut. epist. 2. Zorn und Feindschafft halten. Et in Tusc. 5. cap. 1. *Fortuna me multis variisque casibus exercuit*, mürbe machen / verderben. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 43. *I sane, ego te exercebo hodie, ut dignus es*, id est, fatigabo, exagitabo, Ich will dich zu recht bringen / ich wil dirs sauer gnug machen. Non adeo dissimiliter Plautus *Exercere scortum*

dixit Amph. 2. 1. sc. 1. v. 132. *Exercere* enim est non temere quiescere sinere: quemadmodum Terentius *servos exercere*, pro, in opere faciendo perpetuo tenere, Heaut. 1, 1. 22. dixit. *Exercere remiges*, Nep. 10, 9. 1. ¶ *Principem exercere*, est principem agere; principis vi ac potestate uti, apud Sueton. Tiberio, cap. 33: de qua loquendi ratione consulendus ibi Casaubonus est. ¶ Sed *exerceri* etiam dicuntur res inanimæ: cùm occupamur in iis; ut inde quæstus nobis & fructus exstet. Sic *exercere tellurem* Virgilius Georg. 1. v. 99: *exercere agros* Tacitus German. cap. 29 dixit. Sich mit Ackerbau nehren: *Navem, cauponam, stabulum exercere*, apud JCtos veteres invenitur. Zu Schiff / oder mit Wirthschafft Gewerbe treiben. Et ita *officinas promercalium bestium exercere*, Sueronius dixit de illustribus Grammaticis cap. 23. Eleganter Statius Epithal. Stellæ:

Exercere formam, & fugientibus utere donis:

in quo posterius prius interpretatur; nam *exercere formam* est, uti formâ, ut fructum ex illa capias. ¶ Figuratè Virg. lib. 10. Æneid. v. 808. *Exercere diem* dixit, pro se per diem faciendo opere exercere: ut Scaliger rectè interpretatur lib. 4. Poët. cap. 16. Et ita Seneca Medea v. 77. *Exercere oppidum* dixit, pro se in oppido exercere. Neque enim ab editorum juxta & MSS. Codd. lectione recedendum est: quod voluerunt nonnulli. ¶ Apud Terent. Heaut. 1, 1. 91. *Servi opere rustico faciendo victum exercere*, id est, lucrari dicuntur hero, unde victum parare, sive familiam alere possit. Antecedens enim pro consequenti ponitur; nam exercitionem quæstus seu lucrum sequitur. B. Ambros. Epist. 18. ex alterius persona: *Quid*, inquit, *mihi prodest in clero manere, subire injurias, labores perpeti, quasi non possit ager meus me pascere; aut si ager desit, quasi aliter sumtum exercere nequeam?*

¶ Exercitus, a, um: geübt / versucht. Ovid. Trist. 5. Eleg. 5.

Scilicet adversis probitas exercita rebus.

Etiam in comparandi gradu *exercitior.* Tertullianus adv. Valentin. cap. 18. *agendis rebus exercitior.* ¶ Item miseriis & calamitatibus agitatus. Vide Plautinos Interpretes, itemque Casaub. ad Sueton. pag. 137. Ita *exercitam militiam* Tacitus 1. Ann. cap. 35 dixit, asperam & diuturnis laboribus atque miseriis gravem.

¶ Inexercitus, non exercitatus. Macrobius lib. 7 cap. 8 pr. *Ego quoque pro virili portione Disarium nostrum inexercitum non relinquo.* Membranæ Frontini Strateg. lib. 2 cap. 1. n. 9 *miles inexercitus* habent, ubi editum *inexercitatus.* Vide Keuchenium ibi.

¶ Exercitor, ōris, qui exercet quæstus causa, ut navem, cauponam &c. Ulpianus Lege 1. § 15 Dig. de exercitoria actione: *Exercitorem eum dicimus, ad quem obventiones & reditus omnes pervenient, sive is dominus navis sit, sive a domino navem per adversionem conduxit.* Atque ita quoque de aliis rebus in quæstuaria notione. Aliter Plautus Trinum. 2. 2. sc. 1. v. 3 *Magister mihi exercitor animus hinc est.*

¶ Exercitorius, ad exercitorem pertinens, ut *exercitoria jacula*, id est lusoria, apud Tertullian. de Pœnitentia cap. ult. Sed *actio exercitoria*, contra exercitorem instituta, ut in Glossis Græcis est, ἡ κατὰ τοῦ ἐξερκίτορος ἀγωγή.

¶ Exercitio, onis, idem quod exercitium: sicut *contagio*, & *contagium*; *obsidio* & *obsidium.* Cato apud Gellium lib. 11. cap. 2 *Si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitio.* Paullus Lege 15. Dig. ut legator. seu fid. *exercitio judicii nonnullas moras habet.* Et Ulpianus Dig. Leg. 1. § 20 de exercitor. act. *Ad summam reip. navium exercitio pertinet*, Gewerb mit Schiffahrten.

¶ Exercitium, Ubung. ut *Exercitia ludicra*, Gell. 6. cap. 15. *Exercitium dicendi*, idem 20. cap. 5.

¶ Exercĭtus, ûs, copiæ militum, στρατιὰ, eine Armee. ut, *ducere exercitum* Cic. pro Mur. c. 9. eine Armee führen. *conscribere & comparare exercitum*, Idem Philipp. 5. cap. 13. werben. Facere, *conficere exercitum*, eine Armee richten / complet machen. Cic. c. 1. cap. 8 *Cæsar paucis diebus exercitum fecit.* Idem pro Lege Man. c. 21 *Pompejus exercitum difficili reip. tempore confecit.* Sic autem dicitur, quia expellit hostes & profligat; vel, quod exercitando fit melior, ut docet Varro. Cum quo & Vegetius concinit lib. 2. cap. 1. *Exercitus*, inquiens, *ex re ipsa atque opere exercitii nomen accepit*, &c. ¶ 2. Hinc *exercitus* pro quolibet exercitio ponitur Plauto, ut Rudente a. 2: sc. 1. v. 7. *Pro exercitu gymnastico & palæstrico hoc habemus.* ¶ 3. Item pro angore & cruciatu, qui nos exercet, ut *exercitum habere*, Plaut. Cistell. a. 1. sc. 1. v. 60. vide Parei Lexic. Crit.

¶ Exercitualis, ad exercitum pertinens, posterior ætas formavit. Cassiodorus præfatione Epist. Regiar. *Ab hac* [præfectura prætoriana] *exercituales flagitantur expensæ*, die Kriegs-Kosten. Adde lib. 3. c. 40 & 41, ubi pariter *exercituales expensæ* memorantur.

¶ Exercito, frequentativum. unde

¶ Exercitātus, versucht / geübt. Cicer. ad Qu. frat. lib. 2. ep. 1. pr. *Animus maximis in rebus gerendis & sustinendis exercitatus*, in grossen Händeln geübet. Idem pro Quint. cap. 1. *Homo exer-*

citatus & versatus in causis. Corn. Nepos 15, 5. 4. *exercitatus bello.* & n. 2. *in dicendo:* ubi promta facultas utrobique notatur. *Exercitatiores ad bene promerendum*, Cicer. 2. Offic. cap. 15. *peritissimi atque exercitatissimi duces*, Cæs. 3. Bell. Civ. cap. 73. *Exercitatissimus scripturarum*, Tertullian. præscr. adv. hæret. c. 17. in H. Schrifft wohlgeübt.

¶ Exercitatè, adverb. cujus superlativo usus Arnobius lib. 3. p. 113. [ed. Batav. 1651] *Præcepta habeat cognita, & rationem teneat exercitatissime comprehensam.*

¶ Exercitator, qui exercet alios in aliqua re: ut Athletas &c. Sic Pythagoram *Exercitatorem* Plinius dixit lib. 23. cap. 7.

¶ Exercitatrix, Quintil. lib. 2. cap. 15. *Medicinam, quam interpretantur exercitatricem.*

¶ Inexercitatus, ungeübt. *Inexercitatus miles*, Cicer. 2. Tusc. cap. 16. *Inexercitati histriones*, Idem de Senect. cap. 18.

¶ Exercitatio, Ubung. Periander, *Exercitatio potest omnia; μελέτη πάντα δύναται.* Ubung und Fleiß vermag alles. Cicer. de clar. orat. cap. ult. *Exercitatio dicendi linguam acuit:* Ubung im Reden macht die Zung fertig. Idem de orat. 3. cap. 49. *cum exercitatione, tum stilo formanda nobis oratio est*, durch stete Ubung und viel schreiben. ¶ 2. Observat Muretus ad 2. Nicom. Aristot. 7. p. 103. exercitationem non semper ἄσκησιν aut μελέτην significare, sed interdum etiam ἐνέργειαν. Cicer. de Offic. 1. cap. 34, *Senibus labores corporis sunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur.* Idem Senect. cap. 3. *aptissima sunt omnino arma senectutis, artes exercitationesque virtutum.*

¶ Exercitamentum, exercitatio, Ubung. Apulejus Florid. 2. *mentium documenta, corporum exercitamenta.*

¶ Præexercitamentum. Priscianus προγυμνάσματα vertit *præexercitamenta*, in titulo libri sui, quem scripsit *De Præexercitamentis Rhetoricæ ex Hermogene.*

¶ Ab *Arceo* frequentativum est, *arctare*, quod & *artare* scribitur, & significat constringere, zusammen zwingen/ getrang in einander fügen. Plaut. in Capt. a. 2. sc. 2. v. 54. *Fortuna humana fingit, artatque ut lubet.* ¶ Urebantur & in quarta *artire*, vide Non. Hinc *artita colla*, id est, constricta apud Prudent. σφιγκτὰ. Hymn. 1. v. 72. & præfat. ψυχομαχίας. v. 33, ut quidem Jo. VVeitzius, MSS. libris non vulgaribus usus, in lucem edidit; sed Heinsius & Chamillard *attrita* legunt. Compositum hujus

¶ Coarctare, idem, contrarium verbo *Dilatare*, einziehen / engspannen. Cicer. 2. de Orat. cap. 35 *qua coarctabit, & perangustè referet in oratione sua, dilatet nobis atque explicet.* Inde

¶ Coarctatio, verbale nomen. Hirt. Bell. Alex. cap. 74 *Cæsar videbat inanem ostentationem, & eo loco militum coarctationem.* Vitruvius lib. 9. cap. 9 *laxationi* opponit. Ab Arceo præterea deducitur

¶ Arctus, vel, ut alii scribunt, Artus, a, um, id est, adstrictus, maxime conjunctus, enge in einander geschoben. Cicer. ad Att. 6. ep. 2. *arctissima vincula amoris*, id est, amor vel amicitia conjunctissima. Et in Offic. 3. cap. 6. *Arctissimum vinculum societatis*, Freundschafft und Gesellschafft die niemand trennen kan. *Arctus, arctior somnus*, ein fester Schlaff / apud Cicer. in Som. Scipionis, cap. 1. *Arctior me somnus, quàm solebat, complexus est.* *Convivium artum*, da man enge eingepresset sitzet / Horat. lib. 1. Epist. 5. extr. ¶ *Arcta res*, quæ & angustæ dictæ Horatio, miseræ, & in magnum discrimen adductæ, Noth. Tacitus lib. 3. Hist. cap. 69, *Misso nuntio, qui circumsideri ipsos, & nisi subveniretur, res arctas nunciaret.* *Artum animum* pro trepido & metu dejecto, Horatius lib. 4. Serm. Sat. 6. Idem *in artum desilire* in de Poëtica vers. 134. dixit.

¶ Arctè, adverb. hart / fest. Cicer. in Parad. 1. cap. 4, *Illud arctè tenent, accuratèque defendunt, voluptatem esse summum bonum*, das lassen sie sich nicht nehmen / und vertheidigen es fleissig. Idem lib. 1. de Divin. cap. 28 *Arctè & gnbiter dormire*, hart und fest schlaffen. *Arctiùs adstringi*, idem de Fato cap. 14. *Arctissimè diligere*, Plin. 6. epist. 8. *arctissimè constringi*, Val. Max. 2. cap. 2. n. 8.

ARCĔRA, eræ; plaustrum tectum undique & munitum, quasi arca quædam magna vestimentis instrata: qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant; ut Gellius lib. 20. cap. 1. describit. Varro etiam lib. 4. de L. L. hoc genus vehiculi sic dictum censet, quod, sicut arca, ex tabulis factum esset. Procul dubio ante lecticas in usu fuit, & his inventis postea desiit. Eine Sänffte.

ARCESILAS, Laërtio vitam ejus lib. 4. describenti Arcesilaus, Ἀρκεσίλαος, Philosophus fuit, Crantoris Solensis discipulus, secundæ sive mediæ Academiæ conditor, quæ ἀπατηλήν, ut Vossius loquitur cap. 13. de sect. Philos. pag. 74. induxit, docens videlicet, nihil scientiâ comprehendi, seu sciri posse. Quam ob causam Cicero in Lucullo sive 4. Acad. cap. 6. judicat eum *constitutam Philosophiam evertisse*, & paullò post, *conatum esse clarissimis rebus tenebras obducere.* Lactantio vero lib. 3. cap. 6. audit *ignorantiæ magister:* ut qui *constituerit novam non philosophandi philosophiam*, ib. cap. 4. ¶ Fuere hoc nomine & plures, quos in dictionario Caroli Stephani quære.

ARCESIUS filius Jovis, pater Laërtis, avus Ulyssis. Ita enim

A hic apud Ovidium Metamorph. 13. v. 144.

Nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Jupiter huic.

ARCESSO, quod vulgo *Accerso* scribitur, sed minus bene, ut jam dicemus, & *vocandi* notionem habet, & *accusandi*, quarum altera ex priore manat, quia qui accusat, *vocat* in judicium. Itaque *Arcessere aliquem*, einen herzu ruffen / herhohlen; item vor Gericht fordern / anklagen. Cicero pro Rosc. Amer. cap. 18 *Cum ab aratro arcessebantur consules.* Idem pro Domo cap. 3 *cum me arcesserent in senatum, non venirem?* Idem Topic. cap. 9 *Cum à genere ducetur argumentum, non erit necesse id usque à capite arcessere.* Idem Paradox. 4 *Pulsus ego civitate non sum, quæ nulla erat: arcessitus in civitatem sum, cum esset in repub. consul.* Hæc de prima notione. Accusandi vim habet, cum dicitur lib. 2. Officior. cap. 14 *Ne quem unquam innocentem judicio capitis arcessas.* Idem Cic. pro Dejotaro cap. 11 *non ficto crimine insectari, non vitam expetere, non capitis arcessere.* Pro Rabir. cap. 9 *Quot ex iis eodem crimine in summum capitis periculum arcessas?* Sunt qui *prohibendi* significationem adjiciunt, quasi ab *Arceo* sit frequentativum; sed perperam, & exemplis plane destituuntur. Non enim ab Arceo est, sed ab *Ar* antiquo, id est Ad; & *Cio* sive Cieo, ut idem sit quod *accio, accire.* ut Priscianus lib. 1. p. 559 ostendit. Velius Longus, vetus Grammaticus, de Orthographia (ed. Putsch. 2231) erudite: *In eo, quod est* ARCESSO; ACCERSO, *putaverunt quandam differentiam esse, ut* Accerso *sit voco, traltum ab accendo:* Arcesso, *submoveo, ab arcendo tractum. Sed erraverunt.* ARCESSO *enim pro eo, quod est arceo, nunquam positum est.* Immò Vossius Etymologico p. 40, *Multis*, inquit, *argumentis evincere possumus*, ACCERSO *per C non esse Latinum, sed posterioribus seculis corruptum ex* ARCESSO. Quo correctiores enim libri sunt & antiquiores, *Arcesso* habent, non *Accerso.* Nec novus hic error, sed a Charisio, Diomede & Agræcio inculcatus, sicut etiam Glossæ veteres utrumque habent *Accerso* & *Arcesso*, in hoc autem meliores, quam Grammatici, quia utrumque eodem sensu, μεταληπτικῶς μετωνυμικῶς exponunt, quem Grammatici quidam perperam distinguunt.

¶ Olim *Arcessio, ire* dicebatur, cujus Infinitus modus apud Cæsarem lib. 5. B. Gall. cap. 11 supereſt, *alios arcessiri jubet*; & apud Hyginum Fab. 88, pro quo Cicero 15 ad Attic. ep. 13 *arcessi* dicit, *Bassum*, inquit, *arcessi narrat: Cassium exspectari.* At Præteritum & Supinum in *ivi, itum*, tanquam ex IV forma, sunt etiam pro reliquo verbo Arcesso, arcessere, ut notum est, usitatissima.

¶ Arcessītor, qui arcessit. Plinius lib. 5. epist. 6 extr. *Nemo arcessitor ex proximo.* Apulejus lib. 1 p. 211 *Mittunt è suis arcessitorem unum, qui requisitum comitem tempestivæ viæ commonefactum reduceret.* Ammianus quoque lib. 29 cap. 10 [Vales. c. 1. extr.] *verba placentia arcessitori loqui*, ubi accusatorem, actoremque forensem significat.

¶ Arcessitio. Gloss. Cyrilli vulgari scriptura: *Accersitio*, μετωνυμικῶς.

¶ Eædem Glossæ etiam *Accersio*, μετωνυμικῶς.

ARCHAICUS, a, um, ex Græco ἀρχαϊκός, quicquid ad antiquorum simplicitatem factum est. Was altväterisch ist. Ut *lecti archaici* apud Horat. lib. 1. epist. 5. ipso principio. Vetus quidem interpres, *Archaici*, inquit, *lecti humiles, ab Archaico fabro, qui non magna statura dicitur esse:* & Turnebus lib. 1. Advers. cap. 18 *Archiacos* legit, *ab Archia artifice sic vocatos:* sed Torrentius præfert vulgarem interpretationem de antiqua, hoc est humili brevique forma, ex ἀρχαῖος, quod *antiquum* est: qui etiam lectionem *archaicus* ex tribus optimis codicibus confirmat. Hinc

¶ *Archaismus* (ἀρχαϊσμός) figura seu forma loquendi archaica, h. e. secundum antiquorum rationem, de qua Rhetores docent.

ARCHELĀUS, Ἀρχέλαος, Milesius fuit, Anaxagoræ discipulus, & Socratis præceptor, quemadmodum Cicer. scripsit in Tusc. Physici habuit cognomen, quod philosophiam physicam primus Athenas invexisset. ¶ 2. Archelaus Herodis etiam filius, & regni successor fuit in Judæa, Matth. cap. 2. ¶ 3. Archelaus dux Mithridatis, a Sylla victus, Eutrop. lib. 5. cap. 4. ¶ 4. Archelaus rex Cappadociæ, a Tiberio dejectus, Idem lib. 7. c. 6.

ARCHETYPOS, ἀρχέτυπος, prima forma, secundum quam expediuntur *simulacra*, ein Muster / Form / Formular / darnach man etwas geusset / bildet oder macht / ein Original. Plin. 5. Epist. 10. *Ut pictores pulchram absolutamque faciem mox exprimunt, sic ego ab hoc archetypo labor ac decido.* ¶ 2. *Nugas archetypas* dixit Martialis libellos suos manu sua emendatos lib. 7. Epig. 10. & Idem lib. 12. Ep. 70 *archetypos amicos*, pro veris & germanis, per Metaphoram.

ARCHIAS, A. Licinius Archias poëta fuit Antiochenus, Ciceroni inprimis familiaris, qui eum, cùm jus civitatis Heracliensium, suâ virtute & Luculli amicitia impetratum, Gracchus quidam ipsi intervertisset, defendit pulcherrima oratione, in quâ de studiis multa festivissime dicuntur, & historia vitæ Archiæ continetur.

ARCHIĀ-

ARCHIĀTRVS, ἀρχίατρος, qui in comitatu Principis medendi cura fungitur; (Ein Fürſtlicher Leib-Medicus) ita JCti interpretantur ad Cod. Tit. de Comitibus & Archiatris ſacri Palatii; Contrà quos tamen Marſilius Cognatus diſputavit, pertendens, non quaſi principis Medicos, ſed Medicorum quavis de cauſa principes *Archiatros* appellari. Atque profectò in illo Titulo Codicis, *Archiatros*, non abſolutè ita vocant, ſed deſignando diſcrimini addunt, *Sacri Palatii*: item *in Sacro Palatio* militantes: ut ſi & alibi *Archiatri* eſſent. Sed pro interpretatione JCtorum etiam Caſaubonus ſtat Comment. ad 15. Strabonis librum; cui & Voſſius aſtipulatur lib. 1. de Vitiis Serm. cap. 33. Copiosè hanc rem tractat Hier. Mercurial. 4. Var. Lect. 1. qui tandem ita concludit: *Erunt Archiatri Medici illi omnes, qui Principis ſumtibus conducti ejus perſonæ primùm, deinde aulæ omni, poſtremò cunctis pauperibus arte propria Romæ operam præſtabant. Quorum archiatrorum princeps quidam ſenior, prudentiâ & doctrina præſtantior eligebatur, cujus ſententiâ & auctoritate omnes de re medicâ obortæ diſſenſiones ſtatim dirimebantur, iſque* Comes vocabatur, *& præ cæteris maximam Principis curam gerebat, ejusque veluti imperium quoddam & poteſtatem magnam obtinebat, ut ex Caſſiodori teſtimonio abundè perſpectum eſt. Nolo propter hos omninò inficiari, quin in urbe Medicorum collegia quædam & ſchola inſtituerentur, quorum qui aliis præſidebat*, archiatros *interdum* vocaretur, *ut ex inſcriptione Livii Celſi, & ex legibus colligi poteſt: Veruntamen qui frequentiùs in ore hominum verſabatur* archiater, *is erat, quem deſcripſimus.* Conf. Coquejus ad Auguſt. de C. D. lib. 3. cap. 16. p. 315. Vetus inſcriptio apud Gruter. p. 632. n. 4.

M. LIVIVS. EVTYCHVS.
ARCHIATROS &c.

ARCHIGĔRON, plur. *Archigerontes*, præfectorum genus, quaſi principes ſeniorum. γέρων enim *ſenex* eſt. Lege 1. Cod. Theod. de Alexandrinæ plebis primatibus: *Archigerontes & diœceſe deligantur* &c.

ARCHĬLŎCHVS, Ἀρχίλοχος, Poëta ex inſula Paro, primus inter eos, quemadmodum Quintilianus teſtatur lib. 10, cap. 1, qui Jambos ſcripſere. Horat. in Art. v. 79.

Archilochum proprio rabies armavit Iambo.

Lycamben enim ſocerum, cùm filiam ſponſam ſibi locare recuſaſſet, cum ipſa unà filia, jambis petulantibus & acerbis in eos ſcriptis, ad laqueum compulit. Hæc Acron in Horat. Epod. Vixit ſub Romulo, ut in prima Tuſculana, ipſo initio, Cicero monuit. Theophilus lib. 2. contra gentes, hoc Archilocho tribuit, ἓν ἐπίστασαι μέγα, τὴν κακὴν ὁρῶντα δυσὶ ἀντιπρίσασθαι κακοῖς. Hoc eſt, *Unum novi, & illud quidem magnum, maleſana acerbi gravissimè compenſatum iri malo.* Archilochum Poëtam Lacones eâdem horâ, quâ eum accepiſſent, expulère, ideò quod in carminibus ſuis ſcripſiſſet, melius eſſe abjicere arma, quam mori, ἢ κρεῖττόν ἐστι λιπεῖν τὰ ὅπλα, ἢ ἀπολέσθαι. *At carniſſe armis, quàm morte occumbere præſtat:* Plutarch. de Lacon. Inſtitutis p. 239. Doctrinæ laudem ei Terentianus tribuit, & Epicorum verſuum inventionem, lib. de metris p. 86.

¶ Archilochius, adject. ut *Carmen, metrum Archilochium*, apud Diomedem lib. 3. & alios veteres Grammaticos: Deinde ſcriptorum amarulentiam ſignificat, quo modo Tullius lib. 2. epiſt. 22 ad Attic. *Archilochia in Cæſarem edicta Bibuli* vocat convicionum plena, qualia carmina ſcripſit Archilochus.

ARCHĬMĂGĪRVS, ἀρχιμάγειρος, magiſter culinæ, der oberſte Küchenmeiſter. Uſus eſt Juvenal. Sat. 9, 109

Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores.

Et Sidon. Apollinaris lib. 2. epiſt. 9 *Ecce ab archimagiro advenus, qui tempus inſtare curandi corpora moneret.*

ARCHIMANDRĪTA, ἀρχιμανδρίτης, præfectus monaſterii. Μάνδρα enim caula & ſtabulum eſt; item ſpelunca & caverna. De monachis autem notum, olim in montium cavis habitaſſe. Alcimus Avitus epiſt. 2 poſt principium: *Eutyches* [hæreticus] *copioſæ monachorum multitudinis præpoſitus fuit; cujus officii perſonam epiſcopi Orientales Archimandritas appellant.* Sidonius lib. 8. epiſt 14 *conſequi affectans Paleſtinos archimandritas.* Lege 8 Cod de ſumma Trinit. § 2 *Reverendiſſimi archimandritæ ſanctorum monaſteriorum.* Ein Abt. Nam *Abbas* peregrinum eſt, ex Syrorum lingua adſumtum: receptum vero a Latinis poſteriore ævo. Sidonius lib. 7. epiſt 17 extr. *Quæſo ut Abbas ſit frater Auxianus ſupra congregationem: tu vero ſupra Abbatem.*

ARCHIMĒDES, Hieronis Syracuſanorum Regis propinquus, *unicus ſpectator cæli & ſiderum*, ut Livii de eo lib. 24. cap. 34. verba ſunt, *nimbilium inventor ac machinator bellicorum tormentorum fuit.* De ejus ſolertiâ in tuendâ urbe Syracuſarum contra Romanos, ejusque variis machinis, morte item ſeu exitu Plutarchus in Marcello, Polybius lib. 7. Zonaras 2. Annal. &c. legendi. *Hic eſt*, inquit Julius Firmicus lib. 6. Matheſ. cap. 31. *Syracuſanus Archimedes, qui Romanos exercitus mechanicis artibus ſæpè proſtrâvit. Hinc Marcellus in triumpho victoria conſtitutus, ac inter ovantes militum ſtrepitus lauremque collocatus lugubri mœrore deflevit.* Quam ſubtili ratione, quomodo argenti auro admiſti per fraudem menſura deprehendi poſſit, invenerit, narrat Vitruvius lib. 9. cap. 3. & Fannius Poëta vetus de ponderibus cap. 4. De Sphærâ, quam admirabilem confecit, in qua omnes motus siderum cœlique converſiones ſpectabantur, Cic. lib. 1. Tuſc. cap. 26, & lib. 2. de Nat. Deorum cap. 35: nec non Lactantius lib. 2. Inſtit. Div. cap. 5. & Claudianus Epigr 18. De ſimili Poſidonii ſphæra apud dictum Lactantium citati libri cap. 34. habes.

¶ *Archimedius loculus* qualis ſtructura Carminum ſit, vide apud Marium Victorinum, veterem grammaticum, lib. 3 ſub initium.

ARCHĬMIMVS, ἀρχιμιμος, princeps hiſtrionum, der öberſte unter den Comödianten. Habetur apud Suet. in Veſp. cap. 19. & Auguſtin. C. D. lib. 6 cap. 10.

ARCHĬPĪRĀTA, ἀρχιπειρατής, dux prædonum. Utitur Cic. in off. 2. cap 11 & Verrinis, der öberſte unter den Schiffräubern. *Archipiratam ipſum videt nemo, de quo ſupplicium ſumi oportuit*, Cic. 7. Verr. c. 25.

ARCHIPPVS ac Lyſis Pythagoræ auditores fuerunt, de quibus Hieron. apol. adv. Ruffin. lib. 3. cap. 10. *Archippus ac Lyſis* (minùs bene impreſſum eſt Lyſides,) *in Græcia, id eſt Thebis ſcholas habuere: qui memoriter tenentes præcepta doctoris, ingenio pro libris utebantur. A quibus illud eſt:* φευκτέον παντάπασι καὶ ἐκποτέον, ἀδηνείαν μὲν τῷ σώματος, ἀπαιδευσίαν δὲ τῆς ψυχῆς, ἀκολασίαν δὲ τῆς γαστρὸς, στάσιν δὲ τῆς πόλεως, τὴν δὲ ἀφροσύνην δὲ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ δὲ πάντων τὸ ἀκρατές. Quod in latinum ita poſſumus vetere: *Fugenda ſunt omnibus modis & abſcindenda languor à corpore, imperitia ab animo, luxuria à ventre, à civitate ſeditio, à domo diſcordia, & in commune à cunctis rebus intemperantia.* Hactenus Hieronymus. ¶ 2. Alius Archippus Poëta Comicus, de quo Voſſ. p. 39. de Poetis Græcis.

Architas. Vide *Archytas*.

ARCHĬTECTVS, princeps ſtructorum, Baumeiſter. Cic. 1. de Orat. c. 14 *Philo architectum Athenienſibus armamentarium fecit.* ¶ 2. Item auctor, ut, *Architectus legis*, der Meiſter des Geſetzes/ Cicer. 1. Agrar. cap. 4. Translatè enim hæc vox elegantem uſum habet, in iis præſertim, qui in nectendis dolis, parandis ſceleribus, ſtruendis fallaciis excellunt. *Princeps & architectus ſceleris*, pro Cluent. cap. 22. *Architectus verborum*. de Clar. Or. cap. 31. *Architectus mendaciorum*, ein Lügenkichter. Accipitur item in bonam partem. *Architectus beneficiorum* apud Plautum Prol. Amphitruonis: *beatæ vitæ* Cicer. 1. fin. cap. 10. & *Architectus ſimulacrorum* apud Apulejum Apologiâ pag. 524.

¶ Architecta, fœm. Plinius lib. 10. cap. 71 *præcipua naturæ architectæ vis.* Sic ex MSS. Harduinus, quem vide.

¶ Architecton, ŏnis, idem quod architectus. Plautus Moſtell. act. 3. ſc. 2. v. 73 *Sibi laudaſſe haſce ait architectonem neſcio quem, eſſe ædificatas has ſane bene.* Solinus ſub fin. cap. 32 (ed. Salm.) *Alexandriam metatus Dinocrates architecton;* ad quem locum Salmaſius p. 337 ed. novæ: *Sic libri omnes noſtri: nec aliter ex ſuis edidit Vinetus. Sic veteres loquuti ex Græco* ἀρχιτέκτων. *Atque ita melius, quam Architectus, quod Græcum eſt, ſed formatione Latina.*

¶ Architectonice, ἀρχιτεκτονικὴ, ars ædificandi, Baukunſt. Quintilianus lib. 2. cap. ult. *Alia quoque artes habent multiplicem materiam, velut architectonice.* ¶ Ἀρχιτεκτονικὴ Philoſophia appellatur, quæ πρώτη dicta Ariſtoteli, ſeu *princeps*, quæ omnes artes tanquam ſatellites complectitur & univerſali vinculo conſtringit. Lege ſi lubet Joh. VVowerium Tractat. de Polymathia cap. 25. & 26.

¶ Architectonicus, ut, *rationes architectonicæ* apud Vitruv. lib. 9. cap. 4. *Parietes ad concinentiam architectonicam fabre locati*, Sidon. 8. ep. 4.

¶ *Architectura* apud Cicer. 1 Off. cap. 42. Baumeiſterey. De Architecturâ 10. libros M. Vitruvius Pollio ad Cæſarem Auguſtum ſcripſit: qui lib. 1. c. 1. eam definit *ſcientiam pluribus diſciplinis & variis eruditionibus ornatam, cujus judicio probantur omnia, quæ à cæteris artibus perficiuntur, opera, ex fabrica & ratiocinatione natum.*

¶ Architectari, verbum, bauen/ zimmern/ erdencken/ ut, *architectari voluptates*, apud Cicer. de Finibus lib. 2. cap. 16. hoc eſt, rationem fruendarum voluptatum comminiſci, Wolluſt erdencken/ erfinden. Proprie Vitruvius lib. 7. Præf. ſub finem: *In Aſty Jovem Olympium architectandum Coſſutius ſuſcepiſſe memoratur.* Jovem Olympium, id eſt, Jovis Olympii ædem. Vide ibidem paullò ſuperius.

ARCHĪVVM, ex græco factum eſt ἀρχεῖον, *Archium* autem magiſtratuum ædes ſignificat, (ex ἀρχὴ videlicet, quod eſt magiſtratus,) & regum, & palatium, & judiciale forum. v. gr. Pauſanias in Lacon. f. 91 Gr. Ἔστι ἄγαλμα θέας ἄξιον, καὶ τοῖς τὰ γραφικὰ βουλευτήριον, καὶ τῶν ἐφόρων καὶ νομοφυλάκων, καὶ καλεῖται Βασίλειον ἀρχεῖά ἐστιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. hoc eſt: *Forum dignum ſpectatu eſt, in eoque curia, & ephororum, ac quibus legum tutela commiſſa eſt, & eorum qui Bidiæi appellantur, baſilicæ.* Sylburgius in notis: ἐνίοις τῶν ἀρχεῖων. *baſilicæ & prætoria magiſtratuum, quæ Latini quoque Archiva nominant.* Ex quo factum ut *Archium*, & inter-

posito ϑ *Archivum* significet chartophylacium: quia ἀρχῖα vicina sint chartophylaciis, quæ eadem sunt cum grammatophylaciis, vel chartophylacia potius eorum membra, in quibus hodie actuarii & scribæ acta publica condunt. Vid. Budæus annot. poster. in Pandect. p. 104. Plerumque ergo vox hæc idem notat, quod Grammatophylacium sive Tabularium publicum, atque sic usus Ulpianus Lege 9 § 6 *Solent* Dig. de pœnis: *ne eo loci sedeant, quo in publico instrumenta deponantur, archio forte, vel grammatophylacio.* Tertullianus ϑ interponit, etiam optima Rigaltii editione. Apologetico enim cap. 19 *Reseranda antiquissimarum gentium archiva, Ægyptiorum, Chaldæorum, Phœnicum.* Et lib. 4. adv. Marc. cap. 7 *Censum Augusti*, testem fidelissimum dominicæ nativitatis, *Romana archiva custodiunt.* Trebellius quoque Pollio in Regilliano tyranno, *epistola reperta in archivis.* Sed variant hic libri, & quidam aliud verbum substituunt. Vide Gruter. & Salmasium. Ein Ort / da brieffliche Urkunden verwahret werden. ¶ 2. Pro templo, vel potius pro adyto templi, ubi congregabatur magistratus sacerdotum, usurpavit Pomponius Mela (siquidem emendationem Isaaci Vossii sequimur) lib. 3. cap. 8. de Phœnice loquens: *Cum adolevit, ossa pristini corporis inclusa myrrhâ in Ægyptum exportat, atque in urbem, quam Solis appellant, fragrantibus archio* (vulgo legunt, *nardo*) *busti inferens sese memorando funere consecrat.* Hoc ergo Melam dicere vult clarissimus Interpres pag. 297. Phœnicem ossa parentis sui, vel potius sua ipsius inclusa myrrhâ in Ægyptum deportare, atque in archio, seu adyto templi Heliopolitani bustis ea fragrantibus inferre. Nescio tamen, an satis sit causæ, cur hic à recepta lectione discedamus.

ARCHON, ontis, ἄρχων, thesmotheta, ϑεσμοθέτης, magistratus erat Athenien sis, præses eorum qui jus dicerent, quemadmodum apud Romanos erat prætor, seu quæstionis judex & quæsitor, der oberste Richter. Cicer. de Fato cap. 9, *Morietur Epicurus, cum duos & septuaginta annos vixerit, archonte Pithanto.* ¶ Archon fuit & nomen proprium Ducis, cui Babylonia post Alexandri M. obitum cessit. Diod. lib. 18.

ARCHŸTAS, Ἀρχύτας, (vulgò minus bene *Architas,*) Philosophus fuit Tarentinus, professionis Pythagoricæ, astrologus & geometra; quemadmodum eum *Maris & terræ, numeroque carentis arenæ mensorem* Horatius appellat. Meminit ejusdem Cicero lib. 3. de Orat. cap. 34; & lib. 5. Tusc. cap. 22 *doctum hominem & plane sapientem* appellat. Periit naufragio, sicut locum ipse indicat apud Horatium 1. Carm. od. 28

Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricus Notus obruit undis.

Archytæ crepitaculum, proverbio dicebatur homo supra modum garrulus. Vide Chiliad. & ibidem de operibus mechanicis Archytæ. Hic enim ille Archytas est, qui ligneam columbam volatilem fecit: de quo Gellius lib. 10. cap. 12. Inter rei rusticæ scriptores Archytam istum Tarentinum & Varro & Columella nominavit. Utrumque vide lib. 1. de re rust. cap. 1. Distinguit tamen Laërtius libr. 8. ubi quatuor Archytas numerat. Siquidem *primus* illi est Tarentinus Pythagoricus; *secundus* Mithylenæus Musicus; *tertius*, qui de agricultura scripsit; *quartus* Poëta Epigrammatum. Imò & *quintum* ait addi à plerisque architectum. Franciscus Patricius Discuss. Perip. Tom. 1. lib. 1. f. 182. duos etiam facit Archytas Tarentinos, eosque ambos de Pythagoreorum familia: quorum senior ipsum Pythagoram; junior, idemque Platoni contemporaneus, discipulos Pythagoræ audiverit.

Arcisinius vide in *Finis.*

ARCTINVS, Milesius, poëta & discipulus Homeri, de quo Dion. Halic. lib. 1. Cl. Alex. lib. 6. Strom. & Suidas.

ARCTOS, Græcum est nomen sideris, ἄρκτος, [quæ & ἅμαξα der Wagen.] Arcti duæ sunt: major, quæ & Helice, der grosse Wagen; & minor, quæ Cynosura dicitur. Ovid. 4. Trist. eleg. 3

Magna minorque fera, quarum regit altera Graias,
Altera & Sidonias, utraque sicca, rates.

Cicer. de Nat. Deor. 2. cap. 41. *Circum polum arcti duæ feruntur, nunquam occidentes*, &c. ¶ 2. *geminæ Arctos*, pro noctibus duabus dixit Propert. libr. 2. Eleg. 22

Jupiter Alcmenæ geminas requievêre Arctos,
Et cælum noctu bis sine rege fuit.

Ubi notas Livineji vide. ¶ 3. pro populis septentrionalibus. Claudianus 6. Cons. Hon. v. 336

Atque indignantes in jura redegerat Arctos,

¶ Cæterùm a duabus Arctis duplex quoque Polus denominatur Astronomis,

¶ Arcticus nempe, ἀρκτικός, septentrionalis, &

¶ Antarcticus, ἀντάρκτικος, oppositus illi meridialis. Apulejus de Mundo post principium: *Vertex antarcticus humo tegitur.*

¶ Arctous, septentrionalis, ut, *orbis Arctous*, die Länder nach Mitternacht hinein / apud Lucanum lib. 1. v. 53. *Arctoæ provinciæ*, Ammian. 17. cap. 12. *Sidera arctoa* Prudent. hymn. Epiphan. v. 13.

¶ Arcturus, stella insignis magnitudinis inter pedes Bootæ. Frequens ejus mentio in temporum descriptionibus. Plin. 11. cap. 16 *Ab Arcturi exortu ad æquinoctium vernum*, & paullo ante: *a bruma ad Arcturi exortum diebus sexaginta.* Causa etiam procellarum & sævæ tempestatis creditus. Idem Plin. libr. 2. cap. 39. extr. *Arcturi sidus non ferme sine procellosa grandine emergit.*

¶ Arctophylax, quasi custos ursæ, Boreale sidus, quod etiam Bootes, & Bubulcus dicitur. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 42

Arctophylax, vulgo qui dicitur esse Bootes.

ARCTVS & Arctare vide supra sub *Arceo.*

ARCVS, ûs, à quo sagittæ emittuntur, ein Bogen / Handbogen / Armbrust. Ab *arcendo* dictus, quod hostes arceat: quasi *arcitus* contracte, ut incessus, volatus, a Supino. Vide Voss. Etymologicum. *Arcum tendere*, den Bogen spannen / Horat. lib. 2. od. 10. Idem in arte Poët. v. 350.

Non semper feriet, quodcunque minabitur arcus.

Hinc adagium: *Arcum intensio frangit, animum remissio*, das überspannen bricht entzwey den Bogen / das Nachlassen macht untüchtig das Gemüth: quia ingenium, ubi intenderis, valet, qui Publii Mimus est. Id vulgare dictum fuisse, Plutarchi ista suadent: Τόξον μὲν, ὡς φασιν, ὑπερτεινόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. Id est, *Arcus, quemadmodum ajunt, cum intenditur rumpi solet, animus verò cum remittitur.* Plutarch in libr. Utrum seni gerenda Respub. ita respondisse scribit Dionysium seniorem interroganti cuidam, num aliquando otiosus esset. ¶ 2. Ab forma instrumenti militaris transfertur ad structuram & ædificii fornicem, ein Gewölbe / Schwibbogen. Ovidius 3. Metam. v. 30.

Efficiens humilem lapidum compagibus arcum

Imprimis victoriæ monumenta hujus formæ exstruebantur. Tacitus 2. ann. c. 64 *Structi & arcus circum latera templi Martis Ultoris.* Et ibidem cap. 83 de Germanici morte: *Arcus additi Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inscriptione rerum gestarum.* Triumph-Bogen. ¶ 3. de serpentum incessu altiore curvamine elevato. Ovid. 3. Metam. v. 42

-- immensos saltu sinuatur in arcus.

¶ 4. Arcus, μετέωρος, illud est, quod *Iris* etiam appellatur. Der Regenbogen. Virgilius 1. Georg. v. 380

---- & bibit ingens
Arcus,

Arcum autem inter pluviæ signa Poëta refert: quo & Plauti illud 2. 1. sc. 2. v. 41 Curcul. de anu bibaciissima spectat: *Ecce autem bibit arcum: pluet credo hercle hodie.* Hinc *imbrifer arcus* Tibullo lib. 2. el. 4. *pluvius* Horat. de Arte v. 18. appellatur. Vide Senecam lib. 1. Quæst. Nat. c. 3. & seqq. ¶ 5. Arcus etiam propagines vitium & aliarum arborum appellantur in terram deflexæ depressæque, Bogen. Virgil. Georg. v. 26

--- alta pressos propaginis arcus
Exspectant & viva sua plantaria terra.

De qua ratione rei rusticæ scriptores, & Plin. libr. 17. Nat. Hist. cap. 13. ¶ 6. Veteres etiam *Arquus* scribebant: & Nonius differentiam dat, ut *arquus* in cælo sit: *arcus* fornix suspensus. Sed Vossius in Etymol. judicavit, id discrimen in antiquis libris minime observari.

¶ Arcuare, curvare. Plin. lib. 29. cap. 6. prope fin. *Illam, quæ non arcuatur, sepa Græci vocant, alii scolopendram.* Agit de vermibus, quorum alii arcuatim repant.

¶ Arcuatus, curvatus, gekrümmet / Bogen-weise gewelbet: *Arcuatum currum*, Livius dixit lib. 1. cap. 21. Einen Wagen mit Sprügeln. *Arcuatum opus*, structura fornicata: Ein Bau oder Werck mit Schwibbogen ausgeführet: Plinius libr. 10. Epist. 46, *Ipse perveni ad fontem purissimum, ex quo videtur aqua deberi perduci, sicut initio tenuatum erat arcuato opere, ne tantum ad plana civitatis & humilia perveniat.* Ad quem locum vide Buchnerum. ¶ *Arcuatus* morbus, dictus a colore, arcus cœlestis æmulo, *Iterus* est, seu *morbus regius*, die Gelsucht. Vide mox in *Arquatus.* Item, qui eo morbo laborat. Columell. lib. 7. c. 5. *Bilis æstivo tempore non minima pernicies potione depellitur humana veteris urina, quæ ipsa remedio est etiam pecori arcuato.*

¶ Arquatus, idem. Ovid. 11. Metam. 590

Iris & arquato cælum curvamine signans.

Ita Heins. ex Medic. & Palat. cod. Alii *arcato*, & *arcuato.* Etiam de morbo ita Nonius: *Arquatus morbus dictus, qui Regius dicitur, quod arcus sit concolor de virore, vel quod ita stringat corpora, ut in arcum ducat.* De quo jam in Arcuatus diximus. Corn. Celsus lib. 3. cap. 24 pr. *Notus est morbus, quem interdum arquatum, interdum regium nominant.*

¶ Arcuatilis, idem quod arcuatus. Sidonius lib. 2. epist. 2, *Triclinium arcuatili camino sæpe ignis animatus pulla fuligine infecit.*

¶ Arcuatio. Julius Frontinus lib. 1. de Aquæ ductibus Roman. *Anio vetus similiter suffecturus & altioribus locis Urbi, sicubi vallium submissarumque regionum conditio exigit substructionibus arcuationibusque veteres* [ductûs pura] *exigentur.* Ita idem & alibi.

¶ Arcuatim, in modum arcus, Plin. 29. cap. 6. *Millepeda animal*

animal est e vermibus terræ, pilosum, multis pedibus arcuatim repens.

¶ Arcitenens, sagittarius. Cic. in Arat. v. 425 de cœlesti sidere

— — subeunt vestigia magni
Arcitenentis, & obscura sine nomine cedunt.

Scribitur etiam *Arquitenens.* Arnobius lib. 1. p. 20 *Arquitenentes Dianæ & Apollo.*

ARDĂLVS Trœzenius, qui dedicavit Musis *Ardalidas* appellatas, ut Plutarchus in Convivio septem sapientum tradit. Fuit & alius tibicen & earundem Musarum sacerdos eodem nomine, de quo idem Plutarchus eodem, & alio libro de Musica.

ARDĔA, avis, ein Reiger / sive Reiher / ab *ἰμαδιὸς* ita dicta Salmasio ad Solin. f. 92. Virgil. 1. Georg. v. 364 *altam supra volat ardea nubem.* Varia ejus genera: *pulla* sive *cinerea, alba, stellaris*, quæ punctis tanquam stellis eleganter picta distinctaque est, *palustris*, quam nostri a tubæ & bovis sonitu ein Rorreiger / Rordommel / Moßochs / appellant.

¶ Ardea, oppidum Latii, dictum quasi *Ardua* à situ, Servio teste in Virgilii illud 7. Æneid. vers. 411.

— — — locus Arduus quondam
Dictus erat, & nunc magnum tenet Ardea nomen.

Aliud tamen Xenagoræ placuit historico, nomen urbi factum scribit ab *Ardea*, Ulyssis & Circes filio. Retulit enim, teste Dionys. Halic. lib. 1. Antiqu. 73, Ulyssis & Circes tres fuisse filios, Romum, Antiam, Ardeam, eosque conditis tribus oppidis, à se indidisse illis nomen. Cæterùm ab Ardeâ oppido est ¶ Ardeas, & plur. Ardeates, gentile. Cic. 3. Nat. D. cap. 18 *in agro Ardeati.* Livius lib. 5. cap. 44 *Ardeates, veteres amici,* &c.

ARDĔLIO, *πολυπράγμων*, homo inquietus & curiosus, alienis negotiis se immiscens, &c. ein Vorwitz / Hans in allen Gassen. Martial. lib. 4. epigr. 79

— — deformius, Afer.
Omnino nihil est ardelione fene.

Idem l. b. 1. epigr. 7.

Vis dicam quid sis? magnus es ardelio.

Mores Ardelionum ex Plauto congestis exemplis describit Emundus Richer. cap. 4. de art. Rhet. p. 143. ubi & schemati dianœas græcum *polypragmosynes*, latinum *ardelionatûs* nomen indit, quin & p. seq. *ergastilian* & *satagentiam* rectè vocari posse ait, ab Ergastilo videlicet Plautino servo, cujus nomen satagentem & ardelionem significet.

ARDEO, arsi, ardere, brennen. Horat. 1. Epist. 18,

Res tua tunc agitur, paries cùm proximus ardet.

Wenn deines Nachbars Hauß brennet / so gilt es dir auch mit. Cicer. 4. epist. 1. *Orbis terrarum ardet bello*, die gantze Welt voll Krieges. *Ardent oculi*, iracundiæ signum. Cic. 6. in Verr. c. 66 *cum spumas ageret ingore, arderent oculi,* &c. Usitatæ metaphoræ sunt *Ardere amore*; Terent. Eun. 1. sc. 1. v. 27. *cupiditate* Cic. 2. epist. 11. pr. *Ardere iracundiâ*, Ter. Adelph. 3. sc. 2, 12. *irâ & dolore*, Cicer. 2. ad Attic. ep. 19. extr. *Ardere flagitio*, Plaut. Casin. act. 5 sc. 3. v. 1. Sallust. Epist. 1. ad Cæsarem de ordinanda Rep. sub fin. *Plerique mortales ad judicandum satis ingenii habent aut simulant: veruntamen ad reprehendenda aliena dicta & facta ardet omnibus animus.* ¶ Ardere etiam apud sacros, & profanos scriptores dicuntur, quæ polita sunt, & splendida. vid. Barth. ad Claudian. pag. 504. ¶ Usurpatur hoc verbum eleganter in vehementiæ impotenti amore declarando. Virgilius Ecl. 2.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.

Horat. lib. 4. od. 9

Non sola comtos arsit adulteri
Crines.

Mem tamen Horatius alia constructione hoc ipso verbo usus est Epod. 14. cum canit:

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium.

¶ *Ardens Oratio*, eine hefftige Rede. Cicer. in Orat. cap. 38. Sic *ardens precatio*, ein ernstes Gebet. Virgilius 6. Æn. v. 130

— — pauci quos æquus amavit
Jupiter, atque ardens evexit ad æthera virtus.

Ardens febris, ὁ πυρετὸς, das hitzige Fieber / Plin. 20. c. 20.

¶ Ardentior, Compar. ut, *Ardentiore studio petere*, Cicer. 2. de Fin. cap. 19. *Ardentissimus colos*, apud Plin. 21. cap. 4. *Ardentissimo diei horis*; idem 31. c. 3.

¶ Ardenter, adverbium: ut *Ardenter cupere*, id est, vehementer, embsig / und hefftig begehren / Cicer. Tusc. 4. cap. 17. *Ardentius sitire*, idem Tusc. 5. cap. 6. *Ardentissime diligere*, Plin. 6. epist. 4.

¶ Ardescere, inchoat. anheben zu brennen. Plin. lib. 37. cap. 3 *succinum celerrime ardescens.* 2. Item: immer hitziger und brünstiger werden. Virg. 1. Æn. v. 717, Dido

Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo.

Mucro etiam *ardescere* dicitur, qui in acumen summum exasperatur. Tacitus Annal. 15. cap. 54. *Pugionem vetustate obtusum increpans asperari saxo, & mucronem ardescere jussit.* Sed Florent. MSt. *in mucronem* habet, quod sane præstulerim, quemadmodum etiam Bernegger, Ryckius & Pichon expresserunt.

¶ Exardescere, entbrennen / erhitzen / excandescere: ut, *Exardescere incendia*, Cic. 1. fam. ep. 9. *Exardescere ad spem libertatis*, Philipp. 4. sub finem. ¶ *Exardescere pretia* dicuntur, quæ crescunt & intenduntur. Wenn der Werth eines Dinges steiget oder erhöhet wird. Suetonius Tiberio cap. 34, *Corinthiorum vasorum pretia in immensum exarsisse, tresque mullos XXX millibus nummûm venisse, graviter conquestus, adhibendum supellectili modum censuit.*

¶ Inardere, Cicer. 2. de Orat. cap. 54. extr. *Dicere ajunt Ennium, Flammam à sapiente facilius ore inardenti opprimi, quam bona dicta.*

¶ Inardescere. Virgil. 8. Æn. v. 623.

Solis inardescit radius, longeque refulget.

Quintilianus lib. 11. c. 3. pr. *Adfectus omnes languescant necesse est, nisi voce, vultu, totius prope habitu corporis inardescant.*

¶ Perardere. Paulinus VIII Natali Fel. v. 404 *in tuguri vicina stinge perarsit*, sc. flamma.

¶ Redardescere Ovid. dixit de Remedio amoris v. 734

Flamma redardescet, quæ modò nulla fuit.

¶ Ardor, incendium, Brunst. Stoici apud Cicer. 4. Academ. cap. 37 extr. *Fore aliquando, ut omnis hic mundus ardore deflagret.* Die Welt wird verbrennen / im Feuer vergehen. Et Lucan. lib. 9. v. 402

— — Serpens, sitis, ardor, arena,

Dulcia virtuti, &c. id est, laboribus & periculis virtus gaudet, quia

Latium est magno quoties sibi constat honestum,

ut ibidem sequitur. *Ardore terra debiscit*, die Erde spaltet für Hitze. Virgil. Georg. 3. v. 432. ¶ Metaphora usitatissima est, *Ardor animi, amoris, cupiditatum.* Ut, *adulescentulorum more, ardore quodam amoris*, Cic. 1. Offic. c. 15. *Ardor animi non semper adest, usque cum consedit*, &c. Idem de Clar. Orat. c. 24. Et *Ardorem cupiditatum restinguere*, apud eundem lib. 1. de Fin. c. 13. Seine Lust oder Begierde dämpffen.

ARDIÆVS, nomen Tyranni in quâdam Pamphyliæ civitate, qui senem patrem & majorem natu fratrem occidit, aliaque plura impia scelera perpetravit. Auctor Plato 10. de Rep. f. 762.

ARDVENNA, æ, Galliæ *totius maxima silva, quæque ab ripis Rheni finibusque Trevirorum ad Nervios pertinet, millibusque amplius quingentis in longitudinem patet*, ut describit & æstimat Cæsar lib. 6. de Bello Gallico cap. 29. Diversa hodie nomina habet, prout alias aliasque regiones percurrit vel attingit, der Lützelburger Wald / Lüttricher Wald &c. Nam a Campaniæ finibus per Lurzenburgensem Ducatum ad Leodicensem Episcopatum & Hannoniam pertingit.

ARDVVS, a, um, excelsum, ab aëre: unde & *ardeam* sunt, qui appellatam esse credant: hoch / groß. Cicer. 6. Verr. cap. 23, *ipse in oppidum accedere noluit, quod erat difficili adscensu atque arduo.* Ovid. 2. Metam. in fabulâ Phaethontis:

Ardua prima via est, & quæ vix mane recentes
Enitantur equi.

Idem lib. 4. Trist. Eleg. 3. v. 74

Ardua per præceps gloria vadit iter.

Gradibus, *arduior, arduissimus*, Cato usus est apud Priscianum lib. 3. post principium. ¶ 2. Deinde quia excelsa non nisi cum summo labore atque molestia superantur; ideò omnia difficilia, & quæ cum aliquo incommodo tractantur, *ardua* appellantur. Seneca 3. Nat. Quæst. cap. 28 *Nec id aquæ arduum est.* Sallustius Catil. c. 3, *arduum* dixit *res gestas scribere:* id est, *δυχερὲς χαλεπὸν*, ut Gellius lib. 9. cap. 15 interpretatur. Vetus Gloss. *Arduum, δυχερὲς, δύσκολος, χαλεπὸς, ὑψηλός.* Cicer. in Orat. cap. 10. ineunte, *Magnum opus omnino & arduum, Brute, conamur; sed nihil difficile amanti*, Wir unterstehen uns eines schweren Wercks / wer aber Lust darzu hat / dem ist nichts schwer. Ovid. 2. de Arte v. 537

Ardua molimur, sed nulla nisi ardua juvant.

Silius Italicus 2. v. 578 *Ardua virtutem profert via*, sicut Hesiodus dixit: *Virtus sudore paratur.*

Martialis lib. 11. epigr. 5.

Ardua res hæc est, opibus non tradere mores.

¶ 3. Res arduæ apud Horatium pro adversis, lib. 2. Carm. od. 3.

Æquam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitiâ.

¶ Arduitas, *montium arduitas*, Varro lib. 1. de re rustica cap. 10.

¶ Perarduus. Cicer. Verr. 5. cap. 72. *mihi hoc perarduum est demonstrare.*

AREA, ἄλως, solum, seu locus vacuus in urbe, ubi inædificari potest, eine ledige Hausstädte / quasi exaruerit, dictus, ut Festus notat: unde & *purum* Varro interpretatur. Horatius lib. 1. Epist 10. v. 13

Ponendæque domo quærenda est area primum.

Florentinus JCtus L. 215. Dig. de Verborum significatione: *Locus sine ædificio in urbe AREA: rus autem AGER appellatur.* Columellæ tamen *area* appellatio ad urbis juxta & agri vacua loca generaliter transfertur, lib. 5. cap. 1. Ubi *arearum* alias *urbanas;*

banas; alias *agreſtes* fiunt. ¶ 2. In hortis *area* appellantur, foſſæ ſubactæque humi partes, quæ ſeminibus implentur, *Pulvini* aliàs dicti: Bete/ oder Stücke die man beſäet: in agris appellantur *Porcæ*. Columella lib. 11. cap. 3. *Circa Idus Januarias humus reſoſſa, in areas dividitur.* Plinius lib. 19. cap. 4. *Octo jugerum operis palari juſtum eſt; ſimum tres pedes alte cum terra miſceri, areis diſtingui, easque reſupinis pulvinorum toris ambiri ſingulas tramittunt ſulcis, quò detur acceſſus homini, ſcatebrique decurſus.* ¶ 3. In prædiis ruſticis *area* dicitur locus frumentis & cæteris leguminibus exprimendis factus, ut Ulpianus deſcribit Lege 14. §. 3. extr. D. de alimentis vel cibariis Legatis. Horat. lib. 1. Carm. od. 1.

---- Si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis.

Idem lib. 1. Serm. Sat. 1. v. 45

Millia frumenti tua triverit area centum,

Die Täune/ Scheunflur. ¶ 4. In prædiis urbanis *area* dicitur locus, in quem ſtillicidium cadit, der Hoff. Ita *Jus avertendi ſtillicidium in tectum vel aream vicini*, Cajus dixit L. Urbanorum Prædiorum 2. D. de ſervitutibus prædiorum Urbanorum. Vide & L. Servitutes 20. D. eodem. ¶ 5. *Aream concinnare* Plauto einen Vogelherd zurichten. Aſinar. act. 1. ſcen. 3. v. 64 *Auceps quando concinnabit aream, offundit cibum.*

¶ Arĕŏla, diminutivum, ein Betigen/ ein Höfgen. Onomaſt. Vet. *Areola*, ἀυλάν. Plinius lib. 5. epiſt. 6. in deſcriptione villæ ſuæ: *Dicturum alia areola illi, in qua platani quatuor, alia pinto, alia vineis imminet.*

ĀRĔLAS, ātis, & Arĕlāte: Galliæ civitas juxta Rhodanum amplißimo emporio inſignis Straboni lib. 3. p. 125. vulgò Arles. Auſonius de claris urb. cap. 8

Pande, duplex Arelate, tuos, blanda hoſpita, portus,
Gallula Roma Arelas: quam Narbo Martius, & quam
Accolit Alpinus opulenta Vienna colonus.
Præcipitu Rhodani ſic interciſa fluentu,
Ut mediam facias navali ponte plateam.

Theodulfus lib. 1. Carm. v. 147

Urbs Arelas, alias quæ pluribus urbibus exſtat
Prima, gradu tamen eſt, Narbo, ſecunda tibi.

¶ Arelatenſis, qui ibi natus; aut civitatis jus conſecutus eſt: aut quod ad eam civitatem pertinet. ut *Arelatenſis ager*, Plin. lib. 10. cap. 42.

ARĒMORICA, & Armorica, Galliæ regio, nunc Britannia minor, & Nortmanniæ maritima. Vid. Valeſii Notit. Galliar. Antiquum autem nomen eſt. Cæſar lib. 5. cap. 53 *Civitates, quæ Armoricæ appellantur.*

ĀRĒNA, quæ & *harena* ſcribitur, Sand/ Grieß. Genus eſt iſtarum appellationum, *Saburra*, & *Sabulum*, de quibus vide ſuo loco. *Numero carens arena*, Horat. lib. 1. Oda 28. *Bibula arena* Virg. Georg. 1. v. 114, quæ humorem ſorbet. *Siccus humus aret arenis* Ovid. Metam. 15. v. 268. ¶ Κατ' ἐξοχὴν ita appellatur Amphitheatri cavea, in quâ cum beſtiis depugnabatur, & gladiatores decertabant, eò, quod ſtrata arena eſſet in uſum pugnæ. Vide Lipſium de Amphitheatro cap. 3. Tertullianus Apolog. cap. 38, *Nihil nobis eſt cum inſania Circi, cum impudicitia Theatri, cum atrocitate Arenæ.* ¶ Et quia gladiatores in arena Amphitheatri decertabant, factum, ut *arena* etiam alias pugnæ & præliorum ſedes per metaphoram ſignaret. Florus lib. 4 cap. 2 n. 18 *Prima civilis belli arena Italia fuit, cujus arces levibus præſidiis Pompejus inſederat.* Et cap. 7. n. 6 de Caſſio & Bruto: *eandem illam, quæ fatalis Cn. Pompejo fuerat, arenam inſedêrunt.* eandem puta, ex illo errore, quem præfatione Geographiæ noſtræ notavimus. In his autem ad amphitheatralem arenam hiſtoricum reſpexiſſe, ex ejusdem lib. 3 cap. 20 patet, ubi de Spartacio bello, quod a gladiatoribus geſtum, ſaltem inceptum fuerat, *Prima*, inquit, *VELUT arena ſitus mons Veſuvius placuit.* ¶ Denique etiam officii locus aut ubicunque acriter contendendum eſt, *arena* appellatur. Sic Plinius lib. 6 epiſt. 12 *Vellio Priſco, quantum plurimum potuero, præſtabo, præſertim in arena mea, hoc eſt apud centumviros.* Singulis his notionibus, quæ tralaticiæ ſunt, verti poteſt ein Kampfplatz.

¶ Arenula, Diminut. Plin. 30. cap. 3 *Arenulæ, quæ inveniuntur in cornibus cochlearum.*

¶ Arenarius, adjectivum, quod in arena eſt. *Arenaria fera* id eſt, amphitheatralis, in ludis venationum interficienda, apud Ammian. Marcellin. lib. 29. cap. 7.

¶ Arenarius, qui in arena ſeu amphitheatro pugnat. Lipſius dicto loco. Horum mentio fit Lege 21 §. 2 D. de Teſtibus: & Lege 38 de oper. libert. ¶ Tertulliano *Arenarius* eſt qui pueros docet numeros: eos enim in abaco pulvere ſive arena pleno ſcribebant. Locus eſt in lib. de pallio cap. ult. *De meo*, inquit, *veſtiuntur etiam primus informator literarum, & primus edomator bocis, & primus numerorum arenarius.* Alibi Idem priori ſignificatione uſus eſt. De Spectacul. cap. 22 *ſcenicos, xyſticos, arenarios* conjungit.

¶ Arenarius eſt etiam, qui pueros elementa numerorum docet, minor, quam Arithmeticus. Tertullianus de Pallio ſub finem: *primus informator literarum, primus enodator bocis, & primus numerorum arenarius & grammaticus.* Ubi Salmaſium audias, qui & calculos ad ſupputandum, *arenas* appellatas fuiſſe oſtendit p. 469.

¶ Arenariæ plurale, fodinæ ſunt, in quibus arena fodiur; Sandgruben. Cicero pro Cluentio cap. 13, *in arenarias quasdam extra portam Eſquilinam perductus, occiditur.* Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. *neque lapicidinæ, neque arenariæ ad agriculturam pertinent.*

¶ Arenifodinæ, eædem, Lege 13 §. 5. *Inde eſt quæſitum*, Digeſt. Ulpian.

¶ Arenoſus, ſandig. *Littus arenoſum Libyæ*, Æneid. 4. v. 257. *Regio arenoſa*, Plin. 36. cap. 16. Comp. *arenoſior.* Plin. lib. 33. cap. 6. *mas* [ſtibii, mineralis lapidis] *minus radians & arenoſior.* Superl. Plinius lib. 27. cap. 4 *lavatur, ut quod ſit arenoſiſſimum, ſubſidat.*

¶ Arenatum, calx arena permiſta, abgeſetzter Kalck/ Kalck mit Sand zugericht/ Vitruvio 7. cap. 3, & Catoni cap. 18.

¶ Arenaceus, ut, *Arenacea marga*, ſandiger Mergel/ Plin. 17. cap. 7. *Arenaceum ſemen*, lib. 21. cap. 16.

¶ Exarenare, arenis purgare, vom Sand reinigen/ Plinius 33. cap. 3. extr. *Æs accenſum reſtinguitur ſale, aceto, alumine: poſtea exarenatur.*

ĀREO, arēre, ξηραίνειν, aridum & ſiccum eſſe, trocken und dürre ſeyn. *Arere ſitis*, dürſten. Seneca lib. 3. de Benef. cap. 8, *Beneficium eſt arentibus ſiti monſtrare fontem.* Ovid. 6. Met. v. 355 *Fauces arent, ſixque eſt via locus in illa*, der Hals iſt trucken. Idem 2. de Arte v. 606

Tantalus in media garrulus aret aqua.

¶ Āreſcere, vertrocknen. Cicer. Partit. cap. 17 *Citò areſcit lacryma, præſertim in alienis malis*, die Thränen vertrocknen bald.

¶ Exareſcere, ut *amnis exareſcit*, Cicer. in Piſ. cap. 33 das Waſſer trocknet aus/ *Flores exareſcunt*, die Blumen verwelcken.

¶ Cicer. 9. epiſt. 18 per Metaph. dixit, *Ipſa illa, ſi qua fuit in me facultas orationis, niſi me ad hanc exercitationes retuliſſem, exaruiſſet*, hätte ſich in mir verlohren.

¶ Arefacere, trocknen/ ut, *Arefactus caulis*, Plin. 13. cap. 22.

¶ Adarére antrocken werden. Cato cap. 98 *ubi adaruerit* ſcil. unguentum.

¶ Coarere vel Coareſcere. Vitruvius lib. 7. cap. 11, *ab ignis vehementia conferveſcendo cum coaruerint.* Zugleich austrocknen.

¶ Exareſieri. Plin. 26. cap. 10. ſub fin. de herba quadam: *priusquam exareſiat.*

¶ Inareſcere, ut *Lacryma inareſcunt*, vertrocknen/ Quintil. 6. cap. 1. Et Plin. 27. cap. 8, *aquam inſpergere, quoties inareſcit.*

¶ Inarefactus, ab *Inareſio*, apud Plinium legitur lib. 32. cap. 10.

¶ Et *interareſcere.* Cicer. 5. Tuſc. 14 *Nihil interareſcere, nihil exſtingui, nihil cadere debet eorum, in quibus vita beata conſiſtit.* Uſus & Vitruvius eſt proœmio lib. 8.

¶ Obareſcere, trocken werden. Lactant. cap. 10. de opif. Dei: *Membrana illa perlucens* (oculi,) *quam ſiccari & obareſcere non oportet, niſi humore aſſiduo terſa purè niteat, obſoleſcit.*

¶ Perareſcere. Colum. 11. cap. 3. *ut pereareſcat aut totum decidat.*

¶ Subareſcere. Vitruv. 7. cap. 3 *trulliſatione ſubareſcente*, ein wenig trucken werden.

¶ Aridus, a, um, ξηρὸς, was trocken iſt/ und ſeine natürliche Krafft und Safft verlohren hat. *Aridus fons*, ein vertrockneter Brunn. *Aridus viator*, durſtiger Wandersmann/ Virg. Georg. 4, 98. *Cornu magis aridum*, Catull. Carm. 23. *Aridior minusque ſuccoſus*, Plin. 12. cap. 25. ſub fin. *Cibus aridior*, Gell. lib. 16. cap. 12. *Aridiſſimi libri*, Dialog. de Orator. cap. 19, metaphorice. ¶ 2 Dicuntur & homines *aridi*, quorum defluxerunt carnes, qui male habiti flaccidique ſunt, quales ferme ſenes videmus: Dröge/ abgekommene Leute. Plautus Aulul. act. 2. ſc. 4. *Pumex non ita æque eſt aridus, atque hic eſt ſenex.* Vetus Poëta in Phallicis Carm. 32 *Ubi aridior puella paſſis.* Terentius tales *juncea* appellat; illisque opponit, quæ *corpore ſolido & ſuccipleno* ſunt, Eunucho act. 2. ſc. 3. Hinc *arida oratio*, jejuna & tenuis; cui *plena* & *ampla*, & *copioſa* opponitur. Cic. 2. de Orat. cap. 38 *Genus ſermonis, non liquidum, non fuſum, ac profluens; ſed exile, aridum, conciſum ac minutum.* Eine ſeichte Rede/ die weder Krafft noch Safft hat. ¶ 3. Aridi etiam vocantur, famelici homines, qui arido victu, vel per inopiam, vel ſordidè parci uti ſolent. Quomodo illud Terentii accipiendum videtur Heaut. act. 3. ſc. 3. *Habet patrem quemdam avidum, miſerum atque aridum.* *Aridum* i. e. einen Hungerleider. Nam ſequitur paullò poſt: *at quaſi is dibitiis abundet? Siccos* appellavit Horatius lib. 1. epiſt. 17, 11, & *unctis* oppoſuit. Eos ſcilicet qui ſale & ſicco pane vivunt: poſt quales cœnas manus lavandæ non ſunt, ut eleganter Seneca deſcribit Epiſt. 83. Græci ξηροφαγίας appellant. Salvianus lib. 1. & 2. *Ariditates* vocat, & cum jejuniis & abſtinentia, qua ratione Chriſtiani ſe exercebant, conjungit. ¶ 4. *Aridus victus*, vilis, tenuis, horridus. Cic. pro Roſc. Am. cap. 27, *in ruſticis moribus, in victu arido, in hac horrida incultaque vita.* geringe Bauer-Koſt. ¶ 5. *Aridum fo-*

rum

A

rum Lucretius lib. 6. v. 118. tonitrui tribuit: quem acutum atque horrificum Nonius rectè interpretatur: Wenn alles knistert. Virgil. Georg. lib. 1. v. 357. Lucretium 6, 118. imitatus *fragorem aridum* similiter dixit de eo, qui defractarum arborum est. Vid. Nonius in *Aridus.*

¶ Aridum, substantivum pro terra ponitur, Cæsar lib. 4. de Bello Gallico cap. 26, *Cæsar scaphas longarum navium item speculatorias navigia milite compleri jussit: & quos laborantes conspexerat, iis submittebat subsidia. Nostri simul in arido constiterunt, suis omnibus consecutis, in hostes impetum fecerunt.* Ibidem cap. 29. *Is uno tempore & longas naves, quibus Cæsar exercitum transportandum curaverat, quasque in aridum subduxerat æstus, complebat.* Vetus Interpres Bibliorum in fœminino *aridam* pro terra vertit cap. 1. Genes. v. 9.

¶ Aridulus, diminut. Catullus de Nupt. Pel. & Thet. v. 316

Leneaque aridulis herebant morsa labellis.

¶ Peraridus, valde aridus. Colum. 2. cap. 19, *fœnum peridum*, recht dürr Heu.

¶ Ariditas; Trockne / Dürre. Plin. 11. cap. 35, *Annona humorem absorbens, aridatatem amplias.* Pluraliter Arnobius lib. 2. p. 69 *imbres aridatatibus temperamenta laturi.*

¶ Aritudo, idem. Varro R. R. lib. 1. cap. 12. *bestiola aritudine citò pereunt.*

ARĔOPĀGVS & Ariopāgus, ἀρειοπάγος, item ἄρεως πάγος, Athenis locus in arce, ubi de rebus capitalibus judicia exercebantur: sic quasi Martis pagus seu vicus appellatus. Quam ob causam & productam solent efferre penultimam; talis enim & prima syllaba latinis est in voce *pāgus.* Martinus tamen Ant. Delrio Comm. in Senec. Herc. fur. p. 299 *Areopăgum* pronunciare jubet brevi penultimâ, nempe quod eandem syllabam in voce πάγος corripere soleant Poëtæ Græci. Est autem πάγος Græcis collis, locus eminens, rupes, saxum. Unde Vossius f. 42. Etym. *Areopagum* interpretari mavult *Martis collem, vel saxum*, quam *vicum* aut *pagum.* A Marte autem ideò nomen accepisse fertur, quia Mars, qui Græce ἄρης dicitur, accusatus homicidii, judicantibus ibi duodecim Diis, sententiis sex absolutus fuit. In pari enim numero sententiarum obtinebat contra damnationem absolutio. Hæc celebratissima opinio est: quamquam aliam secutus sit Varro; ut scilicet honori Deorum consuleret, à quibus litigia atque judicia hujus generis aliena ducebat. Vide Augustinum lib. 18 de Civitate Dei cap. 10. *Arium judicium* Tacitus 2. Ann. cap. 55 dixit. Juvenalis Latine interpretatus, *Curiam Martis* vocat Sat. 9. v. 101. ubi & Veterem Scholiasten vide. S. Paullum in Areopago prædicasse B. Lucas in Actis cap. 17. auctor est.

¶ Arĕopagita, curialis & judex in Areopago. Cic. 1. Off. c. 22 *Solon primùm constituit Areopagitas.* Et lib. 13 ep. 1. extr. *decretum Areopagitarum.* Horum incorrupta severitas in proverbium abiit. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 14 *Romana res sic se habent: Senatus ἄκρος πάγος. Nihil constantius, nihil severius, nihil fortius.* Simile adagium: *Areopagita taciturnior*, de quo Erasmus in Chiliad. consulatur.

¶ Areopagiticus, a, um. Sidon. Apollinaris lib. 9. epist. 9 *Gymnasia Areopagitica.*

ARĔTĀLŌGVS; Juven. Sat. 15. v. 15. *Risum fortasse quibusdam Movebit ut mendax aretalogus.* Suetonius in Aug. cap. 74. *aut acroamata & histriones, aut etiam triviales ex circo ludios interponebat: ac frequentius aretalogos.* Ad quem locum Casaubonus: *Aretalogos censeo*, inquit, *appellatos miseros Philosophos, mera bonorum mendicabula, sectæ fere Cynicæ, aut Stoicæ, qui quum scholam & sectatores non haberent, convivia beatorum frequentabant, & Romulidas saturos variè de virtute & vitio disputationibus volitabant. Vox est Romæ nata, & nisi fallor, Crispino illi primùm attributa, de quo Horat. Sat. 1. Post illa in usu remansit & res & nomen; sed apud Romanos tantum, quod sciam, etsi vocem Græcam est & forma*, &c. Turnebo 10. Advers. 12. Aretalogus non tàm videtur à *virtute* dici, quæ ἀρετὴ vocatur, quàm ab ἀρεστὸς, id est, *gratus & placens*, qui narrationes & fabellas acroamataque auribus Auditorum grata loquitur. Addit, in Ausonio ἀρετάλογον ita se legisse, (locus Ausonii est Epistol. 13.) ut hoc verbum ab Arete uxore Alcinoi (de quâ paullò pòst dicetur,) deduci videatur. Nempe quia scriptum repererat ἀρετάλογος, prioribus duabus syllabis productis. Verùm ipse lectionem hanc de mendâ suspectam habet, versumque Ausonii sic reformat, ut ea vox syllabas primas corripiat. Quare minimè censendus est hanc ab uxore Alcinoi etymologiam approbavisse, aut suam fecisse. Id quod non animadverterunt reprehensores sui, Scaliger lib. 2. Auson. lect. cap. 5. p. 140. & Bisciola Tom. 2. subsec. lib. 6. cap. 16. f. 457. Quorum ille de cætero disputationiunculam super hâc voce suam ita concludit: *Propriè circulatorias* vel *illos Italiæ, qui in compitis mira de suis pharmacis promittunt, vel

rohe Silber. Livius lib. 34. cap. 6 *Cautum erat, quo ne plus auri & argenti faceret; quo ne plus signati argenti & æris domi haberemus.* Idem lib. 37. cap. 46 *Prælata sunt in triumpho argenti infecti tria millia pondo: signati tetradrachmum Atticum centum tredecim millia.* His tanquam commentarium verba Isidori addo Orig. lib. 16 cap. 17, *Tria sunt genera argenti, & auri, & æris; signatum, factum, infectum.* SIGNATVM *est, quod in nummo est:* FACTVM, *quod in basis & signis:* INFECTVM, *quod in massis est, quod &* GRAVE *dicitur, id est massa.* Invenimus & *pustulatum*, sive *pusulatum argentum*, quod & ipsum infectum, sed purgatissimum. Ratio appellationis inde est; quod argentum merum, dum coquitur, in pusulas sive pustulas assurgere solet. Ita Turnebus explicat lib. 24. Adversar. cap. 2. itemque Cujacius lib. 7 Observ. cap. 39. vide & post in Aurum. *Argentum escarium: potorium*, Tafel-Silber / als Schüsseln und Becher. L. 20. §. 12. & 71. D. de auro & argento leg. ¶ Argentum pro pecuniâ absolute sæpius ponitur: Ut cum *argentum mutuum*, Plaud. Pseud. a. 1. sc. 1. v. 78. item, *conficere argentum* Terent. Phorm. act. 5. sc. 5, 11. & aliâ hujus generis dicimus. *Argentum numeratum*, baar Geld. *Argentum absumere*, Geld verthun / Plaut. Most. a. 5. sc. 2. v. 19. *Argentum perscribere & rescribere* quid sit, vide infra in *scribo.*

¶ Argentum Vivum, ὑδράργυρος, Queckſilber / Plin. 33. cap. 6 *Est & lapis in argenti venis, cujus vomica liquoris æterni Argentum Vivum appellatur, venenum rerum omnium.* Isidoro c. l. cap. 18 & *liquidum* dicitur, *quia percurrit.*

¶ Argenti purgamenta, λιθάργυρος, *quam nos*, inquit Isidorus c. l. *spumam argenti appellamus.*

¶ *Argenti fodina*, ubi argentum foditur: Silberbergwerck / Silbergrube. Plin. 33. c. 6. *Odor ex argenti fodinis inimicus omnibus animalibus, sed maxime canibus.* Idem lib. 33. cap. 7 *Argentaria metalla* vocat. *Argenti metalla* paullo ante c. 6 dixerat. Divise scribitur *Argenti fodina*, etiam apud Vitruv. 7. c. 7; tamen etiam conjunctè, ut fere apud Jurisconsultos. Vide Leg. 1. Dig. Quod cujusque univers. & Leg. 3 § ult. D. de rebus eorum &c. sicut *cretifodina* in eadem Lege extrema compositum conjunctumque sit necesse est.

¶ Argentārius, a, um. ut, *Argentarium auxilium*, Plaut. Pseud. a. 1. sc. 1. v. 103, Geld-Hülffe / Geld-Mittel. *In argentarium commeatum proficisci*, ibid. scen. 5. v. 9, Geld holen wollen. Idem *argentarias elecebras meretrices* dixit Menæch. a. 2. sc. 3. v. 26, & *Argentariam cænam*, Terentius Phorm. a. 5. sc. 6. v. 46. & *Argentarias coalitiones*, Suetonius Vespasiano cap. 1 dixit. Ubi *coalitiones argentarias facilitare*, Salmasius de Trapezitico fœnore, *argentarium Impezitam* esse interpretatur: malim tamen *coactorem argentarium* interpretari cum Torrentio, qui ad eum locum Suetonii videri potest.

¶ Argentarii, iidem Romæ, qui & mensarii, nempe trapezitæ seu fœneratores publici erant; neque pecuniæ fœnebri tantùm, sed & vendendis quibusdam rebus, ut auri argentique speciebus, nummis veteribus, vasis celatis gemmisque operam dabant. Plura de iis Sigonius lib. 2. de antiquo Jur. Civ. Roman. cap. 11. item Salmasius Dissertatione de Trapezitico fœnore; quibus adde Torrentium ad Sueton. Neron. cap. 5.

¶ Argentaria substantive, subaudi *mensa*, sive *taberna*: ita enim vocarunt, qui plenè voluerunt loqui. Nam *tabernas argentarias* Livius lib. 26. c. 11. *Mensam tabernariam* Ulpianus L. Prætor. 4. D. de edend. dixit. Est autem *argentaria*, sive *argentaria mensa*, seu *taberna*, ubi æra usuraria solebant perscribi: τραπεζιτῶν ἐργαστήριον, Wechſelbanck. Plautus Epidico act. 2. sc. 2. v. 15

Per myropolia & lanienas circumque argentarias.

Sic *Argentarias novas* Livius dixit lib. 26. c. 27. meminit & lib. 40. c. 51. ad veterum scilicet discrimen, quas in foro Tarquinius Priscus exstruxerat, ut Livius lib. 1. cap. 36. & Dionysius lib. 3. docent.

¶ Argentatus, überſilbert. Livius 9. cap. 40. *argentati milites*, id est scutis argento cælatis instructi. *Argentata querimonia*, Plaut. Pseud. 1. sc. 3. v. 78. quæ argentum una affert secum, ut penetrantior sit.

¶ Inargentatus, idem, nempe argento rectus, überſilbert. Plinius lib. 21. cap. 2 *lamina ærea inaurata aut inargentata.* Et Lege 3 Dig. de supellect. leg. *lecti inargentati.*

¶ Deargentatus, idem. Orosius lib. 3. cap. 22. pr. *deargentatis armis ac vestibus:* & cap. sequente: *Argyraspides ob arma deargentata sic dicti.* Et Augustinus Epist. 23 ad Bonifacium, *columba deargentata.*

¶ Argenteus, gantz ſilbern / ut *Argenteus denarius*, Plin. 19. cap. 3. *Pelves argenteæ*, Lege 3. Dig. de Supell. legata. *Argentea aquila*, Cic. 1. Catil. c. 9. Deinde *albus* significat, sive colorem argenti referens, ut *argenteus crinis*, Plin. 2. cap. 25. Item *Fons nitidis argenteus undis*, ein Silberklaret Brunn / Ovid. 3. Met. v. 407. *Argenteis hastis pugnare*, Proverb. & Oraculum, ἀργυρέαις λόγχαις μάχεσθαι, mit ſilbern Büchſen ſchieſſen.

¶ Argentosus, cui argentum immistum est. ut, *aurum argentosum*, Plin. 33. c. 5.

¶ Argentrangina. Vide superius *Angina* in derivatis verbi *Ango.*

ARGESTES ventus Occidentalis, ἀργέστης. Vitruvius lib. 1. cap. 6. *Circa Favonium Argestes, & certis temporibus Etesia* &c. Plinius lib. 2. c. 47. ab occasu solstitiali flare scribit.

ARGILLA, ἄργιλος, terra tenax, ex qua fiunt vasa fictilia, *terra figularis.* Töpffer-Erde / Thon / quæ Græca est appellatio χθών, id est, terra. Plinius 35. cap. 12, *lineis* [in pariete scriptis] *impressa argilla typum fecit.* Cæsar lib. 5. B. Gall. c. 43 *ferventes fusili ex argilla glandes.* Cicer. in Pis. c. 25. *Homullus ex argilla & luto fictus.*

¶ Argillosus, Klebricht / Thönicht / ut *terra argillosa* Plinius 31. cap. 3. Item *colles sicci & argillosi*, Colum. de Arbor. c. 17.

¶ Argillaceus aliud adjectivum: ut, *marga* vel *terra argillacea*, apud Plin. lib. 17. c. 7.

ARGILETVM, locus in urbe Romæ prope Palatium, ubi tabernæ opificum erant, atque inprimis bibliopolarum, unde

¶ *Argiletanæ tabernæ* Martialis dixit lib. 1. Epigr. 3. De loco ipso videndus Varro lib. 4. de L. L. itemque Servius ad illud Virg. lib. 8. v. 345.

Nec non & sacri monstrat locus Argiletti, &c.

ubi & rationem appellationis cognosces.

ARGO, Ἀργώ, navis appellata est, qua Jason cum 54 sociis, lectissimis Græcæ Juventutis, in Colchos navigavit ad vellus aureum avehendum. Vide Servium ad Eclog. 4. Virg. itemque Hyginum. Ex Poëtis Græcis hanc fabulam tractarunt & executi sunt Orpheus & Apollonius; ex Latinis Valerius Flaccus. Nomen vel à structore, qui *Argus* appellatus traditur; vel à velocitate accepit, ἀργὸς enim apud Græcos velocem notat. Verùm doctissimus Bochartus neutrum probat, & potius a longitudine dictum luculenter ostendit in libro suo nunquam satis laudato de Coloniis Phœnicum. pag. 819. 820. Poëtæ plerique tradunt, hanc primam navem fuisse, quæ, ut Catullus loquitur, cursu suo mare rude imbuerit: sive, quæ inhospitalis hactenus ponti patefecerit vias, ut Phædri verba sunt, quod non in universum intelligendum; sed de navi longâ tantùm accipiendum est. Nam ante quoque navigatum mare fuit, sed non navibus longis. vide Plinium lib. 7. cap. 54. circa finem. ¶ 2. Argo pro quâlibet nobiliore navi sumitur. vid. Taubm. ad Culicem Virgil. pag. 114.

¶ Argŏnautæ, ἀργοναῦται, qui cum Jasone in Argo navi Colchon profecti, quorum præcipui Castor, Pollux, Hercules fuêre, qui & *Minyæ* appellati, de quo suo loco. Horat. Epod. Od. 3.

Ut Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata est ducem.

ARGOS, τὸ ἄργος Græce, Latinis sæpius *Argi* plurale, mutato genere. Virg. 1. Æn. v. 24

Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Argis.

Vetus & nobilis fuit urbs Achajæ, fortissimis viris, quos edidit, celebris: quo nomine & Pindarus celebrat Nemeon Ode 10. ¶ 2. Fuit & Thessaliæ urbs. ¶ 3. Sumitur aliquando & pro tota Græcia, ut apud Lucanum lib. 10.

— — — Quantum impulit Argos
Iliacasque domus facis Spartana nocenti.

¶ Sunt hinc adjectiva, Argīvus, Argŏlicus, Argōus, Virgil. 2. Æn. v. 254

Et jam Argiva phalanx instructis navibus ibat.

Et vers. 118

Sanguine quærendi reditus, animaque litandum
Argolicâ &c. Et *sinus Argolicus* Plin. lib. 4. cap. 5. Horat. in Epod. 16. v. 57

Non hùc Argoo contendit remige pinus.

¶ Argŏlis, idis, i. e. Argiva. Ovid. 9. Metam. v. 276

— — at longis anxia curis
Argolis Alcmene, &c.

¶ 2. Argŏlis, idis, regio Argivorum, Pomp. Melæ lib. 2. cap. 3, & Plinio lib. 4. ineunte; in qua Argi erant & Mycenæ.

ARGVO, arguere, est prodere, insimulare, crimini dare, indicare, convincere, reprehendere, anzeigen / beſchuldigen / beweiſen / tadeln / Virg. Æn. 4. v. 13.

Degeneres animos timor arguit, &c.

Horatius Epod. 11 *Languor arguit amantem.* Gratius Cyneget. v. 236 *Ut sciat occultos & signa arguat hostes.* Cicer. pro S. Roscio c. 41 *Servos ipsos neque arguo, neque purgo*, Ich wil die Knechte weder beſchuldiget noch entſchuldiget haben. ¶ 2. Notandum autem est, *arguere* aliquando non simpliciter reprehendere esse aut insimulare, verùm punire etiam: Würcklich ſtraffen. Suetonius Calig. cap. 38 *Arguebat & perperam editi census, quibus postea quacunque de caussa quicquam incrementi accessisset.* Qui in edendo censu fefellissent, aut ærarii fiebant, aut referebantur in Cæritum tabulas; aut ipsi cum bonis suis venibant. Hujusmodi quid statuisse in eos, & exegisse pœnam Caligulam, qui post editos census auxissent rem, quasi perperam edidisset census, Suetonius significat. ¶ Ad constructionem quod attinet, frequentissime quidem cum genitivo jungitur: ut *arguere sceleris, facinoris*, &c. sed aliquando & ablativus, nunc solus, nunc

nunc cum præpositione additur. Nepos Pausania cap. 3 *Horum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset.* id est, convinci. Cicer. Orat. 7. in Verrem c. 18 *Nunc non modò te hoc crimine arguo*, &c. Idem Orat. pro Roscio Amerino c. 29 *De quibus quoniam verbo arguit.* Sic *de crimine arguere* lib. 2 de Inventione cap. 115 *ex moribus, ex crimine quem arguere* Orat. pro Sylla dixit. Etiam infinitivo junctum reperias. Liv. lib. 30. cap. 13 *M. Valerius Lævinus, qui bis consul fuerat, speculatores, non legatos, venisse arguebat.*

¶ Coarguere, straffen / überzeugen. Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 5, *Res coarguitur certioribus argumentis, & magis firma suspicione.* Ciceronis sunt, *errorem alicujus coarguere*, 1. Acad. Quæst. cap. 4. *Perfidiam*, lib. 3. epist. 8. *Mendacium*, pro Ligar. cap. 5. Idem in Verr. 6. c. 47 *Coarguere reum testibus*, den Thäter mit Zeugen überweisen.

¶ Redarguere, cum reprehensione accusare est. Cic. pro domo suâ cap. 9, *In hoc inconstantiam redarguo tuam*, in dem straffe und beschuldige ich deinen Unbestand. Idem pro Cluentio cap. 23 *Redargue me, si mentior*, straffe mich / so ich nicht wahr rede.

¶ Argūtus, ὀξύς, quasi acute arguens & vestigans, ut exponit Valla lib. 1. Behende / geschwinde / subtil. Cic. in Pisonem cap. 29 *Poema fecit ita festivum, concinnum, elegans, ut nihil fieri possit argutius*, i. e. ingeniosius, venustius. Artig. Ita ad Attic. 6. epist. 5 *Literas argutissimas* dixit, sehr nette und artige Schreiben. Et 2. de Orat. cap. 61. *Ex ambiguo dicta, vel argutissima putantur.* Est autem hoc à celeritate ingenii: unde & nonnulli argutos dici voluerunt. Servius ad Ecl. 4. Virgilii: *Quidam*, inquit, ARGO *à celeritate dictam volunt, unde verso in Latinum verbo* argutos *celeres dici.* Hinc *argutam Thaliam* Horatius dixit lib. 4. Od. 6. quemadmodum *Musam callidam* Lucretius lib. 6. v. 92. Quamquam & ad Carmina seu cantus respicere potuit: ut *arguta Thalia* simul ingeniosa sit & canora. Sic *Virtus arguta* ingeniosa & diserta Plauto dicitur Trucul. 2, 6. 13.

¶ 2. Stridulus, streperus. Propertius 1. eleg. 18

Cogor ad argutas dicere solus aves.

Sic quoque *arguta hirundo*, Virgil. 1. Georg. v. 377. *Nemus argutum*, idem eclog. 8. v. 22. *Æs argutum*, id est tinnulum, Silius 17. v. 18. *Arguta lamina serræ*, Virg. 1. Georg. v. 143. Idem eclog. 7

Forte sub argutâ consedere ilice Daphnis.

Similiter loquaces & garruli homines *arguti* dicuntur. Vet. Gl. *Argutus*, λάλος. Item *Argutus ἀδόλεσχος, φλύαρος.* Plautus Trin. 2. 1. sc. 2. v. 162. de scurris:

Nihil est profectò stultius neque stolidius,
Neque mendaciloquius atque argutum magis.

¶ 3. Argutum vocatur quicquid *συμμετρίαν* nec ac elegantiam habet, ut ad Virgilii Ceirin Scaliger docet. Et ita eidem Poetarum principi in boni & pulchri equi laudibus Georg. 3. v. 80 *argutum* esse *caput* commemoratur: h. e. concinna & modulata brevitate spectandum. Cicero in Bruto sive Oratore ad Erutum cap. 12, *Datur etiam venia concinnitati sententiarum: & arguti, certique & circumscripti verborum ambitus conceduntur.*

¶ Argūtulus apud Cicer. lib. 13. epist. 18. ad Attic. *Perfeci sanè argutulos libros ad Varronem*, ein wenig subtil und spitzfindig.

¶ 2. Subst. Ein Naßweiser Kerl.

¶ Inargutus. *Sententia non inarguta*, Ulpian. lege 5. de usufr. ear. rer. quæ usu consum.

¶ Perargutus. Cicer. de Clar. Or. cap. 45. *homo perargutus.*

¶ Subargutus, aliquantum argutus, etwas behende und subtil. unde

¶ Subargutulus, apud Gell. lib. 15. c. 30.

¶ Argutè, spitzig / künstlich / *Acutè arguteque respondere*, Cic. pro Cæl. cap. 8. Idem Clar. Orat. cap. 93, *breviter arguteque*, kurtz und gut. Et lib. 2. de Orat. cap. 4. extr. *de rebus difficillimis argutissimè disputare*, von schweren Dingen sehr geschwind und fertig disputiren. Nepos fragm. apud Lactant. 3, 15. *argutissimè in scholis præcipere*, de subtilitatibus Philosophicis.

¶ Inargutè, non astute, non subtiliter. Gell. 12. cap. 13, *Non mehercule inargutè; nec incallidè opposuisti hoc Tullianum.*

¶ Argūtiæ, arum, plur. sunt acutè & subtiliter dicta, Subtilität / Behendigkeit. Cicer. de clar. Orat. cap. 45. *Hujus orationes multum argutiarum & urbanitatis habebant*, seine Orationes hatten in sich viel subtiles und höfflichen Dings. Et in malam partem, in Lælio sive de Amic. cap. 13, *Nihil est, quod illi non persequantur suis argutiis.* Spitzfindigkeit.

¶ Argūtiola, diminut. apud Gell. lib. 2. cap. 7.

¶ Argutari & Argutare, unnütze Dinge fürgeben / plaudern. Propert. lib. 1. eleg. 6. *Illa mihi totis argutat noctibus ignes.* Novius apud Nonium: *totum diem argutatur, quasi cicada.* Plautus Amphitruone act. 1. sc. 1. v. 193. *Pergin' argutarier?* Hältest du noch nicht das Maul? Hörest du noch nicht auff zu plaudern? Vid. de usu hujus verbi Passerat. ad Propert. lib. 1. Eleg. 6. & Barth. ad Stat. Silv. pag. 170.

¶ Argūtator, apud Gellium lib. 17. cap. 3. de Sophista Rhetorico, acuto illo & minuto, atque in differendo tamen haud impigro, ut ante descripserat, invenitur. Ein Schwätzer.

¶ Et Argūtatio, apud Catullum epigr. 6. pro strepitu.

¶ Argūmentum, multa significat, ut & Quintilianus docet lib. 5. Instit. Orat. cap. 10. Primum, *Inventum probabile ad faciendam fidem*, ut ait Cicer. Partit. cap. 2. Ein Beweiß / Beweisung / Grund und Ursach. Cicer. Nat. D. 3. cap. 4, *Multis & gravibus argumentis Deum esse doces*, Du berichtest mit vielen und wichtigen Erweisungen / daß ein GOtt sey. Idem pro Rosc. Com. cap. 12 *Gravissimum & firmissimum argumentum.* Idem de Orat. lib. 1. c. 19 *Argumenta refellere*, mit gutem Grund widerlegen. *Argumentum rei dicere*, Beweiß anführen / Plautus Trinum. a. 2. sc. 4. v. 121. ¶ 2. Deinde Indicium, & alia multa, eine Anzeigung. Cic. 3. in Catil. cap. 5, *Certissima argumenta & indicia sceleris.* Hinc *argumento esse*, eine Anzeigung seyn. *Magno, maximo argumento esse* apud Cic. ¶ 3. Item Occasionem & materiam scribendi. Cicer. ad Att. lib. 10. ep. 13 *Servius mihi dabit argumentum ad te epistolæ.* Servius wird mir geben eine Ursach an dich zu schreiben. Et ibidem, *Argumentum ad scribendum mihi jam deest*, ich weiß itzt nichts zu schreiben. ¶ 4. Item ein Inhalt. *Argumentum universum & sententia concionis*, der gantze Inhalt und Meinung der Rede. Cic. de Arusp. cap. 4. Sic argumentum libri, epistolæ, fabulæ, &c. Terent. in prolog. And. *Non ita dissimili sunt argumento*, &c. Sie seynd so von gar ungleichen Händeln nicht. ¶ 5. Argumentum denique pro *Documento* citat ex Ennio Gell. lib. 2, c. 29.

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tute agere possies,

Diese Lehre solstu allezeit für Augen haben / verlaß dich auf Freunde nicht in dem / das du selbst ausrichten kanst. Versus sunt trochaici quadrati.

¶ Argumentari, est argumentis uti ad rem probandam, schliessen / Beweisung führen. Nat. Deor. 3. c. 4. *Neque in caussis, si quid est evidens, de quo inter omnes conveniat, argumentari soleo.* Idem Attico lib. 3. ep. 12, *Tu quidem sedulo argumentaris, quid sit spectandum.* Idem 2. de Invent. cap. 44, *Non oportet de ejus voluntate nos argumentari.*

¶ Argumentatio, probatio per argumenta, Beweiß / gründliche Erweisung. Cic. 3. de Nat. D. cap. 4 *Perspicuitas argumentatione elevatur*, klare Sachen werden durch Anführung der Beweise nur verdächtig. Idem lib. 5. de Fin. cap. 4, aliquid *non modo probabili argumentatione, sed etiam necessaria mathematicorum ratione concludere.*

¶ Argumentalis, adject. ut *argumentalis narratio*, quæ aliquid probat, apud Asconium Pedian. ad Divinat. in Verr. sub initium.

¶ Argumentosus, a, um, argumentis abundans. Cùmque vox argumenti varia significet, hujus quoque adjectivi non una est significatio. Ac Fabius quidem Quintilianus 5. c. 10. cùm argumentum inter alia significet omnem ad scribendum destinatam materiam, inde *paullo numerosius opus* dici ait *argumentosum*, ein weitläufftiges Werck oder Schrifft. ¶ 2. Joanni verò Pico Mirandulæ Epist. 4. ad Hermol. Barbarum, *argumentosi homines* vocantur scholastici, quales fuere Thomas, Scotus, Albertus, qui ubi probandum est aliquid, magnam argumentorum copiam educere solent. Sic etiam Sidonius lib. 9. epist. 9 *Scripseras plurima ardenter, plura pompose, --- argumentosa disputatorie, quædam sævere* &c.

¶ Superargumentari. Tertullian. adv. Hermog. cap. 37, *Nunc video te ad aliam rursus rationem reverti, --- & proinde superargumentans*, &c.

ARGVS, ἄργος, pastor centum oculis, unde *stellatus* Ovidio 1. Met. v. 664, & Statio 6. Theb. v. 277 vocatur. Ei Juno Io in vaccam mutatam servandam tradidit. Plaut. in Aulul. a. 3. sc. 6. v. 19. *Quos si Argus servet, qui oculeus totus fuit, quem quondam Ioni Juno custodem addidit, is nunquam servet.* ¶ 2. Argus ille, qui Argo navem exstruxit, distinguendus à præcedente, filio Argenoris, cùm ipsi pater fuerit Arestor. Quamobrem Ovidium reprehendit illustris Scaliger castig. in Catull. p. 70. quod παιόπως Argum vocaverit Arestoriden, quod in alterum illum potiùs fabrum Argûs competebat.

ARGYRASPIDES, ἀργυράσπιδες, qui scuta argentea ferunt, Soldaten mit silbern Schilden / phalanx veteranorum Alexandri Magni. Curt. 4. c. 13, & lib. 8 cap. 5, & adde sis, quæ ad priorem locum notavimus.

ARGYRĪTIS, fœm. ἀργυρῖτις, Plinio secunda species Lithargyri est, lib. 33. cap. 6. Silberglett. *Argyrocŏpus* m. 2. Silberstecher / ἀργυροκόπος.

ARGYROGNOMŌNES, ἀργυρογνώμονες, pecuniæ spectatores, & exploratores, Budæo, Kipper / Probirer / Müntzprobirer / Gardin.

ARGYROTHĒCA, ἀργυροθήκη, repositorium argenteorum vasculorum, ein Silber-Schrang.

ĂRĬADNE, es, vel æ, Ἀριάδνη, filia Minois regis Cretæ, quæ Thesea labyrinthum ingressurum adjuvit, eumque in patriam redeuntem secuta est. Ejus coronam Bacchus in astra retulit, ut Aratus finxit v. 71

ἀντὶ κεκλῆσις στέφανος, τὸν ἀχανὲ ἴχνε.
σῆμ' ἰμεναι Διόνυσος ἀστιχόμενος Ἀριάδνες.

hoc est, *Ibidem*, [non procul à cauda Helices seu Urſæ] *& illa corona, quam lucidum posuit Signum esse Bacchus morientis Ariadnæ.* Propert. lib. 3. eleg. 16.

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris,
Lyncibus in cælum bella Ariadna tuis.

Alloquitur Bacchum. Gnosiam coronam illam vocat Virgilius lib. 1. Georg. v. 222

Gnosiaque ardentis decedat stella corona,

quia Gnosius Cretæ urbs, in qua sepulcrum Jovis fuit. Lactant. lib. 1. cap. 11.

¶ Ariadnæus. Ovid. 5. Fast v. 345

Bacchus amat flores, Baccho placuisse coronam,
Ex Ariadnæo sidere nosse potes.

ARĪCIA, oppidum quondam, hodie castellum, distans ab urbe Roma ad decimum lapidem. Lucan. lib. 6. v. 74

Parva Mycenææ quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma.

Silio lib. 4. v. 369 vocatur *immitis Aricia*, propter Dianæ Tauricæ nefanda sacra, quibus homines immolari fama erat. Vide quæ ad Silium ex Strabone notavimus.

¶ Aricīnus, ut, *Vallis Aricina* Ovid 15. Met. v. 488. *Arbum Aricinum*, Horat. 2. Epist. 2. v. 167.

ARIDAEVS, Datamis, fortissimi viri, filius: qui contra Pisidas cum exercitu missus à patre, in prælio cecidit. Nepos in vita Datamis. ¶ 2. Alius Aridæus, Alexandri Magni frater, sed ex ignobili matre, quæ Philinna fuit saltatricula. Vide Muret. lib. 16. Var. Lect. cap. 7. Mentio ejus apud Curtium lib. 10. cap. 11. Plutarch. Orat. 1. de fort. Alex. f. 337. &, an seni gerenda sit Resp. f. 791. De hoc Senecæ verba sunt 4. de benef. 31. *Quid sibi voluit providentia, quæ Aridæum regno imposuit? Illi putas hoc datum? patri ejus datum est, & fratri.* Nempe rex quidem fuit Aridæus, sed ob ignaviam atque imperitiam regendi nomen absque re tenuit: ὁδὶ νυνὶ Ἀλφίαρος, & καφὸν ὄνομα Plutarchus vocat.

ARIES, πολύσημον est, ein Wider / Schaafbock. In eo enim differt a Vervece, quod huic exsecti testiculi sunt; Aries mas & vir gregis. Vide Varronem lib. 4 cap. 19 de Lat. Lingua. Virgilius ecl. 3, 95 *aries nunc vellera siccat.* ¶ 2. Aries, machina bellica, ein Maurbrecher. *Ariete pulsare muros.* Virgil. 12. Æneid. v. 706. Plin. lib. 7. cap. 56 *Equum, qui nunc Aries appellatur, in muralibus machinis, Epeum ad Trojam ferunt invenisse.* Adde scriptores poliorceticos. Quanta moles eorum fuerit, docet ex Appiano Barth. ad Briton. Aremor. p. 125. 126. ¶ 3. Aries, signum Zodiaci. Cic. in Arat. v. 244

Inferior paullo est Aries, & flamen ad Austri
Inclinatior.

Vitruvius lib. 9. cap. 5. *Cum Sol arietis signum init.* ¶ 4. Et Piscis, Plinio lib. 9. cap. 44. Meerwider. Grassatur ut latro, nomine tantum cognitus. Rondel.

¶ Arietīnus, quod ex ariete est, ut *Testiculi arietini*, ad Herenn. 3. cap. 20. & Plin. 30. cap. 10. *Cornua arietina*, Hygin. Astron. 2. cap. 20.

¶ Arieto, arietare, stutzen / stossen. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2.

Quis illic est, qui tam proterve nostras ædes arietat?

¶ 2. Item incurrendo impellere atque dejicere: metaphora ab arietibus sumta. Curtius lib. 9. cap. 7 *Amisso utroque telo Macedo gladium ceperat stringere; quem occupatum complexu pedibus repente subductis Dioxippus arietavit in terram.* Sic *Aciem arietare* dixit Nazarius Paneg Constantini cap. 23. Sæpe usus est Seneca, non una tamen ratione: Aliquando pro collidere, concutere. Sic *arietata inter se arma* Epist. 54. *arietatos inter se dentes* lib. 3. de Ira cap. 4. *arietare inter se acies* lib. 2. de Ira cap. 3 dixit. Pro impingere posuit consolatione ad Marciam c. 10, *Quid est homo? quodlibet quassum vas, & quodlibet fragile: jactatu, non tempestate magnâ, ut dissiperis, opus est. Ubicunque arietaveris, solveris.* Idem de Vita B. c. 8, *Nihil pravi, nihil lubrici supererit: nihil in quo arietet, aut labet:* i. e. impingendo fluctuet, vel, ut vulgò loqui solent, cespitet. Strauchelt.

¶ Arietatio, luctatio, concussio. Seneca lib. 5. Quæst. Nat. cap. 13 *Nonnunquam calor, quem modo Sol fecit, modo ipsa arietatio magnorum inter se corporum conglobationem nubis rumpit.*

¶ Arietarius, a, um. *Testudo arietaria*, das Sturmdach / & *machina arietaria*; apud Vitruvium lib. 10. c. 19.

Arilator, vide *Arrilator*, in *Arrha*.

ARĪMASPI, populi monoculi Scythiæ, μόνωπες, Plin. lib. 7. cap. 2. Sed fabula hæc est, inde, ut eruditi putant, orta, quod cum ea gens, ut erat artis jaculatoriæ studiosa, alterum, ut fit, oculum, quoties dirigendus foret arcus, clauderet, uno tantum oculo diceretur uti. Muretum adi 12. Var. Lect. 8. & Rader. ad Curt. 6, 3. f. 409.

¶ Ărimaspēa, orum, ἀριμάσπεια, de hac gente libri fuerunt, scripti carmine ab Aristea, de quo infra dicemus.

ĂRĪMĪNVM, Ἄριμινον, urbs Flaminiæ in Italia; seu veteris Umbriæ, ad mare Superum. quæ initium dedit bello civili, *colonia Umbrorum* Straboni: Lucanus lib. 1. v. 231.

Vicinumque minax invadit Ariminum, & ignes
Solis Lucifero fugiebat astra relicto.

¶ Ărīminensis. Horat. Epod. 5. v. 42.

ARINCA, vetusta frumenti appellatio, Rocken / nunc *Olyra*. Dioscor.

ARIOBARZANES, Ἀριοβαρζάνης, Rex fuit Cappadociæ afflictus & pauper, cujus in epistolis ad Atticum subinde Cicero meminit, & his quidem verbis lib. 5. Epist. 20. *Ariobarzanes opera meâ vivit, regem regnumque servavi.* Item lib. 2. Epist. 17. *Ariobarzanem, quem senatus per me regem appellavit, mihique commendavit, iste in literis non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat.* Ubi vides eodem nomine duos fuisse reges, Patrem & filium. Vide & Valer. Max. 5, 5. ¶ 2. Alius Ariobarzanes, Lydiæ, Joniæ, Phrygiæ præfectus apud Corn. Nep. in Datam. c. 2. n. 4.

Ariolus, vide *Hariolus*.

ĂRĪON, ŏnis, Ἀρίων, Methymnæus seu Lesbius fuit cytharœdus, & poëta Lyricus, qui cùm Tarento Corinthum peteret, ac videret sibi à nautis insidias strui, petiit ab iisdem, ut citharâ paullum canere liceret. Ad cujus sonum cùm Delphini convenissent, excussit se suprà unum, atque ita imminens periculum effugit. Hæc Servius in Virgilii illud Eclog. 8

Orpheus in silvis, inter Delphinas Arion.

Vide Plin. lib. 9. cap. 8. Gell. lib. 16. cap. 19. Herodot. lib. 1. cap. 24. Ovidium lib. 2. Fast. v. 83. & sequentibus. Legatur & Hyginus Fabulâ 194. & Plutarchus Convivio septem Sapientum. Martial. lib. 8 epigr. 51

Sic Methymnæo gavisus Arione delphin.

Veram historiam, non fabulam esse, Jos. Scaliger asserit Animadversionibus in Eusebium pag. 79. ¶ 2. Arion Pythagoræus, inter præceptores Platonis memoratur à Valer. Maximo lib. 8. cap. 7. *Acrionem* Cicero vocat V. de finibus cap. 29. Sed alterum putem ex altero emendandum. ¶ 3. Arion, Equi etiam nomen, quem princeps Oenus quidam, secundus Hercules, ab eo Adrastus Argorum Imperator habuisse traditur. Hic equus ille est, quem primum omnium ejus generis Neptunus percussa terrâ tridente produxisse fingitur: quo Claudianus respiciens Panegyr. de 4. Cons. Honorii vers. 553 canit:

Si dominus legeretur equus, tua poscere ultrò
Verbera Nereidum stabula nutritus Arion.

Plura de eo vetus Scholiastes Statii ad lib. 4. Thebaidos v. 43. itemque Pausanias Veteris Græciæ lib. 8. sive in Arcadicis pag. 257. Gr.

¶ Ărĭonius, adject. de superiore Arione formatum. Ovidius lib. 3. de Arte v. 326

Piscem Arionia fabula nota lyra.

ARIOVISTVS, Germanorum Rex, bello clarus ac potens. De quo multa Cæsar lib. 1. de Bello Gallico; itemque Dio Cassius lib. 38. Meminit & Tacitus 4. Histor. cap. 73.

ARISBA, oppidum Troadis, Mitylenæorum colonia, quam Achilles evertit. Vide Virgil. Æn. 9. v. 264. ¶ 2. Arisba alia civitas Bœotiæ, Suidas. ¶ 3. Alia civitas Lesbi. Steph. Byz.

¶ Arisbus, Troadis fluvius apud Strabonem.

ĂRISTA, apex spicæ, dicta quod prima areat, secundùm Varronem. *Spica*, die gantze Aehr. *Gluma*, theca grani, der Balg. *Arista*, quæ ut acus tenuis longa eminet è gluma. Was oben am Aehr spitziges überwächset. Vide paullò ante laudatum Varronem lib. 1. de re rustica, cap. 48. *Arista gracilis, gravida, mollis, matura*, apud Virg. eclog. 1.

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas,

h. e. aliquot messes vel annos, Metalepsis est.

¶ Aristifer, ut, *Ager dives aristiferæ segetis*, Prudent. hamn. 3. v. 52.

ĂRISTAEVS, Virg. 4. Georg. v. 317.

Pastor Aristæus fugiens Peneia tempe,

Rex fuit Arcadiæ, qui primus apum & mellis usum ostendit, atque apes ex putrefacto cadavere bovis reparari docuit.

ARISTARCHVS, Grammaticus fuit Alexandrinus, Olympiade 156. sub Ptolemæo Philometore, castigati judicii homo, adeò ut Homeri versus non putaretur, nisi quem ipse probasset. ¶ Hinc per antonomasian *Aristarchus* usurpatur pro censore. Horat. in art. Poët. v. 449

Arguet ambigue dictum: mutanda notabit;
Fiet Aristarchus.

Cicer. lib. 1. ad Attic. epist. 14. *Ego varia meis orationibus, quorum tu Aristarchus es, soleo pingere.* ¶ 2. 3. Aristarchos præterea duos memorat Suidas, alterum Tegeatem, Tragœdiarum scriptorem; alterum Ephesi monarcham. ¶ 4. Aristarchus Berenices, Ptolemæi Regis filiæ, quæ Antiocho nupsit, medicus, apud Polyæn. lib. 8. Stratag.

ĂRISTĔAS, Ἀριστέας (Plinium corrige 7. c. 52. ubi *Aristæus* legitur) Proconnesius, Arimaspeorum scriptor, claruit temporibus Crœsi & Cyri. Accuratè de hoc agit Voss. 1. de hist. græc. 1. p. 6. & 4, 2. pag. 433. seqq. Hic ille est, cujus animam fabulantur

rat corpore, quoties vellet, exisse, atque idem postea ingressam: quod præter scriptores Vossio memoratos tradit & Hesychius Illustrius περὶ ανδρῶν. Maximus Tyrius Dissert. 22 ipsum hujus fabulæ inventorem narrat fuisse. Apollonius verò hist. mirab. 2. *Aristeas*, inquit *Proconnesius, cùm esset in Cyzicenorum officinâ in Proconneso mortuus, eâdem die atque horâ multis in Siciliâ visus est literas docens. Quod cum ex sæpius evenisset, & per multos annos innotuisset, ac crebrius in Siciliâ se ejus imago offerret, Siculi aram ipsi posuerunt, atque ut Heroi sacrificarunt.* ¶ 2. Aristeas, qui & Aristæas vulgò scribitur, legatus à Ptolemæo Philadelpho ad Eleazarum Judæorum Pontificem, ut impetraret viros doctos, qui sacrum codicem ex Hebræo sermone transferrent in græcum, quod & ita factum est postea. Quæ de ipsius Aristeæ nomine inscripta legitur historia. Quam germanum Aristeæ opus esse, merito ambigunt eruditi, imò verò reperti (in his Vossius 3. de Idol. 54. f. 510.) qui plane negarent. VVowerum vide syntagm. de Bibl. interp. c. 2. p. 31.

Aristias Chius, vide *Aristo Chius.*

ARISTĪDES, Ἀριστείδης, administrator Reipublicæ Athenienſis cum Themistocle fuit, moribus Catoni similis, ὃς ὑ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι ἤθελεν, hoc est, *Qui non videri, sed esse voluit optimus*; quemadmodum Æschyli hunc versiculum populus Athenienſis accommodavit, atque adeò δίκαιον, id est, *Justi* cognomen ei tribuit. Corn. Nepos vitam ejus Latine, Plutarchus Græce descripsit, qui consuli possunt. ¶ 2. Aristides alter Sophista fuit Adrianæus, cujus extant orationes 56. græcè editæ Florentiæ, & cum versione Parisii. ¶ 3. Aristides tertius, pictor fuit Thebanus Apellis tempore, qui omnium primus animum pinxit, & sensûs expressit, item perturbationes, Plin. lib. 35. cap. 10. ¶ 4. Meminit frequenter & Aristidis cujusdam Milesii Plutarchus in Parallelis, eumque res Persicas & Italicas scripsisse indicat. Idem & Milesiaca scripsit: quorum Ovidius lib. 2. Trist. v. 413 Plutarchus in vitâ Crassi, Lucianus in Amoribus, & Harpocration in Lexico in voce Ἀρμοσὶς meminerunt. Illud autem opus non gestas Milesiorum res, sed amatorias quasdam atque lascivas narrationes continebat. Vide infra in *Miletum.* ¶ 5. Fuit & alius Aristides Samius, Varroni in Hebdomadibus citatus, ut Gellius indicat lib. 3. noct. Att. cap. 10. ¶ 6. Aristides Athenienſis, philosophus Christianus Hadriani Imperatoris ævo, scripsit Apologeticum pro Christianis: Hieron. de script. Eccles. c. 20. & Epist. 84. ad Magnum, & Niceph. lib. 3. c. 21.

ARISTIPPVS, Ἀρίστιππος, philosophus fuit Cyrenæus, Socratis auditor; cum Epicuro de voluptate sensit. Extat ejus vita apud Laert. lib. 2. Eum commodum & facilem, & quod dicere solemus, *omnium horarum hominem* fuisse, h. e. cuique tempori, personæ, loco, scite se accommodare potuisse Horatius lib. 1. Epist. 17. significat, eamque ob caussam Diogeni Cynico præferendum statuit; cum ait:

Omnis Aristippum decuit color & status & res, &c.

¶ 2. Nepotem ex Arete filia cognominem habuit sibi, qui Μητροδίδακτος cognominatus est. Vide supra in *Arete.* ¶ 3. De eodem vel alio Aristippo Socratico egregia plane sunt, quæ Vitruvius procemio lib. 6 narrat, naufragio ejectum, in Rhodiensium littore geometrica schemata descripta cum animadvertisset, exclamasse, *Bene speremus: hominum vestigia video;* & in urbem ingressum, de philosophia disputantem tantis donis ornatum fuisse, ut & sibi, & comitibus, quæ necessaria erant, præstaret. Qui cum domum reversuri essent, civibus suis mandare jussisse, *eas possessiones & viatica liberis parari oportere, quæ etiam e naufragio possent una enatare.*

¶ Aristippeus, ut, *illud Aristippeum*, &c. Cicero de Finibus lib. 2. cap. 6.

ARISTO, ōnis, Ἀρίστων, Stoicus philosophus, patriâ Chius, Zenonis auditor. Perperam is *Aristias* vocatur Scholiastæ Aristophanis, ut Rutgersius docet 4. Var. Lect. 18. p. 435. Ab hoc, utpote Stoico, distinguendi sunt Aristones, quotquot Peripatetici celebrantur. Plures enim fuêre. Quorum primus ¶ 2. *Aristo Ceus*, (qui ob cognominis à patriâ similitudinem confundi solet interdum cum Aristone Chio Stoico, vid. Voss. 2. de hist. Græc. 4. p. 179. 180.) in Peripateticâ Scholâ successor Lyconis; qui ab Aristotele quartus fuit. Idem hic est atque Aristo *Julietes*, ut Laertius vocat in Zenone propè finem. Julis enim civitas est in insula Ceo. Vid. Voss. d. l. & Casaub. notis ad Laërt. Minùs autem benè pro *Juliete* Laërtii codices legunt Ilieten. Quo factum, ut Patricius Aristonem ab Ilio, (sic enim vocat) ab Aristone Chio distingueret. Secundus inter Peripateticos ¶ 3. *Aristo* ille, quem *Critolai* discipulum fuisse scimus è Quintil. 2, 16. (al. 15.) qui Rhetoricen definiebat *scientiam videndi & agendi in quæstionibus civilibus per orationem popularis persuasionis.* Tertius Peripateticorum ¶ 4. *Aristo Cous est*, quem Strabo lib. 14. suâ ætate (hoc est, ævo Augusti) vixisse indicans, auditorem atque hæredem vocat Peripatetici, h. e. ut Patricius fol. 135. demonstrat, Andronici Rhodii. Atque hunc Aristonem composuisse librum de Nilo idem docet Strabo lib. 17. ut necesse sit falli doctissimum Vossium, quando p. 180. de Hist. Græc. libram illum tribuit illi Aristoni, qui Laërtio est Alexandrinus. ¶ 5. Fuit & *Aristo Pellæus*, sed qui Hadriani demum tempore, aut post vixerit, ex quo de postrema Judæorum rebellione, quæ sub Hadriano contigit, referunt Eusebius & Nicephorus. Sed hi sufficiant. plures enim inveniuntur, sed minus nobiles.

¶ Aristōnēus, in Aristonea vitia & peccata incidere, Cic. de Finibus 4. c. 15.

ARISTŌBŪLVS, Ἀριστόβουλος, Judæus fuit ex Paneade, Interpretum 72. sub Ptolemæo unus, secundum Euseb. ¶ 2. *Aristobulus Cassandreus* scriptor historiæ Alexandri Magni, de quo Voss. 1. de Histor. Græc. p. 54. ¶ 3. Aristobulus rex Judæorum primus ex Maccabæis ducibus. Joseph. lib. 13. Antiq. Jud. cap. 19. ¶ 4. Aristobulus junior, illius fratre genitus, cum fratre suo Hyrcano de regno litigans, a Pompejo captus & in triumpho ductus. Joseph. 14. c. 8. Flor. lib. 3. cap. 5. extr. & Eutrop. lib. 6. cap. 13.

ARISTOCLES, Nomen hoc initio Platonis fuit, antequam ex humerorum latitudine Plato vocaretur. vide Plato. ¶ 2. *Aristocles Messenius*, Philosophus Peripateticus, teste Suida, è quo fragmenta servavit Eusebius, quanquam librariorum culpâ nomen ejus interdum transiit in *Aristotelem.* Voss. 2. de Histor. Græc. 1. p. 166.

ARISTOCRATES, Athenienſium dux, Zacynthiis exulibus auxilio missus Diod. lib. 15. Polyæn. lib. 5. ¶ 2. Aristocrates alius Spartanorum rex, hostes corrumpere solitus; apud Pausaniam lib. 8. ¶ 3. Alius Hyparchi filius, historicus Græcus, apud Athenæum lib. 3. & Plutarchum in Lycurgo.

¶ Aristocratia, ἀριστοκρατία, forma Reipubl. in quâ Optimates præsunt, cujusmodi Venetiis est, da die Edlen und Vesten zugleich das Regiment führen. Vide Politic.

ARISTŎCRĬTVS, historicus, scripsit Archæologiam Deorum. Schol. in Aristoph. Crabron. ¶ 2. Aristocritus alius commentarium edidit de Mileto, è quo Plinius lib. 5. cap. 31 quædam tradit.

ARISTODEMVS. Hoc nomine aliquos memorant onomasticorum scriptores. Quibus omnino addendus Aristodemus Spartanus, quem fuerunt qui septem Græciæ sapientibus annumerarent. Vide Schol. Pind. ad Isthm. Od. 2. & Suid. in χρήματ' ἀνήρ. Laërtius in Thalete refert, Aristodemum hunc, cùm ipsi ut sapientissimo tripus delatus fuisset, eundem Chiloni concessisse.

ARISTOGĪTON, Ἀριστογείτων, orator, quem ob linguæ impudentiam *Canem* dixere Athenienses. ¶ 2. Aristogiton alius cum socio Harmodio Pisistrati tyrannidem evertit, statua ob id publica & prope divinis honoribus ornatus. Thucyd. lib. 6. f. 446. Meminit & Cicero Tusc. Quæst. lib. 1. cap. ultimo: eoque haud dubie respexit etiam pro Milone cap. 29, *Græci homines deorum honores tribuunt iis viris, qui tyrannos necaverunt. Quæ ego vidi Athenis?* & reliqua.

ARISTOLOCHIA, ἀριστολοχία, herba, Holtzwurtz/ Osterlucey/ longa est & rotunda. Cicer. de Divin. 1. cap. 10.

Quid Aristolochia ad morsus serpentum possit, &c.

ARISTŎMENES, Comicus Athenienſis, qui Olymp. 88. floruit. Vide Suidam. ¶ 2. Aristomenes, Messenius, dux Athenienſium, qui Spartam calliditate mira bis ingressus, cum tertiâ id vice tentaret, pœnas tandem audaciæ luit. Diod. lib. 15. Justin. lib. 3. ¶ 3. Aristomenes & Darii dux legitur apud Curtium lib. 4.

ARISTŌNŸMVS, Comicus sub rege Philadelpho, cujus & bibliothecæ præfectus est post Apollonium. Suidas. ¶ 2. Aristonymus, Citharœdus insignis Alexandri M. apud Plutarch. de fortit. Alex.

ARISTŎPHĂNES, Ἀριστοφάνης, Poëta Comicus, Rhodius sive Lydius genere, lege verò Athenienſis, ingenio ad omnia facili ac prompto: per excellentiam *Comœdiæ poeta* ab ipso etiam magno Persarum Rege cognominatus. In eo sunt omnia linguæ Atticæ ornamenta. Acutus est, copiosus, doctus & merus Atticus. Comœdias scripsit 54. de quibus undecim adhuc extant. Hic veteris Comœdiæ, quæ magna libertate infectata vitia est, princeps longe, sicut novæ Menander fuit: ita tamen, ut illi adjungendi Eupolis & Cratinus sint, huic addendo comites Philemon ac Diphilus. Vellejus lib. 1. cap. 16 *Una neque multorum annorum spatio divisa ætas per divini spiritûs viros, Æschylum, Sophoclem, Euripidem illustravit Tragœdias: una priscam illam & veterem sub Cratino, Aristophane, Eupolide, Comœdiam: ac novam Comicam Menandrus æqualesque ejus ætatis magis quàm operis, Philemon ac Diphilus & invenêre intra pauciſſimos annos, neque imitanda reliquêre.* Quintil. lib. 10. cap. 1. *Plures ejus* [antiquæ Comœdiæ] *auctores: Aristophanes tamen, & Eupolis Cratinusque præcipui.* Huc igitur & illud Horatii lib. 1. Sat. 4. spectat:

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poëtæ,
Atque alii, quorum Comœdia prisca virorum est.

Namque & ibi tres illos tanquam præcipuos præcipuè nominando, existimavit. Inter alios libros Plutarchi, habetur & Aristophanis atque Menandri σύγκρισις: in qua Menandrum longè præfert: & multa in Aristophane reprehendit, iniquiùs quàm debebat: quod Nicodemus Frischlinus peculiari libro, quem defendendi Aristophanis caussâ adornavit, ostendit. Male profectò Aristophanem auctorem Comœdiæ veteris, ex Menandro æstimavit.

mavit. Nam quæ in veteri summam laudem habent, in novâ ne locum quidem habent. Aliæ igitur & diversæ planè Comœdiæ veteris, & novæ [quam Menander docuit] virtutes ac vitia sunt: quòd cùm minus attenderet Plutarchus, in ἀνεσίαν quandam necesse habuit incidere: de quo & Heinsius Aristarcho Sacro perstringit.

¶ Aristophăngus adjectivum, ut *Aristophanéus anapæstus*, apud Ciceronem in Oratore cap. 56. extr.

ARISTŎPHON, Archon quidam Athenienſis, vixit Olymp. 112.

¶ 2. Aristophon alius celebris pictor, apud Plin. lib. 35. cap. 11.

¶ 3. Aristophon Comicus, cujus fragmenta quædam leges apud Athenæum lib. 6. c. 9. & lib. 13. c. 2.

ĂRISTŎTĔLES, Ἀριστοτέλης, summus methodi artifex: nervosus, admirabili scientiâ & copiâ in dicendo, & aureum adeò orationis flumen fundens, quod ipsi elogium Cicero dedit. Platonis fuit auditor per annos 20. a quo cum vivente adhuc recessisset, ludumque proprium instituisset, dicere in eum, ut ingratum, ejus notans, Plato consuevit: Ἀριστοτέλης ἡμᾶς ἀπελάκτισε καθάπερ οἱ πῶλοι τὰς μητέρας. hoc est: *Aristoteles in nos recalcitravit, non secus atque in matrem pulli geniti.* Meminerunt Laertius, & Ælianus lib. 4. de Var. Hist. cap. 9. Patrem habuit Nicomachum Medicum, illustri natum loco, matrem Phæstiaden. Staturâ fuit non magnus, deformis præterea, gibbosus, & balbutiens, quod ejus vitium amici tamen, sed adulatores potius, imitati sunt: quemadmodum & humeros Platonis contractos discipuli & amici ejus exprimere didicerunt. Narrat utrumque Plutarchus in lib. de discrimine adulatoris & amici. Alexandri non familiaris tantùm, verùm etiam præceptor per decennium fuit: ex quo magnas divitias consecutus est, earumque nomine male audit, ut ex Luciano cognosci potest. Videantur hac de re Epistolæ & patris Alexandri Philippi & Aristotelis ipsius, denique & Alexandri benevolentia in eum, ut præceptorem, cum apud alios, tum apud Gellium, Qui & Stagiram, Aristotelis patriam, à qua & *Stagiriten* eum vocant, diruram ipsius causſa restituit. Athenas ex quibus à Philippo Macedone evocatus erat ad officium præceptoris, decennio exacto, rediit, cum in Asiam ad res gerendas Alexander sese recepisset, ibidemque annis totis 13. in Lyceo Philosophiam professus est, de qua libri ejus multi, magni, eruditi, diserti & graves exstant. Ad descriptionem historiæ animalium contulerat ei Alexander octingenta talenta, quemadmodum Athenæus indicavit lib. 9. Eum, quid DEUS sit, ignorasse, & in hâc re secum non convenisse, imò repugnantia sibi dixisse, & sensisse, ait Lactant. lib. 1. Div. Inst. c. 5. Libri illius ab imminenti interitu quòmodo servati, & tandem à Sylla Victore translati Romam, Strabo lib. 13. Geograph. & Plutarchus in vita Syllæ exponunt. Vixit Aristoteles annos 63, ut anno suo climacterico videatur, sicut magni plerumque solent viri, decessisse. Sed de mortis genere incertæ circumferuntur quorundam narrationes; inter quas verò illud de ænigmate, a piscatoribus ipsi proposito, nugamentum est & somnium. Pudore & dolore, quod naturam Euripi Chalcidensis explorare haud posset, mortuum, Justinus Martyr Parænesi ad Gentes scribit. Ex profectum in Chalciden, postquam ab Eurymedonte arcessitus impietatis esset, clam, ibique obiisse diem, Diog. Laërtius, & Dionysius Halicarnassensis consentiunt; sed Dionysius morbo obiisse diserte scribit, nihil de dolore commemorans: quem tamen morbo causſam dare potuisse nemo negat.

¶ Aristotelicus, adjectivum vulgatissimum, pro quo semper Cicero, quantum constat,

¶ Aristotelius posuit, ut, *res Aristotelia*, lib. 3. de Orat. cap. 19. *Aristotelia pigmenta* lib. 2. ep. 1. ad Atticum: *Commentarii Aristotelii*, lib. 3. de Finib. cap. 3. Ita in optimis quibusque libris.

ĂRISTOXĔNUS, Musicus idemque Philosophus Tarentinus addictus Pythagoræ, cujus & vitam condidit, quam Clemens Alexandrinus citat: Musicam docuisse Cicero lib. 3. de Oratore significat; & laudat ejus de Musica libros Plutarchus ejusdem argumenti libro. Hic statuit, animam humanam ex harmonia constare, de quo Cicero 1. Tusc. Quæst. cap. 10. ¶ 2. *Aristoxenus* alius fuit patria non minus, quam philosophia *Cyrenæus*, de quo Athenæus lib. 1. cap. 7. & Suidas.

ARISTUS Salaminius, scripsit res gestas Alexandri: Voss. 1. de Hist. Græc. 10. p. 62. ¶ 2. Aristus Antiochi Ascalonitæ frater, is est, quem Vossius d. l. Ciceronis æqualem ac Bruti Magistrum vocat. De hoc aliquid diximus in *Ariston* sub fin.

ARITHMĒTICA, æ, & arithmetice, es, & arithmetica, orum, die Rechenkunſt. ¶ 2. Sequiore ætate Arithmeticæ vocabulum ad Astrologiam Genethliacam tractum, observat Savaro ad Sidon. lib. 8. Ep. 12.

¶ Arithmeticus, *In Arithmeticis esse exercitatum*, ein guter Rechner / oder Rechenmeiſter ſeyn / apud Cicer. ad Att. 14. ep. 12.

ARĪUS, sive Arēus [Græcè enim Ἄρειος dicitur, non Ἄρριος] Alexandrinus philosophus fuit, ita amatus Augusto, ut perpetuum sibi comitem, & secretorum omnium conscium haberet: quod Seneca de eo prodidit. Qui Alexandriæ urbi cùm aliis rebus persuasus, nùm quod Arii patria etiam esset, ignovit atque pepercit: Plutarchus in Antonio: qui & in Politicis & Apophthegmatis illius honorificam mentionem fecit. Vide & Dion. lib. 51. & Sueton. Aug. cap. 84. Quibus adde Senecam cap. 4. de Consol. ad Marciam, ubi præter interpretes Lipsium & Pincianum adeundus & A. Schott. 5. observ. 14. & I. H. Meibom. in Mœcenat. cap. 18. p. 109. ¶ 2. *Areus Rhetor* Quintiliano memoratur lib. 2. cap. 15. (al. 16.) *Bene Areus, dicere secundum virtutem orationis*, finem sc. Rhetoricæ constituit. Recurrit hujus memoria & lib. 3. c. 1. Quibus addendus ¶ 3. Arius hæresiarcha notissimus, seculo Christiano IV, quem minus bene Arrium vulgò scribunt. Tamen error ille non novus est. Arator poëta in act. Apost. cap. 5. *fusâ ruit Arrius alvo.* Græci vero constanter Ἄρειος. Ab hoc nominantur

¶ Ariani hæretici. De quibus Augustinus cap. 49. de hæres. *Ariani ab Ario in eo sunt notissimi errore, quod Patrem & Filium & Spiritum S. nolunt esse unius & ejusdem naturæ atque substantiæ, aut, ut expressiùs dicatur, essentiæ, quæ οὐσία Græcè appellatur, sed esse filium creaturam, Spiritum verò sanctum creaturam creaturæ.*

¶ Arianus, adjectivum, Arii infectus hæresi. Hieronymus adversus Luciferianos cap. 7, *Ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est.*

Ariusia vina, Vide *Arvisia.*

ARMA, plural ὅπλα, Waffen / Harniſch / dicta ab armis, parte corporis, (vide infra *armus*) quibus applicantur. Itaque gladii & tela propriè hac voce non continentur: sed designantur ea tantùm, quibus tegimur; ut ad Germaniam Taciti cap. 29. rectè notavit Pichena. Adde Cuperum Observat. 1, 7. 4, 2, ubi ostendit arma κατ' ἐξοχὴν apud Græcos & Latinos pro scutis sumi. Livius lib. 1. cap. 42. *Arma his imperata galea, clypeus, ocreæ, lorica, omnia ex ære: ipsa ut tegumenta corporum essent; tela in hostem, hastaque & clypeus.* Cicer. pro Rab. c. 7 *Pro salute communi arma capere.* Item, *esse in armis*, in Rüſtung ſtehen / Cicer. Pompejo sub 8. epist. 11. ad Attic. *Venire ad arma*, Krieg anfahen. *Vocare ad arma*, auffbieten / pro Rabir. c. 1. *Ferre arma adversus aliquem*, gegen einen zu Felde ziehen / Vell. Pat. 2, 87. *Ludere armis*, in Waffen ſich exerciren / Vulcat. Gallican. in Avidio cap. 6, cujus verba mox in *Armilustrium* adferemus. Ad illa Casaubonus: *Ludere armis dicebantur, qui se armis exercerent: & dies ille Armiludium, ut Armilustrium, quo arma lustrabant. Perdere arma*, pro, honestatis rationem deserere, Horatius dixit lib. 1. Epist. 16. vers. 67. Flagitiosissimum enim habebatur, abjicere arma, vel amittere, de quo infra in *Clypeus*; Romanæ autem militiæ legibus plane habebatur capitale. Vide legem Desertorum 3. § Miles 13. D. de re militari, & Freinsh. ad Curt. 4, 13. 13. Cornel. Nep. in Chabr. 12, 4 3. *Arma Gratiæ*, potentiam, & robur belli notant apud eund. 2, 4. 5. *Arma pedestria*, quibus utuntur pedites, ibid. 11, 1. 3. Terent. in Eun. 2. 4. sc. 7. v. 19 *Omnia prius experiri verbis, quam armis, sapientem decet.* Cicero ad Atticum 7 ep. 6 *Sentio omnia faciendâ, ne armis decertetur.* Idem pro Mil. cap. 4 *Silent leges inter arma.* ¶ *Ad arma*, vox concurrentium in repentino & graviore tumultu, & adhortantium invicem, ut arma capiant. Livius lib. 3. cap. 15 *Alii inter tumultum præcipites pavore in forum devolant: alterna voces*, AD ARMA, &, HOSTES IN URBE SUNT. Sed & in militia, cum hostis ingrueret, ad vocem istam sumebantur arma: quod *ad arma conclamare* dicebant. Cæsar 1. de Bell. Civili cap. 69 *Conclamatur ad arma, atque omnes copiæ paucis exceptis præsidio exeunt.* Livius lib. 6. cap. 28 *Ingens in urbe trepidatio fuit, conclamatumque ad arma.* ¶ 2. Neque vero instrumenta bellorum, sed omnium artium aliarum etiam, *arma* vocantur. Ita Virgil. 1. Georg. v. 160, rastra & ligones, *agrestium:* Idem pistoria instrumenta Æneid. 1. v. 177 *Cerealia arma* vocat. Ita Cic. de Sen. c. 3. *Aptissima omnino sunt arma senectutis, artes exercitationesque virtutum.* Quin omne illud, quo nitimur, aut in quo freti conficimus aliquid, *armorum* nomine venit: Virgil. 2. Æn. v. 98

—— hinc spargere voces
In vulgum ambiguas & quærere conscius arma.

ARMA, i. e. præsidia, auxilia, opes. Servius ad illum locum: ARMA; *modo fraudes vel dolos. Nam* ARMA *sunt instrumenta cujuslibet rei.* Sic: *Contra Borean obtu arma ministrat*, i. e. vestem, Ovid. Metam. lib. 15, v. 471. *Tunc movet arma leo*, i. e. vires. Virg. Æneid. 12, 6.

¶ Armifer, adject. ut, *Armifera dea*, Ovid. ad Liviam v. 22. *Armifera gentes*, Silius lib. 4 v. 45. *Armiferi gens sacra Quirini*, Idem lib. 16. v. 76. *Armiferi labores*, id est, bello exhausti, Stat. 1. Silv. 2. v. 96. *Arbum armiferum* Senec. Medea v. 470.

¶ Armiger, ein Schildknecht / Waffenträger / Troßbub / Cic. pro Dom. cap. 5. *Sergius armiger Catilinæ, stipator corporis.* ¶ 2. Adjective, ut Armifer. Silius 7. v. 87 *armiger Deus:* & lib. 10, v. 97 *armigera cohors.*

¶ Armidoctor, idem qui Campidoctor, quo vocabulo Vegetius lib. 1 cap. 13, & Lampridius in Alexandro c. 53, usi sunt. Vet. Gloss. *Armiductor*, ὁπλοδιδάσκαλος. Lege *Armidoctor*, quemadmo-

admodum Vegetius d. l. *doctores armorum* memorat, qui milites tirones armaturam docent. Salmasius ad Lamprid. d. l. semper *Campidoctores*, non *ductores*, ut vulgo fit, scribendum esse probavit, quamvis contrarium Vegetius sentiat, *ductorem* ἀφ' ὧν ἄγουσι *doctorem* dici.

¶ Armifactor, in Novella 85. cap. 1 legitur.

¶ Armipotens, ntis, *Ausoniæ armipotentis alumnus*, Stat. 3. Silv. 2. v. 10.

¶ Armisŏnus, ut *Pallas armisona*, Virg. Æn. 3. v. 544.

¶ Armilustrium vel Armilustrum (nam utroque modo in vetustis glossis scribitur) lustratio armorum est, officium boni ducis, uti Vulcatius Gallicanus de Avidio Cassio cap. 6 tradit: *Arma militum septima die semper respexit: vestimenta etiam, & calceamenta, & ocreas.* Et post paullo: *Exercitium septimi diei fuit omnium militum, ita, ut & sagittas mitterent, & armis luderent.* Deinde ad religionem tractum fuit, ut *lustrare* esset expiare. Festus Pompejus: *Armilustrium erat festum apud Romanos, quo res divinas armati faciebant: ac dum sacrificarent, tubas canebant.* Vetus Glossa: *Armilustrium*, ὁπλοκαθήρσιον. Alia: *Armilustrum*, ὅπλων καθαρσις, ὁπλοκαθαρσία.

¶ Semiermis, nur halb bewehrt / halb gewaffnet. Livius lib. 30. c. 28. *tumultuariis exercitibus ex agrestium semiermis turbâ subito collectis.* Idem lib. 22 cap. 50, *Binos in castris cum multitudo semermis sine ducibus esset.* Et lib. 25. cap. 19 *novus miles & magnæ parte tumultuarius ac semiermis.*

¶ Inermis, & inermus, armato contrarium, wehrlos / ungerüst. *Hostis inermis*, Propert. lib. 4. el. 1. extr. & *carmen inerme*, ibidem eleg. 6. *Vulgus inermum*, apud Virg. Æn. 12, 131. Cic. lib. 11. fam. ep. 12 *nuntiatum, cum paucis inermis fugisse Antonium.* Sic pro Cæcinna cap. 22, ubi vulgo legitur: *quod inermes armati judicarentur*, Palatinus quidam codex *inermi* habet, veteri declinatione, ut Gruterus ibi alteram illam formam vocavit.

¶ Armare, verb. *armis instruere*, rüsten / wapnen. *Armari contrà Remp.* Cicer. Idem pro Domo cap. 55, *Erat incredibili armatus audaciâ.* Corn. Nep. Dione cap. 8. *Armare se imprudentiâ alterius.* i. e. suis consiliis ab imprudentiâ alterius robur mutuari.

¶ Armati pro militibus. Nepos Dione cap. 9. *Navem triremem armatu ornat*, id est, *instruit.* Suet. Claudio cap. 10. extr. *Armatos pro concione jurare in nomen suum passus est.* Superlatum inde formavit Seneca lib. 5. de Benefic. cap. 4. *Tam par*, inquit, *tibi sum, quàm multus armatissimis nudi, aut lebiter armati.* Ciceroni quoque idem verbum exsuperante gradu tribuitur pro Cæcinna cap. 21, sed Gruterus ibi *ornatissimus* legit, non *armatissimus.*

¶ *Armata Venus.* Sub hoc titulo Lacedæmonii & ædem & simulacrum Veneri posuerunt, cujus cultus originem narrat Lactantius lib. 1. Div. Instit. c. 20. Adde eadem Ausonii epigramm. 42.

¶ Armator. Gloss. Cyrilli, *Armator*, ὁπλιτής.

¶ Armatus, ûs, Rüstung. Livius lib. 33. cap. 3 *haud dispari armatu.* Et lib. 37 c. 40 *eodem armatu Cares & Cilices.* Et cap. 41 *toto fere græci armatu.*

¶ Armatura, Rüstung. Cic. lib. 7 fam. ep. 1. *Armatum varia peditum & equitatus.* Et ad Attic. lib. 6. ep. 1. *Habet Dejotarus cohortes quadrigenarias nostra armatura XXX.* ¶ 2. Nomen hoc pro militibus armatis interdum usurpatur, ut *Armaturæ simplices, Armaturæ duplices*, Einfach- Doppelsöldener. Vegetius lib. 2. de Re Mil. cap. 7. *ARMATVRÆ DVPLARES, quæ binas consequuntur annonas: SIMPLARES, quæ singulas: Sic armaturæ lebis*, die leichte Rüstung führen / apud Corn. Nepotem Datame c. 8. n. 2. Currium 6. c. 4, 15. & cap. 6. n. 21. Et iam Cic. Philipp. 10. cap. 6. *Nostra sunt legiones: nostra lebis armatura, nostri equitatus, maximusque noster est Brutus.* ¶ 3. Est & *armatura* militaris exercitii genus, de quo Veget. lib. 1. cap. 13.

¶ Armamenta, ἐφάλια, σκευοφορία: instrumenta, quibus ad exercendam tuendamque rem opus est. Allerley Rüstung und Zeug. Sic *armamenta vinearum*, dixit Plinius lib. 17. c. 21. principio, perticas scilicet, palos, vincula, & alia hujusmodi intelligens, quæ ad colendas vineas necessaria sunt. *Armamenta navium* similiter dixit lib. 19. cap. 1. extr. & Ulpianus Lege 1. § 3 de exercitor. actione, remos, funes, & alia hujus generis nautica designantes. Suetonius Augusto cap. 18, *Tempestate in trajectu Bosporum consultatus: primò inter promontoria Peloponnesi atque Ætoliæ: rursusque circa montes Ceraunios: utrobique parte Liburnicarum demersa: simulque ejus in quâ vehebatur, fusis armamentis, & gubernaculo diffracto.*

¶ Armamentarium, σκευοφύλαξ, Zeug-Hauß / Waffen-Kammer. Cic. pro Rabir. perduell. cap. 7 *Ex ædificiis armamentariisque publicis arma populo Romano, C. Mario consule distribuente dantur.* Juvenalis Satyr. 13. v. 83

Quidquid habent telorum armamentaria cæli.

¶ Aliud est *Armarium*, ubi conduntur asservanturque pecuniæ, libri, alia. Plautus Epid. act. 2. sc. 3.

Quin ex occluso obsignatoque armario

Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.

Cicero pro Cælio cap. 21. *Tune aurum ex armario tuo promere ausus es?* Vopiscus in Tacito cap. 8. *Habet Bibliotheca Ulpia in armario sexto librum Elephantinum &c.* Pro *Promptuario* posuit Plautus, Captiv. a. 4. sc. 4. v. 10. *Cellas refregit omnes intus, reclusitque armarium.* Hieron. ad Eustoch. epist. 22. cap. 14. *At nunc plerosque videas armaria stipare vestibus.*

¶ Armariolum, ein klein Behältniß / Schrancklein. Plautus Trucul. a. 1. sc. 1. v. 35 *Armariola Græca.* Sidonius lib 8. epist. 17 *per armariola & zotheculas nostras.*

Composita ab *Armare.*

¶ Dearmare, idem quod exarmare. Livius lib. 4. c. 10. extremo: *Consul triumphans in urbem rediit, Cluilio Volscorum Duce ante currum ducto, prælatisque spoliis, quibus dearmatum exercitum hostium sub jugum miserat.*

¶ Exarmare est, armis exuere vel spoliare, wehrlos machen. Tacitus lib. 1. Histor. c. 31 *milites Longinum manibus coercent, exarmantque.* Plinius lib. 3. epist. 9. *Exarmare accusationem*, est *infirmare & debilitare*, die Anklag schwach und kraftlos machen. *Exarmata navis* est armamentis spoliata apud Senecam Consolat. ad Helv. extremâ. ¶ *Exarmati* leones sunt armis suis, h. e. unguibus ac dentibus exuti, ut nocere nemini queant. Lamprid. Heliogab. cap. 21. *Habuit leones & leopardos exarmatos in deliciis, quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam & tertiam mensam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis, quòd exarmati essent, ad pavorem & ridiculum excitandum.* Quem ad locum Joh. Bapt. Egnatius *exarmatos* interpretatur *cicures.*

¶ Obarmare, contra quem armare. Horatius lib. 4. Oda 4. v. 10 *Amazonia securi dextras obarmet.* Apulejus lib. 8 p. 208 *in speciem prælii manus obarmaverant.*

¶ Perarmare, wohl rüsten. Prudent. *natus* 6. v. 85

Hujus manum potentem
Gladius perarmat anceps.

Curtius lib. 4. cap. 9, 6. *Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato.*

ARMĔNIA, Ἀρμενία, sic ab Armenio Thessalo Jasonis comite appellata regio est Asiæ, eaque duplex, major & minor, inter *Taurum & Caucasum* montes sita. Lucanus lib. 2. vers. 638

— — populos utraque vagantes
Armenia.

¶ Arměniăcus & Arměnius, adjectiva. Virg. Ecl. 5.

Daphnin & Armenias curru subjungere tigres
Instituit.

Altera forma est in veteri inscriptione apud Gruterum p. 253 n. 2. IMP. CAESARI L. AVRELIO VERO AVG. ARMENIAC. MED. PARTHIC. Et in ejusdem nummo (apud Angeloni p. 163) L. AVREL. VERVS AVG. ARMENIACVS.

¶ *Mala Armeniaca*, quæ & *præcocia* dicuntur, S. Johanns Pfersig / Morellen. Matthiol. *Lapis Armenius*, colore viridi est ad cœruleum inclinante. Foditur in argenti fodinis in compluribus Germaniæ locis; Matth.

¶ Arměnium, blau Schieffergrün / Agricola.

ARMENTVM, groß Vieh / ut cameli, boves, muli, equi; item cervi apud Virgil. Æn. 1. v. 185. Differt à *grege*, qui fere est ovium, caprarum, porcorum. Virgilius Georg. 3. v. 286

Hoc satis armenti: superat pars altera curæ,
Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.

Et Ovidius 4. Metamorph. v. 634

Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant.

Grex tamen etiam de majori pecude dicitur. Varro lib. 2. R. R. cap. 5. *Tum tauros in gregem redigo.* De singularibus bobus *armenti* vocabulo usus est Hyginus fab. 118, cum *centum armenta* in hecatombes sacrificio *occidi* scripsit.

¶ Armentalis, de armento. ut *armentalis equa*, Virg. Æneid. 11. v. 571. *Lac armentale*, Symmach. 6. epist. 17. *Armentales viri*, Prudent. hymn. jejunant. v. 166. *Armentale culmen*, Idem Tetrast. 4. id est, casa. *Armentalis Camena*, Sidonius lib. 2. ep. 2. ein Hirten-Lied.

¶ Armentarius, der mit Vieh umbgehet / ein Hirte. Virg. 3. Georg. v. 344. *— — Omnia secum*

Armentarius Afer agit, tectumque Laremque.

Varro lib. 2. de R. R. cap. 5. extr. *Armentarium meum crebro, ut aliquid legat* [in libris de re pecuaria] *curo.* ¶ *Armentarius* etiam cognomen fuit Maximiani Galerii, Romani imperatoris, quia, ut Epitoma Aurelii Victoris c. 57 refertur, *ortus parentibus agrariis, pastor armentorum* fuerat.

¶ Armentīvus, ut Armentalis. Usus Plinius lib. 28. cap. 17, *bos armentivus.* Ubi Harduinum consulas, qui vulgarem lectionem *armentinus*, ut ineptam, repudiat.

¶ Armenticius, idem. *Armenticii greges*, Varro lib. 2. de R. R. c. 10. *Armenticium pecus*, ibidem cap. 5.

¶ Armentosus, Viehreich. *Armentosissima Italia*, Gellius lib. 11. cap. 1.

Armilausa, vide in *Armus.*

ARMILLA, ψέλιον, brachii ornamentum, ein Kleinod das man um

am Arm führet / ein Armband. Quod ornamentum *Spinter* seu *Spinther* potiùs [Græcum est enim σπινθὴρ] dici posse Budæus putat. His aureis juxta atque argenteis donari milites soliti ob præclara facinora edita: sicut L. Siccium Dentatum 80 armillis donatum Plinius scribit lib. 7. cap. 28. Et Livius lib. 10. cap. 44 *Papirius, apud quem multiplex in acie, circà castra, circa urbem, fuerat certamen, Sp. Nautium, Sp. Papirium, fratris filium, & quatuor centuriones, manipulumque hastatorum, armillis aureisque coronis donabit* &c. Et paullo post: *Equites omnes ob insignem multis locis operam, corniculis armillisque argenteis donat.* Plinius lib. 33. cap. 2. *Auxilia & externos torquibus aureis donare, at cives non nisi argenteis: præterque, armillas civibus dedere, quas non habent externi.* Ubi simul differentiam inter torquem & armillam notes. Scripsit de armillis Bartholinus, Danus. ¶ 2. Ein Halsband / ut mox probatur.

¶ Armillatus, armillis ornatus. Sueton. Calig. cap. 52, *Manuleatus & armillatus in publicum processit.* Seneca de eodem, de Constantia Sapientis cap. 18 *Hæc ipse pellucidus, crepidatus, armillatus.* Ubi nota hæc exprobrandæ mollitiei & parum virili cultui dicì. Propert. lib. 4. Eleg. 8 *Armillatos canes* etiam dixit: i. e. collaribus revinctos: Die ein Halsband anhaben. Itaque *armilla* & *collare* est: Ein Halsband.

¶ Armillum, & Armile, urceoli vinarii genus, ut Nonius ex Varrone interpretatur, sic appellatum, quod armo, i. e. humero, deportetur, ut Festus auctor est. *Anus ad armillum* scilicet redit vel revolvitur, ut Apulejus mox supplebit. Proverbiale in illos, qui ad consueta & solita reverruntur. Cui simile, *Canis ad vomitum suum redit.* Usus Lucilius apud Nonium: itemque Apulejus utraque forma, lib. 6 Metamorph. *ad armile redit:* & lib. 9, *ad armillum revertit.* Ad priorem locum Julianus Floridus p. 191 AD ARMILE REDIT, *ad ingenium, ad notas artes. Proverbium est, ab annum bibacitate tritum, qua, sicunde bini odor nares adlatus est, eo statim currunt.*

ARMINIVS, qui & Harminius, putatur enim hoc nomen idem esse, quod Herman / quasi Heerman: Germanorum Dux fortissimus, qui Varum delevit. Dio Cass. lib. 56. Plura de eo Tacitus 1. & 2. Annali, cujus fine hoc ei elogium tribuit: *Liberator haud dubiè Germaniæ, qui non primordia Rom. P. sed florentissimum imperium lacessierit: prælio ambiguus, bello non victus. Ævo superiore historiam ejus è Plinio, Strabone, Tacito, Vellejo, Floro, Oroso, Tetmaro, Cranzio, diligenter congessit historicus minime vulgaris Georgius Spalatinus.*

ARMORACIA, secundùm Plin. lib. 20 cap. 4; vel Armoracea & Armoracium, juxta Columellam lib. 6. cap. 17, & lib. 12. cap. 9, raphani silvestris genus, Häderich / Wild Rettich / Heiden Rettich / nascitur in segetibus. Prima hujus dictionis syllaba metathesin admittere videtur, ut & *Armoncia*, & *Ramoncia* dicatur.

Armorica. Vide *Aremorica.*

ARMVS, in quadrupedibus idem est, quod in hominibus humerus, die Schulder an einem Viehe oder Thier. *Armus hinnuli, cervi, apri*, &c. Das fördere Blat / das Buch / oder förder Theil am Rehe / Hirsch / wilden Schwein / &c. Plinius lib. 8 cap. 45 de bubus: *tubere super armos a cervicibus eminente.* Ibidem cap. 16 de leone: *colla armosque vestiunt juba.* Horatius lib. 2. Satyr. 4. v. 44 *leporis sectabitur armos* scilicet gulæ peritus. Virgilius 6. Æn. 685

-- equi foderet calcaribus armos.

¶ Nec ita tamen propria hæc vox quadrupedibus est, ut non liceat & de hominibus usurpare. Videtur enim initiò generalis appellatio fuisse, quod vel etymon suadeat. Ab ἁρμὸς enim, quod *compagem* notat seu *commissuram*, dictus est *armus.* Vossium vide f. 44. etymol. in *armilla*, ubi patere hinc ait, nec humeros quidem ὠμοπλάτας notasse, sed humerorum cum brachiis commissuram. Quo factum simul dixerim, ut ad ipsa quoque hominum brachia & ulnas significandas adhibita vox fuerit. Cujus rei nec leve hoc indicium est, tùm quod Latini *arma*, quibus videlicet ea, quam diximus, corporis nostri pars instruitur, hinc appellavere, ut suo loco dictum est, tum quod Germanis quoque nobis *brachia* sunt, die Armen. Nec destituimur exemplis auctorum. Virgilii illud de Herminio 11. Æn. v. 644

-- -- latos huic hasta per armos
Acta tremit:

jam Vossius annotavit. Addamus nos Manilium lib. 1. vers. 794

-- -- -- matrisque sub armis
Miles Agrippæ sua;

Plane enim eo modo dictum hoc; quo à Calpurnio

-- -- Maternæ causam qui luxit in ulnis,

ut observat Scalig. castig. in lib. 3. Propert. p. 250. emendans illud, quod in notis ad Manilium p. 89. minus erat assecutus, cùm *arma* non *armos* dictum à Manilio putavisset. Veteres imitatus ævi superioris Poeta clarus Euricius Cordus similiter *armos* de homine enunciavit, lib. 9. Epigr. ad Joann. Ficinum:

Suppositis columen resistit armis, i. e. humeris.

¶ Subarmalis, e, sub armo gestabilis. De vestimenti genere, quod sub armum rejici aptum erat, plerumque usurpatur. Spartianus Severo cap. 6, *prætorianos cum subarmalibus inermes sibi jussit occurrere.* Treb. Pollio vita Claudii cap. 14 *subarmale unum cum purpura Mauro.* Vopiscus Aureliano cap. 13 *Togam pictam, subarmalem* &c. Adde Casaubon. ad Spartiani Severum c. l.

¶ Armilausa, vestimenti genus, sagum forte militare, rubri coloris. Paullinus Nolanus Epist. 17 ad Severum (al. 13) cap. 1, *Quem quidem primo minime monachali caligâ & veste mirati, cum præteres facie non minus quam armilausa ruberet.* Et Epist. 22 post initium: *Sibi ille habeat armilausam suam, & suas caligas, & suas buccas.* Memorat & Juvenalis Scholiastes ad Sat. 5. v. 143. Isidorus Orig. lib. 19 cap. 22 *Armilausa vulgo vocata, quod ante atque retro divisa & aperta est, in armos tantum clausa, quasi armiclausa, C litera ablata.*

ARNA; Lyciæ civitas, dicta dein Xanthus, auctore Byzantio Stephano. ¶ 2. Arna alia Umbrorum in Italia civitas, apud Silium Ital. lib. 8. v. 457.

¶ Arna Festo est *agna*, ex Græco ἀρὴς, ἀρνὸς, *agnus.*

ARNOGLOSSA, Ἀρνόγλωσσον, plantago minor, Spitzwegrich / vide *plantago.*

ARNVS, Tusciæ fluvius, ex Apennino oriens, Florentiam & Pisas præterfluit; De Pisana urbe Rutilius Itin. lib. 1. v. 566

Quam cingunt gemini Arnus & Ausur aquis.

ARO, ἀρόω, pflügen / ackern. Virgilius 2. Georg. v. 224 *Talem dives arat Capua*, puta terram. Plautus Mercat. a. 2. sc. 3. v. 21 *Amare mavelim, quam sic amare.* Inde natum proverbium est, *arare littus*, pro eo, quod est operam ludere, laborem inanem sumere. Ovidius Epist. Her. 5. v. 116

Non profecturis littora bubus aras.

¶ 2. Transfertur ad varia, ut ad navigationem, Virgilius lib. 3. Æn. v. 495

Vobis parta quies, nullum maris æquor arandum.

Atque ita sæpe apud poëtas. Aut ad rugas seniles, ut apud Ovidium 1. de Arte v. 118

Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.

hoc est deforment, rugis tanquam sulcis notent. ¶ 3. Eleganter quoque de lucro, quod ex agricolatione habemus, usurpatur. Cic. in 5. Verrina c. 47 *Fieri non poterat, ut plus quàm decem medimna ex jugere ararent*, id est, perciperent, erpflügen / genieſſen. Quod germanice non ineleganter dicitur, Erarnen.

¶ Arătio, ἄρωσις, ut, *Aratione iterata*, Plin. 18. cap. 20. *Segetum arationumque percipere usum*, Columella præfat. operis pag. 8. *Citrà arationem, citra sementem*, i. e. citra studium & operam, ohn alle meine Sorge / Mühe und Arbeit / Luciani est, ἄνευρον τῆς ἀνίσης, & proverbii habet speciem. ¶ 2. Est *Aratio*, Pflügeland / apud Ciceronem, Verr. 5. cap. 53. ager scilicet ad arandum idoneus, *Desertus*, inquit, *arationes, inanes agros offendi.*

¶ Aratiuncula, diminut. apud Plaut. Trucul. a. 1. sc. 2.

¶ Arator, ein Pflüger / Pflugtreiber. Hirt. B. Afr. c. 20 *stipendiarii aratores.* Etiam *bos arator* apud Suet. Vesp. cap. 5. *Multi sunt boum stimulatores, pauci verò terræ aratores.* Πολλοὶ βουπλῆγες, παῦροι δὲ τε γῆς ἀροῆρες, Proverb. Meistern und antregen können viel / wenig aber / so die Arbeit angreiffen. ¶ 2. Cæterum *Aratores* dicebantur non illi magis, qui ipsi arabant suum rus, coloni pauperculi; quam opulenti homines, & ferè equestris ordinis, qui maximas arationes habebant, publico & decumano agro conducto. De iis intelligendus Svetonius est Augusto c. 42. extr. cùm ait: *Ita post hanc rem* (frumentationem) *temperavit, ut non minorem aratorum ac negotiantium, quàm populi rationem deduceret.* Sæpè Cicero in Verrinis meminit, ubi hoc hominum genus *optimum & honestissimum, & à quo summa Respublica contineatur*, vocat.

¶ Arabilis. *Campus arabilis*, das unter den Pflug dienet / Plin. 17. cap. 5. sub finem.

¶ Arātrum, ἄροτρον, Pflug. Cicero pro Roscio Am. c. 18. *Ab aratro arcessebantur, qui Consules fierent*, wurden hinter dem Pfluge herein geholet. *Incumbere aratro*, Virg. 1. Georg. v. 213

¶ Veteres & *Arater* dicebant. Hyginus de limit. constit. *Mensura territorii usque fieri debet, secundùm Legem D. Augusti. QUA FALX ET ARATER IERIT.* Ita & alibi.

¶ Aratorius, Adject. ad arationem pertinens. Lege 1. Cod. Theod. de Pignoribus: *Non servos aratores, aut boves aratorios pignoris causa de possessionibus abstrahant.*

¶ Circumarare, umher pflügen / ins Gevierde pflügen / ubi extremæ circumductiones quasi circulum faciunt. Plinius lib. 18 cap. 3, *Jugerum dicebant, quantum quis uno die plurimum circumarâsset.* Livius lib. 2 cap. 10 sub fin. *Agri quantum uno die circumarâvit, datum.*

¶ Exarare, auspflügen / arationem perficere, unde metaphora

-- -- -- -- rugis vetus
Frontem senectus exarat. Horat. in Epod. 8.

¶ 2. *Exarare epistolam, carmen*, est *scribere.* Nam ut arando in agro sulci, ita in charta scribendo versus seu lineæ fiunt. Cicer. ad Att. 13, 38. *Ante lucem, cùm scriberem contra Epicureos,*

de

de eadem oleo & opera exantlavi nescio quid ad te. ¶ 3. Arando eruere, effodere, herausackern. Scriptor de Viris illustribus cap. 3. de Numâ: *Morbo solutus in Janiculo sepultus est, ubi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata.* Hoc apud Augustinum, ubi rem eandem narrat, est *aratro eruta*, lib. 8. de Civ. Dei cap. 5. ¶ 4. Arando metendoque colligere, erpflügen/ einernoten. Cic. 5. Verrina c. 18. *Hoc, quantum est, ex Sicilia frumenti bonorum exaravêrunt.*

¶ Inarare, idem quod arando ingerere, einpflügen/ unterpflügen. *Stercus inarare*, Columella lib. 2. cap. 16, Mist unterpflügen. *Lupinum aut fabam pro stercore inarare*, Varro lib. 1. de R. R. cap. 23.

¶ Sed *terra inarata* est non arata. Virgil. 1. Georg. v. 83. Et sic quoque Statius Theb. 10. v. 506 [512] dixit *Pangæa inarata* i. e. inculta.

¶ Obarare, ümbher überpflügen/ apud Livium Lib. 23. c. 19 *Cùm hostes obarassent, quidquid herbidi terreni extra murum erat.*

¶ Perarare, *Verbum peraratur litera blandus*, id est, exaratur, scribitur, Ovid. de Arte am. lib. 1. vers. 455. ¶ Ad navigationes hoc verbum Seneca transtulit Medea v. 650.

Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timenda.

Nam sicut ager vomere: ita mare, seu unda, remis proscinditur, ut supra in *Arare* dictum.

¶ Subarare, apud Plin. 16. c. 27. est subtus arando terram movere, idem fere quod *ablaqueare*. De arboribus enim ibi Plinius.

¶ Subarator, qui subarat. Plinius lib. 17. cap. 24 *Subarator imprudens luxabat radices.*

ARŌMĂTA, ἀρώματα, plurale ferè tantùm, tametsi ἄρωμα Græcum singulare sit, allerley Gewürtz und Specereyen. Columella lib. 12. cap. 20 *aromata contusa & cribrata paullatim insperges.* Apulejus 4. Florid. *omnia aromatis perspersa.*

¶ Aromaticus, das nach Gewürtz räucht und schmäckt / ut odor, sapor aromaticus, calamus aromaticus, Calmus. Sedulius in Resurrectionis historia Matth. 28

— — cum munere matres
Messis aromaticæ.

¶ Substantive quasi, aut subaudito *muneris* vocabulo, *Aromaticum* in congiarii generibus erat. Spartianus in Hadriano cap. 19 *In honorem socrus sua aromatica populo donavit.*

¶ Aromatārius, ein Materialist / Würtzkrämer.

¶ Aromatites, ἀρωματίτης, gemma Arabica, odore myrrhaceo. Plin. lib. 37. cap. 10.

¶ Et Aromatites, æ, Kräuterwein / oder mit Würtz angemacht. Plin. lib. 14. cap. 13 de lautissimis vinis: *Quidam aromatite priscos delectatos maxime credunt.* Usus & hac voce est capp. 16 & 17 ejusdem libri.

¶ Aromătopolium, ἀρωματοπωλεῖον, Würtzladen.

ARON, vel aros, ari, ἄρον, arum, bulbus quem *argon* dicimus, & kleine Natterwurtz / *serpentaria minor.* Matthiol.

ARPINA, civitas Elidis. Steph.

ARPĪNVM, ἄρπινον, civitas Italiæ, Ciceronis, & Caji Marii patria, de quo postremo Val. Max. lib. 6. cap. 9.

¶ Arpīnas, qui Arpīni natus est, ut *Cicero Arpinas*, & sicut idem loquitur in orat. 3. cap. 2. de Lege Agraria, *Meus paternus avitusque fundus Arpinas.*

ARQVATVS vide in *Arcuatus*, sub *Arcus.*

¶ Arquites, Festo auctore, olim dicti sagittarii, ex eadem origine.

¶ Arquitenens, vide *Arcitenens* sub *Arcus.*

ARRHA vel Arra, æ, &

¶ Arrabo vel Arrhăbo, ōnis, ἀρραβών, pignus, ein Mahlschatz/ Gottespfennig / ein Pfand / in qua significatione hoc Plautus & Terentius utuntur. Plaut. in Mil. a. 4. sc. 1. v. 11, *Hunc arrabonem amoris à me accipe.* Terent. in Heaut. a. 3. sc. 3. v. 42 *Ea res dat hanc arrhaboni est pro illo argento*, dieſe ist ihm zum Unterpfande gelassen für dasselbe Geld. Arrha, & pignus quomodo differant, tradit Isidorus lib. 5. cap. 25. Philoxenus in Glossario, & Barth. ad Briton. Aremor. p. 132. ¶ Q. Claudius Annalium scriptor *arrhabonem* pro obsidibus posuit. Cujus locum Gellius lib. 17. Noct. Att. cap. 2. adducit: simulque admonet *arrabonis* vocabulum in sordidis verbis haberi cœptum: ac multò sordidius *arra* videri.

¶ Arrilator, Pompejo Festo is est, qui emturiens data arrha sibi postulat credi. Adde Scaligeri ad Festum observationes p. 23, ubi hanc scripturam laudat præ vulgata *arrulator*, vel *arilator.* Invenitur etiam apud Gellium lib. 16. cap. 7 ex Laberio.

¶ Subarrare, sive Subarrhare, est arrha obligare, arrham sponsalitiam dare. Ambrosius Serm. 90. p. 39 ed. Basil. usus est, & frequens vox in Canonibus, ut Salmasius ostendit ad Capitolini Maximinum juniorem cap. 1. v. gr. / Innocentius 3 cap. 14 de desponsal. impub. *Quidam filiam suam circiter XII annos habens sponsionem cuidam nobili desponsavit, qui subarravit eandem consensu matris accedente.*

ARRIANVS, Ἀρριανός, Nicomediensis, Philosophus, Epicteti discipulus fuit; scripsit de Epicteti dissertationibus, qui extant,

libros quatuor. Nam plures scripsisse, ex Gellio potest constare, qui lib. 19. cap. 1. quintum laudat. Scripsit & alia, præcipue quæ ad Historiam pertinent: de quibus eruditissimus Vossius notavit, in de Historicis Græcis.

¶ 2. Arrianus, Poëta, quem in deliciis habuit Tiberius Cæsar, ut scribit in hujus Vita Suetonius.

ARRIVS gentis Romanæ nomen: quam imprimis

¶ *Arria* nobilitavit Cæcinæ Pæti uxor. Quæ viro in periculum capitis conjecto, non modò auctor fuit, ut se subtraheret carnifici, sed exemplo prævit fodiens pectus, extractumque de vulnere pugionem porrigens viro, *Pæte*, inquit, *non dolet*: quod facinus ejus Martialis epigrammate celebravit, quod lib. 1, 13 est. Vide Dion. Cass. lib. 60. præcipue Plinium lib. 3. Epist. 16, qui & alia ejus refert. ¶ 2. *Arria* item fœmina fuit erudita, Philosophiæ Platonicæ amans, Galeno laudata. Hanc eandem esse, in cujus gratiam Diogenes Laërtius φιλόσοφον ἱστορίαν conscripserit, licet nomen ejus obticeat, Reinesius animadvertit 2. Var. Lect. 12. p. 224. ex eoque jam certi aliquid statuit de tempore, quo Laërtium vixisse, quod non nisi πυχνλῶς determinatum hactenus erat, h. e. sub Marco & Lucio Antoninis. horum enim ævo & Arriam hanc & Galenum vixisse, planum est.

ARRŪGIA, æ, tumulus subterraneus, quo extrahitur aurum, ein Stollen/ daraus man Gold herfür bringet/ Goldgrube. Vide Plin. 33. c. 4.

B ARS, τέχνη, Kunst / Handwerck. Corn. Nep. Attico c. 12 *Optimis artibus eruditus.* Et Seneca epist. 90 sub finem. *Non dat natura virtutem: ars est bonum fieri.* Eruditissimus Terentii interpres Donatus ad And. act. 1. sc. 1. v. 4 *artem* ab ἀρετὴ per syncopen ducit. Rectè. Sed initio robur tantum & fortitudinem significavit, sicut ipsum *virtutis* vocabulum: quippe quæ à *viribus*, unde & *vir*, sic appellata: ut nos Scaliger docuit lib. 1. Poëtices cap. 22. Postea verò ad alias etiam virtutes translata est vox: quemadmodum *virtus* quoque non solam fortitudinem designare cœpit. Terentii verba supra laudato loco hæc sunt:

— — — — quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?

Ars, id est, studium sive industria, sed cum prudentia agendi sive efficiendi aliquid conjuncta: quæ aliàs *solertia* appellatur. Sic idem Comicus mox fidem ac taciturnitatem, *artes* vocat. Ubi Muretus & alia aliorum Auctorum exempla hujus observationis notavit. ¶ Quamquam non *virtutes* tantum, sed *vitia* quoque [cum vis humani animi in utrumque valeat æquè ac efficax sit] *artium* nomine venire soleant: cum fere aliquid additur, ex quo discrimen constare possit: ut illæ, *bonæ, egregiæ, honestæ*; istæ, *malæ, pravæ, indecoræ artes* appellantur. Tacitus 2. Histor. cap. 30 *Nemo unquam imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit.* Et lib. 4. Hist. c. 1. *In turbas atque discordias pessimo cuique plurima vis; pax & quies bonis artibus indigent.* Idem 14. Ann. cap. 57 *Validior indies Tigellinus & malas artes, quibus solis pollebat, gratiores natus, si societate scelerum Principem obstringeret.* In quibus vides & *bonas artes* opponi improbitati atque flagitiis; & *malas* ac *scelera* synonyma esse. Est ergò vocabulum *artis* unum ex communibus, anticipitibus seu mediis, quorum plura vide apud Gell. lib. 12. cap. 9. Cæterùm Aristoteles artem ita definit ad Nicomach. lib. 6 cap. 4, ἡ μὲν οὖν τέχνη, ἕξις ἐστὶ μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητικὴ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα, ἢ ἡ αὐτὰ ἐν τῷ ποιεῖν: *Est ergò ars cum verâ ratione efficiendi habitus in contingentibus, quorum causa in efficiente est.* Cornificius lib. 1. Rhetoricorum ad Herennium cap. 2. *Artem præceptionem* dicit, *quæ dat certam viam rationemque faciendi.*

¶ Sic alii quoque *artes* pro ipsis libellis, quibus breviter, citra omnem orationis ornatum, præcepta artium vel alicujus disciplinæ traduntur, dixerunt. Quintil. lib. 2. cap. 15. *Hæc, opinor, originem ab Isocrate (si tamen rebem ARS, quæ circumfertur, ejus est) duxit.* Ita & libri Grammaticæ Cledonii, Augustini, Consentii &c. ARTES inscribuntur. Sic Cicero *Artes Oratoriæ* dixit Topicis cap. 8. *Itaque*, inquit, *in oratoriis artibus, quæstionis genere proposito, quot ejus forma sint, subjungitur absolutè.* ¶ Sunt autem aliæ artes ad necessitatem vitæ, aliæ ad suavitatem sive jucunditatem inventæ, quod Isocrates in Panegyrico monet. Cicero 2. de natura Deorum *ad usum vitæ & oblectationem* interpretatur. Et aliæ quidem *ingenuæ* ac *liberales*; aliæ *sordidæ*; Græci λογικὰς & βαναύσους appellant: de quibus Cicero lib. 1. de Offic. cap. 42. Galenus Protreptico ad artes: ἔνιαι μὲν γὰρ τῶν τεχνῶν λογικαί τ' εἰσὶ καὶ σεμναί, τινὲς δὲ ἀνεπιφθόγγοις, καὶ λίθ' ὧν τὰ σώματα ποιοῦσι, καὶ βαναύσους ὀνομάζουσιν, &c. *Nonnullæ ex artibus ratione utuntur, & sunt honestæ: aliæ verò contemtæ & abjectæ, quæ corporis laboribus perficiuntur, quas sedentarias appellant.* Vide & Aristotelem lib. 4. Politic. cap. 4. Aliud discrimen idem Galenus, & ante eum Plato prodidit; cùm alias per se finem suum consequi, [ut sunt *Fabricæ, sutrinæ* & aliæ tales] alias non semper sine fuo comportiri (ut sunt *Oratoriæ, Medicinæ, Navigatoriæ*) diceret: quas τεχνασμὰς, quod conjectura, non certa ratione niterentur, appellavit. De quibus tamen Scaliger aliter censet, quem lib. 1. Poetices cap. 1. licebit videre. ¶ Aristophanis versus est:

ἰρδοι τις ἀνὴκαστος εἰδέη τέχνεν.

Quem Cicero 1. Tusc. cap. 18. proverbialem fuisse significavit, interpretatus:

Quam quisque novit artem, in hac se exerceat.

Crœsus apud Xenophontem: *Artes sunt fontes bonorum*, τέχναι πηγαὶ τῶν καλῶν. Hinc sunt: *adipisci aliquid studio & artibus*, Cic. 1. ad Q. frat. ep. 1. *Artibus & virtutibus instructus & ornatus*, Idem 2. de Fin. cap. 34. *Exercere artem*, Horat. 1. Epist. 14. extr. *Tradere artem*, id est docere, Cic. de Orat. 2, 38. *Artes magicæ*, Zauberey / Virg. 4. Æn. v. 493. *Artes ludicræ* Colum. Præf. lib. 1.

¶ Ars, artes, de astu, dolis, fraudibus sæpe dicuntur. Allerley Ränke / und listige / behende Griffe. Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 125. --- *hac arte tractabat virum*, id est astu, dolo, factis blanditiis. Tacitus 4. Histor. cap. 88. *Intelligebantur artes; sed pars obsequii erat, ne deprehenderentur.* Idem Agricola cap. 27. *At Britanni non virtutem, sed occasionem & artem Ducis rati, nihil ex arrogantiâ remittere.* Ita enim legendum est: quod & Freinshemius existimavit. Sensus est: Britannos, quod victi hactenus essent, non ad virtutem seu fortitudinem Romanorum; sed ad opportunitatem temporis & Ducis astutiam referendum putasse. Vegetius lib. 3. Præfatione: *Xanthippus Atilium Regulum Romanumque exercitum sæpe victorem, cum Carthaginensibus non virtute, sed arte serret auxilium, prostratus exercitibus cepit & domuit.* Et *Ars nova*, id est, consilium novum, seu singulare quoddam ad rem gerendam *novum*, Nep. 1, 5. 3.

¶ Artifex, τεχνίτης, ein Meister / qui artem aliquam exercet, qui arte quidpiam facit. Cicer. in Orat. cap. 48 *Consuetudo artifex suavitatis*, Gewonheit macht daß man etwas gerne thut. *Morborum artificem* pro Medico Propertius dixit lib. 2. eleg. 1.

¶ In illo Senecæ Agamem. v. 983

--- Sceleris infandi artifex,

Artifex, auctor est. Quemadmodum & Cicero Deum, *artificem mundi*, i. e. auctorem appellavit de Universitate cap. 2.

¶ Virgilius 2. Æneid. v. 135 *Artificem* absolute pro homine vafro, mendaciorum dolorumque architecto dixit: quemadmodum & nos ejusmodi homines, Tausend-Künstler / appellare solemus. Et notabamus suprà *Artem* pro dolo etiam atque fallacia poni. ¶ Invenitur & ἀντιτέχνης pro eo positum, quod arte elaboratum & factum est. Quemadmodum Persius Sat. 3. v. 46. *Artificem vultum*: Macrobius 1. Sat. 13. *artificem modum*: Quintilianus, *artifices motus*, lib. 9. cap. 4. dixit. Plinius lib. 10. cap. 29: *Sed ea tanta tamque artifices argutia à 15. diebus paulatim desinunt.*

¶ Artificium, professio, ein Meisterstück. Cicer. in Verr. 6. cap. 33 *Simulacrum singulari opera artificioque perfectum*, ein Bild fleißig und künstlich zugericht. ¶ 2. Der Betrug. Cicer. 9. epist. 16 *Non jam satis est consilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est.*

¶ Artificiosus, Kunstreich / ut *Artificiosum opus divinumque*, Cicer. 2. de Nat. Deor. c. 55.

¶ Artificiose, künstlich / Adverb. *Artificiose digesta*, Cic. 1. de Orat. c. 41. *Artificiosius aliquid efficere*, Idem 2. Nat. D. c. 22.

¶ Artificialis, arte factum, seu ad artem pertinens. ἔντεχνος. Quintil. lib. 5. cap. 1.

¶ Inartificialis ἄτεχνος, Idem c. l. & cap. 5. & c. 7. extr.

¶ Artificialiter, &

¶ Inartificialiter, Adverbia. Utrumque uno loco Quintilianus tradit lib. 2. cap. 17. sub finem: *Sed nec illa omittenda sunt, quæ tu re alius se inartificialiter; alius artificialiter gerat.*

¶ Iners, qui nullam artem aut novit, aut exercet: hoc est indoctus & imperitus: vel ignavus & vacuus. Ungeschickt / ungelehrt. item faul und müßig. Cicer. 2. de finibus cap. 34 *Artibus qui carebant* INERTES *à majoribus appellabantur*, Festus INERS *ignavus, vel sine arte.* Ita Horatius ad Pisones *versus inertes* rudes & impolitos dixit. Cœlius Aurelianus lib. 1. Acutorum cap. 11. *Consuetudo & proterbitas, ut supra memoravimus, accusabilis apud inertes, quos Idiotas appellant, invenitur.* Quod Barthius observavit lib. 11. Adversar. cap. 16. Terentius Andr. act. 3. sc. 5. vers. 2. *inertem & nullius consilii* conjungit. *Inertem*, qui sine arte, hoc est, prudentia sive solertia est; nimirum vecordem & inconsultum voluit. Idem Heauton. 1. act. 5. sc. 4. v. 10. *Gerro, iners, fraus, beluo.* Ubi INERS, vel improbum & frugis nullius [*iners* quippe qui arte seu virtute caret] vel ἀδεής, id est, ignavum, socordem, segnem notat.

¶ Tibullus lib. 1. Eleg. 1. pr. canit:

Me mea paupertas vitæ traducat inerti.

Ubi *iners vita* non ἀδεής, hoc est, ignava ac deses; sed ἄπρακτος seu ociosa est: hoc est, quæ caret negotiis istiusmodi, quibus occupari solent, qui ad divitias atque potentiam aspirant: nihil contra animum & aliena sponte agit aut facit. Qualis eorum est, qui in secessu aut privato lare sibi vivunt sine munere & curâ. Quod Plinius *nihil agere, nihil esse* alibi in Epist. & vocat & optat. Nempe *vitam inertem* Poëta militiæ opponit. Comp. *Inertior* dixit Cicer. 4. Verr. extr. & *inertissimus* lib. 1. de Fin. c. 2. & Hirt. B. Afr. cap. 57.

¶ Inertia, segnities, Unfleiß / Faulheit. Cicer. 1. Catil. c. 2. *Me ipsum inertiæ condemno.* ¶ Item imperitia, ruditas, Cic. Partit. c. 10. *quemadmodum affecti sunt, artibus, inertiæ*, &c.

¶ Solers, vide suo loco.

ARSĂCES, Arsăcis, qui primus Parthorum imperium condidit, & Persis successit. Fuit incertæ originis, sed virtutis expertæ; solitus primò ex latrociniis vivere. Memoriæ mortui hunc tribuerunt honorem Parthi, ut omnes exinde Reges suos *Arsacis* nomine appellarent: Strabo lib. 15. itemque Justinus lib. 41. c. 5. quem & præcedenti capite vide. ¶ 2. Alius *Arsaces* Pharnacis Ponti & Armeniæ Regis filius Straboni memoratur lib. 12.

¶ Arsăcĭdes, Arsacidæ: Arsacis, Parthorum regis, posteri seu successores: unde *Arsacidarum solium*, apud Tacitum 1. Histor. cap. 40, pro regno Parthorum. Servius ad lib. 6. Æneid. v. 763 *Albani omnes reges dicti* SYLVII *sunt ab hujus* (Silvii nimirum, Æneæ filii) *nomine: sicut hodieque Romani Imperatores* AVGVSTI *vocantur: Ægypti* PTOLEMAEI: *Persæ*, ARSACIDAE: *Latini* MVRRANI &c. Solet enim plerumque fieri, ut primi Regis nomen reliqui possideant, ut idem eruditissimus Grammaticus ad 12. Æneid. v. 529. observat. Notandum autem hîc *Persas* Servium, pro *Parthis* dixisse, vel solenni quodam auctorum more, confundentium populorum nomina; vel quia retinuit imperii nomen, quod invaserant Parthi, ante quos Persæ regnaverant. Ita Horatius cùm lib. 3. od. 5. initio Augustum *gnaves Persas*, ut ipse appellitat, adjecisse imperio scribit, de Parthis intelligendus est. Nec aliter *Persarum* capiendum vocabulum in Aurelio Victore est, cum de Augusto prodit: *Huic Persæ obsides obtulerunt, creandique regis arbitrium permiserunt.* ¶ 2. Glossarum Veterum auctor *Arsacidarum* vocabulum de universa Parthorum gente interpretatus in illo legitur: *Arsacidæ*, πάρθοι. ¶ 3. *Arsacidæ* etiam à quibusdam appellati *Assassini*, de quibus infra.

¶ Arsăcius, a, um. Martialis lib. 9. Ep. 35

Scis quid in Arsacia Pacorus deliberet aula.

Claudianus Paneg. de 4. Consul. Honorii v. 215

Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras.

ARSAMES, sub Dario ultimo, Satrapa Ciliciæ, quem deinde ab Alexandro Cariæ præfectum colligunt ex Curtii lib. 3. cap. 12, & lib. 8. cap. 19.

ARSĔNĬCVM, Ἀρσενικόν, Plinio coloris lutei species est lib. 30. cap. 18. *Arsenicum* vulgo vocant, Ratten-Pulver / Mäußgifft. ¶ 2. Est & idem quod auripigmentum, vulgò, Operment / estque duplex, *luteum* vel *citrinum*, Goldgelb Operment / & *rubrum*, roth Operment / Feuer-Schwebel / oder rother Schwebel: Hadrian.

ARSES, Persarum rex penultimus, Ochi filius, tertio anno a Bagoa eunucho oppressus. Diodor. Sicul. lib. 17. c. 5.

ARSINOE, Ἀρσινόη, aliquot reginarum nomen, præsertim ex Ægyptia gente. Ex his famosissima Ptolemæi Lagidæ filia, uxor Lysimachi, Thraciæ regis & Macedoniæ. Vide Justinum lib. 17 & 24. ¶ Alia regina Cyrenarum, apud eundem lib. 26 cap. ult. ¶ Alia etiam soror Cleopatræ, a Julio Cæsare in triumpho ducta, de qua pluribus verbis Dio Cassius lib. 42. & 43.

¶ Arsinŏe etiam urbium nomen in Cyrenaica, Ægypto, Cilicia, Cypro, quæ in reginarum gratiam ita appellatæ fuerunt. Adi Geographos.

ARSIS, is, ἄρσις, Grammaticis vocatur elevatio syllabæ, unde incipit carminis pes: ut *Thesis*, θέσις, positio, quâ finitur, ut, *arma*. Diomedes lib. 3. & Marius Victorinus lib. 1. Artis Grammat.

ARTĂBĀNVS, Ἀρτάβανος, ex Præfectis Xerxis, de quo Diod. Siculus, Justinus, alii. Aristoteli 5. Polit. cap. 10. *Artapanes*; Cretiæ in Persicis *Artipanus* appellatus.

¶ Artabanus etiam nomen est quatuor regum Parthicorum, quorum in Romana historia mentio est, & *primi* quidem apud Justinum lib. 42 cap. 2; *secundi* apud Tacitum sæpe, ut annali 1. cap. 3, & ann. 6. cap. 31 & 36; *tertii* apud eundem 1. Hist. c. 2; *quarti*; in quo defiit Parthorum regnum, notabilior, a Persâ Artaxerxe vel Ardschir interfectus. Vid. Herodian. lib. 6. cap. 2.

ARTABASDES, qui & Artavasdes, Artabazes, filius Tigranis Armeniæ Regis, de quo adeundi Strabo lib. 11. Plutarchus in Crasso & Antonio, Valer. Max. lib. 9. cap. 11. cui *Sariaster* vocatur. Mithridatis filium facit Robertus Steph. in Elucid. Sed eum, credo, decepit locus Strabonis obiter inspectus, ubi paullò antè Tigranem; cujus filius Artabasdes, memoratur & Mithridates.

ARTĂCA, seu Artace, mons insulæ Cyzicenorum, arboribus consitus. Strabo lib. 12. p. 396. ¶ 2. Artace Bithyniæ castellum apud Ptolem.

ARTĂCIA, fons apud Læstrygonas, de quo Tibullus ad Messalam lib. 4. v. 60

Nobilis Artacia gelidos quos irrigat unda.

ARTAVASDES, aut Artuasdes, Armeniæ majoris rex stilo clarus & sceptro. Scripsit enim Tragœdias ac Orationes, quas una cum cæde ejus vide apud Appianum in Parth. Plutarch. in Crasso, & Strab. lib. 11.

ARTA-

ARTAXĂTA, orum, Urbs Armeniæ ad Araxem, & caput gentis. Condita à Rege Artaxa (unde & nomen accepit) auctore Hannibale Pœno, qui & operi præfuit. Strabo lib. 6. & Plutarch. in Vitâ Luculli. Juvenal. Sat. 2. extrema:

Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

¶ Ab urbe ista Zenoni, Polemonis Regis Pontici filio, cùm sibi fecissent regem, Armenii imposuerunt nomen *Artaxiam* consalutantes, ut Tacitus auctor est 2. Annal. cap. 57.

ARTAXERXES, Ἀρταξέρξης, quo nomine duo Persarum Reges in primo Persarum imperio celebrantur. Prior *Longimani* cognomine, Xerxis; alter *Mnemon* appellatus, Darii filius. Hic cujusmodi fuerit ingenio, matris suæ, cui Parysatis fuit nomen, oratio indicat, quam Plutarchus scribit, allocuturos ipsum jussisse byssinis ac mollibus uti verbis, βυσσίνοις χρῆσθαι ῥήμασιν, Plutarch. in Apophthegm. Imperat. Qui & hoc de Artaxerxe retulit in lib. de valetudine tuendâ, quod, cùm in fuga, rebus omnibus sibi bello infelici ereptis, ficubus siccis & pane hordeaceo vesci coactus fuisset, exclamârit, οἵας ἡδονὰς ἄπειρος ἦμην: *Quales fui voluptates inexpertus.* ¶ Tertius Artaxerxes Persarum Rex, Græcis Latinisque historicis est, quem *Ardschir* Arabes in Tarich vocant, qui Parthos imperio dejecit, de quo paullò ante in *Artabanus*.

ARTĔMĬDŌRŬS, Ἀρτεμίδωρος, Gnidius fuit, Romæ verò linguæ Græcæ Professor, & Bruto familiaris. Libellum de conjuratione obtulit Cæsari extremo die in Senatum ingredienti, monens, ut, quantum posset, statim legeret, quod ille verò minime fecit. ¶ 2. Alius *Artemidorus* Hadriani & Antonini Pii temporibus fuit, cujus *Onirocritica* & hodieque habemus, à Nicolao Rigaltio edita & Notis illustrata. ¶ 3. Artemidorus pugil apud Pausan. Eliac. 2. De quo Jac. Nicol. Loensis 5. Epiphyll. 10. interpretatur illud Martialis 6. Epigr. 77

Cum sis tam pauper, quam nec miserabilis Irus;
Tam juvenis, quam nec Parthenopæus erat;
Tam fortis, quam nec cùm vinceret Artemidorus:
Quid te Cappadocum sex onus esse juvat?

ARTĔMISIA, Ἀρτεμισία, regina Halicarnassi, audacia & fortitudine ex bello Xerxis contra Græcos celebris, Mausoli uxor, cui sepulcrum illud, inter miracula mundi connumeratum, constituit, de quo Gellius & Plinius. Vide *Mausoleum*. ¶ 2. Etiam herba est, quæ dæmonia fugat, & incantationibus medetur. Celsus de Herb. cap. 84. Dioscorid. lib. 3. c. 127. Plin. 25. cap. 6. Barth. ad Script. Venat. p. 138. Herbarum mater, Beyfuß / S. Johannisgürtel. ¶ 3. *Artemisia* est & maximum apud Cyrenæos festum Dianæ Sacrum. Athen. lib. 12. & Pollux 1. cap. 32.

¶ Artemisium, promontorium Eubœæ. C. Nep. Themist. cap. 3. n. 2.

ARTĔMON, ōnis, ἀρτέμων, ονος, velum additicium, navis dirigendæ caussa, ein Beysegel / *velum majus* aliis, das grosse Segel im Schiffe / *Acatium*, Luth. vertit den Segelbaum / Act. 26. cap. ab ἀείρω suspendo. Lege 242 Dig. de Verb. Signif. *Malum navis esse partem: artemonem autem non esse, Labeo ait.* Sed

¶ Artĕmon, ōnis, Ἀρτέμων, ωνος, propr. mechanici cujusdam, qui quod claudus esset lectica ueretur, inde dictus Periphoretus, Περιφόρητος: Plut. in Pericl. f. 167. Plin. lib. 33. cap. 8. ¶ 2. Artemon alius, qui Aristotelis epistolas collegit: Demetr. Phaler. ὁὲ ἑρμ. ¶ 3. Artemon quidam è plebe Antiocho regi Syriæ in tantum similis, ut Laodice conjux regia necato jam Antiocho mimum per eum commendationis, regnique successionis peregerit: Plin. lib. 7. cap. 12.

ARTEPHIUS, scriptor Arabs, quem suis annumerant Chymici, vivacissimus omnium, si ipsi credimus, asserenti se mille & viginti quinque annis vixisse. Adi Jo. Franc. Pic. 2. de rer. præn. 5. & 3. 4. Kircher. Oedip. Tom. 2. part. art. class. 10. c. 6. f. 417.

ARTĒRIA, ἀρτηρία: quam *spiritus semitam* Plinius lib. 11 cap. 37 sub finem vocat, die Pulßader. Prudentius *venam corde abditam* dixit, Hymno ante cibum. Arteriarum enim origo cor est: ubi ebulliens humor & per calorem ex cibo confluens pulsum agit. Cæterum aliud *arteria* proprie, aliud *vena* est: ut ex Seneca lib. 3. Natural. Quæst. cap. 15. Plinio lib. 11. cap. 36. extr. itemque Gellio lib. 18. cap. 10. discimus. Sed hoc discrimen non attendentes auctores *venam* sæpe pro *arteria* ponunt. Quod multis exemplis Marsilius Cognatus, Veronens. Medicus, lib. 1. Observat. cap. 16. ostendit. ¶ 2. *Arteria* etiam duæ illæ canaliculæ vocantur, quæ a faucibus descendunt: per quarum alteram esculenta & potulenta omnia delabuntur in stomachum, (hæc *Gula* Plinio) per alteram spiritus ab ore in pulmones, & inde rursus in os naresque commeat. *Fistulas*, *cibalem* alteram, alteram *spiritualem* Lactantius dixit: quam & *Gurgulionem* appellat lib. de Opificio DEI c. 11. Sed alii *asperam arteriam* dixerunt, die Lufft-Röhr: nam & Græcis τραχεῖα ἀρτηρία vocatur. Ita Lactantius dicto loco: itemque Cicero lib. 2. de Natura Deor. c. 54. & Plinius lib. 11. cap. 37. Vide & Gellium lib. 17. cap. 11. Sed cùm de ea loquuntur auctores, *arterias* numero multitudinis ferè dicunt. Auctor Rhetoricorum ad Herennium lib. 3. cap. 12, *Laduntur*, inquit, *arteriæ*, *si ante*, *quam*

leni voce permulsa sunt, acri clamore compleantur. Sueton. Nerone cap. 25. *Neque quidquam serio jocove egit, nisi adstante Phonasco, qui moneret, parceret arteriis.* Sic Cato *Lienes turgere; pulmones dolere* etiam dixit. ¶ Lucretius neutro usus *asperion arteria* vocavit lib. 4. v. 532. Quemadmodum Latini *anlæum* etiam dixerunt; quod Græci ἀυλαίαν vocant.

¶ Arteriace, Artzney der Pulß-Ader dienlich. Plin. 20. cap. 19.

ARTHRĪTIS, ĭdis, ἀρθρῖτις, morbus articularis; tumor scilicet articuli cum dolore, das Zipperle. *Dolorem articulorum* Cic. dixit lib. 1. ad Att. epist. 5. *Morbum nervis cessantem* Horatius lib. 1. Epist. 15. v. 6.

¶ Arthriticus, ἀρθριτικός, qui ejusmodi malo laborat. Cicer. ad Pætum lib. 9. ep. 23 *Non arbitror cocum etiam te arthriticum habere.* Plinius lib. 8. Ep. 18. *Extortum membris factumque* videtur vocare, der contract ist.

ARTŎCŎPUS ἀρτοκόπος, pistor, ein Becker: utitur Juvenal. Satyr. 5. v. 73

Salva sit artocopi reverentia.

ARTŎCRĔAS, æ, ἀρτόκρεας, ab ἄρτος & κρέας, cibus est pane & carne constans. Pers. Satyr. 6. v. 50

Va nisi connives, oleum artocreasque popello
Largior.

Artocreas, Fleischpasteten / exposuit Junius. Veteres Glossæ Stephani *Visceralionem* interpretantur, de qua vide suo loco.

Artolaganus, vide *laganum*.

ARTOPTA, æ, ἀρτόπτης, quid propriè sit à multis dubitatur. Plauto utensile esse videtur assandis torrendisve panibus, aut placentis potiùs accommodum, ein Kucheneisen / in Aulul. 2. 2. sc. 9. v. 4, *Ego hinc artoptam ex proximo utendam peto.* Vide Plinium lib. 18. cap. 11. ubi versus hujus Plautini meminit, & Turneb. lib. 14. Adversar. cap. 5.

¶ *Artoptitius panis* apud eundem Plinium legitur lib. 18. cap. 9.

ARTORIUS, Augusti Imp. celebris medicus, naufragio periit, de quo lege Valer. Max. lib. 1. c. 9. Lactant. lib. 2. cap. 8. & Euseb. in Chron.

ARTUS, uum, ubus, die Glieder / Gliedmassen. Singularis numerus an reperiatur, incertum est. Festus: *Artus ex Græco appellantur, quos illi ἄρθρα dicunt; sive Artus dicti, quod membra membris artentur.* Significant autem tam membra, quam membrorum junctiuras. Cic. 2. Tusc. cap. 25 *Cum audivisset, eum graviter esse ægrum, quod vehementer ejus artus laborarent.* Idem de Clar. Or. cap. 60 *multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus.* Idem lib. 1. de Orat. cap. 26. *tota mente atque omnibus artubus contremiscere.* ¶ Metaphorice Q. Cicero Petit. Cons. cap. 10, Ἐπιχάρμειον *illud teneto: nervos atque artus esse sapientiæ, non temere credere.*

¶ Artĭcŭlus, ἄρθρον, καρπός. *Articuli* partes minores sunt corporum, quibus connectuntur moventurque membra. Gelenck. *Nodos* appellat Plinius lib. 11. cap. 37 sub f. Cic. 1. ad Attic. ep. 5. extr. *Terentia magnos articulorum dolores habet.* Hinc ad plura alia transfertur vox. ¶ 2. Columella lib. 2. de re rustica cap. 11 *Antequam seges in articulum eat*, id est, nodum mittat, atque ex herba assurgat in culmum. Ita *sarmentorum articulos* Cicero dixit de Senect. cap. 15. ¶ 3. Plinius extremo opere, *montium articulos*, colles dixit, ex quibus levantur clementer & distinguuntur montium edita, quò ascensus facilior fit. ¶ 4. Est & *articulus temporis*: momentum illud scilicet, rei conficiendæ opportunum inprimis. Cicero pro Quinct. cap. 5. *Ut eum suis conditionibus in ipso articulo temporis adstringeret.* Terent. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 20.

— — illud vide,
Ut in ipso articulo oppressit, gerade zu rechter Zeit. Plaut. Menæchm. 2. 2. sc. 2. v. 3. ME. *Non potuisse magis per tempus mihi advenire, quam advenis.* PE. *Ita ego soleo: commoditatis omnes articulos scio.* Ich weiß die gelegene Zeit zu treffen. ¶ 5. In rationibus *articulos* appellari, quos Græci ἐπώνυμα, h. e. titulos vocant, quibus caussa expensæ pecuniæ breviter perscribebatur, Casaubonus ad Suetonii Cæsarem cap. 47 observat. Sed velim exemplis approbasset. Nam de auctoritate Ciceronis frustra est. Videtur enim versiculos potius ita appellâsse. Designat enim locum Epist. 10. lib. 9. ad Familiares: ut ex Comment. ad Theophrastum περὶ ἀλαζονείας, constare potest. Vulgo tamen *articulos* dici, ibidem notat.

¶ Articularis, & Articularius, adject. Ut *morbus articularis*. Plin. 20. c. 17 sub fin. *Lenit anisum articulares morbos.* Et *morbus articularius* apud Plinium lib. 23 proœm. & lib. 32. cap. 4.

¶ Substantive Plautus *Articularium* dixit, qui ex arthritide laborat.

¶ Articulare. Apulejus in Floridis 2. *Eo facilius verba hominis articulantur potentiore plectro & palato.* Arnobius lib. 3. p. 111 *labia habere cum dentibus, quorum infictu & mobilitate multijuga lingua sonos articulet.*

¶ Articulatus, ut, *articulata vox*, vernehmlich / differt a sono. *Articulata verba*, Solin. cap. 65.

¶ Articulatio in arboribus est, cùm veluti per nodos excrescunt, A wenn sie ausschlagen / und neue Reißlin setzen. Plin. lib. 16 cap. 25 *Tunc cernitur excrescentium cacuminum articulatio.* Et lib. 17 cap. 21 *nasci furculos, quibus non sit articulatio arboris.* ¶ 2. Morbus etiam arborum ita dicitur: de quo Plinius lib. 17. cap. 24.

¶ Articulātim, per articulos, von einem Glied zum andern. Cicer. de Nat. 3. cap. 26. *Puerum obtruncat, membraque articulatim dividit*, er würget das Kind / und löset ihm ein Glied nach dem andern ab. Plautus Epid. a. 3. sc. 4. v. 50. *Istic homo articulatim se concidit.* ¶ 2. Idem Cicero 1. de legibus cap. 13. *Articulatim & distinctè dicere*, vernehmlich und unterschiedlich.

¶ Articulate, idem. *Articulate loqui*, Gell. 5. c. 9.

¶ Articulosus, ut, *partitio articulosa* apud Quintil. lib. 4. cap. 5. quæ orationem nimium multis distinctionibus afficit.

¶ Inarticulatus, non articulatus. *Vox inarticulata*, Lege 7 extr. Dig. de supellect. legata. Sic Arnobius lib. 2 p. 59 *inarticulatum nescio quid ore hiante clamabit.*

¶ Ab *artus* & *artuare* verbum est, id est, membratim dividere sive concidere: Unde *Artuatus*, in articulos resolutus laniatus. Jul. Firmic. lib. 6. cap. 30. *artuatis viscerik partibus.* Etiam

¶ *Deartuare* &

¶ *Exartuare* reperitur. Plautus Captiv. a. 3. sc. 4. v. 109. *Deartuatus sum, miser hujus scelesti technis:* id est, perditus planè. Et rursus sc. 5. vers. 14. *Dilacerabisti deartuastique opes.* ¶ *Exartuare* verbum apud Ciceronem observavit Bosius Notis in ejus ad 7. ad Att. Epistol. 2.

ARVERNI Plinio, Ἀρυερνοί Straboni & Ptolemæo, populi Galliæ Celticæ. Eorum nomen valde celebre, apud Cæsarem cumprimis in de bello Gallico.

ARVĪNA, æ, λίπος, Schmer / Fett / Speck. Suetonio libro de vitiis corporalibus ARVINA est *pingue durum inter cutem & viscus*, ut Servius ad illud Virgil. Æn. 7. v. 627

— — & sicula lucida tergunt
Arbinâ pingui:

annotat. Alii *laridum* exposuerunt, ut idem ibidem observat. Veteri Glossatori λίπος ἄσευ σαρκός, interpretatur *arvina:* quod *Sebum* scilicet est. ¶ Initio autem videtur *arietinum sebum* notasse, ab hâc specie postea usu vocabuli ad genus ipsum migrante per synecdochen. Aries enim olim dictus *arvis*, unde *arvinus, a, um*, quemadmodum ab *ovis, ovinus, a, um.* Pro arvina etiam *arbina* dictum; argumento est diminutivum *arbilla*, quod agnoscit Festus: *Arbilla, arvina, i. e. pinguedo corporis.* Quo facit & illud Hesychii: ἄρβινη, κρέατα σικελοί. Nempe vult esse Siculum verbum. Sed pro κρέατα Scaliger ad Festum, & Meursius Glossar. p. 59. recte jubent scribi κρίας, quod & Vossius probat f. 43. etymol. voce *Aries*, è quo hæc hausimus. ¶ Eleganter Prudent. Hymno 9. Καθημερ. laudes jejuniorum perstringens: C

Arvina pinguem ne resudans crapulam
Obstrangulata mentis ingenium premat.

Nimirum hoc nobis præstare jejunia significat, ne in inutilem molem gliscat corpus, & distendatur arvinâ, quæ mentis vigorem deinceps opprimat, ut fieri in iis solet, qui sequuntur crapulam. Verè enim Heraclitus dicebat, animam siccam sapientissimam esse. Ambrosius de Noa & arca cap. 25, *Utantur igitur, qui utuntur carne, tanquam oleribus: non ad distentionem, nec ad* ARVINAM CORPORIS, *quam epula carnis consueverunt facere.*

ARVISIA vina, Virgil. Ecl. 5. v. 30. nominat: ubi rectius, *Ariusia bina*, legeris: ut & eruditiss. Victorius emendavit lib. 15. cap. 23. *Ariusia* ab *Ariusio* agro Chii insulæ, ubi id vinum proveniebat, omnium Græcanicorum optimum, ut Strabo lib. 13 observat. Athenæus quoque lib. 1. Deipnosophist. Ἀριούσιον vocat: & cùm præcipuam gratiam in Græcis Chio vino tribuat, eam gloriam tamen tueri maxime, *Ariusium* quod appelletur, diserte scribit. Et ideo Virgilius dicto loco *nobum nectar* appellat.

ARVNCVS, Ziegenbart / Plin. lib. 8. cap. 50, de capris: *Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant.*

¶ *Arunci* etiam populi Latii veteris, Rutulis vicini: meminit Virgilius Æneid. 7. v. 206 & alibi, quos autem rectius *Auruncos* D scribunt, ut suo loco dicemus.

ĂRVNDO, δόναξ, frutex aquaticus, canna, calamus, Rohr / Schilff. Vid. Plin. lib. 16. cap. 36. & ibi Dalechamp. *Arundo fluvialis*, Virgil. Georg. 2. v. 414. *procera* Ovidio Metam. 13. v. 891. Horat. 2. Serm. Sat. 3. v. 248

Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.

¶ 2. Arundo, virga oblonga, unde hamus nexus pendet, quo pisces capiuntur: eine Angelstang / Angelruthe. Tibull. lib. 2. eleg. ult.

— — hæc captat arundine pisces, angeln.

¶ 3. Fistula ex arundine, eine Pfeiffe. Virg. ecl. 6. v. 8

Agrestem tenui meditabor arundine Musam.

Et Silius lib. 14 v. 472

Ille ubi, septena modulatus arundine carmen,
Mulcebat silvas.

¶ 4. item Telum, ein Pfeil. Virg. 7, 499 *perque ilia venit arundo.* Silius lib. 5. v. 448 *Gortynia arundo*, & lib. 10. vers. 161 *Cydonia arundo.* Utrique Cretensis sagitta intelligitur, quia præstantissimæ sagittæ ex arundine Cretensi conficiebantur.

¶ Ărundĭnĕus, a, um, quod ex arundine est. ut *Arundinea silva: Arundinei canales* apud Virg. 4. Georg. 265.

¶ Arundĭnāceus, a, um: Plinius lib. 18 cap. 7 *Frumentis folium arundinaceum* &c. arundinis foliis simile: καλαμοειδὲς. dem Rohr gleichend.

¶ Arundinētum, locus arundinibus consitus, καλαμών. Ein Rohrbusch / Rohrwachs. Cato R. R. cap. 6 *Sicubi locus humectus erit, ibi cacumina populorum serito, & arundinetum.* Sueton. Nerone cap. 48, *Ut ad diverticulum ventum est; dimissis equis inter fruticeta ac vepres per arundineti semitam egre ad adversum villæ parietem evasit.* Adde Varr. R. R. lib. 1. cap. 8.

¶ Arundinosus, a, um: arundinibus abundans. Ita *Gnidum arundinosam* Catullus dixit epigr. 37.

¶ Arundifer das viel Rohr trägt. Ovid. 5. Fast. v. 637

Tibris arundiferum medio caput extulit alveo.

¶ Arundinare, verbum, unde est

¶ Subarundinare. Dracontius Hexaemero v. 56

Vinea pampineos subarundinat ebria campos.

B id est, virgultis & arundinibus opplet.

ĀRVNS, untis; nomen proprium unius Latinorum, qui Camillam occidit, apud Virgil. Æneid. 11. ¶ 2. Vatis Thusci apud Lucanum lib. 1. Pharsal. ¶ 3. Filii Tarquinii Superbi, ultimi Regis Romanorum, apud Livium lib. 1. & 2.

Aruspex, vide *haruspex.*

ARVVM, quod aratum, non satum est, ut Varro lib. 1. de re rustica cap. 24. definit. Unbesäet Feld. *Dumosa arva*, dornicht Feld / apud Lucanum lib. 6. v. 13. Nec aliter Vetus Scholiastes Horatii ad lib. 1. Ep. 16. ARVVM inquit, *ab arando dictum est. Ager segetis fenx & præparatus frumento seminando. Arvum pingue*, fetster Acker. Virgilius: *Optima putri arva solo*, fetster Acker ist der beste / 1. Georg. v. 262. *Arva læta*, schön Feld / idem Æn. 6, 744. *Numida pabulo pecoris magis, quam arvo student:* befleißigen sich mehr der Viehezucht / als des Ackerbaues / Sallust. Jugurth. cap. 90. ¶ Revera adjectivum est. Nam & *Arvas* dici, Nonius exemplis probat. Et *arvus ager*, apud Plautum & Varronem legitur. Plautus Trucul. a. 1. sc. 2. v. 47 *Non arvus hic, sed pascuus est ager.* Isidorus lib. 15 orig. cap. 13, *Omnis ager, ut Varro docet, quadrifarium dividitur. Aut enim Arvus est ager, id est sationalis*, &c. ¶ Tralate Lucretius & verecunde *Arva muliebria* pro natura muliebri posuit lib. 4. vers. 1104

Atque in eo est Venus, ut muliebria conserat arva.

Virgilius imitatus Lucretium, lib. 3. Georg. v. 136. *Genitale arvum* dixit.

¶ *Arvales fratres*, Romuli erant sacerdotes 12. ab arvo dicti, de quibus vide Gellium lib. 7. c. 7. Plin. 18. cap. 2. Cujacius Observ. l. 11. c. 5.

¶ Arvipendium, eine Meßruthe / pertica. Glossarium vetus: *Arvipendium*, χοῖνος γεωμετρικός. Vide & Meursium Exerc. Crit. P. 2. c. 4.

ARX, arcis: ab *arcendo* ut Varro lib. de L. Lat. derivat: verius ab ἄρκος: propriè enim & primariâ notione omnia ἄρκος, seu summa atque excelsa *arces* vocantur. Unde sæpe hoc nominis montibus tribuitur. Virg. lib. 1. Georg. v. 240

Mundus ut ad Scythiam Riphæasque arduus arces
Assurgit.

Nam quæ Ῥιπαῖα ὄρη, Græci, *Riphæos montes* Latini appellant, Poëta *Riphæas arces* vocat. Idem lib. 2. Georg. v. 534

— — rerum facta est pulcherrima Roma
Septemque una sibi muro circumdedit arces.

Arces dixit, quæ Propertius *juga* appellat in illo lib. 3. eleg. 11. v. 57

Septem Urbs alta jugis, toto quæ præsidet orbi.

Septem enim montibus superstructa Roma est, unde & *Septicollis* Fabio Pictori appellata. Silius lib. 3. v. 496

Primus inexpertas adiit Tirynthius arces,

id est, Alpes transcendit. Statius 1. Thebaid. v. 114

Ut stetit abrupta qua plurimus arce Cytharon.

Valer. Flaccus lib. 4. v. 261

Continuo Bebryx Malca velut arce frugosa
Turbo impar.

Lucanus lib. 3. v. 231

Qualis Caucasea decurrens arduus arce
Amphitruoniades.

Petronius: *Momento temporis in montem sudantes conscendimus, ex quo haud procul impositum arci sublimi oppidum cernimus.* Et ita pluribus locis alii etiam auctores hac voce leguntur usi. ¶ 2. Et hinc quidquid in quaque re summum esset, & velut apicem sive fastigium teneret, *arcis* nomine appellabatur. Sic *capitis arcem* pro vertice Claudianus dixit Paneg. de 4. Consul. Honorii v. 235. *Mentis arcem* Statius 2. Silvar. v. 131. *Arcem veri* Petronius. Sidonius Paneg. Anthemii v. 172

— — quod

— — *quodcunque Platonis*
Ingenium, quod in arce fuit.

id est, quod in summum Philosophiæ fastigium adscendit. Sic Priscian. Præfat. Gramm. Virgilium & Homerum *arcem Musicæ possedisse* scribit, cùm summum Poëticæ fastigium tenuisse, h. e. principes summosque Poëtas fuisse, significare vellet. Vide Barth. ad Claudian. p. 71. 602. 617. ¶ 4. Jam quia castella & munimenta arcendis hostibus, itemque regiæ sedes, tutelæ caussa in arcibus, hoc est, editioribus locis exstruebantur plerumque; ideircò illæ ipsæ structuræ *arces* appellatæ fuerunt: quæ eadem de caussa ἀκροπόλεις Græcis dicuntur. Festus/ Burg/ Schloß. Isidorus lib. 15. cap. 2. Etymolog. ARCES *sunt partes urbis excelsæ atque munitæ.* Sic *Arx Tarpeja*, id est, Capitolium seu templum Jovis Romæ in monte Tarpejo exstructum. Asconius Pedianus, in Divinat. Ciceronis: ARX *vel sedes tyranni dicitur, ut sæpè alibi: vel editus in civitate & munitior ad salutem civium locus; ut Virgilius:*

Quo res summa loco Panthu', quam prendimus arcem,
Ergo prima spes in muris est; secunda in arce, si muros hostis irruperit. Cæsar lib. 3. de Bello Civil. cap. 66 *Minora castra inclusa majoribus castelli atque arcis locum obtinebant.* Arx propugnaculum tyrannidis; *imposita cervicibus urbis*, ut loquitur Curtius lib 7. cap. 7, 1. & cap. 6. *Claustrum perdomitorum*, uti urbs simili de caussâ condita vocatur; Etiam *Arx* ita usurpatur apud Nep. 20, 3. 3. eine Citadelle. Tacit. Agric. 15, 1. *Sedem servitutis* memorat. ¶ 4. Denique, id omne, in quo maximè nitamur, & in quo fiducia nostra atque præsidium inprimis positum est, *arx* appellatur. Cicero lib. 1. Epist. 9. ad Fam. *Non potui magis in arcem illius caussæ invadere.* Idem 1. de Divinat. cap. 6, *Arcem tu quidem, Quinte, Stoicorum defendis.* Et ita classem, *arcem commeatuum*, quod ab eâ omnis commeatuum spes tanquam ab arce dependeat, Tacitus dixit lib. 3. Hist. cap. 13. Nec aliter Cicero Divin. in Verr. cap. 5. legem repetundarum, *arcem Sociorum*: Cotylam *arcem amicorum Antonii*; Africam, pro Lig. cap. 7 *Provinciarum arcem* dixit. Demades dixit, *Pudorem pulchritudinis arcem esse*, τὴν αἰδῶ τῆ κάλλει ἀκρόπολιν οὖσαν, *id est*, hoc ipsum quod pulchritudinem commendet & muniat: Scham ist die höchste Schönheit. Vid. Barth. ad Claudian. pag. 71. ¶ 5. Prudentius lib 1. contra Symmachum principio, Romam ἀτλῶς *Arcem* dixit, *Postquam*, inquit, *medicina Principis immodicos sedant in arce dolores.* Eadem & à Cicerone in Catil. 4. c. 6 vocatur, *arx provinciarum omnium, arx terrarum*; à Nazario item Paneg. Constantini cap. 35 *arx gentium omnium.* ¶ Sic Arx Athenarum simpliciter *arx* dicitur Corn. Nep. in Themist. cap. 11, 8. de quâ Meursius integro libro, quem *Cecropiam* inscripsit.

¶ Arcubix, qui excubabant in arce. Festus.

AS, assis, [ἀσσάριον] nummi æneï genus: qui libralis initio fuit; *grave as* sæpius ab auctoribus appellatus. Postea cum Romanus populus æreal ieno premeretur, ex singulis assibus libralibus *sexunciarii*, id est, *sélibres*, (halbschwer) deinde *unciales*, & demum Lege Papiria *Semiunciales* facti, ut Plinius docet lib. 33. cap. 3. Hujusmodi igitur nummi in stipem dari solebant: unde, quod Suetonius in Vita Augusti cap. 53 *Stipem elephanto porrigere*; id Quintilianus atque Macrobius *ASSEM dare* dixerunt. Idem Suetonius eod. lib. cap. 91, *Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat à populo; cavam manum asses porrigentibus præbens.* Et eò pertinet illud Catulli epigr. 5.

Rumoresque senum severiorum
Omnes unius æstimemus assis.

id est, non pluris æstimemus, quàm unius assis. Plinius lib. 1. Epist. 15 *ad assem impendium reddes.* Du solst mir die Unkosten den Heller bey Pfennig erstatten. Prov. *Nec assis facerem*, pro nihil facere, Horat. lib. 1. Epist. 2.

¶ Assis divisionem & partes Ulpianus Lege 50. de heredibus instituendis, §. 2. explicavit: *Hereditas*, inquit, *plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ ASSIS appellatione continentur. Habent autem & hæ partes propria nomina ab uncia usque ad assem posita hæc: sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes, dodrans, dextans, deunx, as.* Vide singula suis locis & in *Uncia*.

¶ Assis Cajanus quid sit docebit Barth. ad Stat. Silv. p. 418.

¶ Est & *As* mensura seu pondo, quod partibus duodenis absolvitur, & *libra* aliàs appellatur. Apothecker Pfund. Fannius de Ponderibus v. 41

Nunc dicam solidæ quæ sit divisio libræ
Sive assis; nam sic legum dixere periti.
Ex quo, quod soli capimus, perhibemur habere.

Ex quo; id est, *ex asse*. *Habere* enim *ex asse quid* dicimur, quod totum in nostra jura transit; quodque soli tenemus. Ita *ex asse hæres* dicitur, ἐξ ὅλου κλήρου, ad quem tota hæreditas transit: Auff den das gantze Erbe fällt. *Hæreditas* enim, ut Justinianus lib. 2. Institut. de institutionibus hæredibus scribit, *plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ* ASSIS *appellatione continentur.* Martial. lib. 3. epigr. 10

Idem te moriens hæredem ex asse reliquit.

Cicero *hæredem ex libella* dixit etiam lib. 7. ad Attic. epist. 2. Vetus Scholiastes Persii ad Sat. 2. v. 59. *Fuit autem* ASSIS LIBRALIS & DVPONDIVS, *qui hodie in usu remansit: & solebat pensari potius, quam numerari: unde &* DISPENSATORES *dicti.*

¶ Quin *Assis* & partium ejus appellationes tribuuntur omnibus rebus mensurandis & numerandis. Exempla in Plinio, Columella, & Livio extant. ¶ *Perdere omnia ad assem.* Horat. dixit, pro *omnia perdere*, gar verarmen / und umb das seine kommen / lib. 2. epistola 2.

¶ Semissis. *Homo semissis* apud Cicer. lib. 5. epistol. 6. & 10. ein ungeachter loser Mensch. *Usuræ semissis*, quoties de centum nummis senûs usuræ nomine percipitur, wenn man von 100. fl. Hauptsumm Jährlich 6. fl. Zinß nimmt.

¶ Ab asse & *Assiduus* veteribus fuit, quod vide infra suo loco.

¶ Assarius, m. vel Assarium, τὸ ἀσσάριον, ein Gewicht / zwey Quentlein schwer. Varro 2. Assarii nummi mentio Matth. 10, 29. Luc. 12, 6.

¶ Assipondium: n. 2. ἡ λίτρα, ein pfündig Gewicht. Varro lib. 4. de L. L.

¶ Děcussis, decem asses. Sed plerumque ad geometriam applicatur. Plinius lib. 18. cap. 34 pr. *Ducantur duæ lineæ in decussis obliquæ.* Et Vitruvius lib. 10 cap. 11, *in primo decussis puncto*: & mox, *circuitiones decussium.*

¶ Ab hoc verbum *decussare* est, quod est per medium secare, vel in formam literæ X deducere, etwas in der Mitten überzwerch theilen. Cicer. de Universit. cap. 7. *Longitudinem mediam decussare.* Columell. lib. 3. cap. 13 *Latitudinem in speciem Græcæ literæ decussare.*

¶ Decussatim, Adverb. Creutzweise. Colum. lib. 12. c. 54. *decussatim ferro lunato incidito.* Vitruv. 1, 6. *circino decussatim describatur.* Augustinus lib. 2 de Doctr. Christ. c. 24 *Una figura literæ, quæ decussatim notatur, aliud apud Græcos, aliud apud Latinos valet, non natura, sed placito & consensione significandi.* Intellige literam X.

¶ Decussatio, actus decussandi, wenn man was über Creutz ziehet. Vitruv. lib. 1. c. 6 *per decussationem perducatur linea ad extremum.* Adde lib. 10. cap. 11.

¶ Centussis, centum asses. Persius Sat. 5. extr.

Et centum Græcos curto centussе licetur.

ĂSĂRŌTVM, ἀσάρωτον, pavimenti genus, in quo parvis è testulis tinctisque in varios colores cœnarum reliquiæ, & alia quæ everri solent, velut relicta essent, affabre erant expressa. Dictum ab α privativo, & tertia perf. præteriti τῦ σαρῶμαι [purgor, everror,] σεσάρωται. Quod videlicet tanquam minus purgatum versumque apparet. Vide Plin. lib. 36. cap. 25. Stat. lib. 1. Silv. 3

Gaudet humus subeuntque nova asarota figuris.

vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 46, 4. a. & Barth. ad Stat. Silv. p. 103. ubi magnum certamen inter doctos olim de capiendâ hâc voce fuisse innuit.

¶ Ăsărōticus, a, um: Sidonius Carm. 23. de Narbone:

— — — *aureasque portas*
Exornas asaroticis lapillis.

id est, quales in tessellatis operibus, & asarotis adhibentur.

ASĂRVM, ἄσαρον, herba quæ & baccata dicitur, Haselwurtz/ nardus rustica, Vulgago Macro, νάρδος ἄγρια, id est, nardus sylvestris, Dioscoridi.

ASBĒSTĬNVM, ἀσβέστινον, lini genus, quod igne non absumitur, unde & nomen habet: Plinius lib. 19. cap. 1.

ASCĂLON, ἀσκάλων, Idumeæ sive Philistææ civitas, patria Antipatri, Herodis patris. Joseph. sub init. lib. 3 de Bell. Jud.

¶ Ascalonīta, ab Ascalone. Ibidem lib. 2 cap. 34 extr. οἱ Ἀσκαλωνῖται.

¶ Ascalonius, ut *Ascalonia cepa*, apud Plin. 19. cap. 6.

ĂSCANĬVS, Æneæ filius ex Creusa, Priami regis filia, ab Ascanio Phrygiæ fluvio. Virgil. 1. Æn. v. 646

Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Et eodem lib. v. 267

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo,
Ilus erat.

¶ 2. *De Ascanio* fluvio idem lib. 3. Georg. v. 269

Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium, &c.

¶ 3. *Ascania terra* super Phrygiam minorem in Bithynia fuit Bosphorum versus, & in ea *fluvius Ascanius* & *lacus Ascanius.* Plin. lib. 5. cap. ult.

ASCĂRĬDES, ἀσκαρίδες, parvi lumbrici sunt, quibusdam etiam, ut Hermolao, tineæ; kleine Regenwürmlein oder Schaben.

ASCAVLES, ἀσκαύλης, utricularius, ein Sackpfeiffer/ quem *Pithaulen* nominat Seneca & Vopiscus, ut suo loco dicemus.

Ascella, vide *Axilla.*

ASCĒTĒRIA, ἀσκητήρια, dicuntur monasteria, & ipsi monachi *Asceteæ*; ab exercitiis mentis in contemplatione rerum divinarum (Klöster) D. Basilio, qui & *Ascetica*, ἀσκητικά, id est, regulas & rationes ejusmodi exercitiorum scripsit. Porro in Ægypto *asceteria* primum cœpisse Socrates tradidit Ecclesiast. hist. lib. 4.

cap. 23. Dicta ab ἀσκεῖν, quod *exercere* est. Sed ante monasteria *Ascetæ* fuisse, inque ipsis urbibus vixisse docet Salmasius de Cæsarie & Coma. p. 499. & 504.

ASCIA, ἀξίνη, eine Zimmeraxt / ab abscindendo dicta. Rectius ab ἄξιν, quod & Becmanno placet in origin. p. 207. & Vossio etymol. f. 48. Nec enim infrequens ξ mutari in *sc*, literas, unde duplex illa consona composita est, trajectas. Quomodo pro *axilla*, licet ævi sequioris scriptoribus, dictum *ascella*. Ciceronis est, *Ascia polire*, lib. 2. de legibus cap. 23. Et *ascias retundere*, Plinius dixit lib. 16. cap. 40.

¶ *Sub ascia dedicasse* antiqua formula in cippis, præsertim Gallicis, observata. Significat autem, marmorariis opus *ab inchoato* locatum esse. Vid. Inscript. Reines. p. 662. n. 34. ubi vir summus ita exposuit, & alia sui libri exempla monstravit.

¶ Sed & *Asciare*, pro ascia dolare, Vitruvius dixit lib. 7. cap. 2. zimmern / behauen.

¶ Deasciare, apud Prudentium Romano v. 381

Deasciato supplicare stipiti.

¶ Exasciare, aliud Compositum. Plautus Asinaria act. 2. sc. 2. v. 90

— — hem istic ago,
Quomodo argentum interbortum, & adventorem & Saurcam:
Jam hoc opus est exasciatum.

Id est: Hoc negotium jam inceptum est; quamvis nondum effectum. Nam *exasciare* est, ascia & rudiore opera præparare. Aus dem gröbsten arbeiten.

ASCIVS, ἄσκιος, sine umbra. *Ascii* Zonæ Torridæ incolæ, quando Sol ipsis verticalis est. Tum enim meridiano tempore carent umbra. Sic Plinius lib. 2. cap. 73 *loca ascia* dixit, ubi in meridie nullam umbram projiciunt gnomones, solé vertici illorum imminente.

ASCLĒPIA, orum, festum Æsculapii, qui Ἀσκλήπιος Græce dicitur. Pollux lib. 1. cap. 1. n. 32 Ἀσκληπία, ἀσκληπίεια καὶ ἀσκλήπια, *Æsculapii sunt Asclepiea & Asclepia.* ¶ 2. Ἀσκλήπια agones sunt in antiquis inscriptionibus Smetii p. 304. & 415.

¶ Asclēpiades, Ἀσκληπιάδης, Prusiensis fuit genere, [fuit autem *Prusia* vel *Prusa* urbs Bithyniæ] medicorum eloquentissimus, qui sanitatem dixit constare & servari cibi potusque abstinentia, gestatione præterea, ambulatione, frictione. Vide Medicina. Vide porro quæ de eo prodiderit Plinius lib. 7. cap. 32. Hic primus vino curavit morbos in tempore dando. Apulejus libr. 4. Floridorum: ASCLEPIADES *ille, inter præcipuos Medicorum, si unum Hippocratem excipias, cæteris princeps; primus etiam vino opitulari ægris repperit; sed dando scilicet in tempore, cujus rei observationem probè callebat: ut qui diligentissime animadverteret venarum pulsus intonditos & prævaros.* Plures Asclepiades dat Vossius Hist. Græc. quibus illum addo, quem Lactantius laudat lib. 7. cap. 4 quod de providentia scripserit ad Lactantium. cui hic vicissim alios dedicavit, teste Hieronymo de Script. Eccles.

¶ *Asclepiadeum carmen* (quisquis fuerit etiam Asclepiades ejus inventor seu celebrator) *Choriambicum carmen* dicitur; cujus exempla multa in Horatii Odis: 1. & 3. libr. primi:

Mæcenas atavis edite regibus, &c. Item:
Ignoscas aliis multa, nihil tibi.

ASCLETARIO Mathematicus. Hunc Domitianus Imperator *scisciatus est, quis ipsum maneret exitus? & affirmantem fore, ut brevi lacerraretur à canibus, interfici quidem sine mora, sed ad coarguendam temeritatem artis sepeliri quoque accuratissime imperavit. Quod cum fieret, evenit, ut repentina tempestate dejecto funere semiustum cadaver discerperent canes.* Auctor Sueton. Domitian. cap. 15. Asceletarionem vivum comburi jussum prodit P. Ærodius 8. rer. judic. tit. 7. cap. 7. Conf. Glycam Part. 3. annal. p. 335. qui tamen Mathematici nomen non exprimit.

ASCŌLIA, festa Athenienſium rusticorum in Bacchi honorem celebrata; dicta ἀπὸ τῶν ἀσκῶν, ab utre, seu pelle, quam capro (tanquam vitibus noxio) detractam in morem fistulæ inflarunt, atque, ceu Virgilius Georg. lib. 2. v. 384. canit,

— — — — inter pocula lati
Mollibus in prato unctos saliere per utres.

Unde verbum ἀσκωλιάζειν, quod Polluci lib. 9 cap. 7 non modo est altero pede elevato saltare, ut jam dicturi sumus: verum etiam τὸ ἐπὶ δυοῖν ἀσκοῖν χεῖν, ὑπὸ λίθῳ πνίγματος, ἁλομένην, *utri vacuo, sed spiritu inflato, & inuncto insilire.*

ASCŌLIASMVS, ἀσκωλιασμός, ludus empusæ, qui perficiebatur altero pede subsiliendo, & altero in aëre librato, das hincken oder tantzen auff einem Beyn / apud Pollucem lib. 2. cap. 4. n. 40. & jam citato lib. 9. cap. 7.

ASCONIVS Pedianus, nobilissimus Grammaticus, cujus Commentationes in quasdam Ciceronis orationes, quas in filiorum gratiam scripsit, egregiæ exstant. Eusebius in Chronicis sub Vespasiano floruisse, Historicumque tradit. Sed Lipsius libr. 1. Elect. cap. 17. extremo Claudii Imperatoris tempore scripsisse asserit. Ac omnino majorem fuisse Neronis imperio illud arguit, quod Julius Philargyrius ad Eclog. 3. Virgilii notat: *Asconius*, inquit, *Pedianus ait, se audisse Virgilium dicentem, in hoc loco* [designat v. 105. Eclogæ tertiæ, *Tres patent cæli spatium* &c.] *se Grammaticis crucem fixisse.* Quod Servius etiam ad illum ipsum locum Virgilii refert. Sane inter Virgilii obitum & Vespasiani imperium anni amplius centum sunt. Bene igitur Scaliger atque præclare duos Asconios fuisse conjecit, alterum Grammaticum Criticum, alterum Historicum, quorum ille vel Augusti ævo floruerit, hic sub Vespasiano. Vide Animadversiones ejus in Eusebium, & eruditiss. Vossium libr. 1. de Historicis Latinis cap. 27. Sed *Pediani* vocabulum, non per *a*, ut vulgo fit; sed per simplex *e* exarandum est. Quamvis enim apud Suidam παιδιανὸς [quasi à παιδίον vel παιδία foret] appellatur; potior tamen nobis Silii Poëtæ Romani auctoritas est: qui in hoc ipso nomine primam corripuit, & ita quoque elementro simplice scripsit: *Pedianus* enim à gente *Pedia* est. Atque in *Pedius* etiam Persius primam corripuit: ex quo de Scripturæ ratione facilè potest constare.

ASCŌPĒRA, ἀσκοπήρα, ab ἀσκὸς, uter, & πήρα, pera. Mantica est seu pera viatoria, ein Warsack / Satteltasche. Usus est à Græcis voce hac assumta Sueton. in Nerone cap. 45.

ASCRA, ἡ, Ἄσκρη, Bœotiæ vicus ad radices montis Heliconis, Hesiodi patria. Qui eam ob causam & *senex Ascræus* Virgilio vocatur Eclogâ 6. Et Ovidius 4. de Pont. eleg. 14

Esset perpetuò sua quam vitabilis Ascra,
Ausa est agricolæ Musa docere senis.

Vide in Chiliad. Erasmi: *Ascra cum hieme, tum æstate mala.*

¶ Ascræus. Virgil. Georg. 2, 176

Ascræumque cano Romana per oppida carmen.

ASCVLVM, Apuliæ oppidum, ubi contra Pyrrhum regem feliciter dimicatum est. Florus lib. 1. cap. 18. ¶ 2. Ab hoc distinctum est *Asculum Picenum* apud eundem lib. 1. cap. 19. de ejus autem situ Strabo lib. 5. legatur.

ASDRVBAL. Asdrubales multi ab auctoribus celebrantur. Quorum unus Amilcaris, Annibalis patris gener fuit. ¶ 2. Alter Annibalis frater, ad Metaurum a Cl. Nerone & Livio Salinatore cæsus. ¶ 3. Tertius dux fuit, victus à Scipione Æmiliano: cujus uxor, cum ad victorem transfugiendi potestatem ipse nullam daret, abjecit in medias sese cum filiis Urbis flammas. Vide Livium & Plutarchum. Ovid. 6. Fast. v. 770

Et cecidit telo Asdrubal ipse suo.

¶ 4. Quartus Philosophus, auditor Carneadis, domo Carthaginiensis. Clitomachi tamen, quod adeptus est posteà, nomine notior. Quem Asdrubalem prius vocatum testis Plutarchus est Or. 1. de fortun. Alex.

ĂSIA, Ἀσία, tertia terrarum orbis veteris pars, magnitudine Africam æquans & Europam, sic ab Asiâ Japeti appellata conjuge. Duplex est: major & minor. Romanis scriptoribus sæpissime citeriorem partem sive Asiam cis Taurum sonat, cujus tanta ubertas rerum omnium atque fertilitas fuit, ut omnibus terris antecellere videatur. Cicero pro Lege Manil. cap. 6. *Asia tum opima est & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum, quæ exportantur, facilè omnibus terris antecellat.* Eadem Mithridates apud Justinum, concitaturus ad Asianum contra Romanos bellum milites, affirmat. Ait enim, *neque cælo Asiæ esse temperatius aliud, nec solo fertilius, nec urbium multitudine amœnius: magnamque temporis partem, non ut militiam, sed festum diem alluros.* Atque de opulentia provinciæ hujus inde etiam conjectura fieri potest, quod Sulla mulctæ nomine 20. ∞ talentum imposuerit: Antonius totidem uno anno abstulerit; ut Plutarchus in Lucullo & in Antonio auctor est. Hinc Tacitus vitâ Agricolæ cap. 6, *provinciam divitem & paratam peccantibus* vocat. Quòd scilicet magnam & facilem peccandi materiam habeat, rerum optimarum instructa copiis, quæ & aviditatem incendere, & ad improbarum voluptatum usum invitare queant. Corn. Nepos in Themist. 5, 3. *Asia* (Asiatica vis Persarum) *succubuit Europæ* (Europæis Græcorum viribus.)

¶ Ăsia etiam olim, quæ postea Mæonia appellata, ad Caystrum flumen; cujus incolæ & *Asii* dicti, ut Strabo observat lib. 13. Geographiæ: ubi & *Asia palus* est: de qua Virg. Æn. 7. v. 701

— — sonat amnis, & Asia longe
Pulsa palus.

Huc pertinet illud ejusdem principis Poëtarum 1. Georg. v. 383.

— — & quæ Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

¶ Notandum, quòd hic primam producit, quæ in provinciæ nomine corripitur: ut in illo Virgilii Æn. 1, 385

Europâ atque Asiâ pulsus.

item apud Propertium lib. 1. eleg. 6.

Atque Asiæ veteres cernere divitias.

Itaque non vana notatio Servii ad illum Georg. Virgil. locum. *De palude*, inquit, ASIA *A. longa est: nam in provinciâ corripitur.* Sanè & Homerus cum Ἀσίῳ λειμῶνι Iliad. 6. v. 461 meminit, primam produxit. Apud Catullum quoque *Asia myrtus* Epithalam. Jul. v. 22 primâ productâ legitur. Et eam interpretatur Turnebus de eâ, quæ ad Asiam paludem nata est lib. 28. Adverſ.

Adverſ. cap. 12. Sed cùm apud Ovidium, *Aſida terram*, item *Aſiacas arces* primâ productâ, de quibus infra, legere liceat, eaque non ad Mœoniam ſive Myſiam, aut paludem Aſiam pertineant; prope eſt, ut obſervationem, & hoc diſcrimen, quod fecit Servius, & approbat Turnebus, verum haud putem, & utrobique primam indifferentem ſtatuendam exiſtimem.

¶ Aſiānus, a, um: qui ex Aſia eſt: aut quod ad eam pertinet. Livius lib. 31 cap. 2, *cura Aſianam rem ſenatui fore.* Cic. 1. ad Att. ep. 17 *Aſiani queſti ſunt in ſenatu.* Quintilianus Præfat. lib. 8: *Neque enim Aſiani, aut quocunque alio genere corrupti, res aut non viderunt, aut non collocaverunt* &c. Ubi *Aſianos* vocat, qui genus dicendi Aſiaticum ſequuntur, de quo mox perſtrugemus: Ἀσιανὸς χαρακτὴρ Straboni vocatur lib. 13.

¶ Aſiacus aliud adjectivum, apud Ovidium lib. 12. Metamorph. v. 588

Ecquid ubi Aſiacas caſuras adſpicis arces.

Qui verſus tamen in aliis Codd. ita legitur:

Ecquid ubi hæc jamjam caſuras adſpicit arces:

Quod probat Gifanius, & Farnabius in textum recipit: quod alterum claudicare videretur, cùm prima in *Aſiacus* correpta ſit. Atqui oblitus erat in *Aſidis* quoque voce primam Poëtam produxiſſe.

¶ Aſiaticus, a, um, aliud adjectivum, & uſitatiſſimum illud quidem. Ut, *Pecunia Aſiatica*, Cic. pro Lege Man. c. 7. *Aſiatica hereditas*, Flor. lib. 3. cap. 12. n. 3 & 7. *Genus dicendi Aſiaticum*, & *Oratores Aſiatici*, hoc eſt, qui Aſiatico genere utuntur: quod erat copioſum, tumidum & redundans: unde Petronius *ventoſam & enormem loquacitatem* appellavit. De eo Cicero in Bruto, ſeu de Claris Oratoribus, cap. 13 & 95. item in Oratore. Cauſſa Aſiatici tumoris in ſermone, ab ingenio & natura gentis petenda videtur: quæ ex opibus ſuperba & vana. Legatus Rhodiorum apud Livium lib. 45. cap. 13, *Non negaverim & totam Aſiæ regionem maniora parere ingenia, & noſtrorum tumidiorem ſermonem eſſe, quod excellere inter finitimas civitates videamur.* Sane *Aſiaticum* dicendi genus ad Rhodios maxime pertinet.

¶ 2. Eſt & Aſiaticus proprium Liberti Vitelliani nomen, qui plurimum apud eum principem potuit, de quo Tacitus 2. Hiſt. cap. 95. ¶ Alius *Aſiaticus* Gallorum dux eidem nominatur eadem Hiſtoria cap. 94.

¶ Aſis, idis, Patronymicum. Ovid. lib. 5. Metam. fab. 11. v. 648 *Jam ſuper Europen ſublimis & Aſida terram.* Et rurſus lib. 9. Metam. v. 447 de Milero profecto in Aſiam, & ſui nominis urbem ibi conſtituente, verba faciens:

Ægæa metiris æquas, & in Aſide terra
Mœnia conſtituis poſtoris habentia nomen.

ĂSĪLVS, ἄσιλος, Virg. 3. Georg. v. 147.

— — cui nomen aſilo
Romanum eſt, œſtron Græji vertère vocantes.

Servius & *Tabanum* ait vulgo vocari, Eine Bremſe / Breme / Roßbreme / Horniß: pungit & infeſtat equos in æſtu. Vide infra *Oeſtrum.*

ĂSĪNA, Corneliorum cognomen, à Cn. Corn. Scipione, aſinam pecunia onuſtam loco ſponſorum producente, ad poſteros propagatum. Macrob. 1. Sat. cap. 6.

ĂSĪNIVS Pollio, Orator fuit celebris Romæ, amicus Auguſti, cui etiamſi ſummam diligentiam, ſatisque cum conſilii tum animi Quintilianus tribuat, tamen longiſſime eum à nitore & jucunditate Ciceronis abeſſe cenſet, lib. 10. cap. 1. Scripſit & Hiſtorias, itemque carmina. Plura de eo vide apud Voſſ. lib. 1. de Hiſtoricis Lat. cap. 17. Fovit poëtas Horatium atque Virgilium, & hanc inprimis, quorum carminibus etiam celebratus eſt. ¶ 2. Aſinius Gallus ejus filius, cujus Seneca meminit, qui editis libris patrem Ciceroni præferre non dubitavit. ¶ 3. Aſinius Quadratus alius Hiſtoricus, de quo ibidem Voſſius mentionem fecit. ¶ 4. Alius Aſinius eruditione clarus docuit Romæ Pompeji Magni tempore, Suidas. ¶ Cæterùm Aſinios ex Marrucinis, Italiæ populo, fuiſſe oriundos, conjicit Bernardin. Rutil. cap. 7 Decuriæ ſuæ.

ĂSĪNVS, ὄνος, ein Eſel. Fœm. Aſina, eine Eſelin. Vid. Plin. lib. 8. cap. 43. ſeq. Onager. ὀναγρος ein wilder Eſel. *Aſinus ad lyram*, ὄνος λύρας, proverb. in ſtupidos & imperitos, ein Eſel zum Pſalter. Varro ſatyræ ſuæ cuidam hoc nomen indidit, & ex Varronis alia ſatyra, cui Teſtamenti nomen eſt, proverbium hoc Gellius lib. 3. cap. 16 produxit, *filii ſi erunt ὄνοι λύρας, exheredes ſunto.* Subaudiur, ἀκροαταὶ, *auditores*, quod, cum animantia quædam muſices concentu adficiantur, ut de equis, avibus, ſerpentibus produnt: nihil prorſus aſinus illo moveatur. Suidas etiam ex ſenario veteri ſupplet ὄνος λύρας ἤκουσε, *aſinus lyræ audivit*: apud quem plura de *Aſino* proverbia invenies. *Aſinus machinarius* apud JCtos L. 12. Cum aurum §. 10. D. *de Inſtructo & Inſtrumento legato*, dicitur, qui molem ſeu machinam frumentariam rotat: Ein Eſel der die Mühle treibt / ein Mahl-Eſel. Vide Turnebum lib. 8. Adverſar. cap. 9. ¶ Aſini dicti etiam qui olim in piſtrino laborabant, quod idem illis incumberet labor ad truſatiles molas, qui aſinis ad verſatiles. Taubm. ad Plaut. p. 1. ¶ Unde & convicium, & *aſini* vox in

ἀνόητον, qui nullo lepore, nulla elegantia capitur, ſtupidusque ac ſtultus eſt. Terentius Eunuch. a. 3. ſc. 5. v. 50

Quis eſſet ſtatus, Rabellum tenere te aſinum tantum?

Et Heaut. a. 5. ſc. 1. v. 3.

Quæ ſunt dicta in ſtultum; taudex, ſtipes, aſinus, plumbeus;
In illum nil poteſt: nam exuperat ejus ſtultitia omnia hæc.

Ein Tölpel / ungeſchickter Menſch. & conf. Barth. lib. 8. Adverſ. cap. 14. lib. 34. cap. 6. & ad Claudian. p. 1265. Turneb. Adv. lib. 28. cap. 35. Muret. lib. 14. V. L. cap. 9. Caſaub. ad Perſ. p. 114. Joach. Camerar. libro de nominibus Equeſtribus p. 112. *Julius Baſſus* dictus *Aſinus albus* propter notabile vitium: id enim prodigioſum eſt. Vide & infra in MVLVS. ¶ Mira de Ammonii Grammatici aſino Damaſcius apud Photium in Iſidori vitâ Codice 242. tradit: qui eſurire maluit, & domi appoſitum pabulum relinquere, quam non ſectari herum poëticas diſciplinas tradentem: quaſi hoc genere ſtudii tantopere teneretur. Aſino vehi humilitatis aliquando, & ignominiæ fuiſſe, notat Caſaubonus ad Lampridii Antonium Diadumenum. ¶ Verſus Catulli Epigr. in Æmil. 98

Et non piſtrino traditur atque aſino?

exercet eruditos. Cujus quidem ſatis clarus eſt ſenſus: Solte man einen ſolchen Unflat nicht in die Mühle ſchaffen und zum Eſel gebrauchen? ſolebant enim aſini molas verſare. Sed dictio impedita: clarior alioqui, ſi legas, ut in nonnullis eſſe codicibus Muretus in comment. pag. 251. teſtatur, *atque aſinus*, quod eſt, ita ut aſinus. Sed ſi ablativum retinemus, operoſum ſit exponere. Scaliger ad eum locum pag. 114. putat, jocularitet eos, qui truſarent molas, Aſinos vocatos, *tradere* autem *aſino* interpretatur, facere, ut quis ſit aſinus piſtrinarius, quo modo Juvenali *Eunucho committere* ſeu tradere ſit ἐυνουχίζειν. Vult autem hoc genus locutionis, quia non mirum, non tamen penitùs inſolens eſt, obſervari à ſtudioſis. Mureto verò lib. 8. Var. Lect. cap. 15. aſinum hic videtur Catullus dixiſſe non animal, ſed lapidem molarem: videlicet imitatione Græcorum, qui & beſtiam illam & molam eodem nomine appellent: itaque Heſychius ὄνος ait eſſe ſuperiorem in piſtrino lapidem. Quam in ſententiam ibi leges plura.

¶ Ăſellus, aſella, diminutiva. Ut, *agitator aſelli*, Virg. Georg. 1. v. 273. & *Auritus miſeranda ſortis aſellus*, Ovid. 2. Amor. eleg. 7. v. 15. Idem de Arte am. 3. v. 290

Ut rudit ad ſcabram turpis aſella molam.

Aſellus quare à Lampſacenis Priapo mactatus: apud Romanos verò Veſtalibus ſacris panibus coronatus exponit Lactantius lib. 1. cap. 21. ¶ 2. Eſt & *Aſellus* piſcis nomen Plinio, ſic dicti à colore cinericio, Germanis Zant. quibus olim præcipua auctoritas in cibis, juxta Nep. Fr. 10, 2. ¶ 3. Sed Geſnero Aſellus piſcis eſt fuſtuarius (ſic enim Eraſmus vocat) Stockfiſch / Rothſcher. Vide Salpa. *Aſellus arefactus*, Stockfiſch. *Aſellus Albus*, Lachs. Hadrian. ¶ 4. Aſelli ſunt & duæ ſtellæ in ſigno cancri. Plin. lib. 18. cap. 35.

¶ Aſellio Sempronius, hiſtoricus ac tribunus militum ſub Scipione Æmiliano. Gellius lib. 2. cap. 13. & lib. 13. cap. 3.

¶ Aſinārius, a, um; adject. Ut *Aſinaria mola* apud Catonem de re ruſtica cap. 10, id eſt, quam aſinus trudit. Die ein Eſel treibt. Sic Plauti Comœdia *Aſinaria* dicta, quod de venditione aſinorum ibi agitur.

¶ Subſtantive *Aſinarius* eſt, qui aſinos curat, agaſo: Eſelwärter / Eſeltreiber / apud Catonem cap. 10. Varronemque in de re ruſtica. ¶ Chriſtiani etiam per convicium atque contemtum Aſinarii a Paganis dicebantur, quod caput aſininum colere crederentur, de quo Tertullianus Apologetici c. 16. & lib. 1. ad Nationes cap. 11. & 14. itemque Minucius Felix in Octavio p. 66.

¶ Aſinīnus, ut *Aſininus pullus*, ein junger Eſel / Varr. R. R. lib. 2. cap. 8: *Aſinina pruna*, Roßpflaumen / Plin. 15. cap. 13. *Aſininum ſtercus* apud Scriptores rei ruſticæ. Eſelmiſt. *Lac aſininum*, Eſelmilch / quod candori cutis conferre docet Plin. lib. 11. cap. 41. vid. & de eſu carnis aſininæ Meibom. in Mæcen. pag. 164. ſeqq.

¶ Aſinālis, idem. *Aſinalis verecundia.* Apulej. lib. 4. Metamorph. p. 153 *aſinali verecundia duſtus.*

ĂSIO, ōnis, ex noctuarum genere maximum eſt, cui pluma aurium inſtar eminet. *Otus* dicitur etiam, & *noctua auritus*, ein Ohrkautz / Ohr-Eule. Plin. 10. cap. 23.

ĂSMONIVS, (Grammaticus,) in arte, quam ad Conſtantinum Imperatorem ſcripſit, citatur à Priſciano lib. 10. Nominatur & ab eod. lib. de verſ. com.

ĂSŌTVS, ἄσωτος, prodigus, decoctor, nepos, heluo, ein Verbruder / Schlemmer. Cicer. lib. 1. de finib. c. 7, *Nolim mihi fingere aſotos, qui in menſam vomant, & de convivio auferantur, crudique poſtridie ſe rurſus ingurgitent, qui ſolem, ajunt, nec occidentem unquam viderint, nec orientem; qui conſumtis patrimoniis egeant. Nemo noſtrûm iſtius generis aſotos jucunde putat vivere.*

¶ Aſotia, ἀσωτία, das wüſte Weſen der Schlemmer. Gellius

lib. 10. cap. 17 *Est enim persona divitis avari & parci, sumtum plurimum ASOTIAMque adolescentis viri deplorantis.*

ASPHALATHVS, m. 2. Rhodißholß. Plin. 12. cap. 24.

ASPĂRĂGVS, ἀσπάραγος, herba, Spargen. ¶ 2. Asparagi etiam in genere dicuntur prima germina vel stirpes fruticum & herbarum, was zu erst von der Wurtzel ausscheußt / ehe denn es laub gewinnet / ut teneri illi furculi in lupulo, asparago, &c. Plin. Juvenal. Satyr. 11. v. 69.

Asparagi posito quos legit Villica fuso.

Citius quam asparagi coquuntur, locutio est proverbialis, de re, quæ fit celeriter. Frequenter ea usus Augustus est, ut Suetonius refert ejus vita cap. 87. Vide Chiliad.

ASPASIA, Hermotimi filia, Phocensis; omnium sui temporis formosissima habita; ideoque a Cyro primum, deinde ab Artaxerxe impense amata. *Sapientem* vocatam & *elegantem* Xenophon lib. 1. de Expedit. Cyri sub finem scribit; atque id nominis à Cyro ipso accepisse Plutarchus in Artaxerxe significat: quem ejus consiliis feliciter usum in rebus arduis Ælianus scribit, qui prolixè ejus Historiam lib. 10. Var. Hist. cap. 1. exponit. Meminit & Justinus lib. 10. cap. 2. ¶ 2. Alia est, cujus Athenæus lib. 5. meminit; Milesia, qua Socrates in eloquentiæ studio magistra est usus, sapiens & Reipubl. etiam tractandæ callens, unde & a Pericle culta, & tanti habita à Cyro, ut charissimam pellicum ab ea vocârit *Aspasiam* (de qua modo retulimus) quippe cui nomen antea MILTO fuerit, ut Plutarchus in Pericle tradit. Vid. Voss. lib. 3. Inst. Rhetor. pag. 377. ¶ 3. Alia hoc nomine Critobuli conjux fuit, de qua Xenophon lib. 5. Hypomnem. Socratic. de re domestica administranda.

ASPENDVS, Pamphyliæ urbs ad Eurymedontem fluvium. Situm ejus accurate descripsit Arrianus lib. 1. Exped. Alex. p. 74. ed. Blancard.

¶ Aspendius, gentile, ut *Aspendius citharœdus*, de quo ita Asconius Pedianus in Oration. Cicer. in Verrem de Prætura urbana: *Difficile autem, quod Aspendius citharista faciebat, ut non uteretur utraque manu; sed omnia*, i. e. *universam cantionem, intus & sinistrâ tantùm manu complecteretur. Unde omnes, quotquot fures erant, à Græcis* ASPENDII CITHARISTAE *proverbio dicebantur; quod ut ille carminis, ita isti furtorum occultatores erant. Valet hoc proverbium & in eos, qui multum intestinis commodis suis consulunt præter honestatem.* Hactenus Asconius.

ASPER, 2, um, quod vel visu, vel gustu, vel alio sensu ingratum & insuave est, rauch / scharff / stachlicht / sauer / ut, *asperi sentes. Rubus asper, sapor asper*, apud Virgil. Georg. 4, 277. *Vinum asperum*, scharffer / rauher Wein / Terent. dixit Heaut. act. 3. sc. 1. v. 49. cui ibidem *lenium* opponitur: ut apud Ciceronem 2. de Finibus. *Piper asperum* Plinius dixit lib. 12. cap. 7. *Asperrima hiems* Vell. Paterc. 2. cap. 103. *Asper nummus* quis sit, vide in NVMMVS. ¶ 2. Transfertur hæc vox ad omnia, quæ parum voluptatis, leporis ac gratiæ habent, & gravia itaque atque injucunda molestaque sunt. Sic *victum asperum* Plautus Captiv. a. 1. sc. 2. v. 85. *Cœnam asperam* idem in Captivis dixit a. 3. sc. 1. v. 37. Sic *asperior* vox apud Curtium 7. c. 1. n. 23, Schelt- und Schmäh-Rede. *Asperioribus facetiis quem perstringere*, Cic. pro Planc. c. 14. Sed *terra tractatu aspera*, die schwer zu gewinnen ist / apud Plinium 17. cap. 7. *Aspera & rudia*, id est, inculta; impolita de scriptis dixit Vellejus lib. 1. cap. 17. *Aspera loca*, apud Cæsarem 3. Civ. cap. 42, quæ difficulter, nec sine magno labore superes atque pervadas. Quo respectu *levia* & *aspera* opponuntur.

¶ 3. De homine enim quando dicitur, durum, immitem ac intractabilem significat. Ita Virgil. Æneid. 1. v. 283

— — — quin aspera Juno,
Quæ mare nunc terrasque metu cœlumque fatigat.

Horatius in Arte v. 163 *monitoribus asper*, id est, dicto non audiens, immorigerus; Widerspänstig / unbändig. Lampridius in Diadumeno sub finem: *Ex quo apparet, quàm asper futurus juvenis, si vixisset.* Claudianus in Eutrop. lib. 1. v. 181

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum,

hoc est, nihil superbius, intolerabilius. ¶ 4. Apud Senecam Medea v. 87 Diana, *aspera virgo* dicitur, propter genus vitæ asperum & durum, quæ procul omni amœniore ac lepidiore cultu, in silvis & lustris venandi labore vitam traduceret. Quemadmodum Virg. etiam Æn. 11. v. 664 Camillam *Virginem asperam*, propter armorum & belli studium vocat. Ita enim & de Carthagine in 1. ait v. 14

— — dives opum studiisque asperrima belli.

¶ 5. *Asperi* etiam dicuntur, rustici & incultis moribus homines, & sic incommodi ac molesti: Grobe / ungeschickte und unhöffliche Leute. Cicer. de Fin. 4. cap. 28 *Homo asper & durus oratione & moribus.* Item pro Plancio cap. 16 *Asper naturâ, & omnibus iniquus.* Ein verdrießlicher unfreundlicher Mann.

¶ Denique Asper & inter nomina est propria. *Asperi in Virgilium & Sallustium commentarios* memorat Hieronymus apol. adv. Rufin. epist. 67. cap. 4.

¶ Aspĕritas, ātis: acritudo, Schärffe. *Asperitas aceti*, apud Plinium lib. 9. cap. 35. *Asperitas vocis* apud Lucretium 4, 552. ¶ *Asperitas loborum*, Livius 44. c. 7. & Curt. 7. cap. 3. n. 6. i. e. difficultas. Plinius lib. 22. cap. 24, *In lassitudine prontores sumus ad iracundiam & in siti. Ergò & hæc asperitas animi, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur. Lenit enim transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemque.* Ex lassitudine & siti arescunt fauces, & spiritus, & exasperantur veluti: quæ res difficilem meatum spiritui, h. e. difficultatem respirandi producit. Quam *asperitatem animæ* vocat: anima enim spiritus est. ¶ Est & *asperitas*, gravitatis, sive severitatis excessus, hoc est vitium illud, cui ἀηδία, item φιλία, quam Aristoteles vocat, contraria est: quo qui laborant, δύσκολοι, αὐθάδεις &c. appellantur: Latine *truculenti, morosi, difficiles* &c. qui contra ea se habent, benigni, faciles &c. dicuntur. Vide si lubet Casaubonum ad Polybium p. 131. & seqq. item ad Theophrasti Characteres cap. περὶ αὐθαδείας. Vellejus lib. 2. cap. 89 *Senatus sine asperitate, non sine severitate lectus.* Corn. Nepos in vitâ Attici: *Habebat avunculum Q. Cæcilium Equitem Romanum, divitem, difficillimâ naturâ, cujus sic asperitatem veritus est, ut quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam.* Horat. lib. 1. Ep. 18. placendi studio, & τῇ ἀρεσκείᾳ, seu assentationi opponit:

Est, inquit, *huic diversum vitio vitium prope majus*
Asperitas agrestis & inconcinna gravisque &c.

Addit, *agrestis*, quia hoc vitium indoctis & rusticis, sive agrestibus, familiare est. Unde & Plato τὸν αὐθάδη, ἀγροῖκον appellat. Ovidius 1. de Ponto eleg. 6.

Artibus ingenuis, quorum tibi maxima cura est,
Pectora mollescunt asperitasque fugit.

¶ Peraspĕr, Celsus lib. 5. cap. 28. n. 14. *subdurum & in summa peraspĕrum.* sehr rauh.

¶ Subaspĕr, Idem eodem cap. sub finem. ein wenig rauh.

¶ Aspĕrè, adverb. Cicer. de orat. lib. 1. cap. 53. *M. Cato apud pop. Rom. asperè & vehementer est locutus*, er hat scharff und hefftig geredt. Idem ad Q. frat. 2. ep. 8 *Nimis aspĕre tractare aliquem*, mit einem gar zu unfreundlich umbgehen. Comp. *Asperius* Ciceronis est 9. ad Att. ep. 15. Superl. *Asperrimè*, Senecæ 3. de Ira cap. 37; & Vellej. Pat. 2. cap. 7. n. 4. *asperrime sævire.*

¶ Aspĕriter pro Aspĕrè Nævius dixit apud Nonium.

¶ Aspredo, &

¶ Aspritudo idem sunt, quod Asperitas. Celsus 5. cap. 28. n. 2. *asperitatem quandam*: & 6. cap. 6. n. 26. *ex aspritudine lippitudo fit.* Scribon. Largus Compos. 35. *caliginem & aspritudinem oculorum* dixit.

¶ Aspĕrare rauh machen. Colum. 8. cap. 2, *fusserculi formatis gradibus asperantur, ne sint adsolantibus* [gallinis] *lubrici.* Virg. Æneid. 3. v. 285

Et glacialis hiems Aquilonibus asperat undas.

¶ Exaspĕrare, schärffen / usitatius est. Silius 4. v. 19

— — — saxoque exasperat ensem.

¶ 2. Metaphorice irritare est & exacerbare. Columella lib. 9. c. 15 *Neque convenit æstu medio exasperatas apes lacessiri.* Quintil. 4 cap. 2 *Rem verbis exasperabit*, die Sache mit Worten grösser / als sie ist / oder ärger gemacht. Livius 28. cap. 25 *Animi exasperati sunt*, die Gemüther sind verbittert worden.

¶ Aspretum, locus asper & abruptus. Livius 35. cap. 28 *Tabernacula statuere in aspretis & inæquabili solo, difficile erat.* Add. lib. 9. cap. 24.

Aspernor, vide in *Sperno.*

ASPHALTĪTES, æ, Ἀσφαλτίτης, lacus ille Palæstinæ bituminosus pestilenti fœtore, de quo multa Plinius, Solinus, Justinus, & Cornelius Tacitus. Natus est ex ruinis urbium excisarum divinitus, Sodomæ, Gomorrhæ, & exterarum, in aquam demersis, manetque hodie in testimonium illustre iræ Dei. Extenditur in earum urbium sede milliaribus Germanicis octo. das todte Meer. ἄσφαλτος bitumen Græci dicunt. Honterus lib. 3. Cosm.

Jordanisque sacer, geminis è fontibus ortus,
Tandem Asphaltitæ diris immergitur undis.

ASPHŎDĔLVS, Ἀσφόδελος, herba, quam albucum aliàs nominant, & hastulam regiam, Goldwurtz / Affodillen. Non est *lilium agreste*, quod *hemerocallis* dicitur sponte nascens in nemoribus. Vide *Albucum.*

ASPIS, ĭdis, ἀσπὶς, serpens parvus venenosissimus, cujus morsus immedicabilis est, & mortem certissimam infert, quemadmodùm Nicander & Ælianus prodiderunt. eine Schlange. Hinc *aspidis morsus, aspidis telum*, pro malo immedicabili. Vide Chiliades. Cicero pro Rab. Posth. cap. 9 *aspide ad corpus admota vita est privatus.* Plinius tamen lib. 8. cap. 23. auctor est, remedium ictui fore, si confestim partes contactæ amputentur. Idem prodit, hoc genus non nisi cum compare vagari, ac vivere: itaque alterutra interemta incredibilem alteri ulcionis manere curam. In eodem & affectus indicia inesse ex Philarcho idem tradit lib. 11. cap. 74. extremo. Venisse scilicet aspidem ad mensam cujusdam in Ægypto, ut alerentur, assidue: enixam catulos: ab uno eorum filium hospitis interemtum: Illam reversam ad consue-

consuetudinem cibi, intellexisse culpam, & necem intulisse ea- A
culo, nec posteà in tectum id reversam intulisse. Morsu aspidis periisse Cleopatram præter Historicos etiam Tertullianus ad Marciam cap. 4. & Galenus de theriaca ad Pisonem testantur. Ac iste quidem inibi tres aspidum species recenset, *Ptyadem*, *Terestrem* sive *Cherseam*, & *Chelidonium*. Solinus Polyhistor cap. 30. plures memorat; cæterùm Cleopatram ex ea periisse, quæ *Hypnale* appelletur, quòd somno necet. Quod etiam apud Isidorum legere est lib. 12 Orig. cap. 4. Sed tota res illa de Cleopatræ morte in incertis relinquenda, ut Hist. Antiq. p. 104 ostendimus.

¶ 2. Aspis, nom. propr. viri, qui Catagniæ fuit dynastes apud Corn. Nep. 14, 4. 1. ¶ 3. Aspis oppidum Africæ, quod Latini *Clupeam* vocant, situm inter Carthaginem & Adrumetum. Vide ad Eutropium notata lib. 2. cap. 12. Est & Insula Lyciæ, & alia prope Cycladas. Steph.

ASPRENAS, Africæ Proconsul sub Tiberio. De Asprenatum vero familia & claritate legatur Plin. lib. 30. cap. 7. Sueton. August. cap. 43.

Assamenta, vide paullo post sub *Asser*.

ASSĂRĂCVS, Trojanus, avus Anchisæ, Troïs filius, Ili frater. Vide de stirpe illa Ovid. Fast. 4 v. 33. seqq. & Servium in Aeneid. l. v. 284

Cum domus Assaraci &c.

Virg. Æn. 12. v. 127.

Et genus Assaraci Mnestheus & fortis Asilas.

ASSASSINI. Genus hominum in Oriente fuisse memorant, quos plerique Historicorum *Assassinos*, Pius Papa & Nic. Gillius *Arsacidas*, Nicetas, *Chasios* nominarunt. Hi Mahumetanæ disciplinæ addicti novam sibi sectam instituerunt: Goldast. Replic. pro S. Cæs. Maj. adverf. Gretf. cap. 1. ab init. Sectam hanc Mahumetanorum quintam numerat Rein. Reinecc. Meth. leg. hist. p. 46. conditore quodam *Aloadino*, qui regnum in eâ Persidis parte obtinebat, quæ Indo fl. proxima est. Eratque veluti equestris ordo, cujus Principes Aloadini Successores *seniores* & *sexmontii* nominabantur. Duravit hæc usque ad Tartarorum irruptionem. Tùm enim arce Assassinorum primariâ, Tigado, post vigintì septem annorum obsidionem, (nam ita Haythoni historiâ traditum est,) captâ, prorsus deleti fuêre. Hæc Reineccius. Adi & Barth. lib. 51. Adverf. cap. 2. Cæterùm cùm eâ in gente delecti juvenes, religionis quadam persuasione inducti, & nescio cujus Paradisiacæ voluptatis promisso inescati, Principi suo fidem sic obstrinxissent, ut ad imperium ejus, quoscunque Principes occisos ipse vellet, eos vi, fraude, dolo, pro re natâ, etiam cum præsente capitis sui periculo, trucidarent: factum inde, ut ¶ 2. Assassini vocentur *conductitii ad alios interimendos, præcipuè viros Principes*, ut Vossii verbis loquamur lib. 2. de vit. serm. cap. 2. p. 176. nomine ad ipsos etiam conductores transeunte. Atque hinc & ¶ Assassinium *homicidium* est *ex pactione de dandâ & acceptandâ mercede commissum*, quemadmodùm definit Joh. à Felde Part. 2. Elem. Jur. univ. p. 235. De crimine ipso consulendi Juris interpretes.

ASSĔCLA, commune est, & significat vel comitem, vel assistentem, vel assectatorem, der auf einen wartet/ und ihm nachtritt. *Assecla mensarum*, ein Schmarotzer / Vet. Gloss. *Assecla μαγείρων*. Sic Sallustium Cicero vel quisquis auctor illius invectivæ est, nominat, *sedtu omnium mensarum assecla*, &c. ¶ *Asseclam* pro comite dixit Nepos in Vita Attici cap. 6. cum ait: *Qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum Legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, ASSECLAM esse Prætoris.* Sic *Assecla legatorum* apud Cicer. in Verrin. 3. cap. 25.

ASSER, ĕris, masc. & Assis, is, fœm. Tabulæ sunt sectiles, Dielen oder Bretter. Dicti *asseres*, veluti Festus vult, quod parietibus trabibusque *assideant*. Plaut. in Aul. a. 2. sc. 6. v. 8 *Ligna apud nos nulla sunt.* CO. *sunt asseres?* STA. *sunt pol*, &c. *Asseres pedum duodecim*, apud Cæsarem 2. Civ. cap. 2. *Roboreis assibus solum compingere*, den Boden mit Eichenen Bretern belegen / apud Columel. 6. cap. 19. ubi & *axibus* legunt, quemadmodum & Budæus *asses* vel *axes* dicit. *Quernis assibus contabulare*, apud Plin. lib. 36. ¶ Sed revera *asseres* & *asses* idem non sunt; neque sunt *asseres* tabulæ [Bretter] sed *asses*: à quibus *assare* & *coassare*, & *coassatio* etiam est. *Asseres* autem trabeculæ sunt, quibus tegulæ in tectis imponuntur, Latten / darauff die Ziegel auff den Dächern ruhen: quod illa Vitruvii verba lib. 4. cap. 2. docent; *Deinde insuper sub tegulas asseres* (scilicet ponuntur) *ita prominentes uti parietes eorum projecturis seganetur.* ¶ Eaque de causâ *asseres* de fudibus, contis, longuriis etiam dicuntur, quod Hotomannus ad Cæsarem lib. 2. de Bell. Civ. cap. 2. observat. Sic *asseres lecticariorum* (Stangen / daran die Seufften getragen werden) Suetonius dixit in Caligulâ cap. 58. Vet. Gloss. *Asseres* κόντοι, ξύλοι, σανίδες.

¶ Asserculi, diminut. apud Columel. lib. 8. *Junctis parieti modicis asserculis.* Assiculus, idem, ex antiquo Assis.

¶ Ab *Assibus* verbum *assare*, h. e. contabulare, täfeln / spünden / unde &

¶ Assamentum formant, & quidem Plinii auctoritate lib. 16. cap. 40, *Rigorem fortissime servat ulmus, ob id cardinibus assamentisque portarum utilissima.* Sed Harduinus ad hunc locum notavit, omnes MSS. libros *crassamentis* habere.

¶ Coassare, Vitruv. 7, 1. idem quod *assare*.

¶ Coassationem, seu coaxationem fecit Plinius 36, 25. Vitruv. 5. cap. 1.

¶ Assula, diminut. Assulæ, quas Græci σχίδια, schidia, vocant, partes sunt materiæ ascià abrasæ aut securi truncatæ, Spän / Schindeln. Plautus Merc. a. 1. sc. 1. v. 20 *at etiam cesso foribus hisce facere assulas?* id est in minutos asseres discindere. Plinius lib. 29. c. 2 *assulis teda subjectis.*

¶ Axiculus, diminut. aliud (nam & axes, asses dicuntur) apud Columel. & Vitruv. 10. cap. 14.

ASSĬDVVS, frequens, continuus, stet / unablässig / ab assidendo. Assiduus ignis, stetsbrennend Feuer / Festus: *Assiduus qui in eâ re, quam frequenter agit, quasi consedisse videtur.* Ergo ab *assidere* est. Quo referas & illud Aquilæ Romani lib. de fig. sent. (p. 16. edit. Paris. 1599) cùm *sermonem assiduum* vocare videtur eum, qui est amicorum in familiari alloquio sibi assidentium. Varro tamen ab *adesse* deducit: *Qui adest*, inquit, *assiduus*, lib. 5. de Lat. Linguâ: videturque huc facere illud Ciceronis de petitione Consulatus cap. 11, ASSIDVITATIS *nullum est præceptum: verbumque ipsum docet, quæ res sit. prodest autem nunquam deesse.* Cic. pro Cœl. c. 4 *Cassius fuit assiduus mecum*, hat fest bey mir gehalten. *Assiduam operam dare foro*, Plaut. Asinar. a. 2. sc. 4. v. 22. Assiduum in aliquo esse, stets über etwas liegen. Cic. pro S. Rosc. cap. 7 *Cum hic filius assiduus in prædiis esset, cumque se voluntate patris rei familiari vitaque rusticæ dedisset.* B

¶ 2. Assiduum pro locuplete seu divite Plautus dixit Amphit. a. 1. sc. 1. v. 14. Cicero in Topicis cap. 22. *Cùm Lex Ælia Sentia assiduo vindicem assiduum adesse jubeat, locupletem jubet locupleti. Locuples enim* assiduus *est: appellatus ab ære dando.* Cum dicit *ab ære dando* appellatum *assiduum, ab asse dando*, dictum significat: quod *assem duit* sive det. Gellius à muneris quoque pro familiari copia faciendi assiduitate dici posse existimat, quem vide lib. 16. cap. 10. Ac inde etiam qui suo sumtu militabant, ASSIDVI; cæteri ÆRARII appellati.

¶ 3. *Assiduum* aliquando pro perpetuo, & quod irremissa quadam serie connexum sit, ad Ceirin Virgilianam adolescens adhuc observavit Barthius; quoque eo illud Fannii, sive is Priscianus est, qui Dionysii περιήγησιν Latinè vertit, adducit de terrâ:

Non tamen assiduo teres undique margine circum
Clauditur hæc. Ipsum quoque vide p. 87 ad Claudian.

Etiam Ovidius similiter assiduum motum dixit lib. 15. Metamorph. fab. 3

Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago:
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu. C

Comp. *Assiduior*, Varronis est lib. 2. de Re R. cap. 9. extremo, qui *assiduiores canes* dixit, non facile a grege, cujus custodia sunt, recedentes. Superlative Suetonius Aug. c. 71 *vasa aurea assiduissimo usu* (Alexandriæ capta) *conflavit omnia.*

¶ Assiduitas, steter Fleiß. *Assiduitas laborum*, stete und tägliche Arbeit. *Assiduitas & diligentia*, Cicero 2. Att. epist. 15. *Assiduitatem & frequentiam* Cicero de petitione Consulatus conjungit ipso principio, tanquam synonyma. Neque apud Suetonium *assiduitas spectaculorum* aliud, quàm frequentia, est, cum de Augusto, ejus vitâ, cap. 43 scribit: *Spectaculorum & assiduitate & varietate & magnificentia omnes anteceßit.*

¶ Assidue, Assiduo. *Assiduissime mecum fuit Dionysius*, Cicer. de Clar. Orat. cap. 91. *Perfugium mihi literæ, quibus assidue utor*, Idem lib. 5. fam. ep. 15. *Assiduo edis*, Plaut. Mil. a. 1. sc. 1. v. 50.

Assius lapis, vide mox *Assos*.

Asso, Assare, vide infra, *Assus*.

ASSOS Græcâ, & Assus Latinâ terminatione, proprium nomen aliquot urbium, quarum una Troadis fuit, altera Mysiæ, Lyciæ tertia, quarta Epiri. De Asso Troadis urbe celebris fuit Stratonici citharœdi sententia apud Strabonem lib. 13 p. 420

Ἄσσον ἴθ', ὡς καὶ ἄμεινον ἁλίθρυπτα πείσεαι ἔντη:
Vade Assum, ut citiùs lœti confinia tangas. D

Erat enim Assus naturâ & arte urbs munita, & ab eâ parte, quæ mare spectat, arduum & difficilem habebat adscensum. Vid. Hadr. Jun. adag. 109. qui observat esse, qui hîc Asson Lyciæ oppidum, & pro Stratonico nominet Nicostratum. Porrò ab Asso Troadis denominatur

¶ Assius, lapis, qui & sarcophagus, σαρκοφάγος appellatur, quem Plinius scribit lib. 35. cap. 17. in Asso Troadis nasci; fissili venâ scissum, qui corpora defunctorum in eo condita intra quadragesimum diem absumat, exceptis dentibus; & quæ alia ibi de hoc lapide sequuntur. De quo præterea vide Dioscoridem lib. 5. cap. 99.

ASSVS, a, um, quasi *arsus*, ab ardeo, idem quod *assatus*, gebraten / ut *caro assa*, quam *assaturam* indocti dicunt, ein Brate. Plaut. in Curc. act. 2. sc. 3, 88.

Hæc

Hæc sunt ventri stabilimenta, panis & assa bubula:
Brodt und ein Rindern Brate halten im Bauch wieder. Alia sunt *caro frixa*, in Butter gebraten / *caro tosta*, geröstet / ꝛc. ¶ *Assum vitulinum* in hoc Ciceronis loco lib. 9. Epist. 20 ad Patrum legunt, nec male, ut videtur, quamvis & *Vitellinum* legatur; *integram famem ad ovum affero, ita usque ad assum vitulinum opera perducitur.* Significat autem carnem vitulinam, quæ inter fercula postrema in cœnis apponebatur: Corrad. ¶ 2. significat solum, merum, ut *assâ voce canere*, i. e. solâ voce, nullis admistis musicis instrumentis: mit bloſſer Vocal-Muſic. Ex Catone & Varrone Nonius. Vicissim *assa tibia* dicuntur, quibus canitur sine chori voce, Servio, cujus locum quære in *Antes:* bloſſe Inſtrumental-Muſic von Pfeiffen. Unde & *assare* dicuntur tibicines, cùm solis tibiis canunt. Vide Nonium & Josephum Scaligerum Conjectaneis ad Varronem. *Assum autem*, inquit Nonius, *æstimandum est, ut in obsoniis sine pigmento saporis alieni, quemadmodum merum dicitur solum.* Hoc vult: Sicuti *merum*, cum initio vinum notaret, significare postea cœpit quodlibet purum, quomodo vinum (puta sibi relictum,) purum est ab aqua: sic *assa*, quod nomen primo carnis fuit ad ignem tostæ, translata est postea ad designandam eam cantilenam, quæ *sola* voce constaret absque organorum veluti condimento; nam & caro talis, secus atque elixa, nihil habet additum saporis alieni. Verum huic similitudini obstat, quòd *merum* alii volunt, (& rectius, opinor) prima significatione purum, secundâ demùm vinum significare nullâ dilutum aquâ, quod Græci ἀκρατὲς vocant, cùm id olim duabus vocibus *vinum merum*, ein lauterer Wein / fuisset dictum. Sepositâ verò istâ similitudine plausibiliorem dixerim Nonii etymologiam, quàm illam aliorum apud Vossium f. 51. etym. *assi* notionem istam derivantium ab ἄειν, quod est *canere*. Non enim ideò *assa* vox, *assa* tibia vocabantur, quia *caneret*, sed quia hoc faceret *sola*, & absque societate modulaminis alieni. Quo fere modo ¶ 3. *Assi* etiam *lapides* dicebantur sicci, i.e. qui nullo arenario conglutinati sunt; sed alius super alium positus, ut in maceriis vinearum fieri consuevit. Vide Servii locum suprà à nobis allegatum in voce *Antes.*

¶ Semiassus halb gebraten. Cicero 1. Tusc. cap. 44 *reliquias semiassi regis* ex veteri poëta dixit.

¶ Assa, orum, in balneis sudaria sunt (sic enim Seneca vocat) die Schwitzſtube / die Schwitzbanck. Cicer. ad Q. Fratrem lib. 3. ep. 1. *In balnearii assa in alterum apodyterii angulum promovi*, ich habe die Schwitzſtuben an einen andern Ort fortgeruckt. Ideò sic dicta, quod tantùm ibi sudent, non etiam lavent. Vide suprà quid *Apodyterium* in balneis.

¶ Asso, Assare, verbum, coquere est, & torrefacere ad ignem, braten. ¶ 2. *Assare* dicuntur tibicines, cùm solis tibiis canunt, quod paullò ante monebamus. ¶ 3. *Assare* item contabulare est, vide *Asser*.

¶ Assatus, gebraten. Pro quo &

¶ Inássatus dixit Plinius lib. 30. cap. 10. *In ligneis verubus inassatum.* Quare &

¶ Inassare dici potest pro, assare.

¶ Coassare, vide *Asser*.

Assus, oppidum, vide supra *Assos*.

ASSYRIA, Ἀσσυρία, Asiæ regio, dicta ab *Assur* filio *Sem*: veluti Augustinus testatur de Civ. Dei lib. 16. c. 3.

¶ Assyrius, adject. Lucan. lib. 4. v. 298.

— — *Assyrii scrutator pallidus auri.*

¶ Assyrii nomen pro Judæo, seu Ebræo apud Græcos interdum usurpari, Seldenus annotavit 1. de Jur. nat. & gent. juxt. Ebr. 2. p. 18. ¶ Assyrius etiam cum *Syrus* non raro confunditur.

AST, conjunctio adversativa est, qua utuntur Poëtæ imprimis pro *At*, brevem illam syllabam epenthesi commutantes. Ut Virg. Æn. 1. v. 46 *Ast ego, quæ divûm incedo regina* &c. Tamen & Cicero quoque ea usus est, ad Attic. lib. 6. epist. 5, *Hoc tu indaga, ut soles: ast hoc magis.* Et Livius lib. 10. cap. 19 antiquâ formulâ: *Bellona, si hodie nobis victoriam duis, ast ego templum tibi voveo.*

ASTA, civitas Hispaniæ Bæticæ, quæ Plinio *Regia* cognominatur lib. 3. cap. 1. ¶ 2. Asta alia in Liguria est, cujus ager vulgo Comitatus Astensis audit inter Pedemontium & Montferratum.

ASTĂCVS, Ἄστακος, cancer Marinus, ein Meerkrebs oder Seekrebs / vide Grammarus, & Locusta.

¶ Astacus, seu Astacum, oppidum Bithyniæ apud Strab. lib. 12 & Plin. lib. 5. sub finem. Unde

¶ Astacēnus, ut *sinus Astacenus*, Plinio c. l.

ASTĂPHIS, Ἀσταφὶς, Plinio uva passa est, Rosin / Weintraublein. lib. 23. cap. 1. *Uva passa, quam Astaphida vocant*, &c. ¶ 2. *Astaphis agria*, sive *Staphis agria*, ἀσταφὶς ἄγρια & σταφὶς ἄγρια, herba; quæ & *uva silvestris*, & *herba pedicularis*, quod pediculos necet, & *pituitaria*, dicitur, Bißmintz / Matth. Speichelkraut / Teußkraut / Hadrian. Vide *Staphis*.

ASTARTE, Dea Syrorum: de qua vide Johannem Seldenum Syntagmate de DIs Syris: & infra in SYRIA.

ASTEISMVS, ἀστεισμὸς, tropus est, orationis scilicet urbana festivitas, aut, secundum Diomeden, quicquid simplicitate rusticâ caret, & facetâ satis urbanitate expolitum est, ut Virgilii illud ecloga 3:

Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mævi, &c.

Item, cum decrevisset Philippus Persas in suam redigere potestatem, & in hoc exercitum misisset, scripsit, *milites ideò a se missos, quod comperisset, Persas seditione vexari, & bonorum esse, tali tempore subvenire.*

ASTER ATTICVS, ἀστὴρ ἀττικὸς, herba quam Amellum Virgilii putat esse Matthiolus, sed negat Hadrianus. Sternkraut / Bruchkraut / Schartenkraut.

ASTĔRIAS, æ, 1. decl. Ἀστερίας, piscis est ex rajarum genere: raja nimirum stellaris, ein Sternroche. ¶ 2. Quod tamen nomen etiam Galeis piscibus, den bunten Seehunden / ¶ 3. & inter aves accipitribus, aquilis, & ardeis tribuitur; à punctorum & macularum varietate. Gesn. ¶ 4. Est & gemma Asterias seu *Asteria*, quæ & *Astrios* & *Astroites* & *Astriobolus* dicitur. Ea conjecta in acetum vertitur in orbem. Germani nomen ei à victoria fecerunt, Siegſtein. Agricol. Gesner. Nomen inde indepta est, quod sole contraria candicantes radios regerit, ut Plinius auctor est lib. 37. cap. 9.

ASTĔRĬON; Cometæ fil. unus ex Argonautis, de quo Apollonius in Argon. lib. 1. vers. 35. & Flaccus Argon. lib. 1. vers. 356. ¶ 2. *Asterion* est & fluvius Argolidis, apud Statium Theb. 4. v. 122 & 714. ¶ 3. Porro est & Thessaliæ civitas hujus nominis, apud Homerum Iliad. B.

ASTERISCVS, ἀστερίσκος ab ἀστὴρ, inter Notas Criticorum, quas in lectione auctorum locis certis ad distinctionem scripturarum, ut Isidorus loquitur, cera miniatula varias appingebant, fuit stellæ figura, quâ non eodem modo iidem uti. Aristarchum asteriſco cum obelo, seu virgulâ jacente [⁎—] usum propriè in iis versibus, qui non suo loco positi essent, Isidorus tradit lib. 1. Orig. cap. 20. S. Hieronymus ad Augustinum Epist. 89. cap. 6, *Ubicunque virgula, id est obeli sunt, significatur quod septuaginta plus dixerint, quam habetur in Ebræo: ubi autem asteriſci, id est stellulæ prælucentes, ex Theodotionis editione ab Origene additum est.* Et Augustinus Epist. 10 ad Hieronymum cap. 2 *Asteriſcis notasti, quæ in Ebræo sunt & in Græco desunt: obeliſcis autem, quæ in Græco inveniuntur, & in Ebræo non sunt.*

ASTHMA, ἆσθμα, anhelatio seu difficultas spirandi, der ſchwere Athem / δύσπνοια. Suspirium videtur Seneca vocâsse, vide suo loco.

¶ Asthmăticus, ἀσθματικὸς, qui id mali patitur, der einen kurtzen Athem hat / engbrüſtig iſt / Plinius *suspiriosum & anhelatorem* vocat lib. 23. cap. 7.

ASTRAEA, Ἀστραία, dea justitiæ, quæ vitiis hominum crescentibus in cœlum subvolasse à poëtis fingitur. Vide pulcherrimum locum in Arati Phænomenis. Ovid. lib. 1. Metam. v. 149

— — — *& virgo cæde madentes*
Ultima cælestum terras Astræa reliquit.

Quod de Pudore & Nemesi Hesiod. etiam finxit. Vide Octaviam Senecæ.

ASTRĂGĂLVS, ἀστράγαλος, talus est, ein Knöchel oder Knorren. Sed in homine esse ἀστράγαλος negavit Aristoteles; vide infrà *Talus*. Unde ¶ 2. Astragalissimus, ἀστραγαλισμὸς, ludus, talorum jactus, Würffelſpiel. ¶ 3. Et *Astragala* inter torulos sunt columnarum, die Ring oder runde Reiff um die Seulen. Qua voce in fœminino juxta & neutro usus Vitruvius est. Vide interpretes ejus, & Bernardinum Baldum de verborum Vitruvianorum significatione: qui rem ipsam pluribus explicant. ¶ 4. Astragalus denique frutex parvus est, ciceri similis, flore purpureo, radice rotunda, Dioscoridi lib. 4. cap. 47. Erdmoltn. ¶ 5. Verticillum, ein Spinnwirtel.

¶ Astragalissimus, vide quæ in *Astragalus* n. 2. modo dicta sunt.

ASTRAMPSYCHVS, auctor vetus. Scripsit, Suida teste, librum medicum de cura canum, itemque Onirocriticon, h. e. de somniorum interpretatione. Ac posterius hoc quidem scriptum ad nos utcunque pervenit, versibus meris jambicis exaratum. Ediderunt Josephus Scaliger, Hadr. Junius (lib. 1. animad. c. 18.) Vinc. Opsopœus (cum oraculis veteribus,) Johannes Meursius (sine Mantissæ suæ ad librum de luxu Romanorum.) Vide & Casaub. ad Suet. Cæs. cap. 7. p. 20. itemque Jo. Henr. Ursin. de Zoroastr. p. 62. qui Astrampsychum & Zoroastrem eundem esse putat, inductus videlicet augurio nominis, cùm utrumque nomen idem sonet, *astrum* nempe *animatum*. Sed me quidem hæc ratio parum movet.

Astriobolus; ¶ Astriotes; ¶ Astroites, vide *Asterias*.

ASTRVM, ἄστρον, signum stellis coactum, quod nos sidus vocamus: Macrob. lib. 1. in Som. Scip. cap. 14. ein Gestirn. Nam & Zodiaci signa *astra* dixit Virgil. lib. 1. Georg. v. 231.

Idcirco certis dimensum partibus orbem
Per duodena regit mundi Sol aureus astra.

Differunt igitur à *Stella*, quæ solitaria est, *Astrum*, *sidus*, *signum*, tametsi & stellis appellationem illam Cicero alicubi tribuat. Vide Vallam lib. 6. cap. 22. Censorinus de die natali cap. 23 *Babylonii à solis exortu ad exortum ejusdem astri diem statuerunt.*

¶ *Cognitio astrorum*, Sternkunſt. Cicer. de Divinat. 1. cap. 41

Chal-

Chaldæi in Syria cognitione astrorum antecellunt, seynd berühmte Sternseher. *Tollere* aut *ferre ad astra*, in Himmel heben / hoch loben. Virg. eclog. 5. v. 51 *Daphnin tollemus ad astra.* Sic *astra sese efferre*; Silius de Alexandro respondente apud inferos Scipioni, quibus artibus tantam sibi gloriam peperisset; lib. 13. v. 773

turpi lenti solertia Martis:
Audendo bella expedias, pigra extulit astris
Haud unquam sese virtus; tu magna gerendi
Præcipita tempus, mors atra impendet agenti.

Malo astro natus, id est, infeliciter natus, sive homo infelix, apud Petronium. ¶ 2. *Astra* pro Diis ponere aliquando, & iis maxime, qui ex hominibus consecrati ab obitu, & in Deorum numerum relati essent, ut Imperatores seu Principes, Poetæ solent. Eorum enim animas in astra abire opinio tenebat. Unde cùm Julio Cæsari Patri Augustus ludos funebres celebraret, & medio die stella appareret, creditum fuit, animam Cæsaris esse cælo receptæ, ut Suetonius refert Vita Cæsaris cap. 88. Vid. & Servium ad illud Virgilii in Ecloga 9

Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum:

Id enim in illo carmine respexit Poëta. Vide & infra in SIDVS. Hinc declarandus etiam locus Statii lib. 1. Silv. Equo Max. Domitiani, cum sub finem carminis scribit:

— — huc & sub nocte silenti,
Cum superis terrena placent, tua turba relicto
Labetur cælo, miscebitque oscula juxta.
Ibit in amplexus natus, fraterque, paterque
Et soror: una locum cervix dabit omnibus astris.

Significat enim filium Domitiani, & Patrem Vespasianum, cum Tito fratre ac sorore Domitilla, lapsuros cælo, quod tanquam Dii habitent, per noctem, & omni affectu prosequuturos Domitiani Statuam omnes. Nam cùm dicit, *Una locum cervix dabit omnibus astris*; intelligit unam Domitiani cervicem in Statua omnium Deorum Flaviæ Gentis, quos paullo ante recensuit, amplexibus concessuram locum, sive patere.

¶ Ab *Astrum* Adjectivum *Astricus* est: quo usus Varro in Satyra Marcipore apud Nonium in *Meridiem:*

Cum pilleus aër fervidis late ignibus
Cæli chorcas astricas ostenderet.

¶ Astrifer, poeticum Statius 8. Theb. v. 83

astriferos inclinat Juppiter axes.

¶ Astriger, idem. Statius 10. Theb. v. 828

Comminus astrigeros Capaneus tollendus in axes.

Et Claudianus de Bello Get. v. 245

Qua micat astrigeri senior cum conjuge Cepheus.

¶ Astrifugus. Architren. *Sol jubare astrifugo mundum circummeat.*

¶ Astrilucus, lucens ut astra, Mart. Capellæ est lib. 6, qui & lib. 2 *Astrifer* dixit.

¶ Astrolabium, ἀστρολάβιον, Mathematicorum Instrumentum, quo ad vestigandos stellarum aut siderum motus utuntur.

¶ Astrŏlŏgia, ἀστρολογία, die Sternseher-Kunst / præclara illa scientia, quæ motus cælestes sub demonstratas rationes redigit. Cicero sane lib. 2 de Divinat. cap. 42 ita ample vocabulo usus est, ut Archelaum & Cassandrum *summos astrologos* laudet, qui *in cæteris astrologiæ partibus excellerent, hoc prædictionis genere usi non fuerint.* Ibidem de Scylace Halicarnasseo: *excellens in astrologia totum hoc Chaldaicum prædicendi genus repudiabit.* Omnem ergo astrorum scientiam & motuum rationes Astrologia significabat, nondum, ut hodie fit, ad angustias vanam & inanem prædicendi ex astris opinionem redacta. Postea vero præclarum hoc astrologiæ nomen contemtius significavit, quia id vanitati suæ plerumque prætexunt, qui ex certo siderum positu fata hominibus pandere præsumunt, qui & honestissimum *Mathematicorum* vocabulum sibi olim vindicarunt, ut infra monebimus; factum est, ut male audirent astrologi, & ipsius artis vocabulum in contemtioribus poneretur. Quamquam non vana tantùm; sed perniciosa etiam Reip. & impia iisdem visa est; quippe quæ homines, dum addit spes animis, aut facit metum, in cupiditates improbas nefariaque consilia impellere valeat; tum ab religione & cultu abducere Numinis. Quare non modo hoc Astrologiæ genus & improbatum & vetitum semper Romanorum, sapientissimæ gentis legibus; sed Patribus quoque Ecclesiæ Veteris Conciliisque damnatum fuit: adeo, ut, tanquam Idololatricam artem, & ipsis a Dæmonibus inventam alienam penitus Christiano; nec cœlum sibi promittere posse existimarent, cujus *radius*, ut Tertullianus loquitur, *cælo abutetur. Cælo* autem *abuti* credebatur, qui inde futura prædiceret. Vide Tertullianum, ut innumeros alios præteream, de Idololatria cap. 9. Hinc Augustinus, quod aliquando huic arti attendisset, se commisisse in eo peccatum grande, & cujus nomine DEI exoranda sibi venia esset; lib. 4. Confessionum cap. 3. & lib. 7. cap. 6. agnoscit. GENETHLIOLOGIAM Vitruvius vocat lib. 9. de Architecturâ cap. 7. ubi de origine & progressu ejus etiam breviter docet.

¶ Astrŏlŏgus. Cic. Divinat. lib. 1. cap. 39 & paullo ante citato loco hac voce usus est: & Juvenalis Satyr. 6. v. 552

— — — quidquid
Dixerit astrologus, credens à fonte relatum
Ammonis.

¶ Astrŏnŏmia, ἀστρονομία, Kunst von des Himmels Lauff. scientia quæ ex ratione motûs siderum aliquid colligit, & ad vitæ usum transfert: puta ad rationem temporis, dierum, mensium, anni, constituendam; item ad navigationem &c. quatenus huic scientiæ dandam operam existimabat Sócrates: quanquam Xenophon Astronomiæ vocabulum ad accuratiorem illam & subtiliorem stellarum cognitionem transtulerit lib. 4. Memorabilium. Videturque *Astronomia* vocabulum Veteribus utramque partem fuisse complexum, & ab *Astrologiâ* nihil fuisse diversum. Nam & Aristoteles lib. 1. Analyt. Post. cap. 13. *Astrologia* nomine utrumque comprehendit.

¶ Astrŏnŏmus, astrorum mensor, qui stellas stellarumque cursus & distantias contemplatur.

¶ Astronomicus. *Astronomica præcepta*, vel *libri*, quibus de astris agitur.

ASTV, ἄστυ, Urbem significat, quo nomine urbem suam peculiariter, & ἐξοχὴν ritu Athenienses appellabant, Donato auctore. Terent. Eun. act. 5. sc. 6. *An in Astu venit?* Corn. Nepos in Themistocle: *Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit ASTV; idque nullo defendentibus incendio delevit.* Cæterum eo nomine Pyræum non continetur: in quo velut nova & peculiaris Urbs a Themistocle instituta fuit. Quare & Athenarum nomine non comprehendit idem Nepos, cum in Cimone scriberet: *Conon cum parte navium in patriam venit, muros dirutos à Lysandro utrosque & Pyræi & Athenarum reficiendos curat.* Athenarum nomine *Astu* seu veterem illam urbem intelligit. Et inde Donatus ad supra citatum Terentii locum: IN ASTV, inquit, *de Pyræo in urbem.* Vide & infra Stephani Byzant. locum, in *Urbe.* itemque Savaron. ad Sidon. lib. 1. Epist. 6.

¶ Astus, ûs, πανουργία, Behendigkeit / Schalckheit. Terent. in Eunuch. ibid. *Quod si astu rem tractabit*, &c. Im fall er listig mit der Sache umgegangen. Plautus *astu colere quid* dixit Captiv. act. 2. sc. 1. *Doli non sunt nisi astu colas* 2. i. e. fallendi & decipiendi animo. Et Recto casu Silius 16. v. 31

Non ars, aut astus belli, vel dextera deerat,

¶ Astūtus, a, um: plenus astu, ein verschlagener Mensch / der einen leicht überreden und hintergehen kan. ¶ Est autem *astus* & *astutus* ab *astu*, quod Urbem significat. Sunt enim urbani homines callidiores & ad fallendum magis docti: at rustici contra simpliciores & procul dolis. Asconius in Proœm. Act. in Verrem: *ASTVTA. i. e. urbana: etenim urbs ἄστυ dicitur.* Horatius lib. 2. Serm. Sat. 3. v. 185

Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, ferai eu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?

In quo stultitiam eorum accusat, qui cum à natura ad fraudem dolosque nati sint, magnitudinem quandam animi affectent leonesque videri velint, cum sint astutæ vulpes. Itaque *astutus* est, qui fingendo & simulando aliud quàm est, aut gerit, aut loquitur, decipit alios & circumscribit, ut sibi consulat. Unde idem Horatius lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 62 *fallum astutumque*; Cicero lib. 3. ad Fam. Ep. 10. *astutum & occultum* [qui idem & *fallus* dicitur] conjungit. Idem ead. Ep. *Quod si id est maxime astuti hominis omnia ad suam utilitatem referre* &c. Sic *non-astutus* est apertus, apud Tacitum de Germania cap. 22. *Gens*, inquit, *non astuta, nec callida, aperit secreta pectoris licentia loci.* Compar. Astutior. Cicer. lib. 3. epist. 8 *Quod si quis me astutiorem fingit.* Superlat. *astutissimus adversarius*, Augustin. Serm. 17 de Sanctis cap. 3. & *astutissima calliditas*, Idem de Civ. Dei lib. 21. cap. 6.

¶ Astūtŭlus, diminutivum, & cum intendendi particula

¶ Perastūtulus, cujus fœminino usus est Apulejus lib. 9. p. 219 *Mulier callida, & ad hujusmodi flagitia perastutula.*

¶ Astūtia, ab astu differt, ut ab ira, iracundia. Ipse habitus scilicet, sive perversa & nequam illa ingeniositas, quæ in inveniendis dolis atque fallaciis posita est. Betrügerey. Unde & *Sapientiæ* opponitur. Cicero supra laudata Epist. lib. 3. ad Familiares: *Quæ ego omnia in expetenda amicitia tua, non ASTVTIA quadam, sed aliqua potius SAPIENTIA secutus sum.*

¶ Astutè adverbium: callide. Cicero ad Quint. fr. lib. 1. ep. 2, *astute reticere*, etwas zurück halten. Varro lib. 9. de L. L. *Sed ne astutiùs videar posuisse duo genera etiam similitudinem sola, cum utriusque inferiores species sint plures; si de his reticuero, ut mihi relinquam latebras, repetam ab origine similitudines.* Gellius lib. 18. cap. 4. *levia inaniaque pro gravibus & veris astutissime componentes.* Et Lactantius lib. 1. cap. 11 *quod ille astutissime excogitavit.* Etiam Augustinus Civ. Dei lib. 19 cap. 5, *astutissime fingere.*

ASTVR, sing. ut: *Astur equus*, de quô posteà in Asturco; &

¶ Astŭres, plures Hispaniæ populus proximus Gallæcis.

¶ Asturia, horum regio. Et

¶ Astura, fluvius ejus regionis, unde procul dubio & genti no-

nomen: cujus, ut & gentis mentio apud Florum lib. 4. cap. 12. ¶ 2. Astura urbis quoque nomen est, ubi Cicero villam habuit maritimam. Vid. Victor. Schol. in 2. Epist. Cic. ad fam. 16. ¶ Asturco, ōnis. Asturcones, ab Asturia, sive Asturum gente Hispanica, equi sunt, quos Latini aliàs a molli & glomerato incessu, *Tolutarios* vocant: ipsi Hispani *Thieldones* dixerunt, unde nostram ein Zelter. Seneca epistola 87, *Non omnibus obesse mannis, & asturconibus, & tolutariis praferres unicum illum equum, ab ipso Catone defrictum?* Adde Plinium lib. 8. cap. 42. extremo: qui tamen Asturcones in eo distinguit, quòd minori forma sint. Martialis 14. ep. 199

Hic brevis ad numerum pipidos qui colligit unguet.
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Asturio. lege *Acipenser.*

ASTYAGES, Ἀστυάγης, Cyaxaris Medorum Regis filius, ultimus Assyriorum & Medorum Rex, de quo Herodotus & Justinus lib. 1.

ASTYĂNAX, ăctis, Ἀστυάναξ, quasi urbis rex, proprio enim nomine *Scamandrius* dicebatur; Hectoris fuit filius, quem in direptione Trojæ ex turri præcipitem dedit Ulysses. Vide Ovid. 13. Metam. Virgil. 3. Æneid. v. 489

O mihi sola mei super Astyanactis imago.

¶ 2. Alius Astyanax Milesius, miri homo roboris & edacitatis, ut qui solus (uno prandio) posset octoginta placentas absumere, ut est apud Scholiasten Theocriti ad Idyll. 5. quanquam hoc Ægoni cuidam Theocritus tribuit.

ASTŸCVS, a, um, ut *Astyci ludi* apud Sueton. Caligula cap. 20. qui Græcis instituti fuére: qualia Athenis Dionysia. Ab ἄστυ Ἀστικός est. Jos. Scaliger lib. 5. de Emendat. Temporum pag. 449. Quamvis Torrentii quoque conjectura elegans satis videatur, pro *Astycos ludos*, quod Scaliger volebat, *Atticos* legentis: quorum supra in Tiberio cap. 6. extr. Suetonius meminerat.

ASTYDAMAS, antis, nomen Tragicorum duorum Athenienſium, patris & filii, de quibus Voss. p. 45. & 50. de Poët. Græc. Pater Isocratis auditor fuit, sed ab eloquentiæ studio se ad scribendam tragœdiam convertit.

ASYLA, f. 1. Hünerdarm / herba. Plin. lib. 25. c. 13.

ĂSŸLVM, ἄσυλον, ut, *in asylum confugere.* Cic. Verr. 3. cap. 33. Servius dictum putat quasi ἄσυρον, quod ex eo neminem, qui in id confugisset, liceret per vim extrahere, eine Freyheit/Zuflucht. Dictum ergo putavit ab α privativo & verbo σύρω, traho. Rectius a συλάω, quod non tantùm spoliare notat, sed in genere quoque lædere vel violare. Unde & homines ἄσυλοι Græcis iidem, qui Latinis inviolabiles & sacrosancti. Est ergo Asylum proprie locus, in quo neminem lædere liceret, aut violare. Cui rei quidem olim præcipue sanciebantur templa. Livius lib. 35 cap. 51 *in fano lucoque, ea religione & eo jure sancto, quo sunt templa (asyla Græci appellant) alus ad spectaculum templa lucique sersi* &c. Ac tale templum libertatis primùm Athenis institutum ferunt ab Hercule, deinde & Ephesi, ut Strabo notat, & Romæ: Quod Romulus aperuit, *vetere consilio*, ut Livius lib. 1. cap. 8 scribit, *condentium urbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam e terra sibi prolem ementiebantur.* Quibus verbis puter aliquis forte Asylorum originem a Cadmo usque repeti: quasi is non ex Draconis dentibus humi sparsis, ut Poëtæ fabulantur, sed asylo acceperit cives, cum condidisset Thebarum urbem: præsertim cùm non desint, qui Romulum Cadmi exemplo condidisse suum asylum prodant, ut Alex. ab Alex. 3. gen. dier. 10. Godelev. ad hunc Livii locum, Franc. Patric. 8. de regn. & reg. inst. 16. Covarruv. 2. Var. resol. 20. n. 2. Cerda in 8. Æn. Virgil. v. 342. Verum, recte rem exputanti facilè apparebit, ista scribentem Livium nihil de Cadmo cogitasse, (cujus quidem asylum nescio an ullius auctoris antiqui firmari testimonio queat,) sed hoc voluisse: qui olim aperto asylo hominum obscurorum colluviem undecunque collectam ordinavissent in civitatem, eos, ut ista tegeretur ignobilitas, e terra sibi natum populum finxisse. Quæ quidem an mens ipsorum fuerit, qui primam suæ gentis originem repetebant à terrigenis, (γηγενῆς illi sunt Græcis) ipse viderit Livius. ¶ Fuerunt & alia post Romulum in Italia instituta Asyla: quæ omnia tamen, & totum adeò Asylorum morem & jus Tiberius sustulit, cum intelligeret eo homines ad occasiones pessimorum facinorum fermè abuti: de quo Suetonius ejus vita cap. 37. Atqui antiquitus eo instituta non erant, ut sontibus quibusvis, & noxiis, sed qui non sua sponte ac quodam casu rei facti, prodessent, ut Grotius docet lib. 2. de jure Pacis ac Belli cap. 21. n. 5. & 6. Apud Christianos quoque loco antiquorum templa & basilicæ Apostolorum erant, quorsum gentiles etiam confugiebant, auctore Coquejo ad August. de C. D. lib. 1. cap. 1. Sed eadem hodieque improbitatem tutam præstant, juxta Forstn. not. ad Tacit. p. 293. ¶ Asylæus Deus, cui Asylum illud suum sacrum esse dictitabat Romulus. Plutarch. in eo.

ASYNDĔTON, ἀσύνδετον, connexio sine copulis, quam & ἀλύτου & ἀλέλυτον dicunt, ut:

Ferte citi flammas, date vela, impellite remos, &c.

Virg. 4. Æn. v. 594. Item *abiit, excessit, evasit, erupit*, Cic. in Catil. c. 1.

AT, Conjunct. adversat. notæ significationis & elegantiæ, Aber: pro *saltem* vel *attamen*, frequenter legitur, ut, pro Milone cap. 34 *Si mihi republica bona frui non licuerit; at carebo malis.* Doch/ aber doch. Terentius Andr. a. 4. sc. 1. v. 42

At tibi Dii dignum factis exitum duint.

Ubi Donatus: AT, *principium increpationi aptum: ut Virgilius, At tibi pro scelere* &c. Et Horatius Epod. 5.

At ô Deorum quisquis in cœlo regis
Terras & humanum genus.

Servius etiam non uno loco, non tam conjunctionem, quàm inceptivam, ut vocat, particulam, & ad ornatum solum pertinentem agnoscit. ¶ Conjungitur & eleganter cum *enim.* Terent. in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 21 *At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis adversum.* Es ist aber meiner Heyrath nichts mehr zuwider als dieses. *At tum ut*, ut idem in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 7, *At ita, ut usquam fuit fide quisquam optimâ*, aber also aufrichtig/ als je einer seyn mag. *Attamen.* Idem Andr. act. 5. sc. 3. v. 24 *Attamen dicat sine*, laß ihn doch sein Wort reden. ¶ Atat, geminatum, interjectio est diversæ significationis. Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 98 *Atat hoc illud est*, &c. Ubi ex improviso deprehensum aliquid significatur, Ach siehe da/ bist du da zurissen/ &c. ¶ Vel Interjectio paullatim percepti & intellecti mali, ut Donatus ad illud Terentii Eunucho act. 4. sc. 5. v. 1. interpretatur:

Atat hercle verba mihi data sunt.

¶ In illo ejusdem Comici ead. fab. act. 2. sc. 1. v. 28

— — atat! hic quidem est parasitus Gnato
Militis: ducit secum una virginem.

admirantis juxta atque conterriti. ¶ Sed alibi conterriti tantùm seu formidantis. Id. Eun. act. 4. sc. 6.

C. Militem secum ad te quantas copias adducere?
Atat! T. num formidolosus obsecro es, mi homo?

¶ Atque, copula est, nec elegantia tamen sua caret. *Atque adeò*, und zwar. Nam fere ante vocales hac vocula utuntur Latini. Principio orationis pro Flacco ita Tullius: *Cum in maximis periculis hujus urbis atque imperii, gravissimo atque acerbissimo reip. casu, socio atque adjutore consiliorum periculorumque meorum L. Flacco* &c. ¶ 2. Sed post *alius, secus, aliter, contra, contrarius*, significationem habet particulæ, *Quàm.* Terent. in Andr. a. 3. sc. 3. v. 13. *Alium censes nunc me, atque olim, cùm dabam;* Meinestu ich sey ein ander Mann als vor Zeiten? *Alia atque antea sentire*, Corn. Nep. Hannib. c. 2, 2. Cicero de Orat. 3. cap. 30, *Paullo secus a me atque ab illo perfecta sunt*, ein wenig anders. Idem 3. Verr. cap. 46, *quod iste aliter, atque ut edixerat, decrevit*, er hat ein anders beschlossen/ als er gesagt. ¶ 3. Aliquando idem quod statim, confestim, simul atque. Alsobald. Virgilius lib. 1. Georg. v. 203

Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.

Ennius apud Nonium in hac vocula:

Atque atque ascendit muros Romana juventus.

Plautus Amph. a. 1. sc. 1. v. 58.

— — ocius occurro, ut scirem quid velit
Atque illam geminas peperisse conspicor.

Silius lib. 5 v. 593

Atque dato gemitu lacryma adsensere ferentum.

Sæpe ita particulâ ista usus etiam Tacitus. Ut 1. Hist. cap. 82, *Tum Otho ingredi castra ausus. Atque illum tribuni centurionesque circumsistunt.* Et lib. 2. cap. 2, *Inde Syriam audentioribus spatia petebat. Atque illum cupido incessit adeundi visendique templum Paphiæ Veneris.* Et aliis pluribus locis. ¶ 4. Non raro idem est, ac *æque ac*, vel *sicut.* C. Nepos Miltiade c. 7, *Cum totidem navibus, atque erat profectus.* In Priapeis carmine 32

Quæ succo caret, atque petra pumex.

¶ 5. Interdum non tantùm copulat, sed majus etiam ponit, & idem est, quod *præcipue, inprimis*, Cicero 1. Catilin. *Magna diis immortalibus habenda est gratia: atque huic ipsi Statori Jovi.* Id. lib. 5. ad Att. Ep. 12. *Negotium magnum est navigare; atque id mense Quintili.* ¶ 6. Pro *tamen* usus Terent. Andr. act. 1. sc. 3. *Mihi quidem hercle non sit verisimile: atque ipsis commentum placet.* Ita enim ibi interpretatur Donatus. Simile est illud eadem Fab. a. 4. sc. 1. v. 16. *Multa mala ingeram: atque aliquis dicat nihil promoveris.* Ich wil ihn weidlich ausmachen: Doch möchte einer sagen/ du schaffest nichts. ¶ 7. Est & asseverantis. Plautus Rud. act. 5. sc. 2. *Jam taceo hercle, atque tu Persa es*, Ennius apud Varronem: *Atque prius pariet locusta Lucam bovem.* ¶ 8. Inservit & eleganter transitionibus, & in principio periodi ponitur. Sallust. Ep. 1. ad Cæsarem: *Atque ego scio, quàm aspera hæc res in principio futura sit.* Vide Gifanium Indice Lucretiano.

¶ Atqui, Conjunctio adversativa, idem quod *Attamen, Verumtamen*, aber/ aber doch. Terent. Eun. 4. sc. 6, 2. *Atqui si illam digito attigerit uno.* Etiam *Atquin* vocali vel adspiratione sequente scribitur. e. g. *Atquin homo impius misertus est illis*, Lactant. de mort. persec. c. 23.

ATA-

ATABYRIS mons Rhodi insulæ altissimus, in quo templum Jovis fuit, inde *Atabyrii* cognominati. Strab. lib. 14 p. 430. Lactantius quoque lib. 1. cap. 22 *Jovis Atabyrii* mentionem fecit. Insula etiam Rhodus *Atabyria* dicta, ut Hesychium emendat Bochartus in Chanaan lib. 1. cap. 7. quod nomen etiam apud Plinium legas lib. 5. cap. 31, licet hic ab rege potius, quam a monte, illud derivet.

ĂTĂLANTA, Ἀταλάντη, Schœnei Regis in Scyro filia, cursu nobilis, & poëtis cantatissima, de qua Ovid. lib. 10. Metam. ¶ 2. Alia fuit Arcadica Jasi filia, quam Ovid. lib. 1. de Arte A. *Nonacrinam* vocat. Hanc *Minalion* (aliis Melanion) duxit. Vide Propert. lib. 1. El. 1. De ea & Ælianus lib. 13. Hist. var. cap. 1. ¶ Atalantæus. Stat. Theb. v. 309

Jamque Atalantæum implerat nuncius aures.

ATARGATIS, Syrorum seu Assyriorum Dea, cujus nomen varie scribitur, Adagariis apud Petr. Crinit. 14. de hon. discipl. c. 8. ac præterea Atergatis, Adergatis, Adargatis, Atargata, Adargidis, quin & Derceto, seu Derce. Quæ omnia vocabula corrupta esse ab Adirdaga (Ebraice אדיר דג est Piscis magnificus seu potens) pronunciat Selden. Syntagm. 2. de DIS Syr. cap. 3. inque hanc Deam Dagonem Deum demigrasse ostendit, simul Macrobium arguens, qui figuram hujus Deæ pingens 1. Saturnal. 23. ipsissimam Astarten Matrem Deûm, sive Deam illam Luciani Hierapolitanam delineaverit.

Atavus, vide *Avus*.

ĂTAX, ăcis, Galliæ Narbonensis fluvius, *Aude* hodie. Tibull. lib. 1. Eleg. 7.

Quam tremeret forti milite victus Atax.

Ubi tamen Scaliger *Atur* omnino legendum statuit, qui Aquitanix est. *Atacis* tamen & apud Plinium mentio est, qui lib. 3 cap. 4 *Aux*, inquit, *e Pyrenæo Rubrensem permeans lacum*. Et Lucanus lib. 1. v. 403

Minus Aux Latiæ gaudet non ferre carinæ.

Etiam Sidonius Apollinaris carmine epistolæ 15 lib. 9

Atacem tonare cum suis oloribus.

ATE, es, ăm, noxa, dæmon, humano generi infensus & omnes lædens, quemadmodum Homerus scribit; qui & propterea, quod Jovem offendisset, e cælo eum deturbatum, sive naturæ suæ excellentis beneficio, sive quod verisimilius est, ex Mosis scriptis, prodidit, vide locum lib. 19. Iliad. v. 126. seq. Ein Plage-Teuffel.

ATELLA, Oscorum urbs in Campania: ab ea dictæ

¶ Atellanæ, Latini Dramatis genus, omnium maxime jocosum & dicax. Vid. Scalig. lib. 1. Poët. cap. 7. & Turneb. lib. 3. Adversar. cap. 17. & lib. 10. cap. 27. Cæterùm Atellanæ extra argumentum fere, exordii loco adhibebantur, ut apud Græcos Satyræ, quod Turnebus observat: & suader Juvenal. Sat. 6. in eo:

Rusticus exodio risum movet Atellana
Gestibus Autonoes.

Apud Suetonium quoque in Tiberio cap. 45 *Atellanicum exodium* legimus.

¶ Atellanus ergo Adject. ut *fabellæ Atellanæ*, apud Livium lib. 7. cap. 2. de quibus modo actum fuit.

¶ Atellanus, substant. auctor vel actor fabularum Atellanarum. Suetonius Galba cap. 13, *Atellanis notissimum canticum exorsis.*

¶ Atellanicus, adject. aliud. *Atellanicus versus* apud Cic. lib. 2. de Divin. cap. 10. *Atellanicum exodium*, apud Sueton. de quo paullo ante.

ĀTER, atra, atrum, schwartz / finster. *Nox atra*, die finstere Nacht / Virg. Æn. 1, 89. *Atra tempestas*, Æn. 5 v. 693. *Panis ater* apud Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 4. v. 17, schwartz oder schimlich Brod / secundum Donatum. Poëtis varie usurpatur. Ut ¶ 1. pro fœdo, turpi & odioso: quemadmodum *atrum timorem* Virgilius dixit lib. 9. Æn. v. 719. Et Horatius in Arte Poet. v. 3

— — — turpiter atrum
Desinat in piscem, mulier formosa superne.

Idem Virgilius & *atrum odorem* similiter potuit dixisse Æneid. 12. v. 591 pro gravi & inimico: quanquam Servius aliter interpretatur. Sed ita apud Horatium & *atras curas* legimus lib. 4. od. 3. nisi quis infelices aut sævas interpretari malit. Namque & ita τὸ *ater* usurpatur. *Atri dies*, unglückselige Tage / nefasti, Gell. lib. 5. cap. 17 ex Verrio Flacco. ¶ 2. Virgilius 3. Æn. v. 64

Cæruleis mœsta vittis atraque cupresso:

i. e. funesta & infelici. Erat enim Diti cupressus sacra, & ideò funebri signo ad domûs posita, ut Plinius docet. ¶ 3. Idem Virg. 4. Georg. v. 407

Fiet enim subitò sus horridus atraque tigris;

Ater, id est, sæva, ut Servius interpretatur: vel infesta, noxia & metuenda. Ita enim & *viperas atras* Horat. dixit lib. 3. Ode 4. ¶ 4. *Ater* etiam de Scriptoribus dicitur qui obscuri & intellectu difficiles. Statius Epicedio in Patrem, quod lib. 5. Silvarum exstat, v. 157

— — tu pandere doctus
Carmina Battiadæ latebasque Lycophronis atri.

Nam & *atra species* apud Virgilium pro tenebricosâ, sive umbrosâ: ut & *atrum nemus* dicitur. ¶ *Albus an ater sis, nescio*; Pro-

verbiale apud Ciceronem Philipp. 2. cap. 16, & alios, de homine prorsus ignoro. Catullus Epigr. 94.

Nil nimium studeo Cæsar tibi velle placere,
Nec scire, utrum sis albus an ater homo.

Etiam Apulejus Apolog. p. 284, *Libenter te, nuper usque, albus an ater esses, ignorabi.*

¶ Ab *ater* Comparativus *atrior* apud Plautum Pœnulo Act. 5. sc. 5. v. 11. Vide infra *Atritas*. Et Lactantius lib. 5. Inst. Divin. cap. 3. *O cæcum*, inquit, *pectus! ô mentem Cimmeriis, ut ajunt, tenebris atriorem!*

¶ Atrātus, geschwärtzt / ut *flubius atratus sanguine*, apud Ciceronem 1. Divin. cap. 42. ¶ 2. Item qui atras, sive lugubres vestes indutus. Macrobius lib. 3. cap. 15. de Hortensio: *Muræna in piscina domus suæ mortuam atratus, tanquam filium, luxit.*

¶ Atrāmentum, μελανία. Aliud autem *atramentum scriptorium* sive *litterarium*, quo utimur ad scribendum in chartâ, Dinte / aliud *atramentum tinctorium* est, quo tectores parietes inducunt, (Schwärtze / derer die Mäurer sich gebrauchen.) Illius Cicero meminit lib. 2. Epist. penult. ad Quintum fratrem: hujus Vitruvius lib. 7. cap. 10. Est & *atramentum sutorium*, Schusterschwärtze / apud eundem Cicer. lib. 9. Epist. 21. extr. ad Famil. ¶ Atramentum etiam, *Sanguis sepiæ* a colore videlicet dicitur, apud Ciceronem 2. Nat. D. cap. 50, & Plinium lib. 9. cap. 19. Et eo Afri pro atramento ad scribendum fuerunt usi: nam cæteri ex fuligine conficiebant; de quâ ratione Vitruvius suprà laudato loco. Vetus Scholiastes Persii ad illud Sat. 3. v. 13 *Nigra quod infusa baneſcat sepia lymphâ:*

SEPIAM inquit, *pro atramento à colore posuit: quamvis non ex eâ, ut Afri; sed ex fuligine cæteri conficiunt atramentum.*

¶ Atrāmentarium, vasculum in quo reponitur atramentum: neutra enim in ARIVM plerumque repositorium significant. Dintenfaß.

¶ Atrītas, i. e. nigredo apud Plautum in Pœn. act. 5. sc. 5. v. 11 *replebo atritate, atrior multo ut fiet.*

¶ *Atrōrem* Gellius dixit lib. 2. cap. 26. *Rubidus est rufus, atrore & nigrore multo mixtus.*

¶ Atricŏlor, atro colore qui est. Ausonius epist. 7 v. 52

Pingens aridula subdita pagina
Cadmi filiolis atricoloribus,

hoc est literis atramento scriptis.

¶ Obāter. Plin. lib. 18. cap. 35, *Luna si cornu superiore obatro surget.*

¶ Obatrescere. Jul. Firmicus præfat. Astrol. *Lacus bibentibus flumis obatrescit.*

Atergatis, vide Atargatis.

ĂTH. ĂMAS, antis, filius Æoli; rex Thessaliæ, in furias actus ab Junone. Hygin. fab. 1. & 4 & 5. Ovidius 6. Fast. v. 489

Hinc agitur furiis Athamas, & imagine falsa.

Adde eundem 4. Metam. fab. 13.

¶ Athamantēus, adjectiv. ab Athamante. Ovid. 4. Met. v. 496 *finis Athamanteos peverrant.*

¶ Athămantĭădes, Palæmon, antea Melicerta dictus, filius Athamantis, deus marinus. Idem 13. Metam. v. 919.

¶ Athamantis, ĭdis, Helles cognomen patronymicum ex patre Athamante. Ovidius 4. Fastor. v. 903

Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles.

h. e. Arietem, Phrixi & Helles vectorem.

ATHANASIA, æ, herba officinis eadem, quæ *Tanacetum* iisdem est, *Parthenium mas* putatur esse, Rheinfahren. Hadrianus.

ATHANASIVS, Alexandrinus Episcopus celeberrimi nominis, seculo Christiano quarto vixit imperantibus Constantino filiisque ejus, item Juliano ac Valente. Acerrimus veræ doctrinæ propugnator adversus Arianos, ab his vicissim gravissimas persecutiones passus est. Distinguendus autem ab hoc est ¶ 2. Athanasius Episcopus in Syriâ, auctor historiæ de imagine Christi miranda, sanguinem & aquam fundente Beryti: Baron. Martyrol ad 9. Nov. Lambec. Bibl. Cæs. f. 125. 126.

ĂTHĒNAE, arum, Ἀθῆναι, Græciæ civitas nobilissima inter Achajam & Macedoniam, à Cecrope Ægyptio condita juxta amnem Ilissum, de qua satius esse videtur silere, quàm pauca dicere, quemadmodum de Carthagine Sallustius dixit. Nomen suum Athenæ acceperunt à Pallade, quam Ἀθηνᾶν Græci dicunt. Fruges primum ibi inventas, aut invectas Diodorus Siculus auctor est: inde *frugum parentem* Florus vocat lib. 3. cap. 5. Vide & Lucretium principio lib. 6. de rerum naturâ. Sed major laus, omnis generis literas atque doctrinas inventas ibi, & toto orbe præcipuè cultas; ut ea Urbs communis quasi magistra, & haberetur ab omnibus & celebraretur. Unde *antiquitate* non tantùm, sed *humanitate atque doctrina omnes alias urbes præstare* C. Nepos in vita Attici tradit cap. 3. n. 3. Cicero lib. 1. de Oratore cap. 4 *Ut omittam Græciam, quæ semper eloquentiæ princeps esse voluit, atque illas OMNIVM DOCTRINARVM INVENTRICES ATHENAS: in quibus summa dicendi vis & inventa est & perfecta; in hâc ipsâ civitate profectò nulla unquam vehemen-*

vehementius, quàm eloquentiæ studia vigerunt. Vid. Barth. ad Æn. Gazæum p. 89. Meursii Attica, Augustin. de C. D. lib. 18. cap. 9. & ibi Commentatores. Quanquam & in ea nati homines vitiis teterrimi teste Barthio ad lib. 1. Theb. Statii 159. ¶ Ac hinc *Athenas* pro literis Juvenalis posuit Satyrâ 15. v. 110.

Nunc totas Græjas nostraque habet orbis Athenas;

Id est, *Romanas literas & Græcas*, ut rectè Scholiastes verus interpretatur. De Athenarum Urbe apud Dicæarchum Lysippi Græci Comici versus exstant, quos ita, paullò liberius tamen, convertimus:

Si nunquam Athenas videris, ne stipes es:
Si visa te urbs haud traxerit, asinus meris:
Si visâ abire poteris, es cantherius:
Hæc namque vere urbs Græca.

¶ 2. Translatum urbis nomen ad alias quoque doctrinæ sedes. Hinc est, quod vetus inscriptio Mediolanensis habet apud Gruter. p. 177 AQVAE DVCTVM IN NOVIS ATHENIS COEPTVM A DIVO HADRIANO PATRE SVO CONSVMMAVIT DEDICAVITQVE. De Mediolanensium studiis Plinius lib. 4 epist. 13 consulatur. Adde quæ ibi n. 3 commentati sumus.

¶ Athenienſis. Cicero pro Flacco cap. 26 *Adsunt Athenienses, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortæ atque in omnes terras distributæ putantur.* Hos *humanos naturâ & misericordes*, Plutarchus Pelopida pag. 280. eosdem *jucundos, suspicaces, facetos, suarum laudum cupidos*, Præceptis Politicis non procul à principio idem tradit: *celeres & supra vires ad conandum audaces*, legati Rhodiorum apud Livium arguunt lib. 45. cap. 23. Vide & Dicæarchum de moribus atque ingenio Athenienſium. Vanitas quoque ipsis & loquacitas objiciebatur, unde proverbium apud Sidonium est lib. 8 epist. 6, *Athenis loquacior: Amyclis taciturnior.* Ut se ἀντιχάρμας esse declararent, capillum habebant congestum in conum, cui cicadas (ex auro fere) innectebant. Cicadas enim e terra procreari volunt. Taubmannus ad Plaut. pag. 10. ἡ χαλεπὸν Ἀθηναίοις τὰς Ἀθήνας ἐπαινεῖν, *Athenienses Athenis laudare haudquaquam difficile.* Arist. lib. Rhetoricorum 1. Vide in Chiliad. adagii occasionem & sententiam.

¶ Varro de L. L. *Cùm trina fuerint Athenæ, ab una dicti Athenæi, ab altera Athenienses, à tertia Athenopolitæ.*

¶ Ăthēnæum, locus erat Athenis, Minervæ dicatus, ubi studia sua professores exercebant. Hinc omnes ludi literarii sive gymnasia hoc nomine appellata. Capitolinus Pertinace: *Processionem ad Athenæum pararent, ut audiret poëtam.* Lampridius in Alexandro Severo cap. 35, *Ad* ATHENAEVM *audiendorum & Græcorum & Latinorum Poëtarum, vel Rhetorum, caussa frequenter processit.* Aurel. Victor de Hadriano: *Gymnasia doctoresque curare occepit: adeo quidem, ut etiam ludum ingenuarum artium, quod* ATHENAEVM *vocant, constitueret.*

¶ Athēnæus, Grammaticus Naucratita fuit M. Aurelii Antonini temporibus, si à Suida stare volumus. Sed usque ad Pertinacem, imò Severum extendisse vitam, ex ipso eruditissimus Vossius docet. Scripsit vere Philologicum opus librorum 15, quos DIPNOSOPHISTARVM appellavit, admirabili scitu dignissimarum rerum & vocabulorum, tum historiarum ex omnium gentium scriptoribus excerptarum varietate, magni meritò æstimandos. Scripsit idem de *Regibus Syriæ* etiam librum: cujus lib. 5. meminit. Nam liber ipse non exstat. ¶ Fuerunt & alii hoc nomine; unus Philosophus Peripatericus; alter Medicus, & tertius Historicus. Vide Vossium de Historicis Græcis.

ATHENIS, idis, & Bupalus, statuarii fuerunt, qui cum Hipponactis imaginem cum ludibrio effinxissent, stilum ejus in se acuerunt, ut è Suida discimus verbo ἰαμβικός. Hinc Ovidium emendat Andr. Alciatus V. Pareg. 18. apud quem in Ibin v. 523 sic vulgo legitur:

Utque parum stabili qui carmine læsit Athenas,
Invisus pereas deficiente cibo.

Parum stabile carmen Scazon est, tale enim scripserat Hipponax; pro *Athenas* autem legendum *Athenin* quod & Turnebo venit in mentem 9. Adversar. 25, quanquam is receptam lectionem delere non audet: certius autem de emendatione hac statuit Dionys. Salvagn. Boëssius commentario in Ibin Ovidii. Statuarii hujus nomen etiam Plinio reddit Alciatus, è quo aliàs discimus, & Bupalum & Athenin fuisse filios Anthermi. Locus Plinii lib. 36. cap. 5. ab init.

ATHENOCLES, historicus, qui una cum Berosо & Simaco antiquissimas Assyriorum Medorumque res conscripsit, teste Agathia lib. 2. Hist.

¶ 2. Athenocles alius dux machinarum contra oppugnantes adhibendarum peritissimus, memoratur Polyæno lib. 6. cap. 3.

ATHENODŌRVS Philosophus cum Cæsare aliquamdiu fuit, sed copiam domum redeundi ab eo nactus, eique valedicens, hoc præceptum reliquit: *Cùm iratus fueris, nihil neque dixeris, neque feceris, priusquam XXIV literas tecum ipse percurreris:* ὅταν ὀργισθῇς, Καῖσαρ, μηδὲν εἴπῃς, μηδὲ ποιήσῃς πρότερον, ἢ τὰ εἴκοσι καὶ τέτταρα γράμματα διελθεῖν πρὸς ἑαυτόν. Plutarch. in Apophth.

De quo Strabo lib. 14, ubi & alios Athenodoros commemorat. ¶ Meminit & Athenodori cujusdam Philosophi Plinius lib. 7. Epist. 27, qui contra spectrum, a quo domus infestabatur, animum mirabiliter obfirmavit.

ĂTHĔRŌMA, ἀθήρωμα, tumor sine dolore est Celso lib. 7, cap. 6, ein Schwulen / ab *athera*, ἄθηρας, quod tenuem pulticulam significat, cujus similem humorem atheroma continet, Idem.

ĂTHĔSIS, Ἄθεσις, fluvius qui ex Tridentinis Alpibus Tridentum alluit, & per Veronam in Adriaticum labitur, Die Etsch. Virgilius 9. Æn. v. 681

Sive Padi ripis, Athesim seu propter amœnum
Consurgunt gemina quercus, &c.

ATHEVS, m. 2. ὁ ἄθεος, der keinen GOtt gläubet; quales Callaicos, gentem Hispanam, fuisse memorat Strabo lib. 3; qualis etiam fuit Diagoras Melius, cognomento ἄθεος, apud Cicer. lib. 1. de N. D. cap. 23. Epiphan. in hæresi Massilianorum. Ciceronis l. de Diagora, Latine scripsit *atheos*, Græca quamvis terminatione: & Arnobius lib. 5. p. 178 casu Latino: *Solitus sum mirari, audere vos dicere, quenquam ex his* [Christianis] *atheum, irreligiosum, sacrilegum, qui deos esse omnino aut negent, aut dubitent.*

ATHLOS, ἆθλος, certamen. Latine Hyginus scripsit fab. 91, *in athlo funebri.*

¶ Athlēta, ἀθλητής, gladiator, ein Fechter oder Ringer. Cicero de Sen. cap. 9, *Cum Milo jam senex esset, athletasque se in curriculo exercentes videret, adspexisse lacertos suos dicitur, illachrymansque dixisse: At hi quidem jam mortui sunt.* Corn. Nepos Epamin. cap. 2, *Athletæ viribus serviunt.*

¶ Athlēticus, ut, *athleticus* fœtus, apud Cornel. Celsum lib. 4. cap. 6. extremo, pro sagina gladiatoria, eine Fechters-Diät / cum viribus firmandis servitur, evitatis omnibus, quæ robur corporis debilitant. Vide Lipsium Saturn. 1. cap. 14. Hinc

¶ *Athleticè valere* Plaut. dixit, pro *firmiter valere*, Bacchid. 2. 2. sc. 3. v. 14.

¶ Athletica, Fechtmeisterey / ars pugilum & gladiatorum, seu ipsum certamen atque ludi. Plinius lib. 7 cap. 56 *Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon: funebres Acastus Iolco: post quem Theseus in Isthmo: Hercules Olympiæ athleticam instituit.*

¶ Athlothĕta, ἀθλοθέτης, curator erat Gymnicorum certaminum, qui præmia certantibus proponebat. Idem & *Agonotheta.* Vide Petri Fabri Agonisticon lib. 1. cap. 18. & cap. 23.

ĂTHOS, vel Athon, Ἄθως, *glacialis, præruptus, nivibus profundus, vastus*, Claudiano & Senecæ, mons est Thraciæ, Lemno insulæ oppositus. Virgilius Æn. 12. v. 701

Quantus Athos, aut quantus Eryx, &c.

Idem 1. Georg. v. 332

Aut Athon, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Dejicit.

Hunc perforâsse montem Xerxes, & mare fecisse pervium, Herodoto scribitur lib. 7. Quod inter celebriorum sophistarum materias assumtum, ex Hermogene, & Luciani dialogo, ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου, licet colligere. Pro falso habuit Juvenalis, cùm Sat. 10. v. 174 scriberet:

— — — — creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in historiâ.

Cùm Stasicrates architectus, (ut Plutarchus refert Orat. 2. de fortun. Alex.) eum se montem artificio sic tractaturum promitteret, ut imago Alexandri & esset & diceretur, audaciam artificis admiratus Alexander laudavit: *Tu tamen*, dixit, *Athon montem intactum relinque. Satis est eum esse monumentum petulantiæ, quam unus in eum rex exercuit.*

ATILIA, fuit apud Romanos plebeja quidem, sed eadem antiqua tamen gens, & præstantissimorum quorundam virorum ferax: etiam patricia ejusdem nominis, ex plebeja originem, ut fit, enata. Vide Patin. Famil. Rom. p. 42.

DĀTĪNA oppidum Volscorum in extremo Latii Novi sub Apennino. Virgilius Æn. 7. v. 630

Tela novant Atina potens Tiburque superbum.

Silius lib. 8. v. 398

— — nec monte nivoso
Descendens Atina abest.

¶ Atīnas, plur. Atinātes, incolæ hujus oppidi apud Ciceronem in pro Plancio oratione, & Plinium lib. 3. cap. 5. Sed

¶ Atīnum Lucaniæ oppidum in dextra Tanagri ripa, hodie Atĕno, correpta media, unde pariter

¶ Atinas & Atinates, incolæ. Plinius lib. 2. cap. 103, *In Atinate campo fluvius mersus post* XX M *passuum exit.* Tanagrum intelligit.

¶ Atinia ulmi genus, rustica appellatione apud Columellam de Arborib. cap. 16.

ĂTLAS, antis, Ἄτλας, Urani filius, rex Mauretaniæ, Astronomiæ inventor; quæ occasio fuisse videtur fabulæ de Atlante, cæli totius machinam humeris sustentante: ut Diodorus Siculus lib. 3. cap. 5. Cic. 5. Tusc. cap. 3, & Vitruvius lib. 6. cap. 10 prodiderunt. Hinc Virgilius cùm 1. Æn. v. 741 Jopam de Sole, Luna & stellis

ſtellis canentem inducit, *docuit*, inquit, *quæ maximus Atlas.* A Et hanc ob cauſſam Aſtrologiæ inventionem Æthiopibus Lucianus tribuit de Aſtrologia. Hunc nonnulli eundem cum Enocho crediderunt. Vide Druſium peculiari lib. de eo Patriarcha cap. 17. ¶ 2. Servius ad 7. Æneid. annotat tres Atlantes fuiſſe: unum Mauretaniæ, alterum Italiæ, tertium Arcadiæ regem, patrem Majæ, ex quo Mercurius natus eſt [cujus & Dionyſ. Halicarnaſſ. mentionem fecit] qui tamen ſæpe a poëtis confundantur. ¶ 3. Atlas Nanus quidam, & in quem luſit Martialis 6. Epigr. 77

Non aliter videtur Atlas cum compare nulo:

ubi Raderi notas vide f. 474. ex Policiau. cap. 23. miſcell.

¶ Atlas mons primò eſt Mauretaniæ; Tingitanæ, haud procul a mari, quod inde Atlanticum appellatur: & hic eſt *Atlas minor*, majoris pars ſive excurſus. ¶ 2. in interiore Libya, à cujus cacumine nubes nunquam recedant; eum incolæ *columnam cæli* vocant, autor Herodotus lib. 4. c. 184.

¶ *Atlantes* Libyæ populi, degeneres humani ritus: quibus nec nominum inter ſe appellatio; & mos præterea eſt, Solem orientem & occidentem diris imprecationibus, ut exitialem ipſis agrisque, devovere. Plin. lib. 5. cap. 8. Adde de ſomniorum defectu Ammianum lib. 15. cap. 4. extr. & Scholiaſten Dionyſii Periegetæ ad verſ. 66. Iidem neque inſomnia viſere, ut reliqui mortales, perhibentur: ſed de inſomniis quod traditur, id verò Tertullianus lib. de anima cap. 49 irridet. ¶ 2. Sunt & Atlantes, quos *Telamones* dixit Vitruvius, ſigna ſcilicet virili forma, quæ in ædificiis mutilos ſeu proceres, aut coronas, aut aliud quid ſuſtinent, die Rieſen auswendig an den Häuſern / oder Träger / zugerucht wie Mannsbilder. Locus eſt lib. 6. cap. 10.

¶ Atlantiădes, æ, *Mercurii* cognomen eſt, Atlantis nepotis ex Maja filia. Ovidius 1. Metam. v. 682 *Sedit Atlantiades* &c. Idem lib. 5. v. 627

Venit Atlantiades poſitis caduciſer alis.

¶ Atlantias, ădis, ut, *Sorores Atlantiades*, apud Silium 16. verſ. 137.

¶ Atlantis, idis, fœm. patronymicum aliud. Tibull. 4. el. 1.

— — *Fœcunda Atlantidos arva Calypſus,*

duo ſunt genitivi Atlantidos Calypſus. ¶ 2. Atlantis Inſula, vide paullo poſt, Atlantica inſula.

¶ Atlantides, *Virgiliæ* ſeu *Hejades*, vel Atlantis, vel fratris ejus Heſperi filiæ. Virgil. 1. Georg. v. 221

Ante tibi eoæ Atlantides abſcondantur,

hoc eſt, coſmice occidant ſeu matutino occaſu.

¶ Atlantĕus, adject. ut, *Plejades Atlanteæ*, apud Ovid. 3. Faſt. verſ. 105. Horat. 1. Carm. od. 34

— — — — *horrida Tænari*
Sedes Atlanteusque finis Concutitur.

¶ Atlantius, idem. Silius lib. 15. v. 37 *Atlantia regna.* Dicimus &

¶ Atlantiăcus, eodem ſenſu. Auſonius Moſella v. 144

Talis Atlantiaco quondam balæna profundo.

Sed uſitatius eſt

¶ Atlanticus, ut, *Mare Atlanticum.* Cicero in ſom. Scip. cap. 7. *Omnis terra, quæ colitur à nobis, parva quædam inſula eſt, circumfuſa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris.*

¶ 2. Atlantica inſula, quæ & *Atlantis*, Libya ſimul & Aſia major, ſed quam ingens terræ motus, jugisque die, unius & noctis illuvio abſorpſit, ſi Platoni credimus, cujus Timæum, & Critiam, (qui Dialogus & Atlanticus vocatur) vide. Meminit & Philo prope finem libri, quod mundus ſit incorruptibilis. Adde Plin. lib. 2. cap. 90. Sed hæc narratio fabulam ſapit, licet veri forte aliquid ſubſit. Plura quære apud Keckerm. contempl. de Terræmot. probl. 4. Petr. Opmeer. Chronogr. p. 13. Paul. Ben. lib. 2. in Tim. Plat. p. 498. ſeqq. Læt. Biſciol. Tom. 1. ſubſec. lib. 19. cap. 13. fol. 1465. Gonſal. de duplici viventium terra pag. 95. ſeqq. Mallinckr. Paralip hiſtor. p. 95.

¶ Atlanticæ etiam inſulæ duæ dicuntur, auguſto freto divulſæ in Atlantico ſitæ, ubi & cælum clementiſſimum, & terra adeo fertilis, ut ſponte omnia gignat; unde eædem & *Fortunatæ* appellatæ: creditumque ibi Elyſios campos eſſe, & beatarum animarum ſedes, ut Plutarchus in Sertorio auctor eſt p. 571. Vide & infra *Fortunatæ Inſulæ* in *Inſula.*

ĂTŎCION, Ἀτώκιον, medicamentum, fœtum conceptum pellens, ſo die Frucht abtreibet. Plin. lib. 29. cap. 4.

ĂTŎMOS, ἄτομος, fœm. generis: ſubintelligitur enim οὐσία, ſive εἶδος: quippe quod per ſe adjectivum eſt. Lactantius tamen & Laertius uſi hoc nomine in genere Maſculino: Cicero & Plutarchus in Fœminino: Epiphanius, Suidas & Ariſtoteles in Neutro, nili & hic τὸ σῶμα τὸ quis velit intelligere. ein klein Stäubgen. Sunt autem Atomi *corpora individua propter ſoliditatem*, Ciceroni lib. 1. de Finibus cap. 6. ſive *inſecabilia & ſolida corpora*, ut Lactantius de Opificio DEI cap. 2. extr. appellat: *minutiſſimæ partes, quæ τομὴν, hoc eſt, ſectionem, non recipiunt*, Servio in Eclogam 6. Idem Lactantius ibid. cap. 4 *minuta ſemina* vocat. Ac ſemina quidem, quòd ex iis omnia, juxta Epicurum, orta. Quo illud Virgilii pertinet Eclogâ 6.

Namque canebat, uti magnum per inane coacta
Semina [atomi ſcilicet] *terrarumque animæque marisque fuiſſent,*
Et liquidi ſimul ignis, & his exordia primis
Omnia, & ipſe tener mundi concreverit orbis.

Ubi cum *His primis* ait, has ipſas atomos intelligit, in quibus Epicurus rerum principia ſtatuebat. *Prima* enim τὰ πρῶτα ſive *principia* ſunt. Quo nomine *atomos*, ex Epicuri mente, & ipſe Lactantius inſignit, ejusdem libri cap. 6. ſub finem. Atomorum doctrinam primus Democritus inveniſſe Ciceroni traditur in libro de Fato. Lactantius tamen lib. 3. cap. 17, & lib. de IRA DEI cap. 10, Leucippum atomorum auctorem facit, cujus auditor Democritus fuit. ¶ Ad temporis momentum tranſtulit Tertullianus lib. 3 contra Marcion. cap. ult. *demutatio in atomo in angelicam ſubſtantiam.*

ATRACTŸLIS, idis, ἀτραξυλὶς, ſpina eſt cnico ſimilis, veluti Dioſcorides indicavit. Theodorus in Theophraſti verſione *Fuſum agreſtem* interpretatus eſt, quod fœminæ priſcæ fuere indeconficere ſolitæ, quod & Dioſcorides admonuit. Matthiolus ſibi nondum cognitam hanc plantam affirmat, & aliorum opiniones, qui vel *cnicum ſilveſtrem*, vel *carduum benedictum* (Cardobenedicten) *atractylida* eſſe putant, refutat.

B ATRAX fluvius Ætoliæ, ¶ 2. Item urbs Theſſaliæ. Vide Geograph.

¶ Atracius, a, um. Ut *Atracia ars*, id eſt, magica, quod in Theſſalia valde viguit. Stat. lib. 1. Theb. v. 105. *qualis per nubila Phœbes Atracia rubet arte color.*

¶ Atrăcis patronym. Ovid. 1. Amor. el. 4. de Hippodamiâ: *Atracus ambiguos traxit in arma viros.*

ATRĔBĂTES, um, c. 3. Galliæ Belgicæ populi, apud Cæſar. 2. Commentario, cap. 4 & 23, Ambianis & Morinis finitimi, in loco fere, ubi nunc eſt Arteſia. Sidon. Apollinaris Paneg. Majoriani v. 212

Francus quà Cloio patentes
Atrebatum terras perfaſerat.

ĂTREVS, duabus ſyllab. ei, ea, Ἀτρεύς, *nefarius, truculentus*, Horatio & Senecæ, quod fratri Thyeſti filium epulandum appoſuit. Pelopis fuit filius, & rex Mycenarum.

¶ Atrēus, tribus ſyllabis adject. apud Stat. lib. 8. Thebaid. v. 743 *I, precor, Atrei ſi quid tibi ſanguinis unquam* &c.

¶ Atrīdes, æ, Agamemnon, qui Atrei filius:

— — *Trojæ populator Atrides,*

apud Ovid. 13. Metam. v. 655

¶ Atrīdæ, arum, *Agamemnon & Menelaus*, quos *ſuperbos* dixit C Horat. lib. 1. Carm. od. 10. Virg. 1. Æn. v. 458

Atridas, Priamumque & ſævum ambobus Achillem.

ĂTRĬCĂPILLA, avis eſt magnitudine curruceæ, colore cinericio, vertice nigerrimo, Münch oder Münchlein / avis eſt capite nigro, colore cinereo, ein Schwartzkopff. A *Ficedula* tempore tantùm Ariſtotelis differt. Geſner.

ĂTRIPLEX herba eſt ſilveſtris & ſativa, ſeu olus potiùs, vulgò Melden. Plin. lib. 20. cap. 20 *Atriplex accuſatum eſt à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morboſque regios & pallorem*, den Melden hat Pythagoras ſchuld gegeben / als machten ſie waſſerſüchtige / gelbſüchtige und bleiche Leute. Fœminino autem genere ab aliis ſæpius effertur, ut *Atriplex ſativa, maritima*, &c. χρυσολάχανος à Græcis dicitur, à colore viridi in luteum langueſcente, & auri æmulo. Sed & ἀτράφαξις, ἀπὸ τῆ ἀέρος ἄυξειν, quod in altum celeriter adoleſcat. ¶ 2. *Atriplici* cognatum eſt olus alterum, quod *Spinachiam* dicunt, & *atriplicem viridem*, Spenet und Binetſch. Vide ſuo loco. *Atriplex ſilveſtris*, Miſtmelden oder Schweinsmelden / quod in ſimo & ſtercorum acervis naſcatur.

ĀTRIVM, quod proximum januæ, interiori puta, nam extra, viam verſus, veſtibulum eſt, diverſum ab atrio, ut Gellius docet D lib. 16. cap. 5. Virgilius 2. Æn. v. 483

Apparet domus intus, & atria longa pateſcunt.

Unde & *primum locum ædium* Nepos vocat Præfat. *Cujus materfamilias*, inquit, *non primum locum tenet ædium, & in celebritate verſatur?* Quod eò dicit, quòd Romanæ mulieres in atrio, in lecto ab adverſo ſedere & lanam facere ſolerent, ut ex Laberio, Aſconio, Arnobio & aliis Juſtus Lipſius lib. 1. Electorum cap. 17 docuit. Propriè eſt, quod *impluvium* ſive *compluvium* alias dicebatur. Hoc eſt area ſubdivalis, in quam collecta ex omni tecto pluvia deſcendit, ut Feſtus exponit. Vetus Gloſſator: μέσαυλος *Atrium, Complubium*: Item: αὐλὴ *Atrium.* Sane & αὐλὴ Græcis propriè locus ſub dio & vento apertus undique, ſive ὑπαιθρεύμενος dicitur, ut Athenæus auctor eſt lib. 5. Dipnoſophiſt. Quare & Horatius *Aulam* pro *atrio* dixit lib. 1. Epiſt. 1. v. 87

— — *lectus genialis in aulâ eſt?*
Nil ait eſſe prius, melius nil cœlibe vitâ.

Nam *lectus genialis* in atrio ſternebatur. Hinc patet, *atrium*, non ab *Atriatibus Tuſcis*, unde petita hæc ratio, quod Varro cenſuit; neque ab *ater*, quod ibi culina eſſet, ut Servio videbatur; ſed ab ἄιθριον, Græco, dici, quia ſub *æthere*, ſeu *dio*, eſſet: Unde Tertulliano etiam *Subdiale* vocatur: quòd præclare

Casaubono in mentem venit. Erat igitur *atrium* area, columnis atque porticibus cincta, ubi tablina & pinacothecæ, atque triclinia erant. Sive spatiosissima plantities intra ædes, ubi congregabantur Rom. moribus optimates manè saluraturi clientes: ita artificiosè porticibus inclusa, ut nunquam sole careret. Barthius ad lib. 1. Thebaid. Statii p. 44. ¶ 2. Quæ membra tamen non raro *atrii* nomine appellantur: quo Festus totum ædificium ante ædes complectitur. Sane Virgil. 1. Æn. v. 725 cum ait:

Fit strepitus tecto vocemque per atria volutant
Atria,

Per *atria* triclinium intelligit, quod ad atrium erat. Unde Servius: *Morem*, inquit, *tangit Romanum. Nam ut ait Cato, & in atrio & duobus triculis epulabantur antiqui.* ¶ 3. Quin & pro toto ædificio ac tecto sumitur. Plane ut apud Græcos αὐλὴ pro ipsis palatiis etiam Regum & Procerum dicebantur, quod Athenæus supra citato loco observat. Ita

-- -- atria marmore tecta,

Ovidius dixit. Vide & Casaub. ad Suetonii Augustum p. 68. & Laurent. Pignorium erudito Tractatu de Servis p. 228.

¶ *Atriolum*, minus atrium, ut Vitruvius vocat lib. 6. c. 4. Cic. lib. 3. Epist. 1. ad Quintum Fratrem: *Quo loco in porticu te scribere ajunt, ut atriolum fiat, mihi, ut est, magis placebat, neque enim satis loci esse videbatur atriolo; neque fere solet, nisi in his ædificiis fieri, in quibus est atrium majus; nec habere poterat adjuncta cubicula & membra.*

¶ Atriarius, &

¶ Atrienſis, servus cui cura & tutela atrii commissa erat, qui & ATRIARIVS; item AB ATRIO CVRANDO; vel AB ATRII CVRA dicebatur; eratque honestiore loco, & supra cæteros potens. Vet. Gloss. *Atrienſis* Διαπόρτης, Διαπτύχης. Ein Pförtner/ Thorwächter / Haußknecht. Phædrus lib. 2. Fab. 6. *Ex altercantibus unus atrienſibus.* Vide Pignorium supra laudato loco, & Antonii Velseri Epist. ad Hieron. Fratrem Medicum de *Zeta* & *Zetario* sive *Dieta* & *Diatario*.

ATROPHIA, ἀτροφία, nutrimenti cessatio, cum corpus non alitur, & semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum locum subeuntibus, macies oritur, quemadmodum Celsus scripsit lib. 3. cap. 22 ineunte. das Ungedeyen / das Abnehmen.

¶ Atrŏphus, ἄτροφος, quem Plin. 28. c. 9 *Syntellicum* & *cachectam* vocat, der matt und krafftloß ist / nichts zunimmt.

¶ Atrŏpha, partes quæ cibum aut nutrimentum non sentiunt. Plin. lib. 27. cap. 8. *Explent sinus ulcerum, & atropha carnosiora faciunt.*

ATRŎPOS, ἄτροπος, *ignara moveri*, Stat. 3. Thebaid. v. 67, hoc est inexorabilis, una ex Parcis deabus fatalibus, quæ finem vitæ in potestate habere putabantur. Idem Stat. 4. Silvar. 8. v. 18

His senium longæque decus virtutis, & alba
Atropos, & patrias lauros promisit Apollo.

Martial. lib. 10. epigr. 44

Gaudia tu differs, at non & stamina differt
Atropos, atque omnis scribitur hora tibi.

ATROX, ἀτρὸξ, ὦρος, proprie quod crudum & nondum maturum esui. Nævius apud Nonium: *Simul extu porricerent atrocia ministratores.* Festus: *Atroces appellantur ex Græco, quia illi atrocia appellant, quæ cruda sunt.* Apud Plaut. Captiv. a. 3. sc. 4. v. 7. *Atrox astutia* legitur, quæ, nisi fallor, nova ac recens, & ita plena vigoris ac succi veluti; atque sic cruda quasi & viridis est. *Crudum* enim est, quod maturitate ac vetustate nondum exaruit: de quo infra suo loco. ¶ 2. Deinde *atrox* crudelis, immitis, grausam. *Incredibilis res atque atrox*, Terent. Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 17. *Inimicus atrox*, Virgil. Georg. 1. v. 407. *Atrocior cædes*, Liv. lib. 24. c. 16. *Atrocior rabies*, Tacit. Hist. 5 cap. 25. *Atrocissima litera*, Cic. lib. 9. epist. 25, schreckliche Brieff/ böse Zeitung. *Atrocissima pestis*, Corn Cels. præfatione. ¶ 3. Atrox etiam constans est & inflexibilis, atque in bonam partem sumitur. Horatius lib. 2. oda 1. v. 24

Præter atrocem animum Catonis.

Et Silius lib. 6. v. 378 de M. Atilio Regulo:

Atrox illa fides.

¶ Atrocitas, crudelitas, Grausamkeit. Cicero 4. Catil. c. 6 *Quod in hac caussa vehementior sum, non atrocitate animi moveor; quæ enim me est mitior? sed &c.* Suet. Tib. c. 48 *ad mitigandam temporum atrocitatem.*

¶ Atrociter, Adverb. grausamlich. *Atrociter minitari*, Cicer. 7. in Verr. cap. 62. *Atrocius accipi*, Tacit. 1. Hist. cap. 23 *Atrocissime leges exercere*, Sueton. Tib. cap. 58.

ATTA, Attæ, cognomen Claudiæ gentis principi; item cuidam Togatarum scriptori fuit, cujus Horatius meminit lib. 2. Ep. 1. v. 79. quod iis ex pedum vitio inditum hæsit. ATTÆ enim, ut Festus scribit, *appellantur, qui propter vitium crurum aut pedum plantis primis insistunt, & attingunt magis terram, quàm ambulant.* Vetus Sabina vox est: ex Græco ἄττειν: quod subsilire significat, & nusquam ferme pedem figere: ut Casaubonus nos ad cap. 1. Suetonii de vita Tiberii docet.

ATTĂGEN, ēnis, ἀττάγην, Horat. Epod. 2. v. 53

Non Afra avis descendat in ventrem meum
Non Attagen Ionicus.

Apud Aristophanem ἀτταγᾶς, apud Athenæum ἀτταγηνὸς, apud Martialem *Attagena, æ*, vulgo *gallina corylorum*, Alberto *Bonasa*, Haselhun / Burckhun. Martialis lib. 13. epigr. 61

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus attagenarum.

¶ Attăgēnus ἀτταγηνὸς, piscis etiam nomen est lautioris apud Athenæum, qui & *Scepimus*, Σκεπτὸς dicitur. Gesnerus.

ATTĂLVS, Ἄτταλος. Tres hujus nominis celebrantur reges Asiæ Pergamenæ, pater; & filius, Eumenis frater, tutor pupilli sive Attali nepotis, Eumene geniti: & ipse nepos Attali majoris, sive Eumenis filius: omnes amici Romanorum adeò, ut ultimus sive nepos, quia liberos non haberet, in testamento scriptum reliquerit: POP. ROMANVS BONORVM MEORVM HERES ESTO: quod largâ & liberali interpretatione Romani à privato instrumento Regis, ad regnum ipsum extenderunt: quod aliàs sine consensu populi transire valide haud possit. Ideoque cum ait Horatius lib. 2. Od. 18

-- -- -- -- -- -- nec Attali
Ignotus hæres regiam occupavi:

notâsse Poëtam Romanos, non jure factos hæredes Attali, vetus Scholiastes observat. ¶ 2. Alius, de quo Aristot. 5. Polit. c. 10. *Philippum* [Regem Macedoniæ, Alexandri M. Patrem] *Pausanias idcirco interemit, quod illum contumelias Attali vexari sineret.* ¶ 3. Alius Attalus Philosophus de Stoicorum familia, præceptor Senecæ: uti docere ipse videtur Epist. 108, qui & aliis pluribus locis ejus meminit. Seneca Pater Suasoria 2, *Virum magnæ eloquentiæ, ex philosophis, quos sua ætas vidit, longè & subtilissimum, & facundissimum* vocat. *Solum vertit à Sejano circumscriptus.*

¶ Attalicus, ut *Attalica aulæa*, *Attalica vestes*, apud Propert. lib. 2. eleg. 32. & lib. 3. el. 17, quibus aurum intextum est. Plinius lib. 8. cap. 48 *Aurum intexere in eadem Asia invenit Attalus rex: unde nomen Attalicis.* Et lib. 33. cap. 3 *Attalicis aurum jam pridem intexitur, invento regum Asiæ.* Gülden-Stück. *Attalicæ conditiones* pro amplissimis & opulentissimis apud Horat. lib. 1. od. 1.

ATTĒGIAE, magnalia sunt vel mapalia, hoc est, Maurorum tuguria. Hütten / Hirten-Häußlein. Juvenal. Sat. 14. v. 196

Dorue Maurorum attegiæ, castella Brigantum.

ATTELABVS, ὁ ἀττέλαβος, eine kleine Heuschrecke. Plin. lib. 29. cap. 11.

Attella, &

Attellanus, &c. Vide supra *Atella*.

Attes, item ¶ Atthin, vide *Attis*.

ATTHIS, vel Attis, ĭdis, quasi Attica avis, Martiali Luscinia esse videtur aut hirundo, lib. 1. epigr. 54

Sic ubi multisona sorbet sacer attbide lucus.

¶ 2. Et *Atthu* Tragœdiæ Philochori de Philomela nomen fuit.

¶ 3. *Atthu* regio Græciæ (quæ & *Attica*) Pomponio Melæ est lib. 2. cap. 3.

ATTĬCA, Ἀττική, regio Græciæ inter Achajam & Macedoniam, in qua Athenæ sitæ erant: Olim Acte, seu Actica dicta, unde

¶ Atticus. *Attica dialectus* apud Grammaticos: & *Attica lepos*, apud Hieronym. de Opt. gen. interp. sive Epist. 101 sub fin. Sic *Attico stilo scriptæ orationes*, Cicero de Clar. Or. cap. 45. Ibidem cap. 17 *ea subtilitas, quam Atticam appellant.* Et *Attica fides*, id est sincera, auctore Vellejo lib. 2. cap. 23. *Attica Musa* dictus fuit Xenophon à suavitate sui sermonis. *Atticus moriens porrigit manum*, Er nehme sich wohl zu tode. Vide Chiliad.

¶ Attici, Oratorum genus, qui Attico dicendi genere utebantur, hoc est, quod Athenis florebat: in quo nihil ineptum, absurdum, alienum, redundans: nihil subinsulsum, adjectum, inquinatum aut durum inerat, ut idem penè esset *Attice dicere* ac *optime dicere*. Cicero de Oratore cap. 7 *Qui dici se desiderant Atticos, aut ipsi Attice volunt dicere.* Et cap. 9. ineunte: *Ad Atticorum aures teretes & religiosas qui se accommodant, ii sunt existimandi Attice dicere.* Ac id omninò existimandum, cum non tam Lysiæ atque Hyperidis, qui polite quidem ac eleganter, cæterum subniisse atque subtiliter tantùm dixerunt; quam Demosthenis exprimitur oratio ac forma: qui non facete atque tenuiter tantum, ut illi; verùm elate quoque ac splendide dixit, quod illis defuit. Itaque Oratores illi quidem & Attici, non optimi Oratores tamen, sicut Demosthenes, fuerunt. Id enim optimum est, quod omnes laudes habet. Interim propria velut hujus characteris laus, presse & subtiliter dicere: unde etiam qui sicce ac humiliter dicebant, *Attice dicere* volebant videri. Itaque opponebantur Asiaticis Oratoribus, quorum dicendi genus pingue, tumidum atque redundans. Vide Cicer. Bruto seu de Claris Orator. cap. 82. item Orat. ad Brutum cap. 26. denique de opt. genere Orator. cap. 3. & 4. Quintilianus lib. 12. cap. 10 *Attici limati & emuncti, nihil inane aut redundans ferebant: Asiana gens tumidior alioqui & jactantior, vanore etiam dicendi gloriâ inflata est* &c. Lege plura ibidem.

¶ Fuit & Tito Pomponio, Equiti Romano, cognomen *Attici*, a l quem 17 Epistolarum libros Cicero scripsit. Datum id ei, quod & diu Athenis vixit, & Græce peritissimus fuit: ut Athenis natus

tus videretur, quod Nepos de eo in vita ipsius Attici prodidit. ¶ Alium sui temporis *Atticum* Martialis celebrat lib. 7. Epigr. 32. quem etiam Græce doctissimum & ejusdem gentis studiis deditum fuisse carmen ipsum arguit. ¶ Atticus Platonicus (quem tamen mixtæ Philosophiæ studiosis annumerat Patricius Tom. 1. Discuss. Perip. lib. 10. f. 139.) fuit sub Nerva; Plutarcho Chæronensi æqualis. Egregia ejus fragmenta adfert Eusebius: Jonc. de script. Hist. Philos. 6. p. 140. Consule & Barth. notis ad Æneam Gaz. p. 138.

¶ Attice. adverbium, id est, more Attico. Cic. de Opt. gen. Or. c. 4. *Attice dicere.* Adde supra in *Attici.*

¶ Atticismus, ἀττικισμὸς, *phrasis* vel *locutio Attica.* Cicero Attico lib. 4. epist. 17 *ille Latinus ἀττικισμὸς ex intervallo requstandus.*

¶ *Atticissare*, pro curiosius & Attice eloqui, apud Plaut. in Menæchm. prolog. v. 12.

ATTILA, Attyla, Ἀττίλας, flagellum illud DEI, rex fuit Hunnorum, vastator violentissimus *Pannoniæ, Italiæ* atque *Galliæ*; imò & Ecclesiæ persecutor immanissimus. Cum puellam duxisset, hausto largius mero vomitu sanguinis periit A. C. 554. De quo Jornandes & Marcellin. Chron.

¶ Attilanus, adjectivum inde formatur. Novella 11, *Attilanis temporibus.*

ATTILVS, piscis, Padi solius alumnus, inter porcos fluviatiles numerari potest. *Ladanum*, vulgus Italicum vocat, eine Art eines Wasser- und Meerschweins. Vide descriptionem Calcagnini apud Gesner. & Plinium lib. 9. cap. 15.

ATTIN, vel Atthin, inis, qui & Attis, is, vel idos, Atys, Attys, yos, item Attes, æ, scribi flectique solet, quod apud Catullum carm. de Berecynthia & Aty (sic enim in plerisque est vulgatis) notis ad eum Scalig. (ubi & Hispanam inscriptionem vide) Natal. Com. 2. mythol. 1. & Voss. 1. de orig. idolol. 20. deprehendes. Cum Cybele cultus fuit a Phrygibus. Historia non uno à veteribus modo narratur, ita quidem, ut Mureti judicio (ad Catull. pag. 158) infiniti, legentibusque non nimium jucundi laboris foret, quæ a Diodoro, Pausania, Eusebio, Arnobio, Augustino, Ovidio, aliisque de Atti varie scripta sunt, congerere. Summa tamen, in quam & plerique fere consentiunt, hæc est: Adolescentem fuisse Phrygium, cujus amore exarserit Cybele, quam magnam Deûm matrem esse voluerunt Gentiles. Cæterùm eviratum eum postea mortuumque gravissimi luctûs causam Cybelæ fuisse, & factum inde, ut in honorem ejus nec locus esset cuiquam inter magnæ matris sacerdotes, nisi qui ejus instar fuerit eviratus, & in sacris Cybeles lugentem eam hi sacerdotes, (Galli vocabantur,) ejulando pectusque palmis cædendo imitarentur. Macrobius 1. Saturn. 21 matrem Deûm terram interpretatur, Attinem solem. Mentio ejus & in oraculo quodam, quod recitat Socrates 3. hist. Eccl. 19. Scribit in Bithyniacis Arrianus, (citatus Rhodigino 11. Lect. antiq. 21. f. 594.) consuevisse Bithynos Montium cacumina conscendere, ac Jovem *Pappam* consalutare, atque item *Attin.* Huic simile, quod Diodorus Siculus lib. 3. cap. 5. *Attin* postea *Papam* dictum fuisse refert. *Atta & Pappa* notum est puerorum esse balbutientium vocabula, cum patrem nominare volunt.

Attis, vide *Accius.*

Atubulus, & Atubus, vide *Atypus.*

Atyla, quare *Attila.*

Atys, vide *Attin.*

ATVACVTVM, Ἀτουάκουτον, Ptolemæo urbs est Galliæ Belgicæ, caput Tungrorum.

ATYPVS, ἄτυπος, ex quo latini primo *atubus*, mox *attubus* fecere. Est autem μογιλάλος, impeditæ homo linguæ, ein Stammeler / dem die Zunge nicht wohl gelöset ist. Sic enim vetus Glossarium: *Attubus, μογιλάλος, μόγγος, ἄτυπος*, apud Joseph. Scal. 2. Lect. Auson. 9. qui inde hanc vocem Ausonio reddit epist. 22,

Canus, comosus, bisphidus, trux, attubus,

cum alias perperam legeretur, *artubus.* *Atypus* autem est apud Gellium & Ulpianum. Gellius lib. 4. cap. 2 hæc profert Cæcilii Sabini: *Balbus & atypus vitiosi magis, quàm morbosi sunt.* Ulpianus autem l. 10. §. ult. D. de ædil. ed. ita loquitur: *Quæsitum est, an balbus & blæsus, & atypus, isque qui tardius loquitur, & surdus, sanus sit?* Ubi quidem dictu mirum, quam ea vox exercuerit eruditos, præsertim codicum accedente depravatione. Itaque *aphthiphum* alius ab aphtha, alius *alphicum* (ab alpho cutis vitio,) alius *tripheron*, vel τρυφερὸν, (ut significetur mollitie quadam blæsus,) alius *athyrophonum*, vel *athyrotum* (quod festinatam nimis in loquendo celeritatem notet,) substituendum putavêre. Vid. Philipp. Carol. animadv. in Agell. p. 245. Gyrald. dialogism. 22. Alciat. 2. prætermiss. ad l. de æd. ed. Cœl. Rhodig. 16. Lect. ant. 20. Rectiùs Budæus annotat. prior. in Pand. pag. 492. e Pisanis Pandectis τὸ *atypum* retinens, ab etymologia vocabuli eos esse dictos atypos censet, *qui non satis expedito plectro linguæ uterentur, quasi aerem non ferientes, vel quasi non satis verba exprimentes, conformantesve*, nempe respexit ad græcum τύπτω *ferio*, & τύπος *forma.* Camerario Comm. utr.

A linguæ f. 210. ἄτυπος est *sonos confundens.* Petri verò Mosellani expositio, cui (ad Gellii locum) atypus est, *qui decenti & justa membrorum formâ careat velut monstrosus est*; minimè audienda. Planum enim, & Gellio & Ulpiano de vitio linguæ sermonem esse.

ATYS, Rex Lydorum, pater Lydi & Tyrrheni, quorum ab altero Lydi, ab altero Tyrrheni appellati. Vid. Strabonem lib. 5. Herodot. lib. 1. c. 7. & 94. ¶ 2. Alius hoc nomine Crœsi filius, non mutus ille, (ut est in Dictionario Caroli Stephani) sed frater muti, qui dum aprum insectatur, Adrasti jaculo per imprudentiam letaliter ictus, somnii paterni fidem implevit: Idem Herod. ibid. c. 34. 43. ¶ 3. Atys, Phrygius puer, à Cybele adamatus, de quo supra in Attin.

AV, interjectio apud Terent. consternatæ mulieris, sive dolentis. Auweh. Vide Andr. act. 4. sc. 5. v. 12. ¶ 2. deinde & silentium injungentis, in Eun. a. 4. sc. 4. *Au* vel *Heu, ne comparandus hic quidem ad illum est*, Ach schweig still umb Gottes willen/ dieser reichete jenem das Wasser nicht. Est etiam Eunuch. a. 4. sc. 3. v. 15 *Au obsecro*: & act. 5. sc. 2. v. 60 *Au, tace, obsecro*, quod à Calepino, Stephano in Foro R. & eorum exscriptoribus *Abs* citatur.

AVAR, Ăvăres, Scythiæ populus, Romanum imperium Justiniani temporibus & proximis infestans. Corippus de laudibus Justini lib. 3. cap. 8. v. 170

Crudus & asper Avar dictis sic cœpit acerbis:
Rex Avarum Cagan, debellans intima mundi, &c.

AVARVS, (ita dictus, quasi *avens æris*, vel *auri*) φιλάργυρος, ein Geitzhals/ Geldhund. Adjective Avarus, a, um, geitzig. Horat. 1. Epist. 2. v. 56

Semper avarus eget. Idem Epod. 1.
— — — — — — *haud parabero,*
Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam.

¶ 2. Transfertur à divitiis ad alias quascunque res. ut, *Avarus laudis*, idem Horat. 2. Epistol. 1, 179. *Avarus cadis miles*, Claudian. B. Getic. v. 606. *Avara adulationes* Plin. Paneg. c. 41. Comp. *Avarior.* Horat. 2. Epist. 2. v. 157 *Viveret in terris te si quis avarior uno*: Superl. Gell. lib. 5. cap. 5 *Satis esse credo Romanis hæc omnia, etiamsi avarissimi sunt.* Etiam Cic. Verr. 3. c. 37, *Homo avarissime, redde bona sodalis filio.*

¶ Avāritia, *studium pecuniæ*, φιλαργυρία, πλεονεξία, Geitz. Cicer. 3. Fin. c. 11. *Ardere avaritiâ*, für Geitz brennen. Idem in Off. lib. 2. c. 22 *Nullum vitium est turpius quàm avaritia, præsertim in principibus & Remp. gubernantibus*: Es ist kein schändlicher Laster als Geitz / sonderlich an Regenten / &c. Idem in 4. Tusc. c. 11 *Illi morbo qui permanat in venas, & inhæret in visceribus, nec inveteratus evelli potest, nomen est avaritia.* Sallust. Bell. Catil. cap. 10. *Avaritia fidem, probitatem, cæteraque artes bonas subvertit.* Apostolus *malorum radicem* vocat 1. Timoth. c. 5. Conf. Coquej. ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 10. ¶ Pro affectu Lactantius usurpavit cap. 16. de Opificio Dei. *Quia sunt aliqui affectus, qui non cadunt in Deum, ut libido, timor, avaritia, mœror, invidia.*

¶ Avarities, idem quod avaritia. Lucretius lib. 3. v. 59

Denique avarities & honorum cæca libido.

¶ Avarè adverb. Cic. in. Offic. 3. cap. 8 *nihil avare, nihil injustè, nihil incontinenter est faciendum.* Terent. Heautont. prologo v. 48 *Avare pretium statuere arti suæ*, Arbeit theuer anschlagen. Comp. *Avariùs.* Colum. 1. c. 7 *avariùs opus exigat, quam pensiones.* Superl. Seneca de Otio Sapientis c. 32 *licet horas suas avarissime servet.* Keine Stund vergeblich hinstreichen lassen.

¶ Avariter, apud Plautum Curcul. act. 1. sc. 2. v. 35, *Ingurgitat*, inquit, *impura in se merum avariter faucibus plenis.*

AVCEPS, ein Vogelsteller / ὁ ὀρνιθοθήρας. Columell. 8. cap. 10. *Turdi ab aucupibus nutriti, quasi allectores sint captivorum.*

¶ Translate usus est Plautus Mil. Glor. a. 4. sc. 1. v. 9. *Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni sit.*

¶ Aucupium, Vogelfang. Cicer. 2. de Finib. cap. 8, *piscatu, aucupio, venatione.* ¶ 2. Pro ipsis avibus captis Seneca posuit de Providentiâ cap. 3, *Quid ergo? felicior esset, si in ventrem suum longinqui litoris pisces, & peregrina aucupia congereret?* Similiter *Venatio*, pro feris; sive ferinâ, quæ in cibum apponitur, dicitur; de quo infra suo loco. ¶ 3. Metaphorice apud Terentium parasitus dixit; *Hoc novum est aucupium*, dieses ist eine neue Handthierung / Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 16.

¶ Aucupari, præter nativam significationem est solertia quadam quærere & captare; quæ metaphora in verbo etiam *Venari* frequens est. Cic. 5. epist. 12 *Vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar*, mit Schmeichelworten eines Gunst suchen und erjagen wollen. Idem in Pison. cap. 24 *Levitatis est inanem aucupari rumorem, & omnes umbras etiam falsæ gloriæ consectari.* Et 2. de Oratore cap. 14, *aucupari utilitatem*, auff den Nutzen dencken. Plaut. Rudente a. 4. sc. 4. v. 49 *Vidin' scelestus ut aucupatur*, wie er doch forschet. Sic idem dixit: *Aucupium auribus facere*, die Ohren spitzen / Mil. Glor. a. 4. sc. 1. extr.

¶ Aucu-

¶ Aucupatio, ipse actus aucupandi. Quintilian. Declam. 13 *Multa quæ libera fuerant, transeunt in jus occupantium, sicut venatio & aucupatio.* Ita in vet. lib. legitur: in recentibus *occupatio.*

¶ Aucupatorius, ad aucupationem pertinens. Plin. 16. c. 36 de calamis aquaticis: *cum anno permansit inundatio, proficiunt in aucupatoriam amplitudinem*, id est, crassi adeo sunt, ut usui possint aucupio esse.

¶ *Aucupabundus.* Tertullianus de anima cap. 39 *spiritus nequam ab ipsa janua nativitatis animas aucupabundus.*

Auctuarium, vide *augeo.*

Auctolicus, quære *Autolicus.*

AVCTOR, sic enim potius dicendum, scribendumque est, quàm *Autor*, ut Valla scripsit, vel cum aspiratione *Author*, ut alii. Nam qui ex Græco αὐτὸς, vel αὐθέντης deducunt, nunquam mihi rationes suas hactenus potuerunt probare. Neque enim video, quâ ratione fieri id satis commode possit. Eruditissimus Vossius lib. 1. de Analogiâ cap. 27, ab *aveo* & ejus inusitato supino *avitum* & per contractionem *autum*, τὸ *autor* deduci posse existimat: sicut à *faveo favitum* & *fautum*, *fautor*, derivatur. *Nam qui fieri*, inquit, *quid avet, suadendo ejus fit* AVTOR. Sed ea conjectura acutior, ut puto, quàm verior est: quare nec ipse pro ea quicquam pertendit: imò vero postea in eruditissimo Etymologico f. 53. eam non obscure descruit. Ab *Augeo*, *auctorem*, quomodocunque accipiatur vox, appellari & testantur Grammatici veteres, & ipsa scribendi ratio ostendit. Neque enim aliter temere, quam per CT, in libris antiquis vetustisque Inscriptionibus exaratum invenitur. Quid quod & Dio Cassius cum lib. 55 explicaret, quid AVCTORITAS SENATVS diceretur, atque id una voce Græca haud posse exprimi significâsset; eamque ob caussam Latino vocabulo ipso uteretur; non αὐτοῦσθαι aut αὐθέσθαι, sed αὐκτόεσθαι dixit: certissimo documento, hanc vocem sic à Romanis scribi solitam, etiam cum nullam augendi vim manifeste præferret. *Mihi verò placet, ut in Latino sermone antiquitatis religio servetur:* quæ Velii Longi in simili plane negotio verba sunt. Cæterùm *Auctor* ¶ 1. dicitur, qui repetit aliquid atque instituit primus: quod qui facit, utique auget. Sosipater Charisius lib. 1. AVCTOR, inquit, *propterea dicitur, quod augeret & generaret.* Sic *Auctor generis* dicitur, qui instituit stirpem, & caput sive originem sive genti sive familiæ dedit. Rutilius Numatianus lib. 1. Itinerarii v. 65

Auctorem generis Venerem Martemque fatemur.

Suetonius Claudio cap. 24, *App. Cæcum generis sui proauctorem Libertinorum filios in Senatum collegisse docuit.* Ubi *Proauctorem* dixit, sicut *Proavum* dicimus. Virgil. 6. Æn. v. 650

Illuque Assaracusque & Troja Dardanus Auctor:

AVCTOR TROIAE, id est, Conditor. Ilium enim Dardanus condidit. Unde idem in 8. Æn. v. 134

Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor:

Lucanus Mercurium, *Auctorem citharæ*, id est, repertorem, lib. 9. v. 661 appellat. Perinde Librorum conditores, *Auctores* vocamus. Juvenalis Satyra 7. extrema:

Ut præceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omnes
Tanquam ungues digitosque suos, &c.

Cic. in Orat. cap. 57. extr. *Aristoteles auctor optimus.* Et 3. Offic. c. 26 *Apud Homerum, optimum auctorem, talis de Ulysse nulla suspicio est.* Et Livius lib. 2. cap. 8, *Apud quosdam veteres auctores non invenio Lucretium consulem.* ¶ 2. Cujus auctoritate atque imperio; item consilio, operâ, impulsu, & suasu, vel & periculo atque exemplo aliquid suscipitur geriturque. Tacitus Agricola cap. 8, *Nec Agricola unquam in suam famam gestis exsultavit: ad auctorem & ducem, ut minister fortunam referebat.* Suetonius lib. 2. cap. 27. Tiberium aversatum adulationes significans; *Alium*, inquit, *dicentem*, SACRAS EIVS OCCVPATIONES; *& rursus alium*, AVCTORE EO SENATVM SE ADIISSE, *verba mutare, & pro* AVCTORE SVASOREM: *pro* SACRIS LABORIOSAS *dicere coegit.* Ubi notat AVCTOREM, plus esse quam SVASOREM. Nam auctor est, qui non suadet tantùm, sed imperare etiam potest: cujusque consilia quasi jussa sunt. Tacitus 3. Histor. cap. 71, *Aderat furens miles nullo duce, sibi quisque auctor.* Terentius Prol. Andriæ:

Qui cum hunc accusant Nævium, Plautum, Ennium,
Accusent, quos hic noster auctores habet.

id est, quorum exemplum sequutus est, idem sibi jus fore ratus, quod ipsis fuit. Sic *auctorem pacis*, der zum Friede/ *auctorem belli*, der zum Kriege hilfft/ dicimus. *Auctor ei fui*, ich habe ihm darzu gerathen/ daß er solches für sich nehme. Sic Cicero loquitur ad Att. 15. ep. 11, *Auctor non sum, ut te urbi committas*, ich wil dirs nicht gerathen haben/ daß du dich in die Stadt wagest. Idem ad Cæsarem sub lib. 9 ad Attic. ep. 11, *Pompejo semper & senatui pacis auctor fui*: & paucis interjectis: *non modo ipse fautor dignitatis tuæ fui, verum etiam ceteris auctor ad te adjuvandum.* Offic. 3. cap. 30, *Hujus deditionis ipse suasor & auctor fuit*, diese Ubergebung hat er ihnen gerathen. fürgenommen. Idem lib. 10 epist. 6 ad Plancum, *Præbere se auctorem, principem & ducem senatui.* ¶ 3. Non soli primo fundatori, sed & instauratori & innovatori attribuitur. Vide Freinsh. ad Curt. lib. 5. c. 1, 24. & Barth. ad Claudian. pag. 702. 1309. ¶ 4. Franc. Hotomannus Comment. Verborum Juris, AVCTOR, inquit, *is dicitur, à quo quis auctoritatem*, id est, *jus dominii in rem quampiam accepit. Declinatum autem videtur verbum ab* AVCTIONIBVS, *in quibus ei, qui plurimum auget, res addicitur: & ex ea auctione atque adjectione suâ auctoritatem sibi in rem emtam comparat.* Cicero Verrina 7. cap. 21. extr. *Tum illi intellexerunt, se id quod à malo auctore emisserunt, diutius obtinere non posse.* Paulus JCtus Lege Si fundo 53. D. de evict. *Si cum posset emtor auctorem denunciare, denunciasset, ideoque victus fuisset* &c. auctorem, id est, venditorem. Sic Cicero *auctorem fundi* pro Cæcina dixit cap. 16. Plautus Curcul. a. 4. sc. 2. vers. 12

Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli:

Ihr habet keinen Gewehrsmann/ könnet es für euch auch niemand gewehren. Vide & Anton. August. lib. 3. c. 6.

¶ Atque antiqui quidem in utroque genere hoc nomen efferebant: quippe quibus & reliqua verbalia in TOR communis generis erant. Quod cùm durius & insolentius quibusdam videretur, fœminina in TRIX terminarunt. Quare *auctricem* Tertullianus, quam *auctorem*, in genere sequiore maluit dicere; quanquam id alii facere veriti sint. Juno apud Virgil. 12. Æn. v. 159 *Auctor ego audendi.* Ovidius Fastorum lib. 3. v. 192

Optuma tu proprii nominis auctor eris.

Seneca Medeâ v. 979

— — Ipsam sceleris auctorem horridi
Capiamus.

Tertulliani verò verba de corona militis cap. 3. ista sunt: *Harum & aliarum disciplinarum ejusmodi si legem exposcules scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* Idem adversus Hermogenem cap. 5, *Neque enim potest non & materia auctrix omnium* [ex hypothesi Hermogenis, qui materiam statuebat fuisse ab æterno,] *deputari, de quâ universitas consistit.* Et cap. 7 *Quomodo ergò discernere audebit Hermogenes, atque ita subjicere Deo materiam, æternam æterno, innatam innato, auctricem auctori?* Idem lib. 2 adversus Marcion. cap. 12 *auctrice omnium bonitate:* & lib. 5. adv. eundem cap. 10, *Anima auctrix operum carnis.* Nec dubito eruditissimum Patrem, alios auctores ejus terminationis habuisse. Ut male Servius ad dictum Virgilii 12 Æneid. versum, itemque Sosipater Charisius lib. 1. Inst. Gramm. pag. 30. ad Hel. Putsch. nec non Valerius Probus lib. 2. Gramm. inst. pag. 1452. negarint *auctricem* dici, quando videlicet principem significat, ut Valerius loquitur, seu ad auctoritatem refertur, ut Sosipater. Sic enim distinguunt hi Grammatici; quæ nomina in *tor* desinentia descendunt à verbis, horum fœminina in *trix* formari; quæ a verbis non descendunt, sub eadem terminatione genus utrumque complecti. Itaque concedunt, recte *auctricem* dici, cum ab *augendo* trahitur, ut si dicas, quod est apud Servium: *auctrix patrimonii:* eine Vermehrerin. Quod ergo illi dant, accipiamus, & in rem nostram vertamus: confirmatum enim supra est, quocunque hanc vocem sensu exaudias, ab augendo duci: licet illi hoc negent. Quod autem Servius ait, eo sensu, quo Virgilius usurpat, *ab auctoritate descendere*, si hoc vult, quod Sosipatro erat *ad auctoritatem referri*, jam responsum est ipsi; sin illud, ipsum auctoris vocabulum ab auctoritate duci, manifeste fallitur. Quasi vero *auctor & auctrix* ab *auctoritate* potius, quam *auctoritas* ab *auctore* descendat.

¶ Autoritas, sive auctoritas potiùs, factum aliquod aut dictum, quod aliis deinceps pro consilio, exemplo, jure, aut testimonio est. Quemadmodum & Vitruvius Præfat. ad August. *Ædificiorum publicorum auctoritates egregias*, id est, exempla dixit. Cicero pro Cluentio cap. 50, *Illa omnia potius temporis mei, quam judicii & auctoritatis fuit*: id est ita comparata fuit, ut tempori meo inserviret potiùs, quam ulli ut præjudicium faceret, sive exemplum ad judicandum daret. Sic *auctoritatem alicujus sequi*, idem lib. 2 de Finib. cap. 13. pr. dixit. Et *aliquem ad suam auctoritatem adducere*, est suæ sententiæ, suarum partium facere: einen auff seine Seite und Meynung bringen/ Orat. pro Dejotaro. Conjunxit etiam cum *exempli*, vocabulo, Oratione pro Balbo cap. 13, *Cujus auctoritate & exemplo nunquam intermissa est largitio & communicatio civitatis.* ¶ Sic testimonia, idem sententiæ ac dicta, quibus firmamus rem, *auctoritates* passim appellantur. Vide Franc. Flor. Sabin. lib. 1, Lect. subcis. c. 3. (p. 1026. Tom. 1. Lamp. Grut.) ubi disputat adversus Steph. Doletum, qui præfat. in librum suum de re navali barbariem vocaverat, cùm auctoritates pro exemplis vel locis appellantur.] ¶ Quo nomine & literæ publicæ seu instrumenta sæpius veniunt. Rursus Cicero Verr. 2. c. 3, *Legationes cum publicis auctoritatibus ac testimoniis convenisse* dicit. Seneca pater lib. 4. Controversiarum Controversia 22, AVCTORITATIS TABELLAS appellat, quas *emtionis*

paullò

paullò ante dixerat. JCti *Instrumenta auctoritatis* vocant; quibus origo rerum & probatio juris nostri continetur. (Nam qui vendit rem; auctor appellatur) Ein Kauffbrieff. ¶ Decreta etiam Senatus Romani dicebantur *auctoritates*. Nam cum Senatum penes tantùm primæ sententiæ dictio esset, ac suadendi jus; jubendi & statuendi potestas penes Populum: idcirco decreta Senatus, quæ intercedentibus Tribunis Plebis non approbasset Populus, AVCTORITATES tantum SENATVS, non SENATVS CONSVLTA appellabantur: vide Ciceronem lib. 8. ad Familiares Epistola 8. item Dionem Cassium lib. 55. Magistratuum etiam edicta, quæ promulgantur seu proponuntur publicè, non raro *auctoritates* appellantur apud JCtos veteres. ¶ Ad testimonia & probationes quoque refertur. Cicero 7. in Verr. cap. 39, *testibus, auctoritatibus convincere*. ¶ Plautus Trinummo act. 1. sc. 2. extr. *Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas:* Wenn man solte nachfragen/ von wem es erst auskommen. De quo ita Alciatus lib. 6. Parerg. Juris c. 6. *Plautus*, inquit, *hic* AVCTORITATEM *appellat sententiam, quam quis primus est commentus, tametsi deinde per trabeces in quamplurimos dimanaverit.* Nimirum fontem ipsum & originem, unde manavit tumor, *auctoritatem*, appellat. ¶ Apud Terentium Eunucho act. 2. sc. 3. Parmeno servus Chæream adolescenti efflictim amanti Pamphilam consilium dat, ut pro Eunucho ad eam se patiatur deduci: ita occasionem fore, ut puellâ potiatur. Approbat Chærea, & ut ornetur pro eunucho & deducatur vehementer instat. Servus perpendens secum, quid futurum de se, si id flagitii resciscat pater, per jocum dixisse, ut dissuaderet scilicet, & plenum periculosæ aleæ opus esse subjicit. Sed cùm pertenderet Chærea, & hanc omninò instructam vellet machinam, ait Servus:

— Si certum est facere, facias, verùm ne post conferas
Culpam in me.

Respondit Chærea: *Non faciam*, tum rursus servus, *Jubesne?* Respondet Chærea:

— jubeo, cogo, atque impero:
Nunquam defugiam auctoritatem.

In quo significat, quomodocunque ceciderit, aut quemcunque res sortitura eventum sit, nullam Parmenioni præstandam culpam luendamve fore, quin omne periculum illud se recepturum in se, neque iturum unquam inficias, id suo jussu, suo imperio factum esse. Itaque *auctoritatem defugere*, est inficiari sive negare se auctore ac impulsore quid factum esse: quemadmodum & Cicero & Plautus locuti sunt, quorum exempla Muretus ad illum Terentii locum producit.

¶ 2. Est & *auctoritas* amplitudo quædam ac vis, quæ alicui per eminentiam aliquam ex genere, ætate, meritis, opibus item & dignitate inest, ad movendum respectum, obsequium & reverentiam apud alios nonnunquam cum metu aliquo conjunctam. Cornel. Nepos Cimone cap. 2, n. 1 *Valere auctoritate apud aliquem.* Item 13. cap. 3. n. 2. *Auctoritas est in illo.* Quocirca quod in regnantibus *Majestas* est, illud in cæteris *Auctoritas* appellatur. Cicer. Philipp. 3. cap. 5, *Tantus autem consensus municipiorum coloniarumque Provinciæ Galliæ, ut omnes ad* AVCTORITATEM *hujus ordinis,* MAIESTATEMQVE *Pop. Romani defendendam conspirâsse videantur.* Tacitus de Germania cap. 11. *Rex vel princeps, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur auctoritate suadendi magis, quàm jubendi potestate.* Interdum tamen pro *majestate* etiam ponitur. Idem Tacitus 1. Histor. cap. 29 *Auctoritas principis majoribus remediis integra servanda.* ¶ Neque verò personis tantum; verùm & rebus tribuitur *auctoritas*. Cicero pro Flacco cap. 4 *Totius hujusce rei quæ sit vis, quæ auctoritas, quod pondus ignorant.* Ubi nota Synonyma, *vim, pondus*. Plin. lib. 12. cap. 4 *Tantæ arbori auctoritas erat:* id est, tanti fiebat. Sic *in auctoritate esse*, dicuntur res, quæ in honore habentur ac pretio, die hoch und werth gehalten werden/ apud eundem lib. 34. cap. 6. Suetonius etiam de formæ specie ac dignitate voce istac usus est in Claudio cap. 30. *Auctoritas*, inquit, *dignitasque formæ non defuit vel stanti, vel sedenti.* Quod Eginhartum in Caroli Magni; Radevicum in Friderici 1. Vitâ imitatum Casaubonus ibi observat. Cic. de Sen. c. 18, *Non cani, non ruga repente auctoritatem afferre solent*, Graue Haar und Runtzeln machen so bald kein Ansehen. Idem de Divinat. lib. 2 cap. 67, *dicere majori auctoritate*, also reden / daß es Krafft habe und durchdringe. Et in Oratore cap. 34 *Hoc & auctoritatem orationi affert & fidem*, diß gibt zu der Rede gleich ein Ansehen / und macht sie beglaubet. *Auctoritate valere*, gesehen seyn. Idem contrà Rullum 2. cap. 17. *Homines auctoritate tenui*, Leute die eines geringen oder schlechten Ansehens seynd. Quintil. lib. 3. cap. 8. *Plurimùm valet in consiliis auctoritas.* ¶ 3. In Jure, AVCTORITAS etiam dicitur Jus vindicandæ rei suæ adversus eos, qui in præsenti possident. Lex Attinia apud Gellium lib. 17. c. 7. QVOD. SVBREPTVM. ERIT. EIVS. REI. AETERNA. AVCTORITAS. ESTO. Quâ significatur, legitimum Dominum rem sibi subreptam nunquam non vindicare & usucapere posse. In Lege 12. Tabularum apud Ciceronem Topicis cap. 3. & pro Cæcinâ c. 19. VSVS, AVCTORITAS, FVNDI BI-

ENNIVM; CAETERARVM RERVM ANNVVS ESTO. Ubi *auctoritas* nihil aliud, quàm *Jus legitimi dominii* est. Cicero *Jus auctoritatis* appellat oratione pro Domo suâ.

¶ Autorare, sive *auctorare* potius, est acceptâ mercede operam suam vendere: dicebaturque præcipue de gladiatoribus; qui liberi cum essent, pretio tamen in ludum gladiatorium se addicebant. Tertullianus ad Nation. lib. 1. cap. 18, *Non vitæ amore gladio vos ad lanistas auctoratis, sed mortis nomen militiæ datis.* Multa de hoc verbo præter Lipsium lib. 2. Saturnal. cap. 5. Turnebus lib. 2. Adverss. cap. 20. itemque Torrentius ad lib. 2. Sermon. Horatii Sat. 7. v. 59. nec non interpretes Petroniani. ¶ A gladiatoribus ad alios quoque translatum hoc verbum, qui se ad flagitiosas præcipue res conduci patiebantur: ut *proditores, sicarii* seu *percussores.* Exempla apud laudatos auctores invenies. ¶ De militibus quoque stipendio conductis (die sich haben werben lassen) usurpatum, compositum *Exauctorare* arguit: de quo infra.

¶ Hinc participium *auctoratus*. Horatius lib. 2. Satyr. 7. v. 59 *auctoratus eas*, ubi vetus Interpres: *addictus, condemnatus. Qui se vendunt ludo, auctorati vocantur.* ¶ Tertullianus de Corona cap. 2 aliter usus est, & in meliorem partem: *Delictum quod committitur in observationem suo jam vindicandam nomine, & satis auctoratum consensus patrocinio*, id est probatam, confirmatam.

¶ Auctoramentum, & ipse actus paciscendi, & inde nata obligatio; tum merces & commodum, quod sequitur, est. Vide prædictos auctores. Seneca Epist. 69, *Nullum sine auctoramento malum est: Avaritia pecuniam promittit, luxuria varias voluptates, ambitio purpuram & plausum, & ex hoc potentiam; mercede se vitia solicitant.* hoc est; Nullum est vitium, quod non aliquid utilitatis ac commodi promittat, Es ist kein Laster/ davon man ihm nicht einen Genieß oder Lust einbildet/ &c. Idem 4. de Beneficiis cap. 36, *Philippus Macedonum Rex habebat militem manu fortem, cujus in multis expeditionibus utilem expertus operam, subinde ex præda aliquid illi virtutis caussa donaverat, & hominem venalis animæ crebris auctoramentis accendebat.* Ubi *auctoramenta*, dona, præmia sunt: Beschenckungen. Eleganter itaque Erasmus in loco Pauli ad Rom. 6. extr. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, vertit, *Etenim auctoramenta peccati mors*, der Sünden Sold ist der Tod.

¶ Auctoratio, *Venditio*, ut Isidorus in Glossis exponit. Veteri Horatiano Interpreti AVCTORATIO dicitur, *venditio gladiatorum cum conditione emtoris*, ad lib. 2. Satyr. 7. v. 59.

¶ Exauctorare, contrarium τοῦ *auctorare*: Est enim *a militia removere, & castris ejicere*; ut Arrius Menander JCtus Lege 29 Dig. de Liberali caussa exponit. Ulpianus Lege 2. §. 2. Dig. de his qui notantur infamia: EXAVCTORARE, *militaria insignia detrahere*, & ad ignominiosam missionem interpretatur. Nec aliter Arrius laudata Lege & Lege 4 § 8. Dig. de re militari accipit: ubi tamen casum aliquem excipit, qui infamiam haud afferat. Sed & Livii loca, quæ hîc afferuntur, ad ignominiosam missionem respiciunt: Wenn man sie mit Spott und Schanden ausmustert. Nec aliter *Tribunos exauctoratos* Tacitus Hist. 1. cap. 10. itemque Lampridius Alexandrum Severum *tumultuantes legiones exauctorasse* ejus vita cap. 12 dixit, quemadmodum etiam Trajanus adulterii reum centurionem *exauctorabit atque etiam relegabit*, apud Plin. lib. 6. epist. 31. ¶ Lipsius tamen lib. 5. de Milit. Rom. Dial. 19. EXAVCTORATIONEM illam missionem dicit, cùm expletis stipendiis solverentur militantes onere omni militiæ, nisi pugnæ in hostem. Videturque Suetonius hoc verbo ea notione usus in Tiberio c. 30. cum ait: *Neque tam parvum quidquam, neque tam magnum publici privatique negotii fuit, de quo non ad Patres Conscr. referretur: de vectigalibus ac monopoliis, de exstruendis reficiendisve operibus eorum, de legendo vel exauctorando milite* &c. Nec aliter, quam de honestâ missione id verbum accipiendum apud Tacitum est 1. Annal. cap. 36, ubi eundem Lipsium vide: Wenn man den Soldaten ehrlichen Urlaub und Abschied giebt. Sunt etiam apud Livium, quæ honestius interpreteris. Lib. 25 cap. 20, *Voluntum exercitus, qui vivo Graccho summa fide stipendia fecerat, velut exauctoratus morte ducis, ab signis decessit.* Idem lib. 36 cap. 40 extr. *Postero die concione advocata de rebus ab se gestis quam disseruisset, milites exauctoratos dimisit.* abgedancket.

¶ Exauctoratio, actus exauctorandi, vulgare est: pro quo

¶ Exauctoritas Lege 35 Cod. Theodos. de Cursu publico: *militans exauctoritatem subibit.*

AVDENA, Italiæ amnis, memoratus Livio lib. 41. c. 19. in sinistram Macræ ripam defluens. Ad Etruriam itaque extremam pertinet, aut Liguriam.

AVDEO, ere, kühne seyn/ es dörffen wagen. Quod licet absolute sæpius ponitur, tamen activum existimandum: semper enim aliquid intelligitur. Tacit. 2. Histor. cap. 25. *Modica silva adhærebat, unde rursus ausi* &c. subaudi, prorumpere & integrare pugnam. Ibidem cap. 71, *Ingratus Principi, ut adversus Neronem ausus*: subaudi, novas res. Ita Virgilius *audere in prælia*, scilicet progredi, 2. Æneid. v. 347 dixit. Integre idem Ecl. 3.

Quid domini faciant, audent cum talia fures?

Sic *pugnam, aciem, scelus*, &c. *audere* Tacitus dixit. Terent. in Eun. a. 5. sc. 5. v. 16 *Qua audacia tantum facinus audet?* Horat. Art. Poët. v. 9

Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.

Liv. 3. cap. 2 *audere ultima*, das euſſerſte wagen. Cicer. epiſt. 16. ad Brut. *Aude negare*, bůſtu kůhn / ſo leugne es.

¶ Audens, kůhn / der es waget. Virgil. Æn. 10. v. 284. *Audentes fortuna juvat.* Idem Æn. 6. comparative v. 95 /

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.

ſicut *oratio audentior* Dial. de Orat. cap. 14 dicitur, quæ poëtarum, quam oratorum, ſimilior eſt. Superl. uſus eſt Tacitus Agric. cap. 33, *audentiſſimi cujusque procurſu.*

¶ Audendus, paſſivum. Vellejus Paterc. lib. 2. cap. 56 *omnibus audendis paratiſſimus.*

¶ Audenter, Adv. cujus Comparativus eſt apud Tacitum 4. Ann. cap. 47, *Quidam audentiùs apertis in colibus viſebantur.* & lib. 2. Hiſt. c. 78 *audentiùs circumſiſtere.* Poſitivus eſt in Lege 29. §. 14. de Lib. & Poſthum. *Audenter dicere.*

¶ Audentia. Plinius lib. 8. Epiſt. 4, *Cur tibi ſimilis audentia, præſertim non delicatæ, ſed neceſſaria negetur?* Add. Tac. 15. cap. 53. & de Germ. c. 34.

¶ Audācia *mieux* eſt, ſignificat enim & in bonam partem fiduciam ſeu animum intrepidum, ein unverzagter beherzter Muth. Propert. lib. 2. Eleg. 10.

Quod ſi deficiant vires, audacia certe
Laus erit in magnis, & voluiſſe ſat eſt.

Audaciæ vitio cognata ſunt confidentia & temeritas, Verwegenheit und Vermeſſenheit. *Armari audaciâ.* Cicer. c. 55. orat. pro domo ſua. *Audaciam* quidam ab *audentia* ita diſtinguunt, ut *audacia* temeritas ſit: *audentia*, fortitudo. ¶ *Audacias* Plur. dixit Cicer. 9. Attic. ep. 7.

¶ Audax, ācis, kůhn / verwegen. Cicer. 1. de Invent. cap. 3, *cum ad gubernacula reip. temerarii atque audaces homines accesſerant.* Idem 2. in Catil. cap. 5, *Nemo eſt in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior.* Et pro S. Roſc. cap. 1. *Audaciſſimus ego ex omnibus?* Claudian. 2. Rapt. v. 4. *audax animi:* & Virgil. 5. Æneid. v. 67. *viribus audax.* Der ſich auf ſeinen Muth oder Stärcke verläſt.

¶ Audaculus, diminut. Gell. 5. cap. 21 *Reprehenſor audaculus verborum.* & 15. cap. 5, *tabula audaculus.*

¶ Audaciter, & per Syncopen, Audacter, kůhnlich / getroſt. Quintilianus quidem 1. c. 6. reprehendit *Audaciter:* Gronovius autem Livio 22. c. 25. & 40. c. 45. non ſolum reſtituit ex vetuſtis libris; ſed auctoritate etiam utriusque Senecæ, Controv. 20. & de Provid. c. 4. comprobavit. Quid? quod Priſcianus lib. 15. ex Cic. pro S. Roſc. c. 36 *Audaciter* profert, ubi vulgo *Audacter* legunt, ſed Gruterus etiam *Audaciter* edidit. Audacter tamen uſitatius eſt, ut, *audacter quem monere*, Terent. Heaut. a. 1. ſc. 1. v. 6. ¶ Comp. Audaciùs, e. g. *Audaciùs exſultabit*, Cicer. in Orat. c. 8. *Audacius ſubſiſtere*, Cæſar Gall. lib. 1. cap. 15. *Dicit liberius atque audacius*, ibidem cap. 18. Summus gradus eſt apud Cæſ. 2. Gall. c. 10, *audaciſſime transire conantes.* Et lib. 5. cap. 15 *per medios audaciſſime proruperunt.* Et Livius lib. 30 cap. 30 *omnia audaciſſime incipere.*

¶ Auſim, defectivum. Livius Præf. lib. 1. *Nec ſi ſciam, dicere auſim*, Ich dürffte es auch nicht ſagen / da ich es ſchon wüſte. Virgilius eclog 3. v. 31

De grege non auſim quicquam deponere tecum.

¶ Inaudax, id eſt, timidus. Hor. lib. 2. od. 20

Dura poſt paullo fugiens inaudax
Proelia raptor.

¶ Auſum, id eſt, quod quis audet, ſeu ſuſtinet aggredi. Virgil. Æn. 6. v. 624

Auſi omnes immane nefas auſoque potiti.

Ovidius in Fabulâ Phaëthontis:

Quæ ſi non tenuit, magnis tamen excidit auſis.

¶ Inauſum, quod quis non audet, Virg. 8. Æn. v. 205

ne quid inauſum
Aut intentatum ſceleriſque dolique fuiſſet,

Ungewagt.

Martial. lib. 2. epig. 14

Nihil intentatum Selius, nil linquit inauſum.

AVDIO, quaſi *auribus do*, ich höre. Valla lib. 3. cap. 66 *Audivi a patre meo, & audivi ex patre meo, & audivi de patre meo, idem ſignificare inveniet, qui bonos libros evolvet: Cicero tamen ſic præcipue locutus eſt.* Cic. lib. 5. ad Att. ep. 17 *Hoc te ex aliis audire malo.* Terentius Eunuch. a. 1. ſc. 2. v. 34 *Mercator hoc addebat, e prædonibus, unde emerat, ſe audiſſe abreptam è Sunio.* Idem de Senect. cap. 13 *Sæpe audivi à majoribus natu, qui ſe porro pueros à ſenibus audiſſe dicebant.* Idem 3. de Oratore cap. 33 *Sæpe hoc audivi de patre & de ſocero meo*, hoc eſt, *à patre* &c. Rurſus Terent. in And. 2. ſc. 1. v. 2, *Apud forum modo de Davo audivi*, itzund hab ich es am Marckt vom Davo gehöret. ¶ 2. Audire etiam diſcentium eſt, cùm præcipienti magiſtro operas navant. aufmer-

A cken / zuhören / eines Diſcipel ſeyn. Cicero 1. Nat. Deor. c. 14, *Cleanthes Zenonem audivit.* Idem Acad. Quæſt. lib. 1. c. 9 *Jam Polemonem audiverant aſſidue Zeno & Arceſilas.* Corn. Nep. in Epam. 3, 2. *Audiendi ſtudioſus, ex hoc enim facillime diſci arbitrabatur.* Et inde *Auditor* pro *Diſcipulo* ponitur. ¶ 3. *Audire* etiam aſſentire eſt. Cicero pro Marcello c. 8 *Sæpe venit ad aures meas, te illud nimis crebrò dicere*, SATIS TE TIBI VIXISSE. *Credo: ſed tum id audirem, ſi tibi ſoli viveres, aut ſi tibi ſoli etiam natus eſſes.* Terentius Eunuch. 2, 2. ſc. 3. v. 77

PAR. *Quid ſi nunc tute fortunatus ſies?* CH. *Quâ re Parmeno?*
Reſponde. PAR. *Capies tu illius veſtem?* CH. *Veſtem? quid tùm poſtea?*
PAR. *Pro illo te ducam.* CH. *Audio.* PAR. *Te eſſe illum dicam.* CH. *Intelligo.*

Ubi Donatus: Audio, *id eſt, libenter hoc admitto & conſentio, ut in Phormione:* Audio & fateor, *& contrà;* Non audio. AVDIO & INTELLIGO *vim modò non uſitatam exprimunt, ſcilicet conſentientis immodicum affectum.* Ita nos in illis, quæ vehementer probamus: Es läſt ſich wol hören. Cic. in Tuſc. lib. 1. c. 26 *Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Dis raptum ait*, h. e. nec aſſentior Homero, Ich gläube auch dem Homero nicht. ¶ 4. Hinc audire, pro exaudire, locum precibus dare ponitur. Virgilius Æn. 9. v. 631

Audit, & cæli genitor de parte ſerenâ
Intonuit.

Cicero in Piſonem c. 19, *In quo Dii immortales preces audierunt.* Horatius lib. 4. od. 13

Audivere Lyce, Dii mea vota Dii
Audivere Lyce.

¶ 5. Audire etiam eſt obſequi, parére, obedire, quod ipſum ab *audio* eſt. Cic. lib. 2. ad Famil. Epiſt. 7. *tecum loquere: te adhibe in conſilium: te audi, tibi obtemperâ.* Terent. Phorm. a. 3. ſc. 2. pr. *Non audio*, Ich thue es nicht. Sic *audiens dicto, audiens edicto*, qui obedit dicto atque edicto, Plauto & Ciceroni dicitur. Quæ ratio & aliis uſurpata. Sed hîc notandum, cùm perſona addenda eſt, cui obeditur, eam ipſam vertio caſu exprimendam. Ita enim optimi quique auctores conſueverunt loqui. Cic. 6. in Verrem cap. 12, *Reſpondit id, quod neceſſe erat, ſcilicet dicto audientem fuiſſe Prætori.* Nepos Lyſandro c. 1, *qui quod dicto audientes imperatoribus non erant.* Idem Iphicrate c. 2, *Ut nulla unquam in Græcia exercitiores copiæ; neque magis dicto audientes fuerint Duci.* In Datame quidem c. 2, 3. legimus: *Is regis dicto audiens non erat.* Sed ibi Schottus ex Ultrajectino: *Is Regi* &c. malit legere. Optimè. Nam *dicto-audiens* per ὑφὶν dicitur, ut idem optime monuit, quaſi una vox eſſet: ut, *ſemper-lenitas* apud Terentium: *nunc-homines* apud Virgilium, *vitio-pater* apud Martialem. Quæ ratio non in nominibus tantùm obtinebat; verum etiam in verbis, ut ex τῷ *vitilitigare* cognoſcitur: id enim eſt *vitio-litigare.* Ut itaque *vitio-litigare*; ita & *dicto-audire* potuerunt dicere, unde *dicto-audiens* eſt. Id planè aſtruit alius Nepotis locus Ageſilao, cùm ait: *Tanta modeſtia dicto audiens fuit juſſis abſentium magiſtratuum, ut ſi privatus in comitio eſſet Sparta.* Vid. Gronov. ad Liv. 29. c. 20. ¶ Obſequendi notione vox hæc etiam ad res transfertur inanimatas. Claudian. de Conſul. Mal. Theod. v. 184 *Deſidis auriga non audit verbera currus.*

Quo loco Barthius p. 156. alia ſcriptorum loca ſimilia advocat, ut illud Virgil. 1. Georg. v. 514

Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

alterum idem Ovidii 5. Metam. *de mille ſagittis*

Unam ſepoſuit, ſed quâ nec acutior ulla,
Nec minùs incerta eſt, nec quæ magis audiat arcum. &c.

¶ 6. *Audire bene, male*, notæ locutiones ſunt. Terent. in prolog. Phorm. *Benedictus ſi certaſſet, audiſſet bene*, Guter Gruß giebt guten Danck. Cic. de Leg. 1. c. 19. *Ut bene audiant, ut rumorem bonum colligant, erubeſcunt*, daß ſie gelobet werden / und ein gut Gerüchte überkommen. Idem de finib. 3. c. 17: *Eſt hominis ingenui velle bene audire ab omnibus*, einen guten Nahmen bey jederman. Idem 6. ad Attic. 1. *Me idcirco putant bene audire velle, ut ille male audiat.* Terent. in Phorm. a. 2. ſc. 3. v. 12. *Si rerum inſimulabis avaritiæ, male audies*, Wirſtu dem Herrn ſchuld geben / er ſey geitzig / ſo wirſtu nicht groß darum gelobet werden. Corn. Nep. in Dion. §. 3. *Inſuetus male audiendi.* Er war ungewohnt / daß man übel von ihm redete. ¶ 7. Horat. lib. 1. Epiſt. 16 adverbiis omiſſis dicit,

Tu recte vivis, ſi curas eſſe, quod audis, hoc eſt, *diceris, perhiberis.* Idem eod. lib. 1. Epiſt. 7. v. 37

---- rexque paterque
Audiſti.

id eſt, appellatus es. ¶ 8. Audiri nonnunquam idem eſt, quod intelligi, ſeu, ut vulgo amant loqui, ſubaudiri. Quintil. lib. 8. cap. 5, *In eum, quem ſæpius a ludo* (laniſtarum puta, ſeu gladiatorum) *redemerat ſoror, agentem cum ea talionis, quòd ei pollicem dormienti recidiſſet:* Eras dignus, ut haberes integram manum. *Sic enim auditur:* ut depugnares. *Auditur*, es wird drunter verſtanden / intelligitur. Ponit enim Quintilianus hoc exemplum

ὀνομάζος, *quo nomine donarunt ea, quæ non dicunt, verùm intelligi volunt*, ut ipse loquitur. Rem totam ut rectè capias, sciendum, si quos pugnæ vellent olim inhabiles reddere, iis consuevisse pollicem recidere. Id ergo fratri soror fecerat optimo consilio, ne ad lanistas denuò recurreret, à quibus ipsum toties redemisset.

¶ Auditio, ein Gerüchte. Cic. 8. Epist. 1, *Romam cùm venissem, tenuem quidem auditionem de ea re accepi.* Idem 2. Nat. D. c. 38 *Fama & auditione aliquid accipere.* ¶ 2. Schola, Diatribe, dissertatio, seu acroasis. Gellius lib. 14. cap. 1. *Egressus ibi ex auditione propriè annotavi.* Seneca Suasoriâ 3. sub f. *meminimus ab auditione Nicetis ad Messalam venisse.* Et mox: *Ipse Messala nunquam aliter eum ab hominis auditione venientem interrogabat* &c. Ubi *Auditio* recitatio est. Gellius rursus lib. 18. cap. 2, *Qui Romani in Græciam veneramus, quique easdem auditiones, eosdemque doctores colebamus.* Et lib. 19. cap. 8, *quando erat à magistro auditionibusque obeundus otium.* Vide & supra *Acroasis* in *Acroama.*

¶ Auditiuncula, Diminut. *Auditiuncula quadam de re aliqua adspersum esse*, von einem Ding gehöret haben/ Gell. lib. 13. cap. 18.

¶ Audientia, vulgo die Audientz/ Gehöre. Cic. in Verrin. 1. c. 13, *Audientiam sibi facit improbitas ejus.* Usus & in Catone Majore est cap. 9. Sic Livius 43. cap. 16 *Audientiam facere præconem jussit.* Auctor Rhetor. ad Herennium 4. c. 54 *Illi præco faciebat audientiam.* Usus hac voce & elegantissimus auctor Sulp. Severus lib. 2. Histor. Sacræ, & B. Hilarius lib. ad Constantium, quem ipse Constantio tradidit, pr.

¶ Auditor, Cic. *Præbebo me tibi attentum auditorem*, Ich wil dir fleißig zuhören/ de Nat. Deor. 3. c. 1. Idem 2. de Divin. c. 42, *Eudoxum Platonis auditor.* Seneca Controvers. 25 *Initio contumeliæ caussa à deridentibus discipuli Latronis AVDITORES vocabantur: deinde in usu verbum esse cœpit, & promiscue poni pro discipulo Auditor.* Ait *contumeliæ caussa*, quasi tantummodo audiant præceptorem: nunquam autem ipsi audiantur & se declamando exerceant.

¶ Auditorium, locus est, ubi audimus præceptorem aut orantem, Quintil. 2. c. 11. *plenum sit auditorium.* ¶ 2. Atque ipse cœtus auditorum; die Zuhörer. Plinius lib. 4. epist. 7 *Ipse nuper, adhibito ingenti auditorio, librum de vita filii recitavit.* Apulejus Apolog. p. 320 *Mox auditorio misso, Pontianus me adortus* &c.

¶ Auditus, audiendi sensus. Plin. lib. 10. cap. 69. *Auditus cui hominum primò negatus est, huic & sermonis usus ablatus; nec sunt naturaliter surdi, ut non iidem sint & muti.* Wer von Natur taub ist/ der kan sich auch mit der Sprach nicht behelffen. Hinc Græci κωφὸν eodem vocabulo *surdum* & *mutum* dicunt. Plaut. Merc. 2. 5. sc. 2. v. 62 *De auditu nuncias*, du hast vom hören sagen. Ita Sambucus, Lambinus, Taubmannus: sed Jacobus Operarius Parisiensi editione, *de audito*, quod in simili loco Bacchid. 3. sc. 3. v. 65 (*non ex auditu arguo*) præter Operarium etiam Pareus Lex. Crit. probat, & quidem ex consensu omnium MSS. librorum.

¶ Auditus, a, um, particip. aut adjectivum, quo Plautina jam laudata, *de audito, ex audito* pertinent. Sic Vellejus 2. c. 25, *audito crudelior*, grausamer/ als man jemahls gehöret. Et in his neutrum substantive ponitur. At adjectivo participii usu, das gehöret ist worden. Virgil. Æn. 1. v. 326

Nulla tuarum audita mihi, neque visa sororum.

¶ Exaudio, compositum, ich höre/ und erhöre. Cæsar B. Gall. lib. 5. cap. 30, *Vincite, inquit, si ita vultis, Sabinus; & id clariore voce, ut magna pars militum exaudiret*, hören könte. ubi simpliciter audire est, hören könte: quemadmodum lib. 4 ad Attic. epist. 8 *Dic, oro te, clarius. Vix enim mihi exaudisse videor.* Contra est etiam aliquando adnuere precibus, erhören. Ovidius Metam. lib. 13. v. 856

precesque
Supplicis exaudi.

Adde, sis, Curas nostras Posterior. in fine: & Discuss. Append. ad eas p. 57.

¶ Exauditio. Augustinus de Civ. Dei lib. 21 cap. 24 pr. *Oratio exauditione Dei dignior.* Erhörung.

¶ Exaudibilis. Idem Augustinus Soliloq. lib. 1. cap. 1, *qui nos* [Deus] *exaudibiles facis.*

¶ Inaudire, idem quod audire: nisi quod non nisi de rebus occultis usurpetur hoc verbum; quam observationem debemus Manutio Comment. in Cic. 6. ad Att. epist. 1. p. 234. Cicero fragm. epist. ad Pansam apud Nonium: *Illa vox, de qua ego ex te primum inaudieram.* Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 11. *Meum, ne de hac re quippiam inaudierit.* Igitur &

¶ Inauditiunculas disciplinæ Grammaticæ apud Gellium lib. 5. cap. 21 auditiunculas sive doctrinulas, in occulto acceptas, interpretabimur, Schulfüchsereyen/ so man etwas heimlich auffgefangen: ubi de audaculo quodam reprehensore loquitur, qui *nonnullas* ejusmodi *inauditiunculas quasi pulverem ob oculos, cùm adortus quemque fuerat, aspergebat*; er warff mit solchen Schulpossen üm sich/ wenn er jemand angreiffen wolte.

¶ Sed *inauditum*, idem quod non auditum, novum, unerhöret. *Inaudita crudelitas verborum*, Cic. pro Rab. c. 4. unerhörte grausame Worte. ¶ 2. indicta caussâ, ut *Inauditus & indefensus*, Tac. 11. Annal. c. 77. *Claros viros, suspicione minima, inauditos condemnavit*, Suet. Galb. c. 14. unverhörter Sache.

¶ Inaudibilis, e, quod nequit audiri. Censorinus cap. 13 pr. *Pythagoras prodidit, septem stellas* [planetas] *sonitus varios reddere, pro sua quamque altitudine, ita concordes, ut dulcissimam quidem concinant melodiam, sed nobis inaudibilem.*

¶ Obaudio. Ita veteres aliquando pro *Obedio*, quod ex illo est, dixerunt. Tertullianus lib. 2. adv. Marc. cap. 2. extr. *Adam non obaudiit.* Et lib. 5. adv. eundem cap. 18 *Obaudiant parentibus filii.* Adde Indic. Apulejanum Elmenhorstii. Nam & Apulejus lib. 3. Metam. p. 136 dixit, *secreta quibus obaudiunt Manes.* Sed usitatius est

¶ Obedire, quod vide in suo elemento.

¶ Peraudiendus, Plautus Mil. Glor. a. 1. sc. 1. v. 34 *auribus peraudienda sunt.*

¶ Præauditus. Ulpian. Lege 6. pr. Dig. de off. Procos. & Legati: *Solent* [Procoss.] *custodiarum cognitionem mandare Legatis, scilicet ut præauditas custodias ad se remittant.* vorher verhört.

¶ Subaudire, sub quo intelligere, drunter verstehen. Asconius in Verrinam, quam Procœmium vocant: *ad singula subaudiendum est* &c. Idem in de Prætura urb. *Subauditur ACCESSI ἀπὸ κοινοῦ.* Ulpianus fine Legis 1. Dig. de Hered. instituend. *Non putabit valere, quoniam deest aliquid: sed & ipsa valebit subaudito JVBEO.* Hinc

¶ Subauditio. Hieronymus Quæst. Ebr. in 2. Regum cap. 3, *Est hic defectus, & necessaria subauditio.*

AVE, avēto, avēte, avēre, verbum est defectivum, idem quod χαίρειν, Græcorum. Utebantur enim his verbis in matutinis salutationibus; ut verbo Valere, ὑγιαίνειν, in vespertinis. Suetonius Galba cap. 4, *Veterem civitatis exoletumque morem, ac nemen in domo sua hærentem, obstinatissime retinuit, ut liberti servique bis die adessent, ac manè* SALVERE [quod idem est atque AVERE] *vesperi* VALERE *singuli dicerent.* Quæ verba arguunt illam salutandi rationem Galbæ temporibus dudum in desuetudinem abiisse, & tantùm ab eo, ut moris antiqui perquàm studioso, retentum. Martialis lib. 1. Epigram. 56

Et matutinum portat ineptus ave, den Morgen-Gruß.

Lege Luciani Apologiam pro eo, qui inter salutandum verbo lapsus fuerat: item Artemidorum lib. 1. Onirocrit. cap. ult. ¶ Quanquam autem hoc verbum, ut supra monuimus, verbum defectivum sit; & præter Imperativum *ave, abeto, abete*: & infinitivum *avere*, de eo in usu nihil manserit; tamen omnimò apud veteres *abeo* etiam, pro *salvus* sum, in usu fuisse necesse est, & satis indicat Mamertini locus Panegyrico Juliani cap. 29. Ibi enim ista legere licet: AVEO *plane Imperator*, & AVEBO: *neque enim eventus esse potest hujus optati ambiguus: cum his* AVERE *jubeat, qui jam facit ut* AVEREM &c. Respicit Panegyristes salutationem Imperatoris, qui dixerat, AVE CONSVL AMPLISSIME.

¶ Aliter comparatum verbum AVEO, pro cupio, sive expeto, de quo vide paullo post.

AVELLĀNA, nux est columna, pontica, eine Haselnuß/ ab oppido Campaniæ Avellâ. Silius lib. 8. v. 45

Et pauper sulci Cerealis Avella.

Est itaque *Avellanus* vere adjectivum: ut, cùm *Avellana* absolute dicimus, *nux* intelligatur; & integrum sit *nux Avellana*: perinde ut in CASTANEA.

AVĒNA, βρόμος, frumentum, Haber/ Hafer.

¶ *Avena sterilis*, αἰγίλωψ, ægilops, ægilopes, doller oder tauber Haber/ Windhaber/ vitium avenæ. Vide Vossium lib. 1. de Analogia c. 38. Virgil. 1. Georg. v. 153

--- interque nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur avenæ.

¶ 2. Avena pro culmo & fistula. Virgilius ecl. 2.

Silvestrem tenui Musam meditaris avena.

¶ Avenaceus, a, um, *farina avenacea*, Habermeel/ apud Plin. lib. 29. cap. 6.

¶ Avenarius, das im Haber ist. Plin. 11. cap. 26, *Avenaria cicada.*

AVENTĪNVS, Ἄβεντῖνον ὄρος, mons Romæ appellatus vel ab *avibus*, vel ab *Avente* fluvio, vel ab

¶ Aventino, Aboriginum Rege, Romuli Silvii filio, qui in eo monte sepultus fuit, quæ opinio Livii est lib. 2. cap. 3. Idemque ab Julio Cæsare proditum, Aurelius Victor auctor est in de Origine gentis Romanæ.

¶ Ab hoc monte nomen accepit Herculis filius, de quo Virg. Æn. 7. v. 656 *fatus Hercule pulchro*

Pulcher Aventinus, clypeoque insigne paternum, &c.

Aventinus, adject. ut, *Aventina arx*, apud Ovid. in Fastis 6. v. 728 *Silva Aventina*, lib. 3. v. 329.

AVEO, avēre, veteribus placuit pro *cupere* seu *expetere*. begierig seyn. Horat. 1. Satyr. 4. v. 87

E quibus unus avet quavis adspergere cunctos.

Cic. 1. offic. cap. 4, *Cum summis negotiis curisque vacui, tùm avemus aliquid audire & discere.* Cic. ad Atticum 2. epist. 1, *Intellexi, quàm suspenso animo scire averes, quid esset novi.* & 1. Att. ep. 15,

Valde abeo scire, quid agas. Ich habe groß Verlangen zu wissen/ was du thust. Est hinc

¶ Avens pro libens, Lavius apud Gellium 19. c. 7. dixit. Inde est ¶ Aventer, id est cupide, apud Ammianum lib. 29. c. 13. ed. Grut. & Sidon. lib. 1. epist. 2.

¶ Āvĭdus, a, um, appetens, avarus, begierig. *Avidus cibi*, apud Terent. Eunuch. a. 5. sc. 4. v. 16. fressig/ hungerig. Idem Eunuch. 1. sc. 2. v. 51, *Ejus frater aliquantò ad rem est avidior*, sein Bruder ist etwas Geldhungerig und geschwind auff die Nahrung. Cicer. Leg. Man. c. 3. *Avidus laudis*, & pro Marcell. c. 8 *avidissimus gloriæ.* Plin. lib. 12. cap. 1. *Ut est natura hominum nobitatis avida*, wie denn die Menschen von Natur immer Lust haben zu etwas neuem. *Avidior pœnæ*, Liv. lib. 39. cap. 50.

¶ 2. Lucretius novâ & insigni tralatione videtur aliquoties vocabulo *avidus*, pro vasto, & ingenti usus, quod avidi & avari parvis & paucis rebus non acquiescant. Ut lib. 5. v. 202

Inde avidam partem montes, silvæque ferarum
Possedêre, & eodem l. de cælo v. 471
Omnia sic avido complexu cætera sepsit.

¶ Aviditas, Begierde. Ut, *Aviditas pecuniæ*, Geldgiertigkeit. Cicer. Parad. 6. c. 1. Idem 3. de Finibus c. 2. *Erat in M. Catone inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat*, eine stete unendliche Lust und Begierligkeit zu lesen.

¶ Avide, adverb. Begierig. *Avide aliquid arripere* Cic. Senect. c. 8. *Avide exspecto literas tuas*, ich warte mit Verlangen und Begierigkeit auff dein Schreiben/ idem Att. 16. ep. 10. Gradus quoque admittit. Curt. 3. cap. 6. n. 17, *Avidius quem intueri.* Cic. 14. Phil. c. 1. *avidissime exspectare.* Lactant. lib. 6. cap. 23 *in asellus avidissime ruere.*

¶ Aviditer, idem quod Avide, Arnobio lib. 5. sub init. *inhausisse aviditer dulcedine potionis captos.*

ĀVERNVS, plural. neut. Averna: lacus Campaniæ Plutoni dicatus, gravissimi & exitialis fœtoris, quo & aves supervolantes exstinguebantur, quem Augustus silvis, quæ circum eum essent, dejectis fustulit, Servio teste. e. g. *gravcolens Avernus*, Virg. 6. Æn. v. 201. & *Averna sonantia silvis*, lib. 3. Æneid. v. 442. Unde nomen acceperit, nempe ab ἀ & ὄρνις, quod aves impune transvolare non possint; docet Lucretius libr. 6. vers. 740. & Virgil. 6. Æn. vers. 242. ¶ 2. Hinc pro lacu infernali à Poëtis frequenter usurpatur, v. g. Statio 11. Theb. v. 588

-- pigri sulcator Averni, id est Charon.

¶ Adjective usus est Silius Italicus l. 13. vers. 601, in illo:

--- conjux Junonis Averna,

i. e. Pluto. Juno enim *Averna* ea est, quam Virgilius Junonem *infernam* vocat 6. Æn. v. 138. Claudianus *profundam*, 1. de Rapt. v. 2. i. e. Proserpina. Idem Silius lib. 15. v. 76.

Degeneres tenebris animas damnabit Avernis.

Lucretius generaliter *Averna loca*, vocat pestilentia odore, quæ Græci λοιμώδη dixerunt. Vide ipsum lib. 6. v. 738. seqq.

¶ Āvernālis, aliud adjectiv. *Aquæ avernales*, apud Horatium Epod. 5. v. 26.

AVERRVNCARE, ἀποκόπτειν, ἀποτέμνειν, est amputare, resecare, die Reben schneiden. ¶ 2. & per metaphoram *avertere*; verbum priscum, & scriptoribus de re rustica familiare, abwerffen/ abwenden. Livius lib. 3. c. 6 *Placuit averruncanda Deum ira victimæ cædi.*

¶ *Verruncare* veteribus idem significabat. Citat ex Poëta quopiam Cic. de Divinat. 1. c. 22.

¶ Averruncus Deus, qui pericula evertit. Varro lib. 6. de L. L. *Avertendo averruncare: ut Deus, qui in rebus præst Averruncus. Itaque ab eo precari solent*, VT PERICVLA AVERTAT.

AVFĬDVS, fluvius Apuliæ in prœlii Cannensis descriptione sæpe memoratus. Horatius lib. 3 extremo:

qua violens obstrepit Aufidus.

¶ Aufidus etiam adjective, ut *Aufida stagna*, apud Silium lib. 10. v. 171.

AVGĒAS, vel Augĭas, Rex Eleorum ab Hercule interfectus, cujus stabulum uno die repurgavit flumine Alpheo superinducto, ut Servius in Æneid. 8. v. 300 tradit: Pausanias autem non Alphei, sed Minyeji flumine peractam purgationem scribit lib. 1. Eliacor. post initium: Hyginus fab. 30 simpliciter *immisso flumine*, nomine illius haud expresso. *Augiæ bubile*, Αυγείου βουστάσιον. Proverb. in hominem, aut rem maximè inquinatam. Lucianus. Augiæ stabulum repurgare recensetur inter labores Herculis. Vide Chiliad. Adde quæ ad P. Cunæi Satyram Menipp. commentati sumus p. 611.

AVGEO, ēre, vermehren/ bessern. *Augere quem dibitiis*, reich machen/ Cic. Agr. 2. c. 26. *Augere remp. agris & urbibus*, idem pro S. Rosc. c. 18. Sic Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. *Herus damno auctus est*, auff den Herrn ist mehr Schadens gelauffen. *Auctus damno, ut mactus infortunio* apud Plautum. Mactus est valdè auctus. *Augeri liberis*, Kinder bekommen/ apud Cic. lib. 1. ad Att. Epist. 1. extr. *Honoribus augere quem*, Plin. lib. 3. epist. 8. n. 2. befördern. Quâ ratione & absolutè hoc verbo utimur, quod Barthius ad Claudianum observavit. Plautus Menæchm. act. 3. sc. 3. v. 27.

Dii me equidem adjuvant, augent, amant.

C. Nepos Phocione: *Namque auctus ornatusque à Demosthene, eum quem tenebat, gradum adscendent.* Idem: *Augeri adjuvarique ab aliquo*, i. e. promoveri ad majora ope, consilioque alicujus. *Bene auctî*, i. e. justis rationibus ditati apud Terentium Heaut. a. 4. sc. 6. vers. 50. Suetonius Claudio cap. 12. *In semet augendo parcus atque civilis, nomine IMPERATORIS abstinuit, nimios honores recusavit.* IN SEMET AVGENDO, i. e, ornando, evehendo, amplificando &c.

¶ Est & AVGERE Sacrorum verbum. Nam cùm mola salsa respergebatur hostia & sacrabatur; tùm dicebatur, *augeri*, item *mactari*, de quo suo loco. Suetonius Augusto cap. 96. *Circa Perusiam sacrificio non litantes, cùm AVGERI hostias jussisset.* Sed hoc ambigui sensûs est. Et potiùs hîc numerum hostiarum multiplicari voluit. Vetus Inscriptio: SI QVIS HVIC ARAE DONVM DARE AVGEREQVE VOLET, LICETO. Nec aliunde AVGVSTI nomen, de quo infrà dicemus.

¶ Augesco, wachsen/ grösser werden. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. *Mihi quidem quotidiè augescit magis de filio ægritudo*, Mein Betrübniß und Sorgfältigkeu meines Sohnes halben wird täglich grösser. Cicero 2. Nat. Deor. cap. 10, *temperatione caloris oriri & augescere.*

Composita ex *Augeo* sunt

¶ Adaugeo, idem quod simplex Augeo. Cic. pro Rosc. Am. cap. 11 *Hæc maleficia alia nefariis cumulant atque adaugent.* Auctor Rhet. ad Herenn. lib. 2 cap. 25 *Hujusmodi signa adaugent suspicionem.* Add. Terent. Heaut. 3. sc. 1. v. 26.

¶ Adauctor. Tertullianus de testimonio animæ cap. 2, *Animadatorem suum novit, & tandem postremo adauctorem.*

¶ Adaugescere, wachsen/ zunehmen. Lucretius lib. 2. v. 296

Nam neque adaugescit quidquam, nec deperit inde.

Et Cicero 1. de Nat. Deor. cap. 7

Ortus adaugescit scopulorum sæpe repulsu.

¶ Exaugeo, valde augeo, sehr vermehren. Plautus Sticho act. 2. sc. 1. v. 9 *benefacta majorum tuorum exauge.* Item Terentius Heaut. act. 2. sc. 2. v. 2. *Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant*, die mich in meinen Gedancken verstärcken.

Cætera derivata sunt

¶ Auctus, a, um, cumulatus vermehrt. Cic. Catilin. 4. cap. 9. *Deorum beneficiis auctæ exaggeratæque fortunæ nox una pæne delevit.* Comparativ. Apulej. Apolog. p. 283. (ed. Elmenh.) *In tumida & globosis speculis omnia deflectiora: at contra in cavis auctiora.* vergrössert. Et Lucret. lib. 3. v. 451. *auctior est animi vis.* Et Livius lib. IV. c. 2 *majestatem auctiorem amplioremque esse.*

¶ Aucte, adverb. cujus comparativo usus Apulejus lib. 4. p. 153 *puella auctiùs ejulans sese*, &c.

¶ Auctus, ûs, subst. quære paullo post in *Auctum.*

¶ Auctio, augmentum, Vermehrung. ¶ 2. Et venditio rerum privatarum, inde appellata, quod pretio vendentem, rebus ementem augeat, ein Kauffschlag. *Auctionem facere*, loßschlagen. Plaut. in Menæch. sc. ult. v. 91. *Auctionem hic faciam, & vendam quidquid est mihi*, ich wil feil bieten und verkauffen/ was ich habe. *Auctio* itaque dicebatur venditio, quæ hastâ positâ (quamquam etiam non positâ) per præconem fiebat; etiam qua damnatorum bona venibant, quæ tamen proprie SECTIO appellata. Ejus ratio hæc erat. Præco proclamabat diem auctionis & res venales, designato pretio (Plautus Sticho a. 2. sc. 1. *auctionem prædicare* dixit: nos Ausruffen) Tùm licebant auctores, h. e. dicebant pretium, quo sibi vellent redimere: (bothen darauff) qui plus offerebat, ei addicebatur. Vide Plautum dictis locis, & Suetonium in Caligulâ cap. 38. Item Brissonium lib. 6 Formularum solemnium pag 510. *Auctionem facere*, Cic. 12 ad Att. ep. 3. *Constituere auctionem* Idem Agr. 1. cap. 3. Etwas zu öffentlichem Kauff geben/ ausruffen lassen. Sic idem pro Quintio cap. 4 *auctionem in Gallia se facturum esse præscribit.* Et pro S. Roscio cap. 8 *Bona, constituta auctione, vendebat.*

¶ Auctionari, est auctionem facere vel vendere per præconem, hastæ subjicere, vendere sub corona, in propatulo vendere, lassen öffentlich ausruffen/ daß ein Gut zu kauffe sey. Cic. pro Quint. c. 3, *Hominem multis verbis deterret, ne auctionetur*,

¶ Auctionarius, a, um, quod ad auctiones pertinet. Ut *auctionaria tabula* apud Ciceronem 2. in Catil. c. 8. quas Agrar. 2. cap. 25 *auctionis tabulas* appellat. Nam & propositis publice tabulis indicebantur auctiones: quod *auctiones proscribere* idem Cicero lib. 13. ad Att. Epist. 5. dixit.

¶ Auctionalia, Ulpianus vocavit, tabulas & instrumenta auctionis, Lege 1. § Officio, Dig. de Tutel. & Ration. distr.

¶ Aucto & Auctito frequentativa sunt, sed in usu rariori. Catullus Carm. 67 ad Januam impudicæ: *te bonâ Jupiter auctet ope.* Lucretius lib. 2. v. 51 *res auctet alatque.* Alterius exempla sint, *Auctitare pecunias fœnore*, Von Zinsen reich werden/ apud Tacitum Annal. 6. cap. 16. *Potentiam auctitare*, Arnob. 7. p. 218.

¶ Auctifico, apud Arnob. Lxpius. v. g. lib. 7. p. 224 *sibi vobis auctificatis.* & p. 233 *auctificat dignitates.* Ab eo

¶ *Auctificus*, quo usus est Lucret. lib. 2. v. 571.

Nec porro rerum genitales auctificique
Motus perpetuo possunt servare creata.

¶ Auctarium, ἐπίμετρον, quidquid supra mensuram, aut pondus justum adjicitur, eine Zugab. Plaut. Merc. a. 2. sc. 4. v. 22. *auctarium adjicito.*

¶ Auctor: vide suo loco.

¶ Augmen, Vermehrung. Lucret. 3. v. 269

Omnibus est unum perfectum corporis augmen.

Et Arnob. 7. p. 249 *Æsculapius magni augminis coluber.*

¶ Augmentum, idem. Prudentius in Vincentio v. 550. *Honoris augmentum tui.* Symmachus lib. 7. epist. 112. *His propriis bonis etiam meæ preces in augmentum commendationis accedunt.* Et epist. 123, *ut illi honor testimonii mei conciliet apud vos amoris augmentum.* Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. p. 6 *multiplicatis augmentis incrementisque.* Lege 31 § ult. Dig. de solut. matrim. *dotis augmentum.* Et lege 40. § 1. Dig. de Heredit. petit. *augmenta hereditatis.* Vetus Gloss. *Augmentum*, προσθήκη, ἐπιδιόρθωσις, πρόσθεσις. ¶ Sicut Augere Sacrorum verbum erat, ut modo diximus: ita etiam nomina Augmen & Augmentum. Utraque hac notione usus est Arnobius lib. 7. p. 230. 231. [ed. cum omn. comment. Lugd. 1651.] & Varro lib. 4. de L. L. *Augmentum* vocat, *quod ex immolata hostia desectum*, quod Scaliger in Conjectan. p. 48. legit *Augumentum.*

¶ Augmentare, idem quod augere, Jul. Firm. 5. cap. 6. Antiquis Latinis inauditum.

¶ Auctum, i. in Neut. & *Auctus, ûs*; idem quod *Augmen.* Gellius lib. 20. cap. 8. (al. 7.) *Solum cæpe oleum omnium contra Lunæ* AVCTA & DAMNA *vices minuendi & augendi habet contrarias.* Quanquam ibi Goldasto non displicet, si *lucra* pro *aucta* legas ad Valer. Cimel. de bon. Discipl. p. 58. Plin. l. 4. c. 12. *Auctu immenso aquarum.* Lucretius lib. 2. v. 480.

---- rursum jam semina quædam
Esse infinito debebant corporis auctu.

Livius 4. cap. 2. *maximis auctibus crescere.* Vellej. 2. cap. 40 *Fortunæ tantis auctibus extulit.* Seneca Epist. 38 *ex minimo in maximos auctus diffundi.*

AVGVR, divinator qui futura prævidet, ein Weissager. Ita autem dicebantur, qui ex volatu, cantu & gustatu avium de futuris pronunciabant: quanquam nomen ab garritu tantùm avium petitum videatur. Hos proximos Pontificibus, itaque secundæ dignitatis Sacerdotes inter fuisse, Gutherius ostendit lib. 1. de jure Pontificio cap. 3. Summa auctoritate & potestate, Cic. lib. 2. de LL. cap. 12. Quam iis ab Accii prædictionibus accessisse Livius lib. 1. cap. 36 indicat. Nam cum recensuisset de dissecta à Tarquinio cote; itaque augurii ab Accio facti stetisse fidem: non modo Statuam positam Accio, memorat; verùm hoc quoque subjicit: *Auguriis certe sacerdotioque augurum tantus honos accessit, ut nihil belli domique postea, nisi* AVSPICATO *gereretur, consilia populi, exercitus vocati, summa rerum, ubi* AVES NON ADMISISSENT, *dirimerentur.* Breviter Florus in eadem narratione lib. 1. cap. 5. *Inde*, inquit, *Romanis sacer auguratus.* Hinc & cum summis magistratibus conjungit Serv. Sulpicius ad Cic. lib. 4. ep. 5. *Tulliolam te patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse.* Idem autem AVGVRES & AVSPICES: AVGVRIVM & AVSPICIA ERANT. Vetus Glossar. Οἰωνοσκοπία, *Augurium, Auspicium.* Item: Οἰωνιστής *Auspex, Augur*; Vide infra in AVSPEX. Cicero in Philipp. 1. cap. 10, *Dicere de futuris est augurum*, von zukünfftigen Dingen sagen/ stehet Wahrsagern zu.

¶ Auguralis, ut *Vir auguralis*, (auguratu præditus, ut vir *consularis* dicitur) Cic. de Clar. Or. cap. 77. Et *auguralis cœna*; quam dabant augures in sacerdotii introitu, apud Varronem lib. 3. de re rustica cap. 6. quæ & *adjicialis* dicebatur: quanquam id nominis omnibus sacerdotalibus cœnis commune erat: de quo vide infra in IACIO. *Augurales libri*, quibus auguriorum disciplina continebatur, apud Ciceronem 1. Divin. c. 33.

¶ Augurale, locus in castris, ubi auguria capiebantur sive auspicia, meminit bis Tacitus, ut 2. Annal. cap. 13, & 15. ann. cap. 30. Vide ibi Lipsium, & lib. 5. de Militiâ Rom. Dial. 5. simulque ad illum locum animadversionem Rutgersii lib. 3. Var. Lect. cap. 20. Hyginus AVGVRATORIVM vocat. Festo AVGVRACVLVM est. ¶ Aliud AVGVRALE apud Senecam notatur de Tranquillitate animi cap. 11, *Quæ dignitas*, inquit, *cujus non prætextam & augurale & loca patricia, & sordes comitentur & exportatio?* Ibi enim AVGVRALE insigne augurum est, ut Lituus. Nisi *augurales* legere debeamus; ut vestis ac purpura sacerdotum intelligatur; quod Lipsio in mentem veniebat. Porrò locus augurii sive auspicii & *Templum* vocabatur. De quo suo loco.

¶ Augurium, divinatio, oraculum. Virgil. 3. Æneid. v. 89

Da Pater augurium, atque animis illabere nostris.

Thu uns ein Zeichen. Cicer. in Tuscul. 1. cap. 15 *Augurium quoddam futurorum in mentibus hæret.* Homerus Iliad. μ. v. 243.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης,
Augurium unum optimum pro patriâ pugnare:

Für sein Vaterland kämpffen/ ist allezeit gut/ und zu rechter Zeit fürgenommen. Quemadmodum & apud Cic. de Senectute cap. 4. Q. Fabius Maximus ait: *Optimis auspiciis ea geri, quæ pro reip. salute fiant.* Fuerunt eadem & apud Græcos, Barbarosque in prælio. ¶ *Augurium capere* dicebantur candidati, cum nocte, quæ comitia præcedebat, sub dio extra Urbem cubantes, dein solida sella sedentes, in loco ei rei destinato exspectarent, dum ipsis Deus aliquis bonum signum mitteret. Vide Casaubonum ad illud Suetonii Augusto cap. 95. *Primo autem Consulatu ei augurium capienti, duodecim se vultures, ut Romulo, ostenderunt.* Captabantur autem auguria, ex *involatu avium, cantu oscinum, & tripudiis solistimis*, ut breviter complexus Cicero est 6. ad Famil. Epist. 6. Quid *Oscines*, item *Tripudia solistima* sint, vide suis locis. Cæterum inter *auguria auspiciaque* hoc est discriminis, quod *Auspicia* in agris: in urbe *Auguria* fierent, si Gutherium audimus lib. 3. De Vet. Jure Pontificio cap. 3. Quidam ita distinguunt: ut *auspicium* sit avium conspectio, & quod ex volatu avium, & vocibus significatur: *augurium* verò, quod rerum omnium conjecturas prudenter, ac diligenter complectitur: & tamen *augurium* quoque ab *avibus*, ac gerendo dicitur, quasi *avigerium*, sive ab *avium garritu.*

¶ Auguro & *Auguror*, i. e. divino, ich prophecey e. Cic. 1. de Divin. c. 33, *Calchas ex præsentium numero belli Trojani annos auguratus est.* Virg. lib. 7 v. 273 *si quid veri mens augurat, opto.* Unde Passive Auguratus, a, um, geweyhet. Cic. in Vatin. cap. 10, *in illo augurato templo ac loco.* Utitur Cicero & his formulis, *Augurari opinione* pro Muræn. c. 31. *Augurari conjectum*, 1. de Orat. c. 21. *Augurari ex nomine*, 4. Verrin. c. 6. aus eines Nahmen etwas prophecey en. Ovid. 3. Pont. eleg. 4 *Contentos auguror esse DEOS.* Ich halte dafür/ ꝛc.

¶ Augurandus, participium quoque in usu est. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 64, *aves quasdam rerum augurandarum caussa esse natas putamus.*

¶ Auguratò, sicut auspicatò, adverbii significatione, zu einer guten Stund/ mit einem glückseligen Zeichen. Liv. 1. c. 18. *Auguratò regnum adeptus est.*

¶ Auguratio, vaticinium, Wahrsagung. Cic. 2. Divin. cap. 30, *Qua ista auguratio est ex passeribus?*

¶ Auguratus, ûs: munus auguris. Ut, *auguratu præditus*, apud Tacitum 1. Annal. cap. 62. extr. Et Plinius lib. 4 epist. 8 *Ob hoc maxime delectat auguratus meus, quod Marcus Tullius augur fuit.* Et ipse Cicero de Divinat. lib. 1. cap. 17 *Lituus clarissimum est insigne auguratûs.*

¶ Inaugurare, idem quod *augurare*, vel *augurari.* Plautus Asinar. a. 2. sc. 1. v. 11.

Impetritum, inauguratum est: quod vîs admittunt aves,

Quod Plautus *inauguratum*, id Accius, simplici usus, *auguratum* dixit, in his, quos Cicero lib. 1. de divinat. cap. 22 allegat, versibus:

---- Nam quod dextrorsum
Cepit sursum ab Lævâ signum præpotens, pulcherrimè
Auguratum est, rem Romanam publice summam fore.

Livius in historia Romuli c. 7. lib. 1. *Palatinum Romulus, Aventinum Remus, ad inaugurandum capiunt.* AD INAVGVRANDVM, id est, ad capiendum augurium. ¶ 2. *Inaugurare locum* est capto augurio locum rei gerendæ auspicatum deligere. Livius lib. 3. cap. 20, *Augures jussos adesse ad Regillum lacum forma exciverat: lacumque inaugurari, ubi auspicatò cum populo agi posset.* Florus lib. 1. cap. 7, *Tamen de manubiis captarum urbium Templum* [Capitolium] *erexit: quod cum inauguraretur, cedentibus cæteris diis (mira res dictu) restitere Juventas & Terminus.* Cum destinâsset Tarquinius in monte Tarpejo Jovi ædem condere, locus structuræ augurio capiendus erat. Non enim ædes sacra, nisi in *templo*, hoc est, loco auguratò capto & ita consecrato, exstrui poterat. Hic cum in area futuri templi aliorum jam ante Deorum essent sacella, perque augurium consulerentur dii illi, vellentnè Jovi concedere; in reliquis addixerunt aves, sive significarunt cessuros deos; in Termini verò & Juventutis fano non admiserunt aves, ut Livius in hac ipsa re loquitur. ¶ 3. Hinc simpliciter pro *consecrare, dedicare* sumitur: transfertur-que ad homines ipsos etiam, cum in provinciam aliquam ac munus solenniter immittuntur. Wenn sie in ein Amt angewiesen/ oder ordiniret werden/ wenn es Geistliche seyn. Cic. de claris Oratoribus ipso principio: *Quâ in cogitatione & cooptatum me ab eo in collegium recordabar, in quo juratus judicium dignitatis meæ fecerat, &* INAVGVRATVM *ab eodem* &c. Id. 2. Philippica c. 43 *Quid igitur cessas? cur non inauguraris? sume diem: vide qui te inauguret.* Suetonius Caligulâ cap. 22, *Deinde augur in locum fratris sui destinatus, prius quàm inauguraretur, ad Pontificatum traductus est. Inaugurare in locum alterius aliquem*, An eines andern Stelle jemand verordnen und einsetzen/ Plinius dixit lib. 30. cap. 26.

¶ Inauguratus i. e. inauspicatus, & qui mali ominis est. Vet. Gloss. *Inauguratus*, ἀποπομπαῖος.

¶ Inauguratio, nomen, adhuc sine auctore, sola analogia defensum.

¶ Inauguratò, pro auspicatò, i. e. capto & impetrato augurio; sive feliciter, apud Livium legitur lib. 1. cap. 44.

¶ Exaugurare, τὸ *inaugurare* contrarium est: ex sacro facere prophanum. Entweihen/ enthetligen/ apud Livium lib. 1. c. 55. *exaugurare fana sacellaque statuit.* Capitolinus in Marco cap. 4, *multos inaugurabit & exaugurabit.*

¶ Exauguratio, actus exaugurandi. Livius lib. 1. cap. 55, *Quum omnium sacellorum exauguratione admitterent aves.*

AVGVSTVS, a, um: ex quo cognomen etiam C. Cæsar Octavianus, qui Julio Cæsari successit, & principatum Imperii Romani instituit, accepit. Caterum *Augustus*, non ab *avium* gestu gustuve dicitur, ut volunt Grammatici: sed ab AVGEO, *Augustus* est. Neque enim ultima terminalis TVS, magis aliquid significat, aut aliunde habet originem, quàm in *Venustus*, *Robustus* sit: quorum alterum a *Venere*, alterum ab *robore* venit. AVGERE, verbum sacrorum fuisse, ut *immolare*, *mactare*, *adolere*, cùmque iis eandem habuisse vim, supra annotatum nobis est. Quoniam itaque hostiæ cùm respergerentur mola salsa, quod *augeri* dicebant, consecrabantur, seu sacræ fiebant; hinc *Augustus*, sacer sanctusque & consecratus quasi est. Vet. Gloss. *Augustus* Σεβαστὸς, ἱερὸς, ἁγιάσιμος. Unde Livio Præfatione operis *augustiora primordia urbium facere, & consecrare origines*, idem est. Ovidius 1. Fastorum v. 609

Sancta vocant AVGVSTA patres: AVGVSTA vocantur
Templa, sacerdotum rite dicata manu.

Svetonius Augusto cap. 7, *Loca quoque religiosa, & in quibus augurio quid consecratur,* AVGVSTA *dicuntur, ab* AVCTVS: addit statim: *vel ab avium gestu, gustuve: sicut etiam Ennius docet scribens:*

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

ut adeo dubitaverit ipse Svetonius, utra sit verior etymologia Augusti, illane ab *augendo*, an hæc ab *augurio, aviumve gestu, gustuve.* Ac sanè posterior eruditissimo Vossio se magis hic probat f. 55. 56. etymol. nisi quod simplicissimè ab augurio deducit, illudque *ustus* non nisi pro terminatione habet, perinde ut ii, quibus ab *augendo* dictus videtur Augustus. *Nam erit*, inquit, *ab augurio Augustus, quomodo (ut in conjectaneis scripsit Scaliger,) ab unco est ungustus, à fide fidustus, à vero verbustum, ut caro verbusta apud Plautum, & si Varronem sequimur, à corio corusta, & per συγκοπὴν crusta.* Utracunque vero sententia placeat, eo tandem res abit, ut Augustus propriè sit (sive augurio, sive in modum hostiæ, molâ salsa,) consecratus. Vide Berneg. ad Sueton. Cæsar. cap. 7, 5. Octavianus itaque appellatus AVGVSTVS est, id est, sanctus, & supra communem naturam, Diis ipsis proximus æstimandus. Dio Cassius lib. 53. cum de hac ipsa appellatione Cæsaris agit, ἀλλὰ, inquit, Αὔγουστος, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὤν, ἐπικληθῇ. πάντα γὰρ τὰ ἐπιφανέστατα καὶ τὰ ἱερώτατα, αὔγυστα προσαγορεύεται: *AVGVSTVS, quasi hominis naturâ amplior ipse, cognominatus est: AVGVSTA enim ea, quæ honore dignissima & sanctissima sunt, dicuntur.* Optimè totam rem explicat Florus lib. 4. cap. ultimo extremo: *Tractatum etiam in senatu, an quia condidisset imperium, ROMVLVS vocaretur: sed sanctius ac venerabilius visum est nomen AVGVSTI; ut scilicet jam tum, dum colit terras, ipso nomine & titulo consecraretur.* Patet hinc eorum error, qui ab augendo, seu amplificando Imperio, id principi maximo inditum primò, & posteà successoribus commune factum, existimarunt. Ex quo & hodieque Imperatores, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs/ appellantur. Circa quod & illud notandum est, falsos esse & hos, qui illud SEMPER-AVGVSTVS, ab Accursio demum inventum factumque putaverunt. Longe enim vetustius est: quippe quod apud Symmachum lib. 2. Epist. 30, & lib. 10. in plurimarum Epistolarum præscriptionibus, nec non apud Auctorem Panegyrici Maximo & Constant. Augg. inque plurimis inscriptionibus antiquis legitur. Ubi & AETERNI PRINCIPES, AETERNI IMPERATORES appellantur. Nos hanc unam nunc adduxisse erimus contenti.

AETERNO PRINCIPI
D.N. FLAVIO CLAVDIO
IVLIANO VBIQVE VENERANDO: SEMPER-AVG.
BONO REIPVBL. NATO.

¶ *Augusti* nomen & Mensi datum, qui antea *Sextilis* appellatus fuerat: quod sextus esset à Martio, qui sub Romulo principium anno dedit. Datum id fuit Augusti honori, qui Consulatum primo hoc mense inierat, & tres triumphos intulerat in urbem, finemque fecerat civilibus bellis, ut Macrobius auctor est lib. 1. Saturnal. cap. 12.

¶ *Augusta* etiam conjuges Imperatorum appellatæ. Tacit. 12. c. 26. n. 1.

¶ *Augusta Cæsarea*, *Augusta Emerita*, civitates sunt Hispaniæ; *Augusta* verò *Trevirorum*, Trier. *Augusta Vindelicorum*, Augspurg. *Augusta Nemetum*, Speyer. *Augusta Triboccorum*, Straßburg. *Augusta Rauracorum*, Augst bey Basel. *Augusta Taurinorum*, Turin in Piemont. De singulis consule Geographos. Ejusdem dignitatis erant, quæ *Sebastæ*, Græco nomine, in Oriente maxime, itidem in Augusti imperatoris honorem fuerunt appellatæ. v. g. in Ponto, Samaritide &c. Augustus enim σεβαστὸς vertitur, ut supra dictum fuit.

¶ Adjective *Augusta* dicebantur, non sancta ac religiosa tantùm consecrataque; sed omnia, quæ specie magnificâ venerabilia erant & excellebant. Virgilius lib. Æn. 7, 170

Tellum augustum, ingens, septem sublime columnis.

Augusta forma viri apud Florum lib. 1. cap. 1. von majestätischem Ansehen. *Gravitas augusta* apud Ovidium f. Metam. v. 73. Catullus carm. de nupt. Pel. & Thet. v. 80. *augusta mœnia* dixit ex eo, quia augusto augurio (ut ex Ennii versu supra citato intelligimus) ponebantur mœnia, quomodo Scaliger ad Catull. pag. 73 interpretatur. Gradibus etiam attollitur hoc Adjectivum. Livius Præf. *augustiora primordia:* lib. 1. cap. 8, *cætero habitu se augustiorem fecit.* Sic *augustiores aræ*, Plin. Paneg. c. 52. Idem lib. 2. epist. 11, *Dilata res in proximum senatum, cujus ipse conspectus augustissimus fuit.* Vopiscus Tacito c. 7. *vir augustissimus.* Statius 4 Silv. 8. v. 20

—— Ausoniæ pater augustissimus urbis.

¶ Ab Augustus, *Augustinus* est: ut a Crispus Crispinus: quo adjective usus & Suetonius Claudio cap. 11. *Circensi pompâ currum elephantorum Augustino simulem decernendum curabit.* Pro quo tamen in Codd. quibusdam *Augusteo* legi, Beroaldus observat.

¶ Augustinus, Hipponensis Episcopus, maximæ inter Patres Latinos auctoritatis. Medio fere seculo Christiano quarto parentibus Patricio & Monicâ natus est, tenuioris fortunæ hominibus, recens ad fidem conversis. Patria ipsi Tagaste fuit, Africæ oppidum. Annum ætatis vigesimum prætervectus in Manichæos incidit, quorum erroribus per integrum fere decennium implicitus hæsit, non sine maximo Monicæ matris dolore. Quæ lacrymari ad Deum non desiit, donec filium videret reversum ad orthodoxos; non leve conversioni ejus momentum addente Ambrosio Mediolanensium Episcopo, quanquam huic non ex proposito hauriendæ veritatis, sed ex admiratione eloquentiæ aures accommodavisset. Reversus ad Christianam religionem professione Rhetorices, qua Mediolani functus erat, abiit, factus tandem Episcopus Hipponensis: qua in urbe & vivendi finem fecit anno Christi, si Baronium sequimur, 430. Inter quatuor Latinos Ecclesiæ Patres, ut vocantur, Cardinales, (cæteri sunt Hieronymus, Ambrosius, Gregorius,) magnum inprimis nomen ejus reddidit ingenii subtilitas, & in disputando robur ac solertia. Quibus quidem dotibus in gloriam Dei usus est adversum sui seculi hæreticos, Manichæos inprimis & Pelagianos, cum quibus acerrimæ ipsi contentiones fuere.

¶ Augustianus, aliud adjectivum. Idem Suetonius Nerone cap. 25. *Sequentibus*, inquit, *curru obantium ritu plausoribus, Augustianos, militesque se triumphi ejus clamantibus.* Hos Tacitus 14. Annal. cap. 15 AVGVSTANOS appellat.

Augustalis, e: ut *Ludi Augustales*, honori memoriæque Augusti dicati, Fastisque additi, de quibus Tacitus 1. Annal. c. 15. & c. 54. Erat & sacerdotum collegium institutum honori cultuique Augusti, qui *Sacerdotes*, item *Sodales Augustales* appellabantur, quorum Sueton. & Tacitus non semel meminerunt; qui absolute ita vocabantur. Tacitus 2. Histor. c. 95. *Faces* AVGVSTALES *subdiderunt: quod Sacerdotium, ut Romulus Tatio regi, ita Cæsar Tiberius Julia genti sacravit.* Appellati *Augustales* & milites fuerunt, quos Ordinariis junxit Augustus, de quibus Vegetius lib. 2. de re militari cap. 7.

¶ Augustale, substantive, tabernaculum Imperatoris appellatur. eines großen Herrns Zelt/ oder Zimmer. Quintilianus lib. 8. c. 2. de abusione, seu catachresi agens. *Tertius*, inquit, *est huic diversus modus, cùm res communis pluribus, in uno aliquo nomen habet eximium: ut carmen funebre proprie* NENIA: *& tabernaculum Ducis* AVGVSTALE. Quod apud Tacitum Murenus quoque agnoscit; sed ibi *Augurale* legendum est.

¶ Augustalitas. Inscriptio vetus apud Gruterum pag. 215. n. 2. QVI AD MVNVS AVGVSTALITATIS COMPELLENTVR. Etp. 354. n. 7. HVIC ORDO DECVRIONVM OB MERITA EIVS HONOREM AVGVSTALITATIS GRATVITVM DECREVIT.

¶ Augustè, adverb. Cic. 3. Nat. D. c. 21, *Auguste & sancte venerari Deos*, heilig und mit Andacht.

Avidus, vide *Aveo.*

AVIENVS Festus, poëta sub Gratiani ac Theodosii tempore vixit, de quo Servius in 10. Æn. Virg. Vertit Latine Arati Phœnomena, & Dionysii Periegesin.

AVIS, is, fœm. ein Vogel/ cujus varia apud poëtas epitheta, ut *aëria* Ovid. 1. de Arte v. 26. *Vaga* Horat. lib. 4. od. 4. *Varia pluma versicoloris*, sprenglich/ Propert. lib. 3. eleg. 13. Avium alix *oscines* sunt, singende Vögel/ quarum è voce auguria captabantur. 2. Alix *altiles*; quæ & *cortales* vel *cohortales* sunt Columellæ, Plinio etiam *sartiles*, quæ saginantur, Mastvögel. 3. Alix *Palmipedes* Plinio, quæ & solidipedes, ut anseres, anates. 4. Alix *fissipedes*, die gespaltene Füsse haben. 5. *Prapetes*, seu *augurales*, quæ superiorem aëris regionem tenent, hochfliegende Vögel. 6. *Infera*, die da niedrig fliegen: ut passeres, hirundines, auctor Servius. *Avis cantrix*, Ein Vogel der singt. Varro lib 3. de

de re ruſt cap. 5. *Intra --- aves ſunt omne genus: maxime canoræ, ut luſciniola, ac merula.* &c. *Avis Junonia*, ein Pfaue, Ovid. 1. de Arte v. 627

Laudatas oſtendit avis Junonia pennas.
Si tacitus ſpectes, illa recondit opes.

Laudant ut pueri Junonis avem, proverbiale de avaris, literas laudantibus quidem, ſed nullis officiis juvantibus, ſumptum ex Juvenale Satyr. 7. v. 30

— — Didicit laudator avarus
Tantùm admirari, tantùm laudare diſertos,
Ut pueri Junonis avem, &c.

¶ *Avis alba* de re rara & inuſitata, quod de corvo extulit Juvenalis Satyr. 7. v. 202

corvo quoque rarior albo.

Cicero 7. epiſt. 28. *Quaſi albam avem videntur bene ſentientem cibum videre.* ¶ *Bonis avibus, ſecundis avibus*, notæ locutiones ſunt pro auſpicio & omine ſecundo, mit einem guten Zeichen/ zu einer glückſeligen Stunde. Livius lib. 6. c. 12 *ſecundis avibus in prælium miſerint.* Ovid. 1. Faſtor. v. 513

Eſſe bonis avibus viſi natoque mihique.

Huic contrarium *mala avi.* Horatius lib. 1. od. 15

--- Malâ ducis avi domum,
Quem multo repetet Græcia milite.

Idem Epod. 10. principio:

Malâ ſoluta nave exit alite
Ferens olentem Mævium.

Bona, mala avi; id eſt, *bono, malobe auſpicio.* Inde enim petita loquendi formula eſt. ¶ Sermocinari aves nonnulli veterum crediderunt: earumque voces atque ſermones Melampum, Tireſiam, Apollonium Tyaneum aliosque intellexiſſe, Porphyrius auctor eſt, lib. 3. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Peritiam iſtam cujusdam anguium generis eſu parari, ex Democrito tradit Plinius lib. 10. cap. 49. & lib. 29. cap. 4. quò referenda etiam Philoſtrati lib. 3. de Vitâ Apollonii de incolis Pacuræ Indorum Urbis narratio. Sed iſta omnia meritò fabularum loco Piſides habuit. Vide quæ ſuper iſta re ad Venantii Fortunati Elegiam, de Reſurrectione Chriſti obſervavit Buchnerus; itemque Voſſius de Idololatr. pag. 961. Equidem certum eſt aves loquaces, pſittacos, picas vel ſingula verba, vel paullò plura edoctas: Sed id arte factum, docet Greg. Nazianzenus pulcherrimis verſibus, quos habes apud Caſaubonum ad Perſii prologum. p. 22. Avium volatu litteras quaquaverſum delatas memorat Lipſius Saturn. lib. 2. cap. 5. Adde Plin. lib. 10. cap. 37.

¶ Avicula, ein Vögelein / Dimin. ex Gellio 2. c. 29.

¶ Aviarium, ὀρνιθοτροφεῖον, ein Vogelhauß / Colum. 8. cap. 1.

¶ Avitum pro multitudine avium dixit Apulejus in Floridis extremis: *tum pulchra*, inquit, *ales, quæ ex omni avitio longe præcellit.*

¶ Aviarius, qui aviario præeſt: apud Colum. lib. 8. cap. 3. In Vet. Gloſſ. & ὀρνεοπώλης *Aviarius* interpretatur. Der mit Vogeln handelt.

AVLA, αὐλή, Propriè *atrium*, & locus ſubdialis, quo ſignificatu ſæpiſſimè Homerus uſus voce ἀυλῆς, vide ſupra *Atrium.* ¶ Deinde regia, ein Fürſtenhoff. Vet. Gloſſ. *Aula*, οἶκος βασιλικός. Lucanus lib. 8, 494

exeat aula,
Qui volet eſſe pius; virtus & ſumma poteſtas
Non coëunt.

Seneca in Hippol. v. 981

Fraus ſublimi regnat in aula.

¶ Veteres pro *olla* & *aulam* dicebant, quod apud Plautum non ſemel legitur. Unde *aulicoqua exta*, quæ in aulis coquebantur, id eſt elixa, inquit Feſtus.

¶ Aulicus, adject. ut *Apparatus aulicus*, Suet. Domit. c. 4. *luctatores aulici*, idem Nerone c. 45. *reverentia domus aulicæ*, Spartian. Hadriano c. 11. *aulici miniſtri*, Capitolin. Pio c. 10. *Aulica convivia*, Sedulius lib. 1. carm. de tribus pueris in camino Babylonio:

Aulica compaſto mutans convivia fœno,

Nebucadnezarem mente captum intelligens. ¶ *Aulica ſuavitas*, vide auleticus in *Auletes.*

¶ Aulicus, Subſtant. ein Hoffmann/ Hofdiener.

¶ Aulæum, & *Aulæa* pluraliter. ἀυλαῖα, *Aulæa ſuperba, purpurea.* Virg. 3. Georg. v. 25

utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Propert. 2. eleg 32

Porticus aulais nobilis Attalicis.

Martiali lib. 8. epigr. 28. ſunt

— — Babylonica picta ſuperbe
Texta, Semiramia quæ variantur acu.

de quibus eleganter Hadrianus:

— — picta eſt
Peſſime Flandriaco jam Babylonis acus, &c.

Teppich/ gemahlte Decken. *Vela picta* interpretatur Servius in Virg. 1. Æn. & nomen inde factum ſcribit, quod in Regis Attali aulâ primùm inventa fuerint. Quod & ad illum ſupra e 3. Georg. adductum a nobis verſum notat. Niſi potiùs ſic à Romanis dicta hæc vela, quod primùm in Urbem ex aula Attali, cum ejus hæreditate creviſſet populus, allata fuerunt. Donatus de Tragœdia atque Comœdia ſub finem: *Aulæa quoque*, inquit, *in ſcena intexta ſternuntur: quæ pictus ornatus erant, ex Attalicâ Regia Romam usque perlatus: pro quibus* SIPARIA *ætas poſterior accepit. Eſt autem minimum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutantur.* De *Aulæo* theatrali ſeu mimico Cicero pro Cœlio cap. 28 ita meminit: *Mimi ergò eſt jam exitus, non fabulæ: in quo cum clauſula non invenitur, fugit aliquis è manibus: deinde ſcabella concrepant, aulæum tollitur.* Ubi ſingulari Orator uſus eſt.

AVLĒTES, αὐλητὴς & *Auledus*, idem eſt, Tibicen, ein Pfeiffer/ Schalmeyer. Cicero pro Muræna cap. 13, *Ajunt in Græcis artificibus eos auledos eſſe, citharœdi fieri non poſſe.*

¶ Auletris, eine Pfeifferin. Gr. αὐλητρίς.

¶ Aulēticus, αὐλητικὸς, ut, *auleticum calamum*, apud Plinium lib. 16. cap. 36. Quam vocem non peccabit fortaſſe, ſi quis Martiano etiam Capellæ reddat lib. 9. *Ichiadas quis neſciat expelli auleticâ ſuavitate.* Ubi edit. Baſil. a. 1577. f. 209. habet *aulicâ.* Sed tamen hoc ipſum, *aulicâ*, in ſuâ quoque retinet Hugo Grotius p. 314. poſſisque defendere ex uſu Græcorum, qui ut ab αὐλητὴς dicunt αὐλητικὸς, ita ab αὐλὸς, tibia, αὐλικός.

¶ Auletes eſt & proprium cognomen regis Ægyptii, patris Cleopatræ, apud Strabonem lib. ult.

AVLIS, ĭdis, fœm. Αὐλὶς, portus ingens navium quinquaginta capax inſulæ Eubœæ, Agamemnoniæ Grajorumque claſſis in Trojam conjurantium ſtatio, quemadmodum Pomponius inquit. Virgil. 4. Æn. v. 426

Non ego cum Danais, Trojanam exſcindere gentem
Aulide juravi, &c.

Difficilem navibus inde egreſſum fuiſſe, Noto flante cumprimis, Strabo lib. 9. Geographiæ annotat. Hinc *iniquam claſſibus* Lucanus dixit lib. 5. v. 236.

Aulœdus vide paullo ante in *Auletes.*

AVLON, urbs & portus Græciæ ad Adriaticum mare, e regione Saſonis inſulæ. Ptolem. Hodie Valona appellatur. Vide Jac. Palmerii Græc. Antiq. lib. 1. cap. 32. ¶ 2. *Aulon* alia urbs Laconica eſt Stephano. ¶ 3. *Aulon*, qui & Caulon, oppidum vel mons eſt Calabriæ,

Nobilis & lanis & felix vitibus Aulon,

ut Martialis deſcribit libr. 13. epigr. 125.

AVLVS prænomen erat Romanis familiare, quod prima tantùm ſcribebatur litera, ut A. Gellius, &c. vide A.

AVRA, αὔρα, flatus levis vel ſpiratio, ventulus matutinus, gelinde und liebliche Lufft. Quam alii παρὰ τὸ ἄω τὸ πνέω, dictam volunt, quod ſit ſpiritus fluens; alii à Dorico, Ἀὼς, i. e. *Aurora.* Nam ab aurora maximè ſurgit: ut paullò poſt in *Aurora* dicemus. Suetonius Auguſto cap. 97. *De nocte ad occaſionem auræ evectus.* id eſt, ſurgentis auræ occaſione uſus: Virg. *Attollere ſe in auras*, ſich in die Lufft ſchwingen. ¶ 2. *Aura ſecunda*, pro ſucceſſu, a navigatione petita metaphorâ. Ovid. lib. 2. de Ponto epiſt. 3

En ego non paucis quondam munitus amicis,
Dum flabit velis aura ſecunda meis, &c.

Cicero paullo dixit diverſius in Verrem 3. c. 13. *Spem ſibi auram aliquam poſſe afflari in hoc crimine*, id eſt, oſtendi ſpem aliquam, er hoffet/ es könne ihm noch etwas zu Troſt kommen in dieſer böſen Sache. Cujusmodi & illud eſt in Orat. pro Sextio cap. 47, *Quem neque periculi tempeſtas, nec honoris aura potuit unquam de ſuo curſu dimovere.* Apud Livium lib. 42. cap. 39. pr. eſt *ſpei aura*, id eſt ſpes inſtar venti adſpirans. *Perſeus*, inquit, *in interiora regni recepit ſe, levi aura ſpei objecta.* ¶ Format hæc vox pæne multas phraſes Poëticas: ut, *Carpere vitales auras, Veſci aurâ æthereâ*, pro eſſe ſuperſtitem. Virgil. Æn. 3. v. 335

Quid puer Aſcanius? ſuperatne, & veſcitur aurâ?

¶ 3. *Aura popularis*, ſignificat applauſum vel favorem vulgi, ut *Homo popularis aura*, pro eo, qui populo placere ſtudet, einer der dem gemeinen Pöbel hofiret/ und deſſen Gunſt gern hat. Livius lib. 42. c. 30. *Perſeus magis popularis aura erat.* Idem lib. 3 cap. 33 *Adeò novum ſibi ingenium induerat, ut plebicola repente omnuque aura popularis captator evaderet, pro truce ſævoque inſectatore plebis.* Virgil. 6. Æneid. ſub finem:

— — ſequitur jactantior Ancus,
Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.

Ubi Servius: *AVRIS*, i. e. *favoribus. Unde & AVRARII dicuntur Fabitores.* Tacitus *Rumorem* vocat Hiſtoriarum 2. cap. 91. *Omnem infima plebis rumorem in theatro ut ſpectator, in circo ut ſautor affectabat.* ¶ 4. Idem Virgilius Æn. 6. de ramo aureo agens v. 204

Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit:

Ubi Servius: *AVRA AVRI ſplendor auri.* vide *Aurum.* Horatius 2. Od. 8.

— — tua ne retardet
Aura maritos.

Daß

Daß nicht deine Schmeichelworte ihre Männer auffhalten. Sed possumus in Horatiano carmine *auram* pro rumore & celebratione accipere, qua Barine per urbem ferebatur. Ita enim & Virgilius *auram famæ* in 7. Æn. dixit v. 646

Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

¶ Aurula, diminut. ab Aura. Hieronym. epist. 141. ad Marcellam: *Græcarum litterarum quandam aurulam ceperat.* Et Tertullianus de Anima cap. 28:

Quid si aliquas famæ aurulas hausit?

¶ Aurarius, aurę captator, vide supra in *Aura* n. 3.

AVRĀTA, Græce χιυρίφυς, variolus piscis, Forellen / quem omnium piscium gustus suavissimi esse scripsit Athenæus. Appellatio Germanica; Forellen / videtur esse facta ex Latina *Variolus*. Sed *Variolum* esse *auratam* multis certè ex rationibus dubitari possit, cum piscis ille, quem *auratum* dicunt, in capite tantùm & ore aurei quiddam coloris habeat; *Variolus* autem *tructa* sit vel *truta*. Vide suo loco. *Aurata* igitur, ein gülden Brachsme oder See-Brachsme. *Aurata fluviatilis*, Monfisch. Gesner. De hac Martialis 13. epigr. 90

Non omnis laudem pretiumque auratæ meretur,
Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

Eleganter Hieronymus epist. 28 ad Lucinium: *Piscator hominum, misso rete apostolico, te quoque quasi pulcherrimum auratum inter innumera piscium genera traxit ad littus.*

¶ Ab hoc pisce quod ei carissimus fuisset, cognomen invenit Sergius quidam, ut *Aurata* vel *Orata* (solebant enim veteres passim *o* & *au* promiscue usurpare, quod mox & in *aurichalcum* apparebit,) diceretur, de quo Macrobius 3. Saturn. 15, atque alii, quos in Onomastico citat Glandorpius f. 789.

AVRELIA, familiæ nomen, e. g. *M. Aurelius Cotta*, *Aurelia Orestilla*, Catilinæ uxor.

¶ Aurelia via, maritima, Româ Pisas ferens. Cic. 2. Catil. cap. 4. *Demonstrabo iter; Aurelia via profectus es.*

Aureolus, vide in *Aurum*.

AVRĬCHALCVM, & Orichalcum, *æs cyprium* est, luteo infectum & mutatum colore, Messing / ὀρείχαλκος & ὀυρείχαλκος: *æs coronarium* dicunt etiam. Horatius Arte v. 202.

Tibia non ut nunc orichalco juncta tubaque
Æmula, &c.

Factum nomen creditur ex *auro*, & Græca voce χαλκὸς, quæ æs significat: quod vulgo opinio teneret, id genus metalli ex *auro & ære* conflari terra Cadmea addita: quemadmodum electrum ex auro atque argento componebatur. Sed *Aurichalcum* ejusmodi in rerum natura inveniri negat ad Festum Scaliger, auctoritate Aristotelis maximè fretus. Nec probabile, ex Græco & Latino verbum unum conflari, ut similius vero sit, ex ὄρος *mons* esse priores syllabas, unde etiam correpta prima Horatio. Interim tamen fictitium istud *aurichalcum*, quamvis nusquam esset, quasi esset tamen, pluris, quam aurum ipsum, veteres æstimarunt. Plautus Curculione act. 1. sc. 3. v. 45

PH. *Auro contrà sedù modestum amatorem: à me aurum accipe.*
PA. *Cedò mihi contra aurichalco, cui ego sanè serviam.*

Et Pseudolo 2. 2. sc. 3. v 22, tanquam de re summi pretii, *aurichalco*, inquit, *contrà carum non fuit.* Postea satis vili erat pretio. Lactantius Epitome cap. 1. *Si reperiat aliquis hominem qui aut aurum pro aurichalco; aut argentum pro plumbo vendat per errorem*, &c. Et Suetonius Vitellio cap. 5. *pro auro & argento stannum & orichalcum suppositisse.* Sed potest *aurichalcum* non ab auro quidem, sed ideo dici, quod apud Veteres O & AV mutuas operas præstarent, & alterum pro altero poneretur. Ita enim *plostrum & plaustrum*, *olla & aula*; *orea & aurea* dicebant. Unde & Orichalcum. Nec tamen damnanda est scriptura *aurichalcum*, si eruditis *orichalcum* magis forte placuerit. Nam & istam reperire licet in pandectis Florentinis Lege 45 de contrah. emt. & alibi. Vide Torrentium ad c. l. Suetonii.

AVRIGA, æ, ὀνίοχος, gubernator currûs, ein Fuhrmann. Festus: AVREAX. *Auriga.* AVREA *enim dicebatur frenum, quod ad aures equorum religabatur. Orea, quo ora coërcebantur.* Sed ineptit Grammaticus: neque enim aliud frenum ad aures equi religatur, aliud ad coërcendum imponitur ori. Sicut igitur, στόμις, quod frenum Græcis est, λὰπὸ τῦ στόματος, ab ore dicitur: Ita Latinis ab ore, *Orea.* Et quia iisdem O sæpe in AV commutatur, ut paullò ante monebamus, ideo *orea* & *aurea*, dici cœptum est, ut ad Vopiscum in Carino c. 19 recte observavit Salmasius. Ovidius de Phaëthonte lib. 2. Met. v. 327, *currus auriga paterni.* Claudianus de Mall. Theod. cons. v. 187

Desidus auriga non audit verbera currus,
Nec manus agnoscit, quem non exercuit arcum.

¶ 2. Strictius sumitur pro iis, qui in Circensibus ludis bigis, trigis, quadrigisve decertabant, unde & *bigarii*, *trigarii*, *quadrigarii* dicti: qui aliàs *agitatores* appellabantur. Suetonius Caligula cap. 54 *Sed aliorum generum artes studiosissime & diversissimas exercuit, Thrax & Auriga, idem cantor atque saltator.* Propertius lib. 4. eleg. 2

Est etiam auriga species Vertumnus, & ejus
Trajicis alterno qui leve pondus equo.

In quo significat, Agitatorum genus quoddam *Vertumnos* appellari: de quo alibi neque Scaligero neque Passeratio quicquam est lectum. Vet. Gloss. *Auriga Agisur* [Lege *Agitator*] ἡνίοχος ἱλάτης. Alix Glossæ Græco-Latinæ, ἱλάτης ἵππων *Agitator.* Erant autem Aurigæ isti in quatuor factiones, diversorum colorum pannis viridis puta, russi, veneti seu cineritii, & albi pro quatuor anni temporibus, distincti. Singulis autem factionibus sui *Præfecti* seu *Præsides* erant: quos *Dominos* appellatos, ex Suetonii in Vitâ Neronis cap. 5. & veteri inscriptione, quam ad eum locum Torrentius produxit, abunde potest constare. ¶ 3. Auriga, signum cæleste, Cicero 2. Nat. D. c. 43. aliis Erichthonius. ¶ 4. adjectivè *aurigæ coloribus*, Tertullian. de Spectacul. c. 9. *aurigamque sororem*, Virg. 12. v. 918. ad quem locum vide quæ de la Cerda notavit.

¶ Aurigo, aurigare: ἡνιοχεῖν Kutschen / mit den Wagen oder Karren fahren. Suetonius Caligulâ cap. 54, *Aurigabat exstructo pluresiarium circo.* Loquitur de aurigatione Circensi. Idem ibid. cap. 18. *Edidit & circenses plurimos*, minio & chrysocolla constrato circo: nec ullis, nisi ex senatorio ordine aurigantibus. Habes idem verbum & in Nerone cap. 22. & 24.

¶ Aurigor, aurigari, deponentis forma, idem. Varro apud Nonium: *Asse binum, asse pulmentarium: sed eo, quo natura aurigatur, non necessitudo.* Ubi Nonius *aurigari*, pro *moderari, regere*, honestè positum interpretatur.

¶ Aurigatio, ἡνιοχεία, das Fahren. Gellius lib. 7. cap. 8 *Quibus ferox delphini amantus & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert.*

¶ Aurigator, auriga. Avienus Phænomen. v. 405

Aurigatorem par sit quoque cura videre.

¶ Aurigarius; qui aurigatur in Circo; item aurigas seu agitatores instruit: ut Torrentius interpretatur ad Suetonium Neronem cap. 5. Ein Fuhrmann.

AVRINIA, nom. prop. Veterum Germanorum fatidica fuit olim ac sacerdos fœmina, eoque summâ ipsis in veneratione habita. Consule Tacitum lib. de mor. Germ. cap. 8. Ubi Lipsius *Alurinian* substituit, Jornandemque citat, qui commune omnium sagarum nomen fuisse *Aliorunas*, auctor est. Sed contradicit Lipsio Cluverius 1. Germ. antiq. 24. f. 202. atque ex hoc ipso, quia commune id olim fuerit omnium sagarum nomen, cum Aurinia permutandum negat, quod videlicet non minus proprium sit, quam alterum *Velledæ*, de qua præcesserat apud Tacitum.

AVRIS, ὠς: Ein Ohr. Latinum ab aura est, per quam sonos recipimus. Sed e Lactantii sententia de Opificio Dei cap. 8 auribus *est inditum nomen à hauriendis, unde Virgilius: Vocemque his auribus hausi, aut quia vocem ipsam Græci* ἀυδὴν *vocant, ab auditu per immissionem literæ aures velut audes sunt nominata.* Scaliger ex Græco derivat in conjectaneis ad Varronem. Nimirum Cretice & Tarentinè est ἄυς: hinc primùm *ausis*, (cujus vestigium in *ausculto*,) deinde *auris*. ¶ Terent. in Andr. act. 5. sc. 4, 31 *Arrige aures Pamphile*, spitze die Ohren. Auctor Rhet. ad Herenn. 4. c. 23 *Aurium sensus fastidiosissimus*, es ist ein ekeler Sinn um das Gehör. Id. de Orat. 1. cap. 50, *Est boni Oratoris, multa auribus accepisse*, soll viel gehöret haben. Et ad Q. Fratrem 1. ep. 1. *Regum aures patere debent querelis omnium.* Plutarchus lib. de audiendo, τὴν φύσιν ἡμῶν ἑκάστῳ λίγειν, δύο μὲν ὦτα δοῦναι, μίαν δὲ γλῶτταν, ὡς ἐλάττονα λίγειν, ἢ ἀκούειν ἐφιέντας. Id est, *Naturam tradunt cuilibet geminas præbuisse aures, & linguam unam, quòd plura expediat hominem audire, quam loqui.* Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 101 *Dormire otiosè in utrumvis aurem*, ohne alle Sorge schlaffen. Cicer. pro Cluent. cap. 24. *Dicere aliquid auribus dignum*, & *efficere dignum aliquid auribus hominum*, de orat. lib. 1. cap. 16. Ibidem lib. 2 cap. 84 *ferire aures*, den Ohren weh thun. *Pervenire ad aures*, zu Ohren kommen. Cornel. Nepos Miltiad. 3, 6. *ad aures Regis pervenerunt consilia.* Cicero lib. 12. Epist. ad Fam. ep. 16 *Dare auribus*, zu gefallen reden / adulari. Pro quo Cæsar lib. 2. de Bell. Civili cap. 27 *servire auribus* dixit. *Aures obstruere* Virg. 4 Æn. v. 440 die Ohren verstopffen / vom hören abhalten. Prov. *Aures scalpere*, de maximè occupatis. *Aurem vellere*, einsagen / warnen / vermahnen. Virgil. eclog. 6. v. 3

Cinthius aurem
Vellit & admonuit, &c. Seneca 4. de Benef. 36 *Aurem mihi perbellam.* Ich wil mirs hinter ein Ohr schreiben. Tractum ab antestantibus, qui antestari imam auriculam tangebant, tum hoc verbo, *Memento.* Propterea, quod auris memoriæ sacra sit, ut ibi Servius annotat. Plinius lib. 11. cap. 45 *Est in aure imâ memoriæ locus, quem tangentes attestamur.* Ac vidisse se Muretus 12. Var. Lect. 5. testatur veteres nummos æreos, in quibus viri duo insculpti erant, quorum unus alteri aurem vellebat; in orbem autem scriptum erat: MNHMONEYE. ¶ Aures quoque notant judicium, ab recitatione consuetâ. Tot enim judices ibi, quot Auditores. Horatius arte Poët. v. 386

— — si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendet judicis aures:

Hoc est, ab eo probabitur. Martiali lib. 6. Epigr. 1. *aures tergere*, est pensiculate examinare. *Docta aures*, subactum judicium,

cium, Sulpitio Severo, Dial. 3. Plura vide apud Barth. animadv. in Claud. cujus hæc est observatio p. 63. ¶ Aures inter Deas antiquis habitas fuisse, vult Boxhornius Embl. 9. Sed deceptum inscriptione Patavinâ, quam apud Gruterum p. 89 legisset, indicat Reinesius Epistola quadam ad Gronovium An. 1648. scripta, hactenus, quod sciam, nondum edita. Pro AVRIBVS enim legendum MATRIBVS.

¶ Inauris, ornamentum quod ab aure dependet, ein Ohrring / Ohrenschmuck. Plaut. Menæchm. act. 3. sc. 3. v. 17. Et Paullus Dig. Lege 32 § 8 de Auro, argento, mundo &c. *Quum inaures, in quibus duæ margaritæ elenchi, & smaragdi duo, legasset: & postea elenchos eisdem detraxisset: & quæreretur, an nihilominus, detractis elenchis, inaures deberentur; respondit* &c.

¶ Auricŭla, *Auricula infima*, das Ohrläpplein. Horat. 1. Sat. 9. v. 10 *Demittere auriculas*, die Ohren hängen. *Auricula infimâ mollior*, de homine lenissimo ingenio prædito, apud Ciceronem ad Q. frat. 2. epist. 14. Usurpavit & Ammianus, ut Erasinus eo in proverbio, quod est Cent. 7, 36. observat. Quin & Catullus, sed jubente versu, pro *imâ auriculâ* dixit *imulam oricillam*, hoc est

¶ Auricillam, quod est alterum ὑποκοριστικὸν, seu deminutivi deminutivum. Sic autem emendavit Scaliger ad Catull. p. 25. Nam vulgò legitur, *hinnulâ tenellâ*. locus est epigr. 25. ad Thallum:

— — Thalle mollior cuniculi capillo,
Vel anseris medullulâ, vel imulâ oricillâ.

Oricilla pro *auricilla* dictum, ut Celso 6, 7. *oricularius* clyster, h. e. ἀνεγχόμενος, ut ibidem Scaligero annotatum.

¶ Auricŭlāris, ut, *Digitus auricularis*, der Ohrfinger / oder der kleine Finger.

¶ Auricularius, idem, pro quo Celsus etiam *Oricularius* scribit lib. 6 cap. 7 n. 3, ut jam dictum fuit.

¶ Auritus, ut; *Auriti lepores*, die lange Ohren haben / und leiß hören. Plaut. in Truculento act. 2. sc. 6.

Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem:
Qui audiunt audita dicunt: qui vident planè sciunt.

Dem ist mehr zu gläuben der ein Ding gesehen hat / denn zehen / die davon gehöret haben.

¶ Auritum substantivè pro lepore Avienus dixit Arateorum v. 788 *Auritum primis emittit gurges ab undis.*

¶ *Aurit ulum* pro Asino Phædrum Fab. 11. dixisse doctissimus Rigaltius existimabat. Sed nihil mutandum, & illud vulgatum, *Nec auriculas*, retinendum, verè Gebhardus statuit lib. 3. Crepund. Crit. cap. 10.

¶ Inauritus, ἄωτος, das keine Ohren hat / Gell. 7. cap. 6. *Quædam animalia cæca natura gignuntur, aut inora, inauritave.*

¶ Auriscalpium, ein Ohrlöffel. Martial. 14. epigr. 23. in tit. Et Scribon. Largus Compos. 41 *medicamentum ad ulcus per lanam & auriscalpium injicitur.* Idem Compos. 56 *auriscalpium lana molli involvitur*, &c.

AVRŌRA, ἠὼς: diluculum, die Morgenröthe. Jul. Cæs. Scaliger Exercit. 78, *AVRORA*, inquit, *est tota Græca vox. Cujus postrema pars adhuc in usu est Græcis ipsis* ὦρα. *Prior autem nobis tantùm*, AVRVM. Idem de Linguâ Lat. cap. 91, *Metallo*, inquit, [*auro*, puta] *& prævia dici parti fulgoris non indutum est, Græca voce*, αὐρὸς, &c. Nec aliter Veteres: ut Varro lib. 6. de L. L. Sed potest aurora non magis ab aureo illo fulgore, quo tum aurescit aër, ut Varro loquitur; quam ab auris illis, quæ sub aurora maxime surgunt, appellata videri. Quo eruditissimus Poëta Prudentius respicere potuit, cum Hymno ad Gallicinium scriberet:

Ut cum coruscis flatibus
Aurora cælum sparserit &c.

Ut intelligat Auroram simul & cælum spargere lumine, & flatus istos aperire, quos *Antelucanos* Seneca vocat lib. 5. Quæst. Nat. cap. 7. Idem paullo ante cap. 3 *Nullum tempus magis, quam nebulosum, vento caret. Adjice nunc, quod è contrario venit, ut sol matutinum aëra spissum & humidum ortu suo tenuet. Tunc surgit aura, cum datum est laxamentum corporibus, & stipatio illorum ac turba resoluta est.* Hæc Seneca. In quibus caussa ipsa aurarum hujusmodi redditur. *Aurora lutea, purpurea, rosida*, poetis appellata. Virgil. 3. Æneid. v. 521

Jamque rubescebat stellis aurora fugatis.

Plautus in Pœnulo, act. 1. sc. 2. v. 8 *Nos usque ab aurora ad hoc quod dici est, ex industria amba nunquam concessabimus*, so bald morgens frühe der Himmel roth worden / haben wir uns nicht gesäumet.

AVRVM, quod χρυσὸς, Græcè dicitur, à splendore nomen habet, à quo Poetis etiam, *fulvum, nitidum, rutilum* appellatur: αὐρὸς enim fulgor est; ex quo & *Aura* appellata. Qua voce doctissimus Poeta in 6. Æn. v. 204 de auro usus est, cùm ait:

Discolor unde auri per ramos aura refulsit.

Ubi Servius: AVRI AVRA, *splendor auri. Hinc & aurum dicitur à splendore, qui est in eo metallo*: Et vere αὐρὸς ex Chaldaico OR *Lux, Lumen, Sol* eruditiss. Vossius deducit lib. 2. de Idololatr. cap. 27. & cap. 64. Vide & Reines. 3. Var. 13. p. 557.

Aurum coronarium apud Cic. in Pis. c. 37. *Aurum textile* gezogen Gold / apud Plin. 33. cap. 3. sub finem. *Aurum obryzum* Plin. lib. 33. cap. 3, ubi Harduinum consule, qui quidem *obrussam* legit, alterum tamen ex Thucydidis Scholiaste simul probat. fein / rein Gold. *Auri sanies*, hoc est, *Chrysocolla*, Vitriol oder Kupfferwasser / apud Plin. proœm. lib. 33. Virgil. 3. Æn. v. 57.

Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

Du verfluchter Geitz / welche Sünden und Laster seynd so groß / darauff du nicht der Menschen Hertzen zwingest und dringest? Propert. 3. eleg. 12

Aurum omnes villâ jam pietate colunt;
Auro pulsa fides, auro venalia jura,
Aurum lex sequitur, &c.

Aurum rude, in massas conflatum: *Aurum factum*, in opera fusum dicitur: Verarbeitet Gold. *Aurum signatum*, in nummorum formas conflatum, vermünztes Gold. Livius lib. 34. cap. 6 *Cautum erat quo ne plus auri, & argenti facti, quo ne plus signati argenti, & æris domi haberemus.* Vide & supra in *Argentum*.

¶ Aurarius, ut, *metallum aurarium*, Goldertzt / apud Plin. 34. cap. 18. & lib. ult. cap. 12. *Faber aurarius*, ein Bergülder / ein Goldschmidt. *Aurarius canon, auraria pensitatio* &c. in Legibus occurrunt. Vide Brisson. de V. S.

¶ Alia Aurarii significatio supra in *Aura* n. 3.

¶ Quas Tacitus lib. 6. cap. 19 *Auraria* vocat, intellige fodinas.

¶ Aureus, a, um: χρύσεος, χρυσοῦς: quod ex auro est: Güldin. Ut *aurea sella* Cic. Philipp. 2 cap. 34, quanquam ibi aurata vel multo auro obducta intelligi debet: *aureus nummus* Idem Philipp. 12 cap. 8. ¶ 2. Per translationem omnia eximiè pulchra ac splendida *aurea* vocantur. Nam & *aurea forma* apud Poëtas invenitur, schöne Gestalt: & *Venerem auream* Virgilius dixit lib. 10. Æn. v. 16. Quin & Manilius ab insigni & exsplendescente candore, *olorem aureum* dixit lib. 5. v. 379.

Hos erit & similes tribuens olor aureus artus.

Aurea Cæsaries, goldgelbe Haar. Virg. Æn. 8, 659. ¶ 3. *Aurea* etiam dicuntur, quibus nihil melius, præstantius potiusque est. Quemadmodum Horatius 2. oda 10 *aurea mediocritatem*; & lib. 4. Od. 2 *aureos mores*: Lucretius 3. v. 12. *aurea dicta*: Catullus *aurea hora* appellavit Carm. 64. de Aty: sed meliores libri [vid. Græv. & Is. Voss.] habent *orie aurei sol* pro *horis aureis sol* &c. quod in vulgaribus est. Sic etiam *libertas aurea, pax aurea*, sæpe legitur. Etiam Virgilius Æn. 6. v. 792 *sæcula aurea* de optimis & felicissimis dixit. Nec alio nomine Pythagoræ carmina *aurea* appellantur: de quo & Hierocles monuit. Sic *ætas aurea*, quia omnia fuêre communia; cujus descriptores enumerat VVinsemius in Sirio not. p. 3. Barthius ad Stat. Silv. p. 152. Salmas. de Usuris p. 658.

¶ Aurea Bulla, solennis & firma lex, à Carolo IV. Imper. lata, cujus celebris apud Germanos memoria, quâ Electorum potissimum dignitas, salusque in solido locata est. Jac. Gothofr. diss. histor. ad L. Quisquis C. ad L. Majest. cap. 2. pag. 6.

¶ Aureus, substantive nummum aureum significat. Einen Goldgülden. Plinius lib. 35. cap. 10, *Tabulæ pretium accepit aureos mensum, non numero.* Videndus Budæus de Asse, & qui de re nummariâ Veterum scripserunt.

¶ Aureolus diminutum adjectivum. Varro lib. 3. de re rustică cap. 9. gallum gallinaceum describens: *rostro*, inquit, *brevi, acuto, oculis vivis aut nigris, paleâ rubrâ, subalbicanti, collo vario, aut aureolo. Aureolum collum*, quod colorem auri refert. ¶ *Aureolum libellum; aureolam orationculam*, pro eximia & eleganti Cicero dixit, illud 4 Acad. cap. 44; hoc 3. de Nat. Deor. c. 17. Sic & Hieron. lib. 1. adverss. Jovinian. c. 28 *Fertur aureolus Theophrasti liber de nuptiis, in quo quærit, an vir sapiens ducat uxorem?* & post interposita quædam: *Pauperem alere difficile est, divitem ferre tormentum.* Atque sic plane legitur in edit. Erasmi Tom. 3. f. 23. Colon. p. 135. Nec aliter citant Vincent. Bellovac. lib. 5. Spec. Hist. c. 3. & Jo. Saresb. 8. de nug. cur. 11. p. 501. Sed pro *Aureolus Theophrasti liber*, fuisse quondam qui legerent *Aureoli T. I.* argumento est, quod apud Petr. Blesensem invenio Epist. 79. f. 36. ed. Paris. a. 1519. *Teste Hieronymo Aureolus Theophrastus in libro de nuptiis quærit, an vir sapiens ducat uxorem*, &c. Atque hinc natus est nobis

¶ 2. *Aureolus Philosophus*, qui Theophrastus vocari debebat potius; natum simul apophthegma, quod L. Domitius Brusonius lib. 7. facet. (sane enim faceta res est) & exempl. tit. 22. p. 475. ex eoque Conr. Lycosth. apophth. tit. de uxore elig. p. 1070. ita referunt: *Aureolus Philosophus rogatus: num pauper an dives esset uxor ducenda? Pauperem, ait, alere difficile est; divitem verò ferre tormentum.* Utque magis rideas, etiam repertus est, qui à Theophrasto, Aristotelis auditore, traheret hoc ad Theophrastum Paracelsum, seculi superioris Chimicum, qui pro Philippo Bombasto Hohenheimio Aureolum se Theophrastum Paracelsum nominavit. ¶ 3. Ac fuit quidem *Aureolus* proprium olim nomen, non tamen

men Philosophi Theophrasti, sed ejus, quem inter triginta *Tyrannos* decimum numerat Trebellius Pollio. ¶ Petrus quoque Aureolus unus ex antiquioribus Scholasticis fuit. ¶ 4. In illo Martialis lib. 5. epigr. 19. [al. 20.]

Qui crepat aureolos, forsitan unus erit;

Aureoli nummi sunt, aut substantive verbo accepto, aut quod verius, subintellecto *nummi* vocabulo, sicut in *Aureus* etiam fieri solet.

¶ 5. *Aureola* (subaudi corona,) Pontificiorum Theologis accidentale præmium est, essentiali hominum certorum aliquando in æternâ vitâ constitutorum beatitudini, (quam *Aurean* vocant,) superaddendum.

¶ Aurosus, voll Gold/ ut *Auroſi pulveris lapidoſa macies*, Pallad. lib. 1. cap. 5. *Auroſa arena*, Lamprid. in Heliogab. c. 31. extr. Gloss. vet. *Auroſus*, πολύχρυσος.

¶ Aurescere, zu Gold oder dem Gold gleich werden. Varro lib. 6. de Lat. Lingua: *Aurora dicitur ante ſolis ortum, ab eo quod ab igne ſolis tum aureo aer aureſcit.*

¶ Aurifer, ferens aurum. Silius lib. 4. v. 639

Fulvos aurifera ſervantes arbore ramos.

¶ Aurifex, ein Goldschmid/ Goldschläger. Cic. Verr. 6. cap. 25.

¶ Aurificina, des Goldschmids Werckstädt oder laden. Gloss. Cyrilli: *Aurificina*, χρυσοχοεῖον.

¶ Aurifodina, unde aurum effoditur. Goldgrube / Goldbergwerck. Plin. 33. cap. 4. Tacito *Aurariam* dici, supra notavimus.

¶ Auro, are, idem fuit quod deaurare, inaurare. Vet. Gloss. *Auro, as*, χρυσόω. Hinc

¶ Auratus, auro tectus aut ornatus, vergüldet. Cic. Parad. 6. c. 3. *aurata tecta in villis.* Idem post red. in Sen. c. 11. *equis insignibus & curru aurato reportati.* Liv. 9. cap. 40 *tunicæ auratis militibus versicolores.*

¶ Auratilis, adject. goldfarbig. ut, *Auratilis pulviſculus*, Solin. c. 25. [Salm. 15.] de Borysthene & Scythicis gemmis.

¶ Auratura, Vergüldung / das Vergülden / exponitur. Quintil. 8. c. 6 in Hypallage, de Tectis auratis, quorum modo ex Cicerone mentionem fecimus, *puſillum*, ait, *à vero diſcedo, quia non eſt niſi pars aurata.* Sed qui recentius editi libri sunt, exhibent pars aurata.

¶ Aurator, qui inaurat, χρυσωτής, in Gloss. vet. reperitur: etiam

¶ Auramentum, quod per χρύσωμα ibidem exponitur.

Composita ab *Aurare* sunt

¶ Deaurare. Gloss. Gr. Lat. χρυσόω, *auro as, inauro, deauro.* vergülden. Cod. Theodos. Lege 1. de fabricens. *bucculas tegerent argento & deaurarent.* Unde *deauratus* participium, ut Psalm. 45, 10 *in veſtitu deaurato*, apud Interpretem Vulgatum.

¶ Deaurator. Lege 1. Cod. de excus. artif. *deauratores* memorantur. Gloss. vet. χρυσωταί *Deauratores.*

¶ Inaurare, idem quod deaurare, sed usitatius. vergülden/ übergülden/ mit Gold belegen. Nam vel lamina fit, vel liquefacto auro, id quod Suetonio est *linere auro*, Nerone cap. 31. Plinius lib. 33. cap. 3 *Sua ætas de Catulo exiſtimabit, quod tegulas aureas Capitolii inauraſſet primus.*

¶ Hinc *inauratus*, vergüldet / übergüldet / ut, *inaurata ſtatuæ*, Cic. 4. Verrin. cap. 21 & 46. *Inaurati lecti* Lege 3. § 3 Dig. de Supellect. legata. Ovidius 2 de arte am. v. 494 de Apolline:

Movit inauratæ pollice fila lyræ.

Comparative *inauratior.* Tertullianus de Pallio cap. 3 pr. *omni patagio inauratior.*

¶ Inaurator. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 3 extr. *ſubtili artificio pollentes, aut aurifices, aut ex auro veſtes pingentes, aut inauratores.* Vetus inscriptio apud Grut. p. 1074 n. 12 CONCORDIA COLLEGII BRACTEARIORVM ET INAVRATORVM.

¶ Obauratus, starck vergüldet. Apulejus lib. 11. p. 260 *Alius ſoccis inauratis, indutus ſerica veſte.*

¶ Subauratus, deauratus. Petron. Satyrico p. 78 *Habebat in minimo digito annulum grandem ſubauratum:* cui ibidem opponitur *totus aureus.*

¶ Aurifer &

¶ Auriger poëtica sunt, ut *Aurifer Tagus*, Catull. carm. 30 in Cæsarem: *Fons Pactoli aurifer*, Claudian. de 2 Consul. Stilic. v. 61. Usus & Plinius est lib. 5. cap. 1, tamen in poëtica caussa de Hesperidum hortis: *nec præter oleaſtros aliud exſtat ex nemore illo aurifero nemore.*

¶ Alterius *Auriger* exempla sunt, *Auriger Taurus*, cæleste sidus in poemate apud Cic. 2. de Divinat. cap. 30, & *aurigera caput arboris*, Val. Flacc. lib. 8. v. 110.

¶ Auricomus, aurcam comam habens. Silius lib. 3. v. 608

Jam puer auricomo performidate Batavo,

hoc est, flavis crinibus prædito. Val. Flacc. lib. 4. v. 92

Sol auricomus cingentibus Horis,

ut VVeitzius cum Barthio hunc versum legit.

¶ Auricolor, adjectiv. goldfarb. Juvencus, antiquus poëta, in Matth. 3 de baptismate Christi:

Scinditur auricolor cæli ſeptemplicis æthra.

¶ Auripigmentum, auri colore pigmentum. Plinius 33 cap. 4.

¶ Aurūgo, Icterus, ab auri colore. Vet. Gl. ἴκτερος, *Aurugo*: ἰκτερικός *Auruginoſus*; qui eo morbo laborat. Der die gelbe Sucht hat. Vulgatus Interpres Amos 4. v. 9 *Percuſſi vos aurugine*, ubi 70 Græci *in ἰκτέρῳ*, & Hieronymus ibidem: *Aurugine omnes* [Græci interpretes] ἴκτερον *ſimiliter tranſtulerunt absque Theodotione.* Hinc Tertulliano verbum est

¶ Aurugĭnare, lib. de Anima cap. 17, *Qui redundantia fellis aurugĭnant*, hoc est ictero laborant.

¶ Auruginosus Glossarum jam in *Aurugine* explicatum fuit.

AVRVNCA, Latii civitas: à quâ *Aruncі*, veteres Latii populi appellati; quorum non semel Virgilius meminit, habes de iis & ad Plinium lib. 3. cap. 5. Auruncam patriam habuit Turnus, Satyrarum Poëta, cujus Rutilius Numatianus sub finem lib. 1. Itinerarii meminit: quo & Juvenalis illud pertinet Sat. 1. v. 19.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus.

Quanquam ibi & Lenius, itemque Silius, & ipsi Poëtæ Satyrici intelligi possunt: qui æquè ex Auruncâ fuerunt, ut vetus Scholiastes observat.

AVSCI, gens Aquitaniæ, & quidem partis ejus tertiæ, (in eot enim Augustus divisit,) Novempopulaniæ scil. seu Vasconiæ, cujus caput Augusta Auscorum, hodie *Aux*, urbs Archiepiscopalis.

AVSCVLTO, are, i. e. audire, quasi *aure occultare.* Veteres enim & *Audes* [unde audio] & *Auſes* & *Aures* dicebant. *Auſcultamus* igitur, quæ in auribus velut defigimus ac condimus: h. e. quæ sedulò atque attentè audimus. Quare & majus est, quàm *audire:* nam & quæ leviter ad aures admittimus, *audire* dicimur. Cato apud Gellium lib. 1. cap. 15. *Iisque auditis, non auſcultatis, tanquam pharmacopolam.* Quid? quod *auſcultare* dicimur, in quibus obtemperamus. Varro lib. 5. de L. L. cap. 8. *Hi auſcultare dicuntur, qui auditis parent. A quo dictum Poëta: Audio, haud auſculto.* Hactenus Varro. Suffragatur Cæcilius apud Nonium:

Audire, ignoſti quod imperant, ſoleo, non auſcultare.

Utrumque autem dicimus, *auſcultare aliquem* & *alicui.* Sed *alicui*, cùm obedimus. Terent. Andr. act. 1. sc. 3. v. 4.

Nec quid agam certum eſt: Pamphilumne adjutem, an auſcultem ſeni?

Pacuvius apud Cicer. lib. 1. de Divinat. cap. 57

Nam iſtis, qui linguam avium intelligunt,
Plusque ex alieno jecore ſapiunt, quàm ex ſuo,
Magis audiendum, quàm auſcultandum cenſeo.

¶ Est & *Auſcultare*, clàm & ex insidiis audire, atque captare aliorum sermones: Behorchen: Sic *auſcultare ab oſtio; ad fores*, Plautus dixit Mercat. a. 2. sc. 4. v. 9. & Trucul. a. 2. sc. 2. pr.

¶ *Subauſcultare* Cicero dixit 10. epist. 18.

¶ Auscultator, id est, auditor, Cic. Partit. c. 3.

¶ Auscultatio, auditio. Gloss. Cyrilli: *Auſcultatio*, ἀκρόασις.

¶ Seneca ad vitium traptulit vocem, de quo paullo ante, de tranquillitate animi cap. 12. *Ex hoc malo dependet teterrimum vitium* AVSCVLTATIO, *& publicorum ſecretorumque inquiſitio, & multarum rerum ſcientia, quæ nec tutò narrantur, nec tutò audiuntur.* ¶ Pro obedientione Plautus usus Rudente, a. 1. sc. 6. v. 18. cum ait:

Quid mihi ſceleſto tibi erat auſcultatio?

¶ Auscultatus, ûs, idem. Apulejus lib. 6. p. 178 *Nec auſcultatu pœnitendo diligenter inſtructa illa, ceſſavit.*

Ausim, vide *audeo.*

AVSŎNIA, omnis Italia dicta est, quæ Apennino finitur, ab *Auſone* duce, Ulyssis filio & Calipsûs.

¶ Auson, Ausŏnes, Ausonii, Itali. *Terra Auſonia.* Virg. 4. Æn. 349. *Mare Auſonium*, quod pars maris est Tyrrheni, Plin. lib. 3. cap. 10. ineunte. Virgil. 5. Æneid. v. 83

Non licuit fines Italos fataliaque arva,
Nec tecum Auſonium, quicunque eſt, quærere Tibrim.

¶ Ausŏnidæ: Ausonii. Virg. Æn. 10. v. 563

— — ditiſſimus agri
Qui fuit Auſonidûm. Et alibi.

¶ Ausŏnis, idis, fœm. tam de rebus, quam personis. Silius lib. 9 v. 187

pater ipſe ſuperbus aquarum
Auſonidum Eridanus.

Et Avienus Periegesi v. 308

Auſonia hæc duro vaſtabit dextera bello,
Auſoniæ invicti gens roboris.

¶ Ausŏnius, seu *Decius Magnus Auſonius*, medicus & Poëta, sub *Valentino* & *Valentiniano* vixit Augustis, Græcè & Latinè fuit peritissimus. Scripsit eleganter, ingeniosè & acutè, stilo verò duriusculo, multa & varia, partim probanda, partim improbanda, quæ quia exstant, videantur. Conf. Barth. ad lib. 4. Thebaid. Stat. p. 921. ubi eum Atheismi arguit.

AVSPEX, icis, à speciendis, sive inspiciendis avibus dicitur; quasi *avium ſpex*, sive spectator: quemadmodum & *Haruſpex* quasi *Haruga ſpex* appellatus. Ein Vogelseher. Nam & Germani divina-

vinatores, hoc est, qui futura prævident atque prædicunt, vocant Scher. *Auspices* itaque dicebantur Romanis, quos Græci (ad quos hoc divinationis genus translatum à barbaris est) οἰωνοσκόπους appellabant. Qui ex inspectione & observatione avium, earum nempe volatu & cantu, de futurarum rerum eventu consulentibus respondebant. Persuasi enim vulgò erant pagani, notitiam quandam futurorum inesse ideis avibus, quòd propiores superis essent, eoque mentem illorum intelligerent. Quam superstitionem Ovidius lib. 1. Fastorum v. 444 tangit. Prudentiores verò ad benignitatem Deorum referebant; quâ erga humanum genus affecti voces pennasque avium ita dirigerent, ut eventura quæ essent mortalibus, possent significare. De quo legendus Xenophon est initio lib. 1. de Memorabilibus Socratis; item Seneca lib. 2. Quæst. Nat. cap. 32. & Ammianus Marcellinus lib. 21. Histor. cap. 2. ed. Grut. At cùm auspiciis istis sæpe eventus respondent, concedi facile potest, divini aliquid interveniisse, quod omne numen ad Dæmonas, seu malos Spiritus referendum est: qui tum dederunt operam, ut cæcos & veritatis ignorantes in superstitione detinerent. Quod & de cæteris divinationum generibus statuendum est: quibus Prudentius & Astrologiam divinatoriam accenset. Ita enim lib. 2. contra Symmachum scribit v. 891

Illicit [Dæmon puta, de quo memineram paullo ante]
& volucrum linguis & aruspice fallit;
Instigat bacchantis anus ambage Sibyllæ;
Involvit Mathesi, magicas impellit ad artes;
Omine sollicitat, capite augure, territat extis.

Per Mathesin enim, Astrologiam, quam dicebamus, intelligit. Porrò iidem *auspices* & *augures* erant. Qua de caussa Cicero *augures auspicia præstitisse* extremo lib. 1. de natura Deorum scribit. Quorum tanta auctoritas, ut nihil majoris rei, nisi iis adhibitis, ne privatum quidem gereretur, ut Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 16. itemque Val. Maximus lib. 2. cap. 1. & Servius ad Æn. 1. v. 340 indicant. ¶ 2. Quoniam itaque pro responsis augurum sive auspicum vel suscipiebantur ac gerebantur, vel omittebantur res; ideò *Auspicum* nomen ad omnes eos transferri est cœptum, quorum auctoritate, instinctu ac monitu aliquid inciperetur. Horatius lib. 1. Epist. 3

Quid Titius &c.
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet auspice Musa?

Virgilius 4. Æneid. v. 45

Diu equidem auspicibus reor & Junone secunda
Hunc cursum Iliacas vento tenuisse carinas.

Vetus Gloss. *Auspice; auctore, auctrice.* ¶ 3. Auspices etiam dicebantur, qui nubentibus aderant conciliatores atque interpretes: qui & *proxenetæ* appellabantur & *paranymphi*. Freywerber: Braut- und Bräutigams Verstände. Quippe qui præsentiam suam commodabant sponsis, cum consignaretur dos, & nuptiales tabulæ perscriberentur. Cicero pro Cluentio cap. 5. extr. *Nubit genero socrus nullis auspicibus, nullis auctoribus.* Vet. Gloss. *Auspex; Pronubus, παρανύμφος.* Sed *auspices*, tantum viri dicebantur. Nam fœminæ, quæ conciliandis adhibebantur nuptiis, *Pronubæ* appellatæ; ut Hotomannus de ritu Nuptiarum cap. 2. observat. Vide & Nicolai Mercerii Animadversiones in Geniales Dies Alexandri ab Alexandro lib. 2. c. 5.

¶ Auspicium, ipsa actio & observatio auspicum: itemque signum seu omen quod observanti auspici offerebatur: οἰωνισμός: *omen*. Sic *bonum, latum, secundum, felix, egregium*; & contra *malum, triste, infelix auspicium* dicebatur: ein gutes / ein böses Zeichen. Cic. de Senect. c. 4. *Optimus auspicii ea geri, quæ pro rep. salute fierent: quæ contra remp. fierent, contra auspicium*, quod sereno puroque cælo fiebat, ita, ut nihil obscuritatis inesset: Ciceroni, *certum, promptum, facile* est. *Sinistra* & *dextra auspicia*; aliter apud Græcos, aliter apud Romanos accipiuntur. Illis dextra, auspicata; sinistra, tristia & infelicia habebantur: quæ apud Romanos contra obtinebant, de quo vide infra in SINISTER. Cæterum *auspicia* non tantùm de avibus (quamquam proprie) sed & aliis rebus petita κατοπτρισμοὺς dicebantur. Namque & fulminum signa, & quæ à quadrupedibus animantibus capiebantur, sic appellari exemplis constat. Ita Suetonius hanc vocem ad speciem monumento insculptam, quam in itinere annotarat Nero, refert, ejus Principis vita cap. 41. Servii ad 3. Æneid. verba sunt: AVSPICIA *omnium rerum sunt; auguria certarum. Auspicari enim cuivis, etiam peregre licet; augurium agere, nisi in patriis sedibus, non licet.* Ex quibus discrimen *augurierum auspiciorumque* patere potest. Quo pertinent, quæ Jacobus Gutherius lib. 3. de Vet. Jure Pontificio cap. 3. ad quendam Varronis locum de Tuscis observat. Quamquam autem Cicero, quod supra notatum à nobis est, augures præfuisse auspiciis dixerit: eadem tamen & ad magistratus pertinuisse certum est: Quin latius patuisse horum in auspicando potestatem, quam ipsorum augurum: quorum auspicia diversa & minora etiam eram; de quo legendus Aldus Manutius est in per Epist. Quæstis lib. 1. Epist. 9. Et hanc ob caussam ¶ 2. AVSPICII vox

frequenter pro imperio ac potestate, quam magistratus habebant, usurpata Romanis auctoribus legitur, & post deinceps ad Imperatores ipsos ac Principes singulari quadam & profundiore ratione translata: quam omnium optimè eruditiss. Bœclerus peculiari libro, quem *de auspicio regio* inscripsit, explicavit. Hinc Glossæ veteres *auspicium* per ἀρχὴν quoque interpretantur. Quanquam Græca vox, non *imperium* tantùm; sed & *principium* significet; quâ notione & *auspicii* vox Latinis venit, ut paullo post docebimus. Virgil. 4. Æneid. v. 102

Communem hunc ergo populum paribusque regemus
Auspiciis,

Paribus auspiciis, id est, *æquali potestate*, ut Servius interpretatur. Præcipue verò de militari imperio usurpatur vox. Plautus Amphitruone act. 1. sc. 1. vers. 36

— — expugnatum est oppidum
Imperio atque auspiciis heri mei.

Et aliquanto post:

Ut gesserit Remp. ductu, imperio, auspicio suo.

Livius lib. 41. extremo: *Tiberii Gracchi Consulis imperio auspicioque Legio exercitusque Pop. Rom. Sardiniam subegit.* Quamvis autem in his & infinitis exemplis DVCTVS, IMPERIVM, AVSPICIVM, tanquam synonyma conjunguntur: *auspicium* tamen quoddam majus & augustius notat, atque non raro à cæteris distinguendum est. Nam possunt imperium habere ac ducem, qui non habent auspicium; & possunt auspicio suo rem gerere, cùm ductus imperiumque penes alios est. Nempe ducendi belli & imperandi exercitibus potestatem Legati Ducesque, quos in expeditionem aliquam Princeps mittit, obtinent; at ipsum *auspicium*, hoc est, summa rerum gerendarum potestas penes Principem absentem etiam manet. Tum itaque res legatorum quidem ductu imperioque; cæterum auspicio principis geri dicitur: qui belli gerendi auctoritatem legato dedit. Quod si ipse ad exercitum est, & administrat bellum Princeps; tum ductu, imperio, auspicio suo rem dicitur gerere. e. g. Liv. 41. c. 17 *Ob res ductu auspicioque Tib. Sempronii prospere gestas.* Quod *per se bellum gerere*, Suetonius dixit Augusto cap. 20. Clara res ex verbis Taciti 2. Annal. cap. 41. *Fine anni*, inquit, *arcus, propter eadem Saturni ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Germanici, auspiciis Tiberii* &c. *dicatur.* Dicit *recepta signa* Cornelius, ductu quidem Germanici; quia Legatus imperatoris bellum duxerat (weil er Käyserlicher General Leutenant gewesen) cæterùm *auspicio Tiberii*: quia Tiberii auctoritate consilioque susceptæ res; ad quam & summa ipsa rerum pertinebat. Sic *ductu Antonii confectum bellum*, idem Tacitus 4. Hist. c. 80. dixit: quia tantum Dux erat: non ipse Imperator summus. De auspiciis in bello, & eorum variis generibus Rupert. ad Flor. p. 319. ¶ Ad privatum cujusque statum & constituendi de rebus suis potestatem Virgilius hanc vocem transtulit, cùm sub Æneæ persona Æn. 4. v. 340. scriberet:

Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis, & sponte mea componere curas:

hoc est, si mei arbitrii res esset, & pro liberrima animi voluntate agere mihi integrum foret &c. So ich mein eigener Herr wäre/ &c. ¶ 3. Ac quoniam neque privatæ nec quicquam publicæ rei inciperentur olim, nisi adhibitis auspiciis: ideircò *auspicii* vox pro rei cujusque initio primordiove etiam usurpari est cœpta. Claudianus principio Paneg. de 4. Cons. Honorii:

Auspicia iterum sese regalibus annus
Induit, & notas fruitur jactantior aulas.

id est, Annus iterum auspicium sive initium à consulatu Imperatoris ducit &c. Consules enim ineunte anno, hoc est, Kalendis Januariis magistratum ineabant. Sic *Castrorum auspicium* Statius dixit lib. 5. Silv. 2 v. 9.

¶ Auspicor, cari, id est, auspicia captare οἰωνοσκοπεῖν. Cicero lib. 2 de Divinat. cap. 34. *Cum ita imperavit is, qui auspicatur,* DICITO, SI SILENTIVM ESSE VIDEBITVR, &c. Livius 27. cap. 16. *Fabio auspicanti, prius quam egrederetur ab Tarento, aves semel atque iterum non addixerunt.* Add. Sueton. Nerone cap. 46. ¶ 2. Incipere, inchoare, anheben/anfangen. Plinius Proœm. lib. 7. de miseriâ hominis conquerens: *Itaque*, inquit, *feliciter natus jacet, manibus pedibusque devinctis, flens, animal cæterum imperaturum: & a supplicio vitam auspicatur, unam tantum ob culpam, quia natum est.* Ita *militiam auspicari* Suetonius Augusto cap. 38. *Culturarum officia auspicari*, Columella dixit lib. 11. de R. R. cap. 2.

¶ Porro tenebat superstitio apud veteres, quicquid inchoarent operis anni initio, Kalendis puta Januariis, id sibi per totum annum feliciter processurum esse. Quare quisque artem suam eo die leviter & tantùm boni ominis caussa tractare solebat. Ovidius 1. Fastorum v. 164

Post ea mirabar, cur non sine litibus esset
Prima dies. Caussam percipe, Janus ait,
Tempora commissi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm solitum testificatur opus.

Hoc igitur cùm facerent, *auſpicari* dicebantur. Columella 11. cap. 2, *Per hos quoque dies abſtinent ferreis operibus religioſiores agricolæ: ita tamen ut ipſis Kalendis Januariis AVSPICANDI cauſſa omne genus operis inſtaurent.* Seneca Epiſt. 83, *Ille tantus Pſychrolutes, qui Kal. Januariis in Euripum ſaltabam, qui anno novo, quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid, ſic* AVSPICABAR *in virginem deſilire.* Neque verò Kal. Januariis tantùm leviter aliquid delibabant de ſuis operibus, auſpicii cauſſa; ſed & primis diebus, quibus magiſtratûs aut munera capiebant. Ita Druſus, præfectus urbis, *auſpicandi gratia tribunal ingreſſus* Tacito ſcribitur Annal. 4. cap. 36. ad quem locum, quæ in Commentario annotavit Lipſius, operæ pretium erit videre. Sic Vulcanalibus, quæ menſe Auguſto peragebantur, cum lucubrationes nocturnæ inciperent, leviter ſaltem & tantùm auſpicii cauſſa tractari ſtudia ſolita. Quanquam contrariam rationem avunculum ſuum tenuiſſe, & ſeriam operam tum dare literis ſolitum Plinius Secundus lib. 3. Epiſt. 5. prodiderit. *Lucubrare*, inquit, *à Vulcanalibus incipiebat: non auſpicandi cauſſa, ſed ſtudendi.*

¶ Auſpicabilis, e. Arnobius 4. p. 119 *& auſpicabile dutitis, & optatis.*

¶ Auſpicalis, e: quod ad auſpicia pertinet: ſic *Auſpicalem piſciculum*, pro ominoſo, & qui portendit aliquid, Plinius dixit lib. 32. Nat. Hiſt. cap. 1. Panegyriſtes verus Maximiano Aug. c. 6, *Illum tamen primum Conſulatus tui auſpicalem diem tacitus præterire nullo modo poſſum* &c.

¶ Auſpicaliter. Hyginus de Limitibus p. 153 *poſita auſpicaliter groma*, id eſt auſpicio habito.

¶ Auſpicatus, proſper, felix, conſecratus. Cic. pro Rabir. cap. 4, *auſpicato in loco*, an einem geheiligten / privilegirten Ort. Paſſive ex activo verbo *Auſpico, auſpicare*, quo ſemel iterumque Plautus uſus eſt. Per gradus etiam, ut Adjectivum movetur. Catullus Carm. 46.

Quis ullos homines beatiores
Vidit? quis Venerem auſpicatiorem?

Quintilianus 10. cap. 1. *Ut apud illos Homerus, ſic apud nos Virgilius auſpicatiſſimum dederit exordium.* Et Tacitus Germ. cap. 11 *Agendis rebus hoc auſpicatiſſimum initium credunt.*

¶ Auſpicatò, zu gutem Glück. Terent. in Andr. a. 4. ſc. 5. v. 12. *Haud auſpicato huc me appuli*, Ich bin zu einer unglückſeligen Stunde hieher kommen. Cic. pro Muræna in principio: *illo die, quo auſpicatò, comitiis centuriatis, L. Muræna conſulem renunciavi.* Livius lib. 1. c. 36 *Nihil belli domique poſtea, niſi auſpicato, gereretur.* Plinius lib. 7. cap. 9. *Auſpicatius enectæ parente gignuntur.*

¶ Inauſpicatus, unglücklich / von böſer Bedeutung. Superlativus eſt Plinii lib. 28 cap. 2, *bibente convivâ menſam vel repoſitorium tolli, inauſpicatiſſimum habetur.*

¶ Inauſpicatò, ſine auſpiciis, infeliciter. Cicero 1. de Divin. cap. 17 *quod inauſpicatò pomœrium transgreſſus eſſet.*

¶ Exauſpicare, id eſt, malo auſpicio agere: &

¶ Redauſpicare, hoc eſt de novo auſpicari, Plauti ſunt Captiv. act. 3. ſc. 5. extr.

Exauſpicavi ex vinclis: nunc intelligo,
Redauſpicandum eſſe in catenas denuo.

Redauſpicari autem dicebantur Duces, cum male geſtâ re, reverterentur ad nova petenda auſpicia: quod *auſpicia repetere* Livius & Tacitus dixerunt: omnia repetere Virg. Æn. 2. v. 178. ubi vide Servium; itemque Lipſium ad 3. Annal. Taciti cap. 19.

AVSTER, ἄνεμος, ventus meridialis. Südwind. Varia epitheta habet, ut Ovid. Metam. 1, v. 66 *pluvius.* Cicer. ad Att. 7. ep. 2. *Ita belle nobis flabit ab Epiro leniſſimus Auſter & mitis.* Plautus Mercat. act. 5. ſc. 2. v. 35.

Hic Favonius ſerenus, illic Auſter imbricus:

Imbricus, quia imbres movet: unde & *Imbricitor*, quod imbres cieat, Ennio appellatus. Hinc Ariſtoteles 2. Meteor. à mundi parte, quæ antarctico polo ſubjecta eſt, flare negat, quod tam procul ad nos usque flatus pervenire non poſſit: cum in Problem. & lib. de Mundo ad Alex. illinc flare tradat. Ovidius certe 4. eleg. 10. v. 43. ab ortu ſuo procul digreſſum, languidum accedere ſcribit.

¶ Auſtralis, meridialis. Ovid. 2. Metam. v. 132. *polumque Effugit auſtralem:* & 4. de Ponto eleg. 4. v. 1. *dies auſtralibus humida nimbis.*

¶ Auſtrinus, idem. *Auſtrinus dies*, Columell. 11. cap. 2. & *Auſtrinus flatus*, Plin. 17, 2. *Auſtrini colores*, Virg. 2. Georg. v. 271. *Auſtrinus vertex*, Plin. 2, 68. hoc eſt Polus antarcticus. Idem 16. c. 26 *etiamſi non pluat, ſed fiat auſtrinum celum, aut nubilum.*

¶ Transauſtrinus. Martianus Capella lib. 6. cap. de Zonis: *Altera regio transauſtrini halitus deſertione contrahitur.*

¶ Auſtrifer, auſtrinos flatus ciens; poëtarum verbum. Silius lib. 12 principio:

--- auſtrifero nebuloſam vertice frontem
Immitis condebat hiems.

AVSTĒRVS, a, um: Totum Græcum eſt ex αὐστηρὸς, quod Veteres Gloſſ. *auſterum, ſeverum* interpretatur. Itaque ſuavi, & comi opponitur: Unlieblich / herbe. *Vinum auſterum*, Celſ. lib. 3. cap. 6. extr. *Guſtus auſterior*, apud Columellam lib. 12. c. 12. & 39. *Vinum auſteriſſimum* apud Scrib. Largum Compoſit. 142. *Labor auſterus*, id eſt, gravis ac moleſtus apud Horat. lib. 2. Serm. Sat. 2. *Auſterus homo*, id eſt, *ſeverus, & acerbus*, apud Cicer. de Orat. 3. c. 25. Idem pro Cœlio cap. 14 *More auſtero cum aliquo agere*, unfreundlich und ſtörriſch mit einem umgehen. ¶ *Auſteri colores*, etiam dicebantur lucentes obſcurius: βαφὴς Græci appellant, dunckle Farben: quibus opponuntur, *floridi*, eximiè fulgentes, hohe und liechte Farben / ἐξὴς vocati Græcis. Vide Plinium lib. 35. Hiſtor. Nat. cap. 6. & quæ ad eum locum animadvertit Salmaſius Exercit. Plinianis pag. 199. & ſeq.

¶ Auſtéritas, ſeveritas. Das Sauerſehen / Unfreundligkeit. Quintilianus lib. 2. cap. 2. de præceptore diſſerens: *Non auſteritas ejus triſtis, non ſoluta ſit comitas.* ¶ Plinius etiam ad colores tranſtulit vocem non ſemel.

¶ Auſtere, adverb. Cic. pro Muræna c. 35 *At enim agit mecum auſtere & Stoice Cato.*

¶ Subauſterus, non nihil auſterus. Celſus lib. 3. cap. 6. extremo: *vinum auſterum, vel certe ſubauſterum.* Et lib. 6. cap. 6 n. 8 *vinum bibere lene, ſubauſterum, modice ſetus.*

¶ Auſterulus, diminutivum. Apulejus 4. Florid. *Ego & alias crateras Athenis bivi: poëticæ commentam, geometriæ limpidam, muſicæ dulcem, dialecticæ auſterulam.*

AVT, ἤ, conjunctio disjunctiva. Horatius Arte v. 333

Aut prodeſſe volunt, aut delectare poëtæ.

Sed habet iſta Conjunctio & plures alias qualitates, quas Diomedes lib. 1. ſub finem fuſius perſequitur, nos in compendio perſtringemus ejus filum ſecuti. ¶ Ac primò quidem, ſi geminatur, *dubitativa* eſt. Virgilius 2. Æn. v. 36

Aut pelago Danaûm inſidias ſuſpectaque dona
Præcipitare jubent, ſubjectâve urere flammâ:
Aut terebrare cavas uteri & tentare latebras.

¶ 2. Si ſemel pronunciatur, *diminutiva* eſt, & gradum habet ad inferiora tendentem. Ut idem Æn. 1. v. 69

Incute vim ventis, ſubmerſaque obrue puppes:
Aut age diverſas, & dijice corpora ponto.

¶ 3. Eſt & *comminativa*, ut in illo Eclog. 7

Nympha noſter amor Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite (proxima Phœbi
Verſibus ille facit) aut (ſi non poſſumus omnes)
Hic arguta ſacrâ pendebit fiſtula pinu.

¶ 4. Hortativa. Ut Æn. 9, 495

Aut tu, magne Pater Divûm, miſerere.

¶ 5. Conjunctiva: Ut Æn. 1, 414

Molirive moram, aut veniendi poſcere cauſſas.

¶ Copulativam etiam Priſcianus agnoſcit, cum lib. 18. ſcribit: *τὸ conjunctionem illi* [Græci] *& pro καὶ, & pro γὲ ponunt: quomodo & apud nos* AT, *&* VEL, *&* AVT *pro* ET, *& pro* SALTEM, *vel* AVTEM *etiam pro* VALDE *invenitur.* ¶ Conjungitur aliquando cum particulis *verò, etiam*, non tam ſenſûs, quam elegantiæ cauſſa. Neque enim addere neceſſe eſt. Lucretius lib. 4. v. 937

Propterea quæ fere res omnes, aut corio ſunt,
Aut etiam conchis, aut callo, aut cortice factæ.

Cicero 1. de Oratore cap. 17 *Sed ſi quis eſſet, aut etiam fuiſſet, aut verò ſi poſſet; tu eſſes unus profectò* &c.

¶ Autem, adverſativa. Terent. Eun. a. 5. ſc. 3. v. 10. *Quid mea autem?* Was gehet es aber mich an? Ibidem ſc. 5. v. 22 *Atque adeo autem, cur non egomet intrò eo?* Und zwar warum gehe ich nicht ſelbſt hinein? Idem Heaut. a. 2. ſc. 3. v. 10. *Quæ res te ſollicitat autem?* ¶ 2. *Ecce autem, Porro autem, Tum autem*, id eſt, *præterea*, zudem. Vid. Terent. Phorm. a. 1. ſc. 5. v. 34. Adelph. a. 3. ſc. 3, 66. & Eunuch. a. 5. ſc. 9. v. 7. ¶ 3. Jungitur elegantèr particulæ *Et*, ac tertio vel quarto loco poſitum. Lucret. lib. 1. v. 1077

Et quod inane autem eſt, finiri corpore cogit.

Quintil. lib. 4. c. 1. *Et Demoſthenis autem ad Æſchinem orationem in proœmio convertit.* Sueton. Auguſto cap. 73. *Et forenſia autem & calceos nunquam intra Cubiculum habuit.* ¶ 4. Neque autem: Apul. 1. Florid. prope fin. *Proconſulis tabella ſententia eſt, quæ ſemel lecta neque augeri literâ una, neque autem minui poteſt.* ¶ 5. Inſervit ſæpe connexioni. Corn. Nepos in Attico 17, 1. *De pietate autem Attici quid plura commemorem.* Dixerat de aliis ejus virtutibus: de pietate autem ſic incipit.

AVTHENTICVS, αὐθεντικὸς, adject. *authenticum*, quod ab auctoritate conſpicuis & valentibus profectum & comprobatum eſt, das da gilt und angenommen wird / ut, *Lex authentica, decretum authenticum.* ¶ Item primigenia ſcriptura, quæ exemplo, quam Copiam vulgo vocant, opponitur. Das Original / von der Copey unterſchieden. Ulpianus Lege 4. Dig. Famil. erciſcund. *Labeo ſcribit, vendita hereditate tabulas teſtamenti deſcriptas deponi oportere: heredem enim exemplum debere dare, tabulas vero authenticas ipſum retinere, aut in æde deponere.* Hîc Tabulæ authenticæ, das Original: Exemplum, Abſchrifft / Copey.

¶ Ad-

¶ Adverbium hinc Græcum αὐθεντικῶς, in usum quoque Latinorum venit. Nam *αὐθεντικῶς loqui*, id est, cum auctoritate, Cic. ad Att. 9. epist. 14. & *αὐθεντικῶς nunciare* lib. 10. epist. 9.

AVTHEPSA, αὐθέψα, olla per se elixans, pancissimo & fere nullo igne supposito, unde ipsi nomen videtur esse factum; ἕψω enim *elixo* est. Legerunt alii *Anthepsa*, sed *Authepsa* lectio probabilior esse videtur. Cic. pro Rosc. Amer. c. 46 *Domus referta ea sis Corinthiis & Deliacis, in quibus est authepsa illa, quam tanto precio nuper mercatus est*, &c.

Author, quod perperam scribitur, vide *Auctor*.

AVTOCHTHŎNES, Αὐτόχθονες, *indigenæ, minimeque aliarum gentium adventibus & hospitiis mixti*, ut Tacitus describit: velut nati ex ipsa terra. Cum enim persuasum esset gentilibus, homines initiò passim terrarum ex ipsâ tellure licet alios aliis seriùs, fungorum instar erupisse, (cui fabulæ nos meritò sacram Geneseos historiam opponemus:) αὐτόχθονες appellati sunt *primò* hi ipsi, quos ita crederent in quavis regione primos ex utero terræ prosiliisse. Censorin. cap. 4. *terrigenos*, itemque *indigenas* vocat. Γηγενεῖς nominant Græci & ἐγχωρίους. Iis *advectos* opponit Tacitus Agricolâ: *Britannniam qui mortales initio coluerint*, indigenæ *an* advecti, *ut inter Barbaros, parùm compertum*. Porrò αὐτόχθονες etiam *Aborigines* dicti. Gloss. Vet. Αὐτόχθων, *Aborigo, Indigena*. *Gaji* quoque Latinorum (qui postea Caji,) & *Opici* ad Græcorum αὐτόχθονας alludunt. Γῆ enim & *Ops*, terra est. Vide Scal. cap. 38. de caus. Lat. ling. Voss. de vit. serm. p. 166. ¶ 2. *Postea* terrigenarum talium posteri etiam αὐτόχθονες appellati, sed ii tantum, qui à primis illis oriundi nec mutassent patriam terram, nec alienas gentes suæ miscuissent. Et huc respicit locus ille Taciti descriptus initio. Nec alio sensu *indigenatus* dici videtur apud Ciceronem 3. de orat. cap. 83. ut non male censet Pet. Faber in Comm. ad eum loc. pag. 80. Tales autem censeri se inter Græcos inprimis cupiebant Athenienses, eâ ex re nobilitatem suam metientes. Vid. Auson. de claris urbibus, tit. de Athenis, & Justin. lib. 2. cap. 6. Atque hujus rei velut insigne volebant ipsi quondam esse Cicadas aureas, quas implexas capillis gerebant: nam è terrâ ajunt cicadas procreari. Vid. Jos. Scalig. in Cir. Virg. pag. 56. & Jan. Parrhas. apud Gruter. Tom. 1. Lamp. p. 836. ¶ 3. Per metaphoram 70. interpretes αὐτόχθονας vocant Judæos nativos, & opponunt τοῖς γειώραις, qui aliàs & proselyti vocantur, quomodo Græcis aliàs oppositi sunt αὐτόχθονες & ἐπήλυδες, Latinis *indigenæ & advenæ*. Locus est Exod. 12. v. 19. *Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cetu Israel*, ἴνα τοῖς γειώραις, καὶ αὐτόχθονι τῆς γῆς: Latin. *tàm te advenæ, quàm de indigenis terræ*: Lutherus: Es sey ein Frembdlinger / oder Einheimischer im Lande. De Judæorum hâc distinctione vide Hotting. thesaur. philol. p. 12. & 17.

AVTŎGRĂPHVM, αὐτόγραφον, exemplar Autoris manuscriptum, eine Handschrifft / eigen Handschrifft.

AVTŎLYCVS αὐτόλυκος, Mercurii filius, & avus maternus Ulyssis, artificiis furtorum clarus. Ovidius Metam. lib. 11 v. 313

Alipedis de stirpe Dei versutus propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus in omne:
Qui facere assuerat, patria non degener artis,
Candida de nigris, & de candentibus atra.

Martialis lib. 8. Epigramm. 59, quod inscribitur, in Luscum furem:

Non fuit Autolyci tàm piceata manus.

Corrigendus eâ in voce Servius ad 2. Æneid. Virgil. vers. 79. *Autolicus* (lege Autolycus) *quidam fur fuit, qui sè variè formabat in species: Hic habuit liberos, Sisyphum, unde natus est Sinon; & Autoliam, unde Ulysses.* Neque auctoliam hanc opinor, peccabit, qui reformabit in *Anticleam*. Sic enim Homerus vocat Odyss. λ. v. 85.

Αὐτόλυκον θυγατέρ᾽ μεγαλήτορος Ἀντίκλειαν.

AVTŎMĂTON, αὐτόματον, opus mechanicum, ita elaboratum subtiliter, ut suâ sponte nulla apparente causâ, moveatur: ut sunt horologia, itemque versatiles machinæ, *Vera automata*, ein Bratenwender / &c. Ulpianus Lege 41. §. 11. D. de Legatis, *automataria* vocat. *Automati* vox Latinis literis apud Suetonium exstat in Claudio cap. 44.

¶ Αὐτοματίας nomine Timoleon coluit Fortunam, ad quam omnia sua referebat bene gesta, ut Plutarchus περὶ αὐτοματίης, & Nepos ejus vitâ prodiderunt. Vide Torrent. ad l. 1. Serm. Horatii Sat. 7. v. 81. & Gyrald. in histor. Deor. syntagm. 16.

¶ Autŏmătarius, a, um. Ita Ulpianus Lege 41 §. 1. de Legatis & fideicommiss. lib. 1, ut observavimus, *automataria* dixit, subintelligo *opera*. *Automatarius faber* in veteri lapide Romæ (cujus inscriptionem Torrentius ad suprà citatum locum Suetonii produxit, etiam p. 642 Gruterus) reperitur.

AVTŎMĔDON, ontis, Αὐτομέδων, auriga Achillis. Virgil. 2. Æn. v. 477, *& equorum agitator Achillis, Armiger Automedon*. ¶ 2. Automedon fuit etiam Græcus auctor, cui hoc tribuitur epigramma:

ἰυλάμενε πρῶτε μὲν ὁ μηδὲν μηδὲν ὀφείλων,
ὕστε δ᾽ ὁ μὴ γήμας τὸ πρῖν, ὕστε ἄπαις,

Quod est,

A *Qui nulli debet, fortunatissimus hic est,*
Proximus huic cœlebs, tertius orbus erit.

Vid. in Chiliad. Eras. *Felix qui nihil debet.* Vide etiam Plutarch. lib. εἰ τῷ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, ubi similis materia tractatur.

AVTOPYROS, αὐτόπυρος vel αὐτοπυρίτης, panis ex tritici farinâ à furfuribus non expurgatâ, grob Weitzen-Brod / Cicero 5. Tuscul. cap. 34 *Cibarium panem* vocat, Brod das man für das Gesinde speiset / dictus quasi ὅλος αὐτὸς ὁ πυρὸς, hoc est, totum ipsum triticum nullâ sui parte ademptâ, ut Galenus vult lib. 1. de alimentis.

Autor, vide *Auctor*.

AVTVMNVS seu potius *Autumnus*, quarta pars anni ab accessione vel *augmento* frugum dicta, der Herbst. Festus Pompejus: *Autumnum quidam dictum existimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes coactis agrorum fructibus.* Quod etiam Vossius Etymologico probat, quamvis usitatior literæ C elisio sit. Horatius lib. 4. oda 7 *autumnum pomiferum* vocat; *grabem*, id est, noxium, morbiferum Cæsar Comm. 3. de Bello Civ. cap. 2. & Horatius lib. 2. Serm. Sat. 6. v. 19 dixit, ubi & *Libitina quæstum* facere appellat ex funerum frequentiâ, quæ infamare hanc partem anni plerumque solet. Nam ex temporibus anni autumnus periculosissimus est; caussa tempestatum inæqualitas. Celsus lib. 2. cap. 1. *Ex tempestatibus optimæ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ quæ variant maximè: quò fit, ut autumno plures opprimat.* Lege ibi plura. Ovidius 2. Art. am. v 315. 318

B *Sæpe sub autumno, cùm formosissimus annus,*
Aere non certo corpora languor habet.

Pulchrorum etiam autumnus bonus est, τῶν γὰρ καλῶν ἡμῖν τὸ μετόπωρον καλὸν, de Agathone & Euripide Plutarch. Vide Chiliad. ¶ 2. Autumnus pro Autumnitate, vide paullò post.

¶ Usurpatur *autumni* vox & adjective. *Nam autumnam tempestatem* Herbstwetter / Gellius lib. 19. cap. 7. *Autumnos dies* Theodos. & Arcad. Impp. L. 7. C. de feriis: *autumnas prunas* Ausonius Eidyll. 8. *Autumnam temperiem* Cyprianus lib. 1. contra Demetrianum dixerunt.

¶ Autumnalis, ut *Æquinoctium autumnale*, Livius lib. 31, cap. 47 wenn Tag und Nacht einander gleich seyn. *Autumnalia pyra*, Plinius 2. c. 41. *cornua*, Ovid. 13 Metam. v. 816 *Putatio autumnalis*, Columella lib. 4 cap. 9 extr.

¶ Autumnitas, i. e. proventus autumni. Arnobius lib. 1. adversus Gentes p. 12. *Ex olivis vestris atque vinetis plenam faciant autumnitatem fundi.* Sic & Symmachus lib. 3. epist. 23 *Nos hic in otio rusticamur, & multimodâ autumnitate defruimur.* Vindemiam intelligit & vini proventum, ut, quæ sequuntur, verba ostendunt. Eadem notione *Autumnum* ipsum dixit Martialis lib. 3. Epigr. 58

C *Et multa fragrat testa senibus autumnis.*

Senes autumnos, vini veteris copiam dixit. ¶ 2. Pro ipso autumno sive tempore autumnali, Herbst-Zeit / Herbst-Wetter. Cato R. R. c. 155. *prima autumnitate cum pluvia est.*

¶ Autumno, autumnare; ut hiemare, vernare, dicimus, apud Plinium legimus lib. 2. cap. 50, *Qua ratione*, inquit, *crebra & in Italia fulmina; quia nobilior aer mitiore hieme & æstate nimbosa semper quodammodo vernat vel autumnat.* Idem lib. 2. cap. 47 *Cornus autumnat*, bringt den Herbst mit sich / machet Herbstwetter.

AVTŬMO, are, ich meyne / halte dafür. Gell. lib. 15. cap. 3 *AVTUMO non solùm significat* rerum æstimo, *sed &* dico; & opinor, & censeo. Terent. Prologo Heaut. *Neque se id pigere, & deinde factorum autumat*, er saget auch / es gereue ihn nicht / und er wolte es nachmahls mehr thun. Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 104

D — — *quia enim item asperæ sunt,*
Ut tuum vitium autumabas.

Et vers. 110, *Si vera autumas*, i. e. dicis. Et alibi sæpius. Apulejus Apolog. p. 276. *Eum quoque Zenonem longè decorissimum fuisse, ut Plato autumat*, id est, dicit scribens, seu prodit. Vet. Gloss. *Autumat*, λέγει.

ĂVVS, patris matrisve pater, Großvater. *Avus paternus; maternus.* Horatius lib. 1. Satyr. 6 pr.

— avus tibi maternus fuit atque paternus
Olim qui magnis legionibus imperitarint.

Per catachresin ponitur pro abavo. Rupert. ad Pomp. Enchirid. p. 436. seq.

¶ Avia, die Großmutter. Cic. de Arusp. resp. cap. 11 *Illa mater dea te te, Cn. Lentule, tujus ab avia manibus esset accepta, spectatorem esse voluit.* ¶ 2. Metonymice Persius Satyra 5. v. 92 *veteres avias* aniles fabulas & deliramenta appellat.

¶ Prŏăvus, avi pater, des Großvaters oder Großmutter Vater / der Elter-Vater. Cic. pro Cæl. c. 14 *Non abavum, proavum, atavum audierat consules fuisse?*

¶ Proavia, die Elter-Mutter / avi vel aviæ mater. Suetonius Calig. cap. 10, *in Livia Augustæ, proaviæ suæ, contubernio mansit.*

¶ Abăvus, meines Großvaters oder Großmutter Großvater. Cic. de Clar. c. 58 *abavorum illustre nomen.*

¶ Ătăvus, abavi patet. Cic. pro Cæl. c. 14. Vide *Proavus.* Et Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 48 *Progeniem vostram usque ab avo atque atavo proferens.*

¶ Trităvus, abavi avus; posteà *majores*, die Vorfahren.

¶ Āvītus, a, um, quod avo redit, was vom Großvater anerbet oder geerbet wird / Cic. in Verr. 2. cap. 5. *Avita & patria res.* Et pro Cæl. c. 14. *bona avita.* Livius lib. 1. cap. 6. *avitum malum, regni cupido.* hoc est; non aliter certamen inter Romulum & Remum fuit de regno, quam fuerat avo horum cum fratre Amulio.

¶ Avītè, adverb. Tertullianus extremo libro adv. Valentinian. *Filium hominis avite pronunciatum* dixit. Ita Frobenius, & Fr. Junius editione Francquerana: at Rigaltius *ajunt* pro *avite.*

¶ Prŏăvītus, a, um, quod à proavo est, ut *Rura proavita*, Statio lib. 4. Silv. 4. v. 83. *Proavita regna*, Ovidio 13 Metam. v. 416. Et Silius lib. 5. v. 79 *proavita insignia pugnæ*, de Corvini alite. Idem lib. 16. v. 253 *proavita potentia.*

¶ Ăvunculus, μητράδελφος, matris frater, der Mutter Bruder. Cic. 3. Fin. c. 2. *Eam controversiam dijudicabis, quæ mihi fuit cum avunculo tuo.* Plinius lib. 5. epist. 8 *Avunculus meus, idemque per adoptionem pater*, Plinius scilicet Veronensis, historiæ naturalis conditor, cujus soror erat mater Plinii junioris. Vide lib. 6. epist. 20. num. 10. Festus clarissime: *Avunculus, matris mea frater. traxit appellationem ab eo, quod æque tertius a me, ut avus est, sed non ejusdem juris, ideoque vocabuli facta diminutio est: sive avunculus appellatur, quod avi locum obtineat, & proximitate tueatur sororis filium.* Aliquando maritus sororis matris ita appellatur: ut apud Senecam Consol. ad Helviam cap. 17. sit *fratris* vocabulum ad patrueles etiam transfertur. ¶ *Avunculus magnus*, aviæ frater est, der Großmutter Bruder / Ciceroni de Clar. c. 62. Idem *Avunculus major* Vellejo Pat. 2. c. 59. & Suetonio vocatur Augusto cap. 7. ita enim Julium Cæsarem vocant: ex cujus sorore, Julia, nata fuit Atia, Augusti mater. ¶ 2. Apud JCtos *Avunculus major* proaviæ frater; qui & *Proavunculus*, Lege 1. § 7. de gradibus. *Avunculus maximus* frater abaviæ appellatur. Vide Paullum JCt. Lege 10. §. 15. 16. 17. D. eodem.

AVXILIVM, Hülffe / militaris vox, qua denotabantur sociorum copiæ ac opes, quæ belligerantibus subsidio sunt. Varro lib. 4. de lingua Latina, AVXILIVM, inquit, *appellatur ab* AVCTV, *cum accesserant, qui adjumento essent, alienigenæ.* Et rectè dixit *Alienigenæ.* nam in Romanâ militiâ discrimen erat inter Socios atque *Auxilia*: Socii dicebantur Italici: *Auxilia* de gentibus externis; de quo videre licebit Lipsium lib. 1. De Militia Romana Dial. 7. Veget. lib. 2. de re milit. cap. 2. atque in hâc significatione frequentius in plurali numero usurpatur. Sallust. Jugurth. cap. 8. *Dimittere auxilia.* Sic servi dicuntur *Servitia*; legati *legationes.*

¶ 2. Hinc igitur ad quamvis opem aliam, quæ nobis præstatur, translata vox: frequenter eam, quam ægrotantibus medici ferunt. Statius lib. 1. Silv. 4. v. 111.

Adjuvat ipse DEVS, morboque valentior omni
Occupat auxilium.

Cato, melior auctor, quàm quibusdam videtur, lib. 2. Dist. 13

Corporis auxilium medico committe fideli.

Et lib. 4. Dist. 14.

Auxilium à notis petito, si forte laboras:
Nec quisquam est melior medicus quàm fidus amicus.

De valetudine enim Poëta loquitur: & *utiliorem Medicum amicum esse, quàm extraneum* Celsus etiam docet Præfat. extremâ: Apud quem eâ ipsâ Præfat. *auxilia vulnerum morborumque* in principio legas. Sic Æsculapium medicinæ Deum, *auxiliatorem* Statius dixit lib. 3. Silv. 4. v. 23

— — — ubi maximus agris
Auxiliator adest.

Cicero 2. Catil. c. 9. *Auxilium cui ferre contra quem.* Nepos Art. c. 11. *Auxilio cui esse*, helffen / behülfflich seyn. Idem Cic. pro Rosc. Am. c. 40, *Auxilium sibi adjungere*, sich Hülffe schaffen. Nepos Thras. c. 3, *auxilio venire*, zu Hülffe kommen. Cicer. pro Rab. c. 2. *Ope & auxilio deorum gubernantur respublicæ.* Durch Gnade und Hülffe GOttes werden Land und Leute regieret. *Auxilium alicujus implorare*, um eines Hülffe ansuchen / Virg. 4. Æn. v. 617.

¶ Auxiliāri, adjuvare, opem & auxilium ferre. helffen. Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. *Sed hoc mihi dolet, nos pene sero scisse & pene in eum locum rediisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier*, aber das thut mir wehe / daß wir es zu langsam erfahren / und es schier dahin mit uns kommen sey / daß kein Mensch / ob wol iederman wolte / uns einige Hülffe thun könte: Ovid. lib. 1. de Pont. eleg. 4

Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

¶ Auxiliator, ein Helffer. De quo Statii metra paullo ante dedimus. Et Quintilianus lib. 12. cap. 3, *litigantium auxiliator egebit auxilio.* Tacitus lib. 6. c. 37. n. 4 *haud inglorius auxiliator.*

Auxiliatio ist gleichwie augmentum eines Sacrificii, gebs augmentum das Opffer ist Liv. l. 8. c. 32.

¶ Auxiliatrix. Cassiodorus lib. 2. epist. 40. *Musica perniciosa odia convertit ad auxiliatricem gratiam.*

¶ Auxiliabundus, qui auxiliatur, adjectivum verbale. Apulejus de Deo Socrat. p. 48 ed. Elmenh. *Virgiliana Juturnæ, quæ mediis millibus auxiliabunda fratri conversatur.*

¶ Auxiliāris, auxiliare, behülfflich. ¶ *Auxiliares* absolute milites sunt auxilio ferundo à sociis missi. Cæs. 3. bell. Gall. c. 25. & 1. Civ. c. 78. add. Fest. Pompejus.

¶ Auxiliarius, idem, ut *auxiliaria cohortes*, Cic. de Prov. cons. c. 7. & Hirt. de Alex. a. 62. *Equites auxiliarii*, Sallust. Jugurth. c. 46. Milites auxiliarii Liv. lib. 40. cap. 40.

AVXO, nomen unius è Gratiis apud Pausaniam & Clementem Alexandrinum. Vide Theoph. Raynaud. Theol. nat. dist. 7. n. 31.

AXILLA, vide *ala. Ascellam* etiam dixerunt xvi sequioris Auctores, ut Odo Abbas Cluniac. apud Vincent. Bellovacens. lib. 24. Spec. hist. c. 54. *Duo paralytici --- aptabis baculis sub ascellas repere magis, quàm fugere tentabant.* die Achsel.

AXINOMANTIA, magicæ sive divinationis species fuit, quæ per secures fiebat. Græce ἀξινομαντία, ab ἀξίνη, *securis.* Plinius lib. 36 cap. 19 vocabulo Latino usus est. Idem lib. 30 cap. 2 ineunte vocat, *securibus divina promittere.*

AXIŌMA, ἀξίωμα, Dialecticorum vox. Est autem ἀξίωμα, Donatus in Andriâ Terentii act. 1. sc. 1. v. 18. describit, *Sententiæ, vel Enunciatio uno verbo nexam continens & perfectam intelligentiam. Constat enim ex nomine & verbo.* Hinc & *Verbum* a veteribus appellatum, idem ad Eunuch. act. 1. sc. 2. observat. Cicero lib. 1. Tusc. Quæst. cap. 7 *Pronunciatum*; in Academicis *Effatum* dixit: Varro *Profatum*; item *Proloquium.* Vide Gellium lib. 16. cap. 8.

AXIOTHEA Phliasia, Platonis discipula, quam & Speusippus audiisse fertur: Laërt. init. lib. 4.

AXIS, ἄξων, ut Festus notat, *habet significationes: Nam & pars cæli Septentrionalis; & stipes teres, circa quem rota vertitur: & tabula fictilis AXIS appellatur.* Media, quæ propria notio, usu probatissima. e. g. Martial. 2. epigr. 77

Utilis ungendis axibus esse potes,

einen Ader-Studenten geben. ¶ Prima Festi, sive ad cælum translata satis etiam recepta, ut ex illo Manilii lib. 4, 589 constat:

Aper ab axe ruit Boreas, venit Eurus ab ortu.

¶ Atqui non pars septentrionalis tantùm, sed & antarctica ad axem pertinet. Nam axis cæli totus ille trajectus dicitur, quî polis duobus terminatur. Cicero de universitate. c. 10. *Jam verò terram alteram nostram qua trajecto axi sustinetur.* Proclus de Sphæra pr. ἄξων τοῦ κόσμου, ὁ διάμετρος αὐτοῦ, φέρε δὴ φάσκειν. Prudentius de mundi interitu Hymno 11. Cathem.

Cum vasta signum buccina
Terris cremandis miserit,
Et scissus axis cardinem
Mundi ruentis solverit.

¶ Improprie verò pro quavis mundi plaga, seu clímate, auctoribus, ac Poëtis maximè, usurpatur. Lucanus lib. 3. vers. 259

Quambis Hesperium mundi properemus ad axem.

Et ita Silius ante eum lib. 1. v. 130

— — Hesperio tellus porrecta sub axe.

Immo & Ovidius 4. Metam. v. 214

Axe sub Hesperio sunt pascua solis equorum.

¶ Sed & pro monte seu clivo *axis* dicitur. Claudianus Præfat. in Paneg. de Cons. Mallii:

Contulit alternas Pythius axis aves.

Pythius axis, Parnassus dicitur, Apollini Pythio & Musis sacer. Propertius lib. 4. El. 1.

Scandentisque axis consurgit vertice montis.

Ubi *vertex axis*, collis, seu clivus est, ut Scaliger interpretatur. Quamquam Passeratio facile assentior, *arcis* pro *axis*, ex veteri libro restituenti. ARX enim mons est, ut supra docuimus. Sed & in illo Juvenalis Sat. 4. v. 117

Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,

Axes Vetus Scholiastes *Clivum* interpretatur.

¶ Pro *asseribus*, apud Vitruvium *Axes* legimus lib. 4. cap. 2. Sic Columella lib. 2. de re rustica cap. 19 *roboreis axibus solum compingere*; & cap. 30. *Stabula roboreis axibus constrata* (Ställe mit Eichenen Pohlen ausgesetzt) dixit. *Axes æsculini, querni* apud eundem Vitruvium lib. 7. cap. 1. In fœminino genere *axes quernæ* Palladius dixit lib. 1. de re rustica Tit. 9. Vide supra in *Asser.* Hinc

¶ Axiculus, der Zapffe daran etwas ümläufft. Vitruv. 10. cap. 21 *axiculi, è quibus funes alligati, retinebunt arietem.* Adde ibidem cap. 14.

¶ Axo, sive Asso, unde

¶ Coaxo, sive Coasso, are, axibus sternere seu contabulare. Vitruvius lib. 7. cap. 1, *Cum coassatum fuerit, super alteram coassatio transversa sternatur, clavisque fixa duplicem præbeat constigrationi loricationem.*

¶ Coaxatio sive Coassatio. Jam ex Vitruvio lib. 7. c. 1 ostensum. Idem lib. 5. cap. 1, *Maniana superioribus coaxationibus collocentur.* hoc est, superioribus tabulatis, quia axes tabulæ sunt, ut modo

do dix imus. Plinius lib. 36 cap. 25, *Necessarium binas per diversum cossationes substerni.*

AXIVS, fluvius ex Scardo monte ortus, per Mygdoniam fluit, & in Sinum Thermaicum labitur. Plin. lib. 4. c. 10. Herodot. lib. 7. cap. 123.

AXŎNES, leges Solonis Suidæ. Vide Lindebrogium ad Ammianum p. 47. Is enim Latine usus voce est lib. 16. cap. 5. Est autem ἄξων *axis*, unde Gellius lib. 2. c. 12, *Solonis leges axibus ligneis incisæ sunt.*

AXVNGIA, adeps suillus inveteratus, Plinius lib. 28 cap. 9, sect. 37 *Adipi laus est, maxime suillo*, qui *tanto utilior, quanto vetustior. Axungiam Græci etiam appellavere jam in voluminibus suis*, quamvis Latinum origine vocabulum. Et paullo post: *Antiqui axibus vehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: unde nomen.* Usum in medicina ibidem ostendit. Schmeer/ item Wagenschmier. Plin. 28. c. 9.

AZAN, mons Arcadiæ, Cybelæ Deorum matri sacer. De eo Statius Theb. 4. v. 292

— — *Idæis ululatibus Azan.*

¶ Azania pars Arcadiæ, cujus incolæ *Azanes.* Vide Steph. Byz.

AZYMVS, ἄζυμος, *non fermentatus*, ungesäuert: est enim fermentum ζύμη. ἄρτος ἄζυμος, *panis non fermentatus*, ungesäuert Brod/ ἄρτος ζυμίτης, panis fermentatus, gesäuert Brod. Latine *panem azymum* Scribonius Largus scripsit Compos. 133. De pane azymo vide plura apud Clasenium in Exercitat. ad Passionem Dominic. Lib. 1. cap. 1. ubi gentes quoque eo usas ex Plin. 18. cap. 11. & Athenæo lib. 3. c. 15. docet. An panis verus sit, & sanitari aptus? ibidem disputat.

¶ Azymitæ, vox Ecclesiastica a Græcis in Latinos jacta, eo quod hi in eucharistia panibus azymis uterentur. Leo epist. ad Mich. patr. c. 20. Concil. Tom. 3.

B.

BLITERA muta, potestatem mediam quandam habet inter *p.* & *ph.* π & φ; ut πύξος, *Buxus*: ἄμφω, *Ambo*, θρίαμβος, θριαμβεύω, *Triumphus, Triumpho, nubo, scribo, nupsi, scripsi*, &c. Quintilianus etiam *Byrrhum*, pro Pyrrho, & *Belenam* pro Helena, antiquos scripsisse monuit lib. 1. cap. 4. Quin & quod βασκάνιον Græci, Latini *Fascinum* scribunt, ¶ 2. In compositione verborum in *u* interdum mutatur, ut *aufero, auffugio.* ¶ 3. Sequente vero litera *f*, in eadem quoque transit, ut *Officio, Sufficio, Suffio.* Mutatur & in *c*, ut *occurro.* In *g*, ut *Suggero.* In *m*, ut *Summitto.* In *r*, ut *Surripio.* In *s*, ut *Jubeo, jussi.* ¶ 4. In literis antiquis B. *Brutum* vel *Balbum* indicat. Item *Bonum*: ut B. AV. *bonis auspiciis*, seu *bonu avibus*; B. I. I. *Bonum judicum judicium*, B. F. *Bonum faustum*, quâ formulâ in edictis propriè usi. Turneb. lib. 3. Adv. cap. 22. ¶ 5. In antiquis & manuscriptis codicibus & monumentis B. pro V. sæpe invenitur positum. *Albei, Atabe, Probincia, Serbus, Viba* &c. pro *Albei, Atabi, Provincia, Servus, Viva* &c. vide Lipsium lib. 2. Var. Lect. cap. 28. ubi inter alia vidisse se affirmat Adamantii Martyrii (Martyrii legit Ludov. Carrio Antiq. Lectionum p. 32.) libellum de Affinitate V. & B. Elegans exstat Epigramma apud Martial. lib. 5. de hac litera 27

Quod Alpha dixi, Codre, pannulatorum
Te nuper, aliqua cum jocarer in chartâ;
Si forte bilem movit hic tibi versus
Dicas licebit beta me togatorum.

BAAL, βααλ, nomen fuit Idoli gentium, quo Tyrii Jovem coluêre, ut tradit Augustinus Tom. 4. Quæst. super Judicum, lib. 7. quæst. 16. ¶ Vocabulum Punicum est, Dominum vel dominantem significans: unde etiam Duces eorum id cognomenti loco sibi assumsere, ut, *Hanni-bal, Hasdru-bal* &c. Chaldæis sive Assyriis *Bel* dicebatur: Unde Græcorum Βῆλος, & Latinorum *Belus.* Vide eruditissimum Seldenum Syntagm. 2. de Diis Syris cap. 1.

BABAE, Interjectio hominis cum admiratione approbantis, vel negligentis, aut etiam lætè alterius dicta ferentis, apud Plautum. v. g. Pseud. 1. sc. 3. v. 131.

BABECALVS vel Babæcalus, didaculum videtur signare. Arnobius lib. 4. p. 141 *ut babecali adolescentes solent.* Fragm. Tragur. Petronii p. 14 *quemvis ex istis babæcalis.*

BĂBYLON, Βαβυλών, urbs maxima fuit & potentissima, *Chaldaicarum gentium caput*, quemadmodum Plinius vocat lib. 6. cap. 26. quanquam Aristoteles *gentis sive provinciæ potiùs, quàm civitatis ambitum habuisse* censet lib. 3. Polit. cap. 2. Ejus conditores traduntur varii. Nec mirum: quippe quæ à multis regibus aucta & amplificata. Initium à Nohæ posteris Nimrodoque est, qui nonnullis idem Græcorum Belus est, quem Babylonis Conditorem Sidonius antiquus Poëta Græcus celebravit, ut Vossius lib. 1. de Idololatriâ cap. 24. observat, quem vide. Sed quia magnum cultum atque ornatum Semiramis addidisse creditur, idcircò & ejus auctor celebrata Propertio est, lib. 3. Eleg. 11. Nec aliter Strabo, Diodorus, Curtius, Justinus sentiunt. Vide & Augustinum lib. 16. de Civ. Dei cap. 4. & lib. 18. cap. 2. & Conring. Adversar. Chronolog. cap. 8. p. 41. Ambitus ejus *trecentorum & sexaginta quinque stadiorum* fuit; muri verò alti *quinquaginta cubitos*, lati *pedes* XXXII. in iisque via tam spatiosa, ut quadrigæ mutuò sibi occurrentes pertransire facile possent, ut Curtius auctor est lib. 5. c. 1. Plinius 6. c. 26 altitudinem ducenis pedibus, latitudinem quinquagenis definit, Herodotum secutus. Vide supra nominatos auctores, itemque Philostratum lib. 1. de Vitâ Apollonii cap. 18 Florentissimum in eâ fuit regnum sub Nabuchodonosore illo, qui Syriam maximo exercitu ingressus Judæam sævissimâ captivitate exhausit. Capta tandem à Cyro est & Dario, regno ad Medos prius, mox ad Persas translato. Scripsit alicubi D. Hieronymus, suâ ætate, hoc est, Honorio imperante, vix è ruderibus loci deserti incultique vestigia exstitisse, quæ urbis situm indicarent. Idem tamen in cap. 13 Esaiæ, quo Vates divinus excidium urbis prædicit, ex relatione quadam alterius refert, venationes regias haberi in Babylone, & omnis generis bestias murorum ejus tantum ambitu coerceri. Addes programma de ruinis illustrium rerump. quod in Fasciculo nostro XLIX est, ubi plura in hanc rem disputavimus. *Nihil urbis ejus moribus corruptius, nec ad irritandas, illiciendasque voluptates instructius fuisse* Curtius scribit lib. 5. cap. 1.

¶ Babylon alia Ægypti fuit ad Nilum, è regione Memphis, cujus rudera haud longe absunt à magna urbe Cairo. Strabo, Ptolemæus, & Byz. Stephanus memorarunt.

¶ Babylonia, regio circa Babylonem, Arabiæ, Mesopotamiæ & Assyriæ terminis circumscripta: aliàs *Chaldæa* vocitata.

¶ Babylonius, gentile nomen. Curt. lib. 5. cap. 1. n. 37 *Babylonii maxime in vinum, & quæ ebrietatem sequuntur, effusi sunt.* Ibidem n. 16 *Babylonii muri.* Et Lucanus lib. 6. v. 50

Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.

¶ Babylonius, Tertulliano *genethliacus* est seu *Mathematicus*, einer der Nativitäten stellet. Chaldæos enim seu Babylonios magnâ curâ Astrologiam coluisse plures auctores asserunt. Quin *ibi inventam sidenalem scientiam* Plinius tradit lib. 6. cap. 26. Claudianus Panegyr. de IV. Consul. Honorii vers. 145

— — — — *te sensit Etruscus*
Augur, & inspectis Babylonius horruit astris.

Idem Paneg. de VI. ejusd. Consul. v. 18

Namque velut stellas Babylonia cana salubres,
Optima tum spondet mortalibus edere fata &c.

Babylonia cura, id est, Astrologorum curiositas, sive curiosa Genethliacorum ars. Hinc Horat. lib. 1. Carm. od. 11

Tu ne quæsieris [scire nefas,] quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint, Leuconoë, nec Babylonios
Tentaris numeros.

Numeros enim *Babylonios*, Astrologorum rationes, seu supputationes dixit.

¶ Babylonicus, adject. aliud, ut, *Babylonica triclinaria*, Plin. 8. c. 48. *Babylonica peristromata consutaque tapetia advexit.* Plaut. Stich. a. 2. sc. 2. v. 54.

¶ Babylonicum, Substant. Vestis Babylonica. Laberius apud Petron. *Plumato amictus aureo Babylonico.* Vet. Gl. *Babylonicum, φολὴ πολύμιτος.*

¶ Babylonensis, aliud gentile, quo Plautus aliquoties usus est. Trucul. a. 1. sc. 1. v. 66 & sc. 2. v. 100 *Babylonensis miles.*

BABYS, frater Marsiæ fabulis est. Vide Proverb. in Chiliad. κακίων Βάβυς κωλεῖ, *pejus Babys cantat.* Quod in eos dicitur, quorum exercitatio semper in pejus vergit, ut quidam oratores quo longius dicunt, eo dicunt indoctius.

Bacario, vide *Aquarius* in *Aqua.*

BACCA, fructus est lauri, olivæ, corni, Beerlein. *Bacca lauri*, Virg. 1. Georg. v. 306. Lorbeern. *Bacca juniperi*, Plin. lib. 12 cap. 7, Wachholder Beer. *Baccæ myrti*, ibid. c. 17 *Bacæ platani*, Idem lib. 15. cap. 7. Differunt *bacca* ab acinis, quòd isti proprie uvarum grana; quanquam & *acinus* pro baccis, ut sambuci & hederæ, usurpetur. Cicero de Divin. 2. c. 6 *Agricola cum florem olea videt, baccam quoque se videre putat.* Mora ipsius sunt mori, & ruborum, Maulbeer/ *mora rubi*, Brombeer/ *mora dumi*, Heckschleen/ *mora myrti*, Heidelbeer. ¶ 2. *Margaritæ* seu *uniones* etiam baccæ dicuntur à similitudine. Virg. in Culice v. 67

Concha bacca maris pretio est.

¶ 3. Transfertur vox ad pecudum stercus, ovium puta, caprarumque. Palladius lib. 2. de re rustica tit. 14, *Si caprini stercoris baccam subula subtiliter excaveris* &c. Ita nos Schaffslorbeern/ Ziegenlorbeern/ dicimus.

¶ Bac-

¶ Baccula, diminut. ein Beerlein. Plin. lib. 25. c. 8, de Aristolochiæ generibus: *Ferunt bacculas parvas, ut capparis.*

¶ Baccalia, eine Art des Lorbeerbaums. Plin. 15. c. 30.

¶ Baccatus apud Virg. est lib. 1. Æn. v. 654,

— — colloque monile
Baccatum,

id est, baccis seu gemmis distinctum, ein Kragen mit Perlen besteckt. Imitatus est Silius lib. 8. v. 134.

¶ Baccifer, a, um, adject. ut *hedera baccifera*, apud Senecam in Oedipo v. 414. Et Silius lib. 3. v. 596 *baccifer Sabinus*, quod olivæ ferax ager Sabinorum. Et Plinius lib. 16. cap. 10 *taxus baccifera.*

BACCAR, neutr. gen. sive bacchăris, fœm. βάκχαρις, herba odorata est, odore proxima cinnamomo, coronaria, nuper reperta in Italiâ, quemadmodum scripsit Matthiolus. Virg. Ecl. 4. v. 19

— — — Firmantes hederas passim cum baccare tellus,
Mistaque ridenti colocasia fundet acantho,

Ubi Servius: BACCAR, inquit, *herba est, quæ fascinum depellit.* Virg. Ecl. 7. v. 27

— — baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua locuto.

BACCHIVS, βάκχιος, pedis nomen est, qui & *periambus* dicitur, constat syllabis tribus priore brevi & duabus posterioribus longis, ut *Athenæ.* Opponitur ei *Palimbacchius* seu *Antibacchius*, qui pes est constans duabus longis prioribus, & brevi ultima, ut, *naturæ.* Vid. Quintilian. lib. 9. cap. 4. ¶ 2. *Bacchius* etiam & *Bithus* gladiatorum sunt nomina, celebrata sub *Augusto*, Acron. Vide in Chiliad. Erasmi, *Bithus contra Bacchium*, & Horatianos interpretes lib. 1. Serm. Sat. 7. v. 20, *Compositus melius cum Bitho Bacchius.*

BACCHVS, Διόνυσος, Græcis, Jovis & Semeles filius, vini non modo, verùm & zythi, ut Diodorus Siculus auctor est, inventor. Unde 1. *Bacchus* per Metonymiam pro vino Poëtis passim ponitur. Tibullus lib. 1. eleg. 8. v. 41

Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert,
Crura licet dura compede pulsa sonent.

¶ 2. pro insano ac furente. *Bacchus* enim, *Luna*, & *Ceres* furoris præsides credebantur: unde *Bacchi*, Lunatici Ceritique dicti. Plaut. *Tu Bacchus es*, du rasest. quæ verba sunt ex Amphitr. Act. 4, sed ejusmodi scena, quæ suspecta eruditis, non Plautina videtur. Multa cognomina habuisse testatur Ovidius 4. Metam. v. 11 seqq.

Thuraque dant, Bacchumque vocant, Bromiumque Lyæumque,
Ignigenamque, Satumque iterumque, solumque bimatrem.
Additur his Nisæusque indetonsusque Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor uvæ.
Nyctileusque Eleusque parens, & Lacchus & Evan,
Et quæ præterea per Grajas plurima gentes
Nomina Liber habes.

Fingebatur juvenili specie, corpore tenero & delicato, ut Virginem referret. Unde Poëta Phallicus carmine 36

Trahitque Bacchus virginis tener formam.

Quam ob caussam inter Deos formosos eidem connumeratur carmine alio:

Formâ, inquit, *Mercurius potest placere,*
Formâ conspiciendus est Apollo,
Formosus quoque pingitur Lyæus [hic Bacchus est]
Formosissimus omnium Cupido.

Quæ ad hodiernam Bacchi picturam male respondent: nisi abdomen & ventrem in pulchritudinis partibus velimus censere. Vide Diodorum Siculum lib. 4. Bibliothecæ, ubi totam Bacchi historiam habes. Ejus hostiæ taurus, & hircus: colebatur etiam capite taurino ratione reddita vel a ferocia ebriorum, vel à vetusto more ex cornibus bibendi. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 575. Vossius de Histor. Græcis p. 383. Camerar. cent. 1. Hor. Subc. c. 93. p. 436.

¶ Bacchæ, quæ & *Mænades*, & *Thyades*, & *Mimallonides*, mulieres Bacchum in expeditione Indica comitantes, & ejus sacra portantes, Orgia, tertio quoque anno magno ululatu celebrantes, volle und tolle Weiber. Plaut. mil. Glor. act. 4. sc. 2. v. 25 proverbialiter dixit: *Cedo signum, si harum Baccharum es.* Quarum habitum ita describit Ovid. 6. Metam. v. 592

Vite caput tegitur, lateri cervina sinistro
Vellera dependent, humero levis incubat hasta.

Vid. Bochartus de Colon. Phœnic.

¶ Bacchānal, locus in quo festa Bacchi celebrantur, Plaut. Aulul. 3, 1. & festum ipsum in Bacchi honorem fieri solitum. Unde *Bacchanal facere*, *Bacchanal exercere*, Plautus dixit pro furere, schwermen. Mil. Glor. act. 3. sc. 2. v. 43 *Vos in cella vinaria Bacchanal facitis.*

¶ *Bacchanalia*, Bacchi dicebantur festa, quæ & *Dionysia*, die tollen Tage / Fastnacht. Eorum pompam & festivitatem breviter describit Plutarchus περὶ φιλοπλουτ. p. 707. Conf. Barth. ad l. 2. Thebaid. Statii p. 294. De fœditate eorum Livius lib. 39. c. 8. *Vivere Bacchanalia*, apud Juvenal. Sat. 2. v. 3

Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.

Quo versu Poëta eos reprehendit, qui continentiam simulantes aliorum vitam censebant, cum domi nihil esset ipsis luxuriosius.

¶ Bacchari, βακχεύειν, debacchari, furere, schwermen. Cicero de Clar. Or. c. 80 *Nec erat, quod eos quorum altior oratio, actioque esset ardentior, furere & bacchari arbitraretur.* ¶ 2. Statius de Poëtis usus est, cum moto ingenio, & velut furoris correpti genere, fundunt carmina, Epithalamio Stellæ sub finem, quod lib. 1. Silv. 2. v. 257 est:

— — tecum similes junctaque Camena,
Stella, mihi multumque pares bacchamur ad aras.

Vid. Herald. ad Arnob. p. 5. Elmenhorst. ibid. p. 1. 2. ¶ 3. Horatius pro impotenter ac immodice lætari posuit, lib. 2. Carm. od. 7 extr.

— — non ego sanius
Bacchabor Edonis, recepto
Dulce mihi furere est amico.

Nam cum excedit modum affectus, quodammodo in furorem transit. Unde & hoc eodem loco dixit:

— — — — — recepto
Dulce mihi furere est amico.

Cicero in Catil. 1. c. 10. *Quamdiu in voluptate bacchabere?* ¶ Passive usurpavit Virgil. 2. Georg. v. 487

— — Virginibus bacchata Lacænis
Taygeta.

¶ Bacchabundus, ut *Bacchabundum agmen incessit*, Curt. lib. 9. c. 10. n. 27. & Apulejus Apolog. p. 326 *in medio foro bacchabundus.*

¶ Debacchari, valde bacchari vel furere. Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 30. *Si satis jam debacchatus es Leno, audi, si vis, nunc jam.* SA. *Egon' debacchatus sum autem, an tu me?* ubi vehementiorem increpationem notat. ¶ Ad inanima Horatius traxit Lib. 3. Carm. od. 3. v. 55

Qua parte debacchentur ignes,

id est regio australis, sive torrida Zona.

¶ Perbacchari, idem. Cicero Philipp. 2. cap. 41. *At quam multos dies in ea villa turpissime es perbacchatus?*

¶ Bacchatim, βακχικῶς, more bacchantium. Apulejus lib. 1. Milesiarum p. 128 *Quin igitur soror hunc primùm bacchatim discerpimus?*

¶ Bacchātio. Cicer. in 3. Verr. c. 12. *Bacchationes nocturnæ*, Nachtschwermen.

¶ Bacchēius, quatuor Syllabis *Baccheia dona* apud Virg. Georg. 2. v. 454. & Ausonius Mosella v. 153 *Baccheia munera.*

¶ Bacchéus, trisyll. idem. Statius 12. Theb. v. 791.

— — Baccheæ ad bella vocatæ
Thyades amentes.

¶ Bacchicus, possess. Ovid. 1. Trist. 6.

Deme meu hederas Bacchica serta comis.

¶ Bacchēis, idos. Stat. lib. 2. Silv. 2. v. 34

Qualis si subeat Ephyres Baccheidos altum
Culmen, &c.

Ubi Corinthus *Ephyres* nomine notatur, cujus epitheton *Baccheis* est, a Bacchiadibus sumtum, quos jam explicabimus. Adi interpretes Papinii.

¶ Bacchiadæ gens vel familia Corinthiaca, quæ per CC fere annos tyrannidem in patria exercuit, a Cypselo tandem expulsa. Strab. lib. 8. p. 260. Ovidius lib. 5. Metam. v. 407

Et quæ Bacchiadæ, bimari gens orta Corintho,
Inter inæquales posuerunt mœnia portus.

hoc est, Syracusas condiderunt.

¶ Bacchar, is, n. 3. & Baccharis, is. f. 3. herba. Plin. vid. supra *Baccar.*

BAÇCHYLIDES, poëta Græcus Lyrico carmine præcipuus; cujus pater Milo; patria Julis Ceæ insulæ oppidum fuit. Scripsit hymnos Apopemticos, sive Apodemicos, qui Dei cujuspiam peregrinationem continent. Julianus imperator ejus carminibus adeo delectatus est, ut inde vivendi præcepta petierit. Pindaricis ea prætulit Hiero Syracusanus. Floruisse dicitur circa Olympiadem 81. vid. Alex. ab Alex. lib. 5. Genial. Dierum, cap. 5. Lil. Gyraldus de Poëtarum historiâ dialogo 9.

BACEOLVS, pro stulto: ficta ab Augusto procul dubio vox, & forte ex Græco βάκκαλος: Vide Suetonium ejus vitæ cap. 87, & ibi Casaubonum.

BACTRA, orum, Βάκτρα, Provinciæ Bactrianæ, ultra Parthiam & mare Caspium sitæ, caput, à flumine *Bactro* sic appellata: Plin. lib. 6. c. 16. Virg. 2. Georg. v. 138

Laudibus Italiæ certent, non Bactra, neque Indi.

Curtius lib. 7. cap. 4. postquam terræ Bactrianæ naturam descripsisset; *Ipsa Bactra*, inquit, *regionis caput sita sunt sub monte Paropamiso. Bactrus amnis præterit. Is urbi, & regioni dedit nomen.*

¶ Bactri sive *Bactriani*, Bactrorum incolæ, Scythis proximi, divites omnium rerum copiâ, & smaragdi cumprimis nobilitate.

Cur-

Curtius lib. 4. cap. 6, *Sunt Bactriani inter illas gentes promtissimi.* Lucanus lib. 3. v. 266

— — *tinxere sagittas*
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, Gastisque Hyrcania silvis.

¶ Bactrianum, pro regno Bactrianorum, sive provincia, Tacitus dixit 2. Annal. cap. 60.

BACVLVS, βάκτρον, βακτηρία, Stab / Stecken. Effertur duobus generibus *baculus* & *baculum*: Ovidius lib. 15. Metam. v. 655

baculumque tenens agreste sinistrâ.

Idem lib. 2 Metam. v. 789 in MSS.

baculumque capit, quod spinea totum
Vincula cingebant,

ubi vulgo, *quem spinea tortum* legunt. Et eodem lib. v. 681 ex omnibus MSS.

onusque fuit baculum silvestre sinistræ.

Adi Heinsium. Silius quoque lib. 13. v. 334

Pastorale deo baculum, Pani scilicet.

Florus lib. 4. cap. 9. *Aureum in manu baculum, ad latus acinaces.* Ubi *baculum*, sceptrum est. Apulejus lib. 1. Milesi. p. 104 *Dicteres dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhærere.* Nec tamen deserenda est altera & vulgaris terminatio *Baculus.* In Glossis enim antiquis non solum *Baculum* est, sed etiam *Hic baculus, ὁ βακτηρία.* Quam virilem formam etiam Isidorus 20. Origin. cap. 13 tuetur. Et Apulejus Apolog. p. 288 Elmenh. *Hoc Diogeni & Antisthenis pera & baculus, quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentum.* Ita & Julian. Floridus legit. Cæterum hodiernus iste gestandi baculos mos receptus à polituli quibusdam, non novitius, sed vetus admodum est: quippe Babylonis etiam celebratus, ut ex Herodoti lib. 1 constat. Græcis quoque usurpatum, iis quidem, qui supra vulgus eximium aliquid habere videri vellent, Theophrastus in Character. Ethicis περὶ ἀγροικίας arguit, ubi operæ pretium erit Casaubonum videre. Baculos etiam olim gestabant cantores & histriones, de quo in *Rhapsodia.*

¶ Bacillum, dimin. Cic. 2. de Fin. cap. 11, *Bacillum aliud est inflexum & incurvatum de industria, aliud ita natum.* Idem lib. 1. de Divinat. cap 17 *Qui quidem Romuli lituus, id est incurvum & leviter a summo inflexum bacillum, inventus est integer.* ¶ De altera & virili forma *Bacillus* ita Isidorus 20. Orig. cap. 13 *A baculo bacillus per diminutionem.*

Bacaudæ, vide infra *Bagaudæ.*

BADIVS, coloris nomen est, quem spadiceum vel phœnicium alias dicimus. braun/braunroth/ Castanienbraun. *Equus badius,* ein Brauner. Varro ἵππος ὡδὶ λύρας: *Equi colore dispares; hic badius, iste gilvus, ille murinus.* Et Palladius Martio titul. 13, *Colores [equorum] hi præcipui, badius, aureus, albineus,* &c.

BADIZO, are, pure Græcum, βαδίζω, a Plauto Latine scriptum, Asinar. 2. 3. sc. 3. v. 116

Demam hercle jam bordeo, tolutim ni badizas.

Idest gradi, gradari, quod Græcum significat.

BATA, vestimenti genus, vide infra in Beta num. 2.

BATIS, fluvius Hispaniæ, qui nomen dedit regioni, quam percurrit. Seneca Medeâ v. 257

Nomenque terris qui dedit Batis suis
Hesperia pulsans maria languenti vado.

& Martialis lib. 12. epigr. 99

Batis olivifera crimen redimite coronâ,
Aurea qui nitidus vellera tingis aquis:
Quem Bromius, quem Pallas amat; cui rector aquarum
Albula navigerum per freta pandit iter.

Quarto casu format Bætim, Bætin. Statius Genethliaco Lucani (2. Silv. 7) v. 35

Bætin Mantua provocare noli,

hoc est, Virgilius Lucanum. Et Claudianus Fescenn. v. 72

Decorent tyreta Bætin,
Tagus intumescat auro, &c.

Atque hi omnes constanter per diphthongum, etiam Græci βαῖτις, ut intoleranda Paullini Nolani licentia sit, qua syllabam priorem corrupit. Nam epist. ad Ausonium sive tarm. 10. v. 136 canit

Quà Bætis Oceanum, Tyrrhenumque auget Iberus.

¶ Bætica, provincia Hispaniæ australis, ab Ana fluvio ad fretum Herculeum, per Bætim amnem disterminata. Plinius lib. 3 epist. 9. pr. *in publica provincia Bætica caussa.*

¶ Bæticus, a, um, ut *Baticus aër,* Juvenal. Satyr. 12. v. 42. ¶ 2. Bætici, quasi substantive, provinciales sunt. Plinius citata epistola: *Dictum Baticorum non illepidum ferebatur.* Item: *Aderam Baticis,* h. e. caussam illorum agebam tanquam patronus. ¶ 3. Est & appellativum *Bæticus,* quo fusci coloris genus, quem lana ovium circa Bætim fluvium habet, significatur. ut *lacerna Bætica,* in titulo epigr. 133. lib. 14 Martialis.

¶ *Baticatus* hinc ejusdem notionis est apud eundem Martialem lib. 1. epigr. 97 *Amator tristium lacernarum & baticatus.* Utroque loco color vestimenti lanei nativus, non tinctus, notatur, isque subfuscus, qualis ovium est in Hispania Bætica.

¶ Bæticola, Bætis accola, apud Silium lib. 1. v. 146

Bæticolasque viros spatiis agitabat iniquis.

¶ Bætigena, idem. Silius lib. 9. v. 234

Bætigenæque viri.

BÆTYLVS, saxum istud fasciis involutum fuit, quod Rhea loco Jovis suppositum Saturno dedit devorandum, docente Hesychio. Varinus Phavorinus in Lexico suo inquit: Βαίτυλος λίθος γενόμενος κατὰ τὸν λίβανον τὸ ὄρος τῆς Ἰλίου πόλεως. ὅτε ἐκαλεῖτο ὁ δοθεὶς λίθος τῷ Κρόνῳ ἀντὶ Διός. Vocem hanc deducit Etymologus à βαίτη, quæ idem sit, quod διφθέρα *pellis, corium;* quoniam Rhea lapidem pelle caprina fasciatum ac involutum dedisset Saturno. Vossius verò in suo Etymologico, & de Idololatria Gentili lib. 6. c. 39. originem ejus ad Jacobi Patriarchæ dormitorium & pulvinar (de quo Genes. 28, 18.) referri debere existimat, cum ait: Hic lapis (Patriarchæ) magna in veneratione Israelitis fuit, usque dum divino coli honore à cultûs nesciis cœpit. Ab hoc lapide locoque Βαιθὴλ dicto, Βαιτύλους & Βαιτύλια vocarunt lapides rudes, quos sive symbola Numinis crederent divini, sive etiam animatos & verè Deos. De cujusmodi cultu vide sis, quæ Photii Bibliotheca Codice 242 suggeret &c. Jul. Cæs. Scaliger Exercit. 271. Bætylum hunc in veteribus Babarorum mysteriis Abdir nuncupatum esse dicit, cujus vocis ἴτυρος laudato loco Vossius æquè in Βαιθὴλ quærit. A Bætylo hoc natum est proverbium, καὶ βαίτυλοι μὲν κατίτυες. Quod ἐπὶ τῶν ἄγαν λίμβων, de bebevonacibus dici, Michael Apostolius centuriâ 10. Prov. 71. auctor est.

Bagauda, sive Bagoda [quamquam & *Bacauda* invenias,] vox Gallica, procul dubio: qua notabatur rebellium rusticorum factio, qui omnia latrocinio postea infestabant. Cœpit in Gallia temporibus Diocletiani, ut ex Victore, Eutropio, Hieronymoque constat. Vide illustrem Scaligerum Animadvers. Eusebian. p. 222. & seq. itemque Vossium lib. 2. de vitiis serm. c. 3. Caussas seditionis & inde natæ factionis Salvianus lib. 5. de Gubernatione Dei explicat. De *Bagaudis*, inquit, *nunc mihi sermo est, qui per malos judices & cruentos spoliati, afflicti, necati, postquam jus Romani nominis perdiderunt* &c. Et paullò post: *Quibus aliis rebus Bagaudæ salli sunt, nisi iniquitatibus nostris, nisi improbitatibus judicum, nisi eorum proscriptionibus & minis, qui exactionis publicæ nomen in quæstus proprii emolumenta verterunt.* &c. Nam plura sequuntur, quæ rem declarant.

¶ Bagaudicus, adjectivum, ut *Bagaudica rebellio,* apud Eumenium Orat. pro restaur. schol. cap. 4.

BAGOVS, Persicum est vocabulum, & significat *spadonem.* Plinius lib. 13. cap. 4. *Clarissimæ omnium* [palmæ] *quas regias appellant ab honore, quoniam regibus tantum Persidis servabantur, Babylone natæ, uno in horto Bagoi. Ita enim vocant spadones: qui apud eos etiam regnavere.* Et datur id nomen spadonibus regiis, apud Curtium, Ælianum, Heliodorum, Achillem Tatium, & Sulpicium Severum lib. 2. Historiæ sacræ, cùm Judith exponit: qui tamen non *Bagoam*, ut Græci; sed *Baguam* dixit. Suidas: Βαγώας ὄνομα κύριον, ὃς ἦν εὐνοῦχος. Ovid. lib. 2. Amor. Eleg. 2.

Quem penes est dominam servandi cura Bagoë?

Conf. Freinshem. Ind. Curtiano, & Hornius ad Sulpic. p. 323.

BAIAE, arum, Βαΐαι, oppidum Campaniæ juxta Lucrinum sinum, inter *Puteolos & Misenum* montem; à *Baja* Ulyssis socio appellatum, Strabone auctore. Celebres Bajæ fuerunt amœnissimo situ, & aquarum calidarum tum ad voluptatem, tum ad morbos sanandos accommodatissimarum præstantia. Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 83

Nullus in orbe sinus Bajis prælucet amœnis.

Seneca Epist. 51 *diversorium vitiorum* vocat. Statius, *desides.* vid. Passerat. ad Propert. lib. 1. Eleg. 11. Barth. ad Stat. Silv. p. 408. Rupert. ad Florum p. 357. ¶ 2. Qua de caussa & pro locis amœnis & voluptariis nomen id à Cicerone usurpatum est. Sic enim videntur verba Orat. pro Cælio cap. 16 interpretanda: *Quæ* [mulier] *haberet palam decretum semper aliquem, cujus in hortum, domum, Bajas, jure suo libidines omnes commearent.* Fr. Hottomannus ibi commentatus est, Romanos in hortis suis habuisse delicatos lacus, ex aquæductibus derivatos, in quibus animi & deliciarum caussa natarent, easque *Bajas* appellasse. ¶ 3. Bajæ porro dicuntur omnes aquæ calidæ. Tibul. lib. 3. El. penult. *Sacris Bajarum maxima lymphis;* ad quem loc. vide Scalig.

¶ Bajanus, a, um, ad Bajas pertinens, ut *Sinus Bajanus,* mare Bajis vicinum, Plin. 2. cap. 103. *Murex Bajanus* Horat. 2. Sat. 4. v. 32. Sic Martial. 1. Epigr. 60. ad Flaccum:

Dat Bajana mihi quadrantes sportula centum;
Inter delicias quid facit ista fames?

BAIVLO, ich trage oder trecke/ porto. Proprie dicitur de iis, qui onera humeris subeunt. Hocken. Plautus Asinariâ act. 3. sc. 3. v. 67

ARGYR. *Hic pone, hic istam colloca crumenam in collo plane.*
LEON. *Nolo ego te, qui herus sis mihi, onus istuc sustinere.*
ARGYR. *Quin tu labore liberas te, atque istam ponis in me.*
LEON. *Ego bajulabo.*

Gajus JCtus Lege 235 Dig. de V. S. *Ferri proprie dicimus, quæ quis suo corpore bajulat.* Plaut. in Asin. Act. 3. sc. 3. v. 70 *Ego bajulabo,*

tu, ut decet dominum; ante me ito inanis. Usus eo verbo etiam Quintil. est lib. 6. cap. 1. sub finem, *Ego te bajulare non possum.*

¶ Bajulatio. Gloss. vet. *Hæc bajulacio*, βαστυχρός.

¶ Bajulator, idem qui bajulus. Glossæ Cyrilli: *Bajulator*, βαστακτής, ἀχθοφόρος.

¶ Bajulus, operarius, ein Träger/ Taglöhner. Cicero de Clar. Or. cap. 73 *Operarii aut bajuli deesse non possunt.* Gellius lib. 5. cap. 3 *Protagoram ajunt adolescentem vecturas onerum corpore suo fatigitabisse, quod genus Græci* βαστάζοντας *vocant: Latine* BAIVLOS *appellamus.* Horatius 2. Epist. 2. v. 72 *Gerulum* dixit, de quo infra in *Gero.*

¶ Bajonula est lectus portatilis, Isid. lib. 20. cap. 11. sive, ut ipse loquitur, *qui in itinere portatur*, ein Reisebett.

BĀLAENA, βάλαινα, bellua marina, quæ & cetus, ein Wallfisch. Juvenal. Satyr. 10. v. 12

Sed plures nimia congesta pecunia cum
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia census,
Quantò delphinis balæna Britannica major.

Et Ausonius Mosellâ v. 144

Talis Atlantiaco quondam balæna profundo &c.

BĂLĂNVS. fœm. βάλανος, significat vel *glandem* vel *palmulam* seu *dactylum*, vel *nucem castaneam*, eine Eicker / Eichel / Tattel / Kesten. Est enim vox, quæ multarum fructibus arborum accommodatur, quos epithetis Dioscorides discernit, & palmarum fructus appellat φοινικοβάλανος, castaneas σαρδιανὰς βαλάνους, vel διὸς βαλάνους, & βάλανον μυρεψικὴν, *hoc est glandem unguentariam*, quam Plinius lib. 12. c. 22. vocat.

¶ 2. Myrobalanum. In officinis semen ejus Beben dicitur. De ea Horatius lib. 3. Od. 29. v. 4. ¶ 3. Est & Myrobalanum, unguentum odoratum, quo tingebantur capilli, de quo sic lusit in Apophoretis suis Martialis Epigr. 57.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento constat & ex balano.

Vox enim *myrobalanum* versum Heroicum ingredi non potest. ¶ 4. Et à glandis similitudine *Balanum* id vocant, quod ad subducendam alvum in podicem manu inditur. Vulgus *Suppositorium* vocat, ein Zäpfflein zum Stulgang. ¶ 5. Denique piscis marinus *balanus*, Plinio est l. 32. c. 11. sic appellatus à similitudine fructuum quercus seu glandis quernæ, auctore Athenæo. Est autem ex concharum genere, Meereicheln / Gesner.

¶ Bălănīnus, adject. Plin. l. 23. cap. 4 *Balaninum oleum.*

¶ Bălănātus, id est, oleo balanino unctus, apud Pers. Sat. 4. v. 37.

BĂLĂTRŌNES, id est, homines nihili, apud Varron. lib. 2. de re rustica c. 5. *Videbo jam vos balatrones, & huc afferam meum corium & flagra.* Nomen à *blatere* & *balatronibus*: quibus vocibus designabantur bullæ luti ex itineribus, aut quod de calceamentorum soleis deraditur, ut Festus auctor est. Tribuitur hominibus nihili, ut sunt scurræ, parasiti, & alii hujus generis. Unnütze Schwätzer / Plauderer. κοπρολόγοι, σπερμολόγοι. Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 2. *Mendici, mimæ, balatrones.* Ubi Porphyrion à balatu seu vaniloquentiâ eos dictos autumat. Acron verò à Servio Balatrone, homine luxuriâ perdito & profusore, nuncupatos rectius sentit. Vid. Franc. Lusini parerg. lib. 1. cap. 6.

BALAVSTIVM, βαλαύστιον, flos est mali Punici, Plin. lib. 13. cap. 19. die Blüt eines Granat-Apffels. Est in *cytino*, qui primus pomi hujus partus, florere incipientis. Id Plin. l. 23. c. 6 prodidit.

¶ Balaustīnus, ut *color balaustinus*, similis flori mali Punici.

BALBVS, ψελλός, qui difficulter loquitur, dem die Wort schwerlich und übel abgehen / der stamlet. Cic. de Demosthene lib. 1. de Orat. cap. 61, *Cum ita balbus esset, ut ejus ipsius artis, cui studeret, primam litteram non posset dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eo locutus videretur.* Erasmus ex D. Hieronymo parœmiam citat: *Balbus balbum rectius intelligit*, ein Stammler der verstehet den andern zum besten / h. e. ineruditis magis tum dota sunt, tum placent inerudita. Tibullus lib. 2. Eleg. 5.

Nec tædebit avum parvo advigilare nepoti,
Balbaque cum puero dicere verba senem.

¶ Balbe, adverb. Nonius ex Varrone. Unde

¶ Subbalbe, ut, *subbalbe canorus*, apud Spartianum in Geta cap. 5.

¶ Balbūtire, lallen / stammelen. Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 48 *balbutit Scaurus*, i. e. balbutiendo appellat. ¶ 2. Transfertur & ad imperfectas & vix qualescunque de rebus explicationes, ut, *de maximis & rebus cælestibus homines vix balbutire quædam utcunque possunt.* Von den allergrösten und wichtigsten himmlischen Dingen vermögen die Menschen kaum ein wenig lallen. Cic. Ac. Quæst. lib. 4. c. 45. *Stoicus perpauca balbutiens.* & Tusc. Qu. lib. 5. cap. 26. extr. *Me quidem auctore etiam peripatetici, veteresque Academici balbutire aliquando desinant.* Idem 2. de divinat. cap. 3. *omnes, præter Epicurum balbutientem de natura deorum, divinationem probaverunt.*

BĂLĔARES, insulæ duæ in mari Hispanico, *Gymnesiæ*, γυμνήσιαι à Græcis dictæ, quod in iis incolæ nudi æstatis tempore, fundarum jactu sese exercent. *Balearium* autem nomen ἀπὸ τοῦ βάλλειν, à *jaciendo*: optimi enim funditores Baleares erant. Polybius lib. 3. Narrant Historici tam in hisce insulis observatam fuisse consuetudinem, ut esurientibus filiis, à matribus jentaculum in sublimi trabe proponeretur, quod illi contingere non poterant, nisi prius fundi dejecissent. Nonnulli tamen à Baleo, Herculis comite, nomen deducunt Liviana Epitome lib. 60. De summa gentis in lapidibus jaciendis peritia, & quomodo eam comparare sibi soliti, lege Strabonem lib. 14. Florum lib. 3. cap. 8. Vegetium lib. 1. c. 16. Hodie *Majorica* & *Minorica*, a quantitate dispari appellantur.

¶ Balearis, e, adjectivum gentile, de incolis & de rebus usurpatum. Cæsar 2. Bell. Gall. cap. 7 *Numidas & Cretas sagittarios, & funditores Baleares subsidio oppidanis misit.* Et lib. 9. v. 233

Ac torto miscens Balearis prælia plumbo.

Virgilius 1. Georg. v. 309 *Balearis verbera funda.* Et Silius lib. 7. v. 297 *telum Baleare.* Est enim vere adjectivum, & quando de insulis absolute dicitur, *insularum* vocabulum subauditur.

¶ Bălĕārĭcus, idem. ut, *Balearica funda* apud Ovid. lib. 2. Metam. v. 727. & *mare Balearicum*, quod & Ibericum & Hispanum est, apud Plin. lib. 3. cap. 5. *Balearica regna* apud Manilium lib. 4. v. 638.

BĂLISTA seu rectius fortasse Ballista [est enim à βάλλω, jacio] militaris machina, qua muri concutiuntur, ingentibus inde emissis saxis, ein Geschütz oder Maurbrecher. Cæsar 2. Civ. c. 2. *Asseres pedum 12 cuspidibus præfixi, atque hi maximis ballistis missi.* Vide Lips. lib. 3. Poliorcetic. Dialogo 3. qui duplex instrumentum eo nomine significari notat: unum, quo tela, & grandiores sagittas: alterum, quo lapides & saxa in hostes jacularentur; prius *catapultam*; posterius *Ballistam* dixere. Unde *ballista lapidum* Ciceroni sunt lib. 2. Tusc. c. 24. Silius lib. 1. v. 335

Phocais effundit vastos ballista molares.

Metaphorice *Ballista infortunii* apud Plaut. in Pœnulo 2. 1. sc. 1. v. 73 & in Captiv. act. 4. sc. 2. Ergasilus parasitus inquit: *Meus est ballista pugnus, cubitus catapulta est mihi; humerus artus.* Vim earum Lucanus lib. 3. v. 465 & seqq. declarat. Vide & *Catapulta: & Manganum.*

¶ Et Balistarium apud Plautum Pœnul. act. 1. sc. 1. v. 74. vel pro loco balistarum, vel pro ipso tormento.

¶ Balistarius. Gloss. Vet. *Ballistrari*, σφενδονῆται, lege *Ballistarii*, sicut in iisdem Glossis *ballistra* & *ballista* scribitur. Hos idcirco pro funditoribus habet Lipsius 3. Poliorcet. Dialogo 3. extremo, quos & Vegetius lib. 2. cap. 2 in levis armaturæ militibus scribit, & cum funditoribus ac ferentariis conjungit. ¶ 2. Ballistarii numerus & ordo militaris sunt in Notitia imperii utriusque, quo Valesius Ammianum lib. 16. cap. 2 refert, qui *cataphractarios & ballistarios* conjungit.

¶ Carroballista, ballistarum genus carro impositum. Vegetius lib. 3. cap. 24. describit, quem vide.

BALLIO, prodigiosæ nequitiæ & perfidiæ lenonis nomen in Pseudolo Plautino, deditque locum proverbio. Cicero pro Q. Roscio Comœdo cap. 7, C. Fannium Chæream hoc nomine suggillat. *Nonne, inquit, ipsum caput & supercilia illa penitùs abrasa olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam affert hominibus tacita corporis figura) ex fraude, fallacia, mendacio constare totus videtur? qui idcirco capite & supercilio semper est rasis, ne ullum pilum boni viri habere dicatur. Cujus personam præclare Roscius in scenâ tractare consuevit: Neque tamen pro beneficio ei par gratia refertur. Nam Ballionem illum, improbissimum & perjurissimum lenonem cum agit, agit Chæream.* Et Philippica secunda c. 6. *Hodie non descendit Antonius. Cur? dat natalitia in hortis. Cui? Neminem nominabo. Putato te eum Phormioni alicui, tum Gnathoni, tum Ballioni.* Hurenwirth.

BALLISTA, Latro fuit; cui lapidato Virgilius hoc condidit Epitaphium:

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.
Nolle, die tutum carpe viator iter.

Vide Phocam in vita Virgilii.

¶ Ballista, machina bellica, vide supra in *Balista.*

Ballonymus. Vide *Abdalonimus.*

BALNEVM, βαλανεῖον Græcis dictum, quod anxietatem ex animo pellat, ut Eustathius ad Homeri Iliados K. observat: de quo & Augustinus lib. 9. Confessionum cap. 12. Alii παρὰ τὸ μὴς βαλάνῳ ἄνειν ita dictum volunt. Suidas enim glandibus veteres vesci solitos fuisse, earumque putamina succendisse docet, vid. Cœl. Rhodig. Lect. Antiq. lib. 17. Ein Bad. Cicer. ad Att. *Cum è balneo exissem, accepi literas tuas*, deine Briefe empfieng ich nach dem Bade. ¶ Legitur & *balinéum* apud Plautum, Ciceronem, & Plinium. Cic. ad Att. 2. ep. 3. *Balineum calefieri jubebo*, die Badstuben. Utrumque autem antiquum esse, *balneum* & *balinéum*, Manutius ex Inscriptionibus vetustis probavit suo de Orthographia libro: quod & Sosipater Charisius lib. 1. auctoritate veterum confirmavit p. 76. edit. Putschianæ. *Quid cani & balneo?* vel, *Quid cani commune cum balneo?*

ro? was iſt ein Hund nütz im Bade? proverbium eſt in eos, qui ad rem quampiam ſunt inutiles; citat ex Luciano & Rodolpho Eraſmus. *Senecta hominum balnea calida*, wer viel badet wird alt/ Philoſtrati eſt, γῆρας ἀνθρώπων τὰ βαλανεῖα. Cæterum promiſcua olim virorum, & mulierum balnea erant, quorum turpitudo tandem legibus interdicta, mulctâ in transgreſſores conſtitutâ. Camerar. Cent. 1. Hor. ſubſ. cap. 33. Conf. Caſaubon. ad Spartian. Hadrianum p. 34.

¶ In multitudinis numero inveniuntur & *balnea* & *balineæ*: at *balnea* dici negabat Varro. Verba ejus lib. 7. de Lingu. Lat. iſta ſunt: *Neque ab eo, quod dicunt balneum, habet multitudinem conſuetudo* &c. Sed contrarium auctorum uſus arguit: & *balnea* etiam in multitudinis numero Grammatici veteres Soſipater & Diomedes agnoſcunt. Hoc autem notandum diſcrimen, inter *balneum* & *balnea*, ſive *balneas*, eſt; quod *balneum* privatum eſſet: *balnea* ſive *balneæ* publica. Varro lib. 8. de L. L. *Dicantur multitudinis nomina* publicæ balineæ, *non*, balinea. *Contra quod priſci dicunt*, unum balineum, *quod plus*, balineas, *dicant*. Sed quod de publicis plurativo numero, de privato balneo ſingulari uterentur, hanc ibidem rationem affert, *quod publicè bina eſſent conjuncta ædificia lavandi cauſſa; unum ubi viri, alterum ubi mulieres lavarentur: ab eadem ratione domi ſuæ*, inquit, *quique ubi lavatur*, balineum *dixerit: & quod non erant duo*, balinea *dicere non conſueverunt*. De partibus balinearum ſeu membris vide infra in *Cella*.

¶ Balneolum, diminutivum. Uſus eſt Juvenalis Satyra 7. v. 4,

Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos.

Cicero in Hortenſio apud Nonium: *primus balneola ſuſſendit: incluſit piſces*. Quod Nizolii & Gruteri opere *balneolæ* fœmineo genere allegatur: optimis tamen Nonii Marcelli libris *balneola* ſunt, genere neutro.

¶ Balnearius, a, um; & Balnearis, e: ut, *Fur balnearius*, Catull. epigr. 33, & Ulpianus Lege 1. Dig. de Furibus balneariis: *Furtum balnearium*, Paullus ibidem Lege 3. Et *inſtrumentum balnearium* Lege 17. D. de inſtruct. vel inſtrum. legato. *Veſtis balnearis* ein Badetuch / Bademantel. *Balnearia* Badezeug. Apul. l. 3. *Milonem juſſit cum balnearibus aſſequi. Urceus balnearis: ſolium balneare*, ut Chariſius obſervat.

¶ *Balnearium*, pars villæ, hoc eſt balneum. apud Cic. ad Att. 13. epiſt. 29, *balnearia majora*; & ad Q. fratr. lib. 3. ep. 1. cap. 1. *In balnearia aſſa in alterum apodyterii angulum promovi*. Columella lib. 1. cap. 6 *balnearia occidenti æſtivo adverſantur*. Et Seneca 3. Q. N. c. 24. *Quem non falli credent ii, quibus balnearia ſine igne calefiunt*. Ex quibus apparet, pluraliter maxime hoc nomen in uſu fuiſſe: ſingulârem vel rarum, vel inauditum prorſus. Ein Badhauß / Badſtube.

¶ Balneaticum, pretium, quod pro lotione in balneis ſolvitur. Badegeld. Vet. Gl. *Balneaticum*, βαλανικόν. Vetus Scholiaſtes Juvenalis ad illud Sat. 2. verſ. 52. NISI QVI NONDVM AERE LAVANTVR, id eſt, infantes. *Quia pueri non dant balneaticum*.

¶ Balneător, ein Bader / Stübner. Græce βαλανεύς. Cicero in Philipp. cap. 12, *temperantem fuiſſe ferunt Iſauri balneatorem*. Plinius lib. 18 cap. 17, *Ajunt in Aſia & Græcia balneatores, cum velint turbam pellere, carbonibus id ſemen* [ræ vel loliû] *injicere*. Lampridius in Commodo cap. 1, *Cum tepidius forte lotus eſſet, balneatorem in fornacem conjici juſſit*.

¶ Balneatrix, eine Baderin / Bade-Magd / Petronius dixit apud Servium in 12 Æneid. v. 159. Ipſe ibi Servius etiam communi genere *hic* & *hæc balneator* dici poſſe autumat.

¶ Balneatorius, a, um: idem quod *Balnearius*. Sic Martianus JCtus lege 17. §. 2. D. de Inſtruct. & Inſtrumento Leg. æque *balneatorium* & *balnearium inſtrumentum* dixit.

¶ Obſervent tirones ὑπολουσίας ſive lotiones calidas, ſeu balnea, apud Græcos pariter atque Romanos ad voluptates luxuriamque interpretari ſolitas, de quo aliquid Caſaubonus ad Suetonii Aug. c. 82. obſervat. Et eo nomine Cajum quoque Philo perſtringit Legat. ad Cajum p. 770. Romanos milites Alexander Severus apud Lampridium. Quæ cauſſa ut in luctu atque juſtitio publico clauderentur balneæ, atque lavare nefas eſſet: de quo Plutarch. Conſolat. ad uxorem pag. 610. Tertullianus adverſus Pſychicos c. 17. Suetonius Calig. cap. 23. &c. Idque apud Judæos, quibus frequens lavandi uſus, fieri ſolitum ex Nehemiæ c. 4. conſtare poteſt. Pœnitentes quoque abſtinuiſſe balneis, illotosque fuiſſe ex Tertulliano, Sozomeno, & Cypriano obſervat Heraldus 2. Digreſſ. cap. 4.

BALLŌTE, βαλλώτη, herba eſt, quæ & *marrubium cantherinum*, & *marrubiaſtum*, & *marrubium nigrum*, & *ulceraria*, in officinis vulgò *praſſium fœtidum*, dicitur, ſchwartzer Andorn: Plin. 27. cap. 8.

BĀLO, are, hoc verbo proprie ovium vox denotatur. Ovid. 4. Faſtor. v. 740

Talläque fumanti ſulphure balat ovis.

Virg. 1. Georg. v. 272

Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.

Schaff ſchwemmen. ¶ Belare etiam in uſu veteribus, à bes,

A quod ſonare ovium vox videtur Varrone l. 2. de re ruſticâ c. 1. auctore.

¶ Bālātus ovium eſt, blecken / ut *balatu pecorum*, Virg. 3. Georg. 554. Et Ovidius 7. Metam. v. 541

Lanigeræ gregibus balatus dantibus ægros.

BALSAMVM, βάλσαμον, arbuſcula odoratiſſima, in Judæa ſola naſcens, quemadmodum Plinius teſtatur lib. 12. cap. 25. *Omnibus odoribus*, inquit, *præferetur balſamum, uni terrarum Judææ conceſſum*, Balſam gehet über alles das wol reucht / ꝛc. Vide Tacitum 5. Hiſtor. cap. 6. Ex Judæa in Ægyptum translatum, & ibi adhuc perſeverare, Lipſius ad Tacitum, & Barthius ad Claudianum obſervat. Balſamum idem quod שמן בעל quaſi *dominus olei*, ſeu oleum præcipuum, aut dominus aromatum. D. Geier. de Luctu Ebræorum p. 387.

¶ Succus qui manat ex arbore, *Opobalſamum*: Surculus qui amputatur, ¶ *Xylobalſamum*, Plinius ſupra laudato loco. Servius in 2. Georg. BALSAMVM *eſt arbor ipſa*: OPOBALSAMVM *ſuccus collectus ex arbore*. Nam ὀπὸς dicitur ſuccus. ¶ Semen autem ſeu fructus *carpobalſamum* appellatur.

¶ Balsămĭnus, a, um. Ut *Oleum balſaminum* apud Plin. lib. 23. cap. 4.

¶ Balſameus, idem. Auctor Carm. Phœnicis, quod Lactantio a quibusdam tributum fuit, *unguine balſameo condit*, &c.

¶ Balſamina, herba eſt quæ & *viticella*; vide ejus egregiam deſcriptionem apud Matthiolum in c. 177. de vite nigrâ libr. 4. Dioſcorid.

BALTEVS, in maſc. & Baltreum in neutro. Scribunt etiam *Baltheus* & *Baltheum*, ſed neſcio an ſatis recte, quod originem ejus ex Græcia, cujus eſt litera *TH* ſive Θ, non facile aliquis aſſeruerit. Conſule Voſſium Etymolog. qui ſimplici *T* ſcribit; de *TH* nihil habet. Virg. Æneid. 5. v. 312

— — lato quem circumplectitur auro
Balteus.

Livius apud Nonium: *aurata vagina, aurata baltea illis erant*. Et Varro apud eundem: *Tragica vincula baltea ſunt*. Adde ipſum Varronem lib. 4. de L. L. cap. 24. Vet. Gl. ζωστὴρ, *Cingula*, *Balteum*, *Cingulum*, *Balteus*. Chariſius ex Plinio diſcrimen affert, quod *Balteus* vinculum ſeu cingulum; *Balteum* lora ad ligandum apta ſignificet. Sed id non attenderunt auctores, ut Voſſius lib. 1. de Analogiâ cap. 36. obſervat. Recte igitur Servius in 5. Æn. BALTEVS *dicitur non tantum qua cingimur; ſed etiam a quo arma dependent*. Ein Gürtel / ein Wehrgehenck. Ordinis equeſtris ornamentum & geſtamen erat. Et quia plurimi dignitatis titulo & potentiæ umbraculo vitiorum ulcera velant, eo nomine principem enormi vitiorum ſcabie laborantem perſtringit Perſius Satyra 4. v. 44

— — ilia ſubter
Cælum vulnus habet, ſed lato balteus auro
Protegit.

¶ 2. Sumitur pro quavis cinctura: ut *balteus placentæ* apud Caton. cap. 75. de re ruſtica. Conf. Barth. ad Nemeſ. Cyneget. pag. 260. & 383. Der Rand am Kuchen.

¶ Balteolus, diminut. Capitolinus in Maximinis cap. 2, *Severus militares dabat ludos, propoſitis præmiis argenteis, id eſt armillis, torquibus, balteolis*.

BALTIA, inſula in mari Germanico. Volateranus lib. 7. Geograph. ex Plin. l. 4. c. 13. & lib. 37. c. 4.

¶ *Mare Balticum*, der Belt.

BALVCA, æ, & Ballux, ucis, f. 3. arena aurea χρυσῖτις, apud Juſtinian. lib. 11. Codicis tit. de Metallariis. Plinio lib. 33. cap. 4. Balux dicitur. Verba ejus ſunt: *Iidem (Hiſpani) quod minutum eſt, balucem vocant*, Goldſand.

BAMBĂCION, & Bambagia, βαμβάκιον καὶ βαμβακὶς, καὶ βάμβαξ, lana illa eſt candidiſſima in goſſipio ſeu xylo frutice naſcens, Baumwollen.

BAMBĂLIO, vocabulum eſt ignominioſæ appellationis, uſurpatum his verbis à Cicerone Philipp. 3. cap. 6. *Tua conjugis, bona fœmina, locupletis quidem certe, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemtius, qui propter haſitantiam linguæ ſtuporemque cordis cognomen ex contumeliâ traxerit*. Caſſiodorus de Orthographiâ in Eclogis Adamantii Martyris; *Bammum ἀξιωμάτιον: atque Bambulo ψελλισὶς quæ per B mutam ſcribuntur*. Ubi fortaſſe ſcribendum *Bambalio*; quòd Græce fit βαμβαλίων, ex βαμβαλέω, ut Turnebus lib. 17. Adverſ. c. 19 conjecit. Vet. Gl. ψελλισὶς, *Vambal*. V. pro B poſitum: & ſcribendum procul dubio *Bambalo*, vel *Bambalio*. De Pſelliſmo hoc videatur Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 23. ubi nomen Bambalioni factum opinatur ex illo Ariſtophanico βομβαλοβαμβάξ.

BANAVSVS βάναυσος, à βᾶνος caminus, & ἄω incendo. Denotat hæc vox proprie artificem, qui circa caminos & fornaces exercetur: deinde latius ad quasvis viliores & ſordidiores operas, quæ manuum opificio victum quærunt, extenditur. Vid. Cœl. Rhodig. l. 8. c. 38. lib. 13. c. 48.

BANCHVS, ſed rectius fortaſſe *Bacchus*, quemadmodum Geſnerus cenſuit, piſcis eſt ex aſellorum genere, eine Art Stockfiſches. Banchi piſcis meminit Plinius lib. 32. c. 8. & 11. ac *Myxona*

etiam appellari scripsit, μύξινα vel μύξινοι à μύξα, quæ vox mucosum & pituitosum humorem significat, Gesn.

BAPHIA, βαφία, officina tinctorum, ein Ferbhauß / apud Lampridium in Alexandro cap. 40, *idcircò quod Aurelius Probus præfectus baphiis id genus muricis reperisset.* Sic in Notitia Imperii utriusque, sub dispositione Comitis Sacrarum largitionum, sunt *Procuratores baphiorum*, iique varii, ut *Procurator baphii Tarentini, Salonitani, Syracusani* &c. Nam Neutro genere

¶ *Baphium* & plur. *Baphia* non semel in Cod. scriptum legitur. Lege ult. de Vest. holoser. & lege 18. Theodosiani de murilegalis hæc exstant: *Ad baphia Phœnices per certum tempus missi præcipimus.*

¶ Baphicus, ut *Coccos baphica*, κόκκος βαφικός, i. e. granum infectorium, Scharlachbeer / apud Dioscoridem.

¶ Dibaphum, bis tinctum, purpura, vide in suo elemento.

BAPTES, gemma mollis, odore excellens, sic dicta à tingendo. Est enim succinum anchusâ tinctum. Plin. lib. 37. cap. 10.

¶ Baptæ, molles & effœminati Athenis erant Sacerdotes deæ Cotyttus, in quorum prodigiosam petulantiam Eupolis scripsit Comœdiam Baptas dictam. Sic appellabantur, quod tincti fucatique sacris interessent, instar mulierum. Omnem rem exponit Juvenalis Sat. 2. v. 91

Talia secretis coluerunt orgia tædis
Cecropiam soliti Bapta lassare Cotyton
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliquâ producit acu, pingitque trementes
Attollens oculos; vitreo bibit ille Priapo, &c.

BAPTISMA & Baptismus, à βάπτω immergo, die Tauffe. Prudent. Psychom. v. 103. *abolens baptismate labem.* Hieronymus epist. 83 ad Oceanum cap. 3 *Aquarum laudes & baptismi prædicemus.* Ecclesiasticorum sunt, æque ac Verba

¶ Baptizo, Rebaptizo. Vid. Cyprian. Epist. 73. c. 1. & 2. Et Augustin. epist. 166 ad Donatistas post principium: *quicunque illa accreverunt baptismo Christi, eos rebaptizaverunt.* At

¶ Baptisterium, ecclesiastice ein Tauffstein / etiam profanis usitata vox est, eine Badwann / Badkübel. Plin. 5. epist. 6.

¶ Baptista, æ, masc. ein Tauffer. Arator in Act. Apost. cap. 13

Clamabit virtute potens baptista Ioannes.

¶ Baptizator, idem. Augustin. epist. 23 ad Bonifacium: *ad horam qua baptizatur, baptizator interrogat.* Adde epist. 165.

¶ Rebaptizator. Idem eadem epist. 165 *Extra Primianum baptizatores: post Primianum rebaptizatores damnarent.* Wiedertauffer.

BARATHRVM, βάραθρον, abyssus, vorago, eine grundlose oder bodenlose Tieffe. Virg. 3. Æn. v. 420

Dextrum Scylla latus, &c.
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus.

Ubi Servius: BARATHRVM *immensæ altitudinis nomen. Unde sequitur*, SORBET IN ABRVPTVM. Silius de Aetnæ eratere lib. 9. v. 498

Postquam Aetna mersit candente barathro.

¶ 2. Ita vocabatur profundissima fossa in agro Attico, in quam fontes & condemnati præcipitabantur; Suidas. Hinc pro inferno non semel Prudentius posuit, ut Hymno in Natali Christi v. 40, *fumido vitam barathro immersérant.* De manufactis profundissimis fossis usus est Vitruvius lib. 10. cap. ult. sub finem.

¶ 3. Quod nomen Plautus ad meretricem avaram in Bacchid. a. 1. sc. 3. v. 41. Horatius ad hominem majorem in modum edacem ac voracem detorsit lib. 1. Epist. 15. v. 31. quem *barathrum macelli* vocavit.

¶ Bărăthro, ōnis, gurges & vorago patrimonii, ein Schlemmer / ein Prasser. Sic dictus, quod ventri, tanquam barathro, omnia donet. Vel, quod dignus sit, qui in barathrum conjiciatur, ex Athenienssium consuetudine. Quæ Scaligeri opinio est. Acron, vetus Grammaticus, ad Horatii *balathrones*, 1. Satyr. 2. v. 2. *Legitur*, inquit, *& Barathrones, qui bona sua lacerant, id est, in barathrum mittunt.*

BARBA, *hominum* est & *quadrupedum*, Valla auctore lib. 6. cap. 14. ein Bart. *Prima barba* dicitur tenuis illa, & primum nascens in adolescentibus lanugo à Seneca, quam consecrare Apollini, Jovi, & Veneri solebant. Barth. ad lib. 8. Theb. Statii v. 492. p. 896 *Barba promissa*, apud Cornelium Nepotem in Datame cap. 3. *barba prolixa* Virg. ecl. 8 v. 34. ein langer Bart. Silius 13. v. 310 *propexis in pectora barbis Verrere humum*, quæ luctûs ibi descriptio est. Vide Dausquejum. *Barbam tondere*, Cic. Tuscul. 5. cap. 20. *abradere* Plin. lib. 6. cap. 28. & *ponere*, Horat. Art. P. v. 297. den Bart abnehmen. Ovidius 1. Art. am. v. 518 id *resécare* dixit:

Sit coma, sit doctâ barba resecta manu.

De barbis multa Camerar. cent. 1. Hor. subcis. cap. 36. pag. 165. Heroes antiqui eâdem subnectebant, auctore Ruperto ad Enchir. Pomponii p. 285. ¶ Barba hirquina ein Bocksbart / pro convicio olim est objecta. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 2. v. 12 *Heus tu, qui cum hirquinâ barbâ stas, responde, quod rogo.* ¶ *Barbam alicui vellere*, proverbialiter ex Horat. 1. Sat. 3. v. 133 dicimus, quem per contemtum ludo jocoque habemus. Einen schimpffen/ höhnen: quod Græci, τὸν τράγου πώγωνα τιλλειν, vel ἐρίζειν τὸν ἐπὶ μὴ γενείου τρίχας dicunt, de quo præter Erasm. Casaubonus ad Persii Sat. 1. vers. penult. & sat. 2. v. 28. Fuit aliud Proverbium forte, *Leoni barbam vellere*, hoc est, illum afficere contumeliâ atque lacessere, qui id inultum haud sinat. Quod Martialis lepide invertit, sed in obscenum sensum intorsit lib. 10. Epigr. 90. quod ita claudit:

Quare, si pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Maximo enim quondam ad Orientem ubique probro habebatur, vel unum barbæ pilum per vim revelli. Imò non ignominiosa tantùm, sed & pro pœna fuit maximorum flagitiorum, barbæ detonsio: cujus rei exempla aliquot in medium protulit Joachimus Camerarius in Chronologia Nicephori. Lacon quidam interrogatus, cur barbam perquam longam haberet, respondit, ἵνα βλέπωσι τὸν πολίτας, μηδὲν ἀνάξιον αὐτῶν σχήσω, hoc est, *Ut canos videns nihil indignum ipsis committam*, Plutarch. in Apopht. Juvenal. Satyr. 8. v. 165

— — breve sit, quod turpiter audes.
Quædam cùm primâ resecentur crimina barbâ.

Barba tenus Philosophus dicitur, qui Philosophi nihil habet præter barbam. *Altere barbam Philosophum non facit*, dixit Plutarchus: einen langen Bart ziehen / macht keinen Philosophum. Extat in hanc sententiam Græcum Epigramma, quod hoc modo transtulit Morus:

Si promissa facit sapientem barba, quid obstat,
Barbatus possit quin caper esse Plato?

Ante barbam doces senes, Proverb. cujus non ita dissimile Germani habent, das Ey wil klüger seyn denn die Henne. Vide Chiliad.

¶ Barbŭla, diminutivo, Cic. cap. 14. usus est in orat. pro Cœlio. Ein Bärtgen. ¶ 2. Barbulæ florum, die Fäßlein mitten in den Blumen. Plin. 27. cap. 11.

¶ Barbula hirci, planta est, τραγόπωγον & τραγωνώπιον, Bocksbart / Hauchbrodt.

¶ Barbus, piscis fluviatilis. Ausonius Mosella v. 134

Propexique jubas imitatus gobio barbi.

¶ Barbulus, piscis genus. Gloss. Vet. *Barbulus*, φάγρος, ἰχθύς. Diminutum a Barbus. nec aliud genus videtur esse.

¶ Barbātus, Bärtig / ein alter Gesell. Juvenal. Sat. 13. v. 54

Credebant hoc grande nefas & morte piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicunque puer. licet ipse videret
Plura domi farra & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis.

¶ Barbatos pro antiquis Cicero pro Muræna cap. 12. item pro Cælio cap. 14. dixit: nam illi vetustissimi Romani intonsi erant: unde *intonsos avos* Tibullus lib. 2. eleg. 1. dixit. Postea verò cùm radi cœpissent, aut planè ponebant barbam, aut aliquam partem servabant & *submittebant*, quod delicatuli solebant facere, ut ex Seneca Epist. 114. colligere licet. Hanc *barbulam* vocat Cicero pro Cælio, laudato loco: & inde *barbatulos juvenes* loco mox producendo.

¶ Barbatulus, diminut. Cic. 1. ad Att. 14. *concurrabant barbatuli juvenes*, id est delicati. Idem Parad. 5. c. 2. *barbatulos mullos exceptantem de piscina*, Barben.

¶ Contrarium ejus est *Imberbis.* Cicer. pro Domo c. 14. *Adolescentulus imberbis*, der noch gar glatt um den Schnabel ist. Horat. de Arte v. 161

Imberbis juvenis tandem custode remoto
Gaudet equis canibusque &c.

¶ Barbātorium, i. e. tonstrina; sive officina tonsoris: Barbierstube. Vet. Gloss. *Barbatoria*, κουρεῖον. Quod & in alio Glossario Græco-Latino legitur.

¶ Barbitium, idem quod barba. Apul. Milesiis Lib. 5. *Juvenis speciosus lanoso barbitio genas inumbrans.*

¶ Barbiger, a, um: barbigeræ pecudes, capellæ sunt Lucretio Lib. 5. v. 897. Verba sunt:

Quippe videre licet pinguescere sæpe cicutâ
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

¶ Barbamentum, gena, das Kinn. Gloss. Vet. *Barbamentum*, γένειον.

¶ Barbesco, bartig werden. Eadem Cyrilli Glossæ: *Barbesco*, γενειάζω.

¶ A Barba & *Ænobarbus*, vel *Æneobarbus*, vel *Ahenobarbus* dictus est, ab ænei coloris, h. e. rubrâ barba, ein Rotbart: *Ænobarbi* cognomen Domitiorum fuit. Sueton. in Nerone cap. 2. *In Cn. Domitium Ænobarbum Neronis atavum dixit Licinius Crassus Orator; Non esse mirandum, quod æneam barbam haberet, cui esset os ferreum, cor plumbeum.*

BARBARIVS Philippus, servus fugitivus, qui tamen Romæ præturam petiit, & Prætor designatus est: Ulpianus lib. 3. *ff. de off. Prætor.* & Turnebus lib. 7. Advers. cap. 7.

BARBĂRVS, βάρβαρος: *Barbaros* vocatos à Græcis initio, qui crasso atque difficili ore loquerentur, & nova præcipuè ac facta recens aspere duriterque pronunciarent, Strabonis in lib. 14. de

Caria

Caria exponentis sententia est. Ac ita nonnunquam acceptum vocabulum istud, arguere Ciceronis in 3. Verrin. cap. 9. videtur locus, in quo *disertum & barbarum* opponit. *Disertus* etenim est, qui facile, prompte, & expedite verba facit. *Tantum*, inquit, *habebat morum similitudo conjunctionem atque concordiam, ut Apronius, qui alius inhumanus ac barbarus, isti uni commodus ac disertus videretur.* ¶ Hoc oris itaque vitium, cum alienigenarum extraneorum commune ac proprium videretur, factum est [ita ibidem censet Strabo] ut illud nominis denique ad omnes eos, qui Græci non essent, transferretur, & quodam communi vocabulo in divisione Gentium *Barbari, Græcis* opponerentur. Hinc Medea apud Senecam in sibi cognomine Tragœdia v. 127

Si quod Pelasga, inquit, *si quod urbes barbara*
Nobere facinus &c.

Simili ratione Romani, cum rerum essent potiti, omnes qui Romani juris ac ditionis non essent, neque loquerentur Latine vel Græce, & habuerunt & vocarunt *Barbaros*, quod passim apud auctores observare licet. Ita *Barbarus*, revera haud alius, quam peregrinus atque extraneus est, qui nec intelligat, nec intelligatur. Unde Ovidius se, qui Romanus esset, & Getice non nosset, Tomitanis, Latine loquentem non intelligentibus, *Barbarum* haberi Trist. lib. 5. Eleg. 10. queritur:

Barbarus, inquit, *hic ego sum, quia non intelligor ulli,*
Et rident stolidi verba Latina Getæ.

¶ 3. Neque vero ad sermonem & linguam tantùm, sed ad vivendi etiam rationes, & morum compositionem istud vocabulum referebatur. Nam cùm Romani ac Græci præ cæteris plerisque gentibus ad omnem humanitatis cultum ac elegantiam morum eruditi essent, accidit, ut æque vocarentur *Barbari*, qui alia instituta vitæ sequerentur; quàm qui Latine aut Græce non intelligerent. Inde ergo inculti omnes atque agrestes, indoctique ac inhumani, *Barbari* dici cœperunt. Sic apud Ciceronem, *agrestes & barbaros servos*, pro Mil. c. 9. Et in Verr. 6. c. 51 *tam barbarâ lingua & natione illi, quam tu naturâ & moribus.* Et plura hujusmodi alia apud illum & alios legimus. Plautus Bacchidibus act. 1. sc. 2. v. 13

---- nimium quam, ô Lyde, es barbarus!
Quem ego sapere nimio censui plus quàm Thalem.
Barbarus es, id est, imperitus & stultus.

Similiter apud Aristophanem in Nubibus ἀμαθὴς, & βάρβαρος conjunguntur act. 1. sc. 6. Utrum autem hæc vox, ficta à Græcis [unde acceperunt Latini] joculariter sit; an peregrinam originem habeat, haud temere dixerim. Vossius lib. 1. de vitiis sermonis cap. 1. ex Chaldaico בַּר, quod *extra, foras*, significat, deducit. Jul. Cæsaris Scaligeri Exercitat. 51 ista verba sunt: *Soli Numida legitimâ voce Arabicâ*, Elbarbar, *quod apud eos murmur significat, nominantur. Quippe hoc est eis objectum ab Arabibus, propterea, quod utantur inculto sono. Quamquam equidem è deserto ita dictos reor.* Bar *enim Arabice* DESERTVM. Itaque agros Numidas Scaliger non tam respectu vocis, quam pro conditione loci proprio quasi nomine *Barbaros* appellatos, videtur velle. Nam & in Theophrastum de Plantis ita scribit: *Solum in Africa subest udum, quâ arvum est. Sola nempe ora maritima fertilis: cætera vasta est. Unde &* BARBARIA. *Quia* BAR *eorum linguâ* DESERTVM *significat: more Ebræo* BARBAR, *valde desertum.* Sed si à sono incondito inculto que ab Arabibus Numidæ appellati *Barbari* sunt, & Græcis primitùs ab oris & pronunciationis vitio *Barbari* dicti, ut Strabo sentit; non est absurdum credere, hanc vocem Græcos ab Arabibus per commerciorum consuetudinem accepisse. Vid. Hotoman. de ritu nupt. C. V. p. 469. Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 1. p. 6. & Bernegg. ad Suet. Augustum cap. 21, 3.

¶ *Barbarior* comparativus apud Ovidium est lib. 5. Trist. El. 1. v. 71

Non sunt illa suo barbariora loco.

¶ 4. Cæterum καθ' ἐξοχὴν & proprie veluti, *barbari* à Latinis vocati *Phryges:* unde *tibia Barbara* pro Phrygiâ apud Catullum Carm. 65.

¶ Barbaria, Barbarorum regio: vel ipsi Barbari. Cicer. 3. in Catil. cap. 10. *Quale bellum nulla unquam barbaria cum sua gente gessit.* Nazarius Paneg. Constantini cap. 18. *Bellicum strepunt nomina, & immanitas barbaria in ipsis vocabulis adhibet horrorem.* Et mox: *O vere cæca barbaria, quæ in illo vultu signa Principis non viderit.* ¶ 2. Cui opponitur Græcia & Italia. Cicero 2. de Finibus cap. 15. *A quo non solum Græcia & Italia, sed etiam omnis Barbaria commota est.* ¶ 3. Phrygia, & Trojanum Regnum. Horat. lib. 1. Ep. 2.

Græciâ Barbariæ lento collisæ duello.

¶ 4. Significat & agrestem rusticitatem vel ruditatem, Grobheit. Ovid. lib. 3. Amor. eleg. 8. v. 3

Ingenium quondam fuerat pretiosius auro,
At nunc barbaria est grandis, habere nihil.

¶ Barbaries, de ipsis Barbaris. Cic. Nat. Deor. lib. 1. c. 29, *Non Ægyptii, nec Syri, nec fere cuncta barbaries.* Ita Sturmius & Lambinus: at vero *barbaria* Gruterus. Lib. 2. Nat. D. cap. 34 idem: *Quod si in Scythiam, aut in Britanniam, sphæram aliquis tulerit hanc, quam nuper effecit Posidonius, --- quis in illa barbarie dubitet, quin ea sphæra sit perfecta ratione?* Valer. Maximus lib. 5. cap. 5. n. 3 *Tiberius per modo debellatam barbariem, Antabagio duce solo comite contentus, evasit.* ¶ 2. de moribus barbaris. Claudianus lib. 2 in Rufin. v. 78

--- ne qua in parte relinquat
Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles &c.

hoc est, ne aliquatenus omittat morem barbarorum, septentrionalium maxime & pellitorum. 3. de vitioso & barbaro sermone. Cic. de Clar. Or. cap. 74, *Omnes, qui nec extra urbem habent vixerunt, nec eos aliqua barbaries domestica infuscaverat, recte loquebantur.*

¶ Barbarè, ut *barbare loqui*, id est aspere & crasse, Cic. 2. de Fin. cap. 4. grob / unlieblich. ¶ 2. rusticè, ut Horat. 3. Oda 13, *dulcia barbare ladentem oscula.*

¶ Barbarismus, vitium dictionis est, legem ac puritatem sermonis corrumpens. Suidæ dicitur, λέξις παρὰ τὸ ἔθος τῶν ἐυδοκιμούντων: *vox præter consuetudinem probatorum scriptorum usurpata:* De eo Auctor Rhetor. ad Herenn. lib. 4. cap. 12. & Quintilianus lib. 1. c. 5. tum Veteres Grammatici Sosipater, Diomedes, Donatus: quibus jungendus & Vossius est lib. 1. de Vitiis Sermonis cap. 1. & 2. ubi etiam habes, quid *Barbarismus* & *Solæcismus*; item *Barbarismus*, & *Barbara lexis* differant. Ille enim in voce Latina aut Græca fit, male figurata prolatave: ista, tota peregrina est, & *Glossa* etiam appellatur, de quo infra suo loco. Martialis lib. 6. epigr. 17. in Cinnamum sic ludit:

Cinnam, Cinname, te jubes vocari.
Non est hic, rogo, Cinna, Barbarismus?
Tu si Furius ante dictus esses,
Fur istâ ratione dicereris.

Illud hoc loco monere, non fuerit fortean præter rem, in notandis Barbarismis Scriptorum temperamento & cautione valde esse opus. Neque enim ut barbara deculpanda statim est vox, quæ apud Ciceronem, Terentium aut similes non exstet. Potest enim apud Vitruvium aut Columellam aliquem, aut Plinium, aut Senecam, aut alios inveniri.

¶ Barbaricus, a, um, idem quod Barbarus. ex. gr. *Vestes barbaricæ*, Lucret. 2. v. 499. *Aurum barbaricum*, Virg. 2. Æn. v. 504.

¶ Barbaricum, quasi substantive positum, quamcunque regionem seu terram, quæ ditionis Romanæ haud fuerit, aliquando significat. Ammianus Marcellinus lib. 18. cap. 4. non longe a principio: *Visus*, inquit, *in barbarico miles, per Hortaris regna transibat intacta.* Similiter locuti Imperatores in Codice etiam, itemque Eutropius lib. 7, cap. 5 *Albis fluviis in barbarico longe ultra Rhenum est.* Et lib. 9 cap. 4 Decius & filius ejus, *uterque in barbarico interfecti sunt.* Id integrum est: *Barbaricum solum.* Isidorus: RHEVBARBARVM, inquit, *sive* RHEVPONTICVM: *illud, quod in solo Barbarico; Istud quod circa Ponticum colligitur, nominatum est.* ¶ 2. Barbaricum est barbare, barbaricè, adverbialiter. Silius lib. 12 v. 418

Barbaricum atque immane gemens.

¶ Barbaricè, adverb. Capitolinus in L. Vero cap. 10. *barba prope barbaricè demissa.*

¶ Barbaricarius, qui & Phrygio, ein Seidensticker. Cod. Theod. lege 1. de Fabricens. & lege 2. de excusation. artific. invenitur. Donatus in Æneid. 11. v. 777 *Barbaricarii dicuntur, exprimentes ex auro & coloratis filis hominum formas, & diversorum animalium, specierum imitatam subtilitate veritatem.* Ita autem dicuntur, quia a barbaris, hoc est Phrygibus, illa ars pingendi & inventa & exercita maxime fuit.

¶ Semibarbarus, halb wild/ fast wild. Eutropius lib. 1. cap. 2 de Numa: *Leges Romanas moresque constituit, qui consuetudine præliorum jam latrones ac semibarbari putabantur.* Pæanii metaphrasis ibidem: μιξοβάρβαροι.

BARBITOS, mascul. & fœm. *barbiton* neut. perinde ut apud Græcos: ὁ καὶ ἡ βάρβιτος, καὶ τὸ βάρβιτον: citharæ genus, graviorem sonum edens; Virili genere usus est Horatius lib. 1. od. 1

Lesbium refugit tendere barbiton.

Et lib. 3 oda 26

defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit.

Non enim neutro genere loqui, vocandi casus lib. 1 oda 32 ostendit, *age dic Latinum*

Barbite carmen.

Fœminea forma dixit Ovidius Epist. Sapphûs 15. v. 8

Non facit ad lacrymas barbitos ulla meas.

Neutro Ausonius epigram. 44 dixit:

Hoc genere & chordas, & plectra, & barbita tonde,

Vulgo vertunt Hackbret/ aut aliud lyræ quodammodo simile, Leyet. Dionys. Halicarnass. lib. 7. p. 476 *Lyram chordarum septem* interpretatur ex quorundam mente: sed interposita conjunctio καὶ videtur aliud instrumentum indicare. Κιθαρίσαι, inquit, λύρας ἐπταχόρδους ἐλεφαντίνας, καὶ τὰ λεγόμενα βάρβιτα κίρνοντες, *Citharista pulsantes eburneas septem fidium lyras, & quæ vocantur barbita.* Erymologus scribit vocari, quasi βαρύμιτον. Mîtus enim dictas fuisse τὰς νευρὰς, quod ante nervorum usu-

ſaminibus uterentur lineis. Neanthes apud Athenæum lib. 4. cap. 23 βάρβιτα Ἀνακρέοντος ἴσχνια esse tradit. Adde Cœl. Rhodig. A. L. lib. 9. c. 4.

BARBO & Barbus, piſcis, qui & mulus seu mullus, Græce τρύγλη dicitur, eine Barbe / Barbel / Barme / quem *mullum barbatum & barbatulum* Epitheto dixit Cicero lib. 2. ad Att. ep. 1. & Parad. 5. cap. 2. Adde ſupra in Barba *Barbus* & *Barbulus*.

BARCA, navigii ſpecies, quæ & *phaſelus* & *ſcapha*, quæ onerariis inſervit. Græcis ἱφόλκιον, eò quod navis eam aſſeclam trahat. Vide Iſidorum lib. 19. cap. 1. Recentius vocabulum eſt. Paullinus Nolanus ad Cytherium carm. 21. v. 95

Ut mox ſalubri barca perfugio foret.

In Paſſione S. Hilariæ &c. apud V Velſerum: *Quæ rogaverunt deſcendentes de barcâ, ut ſe transferrent.* Gloſſæ Vet. *Barca*, κιβώτος.

BARCE, es, βάρκη, nutrix Sichæi. Virgil. 4. Æneid. v. 632 *Tum breviter Barcen nutricem affata Sichæi.* ¶ 2. Eſt & *Barce* Ptolemais urbs in Cyrenaica regione, Plinius lib. 5. cap. 5. *Ptolemais antiquo nomine Barce.* Idem Strabo lib. 17 tradit. Sed Scylaci & Ptolemæo diverſæ ſunt urbes. Harduinus ad Plinium ita conciliat, Ptolemaidem non in loco Barcæ mediterraneæ, ſed, quo Barcæorum portus fuit, conditam fuiſſe.

¶ Barcæus, adject. quo etiam populus notatur Barcæorum, Virgilio Æn. 4. v. 43 memoratus, ubi nunc eſt regnum *Barcæ*.

BARCĪNO, *Barcelona* vulgò, civitas Hiſpaniæ Tarraconenſis. Auſon. Epiſt. 24. v. 89

Tarraco & oſtrifero ſuperaddita Bartino ponto.

BARDI. Strabo lib. 4. *Apud Gallos eximio in honore ſunt Bardi, Vates, Druidæ. Bardi* laudationibus rebusque Poëticis ſtudent. *Vates* autem ſacrificiorum naturalium umque cauſſarum dediti ſunt. *Druidæ* præter cauſſarum naturalium ſtudia, morum diſciplinam exercent. Meminit & Ammianus lib. 15. cap. 24 [Valeſ. c. 9] qui, *Bardi*, inquit, *fortia virorum illuſtrium facta heroicis compoſita verſibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt.* Adde omnino, quæ doctiſſime ibi Valeſius commentatus eſt. Idem confirmat Feſtus: *Bardus*, inquit, *gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, ita dictum à gente Bardorum.* Unde quicunque virorum fortium egregia facinora canerent, dicti ſunt Bardi. Lucanus 1. v. 449

Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

¶ Bardi etiam dicuntur ſtupidi, hebetes & tardi: Tölpel die nichts taugen / ex Græco βραδεῖς per metatheſin, eodem ferè interprete. Plaut. Bacchid. a. 5. ſc. 1. *Quicunque ubi ſunt, qui fuere, quique futuri ſunt poſthac, ſtulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.* Cicero de fato cap. 5. *Zopyrus ſtupidum Socratem dixit eſſe & bardum*, &c. Comparativus *bardior* Tertulliani eſt adv. Hermogenem cap. 36, *pictor*, inquit, *te bardior non eſt.*

¶ Barditus: vide infrà in *Barrus*.

BARDIĂCVS, Bardŏcucullus: Eine Kappe / Bergkäppe. extat utrumque vocabulum apud Martialem. Lib. 4. epig. 4. *Laſſi bardiacum quod evocati*, ut quidem Gruterus legit, qui pro calceo accipit, motus Juvenalis loco Sat. 16, v. 13 *Bardiacum judex datur hæc punire volenti Calceus* &c. Alii tamen legunt *Laſſi Bardiacos* &c. Quam lectionem Scriverius probat, & pro ſervo Illyrico accipit. Vide ejus animadverſiones ad dictum locum Martialis. Salmaſ. *Bardaicus* mavult à Bardæus, ut Archaicus ab ἀρχαῖος.

¶ Bardocucullus. De *bardocucullo* idem lib. 14. epigr. 128. *Gallia Santonico veſtit te bardocucullo.* Bardocucullus autem veſtimentum Gallicum eſt, quod è Santonibus & Lingonibus Romam mittebatur. Dictum ita à *Bardis* [Galliæ gente, quod hæc eo genere veſtis præcipue uteretur] *Cucullus Bardaicus* vocatur Capitolino in Pertinace c. 8. Obtinuit in vilibus ſervis, ut docet Lipſ. lib. 1. Electorum c. 25.

BARIS, idis, βάρις, ιος, & ιδος. navis. Eſt vox Ionica teſte Corintho. Ægyptii cymbam ita nominabant, qua ad ſepulcra cadavera vehebantur. Ejus deſcriptionem habes apud Herod. lib. 2. c. 96. Uſus eo eſt Propertius lib. 3. eleg. 10.

Baridos & contis roſtra Liburna ſequi.

Sed de ſignificationibus diverſis hujus vocis βάρις conſule Suidam & Lexica Græco-Latina. Unde fortaſſis noſtrum Todtenbaar.

BĀRO, ōnis, barones, Banerherren / Freyherren / magnates inferiores Comitibus; dignitas uſitata. Sed in hac ſignificatione non invenitur apud probatos auctores. Eſt originis Francicæ, ſive Germanicæ, ex vocabulo BER, vel VAR, quod virum, & hominem liberum, item ſatellitem; tùm Vaſallum capitalem, ſive majorem, itemque magnatem ſignificabat. De quo eruditiſſimi Equitis Henrici Speelmanni Anglo-Britanni Diatribe in Archæologo, ſive Gloſſario ejus, videnda eſt. Barthius honoris nomen eſſe & Heroëm notare dicit ad Briton. Arem. p. 204.

¶ Barones autem veterum nihil aliud ſunt, quàm homines ſtolidi & bardi, quâ in ſignificatione uſus hoc vocabulo Cicero 2. de Finib 15 c. 23. *Hæc cum loqueris, nos barones ſtupemus.* ¶ Item ſervi militum, & eſt Gallica vox. Vetus Schol. ad illud Perſii Sat. 5. *Baro reguſtatum digito terebrare ſalinum Contentus perages* &c. *Linguâ Gallorum*, inquit, *barones vel barrones dicuntur ſervi militum, qui utique ſtultiſſimi ſunt, ſervi videlicet*

A *ſtultorum.* Veteres Gloſſæ Stephani: *Baro*, βάκκλος. Id eſt, interpretibus Suida & Heſychio, fatuus ſimul & effœminatus. Vide & Petr. Pithœum lib. 1. Adverſ. c. 8.

BARRVS, Elephas dicitur, atque ita plerique interpretes Horatii verba Epod. 12. *nigris digniſſima barris*, exponunt. Gloſſ. Cyrilli: *Barrus*, ἐλέφας. ¶ Eſt & viri nomen apud eundem 1. Satyr. 6, 31 &c. Ex priore notione eſt

¶ Barrire, quo verbo vox elephantorum notatur. Feſtus: *Barrire elephanti dicuntur, ſicut oves dicimus balare, utique à ſono ipſo vocis.* Gloſſ. Vet. *Barrit*, τρίζει, ἐλέφας βοᾷ.

¶ Barrĭtus. Apul. lib. 3. Floridorum: *eſt taurorum gravis mugitus, luporum acutus ululatus, elephantorum triſtis barritus, equorum hilaris hinnitus.* Quod nominis tamen & ¶ 2. militari clamori, qui à Romanis inituris prœlia tolli ſolitus, hæſit. Vegetius lib. 3. de re militari cap. 18, *Clamor autem, quem* barritum *vocant, prius non debet tolli, quàm acies utraque ſe junxerit.* Et nomen & ipſam rem, hoc eſt quomodo ſolitus hic clamor fieri, Ammianus oſtendit lib. 16. cap. 30. Hiſt. qui & alibi meminit. Tacitus de Germania cap. 3 *Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu quem* Barditum *vocant, accendunt animos, futuræque pugnæ fortunam ipſo cantu augurantur.* Ubi Lipſio *Baritum* legere placuit, à verbo Germanico *Beren* aut *Baeren* i. e. clamare, vocem tollere: quod probat Cluverius, & ex hâc diſciplina Germanorum, & rem, & ipſum vocabulum mutuatos Romanos lib. 1. Antiq. Germ. cap. 51. cenſet. Sane non Romanum nomen *Barritum*; ſed barbarum eſſe ſupra laudatus Ammianus arguit lib. 26. cap. 22.

¶ Barrĭnus, a, um, *aures barrinæ*, Sidon. Apollinar. lib. 3. epiſt. 13.

BASILEA (Baſilia Ammiano, & Phlegonti) Galliæ Belgicæ urbs, in Rauracis, quorum caput hodie eſt: quam nonnulli à Baſiliana Juliani Imperatoris matre ſic appellatam volunt, ut Joſias Simlerus lib. 1. de Rep. Helvetiorum Obſerv. Baſel.

BASĬLĪCA, ex Græco βασιλική Latinitate donata vox: qua appellabantur ædes publicæ ad judicia & negotiationes porticibus & ambulationibus magnificè exſtructæ; de quarum ratione Vitruvius lib. 5. c. 1. Baſilicis veterum comparandæ apud nos ſunt, quæ in Emporiis illuſtrioribus mercatorum publicæ habentur ædes, quas *Byrſas* appellant, tum quas Itali *Salas* vocant. Statius lib. 2. Silv. 1. v. 29 Latina voce uſus *Regiam*, quaſi interpretem agens, appellat:

--- hinc Julia templa tuentur,
Illinc belligeri ſublimis regia Pauli.

Nam de baſilica Pauli loquitur, quam inter magnifica Urbis opera Plinius memorat lib. 36. cap. 13. Solebant enim Baſilicæ iſtæ à conditoribus ſuis nomina ſortiri. Sic *Juliam, Porciam, Æmiliam Baſilicas* legimus. Livius lib. 26. cap. 27 de temporibus Macedonici belli: *Neque enim tum baſilica* [Romæ] *erant.* Idem lib. 39 cap. 44 de Catonis cenſura: *Cato atria duo & quatuor tabernas in publicum emit, baſilicamque ibi fecit, quæ Porcia appellata eſt.* Chriſtiani poſtea hoc nomen ædibus ſacris, quas *Eccleſias* etiam vocabant, tribuerunt. Sulpitius Severus lib. 2. de Helena Conſtantini matre exponens: *Mox uſa regni viribus*, Baſilicam *in loco Dominicæ paſſionis, & reſurrectionis & aſcenſionis conſtituit.* Ad quem locum Sigonius notat, *Baſilicas* appellatas, majores Eccleſias, quæ aut Deo dicatæ, & nominatæ *Dominicæ* (unde Germanicum Dom / Dom-Kirche / Stiffts-Kirche) aut martyribus, unde appellatæ *Martyria* eſſent. Minores autem *Titulos* & *Parochias* vocatas. Vide & Onuphrii Panvinii Interpretationem Eccleſiaſticarum vocum, & Coquejum ad Auguſtin. de C. D. lib. 1. cap. 1.

¶ Baſilĭcula, diminutivum. Paullinus Nolanus epiſt. 32. n. 17 (ed. Pariſ.) *Hanc quoque baſiliculam, de benedictis apoſtolorum & martyrum reliquiis ſacri cineres conſecrabunt.*

¶ Eſt & Plauto *Baſilicum* frequens pro ſplendido & regio, ut, Perſa act. 1. ſc. 1. *baſilico accipere victu.* Et Pſeudolo act. 1, ſc. 5. v. 43 *Statum ſuæ hominis quaſi baſilicum.* Sed *Baſilicus jactus* eidem Plauto Cure. Act. 2. ſc. 3. v. 80 idem eſt, qui *Venerius*, der beſte Wurff im Spiele. Vid. Lipſ. Lect. Antiq. lib. 3. pag. 106. *Baſilicæ editiones & imperioſæ*, Herren-Gebot / Plaut. Capt. act. 4. ſc. 2. v. 31. Idem uſurpat hanc vocem pro ſuperbo & faſtuoſo. Talis enim ferme, qui circa reges. Rudente act. 2. ſc. 4. v. 15. *At ego Baſilicus ſum; quem niſi oras, gutturn non feres.* Adjective *Baſilicam nucem* Plinius *juglandem* vocat lib. 15. cap. 22. Welſchenuß. *Baſilica uva*, Iſidor. Orig. lib. 17. cap. 5.

¶ Baſilĭcum, etiam veſtimenti genus, haud dubie ex ſplendidioribus & regè dignis. Plautus Epidic. a. 2. ſc. 2. v. 48 *Tunicam nullam, tunicam ſpicam, --- baſilicum, aut exoticum* &c. Vide ibi interpretes.

¶ Baſilicè, Adverb. Plautus aliquoties uſus eſt pro magnificè, ut Pœnulo a. 3. ſc. 1. extr. *Baſilice exornatus incedit.* ¶ vel 2. pro vehementer. Epidico a. 1. ſc. 1. v. 54. *interii baſilice.*

¶ Subbaſilicanos dixit Plautus ſub baſilicis inambulantes in Capt. 4. ſc. 2, 35. Quos *Subroſtranos* dixit Cælius Ciceroni lib. 8. epiſt. 1. Pflaſtertreter / Müßiggänger. ¶ 2. Ita dici poſſunt operarii, qui ſub baſilicis conductores expectant, Taglöhner / die auffwarten / biß ſie gedinget werden.

BĂSĬLINDA,

BASILINDA, Βασιλίνδα; lusus, quo rex alquis sorte lectus servis A facienda præcipit, ein Spiel darinn man einen König und Hoffstatt machet / apud Pollucem lib. 9. cap. 7.

BASILISCVS, Βασιλίσκος Latinè *regulus*, serpens sic dictus vel à candida maculâ, quam in capite habet diadematis instar, vel ab eo, quod sibilo suo serpentes omnes fugat, ut Plin. indicat lib. 8. cap. 21. Pariâ S. Hieronymus in Esaiæ cap. 14. Nasci eum ex ovo galli gallinacei novem annorum per rubetam vulgò creditur ac fertur. Negat tamen id Lev. Lemnius lib. 4. de occult. nat. miracul. c. 12. Conf. Voëtius part. 1. disp. Theolog. p. 732. 733. Exstant Calcidii cujusdam de basilisco & fragilitate humana versus, sententiæ, quàm compositionis melioris!

Debilis heu nimium subtili pendula filo,
Mortalis vita est undique pressa malis.
Mille habet hæc hostes, quibus est sævitia leti,
Usque adeò variis tradita plena modis.
Sibilo adest testis vanco terrens basiliscus,
Viroso afflatu proxima quæque necans.

¶ Corium basiliski in Dianæ templo hirundines arcet, ne introvolent. Scal. Exerc. 146. dist. 3. Basiliſken Haut.

¶ Basilisca, latinè regula; est herba illis locis nascens, ubi fuerit serpens basiliscus. Ejus genera tria sunt. Unum holochryson, capite aureo; aliud stellatum; tertium sanguineum, uti minium, & ipsum capite aureo. vid. Apulejus de virtutibus herbarum cap. ultimo.

BASILIVS, Episcopus Cæsariensis, vir celeberrimus, & ad summum omnis doctrinæ fastigium progressus, cognomento *Magnus*. Suidas. 2. Seleuciæ Isauriæ Episcopus, magni illius Chrysostomi amicus & contubernalis. Photius in Bibliotheca. 3. Basilius Imperator Græcus, qui κεφάλαια παραινετικὰ ad filium, principem futurum, scripsit. Libellus is probus, pius, & dignus, quem principes legant. Lipsius not. ad c. 9. lib. 1. Polit.

BASIS, is, fœm. βάσις, sustentaculum, inferior pars columnæ? fundamentum, cui quid innititur, der Grund darauff etwas stehet und ruhet / der Fuß / ut, *Basis statuæ* apud Cic. aliquoties, der Fuß oder Untersatz / darauff das Bildwerck stehet. In Verr. 6. c. 34 *Hæc statua erat posita Segestæ sane excelsâ in basi.*

¶ Basella, parva basis, diminut. Palladius de re rust. lib. 1. cap. 18, *basellæ altioribus impositæ capax collocare.*

BASIVM, φίλημα, ein Kuß. Donatus in Terent. Eunuch. a. 3. sc. 2. v. 3. *Tria sunt osculandi genera*, Osculum *scilicet*, Basium & Suavium; Oscula *officiorum sunt*: Basia *pudicorum affectuum*: Suavia *libidinum vel amorum.* Sed hæc discrimina non ubique custodiunt auctores. Martialis lib. 2. epigr. 10.

Basia dimidio quod das mihi Postume labro
Laudo, &c.

Sic & Catullus carm. 5. *Da mihi basia mille.* Et carm. 16 *millia multa basiorum legistis.*

¶ Basiolum, diminutivum. Apulejus lib. 10. p. 248 *qualia in lupanari solent basiola jactari.*

¶ Basiare, osculari, Küssen. Catullus carm. 8 *Quem basiabis? quot labella mordebis?* Idem 7, *basia multa basiare.* Usus sæpe est Martialis, etiam passive, ut lib. 12. epigr. 59 *sutor modo pelle basiatâ*, scilicet *dat tibi basia.* Idem lib. 1. epigr. 95 *basiandus non es.*

¶ Basiatio, actus basiandi, das Küssen. Idem lib. 2. epigr. 23 *offendere basiationes*, injuriam osculis facere. Catullus carm. 7 *Quæris quot mihi basiationes sint satis.*

¶ Basiator. Martialis lib. 11 epig. 98

Effugere non est, Basse, basiatores.

¶ Perbasiare. Petron. Fr. Tragur. p. 19. *puerum perbasiamus.*

BASSAREVS, ei, Bacchus dicitur Horatio lib. 1. oda 18. à vestibus bacchantium, quas βάσσαρας Thraces appellabant:

Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam? &c.

¶ Bassaricus, hoc est, Bacchicus. Propert. lib. 3. eleg. 17. v. 30

Cinget Bassaricas Lydia mitra comas.

¶ Bassaris, idis, βάσσαρις, Bacchi sacerdos. Pers. Satyr. 1. v. 101.

BASTARNÆ, Germanica gens, *Peucini* aliàs appellati. Tacitus de Germaniâ cap. 46. Meminit & 2. Ann. cap. 65. Vide Cluver. lib. 3. Antiq. Germ. cap. 43.

BASTERNA, genus vehiculi muliebris & tecti, formâ nihil à lectica distans, quod à bardonibus, vel mannis, vel mulabus portabatur. Appellatio à βαστὰ, quo quicquid ferendo est, appellatur, ut docet Salmasius ad illud Lampridii Heliogabalo cap. 21, *Dedit quadrigas, equos stratos, mulos, basternas, & rhedas.* His simulia esse pilenta dicit Servius in enarratione illius Maroniani Æn. 8, 666. *Pilentis matres in mollibus.* Meminit earum & Ammianus Marcellinus lib. 14. cap. 17. *Quo comitatu matronæ complures operto capitibus & basternis per latera civitatis cuncta discurrunt.* S. Hieronymus ad Eustochium de custodiâ Virginitatis epist. 22. cap. 6, *Præcedit cavea basternarum, ordo semivirorum, & rubentibus buccis cutis farta distenditur, ut eas putes maritos non amisisse, sed quærere.* Vid. Beroaldus Comment. in Apuleji lib. 6. p. 465. Alex. ab Alex. lib. 2. Genial. dier. c. 30.

¶ *Basternæ* etiam dicuntur populi: & contra *Bastarnæ* vehicula, nec certa in his vocalium ratio est. Vide Cœl. Rhodig. A. L. lib. 16. cap. 3 & lib. 18 cap. 23. *Bat! Pl. Pseud. l. 3.*

BATALVS, tibicen lascivus, qui adagio locum dedit, *Batalus es*, Βάτταλος εἶ, de effœminatis dici solito. Vid. Cœl. Rhodig. lib. 5. Antiqu. Lect. cap. 13. & VVolff. Tom. 5. Operis Demosthenici. p. 335.

¶ Unde & βατταλίζειν, h. e. turpiter atque effœminatè vivere, apud Græcos factum est. Vide Chiliadas.

BATAVI, orum; Gattorum initio populus; post seditione domesticâ in eas sedes transgressi, in quibus pars Romani imperii fierent, Gallisque accederent, Rheni insulam occupaverunt. Die Holländer. Tacitus de Germania cap. 29. & 4. Histor. c. 12. Media syllaba dubii moduli est. Lucanus lib. 1. v. 431 corripuit:

Vangiones, Batavique truces, &c.

Produxerunt contra Silius & Martialis: ille lib. 3, 608

Jam puer auricomo performidate Batavo.

hic lib. 8 epigr. 33

Et mutat Latias spuma Batava comas.

¶ Batavia, Batavorum regio. Holland.

BATHYLLVS, i; Samius puer adamatus, à Polycrate, Samiorum tyranno; itemque Poëta Anacreontè; cui & carminibus celebratus, & quidem integro Odario vigesimo nono. Horatius Epod. 14.

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium.

Statuam Bathylli, à Polycrate Samio ante aram dicatam, vivis coloribus expressit elegantissimè lib. 2. Floridorum Apulejus. ¶ 2. Fuit hoc nomine & Panromimus quidam, quem in deliciis Augustus habuit, Mæcenati effuso in ejus amorem obtemperans, ut Tacitus 1. Annal. cap. 54 auctor est. Hic perinde ut Pylades quandam saltandi sectam instituit, quam celebrantes *Bathylli* omnes ab auctore appellabantur. Vide Scaligerum Animadversionibus Eusebianis pag. 155. itemque Salmasium in Vopisci Carin. c. 19.

BATILLVM, & batillus, instrumentum ferreum, quod prunæ componuntur, aliàs *bama*, eine Feurschauffel / eine Feurzange. Plin. 33. cap. 8 *Batillis ferreis candentibus tamento* [argenti] *imposito, quod candidum permaneat, probatur.* ¶ 2. Deinde batillum foculi gestatilis & ansati genus, quod prunâ plenum principibus viris præferebatur ad odores incendendos, eine Feuerpfanne. Atque hi omnes *batilli* ferrei, illi verò, quorum Varro lib. 1. cap. 50. de re rustica meminit, è ligno erant; quibus urebantur ad demetendas fruges. Vide Casaub. ad Trebell. Pollionem in Claudio c. 14. ¶ *Batillus cubicularius* dici potest ignitabulum, in quod conjectis prunis cadentibus excalefiunt lecti, eine Bettpfanne / Wärmpfanne / Bettwärmer. *Mensarius*, Essenwärmer / suffervefactorium. Bud. Batiolus, i. & Batiola, a. ἀπὸ βάλος, eine Schenckkanne. Plaut. Stich. a. 5. sc. 4. v. 12 *batiolis bibunt.* *Dacier ad Hor. l. 1. p. 395.*

BATIS, vel *Battis*, herba, κρίθμον, *crithmum* seu *crithamum*, foeniculum marinum, empetron, herba S. Petri, Meerfenchel. Columella *olus cordum*, *batim sativum*, appellatum nonnullis lib. 12. cap. 13. auctor est.

BATRACHIVM, βάτραχος, coloris species. ¶ 2. & herba Plinio, quam *ranunculum* dici putat lib. 25. cap. 13. ideo ut videtur, quod limitibus humidis marginibusque opacis ranarum more nasci gaudeat, Hanenfuß / Froschpfeffer / Spiegelblumen / *Flammula* ob acrimoniam. Apulejus *Sceleratam* dici putat, quod mendici flagitiosi sibi crura & lacertos hâc ipsâ dilaniare soleant. Vide *Ranunculus in Ranæ.* βάτραχος *rana*; βατράχοι, comœdia Aristophanis in quâ ranæ colloquuntur.

¶ Βατραχομυομαχία, ranarum & murium pugna, Homeri scriptum elegans. Vid. Reines. lib. 3. Var. Lect. cap. 3. Homeri esse, dubitari ait Barth. ad Stat. Silv. p. 5. Vid. Henr. Stephanus lib. 6. Schediasm. cap. 22. Nunnesius ad Phrynichi Dictiones Atticas. Der Froßmäußler. *non sic Casaubonus Lib. 3. c. 20. confer Athen. Lib. 9. p. 392.*

BATTOLOGIA, βαττολογία, *multiloquium*, ein Gewäsche / opponitur *Laconismo*, h. e. breviloquentiæ, kurtzen runden Worten. *Battologia* à Batto quodam inepto Poëta, sæpius eadem repetente, dicta est. Suidas in verbo βαττολογία ita: Βαττολογία ἡ πολυλογία, ἀπὸ Βάττου τινὸς, μακρὰς καὶ πολυστίχους ὕμνους ποιοῦντος, πεντηκοντόρους ἴσως.

BATTVS, nomen proprium ejus, qui Cyrenas condidit, ut Strabo auctor est lib. 17. p. 576; qui κτίσμα Βάττου Cyrenas dixit.

¶ Battiadæ, qui ab eo oriundi, & ibi regnârunt. Silius lib. 3. v. 252

Nec non Cyrene Pelopeï stirpe nepotis
Battiadas pravos fidei stimulabit in arma.

¶ *Battiaden* quoque Callimachum Poëtam Ovidius in Ibyn, & Statius 5. Silv. 3. id est Epicedio patris v. 157. dixerunt, quod à *Batto* Cyrenes conditore se genus ducere ipse scripserit, Strabone auctore laudato loco.

BATVO,

BĂTVO, batuere ferulis seu rudibus velitari est. Sueton. in Caligulâ cap. 32. *Myrmillonem in ludo rudibus secum batuentem, & sponte prostratum confodit.* ¶ Sed *ulcera batuere*, Plin. 31. cap. 9 est comprimere, arcte stringere.

¶ Hinc *Batuatores* rudibus pugnantes, Klop-fechter/ Marcksbrûder.

¶ *Batualia* locus ubi ita pugnabant, id est, ludus vel Gymnasium, Fechtschule. Vide Scalig. Conjectan. ad Varron. p. 64 & Lipsi. lib. 1. Saturn. cap. 15. itemque Salmasium in Hadrianum Spartiani cap. 26. ¶ Et inde hodieque Gallis pugna seu prælium *Batalia* dicitur.

¶ Debatuere, Petron. Fragm. Tragur. p. 60.

BATVS, βάτος, genus mensuræ liquidorum apud Hebræos, continens sextarios 72. Ein Maß oder Ohme von neun Stübichen/ Joseph. lib. 8. Antiq. Budæus lib. 5. Æqualis amphoræ Atticæ. Camerar.

BAVBO, are; & *Baubor*, bari, βαύζειν, ὑλακᾶν. Factum verbum ex canum latratu, bellen/ baffen. Vet. Gloss. *Baubantur* ὑλακτοῦσιν: Item *Baubant*, *latrant*, ὑλακτοῦσι. Lucretius lib. 5. v. 1069

Longe alio pacto gannitu vocis adulant:
Et cùm deserti baubantur in ædibus.

BAVCALIVM apud Alexand. Aphrodisæum, vel ut alii, *Caucalium* βαυκάλιον, vasculum seu poculum angusti oris. *Bocalium* Itali vocant, & Germani, ein Bokalichen/ ein Gluckglaß. Vid. Alex. ab Alex. lib. 3. Genial. Dierum c. 10. & Cœl. Rhodig. lib. 15. c. 6.

BAVCIS, Idos: nomen anus pauperculæ apud Ovid. lib. 8. Metam. v. 631, 682 &c. Apud Persium Sat. 4. v. 21 *pannucea Baucis* pro quavis paupere muliercula ponitur.

BAVLI, orum; villæ nomen inter Misenum promontorium & Bajanum lacum. Tacitus 14. cap. 4. Mentio ejus & apud Sueton. Nerone cap. 34. Servius in Æn. 6. v. 107. *Baulias* vocat: nomenque deducit à bubus Geryonis abactis ab Hercule & ibi habitis, quasi Boaulia. Symmachus Epist. 1. lib. 1.

Huc Deus Alcides fabulanda armenta coëgit,
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat, occulto nominis indicio.

BĂVIVS, ineptissimus Poeta, ut & *Mœvius*, quorum uterque Virgilio suam invidit in carminibus scribendis felicitatem. De quibus ipse Eclogâ 3.

Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mœvi.

BAXEAE, Pantoffelen/ Plaut. in Menæchmis act. 2. sc. 3.

Quis is periculum? qui extergentur baxea? &c

Apul. lib. 2. Floridorum: *Vestem de textrina emere, baxeam de sutrina præstinare.* Et lib. 2. Milesi. *Juvenem pedes palmeis baxeis indutum*, dixit lib. 11. *Nec deerat, qui magistratum fascibus purpuràque luderet: Nec qui pallio baculoque, & baxeis, & hircino barbitio Philosophum fingeret.*

BDELLIVM, βδέλλιον, arbor in Bactriana Plinio, cujus gummi hodie *bdellium* vocant Aromatarii. Arbor est nigra, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici. Plin. lib. 12. c. 9.

BEARE, beatum facere, glücklich machen. Ter. Andriâ a. 1. sc. 1. vers. 79, *O factum bene! beâsti.* Ubi nota elegantem formulam, in re læta jucundaque, quam impertitur alius. Ita Eunucho a. 2. sc. 2. v. 49 *Et quid beo te?* Num quid jucundum & gratum est, quod audis ex me & tale prorsus, ut ideo beatus & felix tibi videaris? Mache ich dich nicht glückselig?

¶ Beatus, μακάριος, εὐδαίμων, cui bene est, felix, consummatus, perfectus, gesegnet/ selig/ glückselig. Cicero 3. Nat. Deor. c. 33 *Civitas beatissima & opulentissima*, eine hochgesegnete und sehr reiche Stadt. Idem de Somn. Scip. c. 3 *His est definitus in cælo locus, ubi beati ævo sempiterno fruuntur.* Ovid. lib. 3. Metam. v. 135. ex Sophocle & Euripide:

— — sed ultima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Horat. lib. 2. od. 16.

---- Nihil est ab omni
Parte beatum. Durchaus vollkommen/ ohne Mangel.

Cic. 5. Tusc. cap. 10. *Beati dicuntur, qui sunt in bono nullo adjuncto malo.* Et de Nat. Deor. lib. 1. c. 18. *Beatus esse sine virtute nemo potest.*

¶ 2. Beatus pro summe *locuplete* accipitur Plautus Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 90 *Bonam ego, quam beatam me esse nimio dici mavolo.* Ich wil lieber für fromm/ als reich gehalten seyn. Ovidius Amor. lib. 1. eleg. 8. v. 23

Scis bene te, mea lux, juveni placuisse beato.

Statius epithalamio Stellæ sive lib. 1. Silv. 2. v. 121

Huic quamvis census dederim largita beatos,
Vincit opes animo.

Census beatos, id est, summas divitias, ut Barthius interpretatur. Nepos Agesilao cap. 8 *Homo non beatissimus.* i. e. non admodum instructus copiis rei familiaris. Compar. in illo Ciceronis est Tusc. 5. cap. 8, *Qui beatus est, non intelligo, quid requirat, ut sit beatior.* ¶ 3. Ecclesia *beatos* dicit pie vita defunctos. Unde formula apud Hieronymum epist. 15. pr. & epist. 32 *beatæ memoriæ*, qua adhuc frequenter utimur. ¶ 4. At profani de viventibus etiam hoc verbum efferunt, principibus maxime. Gruterus Inscript. p. 283. n. 11 D. N. FL. CONSTANTINO MAXIMO BEATISSIMO &c. & p. 284. n. 1. CONSTANTINI ET CONSTANTI BEATISSIMORVM AC FLORENTISSIMORVM PRINCIPVM.

¶ Diminutivo *beatulus* usus est Persius Satyr. 3. v. 103,

— tandemque beatulus alto
Compositus lecto.

¶ Perbeatus sehr glücklich. Cicero principio lib. 1. de Oratore: *perbeati fuisse illi videri solent.*

¶ Beate, feliciter, ut *Bene beateque vivere*, ein gutes und glückseliges Leben führen. Cic. in Parad. 1. extr. *Nihil est aliud bene beateque vivere, nisi honeste & recte vivere.*

¶ Beātĭtūdo &

¶ Beātĭtas, utrumque felicitas est, Glückseligkeit/ Seligkeit. Conjunxit Cic. de Nat. Deor, lib. 1. c. 34, *At ista sive beatitas, sive beatitudo dicenda sit (utrumque omninò durum, sed usu nobis verba mollienda sunt)* &c. Apulejus de Philosoph. Morali p. 17 ed. Elmenh. *Beatitas virtutum fructus est.* Et Macrobius de Somn. Scip. lib. 1. cap. 9 *Delphici vox hæc fertur oraculi consulenti, ad beatitudinem quo itinere perveniret.* Loquitur de celebri dicto, γνῶθι σαυτόν. Altera forma sæpius Apulejus usus est, ut dicto loco: *Beatitudo est virtutum exoptatissimus fructus.* Pluraliter Augustinus C. D. lib. 22. c. 12 extr. *falsas beatitudines promittere* dixit.

¶ Beatificare, Augustini verbum, lib. 14 de Trinit. c. 14, & lib. 8 de Genesi ad lit. cap. 12. At

¶ Beatificus antiquius est. Apulejus de Habit. Doctr. Plat. lib. 1 pag. 3. Elmenh. *Deus beatus & beatificus.*

Bebriacum vide mox in *Bedriacum.*

BEBRYCES alii Asiæ populus in Bithynia, quæ *ante Bebrycia dicta*, Solino auctore cap. 42: alii circa Pyrenæos montes in Galliæ finibus juxta Narbonem fuerunt Tzetzæ in Lycophron. v. 1305. vel apud Iberos Europæos, hoc est Hispanos, uti Stephanus Byzantius locavit. Vide quæ de iis ad Silii lib. 3. v. 420 notavimus. Singulare *Bebryx* apud Valer. Flaccum legitur lib. 4. v. 261, 290. cujus *y* in obliquo produxit Silius lib. 3 v. 423

sæva Bebrycis in aula:

at in sequenti gentili nomine corripitur.

¶ Bebrycius, gentile. Rursus Flaccus dicto lib. 4 v. 99

Proxima Bebrycii panduntur littora regni,

id est Bithynia. Silius lib. 3. v. 410 de Pyrenæis jugis:

Nomen Bebrycia duxere a virgine colles,

virgine Pyrene, ab Hercule compressa, & in montibus illis a feris direpta.

BECCESILENAE, nugæ antiquæ: Alte Fratzen. Plutarchus lib. 1. de Placitis Philos. cap. 7.

¶ Inde apud Aristophanem in Nubibus Strepsiades βεκκεσίληνος appellatur; quod per vecordiam animi olida rancidaque, nescio quæ afferret, unde & *fatuus* ibidem vocatur. Nomen compositum ex *Beccus* & *Silene.* Σελήνη autem Græcis Luna dicitur. Ratio ex eo est. Hactenus Ægyptii se antiquissimos mortalium jactaverant. Mox Psammetichus Rex rei explorandæ caussa, duos pueros recens natos in casa deserta haberi seorsim, & educari ita jussit, ne cujusquam mortalium ullam audirent vocem. Biennio facto cum introisset pastor, cui alendi pueros cura data erat, ambo infantes porrectis manibus occurrentes *beccos* clamarunt. Intellecta igitur eâ voce panes vocari Phrygibus, pronunciatum, Phryges vetustiores Ægyptiis, & itaque primos hominum fuisse. Narrat Herodotus lib. 2. initio. Vide & Aristophanis Scholiasten. Jam Arcades vel ante Lunam se natos jactâsse, supra notavi. Hujus iraque notæ fabulas & vetustate rancidas nugas, *Beccesilenas*; & qui referrent, βεκκεσιλήνους appellabant. Steph. Vinandus Pighius Hercule Prodicio pag. 2. *Ne igitur a Saturnii lemis, aut a beccesilinis Belgarum originibus incipiam.*

BĒCHION, βήχιον, herba quæ *Tussilago* dicitur, quòd adversus tussim efficaciam habeat, Plin. lib. 26. cap. 6. Roßhub/ Hufflattich/ vulgò *ungula caballina* & *Farfaria.*

¶ Bedriacum, Tacito 2. Hist. cap. 23 *vicus inter Cremonam Veronamque*, ubi victus est & vitam finiit Otho imperator. Juvenalis Satyr. 2. v. 106, & Eutropius Bebriacum scribunt: Plutarchus Othone Βεδριακόν, *Betriacum.*

Bedriacensis hinc est, ut *Campi Bedriacenses* apud eundem Tacitum 2. Hist. cap. 70.

BĔLĔNVS, fuit Aquilejensium Numen tutelare olim, quod indigenæ summa cum veneratione coluerunt, & ipsum Apollinem esse crediderunt, uti prolixe ex Herodiano, Jul. Capitolino, & Inscriptionibus antiquis id Pighius Hercule Prodicio pag. 181. docet.

BELGA, Belgæ pluraliter, de quibus Cæsar lib. 1. Gall. cap. 1. *Gallorum omnium fortissimi sunt Belgæ:* populi nempe inter Sequanam & Rhenum late habitantes, quorum regio

¶ *Belgica*

¶ *Belgica* appellatur, subaudi Gallia: cujus tertiam partem provinciæ illæ constituebant. Plinius lib. 4. cap. 17 *A Scalde ad Sequanam Belgica:* quanquam in Rheno plures limitem ponant ultra Scaldem. Vide Geographos. Hodie

¶ *Belgium* vulgariter dicitur, sed non sine errore: nam *Belgium* Cæsari lib. 5. c. 24. non universa Belgica; sed pars illius seu portio appellatur, ut docet Cluver. l. 2. antiq. German. cap. 2.

¶ Belgicus, adject. Virg. 3. Georg. v. 204

Belgica vel molli melius feret effeda collo.

BELLĀRIA, orum, significant omne genus mensæ secundæ, Græci παγήματα & πόματα dixerunt, der Nachtisch/ alles was man nach der Mahlzeit aufträgt von Zucker / Kuchen/ Obst/ &c. quod Gellius lib 13. cap. 11 ex Varrone probavit, quem omnino consulas. Neque solùm res esculentæ, sed & potulentæ ita dicebantur. Namque & *Liberi bellaria* pro vino dicebant. Vide Scaliger. ad Festum p. 29.

BELLIS, lidis, herbula cum flore coronario, trium & specierum & colorum, vulgò *consolidam minorem* vocant, flos ipse notissimus est, Maßlieben / Tausendschön.

BELISARIVS, fortissimus & clarissimus fuit ducum Justiniani Imperatoris, qui bella Persica, & Vandalicum in Africâ, feliciter gessit. Effossis oculis coactum mendicare in triviis Petrus Crinitus & Volaterranus scripserunt: nulla auctoritate idonea: & contrarium ex Procopio constat, de quo ad ejus ἀνέκδοτα eruditissimum Alemanum vide cap. 18. pr.

BELLĔRŎPHON, vel Bellerophontes, Βελλεροφόντης, Glauci regis filius, à *Bellero* Corinthiorum rege, quem interfecerat, ita appellatus, cum antea nomen ipsi esset *Hipponomo*. Fingitur Pegaso vectus, cum cælo propior venisset, ab Jove percussus equo excidisse. Vide Mythologos. Horatius lib. 4. oda 11

... Exemplum grave prabet ales
Pegasus, terrenum equitem gravatus
Bellerophontem.

Ad hoc proverbiale est, *Bellerophontis literas*, subaudi adfert, de Literis commendatitiis ejusmodi, quæ contra adferentem sunt descriptæ, quas vulgo *literas Uriæ* vocant; & *Bellerophonteas literas adferre*, Urias-Brieffe bringen. Vide Chiliad. Erasmi.

¶ Bellĕrŏphontēus sex syllabarum, Propert. l. 3. Eleg. 3. pr.

Bellerophontei quæ fluit humor equi,

h. e. *Pegasi*: Intelligit autem Hippocrenem fontem, quem Pegasus ungulâ excitaverat.

BELLŌNA, *Ινώ*, *ἐνυώ*: Martis soror, bellorum dea, unde & dicta. quare *hastata*, tradit Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 643. Virgilius ei *sanguineum flagellum* tribuit 8. Æn. sub finem. Horatius lib. 2. Sat. 3. v. 223 *gaudentem cruentis* vocat, quia sanguine ac cædibus [Hæc enim bellorum negotia sunt] delectatur. Unde & sacerdotes ejus, qui *Bellonarii* dicebantur, strictis gladiis furibundi discurrebant, brachia & humeros sauciantes, ut suo sanguine placarent Deam: de qua fanatica ratione plures meminerunt, Lucanus lib. 1. v. 565. Tertullianus Apolog. cap. 9. Minucius Felix p. 298. Lampridius Commodo cap. 9, & Lactantius lib. 1. cap. 21, qui etiam *Bellonam & Virtutem* eandem habitam Romanis observat. Conf. Turneb. lib. 8. Adverf. c. 23. De æde ab Appio ei exstructâ Ovidius 6. Fastorum v. 201. Antè ejus templum erat columella, quæ *bellica* vocabatur; super quam hastam jaciebant, cum bellum indicebatur. Festus.

¶ Bellonarii. Sacerdotes Bellonæ, Acron. Adde Casaub. ad Lamprid. Vita Commodi cap. 9.

BELLOVACVM, Civitas Galliæ Belgicæ: Episcopalis in Provincia Rhemensi, cujus incolæ *Bellovaci*. Hodie *Beauvais*. Meminit Cæsar lib. 7. cap. 59, &c.

BELLVA, θῆρες, quæ & *Belua* scribitur, fera immanis, ein groß wild Thier. Cic. 4. Tusc. cap. 20 *Ut tetra & immanis bellua, fugienda agritudo.* Pro *elephantis* usurpat belluas Florus lib. 1. c. 18, *Jam quippe belluarum terror exoleverat, & C. Minucius quarta legionis hastatus, unius proboscide abscisâ, mori posse belluas ostenderat.* Sic & pro *hyænâ aut ἐξοχὴν*, aut *equo fero* accipitur, quod docet Rupert. ad l. c. Flor. p. 264. & VVeitzius Indice in Dracontium p. 48. ¶ 2. Est & convicium in hominem, quem maxime detestamur. Terent. Eun. act. 4. sc. 4. v. 37

... age nunc, bellua,
Credis huic quod dicat.

Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. v. 78.

... Neque ego tetriorem belluam
Vidisse me unquam quemquam, quàm te, censeo.

Sic Cicero Pisonem, idemque Antonium *belluas* vocat.

¶ Belluinus, a, um: quod simile belluis. viehisch. *Voluptates belluinæ*, apud Gell. 19. cap. 2. Et Prudentius Cathem. 7. sive Jejunantium hymno v. 115 de Jona:

Exceptus inde belluinis faucibus.

¶ Belluatis, idem. Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 11, *Vergilium non partionem solam, sed educationem quoque nutricationis, tanquam bellualem & asperam, criminatur. Addit enim de suo:*

Hyrcanaque admorunt ubera tigres.

¶ Belluatus, a, um, belluis insignitum, pictum. Ut *Tapetia belluata* apud Plautum Pseudolo a. 1. sc. 2. v. 14. de quibus consulas velim Isaaci Vossii in Catullum animadversiones p. 196.

¶ Belluosus, a, um: belluis plenum: quemadmodum Horatius lib. 4. Ode 14. *Belluosum oceanum* dixit: & Avienus ora maritima v. 203.

BELLVM, πόλεμος, armorum sive hostilis disceptatio, Krieg. *Bellum* autem ex *duellum* est: de quo infrà in D. *Bellum intestinum ac domesticum*, Cic. 2. Cat. c. 13. id est *bellum civile*, Uneinigkeit und Aufstehen der Bürger unter sich selbst. *Bellum externum*; quod *hostile* Florus appellat, & *Civili* opponit lib. 3. c. 22. *Navale* Nep. 2, 2. 3. Seekrieg. *Bellum movere*, Krieg erregen. Virgil. Georg. 1. v. 509.

Hunc movet Euphrates: illinc Germania bellum.

Nota ex Cicerone & aliis optimis sunt: *Bellum parare, comparare, apparare*, sich zum Krieg rüsten: *Bellum indicere, denunciare*; Krieg ansagen. *Bellum suscipere*, anfangen. *Bellum inferre*, pro quo etiam *bellum alicui facere* dixerunt, Cicero pro Mil. cap. 23. & 3. Catil. cap. 9. & Nepos Dione cap. 4. mit Kriege überziehen: *Bellum gerere*, Krieg führen: pro quo Nepos *bellum agere*, dixit in Hannibale c. 8. n. 3, quod paullò insolentius est. Sed *gerere bellum cum aliquo*, duplici ratione dicitur. Primò enim est, adversus aliquem bellum gerere. Virg. Æn. 1. v. 47

— — unà cum gente tot annos
Bella gero.

Cic. 12. epist. 21 *Nos cum Antonio bellum gerimus.* Deinde est, in alicujus partibus esse, & contra communem hostem sociata opera viribusque gerere bellum. Nepos in Chabriâ cap. 3. *Tum præfecti Regis Persæ legatos emiserunt Athenas quæstum, quod Chabrias adversum Regem bellum gereret cum Ægyptiis.* Chabriam enim, ut Nectanebum adjutaret, in Ægyptum profectum ex Græcia, paullo ante exposuerat. Ad quem locum vide quæ ex Eutropio & S. Rufo notavimus. Vellejus lib. 2. c. 104. *Immensum exarsere bellum: erat & ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam in locis sustentatum feliciter.* Ubi *gerere bellum* est, wenn man offensive, ut loquimur; *sustentare bellum*, wenn man nur defensivè kriegt. Utrum alteri præstet, vid. apud Rupert. ad Florum p. 377. *Bellum distringi, bellum implicari*, mit Kriege beladen seyn. *Conficere bellum*, dem Kriege ein Ende machen / Cic. Somn. Sc. c. 2. dixit: Nepos, *delere bellum*, in Alcibiade 8. n. 6. *Belli sedes*, locus, quo geritur, Liv. 22. ineunte. Florus lib. 2. c. 15. de bello Punico tertio scribit: *Atque si quis trium temporum momenta consideret, primo commissum bellum, profligatum secundo, tertio verò confectum est.* Quod Livius lib. 22 cap. 38 *perficere bellum* dixit, ubi adde quæ Jo. Fr. Gronovius adnotavit. Insolentius est *patrare bellum*, hoc est, finire. Sallustius Jugurth. c. 21. *Uno die inter duos reges cœptum atque patratum foret bellum.* Florus lib. 2. c. 15. pr. de Punico III, *quadriennio patratum est.* Insolentiam dictionis hujus, saltem desuetudinem, Quintilianus quoque notavit lib. 8. cap. 3. p. 589. At *sepelire bellum* quod Vellejus lib. 2. c. 75 & 89 dixit, ubi & *sopire arma* legis, & *componere bellum*, quod Nepotis est Alcibiade c. 8, est pactionibus aut intermissione finem bello imponere, non victoria, quod est *conficere & delere bellum*, licet Vellejus etiam ad confectionem videatur, improprie tamen, adhibuisse. Sed *bellum renovare* Nepos Hamilcare c. 1. Den Krieg aufs neue anfangen; *Belli summam*, pro summo imperio gerendi belli Nepos Pelopida extremo dixit: *Bello strenuum, exercitatus*, Idem Epam. c. 5. ¶ 2. Aliquando vocabulum *belli* non totam actionem, sed partem ejus significat, & pro *pugna*, seu *prælio* sumitur. Florus lib. 1. cap. 18, *Actum erat, nisi elephanti conversi in spectaculum belli, procurrissent.* Idem lib. 4. c. 2, *Nec minus admirabilior ille exitus belli.* Loquitur de prœlio Pharsalico, quo victus à Cæsare Pompejus fuit. Cæsaris, Liviique exempla ad Polybium notavit Casaubonus pag. 120. Justini exempla, videas in Berneggeri aut Vorstii Indice, & addas, si placet, Gifanii Observationes p. 25. & quæ Keuchenius ad Frontini Strateg. lib. 1. cap. 1. n. 8. notavit. Quare hæc ratio loquendi non demum Hieronymi ætate recepta fuit, quod Scaliger ad Eusebii Chronicon animadvertit p. 94. ¶ 3. Alia de bello sunt: Seneca in Thebaide v. 629

Fortuna belli semper ancipiti in loco est.

Das Glück im Kriege ist allezeit ungewiß. Livius lib. 30. cap. 30 *Nusquam minus quàm in bello eventum respondet.* Apud Sallustium Jugurth. c. 83, Metellus per Legatos Bocchо Mauritaniæ regi indicat, *Omne bellum sumi facile, cæterum agerrime desinere, nec ejusdem potestate initium & finem esse.* Livius 31. cap. 6, *bella ex bellis seri*, ein Krieg verursacht den andern. Contra bella, frivola maxime & injusta, præclare Seneca Controvers. 9, *Neque serio inter se bella sunt, nec si forent, eadem hominem deceant, placidum proximumque divino genus.*

¶ Bellĭcus adject. ad bellum pertinens, ut, *disciplina bellica*, Cic. 2. Nat. D. cap. 64. *virtus bellica*, idem pro Muræn. c. 10. Tapfferkeit.

¶ Bellĭcum, substant. ut, *Bellicum canere*, quod est ad prœlium accendere, item dissidium excitare, Ursache zu Krieg und Zwitracht geben / Cic. pro Muræn. c. 14. & Apulejus de Mundo p. 71 *Cum tuba bellicum cecinit, milites clangore incensi, alius accingitur gladio, alius clypeum capit &c.*

¶ Bellicōsus, *Dalmatæ semper habiti sunt bellicosi*, Streitbar / A Cicer. 5. epist. 11. *Bellicosissimæ gentes*, Nep. Hamilcare cap. 4. *Provincia*, Cæs. 1. Civ. c. 85. *nationes*, Cic. Leg. Manil. cap. 10. Comparativus in Livii verbis est lib. 9. cap. 6. extr. *Samnites cepisse non Romam, sicut ante Gallos; sed, quod multo bellicosius fuerit, Romanam virtutem ferociamque.* Et lib. 10. cap. 9 *consulatum differre in bellicosiorem annum*, auff ein Jahr / da es mehr zu kriegen gibt.

¶ Bellifer &

¶ Belliger poëtica sunt. Claudian. lib. 1. in Eutrop. v. 429

Quid belliferum communibus urunt
Italiam maculis?

Statius lib. 12. v. 717 *acies belligera.* Et Silius lib. 1. v. 38

--- belliger induit iras
Hannibal. Adde

¶ Bellipŏtens, Martis epitheton, Virg. lib. 11, 8. *tibi magne tropæum Bellipotens.*

¶ Belligĕrare, bellum gerere, im Kampff liegen. Cic. pro Font. cap. 12 *par alicui in belligerando.* Tacitus 4. annal. c. 46 *adversus asciblas belligerare.* Plaut. Truc. 2. 1. sc. 2. v. 81. *Qui cum genio suo belligerant parcipromi*, die ihnen nichts zu gute thun.

¶ Belligerator. Gloss. Vet. *Belligentor*, πολεμάρχης. Venantius Vita Martini lib. 3. v. 369 B

Belligerantori valeat ne fœmina jungi.

Et Avienus Periegesi v. 55

Belligeratores nutrit tellus Arimaspas.

Idem v. 583 *Attica tellus*
Belligeratorum genetrix memoranda virorum.

¶ Bellare, Cicer. pro lege Manil. c. 12. *Fuit proprium Pop. Rom. longe à domo bellare*, auswerts in des Feindes Land. C. Nepos Themistocle cap. 9 *Cum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare.* Et *aliquem bellatum mittere*, Einen in Krieg schicken / Idem dixit in Cononе cap. 2. *Cum aliquo bellare*, pro Arch. cap. 11. Cic.

¶ Bellor, ari, deponens. Virgilius Æn. 11. v. 660

& pictis bellantur Amazones armis.

¶ Bellator, ὁ πολεμιστὴς, ein Krieger. ut, *bellator Deus*, Virg. Æneid. 9. v. 722 *Nec Græci terra, nec Romanus mari bellator erat*, Liv. lib. 7, 26. extr. die Griechen waren zu Land / und die Römer zur See keine gute Soldaten. *Bellator ensis*, ein Schlachtschwerd / Silius 13. v. 376.

¶ Bellatrix, Fœm. Virgil. Æneid. 1. v. 493 de Amazone. Prudent. Psychom. v. 133. *barbara bellatrix.* Silius lib. 9. v. 577 *bellatrix bellua*, id est elephantus armatus.

¶ Bellatorius, kriegerisch. Plin. 7. epist. 9, *Non ideo pugnacem & quasi bellatorium stilum suaserim.*

¶ Bellona, dea belli; vide supra, ante *Bellum.*

¶ Imbellis, inermis, qui bello minus idoneus, wehrloß / friedsam / ut, *Cervi imbelles*, Virgil. 3. Georg. v. 265. *Columba*, Horat. 4. oda 4. v. 32. *Imbellis inermisque fœminarum turba* Livius 28. c. 23. *Carmen imbelle*, quod nihil bellicum sonat, Stat. Theb. 10. v. 874. Inde antiquum nomen

¶ Imbellia. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 2. procul dubio ex vetere quodam auctore: *Tunc Pœnus illudens ignaviam imbelliamque militum, pretiosè armatorum*, id est, imperitiam armorum & belli, Wehrlosigkeit / Faulheit. Ante Macrobium eadem allegavit Gellius lib. 5. cap. 5.

¶ Debellare, expugnare, überwinden. Virg. 6. v. 851

Tu regere imperio populos, Romane, memento,
Parcere subjectis, & debellare superbos.

Apud Livium *debellare* idem est, quod bello finem imponere, Krieg endigen / quasi abkriegen. e. g. lib. 37. cap. 58, *uno memorabili prælio debellatum*, durch ein einiges Hauptreffen sey dem Kriege ein Ende gemacht worden. Et lib. 7. c. 28 *prima acie debellatum est.* Item lib. 8. c. 36, *debellari eo die cum Samnitibus potuisse*, man hätte selbigen Tag mit dem Samnitischen Krieg können fertig werden. D

¶ Debellator, ein Uberwinder. *Debellator cruenti gurgitis*, Stat. 9. Theb. v. 545. Et Tertullianus Apolog. cap. 5. *debellator Christianorum.*

¶ Debellatrix. Idem Tertull. lib. 3. adv. Marc. cap. 13. extr. *Roma sanctorum Dei debellatrix.* Lactantius lib. 1. Instit. cap. 9. *libido pudoris ac famæ debellatrix.* Rursus Tertull. Apolog. cap. 25 *Gracia Phrygia debellatrix*, ubi Rigaltius *debellator* mavult veterum librorum auctoritate, idque exemplis tuetur.

¶ Rebellare, iterum bellum movere. Liv. 33. cap. 12. extr. *si elapsus eo tempore Philippus foret, mox gravius cum rebellaturum.* ¶ 2. Deficere à fide & obsequio. Idem lib. 7. c. 27, *Volsci ferocior ad rebellandum, quam ad bellandum gens.*

¶ Rebellatio, rebellio, das Widerstreben. Tacit. 14, 31. *commoti ad rebellationem.* Val. Max. 7, 4. e. 1. *crebræ rebellationes.*

¶ Rebellator, unde fœmininum

¶ Rebellatrix. ut *Provincia rebellatrix*, Liv. lib. 40. cap. 35. extr. *Germania rebellatrix*, Ovid. 3. Trist. 12. v. 47.

¶ Rebellis, e, widersetzig. ut, *Regio rebellis*, Curt. 8, 1. n. 35.

¶ Rebellio, fœm. Widerstrebung / Auffstand. Sueton. Caligul. cap. 51, *audita rebelliome Germaniæ.* ¶ 2. Rebellio, masc. pro Rebellis, rebellator, Auffrührer. Treb. Poll. in Gallieno Salonino: *fuisse & alios rebelliones sub eodem.* ita ex vet. lib. restituit Salmasius pro vulgato *alias.* Glossæ: *rebellio*, ἀνταίρεσις, ἀνάστασις.

¶ Rebellium, (idem quod Rebellio, fœm.) apud Livium lib. 42. cap. 21. Verba sunt: *qui pacatos ad rebellium incitasset.*

BELLVS, a, um. ἁπαλὸς, pulcher; fein / hübsch. Nam & Cato *Pulchralia* dixit, quæ aliàs *bellaria* appellantur; Varro apud Nonium: *Bellum ita gerit, ut bella omnia domum ferat*, i. e. pulchra & elegantia. ¶ 2. Transfertur etiam ad morum venustatem & gratiam, ut *belli* dicantur, qui urbani ac jucundi sint; aut blandi etiam, & qui ἄτεκνοι appellantur Græcis: qui nihil patiuntur in se, quod aliis molestum & odiosum sit. Vet. Gloss. *Bellus*, Κομψὸς, Ἡδύς. Aliud Glossar. Græco-Latinum Κομψὸς, *scitus, bellus, facetus.* Cicer. ad Attic. 6. epist. 4 *Cæcilia bellissima salutem dicas.* Varro Sesquiulysse apud Nonium: *Quid enim est, quod homo masculus lubentius videre debeat, quam bellam uxorem?* Idem οἱ δὲ λοιποὶ: *Venio nunc ad alterum genus testamenti, quod dicitur Physicon, in quo Græci belliores, quam Romani nostri.* Bellus autem diminutivum videtur ex *Benus*, h. e. *bonus.*

¶ Belle, scite, eleganter, venuste, suaviter. καλῶς, κομψῶς. Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 11 *Cum ego me non belle haberem.* Sic dicitur, *Belle fluere*, ad Q. Fr. 3. epist. 1. ineunte: *Aquam non longe à villa, belle sane fluentem vidi.* Idem Attico 16. ep. 3 *belle ædificata prædiola.* Superlative *Bellissime navigare*, guten Wind haben / Cic. 15. Fam. ep. 9. Etiam Seneca præfat. lib. 3. Excerpt. Controv. *id quod bellissime Censorinus ajebat de his, qui &c.*

¶ Perbellè, dixit ad Att. 4. ep. 4. Cicero.

¶ Bellulus, Plaut. Casin. act. 4. sc. 4.

Nebula haud est mollior; atque hujus est.
Olymp. *Edepol papillam bellulam!*

¶ Bellulè, adverb. Apulej. 10. *bellule suffarcinatus.*

¶ Bellatulus, Plaut. Casin. act. 4. extr. Idem quod Bellulus.

¶ Bellitudinem sicut magnitudinem Verrius dixit. Festus.

BELONE, βελόνη, piscis alio nomine dictus *Acus*, à rostro oblongo quod habet. Plinius lib. 32. cap. 11. *Belona quos aculeatos vocamus*, Hornfisch. Gesner.

Belua, vide supra *Bellua.*

BĒLVS, pater *Danai & Ægypti*, sub Cecrope vixit. Apollodor. lib. 2. cap. 4. Videtur Astrologica scripsisse, quæ Berosus postea interpolatus est. Vide *Berosus.* ¶ 2. Belus alter pater fuit Didonis. Virg. Æn. 1. v. 621. ¶ 3. Tertius Assyriorum antiquus rex, aut Chaldæorum potius, quia Babylone ejus plura, quam apud Assyrios, vestigia, templum, religio, sepulcrum &c. fuerunt. C ¶ 4. Belus est etiam amnis, qui ex palude Candabeâ juxta montis Carmeli radices oritur, & in mare profluit prope Ptolemaidem. Quò appulsâ mercatorum nitri nave cum sparsi per litus homines epulas pararent, nec esset ad tollendas cortinas occasio lapidum, glebas nitri è nave subdiderunt: quibus accensis permista arena litoris, translucentes nobilissimi liquoris rivi fluxere, quæ *origo vitri* fuit. Plin. lib. 5. c. 19. & lib. 36. c. 26.

¶ *Beli oculus*, gemma ita appellata, quòd Belo regi sacrata esset & oculi effigiem referret; Germanicum Agricolæ est, Beloksi.

¶ Belias, Beli neptis, Danai filia. Seneca Hercule Oetæo v. 958

--- Si qua respersit manus
Viri cruore, nec memor casta facis
Strictio cruenta Beliae ferro stetis.

¶ Bēlides, Βηλίδης, patronymicum masculum, Virgil. 2. Æneid. v. 81

--- si forte tuas pervenit ad aures
Belida nomen Palamedis, &c.

Ubi Palamedem *Belidem* vocat, quòd septimo gradu à Belo originem duceret, uti ex Apollonio Servius notat.

¶ Bēlis, idis, Βηλὶς, patronym. fœm. Ovid. 4. Met. 462

Assidua repetunt quas perdant Belides undas;

De pœnis quas apud inferos dare finguntur filiæ Danai quinquaginta, quæ maritos suos prima nocte nuptiarum interfecerunt, vide in Danaus.

BĒNĀCVS lacus Galliæ Cisalpinæ, ex quo Mincius fluvius excurrit in Padum, vulgo, lago de Garda. Virg. 2. Georg. v. 160

Fluctibus & fremitu assurgens Benace marino.

Bene, adverb. Vide in *Bonus.*

Beneficium. vide *Bonus.*

BĔNĔVENTVM, urbs Samnitum in Italia aut Campania secundùm Servium, boni ominis gratiâ ita vocata, cùm *Malebentum* prius diceretur, Horat. 1. Serm. satyr. 5. v. 71

Tendimus hinc rectâ Beneventum, ubi sedulus hospes, &c.

Benignus, vide post *Bene* in *Bonus.*

Beo, verbum, vide infinit. *Beare* ante *Beatus.*

BĔRĔCYNTHVS, Βερέκυνθος, mons Phrygiæ est, in quo mater deûm Cybele, quæ inde *Berecynthia* dicta fuit, priscorum ritu colebatur. Plinius lib. 5. cap. 29 *Berecynthium tractum* vocat.

¶ Bere-

¶ Berecynthius, adject. Horat. 1. Carm. ode 18
Sæva tene cum Berecynthio
Cornu tympana, id est, quo excitantur ad furorem Cybeles Berecynthiæ sacerdotes. Et rursum 3. carm. od. 19.
Cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ? hoc est, Phrygiæ, & quæ in sacris Cybeles adhibebantur, vel forsan buxeæ. in Berecynthio enim tractu plurima est buxus, teste Plin. lib. 16. cap. 16.
¶ Berecynthiacus, aliud adjectivum, ut *Berecynthiacus sacerdos*, Prudent. 2. adv. Symmach. v. 51.
¶ Berecynthiădes, patronymica forma, apud Ovidium in Ibin v. 508, *venator Berecynthiades*.
¶ Scribunt & *Berecyntus*, *Berecyntius*, sine aspiratione βερέκυντος. Vide de hac re expositionem Servii in illud Virgil. Æn. 9. v. 82
Ipsa deûm fertur genitrix Berecynthia magnum
Vocibus his affata Jovem.

BĔRĔNĪCE, es, Βερενίκη, quo nomine mulieres plures fuêre. Prima Ptolemæi Lagi uxor, cujus Theocritus meminit. Quomodo hæc maritum, inter aleæ lusum ferentem sententiam de capitibus hominum temerè, corripuerit, Ælianus l. 14. Hist. Variæ c. 43 refert. Super quo loco ejus, corruptus enim ex parte est, videndus Janus Rutgersius est, lib. 1. Var. Lect. c. 6. ¶ 2. Altera Ptol. Philadelphi & Arsinoes reginæ filiâ, cujus capillum inter sidera Conon Mathematicus, figmento gratiam regis Evergetæ mariti aucupatus, retulit. ¶ 3. Tertia Herodis Ascalonitæ filia, Agrippæ fratris uxor. ¶ 4. Quarta Herodis, Antipatri filii Salome sorore, neptis, Aristobuli, Herodis ejusdem filii, uxor. Hæc in deliciis Tito Vespasiani filio fuit, vide Tacit. & Sueton. ejus vita cap. 7. itemque Victorem, præcipuè Dionem lib. 66. De ea accipiendus Juvenalis Sat. 6. v. 155. & v. 157. cum ait:
---incesta dedit hanc Agrippa sorori.
Ubi meras nugas Vetus Scholiastes affert. ¶ 5. Quinta Græcorum fuit Berenice, Callipatra, quemadmodum Pausanias scripsit, cognominata, spectatrix certaminum Gymnicorum præ reliquis omnibus mulieribus sola, quod & mater & soror & filia esset Olympionicarum, veluti Plin. retulit lib. 7. c. 41. *Pherenicen* eam dixêre Græci. ¶ 6. Porro Berenices crines sunt stellulæ ad caudam Leonis, veluti in triangulo collocatæ; numero undecim, secundum Keplerum.
¶ Bĕrĕnīcēus, adject. apud Catullum Carm. 66 de Coma Berenices v. 8
E Bereniceo vertice cæsariem.
¶ Berĕnīce, vel *Beronice*, vel *Beronīcis*, *Idis*, nomen est multarum civitatum, quarum una est in Libya Cyrenaica prope Syrtes, ex illis, quæ Pentapolin efficiunt. De hoc tractu Lucanus lib. 9. v. 523
--nam quicquid pulvere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti
Ignorat frondes.
Alia hujus nominis oppida in Ægypto & Troglodytice ad Arabicum Sinum recenset Plinius lib. 6. cap. 23 & 29.
BERGŌMVM, oppidum Italiæ Transpadanæ, Plin. lib. 3. cap. 17.
¶ A quo Bergomātes, incolæ, apud eundem c. l.
BĔRŌE, es, altera Semeles fuit, Bacchi matris nutrix, de qua Ovid. 3. Met. v. 278
Ipsaque erat Beroe Semeles Epidauria nutrix.
¶ 2. Altera, de qua Virgil. 5. Æn. v. 620
Fit Beroe Ismarii conjunx longæva Dorycli.
BĔRŌSVS, Βήρωσος, Chaldæus fuit Babylonicus, Astrologus celeberrimus, & rerum scriptor antiquissimarum, cui Athenienses in Gymnasio statuam posuerunt linguâ inauratâ, uti Plinius retulit lib. 7. c. 37. Senec. 3. Nat. Quæst. cap. 29 *Belum interpretatum* tradit: hoc est, libros ejus de Astrologiâ, uti conjicio.
BĒRYLLVS, βήρυλλος, gemma est una ex virentibus lucidisque, nascens apud Indos, ein Beryll/ cujus speciem Plin. 37. cap. 5. facit *Chrysoberyllum*, pallidum quidem, sed in aureum colorem exeuntem. Agricola *Choaspitem* dici etiam Chrysoberyllum scribit lib. 6. fossilium, ein gelblicher Beryll/ *Beryllus* paullò languidior, fulgore in aurum vergente. Curtius 9, 1. n. 30. *baculum beryllo distinguebant.*
BES, bessis, octo unciæ. Festus: *Bes appellatum est, quod bis tricns sit, quamvis dura compositio fiat bessis ex triente. Bessis uncia ello sunt.* Hæc Festus. Acht Theile von zwölffen.
¶ Bes quoque agrorum est in dimensione, & ibidem complectitur partes octo jugeri in duodecim partes æquales divisi. vid. Columell. lib. 5. cap. 1. ¶ *Bessem bibere*, Martial. lib. 11. epigr. 27. Vide paullò post in Bibo.
¶ Bessalis, ut *Bessalis scutula*, Martial. lib. 8. epigr. 71. & *Bessales laterculi*, qui octo pollicum longitudinem habent, apud Vitruvium lib. 5. cap. 10. Ziegelsteine acht Zoll lang.
BESSI, orum; Thracia gens, fera & latrociniis sueta, Strabo 7. Hinc Hieronymo epist. 3 *Bessorum feritas* memorata. Paullinus ad Nicetam Dacorum Episcopum, qui Bessos ad Christianam fidem convertit, poemate 17. v. 206

Et suâ Bessi nive duriores
Nunc obes facti.
Et paullo post de iisdem:
Num tenent versos monachi latrones
Pacis alumnos.
Metallorum divites, & in effodiendis iis solertes admodùm fuisse Claudianus significat Paneg. de Consul. Mallii, v. 41.
Quicquid luce procul venæ rimata sequaces
Abdita pallentis fodit solertia Bessi.
Idem Paullinus eodem Carmine v. 213
Nunc magis dives pretio laboris
Bessus exsultat, quod humi manuque
Ante quærebat, modò mente cælo
Colligit aurum.
Ubi habitaverint; vide apud Bernegg. ad Suet. August. cap. 3, 3.
¶ Bessĭcus, a, um: ut *Bessica gens* apud Ciceronem in Pison. c. 34.

BESTIA, animal rationis expers, plerumque crudelis & noxia, qualis est *aper*, *lupus*, &c. nam *Bellua* magnitudinis & monstrositatis nomen est, *Fera* verò opponitur cicuri. ein böses Thier. Cicer. 7. epist. 1. *Homo imbecillus à valentissima bestia laniatur*, wird von einem sehr starcken wilden Thiere zerrissen. Ibidem: *Venabulo bestiam transverberare*, ein Wild fangen. Est tamen etiam Bestiæ nomen generale, θηρίον apud Græcos. Nam Cicero etiam ad volucres serpentesque transtulit in V. Tuscul. cap. 13. *Natura alias bestias nantes, aquarum incolas esse voluit: alias volucres, cælo frui libero: serpentes quasdam, quasdam gradientes* &c. Sic Vetus Interpres *viperam*, a qua Apostolus ictus fuerat, *bestiam* vocat Act. Apost. cap. ult. v. 4. A bestiis nutritos, qui per divinam providentiam magnis imperiis destinati; plures docuerunt. Vid. Zevecot. & Rupert. ad Florum; illum quidem pag. 181. hunc verò p. 47. Camerar. Cent. 1. H. S. c. 75.
¶ Bestĭŏla, diminutiv. Quo Plinius nomine apes & similia comprehendit lib. 11. cap. 6. Cic. 2. Nat. D. cap. 48 *dissimillimus bestiolis communiter cibus quæritur.*
¶ Bestĭalis, adject. viehisch. Prudentius hymno jejunantium v. 153
Impexa villis virgo bestialibus.
Sidonius lib. 8. epist. 14 *bestiale corpus.* Et lib. 4. ep. 1. idem: *bestiales rigidæque nationes.*
¶ Bestĭarii dicebantur, qui ludis publicis in amphitheatro cum bestiis depugnabant, vel mercede conducti, vel in id damnati: quamquam nonnulli & sua sponte ostentandæ virtutis caussa in arenam descenderint. Auctor est Ulpianus, eos, qui operas locaverunt, ut cum bestiis depugnarent, notari infamiâ. Cicero in Vatinium cap. 17. dicit, *Milonem gladiatoribus & bestiariis obsedisse Rempublicam.* Seneca lib. 2. Benefic. c. 19 *Leonem in amphitheatro spectavimus, qui unum è bestiariis agnitum protexit ab impetu bestiarum.* Græci θηριομάχους appellant. Vide Torrentium in Suetonii Claudium c. 34.
¶ Bestĭarius, adject. ut, *ludus bestiarius*, Seneca Epist. 70.
BĒTA, σεῦτλον. Sic dicta, auctore Columellâ, lib. 10. v. 251. & 254 quod figuram literæ B referat:
--Seu littera proxima primæ
Deprimitur folio viridis pede candida Betæ.
Estque duplex: *beta nigra*, rothe Rüben/ seu Beißkohl/ Mangolt/ *beta alba*, Weißkohl. *Fatuas betas* in Xeniis epigr. 10. dixit Martialis;
Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet vina piperque cocus.
Quia sunt insipidæ, ungeschmältzter/ unschmackhafftiger Kol.
¶ 2. Sed *Beta*, βαίτη, vestimenti genus est apud Suidam & Pollucem; vide in Chil. *Betæ cum bieme, tum æstate bonæ.*
¶ *Betissare*, verbum à *Beta* Augustus apud Sueton. c. 87. finxit, illud vulgare *lachanissare* veluti vertens; est enim id Græcæ originis. Nam λάχανον Græcis *Beta* est. Illo autem pro *languere* solebat uti. Caussam Torrentius explicat. Vid. Cœl. Rhodig. lib. 15. cap. 10.
BĔTO, betĕre, antique idem quod *Eo*, *ire*. Pacuvius apud Nonium: *Vos hinc defensum patriam in pugnam betite.* Varro apud eundem: *mulierem foras betere jussit.* Plautinis libris *Bito*, *bitere* scriptum, ut infra suo loco monebimus. Nonius autem *Beto*, secunda vocali.
¶ Adbetere, vel Adbitere, Plautus Captiv. a. 3. sc. 4. v. 72, *si adbites propius.*
¶ Interbitere, interire. Plautus Mostell. a. 5. sc. 1. v. 47 *ne interbitat quæstio*, hoc est, ne vana sit, intereat.
¶ Perbitere, perire. Livius Andronicus: *ne fame puer perbitat.* Hoc, & plura Pacuvii, Ennii, Titinnii exempla habet Nonius in hoc verbo.
BĒTŎNĪCA, herba quam *Serratulam* Itali vocant, Betonien/ herba innumeris utilitatibus prædita, adeò ut Itali laude maximâ aliquem extollentes, *Tu pluribus*, dicant, *virtutibus præditus es, quàm Betonica.* Dicitur & *Vettonica*, à Vettonibus Hispaniæ populis, qui invenerunt, Plin. l. 25. c. 5. De hâc herba exstat peculiaris libellus, qui Antonii Musæ, à quo servatus Cæsar

Auguſtus fuit, nomen præſcriptum habet. Et Serenus Samonicus cap. 46

Betonicam ex duro prodeſt aſſumere Baccho.

BĒTVLA, æ, arbor illa eſt candida, terribilis magiſtratuum virgis, quemadmodum inquit Plinius lib. 16. cap. 18. Eine Birck en/ Birckenbaum. Harduinus ſcribit geminato L *Betulla.*

BĬĀNOR, ŏris, cognomento Ocnus, appellatus, fuit filius Mantûs fatidicæ, & Mantuæ conditor. Ut Servius in 9. Virgilii Eclogam auctor eſt. In qua extrema Lycidas ita eſt loquens:

Hinc adeò media eſt nobis via, namque ſepulcrum
Incipit apparere Bianoris.

BIARCHVS, ὁ βίαρχος, Proviantmeiſter. Lege 3 Cod. de Agent. in reb. *biarchorum nomen meritumque* memoratur. Et Hieronymus ad Pammachium epiſt. 61 cap. 5. *Ante primicerius, deinde ſenator, ducenarius, biarchus, circitor, eques.* Adde Legem 2 Cod. §. 19 de officio Pr. Præt. per Afric. ubi pariter *biarchi & circitores* conjunguntur. Erant enim in numero agentium in rebus.

¶ Biarchia, βιαρχία, officium Biarchi. Lege 1. Cod. de officio magiſtri officior. *Ad biarchiam nemo ſuffragio, ſed labore unusquisque perveniat.*

BIAS, Biantis, Teutamidæ fuit filius, patria Prienæus, de numero ſeptem ſapientum. Cùm ex patria capta fugeret, nihilque, ut cæteri, exportaret, roganti cauſſam, vulgatum illud apud Cicer. in Paradoxis reſpondit, *Omnia mea mecum porto*, eruditionem & ſapientiam intelligens. Bianis ex Stobæo multa reſtant ſapienter dicta, quæ revolvi poſſunt. Auſonius in Sapientibus ſic illa Latine reddidit:

Bias Prienæus dixit: πλείους κακοί.
Latine dictum ſuſpicor: plures mali.
Dixiſſe nollem, veritas odium parit:
Malos, ſed imperitos dixi & barbaros,
Qui jus, & æquum, & ſacros mores negligunt, &c. Et:
Quænam ſumma boni? mens eſt ſibi conſcia recti.
Pernicies hominis quæ maxima? ſolus homo alter.
Quis dives? qui nil cupiet: quis pauper? avarus.
Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica:
Quæ caſta eſt? de quâ mentiri fama vereatur.
Quod prudentiæ opus? cùm poſſit, nolle nocere.
Quid ſtulti proprium? non poſſe & velle nocere.

BIBLIA, orum, κατ' ἐξοχὴν, libri ſacri, die Bibel/ die Bücher Heil. Schrifft/ Græcis enim βιβλίον & βιβλία, librum ac codicem quemlibet notant. Eſt autem βιβλίον à βίβλος deductum: de quo infra. Chryſoſt. κτῆσαι βιβλία, φάρμακα τῆς ψυχῆς, εὕρῃς γὰρ πάντων ἄμεινον τῆς κακίας, τὸ μὴ εἰδέναι τὰς γραφάς, *Biblia comparate, quæ medicina animæ ſunt; hoc enim omnium malorum cauſſa eſt, ignorare ſcripturas.*

¶ Bibliŏpola, βιβλιοπώλης, ein Buchhändler / Buchführer. Martialis 14. epigr. 194 de Lucani libro:

Sunt quidam, qui me dicunt non eſſe poëtam:
Sed qui me vendit bibliopola, putat.

¶ Bibliothēca, βιβλιοθήκη, eine Librarey. Veteres ſcripſerunt etiam *Bybliotheca*, ut vides in inſcriptionibus ſupra pag. 4 productis, cujus ſcripturæ rationem Dauſquejus reddit Parte 2. Orthogr. p. 59, quod Græci antiqui βύβλος per Υ ſcripſerint. Vide ibi plura. Sed nitidius, eodem cenſore, per *I* ſimplex, ut vulgo receptum eſt, ſcribitur. Significantur autem hoc nomine & libri ipſi, & armaria & locus, ubi repoſiti libri aſſervantur, ut apud Ulpianum Nerva JCtus ſcribit Lege librorum 52. § Sed ſi Bibliothecam D. de Legatis 3. Conf. Gothofred. ad L. 22. D. T. 1. l. 52. § 1. Feſtus quoque perſpicue: *Bibliotheca & apud Græcos, & apud Latinos tum librorum magnus per ſe numerus, quam locus ipſe, in quo libri collocati ſunt, appellantur.* Gellius *Libriariam* vertit lib. 5. cap. 4, unde noſtrum Librarey. Quanquam magis eſt, eâ voce tabernam capi, ubi libri proſtent, Ein Buchladen. Βιβλιοθήκη τις ἔμψυχος, καὶ περιπατοῦσα μουσεῖον, *Bibliotheca ſpirans & ambulans Muſeum* à Græcis ob variæ eruditionis copiam Longinus appellatus eſt, teſte Eunapio in Porphyrio p. 12. Quo procul dubio Hieronymus reſpexit, cum de Nepotiano noſtras, hoc eſt, Chriſtianas literas egregie doctò, Epitaphio ejus ſcriberet: *Lectione aſſidua, & meditatione diuturna pectus ſuum Bibliothecam fecerat Chriſti.* Cic. ad Curium lib. 7. Epiſt 28 *Abdo me in Bibliothecam.* Bibliothecam Athenis primus inſtruxit Piſiſtratus Tyrannus. In Ægypto autem ſingulari cura, & diligentia libros bonos conquiſiverunt Reges Ptolemæi. Alexandriæ enim Bibliothecam inſtructam habuerunt millibus voluminum ſeptingentis, ſed quæ in direptione civitatis à militibus incenſa conflagravit. Gell. lib. 6. cap. ult. Salmuth. ad Panciroll. deperdit. Tit. 22. pag. 66. Sed & Attalici Reges inſtructam egregie habuerunt Bibliothecam. Strabo lib. 13. auctor eſt, Ariſtotelem coactis libris primùm Bibliothecam compoſuiſſe, idque Ægypti docuiſſe Reges. Romæ Latinas, Græcasque Bibliothecas inſtituit Cæſar, perfecit Auguſtus, eisque præfectos ſive cuſtodes præfecit. Sueton. in Cæſ. cap. 44. & in Auguſt. cap. 29. incendio abſumtas impenſiſſime reparare curavit Domitianus, Idem in ejus vita cap. 20. Cæterum non in urbe ſolùm, haut procul à porticibus, in quibus ſapientum erant congreſſus, & in templis maxime, Bibliothecas habebant antiqui juxta Tomaſin. de Donariis p. 29. & Gellium lib. 16. c. 7. & lib. 19. cap. 5. Sed in villis etiam & prædiis, teſte Plinio lib. 3. epiſt. 7. num. 8. Hinc Martialis lib. 7. epigram. 16

Rura bibliotheca delicati,
Vicinam videt unde lector Urbem.

Diodorus Siculus lib. 1. cap. 49 refert de Oſymanduæ, antiquiſſimi regis, Bibliothecâ in Ægypto, fuiſſe ejus inſcriptionem, ψυχῆς ἰατρεῖον, *animæ medicatorium.*

¶ Bibliothecula, diminut. Symmach. lib. 4. epiſt. 18. *Sume ephemeridem C. Cæſaris, decerptam bibliotheculæ meæ, ut tibi muneri mitteretur.*

¶ Bibliothecalis, e, ad bibliothecam pertinens. Sidon. Apollinar. 8. epiſt. 4, *Theſauris bibliothecalibus large refertus.* Martianus Capella lib. 2, *bibliothecalis copia.*

¶ Bibliothecarius, qui Bibliothecæ præeſt. Quod muneris Romani fere Grammaticis tribuere ſolebant. Ita Hyginus Palatinæ; Meliſſus Octaviæ Porticus Bibliothecis præfuit, ut Suetonius de Claris Grammaticis cap. 20. & c. 21. prodidit. Cæſar quoque M. Varroni comparandi, & digerendi Bibliothecas Græcas, Latinasque negotium dedit, eodem auctore in vita Cæſaris c. 44. Ipſum tamen *Bibliothecarii* vocabulum videtur recentius eſſe, & quantum conſtat, nulli, vel mediocriter antiquo, bono auctori uſurpatum. Taies veteribus erant *a bibliothecis alicujus*, ut ex inſcriptionibus patet. Vide ſupra pag. 4. Poſſis etiam *præfectum bibliothecæ*, aut *cuſtodem* interpretari.

¶ Βίβλος, biblus, planta Ægypti aquatica, quæ & *papyrus* vocatur: ex quâ chartas facere inſtituere Ægyptii: unde poſtea contexti libri etiam appellari apud Græcos cœperunt. Lucan. lib. 3. v. 222.

Nondum flumineas Memphis contevere biblos Noverat.

Aegyptiſch Rohr / ſo an ſtatt des Papiers gebraucht wurde.

¶ Biblinus, ut *Vinum biblinum*, a *Biblina*, regione Thraciæ, vel a *Biblia vite*, vel à *Bilibina* fluvio Naxi inſulæ, Heſiodus: κρῆ βίβλινος οἶνος, &c.

Biblis. Vide infrà *Byblis.*

BĬBO, bibere, πίνειν, Trincken. Cic. in Tuſcul. 5. c. 34 *Darius cùm aquam turbidam bibiſſet, negavit unquam ſe bibiſſe jucundiùs, nunquam enim ſitiens bibent.* Et cap. 41, *Mihi quidem in vita ſervanda videtur illa lex, quæ in Græcorum conviviis obtinet: Aut bibat, aut abeat.* Martialis lib. 11. epigr. 7

Poſſum nil ego ſobrius: bibenti
Succurrent mihi quindecim Poëtæ.

Plaut. Stich. ſc. 4. act. 5. *bibe, ſi bibis*, trinck/ wiltu trincken. Sic dixit in Pœnulo: *ite, ſi itis.* *Bibere nutricem*, pro ſugere, Venus eſt Apulejana lib. 2. Mileſiarum poſt principium. *Bibere nomen alicujus*, Martialis lib. 8. epigr. 51. *Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.* Nimirum in honorem & jucundam amici aut amicæ memoriam tot bibebant cyathos, quot literis conſtaret nomen amici. Clare id docet Martialis lib. 11. epigr. 37.

Quincunces & ſex cyathos, beſſemque bibamus,
CAIVS ut ſiat IVLIVS & PROCVLVS.

Sed adhuc clarius lib. 1. epigr. 72.

Nævia ſex cyathis, ſeptem Juſtina bibatur;
Quinque Lycas, Lyde quatuor, Ida tribus.

Tibullus lib. 2. Eleg. 1.

Sed bene Meſſalam ſua quiſque ad pocula dicat
Nomen & abſentis ſingula verba ſonent.

¶ 2. Metaph. Virg. Ecloga 3 *Sat prata biberunt*, ſind genug gewäſſert. ¶ 3. Horat. 2. oda 13. v. 32. *aure bibere*, fleiſſig zuhören. Plura de his in Bene.

¶ Compoſita ſunt, *adbibere.* Terent. in Heaut. a. 2. ſc. 1. v. 8 *Is mihi ubi adbibit plus paullo, ſua quæ narrat facinora?* was beichtet er mir für böſe Stücke / da er ein wenig zu viel getruncken hatte. Horat. lib. 1. Epiſt. 2. v. 67

— — nunc adbibe puro
Pectore verba puer.

¶ Combibere, Zechen. ¶ 2. *Combibere artes*, Cic. dixit 3. de Fin. c. 2. Metaphoricè, Kunſt faſſen und einnehmen.

¶ Ebibere, Terent. in Heaut. a. 2. ſc. 3. v. 14 *Quid comedent? quid ebibent?* auszechen.

¶ Imbibere, eintrincken. Plin. 24. c. 15. *Is nidor per infundibulum imbibitur in vetere tuſſi.* ¶ 2. Conſtituere, in animum inducere. Cicero in Verr. 2. cap. 14 *niſi de vobis malam opinionem animo imbibiſſet.* Lucret. lib. 3. v. 1010

Qui petere à populo faſces, ſævaſque ſecures
Imbibit.

¶ Interbibere, darzwiſchen trincken. ¶ 2. Ebibere, exſiccare, ſicut intercipere, intervertere tollendi & auferendi notionem habent. Plautus Aulul. a. 3. ſc. 6. v. 22 de bibaciſſima tibicina:

Quæ mihi interbibere ſola, ſi vino ſcatet,
Corinthienſem fontem Pirenem poteſt.

¶ Obbibere huc refertur ex Cic. 1. Tuſcul. Quæſt. cap. 40, *Themistocles cum venenum, ut ſitiens, obbibiſſet:* ſed Victorius & Gruterus *obduxiſſet* ex MSS. poſuerunt. Vide hujus annotationem,

nem, qua ad consensum tam Palatinorum, quam Vatican. Codd. provocat.

¶ Perbibere. Plautus Stich. 2. sc. 2. v. 16 *eui lassitudo medullam perbibit*, ganz aussauget. Illustriori metaphora Seneca epist. 36 *perbibere liberalia studia.* Et lib. 1 de Ira cap. 16 *Perbibisti nequitiam, & ita visceribus immiscuisti, ut nisi cum ipsis exire non possit.*

¶ Præbibere, zutrincken. Apulej. lib. 10. *Heus puer, lautum diligenter esse illum aureum cantharum mulso cont mpera, & offer patrisso meo, simul quod ei præbiberim, commor eto.*

¶ Subbibere, aliquantulum bibere. Plaut. in Trucul. a. 4. sc. 3, 58 *Qui improbus est, sive subbibit, sive adeò caret temeto, tamen ab ingenio est improbus.* Sueton. Ner. c. 20. *si paullum subbibisset.*

¶ Superbibere, apud Plin. 23. c. 1. *Aquæ potum interponere utilissimum, itemque jugi superbibere.*

¶ Verbale, Bibax, Versoffen. κυλίκων ἰρίτης, Gellius 3. cap. 12. *Bibacem ego, ut edacem, à plerisque alios dictum lego.* Veteres etiam

¶ *Bibosum* dixerunt, ut idem Gellius c. l. notavit. Item

¶ *Biconius.* Vetus Gloss. *Biboniu*s, πολυπότης.

¶ Joculare *Biberius* est; quemadmodum propter nimiam vini aviditatem appellatus Tiberius est, ut Suetonius prodit ejus vitâ cap. 42.

¶ Bibo, ōnis, rarius quidem verbum, apud Jul. Firmicum legitur lib. 5. cap. 4 sub fin. *epulones & bibones*, Fresser und Säuffer. Unde

¶ Combibōnes sunt: apud Cicer. lib. 9. epist. 25, *Epicurei combibones*: & apud Nonium ex Lucilio. Zechbrüder.

¶ Bibaculus, versoffen. Onomast. vetus: *Bibaculus*, φιλοπότης. Sic dicimus, *Anus bibacula*, eine Saufschwester.

¶ Bibulus, ut, *arena bibula*, quæ aquam facile sorbet. Trübsand / Virg. 1. Georg. v. 114. *Aures bibulæ* apud Persium Sat. 4. extr. quæ sunt avidæ laudationis, Ohren die sich gern hören loben. *Charta* seu papyrus *bibula*, Leschpapier / Plin. 8. epist. 15. In Vet. Gloss. *Bibulus Ebriosus* interpretatur.

¶ *Anus multibiba*, apud Plaut. in Cistell. a. 1. sc. 3. v. 1.

Biceps, bicolor, bicornis, bicorpor, bidens, biennis, bifer, biformis, vide *Caput, color, cornu, corpus, dens, annus, fero, forma.*

Bichinium vide in *Clinice*, apud *Clino.*

Bifarium, bifarius, quære in Verbo *Fari.*

BĪGAE, arum, currus duorum equorum jugo actus, ein Wagen/ dafür zwey Pferde gehen. Virgilius de Hectore Æneid. 2. v. 272. *raptatus bigis.* Ubi Servius: *Secundum artem dixit; quæ exigit, ut quæ de pluribus constant, plurali tantum dicantur; ut*, bigas, quadrigas, mappas: *sed hæc plerumque corrumpit auctoritas: ut Horatius*, Ne sordida mappa. *Item Statius* [Theb. 1. v. 338] Roriferi gelidum tenuaverat aëra bigâ.

¶ Bigatus, adject. *Bigati, sermatique* olim quale genus monetæ fuerint, exponit Bernegg. ad Tacit. Germ. quæst. 19. *Bigatum argentum* Livius dixit lib. 23. c. 33.

BIGAMVS, δίγαμος, qui duxit uxorem secundùm, der sich zum andernmahl beweibet. Sed pro hibrida voce tutius cum Hieronymo dicimus *Digamus, Digamia.* Vide Antibarbarum: & infra in Γάμος.

¶ Bigamia, διγαμία, matrimonium secundum.

BIGERRIGA, æ, vestis nigra & grossior, sicut exponunt. Quam nonnulli à *Bigerronibus* Aquitaniæ populo; alii, quasi *bariegatam* sive *variegatam*, ex Gallico *bigare*, dictam volunt. Sed *Bigerri* est quasi *Bicirri*, hoc est quæ ex utraque parte villosa est: ἀμφίμαλλος; ut Salmasius ad Capitolium docuit. *Circa* enim μάλλος seu *villus* est. Et inde *hirsuta bigerrica* Fortunatus dicit lib. 3. Sulpitius Severus Dialogo 2. qui de virtutibus B. Martini est: *A proximis tabernis bigerrigam vestem, brevemque atque hispidam, quinque comparatam argenteis rapit.*

Bijuges, vide *Jugum.*

BILBILIS, oppidum Hispaniæ Tarraconensis est, ad fluvium Salonem, patria Martialis, qui ejus sæpe mentionem facit. Ut lib. 12. ep. 18 *auro Bilbilis & superba ferro.* Lib. 10. epigr. 104 *altum* appellat. Epigr. 49. lib. 1. *equis & armis nobilem.* Lib. 10. ep. 103. *augustam:*

Municipes augusta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidus quem Salo cingit aquis.

Et lib. 4 epigr. 55 vocat

Salo Bilbilin optimam metallo,
Quæ finxit Chalybasque Noricosque.

BĪLIS, χολή, cholera, quæ *flava* propriè *bilis* dicitur: böse choleritsche Feuchtigkeit. *Atra bilis*, melancholia est, böse melancholisch schwartz Gelüt. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 95

SOS. *Quid tibi est?* AM. *Delirat uxor.* SO. *Atrâ bili percita est.*

Nulla res tàm delirantes homines concinnat citò.

Nempe significat nihil aliud magis deliros concinnare homines, quam atram bilem. ¶ 2. *Bilis* appellatione pro indignatione sæpius usi poetæ non tantùm, ut Horat. Juvenal. Persius; sed alii

A etiam auctores. Unwillen / Zorn / Ungedult. *Calido sub pectore bilis inumuit*, Pers. Sat. 5, 144. Er läufft über mit hefftigem Zorn. *Effundere bilem*, Juvenal. Satyr. 5. v. 159. Seinen Zorn auslassen. *Bilem alicui movere*, Martial. 5. epigr. 26. entrüsten. Et Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 7 *Si, ut scribis, bilem id commovet.* Plaut. in Amph. act. 4. *Vetus est adagium, fames & mora bilem in nasum concient*, hungern und harren macht ungedultig. Cicero in Tusc. 4. cap. 10. *Redundante bile morbi nascuntur*; Wenn die bösen Feuchtigkeiten überhand genommen / so werden Kranckheiten daraus.

¶ Biliosus, Cholerisch / zornig. *Biliosa alvus*, Cels. 2. c. 8. id est, bile abundans.

Bilix, bilustris, bimaris, bimembris, bimestris, binominis, binus, vide *Licium, lustrum, mare, membrum, mensis, nomen, bis.*

BĪMVS, duorum annorum, zweyjährig. ut, *Taurus unus anniculus, alter bimus*, Varro R. R. lib. 2. cap. 5. *Merum bimum*, zweyjähriger Wein / apud Horat. 1. Carm. ode 19. Cicero ad Appium lib. 3. famil. epist. 8 *De hac quoque sententia bima decedat*, hoc est, quæ censuit, ut per duos annos provinciam administrarem.

B ¶ Bimātus, us, duorum annorum spatium. Plin. lib. 9. cap. 30 *Neque his bimatu longior vita.* Varro R. R. lib. 2. cap. 5. *Castrare non oportet ante bimatum.* Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 5, *Herodes rex Judæorum, pueros intra bimatum jussit interfici.*

¶ Bimŭlus, diminut. Catull. Carm. 17, *Nec sapit pueri instar bimuli.*

¶ Trīmus, trium annorum, dreyjährig. Varro lib. 2. cap. 5. *Oportet inire bimas* [boves] *ut trimæ pariant.*

¶ Trimŭlus, diminutivum, ejusdem notionis. Suetonius Nerone c. 6 *Trimulus patrem amisit.*

¶ Trimātus, ætas trium annorum. Plinius lib. 8. cap. 43 *Partus* [asinarum] *à trimatu legitimus.*

¶ Quadrīmus, quatuor annorum, vier-jährig. Livius lib. 27. cap. 37 *Infantem natum esse quadrimo parem.*

¶ Quadrimŭlus, diminut. Plautus Captiv. a. 5. sc. 3. v. 4 *quadrimulus parvulus.* Et fœm. Prolog. Pœnuli v. 85 *altera quinquennis, altera quadrimula.*

¶ Quadrimātus, us, ætas quatuor annorum. Columella lib. 7. cap. 9 de suibus: *ab annicula ætate commode progenerant, dum quadrimatum agant.* Et Plin. 8. c. 45. *non ante quadrimatum ad partus vocando.*

¶ Quimātum hoc est ætatem quinque annorum idem quoque Plinius loco jam laudato dixit: *Robur* [bobus] *in quimatu.*

C BION, ōnis, Βίων, Borysthenites, philosophus & sophista fuit, cui hoc a Stobæo tribuitur, ἡ φιλαργυρία μητρόπολις πάσης κακίας, hoc est, *Avaritia omnis improbitatis metropolis.* Diogenes Laërtius in Vita ejus hos versus protulit:

Βίωνα τὸν Βορυσθενίτην,
Ὃν ἔφυσεν ἡ Σκυθὶς ἀιά,
Λέγειν ἀκούομεν θεοὺς
Ὡς οὐδὲν ἦσαν ἔντες.

Hoc est: *Bionem Borysthenitem Scythica tellus genuit: quem dixisse audimus, Deos revera nihil esse.*

¶ Biōnēus adjectivum, Bioni proprius, ad Bionem attinens. Horatius lib. 2. epist. 2. v. 60

Ille Bioneis sermonibus, & sale nigro &c.

Bionei sermones, amarulenti & satyrici sunt, quia hic Borysthenites philosophus & poeta neque hominibus pepercit; & in deos contumelios fuit.

¶ Bion, ōnis, poëta græcus, Smyrnæus, scripsit Idyllia, quæ sparsim una cum fragmentis extant apud Stobæum, ea omnia suo poëtarum Enchiridio inseruit Johan. Crispinus.

BĬPALIVM, instrumentum, quo terra foditur, ein Grabscheit/ Spaten / Grabstickel. Caro cap. 45 *Locus bipalio subactus sit.* D Et Columell. 3. c. 5, *Ager bipalio subigi debet.*

Bipartior, bipatens, bipennis, bipes, bipinnalia, biremis, Birotum, Birota, bisextus, bisulcus, bivium, &c. vide *Partior, pateo, penna, res, remus, rota, sextus, sulcus, via, &c.*

BIRRĒTVM, i. Magistrorum, & Doctorum in promotionibus insigne, vide Saubert. prodrom. Philolog. sacræ p. 46.

BIRRVS, vestis genus, idem quod lacerna seu pœnula; à colore sic dictum; quod russum esset, vel rufum; ex Græco πυῤῥός. Unde & *byrrus* recte scribitur. Vide Salmasium, & Casaubonum in Historiam Augustam. Martian. Capella lib. 4. de Univocis: *Et birrus, & tunica nomen vestis habent.*

BĪS, adverb. numerale, zweymahl. Ovid. 12 Met. v. 188 *bixi annos bis centum*, i. e. ducentos. Virgilius Æn. 1. v. 381

Bis denis Phrygium conscendi navibus æquor.

Et Lucanus lib. 2. v. 577

Ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem.

Terentius Hecyr. a. 3. sc. 2. v. 8 *Bis stultè facere*, thun wie ein doppelter Narr. Δὶς κοὐ τρὶς, τὸ καλόν. *Bis ac ter, quod pulchrum est*, ein gut Lied mag man wohl zwey- oder dreymahl singen. *Bis pueri senes*, Varro, Plato, & alii: alte Leute seyn zweymahl Kinder. *Bis dat, qui citò dat*, & *Bis est gratum, quod o-*

pus est, alterò si offeras, Publius. *Bis tanto amici sunt inter se, qui primi*, noch eins so gute Freunde/ Plaut. Amphitr. a. 3. sc. 2. v. 62.

¶ Bini, numerale distributivum. Significans *duo* non separatim, sed conjunctim intellecta. Terent. in Phorm. a. 5. sc. 3. v. 6. *Ex his prædiis talenta argenti bina statim capiebat*, hoc est, ex unoquoque prædio talenta duo, von einem jeden dieser zweyen Güter bekam er so bald zwey Talent/ &c. Singulis enim duorum vel plurimum conjunctorum numerum eundem distributiva adsignant, nisi quod Poëtæ distributivis aliquando utuntur pro cardinalibus. Nonnunquam enim simpliciter accipitur pro *duobus*; & sic frequentius jungitur substantivis, singulari numero carentibus, ut *Binas à te accepi literas eodem exemplo*, zweeen Briefe gleiches Lauts oder Inhalts/ Cic. 10. ep. 5. *Bina castra*, Val. Max. lib. 1. cap. 6. *binos codicillos*. Suet. Oth. c. 10. & *bina hostium copiæ*, Cic. pro Lege Man. cap. 4. Hoc elegans est: non autem perpetuum. Nam etiam *binæ venationes, binos tabellarios* &c. Cicero dixit. Vide 7. epist. 1. ad Fam. & 6. epist. 1. ad Attic.

¶ Binus, sing. pro duplex, est poëtarum, ut *binus honor*, Ovid. 4. Pont. el. 9. v. 64.

¶ Combinare, binos conjungere. Augustinus Confession. lib. 8. cap. 6 *forte combinati spatiabantur*. Sidonius lib. 9 epist 8, *obsequia combinans numeris æquata, non meritis*.

BISALTAE, Macedoniæ gens fuerûnt intra *Strymonem, & Edonicum* sinum, Plin. lib. 4. cap. 10. Servius verò in illud Virg. 3. Georg. v. 461

Bisaltæ quo more solent acerque Gelonus,

Bisaltæ Scytharum vult esse populos, qui sanguine equino lacte permisto victitent. Sed haud dubie errat, quia Bisaltæ satis accurrate in Æmilii Paulli oratione apud Livium lib. 45. c. 29 describuntur, ut non longe a Strymone abfuisse appareat.

¶ Bisaltica, illorum regio. Livius 45. cap. 29, *Trans Strymonem vergentia ad occasum, Bisalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticen appellant.*

BISON, ontis, & bisõnis, βίσων, animal è boum silvestrium genere, jubarum prolixitate deforme, cervi figurâ, cornua habens inter aures mediâ fronte, quod Sueci, eleg suâ linguâ vocant, id est, Wildesel: Peucer. & Eber. Bison minor, ein Wiesel/ major verò *bison urus* est, ein Aurochse. Sed *Bisontes* ab *Uris* distinguit Seneca Hippolyto v. 64

Tibi villosi terga bisontes,
Latisque fieri cornibus uri,

Ubi Poeta *Uros* & *Bisontes* conjungit; ut unius generis animalia: nec aliter Martialis Spectac. Libro, Epigr. 23

Illi cesset atrox bubalus atque bison.

Nam *Bubalon* cum vulgo pro *Uro* dixit; de quo Plinius lib. 8. cap. 15. quod idoneis auctoritatibus Salmasius Exercit. Plinianis firmavit. Volunt nonnulli *Bisontem* apud Cæsarem Comment. 6. de Bello Gall. cap. 26 describi. Sed contra sunt allatæ Senecæ, Martialis, Plinii auctoritates; quibus Solinum quoque adjicere licebit cap. 20. Et illa Cæsaris descriptio planè *Alci* convenit, quam *Equicervium* Albertus Magnus appellavit: nos vocamus, ein Elend. Perperam Oppianus 2. de Venatione, *bisontum* nomen à *Bistonide* regione Thraciæ ducit. Potiùs enim est ex Celticâ voce *Wisont* vel *Wisant*: *Visontes* [quod in antiquis MStis libris inveniri docti observârunt] & *Bisontes*, appellatos: quæ conjectura Cluverii est lib. 1. Antiq. Germ. cap. 8.

BISSEXTUS, vel Bisextus, m. 2. ὁ ἐμβόλιμος ἡμέρα, Schalttag/ quia quarto quovis anno sexto Calendas Martii bis numeratur.

BISTON, ŏnis, Βίστων, Martis & Callirhoës fuit filius, Bistoniæ Urbis Thraciæ conditor, à quâ *Thraces Bistones*, ultimi scil. Thracum, auctore Seneca in Hercule Oet. & Thracia ipsa *Bistonia*, seu *Bistonis* terra dicta fuit. Silius lib. 2. v. 76

Iunatis Bistones armis.

¶ Bistonius, gentile, a Bistonibus ductum. Idem Silius lib. 1. v. 433

Quantus Bistonius late Gradivus in oris.

Ovidius lib. 13. Metam. v. 430

Est, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus,
Bistoniis habitata viris.

¶ Bistõnis, idis, fœm. inde formatur. Ovidius Epist. Paridis ad Hel. v. 344

Et tuta a bello Bistonis ora fuit.

Bithymum, vide *Thymus.*

BITHYNIA, Βιθυνία, regio minoris Asiæ, Thracum suâ terrâ egressorum quondam sedes, Claud. 2. in Eutrop. v. 247

Thyni Thraces arant, quæ nunc Bithynia fertur.

¶ Bithynus, a, um, ut *Bithyna civitates*, Plin. lib. 10. epist. 109. *Bithyni equites*, Juvenal. 7. v. 15. Absolute Bithyni, populus Bithyniæ. Tacitus 12. cap. 22. extr. *accusantibus Bithynis.*

¶ Bithynicus; aliud adject. Unde cognomen ejus, ad quem aliquot epigrammata Martialis scripsit. Vide lib. 2. epig. 26. lib. 9. ep. 10. &c.

BITO, ĕre, est ire gehen/ antique. Plaut. Merc. a. 2. sc. 3. v. 117. *ad portum ne bitas.* Idem est ac *Beto*, quod supra cum derivatis ex Nonio scripsimus, ubi vide.

ABITON, Argiæ sacerdotis filius, cui frater Cleobis. Vide infra in C.

BĬTŪMEN, ἄσφαλτος, limus pinguis & sulfureus (qualis in lacu Asphaltite Syriæ) liquidus tamen, Fetter Schwefel/ Jüdenleim/ Jüdisch Bergwachs/ Tac. 5. Hist. cap. 6. Utuntur pro calce Assyrii & Chaldæi, tanta apud eos copia ex crebris fulminibus nasci creditur. Nam & Semiramis Babylonis muros bitumine struxisse scribitur. Vid. Plin. lib. 11. cap. 105. Vitruv. 8. cap. 3. & Servium in Ecl. 8. v. 82. qui sulphureum illud, quod ex fulminibus procreatur, Bitumen vocat.

¶ Bituminatus, ut *aqua bituminata*, apud Plinium 31. cap. 6.

¶ Bitumineus, apud Ovid. lib. 15. v. 350 Metam. de Ætnæ incendio:

Sive bitumineæ rapiunt incendia vires.

¶ Bituminosus, ut *Bituminosi fontes*, Vitruv. 8. cap. 3. *Carbones bituminosi*, Steinkohlen. Gesner.

BĬTŪRĪGES, Βιτούριγες, Galliæ Aquitaniæ sunt populi Plin. lib. 4. cap. 19. Hi uno die viginti urbes incenderunt, ut Cæsarem commeatu & pabulatione prohiberent. Eorum oppidum *Avaricum* fuit, cujus in commentariis suis Cæsar meminit. ¶ Lucanus singulariter protulit lib. 1. v. 423

Et Biturix longique lebes Axones in armis.

BLACTĔRO, are, Verbum est auctoris carminis de Philomela Ovidianis vulgo annexi:

Blacterat hinc aries, & pia balat ovis,

¶ Blaterare vide paulò post.

BLAESUS, Βλαισὸς, qui difficili & impedità loquitur linguâ, der schwerlich und übel redet/ oder der da lispelt. vid. Balbus. Mart. lib. 10. Epigr. 65

Os blæsum tibi debilisque lingua est.

Cæl. Rhodiginus lib. 7. cap. 22. ex Aristotele tria vitiosæ linguæ genera observat: ἰσχόφωνον, τραυλὸν, καὶ ψελλόν. Atque Traulum sive *blæsum* dici eum, qui literam aliquam, eamque non quamlibet, sed certam decenter pronunciare nequeat. Psellum, sive *balbum*, qui in enunciando literam præterit, aut syllabam. *Ischophónum* verò latine dici hæsitantem, qui syllabæ syllabam citò connectere non possit. Quod si autem, velut in recessu oris, vox audiatur, id *Cataplasmam* nuncupari. Redit Cœlius cap. 23. ad se tandem, & ait, Blæsum à plerisque paralyticum dici: Alios blæsum accipere de eo, cui in exteriora sint obversa crura & prorsum assimilantia literam A. Quo ex vitio Lamda dicta sit Eetionis uxor, Cypseli Corinthii mater. Herodotus lib. 5 Labda scribit.

BLANDIOR, Blandiri, schmeicheln/ sich freundlich stellen. Cicer. in Acad. lib. 4. c. 45, *Voluptas suaviter sensibus blanditur.* thut sanfft und wohl. *Blandiri alicujus auribus*, Plinius lib. 1. epist. 2. extr. reden/ was ein ander gerne höret/ zu gefallen reden. Nec dissimiliter Quintilianus lib. 10. cap. 4 *ne nobis scripta nostra, tanquam recentes fœtus blandiantur.* Tacitus Agric. c. 16 *blandientia vitia.* Idem Hist. lib. 2. c. 12 *Blandiebat cœptis fortuna*, das Glück ließ sich anfangs sehr wohl an. De quo Publii mimus: *Fortuna cum blanditur, captatum venit.* Eleganter Suetonius Nerone cap. 20. *Paullatim & ipse meditari exercerique* [citharâ puta] *cœpit, nec enim quicquam omittere, quæ ejus generis artifices vel conservandæ vocis caussa, vel augendæ sollitarent*, &c. *Donec blandiente profectu* [*quamquam exigua vocis & fusca*] *prodire in scenam concupibit. Blandiente profectu*, id est, suaviter invitante. Nempe significat Neronem sibi profectu, quem in canendi arte feciſſet, placuisse suaviter, atque sic gestiisse prodire in scenam & ostentare.

¶ Compositum est *Eblandiri*; quod est blanditiis obtinere, erschmeicheln. *Suffragia eblandiri*, Beyfall und Bewilligung mit guten Worten erhalten/ ꝛc. apud Cicer. in Orat. pro Planc. c. 4. & Capitoni suo ep. 12. lib. 16. ad Att. *Apud Plancum enitere, elabora, vel potius eblandire.* Plinius Panegyrico Trajani cap. 70 Participio in his usus est passive: *Volo ego, qui provinciam rexerit, non tantùm codicillos amicorum, nec urbana conjuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget.*

¶ Interblandiri. Augustinus Confession. lib. 9. cap. 12 *Obsequiis meis interblandiens appellabat me pium.*

¶ Subblandiri. Plaut. in Casin. a. 3. sc. 3. v. 22

Non matronarum officium est, sed meretricium,
Viris alienis, ubi vir, subblandirier.

¶ Blandus, schmeichelhafftig/ gar zu freundlich. Vet. Gloss. *Blandus*, ἡμερὸς, ἡμέρος, ἐπαγωγός. Quare *blandus* est, qui flectendi habet vim, & deliniendi, quos velit. Horat. lib. 1. Ode 12

Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

Idem 2. Epist. 1. v. 135

Cælestes implorat aquas docta prece blandus.

Plaut. Casin. 3. sc. 3. v. 21 *Blandax es parum*, du bist nicht ein wenig freundlich. Mantuan. 1. Parthen. *Blanda patrum indulgentia*, das verzärtelnde Nachsehen der Väter. Aristoteles 8. Nicomach. scribit ἄριστος vulgò appellari, quos ipse φίλους πολλοὺς

λικῶς

λακας nominare soleret, eos scilicet, qui benignè & comiter cum omnibus versantur, veram amicitiam cum nemine colunt. Nec alii sunt, quos Latini *Blandos*; & Galli *Courtisans* appellitant. Cæterum nonnulli blandi sunt, non quidem ut grati sint, ut placeant maximè; quàm ut simplicitati aliorum illudant, qui *irrisores* appellati. Victorinus Junior in Constantino: *Irrisor potius, quàm blandus.* Ac tales veri parasiti sunt, exemplo Gnatho Terentianus est. Vid. infrà in Rideo, Irrisor. Cicer. ad Attic. 12. epist. 6. *Scis me minimè esse blandum*, du weist/ daß ich gar nicht heucheln kan. Distinguitur ab *affabili* à Nepote 7, 1. 3. Comp. *Blandior solito*, Ovid. 2. Artis v. 412. Et Plinius lib. 1. epist. 8 *Medici salubres; sed voluptate carentes cibos, blandioribus alloquiis prosequuntur.*

¶ Blandè, adverb. schmeichelhafft. ut *Amabo te, mi Attice (videsne quam blande?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito*, &c. Cic. Att. lib. 16. epist. 2. Comparative *Blandius petere*, idem lib. 1. de Orat. c. 24. *Blandissime quem appellare*, pro Cluent. cap. 26.

¶ Blanditer, Plaut. Asin. act. 1. sc. 2. *compellare blanditer.* Pseud. act. 5. sc. 2. v. 3. *Magis cogito, sæviter blanditerne alloquar.*

¶ Perblandus, valde blandus. Cicer. lib. 1. ad Quint. Fr. Epist. 2. *Successorem habes perblandum.* Et Livius lib. 23. cap. 10, *omnia perblanda ac benigna.*

¶ Blandiloquus, ut, *Vox blandiloqua* apud Senecam Agamemn. v. 289. pro blanditiis. Plaut. Bacchid. 2. 5. sc. 2. v. 54 *Ut blandiloqua est!* wie kan sie so gute Worte geben.

¶ Blandilŏquens. *Oratio blandiloquens*, Laberius apud Macrob. 2. Saturn. cap. 7.

¶ Blandilŏquentia. Cic. 3. Nat. D. c. 25. ex veteri poëta: *ut ego illu supplicarem tanta blandiloquentia.*

¶ Blandiloquium. Augustinus epist. 19. cap. 4 *In literis quascunque posui, non me existimes insidioso blandiloquio posuisse.*

¶ Blandimentum, quicquid blanditur, was wohl thut und behaglich ist/ Cicero pro Cœl. c. 17 *Multa nobis blandimenta natura ipsa genuit.* Livius 2. cap. 9 *blandimenta alicui dare.* Plinius lib. 2 epist. 19 *blandimentis capi.*

¶ Blanditiæ, süsse Wort/ Schmeichelwort/ Heucheley. *Blanditias alicui dicere*, einen liebkosen. Tibullus lib. 1. Eleg. 1.

Jam subrepit iners ætas nec amare decebit,
Dicere nec cano blanditias capiti.

Cicer. de Amicit. cap. 17 *Benevolentiam civium blanditiis & assentationibus colligere turpe est.* Et ibidem cap. 25, *Sic habendum est, nullam in amicitiis pestem esse majorem, quàm adulationem, blanditias, assentationem. Blanditiæ serviles; tabernariæ*; vide suis locis. Seneca lib. 4. Quæstion. Natural. pr. *Habent hoc in se naturale blanditiæ: etiam cum rejiciuntur, placent: sæpe exclusæ, nobissime recipiuntur.* Tacit. Hist. 2. cap. 15 *Irrumpet adulatio, blanditiæ pessimum veri affectus venenum; sua cuique natalitia.*

¶ Sed & in Singulari reperitur *blanditia*, quæ ἀπίσκεια Græcorum est, etiam apud ipsum Ciceronem, de Pet. Consul. cap. 11. & Amic. c. 25, verbis modo citatis secundùm Gruter. Priscis Latinis etiam *Placentia* appellata & *Placor*, ut Casaubonus in Theophrastum περὶ ἀπισκείας observat. Vide eundem & ad Augustum Suetonii.

¶ Blanditus, adject. ἐναγγής, ut Veteres Glossæ exponunt. Tibullus lib. 1. eleg. 4

Blanditus vult esse locum Venus ipsa querelis.

Propert. 4. eleg. 6

Blanditæque fluant per mea colla rosæ. Adde utroque loco notata Scaligero.

¶ Blanditim adverb. Lucret. lib. 2. v. 173

Ut per res Veneris blanditim sæcla propagent.

BLAPSIGONIA, βλαψιγονία apum est morbus, quo fœtus deficiunt; Wenn die jungen Bienen nicht fort kommen/ à βλάπτειν nocere & γόνος fœtus. Plinius lib. 11. cap. 19, *Sunt & operis morbi, cum favos non explent*, cleron vocant, *item* blapsigoniam, *si fatum non peragant.*

BLASPHĒMIA, βλασφημία, convitium, vituperatio, Lästerung/ Gotteslästerung. ut, *capti blasphemia monstri*, apud Prudent. Psychom v. 716. *Blasphemiam & Blasphemare* verbum in Græco etiam sermone propriè referri ad Domini injuriam, ex Menandro Comico & Hierocle Pythagoreo ostendit Grotius ad caput 9. Matth. v. 3. & *blasphemare* sive βλασφημεῖν non semper esse, *maledicere DEO*; sed *arrogare sibi, quæ DEI sunt.* Sed tam hoc, quam alia inde derivata, sunt meri usus ecclesiastici.

¶ Blasphēmus, qui blasphemat, Gotteslästerer. *Blasphemus satelles*, Prudent. Hymn. 1. Peristeph. de Calagurrit. v. 75.

¶ Blasphemare. Hieronymus epist. 75. ad Vigilantium extremà: *Diabolus nunquam plus quam per os tuum deprehenditur blasphemasse.*

¶ Blasphematio, Lästerung. Tertullianus de cultu fœmin. cap. 12. pr. *Optemus, ne justa blasphemationis caussa simus*, h. e. ne Deus propter nos in gentibus blasphemetur, & propter vitam nostram.

¶ Blasphemabilis. Tertullianus ibidem: *Quantè blasphemabile est, si, quæ sacerdotes pudicitiæ dicimini, impudicarum ritu procedatis culta aut expilta?*

BLATĔRO, āre, est stulte ac percupide loqui, à Græco βλαξ; quod & de camelis dici solet, cum vocem edunt, ut Festus auctor est. Viel unnützer verdrüßlicher Worte machen/ plaudern. Horatius 2. Sermon. Satyr. 7, v. 35

— — ecquis
Audit? cum magno blateras clamore fugisque?

¶ Blatio, blatire, eadem notione apud Plautum est. Amph. act. 2. sc. 1. v. 79. *Nugas blatis.* Epidico, act. 3. sc. 1. vers. 13 *Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo alicunde ab aliquibus blatis*, Plappern.

¶ In Veteri Glossario & *Blatto* legitur & exponitur φλυαρῶ. In alio Græco-Latino φλυαρῶ: *Arguto, Garrio, Blatto, Effutio.* Ergo & *Blatare*, sive *Blattare* dixerunt. Nisi fortean ibi pro *Blatto, Blatio* legendum est.

¶ Blătĕro, ōnis: Importune loquax, ein Wäscher. Gellius lib. 2. cap. 15, *Nec minus insigniter veteres quoque nostri hos genus hominum in verba probellos, Locutulejos, & BLATERONES, & Linguaces dixerunt.* Item

¶ Blato, onis. Vet. Gloss. *Blato*, μακρολόγος. Sed posset ibi & Blatero legi.

¶ Blateratus, us, das Plaudern. Sidonius Apollinaris lib. 9. epist. 11 extr. *cujus abundante blateratu.*

¶ Adblaterare, Apulejus Elmenhorstii lib. 9. p. 221. ubi Priæus & Jul. Floridus legunt.

¶ Obblaterare. Verba vide supra in *Affania* sub *Aphanna.*

¶ Deblaterare, apud Plaut. Aul. a. 2. sc. 3. v. 1. & Gell. 9. cap. 15. plaudern/ waschen.

BLATTA, insectum est lucem fugiens, ex humida materia natum. Heimen. Virg. *Blattas lucifugas* vocat lib. 4. Georg. Plinius aliquot earum fecit differentias lib. 29. cap. 6. Molles: μυλοίας *mylæas*, quæ circa molas nascuntur: Alias fœtore invisas: aliæ dicuntur *virides*, σίλφαι, Mehlwürme/ Brodwürme. ¶ 2. Est & aliud genus libris & vestimentis inimicum, Schaben/ Matten. Martial. lib. 6. epigr. 60

Quum multi vinum pascunt blattæque diserti!
Et redimunt soli carmina docta coci!

Horatius lib. 2. Serm. Sat. 3. v. 118

— — cui singula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ putrescat in arca.

¶ 3. *Blatta* etiam purpura sequioris ævi scriptoribus. e. g. Sidon. Apollinar. 9. epist. 13. *Rutilas ferte blattas.* i. e. purpuram. Et Alcimus Avitus lib. 4. v. 386 de Ninivitarum rege:

Pallia blattarum spreto dissibulat auro.

¶ Blatteus, purpureus. Eutrop. 7. cap. 9. de Nerone: *blatteis funibus* [retia aurea] *extrahebat.* Lampridius Heliogab. cap. 33 vocat *funes blatta & serico & cocco intortos.* Sic *tunica blattea*, Vopisc. in Aurel. cap. 46.

¶ Blattifer, der Purpur träget. Sidon. Apoll. lib. 9. ep. 16. in subjuncto carmine Sapphico: *Blattifer senatus.*

¶ Blattosericus, ut *pallium blattosericum*, Vopisc. in Aurel. cap. 45. sicut ex prima editione legit Salmasius.

¶ Blattiarii, Cod. Theod. de Excus. artif. Lege 2. sunt purpuram tractantes.

¶ Blattaria, herba, genus est verbasci. Plin. lib. 30. cap. 9. & Matthiolo, eine Art des Wullkrauts. Vide *Verbascum.* ¶ 2. *Blattaria balnea* sunt obscura & tenebrosa Senecæ epist. 86. ubi Lipsium vide.

BLEMMYES, seu Blemmiæ, Βλέμμυες, populi fabulosi in Æthiopia Plinio sunt lib. 5. cap. 8. capitibus carentes, ore & oculis pectori affixis. Demtis fabulis de iisdem in confinio Æthiopiæ & Ægypti positis agunt Strabo lib. 17, Vopiscus in Probo cap. 17, Zosimus lib. 1. cap. 71.

BLEMNĪTES, æ, mascul. lapis est metallicus *magnus* & *parvus*, coloris cinerei, ein grosser und kleiner grauer Alpschoß. *Magnus* arenam, *parvus* terram in se continet, fœtentem & non fœtentem. *Candidus blemnites* lapidem in se continet nigrum & durum, optimique est odoris, non multum differentis ab odore albi succini, gebrannter Alpschoß/ der wol reucht/ wenn man ihn reibet/ ist in der Erden verbrand. Hinc enim quasi ustus esset, candet, Gesner. Reperiuntur hi *blemnita* omnes in fossa Hildesheimii.

BLENNVS, βλέννος, muccosus: βλέννα enim muccus est. ¶ 2. Metaphoricè pro stulto usurpatur à Plauto in Bacchid. a. 5. sc. 1. v. 2 *Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.* Festus quoque in Plauti verbis de stultitia interpretatur. Imitatur Lipsius ad Dominic. Baudium epistola (Centur. ad Germ. & Gall. ep. 51) *Prob Jupiter*, inquit, *blenni aliquot & buccones ad culmina honorum veniunt: meliora & altiora ingenia arcentur.* Blennus itaque ein Narr/ Fantast. ¶ 3. *Dentes blenni*, stumpfe Zähne.

BLĪTVM, βλίτον, oleris genus insipidi & fatui, Mayer/ fatum putatur à Græco βλαξ, quod stupidum significat. Plin. lib. 20. cap. 22 *Blitum iners videtur, ac sine sapore aut acrimoniâ ullâ. Unde convicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti.* Plaut. Pseud. Act. 3. sc. 2. inquit Cocus:

Non

Non ego item canam condio, ut alii coqui,
Qui mihi condita prius in patinis proferunt;
Boves qui convivas faciunt, herbasque eggerunt;
Eas herbas herbis alii perrò condiunt.
Indunt coriandrum, feniculum, alliam, atrum olus,
Apponunt rumicem brassicam, betam, blitum.

¶ Unde & *Blitei*, insulsi dicuntur & stupidi, Leute die weder zu sieden noch zu braten tügen / Plaut. in Trucul. a. 4. sc. 4. principio. Vide Eras. Chil.

BOA, serpentis genus, à bubulo lacte, quo alitur. sic dictum, ut Plinius auctor est lib. 8. cap. 14. eine Unde. Aliter D. Hieronymus in Vita Hilarionis: *Draco*, inquit, *miræ magnitudinis, quos gentili sermone* BOAS *vocant, ab eo, quod tam grandes sint, ut boves glutire soleant, omnem late vastabat provinciam* &c. ¶ 2. Boa & *papularum morbus* dicitur Plinio eidem lib. 24. cap. 8. Nomen inde est, quod fimo bubulo tollitur, ut idem lib. 28. cap. 18 scribit. Die Masern / rothe Hitz- und Kinder-Blätterlein. ¶ 3 Et rumor crurum [vix labore collectus] *boa* dicitur. Vide Fest. & ibi Scalig.

BOCCHUS, seu Bocchar, nomen regum Mauritanorum, apud Livium lib. 29. cap. 30; & Sallustium in Jugurthina historia. Tempore civilis Pompejani belli divisum regnum erat, pars orientalis Bocchi; occidentalis Bogudis. Vide Historiam Antiquam p. 231. Claud. Panegyr. de 4. Cons. Honorii v. 39

— — — rabies Maurusia ferro
Cedit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.

BOEMIA; Straboni *Bojemum*, Tacito *Bojemum*, Vellejo *Bojohæmum*; Bömer-Land / das Königreich Böhmen. Fertilissima Germaniæ pars circa Hercyniam. Quam cum occupassent *Boii*, Gallica gens, ab novis incolis accepit nomen, atque retinuit etiam post, quàm pulsis Boiis, Marcomanni; deinde Slavicæ gentes occupassent. Vid. Cluverium lib. 3. Germ. Antiq. c. 30. Quæ Cosmas in Bojemorum Chronicis de, nescio quo *Boëmo*, seniore, unde terræ nomen, refert, fabulæ sunt & meræ nugæ.

BOËTHI, Βοηθοί, ab Imperatore adjutores scribarum dicuntur. Gehülffen oder Unterschreiber / Copisten / à βοηθέω, juvare. Lege 4. Cod. de Tabulariis, scribis, &c. *Boëthos, logistas medio grammateos, logographos* &c. *quæ vocabula publica dicuntur subjacere necessitatibus.*

¶ Inde & *Boëthius*, non Boëtius, quemadmodum Alciatus admoner. D. Severinus Boëthius, vel, ut in multis vetustis scriptorum ejus habetur exemplaribus, *Anicius Manlius Severinus Boëthius*, Romanus fuit ex nobilissima Torquatorum familiâ; Græce & Latine eruditus, qui Philosophiam cum oratoria professione & poësi conjunxit, atque honores amplissimos, Consulatum etiam gessit. Vixit sub Zenone Imp. Sed à Theodorico Gothorum rege, ob nescio quam suspicionis & delationum causam, Ticinum in exilium expulsus, libros suos de consolatione Philosophiæ, qui ab aliis expositi hodie extant, in eo conrexuit, tandem verò crescente Theodorici tyrannide ab eodem unà cum socero suo Symmacho, nobilissimo viro & consulari, supplicio supremo affectus est, anno Christi DXXIV. Vide *Theodoricus*.

BOEOTIA, Βοιωτία, Græciæ regio inter Achaiam, Thessaliam & Euripum: dicta quondam fuit *Aonia*, & *Messapia* & *Cadmeis*; *Ogygia* denique etiam & *Hyantis*, à regibus *Ogyge* & *Hyante*. Nomen habet à Bove, quo duce Cadmus in istum locum pervenit. Testis est Ovidius lib. 3. Metam. v. 10

Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in arvis
Hac duce carpe vias, & qua requieverit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.

¶ Bœotii, & Bœoti, incolæ ejus regionis. Cornel. Nep. 7, 11. 3. *magis firmitati corporis, quam ingenii inserviunt.* Eosdem ab Atticis crassos, stupidos, stolidos, maxime ob voracitatem vocatos Plutarchus, Bœotus ipse, auctor est, oratione 1. de usu carnium p. 995. E.

¶ Bœoticus, ut, *Auris Bœotica*, Er hat dicke Ohren / man muß ihn ins Bad führen. *Sus Bœotica, ingenium Bœoticum, Ænigmata Bœotica*, &c. Vide de his omnibus Chiliad.

¶ Bœotus, adjectivum aliud apud Ovid. in principio 12. Metamorph.

— — — nisi æquora sævi
Invia fecissent venti Bœotaque tellus.

Bohemia, vide paullo ante *Boemia*.

BOIAE, arum, Plautinum vocabulum, vinculi cujusdam genus in Asinar. a. 3. sc. 2. v. 5 *Carceres, numellas, pedicas, bojas, torosque acerrimos.* Prudent. præfat. Psychom. v. 33

Attrita bojis colla liber erigit.

Idem Hymno martyrum Calagurritanorum v. 46

Carcer illigata duris colla bojis impedit.

BOII, Βόιοι, gens quondam Gallica, quæ Alpes transgressa in Cispadana regione Italiæ Gallicæ sedem occupavit, Livio auctore lib. 5. cap. 35, infesta Romanis, tandem ab eisdem subjugata. Ad hanc alludit Plaut. Capt. act. 4. sc. 2. v. 108 *Bojus est, Bojam terit.* vid. ibi Taubman. Silius lib. 4. v. 159

— — spissaque ruunt conferta per arma.

A *Undique Bojorum sociam examina densant.*

¶ 2. Germanica in Norico gens Boji, hodie Bavari, die Beyern.

¶ Boicus, adjectivum. Festus Pompejus: *Boicus ager dicitur, qui fuit Bojorum Gallorum. Is autem est in Gallia citra Alpes, quæ Togata dicitur, in qua sunt Mediolanenses.* Hæc Festus.

Boo, boare, vide *Bos*.

BOLA, non ita nobile Italiæ oppidum, cujus mentio apud Virgilium fit Æn. 6. v. 775. Inde

¶ Bolanus, apud Plinium lib. 3. cap. 5.

¶ Fuit & inter cognomina Romana. Namque Horatius cujusdam Bolani mentionem facit lib. 1. Sat. 8. vers. 10 Celebratus & Historicis est ¶ 2. M. Vectius Bolanus 10. legionis legatus, qui sub Corbulone militavit in Persiâ, de quo Tacitus Annal. 15. cap. 3. Deinde præfuit Britanniæ, de quo idem 2. Histor. cap. 65. & 97. it. in Agricol. cap. 8. Ejus laudes, sed nimias, & ultra verum apud Statium habes lib. 5. Silv. 2. quam ad Crispinum filium ejus scribit: ubi & Asiæ præfuisse auctor est.

BOLETUS, βωλίτης, fungus ex optimis illis, qui esui sunt; joco Neronis apud Sueton. cap. 33, Deorum cibus, ein Bültz / Morchen / oder Pfifferling. *Tiberius Cæsar Asellio Sabino H. S. ducenta donavit pro Dialogo, in quo boleti, & ficedula, & ostrea, & turdi certamen induxerat.* Sueton. cap. 42. Boleto medicato Cæsar Claudius ab Agrippinâ conjuge interfectus est. Sueton. B cap. 44. Plin. lib. 22. c. 22. Martialis lib. 1. epigr. 21

Dic mihi, quæ furor est turbâ spectante vocatâ
Solus boletos, Caciliane, vorat?
Quid dignum tanto ventrique gulæque precabor?
Boletum, qualem Claudius edit, edas.

¶ Boletar, vasis genus, in quo boleti apponebantur. unde nomen. Post pro quolibet escario vase usurpari cœptum. Id quod ex Martialis epigr. 101. libri 14 liquet:

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Protosomie, pudet heu! servio cauliculo.

Titulus epigrammatis, *Boletaria*, pluralis numerus est, secus ac quidam pro fœminino venditant. Apicius lib. 2. cap. 1, *eximanies in boletari.* Sic ibi legendum, non *bolutari*, quod nihil est. Trebellius Pollio in vita Claudii cap. 17, *Boletar halieuticum argenteum librarum XX.* Halieuticum, cui cælo insculptus piscator erat, uti Salmasius interpretatur, quem videas.

BOLIS, fœm. βολὶς, *cataporates* Lucilio, *linea* Plauto, perpendiculum nauticum, id est, pondus funiculo adfixum: quo profunditatem maris pertentant nautæ & exploram, Bleywurff / Grundblog / das Lod / dicta à βάλλειν, id est, mittendo. ¶ 2. Sunt & *Bolides* βολίδες, hastæ missiles, & trajectionum genus, lampades videlicet non priore tantùm ardentes parte, sed integræ, brennende Stäbe oder Striche in der Lufft / Plin. lib. 2. cap. 26. vide Physicos de Meteoris. C

BOLONA, taberna cetaria: deinde redemtor tabernæ hujusmodi. Vide quæ infra in *Cetarius*, sub *Cetus*, ex Donato & Papia traduntur.

BOLUS, βῶλος, ein Bissen / ein Mund voll. *Bolum è faucibus eripere*, commoditatem aliquam intervertere & præripere est Terent. in Heaut. act. 4. sc. 2. v. 6. Einem einen Bissen für dem Maul abschneiden / das Brod aus den Zähnen reissen.

¶ Bŏlus, jactus est talorum; & rete piscatorii, à βάλλειν. Plaut. Curcul. act. 5. sc. 2. *Sibi, tribus bolis, vel in chlamydem.* Rudente act. 2. sc. 3

eh! Neptune lepide, salve,
Nec te aleator ullus est sapientior; profectò:
Nimis lepide jecisti bolum!

Bolo aliquem tangere, est circumvenire, fallere, vervorthellen / betriegen. Plaut. prologo Pœnuli: *tangere hominem vult bolo.* Et Truculento Argum. v. 3. *Utique ista ingenti militem tangat bolo.* Ab hoc *Eubolin* Græci venereum jactum dicunt, qui in aleâ felicissimus.

BOMBUS, βόμβος: ficta vox, qua Homerus sonum remorum in aquas decidentium. ¶ 2. Item lapsæ de manibus galeæ expressit. ¶ 3. Frequentissime apium strepitus ea designatur. Varro lib. 3. R. R. cap. 16 *ex apibus conjecturam faciunt, si intus faciunt bombum.* Quanquam ¶ 4. tubarum etiam & instrumentorum soni. Unde *Organariorum bombos* apud Servium legas. Catullus de nuptiis Pelei v. 263

Multi nuncisonis efflabant cornua bombis.

¶ 5. Quin & tonitrui tribuitur, ut Eustathius ad Odys. ϑ observat. ¶ 6. Plausuum quoque, seu faustæ acclamationis genus Nero, *Bombos* vocavit, ut Sueronius auctor est ejus vita cap. 20.

¶ Bombio, ire, βομβεῖν. Vet. Gloss. βομβῶ *Bombio*; inde est

¶ Bombito, are: Auctor Carminis de Philomela:

Bombitat ore legens munera mellis apis.

Ita enim Legendum, non *Bombilat*, jamdudum Giphanius ad Lucretium in voce PERFICE monuit.

¶ Bombitatio: Festus BOMBITATIO, inquit, *est sonus apum ab ipso sonitu dictus, sicut Mugitus boum; Hinnitus equorum.*

¶ A Bombo & Ardeo, BOMBARDA est, quod cum sonitu & flamma ferreos globos emittat, appellata neque ineptè, cum bombardarum explosio tonitru sonum, quem *bombum* appellarâ

supra

supra monuimus, referat, ut Vossius censet lib. 4. Instit. Orator. cap. 13. Sect. 7. Ein Feuerrohr oder Büchse. Lasaris μολόβολον vocat, id est, procul jaculantem, alii σφαιροβόλον. Non Lipsius tantum Poliorcetico in præfatione; sed Mariana etiam lib. 19. Historiæ Hispanicæ cap. 14. observat hoc genus tormenti in Annalibus *Lombardas* vocari, non *bombardas*. *Fortassis*, inquit Mariana, *quod in Longobardia id genus machinæ inventum primo esset.* Bene autem dicit *Fortassis*. Neque enim Italorum sed nostræ gentis inventum *Bombarda* est; cui & Platina Italus tribuit in vitâ Urbani VI. *Inventa*, inquit, *tum* [id est prælio ad Clugiam à Genuensibus Venetisque A. C. M. CCCXXC. commisso] *primum a quodam Teutonico* bombarda *fuit, à sono & tonitru sic dicta*, &c. Nec aliter cæteri Itali, qui *bombardarum* meminerunt: quin Galli etiam atque Anglici scriptores, qui omnes Germanis concedunt hanc laudem. Neque Laonicus Chalcocondylas Græcus dissimulavit; cum lib. 5. de rebus Turcicis earum mentionem faceret. Garcias de Silva Breviario Historiæ Hispanicæ cap. 59. inventionem hujus machinæ Hispaniensibus Arabus tribuit, eosque, qui vel Germanis vel alii genti irent assentum, ex eo arguit, quod cum Alphonsus XI. Castellæ Rex post A. C. clɔ CCCXL. Algaziras obsidere cœpisset, jam tum bombardas Agareni, qui urbem tenebant, magnas Hispanis intulerint. clates. Hieronymus Magius lib. 1. Miscellaneorum cap. 1. observat ab iis, qui res ab Alphonso XI. gestas prodiderunt literis, [procul dubio Petrum Sublacensem, quem paullo post & nominat, designat] *ignitroma dicta*, non *bombardas* vocari, quibus tum Agareni usi sint. Jam Rodericus Sanctius quoque, qui circa A. C. clɔ CCCCLXIIX floruit, Parte 4. Histor. Hispaniæ cap. 11. de Algerizana obsidione exponens hoc tantum refert, igne calliditate Maurorum conjecto incensa Hispanorum castra. Hæ licet arguant Algerizanos πυροβόλοις quibusdam fuisse usos, minime omnium evincunt tamen πυροβόλα ista, *bombardas* fuisse. Neque enim cum *bombardis* demum πυροβολία primum cœpit, sed longe ante Græcis Romanisque ingeniis celebrata fuit; quamquam à bombardaria ista nostra [ut ita dicam] alia atque diversa esset. Satis id possunt testari, quæ de incendiariis telis atque tormentis, *malleolis* puta *falaricis*, & aliis hujus generis, apud Livium, Ammianum, Vegetium, Heronem, ut alios taceam, legere licet. Manet igitur genti nostræ hæc gloria: quam neque illi corrumpunt aut adimunt, qui in vetustissimo usu Sinensibus Indis hoc genus tormenti fuisse ex Maffeii Histor. Ind. egganniunt. Nam neque Trigantius quicquam hujus ex Riccii Commentar. de Expeditione Sinensi à Soc. Jes. susceptâ meminit; & Alexander Valignandis in admirandis regni Chinensis, ut Lansius observat, diserte scribit sclopetorum usum Indos a Lusitanis accepisse. Cæterum ad Germanos ipsos quod attinet, incidit hic controversia non una. Neque enim apud scriptores cum de auctore inventæ rei, tum & de loco & tempore convenit satis. Chymistam quidem & monachum fuisse plerique omnes consentiunt: sed in persona & nomine dissensio est. Eruditissimus Vossius lib. 4. Instit. Oratoriarum cap. 13. Sect. 7. Constantinum Anclizen Friburgensem, & Bertholdum Svarzium nominat, quorum alterutri commentum machinæ tribuendum sit. Sed de priore nihil inveni hactenus: in Bertholdo Avenbrigio lib. 7. Annal. itemque Munsterus Cosmographiæ lib. 5. Fabricius lib. 7. Annal. & Gruterus Inscript. lib. 7. Fabricius quoque Orig. Saxon. lib. 6. p. 677. consentiunt: cum quibus Speelmannus etiam in Archæologo facit. Cæterùm Huldaricus Mutius inventas Norinbergæ *bombardas* lib. 19. Germ. Chronicis literis prodidit. Ad tempus quod est, id Polydorus Virgilius lib. 2. de rerum inventoribus in anno Christi clɔ CCCXXC. ponit, cum ad Clodiam fossam à Venetis & Genuensibus pugnatum fuit. Procul omni dubio secutus Platinam, cujus locum suprà produximus. Sed erravit Platina, si tum inventam putavit machinam demum, cum Veneti & Genuenses inter se armis dimicarent. Nam ante notas fuisse, Petrarchæ auctoritate vincit Magius. Is enim meminit: quem tamen sex ante pugnam illam Clodianam annis diem obiisse constat. Accedit, quod Paulus Langius ex Chronicâ [ità tum loquebantur] Rudimenti in Chronico Citizensi notat Anno Domini clɔ CCCLX. Consistorium urbis Lubicensis per negligentiam illorum, qui pulveres pro bombardis conficiebant, combustum fuisse. Fabricius quoque suprà laudato loco auctor est, hoc genus tormenti, non nisi ante his regionibus, habuisse Salzanos cum à Friderico Strenuo Thuringiæ Landgravio obsiderentur, quod Anno clɔ CCCLXV. accidit. Recte itaque Machiavellus cum de bello isto inter Venetos & Genuenses commoto ob Tenedon insulam lib. 1. Histor. Florentinæ exponeret, non tum inventas *bombardas*; sed primum omnium conspectas in Italia refert: & *recens Germanorum inventum* vocat; quòd superioribus seculis res ignota fuisset. Donodatum hoc à Germanis machinæ genus accepisse Venetos Volaterranus lib. 30. Comment. Urbanorum cap. de machinis bellicis, annotat. Ex Achillis Gastari Medici ad Sebastian. Munsterum Epistolâ observat Speelmannus, primum ejus usum fuisse, ad mare Danicum A. C. clɔ CCCL. [apud Munsterum clɔ CCCIIV. legitur] non evasisse tamen celebrem, donec ad Clugiam a Venetis & Genuensibus pugnatum esset. Fabricius

eodem, quem supra notavimus, loco ex annalibus refert, tormentum illud, quo usi fuerunt Salzani, e plumbo fuisse conflatum: post ex compactis lignis, quibus circuli ferrei lati circumjecti erant, fieri cœpta, quam ferri celeritatem sua demum mutaverit ætas, artificiosè ex ære instituens fundere. Cæterum de ipsa re ita non pauci sentiunt, nihil tam execrabile & pernicioſum in genus humanum excogitari ac reperiri potuisse; dignumque fuisse auctorem, qui suo ipsius artificio periret, quod tot malorum exstiterit caussa. Contra ea Huldaricus Mutius lib. 28. Germ. Chron. non contemnendum censet hoc Dei donum: nisi quis diductum canis os, & dentes ad mordendum factos damnandos putet; nisique quis cornua in bove, non bonum Creatoris opus existimet. Ostenditque necessarium esse usum bombardarum postremo hoc tempore, quod sine eo malorum turba coerceri legibus posse haud videretur. Conf. Salmath. ad Pancirol. novitер reperta cap. 18. Gulbert. in Polyhist. cap. 2.

BOMBYX, ycis, βόμβυξ, masculini generis, ex insectis est, Ein Seidenwurm. Origo ex vermiculo, sive eruca. Fit deinde, quod vocatur *Bombylius*: ex eo *nezydalus*, & ex hoc rursus in sex mensibus *Bombyx*. Vide Plinium lib. 11. cap. 22. & cap. 23. tum Aristotel. lib. 5. Histor. animal. cap. 19. ¶ 2. *Bombyx* autem non modò vermiculum, qui ullam lanuginem net; sed ipsam lanuginem, quæ netur ex eo, & vestem, quæ inde conficitur, notat. Sed tum in fœminino genere ponitur. Plinius lib. 11. cap. 23 *Assyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus.* Propertius tamen lib. 2. Elegia 3. illud migravit. Ait enim:

Nec si qua Arabio lucet bombyce puella.

Ortus, & texendi artificium quando, & quomodo Græcis, Romanisque innotuerit, tradit Vossius de Histor. Græc. p. 273. ¶ 3. Salmasius in Exercitat. Plinianis observat omnem molliorem laxe lanisque lanuginem *bombycem* appellatam: eaque voce Plinium etiam *de Cotsypio* (Baumwolle) usum. vide pag. 256.

¶ Bombycinus, a, um: ut *Vestis Bombycina*, ein Seiden-Kleid. Juvenalis Sat. 6. v. 259

— — quarum
Delicias & panniculus bombycinus urit.

Id est, quarum teneris & delicatis corporibus tenuissimæ etiam lenissimæque ex bombyce vestes oneri sunt. Perstringit enim Romanarum mulierum insignitam mollitiem.

¶ Bombycinum, Seide / Seidengewand / Seiden Kleid. Nam sæpe adjectiva, tum alibi, tum in re vestiaria, cum in aliis generibus, tum frequenter in neutro substantive usurpantur per ellipsin scilicet: nam *vestimentum* subintelligitur. Martial. lib. 8. epig. 68

Fœmineum lucet sic per bombycina corpus;
Calculus in nitidâ sic numeratur aquâ.

Utrum verò *Bombycinum* à *Serico* differat, inter doctos controvertitur. In demonstrando discrimine multus est Justus Lipsius Comment. in 2. Annal. Taciti: contra Salmasius est tum Plinianis Exercitation. tum notis in Vopisci Aurelianum. Ubi ostendit, nihil differre *Bombycinum* a *Serico*, apud auctores respectu materiæ atque originis, quod utrumque nasceretur ex vermibus; sed nominis tantum gentisque, tum pretii etiam ratione. *Bombycina* enim vocata, quæ in Coo insula parabantur; quorum rationem Pamphilam quandam Coam mulierem repeperisse, Aristoteles Plinius que tradant; *Serica* verò quæ a Seribus, gente Indica, afferebantur habebanturque præstantiora. Postea verò adeò obtinuisse *Sericorum* appellationem promiscue, ut ipsi vermiculi, qui dicti *Bombyces* hactenus, *Seres* appellarentur. Vide eum indicatis locis, itemque ad Tertullianum de Pallio: ubi etiam docet, quando primum in Græciam, & inde in Italiam hoc vermium genus, qui *Sericum* sive *Bombycinum* liquant, sit invectum.

BONA DEA, quæ & *Fatua Fauna* dicebatur, cujus sacris viros interesse nefas erat. Unde Clodius pollutorum sacrorum accusatus fuit, quod inter illas ceremonias veste muliebri penetrâsset: Sueton. Cæsare cap. 6. Sæpe meminit Cicero, ut pro Milone cap. 5. & 31. vide Plutarchum in Cæsare pag. 711. Lactant. lib. 1. cap. 22. E Junioribus Alexandr. Neapolitan. lib. 6. Genial. dierum cap. 8. Voss. de Hist. Græcis p. 511.

BŌNĀSVS. m. 2. ὁ βόνασος, animal equinâ jubâ, quod Plin. 8. cap. 15. ita describit: *Tradunt in Pæonia ferum, quæ Bonasus vocatur, equina juba, cætera tauro similem, cornibus ita in se flexis, ut non sint utilia pugnæ* &c. Aristoteles βόνασσος scripsit, Sigma geminato. Vide 2. Hist. Animal. cap. 1. & alibi. Sua enim Plinius de hac fera ex Aristotele hausit.

BŌNVS, a, um, ἀγαθός, fromm / gut / unsträfflich. *Boni* enim appellantur, in quibus nihil mali, sive vitii; & ita consummata virtus inest, quæ in justitia maxime posita: quippe quæ cæteras virtutes omnes ideò continet, quod ad aliorum commodas refert; unde & κατ' ἐξοχὴν ἀγαθὸν appellata. *Omnibus virtutibus instructos & ornatos, cum sapientes tum viros bonos dicimus*, scribit Cicero 5. Tuscul. cap. 10. *Boni* itaque sunt, qui vitæ integritatem tuentur perpetuo; nec cuiquam sponte ac de industria nocent; quin contra prodesse omnibus & cupiunt & studeant, benefici, sinceri, & sine fraude. Cicero 3. de offic. cap. 15. extremo:

Vir bonus est is, qui prodest, quibus potest, nocet nemini. Item pro Quinctio cap. 16 *Jugulare civem ne jure quidem quisquam bonus vult: mavult enim commemorare, se cum posset perdere, pepercisse; quam, cùm parcere potuerit, perdidisse. Hæc in homines alienissimos, denique inimicissimos viri boni faciunt & hominum existimationis, & humanitatis caussa: ut cum nihil alteri scientes incommodârint, nihil ipsis jure incommodi accidere possit.* Phocionem ab hac integritate vitæ BONVM appellatum, Nepos illius vitâ auctor est. Quod Plutarchus in Vita p. 746 interpretatur de studio boni publici, cum cæterum vir σπουδαῖος καὶ τραχὺς exstiterit. Publius Syrus:

Boni est viri, etiam in morte nullum fallere.

Cicer. in Offic. lib. 1. cap. 19. *Vir bonus & simplicis veritatis amicus, mimicæque fallax.* Seneca de Providentia cap. 1. *Bonum virum in deliciis Deus non habet: experitur, indurat, sibi illum præparat,* einen frommen Menschen zärtelt GOtt nicht / sondern übet und präset ihn. *Virum bonum* à *vere bono* distinguit Aristoteles 5. Ethic. cap. 2.

¶ 2. Sæpe *Boni* non tam virtutum omnium, quàm unius atque alterius ratione tantum appellantur, ut facilitatis & mansuetudinis; aut beneficentiæ ac liberalitatis. Tibullus lib. 2. Eleg. 4

At bona, quæ nec avara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.

Nam *bonam*, quam intelligat, mox ipse interpretatur cum ait, *quæ nec avara fuit.* Facilem enim amicam & quæ non avaritiæ ac commodi caussa amet, designat. Rutilius Lupus lib. 2. *Demosthenes cum quidam ei objecisset, matre Scytha natum, respondit: non mirum igitur, quod Scytha matre barbarâ natus, tam bonus & clemens evaserit:* Sic *bona fides* hinc vocatur, cujus res tutò creditur, vel qui rem sibi creditam fideliter servat. ¶ 3. Bonus etiam Græcorum more, doctum in aliquâ re & præstantem significat. Virgil. Ecl. 5.

Cur non, Mopse, boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos inflare leves, ego dicere versus &c.

Boni inflare calamos: & Boni versus dicere: id est, inter indoctum calamorum & dicendorum versuum peritum. Sic nos: Er ist gut auff der Geigen / id est, Er kan wohl geigen. Sallust. Jugurth. cap. 13 *Bello meliores.* Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 34

Cervus equum pugnâ melior communibus herbis
Pellebat.

Tacit. lib. 1. Annal. cap. 3. *Agrippa militiâ bonus*, Martialis lib. 1. Epigr. 96. *Verâ simplicitate bonus.* Construitur & cum Genitivo, Græcorum more, apud Poëtas. Claudian. Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 490.

— — notis regimur fruimurque quietis
Militiæque bonis.

¶ 4. *Boni* etiam dicuntur *nobiles:* meliores enim isti videntur aliis, tum quod ex melioribus nati sunt, tum quia liberalius educantur, quos eam ob caussam veteres & *Optimates* appellârunt. Ita illud Flori lib. 1. cap. 7. libenter & capiam & interpreter: *Ipse*, inquit, puta Tarquinius Superbus, *in Senatum cædibus, in omnes superbia, quæ crudelitate gravior est bonis, grassatus.* Nimirum major nobilibus decoris, quàm vitæ est cura: Itaque & gravior superbia est. ¶ 5. Pro divitibus non rarò *bonos* posuit Cicero: Plautus autem *bonos & divites* conjunxit Curcul. act. 4. sc. 1. v. 14

In foro infimo boni homines atque dites ambulant,

Ubi nota: *bonos homines* appellari, *quos viros bonos* frequentiùs dicimus, de quo infra in HOMO. ¶ 6. Ab hominibus transfertur vox ad eas omnes res, quæ gratiam & voluptatem; aut utilitatem etiam ac commoditatem insignem habent. Sic *bonam cervicem: bonam vocem: bonum portum: bonum diem* legimus; de quibus infra in *Cervix: Vox: portus: dies.* Publ. Syrus:

Bona nemini bora est, ut non alicui sit mala.

Bona hora, id est, læta & prospera. Eine gute fröliche Stunde. Sic *vita bona*, jucunda ac delectabilis, & in quâ nihil, quod uret, inest, apud Plautum Persâ act. 4. sc. 8 v. 4. & Casina act. 4. sc. 4. v. 17. *Bona ætas* apud Ciceronem Caton. major. cap. 14. pro juventute. *Bona mors* pro facili ac placidâ apud Plin. lib. 6. Epist. ultimâ. Sic *bonæ aves* felices sunt, quæ boni quid nunciant. In Veteri Formula: Quod BONVM, FELIX, AC FAVSTVM SIT. Virg. Ecl. 5. *Su bonus ô felixque tuis.* Ita *Res bonæ* quæ aliàs secundæ, ideò lætæ & prosperæ appellantur. Publius Syrus:

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Ubi *bonæ res* ex omnes dicuntur, quæ vitam jucundam & delectabilem efficiunt: ut sunt divitiæ & voluptates. Quibus quò magis assuescis dabisque animum, eò magis dolebis & cruciabere, cum versâ fortunâ iis carendum erit. Horat. lib. 1. epist. 10. v. 30

Quem res plus nimio delectavêre secundæ
Mutatæ quatient.

¶ Refertur etiam ad speciem & pulchritudinem corporis, ita *formam bonam* Terentius dixit Heaut. act. 3. sc. 2. v. 13.

¶ Bŏnum, quod eum, qui possidet, felicem facit. Eorum tria genera Peripatetici faciebant: de quibus ita Cicero 5. Tuscul. cap. 30 *Tria genera bonorum*, (inquit) MAXIMA *animi:* SECVNDA *corporis:* EXTERNA *tertia, ut Peripatetici, nec*

nullum fatetur Academici secum. EXTERNA sunt quæ ἐκτὸς ἀγαθὰ Græci appellant: fortunæ seu opes. Vet. Gloss. *Bonorum: ἀγαθὰ ὑπάρχοντα.* Vid. Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 18. & ibi Interpp. Quæ MAXIMA Cicero appellat, frequenter SVMMA nominantur *bona*, quæ in virtute animi posita sunt: & *Sola* Stoicis habebantur *bona:* quod nunquam noceant; & per se semper possint: quod contra in secundariis illis Peripateticorum, atque externis se habet: multis enim opes, formæ, gloria, exitio fuerunt. Itaque nec bona per se, nec mala, sed μέσα, id est, prout quis iis uteretur. Quo illud Comici pertinet Heaut. a. 1. sc. 2.

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona.
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, prognatos, divitias?
Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:
Qui uti scit, ei bona: illi, qui non utitur recte, mala.

¶ Bonum, quicquid utile est, dicitur: Unde & *Bono esse* dicuntur, quæ prosunt. Itaque & pro beneficio accipitur. Vetus Inscriptio apud Gruter. f. 787 n. 5 BARBIVS PARDVS OMNI BONO DE SE MERITAE FECIT. *Bona pacis*, i. e. utilitates & commoda, apud Tacit. 3. Hist. cap. 81. Apud Patres nihil frequentiùs occurrit: ut, *Bonum pudicitiæ: Bonum mortis? Bonum disciplinæ*, & alia hujus generis sexcenta. ¶ Plaut. Casin. act. 2. sc. 8. v. 33.

Ut ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi
Bona multa faciam!

Id est, Quam multas voluptates mihi procurabo! Was will ich mir für Lust machen!

¶ *Bona*, id est, possessiones. Güter und Vermögen. *Bona publicata*, Corn. Nep. 7, 4. 5. *Bona proscriptorum vendebantur*, idem 25, 12. 3.

¶ Bonuscula, diminut. Gütergen. Sidonius Apollinaris lib 9. epist. 6, *quantum de bonusculis avitis paternisque sumtuosissimæ domesticæ charybdis absorbuisset.*

¶ Perbonus, valde bonus. Cicero in Verr. 6. cap. 18. *perbona toreumata.*

¶ Melior, præstantior, besser. *Loco meliore esse*, besser stehen / es besser haben. Cicero ad Brutum epist. 3 ineunte: *Nostra res meliore loco videbantur.* ¶ *Meliores fieri* dicuntur, qui recuperandæ valetudinis fiduciam habent, mit derer Kranckheit es besser wird: quibus *melius*; vel *meliuscule* est, ut Cicero loquitur: Sic idem 1. Tuscul. cap. 35 *Pompejo nostro familiari cum graviter ægrotaret Neapoli, melius est factum.* Celsus lib. 3. cap. 15 *Neque enim vigilando melior fit; sed per se, si melior est, vigilat.* Adde eundem in *Meliusculus*, de quo proxime dicetur. Aliis *commodiores esse* dicuntur. Plinius lib. 3. Epist. 16, *Vivere filium atque etiam commodiorem esse simulabat.*

¶ Meliusculus, etwas besser. Plautus Captiv. act. 5. sc. 2, 6. *Rem tuam facies ex malâ meliusculam.* Terent. Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 19. *Meliuscula est.* Celsus lib. 3 cap. 22 *Qui meliusculus esse capit, adjicere debet exercitationem.*

¶ Meliuscule, adverb. Cicer. 16. epist. 5. ad Tironem: *cum meliuscule tibi esset.*

¶ Meliorare, i. e. meliorem facere, posterioris ævi est. e. g Lege 13. §. 5. de usufr. & quemadm.

¶ Optimus, der beste. Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 33, *Stylus optimus & præstantissimus dicendi magister est*, Ubung im Schreiben ist der beste Meister zur Beredsamkeit. *Optimus quisque ita loquebatur*, Cic. in Verr. 2. cap. 8. alle aufrichtige ehrliche Leute. Seneca epist. 108 *In ætate nostra quod est optimum, primum est.* Virg. Georg. 3. v. 66

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit, subeunt morbi tristisque senectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.

Ovidius lib. 2. Amorum El. 6. de Psittaco:

Optima prima ferè manibus rapiuntur avaris.
Implentur numeris deteriora suis.

Plautus Trinummo a. 2. sc. 4. v. 84 seq. *Semper cogites id optimum esse, tute ut sis optimus: Si id nequeas, saltim ut optimo sis proximus.* Cic. lib. 1. ad Quintum Fratr. Ep. 1. *Ille quisque est vir optimus, ita difficillimè esse alios improbos suspicatur.* Je frömmer einer ist / je weniger verstehet er sich zu andern etwas böses.

¶ *Optimus, Maximus*, DEI cognomen est; qui *Optimus* propter bonitatem summam: *Maximus* propter vim, & infinitam potestatem, & prius quidem *Optimus*, deinde *Maximus* appellatus est; quia *majus* est, *certe gratius, prodesse omnibus, quam opes maximas habere*, ut Cicer. lib. 2. de Nat. Deorum cap. 25. interpretatur. Vide eund. & lib. 3. cap. 36. & Plinium Panegyrico Trajani cap. 88. n. 8.

¶ Idem appellationis honor & Imperatoribus datus est. Papinianus L. Jurisperitos 30. D. de Excusat. ut. *Juriperitos, qui tutelam gerere cæperunt, in consilium principum assumtos, optimi maximique Principes nostri constituerunt excusandos.*

¶ *Optimus maximus* de fundo etiam, agro, domo, aliis apud JCtos dicitur. Ita autem dicitur fundus, qui liber ab omni servitute

vitute est. Vide L. 116. & L. 169. D. de Verborum Signif. A Inscriptio Vetus: HI HORTI ITA VTI OPT. MAXIMIQVE SVNT CINERIBVS SERVIANT MEIS, AEDIFICIVM CHALCIDIANAM CVM PARTE AEDIFICII VINEAM CHALCIDIANAM CVM PARTE FVNDI POMPEIANI, EA VTI OPT. MAXIMAQVE SVNT &c.

¶ *Optimi* etiam Trajano cognomen a Senatu additum, ut Octaviano *Augusto*. Plin. Panegyr. cap. 88.

¶ Optimas, ātis, com. gen. optimātes, die Reichen und Fürnehmen in der Gemeine. Cicero pro Sext. cap. 25. *Qui ita se geremen in der Gemeine.*

tissimi. Idem lib. 2. Nat. Deor. cap. 25 *Jupiter optimus, id est, beneficentissimus.*

BENEFICENTIA, Gutthätigkeit. Cicero de Nat. Deorum lib. 1. cap. 43 *Quid melius & præstantius est bonitate & beneficentia?* Idem 1. Offic. cap. 7, *Justitiæ conjuncta est beneficentia.*

¶ Bĕnĕficium, *εὐποιία, εὐεργεσία.* Wolthat. Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 18 *Sunt qui ita distinguant: quædam* BENEFICIA *esse; quædam* OFFICIA; *quædam* MINISTERIA. BENEFICIVM *esse, quod alienus det. Alienus est, qui potuit sine reprehensione cessare.* OFFICIVM *esse filii, uxoris, & earum personarum, quas necessitudo suscitat & ferre opem jubet.* MINISTERIVM *esse servi, quem conditio sua eo loco posuit, ut nihil eorum quæ præstat, imputet superiori.* Sed in sequentibus ostendit & Servos etiam *beneficium* dare posse, quæ ibi legenda. Rutilius Lupus lib. 2. in Isocolo ex quodam veteri Oratore: *Servorum est, beneficium dare libenter & injuriam facere nolle. Nam dando beneficium extemplo benevolentiam acquirimus: non faciendo injuriam duntaxat odium fugimus.* Idem lib. 1. de figuris sententiarum in Prosapodosi ex Demetrio Phalereo: *Quod beneficium tempori & cupienti datur, gratum est. Utilitas eam & voluntas accipiendum honorem dantis facit ampliorem. At quod serò & desidenti datur, ingratum est. Amisso enim tempore utilitatis, cadit accipiendi cupiditas.* BENEFICIVM *dare, collocare, deferre, ponere apud aliquem:* item *afficere beneficio, obligare: complecti aliquem: accipere beneficium, reddere,* Cicero & Terentius dixerunt. *Munerare alicui beneficium,* mit Danck vergelten/ Plautus dixit Captiv. act. 5. sc. 1. v. 15. *Eripere alicui beneficium ab alio concessum,* Suetonius dixit in Galba cap. 14. ¶ 2 Est & castrensis vox, *Beneficium,* qua promotiones ad altiores ordines ac gradus significantur. Plura hujus generis exempla observat notatque Lipsius ad 4. Histor. Taciti cap. 48, quæ vide. Hinc *beneficii ejus* dicuntur esse, à quo promoti qui sunt. Suetonius Tiberio cap. 12. *Venit in suspicionem per quosdam beneficii sui centuriones.* Tales alias *Beneficiarii* appellantur, de quibus infra. *Aliquem sui beneficii facere,* est beneficio collato obnoxium sibi reddere. Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 18 *Adeo Domini Servi beneficia possunt dare, ut ipsos sæpe beneficii sui fecerint.* Ovidius & Tacitus, *sui muneris aliquem facere* perinde dixerunt. Vide Gruterum lib. 1. Suspicionum cap. 13. ¶ 3. Aliquando *beneficium* de eo etiam dicitur, propter quod aliquid fit, sive quod rei causam præbet. Terent. Heaut. act. 1. sc. 4. v. 14. *Hoc beneficio utrique ab utroque vero à fiunt mihi.* Hoc BENEFICIO, hoc est, hac de causa: nimirum qui ingenio, moribusque consimilis, de quo præcedenti versu dictum erat. Cicero lib. 13. ad Famil. Epist. 35, *Quem Cæsar, meo beneficio, in Nobocomenses restituit.* MEO BENEFICIO, id est, propter me, me rogante. Ita Quintil. lib. 2. cap. 11, *quia & beneficio ingenii præstantes habiti.* Et rursus lib. 3. cap. 1. *Is (Gorgias) beneficio longissima ætatis cum multis simul fuit.* ¶ 4. *Beneficium* etiam dicitur, quod Longobardis *feudum,* sive *feodum* appellatur.

¶ Beneficiarius; dem Wolthat erwiesen wird/ ein Stipendiat. ¶ 2. *Beneficiarii* dicebantur *milites beneficio tribunorum promoti,* ut Vegetius interpretatur lib. 2. cap. 7. vel ducum apparitores, satellites, corporis custodes. Cæsar 1. Civ. cap. 75, *Cum hac & prætoria cohorte centurionum, barbarisque equitibus paucis, beneficiarius suis, quos suæ custodiæ causa habere consuerat, improviso ad vallum advolat.* Add. Plin. 10. epist. 32. Quamquam non Tribunorum tantum, sed aliorum etiam magistratuum respectu ita appellabantur. Nam in Lapidibus veteribus *Beneficiarios Consulum, Prætorum, Præfecti prætorio* legere licet, ut Lipsius ad Tacitum observat. Hi tales autem quia à militaribus muneribus vacabant, idcirco *munificibus* opponebantur. Qui *a faciendo munere* sic appellati, ut Festus docet. Vide & Casaubonum ad Suetonii Augustum, & Du Fresne Glossarium.

¶ Beneficiarius, adjective, ad beneficia attinens, ut *Res beneficiaria.* Senec. epist. 90.

¶ Benignus, benficus, liberalis, gütig/ milde/ günstig/ freundlich. *Terra benigna,* Tibull. 3. eleg. 3. *Vena ingenii benigna,* Horat. 2. ode 18. ¶ 1. Item facilis, comis, humanus: Plaut. Trin. act. 2. sc. 4. v. 58

Benigniorem Lesbonice te mihi
Quam nunc experior esse, confido fore,

Benigniorem, i. e. facilem magis atque humanum. *Benignus* autem à *bonus* est; ut *malignus* à *malus.* Et quia *malignitas livor* est; idcirco Plinio *Livor* & *Benignitas* opponuntur. Vide quæ ad eum notavit Buchnerus lib. 8. Epist. 12. Summo gradu *benignissimum inventum* Plinius dixit lib. 35. cap. 2.

¶ Benignè. *Benigne facere alicui,* Cic. 13. Epist. 29. Gutes thun. Catullus Epigr. 74

Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benigne est.

Benigne attenteque audire, Cicero pro Cluent. cap. 3, günstig und fleißig anhören. *Benigne dicis,* du redest freundlich/ Plaut. Truc. a. 1. sc. 2. v. 27.

¶ 2. Hoc adverbio eleganter uti licet, cum quid comiter atque urbane recusamus. Horat. lib. 1. Epist. 7. cum Dialogismum Calabri cujusdam & hospitis ejus refert, ipso principio statim:

— — Vescere sodes:
Jam satis est: at tu quantumvis tolle. Benignè.

Petit Calaber, ut appositis pyris vescatur hospes: respondet hic se satis gustâsse: quod si nil amplius libeat, porrò Calaber, ut quid pyrorum secum ferat: recusans hospes, *Benigne* dicit, quasi agat gratias. Idem eâdem Epist. v. 60

— — — — dic
Ad cœnam veniat. Nam sine credere Mænâ:
Mirari secum tacitus: quid multa? BENIGNE,
Respondet. Negat ille mihi?

Nempe dum Mena *Benigne,* dicit: Negat se venire ad cœnam: unde Philippus, qui vocaverat, quasi indignabundus, *Negat ille mihi?* Similiter in hac re dicebant, *Bene vocat, jam gratis est:* de qua formula supra diximus. Vide Turnebum lib. 5. Adversariorum cap. 13. & Casaub. Lection. Theocritic. cap. 16.

¶ Benigniùs, Comp. ut *Rex benignius, quam alias, allocutus,* Curt. 8. cap. 6. n. 19. *Benignissime promittere,* reichlich verheissen/ Cicer. 4. Verrin. cap. 4.

¶ Perbenigne, idem quod Benignissime. Terent. Adelph. 2. 4. sc. 5. v. 68.

¶ Benignitas, liberalitas, clementia. Güte/ Gutwilligkeit. Cicer. in Offic. lib. 1. cap. 14, *Ne major benignitas sit, quàm facultates,* die Gutwilligkeit soll nicht grösser seyn/ als das Vermögen. Usurpatur & de præstito auxilio apud Nepot. Timoleonte cap. 2. n. 2 *cujus benignitatis memoriam volebat exstare.*

Benevolus quære in *Volo.*

BŎŌTES, Arctophylax, sidus septentrionale, a *βοῦς, bos,* unde etiam *Bubulcus* vertitur. Ovidius Fast. 3. v. 405

Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes.

Idem secundo casu *Boote* facit lib. 2 de arte am. v. 55

— — — comesque Boote
Exsiger Orion.

At Avienus Periegesi *Bootis* format, ut v. 364 *axe Bootis:* v. 456 *plaga dum Bootis:* & v. 846 *quà riget ora Bootæ.*

BŌREAS, *Βορέας,* Aquilo, Nordwind/ dictus vel à boatu, vel *ἀπὸ τῆς βορᾶς,* quod sit sonorus. Virgilius Georg. 1. v. 93

— — — Boreæ penetrabile frigus,

quia vis frigoris à septentrione est. *Boreâ cessante navigandum est,* proverbiale est, ut indicat Aristoteles, de observandâ opportunitate in rebus gerendis; simile illi, *Cum pluit molendum est.*

¶ Antiquæ elegantiæ est, cum Nepos in vita Miltiadis ait; *cum vento Boreâ profectus eò pervenisset:* Veteres enim non illibenter genus ad speciem jungere solebant. Ut cùm *hominem servum: hominem histrionem: mulierem meretricem: lupum piscem* & alia hujus generis dicerent. Nepos eodem Miltiade: *Ventum Aquilonem: & Istrum flumen, Nilum flumen,* illud eodem Miltiade; istud in Eumene, dixit.

¶ Borĕus, septentrionalis. Ovidius 4. Trist. 8

Vita procul patriâ peragenda sub axe Boreo.

¶ Borealis, idem. Avienus Arat. v. 951 *Borealia flamina:* & v. 964

Borealis tramite cæli.

Idem Periegesi v. 84 *Boreali fusus ab axe;* & v. 242 *Borealis rursus in Arctos.*

BORRĀGO, legitimum buglossum, Burretsch/ Ochsenzungen. Matthiol.

BŌRYSTHĔNES, *Βορυσθένης,* Scythiæ fluvius maximus & uberrimus, de quo multa Herodotus lib. 4. c. 53.

¶ Bŏrysthĕnius adjectivum. Ovid. lib. 4. de Ponto Eleg. 10. v. 53

Cumque Borysthenio liquidissimus amne Dryaspes.

¶ Bŏrysthĕnidæ, qui ad Borysthenem habitant, quos *hibernos* Propertius dixit lib. 2. Eleg. 7.

Gloria ad hibernos lata Borysthenidas.

¶ Bŏrysthĕnītes, idem. Ita Græce gentile cognomen format Bionis, philosophi & poetæ, quem supra memoravimus, Diogenes Laertius principio Vitæ ejus: *Βίων, τὸ μὲν γένος ἦν Βορυσθενίτης* &c. Adde de eo supra in *Bion.*

BOS, *βοῦς,* taurum vaccamque comprehendit, ut indicat Valla lib. 4. cap. 42. ein Rind/ Ochs oder Kuh. ambigui enim generis est. *Bos forda,* eine trächtige Kuh. Ovidius 4. Fastor. v. 631

Forda ferens bos est fœcundaque dicta ferendo.

Livius quoque in fœminino genere *Bovem* non rarò pro *vacca* posuit. Ut lib. 1. cap. 7, *Indè cum alia boves quædam:* & rursus: *Ibi tùm primùm bove eximiâ captâ de grege.* Item cap. 45 *Bos in Sabinis nata cuidam patrifam. miranda magnitudine ac specie.* Ita & Virgil. Ecl. 1. v. 9:

Ille meas errare boves &c.

Tacitus de Germania cap. 40. *ἀρχαϊκῶς, Bovem fœminam* dixit. *Bos arator* Suetonio in Vespas. cap. 5. Ein Ochse den man zum Pflug braucht. Hunc Lege Attica nefas fuit mactare, ut Ælianus auctor est Var. Hist. lib. 5. cap. 14. De Bubus Plin. 39. cap 45. Bovem, quem vix decem viri domarent, sacerdos fœmina solâ aure prehensum ad aram deduxit. Aelian. Hist. Animal. lib. 11. cap. 4. *Bos Camurus: patulus: labus: Licinus:* qui dicerentur, Junius Philargyrius ad 3. Georg. vers. 55. ita explicat: CAMVRI inquit, *boves sunt, qui conversa introrsus cornua habent: quibus contra-*

contrarii PATVLI [Plauto, PATALES] *qui cornua diversa habent.* LAEVI, *quorum cornua terram spectant. His contrarii* LICINI, *qui cornua sursum versum reflexa habent.* Horatius 1. Epist. 14. v. 44.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus:

hoc est, Nemo est, qui sortem suam non fastidiat, & admiretur alienam: Quod hoc modo breviter & simpliciter Terentius extulit Phorm. a. 1. sc. 3. v. 20 *Nostri nosmet pœnitet*, An uns und unserm Stande haben wir kein Genügen. *Si bovem non possis, asinum age.* Vide Chiliad. *Multi sunt boum stimulatores, pauci verò terræ aratores.*

Πολλοὶ βουλευτῆρες, ἀρηγῆρες δέ τε γῆς ὀλίγοι.

Anreger genug/ aber wenig die Hand an die Arbeit legen. Eras. in Chiliad. *Bos lassus fortius figit pedem*, müde Ochsen treten übel. *Bos mortuum*, id est, taurea, ein Ochsenziehmer. Prov. *Bos in linguâ:* de eo dicitur, qui pecuniâ corruptus loqui non audet. vid. Chiliad. ¶ In Ablativo Plurali & *bubus* & *bobus* per crasin ex *bobibus* invenitur. Itaque prima longa erit. Lucretius lib. 6. v. 1129

Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
Pestilitas, etiam pecubus balantibus ægror.

Horat. Epod. 2. v. 3

Paterna rura bobus exercet suis.

In *bobus* tamen primam Ausonius corripuit etiam Epigr. 62.

Æs veluti spirans cum bobus exagites.

Quasi non crasis ibi, sed Syncope esset. Genitivus Plur. *boum*, ejecto V, ut, *fatis læta boumque labores*, Aeneid. 2. v. 306. Adde Priscian. lib. 7.

¶ Boārius, ut *Forum boarium:* Ein Viehmarck. Plin. lib. 28. cap. 2.

¶ Semibos, Ovid. 2 de Arte am. v. 24

Semibovemque virum, semivirumque bovem.

¶ A *Bos* deduci videtur *Bubalus*, βούβαλις, id bovem significans silvestrem, animal & robore excellenti & velocitate, ein Büffel. Martial. de Spectac. epigr. 23,

Illi cessit atrox bubalus atque bison.

¶ Bubile, bubilia, Ochsenstall. Usi eo vocabulo sunt scriptores de re rustica, Cato cap. 4. *bubilia bona* & Columella lib. 1. cap. 6. *Domitis armentis duplicia bubilia sint.*

¶ Böile, Idem. Phædr. lib. 2. Fab. 9, *Cervus se bovili condidit.*

¶ Borinari est convicitari. Festus: *Bovinatur, conviciatur.* Hinc

¶ Bovinator Lucilio est tergiversator, & malitiosus, apud Nonium.

¶ Bubsequa, bubulcus. Sid. Apollinar. lib. 1. epist. 6. *inter bubsequas rusticanos, & subulcos.* Apulejus 8. Metam. ineunte: *equisones opilionesque, & bubsequa.* Scribitur & *bobsequa.* Vide Indicem Apulej. Elmenhorstii.

¶ Bubulcus, ein Kuh- oder Ochsen-Hirte. Ovid. 3. Trist. eleg 12. v. 30. *Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.* Virg. Ecl. 10. *Tardi venere bubulci.* Hinc

¶ Bubulcitari. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 1. v. 50 *Decet me amare, & te bubulcitarier.* Nonius & hoc, & Varronis exemplum citat active *bubulcitare*, sed paragoge Plautina *bubulcitarier* repugnat. Nihilominus Apulejus lib. 1 Florid. p. 343 *Est apud illos gens, quæ nihil amplius, quam bubulcitare novere*, hoc est boves pascere. Ita Elmenhorstius & Julian. Floridus legunt.

¶ Būbŭlus, βούειος, ut, *Lac bubulum*, Kühmilch/ Plinius 28. c. 13. *Caseus bubulus manu pressus*, Sueton. Augusto cap. 76. *Caro bubula*, Plin. l. 23. c. 7. Rindfleisch. *Corium bubulum*, eine Ochsen-Haut/ oder Küh-Haut/ Plaut. Pœnulo a. 1. sc. 1. v. 11. Ad *capita bubula*, Sueton. August. cap. 5, locus Urbis sic appellatus, quod ea capita istic seu picta seu suspensa, pro insigni. Zum Ochsenkopff.

¶ Bovillus, Rindern. Vix hujus vocis exempla suppetunt, nisi *Bovillæ*, oppidi in Latio nomen, huc arcessas: aut ex Glossis, *Bovilla*, βουσυία.

¶ Būcŏlicus, ut *carmen bucolicum.* Ovid. lib. 2. Trist. v. 538 de Virgilio:

Bucolicis juvenis luserat ante modis.

¶ Et Būcŏlica, Bucolicorum: Hirten-Gespräch. *Cæsura bucolica*, quæ in quintam regionem in carmine Hexametro incidit.

¶ Buculus apud Columell. 6. c. 2. *Cum deinde buculos comprehenderis, extra stabulum producito.* ein Stier/ junger Ochs.

¶ Būcula apud Virgil. Ecl. 8. dimin. eine junge Kuh/ Kalbe. & Arnob. lib. 7, p. 224.

¶ Bucerus, adject. vide infra.

¶ *Bos Luca* elephas dicitur ideo, quòd in Lucanis elephantes primum vidit Italia Pyrrhi tempore. Plin. lib. 8. c. 6. Sed Varro lib. 6. de L. L. à LVCE dictos putat, quod longe relucebant propter inauratos regios clypeos, quibus turres eorum ornatæ fuerunt. Ennius apud Varronem 6. de LL.

Atque prius pariet locusta lucam bovem.

Ausonius, sæpe ἀρχαίζων, Epist. 15

Cur me propinquum Santonorum finibus
Declinas, & Lucas boves
Olim resumto præferoces prælio
Fugit juventus Romula.

Bobes autem à domestico maximoque animali nominarunt Elephantos Romani prisci ac rudes, quod verum nomen ignorarent. Similiter Leones, *ursos Numidicos* appellarunt. Vide Lipsium lib. 2. Electorum cap. 4.

¶ Boo, boare, Βοᾶν, mugire ut bos. Brüllen. Plautus Amphitr. a. 2. sc. 1. v. 77 *boat cælum fremitu virûm.* Eleganter Apulejus lib. 3. Flor. dixit: *Imagodi adeò, ut cotidiè proclament, claritudo arteriæ obsolescit: igitur identidem boando purgant rabiem*, schreien die Stimme aus.

¶ Reboare, remugire, entgegen brüllen: *Reboant silvæ*; Virgil. 3. Georg. v. 223. Et Hieronymus Commentar. II. in Epist. ad Galat. præfatione: *ad similitudinem cælestis tonitrui AMEN reboat.*

Bŏōtes, æ, vide supra suo loco.

BOSCHIS, ĭdis, rectius *boschas*, ădis, aut *boscas*, ădis, βόσκας, avis est aquatica anati similis, sed minor, eine Mittel-Ente/ id est, mediæ magnitudinis anas. Apud Columell. lib. 8. cap. 15. *Boschides*, pro *Boschades*, legitur. Gesner.

BOSPŎRVS, Βόσπορος, maris angustia, sic dicta à bovis meabili transitu, eine Meer-Enge. Duo autem memorantur hoc nomine: alter juxta Byzantium, qui *Thracius* dicitur; & alter introitu Mæotidos paludis, qui *Bosporus Cimmerius* appellatur. Ovidius Trist. lib. 3 eleg. 4. v. 49

Bosporos & Tanais superant, Scythicæque paludes,

qui est Cimmerius Bosporus. Plinius lib. 4 cap. 12 (sect. 24) *angustiæ, Thracius Bosporus, latitudine D passuum.*

¶ Bosphŏrānus, adjectiv. ut, *Mithridates Bosporanus*, Tacit. lib. 12. cap. 15. imperitans gentibus juxta Cimmerium Bosporum.

¶ Bosphŏrāni, accolæ Cimmerii Bospori. Sex. Rufus cap. 16 *Pompejus Bosporanis regem imposuit.* Cicero pro Lege Manil. cap. 4, *Bosporanus, finitimus suis bellum inferre simulasset*, scil. Mithridates.

¶ Bosporius, idem quod Bosporanus, adjectiv. Ovidius lib. 2. Trist. v. 298

Egerit Ionio Bosporioque mari.

BOTANICVS, ὁ βοτανικὸς, ein Kräutermann/ à βοτάνη, *herba.* Unde

¶ Botanĭce, βοτανική, ars herbaria, species Medicinæ.

¶ Botanismus, runcatio, evulsio herbarum. Plin. lib. 8 cap. 18 *pauci runcant, quod botanismon vocant.*

BŎTRVS, βότρυς, & βοτρύων, *botryon*, diminutiv. Weintrauben. *Botrus oppositum botro maturescit*, βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται. Adagium est de contagio consortii cum improbis. *Anacharsis Scytha* dixit, *Vitem ferre tres botros, primum voluptatis; alterum ebrietatis, tertium molestiæ.* Laert. Plutarch.

¶ Botryon, diminut. βοτρυών, Martial. lib. 11, 28.

Nec dignam toto te botryone putat.

¶ Plinio etiam medicamentum *Botryon* est lib. 28. cap. 4.

¶ Et Botrys βότρυς, herba est, Rabenkraut/ Krötenkraut/ Matthiol. Trabenkraut/ forsan rectius, Traubenkraut. Sic enim Plin. *Botryn* descripsit lib. 27. cap. 4. *In ramulis semen est uvæ dependentibus, odore vinoso; quia de causa botrys à quibusdam vocatur.* Hæc herba in Phrygiâ tantæ est magnitudinis, ut currum medium disrumpat. Voss. de Histor. Græc. p. 390. nisi racemus Botri hic potius intelligendus, ut ad *Botrus* mox præced. hoc referendum.

¶ Botrytes gemma est, incipienti uvæ similis, Plinio libro 37. cap. 11.

¶ Alii autem Botryites, non botrytes, cadmiæ species est in fornacibus metallicis, ein Art Robelt/ eaque duplex, baccata seu racemosa, & nigra, cui bracteæ colore æris purissimi adhærent, darinn ein schön Stocktupffer/ Gesn. lib. de Fossilibus.

BŎTVLVS, genus farciminis duplex. Alii enim ex ovis, nucleis, cepa & porro concisis, thure item ac pipere vino perfusis; ut Apicius lib. 2. cap. 5 describit; alii ex sanguinis viscerumque infractis conficiebantur, quod ex Festo & Tertulliano docemur. Festus: *Botulus, genus farciminis, propter connexionem a bolis sic appellatur.* Tertullianus Apologet. cap. 9 *botuli cruore distenti*, Würste/ Blut-Würste. Græcis à distentione φύσκος appellatur. Vetus Glossarium: *Botulus*, φυσκος. Gellius inter sordida, quibus Laberius usus, hoc nomen refert lib. 16. cap. 7.

¶ Borellus, diminutivum, parvus botulus. Martialis lib. 5. epigr. 79

Et pultem niveam premens botellus.

Sidonius Apollinaris, carmine epistolæ 11. lib. 8. inserto, *olet*

Baccas per geminas ruber botellus.

¶ Botularius, botulorum confector seu venditor apud Senecam Ep. 56.

BRĂBĪVM seu brăbēum, βραβεῖον, præmium victoriæ, ein Kleinot.

¶ Brăbeutes, æ, βραβευτὴς, βραβεῖον seu præmium victori decernens, apud Suetonium Nerone cap. 53. Latini *Designatorem*, appellabant, ut ex Ulpiano Lege Athletas 4. D. de his qui notantur infamia, constare potest. Vide & Lipsium de Amphitheatro cap. 20. Petr. Fabrum lib. 1. Agonistici cap. 23. Einer der die Gewinn austheilet.

BRACA, & Bracca [quibusdam & *Bracha*, leniorîs, ut videtur, soni causâ] Græca vox à βράκος: quâ Græci Asiatici ἀναξυρίδας Persarum; deinde Massilienses Græci Gallorum vicinorum femoralia nominarunt. Diod. Siculus quidem & Hesychius Gallicam vocem existimârunt; sed contra pro Græca origine Casaubonius est; quem operæ pretium erit videre ad illud Suetonii Augusto cap. 72. *Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & subucula thoracе laneo, & femoralibus & tibialibus muniebatur. Bracca* enim vestimentum, quo femora tegebantur maximè: Beinkleider / Büchsen / Hosen. *Barbarum tegmen*, Tacitus vocat 2. Histor. cap. 10. quod Barbarorum proprium erat; earumque gentium, quæ in frigidioribus Arctoisque regionibus habitabant, ut Getæ, Sarmatæ, item Germani ac Galli. Persæ quoque, ut originitus Scythæ erant, ita & *braccis* fuerunt usi: unde *Persicam braccam* Ovidius dixit lib. 3. Trist. Eleg. 11. Receptæ tandem & in Italiâ fuerunt: & Romæ quidem earum usus sub Augusto cœpit: qui ita invaluit postea, ut legibus compescendus Honorio & Arcadio Impp. videretur, quod ex Theodosiano Codice constat. Indignum quippe videbatur Populum principem Barbarorum more vestiri. Vide Duumviros literarum optimos mihi. Casaubonum inquam atque Salmasium ad Histor. Augustæ Scriptores: illum verò & ad Suetonium dicto loco. Licebit Philippum Cluverium quoque iis addere de antiqua Germania. *Laxa bracca*, Lucan. lib. 1. v. 430. Bluderhosen. vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 80, 4. pag. 203. 204. & Cœl. Rhodigin. lib. 18. A. L. cap. 21.

¶ Braccarius, qui braccas conficit. Lamprid. in Alexandro cap. 24. *Vestigal pulcherrimum instituit, braccariorum, linteonum & pellionum*, &c.

¶ Bracatus, braccatus, braccis indutus: Unde & Transalpina Gallia, *braccata* appellata; & Cisalpina, quæ *Togata* nominabatur, opposita est: quòd ibi Gallice *bracæ*; non *togæ* Romano more, ut cis alpes, vestirentur: vide Plinium lib. 3. cap. 4. & Pomponium Melam lib. 2. cap. 5. Idem eod. lib. cap. 1. de Sarmatis: *Ob sæva biemis admodum assiduæ demersis in humum silvis, specus, aut suffossa habitant, totum braccati corpus: & præter quæ vident & ora, vestiti.* Ubi videtur *bracca* ejusmodi vestimenti genus notare, quod thoracem, femoralia & tibialia uno contextu contineat: quemadmodum Suevorum rustici adhuc vestiri solent. Visiturque hoc habitu Orpheus in monumentis veteribus, quæ Roma subterranea exhibet.

BRACHIVM, βραχίων, proprie pars illa ab ulnâ ad cubitum descendens, der ober Arm von der Armschienen an / biß an den Elbogen: ab eo ad manum usque *Lacertus* est. Ovid. lib. 1. Metam. de Apolline & Daphne v. 500

laudat digitosque manusque,
Brachiaque & nudos medià plus parte lacertos.

Sic *brachia jactare*, die Arme hin und wieder werffen. Virg. 5. Æn. v. 376. — *alternaque jactat brachia.* Et *exerere brachia*, die Arme hervor recken / heraus strecken. Ovid. 2. Metam. v. 270

Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exerere ausus erat.

Molli brachio quem objurgare, est leniter & clementer objurgare. Remittunt enim lacertorum vim & frangunt quasi, qui quem percutiunt leviter. Cicero ad Atticum lib. 2. Epist. 1. *Quod me quodammodo molli brachio de familiaritate Pompeji objurgas* &c.

¶ Per metaphoram ad multa alia transfertur hæc vox. Nam ¶ 1. *ripæ*, quæ vocant Græci, Latinis *cornua* maris & fluviorum, quæ *diverticula* etiam dicuntur, *brachia* appellantur. Ausflüsse des Meers und anderer Ströme. Ineditus Geographus, qui penes Salmasium est, de Nilo: *Ex hinc per diversa camporum spatia, per octo brachia exiens effluit, totâ Ægyptiorum terrâ irrigatâ.* Nos Germani etiam vocabulo Arm / ita utimur. Atque ita etiam Livius lib. 44 cap. 35 extr. *Veluti per devexum in mare brachium, transitum tenuaturus.* Idem lib. 22 cap. 52 *brachio fluminis objecto.* ¶ 2. Est & munitionum vocabulum. Nam projecti aggeres & fossæ (Lauffgräben) quibus junguntur castrorum opera, *brachia* appellantur: Græcis σκέλη, *crura*, ut Casaubonus ad Polybium pag. 180. observat. Hirtius, sive Oppius de Bello Alexandrino cap. 5. *Castellum, quod Rex in primo vico non longè à suis munierat, brachiisque cum opere castrorum conjunxerat.* Livius lib. 4. cap. 9 extr. *muro brachium injunxerat.* Lucanus lib. 3. v. 385

— — — fontesque & pabula campi
Amplexus fossa, densa tollentia pinna
Cespitibus, crudaque exstruxit brachia terrâ.

¶ 3. Arborum rami *brachia* dicuntur, die Aeste. Apulejus lib. 11. p. 260. *arbores elementi motu brachiorum dulces strepitus obsibilabant.* Virgil. 2. Georg. de Esculo v. 296

Tum fortis late ramos & brachia tendens.

Et rursus de vitibus v. 368

— — — tunc stringe comas, tunc brachia tolle.

Die Ranken. Prudentius quoque Hymno 3. Καθεμ. v. 54. *Vitea brachia* de palmitibus dixit. ¶ 4. Brachium elephanti, Elephanten-Rüssel.

¶ Brachiolum, βραχίδιον, diminutiv. Catull. carm. 62. v. 181. *brachiola teres.*

¶ Brachiālis, e: adj. Ut *nervus brachialis* apud Plautum in Pœnulo a. 5. sc. 4. v. 99. Et *brachialis crassitudo*, dick als ein Arm / apud Plinium 13. cap. 11.

¶ Substantive *Brachiale* pro ornamento brachii. Plin. lib. 29. cap. 7. *Menstruo in lana arietis nigri argenteo brachiali incluso.* Valerianus Epist. ad Zosimionem apud Trebellium Pollionem in Claudio, in masculino *brachialem* dixit, per ellipsin: subaudi *torquem*. Vopiscus Aureliano cap. 7 *Torquem brachialem & annulum apponet.* Quanquam Gruterus & Salmasius malint *torquem à brachiali* ibi distinctum, quorum commentationes inspicias. In altero autem *ornamentum* subintelligendum est. Armzierde.

¶ Brachiātus, a, um: in brachia compositum. Sic *vinea brachiata*, quæ *capitata* opponitur, apud Columellam de re rustică lib. 5. c. 5.

BRACHMĀNES, & Brachmīnæ, *Indorum* dicuntur sapientes præcipui, qui primùm Gymnosophistæ appellantur, tantumque studio & contemplationi rerum cælestium dediti sunt. Futuræ vitæ tantum tribuerunt, ut validi & quieto in corpore bene habentes, vitam tamen præsentem inviti tuleriut, ac non rarò nullâ urgente causâ ultrò sibi mortem conscíverint. Strab. lib. 15. Clem. Alex. lib. 1. Strom. cap. 7.

BRACHYLOGIA, βραχυλογία, *brevíloquium.* Quintilianus *copulatam dissolutionem* vocat, lib. 9. cap. 3. quid celerius & instantius dicitur, ut, *Qui indicabantur, eos vocari, custodiri, ad Senatum adduci jussi, in Senatu sunt positi* &c. Cicer.

BRACTEA, ἀπὸ τῦ βράττειν, quod est illinere: lamina tenuis est aurea, aut argentea &c. Differt subtilitate a *lamina*, quæ crassior est & armis apta. Vid. Valla lib. 4. c. 74. ein dünnes Blech / geschlagen Gold / Silber. Plinius 37. cap. 7 *bracteæ argenteæ*: Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 436

mollia si bracteæ gypsum
Texerint. Nam etiam *brattea* scribitur.

Martialis lib. 9. epigr. 62

Et linit Hesperium bracteæ vivax pecus.

id est, oves ibi tam nitidam lanam habere, quasi auro obducta sit.

¶ Bracteŏla, diminut. ein Blättlein / kleines Blech. Juvenalis Sat. 13. v. 152

— — — qui bracteolam de Castore ducat,

i. e. tenuem laminam de Casteris statua auferat. Add. Prudent. Psychom. v. 336. & Arnobius lib. 6. p. 205 *bracteolis fucatus* dixit, übergüldet / mit Goldblätgen überzogen.

¶ Bractearius, ein Plattner / Goldschläger. Usus est Jul. Firmicus lib. 4. cap. 15. & lib. 8. cap. 26. *inauratores, bractearios, argentarios.* Add. Leg. 1. Cod. de excus. artific.

¶ Bracteator, idem, & pariter Firmici est lib. 8. cap. 16. *Aurifices, bracteatores, inauratores.*

¶ Bracteatus, vergüldet. Sidonius lib. 2. epist. 10. *bracteatum lacunar.* Translate Seneca Epist. 115. *Omnium istorum, quos incedere altos vides, bracteata felicitas est.* Alle die in hohen Ehren sitzen / führen nur mit dem Schein ein glückseliges Leben.

¶ Bratteālis, vel Bracteālis, quod ex bracteis est. Prudent. hymno Romani v. 1025

Setasque fulgor brattealis inficit.

¶ Bracteamentum, subtile figmentum, ut vetus Glossator interpretatur. Fulgentius Virgil. Continentia p. 140 ed. Munkeri, *Ascræi fontis bracteamento securior.*

¶ Imbracteare, bracteis obducere. Ammianus lib. 14. cap. 15, *statuas auro cunctæ imbracteari.* Et lib. 17. cap. 8 [Vales. c. 4] *facis imitamentum æreum, itidem auro imbracteatum.*

BRANCHIAE, Βράγχια, sunt in piscibus secundùm cervicem follium more hiantes partes, quibus anhelitum reddere ac per vices recipere existimantur, die Kyen / Kiehmen / oder Fischohren. Vid. Plinius 9. cap. 7. & 18.

BRANCHVS, Apollinis filius, futurorum scientiâ nobilis, ideoque divinos honores consecutus. Non semel ejus Statius Thebaide meminit: plurique de eo ex Varrone Lactantius, interpres Statii, ad Theb. 3. v. 479.

BREGANTIA, vel Confluentes, vetus oppidum, ad lacum Acronium.

BRASSĬCA, Kohl / Kraut. Brassica capitata, Krauthäupt. Ejus generis tria recenset Cato: *lebem* [λείαν Græci appellant a foliorum ratione, quâ crispæ opponitur] latis & extentis foliis, de caule magno exeuntibus: *crispam*, quam *Apianam* vocat; & *lenem, tenerum*, minutis caulibus. Vide eum de re rustica cap. 156. & 157. ubi plura habes de miris virtutibus brassicæ: de quibus & Plinius lib. 20. cap. 9. qui tamen plura alia genera recenset, quæ apud ipsum vide lib. 19. cap. 8. *Brassica Marina*, vulgo in pharmacopoliis *Soldanella*, exhibetur hydropicis, Meer-Kohl. *Brassica Cumana*, quam Plinius *sessili folio, capite patulo*, describit. breiter rother Kohl.

BRENNVS, Βρέννος, dux Gallorum fuit, cujus plurimam facit mentionem Livius. Asiam is diripiens cùm Ephesum venisset, plebejam virginem adamavit, quæ proditionem Ephesi ei pollicita fuit, si mundum sibi muliebrem & manuum ornamenta traderet.

deret. Etennius igitur, ut in avarissimæ virginis sinum, aurum, quod gestarent, milites injicerent, jussit: ita factum est, ut sub magna vi auri viva obrueretur, sicuti primo rerum Gallicarum Clitophon scripsit. Plutarch. in Parall. ¶ 2. Est & mons in Germania, quem Philargyrus ad Virg. 4. Georg. Brennum vocat, quomodo etiamnum à Germanis appellatur Brenner / vel Prenner / ab urendo, ut putatur, dictus. Nam urere in media æstate expertum se, cum in Comitatu Tyrolensi eum aliquando superasset, scribit Ortelius in Thes. Geogr. add. Bernegg. ad Suetron. Cæs. c. 25. p. 47.

BREPHOTROPHIVM, βρεφοτροφεῖον, locus, quo expositi & pauperes infantes publice aluntur. Lege 19. Cod. de Sacrosanct. Eccles.

BRĔVIS, quod Festus ex Græco βραχὺς, deducit, kurtz. *Exiguum & breve vitæ curriculum*, kurtze Lebens-Zeit. Virg. 10. Æn. v. 467

Sunt suæ cuique dies, & irrepambile tempus
Omnibus est vitæ, sed famam extendere factis
Hoc virtutis opus.

Silius Italicus lib. 4. v. 734

Pelle moras, brevis est magni fortuna laboris.

Juvenalis Satyra 8. v. 165

— — *Breve sit, quod turpiter audes.*

¶ Sed non de tempore tantùm dicitur, & longo ac diuturno opponitur; verum ita usurpatur etiam, ut idem sit, quod parvum atque exiguum & magno ac amplo contrarium. Quemadmodum *brevem censum*, parvas atque exiguas facultates Horatius lib. 2. od. 15. & *breves Gyaros*, id est, non magno spatio, Juvenalis dixit Sat. 1. v. 73. Avienus Ora maritima de Tartesso v. 170

— — *multa & opulens civitas*
Ævo vetusto, nunc egena, nunc brevis.

Brevem opponit *multæ*, quam ante vocaverat. Multam autem frequentem, & multis incolis celebratam dicit. Ergo *brevis* est parva, & in qua pauci ac rari incolæ sunt. Claudianus de Bello Gildonico vers. 107. ex personâ Romæ:

— — *brevior duxi securius ævum,*
Ipsa nocet moles.

Palladius de re rusticâ lib. 5. Tit. 8. *Aliqui melius brevissimum circa aquam basculum ponunt* &c. *Brevissimum*, id est, maximè parvum. *Brevis cœna* apud Horat. lib. 1. Epist. 14. est, vel quæ raptim & celeriter sumitur; vel parca atque exigua. ¶ Trajanus apud Plin. lib. 10. Epist. 49 *Modo ne existimes, brevius esse ab Urbe mitti.* Näher. ¶ *Ad breve*, subaudi *tempus*: nicht lange. Suetonius in Tiberio c. 68. *Erat prægrandibus oculis, & qui, quod mirum esset, noctu etiam & tenebris viderent, sed ad breve.* ¶ *Brevi*, sine ablativo substantivi, Latinis usitatum est, kurtz hernach / in kurtzen. Cicer. 7. Verr. cap. 54 *Brevi posteà mortuus est*, er ist kurtz darnach gestorben. ¶ 2. Est & aliquando breviter, paucis kurtz darnach gestorben. ¶ 2. Est & aliquando breviter, paucis. Cicero lib. 3. ad Famil. Epist. 8, *Cum tu tam multis verbis ad me improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuas literas brevi responderem.* Idem Orat. pro Cæcina cap. 32 *Id tum esse exitii causam est, periculum tamen brevi.* Phædrus præfat. lib. 3. vers. 31, *Nunc fabularum cur sit inventum genus, brevi docebo.*

¶ *Brevia* sunt vadosa loca maris, navigantibus insidiosa, quod ibi undæ *breves* sint, nec in altum assurgant. Sandichte gefährliche Oerter im Meer. Virg. lib. 1. Æn. v. 110

— — *Tres Eurus ab alto*
In brevia ac Syrtes urget.

Tacitus 1. Annal. cap. 70 *Eadem freto, littori, campis facies; neque discerni poterant, incerta ab solidis, brevia à profundis.* Senec. Epist. 22 *Sed cum viderit brevia in quibus volutatur, incerta, anceps; referet pedem nec veretur terga, sed sensim recedet in tutum.*

¶ *Breve*, libelli genus, in quo nomina militum, vel aliorum adscripta erant. Ein Register / Rolle. Vopiscus in Aureliano cap. 36, *Breve nominum conscripsit.* Idem in Bonoso, *dabis ei juxta breve infra scriptum omnium, quæ præcipimus.* Sed & in Masculino *brevis* dicitur: subaudi *libellus.* Lampridius Alex. Severo cap. 21, *Milites suos sic ubique scibit, ut in cubiculo habere tumultuarios brevis numerum, & tempora militantium.* Post paulo *Pittacia* appellat: de quibus suo loco. B. Hieronymus Epist. 6. ad Florentium: *Eos libros, quos me non habere* BREVIS SVBDITVS *edocebit, librarii manu in charta scribi jubeas.* Wie aus beygefügtem Zettel oder Verzeichnüß zu vernehmen.

¶ Brĕvĭtas, Kürtze. Cicer. Att. lib. 1. ep. 10, *Brevitate temporis tum pauca cogor scribere*, ümb Kürtze willen der Zeit / muß ich so wenig schreiben. ¶ 2. Pro parvitate. Cæsar lib. 2. de Bello Gall. cap. 30, *Gallus*, inquit, *præ magnitudine corporum suorum, brevitas nostra contemptui est.* Claudianus Epigr. 20

Augescit brevitas doni pietate Serenæ.

Palladius de Insitionibus v. 157

Quin & amygdaleos subeunt pistacia ramos,
Et meritum majus de brevitate petunt.

Significat enim quò minora pistacia amygdalis sunt, eo præstantiora etiam esse.

¶ Brĕviter, ut, *Breviter & absolute exponere*, kurtz und rund beschreiben / Auctor ad Herenn. lib. 1. cap. 10. *Breviter & in transcursu aliquid dicere*, Plin. lib. 3. cap. 5. Etwas kurtz und wegfertig sagen. ¶ Usurpatur & de tempore, & *cum diu* opponitur. Publius Syrus: *Iratum breviter vitet, inimicum diu.*

¶ Brevius, Comp. kürtzer. Cicer. 4. Fin. cap. 10. *Quod ego pluribus verbis; illi brevius.* Superl. Brevissime. Idem 2. Nat. Deor. cap. 1. *Agam, quam brevissime potero.*

¶ Breviculus, idem quod perbrevis. Apulejus lib. 4. Milet. p. 107. *Grabatulus alioqui breviculus, & uno pede mutilus*, &c.

¶ Perbrĕvis, sehr kurtz. Cic. 5. in Verr. cap. 9, *Istos inter se perbrevi tempore studiorum turpitudo similitudoque conjunxit.* Et eleganti tmesi, pro Cluentio cap. 1. *Altera pars per mihi brevis videtur.*

¶ Perbreviter. Cic. pro Domo sua cap. 15, *Quæ ego nunc perbreviter attingo.*

¶ Subbrĕvis etwas kurtz / ziemlich kurtz. Plinius lib. 21 cap. 7 *Saliunca folio quidem subbrevi, & quod nelli non possit.*

¶ Brĕviare, verbum, verkürtzen / kurtz anziehen. Quintilianus lib. 1. cap. 9. *Qua* (paraphrasi, de qua ibi agit) *& breviare quadam & exornare, salvo Poëtæ sensu, permittitur.* Manilius lib. 3. v. 441

Ex illa totidem per partes sic brevientur.

Vet. Gloss. βραχύνω, *Brevio.*

¶ Brĕviarium, quod ἐπιτομὴν Græci dicunt, ein kurtzer Auszug oder Begriff / ein kurtz Verzeichnüß. Suetonius de Augusto cap. ult. *Fecit breviarium totius imperii*, Er hat ein kurtz Verzeichnüß seines gantzen Regiments gemacht. Idem in Vespas. cap. 21. *deinde perlectis epistolis, officiorumque omnium breviariis, amicos admittebat.* Vide de his plura apud Bernegg. ad Sueton. August. cap. 28. Bœcler. ad Tacit. lib. 1. Annal. cap. 11. p. 136. 237. Rupert. ad Florum p. 114. seqq. Zevecot. ad eund. p. 197. Vulgare &, ut videtur, sordidum, nec satis Latinum Seneca habet Epist. 39. princ. *Vide*, inquit, *ne plus professura sit oratio ordinaria, quàm hæc, quæ nunc vulgò* BREVIARIVM *dicitur: olim cum Latinè loqueremur*, SVMMARIVM *vocabatur.* Vet. Gloss. *Brevіarium* ἐπιτομή.

¶ Breviarius etiam adjectivè invenitur, ut, *Rationes breviariæ*, Lege ult. Dig. de Peculio legato.

¶ Brĕviātor. P. Orosius lib. 1. hist. adversus Pagan. cap. 8 *Pompejus historicus, ejusque breviator Justinus.*

¶ Breviatio. Augustinus epist. 80 ad Hesych. *Quod dictum est de dierum breviatione propter electos.*

¶ Abbreviare, idem quod breviare. Vegetius prologo lib. 3, *Per diversos auctores librosque dispersa, imperitiæ inbitte, mediocritatem meam abbreviare jussisti.*

¶ Brĕvilŏquens, Cic. Attico lib. 7. ep. 10, pr. *Brevіloquentem me tempus ipsum facit.*

¶ Brĕvilŏquus. Glossarium Labbæi utrumque, Græcolatinum & Latinogræcum, vertunt βραχύλογος *Brevіloquis*, quasi tertiæ essent inflexionis: nec aliter H. Stephani Glossarium p. 413.

¶ Breviloquentia, Kürtze im Reden. Cicer. apud Gell. lib. 11. cap. 2.

BRĬĂREVS, Βριάρεως, trisyllabum, Gigas est, Cœli & Terræ filius. Custos additus est Orci vestibulo, ne Titanes ruptis vinculis vim inferis faciant. Vid. Hesiod. in Theogon. & Homer. Iliad. 1. v. 403. ubi eum ἑκατόγχειρα facit, & ab Diis quidem Briareum dici, ab hominibus autem Ægæonem, cujus descriptionem vide apud Virgil. lib. 10. Æneid. v. 565

Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenæque manus, &c.

Idem 6. Æneid. v. 287

Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ.

¶ Brĭārĕus, adject. quinque syllabarum, Claudianus lib. 3. Rapt. Proserp. v. 188

Appetiit centum Briareia turba lacertis.

BRIGANTES, numerosissima Britanniæ civitas, ut Tacitus vocat Agricola cap. 17. Meminit & in Annal. & Historiarum libris: Cæsar non memorat.

BRIGANTIA urbs ad lacum Acronium. Strabo lib. 4 *Brigantium*, Βρεγάντιον, vocat. ¶ 2. Ipse lacus, cui ista urbs apposita. Ammianus lib. 15 cap. 6. (Vales. c. 4) *lacum* [Rhenus] *invadit rotundum & vastum, quem Brigantiam accola Rhætus appellat.* Der Boden-See.

¶ Brigantii, populi, accolæ illius lacus. Strab. c. l. p. 142.

¶ Brigantīnus, adject. ut *Lacus Brigantinus*, Plinio lib. 9. cap. 17. qui alias Acronius, nostris, ut modo dictum, der Boden-See appellatur.

BRISA, æ, ἡ βρῖσα, Eine getretene Traube / die man keltern will. Columella lib. 12 cap. 39 *subactam brisam prælo subjicere.*

BRĪSES & Chryses fratres fuerunt, ille Pedasum, iste Chrysam incoluit. Ab hoc derivatur patronymicum Chryseis, aliàs Astynome vero & genuino nomine dicta; ab isto

¶ Brīsēis, Βρισηΐς, aliàs Hippodamia appellata, uti ex Eustathio docet Cœlius lib. 13. cap. 5. Lect. Antiq. Ea fuit Phrygia puella

puella præstanti forma, Achilli primùm, deinde Agamemnoni in deliciis. Hom. Iliad. lib. 1. De hac Horat. 2. carm. ode 4,

Serva Briseïs niveo colore
Mœbit Achillem.

BRITANNIA, insula in Oceano Septentrionali, dicta sic à *Britone* rege. Sita est, sed maximis intervallis, adversus Germaniam, Galliam & Hispaniam. Porrigitur in longum millibus passuum octingentis, in latum trecentis, Plinio auctore lib. 4. cap. 16. *Unde maximam insularum, quæ Romana notitia complectitur*, Tacitus in vitâ Agricolæ vocat. *Britanniæ* nomine plures insulæ continentur, ut Scotia, Hibernia, Orcades &c. Κατ' ἐξοχὴν tamen *Britannia* appellata, quæ & *Albion*, nunc *Anglia* dicitur, quòd Britannicarum insularum nobilissima maximaque est. Vide Plinium dicto loco: & Tacitum eo, quem laudavimus libro cap. 10. & seqq. ubi pluribus describit. Ante Cæsarem ignota fuit. Igitur cum retexisset Julius, *novus & alter orbis* existimata. Florus lib. 3. cap. 10. de expeditione Cæsaris in Britanniam loquens: *Respexit Oceanum, &, quasi hic Romanus orbis non sufficeret, alterum cogitavit.* Similia apud Vellejum lib. 2. cap. 46. Plutarch. in Cæsare p. 719. & veterem Poëtam in Catalectis, Plin. 19. cap. 1. itemque Tacit. Agricol. cap. 30. & ibi Virdung. pag. 184. seq.

¶ Britannus, incola Britanniæ. Virgil. Ecl. 1.

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

¶ Britannicus, adject. Juvenalis Sat. 10. v. 14.

Quantò delphinis balæna Britannica major.

¶ Britannica, Βεττονικὴ, planta est Dioscoridi.

¶ Britto, ōnis: Britones iidem, qui Britanni: item Galli ad Oceanum Britannicum siti: quorum regio nunc *Bretaigne, Bretannia* nominatur. Gallos autem antiquissimis temporibus *Brit*, vel *Brith*, nominatos eosque primum habuisse Britanniam, & insulæ ab se dedisse nomen, eruditissimus Cambdenus in descriptione Britanniæ idoneis rationibus & auctoritatibus approbat. Sane Ausonio *Brito* idem qui *Britannus*, Epigr. 109 & 110

Silvius ille Bonus, qui carmina nostra lacessit,
Nostra magus meruit distichа Brito Bonus.
Silvius hic Bonus est: quæ Silvius? iste Britannus?
Aut Brito hic non est Silvius, aut malus est.

Ex quibus cognoscere licet, *Britones* olim ob perversum pravumque ingenium male audisse. Unde idem Poëta statim sequenti Epigr. 112 *Nemo Brito bonus.*

BRITOMARTIS, Charmes ex Jove filia. Quæ, cum Dianæ perpetuam virginitatem vovisset, ac se venandi currendique studio claram ac nobilem reddidisset, Minois Cretensis regis amorem erga se movit. Quem ut effugeret se consectantem, de præcipitio montis se abjecit in mare, ipse mons *Dictes & Britomartis*, à Cretensibus *Dictynna*; ab Æginetis verò *Alphæa* est appellata. Narrant fabulam Callimachus hymno in Dianam, v. 190. Diodorus Siculus, Pausanias, Strabo: attingit quoque Virgilius in Ceiri, v. 285. Ubi vide Scaligerum. Solinus auctor est c. 11 ipsam Dianam *Britomarten* Cretensibus gentiliter appellatam.

BRIZA, Βρίζα, frumentum, quod *farraginem & secale* Plinius vocat; schwartzer Rocken.

¶ Sed *Brisa* seu *Brissa*, uva dicitur, quæ calcatur, Columellæ lib. 12. cap. 39, *Brisam subactam prælo subjicere.*

BRIZO, Βριζὼ, quod Deliæ vaticiniorum, quæ ex somniis sumuntur, dea habita est. Athen. lib. 8. Rhodig. lib. 27. cap. 10.

BROCCVS, brochus, & broncus, dens eminulus, & in adversum de serie procurrens, sive exertus. Varro de equis lib. 2. de re R. cap. 8. *Cum dentes sint facti brocchi, & supercilia cana, & sub ea lacunæ, ex observatis dicunt, eum equum habere annos sedecim.* Idem eod. lib. cap. 9. probat canem *mento suppresso, & ex eo enatis duobus dentibus, paullò eminulis superioribus, divellis potiùs, quàm brocchis.* ¶ 2. Plinius *Brocchos* appellat homines ipsos ejusmodi dentibus, atque labratos improbiùs: unde iidem & *Labeones* dicti, lib. 11. c. 37. *Broncos* Lucilius dixit apud Nonium: qui eos, *producto ore & dentibus prominentibus* interpretatur. Ein Bleckzahn.

¶ Brocchitas, atis, ipsum vitium dentium; apud Plin. lib. 11. c. 38.

BRŎMOS, βρόμος, rectiùs βρῶμος, avena, Habern. Plin. lib. 22. cap. 25. *Bromos semen est spicam ferentis herbæ: nascitur inter segetes avenæ genere: folio & stipulâ triticum imitatur.* & lib. 18. cap. 11, *Bromos, siligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab oriente invecta oryzæ similia.*

BRŎMIVS, Βρόμιος, Bacchi nomen, à βρέμειν, fremere: à fragore tonitruum scilicet, quæ in nativitate ejus excitata fuerunt. Ut Diodorus Siculus lib. 4. Bibliothecæ observat. Ovid. lib. 4. Metam. v. 11.

Thuriaque dant, Bacchumque vocant, Bromiumq;, Lyeumque.

BRONCHOCĒLE, Βρογχοκήλη, morbus est, tumor nimirum gutturis & cervicis inter cutem & arteriam asperam, seu hernia gutturis, Celso lib. 7. cap. 13.

BRONTES, ὁ, βρόντης, Cyclops, Vulcani minister. Virg. 8. Æn. v. 424

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesque Steropesque & nudus membra Pyracmon.

Brontes tonitru, *Steropes* fulgur, *Pyracmon* incus ignea. Vid. Barth. ad Stat. Silv. pag. 14.

BRONTIA, gemma est Plinio lib. 37. cap. 10. *Brontia capitibus testudinum similis, & cum tonitrus cadens, fulmine icta resiliunt.* ein Donnerstein.

BRVCHVS, vermiculus herbas erodens locustæ similis, sed sine alis, Sipontino, Brockkefer. ¶ 2. Bruchi sunt Krautkefer / ἀτέλαβοι, Hieronym. in Joel. 1, 4.

BRVCTĔRI, populi sub *Cheruscis* & *Longobardis* fuerunt in regione Brunsvicensi sub Goslaria, ubi adhuc reliqua est appellatio montis Bructeri, quem Melibocum dicunt appellatione veteri, den Brocken / den Brocksberg. Huic explicationi favet Claudianus de 4. Cons. Honor. v. 449

Venit accola silvæ
Bructerus Hercyniæ.

Alii ad Amisiam ponunt & vicinis inferioris Germaniæ regionibus. Tacitus 4. Hist. c. 21 *Civilis universam Batavorum gentem in arma rapit. Junguntur Bructeri Tencterique.* Sed pulsos ea sede, aut excisos, narrat idem de German. cap. 33.

BRŪMA, solstitii hiemalis dies, der kürtzte Tag / quo Sol ingreditur primum gradum Capricorni. *Bruma* autem ex *brevima*: id est, *brevissima*: antiqui enim pro *brevissimo*, & *brevimum* dicebant. Sic ab *imbecillus & imbecillimum*, apud Senecam Epist. 85. & *imbecillissimum* apud Celsum lib. 2. cap. 18. legimus. Ex *brevima* autem contractè *Bruma*: id est, *dies brevissima.* Hinc Varro lib. 5. de LL. BRVMA, inquit, *dicta, quod brevissimus dies.* Non itaque audiendus Festus est, qui ex Græco deducit: quod *Bruma* dicatur, quasi βραχὺ ἦμαρ. Cæterùm de tempore *Brumæ*, quo fieret sive conficeretur, non conveniebat inter Veteres. Hipparchus enim in primis Signorum partibus; Eudoxus vero & Meton aliique in octavis Solstitia fieri existimabant: de quo nonnulla notavimus ad Prudentii de Natali Domini Hymnum v. 2.

¶ 2. Poëtis Bruma pro hieme ponitur. Martial. lib. 7. epigr. 94.

Bruma est, & riget horridus December.

Idem lib. 1. epigr. 50.

At cum December canus, & bruma impotens
Aquilone nuco mugiet.

Horat. 4. ode 7, *mox bruma recurrit iners*, der Winter kömmt bald wieder.

¶ Brumalis, e. adject. Winterisch. ut *brumale tempus*, Cic. in Arat. *Brumales frigus*, Martial. 13. epig. 16. *Sol accedens ad brumale signum*, Cic. 3. de Orat. cap. 45.

¶ Brumalia, Festum Romanorum (ἑορτὴ τῶν βρουμαλίων Constantino in Geoponicis nominatur; ita enim ibi legendum; non βρυμαλίων, ut Cœlius Rhodiginus putabat, recte monente Rutgersio lib. 4. Var. Lect. cap. 8.) quod bis in anno celebratur: quod tamen ad *Brumam* haud pertinebat.

BRVNDVSIVM, & Brundisium, Βρεντέσιον, portus & urbs clarissima Calabriæ, unde tuta jam olim Romanis in Græciam via fuit. Celebris Pompeji à Cæsare obsessi fugâ, & famâ Appiæ viæ eo usque stratæ. Cretenses profugos ibi consedisse traditur: unde Lucanus lib. 5. vers. 406 *Minoia tecta* vocat. Idem lib. 2. v. 608

profugusque per Appula rura
Brundusii tutas concedit Magnus in arces.

Et Silius lib. 8. v. 576

Nec non Brundusium, quo desinit Itala tellus.

¶ Brundusīnus, adj. *Brundusinum fœdus*, Tacit. annali 1. cap. 10, de quo Meibom. in Mæcenat. cap. 9. n. 11. p. 63.

BRVSCVM, tuber in acere arbore Plinio lib. 16. cap. 16. ¶ 2. Plantam etiam illam, quæ *Ruscus* dicitur, officinæ *bruscum* vocant. Vide *Ruscus.*

BRVTTII, vel Brutii, Italiæ populi, tractum Siciliam versus ultimum, quem nunc *Calabriam* vocant, occupant.

¶ Bruttius, adject. *Ager Bruttius*, & *Tellus Bruttia*, Silius 16. ineunte: *pix Bruttia*, Plinius 24. cap. 7. Rursus Silius lib. 17 v. 437.

Sævior his Latios vastabat Bruttia fines
Lælius increpitans.

¶ Et *Bruttium*, promontorium est Italiæ, quod *Scyllæum* Ptolem. nominat, occiduæ Italiæ extimum.

BRŪTVS, ἄλογος, quod nomen proprie terræ tribuitur, quasi quæ sine sensu immota jaceat. Horatius lib. 1. ode 34.

Quo bruta & vaga flumina.

ad quem locum Scholiastes Vetus: BRVTI, inquit, *graves, & tardi dicuntur, quod terræ perpetuum est.* Similia Festus, & Nonius. Ita Cicero voce *Stolidus* usus est, Topicis cap. 15. *Hujus generis caussarum, sine quo non efficitur, alia sunt quietæ, nihil agentia, stolida quodammodo, ut locus, tempus.* Pacuv. citatus ad Herenn. 2. cap. 23 *Fortuna bruta.* Plinius 11, 37. *Bruta existimantur animalium, quibus* [cor] *durum viget: audacia, quibus parvum est: pavida, quibus pregrande.* Dumm / ohne Witz.

¶ Brutum substantive, pro animali rationis experte, hodie pervulgatum est, non autem ex usu veterum, quanquam facile *animal* subaudiri possit. Fuêre tamen, etiam ex Christianis, qui

brutis

bruteis animalibus rationem attribuerunt. vide Lactant. lib. 2. Instit. Div. cap. 10.

¶ Bruteſcere, brutum fieri, tumm werden / zum Vieh werden. Sidonius lib. 4. epiſt. 1. *ſecundùm belluas ineptit, bruteſcit.* Sic etiam Gronovius in Lactant. lib. 2. cap. 5. ſub fin. *bruteſcunt* vult legi pro vulgato *putreſcunt.* Vide Th. Sparki Notas p. 142.

¶ Obbruteſcere, idem. Lucret. lib. 3. v. 546. *anima obbruteſcit:* & Prudent. Hamart. v. 651. *Claude meatus obbruteſcentis capitis.*

¶ Brutus etiam familiæ Romanorum nomen. Brutorum primus fuit L. Junius ſororis Tarquinii filius, qui quòd ſtultitiam ſimulaſſet, ne ab avunculo occideretur, *Bruti* nomen adeptus fuit. Ad quod Ovidius alluſit lib. Faſt. lib. 2. v. 717

Brutus erat ſtulti ſapiens imitator, ut eſſet
Tutus ab inſidiis, dire Superbe, tuis.

Vide Livium lib. 1. cap. 56. & Zevecot: ad Florum p. 202. ¶ 2. Ex hoc qui deduxerunt genus alii quoque celebrantur *Bruti:* ſed nobiliſſimus omnium *Marcus* eſt: (cujus patrem 3. de Jure Civili ſcripſiſſe libros, Cicero 2. de Oratore auctor eſt) amiciſſimus Ciceroni, cujus nomine & librum de Claris Oratoribus Tullius inſcripſit, qui eidem & alium, *de perfecto Oratore*, conſecravit; habenturque ejus ad Ciceronem, & hujus ad illum non paucæ Epiſtolæ: Plutarchus quoque peculiarem librum in paralli. de vitâ ejus nobis reliquit. Vide hiſtoriam civilis belli, & exdis Cæſarianæ. Hic enim præcipuus fuit ex percuſſoribus Cæſaris.

¶ Brutinus, a, um. *Conſilia Brutina*, id eſt, Bruti. Cicero ad Brut. epiſt. 15.

¶ Brutianus, idem. Lactantius lib. 2. cap. 7 ſub fin. *Cæſar Auguſtus bello civili Brutiano implicitus gravi morbo.* hoc eſt Caſſii & Bruti bello Philippenſi.

BRVXELLA, æ. Brüſſel / urbs Brabantiæ.

BRYON, βρύον, herba corallina, & muſcus in arboribus odoratus, in quercubus nimirum, piceis & populis albis, Moeß.

¶ Bryonia, herba, quæ & vitis alba dicitur, Stickwurtz / Teuffelsturbs / Hundsturbs / Gichtruben. ¶ 2. Eſt & Bryonia nigra, βρύωνις μέλαινα, ſchwartze Stickwartz.

Bubalus, Bũbũlus, bubile, vide *Bos.*

BŸBASTIS, Herodoto; Bubaſtus [βύβαστις] Straboni, Ægypti civitas, ubi Diana eximio templo celebrabatur, quod & ipſum *Bubaſtum*, a Dea, (namque & illi hoc datum nominis fuit) appellatum. Herodotus lib 2. Ovid. lib. 9. Metam. fab. 13. v. 692

— — cum qua latrator Anubis,
Sanctaque Bubaſtis, variisque coloribus Apis.

¶ Bubaſtia, Sacra quæ in honorem Dianæ apud Bubaſtum celebrabantur quotannis, quorum Herodotus meminit. Gratius Cynegetico v. 42.

Vix operata ſuo, ſacris ad Bubaſtia, lino
Veſtitur ſonipes aſtibi turba Canopi.

BŸBASVS, Cariæ regio, Plinius lib. 5. cap. 18.

¶ Bubaſis, idis. Patronymicon. Ovid. lib. 9. Metam. v. 645

Byblida non aliter latos ululaſſe per agros
Bubaſides videre nurus.

Bubaſides nurus, id eſt, Cariæ.

BŨBO, Βύας, Uhu / Großeule / à bovis mugitu dicta, avis *monſtroſa, funebris, dira & abominata, funerea, Stygia, feralis, infauſta*, [his enim à Poëtis ornatur epithetis] funeris aut alterius calamitatis ſæpè nuncia. Ovid. Metam. lib. 5. v. 550

Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Nam & conſpici frequentius & audiri ſolent, turribus, templis, aut domibus inſidentes, ante peſtes graſſaturas. Hinc *bubonem funereum* Ovid. 10. Met. v. 453. dixit, & *luctiferum* Seneca Herc. Fur. v. 687. Unde Apulejus lib. 3. Mileſ. ſcribit, *iſtas nocturnas aves, cum penetraverint Larem quempiam, ſollicite prehenſas foras, cum penetraverint Larem quempiam, ſollicite prehenſas foras, cum penetraverint Larem quempiam, ſollicite prehenſas foras

BVCĬPHĂLVS, Βουκέφαλος, Alexandri magni equus, de quo hoc modo Plin. lib. 8. cap. 42, *Alexandri equi magna raritas contigit, Bucephalon eum vocarunt, sive ab aspectu torvo, sive ab insigni taurini capitis arvno impressi. Sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharsalii grege emptum. Neminem hic alium quàm Alexandrum regio instratus ornatu recepit in sedem*, &c. *Sine ornamentis verò & nudus cuilibet equisoni in se dedit conscendendum*, ut Plutarchus scripsit. Fertur & Julio Cæsari ejusmodi fuisse equus, qui sessorem alium nullum passus sit præter Cæsarem ipsum. Gell. lib. 5. cap. 2. *Equus Alexandri regis & nomine & capite Bucephalus fuit.* Vide & Curtium libro 6. cap. 5. Neque verò Alexandri ille singularis equus *Bucephalus* appellatus tantùm, sed omnes illi id tulêre nomen, quibus taurinis capitis insigne inustum esset, ut Scholiastes Aristophanis & Hesychius nos docent. Conf. Salmas. in Exercit. Plinian. p. 893. Vossius lib. 4. Instit. Orat. pag. 132. Gronov. ad Stat. Silv. pag. 31. ¶ 2. *Bucephalus* c. l. dicitur urbs, quam Alexander Bucephalo equo condidit: quæ *Bucephale*, & *Bucephala*, & *Bucephalea* aliis appellata. Vide Curtium lib. 9. cap. 1. n. 6.

BVCERVS, a, um. Festus: *Bucerum pecus de bubus dicimus.* Lucret. lib. 6. v. 1240

Lanigeræ tanquam pecudes & bucem secla.

Ovid. lib. 6. Metam. v. 395

— — armentaque bucem pavit.

Apud Lucretium lib 2, 660.

Lanigeræ pecudes & equorum duellica proles
Bucerique greges.

Ubi videtur per Epenthesin j. interseruisse, ut *Bucerius* dixerit pro *Bucerus*: & quemadmodum alibi *alituum* pro *alitum* dixerat: & alius Poëta vetus *Larbialis* pro *Larbalis*: deinde τὸ *Grex* fœmineum fecisse, de quo suo loco.

¶ Bucĕras, atis, βουκέρας, herba, quam fœnum Græcum vulgo vocant, auctore Plinio lib. 24 extremo: propter semen corniculis inclusum ita appellatum. Bockshorn.

BŪDA, æ, Ptolemæo Κάρπη, Curta, Hungariæ Metropolis, capta & direpta à Turcis Anno Christi 1526; recuperata à Christianis 1686. vulgo Ofen.

BŪFO, ōnis, mascul. Rana rubeta, veneni plena. eine Kröte. Virg. Georg. 1. v. 184

Inventusque cavis bufo, &c.

Dissidium bufonibus est cum araneis: sed ab his icti bufones plantagine admorsâ sibi medentur. Eras. in Dialogo de Amicitia.

BVGLOSSVS, βύγλωσσος, fœmin. & *buglossum* neut. *linguâ bubula* Latinè, herba est nota, *borraginem* vocant, Bürretsch. Buglossum vulgare anchula est, Ochsenzung. Plin. 25. cap. 8.

BŪGŌNES, βυγόνες, apes natæ ex putrefacto bove, unde & nomen illud acceperunt. Varro lib. 2. de re rust. cap. 5. Wilde Bienen.

BVLBVS, βολβός, qui sit, ignorari hodie putat Matthiolus. Fuerunt autem varia *bulborum* genera, de quibus Plinius lib. 19. cap. 5. sub finem. Excitandæ Veneri facere Ovidius lib. 2. extremo de remedio amoris significat. Unde *falaces bulbos*, Martialis dixit lib. 3. epigr. 75. Præcipue autem de Megaricis id celebratur. Plinius lib. 20. cap. 9. *Venerem maxime Megarici stimulant.* Columella lib. 10. qui de hortorum cultu est vers. 106

Jam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Adde Martialis lib. 13 epigr. 34. cui *Bulbi* titulus est.

¶ 2. Alioqui *Bulbi* & *bulbuli* apud auctores idoneos dicuntur radices rotundæ vel florum vel herbarum, vel olerum, ut lilii, crocí, narcissi, item arundinum, allerley grobe und runde Wurtzeln/ die sich schälen lassen/ an Blumen / Kräutern / Kolwurtzeln / Zwiebeln. Plin. lib. 2. cap. 5. de lilio: *Nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos.* Est autem *bulbus* alius *esculentus*, βολβὸς ἐδώδιμος, Eschlauch / alius *vomitorius*, ἐμετικὸς, qui & narcissus, Narcissen oder Rößlein; alius denique, *agrestis*, qui vulgò *Hermodactylus* est, Zeitrosen / Herbstblumen/ Matth. Jun.

¶ Bulbāceus. Plin. 21. c. 26 *Radix bulbacea.*

¶ Bulbosus, a, *radix bulbosa*, so viel Stücke hat / den Zwiebeln gleichet. Plin. lib. 21. c. 17. & 21.

BVLCOLACCA, vel *Burculacca*, aut *Bulbrolacca*, Græcis est cadaver excommunicati, quod alio nomine τυμπανιαῖος vocant: de cujus vocis etymo vid. Leo Allatius lib. *de quorun. Græcorum opin.* c. 12. p. 142. qui deinceps, quæ ipse circa talem Burculaccam contigisse vidit, recensel. Rem verò quod spectat sciendum est, existimare Græcos, eorum, quos durante excommunicatione mors corripuit, corpora non resolvi in pulverem, sed instar tympani intumescere, ac noctu potissimum à Satana ad terrendos homines indui, neque in cineres prius resolvi, quam à vinculo excommunicationis solura sint. Conf. Anton. Legerum apud Hotting. part. 3. Eccles. sect. 1. p. 178.

BŪLEYTA, æ, Græcum: quo designabantur Consiliarii publici Civitatum in Græcia Asiaque, qui Latine *Decuriones* [nam Romæ *Senatores* dicebantur] appellati. Reperitur hæc vox in libris Juris, & apud Plinium lib. 10. Epist 48. ubi vide quæ olim notavimus. Ein Rathsherr.

¶ Buleutērium, βουλευτήριον, ein Rath-Hauß. Plin. lib. 36. cap. 15, *Cyzici & Buleuterion vocant ædificium amplum*, &c.

BVLGA, æ, ein Wadsack / oder Satteltasche / crumena. Lucilius lib. 6. apud Nonium:

Cui neque jumentum est, nec servus, nec comes ullus,
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet ipse.
Cum bulga cœnat, dormit, lavat: omnis in una
Spes hominis bulgâ, hac devincta est cætera vita.

BVLGĂRI, Scythica gens, quæ Mœsiam inferiorem occupavit. Hinc

¶ Bulgaria, Mœsia inferior, ævo posteriori, appellata.

BVLLA, æ, πομφόλυξ, eine Wasserblase. *Homo bulla*: de fragilitate & fugacitate vitæ humanæ proverbium. Varro lib. 1 de re rust. cap. 1. *Si est homo bulla, eo magis senex.* Eobanus in Eidyll. lib. 10.

Quam citò bulla perit, tam flos cadit ille juventæ.

¶ 2. A similitudine *Bullæ* dicebantur globi illi, quos triumphantes Romæ, puerique ingenui de collo suspensos auro conflatos gestabant. Nam libertinis *Scortea* erant, ut Asconius in Ciceronis Verrinam de Prætura Urbana observat. Conf. Rupert. ad Flor. p. 361. Huc pertinet illud Juvenalis Sat. 5. v. 163

— — Quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Etruscum puero sic contigit aurum,
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro.

Nam *Etruscum aurum* bulla ista aurea est. *Etruscum* dixit quod iste mos ab Etruscis Romam derivatus. Vetus Scholiastes: *Antiquitus nobilium pueri bullas aureas habebant: pauperum de loris, signum libertatis.* Vide Plin. lib. 33. ep. 1. Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 6. ein gülden Knopff. Bullas ejusmodi, & prætextas deponebant, Laribusque consecrabant pueri ex ephebis egressi, decimo septimo ætatis anno, uti ostendit Persius Sat. 5. v. 30

Cùm primum pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Videatur Hercules Prodicius Pigh. pag. 414. seq.

¶ 3. *Bulla* etiam dicebantur olim ornamenta ad Bullæ similitudinem quodammodo facta. Buckeln / Spangen / ut cingulorum & valvarum. vid. Sagittar. de Januis veterum p. 175. Apul. lib. 6. Milet. *bullis aureis inocolatus, veluti stellis sidera relucet.* Virg. 9. Æneid. 359

— — phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
Cingula.

Et lib. 12. v. 942

— — notis fulserunt cingula bullis
Pallantis pueri.

De *Bullis* quibus exornatæ januarum fuerunt fores, vide Collectanea Taubmanni ad Plauti Asinar. act. 2. sc. 4. v. 20. ¶ 4. Sequioris ævi scriptores, sigilla, quæ literis, Principum maxime, appendebantur, *bullas* vocârunt. Quo nomine & ipsæ illæ literæ sive diplomata veniebant. Alexii Comneni Constitutione: *De monasteriorum beneficiis aureæ tres bullæ emissæ sunt.* Unde & nobilissima illa Constitutio Caroli IV. Imp. *Bulla aurea* vulgo vocatur. vide supra in *Aurum.* Colerus, qui cap. 4. Parerg. has *bullas* à Græco βολὴ derivat, cum Festo frustrà est. De *bullis* istis prolixe eruditissimus Kirchmannus lib. de Annulis pag. 51. seqq.

¶ Bullula, ein Bläßlein. Cels. lib. 2. cap. 5. *Si urina bullulas excitat.*

¶ Est hinc bullatus, bulla insignitus, Juvenal. Sat. 14. v. 4.

Si damnosa senem juvat alea, ludit & heres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.

Bullatus heres, id est, filius adhuc puer bullam & prætextam gestans. Germani dicunt: wie die Alten sungen / so zwitzscherten die Jungen. Val. Max. III. cap. 1. e. 1. *statua* [pueri] *bullata.* Et apud Persium Sat. 5. v. 19 *Bullatæ nugæ:*

Non equidem, inquit, *hoc studeo, bullatis ut mihi nugis*
Pagina turgescat.

Bullatæ nugæ sunt argumenta inania, in quibus nihil frugi inest. Ubi multum verborum, nihil solidæ rei. *Nugas canoras* Horatius de arte poet. v. 322 dixit. Groß Geschrey / wenig Wolle. In manuscriptis libris tamen non *bullatis*, sed *pullatis* legitur, ut Casaubonus observat, quem vide.

¶ Bullare, & bullire, verba duo activa, idem significantia. Neque enim *bullire*, fervere tantum ita liquida, ut bullas mittant; sed & *bullare*: Nec *bullare* tantùm, excitata in spumas bullasque, verùm *bullire* etiam dicuntur. Plinius lib. 38. cap. 6. de urina: *mala signa rubræ, pessima nigræ: mala bullantis & crassæ*; Et lib. 28 c. 35 *Maris ipsius tranquillus sonitus, spumæve dispersæ, aut aquæ bullantes.* Cato de re rust. cap. 105. *Ubi bullabit vinum, ignem subducito*, wann er wird kochen und Blasen werffen. Celsus lib. 5. cap. 19 *Exolei heminæ & aquæ marinæ alteram cocta donec bullire desinat.* Persius Sat. 3. v. 33

— — — — & alto
Demersus, summa rursus non bullit in unda.

Vet. Gloss. *Bullit*, καχλᾷ, ζεῖ.

¶ Bullatio. Hoc substantivum Harduinus ex MSS. libris Plinio vindicavit lib. 34. cap. 14 sub fin. *Lapis hic & in Cantabria nasci-*

nascitur, non illo magnis bernæ, caute continua, sed sparsa bullationc, ita appellant. Hoc est, magneticos lapillos bullarum instar per agros spargi, non è continua rupe excidi.

¶ Composita ebullare, &

¶ Ebullire, Persius Sat. 2. v. 10

— — — — — ô si
Ebullet patrii præclarum funus.

id est, ad bullæ similitudinem erumpat, möchte sich nur ein wenig sehen lassen / herfür blicken. Cic. 3. Tusc. c. 18 *virtutes ebullire & sapientias.*

¶ Rebullire. Apulejus lib. 5. p. 170 (Elmenh. ed.) *Lucerna ferbens oleum rebullivit in ejus humerum.*

BVMAMMA, *βύμαμμα*, Varroni lib. 2. de Re Rust. cap. 5. & Macrobio lib. 2. Saturn. cap. ult. genus quoddam uvæ est grandioris, quod tumeat ad similitudinem mammarum bovis, grosse welsche Weinbeeren. Eadem &

¶ Bumastos vel *Bumasta* dicitur ex Græco *μαστὸς*: quod uber sive mammam significat, Virgil. 2. Georg. v. 101.

Non ego te, mensis & dis accepta secundis,
Transierim Rhodia, & tumidus Bumaste racemis.

BVMELIA, Plinio fraxini Macedonicæ species est lib. 10. c. 13. eine Art eines Eschenbaums.

BVNIVM, *βούνιον*, Napi genus, Plin. lib. 20. cap. 4. quemadmodum & *bunias βουνιὰς* sed diversum: *βουνιὰς* enim napi vocant illud genus, quod rapo & raphano simile est, sed *βούνια* dicuntur, Steckrüblein. Paul. Eberus. Napum silvestrem, *bunium* credit esse Matthiolus.

¶ Et & *Pseudobunium*, *ψευδοβούνιον*, Dioscoridi.

BVPALVS, i. Antherini, seu Antherini filius, Chius, marmorarius: vel ut alii volunt, plastes aut etiam pictor: qui fratrem Anthermum seu Antherinum habuit ejus artis. Hos, cum imaginem Hipponactis Poëtæ, fœditate vultus notabilis, per lasciviam proposuissent ridentium circulis, Hipponax indignatus tam amaro persecutus est carmine, ut ad laqueum compulerit. Quò Horatius Epod. 6. respiciens canit:

Qualis Lycambæ spretus infido gener
... Aut acer hostis Bupalo.

Ibi enim Hipponactem poëtam circumscribit. Sed hanc de Bupalo atque Anthermo historiam, vanam arguit Plinius lib. 36. cap. 5. Scribit Pausanias in Messenicis Bupalum hunc omnium primum finxisse Fortunam, capite polum, alterâ manu Amalthex cornu tenentem.

BVPHTHALMOS, *βύφθαλμος*, planta caulibus tenuibus mollibusque, foliis fœniculi, flore luteo, anthemide majore, oculi similitudine, unde nomen traxit, Rindsaug/ Kuhtil/ quod anethi folia referat.

BVPHONVM, herba, sic dicta quòd boves necet ab iis comesta, *ἀπὸ τοῦ φόνος*, *cædes, mors, & βοῦς bos.* Alii *Chamæleontem* vocant, alii *Ixium* seu *Ixiam* potius. Est autem *Chamæleon niger* Matthiolo, Eberwurtz.

BVPLEVROS, *βύπλευρος*, seu *βύπλευρον*, herba Plin. lib. 22. cap. 12. seu olus potius sponte nascens, caule cubitali, foliis multis longisque capite anethi. Græcis notum & laudatum in cibis ab Hippocrate.

BVPRESTIS, *βύπρηστις*, species est cantharidum, similis scarabæo longipedi, fallit inter herbas boves, devorataque ita inflammat, ut rumpat, unde & nomen accepit, *παρὰ τὸ σκάσαι τοὺς βοῦς*, hoc est, ab inflando & rumpendo boves, ein Qualster / Eberus, vel grüner stinckender Kefer. ¶ 2. Est & *Buprestis* herba inter olera, lechani species, Theophrasto lib. 7. de historia plantarum, cap. 8, & Galeno: quod verò Plinium fugit lib. 22. cap. 22. ein Zugemüß oder Kolkraut wilder Art. Quidam esse volunt auriculam leporis descriptam à Dodonæo nomine Bupleuri. Hesychio *βύπρηστις* olus; sed *βυπρῆστις* insectum notat. Vide Dalechamp. ad Plin. loc. cit.

BVRA, æ, sive *buris, burim:* dicitur pars aratri posterior curvata, qua aratrum regitur, *βύρα* quasi *βοὸς ὑρά*, quod similitudinem habeat caudæ bovis, Pflugsterze. Ita vulgò quidem habetur & confunditur *buris* & *stiva* significatio, cùm Pflugsterze tamen potius sit *stiva*, non *buris*, sitque buris curvamen aratri illud, quod vomerem excipit. Varro lib. 1. de re rust. cap. 19 *Sæpe fracta bura relinquunt vomeres in arvo.* Virgil. 1. Georg. v. 169

Continuò in silvis magna vi flexa domatur
In burim, & curvi formam accipit ulmus aratri.

¶ Bura, etiam urbs Achaiæ mari hausta, Plinius lib. 2. cap. 92. Ovid. lib. 15. Metam. fab. 5. Pausanias in Achaicis eam dictam à Bura, Jonis & Helices filia, tradit. Buræ verò ædes est Cereris, Veneris, Liberi Patris & Lucinæ, ibid.

BVRDĔGĂLA, & Burdigala, *Βουρδίγαλα*, Suidæ, *Burdigalia*, Straboni, Galliæ civitas est, Aquitanorum nobilissimum emporium, vulgò Bourdeaux. Ausonii Patria, quam in Claris Urbibus cap. 14 vocat

— Insignem Baccho, fluviisque virisque,
Moribus, ingeniisque hominum procerumque senatu.

Et epist. 24. v. 79

Santonus ut sibi Burdigalam, mox jungit Aginnum.

¶ Burdegalensis. Sidonius carmine sub epist. 13. lib. 9, *coram discipulis Burdegalensibus.* Et Venantius Fortunatus lib. 1. carm. in Leontium episc. *Burdegalense pratium.*

BVRDO, ōnis, ein Mauleſel. Ulpianus lege 49. de Legatis & fideicommissis lib. 3. *Item* [legato continentur] *jumenta, vel lectica, vel sella, vel burdones.* Et Eugenius episcopus Toletanus carmine 22

Burdonem sonipes genemt commixtus asella.

Usus & vulgatus interpres 2. Reg. 5, 17.

BVRGVS, vox posterioris Latinitatis. Vegetius lib. 4 cap. 10 *Castellum parvulum, quem Burgum vocant.* Videtur a Græco *πύργος* esse, quod Latine etiam scribi cœpit, ut infra dabimus, & datum Posterioribus nostris curis fuit, ubi plura de *Burgu.* Inde haud dubie est nostrum Burg.

¶ Burgarii hinc dicuntur in hujus nominis titulo Cod. Theod. qui est 14. libri 7.

BVRICVS, sive Burichus, mannus, mannulus, minor equus. Paullinus Nolanus epist. 29 cap. 12, *macro illam & viliore asellis burico sedentem* &c. Vetus Horatii interpres ad Epod. 4. v. 14 *Manni equi sunt, quos vulgo burdones vel burichos nominamus.* Vetus Gloss. *Mannis, βυρίχοις.*

BVRRAE, quisquiliæ. Ausonius Præfat. ad Latinum Pacatum:

At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiasque,
Credemus gremio cui fovendum?

Ad quem locum Scaliger: *Usus est vocabulo Aquitanico. Nam hodie major pars Aquitanicarum nationum quisquilias vocat burras.* Narrenpossen.

¶ Burrire. Apulejus lib. 8. p. 211. *formicarum nidificia in carioso stipite burriebant.* Ita & Pricæus expressit p. 168. Ajunt autem fictam vocem esse, quæ susurros referret formicarum, qui quod inauditi sunt, mavult idem Pricæus in Notis p. 454, secutus vestigia Oxoniensis codicis, *obstrepebant*, quod propius est, quam Beroaldi *bulliebant.*

BVRRVS Festo auctore antiquis erat *rufus.* Salmasius in Spartiani Hadrian. c. 3 quasi *πυῤῥὸς* dici vult, idemque esse quod *Byrrus* suppresso *χιτῶνος* nomine, de quo supra in *Birrus.*

BVSIRIS, idis: Neptuni filius, Ægypti Rex fuit. Qui quod Diis suis hospites immolare soleret, ab Hercule, quem ipsum quoque interficere parabat, superatus exstinctusque est. Virg. 3. Georg v. 4

— — Quis aut Eurysthea durum,
Aut illaudati nescit Busiridis aras?

Ovidius lib. 1. Art. A. illaudatum hunc *justi* titulo mactat. Sic enim à versu 647

Dicitur Ægyptos caruisse juvantibus arva
Imbribus: atque annos sicca fuisse novem;
Cum Thrasius Busiris adit, monstratque piari
Hospitis effuso sanguine posse Jovem.
Illi Busiris: Fies Jovis hostia primus,
Inquit: & Ægypto tu dabis hospes aquam.
Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit: infelix imbuit auctor opus.
Justus uterque fuit: neque enim lex æquior ulla est,
Quàm necis artifices arte perire sua.

Integrâ Oratione encomium contexuit Isocrates quoque Busiridis tyranni crudelissimi consilio haud temerario, quia ingenia nobilia hunc habent morem, ut aliquando in argumento vili, ridiculo & *παραδόξῳ* vires suas periclitentur, & ludo quasi seria atque ordinaria fallant.

Bustum, vide *Uro.*

BŪTEO, ōnis, Plinio *Triorches* [*τριόρχης*, à testium numero] genus est accipitris, ein Bußfahren/ Maßwey/ id est, *milvus palustris*, Maßhu/ id est, *bubo palustris.* Saxones ein Ruttelwey vocant, à milvi similitudine. Plin. lib. 10. c. 49. & lib. 11. c. 49. Sed

¶ *Botaurus* [*bos taurus* Plinio] *Butorius* vel

¶ *Butio*, ardea stellaris minor est, eine Rohrdommel/ Wasserochs / Auctor Philomelæ l. d. in *Bubo.*

¶ Subbuteo, *ὑποτριόρχης*, ein Habicht / Eber.

¶ Buteo est etiam familiæ Romanæ cognomen. Florus lib. 2. c. 2. M. Fabio Buteone Consule.

Butio, vide paullo ante sub *Buteo.*

BVTHYSIA, æ, *βυθυσία*: maximum sacrificium, quale hecatombe etiam fuit. Græci enim non rarò particulam *Bu* præponere rerum vocabulis fuerunt soliti, quas magnas demonstrare volebant, à boum magnitudine scil. Ita enim grandes pueros *βούπαιδας*: & ficum mariscam, quæ grandior, *βούκομον* appellarunt, quod Festus observat in *Bulima.* Quæ ex Varrone videtur hausisse: eadem enim apud ipsum lib. 2. de re rust. cap. 5. legas. *Buthysia* Sueronius meminit in vita Neronis cap. 12.

BVTRŌTVM, *Βούτροτον*, oppidum Thesprotiorum, potissimæ Epiri gentis, Plinio colonia Epiri, non longè ab Ambracio sinu, lib. 4. c. 1. Virg. 3. Æn. v. 292

portuque subimus
Chaonio, & celsam Buthroti ascendimus urbem.

BVTVBATA, nugatoria, Festus ex Nævio.

BŬTYRVM, βύτυρον, Butter: Dictum inde quod ex lacte bubulo coaguletur, teste Plin. lib. 28. c. 9. *Butyrum recens*, frische Butter. Secunda aliis corripitur, aliis producitur. Sidonius Apollinaris Carm. 12 Phalæcio:

Infundens acido comam butyro,

ubi porrecta syllaba est, quemadmodum in τυρός, *caseus*, Odyss. Jota, v. 232, unde, & vocabulo βῦς *bos*, compositum videtur. Corripuit Macer, herbarius poëta, hoc versu:

Cum butyro, modicoque oleo decocta tumorem,

quod ætas Macri excusare potest, quæ multa Græca contra naturam corripuit, ut *Idŏla*, *Eccl*ĕ*sia* apud Christianos poëtas. Vide Pincieri Parerga lib. 2. cap. 20. Henr. Stephanus in Foro R. etiam Valgii, veteris poëtæ, versum allegat,

Lac niveum butyrumque novum cum melle comedit,

sed dubitatur, an vetusti illius Valgii sit, quippe in fragmentis ejus, ab eodem Stephano editis, nequaquam conspicitur. Τυρός quoque correptum affertur ex Homeri Batrachom. v. 38. sed Labbæo corruptus ille versus videtur. Vide Borrichii Prosod. in hac voce, ubi simul miratur, quare prima correpta sit, si à βῦς originem ducat.

BVXVS, fœm. & *buxum* neut. Græcè πυξός & πύξον, pro arbore & ligno. Virgil. 2. Georg. 449

Ex torno nitidum buxum, Buchsbaum oder Buchsbäumin Holtz / das sich glatt schaben und drehen läst. Martialis lib. 1. epigr. 89.

Sed fragiles buxos, & opacas palmitis umbras.

¶ 2. Poëtis verò, ut Statio & Claudiano, *buxus* pro tibiâ buxeâ frequens est, ut lib. 3. Rapt. Pros. v. 130. *Buxos inflare*, Et Ovid. 14. Metam. v. 542

— — inflati murmure buxi.

Flöten von Buchsbäumen Holtz.

¶ Buxeus, Buchsbaumern / oder dem Buchsbaum gleich. Mart. lib. 2. epigr. 41

Nam tres sunt tibi, Maximina, dentes
Sed plane piceique buxeique. Schwartze und gelbe Zähne.

¶ Buxosus, idem, Plin. 12. cap. 25. de ligno balsami: *buxosum est optimum*, id est buxo simile.

¶ Buxētum locus buxis consitus. Mart. lib. 3. ep. 58

Viduâque platano consilique buxeto.

¶ Buxifer, apud Catull. Carm. 4. de Phaselo:

Amastri Pontica, & Cytore buxifer.

Cytorus autem mons Ponticæ regionis.

¶ Buxans, Buxo simile. Apulejus lib. 8. p. 211 *buxanti pallore trepidus.*

BYBLIS, Βύβλις, insula parva & rotunda est cum oppido, Plinio lib. 4. cap. 12. Quam & *Melon* & *Zephyriam* & *Mallida* & *Siphnum* & *Acyton* dictam, ibidem indicat. ¶ 2. Byblis & filia Mileti dicta, quæ nefando & execrabili amore in fratrem Caunum exarsit; quo cum potiri non posset, in fontem desiliit, ut Ovidius lib. 9. Metamorph. Fab. 11. narrat: quam tamen lib. 1. de Arte amandi laqueo sibi finiisse vitam scribit. Quod & Eustathius Dionysii Scholiastes prodit.

BYBLVS, Βύβλος, urbs Syriæ Phœniciæ, Beryto vicina, in quâ Adonidis templum fuit. Strabo lib. 16.

BYNE, es, βύνη, hordeum est Ætio, quod madefactum, posteaquam germinavit, cum ligulis enatis torretur, Maltz.

BYRRHVS, Latronis nomen apud Horat. lib. 1. Sat. 4. v. 69.

Byrrus; lacerna; vestis genus. vide supra *Birrus*, & *Burrus*.

BYRSA, æ, Βύρσα, Arx fuit in media Carthagine, à corio bubulo sic dicta, quod & Virgil. indicavit lib. 1. Æneid. v. 367

Mercatique solum, facti de nomine Byrsam
Taurino quantum possent circumdare tergo.

Vide in eundem locum expositionem Servii. Florus lib. 2. cap. 15. quo bellum Punicum tertium excidiumque Carthaginis perstringit: *Operis*, inquit, *portus nudatus, & primus & sequens, jam & tertius murus; cum tamen* BYRSA, *quod nomen arci fuit, quasi altera civitas, resistebat.* BYRSAM à corio bubulo accepisse nomen, Strabo quoque lib. 17. & Justinus lib. 18. cap. 5. consentiunt. Βύρσα enim Græcis corium sive pellis est. Leder. Sed aliam caussam Scaliger Animadversionibus Eusebianis affert num. 803 pag. 48. qui *Byssam* [unde postea *Byrsa*] à Phœnicibus conditoribus appellatam scribit: quod βύρσα sive arcem, quod erat, significat. Vide eundem Appendice Operis de Emendat. temp. sive Notis in Fragmenta Selecta Græcorum pag. 28.

BYSSVS, βύσσος, fœm. genus lini subtilissimi, delicatissimi & pretiosissimi, subtil und köstlich Leinwand. Plinius *Byssum* in deliciis fuisse mulierum memorat, & natam primùm in Achaiâ circa Elim, lib. 19. cap. 1. Vid. Lud. Vives ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 11. p. 40. Pausan. lib. 1. Eliacorum inter Elei agri miracula byssum numerat, atque in Achaicis, Fœminas Patris e bysso Eliacâ texendis raticulis & aliâ veste victum sibi potissimùm quærere. Fila byssi, sparteis funibus firmiora habita, Paullinus auctor Jambo ad Cytherium vers. 779

Contexta, inquit, *bysso vestis irruptam fidem*
Signat valente flamine.
Nam fila byssi fortiora & sparteis
Feruntur esse funibus.

De pretio eorum Plinius d. l. sub finem Capitis. Est hinc adjectivum,

¶ Byssinus, ut, *linum byssinum*, Plin. c. l. *Byssina & floride depicta vestis*, Apul. lib. 11. ¶ *Verba byssina*, mollicula & blanda sunt, Germanis etiam Seiden Wörtlein.

BYZANTIVM, Βυζάντιον, Thraciæ longe clarissima & maxime memorabilis urbs fuit, contra Asiam sita, post à Constantino Imperatore magnifice exstructa atque munita, & *Constantinopolis*, appellata, quanquam ipse *Novam* vocari *Romam* mallet. *Byzantium* liberæ conditionis oppidum, antea *Lygos* dictum, Plinius auctor est lib. 4. cap. 11. Nomen à Byzante conditore est. Cujus & Claudianus meminit lib. 2. in Eutrop. vers. 83. *Hoc Byzas, Constantinusque videbunt.* Vide Eustathium in Dionysii περιήγησιν sive Orbis terræ descriptionem. De conditu ejusdem Tacitus Annal. 12. cap. 63. Ipsius Urbis descriptionem habes apud Dionem in Severo: quam Zonaras in suam Historiam de Constantino Magno transcripsit: quam Tomo 3. initio dedit. Celebre fuit Byzantium, non modo Imperatoribus res in Oriente gerentibus [quorum & sedes fuit] verùm etiam Ecclesia atque Episcopis dignitate eminentibus & auctoritate præstantibus, non in Thracia solùm, sed Asia vicina & Græcia pene omni. Quo quidem honore cum multis seculis excelluisset, demum anno Christi 1453, cum Fridericus tertius imperare cœpisset, à Mahomete Turcarum principe Constantinopolis capta est, 3. Calend. Junii [alii 4. Calend. Julii] die obsidionis quinquagesima quarta. Historiam exposuit Chalcocondylas lib. 8. rerum Turcicarum. Exstat & ab aliis recitata.

¶ Byzantius, gentile. Cicer. de provinc. cons. c. 3. *urbs Byzantiorum.* Item adjectivum. Ovid. 1. Trist. 9. v. 31

Quaque tenent ponti Byzantia littora fauces.

¶ Byzantiacus. Stat. 4. Silv. 9.

Aut Byzantiacos volunt lacertos.

Phalæcius est versus. Et hoc loco lacertus piscis est genus, non dissimile scombris.

¶ Byzantīnus, aliud gentile. Ausonius de Constantinopoli & Carthagine:

Ite pares, tandem memores, quod numine Divûm
Augustæ mutastis opes & nomina: tu cum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti.

BYZES & Byza, æ, lapicida Naxius, qui primus è lapidicinis pentelicis ad tegulæ formam marmor secuit; σύγχρονος fuit Aliattæ Lydi & Medi Astyagis; Ejus statuæ Naxi cum hâc inscriptione fuerunt:

Naxi hæc Latoida fecit solertia Byza,
Cui primùm scita est tegula de lapide.

Quam Frid. Sylburgius in Notis emendat in hunc modum:

Naxius Ebergus me Latoida dedit, ortus
Byza, cui primùm de saxo tegula fissa est.

Vid. Pausanias in Eliacis.

BYZIA, castelli nomen apud Corn. Nep. Alcibiade cap. 7, 4. *Sed ibi* Ortelius, & Vossius *legunt* Bysanthen. Meminit & Plin. N. H. lib. 4. cap. 11. & Ptolemæus.

C.

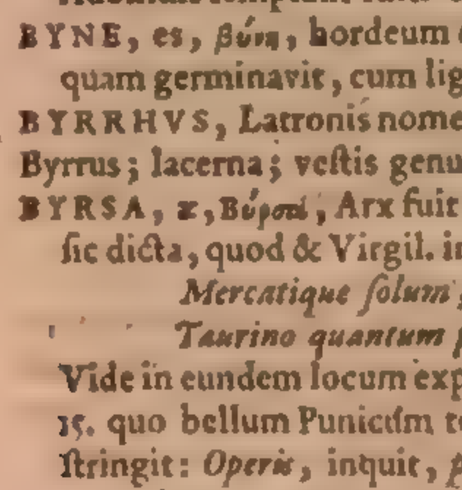

LITERA sic posita prænominis nota est & significat Cajus. ¶ 2. Legitur autem Servio teste per *g*, ut, *C. Julius Cæsar*, Gajus Julius, &c. vide Cajus. Cn. *Cneum* notat & legitur eodem modo per *g*, ut, *Cn. Pompejus Magnus*, Gneus Pomp. &c. Sed CAES. Cæsar, COS. Consul, CAESS. Cæsares, COSS. Consules. Sic COS. DES. Consul Designatus. ¶ 3. *Tristis* hæc litera appellabatur, quod nota condemnandi esset. Asconius Pedianus in Divinat. Ciceron. *In divinationibus*, inquit, *& in aliis causis majoribus universi judices in cistam tabulas simul conjiciebant suas, easque insculptas literas habentes: A absolutionis: C condemnationis, si de alicujus capite agebatur:* N. L. *Ampliationis: hæ enim literæ significabatur* NON LIQVERE. Sed CD. nota est contradictionis. Vide Ærodium ad Declamat. Quintil. 254.

CABALLVS, Καβάλλης: equus ein Pferd. Proprie de jumentis dossuariis; seu illis equis dicitur, qui onera gestant, aut alia caussa viles maximè essent. Et Græcis Grammaticis Καβάλλης dicitur ἀπὸ τῦ καβάλλειν, quo Dores pro καταβάλλειν uti soliti; ab injiciendis oneribus scilicet. Horat. lib. 1. epist. 18. v. 36

Thrax

Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum;

Caballum vocat, quo hortenſes copiæ vectabantur in forum. Auſonius de iis uſurpavit hoc nomen, qui molas verſant. Petronius: *Mollis, debilis, tanquam caballus in clivo.* Horatius lib. 1. Epiſt. 14. extr.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

hoc eſt, Nemo ſuâ ſorte contentus eſt.

¶ Căballīnus, a, um: adject. ut, *Caro caballina*, apud Plinium lib. 28. cap. 20. Pferd-Fleiſch. *Caballinum ſimum.* Idem lib. 29. c. 5. Pferd-Miſt. Perſius *Aganippen* ſeu *Hippocrenen, Caballinum fontem* dixit Prologo Satyr.

Nec fonte labra prolui caballino.

Scazon Senarius. Nimirum Pegaſus equus hunc Muſarum fontem pede exſculpſit.

¶ Eſt & *Caballus* cognomentum Romanum. Nam *Seſtium Caballum* apud Martialem legimus lib. 1. Epig. 41.

CABVRA, Plin. Lib. 31. cap. 3, *Unus in toto orbe traditur fons aqua jucundè olentis in Meſopotamia Caburæ. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Juno perfuſa ſit.*

CABVS, ein Vierling / der vierdte Theil eines Scheffels. Ebrzum.

CĂCĂBVS, & caccabus, κάκκαβος & κακάβη, olla, Kochtopff. Quo pulmentarium coquebatur: vide Legem cum de Lanienis 18. §. Aſinam 2. D: de inſtruct. & inſtrumento Legato. Varro lib. 4. de L. L. *Vas, ubi cibum coquebant,* CACABVM *appellârunt.* Vet. Gloſſ. *Cacabum,* χύτρα. Laberius apud Petronium de Ciconia:

Pietaticultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Nequitiæ nidum in cacabo feci tuo.

Perſtringit luxuriam Romanorum, qui Ciconiam quoque piam illam, & bene meritam avem (quibus de cauſis & apud quasdam gentes, ut Plinius auctor eſt, capitale fuit occidere) in cibum conficiant. Hoc enim vult, nequitiam ſive luxuriam effeciſſe, ut Ciconia in cacabo nidum faciat, h. e. in cacabum commigret, quo in cibum coquatur. Fuerunt autem cacabi & fictiles, puto & ænei; quorum mentio apud Columellam lib. 12. de R. R. cap. 46. Argenteorum mentio fit apud JCtos. Apud Siracidem cap. 13. v. 3. quod 70. χύτραν, & λέβητα dixerunt, Vetus Interpres *Cacabum*, & *ollam* convertit. Nam & *ollæ* ahenæ erant.

¶ Cacabulus vel Cacabulum, vaſis genus, apud Tertullianum Apolog. cap. 13. *Domeſticos*, inquit, *Deos, quos Lares dicitis, domeſtica poteſtate tructatus, pignerando, venditando, demutando aliquando in cacabulum de Saturno, aliquando in trullam de Minerva, ut quisque contritus & contuſus eſt, dum diu colitur.* Videri ſic poteſt diminuta forma à *Cacabus*: ſed Lacerda a *cacando* derivat, ut ſit vas ſpurcitiarum, in quod venter exoneratur, quia Saturnus ex caudice ut plurimum exſculptus fuerit.

CACALIA, κακαλία, ſive *leontice*, herba eſt Dioſcoridi in montibus naſcens, foliis albis, oleaginis ſimilibus, reperitur in Alpibus Apennini, Matthiol. wild Thümmich.

CĂCEMPHĂTON; κακέμφατον vel κακόφατον.

§ Aut compoſitio eſt injucunda, ut:

— — numerum cum navibus æquat.

Item,

Rem repetunt regnumque petunt, vadunt ſolida bi,

Ennius. §. 2. aut detorſio ſermonis vel dictionis in ſenſum obſcœnum, ut, *ſi qua latent, meliora putat.* Ovid. Metam. 1. v. 502. Vide libellos de vitiis & virtutibus orationis.

CACHEXIA, κακεξία, Celſo lib. 3. cap. 22 *malus corporis habitus eſt, unde omnia alimenta corrumpi contingat:* ſitque, cum cui longo morbo corpus non reficitur, aut malis medicamentis affectum eſt, aut maligno victu diutius uſum eſt, eine böſe Geſtalt des Leibes.

CĂCHINNVS, riſus ſolutus & immoderatus, ein groß Gelächter. Sueton. Octavio cap. 98 *Cachinnum ſuſtulit, atque in jocos effuſus eſt*, hat ein groß Gelächter getrieben. Cicero de Clar. Orat. cap. 60 *commovere cachinnos urridentium.* Juvenal. Satyr. 3. v. 100 *cachinno concuti.* ¶ Dicitur & de undarum ſono: Catullus de Nuptiis Pelei Carm. 65

Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas:
Quæ tardè primùm clementi flamine pulſæ
Procedunt, leni reſonant plangore cachinni.

¶ Cachinno, cachinnare, neut. & *Cachinnari* deponens, καγχάζειν. überlaut lachen. Apul. lib. 3. Mileſ. cum Accuſandi caſu extulit. *At ille non contentus, quod mihi nec adſiſtendi ſolatium perhibuit, inſuper exitium meum cachinnat.* Lucretius lib. 4. v. 1169 *furtimque cachinnant.* De Mari uſurpavit Accius apud Nonium in *Cachinnare*:

Simul & circum magna ſonantibus
Excita ſaxis ſæva ſonando
Crepitu clangente cachinnant.

Cachinnantem ſævitiam, quis dixerit, & quænam illa ſit, vide in *Sævus.*

¶ Căchinnatio. Cicer. in Tuſcul. 4. cap. 31 *Si ridere conceſſum ſit, vituperetur tamen cachinnatio*, ſo das Lachen niemand

gewehret iſt / ſoll man doch das grobe und bäuriſche Lachen nicht loben.

¶ Căchinno, nomen. Perſ. Sat. 1. v. 12.

Quid faciam? Sed ſum petulanti ſplene cachinno.

¶ Decachinnare pro deridere Tertullianus dixit lib. 1. ad Nation. cap. 19 *quò reſolutius decachinnetis.* Idem Apolog. cap. 47, *Gehennam ſi commixemur, decachinnamur.*

CĂCO, are, alvum dejicere, ſich leichter machen / zu Stuhle gehen. Martialis in luxum fœminarum ſui temporis, quæ ſordibus ſuis aurea vaſa parabant, ſub Baſſæ perſona invehitur lib. 1. Epigr. 38

Ventris onus miſero, nec te pudet, excipis auro,
Baſſa; bibis vitro: carius ergo cacas.

¶ Căcātus, Catull. carm. 37. *Annales, Voluſi, cacata charta.*

¶ Căcatūrio. Martial. lib. 11. epigr. 78

Cœnaturit Vacerra, non cacaturit.

¶ Concăcare, apud Senecam de morte Claudii luſu: *Omnia certe concacavit.*

CĂCŎDAEMON, κακοδαίμων, dæmon noxius, genius malus. Valer. Max. lib. 1. c. 1. ¶ Aſtrologis *Cacodæmon* duodecimus ab Horoſcopo locus dicitur: de quo Jul. Firmicus lib. 2. cap. 20. & cap. 22. extr.

CĂCŎĒTHĔS, neut. κακόηθες, ulcus ex illo genere, ex quo eſt *carbunculus* aut *cancer*, ein böſes / giftiges und unheilſames Geſchwär / Plin. 22. c. 25. Celſ. lib. 5. cap. 27.

¶ Deinde conſuetudo mala, böſe Gewonheit / ex κακὸς & ἦθος. Juvenal. Sat. 7. verſ. 51

— — — tenet inſanabile multos
Scribendi cacoëthes, & ægro in corde ſeneſcit.

id eſt, multi laborant cupiditate ſcribendi, ut morbo inſanabili.

CĂCOSTŎMĂCHOS, κακοστόμαχος, qui debilitato laborat ventriculo, der einen ſchwachen und böſen Magen hat. Græce Cicero ſcripſit lib. 16. epiſt. 6. ad Fam.

CĂCŎSYNTHĔTON, κακοσύνθετον, deformis & vitioſa compoſitio, male collocatum, ut apud Virgil. 9. v. 610

Omne ævum ferro teritur, verſâque juvencûm
Terga fatigamus haſtâ, &c.

CĂCŎZĒLIA, Κακοζηλία, mala affectatio vel imitatio, ein Affenwerck / ut ſi quis copiam affectans diſertam, in ſtultam incidat loquacitatem, Quintil. lib. 8. cap. 3 *Tumidos & corruptos, & tinnulos, & quocunque alio cacozeliæ genere peccantes, certum habeo non vitium, ſed infirmitatis vitio laborare.* Et lib. 8. c. 3 Κακόζηλον, *id eſt mala affectatio per omne dicendi genus peccat.* ¶ Căcŏzēlos, qui hoc genere vitii laborat. Suetonius Auguſto cap. 86, *Cacozelos & antiquarios, ut diverſo genere vitioſos, parī faſtidio ſprevit*, der etwan böſes nachthut.

CĂCŬLA, Plauto ſervus eſt militis, quaſi ἀκόλουθος, ein Droßbub / der auff ſeinen Junckern wartet. Trinumm. a. 3. ſc. 2. v. 95, *Video caculam militarem me futurum haud longius.*

CĂCŪMEN, vertex vel ſummitas cujuscunque rei, der Gipffel / die Höhe oder Spitze / ut, *cacumen montis*, Plin. lib. 6. cap. 7. *Alpium* Idem lib. 3. c. 16. pr. *Arborum aut ramorum præacuta cacumina*, Cæſar lib. 7. cap. 73. Sic & Plinius lib. 10. cap. 53 *Turdi in cacuminibus arborum nidificantes.* Et ſine antecedentis cap. *Umbilicus ovis a cacumine ineſt*, das ſpitzige Theil am Ey. Elegantiſſime Laberius apud Macrobium lib. 2. Saturnal. cap. 7

Si tibi emt libitum litterarum laudibus
Floru cacumen famæ noſtræ frangere, &c.

¶ Cācūminare, zuſpitzen / apud Ovid. 3. Metam. v. 195 *Dat ſpatium collo, ſummasque cacuminat aures.*

¶ Cacuminatus, ut, *ova cacuminata.* Plin. 10. cap. 52.

¶ Decacuminare, abköpffen. Columella lib. 4. cap. 7. *Si exceſſerit pedalem longitudinem, decacuminare conveniet.* Idem lib. 5. cap. 6. *arbor decacuminanda eſt*

¶ Decacuminatio, Abköpffung. Plin. lib. 17. cap. 24 *decacuminatio cupreſſi, piceæ, cedri.*

CĀCVS, i. Juvenalis Sat. 5. v. 125

Ducêrus planta, velut ictus ab Hercule Cacus.

Fuit Evandri nequiſſimus ſervus, & latro, vomens ignem, id eſt, vaſtans & exurens agros, Virgil. 8. Æn. & Ovidius 1 Faſtorum verſ. 551. & vetus Scriptor de Origine Romana. Poetæ tradunt Vulcani filium fuiſſe, ſemihominem, in vaſtâ ſpelunca habitantem. Livius ſcribit lib. 1. cap. 7, *Herculem interempto Geryone, boves mirâ ſpecie in ea loca, ubi nunc Roma eſt, prope Tiberim flubium abegiſſe: Cacumque accolam loci, pulchritudine boum captum, avertere eam prædam ſtatuiſſe, adverſosque boum pulcherrimos caudis in ſpeluncam traxiſſe. Cum vero boves in ſpeluncam actæ ad deſiderium (ut fieri ſolet) reliquarum mugiſſent, Herculem ad ſpeluncam properaſſe: quem cum prohibere aditu Cacus conaretur, clava ab Hercule ictum, & paſtorum fidem nequicquam invocantem, occiſum fuiſſe.* Huic ſoror *Caca* fuit: quæ juxta alios fratris furtum prodidit Herculi, eaque ex re divinos honores conſecuta eſt. Lactantius lib. 1. cap. 20. & Servius in 8. Æn. Virgilianæ.

CĂDĀVER à *cadendo* dictum, corpus eſt exſtinctum, ein todter Cörper / ein Aaß. B. Hieronymus in cap. 24. Matth. v. 28. *Poſſumus*

sumtu autem corpus, id est σῶμα, quod significantius Latine A CADAVER, *ab eo quod per mortem cadat, Christi passionem intelligere &c. Cadaver cruentum, semiustulatum,* Cicer. pro Mil. cap. 13. Metaphorice *Tot oppidorum cadavera,* Ser. Sulp. Ciceroni lib. 4. ep. 5. verwüstete Städte. *Vivum cadaver* proverbialiter dicitur in eum, qui nihil agit vitâ dignum. Apul. lib. 3. Milesi. *anum quandam gravi senio curvatam, busti cadaver extremum, & vitæ dedecus primum, & orci fastidium appellat.* ¶ Cădāvĕrōsus, ut, *facies cadaverosa* apud Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 25. der da siehet / als solte man ihn ins Grab legen.

CADMĪA, καδμεία, *lapis erosus,* ungeschmeltzt Ertzt / *Cobalium* vulgò vocant, Cobalt. Estque duplex, nativa eaque diversorum colorum, quæ in fodinis reperitur, ut *nigri,* schwartzer Cobalt/ *cinerei,* Aschenfarb Cobalt/ & *ferruginei,* Eisenfarb Cobalt. *Cadmia* illa nativa non differt multum *à pyrita,* von dem Kyß oder Küpfferstein. *Cadmia factitia,* reperitur in officinis ubi coquuntur metalla, in den Schmeltz-Hütten/ da man schmeltzet allerley Ertz / und fürnehmlich Kupffer. Plinius lib. 34. cap. 10. *Ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur.* Quem cap. 1. ejusd. libri *lapidem erosum* appellaverat. *Fit,* inquiebat, *è lapide eroso, quem vocant cadmiam.*

CADMVS, Κάδμος, Milesius, orationis prosæ primus auctor, secundum Plin. Scripsit historiam Milesiorum; attulit e Phœnicia literas in Græciam; Plin. lib. 7. cap. 56. Unde Ausonio Epist. 29 literæ vocantur *Cadmi filiola atricolores.* & Epistolæ 21. *Cadmi nigella filia.* ¶ 2. Cadmus alter, ejus progenies, de quo Euripides Phœnissis Agenoris filius, conditor fuit Thebarum in Bœotia. ¶ Apud Horatium lib. 1. Sat. 6. v. 39. *Cadmus,* vel carnificis, vel lictoris nomen est, ut Vetus Scholiastes interpretatur.

¶ Cadmēa, Substant. Thebarum arx: à conditore sic appellata. C. Nepos Pelopida: *Phœbidas Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit.*

¶ Cadmēus, adject. ut, *Cadmea juventus,* Stat. Theb. 8. v. 601. hoc est Thebana. *Thebæ Cadmeæ,* Propert. 1. eleg. 7. ineunte. Scribitur etiam *Cadmæus,* per diphthongum, sed male, quia Καδμεῖος Græce. vide Dausq. in Silium p. 749.

¶ Cadmēius, quadrisyllabum, idem. Statius lib. 8. Theb. v. 520

Iebius Cadmeius Æmon
Tela rotat.

¶ Cadmēis, patronym. fœm. à Cadmo. Ovid. 4. Metam. v. 544 *Cadmeida palmis Deplanxere domum.* Et Seneca Herc. Fur. v. 758 *impia Cadmeides.*

CĂDO, cadĕre, fallen / ruere, labi. *Cadere* autem & *consistere* contraria sunt, Cic. in Orat. cap. 28. *Si semel constiterit, nunquam cadet.* Nota sint etiam, *Cadere ex equo, ab alto:* id rursus Cicero, pro Cluent. cap. 62. hoc Plinius lib. 10. c. 38. dixit. Laberius apud Macrobium 2. Saturn. cap. 7

Non possunt primi esse omnes omni tempore:
Summum ad gradum cùm claritatis veneris,
Consistes ægre, & quamde escendas, decides.
Cecidi ego: cadet qui sequitur: lapsus est publica.

Quamde pro *quàm,* seu quantum, ut & *tamde* pro tàm dixerunt veteres; item *escendere* pro *ascendere.* Ex eo correximus, & emendavimus tertium versum: nam vulgò legitur:

— — & quàm descendas, decides,

absurdo sensu. Itaque *cadere* dicuntur, qui fortunas aut dignitatem suam amittunt: sicut contrà felices, *stare,* dicuntur. Boëthius

Qui cecidit, stabili non fuit ille gradu.

Similiter & *cadere animus* dicitur, cùm deficit, aut cùm contrahitur. *Cadit majestas,* i. e. evertitur imperium, Corn. Nep. 16, 2.4. ¶ 2. Sæpe ad aleæ lusum transfertur hoc verbum. *Cadere* enim ibi dicitur, quod jactis tesseris prosilit: quâ ratione Germani quoque verbo Fallen utimur. Terentius Adelphis act. 4. sc. 7. v. 11.

Ita vita est hominum quasi cum ludas tesseris:
Si illud, quod maxime opus est jactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

¶ Hinc alia quoque, quæ veniunt usu atque contingunt, *cadere* dicuntur. Cæsar lib. 3. de Bell. Civili c. 73 ad illum Terentii locum non obscurè respiciens, monet suos adverso casu turbatos: *Si non omnia caderent secunda, fortunam esse industriâ sublevandam.* Nepos Miltiade cap. 2. *Etsi præter opinionem ceciderat res.* Cicero ad Atticum lib. 3. epist. 1. *Nihil mihi optatius cadere potuit,* Mir hat nichts gewünschters mögen fürfallen. In epist. Fam. 2, 19. *Verebar, ne id ita caderet,* dafür trug ich Sorg/ es möcht also gerathen. *Cadere in suspicionem,* in Verdacht kommen / Nepos Pausania cap. 2. ¶ 3. *Cadere in deliberationem,* in bedencken genommen werden / in offic. lib. 1. cap. 3. *Cadere in disceptationem,* disputirlich seyn / de orat. lib. 2. cap. 2. ¶ 4. *Cadere caussa,* est caussæ succumbere, ut exponit Hadrianus, die Sach verlieren / lib. 7. epist. 14. *Spes cadit in irritum,* die Hoffnung fällt in den Brunnen / Liv. lib. 2. cap. 6. *Non cadit in virum bonum mentiri emolumenti sui caussa,* Cicer. in offic. 3. cap. 20. Paullò diversus Plinius lib. 35. cap. 10, *Non cadit,* dixit, *in alium tam absolutum opus,* ein solch vollkommen Werck ist einem andern zu machen unmüglich. ¶ Interdum pro mori accipitur: Virgil. 2. Æneid. v. 426 *Cadit & Riphæus.* Sic *cadere prælio* vel *in prælio,* Nepoti 4, 1. 2. & 14, 6. 1. *Cadere in acie* Curtio 4, 1. 28. *est* occumbere, in der Schlacht todt bleiben. *Cadere sua manu,* Tacit. 15. c. 71. durch seine eigene Hand umbkommen. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 79.

— — — Cadunt vulneris vi & virium.

¶ Obsceno intellectu sumitur in illo Plauti Pers. a. 4. sc. 4. v. 104. *Liberum eris, si crebro cades,* i. e. viris succumbes. ¶ *Cadere fabula,* dicitur, quæ displicet & exigitur: *Stare* contra, quæ placet & perspectatur. Vide infra STO.

¶ Casus, ûs, ein Fall. Proprie apud Livium 21. cap. 35 *Fessis tadio tot malorum, nivis etiam casus, occidente jam sidere Virgiliarum, ingentem terrorem adjecit,* wenn Schnee fällt. Sic etiam *Casus urbis Trojanæ,* id est ruina, Virg. Æneid. 1. v. 623. ¶ 2. Significat fortunam, inopinatum eventum, & calamitatem, ut patet ex seqq. Curtius 4. cap. 7. n. 13. *sive illud deorum munus, sive casus fuit,* ob solches durch Schickung Gottes / oder ohngefehr geschehen. *Casus horribilis, gravis & repentinus.* Cicer. de orat. lib. 3. cap. 3. *Casus adversos sapienter ferre,* in Unfall sich weißlich wissen zu schicken / lib. 2. cap. 85. Contra, *Accipere graviter casum aliquem,* sich eines Unfalls allzu sehr annehmen / ibidem cap. 52. *Casu acerbo concuti,* Virgil. 5. Æneid. v. 700. *Casus fatalis,* ein Unglück das sonderlich bescheret ist / Cicer. in Philipp. 6. extr. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 8. *In eum casum me fortuna demisit,* in diesen Unfall bin ich durchs wiedrige Glück gerathen. *Rem in casum dare.* id est, fortunæ permittere, periclitari alicujus rei fortunam. Etwas wagen. Tacitus 12. Annal. cap. 14. *Rem in casum dare, prælioque experiri statuit.* Idem lib. 1. Ann. cap. 47. *Immotum Tiberio non omittere caput rerum; neque se Remque publicam in casum dare.* Ita locutus & Livius est lib. 42. cap. 62. Paullò ante cap. 59. extr. *In aleam se dare* similiter dixit, hoc est periculum. Quo etiam illud Maronis pertinet Æn. 4. v. 560

potes hoc sub casu ducere somnos?

Sallust. Jug. cap. 25 *Spembat sese casum victoriæ inventurum,* id est occasionem. Seneca in Hercule furente vers. 325

Iniqua tarò maximis virtutibus
Fortuna parcit: nemo se tuto diu
Periculis offerre tam crebris potest:
Quem sæpe transit casus, aliquando invenit.

Quod Germani non ineleganter dicunt, es gehet der Krug also lang zu Wasser / biß ihm einmal der Henckel abfällt. Cæsar lib. 1. de Bello Civ. cap. 78 *Plures casus res recipere potest.* Bey diesem kan viel unterlauffen/ viel sich zutragen. Et omnia veteres aut *Deo,* aut *Casui* sive *Fortunæ* ascribebant. Virgil. Æn. 12. v. 321.

Quis tantam Rutilis laudem Casumne Deumne
Attulerit?

Cicer. lib. 16. ad. Famil. Epist. 12. *In eum locum res deducta est, ut nisi quis Deus, aut Casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus.* *Magnum Casum,* Manilius dixit lib. 1. v. 530.

Sed dimensa suis consumere sidera signis
Non opus est magni casus, sed Numinis ordo.

Nempe omnia Fortunæ Epicurei tribuebant negatâ Providentiâ: itaque iis semper erat in ore τὸ ἔργον τύχη. Huc respiciens, magnum Casum dixit, ex eorum opinione scilicet, qui maximam vim Fortunæ ascriberent. ¶ Casu, id est, temere, præter opinionem, præter exspectationem, forte fortuna, ohn Gefehr / ohn alles Vermuthen. *Temere & casu evenire.* Cic. lib. 1. Fam. Ep. 2 *Eo die casu apud Pompejum cenabi.* Ovid. 3. Trist. Eleg. 3.

Hæc mea, si casu miraris Epistola quare
Alterius digitis scripta sit, æger eram.

Si casu miraris, id est, si forte miraris. Cæsar 2. de Bello Civ. cap. 19 *Cùm eo casu venisset.* Et lib. 3, cap. 3. *Ibi casu Rex erat Ptolemæus.* Huic *datâ operâ,* item *consilio,* opponitur. Phædrus lib. 5. fab. 4.

Hoc argumentum veniam mage dari docet,
Qui CASU *peccat, quàm qui* CONSILIO *est nocens.*

¶ Cădūcus, a, um, vergänglich / hinfällig. Caducum, quod vel ruit, vel ruinæ vicinum est. Cicero in Somn. Scip. cap. 4. *Infra lunam nihil est nisi mortale & caducum.* Idem de amicit. c. 27, *Res humanæ fragiles caducæque sunt.* gebrechlich und vergänglich. ¶ Sed & quod cecidit *Caducum* dicitur. Virgil. Æn. 6. v. 481. *Belloque caduci Dardanidæ,* die Trojaner/ so im Kriege umkommen sind. Ita Horatius *lignum caducum* lib. 2. od. 13. *Fulmen caducum* lib. 3. od. 4. pro jam immisso dixit. Sic *olivam caducam* Columella dixit lib. 12. cap. 50. Et Cajus JC. Silva 30. Dig. de Verb. Sign. *Glandem caducam, quæ excidit,* interpretatur. Abgefallene Eicheln. Martial. lib. 7. Epigr. 64

Sit moro coma nigrior caduco. reiffe Maulbeer.

Morbus caducus, qui hominem cadere facit, die böse Kranckheit/ Schwerenoth. ¶ *Caduca hereditas* Cic. 10. Philipp. cap. 5. *Caduca bona,* i. e. vacua herede suo & possessore. Cassiodorus lib. 5. epist. 24 *Caduca bona fisco nostro competere legum cauta decrevernnt.* Sic Juvenalis Sat. 9. vers. 87

Jam

Jure parentis habes, propter me scriberis heres,
Legatum omne capis nec non & dulce caducum.
Commoda praterea junguntur multa caducis: &c.

¶ Caduciter Nonius exponit præcipitanter ex Varrone, cui *nimbi caduciter ruere* dicuntur.

¶ Caduarius, idem fere quod caducus, & de hominibus usurpatur. Augustinus medio libro de Beata Vita, col. 488 ed. Froben. *Isti homines caducarii sunt, quo nomine Galgo apud nos vocantur, quos comitialis morbus subvertit.* Die die fallende Sucht haben. ¶ 2. Apud JCtos *caducarii*, qui hereditatem caducam adeunt.

¶ Cadaver, vide supra in suo loco.

¶ Cadivus, a, um: ut, *Poma cadiva*, quæ sua sponte decidunt, Plin. lib. 15. cap. 16. Propert. lib. 2. *Caduca* vocat. Ita & *Decadivus* dicitur, de quo mox infra.

¶ Casaburdus, taumelnd / fallend. Macrob. lib. 5. Sat. cap. 21, *Herculem filiter cum poculo fecerunt, & nonnunquam casaburdum & ebrium.*

Composita à *Cado* sunt.

¶ Accidere, hinzufallen / auf was fallen. Cæsar 3. B. Gall. cap. 14 *Tela* [e loco superiore] *missa gravius accidunt.* Quo pertinet etiam formula, Accidere ad genua, vel genibus alicujus, id est, supplicem fieri alicui. Suet. Cæs. cap. 20, 9. *Lucullo inetum injecit, ut ad genua ultro sibi accideret.* Livius lib. 44. cap. 31 *genibus pratoris accidens.* ¶ 2. Evenire, sich zutragen / begeben. Cic. lib. 3. epist. 10, *Nihil tam prater opinionem accidere potuit.* Nepos Agesil. c. 6. pr. *Interim accidit illa calamitas Lacedæmonii.* Rursus Cicero epistola jam laudata: *Nolim accidisset tempus, in quo* &c. Atque ita sæpe impersonaliter, etiam eleganti pleonasmo. Nepos Alcib. cap. 3, *prius quam classis exiret, accidit, ut Hermæ dejicerentur.* ¶ 3. Quadrare, convenire in quem. Terentius Andriâ act. 5. sc. 3. v. 14 *Eodem die istuc verbum forte in te accidit*, id est, quadravit in te, locum in te invenit.

¶ Accidentia, Sing. & Fœm. Plinius lib. 32. cap. 2. *Esse vero illam naturæ accidentiam, apposito occurrit exemplo.* Zufall. Et Tertullianus de Anima cap. 11, *Accidentiam spiritus passus est. Cecidit enim ecstasis super illum, sancti Spiritus hæc.* Entzückung.

¶ Concidere, über einen Hauffen fallen. Cicer. ad Attic. 1. ep. 16. *Senatus auctoritas concidit*, die Gewalt und das Ansehen des Raths ist dahin. Idem eidem lib. 7. ep. 25. *Pompejus malas causas semper obtinuit, in optimâ concidit*, böse Sachen hat Pompejus je und je erhalten / in der allerbesten aber ist er über und über gangen.

¶ Decidere, herabfallen. Laberius, quem & paullò antè laudavimus, apud Gellium & Macrobium:

Summum ad gradum cùm claritatis veneris,
Consistes agrè; & citiùs, quàm ascendas, decides.

Ita enim legit Scaliger in Catalectis. ¶ 2. *Decidere* pro *mori* Plautus dixit Trin. act. 2. sc. 4. vers. 143

Ita cunctis solstitiali morbo decidant.

Statius de Leone 8. Thebaid. v. 125

— — — Si decidat hostis ire super satis est.

Claudianus Præfat. in lib. in Rufinum:

Phœbeo domitus Python cùm decidit arcu.

¶ Decadivus, a, um, adject. Vetus Poëta in Pervigilio Veneris v. 17

Et micant lacrimæ trementes decadiva pondere.

Ita enim corruptissimum locum felicissime, ut ego quidem censeo, Lernutius restituit.

¶ Deciduus, a, um, aliud adjectivum: ut *occiduus*. Plin. 11, 37. *Cervis solida cornua, & omnibus annis deciduæ.* Prudentius Hymno 3. Kalendar. v. 78

Arbor onus tremefacta suum
Deciduo grandis imbre pluit.

¶ Excidere, entfallen. Cicero Bruto epist. 10. *Excidit è manibus victoria*, der Sieg ist ihm entwischet aus den Händen. *Excidere animo, ex animo*, aus dem Sinn entgehen. *Excidere è memoria*, notæ sunt. Etiam absolute, potiùs habita *memoriæ* voce, Excidere ita usurpatur. Cicero lib. 5. epist. 13 *Quæ cogitatio cum tibi non omnino excidisset (etenim pœnitens insederat) tamen* &c. Tacitus 2. Hist. cap. 76. n. 6 *An excidit trucidatus Corbulo?* ist schon vergessen? ¶ *Excidere aliqua re*, est non potiri. Hinter etwas hingehen. Ovidius in Fab. Phaethontis v. 328

Quæ si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

Terentius Andria act. 1. sc. 5. v. 12.

Herus, quantum audio, uxore excidit. den Korb kriegen. Ita *fine excidere*, Quintil. dixit lib. 2. cap. 17.

¶ Excidium: Vide in *Cædo* & *Scindo*.

¶ Incidere, einfallen / fürfallen. Cicero lib. 5. epist. 15, *Casu, nescio quâ, in ea tempora nostra ætas incidit, ut cum maximè florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet*, Wir haben böse Zeiten erlebet. Idem Divin. in Verr. cap. 15. extr. *Non consulto, sed casu in eorum mentionem incidi*, eines ohngefehr erwehnen. *Incidere in aliquem*, einem auffrossen / begegnen: *in veteratorem alicujus*, lib. 7. epist. 3. *Incidere in morbum*, lib. 13. ep.

A 29. in eine Krandheit fallen. Hæc ex Cicerone. *Incidere in cogitationem*, Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5. *in opinionem*, Dolabella eidem lib. 9. epist. 9. auff die Gedancken kommen.

¶ Superincidere. Livius lib. 23. cap. 15 extr. *ruina superincidentium virorum.* Et Columella lib. 4. cap. 9 *plaga* [purandæ vitis] *obliqua falce sit, ne si transversa fuerit cicatrix, cælestem superincidentem aquam contineat.*

¶ Intercidere, darzwischen fallen / drein kommen. Liv. 3. cap. 10 *quod intercidit*, was darzwischen herunter gefallen. Cicero lib. 5. ep. 8. *Si quæ interciderunt, non tam re, quam suspicione violata.* ¶ 2. Interire, verfallen / vergehen / ut, *Intercidit gratia beneficii*, Danck für Wolthat verleuret sich / Seneca 3. Benef. cap. 1. *Memoriâ intercidisse*, vergessen werden. Livius lib. 2. cap. 8, *Credo, quia nulla gesta res insignem fecerit consulatum, memoriâ intercidisse.*

¶ Occidere, untergehen / Item, zu Boden gehen. Livius 39. c. 26 *Nondum omnium dierum sol occidit*, Es ist aller Tag Abend noch nicht kommen. Catullus Carm. 5.

Soles occidere & redire possunt.

Cicer. lib. 4. epist. 1, *Aliquid opis occidenti Reipubl. ferre*, dem Regiment / so zu Grunde gehen will / Hülffe thun. ¶ *Occidi*: desperantis sermo apud Comicos, ut, *Fui; nullus sum.* Ter. Andr. act. 3. sc. 4. v. 13.

B *D. Quidnam audio? S. gnatam ut det oro. Vixque id exoro.*
D. occidi.

Et vers. 26. *Sed eccum ipsum video: Occidi.*

Plautus Casin. act. 3. sc. 5. v. 1

Nulla sum, nulla sum: tota, tota occidi.

Es ist mit mir aus.

¶ Occidens, substant. pro eâ parte mundi, in quâ sol occidit, der Abend / Abendgegend / Untergang. ut, *Qui hos nobiscum terras ab oriente ad occidentem colunt*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 66.

¶ Occidentalis, adject. Plin. 18, 34. *ab occidentali latere septentrionis.*

¶ Occidualis, idem. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 597

Omnibus in terris, quas dijungit occidualis
Oceanus, roscoque aurora illuminat ortu.

¶ Occiduus, idem. ut, *Sol occiduus*, Ovid. Met. 1. v. 63. *Orbis occiduus*, die Lande nach dem Abend gelegen / Claudian. Præf. lib. 2. Rapt. vers. 38. *Senectus occidua*, apud Ovidium 15. Metam. vers. 227.

¶ Inocciduus, non occidens. Lucanus lib. 8. v. 174

— — — qui non mergitur undis
Axis inocciduus, gemina clarissimus Arcto.

Et Statius 6. Theb. v. 277

C *Spectat inoccidui stellatum vissibus Argum.*

¶ Occāsus, de sole proprie. Cic. Nat. Deor. 2. cap. 19. *alterum sidus spatiis immutabilibus ab ortu ad occasum commeans.* ¶ Interitus quarumvis rerum. ut, *Totius Urbis atque imperii occasum appropinquare dixerunt.* Cicero 3. Catil. cap. 8.

¶ *Sol occasus*, qui occidit, apud Plautum Epid. act. 1. sc. 2. & in LL. 12. Tabb. *Sol occasus suprema tempestas esto.* Vide Gell. lib. 17. cap. 2. Ipse quoque Gellius lib. 3. cap. 2. *post solem occasum*, & *à sole occaso*, scripsit. ¶ 2. Pro morte & obitu etiam ponitur. C. Nepos Eumene extr. *Nemo Eumene vivo Rex appellatus est; sed Præfectus: idem post hujus occasum statim regium ornatum nomenque sumserunt.* Cicero 1. Acad. Quæst. cap. 2. *Post L. Ælii nostri occasum.*

¶ Occasio, vide in elemento O.

¶ Præoccidere, vorher untergehen. Plinius lib. 18. cap. 29, *In IV Calend. Maji Canis occidit, sidus per se vehemens, & cui præoccidere Caniculam necesse sit.* Quod Salmasius in Solinum p. 305 Edit. novæ, de Canis minoris prævio occasu interpretatur: cui repugnat Io. Harduinus in Plinium Emendatione 39, de præcedente sacrificio exponens, ut dubium sit, annon a *cado* potius, id est macto, quam a *cado*, quo Salmasius referebat, velit derivatum.

D ¶ Procidere, niederfallen. *Procidere ad pedes*, zu Fuß fallen / Horat. Epod. 17. *Glans in alienum fundum procidens*, Plin. lib. 16. cap. 5.

¶ Procĭdŭus, adjectiv. vor sich fallend. Sidonius Apollinaris Carm. 23 v. 415

Turpans prociduam cruore frontem.

Plinio lib. 22. cap. 20 extr. *sedes procidua* ist das vorgehen des Maßdarms.

¶ Procidentia, fœm. ling. das hervorfallen / das hervortreten / Plinius lib. 34. cap. 18 *Usus* [plumbi usti] *in oculorum medicamentis, & maxime contra procidentiam eorum.* Et lib. 23. c. 9. *Utilis* [myrtus] *procidentiæ vulvarum.*

¶ Procidentia, plur. neut. ex Participio, idem. Plinius lib. 23. cap. 1. *Acetum sistit procidentia sedis vulvæque.* Idem lib. 24. cap. 11, *Radix* [rorismarini] *vulnera sanat viridis imposita, & sedis procidentia, & hæmorrhoides.*

¶ Recidere, wieder zurück fallen / zurück schlagen. *Recidere in eandem fortunam*, Cicero pro Sext. extr. *Recidere in graviorem morbum*, Livius lib. 24 cap. 29. Idem lib. 36. c. 29 *Præceps consilium*

filia in auctoris semper caput recidunt, Untreu schlägt ihren eigen Herrn. Plaut. in Menæch. a. 3. sc. 2. v. 54. *In te recident hæ contumeliæ*, diese Schmähwort werden dir wiederum zu Haus und Hoff kommen. ¶ Translate, sed eleganter, Terentius in prologo Hecyræ v. 46

Nolite sinere, per vos artem musicam
Recidere ad paucos.

¶ Recĭdivus, recidivum, quicquid ex casu suo restitutum, eodem modo & genere redit. Ita *recidiva Pergama* aliquoties dixit Virgilius, quæ fiunt ab his, qui superstites sunt Trojanis periculis, sive, ut Servius in Æneid. 4. v. 344 interpretatur: *post casum restituta.* Aut Recidiva sunt caduca, rursus cadentia, ut non tam ab reditu, quam a casu appellatio sit. Vide Caroli Ruæi in Virg. d. l. commentationem. *Recidivæ febres*, Plinius 30. cap. 11. quæ quum emansêre aliquandiu, redeunt, sive quia in eas recidimus. V. Auson. Pop. de differentiis Verbor. & Ruæum d. l.

¶ Succĭdere, sincken / niederfallen. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 32 *genua inedia succidunt.* Et Curtius lib. 9. cap. 5. n. 7 *Genua labore succiderant.* Lucret. lib. 3. v. 157 *succidere artus:* & lib. 5. v. 110

Succidere horrisono posse omnia bella fragore.

¶ Inde *Succasus*, subst. Varro apud Nonium in Calcar: *Ventus succasu vehementius sufflare:* &

¶ Succĭduus. *Gressus succidui*, ungewisse Tritt / die da wancken und fallen wollen / apud Claudian. Rapt. 3. v. 153. Ovid. Heroid. 13. v. 24.

Succiduo dicor procubuisse genu.

Et Alcimus Avitus lib. 1. v. 8. *Succidua proles.*

CĀDŪCEVM, & Caduceus, Mercurii sceptrum sive virgula. Videtur tamen Apulejus lib. 10 p. 253 distinguere, *quem*, inquit, *caduceum & virgula Mercurium indicabant:* nisi alterum explicationis caussa adjectivum esse credideris. ¶ 2. Et insigne Caduceatorum, qui legati pacis sunt, ein Fried-Stab / Fried-Scepter. In duobus anguibus circumdatum erat: quod *sicuti illi obliti veneni sui in se coëunt; ita hostes contemptis & depositis inimicitiis in amicitiam revertantur*, ut Servius explicat in 8. Æneid. v. 138. Vide Plinium lib. 29. cap. 3. sub finem. Defigebatur in prora navis: quâ de re Schefferus de milit. Naval. p. 335. *Caduceum & hastam simul mittere*, est optionem facere belli & pacis, die Wahl geben / ob man Friede oder Krieg haben wolle / Gellius lib. 10. c. 27. ¶ Caduceus, virili formâ, dixit Hyginus Astrom. cap. 7. *Nonnulli*, inquit, *faciunt caduceos, duos dracones implicatos virgula faciunt, quod initium Mercurio fuerat pacis.* ¶ Quanta penultima sit, dubitari potest. Si ex κηρύκειος deductum est, videtur porrigenda, quod certius esset, nisi Philoxenus etiam κηρύκιον scripsisset. Olaus Borrichius Prosod. in Caducifer: *Est a Caduceo, Mercurii virga, penult. brevi, quia est vox Latina, carens diphthongo.*

¶ Cadūceator, qui pacis petendæ caussa mittitur, Ein Friedenbote. Currius 3. cap. 1. *caduceatorem præmisit.* & lib. 4. c. 2 *caduceatores, qui ad pacem compellerent, misit.* Livius lib. 32. c. 32 *Caduceator ab rege venerat.* Talem designat Nepos Hannibale his verbis: *Tabellarium in scaphâ cum caduceo mittit.*

¶ Cāducifer, pro Mercurio, apud Ovidium Metam. 2. vers. 710.

Hinc se sustulerat paribus caducifer alis.

CĀDVRCVM, velum seu culcitra ex lino candidissimo, sic dictum à *Cadurcis* Galliæ Narbonensis populis, ein weisses Pfühl oder Pulster / ein weiß Bett-Deck. Juvenalis Satyr. 7. vers. 221

Institor hibernæ tegetis niveique cadurci.

¶ 2. Item Vas, aquam ex piscina aut puteo hauriens, ein grosser Kunsteymer / Vallâ auctore in Raudensi. ¶ 3. *Cadurcum* denique tabernaculum institorum est, eine Krämer-Buden. ¶ 3. *Cadurcum* quoque oppidum est Galliæ Narbonensis, Episcopatu nobile. *Cadurci* autem populi inter Celtas, quos memorat Ptolemæus lib. 2. c. 7.

CĀDVS, Κάδος, vasis vinarii genus, decem congios continens, idem quod metreta, ein Weingefäß von 30 Kannen oder ein halber Eymer. ¶ 2. Usurpatur & pro quovis vase ac mensurâ. Horat. lib. 1. Carm. Ode 35

— — — Diffugiunt cadi
Cum fece siccatis amici,
Ferre jugum pariter dolosi.

In der Noth stehen leichtfertige und ungewisse Freunde nicht / &c. *Cadus salsamentarius*, ein Faß / darinn man Fleisch oder Fisch einsaltzet / Plinio lib. 32. c. 8, quam *Orcam* dixit Persius, Satyr. 3. v. 76.

¶ Cadiscus vasculum, quo suffragia colligebantur. Duo erant cadisci, alter κύριος, in quem Condemnationis; alter ἄκυρος, in quem Absolutionis calculos mittebant Judices: Hic καδίσκος ἐλέου, id est, misericordiæ dicebatur, in quem αἱ ἐνζυγαι mittebantur, alter θανάτου, hoc est, mortis erat, priore loco posita. Bud.

¶ Cadiscus Plinio lib. 4. c. 12 Mons est Cretæ.

CADVSII, gens juxta mare Caspium in Mediæ finibus. Meminit Corn. Nepos in Datame, & Plin. Hist. Nat. lib. 6. cap. 17, & Curtius lib. 4. cap. 12. n. 12.

CAEA insula, vide Cea.

CAECIAS, Καικίας, ventus inter Aquilonem & exortum attrahens nubes. Gell. lib. 2. c. 22. Inde locus factus proverbio, *Mala ad se attrahit, ut Caecias nubes.* Item, *Pecunias ad se attrahit, ut Caecias nubes.* Erasmus.

CAECŪBVM, oppidum Campaniæ in Italiâ vino nobile, quod & ipsum *Cæcubum* appellatur. Horatius lib. 1. Ode 37. v. 5.

Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis avitis.

Idem Epod. 9. extr.

Vel, quod fluentem nauseam coërceat,
Metire nobis Cæcubum.

Martialis lib. 13. epigr. 115

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis.

CAECVS, τυφλός, lumine captus, sine visu, ut *Appius cæcus*, quem Livius 9. c. 29, vocat *luminibus captum.* Vellejus 1. cap. 5 *Homerum si quis cæcum genitum putat, omnibus sensibus orbus est.* ¶ Transfertur ad animum, & alias res temeritatis arguendas. Cicero c. 26. pro Quint. *Cæcum cupiditate & avaritia fuisse:* & cap. 15. de Amicitiâ: *Non solum ipsa fortuna cæca est, sed eos etiam plerumque efficit cæcos, quos complexa est.* Idem in Pison. cap. 24. *Cæcâ cupiditate rapi*, & Agr. 2. cap. 25 *Obscurâ spe & cæcâ exspectatione pendere.* In Zweiffel stehen. Lucret. lib. 2. v. 14

O miseræ hominum mentes! ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ quantisque periclis
Degitur hoc ævi, quodcunque est!

Quid cæco cum speculo? Id vel cæco appareat, locutiones sunt proverb. ¶ Sic aliud Proverbium apud Græcos erat in usu: Μήτε τυφλὸν ὁδηγεῖν, μήτε ἀνόητον σύμβουλον, de non adsciscendo cæco duce, nec adhibendo stulto in consilium: quo respexisse Horatius videtur lib. 1. Epist. 17.

Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus, ut si
Cæcus iter monstrare velit.

¶ 2. Sæpissime *Cæcum* pro occulto, & quod latet ac fallit, usurpatur, quod κεκρυμμένον Græcis est. Ver. Gloss. Κεκρυμμένον, *Obductum, occultum, celatum.* Plinius lib. 4 epist. ult. *libramentum abditum & cæcum.* Manilius lib. 4. vers. 300 *Et verum in cæco est, multaque ambagine rerum.* Sic *Cæcum vallum* milites Romani vocabant, quod specie ignota falleret, de quo vide Festum. Cæsar lib. 2. de Bell. Civili cap. 28 *Milites moniti à Brundusinis, ut vallum cæcum fossasque cavent, subsistunt.* Sil. lib. 5. v. 3

Silvarum anfractus cæcis insedere armis.

Et lib. 10. v. 414

Et silvæ occultitur, cæcum in vestigia telum.

Statius lib. 2. Silv. 5.

Cæco fovea deceptum hiatu.

Similiter Apulejus Apologia *perniciem cæcam & inevitabilem* veneficiis tribuit: idem *cæcâ ratione tentatum æra* dixit. Virgil. 2. Æn. v. 453

Limen erat cæcaque fores:

id est, non omnibus notæ, ut Servius interpretatur. Sic Columella lib. 1. c. 5 *cæcos morbos* vocat, *quorum caussas*, ut ipse pergens dicendo interpretatur, *ne Medici quidem perspicere queant.* Tacitus 1. Histor. cap. 82 *cæcum paborem*, cui nec ratio, nec modus constat, dixit. Similiter & Virg. 2. Æn. v. 335

— — Et cæco Marte resistunt.

Ubi Servius: *Aut confusa pugnâ*, inquit, aut *nocturnâ: aut Epitheton Martis est, cujus exitus semper incertus est.* ¶ 3. Idem Virg. lib. 5. v. 589 *Parietes cæcos*, de Labyrintho dixit, eos intelligens, qui nullis fenestris aperti sint: quemadmodum Harmenopulus τυφλὸν τεῖχος etiam dixit, ut Cujacius observavit lib. 1. Observat. cap. 31. Similiter Sallustius, *cæcum corpus*, de aversâ corporis parte dixit, quod nulli ibi oculi, sicut in adversâ, sive anteriore, exstent. Verba ejus ut à Lutatio Scholiis in 7. Thebaid. Statii p. 327 citantur, ista sunt: *In maxime omnium metu & nudum & cæcum corpus ad hostem vertere;* id est, quod *nec oculi, nec lorica muniebat*, ut ipse Lutatius explicat. Nam vetus consuetudo erat, ut lorica non nisi pectus tegeret, quod idem observat. Vide & Scaligerum apud Lindebruchium in Observationibus Statianis ad eundem Poetæ locum. Vide & infra in *Lorica.*

¶ Cæcŭlus, diminut. *Cæculæ serpens*, eine Blindschleiche.

¶ Et *Cæcilia* serpentis genus aliud Columellæ 6. cap. 17. pr.

¶ Cæcĭtas, ut, *Horribilis cæcitas*, greuliche Blindheit / Cicero Tuscul. lib. 5. cap. 38. Cæcitatis laudem Passeratius scripsit. Illustris citatus locus apud Ciceronem 5. Tuscul. ubi nihil in ea mali esse ostendit.

¶ Cæcare, Cicer. pro Sest. cap. 66, *Largitione cæcarunt mentes imperitorum*, verblenden. Lucretius lib. 1. v. 330.

Sol etiam cæcat: contra si cernere pergas.

Die Sonne blendet. ¶ 2. pro obscurare Avienus Parieg. v. 500

— — denso cæcantur stipite silvæ.

Metaphorice Palladius lib. 1. cap. 6, *cæcabitur spes vindemiæ.*

¶ Excæcare, blenden / verblenden. Cicer. Acad. 4. c. 23 *Num ergo is excæcat nos, aut orbat sensibus?*

¶ Oc-

¶ Occæcare, verblenden/ dunckel machen / Livius lib.33 cap.7. pr. *Densa caligo obcæcaverat diem.* Metaphorice idem lib. 5. cap.37 *Occæcat animos fortuna.* Sed *Occæcare semen*, i. e. occultare sive obruere terrâ apud Cicer. de Senect. cap. 15. Unde *Occare* & *Occatio* contractum videtur. Serenus apud Nonium: *Occatio occæcatio est.* Et alibi ipse Nonius: *Occæcationem ab occæcatu feminibus, quæ id efficitur, dici M. Tullius voluit de Senectute.*

¶ Cæcitio, Blintzen. *Oculi cæcutiunt*, die Augen sehen stumpff/ Varro apud Nonium. Plauto id

¶ *Cæculare* est in Fragm. apud Festum, cujus verba sunt: CAECULTANT, *cæcis proximi sunt, oculorum acie obtusa. Plautus: Numnam mihi oculi cæculant? Estne hic noster Hermio?* Rursus idem Festus: *Cæculare est cæcos imitari.*

CAECILIVS, Grammaticus Romæ fuit, qui primus Virgilium & Poetas alios discentibus proposuisse fertur, ut Suetonius tradit de illustr. Gramm. cap. 16. Meminit ejus & Macrobius. ¶ 2. *Cæcilius* alius *Statius* Poëta Comicus fuit, quem Cicero ad Attic. 7. ep.3. *malum* appellavit *Latinitatis auctorem.* Horat. lib.2. Epist.1. v.59. *Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.*

Fuit Ennii contubernalis. Sententias ejus aliquas Gellius & Cicero annotarunt: ut, *Is demum miser est, qui erumnam suam nequit occultare.* Et *Ædepol senectus si nihil quicquam aliud vitii apportet secum, cum advenit, unum id satis est; quòd diu vivendo multa, quæ non vult, videt.* Et, *Tum etiam in senectâ hoc reputo miserrimum, sentire, eâ ætate esse odiosum se alteri.* Et, *Sapere est etiam sub palliolo sordido sapientia;* vide *Pallium.* Et, *Vivum ut possis, quando non quis, ut velis*, refert ex Cæcilii Plotio Donatus. Et, *Hi sunt inimici pessimi, fronte hilari, corde tristi*, &c. ¶ 3. Alius *Cæcilius*, *Quintii* pronomine, T. Pomponii Attici avunculus fuit, Eques Romanus difficili naturâ: Corn. Nepos Vitâ Attici cap. 6. & Val. Max. lib. 7. cap. 8.

¶ Cæcilia, Metelli uxor, de quâ Valerius Maximus lib. 1. cap. 5. *Cæsam Cæciliam*, Tarquinii Prisci Uxorem Plutarchus nominat Quæstion. Romanis. ¶ 2. Cæcilia pro serpente, vide supra in *Cæcus.*

CAEDICVS, nomen cujusdam divitis apud Virg. 9. Æn. v. 362.

¶ Cædicius, judicis severissimi nomen apud Juvenal. Satyr. 13. v. 197.

CAEDO, cecīdi, cædere, streichen/ schlagen. Terent. And. a. 1. sc. 2. v. 28. *Verberibus casum te in pistrinum, Dave, dedam.* Cic. Verr. 5. cap. 29. *Virgis ad necem cædi*, zu tod gestrichen werden: Idem Phil. 8. cap. 8. *eum servi publici loris cecidérunt*, peitschen. Horat. 1. Satyr. 3. v. 120. *ferula cædere.* Persius Sat. 4. v. 42.

Cædimus inque vicem præbemus crura sagittis,

id est, carpimus & carpimur, ridemus & ridemur. *Cæduntur* & *arbores*, Bäum oder Holtz fällen. *Silvas cædere*, Cæsar 3. Gall. cap. ult. *Cædere exercitum*, erlegen/ Cic. Phil. 14. principio. ¶ 3. *Cædere sermones* pro *colloqui*; de duobus enim aut pluribus sermocinantibus inter se videtur dicendum, quod Terent. Heaut. act. 2. sc. 1. v. 1 Græcanicâ phrasi dixit. Græci enim κόπτειν λόγους pro differere dicunt, ut Priscianus observat lib. 18.

¶ Cædes, ein Mord. Trucidatio sive mors ferro, aut aliâ vi illata, præsertim ab eo, qui occidere vel ferire volebat. *Cædem committere*, Ovid. 14 Epist. v. 59. *Cædes facta est*, Cic. pro Milone cap. 5. einen Mord begehen. *Spectat res ad cædem*, Idem ad Attic. 15, 18. Die Sache gereichet zu einem Todschlag. ¶ 2. Et quia ligna dicuntur *cædi*, idcircò etiam *ligni cædes* dicitur: ut Gell. 19, 12. *ligni atque frondium cædem facere.*

¶ Concædes cùm multæ arbores simul cæduntur ad impediendas vias. Wann man den Wald verhaut / daß man nicht durchkommen kan. Vegetius lib. 3. de re militari cap. 22 *Multi cum ab hoste discedunt, si per silvas ituri sint, præmittunt, qui angusta vel abrupta occupent loca, ne ibidem patiantur insidias. Et rursus post se præcisis arboribus vias claudunt, quas* CONCAEDES *vocant; ut adversariis facultatem adimant persequendi.* Tacitus 1. Annal. cap. 50. *Castra in limite locat, frontem ac tergum, vallo; latera, concadibus munitus.* Et Ammianus lib. 16. cap. 25 *Concæde arborum densa undique semitis clausis.* Et lib. 17 cap. 20 *celsarum arborum obsistente concæde.* Hujus rationis meminit Cæs. lib. 3. de Bell. Gallico cap. ult. Alexandro Sulpitio apud Gregorium Turonensem lib. 2. cap. 9 *Concides* vocatur: quod & in MSS. Vegetianis Stewechius observavit.

¶ Cæduus, adject. ut, *Silva cædua*, Plin. lib. 16 cap. 26. & minor lib. 5. epist. 6. ein Wald darinnen man holtzet. *Arbores cædua*, Lege 7 Dig. de Soluto matrim. § Si fundum 12.

¶ *Incæduus lucus*, apud Ovid. 3. Fast. vers. 435. qui non cæditur. [illegible]

¶ *Rura cæsa* in venditionibus appellantur, quæ venditores domum aut fundorum excipere solent, quæque terrâ aut operâ structili tectoriovè non continentur. Was nicht Erd- Wid- und Nagel-fest ist. Cicero Topic. extrem. *cum ædes fundumve venderint, rura cæsis exceptis.* Pomponius Lege 66 Dig. de contrah. emtione: *Rura cæsa ea sunt, quæ neque ædium, neque fundi sunt.* De appellationis ratione ita Festus: *Rura cæsa dicuntur, quæ venditor possessionis, sui usus gratia concidit ruendoque contexit.* Vide plura infra in *Ruo.*

¶ Cæsim, id est, *cædendo*, vel *per incisiones*, uffn Hieb: cui opponitur *punctim*, uffn Stoß. Livius 22. cap. 46. *Hispano punctim magis, quàm cæsim assueto petere hostem.* Suetonius Caligula cap. 58. *Alii tradunt alloquenti pueros à tergo Chæream cervicem gladio cæsim graviter percussisse: debinc Cornelium Sabinum ex adverso trajecisse pectus.* Itaque Chærea *cæsim* Caligulam, Sabinus *punctim* petiit. Jener hat ihm einen Hieb / dieser einen Stoß gegeben.

¶ Cæsio, apud Columellam pro incisione, der Schnidt / lib. 1. cap. 33.

¶ Cæsor. Hieron. Epist. 103. cap. 6. *cæsores lignorum.*

¶ Cæsicium linteolum, Plaut. Epidico act. 2. sc. 2. v. 46. est purum & candidum.

¶ Cæsuræ in carmine sunt *Hemipentemimeris, semiquinaria, trochaica semiseptenaria*, & *bucolica*, de quarum singulis suis vide locis. Sed quia rationem *Cæsurarum* ex auctoribus diversis diligentissimè Fabricius exposuit, ex eo repeto & describo. *Cæsura omnis aut est usitata, & [ut vult Priscianus] necessaria: eaque vel semiquinaria; cum post duos pedes primos & simplices relinquitur semipes, ut*, Hanc tua Penelope; *vel semiseptenaria, cum post tres pedes primos & simplices relinquitur semipes, ut*, Hanc tua Penelope lento: *aut est minùs usitata; eadem quoque duplex, semiternaria, cùm post unum pedem syllaba supersit, ut*, Labitur & labetur in omne volubilis ætas: *Seminovenaria; cùm post quatuor pedes syllaba supersit, ut*, Evolat infelix & fœmineo ululatu: *aut plane non usitata, quæ apud Latinos Grammaticos caret nomine. Ea itidem est duplex, μονομιμερὴς, cùm versus à vocali incipit, quæ partem orationis includat, & cum dictio insequens à vocali inchoat, ita tamen, ut ne fiat collisio. Tibullus:* Ego ne possem tales sentire dolores! Ἐνδεκαμιμερὴς, *cùm post quinque pedes remanet syllaba, quæ dictionem antecedentem claudit, & alia dictio pedem novum terminat. Horat.* Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. *Ad has cæsuras adjungunt Diomedes, Terentianus, Servius, Priscianus & cæteri artis scriptores*, 1. Bucolicam, *tum post quatuor pedes finitur pars orationis in colo, ut*, Hanc tua Penelope lento tibi. 2. Trochaicam, *non quod in versu hexametro esse Trochæus debeat, sed quod subtracta de dactylo syllaba trochæus ibi remaneat, vel post unum pedem, ut*, Hæc ubi dicta, *vel post duos pedes, ut*, O passi graviora, *vel post tres, ut*, Et crines flavos & membra, *vel post quatuor pedes, ut*, Omnis per muros legio sortita.

¶ Compositæ sunt:

¶ Abscīdo, abscidere, abschneiden. Distinguendum est ab *Abscindo*, vel sola Præteriti quantitate, utut in vetustis etiam libris non raro misceantur *Abscindo* & *Abscido*: *Abscissus* & *Abscisus.* Vide Gronov. ad Livium 44. cap. 5. & Pareum Lex. Critico. Exempla nostri verbi indubitata sunt, Ovid. 12 Met. v. 362

Abscidit jugulo pectusque humerumque sinistrum.

Martialis lib. 3. epigr. 66

Abscidit vultus ensis uterque sacros.

Seneca Phœniss. v. 194 ---- *vita bona*
Projecit atque abscidit.

Addit laudatus Gronovius ex MSS. Lucanum lib. 4. v. 503, ubi editum est *abscindit.*

¶ Hinc *Abscisior justitia*, id est rigidior, apud Val. Max. lib. 6. cap. 5. n. 4 extern. Idem lib. 3. cap. 8. n. 3 *abscisa responsa*, mit kurtzer Antwort.

¶ Abscise, adverb. idem quod *breviter.* Val. Maxim. lib. 3. cap. 7. extern. 6. *Si verba numeres, breviter & abscise: si sensum æstimes, copiose & valenter.*

¶ Accīdere, verschneiden. Tacitus de Mor. Ger. c. 19. *Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit.* ¶ 2. extenuare & imminuere. Abbruch thun. *Accisa res*, apud Livium lib. 3. cap. 10.

¶ Ancisa, apud Lucret. lib. 3. v. 660, id est amputata. nam *an* sive *am* est *circum.* Verba sunt:

Omnia jam seorsum cernes ancisa recenti
Volnere torpari.

¶ Concīdere, zerhauen/ in stück zertheilen: Item, niedermachen. Nepos Dione extremo: *Nonnulli ab insciis, pro noxiis, conciduntur.* Idem Datame cap. 8. n. 3 *Quibus fretus conflixit adversariorumque multa millia concidit.* ¶ 2. Est & convellere vel labefactare. Cicero de Orat. lib. 3. cap. 1. *Cum omnem auctoritatem Senatus in conspectu populi Romani concideres.*

¶ Concīsor, qui concidit. ut, *concisor nemorum*, apud Crescon. Corippum lib. 4. v. 22. ein Holtzhauer.

¶ Superconcīdere. Apicius lib. 5 cap. 5 extr. *Coliculorum minutias superconcidito.*

¶ Circumcīdere, ümher abhauen/ ümher beschneiden. ut, *arbores circumcidere.* Plinius lib. 16. cap. 39 *Circumcisæ ad medullam* [arbores] *aliqui non inutiliter relinquunt, ut omnis humor stantibus defluat.* Agit ibi de cædenda materia; vom Bauholtz-fällen. ¶ 2. Metaphorice est superfluum removere, ad brevitatem redigere. ut, *circumcidere & amputare multitudi-*

nem sententiarum, Cic. 4. Academ. cap. 45. *Circumcisa & brevis oratio*, Plin. lib. 1. epist. 20. *Circumcidere omnem negotiosam actionem*, ruhen / sich aller Geschäffte entschlagen. Corn. Celsus lib. 4. extremo: *Delectationis caussa, quantum juvat, ambulare debet* [ex morbo qui convalescit,] *circumcisa omni negotiosa actione.* ¶ 3. tollere, prohibere. Idem Celsus lib. 6. cap. 9. pr. *In dentium dolore vinum ex toto circumcidendum est*; in Zahn-Schmertzen soll man sich des Weins gäntzlich enthalten. ¶ Sacra & ecclesiastica notio apud Patres & Theologos legatur.

¶ Circumcise, adverbium, breviter, abjectis verborum ornamentis. Sueton. de Clar. Rhet. cap. 6 *circumcise & sordide, & tantummodo trivialibus verbis declamabat.* Kurtz und schlecht.

¶ Circumcisio, signaculum Judæorum, die Beschneidung. Suetonius Domit. cap. 12 *circumsectionem* appellat. Crebra vox sacris scriptoribus, qui dispescunt in *circumcisionem carnis & cordis.* Vide Lactant. lib. 4. cap. 17.

¶ Circumcisura, circumsectio. Plin. lib. 16. cap. 40 extr. *Stantes* [arbores] *a circumcisura siccata, fideliores:* id est, firmiores sunt & ædificationi aptiores, si humor eo modo, quem supra in Circumcidere descripsit Plinius, eliciatur. Scribitur & *Circumcæsura* ab Arnobio lib. 3. p. 107. *Deos formarum*, inquit, *amplectimini mensione, filo & adterminatis humano, & terrenorum corporum circumcæsura finitis.*

¶ Circumcidaneus, &

¶ Circumcisitius, adjectiva, de vini aut musti genere leguntur, illud apud Catonem R. R. cap. 23: hoc apud Varronem lib. 1. de R. R. cap. 54, quanquam in hoc libri variant. Vide P. Victorium.

¶ Incircumcisus, non circumcisus. Tertullianus usus est adversus Judæos cap. 2 & 3. & Prudentius Psychomach. v. 390 de Samuele:

nec vitulum vivere regem
Incircumcisum patitur.

¶ Decidere abhauen. Plautus Merc. 2, 2. sc. 2. v. 37. *Decide mihi collum, si falsum ad te loquar.* Hinc *decisas pennas* Horatius lib. 2. epist. 2. v. 50. *decisas aures* Tacitus dixit annal. 12. cap. 14. ¶ 2. Est & *decidere*, definire, & certum quid de re statuere: Etwas verabscheiden / abhelffen / abhandeln. Sic *Quæstionem decidere*, Papinianus L. Fiscus in Quæstione D. de jure fisci dixit. Ita *caussam*, item *dubitationem recidere* reperitur. Suetonius Vespasiano cap. 21. *Post decisa quæcunque obvenissent negotia, gestationi & inde quieti vacabat.* Horat. lib. 1. epist. 7. v. 58

Gaudentem parvoque sodalibus & lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo.

Id est: post confecta negotia. Nachdem er seine Geschäffte verrichtet / und nun müßig war. ¶ 3. Hinc & pro paciscendo ac transigere sumitur: Sich mit einem vergleichen / eins werden. Sic *decidere cum creditore*, est super debito transigere. Sich mit seinem Gläubiger der Schuld und Zahlung wegen vergleichen und vertragen. Cicero Verr. 4. cap. 22 *Qui cum reo transigat, cum accusatore decidat.* Et Verr. 5. cap. 28, *Constitari malebant, quàm quicquam cum isto sua voluntate decidere*, Sie wolten es lieber ins Recht kommen lassen / als sich gütlich vertragen. Seneca Consol. ad Helv. cap. 15. *Ut cum pertinaciâ muliebri mœroris publicâ constitutione deciderent.*

¶ Decisio, *Facere decisionem*, est convenire de summa aliqua, apud Ciceron. pro Rosc. Com. cap. 16. *Decisionis arbiter*, pro Flacco cap. 36. *Decisio caussæ* Abschied.

¶ Excidere, ausrotten. *Excidere lucum*, id est, silvam, Cic. 7. epist. 20. ausrotten. *Excidere urbes hostium*, zerstören / verwüsten / idem pro Domo c. 23.

¶ Excidium: quanquam fortassis ita positum apud Poëtas non exstet: illi enim semper alteram corripiunt, ut sit ab excido, exscindo, exscidi.

¶ Excisio, ut *Excisio tectorum*, Cic. pro Dom. c. 58, Verwüstung / Zerstörung.

¶ Incidere, proprie einschneiden / einen Schnitt in etwas thun. Plinius lib. 12. cap. 25 de balsamo: *Inciditur vitro, lapide, ossibusque cultellis: ferro læsi vitalia odit.* Idem lib. 16. c. 9 *incidere literas* cortici arboris. De ære, scalpere sonat, ut *Leges in æs incidere*, Cic. Philipp. 1. cap. 10. in ehrne Tafel graben. Item præsecare, verschneiden. Idem lib. 4 epist. 2 ad Atticum eleganter: *qui mihi pennas inciderant, nolunt eadem renasci*, die Flügel verschneiden. *Incidere nervos populi Rom.* schwächen / lähmen. *Incidere venam*, ein Ader schlagen / Tac. lib. 16 cap. 19, & ipse Cicero Arusp. Resp. c. 16. ¶ 2. Pro *Finire* Horatius posuit, lib. 1. Epist. 14. v. 36

Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.

Spielen ist keine Schande: dem Spiele kein Ende machen / ist Schande.

¶ Incisio, actus secandi, das Schneiden / ein Schnitt. Onomast. vet. *Incisio, διαιρεσις.* ¶ Oratoribus distinctionem membrorum significat. Cicero in Orat. cap. 61, *tanquam incisionibus differendum est.* add. cap. 64.

¶ Incisus, ûs, idem. Plin. 16. c. 12. *ab incisu.*

¶ Incisura, idem. ut *incisuræ in manu*, Plin. 11. cap. 52, die Linien in der Hand. Et *mala coronea incisuris distincta*, Idem lib. 15. c. 11.

¶ Incisum, κόμμα, membrum periodi minus. Cicero in Orat. cap. 62. *nescio cur, cum Græci κόμματα & κῶλα nominent, nos non recte incisa & membra dicamus.*

¶ Incisè, & incisim, id est, per incisa. Cic. c. l. cap. 63. *quo pacto deceat incisè membratimve dici.* Et mox: *Incisim, dein membratim.* Adverbia ex Participio nominascente nata.

¶ Inciduus, idem quod Incæduus. Ovid. princip. 3. Amor. ubi tamen alii etiam *incædua silva* legunt.

¶ Intercidere, dissecare, mitten entwey schneiden / reissen. Plin. 6 epist. 22 *Corrupto scribæ servo interceperat commentarios, intercideratque.* Et Augustinus Civ. D. lib. 19. c. 8 *Mœstitudinem qui prohibet, interciat adfectum humanarum necessitudinum.* Mœstitudinem, id est luctum.

¶ *Dies intercisi* sunt partim *festi*, partim *profesti*, halbe Feyertage. Macrob. 1. Saturn. c. 16. pr.

¶ Intercisio. *Intercisiones stomachi*, [alii leg. *item rosiones*] apud Plinium majorem 20. cap. 14.

¶ Occidere, morte afficere, cædem facere, tödten / erwürgen. Cic. pro Mil. cap. 3 *Negant intueri lucem esse fas ei, qui à se hominem occisum esse fateatur.* Et cap. 27 *Occidi, occidi non Sp. Melium &c. sed eum, cujus &c.* Sic ¶ *Occisa res est*, i. e. desperata, perdita est. Plautus Captiv. act. 3. sc. 4. v. 7.

Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem aliquam astutiam.

Es ist mit der Sache geschehen / wann ich nicht einen geschwinden Ranck erfinde. Idem Menæchm. act. 3. sc. 2. v. 45. *Occisa est hæc res.* Actum est de hac re.

¶ Occidio, onis. Tacit. Annal. 13. cap. 57 *Victores diversam aciem Marti & Mercurio sacravere, quo voto equi, viri, cuncta bella occidioni dantur*, werden geschlachtet und umgebracht. Cic. lib. 15. epist. 4. ad Fam. *equitatum occidione occisum*, gantz und gar erleget / geschlagen.

¶ Occisio, idem. Cic. pro Cæcin. cap. 14 *Tu vim negabis esse factam, si cædes & occisio facta non erit?* Idem Philipp. 14. cap. ult. *Cum M. Pansa Antonii copias occisione occiderit.* Ita utroque loco Gruterus.

¶ Percidere, cædere, pertundere. Martialis lib. 2. epigr. 72 *Os tibi percisum.* Deinde aliquid obscenî sonabat, ut in ejusdem lib. 4 epigr. 48 *Percidi gaudes, percisus plorat*, ut Lipsius observavit ad Senecæ de Providentia cap. 5, ubi legi eodem sensu vult *percisos & professos impudicitiam*, saltem *præcisos*, quod alii legunt, ita explicari.

¶ Præcidere, verkürtzen / abschneiden. *Manum gladio præcidere*, Cic. 2. Invent. cap. 20. *Occasionem, spem præcidere*, abkürtzen / benehmen. Idem 3. in Verr. cap. 7 *Quum reo audaci spem judicii corrumpendi præciderem.*

¶ Præcisio, Abkürtzung. Cic. 3. de Orat. c. 53, & Quintilian. lib. 9. cap. 1. in ornamentis & virtutibus orationis ponunt *Præcisionem*, quum id, quod dicebamus, repente omittimus.

¶ Præcisè, adverb. kurtz. opponitur adverbiis *plane, perfecte.* Cic. ad Attic. 8 epist. 4. *Nunquam cuiquam tam præcise negabi, quam hic mihi plane sine ulla exceptione præcidit*, So kurtz und rund hab ich es noch nie einem abgeschlagen. Idem 2. de Nat. D. cap. 29 *Sed id præcisè dicitur: — — plene autem & perfecte sic dici existimato.* ¶ Non autem toleranda illa notio est, quæ hodie adverbio huic adfingitur, quasi idem sit, quod accurate, diserte, puncto rei vel temporis observato. Vide Antibarbarum nostrum.

¶ Præcisor. Isidor. Orig. 11. cap. 1. *præcisores dentes*, qui prius incidunt, quod accipitur. Die vördern Zähne.

¶ Recidere, verkürtzen. *Recidere vepres*, Cato R. R. cap. 2. Dorne aushauen. *Recidere comas*, Martial. lib. 1. epigr. 32. Haar verschneiden. *Ambitiosa ornamenta recidere*, Horat. Art. v. 447.

¶ Succidere, ut, *Succidere arbores*, abhauen / Plin. lib. 16. c. 12. *Succisum nemus*, Lucan. 4. v. 138.

¶ Succisivus [quamquam alii *subcesivus* malint, de quo infra in *Seco*] ut, *Tempus succisivum*, quod a negotiis necessariis subtrahitur & succiditur, Zeit die man von andern nöthigen Geschäfften abbricht / und gleichsam stielet. Sic *succisiva hora, succisiva opera* quæ quasi furtivæ nobis sunt, quibusque aliquid obiter atque aliud agentes curamus, παρεργον, quemadmodum exponit Erasmus; quem vide in proverb. *Succisiva in opem.* Cic. de Orat. lib. 2. cap. 89 *Quæ ego serò, quæ cursim arripui, quæ succisiva opera, ut ajunt; iste a puero, summo studio, summis doctoribus.* Et hic Gruterus *subcisivis* ex Palatinis & aliis legit.

¶ Succidiam vocant ein Speckseiten: Sed quam non à succidendo, sed à suibus cædendis dictam putavit Varro lib. 4. de lingua Latina.

¶ A succidere quidam dictam putant & *lanam succidam*, id est, recens tonsam & adhuc sordidam ac nondum lotam. Sed rectiùs à *succo* deducitur, præcipue quum alteram correptam habeat: Martialis lib. 11. Epigr. 28. *Succida pallioli vellere quinque petit.* Juvenalis Satyr. 5. v. 24. *Vinum quod succida nolit Lana pati.* Juvar & Varro lib. 2. cap. 11. de re rustica: *Tonsura*, inquit, *tempus æquinoctium vernum & solstitium quum sudare inceperunt oves: à quo sudore recens lana tonsa* succida *est appellata.*

¶ Succi-

¶ Succĭduus vide in Succĭdo sub *Cado*.
¶ Hŏmĭcĭda, ein Mörder.
¶ Parrĭcĭda.
¶ Homicĭdium.
¶ Parricĭdium.
¶ Tyrannicida.
} vide suis literis.
¶ Infanticĭda in *Infans*, sub *Fari*.

CAELEBS, ĭbis, ἄγαμος, der ohne Weib lebet: tam qui uxore semper caruit, quam qui amissa eâ nondum denuo nupsit. Martial. lib. 12. epigr. 63.

Corrumpit sine tulione celebs.

Suetonius Galba cap. 5. *Dedit & matrimonio operam: verùm amissa uxore Lepida duobusque ex ea filiis, remansit in cælibatu, neque sollicitari ullâ conditione potuit, ne Agrippina quidem viduata morte Domitii, qua maritum quoque adhuc, necdum cælibem Galbam, adeo omnibus sollicitaverat modis, ut inter consentum matronarum correpta jurgio atque etiam manu pulsata sit à matre Lepidâ.* Cælibem quasi cœlitem dictum, Cajus Granius sensit, quod onere gravissimo vacet: de quo Quintilianus lib. 1. cap. 6. Lege & Donatum, si lubet, ad illud Terentii Adelph. act. 1. sc. 1.

--- & quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui.

Contra Ausonius Eidyll. 15 v. 6

--- Pœnaque grabes in cælibe vitâ.

Additur substantivis adjectivorum more, ut, *Platanus cælebs* Horat. 2. od. 15. *Lectus cælebs*, apud Catullum carm. 69. *Vitam agere cælibem* Gell. 5. c. 11. Cælibes Lycurgus à spectaculo ludorum Gymnicorum prohibuit, ac omni honore, etsi senes essent, juniorum etiam reverentiâ, privavit, Plutarch. in Apophth. De pœnis cælibatus, & orbitatis apud Romanos Lipsi. ad lib. 3. Ann. Taciti pag. 60. Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 20, 5.

¶ Cælibātus, ipsa vita & professio cælibum, ein unehlich Leben. Suet. Galbâ cap. 5. *Remansit in cælibatu.* Usus & Seneca lib. 1. Benef. c. 9. *in consensu vidui cælibatus.*

CAELIVS, (quod nomen nummi & plures inscriptiones per OE referunt, quædam tamen etiam per AE. vide Manut. Orthogr.) discipulus Ciceronis, Orator, notus ex Ciceronis defensione, seu pro eo Oratione; *dignus*, ut Quintil. retulit lib. 10. cap. 1. *longiore vitâ & mente meliore.* Juvenis enim admodùm decessit. ¶ 2. Alius T. Cælius, Tarracinæ splendido loco natus, cùm in cubiculo quiescens, filiis altero cubantibus lecto, peremtus in lectulo esset, nec essent alii ad quos suspicio cædis pervenire posset, duo fratres caussam dixère parricidii. Postquam verò constitit, eos inventos esse dormientes aperto ostio, absoluti sunt, quoniam in tanto facinore verisimile non fuisset, eos quietem capere potuisse. Val. Max. 8. cap. 1. Cicero pro Roscio Amerino cap. 23.

¶ Cælius, unius è septem montibus nomen, quibus inclusa Roma fuit; eum adjecit Tullus Rex, & Regiæ sedem, ut Livius auctor est lib. 1. cap. 30. Inde est

¶ Cælimontanus: ut, *Porta Cælimontana*, cujus Cicero in Pison. cap. 23, & Livius lib. 35. cap. 9 meminerunt. Alii hunc montem & portam per OE scribunt.

CAELO, cælare, insculpere est, graben / ausstechen / bilden. *Cælare argento, & in argento.* Cicer. de Divin. lib. 1. cap. 36. *Hanc speciem Praxiteles cælavit argento*, in Silber gestochen. *Cælare in poculis*, auff Trinckgeschirr bilden / Plin. præf. lib. 33. *Aurum & argentum cælatum*, Cic. in Tusc. lib. 5. c. 21. aurea dixit & argentea vasa, gülden und silbern Gefässe. *Cælare cruterem longo argumento*, viel Historien auf einen Becher graben / Ovid. Metam. 13. v. 685.

¶ Cælātūra, das Grabwerck oder Bildwerck. Hanc *Sculpturæ* partem Quintilianus facit lib. 2. cap. ult. & utriusque discrimen in materiâ ponit: *Cælatum* dicens in auro, argento, ferro, ære, hoc est, metallis operari tantùm; *Sculptum* verò in ligno etiam, ebore, marmore, vitro, gemmis. Sed quia cum his ipsis quoque *cælatum* Virgilius, Plinius, Apulejus, communicant; non inepte Aldus Manutius existimavit harum artium operumque discrimen non in materia, sed forma statuendum: *Cælatumque opus* dici, in quo eminent figuræ & signa, & de materia, quam habent subjectam, existant: erhobene Arbeit: *Sculptum* verò, sive *Sculpturam*, quæ depressa in cavum, imagines solidas non exprimunt: Eingegrabene Arbeit. Vide ipsum Quæstorum per Epist. lib. 2. Epist. 9. Usus & Plinius *cælatura* verbo libro 19. cap. 4. Et Seneca epist. 5. *solidi auri cælatura.* Pro quo

¶ *Cælāmen* Ovidius dixit lib. 13. v. 291. Metam. *clypei cælamina novit.*

¶ Cælātor, qui imagines argento &c. incidit, ein Bilderstecher. ut; *Argenti cælatores* Plin. 34. cap. 8. *Artifices omnes; cælatores ac vascularios convocari jubet*, Cic. 6. Verrin. cap. 24.

¶ Cælum, das Grabeisen / γλυφεῖον. Quint. lib. 2. extremo: *Cælator cælum desiderat, & pictor penicilla*, muß Grabeisen haben. Stat. 4. Silv. 6. *Praxitelu vivunt marmora cælo.*

CAELVM, machina vel mundus superior, cujus ambitu teguntur omnia, der Himmel. Scribitur per *ae*, & *oe*, pro diversitate originis & derivationis. Qui *ae* amant, antiquos secuti, deducunt a *cælando*, quod sideribus *cælatum* & exornatum sit. Varro lib. 4 de L. L. n. 3 *Cælum dictum scribit Ælius Gallus, quod est cælatum.* Plinius lib. 2. cap. 4 *Cælum haud dubie cælati argumento dicimus, ut interpretatur M. Varro.* Ambrosius lib. 2. Hexaëmer. cap. 4, *Cælum Latine, quia impressa stellarum lumina velut signa habeat, tanquam cælatum appellatur, sicut argentum, quod signis eminentibus refulget, cælatum dicimus.* Isidorus Origin. lib. 13 cap. 4 *Cælum vocatum est eo, quod tanquam cælatum vas impressa lumina habeat stellarum veluti signa.* Vide plura ibi. Hos ex recentibus Justus Lipsius & Aldus Manutius sequuntur, atque hic in Orthograph. vetustos libros atque lapides laudat, quibus non aliter quam per *AE* hoc verbum expressum sit. Contra qui *OE* tuentur, à κοῖλον, hoc est *cavum* vel *concavum* desumunt. Vide Vossium in Etymologico; Dausquejum in Orthographia, & Scaligerum ad Varronem, qui OE, quam AE, in hac voce malunt, partim etiam propugnant. Exempla primæ notionis sunt obvia, v. g. Cic. in Somn. Scip. cap 5, *summus ille cæli stelliferi cursus.* ¶ 2. Usitato deinde modo *cælum* etiam *Aera* dicimus. Virg. 1. Georg. v. 51.

--- Et varium cæli prædiscere morem,

id est, aëris: quemadmodum & in scripturâ sæpissime: ut, *volucres cæli*, die Vögel oben in der Lufft oder unter dem Himmel. Sic *cælum caliginosum*, dunckel Wetter / trübe Lufft. *Cælum molle.* Flor. lib. 1. cap. 16. *Nihil mollius cælo*, scil. Campano, cui opponitur ab eodem *Cælum atrox*, lib. 3. c. 2. *Cælum grave*, i. e. noxium, insalubre, Sueton. Tib. cap. 36. *Cælum turbatum* eidem, cum tonat, eod. libro cap. 69. *Cæli inclinatio*, i. e. clima, cæli regio, devergentia, convexio, curvamen apud Gellium lib. 14. cap. 1. ¶ 3. Accipitur pro *Climate*, sive regione cæli. Flor. lib. 4. cap. 12, *Ipse hominum color ab alio venire cælo fatebatur.* Loquitur de Indis Romam venientibus peregre.

¶ *Cælo delapsi*, vel *missi* dicebantur, tum qui virtute singulari essent, & quasi divina, tum qui insigniter & præter spem, vel privatim de aliquo, vel publicè de omnibus essent meriti, & impendentia mala avertissent. Apulejus lib. 9. Milesi. *Sed unus ex his, de cælo missus mihi sospitator, argumentum explorandæ sanitatis meæ tale commonstrat cæteris.* Cic. pro Lege Manilià cap. 14. *Inque omnes quidem nunc in hâc loco Cn. Pompejum sicut aliquem non ex hâc urbe missum, sed cælo delapsum, intuentur.* Sed & inopinato quosvis apparentes, cælo supervenire credidos dictosque Tertullianus Apologet. cap. 10. notat. Et Minucius Felix Octavio: *In hodiernum, inopinatò visos cælo missos; ignobiles & ignotos, terræ filios nominamus*, Juvenal. Satyr. 2. v. 40.

Tertius e cælo cecidit Cato. ---

Tibullus lib. 1. Eleg. 3.

Tunc veniam subitò, nec quisquam nuncist ante,
Sed videar cælo missus adesse tibi.

Plaut. Pers. act. 2. sc. 2, 5.

Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam,
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de cælo.

Vid. & Barth. ad Script. Venat. p. 192. Cassiodor. lib. 2. Epist. 40.

¶ *Quid si cælum ruat?* proverbium in eos, qui putidè & inaniter timent. Persuasi enim vulgò veteres erant, & ab æterno fuisse mundum, & fore perpetuò: neque venturum tempus, quo solverentur hæc moles: quæ Aristotelis quoque opinio fuit. Terentius Heaut. act. 4. sc. 2. v. 41.

Quid si redeo ad illos, qui dicunt? quid si nunc cælum ruat.

¶ *Cælum vertice, digito*, quin *planis & pedibus*, dicuntur *tangere*, qui beatissimi sibi videntur. ἁπτόμενος τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανόν Synesius dixit. Ovidius lib. 7. Metamorph. Fab. 1. v. 60

--- --- quo conjuge felix
Et dia charus ferar, & vertice cælum.

Ausonius Eidyll. 8. extremo:

Tunc ero bis Consul, tunc tangam vertice cælum.

Propertius lib. 1. Eleg. 8.

Nunc mihi summa licet contingere sidera planis:

id est: cælo incidere. Ita Statius lib. 2. Silv. 1.

Ire polo videar nitidosque errare per axes.

Cicer. ad Att. lib. 2. Ep. 1, *Nostri autem Principes digito se cælum putent attingere*, i. e. beatissimos se æstiment, *si multi barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant.* Idem Philipp. 4. cap. 3 *Ferre in cælum*, hoch loben. Et ad Attic. lib. 2. epist. 20 *Bibulus hominum admiratione & benevolentiâ in cælo est.* Item eodem lib. 2. ep. 1.

¶ Antiqui & *Cælus* in masculino dixerunt; à *Cælo*, Saturni patre, qui DEVS cæli antiquis creditus. Quo illud Ennii pertinet: *Saturno, quem Cælu' genit. Cælu'* pro *Cælus*: antiqui enim S. in fine elidebant. Idem Ennius apud Sosipatrum *--- Cælumque profundus.* In illo loco, *Cælus*, æther est. Et *Cæli* pluraliter: quo Lucretius usus est lib. 2. v. 1096, quod ad Poëticam licentiam Vossius interpretatur lib. 1. de Analogiâ c. 37. Adde Curas nostras Posterior.

¶ Cælestis, e: οὐράνιος: ut *Cælestis aqua*, quæ & pluvialis, quod

de cælo cadit, apud Horat. lib. 2. epist. 1. v. 135. Livium 4, 30. & Plinium lib. 17. cap. 2. huic *aquæ vivæ* opponitur, quæ & *quotidiana* est. Ulpianus L. 1. D. de aquâ, & aquâ pluviâ arcendâ: AQVAM, inquit, PLVVIAM *dicimus, quæ de cælo cadit, atque imbre excrescit: sive per se hæc aqua cælestis noceat, sive cum aliâ mixta sit* &c. Columella lib. 3. cap. 13 *cælestes imbres*. Comparative usus Seneca epistola 66, *Nihil est divino divinius; cælesti cælestius*. Superlativum, sed alia notione, mox proferemus.

¶ 2. *Cælestia* etiam dicebantur omnia, quæ aliqua laude atque præstantia eximie pollerent: sicuti & *divina* appellari solebant, de quo suo loco. Frequentissime ita hac voce Vellejus est usus. Ut cum *Cælestia præcepta: cælestissimum os Ciceronis: Cælestissima Tiberii opera* dixit. Vide lib. 2. c. 66. cap. 94. & 104. Nam sicuti principes Diis proximi, & sic *divini* habebantur: ita omnia eorum, *divina* & *cælestia* appellabantur. Quemadmodum & Neronis vocem *cælestem* vocavit Rom. Pop. ut Suetonius ejus vitâ cap. 21 refert. Quintilianus Præfatione lib. 4. *Cum verò mihi Domitianus Augustus sororis suæ nepotum delegaverit curam, non satis honorem cælestium judiciorum intelligam, nisi ex hoc quoque onere magnitudinem metiar.*

¶ Cælestes substantive, pro Diis, post Poëtas Valerius Maximus posuit lib. 1. cap. 1. exemplo 15, *Magnus cælestibus injectus est timor, ulterius adversus eam sæviendi gentem.* Et Tacitus de Germ. cap. 9. *Nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humani oris speciem assimulare, ex magnitudine cælestium interpretantur.* Quamquam ibi *ex cælestium, non à cælestes*, sed à *cælestia* dixisse potuit; atque *infernis* opposuisse, ut 5. Hist. cap. 5. *Eademque cum*, inquit, *& de infernis persuasio, cælestium contra.* Namque eodem libro præcedente cap. extremo: *Plenaque cælestium*, inquit, *vim suam & cursum septimos per numeros conficiunt.*

¶ Cælestis, Dea Afrorum: quamquam alii Deum habuerint, ac *Cælestum* appellarint. Nec mirum, cum *Luna* & *Lunus* utrâque terminatione & Dea credita & Deus: *Lunam* autem *Cælestis* nomine cultum plerique eruditorum consentiunt. Lege de ea Petrum Pythæum lib. 1. Subcesivorum c. 4. Fullerum lib. 1. Miscell. Sacrorum cap. 13. Seldenum Syntagmate 2. de Diis Syris, c. 2. Lipsium Epistolicarum Quæstionum Ep. 21. Notavit nonnulla de eâ & Casaubonus ad Historiam Augustam.

¶ Supercælestis, *ὑπερούριος*, ecclesiasticis, quam aliis, notior vox. v. gr. Tertullian. de Anima cap. 23 *de supercælestibus sedibus.*

¶ Cælicŏla, Cælicolæ, cælites, cælum tenentes. Virgil. Æn. 2. v. 641 *Me si cælicolæ voluissent ducere vitam.*

Idem lib. 3. v. 21 *Cælicolûm regi*, id est Jovi. ¶ Etiam Cælicolæ secta apud Judæos, Essenorum portio, quo pertinet Titulus Cod. de Judæis & Cælicolis. Vid. Scalig. Elench. Trihæresii Serrariani cap. 31.

¶ Cælites, Plur. *οὐράνιοι*, qui cælum habitant. Cic. Somn. Sc. cap. 1. *Grates tibi ago summe Sol, vobisque reliqui cælites.* Usus & Singulari Ovidius lib. 4. Pont. el. 6. v. 17

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Vestra procul posito carmen in ora dedi.

Atque sic etiam adjective Paullinus Nolanus Natal. Felic. 9. v. 403 *sub cælite mensa:* & Natali ejusd. 15. v. 25 *ope cælite præstans:* quemadmodum & pluraliter adjectiva forma *cælitibus regnis* Ovidius dixit lib. 1. Fast. v. 236.

¶ Cælifer, ut Æn. 6. v. 796. *Cælifer Atlas.* Seneca Herc. Fur. vers. 528

Monstris exagitet cælifernm manum.

¶ Cælicus, pro *cælestis*, amant hodierni versifices: qua veterum auctoritate, ignoramus. Cum jam cecidisset Latinitas, Caroli Magni temporibus, crebrò usus est Theodulfus Aurelianensis, ut lib. 1. Carm. v. 564 *cælica origo:* & lib. 2. v. 144 *cælica regna:* ac ibidem v. 315 *cætus cælicus*, & alibi. Et Carmine de Nomine Jesu, quod Barthius Advers. 34. cap. 1. vulgavit & Paullino adscripsit, v. 63

Salve, quod omnes cælici, medii, inferi
Nomen genu flexo audiunt.

Sed obscura horum auctoritas est, &, nisi antiquior accesserit, improbanda.

CAEMENTVM. Cæmenta à cædendo: sunt lapides rudes & informes, Steine so nicht ausgehauen und polirt seyn / opponuntur pilaribus seu quadratis, Quaderstein. Livius lib. 21. cap. 11. *Nec erat difficile murum subruere, quia cæmenta non calce durata erant, sed interlita luto, structura antiquæ genere.*

¶ Cæmentarius, ein Mäurer. Hieronymus Paullino Epist. 103. c. 6. *Cæmentarii, fabri metallorum, lignorumve cæsores.*

¶ Cæmentitius, ut, *Cæmentitium fundamentum*, ein steinern Fuß oder Grund / Lege 57. Dig. Locati Conducti. *Cæmentitiis struibus nectere*, Solin. cap. 41. [Salm. 28.] *Cæmentitia structura*, Vitruv. 2. cap. 7.

CAERE, neut. indeclinab. & *Cæres, itis*, & *Cæres, ētis*, oppidum fuit Tusciæ non longe a Tarquiniis, cujus frequens apud Livium mentio fit. Virgilius 8. Æneid. v. 597

Est ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem.

Idem 10. Æneid. v. 183

Qui Cære tene domo; qui sunt Minionis in arvis.

¶ *Amnis Cæretanus*, apud Plin. lib. 3. cap. 5. qui oppidum præterfluit. ¶ Sed *Ceretani*, sine diphthongo, Hispaniæ populus sub Pyrenæis. Silius lib. 3. v. 357.

¶ Cærites, incolæ. Hos primos municipes sine suffragii jure factos; & inde TABVLAS CAERITES appellatas, in quas Censores referri jubebant, quos notæ caussa suffragiis privabant, Gellius observat lib. 16. cap. 13. Asconius in Divinationem Ciceronis, ubi de Censorum notis docet: *qui plebejus*, inquit, *in tabulas cæritum referretur, etiam ærarius fieret, ac per hoc non esset in albo centuriæ suæ; sed ad hoc esset civis tantùm, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet.* De his intelligendus Horatius lib. 1. Epist. 6. in illo:

— — — carite cera
Digni, vemigium vitiosum Ithacensis Ulyssis.

CAERĔMONIA, cæremoniæ, (& in veteri lapide apud Manut. Cærimonia) sacri ritus, Kirchengepräng / Ceremonien / ab oppido Tusciæ Cære vel Cærite appellatæ, secundum Festum, & Val. Max. lib. 1. cap. 1. n. 10. Cicero pro Rab. cap. 10. *Hæccine homo in sacerdotio cæremoniisque, quibus præerat, diligentissimus.* Alii tamen [quos inter & Joseph. Scaliger Castigat. ad Festum] ab antiquo *Cerus* derivant, quod *sanctum* significat, & per *E* scribunt. Nam ut à *sanctus sanctimonia*, ita à *Cerus Cerimonia* est. Comprehenditur hoc nomine omnis religio & cultus: unde *Cærimonias sepulcrorum* Cicero dixit 1. Tusculanâ cap. 12. C. Nepos Themistocle: *Filiam ejus parvulam arripuit, & cum eâ se in sacrarium, quod summa celebratur cæremonia, conjecit.* Cæsar apud Sueton. lib. 1. cap. 6. *Est ergò in genere & sanctitas Regum & cæremonia Deorum.* Et mox *publicas cæremonias* ibidem Suetonius publica sacra sive religiones publicas vocat. Cicero pro Roscio Amerino c. 39. *Cæremoniam legationis*, pro sanctitate & religione similiter dixit. Vetus Glossator ad Cereris sacra refert: *Cæremonia, Δημήτρια, μίσητες.* Nempe hæc sacra antiquissima omnium & prima, ex quo *Initia* etiam appellata. Sane & Cicero in Verrem 6. c. 49. CERĔREM *antiquissimam, religiosissimam principem omnium sacrorum, quæ apud omnes gentes fiunt*, appellat. Ut non absurde *Cæremonias* à Cerere appellatas putare possis.

¶ Cæremonialis vel Cærimonialis. Arnob. lib. 7. p. 237. *O Deorum sublimitas prepotens, quam venerari, quam colere officiis omnibus cæremonialibus debeas.*

¶ Cæremoniosus. Ammianus lib. 22. cap. 37 *per septem cæremoniosos dies, quibus sacerdotes Memphi natales celebrant Apis.* Ita etiam Valesius p. 336.

CAERŬLEVS & Cærŭlus, Adject Wasserblau / ut Virgil. 1. Georg. 453 *color cæruleus:* lib. 4. vers. 482, *Angues cærulei.* Ovid. 2. Metam. v. 8.

Cæruleos habet unda deos.

¶ Cærulus, idem, ut diximus. e. g. *Cærulus amnis*, Stat. 1. Silv. 5. vers. 51. *Vada cærula* Virg. Æn. 7. v. 198. Et Pluraliter *cærula* mare poëtæ dicunt vel maria. ut *Cærula verrunt* Æn. 3, 208. *spumabant cærula*, lib. 8. v. 672. ¶ Cærulus etiam & Cæruleus pro *nigro* sumuntur; ut Pet. Dan. Huetius, vir summus, ad Manilii lib. 1. v. 701. probavit. v. g. Pedo ad Liviam v. 93 *cærulea morte.* Vide plura laudato loco.

¶ Cæruloatus, hujusmodi colore tinctus. Vellej. Paterc. 2. cap. 83, *cæruleatus & nudus, caputque redimitus arundine* &c.

¶ Subcæruleus, parum cæruleus. Celsus lib. 6. cap. 5. extr. *creta cimolia subcærulea.*

Cæsa, æ, hasta Gallica; vide *Gæsum*, ut scribi decet.

CAESAR, ăris; *Καῖσαρ*. In antiquis numismatibus scribitur Caisar, Coilius, Aimilius, & alia ejusmodi Græcâ diphthongo protulerunt antiqui, Græcam scribendi rationem secuti. Fulvius Ursinus de Fam. Rom. p. 114. Fuit autem Juliæ gentis cognomen, qua clarissimus omnium Julius Cæsar Dictator fuit; qui convertit Rempubl. jactis principatus fundamentis, quem successor conficeret. Hunc primùm appellatum Cæsarem, quod cæso matris mortuæ utero natus esset, quod Græculi tradunt, imperitum & falsum. Nam plurimos ante ex Juliâ gente sic appellatos ex monumentis literarum constat. Certum etiam est, Aureliam matrem Cæsaris adhuc vixisse, cum filius quinquagenario propior esset. Obiit Aurelia, cum Gallico bello implicitus Cæsar amisisset Legionem ad Gergoviam cæsis Legatis, ut Suetonius auctor est. Id circa annum V. C. 700. accidit: cum 48. ætatis ageret Cæsar, quippe qui A. V. C. 652. natus fuerat. Ab eo Imperatores omnes deinceps appellati *Cæsares*; sicut ab *Augusto* post & *Augusti* dicti fuerunt. Solebatque hoc nominis vel testamento ad successores heredesque transire. Itaque Cæsaris summæ & eminentissimæ principum potestatis nomen proprium erat: quod postea tamen mutatum fuit, cùm secundo proximoque fastigio hærere cœpisset; ita tamen, ut nihilominus quoque penes principem ipsum maneret. Nam *Cæsares* qui audiebant tantùm, non *Imperatores Cæsares Augusti*; non ipsum imperium, sed consequendi illius spem atque jus aliquod, habebant tantùm: Candidati quidam Imperii & destinati heredes: quo loco hodie *Romanorum Reges* sunt. Spartianus in Ælio Vero c. 2. AELIVERVS,

RVS, inquit, *quem sibi Adrianus avo ingrabescente morbis tristioribus pressus, peragrato jam orbe terrarum, adoptavit, nihil habet in suâ vita memorabile, nisi quod tantum CAESAR est appellatus: non testamento, ut antea solebat, neque eo modo, quo Trajanus est adoptatus; sed eo prope genere, quo nostris temporibus à bestia clementia Maximianus atque Constantinus* CAESARES *dicti sunt: quasi quidam Principum filii & designati Augustæ Majestatis heredes.* Hinc *Cæsarem cum principe mutare;* pro de secundaria dignitate Cæsarum, ad summam principis seu Imperatoris majestatem transire, Claudianus dixit Paneg. de 4. Consulatu Honorii v. 168. Unde origo cognominis *Cæsarum* fluxerit, & qua de caussa acceperit ille, qui suam in gentem misit postea, non constat: & variæ afferuntur rationes, quas in compendio velut executus idem Spartianus in iis est, quæ proxime verba ea, quæ paullò ante adduximus, consequuntur: *Cæsarem vel ab Elephanto (qui linguâ Maurorum Cæsar dicitur) in prælio cæso eum, qui primus sic appellatus est, doctissimi & eruditissimi viri putant dictum: vel quia mortuâ matre, ventre cæso sit natus: vel quòd cum magnis crinibus sit utero parentis effusus: vel quòd oculis cæsis & ultra humanum morem vigerit.*

¶ Cæsăreus, ut, *Domus Cæsarea*, Ovid. 1. Trist. 1. v. 70. *Numen Cæsareum*, Idem 5. Trist. 3. v. 46. Käyſerliche Majeſtät / *Cæsarei vultus*, Ovidius 2. Pont. 8. vers. 13.

¶ Cæsariānus, ut, *Nomen Cæsarianum: decretum Cæsarianum*, i. e. Cæsaris. Martialis lib. 9. Epigr. 79

Nemo suos (hæc est aulæ natura potentis)
Sed domini mores Cæsarianus habet.

Libr. 11. Epigr. 6.

Ipse quoque infernis revocatus Ditis ab umbris
Si Cato reddatur, Cæsarianus erit.

Lib. 9. Epigr. 61.

Ædibus in mediis totas amplexa penates
Stat platanus densis Cæsariana comis.

¶ Cæsaraugusta, vel *Augusta Cæsarea*, clarissima Hispaniæ civitas [*Saragossa* hodie] ab Augusto ad Iberi amnis ripam eo loco fundata, quo *Subduba* oppidum antè situm erat. Qui *Numantiam* ante fuisse putant; hos negligenter lectus Melæ de eâ locus decepit. Hæc Aurelii Prudentii Clementis, quem Christianorum Poëtarum longe principem semper habui, patria fuit.

¶ *Cæsaraugustanus conventus*, Plin. lib. 3. cap. 3.

¶ Cæsarēa autem, *καισάρεια*, in Mauritania fuit, alia in Cappadocia, & in Palæstina alia. Vide Geograph.

CAESĂRIES, ei. ein zierlich ſchön Haar / in qua nutrienda plurimum studii posuit antiquitas, non delectata calvitiis; quæ & deformitatem magis, quàm ornamentum conciliant, & valetudini perniciosissima sunt. *Promissa cæsaries*, Livius lib. 28. cap. 35. ein lang Mannshaar / [nam *Coma* mulierum est] Plaut. in Milite 2. 1. sc. 1. v. 64 *Vide Cæsaries quam decet.* Horat. 1. Od. 15, *pellere cæsariem.* Servius ad illud Virgilii: *Cæsariem nato genitrix*, lib. 1. Æn. v. 590, *A cædendo*, inquit, *dicta cæsaries: ergo tantum virorum est.* De intonso crine Coma proprie dicitur: itaque & mulierum propria est. Multa huc spectantia Salmasius Epistolâ de Cæsarie virorum & mulierum comâ.

¶ Cæsariatus, apud Plautum Mil. Glor. act. 3. sc. 1. vers. 173. *Miles usque cæsariatus*, i. e. egregie comatus. Apulejus de Mundo p. 67 *Videas viridantibus comis cæsariatam esse terram.*

CAESĒNA, oppidum Galliæ Cispadanæ in Italia, in Senonibus, inter Ariminum & Faventiam, haud procul fluvio Rubicone: à qua

¶ Cæsenātes, &

¶ *Cæsenatis vina*, generosa Plinio lib. 14. c. 6.

CAESIVS, color, quasi *cælius*, aliàs glaucus, *γλαυκὸς*, Himmelblau / Blau / ut *Cæsii oculi*, quas ingenii felicioris putant esse notas, cujusmodi & Minervæ poëtæ tribuunt, blaue Augen. vide Cicer. 1. Nat. D. c. 30. *Cæsia puella* apud Lucret. lib. 4. v. 158. & Terent. Heaut. 2. 5. sc. 5. Inde *Cæsii* dicti, qui tales oculos haberent. Quam ob caussam Catullus Leones quoque *Cæsios* appellavit Carm. 46.

Solus in Libya Indiâque tosta
Cæsio veniam obvius Leoni.

Hinc *Cæssimus*, sine tamen Comparativo, formari, Varro auctor est lib. 7. de Lat. Ling. n. 39.

CAESŌNES, dicuntur excecti ex utero matris, quos auspicatius nasci Plinius 7. cap. 9 censet. Kinder ſo aus Mutterleibe geſchnitten ſind.

CAESPES, Raſen. Festus: *Cæspes est terra in modum lateris* [vel pedis] *cæsa, cum herba.* Inde diphthongus est: quamquam non minus recepta per E simplex scriptura. *Vivus cæspes*, ein grüner Raſen: sic enim cum diphthongo scribunt, qui à *cædo* hanc vocem deducunt. Scribunt *cespes* alii. *Aggerere cespites*, Tacit. 1. Ann. c. 19. Virgilius Ecl. 1.

— — congestum cæspite culmen.

Horatius lib. 3. carm. 8,

— — positusque carbo in
Cæspite vivo.

Nam cæspites aris struendis adhibebantur. Ovid. 5. Trist. eleg. 5. v. 9

Atque gramineo viridis de cæspite fiat,

quas idcirco *gramineas aras* Silius dixit lib. 4. v. 703. Prudentius Apoth. 255. [Heinſ. 187.]

Ridiculosque deos Veneris sale, cæspite, thure.

Lege 12. Cod. Theod. de Pagan. sacrif. & templ. *erecta effossis aris cæspitibus.* Silius lib. 16. v. 263

exstructu cæspes surrexerat aris.

¶ Deinde cæspites etiam inserviebant Tribunali castrensi. Tacitus Ann. 1. c. 18 *congerunt cæspites, exstruunt tribunal.* Plinius Paneg. cap. 56, *multis post sæcula tribunal viridi cæspite exstructum.* Adde Lipsii ad utrumque locum commentationem.

¶ Cæspes etiam Sepulcrum significat. Virg. 3. Æneid. vers 304, *Hectoreum ad tumulum: viridi quem cæspite inanem sacravere.* Hieronym. Epist. 49 ad Innocentium de muliere septies icta: *Recens à clericis cæspes ostenditur*, &c. Lege 5. Cod. Theod. de Sepulcr. violat. *cæspitem vellere* violationem illam signat. Sidonius lib. 3. Epist. 11. *Jam niger cæspes ex viridi: jam supra antiquum sepulcrum gleba recentes.* Ubi vide Savaronem. ¶ Cæspes Avieno in Periegesi sæpe tractus & regio est, ut v. 227

Cæspite Paphiaco prodit saxosa Carambis.

& vers. 388

Istius extenti sola cæspitis undique sulcant
Gentes innumeræ.

¶ Cæspiticius, vel cespititius, Adject. von Raſen / ut *Murus cæspiticius*, Capitolin. in Pio cap. 5. eine Schantze: *cæspititia ara*, idem Balbino cap. 11. *cæspititium tribunal*, Vopisc. in Probo cap. 10.

¶ Cæspōsus, cæspite plenus. Columella lib. 10. v. 130

— — cæsposo littore Cumæ.

¶ Cæspitator vel Incæspitator equus casurus dictus est, teste Servio in Aen. 11. v. 671.

CAESTRVM, instrumentum, quo ebur cavatur, Plin. lib. 35. c. 11. Grabmeiſſel / Hohlbohrer.

Cæstus, us, vide infra *Cestus.* ita enim rectius scribitur.

CAETĔRVS, Cætĕra, Sing. sed cæteri, cætera, usitatiora Plurali, Andere / quanquam & Cato in singulari dixit *cæterum exercitum*, apud Gellium lib. 3. cap. 7, quod & alii postea imitati. Livius lib. 1. cap. 48 *Non abhorret à cætero scelere.* & lib. 6. cap. 8 *ostentans vincentem cæteram aciem.* Sueton. Galbâ cap. 20 *Argius & hoc & cæterum truncum in privatis ejus hortis sepultura dedit.* Quid? quod Ciceronis sunt *cætera jurisdictio*, lib. 6. ad Attic. ep. 2. & *pro cætera ejus audacia*, Verr. 3. cap. 2. *cæterum ornatum muliebrem*, lib. 1. de Invent. c. 31. ut de reliquis exemplis Livii 21. cap. 7, & lib. 35 cap. 30 taceamus. Primo casu *cæterus ornatus*, Cato dixisse fertur R. R. cap. 22. Sed Meursius & Popma illa verba non agnoscunt, ut de genuitate illorum dubitare omnino liceat. *Cæteri*, à Græco *κοῖ ἕτεροι* videtur esse, quanquam veteres plerumque sine diphthongo scripsisse constat. Vid. Orthogr. Manutii. Terent. Hecyrâ 2. 4. sc. 2. v. 25 *Quam fortunatus cæteris sim rebus*, in andern Sachen. ¶ 2. *Cætera dolus*, pro *quantum ad cætera attinet*, Græcismus est non inelegans. Livius lib. 1. cap. 35, *Virum, cætera egregium, secunda ambitio est*, ſonſten / ſo viel ſein ander Thun betrifft. Virgil. 3. Æn. v. 593

— — — dira illuvies, immissæque barba;
Consertum tegmen spinis; at cætera Graius.

Horatius de bove lib. 4. ode 2. extrema:

Quà notam duxit niveus videri
Cætera fulvus.

Suetonius Calig. cap. 50 *capillo raro ac circa verticem nullo: hirsutus cætera.* ¶ 2. Solet hæc vox concise & absolute etiam in Partitionibus eleganter poni, cum post enumeratas aliquot res, sermonem abrumpimus, pro quo vulgo *& cætera* dicimus. Lucretius lib. 2. vers. 857

Nec frigus, neque item calidum, tepidumque vaporem;
Cætera:

Cicero in Topicis cap. 7. *In partitione quasi membra sunt, ut corporis, caput, humeri, manus, latera, crura, pedes, cætera.* Hoc elegans, & antiquum: quanquam impressi libri vulgari more *Et cætera* referant, etiam qui à Lambino & Grutero castigati sunt.

¶ Cæterùm. adverbiale, *τὸ λοιπὸν*, quod reliquum est, im übrigen. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 4. v. 6

Elocuta sum convivas: cæterum cura.

Cæterum, id est, quod reliquum, des übrigen halben wirſtu zuſehen. ¶ 2. Item, Sed, Ter. in Eun. 2. 1. sc. 2. v. 7 *Cæterum de exclusione verbum nullum.* ¶ 3. Item, Alioqui, aber doch ſonſt. Cicero ad Qu. Frat. lib. 2. ep. 14, *Ego me in Cumano & Pompejano, præterquam quod sine te, cæterùm satis commodè oblectabam*, aber doch ſonſt bequemlich genug.

¶ Cæterò, pro, quod reliquum est temporis, dictio Plinio valde familiaris est, ut lib. 10. cap. 58. *Palumbes fœmina incubat post meridiana in matutinum, cæterò mas.*

¶ Et Cæterōqui, vel *Cæterōquin*, pro alioqui, apud Cic. aliquoties, de Nat. Deor. 1, 22. *cæteroqui dotium:* in Oratore c. 25. *cæteroquin recte.* Adde dicta in *Alioquin.*

CAEYX, vel potius Cēyx *Ceyca* Plinio avis genus, ut videtur, ma-

rinæ lib. 32. cap. 9. de medicamentis faciei, *Fit in mari*, inquit, *halcyoneum appellatum, ex nido halcyonum & caycum.* Fingitur in hoc avis genus mutatus Ceyx, Luciferi filius, postquam in mari periisset. Vide Ovid. lib. 11. Met. Fab. 41.

¶ Sunt qui marem Halcyona, *caycа* vocari affirment. eundemque & *cerylon*, Κήρυλος.

CAICVS, κάϊκος, Phrygiæ aut Æoliæ fluvius est, ex Mysia veniens. Virgil. 4. Georg. v. 370

Saxosumque sonans Hypanis Mysusque Caicus.

¶ 2. Fuit & inter socios Æneæ *Caicus.* Idem 1. Æneid. 183

Aut Capys, aut celsis in puppibus arma Caici.

CAIĒTA, æ, urbs & portus in Latio, prope Campaniæ fines, sic à nutrice Æneæ dictus. Virg. 7. Æn. principio:

Tu quoque littoribus nostris Æneia nutrix,
Æternam moriens famam Caieta dedisti, &c.

CAIVS, & Caius. Martialis lib. 9. epigr. 93

Cajus à prima tremebundus luce salutat.

Idem Vocativum extulit lib. 2. epigr. 30

Quod peto, da Cai, non peto consilium.

Prænomen fuit apud Romanos; sed veteres Gajus dicebant; qui multum delectati fuerunt literâ G; ut auctor libelli de Nominibus, qui Valerio Maximo tribuitur, idque cum eo edi consuevit, observat; & nomen *Gaji*, seu *Caji* à gaudio parentum factum scribit. Nimirum à γαίω *Gaudeo*, derivatum significat. At Scaliger Pater *Cajum* ab antiquitate dictum censet: ἀπὸ τῆς γῆς, à terra scilicet cap. 29. de Lingua Lat. Cajum invenio in Græcorum monumentis appellatum ab Italis & Tarentinis Mercenarium, aut etiam rudem hominem ac planè Brutum, quia a γία, quæ terra est, derivetur γήϊος, à γαία γήϊος, verba sunt Cœl. Rhodigini Lect. Antiq. lib. 13. cap. 5. Utrumque autem dicebatur, *Cajus, Caja:* ita ut C. rectum, *Cajum*; C. inversum Ↄ *Cajam* fœminam notaret. Quintilianus lib. 1. cap. 7. *Cajus C. literæ notatur: quæ inversa Ↄ. mulierem declarat. Quia tàm* Cajas *esse* vocitatas, *quam* Cajos, *etiam ex Nuptialibus Sacris apparet.* Quod de *nuptialibus sacris* dicit, Plutarchus explicat Quæstionibus Romanis: *Cur Sponsam*, inquit, *introducentes dicere jubent*, VBI TV CAIVS, EGO CAIA? *An quia hac conditione pacta instat, ut particeps rerum omnium & gubernanda familia sit? Itaque hæc verba id significant*, VBI TV DOMINVS ERIS ET PATERFAMILIAS, EGO DOMINA ERO ET MATERFAMILIAS. *Nomine autem* Caji & Cajæ *communibus, usi sunt peculiariter: quomodo JCti* Cajum, Sejum, Lucium, Titium *nomen ei, de quo agitur, imponunt. Et Philosophi* Dionis *aut* Theonis voces *usurpant.* Hæc Plutarchus: ex quibus etiam nosce, *Caji* nomen hypotheticum fuisse, sicuti Seji, Lucii, Titii, quibus JCti, cum juris casus figurarent, ad distinguendas personas exempli gratia fuerunt usi; de quo & Scaliger ad Tibullum, nec non Cujacius lib. 2. Observat. cap. 11. monuerunt. Pertinet huc & locus Ciceronis pro Muræna cap. 12. quem, si lubet, ibi vide.

¶ Cajanus: ut *assis Cajanus*, Statius 4. Silvarum Carm. 9. v. 22

Emtum plus minus asse Cajano. [Est Phalæcius.]

Quem *assem Cajanum* dixerit, docet Turnebus Adverſ. lib. 20. cap. 32. vide supra in AS.

CALA, fœm. Κάλαι, fustis, vel vallus, ein Stock oder Pfal. Lucilius apud Servium ad principium 6. Æneid.

Scinde puer calam, ut caleas:

Id est, ut Servius explicat, *frange fustes & fac focum.*

CĂLĂBER, Quintus Calaber, seu potius Cointhus, sic enim seipsum nominat, ut indicavit Tzetzes. Homeri Paralipomena scripsit libris quatuordecim, ab Hectoris scilicet obitu ad Urbem usque captam & excisam.

CĂLĂBRA, curia Romæ, ad quam plebi convocatæ pronunciabatur numerus dierum à Calendis ad Nonas, Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 15. à καλῶ.

CĂLĂBRIA, æ, Καλαβρία, ora Italiæ, proxima Græciæ, peninsulæ formam habens, feracissima, in quâ urbes sunt celebres, *Tarentum, Brundusium, Hydrus.*

¶ Călăber, bri, einer aus Calabria. Silius Italicus lib. 12. v. 396 de Ennio:

Miserunt Calabri, Radia gennere vetusta.

Et *Calabri hospitii xenia*, pro exiguis & rusticis muneribus, Horat. 1. Epist. 7.

Non quo more pyrâ vesci Calaber jubet hospes.

Vide Chiliad. *Calabri montes.*

¶ Calabricus, adjectivum. ut, *Olea Calabrica*, apud Columellam 12. cap. 49.

CALAGVRRIS, civitas Hispaniæ in Vasconibus. Prudent. de Cæsaraugustan. martyrio v. 31

Nostra gestabit Calagurris ambos.

¶ Calagurritanus, incola ejus urbis, & gentile nomen. Valer. Maximus lib. 7. cap. 6. *Calagurritanorum exsecrabilis impietas*, ad quam extrema fame Sertoriano bello adacti fuerant. Vide plura ibidem.

CALAIS Boreæ & Orithiæ filius, Zetæ frater, quos alatos Poëtæ fabulati sunt. Vide Ovid. lib. 6. Metam. Fab. ult. & Scholiastem Sophoclis.

CĂLĂMINTHA, æ, καλαμίνθη, herba, pulegium silvestre. *Calamentum* officinæ vocant, wilder Poley; vide *mentа*, vel *mintha.*

CĂLĂMISTER, masc. vel calamistrum, neutr. Instrumentum est vel acus, quâ calefactâ capilli ornantur & crispantur. Græce καλαμίς vel κάλαμος, Ein Haareisen / Kräuseleisen. *Calamistro crines convertere*, i. e. flectere & contorquere, apud Petronium. Quo pertinet illud Virgil. lib. 12. Æn. v. 99

— — fædare in pulvere crines,
Vibratos ferro calido, myrrhaque madentes.

¶ *Calamistros adhibere*, pro fucatum cultum sive ornatum orationi addere, Cicero dixit in Oratore c. 23. de summisso dicendi genere præcipiens: *Tum memorabilia omnia insigni ornatu, quasi margaritarum: ne calamistri quidem adhibebuntur.* Idem *Calamistris inurere* de Claris Oratoribus dixit cap. 75. extr.

¶ *Calamistrata coma*, Cicero pro Sextio cap. 8. Et *calamistratus saltator*, idem Orat. post red. in Sen. cap. 6.

CALĂMVS, Κάλαμος, frutex aquaticus: arundo gracilis, Rohr. Hinc *calami palustres* Ovidio lib. 1. Metam. v. 706. Plinius lib. 16. cap. 36 ita describit: *Nostratibus calamis fungosior subest natura, cartilagine bibula, quæ cavo corpore intus, superne tenui inarescit ligno: fissilis præcutis semper acie: geniculata.* ¶ 2. fistula ex calamo. Virgil. Ecl. 5. v. 2.

Tu (sc. bonus) calamos inflare leves.

Idem Ecloga 2. v. 34

--- calamo tribuisse labellum. Item Ecl. 5. v. 48

Nec calamis solum æquiparas, sed voce magistrum.

Rohrpfeiffen. ¶ 3. Item virga viseo illita, quâ aves capiuntur. Eine Leim-Ruthe. Martialis lib. 13. epig. 68.

Galbula decipitur calamis & rentibus ales.

¶ 4. Calamus, Schreibfeder. *Temperare calamum*, die Feder schneiden / zurichten / Græci, γλύφειν, à γλυφὶς Scalptura. Vet. Gloss. *Temperat*, γλύφει κάλαμον &c. Cicer. lib. 2. Epist. 14. ad Quintum Fratrem: *Calamo & atramento temperato, chartâ etiam dentatâ res agetur. Calamus temperatus*, est ita concinnatus & acuminatus, ut bene, expressè scribat: quales sunt recentes à scalpro. Nam usu triti & obtusi male pingunt literas. Quid *dentata charta* hoc loco sit, vide in *Dens.* Huc pertinent Plinii verba lib. 16. cap. 36 *Chartis serviunt calami, Ægyptii maxime, cognatione quadam papyri.* Quæ illustrantur illis Persii Satyr. 3. v. 11

Inque manus charta, nodosaque venit arundo.
Tum queritur, crassus calamo quod pendeat humor.

¶ 5. *Calamus aromaticus*, vel *calamus* seu *juncus odoratus*, Kalmus.

¶ 6. Poëtis etiam *sagittæ* calami dicuntur. Ovid. 8. Metam. v. 30

Impositis calamis patulos sinuaverat artus,
Sic Phœbum sumtæ jurabat flere sagittæ.

¶ 7. Apud Plinium lib. 17. cap. 14. *Calamus* etiam dicitur surculus, qui ramo inseritur. Propfreis. ut, *Calami exacutio medullam ne nudet.* Item: *Calamus ad corticem usque suum deprimatur.* Plura exempla dicto capite invenies. ¶ 8. Accipitur pro *stipula*, & quacunque re sereti, ac fistulosa, ad similitudinem arundinis.

¶ Fabulam *Calami*, Mæandri fluvii filii, qui in arundinales sive palustres calamos versus, Servius refert ad Virgilii Ecl. 5. v. 48.

¶ Calamārius, à, um. Ut *theca calamaria* apud Sueton. Claudio cap. 35. Eine Federbüchse / Pennal.

¶ Călămētum proprie ein Röhrig / locus calamorum. Ab arboribus enim & fruticibus facto in *etum* nomine loca iisdem consita signantur. ¶ Fragmenta calamorum & arundinum. Columella lib. 4. cap. 27 pr. *Sic deinde ordinatis vineis festinabimus emundare, sarmentisque & calametis liberare, quæ siccotamen solo legenda sunt.* &c.

¶ Unicalamus, ut *Frumentum unicalamum*, Plinius lib. 18. cap. 8. das nur einen Halm hat.

CĂLĂMITAS proprie est labes, quæ vi tempestatis infertur segeti. Hinc Terentius Eunucho act. 1. sc. 1. v. 34.

Sed ecce ipsa egreditur fundi nostri calamitas.

Ubi Donatus: *Proprie*, inquit, *calamitatem rustici grandinum dicunt, quod comminuat calamum seu culmum ac segetem.* Weil es den Halm entzwey schlägt: Ein Wetter-Schade. Cicero 3. Verr. cap. 38. *calamitosam tempestatem* appellat, etiam Ulpianus Lege 15 Ex conducto §. 1. Si vis Dig. Locati conducti. ¶ 2. Deinde calamitatem dicimus quamcunque perniciem, incommodum & miseriam, allerley Schaden und Unrath. Συμφορὰ, Δυσχία. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 15. *Ut nulla unquam amori vestro incidere possit calamitas.* Cicero in Catil. 1. cap. 5. *Videbam perniciem meam cum magnâ calamitate Reip. esse conjunctam.* Idem subinde, *Accipere calamitatem*, Schaden nehmen / *Calamitate affligi, calamitatem inferre.* Nep. Hamilcare cap. 1. n. 3 *Calamitates belli ferre amplius patria non potest.* Apud eundem in Timol. cap. 4 *Calamitas* pro cæcitate ponitur. Cicero pro domo sua cap. 32 *In omni vita nihil est ad laudem illustrius, quàm calamitas*, quia αἱ συμφοραὶ σωφρονιστὴν καὶ πολὺν σωφρονιστήν, hoc est, *Calamitates eruditæ & modestiores reddunt*; ut Isocrates dixit. Et Xenophon lib. 5. de Expedi-

tione

tione Cyri: ὁ μὲν πάλαι ἀνθρώπους παιδεύειν μάλιστα ἔοικε, *Calamitatibus homines maxime prudentiores fieri verisimile est.*

¶ Călămitosus, qui calamitatem infert: quemadmodum *calamitosam tempestatem*, Ulpianus dixit supra laudato loco. *Si vis*, inquit, *tempestatis calamitosæ contigerit.* ¶ 2. Qui calamitati obnoxius est. Plinius 18. cap. 7, *Hordeum ex omni frumento minime calamitosum*, &c. Unter allem Getreide darff Gersten die wenigste Gefahr ausstehen. ¶ 3. *Ærumnosus, calamitate affectus*, arm und elend. Vellejus 2. cap. 53. *Quis ullam calamitosis deberi putat gratiam?* Cicero pro Rosc. Am. cap. 28. *O rem miseram & calamitosam!* Idem epistola 21 ad Fam. lib. 6. *appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli videbatur.* Auctor epistolæ ad Octavium, Ciceronianis subjunctæ: *Quæ non insequens hora antecedente calamitosior populo R. illuxit?* Seneca epist. 71, *calamitosissimus omnium Regulus.*

¶ Calamitosè, adverb. *Calamitosè vivere*, ein unglückseliges Leben führen / Cicer. 3. Offic. cap. 29.

CĂLANTICA, ein Haartuch / Haube / Schleier. Usus hac voce Cicero in Clodium apud Nonium: *Cum calanticam capiti accommodares.* Ausonius Periocha 5. Odysseæ: *Ulysses ab Ino deâ misericorde servatur: quæ calanticam capiti suo demtam nanti accommodat: cujus ille sustentatu ad usque Phæacum littus evadit.* κρήδεμνον dixerat Poetarum Princeps Homerus Odysseæ lib. 5. Alii scribunt *Calantica*, per V; alii *Calatica*, sine V. vel N. Adi Vinetum ad Auson. c. l. qui ex antiquis libris diversas scripturas protulit.

¶ *Decalanticare* apud Nonium est calanticam detrahere, ut explicat Turneb. lib. 29. Adverss. cap. 22. quod etiam in aliarum rerum spoliatione ponitur.

CALANUS Indus, ex Gymnosophistarum genere, quem Philo, *omnium ejus seculi patientissimum* libro illo appellat, quo docet, *Probos omnes liberos esse* pag. 680. Ubi & eruditionem ei tribuit; quem tamen Cicero indoctum vocat, (respectu ad Græcos, qui cum doctrina rerum elegantiam & eloquentiam conjungebant, quam sapientes illi spernebant) Tusc. 2. c. 22. Vide Philon. dicto loco: nec non Strabonem lib. 15. Hic se more gentis accedente morbo, quem ferre turpe existimabat, vivum comburi voluit. Qui cùm in rogum ardentem adscenderet: *O præclarum*, inquit, *discessum è vita, cum, ut Herculi contigit, mortali corpore cremato, in lucem animus excesserit!* Refert Cicer. lib. 1. de Divinatione cap. 23. Ejus in honorem postea Alexander M. certamina Musica, equestria & pugilatus instituit. Ælianus Var. H. lib. 2. cap. 41. Arrianus de R. G. Alexandri.

Calata Comitia, vide infrà *Comitia.*

CALASSIS tunicæ genus, quod Græci κολόβιον dicunt. Aliis nodus est, tunicæ muliebris, quo connexa circa cervicem tunica submittitur. Festus.

CĂLĂTHUS, κάλαθος, ein Handkorb. Virg. Ecl. 2. v. 45

— — tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis. &c.

Forma eorum, ex angusto orbe in ampliorem surgens, qualis turbinis est, sed ut supremæ partes eminulæ essent. Tales enim in vetustis monumentis visuntur.

Hinc lilio Plinius eorum formam tribuit: cujus verba lib. 21. cap. 5 ista sunt; *Candor ejus* (lilii) *eximius: foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paullatim sese laxantibus, effigiem calathi, resupinis per ambitum labris* &c. Fœminarum fuit, uti ex Silii lib. 2. v. 70 manifestum,

Nec calathis adsueta manus, operumque fuso.

¶ 2. Ein Milchnapff/ oder Keßnapff. Virgil. lib. 3. Georg. v. 400

Quod surgente die mulsêre horisque diurnis,
Nocte premunt: quod jam tenebris, & sole cadente,
Sub lucem exportans calathis, adit oppida pastor.

¶ 3. Sane & pocula *Calathi* appellantur, seu calices; Virg. Ecl. 5. v. 71 *Vina novum fundam calathis Arvisia nectar.* Propertius lib. 2. Eleg. 15.

At veluti folia arentes liquêre corollæ,
Quæ passim calathis strata natare vides.

Martialis lib. 9. Epigr. 59

Expendit veteres calathos, & (si qua fuerunt)
Pocula Mentoreâ nobilitata manu.

¶ Calathiscus diminut. apud Catullum exstat Carm. 65. de Nupt. Pelei & Thet. v. 319,

Vellera virgati custodibant calathisci.

CALAVRĒA, vel Calauria, Καλαυρία, insula maris mediterranei in sinu Argolico contra Trœzenium, quam in permutatione cum Latonâ Neptunus Delo neglecta habitavit. Unde origo proverbii, *Pro Delo Calauriâ*, in mutui beneficii memoria, similis illi, *Manus manum lavat.* Vide Chiliad. & Plin. lib. 4. cap. 12.

Calcaneus, Calcar, Calceus, Calcitro &c. vide *calx.*

CALCHAS, Thestoris filius, Vates Græcorum nobilis, de quo Homerus Iliados lib. 1. v. 69 seq. Silius lib. 13. v. 38. Post expugnatam & desolatam Trojam domum itinere terrestri repetens incidit in Mopsum augurem præstantissimum prope Colophonem, superatusque artis peritia (hariolari enim, quot ficus à Mopso sibi proposita haberet caprificus, juxta Hesiodum; aut suculos sus gravida, ex Pherecydis sententia, non poterat) animi ægritudine vitam finivit.

CALCŬLUS, lapillus. Cicer. 1. de orat. cap. 61, *Demosthenes, conjectis in os calculis summa voce versus multos uno spiritu pronunciabat*, er nahm den Mund voll kleiner Steinlein/ und erzehlet heraus viel Vers / mit sehr lauter Stimme. *Superabit enim Demosthenes impedimenta naturæ diligentiâ industriâque*, quemadmodum ibidem de eo Cicero scribit. ¶ 2. Est & ponderis nomen. Excerpta Veterum de mensuris, quæ in Gromaticorum Scriptorum corpore Rigaltius edidit: *Ponderum pars minima CALCVLVS est, constat ex granis Ciceris duobus, & apud quosdam siliqua pensante, quæ tribus granis hordei declaratur. Duo calculi CERATIVM faciunt*, &c. ¶ 3. Calculus, der Stein/ morbus maximis cruciatibus affligens corpora, exercitium &, disciplina summorum nonnunquam virorum, ut Lutheri, Jonæ, &c. ¶ 4. Sunt & *calculi*, quos *Latrunculos* alioqui vocamus, de quo ludo plura observaru digna Salmasius ad Vopiscî Proculum. ¶ 5. Et pro rationibus quidem usitatè *calculi* accipiuntur, Zahlpfennig/ Rechenpfennig/ Rechnung/ ut, *Subducere calculos*, apud Cic. de finib. 2. cap. 19. *Ponere calculos* apud Columell. 3, 3. & Plinium 2. epist. 19. extrema, die Rechnung überschlagen. Egregie idem cap. 20. Panegyrici, *assuescat imperator calculum cum imperio ponere:* id est, rationem impensarum habere, ne reditus excedant, & imperium gravent. Apud Ciceronem de amicit. cap. 16 *Ad calculos revocare.* überrechnen/ genau ausrechnen. *Altera*, inquit, *sententia est, quæ definit amicitias paribus officiis ac voluntatibus. Hoc quidem est nimis exigue & exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum & datorum.* Idem ad Attic. 8. ep. 12. *Ad calculos reverti.* ¶ 6. Sed & suffragia *calculis* notabantur. Hinc *Adjicere suum calculum*, beyfallen/ sein Jawort darzu thun Plin. 1. epist. 2. Cujus etiam illud est lib. 6. epist. 11 *O diem lætum notandumque mihi candidissimo calculo!* Solebant enim Thraces dies prosperos & lætos notare calculo albo in urnam conjecto, infelices verò atro, ut scirent anno exacto, quot & quos dies lætos, quos tristes habuissent. vid. Plin. lib. 7. cap. 40. & Martial. lib. 12. Epigr. 34.

¶ Calculosus, ut *ager calculosus*, apud Columellam lib. 3. cap. 11. steinichte Oerter. ¶ Item qui ex calculo laborat, der den Stein hat / apud Plin. 21. cap. 18.

¶ Calculare, rechnen/ ausrechnen. Prudentius hymno Laurentii v. 131

Nam calculanda est primitus,
Tum subnotanda est summula.

Usus etiam verbo hoc est Sidonius lib. 9. epist. 7. antiquiores non facile repereris, sicut nec majorem auctoritatem habet nomen.

¶ Calculario, quod est Cassiodori lib. 1 epist. 10. & Fortunati lib. 5. Epist. prosa 6. ad Syagrium episcopum Augustidunensem: at

¶ Calculator auctorem habet Martialem lib. 10. epigr. 62

Nec calculator, nec notarius velox.

¶ Dicitur & *Calculo*, ōnis. Rufus Festus Breviario Rerum Rom. Præf. ad Valentem Augustum: *Morem sequutus calculonum, qui ingentes summas arte brevioribus explicant:* quanquam plures & hic *calculatorum* legunt.

CĂLĒDONIA, Καληδονία, Dioni, Britanniæ pars, Scotia hodie, de quâ non semel Tacitus in vitâ Agricolæ refert.

¶ Călĕdŏnĭus, a, um. Martialis Spectac. 7.

Nuda Caledonio sic pectora præbuit ursæ.

CĂLENDAE, Κάλανδαι, primi dies mensium, dictæ à convocatione popularium; καλεῖν enim vocare est; Ex quo Latini veteres *Calo*, *Calare* fecerunt. Convocabatur autem primo quoque mensium die populus, & quæ feriæ toto mense essent futuræ, quidque in religione peragendum, significabatur. vid. Polyd. Virgil. lib. 2. cap. 5. Calendis etiam pecuniæ dabantur fœnori, & iisdem cum usurâ exigebantur. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 87

Cum tristes misero venêre Calendæ.

Da die Schulden musten bezahlet werden. Ovid. 1. Fast. v. 55 *Calendas Ausonias* dicit, quia Latinorum propriæ sunt, iis verò Græci carent. Unde Proverbium: *Ad Calendas Græcas*, Sueton. Aug. c. 87. Auff den Nimmers Tag.

¶ Calendarium, seu Kalendarium [ut veteres scribebant] liber fœnebris dicebatur, id est, in quo perscribebantur usuræ in Calendas singulas petendæ & exsolvendæ. Ein Zins-Register. Seneca lib. 7. de Benef. cap. 10. *Quid fœnus, & kalendarium & usuræ, nisi humanæ cupiditatis extra naturam quæsita nomina?* Idem Epist. 14. *Adjicere illis* [divitiis] *aliquid studet, dum de incremento cogitat: oblitus est usus*, [id est, quantum usus postulet] *rationes accipit, forum conterit, kalendarium versat, fit ex domino procura-*

procurator. Rursus Epist. 87. *Divitem illum putas, quia aurea supellex etiam in via eum sequitur, quia in omnibus provinciis erat, quia magnus kalendarii liber volvitur.* Ejusdem est & illud lib. 6 de Benef. cap. 2. *Beneficiorum simplex ratio est: tantùm erogatur: si reddit aliquid, lucrum est: si non reddet, damnum non est. Ego illud dedi, ut darem. Nemo beneficia in Calendario scribit.* Id est, Nemo locat beneficia, ut pecuniam, collataque in Calendario scribit, ut inoblitus possit reposcere. Recte vero hoc mox ad bonos viros tantùm restringit: nam multi comparati aliter beneficia sua non conferunt, sed credunt, & ferunt expensa, quos & hic & supra dicta Epist. 87 perstringit. Sic *pecuniam in calendarium conferre* Lege 39 §. 8 Dig. de administr. & peric. tut. Papinianus dixit, quod est Geld ausleihen / an die Rechnung schreiben. ¶ Calendarium etiam est Hemorologium, seu Rationarium dierum omnium distributorum per menses unius anni: qui quidem initio per Octoadas; postea verò Judæorum more, per hebdomadas ibi fuerunt descripti: quod post tempora Theodosii factum, Scaliger lib. 4. de emendatione temporum observavit. Cæterùm Principalis potius, quam Pontificii muneris esse *Fastos* (quæ *Kalendaria* vulgo) *corrigere*, non ignorarunt ii, qui correctioni Kalendarii à Gregorio 13. P. M. susceptæ restiterunt, qua de re Thuanus lib. 76. Histor. ¶ *Calendariorum*, in quadam Inscriptione Veteri, quam cum cæteris in Hispania repertis Adolphus Occo Medicus Augustanus edidit, p. 2. Num. 9 mentio fit: quos non alios fuisse existimo, quam qui in Theodosiano Codice lib. 12. tit. 11 *Calendarii Curatores* appellantur, & quorum munus *Kalendarii Curatio*, Arcadio JC. L. 18. § 2. D. de muneribus & honoribus dicitur. Vetus huc inscriptio pertinet apud Grut. p. 446. n. 7 CVRATORI KALENDARI. Vide Pithœum lib. 2. Advers. Subces. c. 4. & Henr. Noris Cenotaph. Pisan. p. 37.

¶ *Calendaris, e:* ut *Juno Calendaris:* quæ à Laurentibus sic appellata, quod omnes Kalendæ illi sacræ, ut Macrobius docet lib. 1. Saturnal. c. 15.

CALĒNVM, quod & *Cales* appellatum ex Strabonis lib. 5. constat, Campaniæ oppidum, vino nobile, quod non semel commendat Horatius; cum alibi, tum lib. 4. Carm. Ode 12. cum ait:

Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis.

Vide Marcellum Donat. ad Taciti 4. Annal. cap. 27.

¶ Calenus, a, um. Ut *ager Calenus* apud Plinium 3. cap. 5. & *Vinum Calenum:* quod absolute etiam *Calenum* Horatio appellatur: qui & *falcem Calenam* dixit lib. 1. Carm. Ode 31.

Cāleo, ui: vide *Calor.*

CĂLIENDRVM, quod Vetus Glossator Κόσμιον κεφαλῆς interpretatur, *Ornatum capitis.* Horat. lib. 1. Sat. 8. extr. C

---- at illa currere in urbem
Canidia dentes, alterum Sagana caliendrum
Excidere.

Dicit duas nobilissimas veneficas, Canidiam & Saganam, operatas in horto incantamentis, Priapi peditu ita exterritas, ut illico fugam capesserent in urbem, tanto impetu, ut alteri dentes, alteri caliendrum exciderit. Solebant vetulæ edentulæ & calvæ, ut fœditatem suam tegerent, arte factos dentes inserere, & falsam comam apponere. Hanc ergo Horatius hoc loco *Caliendri* voce significat: Unde & veteres Scholiastæ Horatii, *galericulum: capillamentum:* φενάκην sive *emtitiæ & adulterinæ comæ suggestum* interpretantur. Male autem in Porphyrione explicante hunc locum Horatii *altera quod gibba fuerit*, legitur: *glabra* enim legendum est, ut præclare Marsilius conjecit. Caliendri vocem & apud Arnobium observavit Turnebus. Exstat autem sub finem lib. 6. pag. 209.

CĂLĪGA, æ, calceamentum militare; sicut & Dio σφαιρωτὸν ὑπόδημα vocat. Unde & Cajus Cæsar, Germanici filius, & ab excessu Tiberii Imperator, quòd natus in castris militari habitu educaretur, appellatus est, ut idem Dio, nec non Tacitus, Suetoniusque & Victor testantur. Quod cognominis tamen postea pro convicio habuisse, videtur Senecæ, quòd *cothurnatus* potius, D quàm *caligatus* maluit conspici, de Constantia Sapientis cap. 18. Male autem hoc nomen *Caligæ* de femoralibus, seu braccis; sive hosis nostris, acceptum est: non vulgo tantùm, verùm eruditis etiam & edoctis, quos meritò Casaubonus ad Suetonii Augustum, Salmasiusque ad Vopiscum redarguunt; & Julius Nigronius peculiari libro *de Caligæ* confutavit infinitis auctoritatibus in id productis. Ut mirer post illos inventos fuisse, quibus aliter videretur. Rectè Vetus Glossator: Σανδάλιον *Caligæ:* Recte vetus Interpres Latinus Actorum cap. 12. vers 8. τὰ σανδάλια *caligas* vertit. Rursus Veteres Glossæ *Solum caligarium* κάτοπον. *Solum* in calceis non nescius: at quod braccarum esse possit, velim, illi commonstrent. Vetustum admodum esse errorem, femoralibus accipere *Caligas* videtur suadere D. Hieronymi locus in vitâ Malchi, cum de Saracenis ita est loquens: *Et ecce subitò equorum camelorumque sessores Ismaelitæ irruunt, crinitis hirsutisque capitibus ac seminudo corpore, pallia & latas caligas trahentes.* Sane videntur calcei palliis male jungi; & *caligæ latæ* potius dici, quas *laxas braccas* Ovidius dixit. Altius autem muniebant pedem caligæ; ita, ut tibias etiam tegerent. A Stiefel. Quare & eas proficiscentes solebant sumere. Juvenalis Sat. 3. extr.

---- Satyrorum, ego, ni pudet illas,
Auditor gelidos veniam caligatus in agros.

Nec aliâ causâ milites quoque, puto, utebantur, quam ad majorem pedum tutelam. *Caligæ speculatoriæ*, Sueconius Caligulâ cap. 52.

¶ Cāligārius, & Caligāris: quod utrumque apud Plinium legitur, ut *clavi caligarii* lib. 34. cap. 14; & *caligares clavi*, lib. 9. cap. 18. Clavis enim suppactum erat hoc calceamenti genus, de quo plura Nigronius.

¶ Caligarius substantive, qui conficit caligas, ein Schuster. Lampridius Alexandro cap. 33 *Corpora omnium constituit vinariorum, popinariorum, caligariorum, & omnino omnium artium.*

¶ Caligatus, caligis indutus. Ut *Caligatus miles*, qui Suetonio *manipularius* sive *gregarius* dicitur: Vide Torrent. ad Vitam Aug. cap. 25. & Lipsium ad 1. Taciti Annalem cap. 41. Inscriptio sub Diocletiano apud Gruter. p. 279. n. 3 NVMERVS MILITVM CALIGATORVM. Absolute *Caligatum* pro *milite*. JCtus dixit lege 6. D. de re milit. *CALIGATVS qui metu hostium languorem simulavit.* Juvenalis Sat. ult. v. 24.

---- offendere tot caligatos
Millia clavorum &c.

BCĀLĪGO, obscuritas, tenebræ, Dunckelheit. ἀχλύς, ὁμίχλη *Tenebræ terræ & caligo*, Cicer. Agr. 2. cap. 17. Pluraliter Plinius lib. 20. cap. 7 de quodam lactucæ genere: *Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum: præcipue caligines.* Quod vitium etiam singulariter ita appellat eod. lib. cap. 23, *hominum caliginem feniculo levari.* Metaphorice Cicero pro Planc. cap. 40 *Caliginem istorum temporum hide*, Blindheit und Unverstand.

¶ Cāligĭnosus. *Nebulosum & caliginosum cælum*, Cicero Tusc. 1. cap. 25. dunckel und trüb Wetter. *Nox caliginosa*, Horat. 3. carm. od. 29. v. 29

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus.

Superlativus est Augustini Epist. 7, *De anima exortu caliginosissima quæstionis obscuritas.*

¶ Cāligĭnĕus, adject. aliud. Gratius in Cynegetico v. 56.

Vel caligineo laxanda reponito fumo.

¶ Caliginare obscurum & inusitatum verbum, quod Fulgentio Contin. Virg. p. 162 tribuunt. Sed præstat ibi *Caligare* legere, uti mox in hoc verbo dicemus.

¶ Calīgo Caligare, excutire, dunckel sehen. ut, *Oculi caligantes*, Plin. lib. 20 cap. 22. dunckele Augen. *Caligantes fenestræ*, quæ parum lucis transmittunt, apud Juvenalem Satyr. 6. v. 31. Rursus Plinius lib. 11. cap. 37. sect. 53 *In morbo comitiali aperti oculi nihil cernunt, animo caligante.* Idem lib. 30 cap. 1, *ad quæ* [res] *caligat humanum genus*, ist verblendet. Sed *Caligare in Sole*, proverbiali locutione dixit Quintil. lib. 1. cap. 2. pro, excutire in clarissima luce, In einer klaren Sache irren. ¶ Posteriori ætate active significabat obscurare, caligine obducere. Petrus Chrysologus Serm. 41 *Sicut tetra nubes caligant cælum: sic obscurant animas intemperata convivia.* Et Sermone 74, *O si tetra nubes letalis pomi speciem caligasset!* Sic & Leidensis MS. codex Fulgentii in Contin. Virg. *luculenta sapientiæ funalia caligare:* ubi alii *caliginare* legunt.

¶ Caligatio. Plinius lib. 29, cap. 6. *caligationes oculorum.*

CALISTO, us, Καλλιστώ, Lycaonis Regis Arcadiæ filia, Dianæ comes, quæ postea in ursam mutata, & tandem inter sidera relata est. Vide Ovid. lib. 2. Metam. & 2. Fastorum v. 155.

CĂLIX, κύλιξ, ein Kelch / Becher. Horat. 1. Ep. 5. v. 19

Fœcundi calices quem non fecêre disertum?
Multa cadunt inter calicem supremaque labra,
Πολλὰ μεταξὺ πίλνει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου,

Es kan sich auch zwischen Hand und Mund viel unversehenes zutragen. Auctor hujus versiculi Alcæus Samiorum Rex Heraclidi in Politiis traditur. Simile huic Latinorum illud *inter os & offam* fuisse Gellius auctor est lib. 13. cap. 18. ¶ 2. Est & calix ea pars vel vasis vel poculi, quæ capax est humoris, das inwendige Gefäß oder Becher / so da hält / was drein gossen wird. ¶ 3. Et *Cochlearum calices* sunt Plin. lib. 9 cap. 56 extr. Muscheln. ¶ 4. *Florum.* Idem de rosa lib. 21. cap. 4 *Germinat omnis primo incluso granoso cortice: quo mox tumescente & in virides alabastros fastigiato, paullatim rubescens debiscit ac sese pandit, in calicis medio sui stantia complexa luteos apices.* *Calix* est depressa in medio cavitas, unde se folia rotundo ambitu explicant, & apices lutei emicant. Ausonius in Rosis sive Eidyll. 14. v. 31 *Calathum* vocat: *Nec mora, videntis calathi patefecit honorem,*
Prodens inclusi semina densa croci:

Ubi quos *luteos apices* Plinius appellat, *semina densa croci* vocantur. Plinius de lilio etiam *calycem* dixit lib. 21. cap. 5. Quæ omnia translata sunt, ut propriorum inopiæ consuleretur.

¶ Călĭcŭlus diminutiv. Cato R. R. cap. 108. ¶ 2. Sunt & Glandium & Castanearum caliculi, vel calyculi à calyx, quod est à καλύπτω, hoc est, abscondo, operio.

CALLAĬCVS, Callaici bellicosi Lusitaniæ populi, Strabo lib. 3. vide supra in *Athens.*

¶ Callai-

¶ Callaicus adjectivum. Ovidius 6. Fastorum v. 461.

Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste
Fecit, & Hispanam sanguine tinxit humum.

Ubi *Callaicum hostem* pro Hispano videtur dixisse: quemadmodum & Martialis lib. 10. Epigr. 16, *Callaica arva*; & Epigr. 37. *Oceanum Callaicum* pro Hispanico posuit.

Calleo, callidus, vide *callum.*

CALLIAS, æ, Atheniensis, quo nomine dicti fuerunt duo, alter Poëta Comicus, *Schœnion* cognominatus, quod funes ob paupertatem torqueret. ¶ 2. Alter dux Athenienſium, contrà Artaxerxem missus, Suid. ¶ 3. Fuit & Grammaticus eopse nomine, sed Methymnæus, Strabo. vid. Gronov. Observat. lib. 4. cap. 5.

CALLIBLĔPHĂRVM, καλλιβλέφαρον, medicamentum oculorum apud Plinium lib. 23. cap. 6. Eine Augensalbe oder Artzney.

CALLĬCLES, statuarius nobilis est Plinio lib. 34. cap. 8. ¶ 2. Callicles alterius meminit Quintil. lib. 2. cap. 16. ubi hoc ei tribuit: τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ῥητορεύσειν τοῦτον, δίκαιον εἶναι δεῖ εἶναι καὶ ἐπιεικῆ καὶ τῶν δικαίων; id est: *Rhetorem esse volentem recte, justum quidem seu bonum esse oportet, eorumque quæ bona sunt, gnarum.* Pronunciatus autem *Callicles* mediâ brevi.

CALLĬCRATES Lacedæmonius, artifex in marmore sculpendo, qui formicas tanta fecit subtilitate, ut partes earum perspici non possent, Plin. lib. 16. cap. 5. extr. Idem in Sesamo distichon elegeium literis aureis inscripsit. Ælian. V. H. lib. 1. cap. 17.

CALLICRATIDAS, æ, dux & præfectus classi Lacedæmoniorum. Cicer. lib. 1. de Offic. c. 30.

¶ Callicratides verò fuit Laco, Philosophus Pythagoræus: Eum Stobæus Serm. 68. περὶ μητρὸς καὶ γάμου allegat.

CALLĬMĂCHVS, Καλλίμαχος, Poëta Cyrenæus fuit apud Ptolemæum Philadelphum, regiæ præfectus Bibliothecæ. Scripsit elegos, hymnos & Epigrammata, quorum tamen minima pars ad nos pervenit. Quæ supersunt, post alios edidit, & quibusdam ineditis auxit, notisque eruditis illustravit Anna, Tanaquilli Fabri filia: & jam cum plenis commentariis illustris vir Ezechiel Spanhemius. ¶ Romanum Callimachum se dixit Propertius quod & ipse Elegiarum Poeta esset, sicut Callimachus, lib. 4. Eleg. 1.

Umbria Romani patria Callimachi.

CALLINĪCVS, Καλλίνικος, Sophista Syrus fuit. Docuit Athenis. Scripsit *de Cacozeliâ: de Rhetoricâ* ad Cleopatram. *de rebus gestis Alexandri*, & alia, Suid.

¶ Callinicus etiam cognomen Seleuci II, Syrorum quarti ab Alexandri excessu regis, cui vere, an per derisionem hoc nomen impositum fuerit, vide in Vaillantii Historia Regum Syriæ, ex nummis deducta, p. 52.

CALLIŌNŸMVS, Καλλιώνυμος, priscis idem qui Uranoscopos, οὐρανόσκοπος, vide *Uranoscopus.* Plin. 32. c. 7.

CALLIŎPE, es, Καλλιόπη. Lucret. lib. 6. v. 93

Calliope requies hominum, divumque voluptas.

Præstantissima est Musarum, quæ & *Calliopéa* dicitur. Virgil. Ecl. 4.

Orphei Calliopeia, Lino formosus Apollo.

CALLIOPIVS, Grammaticus Criticus, qui Terentii Comœdias recensuit. Et ex tantum admissæ fuêre, quas ille probaret. Ita Jos. Scaliger Opusculo Posthumo Epist. 9. nec aliter Lindebrogius Observation. Terentianis Andriâ extremâ. Caspar Barthius lib. 6. Adversar. cap. 20 hunc Calliopium non alium, quàm Alicuinum fuisse conatur probare, quem vide. Eugraphius Scholiastes veteris Terentii: *Calliopium* non Criticum & recognitorem fabularum Terentii, sed recitatorem sive actorem agnoscit Andriâ extremâ.

CALLĬPĬDAE, Pomponio populi sunt Europæi ad Hypanim flavium, Græco-Scythæ eidem, Solino verò Callipodæ.

CALLĬPĬDES, & Callippides, histrio Tragœdiarum fuit Agesilai tempore. ¶ 2. Usurpatur proverbialiter pro tardo & cunctatore. vide Chil. Cicero ad Att. lib. 13. ep. 12, *Biennium pratervit, cum ille Callipides assiduo cursu cubitum nullum processerit.*

CALLIPOLIS, oppidum ad Hellespontum in Europa, Plin. lib. 4. cap. 11. quod hodieque nomen retinet.

CALLĬRŌĒ, Καλλιρόη, Stat. Theb. 12. v. 629,

Et quos Calliroe nobies errantibus undis
Implicat,

Fons Atticæ est, cujus aquæ ductus vel scaturigines novem sunt. Plinius lib. 4. cap. 7, *In Attica fontes Cephissus, Callirroë Enneacrunos.* Quod a Thucydide videtur acceptum, qui lib. 2. p. 112, τῇ πρόσθεν, inquit, τῇ νῦν μὲν ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ δὲ πάλαι καλλιρόῃ ὀνομαζομένῃ, ἰχρῶντο. Quidam duos fontes faciunt Callirroen & Enneacrunon, quos confutat Harduinus ad d. l. Plinii, Emendatione 32. Adde Barthium ad d. l. Thebaidos. ¶ 2. Est & *Callirroe* fons ad Edessam, Plin. lib. 5. cap. 24. & alius in Judæa, ibidem cap. 16. ¶ 3. Callirroë etiam dicta Lyci crudelissimi filia apud Ovid. lib. 9. Metam. fab. 10.

CALLIS, masc. semita, Gang / Steig. Virgil. 4. Æn. v. 404

— — prædamque per herbas
Conbectant calle angusto.

Appellatur ex eo quod pecudum callo præduretur, ut explicat Servius ad h. l. Turneb. lib. 2. Adverss. cap. 9. & lib. 3. cap. 22. Apud Curtium lib. 5. c. 4 *silvestres calles*; & cap. 6 *invii*; & lib. 4. c. 16 *ignoti* &c. dicuntur.

CALLISTHĔNES, Καλλισθένης, philosophus, propinquus & auditor Aristotelis, Alexandri comes, à quo, quod non ut cæteri assentatores adorandum eum putavisset, indignis modis interfectus est. Vide Plutarch. in Alexandro, & Curtium lib. 8. cap. 5. & 8.

CALLISTRĂTVS, statuarius Plinio lib. 34. c. 8. ¶ 2. Græcus Scriptor alius fuit *Callistratus*, cujus exstant icones pulcherrimæ seu hypotyposes, adjunctæ iconibus Philostrati. ¶ 3. Fuit & JCtus hoc nomine. ¶ 4. Item Athenienſis Orator, apud Nepotem Epaminondâ.

¶ Callistruthiæ, ficorum omnium frigidissimæ, Plin. lib. 15. cap. 18. tamen in deliciis Romanorum. Capitolin. in Albino cap. 11, Athenæus lib. 3. c. 3. p. 75.

CALLISTVS, unus ex comitibus expeditionis Juliani Principis, cujus historiam versibus scripsit. Socrat. lib. 3. c. 21. ¶ 2. Unus ex potentissimis libertis Claudii Cæsaris. Vid. Plin. lib. 36 cap. 7 extr. Tacit. 11. ann. c. 29 &c. ¶ Cognomen Nicephori; Historiæ Ecclesiasticæ scriptoris vel compilatoris.

CALLITRICHON, & Callitrix, herba eadem quæ Polytrichum, & τὸ πεπλόμενον, Steinbrech/ vide *Polytrichon.* Plin. 25. c. 11.

B CALLVS, & Callum, cutis densior ex frequenti labore & itinere, qualis est in pedibus aut manibus: eine Schwiele. Vetus Glossa; *Callus*, τύλος: aliæ Græco-Latinæ: τύλος, *Callum.* Suetonius Augusto cap. 80. *Sed & callis quibusdam ex prurigine corporis, assiduoque & vehementi strigilis usu, pluriformiam concretis, ad impetiginis formam.* ¶ 2. *Callum* in suibus agnoscit Plautus Capt. act. 4. sc. 3. quod in Persa & Pœnulo *aprugnum* vocat. In deliciis mensarum fuisse, Catonis locus, Plinio lib. 8. cap. 51 citatus, indicio est. *Lumbum aprugnum* callum dictum eam ob caussam Hieronymus Mercurialis censuit, quod teneram sed compactam carnem habeat, palato ac dentibus gratam, quem vide, si lubet, lib. 2. Var. Lectionum cap. 22. ¶ 3. Cicero Metaphorice dixit, *Callum obducere:*, pro eo, quod est *assuescere alicui labori multo exercitio*, eines Dinges gewohnen / und darzu gehärtet werden / ut Quæst. Tuscul. 2. cap. 15. extr. *Ipse labor quasi callum quoddam obduxit dolori.* Wer viel arbeitet / der fühlet nicht / daß es ihm wehe thut.

¶ Callosus, hart von Schwielen. ut, *Manus callosa*, id est, callis obducta & durata. Auctor panegyrici ad Pison. v. 17

Humida callosâ cum pinseret hordea dextra.

C Sic *ulcus callosum*, Cels. lib. 6. cap. 3. *Callosa ova*, Horat. lib. 2. Sat. 4. v. 14 de melioribus & longis dixit: quod marem contineant, ideoque ob calorem densioris albuginis sint, & succi melioris, ut Torrentius interpretatur. Vide & Mercurialem supra laudato loco. Comparative, *crassior, callosiorque cutis in homine*, Plin. lib. 11. cap. 39. pr.

¶ Callositas, induratio, Verhärtung / ut *callositas palpebrarum*, Scribon. Larg. Comp. 36. Dein consuetudo malorum, wenn man gehärtet ist. Tertullianus de Testimonio animæ cap. 5, sive sub finem libri: *exisse hæc in usu communis callositatem*, id est, consuetudinem, interprete Rigaltio.

¶ Est hinc verb. *Callēre*, quod est, multâ experientiâ doctum esse; penitus quid notum habere ac intelligere. Horat. 4 Carm. Ode 9. v. 49 *qui duram callet paupertem pati.* Terent. in Heaut. a 3. sc. 2. v. 37 *Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.* Et in Adelph. a. 4. sc. 1. v. 18. *Ego illius sensum pulchre calleo*, um seine Weise weiß ich guten Bescheid.

¶ Callenter, adverbio, usus Apulejus est lib. 4 de Asino, *quorum satis callenter curiosos adspectus Thrasileon noster impetu minaci frequenter inhibebat.* Julian. Floridus interpretatur p. 119 *astute.*

¶ Occalleo & Occallesco, verhärten / gewohnen. Ovid. 14. Metam. v. 282

Oraque meum sensi pando occallescere rostro.

D Cicer. Att. 2. epist. 18 extrema: *De aliis rebus angor quidem: sed jam prorsus occallui.* Plinius lib. 2. ep. 15. *longa patientia occallui.*

¶ Occallatus, participium ex alia forma. Seneca extremo lib. 4. Quæst. Natur. *Fauces occallatæ ictibus ardentibus.*

¶ Percallēre, ut, *Usum rerum percallere*, Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 34. Wohl wissen und verstehen was üblich. Et pro Milone cap. 28 *Jam usu obdurueras & percalluerat civitatis intredibilis patientia.*

¶ Callidus, sciens, peritus, intelligens, doctus, sollers. Lucretius lib. 6. v. 91.

Tu mihi suprema præscripta ad candida calcis
Currenti spatium pramonstra callida Musâ.

Ita *testudinem resonare callidam* Horatius dixit lib. 3. Carm. Od. 11. Tacitus lib. 2. Histor. 31. de Suetonio Paullino: *Quo nemo*, inquit, *eâ tempestate callidior rei militaris.* Columella lib. 7. c. 3. *Aristoteles callidissimus rerum naturæ*, id est, scientissimus, prudentissimus. Quemadmodum idem Tacitus annal. 4. cap. 33 *temporum callidos* dixit. Et inde *dementem* & *callidum* opponit

Nepos; qui in Pausaniâ ita scribit cap. 3 *At ille post non multò* A *sua sponte ad exercitum rediit, & ibi non callidè, sed dementi ratione cogitata patefecit.* Cic. 1. Tusc. c. 20. *callidissimum artificium* pro solertissimâ & sapienti perquam ratione effectum dixit. Idem lib. 3. de naturâ Deorum c. 10. *Callidos appello, quorum nequam manus opere sic animus usu concalluit.* Nepos in Datam. 10, 1. *Callidus vir*, id est, qui consilio pollet. ¶ 2. Et quia *Callidus μόνος* vocabulum est, idcircò in malam etiam partem usurpatur pro eo, qui ingenio ad fraudes dolosque abutitur. Vet. Gloss. *Callidus πανοῦργος, δριμὺς.* Item: *πανοῦργος, Callidus, astutus, versutus.* Martial. lib. 5. Epigr. 43

Callidus effractâ nummos fur auferat arcâ.

Florus 3. cap. 1. de Jugurtha: *rex callidissimus.* Cicero lib. 3. Fam. epist. 8 *Quid potest esse callidius?* sic enim legendum ex MSS. est. Sic *callidam liberalitatem* pro insidiosâ & captatoriâ Nepos dixit Attici vitâ cap. 16. Cicer. lib. 2. de Officiis cap. 3 *Quod qui parum perspiciunt* [honestum, justum, utile idem esse] *bi sæpe versutos homines & callidos admirantes*, malitiam, *sapientiam judicant.* Et hinc *malitiam & calliditatem*, tanquam Synonyma conjungit Orat. pro Roscio Comœdo cap. 7.

¶ Callide. *Callide novisse*, apud Plaut. Asinariâ a. 2. sc. 3. v. 82. id est, pernovisse. *Callidissime de futuris conjicere*, id est, perite, solerter, sapienter, ut nihil lateat fugiatque, Nepos Themistocle dixit cap. 1. quemadmodum Terentius *callide intelligere* Andriâ a. 1. sc. 2. v. 27. Tacitus Annali 6. cap. 37 *Quidam callidius interpretabantur.*

¶ Calliditas, Behendigkeit / Listigkeit. Cicer. 1. Offic. cap. 19. ex Platone: *Scientia, quæ est remota ab justitia, calliditas potius, quam sapientia est appellanda.* Et lib. 3. cap. 32. *stulta calliditas, perverse imitatio prudentiæ.*

¶ Incallidus, einfältig / trenherzig. Cicero pro Cluent. cap. 16. *Servus non incallidus.*

¶ Incallidè. Cicer. Offic. 3. cap. ult. *non incallidè tergiversantur.*

CALO, are, antiquum verbum, ex Græco καλῶ, unde *Calata Comitia*, de quibus infra, & *Calendæ & Curia Calabra* appellata, ut auctor Macrobius est lib. 1. Saturnalium cap. 15.

¶ Calator, Vet. Gloss. *Calatores ἐκκλησιῶν ἱερεῖς.* Isidorus: *Calator, minister Sacrorum.* Vide Gutherium de Jure Pontificio lib. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 13. extr. ¶ Festus in genere omnes servos *Calatores* dictos putat: quia semper vocare possent ob necessitatem servitutis. Et ita Ballio Plautinus, Harpacem servum, suum *Calatorem* dicere potuit Pseud. act. 9. sc. 2. v. 51. Porphyrio, Scholiastes Horatii, ad Sat. 2. lib. 1. eum servum sic dici censet, qui ad ministerium alios vocet. Inde est

¶ Nomenculator apud Martialem lib. 10. epig. 30, de quo infra in *Nomenclator.*

CĀLŌNES, militum ministri, a ferendis *lignis paliique* ad usum militiæ sic appellati: quippe Servius ad Æn. 6. v. 1. *Calos dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi, sequentes dominos ad prælium, unde etiam Calones dicebantur:* vel quia *ligneas clavas* (unde & Calvatores dicebantur) gerebant, quæ Græci κάλα vocant, ut Festus prodit. Soldaten Jungen. Vetus Scholiastes Horatii *Calonum* vocabulum de omnibus vilioribus servis urbanis juxtà & rusticis, ad imitationem *Calonum*, qui in exercitu erant, interpretatur ad illud Horatii lib. 1. Satyra 6. v. 102

— — ne solus rure peregrve
Exirem, plures calones atque caballi
Pascendi.

Et vero hîc minime poëta de militaribus servis seu *Caculis* (ita enim & appellabantur) loquitur. Sed & Epist. 14. lib. 1. v. 42. *Calonis* voce ministerium urbanum designare Torrentio videtur, quem vide. Seneca lecticarios Servos *Calones* appellat Epist. 110. sub fin. *Quotiens occurrit domus splendida, cohors culta servorum, lectica formosis impositis calonibus.* ¶ Aliam significationem pro calceamentis ligneis, vide mox ex Festo in *Calopodium.*

CĂLŎPŎDIVM, καλοπόδιον. Festus enim *calonem* vocat, *Calones*, dicens, *calcei ex ligno facti.* ein Holtzschuch. *Uno calcare omnes Calopodio*, proverb. est in ignavos & ignaros, qui unam & eandem rem multis accommodant. Quod Erasmus ex Galeno ita retulit, *Eundem calceum omnium pedibus inducere*, alle Schuhe auff einer Leisten schneiden.

CĂLOR, ōris, καῦσις, Hitze. Ut *Calor solis: calor febrium*, &c. *Maximis caloribus & anni tempore gravissimo*, Cicer. ad Quintum Fratrem lib. 2. epist. 16. Idem de Oratore extremo lib. 1. *Nunc & Scævolæ, quoniam in Tusculanum ire constituit, paullum requiescet, dum se calor frangat.* biß die grosse Hitze vorbey. *Vitandi caloris caussa Lanuvii tres horas acquievimus*, ad Att. 13, 34. Pluraliter *calores fervidos* Vitruvius dixit lib. 8. cap. 2. ¶ 2. Impetus, fervor, præcipitantia, (quæ juvenilem ætatem ob copiam incalescentis sanguinis infestat maximè) vehementior cupiditas &c. Quintil. lib. 2. cap. 15 *Juvenili calore Polus inconsideratior.* Paullus JCtus L. 9. D. de Publicanis & Vectig. *Locatio vectigalium, quæ calor licitantis ultra modum solitæ conductionis inflavit, ita demum admittenda est.* Virgilius 1. Georg. v. 190

Magnâque cum magno fervet tritura calore.

Ubi Servius: *Aut æstus animos futuros significat, cum abundantiâ frugum: aut certe per* calorem *festinationem operis significat, ut alibi: Fervet opus.* Potest & hoc significare: Magnes messis, sive magnam frugum abundantiam, quam per *magnam trituram* designat; magnum calorem, id est, laborem sudoremque allaturas. Motus terentis calorem accendit: & ex calore sudor est laboris comes.

¶ Caloratus, calidus, calefactus. Apulejus lib. 6. p. 182 *Primæ juventutis caloratos impetus freno quodam coercendos existimasti.* Fulgentius Mytholog. lib. 3. cap. 4 extr. *Omnis calorata juventutis igniculus torpida veternositatu algescit senio.* Sed

¶ Călĭdus, calidior, dicimus usitatius. Θερμὸς, hitzig. Cicero 2 Nat. D. cap. 9 *Omne quod est calidum & igneum, cietur & agitatur motu suo.* Plin. lib. 16. cap. 40 *Mollissima tilia: eadem videtur & calidissima.* Et Vitruvius lib. 2 cap. 1, *hiems calidissima:* ac Columella lib. 12 cap. 50 *calidissima lixivia.* Cicero 1. Tusc. cap. 18 ex hypothesi eorum, qui animam igneæ naturæ statuebant: *Calidior est, vel potius ardentior animus, quam est hic aer, quia corpora nostra terreno principiorum genere confecta ardore animi concalescunt.* ¶ 2. *Calidi* etiam dicuntur, qui facile commoventur & excandescunt. Die hitzig vor der Stirne seyn/ bald zornig werden. Horatius lib. 3. Carm. Od. 14. extr.

Non ego hoc ferrem calidus juventâ.

Terentius Eunucho act. 2. sc. 3. v. 88. *Vide ne nimis calidum hoc sit modo:* id est, præceps, & audax: sabaudi consilium, vel, institutum. Cicero lib. 1. de officiis cap. 24 *Reperies multos, quibus periculosa & calida consilia quietis cogitationibus, & splendidiora & majora videantur.* ¶ 3. *Calidum mendacium* Plautus dixit Mostell. act. 3. sc. 1. v. 135, hoc est recens ac novum. *Calidos pedes* apud Varronem veloces & concitatos Nonius interpretatur. Recte: nam calor agilitatem & impetum præstet: frigus tardat gravatque.

¶ Pro *Calidus* veteres & *Caldus* per Syncopen dicebant: quanquam & apud Horatium, Juvenalem, Martialem reperiatur. Et verò Augustus *Caldum* prætulit: non quod illud non Latinum esset; sed quod hoc mollius & minus odiosum: de quo Quintilianus lib. 1. cap. 10 observat. Scholiasticos declamatores quosdam *Caldos* appellasse, auctor est Seneca Suasoriâ 3. sub finem. *Caldior* pro *Calidior* apud Horat. exstat, lib. 1. Sat. 3. v. 53. quanquam Varro lib. 7. de Lat. Ling. n. 39 de *Calidius*, & *Calidissimum* videatur dubitasse.

¶ Præcălĭdus, valde calidus. Prudentius lib. 2. contra Symmach. v. 310

Sanguine præcalido fervet nervosa juventa.

Ita conjunctè *præcalido*, non divisè, scribunt Fabricius, VVeitzius, Heinsius, Chamillard.

¶ Calidarius, & *Calderius, a, um*, quod ad ignem liquefit ac funditur. Ut *Malthæ calidariæ*, Kitth / apud Palladium lib. 1. de re rust. Tit. 40. *Calderium æs* apud Plinium lib. 34. cap. 8. extr.

¶ Caldarius, substantive, qui calidam præbet. Veteres Glossæ: *Caldarius, θερμοδότης.* Aliæ Græco-Latinæ: Θερμοφόρος, *Caldaria.*

¶ Caldarium: Balnei pars sive membrum est. Plinius lib. 5. Epist. 6 *Cellam caldariam* vocat: quam lib. 2. Ep. 17 *Unctuarium hypocaustum* appellare videtur. Vitruvius lib. 5. c. 10, *Ipsa autem caldaria tepidariaque lumen habebant ab occidente hiberno.* ¶ 2. *Caldarium* etiam ahenum est, ubi aqua calefit, apud Vitruvium eodem loco. Interpres Vulgatus 1. Samuel. 2, 14 fœminea forma *mittere in caldariam*, eodem sensu dixit. ¶ Plinius lib. 34. cap. 8. extr. cum ait; *cum à caldario est*, vas intelligit, in quo metallum coquitur. Ein Schmeltz-Tügel / Schmeltz-Ofen.

¶ Caldor, pro Calor: Varro lib. 1. de re rust. cap. 55. *Olea lecta si nimium diu fuit in acervis, caldore fracescit, & oleum fœtidum fit.* Usus & lib. 3. cap. 9.

¶ Căleo, ēre: qui calorem contraxere, qui æstuant, die erhitzt seyn. Virgil. Æn. 1, 417 *Thure calent aræ.* ¶ 2. *Calere* etiam dicuntur, qui magno studio & constantiâ in aliquid incumbunt. Auctor Libri ad Herenn. lib. 6. c. 15 *In re frigidissima cales, in ferventissima friges.* Woran nichts gelegen / da bistu fleißig: daran viel liegt / deß nimstu dich nicht an. Ovid. 8. Metam. v. 300

Lecta manus juvenum caluere cupidine laudis.

¶ 3. Calere res dicitur, quæ magnâ vi agitur seu exercetur: quemadmodum & *Fervere opus* dicitur, quod summa contentione celebratur. Tibullus lib. 1. Eleg. 11. v. 53

Sed Veneris tunc bella calent.

Sic Cicero ad Atticum 4. epist. 16 *indicia calere* dixit. *Calere rumoribus*, Cœlius apud eundem Ciceronem lib. 8. ad Famil. Ep. 1. *Calent loca*, quæ frequentantur, Suet. Octav. c. 71. ¶ 4. *Calentes à pugna*, id est, recentes, Liv. 25. cap. 39.

¶ *Caletur*, Impersonaliter: calor est. Plaut. Captiv. act. 1. sc. 1. vers. 12

Quasi, cum caletur, cochleæ, in occulto latent.

¶ Calescĕre. Curt. 4. cap. 7. *aqua calescit.* Ovid. Fast. 6. v. 5.

Est Deus in nobis; agitante calescimus illo.

¶ Con-

¶ Concălescere. Cic. Tusc. 1. cap. 19. *ardore animi concalescunt.* Prudentius Passione Calagurritana v. 52

Hinc duorum cara fratrum concalescunt pectora.

Et proprie Vitruvius lib. 6. cap. 9 *frumenta concalescunt.* Et rursus Prudentius in Hamartigenia v. 190

Vident argillam, simulacrum & structile, statu
Concaluisse Dei.

¶ Decalescere. Gloss. Cyrilli: Decalesco, ἐκθερμαίνομαι.

¶ Incalescere, warm werden / erwärmen. Columella 2. cap. 4. *Tempore jam incalescente.* Livius 1. cap. 57 *incaluerant vino.* Sic etiam Curt. 8. c. 1. n. 22 *Rex cum multo incaluisset mero.*

¶ Percaleo, Percalesco. Ovid. 1. Metam. v. 417

postquam vetus humor ab igne
Percaluit Solis.

¶ Recalēre, wieder erwärmen. Paullinus Natal. Felic. 8. v. 397

— — exstincta recalent vestigia flamma.

Prudentius hymno Hippolyti v. 143

Si quis & in sudibus recalenti adspergine sanguis
Insidet.

¶ Recalescere, wieder warm werden. Cicer. 2. Nat. D. cap. 10. *corpora atque exercitatione recalescunt.* Prudentius Psychom. v. 59 *recalescere statu.* Et hymno Exequiarum v. 95

Nec post obitum recalescens
Compago satiscere novit.

¶ Calefacere, warm machen. Claudianus de bello Getico v. 515

Sanguine quam largo Grajos calefecerit amnes.

Et Bello Gildonico v. 182

Ut vino calefacta Venus.

Metaphorice ad animum transtulit Tullius ad Quintum frat. lib. 3. ep. 2. *Gabinium luculente calefecerat Memmius*, id est, exagitavit, ad iram commovit. Sæpe dicunt contractius pro eo

¶ Calfacere, non poëtæ modo, metri caussâ, sed oratores etiam & historici. Ovid. Fast. 4. v. 698 *calfacit igne focum.*

¶ 2. Tralate Augustus apud Sueton. c. 71 *Lusimus per omnes dies: forum aleatorium calfecimus*, id est, assidue trivimus. ¶ 3. pro commovere, exagitare. Cic. 16. ep. 18. ad Fam. *calface hominem.*

¶ Calefactare. idem. Horat. 2. ep. 2, 169 *lignis calefactat ahenum.* Macrob. 7. Saturn. cap. 12 *Num oleum minus ignitum est, aut minorem vim in corporibus calefactandis habet?*

¶ Calefieri. Cic. 2. Att. ep. 3 *balneum calefieri jubeo.* Etiam exercendo & agitando, ut apud Nepotem Eumene cap. 5. n. 4. de equis militaribus.

¶ Calfactus, us, m. Plin. 29. cap. 3. *calfactu fovere.* Lactantius Opif. Dei cap. 14 *Jecoris officium est, ut cibos concoquat amplexu & calfactu suo.*

¶ Concalfacere. Cic. apud Nonium.

¶ Concalefactus, idem Cic. Tusc. 1. cap. 18 *Democritus individuorum corporum concursionem concalefactam & spirabilem, id est, animalem esse voluit.*

¶ Concalfactorius. Plinius lib. 21 cap. 20 *Vis ei concalfactoria.*

¶ Decalefacere. Gloss. Vet. *Decalefactio, ἐκθέρμανσις.*

¶ *Excaldantes*, Vulc. Gallican. in Cassio cap. 5. &

¶ *Excaldatio*, ibidem. Est autem *excaldare*, calidâ lavare: & *excaldatio*, ἐκθέρμασία sive ablutio in calida. Vide Salmas. in Commentar.

¶ Excalfacere, vehementius calfacere. *Ex* enim auget sive intendit. Usus Plinius lib. 24 cap. 7 *Picis natura excalfacit.* Et passive eodem capite, *cum quid siccari excalfierive opus sit.*

¶ Excalfactio. Plin. lib. 21 cap. 9 extremo: *Sal additur ad excalfactiones.*

¶ Excalfactorius. Plinius lib. 23 cap. 4. *Vis olei laurini excalfactoria.* Idem lib. 25 cap. 13 *Vini natura excalfactoria.*

¶ Percalfactus & *percalefactus.* Valer. Maxim. lib. 9 cap. 12. n. 4 *multo igni percalfacto cubiculo.* [Vorst. *percalefacto.*] Vitruvius l. b. 8 cap. 2. *Aer ab Sole percalefactus:* & eodem cap. extr. *aqua percalefacta.* Lucretius lib. 6. v. 176

omnia motu
Percalefacta vides ardescere.

¶ Præcalfactus, antea calefactus. Scribonius Largus Compos. 156 *loco flammâ præcalfacto.* Et Compositi. 138 *cera præcalfacta.*

¶ Recalfacere, wieder warm machen. Ovidius lib. 8. Metam. v. 444

calidumque priori
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.

¶ Recalfieri passive. Scribon. Largus Compositione ult. *rursus recalfiunt.*

CALPĒ, Hispaniæ promontorium ad fretum Herculeum, una ex Herculis columnis. Plin. lib. 3 præfat. & cap. 1. ¶ 2. oppidum ad istum montem Straboni est. Vide Geograph.

CALTHA, κάλθη, viola autumnalis, colore luteo. Facile putaverim eam esse, quam vocant officinæ *calendam* vel *calendulam*, Ringelblumen / Goldblumen. Hæc Ruellus. Virg. eclog. 2.

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Prudentius Cathem. 5. ad incens. lucernæ v. 114 neutro genere dixit *calthaque pinguia.*

¶ Calthula, vestis genus est Plauto Epidic. a. 2. sc. 2. v. 47, dicta fortassis à colore calthæ.

CALVA, calvaria, der Hirnschedel. Onomast. Vet. *Calva κρᾶνος.* Martialis lib. 3. epigr. 74

Psilothro faciem lavas, & drapace calvam.

Et ibidem: *miseram traducere calvam.* Idem lib. 12. epigr. 45 *Hædina pelle nudâ verticem calva contegere*, mit einem ledern Häubgen den kahlen Kopff bedecken.

¶ Calvaria, fœm. idem. Celsus lib. 8. principio: *Calvaria incipit ex interiore parte concava, extrinsecus gibba, utrinque lævis* &c. Scribon. Largus Composit. 16 *de calvaria defunctis.* Plinius lib. 28. cap. 1. *calvaria interfecti.* Sed & *Calvarium* agnoscit Glossarium Vetus. Et videtur hoc nomen vere adjectivum. *Viri senis asaphis calvaria*; ἀνδρὸς γέροντος ἀσαφὶς τὸ κρᾶνος, Proverb. de invalidis senum viribus. Vide Chiliad.

¶ Calvus, kahl / ut *Marchum calvum adducimus.* Suet. Cæs. c. 51. *Calvum vellere*, proverb. de frustrata opera, rauffen da keine Haar seyn. Chrysippus affectus convicio à calvo quodam, *Tibi*, inquit, *contumeliam non dico, sed capillos tuos laudabo, quod improbum caput vestigerint*, εἰ μὲν οὐκ ὀρθῶν, τὰς δὲ τρίχας ἐπαινῶν, ὅτι κακὸν ἐξέφυγον κρᾶνον. Stob. Et Martial. lib. 10. Epigr. 83 *Calvo turpius est nihil comato.*

¶ Calvus, proprium poetæ nomen, quod vide post suo loco, ante *Calx.*

¶ Calvaster. Unde

¶ Recalvaster, qui fronte, non capite toto calvus est, der kahl an der Stirn ist. Usus est Interpres Vulgatus Levitic. 13. v. 41. Et Seneca epist. 66, *comatum & crispulum malis, quam recalvastrum.* Sed abest hæc apodosis ab nonnullis codicibus.

¶ *Vinea calvata* apud Catonem cap. 33. & Plinium lib. 17. cap. 22. Ein wüster Weinberg / der nicht wohl besetzt ist.

¶ Calvitium, eine kahle Glitzen. Accedit capiti suâ sponte ex suis caussis: Sed rasura petulanter accersitur, magna cum læsione capitis, propter cranium tenuissimum & commissuras in eo molles ac subtiles. Cicero in Tuscul. 3. cap. 26 *Stultissimus Rex in luctu capillum sibi evellebat, quasi calvitio mœror levaretur.* Tertullianus ad Nation. lib. 1. cap. 10 extr. *Mercurius in calvitio pennatulus*, id est, galero pennato indutus. ¶ *Calvitium loci* Columella dixit lib. 4. cap. 28. Quemadmodum & cap. 33 *Castaneta calvescere* dixit. Wann sie kahl werden / wann die gesetzten Bäume ausen bleiben.

¶ Calvities, ei, idem quod calvitium. Petronius Satyr. p. 133 *superciliorum æqualis cum fronte calvities.*

¶ Calvescere, kahl werden / à *calvere*, quo Plinius utitur lib. 10. cap. 29, & Columella c. l.

¶ Calvefieri, idem, apud Varronem est de R. R. lib. 1. cap. 37.

¶ Decalvare, kahl machen. Hieronym. lib. 1. adv. Jovin. cap. 13. pr. *Samson a muliere decalvatus.* Usus & Vulg. Interpres 1. Corinth. 11. v. 5. Vet. Gloss. *Decalvo, φαλακρῶμαι.*

¶ Præcalvus, in parte anteriore calvus. Sueton. in Galb. 21, *Caput præcalvum.*

¶ Recalvus, retro calvus, recalvaster. Plautus Rudente act. 2. sc. 2. v. 11 *equidem recalvum ac silonem senem?*

CALVMNIA, συκοφαντία, callida & malitiosa juris interpretatio, ad deferendos accusandosque ac evertendos alios inventa. Suetonius Caligulâ cap. 38 *Exhaustus atque egens ad rapinas convertit animum, vario & exquisitissimo calumniarum & auctionum & vectigalium genere.* Exempla hujusmodi *Calumniarum* ibidem in sequentibus lege Idem Vitellio cap. 7 *Creditorum turbam non nisi terrore calumniæ amovit.* Sic *fiscales calumnias*, quibus fiscus augetur Domitiano cap. 9. extr. dixit. Idem Caligulâ cap. 16. *Legata ex testamento Tiberii, quamquam abolita, cum fide ac sine calumniâ repræsentata persolvit.* SINE CALVMNIA, id est, nihil juris pro se per retinendi caussam callidè allegans. Cicero de officiis 1. cap 10. *Existunt etiam sæpè injuriæ calumniæ quædam, & nimis callidæ & malitiosâ juris interpretatione. Ex quo illud,* SVMMVM IVS, SVMMA INIVRIA, *factum est.* Hæc Cicero, ubi etiam habes exempla. ¶ Sed & quævis ex falso fictoque crimine infamatio *Calumnia* est. Verleumdung. Priscianus lib. 10. ab inusitatô supino *Calutum* à *calvo* (de quo infra) derivat. *Calumniam ferre*, Cœlius Ciceroni 8. ep. 8. ad Fam *calumniam effugere* Cicer. pro Cluent. cap. 59. *Cæsar Lucullo calumniarum metum injecit*, Sueton. Cæs. c. 20. i. e. minatus est secum traducturum vel proditurum. *Calumniam jurare*, est testari juramento, se ad litem vel accusationem non accessisse calumniandi studio, Schweren / daß man nicht aus Fürsatz jemand zu vervortheilen / oder mit Unrecht zu beleidigen einen Krieg oder Anklag angefangen habe / Cœlius Ciceroni 8. epist. 8. Sic etiam Seneca Controv. 19 *se in eum juraturum calumniam.*

¶ Calumniosus, verlâtherisch / verleumderisch. Jul. Paullus lib. 1. Recept. Sent. Tit. 5. Sent. 1. CALVMNIOSVS, inquit, *est, qui scient prudensque per fraudem negotium alicui comparat.* Arnobius principio Operis: *Calumniosas dissolvere criminationes.* Superl. Augustinus epist. 152, *in qua cognitione illos calumniosissimos judicavit.*

¶ Calumniosè, adverb. Aggenus Urbicus de Limit. c. de Aqua pluv. *calumniosè fines defendere.* Et Lege 8 Dig. de Stipulat. prætor. *calumniosè petere.* Et Augustinus epist. 48, *innocentem, calumniosè appetere.* Et epist. 152 *calumniosè dixisse.* A

¶ Calumniari, verfälschen / lästern / verkehren / falsch angeben. *Me, si diutius calumniarentur, redire jussistis*, Cicer. post Red. cap. 11. *Calumniare audaciter, semper aliquid hæret*, lästere nur kühnlich und getrost / es lässet sich nicht alles wieder abwaschen. Sic dixit flagitiosissimè Medius, Alexandri parasitus: admonens, ne quis metueret quodvis crimen intendere: *Ut enim maximè sanet*, inquit, *vulnus, qui delatus est, manet tamen cicatrix.* Erasm. Apophth. lib 8.

¶ Calumniator, ein Verleumder / Lästerer. Vet. Gloss. *Calumniator καλοσυκοφάντης.* Cicero pro Cæcin. c. 23. *scriptum sequi, calumniatoris esse; boni judicis, voluntatem scriptoris auctoritatemque defendere.* Phædrus lib. 1. Fab. 18 *Calumniator ab ove cum peteret canis.*

¶ Calumniatrix. Ulpianus Lege 1. § Si ea quæ 14. Dig. de Ventre in possess. mittendo: *nisi manifesta sit calumniatrix mulier.*

CALVO, calvi, antiquum verbum, significat decipio, frustra habeo. Terent. Adelph. act. 4. sc. 3, 16. *Propter suam impotentiam se semper credunt calvier.* vulgo *neglegi.* Vide Prisc. lib. 5. & Nonium. ¶ Plautus deponenti forma extulit Cas. act. 2. sc. 3. v. 4, *ubi domi sola sum, sopor manus calvitur.* Ita & Gajus JCtus: *Si calvitur*, inquit, *& moretur & frustretur* &c. Vet. Gloss. *Calvor ἐξαπατῶ.* B

CALVVS, poeta antiquus æqualis & amicus Catulli, ad quem sic scribit in epigram. 14

Ni te plus oculis meis amarem,
Jucundissime Calve. Horat. 1. Serm. Sat. 10. v. 19
Nil præter Calvum, & doctus cantare Catullum.

CALX, dub. eine Ferse / *Fores calcibus insultare*, Terent. in Eunucho a. 2. sc. 2. v. 54. mit der Fersen wider die Thür lauffen. *Calce ferire*, Quintil. lib. 2. cap. 8. *A capite ad calcem*, usitata formula est, von Anfang biß zum Ende. *Contra stimulum calces*, scilicet jactare, apud Terent. in Phorm. a. 1. sc. 2. v. 28. wider den Stachel lecken / πρὸς κέντρα λακτίζειν. Vide infra in Stimulus. *Calces remittere* equus dicitur, wann es ausschlägt / Nepoti in vita Eumenis cap. 5. Aliis *rejicere calces.* ¶ 2. Et quia calx ultima in homine, ultimum quodque *calx* dicitur: ut meta in circo. Unde apud Ciceron. de senectute sub f. *à calce ad carceres revocari*, id est, à fine ad principium. Alii tamen *calcem* ideò pro meta poni autumant, quod meta calce, sive cretâ, notaretur: unde Lucretius 6, 91. *præscripta ad candida calcis.* Et Varro Atacinus:

Nemini fortuna currum, à carcere emissum intimo,
Labi insonsum, per aquor candidum ad calcem finit.

Vide Scaligerum ad illud Propertii lib. 4. El. 2.

Non moror, hæc spatiis ultima creta meis:

& Lipsium l. 5. Antiq. Lection. cap. 10. Cicer. 2. Tusc. Q. cap. 8 *Nunc video calcem, ad quam cùm sit decursum, nihil sit præterea extimescendum.*

¶ Calx pro lapide & materia, vide post derivata & composita prioris significationis.

¶ Calcāneus & calcaneum, idem, die Ferse. Hieronymus sub finem Epistolæ 41. ad Ruffinum: *Mihi concede, ut inter sanctorum calcanea caput possim levare.* ¶ *Calcaneum camelorum* in cupediis erant Apicio & Heliogabalo. Lamprid. in hujus Vita cap. 20.

¶ Calcare, mit Füssen treten. Juvenal. Sat. 10. v. 86.

Dum jacet in ripâ calcemus Cæsaris hostem.

De more calcandi colla devictorum ad ostentationem perfectæ victoriæ Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 632. seqq. *Calcare uvas*, Wein treten / Varr. R. R. lib. 1. c. 54.

¶ Calcātor, qui calcat. Gloss. Vet. *Calcator, ληνοβάτης, πατητής.* ein Treter / ein Keltertreter.

¶ Calcatrix. Prudentius Psychomach. v. 589 *Calcatrix mundi.*

¶ Calcatorium, locus ubi calcatur. Gloss. Vet. *Calcatorium, ληνός.* Ita etiam Palladius lib. 1. cap. 18 de cella vinaria: *Calcatorium loco habeat altiore constructum.* Wo die Trauben zur Kelter getretten oder gestampffet werden. C

¶ Supercalcare, drauff treten. Columella lib. 12. cap. 39 *Vinum vetus conspergito: postea alterum supercalcato.* Et Prudentius Psychom. v. 257

dejectamque supercalcare ruinam.

¶ Recalcare. Prudent. *ant.* 9. v. 75. *limen recalcandum patet.* Apulejus lib. 6. Milesi. p. 181. ed. Elmenh. *transito flubio recalcans priora vestigia.* Columella lib. 2. cap. 2 *scrobibus egestam humum recondere & recalcare.*

¶ Calcitrare, *Adversus stimulum calcitrare*, die Fersen wider den Stachel schlagen. Plinius 30, 16. *Mulas non calcitrare, cum vinum biberint.* Tralate Cicero pro Cœlio cap. 15. *Illum filiumfamilias patre parco ac tenaci habere suis copiis devinctum non potes: calcitrat, respuit, non putat tua dona esse tanti.*

¶ Calcitro, onis, qui calcibus ferit. Gellius lib. 4. cap. 2. Plautus Asin. act. 2. sc. 3. v. 10.

— — extemplo janitorem
Clamat, procul si quem videt ire ad se calcitronem.

¶ Calcitrosus Columellæ dicitur lib. 2. c. 2. de bove recalcitrante. Ein Thier / das hintenaus schlägt.

¶ Recalcitrare, repugnare, sich widerspenstig machen. Horatius lib. 2. Satyr. 1. v. 20

Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.

¶ A *calce* etiam sunt composita verba, quæ A in V mutant, quasi simplex *culcare* fuisset. Sunt autem

¶ Circumculcare, rings ümher eintreten / Columella lib. 5. cap. 6. p. 83 *Radices fimo bubulo scrobiculis deponi, ac diligenter circumculcari.*

¶ Conculcare, ut *Pedibus conculcare*, unter die Füsse treten. Ovidius 12. Metam. v. 374

— — Pedibusque virum conculcat equinis.

Metaphorice Cicero Attico 8. ep. 11. *Conculcari miseram Italiam videbis proxima æstate.*

¶ Decalcare, Avieni est, Arateis, in Hercule v. 193

Tempora decalcat maculosi prona draconis.

¶ Exculcare. Cæsar 7. B. Gall. c. 73 *singuli ab imo solo pedes terra exculcabantur.* Ubi interpretes consulas. austreten. Hinc ¶ *Exculcatus* metaphorice obsoletus est. Gellius lib. 11. cap. 7 principio: *Verbis uti nimis obsoletis exculcatisque.*

¶ Exculcator. In Notitia Imperii Occid. sub dispositione Magistri Peditum Præsentalis memorantur inter auxilia Palatina p. 34 *Exculcatores seniores, Exculcatores juniores, Exculcatores jun. Britanniciani*, quod vocabulum etiam Vegetio lib. 2. cap. 15 restituitur. Vide Stewechium. Sunt autem iidem atque excursatores, qui incursum hostium explorabant. Adde mox in *Proculcator* dicenda.

¶ Inculcare, proprie eintreten / eindammen. Columella lib. 2. cap. 20 *Area molari lapide condensetur, & rursus subjectis paleis inculcetur.* ¶ 2. Docendo imprimere, einbleuen / offt vorsagen. *Animis inculcare aliquid*, Cic. 1. Nat. D. c. 39. *Græca verba inculcantes*, 1. Offic. cap. 31. ¶ Est etiam infarcire. Idem ad Attic. lib. 16. epist. 3. *Missi ἀφίσματα ipsum, crebris locis inculcatum & refectum.* ¶ 3. Usurpatur & de iis, quæ dantur. Ubi pro *obtrudere* ponitur. Seneca de vitâ beatâ cap. 24, *Quibusdam offeram, quibusdam etiam inculcabo.*

¶ Inculcator, qui inculcat, pedibus proculcat. Tertullianus Scorpiace cap. 6. *Deus evulsum hominem de diaboli gula per fidem, jam & inculcatorem ejus voluit efficere per virtutem, ut solummodo evasisset, verum etiam vicisset inimicum.*

¶ Inculcatio. Idem Tertullianus Apologet. cap. 39 *disciplinam præceptorum inculcationibus densamus.*

¶ Intercalcare, zwischen etwas treten / stampffen. Columella lib. 12 cap. 43 sub finem: *Deorsum versus spectantes olla componuntur, ita distantes, ut intercalcari possint vinacea.*

¶ Occulcare, idem quod conculcare. Cato de R. R. cap. 49 (Popm. 50) *Ponito in scrobe, aut in sulco, operitoque, & bene occulcato.* eintreten.

¶ Præculcare, antea inculcare. Tertullianus de Monogamia cap. 10. pr. *Video jam hinc ad Apostolum nos provocari. Ad cujus sensum facilius perspiciendum, tanto instantius præculcandum est mulierem magis defuncto marito teneri, quo minus alium virum admittat.*

¶ Proculcare, proterere, für sich unter die Füsse treten. Ut *Aper proculcat segetes*; Ovid. 8. Met. 290. *A pecudibus legumina proculcantur*, Columella 2. cap. 10.

¶ Proculcatio. Plinius de camelis 8. cap. 18, *obturbata proculcatione prius aqua; aliter potu non gaudent.*

¶ Proculcator, qui proculcat. Deinde in militia idem qui procursator. Ammianus lib. 17. cap. 23 *Inveniri posse aliam viam, præter eam, quam inspexere proculcatores.* Ita Flor. & Colbert. codd. & editio Augustana, quos Valesius sequitur p. 499, quia etiam Vegetio lib. 2. cap. 15 *exculcatores*, hoc est excursores restituantur. Sunt autem *proculcatores* iidem qui *procursatores* (quod quidam Amminiani libri habent) qui agmen præeuntes, incursum hostium explorabant. Vide *Exculcator.*

¶ Calcar, āris, neut. Sporen / quoque a *Calx*, ut pedis imam partem notat, deducitur. *Subdere calcar*, anstechen / Curt. 3. cap. 13. *Addere calcar*, est incitare, anregen / antreiben. Plin. 1, epist. 8. *Addidisti calcaria sponte currenti.* Cicer. ad Att. 6. epist. 1. *Cicerones pueri amant inter se, dicunt, exercentur, sed alter frenis indiget, alter calcaribus*, einer bedarff / daß man ihn zurück hält / der ander will angestochen und angereget seyn. Ovidius lib. 4. de Ponto eleg. 2

Excitat auditor studium, laudatæque virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.

Calcaria amoris, id est, stimulos elegantii tralatione Lucretius dixit lib. 5. v. 974.

¶ Calceus, ūsculus à calcibus, ein Schuch. *Cum calceis & togâ*, Cicero Phil. 2, 30. *Calceus non liberat podagrâ*, rothe Schuh helffen nicht für das Zipperle. Usi autem Romani calceis duplicibus, *mulleolis*, & *puris* sive *peronibus. Mulleoli* ex alutis, *perones* ex puro corio: quâ de re prolixius Rævard. lib. 1. Var. Lect. c. 8. Phœ-

c. 8. Phœnicum vatibus *lines* in uſu erant *calcei*. Herodian. lib. 5. cap. 5. extremo: *ὑποδήμασί τε λίνοις πεποιημένοις ἐχρῶντο, lineis calceamentis utebantur*. Sed *Calceos mutare*, eſt fieri ſenatorem, vel in equeſtrem ordinem ex plebejo tranſire. Cicero Philipp. 13. cap. 13 *mutavit calceos: pater conſcriptus repente factus eſt*. Alii enim erant, magiſtratuum ac nobilium, alii plebejorum calcei. *Forma calcei*, eine Schuhleiſte. vide *Forma*. Porro quod de calceo premente à Germanis proverbialiter dicitur, apud Plutarch. reperitur in præceptis connubialibus, pag. 141. Cum enim Romanus quidam ab amicis reprehenſus fuiſſet, quòd uxorem pudicam, locupletem & formoſam repudiaſſet, calceum protendit. *Et hic*, inquit, *nobis eſt & pulcher, ſed nemo ſcit rum noſt ubi me premat*, ἀλλ' οὐδεὶς οἶδεν ὅπου με σκάλλει. Es weiß keiner beſſer wo einen der Schuch drücket / denn der ihn an hat. Hieronymus ſimiliter lib. 1. adv. Jovinian. cap. 29 ſive penult. *Nemo ſcit, præter me, ubi me ſoccus premat*.

¶ Calceŏlus, diminut. *Calceoli repandi*, Cic. Nat. Deor. 1. cap. 29 *Ligulæ calceolorum*, Scrib. Larg. Comp. 208.

¶ Calceare, calceis veſtire, calceos induere ſive inducere. Suetonius Veſp. 21. *calceabat ipſe ſeſe*. Quod & ad jumenta transfertur. Sic *calceare mulas* Suetonius dixit Veſpaſ. cap. 23. Hinc

¶ Calceāmen, idem quod calceus. Plinius 19. cap. 2. de ſparto Hiſpaniæ citerioris: *Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes faciesque, hinc calceamina & paſtorum veſtes*.

¶ Calceamentum, idem Sueton. Aug. c. 73 *Uſus eſt calceamentis altiuſculis, ut procerior, quam erat, videretur*. Eutropius 9, 16. de Diocletiano: *ornamenta gemmarum calceamentis indidit*.

¶ Calceatus, ûs, m. Sueton. Calig. cap. 52. *Veſtitu calceatuque & cætero habitu neque patrio, neque civili uſus eſt*.

¶ Calcearium: pecunia quæ ad calceatum, ſive ad parandos calceos datur. Schuhgeld. Sueton. Veſpaſiano cap. 9. & Ulpianus Lege 21 Dig. de alimentis & cibariis. Similiter *veſtiarium*, *vaſarium* dicebatur. Vide Torrentium ad ſupra citatum Suetonii locum.

¶ Calcearius, qui calceos conficit. *Calceolarium* Plautus Aulul. dixit.

¶ Excalceare, calceos detrahere apud Suetonium Veſp. cap. 8. & Vitell. c. 2.

¶ Excalceus, qui calceatus haud eſt. Paullinus ad Cytherium v. 321

Qui maluiſſet conſoberi excalceus,
Quàm calceari frigidus.

¶ Et Diſcalceare Sueton. Ner. c. 51. *ſine cinctu & diſcalceatus*.

CALX pro materia lapidis cocti, fœm. tantùm, κονία, Kalck. *Calx viva*, nondum intincta, ungeleſchter Kalck / ἄσβεστος. Plin. 29. cap. 3. *calx macerata*, geleſchter / eingemengter Kalck. Idem 36. cap. 23.

¶ Fornax calcaria, Kalckofen. Plin. 17. cap. 9. Et Calcaria abſolute dicitur, Ammianus 27. cap. 4, *calcarias exſtinguere*. Ulpianus Lege 8. de pœnis: *In calcariam quoque vel ſulphuriam damnari ſolent; ſed hæ pœnæ metalli magis ſunt*. Notatur autem calcis fodina. Eſt enim Calcaria, ubi aut coquitur calx, aut aſſervatur, aut venditur, Kalckofen / Kalckhütte. De *calcariâ in carbonariam pervenire*, Proverbium: de loco impuro in nihilo puriorem venire. Uſus Tertullianus de carne Chriſti cap. 6.

¶ Calcarius, Kalckbrenner. Cato R. R. cap. 16 *Calcarius perficit, & coquit, & ex fornace calcem eximit*.

¶ Calcatus, adject. gekalcket / getünchet / ut, *paries calcatus*. Antiquus, qui & *Calex*, pro *calx* dicebant, *calecatus* eſt. Feſtus: *Calecata ædificia calce polita*. Vide ibi Scalig.

¶ *Decalcare*, Vet. Gloſſ. κονιᾶν *decalco, albo*, weiſſen / tünchen.

CALYDON, Καλυδών, oppidum Ætoliæ, Oenei regis Meleagri patris regia. Virg. 7. Æn. v. 305

— — — — *conceſſit in iras*
Ipſe deum antiquam genitor Calydona Dianæ.

¶ Calydonius, a, um: ut *aper Calydonius*, in titulo fabulæ 4. lib. 8. Metam. Ovidianæ. *Sus Calydonius* apud Martial. lib. 11. epigr. 19. *Caledonius heros*, Meleager, Ovid. ep. 1. v. 325. Male à nonnullis & *Calydonia ſilva* in Britannia ponitur: *Caledonia* enim illa ſcribenda, non *Calydonia*; eſtque ſecunda ibi producta propter ε Græcum; & tertia correpta propter ο parvum; quæ hic contra habent. Vide ſupra *Caledonia*.

¶ Calydonis, idis, patronym. Ovid. ibidem v. 529

Planxere ore ſimul matres Calydonides.

CALYPSO, us, Καλυψώ, nympha, Oceani & Tethyos filia, cujus hoſpitio Ulyſſes utitur, & à qua difficulter dimittitur, apud Hom. lib. Odyſſex. Alii Atlantis filiam dixerunt. Tibull. lib. 4. eleg. 1. v. 77

Fœcunda Atlantidos arva Calypſus.

Quintil. lib. 1. cap. 5. *Neque tamen Calypſonem dixerim, ut Junonem*. Dixit Apuleius tamen, auctor nec invenuſtus nec ineruditus, lib. 1. Mileſ. *At ego ſolicet Calypſonis æternam ſolitudinem ſpero*.

CAMARĪNA, oppidum & palus Siciliæ. *Movere Camarinam*, ein alten Dreck rühren / daß er ſtincket / eſt, ſibi ipſi periculum aut malum aliquod accerſere. Stephanus Byzantius de ea adagium affert: μὴ κίνει Καμάρειναν, ἀκίνητος γὰρ ἄμεινον; *Ne move Camarinam, etenim non tangere præſtat*. Adde chiliad. Eraſ. Et Virgilius Æn. 3. v. 700

ſatis nunquam conceſſa moveri
Apparet Camarina procul.

Adde Servium in hunc locum.

CAMBIO, Cambire, citat Priſcian. lib. 10. ex Chariſio, ſignificat permutare, beuten / wechſeln. Pro eo antiquiſſimi dixerunt, *Campſo*, campſare, ut idem Priſc. notat. Apulejus in Apolog. p. 284 ed. Elmenh. *tu an habeas ad agrum colendum, an ipſe mutuarias operas cum vicinis tuis cambias neque ſcio, neque laboro*. Vide ibi Caſaub. & Andream Alciatum lib. 1. Parergon. cap. 44. Cujacius comment. de pactis, officium argentariorum deſcribens, Fuit, inquit, olim in civitatibus certum corpus ſive σύστημα argentariorum, quorum erat publicum officium. Tabernas & menſas cum ære in foro poſitas habebant. Apud menſas pecuniæ deponebantur, permutabantur, emebantur, vendebantur. Quod latine eſt Cambire, græcè καμβιστεύειν. Per eos plerique pecuniam credebant, & fœneri explicabant, emebant, vendebant, auctionem & omnia negotia exercebant. Deque his omnibus rationem conficiebant. Ex eorum ſcriptura naſcebatur obligatio nominum ſine ſtipulatione. Uſuræ eis debentur ex ſola præſcriptione & quidem beſſes. Eorum munia, quæ varia ſunt, variis quoque appellationibus deſignantur. Nam & menſarii dicuntur, ſive menſularii, & Numularii & Argentarii, & argentariæ menſæ exercitores, & ἀργυροπράται ſive argenti diſtractores, Collybiſtæ, Cermatiſtæ, coactores ſive collectarii.

¶ Cambium, der Geldwechſel.

¶ Campſor, ein Wechsler.

CAMBŎDŪNUM, Καμβόδουνον, urbs Vindeliciæ, Ptolemæo, quæ VVelſero & Cluverio videtur eſſe Kämpten.

CAMBYSES, æ, Καμβύσης, Cyri, Perſarum regis filius, exemplum omninò ejus, quod vulgò fertur, *Heroum filii* &c. Falſa ſuſpicione motus fratrem interfici juſſit, ſororem ſuam duxit, ac poſtea propter fratris necem lacrymantem gravidam interfecit, temulentus. Aliquantò poſt divinitus punitus eſt. Cum enim in equum aſcenderet, decidens ex vaginâ gladius ferit ei femur, ex quo vulnere paullò poſt mortuus eſt, cùm regnaſſet annos ſeptem, menſes quinque. Laudatur unum ipſius factum, quod Herodotus narrat lib. 5. c. 25. quanquam inhumanum & tyrannicum ſatis. Præſidem Siſamnem, qui pecuniâ corruptus injuſtam ſententiam tulerat, interfecit & toti corpori cutem detraxit, eamque inſtravit tribunali. Poſtea filium Siſamnis Otanen in eam ſedem collocavit, ac juſſit eum intuentem patris exuvias juſtè judicare, ne ſimili ſupplicio afficeretur. Val. Max. lib. 6. cap. 3.

CAMELLA, vaſis genus, ein Gefäß. Utitur eo Ovid. lib. 4. Faſt. v. 779 *Tum licet, appoſitus velut exterret camella,*
Lac nivеum potes, &c.

Petronius: *Infra manus meas camellam interpoſuit*.

CAMĒLUS, κάμηλος, fœmin. & maſc. animal eſt grande, longo & gracili collo, capite exili, altis cruribus, amplo pectore & villoſo, tuberibus in dorſo binis, ut ephippia, eminentibus, colore fuſco [qui & *camelinus* dicitur] vergente ad flavedinem: inimicum & infenſum equis, alieniſſimumque ab inceſto coitu. Plin. 8. cap. 18. ſcribit, ſitim hoc animal tolerare poſſe quartiduo, unde & *ſitiens* à Perſio dicitur Satyra 5. v. 136 *Tolle recens primus piper è ſitiente camelo*. Ein Kamel / oder Kameelthier. *Camelus ſaltat*, proverbiale eſt, de indecore aliquid facientibus, die Kuh geht auf Stelzen. *Camelus deſiderans cornua, etiam aures perdidit*, Proverbium in eos, qui dum peregrina ſectantur, ne ſua quidem tuentur, wer zu viel haben will / behält zu Zeiten gar nichts. Vid. Chiliad.

¶ 2. Et Camelus etiam funis nauticus dicitur, das dicke Schiffſeil / Ancherſeil / Lucæ 18. v. 25, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Hoc eſt, *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in regnum Dei*. Vide Hackſpan. Miſcel. pag. 203. Scribunt & ſic κάμιλος.

¶ Camelaſia, vel *Camelaria* Ammiano & JCtis [Lege ult. Dig. de muner. & honor.] dicitur pecunia, quæ pro alendis camelis datur. Notat Torrentius ad Veſpaſianum cap. 8. Ammiani locus eſt lib. 17. c. 5. ſed notat Valeſius tam à MStis, quam primitus editis hoc verbum abeſſe.

¶ Camelopardalis, aliud animal, ſic dictum quod capite Camelo ſimile ſit, & ſparſo maculis corpore Pardalim referat, cui & *ovis fera* nomen hæſit. Viſum eſt primùm Romæ Ludis Circenſibus, quos Cæſar dictator exhibuit. Plinius lib. 8. cap. 18. & Dio Caſſius lib. 43. De proceritate ejus, elephantem ſuperante, nec non variis per diverſas linguas nominibus, conſule τῶν πάνυ Ludolfi Hiſtor. Æthiopicam lib. 1. cap. 10. §. 33.

CAMĒNAE, Muſæ, ſic dictæ à *canendo*, quaſi *Canenæ*, Macrob. lib. 2. in ſomn. Scipionis c. 3. Eadem & Varroni lib. 5. L. L. n. 7. etymologia eſt, & Feſto Pompejo. Virgilius in Palæmone ſive ecl. 3

Alternis dictis, amant alterna Camenæ.

Singulariter Horatius lib. 1. Carm. oda 12

Gratus insigni referam Camenæ.

Et lib. 4. oda 6

Daunie defende decus Camenæ.

Et Seneca Medeâ v. 625

Ille vocali genitus Camenæ.

Vulgo *Camœna* scribunt per OE. Verum si Varronis, Festi, Macrobii, & Servii in eclog. 3. etymologia stat, non opus diphthongo est. Dausquejus in contrarium nititur, sed frustra ad Festum provocat & Varronem. Varro autem c. l. *canere* à Camena inverso ordine ducit, quod nobis perinde est. Adde Vossium Etymologico.

¶ Camenalis, adjectiv. Sidonius lib. 3 epist. 3 *nunc oratorio stilo; nunc etiam Camenalibus modis imbuebatur.* Avienus Phænom. v. 495 de Pegaso:

Illisisse pedem, cornuque excita repente
Lympha Camenalem fudit procul Hippocrenen.

CĂMĔRA, arcus, testudo, fornix, κάμαρα. Ein Gewölbe oder gewölbete Decke. Propertius lib. 3. Eleg. 2. v. 11

Quod non Tarentis domus est mihi fulta columnis
Nec camera auratas inter eburna trabes.

Suetonius Nerone cap. 34. *Solutilem navem, cujus vel naufragio, vel camera ruina periret, commentus est.* Ubi *Camera*, rectum arcuatum est. Nomen à curvitate est. Nonius: CAMERVM, inquit, *obtortum: unde* CAMERÆ *tecta in curvitatem formata.* Cameras appellârunt sola culmina arcuata sive ex lapide sive ex contignatione essent. Vitruvius lib. 5. cap. 10. distinctæ autem erant a lacunaribus sive laquearibus. Salmasio videtur esse vox Gallica. Thys. ad Sall. p. 168 vide infra & *Camerna.*

¶ 2. Est & Navigii genus *Camera*, Dacis usitatum: arctis lateribus, latâ alvo sine vinculo æris aut ferri connexa: quod tumido mari; prout fluctus attollitur, tabulis augetur in summis partibus, donec in modum tecti claudatur, ut Tacitus 3. Histor. cap. 47. describit. ¶ 3. Cameras etiam vocant recessus, vel terrâ, vel mari sinuosos, & ¶ 4. In ædibus reductiora conclavia, & secessus: & ita quidem fœculentior Latinitas. Reges quoque & populi, quibus in corpore suo plurimum, situs, & celebritatis ergò, tribuere membris, *Camerarum* ea dignosci, censerique voluerunt appellatione. Sic Londinum, *Angliæ Regia Camerum* à vetustis seculis dictum testatur Seldenus lib. 1. Mar. Claus. cap. 22. Sic Leyda *Hollandiæ Camera.* Petr. Scriverius in Antiquit. Leydens.

¶ Camerare, in curvitatem formare, unde

¶ CAMĔRATUS, ut *Camerata arca.* Et hæc putatur in Lege 9. §. 5 Dig. Locati conduct. inveniri, sed meliores libri ibi habent *ernæ.*

¶ Bicameratus, das zwey Kammern hat. Hieronymus lib. 1. adv. Jovinian. cap. 9. extr. *Arca bicamerata.*

¶ Tricameratus. Hieronymus ibidem: *arca tricamerata.* Agit autem de arca Noæ, quæ plures mansiones & nidulos habuit.

¶ Camerarius. Ut *camerariæ cucurbitæ* apud Plinium lib. 19. cap. 5. quæ in cameras pergularum subrepit & eas umbrâ suâ operitur.

¶ Concamerare, usitatius quam Camerare. Wölben. Plinius lib. 34 cap. 14 extr. *Dinocharen architectus Alexandriæ Arsinoes templum concamerare inchoaverat.* Suetonius Aug. cap. 90 *in abditum & concameratum locum se recipere*, in ein Gewölb.

¶ Concameratio, das Wölben / Gewölbe / Schwiebbogen. Vitruvius lib. 2. cap. 4 *neque concamerationi recipit.* Idem lib. 6. cap. 11 pr. *Sin hypogea concamerationesque instituentur, fundationis eorum fieri debent crassiores.*

CĂMERS, tis, Camertes, Umbriæ sunt populi incolentes montes, quibus à Picenis Umbri separantur.

¶ Camers, adject. ut, *In agro Camerti, Piceno, Gallico*, Cicer. pro Syll. cap. 19.

¶ Camertinus, adjectivum aliud, ut, *Fœdus Camertinum*, apud eundem pro Cornel. Balbo cap. 20. ¶ 2. Apud Virgilium *Camers* & viri nomen est, Æn. 10. v. 562.

CĂMILLA, Κάμιλλα, Volsca, venit suppetias Turno contrà Latinos & Æneam, in quo etiam bello periit, Virg. 7. Æn. v. 803

Hos super advenit Volscâ de gente Camilla.

¶ Camillus autem Romanus nobilissimus fuit, Vejorum expugnator, & post damnationem in ipso exilio bene meritus de patriâ sua, quippe Gallos Senones, qui tum Romam tenebant, inopinato oppressit, & omnem illis prædam eripuit. Unde *secundus Romulus* appellatus fuit. Vide Livium lib. 5. & Eutropium lib. 1. cap. ult. De eodem Virgil. 6. Æneid. v. 825

Aspice Torquatum & referentem signa Camillum.

¶ 2. *Camilli* dicebantur Romæ pueri ingenui, quorum ministerio in sacrificiis utebantur. Talem Ovidius Fast. 2. v. 650. intelligit, quum ait: *Sost puer; & manibus læta canistra tenet.* Vide Festum & ibi Scaligerum. Et eundem Conjectan. ad Varronem, Turnebum Castigat. in Propert. lib. 4. Sane & Tusci Mercurium, quod minister Deorum esset; *Camillum* vocârunt; quod Macrobius observat lib. 3. Saturn. cap. 8. Itemque Servius ad illud Virgilii Æn. 11. v. 542

— — — mâtrisque vocabit
Nomine Casmillæ, mutata parte Camillam.

CĂMĪNVS, Virg. Æn. 6. v. 630

Acceleremus ait, Cyclopum educta caminis
Mœnia conspicio, &c.

Græcum est κάμινος, & Germanicum ein Kamin / fornax & structura, quæ fumum excipit, frequens in Italia, ubi vaporaria, quæ nos dicimus, propterea quod officere credantur valetudini, minus & probantur & in usu sunt. Cicer. lib. 7. epist. 10. ad Fam. *Valde metuo, ne frigeas in hibernis, quamobrem camino luculento utendum censeo. Addere oleum camino*, est apud Horat. 2. Satyr. 3. v. 321 malo alicui fomentum & materiam adjicere.

Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino.

Pro eo *Flammæ oleum adjicere* dixit Hieronymus ad Eustochium virginem Epist. 22. cap. 4. *Vinum & adolescentia*, inquit, *duplex incentivum voluptatis est, quid oleum flammæ adjicimus?*

¶ Caminare. Plin. 16. cap. 6, *Acervi luto caminantur*, id est, in camini formam oblinuntur.

CAMMARVS, Κάμμαρος, piscis marinus Plinio, Columellæ & Varroni. Vide Gammarus.

Camœnæ, arum. Vide supra *Camenæ.*

CAMPĀNA, ὁ κώδων, eine Glocke. Onost. Vet. *Campana*, κώδωνες. Est autem campanarum usus antiquus, & varius in sacris, & profanis. Junius lib. 3. c. 11. Middendorp. de Academ. lib. 1. cap. 2. His indicebantur divinorum officiorum celebrationes, his excipiebantur Principes: aliquando etiam summæ ignominiæ caussâ sonabant: alio modo inhibebantur in ignominiam campanæ. Vid. Barth. ad Brit. Aremor. p. 729. Hieron. Magius de Tintinnabulis.

¶ Campanula, Diminut. ein Glöcklein. Hieron.

¶ 2. Herba est, Campanula Silvestris, Fingerhut.

CAMPĀNIA, Καμπανία, Italiæ regio vini atque frumenti fertilissima, unde & *Bacchi Cereriique* vocata *Certamen.* Vide Polybium lib. 3. pag. 242, Plinium lib. 3. cap. 5. Florum lib. 1. cap. 16. Quoniam igitur abundaret voluptatibus, fertilis, amœna, salubri cælo, idcirco luxuriosi principes secessus ejus & littora petere solebant, Tiberius, Caligula &c. Lege Suet. eorum vitis. Nomen sortita a locis campestribus est, ut Livius tradit. Auson. de claris urbibus ex emendatione J. Lipsii:

Mox ut in occasum vitiis communibus alti
Corruerunt, Pœni luxu, Campania fastu.

¶ Campānus, ut, *Littus Campanum*, Statius 3. Silv. 3. v. 162. *Supellex Campana*, Horat. 1. Sat. 6. v. 118.

¶ Campas, ātis; pro Campanò apud Plautum legitur Trinum. act. 2. sc. 4. v. 144.

CAMPE, es, κάμπη, erica, eine Raupe. Columella lib. 11. sub fin. *Quæ nobis* (Latinis) *appellantur* erucæ, Græce κάμπαι *nominantur.*

CAMPVS, planities terræ, spacium. Feld / Ebene. Nep. Hannibale cap. 5, *In campo castra ponere*; auff ebenem Felde das Lager schlagen. Tralatè: Cic. ad Att. 5. ep. 19 *Non habet satis magnum campum ille tibi non ignotus cursus animi mei*, mein Fürnehmen hat nicht Raum gnug. Idem pro Mur. cap. 8. *Nullum vobis fori campum dedit, in quo excurrere virtus cognosci que possit.* Idem in Acad. 4. cap. 35 *Cum sit campus in quo possit exultare oratio, cur eam in tantas angustias compellimus?* eine reiche Materie zu reden. ¶ 2. *Campi* nomine absolute non rarò venit *Campus Martius* Romæ: qui initio ager Tarquiniorum, post, exactis Regibus, consecratus Marti, & inde Martius appellatus fuit, ut Livius lib. 2. cap. 5 docet. Ibi autem Comitia haberi, item juventutem exerceri solitam, Zosimus etiam notavit lib. 2. c. 2. & 16. & Horatius 4. oda 2. extrema. Idem lib. 3. Carm. od. 1. *— — — hic generosior*

Descendat in campum petitor.

Cicer. Orat. 1. in Catil. cap. 5. *Comitiis Consularibus me consulem in campo & competitores tuos interficere voluisti.* Utrobique enim *Campus Martius*, per *Campum* intelligitur. Pertinet huc & illud Proverbiale: *Fors domina campi*, apud Ciceron. Orat. in Pisonem cap. 2. *Omitto, ut si fallus uterque nostrum Consul: Sit sane fors domina campi. Magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum.* Innuit enim in Comitiorum suffragiis plurimùm posse fortunam, qui sæpe immeritos ad dignitates evehat, dignioribus rejectis. Wer das Glück hat / führet die Braut heim. ¶ 3. Campus etiam locum pugnæ, castrorum, & expeditionem designat: cum sub dio ac pellibus habetur miles. Wann er zu Felde liegt. Ammianus lib. 20. cap. 10. *Edicto ut futura luce cuncti convenirent in campo progressus princeps ambitiosius solito tribunal ascendit.* Petrus Chrysologus Sermone 13. *Ecce tempus quo miles procedit ad campum*, zu Felde ziehen/ AD CAMPVM, id est, in expeditionem, Εἰς τὸν πόλεμον, ut Casaubonus ad Polybium interpretatur pag. 122. Vide & Salmasium in Histor. Augustam. *Campum tenere*, phrasis sequiorum temporum: de quâ Barth. ad lib. 2. Theb. Statii pag. 627. ¶ 4. Campus etiam dicitur locus, ubi Tirones exercebantur, & usum armorum discebant, ex quo *Campidoctores* magistri ipsi appellati, de quibus infra. Sic *Decursio campi*; seu *campicursio* (ut.

(ut militari vocabulo dicebatur) genus militaris exercitationis, appellata est, de qua Vegetius lib. 2. cap. 22. & lib. 3. c. 4. A

¶ Campester, campestris, hoc campestre, flach Feld. ut *Capua à campestri agro appellata*, Liv. 4. cap. 37. *Arma campestria*, Rüstung die man zu Felde braucht / apud Horat. de Arte v. 379. *Prælia campestria* apud eundem lib. 1. epist. 18. v. 54. *Scythæ campestres*, lib. 3. oda 24. v. 9. *Iter campestre*, apud Cæsarem lib. 1. B. Civ. c. 66.

¶ Campestre, pannus, quo nudè exercentes ephebi pudenda velabant. Quod & *Subligaculum* & *Succinctorium* dicebatur. Eine Schurtz um die Scham. Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 17

Incolumi Rhodos & Mitylene pulchra facit, quod
Penula solstitio, campestre nivalibus auris.

Augustinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 17 de nuditate primorum hominum differens: *Confusi inobedientiâ carnis suæ, tanquam tales pœnæ inobedientiæ suæ, consuerunt folia fici, & fecerunt sibi* campestria: *id est*, succinctoria genitalium. *Nam quidam interpretes* succinctoria *posuerunt. Porrò autem* Campestria, *Latinum quidem verbum est; sed ex eo dictum, quod juvenes, qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant: unde qui ita succincti sunt*, campestratos *vulgus appellat.* Hæc Augustinus. Usi nonnulli etiam sub vestibus: ne inter currendum aut ministrandum verenda nudarent, cum braccati haud essent. De quo Casaubonus ad Suetonium notat.

¶ *Campestratus* quis dicatur, ex modo datis Augustini verbis liquet.

¶ Campidoctor, qui tyrones in campo exercet, armorum usum condocens, sive *armaturam*: ita enim hoc genus meditationis vocatum Vegetius significat lib. 1. cap. 13. & lib. 2. cap. 22. Male Stewechius *Campiductorem* apud Vegetium & cæteros, qui meminerunt, malit restitui: neque enim à *ducendo* sed à *docendo* dictos Lampridii locus in Alexand. c. 53. *campidoctores boni docuerunt*, &c. persuadet facile; & illud quoque argumento est, quod iidem & *armidoctores* & *armorum doctores* appellati, quod illustris Salmasius ad Lampridium observat. Vet. Gloss. *Campidoctor*, ἐνοπλιδιδάσκαλος. Ammianus lib. 15. Vales. cap. 3. Grut. cap. 5. *Tribunus ex campidoctore.* Vide ibi Valesium f. 71. & ad eundem locum Lindebrogium p. 32 qui inscriptionem ex antiqua Roma profert, in qua est CAMPI DOCTOR COH. I. quam etiam Gruterus f. 80 n. 2 exhibuit: & apud eundem Grutenum f. 565. n. 5 CAMPI DOC. COH. VII. PR.

CĂMŪRUS, a, um; curvus. Veteribus Latinis, licet proprie de cornibus dicatur, est τὸ ἐπικαμπὲς, tortum; quod anguium est proprium. Krum / gebogen. Virgil. 3. Georg. v. 55

Pes etiam & camuris hirta sub cornibus aures.

Ubi Servius: CAMURIS, *id est, curvis: unde & Cameræ appellantur.* Festus: *Camura, & Camuri boves, à curvatione ex Græco* Καμπὴ *dicuntur.* Sed Nonius apud Virgilium *Camerâ*, non *Camuris* legit. Vide supra & *Bos.* C

CĂNĀLIS, eine Rinne / Röhre. masc. & fœm. generis; lignum excavatum, in similitudinem cannæ, per quod aqua deducitur. *Canales ligni*, Eichene Röhren. Virgil. Georg. 3. v. 330

Currentem ligneis potare canalibus undam.

Vitruvius lib. 8. cap. 7 pr. *canales fictiles* vocat, quos fistulis plumbeis & tubulis fictilibus ibidem opponit. ¶ 2. Canalis ligneum excavatum erat, in quo fractum crus aut femur reponebatur, pro quo chirurgi nostri assulis utuntur; quos Schienen vocant. Celsus lib. 8. cap. 10. n. 5 *Ubi deligatum est* (crus vel femur,) *in canalem conjiciendum est* &c. Ubi forma ejus & structuræ modus describitur.

¶ Cănālĭcŭla, ἀγγεῖος: ein Müssiggänger. Sic dicti, quòd in foro medio ad canalem deambularent, desiderentque & nugarentur. Gellius lib. 4. cap. 20 *Qui jumbat, cavillator quidam & canalicola & vidicularius fuit.* De his Plautus Curcul. act. 4. sc. 1. *In foro infimo boni homines atque dites ambulant,*
In medio, propter Canalem ibi ostentatores meri.

Festus: CANALICOLAE, *forenses: homines pauperes dicti, quod circa canalem fori consisterent.* Hujus commatis erant *Subrostrani, Subbasilicani*, de quibus Casaubonus ad Theophrastum. De *Canalicolis* verò omnium optime Salmasius ad Vopiscum Carinum, haud procul principio. D

¶ Canaliculus diminut. masc. forma, Vitruvius lib. 10. cap. 14 extr. *emittet per canaliculum.* ein Röhrgen: quod etiam in medicina adhibuit Corn. Celsus lib. 8. cap. 10 extr. cui articulus laxatus includitur. kleine Schienen. ¶ Est etiam Canaliculus cavitas exterior in columnis apud Vitruvium lib. 4. c. 3. Et ¶ Semicanaliculus apud eundem d. l. eadem notione.

¶ Et fœminine *Canalicula*, apud Gell. lib. 17. cap. 11, *esse quasi canaliculas quasdam vel fistulas.*

¶ Canaliculatum, quod Canalis figuram habet, ut planta *ad modicum canaliculata* Plin. 27. cap. 9.

¶ Et *aurum canalitium*, seu *Canalense*, quod puteis fodinur, apud eundem 33. cap. 4.

CANARIA, æ, insula una ex Fortunatis, Plinio lib. 6. cap. 32.

¶ 2. Est & herba quædam apud Plin. lib. 25. cap. 8. Hundsgraß.

CANCELLI, cancellorum, septa reticulata, seu fenestrata; sive de ligno, sive de ferro aut ære essent: nam *æreorum cancellorum*, diserte Columella meminit lib. 8. cap. 17. Gegitter / Gatter / Schrancken. Rarissimus Singularis numerus, ut Lege 9. Dig. Quod vi aut clam: *Si ferra, vel clavis, vel cancellus, vel specularium sit ablatum.* Ejusmodi *cancelli*, seu septa in foro, in circo, in tribunalibus, templis, item ædium januis, fenestris, &c. ad excludendam turbam, vel ut repaguli vice essent, fuisse, jam olim notatum ab eruditissimis viris est, quos infrà, cum de *Cancellariis* nonnihil dicendum erit, indicabimus. ¶ Sed & in agris *Cancelli* pro limitibus erant: termini scilicet, seu lapides, quibus agrorum fines describebantur. Unde & *Cancellatio* pro limitatione vel metatione; & *regio cancellata*, id est, terminis suis circumscripta, apud Grammaticos invenitur. Et hinc petitæ illæ translationes; *cancellis circumscribere: cancellos circumdare:* id est, certis finibus terminisque includere. Cicero pro Quintio cap. 10. *Si extra hos cancellos egrediar, quos mihi ipse circumdedi.* Idem 1. de Oratore cap. 12 *Cancellis circumscripta scientia.* Huc pertinet Vetus Glossa, *Cancellus*, κρηπὶς. κρηπὶς autem *fossa* est. Nam fossas quoque finales fuisse, hoc est, ad discernendos fines factos, ex Siculo, Flacco & aliis Agrimensoribus priscis constat. B

¶ Cancellos etiam Cancros dici, quanquam rarenter admodum, animadvertimus. Inde scitu dignum prorepsit adagium, ut *inter orci cancros adhæsisse* dicatur, qui ita irretitus, illaqueatusque teneatur ac impeditus, ut nusquam pateat effugium, scribente Cœl. Rhodig. lib. 5. extremo, quoniam Plutonis septa & cancros transilire opis humanæ non est. Auctor ejus Adagionis sine dubio est Apulejus, qui Libro 6 Metamorphoseos p. 176 unam de famulatione *Veneris*, nomine *Consuetudinem*, ita *Psychæ* ogganientem introducit: *Tandem ancilla nequissima dominum habere te scire cæpisti? An pro cæteris morum tuorum temeritate istud quoque nescire te fingis, quantos labores circa tuas inquisitiones sustinuerimus? Sed bene, quod meas potissimum manus incidisti, & inter Orci cancros jam ipsos adhæsisti; daturæ scilicet ædutum contumaciæ tuæ pœnas.* Festus quoque auctor est Cancros appellatos veteribus, quos diminutivè Cancellos dicimus. Κυνηλάδας δρύφακτοι.

¶ Cancellare, cancellis includere. Columell. lib. 4. cap. 2, *Hæc autem* (viris) *quæ toto prostrata corpore, cum inferius solum quasi cancellabit atque irretivit* &c. *Cancellatum brachiorum implexum*, Plinius dixit lib. 9. cap. 51. Metaphorice idem lib. 8 cap. 10 elephantorum *cutem cancellatam* dixit. ¶ 2. Limitare; ut, *Cancellata regio*; de quo supra. ¶ 3. Apud JCtos *Cancellare* est delere, expungere: quod multis decussatisque vel cancellatim lineis tractis fieri solet. Wann man etwas Creutzweise durchstreicht und auslöscht. Vel plane concerpere atque concidere, scissuris in decussem scalpello factis. Unde Isidorus in Glossis: CANCELLAT, *concidit, battuit.* Sic *Cancellare testamentum*, Lege 15. §. 1. Dig. de testam. mil. *Cancellatum chirographum* Lege 22 Cod. de Solutionibus; *Tabulæ cautionesve cancellatæ* Lege 82 Dig. de Furtis.

¶ Cancellarius. Cancellarii à cancellis dicti: longe alii veteribus, quàm hodie ita qui appellantur; de quibus multa & nonnihil diversa, præter JCtos, Turnebus, Pithœus, Lazius, Casaubonus & Salmasius ad Hist. Augustam, nec non Kirchmannus de annulis cap. 9 tradiderunt & observarunt. Attigit & Paullus Æmilius lib. 3. de gestis Francorum in Philippo primo sub finem. Ut breviter explicemus negotium; notandum *Cancellarios* veterum duplicis generis fuisse: alios in domo Augustæ procerumque, alios in tribunalibus & judicialibus, ut appellabantur, secretis. Imperatoriæ & procerum ædes atque cubicula, quà patebant, non vela tantùm habebant ad fores, sed & cancellos, sive *fenestratas januas*, ut Cassiodorus appellat. His igitur qui præfecti erant, non tantum *a velo, à cancello*; sed & *Velarii* & *Cancellarii* appellabantur: quorum munus erat, stare pró foribus & admissiones curare. Itaque nihil aliud erant, quàm *Ostiarii*, qui aut nullam, aut parvam perquam dignitatem habebant. Quam ob caussam Vopiscus in Carino rem indignissimam statuit, quod unum ex Cancellariis præfectum urbi fecisset: hoc est, publici & summi muneris dignitatem in ministerium aulicum contulisset. Codex Theodosii cum *Domesticis*, qui & *Protectores*, sive *custodes corporis principis* sunt, Σωματοφύλακες Græcis appellati, conjungit: quorum aliquos non meros ostiarios fuisse, hoc est, admisisse & dimisisse tantum, qui Principem aut Herum conventum vellent; verum & chartas dominorum seu *tabularia* tractâsse, videtur suadere Agathiæ locus lib. 1. de imperio & gestis Justiniani, qui *cancellarios* istos vel *à cancellis*, τοῦ ἄρχειν Narsetis curasse diserte tradit. Fuerint itaque tales, qui nunc in aulis Kammer-Diener appellantur. Sed tribunalia etiam habebant septa cancellata, quibus excludebantur turbæ, quibus & ipsis qui præpositi erant *Cancellarii* appellati. Quorum alios puto ostiarios tantùm fuisse, & qui hodie Cantzeley-Diener / appellantur; quorum erat ingressus ad judicem curare, & excurioni mandare judicum responsa: alios verò, ipsius secreti judicialis gessisse curam, scribendoque navasse operam, unde Codice Theodosii *Tabellio, Amanuensis, Cancellarius* de uno atque

que eodem ministerio dicuntur, (Copisten/ Cantzeley-Schreiber) A quorum tamen alii digniores, atque à *Scribis* sive *Notariis* distincti, edictis epistolisque dictandis signandisque navabant operam, atque eodem fungebantur munere, quod illorum hodie est, qui a *Secretis*, seu *Secretarii* appellantur. Unde in Edicto Turci Aproniani, *Cancellarius* ante *Scribam*, & diversus ab eo nominatur. Hodie qui hisce omnibus summa dignitate præest, καὶ ἐξοχὴν *Cancellarius* appellatur: apud Romanos olim *Quæstor Sacri Palatii*: in Constantinopolitana Aula, ὁ μέγας Λογοθέτης nominatus fuit.

¶ Cancellatim, decussatim; in morem cancellorum, Kreutzweiß / ut *cancellatim reticulata* apud Plinium 9. c. 33. Et apud Sidonium lib. 5. epist. 17 *stipitibus cancellatim pendentibus.*

¶ Cancellatus, vide supra in Verbo *cancellare.*

CANCER, Καρκῖνος, Krebs / piscis genus testâ muniti: cujus species sunt *carabi*, *astaci* &c. Plinio lib. 9. cap. 31 relati. Virgil. 4. Georg. 47 *rubentes ure foco cancros*, siede Krebse. ¶ 2. Cancer signum Zodiaci. Ovid. 1. Fast. v. 313.

Octipedis frustra quærentur brachia Cancri.

Occasus Cosmicus signatur, sole existente in XVII. parte Capricorni. ¶ 3. & Morbus, ejusdem & generis & appellationis, der Krebs. Tumor est durus, inæqualis, adspectu teter, venis in ambitu turgentibus, colore livescens. Ovid. lib. 2. Metam. v. 827 *Utque malum latè solet immedicabile cancer*

Serpere, & illæsas vitiatis addere partes.

¶ 4. Cancros antiqui dixerunt, qui nobis sunt cancelli. Vide paullulùm supra.

¶ Cancer, ĕris, Declin. tertiæ. Lucretius lib. 5. v. 616

Canceris ut vertat metas ad solstitialis.

Etiam de morbo hac forma Arnobius lib. 1. p. 30 *Contumaciam cancerum savi ad subeundam cicatricem circumscriptis evaginationibus compulerunt.*

CANDĂCE, es, commune Reginæ Æthiopiæ nomen fuisse docet Plin. lib. 6. cap. 29. notavitque Beda ad Acta Apost. c. 8. Ab illa autem Candace, cujus in actis mentio fit, antiquitatem Christianismi hodierni jactant Æthiopes; falso, ut Scaliger lib. 7. de Emendatione temporum pag. 639 censet.

CANDAVLES, quem Myrsilum Græci vocant, Sardium tyrannus fuit, cujus meminit Justinus lib. 1.

CANDĒLA, eine Kertze oder Licht. Juvenal. Sat. 3. v. 286

— — — vel brevis ardens

Candela, cujus dispenso & tempero filum.

Candelas sebare, i. e. sebo vel sevo induere ellychnium, & in candelam concinnare, Liechte ziehen/ Columella dixit lib. 3. cap. ult. *Filum candelæ*, der Docht/ ἐμψυχίον. Juvenalis versu laudato Satyræ 3. Ubi *Filum* Vetus Scholiastes *Papyrum* interpretatur: *scirpum* nempe intelligens; quod illi Ægyptiacæ plantæ, *Papyro* puta, similis, eundemque usum præstaret. Plinius lib. 16. cap. 37 *Et mapalia sua Mauri* (scriptis sive sirpis) *tegunt: proximeque æstimanti hoc videantur esse, quo inferiore Nili parte* papyri *sunt usu.* Et ex medulla scriptorum cerâ circumdatâ *candelæ* factas Plinius proxime antecedentibus verbis auctor est. Prudentius Hymno ad incensum lucernæ de diversis generibus luminum agens:

Quin & fila facis scirpea floreis

Presso melle prius collita fingimus.

Ubi observa ἐμψύχια item *fila* appellari. Apud Plinium lib. 13. cap. 13. legimus, Cassium Heminam prodidisse literis, in ara quadrati lapidis, vincti *candelis* quoquo versus, libros Numæ impositos durâsse annis 535 infossos. Ubi, quæ hæ *candelæ* fuerint, non temere habeo dicere. Hermolaus quidem ad eum locum scribit, quæcunque materia, scirpis, tædâ, sevo, cerâ, constat; *candelas* esse. Unde mirum non sit, libros Numæ candelis involutos tradi. Sed ego vellem auctoritatibus commodis id confirmâsset.

¶ Candelābrum, ein Leuchter / ut, *Candelabrum æneum*, apud Cicer. Verr. 6. c. 26. Martialis de candelabro Corinthio 14. epigr. 43

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt.

Candelabrum *Lychnuchus* etiam dicitur, λυχνοῦχος à λύχνος, & ἔχω. *Lychnuchus pensilis*, candelabrum est de laquearibus pendens, eine Crone. Dionysius Junior Siciliæ Tyrannus in Prytaneo Tarentino Candelabrum dicavit, in quo totidem succendebantur lychni, quot in anno dies. Cœl. Rhod. lib. 6. cap. 18.

CANDEO, λάμπομαι, candere, candidum esse, weiß seyn. Ut Virg. Æn. 5, 61. *candens vacca.* Plin. 2. cap. 18 *candens color.* Ovidius Met. 11. v. 316.

Candida de nigris, & de candentibus atra.

¶ 2. Item esse igneum, glüen / ut, *Ferrum candens*, Ovid. Fast. 4, 287. ein glüend Eisen / *prunæ candentes*, glüende Kohlen. Cicero lib. 2. Offic. cap. 7 *Dionysius tyrannus cultros metuens tonsorios, candente carbone sibi adimebat capillum.* ¶ Transfertur & ad alia, quæ non igniscunt quidem, ut *ferrum*, & *prunæ*; fervent tamen & liquescunt admoto igne, ut, cera, sevum, & aqua. Columella lib. 7. cap. 5. *Cùm tuberculum diligenter circumciderie, candens sebum vulneri per ardentem tædam instillato.*

CANDENS, liquefactum est. *Aquam candentem*, idem dixit. Locum vide infra in *Glabro.* Idem de æstuosis & vapore torridis regionibus hoc verbum usurpavit. Nam lib. 1. cap. 4. sub fin. scribit: *Sunt quædam loca, quæ solstitiis minus concalescunt; sed frigoribus hiemis intolerabiliter horrent, sicut Thebas ferunt Bœotias. Sunt quæ tepent hieme, sed æstate sabissime candent, ut affirmant Euboicam Chalcidem.* ¶ *Candentior Phœbus*, Val. Flacc. 3. v. 481.

¶ Candentia, candor. *Candentia Lunæ*, Vitruv. lib. 9. cap. 4.

¶ Candescere, weiß / helle werden. Ovidius 6. Metam. v. 49. *solet aër — candescere solis ab ictu.*

¶ Incandescere, entbrennen. Idem 12. Metam. v. 12.

— — — accensis incanduit ignibus ara.

Idem 2. Metam. v. 729

Balearica plumbum

Funda jacit: volat illud & incandescit eundo.

¶ Excandescere, proprie erhitzen / brennend oder glüend werden. Cato R. R. cap. 95. *coquito sub dio. Nam si in tecto coquas, cum bitumen & sulphur additum est, excandescet.* ¶ Metaphorice, de ira dicitur. Cic. 4. Tuscul. cap. 19 *Hæc nullam habent vim, nisi irâ excanduit fortitudo.* Et absolute Cælius Ciceroni lib. 8. Famil. Epist. 12. *Id postquam resciit, excanduit, & me causam inimicitiarum quærere clamitavit*, Nachdem er solches erfuhr/ ward er zornig und sagte / ich suchte Ursach zur Feindschafft.

¶ Excandescentia, ein behender und gäher Zorn. Cicer. 4. Tusc. c. 9. *Excandescentia est ira nascens.*

¶ Recandescere, wiederum helle werden/ wieder erwarmen. Ovid. Met. lib. 1. v. 435. *Tellus Solisque æthereis altoque recanduit æstu.*

¶ Candefacere, weiß machen / glüend machen. *Ebur atramento candefacere*, id est, nativæ formæ inducere fucum deformantem magis, quàm ornantem, ein Ding / so an sich selbst schön ist / schöner machen wollen / und damit verstellen / Plauti est in Mostell. a. 1. sc. 3. v. 102. *Lapides candefacti*, Plin. 34. cap. 8.

¶ Candificare. Augustin. C. D. lib. 21. c. 7 *lapides coquendo candificet.*

¶ Excandefacere. Varro R. R. lib. 3. cap. 2.

¶ Candicare, candidum esse. *Candicans è rufo*, Leibfarbin. *Superne candicans*, Plin. 16. c. 23. *nivibus candicans*, Solin. c. 62. Salm. cap. 49.

¶ Candor, Weisse / Virgilius 3. Æneid. v. 537

Quatuor hic primum omen equos in gramine vidi

Tondentes campum latè candore nivali.

Et pluraliter Arnobius lib. 4. p. 141 *Ilnarum* [Junonis] *nivei marmoreique candores.* ¶ 2. Splendor: ut *Solis candor* Cic. 2. Nat. D. c. 15. *cœli candor* Idem 1. Tusc. cap. 28. Sic & de formæ pulchritudine sive splendore usurpatur. Cicero pro Cœlio c. 35 *Candor hujus te & proceritas, vultus oculique perdiderunt.* ¶ 3. Transfertur etiam ad animum, & puritatem ejus ac simplicitatem significat. Aufrichtigkeit. Ovid lib. 2. de Ponto Eleg. 5. v. 9

Candor in hoc ævo res intermortua pene.

¶ Candidus, ut, Ovid. I. Art. am. v. 523. *Candidus in nautâ turpis color*, klare / weisse Farbe. Albus color, nativus lanæ est: Candidus proprie splendens ille, & qui est ab arte. J. Lipsius Electorum lib. 1. cap. 13. ¶ 2. Purus, clarus, intemeratus; Plautus Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 49 *Luce clarâ & candidâ.* Lactantius lib. 6. Instit. Divin. cap. 2, *Qui* [Deus] *ipse in usum hominis tam claram, tam candidam lucem dedit.* Cic. in Orat. cap. 16, *Purum & candidum genus dicendi.* Sed & *candidam vocem* dixit Quintilianus 11. c. 3, quæ *fuscæ* opponitur. Eine reine helle Stimme. Vide infra *Vox.* ¶ 3. Sæpe & formosum & pulchrum notat: Seneca Medea v. 110. de Hymenæo:

Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi.

Item Oedipo v. 508

Candida formosi venembimur ora Lyæi.

Horatius de puero formoso, lib. 1. Epist. 2. pr.

Candidus & talos a vertice pulcher ad imos.

¶ 4. Transfertur & usitate ad animi puritatem & simplicitatem, ut, *Amicus candidus*, id est, sincerus, sine fuco aut malevolentiâ, ein auffrichtiger Freund / der ohne falsch ist. *Lector candidus*, apud Ovid. 4. Trist. extremo:

Jure tibi grates, candide lector, ago,

Der unverdächtig ist / und ohne falsch judiciret. Idem de Ponto lib. 4. eleg. 14. v. 43.

Tam felix utinam, quàm pectore candidus essem!

¶ 5. Transfertur & ad felicitatem ac prosperitatem significandam. Tibullus lib. 1. Eleg. 7. (al. 8) extr.

At tu natalis multos celebrande per annos

Candidior semper, candidiorque redi.

Et lib. 3. Eleg. 6. v. 30

Sis felix, & sint candida fata tua.

¶ 6. Candidus est jam canus. Virg. Ecl. 1 & ibi Taubm. p. 9. *Caput Candidum*, ein graues Häupt. Vide suprà *Albus.*

¶ De Gradibus ne dubites. Præter Tibullum modo laudatum Virgil. 7. eclog. v. 38 *Candidior cycnis.* Horatius 1. Satyr. 5. v. 41. *animæ, quales neque candidiores Terra tulit.* Varro de Lat. Ling.

Ling. 7, 7, *sunt discrimina propter incrementum, quod majus vel minus in hu esse potest: accessit declinationum genus, ut à Candido, Candidius, Candidissimum.* Vitruvius lib. 10. cap. 7 & Palladius lib. 4 [Martio] cap. 13, *color candidissimus.*

¶ Percandidus. Cels. lib. 5. cap. 9. n. 24 *percandida compositio.* Solin. cap. 50. [al. 37.] *gemma percandida.*

¶ Subcandidus, aliquantum candidus. etwas weißlich. Plinius lib. 27 cap. 8 & 12 *folia subcandida.*

¶ Candidulus, diminut. *Candiduli dentes*, Cicero Tusc. 5. cap. 16. *Grex candidulus* Prudent. *ante.* 3, 157.

¶ Candide, adverb. aufrichtig. Cœlius Ciceroni lib. 8. Famil. ep. 6. *Cavendum tibi erit, ne parum simpliciter & candide posuisse inimicitias videaris.*

¶ Candidulè. diminutiv. Arnob. lib. 2. pag. 50. *qui sermonem candidule promsit.*

¶ Candidare, dealbare. Tertullianus adv. Gnosticos cap. 12 Apostoli verba Apocal. 7 exprimens: *laverunt vestimentum suum, & candidaverunt ipsum in sanguine agni.* Et Augustinus epist. 168 *albis vestibus candidatur*, scilicet baptizatus. ¶ 2. Intransitive, candidum esse. Solinus de Sardonyche cap. de Arabia: *Medietas circumitur limite candidante.* Sic edidit ex antiquo libro illustris Salmasius, ubi vulgo legitur *candicante.*

¶ Candidatus, apud Plaut. pro eo, qui candida veste indutus est. Weiß bekleidet. Casin. act. 2. sc. 8. v. 10.

¶ 2. Hinc à togâ candidâ *Candidati* dicebantur, qui magistratum & honores petebant; die um ein Amt werben. Petitores enim non contenti insito lanæ colore, cretam addebant in vestem, ut candesceret, immo splenderet, Inde enim λαμπρὸν ejusmodi vestem Græci vocant; ut Polybius, cum lib. 10, cap. 4 de Scipionis petitione Ædilitatis narrat. Ubi observat etiam, Romanos in veste hujusmodi candidâ honores petiisse. Hac ergo nota discreti à vulgo, & κατ' ἐξοχὴν *Candidati* dicti. Vide Lipsi. lib. 1. Electorum cap. 13. Aliquando cœptum est hunc tollî morem, invalescente ambitione. Livius lib. 4. c. 25, *Placet tollendæ ambitionis caussa tribunos legem promulgare, ne cui album in vestimentum addere petitionis caussa liceret.* Sed nihil actum esse, sequentium temporum recepta consuetudo ostendit. *Candidatus prætorius, Candidatus consulatus*, id est, præturam, consulatum petens. *Candidatus eloquentiæ*, apud Quintil. pro Eloquentiæ studioso. *Philosophiæ Candidatus*, Symmachus lib. 1. ep. 41. *Candidatus gloriæ & immortalitatis*, apud Plinium, der nach einem ewigen Namen und Ruhm trachtet / Panegyrico Trajani cap. 63. Similiter Tertullianus Christianos *restitutionis candidatos* appellat lib. 2. adv. Marcion. c. 25. Et Enochum atque Eliam *æternitatis candidatos*, de Resurrect. cap. 58. *Confiteor Candidatum*, sich als einen Candidaten angeben / Suet. Aug. cap. 4.

¶ Candidatorius, ad Candidatum pertinens. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 1. *Nos in omni munere candidatorio suscipiendo summam adhibebimus diligentiam.*

¶ Incandidare, idem quod Candidare. Jul. Firmicus de Error. Relig. profanæ p. 57 *maculas Christi sanguis incandidat.*

Pro Candeo olim & *Cando, candêre*, dictum fuisse, ex Compositis, quæ supersunt, apparet, nempe

¶ Accendo, accendêre, anzünden. ut, *accendere ignem*, Virgil. 5. Æneid. v. 4. Et Cic. de Univers. cap. 9 *Deus ipse solem, quasi lumen, accendit.* Et in Pison. cap. 2 *Ego faces jam accensas ad hujus urbis incendium, exstinxi.* ¶ 2. Ad animum transfertur notatque incitare, commovere, ut, *accendere animum* Curt. lib. 7. cap. 11. n. 6. *alacritatem*, Idem lib. 4. c. 2, 20. *Desiderium humoris accensum est*, lib. 7. cap. 5. n. 7. Construitur cum AD & IN. Vellejus Paterc. lib. 1. cap. 17 *ad consequendos, quos priores ducimus, accendimur.* begierig werden. Idem lib. 2. cap. 98 *omnibus ejus gentis nationibus in arma accensis.* Silius lib. 4. v. 169

— — in prælia mentes
Accendit.

¶ Accendium, incendium. Solinus lib. 5. [al. 11] de Sicilia: *Si adest Deus, si sacrum probatur, sarmenta licet viridia, sponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, ab ipso numine sit accendium.*

¶ Accensio in Glossis vet. reperitur: etiam diminutum

¶ Accensiuncula, quæ ἐπιληψία, ἡ νόσος, explicatur: Sed dubium, an ab *Accendo* deducant, nec potius ab *Accenseo*, vulgari verbo, minus tamen probato, quod nec ipsæ Glossæ habent. Tamen inter lis est

¶ Accensus, substantivum, quo ἵππαυον interpretantur.

¶ Accensor, ibidem exponitur βύλαρχος, εἰσαγωγεύς, hoc est impulsor, incitator.

¶ Accensibilis. Vulg. Interpres Hebr. 12, 18. *ad accensibilem ignem.*

¶ Accendones, id est instigatores, Salmasius Tertulliano cap. ult. de Pallio, ex vet. lib. restituit, pro quo vulgo erant *cerdones.* Is autem lanistas ibi intelligit.

¶ Accensus, pro ministro, quære in *Accenseo*, sub *Censeo.*

¶ Inaccensus, non accensus, unangezündet. Silius lib. 1. v. 96

inaccensi flagrant altaribus ignes.

Claudianus de Raptu Proserp. lib. 1. v. 225 *pectus inaccensum Veneri* dixit, id est amoribus intactum. Utrumque Heinsius ex vetustis libris restituit.

¶ Redaccendêre, wieder anzünden. Tertullian. de Anima cap. 30 extr. *commeatus vita brevior, & facilior ante exstingui, quam redaccendi.* Et Hieronymus principio epist. 6 ad Florentium: *Redaccensus est animus Hierosolymam proficiscendi.*

¶ Incendo, incendêre, incendium facere; inflammare. anzünden / anstecken. ut, *urbem incendere* Cic. 3. Catil. c. 3. *Thure odoribusque incensis*, idem 6. in Verr. c. 35. *Incendere naves*, 9 ad Attic. epist. 6. ¶ 2. Ad animum quoque, ut Accendo, refertur. *Incendere cupiditatem, animum* alicujus, begierig machen. Cic. lib. 15. fam. ep. 21 *Cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ.* Idem Attico lib. 2. ep. 16 *Si nulla res est, quæ bonorum animos vehementius possit incendere, hæc certe est.* Idem 1. Tusc. cap. 2 *Omnes incenduntur ad studia, gloriâ.* Terentius Hecyr. a. 4. sc. 1. v. 47 *Incendor ira*, zornig werden. Virgilius lib. 4. Æneid. v. 360 *Desine meque tuis incendere teque querelis*, id est, commovere, incitare. Idem lib. 9. v. 509 *Illam incendentem luctus*, id est, incitantem, augentem. Qua ratione & Varro *annonam* dixit *incendere*, die Theurung grosser machen. Vide Joseph. Scalig. in Ætn. p. 102.

¶ Incensio, das anstecken / anzünden. ut, *Annus post Capitolii incensionem vigesimus*, Cic. 3. Catil. c. 4. Idem pro Sylla cap. 11. *incensione urbem libavi.*

¶ Incensor, nomen, Anzünder. Lege 16 § penult. D. de pœnis: *messium incensores.* & Paullus lib. 5 Recept. sent. tit. 20 *messium per dolum incensores.* Et metaphoricè Ammianus lib. 31 cap. 25 *perennis incensore turbarum.* Aufrührer.

¶ Incensè, adverb. vehementer. Gellius lib. 10. cap. 3, *Cicero odium in Verrem detestationemque apud cives Romanos incensè atque acriter atque inflammanter facit.*

¶ Incensivus. Macer de Junipero:

Juniperi virtus est incensiva.

¶ Incendium, ein Brand. *Incendium restinguere*, ein Feuer leschen. *Incendium facere*, Cic. in parad. 4. ¶ *Incendit cupiditatum inflammari*, idem. Pari tralatione Virgilius, *belli incendia* dixit Æn. 1. v. 566.

¶ Incendiarius, ein Mordbrenner. Utuntur Quintil. Declam. 9. Tacit. 15. cap. 67. Sueton. Vitell. cap. 17.

¶ Incendiosus. Fulgentius lib. 1. Mythol. c. 15, *Solis ferbor Junio Julioque mensibus incendiosior.*

¶ Succendere anzünden. *Ignibus succensis torreri*, von angelegtem Feuer gebraten werden / Cicer. in Pison. cap. 18. Et Lucanus lib. 6. v. 178 *flamma crines succendit.* Metaphoram eandem recipit, quam superiora composita. Ut, *succensus amore* Ovid. Epist. 15. v. 167. *Irâ succensus*, Silius lib. 1. v. 169. Et Seneca Herc. fur. v. 779

Lapithaque multo in bella succensi mero.

CANEPHORAE, κανηφόροι, Virgines Cereris sacerdotes, quæ more Attico sacra in cistulis reposita ferebant. Illæ postea à statuariis & artificibus cœptæ sunt formari e marmore, ære vel alia materia pretiosa, locarique in ædibus & atriis ornamenti caussa. Bina capite canistra sustinuisse dicuntur, quorum in altero flores, ver simulantes; in altero spicæ erant æstatem præ se ferentes. Cicero Verrina 6. cap. 3, *Erant aneæ præterea duo signa, non maxima, verum eximia venustate, virginali habitu atque vestitu, quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. Canephoræ ipsæ vocabantur.* Et in eadem cap. 8, *Tibi habe Canephoras; deorum simulacra restitue.* Symmachus lib. 1. Epist. 29 *Polycleti Canephoras rudis ejus artis hominum pars magna mirata est.* L. IV. c. 3.

CANINEFAS, Caninefates, natio Gallica: coluit partem Batavorum insulæ, origine, lingua, virtute par Batavis, numero inferior, ut Tacitus describit 4. Histor. cap. 17. qui & alibi sæpius meminit.

CANIS, Comm. generis, animal latrans, κύων, ein Hund. *Canis venaticus*, Nepos Pelop. c. 2, ein Jagthund. *Canes vestigatores*, κύνες ἰχνευτικοὶ, Spürhunde. *Canis pecuarius*, Columella lib. 7 cap. 12, ein Hirtenhund / Schaafhund. *Molossi canes*, Horat. lib. 2. Satyr. 6. v. 114, grosse Englische Docken. *Canis villaticus* Columell. eodem 7. cap. 12. quod integrum caput de canibus est, eorumque officiis & generibus. *Canis rabidus*, Seneca Oedipo v. 932. ein toller Hund. *Canis domesticus*, ein Hauß-Hund / cui opponitur extrarius. Suetonius Vespasiano cap. 5. *Prandente eo quondam, canis externus è tribio manum humanam intulit mensæque subjecit.* Ein fremdder Hund. *Canis armillatus*, vide *armilla*: *Canes ad venandum*, id est, *venatici*, Jagthunde / Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 30. Lucretius lib. 5. v. 862

Et levisomna canum fido cum pectore corda.

Sed vide canum fidelitatis exempla egregia multa apud Plutarch. lib. de industr. animalium; Plin. lib. 39. c. 40. Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 28. Alex. Neapol. lib. 3. cap. 1. & Lipsium Centuriâ 1. ad Belgas Epistola 44. ubi & alia plura de canibus leges. *Vitare canem pejus & angue*, Spinnenfeind seyn / Horat. 1. Epist. 17. v. 30. *Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere*, proverbialiter apud Bactrianos jactatum Curtius lib. 7. cap. 4 notat. Ovid. de Remedio amoris v. 421

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum!
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Seneca ludo de morte Claudii: *Tam facile homines occidebat, quam canis exta edit.* ¶ 2. Usus hujus nominis creber in conviciis est. Ut in contemtum atque spernendum apud Terent. Eun. act. 4. sc. 7. v. 33.

CH. *Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis.*
GN. *ain vero Canis?*

Sic David se Sauli Regi collarum *canem*, & *mortuum* quidem, ut magis extenuaret se, 1. Reg. cap. 24. v. 15 appellat. De impuro Plautus est usus Mostell. a. 1. sc. 1. v. 40. Et plura alia vitia notata priscis hoc nomine, Romanis juxta ac Græcis, Claudius Dausquejus ad Basil. Seleuc. Oration. 20. de Chananæâ observat. Apud Græcos hoc nomine frequenter verberabantur mulieres notante Boxhorn. ad Plaut. Casin. p. 282. Ein Beißhund / böses Weib. ¶ 3. *Canes* etiam appellantur accusatores delatoresque; quibus tyranni & impotentes homines ad opprimendum optimum quemque & sibi formidolosum uti solent. Seneca Consol. ad Marciam cap. 22, *Acerrimi canes, quos ille, ut sibi uni mansuetos, omnibus feros haberet, sanguine humano pascebat, circumlatrare etiam hominem, & illum impanutum incipiunt.* Quos hîc *canes*, non semel post paullo, *accusatores* sine Schemate vocat. Cicero Verrinâ 3. cap. 11, *Quid? ista cohors, quorum hominum est? Volusii haruspicis, & Cornelii medici, & horum canum, quos tribunal meum vides lambere.* ¶ 4. Sic & *Maledici* & *Obtrectatores* frequenter appellantur *Canes.* Horatius Epod. 6

Quod immerentes hospites vexas, canis
Ignavus adversus lupos?

Suetonius Vespasiano cap. 13 *Demetrium Cynicum obvium sibi itinere post damnationem, ac neque assurgere, nec salutare se dignantem, oblatrantem etiam nescio quid, satis habuit CANEM appellare.* B. Hieronymus Præfat. 1. in Job. *Quocirca audiant canes mei, me laborasse in hoc volumine* &c. Quos hoc in loco *canes* vocat, hos paullo ante *Obtrectatores* dixerat. Hecubam quoque canem appellatam Græcis, *quod mala omnia ingereret, quemquem aspexerit,* Plautus auctor est Menæchm. Act. 5. sc. 1. v. 16. Vid. & Vet. Juvenalis Scholiast. ad Sat. 10. v. 274. Zoilus etiam quod idem & sophista & obtrectator omnium foret, *Canis Rhetoricus* appellatus est, Ælian. H. V. lib. 11. cap. 10. de quo infra suo loco. ¶ 5. In lusu talorum certus etiam jactus *Canis* appellabatur: das Es auff dem Würffel: quem qui jecisset, perdebat: unde *damnosos canes* Propertius dixit lib. 4. eleg. 9, & Persius Sat. 3. v. 49

— — damnosa canicula quantum
Roderet.

id est, illato damno minueret rem. ¶ 6. Canis & vinculi ferrei genus fuit. Unde apud Plautum Casinâ act. 2. sc. 6. v. 37 *Canem ferre* est vinctum esse. Vide ibi. ¶ 7. Sidus etiam cæleste est, der Hundsstern / alio nomine *Sirius*, de quo infra. Virgil. Georg. 1. v. 218

averso Canis occidit astro.

¶ Cănīnus, ut, *dentes canini*, die spitzen Zähne/ vide *Dens.* *Caninus appetitus*, βυλιμία vel κυνώδης ὄρεξις, Medicis morbus est, ein Hundshunger. *Prandium caninum* dicitur, in quo nihil potatur vini, quippe quo carent canes. Da man Gänsewein trincket. Ita proverbiale istud, quo usus est Varro, Gellius explicat lib. 13. cap. 29. extremo. *Canina facundia* dicitur, cujus omnis vis in criminando & conviciando posita est, & obtrectatoribus, accusatoribus, rabulisque forensibus tribuitur: qui non agunt causas, sed latrant: quemadmodum Cicero alibi dixit, *Latrare jam oratores quosdam, non loqui.* Primùm autem sic appellatam ab Appio, præter Sallustium, Quintilianus lib. 12. cap. 9 suadere poterit: tùm & B. Hieronymus principio epist. 94 ad Augustinum, ubi, *Incidit*, inquit, *tempus difficillimum, quando mihi tacere melius fuit, quam loqui, ita, ut nostra studia cessarent, & juxta Appium CANINA exerceretur FACUNDIA.* Appii autem sententiam ab Sallustio accepit Hieronymus, ut ex Lactant. lib. 6. cap. 18 apparet. Pariter Prudentius Hamartig. v. 402

Inde canina foro Latrat facundia toto.

J. Firmicus Præf. lib. 4. Mathes. *Patrocinia*, inquit, *truculentes tenuerunt nos causarum consultationes, & canina* [*ut ita dicam*] *contentionis jurgiosa certamina.* Columella lib. 1. præfat. *Caninum studium locupletissimum quemque allatrandi & contra innocentes in foro latrocinium* conjungit. Hinc Petronius in fragmentis *Cerberum forensem* pro Caulidico dixit.

¶ Cătuli, junge Hunde. Cic. 2. Nat. D. cap. 14 *Omnia meliora in cane, quam in Catulo.* Virg. ecl. 1. v. 23 *Sic canibus catulos similes.* Fœmineum *Catula* est Eugenii Toletani Carm. 22

At lupus & catula formant coeundo lyciscam.

¶ 2. Multorum item animalium fœtus; ut, *luporum, leonum, simiarum, tigridum, vulpium, quin & serpentum, draconum, viperarum*, Plinius. Vide lib. 10. c. 72. & lib. 11. cap. 37. sect. Hard. 55. &c. ¶ *Aliter catuli longe olent; aliter sues:* Proverbium in diversos ac disparis apud Plaut. Epid. act. 4. sc. 2. v. 9.

¶ Catulus etiam nomen celebrium Romanorum. Vide Eutrop. lib. 5. cap. 1. in bello Cimbrico: & Cicero. pro Lege Manil. cap. 20.

¶ Catellus diminut. Cicero Divin. 1. c. 46 *catellus mortuus.* μελιτοῦτα κυνίδια, *Melitæi catelli*, qui in deliciis habentur, Spiel-Schoß-Hündlein.

¶ Cătŭlinus, apud Plin. *Caro catulina*, lib. 29. cap. 4.

¶ Catulire, verbum, quo pruritus canum & libido significatur. Das Lauffen der Hunde. Varro lib. 2. cap. 9 de R. R. *Veris principio dicuntur canes catulire, id est ostendere, velle se maritari.* Ad homines transtulit Laberius apud Nonium.

¶ Catulitio, nomen, pruritus canum. Plinius lib. 16. cap. 25 ex sermone rusticorum ad cerrâ nascentia applicavit.

¶ Cănĭcula, diminutivum à *Canis*, quocum omnes etiam significationes communes habet. *Canicula* convicium in mulierem apud Plautum est Curcul. act. 5. sc. 1. vers. ult. ¶ 2. *Post solstitium canicula exoritur*, Cic. Divin. 2. cap. 44. der Hundstern.

¶ Canicularis. *Dies caniculares*, die Hundstage. Sic Sidonius lib. 2. epist. 2 *Fallit clementissimo recessu inclementiam caniculârem.*

CĂNISTRUM, κάνεον, fiscella, Brodkorb. Virg. Æn. 1. v. 701. de convivio Didonis:

Dant manibus famuli lymphas, Cereremque canistris
Expediunt. Legen Brodt auff aus den Körben. *Salignis canistros fieri debere Virgilius*, præcipit Palladius mense Novemb. cap. 17, de oleo faciendo.

¶ Canistellum, diminutiv. Gloss. Cyrilli.

CĂNIUS, Romanum nomen: ut C. Canius, Eques Romanus nec inficetus, nec illiteratus, locuples præterea, ut Cicero 3. de officiis cap. 14 describit: ubi & refert, quam lepide is Pythio Argentario Siculo vendendis in hortis suis deceptus sit. ¶ 2. Q. Gellii Canii Nepos in vita Attici cap. 14. & seq. meminit. Ubi rectius tamen *Canus*, ut puto, quam *Canius* legitur. Hic enim *Canus*, ut arbitror, ille est, cujus non semel Cicero Epistolis ad Atticum mentionem facit. ¶ 3. Canius Rufus, Hispanus Poeta, æqualis & amicus Martiali, cui & aliquot Epigrammatibus celebratur. ¶ 4. Alius Julius Canius sub Caligulâ fuit: à quo cùm juberetur ad supplicium duci; *Gratias*, inquit, *ago, optime Princeps.* Id autem quo sensu dixerit explicat Seneca, ipsumque ex eo *virum imprimis magnum* vocat de Tranquillitate animi cap. 14. Sed ibi Lipsius tamen ex MSS. *Canus* non *Canius* legendum censet.

CANNA, Κάννα, Rohr / Schilff / arundo degenerans, secundum Columellam. Ovid. lib. 1. de remed. amor. v. 141

Quàm platanus vino gaudet, quàm populus undâ,
Et quàm limosa canna palustris humo:
Tam Venus otia amat, &c.

¶ 2. Eine Rohrpfeiffe. Silius 7. v. 439

Arguta revocans ad vesicida pascua cannâ.

¶ Cannula, dimin. Apul. lib. 3. post principium: *parva casula cannulâ temere contecta*, ein Hüttgen mit losem Schilff gedeckt.

¶ Canneus, ex canna, von Schilff. ut, *cannea tegetes*, Schilff-Decke / Flechten / apud Columell. lib. 12. cap. 50.

¶ Cannētum, apud Pallad. lib. 3. cap. 23. ein Röhrig.

CANNĂBIS, fœm. Κάνναβις, & Cannabum in Neutro, Hanff / χοινοτρόφος Græci vocant cannabem sativam, eò quod texendis funibus, quos χοίνικας dicunt, sit idonea. Plinius lib. 19 cap. 9 *Utilissima funibus cannabis.* Varro quarto casu format *cannabim* lib. 1. de R. R. cap. 23 sub finem: At Persius *cannabe* in sexto. Satyra enim 5. v. 146 *tibi tortâ cannabe fulto.* Altera forma *Cannabum* ejusdem Varronis est apud Gellium lib. 17. cap. 3. *Græci*, inquit, *naves cannabo suebant, & stupa, cæteraque talibus rebus.* Palladius Februario cap. 5. *Hoc mense ultimo cannabum seris.*

¶ Cannăbĭnus, ut, *cannabinus funis*, ein hänffen Strick / Columell. l. 6. c. 2.

¶ Cannabius, idem, apud Gratium Cyneget. v. 47

Cannabias nutrit silvas.

Locum ipsum adscribere integrum placuit, ut conjecturam meam supereo in gratiam illorum, qui literis istis aliquod ponunt pretium, explicarem. Ita igitur sese habet:

At pauper regni custos Alabandicus horti
Cannabias nutrit silvas, quam commoda nostro
Armamenta operi: gnavis est tutela sed illis.
Tu licet Aemonios includas retibus ursos.
Tantum ne subeat vitiorum pessimus humor
Ante cave.

Nemo, puto, non videt illud; *Gnavis est tutela sed illis*, turbare admodum sensum, atque difficilem reddere. Visum itaque fuit, hunc ipsum cum insequente versu locatos male, & ita trajiciendos esse, & commutandos inter se, ut præcedat posterior, inclusus parenthesi, alter vero, qui prior hactenus fuit, consequatur, ad istum modum:

— — — quam commoda nostro
(Tu licet Æmonios includas retibus ursos)
Armamenta operi: gnavis est tutela sed illis &c.

Dicit optimum cannabum apud Alabandas Cariæ nasci: indeque

que firmiſſima retia (licet urſos ipſos, valentiſſimas beſtias, illis includere velis) fieri. Hæc ipſa tamen varie corrumpi: quo fieri, ut gravis eorum tutela ſit: hoc eſt, ut ſarta tectaque cuſtodire difficile ſit. Cæterum nullâ re magis vitiari, quam humore, & ſane ad iſtum modum optime, & commodiſſimè expediri ſenſus poteſt: ut mihi quidem videbatur. Judicet lector eruditus.

¶ Cannabētum, locus cannabe conſitus. Hanſſland. Vet. Inſcriptio apud Gruter. f. 896. n. 14 VSQ. AD CANNABETVM HVIC AREAE CEDET.

CANNAE, arum, vicus Apuliæ ignobilis, ſed Romanorum clade, hoc eſt, quinquaginta millibus ab Hannibale cæſis, clarus. Florus lib. 2. cap. 6, Ubi *Capuam Annibali Cannas fuiſſe*, oppido ſcite etiam dixit.

¶ Cannenſis, ut, *pugna Cannenſis*, anno tertio ſecundi belli Punici ad *Cannas* pugnata, Nep. 23. cap. 5. n. 4. quam Cicero de clar. orat. cap. 3 *Cannenſem calamitatem* vocat.

CĂNO, canere, propriè eſt voce modulari, cantare. *Mihi cane & Muſis*, Antigenidas diſcipulo ſuo magni profectus, ſed parùm feliciter populo ſe approbanti dixit apud Val. Max. lib. 3. cap. 7. *Cantilenam eandem canere*, Terent. Phorm. a. 3. ſc. 2. immer ein Lied ſingen / eſt idem ſæpius cum moleſtiâ inculcare. *Laudes heroum ac deorum ad citharam canebantur*, Quintil. 1. cap. 10. in die Harffe ſingen. *Canere ad tibiam*, Cic. Tuſc. 4. c. 2. *Canere fidibus*, ibid. lib. 1. c. 2, auff Seiten ſpielen. *Claſſicum canere* Cæſar 3. Civ. cap. 82 Lerm blaſen. *Receptui canere*, blaſen daß man zurück kehren ſoll / und auffhören zu ſtreiten. Cicero in Philipp. 12. cap. 3. extremo: *Quis enim, revocante & receptui canente Senatu, properet dimicare?* Proverbiale eſt, *Canere ad myrtum*, bey den gemeinen Liedern bleiben / quod in conviviis ii facere cogebantur, qui citharæ & Muſices ignari eſſent: vide Erasm. Chiliad. *Canere palinodiam*, παλινῳδεῖν, wiederruffen / einen Wiederruff thun. *Intus canere*, quid ſit, ita Aſconius explicat Orat. Ciceron. in Verrem de prætura Urbis: *Cum canunt*, inquit, *cithariſta, utriusque manus funguntur officio. Dextra plectro utitur: & hoc eſt FORIS CANERE. Siniſtra digitis chordas carpit: & hoc eſt INTVS CANERE.* Apul. lib. 3. Florid. *Qui pueris, adoleſcentibus & ſenibus utile carmen promturus eſt, is in medio millibus hominum canat.* Sed *ſibi canere* dicitur, qui non ad alienum arbitrium facit quippiam, ſed animo obſequens ſuo. *Haud canit paternas cantiones*, de eo dicitur, qui à paternis moribus degenerat. ¶ 2. Sæpe hoc verbum Poëtæ ſibi vindicant: Virg. ecl. 6.

Cùm canerem Reges & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit.

Idem principio Æneidos: *Arma virumque cano* &c. Præcipue autem *canere* ſeu *cantare* dicuntur, cum in fabulis verſantur. Juvenalis Sat. 4. v. 34

Incipe Calliope licet & conſidere. Non eſt
Cantandum, res vera agitur. Narrate puellæ
Pierides.

Ubi *Cantare*, fabulas conſerere: *narrare*, res veras exponere, eſt. ¶ 3. Tribuitur & vatibus oraculisque, & nihil aliud eſt, quam futura prædicere, vaticinari. Virgilius 2. Æneid. v. 124.

— — mihi jam multi crudele canebant
Artificis ſcelus.

Cic. 3. in Catil. c. 8, *Fulminum jactus, terræ motus, cæteraque, quæ ita multa nobis Conſulibus, facta ſunt, ut hæc, quæ nunc ſunt, canere Dii immortales viderentur.* Nepos in Vitâ Attici c. 16 *Non enim Cicero ea ſolum, quæ vivo ſe acciderunt, futura prædixit; ſed & quæ nunc uſu veniunt, cecinit, ut vates.* Livius lib. 1. c. 7, *Te mihi mater virgo dica, interpres Deûm, auſturum cæleſtium numerum cecinit.* Itaque hoc verbo Tacitus, Florus & alii uſi. ¶ 4. Et inde qui ſanctas & venerabiles res atque divinas docendo proponunt, auguſtiore veluti verbo, *Canere* dicuntur, non *Dicere*. Ita Boëtius cùm lib. 3. in finem usque diſputationem Philoſophiæ de DEO & ejus bonitate retuliſſet, quartum his verbis auſpicatur: *Hæc cùm Philoſophia leniter ſuaviterque cecinisſet* &c. Plutarchus de Animæ procreatione è Timæo: Βιάνοι δὲ πλάτωνι πειθόμενοι, τὸν μὲν κόσμον ὑπὸ θεοῦ γεγονέναι λέγειν καὶ ᾄδειν: *Præſtat itaque Platonis ſequi ſententiam atque hæc dicere & canere, mundum à DEO eſſe factum.*

¶ 5. *Canere* etiam ſive *Cantare* recitatores ſeu declamatores dicebantur, propter fractum pronunciationis genus, & hiſtrionales, quos exprimebant, modos: quibus fiebat, ut oratione illæ cantari ſaltarique, iisque ad cantica non niſi cymbala tympanaque viderentur deeſſe: ut iſtud vitii genus Plinius lib. 2. Epiſt. 14, & auctor Dialogi de cauſſis corruptæ Eloquentiæ cap. 26 perſtringunt; de quo & Lucianus Ῥητόρων διδασκάλῳ, nec non Creſollius lib. 3. Theatri Rhetor. cap. 18. legi poſſunt. Juvenalis Sat. 10. v. 18

— — madidis cantat quæ Soſtratus alis.

Soſtratus enim ibi Declamator eſt; non Poëta, ut vetus Scholiaſtes interpretatur.

¶ Cantio, ein Geſang. Plaut. Strich. act. 5. ſc. 5, 19. *lepida & ſuavi cantio.* Ita Lambin. edidit: Taubm. & Operarius *cantatio.* Sed *cantio* Apul. lib. 2. Florid. *Cervus & pſittacus nihil aliud, quam quod*

didicerunt, pronunciant. Si convicia docueris; conviciabitur, diebus at noctibus perſtrepens maledictis, hoc illis carmen eſt, hanc putat cantionem. Ubi omnia quæ didicit maledicta percenſuit, denuò repetit tandem cantilenam. ¶ 2. Venefica cantatrix, Zauberey. Cicero de clar. orat. cap. 60, *veneficiis & cantionibus Titinia factum eſſe.*

¶ Cantiuncula, diminut. Cicero de Fin. lib. 5 cap. 18 *ſi cantiunculis tantus vir irretitus teneretur.* De Sirenibus loquitur.

¶ Cantilēna, ein Lied. Cic. ad Att. lib. 1. Epiſt. 14. *Ita tamen nobis amicitiis implicati ſumus, ut crebrò mihi Græcus ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam, τῷρα κἀμὲ μίμνητο ἀνιηρεῖν*, &c. Vide Sobrius. ¶ *Cantilenas librorum* pro ineptiis, nugis Hieronymus epiſt. 53. extr. dixit: ad nutricum, & præficarum nugatoria cantica reſpiciens. Vide infra in *Nenia*.

¶ Cantilenoſus, metricus, ad muſicam compoſitus. Sidonius lib. 3. ep. ult. *Poetarum ſtilo cantilenoſa nuga.* Et lib. 4 epiſt. 1 *Si quid Lyricus cantilenoſum condidit.*

¶ Canticum, ein Lied / Geſang / & ſpeciatim ein Buhrlied. Volunt enim cantionem eſſe laſcivam. Præcipue verò recitationes Comœdorumque Tragœdorumque ſic vocabantur; quod ad modos Muſicos caneretur, ut Donatus Prolegom. in Terentium monet. Vide infra *Diverbium* in *Verbum*. Ex eo & ipſi actores & Hiſtriones, *cantores*, dicti, de quo paullò poſt. Suetonius Nerone cap. 39. *Datus Atellanorum hiſtrio in cantico quodam*, ὑπόκριτην τινα. Idem Galbâ cap. 13: *Siquidem Atellani notiſſimum canticum exorſis*, &c. Vide Diomedem lib. 3. de Orat. & ejus partibus; & Scalig. in V. Manilii. Quem contra tamen Salmaſius ad Vopiſcum diſputat, & *Cantores* de Tragœdis tantum accipit: eoque *Cantica* etiam refert. Quanquam Suetonius eadem & Atellanis tribuat, allegatis duobus de Nerone, & Galbâ locis. Vide mox *Cantor*.

¶ Cantus, ein Geſang. Cic. de Legibus lib. 3. cap. 14. *Plato ait, Muſicorum cantibus mutatis mutari civitatum ſtatus.* Apul. lib. 2. Florid. *Natum quibusdam avibus brevem & temporium cantum commodavit; hirundinibus matutinum; cicadis meridianum, noctuis ſerum, ululis veſpertinum, bubonibus nocturnum; gallis antelucanum.*

¶ Canticŭlus. Septimius Afer apud Terentianum:

Pinea brachia cum trepidant,
Audio canticulum Zephyri.

¶ Cantor, ein Sänger / Singer. Horat. lib. 1. Satyra 3. principio:

Omnibus hoc vitium eſt cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati
Injuſſi nunquam deſiſtant.

¶ 2. Cantor pro Hiſtrione & actore Comico. Ein Comödiante. Horat. ad Piſones v. 155

— — Donec cantor, vos plaudite, dicat.

Sane illud *Plaudite* non ad Tragœdias, ſed vere Comœdias pertinet. Eodem ſenſu uſurpat Suetonius Caligulâ cap. 54, *Aliorum generum artes ſtudioſiſſime exercebat. Thrax, & auriga, idem cantor atque ſaltator.*

¶ Cantrix, ut *cantrices apes*, apud Varr. lib. 3. de Re R. cap. 5. Et Tertullianus 3. adv. Marcion. cap. 5. *monſtruoſæ fabuloſæque cantrices Sirenes.*

¶ Cănor, ōris, conſonantia. Ein lieblicher Laut. Ovidius lib. 3. de arte amandi v. 315

Res eſt blanda canor: diſcant cantare puellæ.

Item 5. Metamorph. v. 561

Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures &c.

¶ Cănōrus, wohlſingend / wohlſtimmend. Cic. de Cl. Orat. c 56 *Vox ſuavis & canora.* Sic *aves canoræ*, Virg. 2. Georg. v. 328. *fides canoræ*, wohlklingende Seiten / Æn. 6. v. 120.

¶ Cantare, ſingen. ut Virg. eclog. 10. v. 32

ſoli cantare periti Arcades.

Nepos Epamin. c. 2 *cantare ad chordarum ſonum*, ins Seitenſpiel ſingen. *Carmina cantare tibiis*, ibidem. ¶ Sæpe dicere, offt vorſagen. Terent. Heaut. act. 2. ſc. 1. v. 19. *Qui horum mores cantabat mihi*, h. e. ſæpius mihi inculcabat. Plautus Trinum. act. 2. ſc. 2. v. 10. *Hæc dies noctesque tibi canto, ut cavêas*, & v. 68. *Sed cibi immunitiæ ſcis quid cantari ſolet?* id eſt, vulgò & ore omnium ſubinde objici. ¶ 2. *Cantare* etiam pro *incantare*, ſive *excantare*; i. e. magicis carminibus obligare, ponitur. Beſchweren / bezäubern. Virgil. Ecl. 8, 71

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Seneca Medeâ v. 729

At hujus angue ſecta cantato ſeges.

Ovid. Epiſt. 6. Heroid. v. 84

Diraque cantatâ pabula falce metit.

¶ Cantāmen, Propert. lib. 4. eleg. 4

O utinam magicæ noſſem cantamina Muſæ.

Et Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 176

Longævam perimam magico cantamine matrem.

Uterque ſic alterâ incantandi notione, quam in *cantare* modo obſervavimus, accepit *cantamen*.

¶ Cantatus, ûs, aliud nomen. Alcimus Avitus lib. 5. Carm. v. 157 de plaga Ægyptiaca:

Ranarum fœdus texit cantatibus urbes.

¶ Cantator. idem qui cantor. Martialis 13. epigr. 77.

Cantator cycnus funerum ipse sui.

¶ Cantatrix, Sängerin. Claudianus B. Gildon. v. 448

Imploret citharas cantatricesque choreas.

¶ 2. ex incantandi significatione Apulejus sub finem lib. 2. Metam. *cantatrices anus*, alte Hexen.

¶ Cantitare, aliud frequentativum, oft/viel singen. Cic. de Clar. Orat. cap. 19 *Utinam exstarent illa carmina, quæ multis sæclis ante suam ætatem in epulis esse cantitata a singulis convivis de clarorum virorum laudibus, in Originibus scriptum reliquit Cato.*

¶ Cantillare, submisse canere, leiß und melig singen. Apulejus lib. 4, *Clamore ludunt, strepitu cantillant.*

¶ Canturio. Festus in Dagnades. *Dagnades, inquit, sunt abinm genus, quas Ægyptii inter potandum cum coronis devincire soliti sunt, quæ vellicando morsicandoque & canturiendo assidue non patiuntur dormire potantes.* Adde Scalig. ibi. Vetus Gloss. Cyrilli: *Canturit*, ψαφύζει.

Composita à *Cano* cum verbalibus sunt,

¶ Accĭnere, zusammen stimmen. Unde

¶ Accentus, legitima pronunciatio est, vel pronunciandi ratio, quâ Syllaba vel attollitur, vel deprimitur: suntque numero tres, acutus, gravis, & circumflexus. das Außreden eines Worts. Vide Diomedem lib. 2. cap. de Accentibus. Ciceroni in Oratore cap. 17 extr. *sonus vocis* vocatur, itidem tripliciter distinctus. *Mira*, inquit, *est quædam natura vocis, cujus quidem e tribus omnino sonis, inflexo, acuto, gravi tanta sit & tam suavis varietas perfecta in cantibus.* Hac voce magis proprie videtur Ammianus usus lib. 16. cap. 12 secundùm Valesium: aut c. 29. ed. Gruter. *Ahenatorum accentu signo dato.* Ita Valesius: at *accentu* Lindebrogius.

¶ Accentiuncula, Gellius 13. cap. 6 dixit.

¶ Concĭnere, Singen / zusammen singen. ¶ 2. Usurpatur & de voluntate ac animo consentientibus invicem. Die einig sind / und mit einander übereun stimmen. Festus: CONCINERE, *convenire est.* Cicero 1. de Nat. Deor. cap. 7. *Antiocho enim Stoici cum Peripateticis reconcinere videntur, verbis discrepare.* Minutius Felix Octavio: *Cùm & ipsi tanto nostri semper amore flagraveris, ut in ludicris & seriis pari mecum voluntate concineret.*

¶ Concinentia, pro symmetria: quâ partes omnes inter se concinunt, & quadam modulatione respondent: legitur apud Macrob. Somn. Scip. c. 2. extr. & cap. 3. pr.

¶ Concentus, diversarum modulario vocum, Gesang/ Gleichförmigkeit / Einigkeit. Cic. in Offic. lib. 1. cap. 14 extr. *Major & melior actionum, quàm sonorum concentus est*, daß die Werck übereinstimmen / ist besser denn die Wort. Idem lib. 3. cap. 6 de Orat. *Omnium doctrinarum quasi consensus concentusque.* Horat. 1. Epist. 14.

Nunc age quid nostrum concentum dividat, audi.

¶ Concentio, idem. Apulej. de Mundo: *Divina mens mundanas varietates ad instar unius concentionis relebat.*

¶ Incĭnere, anblasen / singen. Propert. lib. 2. eleg. 22.

— — varios incinit ore modos.

Sic *Tibicen incinit*, apud Gellium legitur lib. 1. cap. 11.

¶ Incentor: pro auctore apud Paullinum Natali Felicis 4. *Carminis incentor Christus mihi.* Et apud eundem Epist. 29 n. 8 *incentor potius*, quam *consolator lacrymarum.* Ambrosius lib. 5. Epist. 35. *Referebam in meo jure esse, ut non excitarem DEI manus ut mitigaret. Postremo si me incentorem putarent, jam in me vindicari oportere.* Et Ammianus principio lib. 15. *igneus turbarum incentor.* Adde Symmach. lib. 5. ep. 32. & Oros. lib. 5. cap. 20.

¶ Incentio: ut, *Incentionibus herbarumque succis facere medelarum miracula.* Gell. 16. cap. 11. Ubi pro incantamentis positum est. Zauberey.

¶ Hinc & *Incentivus* est. *Tibia incentiva*, Varro lib. 1. de Re Rust. cap. 2. *Lues incentiva*, Prudent. Hamartig. 250.

¶ Et *Incentivum*, pro stimulo, eine Anreitzung / in Panegyr. dicto Constantino, Constantii F. cap. 1.

¶ Intercinere, dazwischen singen / oder mit zusingen. Horatius de Arte Poet. v. 194

— — — Nec quid medios intercinat actus.

¶ Occinere, entgegen singen. Livius 6. cap. 41 *si occinuerit alius.* Sallustius lib. 1. Hist. *Jussu Metelli cornicines occanuêre*, apud Priscian. lib. 10. pag. 898. ed. Putsch. qui hanc formam per A, defendit æque, ac alteram per I.

¶ Occentus, ûs. Ammianus lib. 16. cap. 12 pr. *Super occentu foricis peritum consulere.* Et cap. 19, de cujus diversa lectione supra in *Accentus* monuimus. At priore loco, jam indicato (*occentu foricis*) constans librorum scriptura est.

¶ Plautus Mercat. act. 2. sc. 3. v. 73. frequentativo usus est *Occentare*, ut, *Occentare ostium*, id est, convitium dicere ante ostium. *Bubo occentans funebria*, apud Ammian. 30. cap. 21.

¶ Præcinere, Cic. Tusc. 4. c. 2. *epulis fides præcinunt.*

¶ Præcentio, est vocum illa modulatio, quæ ante initium cantus

fieri solet, quasi præludium. Cic. Arusp. Resp. cap. 10. Gellius 1. c. 11.

¶ Præcentor. Apulejus de Mundo sub finem: *Quod præcentor in choris, lex in urbe, dux in exercitu; hoc est in Mundo Deus.*

¶ Præcentorius, ut *Præcentoria tibia*, Solin. cap. de Sicilia [Salmas. cap. 5. al. 11.]

¶ Præcantrix vide in *Præcantatrix*, in Compositis ex Canto.

¶ Recinere, singen / nachsingen. Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 53

O cives, cives, quærenda pecunia primùm est,
Virtus post nummos, &c.
— — — Hæc recinunt juvenes dictata senesque.

¶ Scribitur etiam *Recanere* prima vocali. Plinius lib. 10 cap. 33 sub fin. *ut recanat revocetque.*

¶ Succinere, est canendo invicem respondere, auff einander singen / nachsingen. Horat. lib. 1 Epist. 17. v. 46

Indotata mihi soror est, pauperula mater,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,
Qui dicit: clamat, victum date: succinit alter,
Et mihi dividuo findetur munere quadra.

¶ Succentor. Ammianus lib. 19. cap. 28 *Paullo succentore fabularum crudelium:* ubi idem est ac incentor & impulsor, ut tamen ad cantum fabularum alludatur.

¶ Sunt hæc Composita a *Cano* cum præpositione: adhæc alia supersunt, ut

¶ Gallicinium, de quo infra in *Gallus* ex Apulejo & Ammiano.

¶ Psalmicines. Sidonius lib. 5 epist. 17, *Cultu peracto vigiliarum, quas alternante mulcedine monachi, clericique psalmicines concelebrabant.*

¶ Tibĭcen, &

¶ Tibicinium quære in *Tibia.*

¶ Tricinium, trium vocum cantio. Symmachus lib. 1. epist. 47 [Juret. 41] *suada Circa pocula, & tricinium semivolucrum puellarum*, hoc est Sirenum.

Composita ex frequentativo *Cantare.*

¶ Adcantare, accinere, cantare ad vel apud aliquid. Statius 4 Silv. 4. v. 35

magni tumulis adcanto magistri.

¶ Antecantamentum, cantio solemnioribus præmissa, Præambel. Apulejus lib. 11 Metam. *Inter majorum antecantamenta votorum ibant & dicati magno Sempi tibicines.* Ita Jul. Flor. p. 370, cum Stewechio: & Elmenhorstius etiam *antecantamenta*, quamvis aliter in cæteris distinguat: Pricæus vero p. 145 *antecantamina*, quæ si vera lectio est, ejus auctoritate & alteram formam apponimus

¶ Antecantamen, idem quod antecantamentum.

¶ Decantare ausruffen / Cic. 2. de Orat. cap. 17. *Nec mihi opus est Græco aliquo doctore, qui mihi perbulgata præcepta decantet.*

¶ 2. absingen / finire cantum. Cic. 3. Tusc. cap. 22 *Sed & jam decantaverant fortasse.* Vid. Index Apulejanus Elmenhorst. ¶ 3. Incantare, bezäubern. Apulejus lib. 3. Milet. p. 138 *At ego nullo decantatus carmine.*

¶ Excantare, zäubern / beschweren. Nam veneficia & magicæ artes per carmina sive cantica ut plurimum exercebantur. Horat. Epod. 5. v. 45

Quæ fidem excantata voce Thessala
Lunamque cœlo deripit.

Lucanus lib. 9. v. 931 *pestis Excantata fugit.* Et Plautus fragmento ex Bacchid. *Tu quidem cuivis excantare cor facile potes*, apud Nonium Marcellum. Adde ex 12 Tabulis in *Incantare.*

¶ Incantare, idem quod excantare. Plin. 28, 2. ex 12. tabularum legibus: *Qui fruges excantasset: & alibi: qui malum carmen incantasset.* Horatius 1. Satyr. 8. v. 49. *incantata vincula.*

¶ Incantatio, Zauberey. Tertullian. lib. 1. cap. 2, de cultu feminar. *Incantationum vires promulgaverant.* Firmicus lib. 5. Astrol. cap. 5. n. 4 *magicæ insequentur incantationes.*

¶ Incantamenta, veneficia. Zauberey. Plin. lib. 28. cap. 2. pr. *Quæstionis incerta est, valeantque aliquid verba & incantamenta carminum.*

¶ Præcantare, ut Præcinere, vorsingen. Ab hoc verbo Particip. *præcantatus* reliquum apud Petronium est p. 179, sed in incantandi notione. De anicula enim agit virilitatem carminibus restituente.

¶ Præcantatio, Zauberey. Quintilian. Declam. 14 *Virus diris carminibus & fatalium præcantationum terrore permistum.* Solinus cap. de Africa: *herba præcantationibus legitimis consecrata.*

¶ Præcantatrix eine Hexe / Zauberin. Plautus Mil. a. 3. sc. 1. v. 99 conjungit conjectrici, aruspicæ. Has *præcantrices* vocat Varro apud Nonium.

¶ Recantare: παλινῳδεῖν: quod est, non *iterum cantare*; sed *contrarium canere:* exempli caussa, cum quis pro conviciis atque opprobriis congestis in aliquem, contrarias laudes eidem rependit. Cujusmodi Palinodias exemplum Horatius nobis reliquit fine Epod. Idem lib. 1. Carm. od. 16

— — dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

Sic *recantare* in veneficiis est solvere aliis carminibus, quæ obligaveris excantando ante. Ovidius lib. 1. de Remedio amoris v. 260

Nulla recantatæ deponent pectora curas:
Nec fugiet vivo sulphure victus amor.

Significat enim amorem suum neque carminibus magicis, neque ullis expiationum ritibus exstinguendum.

Canobus vide post *Canon* in *Canopus*, quod idem est.

CĂNON, ŏnis, κανὼν, regula, Richtschnur. Plin. 34 cap. 8 *Fecit & quem canona artifices vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut à lege quadam.* ¶ 2. Erat & pensitationis annuæ & ordinariæ genus, quod in frumento & oleo persolvebatur. De quo Asconius Divin. in Verr. & de Præt. Urbana legatur. Spartianus in Severo c. 8, *Rei frumentariæ ita consuluit, ut excedens vitâ septem annorum canonem P. R. relinqueret.* Et sub finem: *Moriens septem annorum canonem, ita ut quotidiana septuaginta millia modiorum expendi possent, reliquit; olei verò tantum, ut per quinquennium non solùm Urbis usibus, sed & totius Italiæ, quæ oleo indigeret, sufficeret.* ¶ 3. Certum quoque modum numerumque frumenti, quo opus esset ad alendam urbem aliquam per annuum usum, *Canonem*, dictum: & ita *Canonem Urbis Romæ*, apud JCtos inveniri Lipsius lib. 1. Electorum cap. 8 observat. Vide Codicem tit. De Canone frumentario urbis Romæ. ¶ 4. *Canon* etiam videtur dici dimensum diurnum servorum, sive cibus in unum diem, hoc est *Diarium*, ut aliàs appellatur. Salvianus lib. 4. de Gub. Dei: *Servi si fures sunt, ad furandum fortitan egestate coguntur: quia etiamsi eis stipendia usitata præstentur, consuetudini hæc magis, quàm sufficientiæ satisfaciunt: & ita implent Canonem, quod non explent satietatem.* Vid. de hujus vocis significatione Architectonicâ, usu in aliis negotiis, & acceptione Ecclesiasticâ C. Ziegler. diss. de Orig. & increment. Jur. Canon. p. 1. & 2.

¶ Canonicus: ut *Canonica Mathematicorum ratio*, apud Vitruvium lib. 5. cap. 3. Etiam Plinius 2. c. 17. *ratio canonica fallit.* ¶ Ex notione Canonis frumentarii *canonicum* est, quod ad annuam illam pensitationem pertinet. Ut, *Indictio canonica* Lege 4. Cod. de prox. sacr. scrin. Et *canonica pensitationes*, Lege 1. Cod. de lucr. advocator. ¶ 3. In Ecclesia *Canonici* dicuntur Clerici, non quod sub Canone, seu regulâ viverent, sed quod in Canone Ecclesiæ, sive catalogo essent adscripti. Vide plura apud Salmasium de Cæsarie & Comâ pag. 432. & seqq. Höpfnerum in Saxon. Evangel. p. 597. seqq. Himmelium pecul. Tract.

CĂNŌPVS sive *Canobus* nomen insulæ oppidique Ægypti. Appellatio à *Canobo* Spartano, Menelai Regis gubernatore, morsu serpentis ibi extincto, ut Strabo, Eustathiusque Dionysii Scholiastes, nec non Plinius lib. 5. cap. 31. & Tacitus 2. Annal. cap. 60 referunt. Juvenalis Sat. 15. v. 46

Barbara famoso non cedit turba Canopo.

Famosum canopum ob profligatam luxuriam vocat, qua populus ille male audiebat. Est illa parte fertilissima Ægyptus: quo illud Virgilii pertinet Georg. 4, 287

— — — Pellæi gens fortunata Canopi.

Ex ea abundantia igitur lascivia & voluptatis studia sine modo vigebant: quâ de causâ Latinus Pacatus Theodosii panegyr. cap. 33 *mollem Canopum; & lascivire Canopi otium* Statius Propemptico Metii Celeris v. 111 dixit, quod lib. 3. Silvarum legitur. Vide Strabonem lib. 17. & Senecam Epist. 51. ¶ 2. Ab eo quoque *Canobus*, sive *Canopus*, *sidus ingens atque clarissimum*, ut Plinius appellat, quod ibi, & in Taprobane conspicitur, appellatum; quod Proclus in summo gubernaculo Argus navis collocat. Vide Eustathium ad Dionysium, & Plinium lib. 6. c. 22.

¶ Canobĭcus, Cănōpĭcus, a, um: ut *Ostium Nili Canopicum* apud Plinium lib. 5. cap. 10. & Geographos.

CANTĂBRI, Hispaniæ Tarraconensis populi sunt. Juvenalis Sat. 15. v. 108

Pro vitâ faciendâ putat, sed Cantaber unde?

¶ Cantăbricus, ut *Bellum Cantabricum*, Horat. 1. Epist. 18. v. 55

Militiam puer & Cantabrica bella tulisti.

CANTĂBRVM, pro furfure apud Apicium & Cælium Aurelianum observavit Turnebus lib. 15. Adversar. cap. 16. Appellationem alii derivant à Cantabrorum gente; quod furfuraceus panis captivis Cantabris præberi solitus odio gentis, quæ tam diu exercuisset Romanos; vel quod Cantabri, durum & asperum genus, hujusmodi furfuraceo & sordido pane usi sint. Alii *Cantabrum* a caninis pultibus, quasi *Canabrum* dictum volunt: vide Laurentium Pignorium de Servis pag. 258. seqq. Juvenalis Sat. 5. v. 9. *— — — tantine injuria cœnæ?*

Tam jejuna fames? cum possit honestius illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini.

Ubi Vetus Scholiastes: FARRIS CANINI: *Cantabri*, inquit, *panis sordidus canum est.* Nempe *Cantabrum*, caninum panem interpretatur. *Apludam* veteres frumenti furfurem dixisse Gellius observat lib. 11. cap. 7. Kleyen / oder Hunde-Brod.

¶ Cantabra etiam signa, sive vexilla quædam militaria appellata. Tertullianus Apologet. cap. 16. *Siparia vexillorum, & cantabrorum stola, crucium sunt.* Quibus gemella idem habet lib. 2. cap. 12 extr. *In cantabris atque vexillis siparia illa vestes crucium sunt.* Minucius Felix Octavio: *Nam & signa ipsa & cantabra & vexilla castrorum; quid aliud, quam inaurata cruces sunt & ornatæ?* Ratio nominis unde sit in obscuro admodum est. Turnebus existimabat, non tam *Cantabra*, quam *Contabra* à *contis*, perticis puta, unde suspendebantur parva vela, in signum militibus appellanda. Sed damnatâ mox ea conjectura, apud Tertullianum juxta atque Minucium, (ipse Arnobium vocat, pro recepto illius ætatis errore, quo hic Dialogus Arnobii libris connectebatur, ut octavum faceret) *labarorum* vocem, pro cantabris substituendam censuit, quem lib. 15. Adversc. cap. 16 videre licet. Sed in antiquis Codicibus dictorum auctorum *cantabra* constanter exstare, eruditissimi viri jam olim notarunt. Cujacius etiam lib. 11 Observat. cap. 20. in Codice Theodosii, à *Cantabris*, *Cantabrarios*, pro signiferis appellatos, observat. Vid. & Lipsius lib. Epistolarum Quæst. Epist. 9.

CANTHĂRIS, ĭdis, κανθαρὶς, musca viridis, ein Goldkefer / eine Spanische Fliege. Est vermiculus minutorum scarabæorum formâ, in summitate ramorum fraxini aut olivæ nascens venenatissimus. Plin. lib. 11. cap. 36. Dioscor. lib. 2. & 7. Val. Max. lib. 6. c. 2. ait Theodorum Cyrenæum Lysimacho regi mortem sibi minitanti contemtim dixisse: *Enim verò, magnifica res tibi contigit, quia Cantharidis vim assecutus es.* Ovid. in Ibin v. 308

Cantharidum succos dante parente bibas.

¶ 2. Plin. lib. 18. cap. 17 *Est & Cantharis dictus Scarabæus parvus, frumenta erodens.* ¶ 3. Ciceroni in Quæst. Tuscul. lib. 5. cap. 40. & lib. 9. ad famil. ep. 21, potio venenata sunt *Cantharides*, ein welsch Süppleu.

CANTHĂRVS, κάνθαρος, eine Kandel. *Plenis cantharis bibere*, Plaut. Persa act. 5. sc. 2. v. 40. zu gantzen trincken. Val. Max. lib. 3. c. 6. *Marius post Jugurthinum, Cimbricumque & Teutonicum triumphum cantharo semper potabit: quòd Liber Pater inclytum ex Asia ducens triumphum, hoc usus poculi genere ferebatur.* Uti enim *Herculis* proprium poculum *Scyphus* est, ita *Liberi Patris*, *Cantharus*, Virg. Ecl. 6. v. 17

Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.

¶ 2. Est & aquæ conceptabulum ludicris formis elaboratum, per quas aqua salit. Lege 41 § 11 Dig. de Legat. 1. *si qui canthari, per quos aqua saliunt, poterunt legari, maxime si impositicii sint.* Ausonius epistola Centoni sive Idyllio 13 præmissa: *Harum verticularum variis coagmentis simulantur species mille formarum: elephantus bellua, aut aper bestia, anser volans, & mirmillo in armis, subsidens venator, & latrans canis, quin & turturis, & cantharus, & alia hujusmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio scientius variegant.* ¶ 3. Navigii species, Macrob. lib. 5. cap. 21. ¶ 4. Piscis quidam, Plin. 32. cap. 11. *Cantharus pilulam*, subaudi *volvit* vel *exercet.* Cœlius Rhodig. lib. 8. c. 5 proverbiale admonet esse in eos, qui pertinaciter fovent, quod semel arripuêre, seu ad quod naturâ & ingenio suo ducuntur, simile fortasse illi, Art läßt von Art nicht. ¶ 6. Marcus i. e. malleolus pultandis foribus appensus hoc etiam nomine indigitatur.

CANTHĔRIVS, equus castratus, ein Wallach / ein Münch / quasi carentarius, quod semine careat, auctoribus Catone & Varrone. Quod si est, sine adspiratione scribatur. Alii vero deducunt à καπρίλος, jumenti genere, λ in ρ mutato. Vide Voss. Etymol. Utroque ergo modo scriptum invenitur. *Cantherio vehi*, auff einem Wallachen reiten. Senec. epist. 87 *Cantherius in fossâ*, Livius lib. 23. cap. 47. proverb. de re impedita & periculosa, vide Chiliad. *Crucians cantherius.* Plaut. Captiv. 4, 2. & ibi Taubm. p. 243. ¶ 2. Est & *cantherius* sive *canterius* jugi genus Columellæ 4. c. 12, quo quiescit vinea, ein Weingerüste / oder Rebengezelte. Vide *Jugum*, *pedamentum.* ¶ 3. Cantherii etiam dicuntur ligna tecti oblonga à culmine ad extremum rectum ducta, quæ ibi longius prominent, ac efficiunt suggrundam, id est tecti porrectiorem partem, ubi fit stillicidium. Die Sparren. Vitruvius lib. 4. c. 2.

¶ Cantheriolus, diminut. Columella lib. 11 cap. 3 de cepinis: *Cum cœperint virere, ne minus ter conserrito, deinde cum fecerint caulem, humilioribus quasi canteriolis interpositis, rigorem stilorum conservato.*

¶ Cantherīnus, adject. apud Plautum est Menæch. act. 2. sc. 3. v. 44. *Cantherino ritu somniare*, stehend schlaffen und träumen. Equi enim stantes somniant. ¶ *Cantherinum hordeum* apud Columellam lib. 2. cap. 9. & apud Palladium lib. 10. Septembri T. 4. & lib. 11. Tit. 1. Wintergärste.

¶ Cantheriatus, cantheriis subnixus, ut *Vinea cantheriata* apud Columellam lib. 5. c. 4.

¶ Cantherinum marrubium, id est, nigrum, schwartz Andorn.

CANTHVS, κανθὸς, lamina ferrea, quâ extremitates rotæ muniuntur & firmantur, das Eisen üm das Rad / eine Schiene. ¶ 2. Canthus oculi, Augenwinckel. Galen.

CANTIVM, Κάντιον, Britanniæ promontorium, vulgò, Kent. ¶ 2. Regio Britannia juxta illud promontorium, inter fretum & Tamesin sita.

¶ Cantuaria, civitas insignis ejus regionis, & Archiepiscopalis, incolis *Canterbury*: Germanis Cantelberg.

CĀNVS, a, um: πολιὸς: Grau. Virgil. 1. Æneid. v. 292

Cana Fides & Vesta, Remo cum Fratre Quirinâ
Jura dabant.

Ubi Servius: CANAM FIDEM *dixit, vel quod in cani hominibus invenitur: vel quod ei albo panno involuta manu sacrificabatur, per quod ostenditur fidem debere esse secretam.* Nempè quod manus panno tegeretur. Cæterum albus color sinceritatem fidei mihi videtur significâsse. Possis & *canam fidem* priscam & veterem interpretari: quemadmodum & Varro *Canam Veritatem Attica Philosophia alumnam* Eudæmonibus dixit. Virgil. Georg. 1. v. 43. *Cani montes*, weiß von Schnee.

¶ Est & *Canus* nomen Choraulæ apud Sueton. Galbâ c. 12. Vide & suprà in *Canius*.

¶ Incānus, id est, *valdè canus*: IN enim h. l. ἐπτατικὸς est. Virg. Æn. 6. v. 809.

— — — nosco crines incanaque menta
Regis Romani,

Loquitur de Numâ Pompilio: quem à primâ ætate canum fuisse, & eo hic alludisse Poëtam, Servius notat. Catullus Epigr. 96. de Smyrnâ Cinnæ:

Smyrnam incana dies secula pervolvent.

Suetonius Domitiano cap. 20. *Cujusdam caput varietate capilli subrutilum & incanum*, perfusam nivem mulso *dixit*.

¶ Præcānus vel idem quod Incanus: vel ante tempus canus. Horat. lib. 1. epist. 20. v. 24

Corporis exigui, præcanum, solibus aptum.

Semicānus, halb grau. Apulejus lib. 8. p. 212 *senex calvus quidam, cincinnis semicanis & pendulo capillatus.* Et lib. 9. p. 231 *discerpta coma semicana.*

¶ Cāni, orum. πολιαὶ: capilli candentes, graue Haar. Cic. de Senect. c. 18. *Non cani, non rugæ repente auctoritatem afferre possunt.* Ovid. 5. Fast. v. 57

Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.

¶ Cānēre, verb. grau seyn / weiß seyn. Virgil. 3. Georg. 325

Carpamus dum mane novum, dum gramina canent.

Weils Graß vereifft ist. *Canens senecta*, apud eundem 10. Æn. v. 191, & apud Silium *ramus canentis olivæ*, lib. 13. v. 69. Propertius lib. 2. Eleg. 14. verbo *Canere* in tertia flexione usus est. Ita enim ibi canit:

Quid si jam canis atas mea caneret annis.

¶ Cānescere, grau werden / bereiffen. Ovid. Amor. 1. el. 8. v. 51. *Situ canescunt tecta.* ¶ Cicero eleganti metaphora *orationem* dixit *canescentem, habentemque suam quandam maturitatem, & senectutem*, de Clar. Or. cap. 2. eine verständige / reiffe / und aus langer Erfahrung hergeflossene Rede.

¶ Incanescere, Catullus Epithalamio Pelei:

Totaque remigio spumans incanuit unda.

Virg. 2. Georg. v. 71

— — — ornusque incanuit albo
Flore pyri.

¶ Cānities, ein graues Haupt. Plinius lib. 11. cap. 37 *Canities homini tantùm & equis.* Horat. 2. oda 11. *arida canities*: lib. 1. od. 9 *morosa*: Est apud Ovidium lib. 3. de Arte v. 163 *Canitiem inficere*, hoc est, *canos tinctum occultare*, die grauen Haar ferben und verbergen. Quod in Ceo quodam sene, cum ad Lacedæmonios verba faciens caput aperuisset, canosque infectos ostendisset, reprehendit rex Lacedæmoniorum Archidamus, dicens: *Qui hic sani diceret, cujus non solum animus, verùm etiam caput fuco contaminatum est?* Ælianus lib. 8. Cæterum in canitiem & Juvenes aliquando incidisse testantur Historiæ. De Numæ festinatis canis suprà notabamus ex Servio. De Psaumide & Ergeno, Clymeni filio, eadem discere ex Pindari Ode 4. Olymp. possumus. Mature etiam Trajanum canuisse Plinius Panegyrico ejus cap. 4 significat. Nam *festinata senectutis insignia*, quæ elegantissime ibi nominat, maturam illam, & ante tempus ei quæ contigit canitiem notant. De causis canitiei legendus Aristoteles est 3. Histor. Animal. cap. 11. & lib. 5. de Generat. Animal. cap. 4.

¶ Cānitudo antiquum est; Varro apud Nonium: *Sed neque vetulus Cantherius, quàm novellus melior: nec canitudini comes virtus.* Alter hilfft vor Thorheit nicht. Ita Plautus apud Festum: *Stultus est adversus ætatem & canitudinem*, Er ist ein Narr / wenn er gleich noch so alt und grau wäre.

CĀNVSIVM, Κανύσιον, urbs Apuliæ, à Diomede condita, ut præter alios, Horatius quoque indicat lib. 1. Sat. 5. v. 92

Nam Canusi, inquit, *lapidosus; aqua non dulcior urna*
Qui locus à forti Diomede est conditus olim.

Circà Canusium Tarentumque laudatissimam & nobilissimam lanam fuisse, Plinius notat lib. 8. cap. 48. Fuit autem coloris rutili, qui auxit pretium: unde *Canusina rufa*: & *Canusini birri*, celebrati auctoribus inter pretiosas vestes, de quibus mox annotabimus.

¶ Cānusīnus, quod indidem est. Horat. 1. Serm. Sat. 10. v. 29

— — — patriis intermiscere petita
Verba foris malis Canusini more bilinguis.

Bilinguis, id est, qui Latino Sermoni Græcanica admisceat. *Birri Canusini* pro optimis & præstantissimis lacernis rufo colore, Vopiscus dixit Carino extremo. *Birri* enim lacernæ rufæ sunt. Martialis *Canusinas rufas* appellat 14. epig. 129. Paullinus Nolanus ad Nicetam Sapphico v. 23

Quæ Canusino medicata flagrant
Vellera succo.

¶ Cānūsinatus Martiali lib. 9. epigr. 22, itemque Suetonio Nerone cap. 30 dicitur, quæ istiusmodi rufa veste de Canusina lana indutus est.

CĂPĂNEVS, tribus syllabis, καπανεύς, unus fuit è septem ducibus, qui Thebas expugnarunt. Superbus & Deorum contemtor, ut Statio describitur. Invenit usum scalarum in urbium oppugnationibus, hat die Sturmleitern erfunden. Cujus rei etiam meminit Vegetius lib. 4. de re militari cap. 21. *Qui scalis*, inquit, *in obsidione urbium utuntur, frequenter periculum sustinent exemplo Capanei, a quo primùm scalarum oppugnatio perhibetur esse inventa: qui tanta mole lapidum fuit obrutus à Thebanis, ut fulminibus dicatur exstinctus.* Vide Ovid. lib. 4. Trist. eleg. 3.

¶ Cāpăneus adject. Stat. 12. Theb. v. 764

— — — Capaneaque missimus umbris
Pectora.

¶ Cāpănēius, aliud adject. quinque syllabarum apud eundem lib. 12. Theb. v. 545.

Ausa ante alias Capanea conjunx.

CĂPĒDO, inis, spatium, à capiendo: unde *Intercapedo* est, de quo proxime dicemus. Ab eo etiam *Discapedinare* verbum est apud Apulejum Floridis, ubi de Hyagni tibicine agit. *Primus*, inquit, *Hyagnis manus discapedinavit*, id est, diduxit, distraxit, ut aliquot spatium intercederet, cum duas tibias simul applicavit ori, & alteram dextrâ, alteram sinistrâ moderaretur. ¶ 2. Vas spaciosum & capax, eine Gelte / Kübel / Zuber / Schrotfaß. Usi sunt hoc vasis genere veteres in sacrificiis Deorum. Cic. Paradoxo 1. cap. 3 *minusne gratas diis capedines ac fictiles urnulas fuisse, quam delicatas aliorum pateras arbitramur?* ¶ 3. Vas Samium, à capiendo vel capacitate dictum, ansatum, ut facile prehendi possit, ein irden Gefäß mit Handhaben.

¶ Capeduncula, Opffer-Gefäß. Usus Cicero est de N. Deor. lib. 3. cap. 17. Plinio simile quiddam est *Capis*, *Capidula* & *Capula*, de quibus paullo post.

¶ Discapedinare modò explicatum in Capedo fuit.

¶ Intercăpēdo, inis, spatium, vel tempus, quod intercedit, vacuum. Martianus Capella in Astrologia: *Inter circulos universos quid interstitii intercapedo naturalis immiserit, æquum est explicare.* Hinc in obscenis etiam habita vox, de quo Cicero lib. 9. ad Famil. Epist. 24. & Fab. Quintil. lib. 8. cap. 3. *Sine intercapedine*, i. e. intervallo, ohne unterlaß. *Post longam intercapedinem*, nach langem Verzug / Sueton. Aug. c. 38. *In vita nulla est intercapedo molestiæ*, Cic. lib. 1. de Finib. cap. 18. diß Leben ist nimmer ohne Mühe und Arbeit. Similiter *intercapedinem scribendi*. Idem; *intercapedinem jurisdictionis* Suetonius Vespas. cap. 10 dixit, cessationem nimirum à Jure dicendo. Apulej. Apol. *Enim verò quod luto fictum, vel ære infusum, vel lapide incisum, vel cerâ innatum, vel pigmento illitum, vel alio quopiam humano artificio assimulatum est, non multâ intercapedine temporis dissimile redditur.*

CAPELLA, apud scriptores sequiorum seculorum ita vocatur fanum minus, seu Oratorium Templo majori adjunctum. Vid. Barth. ad Briton. Armor. p. 522.

CĂPĒNA, oppidum Tusciæ; hinc

¶ *Capenates*, populi nomen. Inde & portam *Capenam* Romæ appellatam Servius vult: quanquam alii alias ejus appellationis causas adducant. Fuit non longe post Latinam, ipso principio viæ Appiæ, ut ex Frontino constat. Hodie D. SEBASTIANI appellatur: olim Appius Claudius subterraneo rivo, substructione & arcuato opere supra terram, proxime ad portam Capenam in Urbem duxit, ut Frontinus lib. 1. de aquæ ductibus memoriæ prodidit. Hûc respiciens Juvenalis Satyr. 3. scribit v. 11

Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam.

Ubi Vetus Scholiastes: MADIDAM *ideò; quia supra eam aquæductus est, quem nunc appellant*, ARCVM STILLANTEM. Potest & inde Martialis Carmen intelligi, cùm lib. 3. Epigr. 47, ipso initio statim scribit:

Capena grandi porta quâ pluit guttâ,
Phrygiumque matris Almo quâ lavat ferrum.

CĂPER, à carpendo dictus, τράγος, ein geschnitten Bock. Nam *hircus* mas est, & integer. Martialis lib. 3. Epig. 24

Sic modo qui Tuscus fueras, nunc Gallus haruspex,
Dum jugulas hircum, factus es ipse caper.

Gallum, cùm dixit, castratum intelligit: alludens ad *Gallos*, Matris Deûm sacerdotes, execti qui erant: unde & *Semiviri* appellantur Poëtis. Sed totum legendum est Epigramma, ut clausulam istam rectè intelligas. Virgilius tamen *Caprum* pro hirco in illo Eclog. 7. v. 11

Vir gregis ipse Caper deerrabant:

ἀνὴρ dixit. Nam *vir gregis*, non caper; sed hircus est. Hic enim

enim salit. ¶ Caper etiam dicitur fœtor alarum, qui ex sudore ibi collecto inde nascitur, quod illa corporis pars vento spiritu-que agitari haud queat, ut Aristoteles docet. Catullus Epigr. 70. in Rufum:

Ladit te quædam mala fabula, quæ tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.

Post paullò *nasorum pestem* elegantissime vocat. Horatius Epodon 12 *hircum*: Epist. 5. lib. 1. v. antepenult. *Capram* appellat. Der Gestanck unter den Armen.

¶ Capra. Plinius *capras perpetua* scripsit *laborare febri* lib. 8. cap. 50. & Varro lib. 2. de re rust. c. 3. Idem Plin. loco dicto: *Solertiam ejus animalis* [capræ] *Mutianus visam sibi prodidit in ponte pertenui, duabus obvius è diverso, cum circumactum angustiæ non caperent, nec reciprocationem longitudo in exilitate cæcâ torrente rapido minaciter subterfluente, alternum decubuisse, atque ita alteram proculcatæ supergressam. Quod si ab hominibus in-comminus vitâ observaretur, minus esse contentionum, turbarum, aliorumque multiplicium incommodorum.* ¶ 2. *Capram cælestem orientem conspexerunt*, proverb. est dici solitum de iis, quibus omnia prospere succederent. Vide Chiliad. nam & inter sidera *capræ* est. ¶ 3. Capra denique seu capella avis est, quæ *Vanellus* alio nomine appellatur; ein Giwitz / oder Kiwitz / dicta inde quòd capræ vocem imitetur. ¶ 4. Est & *Capra* meteori ignoti nomen: de cujus appellationis ratione sibi non liquere Seneca lib. 1. Quæst. Natural. cap. 1. ait. Quidam hanc tradunt, quod quasdam quasi barbulas in morem caprarum pendentes habeat. ¶ 5. Capram & in hirsutos fuisse convitium, Suetonius videtur significare in Vita Caligulæ cap. 50. Ammianus lib. 17. c. 22. *Recte consulta prospereque completa vertebant in derisculum, nulla sine modo strepentes insulse*, in odium venit cum victoriis suis Capella, non homo: *ut hirsutum Julianum carpentes.*

¶ Capella, Dimin. ex Bucolicis notum, ut Ecl. 8. Virg. *distentas lacte capellas.* Eine Ziege. ¶ 2. Sidus cæleste, seu potius stella una primæ magnitudinis in sinistro humero Aurigæ. Plin. 18. cap. 31.

¶ Caprārius, der der Ziegen hütet und wartet. Varro lib. 2. R. R. cap. 3. ¶ Item, der mit Ziegen handelt. V. Gloss. *Caprarius αἰγοπώλης.*

¶ Capraria, insula, propter Italiam, à capris dicta, apud Varron. lib. 2. de re rust. cap. 3. Meminit & Rutilius lib. 1. Itin. v. 439.

¶ Caprĕæ, insula juxta Neapolin: cujus secessu delectatus Tiberius est. Tacit. annal. 4. c. 67.

¶ Caprĕa, ein Reh. Martialis lib. 13. epigr. 99.

Pendentem summâ capream de rupe videbis,
Casurum speres: decipit illa canes.

¶ Capreŏlus, Rehböcklin. Virg. Ecl. 2. v. 41. Columel. 9, 2. ¶ 2. Capreolus est etiam exterior auriculæ ambitus, der Kreiß am Ohr / ut interior *Scapha.* ¶ 3. Sunt & in vitibus *capreoli*, qui *de Capreâ* [ita enim vocabatur illa vitis pars] prodeunt, *coliculi intorti, sicut cincinni: qui ut teneant vitem, serpunt ad locum capiendum: ex quo à capiendo* Capreoli *appellata*, ut Varro describit lib. 1. de re rust. cap. 31. Die Gäbelein oder Zwicklein an den Wein-Reben / damit sie sich anhengen. ¶ 4. Inde & claviculæ illæ, quæ cancherios & columellas complectuntur, sive divaricata ligna, quæ fastigium tecti, item columellarum latera continent, *Capreoli* appellantur, die Creutzbänder / welche das Sparrwerck und die Säulen zusammen halten / apud Vitruv. lib. 4. cap. 2. & lib. 10. cap. 19. Cæsar Comment. 2. de Bel. Civili cap. 10. de *Musculi* forma exponens, *Duæ*, inquit, *primùm trabes in solo æque longæ, distantes inter se pedes IV collocantur: inque eu columella pedum in altitudinem V defiguntur: hæc inter se capreolu molli fastigio conjungunt, ubi tigna, quæ musculi tegendi, causa ponant, collocentur* &c. ¶ 5. *Capreolus* & ferramentum bicorne est, quo terra commovetur, apud Columellam lib. 11. de re rustică cap. 3. ein Häckgen.

¶ Capreolatim Apul. lib. 9.

¶ Capricornus, signum cæleste, Steinbock / in quod Sol ingressus efficit Solstitium brumale. Cic. in Aratcis.

¶ Rupicapra, Plinio capra est silvestris, ein Gems / lib. 28. c. 17.

¶ Caprigĕnus, Ziegenart. Plaut. Epid. a. 1. sc. 1. v. 16.

¶ Caprile, Ziegenstall. Colum. 7. cap. 6. Varr. lib. 2. cap. 3.

¶ Caprīnus, ut *grex caprinus*, Liv. 22. c. 10. *lana caprina*, apud Horatium lib. 1. Epist. 19.

Alter rixatur de lanâ sæpe caprinâ:

hoc est, item movet de re frivola: [simile illi, *Contendere de asini umbrâ.*] *Pellis caprina*, Ziegenfell / Cic. Nat. D. lib. 1. c. 19.

¶ Caprimulgus, qui capras emulget. Pro convicio est Catullo Epigr. 22. ad Varrum:

— — bellus ille & urbanus
Suffenus, unus Caprimulgus aut fossor
Rursus videtur.

¶ 2. Quo nomine avis etiam appellatur ægithalus, noctu stabula intrans, & lac capris exsugens, quod cum factum est, ubera earum emoriuntur, ipsisque cæcitas oboritur. Avis est merulâ minimâ major, & cuculo minor, ein Pfaff. ¶ 3. Item ein Nachtrab.

¶ Gapripes, cui pedes sunt caprini, ut, *Capripedes Satyri*, apud Horat. lib. 2. oda 19. v. 4. Et Propertius lib. 3. el. 16.

Capripedes calamo Panes hiante canent.

¶ Sēmicăper, Panos & Faunorum cognomen. Ovid. 14 Metam. v. 515 *semicaper Pan.* Et Fastor. lib. 5. v. 101

Semicaper coleris vimineis Faune Lupercis.

¶ Capĕro, caperare. Runtzeln, ut *Frontem caperare* apud Plautum Epid. a. 5. sc. 1. l. e. rugis contrahere & asperare. Apul. lib. 9. *Insuavis & odiosi mariti capemtum supercilium perhorrescit.* Tractum à caprorum frontibus crispis, auctore Nonio.

Capesso vide in *Capio.*

CĂPHĀREVS, trisyll. Mons Eubœæ altissimus Hellespontum versus: apud quem plurimum Græcorum classis afflicta est propter Palamedis necem: ex quo Virgilio lib. 11. v. 260 *altor* appellatur. Vide ibi Servium, ex quo addisces etiam, cur *fallax* Senecæ in Agamemnone v. 556 appelletur.

¶ Cáphārĕus, quadrisyll. adject. Propert. lib. 3. Eleg. 7.

Saxa triumphales fregêre Caphæa puppes.

CĂPILLVS, Θρὶξ, πλόκαμος: Haar: neque de hominibus tantùm, sed & de pilis brutorum usurpatur. Catullus Epigr. 25.

Cinæde Talle mollior cuniculi capillo.

Gellius lib. 12. cap. 1. *Si caprarum lacte hædi, aut ovium agni alantur, constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni tenuiorem. Capillus tener*, zartes / weiches Haar: *Mollem* vocat Horatius de Arte P. v. 33. *Passus, solutus, lapsus, sparsus, fluens, fusus capillus*, freyes zu Felde geschlagenes Haar: cui opponitur *nexus, colligatus, vinctus, tortus, flexus*, Krauß haar. *Capilli ingenio suo flexi*, die von Natur krauß sind: cui *calamistratus, ornatus*, opponuntur. *Demissus capillus*, Ovid. Heroid. 10. v. 137. Das man lang wachsen lassen. *Horrens capillus, vel horridus* apud Plin. 7. epist. 27. & Cic. pro Sextio cap. 8, quem *rigidum* Ovidius 10. Met. v. 425. *Erectum* Juvenalis dixit Satyr. 11. v. 149. Straubicht und in die Höhe als Borsten stehendes Haar. *Capilli rari & cedentes*, Plin. lib. 3. epist. 6, dünne ausfallende Haar. Ovidius lib. 3. de Arte eadem v. 133

Non sint sine lege capilli.

Apul. Apologiâ: *Capillum inemendabilu diutinâ incuriâ*, verwirrte Haar / Jüden-Zöpffgen. Capillos in mortui gratiam tondebant veteres, crinesque sectos in eum conjiciebant. v. Dausquejus ad Coinct. Calabr. pag. 40. Publii mimus est: *Etiam capillus unus habet umbram suam*, id est: Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid. Apul. lib. 2. Milet. p. 118 *Si cujuslibet eximiæ pulcherrimaque fœminæ caput capillo exspoliaverit, & faciem naevâ specie nudaverit; licet illa talo dejecta, mari edita, fluctibus educata; licet, inquam, Venus ipsa fuerit, licet omni Gratiarum choro stipata & toto cupidinum populo comitata, & balteo suo cincta, cinnama fragrans, & balsama rorans; talva processerit; placere non poterit, nec Vulcano suo.* Et post pauca: *Tanta denique est capillamenti dignitas, ut quamvis aure, veste, gemmis, omnique cætero mundo exornata mulier incedat; tamen nisi capillum distrinxerit, ornata non possit videri.* ¶ 2. Capillus Veneris. Plin. τὸ ἀδίαντος, Maurrauten.

¶ Capillulus dimin. Lyricum, quod vulgo Corn. Gallo tribuetum fuit:

Pande puella, pande capillulos
Flavos, lucentes ut aurum nitidum
Productum bene candidis humeris.

¶ Căpillāmentum, τρίχωμα, capillorum complexus. Quare & illæ fictitiæ & supposititicæ comæ hoc nomine veniunt: quarum aliæ nunc totum verticem galeæ atque operculi instar, (Perruquen) aliæ cervicem tegunt (Touren.) Tertullianus de cultu fœminarum cap. 7. *Adfigitis præterea nescio quæ enormitates subtilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quasi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in cervicem retrò suggestum:* id est, *Suggestorum.* Suetonius Caligulâ cap. 11, *Gaeneam atque adulteria capillamento celatus & veste longâ nocturnis obibat.* Polybius lib. 3. cap. 78 auctor est, Hannibalem Gallorum levitatem veritum, metuentemque, ne vitæ suæ insidiarentur, capillamenta (ἐπιθέτους τρίχας ipse appellat) concinnâsse omnium ætatum formis convenientia, iisque ita usum, ut alia aliis subindè mutaret, & ita falleret. Quod procul dubio recogitavit Barclajus, cum in Argenide suâ simile quoddam capillamentum latronis cujusdam fingeret. lib. 1. cap. 9. Vide infra in *Galerus.* ¶ 2. *Capillamenta* etiam dicuntur de seminibus & radicibus, die Fäsen an Wurtzeln und Saamen. Plinius lib. 19 cap. 6, ubi de plantis agit, quæ in radices excrescunt, de radicibus capillatis hoc fert judicium: *Quæ rectam non habent radicem, statim plurimis nascuntur capillamentis.* Et Columella lib. 4. cap. 11 *capillamenta seminum.*

¶ Căpillātus, à *capillo, capillor*, der viel Haar hat / ut, *Occasio fronte capillata*, vide Occasio. *Bene capillatus*, der sehr viel Haar hat / apud Cicer. 2. Agr. cap. 22. qui ante paullo cap. 5. etiam Comparativo usus erat: *capillatior, quam ante, barbaque majore.* Etiam de aliis rebus, ut, *capillatæ radices*, Plin. lib. 19. cap. 6. faselichte Wurtzeln.

¶ Capillatio. Paullinus Nolan. epist. 23. n. 23 ad Severum: *honori fuit capillatio*, viel Haar haben stunde erbar.

¶ Ca-

¶ Capillatura, idem. *structores capillaturæ*, Tertull. de cultu fœm. cap. 7. Haar-Schmücker / Peruquenmacher.

¶ Capillīgo, capillus. Idem Tertullianus de Anima cap. 51, *pro cerebri ubertate vel affluit capillago, vel deserit.*

¶ Capillitium, idem. Apul. lib. 2. Milef. *Flavum & inaffectatum capillitium*, ſchön gelbes Haar / daran nichts gekünſtelt iſt.

¶ Capillare, Haarhauben / reticulum quo capilli involvuntur: aut unguentum capillorum. Martial. 3. epigr. 82.

¶ Capillaris arbor ſeu *capillata*, arbor antiquiſſima Romæ, ad quam capillum tonſum virgines Veſtales ſuſpendebant, Deo conſecrantes. Feſt. Plinius lib. 10. cap. 44.

¶ Capillaceus, vel tenuitatem, vel ſimilitudinem capilli ſignificat. *Coma capillacea* Plin. lib. 12 cap. 25. *Folium capillaceum* Idem lib. 13. cap. 25.

CĂPIO, capere, λαμβάνειν, verbum eſt fœcundiſſimum plurimis bonis formulis. Habet autem reciprocum quendam uſum, ut Valla admonet lib. 6. qui diligenter obſervandus & diſcernendus eſt. Rectum enim utrumque eſt, *capio voluptatem*, & *cepit me voluptas*, *capio deſiderium* & *cepit me deſiderium*, ich habe Verlangen / ſed non eodem modo in omnibus. Nam *cepi ſomnum* rectè dicitur, ſed vix rectè dicas *captus ſum ſomno.* Sic *cepi delectationem*, &c. Uſu igitur & auctoritate Latinorum auctorum diſcrimen illud animadverti oportet. *Capere arma*, zur Wehr greiffen / ſich rüſten / Cæſar 5, 26. *Capere cibum*, eſſen / Terentius Eun. a. 2. ſc. 3. v. 76 *Capere commodum*, gehelffen. *Capere fructum*, Cicer. Epiſt. Fam. 10, 5. *Conjecturam capere*, nachdencken / abnehmen / Idem pro Mur. c. 4. *Capere conſilium*, idem Sput. ad Fam. lib. 14. ep. 12. zu Rath gehen / Rathſchlagen. *Capere inimicitiam*, Feindſchafft auff ſich laden / Ter. Phorm. a. 2. ſc. 3, 23. *Capere ſomnum*, einſchlaffen. Cic. 4. Tuſc. c. 19 *Nollu ambulabat in publico Themiſtocles, quod ſomnum capere non poſſet.* Sic *Capere detrimentum*, Schaden nehmen. Nota formula: *Videant conſules, ne quid reſp. detrimenti capiat*, apud Ciceronem Catil. 1. cap. 2. Salluſt. Catil. c. 29. Livium 3. cap. 4. *Capi humanitate alicujus*, id eſt, affici, delectari, Nep. Alcib. c. 9. n. 3. *Capi miſericordia*, Mitleiden haben. *Cepit me tadium iſtius rei*, Liv. 8. c. 2. Ich bin des Dings überdrüſſig. *Capere vitium*, wandelbar werden / ſtinckend werden / verderben. Columella lib. 3. cap. 18 de vitibus ponendis: *torta & recurvata quum deponeretur, cepere vitium.* Ovid. 1. Pont. Eleg. 6

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus,
Ut capiant vitium, ni moveantur, aquæ.

¶ 2. *Capere honores, divitias*, Nepos Attic. c. 7. *Capere pœnam de aliquo*, punire eſt, Liv. lib. 2. cap. 5. Sed *Portum capere*, eſt invehi. Cæſar lib. 4 Gall. cap. pen. *Onerariæ duæ eosdem portus capere non potuerunt.* ¶ 3. *Capere* verbum Pontificiale eſt, cum virginem legit, quæ Sacra Veſtæ adminiſtret. Itaque cùm Sacerdotio iſti deſtinaretur virgo aliqua, tum *capi* proprie dicebatur. Prehenſa enim Pontificis Maximi manu à parente, in cujus poteſtate erat, velut capta bello, abducebatur. Quamquam & ipſi Pontifices flaminesque ac augures *capi* dicebantur: lege Gellium lib. 1. cap. 12. Tacitus Annal. 15. cap. 22. extr. *Defunctaque virgo Veſtalis Lælia, in cujus locum Cornelia ex familia Coſſorum capta eſt.* ¶ 4. Capere eſt decipere, fraudare. fangen / berücken. Cicer. in Acad. 4. cap. 20. *Sapientis eſt cavere, ne capiatur; ne fallatur, videre.* Idem pro Cæcina cap. 29 *Æquitatem rei verbi laqueo capi non oportet.* ¶ 5. Capere pro occupare, einnehmen. Virg. Æn. 6, 754 *tumulum capit*, i. e. occupat. Curt. lib. 5. cap. 3. *Proinde aut quæ cepimus amittenda ſunt, aut quæ non habemus occupanda.* Flor. lib. 1. cap. 11 *Captum oppidum, capta hoſtium claſſis, capta caſtra* dixit. ¶ 6. Capi, id eſt, delectari: ut, *Capi dulcedine vocis*, Ovid. Met. 1. v. 709, beluſtiget werden. *Capi picturæ*, vel *capit me pictura*, id eſt, voluptate & delectatione afficit, apud Horat. de art. poët. v. 361. ¶ 7. Capere pro continere, complecti, Terent. Heaut. act. 2. ſc. 3, 13. *Dii boni, quid turbæ eſt, ædes noſtræ vix capient, ſcio*, ein ſo groſſer Hauff geht kaum in unſer Hauß. Ad eundem modum Curtius lib. 7. c. 8. n. 12 *Orbis te non caperet*, die Welt würde dir zu enge ſeyn. Sic capere dicimur, quæ in naturam noſtram, ſenſum & vires cadunt, quibusque comprehendendis aut ſuſtinendis pares ſumus. Curtius dicto lib. 7. cap. 8, *Concupiſcis, quæ non capis.* Lib. 9. cap. 3 *Quicquid mortalitas capere poterat, implebimus.* Plinius Paneg. Trajani cap. 46. *Ex quo manifeſtum eſt, principum diſciplinam capere etiam vulgus.* Capitolinus in Vitâ Veri extr. *Nota eſt fabula, quam Marci vita non capit.* Id eſt, quæ non cadit in Marci vitam: quæ aliena eſt à ſecta & inſtituto Marci. Idem Plinius Paneg. cap. 61, *Magnus memorandusque qui tantum præmium* (de Conſulatu loquitur) *cepit. Sed major qui capienti dedit.* Ubi *Capere* non eſt ſimpliciter accipere delatum; ſed quatenus menſuram ejus implere poteſt: quatenus capax eſt quaſi; ſive dignus conſulatu, & ei adminiſtrando cum laude par. Prudentius Apotheoſi v. 154 de Deo intelligens:

Nec capit humanis angoribus excruciari.

Et verſ. 951 ibidem:

Objicit: anne fides capit, ut ſubſtantia ſtante
Inſpirata Deo cruciatum ſentiat?

id eſt, Poteſtne hoc capere, ſeu intelligere fides, & perſuadere ſibi deinceps &c. Sic *aliquem intelligere & capere*, eines Weiſe wiſſen und verſtehen / inne haben / Plinius dixit lib. 8. Ep. 23. ¶ 8. Obſerva & Privationis formulas: ut, *Captus mente*, Cic. 1. Offic. c. 27. & *animo captus*, Seneca Herc. Fur. v. 107. wahnwitzig. *Captus auribus & oculis*, id eſt, viſu & auditu orbatus, Cic. Tuſc. 5. cap. 40. *Luminibus captus*, id eſt cæcus, blind / Livius lib. 9. c. 29. extr. dixit.

¶ Captus, vide infra *Captivus.*

¶ Căpeſſere, jungitur cum multis, cum quibus & *capio*: ut, *Capeſſere arma* Virgil. Æn. 4, 234. *cibum*, Cicer. Nat. Deor. 2. cap. 47. *magiſtratum*, *Rempubl.* ſich eines Ampts / des Regiments anmaſſen. Salluſt. B. Catil. cap. 52. *Expergiſcimini aliquando, & Rempubl. capeſſite*, hoc eſt, defendite. *Libertatem capeſſere*, ſich der Freyheit annehmen / Cicer. in Philipp. 10. cap. 9. *Capeſſere pugnam*, Livius 2. cap. 6. *Capeſſere fugam*, Idem lib. 1. cap. 25 die Flucht nehmen. *Periculum capeſſere.* Livius lib. 21. cap. 4. *plurimum audacia ad pericula capeſſenda*, Gefahr über ſich nehmen. *Domum ſe capeſſere*, ſich nach Hauſe machen / Plautus Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 106.

¶ Captare: petere eſt; ſive quærere aut dare operam, ut capias. *Captare favorem*, Quintil. lib. 6. c. 1. nach Gunſt trachten. *Captare plauſus*, trachten / daß man einen Zulauff und Beyfall kriege. Cicero in Piſonem cap. 25 *Inania ſunt iſta, mihi crede, delectamenta pene puerorum, captare plauſus, vehi per urbem, conſpici velle.* Plura ad eundem modum, ut *captare occaſionem*, Cic. Aruſp. reſp. c. 25. &c. *Captare umbras, frigora*, nach einem kühlen Ort trachten / apud Virgilium ecl. 1. v. 53. *Captare ominibus aliquid*, id eſt, de alicujus rei eventu omina ſive præſagia colligere, apud Suetonium Tiberio cap. 14. *Captare teſtamenta* Horatio lib. 2. Sat. 5. v. 23 dicitur, qui fictis obſequiis ſenes orbos ambit, ut in ſupremis teſtamenti tabulis aut heres, aut inter Legatarios ſcribatur. Ita *Captare hereditates, legata*, apud JCtos legimus. Juvenalis ſive quicunque alius auctor ſit, Satyræ de militiæ bonis, quæ apud Juvenalem 16. eſt, v. 54

— — — — Ergo Commum,
Signorum comitem caſtrorumque æra merentem
Quambis jam tremulus capias Pater.

Ubi *Captare* abſolute pro *hereditatem petere* ſive *captare* ponitur. Unde & *Captatores* κατ' ἐξοχὴν heredipetæ, hoc eſt, qui hereditates captiosè ambiunt, appellantur. Nempe *Captare* eſt callide & inſidiosè petere: propriumque gladiatorum eſt. Vide Plautinos interpretes ad illud Moſtell. act. 5. ſc. 1. v. 21

Doctè atque aſtute mihi captandum eſt cum illo, ubi huc advenerit.
Non ego illi extemplò oſtendam meum ſenſum; mittam lineam.
Diſſimulabo me horum quicquam ſcire.

Idem Amph. act. 1. ſc. 1. v. 266 *Quid me captas carnifex?* Was ſucheſtu mich zu hintergehen? Et act. 2. ſc. 2. v. 163. *Me captas*, du wilſt mich verführen: & v. 189. *Si me impudicitiæ captas, non potes capere. Impudicitiæ*, id eſt, *impudicitiæ ergò.* Hoc eſt, ſi me captas, ſive decipere quæris, ut impudicitiæ arguas &c. Terentius in Hecyrâ act. 1. ſc. 1. v. 15 *Injurium eſt autem, ulciſci adverſarium: aut quâ vi captent te illi, eâdem ipſos capi?* Plautus Pſeud. act. 5. ſc. 1. v. 6. *Vinum doloſus eſt luctator, pedes captat primùm.* Hinc

¶ *Captatio*, prehenſio, ut Cicero vocat, das trachten oder nachjagen. *Captatio teſtamenti*, apud Plinium lib. 20. cap. 14. *Captatio verborum*, quæ verbis fit, apud Ciceronem Partit. Orat. cap. 23.

¶ Captātor. der nach was begierig und liſtig ſtrebet. *Captator auræ popularis*, Livius 3. cap. 33. Prudent. in Vincent. v. 19.

Captator ut vitulum lupus
Rapturus adludit prius.

¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν & abſolutè *Captatores* dicuntur, qui hereditates ac legata ambiunt, eamque ob rem ſenes orbos & divites ſectantur, & ſimulato obſequio inſidioſisque munuſculis conciliare ſibi ſtudent, omnis injuriæ non ſine fœdiſſimâ humilitate patientes: quo nomine eos & Tertullianus perſtringit lib. de Patientiâ extr. item S. Hieronymus Epiſt. ad Nepotianum de Inſtitutione Clericorum: namque hos ipſos ſcabies iſta jam tum infeſtabat. Vide & Horat. lib. 2. Sat. 5. & Martialem lib. 4. Epigr. 63. Juvenalis Sat. 10. v. 202

Usque adeò grave uxori gnatisque ſibique,
Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.

¶ *Captatoria* hinc *ſcriptura & inſtitutiones*; id eſt, ſubdole expreſſæ. Vide JCtos.

¶ Captatrix. Apulejus Doctr. Plat. lib. 2. p. 16 *adulandi ſcientia, captatrix veriſimilium.*

¶ Captitare, aliud frequentativum ejusdem Apuleji de Deo Socratis p. 52 *omina vulgo loquentium captitaſſe.*

¶ Cætera à Capio verbalia ſunt

¶ Captus, ûs proprie actus capiendi, apprehenſio. Valer. Max. lib. 3. c. 3. extr. *Virtus in captu bonorum ſuorum tibi ipſi pondus examinandum relinquit, ut quantum ſubire animo ſuſtinueris, tantum tecum auferas.* ¶ 2. Eſt vis ingenii ac menſura, ſive condi-

ditio. Terentius in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 34. *Ut captus est servulorum*, wie der Knechte Art ist. Cic. 2. Tusc. cap. 27 *Graci, ut est captus hominum, satis hostem adspicere non possunt.* Apulejus Apolog. p. 277 *Ego certe pro meo captu dixerim*, nach meinem geringen Verstand. Gellius lib. 1. cap. 9 *pro captu sollertia*, nachdem einer einen Kopff und ingenium hat. ¶ 2. Idem est quod deceptio.

¶ Captūra, ut *piscium*, Fischzug / *avium*, Vogelfang / *ferarum*, Jagt. Plinius lib. 19 cap. 1. *Est sua gloria & Cumano lino in Campania, ad piscium & alitum capturam.* Frontinus lib. 3. Strateg. cap. 3. n. 6 *apros subministrabant, quos ille, tanquam ex captura, Libio offerret.* ¶ 2. *Captura* etiam dicebantur sordidarum & obscenarum artium mercedes. Suetonius Caligulâ cap. 40. de vectigalibus ab eo fœdissime & instituris & exercitis exponens: *Ex gerulorum*, inquit, *diurnis quæstibus, pars octava; ex capturis prostitutarum, quantum quæque uno concubitu meretur, exigebatur.* Vide ibi Casaubonum, & Taubm. ad Plautum pag. 1051. qui mendici etiam stipem, & mercenarii vilem mercedulam significare annotat. Sic *inhonesti lucri captum invitatus*, Val. Max lib. 9 cap. 4. n. 1.

¶ Captio, ein Fang / ut *Piscium, alitum captio.* ¶ 2. Captio, deceptio est vel argutia, damit man einen berücket. Cic. in Acad. 4. c. 14 *Ab illis, quæ clara per se sunt, quasi præstigiis quibusdam & captionibus depelli.* Et cap. 15. *captiones discutere*, aufdecken / wiederlegen. Idem Attico lib. 10. ep. 15 *captiones in omni sententia occurrunt*, id est, consilia periculosa sunt, ut in neutram partem exitum inveniamus.

¶ Captiuncula, diminut. Idem lib. 15. Attic. ep. 7 *Servius videtur omnes captiunculas pertimescere.* Gellius lib. 16 cap. 2, *Quid in illa captiuncula facient, in qua hærere eos necessum est, si nihil amplius, quam quod interrogati erunt, responderint?*

¶ Captiosus, ut, *Fallax & captiosa interrogatio*, Cicer. Acad. 4. c. 15. eine betrügliche und verschlagene Frage. Pro Q. Rosc. Com. c. 17. *Quo nihil captiosius dici potest.* Et Acad. Quæst. 4. c. 16. *captiosissimo genere interrogationis utuntur.* Gellius lib. 16. cap. 2 extr. *Non est captiosis interrogationibus respondendum.*

¶ Captiose, adverb. betrieglich. Cic. 4. Acad. Q. cap. 29 *nec captiose interroganti respondebo.*

¶ Captivus, gefangen / und ein Gefangener. *Captivi sive dedititii*, Cic. ad Brut. ep. 3. so sich ergeben haben. Et Juven. Sat. 7. v. 201 *Servis regna dabunt, captivis fata triumphos*, Idem & *Capti* dicebantur. Terentius Heaut. act. 3. sc. 3. v. 47

— — *dicam hanc esse captam e Caria*
Ditem, nobilem.

Captam, id est, *Captivam.* Virg. 2. Æn. v. 64 de Sinone:

— — *certantque illudere capto.*

& vers. 75 — — *quæ sit fiducia capto.*

Aurelianus epist. ad Senatum apud Vopiscum in vita sua: *Cujuslibet gentis captos, qualibet animalia regia non abnuo, sed lubens essero.* Ita enim in Palatino MSto & Editione veteri invenit Salmasius. Nam vulgò *Captivos* legitur.

¶ Captivitas, tis, fœm. die Gefängniß. Cicero pro C. Cornel. apud Asconium, *omnibus gentibus finem diuturnæ captivitatis afferre.* Seneca epist. 85 *Describe captivitatem, verbera, catenas* &c. Tacitus 3. Histor. cap. 70. n. 4. pluraliter dixit, *dum inter Vespasianum ac Vitellium prælia legionum, captivitatibus urbium, deditionibus cohortium judicatur.*

¶ Captivare, pro captivum ducere, inferioris latinitatis est in Glossis, & apud Vulg. Interpr. Rom. 7, 23. Etiam Augustin. 1. Civ. D. cap. 1. *captivandi cupiditas.* Hinc

¶ Captivator, in eisdem Glossis Lat. Græcis, & Augustin. Epist. 199, *captivatores tuos & depradatores.* Sed veteres, & quicunque elegantioris notæ sunt, tam verbum, quam derivata nomina abhorrent.

¶ Căpax, fähig / ut, *Urna, vas capax*, ein Gefäß darein viel gehet. Cic. in Orat. cap. 29. extrem. *Demosthenes non semper implet aures meas, ita sunt avidæ & capaces*, begierig viel zuhören. *Capacissima omnis secreti uxor*, apud Plin. lib. 1. Ep. 12. die Heimligkeit verschweigen kan. *Cibi vinique capacissimus*, apud Liv. 9. c. 16. Compar. apud Plinium 11. c. 37, *capacium intestina ad alvum.* Et Ovid. 1. Met. 76 *mentis capacius altæ animal.* ¶ 2. Capax, passive, hoc est capiendus, posteriori ævo invenitur. Petrus Chrysologus Serm. 160 *universo sæculo non capacem concludi corpore perpusillo.* Et Serm. 6. idem: *Deus incomprehensibilis noster capax.*

¶ Capacitas, amplitudo, die Weite oder Geraume eines Dinges. Columella 12. c. 43 *pro capacitate vasorum.* Cicero Tusc. 1. cap. 25. *Utrum capacitatem aliquam in animo putamus esse, quò tanquam in aliquod vas, ea quæ meminimus, infundantur?*

¶ Capaciter, adverb. Augustinus lib. 11. de Trinit. cap. 2 *Primordia seminum efficaciter & capaciter sequuntur intentionem materna animæ.*

¶ Incăpax, non capax, unfähig. Prudentius in Romano v. 588

Scio incapacem te sacramenti, impie,
Non posse cæcis sensibus mysterium
Haurire nostrum.

Ibidem v. 348 *Ædes incapax solvi*, quæ destrui nequit.

¶ Incapabilis. Ariani ita Deum dixere tanquam incomprehensibilem. Augustin. epist. 174.

Composita à Capio sunt

¶ Accĭpĕre, nehmen / annehmen / empfahen. *Beneficium accipere, libertatem vendere est*, Publii est. *Quod dat, accipimus*, Cicero 1. epist. 1. ¶ 2. Est & disputantium verbum, cùm concedunt & velut admittunt & approbant aliquid, quod alter posuit ante: pro quo alii & *Dare* & *Suscipere*, dicunt, de quibus infra. Gellius lib. 18. cap. 1. cum Disputationem quandam à Stoico & contrà à Peripatetico, arbitro Phavorino, factam refert: *Rogo te inquit* [Peripateticus] *cum bona venia respondeas, an existimet trini amphoram, cum abest ab eâ unus congius? Hoc ubi* accepit *Stoicus: Minime, inquit, trini amphora dici potest, ex qua abest congius. Hoc ubi* accepit *Peripateticus: Unus igitur, inquit, congius amphoram facere dici debebit* &c. Hinc & communiter huic verbo in assensu est locus. Terent. Eun. act. 3. sc. 5. vers. 46. ex persona Chæreæ, qui pro Eunucho deductus erat Dori nomine:

— — *venit una, bene tu, inquit, Dore,*
Cape hoc flabellum & ventulum huic facito, dum lavamur.
Ubi nos laverimus, si voles, lavato, accipio triste.

Accipio, id est, annuo, tristior tamen atque invitus. Idem Heauton. act. 2. sc. 3. v. 96 *Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc nihil expediat metum.* id est, quamobrem mihi expediat admittere, & approbare hoc metu plenum consilium. Sic *accipere conditionem*, dixit Cic. 16. ep. 11. ad Fam. *Excusationem accipere*, 4. ep. 4. Idem in Tusc. lib. 5. cap. 19 *Accipere quàm facere præstat injuriam*, es ist besser Gewalt leiden / als thun. *Urbem in deditionem accipere*, eine Stadt einnehmen / die sich aufgiebt. Cæsar B. Gall. 2. c. 13 *in deditionem Suessones accepit.* ¶ 3. Interdum accipere idem est quod *Audire, intelligere*; ut & contra *dare* pro dicere, usurpatur. Virgilius 2. Æneid. v. 65 *Accipe nunc Danaûm insidias, & crimine ab uno Disce omnes.* Terentius in Hecyr. a. 4. sc. 3. pr. *Quem cum istuc sermonem habueris, procul hinc stans accepi*, von fern gehöret. Sic *auribus pronis aliquid accipere*, begierig anhören. Cornel. Tacit. Hist 1. cap. 1. *Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur*, Verleumbdung höret iederman gern. Terentius in And. a. 2. sc. 3 v. 23 *Sed si te æquo animo ferre accipiet*, hoc est, animadvertet vel intelliget, wird er aber mercken / daß du es wol zu frieden ferst / &c. Idem in Adelph. a. 4. sc. 3. v. 15 *Accipere omnia ad contumeliam*, alles auf ein Hohn deuten. Et in Eunuch. a. 1. sc. 2, 2. *Accipere aliorsum*, id est, in aliam partem interpretari, anders deuten / denn es gemeinet ist. *Accipere aliter atque* &c. in Heaut. a. 2. sc. 3 v. 23. Quemadmodum & *in bonam* vel *malam accipere partem*, apud Ciceronem ad Attic. 11. ep. 7. & ad Fam. lib. 10. ep. 6. für gut oder ungut annehmen / wol oder übel auslegen. *In eam partem accipio*, ich wil es also verstanden haben / Ter. in Eun. act. 5. sc. 2. v. 37. ¶ 4. Est & invitatorum, vel hospitum, verbum, cùm vocatos aut hospites suos *bene* vel *male* dicuntur *accipere*, wol oder übel pflegen. Virgilius 3. Æneid. v. 353

Illos porticibus Rex accipiebat in amplis.

Ubi Servius: ACCIPIEBAT: *Pascebat.* Ut Terentius: *Accipit homo melius nemo, neque prolixius.* Qui locus Eunucho est act. 5. sc. 3. v. 52. Ovid. 2. Fastor. v. 725

Tarquinius juvenis socios dapibusque meroque
Accipit.

Plautus Cistell. act. 1. sc. 1.

Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.

Seneca Epist. 21 *Hic hospes te polentâ excipiet, & aquam quoque largè administrabit, & dicet,* ECQVID BENÈ ACCEPTVS ES? A convictibus hic sermo ad mala verba & plagas ipsas etiam transfertur: quemadmodum & nos dicimus, Einen übel empfangen oder tractiren / in quem verberibus aut maledictis sævimus. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 119 *Ego pol te istis tuis pro dictis & malefactis furtifer accipiam*; Ich wil dich tractiren / wie du verdienet hast. Cic. 3. Verr. cap. 54 *Male accepit verbis Rabonium.* Ita & alibi sæpius. Sic *accipere bene, commodè, clementer, comiter*, sich gegen einem freundlich / ꝛc. erzeigen. ¶ 5. Sicut *Dare* Medici dicuntur, cùm medicamenta exhibent; sic contra ægroti *accipere*, cùm sumunt. Quo verbo frequenter usus Plinius. Sicut & nos dicimus, Artzney nehmen oder einnehmen. Justinus lib. 12. cap. 10, *Cum moriturus jamjam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est, quâ in potu acceptâ, statim periculo liberatus est.* ¶ 6. Sæpe & pro consequi ponitur: ut, *accipere veniam; accipere provinciam*: & alia. Justinus lib. 5. cap. 4, *Hic malis fracti, pacem petierunt: quam ne acciperent, opera eorum effectum est, quibus ea res quæstum præstabat.* NE ACCIPERENT, id est, ne consequerentur, seu impetrarent. ¶ 7. Est & elegans loquendi modus, *Acceptum referre*, quo in utramque utimur partem: ut in bonam: *Omnem tranquillitatem & quietem senectutis acceptam*

refert clementiæ tuæ. Cic. pro Dejotaro cap. 13. extr. hat er dir zu danken. In malam: *Omnia denique quæ vidimus (quod autem mali non vidimus?) si recte rationi nabimur, uni accepta referemus Antonio*, Cicero Philipp. 2. cap. 23. Est autem hæc forma loquendi à rationibus sumta: quarum aliæ *acceptorum* sunt, aliæ *expensorum*, de quibus infra.

¶ Acceptus nomen, idem quod gratus, lieb und angenehm. Cæsar Gall. B. lib. 1. cap. 3, *Maxime plebi acceptus erat.* Et Livius 3. cap. 69 *Raro alias ullius actio acceptior plebi.* Idem lib. 1. cap. 15. extr. *Romulus acceptissimus militum animis.* Et Juvenalis Satyr. 3. v. 58

divitiùs gens acceptissima nostris.

¶ Acceptum, in neutro absolute dicitur, quicquid ab aliis dono, mutuo aut alio modo accipimus. Itaque in rationibus alterum caput *acceptorum* est (die Einnahme) alterum *Expensorum* (die Ausgabe) sive *Datorum*: nam & ita aliquando vocatur. Cic. de amicitia cap. 16 *Hoc quidem est nimis exigue & exiliter ad calculos revocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum & datorum.* Idem pro Roscio Comœdo *Tabulas accepti*, & *tabulas expensi* dixit principio statim. Hinc *acceptum*, sive *accepta referre*; item *expensa* sive *expensum ferre.* Cicero lib. 1. in Verrem de Prætura Urbana cap. 49, *Homo stultissime & amentissime, tabulas cum conficeres* (rationem puta) *& cum extraordinaria pecunia crimen subterfugere velles; satis te elapsurum omni suspicione arbitrabare, si quibus pecuniam credebas, iis expensum non referres, cum tot ibi nominibus acceptum Curtii referrent? Quid prodesset tibi, te expensum illis non tulisse?* Ibid. cap. 36. *Expensa Chrysogono Servo H. S. sexcenta millia; accepta pupillo Malleolo retulit.* Et alibi sæpius. *Acceptum* autem *referre* est scribere in tabulis te accepisse: *Expensum ferre*, similiter te expendisse sive dedisse, est scribere, ut Asconius nos docet. Nimirum cum quis credebat alteri pecuniam summam illius cum debitoris nomine in tabulis expensi perscribebat: id dicebatur *Expensum ferre.* Cum *debitor reddidisset pecuniam creditam*, summa illa in accepti tabulis perscribebatur, idque *acceptum referre* dicebatur. Notandum autem *acceptum referre*, sæpius dici, quam *acceptum ferre*, nec tamen hoc inauditum in Latio fuit. Valer. Max. lib. 2 cap. 7. extern. 2 *futurum, ut spiritum pœnæ impenderent, quem pugnæ acceptum ferre dubitassent.* Et Seneca epist. 78 *Philosophiæ acceptum fero, quod surrexi.* Et Plinius lib. 2. epist. 4 n. 2 *quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri jubeo.* Sed JCti etiam *Acceptum ferre* dicunt, unde iisdem & *Accepti latio*, sive *Acceptilatio* dicitur. Vernulejus lege ult. pr. D. quæ in fraudem creditorum &c. *Si fraudator fidejussori suo sciens acceptum tulerit*, Scævola L. 56. D. de administr. & per. tutor. *Tutor rerum & animalium pupilli venditionem facit; sed quadam animalia emtoribus pretium non solventibus reticuit, & apud se habuit: pretium idem rationibus pupilli accepto tulit.* In L. 89. D. de solutionibus &c. *Titius Mævio dico me accepisse & habere, & accepto tulisse à Gajo Titio reliquum omne.* *Accepto ferre*, id est, pro accepto ferre: als empfangen / verschreiben. Sed & *in acceptum ferre & referre* dicimus. Cicero in Verrem de Prætura Urbana cap. 57, *opus in acceptum retulit quadriennio post, quam diem operi dixerat.* Æmilius Macer Lege 7. §. 11 D. ad L. Jul. repetund. *Illud quoque cavetur, ne in acceptum feratur opus publicum faciundum.* Ubi *acceptum* ipsa ratio accepti appellatur: sive tabulæ accepti. Nisi *in acceptum*, id est, *pro accepto* dixit. Ut Plautus Asinar. act. 3. sc. 2. vers. 89 *Agesis, tu in partem nunc jam hunc deludes. In partem*, id est, pro tuâ parte. Vel *in acceptum*, id est, ut pro accepto habetur.

¶ Acceptio. Cicero Topic. cap. 8 extr. *neque deditionem, neque donationem sine acceptione intelligi posse.* ¶ 2. Acceptio veteribus philosophis est propositio, quæ conceditur à respondente ex quæstione proposita. v. g. *Estne omne honestum bonum?* Propositio est: at *Omne honestum est bonum*, Acceptio. Vid. Apulej. lib. 3. doctr. Plat. p. 34. & adde supra in Accipio n. 2 dicta.

¶ Acceptor. Plautus 2. 1. sc. 2. v. 167 *qui illorum verbis falsis acceptor fui.* i. e. approbator. Hieronymus epist. 89 cap. 2, & Vulgatus Act. Apost. 10. v. 34. *acceptor personarum*, Græc. προσωπολήπτης.

¶ Acceptrix. Plautus Trucul. act. 2. scen. 7. v. 18 *Des quantum vis, nusquam apparet, neque datori, neque acceptrici.* Meretricem intelligit, cui quæ dantur, disparent, perdita sunt.

¶ *Acceptorius* modulus (mensura) opponitur *erogationi*, apud Frontinum de Aquæduct.

¶ Acceptilatio, ipsa relatio in acceptum, quemadmodum & *Expensilatio* dicitur, peculiari modo, & sumitur hoc vocabulum à JCtis. de quo vide ibi: Eine Quittung. ¶ 2. Ein Freyzettel.

¶ Acceptare, idem quod accipere, ut *Acceptare jugum*, Silius 7. v. 41.

¶ Acceptator. Tertullianus de Pœnitent. cap. 2. *Deus quum auctor & defensor sit* [bonorum,] *necesse est pronde & acceptator: Si acceptator, etiam remunerator.* Adde eundem de Jejuniis cap. 11.

¶ Acceptabilis. Lactant. Epitom. cap. 1. extr. *Acceptabilis filiorum.*

¶ Antecăpere, quo composito Sallust. delectatus fuit, prævenire, vel ante aut prius, quam alii, occupare, vorlauffen / zuvor einnehmen / ut cap. 55 Catil. B. *Consul optimum factu ratus noctem, quæ instabat, antecapere, ne quid in eo spacio noctis moraretur.* Et ibidem cap. 13, *Non famem aut sitim, neque frigus, neque lassitudinem opperiri, sed ea omnia luxu antecapere.* Et *Tempus legatorum antecapere*, id est, legatos prævenire, den Legaten zuvor kommen / Idem Jug. c. 21. Hinc *anteceptus* participium. Cic. 1. Nat. Deor. cap. 16 *Appellat ἀπόληψιν Epicurus anteceptam animo rei quandam informationem.* Ita meliores libri, etiam Gruteri. Quod autem ex Livii lib. 5. cap. 38 *antecaptus* producunt, id divite scribendum est, quemadmodum etiam Gruterus & Gronovius diviserunt: *non loco castris ante capto.*

¶ Concipere, empfahen / befinden. Ovid. Fast. 1, 485

Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spemque metumque suo.

Sic *animo concipere*, im Sinn fürsetzen / Cic. Leg. 1, 22. Idem pro Syll. cap. 24 *Furor biennio ante conceptus erupit in meo consulatu.* Sic *odium in aliquem concipere*, Cicer. post Red. ad Quir. cap. 1. *scelus*, in Catil. c. 4. *flagitium concipere*, 1. Nat. D. cap. 24. *Jurare conceptis verbis*, einen End thun / wie er ihm vorgeschrieben ist / und vorgelesen wird. Petronius p. 145 *Jurat Eumolpus verbis conceptissimis.* Cornelia apud Nepotem in Fragmentis: *Verba concepta dejerare ausim.* Val. Max. lib. 4. cap. 1. n. 10 *dixit se scire, illum verba conceptis pejerasse.* Tacitus 4. Histor. cap. 31 *Cum cætera juris jurandi verba conciperent; Vespasiani nomen hæsitantes aut lenibus murmure, plerique silentio, transmittebant.* ¶ 2. Concipere, empfangen / anheben schwanger zu seyn. *Concipere ex marito, ex mœcho*, &c. Cic. pro Cluent. cap. 11.

¶ Concepto, frequent. Arnob. lib. 4. pag. 141 *His in lucem prodeunt generationibus dii bestri, quibus asini, porci, canes, quibus immunda hæc omnis concepta tur & gentur terrenarum prolubies bestiarum.* Ammianus Marcellinus lib. 31 cap. 16 *majora conceptantes.*

¶ Conceptaculum, quod concipit aliquid, ὑποδοχεῖον, da sich etwas enthält. *Conceptacula spiritus in corporibus*, Macrob. Saturn. 7. cap. 12. Et Plinius lib. 11. cap. 37 *Superbia alicubi conceptaculum, sed hic* (sc. in superciliis) *sedem habet, in corde nascitur, hic subit, hic pendet.* Solinus cap. 15 (al. 25) de regione aquilonali: *Damnata pars mundi, ipsisque prorsus aquilonis conceptaculis rigentissima.*

¶ Conceptus pro ipso fœtu. Plin. lib. 20. cap. 22. *mortuo conceptu.* Deinde actus concipiendi, Cicer. de div. lib. 1. cap. 42. *Ex hominum pecudumve conceptu & satu.*

¶ Conceptio. Cic. de Divin. 2. cap. 22. *Conceptio mulæ contra naturam.* Plin. 22. c. 22 *conceptionibus conferre*, id est, adjvare illas. ¶ 2. de formulis, Cicero de Invent. 2. cap. 19 *in jure conceptio privatorum judiciorum constituitur.* Sic *Formularum conceptio*, Paul. JCtus lege 47 de Negotiis gestis.

¶ Conceptor, qui concipit. Arator in Act. Apost. cap. 16

Peccati conceptor erat.

¶ Conceptitiæ feriæ, quæ in certis diebus quotannis servantur. Festus.

¶ Dēcipĕre, fallere, betriegen. Horat. Art. Poet. v. 25. *Decipimur specie recti*, unter dem Schein des Guten / werden wir verführet und betrogen. Cic. 2. de Orat. cap. 71 *Decipere exspectationem alicujus*, vergeblich warten lassen. Terent. in Andr. 2. 4. sc. 1. v. 45 *Deceptus sum at non defatigatus*, es hat mir zwar gefehlet / ich bin sein aber noch nicht müde gemacht. Vellejus 2. cap. 72 *fraude deceptus.*

¶ Deceptio, actus decipiendi, Betrug. Vitruvius lib. 2. cap. 8 sub fin. *quoniam impendentia loci deceptio cogit.* Quod ostendit antiquum vocabulum esse, quamvis non crebro usurpatum. Augustinus Confession. lib. 8 cap. 2, *Philosophorum scripta plena fallaciarum & deceptionum.* Idem de Civ. Dei lib. 22. cap. 22 *deceptiones & mendacia.* Martianus Capella sub finem lib. 4 in metro:

quæ sunt fraude multa consita,
Queis falsa captos circuit deceptio.

¶ Deceptor, ein Betrieger. Seneca Thyeste v. 139 *Proditus occidit Deceptor domini Myrtilus.* Tertullian. adv. Prax. cap. 11 *deceptor fidei.* Augustin. Serm. 67 *Deceptorem sequi, quam Deum, maluisti.*

¶ Deceptorius. Idem Augustinus epist. 155 ad Macrobium, *deceptoria laude falli.*

¶ Deceptrix. Lactant. Epitom. cap. 6. extr. *Perniciosa est ac deceptrix adulatio.* Alcimus Avitus lib. 3. v. 111

Nec contenta tuo deceptrix fœmina casu.

Eleganter id nominis Fortunæ Mantuanus apposuit Carmine de Pugna Virtutis & Fortunæ:

Desine deceptrix hominum Fortuna minari.

¶ Decipula, æ, eine Falle. Sidon. Apollinaris 8. epist. 10. *decipula male blandientis eloquii.*

¶ Deci-

¶ Decipulum, idem. Usus Apulejus lib. 8. post principium: *natus fraudium opportunum decipulum.* & lib. 10. *fraudis extremæ lapsa decipulo*, ut ex MSS. Pricæus emendavit.

¶ Disceptare, streiten / zancken / disputieren. ut *disceptare controversiam*, Cic. Tusc. 4. cap. 3. in einer Sache handeln. *Arma de jure publico disceptare*, id est, decertare, Cic. 4. epist. 4. *Disceptare armis de controversiis*, streitige Händel mit Gewalt unternehmen / Cæs. Civ. 3. cap. 107. ¶ 2. *Disceptare caussam*, judicare sive cognoscere est, erörtern. Cicero Orat. pro Dejotaro pr. *Hanc C. Cæsar caussam si in foro dicerem, eodem audiente & disceptante te &c.*

¶ Disceptator est rei sententiæque moderator, auctore Cicerone Partit. cap. 3. ein Schiedsmann / ut *Disceptator de pace*, Valer. Max. lib. 2. cap. 10, 4. quem vulgo Mediatorem dicunt. Livius lib. 35. cap. 45 *Reconciliatore pacis & disceptatore de iis, quæ in controversia cum P. R. essent, utendum censebat.* Apulejus Florid. 2. *disceptator atque arbiter.*

¶ Disceptatrix, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 18. *Dialecticam inventam esse dicitis veri & falsi quasi disceptatricem & judicem*, die was recht und unrecht ist / unterscheidet und urtheilet.

¶ Disceptatio, Streitigkeit. ut *Caussa in disceptatione versatur*, die Sache ist noch streitig / Cic. pro Dejotaro cap. 2.

¶ Disceptatiuncula, Gell. 20. cap. ult. quæ aliis Præfatio est: *tempus ad colligendas memoriarum disceptatiunculas conferre.*

¶ Excipere, auffnehmen / auffahen / auffschreiben: Apul. lib. 1. A. A. *Sanguinis eruptionem uterculo admoto excipit diligenter.* Cicer. pro Plancio cap. 13 *Maledicto nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur*, es wird nichts so leicht gesagt / auch nichts so bald aufgefangen / als ein Scheltwort. Suetonius Cæsare cap. 14 *Ut Dec. Silanum Cos. non piguerit sententiam suam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, velut gravius atque ipse sensisset, exceptam.* Als wäre sie übeler auffgenommen / als ers gemeinet. *Excipere vulnus*, pro accipere, idem dixit Augusto cap. 20. *Excipere labores*, Cic. de Clar. Or. cap. 69. *Excipere fortunam, subire vim atque injuriam*, Idem de Prov. Cons. cap. 17. ¶ 2. Excipere, ausnehmen. Cic. ad Q. Frat. lib. 1. ep. 1, *Omnes in de tuâ virtute commemorant, ut in summis tuis laudibus unam excipiant jucundiam.* Idem ante paullo, eadem epistola 1. *Cum lex nominatim exciperet, ut liceret* &c. Tacitus Agricol. cap. 15 *Nihil jam cupiditati, nihil libidini exceptum.* ¶ 3. Ponitur & pro recipere, auffnehmen. Cæsar lib. 3. de Bell. Civili cap. 11. *Qui omnes scaphas excepti refugerent.* Et cap. 101. *Sed Cassius scaphâ exceptus refugit.* ¶ 4. Sed & hospites & invitari, sicut *accipi*, ita *excipi* etiam, dicuntur. Seneca Epist. 21 *Hic hospes te polentâ excipiet.* Tacitus de Germania cap. 21 *Convictibus & hospitiis non alia gens effusius indulget. Quemcunque mortalium arcere tecto nefas habetur: pro fortuna quisque apparatu epulis excipit.* Er tractiret und bewirthet sie nach seinem Vermögen. ¶ 5. Est & Venatorium verbum; cùm ferro sistitur fera atque conficitur. Horatius lib. 3. Carm. Od. 12

Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege cervos jaculari, &
Celere alto latitantem fruticeto excipere aprum.

Seneca lib. 1. de Irâ cap. 11 *An tu putas venatorem irasci feris, vel cum & fugientes persequitur, & venientes excipit?* Spartianus Caracallâ cap. 5, *Excepit apros frequenter, contra leonem etiam stetit. Excepit*; venabulo puta. Ira enim integra fit Oratio. Seneca de Providentiâ cap. 2, *Nobis interdum voluptati est, si adolescens constantis animi irruentem ferum venabulo excepit*, einen Fang geben. ¶ 6. Est & incautos & imprudentes ex inopinato opprimere & capere, auffangen. Cæsar, sive Hirtius potius de bello Gallico lib. 8. cap. 6, *Equitum turmas dimittit in omnes partes ad aliquos excipiendos, ex quibus hostium consilia cognoscerent.* Idem lib. 3. de Bello Civili cap. 38, *Duas hostium turmas nacti exceperunt.* Haben sie ertappet / oder angetroffen / und gefangen. Ita idem Sæpius, & Curtius, & alii. Cicero quoque lib. 7. ad Atticum Epist. 21, *De Pompejo scio nihil: eumque nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto.* Celsus Præf. *Viator à latronibus exceptus.* Virgilius Ecl. 3. v. 18

Non ego te Sidi Damonis, pessime, caprum
Excipere insidiis?

Id est, *dolo capere*, ut Servius interpretatur: sive per insidias capere. ¶ 7. Similiter qui auscultant clanculum & aliorum captant sermones & sublegunt furto, dicuntur *excipere.* Cicero pro Dejotaro cap. 9 *Mittebat, qui rumores Africanos exciperent, & celeriter ad se referrent.* Tacitus 3. Histor. cap. 73 *Fuêre qui excepto Vitellianorum signo* (Losung) *quo intra se noscebantur, ultro rogantes respondentesve, audaciam pro latebrâ haberent.* ¶ 8. Excipere est *sequi*, folgen. ut Cic. pro Sextio cap. 68, *Herculis suam & virtutem immortalitas excepisse dicitur.* Livius 2. cap. 61. pr. *Turbulentior inde annus excepit.* ¶ 9. *Excipere* pro *exarare* Nonius interpretatur, & accipit in illo Ciceronis de Republ. lib. 4, *Quòd insepultos reliquissent eos, quos ex mari, propter vim tempestatis, excipere non potuissent; innocentes necavit.* Et ita τὸ *excepture* idem usus, de quo paullo pòst.

¶ Exceptio, ein Auszug / Cicero 6. epistol. 5, *Quotiescunque filium tuum video, polliceor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis*, nehme weder Müh / oder Geschäffte / oder einige Zeit aus.

¶ Exceptiuncula, diminut. Seneca epist. 20 *Licet illam exceptiunculam non adjicias, ut rectum sit, quod velis.*

¶ Exceptor. Vita & Passio S. Genesii, quæ epistolis Paullini subjungitur, n. 2. *Cum ante tribunal exceptoris fungeretur officio.* Est autem, qui dictata excipit. Der nachschreibet. Gregorius M. prologo Homiliarum in Evangelia: *Sicut a me diversis temporibus dicta sunt: ita quoque sunt ab exceptoribus in codicibus affixa.* Et Augustinus epist. 152 ad populum factionis Donatianæ: *ut notarii bini cum exceptoribus judicis alternarent.* Mentionem quoque *exceptoris* Ulpianus fecit Lege 19. § penult. D. Locati conducti: & Lege 5. Cod. de prox. sacr. scrin. *exceptores* in scriniorum officiis numerantur.

¶ Exceptorium. Vet. Gloss. Ἐνδοχεῖον, *exceptorium, excipulum, conceptaculum.*

¶ Exceptare, extrahere capiendo: Sicut τὸ *excipere* etiam usus Cicero est, auctore Nonio, de quo paullo ante. Cic. in Paradox. 5. cap. 2, *Barbatulos mullos exceptare de piscinâ*, aus dem Teiche fangen / heraus langen. ¶ 2. Ab alio quid in se recipere. Silius lib. 9. v. 368

per pectora sæva.
Exceptat mortes.

¶ Exceptaculum. Tertullianus de Spectac. cap. 2 *Non sumsimus*, [i. e. accepimus] *aures ad exceptaculum maliloquii.*

¶ Exceptitium, quod excipitur, apud Plinium 18. cap. 11. *quæ in cribro remansit, exceptitia appellatur.*

¶ Excipulum, ἐνδοχεῖον, ein Faß das man untersetzet / Zapffen-Faß. Plin. lib. 9. cap. 22 de Benaco lacu & transmisso Mincio fluvio: *in excipulis ejus fluminis, ob hoc ipsum fabricatis*, &c. Add. Gloss. in *Exceptorium.*

¶ Incipere, ordiri, inchoare, anfahen. Ausonius Epigr. 81

Incipe: dimidium facti est cœpisse.

Cic. Offic. 1. cap. 37, *Ut incipiendi ratio fuerit, ita sit desinendi modus.* Wie der Anfang wird gewesen seyn / so soll auch der Beschluß seyn. Terent. Andr. a. 3. sc. 3. v. 7 *Amicitia quæ incepta à parvis cum ætate accrevit simul.*

¶ Inceptio. Unterfangung / Beginnen. Cicer. 4. Acad. c. 38. *Præclari operis inceptio*, ein Anfang oder Anheben eines rühmlichen Wercks. Terent. Andr. a. 1. sc. 3. v. 13

Audire eorum est operæ pretium audaciam:
Nam inceptio est amentium, non amantium.

INCEPTIO: id est, hoc quod inceperunt: quod instituerunt facere. Infra scen. 5. princ. statim *Inceptum* vocat. Apulejus Apolog. p. 317 *inceptio patrociniorum.*

¶ Inceptum, was man ausrichtet oder fürnimt. *Absistere incepto*, Livius 31. c. 26. *Incepto desistere*, Virg. Æn. 1. v. 37 von seinem Fürnehmen abstehen oder ablassen.

¶ Inceptor: Terent. Eun. act. 5. sc. 9. v. 4

O Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector.

Ubi Donatus: *Invenire, sapientis est: incipere, audacis: perficere, constantis: ergò perfecta laudatio est.* Sic *Carminis inceptor mihi Jupiter*, id est, auctor, à quo auspicium sumitur, apud Avienum principio Arateor.

¶ Inceps Festus interpretatur *deinceps*, quod inde compositum est. Sed etiam adjective invenitur. Apulejus 3. Florid. *de incipiti die perrecturum.*

¶ Inceptare, frequentativum, ut, *Inceptare facinus*, Terent. Heaut. a. 3. sc. 3. v. 39 sich einer kühnen That unterstehen. Idem Andr. 5. sc. 4, 22. *Fabulam inceptat*, er hebt ein Mährlein an. Idem Eun. act. 6. sc. 8. *Quid inceptas Thaïs?* Ubi Donatus: INCIPERE, inquit, *magnorum facinorum est audacia.* Et alibi: FACIMVS ait *mediocria*; INCIPIMVS *ingentia.* Plane ut nos coarguentes, qui periculosa & ardua audent, dicimus: Was fängest du doch an?

¶ Intercĭpere, auffangen / für dem Maule hinweg nehmen. Terent. Eun. act. 1. sc. 1. extr. *quod nos capere oportet, hæc intercipit.* ¶ 2. Sed *intercipere iter*, einem den Weg verlegen. Curtius 4. cap. 2. n. 9. *Præceps in salum murus pedestre interceperat iter.* (Livio 6. cap. 9 id est *interseptis itineribus*, ut Frobenius, Gruterus, Gronovius ediderunt, pro quo in Aldi Venera, & huic æquali, Scheferi Moguntina, est *interceptis itineribus.*) *Intercipere literas*, Briefe auffangen / Cassius Ciceroni 12. ep. 12. *Intercipere pecuniam*, unterschlagen / Sueton. Domit. cap. 17. ¶ 3. Intercipere etiam excipere, sive incautum opprimere ac interficere est. Suetonius Augusto cap. 14 *Circa Perusium autem murum sacrificans pene interceptus est à manu gladiatorum, quæ oppido eruperat.* Sic *intercipere exercitus* est præoccupare & fundere atque delere. Tacitus Agricolâ cap. 5, *Trucidati veteranî, incensa colonia, intercepti exercitus*, id est, deleti. Nepos Iphicrate: *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit*, MORAM LACEDAEMONIORVM i. e. morantes Lacedæmonios & bellum trahentes oppressit & fudit. Donatus enim

INTERCIPERE, quasi totum capere interpretatur. Plin. 10. epist. 50 *intercepto rege mortalitate.*

¶ Interceptor, der etwas unternimt / ut, *Interceptor litis alienæ*, apud Livium lib. 3. extr. *prædæ*, lib. 4. cap. 50. *donativi*, Tac. Hist. 3. cap. 10.

¶ Interceptio. Cic. pro Cluent. cap. 60. *Interceptio poculi*, quod veneno infectum alteri aliquis daturus erat.

¶ Occipere, incipere, anfangen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 52. *Accepit conditionem; dein quæstum occipit*, fähet das Handwerck an. Idem in Adelph. a. 3. scen. 1. v. 2 *Dolores mei tum occipiunt primum*, die rechten Wehtage gehen allererst an.

¶ Percipere, einnehmen / ut; *Fructus uberrimos ex fundo percipere*, sehr viel Früchte einsamlen. Cicer. de Senect. cap. 8. *Nunquam in agro majora opera fiunt, non serendis, non percipiendis fructibus, non condendis.* ¶ 2. Item, begreiffen / verstehen / ut Cic. de Orat. lib. 1. cap. 51. *Philosophia oratori necessariò percipienda est*, ein Orator muß die Philosophi nothwendig studieren. *Percipere voluptatem* 1. de Fin. cap. 11. *lætitias, dolores, miserias*, lib. 13. ep. 1. Sic Terent. Eun. act. 5. sc. 6. pr. *Neque agri neque urbis odium me unquam percipit.* Ich werde weder des Feldes noch der Stadt müde oder überdrüßig. *Percipit*, quasi totum capit, ut penitus occupat, ita ut vel urbanam vitam planè detester & fugiam aversus, vel rusticam. Plautus Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 66.

Nam mihi horror membra misero percipit dictis suis.

Lucretius lib. 5. v. 603

Est etiam quoque, uti non magno solis ab igni
Æra percipiat calidis fervoribus ardor.

¶ Perceptio, ut *Perceptio frugum*, Cic. 2. Offic. cap. 3. Die Einnahm / der Genieß. ¶ 2. Item der Verstand. Cicero Acad. lib. 1. cap. 12. *Turpe est cognitioni & perceptioni, assertionem approbationemque præcurrere*, einem Dinge Beyfall geben / ehe denn man es eingenommen / und verstanden hat.

¶ Perceptor, qui percipit. Augustinus Soliloquio 1. cap. 1 exer. *Jubeas me esse perfectum amatorem perceptoremque sapientiæ tuæ.*

¶ Præcipere, *præoccupare, antecapere*, zuvor einnehmen / zuvor bedencken / zuvor erlauffen. *Præcipere fata, mortem veneno*, Flor. lib. 3. cap. 9. Lib. 4 cap. 12 dixit. Cic. Offic 2. cap. 23 *Ingenii magni est, præcipere cogitatione futura*, zukünfftige Dinge mit Gedancken vor der Zeit begreiffen / gehöret einem hohen Verstande zu. Tacitus Hist. 3. cap. 15 *Antonius festinato prælio victoriam præcepit.* ¶ 2. Est & præcipere monstrare, docere, quid faciendum discendumve sit, & magistrorum proprium est, qui inde & *Præceptores* appellati. Horatius lib. 1. Ode 24.

— — *Præcipe lugubres*
Cantus Melpomene.

Alloquitur enim Poëta Musam, ut magistram canendi. Idem lib. 2. Sat. 2. principio:

Nec meus hic sermo est, sed quem præcepit Ofellus:

id est, quem me Ofellus docuit. Et in Epist. ad Pisones de Arte P. v. 335

Quicquid præcipies, esto brevis: citò dicta
Percipiant animi dociles teneantque fideles.

Plin. Paneg. Trajani cap. 15 *Jam tunc præmonente fortunâ, ut diu penitusque perdisceres, quæ mox præcipere deberes.* Columella lib. 10. Præfat. *Quare cultus hortorum, quoniam & fructus magis in usu est, diligentiùs nobis, quàm tradiderunt majores, præcipiendus est.* Hinc & ¶ 3. *Præcipere* absolutè est magistrum, doctorem, seu præceptorem esse. Suetonius Nerone cap. 7. *Ferunt Senecam proximâ nocte visum sibi per quietem C. Cæsari præcipere.* Idem de illustr. Grammaticis cap. 16, quo de Quinto Cæcilio exponit: *Scholam aperuit: sed ita ut paucis, & tantum adolescentibus, præciperet.* ¶ 4. Inde ad alios quosvis transfertur, qui aliquid mandant, & faciendum monent ac monstrant. Nepos Themistocle: *Reliqui Legati ut tum exirent, cum satis altitudo muri exstructa videretur, præcepit.* Cicero 3. in Catilinam cap. 5 *Orare, ut idem illi facerent, quæ Legati præcepissent.*

¶ Præceptor, ein Lehrer / Unterweiser / Zuchtmeister. Cicero in Philipp. 2. cap. 6; *Hunc tu auctorem & præceptorem omnium consiliorum totiusque vitæ debuisses habere.* Juvenal. Satyr. 7. vers. 209

Di Præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco.

Sic Alexander dicebat, *se Aristoteli præceptori non minùs debere quam patri; quod à patre vivendi, à præceptore bene vivendi initium accepisset;* ὡς ὁ μὲν πατὴρ μὶ ζῶν, ὁ δὲ τοῦ καλῶς ζῶν, Plutarchus in Vita Alex. fol. 668. Rursus Juvenal. Satyr. 7. v. 230

Ut præceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omnes
Tanquam ungues digitosque suos.

Construitur etiam cum Gerundio, ut *præceptor vivendi*, id est morum magister. Cicero lib. 1. de Invent cap. 25 *quos habuerit artium liberalium magistros, quos vivendi præceptores.*

¶ Præceptrix, fem. Cic. 1. de Fin. cap. 13 *Sapientia præceptrice in tranquillitate vivi potest.* Vitruvius 10. cap. 1. *præceptrice & magistra mundi versatione omnis machinatio instituta est.*

¶ Præceptio, actus præcipiendi. Cicero 1. Offic. cap. 2. *propria est ea præceptio Stoicorum.* Et 1. Nat. Deor. cap. 31 *lex est recti præceptio, pravique depulsio.*

¶ Præceptum, traditio, disciplina, eine Lehre. *Tradere præcepta, dare præcepta*, Unterricht thun. Cicero de Fin. 5. cap. 4 *Differendi ab iisdem præcepta sunt tradita.* Et 2. de Orat cap. 36 *Philosophi nulla dant præcepta dicendi.* Horat. 2. Epist. 1. v. 128

Mox etiam pectus præceptis format amicis.

¶ 2. Mandatum, jussum, imperium: Befehl / Ordre. Virgilius 9. Æn. v. 45

Objiciunt portas tamen & præcepta facessunt.

Nepos Eumene cap. 9 *Quibus imperatum erat, diligenter præcepta curant.* Tacitus Agricola cap. 37 *Transvectæque præcepto Ducis equitum alæ.*

¶ Recipere, wieder erlangen / wieder zu sich nehmen / ut *Tarentum recipere*, Cic. de Orat. 2. c. 67. *Res amissas recipere*, Liv. 3 cap. 63. ¶ 2. *Recipere in amicitiam, familiaritatem, gratiam, fidem*, auffnehmen. Cicero 2. Philipp. cap. 32 *hunc in familiaritatem libentissimè recipiebat.* Et Fam. Epist. 13, 19. *Lysonem in fidem necessitudinemque tuam recipias.* Pro Rabir. Post. cap. 8. *quem ex tantis inimicitiis receptum in gratiam summo studio defenderim.* Terent. Eun. act. 5. sc. 8. v. 54 *Recipite me in vestrum gregem*, laßt mich euren Gesellen seyn. ¶ 3. *Recipere se aliquo*, est conferre se aliquo: ut, *Domum se recipere*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 4. v. 7. nach Hauß gehen. Sic & *in urbem.* Cic. lib. 5. ad Attic. ep. 20 *ipse me Laodiceam recipiebam.* ¶ 4. *Recipere*, militare verbum, pedem referre, sich zurück halten / sich retiriren. Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 25 *Tandem vulneribus defessi, & pedem referre, & quod mons subesset circiter ch passuum, eo se recipere cæperunt.* Et mox: *qui in montem sese receperant.* Idem lib. 3. de Bello Civili cap. 45. *Non recusare se* (Pompejus dicebat) *quin nullius usus Imperator existimaretur, si sine maximo detrimento legiones Cæsaris sese recepissent inde, quo temere essent progressæ.* Et cap. seq. *Nostri verò, qui satis habebant sine detrimento discedere, cum plerisque interfectis, & omnino suorum amissis, quietissimè se receperunt.* ¶ 5. Est & antiquum Juris verbum, & idem est, quod *Excipere*, ausnehmen und bedingen. Plautus Trin. act. 1. sc. 2. v. 157

Particulam hoc recepit, cum ædes vendidit.

Hat das Hinterhäuslein ausgezogen und ihme zur Wohnung verbehalten / als er das Haus verkaufft. Vide Nonium in *Recipere*: & Gellium lib 16. cap. 6. & infra *Ruus Cæsa*, in *Ruo.* ¶ 6. *Recipere se ad bonam, meliorem, frugem*, Cic pro Cælio cap. 12. fromm werden / sich bessern. Est autem proverbialis locutio, ut ipse Cicero c. l. indicat. *Equidem multos*, inquit, *& vidi & audivi, qui totam adolescentiam voluptatibus dedidissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam*, VT DICITVR, *recepisse.* ¶ 7. *Recipere*, promittere cum obligatione. Terentius Phorm. a. 5. sc. 7. v. 9 *An verebamini, ne non id facerem, quod recepissem semel?* Hattet ihr Sorge ich möchte das nicht thun / das ich mich einmahl erboten hätte? Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 17. *Recipio tibi, celeriter me negotium ex sententiâ fallurum*, ich sage euch zu / daß ich diesen Handel eures Gefallens wil ausrichten. ¶ 8. Item, promittere inque se, sive ad se recipere, zusagen und auf sich nehmen / gut darvor werden. *Tibi spondeo in meque recipio*, idem Cicero 13. epist. 17. Et Terent. Heaut. act. 5. sc. ult.

— — CLIT. *Pater, omnia faciam; impera.*
CH. *Uxorem ut ducas.* CLIT. *Pater.* CH. *nihil audio.* ME. *ad me recipio:*
Faciet. Dieses nehme ich uff mich / und wil verschaffen / daß er es zu werck richte. ¶ 9. *Receptum est*, hoc est, usitatum est, Plin. 28. cap. 2. ¶ 10. Tandem notetur gladiatoria vox *Recipere ictum*, vel *ferrum*, de qua consulas Gronovium ad Senecæ Epist. 7. pag. 19.

¶ Receptum, idem quod promissum, Zusage / Versprechen. *Promissum & receptum intervertere*, seine Zusage umbstossen / Cic. 2. Philipp. cap. 32. *Promisso ac recepto suo satisfacere*, sein Versprechen nachkommen / Verrinâ 7. cap. 53.

¶ Receptus, ipse recipiendi actus: das zurücke weichen / die Retirade. Cæsar 3. de Bello Civili cap 41 *Cæsar receptui suorum timens, cruces ad extremum tumulum contra hostem proferri jussit.* Hinc *Receptui canere*, Cic. Phil. 12. cap. 3. zum Abzug blasen. *Receptui signum dare* Curtius 4. cap. 6 dixit. ¶ 2. Est & *receptus* ipse locus, quo fit receptio. Plancus apud Ciceronem lib. 10. Epist. 11. *Animadverti, nullum alium receptum Antonium religionesque, quæ cum eo essent, habere, nisi in his partibus*, keinen andern Grund und Ort. *Dare receptum*, Retirade geben. Cæsar lib. 1. Bell. Civili cap. 82 *Si prælium committeretur, propinquitas castrorum celerem superatis ex fugâ receptum dabat.*

¶ Rece-

¶ Receptio. Plautus Asin. a. 5. sc. 2. v. 70 *Quid tibi huc receptio ad te est meum virum?* id est, Lambino interprete, quamobrem virum meum huc ad te recipis? Verbale nomen cum casu Verbi junxit.

¶ Receptor, qui recipit. der wieder bekömmt / oder aufnimmet. Tacitus Annal. 4, 23. n. 3 *praedarum receptor.* Prudentius hymn. Epiphaniæ v. 144 *Moyses receptor civium.* Eutropius lib. 9 cap. 9 de Aureliano: *receptor Orientis Occidentisque.*

¶ Receptrix. Cicero Verrina 7. cap. 62 *Urbs furtorum receptrix,* Messanam Siciliæ intelligens. Apulejus de Mundo p. 66. *receptrix naturarum ad diversa tendentium.* Idem ad Asclep. sub initium: *terra omnium receptrix.*

¶ Receptorium, locus, quo nos recipimus. Speciatim Sidonio lib. 5. epist. 17 in templo vel ecclesia locus pro sacerdotibus: *Nuntiatum est, hora monente, progredi episcopum de receptorio.*

¶ Receptibilis, Augustinus lib. 5 de Trinit. c. 13, *nostra scientia amissibilis est & receptibilis.*

¶ Recepticius, qui receptus est. Cato apud Gellium 17. c. 6, *recepticium servum* vocat, qui interprete Gellio, venum datus, sed redhibitus ob aliquod vitium receptusque est; puta nequam, nullius pretii. Sed *Dos recepticia* Ulpiano est Lege 31 Dig. de mortis caussa don. § 2, *quam quis in mortem mulieris à marito stipulatur*, ut ipse explicat.

¶ Receptare, idem quod recipere. Tacit. Ann. 3. cap. 60 n. 2. *obærati adversum creditores receptabantur.* Virg. Æn. 10. v. 383

hastamque receptat
Ossibus hærentem. i. e. retrahit.

Terent. Hecyr. a. 5. sc. 1. v. 16 *meum receptas filium ad te,* du ziehest meinen Sohn an dich / hälst mir ihn vor.

¶ Receptator, idem qui Receptor. Cic. pro Mil. cap. 19. *ille latronum occultator & receptator locus.* Florus 3. c. 10. n. 9 de Rheno: *receptator hostium atque defensor.*

¶ Receptāculum, dahin man eine Zuflucht hat und etwas flüchtiget. Cicero Verrina 7. cap. 23, *Illud tibi oppidum receptaculum præda fuit,* in diese Stadt hastu geflüchtiget / was du geraubet hast. Sic *Animi receptaculum est corpus,* Herberge / Cic. Tusc. 1. cap. 22. Et Senec. Epist. 92. extr. *Ille divinus animus egressurus hominem, quo receptaculum suum conferatur, ignis illud exuret, an fera distrahent, an terra contegat; non magis ad se judicat pertinere, quam secundas ad editum infantem.*

¶ Suscipere, auf sich laden / auf sich nehmen / unterstehen. Cicer. Offic. 3. cap. 2 *Onus grave suscipere.* Offic. 1. cap. 24 *Aliquos periculosis suscipere,* gefährliche Sachen und Händel auff sich laden. *Suscipere bellum,* Krieg anfahen /. Curt. 4. cap. 1. n. 12. *Suscipere alicujus caussam,* eines Sache vertreten / Cic. 12. epist. 24. ¶ 2. *Suscipere liberos, sobolem,* est procreare, Kinder zeugen. Cic. 5. epist. 16 de calamitosis reipub. temporibus: *Beatissimi sunt qui liberos non susceperunt.* Quæ forma loquendi inde nata est; quod recens editi infantes deponerentur in terrâ: quos si probasset, & educare decrevisset pater, levabat & suscipiebat. Unde & *Tollere liberos,* similiter procreare est; consequens pro antecedente. Vide infra in *Tollo.* ¶ Hinc Christiani etiam, *suscipere quem de fonte,* dicunt; qui in baptismo pro infantulo spondeant suscepto & elevato, die ein Kind aus der Tauffe heben: qui inde etiam *Susceptores* appellati sunt: Baten. Victor Uticensis de Persecutione Vandalica: *Hic* [Epiphadorus] *fuerat apud nos* [orthodoxos] *in Ecclesiâ Fausti baptisatus, quem Venerabilis Muritia Diaconus de alveo fontis susceperat.* Gregorius Papa lib. 4. Dial. cap. 32 *Quidam Curialis ille, sacratissimo Paschali Sabbato, juvenculam cujusdam filiam in baptismate suscepit.* ¶ 3. Est & disputantium verbum, sicut *accipere,* de quo supra. Cicero 1. Tuscul. cap. 32. *Istos verò, qui, quod totâ in hac caussâ difficillimum est, suscipiant, posse animum manere corpore vacantem.* Die das annehmen und zugeben &c. ¶ 4. Respondere. Virgil. lib. 6. v. 723 *Suscipit Anchises,* i. e. respondendi officium in se recipit. Et Apulejus lib. 5. p. 163 *Suscipit alia:* Ego verò &c. hoc est, Altera soror respondet, aut ordiatur dicere ad ea, quæ soror prius differuerat.

¶ Susceptus, qui suscipitur. ¶ 2 in Codice pro *Cliente* ponitur; quod in patroni tutelam suscipiatur. Usus & Ammianus lib. 17. cap. 10. ubi vide Lindebrogium pag. 70. Servius ad illud Æn. 6. v. 609

& fraus innexa clienti,

Vult, inquit, *intelligi prævaricatores, qui patroni sunt clientium, quos nunc SVSCEPTOS vocamus.* Adde VVowerum & Elmenhorst. ad Minuc. Felic. p 257. ed. Ouzel.

¶ Susceptor, qui suscipit. ¶ Non rarò qui clam hoc facit, & parùm licite. Ita *Susceptores* dicuntur, qui aleæ, prohibitæ legibus, lusores recipiunt, & facultatem ludendi concedunt L. 1. §. 2. D. de aleatoribus. ¶ 2. *Susceptorem* Erasmus dixit, qui vulgò *Compater,* item *Patrinus* appellatur. Ein Gate. Ἀναδέκτης Dionysio Areopagitæ dicitur. Tertullianus de Baptismo cap. 18 *Sponsores fidei;* Augustinus Epist. 25. *Offerentem* vocat, ut Vossius observat. Vide quæ proxime præcedunt.

¶ Susceptum, i. e. inceptum. Ovid. 11. Met. v. 201.

¶ Susceptio, ut, *Susceptio causssæ,* Cicero pro Murən. c. 1. *laborum dolorumque susceptio,* Idem Acad. 1. cap. 6.

¶ Susceptare frequentativ. idem fere quod suscipere, sed rarioris usus. Apulejus sub fin. lib. 2. Metam. sub finem: *vicariam pro me lanienam susceptabit.* Idem lib. 11 sub fin. *tertiam telam susceptare,* uti VVower. restituit, quem Jul. Flor. p. 394 sequutus est. Alii *suscitare.*

CĂPIS, ĭdis, fœm. poculi genus, in sacris usitatum à capiendo dictum, ut Festus auctor est. Livius lib. 10. cap. 7. *Cum capide ac lituo victimam cædat.* Leges & apud Plinium lib. 37. cap. 2. Vide infra & *Capula.*

CĂPISTERIVM, vel cribrum est, vel aliud quiddam; quo semina expurgantur, apud Columell. lib. 2. cap. 9. *Semen quod exteritur, capisterio expurgare,* ein Sieb oder Mulde / darinn man den Saamen feget und reiniget.

Capistrum, vide *Caput.*

CAPĬTŌLIVM; arx Romana & templum in monte Tarpejo, vel Saturnio, à capite humano, ibi, cum extrueretur, invento, sic appellatum. Quanquam non desint, qui sic dictum volunt, à *capite Toli* cujusdam, ibidem sepulti. Omnium dæmonum consistorium vocat Herald. ad Arnob. lib. 6. pag. 234. Ejus Historiam breviter habes apud Tacitum 3. Histor. cap. 72. quam copiosius & justo ac peculiari Commentario Justus Rycquius Belga exsecutus est. Conf. Lips. in Admirand. lib. 3. cap. 5. & Sueton. cap. 30. & ibi Bernegg. Hinc & aliarum urbium magnificæ Templa arcesque *Capitolii* nomen acceperunt. Sic *Capitolium Capuæ* Suetonius memorat Calig. cap. 57. ubi Casaubonum inspicias. *Augustodunense* Eumenius Rhetor. 5. *Tolosanum* apud Sidonium lib. 9 epist. ult. in Carmine v. 67. *Narbonense* apud eundem Carmine 23. v. 41. De Romani exstructione Livius lib. 1. Decad. 1 exponit. ¶ Poëtæ etiam pluraliter *Capitolia* de uno dicunt. Ovid. 1. Trist. el. 3. v. 29

Hanc [lunam] *ego suspiciens, & ab hac Capitolia cernens.*

Sidonius carmine Sapphico ultimæ Epistolarum subjecto:

De gradu summo Capitoliorum
Præcipitatum.

¶ Căpitolīnus, ut, *Jupiter Capitolinus, Clivus Capitolinus;* Cic. pro Rabir. extr. *Capitolini ludi,* in honorem Jovis Capitolini pro servato Capitolio ab hostibus Gallis Senonibus instituti, & celebrati, Liv. lib. 5. cap. 50. Et *Ælia Capitolina,* in Jovis Capitolini honorem condita urbs Palæstinæ, in ruderibus ferme Hierosolymorum exstructa, apud Xiphilinum in Hadriano, & Ptolemæum lib. 8. cap. 4.

CAPNVS, herba, Latinè fumaria, vulgò fumus terræ, Erdrauch / Taubenkropff / wilde Rauten. Plin. 23. cap. 13.

CAPPA, littera Græca. *Duplex Cappa, διπλοῦν κάππα,* id est, malus vel malum, κακόν. *Tria cappa pessima, τρία κάππα κάκιστα,* videlicet *Cappadox, Cretensis & Cilix:* vel *Cornelius Sylla, Cornelius Cinna, Cornelius Lentulus;* vide Chiliad.

CAPPĂDŎCIA, æ, Καππαδοκία, *Asiæ* regio frumento & pecudibus abundans. Cic. 15. famil. ep. 4 *Exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem putabi.* Nomen à *Cappadoce* amne est: ante *Leucosyria* appellata, ut Plin. indicat lib. 6. cap. 3. Nepos in Datame: *Habuit provinciam Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri.*

¶ Cappădox, ŏcis 1 qui ex Cappadociâ est. Lucanus lib. 7. v. 225 *Cappadocum montana cohors.* Nobiles equitatu fuerunt olim; unde & *Equites Cappadoces* olim in comitatu Principum habiti; quod ad Suetonium Torrentius observat. Multa & inde venalia mancipia adducta Romam. Cicero post Reditum cap. 6. *Cappadocem modo abreptum de grege venalium ducens.* Meminit & Persius Sat. 6. extr. & Martialis lib. 6. epigr. 77. Sane Cappadoces tam servili ingenio fuisse Strabo lib. 12 refert, ut oblatam à Romanis libertatem recusaverint.

¶ Cappădŏcus, adject. *Cappădŏca gens:* Cappadoca lactuca, Plin. lib. 19 cap. 8. Et Martialis lib. 10. epigram. 76

Nec de Cappadocis eques cataplus.

¶ Cappădŏcius, idem, ut *gemma Cappadocia,* Plin. 37. cap. 10.

CAPPĂRIS, fœmin. κάππαρις, frutex ejusque fructus, vulgò, Cappern. Columella lib. 10. v. 118

Capparis & tristes inula ferulæque minaces.

Martial lib. 3. Epigr. 77

Capparin & putrì cepas alece natantes,
Et pulpum dubio de pecusone ferat.

Caprificus, vide *ficus.*

Caprimulgus, vide *caper.*

CAPRŌNAE, αἰγοκόμαι, jubæ sunt equorum in frontem propendentes, *dictæ quasi à capite pronæ,* der Schopffen / ut Festus interpretatur: Nonius quippe in genere *comas, quæ ante frontem sunt,* exponit; eoque producit Lucilii versus ex lib. 7. Satyr.

Aptari caput, atque comas fluitare capronas
Altas, frontibus immissas, ut mos fuit illis.

Sane & de homine dici, Apulejus in Floridis lib. 1 ostendit, de Apollinis facie loquens; *Promulsis Capronis antehentuli* (crines) *propenduli*. Elmenhorstius *caproneis* legit. Vide & ejus Indicem. Vulgo *Antia*, krause Haarlocken.

CAPSA, Κάψα, κιβώτιον, ein Futter / ein Kasten / Kiste. Cicero Div. in Verr. cap. 16 *Si te semel ad meas capsas admisero.*

¶ Capsula. *Totos de capsulâ*, Seneca dixit, qui ita munditiæ student, ut ne minimam relinquant, quod ad sordes neglectumque intelligi possit. Ita nos de hujusmodi hominibus dicimus: als wenn sie aus dem Kästlein genommen wären. Locus est Epist. 115. pr. ubi vide Lipsium.

¶ Capsella, Ein Lädgen / Kistlein. Dimin. ex Capsa. Ulpian. Lege 12. § Conservandi, Dig. de Instruct. & instrum.

¶ Capsarius, servus, qui nobiliorum civium filiis in ludum euntibus libros in capsula deferebat, Buchträger. Ulpianus lege Collactaneus D. de manumiss. vindicta; CAPSARIVS, *id est, qui libros portat.* Suetonius in Nerone cap. 36 *Constat quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos.* Idem *librarium* appellat in Claudio cap. 35. *Serò enim ac vix remisit, ne fœminæ prætextatique pueri ac puellæ contrectarentur, & ne cuivis comiti aut librario calamaria aut graphiaria theca adimerentur.* Quem enim Nerone *Pædagogum*, hic *comitem*; quem ibi *capsarium*, hic *librarium* vocat: à libris scilicet, quos portabat in capsa. ¶ 2. Idem quod scriniarius. Ein Kistenmacher / Tischler. Tarrundenus Paternus lib. 1. Militarium ita usus est. Vide Joach. Zehneri Nomencl. cap. 51. ¶ 3. Capsarii etiam, qui mercede, servanda in balineis vestimenta suscipiunt, Lege 3 § 5. Dig. de off. præf. vigil.

¶ Capsăces, καψάκης, vasculum. Hieronym. epist. 10. ad Furiam, *capsaces olei*: & epist. 22 ad Eustoch. de cust. virg. cap. 14. *capsace completo.*

CĂPVA, æ, Καπύη & Καπύα, Stephano & Ptolemæo, urbs Campaniæ clarissima, *altera Roma*, ut eam vocat Cicero in Philipp. 12. cap. 3. quæ Hannibalem victorem luxu atque otio perdidit. Quanquam eam non sine consilio petiit: quod prudentissimus scriptor Polybius explicat lib. 3. cap. 91, quem operæ pretium erit videre. Condita fuit à Tuscis seu à Trojanis. Virgil. Æn. 10. vers. 145

Et Capys, hinc nomen Campanæ ducitur Urbi.

Hinc Lucanus lib. 2, 393. circumscripturus hanc Urbem

Mœnia Dardanii petiit Campana coloni.

¶ Capuānus, Καπυανός. Steph. Byzant. Vide ad eum Notas Holstenii.

CĂPŬLA, diminutivum à *Capu*: poculi genus fuisse testatur Varro apud Nonium in *Armillum*: nec aliter ipse interpretatus Nonius est de generibus vasorum & poculorum. Varro lib. 4. de Lat. Linguâ: CAPVLAE à capiendo; *quod ansata, ut prehendi possint*, id est, *capi. Harum figuras in basis sacris ligneas & fictiles antiquas etiam nunc videmus.* ¶ Videtur & vas liquoribus hauriendis sic appellatum. Eine Gelte; ein Schöpfftopff. Inde enim verbum

¶ Capulo, āre: id est, capulis deplere: mit der Schöpffgelte schöpffen / Cato, loco jam dicendo. Unde

¶ *Capulator* dicebatur, qui curabat & custodiebat oleum: quod inter præcipuas ejus partes esset, frequenter deplere oleum & ab amurcâ purgare, quæ oleo inimicissima est. Cato de re rust. cap. 64 *Oleum, si poteris, bis in die depleto.* &c. cap. 67. ubi custodis officia recenset: *Oleum frequenter capulent.* In cap. 66 tamen *Capulatorem* à *Custode* videtur distinguere. Nam *capulator* est, qui quod factores expresserint oleum, tollit & deplet. Qui tamen ibi non *capulus* nominat, quibus hauriatur seu depletur oleum; sed *Conchas*. Et ita Columella lib. 12. c. 50. *Conchæ ferreæ, quibus depletur oleum.* Qui ibidem & *Capulatoris* meminit his verbis, *Quod deinde primum defluxerit in rotundum labrum protinus Capulator depleat, & in fictilia labra, huic usui præparata defundat.*

CĂPŬLUS, & *Capulum*, gladii manubrium est, à capiendo, das Hefft am Degen. Virgil. 2. Æn. v. 552

— — *dextraque coruscum*
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.

Biß ans Hefft. Apul. lib. 1. Milesi. *Per jugulum sinistrum capulo tenus gladium totum ei demergit.* ¶ 2. Capulus etiam dicitur arca lignea, in qua efferuntur mortui: quæ & *Sandapila* appellatur: ex Græco Κάπηλος, quod φάτνην seu præsepem significat, ut Salmasius nos ex Varrone docuit Exerc. Plin. f. 848 ed. poster.

¶ Capularis; ut *Capularis senex*, qui capulo sive arcæ sepulcrali proximus: der uff der Grube gehet. Apulejus Apolog. p. 317 *neque inceptio patrociniorum capulari seni congruisset.* [*Silicernium* Terentio appellatur Adelph. 4, 2. 48.] *Capulare cadaver*, Lucil. Vide Nonium, Fulgentium, Isidorum, grammaticos veteres, & adde Salmas. e. l.

CĂPVS, capi, & capo, ōnis, gallus castratus, ein Kapaun: quos ademta natura non solum cantillare, sed & gallinas inscendere, & adulterare quandoque scribit Elmenhorst. ad Apulej. p. 247.

Inter delicias gulonum numerat Martial. lib. 13. cap. 63. 64. Ubi notandum antiquos à gallis candidis, qua esum, abstinuisse, quod Mensi essent sacri, & horarum nuncii. Vid. Eras. Chiliad. 1. Cent. 1. & Columell. lib. 8. cap. 2. Lotich. ad Petron. not. p. 303.

CĂPVT, ĭtis; sic appellatum, quod hinc initium sensus & nervi *capiant*, ut Varro ad Ciceronem scribit, observante Lactantio de Opificio Dei cap. 5. κεφαλὴ, das Haupt. Sacrum olim existimatum, quia per illud jurabant, & sternutationibus ab eo factis tanquam sacris genua flectebant. Comprobationes præterea capitis nutu confirmabant, quod & Homerus indicavit de Jove loquens:

Εἰ δ' ἄγε τοι κεφαλῇ ἐπινεύσομαι,

id est, *Capite tibi annuam*, Athenæus lib. 2. Sic contra abnuentes quassant caput. Schütteln das Haupt. Plautus Trinum. act. 5. sc. 2.

CA. *Sed sine me hoc abs te impetrare quod volo.*
CH. *quid id est?* CA. *Scies,*
Si quid stulte fecit, ut ea missa facias omnia.
Quid quassas caput? CH. *cruciatur cor mihi.* CA. *Quidnam id est?*
CH. *Cum ille ita est, ut esse nolo, id crucior, metuo, si tibi*
Denegem quod me oras.

Caput jactare, furiosorum est atque bacchantium. Catullus Carm. 64.

Ubi capita Mœnades vi jaciunt hederigera.

Est autem Caput animi sedes, & rationis itemque virtutis ex mente Platonicorum. Lud. Vives ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 16. p. 59. Conf. Lambin. ad Horat. p. 136. 344. 345. *Capitis accusari, damnari, absolvi*: phrases usitatissimæ: ubi ad vocem *capitis* ablativum *crimine* subaudiunt. Pro *capitis damnari* dicunt etiam *capite damnari*, Tuscul. Quæst. 1. cap. 61. &c. ubi ablativus *crimine* locum non habet. In his talibus *caput* significat vitam; de quo mox plura. ¶ *Aperire caput*, das Haupt entblösen: quod illorum est, qui honorare alios volunt. Seneca Epist. 64, *Si Consulem videro aut Prætorem, omnia quibus honor haberi solet faciam: equo desiliam, caput adaperiam, semitâ cedam*, quod de iter facientibus dixit, ut Lipsius observavit de Amphitheatro cap. 10. Aliàs enim Romani nudo sive detecto, ut Suetonius Cæsare cap. 22 vocat, erant: illudque non nisi delicati & molles, itemque ægrori operire solebant, ut idem ibidem Lipsius docet, quem vide. ¶ Obvolvere etiam caput solebant, qui latere vellent & fallere: vel ut vitarent periculum, vel ut pudori consulerent. Sic apud Petronium Ascyltos operit caput, cùm in lupanar se videt adductum. Et Ergasilus Plautinus Capt. act. 3. sc. 1 profligati pudoris adolescentes arguit, quod operto capite de foco ad lenones eant. Vide eundem & Mostell. act. 2. sc. 1. sub f. & sc. 2. v. 90. Idem Sueton. Cæsare cap. 58. Nerone cap. 48. Obnubere etiam caput in extremo casu constituti solebant. Suetonius Cæsare cap. 82: *Utque animadvertit undique se strictis pugionibus peti, togâ caput obvolvit.* Lucanus lib. 8. v. 613 de Pompejo sub ictu ferri posito:

— — *ut vidit cominus enses*
Involvit vultus: atque indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit.

¶ Converberare caput solebant in magna confusione animi, quin desperatione ipsa positi. Suetonius Nerone cap. 42. *Utque resipuit, veste discissa, capite converberato, actum de se pronunciabit.* Augustus impotentia doloris ex amissis legionibus concepti foribus illisit caput, ut Suetonius ejus Vitâ cap. 23 refert, ubi & vide Casaubonum. ¶ *Caput uno digito scabere*, mollitiei datum fuit. Vetus Poëta in Catalectis de Pompejo:

Fasciolis qui crura ligat, digito caput uno
Qui scabit, hunc credas quid sibi velle? virum.

Vide & Plutarchum in Cæsare pag. 709. Sed & illorum est scabere caput, qui in meditando se torquent. Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 70.

— — *& in versu faciendo*
Sæpe caput scaberet, & vivos roderet ungues.

¶ *Capitis vacui esse*, est, dementem & stolidum esse: quippe cui sana ratio & sensus desit: Juvenal. Satyr. 15. v. 23. ¶ 2. Aliquando Caput ipsum hominem vocamus. Sic *charum caput: dulce caput* de amicis dicimus. *Plane hoc corruptum est caput:* Ergasilus Plautinus de seipso ait cognomine Comœdiâ, act. 1. sc. 1. v. 86. & addit statim, quasi interpretaturus:

Nequam homo es, Epidice, &c.

Horat. lib. 2. Sat. 1. v. 27

— — *quot capitum vivunt, totidem studiorum*
Millia.

Quot capitum, i. e. quot hominum. Virgil. Æneid. 5. v. 61.

Bina boum vobis Trojâ genemus Acestes
Dat numero capita in naves.

Id est, *duos bobes*, Zwey Stücke. Sic *gregem XXX capitum* de Gallinaceo genere: *quinque & viginti capitum gregem* de pavonum Columella lib. 8. cap. 11 dixit, Einen Hauffen von 25. von 30. Köpffen. ¶ 3. Pro corpore seu vitâ etiam usurpatur. Horat. lib. 1. Ep. 1. v. 44

Quanto

Quanto debites animi capitisque labore.

Plautus Trin. act. 4. sc. 2. v. 119.

Cui, si capitis res siet, nummum nunquam credam plumbeum. Wann er ihm sein Leib und Leben darmit erretten könte/ wolte ich ihm nicht einen Heller leihen. Ita *Capitis res agitur:* Es trifft Leib und Leben an. Hinc Tiberius Gracchus, manum turbam circa se habens, ob imminens vitæ periculum, idque, ut novum, mirarentur haud pauci, cum novæ rei caussam exponere non posset, manu caput tet git: significans tuendi capitis, seu vitæ caussa id fieri. Narrat Plutarchus in Gracchis. *Caput & fama certamen habere cum aliquo*, Cicero in Offic. lib. 1. c. 12. ein Streit so Ehre/ Leib und Leben betrifft. Sic *caput & famam alterius defendere*, idem Acad. 4 c. 38. *Judicium capitis* Nepos Epaminonda cap. 8, 5. ¶ 4. *Caput* etiam dicitur, quod in quâque re primum est & à quo cætera veluti fluunt. Nam & fontium origines *Capita* dicuntur, de quo infra. Terentius Andr. act. 2. sc. 6. extr. *Hem, illic est huic rei caput;* ubi Donatus: CAPVT est *origo & summa unius.ujusque rei.* Plautus Asinaria act. 3. sc. 3. v. 137 *ego caput hunc argento hodie fui reperiendo.* Cicero pro Flacco cap. 18 *Caput est omnium Græcorum concitandorum, qui cum accusatoribus sedet, Heraclides ille Temnites.* Terent. in Adelph. a. 4. sc. 2. v. 29. *Idem sentio quod ego, te esse huic rei caput*, er ist mit mir einer Meinung/ daß du dieses Spiel allein angerichtet habest. *A capite ordiri,* von vorn anfahen. *A primo capite usque ad extremum*, Cic. 2. Agrar. cap. 6. von Anfang biß zu Ende. ¶ 5. Sic & quod maximum præcipuumque est, *Caput* dicitur. Sic *Caput cœnæ*, quod Alexis etiam κεφαλὴ δείπνου vocat, dicebatur in cœnâ ferculum præcipuum atque primarium. Cic. 5. Tuscul. cap. 34. *Negabit se jure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum.* Mart. lib. 10. Ep. 31

-- -- mullus tibi quatuor emptis
Librarum Cœnæ pompa caputque fuit.

Cic. de Orat. lib. 2. c. 82. *Ad consilium de Rep. dandum, caput est, nosse Rempubl.* ist das fürnemste daß man ꝛc. Sic alibi sæpe, *Quod caput est*, das das fürnemste ist. Et lib. 1. de Orat. c. 33 de comparanda facultate dicendi, *Caput est, quod, ut vére dicam, minime facimus, (est enim magni laboris, quem plerique fugimus) quàm plurimum scribere.* Tacitus 1. Annal. cap. 47 *Immotum fixumque Tiberio fuit non omittere caput rerum:* Idest, urbem Romam: ubi Imperii sedes; & *unde in omnia regimen*, sicut alibi describit. Histor. 2. cap. 32 *Italiam & caput rerum Urbem.* Idem 1. Hist. cap. 84 Senatum, *caput imperii* vocat. Nepos in Epam. extr. *Thebæ totius Græciæ caput.* i. e. urbs domina, princeps, imperans cæteris. Florus lib. 2. cap. 9 *Caput gentis Ambraciæ*, id est metropolis, regia. *Caput imperii*, princeps. Plin. lib. 4. Epist. 22. extr. *Ut in corporibus, sic in imperio, gravissimus morbus est, qui à capite diffunditur.* ¶ 6. Quin omnium rerum summitates, *capita* appellantur: Sic *Capita papaverum*, Flor. 1. c. 7. & *capita arborum, capita montium* &c. reperimus. ¶ 7. Capita etiam vocantur fontium fluminumque origines. Ulpianus L. 1. § 8. D. de aqua quotidiana & æstiva. CAPVT *aquæ illud est, unde aqua nascitur.* Horat. lib. 1. Od. 1

-- -- nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.

Lucretius lib. 6. v. 729

Fit quoque, uti pluviæ forsan magis ad caput ejus
Tempore eo fiant,

Loquitur de Nilo. Pompon. Mela lib. 3. cap. 2, *Rhenus ab Alpibus decidens prope à capite duos lacus efficit.* Et per translationem *fontes & capita legum*, Cic. 1. de Orat. cap. 44, ubi *capita* idem quod *fontes* sunt. Aliter accipienda hæc vox in illo loco Cæsaris est, lib. 4. de Bello Gall. cap. 10, cùm Rhenum *multis capitibus in Oceanum influere* scribit. ibi enim *capita*, ostia sunt. ¶ 8. *Caput*, etiam notat pecuniæ summam, quæ occupatur, ut fœnus sive usuræ inde redeant, quæ & *Sors* appellatur: ein Stamm/ ein Haupetstamm: ein Capital. Livius lib. 6. cap. 35 *Creati tribuni C. Licinius & L. Sextius promulgabere leges omnes adversus opes patriciorum, & pro commodis plebis: unam de* AERE ALIENO, *ut deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset, id, quod supereset, triennio æquis conditionibus persolveretur.* B. Ambrosius cap. 5 de Tobiâ: *Offertur pecunia creditori. Vix, inquit, exsolvis usuram; caput debes.* Ita & Græcis τὸ κεφάλαιον, sumitur. Artemidorus lib. 1. cap. 18 Καὶ γὰρ τὰ χρέα κεφάλαια καλοῦσιν. Vide ibi Rigaltium. ¶ 9. *Caput* in decumis appellabatur frumenti summa, qua Decumani decumas civitatis alicujus coemebant lucri faciendi caussa; ut Hotomannus apud Cicer. lib. 1. Accusat. in Verrem c. 4 explicat. ¶ 10. *Caput* quoque appellari antiquis videtur apiculus ulceris, quo humor concoctus in pus maturitatem sum prodit, & quærit fluere. Die Blüche/ da das Geschwer seinen Ausfluß suchet. Ita Plinius *furunculum* (est ulceris genus exuberans) sudet. Ita *caput facere* lib. 22. cap. 25. & lib. 26. cap. 12 dixit. ¶ 11. *Capita* quoque vocantur librorum summaria seu breviaria veteribus: nam sectiones eorum majores ita appellari, ut receptissimum hodie est, res est novitia, ut Vossius notat lib. 1. de vitiis Sermonis cap. 26. extr. V. & Heins. Aristarchi Sacri cap. 13. Vide & Prolegomena ejus in Exercitationes in Novum Testamentum; nec non Salmasii Prolegomena in Exercitationes Plinianas. In Legibus olim dicebantur *capita*, quæ hodie appellantur *paragraphi.* Quot enim quæstiones & caussas tractabat Lex, tot & capita habebat. Quod intelligere ex iis licebit, quæ JCti veteres Scriptoresque Gromatici de Aquiliæ Maniliæque legum capitibus allegant. ¶ *Capite censi* dicebantur tenuissimi quique in plebe Romana, quod nullo, & capite tantùm, aut certè perexiguo ære censebantur; quippe quorum extremus census æris CCCLXXX fuerit: Vide Dionys. Halicarn. lib. 4, 22. & Gellium lib. 16. cap. 10. Idem & *Ærarii* dicti, de quibus suprà.

¶ *Capitis deminutio* dicitur, & *maxima* quidem, quæ libertatem, civitatem, familiam adimit: *media*, quæ Civitatem atque familiam tantùm; *minima* autem, quæ solum familiæ adimit jus, cætera verò relinquit. Paulus JCtus Lege 11. Digest. de Capice minutis.

¶ Capital, tälis, ὁ καὶ ἡ ἄμιτος, Linteum, quo sacrificantes utebantur. Varro: Ein Häuptlächlein so die Opffernden brauchten. ¶ 2. Facinus, quod capite meretur supplicium. *Capital facere*, hoc est, facinus, quod capitis pœna luitur: ut recte exponit Festus, a quo immerito discedit Nonius, cum capitis periculum ea voce signari tradit. Voss. Instit. Orat. lib. 4. cap. 12. pag. 221.

¶ Capitalis, & hoc Capitale. Sic *Capitale facinus* dicitur, quod vel capitis supplicium, vel Civitatis amissionem meretur. Eine peinliche That/ die da Hals oder Stadt verlustig ist. Cicer. in Verr. 4. cap. 39 *Res capitalis reum facere*, einen auf den Hals anklagen. Et pro Rabir. Perd c. 9. *Admittere flagitium capitale*, das man mit dem Schwerdt straffen solte. *Morbus capitalis*, gefährliche Kranckheit. Gellius lib. 16. cap 13 *Eve capitali morbo rebaluit.* Cicero de Senectute cap 12 *Capitalis pestis corporis voluptas est*, Wollust ist des Leibes hochschädliche Seuche. Idem lib 1. offic. c. 13. extr. *Totius injustitiæ nulla capitalior est, quàm eorum, qui tum, cum maximè fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur.* Sic *Capitalis oratio* apud Cic lib. 2. de Offic. cap. 21 perniciosa reipublicæ est. ¶ 2. *Capitalis* & ingemosum significat. Cic. de Philistio ad Q. Fratrem lib 2. epist. 12 *Siculus, ille capitalis, creber, acutus, brevis, pene pusillus Thucydides.* Ovid. lib. 3. Fast. v 839

Nominis in dubio causa fuit: capitale vocamus
Ingenium solers, ingeniosa dea est,

Vide Muretum lib. 2. Var. Lect. cap. 5.

¶ Capitaliter, auf Leib und Leben/ feindselig. ut *capitaliter discessere apud centumviros*, Plinius lib. 1 Epist 5. *Capitaliter animadvertere*, Veget. 2. cap. 22. *Capitaliter odisse*, Ammian. lib. 21. c. 32.

¶ Cápito, Cápitónes, βατυκέφαλοι, die da grosse Häupter haben. Cicero 1. de Nat. Deorum cap. 29, *Redeo ad Deos, ecquos, si non tam frabones, at pastos esse arbitramur? ecquos habum habere? ecquos silos, flaccos, frontones, capitones, quæ sunt in nobis?* ¶ 2. Aliter hoc vocabulo usus est Plautus Persâ act. 1. sc. 2. v. 8. ubi vide Interpp. ¶ 3 Est & piscis *Capito*, qui & *Cephalus*, ein Aet oder Forn/ Gesn.

¶ Capitosus. Störrisch/ obstinatus, Italis usitatum verbum & medii ævi scriptoribus. Vide Car. du Fresne Glossarium, qui & ¶ *Capitosè* adverbium tradit.

¶ Capitulum: diminutivum à *Caput.* Non rarò blanditiis inservit. Plautus Asinar. act. 2. sc. 4. *Scribam huic te capitulo hodie fallurum satis pro injuriis.* HVIC CAPITVLO, id est, huic servulo. Terent. Eun. act 3. sc. 3. vers. 25. *O capitulum lepidissimum.* ¶ 2. In columnis *capitulum* appellatur apex, qui scapo imponitur diversi generis, Corinthiaci, puta, Jonici, Dorici, Tuscani, & mixti sive compositi. Lege Vitruvium lib. 3 cap. ult. & lib. 4. cap. 1. *Capitellum* Corippus vocat lib. 4. v. 59

Buxea populeis aptans capitella columnis.

¶ 3 Capitulum olim etiam dicebatur pars è capite Biblico antea lecto explicata. Hieronym Apolog. ad Pammach cap. 7. & convenienter ad talem lectionem dixerunt, *ire ad capitulum:* & tandemque ipsum locum talibus interpretationibus Theologicis deputatum appellárunt, domum capituli, das Capitel-Hauß. Hopfner. in Saxon. Evang p. 598. ¶ 4 Capitulum, quod minus vulgò notum, etiam est ornamentum muliebre capitis. Barth ad Claudian. Mamert. pag. 347.

¶ Capitulatus, idem quod *capitatus*, apud Celsum lib. 8. cap. 1. & Plinium 14 cap 21, *farculus capitulatus.*

¶ Capitulatim, id est, Summatim. Nepos in Catone: *Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta.* Plinius lib. 2. Histor. cap. 12. extr. *Nunc confessa de iisdem breviter atque capitulatim attingam.* Plinio Juniori *Carptim* & κατὰ κεφάλαια est lib. 5. Epist. 22. *Carptim* quod de copiâ deligatur atque excerpatur. Virgil. 1. Æn. v. 343

-- -- longa est injuria, longæ
Ambages, sed summa sequar fastigia rerum,

Id est: *summatim exponam.* Nam *Summa fastigia*, sunt *summa*, κεφάλαια quæ Græci vocant: *Capitula* Latini.

¶ Recapitulare. Tertullian. lib. 5. adv. Marc. cap. 17. *ut ita dixerim, sicut verbum illud in Græco sonat, recapitulare, id est ad initium redigere vel ab initio recensere.* Et Augustinus de Civ. D. lib. 20. c. 14 *Recapitulando dicit, tanquam ad id rediens, quod præterierat.* Et ejusd. lib. c. 21 *Recapitulat ab initio.*

¶ Capitellum, aliud diminut. apud Plinium 24. c. 19 qui de ramorum summitatibus usus est. Das Häuptlein. Aliam & architectonicam notionem vide paullo ante in secunda significatione *Capituli* ex Corippo.

¶ Capitium; quod malè Nonius & Isidorus de tegmine capitis interpretantur. Potior nobis Varronis auctoritas: qui pectorale id facit; & non à *Capite*, sed *capiendo* dici putat. Ita enim lib. 4. de LL. scribit: *CAPITIVM ab eo quod capit pectus: id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit.* Facit huc & alius ejus locus e lib. 5. de Vitâ pop. Romani: *Neque id ab oriundis matrumfam. institutum, quod ea pectore ac lacertis erant aperto, nec capitia habebant.* Cur non habebant *capitia?* quia *aperto* sive *detecto pectore* agebant. Et mirum est, hæc verba pro sua *Capitii* interpretatione allegare Nonium, quæ nullam mentionem capitis faciant, & plane contra sint. B. Hieronymus Epist. 128. ad Fabiolam de vestitu Sacerdotum: *Reliqua*, inquit, *quatuor* (vestimenta, puta) *proprie Pontificum sunt: quorum primum est MEIL, id est, tunica talaris, toti hyacinthina, ex lateribus ejusdem coloris assutas habens manicas, & in superiori parte qua collo induitur, aperta, quod vulgò* capitium *vocant, oris firmissimis ex se textis, ne facile rumpatur.* In quibus verbis eam partem tunicæ *capitium* appellari putaverim, quâ pectus præcingitur: nisi sic nominari existimabimus, quod vestimento caput det: sed prius mihi magis probatur.

¶ Capitatus, a, um: quod caput habet. Sic *porrus capitatus*, qui contra *fistulosum* distinguitur; apud Columellam, Plinium, Palladium: qui in caput crescit, der einen Kopff bekömmt. *Clavus capitatus*, ein Nagel mit einem Kopff. *Vinea Capitata* Columellæ lib. 5. cap. 5 dicitur, ubi ita componuntur vites, ut in capita adolescant, non brachia.

¶ Capitatio, tributi genus, quod in capita tùm personarum, tùm pecudum indicitur. Kopffsteuer. Vide JCtos, & Lipsium in 1. Ann. Tacit. p. 48. & infra in *Tributum.* Adde Gellium lib. 16. cap. 10. Ulpianus l. 3. D. de censibus, & qui peculiari libro de hâc materiâ scripsit Joh. Bapt. Vicecom. JCt. Mediolan. Conring. de Studiis liber. U. R. & C. p. 33. 34.

¶ A capite, & *Capistrum* est: capitis vinculum, quo jumenta adstringimus, ein Zaum oder Halffter. Varro lib. 2. R. R. c. 6 de anniculis pullis asinarum: *leniter capistris habent vinctos.* Virgilius 3. Georg. v. 399 de hædis:

Primaque fermentis præfigunt ora capistris.

¶ 2. Columella ad vincula etiam quibus allegantur vites, (damit der Wein gehefftet) traduxit. Nam lib. 4. cap. 20 ita scribit: *Cùm ad summum palum recta vitis extenta est, capistro constringitur.* Juven. Sat. 6. v. 43. *Martiale capistrum*, das eheliche Band.

¶ Capistro, are: *Capistrum inducre*; Zäumen. Ovid. Heroid. epist. 2. v. 80.

Inque capistratis tygribus alta sedes.

¶ Item capistris alligare: Columella lib. 6. cap. 19. *Primis autem duobus statuminibus imponitur primùm jugum, ad quod jumenta capistrantur*, daran die Rosse gehefftet werden.

¶ Incapistrare. Apul. lib. 11. *Cùm me malis incapistrasset erroribus Fortis.*

¶ Occiput pars capitis posterior, fronti opposita. Auson. de Occasione Epigram. 12

Occipite es calvo? ne tenear fugiens.

¶ Dicunt & Occipitium. Plaut. in Aul. a. 1. sc. 1. v. 25 *In occipitio oculos habere*, id est, versutum & circumspectum esse, verschmitzt und verschlagen seyn. Celsus lib. 4. cap. 2 *cucurbitulas temporibus & occipitio admovere.* Proverbium: *Frons occipitio prior est.* Vide *Frons.*

¶ Sinciput, anterior capitis pars: dictum quasi *semicaput*, ut Vossius Etymolog. ex Velio Longo tradit. Pareus Lex. Crit. negat anteriorem partem esse, sed potius *dimidium caput*, quasi *sinciput* a scindendo, esse contendit. ¶ 2. Item pars capitis porcini ad edendum parata, ein halber Schweinskopff / Plinius 8. c. 51. *sincipita verrina interdicta.* Et Persius Sat. 6, 70 *fissa famosum sinciput aure.*

¶ Compositis denique à Caput annumerantur hæc adjectiva.

¶ Anceps, de quo vide supra.

¶ Biceps, mit zweyen Häuptern. Livius lib. 41. cap. 21 *In Vejenti agro biceps natus puer.*

¶ Triceps, dreyköpfig. Cicer. 1. Tusc. cap. 5, *Triceps apud inferos Cerberus.* Idem in Oratore c. 48 pr. *tricipitem, non tricapitem*, scilicet dicimus.

¶ Præceps, de quo vide infra.

CAPYS, Capyos, Κάπυς, filius Assarici, Pater Anchisæ. Ovid. 4. Fast. v. 34. ¶ 2. Alius Æneæ socius, de quo Virgilius Æn. 2. v. 35 &c.

CARACALLA, vestis Gallicæ genus, quod Bassianus Antoninus, Severi Imper. filius, & ipse denique Imperator, devexit Romam, & primum talare instituit, unde & *Caracalla* seu *Caracallus* appellatus est, ut Victor, & Spartianus in Vita cap. 9, tradunt. Vide Salmasium ad Spartianum.

CARBASUS, subtilissimi lintei genus, reperti primùm in Hispania, ut Plinius auctor est lib. 19. cap. 1. De genere, non satis convenit inter Grammaticos. Phocas Masculinum; sed Fœmininum Caper asserit. In Fœminino usus Lucretius lib. 6. v. 108

Carbasus ut quondam magnis intensa theatris.

In Plurali *Carbasa* in neutro dicimus, ut mox patebit: Ammianus *Carbasos* in Masculino dixit lib. 14. cap. 27. *à fundamento ipso carina ad summos usque carbasos.*

¶ Carbasa pro tenuissimis vestibus, quibus Indi amiciebantur, Curtius 8. c. 9, 24. & Lucanus lib. 3. v. 239 dixêre: Similiter Virgilius Æn. 8. v. 33. de Tiberino:

— — eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus.

¶ 2. Aliàs pro velis passim *Carbasus*, & *Carbasa* veniunt. Virg. 3. Æneid. v. 356.

— — aura
Vela vocant, tumidoque inflatur Carbasus Austro.

Deducere carbasa, die Segel niederlassen. Ovid. Met. 11, 477.

¶ Carbăseus, ex carbaso, von köstlichen Leinwand. Cicero 7. in Verr. cap. 12 *tabernacula carbasea intenta velis.* Virgil. lib. 11. v. 776

— — chlamydemque sinusque crepantes
Carbaseos fulvo in nodum collegerat auro.

¶ Carbăsinus: Plinius 19. cap. 1. *carbasina vela in theatro.* & Apul. lib. 8. Milet. *Die sequenti variis coloribus insuiati & deformiter quoque formati facie cœnoso pigmento delitâ & oculis obunctis, graphice prodeunt mitellis & crocotis & carbasinis & bombycinis injecti.*

¶ Carbasineus, Varro apud Nonium.

CARBĂTĪNAE, genus calceamenti; de quo plura Politianus in Miscellaneis; ut locum Catulli Epigrammate in Victium adversus contaminatores asserat. Verba Poëtæ sunt Carm. 99

Ista cum linguâ, si usus veniat tibi, possis
Culos, & crepidas lingere carbatinas.

In quibus quid velit, Scaliger optime explicat Castigationibus in Catullum hoc ipso loco. Schue aus ungegerbtem Leder.

CARBO, pruna extincta, eine geleschte Kole / Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 63 *Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est.* Sic *Carbo candens*, glüende Kole / apud Cicer. Off. 2. cap. 7. *Carbone notare*, est inter infelicia numerare, vel damnare. Contra *cretâ notare*, est inter auspicata & prospera reponere. *Carbonibus fores implere elogiorum*, Paßquillen an die Thür schlagen / Plaut. Merc. 2, 3. Amantium proprie, qui cum non reciperentur, titionibus famosum aliquod carmen ostio inscribebant. Vide quæ supra de candido calculo annotata sunt. *Thesaurus carbones erant*, der Schatz ist zu Kolen worden / Proverb. de expectatione frustrata. Lucianus Navigio: πάντα οἴχεται, καὶ ἄνθρακες αἱ θησαυροὶ ἦσαν. *Omnia evanescent, & carbones tibi thesaurus hic erit.* Phædrus Fab. 87

— — sed fato invido,
Carbonem ut ajunt, pro thesauro invenimus.

Carbones terminis subjici solitos Siculus Flaccus de condit. agrorum, & Augustinus lib. 21. de Civit. Dei cap. 4 testatur, ubi & causam habes.

¶ Carbōnārius, Köler. *Carbonarius* [servus] Plaut. Casin. 2. 2. sc. 8. v. 2.

¶ *Fornax carbonaria*, ein Milder / Meiler.

¶ Carbonaria, Kolhütten. *De calcariâ in carbonariam*, scilicet transire, vel descendere, est à conditione laboriosa & sordida una ad aliam devolvi, von einem Unglück in das ander gerathen. Usus eo ut proverbiali Tertullianus est de Carne Christi cap. 6. vid. supra in *Calx.*

¶ Carbunculus, diminut. ad Herenn. lib. 4. cap. 6. *Ipse a vicinis, cum testa ambulans, carbunculos corrogaret.* ¶ 2. Gemma, ein Karfunckelstein. Plin. 37 cap. 7. pr. *Principatum habent carbunculi, à similitudine ignium appellati.* ¶ 3. Et ulceris biliosi ac urentis genus. Vide Celsum lib. 5. c. 28. Ein Blutschwer / ein Pestilentzische Geschwer. ¶ 4. Item genus terræ, *quæ sole perfervet ita, ut radices satorum comburat*, sicut Varro describit lib. 1. de re rust. cap. 9. Hinc *Carbunculosus ager*, Columellæ dictus lib. 3. cap. 11. extr. ¶ 5. Denique & *Adustio* seu *corruptio* adurens in herbis, vitibus & arboribus, *carbunculus* dicitur, seu

¶ Carbunculatio, wenn die jungen Gewächs vom Reiff beschädiget / und stehen / als wären sie versenget / à

¶ Carbunculare vel carbunculari, quod ejusmodi vitium contrahere est, apud Plinium 12. cap. 7. & lib. 18. c. 28.

¶ Carbunculosus, ut *ager carbunculosus.* Columell. lib. 3. cap. 11. extr. *arena carbunculosa*, Plin. 31. cap. 3. id est, plena lapillis rubris, tanquam carbunculis.

CARCER, custodia [nam & hoc pro carcere Ciceto usus est] ein Gefängnüß. Dicitur à καρκαίρω tremere & κάρκαρος tremor. Nam, ut Lipsius lib. 1. refert, *Ancus Martius carcerem ad terrorem increscentis audaciæ medio urbe imminentem foro ædificavit.* Varroni ella coercendo. De custodibus carceris Rævard. lib. 2. Var. cap. 18. Rosin. Antiquit. Rom. lib. 9. cap. 31. *Conjici in carcerem. Emitti è carcere*, Cicer. pro Planc. cap. 12. Quod *carcere laxari* Claudianus dixit lib. 2. de Raptu v. 184. ¶ 2. Pro homine digno carcere, & est convitium apud Comicos, ut observat Donatus ad Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. (in aliis 3.) *Ain tandem, Carcer?* ¶ 3. Carcer, & usitatiùs Carceres in plur. Septa ex quibus emittebantur equi ad certamina & spectacula, Schrancken: ut, *equus carceribus dimissus*, apud Stat. 6. Theb. v. 511. & quod adagii instar apud Varronem est lib. 1. cap. 3. de Re Rust. *à carceribus ad metas.* Quanquam & singulari, in hâc significatione utantur Poëtæ. Virg. 3. Georg. v. 104

— — ruuntque effusi carcere currus.

Et Ovidius epist. 18 Leandri v. 166

Ut celer Eleo carcere missus equus.

Auctor ad Herenn. 4. cap. 3. *Intra carcerem stare* etiam dixit. Et quia carceres initium excurrendi erant; Hinc & ¶ 4. pro principio ponitur *Carcer*, sicut Calx pro fine: Cic. de Senect. extr. *Nec vellem, quasi decurso spatio ad carceres à calce revocari.*

¶ Carcĕreus, ut *antrum carcereum* apud Prudent. 2. contra Symmachum v. 468. *Carcerea catena*, apud eund. hymno trium martyrum v. 16.

¶ Carcerālis, idem, ut, *Carceralis cacitas*, Prudent. in Vincentio v. 171. qui etiam post paullo v. 551 dixit:

Per vincla, flammas, ungulas,
Per carceralem stipitem.

¶ Carcĕrare, verbo usus Salvianus lib. 2. de Providentiâ est, cùm deprenitente loqueretur: *jejunio*, inquit, *exagitur, ariditate siccatur, fletu effunditur, solitudine carceratur.*

¶ Carcerarius Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. *Facere quæstum carcerarium.* Sitzegeld nehmen.

CARCHĒDONIUS, gemma de carbunculorum genere, ein Carfedonier / Plin. lib. 37. c. 5. & 7.

CARCHĒSIUM, poculi genus, Græcis notum, ut Macrobius ait lib. 5. Saturn. cap. 21. ein Pocal. Formam Macrobius d. l. ita describit: *Patera, ut ipsum nomen indicio est, planum ac patens est: Carchesium vero procerum, & circa mediam partem compressum, ansatum mediocriter, ansis a summo ad infimum pertinentibus.* Virgil. Æneid. 5. v. 77

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho.

Et Silius lib. 11. v. 300

ante omnes ductor honorî
Nominis augusto libat carchesia ritu.

¶ 2. Carchesium etiam supremi mali pars est, sive foramen, per quod in summo malo funes trajiciuntur, das Segelloch / secundum Nonium. Philip. Beroaldus Comment. ad Apulei Asi. Aurum lib. 11. pag. 1050 ait: Summa pars veli navalis carchesium, inferior patera, media trachelon. A similitudine carchesii nautici dictum est poculum procerum, ansatum & circa mediam partem compressum, uti supra ex Macrobio descripsimus. Quod Plautus in Amphitruone scripsit pateram datam à Jove Alcumenæ pro Cœmeterio, id aureum fuisse carchesium Pherecydes tradidit. Vitruvius carchesia versatilia appellat, indicans non tam esse vela in navibus, quàm id quod in mali fastigio collocatum circumagitur. Lucanus lib. 5. v. 418

Hic [Aquilo ventus] *utrumam summi curbet carchesia mali,*
Incumbatque furens.

¶ Est & *Carchesium* tractatoria machina apud Vitruvium lib. 10. cap. 5. vide Baldi Lexicon Vitruvianum.

CARCINETRON, herba, quæ & πολύγονον, Latine *sanguinaria & centinodia*, Plin. lib. 26. cap. 11. Vide *Calligonon* & *Polygonon*. Wasserstrit.

CARCINIAS, gemma cancri marini colore, Plinio lib. 37. c. 11.

CARCINŌMA, Καρκίνωμα, der Krebs. Morbi genus, quod in superioribus partibus circa faciem, nares, aures, labra, mammas fœminarum &c. fieri solet: quod curationem non recipit, ut Celsus lib. 5. cap. ult. auctor est. Hinc Augustus Julias suas filiam & neptem contaminatas probris omnibus & planè extra emendationis spem positas, *vomicas & carcinomata sua* solebat vocare, ut auctor Suetonius est ejus vitâ cap. 65. Est a

¶ Carcinus, Καρκίνος, cancer. *In rebus pessimis & desperatis in honore est etiam carcinus*, in der Noth muß man auch ein gering Ding in Ehren halten. Vide Chiliad.

¶ Carcinōdes, καρκινώδης, vitium seu morbus serpens, ut Cancer, apud Celsum lib. 5. c. 18. n. 17, & Plin. lib. 20. c. 11.

CARDACES, militis Persici genus, forte & bellicosum quidem, [unde appellatum ita est; Persis enim, ut Strabo observat, *Cardax* virile & bellicosum dicitur] sed admodùm furax. Nepos in Datame c. 3, *Illi erat barbarorum equitum viginti, peditum centum: nullis, quos illi CARDACES appellant.* Ita enim legendum est, non *Cardaces*, ut vulgaris lectio habet, quod plu-

ribus auctoritatibus Schottus approbavit.

CARDĂMON, κάρδαμον, nasturtium, Kressen / Ede Cardamon vel *nasturtium*, proverbiale in stupidos & ignavos, apud Aristophanem, Ἔδε κάρδαμον. Vide Chiliad.

¶ Cardămōmum, καρδάμωμον, Cardamömlin. *Simile est amomo frutice & semine*, Plin. lib. 12. cap. 13. Vide *amomum*. Est enim à *Cardamum* & *Amomum*. Vide Voss. Etymologicon. *Cardamomum majus*, Paradieß-Körner.

CARDIA, Chersonesi in Thraciâ urbs, quæ & *Cardiopolis*, & tandem *Lysimachia* vocata; Stephano auctore. Patria Eumenis fuit, qui indè

¶ *Cardianus* Nepoti appellatus in Vita.

CARDIĂCUS, morbus, Celso lib. 3. c. 19 dicitur, qui καρδιακὸς, & καρδιαλγία Græcis appellatur: affectio nempe oris ventriculi, & corporis imbecillitas, stomacho languente, & sudore ex thorace cervicibus & capite prorumpente, eine Schwachheit im Eingange des Magens: Spiritus innati consumtio & langor, ventriculo conflictante cum sudoribus, wenn einem angst und bange wird ums Herz. καρδία enim orificium ventriculi veteres dixêre. Suetonius in Claudio cap. 31 *dolorem stomachi: vellonem stomachi* Plinius lib. 20. cap. 14 vocat. Fit enim ab acri humore vellicante atque rodente.

¶ *Cardiaci* & appellantur, qui hoc morbo laborant: quibus maximè medicina à vino est: Plinius lib. 23. cap. 1. *Cardiacorum*, inquit, *morbo unicam spem in vino esse certum est.* Eò spectat Juvenalis illud Sat. 5. v. 31

Ipse capillato diffusum Consule potat
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.

Seneca Epist. 5. *Bibere, & sudare vita cardiaci est.* Neque enim morbi ejus vis potu vini magis, quàm sudore digeritur. Vid. Celsum lib. 3. cap. 19.

CARDO, ĭnis, propriè τρόχιγξ: quasi cor januæ in quo moveatur, si Servium quidem audire volumus. Thür-Angel. Virg. 1. Æneid. v. 449

— — foribus cardo stridebat aheneis.

¶ 2. Hinc duo illa cæli puncta, meridiem & septentrionem, quæ πόλους Græci appellant, Latini *Cardines* dixerunt, quod circa illa vertatur cælum. Vitruvius lib. 9. cap. 7. *Uti septentriones circa axis cardinem versantes non occidant, neque sub terram subeant: sic & circa meridianum cardinem, qui est propter inclinationem mundi subjectum terræ sidera versabunda latentiaque non habent egressus orientes supra terram.* Quin terra ipsa appellata est *cardo*, quod circa eam verteretur cælum, velut circa centrum mundi. Apulejus de mundo post initium: *Mundus est ornatus ordinatio, Dei munere, Deorum tutâ custodia: cujus* cardinem, *sic enim dixerim* centrum, *robustum & immobilem genitrix atque altrix animantium omnium habet tellus.* Et istam ob causam Gromaticis quoque scriptoribus limes transversus in mensurâ agrorum, qui à meridie in Septentriones currit, à mundi cardine *Cardo* appellatur. Festus: *Decumanus appellatur limes, qui fit ab ortu solis ad occasum; alter ex transverso currens appellatur CARDO EX TRANSVERSO*, id est, à meridie in septentriones. Sed & altera duo puncta, quæ mundum rectâ lineâ æqualiter secant & dividunt, Oriens nimirum & Occidens, non raro cardinum nomine veniunt: ut *Cardines* nihil aliud sint, quàm plagæ mundi. Lucanus lib. 5. v. 71

Hesperio tantum, quantum semotus Eoo
Cardine, Parnassus gemino petit æthera colle.

Sic idem *medium cardinem*, pro *meridie*: *occiduum* pro *occidente* dixit lib. 4. v. 672. & 673. Statius 7. Theb. v. 38. de Septentrione

Atque illum Arctoæ labentem cardine portæ,

¶ 3. Cæterùm, quoniam in cardine vertitur janua; idcircò in omni re id, in quo momentum maximum positum; tùm maxima ejus gerendæ opportunitas, *cardo* vocatur. Virg. 1. Æn. v. 672

— — haud tanto cessabit cardine rerum.

id est, *non poterit in tanta rerum opportunitate cessare*, ut Servius interpretatur. *Ut sit de proverbio tractum*, (ita idem pergit) *quod dicitur RES IN CARDINE EST, hoc est, in articulo.* Sic *cardinem litium*, pro controversiæ summa Quintil. dixit lib. 12. cap. 8.

¶ Cardĭnĕus, a, um: adject. Septimius apud Terentianum:

Stridula cui limina, cui cardinei tumultus.

¶ Cardinalis, Adject. Vitruv. 4. cap. 6. *Foreæ ita compingantur, uti scapi cardinales sint ex altitudine luminis totius duodecima parte.* Servius in Virg. Æn. 1. v. 131. de ventis Euro, Zephyro, *Isti*, inquit, *sunt cardinales.* Adde Salmasium Exerc. Plin. fol. 882, ubi etiam disputat, quando id nominis primoribus presbyteris & diaconis Urbis cœperit imponi.

¶ Cardinatus adject. vel particip. ejusdem fere notionis. Vitruvius lib. 10. cap. 21, *conjuncta capitibus transversario cardinato tigno, & altero mediano inter duos scapos cardinato, & laminis ferreis religato.*

¶ Intercardinatus. Vitruvius lib. 10. cap. 20 *Concludantur superne intercardinatis trabibus.*

CARDUUS, σκόλυμος, Distel / Cardus fullonum, Karrendistel. *Cardum alterius* strobilus est, Welsche Distel / Strobel-Dorn.

Carduus beatæ Mariæ vulgo ſpina albâ eſt, Marien-Diſteln. *Carduus* verò *benedictus* vulgò, Cardebenedict / *Atrachylus* eſt *hirſutus*. Virg. Georg. 1. v. 151

— — *horreret in arvis Carduus.*

Et Columella lib. 7. cap. 8 *flos agreſtis cardui.*

¶ Carduëtum, carduorum locus, Ort / da viel Diſteln ſtehen. Pallad. lib. 4. cap. 9.

¶ Carduëlis, Diſtelfinck / Diſtelvogel / Stiglitz / à voce *κινίλος* Græcis eſt, à colorum varietate. Plin. lib. 10. cap. 42 *Minimæ avium cardueles.*

CARĒNVM, genus dulcis vini coctî, cum tertia pars muſti coquendo perditur, duæ remanent. Vide Pallad. lib. 11. cap. 18. Auguſtinus lib. 2 de Moribus Manichæor. cap. 13 *Bibat muſſum, carenum paſſum & pomorum expreſſos ſuccos.*

¶ Carenaria, vas, in quo carenum coquitur. Pallad. lib. 8. c. 7.

CĂREO, carēre. Carere proprie eſt egere eo, quod habere velis: de quo Cicer. lib. 1. Tuſcul. Q. cap. 36. Quod tamen auctores non ſervant. Sic enim Plautus *Carere febri* in Curculione act. 1. ſc. 1. v. 17; & Cicero ad Atticum 10. Epiſt. 16. & ad Tironem ipſemet dixit. Sic *culpâ, invidiâ, odio carere*, ſimiliter dici reperimus. Nec negat ibidem Cicero alio etiam modo *carere* dici, *cum aliquid non habeas, & non habere te ſentias, etiamſi id facile patiare.* Quo pertinent ea, quæ paullò ante exempla adduximus. *Facile carere aliqua re*, id eſt, non admodum opus habere. Nepos Phocione cap. 1. qui & in Pelop. cap. 1. extr. *Carere patria*, de exule dixit. Quid quod & ad exſenſa & inanimata prorſus hoc verbum transfertur. Ovidius 3. Metamorph. v. 226 — — *adituque carentia ſaxa.*

Horatius Epod. 16. v. 13

Quæque carent ventis & ſolibus oſſa Quirini.

Sic Horat. 2. ode 8. *Diti morte carentes*, id eſt, immortales. Cicero pro Milone cap. 7. *Caruit foro poſtea Pompejus, caruit Senatu*, hat ſich des Ausgehens enthalten. Sic *carere luce forenſi* de clar. Orat. cap. 8. Idem poſt reditum ad Quirites cap. 1. *Amicitiæ quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quàm fruendo.* Adjunxit Genitivo hoc verbum ſemel Terent. in Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 18

Præterquam tui carendum quod erat.

Sunt, qui ab hoc Verbo Supinum *caſſum* effingunt, quibus Priſcianus eatenus applaudit, ut *caſſus* tanquam participium à Careo deducat lib. 9. p. 869. Verum præſtat *caſſus* in Nominibus numerare, quemadmodum ipſe Priſcianus lib. 13. p. 921 ait, *quibusdam* CASSVS *magis nomen eſſe videtur, ut* LASSVS; quia Futuro non *caſſurus*, ſed *cariturus* dixit Juvenalis Sat. 6, 39

cariturus turture magno.

¶ *Carendus* quoque paſſive ab hoc verbo formatur. Ovid. epiſt. Penelopes v. 50

Virque mihi demto ſine carendus abeſt.

¶ Careor, pro Careo, deponentis forma, antiquiſſimos dixiſſe, Priſcianus auctor eſt lib. 8. p. 797.

¶ Careſco, pro Careo, in Gloſſis Cyrilli eſt: *Careſco*, στέρομαι.

¶ *Caſſus* autem quære infra ſuo loco.

CAREX, herba quæ inter gramina cenſetur, Schwerter oder Riedgraß / *Spargenium.* Virgil. 3. Georg. v. 231.

Frondibus hirſutus & carice paſtus acuta.

¶ Carectum, Ein Ort voll Riedgraß. Virgil. Ecl. 3, 20. *Tu poſt carecta latebas.*

CĂRIA, καρία, prima regio minoris Aſiæ, in quâ celebres multæ ſunt urbes: ut, *Halicarnaſſus, Myndus, Alabanda* &c. Meminit Cariæ hujus Cicero in orat. pro Flacco cap. 27, *Si quid cum periculo experiri velis, in Caria id potiſſimùm eſſe faciendum.* ¶ Proverbiale eſt, *Multi duces Cariam perdiderunt*, πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν, ſimile illi, ἐκ ἀγαθῆς βαλανείου, viel Röche verſaltzen den Brey. Vide Chiliad. Cariæ rex quondam fuit Mauſolus, cujus monumenti, quod inter mundi miracula recenſet Plinius, reliquiæ, & ſigna quædam Halicarnaſſi adhuc reperiuntur.

¶ Cares, Carum, Caribus, populi Cariæ, quos pugnaces fuiſſe & per totam Græciam militantes mercede erraſſe Strabo prodit. Virg. 8. Æneid. v. 725

Hic Lelegas, Carasque, ſagittiferoſque Gelonos.

¶ Carius & ¶ Cāricus, adjectiva, Steph. Byzant.

CĂRICA, ficus arida, trockene Feige. Ovid. 1. Faſt. v. 185

Quid vult palma ſibi rugoſaque carica?

Maſſa caricarum, ein Korb mit Feigen.

CĂRIES, ei, corruptio vel ligni vel aliarum rerum ex vetuſtate, der Wurmſtich. Plin. lib. 16. cap. 39 *Cedri oleo perunctæ materies nec tineas, nec cariem ſentit*, wird nicht wurmſtichig. *Infeſtari carie*, Columell. 11. cap. 2. *Recipere cariem vetuſtatis*, veralten und wurmſtichig werden / Idem 3. cap. 2. *Trahere cariem*, Plinius 23. cap. 1. De muro uſurpavit Ammianus lib. 16. cap. 2. *Comperit* [Julianus] *Auguſtoduni, civitatis antiquæ, muros, ſpatioſi quidem ambitus, ſed carie vetuſtatis invalidos.*

¶ Carioſus, wurmſtichig. Columella 4. c. 26. de pedamentis vinea: *ſummovenda, quæ vel carioſa, vel juſto breviora ſunt.* Ovid. 1. Amor. Eleg. 12, *niſi vos carioſa ſenectus rodat*, id eſt cariem vetuſtate adferens. Prudentius Cathemer. 10. v. 141: *ſi carioſa vetuſtas diſſolverit oſſa fabillæ.* Eleganter quoque Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 434 ſculpta idola dixit *carioſorum monſtra deorum.* ¶ Carioſior. Comparativus. Varro lib. 1 de R. R. cap. 67 *palmula carioſior.* Et Afranius apud Nonium: *carne carioſior.* Ita Steph. p. 55. & Gothofr. p. 494. Patiſ. p. 21. *curioſior.*

CĂRĪNA, infima pars navis, der Boden im Schiff. Cicero de Orat. 3. cap. 46. *Quid tam in navigio neceſſarium, quam latera, quam carina, quam prora, quam puppis?* Vide *Navis.* ¶ 2. *Carina* pro totâ navi frequenter apud poetas, ut Ovid. Her. Epiſt. 17. v. 103

Tunc ego te vellem celeri veniſſe carinâ.

¶ Carinare, auswölben wie ein Schiffboden. Plin. 9. cap. 33 extrem. *Sallunt pectines* (marini) *& extra volitant, ſeque & ipſi carinant*, id eſt, ex ſuis teſtis carinam ſibi parant. ¶ 2. Obtrectare, ſchmähen. Hinc *Carinantes* apud Feſtum, probra objectantes, qui plerumque infimæ ſortis homines, ſicut carina pars infima navis. Adde Servium ad Æn. 8. v. 361.

¶ Cārīnæ, arum: vicus in urbe Româ, regione 4. Horat. lib. 1. Epiſt. 7. v. 48

Dum redit, atque foro omnium diſtare carinas
Jam grandis natu queritur.

Mira hujus vici celebritas: tum quod via ſacra ibi & templum pacis: tùm quod viri principes ibi, Pompejus, Cicero, alii habitarunt. Qui quod ampliſſimas ibi & ſplendidiſſimas ædes haberent, ob eam rem *lautas carinas* Virgilius Æn. 8, 361 dixit, ut Servius interpretatur. Conf. Rupert. ad Pomp. Enchirid. p. 364.

¶ Carinarius, qui cerino colore veſtes inficit, apud Plautum Aulul. a. 3. ſc. 5. v. 36. quod vero non à *carina*, ſed à κηρὸς, *cera*, deducunt; quò Ovidius 3. de arte am. v. 184 reſpexit:

Et ſua Pelleribus nomina vera dedit.

CARMĀNIA, Καρμανία, regio Perſiæ ab ortu finitima: Gedroſiæ ab occaſu: in quâ ſunt Ichthyophagi.

¶ Carmāni Pompon. lib. 3. cap. 8. *Carmani ſine veſte ac fruge, ſine pecore ac ſedibus, piſcium cute ſe velant.*

CARMELVS, Deus & mons inter Syriam Judæamque, ut Tacitus Hiſt. 2. cap. 78 deſcribit. Suetonius Veſpaſ. cap. 5. *Apud Judæam Carmeli Dei oraculum conſulentem, ita confirmavere ſortes*, &c.

CARMEN, oratio ligata, numeris ſuis & menſurâ certâ conſtans. Victor de Origine Roman. vocem *carminis*, à Carmenta deducit, & ipſa *Carmenta* procul dubio à carminibus dicta. Vid. infra *Carmenta.* Male: eſt enim à *Cano: Carmen* quaſi *Canimen:* Neque de toto complexu multorum verſuum, ſed & *de verſu tantum uno aut duobus Carmen* uſurpatur. Virgil. Æneid. 3. v. 287

— — *tem Carmine ſigno:*
Æneas hæc de Danais victoribus arma.

Primum carmen pro libro primo Carminis Lucretius dixit lib. 6. v. 936 *Nunc, omnes, repetam, quàm raro corpore ſint res,*
Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.

Facere, ſcribere carmina, paſſim exſtat: *componere carmen*, Cicero pro Muræn. cap. 12. *contexere*, pro Cœlio cap. 8. *condere*, 4. Tuſcul. Quæſt. cap. 2. Verſe ſchreiben. *Ludere carmina*, Virgil. fine Georg. Rurſus Cicero in Tuſculanis lib. 1. cap. 26 *Poeta grave plenumque carmen, non ſine cæleſti aliquo mentis inſtinctu, fundit.* Interdum aliquando latius, quandoque ſtrictiùs ſumitur, & vel Epicum; vel Lyricum carmen ſignificat. Vet. Gloſſæ: *Carmen*, ἴαμα. Horatius quoque libros ſuos, non *odarum*; ſed *carminum* nomine inſcripſit: quemadmodum & ab antiquis Grammaticis perpetuò citantur. Sic ipſe de ſe lib. 4. ode 2

— — *operoſa parvis*
Carmina fingo.

Carmina: videlicet Lyrica. ¶ 2. Hinc & pro quovis cantu, *carmen* ponitur. Ovidius lib. 14. Metam. v. 435

Carmina jam moriens canit exſequialia cygnus.

¶ 3. Carmen & vaticinium eſt, eine Prophecеyung. Virgilius de vaticiniis Sibyllæ Æn. 6, 74

— — *ſoliis tantum ne carmina manda.*

Livius lib. 1. cap. 45 *Et cecinêre vates, cujus civitatis eam civis immolâſſet, ibi fore imperium. Idque carmen pervenerat ad antiſtitem ſani Dianæ.* Virg. Ecl. 4

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.

¶ 4. Carmen pro incantatione, Zauberey / apud Virgilium ſæpe, ut Ecl. 8. v. 69

Carmina vel cælo poſſunt deducere Lunam,
Carminibus Circe ſocios mutavit Ulyſſis.

¶ 5. Dicitur & *Carmen* quævis verborum concepta ac ſolennis forma. Nam Livius lib. 1. cap. 24 *Carmen* de ſolennibus fœderum & jurisjurandi formulis bis dixit: qui cap. 26. ejuſd. libri & damnatoriam ſententiam, ſive capitis, *carmen* appellat: quemadmodum & Cicero pro Rabirio cap. 4 illa Judicis verba: I LICTOR COLLIGA MANVS: & Plinius Paneg. Trajani cap. 63. & 92. Comitiorum precationem ſolennem, *carmen* appellat. Cato enim librum quendam, quo morum formandorum præcepta & certas regulas dedit, *carmen de moribus*

inſeri

inscripsit: quanquam versu seu carmine compositum haud esset: quod satis ostendunt, quæ inde Gellius lib. 8. cap. 11 adducit. Videtur huc pertinere & *carmen necessarium*, quod appellabant, edisci à pueris solitum, de quo Cicero lib. 2. de LL. cap. 23.

¶ Est & *carmen* instrumentum textorium à *carendo*, dictum, quasi *carimen*, de quo & derivato verbo *Carminare* paullo post in verbo *Caro*.

CARMENTA Nympha, Evandri mater sic appellata à *carminibus*, hoc est, *oraculis* vel *responsis*. *Fatiloqua* enim fuit, ut Livius lib. 1. cap. 7 appellat. Solinus cap. 2 *Carmentina* vocat. Victori in de Origine Romana *Carmentis* juxta & *Carmenta* nominatur: qui & *Nicostratam* appellatam denique prodit. Quomodo & in antiquis versibus nominatur de repertoribus literarum:

Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas,
Quas Latini scriptitamus edidit Nicostrata.

Nam literas Latinas Carmenta invenisse traditur, & filium docuisse. Vide & Plutarchum Romulo: qui ei & sacra institura significat, ab re *Carmentalia* appellata.

¶ Carmentalis, porta Romæ, quæ & *Scelerata* posteà dicta fuit, die unglückselige Pforte / quod per eam sex & trecenti Fabii cum Clientum quinque millibus egressi adversus Hetruscos omnes interfecti sunt. Vide Livium lib. 2. cap. 49. seq. Virgilius 8. Æneid. v. 388

Et Carmentalem Romano nomine portam.

¶ Carmentalia, plur. Sosipater Charisius lib. 1. p. 21 *Matri Evandri sacrificia instituta Carmentalia appellata a nomine ipsius.*

CARNĔĂDES, Καρνεάδης, Cyrenæus fuit, novæ Academiæ princeps, Chrysippi studiosus, Zenonis confutator, de quo Gellius lib. 17. cap. 15. Multa de eo passim prædicat Cicero. Fuit enim in eo magna differendi vis, magnum acumen: adeò, ut nihil non explicare posse videretur. Sed nihil certò affirmabat. Quare cùm missus ab Atheniensibus Legatus copiosè de justitia disseruisset Romæ, postridie contraria disputatione omnia rursus subvertit. Vide Lactant. lib. 5. Instit. Divin. cap. 14.

CARNA, Dea cardinum: quæ primò *Cranæ* appellata. Ovid. 6. Fastorum v. 101

Prima dies tibi Carna datur: Dea cardinis hæc est:
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

Vide ibi plura quæ sequuntur.

CARNŪTES, Galliæ populi, hodie *les Chartrains*, siti supra Ligerim, inter Parisios & Turones.

¶ Carnūtum vel Carnotum, hujus populi urbs primaria, hodie *Chartres*. Hinc

¶ Carnotensis, ut *Ivo Carnotensis*, episcopus, &c.

¶ Est & aliud *Carnutum*, quod etiam *Carnuntum* scribitur, oppidum Pannoniæ superioris inter Vindebonam & Posidonium, de quo Ammianus lib. 30 cap. 17, 20 &c.

CARO, animalium est & piscium. *Bubula caro*, Rindfleisch. *Ovilla*, Schöpsenfleisch. Sic *Vitulina*, *hædina*, &c. Rursus *Caro assa*, *elixa*, *frixa*: *Caro conditanea*, Bickelfleisch / sicut Varro 1. de Re rust. cap. 24 *oleam conditaneam* dixit. *Viva caro* Ovid. 15. Met. v. 380. *Subruncida caro* Cic. in Pison. c. 27. & ibidem cap. 9 metaphorice *putida caro* pro homine scelesto, infami. *Ego*, inquit, *istius pecudis ac putidæ carnis consilio scilicet aut præsidio niti volebam?* Pluralis, quo Teutones carent, Latinis non inusitatus est. Plinius lib. 23. cap. 7 *Bubulas carnes additi cauleri* [caprifici] *magno ligni compendio percoquunt*. Idem lib. 25. cap. 6 *Carnes cohærescere tradunt; si centauria coquantur simul.* De esu carnis ante diluvium vid. Hackspan. Miscell. p. 279. Cancellæus de Esu sanguinis à pag. 7. usque ad p. 37. Kipping. ad Pappi Histor. Eccles. pag. 190. 191. Adde de esu carnis humanæ Barth. ad Briton. Aremor. p. 512. & Adversarior. lib. 136. cap. 1.

¶ *Carnem* pro externo homine, sive *corpore* dicere, amant Christiani Scriptores: ita tamen & Seneca locutus est ep. 65. sub f. *Quicquid*, inquit, *in me potest injuriam pati, hoc est, in hoc obnoxio domicilio: animus liber habitat. Nunquam me caro ista compellet ad metum, nunquam ad indignam bono simulationem.*

¶ Carnarium, proprie ubi carnes salitæ suspenduntur & asservantur. Fleisch- oder Rauch-Kammer. Columella lib. 12. cap. 53. Plautus in Capt. act. 4. sc. 6. Inde *è carnario & è macello vivere*, opponuntur Plinio lib. 19. cap. 4. ¶ 2. Alibi tamen pro macello ponitur sive *taberna carnaria*, ut Varro appellat, Fleischbänke. Quo forte sensu & Plautus accepit Curcul. 2. 2. sc. 3. v. 45 *Pernam, abdomen, lumen sue glandium.* CVRC. *Ain' in omnia hæc? in carnario fortasse dicis.* ¶ 3. Carnaria vasa sunt, quibus carnes asservantur. Plaut. Capt. 4. sc. 4. v. 6.

¶ Carnarius, ein Fleischer. ¶ 2. qui esu carnis delectatur. Ein Fleischmaul. Martial. 11. epigr. 101. *Carnarius sum: pinguiarius non sum.* ¶ 3. Adjectivum autem per se est, unde *taberna carnaria*, Varro lib. 7 de L. L. cap. 30. Fleischbanck.

¶ Carneus, fleischig / von Fleisch. Translate Prudentio Apoth. v. 370 *lex carnea* opponitur illi, *quam spiritus implet interior.*

¶ Carnulentus, pinguis, fleischig / weich / ut, *fluxi sunt, tactu prope carnulento*, sind weich anzugreiffen / Solin. cap. 8. (al. 2.) de Ligustici maris fruticibus. *Vestigia carnulenta*, Idem cap. 62. (Salmas. 49.) de Camelis.

¶ Carnosus, idem, ut *carnosus venter*, Plin. 11, 37. *atropha carnosiora*, Idem 27, 8. *carnosissimæ olivæ*, Idem Plin. 15, 3.

¶ Carnalis, fleischlich / Ecclesiasticorum usu trita vox, ut *Stirps carnalis*, Prudent. Apoth. v. 987.

¶ *Carnaliter*, Adverb. eorundem est. Prudent. c. l. v. 368

Posteritas carnis, carnaliter omnia cernens.

Et Arator in cap. 2. Act. Apost.

Venit ad occiduas carnaliter editus oras
Humana sub lege Deus.

Carnaliter editus, id est homo factus.

¶ Carnalitas. Augustin. Serm. 186 de Tempore cap. 2, *Carnalitas vetustas est: gratia novitas est.*

¶ Caruncula, diminut. Cic. 2. de Divin. cap. 24. *caruncula bitulina.* Habet etiam Val. Max. lib. 3. cap. 7. extern. n. 6.

¶ Carnifex, Hencker / Scharffrichter. Cic. 11. Philipp. cap. 3. *Ponite ante oculos vincula, verbera, eculeum, carnificem tortoremque* &c. Sueton. Tiberio cap. 54 *cum ei carnifex laqueos & uncos ostentaret.* Item, der einen quälet und plaget. Terentius in Andr. act. 4. sc. 1. v. 27. *Quantas hic suis consiliis mihi confecit solicitudines meus carnifex.* Donatus in Hecyr. Terent. act. 3. sc. 4. *CARO*, inquit, *dicta est eò, quod careat animâ. Et CARO proprie dicitur mortuorum. Unde CARNIFICES dicti, quod carnes ex homine faciant. Carnes*, id est, cadavera, *Caro* enim *Cadaver est*: quomodo etiam σὰρξ apud Græcos accipitur. Vide Scalig. lib. 3. Poët. cap. 86. Vossius tamen vocabulum *caro*, non à *carere*, sed ex Græco κρέας malit deducere lib. 4. Instit. Orator. cap. 13. Sect. 1. Sallust. Catil. cap. 55 *Vindices rerum capitalium* pro carnificibus dixit. Erant olim inter apparitores Magistratus, ut notat Schild. ad Sueton. p. 300. Quin imò milites, Tribuni, Centuriones ipsi hoc officio fungebantur ibid. pag. 432. 433. Lipsi. ad Tacit. pag. 23. & 190. Alicubi etiam Senatores novissimi, Lans. Consult. pag. 902. De infamiâ eorum quid statuendum vid. apud Bernegg. quæst. 37. ad Tacit. à quo dissentit Rupert. ad Pompon. Enchirid. pag. 271. vide & Salmas. de Usuris cap. 18. p. 530.

¶ 2. Adjective ponitur, pro eo quod instar carnificis excruciat, vel plane tollit. Ita Claudianus *Carnifices epulæ*, de Bello Gildonico v. 179. *Carnifices manus*, Silius dixit lib. 1. v. 173. Martialis lib. 12. Epigr. 48

Mullorum leporumque & suminis exitus hic est:
Sulphureusque color, carnificesque pedes.

Ubi *carnifices pedes*, podagrici sunt, ideoque excruciantes. *Libido carnifex*, Arnob. extremo lib. 1.

¶ Carnificīna: Locus ubi torquentur & excarnificantur fontes. Livius lib. 2. cap. 23 *Ductum se ab creditore, non in servitium, sed in ergastulum & carnificinam esse.* ¶ 2. Tormentum & cruciatus: ut, *Carnificina conscientiarum.* Plaut. in Cistell. act. 2. ineunte: *Credo ego amorem primùm apud homines carnificinam commentum*, die Liebe habe zu allererst eine Plage und Marter den Menschen erdacht. Cicer. 3. Tusc. cap. 13. pr. *Cùm omnis perturbatio miseria est, tum carnificina est ægritudo*, quia instar carnificis cruciat, laniat præcordia, lacerat animum. ¶ *Carnificinam facere*, pro carnificis partes agere, apud Plautum legitur in Captiv. act. 1. sc. 2. v. 29.

¶ Carnificare, Hencker stück üben. Liv. 24. cap. 15 *carnificari jacentes*, id est truncari, capita abscindi.

¶ Excarnificare, excruciare, zerplagen / zumartern. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 6. *Hujusmodi mihi res semper comminiscere, ubi me excarnifices.*

¶ Carnĭvŏrus, carne vescens. *Animalia carnivora*, Thiere so da Fleisch essen. Plin. 10. c. 73. *Serratorum dentium carnivora sunt omnia.*

¶ Incarnatio, ex Theologia notum verbum. Commentar. Vet. in Marcum cap. 1. v. 7. vulgo Hieronymo adscriptus: *mysterium incarnationis Dei.* Theodulfus lib. 2. carm. 7. v. 545

Christi incarnatio felix.

CĀRO, carĕre, à Græco κείρειν, quod tondere est. Verbum textorium. Kammen. Plautus Menæchmis act. 5. sc. 2. v. 46 *Inter ancillas sedere jubeas, lanam carere*, id est, lanam per pollicem trahendo purgare. Inde est

¶ *Carmen*, instrumentum ferreum ad lanam carendam, Krempelkamm. Lucret. lib. 4. v. 376. *quasi carmine lana trahatur.*

¶ Carmino, carminare, est pectine deducere & discernere, Kemmelen / Hecheln. Plin. 9, 38. *lana carminata.* Varro de linguâ latinâ lib. 6. *carminari lana tum dicitur, cùm caret eo, quod in ea est nequam.* ¶ Translate Sidonius lib. 1. epist. 9, *Exeras*, inquit, *veterem Musam, votivum quippiam vel tumultuarii fidibus carminantem.*

¶ Carminabundus. Idem Sidonius lib. 8 epist. 11, *In bucolica vigilax, parcus, carminabundus.*

¶ Carminatio. Plin. 11. cap. 23. *cogi unguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine.*

¶ Carminarius, ein Wollkämmer / Wollenschläger.

CARPATHOS, Κάρπαθος, sive Carpathus, insula inter Ægyptum & Rhodum sita. A

¶ A qua mare *Carpathium* Horat. 1. carm. od. 35.

— — — — — *lacessit*
Carpathium pelagus carina.

CARPENTORACTE, Galliæ Narbonensis civitas, vulgò *Carpentras.*

CARPENTVM, genus vehiculi, ein Rollwagen / Kutsche / oder Kutschwagen. Ovid. 1. Fast. v. 619

Nam prius Ausoniæ matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor:

Ut sit *Carpentum*, quasi *carmentum à Carmenta* Evandri matre. *Carmentum velatum panno*, ein behangen Wagen. Suadet autem Ovidii locus *Carpenta* mulierum fuisse ante. Et verò tribuit Tulliæ, Tarquinii Superbi conjugi *carpentum* Livius juxta & Florus: quin Claudiæ etiam in vitâ Tiberii c. 2. & Messalinæ in Claudio cap. 15. Suetonius. Tacitus Annal. lib. 12. *Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius, Carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus & sacris antiquitùs concessus, venerationem augebat fœminæ.* Hinc & matronis principalibus mortuis instituta carpenta fuerunt, quæ in Circensi pompa cum earum imagine transveherentur: eratque hæc divini cujusdam honoris pars: nam & Deorum imagines in thensis (sic appellabantur Deorum vehicula) traducebantur. Ejus ritus exempla habes apud Suetonium Claudio cap. 11. & in Caligula cap. 15. cujusmodi *carpenti* effigies in Agrippinæ nummo conspicitur, quem ibi Torrentius exhibuit. Florus verò lib. 3. cap. 2. & cap. 10. genus vehiculi bellici facit. B

¶ Carpentarius, qui carpenta conficit. ein Wagner. Qui Lampridio in Alexandro cap. 52 est *artifex carpentarius.* Absolute Lege 1. Cod. de excusat. artif. *fullones, carpentarii, sculptores.* Nec tantum carpentorum, quæ honestissima vehicula erant, ita dicti fuerunt artifices, sed etiam qui quævis vehicula conficiebant: quia *carpentum* posteriori ævo late omnis generis vehicula significabat, uti Casaubonus & Salmasius ad dictum Lampridii locum observarunt. Per se autem Adjectivum est, ut jam dicturi sumus.

¶ Carpentarius, adjectivum. Trebell. Pollio in Zenobia: *Usa vehiculo carpentario, raro pilento, equo sæpius.* Sic & *equum carpentarium* possumus dicere, ein Kutschen-Pferd.

CARPHOS, herba, alio nomine bucera, βύκερος. Plinius *fœnum Græcum* nominat, Bockshorn / Fenigreck / lib. 24. cap. 19.

CARPĪNVS, arbor ex acerum genere Plinio, & Columellæ lib. 5. cap. 7.

¶ Carpineus. ut, *manubria carpinea*, Plin. lib. 16. cap. 43.

CARPIO, alio nomine *Cyprinus*, piscis notus, ein Karp / qui Cyprinus quidem rectè dicitur; sed carpio trutæ Salmonatæ genus est in Benaco, ein Grundforellen Art im Gardensee. Gesn. C

CARPO, carpere, abbrechen / abnehmen. *Carpere herbas* Colum. lib. 5. c. 6. *flores* Ovid. 9. Met. v. 381. *vere vosam atque autumno carpere poma* Virgil. Georg. 4. v. 134. *Lana bene carpta* Celsus 6. cap. 6. *Carpere pensum* Horat. 3. oda 27. ¶ 2. Est & verbum militare, *carpere.* Nam cum se recipit hostis, & nos insequimur, & iter facientes tardiùs intercipimus, ac si per partes concidimus, tum carpere eum dicimur. Wann man dem Feinde in dem Eisen liegt / und was man ertappet / nieder macht. Cæsar 1. Comment. de Bel. Civili cap. 63 *Relinquebatur Cæsari nihil, nisi uti equitatu agmen adversariorum male haberet & carperet.* Tacitus Ann. 12. cap. 32 *Non ausis aciem hostibus, vel si ex occulto agmen carpere tentarent, punito dolo.* Lucanus lib. 4. v. 155

— — *jamque agmina summa*
Carpit eques.

¶ 3. Carpi, lædi est vel extenuari, verzehret / geschwächet werden. Virg. 4. Æneid. principio:

Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Ovid. 2. de Arte v. 114

forma spatio carpitur ipsa suo.

¶ 4. Carpere, reprehendere significat usitate, seu perstringere, tadeln / meistern. Cicero pro Cornel. Balbo cap. 26 *Carpere maledico dente* dixit, lästern. Ovid. 3. Pont. 1. v. 64. *carpere fata cujus*, tadeln. ¶ 5. Poëtica sunt *carpere iter*, Horat. 2. Oda 17. *somnos*, Virg. Æn. 4. v. 555. &c. ¶ 6. Carpere est scindere cibum, proprium huic muneri verbum. Ludit verbo Trimalcio Petronii p. 82 scissorem ciborum, cui & nomen *Carpi* erat, alloquens, *Carpe.* Quod cum non intelligeret, qui accumbebat, alius conviva, *Vides*, inquit, *illum qui obsonium carpit? Carpus vocatur. Itaque quotiescunque dicit Carpe, eodem verbo & vocat, & imperat.* vorschneiden.

¶ Carptōres, vituperones, reprehensores. Die gerne schelten. Gellius lib. 19. cap. 7, *Vituperones suos subducti supercilii carptores appellavit.* ¶ 2. Carptores etiam vocantur ciborum scissores, Vorschneider. Juvenal. Sat. 9. v. 110 *archimagiri, cárptores.* Ubi Vetus Scholiastes: *Infertores, qui illata carpunt.* Sed quomodo *Infertores* dici possunt, qui carpunt? Nam *infercire*, & *carpere* non conveniunt. Potius legendum puto *Infectores* ab *insecando:* quod secant, seu scindunt obsonia. Vorschneider. Nam & *scissores* appellantur Petronii loco citato. Martialis videtur & *structores* appellâsse; de quibus vide suis locis & Lipsi. l. c. p. 62. 63.

¶ Carptura, das Abpflocken / abbrechen. Varro lib. 3. de R. R. cap. 16 *Aves discrimen sequuntur in carptura*, horum puta.

¶ Carptim, hoc est, strictim, hinc atque illinc decerpendo. Sallust. initio conjurationis Catilinariæ, *Statui res gestas populi Rom. carptim, ut quaque memoria digna videbantur, perscribere.* Kurtz / hie und da heraus gelesen / das beste heraus genommen. *Carptim aggredi*, Livius lib. 44. cap. 41, hie und da zwacken. *Carptim breviterque perstringere*, kurtz überlauffen / kurtz fassen / apud Plin. in Paneg. cap. 25. *Carptim & nanì πεφάλαια agere*, apud eundem lib. 6. epist. 22. Composita à *Carpo* sunt, [illegible]

¶ Concerpere, dilacerare, conscindere, von einander reissen / in Stücke zureissen. Cic. Att. 10. epist. 12 *Tu eas epistolas, quibus asperiùs de eo scripsi aliquando, concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas.*

¶ Decerpere, abbrechen. *Decerpere ubam*, Plin. 9. epist. 20. *flores* Lucr. 4. v. 3. Ovid. 3. Pont. ep. 5.

Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quàm de calatâ sumere lance juvat.

Decerpere ex alicujus laude, Cicero pro Marcell. cap. 2. *Nihil ex cujusquam dignitate decerpserit*, Plin. lib. 8. epist. 24. verkürtzen / Abbruch thun.

¶ Discerpere, dilaniare, von einander reissen mit Gewalt / ut, *rem in membra quasi discerpere*, Cic. Topic. cap. 5. *Romulum discerptum aliqui a senatu putant*, Flor. 1. cap. 1. in stücke zerreissen.

¶ Excerpere, heraus klauben / auszeichnen. Cicer. in off. 3. cap. 1. *Non solùm ex malis eligere minima oportet, sed etiam excerpere ex his ipsis, si quid inest boni.* C. Plinius de avunculo suo C. Plinio Secundo lib. 3. epist. 5. *Nihil unquam legit quod non excerperet; dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, ut non aliquâ parte prodesset.* Terent. Phorm. a. 4. sc. 4. v. 17. *Tu id, quod boni est, excerpis, dicis quod mali est*, was gutes darinnen ist / das nimmstu ꝛc.

¶ Excerpta, quæ ex libris, quos legimus, veluti flosculos quosdam extrahimus, privatimque conscribimus.

¶ Excerptio. *Excerptiones* pro excerptis Gellius dixit lib. 17. cap. 21.

¶ Præcerpere, für dem Maul hinweg nehmen. Cicero in Verr. 6. cap. 37 *Non præcerpo fructum officii tui.* Livius principio lib. 45 *Victoriæ nuntii præcerptam ejus rei lætitiam invenerunt*, id est, obsoleverat lætitia victoriæ antehac intellectæ. Die Zeitung war schon alt.

¶ Secerpo, idem quod excerpo. Augustinus epist. 28 ad Hieronym. de animar. origine: *de tertio libro locum secerptum hu literis inseram.*

Carpŏbalsamum, balsami fructus seu semen, vide *balsamum.*

CARPŎPHYLLON, laurei fruticis species est Plinius lib. 15. cap. 30. Fructum fert in foliis, unde & nomen ipsi. Laurum Alexandrinam alii putant esse, Beerblat.

CARPVS, καρπὸς, primæ palmæ pars, quâ brachio jungitur. Das Gelencke hinten an der Hand. Celsus 3. cap. 6 *carpo manum admovere*, an Puls fühlen.

¶ Metacarpium, Μετακάρπιον, torus manus, vel tubercula, unde digiti exoriuntur, der Berg in der Hand.

CARRAE, arum, à Carra fluvio, urbs fuit Mesopotamiæ, celebris Crassi clade, & nece Imperatoris Caracallæ. Lucan. lib. 1. v. 104

miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculabit sanguine Carras.

CARSEOLI, orum, oppidum in via Valeria non procul à Peligonis. Ovid. 4. Fast. v. 683.

Frigida Carseolis, nec olivis apta ferendis
Terra, &c.

¶ Carseolānus, gentile. Plin. lib. 3. cap. 12.

CARRVS, & carrum, ein Heerwagen / Rüstwagen. Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 6. *Iter angustum & difficile, quo vix singuli carri ducerentur.* Ibidem cap. 26 *pro vallo carros objecerunt.* eine Wagenburg. Livius lib. 10. cap. 28 de Gallis: *essedis carrisque superstans armatus hostis ingenti sonitu equorum rotarumque advenit.* Hirtius de bello Hispan. cap. 6 *Pompejus carra complura, multasque ballistas retraxit, & ad Cordubam se recepit.* Adde quæ eleganter de *Carris* commentatus est Jo. Scheferus de Vehicularia re lib. 2. cap. 28. D

¶ Carrago (Græci ἁμαξοστάσιον vocant) munitio ex connexis carris hosti arcendo. Eine Wagenburg. Usi hâc voce Ammianus 31. cap. 20. itemque Trebellius Pollio in Gallien. cap. 13. Rei ipsius Vegetius meminit lib. 3. cap. 10. ubi vide Stewechium, itemque Casaubonum ad Trebellium & Lindebrogium ad Ammianum.

¶ Carrūca, rhedæ genus. Videntur autem *carrucæ* ad varios usus adhibitæ. Nam *dormitoriam carrucam* apud Scævolam lege *uxori* 13. Dig. de auro & argento legato, leginus. Has argento auroque cælatas, item amictas ebore, atque à Senatoribus non tantùm, sed ipsis Imperatoribus quoque usurpatas fuisse, Vopiscus in Aureliano cap. 46. Spartianus in Alexandro Severo, & Helio-

Heliogabalo teſtari poſſunt. Notat & Plinius lib. 34. cap. 11. & Sueton. Nerone cap. 30. Adde Schefer. c. l. cap. 27.

¶ Carrucarius, qui carrucam regit, Ulpianus Lege Item 13. Dig. loculi conducti: *Quæritur, ſi ciſiarius, id eſt, carrucarius, dum cæteros tranſire contendit, everſus eſt.* Quod ſi igitur *Ciſiarius* & *carrucarius* idem, neque *ciſium* & *carruca* differunt. *Mulas carrucarias* apud Ulpianum legas lege Ædiles 38. § Quæſitum 8. Dig. de Ædilitio edicto. Hinc eſt, quod *muliones carrucarii* Capitolino memorantur in Maximino juniore cap. 4. Ex quo cognoſcitur *carrucas* mulis trahi ſolitas. Unde Scævola ſupra allegato loco: *Quæſitum*, inquit, *eſt, an carruca dormitoria cum mulis, cum ſemper uxor uſa ſit, ei debeatur.* Illud præterea monendum in Florentinis Pandectis *carruchas* & *carrucharium*, non *carrucam, carrucarium*, ſcribi.

¶ *Equus carrucarius*, ein Pferd das im Wagen oder Kutſchen gehet / ad imitationem *mularum carrucariarum*, de quibus diximus.

¶ Carrobaliſta vide in *Baliſta*.

CARTAMVS, i, idem quod *cnicus* eſt, *crocum* ſcilicet *Sarracenicum*. Vide *Cnicus*.

CARTEIA, æ, oppidum Hiſpaniæ Bæticæ, haud procul a Calpe promontorio. Livius lib. 28. c. 30. Quidam eandem putat eſſe quæ Tarteſſus. Plin. lib. 3. cap. 1.

CARTHÆA, æ, urbs in Cea inſula, Strab. Plin.

¶ Carthæus, adject. ut *Carthæa arbor*, Ovid. Metam. 10. v. 109.

¶ Cartheius, aliud adjectivum. Ovid. 7. Metam. v. 368

antiquæ Cartheia mœnia Ceæ.

CARTHAGO, Καρχηδών, celeberrima Africæ Urbs, penes quam tantæ opes, ut orbis terrarum dominatum ſperare auſa: quam ob rem & maximè terrori idem agitantibus Romanis fuit: Unde *æmula urbs Romani Imperii* Salluſt. in Bell. Catilin. cap. 10. & Paterculo initio lib. 2 appellatur. Refert Plin. lib. 15. cap. 18. per annos 120 de terrarum orbe æmulum Carthaginem fuiſſe. Utrumque nomen ex Punico eſt. Pœnis enim *Carthada* vel *Cardado* dicta fuit; quod *novam urbem* ſignificat. Ex quo δ in χ mutato, Siculorum more, Καρχηδών inflexum corruptumque eſt. Sed veram originem Græci cum ignorarent, factum eſt, ut alii Carthaginem quendam, alii Carchedona, utrumque Tyrium, conditorem Urbis tradiderint, de quo Euſebius Chronico, Numero 804 & Num. 971 indicat. Ab *Eliſſa*, quæ poſt deinde *Dido* cognominata, *Agenoris* Tyriorum Regis filiâ, poſt Trojanum bellum conditam plerique conſentiunt. Quod qua occaſione ſuſceptum ſit, & qua peractum ratione, ex Græcis Latinisque Scriptoribus eruditiſſimus Freinshemius Supplementorum Livii lib. 6. initio eleganter digeſſit; ubi & de Carthaginenſium Republ. habes. Conditæ Urbis tempus diversè non apud Euſebium tantum Num. 1001. & Num. 1167. ſed apud cæteros ideò refertur, quod tota ab uno condita non fuit. Nam *Byrſa*, quæ ex ſive ἀκρόπολις fuit, ab Eliſſa exſtructa primam ſedem urbi dedit. Novam poſtea urbem, quæ ex re dicta *Carthada*, ſive *Carthado* fuit, Jarbas adjecit. *Byrſa* autem non à corio bubulo, quod Græci commenti ſunt, accepit nomen; ſed quod eſſet arx: arx namque Pœnis *Byſſa* dicitur; quod deinde in *Byrſa* per transpoſitionem literarum molliùs commutatum eſt. Vide Scaligerum animadverſionibus Euſebianis ad ſupra citatos Numeros, item Appendice operis de Emend. Temporum, ſive Notis in ſelecta Græcorum Chronolog. fragmenta p. 28, nec non Salmaſium Exercitationibus Plinianis pag. 322. De excellentiâ hujus Urbis Salvianus lib. 7 videndus. Liviana Epitome lib. 51. viginti tria millia paſſ. in circuitu patuiſſe tradit, qui vero numerus ſuſpectus eſt, & variis lectionibus divexatus. Vide quæ Gronovius adnotavit. Stetit annis DCC, ut in eadem Epit. Livii legimus. Nam alii pauciores numerant. *Everſa autem Romanis plus nocuit, quàm adverſa*, ut Auguſtinus ſcripſit. ¶ 2. Carthagines porrò duæ fuêre etiam in Hiſpania, altera *vetus*, *nova* altera dicta, quæ & *Sparteria* appellata, cujus Plinius meminit lib. 31. cap. 8. de quibus plura Ludovicus Nonius in Hiſpania ſua.

¶ Carthaginenſis, qui de Carthagine eſt: quos Cicero Agrar. 2. c. 35 *fraudulentos & mendaces* appellat: de quo illorum ingenio vide & Plutarchum præceptis politicis pag. 799. Inde *Punica fides: Punica verſutia* proverbio celebratæ, de quo infra in *Pœnus*. Utrum autem rectius ſit *Carthaginenſis*, an *Carthaginienſis*, diſceptatur. Eruditiſſimus Voſſius lib. 1. de Arte Gramm. cap. 43. pro illo ex analogia contra Aldum Manutium, *Carthaginienſis* defendentem pronunciat: eosque qui *Carthaginienſis* ſcripſerint, Ennii auctoritate, cujus illud eſt apud Ciceron. pro Balbo cap. 22

Hoſtem qui feriet, mihi erit Carthaginienſis:

adductos monet: nec attendiſſe interim, Ennium metri cauſsâ ſic per Epentheſin ſcripſiſſe, quod in Proſa & extra verſum locum non habeat. Atqui non tam abſurda mihi Priſciani videtur ratio, qui libro 4. derivativa, à primitivis tertiæ declinationis, à Genitivo, abjecto S deducit: qua ratione cùm I præcedens maneat; rectè à *Carthagini*, adjectâ terminatione *enſis*, fit Carthaginienſis. Quid quod Epentheſis à proſa arcenda penitus haud eſt? Ita enim & *Athenienſis*, & *Alcienſis*, non *Athenenſis*, & *Alecenſis*, quod Analogia ſuadebat, melioris ſoni cauſſa dixerunt veteres; ut idem Priſcianus obſervat. Accedit, quod non aliter hoc nomen in plerisque melioribus Codicibus, apud Ciceronem, Livium, alios, ſcribitur. Item, quod apud Florum lib. 2. cap. 2. ſimiliter pro *Camerinenſium*, in veruſtiſſimis libris *Camerinienſium* legitur, ut Salmaſius auctor eſt. Adde & eruditiſſimum Gronovium Not. ad Liv. 28. cap. 26.

CARTILĀGO, ĭnis, pars ſimilaris corporis, quæ neque os eſt neque caro, ſed medium quiddam, qualis eſt tota auris & naſus, das Knörplichte / der Knörpel. Celſus lib. 8. cap. 1. *Illud ignorari non oportet, plurima oſſa in cartilaginem deſinere, nullum articulum non ſic finiri.* Plin. 11. cap. 4 *Inſecta non videntur habere cartilaginem.*

¶ Cartilagineus, Knorplich. ut *Aures cartilagineæ.* Plin. lib. 11. cap. 37.

¶ Cartilaginoſus, idem. Celſus lib. 8. cap. 1. *Humerus incipit extremis utrinque capitibus cartilaginoſus.* Ibidem cap. 8 *Sunt oſſa vel dura, vel cartilaginoſa.* Aliis quoque rebus adhibetur. Plinius lib. 12. cap. 25 *galbanum cartilaginoſum* dixit, quod *lignoſo* oppoſitum.

CARVM, Κάρος vel Κάρον ſemen notiſſimum, Matkummich / & Kin / Karben.

CĀRVS, carum, vili contrarium, theuer. Terent. in And. 4. ſc. 4. v. 7. *Annona cara eſt.* Cicer. pro domo ſua cap. 6. *Subitò illo ipſo die cariſſimam annonam nec opinata vilitas conſecuta eſt,* das Koru / ſo zum theuerſten geweſen / hat plötzlich abgeſchlagen. Cic. 2. Divin. cap. 27. extr. *putarem annonam in macello cariorem fore.* Plaut. Men. act. 1. ſc. 1. *Neque edo neque emo, niſi quod eſt cariſſimum.* Pſeud. act. 3. ſc. 2. *Fateor neque equidem eſſe me coëum carſſimum: verum pro pretio facio, ut opera apparcat mea,* Ich bin wol theuer / aber ich mache auch etwas für meinen Lohn.

¶ Cāritas, frumenti eſt, & annonæ, ut penuria vini. Valla lib. 4. cap. 42. Cicero in Verr. 5. cap. 93 *Biennio provinciam obtinuit, cum alter annus in vilitate, alter in ſummâ caritate fuerit,* Es war das erſte Jahr wohlfeile Zeit: das andere / groſſe Theurung.

¶ Cārè, adverb. theuer. *Carè æſtimare*, theuer halten oder ſchätzen. Cicer. ad Brutum Epiſt. 16 *Valde care æſtimas tot annos.* Idem pro Domo cap. 64. *Emit domum prope dimidio carius, quàm æſtimabas.* Et hactenus de notione pretioſitatis.

¶ Cārus deinde, quod proprie pretioſus, theuer / erat, μεγαλοπρεπὴς *dilectus* eſt, lieb / angenehm / Græce φίλητος, ἀγάπητος, in qua notione vulgo *Charus* cum adſpiratione ſcribunt, vel quaſi à χάρις eſſet; quo etymo, ut Voſſius cenſet, nihil incertius eſt: vel ſaltem, ut ajant, διαχαρὴς, quod æque Voſſio ſupervacaneum videtur. Magis enim veriſimile ſit *Carus* proprie notare *pretioſum*: & tropice *dilectum*, quia quæ in pretio ſunt & care conſtant, gratiora nobis ſunt & unice amantur. Accedit conſenſus lapidum & librorum veterum, de quibus Manutius in Orthographia conſulatur, qui pluribus exemplis comprobavit *Carus* veteres ſcripſiſſe, non *Charus*. Nunc ſignificationem illuſtramus. Terent. Andr. act. 1. ſc. 5. v. 39

Quam ego animo egregiè carum pro uxore habuerim.

Animo carum, ſubaudi, *meo*. *Animo meo*, id eſt, mihi. Idem Eunucho act. 1. ſc. 2. v. 146.

— — — hoc certè ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quicquam, neque meo
Cordi eſſe quemquam cariorem Phædria.

Plautus Epid. act. 4. ſc. 1. v. 30. *Quia meo neque cara eſt cordi.* Et Menæchmis act. 2. ſc. 1. v. 20

Ego illum ſcio quam carus cordi ſit meo.

Cicero lib. 1. Nat. Deor. c. ult. *Carum ipſum verbum eſt amoris, ex quo amicitia nomen eſt ductum*, Lieb iſt ein liebliches oder liebes Wort. *Auro carius, luce carius, oculis carius*, locutiones Poëticæ ſunt, ſed quæ in proſa etiam aliquando deceant. Cic. Off. 1. cap. 17 *Omnium ſocietatum nulla eſt gratior, nulla carior, quàm ea, quæ cum Rep. eſt unicuique noſtrum.* Idem pro Balbo cap. 26 *diligere & carum habere*, lieb und werth halten. Et, *Frater cariſſimus & amantiſſimus*, Idem 4 in Catil. cap. 2. ¶ 2. Recentioris Latinitatis auctoribus *cari* abſolute pro liberis, vel amicis dicuntur. Dionyſ. Cato lib. 1. diſt. 135

Ne dubita, quum magna petat, impendere parva:
Hæc etenim rebus conjungit gratia caros.

Cyprianus ſermone de Mortalitate: *De excedentibus caris funebris & triſtis abſiſti.* Sic *caros Dei*: ut *Caris Dei adgeniculari*; Tertullianus de Pœnitentiâ dixit cap. 11. Idem *Cariſſimos* ſimiliter dixit: *Cariſſimorum amiſſiones* de patientiâ.

¶ Cāritas, Liebe. Cic. Off. lib. 1. cap. 17 *Cari ſunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares, ſed omnes omnium caritates patria una complexa eſt.* Liebe des Vaterlands gehet über alle Liebe. Idem de Finib. lib. 1. cap. 16. *Liberalitate qui utuntur, benevolentiam ſibi conciliant, & quod aptiſſimum eſt ad quiete vivendum, caritatem.* machen ſich beliebt. *Caritate complecti*, lieben.

¶ Percārus, ſehr lieb. Juſtin. lib. 12. cap. 12. n. 11. *obſequiis regi percarus.*

CARVS, proprium nomen Imperatoris Romani, qui Probo successit, sub quo Præfectus Prætorio fuerat. Quem ob virtutem tanti fecit Probus, ut ad Senatum scripserit: *Felix esset nostra Resp. si qualis Carus est, aut plerique vestrum, plures haberem in actibus collocatos.* Hunc alii fulminis casu, alii, & verius, uti videtur, morbo extinctum tradunt. V. Vopiscum ejus Vitâ.

CARYA, æ, &

¶ Caryātis, idis, Κάρυα, Καρυάτις. Vitruvius lib. 1. cap. 1, *Carya civitas Peloponnesi cum Persis hostibus contra Græciam consensit. Postea Græci per victoriam gloriosè bello liberti, communi consilio Caryatibus bellum indixerunt. Itaque oppido capto, viris interfectis, civitate deleta matronas eorum in servitutem abduxerunt, nec sunt passi stolas neque ornatus matronales deponere, ut non uno triumpho ducerentur, sed æterno servitutis exemplo gravi contumeliâ pressæ pœnas pendere pro civitate viderentur. Ideo qui tunc architecti fuerunt, ædificiis publicis designaverunt earum imagines oneri ferundo collocatas, ut etiam posteris nota pœna peccati Cariatidum memoriæ traderetur.*

¶ Caryatides, die Bilder so man an die Seulen oder Balcken geschnitzet. Statuæ erant muliebres; Viriles verò, quæ oneri ferundo supponuntur, *Telamones* & *Atlantes* audiunt. Vitruv. c. 1.

CARYITES, itis, thymali genus Plinio & Dioscoride, ein Art Wolffsmilch.

CARYON, κάρυον, nux juglans, Plin. lib. 14. cap. 22. *Caryon à capitis gravedine, propter odoris gravitatem, convenit dictum.* Nec aliter Plutarch. Sympos. 3. & Dioscorides lib. 1. cap. 141. Ut mirer Salmasium hoc inter nugamenta Grammaticorum referre: qui ex eo appellari censet, quod Attici ἀκρόδρυα omnia sic appellârunt.

¶ Caryinus, καρύινος, ut, καρύινον ἔλαιον, *oleum caryinum*, Nußöle. Plin. lib. 23. cap. 4.

CARYOPHYLLVM, καρυόφυλλον, flos altilis, Negelin / Nelcken. *Caryophyllum silvestre*, Donnernegelin.

¶ 2. Et cariophylla semen illud acre & odoratum aromaticum sunt, Negelin / vel Nelcken. Scribunt & Garyophyllon. Plin. lib. 12. cap. 7, *Est in India piperis grani simile, quod vocatur garyophyllon* &c. sed recte dubitant interpretes, an notissimum aroma, quod nos hodieque ita vocamus, intellexerit Plinius. Quin potius id genus, quod *Cubebe* dicimus, notasse conjiciunt. Vid. Harduin.

¶ Caryophyllata, æ, planta alia, cujus radix caryophylli spirat odorem, Benedicten Wurtzel. Geum vocant.

CARYOPON vulgo cinnamum Syriacum ex Plin. lib. 12 extremo dant: sed Harduinus ostendit in omnibus MSS. esse *Camacum* pro Caryopon, quod Hermolaus substituerat.

CARYOTA, καρυωτὶς φοῖνιξ, fructus palmæ, Datteln / Plin. & Varroni. Mart. lib. 13. epigr. 27

Aurea porrigitur Jani caryota calendis,
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

¶ Dicitur & Caryotis, idis. Statius 1. Silv. 6, 20

Prægnantes caryotides cadebant.

CARYSTVS, urbs Euboeæ insulæ, marmore dives. Tibullus lib. 3 eleg. 3

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis
Tænare sive tuis, sive Carystе tuis.

¶ Carystius, adjectiv. ut *Columellæ Carystia*, hoc est ex marmore Carystio, apud Plinium lib. 5. epist. 6. num. 36. Ubi vide quæ de marmore Carystio notavimus.

CASA, tugurium, καλύβη, eine Bauershütten/ ein Hirtenhaus. *Stramineæ*, stramine contecta, Ovid. 2. Amor. el. 9. v. 18. Virg. in Corydone:

O tantùm libeat mecum tibi sordida rura,
Atque humiles habitare casas, & figere cervos.

Terent. in Phorm. a. 5. sc. 2. v. 3 *Ita fugias, ne prater casam*, verlauff dich nicht zu weit/ verlauff dein eigen Glück nicht. Seneca in Thyeste v. 451

Humi jacentem scelera non intrant casam,
Tutusque mensâ capitur angustâ cibus.

¶ 2. Vegetius & papiliones sive tentoria militum *Casas* dicit. Ita enim lib. 2. cap. 10 scribit: *Tabernacula vel casæ militum cum impedimentis omnibus, nutu ipsius* (præfecti castrorum) *curabantur.* Ovidius 3. Fastor. v. 527

Sub Jove pars durat, pauci tentoria ponunt,
Sunt quibus è ramis frondea facta casa est.

¶ Casula, diminutiv. Plin. lib. 35. cap. 10. *Casulâ Protogenes contentus erat in hortulo suo.* Apulejus lib. 8. p. 214. *nec paucis peregratis casulis ad quandam villam perveniunt.* Quibus gemella habet lib. 9 post principium. Ein kleun Hüttgen.

CASCVS, casca, lingua Sabinorum vetus dicitur & vetula, Varrone auctore lib. 6. de L. L. n. 3. Cicero 1. Tuscul. cap. 12 *Itaque unum illud erat insitum priscis illis, quos CASCOS appellat Ennius, esse in morte sensum*, &c. S. Hieronymus Epist. 1. *Nam & rudes illi Italiæ homines, quos* CASCOS *Ennius appellat* &c. Varro 6. de Lat. L. *Cascus cascam ducit*, alt und alt gehört zusammen. Vide Chiliad.

¶ Cascè, Adverb. vetuste, apud Gellium in lemmate lib. 1. c. 10.

CĀSEVS, τυρός, ein Kese. *Caseum* neutro genere Plautum & alios formasse, auctor est Nonius. Dictus est à *coeundo* secundum Festum. Virg. Ecl. 7.

Pinguis & ingrata premeretur caseus urbi.

Caseum figurare, Plin. lib. 16. c. 38 Keß machen. *Casei descobinati*, geriebene Keß: posterior vox Varronis est apud Nonium.

¶ Cāsĕŏlus, ut *Xenocratis casiolus*, in sordidos, adagium.

¶ Caseīle, Kesekammer / Keseforb. Columella lib. 2 cap. 15 *quotidie culina & caseale debent emundari.*

¶ Caseārius, adject. ut *taberna caseāria*, ubi vel fiunt casei, vel venduntur. Ulpianus lege 8 § 5 Dig. si servit. vindic. *Aristo respondit, non putare se ex taberna caseāria fumum in superiora ædificia admitti posse.* ubi locus est, quo casei fumigantur, Brissonio interpretante.

¶ Caseātus, adjectiv. von Kesen. Apulejus lib. 1. de Asino sub initium: *polenta caseata offula.*

CĀSIA, frutex odoratus Servio in illud Virg. ecl. 2.

Tunc casia atque aliis intexens suavibus herbis.

Suavissimi odoris herba, apibus grata & utilis. Fuit & inter funebres adhibita. Martial. lib. 11. Ep. 55

Unguenta & casias & olentem funera myrrham
Thuraque de medio semicremata rogo;
Et quæ de stygio rapuisti cinnama lecto,
Improbe, de turpi, Zoile, redde sinu.

¶ Sed *Cassia*, in India & Arabia felici proveniens, *cinnamomo* persimilis est, Zimmet oder Zimmetrörlin. *Cassia solutiva*, vulgo Caſſefiſtel.

CĀSIVS mons tantæ altitudinis in Syria Seleucide prope Antiochiam, ut Sol ibi à quarta vigilia, antequam auspicetur dies, videri crederetur. Plin. lib. 5. cap. 22. In quem propterea curiosi homines adscenderunt, ut mirandam illam rem observarent, quod de imperatore Hadriano Spartianus in Vita cap. 14 notavit, & de Juliano, quem apostatam appellant, Ammianus Marcellinus lib. 22 cap. 33.

¶ Est & alius *Casius* mons altissimus in Ægypti & Arabiæ confinio prope Pelusium, ubi delubrum *Jovis Casii*, & oppidum *Casium*, & sepulcrum Pompeji. Strab. lib. 16. p. 523. Plin. 5. cap. 12. Sunt qui utrumque vel confundunt, vel pari altitudine metiuntur, ut, quæ de sole ante ortum conspiciendo, Syriaco monti plerique tribuunt, ad Ægyptium Casium referant, ut Mela lib. 1. cap. 10. quem Casaubonus sequitur in dictum locum Spartiani, & Lucas Holstenius, in Stephanum annotationibus.

¶ Cāsiōtis, idos, regio circa montem Casium, tam in Ægypto, quam in Syria. Adi Geographos.

CASPIVM mare seu Hyrcanum, sive lacus potius maximus, quia undique cinctus terra est. das Caspische Meer in Asia. Sic à monte *Caspio* dictum. Errores veterum de hoc mari, quod sinum Oceani septentrionalis esse credebant, extant apud Plin. lib. 4. c. 13. Capellam lib. 6. pag. 247. Dionys. περιηγήσει vers. 47. & 727. Melam lib. 1. c. 2. & lib. 3. cap. 5. & Strabon. lib. 2. Accuratè descripsit Curtius lib. 6. ubi inter alia & hoc tradit, cæteris maribus omnibus dulcius esse; addens quoque quâ de causâ id fiat. Accolentes ad illud mare & ipsi *Caspii* appellantur, Scythici generis, ut Mela docet.

¶ Caspius, a, um: ut *Tigris Caspia* Stat. 10. Theb. v. 288. *Regna Caspia* Virg. 6. Æn. v. 798. *Portæ Caspiæ* pylæ sunt, sive angusti à mari transitus interruptis jugis, ita, ut vix singula meent plaustra longitudine 8. Mill. pass. toto opere manufacto, ut Plinius scribit lib. 6. cap. 14. Tacitus 1. Histor. cap. 6 absolute *Caspias* dixit: *Nero*, inquit, *electos præmissosque ad claustra Caspiarum revocaverat.*

¶ Caspiacus, ut *Portæ Caspiacæ* apud Statium 4. Silv. 4. v. 64.

¶ Caspinus, idem, si salva lectio apud Dionys. periegesi v. 881

Caspinam late terram superabluit unda.

CASSANDRA, Κασσάνδρα, Priami filia vates, quam ab Agamemnone in Græciam abductam Clytemnestra interemit. Huic Apollo vaticinandi quidem facultatem concesserat, sed ea conditione, ne quisquam ei crederet. Tryphiodorus Halosi Ilii pag. 287 ed. Dausq.

-- -- -- τὴν γὰρ Ἀπόλλων
Ἀμφόπεδον μάντιν τ' ἀγαθὸν καὶ πίστιν ἔθηκε.
-- -- -- *Dederat huic Augur Apollo*
Esse bonam vatem; sed non credenda profari.

Eò Virgilius respiciens 2. Æneidos canit v. 246

Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, Dei jussu non unquam credita, Teucris.

Phœdrus lib. 3. fab. 11

Cassandræ quia non creditum, ruit Ilium.

CASSIODORVS Ravennas, ingenio & eruditione clarissimus suo tempore; cæterùm Theodorico Gothorum Regi adeò carus fuit, ut ejus beneficio omnes dignitates prope fuerit emensus: Quæstor sacri Palatii (qui *Cancellarius* hodie est) Consul Ordinarius, Magister Officiorum, Præfectus Prætorio denique in quo summa & proxima Principi dignitas fuit, Patricius. Novissimè abdicatis seculi studiis atque honoribus, religiosam vitam amplexus, & Ravennatensi Cœnobio Abbas præpositus est. Scripsit varia,

ria, sacra atque profana! quorum partem & hodieque legimus. Reliquorum Catalogum Trithemius dedit. Vide & Vossium de Historicis Latinis.

CASSIŌPE, Κασσιόπη, seu Cassiopēa, Cephei fuit Regis Æthiopum uxor, mater Andromedes, relata inter sidera. Cicero lib. 2. Nat. Deor. c. 43 *Obscura specie stellarum Cassiopea.* ¶ 2. Fuit hoc nomine & quoddam Corcyræ oppidum, quod alio nomine & *Phæacia*, item *Scheria* Homero; Callimacho verò *Drepane* dicta, ut Plinius auctor est lib. 4. cap. 12. Gellius *Cassiopeiam* vocat lib. 19. cap. 1. Meminit & Suetonius Nerone cap. 22.

CASSIS, is, mascul. rete. Netze / Jägergarn. Ovid. de art. am. lib. 1. v. 2

Decidit in casses præda petita meos.

Propert. lib. 4. eleg. 2. v. 33

Cassibus impositis venor.

¶ Cassiculum, reticulum, diminutiv. Festus. ¶ Aut masc. forma *Cassiculus.* Hieronymus lib. 3 adv. Rufin. cap. 6, *Nequaquam aranearum mihi opponat cassiculos, sed fortissimo me & solidissimo constringat reti.*

CASSIS, idis fœm. ein Helm. Ovid. 8. Metam. v. 25

— — — — — Minos
Seu caput abdiderat cristatâ casside pennis,
In galeâ formosus erat, &c.

Cassis cristatus pennis, ein Helm mit Federbüschen. *Laxatæ cassis* Claudian. Bell. Gild. v. 24. ein offener Helm. Cassis de lamina est, galea de corio.

¶ Cassida, æ, fœmin. idem, aut diminutivum, factum ex accusativo cassida. Virgil. 11. Æn. v. 774

Aureus ex humeris sonat arcus & aurea bati
Cassida.

Propertius lib. 3. eleg. 11. v. 15.

Aurea cui postquam nudabit Cassida frontem.

¶ Cassita, à cassida, sicut galerita à galero, von dem Büschlin auff dem Häupt / alauda est, eine Lerche / de qua vide apologum festivissimum apud Gell. lib. 2. cap. 29.

CASSITERĪDES, insulæ sunt Oceani post Hispaniam, plumbi ferentes. Plin. lib. 4. cap. 22. κασσίτερος, stannum significat.

CASSIUS, Cassii multi fuerunt Romæ, eorumque insignis & amplissima familia. vide Rupert. ad Pompon. p. 449. 450. v. gr. L. Cassius tribunus pleb. quem *Gerissimum & sapientissimum judicem* appellat Cicero pro Roscio Amer. ¶ 2. L. Cassius Longinus, qui tempore conjurationis Catilinariæ *sibe procurationem incendendæ urbis deposcerent*, ut ait Cicer. in 3. Invect. in Catil. Fuit corpore pinguis, unde Cicero ibidem dixit, *sibi L. Cassii adipem non esse pertimescendam.* ¶ 3. Alius C. Cassius inter percussores fuit Cæsaris, antea Crassi quæstor, qui, illo a Parthis cæso, exercitum servavit. ¶ 4. Cassii Severi oratoris meminit Quintil. lib. 10. ¶ 5. Alius M. Avidius Cassius præfectus exercitus Antonini Imp. in Oriente. ¶ 8. Cassii denique poëtæ Parmensis meminit Horat. lib. 1. Epist. 4. v. 3.

Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat;

Adde lib. 1. Satyr. 10.

¶ Cassia via Romæ. Festus: *Cassia via à Cassio strata.*

¶ Cassianus. Cicer. pro Mil. cap. 12, *Illud Cassianum*, cui bono fuerit, *in bis personis valeat, etsi boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi sæpe parvo.* Sed *Judex Cassianus*, pro malo ac severo dici cœpit Cicer. pro Rosc. Amerin. cap. 30. & Verr. 3. cap. 61. & *Cassiana sententia* pro severis. Fuit enim L. Cassius prætor, summæ severitatis in judicando, ut *scopulus reorum diceretur*, auctore Val. Max. lib. 3. c. 7.

CASSIANUS martyr, studiis puerilibus præfuit in foro Cornelii sub persecutione Diocletiani, & stylis scholasticorum compunctus in confessione Christi diem suum obiit. Quam historiam luculente descripsit Prudentius in hymno de passione Cassiani.

CASSUS adject. idem quod vacuus, inanis, leer / quod à Careo multi deducunt. Vide supra in *Careo.* Alii pro nomine absolutо habent. *Nux cassa*, apud Plaut. & Horat. 2. Sat. 5. v. 36. eine böse leere Nuß. *Cassâ nuce non emerim*, ich gebe nicht eine taube Nuß dafür. *Cassa sanguine cochlea*, Cicer. 2. Divin. cap. 64. Die Schnecke hat kein Blut. *Ire in cassum* significat irritum esse, vergeblich seyn / apud Lucanum lib. 2. v. 263. ubi alii conjunctim *Incassum* legunt. Elegantissime Symmachus lib. 1. Ep. 37 dixit: *Cassâ fide sunt, qui jugiter blandiuntur*, Fuchsschwäntzen ist nicht zu trauen. Et Silius lib. 3. v. 17 *Vulgatum, nec cassa fidet.*

¶ Cassum, substant. fragmentum est Solino cap. 65. *Aut palearum cassa, aut chartarum fila ad se rapit*, loquitur de gemma lychnite.

¶ Cassè, adv. frustra. Livius 24. cap. 26 *cassè ne tempus tereretur.*

¶ Casso, cassare, infimæ latinitatis verbum. Sidonius Apollinaris lib. 1. epist. ult. *Objecta si non improbabiliter cassaverimus.* Cassiodorus lib. 5. cap. 14, *omnium redemptione cassata.* Significat autem destruere, abrogare, evacuare.

¶ Incassum, adverb. temere, frustra, ex separatis vocibus *in cassum.* Virg. 7. Æn. v. 411

Turne tot incassum fusos patiere labores?

Livius lib. 10. cap. 29. *Incassum tela jactare*; vergeblich.

CASTĂLIUS, & Castalia, Κασταλία. Virg. 3. Georg. v. 293

Castaliam molli divertitur orbita clivo.

Fons fuit in radicibus Parnassi, qui & *Caballinus* & *Libethrys* dictus fuit. Acron Horatii interpres in Lycia fuisse eum fontem scripsit: Probus Delphis in oraculo Apollinis, ubi abluerit aram ipsius Dei. Fuit & alius fons Castalius ex montis Antiochiæ imminentis radicibus, qui & ipse *Parnassus* dicebatur, manans; cujus Clemens, Nicephorus, Sozomenus, alii meminerunt: vide Casaub. ad Capitolinum in Hadriano: item in Antonino Philosopho. ¶ 2. Ciliciæ civitas Stephano *Castalia* est.

¶ Portò à *Castalia* virgine fontem eum appellatum traditur, quòd injuriam Apollinis ipsa fugiens in eum se præcipitarit. Alia à

¶ Castalio Apollinis Delphici filio dictum putârunt.

¶ Castalides, Musæ. Martialis lib. 4. epigr. 14

Castalidum decus sororum.

CASTĂNEA, τὸ κάστανον, arborem significat & fructum. Castanien / Kesten. Virgillus ecloga 1. *Castaneæ molles*, zeitige und erlesene Castanien. *Echinus*, caliculus hirsutus seu spinosus est, quo castaneæ claudunntur, die Schalen. Nomen ipsum à *Castanâ* urbe Thessaliæ; unde primùm allatæ. Itaque revera adjectivum est. Ut cum *Castaneæ* absolutè dicitur, nux subintelligenda veniat: quemadmodum integre Virgilius dixit eclog. 1.

Castaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat.

Vide supra in *Avellana*: item Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 14.

¶ Castanētum, apud Columell. lib. 4. cap. 33. ein Kestenwald oder Garten. *Sepe*, inquit, *novella castaneta calvescunt.*

CASTERIA, locus; in quem navigatione quiescente remi & cætera instrumenta nautica reponuntur, fœm. est, eine Zeug-Kammer: usus eò est Plautus in Asinaria act. 3. sc. 1. v. 16. Adde Nonium, cujus interpretatio est, quam posuimus.

CASTĪGO, castigare, animadvertere est & objurgare, züchtigen / straffen. Cicero in Tuscul. 3. cap. 27 *Pueros matres & magistri castigare solent; nec verbis solùm, sed etiam verberibus.* Idem in Offic. 1. c. 25. *qui punit aut verbis castigat.* ¶ 2. *Carmen castigare ad unguem*, ein Carmen fleißig und genau emendiren / Horatius in Arte v. 294.

¶ Castigatus. Gell. lib. 4. cap. 20. pr. *Exempla castigatissima disciplinæ.* Augustinus Civ. D. lib. 5. cap. 14 *luxuria castigator.*

¶ Castigate, adverb. Seneca Controvers. lib. 6, extremo: *Vixit modeste, castigate.* Augustinus lib. 4 de Doctr. Christiana c. 14 *castigatiùs eloquuntur.*

¶ Castigātor. Liv. lib. 1. cap. 59 *Brutus castigator lacrimarum, atque inertium querelarum.* Seneca de Ira lib. 1. cap. 15, *Ad coërcitionem erruntium irato castigatore non opus est.*

¶ Castigatorius. Sidonius lib. 4. epist. 1 *castigatoria severitas.*

¶ Castigātio, Straffe / Züchtigung. Cicero in Offic. 1. cap. 25 *Omnis & animadversio & castigatio contumeliâ vacare debet.*

¶ Castigābilis; sträfflich / apud Plautum in Trinum. a. 1. sc. 2. v. 6 *Admisit in se culpam castigabilem.*

¶ Incastigatus, non castigatus. Horatius lib. 1. epist. 10. vers. 45, *Nec me dimittes incastigatum.*

¶ Concastigare. Plautus Bacch. act. 3. sc. 3. v. 94 *cum & concastiga hominem probe.*

CASTOR, Κάστωρ: ἀμφίβιον est, Latinè *fiber*, vel *canis ponticus*, juxta Servium ad Georg. 1. v. 59. ein Biber. Plinius 32. cap. 3. pr. *Febris, quos castores vocant, in terris & in aqua bellua est.*

¶ Castŏreus, ut, *Odor castoreus*, ein starcker Geruch. Plinius lib. 12. cap. 14. Frobenius quidem *odore castoreo*: at Dalechamp. & Harduin. *odore castorei.*

¶ Castoreum, substantivum, Κάστορος ὄρχις, hoc est, castoris testiculus, Bibergeil. Plin. 32. cap. 3 *fibrum, quos castores vocant, & castorea testes eorum.* Juvenalis Satyr. 12. v. 34.

— — — — — — decidere jactu
Cæpit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculorum, adeò medicatum intelligit inguen.

Redimere se eâ parte, propter quam petuntur maximè, quò Juvenalis hoc carmen pertinet, præter Ælianum de animalibus aliosque, etiam Horapollo affirmat; qui lib. 2. Hieroglyph. cap. 65 Ægyptios tradit *Castorem*, sive *fibrum* pingere, cùm designare volunt hominem, qui sibi ipsi damnum inferat: quod *Castor* animal, cùm se venatione peti videt, proprios testes evulsos in prædam objiciat. Quod Sextium tamen, diligentissimum medicinæ, negâsse Plinius lib. 32. cap. 3 prodidit. Negat & Dioscorides lib. 2. cap. 26.

¶ Castorinatus, fibrina veste amictus. Sidonius lib. 4. epist. 7 *Incedunt pullati ad nuptias, castorinati ad luctum.* Adde quæ ibi Jacobus Sirmondus notavit.

CASTOR, Κάστωρ, frater Pollucis, filius Tyndari & Ledæ: Vide *Pollux.* Cæterum communicantur inter Fratres Castoris nomen apud auctores. Interpres Vulgatus Act. Apost. c. 28. *Post menses autem tres navigabimus in navi Alexandrinâ, quæ insula hiemabat, cui erat insigne Castorum*; Græcè, ᾧ παρασήμῳ Διοσκού-

Διοσκόρους. Plin. lib. 10. c. 43 *Super eadem Castorum genitus pullus in oppositam sutrinam devolavit.* Arnob. lib. 1. *Tyndaridæ Castores, equus unus domare consuetus, alter pugillator* &c. Cæterum equorum domitor *Castor*; *Pollux* bonus pugil fuit. Helena de his ad Priamum Iliad. 3, 237.

Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ Πολυδεύκεα πυγμαχητήν
Ἀμφοτέρω, τώ μοι μία γείνατο μήτηρ.

Horatius lib. 2. Sat. 1. v. 26

Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem,
Pugnis.

Pugnis, id est, pugillatu. Ovid. 5. Fastorum v. 700

Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.

Sed cùm Horatius Pollucem fratrem designaturus Castoris *ovo eodem prognatum* dicit; ad fabulam respicit. Finxerunt enim Poetæ, Jovem cum Leda, uxore Tyndari, concubuisse oloris specie: illam ex eo concepisse ovum, unde Castor Polluxque nati sint. Alii vero dicunt, Ledam geminum ovum concepisse: unum ex Jove, alterum ex marito Tyndaro. Ex illo Pollucem, isto Castora natum. De cætero ita amasse inter se fratres, ut nihil unquam iis conjunctius fuerit. Quare interfecto in pugna Castore, Pollucem à patre Jove impetrâsse, ut concessam sibi ab ipso immortalitatem cum fratre communicare liceret. Inde factum, ut stellæ Castorum [recepti enim uterque inter sidera fuerunt] orirentur alternis atque occiderent. De quo præter Mythologicos veteres Pindarus Nemeon Od. 10. Strophe 4. ad finem usque: item Homerus Odyss. lib. 10. v. 299. Hinc respexit Virgilius, cùm 6. Æneid. v. 121 scriberet:

Si fratrem Pollux alternâ morte redemit,
Itque reditque viam toties.

Ubi & Servium videre licet. Putati autem Castor & Pollux Gemellorum sidus constituere. ¶ 2. Est & Meteori genus, quod appellârunt, *Castores*: ignes nimirum fulgoris stellarum instar, felix omen navigantibus habitum, si incidissent gemini: ob quod Polluci & Castori id Numen etiam assignârunt: qui ea de re & navigantibus invocari soliti. Lege Plinium lib. 2. cap. 38. & Senecam Natural. Quæst. 1. cap. 1. extr.

¶ *Ecastor*, *mecastor*, adverb. jurandi apud Plaut. & Terentium, quibus abstinendum Christianis. Significant autem: *me deus Castor servet* &c. Vide Ædepol & me hercules in *Hercules*.

¶ Castoreus, ut *manus Castorea* apud Senecam Hippolyto v. 810.

CASTŎRIS, idis, fœm. Κάστορις & Καστόριον Κῦτος, animal est marinum. Ad littora & saxum eminentia ululatum diritatis plenum edit, quem quicunque audit, ei mortem portendit. Ælianus lib. 9. Hist. Animal. cap. 50.

CASTRA, orum, locus, ubi in expeditione habentur exercitus & in tentoriis permanet. στρατόπεδον, στρατοπολή, ein Lager. Isidorus ab eo dicta censet, quod ibi castretur libido. Et verò nefas erat Romanis legibus in castris fœminam habere. Ex quo Virgilius 8. Æn. v. 688. pro magno crimine habet, quod Cleopatra Antonium sequeretur in castra. Ait enim

— — — *sequiturque* [*nefas*] *Ægyptia conjux.*

Castra stativa quæ dicuntur, vide infra in *Sto*: Item *hiberna*, *æstiva* vide suis locis. *Castra nautica* de statione navium Nepos Alcib. c. 8. n. 5. Cæsar B. G. lib. 5. cap. 22 *Castra navalia* dixit. *Castra urbana*, locus ad urbem prope muros non longe à via Nomentana, ubi Prætorianus miles continebatur; unde & *Prætoriana*, item *Prætoria castra* appellantur, ut ex Suetonio Claudii vitâ c. 21. Capitolino Balbini vitâ cap. 10. & Vet. Schol. Juvenalis, ad Sat. 10. v. 95 constat. Suetonius absolute vocavit *castra* Claudio cap. 30. Nec alia intelligenda, cum in urbanis rebus horum mentio fit. Res ipsa instituta à Tiberio est consilio Sejani. Vide Tacitum Annali 4. cap. 1. itemque Sueton. Tiberio cap. 37. Hierosolymis quoque urbana hujusmodi castra habita, recipiendo præsidio D. Lucas indicat Act. Apost. cap. 21. v. 34. & 37. Ubi *castrorum* nomine, procul dubio *Antonia* intelligenda: quibus pro arce usos Romanos Josephus auctor est. ¶ 2. Eruditissimus Casaubonus ad Polybium observat, *Castra* apud Latinos, & totam rem bellicam designare haud rarò: Itaque interpretatur illud Tibulli Panegyrico Messalæ lib. 4. el. 1. v. 39

Nam quis te majora gerit castrisve forove?

Item Cæsaris illud de Bello Gallico lib. 1. c. 39, *Timore paullatim etiam ii, qui magnum in castris usum habebant milites, centurionesque, quique equitatui præerant, perturbabantur. Qui magnum usum in castris habebant*, id est, *veteres & experti belli milites*, ut Tacitus loquitur. Sic *castrensis rei peritus*, *Marcellino* dicitur: qui *rei militaris peritus* est. ¶ 3. Illud quoque circa hanc vocem observandum est, *castra* non nunquam dedisse initium urbibus, & factas urbes accepto ab iis nomine, qui ibi olim habuissent castra. Quod factum, cùm ibi diutius sedit exercitus, atque per hiemem quidem: cùm necesse fuit, & diligentiùs exstruere opera & firmiùs munire. Sic *Castra Cornelia*, oppidum Africæ, non procul Utica, cujus Cæsar lib. 2. de Bell. Civ. c. 25. & c. 27 meminit. Inde cœpit, vocatumque ita est, quòd ibi Cornelius Scipio aliquando habuit castra, de quo legendus Livius lib. 29. c. 35 est. Sic *Pyrrhi castra* appellatus locus, ubi Pyrrhus aliquando castra habuit, cujus Livius meminit lib. 35. c. 27.

Augustus quoque Actiaca Castra in urbem convertit, sed quam Nicopolin appellavit; ut Dio auctor est initio lib. 51. qui rectiùs de eo, quàm Suetonius exponit, ut ibi Casaubonus etiam advertit. ¶ 4. Hinc phrases *Castra facere* Cic. 15. ep. 4. & Pompejus Domitio sub §. 12. ad Att. (vulg. 19.) *ponere*, Cæsar Oppio sub 9, 13. ad Att. & Liv. 27, 18. Läger schlagen. *Castra habere* Cic. 15. ep. 4. *movere* Curt. lib. 5. c. 2. n. 7. aufbrechen &c.

¶ Castrum, in singulari numero munimentum dicitur cum præsidio, claudendo arcendove hosti in loco editiore exstructum, siquidem amplius esset & majus: nam minus si esset ac brevius, *Castellum* dicebatur. Eine Schantz / Fortresse. Cicer. lib. 15. ad Familiares Ep. 4. de obsidione Pindenissi, Eleutherocilium oppidi, loquens: *Vallo & fossa circumdedi, sex castellis castrisque maximis sepsi.* Hirtius Bell. Alex. c. 30 *Postero die Castellum* (*quod in proximo vico non longe a suis munierat brachiisque cum opere castrorum conjunxerat vicis obtinendi caussa*) *Cæsar aggressus omnibus copiis expugnat.* Tacitus Agricola cap. 16 *Sumsere universi* (Britanni) *bellum: ac sparsos per castella milites* (Romanos) *consultati expugnatis præsidiis ipsam Coloniam invaserunt. Colonia*, quam hic nominat, *Camalodunum* est: cui circumdata castella præsidiaque significat, ut firmior esset tutiorque contra hostium insultus. Sæpe *Castellorum* hujusmodi mentio fit apud Cæsarem & Livium: quorum auctoritates adscribere nimis longum foret. Satis itaque fuerit Vegetii locum de libri 3. cap. 8. extr. adscripsisse. *Inter præcipua* (inquit) *convenit Ducem providere, sive in Castris, sive in civitate consistat, ut animalium pascua, subvectio frumenti, cæterarumque specierum: aquatio, lignatio, pabulatio secura ab hostium reddatur incursu. Quod aliter non potest evenire, nisi per loca idonea, quo nostrorum ambulat exercitus, præsidia disponantur, sive illæ civitates sint, sive castella murata. Quodsi non reperitur antiqua munitio,* (in vicis puta & pagis idoneis) *opportunis locis circumdata majoribus fossis tumultuaria castella firmantur. Nam à castris diminuto vocabulo sunt nuncupata castella, intra quæ in agrariis* (subaudi *Stationibus*: namque & Ammianus *Agrarias Stationes* vocat, quæ fiunt in agris) *aliquanti pedites equitesque degentes, tutum iter commeantibus præstant.* Hæc Vegetius. Ubi *loca idonea* vocat *colles*, *flumina*, *fontes*, *angustias adituum*, quas recentiores Latini *Clusas* & *clusuras* vocârunt. His enim locis imponebantur castella. ¶ 2. Hinc ad oppida seu civitates & vicos, qui in limitibus securitatis caussa habebantur, *castrorum castellorumque* voces translatæ sunt: ita ut *Castrum* diceretur civitas munitionibus atque præsidio firmata: *Castellum* verò pagus seu vicus fossâ murisque cinctus militeque instructus. Vetus auctor Anonymus de rebus Bellicis: *Est præterea inter commoda Resp. utilis limitum cura, ambientium ubique latus imperii, quorum tutela melius*, Castella *prospicient; ita ut millenis interjecta passibus stabili muro firmissimis turribus erigantur* &c. Isidorus lib. 15. Orig. c. 4. CASTRVM *antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm: quasi* casam altam: *cujus plurale numerum* Castra, *diminutivum* Castellum *est.* *Sive quod castrabatur licentia inibi habitantium: sive ne passim vago hosti* (ita legendum arbitror) *pateret.* *Castrorum* & *Castellorum* hujus generis multa apud varios auctores mentio. Nam *Castrum Mutilum* in Bojis, *Castrum Inui*, *Castrum novum*, *Castrum Vendonense*, *Liborense* &c. *Castellum Firmanum*, &c. apud Livium, Antoninum Itinerario, & alios legimus. Græci φρούρια appellabant. Livius lib. 27. cap. 34 *Eo die castra quinque millia passuum ab urbe Elcorum posuit: postero die omnes copias ad propinquum Elcorum castellum* (ΠΥΡΓΟΝ *vocant*) *duxit.* Ita quæ Cæsar 3. de Bel. Civili cap. 43 *Castella* dixit, Dio cum eandem rem narrat, πύργους appellat: Unde *Burgorum* appellatio est apud recentiores Latinos, de quo videndi Stewechius ad Vegetium, Pithœus lib. 1. Adverss. subseciv. cap. 14. itemque Johannes Savaro ad Sidonium Apollinarem in Burgo Leontii. Herodianus φρούρια vocat. Vetus Gloss. *Castella*, φρούρια: item φρούριον, *Castellum.*

¶ Castellum, parvum castrum: item vicus munitus. Isidorus supra laudato loco: *VICI, & CASTELLA, & PAGI it sunt, quæ nulla dignitate civitatis ornantur; seu vulgari hominum conventu incoluntur, & propter parvitatem suam majoribus civitatibus attribuuntur.* Vetus Gloss. Κώμη, villa, *castellum*, vicus. Ita Bethlehem, quem κώμην S. Johannes appellat, vetus Interpres *Castellum* reddit. Corn. Nepoti Milt. cap. 2. & Alcib. cap. 7. *Castella communire* est, exstruere, ut essent claustra servituris. *Castellum montanum*, ein Berg-Schloß oder Festung. ¶ 2. *Castellum* etiam dicitur concepraculum aquæ deductæ, unde distribuatur publicè per urbem. Ein Wasserhäußlein. De his Castellis Ulpianus Lege 1. Dig. de aqua quotid. § 38 & seqq. itemque Vitruvius lib. 8. c. 7. nec non Frontinus passim de aquæductibus. Vide & Festum.

¶ Castellanus, adject. ut, *Castellanus triumphus*, id est de castellis captis actus, Cicero de Clar. Orat. cap. 73. *Castellanus miles*, qui stationem in castello habet, Lege 2. Cod. de Fundis & Limitrophis &c. ¶ 2. Incola castelli. Sallust. Jugurth. cap. 92, *Iter castellanorum angustum admodum.* Livius 34, 27. *Castellani, agreste genus* (nam castella in agris, vicis & pagis erant,

erant, ut prædiximus) & *Castellani agrestes*, paullo ante eodem cap.

¶ Caste'larius, qui præest aquæductibus. Röhrmeister / Aufseher über die Wasserkunst. Vetus Inscriptio apud Gruterum p. 601. n. 7. CLEMENTI CAESARVM SERVO CASTELLARIO AQVAE CLAVDIAE.

¶ Castellātim, per castella: apud Livium 7. cap. 36. Plin. 19. cap. 6.

¶ Castellamentum, edulium sive farciminis genus. Arnobius lib. 2. p. 73. *ut spirulas & botulos faceremus, isicia, castellamenta, lucanicas, fuminatam cum his carnem, & glaciali condītione tuentes.* Sic VVowerus ad Minuc. Fel. & Heraldus legunt, quod præfero aliorum *castillamentis*. A figura autem appellatio.

¶ Castrametari, *facere, ponere castra.* Ein Läger auffschlagen. Liv. 34, 28. quamvis sæpius distinguant, ut *metari suos castra jussit*, Curt. 3, 8. n. 19.

¶ Castramētātor. Cicero in Philipp. 11. cap. 5 extulit distincte, *Castrorum antea metator.*

¶ Castrensis, castrense: Kriegsleuten gemeß und bräuchlich: ut, *Labor castrensis, Arma castrensia*, Propert. 3. eleg. 8. & *Pensa castrensia* lib. 4. eleg. 3. *Corona castrensis*, quâ donabatur is, qui primus hostium castra pugnando ingressus fuisset, Gell. 5. cap. 6. *Castrense verbum* apud Plin. in Præfat. lib. 1. *Ludi castrenses*, quibus milites in castris & exercebantur & delectabantur.

CASTRO, castrare, schneiden / verschneiden. Plinius lib. 18. c. 32, *Verres, juvencos, arietes, hœdos, decrescente Lunâ castrato.* Columella lib. 6. cap. 26 *castrare vitulos, dum adhuc teneri sunt.* De hominibus usus est Val. Maximus lib. 6. cap. 1. n. 13. *Carbo, Accienus, item Pontius, deprehensi* [in adulterio] *castrati sunt.* ¶ 2. Metaphorice Lactantius 6. cap. 15 *Stoicos* ait *rebus à natura insitis castrare hominem*, hoc est, affectibus privare. Et Cicero *castratam rempublicam* dixit pro attrita, attenuata, vel orbata, de Orat. 3. cap. 41, sicut *vires castratas* Plinius ademtas dixit lib. 11. cap. 17. ¶ 3. Est & *castrare arbores, vites* apud Plinium 24, cap. 8, & Caton. cap. 33. quod fit, cum in imo arbores perforantur. *Alvearia castrare*, Bienstöcke schneiden / Pallad. mense Junio, tit. 7.

¶ *Castratus homo*, Curt. lib. 6. c. 3. n. 12. ein Capaun.

¶ Castratio, castrandi actus. Columella lib. 6. cap. 26 *Optimum genus castrationum putat Mago, quod adhibetur ætati teneræ sine vulnere.* Adde Pallad. lib. 6. cap. 7.

¶ Castratura idem. Palladius ibidem: *Vulnera castraturæ cinere sarmentorum & spuma linentur argenti.*

¶ Castrator. Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 1. *castrator carnis castor.* Habet idem nomen etiam lib. 2. ad Nation. cap. 13.

¶ Castratorius, ad castrationem pertinens. ut *Castratoria instrumenta*, Pallad. lib. 1. extr.

CASTVLA, perizonium, ein Badtuch / Varronis est & Nonii.

CASTVS, a, um: cui libido constringitur, ne in illicitos amores ruat: keusch / züchtig. à κίστος & Doricè κάστος (unde & *castigo* est) quod cingulum, sive vinculum notat. Virgil. 2. Georg. 514

Casta pudicitiam servat domus.

Cicero Phil. 3. cap. 6. *quis hoc adolescente castior?* & de Arusp. Resp. cap. 13. *matronarum castissima.* Et sunt vulgatæ hujus significationis passim infinita exempla. ¶ 2. Sumitur & aliquando generalius, & integrum & incorruptum à quavis improbitate atque sic innocentem & sanctum notat. Inde cùm Columella apum Curatorem non sobrium modò, sed abstinentem à Venere designare vellet, non *Castum* simpliciter; sed *castum à rebus Veneris* esse vult; quasi ab aliis quoque rebus castus quis esse possit. Ita enim lib. 9. cap. 14. scribit: *Verùm maxime custodiendum est Curatori, qui apes nutrit, ut pridiè castus sit à rebus Venereis, neve temulentus nec nisi lotus ad eas accedat.* Sane *Castum à culpa*, Plautus dixit, pro Culpæ nullius reum, Pœnulo act. 5. sc. 4. v. 13. Horatius ad Pisones de arte Poëtica v. 206

Quo sanè populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi castusque verecundusque coibat.

Ubi Vetus Scholiastes *castum* religiosum interpretatur. Sanè & in Seculari Carmine eidem Flaccus *Castum Æneam* dixit: quod idem est, ac si *sanctum* vocâsset: hoc est, justum & pium; quas virtutes ei Virgilius maximè tribuit. Cicero 1. Tusculanâ cap. 30 *Qui se humanis vitiis contaminassent, & se totos libidinibus dedissent, quibus cæcati, velut domesticis vitiis, se inquinassent, vel Rep. violandâ fraudes inexplicabiles concepissent, in devium quoddam iter esse, seclusum à concilio Deorum. Qui autem se integros castosque servassent, quibusque fuisset minima cum corporibus contagio, seseque ab his semper sevocassent, essentque in corporibus humanis vitam imitati Deorum, his ad illos, à quibus essent profecti, reditum facile patere*, censebat scilicet & differebat Socrates. Vetus Gloss. *Castus*, ἁγνὸς: Item: ἁγνὸς, ὁ καθαρός, *Castus.*

¶ Castificus, idem quod castus, apud Poëtas. Seneca Hippolyto v. 168. *Expelle facinus mente castificâ horridum.*

¶ *Castum* etiam, vel *Castus, ûs*, dicebatur illic ritus, quo in Sacris Isidis, Cereris, Matris Deûm à certis cibis & Veneris usu se abstinebant. Varro: *Et religiones & castus possunt, ut ex periculo eripiant nos.* Vide Conjectanea Scaligeri ad Varronem p. 148 & Theodorum Canterum lib. 2. Var. Lect. cap. 21.

¶ Caste, pudice, sancte, keusch / züchtig. Cic. 4. Fin. cap. 23 *Caste & integre vivere*, züchtig und erbar leben. Livius 10. cap. 7. *castius sacra privata facere.* Cicer. de Arusp. Resp. cap. 13. *Quod* [fanum] *cum Dejotarus religione sua castissime tueretur*, id est sanctissime.

¶ Castimonia, castitas. Keuschheit / Zucht. Cicer. Verr. 6. cap. 45. extr. *sacra per summam castimoniam virorum ac mulierum erant.* Et de Leg. lib. 2. cap. 10. *Caste jubet lex adire ad Deos: animo videlicet, in quo sunt omnia: nec tollit castimoniam corporis.*

¶ Castimonium, idem. Vetus Gloss. *Castimonium ἁγνεία.* Item *ἁγνεία, Castitas, Castimonium.* Idem etiam quod *Castus:* de quo paullo ante: hoc est purgatio & expiatio quædam, cum per certos dies à Venere & animatis cibis se abstinebant. Unde & Apulejus 11. Milet. sub finem, *inanimam castimoniam* dixit, hoc est, conjunctam ab abstinentia a cibis animatis.

¶ Castitas, Keuschheit. Cicer. de Leg. 2. cap. 12 *Vestæ colenda virgines præsint, ut advigiletur facilius ad custodiam ignis, & sentiant mulieres in naturâ omnem castitatem pati.* Horat. 3. Ode 24, *metuens alterius viri certo fœdere castitas.*

CATABATHMOS, vallis devexa, Ægyptum ab Africâ dividens. Nomen *Catabathmi* à re ipsa accepit; quod in ea parte admodum declivis sit, quodque non nisi præcipiti descensu adeatur. Nam καταβαίνειν, significat descendere: Unde καταβατμὸς, descensus. Vide Geograph.

CATACHRĒSIS, κατάχρησις, abusio vocabuli propriî pro non proprio. Virg. Æn. 2. v. 15

— — equum divinâ Palladis arte
Ædificant.

Item Eclog. 7.

Vir gregis ipse caper deerumbent:

Cum hominum proprie viri sint. Vide Acyrologia. Eam interdum necessariam esse ait Quintil. lib. 8. cap. 2.

CATACLYSMVS, Κατακλυσμὸς, diluvium, à Κατακλύζειν, demergere. Varro de Re rust. lib. 3. cap. 1, *Thebæ ante cataclysmon Ogygis conditæ dicuntur.* Die Sündfluth. Tertullian. Apolog. cap. 40 *Totum orbem cataclysmus abolevit.* Lactantius lib. 2. cap. 10, *ignorant, quo tempore cataclysmus sit factus in terra*, quod paullo ante dixerat, *factum esse diluvium.* Hyginus fabula 153 *Cataclysmus, quod nos diluvium vel irrigationem dicimus.*

CATADROMVS, Κατάδρομος, quem malè nonnulli decursionis studium interpretantur, & ita Suetonium etiam accipiunt, cum in Nerone cap. 11 scribit: *Notissimus Eques Rom. elephanto supersedens per catadromum decurrit.* Catadromus enim extentus funis est, per quem funambuli sive schœnobatæ incedunt. Et per ejusmodi funem Equitem R. elephanto vectum decucurrisse significat Suetonius, quemadmodum & Xiphilinus reddidit. Vide Torrentium Casaubonumque ad allegatum Suetonii locum.

CATADVPA, æ, locus in Æthiopiâ, quæ Ægypto jungitur, (inde enim Ægyptus incipit) ubi per præruptorum scopulorum præcipitium ingens Nilus (qui ibi demum hoc nomen sumit, variis ante appellationibus, nunc Nigris, nunc aliter nominatus) tanto fragore ruit in planum, ut accolæ, qui & ipsi *Catadupi* vocati, aurium sensum amiserint, & necesse fuerit aliò transferri, ut Seneca lib. 4. Natural. Quæst. cap. 2. Ammianus Marcellinus lib. 22. c. 34 & 36 prodiderunt. Cicero de Somnio Scipionis cap. 5. *Hoc sonitu oppleta aures obsurduerunt: nec est ullus habitior sensus in nobis; Sicut ubi Nilus ad illa, quæ CATADUPA nominantur, præcipitat ex altissimis montibus; ea gens, quæ illum locum accolit, propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi caret.* De loco ipso Strabo, itemque Plinius lib. 5. cap. 9. nec non Vitruvius lib. 8. cap. 2.

CATAGRAPHA, Κατάγραφα, imagines obliquæ, quæque variè formarent vultus respicientes suspicientesve & despicientes, quas Cimon Cleonæus invenit, ut Plinius auctor est lib. 35. c. 8.

CATALECTICVM, Κατάληκτον, & Catalectum, carmen dicitur, vel trimetron vel tetrametron, cui syllaba deest. Diomedes lib. 3. p. 501 *Catalecta species, est versus minus habens metricæ constitutionis.* Priscianus Partition. post principium: *Catalecticos dicunt, quibus deest in fine aliquid: Acatalecticos, quibus nihil deest.*

¶ Hypercatalecticum, quod una seu pluribus syllabis abundat, quod in Hexametro carmine Hypermetron dicitur.

¶ Acatalecticum dicimus, quod pedibus legitimis absolvitur, & nec abundat, nec defectu aliquo laborat. Exempla in versibus Terentianis & Plautinis ubique obvia sunt.

CATALEPSIS, Κατάληψις, Cicero de Finibus lib. 3. cap. 5. *Cognitiones, vel si hæc verba aut minus placent aut minus intelliguntur, καταλήψεις appellemus licet.* Idem lib. 1. Acad. c. 11 vocat καταληπτὸν, das so klar ist / daß man es sehen und greiffen könte.

¶ 2. Est & *Catalepsis* malum è vehementi cerebri refrigeratione, cum siccitate, à quâ somnus profundior, quàm fert natura, nascitur, Lethargus, die Schlaffsucht. Hadrian.

CATALOGVS, κατάλογος, enumerationem significat, vel rei, quæ exponitur, ordinem, Erzehlung / Register. *Prolixum catalogum*

gum (*laudum alicujus, injuriarum, &c.*) ein lang Regiſter daher leſen.

CATAMĪTVS, à veteribus Romanis, nec dum aſſueris Græcæ linguæ, appellatus eſt, qui *Ganymedes* Græcis dicebatur, & Jovi in deliciis fuiſſe traditur. Ita enim iidem *Alcedonem* quoque *halcyonem* dixerunt, ut Feſtus obſervat. Idem *Catamitum*, inquit, *pro Ganymede dixerunt: qui fuit Jovis concubinus.* Vet. Gloſſ. *Catamitus*, γανυμήδης. Arnobius lib. 5. adverſus Gentes: *Alcmena, Electra, Latona, Laodamia, mille alia virgines, ac mille matres: cumque illu Catamitus poſt pudoris ſpoliatus eſt honeſtate.* Et Cyprianus lib. 1. epiſt 2, *Exprimunt in theatris Jovem illum ſuum, non magis regno, quàm vitiis principem, in terrenos amores cum ipſis ſua ſubnimibus ardentem: nunc in pulmas oloris albeſcere: nunc aureo imbre defluere: nunc in puerorum pubeſcentium raptus miniſtris alibus proſilire.* Lactant. divin. Inſtitut. lib. 1. cap. 11. *Rapuiſſe dicitur in aquila Catamitum.* Plaut. Menæch. act. 1. ſc. 2. v. 35 *Dic mihi, num quà tu vidiſti tabulam pictam in pariete, ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?* Qua ergo Jovi & in deliciis, & a poculis fuit, accipitur Catamitus ¶ 1. pro *Amaſio.* Apul. lib. 1. Mileſ. *Hic eſt, ſoror Panthia, carus Endymion, hic catamitus meus.* ¶ 2. Pro *Pocillatore.* Auſon. Epitaph. 33

Aut Jovis Elyſii tu Catamitus eris.

Sic apud Arbitrum de Gnitone coram miniſtrante Eumolpus *Laudo*, dixit, *Ganymedem.* Apul. lib. 11. Mileſ. *Vidi*, inquit, *Simiam pileo textili crocotisque phrygis, Catamiti paſtoris ſpecie, aureum geſtantem poculum.* ¶ 3. Pro *molli & effœminato.* Cicer. Philipp. 2. c. 31. *O hominem*, inquit, *nequam! (Quid enim aliud dicam? Magis proprie nihil poſſum dicere) ergo ut te Catamitum, nec opinato, cum oſtendiſſes, præter ſpem mulier aſſiceret &c.*

CĂTĂNA Siciliæ oppidum, quod & *Catina* ſcribitur, ubi ſimulacrum Cereris fuit, ut Cicero in Verrinis auctor eſt. De eo Strabo, alii, & Plinius lib. 3. cap. 5. Inde fuêre duo fratres Amphinomus & Anapius (quamquam alii aliter appellant) quorum alter patrem, alter matrem ſublatam in humeros ex Ætnæ montis incendio eripuit, ipſis flammis pietati eorum cedentibus. Eam Hiſtoriam præter Strabonem, Pauſaniam, alios, luculentis verſibus Severus Poëmate de Ætna extremo: item Claudianus peculiari carmine eoque egregio celebravit: quod inter Epigrammata numero 35 legitur. Meminit & Seneca lib. 3. de benef. c. 37. ¶ Catanæus: ut, *Catanæi fratres.*

CATAONIA, ſupra Ciliciam regio, confinis Cappadociæ, ut Corn. Nepos in Datame deſcribit. Vid. Strab. & Plin. lib. 6. c. 2.

CATAPHRACTA, æ: κατάφρακτη: eſt tegmen linteum ferreis ſquamis conſertum, quod modo pectus, modo totum hominem & totum equum munit, Ein Harniſch / Kürtz. Vegetius lib. 1. de re militari cap. 20 *Ab Urbe condita usque ad tempus Gratiani & cataphractis & galeis muniebatur pedeſtris exercitus. Sed cum campeſtris exercitatio interveniente negligentiâ deſidiâque ceſſaret, gravia videri arma cœperunt, quæ raro milites induebant. Itaque ab imperatore poſtulatum, primò cataphractas, deinde caſſides deponere: ſic detectis pectoribus & capitibus congreſſi contra Gothos milites noſtri, multitudine ſagittariorum ſæpe deleti ſunt.* Hæc de peditum *cataphractis* Vegetius. De equitum Tacitus meminit 1. Hiſt. cap. 79. *Sed tum humido die & ſoluto gelu, neque gladii, quos prælongos utraque manu gerunt* (de Sarmatis ſermo eſt) *uſui, lapſantibus equis, & cataphractarum pondere, id principibus & nobiliſſimo cuique tegmen ferreus lamminis, aut præduro corio conſertum, ut adverſus ictus impenetrabile, ita impetu hoſtium provolutis inhabile ad reſurgendum.* Uſitatiſſima hæc armatura apud Perſas fuit, qui tales Equites *Clibanarios* vocabant: ſed apud Sarmatas etiam celebratam, ille Taciti locus arguit ſatis.

¶ Cataphractus, miles aut eques, aut equus cataphractâ tectus. Ein Kürtzſitr. Livius 37. c. 40 *tria millia cataphractorum equitum.* Talem Virgilius Chloreo tribuit Æn. 11. v. 770, cum ait:

Spumantemque agitabat equum, quem pellis aheneis
In plumam & ſquamis auro conſerta tegebat.

Ubi Servius: *CATAPHRACTVM eum fuiſſe ſignificat. Cataphracti autem equites dicuntur, qui & ipſi ferro muniti ſunt, & equos ſimiliter munitos habent* &c. Vide ipſum locum. Elegantiſſime de iis Claudianus lib. 2. in Ruffinum v. 355

Hinc alii ſævum criſtato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit formatque chalybs; conjuncta per artem
Flexilis inductis hamatur lamina membris,
Horribilis viſu. Credas ſimulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros ſpirare metallo,
Par veſtitus equus, &c.

Idem de 6. Conſ. Honorii v. 569

Ut chalybem indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes: quinam de gente rogabat
Ferrati venere viri: quæ terra metallo
Naſcentes informat equos?

Et quæ ſequuntur æque venuſta, ut nihil ſupra poſſit. His *Cataphractis equitibus diſciplina pugnandi fuit, ut cum aciem aricta-ſſent, impreſſionis terrorem ſervarent, & immunes vulnerum* (quippe qui toti ferro tecti) *quicquid oppoſitum ſine hæſitatione perrumperent*, ut ferme de iis Nazarius Paneg. Conſtantini ſcribit cap. 22. Sed quomodo eorum vis eludi poſſit cap. ſeq. ſub exemplo oſtendit. Vid. & Heliodor. Æthiop. lib. 9.

¶ Cataphractarius, idem qui Cataphractus. Sic Lampridius in Alex. c. 56. Trebell. Pollio in Claudio cap. 16 *Cataphractarios* appellant.

CĂTĂPLASMA, κατάπλασμα, emplaſtrum, Pflaſter / medicamentum molle e viridibus ſimplicibus decoctis contuſisque. Celſus 3. cap. 19.

CĂTAPLVS Græcum merum eſt, κατάπλους: qui proprie dicitur, cum ex alto redit navis, atque in portum, unde exierat, remeat. Inde haud raro *Cataplus* dicitur claſſis, quæ Alexandriam ibat, & Romam redibat, Eine Schiffflotte. Martial. lib. 12. Epigr. 75, ut Turnebus legit,

Cum tibi Niliacus portet cryſtalla cataplus.

Reperitur hæc vox & apud Sidonium lib. 6. epiſt. 8. Auſonius de claris urbibus in Narbone extremo:

— — toto tibi navigat orbe Cataplus.

Vide Caſaub. ad Sueton. pag. 120.

CĂTĂPŎTIA, orum, κατωπόνα, vulgò pilulæ, Schluckpillen / ſic enim dicuntur a devorando, κατωπίνειν. Uſus eſt hac voce Scribon. Largus Compoſ. 154. ſeq. & Plinius 26. cap. 8. & Celſus lib. 5. cap. 25. In colloquio ſenili Eraſini alter ſenum rogatur, quibusnam artibus & animi vigorem & corporis ad decrepitam usque ſenectutem retinuerit? reſpondet, *neque venam incidi unquam, neque devorbi catapotia.*

CĂTĂPVLTA, κατατάλτης, machina bellica, quæ ligna jaculabatur: *Balliſta* enim ſaxa torquebant. Vide Lipſium lib. 3. Poliorceticon Dial. 2. Cæſar tamen confundit, & *catapultam* pro *balliſta: balliſtam* pro *catapulta* dixit. Exempla habes lib. 2. de Bell. Civ. cap. 2. & cap. 9. Sidon. Apollinaris Carm. 22. v. 123

Non quæ ſtridentes torquet catapulta molares.

¶ Catapultarius, a, um. Plaut. Curcul. act. 5. ſc. 3. v. 11 *pilum catapultarium*, quod ejicitur catapultâ.

CĂTĂRACTA, fœm. & Cataractes (καταράκτης,) Maſculinum: à καταράττειν. Revera Adjectivum eſt, & tribuitur iis, quæ ex alto cum impetu ruunt. Unde & prædatrices aves, ut ſunt aquilæ atque falcones, quod ex alto ruunt in prædam, *Cataractæ* appellantur Jubæ apud Plin. lib. 10. c. 44. Ein Falcke / Stoßvogel. ¶ 2. Item torrentes, qui ex montibus ruunt potius, quam fluunt, & ita Græci procellam quoque καταράκτην ὄμβρον appellant. ¶ 3. Dicuntur & fluvii *cataractæ*, qui ex montium cacuminibus in ſubjecta magno aquarum ſtrepitu cadunt, ut *Nilus, Marſyas* &c. Quare & ipſi præcipites lapſus fluminum, *cataractæ* vocantur. Plinius lib. 5. cap. 9 de Nilo: *Novisſimo cataracte inter occurſantes ſcopulos non fluere immenſo fragore creditur, ſed ruere,* Nilus enim incluſus montibus non uno loco *cataractes* eſt: noviſſime autem ad Catadupas Æthiopes: poſtea enim *lenis & conſtractis aquis, domitaque violentiâ*, ut idem Plinius loquitur, *multis quamſu faucibus in mare Ægyptium ſe evomit. Novisſimo cataracte* id eſt noviſſimo lapſu per præcipitia. Male autem hunc locum Plinii accepit Solinus: quo *cataractas* ſcopulorum clauſtra interpretatur, per quæ æſtuans Nilus eluctatur & ruit. Non enim de loco, ſed de flumine ipſo *novisſimum cataracten* Plinius dixit: ut vere animadvertit Salmaſius. Eodem errore Ammianus lib. 22 cap. 36, Cataractas Nili, *præruptos ſcopulos* interpretatur. Lucanus quoque non aliter accepit, cum lib. 10. v. 315. & ſeqq. ſcriberet:

— — Quis te tam lene fluentem
Moturum tantas violenti gurgitis iras,
Nile, putet? nam cum lapſus abrupta virarum
Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nunquam vetitis ullas obſiſtere cautes
Indignaris aquis, ſpumâ tunc aſtra laceſſis &c.

Cataractas enim non de Nilo dicit, ſed de loco. ¶ 4. Sunt & *Cataractæ* portæ penſiles ex ligno ferroque cancellatæ, quæ demitti ac attolli pro neceſſitate poſſunt, cujusmodi adhuc in portis vetuſtis oppidorum videre eſt, Schutzgitter / ſo unten geſpitzt und mit Eiſen beleget ſeyn / die man herab laſſen und wieder aufziehen kan. Earum mentio apud Liv. lib. 27. cap. 28. ubi & earum uſum notare licet: & apud Vegetium lib. 4. cap. 4. Nomen ideò inditum, quòd repente & cum impetu decidant. ¶ 5. Refertur etiam ad moles, quibus flumina cohibentur. Plin. 10. epiſt. 69 *Expeditum erat, cataractis aquæ curſum temperare.* Ein Währ bauen.

CĂTHARRVS, deſtillatio, à καταρρέω, ein inwendiger Fluß des Haupts / oder Schnupff. Gloſſ. Cyrill. *Catarrhus*, κατάρρους. Uſus verbi tritus apud Medicos. v. g. *Catarrhi remedium pilulæ Aloephanginæ ſunt*, Hauptpillen vertreiben den Schnupffen. Marſil. Ficinus lib. 1. de Conſervandâ Valetudine ſtudioſorum. Leguntur in præceptis de tuendâ valetudine hi verſus:

Febris, pigrities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proveniunt ex ſomno meridiano.

CĂTASCŎPVS, explorator, ein Kundſchaffer. Hirtius in Bello Africano cap. 26. *Literis per cataſcopum miſſis.*

¶ Cataſcopium, navem exploratoriam, ex Cic. lib. 5. ad Attic. ep. 11

ep. n vulgo ostendunt: sed locus ille cubat in mendo, nec ad- A
huc erata vera lectio est. Vide Interpretes.

CĂTASTA, pegma ligneum, in quo venales servi collocabantur cùm venderentur, aut ad venditionem pararentur, ut scilicet in ei, possent omnia membra conspici, quippe qui nudi exponebantur. Suetonius de Illustribus Grammaticis cap. 13, *Laberius Hiero emtus suo hero de catasta & propter literarum studium manumissus.* Martialis lib. 10. Ep. 76

Et de Cappadocia eques catastis.

Subaudi, *emtus.* ¶ 2. Dicuntur *Catastæ* & pegmata illa quibus imponi solent, qui suppliciis afficiuntur. Schavot. ¶ 3. Est & *Catasta* machina ad torquendum parata, quæ vulgò *equuleus* dicitur; aut eidem non dissimilis. Prudentius Perist. eph. hymn. 1. Caligurrit. v. 55

Seu foret prebenda cervix ad bipennem publicam,
Verberum post vim crepantum, post catastas igneas.

Vide omnino Casaub. ad illud Persii Sat. 6. extrema:

— — ne sit præstantior alter
Cappadocas rigidâ pingues plausisse catastâ.

CĂTASTRŌMA, κατάστρωμα, pavimentum vel tabulatum in navi, à quo pugnatur. Hesychius: Κατάστρωμα τῆς νεὼς μέρος, ἐν ᾧ ἱστῶσι ναυμαχοῦσιν. Die Streubrücke auffm Schiffe.

CATASTROPHE, es, καταστροφή, conversio, qualis in fabulis illa est ad exitus insperatos & jucundos post motus & turbas. Sunt enim fabularum partes protasis, epitasis, catastrophe. Differunt autem catastrophæ Tragicæ à comicis exitu contrario, quod suis locis pueri admonentur. Porro *fabulæ catastrophen* proverbiali figura rei cujuscunque dicimus exitum. das Ende vom Spiel / den Ausgang / das letzte Theil der Comödie.

CĂTĒCHĒSIS, Κατήχησις, institutio, quæ fiebat vivâ voce vel ad pueros vel ethnicos adultos, antequam ad baptismum admitterentur: tradebantur autem illis elementa fidei & doctrinæ Christianæ. die Kinderlehre von den Artickeln des Christlichen Glaubens. Hieronymus epist. 61 cap. 4 ad Pammachium: *quæ indesinenter in ecclesia docemus, & in catechesibus.* Idem de Scriptor. Eccles. in Clemente Alexandrino: κατηχήσεων *magister fuit.*

¶ Catechisare sive Catechizare, in primis fundamentis fidei erudire. Tertullianus de Corona cap. 11 *Centurionem Petrus catechizat.* Et 4. adv. Marcion. cap. 29 cum casu tertio: *aut illi catechizat.* Augustinus scripsit librum quem hoc titulo prænotavit: *De catechizandis rudibus.* Vide lib. 2 Retractation. cap. 14.

¶ Catechista, κατηχητής, qui pueros vel adultos erudit & exercet in doctrinâ pietatis. Quod officium in schola Alexandrina primum sustinuit Origenes, atque ante eum Heraclas & Demetrius, qui omnes postea Episcopi facti sunt.

¶ Catechumĕni, κατηχούμενοι, dicebantur, qui sic imbuebantur rudimentis pietatis, & in templis tantisper dum erudirentur in peculiari loco consistebant, separati à reliquis cœtibus; Catechismus Schüler / junge Christen. Tertullianus de Corona cap. 2. *a catechumenis usque ad confessores & martyras.* Hieronymus epist. 83 ad Oceanum cap. 2, *Catechumeni sunt fidei candidati.* Ibidem cap. 4 *heri catechumenus, hodie pontifex.*

¶ Catechumena, fœmininum. Ambrosius epist. 34 ad sacras virgines: *Virgo sanctissima, licet catechumena.* Augustinus epist. 169 ad Eusebium: *Ecclesiæ quidam colonus filiam suam, quæ apud nos fuerat catechumena,* &c.

CATEGORIA, κατηγορία, accusatio, crimen, quod reo imputatur; ¶ Item prædicamentum, quod & *Categorema* dicebatur, κατηγόρημα.

¶ Anticategoria, ἀντικατηγορία, *mutua accusatio*, ut Quintil. reddit lib. 7. cap. 2, quasi recriminatio.

CĂTEIA, ei hanc inter tela nominat Gellius lib. 10. cap. 25. Virgil. 7. Æn. v. 740

Et quos malifera despectant mœnia Abella,
Teutonico ritu soliti torquere cateias.

Ubi Servius: CATEIAS *tela Gallica: unde & Teutonicum ritum, dixit:* Cateias *quidam asserunt, teli genus esse tale, quale aclides sunt, ex materia quam maxime lenta, cubitum longitudine: cujus fere clavis ferreis illigata, quam in hostem jaculantes linea, quibus eam annexuerunt, reciproca faciebant. Cateias autem lingua Theotisca Hastæ dicuntur.* Silius Italicus lib. 3. v. 277

pandâ manus est armata cateja.

Panda, id est, recurva. Meminit & Val. Flaccus lib. 6. v. 83. & Gellius lib. 10. c. 25.

CĂTĒNA, Ketten / vinculum captivorum. Cicer. in Verr. 7. cap. 41, *Hominibus innocentibus injici catenas jubet*, er läst unschuldige Leut gefangen nehmen. Apud Celtas in encomion eloquentiæ Hercules pingebatur catenâ aureâ, ex lingua ipsius dependente atque ad aures circumstantium pertingente, ita ut alligarentur, ac sua sponte ultro citroque sequerentur, quocunque ab Hercule ducerentur. ¶ 2. Dicuntur catenæ & lignea vincula, quibus asseres trabibus contignationis tectove affiguntur. Vide Palladium de re rust. lib. 1. cap. 13. & Vitruvium lib. 7. cap. 3.

¶ Catēnŭla, diminutivum. Onomast. Vet. *Catenula*, ἁλυσίδιον. Sed usitatius

¶ Cătella, ein Kettlein / monile muliebre. Horat. 1. epist. 17. v. 55, *sæpe catellam, sæpe periscelidem raptam sibi flentis.* ¶ Erat etiam virile ornamentum, virtutis præmium. Livius 39, 31. extr. *Quintius suos equites catellis ac sibulis ornavit.*

¶ Catēnārius, ut *canis catenarius*, ein Kettenhund / apud Senecam lib. 3. de ira c. 37. & controv. 20.

¶ Catēno, are. Sæpe usus est Venantius Fortunatus v. g. lib. 8. carm. 4

Bractea gemmatum cycladem fila catenant.

Onomast. Vetus: *Cateno, πιάω.* Hinc

¶ Catēnātus, ut, *catenatus janitor*, Columell. præfat. lib. 1.

¶ Catenatio, colligatio trabium seu coagmentatio apud Vitruv. lib. 2. cap. 9. *firmas recipiunt catenationes.* Et lib. 10. cap. 1, *catenationibus continetur.*

¶ Concatenare. Lactantius lib. 3. cap. 17 de Epicuri corpusculis atomis: *hamatas esse oportet, ut possint invicem concatenari.* Ambrosius epist. 23. pr. *Concatenantur sibi epistolæ nostræ.* Inde

¶ Concatēnatus, mit Ketten an einander gebunden. Minucius Felix p. 125, [ed. Oisel.] elementa & alia universitatis metaphorice dixit *cohærentia, connexa, concatenata.* Ergo non inelegenter *laborēs concatenati* vulgo dicuntur, qui se excipiunt & continue insequuntur: stete Mühe und Arbeit. Sic enim exstat apud Martialem lib. 1. epigr. 16. de assiduis & perpetuis arumnis humanæ vitæ hoc sensu simplex Catenatus:

Exspectant curæque catenatique labores,
B *Gaudia non remeant, sed fugitiva volant.*

CĂTERVA, agmen militum numerosum. Vegetius 2. cap. 2, *Galli atque Celtiberi, pluresque barbaricæ nationes catervis utebantur in prælio, in quibus erant sena millia armatorum*, ein hauffen Kriegsvolck zu Fuß. *Conductitiæ catervæ*; pro mercenario seu conducto milite Nepos dixit; Chabria pr. Horatius *turma*, quæ equitum fuit, opposuit: cohortem nempe, quæ peditum, intelligens, lib. 2. Epist. 1. v. 190

Dum fugiunt equitum turmæ peditumque catervæ.

Cicero pro Domo cap. 42, *Forum armatis catervis possidere.*

¶ Catervarius, a, um: ut *Catervarii pugiles, gladiatores:* quorum non singuli cum singulis, sed plures cum pluribus mistim & catervatim pugnabant. *Catervariorum pugilum* meminit Suetonius Aug. cap. 45. Vide Justum Lipsium lib. 2. Saturnal. c. 16.

¶ Cătervātim, adverb. mit Hauffen. Plin. lib. 10. cap. 24. *Sturnorum generi proprium catervatim volare.* die Staren fliegen hauffenweiß. Sallust. Jug. c. 97, *non acie, neque ullo modo prælii, sed catervatim, uti quosque fors conglobaverat, in nostros incurrunt.*

¶ Concatervatus, zusammen rottieret / dicht in einander gestellet. C Ammianus lib. 31. cap. 36 (Vales. c. 13) *concatervatis manipulis, ut fixi nec mucronem exserere, aut manum reducere quisquam posset.*

CĂTHARMA, Κάθαρμα, piaculum, hoc est homo aliquis, vel flagitiosus, vel miser, qui pro peste aliove morbo expiando diis immolabatur, quem expiandi ritum Romani usurparunt, ein Fegopffer / ein Fluch. Cujusmodi catharma fuit Jonas prophetа abjectus in mare; Et de se ac doctoribus sociis Paulus scripsit 1. Corinth. 4 καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, *Catharmata mundi facti sumus*, &c. Wir sind ein Fluch der Welt: Quod Germanicum tamen ad originem aliam videtur respicere, nimirum καθαρᾶσθαι, quod significat exsecrari; ¶ 2. sed κάθαρμα à καθαίρειν est, lustrare, purgare. Ideoque & lustramentum & purgamentum Ambrosius reddidit.

¶ Est inde & Catharticus, καθαρτικός, ut *Medicamentum cathartici* apud Celsum, quod vulgò purgans vocant aut educens, eine Purgation / Artzney zum Stulgang. Sic enim lib. 2. cap. 12 *Medicamenta* [purgantia] *stomachum fere lædunt. Ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est.*

CĂTHĔDRA. καθέδρα, sedes, eine Catheder / Cantzel / Predigstul. Juvenalis de Rhetorum professione & scholis dixit nimium verè Satyr. 7. v. 203

Pœnituit multos vana sterilisque cathedræ,
D *Sicut Thrasymachi probat exitus atque Secundi.*

Rhetores enim illi ob precii exiguitatem à professione sua destiterunt. Erat altioris & honoratioris sellæ genus operosius structæ cum suppedaneo, aliquando & cum umbellâ, ut in vetustis monumentis videre licet, propria Professorum, deinde & Episcoporum; de quo non pauca ad Sidonium Savaro. Sulpitius Severus de Martino Episcopo, humilitatem ejus prædicans, Dialogo 2. cap. 1. *Illud non præteribo, quod in secretario sedens, nunquam cathedrâ usus est. Nam in Ecclesia nemo unquam illum sedentem conspexit; sicut quendam nuper (testor Dominum) non sine pudore meo vidi, sublimi solio, quasi regio tribunali, celsâ sede (cathedra) residentem. Sedebat autem Martinus in sellula rustica, ut est in usibus servulorum, quas nos rustici Galli, tripetias; vos Scholastici, ac certè tu, qui de Græcia venis, tripodas, nuncupatis.* ¶ 2. Cathedræ etiam sunt sellæ, & quidem velatæ, quibus fœminæ gestari per urbem solebant. Martialis lib. 12. Epigr. 38

Hunc qui fœmineis mollesque desque cathedris
Incedit, tota notus in urbe nimis &c.

Calpurnius Eclog. 7. v. 27

Inter fœmineas ſpectabat turba cathedras.

Vide Lipſium lib. 1. Elector. cap. 19. Hinc

¶ Cathedralicius, ſervus ad cathedram geſtandam deſtinatus. Martialis lib. 10. Epigr. 13

Cum cathedralicios portet tibi rheda miniſtros.

V. Turneb. lib. 30. Adverſ. cap. 30. Iidem & *Cathedrarii* dicti; vide poſt

¶ Cathedrarius: Seneca de Brevitate Vitæ cap. 10. *Solebat dicere Fabianus, non ex his Cathedrariis Philoſophis, ſed ex veris & antiquis.* Nempe *cathedrarios Philoſophos* vocat, qui verbis atque in cathedra, non re & facto in vita philoſophantur. *Servos cathedrarios*, quos *Cathedralicios* Martialis vocat, Sidonius dixit lib. 1. epiſt. 11. Conf. Dalechamp. ad Plinii lib. 16. cap. 37.

CATHOLICVS, Καθολικὸς, univerſalis, allgemein. *Catholica fides*, der allgemeine Chriſtliche Glaube. *Catholica Eccleſia* in Symbolo Niceno. Quintilianus lib. 2. cap. 13 *Præcepta quæ καθολικὰ vocant, id eſt, (ut dicamus, quomodo poſſumus) univerſalia vel perpetualia.* Latine uſi ſunt Apulejus in Trismegiſto p. 100 *anime cæleſtes diis catholicorum dominantur, terrent incolunt ſingula?* & Beda lib. 1. Hiſt. eccleſ. cap. 10. *ſcientia catholicæ.*

¶ Catholicè, adverb. Tertullianus adv. Hæreticos cap. 26 *Regulam fidei ſuperinducerent, diverſam & contrariam illi, quam catholicè in medium proferebant.* Idem de Fuga in perſec. cap. 3 *Neceſſe eſt catholice fieri hæc.*

CATILĪNA, nobili genere natus fuit, magna vi & animi & corporis, ſed ingenio malo pravoque, cui ab adoleſcentia bella inteſtina, cædes, rapinæ, diſcordia civilis, grata fuêre: corpus patiens inediæ, vigiliæ &c. animus audax, ſubdolus, varius: cujusliber rei ſimulator & diſſimulator, alieni appetens, ſui profuſus, ardens in cupiditatibus, ſatis eloquentiæ, ſapientiæ parum; qui nefario ac parricidiali ſcelere, ſenatum confodere, diripere ærarium, incendere urbem, Rempubl. tollere funditus, cum multis ſui ſimilibus conſpiraverat. Et effeciſſet, ni Ciceronis induſtria prudentiaque prævertiſſet. Re ad arma deducta oppreſſus atque occiſus eſt. Hiſtoriam eam Salluſtius condidit. Vide & Florum lib. 4. cap. 1. & Plutarch. in Cicerone. ¶ Juvenalis pro quovis peſſimo & exitioſo patriæ cive poſuit Sat. 14. v. 41, cum ait,

— — — — & Catilinam
Quodlibet in populo videas, quocunque ſub axe.

¶ Catilinanus, ut, *Catilinana prodigia* apud Plinium lib. 2. cap. 51. Alii *Catiliana* legunt: Harduinus autem *Catillnana.*

¶ Catilinarius. Cicero 1 Catilin. c. 10, *Catilinarium ſeminarium.* Et Quintilian. lib. 3. cap. 8 *bellum Catilinarium.*

CĂTĪNVS, & *Catinum*, ex Siculo Κάτινος, eſcarium vas & coquinarium; ſi fictile fuerit: quod ex Catone de re ruſtica cap. 84 conſtare poteſt. eine Schüſſel / ein Tiegel. *Catinus vitreus* apud Suetonium legitur Galbâ c. 18. *Nihil invenit præter tepidam in ara fabillam, atratumque juxta ſenem in catino vitreo thus tenuem, & in calice fictili merum.* Perſius Sat. 5. v. 182 *— rubrumque amplexa catinum cauda natat thynni.*

¶ Catillus, diminut. *Catillus ligneus*, eine hölzern Schüſſel oder Napff / Val. Max. 4. c. 3. exempl. 5.

¶ Sed *Catilla*, fœm. apud Plautum Caſin. a. 3. ſc. 2. v. 22. ut quidem Jac. Operarius legit, & ante hunc Gruterus; ex *catula* videtur eſſe diminutivum. Vide interpretes.

¶ A quô *Catillones* dicti ſunt Liguritores, Schüſſel-lecker / ut Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 12 docuit. Vet. Gloſſ. *Ligurius, Guloſus, Catillo*, λίχνος.

¶ Uſus eſt & verbo *Catillare* Plaut. in Caſina a. 3. ſc. 2. v. 22. pro *catinos lingendo alimenti aliquid ſibi petere.* De varia lectione jam diximus. Hanc autem Lambinus ex Fulgentio, (cui Nonium, licet, adjicias) tuetur. Adde Commentar. Taubmanni.

¶ *Catillatio* apud Feſtum:

¶ *Catillamenta*, apud Arnob. lib. 2. pag. 73. ubi Heraldus & VVoverus [in Minuc. Felic. p. 116] *Caſtellamenta* legunt. Vide ſupra ſub *Caſtellum.*

CATLASTER, grandior puer, adoleſcentulus. Vitruvio hanc vocem reſtituit Turnebus Adverſ. lib. 24 cap. 7, pro eo, quod vulgo *cataſtos* legebant lib. 8. Architect. cap. 4. *Catlaſtri* autem forma, quam Chariſius lib. 1 habet, contracta eſt ex *Catulaſter*, quod in diminutivis Priſcianus ponit lib. 3, *adulationis cauſſa*, ut ait, factum, *& maxime puerorum*, intellige ex Catulus. Gloſſ. Vet. *Catulaſter βύταξ*: & Cyrilli, *Catuleſter, νήπιος.*

¶ Catulaſtrum, inde formatum nomen ludicri puerile genus, niſi quid turpius eſt videtur notare. Uſus eo Dracontius lib. 2. extremo: *Non catulaſtra gerit puerilia.*

CĂTO. Catônes celebres aliquot fuêre: ut M. Porcius Cato, ſenex, vel primus, *optimus orator, optimus imperator, optimus ſenator*, ut Plinius eum lib. 7. cap. 27 prædicat. *Omnium bonarum artium magiſter*, ut eidem lib. 25. cap. 1 vocatur. Senecæ de Tranq. cap. ult. *Virtutum viva imago*, & de Conſtant. ſapient. cap. 2. *Certius ſapientiæ exemplar, quàm Hercules & Ulyſſes*, dicitur. *Hoſtis fuit ambitus, & largitionis acerrimus*: De quo etiam Cicero: *O te felicem M. Porci, à quo rem improbam petere nemo audet.* Plinius præfat. Hiſtor. Natural. Ejus orationes ſe laudare dixit idem Cicero de Clar. Orat. Scripſit Varia. Quintilianus lib. 12. cap. ult. circa finem: *Marcus Cenſorius Cato, idem Orator, idem Hiſtoriæ conditor, idem juris, idem rerum ruſticarum peritiſſimus, inter tot operas militiæ, tantas domi contentiones, rudi ſeculo literas Græcas ætate jam declinatâ didicit, ut eſſet hominibus documento, ea quoque percipi poſſe, quæ ſenes concupiſſent.* Vide Plutarchum & Nepotem ejus vitâ, itemque Livium 39. cap. 40. Hunc *ſapientis* nomen in ſenectute conſecutum Cicero in Carone, ſive de Senectute ſcribit: qui neque ipſum Socratem, quem Sapientiſſimum Apollo judicavit, ei anteponendum cenſet. Lege cap. 2 ejus libelli. Quo faciunt & Poëtæ veteris verſus in Florido:

Sperne mores transmarinos mille habent offucias.
Cive Romano per orbem nemo bibit rectius:
Quippe malo unum Catonem, quam trecentos Socrates.

¶ 2. M. Cato Uticenſis, ſenioris pronepos [Gell. 13. cap. 19.] qui poſt perlectum Platonis Phædonem de animi immortalitate gladio incubuit. Fuit ſeveris moribus, invicti animi, & continentis: unde omnes cordati, ſeveri, & inculpati moribus *Catones* vocati; ut & Val. Maximus lib. 2. cap. ult. obſervat. Lucanus lib. 2. v. 380

— — Hi mores, hæc duri immota Catonis
Secta fuit, ſervare modum finemque tenere,
Naturamque ſequi, patriæque impendere vitam,
Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.

Vide Buchner. ad lib. 4. Plinii Epiſt. 27. p. 40. Nec alia cauſſa aureolo illi libello de morib. verſibus conſcripto, qui vulgò pueris proponi ſolet, *Catonis* nomen inditum eſt: neque enim Cato ejus auctor: ſed ita appellatus eſt, quia de ſanctitate morum præcipit, qualis in Catone fuit, quaque ille claruit. Hujus Catonis Uticenſis vitam æque ſcripſit Plutarchus. Elogium ejus apud Senecam habes de Conſtantia Sapientis cap. 1. & 2. *Contentiſſimus hoc Catone*, Octavius Auguſtus dicere ſolitus eſt, cum præſentem rerum ſtatum boni eſſe conſulendum ſignificare voluit. Sueton. c. 82. ¶ 3. Valerius Cato Grammaticus fuit Romæ *Latinæ Sirenis* habens cognomen, de quo Suetonius illuſtribus Grammaticis cap. 11. Catonum nomen à *Catus* eſt. Vide ibi infra. Eorum ſtemmata exhibet Gellius lib. 13. c. 19. Rupertus ad Pompon. p. 359. 360.

¶ Catoniānus, a, um: ut *Catonianum ſupercilioſæ frontis arbitrium*, id eſt ſeverum, grave, cenſorium apud Sidonium lib. 8. Epiſt. 9. Sic *Catonianos* dixit Cicero, qui partibus Catonis ſtudebant. Vide paullo inferius in *Catonium.*

¶ Anticăto Ἀντικάτων, Cæſaris liber appellatus fuit contra Catonem Ciceronis. Plutarch. in Cæſ. & Juvenalis Satyr. 6. v. 337 *duo Cæſaris Anticatones.*

CATOBLĔPAS, æ, vel catoblepon, ontis, ζῶον κάτω βλέπον, Lybica eſt fera, tauro ſimilis, ſubtus ſpectans, & vi quadam venenata oculorum obvia omnia necans; Gorgon etiam dicitur. vide Geſner.

CATŌMVM, i, ἐκ κατ' ὤμων. Ut *Catomo & catomis cædere* eſt ſcapulis verberare, quod & *Catomidiare* dicebant, quo verbo uſus Spartianus eſt Adriano c. 18. ad quem locum vide Caſaubonum, ſed inprimis Salmaſium: & Scaligerum ad Manilium.

CATŌNIVM, ex Græco Κάτω; inferorum locus: vox ſordida Gellio cenſente lib. 16. cap. 7. Laberius:

— — — — tollet bonâ
Fide vos Orcus nudum in Catonium:

id eſt, in barathrum infernum. Cicero lib. 7. ad Familiares Epiſt. 25. *Sed heus tu, manum de tabula: magiſter adeſt citius, quàm putaramus. Vereor, ne in Catonium Catonianos*, id eſt vereor, ne in exitium ultimum conjiciat, & orco adeò demittat nos Catonianis partibus addictos. Malè Scaliger *Catonium* legere maluit: quod Salmaſius advertit dicto loco. Eum enim per *Virum Magnum*, quem ibi nominat, deſignat. Locus Scaligeri eſt lib. 2. Epiſt. 146.

CATOPTRICA, ſcientia ſeu ars multis matheſeos partibus inſerviens; in univerſum dicitur ea, quæ de quibusvis inſtrumentis Mathematicis pertractat; quibus oculorum adhibitâ acie, per ipſorum pinnacidia adſpectando quidpiam indagamus. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 69. p. 110.

CĂTORTHŌMA, κατόρθωμα, officium rectum & perfectum. Cicer. de finib. 3. c. 7. *Quæ nos aut rectè facta dicamus, ſi placet, illi κατορθώματα appellant, omnes numeros virtutis continent.*

Catulaſter vide ſuperius *Catlaſter.*

CĂTVLLVS. Q. Valer. Catullus Veronenſis, Poëta paullo laſcivior, ideoque cautè legendus juventuti. Cæterum inaffectatæ elegantiæ affectator, ut Heinſius cenſuit. Qui eam ob cauſſam *pectен Muſarum* Scaligero Patri appellatus, ut in Burdonicæ fabulæ Confutatione filius notat. *Doctum* Martialis in illo dixit lib. 1. Epigr. 62

Verona docti ſyllabas amat Vatis.

Qui etſi multa ſcripſit, ut ex veteribus Grammaticis ſatis conſtat, pauca tamen ad nos pervenêre. Inter quæ procul dubio princi-

pem

pem locum obtinet carmen illud, quod in nuptias Pelei & Thetidos condidit, cui vulgò *Argonauticorum* titulus falsò adscribitur. Vixit Syllæ Mariique temporibus. ¶ 2. Fuit alius *Catullus Urbicarius* mimographus, de quo Juvenalis Sat. 13. v. 111, *Minorem agit ille Urbanus qualem fugitivus Scurra Catulli.* Idem Sat. 8. v. 185 *Vocem, Damasippe, locasti Sipario, clamosum ageres quorum phasma Catulli*, ubi veterem Scholiast.

CATVLVS [de quo nomine & supra aliquid in Canis diminutivo diximus.] Q. Lutatius Catulus Romanus fuit, qui contra Pœnos cum Amilcare duce profectus finem primo bello Punico imposuit, de qua re vide Polyb. lib. 1. Eutrop. 2. c. 16. ¶ 2. Catulus alter, orator & consul, cum C. Mario Cimbros fudit, sed ab eodem postea urbe occupata per dissensionem mori, frustra pro eo civibus precantibus, jussus, & in cubiculo inclusus carbonum candentium vapore suffocatus est. Meminit hujus Catuli frequenter Cicero in claris oratoribus. Lucan. lib. 2. v. 173

— — quid sanguine manes
Placatos Catuli refenum?

Sylla enim Mario interfecto Catulinecem postea ultus est. ¶ 3. Hujus Pater Q. Catulus poeta fuit; ut Cicero indicat lib. 1. de Natura Deorum, ubi ejus Epigramma in Roscium adducit. Adducit & aliud ejusdem Gellius lib. 19. cap. 9. ¶ 4. Alius Q. Catuli mentionem Cicero facit Orat. pro Lege Manilia, de quo Vellejus Paterculus etiam lib. 2. c. 32 refert.

Catulus, diminut. à *canis*, vide *canus*.

CATVS, a, um. Ennius apud Ciceron. lib. 1. Tuscul. cap. 9. *Egregie cordatus homo catus Aelius Sextus.* In quo versu *catum*, *acutum* interpretatur Varro, & Sabinum vocabulum esse asserit, lib. 6. de L. L. Ibidem *cata dicta* apud eundem Ennium *acuta* exponit. Servius à *naiu calore ingenii* derivat. Terent. Andr. act. 5. sc. 2. v. 14.

Nescio qui senex modo venit: ellum! confidens, catus.

Ubi Donatus: CATVS, *Callidus, doctus: ardens magni & naivi: Ingeniorum enim igneus vigor videtur.* Sane acumen ingenii & vigorà calidiore temperamento est. Frigidi enim hebetes ac tardi: Quò Virgilius respiciens Georg. 2. v. 484. ait:

Sin hos ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis.

Vide de hâc voce Tiraquell. ad Alex. ab Alex. lib. 1. c. 9. Hac voce præter Ennium & Terentium, Plautus quoque & Horatius, lib. 1. Ode 10. & lib. 3. Ode 12 usi sunt. Vet. Gloss. *Catus ἐξύς: διδακτικός.* Item: ὀξύς, ὁ συνετός: *Catus.* Ein geschwinder Mensch der sich bald findet. *A Catus, Catonum nomen* deductum Plutarchus etiam in Catone Majore assentitur. ¶ 2. Subst. Felis, ὁ αἴλουρος, eine Katze.

CAVAEDVM, & disjunctè *ædes ædium* juxta Varronem de Ling. Lat. locus dicebatur infra parietes tectus ac patulus, in quem salutantes conveniebant, Vorhaus / Saal: apud Vitruvium & Plinium lib. 2. epist. 17.

CAVCALIS, lidis, fœm. Καυκαλὶς, herba ex daucorum genere, *daucum silvestre*, wilde Beerwurtz / rauche Bibenellen / Dioscoridi, & Plinio 22 cap. 22.

CAVCASVS, Καύκασος, montium magnorum & celeberrimorum unus est propè Albaniam & Iberiam, inter Hyrcanum mare & Pontum Euxinum. Valer. Flaccus lib. 5. Argon. v. 154

Ultimus inde sinus, sebumque cubile Promethei.
Cernitur in gelidas consurgens Caucasus Arctos.

Pars est Tauri montis, qui & ipse Caucasi nomine interdum intelligitur. Cæterùm tàm alte levatus Caucasus est, ut circa illius verticem Sol vel scindi videatur, uti Philostratus lib. 2 de hoc monte notavit. *Caucasum mente induere*, pro, supra modum indurare animum Seneca Medeâ v. 43 dixit:

— — pelle femineos metus,
Et inhospitalem Caucasum mente indue.

Id est, in quodvis vel inhumanum maximè facinus mentem obdura. *Caucaso abruptior*, Tertullianus dixit adv. Marc. lib. 1. cap. 1 proverbialiter.

¶ Caucæus, & Caucasius, adject. Virgil. Eclog. 6. v. 42

Caucaseaque refert volucres, &c.

Silius lib. 4. v. 333

Caucasiæ tigris se protulit antris.

¶ Caucasigĕna. ut, *Caucasigenæ Alani*, Sidonius lib. 4. epist. 1.

CAVCI, Chauci, Cauchi, item Caici vel Cayci, Germaniæ populi *majores & minores.* Sic enim duas Caucorum gentes Ptolemæus fecit. Majores ad Albim fluvium. Minores ad Visurgim fluvium, ubi Urbs Brema, itemque Episcopatus VVerdensis, die Stifftgenossen! Vide Cluverium antiqua Germania lib. 3. cap. 18. Et Johannem Schildium peculiari Commentario de Caucis, quem duobus libris exsecutus est.

CAVCVS, vel Cauca, patera, poculi genus. Spartianus in Nigro c. 10. *quum milites quosdam in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidisset.* Vide ibi Salmasium. Gloss. Vet. Καῦκα, *patera.*

¶ Cauculus, diminutivum, unde

¶ Cauculatii & ¶ Cauculatores, i. e. præstigiatores, de quibus Salmasium d. l. consule: de Cauculatore etiam Gloss. vet.

CAVDA, posterior pars pendens in omnibus animalibus, præterquam homine & simia, ut Plinius lib. 10. cap. 50 notavit. Virgil. Georg. 3. v. 59. *Ferris vestigia cauda*, de bove loquitur. *Caudæ pilos equinæ paullatim vellere*, proverbialiter indicat, consilio, tempore & assiduitate id esse conficiendum, quod viribus & impetu obtineri nequit. Adagii occasionem vide in Erasmi Chiliadibus. Inter symbola denique Pythagoræ refertur, μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, hoc est, *Ne gustaris quibus nigra est cauda.* Quod admonet, non esse utendum consuetudine & commercio improborum eorumquè, qui moribus sunt nigris & infamibus. ¶ 2. Caudam pro membro virili Horatius posuit 1. Serm. Sat. 2. v. 45

Accidit, ut quidam testes caudamque salacem
Demeteret ferro.

Idem lib. 2. Sat. 7. v. 49

— — — turgentis verbera caudæ

dixit. Similiter Græci ὄρχεις vocant. ¶ *Caudam jactare popello*, Persius dixit Sat. 4. v. 15. id est, venditare se apud populum speciosis actionibus; seù popularibus studiis gratiam ejus colligere: tractum à canibus, qui caudis suis adulantur heris: vel à pavonibus, qui caudæ jactatione fœminis suis placere student. ¶ *Caudam trahere* aliud Prov. apud Horat. lib. 2. Serm. Sat. 3. vers. 53. pro deridiculo esse: vel quia pueri eis, quos derisui esse volunt, quiddam caudæ instar apponere in tergo solent, ut Vetus Scholiastes interpretatur: vel quia pleræque quadrupedum, cùm pudor tremorve invaserit, demittunt & trahunt caudam: quam contra ferocientes arrigunt & tollunt. Verba Horatii sunt:

— — — — — Hoc te
Crede modo insanum, ut nihilo sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat.

Id est, ea conditione te esse dementem persuade tibi, ut alterum, qui tuam deridet stultitiam, nihilo sapientiorem existimes, & commissurum post paullò, ut æquè derideatur ob suam dementiam. *Suus* enim *cuique*, ut Catullus ait Carm. 22, *attributus est error:* & usque quoque sapere, soli Deo conceditur.

¶ A *Cauda* etiam *Codeta* est, de quo infra suo loco.

CAVDEX, icis, & Cōdex, icis, ut *plaustrum & plostrum; cauda & coda* dicebant: σίλιχος sive lignum interius, quod cortex ambit. Solinus cap. 35 *lignum caudicis* appellat, Plinius, *Vitalia arboris*, de quo infrà. *Codex inveteratus*, ein alter Stamm/ apud Columellam lib. 4. cap. 8. extr.

¶ Est & convicium in ἀναίσθητον, & qui nihilo magis sapiat sentiatve quàm *Caudex.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 1. vers. 4.

— — in me quidvis harum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus.

¶ A *Caudice* etiam accepit cognomen Appius Claudius Cæci frater: quod primus persuasit Romanis navem conscendere, ut Seneca de Brevitate vitæ cap. 13 notat: vel quod primus piscatoriâ nave trajecit fretum: ut Victor in viris Illustribus scribit. Nam plurium tabularum contextus *Caudex* seu *Codex* appellabatur. Inde & publicæ tabulæ *Codices* dicuntur: & *Codicaria*, seu *Caudicaria naves*, de quibus post, nomen acceperunt.

¶ *Provincia caudicalis*, pro caudices tractante vel findente, apud Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 2, 25 jocularitèr dicitur: *Te*, inquit, *cum securi caudicali præficio provinciæ.* Holzhacker.

¶ Caudicarius, Codicarius: ut *Caudicaria*, seu *codicaria navis*, Senec. Brev. Vit. c. 13. quam Festus *ex crassiore tabula factam* interpretatur. Eam scilicet, ut puto, significans, quæ ex crassiore codice, seu trunco excavata est: hoc est, *caudiceus lembus* quem Ausonius vocat. Ein Kahn. *Navem piscatoriam* Victor de viris Illustribus in Appio Claudio dixit. Fortean has easdem cum *scaphis* Nonius, cum de navigationum generibus docet, facit. Nam cum de *scaphis* exposuisset, subjicit: *Codicarias naves etiam nunc* [*scaphas*, ut puto,] *appellat eò, quod in fluminibus sint usui.* Quam rationem tamen haut capio. Tales sunt *monoxyla lintres* apud Plinium lib. 6. cap. 23, quas cum Livio *ex singulis arboribus cavatas* appellare liceat. ¶ 2. Sed *codicariæ* etiam videntur dictæ, quæ ex pluribus codicibus, aliis super aliis positis, & in unum corpus seu massam conjunctis, factæ temere erant: quod *codex* plurium tabularum contextus diceretur: Varro apud Nonium: *Quod antiqui plures tabulas conjunctas* CODICES *dicebant: ex quo in Tiberi naves codicarias appellamus.* Quæ procul dubio respexit Seneca, cùm de Brevitate vitæ cap. 13 ita scriberet: *Plurium tabularum contextus* Caudex *apud antiquos dicebatur: unde publica tabula* Codices *dicuntur: & naves nunc quoque, quæ ex antiquâ consuetudine per Tiberim commeatus subvehunt,* Caudicariæ *vocantur.* Plinius hujusmodi navigia designare videtur lib. 3. cap. 5. cum ait: *Sed Tiberis propter asperis & confragosa, ne sic quidem; præterquam tribus horis, quam ratibus longe meabilis fertur.*

¶ Caudicarii dicuntur ipsi nautæ, qui Tiberi annonam subvehunt: notat ex Codice Theodosii Lege 9. de suar. & pecuariis, [l. 14. T. 4.] & inscriptione Veteri Lipsius ad Senecam de Brevitate Vitæ cap. 13.

¶ Caudiceus, a, um: quod ex *caudice* est. Ausonius in Mosella v. 197 *Navim caudiceo finitans super æquora lembo.*

¶ Codex, liber, & quod ſcriptura conſtat, dicitur: antiqui enim in tabulis ſcribebant: & plurium tabularum contextus, ut paullo ante ex Seneca notabamus, *Codex* dicebatur antiquus: quod de Varrone procul dubio accepit, cujus locum mox adducemus. Juvenalis Sat. 10. verſ. 236

— — — — — codice ſævo
Hæredes ſentit eſſe ſuos: bona tota feruntur
Ad Phialem.

Codice ſævo i. e. teſtamento inofficioſo: quo liberos ſuos præterit ſive omittit impius pater, ut bona ejus omnia ad Phialen meretricem perveniant. Namque & *Codicilli*; in quibus ultima voluntas, ſed non æque ſolenniter, uti in teſtamentorum codicibus perſcripta erat, dicebantur, de quo paullo poſt dicendum erit. *Codex* igitur dicebatur, corpus ſive compages plurium tabularum, ſive illæ lignex, ſive eborex, (unde *eborei codices* dicti) ſive membranæ etiam eſſent, quarum aliæ ſuper aliam ſtructa erat; ſicut & hodieque fit in noſtris codicibus ſive libris. Itaque differebat *Codex* à *Volumine* quod ita appellabant. *Volumen* quippe dicebatur, cùm chartæ chartis in longitudinem attexuntur & conglutinantur; volvendæ circa rutulum, ſive bacillum teres atque rotundum, ex quo *Volumen* appellatur. Vide infra in *Volumen*, item Salmaſium de modo Uſurarum pag. 405. & pluribus conſequentibus; ubi & alia licebit diſcere, quæ ad notitiam Codicum veterum pertinent.

¶ Codicillus, parvus codex: hoc eſt, in quo minoris formæ tabulæ compactæ: ſed pluralis fere tantum eſt numeri. Et quia litteræ ſive Epiſtolæ in hujusmodi codicibus perſcribebantur; inde ſæpè *Codicillorum* appellatio literis ſive Epiſtolis tribuitur. Cic. lib. 6. ad Fam. Ep. 18. *Quæſivi a Balbo per codicillos, quid eſſet in lege.* Idem lib. 4. Epiſt. 12. ad Fam. *Puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis.* Et alibi ſæpius. Suetonius Caligula cap. 55. *Equiti Romano tumultuanti; per Centurionem denunciavit abire ſine mora etiam, perferretque ad Ptolemæum Regem in Mauritaniam codicillos ſuos.* Sed *Codicilli* maxime dicuntur Epiſtolæ, quæ ad præſentes mittuntur. Seneca Epiſt. 55. extr. *Video te, mi Lucili, cum maxime audio: adeo tecum ſum, ut dubitem, an incipiam non epiſtolas* (ut ad abſentem; quod es) *ſed codicillos tibi* (tanquam præſenti) *ſcribere.* Notat *Lipſius Inſtitutione Epiſtolica* cap. 2. ¶ 2. Quin & diplomata principum & conſtitutiones, *codicilli* paſſim appellantur. Ita Suetonius Claudio cap. 29 *codicillos officiorum* dixit; quibus officia deferebantur. Nam & *epiſtolæ* & *literæ* dicebantur. Et hinc fortaſſis corpus illud Conſtitutionum Imperialium, *Codex*, appellatus eſt, quod *codicillos* principum contineret. ¶ 3. *Codicilli* etiam dicebantur voluntatis ultimæ tabulæ, non æquè ſolenniter tamen ac teſtamenta, confectæ, de quibus videndi JCti. ¶ 4. Codicilli; Schreibtaffeln. *Exemplum literarum in codicillis exarare*, einen Brieff entwerffen und concipiren in Schreibtäffelein / Cicero lib. 9. epiſt. ult. ad Fam. *Hic ſententias noſtras in codicillis, & omnia verba referebat*, Idem in Philipp. 8. cap. 10.

¶ Excodicare. Palladius principio lib. 1 explicat, nempe circa vitis radicem dolabra terram aperire, & velut lacus efficere, ut ſolis teporibus & imbribus provocentur. Dicitur vero ita, quod codices, id eſt trunci & frutices fodiendo exſtirpentur. Scribitur etiam *excaudicare*, Tertullian. de Pudicit. cap. 16.

CAVDIVM, Samnium oppidum: ad quod locus *Caudinæ Furculæ* appellatus: ex duobus ſaltibus angustis ſilvoſisque conſtans. vide Livium lib. 9. cap. 1.

Cavea, vide in *Cavus*.

CAVEO, cavi, cautum, cavere, ſich hüten / fürſehen. Terent. in Eunuch. act. 4. ſc. 6. v. 23 *Sed tu quod cavere poſſis, ſtultum eſt admittere*, was einer umbgehen / und ihm fürkommen kan / läſſet es aber geſchehen / thut närriſch dran. Cicer. ad Quir. poſt R. c. 9. *Nihil credam & omnia cavebo*; will mich in allen wol fürſehen. Horat. lib. 2. carm. od. 13. v. 13.

Quod quisque vitet, nunquam homini ſatis
Cautum eſt in horas.

Cavere ſibi ab aliquo, ſich für einen hüten und fürſehen / Terentius Eunuch. a. 5. ſc. 2. v. 44. Et, *Cavere ſibi à veneno*, Cic. de Finib. 5. cap. 22. *Cavere legibus*, Curt. 6. cap. 11, 20. *Cavere teſtamento*, im Teſtament verordnen / vermachen / Cic. Fin. 2. cap. 31. extr. *Cavere obſidibus de pecunia*, mit Bürgen verſichern / Cæſ. B. Gall. 6. cap. 2. CAVEO, præſertim in imperativo modo cum infinitivo, modo cum ſubjunctivo, eoque vel abſolute, vel cum conjunctione *ne*, conſtruitur. Ut, *Cave exiſtimes.* Cic. 9. ep. 24. *Cavete, ne*, &c. pro S. Roſc. cap. 53. *Caveret id petere a P. R.* Salluſt. Jug. c. 64. *Cave præcipitare*, Ovid. 3. Pont. 1. v. 139. *Capro occurſare caveto*, Virgil. eclog. 9. ¶ Proprie JCti dicuntur *cavere*: cùm conſulentibus reſpondent. Cic. 3. ad Famil. epiſt. 1. extr. *L. Valerium JCtum valde tibi commendo: ſed ita etiam, ſi non eſt Juriſconſultus. Melius enim ei cavere dolo, quàm ipſe aliis ſolet.* Plautus Epidici act. 2. ſc. 2. v. 107 *Hic poterit cavere rectè, jura qui & leges tenet.* Vide & infra in *Cavillari*. ¶ Eſt & paſſivum caveri. Cicer. ad Att. 10. ep. 16. *Cetera, quæ quidem conſilio provideri poterunt, cavebuntur.*

¶ Cavo, is, cavére, conjugatione tertia, apud Tibullum, loco mox in Cavillor citando, cui adde Scaligeri commentaria in illum ipſum locum, & Servium ad Æneid. 4. v. 409. qui etiam ad Catullum provocat, ſed, Scaligero judice, Tibullum voluit dicere.

¶ Cautio, nis, Verwahrung / Verſicherung / Aufſehen. *Adhibere cautionem & diligentiam*, Fürſichtigkeit und Fleiß darauff legen / Cicer. ad Attic. 1. ep. 19. *Puerum autem ne reſciſcat, mihi eſſe ab illa, cautio eſt*, id eſt, Caveo: Terentius in Andr. a. 2. ſc. 3, 26. ¶ 2. Cautiones etiam dicebantur *chirographa* & *ſyngrapha* (de quibus infra ſuis locis) Handſchrifft. Hinc Vetus Interpres illud Lucæ cap. 16. v. 6. δέξαι σου τὸ γράμμα, *Accipe cautionem tuam*, optime, ut ibi annotat Grotius, vertit. *Ita enim*, inquit, *JCti vocant quod Græci ſyngrapham, aut chirographum. Eandem* Cautionis *vocem hoc ſenſu uſurpat Tertullianus & Salvianus.* Seneca autem *Cautiones* obligationes ſeu chirographa dixit lib. 7. de Benef. cap. 10. *Video iſtic diplomata & ſyngraphas & cautiones, vacua habendi ſimulacra.*

¶ Cautus, fürſichtig / klug. Terentius in Phorm. a. 4. ſc. 5. v. 3. *Ut cautus eſt, ubi nihil opus eſt.* Cicer. Att. 10. ep. 9 *Ero in credendo, ut mones, cautus*, will mich fleißig fürſehen / wem ich gläuben ſolle. ¶ 2. Cæterum *Cautus* non tantum is dicitur, qui cavet probe, & ſibi recte proſpicit; ſed & cui cautum bene eſt, h. e. qui tutus munitusque eſt. Lucanus lib. 4. v. 409 *Cautus ab incurſu belli*, i. e. tutus & bene munitus adverſus bellicam vim. Ita contra *tutum* pro *Cauto* poſuit Horat. de arte poet. v. 28, *tutus nimium, timidusque procellæ.* ¶ Comp. *Cautior.* Cic. pro Roſc. Am. c. 20. *peccare in eam partem, quæ eſt cautior.* Et Philipp. 13. c. 3, *Sapientia cautioribus utitur conſiliis.* Vetus inſcriptio Q. Fabio Maximo dicata:

DVX AETATIS SVAE CAVTISSIMVS.

apud Gruter. f. 406. n. 7. Et Auguſtinus Confeſſion. lib. 7. cap. 6 *Cautiſſima obſervatione numerare.*

¶ Caute, Adv. fürſichtig / behutſam. *Caute prædetentimque dicere*, Cic. pro Cluent. c. 42. *Caute & cogitate rem ſuam tractare*, Plaut. Trin. 2. ſc. 2. v. 46. *Cautim efficere aliquid*, Cicer. pro Dejot. cap. 6. *Cautiſſime navigare*, Idem Attico ſuo lib. 15. epiſt. 26.

¶ Cautim apud Terent. in Heaut. act. 4. ſc. 8. v. 29. Idem quod caute.

¶ Cautor, qui cavet & providet. Plaut. in Capt. act. 2. ſc. 2. v. 5. *Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavit, etiam cum cavitſeratus eſt, ſæpe is cautor captus eſt.* Cicer. pro Sext. c. 7 *cautor aliena periculi.*

¶ Cautela, idem quod cautio, Verſicherung. Lege 6. Dig. de Pignerat. act. *Prius idonea cautela a debitore pro ſolemnitate ei præſtanda.* Adde legem 15 Dig. de procurat. & defenſ. & ibi Gothofredi notulam. Vet. Gloſſ. *Cautela, ἀσφάλεια.*

¶ Incautus, qui non cavet, unvorſichtig. *Invadere, opprimere hoſtem incautum*, der ſein nicht warnimmt / Cic. Phil. 11. c. 2. *Juventâ incautior*, Livius lib. 30. cap. 13. extr. *Incautiſſimus, quia credulus*, Sidon. Apollin. lib. 8 epiſt. 11.

¶ Incautè, unvorſichtig. Cicer. ad Attic. 7. ep. 10. *Stulte omnia & incaute [agi judico.]* Livius 21. cap. 7. *Dum incautius ſubit murum.* Et Auguſtinus de Moribus Manichæor. cap. ult. *ut ſe ipſos in jurgando incautiſſime prodirent.*

¶ Percautus, ſehr fürſichtig. Cic. ad Quint. frat. lib. 1. ep. 1. cap. 6 *percautus & diligens.*

¶ Compoſita. Diſcavere. Plautus Menæch. act. 2. ſc. 1. v. 23.

Dictum faceſſas dictum & diſcaveas malo.

¶ Præcavere, idem quod Cavere, ut, *Præcavere ſibi ab inſidiis*, ſich fürſehen / verwahren und hüten. Liv. 9. c. 17. *Ante præcautum atque proviſum eſt*, Cic. ad Att. 2. epiſt. 1.

¶ Præcautus, ut Cautus. Petrus Chryſologus Serm. 156 ineunte: *Peritia præcauta medicorum.*

CAVILLOR, cavillari, quid proprie ſit, omnium optime Scaliger ad Feſtum docet. Cavillari, inquit, à carendo *ὑπεκφευκτικῶς.* Propriumque eſt legulejorum & moratorum verbum. Nam Juriſconſultorum Proprium CAVERE. Ovidius de Arte 1. v. 83

Illo ſæpe loco capitur conſultus amore
Et qui alii cavit, non cavet ipſe ſibi.

Tibullus lib. 1. el. 4. *Hæc mihi qua caverem Titio, Deus edidit ore.* Nam & *cavo*, *cavis* dicebant. Ut igitur deminuerunt nomen in formulariis illis, Legulejos, non Juriſprudentes vocantes: ſic & verbum profeſſionis: cum *cavillare*, non *cavere* eos dicebant, propter tricas & moroſas juris præſtigias. Sane ita eſſe unius Tertullianus ſatis dederit, qui in libro de Corona ait: *omnibus modis cavillandum eſt.* Id eſt, *cavendum magnoperè, ἐπιμελῶς.* Non ergo obſcurum, quare in vitium verterit hoc verbum, quùm genus hoc hominum male ſemper audierit. Hæc ille. Sic Tertullianus de Corona cap. 11 *Omnibus modis cavillandum eſt, ne quid adverſus Deum committatur*, id eſt, cavendum. ¶ 2. Cavillari, *εἰρωνεύεσθαι*: diſſimulando illudere, ſpotten / höniſch halten. Tacitus Annal. cap. 46 *Auguſtum ſeſſa aure toties in Germanias commeare potuiſſe, Tiberium vigentem annis ſedere in Senatu verba patrum cavillantem.* Hoc eſt *ſilla cunctatione ludi-*

ſi-

dicantem, ut paullo ante locutus fuerat. ¶ 3. Est & *ridendo suggillare*, sive, *calumniari joculariter*. Apul. lib. 8. p. 213 ed. Elmenh. *Sed postquam non verbum pro virgine, sed asinum pro homine succidaneum vidêre, nare detorta magistrum suum varie cavillantur.* Livius lib. 2. cap. 58 *A centurionibus corruptum exercitum dicere, Tribunos plebis, cavillans interdum*, VOLERONES *vocare.* Quintilianus lib. 1. cap. 4. *Quo minus sunt ferendi, qui hanc artem* [Grammaticam] *ut tenuem ac jejunam cavillantur:* id est, irrident & calumniantur sive suggillant. Sic *cavillari in aliquo aliquid* Cicero dixit. ¶ 4. Est simpliciter ludere atque jocari, procul irâ ac odio. Mit einem ſchertzen. Cicer. lib. 2. ad Att. Epist. 1. *Itaque jam familiariter cum ipso etiam cavillor ac jocor.* Vide ipsum locum. Habes enim ibi & cavillationum hujusmodi jocularium aliquot exempla. Suetonius Tito cap. 8 *Sæpe cum populo cavillatus est; verùm majestate salva.*

¶ Cavillatio, Latinis est, quæ Græcis εἰρωνία dicitur. Gloss. Vet. *Cavillatio, παιγνίδιον, εἰρωνία.* Vide & Casaub. ad Theophrasti Characteres περὶ εἰρωνίας. Spötterey / spöttiſche Rede. ¶ 2. Deinde etiam sic appellatur Sophisma: quemadmodum & ipsa ars texendi sophismata, quæ Græcis Σοφιστικὴ est; *Cavillatoria* Boëthio appellata. Hinc Vetus Glossator *Cavillationem*, εἰδέχθειαν, ἀπάτην, παραγχόρησιν interpretatur. Ulpianus L. 177. D. de verborum significat. *Natura* Cavillationis, *quam Græci* σοφισμὸν (pro quo Alciatus tamen σόφισμα malit legi) *appellaverunt*, hæc est, *ut ab evidenter veris per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.* Quæ eadem & Lege 65. D. de divers. Reg. Juris repetuntur. Seneca Epist. 111 *Quid vocentur Latinè sophismata, quæsisti a me. Multi tentaverunt iis nomen imponere, nullum hæsit. Videlicet quia res ipsa non recipiebatur a nobis, nec in usu erat, nomini quoque repugnatum est. Aptissimum tamen videtur mihi, quo Cicero usus est:* Cavillationes *vocat, quibus quisquis se tradidit, quæstiunculas quidam vafras nectit: cæterum ad vitam nihil proficit.* Vide infra *Sorites.* ¶ 3. *Dicteria* quoque quæ jaciuntur in alios joculariter *Cavillationes* vocantur. Sæpe Cicero hac voce ita usus est. Suetonius de Illustribus Grammaticis cap. 3, *Lutatium Daphnidem, quem Lenæus Melissus per cavillationem nominis πατρὸς ἄγνωμα dicit* &c. Festus: *Cavillatio est jocosa calumniatio.* Quin omnes argutiolæ facetiores hoc nomine appellantur. Idem Suetonius Vespasiano cap. 23. *Maximè tamen dicacitatem in deformibus lucri affectabat: ut invidiam aliquâ cavillatione dilueret, transferretque ad sales.* Daß er einen Schertz und Possen draus machete. Ubi videtur *cavillationem* ad *dicacitatem* retulisse: à qua tamen veteres distinguebant. Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 54. *Cum duo*, inquit, *genera sint facetiarum*, alterum æquabiliter fusum, in omni sermone, alterum peracutum & *breve: illa à veteribus superior*, Cavillatio; *hæc altera*, Dicacitas *nominata est.*

¶ Cavillum idem quod *Cavillatio.* Apulejus 1. Milesiarum. *Jam adlubentia proclivis est sermonis ac joci, & scitum est cavillum: jam dicacitas tinnula* &c.

¶ *Cavillam* in fœminino Plautus dixit Aulul. act. 4. sc. 4. v. 10.

Pone hoc sis, aufer cavillam: non ego nunc nugas ago.

¶ Cavillatus idem. Apul. lib. 8. p. 213 *Sed ille, cognito cavillatu, simulis indignanti* &c.

¶ Cavillator; ridicularius. Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 10 *Consul autem ipse parvo animo & prave: tantum cavillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate videtur; facie magis, quam facetus ridiculus.* Gellius lib. 4. cap. 20 *Qui jumbat, cavillator quidem & canicula, & nimis ridicularius fuit*, &c. Ein Spötter.

¶ Cavillatrix. Quintilian. lib. 7. cap. 3 *Dialecticorum formata conclusio, in disputationibus potius per argumenta verborum cavillatrix, quam in oratoris officio multum allatura momenti.* Usus etiam idem est lib. 2. cap. 15.

¶ Cavillabundus. Tertullianus de Anima cap. 34. extr. *Menelaus statim insequitur amissam, statim repetit ereptam, decenni prælio extorquet, non latens, non fallens, non cavillabundus.*

CAVLA, ovile seu quodcunque gregis receptaculum, dictum vel à *concavitate*, vel ab αὐλὴ, i. e. *aula.* Servius in 9. Æneid. v. 60. AD CAVLAS: *Monumenta & sepia avium. Est autem Græcum nomen Cdetractâ. Nam Græci* AVLAS *vocant animalium receptacula. Unde in sacris ædibus & in tribunalibus, sepia, quæ turbas prohibent,* AVLAS *vocamus.* Festus: CAVLAE *à cavo dictæ. Antiquitus enim ante usum telorum ovês in antris claudebantur.* Pro Festo videtur esse Lucretius, qui poros meatusque alios corporis non semel *caulas* à cavitate scilicet, quæ facit transitum, vocat. Ubi lib. 2. v. 948

Donec materies omnes concussa per artus
Vitales animæ nodos è corpore solvit,
Dispersamque foras per caulas ejicit omnes.

Idem *palatis caulas* lib. 4, 624. *æthereus caulas* lib. 6. v. 491 eadem ratione dixit. Vet. Gloss. *Caula*, πάνδραι: item: θρεμμάτων πάνδραι, *Caulæ.*

CAVLIS, is: Καυλὸς, herbarum idem est quod arborum *caudex*, der Stengel. *Caulis brassicæ*, Kohlſtrünck. Plinius 18. cap. 7. *Fabæ caulem emittunt, nullis distinctum internodiis.* ¶ Plinius & simpliciter pro ipsa brassica posuit lib. 17. cap. 24. extr. *Odit & caulem vitis & omne olus*, Kohl. Nec aliter Cicero 2. Nat. Deor. cap. 47 *Vites à caulibus brassicisque, si prope satæ sint, ut à pestiferis & nocentibus, refugere dicuntur.* ¶ 2. *Caules* etiam pennarum sunt avium, die Kilen/ Federkilen / Plin. 11. cap. 39.

¶ Cauliculus, diminutiv. ein Stengelgen. Plinius lib. 19. cap. 8 *Hic est quidam ipsorum caulium delicatior, teneriorque cauliculus.* Et lib. 24 cap. 13 *cauliculorum ex vino decoctum* &c.

¶ Caulescere, unde

¶ Decaulescere, quod caulem emittere est, apud Plinium lib. 19. cap. 7. den Stamm oder Stengel setzen.

¶ Unicaulis, quod in ramos non spargitur, das nur einen Stengel hat. Plinius lib. 19 cap. 10 *Cuminum unicaule.*

¶ *Multicaulus*, multos caules emittens, vielstengelich. Plin. lib. 21. cap. 16 *Quædam in iis multicaulia ramosaque sunt, ut carduus.*

CAVLON, ōnis, oppidum Italiæ. Virgil. 3. Æn. v. 553

Cauloniique arces & navifragum Scylaceum:

¶ Strabo Cauloniam vocat, dictam prius Auloniam, quasi Valoniam à vicina convalle.

CAVNEAE, sive Caunia, item Caunus, Cariæ civitas; locus insalubris, unde incolæ admodum pallebant. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 486.

CAVPO, ōnis, Masc. ein Schenck oder Krüger / gemeiner Wirth/ qui nihilo honestioris loci, quam lenones olim erant, de quo Casaubonus ad Theophrasti Characteres περὶ κακοηθείας. Boxhorn. ad Plaut. pag. 147. Martial. lib. 1. epigr. 57.

Non potes, ut cupires, vendere caupo merum.

¶ Cicer. & *Copo* dixit pro Cluent. cap. 59. Quemadmodum *Copa* pro muliere dicitur, quæ cauponam exercet: Καπηλὶς, ut *Caupo*, Κάπηλος. Vet. Gl. Κάπηλος, *Cauponarius, copo.* Virgilius in Catalectis:

Copa Syriſca caput Graja redimita mitellâ
Crispum sub crotalo docta movere latus.

Ubi vide Scaligerum, item Conjectaneis in Varronem.

¶ Caupōna, taberna vinaria, eine Schencke/ ein Krug. *In caupona vivere*, Horat. 1. Epist. 11. v. 12.

¶ Caupōnula, dimin. apud Cic. in Philipp. 2. c. 31.

¶ Cauponaria, ars cauponandi. Onomast. vetus: *Cauponaria*, καπηλική. Hinc vulgare, *cauponariam exercere* &c.

¶ Cauponarius, caupo. Gloss. Cyrilli: *Cauponarius*, κάπηλος.

¶ Caupōnari, Handthieren. *Cauponari bellum.* Ennius apud Cic. 1. Off. c. 12

Non cauponantes bellum, sed belligerantes.

Aus dem Krieg eine Handthierung treiben: Non pro patria salute, sed lucri caussâ bellum gerere.

CAVRVS, & Corus, Occidentalis ventus; qui Japyx putatur esse, Gellius lib. 2. cap. 22. Virgil. 3. Georg. v. 356

Semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.

Pluraliter Avienus Periegesi v. 1007 *Caurorum flabra* dixit. Adde infra *Corus.*

CAVSA, sive Caussa, quemadmodum Virgilium & Ciceronem scripsisse Fabius lib. 1. Instit. Orat. cap. 7 testatur. Ursach / Ursprung. Stoici duo statuebant in rerum naturâ ex quibus omnia fierent: *Caussam & materiam. Caussam* autem unam pronunciabant, DEVM videlicet, qui omnia informat & efficit. Sed Aristoteles Phys. cap. 3. & 7. v. 4 quatuor statuit: *materiam: opificem: formam: finem.* Plato & quintam addidit, *Ideam* sive *Exemplar.* V. Arist. lib. 1. Metaphys. c. 3. & 2. Physic. c. 3. &c. Itemque Senecam Epist. 65. qui contra Aristotelem ibi & Platonem nonnulla affert: arguens enumeratione ea caussarum aut nimis multa, aut nimis pauca comprehendisse. Plutarchus de Placitis Philosophorum cap. 11 *caussam* ita definit: αἴτιόν inquit ἐστι ἀποτέλεσμα, ἢ δι' ὃ συμβαίνει τι. *Caussa est, cujus effectus est, aut à quâ aliquid proficiscitur.* Cicero Philipp. 2. c. 23. *Ut Helena Trojanis, sic ista Reip. caussa belli, pestis, & exilii.* Idem de Offic. lib. 2. c. 8 *Semen & caussa bellorum.* Differt *caussa à ratione*, quod *caussa* est impulsus ipse ad aliquid agendum: *ratio* vero, ordo gerendorum ex caussâ venientium.

¶ Observa, elegantiâ venustâ quâdam post caussam poni *Quamobrem.* Terent. in Eun. act. 5. sc. 6. extr. *Aliquam caussam quærebat senex, quamobrem insigne aliquid faceret.* Et in eadem fab. act. 1. sc. 2. v. 65 *Multa sunt caussa, quamobrem cupio abducere*, &c. Vide Hadrian. p. 335. *Quâ de caussâ*, aus was Ursache. *Contumeliæ caussâ*, Terent. Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 38. *Brevitatis caussâ*, um Kürtze willen. *Verbi caussâ*, id est, exempli gratiâ, als zum Exempel. In quibus tamen vox *Caussâ* aliquando omittitur. Tacitus Hist. 4 cap. 25 *Tum e seditiosis unum vinciri jubet, magis usurpandi juris, quam quia unius culpa foret.* Sed *Mea caussa; tuâ, suâ, nostrâ*, &c. *caussa*, um unsert willen. *Non tam meâ caussâ, quam Reip. nomine.* Cicer. Fam. Ep. 15, 18. *Caussa gravis*, eine wichtige Ursache. Cicer. Attic. 1. epist. 10. *Subesse nullam caussam gravem video.* Latissime patet usus vocabuli. ¶ 1. Frequenter rem sive negotium significat, de quo agitur aut disceptatur. Ein Handel oder Sache/ darüber man richtet oder Recht hält. Quam enim ὑπόθεσιν Græci, quæ definita quæstio

quæstio dicitur, eam Latine Cicero *Caussam* dicit. Terent. Phorm. a. 1. sc. 4. v. 49 *Caussa justa, vincibilis*, eine gute Sache die zu erheben und zu erhalten ist. *Caussa integra*, da noch nichts von vergeben oder verlohren ist / Cic. Fam. Ep. 13, 4. *Caussam dicere*, scil. in judicio, sich verantworten; Item Recht ausführen. Cic. de Clar. Or. c. 22 *Caussam pro publicanis accurate eleganterque dixit Lælius.* Idem pro Quint. c. 8 *Caussam de capite suo dicere*, i. e. in judicio capitali. Liv. lib. 29. c. 19 *ex vinculis caussam dicere.* Hinc *caussæ dictio* Verantwortung / apud Cæsarem B. Gall. 1. cap. 4. At *indictâ caussâ condemnari*, Cic. pro Rab. perduell. c. 4. unverhörter Sach verdammt werden. *Ingredi in caussam*, zur Sache greiffen / pro Planc. cap. 3. *Caussam orare*, Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 62 *Servum hominem caussam orare leges non sinunt.* Pro quo dicimus etiam *Caussam perorare*, Sachen handeln. Cicer. pro Quint. c. 24 *Tradere caussam adversario*, seinem Widerpart die Sach zuspielen / Terent. in Phorm. a. 2. sc. 1, 7. *Caussam deponere*, die Sach fahren lassen Cicer. in Epist. 1. epist. 5. *Cadere caussâ*, die Sache verliehren. Cicer. 2. de Inventione cap. 19 *Ita jus civile habemus constitutum, ut caussâ cadat is, qui non, quemadmodum oportet, egerit.* Vide supra in Verbo *Cadere.* Justinianus Imper. Instit. de Actionibus §. 33 *Si quis agens intentione sua, plus complexus fuerit, quàm ad eum pertinebat, caussa cadebat*, id est, *rem amittebat.* Recentiores Latinitatis auctores, *formula cadere*, sive *excidere* dicebant, ut Ch. Colerus Pareg. cap. 9 observat. Contrarium est: *Vincere caussam*, die Sach erhalten: Suetonius dixit *tenere caussam* Domitiano cap. 9. *Permittit*, inquit, *ut accusatori, qui caussam non teneret, exilium pœna esset.* Nempe *teneret* pro *obtineret* dixit. *Contendere caussam*, pro disceptare Lucret. lib. 4. v. 476

Hinc igitur contra mittam contendere caussam.

Conjicere & *consistere*, sive *constituere caussam* dicitur, qui *litem*, ut JCti loquuntur, *contestatur*: hoc est, qui controversiam apud judicem præsentibus testibus exponit: id quod actoris proprium est. Gellius lib. 5. cap. 9 *Capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, acutum: petere instituit ex pacto mercedem: litem cum Eathlo contestatur. Et cum ad judices conjiciendæ consistendæque caussæ gratiâ venissent, tum Protagoras sic exorsus est.* ¶ 3. Quamquam caussa, initium atque occasio, itemque prætextus diversa sint in negotiis, de quo egregiè Polybius lib. 3 docet; tamen quia & comitantur caussam & juvant, caussarum nomine haud rarò & ipsa veniunt. Florus lib. 2. cap. 6. de bello Punico secundo exponens: *In caussam belli*, inquit, *deleta Saguntus.* Id est, ut initium & occasio belli exstaret, deleta Saguntus. Nam ipsas caussas, dolorem nempe Carthaginensium ex captis insulis, & jusjurandum Annibalis jam ante exposuerat. Terentius Eunucho act. 5. sc. 6. v. 30

Nam jamdiu aliquam caussam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret in.

Quærebat caussam, id est, occasionem. Et ita Florus eodem loco, expositurus velut, quod ante de Sagunto in caussam belli deleta dixerat: *Annibal*, inquit, *caussas novorum motuum quærens, & suis & ipsorum manibus* [Saguntum] *evertit.* Cic. lib. 2. de Divinatione cap. 2. *Ac mihi quidem caussam explicandæ Philosophiæ attulit gravis casus Reip.* Cæsar 2. de Bell. Civili cap. 28 *Hanc nullus appellationis caussam Quintilius*, id est, occasionem appellandi militis. ¶ 4. Pro prætextu. Cæsar lib. 3 de Bello Civili cap. 76 *Equitatumque per caussam pabulandi emissum.* Et rursus cap. 87 ejusdem libri: *Annon audistis ex iis, qui per caussam valetudinis remanserunt?* Suetonius Cæsare cap. 2 *Repetitus Bithynia per caussam exigendæ pecuniæ.* Et ita in Othone etiam cap. 3, itemque Vespasiano cap. 1 loquitur. Quibus locis omnibus *per caussam*, est, sub prætextu, specie, ut alii loquuntur. Unterm Schein / mit dessen Vorgeben / der Vorwand / ꝛc. ¶ 5. *Caussa* & disceptantium partes notat. Ita enim *in caussa esse* dicuntur, qui alicujus partes secuti, caussam ejus defendunt. Cicero Orat. pro M. Marcello cap. 1. *Dolebam enim, & vehementer angebar, cum viderem virum talem, tum in eadem caussâ, in quâ ego fuissem, non in eadem esse fortuna.* Idem pro Dejotaro Rege c. 10 *Quem memini in illâ caussâ studio & cupiditate contendere. In illa caussa*, i. e. in illis partibus; Pompejanis puta. Item *in caussa animam profundere* idem dicit Orat. pro Marcello circa finem cap. 10. *Ingratus*, inquit, *est injustusque civis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum: ut etiam ille sit melior, qui in acie cecidit, qui in caussa animam profudit.* ¶ 6. *Caussa* etiam emolumentum significat, quod ex re percipitur. Plautus Asinaria act. 3. sc. 1. v. 17

Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

Id est: Ubi cesso, cessat omne emolumentum & commodum, quod familiâ potest capi. Ita JCti *rem restituendam* dicunt *cum sua caussa.* Nec aliter intelligendus est Digestorum titulus, *De fructibus & omni caussa.* ¶ 7. *Caussa* etiam conditionem notat. Cicer. de Lege Agraria 3. c. 2. *Soluta in meliore caussa sunt, quam obligata*, intellige prædia Ulpianus L. 1. §. 4. De public. & vectigal. *Est enim absurdum, meliorem caussam publicanorum, quàm exteriorem, effectam operari.* Similiter & S. Matthæus cap. 19. v. 10. αἰτίαν τοῦ ἀνθρώπου, *caussam hominis*, pro conditione hominis posuit, ut primùm Casaubonus, deinde & Grotius interpretati sunt ex foro Romano. ¶ 8. *Caussa* & morbum significat; quemadmodum & apud Græcos αἰτία, νόσος, seu morbus est. Tibullus lib. 1. eleg. 9. v. 51

— — non illis fontica caussa:

Id est, *fonticus morbus.* Et inde *caussarium* idem quod morbidum, de quo infra. ¶ 9. *Caussa* enim dicitur, quicquid purgandi & excusandi caussa affertur. Was man zu seiner Entschuldigung einwendet. Plautus Captiv. act. 3. sc. 4. v. 92

Hoc si secus reperies, nullam caussam dico, quia mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio fiet.

Casin. act. 5. sc. 4. v. 24

Si ego unquam adeo posthac tale admisero,
Nulla caussa est, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.

Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 22

— — censen, me verbum potuisse ullum proloqui?
Aut ullam caussam, inceptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.

¶ 10. Veteris elegantiæ est, *caussam rei*, pro re ipsa ponere. Tibullus lib. 3. Eleg. 2. extrema:

Lygdamus hic situs est, dolor huic, & caussa Neæra
Conjugis erepta, caussa perire fuit.

Caussa Neæra erepta, id est Neæra erepta. Nempe significat, ab erepta Neæra conjuge interitus caussam Lygdamo exstitisse: sive, dolore ob ereptam Neæram mortuum esse. Similiter apud JCtos veteres: *Caussa facti, pignoris, ordinis, bonorum* &c. pro *facto pignore, ordine, bonis* passim dicuntur.

¶ Caussula, Diminut. Cic. de opt. gen. orat. cap. 3, *Lysias parvarum rerum caussas scripsit.* Hirtius c. 54. Afric. B. *parvulam modo caussulam nullus Cæsar.*

¶ Caussor, caussari, caussas afferre pro se: zur Entschuldigung vorwenden: Virg. Ecl. 9.

Caussando, nostros in longum ducis amores.

Tibullus lib. 1. Eleg. 3. v. 17.

Aut ego sum caussatus, aves dant omina dira.

Tacitus 3. Histor. cap. 59 *Sabinus inhabilem labori & audaciæ valetudinem caussabatur.* Sueton. Calig. c. 23 *Socerum ad necem secandasque novaculâ fauces compulit, caussatus, quod se ingressum mare turbidus, non esset secutus.* Gellius l. 18. cap. 4 *Ubi hoc dixit, media ipsa sermonum reliquit & abire cœpit. Nos deinde eum tenebamus, urgebamusque, & cumprimis Apollinaris, ut de vocabulorum istorum vel differentia, vel si ea ita videretur, similitudine plenius apertiusque differeret, & ut ne sibi invideret discere volenti, orabat. Atque ille, ut jam plane illudi ratus, negotium sibi esse caussatur, & digreditur.* ¶ 2. Recentioris Latinitatis auctores & pro *expostulare*, item pro *quærere* usurpant: quod Græci αἰτιᾶσθαι & αἰτίζειν dicunt. Trebell. Pollio 30. Tyrann. extremo libro: *Habes integrum numerum XXX tyrannorum: qui cum malevolu quidem, sed bono animo caussabaris.* Petrus Chrysologus Serm. 156. sub f. *Increpant desides: malos produnt, contumaces verberant, servum Domino non occurrisse, caussantur.* Salvianus de Gubern. Dei lib. 3. post initium: *Caussaris igitur, quod sit illud, quod Christiani, qui Deum credimus, omnibus miseriores sumus.*

¶ Passivè posuit Ovidius de nuce v. 114

Caussabor, quare sit lapidosus ager.

Caussabor, i. e. in caussa esse dicar, quemadmodum quidam ibi pro *caussabor* legunt *caussa haleor.*

¶ Caussarius, a, um, i. e. morbidum, valetudinarium: nam *Caussa* morbus est. Seneca Epist. 68 *In animo nostro sunt quasi caussarii partes, quibus adhibenda curatio est.* Idem præfat. lib. 1. Nat. Quæst. *Hoc corpus caussarium ac fluidum periturumque, nisi fulcimine impleatur.* CAVSSARIVM. i. e. morbis obnoxium. Hinc *Caussarium missio* in militia, & Lege 13. §. 3. D de re militari dicitur, quæ fit ob valetudinem seu morbum. Spart. Adriano: *Posthac profectus in Gallias, omnes caussarios libenissimis sublevabit.* Ita enim legendum. Vide ibi Casauboni atque Salmasii, summorum Virorum, Notas. Eleganter apud Apulejum Lucius de se in Asinum transformato, & farcinæ pondere oppresso, ictibusque fustium fatigato, atque etiam ungulis extritis jam claudo & titubante, lib. 4 Metamorphos. post principium: *Rebar jam me prorsus exanimum ac debilem mereri caussariam missionem.*

¶ Caussatio; excusatio. Gellius lib. 20. cap. 1. *Ne caussatio ista ægræ corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus.* Palladius de re rust. lib. 1. cap. 4. *Si calvo capite in pulmonibus ac thorace aut nulla aut rara caussatio est:* id est, morbus, vel querela de morbo.

¶ Caussatè, unde *Caussatiùs defendere*, apud Plinium præfatione Operis: id est, meliori caussa, mit bessern Gründen / aus besseren Ursachen. Vide Harduinum, qui etiam *defendimus* hoc loco ex MSS. restituit pro adhuc vulgato *diffidimus.*

¶ Caussalis, posteriori ævo dici cœptum. Augustinus lib. 7. de Genesi ad lit. cap. 23 *Caussalis ratio*: & lib. 9. c. 1. ejusdem tractatus: *in prima caussalium rationum conditione.* Hinc

¶ Caussaliter, adverb. Idem Augustin. de Gen. ad liter. lib. 5. cap. ult. & lib. 6. cap. 5.

¶ Caussi-

¶ Caussificor, Caussificari: id est, tergiversari, recusare addictis A
caussis. Plautus Aulul. act. 4. sc. 4. v. 25

Ergo quia sum tangere ausus, haud caussificor, quin eam
Ego habeam probissimam.

¶ Caussidicus, qui caussas agit patronus, ein Vorsprecher / der einem für Gericht und in Sachen dienet. Cic. in Oratore cap. 9. Suet. Claudio c. 15. Juvenal. Sat. 7. v. 135

— — purpura vendit
Caussidicum, vendunt amethystina, convenit illis
Et strepitu, & facie majorum vivere census.

¶ Caussidicina ipsa ars, sive munus Caussidicorum, in Cod. Theodos. lege ult. de Cohortal. princ. cornic. & apud Ammianum Marcellinum lib. 30. cap. 16. & Symmach. lib. 5. epist. 16. & 75.

¶ Caussalia argumenta quæ ipsas rerum caussas rimantur. Barth. ad Claudian. Mamert. p. 379. *Conjunctiones caussales*, quæ caussam reddunt rei præcedentis, ut, nam, quia, quoniam &c.

A *Caussa* vel *caussari*, Composita sunt, quæ à *cudo* Priscianus derivavit,

¶ Accusare, beschuldigen / anklagen. *Accusare capitis*, Cic. 2. de Fin. cap. 9. auf Leib und Leben anklagen. *Accusare furti*: Einen Diebstahls beschuldigen und anklagen. Jungitur & cum Ablativo. Nepos Alcibiade: *Potius de præsenti quæstio haberetur, quàm absens invidiæ crimine accusaretur.* Idem Epaminondâ: *Postquam domum reditum est, collega ejus hoc crimine accusabantur. Accusari capitis, conjurationis, probri, inertiæ*: tametsi & *accusare inertiam, desperationem*, Cicero dixerit. Et cum præpositione, ut *de aliquare*; vel *in aliqua re quem accusare.* Utriusque formulæ exempla apud Ciceronem sunt. Neque vero accusare apud Judicem tantum queri de alicujus peccato est; sed apud quemvis alium, ipsum etiam, qui peccavit: cùm nihil aliud est, quàm reprehendere, culpare, objurgare. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 49

Quotidie accusabam: hem: tibine hæc diutius
Licere speres facere me vivo patre.

¶ Subaccusare, leviter vel non nihil accusare. Cicero pro Planc. cap. 35. pr. *Meum discessum subaccusare voluisti.*

¶ Accusator. Cicer. pro Rosc. Am. cap. 20 *Accusatores multos esse in civitate utile est, ut metu contineatur audacia.* Ein Anklager.

¶ Accusatrix, eine Anklägerin. Plin. lib. 10. epist. 67 *Notum accusatrici ejus facerem:* & Trajan. epist. seq.

¶ Accusatorius, ad morem accusantium. ut, *Animus accusatorius*, pro Cluent. cap. 4. *artificium accusatorium* pro Rosc. Am. cap. 17.

¶ Accusatorie, adverb. Cicero in Verr. 5. cap. 70 *Non agam tecum accusatorie.* Usus & Livius 40. cap. 12. Et Pedianus in Divinat. p. 23. *accusatorie vociferari.*

¶ Accusatio, f. Anklage. Cic. de Clar. Or. c. 34 *accusationem subibit.* Pro Cornel. 1. [fragm. apud Ascon.] *desistit accusatione.*

¶ Accusabilis, ut, *Turpitudo accusabilis*, apud Cic. Tusc. 4. cap. 35.

¶ Inaccusabilis. Gloss. Vet. *Inaccusabilis*, ἀνέγκλητος, ἀναπόδρατος.

¶ Inaccusatus, unverklagt. Tertullian. Apolog. cap. 49 *inaccusati & impuniti.*

¶ Excusare, diluere crimen objectum, purgare, entschuldigen. *dicam se excusare.* Et *literarum tarditatem excusare*, Cic. Attico 16. epist. 26. Tacitus 1. Annal. cap. 44 *Reditum Agrippina excusabat ob imminentem partum, & hiemem:* i. e. quod Agrippina non rediret, caussam dixit, vicinum partum hiememque instantem. ¶. 2. Eleganter & *excusari* res dicitur, unde excusationem petimus. Livius lib. 26. cap. 22. de T. Manlio demandati Consulatus veniam postulaturo: *Erectis omnibus exspectatione quidnam postulaturus esset, oculorum valetudinem excusavit.* Id est, ob oculorum valetudinem se excusavit. Idem lib. 6. cap. 22 *Exacta jam ætate Camillus erat, comitiisque jurare parato in verba excusandæ valetudini solita, consensus Pop. restiterat.* Suetonius Caligula cap. 27 *Parentes supplicio filiorum interesse cogebat. Quorum uni valetudinem excusanti lectticam misit.* Ita locutus & idem auctor vitâ Claudii cap. 6. & c. 15. Item Nerone cap. 40.

¶ Excusatio, Entschuldigung. Cic. de Senect. cap. 18 *Ea vitia habent aliquid excusationis, non illius quidem justæ, sed quæ probari posse videatur*, lassen sich in etwas entschuldigen. In Pison. cap. 15. *facere quid vel ætatis excusatione, vel honoris.* Ad Att. 9. epist. 4. *hanc enim excusationem relicturus ad Cæsarem.*

¶ Excusator, qui excusat. Augustinus Civ. Dei lib. 3. cap. 20 *Defensores & excusatores eorum.* Et Salvianus de Gub. Dei lib. 3 p. 96 *In aliis horrent, quod in se semper admittunt, mirum in modum & accusatores eorundem criminum, & excusatores.*

¶ Excusatus, entschuldiget. Martial. lib. 2. Epigr. 79 *Excusatum habeas me rogo.* Seneca lib. 1. Controv. 4. extr. *quò excusatior sis.* Seneca philosophus de Vita beata sive Otio sapientis cap. 29. *excusatissimus essem.*

¶ Excusate, citra culpam, Adverb. Quintil. 2. cap. 1. extr. *fieri videtur ex usitate.* Justinus 32. cap. 2. *sperabat se, sub specie tributæ necessitatis, excusatius sacrilegia commissurum.*

¶ Excusabundus. Apulej. Apolog. p. 324 *Etsi magum me dixisset, posset videri excusabunda.*

¶ Excusabilis. Ovid. 4. Pont. 1. v 1. *crimen vix excusabile.* Et lib. 1. eleg. 7 itidem ex Ponto: *delicti pars excusabilis.*

¶ Excusabiliter. Paullinus Nolanus epist. 39 n. 4 *excusabilius ille non habet salem.* Et Augustin. de Trinit. lib. 14. cap. 15 extr. *excusabilius peccat.*

¶ Inexcusabilis. Ovid. 7. Meram. v. 511. *inexcusabile tempus.* Et Ulpianus Lege 50 § 1. Dig. de Judiciis & ubi, *tributu vel quibusdam aliis inexcusabilibus oneribus.*

¶ Incusare, idem quod *accusare*: Plaut. Trucul. Act. 1. sc. 2. v. 58 *Qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet.* ¶ 2. Queri de aliquo, über einen klagen. Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 7. *Quid me incusas Clitipho?* Virgilius 2. Æneid. v. 745

Quem non incusabi amens hominumque deorumque.

De differentia inter *accusare* & *incusare*, ut hoc sit *superiorem arguere*; videatur Servius ad Æn. 1. v. 410. sed id perpetuum non est.

¶ Incusatio, accusatio. Cic. 3. de Orat. c. 27 *vitiorum acris incusatio.* Gloss. Vet. *Incusatio*, ἔγκλημα, μέμψις.

¶ Incusabilis, ut accusabilis. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 12 comparativo usus est, *Hoc quidem, vos incusabiliores*, &c.

B ¶ Recusare, renuere, rejicere, abschlagen. *Recusare munus Legationis*, Cæsar B. Civ. lib. 1. c. 33. *Non recuso, quominus mea legant*, Cic. 1. de Fin. c. 3. ich wegere mich nicht / lasse geschehen.

¶ Recusatio, Weigerung. *Facere sine recusatione*, Cæsar 3. Civ. c. 98. *Sine recusatione, ac sine ulla mora negotium susceperunt*, Cic. Catil. 3. c. 2.

CAVSIA, καυσία & καυμασία, pileus latas oras, ac margines habens ad prohibendum solis æstum, ein Schaub- oder ander Hut / mit einem breiten Rand für die Sonne. Plautus Milite Glorioso act. 4. sc. 4. v. 42 ad naucleri habitum refert. Valer. Maximus Macedonibus tribuit lib. 5. cap. 1. extern. 4. Suidas *genus pilei barbarici* vocat. Vid. Taubm. ad Plaut. p. 869.

CAVSTICVS, καυστικός. *Caustica medicamenta*, quæ vim habent exurendi; καυστὸν, utile est. Plin. 27. cap. 9. *Vis ei caustica est*; & mox: *Enneaphyllon, caustica naturæ.*

CAVTERIVM, καυτήριον, Brandeisen. *Maculam vel notam infamiæ cauterio inurere alicui*, ein Schandmal brennen / quod militi, qui hospiti ingratus fuerat, Philippus Macedo fieri jussit. Senec. de Benef. 4. cap. 37. ¶ 2. Medicamentum exsiccans & adurens. Plin. 25. c. 8. de plantagine: *Vis mira in siccando densandoque corpore, cauterii speciem obtinens.*

¶ Cauter, idem: καυτὴρ Græcis, quod Latinum Tertullianus fecit de pallio cap. ult. *Adigo*, inquit, *cauterem ambitioni, quâ M. Tullius quingentis millibus nummum orbem citri emit.* Et Prudentius in Vincentio v 229

C *Arbina posthinc igneum*
Impressa cauterem labit.

Et in Romano v. 490 *cremari stridulis cauteribus*, quod in supplicis sive tormentorum artibus erat.

¶ Cauteriatus, cui nota cauterio inusta.

CAVTES, is, fœm. Felß. Virgil. 6. Æn. v. 471

Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes:

Versus proverbialis in hominem pertinacem sententiâ. Vide Chiliad.

CAVVS, a, um, vacuum & inane significat. hol. Ovid. 1. Art. am. v. 520

Inque cavâ nullus stet tibi nare pilus.

¶ Cavus, vel Cavum substant. ein Loch. Plautus Menæchmis act. 1. sc. 2. v. 49.

Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.

Ubi *cavum leoninum*, sive spelúncam leoninam vocat, locum domûs, ubi mulier habitabat, quæ instar leænæ immitis & sæva; vel gravem virosumque habitum edens. Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 33

Magna cavum repetes arctum, quem magna subisti.

D Cato de re rust. cap. 28. *Ita neque aspergo nocebit, nec cava mures facient.* Varro de gliribus lib. 3. cap. 15. *Facere hu cavos oportet laxiores.* Columella lib. 12. cap. 8 *Cavum quem feceris, surculo obturato.* Ubi *Cavum* vocat foramen, quod terebrâ factum juxta fundum ollæ. *Cavum ædium*; quod Plinio lib. 2. epist. 17 est *Cavædium*, locus sub dio vacuus inter domûs atrium, de quo supra. *Cavum oculi*, das hol in den Augen / quos *cavos orbes* Seneca Oedipo v. 972 vocat. *Cava dentium*, hole Zähne. Plin. 20, 6. *Cava veritatu*, i. e. vacua Claudian. Mamert. lib. 2. cap. 9 de statu animæ dixit Alioquin notandum *Cavi* voce fornacem designare Prudent. hymn. 5. Perist. vid. Barth. ad lib. 4. Thebaid. Stat. p. 1111.

¶ Cavo, cavare, perforare, hol machen / durchboren. ut, *Cavat arbore lintres*, Virg. Georg. 1. v. 262. *Lignum cavatum*, Cic. Leg. 2. c. 18.

κοιλαίνει πέτραν ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχήη, hoc est, *Cavat petram aquæ stilla assiduitate*, legitur apud Galenum, quod Ovid. extulit lib 1. de Arte am. v. 475

Quid magis est durum saxo? quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua.

¶ Cava-

¶ Cavatus, ausgehölet / hole / Participium adjective flexum, cujus comparativo usus est Tertullianus adversus Hermogenem cap. 29 *segregatis aquis in cavatiorem sinum.*

¶ Cavāmen, caverna, eine Höle. Solin. cap. 14. [al. 9.] de Macedonia, *In latebrosis rupium cavaminibus.*

¶ Cāvator, ut, *Picus cavator arborum*, apud Plin. 10. cap. 18.

¶ Cāvōsus pro Cavus posterioris latinitatis fuit, unde Tertullianus formavit

¶ Cavositas lib. de Anima cap. 55. pr. & de Pudicit. cap. 20.

¶ Cāvĕa, eine Kove / ferarum receptaculum. Mart. l. 9. Epigr. 89

Ut captum teneas, capto quoque munera mitte;
De cavea fugiat ne male pastus aper.

¶ 2. Est & *Cavea*, qua aves clausæ servantur, ein Vogelbauer. Cic. Divin. 2. c. 34 *Attulit in cavea pullos is, qui ex eo nominatur pullarius. Hæ igitur sunt aves internunciæ Jovis.* ¶ 3. Item Area in medio theatri, in qua ad ludos spectandos populus considebat, der mittel Raum auf dem Schauhauße. Virgil. 5. Æn. v. 340 *Hic totum caveæ* &c. Vid. omnino Taubm. pag. 13. Sic *qui in prima cavea spectat, qui in ultima*, apud Ciceronem de Senect. c. 14.

¶ Cāvĕŏla, diminut. in Gloss. Vet. ξώγριον exponitur.

¶ Cāverna, obscura concavitas sub terra, eine Höle. Virg. Æn. 2. v. 53 *Insonuere cavæ cavernæ.* Cic. Nat. Deor. 1. c. 60 *Nos è terra cavernis ferrum eliximus.*

¶ Cavernula. Dimin. Plin. 27. c. 11. *Lapilli cavernulas habent.*

¶ Cāvernosus, cavernas habens. Prudentius Hamartig. v. 319 *per cavernosos penetrare meatus.* Plin. lib. 26. cap. 8 *radix cavernosa*, quæ intus cavernulas habet, aut cavas partes.

Composita a Cavus & Cavo:

¶ Concavus, idem quod cavus, hol. ut, *Concava alveitudines speluncarum*, Cic. Nat. Deor. 2. c. 39. *Concava saxa*, Virg. Æn. 5. v. 677. *Puppis concava*, Ovid. Art. am. 1. v. 402. hol / ausgehölt.

¶ Concavare, hol machen. Ovid. 2. Metam. v. 195

— in geminos ubi brachia concavat arcus Scorpius.

¶ Excavare, aushölen. Plin. 10. c. 33 *Tertium est earum* [hirundinum] *genus, quæ ripas excavant.* Hinc *trulla excavata cum manubrio aureo*, Cic. Verr. 6. c. 27.

¶ Excavatio. Senec. Quæst. Nat. 4. cap. 3 *Gutta in rotundum jacent, & stillicidii casus lapidem cavat, & hæc ipsa excavatio rotunda fit.*

¶ Incāvare, hol machen. Columella lib. 4. cap. 25 *rostro* [falcis vinitoriæ] *incavare*, hinein bohren.

¶ Multicāvus, locker / ut pumex. Ovid. 8. Metam. v. 561 *Punice multicavo.*

¶ Multicavatus, idem. Varro R. R. lib. 3. cap. 16 *Favus est, quem fingunt* [apes] *multicavatum ex cera.*

¶ Rĕcāvus. Prudentius Psychom. v. 423 *recavo misceret labra palato.*

¶ Subcavus, subtercavus. Lucret. lib. 6. v. 556 *ventus per loca subcava terræ collectus.*

¶ Cavædium vide supra suo loco.

CAYSTER, sive *Caystrus* Κάυστρος, Asiæ fluvius in Ionia. Virgil. 1. Georg. v. 384

Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

¶ Caystrius, ut *Alites Caystrius* apud Ovid. Trist. 5. el. 1. v. 11. pro *cygno.*

CE, adjectio syllabica jungitur casibus pronominis *Hic*: ut, *Hicce, hujusce, hisce, hosce*, &c.

CEA insula, vide in *Cos*, vel *Coos*, & Plin. lib. 5. cap. 31. Hinc

¶ Cēus vel Cæus, adjectivum, ut *Cea sedes* Horat. 4. od. 9. id est Simonidis patria.

CĔBES, ētis, Κέβης, Thebanus fuit, Philosophiæ professor, Socratisque & auditor & morum ejus imitator. Scripsit dialogos tres, ex quibus unus tantum, πίναξ Tabula, humanæ naturæ & vitæ cursum proponens, in multorum manibus est.

CĔBRĒNIA, æ, Κεβρηνία, vel *Cebrinia*, regio duplex, altera in *Troade*, altera in *Thracia*, Plinio & Straboni lib. 13. pag. 406, 410.

CEBRĒN, Κεβρήν, fluvius Troadis, unde Cebrēnis, quæ mox sequitur. Apollodorus lib. 3. num. 5.

¶ Cēbrēnis, Idis, patron. fœm. apud Ovid. lib. 11. Metam. v. 769

Aspicit Hesperien patriâ Cebrenida ripâ.

Fingitur filia Cebrenis in Troade fluvii, cujus fabulam, & patris & Amasii præter Ovidium dicto loco, etiam Apollodorus lib. 3. num. 5 proposuit.

¶ Cēbriŏnes, à quo Cebrenia nomen habere potuit, Priami filius nothus fuit, quemadmodum Homerus scripsit Iliad. π. v. 738

Κεβριόνην τὸν νὸν ἀγαλλὸς Πριάμοιο. Id est,
Cebrionem haud propriâ Priami de conjuge natum.

CECINNA, æ, vel potius *Cecina*, ut in antiquis monumentis est. *A. Cecina* Ciceroni familiaris fuit, ab eoque in hereditatis quadam caussa defensus. Oratio ejus defensionis ultima est earum, quæ tomo primo continentur. Cecinnam hunc Seneca *virum* dixit, *facundum, sed Pompejanarum in bello civili partium.* Plures alii *Cecinæ* apud Tacitum & alios leguntur.

CĔCROPS, ŏpis; Κέκροψ, conditor Athenarum fuit, Moysi σύγχρονος: Quippe qui, auctore Eusebio, tricesimo quinto anno Moysis regnare cœpit, annis ante captivitatem Trojæ 375. Ante Deucalionis tempora constituit matrimonium, ex quo *Bifrons* dictus est; & *Diphyes* sive ob vastitatem corporis, sive quod duas linguas Græcam & Ægyptiam calluerit. Vid. Taubm. ad Cirin. v. 3. Polyd. Virg. lib. 1. c. 4. & 6.

¶ Cecrŏpia, æ, arx Athenis & oppidum ipsum. Plinius lib. 7. cap. 56 *Oppidum Cecrops a se appellabit Cecropiam, quæ nunc est arx Athenis.* ¶ 2. pro Attica regione. Catullus Nupt. Pel. & Th. v. 79 *Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro.*

¶ Cecrŏpidæ, Athenienses. Virgil. 6. Æn. v. 20

Tum pendere pœnas
Cecropidæ jussi, &c.

Apud Lactant. lib. 1. c. 17. *Virgines Cecropidæ* dicuntur Erichthonium servasse a Minerva sibi commendatum.

¶ Cecrŏpius; Atticus, ut, *arx Cecropia*, Ovid. Meram. lib. 6. v. 70. *Minerva Cecropia*, Lucan. 3. v. 306. *mel Cecropium, apis Cecropia.* Martial. lib. 11 epigr. 43

Mella jubes Hyblæa tibi vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropiæ Corsica ponus api.

CEDITIVS, sive Cædicius, Tribunus militum primo bello Punico fuit: qui audaci facinore, cujus auctor actorque ac ductor fuit, Romanum servavit exercitum: Rem totam, ut gesta est, ex M. Catonis Originibus exponit Gellius lib. 3. Noct. Att. cap. 7.

CĔDO, Verbum defectivum, imperativum, idem quod dic, exhibe, porrige, frequens Terentio, ut Andr. act. 4. sc. 5. v. 24 *Cedò cujum puerum hic apposuisti?* Idem Eun. 4. sc. 7. v. 6, *Cedo alios*, laß die andern herkommen. Et Adelph. 3. sc. 4. v. 38 *coram ipso cedò*, sag es für ihm selbst. *Cedò orationes*, Cic. de Clar. or. cap. 86. *Cedo mihi leges*, Idem Verr. 2. c. 42. reiche her / gieb her. Persius Sat. 2. extrema:

Hoc cedò, ut admoveam templis & farre litabo.

¶ Accommodatur & Pluralibus. Cic. de Senect. cap. 6. *Cedò qui vestram rempubl. amisistis tam citò.* Sagt ihr her / &c.

CĒDO, cessi, cedere, abire, locum dare victori, Raum geben / weichen / nachgeben / überlassen. Ovid. lib. 2. de art. 197

Cede repugnanti, cedendo victor abibis.

Cic. lib. 4. Epist. Famil. Epist. 9. *Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum*, sich in die Zeit schicken. *Cedere honore & nomine suo alteri*, Plin. in Paneg. c. 94. *Cedere loco, patriâ, urbe, domo*, das Land / die Stadt &c. räumen. *Cedere vitâ*, id est, *ultrò ad mortem accedere*, ut interpretatus Budæus, gern sterben / Cic. in Epist. ultimâ suâ ad Octavium. Pro quo & illud Taciti est 2. Hist. cap. 55, *ut cessisse vitâ Othonem certi auctores attulerunt.* Sed perpetuum istud haud est. Nam *Cedere* etiam inviti dicuntur. Cicero ante quàm iret in exilium: *Cedo invitus de Republ. cedo oppressus de fortunâ.* Virgilius de Æneâ 2. Æn. extr.

Jamque jugis summæ surgebat Lucifer Idæ,
Ducebatque diem, Danaique obsessa tenebant
Limina portarum: nec spes opis ulla dabatur,
Cessi, & sublato montem genitore petivi.

CESSI inquit, an sponte & ultro? imò invitus atque coactus: nimirum quia tenente hoste omnia, nulla ferendæ opis spes erat super. Et Servius ibi notat, CEDERE proprie dici, *qui patriam relinquunt.* Quare *cedere vitâ* malim simpliciter pro mori interpretari: sicut & *cedere è vitâ* idem Cicero de claris Oratoribus cap. 1. item *Concedere, decedere vitâ* alii dixerunt. Cicero de Senectute c. 19 *Horæ quidem cedunt & dies & menses & anni, nec præteritum tempus unquam revertitur: nec quid sequatur, sciri potest.* *Cedunt*, id est, labuntur, abeunt. *Cedere foro*, Bancherot (bancam ruptam facere: *banca* enim argentariorum mensa est) machen oder spielen / Juvenal. Sat. 11. v. 50. *Cedere de suo jure*, von seinem Rechte nachlassen / Cic. 2. Off. c. 18. *Cedere iræ*, i. e. dare locum iræ, & quasi ab irâ discedere. ¶ 2. Cedere etiam dicitur, quod ad nos pervenit, & accidit quasi: quod obvenit atque contingit. Ut: *Cedit mihi hereditas*, das Erbtheil wird mir eingeräumt. Virg. 3. Æn. v. 333

Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit
Pars Heleno.

Cedunt mihi bona ea, h. e. in jus meum veniunt. ¶ 3. *Cedere benè, feliciter*: & contra; id est evenire. Quamquam & aliquando absolute *cedere*, dicuntur, quæ succedunt, & exitum, sive progressum habent. Virg. 12. Æn. v. 148. *Cedere res Latio*, ubi Servius: *feliciter cuncta procedere.* Florus lib. 2. cap. 17. *Si res cessisset*, wann der Handel von statten gangen. Ibidem: *Si Fortuna cessisset*, wanns Glück uns wol gewolt. *Omnia ex sententiâ cedunt*, es gehet alles glücklich / De rebus gestis, secundoque eventu.

¶ Cessio, Nachgebung / ut, *cessio in jure*, Cic. Top. cap. 5.

¶ Cessim, adverb. Vet. Gloss. *Cessim, gradatim.* Justin. 2. c. 12. *ite cessim.* Et Lege 52. § 2 Dig. ad Leg. Aquiliam, *Si plaustrum cessim reddidisset.*

Composita a Cedo sunt:

¶ Abscēdere, recedere, discedere, abtreten / weichen: *Abscedere ab aliquo.* ut, *Veneris & Mercurii stella nunquam longe*

gine à sole abscedunt, Plin. 2. c. 17. pr. *Abscedere munere*, sein Amt überlaeben / apud Livium lib. 9. cap. 13. *Abscedere* etiam miles dicitur, cùm retro fert pedem, & relinquit locum. Wann er abzihet. Ita usus Nepos in Iphicrate cap. 2. & Epaminonda cap. 9. *Abscedere incepto*, idem quod desistere, von seinem Fürnehmen abtreten / Liv. 26. cap. 7. Et Terentius Hec. a. 5. sc. 2. v. 14 *Cito ab eo ira abscedet*: dieser Zorn wird sich bald legen. Similiter *agritudo abscedere* dicitur apud Plautum Mere. a. 1. sc. 1. v. 19. Contracte *abscessem*, pro *abscessissem*, Silius dixit lib. 8. v. 109. & *Abscessum* impersonaliter Livius 29. c. 2. extr. *Nec ante abscessum est, quam* &c. Medici etiam hoc verbo utuntur de corruptis humoribus, quando collectim in exteriores incumbunt partes, inque ulcus erumpunt. Celsus lib. 2. cap. 5, *Omnia abscedentia digerit murex combustus*. Inde & *abscessus* pro ulcere, de quo infra.

¶ Abscessio: Cic. de Univers. c. 12 *Cum ad corpora necessitate accessio fieret, tum abscessio.*

¶ Abscessus; ut *Solis abscessus*, apud Cic. Nat. Deor. 1. c. 10. qui & occasus est: cui opponitur ibidem *appulsus*. ¶ 2. Abscessus, & apostema est, sive suppuratio major. Ein Geschwür. Celsus lib. 5. c. 17 *Si materia extrahenda est, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abscessu, in suppuratione mediocri, aptum est id, quod habet resina arida pondus.*

¶ Accēdere, advenire, appropinquare, herzukommen / zutreten. *Ad flammam accessit imprudentius*, Ter. Andr. a 1. sc. 1. v. 103. Construitur etiam cum IN. ut *in senatum accedere*, Cic. 7. Attic. ep. 4. *In ædes accedere*, pro Cæcina cap. 13. ¶ 2. Deinde est addi, adjungi. ut Ter. Andr. a. 1. sc. 3. v. 10 *Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam*, zu diesem Unfall kömmt mir das auch. *Accedere ad similitudinem alicujus rei*, Cic. Att. 7. epist. 2. gleichen / ähnlich seyn. *Accedere alicujus sententiæ* est *assentiri*. Quint. 9. cap. 4. pr. *Accedam in plerisque Ciceroni*, mit dem Cicerone halten. *Accedit res pretium*, Plin. 6. epist. 19. ¶ 3. Accedit, quòd, vel nude, vel cum alia voce, connexioni inseruit. Cic. pro S. Rosc. c. 1, *Accedit alia caussa, quod* &c. Et Plinius lib. 8. epist. 24 n. 8. *Accedit, quod tibi certamen est tecum.* Darzu kömt noch ꝛc. quod etiam verti potest weiter / überdieß ꝛc.

¶ Accessus, ut Cic. 3. de Orat. c. 45 *Luna accessu & recessu suo solis lumen accipit.* Mela 3. cap. 1 *Oceanus alternis accessibus nunc in hos nunc in illos impetu versus.* Item: quâ flumina & regiones transiri aut adiri possunt. Pässe. Sic *explorare accessus*; Florus dixit lib. 1. c. 17. n. 4. & lib. 2. c. 12.

¶ Accessio. Propriam notionem vide supra in *Abscessio*. ¶ 2. incrementum significat, ut *Accessio nummorum ad sortem vel summam*, Cic. Verr. 5. c. 49. *Accessio dignitatis & fortunæ*; Idem lib. 2. ep. 1. ad Fam. Besserung / Vermehrung. Frequens hæc vox a bonis auctoribus ita usurpata. v. g. Livio lib. 45. c. 7 *Syphax rex captus accessio Punici belli fuerat, sicut Gentius Macedonici.* Plura in hanc rem collegit Nic. Heinsius ad Vell. Paterc. lib. 2. cap. 25. ¶ 3. *Accessio*, quod vulgo *Paroxysmus*, cujus contrarium est *Remissio.*

¶ Accessor, qui accedit. Val. Max. lib. 5. cap. 7. e. 1. *Non accessor pompæ, sed auctor spectatus est.*

¶ Inaccessus, adject. ad quem non potest accēdi, ut *aditus inaccessi*, da niemand zukommen kan / Silius lib. 3. v. 516.

¶ Accessibilis. Glossæ Cyrilli ita ἐυπρόσβατος vertunt. Tertullianus adv. Praxean cap. 15 *per accessibilem lucem.*

¶ Accessibilitas ejusdem Tertulliani est dicto loco: *ut contraria* [immortalitatis] *ipsi filio adscriberemus, mortalitatem, accessibilitatem.*

¶ Inaccessibilis, qui adiri nequit, inaccessus. Tertullianus eodem loco: *lucem habitat* [Deus] *inaccessibilem.* Quod etiam Vulgati interpretis est 1. Timoth. 6, 16. & Gloss. Gr. Lat. ἀπρόσιτος *inaccessibilis.*

¶ Coaccedo. Plautus Curcul. a. 2. sc. 3. v. 65 *Pro iis decem coaccedunt nunc.*

¶ Antecedere, idem quod præcedere, vorher gehen / zuvor kommen. Livius 2. cap. 6 *Brutus ad explorandum cum equitatu antecessit.* Cæsar 7, 33 extr. *magnis itineribus antecessit.* ¶ 2. Excellere, superare. Cic. Verr. 6. c. 62. *qui auctoritate, & ætate, & usu rerum antecedebat.*

¶ Antecessor, ein Vorgänger. Gloss. Vet. *Antecessor*, προηγούμενος. ¶ 2. In militia *antecessores* dicuntur, qui antecedunt agmen explorandi gratia, der Vortrab. Hirtius de bello Africano cap. 12 *Per speculatores & antecessores equites nunciaturi, copias hostium haut longe à se visas.* Suetonius Vitellio cap. 17 *Irruperant jam agminis antecessores, ac nemine obvio vimabantur, ut fit, singula.* ¶ 3. *Antecessores* etiam jam olim dicti, qui jura ac leges profitebantur, sive docebant publice, ut Beryti, Constantinopoli, Romæ &c. ex eo quod antecederent deducerentque discipulos in penetralia artis.

¶ Antecessio, præcursio. Cic. de Univers. c. 10. *In orbibus concursiones, antecessionesque.* Et Offic. 1. c. 4. *Homo principia & caussas rerum videt, earumque progressus & quasi antecessiones non ignorat.*

¶ Antecessus, antecessum: & *in antecessum dare, solvere*; accipere, i. e. ante justum tempus, sive ante quàm dies cesserit. Varro. Formulâ loquendi à foro & argentariis peritâ non semel usus est Seneca: ut Ep. 7. extr. item 118. initio. nec non de Benef. lib. 4. cap. 12. Florus lib. 4. cap. 12 *Sumserant bellum, adeo certa victoriæ spe, ut prædam in antecessum pactione diviserint.* Et lib. 3. cap. 21 *Ne multi perirent, in antecessum sanguine Senatus sibi parentabant.* Vet. Glossæ: *In antecessum*, πρόξενον.

¶ Concēdere, cedere, recedere, entweichen: Terentius in Hecyr. act. 1. sc. 3. v. 11 *Hic video esse invisam immerito, tempus est concedere*; ist Zeit / daß ich den Leuten aus den Augen gehe. Hinc *Concedere vitâ*, Tac. 14. cap. 51. & absolute *Concedere*, sive *concedere naturæ* notissimo ἐυφημισμῷ pro mori dicitur. Idem Tacitus 4. Annal. cap. 5, *Ut quandoque concessero, cum laude & bonis recordationibus facta atque famam nominis mei prosequantur.*

¶ 2. *Concedere de suo jure*, i. e. tradere, permittere, nachlassen / in Adelph. act. 2. sc. 2, 9. ¶ 3. Concedere, nachgeben / zulassen / erlauben / permittere. Cic. lib. 1. ep. 2 ad Fam. *Consules neque concedebant, neque valde repugnabant.* Idem de amicit. *Concedere amicis quicquid petant, & impetrare ab eis quicquid velimus.* ¶ *Concedere aliquem alicui* est datâ venîâ quem restituere & reddere, quem hostem habueris, propter eum, qui intercessit, Perdon geben / uff freyen Fuß stellen. Cic. pro Marcello pr. *Cum M. Marcellum senatui Populoque Rom. concessisti.* Nepos Attico cap. 9 *Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecuniis per epistolas impetraret, huic non sólum molestus non fuerit, sed & sororis & Q. Ciceronis filium ex Pompeji Castris concesserit*, Clarius est: *quem precibus alicujus concedere.* Tacitus 2. Annal. cap. 55 *Offensus urbi propriâ quoque iræ; quia Theophilum quendam Areo judicio falsi damnatum suis precibus concedere nollent.* Loß lassen und ihme ausantworten. ¶ Credere, consentire, ut apud Terent. in Phorm. a. 5. sc. 3, 22 *Nunquam hodie concedes mihi, neque intelliges.*

¶ Concessus, zugelassen. Lucan. 2. v. 446 *Concessa pudet ire via.* ¶ Inconcessus, adject. unerlaubt / verboten. *Voluptas inconcessa juvat*, Ovid. Amor. 3. el. 4. v. 31. *Inconcessi Hymenæi* Virg. 1. Æn. 655; verbotene Heyrath. *Inconcessum homini*, Quintil. 10. c. 2. p. 761.

¶ Concessus, ûs, subst. Zulassung / Verwilligung. Cic. pro Cæl. cap. 12 *Datur concessu omnium huic aliquis ludus ætati.*

¶ Concessio, idem. Plancus Ciceroni lib. 10. ep. 8 ad Fam. *concessiones prædiorum*: & hic Attico 3. ep. 24 *nostra concessione.*

¶ Decēdere, abtreten / abziehen. A mandato custodiæ suæ loco recedere. Ut *Decedere de provincia, & ex provincia*, & sine præpositione *decedere provinciâ*, abziehen. In qua formula verbum *Decedo* propriissime ponitur, Valla auctore lib. 5. cap. 95. Corn. Nepos Attico c. 4 *Huc ex Asiâ Sylla decedens cum venisset.* Et Cic. 4. Verrin. c. 20 *de provincia discessit.* Idem pro Ligar. cap. 1, *decedens Considius provinciâ.* Dicimus etiam, *Decedere de suo jure*, weichen und nachgeben. Cic. lib. 2. off. cap. 18 *Is non modo liberale paululum nonnunquam de suo jure decedere, sed interdum etiam fructuosum*, zu Zeiten etwas nachgeben. *Decedere instituto suo*, Liv. 37. cap. 54, anders thun / denn man zuvor gepflegt. Rursus Cic. Verr. 2 c. 10 *decedere de officio*, wider seine Gebühr handeln / id est, agere contra, quam decet. *Decedere de sententiâ*, von seiner Meinung abstehen. *Decedere de vitâ*, & *decedere* simpliciter, pro *mori.* Idem ad Att. 1. ep. 12 *Puer festivus nobis decessit*, ist gestorben. *Decedere vitâ*, & *de vitâ*, & absolute, *decedere*; Einem aus dem Wege gehen / und Platz machen. Quod fit vel honoris habendi caussâ, vide *Via*, vel quod fugiamus detestati ejus concessum. Ita Cæsar 6. Comm. de Bello Gall. cap. 13 *Quibus ita interdictum* [sacris] *ii numero impiorum ac sceleratorum habentur: iis omnes decedunt, aditumque eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodum accipiant.*

¶ Decessio, Abzug. *Spes matura decessionis*, ad Q. frat. 1. epist. 1. inunte. Gloss. vet. *Decessiones*, διαστροφαί.

¶ Decessus, idem. Coelius Ciceroni 8. ep. 10. *Quod ad tuum decessum attinet.* ¶ 2. mors. Cic. de Amic. cap. 3. extr. *amicorum decessu plerique angi solent*, i. e. obitu.

¶ Decessor qui decedit, & in cujus locum alius succedit. Tacitus Agricolâ cap. 7 *Agricolam vicesimæ legioni tarde ad sacramentum transgressa præposuit, ubi decessor seditiose agere narrabatur. Ita successor simul & ultor electus, rarissima moderatione, maluit videri invenisse bonos, quam fecisse.* Ulpianus Lege Observato 4. §. Recte 4. Dig. de offic. Proc. & Leg. *Recte autem & ordine faciet, si edictum decessori suo miserit, significetque, quâ die fines sit ingressurus.*

¶ Prædecessor, antecessor, apud ætatis posterioris scriptores, Rutil. Numatian. lib. 1. Itinerar. v 474

Prædecessoris major amore fuit.

Usi quoque sunt Symmach. 10. epist. 45. & 54. Cassiod. 4, 44.

¶ Discedere, abscheiden / abtreten. *Discedere ab armis*, Cicer. Philipp. 8. extr. *Discedere à* vel *ex vitâ*, Tuscul. 1. c. 34. *Discedere digitum* vel *unguem*, eines Fingers breit weichen. Cicer. lib. 13. epist. 20. ad Attic. *In omni vitâ suâ quemque à recta*

conscientia transversum unguem non oportet discedere, nicht eines Nagels oder Fingers breit. *Discedere in sententiam*, Cicer. & Liv. 28, 43 assentire est, & sententiam comprobare, beyfallen/ es mit einem halten. *Discedere à sententia sua*, Cæs. Civ. 1. c. 2. anders Sinnes werden. Observa elegantissimam phrasin Latinam: *Cum à te discessi, discesserim* pro *te excepto*. Cic. lib. 1. epist. famil. ep. 9 *Sic te existimare velim, cum a vobis meæ salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum confitear*, ausgenommen euch. Et ad Att. lib. 1. epist. 17. *Amoris erga te mei, cum à fraterno amore domesticoque discessi, tibi primas defero.*

¶ Discessio, id est, separatio. Abschied / Abweichung / Abzug. Terent. in And. a. 3. sc. 3. v. 36. *Si eveniat (quod Dii prohibeant) discessio*, so es (da GOtt für sey) an ein Scheiden gehen solte. *Facere discessionem in aliquam sententiam*, quod fiebat post duas sententias dictas. Cic. lib. 1. epist. 2. ad Fam. & ad Att. 12. epist. 21. *in ejus sententiam est facta discessio.*

¶ Discessus, ûs. m. Abscheid / Abgang. Cic. de Divin 1. c. 23. *O præclarum discessum è vita!* Et 2. Nat. Deor. cap. 7, *solis accessus discessusque solstitia brumaque cognosci potest.*

¶ Excēdere, evadere, austreten / ut *Excedere acie, prælio, vel ex acie, prælio*, Liv. 4, 28. *Excedere finibus*, Cæsar 4. Gall. c. 18. Virg. Æn. 3. v. 60

Omnibus idem animus scelerata excedere terra.

Excedit è corde cura, Terent. Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 12. *Excedere ex ephebis*, Idem And. 1, 1. *Excedere ex pueris*, Cic. pro Arch. c. 3. zum Manne werden / die Ruderschue ablegen. *Excedere vitâ*, vel *è vitâ*, Cic. Off. 1. c. 43. sterben. ¶ 2. Sed *excedere modum*, überschreiten / zu groß seyn / zu viel thun. Curtius lib. 4. c. 11. n. 8 *Navigia, quæ modum excedunt, regi nequeunt.* Idem lib. 6. c. 9. n. 18 *modum hominis excedere*, puta divinitatis adfectatione. Et Plinius Epist. lib. 8. extremo: *Non vereor in amore ne modum excesserim.*

¶ Excessus, ûs, eine Abscheidung. ut, *Excessus è vitâ*, Cic. Fin. 3. c. 18. Et absolute pro morte, ut, *Excessus Augusti*, Tac. Ann. 1. c. 14. ¶ 2. Deinde digressionem in oratione notat. Plin. lib. 9. ep. 26 *Quid audentius illo pulcherrimo ac longissimo* [Demosthenis] *excessu?* ¶ 3. Tandem & aberratio est. Valer. Max. lib. 8. cap. 2. extr. *Verecundiam illius sæculi laudemus, in quo tam minuti a pudore excessus puniebantur.*

¶ Incedere, ut, *magnifice incedere*, prächtig einher gehen/ daher treten / Sallust. Jug. cap. 31. Cum gravitate quâdam, & veluti fastu: aliàs idem quod ambulare, ut, *incedere pedes*, Liv. 28. cap. 9. zu Fuß gehen.

¶ Incessus, der Gang / der Tritt. Cic. de finib. 2. c. 24 pr. *Fingere sibi vultum & incessum, ut gravior videatur*, in Geberden und Gang sich tapffer stellen. Virgil. Æn. 1. v. 405 *Vera incessu patuit Dea*, am Gang sahe mans. *Citus modo, modo tardus incessus*, Sallust. de Catilina c. 15. extrem. Sed *Incessus fractus*, ein weibischer Tritt / apud Quintil. lib. 5. cap. 9.

¶ Est ab Incedo & *Incessa*, quod significat, anfallen / ankommen/ ut *Jaculis & saxis hostes incessere*, Liv. 8. cap. 24. zu den Feinden einschiessen und werffen. *Convicio quem incessere*, id est, petere, Sueton. Tiberio cap. 11. mit Schmähworten einen angreiffen. *Objurgatione quem incessere*, lib. 1. cap. 3 Gellius dixit. Liv. 9, 8. *Incessit admiratio homines*, es nam sie wunder / &c. Sic *cupido eum incessit*, es ist ihn die Lust ankommen / Liv. 24, 13. Idem lib. 1. c. 17 *Timor incessit patres, ne* &c. Et lib. 29. cap. 10 *Tanta incessit in castra vis morbi.* Sic Tacitus ann. 1. c. 55 *Spes incesserat.* Et lib. 3. ann. c. 36. *Licentia deterrimo cuique incedebat.* Et lib. eodem c. 71. n. 4 *quoties valetudo adversa Flaminem Dialem incessisset.* Virgilius Æneid. 12. v. 595

Regina ut tectis venientem prospicit hostem,
Incessi muros.

Incessi, i. e. *invadi*, ut Servius interpretatur. Terent. Andr. act. 4. sc. 3. v. 15 *Nova nunc religio in te incessit.* Virg. 4. Georg. v. 67

— — nam sæpe duobus
Regibus incessit magno discordia motu.

Val. Max. præfat. operis: *Neque mihi cunctà complectendi libido incessit.* Non raro & absolute ponitur. Cæsar lib. 2. de Bell. Civili cap. 29 *At in castris Curionis magnus omnium incessit timor.* Ubi malè Hotomannus *omnes* pro *omnium* malit legi. Ira enim Cæsar & lib. 3. cap. 44. *Magnus sagittarum timor incesserat.* Columella lib. 2. cap. 1 *Ubi crepusculum incesserit.* Et alibi sæpius. Tacitus 1. Annal. cap. 5 *Rumor incesserat* &c. Ac iste & verbo *incedere* ita usus est Annal. 3. cap. 26. *Postquam exui æqualitas, & pro modestia ac pudore ambitio & vis incedebat.* ¶ Est etiam idem quod *accusare.* Symmachus lib. 1. epist. 5 *Nequicquam taciturnitatis incessimur*, i. e. accusor silentii. Et epist. 83 ejusdem libri: *Me taciturnitatis incessis, quod diu officio scriptionis abstinui.*

¶ Intercedere, proprie, intervenire, darzwischen treten / darzwischen kommen/ ut, *Unus & alter dies intercesserant*, pro Cluent. c. 26. *Nox nulla intercessit, interfectus est*, in Catil. 1. c. 2. ¶ 2. Qui sententias partium, quæ discessionem fecerant, interrumpebat, *intercedere* dicebatur, sich darzwischen legen / mitten darein schlagen/ verhindern. *Senatus auctoritas gravissima intercesserat*, Cic. 1. Ep. 2. ad Fam. Et eodem libro epist. 9, *Nullum meum minimum dictum pro Cæsare intercessit*, &c. Sic Cæsar lib. 1. Civ. c. 2 *Intercedit M. Antonius, Q. Cassius, tribuni plebis:* hoc est, opposuerunt se & impediverunt tribuni pl. quorum hoc verbi proprium erat. Sed *Intercedere apud aliquem pro aliquo*, Cic. 2. Phil. c. 18. einen vertreten / verbitten/ für einen bitten. ¶ Sunt & hæ locutiones Latinæ: *Controversia mihi recens de pecunia cum eo intercedit*, Cic. pro Quint. c. 17. ich habe einen neuen Streit Geldes halben mit ihm. *Vetus mihi necessitudo cum eo intercedit*, Cic. ibidem. *Inimicitia mihi cum illo intercedunt*, Idem pro Cœlio cap. 13. Et, *quotidiana consuetudo mihi intercedit cum eo*, lib. 13. Fam. ep. 45. Et Cæsar Gall. lib. 5. cap. 11 *Huc cum reliquis civitatibus continentia bella intercesserant.* In his omnibus *intercedere* idem est quod *esse.*

¶ Intercessor, qui intercedit. Cic. epist. Fam. 7. ep. 27 *Utinam semper esses tribunus, intercessorem non quæreres.* Livius 4. c. 53 *intercessores legis agrariæ*, Widersprecher. ¶ 2. arbiter, proxeneta, Unterhändler. Seneca epist. 119 *Nolo per intercessorem mutuerus.*

¶ Intercessio. actus intercessoris. Cæsar Civil. 1. cap. 8 *intercessio tribunorum.* Cic. Agrar. 2 cap. 12, *Cum intercessio stultitiam intercessoris significatura sit, non rem impeditura.* Valer. Max. 6. cap. 1. e. 10. *Intercessionem suam interponere noluerunt.*

¶ Intercessus, ûs, ut *Consulem graviter sanciunt intercessu suo servavit*, Val. Max. 5. cap. 4. e. 1. hoc est interventu. Orosius 5. cap. 15 *parvo intercessu temporis.*

¶ Præcēdere, fornen gehen/ fürgehen. ut *præcedere agmen*, Virg. 9. v. 48. ¶ 2. Item præstare, übertreffen / ut *Præcedere auctoritate*, Plin. lib. 29. c. 1. Juvenalis Sat. 13. v. 58

Tam venerabile ævi præcedere quattuor annis.

¶ Præcedaneus, sive Præcidaneus. Festus: *Porca præcidanea dicitur, quæ ante immolari solet, quod genus hostiæ, quod ante novam frugem præcideretur, præcidaneum appellabant.* Et opponitur *Succedaneum*, quod in *Succedo* vide, ubi etiam de *Præcidanea* hostia dicetur, quæ ante Succedaneam immolatur.

¶ Præcessor, i. e. antecessor. Hieronymus adv. Rufinum lib. 3. cap. 6, *qui præcessorum ejus habeas testimonium.* Rufinus Præfat. lib. Origenis περὶ ἀρχῶν, quæ est in Epist. Hieronymi 63, *interpretando sequar regulam præcessorum, & ejus præcipue viri* &c.

¶ Procēdere, progredi, fortgehen/ für sich gehen / fortfahren. Cic. in Tuscul. 3. cap. 22 *Dies procedens mitigat ægritudinem*, Zeit lindert Wehmuth. *In publicum procedere*, für die Leute gehen. *Obviam procedere*, entgegen gehen. Cic. pro Sextio cap. 31 *Huic ad urbem venienti tota civitas obviam processit.* Idem de Senect. cap. 14. *Libens usque ad adolescentiam meam processit ætate.* Hat gelebet / biß ich ꝛc. *Bene, feliciter, prospere procedere*, zu Wolfarth gehen / gerathen. Terent. Adelph. 5. sc. 6. *Meditor esse affabilis, & bene procedit*, gehet nur wol von statten. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 27 *Nonnunquam summus oratoribus non satis ex sententia eventus dicendi procedit*, geräth nicht nach Wunsch. Sic & *procedere* dicitur, quod effectum habet. Tacitus 15. Annal. cap. 60 *Sequitur cædes Annæi Senecæ lætissima Principi, non quia conjurationis manifestum compererat, sed ut ferro grassaretur, quoniam venenum non processerat.* Sic *procedere consilia* Livius dixit 24. c. 26.

¶ Processus, participium. Scribonius Largus Compositione C. *in processa ætate.*

¶ Processio, ut, *A militibus reditus magis maturus, quàm processio longior quærebatur*, Cicer. Leg. Man. cap. 9. weiterer Fortzug.

¶ Processus, progressus, incrementum, das Fortgehen/ Fortziehen. *Gradus & quasi processus dicendi, vel in dicendo*, die Besserung / Cic. de clar. Orat. cap. 65. Pariter Suetonius de Illustribus Grammaticis cap. 10, *Ipse* [Attejus Philologus] *ad L. Herman scripsit, se in Græcis literis magnum processum habere.* Florus Præfat. *Si quis ergo Pop. Rom. quasi hominem consideret, totamque ejus ætatem percenseat, ut caperit, atque adoleverit, ut quasi ad juventæ florem pervenerit, ut postea velut consenuerit, quatuor gradus processusque ejus inveniet.*

¶ Recedere, zurück gehen / wieder abtreten. *Recedere ab armis*, id est, *desistere*, Cic. pro S. Rosc. cap. 6. *Recedere ab usitatâ consuetudine*, pro Quint. cap. 21. von alter Gewonheit ablassen. *Recedere ab officio*, wider Gebühr thun / Cic. Offic. 3. cap. 4. *Recedere ab oculis*, Plin. 2. epist. 1. *Recedere de medio*, Cicer. pro Rosc. cap. 38. extr. mori est. Horat. de arte Poët. v. 175

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.

¶ Recessio, Abgang / Zurückweichung. Vitruvius lib. 1. cap. 6 *Ventus inclinationibus & recessionibus varietates mutatione flatus facit.* Idem est

¶ Recessus, Abgang / Abtritt / das Abnehmen / ut *Accessus & recessus Lunæ*, Cic. 3. de Orat. cap. 45. das Zu- und Abnehmen des Mondes. *Accessus & recessus maris*, Ebbe und Fluth. Cic. de Divin. 2. cap. 14. *Marinum accessu & recessu motu Lunæ gubernantur.* Metaphorice *Recessus collium*, die Berge / so sich weit hinter sich erstrecken / Martial. 4. epigr. 64. Sic *latebræ & recessus*

in

in animis hominum, pro Marcell. cap. 7. Et Quirtil. lib. 1. cap. A
4 *Grammatica plus habet in recessu, quàm in fronte promittat*, h. e. longè patet, & extendit se latius Grammaticæ utilitas, quàm primum intuentibus appareat. ¶ 2. Remissio est, das Nachlassen / Ausruhung. Val. Maxim. lib. 3. cap. 6. *Vegetus & strenua ingenia, quo plus recessûs sumunt, hoc vehementiores impetus edunt.*

¶ Recessim, adverb. Rückwarts / Plaut. Casina act. 2. sc. 8. v. 7. *Recessim cadam ad parietem, imitabor eam.*

¶ Retrocedere, retro ire, zurück weichen. Livius lib. 8 c. 8 *pedem pressò recedentes.* Posset etiam divisè scribi, sed nomen, quod sequitur, arguit compositum esse.

¶ Retrocessus, ûs. Apulejus lib. 1. Doctr. Plat. pag. 5, *processus & retrocessus* &c.

¶ Secedere est seorsùm ire, recedere; ut *Secedere de via*, Plaut. Curc. 2. sc. 3, 2. Item *Secede huc*, in Captiv. a. 2. sc. 1. v. 23. *Secedant improbi, secernant se à bonis:* Cic. Catil. 1. extr. ¶ 2. Rus & secretum petere: quemadmodum *ad fluvium secedere* Quintil. lib. 1. cap. ult. dixit. Hinc & *secedere* est ex urbe & celebritate hominum ire in rus. Ovid. 4. Trist. 8

Sed modo, quos habui, vacuum secedere in hortos,
Nunc hominum visu rursus & Urbe frui.

¶ Secessio, ut plurimum defectionem notat: cum aliorum, tum militum maxime. Abweichung / Abfall. Cæsar lib. 1. de Bell. Civili cap. 20 *Divulgato Domitii consilio, milites qui erant Corfinii, secessionem faciunt.* Meuteniren / fallen von ihm ab. Cic. pro Murana cap. 24 *Etenim te inquirere videbant testem ipsum; mœstos amicos, observationes, testificationes, seductiones testium, secessionem subscriptorum animadvertebant.* Secessionem subscriptorum vocat, cùm socii litis actorem auctoremque deserunt.

¶ Secessus, discessus, Abzug / Wegzug. ut *secessus abiium*, Plin. lib. 10. c. 29. pr. ¶ 2. Dicuntur & loca in littoribus & rure solitaria, ac majore frequentia hominum remota, abgesonderte Oerter: Landgüter. Tacitus Ann. 14. cap. 62 *Magna ei præmia & secessus amœnos promittit.* Hinc *secessus* & *Urbs* opponuntur. Flavius lib. 2. Ep. 13 *Ille meus in Urbe, ille in secessu contubernalis.* Sueton. Nerone cap. 33 *Submissis qui Romæ morantem lintbus, & in secessu quiescentem per convitia & jocos, terrâ marique præterbehentes inquietarent.* Tertullianus, *Secessum* & *Promtum* opponit de Pallio cap. 5. *Vita*, inquit, *meliore magis in secessu fruatur, quàm in promtu.* *Promtum* videlicet pro publico & celebri, *secessum* quod ei contrarium est: unde & Tacitus *Secretum* vocat non semel. *Sinum secretum* Servius interpretatur ad illud Virgilii 1. Æn. v. 159

Est in secessu longo locus.

Angulum Horatius dixit lib. 2. Od. 6. v. 14. quemadmodum & nos ejusmodi reductos secretosque locos, Winckel / vocamus.

¶ 3. Secessus vocatur vita, quæ in urbibus etiam à negociis officiisque forensibus aulicisque libera privataque atque in studiis maxime agitur. Suetonius Augusto cap. 94. *In secessu Apolloniæ Theogenis Mathematici pergulam comite Agrippa ascenderat.* Id est, cum Apollonia studiis vacaret, quorum caussâ eo Augustus ab Avunculo missus erat, de quo idem Suetonius eodem libro cap. 8. & Dio lib. 45. Similiter Tacitus vitam Tiberii Rhodi actam privatim relictâ aulâ, *secessum Rhodium* vocat, 4. Annal. c. 15. *Secretum Rhodi* eodem libro c. 57 dixit: de quo vide Suetonium vitâ Tiberii c. 11.

¶ Succedere, hinunter gehen / hinunter treten. ut, *Succedere umbræ*, Virg. 3. Georg. v. 464. ¶ 2. Item ingredi, ut Æneid. 8. v. 123

— — *nostris succede penatibus hospes.*

Succedere tectis urbi, Æneid. 11. v. 146, Einziehen. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 33 *Omnia sub acumen stili subeant & succedant necesse est.* Servius ad illud Virgilii Ecl. 5. *Sive antro potius succedimus:* SUCCEDIMUS, inquit, *& Dativo & Accusativo Casibus; secutus tum veterem, quàm nostram consuetudinem suo modo; secutus tantum antiquos Dativo tantum* Succedere *junxerit*, ac *nostris* succede penatibus, & Succesitque gemens stabulis. *Salustius tamen* succedere *Accusativo junxit. Sed ubi* prope *significat:* Cum murum hostium successisset, pœnas dederat: *hoc est, cum prope murum accessisset.* Succedere *autem idem significat, quod est* subire, id est, *penitus intrare.* Hactenus Commentator Servius. Sed quod Virgilium antiquos secutum ait, dum Dativo verbum *Succedere*; recentiores, cum Accusativo, junxit, id mihi vero simile haud fit. *Urbi, tecto succedere*, multò frequentius legitur, quippe quod recentioris elegantiæ est, *quàm Urbem succedere* & hujus generis alia. Et potest argumento esse Sallustii adducta auctoritas: antiquarii scilicet, & multum Catonis figurati verba; quæ Lenæi apud Sueton. Gram. cap. 15 in eum nota est. ¶ 3. Succedere, an eines statt kommen / auff einen folgen. Cic. Philipp. 11. extr. *Ætas succedit ætati*, eine Zeit folgt auf die ander / eine Welt auff die ander. Et in Orat. c. 13 *Horum ætati successit Isocrates.* Et ad Brutum epist. 13 *in patris locum successisse.* In Verrem 6. cap. 37 *Succedam ego tibi carissimo tuo muneri, suscipiam partes*, &c. ¶ 4. Succedere est prospere cedere, wohlgerathen / glücken. Terent. And. 4. sc. 1. v. 46 *Hæc non succesisset, alia aggrediemur bina.* Cic. ad Q. frat. 2. epist. 13 *Si ex sententia successerit, bene erit operæ posita.* nach Wunsch gerathen. Plautus Milite act. 3. sc. 2. extr. *Lepide hoc succedit sub manus negotium*, gehet von statten / gehet von der Faust.

¶ *Succedaneus*, a *Succedendo*, non a *Succidendo*, quod Gellius vult lib. 4. c. 6. ut docet ad Festum Scaliger. Plautus Epid. a. 1. sc. 2. v. 37,

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam?
Ut meum tergum stultitiæ tuæ subdas succedaneum.

Servius in lib. 2. Æneid. v. 140 *More antiquo hostia si effugisset*, Effugia *vocabatur: quæ autem supposita fuerat*, Succedanea *appellabatur.* adde eundem ad Æn. 8. v. 641. Sic *Asinus pro homine succedaneus*, Apul. lib. 8. ubi Beroaldus etiam de hostiis succedaneis commentans ait: si primis hostiis litatum non erat, aliæ luendi piaculi gratiâ subdebantur & succedebant, ob id succedaneæ à succedendo nominatæ. Eadem ratione verbi *præcidaneæ* quoque hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie cæduntur. Quin etiam *ferias præcidaneas* dici voluerunt, quæ solennes legitimasque ferias præcederent. Ulpianus L. 3. in f. D. de administrat. Test. *Si non consentiant tutores Prætori, sed velint omnes gerere, quia fidem non habeant electo, nec patiuntur succedanei esse alieni periculi.* Hoc est, nec volunt in incommodum B alieni periculi succedere, sive sustinere incommodum, quod ex alienâ culpâ in ipsos redundat. Idem Ulpianus L. 4. D. de Magist. Conv. *Magistratus quidem in omne periculum succedit: hæret ipsius dolo proxime culpæ succedaneus est.* Justinus 38. cap. 6. *succedaneum alicui dare.*

¶ Successor, qui alicui succedit, der an eines statt kömmt. Ovid. Remed. Am. vers. 462 *Successore nobo tollitur omnis amor.* Wenn lieber kömmt / so ist leider aus. *Successorem alicui dare*, estimperium abrogare. vid. Spartianus in Hadriano c. 9. Capitolin. in Alexandro c. 22. Idem in Pio c. 5. *Factus imperator, nulli eorum, quos Hadrianus provexerat, successorem dedit.*

¶ Successorius, Juris verbum, ut *Successorium edictum*, quod gradus successionis in bonorum possessores definit. Vide Titul. Digest. de hoc Edicto.

¶ Successio, Nachfolgung. Cic. ad Brut. Epist. 17, *Quid hoc mihi prodest, si merces Antonii oppressi poscitur in Antonii locum successio?*

¶ Successus, ûs, Wohlfarth / glücklicher Fortgang. Livius præfat. extr. de Dis suis, *successus prosperos dare*, Glück und Segen verleihen. Ovid. Remed. Am. v. 624

Successumque artes non habuere meæ.

Idem Epist. Heroid. 1. v. 18. *successu carere.* Justinus 16. cap. 5, de Clearcho: *ex successu continuæ felicitatis oblivisci tur se hominem.*

¶ Successa, quæ bene succedunt. Plaut. Prol. Pseud. *Hos fugitastis, Quirites, successis bonis.* Cic. 16. Ep. 12 *Nam tum omnia mea caussa velles mihi successa, tum etiam tua.*

¶ Cessare frequentativum est à *Cedo*, significat, vacare, tardare, morari, desinere, auffhören / säumen. Donatus in Terent. Eun. 3. sc. 1. v. 15, CESSAT *desidiosus:* REQUIESCIT *fessus.* Cic. de Senect. c. 5, *Gorgias septem & centum complebit annos, nec unquam in suo studio & opere cessabit.* Hat nie auffgehört zu studieren. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2, 49 *Æschines odiose cessat.* Æschinus macht es verdrießlich lang / &c. Virgil. Ecl. 7

Et si quid cessare potes, requiesce sub umbra:

Id est, si quod otium tibi potes persuadere. Alloquitur enim amantem laboris. CESSARE etiam dicuntur mulieres, quæ parere hactenus desierunt. Paullinus Carm. de S. Joh. Baptista, de matre Elisabetha intelligens: v. 48

— — *fœcundaque visceri fecit,*
Conjugis effato; quæ jam cessabit in ævo.

Sic *agri cessare dicuntur*, qui consiti non sunt: die brach liegen / oder ruhen. Virg. 1. Georg. v. 70

Hic sterilem exigunt ne desint humor arenam,
Alternis idem tonsæ cessare novales,
Et segnem patiere situ durescere campum.

Lucan. lib. 3. v. 451

— — *curvoque sibi cessantis aratro*
Agricolæ raptis annum flevere juvencis.

CESSARE etiam dicuntur, qui in judicio ad dicendam caussam non comparent. Suetonius Claudio cap. 15 *Absentibus secundum præsentes facillime dabat; nullo delectu; culpane quis, an aliqua necessitate cessasset.* Id est, si contingeret alteram partem abesse, & itaque comperendinandam caussam, pronunciâsse Claudium tamen, & quidem secundum præsentes, h. e. pro præsentibus &c. ¶ 2. Propert. lib. 1. Eleg. 6. v. 21

Nam tua non ætas unquam cessabit amori.

Cessavit, i. e. vacavit, operam dedit. Vid. Scal. ad eum locum.

¶ Cessatus, passive, nachgelassen / versäumet. Horat. lib. 1. epist. 2. v. 31

Ad strepitum citharæ cessatum ducere cursum.

Et Ovidius 4 Fastor. v. 617

Largaque provenit cessatis messis in armis.

Et Silius lib. 5. v. 534

cessata reponere æbebant
Tempora cæde virûm.

Das verſäumete wieder einbringen.

¶ Ceſſator, ein Säumer. Gell. in Apologo de Caſſita lib. 2. cap. 29 *Amici magnam in partem ceſſatores ſunt*; machen es lang/ wenn ſie helffen ſollen. Cic. Q. fratri 3. epiſt. 6. *ceſſator eſſe noli.*

¶ Ceſſatio, Verzug/ müßiges Leben. Cic. 1. Nat. Deor. cap. 36 extr. *Epicurus nihil ceſſatione melius exiſtimat*, hält Ruhe und müßig ſeyn vors beſte. *Ceſſatione torpere*, ibidem c. 37. incunte.

¶ Conceſſare, idem quod ceſſare, Plautinum eſt. Aſinar. 2. ſc. 2. v. 14 *Quid ego hic properans conceſſo pedibus?* & Pœnulo act. 1. ſc. 2. v. 9 *Ex induſtria amba nunquam conceſſavimus.*

Hinc verbale eſt

¶ Conceſſatio, pro ceſſatione. Columella lib. 11. cap. 1. *Habiter*, inquit, *& ſine ullis conceſſationibus permeabit.*

¶ Inceſſabilis, non deſinens. Oroſius prœmio lib. 7. extr. *Inceſſabilibus clamoribus nullus finis, nulla requies fuit.*

¶ Inceſſabiliter. Hieronymus epiſt. 128 ad Fabiolam: *Philoſophi ſuſpicantur, currere mundum ſuo ordine, & inceſſabiliter, velut rotam in ſuo axe, torqueri.*

¶ Inceſſanter, idem. Sidonius lib. 8. epiſt. 11 *Legebat inceſſanter auctores cum reverentia antiquos.* Adde Leg. 10. Cod. de Aquæductu.

CEDRVS, Κέδρος, arbor nota, quæ nec cariem ſentit, nec vetuſtatem. Plin. 11. c. 40. Freinshem. ad Curt. lib. 5. cap. 7, 5. Cedern. *Loqui cedro digna*, apud Perſ. Satyr. 1. v. 42. id eſt, digna immortalitate. Quo pacto & Horat. dixit in arte Poët. v. 331

-- -- ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro.

Hoc eſt; ejusmodi quæ ſint digna, ut poſteritati conſerventur, die eines ewigen Gedächtnus werth ſeyn. Modi loquendi ſamti ſunt à natura ejus arboris, cujus ſucco res illitæ cariem non ſentiunt. Hac enim arte Numæ libri chartacei ad annos durârunt 535, Plinio auctore lib. 12. c. 13.

¶ Cedratus, cedratum, illud eſt quod cedri ſucco illinitur Plinio 13. cap. 13 *libros cedratos tineas non tetigiſſe.* Ita vulgo editum: Harduinus autem ex MSS. *citratos* legit.

¶ Cedrelate, es, cedrus magna eſt. Plin. 24. cap. 5, *Cedrus magna, quam Cedrelaten vocant*, &c.

¶ Cedris, idis, cedri fructus. Plin, ibid. *Cedrides, hoc eſt fructus cedri.*

¶ Cedria, Κεδρία, cedri liquor, ſive reſina, Harꝛ/ ſo vom Ceder-Baume fleuſt. Plin. lib. 29. cap. 3 *Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollunt.*

¶ Cedrium, Cederſafft. Plin. lib. 16. cap. 11. de pice: *Hoc in Syria cedrium vocatur; cui tanta vis eſt, ut in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſerventur.*

¶ Cedrinus, Adject. ut, *oleum cedrinum.* Plin. 32, 7.

¶ Cedromela, mala eadem quæ citria Dioſcoridi ſunt.

¶ Cedroſtis, bryonia eſt, id eſt vitis alba, Stickwurtz. Plin. lib. 23. cap. 1.

CELAENO, us, Κελαινώ, Harpyjarum princeps Virgilio eſt 3. Æneid. v. 245,

Una in præcelſâ conſedit rupe Celæno
Infelix vates.

Juvenal. Sat. 8. v. 130 *-- -- curvis*
Unguibus ire para nummos captura Celæno.

¶ Sed Celænæ, arum, urbs, caput quondam Phrygiæ Livio 38. cap. 13. Lucanus 3. v. 206

Lugent damnatæ Phœbo victore Celænæ.

CELEBRIS, & celeber, celebris, celebre, accommodatur tam rebus quàm perſonis, idque paſſive, ſecundum Vall. lib. 4. cap. 96. Quod celebratur, id eſt, frequentatur atque deſerto opponitur. Ita *via celebris* Catoni cap. 1 eſt, qua plures ſemper commeant. Die niemals leer und ohne Leute. *Urbs celebris & copioſa*, Ciceroni pro Archia cap. 3. Eine Volckreiche Stadt/ da alles zu bekommen. Ovidius 4. Faſt. v. 391

Circus erit pompæ celeber numeroque Deorum.

Et Cicero pro Lege Manil. c. 12 *Portus Cajetæ celeberrimus & pleniſſimus navium.* ¶ 2. Idem & clarum eſt, fama notum. Beruffen. Plinius lib. 7. cap. 5, *Ariſtophani celeberrimo in arte Grammaticâ.* & lib 35. cap. 10. *Fuit Arellius celeber paullo ante divum Auguſtum.* Sic *pugna celebris:* id eſt, memorabilis & clara, pluraque alia hujus generis paſſim leguntur. Vetus Gloſſar. *Celeber, ἐπίσημος. Habere veteris orationis uſum atque notitiam celebriorem*, Gellius 11. cap. 3.

¶ Celebritas, frequentia eſt, & ſolitudini opponitur. Nepos Præfat. *Cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, ac in celebritate verſatur.* Da viel Leut ſeyn. Cic. 3. ad Attic. Ep. 7 *Odi celebritatem, fugio homines: lucem adſpicere vix poſſum: eſſet mihi iſta ſolitudo præſertim tam familiari in loco, non amara.* Idem lib. 12. ad Attic. Epiſt. 13 *Me hæc ſolitudo minus ſtimulat, quam illa celebritas.* In quibus *celebritatem* vocat, quam eodem lib. 12. Epiſt. 40 *frequentiam* dicit. *ſi quis requirit, cur non ſim in his meis prædiolis, quæ ſunt hujus temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem.* Tacitus 1. Hiſt. cap. 64 *Vitellii Flaminia via celebritate divertere Interamnam, atque ibi interfici juſſit.* Vid. Gronov. Obſervat. lib. 3. c. 16. ¶ 2. Dicitur & *Celebritas* ſolennis conventus ſacrorum, & rei alterius peragendæ gratia qui fit: ἑορτή. Vetus Gloſſ. ἑορτή: *celebritas, feſtus dies.* Ita *ſupremi diei celebritatem* pro ſolennibus exſequiarum Cicero pro Milone cap. 32 dixit. ¶ 3. Gloria ſeu divulgatio nominis eſt. Cic. 2. de Offic. cap. 13 *Si quis ab ineunte ætate habet cauſſam celebritatis ac nominis* &c. Ita *celebritatem ſermonis hominum conſequi*, idem Somn. Scip. c. 6 dixit. Vet. Gloſſ. *Celebritas*, φήμη.

¶ Célébrare, primò ſignificat frequenter & ſæpe ire: item implere frequentiâ: Cic. de Orat. lib. 1. cap. 45. extr. *Q. Mutii janua maximâ quotidie civium frequentia celebrata.* Ovid. 4. Metam. v. 414. *Tellaque, non ſilvas celebrat.* ¶ 2. Replere Lucret. lib. 1. v. 3 de Venere:

Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras.

i. e. Variis animantibus fœcunde & copioſe reples. Hinc Vet. Gloſſ. *Celebrat* πλήθει. ¶ 3. *Celebrari* etiam dicitur, quicquid à multis colitur, & facilitatur, ſive peragitur. Tacitus 2. Hiſt. cap. 49 *Celebratum id genus mortis.* Tertullianus de oratione: *In nobis reprehenditur, quod apud Idola celebratur*, id eſt, frequenter fit. Palladius lib. 12. cap. 2 *Hoc toto menſe locis calidis & ſiccis, ſed apricis, erit vitium celebranda poſitio.* Et cap. 4. *Nunc putatio autumnalis celebratur in vitibus aut arboribus:* Ad quam rationem & pluribus aliis locis hoc verbo uſus eſt. Similiter *celebrare ſalinas* pro *exercere* Manilius dixit lib. 5. v. 672

Quin etiam magnas poterunt celebrare ſalinas,
Et pontum coquere.

Plin. lib. 10. Epiſt. 117 *Solent non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel ſingulos dare: quod an celebrandum, & quatenus, putes, rogo ſcribas.* Plautus Pſeudolo Act. 1. ſc. 1. v. 35. *Intro abite, atque hæc citò celebrate.* i. e. peragite. Sic *celebrare conventus* apud Ciceron. 1. ad Attic. ep. 19. Tage halten/ Zuſammenkunfft halten. *Celebrare ludos, convivium, ferias, memoriam alicujus*, Cic. *Celebrare exſequias*, Begängnüß halten. *Celebrare nuptias*, Liv. 36. c. 11. *Celebrare nuptiarum ſolennia*, Tacitus 11. c. 26, 5. *Natalem alicujus celebrare*, eines Geburtstag oder Jahrzeit begehen/ Plin. 10. epiſt. 103. *Literarum ſtudia celebrare*, Petron. p. 151. id eſt frequenter excolere. ¶ 4. Deinde honore proſequi vel laudare, celebrem reddere: Vet. Gloſſ. *celebrat* φημίζει. *Scripta celebrari*, Cic. 5. epiſt. 12. *Res omnium ſermone celebrata*, ein Ding das jederman bekand/ und davon jederman redet/ pro Cluent. cap. 12. extr.

¶ Celebratus, frequentatus, laudatus. Ut *Celebrata regia Memnonis*, Curt. 4, 8. n. 3. *Nomine, quam pretio celebratior*, Ovid. 6. Faſtor. v. 349. *Celebratior ſupplicatio*, Livius lib. 3. cap. 63. *Verbum celebratius*, Gell. 17, 2. extr. *Scriptor celebratiſſimus*, idem Gell. cit. lib. c. 4.

¶ Celebrabilis. Ammianus lib. 29 cap. 34, *ætatum ordinumque omnium celebrabili favore ſuſceptus.*

¶ Concelebrare, idem quod celebrare. Cæſar Civ. 3. cap. 72 *fama ac literis victoriam ejus diei concelebrabant.* Livius 8. cap 7 *quantum militaribus ſtudiis ſunus ullum concelebrari poteſt.* Tibullus 1. eleg. 8. v. 40

Huc ades, & centum ludos, Geniumque choreis
Concelebra.

¶ Incelebris, non celebris. Silius 8. v. 379. *incelebri valle.* Gell. 5. cap. 14 *non incelebres libri.*

¶ Incelebratus, idem. Tacitus 6. cap. 7. extr. *ab aliis incelebrata.*

¶ Celebratio, ut *Celebratio ludorum.* Cic. Attico 15, 29.

¶ Percelebrare, ut *Res ſermonibus percelebrata*, h. e. maximè divulgata, ſehr ruchbar gemacht/ apud Cic. pro Cœl. cap. 29. Idem in Verr. 7. c. 31. *De qua muliere plurimi verſus tota Sicilia percelebrantur.*

CELER, celéris, celere, velox, feſtinus, behend/ ſchnell. Horat. 3. oda 12. *Celer excipere aprum.* Terent. in Phorm. a. 1. ſc. 4. v. 1. *Nequus es, niſi aliquod jam tibi conſilium celere repereris*, einen ſchnellen Rath finden. Cic. in Orat. c. 59. *Mente nihil celerius*, es iſt nichts geſchwinder als die Gedancken. Sic Liv. 2, 51. *celeriora conſilia.* Virg. 12. v. 507. *fata celerrima*, geſchwinder Tod. ¶ 2. *Celeres* quoque dicti ſunt illi Equites à Romulo ex omni multitudine lecti, trecenti numero, à *Celere*, Remi interfectore, quique à Tarquinio Priſco ad ſexcentorum numerum auĉti fuerunt.

¶ Perceler vide poſt *Accelerare.*

¶ Celeritas, Behendigkeit. *Celeritas ad diſcendum*, Cic. Acad. 1. c. *Celeritas percipiendi.* Quintil. 1, 10. Behendigkeit zu lernen/ und ein Ding zu faſſen. Plinius. *Etiam celeritas in deſiderio mora eſt*, in groſſem Verlangen iſt auch die Eyl ein Verzug. *Celeritas expedita*, fertige Behendigkeit. *Expedita & profluens celeritas verborum*, Cic. de Clar. Or. c. 61. Quantum poſſit in bellis itinerum conficiendorum celeritas prolixè oſtendit Freinsh. ad Curtium lib. 5. c. 5, 2. Conf. Barth. ad lib. 2. Theb. Statii p. 647.

¶ Celeritudo. Varro de R. R. lib. 3. c. 12.

¶ Cele-

¶ Celeriter. Publ. *Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter*, bes A heude Gab iſt eine zwiefache Gab. *Succurrere celeriter*, Plancus Ciceroni 10. ep. 21. eilends zu Hülffe kommen. *Celeriter reperire, qua opus.* Nepos Themiſtocl. cap. 1.

¶ Celerius, Cæſar B. Gall. 2, 3. *quum de improviſo, celeriusque omnium opinione venisset.* ¶ Celerrime. Idem Gall. lib. 1. cap. 37, *re frumentaria, quam celerrime potuit; comparata.* Et Lentulus ad Ciceronem lib. 12. epiſt. 15 tam *Celerius*, quam *Celerrime* una epiſtola dixit. Plinius lib. 31 cap. 2, *celerrime examinari.*

¶ *Celeriuſcule dicere*, Etwas behend reden. Auctor ad Herenn. lib. 3. c. 14.

¶ Celeranter, &

¶ Celeratim, antiqua ſunt apud Actium & Siſennam. Vide Nonium.

¶ Celerare, eſt celeriter aliquid facere, mit einem Ding behend umgehen. *Gradum, fugam celerare*, Virg. Æn. 4, 641. lib. 9. v. 376.

¶ Accelerare, herzu eylen. *Accelerare iter*, eſt, properare, Cæſ. Civ. 2, 39. *Accelerare opus*, das Werck eylends fertigen / apud Stat. 6. Theb. v. 242. Et neutraliter: *Si accelerare volent, adverſarium conſequentur*, werden ſie ſich nicht ſäumen / werden ſie eylen / &c. Cic. in Catil. 2. cap. 4.

¶ Acceleratio, ad Herenn. 3. c. 13 *Continuatio eſt orationis enuntiande acceleratio clamoſa.*

¶ Perceler, valde celer. Cic. pro Cœlio cap. 24, *cujus perceleri interitu.* ſehr geſchwind.

¶ Perceleriter. Cic. 6. epiſt. 13. *recepit, perceleriter ſe allaturum diploma.* ſehr behend.

¶ Præceler, idem ac Perceler. Plin. lib. 9. cap. 26 *præceleri vi repente rapti.* Stat. Theb. 6. v. 550

Sollicitat tunc ampla viros ad præmia curſu
Præceleres.

¶ Præcelerare, prævertì, præcurrere. Statius neutraliter 2. Theb. v. 497 *calle latente præcelerant:* & active lib. 4. Theb. v. 499 *præcelerantque ducem.*

CĒLĒTES, equites equo uno inſidentes, à Κέλης, qui Græcis equus eſt, qui ab uno regitur ſeſſore. *Celetas* ita Latine ſcripſit Plinius lib. 34. cap. 5 *Equeſtres ſtatuæ Romanam celebrationem habent, orto ſine dubio a Græco exemplo. Sed illi celetas tantum dicabant in ſacris victores.* Hinc

¶ Celetizontes, κελητίζοντες, pueri equum regentes ſingularem. Idem Plinius lib. 34 cap. 8, *Idem* [ſoulptor] *& celetizontes fecit.* nam de ſtatuis hæc vocabula uſurpantur. Heſychius per ε ſcribit loco ε, κελεθίζειν, τοὺς ἵππους ἐποδαίνειν, ubi θ etiam contra originem eſt, niſi is aliud intelligit.

CĒLEVS, duabus ſyllabis, proprium. Virg. 1. Georg. v. 165

Virgea præterea Celei vilisque ſupellex.

CĒLEVSMA, ătis, clamor nautarum, quo ſe hortabantur facientes opus ad remos. Martial. lib. 3. Epig. 27 de pigris nautis:

Ceſſatis, pueri, nihilque nôſtis,
Vatreno Raſinâque pigriores,
Quorum per vada tarda navigantes
Lentos figitis ad Celeuſma remos.

Idem lib. 4. Epigr. 64

Quem nec rumpere nauticum Celeuſma
Nec clamor valet helciariorum.

¶ 2. Celeuſma nautarum cantus erat, quem ſeu in proſperis, ſeu adverſis rebus concinebant & ſe ſolabantur. Aſconius Pedianus in Divinat. Verr. p. 37 *Cani*, inquit, *remigibus, celeuſma per ſymphoniacos ſolebat, & per aſſam vocem*, i. e. *more prolatam; & ut in Argonavi per citharam.* De hoc intelligendus Cenſorinus eſt de die Natali cap. 12 ſcribens: *Quo facilius ſufferant laborem vel in navis motu à bellore ſymphonia adhibetur.* Rutilius lib. 1. Itinerar. v. 369

Hic mecum pigri ſolabar tædia venti,
Dum reſonat variis vile celeuſma modis.

Fortunatus Venantius de Vitâ S. Martini lib. 4 v. 423

Atque petens portum vada complet nauta celeuſma.

Ubi notat *Celeuſmam* in genere fœminino dixiſſe: quemadmodum *glaucomam* Plautus, & ipſe Venantius *Paſcham.* B. Hieronymus Epiſt. 1. ad Heliodorum, de laude vitæ ſolitariæ, ſub fin. *Sed quoniam è ſcopuloſis locis enavigabit oratio, & inter canas ſpumeis fluctibus cantes, fragilis cymba in altum proceſſit, pandenda vela ſunt ventis, quæſtionum ſcopulis transvadatis, latantium more nautarum, epilogi celeuſma cantandum eſt.* Chriſtianis de cætero pro celeuſmate Hymni & Pſalmi fuerunt: quos ſæpe repetitis vocibus *Halleluja & Amen* canere ſolebant. Paullinus ad Nicetam v. 119

Navita læti ſolitum celeuſma
Concinent, verſis modulis in hymnos,
Et pia ducent comites in æquor
Vocibus aures.
Præcines cunctis tuba ceu reſultans
Linguâ Niceta modulata Chriſtum,
Pſallat æternis cithariſta toto
Æquore David,
Audient amen tremeſacta cete &c.

Sidonius lib. 2. Epiſt. 10

Curvorum hinc chorus helciariorum
Reſponſantibus Aleluja ripis
Ad Chriſtum levat amnicum celeuſma.

¶ Celeuſtes, κελευστής, cujus erat monere remiges, cùm & faciendum opus & cùm ceſſandum eſſet, item facientes opus hortari, ut incumberent ſtrenui, ein Antreiber oder Ruderknecht. Ovid. 3. Metam. v. 618

— — & qui requiemque modumque
Voce dabat remis, animorum hortator, Epopeus.

Latinis dicebatur *Portiſculus.*

¶ Proceleuſmaticus, προκελευσματικός, pes conſtans quatuor ſyllabis brevibus. Virg. Eclog. 3. v. 96

Tityre paſcentes à flumine rejice capellas. Et
Arietat in portas, Aeneid. 11. v. 890.

Sic dictus eſt à celeri cohortatione nautica, παρὰ τὸ προκελεύειν.

CELIA, potus Hiſpanorum ex tritico & aqua, qualis noſtra Biera eſt. Meminit Plinius lib. 22. cap. ult. & Florus lib. 2. cap. 18. De ea ita Oroſius lib. 5. cap. 7 de Numantinis loquens: *Ultimò omnes duabus ſubito portis eruperunt, larga prius potione uſi, non vini, cujus ferax is locus non eſt; ſed ſucco tritici per artem confecto, quem ſuccum a calefaciendo* Celiam *vocant. Suſcitatur enim illa igneâ vi germinis madefacta frugis, ac deinde ſiccatur, & poſt in farinam redacta, molli ſucco admiſcetur, quo fermento ſapor auſteritatis & calor ebrietatis adjicitur.*

CELLA, à celando dicitur: nam quæ occulta volumus, celamus, inquit Feſtus. Ita autem appellabantur Apothecæ, ſive œci ſecretiores fornicato ut plurimum opere, atque ſub terra; ubi recondebantur ſervabanturque variæ res: vinum, puta, mel, frumentum, aliaque hujus generis; à quibus & ſua cognomina accipiebant. ein Keller. Hinc *frumentum, cellæ nomine imponere*, aut *in cellam*; Cicero dixit Verrinâ 3. cap. 90 & 92. Idem Cicero de Senect. c. 16. *Semper boni aſſiduique domini refertus cellæ vinariæ, olearia, mellaria, & penaria.* Hinc *Cella penaria*, Zehrgarten / *Promptuariam cellam*, Plautus dixit Amphitr. a. 1. ſc. 1. pr. Vocatur & *Proma*, Ταμεῖον: quod inde promantur, quibus uſus eſt. Inde qui præerat *Promus condus* appellabatur. ¶ 2. *Cellas promas* Tertull. de reſurr. cap. 27 ſepulcra vertit ex Eſa. 26. quod ex iis corpora rurſus depromenda ſunt. ¶ 3. *Cellæ* etiam dicebantur meretricum fornices; Petronius: *Jam pro cella meretrix aſſem exegerat. Pro cella*, id eſt, ante cellam ſtans. Juvenal. Sat. 6. v. 121 de Meſſallina auguſta meretrice:

Intrabit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam atque ſuam.

Ad quem locum Vetus Scholiaſtes notat cellis iſtis ſuper ſcripta nomina meretricum fuiſſe, quæ ibi proſtarent. Unde *inſcriptam cellam* Martialis lib. 11. Epigr. 46 dixit, & mox Juvenalis de eadem Meſſallina:

titulum mentita Lyciſca.

¶ 4. Familiæ etiam ſive ſervorum cubicula *cellæ* vocabantur: quod anguſtiora, ut puto, reductaque eſſent: Uſus ſic Seneca, Controv. 21. & Cicero in Philipp. 2. c. 27 de luxu Antonii, *ſervorum*, inquit, *in cellis lectos ſtratos conchyliatis Cn. Pompeji periſtromatis videres*, ex quo Virgilius quoque ¶ 5. Cavernas favorum *cellas* dixit, 1. Æn. v. 432

— — aut cum liquentia mella
Stipant & dulci diſtendunt nectare cellas.

Ein Bienenhäußlein. Ut & *Columbarum & anſerum cellas* Columella dixit. *Cellarum familiæ* meminit Cato: Columella *ſervorum cellas*; item *bubulcorum paſtorumque cellas* lib. 1. de R. R. cap. 6 nominat. *Cella oſtiarii* apud Petronium legitur. ¶ 6. *Cellæ* & balnearum membra dicebantur: de quibus Palladius lib. 1. de Re R. cap. 40. Et erant tres, *frigidaria, tepidaria & caldaria*: quamquam & quartæ mentio fit, quæ *cella aſſa* dicebatur, itemque *ſudatoria*, eine Badeſtube. de iis multa eruditiſſimus Salmaſius ad Vopiſcum obſervat. ¶ 7. Erant & templorum *cellæ*; quas Græci ναοὺς appellabant; adyta ſive interiores partes ædis, ubi ſimulacra deorum poſita erant, quibus ædes ipſa dicata. Heſychius: *cellonius* ναὸς τῆ ἰδίᾳ interpretatur. Sic capitolium templum Romæ tres; ut ex Dionyſio conſtat, ejusmodi ναοὺς ſive *cellas* habebat, quorum media Jovi, dextra Minervæ, læva Junoni ſacra erat. *Delubra* P. Victor in Deſcriptione regionis 12, & Plin. lib. 35. cap. 10, alii, generaliori vocabulo *ædes* appellant. Eine Capell. Vide & Salmaſii Exercit. Plinianas, ubi plura & ſingularia de iis leges. *Cella Jovis, Cella Concordiæ*, apud Livium & Ciceronem. vid. ſupra *Capella.*

¶ Cellula. Terent. in Eun. a. 1. ſc. 3. v. 18. *Cum in cellulam ad te patriæ penum omnem congerebam clanculum.* Ein Kämmerlein.

¶ *Cellulanus* inde monachus eſt, in cella vitam agens, Sidonio lib. 9. epiſt. 3.

¶ Cellarius, qui cellæ ſive penori præeſt, eſculenta poculentaque curat. Columella lib. 11. cap. 1, *Non minor habenda erit ratio, ut cibus & potio ſine fraude cellariis præbeatur.* De eorum officio idem

idem lib. 12. cap. 4. Haußvogt / Haußkeller / Kellner. Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 113

— tu intus cura, quod opus est,
Sume, posce, prome quidvis; te facio cellarium.

¶ Cellaria, Schlieſſerin / Kellnerin. Hoc fœmininum Plauto dant, cujus in Milite act. 3. sc. 1. v. 102 sit *Succenſet cellaria.* Lambinus autem *genaria* legit: Taubmannus & Operarius *cenaria*, quorum annotationes videas. Esto autem, libros Plauti variare, non tamen dubitandum est de vocabulo & munere, quod in sequiore etiam sexu Pignorius de Servis p. 99 ex Athenæo & Horatio describit. Quid? quod adjectivum *Cellarius* est, & vel minister aut servus; vel ancilla, vel aliud subaudiri potest, ut jam dicemus.

¶ Cellarius, adjectivum, ut *sagina cellaria* apud Plautum Milite act. 3. sc. 2. v. 31.

¶ Cellarium substantive Donato idem quod *Cella*; ita enim ad illum locum Adelphis act. 4. sc. 2.

Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutissimum est:

Scribit: *CELLA & CELLARIVM à reponendis celandisque rebus esculentis & poculentis dicitur.* Vet. Gloss. *Cellarium ταμεῖον.* Salvianus lib. 3. de Providentia: *Sicut Servi hominum divitum, aut procuratores, quibus vel supellectilis copiosa, vel cellaria opulenta creduntur, fideles absque dubio dici non queunt, si res traditas devorarent*, &c. ¶ 2. Sic dicebatur etiam quod promebatur ex promptuariâ cellâ præter annonas, h. e. frumentum & panem: videlicet, sal, vinum, oleum, carnes, & aliæ ejusmodi species, quæ in Theodos. Codice *Cellariensis* appellantur, quas rectores provinciarum earumque comites solebant accipere: Commiss. L. 3. Cod. Theodos. de officio Judicum omn. *Neque Rectori provinciæ plus aliquid præstabit, quàm nos concessimus sine annonis & cellariis.* Sulpitius Severus elegantiss. scriptor lib. 2. Hist. Sacræ in Ariminiensis Concilii historiâ: *Arcessiti numerusque quadringenti & aliquantò amplius occidentales Episcopi Ariminum convenere: quibus omnibus annonas & cellaria dari Imperator præceperat.* Ubi erudite Sigonius *annonas & cellaria* idem esse annotat, quod *loca cautia*, (de quibus infrà suo loco) Romani veteres dixerunt: sed quod *Cellaria* pro hospitiis, sive cellis, ut loquitur, hospitalibus accipit, in eo vehementer fallitur. Novitius quoque editor atque interpres Sulpitii, malè *cellaria* hîc de poculentis tantùm interpretatur, atque annonas ἐδώδιμα accipit. Annonæ enim non nisi frumentum & panis: *cellarii* verò nomine cæteræ species, quas diximus, comprehenduntur: hoc est, quicquid in penu asservari solebat. A penu enim non differebat *cellarium* nisi tempore. Servius in Æneid. 1. v. 704 *Inter PENVM*, inquit, *& CELLARIVM hoc interest, quod cellarium est paucorum dierum: penus verò temporis longi.* S. Hieronymus in cap. 10. Matthæi: *Ex hoc præcepto arguit Philosophos, qui vulgò appellantur* bactroperitæ; *quod contemtores seculi, & omnia pro nihilo ducentes, cellarium secum vehant.* Leges & apud Augustinum lib. 9. Confess. cap. 8.

¶ Cellariolum, dimin. Hieronym. lib. 2. adv. Jovinian. cap. 16.

¶ Cellāris, adjectivum, a cella rem denominans. *Columbos cellares* Columella dixit lib. 8 cap. 8. pr.

¶ Cellarienſis, adjectivum aliud, ut *cellariensis species*, Cod. Theodos. de erogatione militaris annonæ Lege 32; & Lege 16. de indulgentiis debitor.

¶ Circumcellio, onis, vagabundus circa cellas, monachorum puta, quales homines Augustinus scribit permultos in Donatistis fuisse; Vide epistolam ejus 169 &c. Idem epist. 255 *In tantis latrociniis circumcellionum, clericorumque vestrorum*, scil. Donatistarum.

CELLO, ex κίλλω, id est moveo, impello, antiquum, cujus Composita supersunt,

¶ Antĕcello, antecellĕre, ich gehe für / übertreffe / præsto. Adhæret *Dativo & Accusativo.* Cic. pro Arch. cap. 3, *Antecellere omnibus ingenii gloria.* Idem pro Muræna cap. 17 *Vir humanitate, sapientia, integritate antecellens.* Cum *Accusativo*: Cicero fragm. pro C. Cornel. *Qui eloquentiâ cæteros antecellit*, der du es andern mit Beredſamkeit zuvor thuſt.

¶ Excello, excellĕre, præstare, antecellere, eminere, übertreffen / fürtreflich / berühmt seyn. *Ingenio scientiaque excellere*, Cic 4. Acad. cap. 2. *Excellere abstinentiâ*, Nepos Aristide cap. 1. *Excellere vitiis*, Cic. 1. de Leg. cap. 19. *Excellere inter omnes unum*, Idem in Oratore cap. 2. *Excellere alicui*, ut *Zeuxus longe ceteris excellere pictoribus existimabitur*, lib. 2. de Invent. sub initium.

¶ Excellens, fürtrefflich / hoch. *Excellens omni genere laudis*, hochgelobt / Cic. 1. Acad. c. 3. Et Livius lib. 2. cap. 43 *Excellentibus ingeniis citius defuerit ars, qua civem regant, quam qua hostem superent.* Comparative, *Nihil Alcibiade fuit excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus*, Nepos pr. Vitæ. *Una est excellentissima virtus, justitia*, Cic. lib. 1. de Nat. Deor. cap. 2.

¶ Excellentia, Hoheit / Vortrefflichkeit. Cic. 1. Offic. cap. 28 *Nobis personam imposuit ipsa natura, magna cum excellentia præstantiaque animantium reliquarum.*

¶ Excellenter, vortrefflich. *Excellenter pronunciare*, Corn. Nep. Attic. c. 1. n. 3. Et Cic. 1. Offic. c. 2. p. 18 *quæ magno animo, & fortiter excellenterque gesta sunt.* Auctor Panegyr. in Calp. Pison. v. 240 *Ipsaque nescio quid mens excellentius audet*, quanquam ibi etiam adjectivum potest esse.

¶ Percello, percŭli, evertere est, hart stoſſen / umstoſſen / erlegen. Cicer. pro M. Marcello cap. 6 *Quos cives amisimus, eos Martis perculit vis.* Nepos Datame cap. 6 *Tali consilio uno tempore proditores perculit & hostes profligavit.* Et Cic. pro Domo c. 11 *Aliquem percellere & labefactare*, einen übern hauffen werfen. *Perculeris jam tu me*, wilt du mich denn umstoſſen / Ter. Eunuch. 2. sc. 3. v. 87. Plin. Paneg. cap. 66 *Erant ante oculos naufragia multorum, quos insidiosa tranquillitate profectos, improvisus turbo perculerat*, hoc est, everterat. *Percelli plaga*, Nepos Eumene cap. 5. *Perculsus & abjectus*, Cicer. Catilin. 2. cap. 1. *Perculsa timore civitas*, mit Furcht erſchreckt und zaghafft gemacht / Idem ad Brutum epist. 3. Præteritum est *perculi*, ut Æneid. 5. v. 374

Perculit, & sulcis moribundum extendit arena.

Quod etiam Priscianus lib. 10. p. 896 confirmat. An etiam *percussi* format? Adfirmant quidam ex Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 98 *Percussit ilico animum:* & Horat. lib. 1. Oda 7. v. 11 *Larissæ percussit campus;* sed utrobique melioribus libris *percussit* legitur.

¶ Præcellĕre, idem quod antecellere, excellere, übertreffen / fürgehen. Plin. lib. 12 cap. 3 *Malus Assyria odore præcellit foliorum.* Tacitus lib. 16 cap. 7 *claritudine generis præcellebat.* Idem annali 3. cap. 24 *Silanus per insignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat.*

¶ Præcellens, fürtrefflich. *Juvenis præcellens robore mentis*, Silius lib. 3. v. 603. *Suavitate præcellentior*, Plin. lib. 12. cap. 6. pr. *Vir omnibus rebus præcellentissimus*, Cic. in Verrem 6. cap. 44.

¶ Recellĕre, reclinare, zurück schlagen. Livius lib. 24. cap. 34 *In naves tollenone super murum eminente, ferrea manus, firmæ catenæ illigata, quum injecta prora esset, gravi libramento plumbi recellente ad solum, suspensa prora, navim in puppim statuebat.* Lucretius lib. 6 v. 572

inclinatur enim, retroque recellit.

Active Apulejus lib. 10. p. 249 *nates recellebam.*

CĒLO, celare, scribunt & cælare, est occultare, heimlich halten / verbergen / verhalten. Dicimus *Celo aliquem*, verhehle vor einem. Cic. in off. 3. c. 8 *Si omnes Deos hominesque celare possimus, nihil tamen injuste faciendum est.* Idem pro Dejot. cap. 6. *Jovis numen celare nunquam potuisset, homines fortasse celâsset.* Et cum duobus accusativis, *Celo te hanc rem;* Terent. in Adelph. 1. sc. 1. v. 29

Ea ne me celet, consuefecit filium.

Et, *Celo te de hac re*, Cic. pro Dejotaro cap. 6. extr. *De armis, de ferro, de insidiis celare te voluit*; er hat dir wollen verhalten / ꝛc. *Et celo tibi hoc*, cum dativo & accusativo. *Id Alcibiadi diutius celari non potuit*, Nepos 7. c. 5, 2. *Celatum est minus diligenter*, Idem Conone cap. 5. n. 3.

¶ *Celato opus est*, Terent. Adelph. Act. 3. sc. 2. man muß es verbergen. *Celati indagator* Plaut. Trin. act. 2. sc. 1.

¶ Celatim, heimlichen / Sisenna apud Gell. 12. cap. ult.

¶ Concelare, idem quod celare. Gellius 11. cap. 9. *non id postea concelabit*, i. e. dissimulavit. Add. 15, 2. Ubi *pudor cupiditatum errores concelare* dicitur.

CĔLOX, ōcis, Nonio navigii genus, à celeritate dictum. Ein Jagtschiff. Plaut. Capt. 4. sc. 2. v. 94 *in publicâ celoce.* Livius lib. 21. cap. 17, *naves longæ CLX, celoces duodecim.*

CELSVS, sublimis, arduus, à Græco κίλας, secundum Festum, Isidoro quasi cælestis, a *cælo*: Vossio à *cello*, sicut excelsus ab excello. Hoch / erhaben / auffgericht. Cic. de nat. deorum lib. 2. cap. 56 *Deus homines humo excitatos, celsos & erectos constituit*, gerad und auffgericht geschaffen. Idem pro Sylla cap. 2 *Celsissima sedes honoris & dignitatis.* Val. Flaccus lib. 2. v. 547 *celsior artûs taurus.* Claudian. de bello Get. v. 430. *celsior cunctis.*

¶ Celsè, adverb. Comp. *Celsiùs adsurgunt.* Claudian. lib. 1. in Eutrop. v. 387.

¶ Celsitudo, die Höhe / Hoheit. ut *Celsitudo corporis*, Vell. Paterc. 2, 94.

¶ Excelsus, a, um, hoch / erhaben. ut *Mons excelsus*, Plin. 12, 14. *arces excelsæ*, Lucan. 3. v. 462. Translate, *Animus excelsus*, Cic. Offic. 1. c. 23. & absolute, *in excelso ætatem agere*, Sallust. in orat. Cæsaris, B. Catil. c. 51. Comp. *Excelsior locus, planitia ex omnibus partibus subjecta*, Hirtius B. Alexand. c. 28. *Princeps omnibus excelsior*, Plin. Paneg. cap. 94. *Excelsissimo loco castra fecit*, Hirt. B. Gall. 8. cap. 33. *Excelsissima victoria*, Vellej. 2. c. 96.

¶ Excelsitas, ut *excelsitas montium*, Plin. lib. 2. cap. 64. *Hami* [montis] Idem lib. 4. cap. 1. *Atlantis* lib. 5. cap. 1. *Arundo in excelsitatem nascens* Plin. lib. 16. c. 36. Translate *excelsitas animi*, Cic. 3. Off. cap. 5. id est, magnitudo.

¶ Excelsè, Adv. cujus Comparativo usus est Columella 4. c. 1, *scandit excelsiùs*; & Cic. in Orat. c. 34 *excelsiùs dicere & sentire:* Superlativo Vell. Paterculus 1. cap. 6 *Sparta excelsissimè floruit.*

¶ Præcel-

¶ Præcelsus sehr hoch. Cic. Verr. 6. c. 48. *loco præcelso atque edito.* Statius 3. Silv. 3. v. 85

— — — præcelsaque toto
Intrabit fortuna gradu.

Compar. præcelsior. Salvianus lib. 6. pag. 226 *Cum sciam in civitatibus Gallicanis omnes ferme præcelsiores viros calamitatibus suis fatlos esse pejores.*

CELSVS, cl. auctoris cognomen: ut *Aurelius Cornelius Celsus*, qui de artibus liberalibus scripsit; & præterea de re militari & rusticâ: item de medicinâ, qui hodieque legunter. Quintilianus lib. 12. cap. ult. *Quid plura, cùm etiam Corn. Celsus mediocrium ingenio non solùm de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris & rusticæ etiam medicinæ præcepta reliquerit.* De Rhetoricâ scripsisse ex eodem Quintil. lib. 2. c. 15. & lib. 3. c. 6 constare potest. Libros de re rustica sæpissime laudat Columella, circa cujus tempora etiam fuit. Nam lib. 1. cap. 1 scribit: *Non minorem laudem* [inter rei rusticæ scriptores] *meruerunt nostrorum temporum viri Corn. Celsus & Julius Atticus, quippe Cornelius totum corpus disciplinæ quinque libris complexus est.* Eundem & de Philosophia scripsisse Quintilianus testis est lib. 10. cap. 1. sub finem. ¶ 2. Alius *Julius Celsus* fuit multo recentior, qui & de vitâ Cæsaris scripsit, & Commentarios Cæsaris recensuit ac corrupit. Vid. Voss l. 1. de Historicis Latin. c. 13. & 5. Instit. Orator. cap. 3. sect. 10. itemque Salmas. Proleg. Exercitat. Plinian. sub fin. ¶ 3. Alius *Celsus* JCtus in Digestorum libris passim laudatur.

CELTICA, Κελτικὴ, Cæsari tertia pars Galliæ, a Garumna ad Sequanam & Matronam, divisa rursus postea in Narbonensem & Lugdunensem. Vide lib. 1. de Bello Gall. cap. 1.

¶ Celtæ, Κελτοὶ, populi Galliæ Belgicæ proximi, inter Sequanam & Garumnam amnes; sic dicti à *Celto* Herculis, seu, ut alii tradiderunt, Polyphemi filio. Olim communi nomine ita appellati sunt omnes populi, qui Germaniam & Galliam occupârant, utpote cum Galli ipsi a Celtis suam trahant originem. Herodotus scribit omnium in Europâ ad Solis occasum extremos esse, lib. 4. cap. 49. Nam antiquissimis auctoribus latissime *Celtica* patuit, ejusque nomine *Illyricum, Germania, Gallia, Hispaniæ, insulæque Britannicæ* continebantur. Vid. Cluver. Germ. Antiq. lib. 1. cap. 1. 2. & 3.

¶ Celticus, ut *Nux Celtica*, apud Sil. lib. 1. v. 50. *Celtica nardus.* Vide *Nardus.*

¶ Celtibēria, Celtiberorum regio, pars illa Hispaniæ circa Iberum, Κελτιβερία, Latine si pronuncies, penultima brevis est. Catull. Carmine 38

Cuniculosa Celtiberia fili, &c. est Senarius.

¶ Celtiberius, adjectivum. Catull. Carm. 39

Nunc Celtiber in Celtiberiâ terrâ
Quod quisque minxit, hoc solet sibi mane
Dentem atque russam defricare gingivam.

De quo vid. Hier. Mercurial. Var. Lect. lib. 3. cap. 19. extr.

¶ Celtibēricus, a, um: ut *Celtibericum bellum*, apud Plin. 33. cap. 3.

CELTIS, is, ὁ λωτὸς. arbor Africæ baccifera, de qua Plinius 13. 17.

CENOMANNI, populi Galliæ inter Celtas Cæsari, Plin. & in Italia *Cenomannos* collocavit, in eorumque agro Cremonam, lib. 3. cap. 18. Vide & Strabonem.

CENCHRIS, hujus cenchris, Κέγχρις seu *Cenchrus*, Κέγχρος, *Cenchrias* serpens venenosus est qui in spiras non convolvitur. Meminit ejus Lucanus lib. 9. v. 712

Et semper retro lapsurus limite Cenchris.

Sed *Cenchris*, *idis*, fœm. accipitris genus eidem est Plinio lib. 29. cap. 6.

¶ Et *Cenchrites*, æ. Masculi gemma eidem lib. 37. cap. 11. dicta à grani milii, quod Κέγχρος Græci dicunt.

¶ A quo & *Cenchrum*, genus est Adamantis Plinio lib. eod. c. 4.

¶ Cenchritæ, anserum genus sunt, quod *cenchro*, id est, milio inescatur.

¶ Cenchreæ, Κεγχρεαὶ, plural. oppidum prope Corinthum in Isthmo Peloponnesi.

¶ Cenchreensis Ecclesiæ meminit Paulus Rom. 16.

CENOTAPHIVM; Κενοτάφιον; Ein leer Grab einem zu Ehren gemacht. Monumentum est sine corpore; & quod honori atque memoriæ mortui tantùm exstructum est. Florentinus JCtus L. 42. D. de religiosis &c. Monumentum *generaliter res est memoriæ causâ in posterum prodita: in quâ si corpus vel reliquiæ inferantur, fiet* sepulcrum: *si verò nihil inferatur, erit* monumentum *memoriæ causâ factum*; *quod Græci* κενοτάφιον *appellant.* Ergò *Cenotaphium* & *monumentum* idem, id est, ubi nihil; *Sepulcrum* ubi corpus ossave hominis condita sunt, ut Ulpianus lege 2. & 5 de eodem definit. Lampridius Alexandro c. 63 *CENOTAPHIVM* in *Gallia*; *Romanæ amplissimum sepulcrum meruit.* Ibi enim ejus reliquiæ conditæ. Adde Vopiscum in Floriano cap. 2. Virgilius, Græcam vocem velut interpretatus *inanem tumulum* vocat lib. 3. v. 304. Æn. ubi Andromachen ejusmodi monumentum Hectori exstruxisse refert. Simile honoris genus miles Germanico exhibuit: de quo exponens Suetonius in Vitâ Claudii c. 1. *honorarium tumulum* appellat. Quod non condendis corporis reliquiis, sed honoris tantum atque memoriæ causâ factus esset.

CENSEO, ēre, idem quod existimare, arbitrari, ut Nonius interpretatur. Meynen/achten. Varro de Rep. *Verbum* Censeo & arbitror *idem potest ac valebat.* Idem de Vita pop. Romani: *Itaque quod hos arbitros instituerunt populi* censores *appellârunt. Idem enim valet CENSERE & ARBITRARI.* Terent. Adelph. a. 4. sc. 2. v. 40. *Censen' hominem me esse?* ¶ 2. Proprium hoc Senatorum erat consulentium in publicum, sententiasque dicentium. Plinius lib. 9. Epist. 3 *Jam CENSENDI tempus. Dicit Domitius Apollinaris consul designatus.* Lucanus lib. 3. v. 109

— — sedere patres censere *parati,*
Si regnum, si templa petat.

Livius lib. 10. c. 12. *Bellum Samnitibus &* censuêre *Patres; & Populus JVSSIT.* Idem lib. 31. c. 7. *Sulpitius consul populum concione advocatâ alloquitur, quia Patres, ait, CENSVERE, vos JVBETE.* Nam cum in medium consulturi, disputassent rem, in fine dicturi sententiam, cumque, ecquid statueret, dicendum esset; solenni quadam formulâ subjiciebant: QVAS OB RES ITA CENSEO: DE EA RE ITA CENSEO: cujus plura exempla in Ciceronis Philippicis reperire licet. Hinc nota Donati est, ad illud Terent. Eun. act. 5. sc. ult. *Militem ego ribalem recipiendum censeo: Non dixit!* inquit, *PETO; sed CENSEO: tanquam illis modò consulat, non pro milite agat:* Sed proprie senator dicebatur CENSERE, qui novam sententiam aliquam de re ad deliberandum propositâ, quam sequerentur ceteri, affectebat. Nam in alterius sententiam qui transit, non tam *censere* quàm *assentire* dicendus est. Suetonius Augusto cap. 35 *Ut perinde quisque animum intenderet: ac si* censendum *magis, quàm* assentiendum *esset:* Ubi vide Casaubonum. ¶ 3. *Censere* etiam est ἀποτιμᾶν: proprieque eorum est, qui civium & subditorum bona æstimant, & pro conditione & modo eorum tributum imponunt vel imperant: Mit einer Steuer oder Schatzung belegen. Cicero in Verrina 4. c. 56 *Quinto quoque anno Sicilia tota censetur.* Alle fünff Jahr wird gantz Sicilien geschätzt. Idem ad Atticum lib. 1. ep. 18 extr. *ne absens censeare, curabo edicendum.* Idem pro Flacco cap. 32 *Illud quæro sint ista prædia censui censendo: habeant jus civile: sint, nec sint, mancipi: in qua tribu denique ista prædia censuisti? CENSVI CENSENDO prædia* dixit, antiqua formula, quæ ejus conditionis sunt, ut possint censeri: quædam enim immunia erant, sive libera: Steuer frey. Cùm dicit: *In qua tribu denique prædia censuisti?* in eo *censere* non est censum imponere, sive imperare tributum, ut aliàs hoc verbum accipi solet, & hic interpretati paullò ante sumus; sed censum præstare, sive imperatam pecuniam solvere, versteuren. Pro quo verbo *Censeri* deponentis figura paullo post utitur Cicero: de quo infra erit dicendum. ¶ 4. Hinc qua re quid excellit, notabileque atque insigne maxime est, eo *censeri* & dicitur, hoc est, æstimari, prædicari. Val. Max. lib. 5. cap. 3 *Aristides, quo totius Græciæ justitia censetur, continentia quoque eximium spectmen, patriâ excedere jussus est.* Ibidem cap. 2. extr. *Amplissima & speciosissima divitiæ sunt, felicitet erogatis beneficiis latè posse censeri.* Q. Serenus de Medicinâ c. 1

Vel quæ septenis censentur gramina succis.

Pacatus Panegyr. Theodosii cap. 4. *Campania censetur monte Gaurano.* Apulejus Apologiâ: *Sed profecto pro studio vivendi, quo solo censetur, facilius ad eum Alexandriam vini urna quàm fumi proveniisset.* Auctor Dial. de Causis corruptæ eloquentiæ cap. 39. extr. *Itaque hercle ejusmodi libri exstant, ut ipsi quoque, qui egerunt, non aliis magis orationibus censeantur.* Seneca Epist. 76. *Id in quoque optimum est, cui nascitur, quo censetur,* id est, ad quod a natura factus, & in quo ea de causa plurimum potest, idque ex eo æstimatur maxime, ac clarius est. Plinius Paneg. Trajani cap. 15. *Quisquis paullo vetustior miles, hic te commilitone censetur:* id est, ex eo æstimatur, & magni fit, quod te commilitonem habuit.

¶ Solet verbum *Censeo* eleganter interseri per Ironiam, quemadmodum, & *puto* &c. Cic. 4. in Catilinam cap. 6 *Vereamini, censeo, in hoc scelere tam immani atque nefario, ut nimis aliquid segnes fortasse videamini.* Horat. lib. 1. Epist. 14. extr.

Quam scit uterque libens, censebo, exercear ad artem.

¶ Censeor, censeri, deponentis formæ: pro, in censum deferre: zu versteuern anlegen. Cicer. pro Flacco cap. 21 *Census es prætereà numerata pecunia centum triginta* HS. *millia. Eam opinor tibi numeratam non esse abs te. Sed hæc omitto. Census es mancipia Amyntæ, neque huic ullam in eo feci injuriam. Possidet enim ea mancipia Amyntas, ac primò quidem pertimuit, cum te audisset servos suos esse censum.* Gellius lib. 7. cap. 13 *Qui centum & viginti quinque millia æris, ampliusve censi erant.*

¶ Censio, in quâ Censor officium suum exercet: quod enim in æstimando partim, partim in animadvertendo, ut mox dicemus, consistebat, itaque *censio* & *æstimationem* & *animadversionem* significat. Festus: CENSIO *æstimatio*: unde CENSORES. Rursus: CENSIONEM *facere dicebatur* CENSOR, *cùm*

multam Equiti irrogabat. Hinc & *haſtaria cenſio* dicebatur, *eum militi multa nomine ob delictum militare interdicebatur, ut haſtas daret* (daß er das Gewehr niederlegen muſte) ut idem interpretatur. Plautus Aululat. act. 4. ſc. 1. v. 14

Qui ea curabit, abſtinebit cenſione bubulâ.

Cenſionem bubulam feſtive appellat animadverſionem, quæ fit loris bubulis. Da man einen getiſſelt und peitſchet.

¶ Cenſitor, ex quo contractè *Cenſor.* Neque revera diſcrimen inter hæc duo vocabula eſt: nam & *Cenſitor* & *Cenſor*, æſtimatorem originitus notavit, hoc eſt, eum, qui ageret cenſum, ſeu bona populi æſtimaret, atque pro æſtimatione ea tributum imponeret. Sed tamen uſus obtinuit poſtea, ut *Cenſitores* & *Cenſores* non iidem dicerentur. Nam *Cenſitores* appellabantur, qui in provinciis agebant cenſum, atque hoc munere interdum extra ordinem fungebantur: at qui id Romæ facerent, & præter id aliis quoque fungentes partibus, peculiarem quendam magiſtratum conſtituerent, *Cenſores* ſoli appellabantur: ſicut & *Cenſus* propriè maximeque ad urbem pertinuit, ut infra monebimus. Ulpianus Lege 4. § 1. De Cenſibus: *Si agri portio chaſmate perierit, debebit per* cenſitorem *revelari.* Et mox: *niſi cauſſam* Cenſitori *probarit*, Vet. Gloſſ. *Cenſitor*, ἀπογραφεὺς, κριτής. Heſychius: Καταστὰς ὁ τὴν γῆν μετρῶν, *Cenſitor terram metiens.* Hic eſt qui ἐξισωτὴς Gregorio Naz. qui in Theodoſiano Codice ad verbum *peræquator* dicitur: ideo quod libros cenſuales emendaret, & onus tributi habitâ ratione cenſûs ex æquo inter cives divideret, ut Caſaub. obſervat & explicat Exercit. 16. ad Annales Baronii ſect. 6. qui & alibi Rufinum notat, quod in Joſepho, cùm de Quirinio bonorum cenſum in Judæa & Syria agente loqueretur, κριτὴν, *cenſorem*, verterit, cum *cenſitorem* debuiſſet: neque enim Joſephus de Cenſoribus, qui Romæ magiſtratum gerebant, ſed de Quirinio procuratore Judææ loquebatur, cui id extra ordinem muneris datum erat, ut cenſui agendo per Syriam præeſſet. Sic *Quæſtor* & *Queſtor* in origine nihil differunt, & unum idemque ſignificant, illud enim ex illo contractum eſt: uſus tamen obtinuit poſtea, ut diverſas partes ea omnia ſignificarent. Aliud enim eſt, cum Virgilius ait Æn. 6. v. 432

Quæſitor Minos urnam movet.

Et rurſus aliud, cum *M. Catonem* Nepos *Quæſtorem obtigiſſe P. Cornelio Scipioni Africano* ſcripſit; de quo ſuo loco.

¶ Cenſor, oris, κριτής. Cenſores dicti, qui cenſum agerent. Hunc inſtituit Servius Tullius Rex & ipſe exercuit, ut Regii muneris partem. Converſo regno Conſules adminiſtrarunt; quippe in quos tralatæ erant Regum partes. Poſtea cum bellis impliciti & expeditionibus Conſules ei negotio vacare non poſſent, peculiaris magiſtratus illis negotiis eſt datus, qui penes duos, ut Conſulatus, eſſet. Qui quod fortunas civium cenſerent, ſeu æſtimarent, ab re *Cenſores* appellati ſunt. Poſtea acceſſit morum diſciplinæque Romanæ regimen, tanto incremento ut ſenatus equitumque centuriæ, decoris dedecorisque diſcrimen, ſub ditione cenſorum, publicorum jus privatorumque locorum, & vectigalia Pop. Rom. ſub nutu atque arbitrio eorum eſſent. Vide Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 11. extr. præcipue Livium lib. 4. cap. 8. Aſconius Pedianus in divinationem Ciceronis: *Regendis moribus*, inquit, *civitatis* Cenſores *quinto quoque anno creari ſolebant. His prorſus cives ſic notabant, ut, qui Senator eſſet, ejiceretur ſenatu: qui Eques Romanus, equum publicum penderet: qui plebejus, in Ceritum tabulas referretur, & aerarius fieret, & per hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ, ſed ab hoc eſſet civis tantùm, ne pro capite ſuo tributi nomine æs penderet. Idem impleto quinquennio urbem luſtrabant, & Solitaurilia ſacrificia, de ſue, ove, tauro faciebant. Eorum notam ſucceſſores plerumque ſolvebant.* Sed & alia ad Cenſorum munus pertinebant, ut addere tribus, tueri urbis templa, vias, pontes, aquarum ductus, & alia quædam publica ædificia. Habuerunt etiam poteſtatem leges condendi, aut abrogandi, cognoſcendi de rebus certis. C. Papirius, & A. Sempronius primo hoc munere functi ſunt. Vide & Trebellium Pollionem Valeriano: qui plenius aliquanto Cenſorii muneris partes exſequitur: & Ciceronem 3. de Legibus cap. 3. Ceterum cum in probroſos animadverterent Cenſores, proprie *notare* dicebantur: & ipſa animadverſio eorum, *nota*, item *Cenſorium opus* appellabatur. Exempla habes cùm allegato Aſconii loco; tum apud Gellium lib. 4. cap. 12. & 20. itemque Sueton. Claudio cap. 16. ubi plura leges, quæ ad cenſuræ rationem explicandam faciant. Durârunt Cenſores usque ad Principes: nam cum in eo Magiſtratu magna vis & maxima dignitas eſſet, eſſet, de qua Plutarchus in Catone Majore legi poteſt; ipſam rem ad ſe traduxerunt Principes, nomen verò omiſerunt, cum non *Cenſores* ſe, ſed *morum præfectos* appellarent. ¶ 2. Hinc Cenſores appellantur quivis alii, qui ſibi de moribus alicujus aut vita, cenſendi & judicandi poteſtatem ſumunt. Quo & *Critici* pertinent, qui de ſcriptis aliorum judicium ferunt: quemadmodum uſus Horatius eſt lib. 2. Epiſt. 2. ad Florum, v. 109

At qui legitimum cupiet feciſſe poema,
Cum tabulis animum Cenſoris ſumat honeſti.

Idem de Arte Poetica ad Piſones; de ſenum exponens moribus v. 173

Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, cenſor caſtigatorque minorum.

Sic *tetricum & aſperum Cenſorem* Martialis dixit lib. 12. Epigr. 70.

¶ Cenſorius, a, um: quicquid aut pertineret ad cenſores, vel ab iis proficiſceretur aut decere eos atque referre poſſet quodammodo, ut, *Cenſoria animadverſio*, Cic. pro Cluent. c. 42. *Nota ſive virgula cenſoria: Lex cenſoria*, id eſt, *Cenſorum*, ſive quæ à *Cenſoribus* lata, ad Q. frat. 1. ep. 1. Idem lib. 2. de Oratore c. 89 *Quid enim poterit dicere? conſularem eſſe hominem & cenſorium?* Ubi *Cenſorius* eſt, qui *Cenſura*, ſive magiſtratu cenſorum fungitur: quemadmodum *Conſularis* dicitur, qui Conſulatum geſſit. Sic quicquid grave ac ſeverum erat, atque cum quâdam judicandi caſtigandique ratione conjunctum, qualis *Cenſorum* olim fuit, *Cenſorium* dicitur. Ut, *Cenſorium ſupercilium: cenſoria gravitas, ſeveritas.* Quintil. lib. 1. cap. 2, *Miſtum his omnibus judicium eſt: quo quidem ita ſævere ſunt uſi veteres Grammatici, ut non verſus modo cenſoria virgulâ notare & libros, qui falſo viderentur mſcripti, tanquam ſubditios ſummovere familiæ permiſerunt ſibi; ſed auctores alios in ordinem redegerint, alios omnino exemerint munere.* Ubi *virgula cenſoria*, nota critica eſt, & damnatoria. Inſcriptio Veronæ apud Gruter. p. 1052. n. 8

D. M.
FELICIANI. VERONENS.
MIHIMET. FELICIANVS. VERONENS.
SACRVM. CONST.
QVI. INQVIETVS. VIVVS
NVNC. TANDEM. MORTVVS
NON. LVBENS. QVIESCO
SOLVS. CVR. SIM. QVAERIS
VT. IN. DIE. CENSORIO. SINE
IMPEDIMENTO. FACILIVS
RESVRGAM

Ubi *Dies cenſorius* ultimus ille & decretorius dies eleganter dicitur, quo de univerſo hominum genere judicium Chriſtus Dominus faciet. Omnino autem hoc dictum à pagano homine eſt, qui illudebat Chriſtianis, & reſurrectionis, quam credimus, ſacramentum irridebat.

¶ Cenſura, κρισία: officium cenſorum ſeu magiſtratus: exempla paſſim obvia ſunt: Bene Ovidius 6. Faſtorum v. 647

Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cum judex alios quod monet, ipſe facit.

Quaſi dicat: hoc eſt vere cenſuram agere, ſive regendis motibus præeſſe, cum Cenſor, quæ monet & præcipit, ipſe facit. Plin. Paneg. Trajani cap. 45 *Perge modo Cæſar & vim effectumque Cenſuræ, tuum propoſitum, tui actus obtinebunt. Nam vita Principis cenſura eſt, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur: nec tam præcepto nobis opus eſt, quam exemplo.* ¶ 2. Hinc *Cenſura* poſterioris ævi Latinis ſcriptoribus, pro *ſeveritate & adductiore diſciplina* dicebatur. Capitolinus in M. Antonino Philoſopho cap. 22 *Res etiam in Sequanis turbatas cenſura & auctoritate repreſſit.* Spartianus Nigro cap. 7 *Hic erga milites tanta fuit cenſurâ, ut cum apud Ægyptum ab eo limitanei milites binum peterent, reſponderet:* NILVM HABETIS ET VINVM QVAERITIS? Et eam ob cauſſam clementiæ aliquando opponebatur, & crudelitati habebatur proprior. M. Antonius Oratione ad ſenatum apud Vulcatium in vitâ Caſſii cap. 12, *Vos oro atque obſecro, Patres conſcripti, ut cenſurâ veſtra depoſitâ, meam pietatem clementiamque ſervetis, imò veſtram.* Idem Vulcatius, paullo poſt de Caſſio c. 13 *Cujus ipſius mores varii ſemper fuerunt; ſed ad cenſuram crudelitatemque propenſiores.* Auſonius Epiſtolâ ad Paullum Centoni præfixâ: *Meminerit autem probatiſſimo viro Plinio in Poëmate laſciviam, in moribus conſtitiſſe cenſuram*, id eſt, gravitatem & ſanctitatem. ¶ 3. Eſt & *Cenſura*, caſtigatio, animadverſio, reprehenſio. Juvenal. Sat. 2. v. 63

Dat veniam corvis, vexat cenſura columbas.

Trebell. Poll. in Gallien. cap. 3. *Conſtabat, cenſuram parentis eum ferre non potuiſſe*, id eſt morum diſciplinam.

¶ Cenſus, ûs: deſcriptio ac æſtimatio bonorum juxta & perſonarum. Schatzung der Häupter und Güter. Vetus Gloſſ. *Cenſus* ἀπογραφὴ οὐσίας, ἀποτίμησις. Ubi ἀποτίμησις ad perſonas pertinet. Ita autem agebatur cenſus, ut quisque civis nomen, genus, annos de ſe, uxore, liberisque & ſervis, atque in his officia ac artes: dein pecunias ſuas & prædia profiteretur; Agri ita deferebantur, ut nomen fundi, tum civitas pagusque quò pertineret, vicini præterea, deinde arva, vineæ, prata, ſilvæ, paſcua deferrentur, ut ex Dionyſ. Halicarn lib. 4. cap. 19. & Lege 4 de Cenſibus conſtare poteſt. Atque hæc omnia edebantur juratò: & ſi quis detrectaret aut falleret, graviſſima pœna erat propoſita. Nimirum amiſſio bonorum & civitatis. Quanquam antiquitus & virgis cæderentur. Vide Dionyſ. dicto loco & lib. 5. cap. 85. itemque Suetonium Caligulâ cap. 38. Inſtitutus Romæ primùm & ordinatus cenſus à Servio Tullio ſexto Romanorum Rege fuit, ut Dionyſius & Livius docent: ſaluberrimo conſilio. inde enim de viribus Reip. conſtare poterat. Ita enim diſcebant, quantus civium numerus eſſet, quanta manus bello apta, qui ad honores conſequendos idonei,

idonei, quantum cuique tributi nomine in sumtus bellorum gerendæque publicæ rei præstandos imponi deberet. In provinciis non ideo tantùm agebatur census, ut de cujusque facultatibus constare posset: sed ut eo modo censûs, tributa, & vectigalia imponerentur, ut Lipsius ad 1. Annal. Taciti p. 47 observat. Illustris Salmasius de modo usurarum observat: *Censum*, qui diceretur, propriè ad Urbem Romam pertinere; nam in provinciis eam rem ἀπογραφὴν sive *professionem* appellari. Quod discrimen tamen auctores non ita attenderunt cum curâ. Vide quæ ad Plinii lib. 10. Epist. 22 olim notavimus. ¶ 2. *Census* verò non ipsum negotium dicebatur tantùm, sed ita appellabantur & libri sive tabulæ, in quibus professiones civium describebantur, qui ex eo & *censuales* vocabantur, de quibus post fiet mentio. Marcellus JC. Lege 10 Dig. de probat. & præsumt. *Census*, inquit, *& monumenta publica potiora testibus esse. Senatus censuit:* Theophilus clare ac diserte: Κίνσος ἦν σκιὰ, ἤτοι Χάρτης ἐξ ἧς φαίνεται ἀπόγραφος τῆς οὐσίας, πόσοι κτήσεις ἐπὶ τῷ ἰνκαύσῳ πολίται κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ὑπερβάσεως ἕκαστον εἰσφέρειν, *Est igitur* census *tabula seu charta, in qua Romani suas scribebant facultates, ut belli tempore pro modo patrimonii sui, unusquisque conferret.* Eo pertinent: *in censum deferre: deducere in censum: deàscare in censum:* est enim nihil aliud, quàm edere & profiteri, quæ in censualibus tabulis perscribantur. ¶ 3. Et sicuti *census* in æstimatione bonorum, & facultatum maxime erat positus; ita cujusque fortunæ omnes ac universa substantia *Census* nomine non rarò appellantur scriptoribus. Ovidius lib. 1. Fastorum v. 217 *In pretio pretium nunc est: dat census honores:*

Census amicitias: pauper ubique jacet.

Horatius lib. 1. Od. 15.

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum.

Et in Epistolis lib. 1. epist. 7. v. 56

Præconem tenui censu.

Contra *maximum censum* Suetonius dixit Tiberio cap. 49. Et Columella lib. 12 præfatione, *totis pene censibus aliquid redimere*, all sein Hab und Vermögen vor etwas geben. In quibus omnibus *Census* patrimonium notat, quo quis censetur. Hinc illæ formulæ: *edere censum, profiteri censum* [quod Cic. & absolute *profiteri* Oratione pro Archiâ dixit] *significare censum;* id est, edere, seu proficeri, quantum in bonis habeat. Sic *Census Senatorius* patrimonium Senatoris significat, cui certus modus constitutus erat. Initio enim octingentis millibus taxabantur: sed ampliavit Augustus usque ad duodecies centies. Vide Sueton. Augusto cap. 41. ad quem videndus Torrentius est. *Census equester* dicebatur patrimonium equestre, quod quadringentis Sesterriis, quæ 10000. coronatos efficiebant, æstimabatur, ut ex Suet. in Cæsare cap. 33. & Plinio lib. 33. cap. 1. & 2 constat. Tantum igitur in facultatibus habere oportuit, qui legi vellet in ipsum ordinem: qui tantum non haberet, neque allegi poterat, neque in illo locum tueri. Unde Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 57

Si quadringentis, sex, septem millia desunt
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesque:
Plebs eris.

¶ Census, i, qui relatus in censum. Pro quo & *Censitus* dicitur. In Monumento Ancyrano, quod Imp. Augusti Octav. res gestas continet:

QVO LVSTRO CIVIVM ROMANORVM
CENSITA SVNT CAPITA QVADRAGIES
CENTVM MILLIA ET SEXAGINTA TRIA.

In lib. 11. Cod. titulus etiam *de Agricolis, Colonis & Censitis* est. Ubi *Censiti* illi dicuntur, qui capitis censum præstabant terræ dominis [unde & à Juliano Patricio in Novellis *capite censiti* appellantur] eoque nomine ascripti erant in Censualibus tabulis, servili quadam conditione, ut Lege 2. C. in quibus caussis Coloni censiti dominos accusare possunt, constare potest. Plura de iis JCti. ¶ 2. Item qui centum millia sestertiûm possideret. Asconius in 1. Verrinam Ciceronis: *More veterum* Censi *dicebantur, qui centum millia professione detulissent: Hujusmodi adeò facultates* Census *dicebantur.* Nimirum Asconius *censos* vocat; qui *Classici* appellabantur: quod nomen non commune omnibus civibus, qui in classibus essent, fuit [nam instituto Censu Servius plures classes fecerat] sed primæ tantùm classis hominibus proprium fuit, ut Gellius scribit lib. 7. cap. 13. Qui censum hujus classis tamen centum & viginti quinque eis æris definit. Sed Asconius minimam ejus census summam, ut videtur, expressit: infra quam censum qui possideret, locum habere in ea classe haud posset. Livius lib. 1. cap. 43, cum instituti à Servio censûs historiam persequitur: *Ex iis*, inquit, qui *centum millium æris, aut majorem censum haberent, LXXX confecit centurias quadragenas seniorum & juniorum, primæ classis omnes appellati.*

¶ Censualis, e: ut *professiones censuales* Lege 3. Cod. Theod. de privil. eor. qui in sacro palat. &c. *Volumina censualia*, ibidem: *libri censuales*, Lege 4. Cod. de Agricol. & censitis; suntque, in quibus census perscribebantur. Item *Censualis forma*, ad quam census exiguntur lege 4. D. de Censibus.

¶ *Censuales* substantive dicebantur, Scribæ publici, qui *censuales tabulas* conficiebant. Inde Tit. 2. libri 8. Cod. Theodos. *de Tabulariis, Scribis, Logographis & Censualibus.* Ein Steuerschreiber. Vid. Conring. de stud. liberal. U. R. & C. pag. 30. seq. Capitolinus in Gordianis cap. 12 *Senatusconsultum tacitum fieret ita, ut non scribæ, non servi publici, non censuales illis actibus interessent; senatores exciperent, senatores omnium officia censualium scribarumque complerent.*

¶ Composita sunt, *Accensere*, quod significat annumerare, darzu rechnen oder zehlen. Nonius Marcellus in *Accensi* pag. 520 *Decuriones & Centuriones a numero, cui in militia præerant, dicebantur. Accensi, qui his accensebantur, id est attribuebantur.* Hic ergo Grammaticus per *attribuere* interpretatur, quod ideo notamus, quia oppido rarum hoc verbum est, ut ejus fere exempla nos destituant.

¶ Hinc *Accensi* dicti, milites, qui Legioni jam completæ superadditi, in supplementum, si quo opus esset per ancipitia casuum, Veget. 2. de Re Milit. cap. 19. *Ad obsequia tamen judicum, vel tribunorum, nec non & principalium deputabantur milites, qui vocantur ACCENSI: hoc est, postea additi, quàm fuisset Legio completa, quos nunc SVPERNVMERARIOS vocant.* SVPERNVMERARII, quod super legitimum numerum legionis lecti essent. Eosdem & ADSCRIPTIVOS vocatos, Varro auctor est lib. 3 de Vitâ Pop. Rom. Verba ejus, ut Nonius in voce *Legio* adducit, ista sunt: *De ADSCRIPTIVIS, cùm essent attributi Decurionibus, & Centurionibus, qui eorum habent numerum, ACCENSI vocantur.* De ADSCRIPTIVIS autem lib. 6. de L. Latin. ita scribit: ADSCRIPTIVI *dicti, quod olim asscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus: id est, si quis eorum deperisset.* De his intelligendus locus auctoris Anonymi de rebus bellicis cap. de relevando militari sumtu: *Quia*, inquit, *bellorum ruinâ, aut fastidio castrensium numerorum deserta militia, de summa integritatis intercipit, tali remedio, hujusmodi damna supplenda sunt, scil. ut C. aut L. juniores extra hos, qui in matriculis, habeantur in promtu armis exerciti, & minori, utpote tirones, stipendio sublevati, in locum amissorum, si res ita tulerit, subrogandi.* Sed

¶ Accensus, Minister publicus: ex quo genere & *Lictores* ac *Viatores* fuerunt. Dicti autem *accensi*, ab *accicndo*, hoc est, advocando. Quod illorum partes sc. in vocando versarentur, quod ex Suet. Cæs. cap. 20 constat. Varro lib. 5. de Lingua Latina. *In Commentariis*, inquit, *Consulum scriptum sic inveni: Qui exercitum imperaturus erit, Accenso dicit hoc:* CALPVRNI VOCA INLICIVM OMNES QVIRITES HVC AD ME. *Accensus dicit sic:* OMNES QVIRITES INLICIVM VISITE HVC AD CONSVLES. *C. Calpurnius dicit:* VOCA AD CONVENTIONEM OMNES QVIRITES HVC AD ME. *Accensus dicit:* OMNES QVIRITES, ITE AD CONVENTIONEM HVC AD IVDICES. *Deinde Consul loquitur ad Exercitum:* IMPERO, QVA CONVENIT, AD COMITIA CENTVRIATA. *Quare hic accenso, illic præconi dicit, hæc est caussa. In aliquot rebus idem, ut præco, accensus aciebat, à quo accensus quoque dictus est. Accensum solitum ciere Bœotia ostendit. Quam Comœdiam Ælii esse dicunt, &c.* Alibi tamen idem ab *censendo* potius dictos putat. Nam lib. 6 ita scribit: ACCENSOS *ministratores Cato esse scribit. Potest id ab arbitrio. Nam inde ad arbitrium ejus, cujus minister. Inde*, id est, ex quo minister esse cœpit, ad ejus arbitrium se comparare debet, cui se in ministerium dedit. Ita interpretandum eum locum arbitror; quem magni viri aliàs corruptum mendosumque putârunt. Sed cùm ait; *Potest id ab arbitrio; à censendo*, sive *censione* id nominis duci significat. *Censio*, idem, quod *arbitrium;* sicut *Censere*, quod *arbitrari.* Varro lib. 4. de Ling. Lat. CENSOR, *ad cujus censionem, id est, arbitrium censeretur populus.* Idem lib. 2. de Vita Pop. Romani citante Nonio: *Inque quod hos arbitros instituerunt populi* CENSORES, *appellârunt. Idem enim valet Censere & arbitrari.* ¶ Sicut autem in urbe Accensos suos habebant Consules, ita Procoss. & Prætores in provinciis quoque iisdem utebantur. Varro lib. 10 Rerum humanarum apud eundem Nonium: *Consules ac Prætores qui sequuntur in castra*, accensi *dicti, quod ad necessarias res acciantur, velut accersiti.* Ubi nota negligentiam Varronis & securitatem, qui ab *acciendo* pariter & *accensendo accensos* appellari tradit. Sed de Accensis enucleate Lipsius El. lib. 1. cap. 23. Rosin. Antiq. Rom. lib. 7. cap. 48. ¶ Accensi & dicebantur milites, qui Vegetii ætate *Supernumerarii* appellati lib. 2. cap. 19. De his intelligendus locus Varronis lib. 4. de L. L. *Magister equitum*, inquit, *quòd summa potestas hujus in equites & accensos.* Meminit & Livius lib. 8. c. 8. & Asconius Pedianus de Præt. Urb.

¶ Incensus, qui census non est. Ungeschätzt. Livius lib. 1. c. 44. *Censu perfecto, quem maturaverat metu legis de incensis latæ.* Id est, de iis latæ, qui censum detrectâssent, nomenque suum haud detulissent, inque censuales tabulas relati haud essent. Quibus quam pœnam statuerit Servius latâ Lege, supra significavimus. Cicero pro Cæcina sub f. *Cum populus incensum vendit, hoc judicat; cum is, qui in servitute justa fuerit, censu liberetur, eum, qui cum liber esset, censeri noluerit, ipsam sibi libertatem abjudicâsse.*

¶ Percenſere, idem quod recenſere, daher rechnen / oder erzehlen. Cic. ad Quir. poſt Red. c. 1. *Percenſere numerando.* Idem Agrar. 2. c. 18. *Italiam percenſuiſti: perge in Siciliam.*

¶ Recenſere, recognoſcere, ut *exercitum recenſere*, Muſterung halten / muſtern / Liv. 1. c. 16. ¶ erzehlen. Ovid. Heroid. Ep. 9. v. 105. *fortia geſta recenſe.*

¶ Recenſitus, particip. Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 60.

Priſca recenſitis evolvite ſecula faſtis.

Quamquam analogia corripere ſuadeat. Ut enim ab *Exerceo*, *exercui*, *exercitum*, & *exercitus*; ab *habeo*, *habui*, *habitum*, & *habitus*: ita à *recenſeo*, *recenſitus*: Sed veteres etiam *cenſire* in quartâ dicebant: unde & *Cenſitor* eſt ſecundâ producta. Ita & Prudentius paſſione Hippolyti v. 147

Cumque recenſitis conſtaret partibus ille
Corporis integri.

¶ Recenſus, us, recognitio, ut *Recenſum populi egit.* Sueton. Cæſ. cap. 41. Muſterung / viſitation. Add. Gronov. ad Livii Epitom. 115.

¶ Recenſio, idem. Sueton. c. l. *Ac ne qui novi cœtus recenſionis cauſſa moveri quandoque poſſent.* Hinc tabulæ cenſorum dicuntur *memoriam publicam recenſionis* ſervare, pro Milone c. 27.

¶ Recenſitio, idem. Ulpianus Lege 3. Dig. ad exhibend. § 7 *recenſitione ſervorum facta.*

¶ Succenſére, iraſci eſt. Gaudet Dativo, ut *ſuccenſeo tibi*, ich bin übel mit dir zu frieden / bin zornig auff dich. Cicero pro Roſc. Com. c. 16 *Dii hominibus iraſci & ſuccenſere conſueverunt.* Terent. in And. a. 2. ſc. 3, 2 *Si id ſuccenſeat nunc, quia non det tibi uxorem Chremes*; ſo er darum zürnen wolte / ꝛc.

CENTAVRI, Κένταυροι, populi Theſſaliæ ad montem Pelion, Peletronii oppidi incolæ, Lapitharum pars: quos ex alterâ & ſuperiore quidem homines, ex alterâ parte equos fuiſſe fabulati ſunt: Unde & *Hippocentauri* dicti. Parum venuſte, qui de Centauris dixit, *equum vultare hominem, & hominem vacare equum*: quod lepidè, & urbane dictum Euſtathio videtur: venuſtius Naſo de Minotauro lib. 2. de Arte am. v. 24. *Semibovemque virum, ſemivirumque bovem.* Vid. Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orat. p. 312. Fabulæ cauſſa inde eſt; quod equum domare & inſidere docuerint: unde Virgil. 3. Georg. v. 115

Frena Pelethronii Lapithæ gyrosque dederunt
Impoſiti dorſo; atque equitem docuêre ſub armis
Inſultare ſolo.

Ubi Servius: *Peletronium*, inquit, *oppidum eſt Theſſaliæ, ubi primùm domandorum equorum uſus repertus eſt. Nam cùm quidam Theſſalus Rex bobus aſtro exagitatis ſatellites ſuos ad revocandos eos ire juſſiſſet, illique curſu non ſufficerent, aſcenderunt equos, & eorum velocitate boves ſecuti, eos ſtimulis ad teſta revocârunt. Sed hi viſi, aut cùm irent velociter, aut cùm eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt, qui dicti ſunt* Centauri, ἀπὸ τῆ κέντειν τοὺς ταύρους [*à feriendis Tauris*] hæc Servius. Quibus ſimilia Palæphatus lib. 1 Incredibilium refert, qui Regem illum Ixiona fuiſſe tradit. Cæterum tauros illos correptos aſtro, non revocatos à ſatellitibus; ſed ab adoleſcentibus quibusdam, ex pago Neaſele luculentis præmiis invitatis, interfectos. Breviter Oroſius lib. 1. c. 13. *Sed Theſſalos*, inquit, *Palæphatus in lib. I. Incredibilium, prodit, ipſos à Lapithis creditos dictosque fuiſſe* centauros, *eo, quod diſcurrentes in bello equites veluti unum corpus equorum & hominum viderentur.* Pindarus dixit Ixionis filium ex nube [quam pro Junone ſtupraverat] natum, *Centaurum* nominatum: ἀπὸ τῆ νέφους ſive κενταῦν τὴν αὔρην, id eſt, *vehilem aëra*. Eum poſteà conſueviſſe cum equis Magneſiis: inde natos poſteà, qui *Hippocentauri* appellati. Pyth. Od. 2. Sed hæc abſurdè & imperite conficta Galenus lib. 3 de uſu partium arguit. Lucretius quoque lib. 5. v. 877 negat unquam fuiſſe Centauros, nec fieri poſſe ullo tempore tradit, ut

— — duplici natura, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas

conſiſtat. Et eſt veriſſimum communi lege naturæ ſemiferos homines iſtiusmodi non naſci. Interim aliquando tamen talia naſci monſtra poſſe, quis neget penitùs? Viſum à ſe allatum in melle Centaurum ex Ægypto, affirmat Plinius lib. 7. cap. 3. Ubi & Claudium Cæſarem ſcripſiſſe prodit, *Hippocentaurum in Theſſaliâ natum eodem die interiiſſe.* S. quoque Hieronymus in vitâ Pauli Eremitæ tradit, Antonium ad illum pergentem, *conſpexuſſe*, ut ipſe loquitur, *hominem equo miſtum, cui opinio Poëtarum Hippocentauri nomen indiderit.* Sed poteſt hoc ſpectrum fuiſſe. Et rectè itaque ſubjungit Hieronymus: *Verùm hæc utrum Diabolus ad terrendum ſimulaverit, an, ut ſolet, Eremus, monſtruoſorum animalium ferax, iſtam quoque gignat beſtiam, incertum habemus.* Vide & Hieronymum Magium lib. 1. Miſcell. cap. 10. ubi de centauris prolixè diſputat. Centauri inſignes fuerunt *Chiron*, *Eurytus*, *Amycus*, *Grynem*, *Rhætus*, *Arneus*, *Licidias*, *Medon*, *Piſenor*, *Caumas*, *Mermeros*, & *Pholus* Herculis hoſpes. Lucanus lib. 6. v. 391

Hoſpes & Alcidæ magni Phole.

¶ 2. Centaurus apud Virg. 5. Æn. nomen navis eſt, unde & in fœmininо dixit Poëta verſ. 122

Centauro invehitur magnâ.

Appellatio à μεγέθει eſt: inde enim nomina ſortiebantur naves. Nicolaus Erythræus Venetus auctor eſt, ab hac *Centauro* navi Venetos, navem illam Ducariam, ut ipſe appellat, ſeu Senatoriam, multo auro ſculpturisque inſignibus exornatam, quam *Bucentoro* (Germanus Audebertus lib. 2. Venetiarum, *Bucentaurum* appellat: ait enim:

Ilicet Hadriacam conſcendunt protinus Argo
Urbis opus, Grajo de nomine Bucentaurum)

ipſi vocant, nominatam: qua vectus Reip. Dux mare ſibi in die Aſcenſionis Dominicæ conjecto in illud annulo deſponder. Nam ad *Centauri* vocem adjecta eſt particula *Bu*: ad exemplum Græcorum cum magnitudinem alicujus rei deſignare volunt: de quo ſupra in *Buthyſia* diximus. Itaque *Bucentaurus* eſt *Centaurus magna*, ut Virgilius appellat.

¶ Centaurēus, adject. Horat. 3. Carm. Ode 18

Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero.

Choriambicus eſt, quinque pedum.

¶ Centaurīcus, adject. ut *Centaurica luſtra*, apud Statium 1. Achill. v. 266.

¶ Centaurion, centaurēa, herba a Chirone Centauro ſic dicta, a quo & chironium nuncupata eſt, vulgò vocant, tauſendgülden Kraut. ¶ 2. Item Biberkraut / Fiberkraut / Engal / Κενταύριον, centaurium videlicet minus. Virgil. neutraliter extulit & penultimam produxit. lib. 4. Georg. v. 270

Cecropiumque thymum & graveolentia centaurea.

CENTO, ōnis, maſc. κέντρων additâ literâ, quam Latini abjiciunt: ſtragulum ſignificat craſſum ex lanâ coacta: eine ſtarcke zottige Decke oder Filtz. ¶ 2. Veſtimentum item à variis panniculis ac diverſis interdum coloribus conſarcinatum, ein Bettlers Mantel oder Rock. Juven. Satyr. 6. v. 121

Intrabit calidum veteri centone lupanar.

¶ 3. Ad cujus ſimulacrum *Centonem* etiam vocant carminis genus multis particulis alieni carminis conflatum. De quo ita Auſonius; *Si pateris, ut doceam, docendus ipſe: CENTO quid ſit, abſolvam. Varius de locis ſenſibuſque diverſis, quadam carminis ſtructura ſolidatur, in unum verſum ut coëant, aut cæſi duo, aut unus, & ſequens cum medio. Nam duos juncturam locare, ineptum eſt: & tres una ſerie, mera nuga. Diffunditur autem per caſuras omnes, quas recipit verſus Heroicus, convenire ut poſſit*, &c. Vide ibi plura. Locus eſt in Epiſtola ad Paullum, quam Centoni nuptiali præfixit. ¶ *Suos centones farcire alicui*, proverbialiter pro conſarcinatis ſermonibus ſe jactare. Plaut. Epidic. Act. 3. ſc. 4. v. 19. *Quin tu alium quæras, cui centones farcias.* Ex pluribus venuſtis Poëmatis de corrupto Eccleſiæ Statu, reſtat & *Cento Vergilianus*, de vita Monachorum, carmen ingenioſum, elegans, atque facetum.

¶ *Homerocentones*, ein Flickwerck aus dem Homero.

¶ *Virgiliocentones*, quos exſtare teſtatur Eraſ. in Chiliad. Talis eſt & Auſonii Idyllium 13, quod *Centonem Nuptialem* inſcripſit, ex Virgilio decerptum atque contextum. Quod Julius Cæſar Scaliger lib. 1. Poëtices cap. 44, ubi de his *Centonibus* agit, *valde ingenioſum & lepidum Poëma* vocat. Tertullianus de Præſcript. adverſus Hæreticos cap. 15 *Vis hodie ex Virgilio, fabulam in totum aliam, componi materia ſecundùm verſus, verſibus ſecundùm materiam concinnatis? Denique Ovidius Cetus Medeam Tragœdiam ex Virgilio planiſſime expreſſit. Meus quidam propinquus ex eodem poëta per cætera ſtili ſui otia Pinacem Cebetis explicuit. HOMERICOCENTONES etiam vocare ſolent, qui de carminibus Homeri propriâ operâ, more centonis ex multis hinc inde compoſitis, in unum farciunt corpus.*

¶ Centunculus, diminut. apud Liv. lib. 7. cap. 14. *binis tantum centunculis relictus.* Apul. lib. 1. Mileſ. *Et cum dicto, ſutili centunculo faciem ſuam jamdudum punicantem præ pudore, obtexit.* Hunc paullò antè *ſciſſile palliaſtrum*, quo Socrates ſemiamictus fuit, dixerat. ¶ 2. Centunculus ſeu centunculum herba eſt Plinio, Rohrkraut / Gnaphalium alio nomine, vulgo coronaria, herba tomentitia. Vide paullò pòſt.

CENTRINES, culicum ficariorum genus, natum ex fructibus caprifici, ſimile fucis apum, auctore Plin. lib. 17. cap. 27.

CENTRVM, Κέντρον, punctus in medio circuli, à quo omnes lineæ ad circumferentiam ductæ, ſunt inter ſe æquales, das Pünctlin mitten im Circkel. Cicer. 1. Tuſc. c. 17. *Perſuadent Mathematici terram in medio mundi ſitam, ad univerſi cæli complexum, quaſi puncti inſtar obtinere, quod κέντρον illi vocant.* Mercurius Triſmegiſtus *Deum Sphæram intellectualem eſſe* dixit, *cujus centrum ſit ubique, Circumferentia nusquam*, quia nusquam majeſtas DEI & immenſitas terminatur. ¶ 2. Sunt & *centra* nodi duri in arboribus & marmore, inimici ferris, die Knorren am Holtz / apud Plin. lib. 16. cap. 39.

¶ *Centralis terra*: quod centrum teneat, idem lib. 2. cap. 23.

¶ Et *Centroſa ſcobs*, pro limaturâ dura, apud eundem 37. c. 7.

CENTVM, numerale indeclinabile, hundert. Virgil. de Cretâ Æn. 3. v. 106

Centum urbes habitant magnas uberrima regna.

Juve-

Juvenal. Satyr. 15. v. 6

Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.

Centum dies, Cic. pro Mil. cap. 22.

¶ Centies, hundertmal. Adverb. ut, *nisi idem dictum est centies*, Terent. Heaut. a. 5. sc. 1. v. 8. *Sestertium centies & ollogies*, Cic. in Pison. c. 35.

¶ Centēnārius, ut *pondem centenaria* apud Plin. lib. 7. c. 20, quæ centum libras habent. Vetus auctor de ponderibus: *CENTENARIVS dicitur eò, quod centum libras continet.* Ein Centner. *Liberti centenarii*, id est, qui centena sestertia, sive centena millia sestertiûm possiderent, L. 16. D. de Jure patronatûs. *Ætatem centenariam transgredi*, Hieronym. Epist. 21 ad Paulum Concordiensem. *Ballistæ centenariæ*, quæ saxa centum pondo jaciebant. Sic *basa centenaria*, Lampridius c. 19. vitæ Heliog. *Primus Heliogabalus cacabos, basa deinde centenaria argentea sculpsit, & nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata habuit.* ¶ *Porticus centenariæ*, quod centum passibus longæ essent, dictæ. Et *Cœnæ centenariæ*, a centenis sestertiis appellatæ, erant frugaliores lege Fannia imperatæ; Quam ob id Lucilius in Satyris satyrice & perquam lepide vocat *Centussem*. Vid. Crin. de H. D. lib. 16. cap. 6.

¶ Centēnus, distributivum, sed quo pro absoluto frequentius Latini utuntur, ut *centeni anni*, id est, centum, Plin. 7. cap. 2. Et, *Centena sestertia*, Cic. Paradox. 6. c. 3. Singulari numero Hieronymus Epist. 21. ad Paulum Concordiensem: *Ecce jam centenus ætatis circulus volvitur.* Sic *Decies centena millia*, 1000000. zehen mahl hundert tausend / Plin. 33. cap. 10. pr.

¶ Centena pro gradu & dignitate militari, vide post paullo in *Ducena*.

¶ Centēsimus, ordinale, der hunderste / ut, *centesima pars* Plautus Milite a. 3. sc. 1. v. 168. *Centesimo die*, aut *lux centesima*, der hunderste Tag. Cic. pro Milone cap. 35 *Centesima lux est hæc ab interitu P. Clodii.* Sed *Centesimam frugem terra reddit*, Plin. 5. cap. 4. id est, centies tantum, quantum sementi accepit. *Centesimæ usuræ* erant, quod centesimo mense æquabant sortem. Multa de iis Salmasius post alios. ¶ 2. Fuit & vectigalis genus nummo centesimo impositum, quod Augustus instituit instituendo ærario militari, bellis civilibus functus; Dio lib. 55. & Tacitus 1. Annal. cap. 78. *Vectigal centesimæ*; Annal. 2. cap. 42 vocat.

¶ Centesimare, id est centesimum quemque tollere, punire. Capitolinus Macrino cap. 12 *Milites sæpius decumavit, aliquando etiam centesimavit, quod verbum proprium ipsius est, quum se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui digni essent decumatione atque vicesimatione.*

¶ Undecentum, neun und neunzig. Plinius lib. 7. cap. 60 *undecentum annis.*

¶ Ducenti, æ, a, zweyhundert. Plin. lib. 14. cap. 4 *durant adhuc vina ducentis fere annis.* & lib. 15. c. 45 sub fin. *ajunt templum Dianæ a Zacyntho advectæ cum conditoribus annis ducentis ante excidium Trojæ haberi.*

¶ Duceni, zweyhundert. Liv. 9. cap. 19 *Censebantur ducena quinquagena millia capitum.*

¶ Ducenarius. Suetonius Augusto cap. 32 *Ad tres Judicum centurias quartam addixit ex inferiore censu, quæ* Ducenariorum *vocatur.* Ubi *Ducenarii* sunt, qui Ducena sestertia possiderent. Nam qui in cæteris decuriis erant, majorem censum possidebant. Idem Suetonius Claudio cap. 24 *Ducenarios procuratores* dixit: non propter censum tamen, quem possidebant; sed propter stipendium, quod accipiebant, ex procuratione ea in ducentis sestertiis: quod ex Dione docuerunt ad eum locum Tranquilli Casaubonus atque Torrentius: qui consulendi: & Salmasius in Capitolini Pertinacem. Nam JCti, qui aliter explicant, audiendi non sunt.

¶ Ducēni, æ, a, distributivum. Sed sæpius absolute sumitur, ut Centeni. Liv. lib. 22. cap. 28 *Erant in anfractibus cavæ rupes, ut quadam earum ducenos armatos possent capere.* Plinius lib. 9. cap. 38, *ducena libra.*

¶ Ducēna gradus vel dignitas erat, sicut *Centena* quoque. Lege 3. Cod. Theod. de Cohortal. princip. cornicul. *Primipilaribus post emeritam militiam perfectissimatus, vel ducena, vel centena, vel egregiatus dari dignitas potest.* Et Lege 20 ejusd. Cod. de Agent. in rebus: *Qui ex agentium in rebus numero, militiæ ordine ac labore decurso ducena dignitatis meruerit principatum.* Sic Lege ult. Cod. Just. de Agent. in rebus, *ducena gradum meruisse.*

¶ Ducenarius. Plin. lib. 7. cap. 20 *ducenaria duo pondera humeris contra scalas ferebat.* Sueton. Aug. 32 *Ducenarii judices.*

¶ Ducenties, adverb. zweyhundert mahl / ut, *ducenties sestertium* Cic. 2. Philipp. cap. 16.

¶ Trecenti, æ, a, dreyhundert. Cic. de fin. 2. cap. 30 *Leonidam se in Thermopylis, trecentosque eos, quos eduxerat Sparta, opposuit hostibus.*

¶ Tricenteni, idem. Columell. 5. cap. 2. extremo.

¶ Sed & ita dicimus: *Anni hi centum; ter centum.* Virg. Æn. 1. v. 272

A *Hic jam ter centum totos regnabitur annos*
Gente sub Hectoreâ.

¶ Treceni distributive, ut Livius lib. 8. cap. 8 *equitibus in singulis legionibus trecenis.* Scribitur nonnunquam etiam *Triceni*, a quo tamen distinguendum erat, ut 30 a 300. v. gr. Columella lib. 5. cap. 2. extr. *tricies triceni* [pedes] *fiunt DCCCC.*

¶ Trecenties, adverb. dreyhundert mahl. Catullus Carm. 30 in Cæsarem: *Ducenties comesset aut trecenties.*

¶ Quadringenti, æ, a, vierhundert. ut, *anni quadringenti*, Cic. in Piton. cap. 5.

¶ Quadringentesimus, der vierhunderste. Plin. lib. 8. cap. 6 *anno urbis quadringentesimo* &c.

¶ Quadringenteni, distributive, je vierhundert. Plin. lib. 8 cap. 43 *singulas quadringentena millia nummorum enixas.* Agit de reditu ex fœcunditate asinarum in Celtiberia.

¶ Quadringenties, adverb. Cic. Philipp. 2. cap. 37 *sestertium quadringenties.*

¶ Quingenti, fünffhundert. Horat. lib. 2. Satyr. 7. v. 43 *quingentis emtus drachmis.*

¶ Quingentesimus, der fünffhunderste. Cic. pro Flacco cap. 2. *quingentesimo anno.*

B ¶ Quingēni, fünffhundert. Cic. 16. Attic. ep. 8 *quingenos denarios dat.* Adde Sueton. Aug. cap. 42.

¶ Quingenties, adverb. *Sestertium quingenties*, Cic. 4. in Verr. cap. 38.

¶ Sexcenti, DC. sechshundert / ut *sexcenti equites*, Curt. lib. 6. cap. 4. ¶ 2. Hoc pro numero infinito eleganter usi sunt veteres Latini. Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 4. v. 41 *Sexcenta sunt quæ memorem, si sit otium.* unzehlich viel. Cic. ad Atticum 6. ep. 4 *Multæ molestiæ, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta præterea.* Terent. Phorm. a. 4. sc. 3 *Sexcentas proinde potius scribito jam mihi dicas.* Ubi Donatus: *Perspicere*, inquit, *hinc licet consuetudinem utriusque sermonis. Nam Apollodorus μυρίας dixit pro multis. Et ut apud Græcos μυρία, ita apud nos* [Latinos] Sexcenta *dicere, pro multis, usitatum est. Cicero: Sexcenta possum decreta proferre.* Hactenus Donatus.

¶ Sexcentēni, je sechshundert. Cic. 7. Verrin. cap. 25 *certum pretium, sexcentenos nummos, nautarum missioni constituere.* Ita Gruterus: Nizolius *sexcenos.* Columella lib. 3. cap. 5. *sexcentæni malleoli pangendi sunt.*

¶ Sexcēni, idem. Eodem libro Columella cap. 3, *singula jugera binarum sexcenæ urnas præbuisse.*

¶ Sexcentesimus. Plin. 8 cap. 7 *anno Urbis sexcentesimo* &c.

¶ Sexcenties. Cic. lib. 4 ad Attic. ep. 16 *contemsimus sexcenties sestertium.*

¶ Septingenti, siebenhundert. Plinius lib. 35 c. 2 *insertis nominibus septingentorum illustrium.*

¶ Septingentesimus. Livius procœmio Operis: *supra septingentesimum annum.*

¶ Septingēni, je siebenhundert. Plin. lib. 33 cap. 3 *Auri untiæ in septingenas & quinquagenas bullas, quaternum utroque digitorum, sparguntur.*

¶ Septingenarius, ut *grex septingenarius*, in quo septingentæ oves sunt, apud Varron. lib. 2. cap. 10. extr.

¶ Octingenti, achthundert. ut, *Octingenta stadia*, Cic. 4. Acad. cap. 25.

¶ Octingenties. Martianus Capella lib. 6 cap. de circuitu terræ: *millies octingentiesque.*

¶ Octingentesimus. Livius lib. 9 cap. 18 *populi jam octingentesimum bellantis annum.*

¶ Octingenarius, von achthunderten. *Grex octingenarius*, Varr. R. R. lib. 2. cap. 10 sub fin.

¶ Nongenti, neunhundert. Columella lib. 5. cap. 2 *pedes nongenti.* Cic. pro Flacco c. 37 *ement HS nongentis millibus.*

¶ Noningenties. Vitruvius lib. 1. cap. 6 *millies mille & noningenties.*

¶ Observa, ab his Compositis etiam reliqua, quæ inveniri non potuerunt, formari, ut *ducentesimus, nongentesimus, septingenties, octingeni* &c.

Cætera Composita à centum, sunt

¶ Centiceps, centum capita habens. Sic *bellua centiceps* vocatur Horatio Cerberus lib. 2. Od. 13, propter serpentum turbam, quibus redimitus ipse erat, uti ibidem Horatius, ut Tibullus eum depingunt; nam per se τρικέφαλος tantum sive triceps erat.

¶ Centifolia, rosæ genus pleniſſimæ. Plinius lib. 21 cap. 4 *quam centifoliam vocant, est in Campania Italiæ, Græcia vero circa Philippos: sed ibi non sua terræ provenit.*

¶ Centigranium, tritici genus, Plinio lib. 18. c. 10. *Fertilissima*, inquit, *tritici genera, mamosum, aut quod centigranium vocant.*

¶ Centumgeminus; id est, *centies duplex*, ut Servius interpretatur in illo Virgilii Æn. 6. v. 287

Et centumgeminus Briareus, & belua Lernæ.

Plauto *centuplex* dicitur, de quo post.

¶ Centimănus, centum manuum. *Centimanus gygas* vel *Gyas*, Horat. lib. 2. od. 17.

¶ Centipĕda, vermiculi genus, de quo sic Plinius lib. 29 cap. 6,

sect. 39 *Millepeda, ab aliis Centipeda, aut Multipeda dicta, animal est e vermibus terræ, pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens se.*

¶ Centipes, ĕdis, de eadem bestiola Plinius lib. 9 cap. 43 *Scolopendræ, quas tentipedes vocant.*

¶ Centumvir. *Centumviri* Romæ dicebantur Judices, penes quos privatarum caussarum, ut *hereditatum, testamentorum*, &c. cognitio fuit: quemadmodum ex Cicerone lib. 1. de Oratore cap. 38 & lege 12. D. de inoffic. testam. & 30. D. de lib. leg. constare potest. Inde *parvos* atque *exiles* centumvirales caussas Plinius lib. 2. Epist. 14 appellavit. Erant hi lecti ex tribubus, terni ex singulis: quarum Romæ 35 cùm essent, revera ex 105 viris Judicium istud constituebatur. Retinebatur tamen rotundus numerus, quo appellatio commodior esset. Hi hasta posita cogebantur conventu solenni; primo a Quæstura functis; deinde Decemviris litibus judicandis; inde *hastam centumviralem*. Suetonius pro conventu Centumvirorum posuit. Lucanus Paneg. ad Pisonem v. 41.

Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum,
Et formare jubet centeno judice caussas.

Suetonius Augusto cap. 36 *Auctor fuit, ut centumviralem hastam, quam Quæsturâ functi consuevernnt cogere, Decemviri cogerent.* Cæterum præsidebat omnibus Prætor: qui & nonnullas caussas solis delegare decemviris poterat, observante Torrentio ad Vespas. Suetonii cap. 10.

¶ Centumviralis, ut *Centumvirale judicium*, apud Ciceron. pro Cæcina cap. 18. Et, *Centumviralium partes*, apud Quintilian. lib. 5. cap. 2. Sic, *Centumvirales caussæ*. Plinius lib. 2. epist. 14. pr. *Distringor centumviralibus caussis.* Et ibidem: *Audaces atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuri ad declamandum huc* (ad centumvirales caussas) *transcunt tam irreverenter & temere, ut mihi Attilius noster expresse dixisse videatur, pueros sic in foro a centumviralibus caussis auspicari, ut ab Homero in scholis.* Vide Cujac. lib. 3. Observat. cap. 32. Lipsi. ad Sueton. Vespas. cap. 10.

¶ Centuplex, hundertfach / hundertfältig. *Centuplex fructus*, Prudent. hymno Jejunant. extr. Et Plaut. in Pers. act. 4. sc. 4. v. 11

Hæc nisi inde aberunt, [vitia] centuplex murus rebus
servandis parum est.

¶ Centuplicare. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 1050

sollertia centuplicatos
Agrorum redigit fructus.

¶ Centuplicato, adverb. hundertfältig / hundertmahl mehr oder theuerer. Plinius lib. 6. cap. 23 *merces* [Indicæ] *apud nos centuplicato veneunt.*

¶ Centussis, nummus erat brevis ex ære centenis valens assibus, vide supra *As*. Persius Sat. 5. extrema:

Et centum Græcos curto centussse licetur.

Per *Græcos* Philosophos intelligit: quos in tantum contemnit & viles habet, ut centum eorum vix centussis æstimet: hoc est, singulos assis unius. Kaum eines Hellers werth.

¶ Centŭria, *centum milites*, eine Compagnie / hundert Mann. Isidorus lib. 9 Orig. cap. 3 *Legio habet sexaginta centurias: --- Centuria est pars exercitus in centenos milites divisa.* ¶ 2. Centuriæ erant ordines & classes minores Populi Romani suffragiorum caussa institutæ a Servio Tullio. Vide Livium lib. 1. cap. 43. Cicero pro Lege Manil. cap. 1 *Ter prætor primus centuriis cunctis renuntiatus sum.* ¶ 3. Dicuntur etiam, præsertim apud recentes, annorum centuriæ. ¶ 4. Et librorum.

¶ Centŭrio, ōnis, *Centuriæ præfectus*, der Hauptmann über Hundert. Cic. pro M. Marc. cap. 2. & historici passim. Veteres, quia sciebant, commisso prœlio acies facile turbari, ut hoc incommodum evicarent, cohortes in centurias divisere, & singulis centuriis singulos centuriones præfecere. *Centurio a* numero *centum militum* dictus. Erant autem Sexageni in qualibet legione. Vid. Lipsi. lib. 2. de Militia Dial. 8. & Sigon. lib. 2 de antiquo jure provinciarum.

¶ Subcentŭrio, qui Centurioni substituitur, apud Livium 8. cap. 8. Leutenant.

¶ Centuriare est in centurias distribuere, zu hunderten theilen. apud Cic. post red. ad Quir. cap. 5, *Ego cum homines in tribunali Aurelio palam conscribi centuriarique videssem.* Livius lib. 10 cap. 21 *Nec ingenui modo aut juniores sacramento adacti, sed seniorum etiam cohortes factæ, libertinique centuriati.*

¶ *Centuriata comitia* dicebantur, in quibus populus per centurias suffragia ferebat. v. gr. Cic. 3. de Legib. cap. 19 *ferri de singulis, nisi centuriatis comitiis, noluerunt.* Livius lib. 2. cap. 2 *Brutus collegam sibi comitiis centuriatis creabit.*

¶ Centuriatim, adverbium, per centurias singulas. Cic. pro Flacco cap. 7 *tributim & centuriatim descriptus ordinibus.*

¶ Centuriatus, ûs: præfectura centuriæ: Hauptmanns-charge. Cicero pro Lege Manilia cap. 13 *Quem enim possimus imperatorem aliquo in numero putare, cujus in exercitu veneant centuriatus atque venierint.* Usus & Livius est lib. 22, 38. pr.

¶ Centurionatus, ûs. Tacitus 1. Annal. cap. 44. ubi tamen Marcellus Donatus, *Centurionatum* electionem novorum centurionum qui submitterentur interpretatur, quo & Lipsius inclinat. Sed totum locum si accurate perpendimus, non de novorum centurionum electione, quam recensione veterum agit: quod recte post Berneggerum Freinshemius monuit.

¶ Centuriātim, adverb. *Per centurias*, zu hunderten / hundertweiß. Liv. 6, 20 *Cum centuriatim populus citaretur.* Et Cæs. Civ. lib. 1, 76. *centuriatim producti milites.*

¶ Concenturiare, id est, colligere & congregare quasi per centurias. Zusammen rotten. Plaut. jocularter, ut solet, Pseud. 2. 1. sc 5. extr. Item Trinummo act. 4. sc. 2. sub f.

¶ Succenturiatus. *Succenturiari* dicuntur *milites*, qui centuriis deficientibus quasi ex insidiis succurrunt. Terent. in Phorm. 2. 1. sc. 4. extr. *Ego in insidias hic ero succenturiatus, si quid deficies.* Donatus ad eum locum: *SVCCENTVRIARI dicitur, qui explenda centuria gratia subjiciunt se ad supplementum ordinum. Et est translatio a re militari.* Paria apud Festum leges.

CEA insula, in ora Asiæ, e regione Halicarnassi, aut Cnidi potius, quæ usitatius *Cos* vel *Coos* vocatur. Vide infra. Plinius lib. 5. c. 31, *Nobilissima in eo sinu Cos, --- ut plures existimant Merope vocata; Cea, ut Staphylus.* Ita MSS. ut Harduinus observat.

B ¶ Cēa alia Plinio lib. 4 cap. 12 est in Cycladibus, quæ & *Ceos* dicitur, Straboni sub finem lib. 10. p. 335. Κέως. Plinius d. l. in enarratione insularum Ægæi, *Dein Ceos, quam nostri quidam dixere Ceam.* Ovidius epistola 20 Acontii ad Cydippam v. 221

Insula Coryciis quondam celeberrima nymphis
Cingitur Ægæo nomine Cea mari.

¶ Hinc gentile *Ceus*, ut *Simonides Ceus*, de quo Horatius lib. 2 oda 1

Sed ne relictis Musa procax jocis
Ceæ retractes munera naniæ.

quia Simonides primus carmen lugubre quod *ἐπικήδειον* vocamus, dicitur instituisse, ut vetus Interpres h. l. memorat.

CĒPĔ, neut. & Cēpa, æ, fœmin. Zwiebel. Pers. Sat. 4. v. 30 *Tunicatum cepe*, die Zwiebel so eine Haut über der andern hat. Serenus de Medic. cap. 12. *Ceparum non sine succo.* Columella 11. cap. 2 *thalli ceparum*, Zwiebelstengel. Judice tamen PriscIano lib. 6. *frequentior usus HOC cepe protulit.* Nec tamen altera forma inusitata: Plin. lib. 19. c. 6 *Cepas ter fosso solo seri jubent.* Columell. lib. 10. v. 123 *lacrymosa cepa.* Martial. lib. 11. epigr. 31 *allioque cepisque.* Proverb. *Respondere de cepis*, est respondere aliud quam sis interrogatus, seu inepte quærenti inepte respondere. Vide Chiliades. Pro plebejo & vili cibo, qualis pauperum, Horatius posuit, & piscibus, quos delicati & divites petebant, præcipue opposuit lib. 2. Epist. 2. v. 21

C *Verum*, inquit, *seu pisces, seu porrum & cepe trucidas.*

¶ Cepīna, ἡ κηπιώνις, ein Zwiebelgarte. Colum. 11. c. 2.

¶ Cepitium, Cepitius. Priscianus lib. 6. ubi de ambiguo genere *Hæc & Hoc Cepe* disputavit, addit: *Caper tamen & Cepitium, & Cepitium veteres dixisse ostendit.*

¶ Cepulla, diminutivum a Cepe, vel species illius. Pallad. lib. 3. c. 24, *colitur eo more, quo allium vel cepulla.*

CĔPHĂLAEA, κεφάλαια, capitis morbus inveteratus Plinio 20. c. 13. grosse und langwierige Hauptwehe / &

¶ Cephalalgia, κεφαλαλγία, dolor in anteriori parte capitis.

CĔPHĂLĒNIA, κεφαλληνία, insula maris Ionii inter Corcyram & Peloponnesum. Adi Geographos. Plinius *Melænam* etiam dictam aliquando, tradidit lib. 4. cap. 12. Dicta est a *Cephalo* Amphytrionis socio.

¶ Cephalēnes, populi ejus insulæ. Silius 15. v. 305

Saxa Cephalenum & scopulosis Neriton arvis.

CĔPHĂLUS, Κέφαλος, piscis, quem Latini *mugilem* dicunt: eine Meeraesche / & in varia genera partitur: ut *capitones*, a capitis amplitudine, *labrones* à labris inferioribus prominentibus dictos. Plin. lib. 9. cap. 17. & 42.

¶ Est hinc *cephalæus*, ut *cephalæa caro*, apud Lucilium. Vide *mugil*, & *capito* sub derivatis à Caput.

¶ Est Cĕphălus, & nomen proprium viri, ab Aurora amati, de D quo Ovid. Metam. 7. ¶ Item nomen principis Epirotarum apud Livium lib. 43. c. 18.

CĒPHĒNES, Κηφῆνες, apes imperfectæ & inutiles operi mellificationis, fœtus tamen adjuvantes, fuci alias dicti, Thränen / Plin. lib. 11. c. 16. De quibus Arist. Hist. Anim. lib. 5. cap. 22.

CĒPHEUS, dissyllabum, Κηφεύς, rex Æthiopum, pater Andromedæ, socerque Persei, vide Ovidium lib. 4. Metam.

¶ Cēphēus, adject. idem Ovid. Metam. 4. v. 669

Cepheaque conspicit arva.

CĒPHĪSUS, vel Cephissus, fluvius Bœotiæ ex Parnasso. Ovid. 3. Metam. v. 19

Jam vada Cephisi Panopesque ebaserat arva.

¶ Cēphīsĭas, ădis &

¶ Cēphīsis, patronymica duo fœminina, Ovid. 1. Metam. v. 369 de Deucalione & Pyrrha:

Nulla mora est, adeunt pariter Cephisidas undas.

¶ Cephissia fons Atticæ, Plinio lib. 4. cap. 7; locus & regio juxta

juxta fontem est Gellio lib. 18 cap. 10. Immo Straboni Athenis est Cephissus fluvius, ut & aliis multis locis Græciæ: nec non fons hujus nominis juxta gymnasium Apolloniæ, quæ ad mare Adriaticum prope Dyrrachium est. Vide Strabon. lib. 9. p. 291.

CEPIONIDES, æ, cepites, gemmarum appellationes sunt Plinio lib. 37. cap. 10.

CEPPHVS, Κίπφος, avis fluviatilis & palustris, ein Weißmeye/ Wießmeye. Vid. Cœl. Rhodig. lib. 10. cap. 6.

CĔRA, κηρός à κηρίον, favus, Wachs. *Cerum auribus obdere*, die Ohren zuhalten / nicht hören wollen / natum à fabula de Ulysse, vide Chiliad. *Cera miniata*, vel *miniatula*, Roth Wachs. Cicero lib. 15. ad Att. Ep. 19 *His literis scriptis, me ad συνήθειαν dedi: quæ quidem vereor, ne miniatâ cerulâ tuâ pluribus locis notanda sint.* Rursus lib. 16. Epist. 11 *Nostrum opus tibi probari lætor: ex quo ἀνήρ ipsa posuisti: quæ mihi floreniiora sunt visu judicio tuo: cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam.* Utrobique autem significat Cicero se Attici censuram de libris fuisse veritum. Critici enim in perlegendis libris suspecta, dubia aut improbata signare notis quibusdam solebant, atque id facere affingendis fruttulis è cera, eaque miniata, unde *cerulas* & *miniatulas* Cicero dixit. Græci σημειολήματα vocabant; ut Salmasius observat, quem vide Exercitationibus Plinianis, itemque Angelum Politianum Miscellaneorum c. 52. ¶ 2. Juvenalis *cerat* pro *imaginibus cereis*, quæ nobilitatis insignia erant, posuit. Sat. 8. v. 19

Tota licet Sylveres exornent undique cera
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

Nempe quia imagines istæ ex cera simulatæ erant, plastico, ut opinor, opere, *cerat* appellavit. Vide Plin. lib. 35. cap. 2. Aliâ ratione Statius Silva omnium prima, extrema dixit:

— — Apellea cuperent te scribere cera.

Sensus est: si Apelles viveret, mirificè cuperet vultus tuos (loquitur de Domitiano) exprimere, sive depingere: pro eo enim *scribere* Græcorum more posuit. Sed ibi *cera* pro coloribus ponuntur. Has enim discolores habebant Pictores, quas inducebant postea tabulis, & insternebant, ad exprimendum quid vellent. Eas ceras inurebant postea admoto igne, lævigabantque ac exæquabant: ex quo hujusmodi opera *incaustica* appellabantur. Hoc *ceris pingere* Plinius dixit lib. 35. c. 11. & *cæ penicillo pingere* (nam penicilli in illo genere usus non erat) opposuit. Huc itaque respexit Statius eo loco, & genus picturæ encausticon designavit. Quamvis enim encaustica pinxisse Apellem haud meminerim legisse, Pamphilum tamen præceptorem ejus non pinxisse tantùm encaustica, sed docuisse etiam Pausiam, Plinius auctor est laudato loco. Itaque verisimile est, Apellem quoque non ignorasse picturæ hoc genus, quamvis fortasse haud celebrarit. ¶ 3. Et quia antiquitùs testamenta in ceratis tabulis scribebant, idcircò *cera* aliquando & pro testamento ponitur. Sueton. Cæs. cap. 83 *Novissimo testamento tres instituit heredes sororum nepotes, C. Octav. ex dodrante, & L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante, reliquo: in ima cera C. Octav. etiam in familiam nomenque adoptavit.* IN IMA CERA, id est, ultima testamenti parte: vel extrema tabula sive pagina testamenti. Nam pro illarum quoque numero, *cera prima, secunda, tertia* dicebatur. Idem Sueton. Nerone cap. 17 *Cautum est, ut in testamentis primæ duæ ceræ, testatorum modò nomine inscriptæ vacua signaturis ostenderentur.* PRIMAE DVAE CERAE; i. e. primæ tabulæ duæ, vel paginæ. Pluribus istam rem Salmasius explicat cap. 11 de modo usurarum, quem vide.

¶ Cerare, cerâ obducere, linere: mit Wachs überstreichen/ wichsen. Columella lib. 12. c. 50 *Tum considerant, numquid ceranda nobam dolia desiderent. Nam fere sexta quaque olivitate cerari oportere antiqui dixerunt.* Cerabantur itaque, sive cerâ linebantur dolia, ne oleum mitterent per rimas: quemadmodum nostra dolia hodiè picari solent. Veteres Glossæ: Κηρῶ, *Cero.* Sed & cerâ circumfundebant olim defunctorum corpora, ut servarentur à corruptione. Vide Herodot. lib. 1. cap. 140. & Corn. Nepot. Agesilao extremo: item Marcell. Donat. dilucidat. ad Liv. cap. 40. & Kirchman. de Funeribus lib. 1.

¶ Cĕratus; cerâ obductus: ut *cerata tabula*, in quibus scribebant, apud Ciceron. Divinat. in Verr. c. 7. *Cerata penna* apud Horat. lib. 4. od. 2.

¶ Ceratura, illa ipsa inductio ceræ. Columella eodem loco: *Quemadmodum nova vasa si calefiant, liquidam cerum facile excipiunt, sic vetera non crediderim propter olei succum ceraturam pati.*

¶ Cĕreus, a, um: quod ex cera est. Cic. 3. Nat. Deor. cap. 12 *Nihil est cereum, quod commutari non possit.* ¶ 2. quod ceræ colorem refert. Virgilius Eclog. 2. v. 53

Addam cerea pruna, & honos erit huic quoque pomo.

Martialis lib. 10. Epigr. 94

Mittimus autumni cerea poma mei.

Cerea, ceræ instar flava: quo simul color & maturitas commendatur. Hæc enim colorem illum facit. Et *cerea pruna*, procul dubio sunt, quæ nobis Spilling appellantur. ¶ 3. *Cerea* etiam dicuntur, quæ instar ceræ tractabilia molliaque sunt. Ita

Cerea brachia apud Horat. lib. 1. od. 13. Servius ad 3 Virgilii Eclogam, itemque Torrentius interpretantur; ut ab agilitate commendet. Potest tamen & à colore tabentis ceræ sic appellâsse; quomodo & *cerbicem roscam* paullò ante dixerat. Sed pro flexibili ductilique ceræ instar, quæ fingentis digitos admittit cedensque sequitur; ita ut ad mores & animum pertineat. Idem dixit Epistola ad Pisones, cùm juvenum mores describit v. 163

Cerea in vitium flecti, monitoribus asper.

Der leichte verführet werden kan.

¶ Cĕrĕŏlus, adjectiv. diminutum. Theodulfus Aurelianensis lib. 1. Carm. v. 251

Cereolas rotulas, qui dare bellet obant.

¶ Cĕreus, subst. eine Wachsterze. Martial. lib. 14. epigr. 42

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes.

¶ Cerifice. vid. *Ærifice* in *Æs*.

¶ Cerĭnus adject. Wachsgelbe. Plaut. Epidic. a. 2. sc. 2. v. 49. Nonius explicat de *cerâ colore*.

¶ Cĕrōsus, ut *mel cerosum*, ungeläutert oder ungeschäumet Honig / id est, ceram adhuc habens admixtam, nondumque despumatam.

¶ Cerarius, qui ceram tractat.

¶ Cerarium, videtur pretium, quod exigunt scribæ pro impensis ceræ, Siegelgeld. Cic. Verr. 5. cap. 78, *Ex omni pecunia, quam amatoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione & collybo: deinde pro nescio quo cerario.* Et paucis interjectis: *cerarium vero quid vocas?*

¶ Cerātum, emplastri genus ex cera. Celsus 5. cap. 17 extr. Plin. 22. cap. 24 sub fin.

¶ Cerōtum, idem, κηρωτὸν Græcis. Martial. 11. epigr. 99. *labra pingui delibuta ceroto.*

¶ Incerare, idem quod cerare, mit Wachs bestreichen / wichsen. Juvenalis Sat. 10. v. 55

— — — genua incerare Deorum.

Ubi Vet. Schol. *Incerare. In signis insignare, vota facere.* Quia vota tabellis concepta, Deorum statuis & præcipue genubus assignabantur cera. Vide Jan. Rutgersium lib. 5. Var. Lect. cap. 5. Sic etiam Prudent. περὶ στεφ. v. 457

— — — genua incerare Dianæ.

¶ Incĕratus. Celsus 8. c. 8, *ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato.*

¶ Cērōma, κήρωμα, ătis, etiam à Cera est, unguentum athletarum, Fechtersalbe oder Schmiere / ut,

injecto ceromate brachia tendis,

Martial. lib. 7. epigr. 31. Nam pugnaturi in palæstrâ, præcipue luctâ, detractis vestibus se inungebant oleo, dein perspergebantur pulvere: postea vero etiam cera addita fuit, unde nomen, *Ceroma.* Vide Mercurialem lib. 1. de arte Gymnastica cap. 8. & Petrum Fabrum lib. 3. Agonistici cap. 5. Juvenali Satyr. 6. v. 245 est etiam *femineum ceroma.* Hieronymus Epist. 101. extr. ad Pammachium de Opt. gen. interpr. *Tritum vulgi sermone proverbium: Oleum perdit & impensas, qui bovem mittit ad ceroma.*

¶ Cērōmăticus, a, um: Juvenal. Sat. 3. v. 68

Et ceromatico fert niceteria collo.

Ceromatico collo, id est, ceromate perunctо.

¶ Cĕrōstrōtum, κηρόστρωτος, genus picturæ apud Plinium lib. 11. cap. 37 commemoratum: quod interpretatur tessellatum opus ex segmentis cornuum: eingelegtes von Horn. Vitruvius lib. 4. cap. 6, *Ipsaque forium ornamenta non fiunt ceroströta, neque bifora, sed valvata.* Ubi Philander pro *ceroströta*, *ceroströta* legit: & ex Plinio interpretatur; qui tamen Barbo haut satisfacit: cui *clostrota* legendum videtur. Verum Turnebus & Salmasius in veteribus libris Plinii non *ceroströta*; sed *cestrota* invenerunt: quod probant & explicant. Vide infra in *Cestrus*. Salmasius tamen apud Vitruvium & retineri *ceroströta*, & ad aliud genus encausticæs, quod ceris fusis instratisque inurebatur, explicari posse existimabat; quanquam alterum magis placeret.

CERAMĪCVS, locus duplex Athenis, alter intra Urbem, ubi meretrices habitabant, cujus semel ac iterum Lucianus meretriciis Dialogis meminit: alter extra urbem, ubi sepeliebantur bello cæsi & laudabantur, de quo idem in Piscatore, idem in Scythâ. Vide Suidam & Meursii librum singularem. Plinius lib. 35. cap. 12 *Fecit & Chalcosthenes cruda opera Athenis* [plastica] *qui locus ab officina ejus* CERAMICVS *appellatur.* Manutius ad Cicer. lib. 1. de Finib. p. 51.

CĔRASTES, Κεράστης, Masc. serpens cornutus, octo enim in capite cornua habet, eine hörnichte Schlange/ Eben. Sed Gesnero eminentias in capite duas habet, cornuum similitudine. Non semel eorum Lucanus meminit. vid. lib. 6. v. 679. lib. 9. v. 716. Latina forma *Cerasta* dixit Alcimus Avitus lib. 1. v. 91

mordax absorbuit ore cerasta.

¶ Cerastæ etiam de aliis, quam serpentibus dicuntur, ut de *cervis* cornutis, & de *Satyris*. Vide Salmas. Exerc. Plin. f. 158 & 194 ed. poster.

CĔRĂSVS arbor, *cerasum*, fructus, à Cerasunte Pontica civitate, à qua in Italiam cerasum detulit L. Lucullus. Plinius lib. 15. cap. 25.

Am-

Ammianus Marcellinus lib. 22. cap. 13. extr. Hieronymus ad Eustochium Epist. 19 *Accepimus & canistrum cerasis refertum: talibus & tam virginali verecundia rubentibus, ut ea nunc à Lucullo delata existimarem. Siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armeniâ subjugatis, de Cerasunte primus Romam pertulit. Unde & de patriâ nomen arbor accepit.* Græce κέρασος arbor, κέρασον, cerasum, vel cerasium, fructus. *Cerasorum* differentiæ multæ sunt: *Cerasa Duracina*, colore rubeo sunt ad albedinem declinante carne copiosa dulci, weisse Kirschen / Ammern. *Cellciana*, saure Kirschen: *Actia & Actiana nigerrima*, schwartze Kirschen: *Aproniana*, Weichselbeer. *Cerasa silvestria.* Plin. lib. 15. cap. 25.

¶ Cerasinus, adjectivum, similis cerasis, colore puta, aut sapore; aut cerasis infectus. Petronius p. 73 *cerasino succinctus cingulo*, id est rufo instar cerasorum. Kirschfarb.

CERATIAS, κεράτιας, κεραστιάς, stella ceratia, cometa cornutus est Plinio lib. 2. c. 25. ein hörnichter Comet / cujusmodi apparuisse ferunt, cùm in Græciam Xerxes trajiceret, Jacob. Milich.

CERATINAE, arum, κερατῖναι, ambiguitates dicuntur & argumentationes insidiosæ, listige / schlüpffrige und spitzige Fragen und Findlin. Ceratinas & Crocodilinas pro eodem Quintil. conjungit lib. 1. cap. 10.

CERATITIS. Ceratitim herbam silvestrem facit Plinius lib. 20. cap. 19. corneolam. κερατῖτις μήκων enim papaver corniculatum est, gelber Moen. Ceratitim Glaucium etiam dici Plinius addit.

CERATIVM, κεράτιον, *siliqua Græca* Columellæ est, lib. de arboribus cap. 25. *Siliquæ* sunt, S. Johannis-Brodt. ¶ 2. Est & ponderis nomen. Excerpta Vetera de mensuris apud Rigaltium: *Pondera. pars minima calculus est, qui constat ex granis ciceris duobus, & apud quosdam Siliqua pensante, quæ triticum granis hordei declaratur in pondere: Duo Calculi* Ceratium *faciunt. Quatuor calculi sive duo ceratia* obulum *reddunt.* das klemeste Gewichte.

CERAVLA, κεράυλας, cornicen, ein Hornbläser. Apuleius lib. 8 p. 213 ed. Elmenh. *jubente satis corpulentum, ceraula doctissimus.* Pricæus quidem p. 171 *choraulas* legit; verum Salmasius Exerc. Plinian. f. 87 etiam alibi [de Deo Socrat.] Apulejo *cemula* pro choraula vult, restituatur. Idem Apul. 1. Floridor. *momentarii ceraula.*

CERAVNIA, gemma candida Plinio, siderum fulgorem repræsentans, Plin. lib. 37. c. 9. *Fulva* tamen *Ceraunia* Prudentius dixit Psychom. v. 471.

Si fratris, inquit, *galeam fulvis radiare ceraunis*
Germanæ vidit commilito.

Sed hic Prudentius *ceraunia* pro carbunculo & pyropo posuit, contra quam veteres solerent. Solinus cap. 23 *Lusitanorum littus floret gemma ceraunio plurimum, quam etiam Indicis præferunt. Hujus ceraunii color est è pyropo.* Id est, æque ardet ac pyropus. Hinc *ignea ceraunia* Claudianus dixit Laud. Serenæ v. 78

— — — Pyreneique sub antris
Ignea fulminea legere ceraunia nymphæ.

Quando *fulminea Nymphæ* dixit non obscurè ad nominis rationem alludit, de qua suprà ex Plinio monebamus. ¶ 2. Eidem & ruberis genus *ceraunium* est lib. 19, cap. 3.

¶ 3. Sed *Ceraunia* plur. & *Acroceraunia*, [de quibus supra] montes sunt Epiri, ita appellati, quod fulminibus infestentur. Nam κεραυνὸς fulmen est. Virgil. Æn. 3. v. 506

Prohibemur pelago vicina Ceraunia juxta.

Sunt Epiri partes extremæ ad ipsum os Ionii sinus, ut Dio lib. 41 describit. Florus *Ceraunios montes* vocat lib. 2. cap. 9. extr.

¶ Ceraunus quoque aliquot regum cognomen, ut Ptolemæi, qui filius erat Ptolemæi, primi Ægyptiorum ex Macedonica gente regis, invasor regni Macedonici. ¶ Fuit & Syriæ Seleucus Ceraunus, Callinici filius. Dicti ita, quod in bello quasi fulminarent, quemadmodum Virgilius Scipiones dixit *duo fulmina belli*, Æneid. 6. v. 842.

¶ Ceraunobolos tabula Apellis, in qua tonitrua depinxerat. Plin. lib. 35. cap. 10 ait, *pinxisse, quæ pingi non possint, tonitrua, fulgetraque: bronten, asteropen, ceraunobolian appellant.*

CERBERVS, proprium canis infernalis Poëtici, der Höllenhund. Tibull. lib. 1. Eleg. ult.

Non seges est infra, non vinea culta, sed audax
Cerberus, & Stygia nabla turpis aqua;
Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat.

Cerberus dictus, quasi κερόβορος, hoc est, carnivorus. vid. Servius ad lib. 4. & 8. Æn. ¶ 2. A terribili, ac dirâ ejus allatratione Oratores improbi, audaces atque impudentes *cerberi* dicti Barth. ad l. 4. Thebaid. Statii p. 1120. Conf. eund. ibid. p. 1117. 1118. ubi multa de terrificâ hâc, & tricipiti inferorum belluâ.

CERCIVS, vel *Circius*, ventus Narbonensi provinciæ proprius, à turbine, vel vertigine sic dictus, Gell. lib. 2. cap. 22. ἰσχάς.

CERCOPITHECVS, Κερκοπίθηκος, simia caudata, eine Meerkatz / dissimilis cæteris est similis voce, pilo asinino, nigro capite, prolixâ cauda. Plin. lib. 8. cap. 20. Juvenal. de superstitionibus Ægyptiorum Sat. 15. v. 4

Effigies sacri nitet aurea Cercopithaci.

CERCVRVS, κίρκουρος, navis prægrandis Asiana vel Cypria. Plinius lib. 7. cap. 56 *Onerariam Hippus Tyrius invenit: lembum Cyrenenses, cymbam Phœnices: celetem Rhodii: cercurum Cyprii.* Plautus Strich. act. 2. sc. 2. v. 42 seq.

Dum percontor portitores, ecquæ navis venerit
Ex Asia: negant venisse: conspicatus sum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo.

Meminit & Livius lib. 33 cap. 19. extr. Suidas κίρκουρος navis. De derivatione vide Harduinum ad l. Plinii, qui Turnebum, ex Corcyra nomen deducentem, confutat.

CERDO quilibet dicitur sordidus artifex, lucrum ex arte aliqua illiberali faciens, der ein unflätiges Handwerck treibet / ein Gerber / Schuffter / sed quem *veterinarium* Suetonius vocat. Juvenalis Sat. 4. extrem. de Domitiano:

Sed perit postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat.

hoc est, postquam sævire cœpit in plebem. Martial. 3. epigr. 16

Ut belles corio ludere, cerdo, tuo.

CEREBRVM, das Gehirn / fons animalium actionum, ex quo nervi & spiritus animales nascuntur. Antiquis & *Cereber* dicebatur. Itaque *Cereber* & *Cerebrum*, sicut *mater* & *matrum*. Vet. Gloss. *Cereber*, ἐγκέφαλος. Aper tamen rejicit, ut absurde factum. Ita enim de Orthographia: *Hoc*, inquit, *Cerebrum est. Nam CEREBER quidam, sine cerebro sunt.* Plautus, *Cerebro laborare*, Mil. glor. act. 2. sc. 2. v. 51, Nicht wohl bey Sinnen seyn. *Caput cerebro vacuum*, proverbiale est in stupidos & ingenio carentes, ein Haupt ohn Sinn und Verstand. ¶ 2. *Cerebrum* pro bile & stomacho, sive iracundia Horatius dixit lib. 1. Serm. Sat. 9. v. 11

— — — ô te Bollane cerebri
Felicem, ajebam tacitus.

Prædicat enim felicem Bollanum, quia cùm stomachosior sit, simpliciorque nihil dissimulet, & libere adeo castiget ineptias hominum, brevi & facilè se ab ineptè garrulo liberet, neque necesse habeat, cum magna molestia ferre diutius, si per ætatem forte in tales incidisset. Se contra, cum verecundior sit, nec pari animi libertate, absolvere se ab garrulo, à quo oppressus fuerat in via sacra, non potuisse, nisi postquam nugis ejus fractus & exanimatus prope fuisset. Aliis *cerebrum* sapientia est in eisdem poëtæ verbis:

— — ô te, Bollane, cerebri Felicem, h. e. ô te beatum, ob mentem adeò præclaram ac generosam: vid. Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 125. ¶ Joculariter Plautus Aul. Act. 2. sc. 1. v. 28

— ME. *Heu occidi?*
EN. *Quid ita?* ME *quia mihi misero cerebrum excutiunt*
Tua dicta, Soror. Lapides loquere.

Continetur autem cerebrum sub Cranio, hoc est, capitis osse, unter dem Hirnschädel / supra quod panniculum est os totum capitis circumdans, quod ἐγκεφαλίς dicitur, das Fell über dem Hirnschädel. *Dura mater* membrana, dicitur cerebrum ambiens, das starcke Fell über dem Gehirn. *Pia mater* altera cerebri est membrana tenuis cerebrum fovens. *Ventriculi* cavitates dicuntur in cerebro, suntque tres. *Infundibulum* dicitur cavitas, in quam derivantur crassiores superfluitates cerebri, quæ in sputum vertuntur, aut per nares excernuntur.

¶ Cerebellum diminutivum, ut *cerebellum gallinaceum*, Plin. lib. 29. cap. 5. Aut ¶ 2. vocatur cerebri pars postrema, sejuncta ab altera cerebri mole.

¶ Cerebrosus, qui ex cerebro laborat, sive affectus cerebro est. Der im Gehirn nicht wol verwahret; quemadmodum *cerebrosum senem* Plautus videtur dixisse Mostell. act. 4. sc. 2. v. 36. Et ita *insanum & cerebrosum* Lucillius conjungit apud Nonium, qui CEREBROSVM, *ad insaniam facilem* interpretatur. Sed Horatius pro ἐυχόλῳ seu bilioso, & quem *stomachosum* appellat alibi, lib. 1. Serm. Sat. 5. v. 21

— — — donec cerebrosus prosiluit unus,
Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat.

Virgilio *præceps animi* dicitur, lib. 9. v. 686. Der nicht an sich halten und wenig vertragen kan.

Ceremonia, vide supra *Cæremonia.*

CERES, Dea frugum, à gerendis frugibus dicitur; Cicerone lib. 2. Nat. Deor. cap. 26 auctore quali *Geres*, sicut Græcè Δημήτηρ, sive Γημήτηρ, Terra mater. Servius a creando dictam putat, & inde *almam* appellatam Virgilio Georg. lib. 1. v. 7. Tibull. lib. 2. Eleg. 5. v. 83

At laurus bona signa dedit: gaudete coloni
Dissendet spicis horrea plena Ceres.

¶ 2. Utuntur figurate Poëtæ frequentissime *Cereris* vocabulo pro segete, frumento & pane. Ovid. Amor. 3. eleg. 6. v. 31

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam.

Virg. 1. Æneid. v. 177.

Tum Cererem corruptam undis Cerealiaque arma
Expedient, &c.

Terent.

Terent. in Eun. act. 4. sc. 5, *Sine Cerere & Libero friget Venus.* A
Lucanus lib. 4. v. 380

— — — — gurgite puro
Vita redit, satis est populis sublimque Ceresque:

bey Wasser und Brod stirbt man nicht Hungers. *Cereri nuptias facere*, vel *sacrificare*, Plauti est Aulul. act. 2. sc. 6. pro convivari sine vino, ideò quod in Cereris sacra nefas esset inferre vinum. Græci eodem modò ἱείᾳ χοεῖν dicunt, h. e. *Lari sacrificare.*

¶ Cerĕālis, adject. ut, *Arma cerealia*, apud Virgil. c. l. *Cerealia cena*, h. e. pontificalis & opipara, ein herrlich Mahl / apud Plautum Menæch. act. 1. sc. 1. v. 25. *Cereales ludi*, apud Livium 30, 39. fin. qui in honorem Cereris celebrantur. In his ludis repræsentabatur à matronis luctus Cereris, ob raptam Proserpinam.

¶ Cerĕālia, neut. plurale tantum, sacra dicebantur & dies festi Cereris, Cic. ad Att. 2. Epist. 12. Erant autem Cereris sacra alia magna, alia parva: de quibus Augustin. de C. D. lib. 7. cap. 20. & ibi Vives, & Coquejus.

¶ A *Ceres* & *Ceritus* est, sive *Cerritus* potius: quippe quod ex *Cereritus* contractum est: Græci δαιμονιακὸν vocant. Quibus Δημήτηρ sive Ceres eadem cum Erinnye est, ut ex Callimacho in Conjectaneis Scaliger observat. Ergo *Cerritus*, furiosus est: B sive *larvarum plenus*: ita enim *Cerritam* Plautus interpretatur, quam paullò ante vocaverat Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 145. Idem Menæch. act. 5. sc. 4, *Larvatus est ille, aut Cerritus.* Horat. 2. Serm. Sat. 3. v. 277

Hellade percussâ Marius cum præcipitat se,
Cerritus fuit.

Serenus Sammonicus cap. 8

Cerritum sæpe horrendi medicantur odores.

Vet. Gloss. *Ceritus*, παραμμανὴς, παραφόβητος.

CĒRĒTANI, populus Hispaniæ sub Pyrenæis. Silius lib. 3. v. 357

Nec Ceretani, quondam Tirinthia castra.

Scribuntur & *Cerretani.* Vide Plinium lib. 3. cap. 3.

CEREVISIA, potus genus ex hordeo: quod nobis Bier / ex Latino *bibere* (ut Vossio lib. 1. de Vitiis sermonis cap. 4. extr. videtur) appellatur: Gallis tribuit Plinius lib. 22. c. 25. extr. Meminit & Ulpianus Lege si quis vinum 9. Dig. de tritico, vino, oleo legato. Isidorus lib. 20. cap. 3 *Cerevisiam* à *Cerere* i. e. fruge vocatam scribit. Plura de hoc potûs genere, qui aliis aliter appellatus, Scaliger Exerc. 87. Lindebruchius ad Ammiani lib. 26. p. 166. Christ. Colerus Paterg. cap. 10. nec non Philippus Cluverius lib. 1. Antiq. Germaniæ cap. 17. Videatur item & Vossius dicto loco, & peculiari Tractatu Meibomius. C

CĒRIA, κηρία, Hispanorum potus; de quo consule suprà in *Cerevisia* allegatos auctores.

CĒRINTHA, æ, herba apibus grata. Virg. 4. Georg. v. 63.

Trita melissphylla, & cerinthæ ignobile gramen.

Barsaugen. Plin. lib. 21. cap. 12. Qui & lib. 11. cap. 7 scribit, *Cerinthæ inveniri in apum alvearibus, cibum nimirum earum non opera, sed amari saporis.*

Cĕrites, populi: vide supra *Cære.*

CERNO, cernere, cribrare est, seu discernere, Rähden / sichten / sieben / rollen. *Cribro tenui cernitur*, Plinius lib. 33. cap. 5. Es wird durch ein eng Sieb gesiebet. Ovid. de Medicamine faciei v. 61

Namque ubi pulverea fuerint confusa farina,
Protinus innumeris omnia cerne cavis.

Cum dicit *innumeris cavis*, cribrum circumscribit. Idem ibidem v. 89

Hæc ubi contrieris, per densa foramina cerne.

Ubi rursus cribrum per *densa foramina*, designat. ein grob Sieb / quod *tenui cribro*, supra ex Plinio, opponitur: ad quem modum Cato *per cribrum minutissime cernere*, de re rust. dixit c. 107. *Bene cretum cinerem*; wolgesiebte Asche / Palladius dixit lib. 10. cap. 22. Sic & *Concernere*; Composito, Augustinus usus est D Confession. lib. 5. cap. 10 sub finem; ut mox dicemus: & Apuleius *incretos furfures*, id est non cribratos dixit lib. 7. p. 194. ¶ 2. Et quoniam omnis judicandi vis in discretione rerum posita est, qua vera à falsis separantur, idcircò *cerno*, pro *judico* usurpari cœptum est: quod compositum, *decerno*, *decretum* arguit: pro quo & simplex aliquando ponitur. Tacitus Annal. 15. cap. 14 *Illum locum tempusque destinatum, quid de Armeniâ cernerent.* Atque cùm bellum & pugnæ disceptationis quoddam genus sint, idcirco, *cernere* & pro pugnare, seu dimicare posuerunt: in cujus locum frequentativum ejus *certare*, item *decernere* compositum successit, quod & Seneca observat Epist. 58. Plautus Argumento Amphitr.

Pro patriâ Amphitruo dum cernit cum hostibus.

Virgilius Æneid. 12. v. 707. 709

— — stupet ipse Latinus
Inter se cossse viros & cernere ferro.

Est enim hæc verissima & antiquissima lectio, ut Servius observat, notatque similiter Ennium dixisse:

Odi cernebant magnis de rebus agentes.

Confirmat eam & Senecæ auctoritas laudato paullo ante loco. Quemadmodum autem Græci suum κρίνειν cum quarto Casu

construebant: ut cum dicerent, κρίνειν τὸν πόλεμον: κρίνειν τὰ ὅπλα: pro *dimicare prælio*: collatis signis concurrere; ita id imitati etiam Latini sunt. Lucretius lib. 5. v. 393

Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant.

Bellum cernere, id est, bello seu armis disceptare. Ennius apud Ciceron. 1. Offic. cap. 12

Ferro, non auro vitam cernamus uterque.

Et rursus in Medeâ apud Nonium in Cernere:

Ter mallem sub armis vitam cernere, quàm semel modo
Parere.

Cernere vitam, i. e. de vita, vel propter vitam disceptare armis seu decertare. Conf. Turneb. lib. 26. Adverss. c. 32. ¶ 3. Frequentissime pro *videre* usurpamus, quod & ipsum in discernendo & separandis rebus positum est. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 25

Cum tua perbideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acute?

Ovid. 1. Pont. eleg. 5.

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus,
Et vitium capiant ni moveantur aquæ.

Cernitur oculis, ut accipitur auribus. Nep. Timoleonte cap. 2, 2. *ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno, ad quam fortunam detrusisset.* ¶ 4. Inde ad animum transfertur, & *animadvertere* ac *intelligere* significat. Cic. in Catil. 4. cap. 6, *Cerno animo sepultam patriam*, mich dünckt / als sehe ich für meinen Augen ꝛc. ¶ 5. *Cernere hæreditatem*, est adire hæreditatem. Cic. ad Att. lib. 11. epist. 2, *Eo ipso die ex testamento crebi hæreditatem*, ich hab mich des Erbtheils angemasset. Vide JCtos & Scalig. ad Festum in *Crebi.* Idem Cicero ad Dolabellam lib. 9. epist. 14 eleganter: *A te peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ finas cernere.*

¶ Hinc *Cretio*, solennitas in adeundis hæreditatibus, Cicer. ad Att. aliquoties. Lib. 11 epist. 12 extr. *cretio simplex*: lib. 13. epist. 46 *libem cretio.* Vide utrobique interpretes.

¶ Cernuus, incurvatus, in terram pronus: Arnob. lib. 7. p. 246. *pronos & cernuos ruere.* Prudent. Cathem. 7. v. 42

Nam flendo pernox irrigatum pulverem
Humi madentis ore pressit cernuo.

Et ipse Virgilius Æn. extr. de equo, *ejecto incumbit cernuus armo*: ubi *Cernuus*, inquit Servius, *qui cadit in faciem, quasi in eam partem, qua cernimus.* Sedulius in Luc. 13 de muliere dæmonio incurvata: *despectans cernua terram.*

¶ Cernuare in armos procidere, sich zur Erden bücken / auffs Gesicht niederwerffen. Apulej. lib. 1. Metam. *Corpus exanimatum in flumen pane cernuat.* Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 350

Cernuat ora senex barbatus & oscula figit
Cruribus anipedum.

¶ Pro quo Seneca habet *cernulare.* V. Scal. ad Festum, & Just. Lips. ad illud Senecæ Epist. 8, *Non evertit fortuna; sed cernulat & allidit.* Composita sunt

¶ Concernere, quod supra diximus, significatione propria pro *cribro cernere* seu *purgare*, Augustini esse, qui lib. 5. Confession. cap. 10 de suo Manichæismo: *Talem naturam ejus nasci non posse de Mariâ virgine arbitrabar, nisi carni concerneretur.* Unter einander sieben / durcheinander rähdern. ¶ 2. Altera autem *videndi* significatio vix probari potest aliunde, quam ex Glossis, quarum est *Concerno*, συνορῶ. ¶ Tertia notio, quæ trita hodie ac vulgaris est, pro *attinet ad rem*, catet auctoritate veterum exemplorum; Vide Curas nostras Posteriores.

¶ Decernere, quod judicare est. Terent. Adolph. 4. sc. 2. v. 5, *Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere.* Ich weiß es nicht auszusinnen / ich kan mich nicht drauff finden. ¶ 2. Item Statuere, bey sich schliessen. Idem in Heaut. 3. sc. 1. v. 56 *Sumat, consumat, perdat, decretum est pati*, ich habe bey mir beschlossen / ich wolte es über meinen Beutel gehen lassen. *Decernit senatus* Cic. Verr. 4. cap. 67. *Decernere alicui*, auff einen stimmen und schliessen. Cic. lib. 1. famil. ep. 1, *Tibi decernit, ut Regem reducas.* Seneca in Thebaid. v. 243 *Infanti quoque decreta mors est*, es ist beschlossen / daß auch die Kinder sterben müssen. ¶ 3. Sic *decernere honores, dignitatem, imperium, præfecturam, triumphum*; Willigen und schliessen / daß einem ein Amt / oder was anders gegeben werde. *Decernere statuam alicui*, Plin. 34. cap. 6. ¶ 4. De contentionibus etiam & pugnis *Decernere* dicitur: ut, *armis decernere*, Cic. Att. 7. epist. 3. & rursus ibidem lib. 10. ep. 9 *Utinam meo solum capite decernerem.* Nepos Milt. 4, 4 *acie decernere*: & absolute decernere pro prœliari, Schlacht liefferu / apud eund. Hannibale c. 4. n. 1. & Curt. 3. cap. 2. n. 1.

¶ Hinc Decrētum, placitum dogma, ein Schluß / ut, *Decreta Philosophorum*, was die Philosophi geschlossen und gelehret haben. Cicero 2. Acad. Quæst. cap. 9. *Sapientia vero quid futurum est? quæ neque de se ipsâ dubitare debet, neque de suis decretis, quæ Philosophi vocant δόγματα.* Proprie, quicquid cognitâ caussâ pronunciatum: ut *Decretum senatus*: *Decreta facere*, apud Ciceronem. Seneca Medea v. 198

Vox constituto sera decreto venit.

Id est, post cognitam caussam, factumque decretum, denuo se defendere velle, serum est.

¶ Decretorius: κριτικὸς sive κρίσιμος: definitivus. Was der Sach einen Ausschlag geben kan/ wie der auch falle. Plinius elegantissime lib. 17. cap. 2. *Circa Virgilias quidem pluere inimicissimum viti & olea: quoniam tum coitus est earum. Hoc est, illud quatriduum oleis decretorium: hic articulus austrinus nubili spurci quod diximus.* DECRETORIVM QVATRIDVVM dicit, quod eo de proventu oleæ cernitur & quasi disceptatur: ut vel proventus uber exspectandus sit, vel tenuis aut nullus. Sicut decreto judicis vel absolvitur quis vel condemnatur. Ita idem lib. 18. c. 28 *In hoc temporis interballo res summa vitium agitur, decretorio ruris illo sidere, quod CANICVLAM appellavimus.* Firmicus quoque Climactericos numeros *decretorios* dixit, quod velut decernunt de vita hominis, & in utramque partem statuunt, vel ut servetur, vel ut perimatur. Seneca etiam fatalem & ultimam horam nostram *decretoriam* vocat Epist. 102. qui & *decretoria* arma dixit, *lusoriisque* opposuit, quod decernant de vita, nec stringant tantùm ac feriant, sicut *lusoria*; sed saucient quoque ac perimant. Neque enim ideò sic appellata, quod hæc decreto Prætoris veluti dabantur, ut Lipsius putabat lib. 2. Saturn. cap. 19; sed eam ob caussam, quam diximus: quod scilicet iis de victoria aut vita decerneretur, ut ipse postea interpretatus est ad Epist. Senecæ 117. sub finem. Idem de Clement. 1. cap. 14. *decretorium stylum* dixit ultimum, quo sententia non varianda perscribitur. A B

¶ Discernere, eines für dem andern unterscheiden. *Alba & atra discernere*, Cicero Tusc. 5. c. 39. *Gemmas veras a falsis discernendi magna difficultas*, Plinius lib. 37. cap. 12. Et Cicero pro Fontejo cap. 6, *ubi discerni stultus auditor & credulus ab religioso & sapienti judice possit.* Sed *Discernere litem*, einen Hader schlichten / entscheiden / Virg. 12. v. 898.

¶ Discrētus, separatus, unterschieden. Vossius de vitiis Sermonis: DISCRETVS, scribit, veteribus semper Passivum de iis, quæ secernantur: ut *discreta semina.* Nunquam verò activum pro eo, qui rerum momenta discernit, quomodo dicunt *VIRVM DISCRETVM.* Quod si Plautus tamen activè *notos* pro iis dixit, qui noverunt; *suspectum* pro suspicace Dionysius Cato in Distichis; non absurdè adeò *Discretus*, pro eo, qui discernit, dici videatur? Tales tamen, h. e. qui eo habitu præditi sunt, qui *Discretio* appellatur, de quo mox etiam monebimus, *Discernentes* dici Jovianus Pontanus malit: cùm *Discretos* appellare vulgare & sordidum sit. Veteribus enim semper notat *separatus*, Vid. Lucret. 6, 790. Et Plinius lib. 4. epist. 19 *discreta velo*, durch einen Vorhang unterschieden/ & eleganter Statius Thebaid. 5. v. 559 *saxo discretus ager.* C

¶ Discrētio: discriminatio, divisio. Augustinus lib. 2 de Genesi ad Lit. c. 8 *Discretio terrarum atque aquarum.* Prudentius Hamartig. v. 26

tumulum discretio carpit.

Et Avienus, præclarus Poëta, Arateis v. 31

Inspiciabilium discretio justa Deorum.

Et rursus vers. 300.

— — neque jam discretio campum
Metiri in dominos monstrabant.

¶ 2. Est & innominati habitus apud veteres, recentius nomen, à quo Discreti novo & ipso nomine, qui eo præditi, appellantur. Verùm Scioppius in Infamia Famiani p. 212. & seqq. observac., Ciceronem, pro eo quod *discretionem* nonnulli hodiè vocant, *delectum* & *discrimen*; Ulpianum verò *ingenium* dixisse. Verba JCti lege 9. § 4. D. de Offic. Procons. ista sunt: *Circa advocatos patientem esse oportet, sed cum ingenio, ne contemptibile videatur*; cum INGENIO, id est, *cum discretione*, ut loquerentur hodie nonnulli.

¶ Discrete, distincte, unterschiedlich. Cic. de Invent. lib. 1. cap. 30. sub fin. *Confuse & permiste disperstimus: post discrete & electe digeremus.*

¶ Indiscretus, quod est, minimè discretus, vermenget / ut, *indiscreti fines*, ungewisse Grentzen / Apulej. de Mundo. *Operis forma indiscreta* Prudent. Apotheos. v. 256. Et Alcimus Avitus lib. 2. v. 286 D

Quos indiscretus luci produxerit ortus.

¶ Indiscrete, adverb. ununterschieden. Capitolin. Nigro cap. 3. *quum indiscrete subsellia Circi repleta essent.* Ammianus 15 cap. 4 *pauperes & divites indiscrete.*

¶ Discrimen, quasi *discernimen*: Unterscheid. Juvenal. Satyr. 6. v. 299

Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.

Cic. in 4. Verrina cap. 50. *Omnium rerum delectum atque discrimen pecunia sustulit*, hat Wahl und Unterscheid aufgehoben. Idem pro Planc. cap. 4 *Non est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia.* ¶ 2. Significat & periculum. *Adducta est Respub. in maximum periculum, & extremum pene discrimen*, Cicer. in Philipp. 7. ineunte. *In discrimen devenire, vocari*, Idem de Orat. lib. 1. c. 1. & pro lege Man. cap. 5. Vetus Gloss. *discrimen, ἀναπτύσσιον, διάκρισις καὶ κίνδυνος.*

¶ Discriminare schelden. Cic. Philipp. 12. cap. 9 *Hetruriam discriminat Cassia* [via.] Passive Livius 21. cap. 4 *vigiliarum somnique nec die nec nocte discriminata tempora.*

¶ Discriminatim, adverb. Varro 1. de R. R. cap. 7 *Non possunt vivere nisi in loco aquoso, aut etiam in aqua: & id discriminatim, ut alia in lacubus, alia in fluminibus* &c. mit Unterscheid.

¶ Indiscriminatim, ohne Unterscheid. Varro lib. 18 de Lat. Ling. apud Nonium: *proinde ut nihil interfit, utemur indiscriminatim.*

¶ Discriminator, qui discernit. Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 10 *discriminatores impendere*, id est judices, qui rem examinent.

¶ Discriminalis, ut *Discriminalis acus*, apud Hieronymum adverf. Rufin. lib. 3. cap. ult.

¶ Discernibilis. Augustinus Enchiridio cap. 90 *Si hoc est in consilio creatoris, ut in effigie sua cujusque proprietas & discernibilis similitudo servetur: in cæteris autem corporis bonis æqualia cunctis reddantur.*

¶ Discerniculum, id est, quo capilli discernuntur, eine Pfriem/ Nadel oder etwas / damit man das Haar von einander bricht / die Scheidel macht. Ita Varro & Nonius. ¶ 2. Sed & quodvis aliud discrimen ita vocatur. Gellius lib. 17. cap. 15 *Comperi duas hellebori species esse, discerniculo coloris insignis, candidi & nigri.*

¶ Excernere, purgare, aussichten / auswerffen / von sich gehen lassen. Columell. lib. 8. cap. 4. *Furfures à farina excreti.* Idem lib. 8. cap. 8 *excreta tritici*, was man aus dem Weitzen siebet oder rädert. Celsus Præfat. *parum, nimiumve excernere*, puta screando, ausspützen / auswerffen.

¶ Excrēmentum, was man von sich wirfft / ut *Excrementum oris*, Unflat aus dem Munde / Tacit. Hist. 4. c. 81. n. 3. Maxime ventris sordes significat. Plinius 8 cap. 28 *Panthera excrementis hominis sibi medetur.* Menschen-Mist. Idem lib. 10. cap. 73 extr. *feles excrementa sua effossâ obruunt terrâ.*

¶ Incernere, sichten/ beuteln / Cato R. R. c. 48. [al. 49] *terram cribro incernito.* klare Erden drauff sieben.

¶ Incernĭculum, der Beutel / dadurch das Mehl stäubet. Plin. 8 cap. 44. extr.

¶ At *Incretus*, non cretus, ungerähbert/ ungesiebt. Apulej. lib. 7. p. 194 *increti furfures.*

¶ Sēcernere, est separare, seligere, beyseit absondern / ut, *Secedant improbi, secernant se à bonis*, Cicero 1. Catil. cap. ult.

¶ Aliquando etiam discernere. *E grege secernere*, aus dem Hauffen erlesen. Livius 35. c. 14 extr. *quod* [Hannibal] *è grege se impensorum velut inæstimabilem secrevisset.* Cicero Nat. Deor. 2. cap. 47 *Dedit natura belluis & sensum, ut secernerent pestifera à salutaribus.*

¶ Secretus, separatus, abgesondert / allein liegend. Virg. Æn. 2. v. 299

— — secreta parentis
Anchisæ domus, arboribusque obtecta recessit.

ein abgelegen Hauß/ das allein lieget. *Secretissimæ pabulationes*, Colum. lib. 9. cap. 4. pr. abgelegene Weyde / da niemand leichtlich hinkommt. Sic *secretiora Germaniæ* sunt Tacito Germ. cap. 41 interiora ac remotiora loca. ¶ De hominibus, aut solitudinis notionem habet, aut arcanæ fidei. Seneca epist. 92 pr. *Invasit etiam secretissimos tumultus.* Tacitus Agric. cap. 40 *Libertus ex secretioribus ministeriis missus ad Agricolam.*

¶ Secretum, ein Geheimnüß. Quintil. lib. 11. c. 1, *Profert mores plerumque oratio, & animi secreta detegit.* Hinc *Secretum petere*, est secrete colloquendi copiam petere. Tacitus 2. Histor. cap. 4 *Sostratus pauca inpræsens, & solita respondens; petito secreto futura aperit.* Sueton. Tiberio cap. 26. extr. *Secretum petenti non nisi adhibito filio Druso dedit.* Et in Caligula cap. 23 *Avia Antonia secretum petenti denegavit, nisi ut interveniret Macro Prafectus.* Apud eundem in Claudio cap. 10 *Secretum desiderare*, est omnino solum esse velle. Ita Othone cap. 10 *captare secretum*: Domitiano cap. 13 *Secretum sumere* dixit. Tacitus Annal. 13. cap. 18 *Crebra cum amicis secreta habere*, puta colloquia. ¶ 2. *Secretum* etiam de successu ruris dicitur. Tacitus 3. Histor. cap. 63 *Per eos dies Primus ac Varus crebris nuntiis salutem & pecuniam & secreta Campaniæ offerre Vitellio, si positis armis seque ac liberos suos Vespasiano permisisset.* Idem German. c. 45. *Fœcundiora igitur nemora lucosque, sicut Orientis secretus, ubi thura balsamaque sudantur, ita & occidentis insulis terrisque ineesse credideris.* Sic *Rhodi secretum: Mitylenense secretum*, pro secessibus, apud eundem legas.

¶ Secretio, Absonderung / ut, *Interitus est quasi discessus, & secretio, ac direptus earum partium, quæ ante interitum junctione aliqua tenebantur*, Cicero Tusc. 1. cap. 29.

¶ Secretò, adverb. heimlich. *Secretò colloqui*, Cic. Attic. 7. epist. 8, in geheim mit einander reden. Idem lib. 7, Famil. ep. 25 *Secretò hoc audi, tecum habeto*, laß dir das vertraulich gesagt seyn/ und laß es bey dir bleiben.

¶ Secretarium; locus seductus a turba isque cancellis septus: cujusmodi conclavia in tribunalibus erant, ubi reddebatur jus. Unde *Secretarium Prætorii* Augustinus dixit lib. 3. contra Crescon. cap. 56. ita Avitiani Comitis *Secretarium* Sulpitius dixit

Dial.

Dial. 3 de virtutibus B. Martini cap. 8. Idem & *Secretarii*, quod in Ecclesia esset, meminit; ut Dialogo 2. ubi thesaurus Ecclesiæ, & sacri Codices depositi erant. Paullinus Epist. 12

Hic locus est Veneranda penus, quâ conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerii.

Prudentius *Cælestis arcanum domus* in Laurentio; alibi *sacrarium* etiam vocat. Vide supra, cum de *Cancellis & Cancellario* diceremus, ibique nominatos auctores; itemque Vossium de vitiis Sermonis lib. 3. c. 48. Hinc

¶ Secretarii, & hodieque appellantur scribarum honoratiores, *Cancellarii* olim dicti, vide suprà; & Vossium dicto loco.

¶ Subcerniculum, cribrum, ein Sieb.

¶ Subcernere, idem quod secernere, ut *cribro succernere* Plin. 18. cap. 11. Et Vitruvius lib. 2 cap. 5 *Testa tusa & subcreta.* Adde lib. 7. c. 7. extrem.

Ceröma, &

Ceroströtum vide supra in *Cera.*

Cerretanus &

Cerritus vide supra, illud in *Ceretanus*; hoc in *Ceres.*

CERVVS, species est arborum glandiferarum Plinio lib. 24. c. 4. Pallad. 1. c. 9 Ein Zirnen-Baum / Herculi sacer.

¶ Cerreus, ut, *Cerrea glans*, Plin. 16. cap. 6.

¶ Cerrinus idem ac Cerreus, ut *calix cerrinus*, Plin. 30. c. 10 sub fin. Ein eichen Trinckgeschirr.

CERTO, certare, est altercari, contendere & dimicare, wetten / kämpffen. Jungitur ablativo, & præpositionibus *Cum & inter.* Terent. in Phorm. prolog. *Benedictus si certasset, audisset bene*, hätte er gute Wort versetzet / so hätte er sie wiederum eingenommen. *Certare jocis, dicacitate*, illud apud Horat. 2. Oda 12; hoc apud Cic. de Clar. c. 46. *Vigiliis ac labore cum altero certare*, mit einem wetten / welcher mehr wachens und Arbeit ertragen könne / Livius 34. cap. 18. extr. *Certare de imperio cum aliquo*, Cic. 2. de Orat. cap. 18. & *pugnaciter certare de re aliquâ*, Idem 4. Acad. c. 20. Mantuanus de Contemn. Morte carmine:

Certandum est, nulli veniunt sine Marte triumphi,
Et nisi certanti nulla corona datur.

Poëtæ etiam cum Dativo jungunt Græcorum more. Virgilius Ecl. 5. v. 8

Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

Et Ecl. 8. v. 55

Certent & cygnis ululæ: sit Tityrus Orpheus.

¶ Certabundus, streitend. Apulejus apolog. p. 288 *Diogenes Cynicus cum Alexandro M. de veritate regni certabundus, baculo sceptri vice gloriabatur.*

¶ Certāmen, ein Streit / Kampff. Cicer. 2. de finib. c. 21. *Certamen honestum & disputatio splendida*, eine ehrliche Ubung und herrliche Disputation. Idem 1. de Orat. cap. 1. *In certamen cum aliquo convenire.* Et 1. Acad. c. 12 *Certamen cum aliquo sibi instituere*, mit einem über einem Dinge zusammen kommen / in einen Zanck gerathen. *Rem in certamen adducere*, ein Ding streitig machen. *Ponere certamen*, den Krieg hinlegen. Virg. Æn. 8. v. 639 *posito certamine reges Stabant* &c.

Sacra certamina apud Græcos quatuor fuêre. *Nemea, Pythia, Isthmia & Olympia*, Alciatus ex Epigrammate Græco Archiæ:

Sacra per Argivas certamina quatuor urbes
Sunt duo facta viris, & calitibus:
Ut Jovis & Phœbi, Melicertaque, Archimorique;
Præmia sunt, pinus, poma, apium atque olea.

Certamen de principatu idem quod æmulatio est apud Nep. Themist. c. 6, 3. ¶ Per figuram *Certamen* pro ipso certatore Virgilius posuit in illo Ecl. 7. v. 16

Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum.

Ad quam rationem Prudentius Hymno matutino v. 73

Sub nocte Jacob cærulâ
Luctator audax angeli
Eò usque dum lux surgeret,
Sudabit impar prælium.

Impar prælium, i. e. impar prœliator; nisi *Sudabit* ἐσχηματισμένως posuit, ut Claudianus & alii fecerunt. Vide infra Sudare.

¶ Certātio, ein Kampff / Streit. Wenn man es einem zuvor thun wil. Terent. in Adelph. 2. sc. 2. v. 4. *Certatio inique comparata.* ein ungleicher Zug oder Kampff. Cicero de finib. 2. c. 14 *Virtuti cum voluptate certatio est.* Idem de Amic. cap. 9 *Inter amicos sit honesta certatio.*

¶ Certātim, id est, cum contentione seu quodam certamine; Wenn es einer dem andern wil zuvor thun. Virgil. 7 Æn. v. 585

Certatim regis circumstant tecta Latini.

Plin. lib. 2. epist. 9 *Omnes me certatim, & tamen æqualiter amant*, es will mich ein ieder am liebsten haben. Cicero Philipp. 2. c. 46 *Certatim ad opus currere.*

¶ Certātor, ein Kämpffer / Fechter. Vet. Gloss. *Certator, ἀγωνιστής.*

¶ Certatus, ûs, idem quod Certamen. Stat. lib. 3. Silv. 1. v. 154

- - nudosque virorum
Certatus.

¶ Certanter, adverb. cum certamine, velociter. Paullinus Petrocor. lib. 6. v. 489

Aut si certanter rapuissent flumina catus.

Composita sunt:

¶ Concertare, idem fere quod certare & litigare: Terent. in Adelph. 2. 2. sc. 2. *Quid istuc est, quod te audio, nescio quid, concertasse cum hero?* was hastu für einen Streit mit dem Herrn gehabt? Cicer. ad Att. 3. ep. 12 *Verbum cum aliquo concertare*, sich mit Worten mit einem einlassen.

¶ Concertatio, ut certatio. Cicero, *Pertinax in disputando concertatio*, ein hartes Gezäncke / de Fin. 1. cap. 8.

¶ Concertator. Tacitus ann. 14. c. 29, 3. *Paullinus scientiæ militiæ, & rumore populi, Corbulonis concertator*, hoc est æmulus.

¶ Concertatorius. Cic. de Clar. Orat. cap. 83 *Thucydides hoc forense, concertatorium, judiciale non tractabit genus.*

¶ Decertare, idem etiam quod certare, vel *valde certare.* Cic. de finib. lib. 5. c. 2 *Eum locum libenter invisit, ubi Demosthenes & Æschines inter se decertare soliti sunt*, mit einander im Zanck liegen. Idem pro domo sua cap. 24 *vi & armis contra vim decertare.*

¶ Decertatio. Cic. Phil. 11 c. 9 *Harum rerum omnium decertatio consulibus commissa & commendata.*

¶ Præcertatio, præmissa certatio, proludium certaminis. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 30 *Mihi tecum præcertatio non est.*

BCERTVS, a, certum, clarum, indubitatum, manifestum, quasi judicatum, à *Cerno, cretum* per metathesin: gewiß: Terent. And. 2. sc. 2. v. 31 *Certa res est*, es ist gewiß Ding / Cic. in Pison. c. 20. *Pœnæ certissimæ in impios constitutæ sunt*, auff die Gottlosen seyn die allergewissesten Straffen gesetzt. *Amicus certus*, ein getreuer Freund: Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 3. v. 156 *Pauci ex multis amici sunt homini qui certi sient. Dies certa*, i. e. præstituta, bestimmte Zeit. Livius lib. 1. cap. 50. *in diem certam convenire*, auf ernennte oder angesetzte Zeit. *Certi homines*, bekante Leute / Cic. ad Lentul. 1. fam. *Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus velle dem, non prætermittam.* Idem Att. 5. ep. 17 *Habere homines certos. Certi homines mittuntur*, Nep. 7, 10. 1. Idem 10, 9. 1 *præfecit certos, qui* &c. de destinatione peculiari ad res obeundas. ¶ *Certum est mihi, tibi* &c. id est, *deliberatum & constitutum est.* Terent. And. 2. sc. 1. v. 11 *Si istuc ita certum est tibi*, hastu dir ja solches fürgesetzt / bistu ja also gesinnet.

¶ *Certo certius*, hoc est, verissimum, Apul. lib. 10 Milesi. extr. *Tunc Magistratus & damno præsidis nomine cognito, veniunt ad diversorii nostri fores, clamque voce denunciant hospiti nostro, nos, quos occultaret apud se certo certius, dederet potius, quàm discrimen proprii subiret capitis.* Nec minus elegans, *Pro certo dicere, pro certo habere*, für Warheit sagen / Cic. de Clar. c. 3. *Pro certo credere* Sallust. Catil. c. 15. *Certiorem facere*, einem zu wissen thun / notissima locutio. Terent. in Phorm. *Quantum potes me certiorem face*, laß michs wissen / ie ehe / ie besser. Cic. famil. 9. ep. 23 *Cum certum sciam, faciam te paulò antè certiorem.* Sed *facere certum* non dicimus, Poëtæ dicunt. Virgilius 3. Æneid. vers. 179

Anchisen facio certum, remque ordine pando;

pro certiorem. ¶ Virgil. 9. Æn. v. 250

Cùm tales animos juvenum, & tam certa videtis
Pectora.

CERTA, i. e. firma, vel forma, ut Servius interpretatur.

¶ Incertus, ungewiß. Plautus in Pseud. a. 2. sc. 3. v. 19 *Certa amittimus, dum incerta petimus, atque hoc evenit, in labore atque in dolore ut mors obrepat interim.* Suetonius Augusto cap. 19 *Deprehensus est cultro venatorio cinctus; imposne mentis, an simulatâ dementiâ, incertum.* Et ita alii passim. Quod eidem Suetonio itemque Tacito omittitur subintelligendum. Ut Vespasiano cap. 1. *Pompejanarum partium Centurio, an vocatus:* subaudi, *incertum.* Vide ibi Casaubonum. Gradus sunt, *Incertior sum multò, quam dudum*, Terent. Phorm. a. 2. sc. 4. v. 19. *Incertissima spes*, Cic. pro Sextio cap. 22. *Incertissima pax*, Liv. lib. 8. cap. 20. ¶ Neutrum *Incertum, incerta* substantive ponuntur non sine elegantia, qua sordidum vocabulum *Incertitudo* evitatur. Ut *incertum belli*, Justin. lib. 38. c. 1. *maris & tempestatum*, Tacitus annal. 3, c. 54. Et *incerta fortuna* Plin. lib. 3. epist. 19.

¶ Perincertus. Gellius lib. 18 cap. 4 ex Sallustio: *perincertum, stolidior, an vanior.*

¶ Incertare, incertum facere. Plautus Epidico act. 4 sc. 1. v. 18 *Longa dies meum incertat animum.* Usus & Pacuvius apud Nonium, & Apulejus lib. 5 pag. 164 *singultu lacrymoso sermonem incertant.*

¶ Certè, adverb. confirmantis, & concedentis, eigentlich / in der Warheit. *Et certe is est*, er ists warlich / *Certe captus est*, ohne zweiffel / er ist berücket worden / Terentius And. 1. sc. 2. v. 55.

¶ 2. Pro *saltem* vel *tamen* ponitur. Cic. ad Attic. 16. epist. 7 *Quamvis non fuerus suasor & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti*, id est, tamen.

¶ Certò, i. e. clare, liquidò, σαφῶς, quo sæpe usum Terent. Guyetus observat ad Heaut. act. 4. sc. 4. v. 4. Ut, *Certò comperi*, ich habe es richtig erfahren. *Certò scio*, Cic. ad Nigidium lib. 4. ep. 13, & ad Attic. 2. epist. 23.

¶ Certioro, are, certiorem facere, vergewissern / posterioris Latinitatis est, Jurisperitorum maxime. Ulpianus Lege 20 § 11 Dig. de Hæredit. petitione: *Si forte is, cui denunciatum est, eum certiorabit.* Et Lege 1. fin. Dig. de action. emti & vend. Neque *certiorari debuit, qui non ignorabit.*

CERVCHVS, κερύχος, ceruchi vel antennarum sunt cornua, ¶ 2. vel cavea in summitate mali. ¶ 3. Seu prora & puppis fastigia, die Spitzen / Ecken vorn und hinden im Schiff. Lucanus lib. 8. v. 177

Surget & instabit summis minor Ursa ceruchis.

Κερύχειον corniculatum est.

Cervisia, vide paullò ante *Ceres, Cerevisia.*

CERVIX, & Cervices pluraliter, posterior colli pars, Genicke / der Nacke / ut *jugulus* anterior, die Kehle. Valla lib. 4. cap. 36 *Homo duræ cervicis*, ein unbendiger halsstarriger Mensch. Cic. pro Mil. cap. 28 *Ego Clodii furores à cervicibus vestris repuli.* Idem in Catil. 3. cap. 7 *Non facile tantam molem mali à cervicibus nostris depulissem*, ein Unglück vom Halß abwenden. Servius in 2. Æn. v. 707. CERVIX, inquit, *cùm numero singulari dicitur*, Collum *significat: si plurali utamur, superbiam ostendimus: ut in Verrinis Cicero*, FRANGERE CERVICES. Sed hoc discrimen nullum est. Veteres enim tantum in plurativo numero *Cervices* dicebant. In singulari *cervix* primus dixit Hortensius, ut diserte Varro duobus locis prodidit, lib. videlicet 7. & lib. 9. de Latina Linguâ. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 18. Sed neque recentiores ita attenderunt, & promiscue adeo modò *cervicem*, modo *cervices* de collo dixerunt. Suetonius Tiberio cap. 68 *Incedebat cervice rigida & obstipa.* Idem Vespasiano cap. 5, *Procidit* [bos] *ad ipsos accumbentis pedes, cervicemque submisit.* Contra Claudio cap. 30 *Prolixo nec exili corpore erat, specie canitieque pulchrâ, optimis cervicibus.* Rursus Galbâ cap. 11 *Iter ingressus est paludatus ac dependente à cervicibus pugione.* Item Vitellio cap. 17 *Injecto cervicibus laqueo veste discissâ seminudus in forum tractus est.* Cic. Philipp. 2. cap. 21 *Cervicesque suas ei subjecit securi.* Et quinta Verrinâ cap. 59 *Tantis cervicibus homo*, &c. ¶ *In cervicibus esse*; id est, imminere: Einem uff dem Halse seyn. Livius lib. 44. cap. 39. *Quanto enim facilius fuit, abire; cùm procul abessemus, quam nunc, cùm in cervicibus simus.* Idem lib. 22. cap. 33. *In cervicibus bellum est.* Der Krieg ist uns nahe. Cic. lib. 12. ad Famil. Epist. 23 *Quas* [legiones] *sibi conciliare pecuniâ cogitabat, easque ad urbem adducere, & in cervicibus nostris collocare.* Idem pro Murena cap. 37 *Non enim deseruerant; sed ab illo in speculis atque insidiis relicti in capite atque in cervicibus nostris restiterunt.*

¶ Cervical, Hauptküssen. Plin. 20. cap. 20 *cervicalibus aliquid subjicere.* Martial. 14. epig. 146 *cervical olebit.*

¶ Cervicula, diminutiv. Cicero in Verrina 5. cap. 19 *cervicula jactare.* Apul. 2. Florid. *cervicula circulo minio tingitur.* Metaphorice Vitruvius lib. 10 cap. 13 in machinæ hydraulicæ descriptione: *Supra cerviculam ejus coagmentatio arcula* &c. Ibidem & *ligneis cervicibus conjungi.*

CERVSSA, alio nomine *psimmythium*, ψιμμύθιον, unguentum ex ramentis plumbi. Bleyweiß. Plin. lib. 34. cap. 18. ¶ 2. Schminck. Ovid. de medicamine faciei v. 73

Nec cerussa tibi, nec nitri spuma rubentis
Desit; &c.

¶ Cerussatus, cerussâ inunctus, geschminckt / ut *cerussata cutis, cerussata buccæ* apud Martialem lib. 7. epigr. 24.

CERVVS, cerva, ein Hirsch / Hindin. Varro lib. 4. de Lingua Lat. *Cervi* dicti sunt, quod *magna cornua* gerant: Virgil. 3. Georg. 265 *Cervi imbelles:* sunt enim animalium placidissimi: etiam vivaces, die ein langes Leben haben. Cicer. in Tusc. 3. cap. 28. *Natura cervis & cornicibus vitam diuturnam dedit.* Plin. lib. 8. cap. 32 *Vita cervis in confesso longa; post centum annos aliquibus capta cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderit, adoperta, jam cute in magna obesitate.* Cervos frenatos & currus trahentes Martialis lib. 1. Epigr. 105 memorat. Antonium Heliogabalum etiam quatuor cervis ingentibus vectum Lampridius ejus vita cap. 28 scribit. *Cerva* fœm. ut *Cerva alba* Sertorii, Gell. 15. cap. 22. ¶ 1. *Cervi* etiam furcæ dicuntur, quæ cæsæ ad sustentationem figuntur: quod similitudinem cervinorum cornuum referant, ut Servius ad 1. Eclog. Virgilii interpretatur. Eine Gabel. Sed *Cervi* istis sive furcatis truncis vel stipitibus etiam ad impediendos hostium accessus inclusive uti in muniendis fossis operibusque solebant. Cæsar Comment. 7. de Bello Gall. 72 *Post eas* [fossas] *aggerem & vallum XII pedum exstruxit: huic loricam pinnasque adjecit, grandibus cervis, eminentibusque ad commissuras pluteorum atque aggeris: qui ascensum hostium tardarent.* Livius 44. cap. 11 *cervus etiam objectus, ut viam intercluderet.* Silius lib. 10. v. 414

Cervorum ambustis imitantur cornua ramis.

Tibullus Panegyr. Messalæ v. 82

Nam te non alius belli tenet aptius artes,
Quâ deceat tutam castris præducere fossam,
Qualiter adversos hosti defigere cervos,
Quemve locum dicto melius sit claudere vallo.

Vide & Justum Lipsium lib. 2. Poliorcet. Dial. 2.

¶ Cervulus, dimin. In significatione obstruentis furcæ, usus est Frontinus Strateg. 1. cap. 5, 2. *Vallum*, inquit, *cervulis & alio materiæ genere constructum incendit.*

¶ Cervārius, adject. ut *lupus cervarius*, ein Luchs / vide *Lupus. Venenum cervarium* apud Plin. lib. 27. c. 9.

¶ Cervīnus, ne, *cornua cervinum*, Varro R. R. lib. 3. cap. 9. Hirschhorn / *Pellis cervina*, Hirschhaut. Apud Homer. 1. Iliad. Achilles Agamemnoni objicit *cor cervinum*, κραδίην ἐλάφοιο, ein feiges und furchtsames Hertz. Philippus Macedo: κρεῖττον εἶναι, ἔλεγε στρατιᾶς ἐλάφων, λέοντος στρατηγοῦντος, ἢ λέοντων ἐλάφου στρατηγοῦντος. *Præstantiorem dixit esse exercitum cervorum imperante leone, quàm leonum ductore cervo*, ex Stobæo.

CĒRYX, Κήρυξ, *præco, caduceator*, sive interpres hominum juxta atque Deorum: itemque qui sacra Cereris tractabat. Nepos in Alcibiade: *Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, &, id quod usu venerat, Eumolpidas & Ceryces à populo, ut se devoverent* &c. Seneca de Tranquillitate animi cap. 2, *Non vis enim nisi Consul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes administrare Remp.* Vide Athenæum lib. 14, & Plutarch. in Alcibiade. Vet. Gloss. Κήρυξ ὁ ὑπὲρ ἱερέως διακονούμενος, καὶ τὸ κηρύκιον φέρων, *Caduceator.* Item Κύρυξ *Præco.*

Cespes, vide *Cæspes.*

Cesso, cessare, vide post Composita a *Cedo.*

CESTRON, κέστρον; Vet. Gloss. κεστίς, *Vettonica*: lege Κεστρὶς, *Vettonica.* Sed *Cestron* in neutro Plinius & Apulejus Musa dixerunt. ¶ Κεστρὶς etiam seu *cestrus*, teli genus, *verutum* Latinis appellatum, item *tragula.* Nam omnia acuta Græci κέστρα appellarunt. Est & hinc *Cæstrosphendona* compositi teli genus: quod simul & nominat & describit Livius lib. 42. cap. 65. Sed instrumentum illud, quo in cornu encausto pingebant *cestrum*, appellatum Plinius auctor est lib. 35. cap. 11. *Encausto*, inquit, *pingendi duo fuisse antiquitùs genera constat*, CERA; *& in ebore* CESTRO, *id est, bericulo. Vericulum* sive *Vericillum*, parvum verutum dixit; quod Græci κέστρον vocant. Idem ibidem paullo ante: *Labra, Cyzicena perpetuo virgo Marci Varronis juventa Romæ, & penicillo pinxit & cestro in ebore.* Hinc ¶ *Cestrotum*, encausticum opus cestro pictum; itaque legendum apud Plinium atque Vitruvium non *Cerostrotum* (de quo supra) Turnebus atque Salmasius existimarunt. Vide illum lib. 13. Adversar. cap. 24; hunc Exercitationibus Plinianis p. 231. seq.

CESTVS, sive Cæstus, pugilum arma, duplicis generis, hoc est non modo clava, plumbeas pilas bubulis loris appensas habens: sed & laminæ ferreæ; vel annuli connexi; quibus vel alterutrum vel utrumque brachium armabatur. Cic. 2. Tusc. cap. 17 *Pugiles cæstibus contusi ne ingemiscunt quidem.* De altero genere Propertius lib. 3. eleg. 14

Nunc ligat ad cæstum gaudentia brachia loris.

Vide de iis Turneb. lib. 4. Adv. cap. 4. & Mercurialem de arte Gymnastica. Certamen ejusmodi describit Virgil. 3. Æn. Statius lib. 6. Thebaid. Atque ita pro pugilum armis per diphthongum Cæstus scribitur, quia à cædendo est. Vid. Festus, & Vossius Etymologico. ¶ 2. Cestus muliebris ornatus, sive baltheus, & cingulum, præcipue illa zona, qua nova nupta nuptiarum die præcingebatur à sponso solvenda. Unde illa forma: *Zonam solvere*; vide Scalig. Patrem lib. 3. Poëtic. cap. 100. Scalig. Fil. ad Catullum: Martialis lib. 14. Epigr. 207

Sume Cytheriaco meditatum bellare cestum,
Ut sit amatorem baltheus iste Jovem.

Et lib. 6. Epigr. 13

Ut Martis revocetur amor, summique Tonantis.
A te Juno petit Cestos; & ipsa Venus.

Lactantius Statii Scholiastes ad 2. Thebaidos v. 283 *Cestos dicitur cingulum Veneris, quo utimur ad honestas nuptias: & quando virgo Cadmo nupserat Harmione, ideo hoc junxit. Nam ad turpes nuptias Venus dicitur non venire. Ideo* incestum *dicitur, quod sacrato illo Veneris cingulo non fuerit vinctum.* Fuit autem Cestus cingulus iste pulcherrimus, picturatus, efficax ad illectamenta Gratiarum & amorum, quo Venus Martem sibi conciliare dicitur. Eum elegantissime Homerus describit Iliados Ξ v. 214 vocatque κεστὸν ἱμάντα

Ποικίλον, ἔνθα δὲ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο,
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστύς,
Πάρφασις, ἣ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονέοντων.

id est: *acu pictum cingulum,*
Varium, in quo Veneris illecebræ omnes erant:
Ibi inerat Amor, & Desiderium, & Confabulatio,
Et Facundia, quæ decipit mentem vel prudentissimorum.

Coluthus v. 154. de Raptu Helenæ μελίφρονα δεσμὸν ἱμάντα *mellitum amorum vinculum* nuncupat. Sic itaque pro Cingulo, quia à κεστὸς est, quod sonat *acu pictus*; simplici E scribendum est. Vide Vossium d. l. ¶ 3. *Cestum* veteres vetustissimum hymnum vocaverunt, quem Paris Priami filius parentum jussu, tametsi

metsi barbarorum, Græcis disciplinis institutus scripsit, quo Veneris laudes complexus est eamque Palladi & Junoni prætulit. Ex quo hymno ajunt Poëtis datam occasionem fingendi, quæ de Paridis judicio & cesto traduntur.

¶ Incestus, & Incestum, neut. substant. significat stuprum commissum cum sanguine conjuncta, eine Blutschand. Cicer. pro Mil. cap. 12 *De servo nulla quæstio est in dominum, nisi de incestu.* Tacitus 12. cap. 5 *Quin & incestum metuebatur.* Et, *Incestum committere*, eine Blutschande begehen.

¶ Incestus, a, um, blutschänderisch. ut *nuptiæ incestæ*, Tacit. 11. c. 25. n. 7. *Flagitio incesto se polluere*, Cic. pro Dom. cap. 40.

¶ Incestè, adv. proprie blutschänderisch / ut infra in comparativo. Dein Livius lib. 1. cap. 45. extr. *Quidnam tu hospes parasti incestè sacrificium Dianæ facere?* Id est, parum pure & caste. Sequitur enim: *quin tu ante vivo perfunderis flumine?* Hinc enim mos obtinebat, ut sacra facturi se vivo flumine ante abluerent. Hunc morem cum negligere videretur Sabinus; Romanus monet, incestè, hoc est, non rite facturum sacra. Nam *rite facere sacra*, & *incestè facere* ibidem Livius opponit. Cicero pro Cœlio cap. 14 extr. *incestè uti aqua*, hoc est, ad impuram Venerem abuti. Vide supra *Aqua*. Arnobius lib. 5. p. 170 de Jove matrem contaminaturo: *agit incestiùs res suas.*

¶ Incestare, verb. Blutschande begehen. Tacit. 6. cap. 19. n. 1. *incestasse filiam.* Tralate Virgil. 6. Æneid. v. 150 pro Polluere:

Totamque incestat funere classem.

Ceteri, æ, a, vide supra *Cæteri.*

CĔTHĒGVS, consul Romanus, eloquentiâ præstans, quemadmodum Cicero scripsit in Bruto. ¶ 2. *Cethegus* alter socius fuit conjurationis Catilinæ, de quo Sallustius, & Cicero 3. Orat. in Catil.

¶ *Cinctutos Cethegos* pro Romanorum antiquioribus dixit Horatius Epist. ad Pisones de Poëtica v. 50

Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget.

Cinctutos vocat, quod gentili more pro tunica cinctum, vel campestre ab umbilico ad pedes gestarent, nudi cætera: unde & *nudum Cethegum* Lucanus dixit. Idem Horat. lib. 2. Epist. 2. ad Jul. Florum:

Quæ priscis memorata Catonibus atque Cethegis.

CETRA, scutum est breve loreum, quo Afri utuntur & Hispani, Servio auctore ad illud Virgilii 7, 732 *Lævæ cetra tegit.* Livius lib. 28 cap. 5. *pelta cetræ haud dissimilis est.* ein Spanischer Schild. Tacitus Agricolâ cap. 36. & Britannis tribuit.

¶ Cetratus, cetrâ utens. *Cetratæ cohortes*, apud Cæs. 1. de Bello Civili cap. 39. Livius lib. 31 cap. 36 pr. Macedonum peltastas quoque *cetratos* vocat. *Cetratos*, inquit, *quos peltastas vocant, loco opportuno in insidiis abdiderat.* Et ibidem: *duces cetratæ cohortis.*

CĒTVS, i, & cete, neut. plurale, à τὸ κῆτος, εος, τὰ κήτεα, κήτη, quilibet piscis major, qui animal parit, non ovum. Wallfisch. Priori forma seu virili Hyginus Fab. 64 *Neptunus exposulavit, ut Andromedæ ceto objiceretur.* Et Fabula 89 *Neptunus cetum misit, qui Trojam vexaret.* Plinius lib. 11 cap. 37 (sect. 75) *Iecore est & cetis fel.* Virgil. 5. Æneid. v. 822

Tum variæ comitum facies immania cete.

Silius lib. 7. v. 477

Dum cete innabunt ponto, dum sidera cælo
Lucebunt.

Idem lib. 11 v. 482

cete toto exsultantia ponto.

Invenitur & in Neutro. Vet. Gloss. *Cetum crudum ἀμοπέλαγος.* Et Græca forma *cetos*, τὰ κῆτος, casu quarto Singularis numeri, Plinius lib. 32. cap. 1. extr. *Juba tradit, cetos 600 pedum longitudinis & 360 latitudinis in flumen Ambia intrasse, pinguique ejus mercatores negotiatos.* Singulare enim ibi *cetos* esse, pronomen arguit *pingui EIVS.* Adi ibi Harduinum.

¶ Cētaria, Plur. neutr. Horatio vivarium grandiorum piscium lib. 2. Satyr. 5. v. 44, *adnabunt thynni & cetaria crescent.* Plinius 37. cap. 5 dixit muliebri genere *juxta cetarias.* Ita & Harduin. legit. Ein Ort da man Wallfisch fängt und einsaltzet. Item Behälmiß grosser Fische.

¶ Cetarius, qui cetos vendit, ταριχοπώλης, Fischhändler / Hacken / Terentius in Eun. act. 2. sc. 2. v. 24

— — — ad macellum ubi advenimus
Concurrunt læti mi obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores &c.

Quem locum Cicer. 1. de offic. sub f. respiciens: *Minime*, inquit, *illa artes probandæ, quæ ministræ sunt voluptatum. Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, ut ait Terentius, addo his si placet unguentarios, saltatores, totumque ludum talarium.* Donatus ad illum locum Terentii: CETARII, inquit, *qui cete, id est magnos pisces, venditant, & bolonas exercent.* Ubi *bolonas* tabernas cetarias appellat: quamquam aliàs ipsi redemtorès earum sic appellantur. Papias: BOLONA *redemtor Cetariarum tabernarum, in quibus salsamenta conduntur, quas tabernas vulgò* CETARIAS *vocant. Cetarios*, vilissimum genus hominum

Athenis fuisse Casaubonus ad Theophrasti Characteres cap. περὶ ἀναισχυντίας observat.

¶ Cetosus, ut Avienus Phænom. de Ceto pisce v. 1300

cum primum rursus ab undis
Cetosa in superum referuntur viscera cælum.

CEV, adverbium similitudinis, Poëtis magis quàm Oratoribus familiare, significat, *quasi*, velut, gleich/ als. Virg. Æn. 2. v. 416

Ceu quondam turbine venti
Confligunt, &c.

Plinius quoque non raro usus est: exteri parcius.

Ceyx, vide suprà *Cæyx.*

CHABRIAS, æ, philosophus & dux clarissimus Athenienſium, cujus sæpè meminit Cicero. Dicere solebat, *terribiliorem esse exercitum cervorum duce leone, quam leonum duce cervo*, vide *Cervus.* Vitam Chabriæ cultissimus castissimusque auctor Corn. Nepos dedit.

CHAERĒMON, χαιρήμων, Græcus poëta comicus fuit, cujus quædam annotavit Stobæus, quæ evolvi possunt.

CHAERĔPHON, χαιρεφῶν, philosophus fuit Athenienſis; Socratis auditor, studiis adeò deditus, ut macilentiam & pallorem contraheret & originem proverbio præberet, ἐνδὶν δοίεις χαιρεφῶντος, id est, *nihil à Chærephonte differs*, Suid.

CHAEREPHYLLON, χαιρέφυλλον, herba, aut olus potius, vulgo *Chærefolium*, Körbel / utuntur inter olera. *Breve Chærephyllon* Columella vocat in Hortis suis lib. 10. v. 110

Est breve Chærephyllum, & torpenti grata palato Intyba.

CHAERONĒA, Bœotiæ oppidum, Athenienſium clade celebre, nec minus Plutarchi gravissimi & utilissimi auctoris incunabulis nobilitatum.

CHALASTRA, æ, urbs Macedoniæ. Strabo. Inde

¶ Chalastricum nitrum, quod Plinio est optimum lib. 31. cap. 10. guter Salpeter.

CHALAZIAS, æ, gemma dura, & grandinis colorem habens, à χάλαζα *grando.* Plin. 37. cap. 11.

CHALÇANTHVM, χάλκανθον, vulgò vitriolum, quod dilutum atramentum fit, Vitriol / Kupfferwasser / atramentum sutorium viride, Plin. lib. 34. c. 11.

CHALCĒDON, χαλκηδών, urbs Bithyniæ ad Bosporum prope Byzantium. Hic olim magna Synodus celebrata, Symbolumque, quod vocamus *Chalcedonense*, ibi concinnatum est.

CHALCIS, ĭdos: Oppidum Eubœæ: quæ & ipsa quondam sic appellata, *ære ibi primùm reperto*, ut Plinius observat. Avulsa est à Bœotia modico interfluente euripo: quæ nobilis tamen ob miram ejus naturam, de quo suo loco. *Sævissimè eam æstate candere*, Columella lib. 1. cap. 4 scribit. Fuit in eâ portus commodissimus. Vide Appian. in Syriacis, & Plutarch. in Flaminio. Inde est, quod Chalcidem Philippus Persei pater, Corinthum, & Demetriadem Græciæ compedes vocitabat; quod vinctam quodammodo teneret Græciam, quicunque urbium illarum dominus esset.

¶ Chalcidenses: qui incolunt. ut *Timagoræ Chalcidensis*, Plin. lib. 35. cap. 9.

¶ Chalcĭdicus, a, um: quod inde est, aut eò pertinet. Virg. Eclog. 10. v. 50.

Ibo & Chalcidico quæ sunt mihi condita versu
Carmina, pastoris Siculi modulabor avena.

Ubi *Chalcidico versu* designare videtur Euphorionis Chalcidensis carmen, quod inscripsit HESIODVM, ut Suidas auctor est. Idem Æneid. 6. v. 17

Chalcidicaque levis tandem super astitit arce.

Sed ibi per *Chalcidicam arcem*, *Cumæam*, sive *Cumarum arcem* intelligit. Quod *Cumæ* Campaniæ in Italia civitatem Chalcidenses condiderint. Unde & in principio libri dixit:

Euboicis Cumarum allabitur oris.

Ubi Servium, si lubet, vide & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 396.

¶ Alia *Chalcis* urbs Ætoliæ prope ostium Eveni: ¶ Inprimis autem celebrata *Chalcis* Cœlesyriæ, cujus regio

¶ Chalcidēne dicta. Vid. Plin. lib. 5. cap. 23.

¶ Chalcicœcus, Minervæ cognomen, quo Spartæ dedicata & culta fuit. Suidas: Χαλκίοικος ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Σπάρτῃ, ἢ ὅτι χαλκοῦν εἶχεν οἶκον, ἢ ἀπὸ τῶν χαλκιδέων, τῶν ἐν Εὐβοίᾳ φυγάδων οἰκησάντων: CHALCIOECVS *Minerva Spartana, vel, quod domum æneam habebat, vel quod Chalcidenses, qui sunt in Eubœâ, exules, id templum condiderant.* Meminit Nepos in Pausania, c. 5, 2. itemque Livius lib. 35. c. 36, qui tamen hoc nomen de templo ipso usurpavit; quemadmodum & Græci fecerunt, reliqui qui ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς χαλκιοίκου vocant Thucyd. lib. 1. Polyænus lib. 2. c. 31. Pausan. Laconic. Polyb. lib. 4. &c.

CHALCVS, i, χαλκοῦς, genus numismatis, ein alter Heller / aliquanto enim plus erat, quàm ein Heller: octo enim Chalci efficiebant obolum, ein Nürnbergischer Fünfferling / oder fünff Meißnische Pfenning.

CHALDAEA, regio Orientis, Assyriam ab ortu; ab occasu Arabiam; a septentrione Mesopotamiam prospectans, quam Euphrates interluit. Ejus caput *Babylon* fuit.

¶ Chaldæi, de quibus sic Strabo lib. 7, *Constat nusquam diligentiùs*

tiùs séverimque mathematica studia exculta fuisse, quàm apud Chaldæos. Præcipue eam Astrologiæ partem tractárunt, & invenerunt adeo ac condiderunt primùm, quæ in prædictione versatur, hoc est, quæ ex stellarum positu, qui in nativitate fuit, de cujusque fortuna pronunciat; unde & ipsa ars Καλδαϊκὴ sive *Chaldaica*; & qui profiterentur *Chaldæi* appellati sunt, licet de gente illa haud essent. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 1, *Principio Assyrii, ut ab ultimis auctoritatem repetam, propter planitiem magnitudinemque regionum, quas incolebant, cùm cælum ex omni parte patens, atque apertum intuerentur, stellarum motusque stellarum observaverunt: quibus notatis quid cuique significaretur, memoriæ prodiderunt. Quæ in natione* Chaldæi, *non ex arte, sed ex gentis vocabulo, nominati, diuturna observatione siderum, scientiam putantur effeciſſe, ut prædici posset, quid cuique eventurum, & quo quisque fato natus esset.* Cum dicit, *non ex arte, sed gentis vocabulo nominati*, non obscure significat *Chaldæorum* nomen dupliciter sumi, semel cum gentem notat, proprie puta; deinde cùm artem per figuram designat: ut in genere omnes *Chaldæi* dicerentur, qui Chaldæorum rationes secuti ex natali cujusque die futura audent prædicere. Sic *Chaldæorum natalitia prædicta*, eodem libro, itemque *Chaldæorum promissa* dixit. *Multos*, inquit, *promissis suis fefellerunt Chaldæi.* Item 2. de Divinat. cap. 47. *Quam multa huic ipsi Cæsari à Chaldæis dicta memini.* Aliquoties *Chaldæorum* vocabulum ita Tacitus quoque posuit: Et cum Juvenalis Sat. 10. v. 91 scribit:

Principis Augustæ Capreæarum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo:

Genethliacos istos intelligit. Loquitur enim de Tiberio, qui Thrasyllum Mathematicum comitem habuit, eique multum attendit. Lege Sueton. Augusto c. 98 præcipue Tiberio cap. 14. & 62. Cæterum de Chaldæorum studiis & ratione philosophandi lege & Diodor. Siculum lib. 2. Gell. lib. 14. cap. 1.

¶ Chaldaicus, ut *Scylax Halicarnassæus familiaris Panætii, excellens in Astrologia, idemque in regenda sua civitate princeps, totum hoc Chaldaicum prædicendi genus repudiabit*, Cicero de divinat. lib. 2. cap. 42. Idem 2. de Divinatione cap. 47 *Lucius quidam Tarutius Firmianus, familiaris noster, imprimis Chaldaicis rationibus edoctus.* Ubi per *Chaldaicas rationes*, χαλδαϊκὰς designat: quam & χαλδαϊκὴν Periegenes appellavit. Ita enim apud Scholiasten Apollonii, qui libros ejus περὶ τῆς χαλδαϊκῆς τῶν μαθημάτων laudat, legendum esse, Janus Rutgers. lib. 5. Var. Lect. cap. 6 præclare ac erudite observavit.

CHĂLŸBES, χάλυβες, populi in Ponto juxta Paphlagoniam, ferro præstanti celebres, quod

¶ *Chalybs* ab iis dictum est; Staal. Polluci σίδηρος, acies: Plinius *aciem & nucleum ferri* vocat. Silius lib. 1. v. 171 *Non ignes candensque chalybs*, sed ibi in tortorum instrumentis. Ovid. 4. Fast. v. 405

Æs erat in pretio, chalybs jam massa placebat,

ubi Heinsius *chalybeia massa latebat*, restituit, ut ¶ *Chalybeius* adjectivum sit. Justino vero *Chalybs* Hispaniæ fluvius est, in quo *Chalybes*, accolæ ferrum optime temperent. Vide ipsum lib. 44. cap. 3. extr. Ipsum *Chalybis* nomen factum videtur ab Hebræa voce *Jabol*, metallum. ¶ 2. Chalybs, ut materia, pro armis & instrumentis chalybeiis. Seneca Thyeste v. 364

Non strictus domuit chalybs: id est ensis.

Valer. Flaccus lib. 6. v. 341

It medium per pectus & horrida nexu
Letifer æra chalybs.

hoc est, missile telum per æneum thoracem in pectus transjicitur. Quale Silio lib. 2. v. 107 *chalybs volucer.* Sic Lucanus lib. 6. v. 547 clavos, quibus in cruce pendentes affixi sunt, vocat *infestum manibus chalybem.* Eodem libro v. 398 de equo:

chalybem frenosque momordit.

¶ Chălÿbēius, adjectivum, modo ex Heinsii commentariis monstratum fuit.

CHĂMA, Chamæ, χῆμαι, conchyliorum sunt genus, eine Art grosser Muscheln / Gesn.

CHAMAEACTE, es, χαμαιάκτη, ebulus herba, Attig oder Niederholder / Matthiol. Sambucus pumila.

CHAMAECERASVS, frutex arbusculis cerasorum non impar, baccas habens cerasis similes, Helvetii *cemsa* vocant *montana*, Bergkirschen. Vid. Plinius lib. 15. cap. 25. Ruellius lib. 1. cap. 41.

CHAMAECISSVS, χαμαίκισσος, herba quam *hedenam terrestrem* vocant, folia habet hederæ sed tenuiora, flores similes violæ albæ. Erdpfau / Erdgränßlein / non *hedera* illa *terrestris*, quam Gundermann & Gundelreb / vulgo vocant. Matthiol.

CHAMAECYPARISSVS, quasi *pumila cyparissus*, Cypressenkraut / ab humili enim staturâ hæc omnia dicuntur à χαμαὶ δὶς seu χάμαξε vel χαμᾶζε id significat humi.

CHAMAEDAPHNE, χαμαιδάφνη, *laureolam matrem* vocant, differt à *daphnoide*, quæ *laureola* est, singulari rectoque caule, Kellershals.

CHAMAEDRYS, χαμαίδρυς, *quercula trissago* Latinis, Gamanderle / Germanis & Bathengel. Vocant & vergiß mein nicht.

CHAMELAEA, χαμελαία, planta sic appellata à similitudine foliorum olex, Zyland Germani dicunt.

CHAMAELEO, vel *Chamæleon*, ōnis, χαμαιλέων, duplex est, albus & niger. Chamæleonem nigrum vulgò *Carlinam* vocant; Eberwurtz.

¶ 2. Chamæleon, ontis tametsi parum interest, utrum *Chamæleona* an *Chamæleonta* vel plantam dicas, vel animal hoc, quod muri, quem *nattum* dicunt, cauda & pedibus respondet, reliquo verò corpore lacerto, ein Natteneidex. Animal est pavidum, ideoque colorem mutans, Plin. lib. 22. cap. 18. Hinc *chamæleonte mutabilior* homo dicitur versipellis, einer der da keine Farbe hält / ein tückischer unbeständiger Mensch. Alciatus Chamæleontis naturam festivè detorsit in adulatores: carmen in emblematis ejus legitur n. 53. Plutarchus libello de adulatoris & amici discrimine: ὁ δὲ κόλαξ ἀπηχῶν τὸ τῆ χαμαιλέοντος πάσχει. ἐκεῖνος γὰρ ἁπάσῃ χρόᾳ πλὴν τῆ λευκῆ συναφομοιοῦται. καὶ ὁ κόλαξ οὐ τῆς ἀξίους σπουδῆς ὁμοίως ἑαυτὸν ἐξ ἀδυνάτου παρίσχων, ἐᾶν λαλεῖσθαι τῶν σπουδῶν ἀμίμητος. *Contra adulatori evenit, quod Chamæleonti. Hic enim omni colori se potest similem præstare, demto albo, & adulator in iis, quæ operæ pretium habent, similem se præbere non valens, nihil non turpe imitando exprimit.* &c. Cæterum Chamæleonem animal eleganter describit Cassiodorus lib. 5. epist. 35. Eosdem, rerum objectarum colores induere, item aere vivere, quod de illis proditur, falsum observavit Peirescius. Vide Gassendum ejus vitâ p. 479. & seq. Conf. Plin. lib. 8. cap. 33. Brodæum lib. 6. Miscell. cap. 21. & Voetium part. 1. disp. Theolog. pag. 736.

CHAMAELEVCE, χαμαιλεύκη, vocant hanc herbam nonnulli *tussilaginem*, alii *ungulam caballinam* & *bechion*, & rectè Roßhub / Hufflattich / Brandlatti / vide *tussilago*, Matthiol.

CHAMAEMELON, χαμαίμηλον, vulgo *camomilla*, Kamillenblumen / vide supra *Anthemis*.

CHAMAEMYRSINE, χαμαιμυρσίνη, frutex ab aliis dictus *ruscus*, ab aliis, *myrtus silvestris.* Plin. lib. 31. cap. 9. Dioscorid. ὀξυμυρσίνη vocat, hoc est, *myrtum acutam.* Vide *ruscus*.

CHAMAEPĬTYS, χαμαιπίτυς, herba quam & *Ajugam* & *abigam* latine vocant, ie länger / ie lieber / Matth.

CHAMAEROPS, herba Plin. 26. c. 7. & 13.

CHAMAETĬPRA, χαμαιπείρα, depressa & humilis imago, apud Plin. legitur lib. 36. cap. 5. *Fecit Vestam sedentem duasque Chamæteras circa eam.*

CHAMAEZELON, herba Pentaphyllon aliàs. Plinio lib. 25. c. 9. χαμαίζηλον, humi depressum sonat. Fünff Finger-Kraut.

CHAMEVNIA, χαμευνία, humicubatio. Hieronym. Epist. 2. ad Nepotianum: *Omnes pene virtutes mutantur in senibus, & crescente sola sapientiâ, decrescunt cetera, jejunia, vigiliæ, eleemosynæ, chameunia*, &c. Usus idem est in cap. 41 Ezechielis. C Glossæ Phavorini: χαμεύνη, στρωμνὴ πλίνθ.

CHAMVLCVS, genus carpenti humilioris. Ammianus lib. 17 cap. 8, *colossus chamulcis impositus.* Gloss. Vet. *Sclodia*, χαμυλκὶς, seu potius χαμουλκὶς, ut Valesius ad Ammianum emendat. Est enim a χάμαι humi.

CHAMVS, χάμος, frenum, Maulkorb. Legitur Lib. 4. Regum cap. 19. *Ponam circulum in naribus tuis, & chamum in labiis tuis.*

CHĀŎNES, plurale, χάονες, primi Epiri populi, à quibus ¶ Chaŏnia dicta est: tametsi scripserit Servius in 3 Æneid. à *Chaone* fratre Heleni eam regionem appellatam.

¶ Chaŏnius, adject. ut, *Chaonia columba*, apud Virgil. Eclog. 9. *Glans Chaonia*, apud eundem 1. Georg. v. 8.

CHĂOS, χάος, indecl. ὕλη, sive materia rerum omnium informis ac rudis, ex quâ postea Deus produxit creavitque mundum, paganis scriptoribus dictum, qui & ab æterno exstitisse volunt. Ovidius principio Metamorph.

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cælum,
Unus erat toto natura vultus in orbe,
Quem dixere Chaos: rudis, indigestaque moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners congestaque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum &c.

Quo in loco Nasonem Heraclidem Ponticum presso secutum pede Barthius lib. 40. Adversar. cap. 3 observat. ὕλην vocavit Plato: Latini *silvam:* Ex quo ex tempore etiam ac sine compositionis curâ scripta ruditer *Silvæ* vocantur, de quo suo loco. Chalcidius in Timæum Platonis: *Post Chaos*, inquit, *quam Græci* ὕλην, *nos* [Latini] SILVAM, *vocamus, substitisse terram, docet in medietate ambitus*, &c. Vid. Gallæus ad Lactant. pag. 21, 22. & Merula in Cosmogr. lib. 1. cap. 3. p. 10. Sed & Christiani Scriptores, Poëtæ maxime, hoc usi sunt de tenebrarum abyssо, terraque inani & vacua, quàm nominat Moses Genes. principio. Hilarius Genesi v. 17

Omnia cum tegeret nigrum Chaos, atque moles
Desuper urgeret informe corpora mundi.

Paullinus ad Jovium, sive is potius Claudianus Mamertus ad Collegam est:

Scribe creaturum verbo primordia rerum,
Et chaos ante diem, primique crepuscula lucis.

Hinc Proverbium *Chao antiquius:* de rebus antiquissimis apud Sui-

Suidam. Nam primum omnium *Chaos* fuit. Prudentius Hymno de Epiphania v. 37

Illustre quiddam cernimus.
Quod nescias finem pati,
Sublime, celsum, interminum,
Antiquius cælo & chao.

¶ 2. Sed & tenebras ea voce designant. Prudent. Hymno ad incensum lucernæ v. 3

Merso sole chaos ingruit horridum:
Lucem redde tuis, Christe, fidelibus.

Item περὶ στεφ. hymno Eulaliæ v. 51

Hic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebrosa potens,
Nocte viam face perspicua
Præstitit intereunte chao.

¶ Pro ipsis inferis eam ob caussam Venantius posuit Elegia de Resurrectione Christi v. 61

Tristia cesserunt inferna vincula legis,
Expavitque chaos luminis ore premi;

quomodo eâ voce Senecæ etiam & Statius usi, quos ibi notavit Buchnerus. Die Hölle. ¶ 4. Vetus interpres Bibliorum Lucæ cap. 16. v. 26. spatium quod inter cælos inferosque est, (χάσμα Evangelista dixit) *Chaos* appellat: quem malè in eo reprehendi summus vir Hugo Grotius ad eum locum ostendit. Itaque hanc vocem etiam Faustus Rhegiensis usurpavit.

CHARACIAS, æ, genus tithymali Plinio lib. 26. cap. 8. Vide *tithymalus*.

CHĂRACTER, χαρακτὴρ, nota sive signum quod animanti aut alii rei, ut dignosci ex eo possit, inuritur, imprimiturve aut insculpitur. Ein Merck- oder Mahlzeichen. Columella lib. 11. cap. 2 *His etiam diebus maturi agni, & reliqui fœtus pecudum, necminus majora quadrupedia charactere signari debent.* Palladius lib. 2. de re rustica cap. 16 *Hoc mense (sicut Columella dicit) matura agni & animalia omnia minora & majora charactere signentur.* Anacreon χαράγματα vocat: *Equi solent insuetas coxis habere notas*, χαράγματα ἔχων. Vossius lib. 6. Instit. Orat. p. 416. Hinc vulgo dicitur, *sermo animi character est*, quod natum esse ex senario Græcis celebrato videtur

Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐν λόγῳ γνωρίζεται,
Hominis figura ex oratione deprehenditur. ¶ 2. Notæ quoque & signa figurata mirifice atque expressa, quibus occultam atque singularem vim in medicina & aliis rebus tribuebant superstitiosi veteres, quorumque multus in Ægypto, & apud Valentinianos usus fuit, *Characteres* vocantur: cujusmodi plures apud Pignorium in Tabulæ Isiacæ explicatione visere licebit. Alios exhibebit & Theophrastus Paracelsus. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 20 *Ad hoc genus pertinent omnes etiam liturgatura atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quas characteres vocant.* Lege eundem de iis & cap. 29. ejus libri. ¶ 3. Apud Rhetores, & genera dicendi, de quibus Ausonius Eidyll. 11. sive Gripho v. 66

Trium, inquit, *dicendi genus est, sublime, modestum,*
Et tenui filo,

CHARACTERES appellantur: quæ Græcis ἰδέαι: Ciceroni *forma* & *genera*; Cornificio *figuræ* dicuntur: de quibus Rhetores ipsi videndi: itemque Scaliger pater lib. 4. de re Poëtica cap. 1. Varro lib. 3 de re rustica cap. 2. *Nonne item L. Albutius homo [ut scitis] apprime doctus, cujus Lucilliano charactere sunt libelli, dicebat &c. Lucilliano charactere*, id est, genere scribendi; Satyrico puta. Gellius lib. 7. cap. 14 *Genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτῆρας vocant.* Cicero ad Q. Fratrem lib. 2. extremo: *Dic mihi verum, num aut res eum, aut* χαρακτὴρ *non delectat.* ¶ 4. Dicuntur & *Characteres* descriptiones (ita vertit Cicero Topicis cap. 22) tum aliarum rerum, tum virtutum & vitiorum maxime: cum non a genere, forma & exteris, ut Philosophi solent, sed ex actibus propriis atque negotiis ita declarantur, ut quasi imago & exemplar exactum in iis exstet. Tales Theophrastus Eresius dedit, & elegantissimum ac utilissimum eum libellum ἠθικὸς χαρακτῆρας inscripsit, de quo plura Casaubonus ibi in Prolegomenis, quem vide. *Notationem* auctor Rhetoricorum ad Herennium dixit libro quarto: ubi & luculentum exemplum subjungit, quo ostentatorem pecuniosum χαρακτηρίζει. Characterem hominis garruli elegantiter dedit Horatius lib. 1. Sat. 9. Aliis ¶ Characterismus dicitur: Rutilius Lupus antiquus Rhetor, & Quintiliano vetustior lib. 2. de Figurâ sententiarum: CHARACTERISMVS. [Lugdun. ed. *Chrestherismus* prave] *Quemadmodum pictor coloribus figuras describit: sic Orator hoc schemate, aut vitia, aut virtutes eorum, de quibus loquitur, deformat.* vide ejusdem ex Lycone exemplum. Cujusmodi Characterismi in Terentio multi sunt. Dicitur & Ethologia, quod nomen pro *Æthologia* recte apud Senecam substituit Lipsius Epist. 105.

¶ Charaxare, χαράσσειν, characteribus signare, ritzen / kratzen. Prudentius Romano v. 557

Charaxat umbræ ungulis scribentibus
Genas.

CHARADRIVS, χαραδριὸς, avis nomen est, vide *rupex*. Charadrus, torrens præceps, & rapidus prope Nerin, vicum Argolicum.

CHĂRAX, acis, χάραξ, vallum significat Latinis, & vitis pedamentum, ein Weinpfal oder Stütze. Hinc χαράκωμα, vallis fulcrum dicitur.

¶ *Vinea charaxata*, ein bestecket Weinberg/ apud Columell. lib. 5. cap. 4.

¶ Charax & urbis nomen est in extrema Susiane, ad ripam Tigris orientalem, conditæ ab Alexandro Magno: unde prius *Alexandriæ* nomen: postea ab Arabiæ quodam rege instaurata *Charax* dicebatur, a vallo, quo contra aquas fluminis munita fuit. Patria est Dionysii Periegetæ, celebris geographi & poëtæ. Vide Plin. lib. 6. cap. 27, & Voss. de Histor. Græc. in hoc *Dionysio*. Hinc

¶ Characēnus, adject. ut, *Characenorum rex*, Plin. d. l. cap. 28.

¶ Characēne, regio supra Characa oppidum. Ptolem. lib. 8. cap. 3.

CHĂRAXES, χαράξης, Mitylenæus fuit, frater Sapphûs, de quo Herodotus. Ovidius in Epist. Sapphûs:

Gaudet, & è nostro surgit mœrore Charaxes
Frater, & ante oculos itque reditque meos.

CHARES, ētis, χάρης, dux quidam fuit Athenienſium, honoratus, & potens, facilè & benignè promittens, sed nihil eorum, quæ promisisset, præstans. Unde natum proverbium, *Charetis pollicitationes*, αἱ χάριτος ὑποσχέσεις, vide Chiliad. Meminit præter Diodorum Siculum Nepos Chabriâ extremo, itemque in Timotheo, ubi vanum & temerarium arguit & calumniatorem.

CHĂRIENTISMVS, χαριεντισμὸς: schema, quo duriora deprecandi caussa mollioribus verbis corriguntur: ut, cum ad senis minas de pistrino Davus Terentianus respondet. *Bona verba quæso.* Vide Chiliad. Eras. in Adagio: *Dulcis cubitus*, & Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 238.

CHARISIVS, Atticus fuit orator, cujus in Bruto Cicero meminit. ¶ 2. Flavius Sosipater Charisius, Grammaticus fuit U. R. cujus & hodieque Institutiones legimus, quæ in Grammaticorum Veterum corpore Putschii primam locum obtinent.

CHARISTIA, sive *Caristia*, ōrum, festa erant apud veteres cognatorum & propinquorum, in quibus sacra faciebant amicis defunctis, Memorien / Begängniſſe der verstorbenen Freunde. Ovidius 2. Fast. v. 617

Proxima cognati dixere Caristia cari.
Et venit ad socios turba propinqua deos.

¶ 2. Charistia dicebantur amicorum convivia, quibus querelæ & discordiæ tollebantur. Val. Maximus lib. 2. cap. 1. n. 8 *Convivium solenne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt, cui præter cognatos & affines nemo interponebatur, ut si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensa, & hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis tollerentur.* Sed rectius *Caristia* a *Carus* scribuntur.

CHARITES, χάριτες, Latinis, *Gratiæ*, beneficiorum dex. Ausonius Eidyll. 11 sive Gripho v. 19

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

Sunt enim tres, *Aglaja* vel *Pasithea*, *Thalia*, & *Euphrosyne*, qui numerus ob exhibenda, accipienda, & referenda beneficia inventus esse putatur. Plinius lib. 36 cap. 5. *Non postferuntur & Charites in propylæo Athenienſium, quas Socrates fecit.* Pingebantur ita, ut una earum aversam faciem haberet, quasi à nobis profecta; duæ verò nos adspicerent, ut duplex nobis beneficium rependi debere ostenderent: acceptum enim beneficium cum fœnore reddendum esse censebant. Pingebantur & nudæ ac connexæ, ut admonerent, fuco debere carere beneficia, amicitiasque beneficiis initas insolubiles & perpetuas esse. Vide Senecam lib. 1. de Beneficiis cap. 4. Euripides Herc. Fur. v. 673

ἃ πανσόμαν τὰς χάριτας ταῖς μούσαις
συγκαταμιγνὺς ἀδίσταν συζυγίαν,
μὴ ζῶμι μετ' ἀμούσου.

Id est:

Non desinam Gratias Musis
Commiscere suavissimâ conjunctione,
Ne vivam alienus à Musis.

Extat περὶ χαρίτων carmen ex Theocrito Jacobi Mycilli, in quo hi sunt versus:

At nunc immenso nemo sic vivit in orbe,
Ut Charites grato venientes limine nostras
Accipiat foveatque libens, aut munera donet,
Sed simul ac jussas aliquo mittuntur ad ædes,
Mox redeunt tristes nudo pede, multa querentes
Deque via vana de frustratoque labore, &c.

Varro scripsit *numerum convivarum non debere minorem esse, quam sit Gratiarum numerus, neque numerosiorem quam Musarum*, unter drey / und über neune / sollen keine Gäste seyn. De quo Gell. lib. 13. cap. 11. Macrob. lib. 1. Sat. cap. 7. Vide & infra in *Gratia*.

¶ Chă-

¶ Chăritonius, χαριτώνιος, adject. Holdſelig / uſus eſt Lucretius in commendatione puellæ, lib. 4. v. 1155.

Parvula, pumilio, Charitonia tota, merum ſal.

Charitonia, hoc eſt, nihil non feſtivitatis & gratiæ habens venale: ὤνιον enim venale ſignificat. Sed profectò hoc ineptum & putidum eſt, & à Grammaticis confictum, quibus corrupta Lectio impoſuit. Ita enim ſcripſit Lucretius, & Gifanius edidit:

Parvula, pumilio, Charitum mia, tota merum ſal.

Charitum mia, χαρίτων μία, *una Charitum*, ob venuſtatem puta ac leporem. Quod cum non intelligerent correctores, bellum illud *Charitonia* iidem commenti ſunt.

CHĂRON, ontis, χάρων, nauta inferorum, per Styga & Acherontem animas transvehens, ſic per antiphraſin dictus quaſi *Acharon*, hoc eſt, triſtis, auſterus, quemadmodum Propertius lib. 3. eleg. 18. v. 24 expreſſit:

Scandenda eſt torvi publica cymba ſenis.

Et Virgil. 6. Æneid. v. 298

Portitor has horrendus aquas & flumina ſervat,
Terribili ſqualore Charon, &c.

Alterum pedem in cymba Charontis habere, mit einem Faſſe auff dem Grabe gehen / auff der Gruben gehen. Pomponius in Pandect. de Fidei commiſſar. libertat. Lege apud Julianum 20, *Ego diſcendi cupiditate, quam ſolam vivendi rationem optimam in octavum & ſeptuageſimum annum ætatis duxi, memor ſum hujus ſententiæ, quam dixiſſe fertur Julianus, & ſi alterum pedem in ſepulcro haberem, adhuc diſcere quædam vellem.* Vide Chiliad. ¶ 2. Charon quoque civis Thebanus fuit, cujus mentio apud Nepot. in Pelop. c. 2, 5. ¶ 3. Per convicium & *Charontes* appellati homines terribili ſqualore & pravo ac corrupto animo. Apulejus Apologia de Æmiliano: *Igitur agnomenta ei duo indita:* CHARON, *ut jam dixi, ob oris & animi diritatem: & alterum, quod lubentius audit, ob Deorum contemtum*, MEZENTII.

CHARONDAS, Χαρώνδας, Catanenſium legislator fuit. Cic. 2. de LL. cujus aliquot leges recenſet Diodorus lib. 12 bibliothecæ ſuæ. De hujus nummo vide doctiſſimam epiſtolam Raphaelis Trichetti du Freſne, quam Petrus Seguinus Numiſmatis ſuis Selectis ſubjunxit.

CHARTA, æ, χάρτης, χάρτου: Papier: nimirum quod ex papyro frutice primitus facta. Nam hodierna ex linteolis conficiendi ratio recentior eſt, Euſtathii tamen ſcholiaſtæ Homeri ætate jam tum nota, ut ex quodam ejus loco viri doctiſſimi declarant. Ægyptiis debetur utiliſſimæ rei inventio: eſt enim *Papyrus* peculiaris Nilo Ægyptio flumini planta. Ac apud Memphin quidem clariſſimam omnium Ægypti urbem confectam primùm Lucanus ſignificat, cum lib. 3. ſcribit v. 222

Nondum fluminea Memphis contexere biblos
Noverat.

Biblus papyrus eſt: ejus igitur philyras ſive plagulas hic *biblos* vocat Lucanus. Habebat enim papyrus, ut cæpe, tunicas plures. Has confecturi chartam diſpeſcebant acu, & dividebant, easque deinceps explicabant ſuper tabulam madentem turbidâ aquâ Nili, quæ conglutinabat inſtratas plagulas, quod hic *contexere biblos* Poëta dixit. Verbo *texendi* in eadem re Caſſiodorus quoque utitur lib. 11. Epiſt. 38, *Pulcrum plane opus Memphis ingenioſa concepit, ut univerſa ſcrinia verteret, quod uvius labor elegans texuiſſet.* Chartam Alexandri Magni victoria repertam, condita in Ægypto Alexandria; anteà non fuiſſe chartarum uſum: ſed in palmarum foliis primo ſcriptitatum: deinde quarundam arborum libris: poſtea publica monimenta plumbeis voluminibus, mòx & privata linteis confici cœpta aut corils, Varro apud Plinium auctor eſt lib. 13. cap. 11. Sed quem idem mox Plinius cap. 13. ejus libri arguit luculentis exemplis atque auctoritatibus contra eum productis. Sunt qui à χαράσσω ſculpo: aut Heb. *Charath*, *ſculpſit*, nomen derivent: quod inſcribantur in ea, & velut inſculpantur literæ. Scaliger antiquiſſimum nomen βίβλος ſeu βύβλος fuiſſe cenſet: recentius τῦ χάρτου: atque tum natum, cum in epiſtolarum frontibus apponi χάρτης eſt cœptum. Videtur *charta* nomen non pagellarum magis proprium, quàm fruticis ipſius fuiſſe. Atque idcircò pagellas ex eo factas perinde appellari *chartas*; quemadmodum *papyrum* & *fruticem* & *chartam* ſolemus vocare. Sane cum Varro apud Plinium dicto 11 cap. lib. 13 *in Sebennytico ſaltem omnem chartam naſci*, ſcribit, de *frutice*, puto, non *charta*, quæ ſignate ſic appellatur; intelligit. Ut *Charta*, *papyrus*, *biblos*, idem ſignificent. Quæ ratio conficiendæ chartæ antiquitùs fuerit, eodem lib. 13. Nat. Hiſt. cap. 12 Plinius docet: ubi & chartarum genera recenſet. Nimirum *Hieraticam*, religioſis voluminibus dicatam: *Auguſteam* in honorem Auguſti: *Livianam* in honorem Conjugis ejus ſic appellatam. *Amphitheatricam*, à confecturæ loco: quæ Romæ in Fanni officina recurata *Fannia* nominata eſt. Tum *Saiticam* & *Tanioticam*, à locis Ægypti, ubi curatæ. *Emporeticam* item, quæ ſcribendo inutilis, involucrum mercibus præbebat. Sed omnibus his prælata *Claudia*, quam Claudius Cæſar inſtituit. *Macrocollam* à modulo ita nominârunt. Virtutes chartarum ſunt: *Tenuitas*, *denſitas*, *candor*, *lævor*: Sed duo reliqua, præter *candorem* & *denſitatem*, ſi juſta & cum modo fuerint. Nimia quippe *tenuitas*, nec ſufficit tolerandis calamis & literas præterea transmittit. Jam in lævore caducæ fiunt literæ. Minus quippe ſorbet ex politura charta, quamquam magis ſplendeat. Huic contrarium vitium *Scabritia* eſt: aliud *lentigo* eſt, quæ maculas exhibet: Aliud *humor*, ex quo *bibula* Plinio lib. 8 Epiſt. 15 appellata, Leſchpapier. Quæ omnia apud Plinium fuſius explicavit Melchior Gvillandinus peculiari Commentario in tria illa capita Plinii de papyro, 11 nimirum 12 & 13 lib. 13, qui videri poterit: ſed ut Joſephi Scaligeri in illum Animadverſiones adhibeantur tamen, & quæ illuſtris vir Claudius Salmaſius poſt illos ad quendam Vopiſci locum in quadriga Tyrannorum de charta atque papyro eruditiſſimè annotavit. Adde & Voſſium lib. 1. de arte Grammat. cap. 37. Quid *Ina* in chartis ſit, vide ſuò locò. *Plagulæ chartarum* Plinio ſunt lib. 13 cap. 12, quæ folia appellamus. Ein Bogen Papier. *Scapus chartæ*, ein Buch Papier / Idem c. l. Vide etiam ſuò loco. *Conficere chartam*, *texere & contexere chartam*, Papier machen. *In chartâ aversâ ſcribere* Martial. lib. 8. epigr. 62. Auff die andere Seite des Papiers ſchreiben. Sed cùm in laudem chartæ Plinius ejus uſu *humanitatem vitæ conſtare atque memoriam*, ſcribit, per *humanitatem*, παιδείαν ſive eruditionem; inprimis verò hiſtoriam intelligit, præcipuam & utiliſſimam eruditionis partem. Ex ea enim nos maxime noſcimus homines, dum humanos actus ibi legimus. Quantum autem uſum cum in omne literarum genus, tùm in hiſtoriam præſtent chartæ, ſatis ab ſe manifeſtum. Harum enim beneficio & conſervantur in humanæ vitæ commodum & propagantur & excoluntur. ¶ 2. *Charta* pro libro, qui ex chartis pluribus, ſæpe invenitur. Catullus Epigr. 1. ad Cornel. Nepotem:

Jam tum, cum unus es auſus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doctis Jupiter & laboriosis.

Tribus chartis, id eſt, tribus libris. Q. Serenus Sammonicus de medicina Carm. 40

Tertia namque tibi ſimul & centeſima Libri
Charta.

id eſt, tertius & centeſimus liber. Apud Perſium Sat. 5. v. 62

At te nocturnis juvat impallescere chartis,
Cultor enim es juvenum.

id eſt, legendis & evolvendis libris operam dare. Martial. lib. 10. Epigr. 2

At chartis nec fata nocent, ac ſecula proſunt;
Solaque non poterunt hæc monumenta mori.

Quod quidem verum eſt de chartis & libris, qui Genium habent, quemadmodum alibi ſcripſit Martial. lib. 6 Epigr. 60

Victurus Genium debet habere liber.

Ejusmodi Chartæ auctore Venuſino Oda 30, lib. 3 *monumentum* ſunt *ære perennius.*

Quod non imber edax, aut Aquilo impotens
Poſſit diruere, aut innumerabilis
Annorum ſeries, & fuga temporum.

Cum ineptas & Genio ſuo deſtitutas fata maneant malè ominata, *cacatæ* ob id a Catullo dictas carmine 36, & daturas Apophoretis involucra, & cucullos, quibus caſei fœtentes, aut, ſi benè eis bibliopola proſpicit, involvantur.

— — — — thus & odores
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Horat. lib. 2. Epiſt. 1. verſ. ult. Sidonius lib. 1. Epiſt. 11, *Temporibus Auguſti Majoriani venit in medium charta comitatum, ſed carens indice* [id eſt, ſine indicio auctoris] *plena verſuum Satyricorum mordacium.* *Charta*, libellus, puta, famoſus. Nam & *famoſas chartas* pro famoſis libellis in Codice Theodoſii legi, obſervavit ibi Savoronius. ¶ 3. *Chartam plumbeam* pro lamina Suetonius dixit Nerone cap. 20. *Sed & chartam plumbeam ſupinus pectore ſuſtinere cœpit.* Nempe *Chartam* ob ſimilitudinem: lamina enim expanſæ chartæ plurimum ſimilis. Vide omninò ad illum locum Caſaubonum. ¶ *Charta nova*, Papier darauff man etwas / ſo entworffen zuvor iſt / auffs neue abſchreibet. Cui opponitur *Charta deletitia* ſeu *lituraria*. *Socrates interroganti cur nihil edoceret ſcriptorum, reſpondit, Quia video chartam multò pretioſiorem, quàm ſcribenda eſſet*, Græcè ſic retulit Stobæus: Συκοφάντης ἐρωτᾷ, Διὰ τί οὐ συγγράφει; ὅτι εἶπεν ἐγὼ τὸ χαρτίον πολὺ τῶν γραφομένων τιμιώτερον. V. Socrates.

¶ Chartula, χαρτίον, diminut. Brieffiein / Zettelin. Prudentius Paſſione Calagurritanor. v. 75

Chartulas blaſphemus olim nam ſatelles abſtulit.

Paullinus Nolanus extrema epiſtola 39 *procul abjicite hanc chartulam.* Et epiſt. 47 ineunte: *chartula damnum præoptantes capeſſere*, quod fit, ſi literæ non perferantur, vel interceptæ, vel tabellario aliorſum declinante.

¶ Chartulârius, qui chartas tractat: crebra eorum mentio in Jure eſt. Vet. Gl. Χαρτουλάριος *Chartularius.* Et Χαρτοφύλαξ *Chartularius.*

¶ Chartaceus, a, um: quod ex chartâ eſt: ut *Codices chartacei* apud Ulpianum. Lege 52. de Legatis & fideicommiſſ. 3, ubi *codices membraneos* à *chartaceis* diſtinguit.

¶ Charteus, adjectivum aliud: Auſonius Epiſt. 10.

Dactyl-

Dactylicos elegos, thoriambum carmen, epodos,
Socci & cothurni Musicam
Carpentu impone tuis. Nam tota supellex
Vatum piorum chartea est.

¶ Chartarius, a, um: ut *officina chartaria* apud Plinium lib. 18 cap. 10. Eine Papier-Mühle. *Calamus chartarius*, Apul. Florid. 2. eine Schreib-Feder. ¶ Substantivè confectorem chartarum, aut venditorem significat. Papiermacher / oder Verkauffer. Vet. Gloss. Χαρτοπώλης *Chartuarius*: Lego *Chartarius*: vel *Chartularius*. Vide & Diomed. lib. 1.

¶ Chartarium, substantive, chartophylacium, archivum. Hieronymus lib. 3. adv. Rufin. cap. 6 *Cur eam* [epistolam] *in Romanæ ecclesiæ chartario non requirus?*

¶ Chartophylacium, Χαρτοφυλάκιον, scrinium, in quo libri & scripturæ reponuntur ac asservantur. Alias *Archivum*: Latinis *Tabularium*, Archiv / Bücher-Schrang.

Charus & Charitas quære supra sub *Carus*.

CHĂRYBDIS, χάρυβδις, De *Charybdi* & *Scylla* quid finxerim Poetæ, obvium ubique est. Cæterùm *Charybdis* vasta profunditas in mari Siculo est, ubi vorticosum fretum, *forte illata naufragia*, ut Sallustius apud Servium scribit, *sorbens occultis gurgitibus millia sexaginta Tauromenitana ad littora trahit*. Idem & Strabo tradit lib. 6. Quod tamen nonnisi austro flante fieri alii tradiderunt: quietam & placidam perhibentes, ab eo sæpe vacat. Vide Senecam Consolat. ad Marciam cap. 17, & Ep. 79. Similem Charybdim sive voraginem in mari Illyrico notat describitque Lucanus lib. 4. v. 54 & sequentibus: aliam in Scythico observat Scaliger Exercit. 102. Sect. 1. Vide & Justinum in initio libri 4. Quamvis autem utrumque nomen inter propria pertinear, tamen quia locutiones interdum proverbiales Latinis peperit, indicare volui. Cicero in Philipp. 2. cap. 27 *Quæ Charybdis tam vorax tot res tàm citò absorbere potuisset?* Idem lib. 3. de Orat. cap. 41 *Videndum est, ne longe simile sit dictum, Syrtim patrimonii, scopulum luxuriæ dixerim, Charybdim bonorum, voraginem potiùs.* ¶ 3. Eodem modo & scortum vorax, & aviditatis nunquam satiatæ, Charybdim vocat Horatius lib. 1. Od. 27

— — *Ah miser*
Quanta laboras in Charybdi!
Digne puer meliore flammâ!

Prudentius hymno ante somn. v. 107 *sanguinis Charybdem* dixit beatam Apocalypticam sanctorum sanguine insatiabilem. *Evitatâ Charybdi in Scyllam incidi*, hoc est, dum vitare studeo malum unum, graviùs in aliud diversum incidi. In quam sententiam hic versiculus Latinus celebratur:

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Et *Inter Scyllam & Charybdim navigare*, proverbialiter dicitur, pro esse in periculo, vide Chil.

CHASMA, χάσμα, hiatus & vorago terræ; quales in terræ motibus existunt, eine Klufft. Seneca lib. 6. Nat. Quæst. cap. 5 de terræ motu disputans, *Alii*, inquit, *in igne causſam quidem esse, sed non ob id judicant; sed quia pluribus obrutus locus ardeat & proxima quæque consumat: quæ si quando exesa ceciderint, tùm sequi motum earum partium, quæ subjectis adminiculis destituta laxant, donec corruere, nullo occurrente, quod onus exciperet. Tunc chasmata, tunc hiatus facti aperiuntur* &c. Ita *Chasmate fundum perire*, Ulpianus dixit Lege 47. § fin. D. de Legatis 1. Idem lege 4. § 1. D. de Censibus: *Si agri portio chasmate perierit.* Vet. Gloss. Χάσμα, *Hiatus, vorago, terræ fragor.* ¶ 2. Est & *Chasma* meteoron, quando ignis velut ex disrupto cælo decidere videtur. Plin. lib. 2. cap. 26 *Fit & cæli ipsius hiatus, quod vocant chasma*, wenn es scheint / als thäte sich der Himmel auff. Seneca lib. 1. Natural. Quæst. cap. 14 *Sunt* Chasmata, *cùm aliquando cæli spatium discedit & flammam dehiscens velut in abdito ostentat.* Servius ad illud Virg. 9. Æn. princ.

— *video medium discedere cælum,*
Palantesque polo stellas:

CHASMA, inquit, *dicit factum*, id est, *subitam aëris disruptionem & quendam recessum* &c. De chasmatum coloribus, puniceo, & purpureo Aristot. Meteorolog. c. 2. & de Mundo cap. 3.

¶ Chasmatias, æ, species terræ motus apud Ammianum Marcell. lib. 17. cap. 16. [Vales. c. 7. extr.] *Chasmatiæ*, inquit, *grandiori motu patefactis subito voratrinis, terrarum partes absorbent.*

Chauci, vide supra *Cauci*.

CHĀVS, i, lupus cervarius, ita dictus, vel quia cervos infestet, vel quod maculis cervorum hinnulos imitetur; ein Luchs / oder Thierwolff / vide *Lupus* & *Lynx*. Porro vocabulo *Chai* Plinius usus est lib. 8. cap. 19. *Pompeji magni primum ludi ostenderunt chaum*, &c. Repetit idem lib. eod. cap. 22.

¶ Chaonis, idis, χάονις, fœm. est, Hermolaus in Plin. locum indicatum, *Ex hoc luporum genere conceptas canes fortasse quis intelligat, qua Chaonides quasi à Chao nominantur.*

CHĒLAE, χηλαί, brachia sive forcipes Cancrorum & Scorpionum. Krebs- oder Scorpion-Scheeren. Unde Virgilius lib. 1. v. 33 Georg. de Scorpio signo cælesti:

Qua locus Erigonen inter Chelasque sequentes
Panditur, &c.

Ubi tamen *Chelas* pro *Libra* posuit sidere, quia id cum Scorpio confunditur; immo juxta Chaldæorum doctrinam unum sidus constituit: de quo Servius, & Hyginus lib. 4. cap. 5 Poet. Astronom. cum de circulo Æquinoctiali agit. Vide & Scaliger. ad Manilium. Etiam in Cancri sidere *chelas* posuit Hyginus lib. 3. cap. 22. ¶ 2. Rursus *Chelæ* sunt etiam excurrentes in fluvium aut mare aggeres, qui vim vorticum fluctuumque frangunt atque inhibent, ad modum chelarum in cancris extantes excipientesque aquarum impetum, Wasser-Damm oder Wehre. Cælius Rhodig. lib. 5. c. 2.

CHĒLEVMA, atis, χήλευμα, filum cannabinum, setis præpilatum quo calcei consuuntur, Schusterdraht.

CHĔLIDON, χελιδών, hirundo. Unde

¶ Chĕlidŏnia, χελιδόνια, ficuum genus est Plinio lib. 15. c. 18, & Columellæ lib. 10. v. 415

Purpureaque chelidonia pinguesque mariscæ,

braune feiste Feigen. ¶ 2. Deinde herba χελιδόνιον, *chelidonia*, vel *chelidonium*, Schwalbenkraut / Schelkraut / Schelwurtz / sic dicta, quod in vere florem suum excitet sub adventum hirundinum: aut quod *chelidoniam* visui saluberrimam hirundines monstravere, vexatis pullorum oculis illa medentes. Plin. lib. 7. cap. 27. ¶ 3. Qui & gemina est *chelidonia* lib. 36. c. 22 Schwalbenstein. ¶ 4. *Chelidoniæ* denique Insulæ sunt contra *Tauri initium ad Pamphyliam*, & *Chelidonium promontorium* ibidem, Dionysio, Straboni & Plinio.

CHĔLŌNIVM, tegumentum testudinis, χελώνιον, der Schild oder das Dach einer Schildkröten.

¶ *Chelonia*, orum, vel *chelonariâ*, dicitur retinacula, in quibus *Sucula* vertitur, die Löcher darinnen eine Roll oder Haspel gehet. Vitruvius lib. 10. cap. 2 *Chelonia, in quæ conjiciuntur suculârum capita.* Adde ibi Philandrum.

¶ Chelonītis, idis, gemma est Plinio lib. 37 cap. 10. ein Krötenstein.

¶ Chelonītides kleine Krötensteine / Agricola.

¶ Chelonophagi, in Carmaniâ sunt, testudinum superficie casas tegentes, carnibus vescentes. Plin. lib. 6. cap. 24. Χελώνη enim testudo est.

CHĔLYDRVS, χέλυδρος, serpens qui & ὕδρος dicitur, eine Eichschlang. Latibula habet sua ad quercuum radices, tantaque veneni ejus est virulentia, ut solo contactu, membra, quæ attingit, & tota cute denudet & tumefaciat, moxque eodem malo corripiantur, qui læsa membra contrectent. Cum peti se ab aliquo sentit, venenatissimos & fœdissimos emittit fœtores, quibus organa olfactus adeo corrumpuntur, ut nullos amplius odores sentiant aut discernant. Porrò *Chelydros* quasi *Chersydros* dictos putat Servius, quod in aquis & terra vivant, à χέρσος, terra, & ὕδωρ, aqua. Virgil. 3. Georg. v. 414

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare graves nidore Chelydros.

Lucanus distinguit. Sic enim in 9. vers. 750

Natus & ambigua coleret qui Syrtidos arva
Chersydros, tractique viâ fumante Chelydri.

Fumante, id est gravem odorem mittente ex tractu serpentis. ¶ Matthiolus *Chelydrum* eundem esse indicat, qui *hydrus & natrix* dicitur; & aquas primùm inhabitare, eisdem verò exsiccatis, locos siccos.

CHĔLYS, χέλυς, testudo. Eine Schnecke. ¶ 2. Item *Cithara*: Citharæ enim primum ex testudine factæ. *Chelyn intendere*, die Laute oder Harffe stellen / stimmen. Contrarium, *Chelyn laxare*, utrumque apud Statium legitur, illud lib. 1. Silv. 5. v. 11. hoc lib. 4. Silv. 4. v. 35. Auctor Panegyrici ad Pisonem v. 154

Sive chelyn digitis & eburno pectine pulsas.

CHĒNISCVS, anserculus, Græcum diminutivum. nam χήν *anser* est. ¶ Vocatur ita & puppis extremum, quod ornatûs gratiâ in speciem anserini colli erat effictum. Apulejus lib. 11. Milesi. p. 264 *Et puppis, intorta cheniſco, bracteis aureis vestita fulgebat.* Meminit & Lucianus non semel. Figuram hujusmodi cheniscatæ navis ex veteri marmore Bayfius dedit. Qui recte ornamentum puppis tantùm exposuit: non παράσημον, sive insigne navis; quod Apuleji fecerunt interpretes.

¶ Chēnoboscium, χηνοβοσκεῖον, locus ubi anseres pascuntur, ein Gänßstall / χήν anserem significat, βόσκω pasco. Columell. lib. 7. cap. 14 ineunte.

¶ Chenomychon, herba ad cujus conspectum anseres expavescunt, Plinio nominata lib. 21. c. 11. ubi & *Nyctegretum* eam herbam appellari, coloris ignei, foliis spiræ, nec a terra se attollentem scribit, & *nyctilopa*, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. ¶ 2. Sunt qui *Lunariam* esse censeant, noctibus cum Luna lucentem, Monkraut / Gesn. lib. de Lunariis.

CHERAMIDES, Lapis pretiosus, Plin. lib. 37. c. 10. idem qui ostracites, Topstein / Agricol.

CHERNITES, lapidis genus ebori simillimum. Plin. lib. 36. cap. 17 *Mitior est servandis corporibus nec absumendis* Chernites, *ebori simillimus, in quo Darium conditum ferunt*, Idem

& *lapis coraliticus* vocatur à fluvio *Coralio* Phrygiæ. Est autem is lapis marmor candidum, weiß Marmelstein/ Agricola. Ibidem Plinius: *Pario similis candore & duritia, minus tamen ponderosus.*

CHERRONĒSVS, vel *Chersonesus*, fœm. χερρόνησος, peninsula est, eine halbe Insul. *Chersonesi* quatuor celebrantur: *Taurica* in Euxino & Mœotide: *Thracia*, quam Ægæum & Hellespontus faciunt: *Aurea*, supra Gangem Indiæ in ortum, juxta sinum, qui *magnus* Ptolemæo dicitur: & *Cimbrica*, quæ Jutlandia hodie appellatur, cum parte Holsatiæ. Quæ Thraciæ est, Cornel. Nepoti absolute *Chersonesus* dicta, Miltiade cap. 1.

¶ Cherronensis, ex Chersoneso. Cic. in Pison. cap. 35 *Bœotii, Byzantii, Cherronenses.*

Chersydrus, vide *hydrus*: & supra *chelydrus.*

CHĔRVSCI, populi Germaniæ; magna gens & Duce Arminio valde inclyta. Itaque multa ejus mentio apud Tacitum aliosque est, qui bella ista, quæ Romani cum majoribus nostris habuere, composuerunt. Coluere Cherusci ab Albi ultra Visurgin. Ad confluentes Albis & Salæ conterminos, habuêre Hermunduros, inde meridiem versus Cattos, qui Hassi hodie sunt: sub occidentem ad Septentriones Fosios, qui Saxones sive Holsati hodie, & Chaucos, in quibus præcipue hodie Bremenses censentur. Vide Philipp. Cluverium lib. 3. Antiqu. German. cap. 19. Chron. Philipp. & Peuceri, *Ultra Salam ad Herciniam fuerunt Cherusci ad Northusium & Goslariam.* Et, *Cherusci Herciniæ populi sunt cum bona parte Thuringorum adjacentium Semanæ silvæ, quæ Ptolemæo Cheruscos à Suevis distinguit*, die Härtzischen/ *ubi ditiones sunt Principum Anhaltinorum & aliquot Comitum, Stolbergensium, Mansfeldensium, Schwartzburgensium*, &c. Claudian. de 4. Consul. Honor. v. 451

& ingentes Albim liquêre Cherusci.

CHILIAS, ădis, χιλιάς, numerus qui mille continet, Eine Zahl von Tausend/ ut, *chilias militum, versuum, annorum.* Erasmus *adagiorum* scripsit *Chiliadas*, opus utilissimum, atque rebus pluribus ad eruditionem pertinentibus refertissimum, ac dignum, ut & à docentibus & discentibus sedulo cognoscatur atque evolvatur. Inprimis vero studiis scholasticis accommodatum est: siquidem commentarios uberes & pro illius temporis statu exactos in omne auctorum genus complectitur.

¶ Chiliarcha, χιλίαρχος, *tribunus militum mille*, ein Hauptmann über tausend Knecht. Hos primum Alexander instituit Curtius lib. 5. c. 2. vid. Freinsh. Ind. Curtii.

¶ Chiliastæ, qui credunt, mille annos Christum cum piis post resurrectionem sive secundum suum adventum in his terris regnaturum esse. Qui ex Patribus huic opinioni accesserint, enarrat Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Papia. Adde Lactantium lib. 7. cap. 14.

CHILO, ōnis, χίλων, Philosophus Lacedæmonius fuit, unus ex septem sapientibus Græciæ, cujus tria dicta, quæ alibi etiam retulimus, Delphis in Apollinis templo fuerunt consecrata, Plinio teste lib. 7. c. 32. nimirum, *Nosce te ipsum; Nil nimium cupias; Comes erit alieni atque litis est miseria.* Cætera ejus apophthegmata exposuit Stob. Serm. 28. Tria ejus, quæ difficilia dixit esse, commemorat Laërtius, primùm quidem ἀπόῤῥητα κατέχειν, *arcana retinere*, alterum χρόνῳ χρῆσθαι, *otium bene collocare*: tertium, ἀδικήματος δύνασθαι φέρειν, *injuriam tolerare posse*, Laërt. qui & hoc ei tribuit. ἄφωνον τὸ μέλλον, *obscurum futurum.*

¶ 2. Chilones etiam dicuntur, quibus labra indecentius prominent, à χεῖλος labrum. Die überhangende Lippen haben. Sospater Charisius lib. 1. CILONES, inquit, *dicuntur, quorum capita oblonga & compressa sunt:* CHILONES *autem cum aspiratione ex Græco à labro improbioribus, quæ illi χειλη. Unde* CHILONES *improbiùs Labrati.* Quæ procul dubio Velius Longus respexit, cùm in de Orthographia scriberet. *Item alium esse* CILONEM, *alium* CHILONEM [subaudi, voluerunt Grammatici] & CILONES *homines vocari angusti capitis & oblongi:* CHILONES *verò improbioribus labro homines, à Græco, παρὰ τὸ χείλη. Improbiora labra* sunt majora: *improbiùs labrati*, plus quàm decet labrati: *Improbum* enim, quod modum excedit. De CILONIBVS & CHILONIBVS paria Festus.

CHĬMAERA, χίμαιρα, monstrum Poëticum triforme:

Ante leo, retroque draco, medioque capella;

ut in versu Hesiodi est. Servius super Virgilii illud in 6. Æn. v. 288

--- flammisque armata Chimæra:

Rebera, inquit, *mons est Chimæra Lyciæ, cujus hodie ardet cacumen, juxta quod sunt leones, media autem pascua sunt, ima verò montis serpentibus plena.* Quæ Plinii etiam atque Strabonis confirmat auctoritas. Horatius meretricem ita vocat lib. 1. od. 27 extrema, appositè sanè: ac ita ferè & Fulgentius 3. Mythologiarum Chimæræ fabulam ad amorem interpretatur: qui cum venit feraliter & sicut leo invadit: nec quiescit, nisi parratâ libidine, quod capra significat, libidinosum animal; in fine autem serpentis, sive draconis instar, pœnitentiæ morsum relinquit. Tria etiam dicendi genera triplici Chimæræ formâ designari putârunt nonnulli: quemadmodum & alii fabulam hanc de tribus potissimis orationis partibus, Exordio, Contentione (sub qua Propositionem comprehendunt) & Peroratione interpretati sunt: sed eà res non tantum longe arcessita, sed etiam φορτικὴ, & insubida videtur Vossio lib. 1. Instit. Orat. c. 3. n. 3. p. 24. De fabulâ Chimæræ & ejus occasione & caussa alia apud Plutarchum leges de virtute mulierum c. 10.

¶ Chimæra etiam navis nomen apud Virg. lib. 5. v. 118. Silium 14. v. 498. ab insigni, quod habebat, ductum.

¶ *Chimæriferæ Lyciæ*, apud Ovid. legitur 6. Metam. vers. 338.

CHIŌNE, Nympha à qua insulam *Coum* (*Chios* aliis) Cleobulus & Metrodorus voluerunt appellatam, ut Plinius lib. 5. cap. 31 auctor est. ¶ 2. Apud Martial. l. 1. Epigr. 34. & aliquot aliis aliorum librorum, & Juvenalem Sat. 3. Scortum ita appellatur. Nomen à nive est, quæ Græcis χιὼν dicitur.

CHĪOS, χίος, maris mediterranei insula inter *Samum* & *Lesbum*, vino, ficubus & aliis bonis rebus nobilis, de quibus passim Plinius auctor est. Horatius lib. 1. Epist. 11. principio:

Quid tibi vîsa Chios, Bullati, notæque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Cræsi regia Sardis?

Et rursus iisdem:

Roma laudetur, Samos, & Chios, & Rhodos absens.

¶ Chĭus, a, um: quod ex *Chio* est: ut *Chium marmor: Chium vinum*, quod & absolute *Chium* non rarò appellatur: sicut & *Chia*, absolutè *sicus Chia* nominantur. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 10. v. 24

--- at sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commissa Falerni est.

Et rursus lib. 2. Sat. 3. v. 115

Si posses inter Chii veterisque Falerni
Mille cadi.

De Ficubus Martialis lib. 7. Epigr. 30

Et suaves medio vapore Chias.

Ejusdem libri Epigr. 24

Infanti melimela dato, fatuasque mariscas:
Nam mihi quæ nobit pungere, Chia sapit.

Pungere dixit, propter non ingratam aciditatem, qua vini salisque saporem quodammodo refert. Unde in Xeniis Epigr. 23. sub Lemmate CHIA FICVS:

Chia seni similis Baccho, quem Setia mittit;
Ipsa merum secum portat & ipsa salem.

Et lib. 12. Epigr. 98. in Zelotypam:

--- Chiam volo, nolo mariscam;
Ne dubites quæ sit Chia, mariscа tua est.

Calpurnius Ecl. 2. v. 81

Mille venienti dabimus tibi cortice Chias,
Castaneaque nuces totidem.

Observandum autem hoc loco tironibus, Horatium juxta & Martialem, (ut de cæteris non dicam) cum in his, tum in aliis exemplis, ubi de Chiis vino aut ficubus loquuntur, primam semper producere; cum tamen in ipso insulæ nomine primam Horatius aliique corripiant. Quod fortean ad discriminandum adjectivum ab appellativo est factum. Ac licet Cicero hoc migrarit, & primam in Chios, cùm de loco loqueretur, produxerit, ut Hugo Grotius observavit; & Avienus quoque Arateis, emendante, quem nominavimus modo, viro summo, v. 251

Huc falcata Chii repserunt cornua monstri.

Et rursus vers. 1173

Curva Chii cælo cum surgent brachia signi,

prima correpta, contra illorum rationem, dixerit, elementi Græci naturam secutus procul dubio; ab Horatii tamen & Martialis ac reliquorum auctoritate recedendum temere haud arbitror: Nam & in adjectivo Græco χῖος prima circumflexum habet. De *Chia terra*, quæ Samiæ instar candicat, inque medicaminibus locum habet, Dioscorides lib. 5. c. 101, & Plinius lib. 36. c. 16.

CHĪRĀGRA, χειράγρα, die Gicht/ oder das Zipperle an den Händen. Seneca epist. 78 *Podagra & chiragra, & omnia vertebrarum dolor nervorumque interquiescit.* Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 31

Nodosâ corpus nolis prohibere chiragrâ,

In quo exemplo primam contra naturam licentiâ quadam Poëtarum corripuit, qui solent nonnunquam alterum Diphthongi elementum abjicere, ut brevem efficere syllabam possint. Idem lib. 2. Sat. 7. v. 15

--- postquam illi justa chiragra
Contudit articulos.

Perinde & Persius corripuit ejus exemplo Satyra 5. v. 58. & Martial. lib. 9. epigr. 93

Tortorem metuis? Podagrâ Chiragraque fecatur.
Caius, & mallet verbera mille pati.

¶ Chiragricus, qui ea laborat. Celsus lib. 4. cap. 27 princ. *Qua in podagricis chiragricisve esse consuerunt, ea raro vel castratos, vel pueros tentant.*

¶ Chiragricus, adjective. Sidonius lib. 3. epist. 13 *Taceo chiragricas manus, unius cataplasmatum pannis involutas.*

CHIRAMAXIVM, curriculus, plostellum parvum, quod manu trahi possit; à χεὶρ manus, & ἅμαξα currus. Petronius p. 73

prace-

precedente chirámaxio, in quo delicia ejus ferebantur. Pueri gestatorium VVouwerius interpretatur. ein Kinderwagen.

CHĪREMBŎLON, χειρέμβολον, signum, quod gubernator ex prora dat nautis, ut aliquid faciant, vel aliquem aut recipiant, aut non. Ulpian. Lege 1. § 3 Dig. Naut. Caup.

CHĪRIDŌTA, χειριδωτὸς χιτὼν, vestis longioribus manicis, quam *manuleatam* Plautus vocat, ein Rock mit langen Ermeln / *tunica chirodota*, Gell. lib. 7. cap. 12.

CHĪROGRĂPHVS, & chirographum, χειρόγραφον, Handschrifft / *Cautio Chirographi*, eine Versicherung durch eine Handschrifft / Cic. lib. 7. Fam. epist. 18. Idem in Philipp. 2. cap. 4 *Confincere chirographo*, mit einer Handschrifft überweisen. *Credere & fidem habere chirographo*, Plancus Ciceroni lib. 10. ep. 21. *Chirographum dare*, eine Handschrifft von sich geben / Senec. 2. de Benefic. cap. 23. *Inane facere chirographum*, eine Handschrifft dam. *Exemplar chirographi*, eine Abschrifft einer Handschrifft / Plancus Ciceroni epist. eadem. Recentiores Græci *ἰδιόχειρα* vocarunt, quæ vetustiores *χειρόγραφα* dixerunt. Latini autem & *Manum* pro chirographo dixerunt, de quo infra suo loco. Differebant autem *Syngrapha* apud Veteres & *Chirographa*, de quo ita Asconius in Ciceronis Verrinam de Prætura Urbana: *Inter* SYNGRAPHAS, inquit, & *cætera* CHIROGRAPHA *hoc interest, quod in cæteris tantum, quæ gesta sunt, scribi solent;* in SYNGRAPHIS *etiam contra fidem veritatis pactio venit, & non numerata quoque pecunia, aut non integre numerata, pro tempore ab voluntate hominum scribi solet more institutoque Græcorum: Et cætera tabulæ ab una parte servari solent:* SYNGRAPHAE *signatæ utriusque manu, utrique parti servandæ traduntur.* Hæc Asconius. Vide & Francisc. Hotomannum in eum locum Asconii: itemque Salmasium de modo Usurarum cap. 10. ¶ 1. Aliquando *Chirographum*, non cautionem significat, sed ad contractum quendam pertinet, & pro cujusque manu, sive scriptura *ἰδιόχειρον* ponitur. Was man mit seiner eignen Hand geschrieben / und nicht durch andere schreiben lassen. Suetonius Augusto cap. 64 *Nepotes & literas, & natare, aliaque rudimenta per se plerumque docuit: ac nihil æque laborabit, quam ut imitarentur chirographum suum.* Daß sie schrieben / wie er. Idem Tito cap. 3. *E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem, imitari chirographa, quæcunque vidisset.* Hat eines jeden Hand nachschreiben können / die er gesehen. Sic *proprio chirographo annotare*, mit eigner Hand unterschreiben / dixit Paulus JC. Lege 30. Dig. de testamentis.

¶ Chirographarius, a, um: ut *actio chirographaria*, quæ ex chirographo nascitur. *Chirographaria pecunia*, quæ ex chirographo solo, non dato pignore debetur. *Chirographarius debitor*, qui similiter debet. *Chirographarius creditor*, qui sibi chirographo cavit. Cui *Hypothecarius* opponitur.

CHĪRŎMANTĪA, χειρομαντεία, divinatio ex inspectione linearum in manu, quibus arcanas quasdam temperamenti significationes natura impressisse creduur nonnullis. Die Zigeunerische Kunst / aus den Händen wahr zu sagen. Aristoteles in problematis quærit de lineâ vitæ, quare longævi sint, qui habeant integram lineam mediæ manus.

¶ Chiromantes, χειρόμαντις vel χειρομάντης, der in die Hände siehet: qui & χειροσκόπης Græcis & *Manuinspex* Latinis appellatur. Vet. Gloss. χειροσκόπος, *Manuinspex*.

CHĪRON, ōnis, Centaurus, Saturni & Phillyræ filius, quamobrem & *Phillyrides* appellatus est, à Thetide cultos & præceptor Achilli traditus fuit. Ovid. de Arte am. lib. 1. v. 11

Phillyrides citharæ puerum præfecit Achillem, &c.

Ausonius Protreptico ad nepotem de studio puerili Idyllio 5.

Sic neque Peliden terrebat Achillea Chiron
Thessalico permixtus equo, nec Pinifer Atlas
Amphitryoniaden puerum, sed blandus uterque
Moribus alloquiis teneros mulcebat alumnos, &c.

Herbarum vires & medicamenta reperit, Plinio teste lib. 8. cap. 56. Vid. Polyd. Virgilius de Invent. Rer. lib. 1. c. 21.

¶ Chirōnĕon, χειρώνειον, chironion, Plinius lib. 25 cap. 6. *Centaurea curatu dicitur Chiron, cum Herculi excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion vocant.* Vide *Centauria*.

CHĪRŌNŎMVS, χειρονόμος, qui manibus gesticulatur, pantomimus, Gaukler. Juvenalis Satyr. 6. v. 63 fœmineo genere dixit, ut solenne Græcis, de saltatrice pantomima,

Chironomon Ledam molli saltante Batbyllo.

id est, dum pantomimus in theatro repræsentat Ledam, insignem illam saltatricem.

¶ Chirōnŏmon, ontis, qui gestu & secundum artis legem cibos scindit, ein Vorschneider. Juvenal. Sat. 5. v. 121

Saltantem spectes, & chironomonta volanti
Cultello.

Sidonius lib. 4 epist. 7 *si inter Apicios epulones & Byzantinos chironomontus hucusque ructaverit.* Hunc intelligit Petronius quum ait: *Processit statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus Iliam lacerabit obsonium.* Vide Petronianos interpretes, & Lipsium lib. 2. Saturnal. c. 2. & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 278.

¶ Chironomia, saltatio gesticulatrix est, ein Morischger Tantz.

¶ 2. Et Chironomia lex est gestus, oratori necessaria, de qua Quintilianus præcipit lib. 1. c. 11. allo nomine *palæstra*, die Weise sich zierlich und höfflich zu geberden.

CHĪRŌTHĒCA, χειροθήκη, quæ & *dactylotheca* δακτυλοθήκη dicitur ein Handschuch.

CHĪRVRGVS, medicus, qui manu curat. ein Wundartzt / Balbierer. Celsus proœm. lib. 7, *Esse chirurgus debet adolescens, aut certè adolescentiæ propior, manu strenua, stabili, nec unquam tremiscente.*

¶ Chirurgia, χειρουργία, ars est curandi vulnera, Wundartzney. Cic. ad Att. lib. 4. Ep. 3, *Ego dietâ curari incipio, chirurgiæ tædet.*

¶ Chirurgicus, adject. Hyginus Fab. 274 *Chiron Centaurus Saturni filius artem medicinam chirurgicam ex herbis primus instituit.*

CHĪVS, χῖος, qui & *canis* & *canicula*, tali planicies fuit, cujus jactus damnosus fuit, ut qui unionem contineret, vide *Talus*. ¶ De insula vide in *Chios*.

CHLAENA, χλαῖνα, est vestimentum hibernum, à χλαίνειν calefacere, quam *lænam* Latini reddunt. Inde Adagio: *Dum cutumere vestimur, chlænam texamus*, i. e. De hieme cogitandum est æstate. Turneb. lib. 17. cap. 30.

CHLĂMYS, ўdis, χλαμύς, paludamentum, vestis militaris, quæ non totum ambiebat corpus, sed posteriora fere tantùm, præterquam ad pectus & humeros, ad quos nodo, seu fibula, colligebatur, ein Reitrock. Virgilius lib. 8. v. 588

chlamyde & pictis conspectus in armis.

Statius lib. 6. Theb. v. 570

torto chlamydem dissibulat auro;

auffhefften/ auffschnallen. Eam prima Sappho nominavit, cum dixit Amorem ἰλθεῖν ἐξ οὐρανοῦ πορφυρᾶν ἔχοντα ἀστεμφέα χλαμύδα, *venisse è cælo purpuream indutum chlamydem*, vid. Pollux. Suidas scribit Numam Pompilium primum chlamydis usum Romæ instituisse, cum id genus vestimenti à Legato Isaurorum accepisset. Plura de ea Salmasius ad Histor. Aug. Plautus Epid. act. 3. sc. 3.

Sed hic quis est, quem hæc advenientem conspicor
Suam qui undantem chlamydem quassando facit?

Wetzen / schwäntzen / i. e. qui crebro succussando corpus pallium motitat & crispat, ut glorioši & jactabundi solent.

¶ Chlamyda, æ, idem Apul. lib. 10 *Ephebica chlamyda sinistrum tegebat humerum.* Et lib. 11 *pretiosa chlamyda.*

¶ Chlamydātus, χλαμυδοφόρος, chlamydem indutus. Cic. pro Rab. Post. cap. 10. *chlamydatus imperator.*

¶ Sagochlamys, ex sago & chlamyde mistum vestimentum. Extat in epistola Valeriani apud Trebell. Pollionem in vita Claudii cap. 14.

CHLŌRION, χλωρίων, avis est Plinio lutea, nescio an illa quæ χλωρίτις aliis est, ein Wonitz / aut χλωρίς, id est, *lutea*, ein Zeisel / Eber. Plinius lib. 10. cap. 29. *Chlorion totus luteus est; hyeme non visus, circa solstitia procedit.* Avis est magnitudine turturis, & cum turture pugnatis, vocant, ein Wiedewal.

¶ Sed *Chloris*, ein Grünling / Grünfinck / viridia Hirßvogel / Hirßfinck. Vide *Fireo*. Gesn.

¶ Chlorītes, gemma est Plinio lib. 37. cap. 10.

CHLŌRIS, ĭdis: nympha non ignobilis, quæ & *Flora*; nupsit Zephyro, à quo dotis loco accepit, ut haberet omnium florum potestatem. Die Blumen-Göttinn / de quâ infra. Ovid. 5. Fastor. v. 195 *Chloris eram, quæ Flora vocor; corrupta Latino*
Nominis est nostri littera Græca sono:
Chloris eram nymphe campi felicis, &c.

Hinc *Chloridos herba*, apud Propertium lib. 4. Eleg. 7;

Si te non totum Chloridis herba tenet.

Choa, vide *Chus*.

CHOASPES, fluvius Persidis, cujus unius aquam Rex potabat, ut Herodotus auctor est lib. 1. cap. 188. Plinius lib. 31. cap. 3. *Parthorum Reges ex Choaspe & Eulæo tantùm bibunt: & ex* [aquæ] *quambis in longinqua, comitantur eos.* Hinc Tibullus Panegyr. Messalæ v. 140

Nec quæ vel Nilus, vel regia lympha Choaspes
Profluit.

Item Ausonius de claris urbibus, in Burdigala:

Hunc cuperes, Rex, Mede, tuis conjungere castris,
Flumina consumto cum defecere meatu,
Hujus fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
Unum per cunctas solitus portare Choaspem.

¶ Curtio lib. 5. c. 2. n. 9 *delicatam* dicitur *aquam* bibere.

¶ 2. Est & fluvius Indiæ *Choaspes* alius, de quo Curtius videatur lib 8. cap. 10. n. 22. Adde quæ ibi notavimus.

¶ Choaspītes, gemma, Plin. lib. 37 cap. 10.

CHOENIX, icis, χοῖνιξ, fœmin. dimensum erat diurnum, quod servis apud Græcos distribuebatur, ut apud Laërtium & Suidam legimus: ein zugemessen und bescheiden Theil auf die Tag, Arbeits. Χοίνικα μὴ ἐπικάθηται, id est, *Chœnici ne insideas*, inter Pythagoræ symbola connumeratur, ac monet, non esse indulgendum

dum otio, sed industriâ sibi de victu prospiciendum: Item, non esse indulgendum solicitudini de victu crastino. Vide Chiliad. itemque Gyraldum in Symbola Pythagoræ. ¶ 2. Sed *Chœnix* mensuræ nomen Budæo *semodius* est, Camerario & Ebero mensura est *duorum sextariorum* seu *quatuor heminarum:* Sic enim legendos censet hos Rhemnii versus in carmine de ponderibus apud Priscianum Camerarius:

Heminas recipit geminas sextarius unus,
Quis quater assumtis sit Graio nomine Chœnix.

Aliter vetus Auctor in Excerptis apud Rigaltium: *Est autem sextarius sexta pars Congii, qui in scripturis.* Hinc *appellatur in liquidis.* Chœnix *autem quinque sextariis adimpletur, cui si sextum addideris, sit congius.*

¶ Chœnicion, modiolus & ferramentum medicinale, Celso lib. 8. cap. 3.

CHOERĬLVS, χοίριλος: quo nomine duos Poëtas Græcos fuisse eruditissimus Gyraldus, optimum alterum, & alterum malum atque ineptum tradit. Falsum fuisse in eo arguit Scaliger Animadversionibus Eusebianis; qui & hallucinatum Horatium censet, cùm Chœrili mentionem lib. 2. Epist. 1. v. 233 faceret; unum tantum Chœrilum eumque præstantissimum Poëtam, sub Archelao fuisse contendens: alterum verò, qui pòst sub Alexandro, de quo Horatius [in quo & ἀκριτίαν notat, quod de optimo Poëta pessime judicarit] planè rejiciens. Hunami quid possum Heroa illustrissimum satis revincunt auctoritates, quas de diversis Chœrilis Horatiani interpretes adducunt; & quæ ex iis contra disputavit Heinsius lib. 2. de Satyrâ Horatiana. Sane de altero illo Chœrilo, inepto Poëta, & qui secutus Alexandrum Magnum est, diserte Plutarchus Alexandri vitâ, & Curtius lib. 8. cap. 5. n. 8 his verbis testatur: *Agis*, inquit, *pessimorum carminum post Chœrilum conditor, & ex Suriis Clyo* &c. Quæ Horatium sane & ejus crisin facile absolvunt; ac verè duos Chœrilos prodidisse Gyraldum, adstruunt satis. Sed utrum Alexander pro versibus singulis Chœrilo singulos Philippeos numeraverit, quod ait Horatius; an lapsus memoriâ Poëta Alexandro ista tribuerit, quod Archelaum in altero fecisse legimus; eam nos litem non habemus discernere. Horatii versus isti sunt lib. 2. Epist. 1, 232

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus & malè natis
Rettulit acceptos, regale numisma, Philippos.

Ausonius ad Probum præfectum Prætorium Epistolâ 17, *Cumque eo imitatus sim Vesaniam Chœrili, tu ignoscas magnanimitati Alexandri.*

CHŌLĔRĂ, χολέρα, humor naturalis, qui & *flava bilis* dicitur, Choleriſche Feuchtigkeit. ¶ 2. Item morbus, cùm bilis largiter infusa in ventriculum erumpit per vomitus & inferiora. Hunc *morbum acutum* Celsus vocat lib. 2. cap. 14, ubi etiam *cholera laborare* dixit.

¶ Cholĕricus, qui bile abundat. Cholerici sunt fervidi, præcipites, incauti, non satis diligentes, aperti, iracundi, sed facile placabiles, mutabiles. *Tormina cholerica* das Bauchweh oder Grimmen im Leib. Plin. lib. 20. cap. 14.

CHŌLĬAMBVS, χολίαμβος, versus Jambius claudicans, quem & *Scazonta* dicunt; Hoc est, qui in penultima Jambum, in ultima pro Jambo Spondeum habet. Quales sunt isti Martialis de Mamerco ad Aulum lib. 5. Epigr. 29

Ut bene loquatur sentiatque Mamercus
Efficere nullis, Aule, moribus possis:
Pietate fratres Curtios licet vincas,
Quietè Nerva, comitate Rufones, &c.

CHŌMA, χῶμα, agger aquam coërcens, ein Tham oder Schutz/ so das Wasser auffhält/ extat hæc appellatio apud Ulpian. Lege 10. de extraordinariis criminibus: *In Ægypto qui chomata rumpit, quibus nimirum Nili aqua coërcentur.*

CHONDRILLA, χονδρίλλη, sive Condrillon, herba, cichorii silvestris species, ein Art der Wegweiß oder Wegwart. Plin. lib. 22 cap. 22. Usus ejus est in acetariis. ein Salatkraut. Vide *cichorium & condrilla.*

Choraules, vide in *Chorus.*

CHORDA, χορδὴ, fides, eine Seyte. *Experiri chordas*, Stat. 1. Achill. vers. 187. fühlen ob die Seyten recht gezogen seyn/ quod Ovidius 5. Metam. v. 339 dixit:

— — *pratentat pollice chordas.*

Sic *intentæ chordæ*, Cic. 3. de Orat. cap. 57. gespannet/ aufgezogene Seyten. *Impellere, pulsare chordas*, spielen/ unde Ovid. 10. Metam. v. 145

Ut satis impulsas tentavit pollice chordas.

¶ *Chordâ eâdem obstrepere* apud Horat. in arte est v. 356. cantilenam eandem canere; & *citharœdus*

Ridetur, chordâ qui semper oberrat eâdem.

Immer bey einem Lied bleiben. Est & illud proverbiale apud Plutarchum, *Chordas non movendas movere*, quod est, movere non necessaria, & quæ sine periculo moveri minime possunt, ἐπιθυμία, inquit, κινοῦσα χορδὰς οὐ κινητέας, hoc est, *Cupiditas chordas movens non movendas.*

¶ Tetrachordos, quatuor chordarum, inde Vitruvius dixit lib. 5. cap. 4. Idem &.

¶ Hexachordos, ac.

¶ Octochordos, lib. 10. cap. 13 eodem compositionis genere dixit.

CHORDI, agni post tempus nati, Spätlinge/ Varro de re rust. lib. 2. cap. 1. à χορίος, id est, *secundina.*

¶ *Chordum* autem ad gramina defertur, tamen etiam cum feritatis notione. Columella lib. 7. cap. 3 *Aluntur commodissime autumnali fœno, quod chordum vocatur.* Grummet/ Herbst-Heu. Alii sine adspiratione scribunt. Vide infra *Cordus*, & adde Voss. Etymologicum. Varro autem d. l. à χορίος ducit, quod adspirationem postulat.

CHŎRĔVS, χορεῖος, pes, qui & Trocheus. -∪

¶ Dichoreus, duo Chorei sive Trochei, ut -∪-∪ *comprobabit*, graves efficientes clausulas, ut Cicero indicat. Sonorius enim est, *patris dictum sapiens temeritas filii comprobavit*, quam, *comprobabit filii temeritas.* Ex libro Rufini de metris comicis apud Priscianum.

CHŎRĬAMBVS, ex Choreo & Jambo compositus æquè & appellatus pes quatuor syllabarum, primâ longâ, duabus mediis brevibus, & ultimâ longâ constans: ut *filiolus* -∪∪-

¶ In Choriambio carminis genere multus est Horatius, ut lib. 1 ode 1, od. 3 &c.

CHŌRŎBĂTES, χωροβάτης, regula aquaria est, aut libræ aquariæ genus, eine Schnur damit man das Wasser misset/ oder eine Art einer Wasserwagen/ apud Vitruv. lib. 8. cap. 6. ubi accurate hoc instrumentum describit.

CHOROGRAPHIA, χωρογραφία, descriptio regionis aut loci. Ort- oder Land-Beschreibung. Vitruv. lib. 8. cap. 2.

¶ Chorographus, ein Landbeschreiber.

Chors vel Cors vide infrà *Cohors.*

CHŎRVS, χορὸς, [ἀπὸ τῆς χαρᾶς Platoni 2. de LL.] propriè cœtus canentium, sive saltantium, maximè in Sacris. eine Menge der Singenden und Tantzenden. Vid. Scalig. ad Euseb. pag. 156. Nam apud veteres nullæ festivitates ac cerimoniæ celebratæ fuerunt citra choreas & saltationes, quod Lucianus de Saltatione monet. Apul. de Mundo: *Quod est in triremi gubernator, in curru rector, præcentor in choro, lex in urbe, dux in exercitu; hoc est in mundo Deus.* Virgil. Eccl. 6. v. 66

Utque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis.

Sueton. Calig. c. 37 *inter choros & symphonias.* Horat. 4. od. 7 *ducere choros*, reyen tantzen/den Reihen führen. Plato tres fieri Choros præcipit, *Puerilem, Virilem* & *Senilem*; quod ex instituto Laconico sumptum videtur. Lycurgus enim instituerat πυρίχιον Lacedæmoniorum, ubi canebant

Senes: Ἄμμες πόκ᾽ ἦμες ἄλικες νεανίαι.
Viri: Νῦν ἄμμες ἐσμὲν, αἶκα λῆς, ἀνιάσδεο.
Pueri: Ἄμμες δὲ ἐσσόμεσθα πολλῶ καίρονες.
S. *Nos aliquando eramus robusti juvenes.*
V. *Nos nunc sumus, si vis, fac periculum.*
P. *Nos verò erimus longè præstantiores.*

Chorum canentium Budæus admonet vulgò *Capellam* vocari. eine Cantorey. Mansit hinc nomen choro Musico præfectis, ut dicantur, die Capellenmeister. ¶ Deinde & aliorum quorumvis cœtus ita appellantur. Horat. lib. 2. epist. 2. v. 77

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes,

Cic. pro Mur. cap. 24 *Catilina stipatus choro juventutis erat*, hatte um sich ein hauffen junges Volcks. Sic *chorus virtutum* apud eundem in Offic. lib. 3. cap. 33, quem in Epist. *familiam* videtur appellare *virtutum.* Ein schöner Hauff herrlicher Tugend. Idem de finib. lib. 1. cap. 8. *Epicurum pene è philosophorum choro sustulisti*, aus der Gemeine der Philosophen geworffen. *In alieno choro pedem ponere*, proverbialiter dicitur à Plutarcho pro eo, quod est, alienis sese negotiis admiscere, sich in frembde Händel mengen, vide Chiliad. De choris in Comœdiâ usurpatis, Scalig. lib. 1. poët. cap. 9.

¶ Chŏrāgus, χορηγός: quod honestissimum nomen habebatur apud Græcos, iisque tribuebatur, qui sumtus de suo ad ludos sacros solebant præbere. Latinis *Choragus* dicitur, qui scenicis histrionibus ornamenta agendæ fabulæ necessaria, vel accepta ab Ædilibus, vel de sua copia conductus præbet. Der die Comödien-Spieler ausstaffiret. Plautus Persa act. 1. sc. 3. v. 78

TO. *Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.*
SA. *Sed unde ornamenta?* TO. *absque choragio sumito: Dare debet: prabenda Ædiles locaverant.*

Idem Trinummo act. 4. sc. 2. v. 16

Ipse ornamenta à choragio hæc sumsit suo periculo.

Vetus Poëta apud Sueton. Augusto cap. 70. de Cœna ejus δωδεκαθέῳ:

Cum primùm istorum conduxit mensa choragum.

¶ 2. dux chori, ein Vortäntzer.

¶ Chŏrāgium: ipse apparatus seu instrumentum scenicum: Was man zu Ausrüstung eines Spieles von nöthen hat. Plinius lib. 36 cap. 15 de Scauri Theatro loquens: *Sed & reliqua apparatus tantus Attalica veste cæteroque choragio fuit* &c. Apu-

lejus

Jejus Apologiâ: *Quid enim si choragium Thymelicum possiderem, num ex eo argumentaretur, etiam me consuesse Tragœdi syrmata texisse: crotalobe ad trieterica Orgia aut Mimi cenunculo.* Elegantissime auctor Rhetor. ad Herennium lib. 4. cap. 50, in Characte ostentatoris: *Ei dicit in aurem, aut ut domi lectuli sternantur, aut ab avunculo rogetur Æthiops, qui ad balneas ferat, Alunoni locus ante ostium suum detur, aut aliquod fragile fabæ choragium gloriæ comparetur.* ¶ 2. *Choragium* etiam dicebatur locus, in theatro ex ipsa re, quod ibi choragium scenicum, id est, vestes ac cætera, quæ instruendæ scenæ inserviebant, custodiebantur. Vitruvius lib. 5. cap. 9 *Choragiaque laxamentum habeant ad chorum parandum* &c.

¶ Chŏraules, χοραύλης, ein Spielmann / proprie qui cum choro tibiis concinebat: cum in conviviis, tum in scena. Martial. lib. 5. epigr. 57

Artes discere vult pecuniosas?
Fac, discat citharœdus, aut choraules.

Et lib. 9. epigr. 78

Quod optimum sit, quæritis, convivium?
In quod choraules non venit.

Hygin. Fab. 273 *His quoque ludis Pythaules, qui Pythia cantaverat, septem habuit pallatos, qui voce cantaverunt: unde postea appellatum est* CHORAVLES. ¶ Item qui ad tibias saltabat. Quo sensu Petronius:

Manu puer loquaci
Ægyptius Choraules.

Vide Salmasium ad Vopisci Carinum cap. 19. & Scalig. ad Euseb. plura p. 156.

¶ Chorula dixit terminatione Latina Apul. Lib. 8. *Erat quidam juvenis satis corpulentus, chorula doctissimus, collatitiâ stipe de mensâ paratus, cornu canens.* Beroald. Commentario pag. 723 proinde casu habet, interpretatur artem tibicinium, quam *Tibicinium* vocabulo oppido eleganti appellavit Apulejus in Flor. Lib. 1. Ab eodem Apulejo c. I. Floridorum *choraula* (castigatiores editiones legunt hîc *ceraula*) *monumentarii* dicti sunt tibicines, qui ad sepulcra jam sitos, hoc est, defunctos canebant; quales præfici *siticines* vocant apud Gell. lib. 20. cap. 2.

¶ Chŏrea, Χορεία, convivii appendix, quemadmodum dixit Hom. Odyss. α. v. 152 ἀναγκαία δαιτὸς, saltatio. ein Tantz. Ovidius 8. Metam. v. 581

festas duxere choreas.

At Virgilius 6 Æneid. v. 644 correpta penultima:

Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.

quod Hermio lib. 1. od. 4 est *choros ducere*, Tantzen. ¶ Non ineleganter Varro Marcipore apud Nonium, *chorearum* vocabulum ad stellas transtulit, quæ certâ lege atque ad numerum veluti decurrunt, cùm tempestatem describeret:

Repente noctis circiter meridiem,
Cum pitius aer ferbidis lete ignibus
Cali choreas astricas ostenderet, &c.

Idem Manilius lib. 1. v. 69

Et quinque averso lucentia sidera mundo
Exercent varias naturâ lege choreas.

Similiter & *chorus* de iis dicitur. Tibullus lib. 2. Eleg. 1 extrema:

Ludite, nam nox jungit equos, currumque sequuntur
Matris lasciva sidera fulva choro.

Statius lib. 1. Achilleid. v. 643

— — risit chorus omnis ab alto
Astrorum,

¶ Chorocitharistæ, qui in cœtu citharâ canunt: exstat apud Sueton. in Domitiano cap. 4 Spielleute.

¶ Chorodidascalus. Ein Spielmeister.

¶ Chorostătes, magister chori. Ein Vorsänger.

CHOSROES, χοσρόης, Nomen aliquot, aut forte omnium cognomen Regum Persarum, qui ab Artaxerxe duxerunt genus, & nonnullorum Parthorum ante fuit, ut Casaubonus ad Capitolini Alexandrum observat. Vide Onuphrium Panvinium, quæ Comment. de Reip. Romanæ de Parthico Persicoque Imperio, eorumque regibus, digessit. Scribitur & *Osroes* & *Cosdroes*: sed primam *Ch* non de nihilo esse, in Histor. Antiqua Tab. Reg. Parth. probavimus.

CHRĒMES, χρέμης, persona senilis apud Terentium, & rustica, à χρεμετίζω, quod est *exsreare*. Horat. in art. poët. v. 94 *Iratusque Chremes tumido delitigat ore.*

Et lib. 1. serm. satyr. 10. v. 40

Argutâ meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, &c.

CHRESTON, herba, *cichorium* est Plin. lib. 20. cap. 8. species intybi, sed silvestris, Hindleufft / Wegwart / Sonnenwirbel / vide *Seris*.

CHRĪA, χρεία, dictum breve & opportunum cum auctoris allegatione: ut, Ἰσοκράτης τὰς παιδείας τὰ μὲν ῥίζαν πικρὰν ἔφη, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς, Id est, *Isocrates dixit, Radicem disciplinæ amaram esse, fructus verò ejus dulces.* Apud Xenophontem Crœsus inquit, τέχναι πηγαὶ τῶν καλῶν, *Artes fontes sunt bonorum.* Demosthenes dixit, πόλεως ψυχὰς εἶναι τοὺς νόμους, *Civitatis animam esse leges.* Sententia, γνώμη, idem omnino quod chria est, sed sine auctoris allegatione, ut, *Altius erectum gravius cadit omne superbum.* Vide Quintilianum lib. 1. cap. 9. ut & Theonem atque Aphthonium in Progymnasmatis: itemque Scalig. Comment. in Varronem. Habes & de iisdem apud Paullum Leopardum lib. 3. Emendat. cap. 7 & 9.

CHRISTVS, Χριστός, unctus, Dei Filius, & orbis Salvator, à χρίω *ungo* appellatus: quod nescientes pagani perperam *Chrestus* pronunciarunt, quasi à χρηστός, *benignus, utilis.* Vide Sueton. Claud. cap. 25, & ex nostris errorem notantibus Tertullianum Apologet. cap. 3, & Lactantium lib. 4. cap. 7.

¶ Christiani, ita dicti sunt discipuli, & auditores Apostolorum primum Antiochiæ Act. 11, 26. postea ubique, sumpta appellatione a Capite & Domino eorum Christo, tanquam *uncti* ab *unctio*. Romanis dicebantur *Galilæi*, & *Nazarei*, itemque *Judæi*, & per inscitiam *Chrestiani*. Lips. ad lib. 15. Ann. Tacit. p. 230. *Crucicolæ* quoque appellati, quod Christum crucifixum colebant. Elmenhorst. ad Arnob. p. 31.

¶ Christianus, a, um, Christlich. Hieronymus de optimo genere interpretandi ad Pammachium Epistola 101. cap. 5. *Vir omnium nobilium christianissime, & christianissimorum nobilissime.* Et Ambrosius ad Valentinianum 2. epist. 30 *Imperator christianissime*: etiam epist. 26 pr. ad Gratianum.

¶ Christiane, adverb. Augustinus epist. 89 *Domos suas & familias christiane regunt.* Christlich.

¶ Christianissimus, Christenthum. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 33 *Joannes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Judaissimus: & a quo inciperet Christianissimus.* Et lib. 5. cap. 4 opponit *Christianissimi generositatem, & Judaïsm. servitutem.* Græco χριστιανισμὸς usus est Socrates lib. 1. Hist. Eccles. cap. 19 [ed. Rob. Steph.] ὁ χριστιανισμὸς ἰσχναίνεται. & sub finem capitis: κόσμῳ τῷ χριστιανισμῷ χαίρειν. Hoc autem nomen a verbo χριστιανίζειν est, quo non modo Christiani usi sunt, ut Sozomenus lib. 2. H. E. cap. 3 &c. sed Zosimus etiam, paganus homo, lib. 5. cap. 19. n. 8 dixit οἱ σφόδρα χριστιανίζοντες, *religiosi Christiani.*

¶ Christianitas. Lege 129 pr. Cod. Theod. de Decurionibus: *Christianitatis obtentu curialium se consortio separarunt.*

CHRŌMATIARIVS. Vetus interpres Persii Satyr. 4. v. 18. *Curata*, inquit, [cuticula] *a Chromatiario. Nam Chromatiarii dicuntur colorarii, vel qui tota die in arena sunt, vel in sole. Antiqui enim ungebant se, & in sole erant, ut oleum corpus imbiberet.* Adde Meursii Critic. Arnob. lib. 1. cap. 4. Est autem nomen a χρῶμα, quod *colorem* sonat.

CHROMBVS piscis Plinio lib. 22. cap. 11, 2. Alius rursus Chromis eidem ibidem. Piscis est litoralis melanuro similis. Gesn.

CHRŌNOS, χρόνος, tempus, πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος εἰς φῶς φέρει. Id est, *Omnia aperient in lucem tempus profert*, es wird nichts so fein gesponnen / ꝛc.

¶ Chrŏnica, Plural. Zeit- oder Geschicht-Bücher. Plin. 35. cap. 9. pr. *chronicorum errore non dubio.*

¶ Libri Chronici, qui temporum historias continent, apud Gellium lib. 15. cap. 16. pr. & lib. 17. cap. 21. *Excerpebamus ex libris, qui chronici appellantur.*

¶ Chronici morbi dicuntur diuturni, langwirige Seuchen.

CHRYSĂLIS, vermis ab Aristotele dictus: ξυλοτρόφος, ut indicat Sipontinus, Holtzwurm / quanquam is ξυλόφθορος dicitur, quod lingua arrodat & corrumpat.

CHRYSANTHĔMVM, χρυσάνθεμον, herba est tenera, fructicosa, leves proferens caules & folia multifida, flores luteos: Ejus caules manduntur olerum modo: non est Euphthalmus Matthiol. ex Dioscor. Römische Camillen. Hadrian.

CHRŸSE, es, χρύση, insula extra ostia Indi Plinio est, & urbs Apollinis prope Lemnum. Ovid. 13. Metamorph. v. 174

Me Tenedon, Chrysenque, & Cyllan Apollinis urbes,
Et Syron cepisse, &c.

CHRYSES, χρύσης, sacerdos Apollinis apud Homerum lib. 1. Iliad.

¶ Chrysēis, long. penult. patronym. ibidem.

CHRŸSENDĔTA, quæ auro ligantur; vasa sunt ex auro illigata, quæ torques habent ex auro nexiles. Vide Salmas. in Histor. August. Martial. lib. 11. Epigr. 36.

Accipe bina, domum, pueros, chrysendeta, mensas.

CHRŸSIPPVS, χρύσιππος, Philosophus Asianus fuit Solensis, aut secundum alios Tarsensis, in Dialectica clarissimus, Cleanthis discipulus, & post eum scholæ Stoicorum princeps: de quo vetustas etiam hunc Homeri versum retulit:

οἷος πίνυσιν, λευκὴ σκιὴ ἄνευθε,
hoc est,
Hic solus sapit, ast alii veluti umbræ feruntur.

Horatius 2. Serm. Satyr. 3. v. 43.

Quem mala stultitia, & quemcunque inscitia veri
Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus & grex
Autumat.

Quintil. lib. 1. cap. 1. *Sapientes nutrices optabat Chrysippus.*

Et cap. 3. *Cædi discipulos non improbat Chrysippus.* Persius Sat. 6. extrema:

Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Quod proverbii specie de ἀδυνάτῳ elegantissimâ brevitate dicitur. Sensus enim est: *tam difficile est avaritiæ tuæ modum statuere;* quam difficile Chrysippo Soritis finem invenire, hoc est, *ubi resistendum sit, definire. Soritem* enim acervum vocat Poëta; cujus nullum finem Chrysippus invenire potuit. Vide Casaubonum ad eum locum, & Beroald. Annotat. Appendice cap. 9. Tom. 1. Thes. Crit. p. 317. Idem Historicus fuit: quippe qui *de antiquis Physicis* etiam opus scripsit, ut Laertius testatur. Chrysippi *de rebus Italicis* quoque libros Plutarchus citat in Parallelis: quos cur Solensi (fuêre enim & alii Chrysippi, ut ex Diogene Laërtio constare potest) minus tribuamus, caussa non est. Eum enim *in omni historia curiosum* fuisse; Cic. testatur 1. Tuscul. Q. cap. 40. Vixit annos 73. vitâ defunctus est Olympiade 143. Chrysippum Carneades per ὑπερονομασίαν dixit χρύσιππον, quia statua ejus in Ceramico ob vicinam equitis statuam vix conspicua foret. Voss. l. 5. Institut. Orat. p. 322.

CHRYSĪTES, gemma Plinio lib. 37 cap. 10.

¶ Sed Chrysitis, is, auri spuma est, Goldschaum / ¶ 2. & herba, quæ alio nomine Chrysocome à Plinio lib. 21. cap. 8 dicitur, ab aurei coloris corymbis in summis caulibus: pulegium montanum vocant.

CHRYSŎCOLLA, χρυσόκολλα, Berggrün / Schifergrün. Chrysocolla factitia auri glutinum est, quod vulgò Borras dicitur, damit man das Gold löthet. Plin. lib. 33. cap. 5, *Chrysocollam aurifices sibi vindicant agglutinando auro, & inde omnes appellatum utentes dicunt.* Κολλᾶν glutinare est. Addit ibidem, Neronem in solenni aurigatione *Circi arenam chrysocolla stravisse.*

¶ 2. Est & gemmæ Indicæ nomen apud eundem lib. 37. cap. 10.

CHRYSŎCŌME, herba, vide in *Chrysolitis*, paullo ante.

¶ Chrysocŏmus, ut Latinorum *Auricomus*, der Gold-gelb Haar hat. Hesiodus Theogon. v. 947 Χρυσοκόμης format, epitheton Bacchi.

CHRYSŎGŎNVM, χρυσόγονον, herba est Dioscoridi lib. 4. dense fruticans, quernis foliis, flore verbasci, sed quam incompertam sibi esse affirmat Matthiol.

¶ Chrysŏgŏnus, Cantoris Comici nomen apud Juvenal. Satyr. 6. v. 74

— — Sunt quæ
Chrysogonum cantare velent, Hispulla tragœdo
Gaudet, &c.

¶ 2. Fuit hoc nomine & Syllæ quidam Libertus, qui Erucio in accusando Roscio Amerino socius fuit: de quo Cicero Oratione pro Roscio Amerino.

CHRYSOLAMPIS, gemma Æthiopica, interdiu pallens, noctu igneo colore lucens, Plin. lib. 37. c. 10. quæ & Topacius dicitur, ein Topaß. Agricola.

CHRYSOLECTRVM, gemma in colorem electri declinans Plin. ibid. cap. 10.

CHRYSŎLĪTHVS, χρυσόλιθος, Plin. ibidem, *Hiacinthos Æthiopiæ, mittit chrysolithos, & aureo colore translucentes,* ein Jacint. Ovid. lib. 2. Metam. in descriptione currus solaris v. 109

Per juga chrysolithi positæque ex ordine gemmæ.

¶ Chrysobĕrillum. Agricola interpretatus est, ein Chrysolithos.

CHRYSOMALLVS, χρυσόμαλλος, aries fabulosus, cui aureum fuit vellus. Ita divitem indoctum appellavit Diogenes. Vide in Chiliad. *Obis* χρυσόμαλλος.

CHRYSŎLŌRAS. Manuel Chrysoloras literas græcas ante annos ducentos amplius in Italiam reduxit, veluti hoc epitaphium scriptum ab Æneâ Silvio indicat:

Ille ego qui Latium priscæ imitarier artes
Explosis docui sermonum ambagibus, & qui
Eloquium magni Demosthenis & Ciceronis
In lucem retuli Chrysoloras, nomine notus,
Hic sum post vitam, & peregrinâ in sede quiesco,
Huc me concilii deduxit cura, trium dum
Pontificum Ecclesiam vexaret sæva tyrannis.
Roma meos genuit majores, me bona tellus
Bisantina colit, cinerem Constantia servat.
Quo moriare loco, nil refert, undique calum
Pœnarumque domus mensurâ distat eâdem.

Adde Lambecium Tom. 6. Biblioth. Vindeb. p. 276.

CHRYSOMĒLA, χρυσόμηλα, mala aurea, Armeniaca, Pomerantzen / vel Quitten. Vel malum cotoneum. Hinc Adjectivum

¶ Chrysomelianus. Columella inter alia malorum genera laudat *mala chrysomeliana* lib. 5. cap. 10. sub fin.

CHRYSŌPHRYS, χρυσόφρυς, piscis genus, apud Ovidium Haliaceut. v. 110

picta mormyres, & auri
Chrysophrys imitata decus.

Gesnero Aurata, Goldbrasme.

CHRYSOPLYSIVM, officina, in qua lavatur aurum.

¶ Chrysoplytes, artifex lavans aurum, der das Gold wäscht oder schneidet: à πλύνω lavo.

CHRYSOS, piscis genus Plinio aurei coloris lib. 32. cap. 11 quod apud Ovidium unum lectum testatur. *Adjiciemus*, inquit, *ab Ovidio posita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: sed fortassis in Ponto reperiuntur --- pictas mormyras aureique coloris chrysos.* Chrysophryn ergo notat, quem Ovidius cum mormyribus loco paullo ante dicto conjunxerat. Similis piscis capitur hodie in Viadro, quem Oderam vulgus vocat, piscium genus, quod Goldfisch dicunt. *Chrysonei* fortasse à præstantia quicunque sint tandem pisces, nuncupari videntur.

CHRYSOPOLIS, oppidum est Bithyniæ, prope Chalcedonem, ita appellatum, quod sub Persarum imperio ibi aurum ex tributis civitatum colligeretur. Steph. Byzant. & Plin. lib. 5. extremo.

CHRYSOPHRĂSVS, gemma est aurei coloris in pallidum exeuntis, *Chrysopetro* similis, species scilicet topacii, Agricol. Nomen factum est à πράσῳ porrum, quasi ex auri & porri colore fulgur missus. Budæus *Chrysolithum*, Chrysoprasum dici putat. Chrysopraß.

CHRYSORRHOAS, æ, χρυσὸς, *aurum*, & ῥέω *fluo*, nomen est ex quatuor fluviis aurum ferentibus, quorum primus in Bithynia est, (Plin. 5. c. 32.) secundus in Lydia, non procul à Tmolo & Pactolo, tertius in regione Temiscyra, quartus in Decapolitanâ, regione Syriæ, Agricol. *Chrysorrhoas*, ein Goldbach. Quo nomine etiam *Pactolum* dictum Plinius scripsit lib. 5. cap. 29.

CHRYSOSTOMVS, χρυσόστομος, os habens aureum. Quod cognomen tributum fuit Joanni Episcopo Constantinopolitano sub Arcadio. Obiit is anno Christi 412. Libri ejus multa habent, quæ ad pietatem Christianam, & mores formandos pertinent. Cujusmodi & illud est, βέλτιον ἀγνοεῖν καλῶς, ἢ μανθάνειν κακῶς. *Satius est bene ignorare, quàm discere male.*

CHVS, sive *choa*, χοῦς à χέω, fundere, genus fuit mensuræ humidorum apud Atticos, continens sex sextarios seu congium, drey Kannen. Fannius de ponder. & mens. v. 70

Adde duos (sextarios) *Chus fit, vulgo qui congius idem.*

Et ita Budæus. Alii sextariis quatuor æstimant.

CHVTRA, sive chytra & chytron, χύτρα, olla, χύτρας φιλία, *olla amicitia*, Tischfreundschafft / Kuchenfreundschafft / Item: ξὺν χύτρᾳ, ξὺν φιλίᾳ, *ferbet olla, bibit amicitia*, proverbiale est, de amicis patinam sectantibus. Vide Chiliad.

¶ Chytrŏpus, pŏdis, instrumentum ferreum, cui olla imponitur, ein Dreyfuß. ¶ 2. seu olla ipsa. Vide adag. in Chiliad. *Ne à chytropode cibum nondum sacrificatum rapias*, id est, ne irreligiosè pecudum ritu ad cibum capiendum irruas.

CHYLVS, ὁ χυλὸς, der Dauungs-Safft. Vid. Medic.

CCHYMIA, χυμεία (quod interpolarunt Arabes postea, & addito suo *Al*, *Alchymiam* fecerunt) ars est solvendi metalla & alias res, in pulveres liquoresque, à χύμα, *fundo*, sic appellata, ut vulgo creditur. Sed cum Scriptores Græci, qui de hac arte tradiderunt, itemque Suidas, non χυμεία, sed χημεία scribant, aliunde origo vocis petenda est: quam à Chime, seu Chame quodam ducit Salmasius Exercit. Plin. Eam veteribus quoque cognitam, Gvillandinus tradidit Comment. de Papyro, Membro 6. Sed negat Scaliger Commentar. Manilianis. Si tam vetusta non est, quàm volunt Chymici, non tam recens tamen eadem est, quam putant nonnulli.

¶ Chymista, qui artem eam exercet. Conf. Voet. disp. Theol. part. 1. p. 678. 683.

CIBŌRIVM, κιβώριον, fructus fabæ Ægyptiacæ (nam & Ægyptium nomen esse Hesychius testatur) ut Nicander in Georgicis apud Athenæum initio lib. 3. Deipnosoph. auctor est. ¶ 2. Et poculi genus in speciem ciboriorum procul dubio factum; de quo idem Hesychius atque Athenæus. Ein Pocal / Becher. Horatius lib. 2. ode 7

Oblivioso lævia Massico
Ciboria exple.

Ad quem locum Vetus Scholiastes: *CIBORIA*, inquit, *sunt Alexandrina poma, quæ habent similia colocasiæ folia: in quorum similitudinem facta pocula eodem nomine appellantur. CIBORIA etiam sunt vasa, in quibus navigantes soliti sunt ferre cibos suos.* Hæc ille. Sed hæc *Ciboria*, pocula, non tantùm ad similitudinem ciboriorum Ægyptiacæ fabæ; sed ex ipsis *Ciboriis* istis fieri potuerunt. De receptaculis ciborum, quod addit: dicta itidem a similitudine fuerunt *Ciboria*. *Ciboria* quippe sive nuclei Colocasiæ, seu calices multis distincti loculamentis sive cellulis erant, in quibus grana fabæ continebantur: unde Dioscorides *ciboria*, quasi κιβώλια, id est, arculas seu capsas, interpretatur. Quod ex effigie patet, quam ex Græcia Salmasius dedit Exercitat. Plinianis.

CIBVS, alimentum, τροφὴ, βρῶμα: Speiß. Cic. de Senect. cap. 11 *Tantum cibi & potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur.* Quintil. lib. 2. cap. 10 *Idonei conservandis viribus cibi sunt.* Et rursus Cicero de Finib. lib. 2. cap. 20 *Epicurus utebatur eo cibo, qui & suavissimus esset, & facillimus ad concoquendum*, liebliche und däuliche Speise. Idem de Divinat. lib. 1. cap. 29 *Nunc omnia cibo & vino perturbata & confusa cerni-*

dernimus. Ac Plin. lib. 11. cap. 53 *Homini cibus utilissimus, simplex est.* *Cibum capere*, Ter. Eun. 2. sc. 3. v. 76. *Cibum deducere*, das Futter entziehen / halb satt zu essen geben / Terent. ibid. v. 23. Idem act. 3. sc. 2. v. 38 *Cibum è flamma petere*, hoc est, cibi caussa quidvis facere & pati, ům einer Partecken willen wol durch ein Feuer lauffen. *Cibo suo servire*, bey eigner Köst Knecht seyn / apud Plautum in Rudente a. 1. sc. 5. v. 25. Huic opponitur *alienus*: qui alterius sumtu præbetur. Ter. Eunucho act. 1. sc. 1, 34.

Videri otium, & cibus quid faciat alienus.

Ubi tamen alii ex antiquis libris malunt *ossum* pro *otium* legere: quod Veteres Latini pro *os*, *ossis*, dicebant: de quo Petrus Victorius lib. 7. Var. Lect. cap. 12. Acute & pereleganter Carolus Langius ex eo *os sum*, pro *os suum* ibi malebat legi. Antiqui enim pro *suum*, *suam*, *suus*, dicebant, *sum*, *sam*, *sis*. Et verò Gnathones isti alieno cibo, sive ut alius Poeta loquitur, *alienâ quadrâ* victitantes nihil de proprio ad mensam, præter os & ventrem asserunt. Estque ἀνάπαιστος elegans: *os suum & alienus cibus.* CIBUS *firmus*, *solidus*, qui & *fortis*, & *validus*, appellatur: die eine starcke Nahrung geben / und nicht so stracks zu verdauen seyn: quales sunt *carnes*, atque imprimis *bubula.* *Contrarius* est *levis*, *infirmus*; *ex infirmâ materiâ*: Speise die leicht zu verdauen. *Cibus acer*, Scharffe Speise: *cibus lenis*, gelinde Speise / qualis sorbitio ex ptisana est. Vid. Celsus lib. 2. cap. 18 *Cibus crudus*, unverdauliche Speise / sicut Juvenalis Satyr. 1. v. 143 *crudum pavonem* dixit. Exempla singulorum cùm apud alios, tum apud Celsum passim exstant. Seneca de Tranquillitate animi cap. 1; *Placet cibus, quem nec parent familiæ, nec spectent: non ante multos paratus dies, nec multorum manibus ministratus: sed parabilis facilisque, nihilque habens accersiti pretiositate, ubi libet non desuturus, nec patrimonio gravis, nec corpori, nec redsturus, qua intraverat.* *Mendicato cibo pasci*, Ovid. 5. Trist. 8. v. 14 die Bettelstück fressen. *Optimis, cibus invidiæ*, hoc est, Invidia pascitur rebus optimis & præstantissimis invidendo, greifft Gut hat Neider / meminit in satellitio suo Vives.

¶ Cibare, speisen. Columell. 8. cap. 10. extr. *Ea genera, quæ intra septa villæ cibantur, ferre persecuti sumus.*

¶ Cibāria, orum, neut. plur. idem quod cibi seu alimenta. Cicero in Verrem 5. c. 93 *At uberiora cibaria facta sunt caritate.* Cæsar Comment. 8. de B. G. cap. 15. *Bellovaci cum Romanos ad insequendum paratos viderent, neque pernoctare, neque diutius permanere sine cibariis eodem loco possent, tale consilium sui recipiendi inierant.* Nepos Eumene c. 7, *Ad hanc rem conficiendam imperabit quàm plurimos utres atque etiam culeos comparari: post hæc pabulum: præterea cibaria coëta decem dierum* &c. Cic. Verr. 5. cap. 30 *Menstrua cibaria.*

¶ Cibārius, adject. *Panis cibarius*, Cicer. 5. Tuscul. cap. 34. Speiß-Brodt / Hauß-Brodt. *Lex cibaria*, id est, sumptuaria, apud Macrob. 2. Sat. c. 13. Ordnung / wie man speisen solle. *Vinum cibarium*, Tisch-Wein / Varro apud Nonium.

¶ Cibārium, grob Meel / farina excussa post pollinem seu florem. Plin. lib. 18. cap. 9.

¶ Cibatus, ûs, pro cibatione vel cibo apud scriptores rei rusticæ frequens est, & apud Plaut. in Mil. act. 2. sc. 2. v. 69 *Cibatus & commeatus*, Speisung. *Cibatus gratissimus*, angenehme Kost / Plin. 8. cap. 10. Idem eod. lib. cap. 55 *Leporum plura sunt genera: in Alpibus candidi, quibus hibernis mensibus pro cibatu nivem credunt esse.* Apulejus lib. 1. Milet. p. 113 *ut prius aliquid nobis cibatui prospicerem.*

CĪCĀDA, Heuschrecke. *Cicada rauca*, Virg. Ecl. 2. *Cicadæ canoræ*, Plin. 11. cap. 26, ἀχίτης vel ἠχίτης sonoræ, die da singen / *Grylli*, Feldheimen / oder Feldheuschrecken. De quibus suo loco. Μουσῶν ὄρνις appellat Anacreon: *Musicum animal cantilenas labores agricolarum.* Theocritus summam cantus suavitatem illi tribuit: matutinum cantum laudat Nemesianus. Conf. Barth. ad Script. Venat. p. 180. Cicadas Athenienses ex auro fere crinibus innectebant, ut se esse αὐτόχθονας declararint. Cicadas autem è terra procreari volebant. Taubm. ad Plaut. p. 17. Alias *Cicadas* homines aliquando fuisse ita cantu delectari solitos, ut cibi potusque obliviscerentur, & sic perirent: cæterùm Musarum beneficio in cicadas conversos Socrates apud Platonem in Phædro fabulatur. Quod è Pythagoræ narrationibus sumtum Dan. Heinsius observavit. Multos porro poetas *cicadas* dictos olim observat Voss. l. 4. instit. Orat. p. 107.

CĪCĀTRIX, cicatrīcis, vestigium vulneris aut ulceris, eine Narben. quasi *circa cutem*, vel quasi *occæcatrix.* Est enim callosa caro pro cute inducta ubi hiatus vulneris, quod jam coivit, fuerat. Cic. in Philipp. 7. cap. 6, *Luculentam plagam accepit, ut declarat cicatrix*, er hat einen weidlichen Streich bekommen / wie die Schramme ausweiset. *Refricare cicatricem*, eine geheilete Wunde wieder auffkratzen / Ciceronis est contra Rull. 3. cap. 2. *Refricare obductam jam Reipubl. cicatricem. Cicatrix obducta*, eine zugeheilete oder verwachsene Wunde. *Cicatrix coit*, Plaut in suppos. ad a. 4. Amphitr. *Vulnus in cicatricem convenit*, Ovid. 2. Pont. eleg. 3. v. 15. *cicatricem ducit*, die Wunde heilet zu.

Auson. præfat. Eidyll. 6. ad Gregorium F. *Commendo tibi erroremeum: nævos nostros, cicatrices amamus, nec soli nostro vitio peccasse contenti, affectamus ut amentur.*

¶ Cicatricula, dimin. ein Schrämmichen / Närblein. Celsus lib. 2. cap. 10. extr. *donec valens cicatricula sit.*

¶ Cicatricosus, adject. voller Narben. Quintil. lib. 4. cap. 1. *facies cicatricosa.* Seneca lib. 2. de Ira cap. 35 Iram figurat *torvam cruentamque & cicatricosam.* Columella lib. 4. cap. 37 *vitem cicatricosam* dixit; im Schneiden verletzet.

¶ Cicatricare, eine Narben machen / zubeilen. Sidonius Apoll. lib. 6. epist. 7 *ut conscientiæ biulca vulnera vestro saltem cicatricentur oratu.* Et ejusdem libri epist. 1. extrema: *cicatricatum pectus.*

CICCVM dicitur ῥοιᾶς ὑμὴν membrana tenuis, quæ est in malo punico cellularum discrimen, ut Varro ait. ¶ 2. Usurpatur *pro re vili & nauci.* Plaut. Rud. act. 2. sc. 7. v. 22 *Elues tu, an exungare, ciccum non interdum*, mit liegt nichts dran. Gloss. *Ciccum*, χυλός, κόκκος. Quod Græci, οὐδὲ χυλός, Latini dicunt, *nec ciccum.* Et Coccus eâdem notione apud Græcos. Timon Syllographus:

πλυκὸν μὲν φρενὸς ἐμοὶ, νῦν δὲ μοι οὐκ ἔνι κόκκος.
Exsensum mihi pectus & haut bilum mihi mentis.

Lipsius Epist. Quæst. Libr. 1. Epist. 2. *ciccum* legit; sed Taubm. ad Rudentem *ciccum* præfert.

CĪCELA, κίκελα; In adagio legitur,

ἵππῳ γηράσκοντι μὴ μάτην κίκελ' ἐπάγαγε.
Equo senescenti minora admove cicela,

Hoc est, *frenos.* Vide Chiliad.

CĪCER, neut. legumen, Kichern / Kichererbs / Ziser-erbsen. *Ciceris natura est gigni cum salsilagine*, Plin. lib. 18. cap. 12. *Ciceris emptorem & nucis*, Horatius in arte poëtica v. 249 proverbialiter videtur dixisse infimæ sortis hominem.

¶ Cicercula, æ, kleine Kichern / Colum. 9. c. 1. sub fin. Quaternis & inæqualibus angulis incisæ sunt, reliqua figura pisis similes. Plinius lib. 18 cap. 12 *Est & cicercula minuti ciceris, inæqualis, angulosi, veluti pisum.*

¶ A *ciceribus* & *Ciceronem* dictos autumat Plin. lib. 18. cap. 3.

¶ Porro *de Cicerone* pauca tantùm monebimus. Puer primùm in discendo æquales omnes ingenii magnitudine superavit. Hinc graves etiam viri, famâ studiorum ejus & admiratione felicissimæ indolis adducti, ad eum visendum in ludum usque, in quo didicit, profecti sunt. Pueri verò & ipsi, ingenium divinum admirati, seu domo suâ, seu ludo exeuntem medium inter se acceptum deduxérunt. Stilum exercuit maturè, tum versibus scribendis, tum oratione solutâ. Dicendi præcepta avidissimè & orationem, ut ad quam natus sibi videretur, amplexus est. In Philosophia adeo profecit feliciter, ut in admirationem sui & stuporem Græcos omnes converterit, ut non immerito de Cicerone Plinius præfat. Operis scriptum reliquerit, eum *extra omnem ingenii aleam esse positum.* Rhodi adolescens coram Apollonio præceptore suo tantâ dignitate & majestate Græce declamavit, ut attonito illum similem obmutescere coëgerit, qui paullò post, amicis judicium ejus efflagitantibus, respondit, non posse se quidem Ciceronem satis vel laudare vel admirari: protinusque exclamavit, cum dolore se videre, solam Græcis hactenus relictam dicendi gloriam per Ciceronem ad Latinos deferri, quanquam alii factum id à Possidonio, cùm is Ciceronem Athenis declamantem Græcè audiisset, tradiderunt. Cum quæsturam Romæ exerceret, ac vulgi levitatem expertus esset, dixisse fertur: *O quam stultum est vulgo benefacere conari propterea, quod præsentium tantum reminiscatur, præteritorum verò statim obliviscatur.* Paullo post, cum per honores alios atque alios ad consulatum tandem adscendisset, *patriæ pater* appellatus est.

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit,

Juvenalis Satyr. 8. v. 244. Pacis enim & quietis hortator erat, atque ad hominum natus utilitatem videbatur. Mox deinde, cum Philosophiæ lumen Latinis literis aperuisset, atque eloquentiam ad imperii majestatem excoluisset, non patriæ solum pater, sed *eloquentiæ & literarum parens* vocatus est. Cæsari familiarissimus fuit, qui nullum solebat intermittere diem, quo non ad eum scriberet, quoque non de antiquitate ab eo aliquid requireret. Pomponium verò Atticum, quem & fratre suo cariorem & familiariorem habuit, appellare consuevit *se alterum.* Hæc ex Plutarcho & Cornelii Nepotis indicatione. Epicharmi illud maximi fecit, & in ore frequenter habuit:

Νῆφε. καὶ μέμνασο μὴ δοκεῖν ἄνδρα φρονίμως τινὰ,
hoc est, *Sobrius esto, & memineris virum, qui sic sapiat, non oportere esse credulum.* Quod & alicubi sic extulit, *Nervi atque artus sapientiæ sunt, non temere credere.* Hunc verò Homeri versum à puero adamatum fuisse scripsit ipse ad Q. fratrem lib. 3. epist. 5.

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,
Semper agere optime, & præstantiorem esse alio. Quanquam autem ingrata in eum flagitiose fuit Respubl. quemadmodum Attico ipse scripsit, *memineram me esse unum, qui pro meis maxi-*

mis

mis in Rempubl. meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulisset, tamen *& imprudentiam & temeritatem suam* in epistolis ad Atticum subinde accusavit, ac consiliis multis suis partim & rationibus frustratus est, partim verò fiduciæ suæ in sapientiam atque industriam suam pœnas dedit gravissimas. Hinc igitur tristes & tragicas multas ab exilio suo rescripsit voces, quæ epistolis libri tertii ad Atticum insunt: ut, *Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere: & odi celebritatem, fugio homines, lucem adspicere vix possum.* Et, *Hoc confirmo neminem unquam tantâ calamitate esse affectum, nemini mortem magis optandam fuisse*, Et, *Scio nos nostrum peccatis in hanc ærumnam incidisse.* Et, *video nos stultitiæ nostræ gravissimas pœnas pendere.* Et, *Hæc ad te die natali meo scripsi, quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eâdem matre postea natum esset*, lib. 11. epist. ad Attic. Postremò quam miser & tristis est Catastrophes suæ cantus in epistola ultima sua ad Octavium: *O me nunquam sapientem, aliquando id quod non erat frustra existimatum, quantum te, populo Romane, de me fefellit opinio! ô meam calamitosam ac præcipitem senectutem! ô turpem exacta, dementique ætate canitiem!* Periit miserrime annum ingressus ætatis suæ 64, interceptus insidiis Antonii, in cujus satellitio Popilius quidam fuit, quem ab homicidio Cicero aliquando defenderat. is manus ei & cervicem amputavit. Quod hoc modo Juvenalis, de Demosthene & Ciceróne loquens, expressit Satyr. 10. v. 114

Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis,
Incipit optare, &c.
Eloquio sed uterque perit orator, utrumque
Largus & exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est & cervix cæsa, nec unquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.

Quamvis autem communi velut doctorum consensu eloquentiæ principatus Ciceroni datus sit, fuêre tamen, qui ejus orationem minus probarint: de quo legendus auctor Dialogi de Causis corruptæ eloquentiæ c. 18. 19. & 20. & Angeli Politiani Miscellan. cap. 53. Orationes quæ maximam famam ei circumdederunt, sunt, pro Milone, in Catilinam, in Verrem, in Antonium, quas Philippicas inscripsit, ut paullò ante nobis laudatus Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ Auctor indicat cap. 37. Vulgò celebratum; *maximam quamque ejus orationem, optimam esse*, Plinius auctor est lib. 1. epist. 20. Livius, *natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum censor*, ut Seneca Pater eum appellat, hoc Epitaphium ei, apud istum ipsum Senecam Suasoriâ 6. sive, ut aliis placet, 7. reddidit: *Vixit*, inquit, *tres & sexaginta annos, ut si vis adsis, ne immatura quidem mors videri possit: ingenium & operibus & præmiis operum felix: ipse fortuna diu prospera & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruinâ partium, pro quibus steterat, filiæ morte, exitu tam tristi atque acerbo, omnium adversariorum, nihil, ut viro dignum erat, tulit præter mortem, quæ vere æstimanti minus indigna videri potuit, quod à victore inimico nil crudelius passus erat, quam quod ejusdem fortuna compos ipse fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, ut in cujus laudes sequendas Cicerone laudatore opus fuerit.* Monimentum Ciceronis nostri, si diis placet, repertum est in insula Zacynthо, Anno M. D. XLIV. Calendis Decemb. cum ejusmodi Inscriptione: *M. Tulli Cicero Have, Et Tu Tertia Antonia.* Sepulcrum ipsum duas habuit urnulas vitreas, alteram Cinerum, alteram lacrymarum amicorum. Vid. Fr. Fabricium Marcoduranum in vita Cicer.

¶ Ciceronianus. Hieronymus, ut ipse de Custodia virginitatis Epistola 22. cap. 13 memoravit, visus est aliquando, cum nimius esset in profanorum lectione, hanc sibi vocem audire: *Ciceronianus es, non Christianus.*

CĬCHŎRĔA, & cichoreum, & cichorium, Endivien / vide suprà *chrestον*. Plin. *intybum erraticum* vocari cichorium ait lib. 19. cap. 8. Wegwart / Wegweiß / vide *Seris*. Horat 1. carm. od. 31

— — *me pascunt olivæ,*
Me cichorea levesque malvæ.

CĬCINDĔLA, insectum noctu lucens, à candela dictum, ut Græcè λαμπυρὶς sive λαμπυρὶς, eine Liechtmucken / Johannis Würmichen. Plinius lib. 18. cap. 26 *lucentes vespere per arva cicindelas signum* ait *esse maturitatis panici & milii.* Niteduláe verò *cicindelæ* non sunt.

CICI, τὸ κίκι, εως, planta quæ κρότων, Græcis, Latinis *ricinus* est.

¶ à quo oleum *cicinum*, ἔλαιον κίκινον Dioscoridi est, Oel vom Wunderbaum oder Creutzbaum. Vide *ricinus*.

CĬCŎNES, Populi Thraciæ juxta Hebrum habitantes. Hujus gentis mulieres Orphea, quod spretæ ab eo essent, per simulata Liberi patris Orgia, discerpserunt. Quo illud Virgilii pertinet sub finem 4. Georgicorum, cum *Orphei* fabulam perstringit,

--- spretæ Ciconum quo munere matres
Discerptum latè juvenem sparsere per agros.

Et Silius lib. 11. v. 477

O diræ Ciconum matres, Geticique furores.

CĬCŎNIA, πελαργὸς, ab albis nigrisque pennis: πελὸν enim nigrum, ἀργὸν candidum est, ein Storch / ἀπὸ τῆς χρόας. *Vetus ἀβὼ* dicitur in trito illo:

Δός μοι εὐαγγέλιον, ὅτι ἦλθε πελαργός.
Da mihi læti nuncii præmium, quia ver venit Ciconia.

Venustè etiam apud P. Arbitrum de ea Publius Mimus:

Ciconia etiam grata peregrino hospita,
Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria,
Avis exul hiemis, titulus tepidi temporis,

Ab hujus avis naturâ tales plerunque evadere liberos, quales à parentibus instituantur, indicat Juvenalis Satyr. 14. v. 73

Plurimum enim interest, quibus artibus & quibus hunc tu
Moribus instituas, serpente ciconia pullos
Nutrit, & inventâ per devia rura lacerta.
Illi eadem sumtis quærunt animalia pennis.

Celebratur Ciconiæ pietas in nutricandis parentibus senio confectis à multis auctoribus. Vide plura de ciconiæ pietate apud Erasmum in proverbio ἀντιπελαργεῖν. Aventinus in annalibus Bojorum prolixâ probat historiâ, ciconiam conjugalis castitatis studiosissimam esse, adeò ut sociam propriam, adulteram si forte deprehenderit, quod ore potest, una cum pullis in adulterio à matre conceptis lanier ac discerpat. An nefas sit eas in cibum parare, vid. apud Voët. disp. Theolog. part. 1. p. 725. In deliciis ciborum fuisse patet ex Nepot. Fragm. 10, 1. ¶ 2. Sannam & gestum irrisoris notat. Pers. Satyr. 1. v. 58

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit.

Intelligit sannam pollicam, quæ fit digitis manus dextræ collectis ad instar rostri ciconiarum, [Germani dicunt, einen Münch stechen.] Hinc *manum in ciconiam incurvare*, D. Hieronymus dixit Præfatione in Sophoniam: *Qui*, inquit, *si scirent, Holdam virum tacentibus prophetâsse, nunquam post tergum meum manum incurvarent in ciconiam.* Id est, non subsannarent me mei obrectatores. Idem tamen & motu certo colli hoc sannæ genus, quod appellabant *ciconiam*, expressum Epistola ad Rusticum Monachum Epist. 4 ita scribens significat: *Ne credas laudatoribus tuis: imo irrisoribus aurem ne libenter accommodes: qui cum te adulationibus foverint, & quodammodo impotem mentis effecerint, si subitò respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curvari: aut manu huriculas agitari asini: aut æstuantem canis portendi linguam.* ¶ 2. Est etiam *Ciconia* genus mensuræ, hoc est, regulæ machinula, qua mensuratur altitudo sulci, ein Ackermaß / Feldmaß / Columella lib. 3. cap. 13. ¶ 3. Item machina putealis, tolleno, ein Brunschwengel.

CĬCUR, ūris, adject. omnis generis: quòd a fero discretum, seu mansuetum est, ut Varro interpretatur lib. 6. de LL. cap. 5. ut, *animal cicur*, ein zahmes Thier / *ingenium cicur*, eine zame Art / apud Varronem de LL. c. l. *Varia genera bestiarum, vel cicurum, vel ferarum*, Cicero 2. Nat. Deor. cap. 39.

¶ Cicūrare, mansuefacere, bendig oder zahm machen / zähmen. Varro c. l.

CĬCŪTA, herba venenosa: itaque ejus succum bibere Athenis cogebantur damnati. Cujusmodi poculo & Socrates periit. Plin lib. 25. cap. 13 *Cicuta*, inquit, *quoque venenum est, publica Atheniensium pœnâ invisa* &c. Idem lib. 16. cap. 5. *Sicut cicutæ homini venenum est, sic cicutæ vinum*, de quo vid. Mercurialis Var. Lect. lib. 3. cap. 4. & Scheffer. ad Ælian. p. 307. Caulis ejus levis & geniculatus, ut calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, ut idem prodit. ¶ Hinc pro Cannis, ex quibus fistulæ contexerentur, Poëtæ *cicutas* posuêre. Lucretius lib. 5. vers. 1383

Et Zephyri cava per calamorum sibila primum
Agrestes docuêre cavas inflare cicutas.

Virgilius Ecloga 2. v. 36

Est mihi disparibus semper compacta cicutis
Fistula.

¶ Hinc *cicuticen*, qui cicutâ canit. Sidonius Carm. 1. sive præfat. in Panegyr. Anthemio dictum v. 15

Alta cicuticines liquerunt Manala Panes.

CIDĂRIS, κίδαρις, vel etiam *Citaris* ex Polluce, non tam genus pilei est, quàm ornamentum pilei; tænia pura, seu fascia, quâ pilei acuminati, quales Persarum tiaræ erant, circuminducebantur: quemadmodum Turcæ & Orientales & hodieque pileos suos ornare solent. Curtius lib. 3. cap. 3. *Cidarim Persæ regium capitis vocabant insigne: hoc cæruleæ fasciæ albo distincta circumibat.* Eine Hauptzierde der Persischen Könige. Nimirum significat insigne istoc, quod *Cidarim* appellabant, quodque cæruleâ fasciâ albo distinctâ constabat, circumiisse caput, sive tiaram, quâ caput regis tegebatur. Male Arriani interpres Latinus κάνδυν perpetuo *Cidarim* vertit, quod doctissimus Petavius ad Synesium notat. Savaro ad Sidonium lib. 8. Epist. 3 *Cidarim* sacerdotalem tiaram ex Eucherio interpretatur; nec aliter pileum Pontificalem in Sacris literis Græcus juxta Latinusque interpres vetus verterunt. Proprie tamen *Cidaris* pileus non est; sed pilei pars & ornamentum: quod & Josephus agnoscit sacerdotalem illum pileum describens, & κιδάριν appellat, ut observavit Salmasius Epist. de Cæsarie pag. 110. ubi plura vide, quæ huc

huc pertinent. Adde Camerar. Hor. Subc. Cent. 1. cap. 61. pag. 174. Quamvis itaque *Cidaris* proprie pileus non esset: vulgo tamen sic appellatos pileos non dubito, cùm maximam pileorum partem id ornamenti genus occuparet. Plane ut nos Turcarum pileos, ab ornamento eorum Bände / vel Bünde appellamus. Ut mirum non sit, *cidarim* ac *tiaram* Hesychio ac Polluci promiscue sumi. Conf. Alex. ab Alex. lib. 1. Dier. Christiani veteres, in monumentis suis ejusmodi pileorum formas cum cidari, pingere sive insculpere solitos, ex antiquitatibus, quas *Roma subterranea* nomine Antonius Bosius edidit, pag. 564. constare potest. Quod idem Bosius ad Resurrectionis spem interpretatur: illud Bedæ in Levitic. cap. 16 in id allegans: *CIDARIS ornatus capitis est: & ideò resurrectionem significat.* ¶ 2. Genus quoddam saltationis apud Arcadas simile Emmeliæ *Cidaris* dictum fuisse, Scalig. lib. 1. Poët. cap. 18 observat.

CIEO, ēre, & Cio, cire, solâ differunt quantitate in suplnis: nam *citum* à *cio* priorem corripit, sed à *cio* producit; unde sunt *accitus* & *excitus*, mediâ longâ. Est autem tum *Cieo*, tum *Cio* idem, quod moveo, erregen: estque grave admodum verbum, ut Scaliger censet lib. 4. Poët. cap. 16. Sic *Ciere dolorem*, betrüben / zum Weinen bewegen. *Ciere cruciatus*, weh thun / Cicero lib. 2. de Fin. cap. 29. ex poëta. *Ciere pugnam*, Livius 1. c. 12. & 2. c. 47. pr. *Bella ciere*, Virgil. Æn. 1. v. 541. *Ciere fletus*, Æneid. 3, 344. weinend machen. *Alvum cire* vel *ciere*, Stulgang erregen. Colum. 6. cap. 5. pr. *Ea res aut cit alvum, aut movet febrem.* ¶ 2. Est & *Ciere* vocare, inclamare, nominare &c. Virgil. Æn. 3. v. 67

— — — animamque sepulcro
Condimus, & magna supremum voce cientus.

CIEMVS ultimò nominatim inclamamus, eique dicimus Vale: id quod ter fieri solitum, ibi Servius notat. Plautus Bacchid. act. 2. sc. 4. v. 68

— — crura hercle diffringentur:
Age impudice, ni istum inimicum percies.

Id est, subinde ac sine fine impudicum proclamas, sive prædicas. Tacitus 3. Histor. c. 10 *Ut quemque notum, & aliquo militari decore insignem aspexerat ad ferendam opem nomine ciens.* Item c. 24 ejusdem lib. *Tunc ad Mœsicos conversus, principes alterius belli ciebat*, id est, vocabat. Sueronius Nerone cap. 46 *De Mausoleo sponte foribus patefactis exaudita vox est, nomine eum cientu.* Apulejus de Mundo: *Zephyrus verò, quem Romana lingua Favonium nobit, cum de æstivis occiduis partibus surgit, Japygis ciere nomine solet.* Idem circa finem: *Deus cum sit unus, pluribus nominibus cietur propter specierum multitudinem &c.*

¶ Citare, frequentativum, idem est, ac ciere, vocare. Ovidius Epist. Didûs ad Æneam v. 101

Hinc ego me sensi noto quater ore citari.

Daß ich viermahl geruffen wurde. Cornelius Nepos Præfatione: *Magnis in laudibus totâ fere Græciâ fuit, victorem Olympiæ citari.* Id est, proclamari præconis voce, sive nominari. Pertinet huc proprie locus Cicer. lib. 5. epist. 12, *Præcones ludorum gymnicorum cum cæteris coronas imposuerunt victoribus, eorumque nomina magnâ voce pronunciarunt, cum ipsi ante ludorum missionem coronâ donantur, alium præconem adhibent, ne suâ voce ipsi se victores esse prædicent.* Sueton. Calig. cap. 26 *Alios cum clam interemisset, citare nihilominus, ut vivos, perseverabit.* Ita *citare testes*, Cic. 4. Verrin. cap. 59. & *citare auctores*, est nominare. ¶ 2. Translatum hoc verbum & ad judicia est, cùm *citari* dicuntur, qui vel edicto, vel præconis voce vocantur in jus, vel ad dicendam caussam jubentur adesse. Sueton. Tiberio cap. 11 *Citatum pro tribunali voce præconis convicitatorem imperii jussit.* Florus lib. 1. cap. 3 de Horatio parricidii reo memorans: *Citabere*, inquit, *Leges nefas; sed absolvit virtus parricidam.* Man hat ihn Inhalts der Rechte vor Gerichte gefordert und angeklagt des begangenen Mords halben &c. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 6

ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me.
Sisto ego tibi me.

Neque verò rei tantùm, sed & alii qui convocabantur, a præcone *citari* dicti. Livius lib. 1. cap. 47 *Patres in Curiam per præconem ad Tarquinium citari jussit.* ¶ 3. Significat & incitare, ut *Citare equum*, den Gaul anstechen / ut, *Pompejus equo citato Laviscum contendit*, Cæs. Civ. 3. cap. 96.

¶ Citatus, Particip. & Nomen. ut: *Rhenus citatus fertur*, Cæs. Gall. 4. c. 10. *Annis citatior imbribus*, Livius 23. c. 19. *Euro citatior*, Silius 4. v. 8 *Citatissimo agmine sese abripere*; Liv. 22. c. 6. *Citato gradu*, Senec. Hippolyto act. 3. extr. Idem Hercule Fur. v. 178

— — properat cursu,
Vita citato volucrique die.

Idem in Thyeste v. 621

Res DEUS nostras, celeri citatas
— — — turbine versat.

¶ Citātim, adverb. pro celeriter apud Hirtium legitur, *Cum expedita copia in eum locum citatim contendit*, de Bello African. cap. 80. ¶ *Citatissimè*. Quintil. lib. 1. cap. 1. extrem: *Non alienum*

A *fuerit, exigere ab his ætatibus*, [puerilem intelligit] *quo sit absolutius os, & expressior sermo, ut nomina quædam versuque assellata difficultatis, ex pluribus asperrime coeuntibus inter se syllabis catenatos, & velut confragosos, quam citatissime volvant.*

¶ Citus, adject. celer, behende. *Citus incessus*, ein behender Tritt / Sallust. Catil. cap. 15. *Cita alvus*, ein unsteter Leib / apud Cels. lib. 2. cap. 3. Ovid. lib. 3. de art. v 65.

Utendum est ætate, cito pede labitur ætas,
Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.

Comp. *Citior*, Ovid. 2. Pont. 4. v. 25.

Longa dies citior brumali sidere,

scilicet *erit*, quanquam *citius* MSta habent. Plautus apud Festum: *Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quam famam reor.* Superl. *Citissimus*. Quintilianus 6. c. 4 *ex insidiis citissimo facto similimum.*

¶ Citò, adverb. geschwind / bald. *Sat citò, si sat benè*, nobile dictum Catonis fuit apud Hieronym. ep. 16. c. 4. Publius Mimus

Pars beneficii est, quod petitur, si citò neges.

Alii *belle* legunt pro *citè*. Vid. ed. Cl. Thomasii. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. extr.

— — — antiquâ bonos virtute ac fide.
Haud citò malî quid ortum ex hoc sit publicè.

B Id est, Haud facile is mali alicujus auctor existet, ex quo Respublica periclitetur. Nimirum bonum & virum & civem designat. Idem Hecyra 3. sc. 3. v. 4. & Horat. lib. 1. Oda 13. extrem. *Citiùs*; & Cæsar Gall. Bell. 4. c. 33 *Citissimè*: etiam Plin. 20. cap. 9.

¶ Accīre, quod est *accersere* vel *evocare*, erfordern / aufffordern. Cic. Attic. 13, 48. [al. 47.] *Si accierit, accurram*, Et, *Acciri peregre*, Liv. 2. c. 6. von frembden Orten aufgefordert werden. *Acciri properis literis*, durch eine eylende Post erfordert werden / apud Tacitum 1. Annal. cap. 5. *Acciti ibant*, Sallust. Jug. cap. 102. *Aruspices acciendos ex Hetruria putaremus*, Cicer. de Aruspic. cap. 12.

¶ Accītus, ûs, verbale, apud Virg. 1. Æn. v. 677

Regine accitu cari genitoris ad urbem
Sidoniam puer ire parat.

Auff Erforderung seines Vaters.

¶ Ab *Accio* etiam *arcessere* est, quod vide suo loco in A.

¶ Concire, & Concière, convocare, aufbringen / zusammen fordern. Liv. 1. cap. 8 *Obscuram atque humilem multitudinem ad se conciendo*, den Pöbel an sich hengen. ¶ 2. Item, *commovere* frequenter, erregen. In qua significatione Liv. lib. 1. c. 59 usus est: *Elatum domo Lucretiæ corpus in forum deferunt, concientque miraculo, ut fit, novæ rei, atque indignitate homines.* Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 33 *Inimicos concire*, Unwillen anrichten. *Concire lites*, Plaut. Asinar. 4. sc. 2. v. 15. *Concire seditionem*, Aufruhr machen. Livius lib. 4. cap. 48 *Quum ex composito relatum ad senatum esset de seditione, quam Mælius Metiliusque largitione pessimi exempli concirent.*

¶ Concītor, qui concitat. Auffwiegler. Tacitus 4. Annal. cap. 28 *Missos in Galliam concitores belli judex idem & testis dicebat.* Et 1. Hist. cap. 68. extr. *In Julium Alpinum è principibus, ut concitorem belli Cacina animadvertit.* Etiam Livius 23, 41. & 37, 45 *concitorem belli* dixit, ut Gronovius recte ex MStis restituit.

¶ Concitus, commotus, concitatus. ut, *litigiosus, concitus ad rixam*, Cic. pro Cæcin. cap. 5. Et Virg. 9. v, 695

— — immani concitus irâ:

ut tamen est à Concio, Concitus, producitur penultima. Valer. Flaccus lib. 5. v. 576

Ipse autem tantâ concitus furoribus arma
Experit Æsonides.

¶ Inconcitus, non concitus. Ammianus lib. 24 cap. 2, *leni & inconcito gradu.*

¶ Concitare, erwecken. *Seditionem ac discordiam concitare*, Cic. pro Mur. cap. 39. *Invidiam alicui concitare*, in Verrem 7. cap. 8. Haß erwecken. *Concitare se in hostem*, Livius 8. cap. 39. *Equum calcaribus concitare*, Idem 2. c. 6.

¶ Concitatus, Particip. & Adject. wacker / behend. ut, *Admirabili quodam ad philosophiam studio concitatus*, Cic. de Cl. Orat. cap. 89. *Cæli conversio concitatior*, de Somn. Scip. cap. 5. *Concitatissimos equos immittere*, Livius lib. 35. cap. 5.

¶ Concitatè, Adv. Compar. usus Quintilianus 9. cap. 4, *Quis dubitat, alia lenius, alia concitatius esse dicenda?* Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 26 de Theodosii miranda pugna: *Cum venitus, quacunque in hostes jaciebantur, concitatissime raperet.*

¶ Concitatio. Ut, *Vehementes animi concitationes*, heffige Bewegung des Gemüths / Cic. ad Q. Frat. 1. epist. 1. c. 13. *Crebræ continuis diebus ex concursu multitudinis concitationes fiebant*, Cæs. Civ. 3. cap. 106. Erregungen.

¶ Concitator. Cicero pro domo suâ cap. 5, *Seditionis stimulator & concitator tu fuisti*, ein Anhetzer und Erreger des Aufruhrs. Usus & Seneca 3. de Ira cap. 2. & Cæs. sive Hirtius 8. Gall. c. 21.

¶ Concitatrix. Plin. 26. cap. 10 *Concitatricem vim habet satyrion.* Et lib. 19. cap. 8 *Eruca* [herba] *concitatrix Veneris.*

¶ Concitamentum, concitatio. Seneca de Ira 3. cap. 9 *Quis ignorat lituos & tubae concitamenta esse?*

¶ Excire est evocare, Plaut. in Epid. act. 4. sc. 2. v. 1. *Quid est pater, quod me exciëisti ante ades;* heraus fordern. Cicer. Phil. 12. cap. 7 *Juventutem omnem ex Italiâ excivimus*, wir haben die gantze junge Mannschafft aus Italien heraus gefodert. *Excire hostem ad dimicandum*, Livius lib. 2. c. 30. Rauslocken.

¶ Excĭtus: nam ab *excito*, secundæ conjugat. fit *excĭtus*: Virgil. Æn. 4. v. 301

-- -- Commotis excita sacris:

ab *Excio* autem quartæ fit *Excĭtus*. Idem 10. Æn. v. 38

-- -- ventosque ferentes
Æolidâ excitos:

Ut Curtius lib. 3. cap. 2. n. 12 dixit, *excita sedibus suis moles.*

¶ Inexcĭtus, non excitus. Virg. 7. v. 623

Ardet inexcita Ausonia atque immobilis ante.

¶ Excitare, erwecken / erregen. Ovid. de Pont. lib. 4. Eleg. 2

Excitat auditor studium, laudataque virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.

Cic. lib. 16. epist. 14 *Excita ex somno tuas literas.* Idem: *Excitare mortuos ab inferis*, von Todten auferwecken. Pro M. Marcello cap. 6 *Dubitare debet nemo, quin multos, si fieri posset, C. Cæsar ab inferis excitaret.* Et in Catilin. 2. cap. 9 *In tantum æs alienum inciderunt, ut si salvi esse velint, Sylla sit iis ab inferis excitandus.* Et de Aruspicib. cap. 3. *Vidi ac multò ante prospexi, quanta tempestas excitaretur, quanta impenderet procella Reipubl.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 3. v. 10 *Non vides quantum mali ex eâ re excites.* Unglück anrichten. Cicero de Amic. cap. 16. *Excitare animum abjectum & jacentem*, ermuntern und auffrichten. ¶ Idem 2. de Leg. extr. *Excitare sepulcrum è lapide*, id est, exstruere, erigere, condere. Idem de nat. Deorum lib. 2. cap. 56 *Homo humo excitatus est*, der Mensch ist von Erden gebildet worden. Similiter Curtius lib. 7. cap. 6. de Alexandria Urbe ad Tanaim condita ab Alexandro: *Opus*, inquit, *tantâ celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, qua munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur.* ¶ 2. Aliquando *excitare*, idem est, quod exigere, expellere. Plautus Amph. act. 1. sc. 1. v. 9

Hæc heri immodestia coegit me, qui hoc
Noctis à portu ingratis excirabit.

Vide ibi Interpretes. *Temulentus dormiens non est excitandus:* Et, *Malum bene conditum non movendum est*, Prov. Sed

¶ Excito, I longo, ab Excio frequentativum est, apud Silium lib. 5. v. 191 *-- -- seu ductor ad arma*
Excitet Tyrius.

¶ Excitatus, erwecket / aufgemundert / glücklich. ut, *excitata fortuna*, grosses Glück / Wolstand. Cic. lib. 2. epist. 16. *ab excitata fortuna ad inclinatam desciscere*, die schlimmere Parthey erwehlen. Livius lib. 4. cap. 37 *Clamor excitatior crebriorque ab hoste sublatus.* Plin. 20. c. 17 *excitatissimi odoris esse*, starcken Geruch geben.

¶ Excitatè, adverb. Plin. 37. cap. 7 sub fin. *excitatiùs fulgent*, i. e. vehementius. Ammianus lib. 18 cap. 10 *excitatiùs clamitare.*

¶ Excitatio, Aufmunderung. Arnobius lib. 7 p. 237 *Quid sibi volunt excitationes illæ, quas canitu matutini?*

¶ Excitator, qui excitat. Prudent. Hymno 1. ad galli cantum:

Nos excitator mentium
Jam Christus ad vitam vocat.

¶ Excitabilis. Unde

¶ Inexcitabilis. Seneca epist. 83 *oppressus inexcitabili somno.*

¶ Ut Excito est ab Excieo: ita ab *Incieo* etiam Incitare ducendum est. Non autem illud superstes, nisi in participiis, ut

¶ Inciens, quod Arnobii est, v. g. *scrofa inciens*, quæ fœta est & excitati uteri. Lib. 7 p. 225 *incientibus scrofis honoratur.* & pag. 227 *Telluri matri scrofa inciens immolatur & fœta.* Vide etiam, quæ ad priorem locum Elmenhorstius notavit p. 185. Et

¶ Incĭtus, ab *Incieo*, id est, motus, agitatus: Lucretius lib. 1. v. 270 *Principiò venti vis verberat incita Pontum.*

Prudentius Hymn. 3. Καθημ. v. 91

Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita vena tremit,
Pulsat & incita quod resonam
Lingua sub ore latens cabeam,
Laus superi Patris esto mihi.

¶ Incĭtus & immotus est: ut *Calculi inciti*, qui redacti ad lineam ultimam, quæ *Incita* & ipsa dicebatur, cieri amplius, id est, moveri non possunt: de quo infra in *Incita.* Est autem hic IN Præpositio σημαντική.

¶ Incĭtare, frequentativum, est impellere & instigare, anregen / reitzen / treiben / anhetzen / ut *Cohortatione sua alicujus animum incitare*, Trebonius Ciceroni 12. epist. 16. *Exercitatio eloquendi celeritatem incitat*, Cicero de Orat. 1. cap. 20. *Incitare navem*, Cæsar dixit B. Gall. 4. cap. 25. Tacitus 3. Annal. c. 25 *Relatum deinde de moderanda Papia Poppæa, quam senior Augustus post Julias rogationes, incitandis cælibum pœnis, augendo ærario sanxerat.* INCITANDIS, id est, intendendis. Cæsar 2. Comment. de bello Civ. cap. 14 *Nostri repentinâ fortunâ permoti, arma, quæ possunt, arripiunt. alii ex castris se incitant: fit in hostes impetus.* INCITANT SE, id est, celeriter movent, & se impellunt in hostem quasi, nam sequitur: *fit in hostes impetus.* Idem Comm. 3. cap. 24. *Jam ex omnibus partibus subito Antoniana scapha signo dato se in hostes incitaverunt.* ¶ *Incitare currentem, τὸν τρέχοντα ὀτρύνειν*, proverbiale est, Ciceroni familiare: est ad id aliquem incitare, ad quod sua sponte fertur. v. g. de Oratore lib. 2. cap. 44 *Facilius est currentem (ut ajunt) incitare, quam commovere languentem.*

¶ Incĭtatus, commotus, incensus, gereitzet / erregt / behend. ut, *res incitatus*, Cic. Offic. 1. cap. 7. *Alter* [Thucydides] *incitatior fertur*, rinnet geschwinder / quasi fluvius, ut ex contextu apparet, in Oratore c. 12. *Mundi incitatissima conversio*, apud eundem de Somn. Scip. c. 5.

¶ Incitatè, adverb. Comparativus Ciceronis est in Oratore c. 20 *Platonis & Democriti locutio incitatius fertur.* Et cap. 63 *fluit numerus tum incitatius brevitate pedum, tum proceritate tardius.*

¶ Incitator, ein Anreitzer. Prudentius in Romano v. 67. *ut incitator & fax omnium*, als ein Aufrührer.

¶ Incitatrix, f. Arnob. lib. 1. p. 64. *Ista persuasio est incitatrix ad vitia.* Lactantius de Ira Dei cap. ult. *Opulentia libidinum incitatrix.*

¶ Incitatio, Anreitzung. Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 9 *languentis populi incitatio.* Et lib. 2. cap. 43 de eodem Oratore: *Potest inflammari animus acri & vehementi incitatione.* Item de cursu Quæst. Acad. 4. cap. 26. *Sol tanta incitatione fertur, ut celeritas ejus quanta sit, ne cogitari quidem possit.*

¶ Incitamentum, idem, vel res, quæ incitat. *Laborum & periculorum incitamentum*, Cic. pro Arch. cap. 10. Et Tacitus lib. 6. cap. 29 extr. *Uxor incitamentum mortis, & particeps fuit.* Plinius Paneg. cap. 27 *Magnum est educandi incitamentum, tollere liberos in spem alimentorum.* Afferunt etiam ex Livio 21. cap. 44 extr. *incitamentum ad vincendum:* sed aliter MSS. libri, ut uterque Gronovius, pater & filius, annotaverunt.

¶ Incitābulum, idem quod incitamentum. Gellius lib. 15 cap. 2, *incitabulum ingenii virtutisque.*

¶ Incitatus, ûs, substantive apud Plinium legitur lib. 2. cap. 45. *Qui sive assiduo mundi incitatu* [in quibusdam libris & *incitu* legitur, æque bene] *& contrario siderum occursu nascuntur; sive hic est ille generabilis rerum naturæ spiritus, huc illuc tanquam in utero aliquo vagus* &c. INCITATV, id est, motu, incitatione, & rotatu cæli. Atque ita etiam Harduinus. Agitur autem de ventis.

¶ Percieo & Percio, valde moveo, Plauti & Lucretii obsoletum verbum. Ille enim Asinar. a. 2. sc. 4 v. 69 *ni istum impudicum percies*, ubi futurum a *Percio* videtur esse. Lucretius autem lib. 3. v. 304 clarius:

irai fax subdita percit.

Et lib. 4 v. 567 idem:

Præterea dictum sæpe unum perciet aures,

Præsenti tempore. Adde lib. 3. v. 185. Et Præterito, eodem lib. 3 v. 28 *Hæ ubi me rebus quædam divina voluptas*
Percit atque horror.

¶ Hinc Percĭtus, & forsan etiam Percītus, quod significat *vehementer commotus.* Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 17 *Incredibili re atque atroci percitus*, erschreckt und bewegt. *Animo irato & percito facere*, mit zornigem und bewegtem Gemüth / Cicer. pro Milone cap. 23.

¶ Impercitus, non percitus, ex Silio adfertur lib. 9 v. 161. Sed Fr. Modius membranarum ope substituit *imperditus.* Vide Notas nostras.

¶ Recĭtare, clarâ voce legere de scripto, laut lesen. *Literas in Senatu recitare*, Cic. 10. epist. 16. Juvenalis Sat. 8. v. 126

Credite me vobis talium recitare Sibyllæ.

Specialem significationem, qua Plinius Junior sæpe usus est, vide in *Recitatio & Recitator:* v. g. lib. 8 epist. 12 pr. *Recitaturus est Titinius Capito, quem ego audire nescio magis debeam, an cupiam.*

¶ Recitatio, ut *recitatio literarum*, Cic. pro Domo cap. 9. Id est, lectio. Nam in judiciis cum legerentur testimonia & auctoritates, quibus utebantur actores causarum, ille actus *recitatio* dicebatur. ¶ Deinde hoc nomen ad illas lectiones translatum quoque est, cum Scriptores & initio quidem Poetæ, postea tamen & cæteri, poëmata & lucubrationes suas, priusquam ederent, cum privatim, convocatis auditoribus; tum publice, in auditorio recitabant, ut judicium atque censura de iis fieret: de quo præclaro & utilissimo instituto veterum videndus Lipsius est Centuriâ 2. ad Belgas Epist. 48. Sic Plinius lib. 1. epist. 13 extr. *Possum jam repetere secessum, & scribere aliquid, quod non recitem, ne videar, quorum recitationibus affui, non auditor fuisse, sed creditor.* Adde de laudabili ritu Dialogum de Oratoribus c. 2 & 9.

¶ Recitator, qui in judicio recitat, quæ allegantur ab auctoribus, sive legit de libro. Cicero pro Cluentio cap. 51 *Cum Brutus duob. recitatoribus constitutis ex duabus ejus* [Crassi, qui contra agebat] *orationibus capita alterna, inter se contraria recitanda curasset.* Et paullo post: *Tres & ipse* [Crassus] *excitabit recitatores, cum singulis libellis, quos M. Brutus, Pater illius accusatoris*

de

de jure civili reliquit. ¶ 2. Deinde *recitatores* sunt, qui in cœtu amicorum, aut publice scripta sua recitabant. Seneca Ep. 95 *Recitator historiam ingentem attulit, minutissime scriptam, artissime complicatam, & magna parte perlecta, DESINAM, inquit, SI VULTIS. Acclamatur, RECITA, RECITA, ab hoc, qui illum obmutescere illico cupiunt.* Plinius d. l. 1. epist. 13 *Subinde sibi nuntiari jubent, an jam recitator intraverit, an dixerit præfationem* &c.

¶ Irrecitabiliter, id est ineffabiliter. Venantius Fortunatus in Carmine Paschali v. 49

Irrecitabiliter manans de corde Parentis.

Ergo Recitabile, Irrecitabile, hujus poëtæ temporibus non penitus inauditum inusitatumque fuit.

¶ Suscitare, auffwecken / erwecken. *Somno suscitare aliquem*, Plautus Mil. act. 3. sc. 1. v. 96. Catullus epigram. 80. in Gellium:

cum te octava quiete
Et mollis longo suscitat hora die.

Sic *ignes sopitos suscitare*, Virgilius lib. 5. v. 743 dixit: Et, *bellum civile suscitare*, Brutus & Cassius ad Antonium lib. 11 Epist. 3 inter Ciceronianas. Horat. lib. 2. Carm. Od. 10.

— — non, si malè nunc & olim
Sic erit, quondam citharâ tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.

¶ Suscitator. Tertullianus adv. Praxean c. 28 extr. *Si Christus, qui est mortuus, Pater est; alius erit suscitator, quam Pater mortuus.*

¶ Suscitābulum, quod incitamentum Nonius interpretatur, eoque allegat Varronis illud ex Satyrâ Ὄνος λύρᾳ:

Phonascus adsum vocis suscitabulum,
Cantantiumque gallus gallinaceus.

¶ Exsuscitare, Brutus ad Cicer. Epist. 16. *Magis tu te exsuscita.* Cicero Offic. 1. cap. 4. *Cura exsuscitat animos.* Proprie aufblasen/ erwecken. Livius lib. 21 cap. 3 extr. *Parvus ignis incendium ingens exsuscitat.*

¶ Exsuscitatio. Auctor ad Herenn. lib. 4 cap. 42 extr. *Si sententiam trajiciemus aut ad sermocinationem, aut ad exsuscitationem.*

¶ Resuscitāre, wieder erwecken. Ovid. 8. Metam. v. 475

— — positamque resuscitat imum.

Sic *legatum resuscitari* dicitur, quod perierat, Lege 27 Dig. de adimend. vel transf. legatis. Et *Reliquiæ resuscitandæ* Prudent. hymn. 6. v. 136 Peristeph. in honorem Fructuosi &c. Tarraconens.

¶ Resuscitator. Tertullianus de Resurrect. Carn. cap. 57 *Ostendit non tantum resuscitatorem carnis, verum etiam redintegratorem.* Beda lib. 2 Hist. eccles. Angl. cap. 1 *Venerabilis pater Gregorius in tantùm contra nascentem hæresin novam laborare contendit, ut nullus exinde sit inventus, qui ejus resuscitator existeret.*

¶ A *cito* est & *sollicito*; de quo infra suo loco.

CILICIA; Κιλικία, regio est minoris Asiæ Syriæ proxima, à *Cilice* Phœnice, Agenoris *filio*, sic appellata: Straboni duplex est, *campestris* & *trachea*, id est, *aspera*. Fuit olim opulentissima Pop. Rom. provincia, clarissimaque, non prœlio modò, quo victus fugatusque ab Alexandro Darius est; verùm & Ciceronе Proconsule. Ejus Metropolis *Tarsus* fuit, Pauli Apostoli patria, qui alium maximamque illi nobilitatem circumdedit. Vulgò dicitur *Caramania.*

¶ Cilix, icis. Stat. lib. 3. Silv. 3. v. 33

— — tu largus Eoa
Germina, tu messes Cilicumque Arabumque superbis
Merge rogis, &c.

Ein Cilicier. Λόγος ἐστὶ παλαιὸς, μὴ ῥᾴδιον ἀληθεύειν τοὺς Κίλικας. id est, *Vetus verbum est, Cilices haud facile verum dicere*, seu, *re, quod dixerunt, præstare.* Vide Chil.

¶ Cilicensis, apud Cicer. ad Quint. Fr. lib. 1. ep. 2, *Si te interioribus vicinis tuis Cilicensi & Syriaco anteponis, valde magnum facis.*

¶ Cilissa, fœm. a Cilix, sicut a Phœnix Phœnissa. e. gr. *Terra Cilissa* Ovid. in Ibin v. 200. Propert. lib. 4. Eleg. 6. v. 73

Vinaque fundantur prælis elisa Falernis,
Terque labet nostras spica Cilissa comas. i. e. crocus.

¶ Cilicismus, idiotismus Cilicum, quem Paulo Hieronymus tribuit Epist. 151 ad Algasiam, quæstione 9, de quo quid sentiendum sit, videas in eruditissimi viri Balth. Stolbergii de Solœcismis & Cilicismis Exercitatione.

CILICIVM, Κιλίκιον: vestis genus ex hircorum sive caprorum pilis contextum; quæ tonsura quòd primùm in Cilicia instituta, facta inde appellatio est, ut Varro auctor est lib. 2. de re rust. in fine. Quo & Alcimus Avitus versu mox producendo respexit. Eine Rotze/ Madrate. Usus eorum potissimùm in castris, item in navibus. Quo illud Virgilii pertinet Georg. 3. v. 311

Nec minus interea barbas, incanaque menta,
Cinyphii tondent hirci, setasque comantes
* Usum in castrorum & miseru velamina nautis.*

Asconius in 3. Verrin. *CILICIA, texta in castrorum usum atque nautarum.* Atque in castris quidem iis utebantur, cùm ad poliendas loricas, tum tabulata turrium tegenda, ne jactis facibus ignis posset adhærere, ut Servius ad paullò ante productos versus Virgilii annotat: quod de madefactis ciliciis accipio. Solebant eadem & rendi per propugnacula, ut cohiberent sagittarum impetum: de quo Vegetius lib. 4. cap. 6. *Velorum Ciliciorum* in domibus contra pluvias ac ventos paratorum, meminit Ulpianus Lege *Quæsitum* 12 § *Vela* 17. Dig. *de instruct. vel instrum. leg.* Lugentium & pœnitentium vestes apud Ebræos; quos LXX σάκκους appellant; Vetus Interpres Latinus sæpe *cilicia* interpretatus est. Neque enim dubium est, hirtas & ex pilis contextas fuisse. Talia enim *Cilicia*, sive *Cilicina* appellabantur: Quare & δέρρεις τριχίνας Exodi 26, idem Interpres *Saga cilicina*: & σάκκον τρίχινον, Apocalyps. cap. 6 *Saccum cilicium* vertit. Qui locus id quoque indicat, nigros fuisse hos saccos sive cilicia. Et verò hic color mœstos plangentesque maximè decet. Prudentius Hymno jejunantium de Ninivitico justitio agens:

Squalent recinctâ veste pullati patres,
Setæque plangens turba sumit textiles,
Impexa villis virgo bestialibus.

Alcimus Avitus cùm idem argumentum Ninivitarum tractat lib. 4. v. 380

Mollibus abjectis, Cilicum dant tegmina setæ.

id est, ciliciis induuntur. Cæterum *Sacci* à formâ (angusti enim & minime fluctuantes erant) *cilicia* à materiâ, pilis videlicet caprarum, dicebantur. Quare *tunica saccea*, sive *saccinea*; & *tunica cilicia*, de eadem B. Hieronymo dicitur in vitâ Hilarionis sub finem. Tali enim ille sanctus usus fuerat. Et ita fermè solebant vestiri, qui plane renunciassent seculo, propositumque severius sequerentur, qui & *asceta* & *monachi* appellati. Quibus maximè conveniebat hæc vestis: *cum monachus non doctoris, sed plangentis officium habeat: qui se, vel mundum lugeat, & Domini pavidus præstoletur adventum*, ut idem Hieronymus alibi scribit. Paullinus Nolanus in obitum Celsi v. 451

Si modò lugentem grabis hirto tegmine saccus
Caprigenum setis dum tegat, & stimulet.

Ubi & *saccum* & *setas* sive pilos caprinos habes, ex quibus *cilicia* contexta erant. Quamquam *Ciliciorum* nomine omnes hirtas vestes comprehendi existimem; licet de aliis etiam, quam caprinis pilis contextæ essent. Ut Camelorum: qualis Johannis Baptistæ fuit. Idem discipulorum B. Martini: de quibus Severus Sulpicius de vita Martini cap. 7. *Plerique camelorum setu vestiebantur. Mollior ibi habitus pro crimine erat.* Utebantur autem Asceta ideo hirtis ejusmodi vestibus, atque in iis cubabant etiam, ut coërcerent carnem, & ad orationes vigilantiores essent. Unde Paullinus supra,

— — dum tegat, & stimulet,

dixit. Et idem de Johanne Baptista v. 229

Vestis erat, curvi setis contexta cameli,
Contra luxuriam molles duraret ut artus,
Arceretque graves compuncto corpore somnos.

Aliquando tamen non in ciliciis cubabant ascetæ, sed super iis jacebant humi stratis. Sulpicius Severus Epist. 1. de S. Martino: *Quippe qui nudâ humo, uno tantum cilicio superjecto cubare consueverat.* Vide eundem & Epist. 3. Itaque in vestem stragulam etiam ciliciis utebantur. Illis enim & sternebantur sedilia. Idem Severus Dialogo 1. de virtutib. Monach. Oriental. c. 1. princ. *Jacitis in terram ciliciis consedimus.* Et rursus ipso fine capitis: *Dein cilicium, cui insederat, ad me propius admovit, atque ita exorsus est.*

¶ Idem Paullinus Epist. 7 *Cilices* pro *Ciliciis* dixit. *Conservuli*, inquit, *& compallidi nostri, non vestibus pictis superbi, sed horrentibus cilicibus humiles.* Nisi forte *Ciliciis* ibi rescribendum. Immo ita rescriptum est editione nova Parisiensi de anno 1685, ubi ordinem 22 epistolæ tenet, p. 117.

¶ Ciliciānus, adject. ex Cilicio factus. Solinus cap. 33 (al. 46) de Arabia: *Ipsa tentoria ciliciana sunt.*

CILIVM. Cilia sunt pili palpebrarum, die Augenwimpern / quorum usus est, ut vel spiritus visivos, vel radios dirigant. Nam his amissis aut retortis oculi non possunt recte prospicere. Lactantius Opif. Dei cap. 10. pr. *Ut oculi munitiores essent ab injuria, ciliorum tegminibus occuluit.* Asinus aureus Milesiarum lib. 10. de se: *Quodque esset apprimè mimbile, verbis nutum commodare, ut quod vellem relato, quod nollem dejecto capite monstrarem; sitiensque, pocillatore respecto; cilia alterna connivens bibere flagitarem.* Idem Apul. Apologiâ *Cilia turgentia* dixit. Festus: *Cilium est folliculus, quo oculus tegitur.* Unde fit

¶ Supercilium. Supercilia in ima fronte sunt supra oculos, die Augbraunen. Plin. lib. 11. cap. 37. *Supercilia homini & pariter & alterne mobilia: in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant fastum. Superbia aliubi conceptaculum, sed hic sedem habet. In corde nascitur, huc subit, hic pendet.* Hinc *supercilium tollere*, de iis dicitur, qui sibi videntur aliquid, & multum per arrogantiam tribuunt, die sich viel dünken lassen: *contrahere; adducere supercilium*; de tristibus, & qui notant alios aut fastidiunt. Hoc *nubem supercilii* Horatius vocat lib. 1. Epist. 18, Græcos imitatus, ut ibi interpretes observant. ¶ 2. Hinc non raro *supercilium*, pro tristitiâ ac severitate censoriâ; itemque fastu ac superbiâ ponitur. Juvenalis Sat. 6. v. 167

— — si cum magnis virtutibus affers
Grande supercilium.

Ausonius ad Lectorem super Idyll. 7,

Carminis incomti tenuem lectare libellum
Pone supercilium.

Martialis lib. 1. Epigr. 4 ad Cæsarem:

Contigerit nostros, Cæsar, si forte libellos,
Terrarum dominum pone supercilium.

id est, regnatricem majestatem vultus imperatorii. Bene Democritus ajebat, *supercilium parvum aut contemtum membrum haud esse: posse quippe vitam omnem obscurare*, ut Laërtius auctor est. Nimirum, quod Claudianus dixit de 4. Consul. Honor. v. 304

Inquinat egregios adjuncta superbia mores.

¶ 3. Supercilium etiam dicitur locus editus per similitudinem, & unde in subjecta despectus est. Virgil. 1. Georg. v. 108

Ecce, supercilio clivosi tramitis undam
Elicit.

Ubi Servius SVPERCILIVM, *altitudinem, summitatem terrarum* interpretatur. Hinc *devexitas supercilii*, der Hang/ apud Siculum Flaccum; cujus locum mox adducemus. Hirtius de Bello Africano cap. 58 *Postero die universas omnium copias de castris omnibus deducunt; & supercilium quoddam excelsum nacti, non longe a Cæsaris castris aciem constituunt. Supercilia Rheni, Nili, Mosæ*, apud Ammianum Marcellinum legas, altiores ripas designantem, unde in subjectum flumen despectus est. v. gr. lib. 14 cap. 32 pr. *Ventum est ad supercilia fluminis Rheni.* Et lib. 17. cap. 18 *munimenta supercilii imposita fluminis Mosæ.* De mari etiam usus est Mela lib. 3. cap. 3. extr. *Mare*, inquit, *angustum & par freto, curvatusque subinde se, longo supercilio inflexum est.* Sic de cacumine montis *supercilium* dixit Livius 27. cap. 20. & *supercilium collis* B. Hieronymus in vita Hilarionis. Gromaticis scriptoribus non quævis summitas, aut quodvis fastigium *supercilium* est, sed quod paucorum pedum modo æstimatur. Siculus Flaccus de Condition. agrorum: *Supercilia, de quibus mentionem habui, si finem facient, intuendum erit, in quantum spatium devexitas supercilii extendatur, ne mons supercilium sit. Intra paucos enim pedes supercilia accipiunt. Quæ tamen usque in planitiem ex superiori vergunt, ad superiores possessores pertinent.* Spatium autem istud intra pedes XXX definierunt. Hyginus: *Supercilia sunt loca ex plano in locis clivo devexo intra pedes latitudinis XXX alioqui jam collis est.* Ergò Agrimensoribus *supercilium* à monte, colle, distinguebatur, iisque brevibus erat, seu minus. Alio nomine dicebatur RIGOR. Aggenus Urbicus Commentario in Frontinum de limitibus agrorum: RIGOR, inquit, *si inventus fuerit de triginta pedum latitudine, ut ne ab utroque possessore tangatur. Quod si plus de XXX pedibus patuerit, jam collis est, qui exigit ut superior possessor in planum usque descendat, & sibi defendat omnem devexum locum.*

¶ Supercilios us: ut, *Catonianum supercilios a frontis arbitrium* apud Sidonium lib. 7. Epist. 9. *Tristes & supercilios i alienæ vitæ censores*, apud Senecam epist. 123.

CILO, ōnis, cui frons est eminentior, ac dextra sinistraque velut recisa videtur, der eine hohe Stirn hat/ der einen spitzen Kopff hat/ cui caput est acuminatum. Cicero in Sallust. *Cilones, impudici, parricidæ, sacrilegi.* Quem locum Cœlius exponens, *Cilones*, inquit, *cinædi sunt.* Flavius Caper vetustissimus Grammaticus: *CILO est angusto capite; cui hoc contingit in partu: CHILO dicitur, modum labrorum excedens.* Hic est, quem *improbius labratum* Charisius dixit. Vide supra in CHILO.

CILLVS, asinus, auritum animal. Petronius Arbiter Fragm. Carm. p. 211

Judæus licet & porcinum numen adoret,
Et tibi summas advocet auriculas.

Vide Isaac. Vossii ad Melam annotationes p. 49, & adde, quæ supra in *Anchialus* dicta sunt.

CIMBRI, populi sunt post Saxones, a quibus *Cimbrica Chersonesus* appellata est, quæ hodierna Jutia est: inter Codanum sinum Oceanumque Germanicum porrecta in angustum. Conf. Plin. lib. 2. cap. 67. & ibi Dalechamp. p. 108. Hi primi omnium Germanicum nomen terribile red iderunt Romanis. Tacitus de Germania cap. 37 *Eundem Germaniæ sinum proximi Oceano Cimbri tenent: parva nunc civitas, sed gloriâ ingens. Veteresque formæ late vestigia manent, utraque ripa castra ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, & tam magni exercitus fidem:* & quæ sequuntur ibi plura, quæ legas. Cimbri, cum in Italiam trajecissent cum exercitu, a Q. Catulo, & C. Mario prœlio victi sunt, in quo cæsi dicuntur hominum centum quadraginta millia, capta sexaginta, ut narrat Livius lib. 68. Plutarchus in Mario *Cimbrorum* vocabulum Germanicum tradit, quo *Latrones* significentur, quod Posidonius quoque existimavit, ut ex Strabonis lib. 7 cognoscere licet. Id, ut alia, quæ fabulati scriptores antiqui de Cimbris sunt, confutat Cluverius lib. 3. Antiquæ Germaniæ cap. 22.

¶ Cimbricus, adject. ut, *Bellum Cimbricum, Cimbrica tempestas*, Claud. de Bell. Get. 641. & Cicero pro Domo sua cap. 38 *Porticum post aliquanto Catulus de manubiis Cimbricis fecit.*

CIMELIVM, Κειμήλιον, ornatus aut thesaurus, qui reponitur extra usum quotidianum, Schmuck oder Kleinot/ so man hinterlegt/ und nicht täglich brauchet. Homeri est vox: ut, *Inter Κειμήλια sua asservare*, ein Ding für seinen Schatz halten.

¶ Cimeliarcha, custos vasorum ecclesiæ. Lege ult. Cod. de Bonis auctorit. judicis possid. § Sin autem, *præsente viro reverendissimo cimeliarcha.*

¶ Cimeliarchium, locus ubi cimelia adservantur. Lege eadem: *in cimeliarchio sanctæ ecclesiæ pecunias deponere.* Etiam *Cimeliarcho*, quinque syllabis scribitur: recte an corrupte, excutiant alii.

CIMEX, icis, *lectularii* sunt & *silvestres* ex herbis victitantes, Matthiol. Eine Wantze. *Cimex olidus*, Eugenius Toletanus Carm. ult. Et Martial. lib. 9. epigr. 33

Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus.

CIMMERII, Κιμμέριοι, populi in Italia fuerunt ad Bajanum & Avernum sinum, qui in subterraneis domiciliis habitantes, & per cuniculos commeare soliti, toto in illis die delituerunt noctu tantùm ad latrocinia egressi, cum victum ex metallorum alioqui effossione, divinationum mercede, & proventibus ab rege designatis, quærerent, ut ex Ephoro scribit Strabo. Cimmeriorum eorum Italicorum etiam Homerus meminit Odyssex lib. 11. v. 14. seqq. Sed hos interiora aliquando Asiæ tenuisse Herodotus lib. 4 scriptum reliquit, verum à Scythis pulsos magis occidua tandem petiisse. Ptolemæus tabula Asiæ secunda Cimmerios montes ab eorum nomine supra Albaniam locat. Certum est illos proximos Amazonibus fuisse, & ad Mæotin tandem egressos Bosphoro reliquisse cognomentum. Plin. lib. 6. c. 2.

¶ Cimbros quoque, de quibus paullo ante, *Cimmerios* appellatos Græcis Strabo & Plutarchus, laudatis supra locis testantur. Sed tu Cluverium vide.

¶ Cimmérius, adject. ut, *Bosporus Cimmerius* inter Asiam & Europam, vide *Bosporus. Cimmerii lacus* apud Tibull. lib. 3. eleg. 5. v. 24 pro *infernis & caliginosis.* Et, *Cimmeria paludes* apud Claud. lib. 1. in Eutrop. v. 249. *Cimmeria tenebræ* pro obscuritate & caligine multa, Lactant. Div. Institut. lib. 5. cap. 3 *Cum igitur talia ignorantiæ suæ delamenta fudisset (Apollonius) cum veritatem penitus excidere connixus esset, ausus est libros suos nefarios ac Dei hostes φιλαληθεῖς annotare. O cæcum pectus! ô mentem Cimmeriam, ut ajunt, tenebris atriorem! discipulus hoc fortasse Anaxagoræ fuerit, cui nives atramentum fuerunt.* Ammiani: Marcellinus lib. 29 cap. 11 *Ea tempestate velut in Cimmerias tenebras reptabamus.* Vide Chiliad.

¶ Cimmerium oppidum est ad Bosporum, qui inde Cimmerius dicitur, situm, Pomp. Melæ lib. 1. cap. 19, ubi de Cimmeriis vide Vadiani expositionem.

CIMON, ōnis, Κίμων, Athenienfis fuit, Miltiadis filius, munificentiâ & liberalitate in pauperes maxime celebris. Vide C. Nepotem, nec non Plutarchum vitâ ejus. ¶ 2. Valerius Maximus *Cimonem* etiam eum vocat, quem in carcere filiæ aliquandiu latere sustentavit, lib. 5. cap. 4. Sed ibi alii pro *Cimona*, *Conona* legunt.

CINAEDI, κίναιδοι, veteribus saltatores dicebantur teste Nonio. Plaut. in Milit. act. 3. sc. 1. v. 73 *Ad saltandum non cinædus malacus æque est atque ego.* ¶ 2. Est & *Cinædus καρκινώμα.* Ein Schandknabe/ apud Petronium, & multos alios. Catullus etiam movit per gradum, ut adjacens nomen, Carm. 10, *ut decuit cinædiorem*, id est fœda libidine insigniorem. ¶ 3. Item piscis genus, de quo Plin. lib. 32. cap. ult.

¶ Cinædicus adject. ut, *Cinædica Cantio*, ein Buhlenlied/ apud Plautum Sticho a. 5. sc. 5. extr.

Cinamum & Cinamomum; vide *Cinnamum.*

CINARA, Κινάρα, carduus altilis, idem quod *Scolymus & Strobilus*, Strobeldorn/ Welsche Gartendistel. Columella lib. 10. v. 235

Hispida ponatur cinara, quæ dulcis acebo
Potanti veniat &c.

Plin. lib. 8, cap. 27 *Cervus herba Cinara* [a cinaris] *venenatis pabulis resistit.*

CINCINNVS, Cincinni crines sunt intorti vel calamistrati; gekreuffelte Haarlocken. Cicero in Pisonem cap. 11. *Erant illis comti capilli, & madentes cincinnorum simbriæ.* Plaut. Truc. act. 2. sc. 2. *Jam ego flos fictos, compositos, crispos, cincinnos tuos unguentatos neque ex cerebro evellam.* Apul. lib. 8 *Cinædum senem; calvum quidem, sed cincinnis semicanis & pendulis capillatum* dixit. Varro formosum puerum describens apud Nonium in v. *Rictum:*

Ante aures modo ex subolibus parvulis
Intorti dimittuntur sex cincinnuli.

¶ Cincinni orationis, Zierligkeit des Redens. Cicer. 3. de Orat. cap. 25. extr. *in oratore aut in poëta cincinni ac fuco.* Vide & infra in *Cirrus.*

¶ Cincinnulus, diminut. ex jam adductis Varronis verbis, ut Scaliger edidit in Fragm. Varronianis p. 130. At Nonius Merceri & Godofredi *sed cincinni*: quod nec aliter in Fragm. poet. H. Stephani expressum est p. 334.

¶ Cincinnatus: cincinnis comtus. Vet. Gloss. *Cincinnatus Κομήτης: ἐυπλόκαμος.* Plaut. Mil. Glor. act. 3. sc. 3. *Cincinnatum*

tum mœchum, id est, Capillis crispis & calamistratis comtum. A Mit krausen Haarlocken gezieret. *Cincinnata stella*, Cometæ, Cicer. 2. Nat. D. cap. 5.

¶ Cincinnatus, vel L. Quintius Cincinnatus, Romanus fuit, cui aranti viator attulit Dictaturam, & nudo quidem plenoque pulveris ore, Plin. lib. 18. cap. 3. De hoc Cic. lib. 2. de finib. cap. 4 *Majores nostri ab aratro abduxerunt Cincinnatum illum, ut Dictator esset.* Procul dubio à cincinnis hæsit nomen, qui eâ in gente id primus accepit. Unde & pro insigni posteri ejus cincinnis usi. Suetonius Calig. cap. 35 *Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit. Torquato torquem: Cincinnato crinem.*

CINCLVS, avis, ein Steinbeisser / oder Steinpicker / Bachstelze / in ripis enim rostro saxa ferit, dum muscas & vermiculos petit, alias *motacilla*. Proverbio autem rusticano *Cincli* paupetes dicuntur, quibus neque domus neque suum est quicquam. Vide Chiliad.

CINĔAS, Pyrrhi Regis Epirotarum amicus sive consiliarius, & Romam Legatus; vir prudentissimus & summâ memoriâ, quo nomine eum Cicero 1. Tuscul. cap. 14 commendat. Ælianus in Tacticis auctor est hunc Cineam Æneæ [cujus librum de obsidione tolerandâ edidit Casaubonus] antiquissimi Scriptoris, Commentarios σπανικὰς in compendium redegisse, de quo Ciceronis locus accipiendus Epist. ad Papirium Pætum 9, 25. Vide B Casauboni in Æneæ librum, quem diximus, præfationem.

CINĒSIAS, Κινησίας, Thebanus fuit Dithyramborum scriptor, sed ob impietatem & flagitia malè audiens. Suidas.

CINGO, cingere, circumdare, ümgürten / ümgeben. *Cingere castra vallo*, das Lager verschantzen / Liv. 7. cap. 39. *Cingere urbem mœnibus*, üm die Stadt eine Maur führen / Cicer. Nat. D. lib. 3. cap. 40. *Cingere urbem obsidione*, belägern. Virg. 3. Æneid. v. 52 *Provincia cincta mari*, Cic. pro Flacc. cap. 12. Eine Landschafft / so vom Meer ümflossen wird.

¶ Cingülus & Cingulum, Gürtel. Cic. Somn. Sc. c. 6, *Cernis terram quasi quibusdam redimitam & circumdatam cingulis, è quibus duos maxime inter se diversos & cæli verticibus ipsis ex utraque parte subnixos obriguisse pruina vides.* Virg. 12. v. 942

— — *fulserunt cingula bullis.*

Sed & in Fœminino *Cingula* legitur. Est enim revera adjectivum. Ovidius de Remedio amoris lib. 1. v. 237

Aspicis, ut pressos urant juga prima juvencos,
Ut nova velocem cingula lædat equum.

¶ Cingulum olim militiæ signum erat, unde & pro militia ponitur. Hinc *sumere cingulum; ponere cingulum*, pro, dare militiæ nomen, eidemque valedicere, dicebant. Severus Sulpitius Dialogo 2. de Virtutib. Martini cap. 12 *Miles quidam cingulum in Ecclesiâ, monachum professus, abjecerat.* Servius ad illud Virgil. Æneid. 8. v. 724 *discinctos Afros; DISCINCTOS,* inquit, *inhabiles militiæ. Nam omnes qui militant, cincti sunt.* Rufinus lib. 1. Histor. Eccl. cap. 31. de Juliano: *Militia cingulum non dari, nisi immolantibus jubet.* Huc respiciens eleganter Prudentius Hymno 1. περὶ στεφ. v. 32

Milites, quos ad perenne cingulum Christus vocat.

Quod si cui ordo & dignitas militaris eriperetur, ei *cingulum* adimebatur. Imp. Marcianus Lege 4. Cod. de SS. Trin. *Igitur si Clericus erit, qui publicè tractare de religione ausus fuerit, à consortio clericorum removebitur. Si vero militia præditus sit, cingulo spoliabitur.* Vide & Herodianum lib. 2. cap. 13.

¶ Cingillum, diminutiv. Petron. Fragm. Tragur. p. 56 *Venit galbino succincta cingillo.* Glossæ Vet. virili genere: *Cingillus*, ῥεβίφιον, ζώνιον.

¶ Cinctus, gegürtet. *Acte cinctus*, id est industrius, gnavus Senec. Epist. 92. extr. quod una voce

¶ *Altecinctus*, Phædrus dixit lib. 2. Fab. 6.

¶ Cinctus, ûs, subst. ein Gurt / das Gürten. ut, *incinctus cingitur Gabino*, Liv. 8. cap. 9. & Virg. 7, 612 *cinctuque Gabino insignis*, qui quid fuerit, Servius ad hunc locum interpretatur. Apulejus lib. 2. Florid. principio: *Habebat cinctui balteum.*

¶ Cinctura, idem. Suetonius Cæsare cap. 45 *cingeretur fluxiore* D *cinctura.*

¶ Cinctutus, cinctus, adject. *Cinctuti Cethegi.* Horat. de Arte v. 50. Adi interpretes. Et Ovid. Fast. lib. 5. v. 101

Semicaper coleris cinctutis Faune Lupercis.

¶ Cinxia Junonis epitheton est, sicuti & Minervæ, Zostria.

¶ Accingere, sich auffschürtzen und rüsten / ut, *Accingere sese operi & ad opus*, ut, *Illi se præda accingunt*, Virg. Æneid. 1. v. 210. ubi Servius: *ACCINGVNT, studiosè parant, ut alibi,* Accingunt operi. *Accinctos autem industrios dicimus.* Hæc Servius. Livius 2. cap. 12 *In hoc discrimen, si jubat, accingere*, id est, aggredere, te para. Idem lib. 4. c. 2 *ad consulatum accingi.* Hinc absolute *accingi* est, ad bellum parari ac institui. Tacitus 4. Hist. cap. 68 *Simul Domitianus Mutianusque accingebantur, dispari animo: ille spe ac juventâ properus, hic moras nectens.*

¶ Accinctus, id est, expeditus & promtus ad obeundas partes. Plinius Paneg. Trajani cap. 20 *Ad hoc comitatus accinctus & pa-*

rens. Et cap. 30 *Tam velox Cæsar potentia tua est, tamque in omnia pariter intenta bonitas & accincta.* Sic ἕτοιμος Græci *strenuum* dicunt & *expeditum.* Vet. Gloss. ἕτοιμος *Expeditus.*

¶ Circumcingere, von allen Seiten umgeben / und zusetzen. Silius lib. 10. ineunte:

Ceu fera, quæ telis circumcingentibus, ultrò
Assilit in ferrum, &c.

¶ Discingere, auffgürten / Martial. lib. 9. Epigr. 103

Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo.

¶ Discinctus, iners est & negligens, quem Germani vocant, einer der sich loß gürtet / id est, & rem & famam suâm parum tuetur. Pers. Sat. 3. v. 31

Non pudet ad morem discinctî vivere Nattæ?

Nonius ex Accio hunc citat versum, quem adolescentibus commendo:

Discincta vestis, discinctus animus, ne nega.

Hinc *discinctus nepos*, Horatio Epod. 1. v. ult. est liberius vivens, ein liederlicher Mensch. ¶ Discincti, etiam dicebantur exauctorati, & missi, cum ignominia, militiâ. Talibus enim & arma & cingulum adimebatur, ut paullo ante monebamus: ubi vide. Addo exemplum ex Vulcatii Gallicani Avidio c. 6, ubi præfectus Antiochenus programma in parietibus fixit, *ut si quis cinctus inveniretur apud Daphnen, discinctus rediret.* Vide quæ de Daphne infra traduntur, & nos ad Eutropium lib. 6. cap. 11 commentati sumus.

¶ Incingere, idem quod cingere. Frequens tritumque Melæ verbum. e. g. lib. 1. cap. ult. *Corycos oppidum portu saloque incingitur.* Adde lib. 2. cap. 3. 5. 6. Ovid. Metam. 7, 242.

Quas [aras] *ubi verbenis silvaque incinxit agrestis.*

Solin. cap. 15 [al. 25] *capitum ossa auro incincta in poculorum tradere ministerium.* Apulej. 7 libro: *uxor pretiosissimis Zonis incincta.*

¶ Percingere. Columella lib. 10. v. 347

Sæpe suas sedes percinxit vitibus albis.

¶ Præcingere, idem quod cingere. Ovid. 2. Trist. v. 271.

Et latro & cautus præcingitur ense viator,
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.

Silius 3. v. 243 *præcinxit litora muro*, Macrob. lib. 2. Serm. cap. 3 narrat, *Syllam Pompejum*, Suetonius verò in Cæs. cap. 45 *optimates, sæpius admonuisse de Cæsare, ut male præcinctum puerum caverent.* Utebatur enim Cæsar laxiore vestitu, quem corpori non applicabat satis, sic ut laciniam traheret. Ex quo gestu mollitiem & improbitatem quandam morum non obscure sibi videbatur Sylla animadvertere. Quin & Cicero post Cæsaris victoriam interrogatus, *cur in electione partis errâsset*, eodem respiciens respondit, *præcinctura me decepit.* Vide Macrob. lib. 2. Sat. c. 3.

C ¶ Præcinctio Vitruvio 5. cap. 3 est divisio graduum in theatro, in orbem facta, ut Lipsius de Amphitheat. cap. 13. extr. exponit.

¶ Præcinctura, idem. Macrobius Saturn. lib. 2 cap. 3 Ciceronis judicium de Cæsare, ut modo in Verbo *Præcingere* diximus, refert: *Præcinctura me decepit.*

¶ Præcinctorium, eine Schürtze. Gloss. Cyrilli: *Præcinctorium*, ὑπεζώστειον. Augustinus lib. 2 de Genesi contra Manich. cap. 21 *fecerunt præcinctoria de foliis fici.* Vitruv. lib. 10. c. 21 *funes præcinctoriis transversis erant religati.*

¶ Procinctus, Particip. vel Adject. Gellius lib. 1. cap. 11. *Cum procincta classes erant, & acies instructa*, i. e. ad pugnandum paratæ & expeditæ.

¶ Procinctus, ûs, nomen, ut, *Stare in procinctu*, in der Rüstung stehen / apud Quintil. lib. 12. cap. 9. extr. *Habere in procinctu*, zu der Hand und Berettschafft haben / Idem lib. 10. sub initium. Ovid. 1. Pont. 8. [al. 9.] v. 10.

Hæc in procinctu carmina facta puta.

¶ Procinctualis, ad procinctum pertinens. ut, *Procinctualis ornatus*, apud Cassiodorum lib. 6. epist. 22.

¶ Recingere, auffgürten. *Vestis recincta*, Virg. Æn. 4. v. 518. & Prudent. Romano v. 236.

¶ Semicingere. Æthicus cosmograph. de Gallia: *Lugdunensis Aquitanicam provinciam semicingit.*

¶ Semicinctium, Zonam minus latam interpretatus Meursius est, ein Fürtuch. Sane cingendo fuisse, Martialis indicat lib. 14. Epigr. 151. cujus inscriptio SEMICINCTIVM.

Det tunicam dives: ego te præcingere possum:
Essem si locuples munus utrumque darem.

Et hinc pro vinculo utebantur se suspensuri. Petronius: *Suspendio vitam finire constitui: & jam semicinctio stanti ad parietem sponte me junxeram, cervicesque nodo condebam.* Procul dubio fuerunt fasciæ linteæ, ut apparet ex icunculis illis, quas Laurentius Pignorius Comment. de Servis pag. 75 dedit, quæ pueros in conviviis ministrantes effingunt. Vide & Casaubonum in Vopisci Aurelianum cap. 48.

¶ Succingere, sich auffschürtzen / quo Ovidius 13 Metam. v. 733 allusit:

Illa feris atram canibus succingitur alvum,

Scyllam intelligens. Nec non Cicer. 7 Verrina cap. 56, *Hoc etiam iste infestior* [quam Scylla] *quod multo se pluribus & majoribus canibus succinxerat.* ¶ 2. Idem quod accingi, armari, ut, *Frustra se terrore succinxerit, qui septus charitate non fuerit: armis enim arma irritantur.* Plin. Paneg. cap. 49.

¶ Succinctus, Part. & Adject. gegürtet / gewaffnet. *Succinctus gladio*, ad Heren. 4. cap. 52. *pugione* Cic. Phil. 13. cap. 16. *ferro* Liv. 40. c. 7. ¶ Comp. *Succinctiores arbores*, Plin. 16. cap. 10.

¶ Succinctim, Adverb. Cl. Mamert. Præfat. p. 4 *Succinctim, atque uti digito denotare.* Kurtz / fertig. Comparativo usus Ammianus lib. 15 cap. 20 *succinctius edocebo*: & Sidonius lib. 1. epist. 9 *Faber super his aliqua succinctius.*

¶ Succinctorium, vide supra *Campestre* ex Augustino. Idem lib. 2 de Genesi contra Manich. c. 15 *Fecerunt de foliis sici sibi succinctoria*, quæ eodem libro cap. 21 *præcinctoria* dixit, ut supra notavimus. Adde Irenæi interpr. 3. cap. 35. Schürtze / Schürtz-Band / Schürtz-Tuch.

¶ Succinctulus Apul. lib. 2. Milet. *Ipsa linea tunicâ mundule amicta. & russea fasciolâ prænitente altiuscule sub ipsos papillas succinctula* &c.

¶ Succingulum. Plaut. Menæch. act. 1. sc. 3. v. 17.

CINIPHES, vel, Ciniphes, insecti genus; quo nomine Vetus Interpres reddit, quos LXX *σκνίπας* Exodi 8. v. 16. & 17. & Psalm. 105. v. 31, vocarunt: quod vocabulum & Severus Sulpitius retinuit in historiâ de Pharaone & plagis ejus: *Donec*, inquit, *superdictus ciniphibus terra oppleta est, Chaldæis fatentibus majestate divinâ ista fieri.* Nostra Biblia Leuse vocant: sed hoc insecti genus alarum faciunt, & in culicum genere ponunt auctores. Hesychius: Κνῖψ, ζῶόν τι πτηνὸν, ὅμοιον κώνωπι. Isidorus lib. 12. Orig. cap. 8 *Ciniphes muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertia plagâ superbus populus Ægyptiorum cæsus est.* Qui novissime Sulpitium Severum nitidissime edidit, observat Plinium hoc genus insecti, nunc *muliones culices*, nunc *arborarios* dixisse. De *mulionibus* vere quidem: in *arborarius* autem falsus est. Neque enim *muliones*, culicum genus; sed picos, *arborarios* egregius dixit auctor. Locus est lib. 31. cap. 1. *In culicum genere muliones, non amplius, quàm uno die vivere. Eosque qui arborarii pici rostrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi.*

CINIS, pulvis in quem redigitur materia usta, Aschen. *Verti in fumum & cinerem*, zu Aschen werden / Horat. 1. Epist. 15. v. 39. *Incedere per ignes suppositos cineri doloso*, idem dixit lib. 2. Od. 1. pro Conari aliquid, quod sine periculo certo tentari nequeat, etwas angreiffen / daran man die Hände verbrennet. ¶ 2. In fœminino etiam *Cinerem* dixerunt veteres: itaque Cæsarem, Catullum, Calvum, cujus illud est,

Cum jam fulva cinis fueris;

usum Nonius observat. Et ideò Charisius communis generis facit. Catullus Eleg. ad Mallium 68. v. 90

Troja virûm ac virtutum omnium acerba cinis.

Sed & Lucretius lib. 4. v. 928

— — cinere ut multâ jacet obrutus ignis,

dixit. Et Serenus Sammonicus de Medicinâ cap. 22

Et cinis ex calido prodest epota Lyæo.

¶ 3. Pro Funerum reliquiis cineres usurpantur. Die Asche des verbrandten Cörpers. Tacit. Annal. 2. cap. 75 *Agrippina adscendit classem cum cineribus Germanici.* ¶ 3. pro Manibus, defunctis vita, item memoria defunctorum. Cicero pro Quint. cap. 31 *obsecrabit per fratris sui mortui cinerem.* Virgil. 4. Æneid. v. 552. *Fidem servare cineri*, dem Todten das verheissene halten.

¶ Cinisculus, m. diminut. ein wenig Aschen. Prudentius hymno Exsequiarum:

— — — si cariosa vetustas
Dissolverit ossa fabillis,
Fueritque cinisculus arens,
Minimi mensura pugilli.

¶ Cinĕraceus, Aschenfarb. Plin. lib. 25. cap. 13, *Capnos cineracei coloris.* Adde lib. 17. c. 7.

¶ Item *color cinereus* Idem 14. cap. 3.

¶ Cinĕrārii & cinĭflōnes iidem erant, & dicebantur, qui ab officio calamistrorum erant, acusque & veruta flando calefaciebant, quibus matronæ capillos crispabant, ut Vetus Scholiastes explicat. Varro lib. 4. de LL. cap. 29 *Qui calamistros calefactos in cinere ministrabat, à cinere* Cinerarius *est appellatus.* Hinc Tertullianus lib. 2. ad Uxor. cap. 8 in luxu fœminarum nobilium & *cinerarios* ministros posuit. *Unde*, inquit, *nisi à diabolo maritum petant idoneum exhibenda cella, & mulabus, & cinerariis peregrina proceritatis?* De quibusdam christianis mulierculis agit, quæ paganorum connubium maritorum, ut opulentius, ambiebant. Vet. Gl. *Cinerarius δοῦλος ἱπποκόμος*: Item *Ciniflo, ἱπποκόμος.* Item *γυναικῶν κοσμητὴς*; *Ciniflo.* Horat. lib. 1. Sat. 2. v. 98

Custodes, lectica, cinifloncs, parasiti.

Meminit horum *cinerariorum* & Catullus Epith. Mallii v. 78. & Seneca de Constantiâ Sapientis cap. 14. Conf. Lambin. ad Horat.

lib. 1. Satyr. 2. Phil. Caroli lib. 1. Var. Lect. cap. 2. pag. 9. ¶ 2. Per convicium & irrisionem Vigilantius *Cinerarios* dixit, qui cineres & reliquias Martyrum honorarent. B. Hieronymus Epist. 53 ad Riparium adversus Vigilantium principio: *Ais Vigilantium os fœtidum rursus aperire, & pastorem spurcissimum contra sanctorum Martyrum proferre reliquias, & nos, qui eas suspicimus, appellare Cinerarios & idololatras, qui mortuorum hominum ossa veneremur.*

¶ Cinerarium, substantive, sepulcrum, cineris mortuorum conditorium. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 850 n. 10 FRATRI OPTIMO ET PIISSIMO CINERARIVM FECIT. Adde ibidem p. 418. n. 11. & p. 663. n. 3.

¶ Cinerosus, plenus cinerum. *Cinerosa canities*, Apulejus lib. 7 sub fin.

¶ Ciniflo. vide paullo ante explicatum in *Cinerarius*.

¶ Panis *subcinericius* in Bibliis legitur, ut 3. Reg. 17. & 14. pro pane, qui cineribus tectus inter carbones pinsebatur, & in sacrificiis proponebatur. Aschenbrod / geröstet Brod.

¶ Cinefacio, in cinerem redigo: zu Aschen verbrennen. Lucretius lib. 3. v. 920

At nos horrifico cinefactum te prope busto
Insatiabiliter deflebimus, &c.

¶ Cinerescere, zu Aschen werden. Tertullianus Apolog. cap. 40 de pomis Sodomiticæ regionis: *Si qua illic arborum poma, conantur oculis tenus; cæterum contacta cinerescunt.*

CINNA, æ, Consul, Româ à Cn. Octavio collega pulsus, bellum urbi cum C. Mario intulit. In quo bello duo fratres, alter ex Pompeji, alter ex Cinnæ exercitu ignorantes concurrerunt. Et cum victor mortuum spoliaret, cognito fratre, ingenti editâ lamentatione ac rogo extructo, se insuper cremavit. Tandem Cinna & Marius in urbem recepti, cædibus omnia complevêre, &c. de quo prolixè Appianus. Vide & Flor. lib. 3. cap. 21. Livii Epit. lib. 77. ¶ 2. Cinna alius poëta fuit, qui Smyrnam scripsit & elimavit annis decem, cujus Virgilius meminit Eclog. 9. v. 35

Nam neque adhuc Vario videor, nec dicere Cinnâ
Digna, &c.

¶ Cinnanus, ut *Tumultus Cinnanus*, Nepos 25. cap. 2. n. 2. *Cinnana partes*, ibid.

CINNABARIS, fœm. Κιννάβαρις, minium verum Matthiolo, & fossile quiddam hæmatitæ simile: Minium verò factitium Agricolæ Cinnaber. Vide Lexicon græcum. Plinius lib. 33. cap. 7 *Cinnabari veteres pingebant.* Et paucis interjectis: *Cinnabaru adulteratur sanguine caprino.*

CINNĂMVM, Zimmet / Zimmetrinden. Plin. lib. 12. cap. 19 *Cinnami duo genera, candidum, nigrumque. Quondam præferebatur candidum: nunc contra nigrum laudatur.* Et eod. capite: *Casia juxtà cinnami campos nascitur.* Poëtis frequens est in multitudinis numero. Ovidius Metam. 15. v. 399

Quassaque cum fulvâ substravit cinnama myrrhæ.

Statius lib. 2. Silv. 6. v. 87

Phariaque exempta volucri
Cinnama.

Martialis lib. 4. epigr. 13

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo.

¶ Cinnămĕus, adjectivum, von Zimmet. Apulejus lib. 8. p. 205 *Odor cinnameus*, Zimmet-Geruch. Idem lib. 5. p. 164 *crines cinnamei*, wolrichend. Et Ausonius Eidyll. 11. v. 17 *Ales cinnameo radiatus tempora nido.*

¶ Cinnămomum, idem quod Cinnamum, ex κίνναμον & ἄμωμον. Vid. Etymol. Vossii. Plinius lib. 12 cap. 19 ineunte: *Cinnamomum & casias fabulose narrabit antiquitas.* Poëtæ interdum corripiunt primam pro licentia suâ, elisô N. Eleganter & venustè Gabriel Lermæus lib. 7. Hebdomados Bartassianæ,

Audendum est; similis cinnamomo gloria crescit,
Quod circum natum rubis hallabit acutis,
Ne faciles prædator opes populetur avarus
Injiciens impune manus, raptoque fruatur.

Dicitur enim nasci inter vepres & rubos.

¶ Cinnamolŏgus, cinnama legens, avis Arabicæ vel Indicæ nomen. Plinius lib. 10. cap. 33 *In Arabia Cinnamologos avis appellatur: cinnami furculis nidificat.* Solinus cap. 33 [al. 46] idem enarrans *cinnamolgon* contracte vocat, ex quo aliqui perperam *cinnamulgum* fecerunt.

CINNVS, secundum Nonium, *commistio plurimorum*, ut Cicero in Oratore cap. 6, dicendi genus, quod medium est inter grandiloquum & tenue, *cinnum amborum* vocat. Ita Gruterus ex Nonio maculosum antea locum restituit. Verba Oratoris sunt: *Est autem quidam interjectus, inter hos medius: & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec fulmine utens superiorum, ut cinnus amborum, in neutro excellens, utrimque particeps: vel utrimque (si verum quærimus) potius expers.* ¶ 2. Pro capillis etiam intortis vulgo habent, & quidem Plauti in Truculento auctoritate 2. 2. sc. 2. v. 32 *compositos, crispos, cinnos, unguentatos* &c. Vid. Lipsi. Epist. Quæst. lib. 5. Epist. 12. Verum meliores libri *cincinnos* pro *cinnos* habent. ¶ 3. Cinnus quoque potionis genus

nus ex frumento coctæ. Arnobius lib. 5. p. 174 *Sitienti adoris aggerit potionem cinnum, cyceonem quam nuncupat Græcia.* Ex commissionis notione (unde etiam tertia fluit) est

¶ Concinnus, id est, bene mistus & apte compositus. Zierlich/ füglich. Nam Nonius etiam *Concimare* à Cinnus deducit. Sic *concinna & venusta sententia*, Cic. de Clar. cap. 95. *Concinna Samus*, i. e. elegans apud Horat. lib. 1. Epist. 11. pr. Idem lib. 1. Serm. 3. v. 50 *Concinnus amicus.* Corn. Nep. in Epamin. cap. 5 *concinnus in brevitate respondendi*, ubi oppositæ responsiones cum suavitate subjiciuntur. Ἀποφθεγματικὸς Græcis talis homo est. Compar. *Concinniores alii in eadem jejunitate*, Cic. in Orat. c. 6. i. e. commodus, idoneus, ad eorum factus ingenium. Plinius lib. 16 cap. 34 folia *anguloſa concinniorque*, artliche Blätter. *Versus paullo concinnior*, Horat. 2. Epist. 1. v. 74.

¶ Concinne, eleganter, compositè. *Concinne rem aliquam distribuere*, füglich und fein theilen / Cic. 2. de Orat. cap. 19. Sic *concinne vestitus*, nett gekleidet. Plautus Epidic. a. 2. sc. 2. v. 38

Sed vestita, aurata, ornata, ut lepide, ut concinne, ut nobe!

¶ Concinniter, idem. Gellius 18. cap. 2.

¶ Concinnitas, Füglichkeit / Zierheit / elegantia, ornatus. *Verborum concinnitas*, bequem und feine Wort / Cicer. in Orat. cap. 44. *Concinnitas sententiarum*, de Clar. c. 95.

¶ Et Concinnantia, Sidon. Apollin. lib. 8. Ep. 4.

¶ Et Concinnitudo, Cic. de Invent. lib. 1. cap. 18. *Exordium splendoris, & festivitatis, & concinnitudinis minimum debet habere, propterea quod ex his suspicio quædam apparationis atque artificiosæ diligentiæ nascitur.*

¶ Concinnare, aptè componere, fügen und zurichten. *Concinnabi tibi munusculum ex instituto meo*, ich habe dir eine kleine Verehrung zusammen bracht / Treb. ad Cic. lib. 12. fam. Epist. 16. Sic *Concinnare vultum* pro componere Petronius dixit.

¶ Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2, *Nulla res tam delirantes homines concinnat citò.* Et Captiv. act. 3. sc. 4 *me insanum verbis concinnat suis.* Et Amphit. act. 1. sc. 3. *Lacrimantem concinnas uxorem*, machst sie weinend. In quibus *concinnare* est ποιεῖν.

¶ Concinnātor. Columella Præfat. *Capillorum concinnator*, Haar-Schmücker. Arnobius lib. 4. p. 149 *deformitatum concinnatores atque inventores poetæ.* Sidonius lib. 3. epist. 13 *concinnatores criminum.*

¶ Concinnatio. Cato cap. 106. *Aquæ marinæ concinnatio.* Et Gloss. Vet. *Concinnatio συνκευή.*

¶ Concinnaticius. Apul. lib. 2. Metam. p. 119 *Concinnaticiam mensulam rogatus accubuerim.*

¶ Concinnatura. Vet. Gloss. Cyrilli: *Concinnatura, κόσμησις.*

¶ Inconcinnus, ineptus dicitur & absurdus, unfüglich / ungereimt. Cic. 2. de Orat. cap. 4. *qui in aliquo genere inconcinnus, aut multus est; ut ineptus esse dicitur.*

¶ Inconcinniter, ineptè, ungeschickt / Gellius lib. 10. cap. 17.

¶ Inconcinnitas, ineptiæ. Sueton. Aug. cap. 86 *Genus eloquendi fuit eius elegans & temperatum: vitatis sententiarum ineptiis atque inconcinnitate.*

¶ Reconcinnare, i. e. denuò concinnare seu facere. Plaut. Menæchm. a. 2. sc. 3. v. 72.

Pallam illam, quam dudum dederas, ad Phrygionem ut deferas,

Ut reconcinnetur, atque ut operæ addantur, aquè volo.

Cæsar 2. Bell. Civ. cap. 15. *diuturni laboris detrimentum sollertia & virtute militum brevi reconcinnatur.*

CĪNYPHVS, Κίνυφος, Africæ fluvius inter duas Syrtes,

¶ à quo Cinyphius. Virgil. 3. Georg. v. 312

Cinyphii tondent hirci, &c.

CĪNYRAS. Κινύρας. Cinyræ duo fuerunt, Phœniciæ rex alter, Cypri alter,

¶ à quo Cinyrēius apud Ovid. Metam. lib. 10. v. 369

At virgo Cinyreia perbigil igne
Carpitur indomito, &c. Vide ibidem fabulam.

CIONIA, ita mediæ purpurarum, buccinorumque dicuntur partes. Vide κιόνια in lexico græco. Dioscorid. lib. 2.

CIOS, Κίος, fluvii & oppidi nomen, atque emporii adeò Phrygiæ. Plin. lib. 5. cap. 32, Priscianus in Periegesi ex Dionysio:

Quà Cius egregius decurrens murmurat unda.

CIPPVS, valli genus ex trunco arboris; unde & Vet. Glossator κύρμας interpretatur. Cæsar lib. 7. de Bello Gall. cap. 73 *Truncis arborum, haud admodum firmis ramis accisis atque horum dolabris atque præacutis cacuminibus; perpetua fossa; quinos pedes altæ ducebantur. Hucillistipites demissi, & ab imo revinctis, ne revelli possent, ab ramis eminebant: quini erant ordines conjuncti inter se atque implicati, quò qui intraverunt; se ipsi acutissimis vallis inducebant. Hos CIPPOS appellabant.* Vid. Lips. lib. 2. Poliorcetic. Dialogo 2. ¶ 2. *Cippi* etiam dicebantur columellæ in sepulcris cum memoriâ ac titulo aliquo positæ: στῆλαι Græcis. Ein Grabstein. Horat. 1. Serm. Sat. 8. v. 10

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo Scurræ Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat, heredes monumentum ne sequerentur.

Ubi significat in cippo illo sepulcrali perscriptum fuisse, quantam partem agri (veteres enim in agris suis ad viam sepeliebantur) hereditate exceptum, hoc est, transire ad heredes nollet defunctus. Pers. Sat. 1. v. 36

— — — — nunc non cinis ille Poëta
Felix? non lebior cippus nunc imprimit ossa?

Siculus Flaccus de condit. agrorum: *Inspiciendum erit & illud, ne, quoniam sepulcra in extremis finibus facere soliti sunt, & cippos ponere, aliquando cippus pro termino errorem faciat.* Nimirum si detritis literis atque consumtis constare haud possit, *cippus* ille num sepulcralis, an terminalis potius sit. Nam in ponendis terminis, & finibus discernendis *cippis* quoque utebantur. Vet. Glossæ: *Cippus ὅρος λίθινος*, id est, terminus lapideus. Valerius Probus de Notis: CIPP. *Cippus, id est terminus.* Eine Denksäule. Vetus Inscriptio: TERMINAVIT. RIPAM R. R. PROXIMO. CIPPO. ¶ 3. Itaque *Cippus* & terminum significat. ¶ 4. Vetus Glossator post alia, *Cippum* & *πεδάνην* interpretatur: quæ pedica sive nervus est: hoc est, vinculi lignei genus, quo pedes constringebantur. *Soleas ligneas* vocat auctor Rhetor. ad Herenn. cap. 13. & Cicero lib. 2. de Inventione cap. 2. Stock / Fessel.

CIRCA, præpositio, locum & tempus significat, um / ue, *Circa jecur*, Horat. 1. od. 25. *Circa ima subsistere*, unten an bleiben / apud Quintil. procem. lib. 1. *Circa tertiam vigiliam*, Apul. Metam. 1. p. 107. *Non amplius, quam circa eum mensem visuntur*, Plinius lib. 9. cap. 18. Sie wurden nicht länger / als denselben Monat (um dieselbe Zeit) gesehen. ¶ 2. Elegans ratio loquendi apud Suetonium Cæsare c. 27 *Omnibus verò circa eum, atque etiam parte magna Senatûs, gratuito aut levi fœnore obstrictis* &c. Et Domitiano cap. 9 *Omnes circa se liberalissime prosecutus.* CIRCA SE, qui circa se erant assidue, hoc est, quorum assidua consuetudine utebantur, die stets um ihn waren. οἱ περὶ αὐτόν, ut Græci loquuntur: ad quorum rationem hoc dictum est. Nepos Eumene cap. 10 *Sed non passi sunt, qui circa erant.* Hoc est, amici & familiares. Sic Livius lib. 1. cap. 40 de comitatu Tarquinii regis: *qui circa erant.* Vid. Casaub. ad Suetonii Cæsar. cap. 27. Similiter *circumesse* Cicero usus ad Atticum 9. ep. 9 est. Terent. Eun. act. 3. sc. 5. v. 33

Abducit secum ancillas: pauca, quæ circum illum essent, manent.

¶ Livius lib. 1. cap. 4 *Circa-saltus* per hyphen dixit, pro, qui circa sunt.

¶ Circiter, ad tempus refertur & numerum, *Circiter meridiem*, um den Mittag / Cæs. 1. Gall. cap. 50. *Octavam circiter horam*, Horat. 1. Epist. 7. v. 47. *Ius dies circiter XV. iter fecerunt*, Cæs. 1. Gall. cap. 15. in die 15. Tage. ¶ 2. Interdum & adverbialiter ponitur modò cum casu, modò sine casu, ungefährlich um / bey nahe. *Circiter Kalendas*, Cic. Att. 2. ep. 4. *A. D. VI. circiter Idus Majas*, lib. eod. ep. 17. Sextus Aurelius Victor in Tacito: *Igitur tandem Senatus, mense circiter post Aureliani interitum, sexto* &c.

¶ Circum. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 50 *Capillus circum caput rejectus.* Um das Haupt geschlagen. Cic. 1. Agrar. cap. 7 *Nunc omnes urbes, quæ circum Capuam sunt, a colonis occupabuntur.* Livius lib. 42 c. 45 principio: *Inde legatio in Asiam circum insulas missa.* Umher. ¶ 2. *Circum*, adverbium, itidem umher. Virgil. Æn. 4. v. 416

Anna vides toto properari littore circum.

¶ Circumcirca, umher von allen Seiten. Sulpit. ad Cicer. lib. 4. famil. ep. 5, *Cum ab Æginâ Megaram versus navigarem, sæpe regiones circumcirca prospicere.*

Verba a Circum, composita sunt,

¶ Circare, id est, circumire περιοδεύειν. Quod verbum postliminiò veluti restituit Latio Scaliger, idque Propertio etiam assertum ivit lib. 4. El. 9. Vet. Gloss. *Circitat & circat κυκλίνει.* Hinc

¶ Circatores, [qui & *circitores & circuitores*] qui noctu excubias circumeunt, die Runden gehen. Veget. lib. 3. cap. 8 *Idoneos tribuni & probatissimos eligunt, qui vigilias circumeant, & renuncient, si qua emerserit culpa, quos Circuitores appellabant. Nunc militia fallus est gradus, & Circitores* [unus cod. Circatores] *vocantur.* Vide ibi Stewechium. ¶ 2. Appellantur & *circuitores*, qui merces ad distrahendum circumferunt. Hausirer. Ulpianus Lege 5. § 4. D. de institoriâ actione: *Sed etiam eos* institores *dicendos placuit, quibus vestiarii vel lintearii dant vestem circumferendam & distrahendam: quos vulgò* circitores *appellamus.* Gloss. Vet. *Circitores, περίοδοι.*

¶ Circitus & Circitura, in eisdem Glossis leguntur, explicata Græce περιοδεία sive περιοδία.

¶ Sunt innumera ferè cum *Circum* alia verba composita, quæ videri poterant, si simpliciter verba inspicias; *Circum* separatam vocem aut adverbium esse. Sed vere conjungi atque componi, derivata inde Nomina ostendunt, ut *Circumactio, Circumcisura, Circumsessio* &c. de quibus in Verbis, cum quibus composita sunt, agimus. Inprimis decompositum *Incircumcisus* id indubitato probat, quod vide in *Cædo*, & cæterorum cum *Circum* compositorum quodvis in suo simplici.

CIRCE, Κίρκη, venefica Homeri, quæ Ulyssis socios transformavit in sues. Hom. Odyss. K. Cicero in Verr. Divinatione cap. 17 *Repente ex homine tanquam aliquo Circæo poculo factus est Verres.* Apulejus Apologiâ: *Nunquam apud eum* (Homerum) *marino aliquo & pisculento medicabit, nec Prothea faciem, nec Ulysses scrobem, nec Æolus follem, nec Helena cratera, nec Circe poculum, nec Venus cingulum.* Significata est autem per Circen voluptas; qua in belluas & sues immundas homines mutantur, quemadmodum Socratem docuisse Xenophon tradidit lib. 1. de dictis & factis Socratis. Socrates ad eos hanc retulit fabulam, qui in conviviis suadendo homines adigunt, ut bibant, edantque plus, quam per sitim & famem appetant, de quo Xenophon lib. 1. Memorabil. Socratis refert. Horatius lib. 1. Epist. 2. v. 23, 25 meretricem interpretatur.

¶ Circeium, Κιρκαῖον, & Circæum; mons seu promontorium Latii ad mare inferum & Pomtinas paludes, quibus ex parte circumdatur. Unde insulam esse Homerus credidit Odyss. K. v. 195, quod etiam Plinius observavit lib. 3. c. 5.

¶ Circeii, urbs in monte Circeio vel Circæo, quæ in coloniis Romanis numeratur a Livio lib. 27 cap. 9, & lib. 29 cap. 15. Dionysius Halicarnass. lib. 8. p. 490 vocat Κιρκαίαν πόλιν, & lib. 4 p. 260 absolute Κιρκαίαν, ubi & de situ loci, & Circe, ejusque sede plura traduntur.

¶ Circæus, adject. ut *Circæum poculum*, Cic. in Verr. loco supra in *Circe* adducto. Virg. 7. Æneid. v. 10

Proxima Circææ raduntur littora terræ.

CIRCĪNVS, quo circuli designantur. Gloss. Vet. *Circinus*, διαβήτης. ein Circkel/ Circkel-Instrument/ Ringmaaß. Plinius lib. 2. cap. 15. *Omnia hæc constant ratione circini semper indubitata.*

¶ Circinare, verb. nach dem Circkel machen/ rund machen / Plin. 16. cap. 23 *circinata rotunditas*: & 17. c. 12 *arbores, quæ in orbem ramos circinant.* ¶ 2. umbgehen / Ovid. 2. Met. v. 723

— — & eadem circinat auras.

¶ Circinatio, Umgang des Circkels. Vitruv. 3. cap. 3. *ducatur ex eo centro rotunda circinatio.* ¶ Et pro ipsa circuitione. Idem lib. 9. cap. 6 *Propter eam circinationem morantur* [Mercurius & Venus] *in spatiis signorum.* Et interjectis paucis: *Hi* [planetæ] *qui supra Solis iter circinationes peragunt.*

¶ Decircinare, abcirckeln. Manilius lib. 1. v. 295

Majoremque Helice major decircinat arcum,

Macht einen grössern Circkel. Et lib. 3. v. 331

— — — — — terræ
Qua teretis natura soli decircinat orbem
In tumidum, & mediam mundo suspendit ab omni.

CIRCIVS, ventus nulli reliquorum vehementiâ inferior, in Narbonensi præsertim provinciâ. Harduinus interpretatur Nord-West-Nord. Vid. Plin. 2. c. 47. Senec. 5 Quæst. Natur. c. 17, & Gell. 2. cap. 22. Strabo lib. 4 *Melamborum* vocat; aliquando tam vehemens, ut tecta abstulerit. Huic ne Galliam rapidus infestaret Augustus aliquando votum solvit, & vide Senec. d. l. 5 Q. N. c. 17. Alex. lib. 3. c. 22. p. 95.

CIRCOS, circus, Κίρκος, vel ἱερὸξ κίρκος, accipitris genus, ein Falck / Plin. lib. 10. cap. 7. vid. Gesn.

CIRCVS, omnis dicitur ambitus vel gyrus, cujus diminutivum, (de quo infrà) *circulus* est. Differt à globo: quod *circus* planities rotunda est, ut circulus: *globus* soliditas undique versum rotunda, ut est *Sphæra*. Marc. Tull. de Naturâ Deorum lib. 2. cap. 18 *Cumque duæ formæ præstantissimæ sint ex solidis globis. Sic enim Sphæram interpretari placet: ex planis autem circus aut orbis.* Hæc Nonius duobus locis: editi enim libri, etiam Gruteri & Lambini, *circulus* pro *circus* habent. ¶ 2. *Circus* etiam dicebatur locus circumseptus undique in orbem ludisque seu certaminibus equestribus destinatus, à Tarquinio Prisco institutus, inter Palatinum, & Aventinum montem. Liv. lib. 1. cap. 35. Vet. Gloss. *Circus* ἱππόδρομος. Varro lib. 4. de Lat. L. *Item CIRCVS MAXIMVS dictus, quod circum spectaculis ædificatus, ubi ludi fiunt, & quod ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt.* Nimirum significat *circum* appellatum, quod ita ædificatus sit, ut circum essent spectacula, hoc est, in orbem, sive ambitum sedilia structa, unde spectarentur ludi, cùm fiunt. Deinde quod circensis pompa in orbem circum metas ferretur, & simili ratione procurreretur à certantibus. *Maximus* autem hîc circus Romæ appellatus fuit, quod alius minor esset *Flaminius* puta, de quo ibidem Varro. Adde Rosin. Antiq. Rom. lib. 5. cap. 2. Fuit omnino magnificentissimum opus, & vere stupendum circus iste, quippe qui longitudine stadiorum trium, latitudine unius, sed cum ædificiis jugerum quaternum, & ad sedem CCLX millium fuerit, ut Plinius recenset, idque inter miracula Urbis primo loco nominat lib. 36. cap. 15. Erat autem circus semper magna frequentia populi otiosi celebratus: idcirco eo convenire solebant vilissimi quique ludicrarum & curiosarum artium professores & ludiones, agyrtæ, aretalogi: præcipue verò Chaldæi sive Astrologi & somniorum conjectores, ut ex fallaciis suis quæstum apud imperitum & curiosum populum facerent. Quorum respectu præcipue *fallacem circum* Horat. dixit lib. 1. Sat. 6. v. 113. Juvenalis Sat. 6. v. 587

Plebejum in Circo positum est & in aggere fatum.

In quo significat plebejos & pauperes homines, qui frequentare circum, aut oberrare per vicos, viarumque aggeres solent, & parvo ære redimi possunt, consulere ut sortes & fata accipiant. *De circo astrologos* Ennius dixit apud Cicer. lib. 1. de divin. extremo:

Non bicanos aruspices, non de circo Astrologos:
Non Isiacos conjectores, non interpretes somniûm,
Non enim sunt ii aut scientiâ aut arte divini;
Sed superstitiosi vates, impudentesque harioli:
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas impedit.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrunt viam:
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam ipsi petunt.

Suetonius Augusto cap. 74 *Acroamata & histriones aut etiam triviales ex circo ludios interponebat.* *Ex circo*, id est, vilissimos atque exiguâ mercedulâ conducendos. Ad circum etiam prostibula fuisse venalia Juvenalis testatur Sat. 3. v. 65.

¶ *A circo* ludi, *Circenses*, dicti sunt, qui in *circo maximo* exhibebantur, quorum septem erant, quemadmodum ex Varrone Gellius lib. 3. c. 10 notat, curricula, sieben Gänge. Alii Circenses appellatos putant quasi *Circumenses*, propterea quod rudis vetustas, cum nondum loca, hujuscemodi ludis apta, ædificasset, inter enses, & flumina eos celebrabant, ut ab utraque parte esset ignaviæ præsens periculum. De Circo, de pompa, Ludisque Circensibus vide Dionys. Halicarnass. lib. 7. cap. 66. & seqq. Attigit & Solinus cap. 45. ubi plura notavit Salmasius, quæ ad eorum explicandam Historiam pertinent. Scripsit de Circensibus ludis & peculiarem librum Casaubonus, cujus ad Suetonium & Athenæum mentionem facit; sed hactenus editus non est.

¶ Item *agitatores Circenses*, qui in quatuor factiones diversi coloris habitu, pro quadripartitis anni horis, quas temperat Sol, cui totum hoc Circi ludicrum dicatum erat, ut Tertullianus de Spectaculis, & alii docent, distincti erant. *Prasinam*, quæ panno viridi culta, *ver: russeam*, seu rubri panni, quæ ferventem *æstatem: albam*, quæ pruinosum *autumnum: venetam*: quæ cinericio panno, nubilam *hiemem* repræsentabat, ut Cassiodorus lib. 3. Var. Epist. 51 observat. Domitianus verò duas alias addidit *aurati, purpureique* panni, ut Suetonius ejus vitâ cap. 7 refert. Quas tamen non durâsse arbitror. Neque enim scriptores, posteriores Domitiani temporibus, plurium quam quatuor factionum Circi meminerunt.

¶ Circŭlus, idem quod *Circus*, unde & est; de quo supra diximus ex Nonio. Per Syncopen CIRCLVM Virgilius dixit 3. Georg. v. 166 de domandis juvencis agens:

Ac primùm laxos tenui de vimine circlos
Cervici subnecte.

Ubi nota *Circulos* pro cingulis dixisse, & quibus similes sunt, quibus dolia & vascula constringi & contineri hodie solent, Reiffe. *Circulis basa cingere* Plin. 14. c. 21, Fässer binden. *Flexilis obtorti per collum circulus auri*, Eine güldene Halßkette / Virg. Æn. 5. v. 559. ¶ 2. Sic & pistorium opus, quod circuli figuram referebat, hoc appellatum nomine fuit. Varro lib. 4. de L. L. CIRCVLI *quod mixta farina, caseo & aqua circuitum æqualiter fundebant.* *Circuitum*, circulum, seu circularem ambitum sive figuram vocat. *Fundebant*, id est faciebant, fundo æqualiter. ¶ 3. Præcipue hoc Mathematici sibi vindicârunt vocabulum, itemque Varro libr. VIII. de Lat. Linguâ: *Quæ enim est pars mundi, quæ non innumerabiles habeat analogias? Cælum, an mare, an aer & cætera quæ sunt in his? Nonne id cælum*, [Scalig. *in cælo*] *ut ab æquinoctiali circulo ad solstitialem, & hunc ad septentrionem divisum; sic contra paribus partibus item à bruma versum contraria parte? Non, quantum polo superior, abest inferior ab eo, ἀντιπεπονθὸς vocant Astrologi, & is ad brumalem?* [circulum puta] Vide Hyginum lib. 1. & 4. Astronom. Poet. Veterem Scholiasten in Aratea Germanici Cæsaris princ. & Proclum de Sphærâ. Manilius lib. 1. v. 564

Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arctos,

Ubi *Circulus ad Boream* est Arcticus sive Septentrionalis. Prudentius de Christi Salv. Natali in principio:

Quod est quod arctum circulum
Sol jam recurrens deserit?

Ubi de *Brumali* loquitur, sive Capricorni Tropico. Κύκλος, τὰ ἀνθρώπινα, *Circuli sunt res mortalium*, h. e. circumaguntur, sunt incertæ. Est autem Herodoti lib. 1. c. 207 Ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηίων ἐὼν πρηγμάτων, περιφερόμενος οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν. Id est, *Est veluti circulus quidam rerum humanarum, qui suâ ratione non permittit eosdem semper agere fortunate.* ¶ 4. Dicitur & cœtus hominum in orbem collectus *circulus*, ein Kreiß bey einander stehender Leute. Cicer. ad Att. lib. 2. ep. 18. *Est in circulis & in convivio sermo liberior*, in Gesellschafften und Wolleben pflegt man auff alle Wort nicht so gar genau Achtung zu geben. Apul. lib. 2. Milesi. de Diophane Chaldæo; *Nam die quadam, cum frequentes populi circulo septus, corona circumstantium fata enodaret*, id est, arcana fatorum stipitibus emerendis ediceret in vulgus, ut paullò ante scripsit Apulejus. Idem Græcis & κύκλος valet: quod notavit Victorius lib. 8. Var. Lect. cap. 13. quem vide. Notandus hic mos, *in circulis* phulo-

philosophandi differendique Sophistis usitatus. Hi enim ubi scirent convenire frequenter homines in foro in circulis, disputationes & ἐπιδείξεις suas recitabant. Hoc Senecæ Epist. 40 & 52 est *circularis*: de quo mox. ¶ Est & *Circulus* genus dulciariorum, ein rund gebackenes. Vopiscus Tacito cap. 6

¶ Circulāris, e, rund/ Circkelweiß. Vide infra *Semicircularis*.

¶ Circulor, circulari, est circuire, & cœtus sive circulos facere. Zusammen lauffen / sich zusammen rottiren. Cæsar lib. 1. de bello Civili cap. 64 *Totis verò castris milites circulari, & dolere, hostem ex manibus dimitti.* Vet. Gloss. *Circulor* Ὀχλαγωγῶ. Item ὀχλαγωγῶ *Comitium facio, circulor.* Ubi *Comitium* pro cœtu ponitur: est enim æque à *coeundo*, unde & cœtus dicitur: *Comitium* quasi *conitium.* ¶ 2. Est & vagari ostentandi artificii & quæstus faciendi caussa, ut agyrtæ & alii hujus generis homines facere solent, qui eam ob caussam & *circulatores*, de quibus mox dicendum erit, appellantur. Im Lande herum streichen. Seneca Epist. 40 *Sic itaque habe, istam vim dicendi rapidam atque abundantem, aptiorem esse circulanti, quàm agenti rem seriam ac magnam.* Idem Epist. 88 *Appion Grammaticus, qui sub C. Cæsare tota circulatus est Græciâ, & in nomen Homeri ab omnibus civitatibus adoptatus.*

¶ Circulatio, ambitus, circulandi actus. Vitruvius lib. 9. c. 4 *Mercurii stella ita perbolitat, ut trecentesimo & sexagesimo die per signorum spatia currens perveniat ad id signum, ex quo priore circulatione cœpit facere cursum.*

¶ Circulator: qui circulos facit: in cœtus & circulos coit, aut captat circulos quæstus caussa, ut agyrtæ, & alii hujus generis solent. Vetus Gl. *Circulator*, ὀχλαγωγός. Item: ὀχλαγωγός, *circulator.* Item ἀγύρτης, *Circulator.* Ein Landfahrer/ Störger/ Quacksalber / Schlangenfänger &c. Modestinus JCtus Lege 6. § 1. D. de excusat. *Grammatici, Sophistæ, Rhetores, Medici,* qui περιδιατραί, *id est, circulatores vocantur.* Ubi tamen malim *circuitores*, vel *circuitores* legere. Quæ honesta vocabula sunt: cum circulatores fere in deteriorem partem dicantur. Sane non de circumforaneo medico loquitur JCtus, sed de eo, qui honeste exercet artem, & decumbentibus visitans consulit. Et ita Ecclesiarum visitatores *Circuitores* appellantur Lege 42. § 9. C. de Episcopis. Paullus JC. L. ult. D. Extraordinar. crimin. *In Circulatores, qui serpentes circumferunt, & proponunt, si cui ob eorum metum damnum datum est, pro modo admissi actio datur.* Corn. Celsus lib. 5. cap. 27 *Ideoque colubra ipsa tuto estur, illius ejus occidit: & si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ea saliva noxa est.* Vetus Interpres Juvenalis in Sat. 6. v. 590 ad sortilegos & illos de circo astrologos *Circulatorum* nomen refert, Planetenleser / &c.

¶ Circulatrix. Martial. lib. 10. epigr. 3

Vernaculorum dicta; sordidum dentem,
Et fœda lingua probra circulatricis &c.

id est talis, ut solet circumforaneorum esse. Et Phallicus poeta Carm. 18

Ecquando Telethusa circulatrix.

¶ Circulatorius, ut, *circulatoria jactatio*, Auffschneiderey / ein letterbübisch Gewäsch/ apud Quintil. lib. 2. cap. 4. *Circulatoria solubilitas*, in dicendo, idem lib. 10. c. 1. post initium.

¶ Circulatim, rings umher / Sueton. Cæsare c. 84.

¶ Semicirculus, ein halber Circkel. Columella lib. 5. cap. 2 *semicirculi vel arcus formam exhibet.* Usus & Cicero 5. Tusc. c. 20.

¶ Semicircularis. Lemma figuræ in dicto capite Columellæ: *Semicircularis forma agri.*

¶ Semicirculatus, idem. Celsus lib. 7. cap. 26. n. 2 extr. *fermentum in ima parte semicirculatum acutumque.*

CIRIS, vel Cirrhis, Κῆρις, κίρρις, avis, in quam Scyllam mutatam Ovidius fabulatur lib. 8. Metam. v. 150

-- -- plumis in ales mutata vocatur
Ciris, & à tonso est hoc nomen adepta capillo;

Κείρειν, tondere est. *Cirin* autem alaudam interpretes exponunt; *Ciphium* Gesnerus. Sed rectiùs Jul. Cæsar Pater & Josephus F. Scaligeri eam avem faciunt, quæ vulgò *Egretta* vocatur, Gallis Taurinis, *Garzeta.* Vide ipsos, Patrem quidem Exoter. Exercit. 232. & ad Aristot. de Hist. Animal. lib. 2. Sect. 19. Filium verò ad Carm. Virgilianum.

CIRNEA, ein Weinkrug / vas vinarium patens ac rotundum, quo vinum ad mensam fertur, dicta, ut videtur à κίρνᾶν, quod miscere est, seu infundere. Utitur Plaut. in Amph. a. 1. sc. 1. v. 273 *Cadus erat vini, inde implevi cirneam.* Ut Nonius quidem observat & legit. Hodie in plerisque libris *Hirnea* legitur, quam Lectionem Scaliger in Catalect. & Meursius tuentur.

CIRRHA, Κίρρα, oppidum Phocidis, navale Delphorum, quæ inde *Parnassia Cirrha* dicitur Silio lib. 12. v. 320. & *Cirrhæa antra*, locus oraculi Delphici apud eundem lib. 3. v. 9. Et *Cirrhæi Phocidis campi* apud Plin. lib. 4. cap. 3.

¶ Cirrhæus, adjectivum, jam monstratum est. Adde *templa Cirrhæa* apud Senecam Herc. Oet. v. 92.

CIRRI, puerorum capilli, post primam tonsuram appellabantur, à κείρειν tondere. Krause Haarlocken. Ante enim *comæ* dicuntur. Isidorus lib. 11. cap. 1. *Comæ sunt proprie non cæsi capilli.* Nimirum ad annum septimum usque non tondebatur coma puerilis. Tum tonsus semel capillus nutriebatur rursus ad ephebiam usque. Puberes iterum tondebantur, & tum subnascens capillus, si mitteretur prolixiorque evaderet, *Cæsaries* appellabatur. Uterque autem puerilis crinis, & coma prima, & cirri cum ponerentur, sacrari alicui Deo solebat. Varro apud Nonium in *Cirrus: Itaque Ambracia primùm capillum puerilem demium, item Cirros ad Apollinem ponere solent.* *Primum capillum* vocat, qui ab infantia ad annum septimum est: *cirros*, qui post, ad ephebiam usque, cum denuo secatur. Male *cirros* intortos calamistro capillos interpretantur: hi enim *cincinni sunt*, de quibus supra. Vide & Salmasium de Cæsarie & Coma p. 339 & seqq. ¶ 2. Item, das Löcklin / oder Püschlin / in capite pici & alaudæ. Plin. lib. 11. cap. 37 *Fulicarum generi dedit cirros; Pico quoque* &c. ¶ 3. Denique & *Ostreorum* capillamenta *cirri* dicuntur. Martial. lib. 7. epigr. 19

Et Ostreorum rapere lividos cirros.

¶ 4. Sunt *Cirri* in vestibus: fimbriæ puta. Vide Salmasium in Junii Capitolini Pertinacem, nec non Ferrarium de re vestiaria part. 2. lib. 1. cap. 19. Nimirum ut *Fimbriæ* de crinibus, ita & *cirri* de vestibus dicuntur. Cicero in Pisonem cap. 11 *madentes cincinnorum fimbriæ.* Capilli enim ferro vibrati, & in cincinnos torti in extremitate cum solvuntur, fimbrias referunt, ut Ferrarius interpretatur.

¶ Cirratus, capillatus, Kraußhärig. Sed illud proprie de pueris dicitur; & maxime septimum ætatis annum egressis. Unde Persius de iis qui in schola discunt, Sat. 1. v. 29

Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendes?

Item Martialis lib. 9. Epigr. 30

Nec matutini cirrata caterva magistri.

CIRTA, æ, Numidiæ urbs munitissima, Masinissæ regia, & post hunc melius exculta Micipsæ opera, qui & Græcos in eam colonos duxit, Strabone teste lib. 17. f. 572. Meminit & *Cirtæ* Sallustius in Jugurthino multis locis.

CIS, præpos. idem quod *citra*, diesseit. Jungitur montium & fluminum nominibus: ut, *Cis Euphraten, Cis Rhenum*, Cicer. Sallust. *Cis Anienem cum rege secundo prælio consixit*, Livius lib. 4 cap. 17. *Cis Taurum montem*, Idem 38 cap. 38. *Cis paucas tempestates*, innerhalb wenig Tagen / Plaut. Truc. 2. sc. 2, 27.

¶ Cisalpinus, diesseit der Alpen / ut, *Galli Cisalpini*, apud Livium lib. 27. c. 38. *Gallia Cisalpina*, apud Cicer. pro Lege Manil. cap. 12. Vide *Alpes.*

CISIUM, Δίτροχος: expediti vehiculi genus binis rotis instructum. Cic. pro Rosc. Amerin. cap. 7 *decem horis nocturnis LVI millia passuum perbolavit.* Vet. Gloss. *Cisium*, Δίτροχος. Ein Karn. Atque hoc ipso distinguebatur a rheda, quæ quatuor rotis incedebat, ut Isidorus auctor est. Ac inde in Theodosiano Codice *Birota* appellatur. Sicut & Græcorum recentiores Δίτροχος appellant, quod ad Suetonium Casaubonus observavit.

¶ Cisiarius, carrucarius, qui cisium agit, ein Kärner. Ulpianus Lege 13 pr. Locati conducti: *Quæritur, si cisiarius, id est carrucarius, dum cæteros transire contendit, cisium evertit, & servum quassavit vel occidit?*

CISSANTHEMOS, herba quæ & cissophyllon & cyclaminis altera dicitur, Speckblumen / descriptionem ejus vide apud Dioscorid. lib. 2. cap. 159.

CISSITES gemma candida Plinio lib. 37. cap. 11.

CISSYBIUM, vel *Cissymbium*, Κισσύβιον, poculum ligneum, pastorale vel ex hederæ ligno, vel hedera vestitum. κισσὸς enim *hederam* Græci dicunt. Vide Macrob. lib. 5. Saturn. cap. 21. Eine Trinckschale wie ein Schiff.

CISTA, vas vimineum, Ein Korb. Columella 12. cap. 54 *In quadratam cistam viminem, quæ neque spisse, solide tamen & crassis viminibus contexta sit, componito.* ¶ 2. Item arca lignea, in qua pecuniæ, literæ, libri & alia reponuntur, ein Kasten/ Kiste / Lade. Juven. Satyr. 3. v. 206

Namque vetus Græcos servabat cista libellos.

¶ Cistella Ter. in Eun. a. 4. sc. 6. v. 15 *Cistellam, Pythia, domo affer cum monumentis*, das Kästlin oder Lädtchen mit den alten Brieffen.

¶ Cistellula apud Plaut. in Rud. a. 2. sc. 3. v. 60.

¶ Cistula apud Martialem lib. 4. epigr. 46. & Plautum sæpe. e.g. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 164 *patera in cistulâ obsignata est signo Amphitruonis.*

¶ Cistifer apud Martial. lib. 5. epigr. 17. Ubi intelligitur is, qui sacra arcana, qualia Cereris & Bacchi erant, in cista gerebat. Tibull. lib. 1. eleg. 7

Et levis occultus conscia cista sacris.

¶ Cistellatrix, die der Frauen das Kästlein nachträgt: Plaut. Trinum. act. 2. sc. 1. v. 23.

¶ Cistophori dicebantur Asianorum nummi: sic dicti quod in illis *cistiferi* sive *cistigeri* sculpti essent, hoc est, eorum species, qui mysticorum sacrorum arcana cistis inclusa portarent. Vide Turneb. lib. 3. adversar. cap. 5. & cap. 21.

CISTERNA, puteus, in quem colligitur aqua pluvia, eine Ciſtern/ oder Gruben darinnen ſich das Regenwaſſer ſamlet. Martial. lib. 3. epigr. 56 A

Sit ciſterna mihi, quam vinea, malo Ravenna.

¶ Ciſternīnus, adjectivum, ut, *aqua ciſternina*, fontanæ oppoſita, apud Columellam lib. 12. cap. 43.

CISTVS, & *ciſtum κίστος, τὸ κίσθος, τὸ κίσσος*, frutex ramoſus eſt major thymo Plinio lib. 24. cap. 10. Vide Dioſcorid. lib. 3.

¶ Hypociſtis, ὑποκίστις, ex ciſti radicibus proſilit. Naſcitur in Hetruria, maxime in Apennino.

CITĔRIA, [Κιτήρια] appellabatur, ut Feſtus ſcribit, *effigies quædam argutæ & loquacis, ridiculi gratiâ, quæ in pompa vehi ſolita eſt.* Cato in M. Cæcilium, apud eundem: *Quid ego cum illo diſertem amplius, quem ego denique credo in pompâ Feſtitatium iri ludis pro citeria atque cum ſpectatoribus ſermocinabatur.* Poſſimus nos reddere: Ein Künſtchen: Ein Göckelmännichen.

CITHĂRA, Κιθάρα, eine Laute / Harffe. Horatius lib. 1. oda 24

Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.

Ejus ſpecies Iſidorus lib. 3. Originum cap. 21 facit pſalteria, lyras, barbita, & alias quadratâ formâ, nec non & trigonali. Nonnulla earum ſchemata exhibuit Pignorius Tractatu de Servis. p. 86. Conf. Bulinger. de Theatro lib. 2. cap. 30.

¶ Citharœdus, κιθαῳδός, Harffeniſt / Harffenſchläger. Varro de re ruſt. lib. 2. cap. 1. *Non omnes, qui citharam habent, ſunt citharœdi.* Quod Germani dicunt, Es ſind nicht alle Köche/ die lange Meſſer tragen. Es iſt nicht alles Gold / das da gleiſſet. *Aulœdus ſit, qui citharœdus eſſe non poſſit*, Cic. pro Mur. cap. 13.

¶ Citharœda, fœmininum, in Veteri Inſcriptione legitur apud Gruter. f. 654 n. 2. CLAVDIAE CITHAROEDAE CONIVGI OPTIMAE &c.

¶ Citharœdicus, adject. ut, *Ars citharœdica.* Sueton. Nerone cap. 40.

¶ Cithariſta, κιθαριστής, idem quod citharœdus, apud Cicer. Philip. 5. cap. 6.

¶ Chorocithariſta. Suetonius Domitiano cap. 4, *Certabant etiam & proſâ oratione Græce Latineque: ac præter Citharœdos chorocithariſtæ quoque & pſilocithariſtæ. Chorocithariſtæ* ſunt, qui in choro canunt: ſive cum plures unâ modulantur: *Pſilocithariſtæ*, qui vel ſoli canunt citharâ ſine melodia vocis, ut Turnebus vult: ſive cum ea, uti Caſaubonus ex Athenæo & Platone interpretatur.

¶ Citharîſtria, fidicina. Ter. in Phorm. act. 1. ſc. 2, 32 *puella citharîſtria.*

¶ Citharizare κιθαρίζειν citharâ canere: Nepos Epaminondâ: *Eruditus autem ſic, ut nemo Thebanus magis. Nam & citharizare, & cantare ad chordarum ſonum doctius eſt à Dionyſio.*

CITHAERON, Κιθαιρών, mons Bœotiæ, Baccho ſacer. Virgil. Æn. 4. v. 302

ſtimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Citheron.

Errat itaque Servius ad illud Æneid. 7. v. 641 *Pandite nunc Heliconâ*, cui Citheron eſt jugum alterum Parnaſſi, montis Theſſaliæ bicipitis, Baccho ſacrum; alterum, *Helicon*, conſecratum Apollini fuit. Neque enim Parnaſſus in Theſſalia eſt, ſed in Phocide: in neutra Citheron, qui Straboni lib. 9. p. 279 in Bœotia eſt, & Plinius, *Datur hic Thebis ſaltus Citheron*, lib. 4. cap. 7. Nomen *Citheron* a cithara Orphei, quod ſuper eo frequenter ipſe caneret, ſecundùm Lactantium lib. 1. cap. 22. Virg. 3. Georg. v. 43

Rumpe moras, vocat ingenti clamore Citheron.

Monti huic in Tragicis peculiare quid tribuitur modò divinum, modò fatidicum, modò affectus &c. Vid. Barth. ad Stat. Thebaid. lib. 2. p. 305 & Taubman. ad Virgil. p. 218. 583. ¶ Scribitur etiam ſine diphthongo, correpta penultima, *Citheron*. Auſonius in Gripho v. 32

Sed Citheron totiens ternas ex ære ſacrabit,

Atque ita in Lactantii libris loco proxime indicato, & Hygini Fab. 7 ac 8, ubi Cl. Munkero videas notata p. 25.

CITRA, hieherwerts / diſſeits / ut, *citra flumen.* Cic. Philipp. 6 cap. 3. *ut exercitum citra flumen Rubiconem, qui finis eſt Galliæ, educeret.* Idem lib. 16 epiſt. 2 ad Tironem: *Tertio die abs te Alyſiam acceſſimmus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia CXX.* Horat. 1. Serm. Sat. 1. v. 107

Eſt modus in rebus, &c.
Quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum.

¶ In eadem ſignificatione adverbialiter etiam ſæpe ponitur, *paullo citerius*, ein wenig beſſer her / ein wenig zurück. ¶ 2. Significat & *fine. Citra pulverem*, aut ut Plin. lib. 35. cap. 21. *Citra pulverem jactum*, ἀκονί, proverbialiter, ohne Müh. *Citra commodum*, Sueton. Aug. 24. i. e. ſine commodo. *Citra voluntatem domini*, Quintil. 7. cap. 3. ¶ 3. Pro *ante* vel *extra* uſus eſt Sueton. Auguſto cap. 43, *Solebat etiam citra ſpectaculorum dies, ſi quando quid inuſitatum dignumque cognitu advectum eſſet, id extra ordinem, quolibet loco publicare.*

¶ Citerior, ab antiquo *Citer*: ut ab *exter*, *exterior.* Sic *Hiſpaniam citeriorem*, Nepos vitâ Catonis, aliique dixerunt, pro *Tarraconenſi provinciâ*, & *Ulteriori*, id eſt ultra Iberum amnem ſitæ oppoſuerunt. *Gallia citerior*, Cic. de provinc. conſ. cap. 15, quam ibidem *ulteriori* opponit, ſive Tranſalpinæ.

¶ Citimus, Superlativus: *Citimum* autem dicitur quicquid proximum nobis eſt. Cicero Somnio Scipionis cap. 3 de Luna: *Ex quibus erat ea minima, quæ ultima calo, citima terris, luce lucebat alienâ.* Fulgentius Aſtronomicis apud Pithœum:

Qua citimus limes diſpeſcit turbida puris.

CITRVS, arbor quæ mala fert medica, Citronat Baum / *Citrum* vel *citrium*, vel *citromelon*, κεδρόμηλον.

¶ Citrōmālum, Citronäpffel / Jüdenäpffel / Citronaten / quod omnibus adverſatur venenis, quemadmodum Athenæus probat lib. 2. Dicitur & *Perſicum*: in Perſide enim quocunque tempore citrea mala naſcuntur, matureſcentibus interim aliis, dum alia carpuntur. Homerus Διὸς vocat. Virgil. *Malum ſelix*, 2. Georg. v. 126,

Media fert triſtes ſuccos tardumque ſaporem
Felicis mali, quo non præſentius ullum,
Pocula ſi quando ſæva infecêre noverca.

Vid. Macrob. lib. 3. Sat. cap. 39. A citriis non multum naturâ & viribus diſtant *mala limonia* & *auranlia* dicta Pomerantzen / Matth.

¶ Citrĕus, ut, *Citrea mala*, Citronen. Plin. 15. cap. 28. *Menſa citrea*, Cicer. 6. Verr. cap. 17.

¶ Citrĭnus, ut, *color citrinus.* Citronen-Farbe. Plin. lib. 19. cap. 15.

¶ Citrētum, ein Citronen-Garten. Palladius lib. 3. ſive Febr. cap. 24. extr. *Citreta tegumentis defenduntur à frigore.*

CIVIS, comm. generis: legitimus oppidi incola: πολίτης. Ein Bürger. Appellatione à cœundo eſt, quod & Cicero ſignificat loco infrà allegando. Ergò *Civis* quaſi *Coivis*. Cic. Verr. 7. c. 62. ſeqq. *Civis Romanus ſum*, quæ vox juris & defenſionis erat, etiam in extremis periculis & ſuppliciis. *Civis Romana*, Idem pro Balbo cap. 24. *Civis Attica*, Terent. Andr. a. 1. ſc. 3. v. 16. Ibidem act. 5. ſc. 2. v. 14 *Civis eſt hinc*, Sie iſt eines Bürgers Tochter von hinnen. *Civem adſciſcere*, Cic. pro Arch. c. 2, für einen Bürger annehmen. Civem autem Romani opponunt municipi, ut Romam municipiis & reliquis oppidis Italiæ. Cic. Verr. 7. cap. 62 *Clamabat ille miſer, ſe civem eſſe Romanum, municipem Coſanum.* ¶ 2. Civis eſt etiam, quem vulgo, ſed minus Latine *Concivem* dicunt, ein Mitbürger / Landsmann aus einer Stadt. Cic. pro Milone c. 34 *Valeant, valeant, inquit, cives mei valeant.* Et 1. in Catil. cap. 7 *Te metuunt omnes cives tui.*

¶ Civitas, eine Gemeine / eine Bürgerſchafft. Cicer. lib. 1. de Rep. apud Nonium: *Conjunctionem tectorum, oppidum, vel urbem appellaverunt, delubris diſtinctam ſpatiisque communibus. Omnis ergo populus, qui eſt talis cœtus multitudinis, qualem expoſui*, CIVITAS *eſt.* Itaque *Civitas* proprie non in ædificiis, ſed incolis, in unam ſocietatem junctis, æſtimatur. Solon apud Lucianum de Gymnaſiis; πόλιν γὰρ ὑμᾶς οὐ τὰ οἰκοδομήματα ἡγήσεσθαι εἶναι, οἷον τάχα τὰ τεῖχη καὶ τοὺς νεωσοίκους, ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὅσπερ σώματός τι ἰδρῶτος καὶ ἀκίνητον, ὑπάρχειν εἰς ὑποδοχὴν καὶ ἀσφάλειαν τῶν πολιτευομένων, τὸ δὲ πᾶν κῦρος ἐν τοῖς πολίταις ἥδησθαι. *Siquidem non civitatem non ædificia illa exiſtimamus, cujusmodi ſunt muri, delubra, & alia; ſed hæc tanquam corpus quoddam firmum eſſe atque immobile ad receptum & ſecuritatem hominum urbem incolentium. Omnem verò vim atque auctoritatem in civibus ſitam eſſe arbitramur.* Liv. lib. 45. cap. 23. *Nulla eſt civitas, quæ non improbos cives aliquando & imperitam multitudinem ſemper habeat.* Cicer. pro Mil. cap. 34 *Civitas bene morata.* Et Verrina 7 cap. 51 *graves civitates.* i. e. gravitate morum æſtimandæ. ¶ 2. Neque vero incolarum ſocietas uno oppido aut urbe collecta *Civitas*, ſed ita & appellantur gentes ſeu nationes integræ, quæ iisdem legibus vivunt, & unum Reip. corpus, diſperſæ licet & diſtinctis locis habitantes, conſtituunt. Cæſar lib. 1. de Bello Gallico cap. 12 *Omnis civitas Helvetia in quatuor pagos divîſa eſt.* Et mox: *Pars civitatis Helvetiæ inſignem calamitatem Pop. Rom. intulerat.* Sic aliis locis paſſim hâc voce eſt uſus. Ita *Civitatem Æduorum* Tacitus 2. Annal. cap. 61. *Hermundurorum* & *Cimbrorum* de Germania cap. 37. & cap. 41. *Brigantum* Agricolâ cap. 13 dixit. ¶ 3. Pro ipſa adminiſtratione Reip. poſuit Rhetoricorum ad Herennium auctor lib. 4. cap. 18, *Qui privatus intolerabili ſuperbia fuerit, eum commodum & ſui cognoſcentem fidere in civitate quis poteſt?* In Civitate, i. e. Rep. ſeu adminiſtratione Reip. ſive magiſtratu. Nam *in civitate eſſe* & *privatum eſſe* oppoſuit. ¶ 4. Non rarò & ipſum civium jus hac appellatione deſignatur. Hinc *quem donare civitate: in civitatem recipere: civitatem conſequi:* Das Bürger-Recht erlangen: einen in die Gemeine nehmen. Vide Ciceronem pro Archia & alibi. Triplex autem hoc jus apud Romanos fuit. Summo & maximo Romana tribuebatur *civitas:* proximum erat *Latinitas:* ultimum minimumque *Italiæ jus.* Ex Latinis Romani cives fieri poterant: 1. ſi magiſtratum geſſiſſent domi. 2. Si migraſſent Romam. 3. Navę, piſtrino, ædificio. Hi jure quodam Romanam civi-

civitatem consequebantur Republica libera: sub Imperatoribus enim accipere principis beneficio quilibet poterat, Vide Sigonium de antiquo Jure Romanorum Civium cap. 1. Onufrium Panvinium Comment. 3. de Republ. Romana: Lipsium ad Plinii Panegyr. cap. 37. Torrent. ad Suetonii Cæsarem cap. 8. Plinius lib. 10. Epist. 22 videtur suadere, peregrinum Romanæ civitatis jus haud potuisse consequi, nisi qui domi ante fuisset civis. Duarum tamen civitatum esse Romanô Jure nemo poterat. Cicerô pro Cæcina cap. 34. ¶ 5. Improprie *civitas*, & pro loco ponitur. Atque omnes significationes Verrius Flaccus apud Gellium his verbis collegit lib. 18. cap. 7. CIVITAS *& pro* loco, *& pro* oppido *& pro* jure *quoque* omnium *& pro* hominum multitudine *dicitur*. Conf. Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 15. pag. 58. ¶ *Civitas nostra* appellatur, ubi vel *nati simus*, vel *habitemus*. Vetus Schol. Juvenalis ad Sat. 1. v. 51, *Venusinam adeo* [dixit] *quia hæc fuit Civitas Horatii*. Civitas, id est, patria. Apud B. Matthæum cap. 11. v. 1. Capernaum *ἰδία πόλις* appellatur, quod ibi haberet Salvator domicilium. Nam & Romano jure, ut Grotius ibi annotat, *civitas nostra* appellatur, ubi Larem fiximus. Hannibal apud Livium lib. 30. c. 30 *Quodcunque egerimus, ratum id civitates nostræ habituræ sunt*. NOSTRAE, id est, unde quisque nostrûm est: quam quisque nostrûm patriam habet aut domum. Similiter Plinius lib. 6. Epist. 8 *Oppida nostra unius diei itinere dirimuntur*. OPPIDA, ubi uterque natus erat. Seneca Consolat. ad Helviam cap. 6, *Videbis majorem partem esse, quæ relictis sedibus suis venerit in maximam quidem, & pulcherrimam urbem, non tamen suam*. i. e. non tamen patriam.

¶ Civitatula, diminutivum. Seneca de Morte Claudii p. 853 *Hic quæstu se sustinebat, vendere civitatulas solebat*. Apulejus lib. 10. Metam. sub initium: *ad quandam civitatulam pervenimus*.

¶ Cīvĭcus, Bürgerlich / ut *Corona civica*, quam civis civi, quo servatus erat in prœlio, testem vitæ salutisque perceptæ, dabat. Fiebat autem è fronde quernâ aut ilice. Vide Plin. lib. 16. cap. 4. quem locum enarrat, omniumque civicarum rationem exponit Car. Paschalius lib. 7. de Coron. c. 8. seqq. & Gellium lib. 5. cap. 6. Concessa hæc demum & Imperatoribus omnibus fuit, suspensaque ad fores domus, sive in vestibulo, ut à Suetonio locatur, Tiberii vitâ cap. 26. qui tamen eandem in fastigio domus Palatinæ ponit Claudii cap. 17. *Civica jura*, Stadtrecht / Horat. 1. Epist. 3. v. 23. *Civica bella*, id est, civilia & intestina apud Ovid. lib. 1. de Ponto 2. v. 126.

¶ Civilis, e, quod ad cives pertinet, bürgerlich. ut *Civilia jura*, Horat. 1. Satyr. 9, 39. *Civilia studia*, Eutrop. 8. cap. 10. n. 10. *Bella plus quam civilia*, Lucan. principio operis. Deinde ¶ Civilis est æquus, humanus, non superbus, communi jure cum aliis utens, ut debent inter se cives. Eutropius lib. 8. cap. 1. de Nerva: *æquissimum se & civilissimum præbuit*. Ovidius 4. Tristium eleg. 4. v. 13

Ipse pater patriæ, quid enim civilius illo?

Sed plura de hac notione in *Civilitatis* jam vocabulo. Interim Gronovium addas Observat. ad Scriptor. Eccles. cap. 19. p. 207. ¶ Est etiam *Civilis*, höflich / sittsam / præsertim in usu vulgari.

¶ Civilitas, *πολιτικὴ*: sive, tuendæ & conservandæ civilis societatis prudentia. Ita hâc voce usus Quintilianus lib. 2. cap. 15. Quam enim *πολιτικὴν* appellat Plato in Gorgia, cujusque particulæ illius, quæ de reddendo jure tractat, simulacrum Rhetoricen facit; ipse civilitatem vertit. *Plerique*, inquit, *credunt, eum* [Platonem] *in hac esse opinione; ut Rhetoricen non artem, sed peritiam quandam gratia ac voluptatis existimet, & alio loco, civilitatis particulæ simulacrum, & quartam partem adulationis: quod duas partes civilitatis corpori assignat, medicinam, & quam interpretantur exercitatricem: duas animo, legalem, atque justitiam: adulationem autem medicinæ, vocet coquorum artificium: & exercitatricis mangonum, qui colorem fuco & verum robur inani fuginâ mentiantur: Legalis, cavillatricem (σοφιστικὴν) justitiæ, Rhetoricen* &c. ¶ 2. *Civilitas* dicitur hodie ea virtus, quæ ad convictus & consuetudines civiles pertinet, quæ omnem vultum, habitum & gestum corporis, quin orationem ipsam ad quandam decori ac elegantiæ rationem, qua placeat probeturque, dirigit & moderatur; *rusticitati* contraria. Sed hæc recens & nova notio est, sine consensu antiquitatis. ¶ 3. Alia rursus virtus hoc appellatur nomine, quæ non in elegantia ac venustate posita ad familiares congressus; sed ad actus & vitam publicam pertinet: atque in gravitate quadam, & modestia constituta est, superbiæque ac crudelitati opposita. Hanc *Civilitatem* Augusto Suetonius tribuit cap. 51. & cum *clementiâ* constringit, eandem in Trajano Plinius atque Eutropius commendant; & iste quidem cum *moderatione* copulat. Ab hac *civilem animum* Suetonius dixit in Cæsare c. 75. extr. pro æquo & moderato: quemadmodum & Eutropius *æquitatem* cum *civilitate* conjungit, cum Nervam *æquissimum & civilissimum Principem* nominat: itemque Ammianus, cum *civile & justum imperium ad voluntatem cruentam à* Cæsare Gallo *conversum* lib. 14 princ. dicit. Apud Suetonium in Claudio cap. 1. *Civilis animus*, ambitioso & gloriæ cupido opponitur. Vide & Casaubonum in Augustum Suetonii cap. 51. nec non Torrentium in ejusdem Suetonii Cæsarem cap. 25, quibus etiam Bœcleri characteres Vellejanos licebit addere c. 4.

¶ Civiliter, Adverb. tam late significat, quam Civilis & Civilitas. Livius 38. cap. 56 *magis pie, quam civiliter*, id est, ut decet civem. Gellius proœmio: *vir civiliter eruditus*. Seneca Præfat. lib. 4. Excerpt. *Non civiliter tantum, sed etiam familiariter*. Plinius Paneg. cap. 39 *Nec vero ille* [Pompejus] *civilius, quam parens noster auctoritate, consilio, fide, recluserit vias, portus patefecerit*, &c. Eutropius lib. 7 cap. 5 de Augusto: *civilissime vixit*.

¶ Incivilis, expers civilitatis. Aurel. Victor de Macrino & Diadumeno: *Horum nihil prater sævos atque inciviles animos reperimus*. Eutrop. 10 c. 7 de Gallo: *multis incivilibus gestis*.

¶ Inciviliter. Apulejus sub finem lib. 7 *An te nos tractamus inciviliter, qui nostrum asinum furatum abducis?* Et Sueton. Tiber. c. 6, *egit aliquanto incivilius & violentius*.

¶ Percivilis, Sueton. Tiber. cap. 28 *Exstat sermo ejus in senatu percivilis*.

CLĀDES, is, à *κλαδίνειν* est, quod propriè arbores infringere significat, à *κλάδος* ramus. Itaque proprie *Clades* fit, cum vento, vel nimio fructuum pondere rami franguntur: sicut *calamitas*, calamorum detritio est: Hinc transfertur vocabulum ad quamvis aliam jacturam & damnum: præcipue verò quod ex bello capimus. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 106. *Inferre & afferre cladem*: illud Livii est 29 cap. 3; hoc Ciceronis de Nat. D. 2 cap. 3. at Lucretii 5. v. 49 *efficere cladem*: Schaden thun. *Accipere cladem*, Curt. 4. c. 12. n. 15. *contrahere cladem*, Livius 25 c. 19 Schaden leiden / sich zuziehen. Livius lib. 2. cap. 13 *Mucium dimissum, cui postea Scævola à clade dextræ manus cognomentum inditum, Legati à Porsena Romam sunt secuti*. ¶ 2. Aliquando *Clades* figurate dicitur, qui cladem infert. Virgil. 6. Æneid. v. 842

Quis Gracchi genus, aut geminos, duo fulmina belli,
Scipiadas, cladem Libyæ?

Nam qui multum damni ac calamitatis intulerant Africæ, *cladem Libyæ* appellavit.

CLAM, præpos. & adverb. sed magis tamen adverbium, si Prisciano credere volumus lib. 14. Hemsterh. Donatus inter eas præpositiones recenset, quæ cum ablativo junguntur, ut, *clam vi*, Cic. 15 ad Attic. ep. 1: sed recte Servius & Clidonius monuerunt indifferenter pro dicentis arbitrio cum ablativo & accusativo construi, *clam patre & clam patrem*. Vide Servium in Secund. Donati Edit. p. 1798 ed. Putsch. Plautus Casinâ act. 2. sc. 8. v. 33

— — ut mihi
Bona multa faciam, clam meam uxorem.

Et Prolog. Amphitr. v. 107

Is amare occepit Alcumenam clam virum.

Cum Dativo idem construit Milite act. 3. sc. 3. v. 8

— — meretricem commonere,
Quam sanè magni referat, mihi clam est.

Sed ibi dativum non præpositio, sed verbum *est* regit. Et hîc *clam* adverbium est.

¶ Clanculum, diminutivum. Terentius Adelph. 2. 1. sc. 1. v. 27.

— — postremò; alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.

¶ Clanculum, idem, quo sæpe Apulejus usus est, v. gr. lib. 3 Metam. *puer clanculo profugit*: & interjectis multis, *clanculo præcepit auferre*. Vide Indicem Juliani Floridi. Augustinus epist. 54 *per furtum clanculo aufertur*. Gloss. Cyrilli, *Clanculo*, λάθρᾳ.

¶ Clanculārius, Martial. lib. 10. Epigr. 3. *Clancularius Poeta*, der etwas schreibet / dazu er sich nicht bekennt.

¶ Clandestīnus, occultus. *Clandestina colloquia cum hostibus*, Cicer. de Senect. cap. 12. heimliche Gespräch mit den Feinden. *Clandestina consilia*, i. e. occulta molitio, Cicer. in Orat. cap. 66. *Clandestinum fœdus*, Livius 3. cap. 36 ein heimlich Verbündnüß. Et Silius lib. 7. v. 267

Ceu clandestino traheretur fœdere bellum.

CLĀMOR, Geschrey. *Edere clamorem*, ein Geschrey machen / Cicer. Div. 2. cap. 23. *Tollere clamorem*, quod idem est, in Verr. 6. cap. 43. & Liv. 3. cap. 62. *Clamore aliquem excipere*, Cicer. in Verr. 7. c. 36 ein Geschrey über einen machen. Alacritatis est. vid. index Freinsh. ad Curt. & 11. 8. & Berneg. ad Tacit. quæst. 7. Lipsi. de Milit. Rom. lib. 10. cap. 11. ¶ 2. Improprie Horatius lib. 3 Ode 29. v. 38

— — non sine montium
Clamore, vicinaque silva,
Cum fera diluvies quietos
Irritat amnes.

¶ Clamāre, schreyen / ruffen / klagen. Virgilius Eclog. 3 v. 19

Et cum clamarem; quò nunc se proripit ille?

Eleganti translatione de mari & procella dicitur. Silius lib. 4. v. 526 *Spumea saxosis clamat convallibus unda*. Et lib. 9 v. 517 *clamante procella*. Adde mox in *Circumclamare*. ¶ 2. Active usus cum quarto casu construxit Plaut. Asin. act. 2. sc. 3. v. 10 *Ita hæc morata est janua: extemplo janitorem*
Clamat. *Clamat*, id est, cum clamore vocat. à *καλέω*.

Apul. 3. Metam. *Præcone publico silentium clamante* i. e. proclamante & imperante. Sic Virg. Æn. 4, 674

— — *morientem nomine clamat,*

Nam multa verba Neutra, & absolutam significationem habentia, eam interdum mutant in Activam, & vi hujus significationis casum regunt Activorum. Vide Vechneri Hellenolexias lib. 1. c. 13. Sic

¶ Clamatus passivè, geruffen. Martial. lib. 1. Epigr. 50

Vocabitur venator, & veniet tibi
Convîva clamatus prope.

¶ Clāmātus, ûs, substantiv. ein Geschrey. Paullinus Nolanus 3 Natal. Fel. v. 279

Sed neque clamatu est, neque pulsu mobile corpus.

¶ Clāmito, frequentativum, multum clamare. Terent. And. 2. 1. sc. 1. v. 17 *Venit Chremes postridie ad me clamitans* &c. er führet ein groß Geschrey und Klage. Est & hoc transitive usus Plautus Pseudolo act. 5. sc. 1. v. 29 *Clamitant me, ut reveniam.* Cic. Divin. 2. cap. 40 *Caricas clamitare*, Feigen ausruffen.

¶ Clamator. Ein Schreyer. Cic. de Orat. 3. cap. 21 *clamatores odiosi.*

¶ Clāmātōrius. Schreyhafftig. Plin. 10. c. 14. *avis clamatoria.*

¶ Clāmōsus. ut, *altercator clamosus*, Quintil. 6. cap. 5, *actio clamosa*, ein Handel der mit Geschrey zugehet. *Tibia clamosa*, ein Zincke. *Clamosi fori jurgia*, Senec. Here. Fur. v. 172. *Clamosi turba theatri*, Statius 3. Silv. 5. v. 16. *Urbs clamosa*, Idem lib. 4. Silv. 4. v. 18. id est, strepitus urbanus.

¶ Clamosè, adverb. Quintil. 11. cap. 3. ed. Gronov. *ne dicamus omnia clamosè, quod insanum est.*

Composita.

¶ Acclamare, zuschreyen / zuruffen. Cicer. pro Cæcin. cap. 10. *populus cum risu acclamavit.*

¶ Acclamatio populi est, plausibili favore assentientis. ein glückticher Zuruff. Suetonius narrat, Julium Cæsarem in triumphis acclamari sibi jussisse, *Veni, vidi, vici;* mit frölichen Glückwünschungen zuruffen. Natus hic mos in theatris: nam cum quid ibi diceretur agereturque præclare, id magnis clamoribus prosecuti faventes laudantesque sunt. Inde in forum & tandem in ipsam Curiam translatus est. Vide de foro Plinium lib. 2. epist. 14. n. 4. De curia eundem lib. 4. epist. 9. n. 18. Nam cum quis dicta sententia resideret, ejusque probaretur oratio, tum acclamari ei solebat cum multa ipsius laude. Quamquam & hoc fieri solebat surgentibus ad dicendum, si grati essent & in magnâ omnium exspectatione. Vid. Plinius lib. 4. epist. 9. & lib. 9. epist. 13. Sallust. Catil. cap. 53 *Postquam Cato assedit, consulares omnes itemque senatus magna pars sententiam ejus laudant, virtutem animi ad cælum ferunt.* Cic. Quint. Fratri lib. 2. epist. 1. *C. Cato contradixit, ut Cassius, maxima acclamatione senatus.* Præcipuè invaluit hic mos conversa Rep. datumque hoc fuit principibus inter honores cæteros; ut eorum dicta non modò cum acclamationibus exquisitis, nec sine adulandi studio, quod Plinius Paneg. cap. 71 *veræ acclamationi* opponit, exciperentur, sed publicis actibus etiam hæ ipsæ acclamationes describerentur, quod primum cœpisse Trajani imperio idem Plinius Panegyrico ejus auctor est cap. 75. Et quoniam hæ acclamationes non sine faustis precationibus peragerentur, idcircò & ipsæ *Fausta* nominari cœperunt, de quo infra suo loco. Vide etiam quæ de acclamandi ritu duo summi viri Justus Lipsius lib. 2. Elect. c. 9, itemque Casaubonus ad Avidium Cassium Vulcatii Gallicani annotarunt. ¶ 2. Etiam in malam partem Acclamatio pro Contradictione, accepta reperitur. Cicer. de Oratore 2. cap. 83 *Vitanda est acclamatio adversa populi, quæ aut orationis peccato aliquo excitatur, si aspere, si arroganter, si turpiter, si sordide, si quoquo animi vitio dictum esse aliquid videatur: aut hominum offensione, vel invidia,* &c. Hoc fere modo Columella 7. cap. 3 sub fin. *obibus acclamatione & baculo minari.* ¶ 3. Est & *acclamatio* post rem aliquam narratam quæ ἐπιφώνημα dicitur: Vide *Epiphonema.*

¶ Circumclamare, um was herum schreyen. Apollinaris Sidonius Carm. 2 v. 506

— — — *Sestias ora*
Hellespontiacis circumlatrata procellis.

¶ Conclamare, zugleich ruffen. *Conclamare ad arma*, Livius 6, 28. ¶ *Jam conclamatum est*, Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 56. Ubi Donatus: *Transactum ac finitum, ut conclamata corpora nihil reliqui jam habent ad vitæ officia.* Nempe solebant mortuorum cadavera servari octo diebus, & lavari calida: & conclamari per intervalla: ut si vitalis spiritus oppressus delitesceret, excitaretur: nec nisi post ultimam conclamationem, cùm nulla vitæ spes esset super, nono demum die cremari. Vide Kirchmann. de Roman. Funer. lib. 1. cap. 13. & Servium ad illud 6. Æneid. v. 218

Pars calidos latices &c.

Ammianus Marcellinus sub fin. lib. 30 de Valentiniani funere: *Post conclamata Imperatoriæ supremæ; corpusque curatum ad sepulturam, ut missum Constantinopolim inter divorum reliquias humaretur.* ¶ Sed & in bonam partem acceptum verbum reperitur. Cæsar Gall. 3. cap. 18 *Conclamant omnes, occasionem negotii bene gerendi amittendam non esse.* Et Civil. 3. cap. 6 *conclamantibus omnibus, imperaret, quod vellet.* Hoc fere sensu Sidonius lib. 2. epist. 2 *conclamatissimum fontium*, & lib. 6. epist. 1 *conclamatissimum primipilarem* dixit laudatissimum.

¶ Conclāmātio, ein Zuruff vieler zugleich. Cæs. Civil. lib. 2. cap. 26 *Curio universi exercitus conclamatione Imperator appellatur.*

¶ Conclamitare. Plaut. Mercat. act. 1. sc. 1. v. 51. *conclamitare tota urbe.*

¶ Declamare, clamosè contendere. Cicero pro Rosc. Am. cap. 29 *quæ mihi visus est ex alia oratione declamare.* ¶ 2. Exercendi ingenii causâ argumentum fictum enarrare. Cicero de Fin. lib. 5. cap. 2 *ad fluctum, ajunt, declamare solitum Demosthenem, ut fremitum adsuesceret voce vincere.*

¶ Declamator, qui exercitii causâ declamat in umbra & ludo. Cicero in Oratore cap. 15 *Non declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimum & perfectissimum quærimus.* Pro Plancio cap. 34 *Non vobis videor cum aliquo declamatore, non causâ laboris & fori, disputare?*

¶ Declāmātio, domestica exercitatio & commentatio, quo in genere pueri apud magistros exercentur. Exstant ejusmodi declamationes Senecæ & Quintiliani. Vide de utilitate declamandi caput quintum libri decimi Quintiliani. Sic *quotidiana declamatio*, Cic. fil. 16. epist. 21. *fenilis*, pater Tusc. 1. cap. 4. *Exercitatio declamationis*, ad Herenn. lib. 3. cap. 11.

¶ Declāmito. *Causas declamitare*, Cicero in Tuscul. 1. cap. 4. *Declamitare græce apud Cassium institui*, Cicero filius Tironi 16. ep. 21. *In vitam hominum declamitare*, auff der Leute Laster schelten.

¶ Declāmātorius, quod ad morem declamantium fit, ut, *Consuetudo declamatoria*, Quintilian. lib. 5. cap. 13. *Genus dicendi declamatorium*, apud eundem lib. 2. cap. 10. Cicero Quinto fratri lib. 3. ep. 3 *ipse puer magis illo declamatorio genere duci & delectari videtur.*

¶ Declamatoriè, more declamantium. Hieronymo Calepinus tribuit.

¶ Exclāmāre, laut schreyen. Quintil. 3. cap. 8 sub fin. *initio furioso exclamare*, schreyen wie ein unsinnig Mensch. ¶ Transitive Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 68

Dum hæc agantur, voce magna exclamat uxorem tuam.

Exclamat, id est, magnâ contentione vocis; sive exclamando appellat uxorem tuam.

¶ Exclāmātio, schema ἐκφώνησις est, ut, *ô tempora, ô mores!* ad Herenn. 4. cap. 15. Idem auctor lib. 3. cap. 12 *acuta voces exclamationes.*

¶ Inclāmāre, anschreyen / anruffen. Cicer. ad Att. lib. 2. ep. 18, *Ita te para, ut si inclamavero, advoles.* Ovid. dativum adjecit lib. 2. Amor. eleg. 7

Nonne satis fuerat timidæ inclamasse puellæ?

Etiam Livius 1. c. 25 *exercitus inclamat Curiatiis, ut opem ferant fratri:* sed Plautus Accusativum junxit Amph. act. 5. sc. 1. v. 16 *Ibi me inclamat Alcumena.* Rufft mich. ¶ 2. Pro *increpare* & *conviciis incessere*, anfahren / anschnarchen / schelten. Idem, Cistell. act. 1. sc. 1. v. 110

— — *nolito acriter*
Eum inclamare: utut erga me est meritus.

Nec aliter accipiendum hoc verbum in paullo ante allato Ovidii loco est. Nam & de ira præcesserat: & statim subjicit:

Nec nimium rigidas intonuisse minas,

Significat enim, ut maxime in puellam commotus omnino fuerit atque iratus? non eo usque tamen debuisse sævire, ut crines ejus involarit: satis fuisse increpare ejus contumaciam, & minas addere quibus terreretur.

¶ Inclamatio. Tertullianus lib. 4 adv. Marcion. cap. 41 pr. de vocula VAE: *Constat imprecationis & comminationis inclamationem intelligendam.* Anschreyung.

¶ Inclāmito, frequentativum ab Inclamo. Plaut. Epid. sc. ult. v. 46. *Etiam inclamitor quasi servus.*

¶ Occlāmitare apud Plaut. in Curcul. a. 1. sc. 3 v. 27. idem est quod clamitare. *Dormio*, inquit, *ne occlamites.*

¶ Proclāmare, laut ruffen / ausruffen / apud Livium lib. 1. cap. 26, *P. Hostio patre proclamante, se filiam jure cæsam judicare.* Et Cicero in Verr. 7. cap. 42 *Adsunt, defendunt, proclamant, tuam fidem implorant.* Et Labeo JC. lege 41 Dig. de liberali causa: *Si servus, quem emeras, ad libertatem proclamabit.*

¶ Proclamatio, proclamandi actus, ut *Proclamatio ad libertatem*, dicto titulo *de liberali causa*, lege 25 § 1, & lege 34.

¶ Proclāmātor, qui proclamat. *Causidicus, proclamator, rabula*, Cicer. de Orat. 1. cap. 46.

¶ Reclamare, dawider schreyen / repugnare, refragari, sich dawider legen. Cicero pro Domo cap. 4. extr. *cœptum est referri de inducendo S. C. ab universo senatu reclamatum est.* Nimirum sicut in magno assensu acclamabatur dicentibus non sine ipsorum laude, de quo paullo ante dicebamus; ita in magno dissensu contra obstrepebatur mixtis sæpe conviciis, quod ex Sallustio constat B. Jugurth. c. 34. Qua in re eo usque procedebatur interdum,

dum, ut Tribunorum auxilium contra implorandum esset. Vide Plinium lib. 9. epist. 13.

¶ Reclamatio, actus reclamandi, improbatio. Cicer. in Philip. 4. cap. 2. *Praclara reclamatione vestra factum pulcherrimum Martialium comprobavistis.* Gloss. vet. *Reclamatio, ἀντιλογία.*

¶ Reclamito, idem quod Reclamo. Cic. pro Rosc. Amerino c. 22. *Reclamitat istiusmodi suspicionibus ipsa natura.*

¶ Succlamare, idem quod acclamare, Liv. lib. 3. cap. 50, *Hæc Virginio vociferanti succlamabat multitudo*, &c. rieff thm zu. Quintil. in declamat. 19, *Omnium maledictis succlamatus*, h. e. in sermonibus publicis exagitatus est. öffentlich von iederman gescholten.

¶ Succlamatio, apud Livium lib. 40 cap. 26 sub fin. *ultro territuri succlamationibus.*

CLANGO, ĕre: Κλάγγω; quod est sonum edere. Klingen/ schallen. Vetus Poëta carmine de philomela, (quod male Ovidio tribuitur: quippe cujus Auctorem ex fine Poematis Christianum fuisse constat) *Clangere* aquilarum proprium tradit. Ita enim ibi legimus:

Clangunt porrò aquilæ; vultur pulsare probatur.

Sed & aliis tribui posse, ex usu vocabuli *Clangoris* disci potest: de quo mox nobis agendum erit. Sane Actius, vetus Tragœdiarum poëta, *Undas clangere* dixit apud Nonium, cujus isti versus sunt in *Cachinnare*:

Simul & circum magna sonantibus
Excita saxis sæva sonando
Crepitu clangente cachinnant.

Val. Flacc. 3. v. 349 dixit *Lucificum clangente tuba.*

¶ Clangor, Κλαγγή: Schall / Klang. Qui, si veterem auctorem carminis de Philomela sequimur, aquilarum crepitus proprie erit: quem alii tamen tubarum faciunt. Vet. Gloss. *Clangu & Clangor ἦχος σάλπιγγος*: Item *κλαγγὴ σάλπιγγος, Clangor.* Et ita Virgil. Æneid. 2. v. 313

Exoritur clamorque virum clangorque tubarum.

De Aquilis tamen & Cicer. 2. Tusculanâ cap. 10. & Livius lib. 1. cap. 34 est usus. Sed *fulica* Plinius sub finem lib. 18; *anseribus* Columella lib. 8. cap. 13; *gruibus* Statius *clangorem* tribuit Theb. 12. v. 517. Igitur quivis acutior graviorque sonus, *clangor* poterit appellari. Nam & *pennarum clangores* Suetonius dixit Domitiano cap. 6.

¶ Reclango, wiederklingen / wiederschallen. Ammianus lib. 17 cap. 13 *reclangentibus cunctis sonitu ruinarum immenso.*

CLĂRIVS Apollo, sic appellatus ἀπὸ τῆς Κλάρου à *Claro*; quod oppidum Servius tradit in Colophoniorum finibus, ubi Apollo coleretur, ad illud Virgilii Æneid. 3. v. 360

Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis.

Eustathius Scholiastes Dionysii *πάροδον τῆς Κολοφῶνος, navale Colophonis* facit: quòd cùm munitum esset, procul dubio à cætera urbe separatum, *oppidi* nomine appellare Servius potuit. Juxta Colophonem hunc locum fuisse, dubitari nequit. Namque & Strabo Apollinis Clarii, lucum ante Colophona ponit: & Mela quoque Apollinis Clarii fanum cum Colophone conjungit lib. 1. cap. 17. Atque hinc Tacitus Annali 2. cap. 4 Germanicum scribit *appulisse Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur.* Vide & Ælian. H. A. lib. 10. cap. 49.

CLARŌTAE, servi Cretensium, qui in agris degebant, ἀπὸ τῶν κλήρων, quia sors super iis missa esset, cum dividerentur prædia: servos autem urbanos ζευγήτας dixêre, quasi dicas auro emptos. Vossius lib. 4. Instit. Orat. p. 190.

CLĀRVS, λαμπρὸς, insignis; λάμπων, ἔνδοξος. Scaliger lib. 4. de Poët. cap. 1. CLARVS, inquit, *in celebritatibus natus vox, cùm victores per præconem celebrantur: exemtâ vocali*, CLARVS (pro *Calarus*) *Unde & verbum Horatianum*, CLARABIT PVGILEM. Hell / scheinbar. Ut, *Clarum sidus* Horat. 4. od. 8, 31. *Sol clarissimus*, Quintil. 5. cap. 12. *clarior sole*, Cic. de Fin. lib. 1. c. ult. Dinge die öffentlich und am Tage seyn. *Clarâ voce dicere*, pro Cluent. cap. 48, & *clariore voce*, Cæs. Gall. Bell. 5. c. 30. laut und vernehmlich reden. *Vir clarus*, i. e. excellens, insignis. Ein beruffener und berühmter Mann. Apul. Florid. 3. *Vir omnium, qui unquam fuerunt, aut sunt, aut etiam erunt, inter optimos clarissime, inter clarissimos optime, inter utrosque doctissime.* Cicero lib. 1. de Orat. cap. 45 *amplissimus & clarissimus.* Sic, *Clarus eruditione, virtute, genere.*

¶ Cæterum *Clarissimi* non nisi Senatores olim appellabantur: unde signate & *claros patres* Horatius dixit lib. 4. ode 6. *Clara* enim *persona*, Senatores; eorumque uxores habebantur, ut ex Lege 5. Dig. de Curator. &c. constat. Isidorus tamen distinguit, & tertii tantum ordinis senatores *Clarissimos* appellatos auctor est lib. 9. cap. de Civibus. Verba ejus hæc sunt: *Primi*, inquit, *ordinis senatores dicuntur* Illustres: *secundi*, Spectabiles: *tertii* Clarissimi. *Nam inferius quartum aliquod genus non erat.* Et sunt pro eo nonnulla Imperatorum rescripta in Codice. Quæ tamen pro ratione & consuetudine illorum temporum interpretanda putaverim. Antiquitus enim in universum senatoribus omnibus competiisse hunc titulum, ex illo potest intelligi, quod ipsi etiam Consules *Clarissimi* appellarentur: cujus rei exemplum nobis Plinius L. 7. Epistola 33 præbet. Ubi & vide quæ diximus.

¶ Præclārus; admodùm clarus, sehr berühmt. *Egregia & præclara indoles*, Cicer. de Orat. 1. cap. 29. Construitur varie. *Præclarus armis*, Statius Theb. 3. v. 284. Et, *Multi erunt præclari in philosophia*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 11. Idem pro Sextio cap. 44 *Rem quæris præclaram juventuti ad discendum:* sicut loco supra dato ex 1. de Orat. c. 29 *præclara indoles ad dicendum.* Et cum secundo casu Tacitus annal. 4 cap. 34 *Titus Livius eloquentiæ ac fidei præclarus in primis.* Comparativus, *Præclarior laus*, Plin. Paneg. cap. 88. *vita præclarior*, Sallust. Jug. cap. 85, & post paullo sub Marii persona: *Id quod multo præclarius est, meamet facta mihi dicere licet.* Hirt. B. Alex. cap. 24 *patria præclarissima.* Vopiscus in Probo cap. 22 *Duces præclarissimi.*

¶ Clarè, Hell / klar / adv. ut, *aperte loqui & clare gemere*, Cicer. Attico 2. ep. 20. laut seufftzen. *Eo clarius apparet*, Epist. Fam. 8, 14. *Clarissime lucens*, de Veneris stella, Vitruv. lib. 9. c. 4. *Clarissime audire*, Plin. 10. cap. 70 scharff hören.

¶ Præclarè, egregie, löblich / rühmlich. *Præclare facere*, Cic. Phil. 3. cap. 10. *Præclare nobiscum agitur*, es stehet wol und herrlich mit uns / Idem 9. epist. 24. extr. *Re præclarissime gesta*, Hirt. B. Alexandr. cap. 30. & 47. *Nihil in vita, nisi præclarissime feciisse*, Cicer. pro Milone cap. 35.

¶ Clarisŏnus. Hellklingend, Catullus Carm. 65 de nupt. Pel. v. 125 & 320 *vox clarisona.*

¶ Clarissimatus, ûs: id est, status seu dignitas eorum, qui *Clarissimi* appellabantur; apud JCtos. Ammianus Marcellinus lib. 21. cap. 31 *Nec sub eo dux quisquam cum clarissimatu profectus est.* Id est, provectus est ut *clarissimatus dignitate* afficeretur: sive *clarissimi* appellationem auferret.

¶ Claritas, Klarheit. Plinius lib. 2 cap. 8 de Venere: *Magnitudine extra cuncta alia sidem est: claritatis quidem tanta, ut unius hujus stellæ radius umbræ reddantur.* Et, *claritas oculorum*, idem lib. 20. c. 10. Et, *claritas vocis*, Cicer. Acad. 1. cap. 5.

¶ Item, *dignitas, amplitudo*, Hoheit / Tapfferkeit. Laberius apud Gell. lib. 17. cap. 14. & Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 7

Non possunt primi esse omnes in tempore;
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes ægre, & citiùs, quàm adscendas, decides:
Cecidi ego, cadet qui sequitur; lapsa est publica.

Plinius Nat. Hist. extrema: *Italia rectrix parensque mundi alterum, viris, fœminis, ducibus, militibus, servitiis, artium præstantia, ingeniorum claritatibus* &c. *principatum natura obtinens.*

¶ Clarĭtudo, idem. Sallust. Jug. cap. 2 *Artes animi, quibus summa claritudo paratur*, h. e. laus, celebritas, Berühmter Nahme: & cap. 8, *in tantum claritudinem pervenire.* Etiam Tacitus sæpe usus est, ut *claritudo familiæ* 15. cap. 35; *nominis*, c. 71. *virtutum* cap. 65. ejusd. libri.

¶ Clārāre, id est, clarum & nobilem reddere. Horat. lib. 4. Od. 3 — — *illum non labor Isthmius*
Clarabit pugilem.

¶ 2. Vel perspicuum ac clarum facere; explicare, seu declarare, erklären. Lucret. lib. 3. v. 35

Hasce secundum res, animi naturam videtur
Atque animæ claranda meis jam versibus esse.

Item lib. 4. v. 778

Multaque in his rebus quæruntur, multaque nobis
Clarandum est, plane si res exponere avemus.

Apulejus quoque de Deo Socrat. p. 51 *obscura clarare* dixit.

¶ Acclarare, vel Adclarare, augurale verbum, hoc est fausto augurio approbare. Livius lib. 1. cap. 18. extr. *Jupiter pater, uti tu signa certa adclarassis inter eos fines*, &c. Sed usitatius est, quod sequitur,

¶ Declarare, klar darthun / erklären. Cicer. ad Ligarium lib. 6. Famil. epist. 13 *Facere non possum, quin tibi & sententiam & voluntatem declarem meam.* Idem in Parad. 6. cap. 2. *Copiam declarat satietas rerum & abundantia*, id est, testatur, weiset aus. Sed *consulem declarare*, est designare & renunciare, Cicer. pro Muræna cap. 2. Confer Gruter. ad Cicer. fragm. pag. 456.

¶ Declaratio, est significatio vel testificatio, ut *declaratio amoris*, Cic. lib. 15. Fam. Ep. ult. Et, *Declaratio animi tui quem haberes de rep.* Idem lib. 10. ep. 5 ad Plancum.

¶ Clarēre, patere, perspicuum esse. Lucret. lib. 6. v. 935

Nunc, omnes, repetam, quàm raro corpore sint res,
Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.

id est, quod ex primo quoque libro patet & manifestum est. Tacitus 4. Histor. cap. 73 *Quo eventu Germaniæ bella tractabimus, satis claret.* Id est, satis clarum ac manifestum est. Vide & Nonium. ¶ 2. Aliter Ennius apud Ciceronem de Senectute cap. 4 in illo de Fabio carmine usus est:

Ergo postque magisque viri nunc gloria claret.

Ibi enim *clarere* est illustrem & celebrem esse. Sein Ruhm ist weit erschollen.

¶ Clarescere, hell werden / ut, *luminibus clarescere*, Tacitus 15 cap. 37.

cap. 37. ¶ 2. Berühmt werden / Claudian. de Consul. Mall. v. 3 *plausu clarescere vulgi.*

¶ Inclarescere, idem. ut, *Docendi genere inclaruit*, Suetón. Gram. cap. 17. *Dignitate nuptiarum inclaruisse*, Plinius Panegyr. cap. 82. bekandt / beruffen werden.

¶ Sed Inclarus, non clarus, dubius est. Symmach. lib. 3. epist. 4, *animi fides inclara.*

¶ Perclarescere. Alcimus Avitus lib. 6, sive ad Sororem, v. 508

sanctio cunctis perclaruit ore.

¶ Clarificare, hell / klar machen. Lactantius lib. 3 cap. 18 *Cato videtur mihi causam quaesisse moriendi, non tam ut Caesarem fugeret, quam ut Stoicorum decretis obtemperaret, quos sectabatur; nomenque suum grandi aliquo facinore clarificaret.* Sedulius in Johann. II

Vox resonans venit per nubila: Clarificavi,
Clarificabo iterum.

Plinium quoque in partes vocant ex lib. 20 cap. 13, *Nasturtium clarificat visum*: sed nullum hoc testimonium est, cum Harduinus testetur, in omnibus MSS. esse *compurgat.*

¶ Clarificatio. Usus hoc nomine est Cyprianus Epist. 77 cap. 2. (Oxon. 76) & Augustinus Octoginta trium Quæst. 62.

¶ Clārigare; est ereptas negatasque res bello repetere certo ritu: vide Plinii verba post paullo in *Clārigatio* adducenda ex lib. 22 cap. 2 extr. unde ipse ille actus sive denuntiatio belli

¶ Clarigatio, appellata. Kriegs-Ankündigung. Servius ad illud Æneid. 9. v. 53

En ait; & jaculum intorquens emittit in auras,
Principium pugnæ.

Hoc de Romana solennitate, inquit, *dictum est. Cum enim volebant bellum indicere, Pater Patratus, hoc est, princeps Fecialium, proficiscebatur ad hostium fines, & praefatus quaedam solennia, clara voce dicebat, se bellum indicere propter certas causas. Aut quia socios laeserunt, aut quia nec abrepta animalia, nec obnoxios reddidere. Et haec* CLARIGATIO *dicebatur à claritate voci. Postquam clarigationem hastâ in eorum fines missâ indicebatur jam belli principium* &c. Vide eundem etiam ad illud Æneid. 10. v. 14

Tum certare odiis, tum res rapuisse licebit.

item Livium lib. 1. cap. 32. ubi omnes belli indicendi ceremonias habes. Plinius lib. 22. cap. 2 *Legati cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique* VERBENARIUS *vocabatur.* Formulam Clarigationis exhibet Böxhorn. ad Plaut. pag. 14. Conf. Bœcler. pecul. dissert. de hac materia. ¶ 2. Clarigatio etiam dicebatur, quas *Repraesalias* hodie appellamus: jus videlicet hominis aut rei alterius praetendendæ & abdicendæ. Justinianus in Novella 52. συγχυσιαρχὸν dixit, Vetus interpres, *Pignerationem* vertit. Vetus Glóss. *Clarigatio*, συγχυσιαρχὸς: Item *Clarigatio*, συγχυσιαρχία, ὁμηρία, Livius lib. 8. cap. 14 *In Velsternos veteres cives Romanos, quod totiens rebellassent, graviter saevitum: & muri dejecti, & senatu inde abductus, jussique trans Tiberim habitare, ut ejus, qui cum Tiberim deprehensus, usque ad mille pondo clarigatio esset, nec prius, quàm aere persoluto, is qui cepisset, extra vincula captum haberet.*

CLASSIS, στόλος, collectivum est, navium significans multitudinem. Eine Flotte / Schiffarmadâ: A calis seu lignis, unde texuntur naves, dicta: unde & *calones* appellati: ut Servius ad 1. Æneid. & 6. v. 1 docet. Vid. Quintil. lib. 1. cap. 5. Justus Zinzerling. Promuls. cap. 29. p. 93. ¶ 2. Sed & de una navi *classis* dicitur. Vide Servium laudatis locis. Paullinus Jambo ad Cytherium de Martiniani periculis v. 78

— — quae [scapha] *debiscentem mari*
Classem annatabat cominus.

Classem aedificare, Nepos Them. c. 2. Schiffe bauen. *Instruere atque ornare classem*, Cic. 7. Verr. c. 51. Eine Flotte ausrüsten. *Classi praeesse*, ibidem c. 50. über die Flotte commendiren / *Deducere classem*, Virg. Georg. 1. v. 255. die Flotte aus dem Haven führen: *Classe proficisci*, Nepos Milt. c. 1. zu Schiffe reisen. ¶ 3. Usurpatur hoc nominis & de pedestri exercitu, atque equitibus maxime. Virgilius Æneid. 2. v. 30

Classibus hic locus; hic acies certare solebant.

Ubi Servius: *Magis ad equites*, inquit, *debemus referre.* Idem Virgilius Æn. 7. v. 715

— — — quos frigida misit
Nursia, & Hortina classes, populique Latini.

Hortini equites, ut Servius interpretatur, *qui* CLASSES *dicuntur, unde & eorum tubae* CLASSICA *dicimus.* Vide Tanaq. Fabri lib. 1. epist. 47, ubi egregie, ut omnia solet, Livii locum lib. 4. cap. 34, ipsi auctori, ex aliorum fide referenti, incredibilem visum, illustrat & interpretatur, *classibus* nempe *ad Fidenas pugnatum esse.* ¶ 4. Denique & partes populi dicuntur *Classes*, in quas videlicet descripta est civitas: quas à *calando* s. καλεῖν appellatas Dionysius Halicarnass. auctor est lib. 4. cap. 22. In quinque autem *classes* Populum Rom. Servius Tullius distribuit. Livius 1. cap. 43, *Prima classis* dicebantur praecipui; die Reichsten und Vornehmsten. *Quinta classis* homines pauperes dicebantur, & qui nullius essent auctoritatis, geringe / ungeachte und unansehnliche Leute. Florus in Epitome sua, *ultima fortis homines* dixit. ¶ 5. Scholis Classes sunt ordines, in quos ratione profectuum segregandi sunt cirrati. vid. Quintil. lib. 1. c. 2.

¶ Classicula, diminutivum. Cicero lib. 16 ad Attic. ep. 2, *Cassius cum classicula sua venerat*, eine kleine Flotte.

¶ Classicus adject. ut *Classica bella*, Properr. lib. 2. eleg. 1. v. 28. Kriege aus den Schiffen / zu Wasser. ¶ *Auctores classici* scriptores dicuntur primæ notæ & praestantissimi a Gellio lib. 19. cap. 8. Cujusmodi sunt Cicero, Quintilianus, Livius, Cæsar, Plinius, Virgilius, Horatius, Catullus &c. *Classici testes*, qui & *locupletes* dicebantur, qui integræ essent fidei & irrefutabiles, non censi capite, aut proletarii, sed Cives Romani. Nam qui Romani cives, omnino in classe aliquâ censebantur. Zeugen die niemand tadeln könte / glaubwürdige.

¶ Classicum, subst. sonus tubæ dicitur. Trompeten Hall / Getümmel. Tibullus libri 1. principio:

Martia cui somnos classica pulsa fugent.

Classicum canere, auffblasen / dare signum pugnæ. Cæsar loco mox indicando. *Vocare classico ad concilium milites*, Livius lib. 5. cap. 47. *Classico silentium facere*, idem lib. 2. cap. 45. Id autem non nisi apud Imperatorem exercitus canebatur: quippe quod inter summi imperii insignia erat. Hinc Claudianus lib. 1. in prim. consulat. Stilichonis v. 169

Utique ducum ritus, sic mores, castra sequuntur.

Cæsar 3. de Bell. Civ. cap. 82. *Receptisque omnibus in una castra legionibus, suum* [Pompejus] *cum Scipione honorem partitur, classicumque apud eum cani, & alterum illi jubet praetorium tendi.* Vide & Vegetium lib. 2. cap. 22. ¶ In Civium suppliciis classicum cani celeberrimis urbis locis solitum, Lipsius ad 2. Annal. Taciti observat p. 95.

¶ Classiārius, qui in classe pugnat. Cæs. lib. 3. bell. Civil. cap. 100 *Per equites dispositos, aquâ prohiberi classiarios instituit.* Et Nepos Miltiade cap. 7 *Classiarii regii.* Vid. Scheffer. de Milit. Naval. lib. 2. cap. 3.

CLATHRUM, plural. *clathri* & *clathra*, ligna sunt vel ferramenta transversa, aut ligna reticulato textu, quibus fenestræ muniuntur, Querhöltzer oder Quereisen / Querfenster / eiserne Gitter / Græcum κλεῖθρον est, à κλείειν *claudere*, Horat. in art. v. 473

Objectos caveæ valuit si frangere clathros:

¶ 2. Columella hoc nomine appellavit instrumentum horteriscum terræ eradicandæ, ein Rechen / Harcken oder Ege: Sic enim lib. 10. quod ex Heroico carmine constat, v. 72 inquit:

Tu penitus clathris eradere visere matrem
Ne dubita:

¶ Clathrare, aut clatrare, ut Budæus scribit, apud Columellam est clathris claudere, vergittern. Nam lib. 9. cap. 1 dixit, *serum transversis clathrare.*

CLĀVA, Keulen / Kolben. *Clavam Herculi extorquere*, est rem conari impossibilem. Macrob. lib. 5. Saturnal. cap. 3 tria scripsit esse ex æquo impossibilia, *vel Jovi fulmen eripere, vel Herculi extorquere clavam, vel Homero subtrahere versum.* Plaut. Rud. act. 3. sc. 5, v. 19

I dum, Turbalio; curriculo affer.
Duas clavas.

Trinodis clava, die drey Knorren hat / Ovid. 1. Fast. 575.

¶ Clavator, κορυνήτης, qui clavam gestat, ein Häscher mit der Keulen. de servis clavigeris vid. Turn. lib. 13. cap. 6. Plautus loco cit. v. 25

Eccum, clavator advenit.

¶ Claviger Hercules dictus est ab Ovid. lib. 15. Metam. v. 284. & 1. Fastor. v. 544. Sed distinguatur à *Clavigero*, de quo in *Clavis.*

¶ Clavola, pars rami, quæ in terram deponitur propagationis causâ, ein Setzholtz / Knotholtz / apud Varr. de Re rust. lib. 1. cap. 40. vide *Talea.*

CLAVDIUS, Claudia, gentis Romanæ nomen, quæ multos clarissimos utriusque sexus tulit, è quibus sunt

¶ Appius Claudius cæcus, orator Romanus, qui Senatum a pace cum Pyrrho ineunda revocavit. Formulam revocationis ejus Ennius expressit apud Cicer. de Senect. c. 6

Quo vobis mentes, rectae quae stare solebant
Ante hac, dementes sese flexere viai?

¶ Ab hoc *Appia via* appellata fuit, quam Brundusium usque lapidibus stravit, ut Livius narrat lib. 9. cap. 29. Qui & *Claudii Neronis* & *Claudii Pulchri*, Fratrum, Cæci filiorum meminit.

¶ 2. Claudius alius Centianus primus pro *Fusia Furios* dixit, *s* litera in ejusmodi nomina introducta, quemadmodum Valerius indicat. ¶ 3. Claudius Nero, consul, Livii Salinatoris collega advenientem ex Hispania cum auxilio Asdrubalem interfecit. ¶ 4. Claudius Nero præterea Tiberii principis pater fuit, a quo domus augusta imperatorum ad Neronem usque conservata fuit. Plura Claudiorum insignium nomina apud Suetonium vide in Tiberio cap. 2.

¶ Ex hac gente etiam *Clodii* erant, quia Clodius & Claudius unum nomen est. Vide Patini Famil. Rom. ex numism. p. 75. Horum famosissimus est P. Clodius, trib. pl. inimicus Ciceronis,

nis, homo libidinibus & adulteriis adeo deditus, ut muliebri veste ad sacra, quibus virum interesse nefas esse, corrumpendæ uxoris Cæsaris caussa irreperet. Vide Cic. lib. 1 ad Attic. ep. 12 & 13, & Ep. 9. lib. 1. ad Famil. ubi *furiam muliebrium religionum* appellat. Itemque ejusdem orationem pro Milone, & Cœlio, nec non Plutarchum in Lucullo. Juvenalis Satyr. 2. v. 27

Clodius accusat mœchos Catilina Cethegum.

Seneca Epist. 97 *Omne tempus Clodios, non omne Catones fert, ad deteriora faciles sumus &c.*

¶ Claudia autem gens duas habuit familias, patriciam unam, ex qua fuerunt *Pulchri*; alteram plebejam, quæ clarior fuit, *Marcellorum*. Vide Patin. c. l. p. 72. Originem habuit à Clauso Sabinorum duce, unde etiam *tribus Claudia* & nomen & ortum habet. Virgilius 7 Æn. v. 706

Ecce Sabinorum prisco de sanguine, magnum
Agmen agens Clausus magnique ipse agminis instar;
Claudia nunc à quo diffunditur, & tribus, & gens,
Per Latium, postquam in partem data Roma Sabinis.

Lege & Suetonium Tiberio cap. 1.

¶ Claudia, æ, virgo vestalis Romæ, quæ navem, in quâ mater Deûm evehebatur, quum in alto hæsisset, & nulla vi posset attrahi, zona imposita movit & adduxit, atque hac ratione castitatem suam, de qua dubitabatur, probavit. Silius 17. v. 34 seq. Herodian. 1. c. 11.

¶ Claudia quoque urbs Norici est Plinio lib. 3. cap. 24, quam Harduinus *Clagenfurt*: Cluverius vicum *Clausen* apud Chimensem lacum interpretatur.

¶ Claudianus quoque poëta à Claudiis nomen ducit. Scripsit de raptu Proserpinæ libros 4. de quibus tres tantum reliqui sunt, item Panegyricos & alios libros varii omnino argumenti. Carmen ejus non modò sonorum, elegans, volubile & valde dulce, sed & floridum est. Præcipuam verò laudem meruerunt hi ejus versus, quos de laude & victoriâ principis Theodosii, sub cujus & Arcadii imperio vixit, contra Eugenium Gallorum Regem scripsit III cons. Honor. v. 93 seqq. Quid verbis opus est? Poëta maximus Claudianus est, solo argumento ignobiliori oppressus. Hic in tanto honore apud omnes fuit, ut ipsi Imperatores Arcadius & Honorius, petente Senatu, statuam ei in foro Divi Trajani, quod Vetus Inscriptio testatur, erigi collocarique jusserint. In ea Inscriptione vocatur Claudianus, TRIBVNVS: NOTARIVS: INTER CETERAS INGENTES ARTES PRAEGLORIOSISSIMVS POETARVM. Gruter. p. 391. n. 5.

¶ Claudianus adjectivum, ad Claudium vel ejus principatum pertinens. ut, *Cometa Claudianus*, qui sub Claudio visus est, Senec. Quæst. Natur. lib. 7 cap. 29.

¶ Claudiopolis, aliquot urbium nomen in Bithynia, Cappadocia, Isauria. Vide Geogr. Antiq. ¶ 2. Transilvaniæ urbs, nostris vulgo Clausenburg / incolis *Coloswar*.

CLAVDO, claudere; quod veteribus *cludo* & *claudere* dicebant, κλείειν: obserare: verschliessen / versperren: cui contrarium *reserare, aperire*. Plinius lib. 10. cap. 22. *Domosque ipsi suas claudant aut reserant.* Cic. 1. Philipp. cap. 10 *Forum sepietur, omnes claudentur aditus.* Sic *Amisso claudere septa grege*, den Stall zumachen / wenns Pferd weg ist. *Claudere lumina alicui*, Martial. lib. 10. epigr. 63, Einem die Augen zudrücken. Eleganti metaphora Ter. And. act. 3. sc. 3. v. 41

Nolo tibi ullum commodum in me claudier.

Id est, si quid in me est, quod tibi commodo esse queat, id minime tibi clausum erit, sed potiùs semper patebit usibus tuis. Similiter Eun. act. 1. sc. 2. v. 83

— — — — — nunc ubi meam
Benignitatem sensisti in te claudier?

Id est, unquamne benignitas mea in te ita clausa & obserata fuit, ut nullus ad eam tibi pateret accessus? Pari modo Cicero lib. 2. cap. 15. de Officiis: *Nec ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit: nec ita reseranda, ut pateat omnibus.* Hæc simplicissima horum locorum & minimè coacta interpretatio est: quod si quis *claudier* hic non pro *claudi*, passivo: sed verò pro *claudere*, in deponentis formâ, idque pro *claudicare*, hoc est, deficere χωλαίνω positum, quæ Scaligeri interpretatio est, lib. 2. Ausoniarum Lect. cap. 21. potius statuat, non contraibimus. Nam & Donatus passive juxta pro *claudi*, & deponentaliter, pro *claudicare*, explicari posse animadvertit. ¶ Cæterum *claudere* pro *claudicare*, & hoc pro deficere, posuisse veteres indubitata observatio est. Eoque pertinet locus Sallusti a Donato productus. Ausonius Ludo Septem Sapient. in Prol. extr.

— — — — — sed si memoria
Rebus vetustis claudit: veniet Ludius
Dissertator harum, quas teneo minus.

Apulejus in Floridis: *Quod utinam mihi pro amplitudine auditorii prolixa oratio suppeteret: ac non hic maxime clauderet, ubi me facundissimum cuperem!* ¶ Neque verò loca tantum dicuntur *claudi*, sed & res ibi quæ servantur. Virgilius Georg. 3. v. 214

Aut intus clausos satum ad præsepia servant.

¶ 2. Hinc *Claudere* pro circumvenire omni parte & cingere etiam est, ne ulla elabendi copia reliqua sit; quo respectu vel militare vel venatorium verbum est. Virgilius Ecl. 6. v. 55

— — — — claudite Nymphæ,
Dictææ Nymphæ, nemorum jam claudite saltus,
Si qua forte ferant oculis sese obvia nostris
Errabunda bovis vestigia.

Quo in loco *claudere saltus* est, quod 4. Æneid. *indagine cingere*, appellavit: Umställen. Statius lib. 2. Thebaid. v. 553

— — — ut clausis indagine profert
In medium lux prima feras.

C. Nepos Datame cap. 8 *Ut inferior copiis, ita superior omnibus prœliis discedebat, quod nunquam manum consereret, nisi cum adversarios locorum angustiis clausisset.* Idem in Miltiad. cap. 7 *Claudere urbem operibus*, eine Stadt belagern. ¶ 4. Claudere, est finire, finem imponere: facere ut desinat aliquid. Nam occlusarum rerum usus nullus est, atque sic quasi desinunt esse. Inde Cicero *claudere* & *terminare*, synonyma facit. Ut Cic. in Oratore cap. 58 extr. *Comprehensio & species orationis clausa & terminata.* Sic *claudere sententias numerus* eidem est d. l. cap. 68, numerosa dictione finire. Statius 2. Thebaid. v. 306

Postquam regales epulas & gaudia vulgi
Bisseni clusere dies.

Bella cludere idem dixit 11. Thebaid. v. 59.

¶ A *Cludo* est, *Clusilis, e*, quod facile clauditur, das sich in einander schleufft / *Clusiles mordacesque conchæ*, Plin. lib. 9. cap. 37.

¶ Claustrum, quicquid reductum & claudi aptum, Ein Winckel / ein Ort da man etwas verschlossen haben kan. Sic cavitatem equi lignei, in quo conclusi latebant Græci, *claustra* vocat Virgil. 2. Æn. *Laxat claustra Simon.* ¶ 2. Quin imò propriè *claustra*, vel *Clostra* ipsa repagula & seræ, quibus quid cluditur, & quo ad istuc aditus sunt. Ein Schloß. Cicer. Verr. 6. cap. 23. *Refellere claustra*, die Schlösser abbrechen. Unde & à Glossatore Vetere κλειδωτὸς, *Clostrarius* exponitur: ein Schlösser. Virgil. Æneid. 7. v. 184

Captivi pendent currus curvæque secures,
Et cristæ capitum, & portarum ingentia claustra.

Et rursus Æn. 9. v. 757

Et si continuò victorem ea cura subisset
Rumpere claustra manu, sociosque immittere portis,
Ultimus ille dies bello populoque fuisset.

¶ 3. Claustra etiam dicuntur, angusti regionum accessus, sive *angustiæ adituum, quæ regionem aperiunt*, ut Curtius vocat lib. 3. cap. 4. n. 4; tum quæ ibi exstructa castella sunt, quibus adeuntes excluduntur: Enge Pässe: und dabey auffgeführete Schantzen / zu derselben Verwahrung. Eine Klause. Sic *claustra Caspiarum*, subaudi *portarum*, Tacitus dixit 1. Hist. cap. 6. *Etruria claustra*, apud Livium lib. 9 cap. 32. Sic idem 32. c. 21 *claustra inexpugnabilibus super Aonum amnem.* Die Thür und Schlüssel eines Königreichs. *Claustra imperii contineri.* Cicer. pro Flacco cap. 13. Recentiores Scriptores, *Burgos*, item *Clusuras* & *Clausas* a cludendo appellarunt: de quo videndus Pithœus lib. 1. Subsec. Lect. cap. 14. præcipue Vossius lib. 2. de vitiis Sermonis cap. 25. extr. A *Claustro* etiam nostrum Kloster est: quod includantur scil. ibi Monachi.

¶ Claustrārius, ein Schlösser: de quo & supra in *Claustrum*.

¶ Clausŭla, Beschluß. Ut, *Imponere clausulam vitæ*, apud Senecam est epist. 56 sub finem, das Leben beschliessen. significat enim extremam cujusque rei partem, ut *Clausula epistolæ*, id est, conclusio Cicer. Philipp. 13. cap. 21. *Clausula fabulæ*, pro Cœlio cap. 28, Der Beschluß der Comödie. Sic & extremum Periodi *clausula* dicitur, ut *Clausula numerose & jucunde cadens*, Wort die da gewaltig und lieblich schliessen / Cicer. in Orat. cap. 64. ineunte. ¶ 2. Clausulam pro capulo, Apulejum dixisse in Floridis, Salmasius ad Hist. August. observat, quem vide ad Spartiani Adrianum cap. 10.

Composita.

¶ Circumcludere, & Circumclaudere, umbringen. Plinius lib. 18 cap. 35 *Si nubes solem circumcludent.* Cæsar 3. Civ. cap. 30 *Pompejus, ne duobus circumclauderetur exercitibus, ex eo loco discedit.*

¶ Conclūdere, verschliessen. *Animum conclusit in corpore Deus*, Cicero de universo cap. 3. *In unum concludere diem res multas*, Terent. Eunuch. a. 5. sc. 8, 17. auff einen Tag zusammen treffen lassen. ¶ 2. Finire est, beschliessen. *Concludere argumentationem*, Cic. de Invent. lib. 1. cap. 40. *epistolam*, ad Attic. lib. 9. ep. 10. *Concludis*, inquit, *epistolam quandam hoc modo* &c. ¶ 3. Colligendo judicare, aus etwas schliessen. Cic. 2. de Finib. cap. 19 extr. *Deinde concludebas, summum malum esse dolorem; summum bonum voluptatem.*

¶ Conclusus, a, um, id est clausus, &c. Cicer. 2. Nat. D. cap. 7 *Conclusa aqua facile corrumpitur.* Stehend Wasser / das nicht ablaufft. *Angustia conclusæ orationis*, ibidem.

¶ Conclusè, adverb. *Aliquid conclusè apteque dicere*, Cic. in Oratore cap. 53. Nett gefaßt.

¶ Conclusio proprie eine Einschliessung / ut, *Pestilentia consi-*

stari

clari ex diutina conclusione & mutatione vitlus, Cæs. Civ. 1. cap. 22. Wegen langwieriger Bloquade und Belagerung. ¶ 2. Extremitas, perfectio. Cicero fratri Quinto lib. 1. ep. 1. extr. *Tu in extrema parte & conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis.* ¶ 3. Ἐπίλογος, peroratio. Cic. 1. de Invent. cap. 52 *Conclusio est exitus & determinatio totius orationis.*

¶ Conclusiuncula, diminutivum. Cicero Academ. 4. cap. 24 *Aculeata sophismata. Sic appellantur fallaces conclusiuncula.* Et Tusc. 2. cap. 18 *contortula ac minuta conclusiuncula Stoicorum.*

¶ Conclusura. Vitruvius lib. 6. cap. 11 *ad centrum respondentes earum conclusuras.*

¶ Disclūdere, scheiden / *separare, semovere, separatim claudere.* Macrob. lib. 6. Saturn. cap. 4. novum verbum vocat. Eo & Avienus usus est Periegesi v. 198

Thracius angustas discludit Bosporus oras.

¶ Disclusio. Apulejus de Deo Socratis principio libri: *Facinteliigas, non modo loci disclusione, verum etiam* &c. Disclusione, i. e. separatione, discretione.

¶ Excludere, aussondern / ausschliessen. Terent. in Eun. act. 1. sc. 2. v. 18 *Credo, ut sit, misera præ amore exclusi hunc foras.* Cicero de Orat. lib. 1. cap. 11 *Repelli & excludi à gubernaculis civitatum*, vom Stadtregiment abgewerfet und ausgeschlossen werden. *Excludi tempore, spatiis temporis*, est impediri, ne, quod velis, efficere per tempus possis, der Zeit halben verkürtzet oder verhindert werden. Cicero in 3. Verr. cap. 56 *Angustiis temporis excluduntur omnes.* ¶ 2. *Excludere pullos* gallinæ vel aves dicuntur, ausbecken. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 52.

¶ Ab *Exclusus*, *Exclusissimus*, finxit Plautus Menæchmis act. 4. sc. 3. extr.

Abiit intro: occlusit ædes: nunc ego sum exclusissimus.

¶ Exclūsio, ut, *Exclusione luminis tenebras in terram refundit*, Macrob. Somn. Sc. lib. 2. cap. 20. ubi recentes libri habent *conclusione.*

¶ Exclusor, qui excludit. Augustinus Serm. 37 cap. 2 in Lucam, de Christo: *Negabit se habere dæmonium, qui se noverat dæmoniorum exclusorem.*

¶ Inclūdere, einschliessen / ut, *Includere in custodias*, id est, carcerem, Cic. 7. Verr. cap. 55. *Compagibus corporis includi*, Idem de Senect. cap. 21. umbicibet seyn.

¶ Inclūsio, Einschliessung / Versperrung. Cicero in Vatin. cap. 10, *M. Bibulum, cujus inclusione contentus non eras, interficere voluerat.*

¶ Intercludere, verlauffen / impedire. Virg. 2. Æneid. v. 110

— — — — — — — sæpe illos asperna ponti
Intercluſit hiems, &c.

Es hat sie offt das Ungewuter zurück gehalten. *Intercludere fugam*, Cicer. Attico 7. ep. 20. & Cæs. 7. cap. 11. den Weg / dadurch man die Flucht nehmen wil / verlauffen. *Commeatu & frumento aliquem intercludere*, Cæs. lib. 1. B. Gall. cap. 48. die Zufuhr und Proviant abschneiden. *Viæ omnes seditionum intercludere*, Cic. pro Rab. cap. 1. verhindern / verwehren.

¶ Intercluſio, Versperrung. Cic. 3. de Orat. cap. 46 *Clausulas atque interpuncta verborum animæ intercluſio atque angustiæ spiritus attulerunt.*

¶ Intrōclūdere, verschliessen / Valla lib. 5. cap. 69.

¶ Occludere, zuschliessen. *Occludere ædes*, Plaut. Amphitr. act. 4. sc. 1. *Occludere linguam alicui*, das Maul stopffen / Idem Milit. act. 3. sc. 1. v. 11. Terent. in And. a. 3. sc. 3. v. 25. *Dum ejus libido occlusa est contumelia.* Dieweil seiner bösen Lust mit der Schmach gewehret ist. *Odium occlusum effundere*, seinen heimlichen Groll über einen ausgiessen / Cic. lib. 1. fam. ep. 9.

¶ Occlusus, adject. Plaut. Trinum. act. 1. sc. 2. extr. *Occlusiorem habeant stultiloquentiam*, sollen die Narrentheidung enthalten. *Ostium occlusissimum*, hart verschlossene Thür. Idem Curcul. act. 1. sc. 1. v. 15.

¶ Percludere. Vitruvius lib. 1. c. 1 *funes qui non percluduntur, nec præligantur.*

¶ Præcludere, verhindern / verlauffen. *Præcludere omnem orbem terrarum*, Cic. 7. Verr. cap. 65. *Iter præcluserat unda*, Ovid. 14. Metam. v. 790. Rursus Cicero pro Plancio cap. 40 extr. *Maritimos cursus præcludebat hiemis magnitudo.* Sueronius Nerone cap. 32 *Cum interdixisset usum amethystini ac Tyrii coloris, submisissetque, qui nundinarum die pauculas uncias venderet, præclusit cunctos negotiatores.* Id est, claustris coërcuit sublata abeundi facultate, hat sie alle anhalten lassen. *Cui omnes aditus misericordiæ præclusi sunt*, Cicero in Verr. 7 cap. 8 extr. *Fores præclusæ*, Propert. 2. eleg. 5. v. 22 *Nec mea præclusas fregerit ira fores.*

¶ Reclūdere, aperire, entdecken / eröffnen. Ut, *portas recludere*, Ovid. Metam. 14. v. 781. *viam*, ibidem v. 776. Horat. lib. 1. epist. 5. v. 16

Quid non ebrietas designat, operta recludit? &c.

¶ Sēcludere, beyschliessen / Cic. 7. Verr. c. 9 *a communi luce seclusus.* Item Excludere, apud Virgil. 1. Æneid. v. 561

Solvite corde metum Teucri, secludite curas.

Eleganter & 6. Æneid. v. 703

videt Æneas in valle reducta
Secluſum nemus. i. e. reductum, separatum.

¶ Sēcluſorium ap. Varron. de R. R. lib. 3. cap. 5. ein Beyschlämmerlin / in quo aliquid secluditur.

¶ Semiclausus, halb geschlossen. Apulejus lib. 10. p. 243 *semiclauso ore balbutiens.*

CLAVDVS, & antiq. *Clodus*, χωλός, hinckend / lahm. ut, *Claudus Deus*, Vulcanus, Cic. 1. Nat. D. cap. 30. Plaut. in Aul. a. 1. sc. 1. v. 34. *Quasi claudus sutor domi sedes totos dies.* Nepos Agesilao cap. 8 *claudus altero pede.* ¶ Metaphoricè *fides claudæ* est vacillans, non firma, apud Silium lib. 13. v. 33 Ovidius 3. Trist. eleg. 1. v. 11

Clauda quod alterno subsidunt carmina versu,
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.

¶ Claudicare, hincken. *Claudicare ex accepto vulnere*, Cic. 2. de Orat. cap. 61. ¶ 2. Usurpatur & metaphoricè, ut *Respublica claudicat*, Livius 22. c. 39. *Oratio claudicat*, die Rede gehet nicht gleichförmig / Cicer. 3. de Orat. cap. 51. Et, *In aliquo officio claudicare*, nicht auffrichtig handeln / lib. 1. Offic. c. 33. Justinus 6. cap. 2 *Melius est incessu Regem, quam imperio regnum claudicare.* Claudos aliquos illustres recenset Voss. lib. 1. Instit. Orat. cap. 5. p. 78. 79.

¶ Claudicatio: das Hincken. ut, *in Vulcano flante atque festino leviter apparet claudicatio non deformis*, Cic. 1. Nat. D. cap. 30. Add. Val. Max. 8. cap. 11. n. 3. extr. *dissimulata claudicatio sub veste.*

¶ Claudicas. Plin. 8. cap. 43 *claudicationem afferre*, hinckend machen. Et Apul. lib. 3 Flor. *Vos mihi beneficio vestro non tantum claudicationem demsistis, verùm etiam pernicitatem addidistis.* Plur. *claudicationes*, Plin. 28. cap. 4.

CLĀVIS: Κλεὶς: quod & seram ipsam, seu claustrum (Ein Schloß) & instrumentum, quo referatur seu aperitur claustrum sive sera, significat. Ein Schlüssel. Horatius lib. 2. Od. 14

Absumat heres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus.

Ubi *Claves*, seræ, seu *claustra* sunt. Ut & illo Tibulli lib. 1. El. 6

Quid tenera tibi conjuge opus? tua si bona nescit
Servare, ah frustra clavis inest foribus.

Sed de clavibus earumque generibus, nec non de ratione claustrorum, sive claudendi ratione apud veteres, plura Casaubonus ad Æneam Tacticum cap. 18. 19. 20. Itemque Salmasius Exercitat. Plinianis pag. 925, & pluribus insequentibus. *Clavis adultera*, Ein Beyschlüssel / Dieterich / apud Ovid. lib. 3. de arte v. 643. quam Sallust. Jug. c. 12 *adulterinam clavem* dixit. *Clave findere ligna & securi aperire*, est rem præposterè gerere, die Pferde hinter den Wagen spannen / annotavit ex Plutarcho Erasm. in Chiliad. ¶ 2. Ein Riegel / Plaut. Casin. a. 5. sc. 2. v. 7 *clavem obduxi*, quod Scaligero atque Pareo est vectim obdidi, habe zugeriegelt. Alii legunt *abduxi clavem*, den Schlüssel abgezogen. Sed Scaliger *clavem clausam* qui intus aperit, foris claudit; intelligit. Auctor carminis, quod *Moretum* vocatur, v. 15

Et reserat clausâ, quæ prævidet, ostia clavi.

Vide quæ illustris vir in hoc carmen commentatus est pag. 160. seq.

¶ Clavicŭla, dimin. Germanicus Cæsar in Arati Cassiopea.

Qualis ferentes obicit clavicula dentes.

¶ 2. Claviculæ sunt, quibus repunt vites, die Gäbelchen / damit die Weinreben anfallen / und sich heffren / Cic. de Senect. cap. 15. & Plin. procœmio lib. 23. *Capreoli* etiam appellantur.

¶ Clavĭger, Jani cognomen. Ovid. 1. Fast. v. 228.

¶ Conclāve, est à *Clavis*. Festus: *Conclavia dicuntur loca, quæ unâ clave clauduntur.* Quod & Glossator vetus confirmat: cujus locum paullo post adducemus. Donatus ad Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 35 *Conclave est separatior locus in interioribus ædibus*, &c. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 35 *Est mihi ultimus conclave in ædibus quoddam retro*, zu hinterst im Hause hab ich ein sonderlich Gemach. Sed ibi Guyetus metri constituendi causâ legit: *Est mihi in ultimis conclavis ædibus quædam retro.* Gloss. V. Stephani: οἶκος ὀπὸ μίαν κλεῖδα, *Conclavis.*

¶ Vitruvius lib. 6 cap. 5 dixit *conclaviorum altitudines*, tanquam ab alia forma *Conclavium, conclavii.*

CLĀVUS, ein Nagel / à claudendo dictus, *Clavum figere*, Horat. 3. oda 24. *Clavum pangere*, Livius lib. 7. cap. 3. Einen Nagel einschlagen. Fiebat hoc quotannis à Prætore maximo in templi pariete, ut ex clavis illis numerus annorum colligeretur. Vid. Theand. Bignotium ad Barclaji Argenid. not. p. 195. *Clavi trabales* sunt, quibus trabes configuntur, apud Horat. lib. 1. od. 35. Schließnagel. Qui cùm maximi atque firmissimi essent, *trabali clavo* dicuntur *figi*, quæ firmissima declarantur. M. Tull. Cicero Verr. 7. cap. 21 de suppliciis: *Ut hoc beneficium (quemadmodum dicitur) clavo trabali figeres:* id est, undique stabilires. Arnob. lib. 2. adversus Gentes: *Metus ille vos habet, ne veluti trabalibus clavis affixi, corporibus hæretis.* *Clavis* etiam suppingi calcei solebant: ferreis quidem rusticorum: beatorum verò aureis: de quo, si lubet, vide Casaubonum ad Theophrasti charac-

teres

racteres ἐξὶ ἀγρυπνίαι. *Clavos caligares* Plinius nominat lib. 9. cap. 18. ¶ 2. Clavi etiam, inter corporum morbos numerantur & arborum: sunt que tubercula vel verrucæ. Warʒen/Schwämme/Hünerʒug/ oder Leichdorn. Plinius Major lib. 21. cap. 20. de crocomagmate: *Ad paronychias farinâ ejus utuntur: cùm vino, ad clavos vel verrucas.* Plinius Junior lib. 3. Ep. 8 de morte Silii: *Erat*, inquit, *illi natus insanabilis clavus, cujus tadio ad mortem irrevocabili constantia decurrit.* Rufus Major lib. 17. Nat. Hist. cap. 14: *Olea præter vermiculationem, quam æque ac ficus sentit, clavum etiam patitur: sive fungum placet dici, vel patellam. Hæc est foliis exustio.* ¶ 3. In tunicis Romanorum *clavi* appellabantur particulæ sive plagulæ ex purpura fere de pectore demissæ; quibus latioribus Senatorii viri; angustioribus equestres utebantur: ut notis legitimis uterque ordo distingueretur. Unde *Laticlavii* dicti, qui dignitate Senatoria erant: & *Angusticlavii*, qui inter Equites censebantur. In Christianorum monumentis veteribus, quæ Romæ subterraneæ nomine prodierunt, sæpius elavatas tunicas hujusmodi videas utriusque generis, unde tota res optime perspici potest; de qua alias multa tradiderunt viri docti. Vide Casaub. ad Suetonii Aug. c. 38. Torrentium ad Horat. lib. 1. Sat. 6. v. 18. Salmasium ad Histor. Aug. itemque Manut. in quæst. per Epist. lib. 1. Q. 2.

¶ *Clavus* etiam gubernaculum in navi dicitur, τὸ πηδάλιον, das Steurruder. Hinc *Clavum imperii tenere* Cicero dixit pro Sext. cap. 9, id est gubernare. Das Regiment führen. *Dum clavum rectum teneam*, h. e. dum meo fungar officio, so ich das meine bey der Sache thue/ proverbiale esse indicat Quintil. lib. 2. cap. 17. *Abjicere clavum* est officium deserere, Arnob. lib. 3. p. 106.

¶ Clāvārium dicebatur Donativum, quod parandis clavis caligaribus dabatur militibus; Tacitus Hist. 3. cap. 50 *Seditiosa militum voces tenebant* CLAVARIVM. Vide ibi Lipsium, si lubet, itemque Torrent. ad Sueton. Vespas. cap. 8. Casaub. ad Theophrast. ἐξὶ ἀγρυπνίας.

¶ *Clavārius*, ἡλοκόπος: qui calceos clavis figit. Vet. Gloss. ἡλοκόπος, *Clavarius*. ἡλοκοπῶ. *clavo*.

¶ Dicebantur & tum vestimenta, tum calceamenta *clavata*, secundum Festum, cujus verba sunt: *CLAVATA dicuntur aut vestimenta clavis intertexta, aut calceamenta clavis confixa.* Hinc *tunica clavata*, in literis Aureliani apud Vopiscum in Bonoso: *mantilia cocco clavata*, apud Lampridium in Alexandro cap. 37. Et

¶ Auroclavatus, quod editores Augustæ Historiæ conjunctim scribunt, tanquam compositum vocabulum. Vopiscus in Tacito cap. 11 *Auroclavatis vestibus idem interdixit.* Potest tamen etiam sejungi eodem sensu.

¶ Laticlavius, senatorii ordinis. Vide supra in Clavus num. 3. Exempla habes Suetonius Aug. 38 *Laticlavii bini*: Nerone 26 *eodem laticlavio vasus*: Domit. 10 *laticlavius tribunus.*

¶ Angusticlavius, equestris dignitatis. Sueton. Othone cap. 10 *angusticlavius tribunus.*

¶ Clāvŭlus, clavuli, Zwecklin. Cato cap. 21 *Imbrices medios clavulo figito. & clavulis capitatis*; Varr. R. R. lib. 1. cap. 9.

CLAXENDIX, icis, fœm. Siegelnapff/ concha, qua signum tegitur. Plautus apud Priscianum lib. 5. p. 655.

CLAZŌMĔNAE, arum, urbs Ioniæ Asiaticæ, vicina Colophoni. Hor. 1. Serm. Sat. 7. v. 4

Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenas.

¶ Clazomenius, adject. oriundus ex illa urbe dicitur. ut, *Anaxagoras Clazomenius*, Plin. lib. 2. cap. 58. Ælianus V. H. lib. 2. cap. 15 Clazomenii quidam venerant Spartam, ibique thronos Ephororum fuligine fœdaverant. Ea re Ephori cognitâ, injuriam hanc & fastum moleste haud tulerunt, sed præconi publico præceperunt, ut per civitatem hæc saltem verba proclamaret: ἐξὶν Κλαζομενίοις ἀισχῦναι. *Liceat Clazomeniis indecore facere.*

CLEANTHES, Κλεάνθης, Philosophus Stoicus Crateris primùm discipulus, deinde Zenonis, cujus etiam successor fuit; præceptor Chrysippi. Patria ei Assus, ubi & statua ei dicata fuit, magnificentiæ Romani Senatus specimen, ut Simplicius refert, qui & vidit. Diogenes eum φρεάντλην appellatum scribit, ab eo, quod noctu pro inopiâ puteos in hortis exhauriret, ut interdiu sibi esset, quò studia sustentare posset. Meminit ejus rei & Seneca epist. 44. Cùm probro aliquando ipsi daretur, quod timidus esset, at ideò, respondit, parùm pecco. Διὰ τῦτο ὀλίγον ἁμαρτάνω. Ejus versus, Latine versos ab se, producit Seneca Epist. 107, quos *disertissimos* appellat. Sunt autem isti:

Duc me pater; summique dominator poli,
Quocunque placuit, nulla parendi mora est:
Assum impiger: fac nolle, comitabor gemens,
Malumque patiar, quæ pati licuit bono.

Laudat eos, sed Senecæ quasi auctori tribuens, Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 7. Græcos ipsius Cleanthis habes Epicteti Enchiridio cap. 77. Quos licet sine auctore alleget; Cleanthis tamen esse, cui & Seneca tribuit, Simplicius quoque in Commentario notat. Quæ illius de Deo fuerit sententia, tradit Lactant. lib. 2. cap. 5.

¶ Cleanthēus, a, um: Persius Sat. 5. v. 63

Cultor enim juvenum: purgatas inserit aures
Fruge Cleanthea.

CLĒMĂTIS, ĭdis, fœm. κληματὶς; herba duorum generum Dioscoridi: prima; *vinca pervinca* vulgò vocatur, Singrin/ toden Viol: altera *clematis*, Germanis Lynen oder Leinen/ Waldreblein/ Matth.

¶ Clēmătītes, κληματίτης; planta est alia, quæ & *Aristologia sarmentitia* & *longa*, quibusdam etiam *herba Saracenica*, dicitur, Saracenenkraut/ Hadrian.

CLĒMENS, ἵλεως: φιλάνθρωπος, πρᾶος, ut Vet. Gloss. interpretatur: Gütig/ sanfftmüthig/ gnädig. *Clemens*, quasi *celans mentem* dicitur, si Donatum audimus: cui is *clemens* dicitur, qui non irascitur. Quod ejus maxime est, qui mentem colit, resistit affectibus, qui mentem turbant ac vexant. CLEMENS, inquit, *est, qui colit mentem suam, nec eam vexat irascendo.* Et rursus: FACILIS, inquit, *est, cujus ira citò solvitur*; CLEMENS, *qui non irascitur.* Sic *Clemens in disputando*, Ciceroni est lib. 2. de Fin. cap. 4, qui non commovetur & effervescit: der sich nicht entrüstet. Terent. Adelph. act. 5. sc. 4.

Clemens, placidus; nulli ladere os: arridere omnibus.

Clementi animo ignoscere, Plautus dixit Mil. Glor. a. 4. sc. 6. v. 37.

¶ 2. Cæterum variis rebus addi solet hoc epitheton. Barth. ad Script. Venat. p. 183. Transfertur eleganter non rarò ad ea quoque, quæ extra hominem animumque posita sunt, & parum laboris, difficultatis atque molestiæ exhibent. Ovidius lib. 9. Metam. v. 116

— qua clementissimus amnis

id est, qua minime impetuosus atque facillimus transitu. Curtius lib. 5. c. 3. n. 2. de Phasi: *Accipiunt eum deinde campi: quos clementiore alveo præterit.* Gellius lib. 2. cap. 21 *Noctes, & clemens mare, & anni æstas, cælumque liquide serenum*: Ubi *clemens mare, sævo & iræto*, id est, æstuanti opponitur. Palladius Februario tit. 12. pr. *clementiores plagas* opponit iis, quæ septentrionem respiciunt. Et *Clemens collis, clivus* est non arduus, sed adscensu facilis. Apulejus lib. 4 Metam. post princip. *clementi denique transmisso clivulo.* Vide plura in Adv. *Clementer.* Similiter *vitam clementem*, pro quieta & otiosa, quæque nihil negotii exhibet, qualis illorum est, qui sibi vivunt, Terentius dixit Adelph. a. 1. sc. 1. v. 17. de qua & infra eadem fabula act. 5. sc. 4.

Vitam, inquit, *ille semper egit in otio; in convivüs*
Clemens, placidus &c.

Idem *Clementem servitutem* Andr. act. 2. sc. 1. v. 9 dixit; pro æqua & moderata: cum scilicet dominus non nihil de suo jure remittit & clementer indulget. *Clementem rumorem* pro levi, & modico Sallust. dixit Jugurthâ cap. 12.

¶ Clementia, ἡμερότης, φιλανθρωπία: contraria est crudelitati, ac sævitiæ, Güte und Gnad. *Refero hoc acceptum clementiæ tuæ*, das muß ich deiner Güte danken/ Cicer. pro Dejotaro cap. 13. extr. *Violare clementiam* Nepos in Alcibiad. cap. 10; 3. facere quid clementiæ officio indignum. Hæc propria velut imperantium virtus est. Et vere Antoninus apud Lampridium in Commodo sub fin. *Non quicquam est*, inquit, *quod Imperatorem melius commendet gentibus, quàm clementia. Hæc Cæsarem Deum fecit; hæc Augustum consociabit* &c. Indeinter cæteros Imperatorum Titulos hic quoque fuit, ut CLEMENTISSIMI, seu, quod idem est, INDVLGENTISSIMI vocarentur. In appellando quoque, id vetus ac quasi solenne erat: CLEMENTIA TVA, seu INDVLGENTIA TVA. Spartianus Antonino Geta, princ.: *Scio CONSTANTINE AVGVSTE, & multos, & clementiam tuam quæstionem movere posse.* Idem in Severo: *Sed quia verum suggerendum est Clementiæ tuæ ac Pietati, lecta referebo.* Alloquitur eundem Imperatorem; Ita Capitolinus & alii. ¶ Lucanus lib. 8. v. 365

Quicquid ad Eoos tractus, mundique teporem
Labitur; emollit gentes clementia cæli.

Sensus est: Quicquid *ad Eoos tractus mundique teporem*, in orientali & tepidiore mundi parte nascitur, (id enim ex superioribus repetendum est;) illud *labitur*; hoc est, remittit animi vim; imbelle atque ignavum est. Nam labi atque concidere dicuntur, quibus erectus contra metum, ac obstinatus animus haud est. Pro causâ adducit *clementiam cæli*; id est, mitiorem ejus & clementiorem naturam. Nam sicut ad Septentriones frigida ejus & aspera constitutio, indurat animos audacesque atque intrepidos facit; ita contra in Asia temperamentum ejus tepidum & blandum, animos gentium emollire ait. Nam pro diverso cæli habitu, diversa ingenia sortiuntur homines, qui ibi colunt.

¶ Clementer, mansuetè, humaniter, blande. *Clementer tractare liberos*, Plin. Jun. lib. 8 epist. ult. Säuberlich mit den Kindern fahren. Gellius lib. 5. cap. 14 de Leone: *Tum eandem more adulantium tanum clementer & blande movet.* Sic *clementer acquiescere*, Plautus Epid. act. 2. sc. 2. v. 21. id est, placidè, leniter: Sachte/ gemachsam. ¶ 2. modicè, leniter. Tacitus Annal. 13. cap. 39 *Locum delegit, cujus pars altera colles erant, clementer assurgentes.* Quod hic *clementer assurgere*; Hist. 4. cap. 33

Leniter assurgere dixit. Idem de Germania cap. 1. *Danubius molli & clementer edito montis Abnobæ jugo effusus plures populos adit.* Ubi *clementer editum jugum* præcipiti atque abrupto opponit. Sic & clementer, pro commode, facile, & sine labore ac molestia ponitur. Idem Tacitus 3. Hist. cap. 51 *Si qua juga Appennini clementius adirentur*; id est, facilius, minore labore & contentione: Idem Annal. 12. cap. 33 *Tum montibus arduis, si qua clementer accedi potenant* &c. Gellius lib. 1. cap. 18 *Varro de Ælio, clementissime scripsit.*

¶ Inclemens, adject. contrarium, ungütig / ungnädig. ut, *Dictator inclemens*, Liv. lib. 8. c. 32. *inclementiori verbo quem appellare*, apud eund. lib. 9 cap. 34. Et Superl. apud Macrobium lib. 1. Somn. Sc. cap. 10 *Dionysius aulæ Siculæ inclementissimus incubator.*

¶ Inclementia, Unfreundligkeit / Ungütigkeit. Virgilius 2. Æn. v. 602 *verùm inclementia Divûm*

Has evertit opes.

Idem Georg. 3. v. 68 *Inclementia mortis.*

¶ Inclementer, *Dicere in aliquem inclementer*, Terent. in prol. Eunuchi. Tacitus 3. Hist. cap. 4 *Is quoque inclementer in Vitellium invehi solitus* &c. Livius 3. c. 48 *si quid inclementius in te sum invectus.*

CLEOBIS, Argiæ sacerdotis filius. Cicer. Tuscul. quæst. 1. c. 47, *Argiæ sacerdotis Cleobis & Biton filii prædicantur. Nota fabula est. Quum enim illam ad solenne & statum sacrificium curru vehi jus esset, satis longe ab oppido ad fanum, morarenturque jumenta, tunc juvenes ii, quos modo nominavi, veste posita, corpora oleo perunxerunt, ac jugum accesserunt. Ita sacerdos advecta in fanum, cum currus esset ductus à filiis, precata à Dea dicitur, ut illis præmium daret pro pietate, quod maximum homini dari possit a Deo. Post epulatos cum matre adolescentes somno se dedisse, mane inventos esse mortuos.*

CLEOBULUS, Κλεόβουλος, Lyndius fuit; Evagoræ filius, unus è septem Græciæ sapientibus, robore, & pulchritudine corporis eximius. Filiam habuit Cleobulinam, virginem doctam, quæ versibus hexametris ænigmata quædam scripsit. Decessit Cleobulus annos natus 70. Apophthegmata ejus apud Laertium, & Stobæum habes: ex Ausonii Sapientibus addo:

Quantò plùs liceat tam libeat minus:
Fortuna invidia est immeritus miser;
Felix criminibus nullus erit diu;
Ignoscas alii multa, nihil tibi, &c.

CLEOMBROTUS, adolescens fuit Ambraciota [est autem Epiri urbs *Ambracia*, descripta à Livio lib. 38. cap. 4.] qui lecto Platonis de animarum immortalitate libro, cum adversùs ei nihil accidisset, præcipitem se de muro in mare abjecit, quemadmodum in 1. Tuscul. quæst. cap. 34 Cicero retulit, eoque Ovid. allusit in Ibin v. 493

Vel de præcipiti veniat in tartara saxo,
Ut qui Socraticum de nece legit opus.

Vide & Callimachi Epigramma 28.

CLEOMENES, Lacedæmoniorum dux fuit, qui, cum ab Antigono rege victus ad Ptolemæum se recepisset, ac mutuis vulneribus in carcere cum aliis, quibus cum carceri traditus fuerat, confligens periisset, mortuus à Ptolemæo pelle nudatus crucique affixus est, Plutarch. ¶ 2. *Cleomenes* alius Siculus fuit, luxuria & nequitia Verrem imitans, cujus in 7 Verrina cap. 32 Cicero meminit.

CLEON, dux Athenienſium fuit, Niciæ, in administratione Reip. adversarius. ¶ 2. Cleon alius poëta scripsit Argonautica, a quo Apollonius Rhodius argumentum mutuatus est. Suidas. ¶ 3. Fuit & alius Cleon Poëta, sed malus, & adulator in comitatu Alexandri Magni, de quo Curtius lib. 8. cap. 5.

CLEONE, es & Cleonæ, arum, oppidum prope Argos, juxta quod Leonem Hercules occidit, non procul à Nemea silva.

¶ Cleonæus. Silius lib. 3. v. 34

— — — elisa leonis
Ora Cleonæi patulo celantur hiatu.

Sidus Cleonæum, id est, leonis sidus, apud Stat. 4. Silva 4. v. 28.

CLEONYMUS, Κλεώνυμος, δίψαριος; id est, desertor ordinis, & qui clypeo abjecto fugit. Unde Κλεωνύμου δειλότερος, hoc est, *Cleonymo timidior*, proverb. apud Suid. ein verzagter/feiger. hoc enim vitio *Cleonymum* quendam infectatur Aristophanes.

CLEOPATRA, Κλεοπάτρα, Ægypti regina superba illa & luxuriosa, quam Antonius, sorore Augusti derelictâ, duxit; quamobrem bellum in ipsum Augustus movit, in quo Antonius & Cleopatra perierunt. Plin. 9. cap. 35. Vide & supra in *Aspis*. Duo fuêre maximi uniones per omne ævum; utrumque possedit Cleopatra Ægypti reginarum novissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc, cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu ut regina lautitiam ejus omnem apparatumque detrectans, quærente eo, *quid astrui magnificentiæ posset*, respondit, *unâ se cœna centies sestertium absumpturam.* Cupiebat videre Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis postero die, quo judicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit irridenti, computationemque exposcenti, ait illa *corollarium id esse, consumptumque se eâ in cœnâ taxationem confirmans, solamque se centies sestertium cœnaturum*, inferri mensam secundam jussit. Ex præcepto ministri unum tantum vas ante eam posuêre aceti, cujus asperitas usque in tabem margaritas resolvit: Gerebatque auribus tum maxime singulare illud & vere unicum naturæ opus: Itaque spectante Antonio quidnam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactum absorbuit. Injecit alteri manum L. Plancus judex sponsionis ejus, eum quoque paranti simili modo absumere, victumque Antonium pronunciavit. Ex Plinii lib. 9. cap. 35.

CLEPO, clepsi, κλέπτω, est usurpatum à Plauto in Pseud. & Cic. in Tuscul. & alibi, ut lib. 3. de nat. deor. cap. 27. & lib. 2. de Leg. cap. 9. *Sacrum sacroque commendatum qui clepserit, parricida esto. Dolo clepsisse*, id est, surripuisse, suffuratum esse, Stehlen. Vid. Senec. Medea v. 155. Manil. lib. 1. v. 27. & Prudent. Psychomach. v. 564.

CLEPSYDRA, æ, Κλεψύδρα; vasculum erat, unde infusa aqua perfluebat, & furtim quasi subducebatur: unde & nomen accepit. A κλέπτω enim & ὕδωρ composita vox est. Usus clepsydrarum in judiciis, ad tempora, quæ causas orantibus ad dicendum concedi à Judicibus solebant, determinanda: quæ pro conditione causarum nunc ampliora dabantur, nunc breviora, atque hæc numero clepsydrarum definita atque descripta. Multa earum mentio apud Græcos scriptores. Et ibi quoque inventa est res; sed tandem translata & ad Romanos: quod tertio consulatu Pompeji accidit. Ad Apuleji tempora eum morem duràsse ipsemet auctor est, cum alibi, tum Apologia non uno in loco. Plinius inter Civitatis vitia refert, quem lib. 6. Epist. 2 vide. Et est quærenti propior Auctor Dialogi de Causis corruptæ Eloquentiæ, cum cap. 38 Pompejum scribit tertio consulatu primum adstrinxisse dicendi tempora, & velut frenos imposuisse eloquentiæ; cum ante id tempus nemo intra paucissimas horas perorare cogeretur, & liberæ comperendinationes essent, & modum dicendi sibi quisque sumeret. Non omnes ejusdem capacitatis fuisse, nec singula horarum singularum aquas cepisse, ex Plinii loco videtur constare. Ita enim lib. 2. Epist. 11 legimus: *Dixi horis pene quinque. Nam decem clepsydras, quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor* &c. Dicit *spatiosissimas*; ergo minus spatiosæ aliæ erant: dixit 14. clepsydras accepisse ad dicendum; ac se dixisse *horis pene quinque*: ergò quatuordecim, quas acceperat Plinius, clepsydræ, tot horas conficiebant. Formam *clepsydræ* ita describit Apulejus lib. 3. Milesi. *Præconis*, inquit, *amplo boatu citatus accusator quidam senior exsurgit, & ad dicendi spatium vasculo quodam in vicem coli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluâ infusa aqua, populum sic adorat* &c. Constitit igitur *Clepsydra* vasculo uno; quod in alterâ parte, in coli modum angustiore foramine fistulatum erat, unde aqua guttatim deflueret. Id autem ita comparatum erat, ut aperiri & claudi posset. Nam cum aut infundenda aqua, aut sustinenda seu inhibenda esset, ne flueret, clauso opus erat; aperto vero, cum mittenda. Sane cum testimonia audienda essent, inhibebatur interim aqua, ne datum ad dicendum tempus periret. Unde illud Apulejî Apologiâ: *Lege pauca in principio, deinde quædam de piscibus. At tu interim, dum legis, aquam sustine.* Erant nimirum certi homines præpositi clepsydris, qui curarent eas, atque vel sinerent fluere aquam, vel inhiberent. Talem igitur hîc alloquitur Apulejus; & sistere interim aquam jubet. Et cùm sub finem libri rursus ait: *At tu licebit aquam sinas fluere. Namque optimi viri literas ter & quater adeo quantovis temporis dispendio lectitarem.* Decedere enim suo atque communi dicentium jure se auctor significat, & nolle sustineri aquam, dum Epistolæ Aviti leguntur. Satius enim esse aquam fluere; & sibi quid temporis interim eripi, quàm illas iterum non atque iterum lectitari. Ex altera parte ubi recipiebatur aqua, vel ampliore ore patuit, vel pluribus foraminibus aperta clepsydra fuit: quod eruditissimo Petavio videbatur. Qui eam ob causam vocabulum *Clepsydræ*, ad ea etiam vasa arbitratur translatum, quibus ad perpluendas hortorum areolas utimur. Quorum æque in orificio unum foramen est, in fundo pluribus aqua diffluit. Vide ipsum Notis in Synesii Dionem p. 21. Patere hinc potest eorum error, qui clepsydras istas veterum, similes arenariis nostris vitris, quibus partimur horas, putârunt: item qui cum horologiis, quæ ex aquâ comparata erant, quæ Ctesibius Alexandrinus invenit, & primus Romæ Scipio Nasica instituit, confuderunt. Quippe quorum diversissima ratio fuit. Vide infrà in *Horologium*.

CLERUS, κλῆρος; vermiculus araneo similis, qui parit in apum alveis, nocet favis, & facit ut examen ægroret, Plin. lib. 11. c. 19. ¶ 2. Sed *Clerus* pro collegio sacerdotum, sive ministrorum Ecclesiæ, die Geistligkeit oder Clerisey. Ecclesiastici sic tantummodo usus est. Tertullianus de Monogam. cap. 11 *de quo* [ordine] *allectio fiat in clerum*, i. e. in sacerdotium cooptatio.

¶ Et *Clericus* quoque pro *Sacerdote* novitium vocabulum est. Rationem vocabuli aperit Hieronymus in Epist. 1. ad Nepotianum sic scribens: *Igitur Clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretatur primò vocabulum suum* &c. *Si enim* κλῆρος *Græce, sors Latine*

tine appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte Domini sunt, vel quia ipse Dominus sors, i. e. pars Clericorum est &c. Ac eam ob caussam legibus vetabantur hereditates adire, avaritiæ Clericorum coërcendæ. Hieronymus eâdem Ep. ad Nepotianum: *Pudet dicere, sacerdotes idolorum, mimi & aurigæ, & scorta, hereditates capiunt: solus Clericus & monachus hoc lege prohibetur: & prohibetur non à persecutoribus, sed à principibus Christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo, cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est, sed quo mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Provida severaque legis cautio, & tamen nec sic refrenatur avaritia.* Phrasi quidem Scripturæ Sacræ, vox hæc denotare videtur *Ecclesiam, sive fidelium cœtum*, 1. Petr. 5. v. 3. Sed apud Ecclesiasticos Scriptores paullulum deflexam esse in eam, quam supra dedimus, significationem animadverterunt eruditi: ut ita κλῆρος, & οἱ κληρικοὶ & οἱ ἐν κλήρῳ sint illi, qui apud eosdem opponuntur τοῖς λαϊκοῖς: idque factum Tertulliani potissimum ævo, qui in confinio secundi, & tertii seculi vixit. Legitur quidem etiam ea vox in scriptis, quæ Tertulliani ævum antevertere existimantur à multis, utpote in Canon. Apostol. & constitut. Clementis; verum hisce tuto fidere non licet, cum supposititia sint, & aliunde adscita.

¶ Clericatus, ûs, munus Clerici. Hieronymus Epist. 3. sive Epitaphio Nepotiani: *Clericatum non honorem intelligens, sed onus.* Habet etiam Epist. 4. ad Rusticum, & Epist. 101. de optimo gen. interpr. cap. 5.

¶ Clericālis, adject. Sidonius lib. 6. epist. 7 *clericale tirocinium.* Et lib. 7 ep. 2 *militia in clericali potius, quam in palatino decursa comitatu.*

CLĪBĂNVS, κλίβανος, tegmen ferreum, sive armatura ferrea, quæ totum hominem tegit, qualis illorum erat, qui *Cataphracti* (de quibus supra) dicebantur: qui ab hac ipsa voce & ¶ *clibanarii* appellati. Usus voce hac Leo in Tacticis cap. 6. & Auctor Anonymus Latinus de rebus bellicis in expositione Thoracomachi, sive Thoraconacti, ut alii legunt. Vet. Gloss. Κλίβανος, *Clibanus.* Salmasius vocem Græcam putat, & κλίβανος quasi καλύπτηρ: quod hominem totum more καλύπτρας tegeret. Nam in Glossario Nomico pro καλυμμήνα, καλύπτρα legit. Verba Glossarii ita habent; κλιβανάριοι, ὁλοσίδηροι. Κλίβανα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ σιδηρᾶ καλύμματα καλοῦσι ἀπὸ τῆς καλυμμήνης. Sed magis inclinat animus vocem barbaram cum Casaubono existimare; qua Græci æque ac Latini sint usi. Sane ipsum armaturæ genus, non Græcum Romanumve originitus, sed barbarum, sive Persicum. Et Alexand. Severus oratione ad Senatum post victos Persas habitâ, quam Capitolinus ejus vitâ refert, diserte Persis Clibanarios dictos ait, qui alias, Romanis nimirum & Græcis, *Cataphractarii* appellarentur. *Centum*, inquit, *& viginti quinque millia equitum fudimus: cataphractarios, quos illi* (Persæ) *clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus: eorum armis nostros armavimus.* Nec aliter Ammianus lib. 16. cap. 16. *Sparsisque*, inquit, *cataphracti equites, quos clibanarios dictitant Persæ* &c. ¶ 2. Est & *Clibanus*, furni mobilis, seu vasis genus coquendo pani vel aliis rebus aggestis subjectisque prunis undique factum. Plin. lib. 20. cap. 9. de Scilla loquens: *Coquitur plurimus modus: molle, quæ conjiciatur in clibanum, aut furnum; vel adipe, aut luto illata.* Columella lib. 12. cap. 15 *Oblita vasa clibano vel furno torrefaciunt.* Ubi vides *Clibanum* à furno, seu camino distingui: quem tamen Sulpitius Severus eundem facit ac furnum, Dial. 1. de virtutibus Monachorum Oriental. cap. 18, *Casu clibanus propter ardebat, qui multo igne succensus coquendis panibus parabatur: exundabat abruptis flamma fornacibus & intra camini illius concava totis habenis regnabat incendium.* De Clibanorum formâ, ita Columella lib. 5. cap. 10, *Sed scrobis* (scrobs) *clibano similis fiat; cujus imum summo patentius est, ut laxius radices vagentur, ac minus frigoris hieme, minusque æstate vaporis per angustum os penetret,* &c.

¶ Clibanarius, cataphractus eques, Küraſſirer/ de quo modò diximus in *Clibani* notione priori: Addi possunt Eutropius lib. 6. cap. 7. n. 5. Sextus Rufus [sive Rufus Festus] cap. 15. & 24.

CLIENS, com. Clientes, qui sese in fidem patrociniumque alicujus dederunt, Gellius lib. 5. cap. 13. Ein Unterſaß/ der ſich unter eines Schutz gegeben hat. Correlativum ejus *patronus* est, ein Schutzherr. Notandum autem, moris fuisse apud Romanos, ut provinciales, & socii P. R. in clientelam se darent proceribus Romanis, quos patronos sibi adoptabant, non modo publicè, sed etiam privatim: iique ut *clientes* eorum dicerentur: inter se verò *hospites.* Ferebat autem id hujusmodi consuetudo, ut *clientes* perpetuò patronorum suorum patrocinio caput & fortunas suas tuerentur: viciſſimque ipsi patronos suos omni observantia, atque obsequio colerent, & venerarentur. Ovid. 1. de Arte v. 88 *Qui modò patronus, jam cupit esse cliens.* Suetonius Tiberio cap. 1, *Clientes cum patronis demigrabant.* De origine clientum vide Dionys. Halicarnassi lib. 2. cap. 9. & 10. Item in Plutarchum Romulo pag. 25. Vide & infrà in Patronus. *Cliens fiduciarius*, ein Vaſall. Sequiori ævo SVSCEPTI dicebantur, ut Ammiano lib. 17. cap. 10 de Rege Alemanorum Suomario loquenti. Vide ibi Lindebrogium, & Francisc. Jureti Miscellan. ad Symmachum lib. 5. Ep. 41. Iis stipati incedebant Principes, qui nec à sedentibus aberant, auctore Barth. ad Claudian. p. 1198. ¶ 2. Pro Sectatoribus *clientes* Plautus Menæchm. a. 4. sc. 2. v. 4 dixit, in illo: *Clientes sibi omnes volunt esse multos.* Sie wollen alle gerne viel Diener haben.

¶ Clientulus, diminut. Dialogo de Orator. cap. 36 extr. *ne clientulorum loco numerarentur.*

¶ Clienta, fœm. Auson. Parental. Epigr. 14

Nam correctura tibi Tarraco Iberi tribunal
Præbuit, affectans esse clienta tibi.

¶ Clientŭla, diminut. Asconius in de Prætura Urb. *Plebeja quædam clientula.*

¶ Clientēla, aliquando significat multitudinem clientum, qui potentem aliquem civem, principemve favore prosequuntur, & cujus dignitatem tutantur, ducti aliqua mercede, vel beneficio. Cicero Catil. 4 c. 11 *pro clientelis hospitiisque provincialibus* &c. Idem Attico lib. 14 ep. 12 *Scis quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honestam judicem.* ¶ Aliquando observantiam ipsam clientum & obsequium: vulgò *homagium* vocant, die Huldigung und Gehorſam. Justin. 8. cap. 4. n. 8. ita usus est & antiquior multo Sallustius Jugurth. c. 85. sub initium orationis C. Marii; & passim alii. ¶ 3. Item defensionem & patrocinium; Schutz. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8. v. 9

Thaïs patri se commendavit in clientelam & fidem.

Sueton. Augusto cap. 17 *Bononiensibus quoque publice, quod in Antoniorum clientela antiquitus erant, gratiam facit conjurandi cum totâ Italiâ pro partibus suis.*

CLĪMA, Græca vox à Κλίνω, inclino: Κλίμα, regio, pagus, tractus ut in Veteri Gloss. Græco-Latino reponitur. Geometris spatium terræ, quoquo versus pedum LX Columella lib. 5. cap. 1. *Clima*, inquit, *quoquoversus pedum est LX actus quadratus undique finitur pedibus CXX.* ¶ 2. In cælo plaga est duobus parallelis interjecta, *Inclinatio & Declinatio* Latinis dicta, quod certo spatio inclinetur ad polum sive declinet ab æquatore, à cujus principio usque ad finem dimidiatæ horæ variatio est. Vitruvius lib. 1. cap. 1, *Disciplinam vere medicina nosse oportet, propter inclinationes cæli, quæ Graci* Κλίματα *dicunt.* Columella lib. 3. cap. 1. *omni pene regione, & omni declinatione mundi.* Ein Theil des Himmels oder Erdbodens. ¶ 3. Ex cælo in terram deducitur, & spatium aliquod inter duos parallelos notat, aliter quidem antiquis, recentibus itidem aliter, qui plura, quam illi, constituunt climata. Vide Geographos. Sic Apulejus in Trismeg. p. 98 *horarum & climatum distantibus punctis.* Adde Apostolum ad Roman. 15, 23.

CLIMAX, κλῖμαξ, Scala; est & Schema, Gradatio, ut: Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria æmulos comparavit. Ovid. 3. Fastor. v. 81

Vident hanc, visamque cupit, potiturque cupitâ.

CLIMACTER, Κλιμακτήρ, *annus scansilis* vel *scalaris*, qui & *gradarius & decretorius* à medicis dicitur, semibus aut fatalis plerumque, aut alioqui periculosus, ideo, quod singulares motus efficiat virtutis corporum. Colligitur autem ex septies novem annis, ut efficiatur annus ætatis LXIII, quo vitæ tempore multos magnos & mediocres homines mortuos esse & historiæ veteres & recentes testantur. Nam & Aristoteles & Virgilius eo anno extincti sunt. Quin & ex VII multiplicatis climactericis efficitur, ut XIV. XXI. XXVIII. XXXV. XLII. XLIX. LVI. qui multos præstantes viros abstulit. Gellius lib. XV. cap. VII *Observatum est in multâ hominum memoriâ, expertumque est, in senioribus pleriique omnibus sexagesimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliquâ venire, aut corporis morbique gravioris, aut vitæ interitus.* Julius Firmicus lib. 4. Mathes. cap. 14 *Inter cæteras*, inquit, *diametros hoc maximè observandum est, quod septeni anni ac noveni per omne vitæ tempus multiplicatâ ratione currentes, naturali quadam & latenti ratione variis hominem periculis semper afficiunt. Unde & LXIII annus, quia utriusque numeri summam pariter excipit*, Androdas *appellatus est: novies enim septem an. LXIII sunt: & rursus septies noveni anni sunt LXIII. Quia itaque utriusque numeri cursus in hoc anno æquatâ ratione concurrit, grande semper periculi discrimen imponit. Si enim septeni & noveni anni, qui* Hebdomatici & Enneatici *appellantur, gravia semper hominibus indicunt pericula; quid annus faciet LXIIItus, qui utriusque numeri multiplicatam & invicem sibi obligatam perficit summam. Hac igitur ex caussa* Androdas *ab Ægyptiis dictus est, quòd omnem vitæ substantiam frangat atque debilitet.* Alii tamen XLIX periculosiorem statuerunt; cum potentissimi omnium quadrati numeri sint. Vide Censorinum de die Natali cap. 14. Sunt, qui tradant, iis, qui LXIII superârunt, quartum annum sequentem, qui LXVIIus est, propter quaternarii numeri vim, æquè suspectum esse debere. Illum enim, quia duo media habet, ideo dissolubilem esse; & propriè ad corpus pertinere, sicut ternarius ad animum pertinet: qui dissolubilis propter mediæ unitatis indissolubile vinculum. Tota autem hæc ratio a superstitiosissima Chaldæorum Ægyptiorumque gente est: cui quid tribuendum sit, eruditissimus Salmasius peculiari commentario de annis climactericis ostendit. Etiam

Justinus Martyr Quæst. 89. ad orthodoxos, negat naturæ opera pro statu temporis, qui septenario dierum, mensium, aut annorum numero sit definitus, perfici; sed omnia fieri ipsius viribus naturæ.

¶ Climactĕrĭcus, adjectivum, ut *annus climactericus*, Censorin. de Die Natali cap. 14. de quo satis jam in Climacter dictum.

CLINICE, es, κλινικὴ, medicina, quæ victu & pharmacis medetur, Heilbarkeit. Plinius lib. 29. cap. 1, Clinicen vocat medicinam ab Hippocrate inventam. Lib. 30. cap. 11 in Quartanis medicinam Clinicen propemodum nihil pollere, idem scribit. Vid. Mercurialis Var. Lect. lib. 3. cap. ult. Lipsius Epistol. Quæst. lib. 1. Epist. 5.

¶ Clinicus, pro medico apud Martialem lib. 1. Epigram. 30. lib. 4. epigr. 9. & lib. 9. epigr. 94. Hinc Æsculapius, qui medicinæ præses credebatur, *Clinicus Deus* Prudentio dicitur Apotheosi v. 273. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 400. n. 7

P. DECIMIVS. P. L. EROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR. &c.

¶ Sed & *clinici* appellantur, qui decumbunt ex morbo & lectis affixi sunt. Bettrieser. Κλίνη enim lectus est. Quomodo non semel usus Cyprianus est Epist. ad Marsum, quo de Clinicorum, hoc est, illorum baptismate, qui in lecto atque ægroti sacramentum illud acceperant; contra eos disputat; qui pro legitimis Christianis sic baptisatos non habebant; & verò vulgo non *baptisati*, sed *perfusi* dicebantur: quod non ter mergerentur aqua, ut aliàs; sed toties tantum perfunderentur. Hier. Mercur. loco allegato Christianos à quibusdam per contumeliam Clinicos esse appellatos e Cypriano docet. Confer Jo. Andr. Bosii Exercit. de Clinicis Vet. Eccl. Jenæ 1657 habitam.

¶ Hexaclinos, torus sex convivarum, apud Martialem lib. 9. epigr. 60.

¶ Biclinium, Plaut. Bacch. a. 4. sc. 4. v. 69 & 102. Et

¶ Triclinium, de quibus Lips. lib. 3. Antiq. Lect. p. 95, *Circum mensam tres, ut plurimum, lecti erant, ex quo triclinii nomen. Vel duo etiam, quod Plautus Biclinium: Posterior ætas hoc aut aliquid simile Sigma vocavit.* Triclinium autem & locus ubi cœnabatur, & lectus in quo ad mensam accumbebant. Veteres enim accumbentes, non sedentes ad mensam, cibum capiebant, sicut Turcæ & Orientalium plerique solent. Primum autem sic lecti appellati sunt ex eo, quod tres ad mensam sterni solebant. Inde ad ipsas quoque cœnationes translatum vocabulum est, quanquam ita sumi *Triclinii* vocem negat Servius in 1. Æneid. v. 698. *Antiqui*, inquiens, STIBADIA *non habebant; sed strato tribus lectus epulabantur. Unde & Triclinium sterni dicitur. Unde apparet errare eos, qui* TRICLINIVM *dicant ipsam basilicam vel cœnationem.* Sed male hoc Servius. Cicer. ad Attic. lib. 13. ep. ult. *Villa ita completa mulitibus est; ut vix triclinium, ubi cœnaturus ipse Cæsar esset, vacaret.* Quintilianus lib. 11. cap. 2 *Vix eo limen egresso triclinium illud supra convivas corruit.* Loquitur de Simonide. Quod autem Quintil. *triclinium* vocat, id Cicero eandem historiam narrans lib. 2. de oratore c. 86 *conclave* appellat. Petronius: *duo Syri expilaturi lagenam triclinium intravernnt.* Etiam Plinius aliquot locis in Epistolis hac voce ita usus est. De lectis ipsis sæpe apud Ciceronem, qui *triclinium statuere, triclinium sternere, in triclinio decumbere; triclinii accipi* &c. Varro de re rust. lib. 3. cap. 13 *Erat locus celsus, ubi triclinio posito cœnabamus.*

¶ Tricliniaris. *Lectus tricliniaris*, id est, cœnatorius. Plin. lib. 37. cap. 2. & Lamprid. Elæagab. c. 20.

¶ Tricliniarius, a, um, & Triclinarius, quod ad triclinium pertinet, ut, *Servus tricliniarius*, in Veteri inscriptione. *Vestimenta tricliniaria*, Corn. Nepos apud Plin. lib. 9 cap. 39. quæ *Cœnatoria* alias, Petronio *Cubitoria* dicuntur. Romanis enim alia domestica vestis, alia forensis. Inter domesticas cœnatoria erat, in qua prodire fas non erat, ut ex Martiale Lipsius observat lib. 1. Saturn. cap. 2. ¶ *Tricliniaria Babylonica*, stragula erant, quibus tricliniares lecti sternebantur. Plin. lib. 8. cap. 48. sicut eodem libro, cap. 58 *cubicularia stragula* dixit.

¶ *Tritlinarium* absolute cœnatorium conclave, hoc enim subaudiendum est. Ita enim *æstiva triclinaria* Varro lib. 1. de re rust. cap. 13 dixit. Nam pro diversis etiam anni temporibus diversas cœnationes habebant Romæ proceres divitesque, ut mutare possent *Tricliniaria* vestimenta.

¶ Tricliniarches, ipse præfectus triclinio. Petronius: *Jam tricliniarches experrectus lucernis occidentibus oleum infunderat.* S. Johannes ἀρχιτρίκλινος vocat cap. 2. quam vocem & Vetus Interpres retinuit. Juvencus lib. 2 in pericope de nuptiis illis, *Summum ministrum* vocat, quod universo ministerio tricliniari præpositus esset, ut ex Athenæo Pignorius observavit. Legitur *Tricliniarchæ* nomen & in veteribus inscriptionibus, quas Voverius ad Petronium, Stuckius in convivalibus Antiquitatibus notavit.

CLINO, suaviter submitto. vid. Barth. ad Stat. Silv. pag. 75. ex Græco κλίνω, non frequentis usus est. Cicero Arat. in Pegaso:

clinata est ungula: Et in Aquila: *clinata est Aquilonis ad aurum.* Lucretius lib. 2. v. 243 dixit: *paullum clinare necesse est.*

¶ Clināmen dixit v. 292 ejusdem libri, *exiguum clinamen principiorum.*

Composita sunt:

¶ Acclīnare, zuneigen / sich an einen legen. ut, *seque acclinavit ad illum*, Ovid. 5. Metam. v. 72. *Acclinare se ad cæssam senectam*, Liv. 4. cap. 48. *Acclinata colla*, Ovid. 10. Met. v. 268.

¶ Acclinis, adject. acclinans. Ammianus lib. 29. cap. 26 *municipium monti acclive*, am Berg liegend. Claudian. Cons. Prob. & Olybr. v. 115. *arbore fultus Acclines humeros.*

¶ Declīnare, deflectere, ablencken / sich abhalten. Cicero pro Planc. cap. 41. pr. *Urbem mihi amicissimam declinabi.* Idem Attico 14. epist. 17 *Declinare ab aliquo loco.* Et in Oratore c. 40, *Declinare a proposito.* Ad Attic. lib. 2. ep. 19 *Declinare contentiones*, Haber umbgehen und meiden. *A delictis, quæ parva videntur, est diligentius declinandum*, Idem 1. Offic. c. 40. Active & cum quarto casu usus Plautus Aulul. est act. 4. sc. 8. extr.

Nam ego modo declinavi paullum me extra viam.

Et Virgilius 4. Æneid. v. 185

— — — dulci declinat lumina somno.

¶ Grammatica notio hujus verbi oppido nota, etiam perantiqua est. Varro lib. 7 de L. L. post principium: *recto casu accepto, in obliquos declinant.* Vide ibi plura.

¶ Declīnatio. *Laboris & periculi declinatio*, Cicero pro Cluentio cap. 53. extr. Opponitur appetitioni & Græcis ἐκκλίσεις dicitur. Vide Simplicium in c. 1. Epicteti. Gellius lib. 14. cap. 1. *Consilia quoque hominum ipsa & arbitria & varias voluntates appetitionesque & declinationes, moveri agitarique desuper è cælo putarunt.* ¶ 2. Declinatio etiam κλίμα est, h. e. regio & spatium certum cæli & terræ. vide suprà *Clima.* Columella proœmio Operis: *Qui se in hac scientia* [ruris] *perfectum volet profiteri, sit oportet rerum naturæ sagacissimus, declinationum mundi non ignarus, ut exploratum habeat, quid cuique plagæ conveniat, quid repugnet.* ¶ 3. De flexionibus nominum in casus aut alias terminationes occurrit apud Varronem lib. 7 de L. L. sub initium: *Declinatio inducta in sermones utili & necessaria de causa.* Ibidem in eadem materia invenitur & vox

¶ Declinatus, ûs. *Novis*, inquit Varro, *nominibus adlatis in consuetudinem, sine dubitatione eorum declinatus statim omnis dicit populus.*

¶ Indeclīnābĭlis, e, quod declinari non potest. Gellius fatum vocat *sempiternam & indeclinabilem rerum seriem* lib. 6. c. 2. Et Seneca epist. 66 *virtus animum rectum & indeclinabilem præstat.* Ammianus 25. cap. 13 *indeclinabilis judex*, id est, rigidus & inexorabilis.

¶ Indeclinatus. *Indeclinata amicitia*, id est constans. Ovid. 4. Trist. eleg. 5. v. 24.

¶ Inclīnare, sich neigen / geneigt seyn / lencken. Justin. lib. 5. cap. 1. extr. *Quo se fortuna, eodem & favor hominum inclinat*, wo sich das Glück hinlencket / da wendet sich auch hin der Leute Gunst. Aliud est apud Cæsarem lib. 1. bell. civil. cap. 52 *Magna erat rerum facta commutatio, ac se fortuna inclinavent*, das Glück hatte sich gewand. Cicer. ad Lentul. lib. 1. epist. 1. *Inclinata res est*, die Sache geht zur Neige. ¶ 2. Eleganter de animi sententia, ac voluntate dicitur. Livius lib. 7. cap. 9 *Inclinat animus, ut arbitrer* &c. Idem lib. 29 cap. 33 extr. *Hæc animum inclinant, ut credam* &c. Idem lib. 27 cap. 46 *Multorum eo inclinabant sententiæ, ut tempus pugnandi differretur.* zu was geneigt seyn. ¶ 3. Inclinare etiam obscœnum verbum est, quo sensu usus videtur Juvenalis Satyr. 9. v. 26, & Satyr. 10. v. 224. Vide Interpretes.

¶ Inclinatus, Particip. & Nomen. *Ver inclinatum in æstatem*, Senec. Epist. 67. *Inclinato in postmeridianum tempus die*, Cic. 3. Tusc. cap. 3. extr. *Inclinata fortuna & prope jacens*, idem 2. epist. 16. das zu Grunde gehen will. *Inclinata re*, Liv. 42. cap. 59. da es nicht zum besten stunde. *Inclinato statu*, Justin. 4. cap. 4. Elegantissime ad militiam transfertur, & *inclinata acies*, est fugam spectans, apud Vellejum lib. 2. cap. 52, & Sueton. in Cæs. cap. 62. & *inclinata copia*, Corn. Nep. Pelopidâ extremo, & Patere. lib. 2. cap. 55. Comparativus etiam usitatus. Cicero in Arat. *Aries ad flamen Austri inclinatior.* Et Avienus Perieg. v. 1263 *tellus in australem inclinatior axem.* Livius lib. 3. cap. 2. *inclinationibus ad pacem animis.*

¶ Inclinatus, ûs, Subst. inclinatio est. Gellius eo usus lib. 3. cap. 12, *simili inclinatu*, i. e. flexione, derivatione. Sed usitatius est

¶ Inclīnatio, Neigung. *Inclinatio voluntatis*, Cicer. 2. de Orat. c. 29. *Inclinationes temporum*, Veränderungen / Idem 6. ep. 10. *Minimis momentis maxima inclinationes temporum fiunt*, Idem Phil. 5. cap. 10. ¶ 2. Item κλίμα. ut, *Sub ea inclinatione cæli*, Gell. lib. 14. c. 1. Et Vitruvius lib. 6 cap. 1 *inclinationes cæli* dixit.

¶ Inclinamentum, idem quod inclinatio aut declinatio. Gellio enim lib. 4 cap. 9 est κλίσις, sive verborum casus. *Si omnia*, inquit, *ejusmodi* [in OSVS] *inclinamenta nimium ac præter modum significant, & iccirco in culpas cadunt, ut Vinosus, Mulierosus, Verbosus* &c.

¶ Incli-

¶ Inclinis, e, quod inclinatur, quod cedit. Valer. Flaccus lib. 4. v. 307

— — — sonat omnis vulnere cervix
Inclinis cedítque malis.

Minutius Felix p. 24 ed. Ouzel. de lusus genere: *testam plano situ digitis comprehensam, inclinem atque humilem, quantum potest, super undas inrotare.* ¶ 2. ἀκλινης, inflexilis, rigidus. Manilius lib. 1. v. 596

Hæ eadem est via, quæ mundo pariterque rotantur
Inclines. *Inclines* sive ἀκλινεῖς ὅτι ἐπινεύουσιν, ἤτοι δύνουσιν.

¶ Proclinare, ut inclinare. Columella 7. cap. 10, *quam in partem proclinentur.* Vitruv. 2, c. ult. *curvatura montis proclinata ad mare.* Idem lib. 5 cap. 12 *proclinatum latus.*

¶ Proclinatio, ut inclinatio. Vitruvius dicto lib. 5 cap. 12 *Proclinatio ea impleatur arena.*

¶ Réclinare, beugen / legen. Cicer. Arat. in Cepheo: *At Cepheus caput atque humeros palmasque reclinat.* Et Plinius lib. 29 cap. 3 *pili reclinantur.* ¶ 2. Et absolute, ut, *Onus imperii in Herculem reclinat*, die Mühe liegt auff ihm / Seneca ad Marciam cap. 2.

¶ Réclinis, adject. id est, reclinatus. Martial. lib. 9 epigr. 91

Sic in gramine floreo reclinis,
Qua gemmantibus hinc & inde ripis
Curvâ calculus excitatur undâ.

Tacitus 13 cap. 16 n. 5 *ille ut erat reclinis.*

CLINOPODION, κλινοπόδιον, herba pulegium montanum; secundum Ruell. origanum longum, Werbeltosten. vid. Dioscorid. lib. 3. cap. 90. Plin. lib. 24. cap. 15.

CLĪO, Clûs. Ovid. 1. de arte v. 27

Non mihi sunt visa Clio Clioque sorores:

una est ex Musis, sic appellata à κλέος, gloria, quam literarum cognitio & eruditio parit, mater fuit Hymenæi.

CLITARCHVS, historicus fuit, scripsit res gestas Alexandri Magni, cujus in expeditionibus comes fuit. Quint. lib. 10. cap. 1. *Clitarchi probatur ingenium, fides infamatur.* Adde Curt. lib. 9. cap. 5. n. 21.

CLĪTELLAE, plural. sellæ sunt & sarcinæ, quæ asinis aut mulis imponuntur, was man den Eseln oder Mäulern aufflegt zu tragen / Saumsattel. *Muli Capuæ clitellas ponunt*, Horat. lib. 1. Sat. 5. v. 47. *Bovi clitellas imponere*, proverbialiter significat provinciam ei imponere, cui ea non conveniat, sicut bovi non conveniunt clitellæ. Usus est Cic. ad Att. lib. 5. ep. 15. & Ammianus lib. 16. c. 7 *vetus proverbium* vocat. ¶ 2. Loca acclivia sic dicuntur, perinde ut καταβάσεις Græcis, teste Scaligero. Κλιτὺς enim acclivitas est, unde Latinis Clitellæ. Peculiariter Festo sunt loca Romæ devexa in via Flaminia. ¶ 3. Est & genus tormenti.

¶ Clitellarius, Lastträger / ut *asinus, mulus clitellarius*, apud Caton. c. 10. & Cic. Top. cap. 8. Figurate Plaut. in Mostell. act. 3. sc. 2. v. 94. *Ego homines habeo clitellarios, magni sunt oneris, quicquid imponas, ferunt.*

CLĪTŌRIS, sive clitorium, κλιτώριον, Arcadiæ civitas, juxta quam lacus seu fons *Clitorius* appellatus aquam fundit, quæ potata abstemios facit. Vide locum in 15. Metam. Ovidii, qui incipit à v. 322.

Clitorio quicunque sitim de fonte levârit, &c.

& Plin. lib. 32. cap. 2.

CLĪTVMNVS, fluvius in Mevania, quæ Vmbriæ pars est, cujus aqua à pecudibus potata albos fœtus creat. Virgil. 2. Georgicorum v. 146

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, &c.

Et Silius lib. 4. v. 547

patulis Clitumnus in arvis
Candentes gelido perfundit flumina tauros.

Plin. lib. 2. cap. 103. Plin. Jun. lib. 8 Ep. 8. eleganter describit.

¶ Est & *Clitumnus* adjectivum. Statius lib. 1. Silv. 4 v. 129

Aut præstent niveos Clitumna nobilia tauros.

CLĪVVS, idem est in colle, quod in monte jugum, Valla auctore lib. 4. c. 43. das Stickele den Hügel herab. Sic *Clivus Capitolinus*, Cic. ad Attic. lib. 2 ep. 1. de quo Ovidius Fastor. 1. v. 264

Arduus in valles & fora clivus erat.

Metaphorice Silius Italicus lib. 4. v. 605

Explorant adversa viros, perque ardua duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.

Neutro genere dixit Cato apud Nonium, *loca ardua & cliva depressa.*

¶ Clīvŭlus, Apul. lib. 4. Milesi. post princ. *Clementi denique transmisso clivulo, pervenimus ad locum destinatum.*

¶ Clīvosus, bergicht / stickel / hügelicht / *Clivosus trames*, Virgil. 2. Georg. v. 108. & *rus clivosum*, lib. 2. v. 212.

Composita.

¶ Acclīvis, & acclivus, stickel / bergan. Virgil. 2. Georg. v. 276 *solum acclive.* Cæs. B. Gall. lib. 2. cap. 29 *acclivis aditus.* Ovid. 2. Metam. v. 19 *acclivo limite.*

¶ Acclivitas. Cæsar B. Gall. 2. cap. 18 *ab eo flumine pari acclivitate collis nascebatur.* Columella lib. 2. cap. 4 *Hac ratione difficultas acclivitatis infringitur.*

¶ Declivis, stickel / berg-ein / abhängig. Cæsar 2. Gall. cap. 18 *Collis ab summo æqualiter declivis ad flumen vergebat.* Lucanus lib. 2. v. 421 *declivia montis.* Plin. 8. Epist. 18 *ætate declivis*, id est, senex.

¶ Declivitas. Cæsar. 7. Gall. 85 *Exiguum loci ad declivitatem fastigium magnum habet momentum.*

¶ Proclivis, pronus, inclinatus. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 50 *Ingenium est omnium a labore proclive ad libidinem*, zur Faulheit und Müssiggang mehr geneigt / als zur Arbeit. *Alii ad alios morbos procliviores sunt*, Cic. Tusc. 4. c. 37. *Proclivior usus in pejora datur*, Claudian. 4. consul. Hon. v. 261. ¶ 2. Proclive, & *in proclivi esse*, id est, in promtu, facile. Terent. And. 4. sc. 2. v. 18 *Id faciam, in proclivi quod est*, das bald zu thun ist. Cicer. Offic. 2. cap. 20, *dictu est proclive.*

¶ Procliviter, adverb. Gellius lib. 1. cap. 6 *facile & proclivius persuasit.* Comp. *Proclivius peccare*, Idem 12. cap. 11 *Proclivius currit oratio*, Cicer. 5. de Fin. cap. 28. *Res proclivius ad perniciem labitur*, Idem de Amic. cap. 12.

¶ Proclivitas, Zuneigung. ut, *proclivitas ad morbos, ad agrotandum*, utrumque Ciceronis 4. Tusc. cap. 12. Proprie de leni montium decursu. Hirtius Bello Afr. cap. 37 *Inde parvulam proclivitatem digressus, sinistra parte campi propter mare legiones ducit.*

CLOĀCA, Abzug / heimlich Gemach. De Cloacis publicis Romæ, quas Tarquinius Priscus exstruxit, admirabili & vere maximo opere, lege Plinium l. 36. cap. 15, itemque Cassiodorum lib. 3. Epist. 30. & lib. 8. Epist. 29. & quæ ad ea loca Lipsius disserit lib. 3. de Magnitudine Romana cap. 13. *Arcem facere ex cloaca*, Prov. Cui simile est: *Lapidem è sepulcro venerari pro Deo.* De iis, qui rem haud ita magnam magni faciunt, in oculis ferunt, ac mirantur. Utroque Cicero usus est Orat. pro Plancio cap. 40. pr.

¶ Cloacula, diminut. Lamprid. in Heliogab. c. 17.

¶ Cloacalis, e: *Cloacale flumen*: id est, colluvies cloacarum, quod ex Catone Festus citat. Sidonius de flagitioso lib. 3. ep. 13. *Fœculentiæ par cloacali: quæ quo plus commotæ, plus fœtida est.*

¶ Cloacarium, das Fege-Geld. Ulpian. Lege 27 §3 Dig. de usufr. & quemadm. *Si quid cloacarii nomine debeatur.* Subauditur *tributum.* Erant etiam instar pœnæ *cloacarum purgationes*, auctore Trajano ad Plin. lib. 10. epist. 41 extrema.

¶ Cloacina, Dea apud Romanos, cujus simulacrum in cloaca maximâ repertum Tatius consecravit, & quia, cujus esset effigies, ignorabat, ex loco illi nomen imposuit. Lactant. lib. 1. cap. 10. & Tertull. de Pallio c. 4. ac ibi Salmas.

Clodius, vide supra in *Claudius.*

CLOELIA, virgo Romana, data obses Porsenæ Hetruscorum Regi. Vide historiam apud Livium lib. 2. cap. 9. Silium lib. 10. v. 493. Meminit ejus Virgilius in fine lib. 8. Æneid.

CLOSMVS, i, κλωσμός, sonus qui eliditur linguâ adpressâ palato, quo equi generosi excitantur ad cursum, das schmetzen mit dem Munde oder Pfeiffen. Sed is sonus poppysmus verius est, quo equis nondum domitis blandimur cùm attrectatione blandâ, ποππυσμός.

CLOSTRVM, claustrum, contignatio trabium, geschlossen Bolenwerck / Seneca 7. de Benefic. cap. 21. ¶ 2. Septum transversum ex compactibilibus postibus constans, ad arcendum frangendumque fluvii impetum, ein Weer / Budæus.

Clotho, vide *Parca.*

CLVDO, gladiolus histrionis. Apulejus Apolog. p. 324 *sine cludine saltas.* Alii aliter legunt. Vide Lipsium Elect. lib. 1. cap. 28.

CLVENTIVS, ex municipio Latino fuit, accusatus à matre Sossia, quod Oppianicum vitricum interfecisset, defensus a Ciceronе est Oratione longe optima, quam vide.

DCLVEO, ēre, & cluo, ĕre, Plauto familiare est, pro perhiberi, ut, *Ita sis, ut nomen cluet*, in Trinum. a. 2. sc. 4. v. 95. Sey also / wie der Name lautet. Auson. Commemorat. Burdigalens. Profess. Epigr. 22 extr.

— — sed quos meruisse deceret
Nanciscî, ut cluerent patribus ingenuis.

¶ 2. Est & cluere, purgare. Plinius lib. 15 cap. 29 *Cluere antiqui purgare dicebant.* Eóque refert *signa Veneris Cluacinæ*, i. e. purgatricis & expiatricis. Alii *Cloacinæ* scribunt, ut in nummo antiquo gentis Mussidiæ est apud Patinum p. 182. quod nomen a *Cloaca* ducit Lactantius lib. 1. cap. 20. Sunt qui Cluere *pugnare* exponunt, decepti prava lectione Plinii c. l. cui Schedius etiam de Dîs Germ. cap. 9 non nihil tribuit, ut Cluacina sit *Venus Armata*, de quo eod. cap. Lactantius agit. Verum meliores libri omnes *purgare*, ferunt, non *pugnare*, ut cluere sit quasi *colluere* secundùm Varronem: & Salmasius in Tertull. Pall. p. 330 ipsum *cloacam* a *cluo*, hoc est *purgo*, ducit, ut quasi *Cluaca* sit, & Cloacina ac Cluacina eadem.

¶ Præcluco, valde cluco. Terentianus Maurus de Metro Jambico:

Vel qui in vetusta præcluent comœdia.

Prudentius hymno post cibum v. 37

Sic olim tua præcluens potestas.

CLŪNIS, clunes, nates dicuntur: dubium est. Græce κυγὴ. das Hintertheil am Leibe. A χλόνις vel χλόνος aprugnus, cujus vicem clunes suppient: vel à κλόνος motus arrogans, qui in clunibus residet. Arnobe lib. 7, *Clunibus fluctuare crispatis.* Horatius lib. 1. Epist. 2 v. 89 *pulchræ clunes.* Juvenalis Satyr. 11. v. 164 — — *Tremulo descendunt clune puellæ.*

Vide Sosipatrum lib. 1. & Nonium.

¶ Cluniculus, dimin. Usus Favorinus apud Gellium lib. 15. cap. 8. verba sunt, *cuniculis actum saturum fieri.*

¶ Clunaculum, culter sanguinarius, vel quia clunes hostiarum dividit; vel quia ad clunes dependet. Festus.

CLŸPEA; piscis Thynnum infestans & examinans Plin. lib. 9. cap. 15. *Clupea* harengis dissimiles non sunt, vocant & *Thryssus.* Gesner.

¶ 2. Clupea Africæ oppidum cum portu, inter Carthaginem & Adrumetum, notum ex Punicis Romanorum bellis. Vide Livium lib. 27 cap. 29 &c. Polybio lib. 1. cap. 29, & alibi, Græce vocatur Ἀσπὶς, hoc est *clypeus*, unde etiam *Clypea* ab nonnullis scribitur.

CLŸMENE, κλυμένη, Oceani & Tethyos filia, Hesiodo in Theogon. Virg. 4. Georg. v. 345

Inter quæ Clymene curam narrabat inanem.

¶ 2. Ovidio Phaethontis mater etiam *Clymene* est sub finem 1. Metamorph.

¶ Clymeneides sorores Phaethontis. Ovid. ad Liviam v. 111.

Sic flebat Clymene, sic & Clymeneides altæ.

¶ Et *proles Clymenea* Phaethon. lib. 2. Metam. v. 19. ¶ 3. Minutra denique Helenæ *Clymene* quoque est Homero lib. 3. Iliad.

CLŸPEVS, Scum, Schild. De Neutra forma infra sub finem hujus vocabuli. Dictus clypeus vel à καλύπτειν, quod abscondat vel celet corpus, juxta Servium, vel potius à γλύφειν vel γλύπτειν, hoc est, *sculpendo.* Plin. lib. 35. cap. 3 *Scutis, qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines, unde & nomen habuere clypeorum, non ut perverjà Grammaticorum subtilitas solvit à cluendo.* Vid. P. Crinitus de H. D. lib. 16. cap. 3. & Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 643. *Objicere clypeos ad tela,* versetzen/ Virg. 2. Æneid. v. 444. *Illum clypeo excipere,* Ovid. 12 Met. v. 375.

¶ Inde & *clypei* imagines in modum clypeorum factæ, appellabantur. Runde Brustbilder. Quamquam hic Grammatici discrimen statuunt, cum ex declinandi, tum ex scribendi ratione. Nam cum ἀσπὶς significat, & de armis dicitur, tum in Masculino, & quidem per *y* aut *I* Latinum scribendum dicunt: cùm imaginem designat, in neutro non *clypeum* aut *clipeum*, sed *clupeum* dicendum a *Clueo* scilicet: ut ex Frontone & Capro, itemque Charisio cognoscimus. Sed audiendæ non sunt hæ tristes eorum ineptiæ, & taxat Plinius quoque lib. 35. cap. 3. Quin ipse Charisius contraria exempla isti eorum observationi ex Asinio, Livio, Pomponio adducit. De clypeis istis ac imaginibus vide Lipsium in 2. Annalium Taciti, itemque Casaubonum in Neronem Suetonii cap. 16. itemque Salmasium in Trebellii Pollionis Claudium, qui observat, Græcos hoc genus imaginum, & *Ninum* à forma scilicet appellâsse: quæ rotunda initio, ut disci: postea ad ovatam figuram traducta fuit. Vide Manutium Quæstis per Epist. lib. 2. Epist. 6. & J. Lipsium lib. 3. de Roman. Militiâ Dial. 2. ¶ Abjicere clypeum in pugna & fugere multò turpissimum & pœna dignum habebatur, ut Plutarchus Pelopidâ p. 278 testatur. Hinc Spartanæ mulieres in militiam dimissuræ filios tradito clypeo, solebant dicere: ἢ σὺν τούτῳ, ἢ ἐπὶ τούτου, *Aut cum hoc, aut super hoc.* Sic Chabrias perire maluit, quàm armis abjectis sibi consulere: de quo Nepos ejus vitâ refert ipso fine. Ubi nonnulla in istam rem viri docti annotârunt. Porrò qui dedituri se hostibus erant, clypeo caput subjicere solebant: de quo infra in *Dedo.* ¶ Elegans translatio est, cum vocabulum *clypei* ad quodvis præsidium tutelamque nostram transfertur, quâ figura & David Rex in Psalmis suis aliquando est usus. Claudianus Panegyrico de 4. Consul. Hon. v. 432

Subnixus Stilicone tuo: quem fratribus ipse
Discedens clypeum defensoremque dedisti;

Et rursus de eod. Stilicone 1. in Ruffin. v. 264

— — — — — *hic sola periclis*
Turris erat clypeusque trucem porrectus in hostem.

Phocas Grammaticus in vita Virgilii:

— — — — — *obvius ibat*
Fretus amicorum clypeo.

Scutum oblongum est, Clypeus rotundior: umbo in medio clypei pars elevatior.

¶ *Clypea inaurata*, Liv. 35, 10. extr. & 41. extr. *Clypea argentea*, idem 34, 52. Et 40, 51. *signa amovit, clypeaque de columnis, & signa militaria affixa omnis generis, demsit.* Et in hac forma singulariter Vitruvius lib. 5 cap. 10 *clypeum æneum catenis pendeat.* Trebell. Pollio in Claudio cap. 3 *Illi clypeus aureus, vel ut grammatici loquuntur, clypeum aureum senatus totius judicio in Romana Curia collocatum est.*

¶ Clypeare, clypeo se protegere. Verbum Pacuvianum est. Sic enim in Hermione:

Chlamyde contortâ astu clypeat brachium.

¶ Clypeatus, clypeo munitus. Curtius 7. c. 9 n. 2 *in prora clypeatos locavere.* & n. 9 ejusd. cap. *acies clypeata.* Claud. 4. Cons. Honorii v. 522

Quis decor, incedu quoties clypeatus.

Virgil. 7. Æneid. v. 793

— — — — — *clypeataque totis*
Agmina densantur campis.

CLYTAEMNESTRA, Κλυταιμνήστρα, uxor fuit Agamemnonis & Orestæ mater, quæ cum Agamemnonem ab adultero interfici curâsset, interfecta & ipsa à filio est Oreste. Ovid. 1. Amor. eleg. 7. v. 9

Et vindex in matre patris malus ultor Orestes.

Quadrantariam Clytamnestram apud Quintil. lib. 8. cap. 6. Cœlius vocat Clodiam, P. Clodii sororem, quam Catullus Lesbiam dixit. Cur verò Cœlius *quadrantariam*, cur item *Clytamnestram*, docte & eleganter declarat P. Victorius in append. Castigat. Ciceron. Superf. 2. Epist. libri ad Metellum: ex parte etiam Nicolaus Loensis lib. 9. Epiphyllidum cap. 21. Voss. lib. 4. Inst. Orat. pag. 209. 210.

CLŸTIVS, Homero Laomedontis filius, & frater Priami est lib. 20. Iliad. Virgilio Juvenis a *Cydone* adamatus lib. 10. Æn. v. 325

Dum sequeris Clytium infelix, nova gaudia, Cydon.

CLYSTER, clystēris, mascul. Κλυστὴρ, medicamentum inferiorem purgans ventrem, ein Klistier. *Purgare clystere & vomitu,* Sueton. in Nerone cap. 20. sich unten und oben purgiren. Dictus videtur *Clyster* à κλύζειν, *abluere.* Clysterum rationem ab avi, quæ *Ibis* vocatur, monstratam, quæ aduncitate rostri per eam partem se proluit, quâ reddi ciborum onera maxime salubre est, Plinius significat lib. 8. cap. 27. itemque Plutarch. de Iside & Osiride.

CNĒVS, prænomen Romanorum multorum, in quo c literam, ut g proferebant antiqui Prisc. teste, vide in C. literâ.

CNECION, τὸ κνήκιον, Majoran / herba, Dioscorid.

CNICVS, Κνῆκος, wilder Saffran / vulgò vocant *carthamum & crocum Saracenicum*, Galli, Saffran Bastard: *Sativum* est & *agreste.* Matth.

CNIDIVM, granum, thymelæ gramen, vel semen dicitur, piper montanum vulgò in agris Ananiensibus, eine Art Zilandskörner / Kellerhalß. Matth. Scribunt *cnidium* & *gnidium*: quidam & *coccognidium* dicunt & *Mezereon.*

CNIDVS & Gnidus, Cariæ urbs, dicata Veneri, de qua Strabo lib. 19. Hic illud signum Veneris fuit, quod si Athenæo credimus, ad exemplar Phrynes sibi unicè dilectæ, Praxiteles fecit, pulchertimum & absolutissimum opus: quod ut viderent, multi navigaverant Gnidum, ut Plinius auctor est; quem lib. 36. cap. 10. vide: itemque Lucianum Dialogo, qui Ἔρωτες inscribitur. Horat. lib. 1. Carm. Od. 30.

O Venus regina Cnidi Paphique.

¶ Cnidius: ut *Venus Cnidia. Cnidius senex* apud Avienum Arateis v. 53 Eudoxus est. *Cnidia arundo*, id est, calamus scriptorius, è quibus Cnidii cæteris præstabant, apud Auson. Epist. 4. & 7. ad Theonem. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 207. 208.

CNISSA, nidor. Gloss. Vet. κνίσσα *Nidor.* Arnobius lib. 7 p. 212 *Nisi forte hostiarum Deus animas devorat, aut ex aris ardentibus nidorem consectatur & fumos, pasciturque de cnissis, quas evomunt ardentia viscera.*

COA, æ, sive etiam Coa, neutrum, subtilissimi vestimenti genus ex bombyce, atque adeò tenuis, ut corpus pelluceret. Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 101

Altera nil obstat, Cois tibi pene videre est
Ut nudam.

Ovidius lib. 2. de A. A. v. 297

Sive erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus:
Sive erit in Coïs, Coa decere puta.

Sic dicuntur a *Co* insula. Alii *Caos* vocant, ab insula *Cea.* Vide supra. ¶ 2. Aliis *Coa* mensuræ genus est. Atque hoc sensu usurpari in illo de Clodia, P. Clodii sorore, gripho apud Quintil. lib. 8. cap. 6. volunt: qui sic habet: *In triclinio coa, in cubiculo nola.* Illud, *in triclinio coa*, innuit bibacem, & coam (mensuræ id genus) uno spiritu exsiccantem. Ita Cœlius Rhodiginus lib. 29. cap. 1. *In cubiculo nola*, significat in cubiculo, ubi silentii usus, garrulam, ac sonoram instar tintinnabuli. Idem Rhodigin. lib. 19. cap. 11. Sed jure hæc Cæliana griphi interpretatio doctis improbatur, quemadmodum & illa, quam Lilius Gyraldus affert libro de ænigmatis. Melius ejus mentem perspexit Robortellus libro de nominibus veterum Romanorum, & Brodæus lib. 3. Miscell. cap. 24. At examussim optimè scirpum exsolvunt Andr. Alciatus lib. 2. Παρέργ. cap. 12. & Janus Douza epigr. 11. lib. 4. Salinarum. Qui recte viderunt, alludi ad *nolendi* & *coëundi* voces: ut *nola* sit, quæ συνουσίαζειν nolit; *coa*, quæ non abnuat coire. Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 210.

Coactile: item *coactiliarii* &c. vide supra in *Cogo*, in verbo *Ago.*

COAGMENTO, āre, secundum Nonium est a Cogo seu Coago.

Coa-

Coagmenta, inquit, *dicta sunt conjunctiones artæ & compares*, A *a cogendo, id est stringendo; unde & Coagulum dicitur.* Zusammenfügen / conjungere. Cicer. de Senect. c. 20 *Opus ipsa suum eadem quæ coagmentavit natura dissolvit.* Idem in Oratore cap. 23 *Verba verbis quasi coagmentare.*

¶ Coagmentatio, Zusammenfügung. Cicero de N. Deorum lib. 2. cap. 46. extr. *Copulatio rerum, & quasi consentiens ad mundi incolumitatem, coagmentatio naturæ.* Et lib. 1. cap. 7 *coagmentatio non dissolubilis.*

¶ Coagmentum, apud Plaut. Mostell. a. 3. sc. 2. v. 142 *Coagmentum fori bus.* Et Vitruvius lib. 7 cap. 1 *coagmentorum compositio.* Ammianus lib. 20 cap. 14 *acumen arietis* [machinæ] *coagmenta fodiens lapidum recens structorum.* Die Fuge / Zusammenfügung. Quod Gellius lib. 17 cap. 9 pr. eleganter ad literarum compositionem transfert. *Literæ*, inquit, *singulariæ, sine coagmentis syllabarum.*

COĀGVLVM, quod itidem a *Cogo* sive *Coago* est Nonio, ut in *Coagmentare* jam ostensum fuit. ventriculus vituli, quo utimur ad lac densandum, Käselab. Plin. 28. c. 10. [Vide & in *Ago.*]

¶ Tralate, Verbindung. P. Syrus in Mimis: *Amicitiæ coagulum unicum est fides.* Ita Varro apud Nonium, vinum *coagulum conviviorum* dixit.

¶ Coāgulare, laben / constringere. Plin. 12. cap. 25 de probatione balsami: *Summa probatio est, ut lac coagulet.* ¶ *Lac coagulatum*, geronnene Milch. *Coagulata pix*, Plin. lib. 16. cap. 11.

¶ Coagulatio. Plin. 28. c. 10 *prima lactis coagulatio.*

Coalesco vide supra in *Alesco* sub *Alo.*

Coaleo, quod ex Plin. 14 cap. 2 profertur, merito suspectum est, quia meliores libri *colere*, non *coalere* habent.

COAXO, āre, ranarum est, quacken wie die Frösche. ¶ At pro *Coassare* (nam etiam Coaxare & Coaxatio scribitur) vide supra in *Asser.*

COCCVM, κόκκος, coccum infectorium, granum tinctorium. Vid. Plin. lib. 9. cap. 42, ubi in maxima laude esse dicit, quod in Galatia, & circa Emeritam Lusitaniæ invenitur. *Coccos baphica, κόκκος βαφικὴ*, Dioscoridi, Scharlachbeer / ex frutice fullonio. Vide omnino Salmasii Exerc. Plinian.

¶ Coccos, id est, pannus Coccineus, Scharlach. Plin. lib. 9. c. 38.

¶ Coccineus, & Cocceus, das die Scharlachs-Farbe hat. ut *Coccinea lacerna*, Martial. 14. Epigr. 131. Tir.

¶ Coccinus, *vestis coccina*, h. e. cocco infecta, Scharlachroth. Martial. lib. 4. epigr. 28.

¶ Coccĭnum, substantivum, vestis coccina. Idem 14. epigramm. 131.

¶ Coccinatus apud Martialem lib. 1. epigr. 97, *Qui coccinatos non putat viros esse.* In Scharlach gekleidet. Suet. Domit. cap. 4. *puerulus coccinatus.*

COCCYX, ȳgis, masc. κόκκυξ, cuculus avis, Kuckuck. De eo Plinius lib. 10. cap. 9.

COCHLEA, κοχλία, testa limacis, & *limax* ipse. Schneckenhauß / und Schnecke. Varr. R. R. lib. 3. c. 14. *Cochleæ vitæ, κοχλίαι βίος*, dellis dicitur, qui parce parvoque vivunt. *Cochleam tarditudinem facere* Plaut. dixit in Pœnulo act. 1. sc. 1. v. 29. Antiquis in precio erant, hodieque quibusdam in deliciis; terrestres stomacho utiles, illarumque sanguis oculorum suffusioni medetur, ut scribit Plinius lib. 32. cap. 2. ¶ 2. Est & cochlea lignum in torcular spiritulatim erectum, die Schrauben oder Spindel an der Presse / Vitruv. lib. 6. cap. 9. ¶ 3. Item structura tortilis in aedificiis, cujus Scalæ *cochlides* (quo nomine apud Plin. lib. ult. cap. 12 & genus gemmarum venit) dicuntur, ipsa scalarum rotunditas *cochlidium*, ein Wendelstein / Schnecke. ¶ 4. Item machina, qua in hauriendis aquis utimur, ein Wasser-Rad / Wasser-Pompe. Vitruv. lib. 10. cap. 11.

¶ Cochlearium, locus in quo cochleæ aluntur, apud Varronem de R. R. lib. 3. c. 14. Schnecken-Korb. ¶ 2. Est & cochlearium mensura Medicorum in liquidis omnium minima, quæ habet dimidiam drachmam; i. e. scrupulum & obulum, ut Excerpta Veterum describunt. Vocatur & *Cochlear.* Plinio *mensura cochlearis* dicitur 21. cap. 27, & absolute lib. 26. cap. 8. Ein Löffel voll.

¶ Cochlear, vel

¶ Cochlēare, Löffel. Martial. 14. Ep. 121

Sum cochleon habilis, sed nec minus utilis ovis:
Numquid seu potius cur cochleare vocer?

Unde apparet, a cochlea cochleari nomen esse. Altera forma *Cochlear* Columellæ est lib. 12 cap. 21, ubi *cochlear cumulatum* dixit, einen gehäufften Löffel voll.

¶ Cochlearis, e, adjectivum, ut, *cochleari mensurâ*, Plin. lib. 21 cap. 27. ein Löffel voll / ut jam dictum est.

¶ Cochleāria, Löffelkraut. Ita in officinis vocatur.

COCIO, Plaut. Asin. a. 1. sc. 3. v. 51. *Vetus est, nihili cocio est:* qui locus vexatus valde & varie expositus ab interpretibus est, quos allegat Taubmannus. Festus auctor est, *cociones* dici à cunctatione: quod in emendis vendendisque mercibus tarde perveniant ad justi pretii finem. Gloss. Vet. μεταπράτης *Cocio.* Vide & Gellium lib. 16. cap. 7, & Scaligerum in Festum p. 23 in v. *Artilator.*

Hieronymus in Psalm. T. III f. 22.

¶ Cociator, idem. Gloss. Vet. Μεταβόλος, *Dardanarius, cociator, artillator, cocio.*

COCLES, ĭtis, qui unum tantùm haberet oculum, ab antiquis dicebatur. Einäugig. Varro lib. 6. de L. L. *Ab oculo cocles, ut ocles dictus, qui unum haberet oculum.* Plin. lib. 11. cap. 37 *Qui altero lumine orbi nascerentur*, Coclites *vocantur.* Charisius lib. 1, *Cocles* μονόφθαλμος, *unoculus.* Martial. lib. 12. Epigr. 59. *defoculus.* Plaut. Curcul. a. 3. v. 22

LY. *Unocule salve.* CV. *quæso derides ne me?*
LY. *De Coclitum prosapiâ tedesse arbitror:*
Nam ii sunt unoculi.

¶ 2. Cocles Romanus Porsenæ exercitui in ponte sublicio solus restitit. vid. Livium lib. 2. cap. 10. Virgilius 8. Æneid. v. 650

Aspiceres, pontem auderet quod vellere Cocles.

COCTA, vasis genus, quod & *Siruscula* & *Gello* dicebatur, apud Martial. lib. 2. Epigr. 85. Ita enim ibi legendum idoneis rebus ostendit Scriverius.

CŌCȳTVS, infernalis fluvius, dictus à luctu, κωκύειν *lugere* est. Virg. 6. Æneid. v. 132

Cocytusque sinu labens circumfluit atro.

¶ Est autem revera Cocytus amarissimæ amnis undæ non procul ab Acheronte fluens & ab Ambracio sinu; vide *Ambracia.* Ob eorum igitur fluviorum ingenium ad infernos amnes nomina translata sunt. B

¶ Cōcytia. Horat. in Epodis 17. v. 56

Inultus ut tu viseris Cocytia.

ut quidem legit Porphyrio vetus interpres, accipitque pro infernis sacris, quæ solebant facere maleficæ mulieres ad amorem conciliandum: Virgilius in Cir. *Stygialia* dixit. Vide ad eum locum Scaligerum. Alii legunt *Corythia*, à *Corythone* Deâ impudicitiæ, de quâ infrà.

CŌDANONIA, æ, insula est Germaniæ, quam *Scandiam* vocat Ptolemæus, hodie *Selandia* dicitur, Seeland in Dennemarck. *Codanonia* dicta est ab ingenti & celeberrimo sinu Codano super Albim fluvium, de quo Plin. lib. 4. c. 13.

CŌDETA, æ: campus Romæ trans Tiberim; qui *Codetanus* Victori in de Urbis regionibus appellatur. Nomen à virgultis habuit; quæ ad similitudinem caudarum equinarum ibi nascerentur, ut Festus auctor est. Duplicem fuisse, *majorem* alium, alium *minorem*, Suetonii locus Cæsare cap. 39 indicio est; quippe ubi *minoris codetæ*, diserte fit mentio. Quod minime potuisset fieri, nisi & altera fuisset, *major* appellata. Vide Turneb. Advers. lib. 24. c. 14. & cumprimis Iron. Villiomarum (hoc est Scaliger.) in Titium animadv. 10. cap. 12. Salmuth. ad Panciroll. deperdita p. 218. m. C

Codex, vide *Caudex.*

CŌDŌNES, κώδωνες, tintinnabula. Græcum plane est, κώδων, eine Schelle oder Glöcklin.

¶ Cōdŏnŏphŏri, qui funebres pompas cum tintinnabulis crepitantibus antecedunt, quos anteambulones arratos & ferales præcones dicere Latine possumus. Bud.

CŌDION, Græcè κώδιον, Theophrasto lib. 4. Hist. Plantar. flos bulbi est, Sipontino verò genus lactucæ, à corii similitudine (κώδιον enim pedem seu corium significat) in petris nascentis, comosissimi, eine Art wilder Lactuken.

CODRVS, ultimus Athenientium Rex fuit, Melandri filius: qui cum Lacedæmonii gravi bello Atticos premerent, respondisset Pythius, *quorum Dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores*, depositâ veste regiâ, pastoralem cultum induit, immissusque castris hostium, de industriâ rixam ciens, interemtus est, ut Vell. Paterculus lib. 1. cap. 2 narrat: inde Horat. lib. 3. Carm. od. 9

Codrus pro patria non timidus mori.

Item Proverbium: *Codro generosior.* Vide & Justinum lib. 2. & Val. Maximum lib. 5 cap. 6. & Cicer. Tusc. 1. extr. ¶ 2. apud Virgilium Eclog. 5. v. 11. *Codrus* pastoris nomen perinde ut *Alcon* est. Et male Servius eum locum ad Codrum Athenienstium refert, quem eo nomine jam ante Scaliger, sicut & Augustinum, qui in eo secutus Servium est, notavit Animadversionibus Eusebianis. D

COELESYRIA, vel *Cœlosyria*, κοιλοσυρία, hoc est, *Cava Syria*, tota est Regio ultra Seleucidem in Ægyptum & Arabiam recedens. ¶ Sed proprie, quæ Libano terminatur, & Antilibano, nomen sortita est à concavitate, quam Græci κοιλότητα nominant; populi autem appellantur Græcè Κοιλόσυροι.

COELIĂCVS, κοιλιακὸς, morbus extremi stomachi ventriculi, quem κυλωσὸν Græci nominant; cùm venter indurescit, doloreque cruciatur; & alvus adeò nihil reddit, ne spiritum quidem transmittat, Celsus lib. 4. cap. 12.

¶ Plinio *Cœliaci* sunt, qui eo morbo affliguntur. Plin. 20. cap. 14.

Cœlum, vide supra *Cælum* in CAE.

COEMĒTERIVM, κοιμητήριον ἀπὸ κοίμης, locus sepulturæ humanorum corporum, sic dictus propter spem certam resurrectionis; Latine *Dormitorium* sonat. Ein Schlaffhauß / Kirchhoff. Vid. Coquejus ad August. de C. D. lib. 1. c. 13. Hieronymus Script. Eccles. Catalogo de Ignatio: *Reliquiæ corporis ejus Antiochiæ jacent extra portam Daphniticam in cœmeterio.*

COENA, à communione victûs sic dicta, ἀπὸ τῆς κοινωνίας, Plutarch.

tarch. Abendeſſen / Nachtmahl. *Cœna lauta, opipara, Pontificalis* (Horatius enim *Pontificum cœnas* in primis laudat lib. 2. oda 14. extr. Ein wohl zugerichtes und koſtbarliches Mahl. *Cœna recta*, id eſt, legitima, eine ordentliche / vollkommene Mahlzeit: *Sportula* enim opponitur. Suetonius Domitiano cap. 7 *Sportulas publicas ſuſtulit, revocatâ cœnarum rectarum conſuetudine.* Martial. lib. 8 Epigr. 50

Promiſſa eſt nobis ſportula; recta data eſt.

Recta; ſubaudi *cœna*: hoc enim frequenter omittebant. Sueton. Aug. cap. 74 *Convivabatur & aſſiduè, nec unquam niſi rectè.* Idem Veſpaſiano cap. 19. *Convivabatur aſſiduè: & ſæpius rectè, ac dapſilè, ut macellarios adjuvaret.* Ubi Torrentius pro *rectè*, ex MSS. *recta* legendum pronunciat. *Cœna adventitia*, quæ advenientibus peregrè ſolebat dari: quæ & *adventoria* & *viatica* appellabatur. Vid. Turnebum itemque Torrentium ad Sueton. Vitellio cap. 13. *Cœna ſubita & condita* apud eundem Suetonium Claudio c. 21. De *cœnis tempeſtivis*, & quæ dicerentur, vide infra in *Tempus* & *Tempeſtivus*. *ad cœnam invitare, vocare, ire: Dare, apparare, apponere cœnam*, per ſe notæ ſunt auctorum Latinorum locutiones. *Cœna honore quem dignari* Sueton. Veſpaſ. c. 2. extr. *Cœnam condicere*, zuſagen zu kommen / idem in Tiber. cap. 42 dixit. Horat. 1. Epiſt. 14. v. 35

Cœna brevis juvat, & prope ripum ſomnus in herba.

Vid. Stuck. Antiq. Convival. lib. 1. cap. 5. & 6.

¶ Cœnula, *facere cœnulas.* Cicero ad Pœtum lib. 9. epiſt. 24.

¶ Cœno, cœnare, zu Nacht eſſen. Cic. lib. 1. ep. 3 *ego eo die caſu apud Pompejum cœnabi.* Impersonaliter, *ut cœnaretur*, Suet. Tiber. c. 42. *Cœnatum eſt apud Vitellios*, Livius lib. 2. cap. 4. De frugalibus Platonis cœnis Timotheus Athenienſium dux dixit: *Qui cum Platone cœnant, etiam poſtero die bene habent.* Ælianus lib. 2. cap. 18, Ὅτι ἅμα οἱ παρὰ Πλάτωνι δειπνοῦντες, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ καλῶς διάγουσιν.

¶ Cœnatus, a, um, id eſt, ſecundum Nonium confectâ cœna. Cicero Attico ſuo lib. 2. epiſt. 16, *Cœnato mihi, & jam dormitanti epiſtola eſt reddita.*

¶ Cœnito, are. *Foris cœnitare*, Cicero lib. 7. epiſt. 16. *Solus cœnitabat*, Sueton. Aug. cap. 76.

¶ Cœnaturire, hurtig ſeyn nach dem Abendeſſen. Martialis lib. 11. Epigr. 78 in Vacerram guloſum.

¶ Cœnaculum, locus in quo cœnatur. Die Eß-Stuben oder Eß-Saal. ¶ 2. Eſt pars domûs ſuperior, Valla auctore lib. 4. c. 22. Ibi autem pauperes & viliores homines ex conducto habitare ſolebant, proximi tegulis. Vide Plautinos Interpretes, quos ad illud Plauti Amphitr. act. 3. ſc. 1. v. 3.

In ſuperiore qui habito cœnaculo,

Taubmannus allegat: itemque Lipſium ad Senecæ Epiſt. 80. præcipue verò Torrentium Horatiano Comment. in lib. 1. Ep. 1. v. 91. Livius lib. 39. cap. 14 *Conſul rogat ſocrum, ut aliquam partem ædium vacuam faceret, quo Hiſpala immigraret, cœnaculum ſuper ædes datum eſt, ſcalæ ferentibus in publicum obſeratis, aditu in ædes verſo.* Suetonius quoque *Cœnaculum meritorium*, id eſt, mercede conductum, dixit Vitelliô c. 7.

¶ Cœnatio, locus ad cœnandum in imo. Suetonius Nerone cap. 31. Plinius lib. 2. Epiſt. 17. Vide & ſupra *Triclinium.*

¶ Cœnatiuncula, apud Plinium lib. 4. Epiſt. ult.

¶ Cœnacularia, Stuben-Zinß. *Exercere cœnacularium*, apud Ulpianum legitur (Lege 5. §. 1. de his qui effuderint vel dejecerint) eſt autem quæſtum facere ex locatione cœnaculorum. Gewinn treiben mit Vermietung der Stuben und Kammern.

¶ *Pallio cœnacularii*, Lege 11 § 5 Dig. de pignerat. actione.

¶ Cœnator. Gloſſ. Græco-Lat. Δειπνητής, *cœnator.* Qui cœnas amat, multisque impenſis inſtruit.

¶ Cœnatorium, toga tricliniaris, ein leicht Kleid / darin man zu Tiſche ſitzet. Martial. lib. 10. epig. 87 *ebria noctis cœnatoria.*

¶ Cœnāticus, Plaut. Capt. act. 3. ſc. extr.

Non ibo ad portum hinc. Eſt illic mihi una ſpes cœnatica.

Compoſita.

¶ Antecœnium, cibus ante cœnam: aliàs *Merenda*, Veſper-Brodt. Uſi hoc verbo ſunt Iſidorus Orig. lib. 20. c. 2, qui *Merenda*, inquit, *a quibusdam antecœnia vocabantur:* & Apulejus, cujus ſunt *gladiatoriæ Veneris antecœnia*, lib. 2. Metam. p. 121. Lipſius lib. 1. Miſcell. epiſt. 65. ſub fin. hæſitat, an forte utroque loco *antecœna*, quatuor ſyllabis, reponenda ſit.

¶ Cœnipĕta, ein Gerne-Gaſt / paraſitus.

¶ A Cœnâ Hermolaus Barbarus nomen non ineleganter finxit *Pocœnium* pro invitatione, quæ poculis fit poſt cœnam. Der Schlafftrunck / Nachtzeche.

¶ Incœnāre, cœnare, vel intus cœnare. Suetonius Tiberio c. 39 *Paucos poſt dies juxta Terracinam in Prætorio, cui ſpelunca nomen erat, incœnante eo, complura & ingentia ſaxa fortuitò ſuperne delapſa ſunt. Incœnante eo*, id eſt, cœnante in eo.

¶ Incœnatus, non cœnatus, ungeſſen. Cato cap. 156 *cubet incœnatus.* Scribon. Largus Compoſit. 140 *incœnato dare medicamenta.*

¶ Concœnatio, compotatio, convivium, apud Cicer. de Senect. c. 13. extr. & lib. 9. Fam. ep. 24.

¶ Subcœnare, quid ſignificet, ex illo Galbæ apud Quintilianum lib. 6 cap. 3 p. 485 intelligitur, qui quum piſces pridie ex parte adeſi & poſtero die verſati appoſiti eſſent, *feſtinemus, alii ſubcœnant*, inquit.

COENOBIVM, κοινόβιον, locus convictûs, vel vitæ communis. Kloſter. Vox Eccleſiaſtica. Exſtat quidem etiam apud Gellium lib. 1. cap. 9. extr. Græce, ſed lectio eſt ſuſpecta. Cæterum in cœnobiis ſolis longo tempore colebantur olim, & docebantur doctrinæ omnium litterarum juxta Barth. ad Briton. Aremor. p. 745. & Hottinger. Analect. p. 22. ſeq.

¶ Cœnobitæ, qui in cœnobio vivunt. Hieronymus epiſt. 22. ad Euſtochium de cuſtod. Virginitatis cap. 15 *Tria ſunt in Ægypto genera monachorum. Primum Cœnobitæ, quod illi Sauſes gentili lingua vocant; nos, In communi viventes, poſſumus appellare: Secundum Anachoritæ, qui ſoli habitant per deſerta* &c. Mönche.

COENVM, Koth / Unflat. Cic. Tuſcul. 4. cap. 24 *Stoici dicunt, omnes ſtultos inſanire, ut male olere omne cœnum.* Idem Attico 2. epiſt. 21 *cœno oblitus*, beſchmitzt. Translate pro Domo cap. 18 *O cœnum! ô portentum! ô ſcelus!* Apud Lucretium *In tenebris & cœno volvi*, lib. 3. v. 77 legitur, pro vitam degere humilem & ſordidam. Ein armſelig Leben führen.

¶ Cœnōſus, kothicht. Columella lib. 7. cap. 10 *Nec ullà re* [ſus] *magis gaudet, quam ripis atque cœnoſo lacu volutari.* Et Petrus Chryſologus Serm. 1 *cœnoſum pecus*, hoc eſt, ſues. Compar. *cœnoſior liquor* apud Solinum c. 62. [Salmaſ. c. 49] de Camelis.

¶ Cœnoſitas. Fulgentius in Virgiliana Continentia p. 156 ed. Munk. *in temporales gurgitis cœnoſitates morumque faculentias tranſit.*

¶ Cœnulentus, cœno conſperſus, kotigt. Tertullian. de Pallio cap. 4 *cœnulenti pedes.*

COEPI, verbum defectivum, ich nehme für / hebe an. Unde vulgaris verſus:

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

Wol angefangen / iſt halb verbracht / qui deſumtus videtur ex Auſonii Epigr. 81

Incipe, dimidium facti eſt cœpiſſe, ſuperſit
Dimidium, rurſum hoc incipe, & efficies.

Corn. Nep. in Pauſan. cap. 4 *Tanto magis Pauſanias onere cœpit*, ubi *cœpit* fere παρίλκει. Olim integrum erat, unde Plautus Truc. a. 2. ſc. 1. v. 23 *quæſtum cœpiat:* & in Perſa a. 1. ſc. 3, 41

Lubido extemplò cœpere eſt convivium:

& Terentius Adelphis 3. ſc. 3. v. 43 *ſex menſibus prius olfeciſſem, quam ille quidquam cœperet:* quam lectionem Priſcianus lib. 10. p. 879 [ed. Putſch.] tuetur. ¶ *Cœpi* autem ſcribendum eſt, non *cepi*. Eſt enim ab antiquo *Cœpio*, ἄρχομαι, ut recte docet Voſſius lib. 1. de Art. Gramm. cap. 43. itemque Guyetus ad Terent. Heautont. act. 4. ſc. 5. v. 39. Agrætius de Orthographiâ: CEPIT *de capiendo*: COEPIT *de incipiendo ſcribimus.*

¶ *Cœpi facere*, pro *feci*, non ſemel Petronius dixit. Vid. *Incipio.*

¶ Cœptus, particip. ut *Opus cœptum perficere*, Ovid. 4. Faſt. v. 16. ¶ Cœptus eſt, pro cœpit, vel inceptus eſt, Verbaliter. Livius 21 c. 8 *vineæ* (machinæ) *cœptæ agi.* & cap. 23 *per Pyrenæum ſaltum traduci exercitum eſt cœptum.*

¶ Cœptus, ûs, Subſt. idem quod Cœptum, das Fürnehmen / Anfang. Cic. de Fin. 4. cap. 15 *primos ſuos quaſi cœptus appetendi fuiſſe.* Sed uſitatius eſt

¶ Cœptum, pro re incepta, *dii cœptis adſpirate meis*, Ovid. princ. Metam. *Deſiſtere cœpto*, Senec. Theb. v. 103. von ſeinem Fürnehmen abſtehen. *Manus ultima cœpto deſuit.* Ovid. 2. Triſt. v. 555 nicht gantz verfertiget.

¶ Cœpto, āre. Terent. Eun. a. 5. ſc. 7. v. 1 *Quid cœptas tibiſo?* Was nimſtu ſeltzames Dings für. quanquam alii hic *inceptas* legunt. Cicer. 5. de Fin. cap. 9 *Animal cœptat ea, quæ natura apta ſentit, appetere.* Tacitus Ann. 1. cap. 38. n. 1. *cœptasse ſeditionem.* Et ſine caſu: Solin. cap. 2 *Olympiade VII cœptante.* Ammian. 20. cap. 8 *cœptante nocte.* Paſſive *cœptata libertas*, Tacit. 4 Hiſt. cap. 44 n. 1.

¶ Occœpiſſe, idem quod cœpiſſe. Tacitus 2. Hiſt. cap. 16 n. 4 *ubi delectum agere Pacarius occœpit.* Ita Bernegger, Ryckius, Pichon per diphthongum ſcribunt. Alii ſcribunt in Terentio Eun. 1. ſc. 2. v. 45 *qui me amare occeperat*, ſimplici E, quod nolim improbare, quum *Occipiunt & Occipit* ejusdem poëtæ ſint, ut ſupra in *Occipio* oſtenſum eſt. Adde Lucretium lib. 5. v. 887.

COETVS, à coeundo eſt: quippe contractum ex *coitus:* ſignificatque quamvis connexionem ſive conjunctionem. Verſammlung. Lucret. lib. 3. v. 863

Nil tamen hoc ad nos, qui cœtu concilioque
Corporis atque animæ conſiſtimus uniter apti.

Sic Conjunctiones ſtellarum *cœtus* appellat Gellius lib. 14. cap. 1, *Nam ſi principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, ſtellarum motus & vias, & diſceſſiones, & cœtus intuentes, quod ex iis efficeretur, obſervabernnt.* Et aliquanto poſt: *Quid præmonſtraret aut* cœtus ſtellarum, *aut circuitus, aut tranſitus? Coitum* vocat Plin. lib. 2 cap. 13, cum de Solis & Lunæ congreſſu agit. ¶ 2. Pro congreſſu pugnantium poſuit Plaut. Amph. a. 2. ſc. 2. v. 25

v. 25 *Primo cœtu vicimus.* Wir haben sie im ersten Angriff überwunden. *Cœtum* vocat, quam *coitionem* Terentius dixit Phorm. 2. sc. 2. extr. *Prima coitio acerrima est.* ¶ 3. Sed & alia conventicula & congregationes ita appellantur. Sic *cœtus habere*, proScholam *habere* Livius dixit lib. 1. cap. 18. *Quem* [Pythagoram] *in ultima Italiæ ora circa Metapontum & juvenum æmulantium studia cœtus habuisse constat.* Sic *cœtum inire* Cic. Verr. 7 cap. ult. *In cœtum adducere*, zur Gesellschafft bringen / idem 2. Fin. cap. 4. Et, *O præclarum diem, cùm ad illud divinum animorum concilium cœtumque proficiscar*, Idem de Senectute cap. ult.

¶ Non raro & *cœtus* factiosam turbam & seditioni paratam notat, quod Torrentius observat & exemplis & confirmat in Cæsarem Suetonii cap. 17. itemque Heraldus in Apologeticon Tertulliani cap. 39. Tacitus Agricola cap. 27 *At Britanni nihil ex arrogantia omittere, quò minùs juventutem armarent, cœtibus & sacrificiis conspirationem civitatum sancirent.*

CŌGĪTO, are, quod contractum ex *coagito* volunt, dencken/ bedencken. Nam dum deliberat animus & rationes inquirit, quibus explicemus consilium, semetipsum agitat quasi atque persequitur, ut reperiat, quid in rem sit. Varro lib. 5. de LL. COGITARE a COGENDO *dictum: mens plura in unam cogit, unde diligere possit.* Vet. Gloss. *Cogitat*, Σκέπτεται, λογίζεται, εὐβουλεύεται, μεριμνᾷ, βουλεύεται. ¶ In propria significatione pro *contrahere* posuit Publius Syrus in illo:

Unus dies pœnam affert, multi cogitant.

Terent. Eun. a. 3. sc. 3. pr. *Quanto magis magisque cogito*, je mehr ich der Sachen nachdencke. Ibidem a. 4. sc. 2. v. 3 *Aliam rem ex alia cogitare*, eines aus dem andern dencken/ vel, das hunderte uns tausende: sive invenire quæ dicenda sunt, aut scripto exponenda, h. e. commentari: quemadmodum usus Terent. Prol. Heaut. v. 14 *Toto animo de aliquo cogitare*, Cic. lib. 1. epist. 7 ad Lentulum, einem Ding fleißig nachdencken/ alle Gedancken drauf richten.

¶ Cogitatio. Gedancken. *Cogitatione complecti, comprehendere*, fassen/ mit Gedancken begreiffen / Cicero 3. epist. 11. Idem in offic. lib. 2. cap. 1. *Omnem curam cogitationemque in rem aliquam conferre*, alle Sorg und Gedancken auf ein Ding legen. Et Balbus Ciceroni sub 8 ad Att. ep. 15, *Curam cogitationemque suscipere.* Ulpianus Lege 18 Dig. de Pœnis: *Cogitationis pœnam nemo patitur*, Gedancken seyn Zollfrey. Chrysippus dixit, *Cogitationem orationis esse fontem*, wer ein Ding bedenckt / kan davon reden. Horat. Art. Poët. v. 311

Verba provisam rem non invita sequentur.

Et, *Secunda semper cogitationes sapientiores sunt*, Eurip. in Hippolyt. αἱ δεύτεραί τοι φρενῶν εὐφύστεραι. ¶ 2. Pro solerter, inventis, sive excogitatis, usus Vitruvius haud semel. Ut Præfat. lib. 2, *Dinocrates, inquit, Architectus Macedo, qui ad te cogitationes & formas affero dignas tua claritate.* Nempe *cogitationes* sunt, quas in fine ejusdem Proœmii *inventiones* appellat.

¶ Cogitamen, Tertulliani est lib. de Trin. cap. 6, *Necessaria hæc membra* (manus, lingua, &c.) *hominibus fuerunt, non Deo*, (cui cogitare jussisse est,) *quòd inefficax hominis consilium fuisset, nisi cogitamen* (i. e. cogitationem) *corpus implesset.* Apud Petrum Blesensem etiam

¶ Cogitatus dicitur, eodem sensu, Epist. 35. *Cogitatûs tuos, & inchoata conversationis eventum illius committe arbitrio, qui tè ad immaculati thori nuptias, & desiderabiles infitabit amplexus.* Adhibuit etiam interpres Ecclesiastici c. 9. v. 23. & alibi.

¶ Cogitatum, subst. pro cogitatione, seu re cogitata. Cic. de Cl. orat. c. 72, *Cogitata mentis præclare eloqui*, seine Gedancken fein können darthun und vorbringen. Idem, *Sæpe optime cogitata pessime cadunt*, was offt aufs beste bedacht/ das geräth zum übelsten. Cornel. Nepos in Datame, cum recensuisset qua solertia Pisidas perfugas ultus esset, subjungit: *Quo neque acutius ullius Imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam legimus.* Prioribus verbis designat describitque id, quod Græci ἐπιχείρημα appellant.

¶ Cogitatè, adverb. mit Bedacht. Plaut. Pœnulo a. 5. sc. 4. v. 51 *Cogitatè verba facere*, bedächtig reden. Cic. pro Arch. cap. 8 *Accuratè cogitateque scribere*; fleißig und bedachtsam schreiben.

Idem,

¶ Cogitatò, adverb. dicitur idem esse. Vulgo profertur ex Cic. 1 de Offic. c. 8 *Permultum interest, utrum perturbatione animi, an consultò & cogitato fiat injuria.* Sed MSS. codices plerique *cogitata injuria* habent. Adi Gravium, bona fide referentem.

¶ Cogitabilis. Apulejus Apolog. p. 315 *paucis cogitabilis, nemini effabilis*, scil. Deus. Erdencklich.

¶ Cogitabundus, tieffsinnig/ in Gedancken gehend. Gellius lib. 2. cap. 1 *Stare solitum Socratem dicitur — — ore atque oculis eumdem in locum directis cogitabundum, tanquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore.*

¶ Excogitare, ausdencken / Cic. Phil. 8. cap. 6, *Excogitare, quæ tua ratio sit, non possum.* ¶ Est etiam accurate cogitare. Idem 9 ad Att. epist. 6 extr. *Ad hæc igitur cogita, vel potius excogita.*

¶ Excogitatus. Hinc Superl. *excogitatissima hostia*, Sueton. Calig. c. 22.

¶ Excogitatio. Cic. 1. Tusc. cap. 25, *Vis, quæ investigat occulta, inventio atque excogitatio dicitur.* Erfindung / Erdenckung.

¶ Excogitator. Quintil. Declam. 19. p. 141 *excogitator mortis.* Arnobius lib. 3. p. 119, *verborum excogitator & nominum.*

¶ Inexcogitatus, unerdacht / noch nicht ausgesonnen. Plinius lib. 36 cap. 15 *inexcogitatum remedium.*

¶ Inexcogitabilis, unausdencklich. Lactantius lib. 1. cap. 8 de Deo differens: *qui inexcogitabilis, ineffabilis, & nulli alii satis notus, quam sibi.* Idem lib. 4 cap. 8 *inexcogitabili majestatis virtute.* Adde Tertullian. adv. Valentinianos cap. 27.

¶ Incogito, idem quod cogito; vel valde cogito (ut *in* sit particula ἐπιτατική non στερητική) apud Horat. lib. 2. epist. 1. v. 122.

Non fraudem socio puerove incogitat ullam.

¶ Incogitans, temerarius, unbedachtsam / vermessen. Terent. Phorm. a. 1. sc. 3. v. 3. *ni fuissem incogitans.* Ausonius in Sapientibus, in Periandro:

Incogitantes fors, non consilium regit.

¶ Incogitatus, non cogitatus. Seneca epist. 57, *alacritas incogitata rediit & injussa.* Dein active pro Incogitans. Lamprid. in Alexand. c. 16, *dato spatio ad disquirendum cogitandumque, ne incogitati dicere cogerentur.*

¶ Incogitabilis, quod proprie esset *non cogitabilis*; etiam pro *Incogitans*, unbesonnen / invenitur. Lactantius dicto lib. 1. cap. 8 *Qui Deos colunt, interdum videri solent tam cæci, tam incogitabiles, tam excordes*, &c. quibus Plautum imitatus est; Milite Glor. a. 2. sc. 6. v. 63 dicentem, *scio me fuisse excordem, cæcum, incogitabilem.*

¶ Incogitantia, Unbesonnenheit. Plaut. Merc. a. 1. sc. 1. sive prolog. v. 27 *incogitantia, excors immodestia.*

¶ Præcogitare. Livius lib. 40. c. 4 *præcogitatum facinus.*

¶ Recogitare, zurück dencken/ oder wiederum bedencken. Columella in Præfat. *Sæpe secum retractare ac recogitare.* Usus & Tertullianus lib. 1. adv. Marc. cap. 5. & lib. 1. ad Uxor. cap. 4 extr. qui inde etiam nomen format

¶ Recogitatus, ûs. Lib. 4 contra Marcion. c. 43 pr. *in recogitatu mulierum.* Et Apologet. cap. 22 *a recogitatu veræ dignitatis.*

Cogo, ĕre, quia ex *Coago* est, vide supra in *Ago.*

COHORS, ortis, corpus militum minus est: nam majus *Legio* erat. Constabat enim *Legio* ex cohortibus; *cohors* ex manipulis: Cæsar lib. 1. de Bel. Civili c. 73. Cohortes *alarias* alias, alias *legionarias* nominat. Per *alarias* scilicet eas designans, quæ in sociorum alis militabant: *legionarias*, quæ in legionibus Romanorum sub signis erant. Quo respectu *cohortes* & *legiones* à Floro opponuntur lib. 3. c. 21. Nam per *cohortes* auxiliarem militem intelligit, qui diversus à legionario sive Romano. Nec alio pertinent illæ XXX cohortes, quarum Tacitus Hist. lib. 2. cap. 89 meminit, cùm introitum Vitellii in urbem describit. Etiam Vellejus lib. 2. cap. 5 *Legionarias cohortes* constituendæ differentiæ causâ dixit: Idem cum cap. 112 ejusdem libri *præfectos cohortium* nominat, *cohortes* de alariis dixit. Illorum enim præfecti erant, ut suo loco dicendum erit. Expedite autem constabant cohortes. Apud Sueton. Claudio cap. 25 *Cohortes* quidem eò de equitibus interpretatur Torrentius, quod ibi *equestres militias* diserte nominat: quas tamen accipere licet, non ubi equestria stipendia ferent, sed quas equestri loco nati solerent obire; ut & Casaubonus appendicula animadversionum est interpretatus. Quam expositionem & Lipsius admittit, licet aliter legat apud Suetonium lib. 2. de Militiâ Rom. Dial. 9. Non aliter capiendus Vellejus est cum lib. 2. cap. 111 scribit, *Fabiâ equestri militiâ designatus Prætor, nec dum Senator, æquatus Senatoribus*, &c. Per *militiam Equestrem* enim Tribunatum intelligit, item præfecturam, & Legationem, de quibus supra cap. 101 & 104 meminerat. Interim notamus apud Plin. lib. 10. Epist. 107 & seq. *cohortem equestrem* & quidem *sextam* distincte appellari. Ubi vide notas nostras. Unde *cohortes* appellatæ sint, & quibus ex partibus constitutæ; & si quæ alia hujus generis sunt, vide apud Lipsl. lib. 2. de Militiâ Rom. Dial. 4. De *sacrâ cohorte*, quæ Thebis ex amatoribus constabat, vide Plutarchum Pelopida p. 287 & seqq. *Cohortes auxiliares* vel *auxiliaria*, Hülffe. *Cohors prætoria*, quæ consuli aut prætori in provincia præstò semper erat, des Obersten Feldherrn Leib-Quardi/ dici potest. *Cohors amicorum*, vide infra in *Comes.*

¶ 2. Est & quævis multitudo & cœtus hominum cohors, ut *Cohors amicorum*, Sueton. Nerone cap. 5. Et *Famula cohors*, Statius Theb. 11 v. 292.

¶ 3. *Cohors* denique idem est quod *Chors*: id est, septum in villa, quam Varro lib. 4. de L. L. ita dictam putat, quod circa eum locum pecus coërceatur. Sed alii non à *coërcendo*, sed ex Græco χόρτος deducunt: nec id dissimulat Varro: & approbat unice Scaliger; itemque Lipsius lib. 2. de Militia Rom. Dial. 4. *Chortes* sive *cohortes*, ut in quibusdam libris legitur, duas in villâ requirit Varro lib. 1. de R. R. cap. 13. quem ibi vide. Idem de re rust. lib. 2. cap. 1. quo de ovillo pecore præcipit: *Contrà illa, in saltibus quæ pascuntur, & à tectis absunt longe, portant secum cratem aut retia, quibus cohortes in solitudine faciant.* Columella lib. 7. cap. 3 *Itaque cohors clausa sublimi macerie præponi vestibulo*

Vestibulo (stabuli) *debet, ut sit in eam tutus exitus aestivandi.* Loquitur ibi de tuendis ovibus. Etiam de bubus *cohortes* Vitruvius dixit lib. 6 cap. 9. pr. Sed & septa, quibus gallinaceum genus continetur, *chortes* sive *cohortes* appellantur: de quibus Columella lib. 8. cap. 3. Hinc *cohortis aves* sive *chortis*, sunt, quæ ibi habentur. Ovid. lib. 4. Fast. de vulpe v. 704

Abstulerat multas illa cohortis aves.

Martialis lib. 7. Epigr. 54

Non porcus, non chortis aves, non ova supersunt.

Cohortales aves Columella appellat locis jam indicandis.

¶ *Cohortalis*, e, ut *Cohortales aves* procem. lib. 1. & *fabula cohortalium avium* lib. 8 cap. 1 ein Hüner-Haus. Ibidem cap. 2 *ratio cohortalis*: & cap. 3 *officina cohortalis.*

¶ Cohorticula, diminutivum a Cohors. Militari sensu Cœlius lib. 8 ad Ciceron. epist. 6, *Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit.*

COHVM, i, Festo lorum est, quo temo buris cum jugo colligatur.

COIX, icis, vas farinarium ex arborum corticibus contextum, ein Mehlfaß / Mehlbutte.

COLAPHVS, κόλαφος, & Colaphum, alapa, Backenstreich. *Colaphos infringere.* Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 46. *Incutere* Juvenal. Sat. 9. v. 5. & *dare* Spartian. in Hadriano c. 21. & *colaphis quem percutere*, Senec. de Const. Sap. cap. 14. Maulschellen geben. *Colaphus in terram defigere aliquem*, einen schlagen/ daß er des Aufstehens vergisset / Plaut. Pers. act. 2. sc. 1. v. 22. Erat autem hæc cædes contumeliosa admodum & servilis, itaque onirocritæ imperium iis pollicentur, qui dormientes sibi videntur aliis colaphos ducere, Artemidorus lib. 2. cap. 15. Vide ibi Rigaltium; itemque Donatum ad supra laudatum Terentii locum. Vet. Gloss. Κόνδυλος, *Colaphus.*

COLAX, Menandri fabula, in qua accuratissime, ut Athenæus lib. 6 monuit, adulatorum ingenia expressit. Eam Latine verterunt Nævius & Plautus, ut Terentius auctor Eunuchi Prologo.

¶ 2. Ein Schmarotzer / Schmeichler. Unde parasiti nomen *Colax* in eodem Prologo v. 30. κόλαξ enim assentator, adulator est.

COLCHI, populus Asiæ inter orientale litus Euxini Ponti, & Iberiam, veneficio infamis, & Medeæ ac Jasonis memoria fabularumque involucris apud poetas nobilitatus.

¶ Colchis, Idis, regio Colchorum. Val. Flaccus lib. 5. v. 5[illegible]

Vix tandem longis quæsitam Colchida votis
Contigimus.

Horatio Epod. 5. v. 21 putantur hæc regio *Colchos* dici; sed alii, & rectius quidem *Iolcos* legunt, quod Thessaliæ oppidum est. Vide Torrentium. ¶ 2. Colchis, Κολχίς, gentile fœmineum, & speciatim Medeæ nomen est, apud Poetas. Horat. in Epod. 16. v. 58 *Neque impudica Colchis intulit pedem.*

Et *Gens Colchis*, pro gente Colchorum, apud Valerium Flaccum lib. 5. v. 418.

¶ Colchus, qui ex Colcho est. Horat. in arte v. 113

Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.

Domus Colcha, Ovid. 3. Fast. v. 875. *Colcha littora*, Idem Metam. 13 v. 24.

¶ Colchicus, adjective, quicquid ex Colchide. Horat. 2. carm. ode 13

ille venena Colchica,
Et quicquid usquam concipitur, nefas
Tractabit.

¶ Colchicum, κολχικόν, bulbus est agrestis, Zeitlosen oder wild Saffranblumen / non *Hermodactylus*; Matthiol. *Colchicum* verò inde dictum est, quod maximâ copiâ proveniat in Colchide.

¶ Colchĭcus, Propert. lib. 2. eleg. 1.

Seu mihi Circæo pereundum est gramine, sive
Colchus Colchiacis urat ahena focis.

CŌLES, vel Colis, is, membrum generationis, apud Celsum lib. 6. cap. 18. ¶ 2. Est & *Colis* pampinus Varroni, & caulis brassicæ, & fabæ & similium, de R. R. lib. 1. c. 31.

¶ Cōleus, testiculus. Cic. ad Pœtum lib. 9. epist. 22 sub fin. *Testes verbum honestissimum in judicio: alio loco non nimis. At honesti colei Lanubini; Cliternini non honesti.* Adde Manutii Commentar.

¶ Cōliculus, ein Kraut und Bonenstengel. Varr. c. 1. & Colum. lib. 11. cap. 2 *Si jam coliculus faba in quatuor altitudinis creverit.*

CŎLIPHIVM, seu Colliphium, κολίφιον, panis infermentatus, quo utebantur athletæ, sic dictus διὰ τὴν κόλλαν καὶ τὴν ἴφι, hoc est, à robore membrorum; Fechterbrot / Stärckbrot / Krafftbrot. Martial. lib. 7. epigr. 67 *coliphia sexdecim comedit:* & Plaut. in Persa actu 1. sc. 3. v. 12 *Coliphia mihi ne incocta dentis;* & Juven. Satyr. 2. v. 53

Luctantur pauca, comedunt coliphia pauca;

Vide Petr. Fabrum lib. 3 Agonist. c. 3. & Mercurial. Art. Gymn. lib. 1. c. 15.

COLLA, æ, κόλλα, glutum est, seu glutinum, & fragmentum coriorum, ex quo excoquitur colla, Leim.

A Usitata inde composita sunt *sarcocolla, ichthyocolla, chrysocolla,* de quibus suo vide loco.

COLLATIA, κολλατία, oppidum propè Romam, à quo porta Romæ *Collatina* appellata fuit, quæ & *Pintiana* nomen habuit. *Collatia* dicta fuit eo, quod ibi aliarum civitatum opes fuerint collatæ, Festus.

¶ Plaut. in Curcul. act. 2. sc. 1. v. 16 *Collatinum ventrem* magnum & turgidum dixit, quia in eum omnia edulia congerantur, *Quis hic est homo cum collatino ventre?* &c. mit dem grossen dicken Wanst oder Freßbauch. Alii tamen *Collatibum* legunt.

Collega, Collegium, vide *Lego.*

Colliciæ, vide Colliquiæ in *Liquo.*

Collido vide *Ledo.*

COLLIS, monticulus leviter assurgens, Hügel. e. g. Cæsar B. Gall. 2. cap. 8. *Colle, ubi castra posita erant, paullulum ex planitie editus.*

¶ Colliculus, diminut. Onomast. vet. *Colliculus, μικρὸς βουνός.*

¶ Collīnus, adject. *Vinea collina, vina collina,* utrumque apud Colum. lib. 12. cap. 21. *Aqua collina,* apud eundem lib. 1. cap. 5.

¶ Collīna, æ, porta Romæ eadem, quæ & *Quirinalis,* hodie *porta Salaria* est, à via scilicet, quâ adeunda, sic appellata. Tacitus 3. Histor. cap. 82 *Tertium agmen per Salariam Collinæ portæ propinquabat.* Juvenalis 6. Satyra, v. 190

Stantes Collinâ in turre mariti, &c.

COLLVM, (& *Collus* apud Plaut. Captiv. 2. 2. sc. 2, 107, & 2. 4. sc. 3. v. 2.) der Hals. *Collum procerum & tenue,* Cic. de Clar. or. c. 91. *Collum in laqueum inferenti subvenire,* Idem 6. in Verr. cap. 17. Vom Galgen erretten/ aus der Schlingen ziehen. *Eripe colla jugo,* id est, servitutem abjice, Horat. 2. Sat. 7. v. 91. reisse dich loß. Colli, sive cadaveris hostilis calcationem necessariam olim fuisse ad plenæ & perfectæ victoriæ usurpationem, probat prolixe Barth. ad lib. 2. Theb. Statii p. 632. 633.

¶ *Collāre,* Halsband. Nonius Marcellus: *Collare est vinculi genus, quo collum adstringitur.* Exemplum addit ex Lucilio:

Cum manicis, catulo, collarique, ut fugitivum
Deportem.

¶ Collarius, adjectivum, unde

¶ Collaria, subaudi catena, Halßeisen. Plautus Captiv. 2. 2. sc. 2. extr. *Collus collariâ caret.* ¶ *Collarium* subintellige vinculum, sive cingulum Varroni *appellatur* lib. 2. de R. R. cap. 9. quod significat & *mullum* vocari. *Millum* quoque nominari Festus auctor est.

¶ Decollare, securi cædere, enthaupten / apud Suetonium legitur in Caligulâ cap. 32, *Miles decollandi artifex quibuscunque è custodia capita amputabat.* ¶ 2. Sed Plautò *decollare* fallere & decipere est; ut Diomedes exponit. *Si ea sese decollabit,* in Captiv. 2. 3. sc. 1. extr. Item *si fors decollâsset* Gal. 2. 2. sc. 4. v. 28. Varroni *deesse* lib. 1. de R. R. cap. 2. *Quorum si alterum decollat.* Solebant veteres de collo crumenam sibi suspendere. Quæ cùm in collo ampliùs non erat, *decollare* dicebatur. Hinc *decollare,* pro deesse vel periisse, sive amissum esse dicebatur. Turnebus lib. 29. cap. 22. itemque Casaubonus ad Theophrastum περὶ ἀκρασίας extremo. ¶ 3. *Decollare* etiam est de collo deponere, ut docet Nonius.

¶ Decollatio. Gloss. Vet. *Decollatio, τραχηλοκοπία, κεφαλῆς ἀποκοπή.*

¶ Succollare, verbum quod proprie est levare sive tollere in collum: sive collo subire & bajulare. (nam gestare, *subire humeris* Virgil. dixit) Varro lib. 3. de R. R. cap. 16 *Apes regem suum sequuntur quocunque it, & sessum sublevant: & si nequit volare, succollant.* De Lecticariis servis hoc verbo usus est Suetonius Othone cap. 6. item in Claudio cap. 10.

COLLŸBVS, κόλλυβος, dicitur, non illud tantùm, quod pro pecuniæ permutatione argentario solvitur (Ussgeld / Wechselgeld) sed & ipsa pecuniæ permutatio, ἀργυρίου ἀλλαγή, Pollucis auctore lib. 3. cap. 9. der Wechsel. Unde *manus collybo decolorata* apud Sueton. Augusto cap. 5. *Collybi* mentio & apud Ciceronem fit in Verrina 5. cap. 78. item ad Atticum 12. ep. 6.

¶ Collybistes, & Collybista, qui collybum exercet: qui & trapezita est, ein Wechsler: Latinis *mensarius, numularius.* B. Hieronymus tamen separat, Comment. in cap. 21 Matthæi: *Excogitaverunt,* inquit, *& aliam technam, ut pro nummulariis collybistas facerent. Cujus verbi proprietatem latina Lingua non exprimit.* Collyba *dicuntur apud illos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munuscula: verbi gratia fricti ciceris, uvarumque passarum, & poma diversi generis. Igitur quia usuras accipere non poterant* [Judæi] *collybistæ, qui pecuniam fœnerati erant, pro usuris accipiebant varias species: ut quod in nummis non licebat, in his rebus exciperent, quæ nummis coemuntur.* Sed hoc ad solos Judæos pertinet.

¶ Collybiscus, diminut. quod in Pœnulo Plautus proprium villici nomen fecit. Vid. 2. 1. sc. 1. v. 42 &c.

COLLŸRA, κόλλυρα, panis genus Polluci est lib. 6. cap. 11. pr. Habetur in Plauti Persâ 2. 1. sc. 3. v. 12 *Collyra facite ut madeant.*

¶ Collyris, idis, placentæ itidem genus, figura rotundâ, instar umbilici in scuto. Unde conjunxit Tertullianus de Cultu fœmin.

min. lib. 2. cap. 7 *collyridas & sputorum umbilicos*, ut priorem vocem Rhenanus & alii ediderunt; posteriorem Rigaltius & Le Prieur emendaverent, cum *sputorum* alias legeretur. Sed hi pro priore habent *collyras* sive *colluras*. Tamen & Vulgatus Interpres *collyridas* memoravit. Levit. 7. v. 12 *collyridas olei admistione conspersas offerent*: & alibi. Et Augustinus lib. 8 de Genesi ad lit. cap. 5.

COLLŸRIVM, κολλύριον, medicamentum oculorum Augensalbe. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 5. v. 30

Hic oculis, ego nigra meis collyria lippis
Illinere. Add. Plin. 26. c. 12. 27. c. 9.

Exstat in Parabolis Alani Classe 3 par. 12

Lippo, non luscо, collyria nigra medentur.

Id est, non possunt vel corrigi vel tolli vitia, quæ insunt naturâ. *Eodem collyrio mederi omnibus*, vide Chiliadas.

CŌLO, colare, durchseigen / durchlassen. Plin. 13. cap. 2 *colato melle*, Columella 12. cap. 11 *mel expressa aqua colatur*. Hinc

¶ Colatus, particip. & adject. durchgeseigt / rein / klar. Tertull. de Anima cap. 9 *beryllis fluctuant colato nitore*. Eodem lib. cap. 48 *certora & colatura somniari affirmant sub extimis noctibus*.

¶ Est ab eodem *percolare*. Colum. lib. 12. cap. 17. *junceis fiscellis, vel sparteis saccis percolant*. Seneca ventri obedientes ait Præfat. Quæst. Nat. *cibos & potiones percolare*.

¶ Percolatio. Vitruv. lib. 8. cap. 7 *uti percolationibus aqua mutari possint*.

¶ Colum, vas in prælo, per quod vinum guttatim defluit, dictum à *colando*. Apul. lib. 3. Metam. p. 130 *Vasculo quodam insitum coli graciliter fistulato*. Ubi Beroaldus: Figuratur Colum a summo patulum & satis latum, in imo autem fastigiatur in acutam gracilitatem, quasi in metæ modum. Ein Trichter / Durchschlag. Virgil. lib. 2. Georg. v. 242

Colaque prælorum fumosis derige tectis.

¶ 2. Et *Colum* morbi est genus, quem primum in Italiâ sensisse Tiberius Princeps dicitur, cùm antèà fuisset ignotus.

CŌLO, colere, verbum est ambiguum, & cum affectu alicui rei inhærere significat: ideoque pro patientis casûs diversitate ejus significatio variatur. ¶ Significat enim *Venerari*, ehren: ut *colere Deum pietate*, Ovid. 4. Pont. 15. v. 24. Gott dienen / Gott ehren. *mirifice colere aliquem & amare*, Cicero Cupiennio sub ad Attic. 16. ep. 16. heerhalten. *Summâ observantiâ colere aliquem*, zum fleißigsten auf einen warten / und ihn heerhalten / Cic. 4. Fam. ep. 4. ¶ 2. Aliquando est & deformi obsequio & per humilitatem servilem alicui deditum esse, quod δουλεύειν Græci; Latini, *ancillari* dicunt. Suetonius Othone cap. 2 *Post patris mortem Libertinam auliсam gratiosam, quo efficacius coiret, & diligeret simulabit, quamvis anum ac pene decrepitam*. ¶ 3. Deinde agros colimus, hoc est, excolimus vel exercemus, & hanc propriam verbo significationem esse docet Vlitius ad Gratium v. 69. p. 123. Virg. lib. 2. Georg. v. 412:

--- laudato ingentia rura,
Exiguum colito.

Inde transfertur ad animum Ovid. lib. 2. de Art. amandi v. 121

Nec lebia ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Sic *ager cultus, incultus, animus literis cultus, cultissimus*. ¶ 4. Colimus urbem, ædes. Virg. ecl. 2. v. 61

-- -- Pallas quas condidit arces
Ipsa colat.

Ponimus & absolute *Colere* pro incolere, vel habitare. Plaut. Pseud. 2. 1. sc. 2 *Hunccine hinc hominem pati colere juventutem Atticam?* Apulejus lib. 1. Milesi. *Primus istic perhibetur Milo, qui extra urbem totam & pomœrium colit*. Manilius lib. 1. v. 235

Hanc (terram) *circum varia gentes hominum atque ferarum*
Aeriaque colunt volucres.

Tacitus German. cap. 25 *Ripam Rheni colunt*. Gell lib. 9. c. 4 *Sauromatæ ultra Boryslhenem colunt*. Unde *Coligo* pro domo apud Arnobium lib. 2, & *colium* idem quod domus. Hinc etiam veteres dixerunt *domicolium* pro domicilium. Salmas. Exerc. Plin. p. 642 ed. sec. ¶ 5. Vitam etiam colimus. Plaut. Rud. 2. 1. sc. 5. *Egomet vix vitam colo*. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 82 *Usque dum ille vitam illam colet inopem*. ¶ 6. Coluntur amicitiæ, Freundschafft halten. Cic. de Amic. cap. 15 *Coluntur simulatione amicitiæ, dum exat ad tempus*. ¶ 7. *Colere aurum. Colere fidem, virtutem, pietatem, studia, literas*, pro *studiosum esse*. e. g. Cicer. 1. Offic. cap. 2. *Qui summum bonum sic instituit, ut nihil habeat cum virtute conjunctum, neque amicitiam colere possit, nec justitiam, nec liberalitatem*. Idem lib. 5. de Finib. cap. 19 *propter animi voluptates coli dicunt studia*. Propertius lib. 3. eleg. 13. v. 48

Aurum omnes vitiis jam pictate colunt.

¶ 8 Colere etiam ad vestitum pertinet, & idem quod ornare significat. Tibullus lib. 1. eleg. 9 v. 67

Ah pereant artes & mollia jura colendi:

id est, ornandi & excolendi corporis. Sich ausputzen. Idem lib. 4. eleg. 2. pr.

Sulpitia est tibi culta tuis Mars magne Calendis.

¶ 9. *Coli literis ab aliquo* de commercio epistolarum familiarium dicitur apud Nepot. Attico c. 20. n. 4.

¶ Cultus, a, um, æque variat notionibus, ac verbum Colere. Cic. pro Quint. cap. 3 *Res rustica bene culta & fructuosa*. Tuscul. 2. cap. 5 *animi non omnes culti fructum ferunt*. Curtius lib. 6. cap. 4. n. 20 *ad cultiora perventum est*, quæ desertis & silvestribus opponuntur. Martial. lib. 10. epigr. 98 *filia cultior*, id est ornatior. Gellius 19. cap. 8 *Nec unquam factum est, quoties eum* [Frontonem] *vidimus, loquentemque audivimus, quin rediremus fere cultiores doctioresque*. Cic pro Rosc. Com. cap. 12 *ager cultissimus*: Columella lib. 1. inscript. *rus cultissimum*. Aurelii Victoris Epitome in Valentiniano, *sermone cultissimo*.

¶ Cultus, ûs, subst. σίτησις, ἐπιμέλεια, ἐπιστήμη. Sic *cultus Deorum*, ritus & ceremoniæ, quibus honorantur dii & adorantur. Tacit. 2. Annal. cap. 58 *Ad ea Germanicus, de societate Romanorum Parthorumque magnifice, de adventu Regis & cultu sui, tum decore & modestiâ respondit. Cultu sui & modestiâ*, id est, reverentiâ & honore sibi habito. ¶ 2. *Cultus* habitûs sive vestitûs ratio, quem ab ornatu distinguit Tertullianus de habitu muliebri cap. 23, *Habitus fœmina duplicem speciem circumfert CVLTVM & ORNATVM*. Cultum *dicimus, quem MVNDVM muliebrem vocant*: Ornatum, *quem IMMVNDVM muliebrem convenit dici. Ille in auro & argento, & gemmis & vestibus deputatur: iste in curâ capilli & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahant*. Sueton. Nerone cap. 20 *Insignes pinguissimâ comâ & excellentissimo cultu pueri*. Florus lib. 4. cap. 11 *Cleopatra maximos cultus induta*. Petronius:

-- -- Et tot nova nomina cultûs:

Neue Muster und Trachten. Sic, *Externus cultus*, Ausländische fremde Tracht / apud Tacit. 11. cap. 16. Vet. Gl. *Cultus*, χρῶμα καὶ εἶδος σχήματος. ¶ Sæpe & *Cultus* de universa vitæ ratione & consuetudine dicitur. Virgil. 5. Æn. v. 730

-- -- Gens dura atque aspera cultu.

Val. Flaccus lib. 4. v. 611

Gens Chalibum duris patiens, cui cultus in armis.

Ita contra *Delicatior cultus* apud Sueton. Augusto cap. 65.

¶ Culta, orum, segetes sunt, vel agri culti: ut: *Pinguia culta*, Virg. 4. Georg. v. 372.

¶ Cultio, ut *agri cultio* apud Cic. de Senect. cap. 16. & 5. in Verr. cap. 97. Ackerbau. Arnobius lib. 4. p. 146 amplitudinis & *hospitii ritu, atque officio cultionis*.

¶ Cultor, qui excolit, inhabitat, veneratur. Cic. lib. 5. de Finib. c. 14 *cultor vitii*. Idem 1. Offic. c. 30 *veritatis cultores, fraudis inimici*. Martial. lib. 5. Epigr. 5

Sexta Palatinæ cultor facunde Minervæ.

¶ Cultrix quoque plura significat. Primum quæ habitat. Virg. lib. 11. Æn. v. 557

-- -- nemorum cultrix Latonia virgo.

Phædrus lib. 2. fab. 5 *Sua cultrix nemoris*. Deinde quæ veneratur, ut *Cultrix deorum*, Lactant. de morte persec. cap. 11. Item quæ exercet & perpolit. Cic. de Fin. lib. 5. cap. 14 *Non est alienum, rerum, quas terra gignit, & augendarum & alendarum quandam cultricem esse, quæ sit scientia*.

¶ Silvicultrix, id est *cultrix nemorum*, ut Phædrus modo dixit. Catullus Carm. 63 (al. 64 de Ary) v. 72 *verba silvicultrix*.

¶ Cultura, ut agrorum, fundi, vitium, cultura. Feldbau ꝛc. Cic. in Tuscul. 2. cap. 5. *Ager quamvis fertilis sine culturâ fructuosus esse non potest*, ob gleich das Land gut / so kan es doch ohne Bauung und Wartung nicht fruchtbar seyn. Deinde pro veneratione. Lactantius lib. 5. cap. 7 *Dei unici pia & religiosa cultura*. Horat. 1. Epist. 18. v. 86

Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit.

id est, periculosæ sunt amicitiæ cum potentibus, Mit Herren ist nicht gut Kirschen essen &c.

¶ Coligo, domus habitaculum, Arnobio lib. 2, ut supra in *Colonum* 4 prædiximus. Adde Salmas. in Tertull. de Pallio p. 430.

¶ Colōnus, cultor, ein Bauer / ein Einwohner. Virgil. ecl. 9, *Veteres migrate coloni*. Coloni autem liberæ conditionis homines erant, & pro dominis terræ habebantur: quippe qui non pro capite, ficut *Censiti*, qui serviebant; sed pro solo domino terræ reditus certos ac pensiones in pecunia aut speciebus præstabant. Vide Cujacium Paratitl. in C. de Agricolis. Columell. lib. 1. cap. 7. Claudianus 2. in Eutrop. v. 205

-- -- conceſſoque capit vivisse colonus,
Quam dominus rapto.

¶ 2. Colonos Romani vocabant cives suos, quos ad urbem aliquam habitandam mittebant, das Volck / so ausgeschafft wurde / eine neue Stadt oder Land zu bewohnen. Nepos principio Miltiad. *colonos Chersonesum misit*. Hinc

¶ Cŏlonia, civitas minor ex majori, seu metropoli, ut matre, distincta. Gell. lib. 16. cap. 13. Erant verò coloniæ aliæ militares, aliæ à Senatu deductæ, diversis causis, & diverso jure: quippe quarum aliæ Romanam civitatem, aliæ Latinitatem haberent tantùm: atque a municipiis & præfecturis differebant: de quibus omnibus diligentissimus Omuphrius Panvinius lib. 3. de Rep.

Romanâ prolixè agit: nonnulla etiam conferet Sigonius de Jure Provinciarum cap.10. & de antiq. jure Italiæ lib.2. cap.2. Henricus Valesius in Annot. ad C. Const. Porphyrog. item amplissimus VVelserus Rerum August. Vindelicarum Commentariis: præcipue lib. 5. De utilitate Coloniarum Lipsius in Admirandis lib.1. cap. 6. Extat & Julii Frontini de Coloniis libellus: nonnulla de iis & apud Siculum Flaccum leges lib.de Agrorum Conditionibus. *Mittere coloniam in locum* Cic. Divin. cap. 1. *deducere coloniam*, de Clar. Or. cap. 20. *coloniam constituere in loco*, Agrar. 1. cap. 5. extr. Leute einsetzen / einweisen. *In colonias proficisci*, Cic. pro Cæcin. cap. 33. *Coloniam agro alicui imponere*, Livius lib. 8. cap. 23. Athenarum colonias collegit, & digessit Meursius Fortun. cap. 6.

¶ Cŏlŏna, Eine Bauersfrau. Ovid. 4. Fast. v. 692.

¶ Colonĭcus, ut *Leges colonicæ* apud Varr. de re Rust. lib. 1. c. 2. *Oves colonicæ* dicebantur, quæ *tellis* oppositæ; apud Plin. lib. 8 cap. 47. extr. *Cohortes colonicæ*, quæ in coloniis habebantur, apud Cæsarem lib. 2. de Bello Civili cap. 19. *Decuriones colonici*, id est, coloniarum apud Sueton. Aug. c. 46.

¶ Cŏlonārium, Zehngeld / vectigal pro re rustica. Cicero ad Att. lib. 13. Ep. 6, *De aquæ ductu probe fecisti, Colonarium vide, ne nullum debeamus.* Ubi tamen & *Columnarium* legitur: Vide infra *Columna*.

Nomina a *Colo* Composita cum nominibus.

¶ Agrĭcŏla. Vide *Ager*.

¶ Amnicŏla, amnem accolens. ut *amnicolæ salices*, Ovid. 10. Met. v. 96.

¶ Anienicŏla, habitans ad Anienem fluvium, apud Silium lib. 4 v. 225.

¶ Apenninicŏla. Prudent. lib. 2. contra Symmach. v. 510.

¶ Cælicola, vide *Cælum*.

¶ Christicŏla, Christi cultor. Prudentius sæpe. e. g. Cathem. 8 extremo: *cibus obsecrantum Christicolarum*.

¶ Christicŏlus, alia forma. Venantius Fortunatus lib. 2. carm. 9. (al. 8)

Et pia Christicoli semina ferret agri.

Alii legunt *Christicolis agris*.

¶ Dæmonicola. Augustinus Civ. D. lib. 18 cap. 41 *Dæmonicola civitas*. Et Confession. lib. 8 cap. 2 *offendere superbos dæmonicolas*.

¶ Dumicŏla, dumos habitans. Avienus Periegesi v. 895 *dumicolas Arienos*.

¶ Gradivicola, Martis cultor. Silius lib. 4. v. 212

Et Gradivicolam celso de colle Tudertem.

¶ Latebricola, Plaut. Trinum. a. 2. sc. 1. v. 14.

¶ Multicola. Fulgent. adv. Arian.

¶ Neptunicola. Silius 14. v. 444

Et Neptunicolæ transverberat ora Telonis.

¶ Nilicŏla, Ægyptius. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 493 *Isis Nilicolas reliquit*.

¶ Nocticola, Idem Hamart. v. 634.

¶ Paludicola. Sidonius lib. 4. ep. 1. *paludicolæ Sicambri*.

¶ Paradisicola. Prudent. Hamartig. v. 927.

¶ Plebicola. Livius 3. c. 33.

¶ Ruricola. Silius 8. v. 448 *ruricolæ Umbri*. Ovid. 5. Met. v. 479

Ruricolasque boves leto dedit.

¶ Sacricola. Prudent. præfat. 1. adv. Symmach. v. 47. *sub sacricolis regibus*.

¶ Silvicola. Propert. 3 eleg. 13 v. 34 *silvicolis viris*. Et Prudent. 2. adv. Symm. v. 524

Silvicolæ calamos arcumque puellæ.

¶ Ventricŏla. Augustinus epist. 86 *Voracitas & ebriositas ventricolarum*.

¶ Viticola. Silius 7. v. 193 *viticolæ nomen Falerni*.

Verba Composita sunt:

¶ Accolere, juxtà habitare, ut *Accolit fluvium* vel *fluvio*, auctore Prisciano, lib. 18. Er wohnet am Wasserfluß. Cic. in Orat. cap. 45. ex Nævio: *qui accolitis Istrum fluvium*. Livius 28. c. 13 *accolunt viam*.

¶ Accŏla, ut Accola Rheni, der am Rhein wohnet. Sic *accolæ nostræ ripæ*, Martial. lib. 3. epigr. 3. *Accola Cereris*, Ennenses. Cic. in Verr. 6. cap. 51.

¶ Circumcŏlo, umher wohnen. Livius lib. 5. cap. 33, *qui sinum circumcolunt maris*. & lib. 31. cap. 41 *qui paludem circumcolunt*.

¶ Circumcŏla, qui circumcolit. Tertullian. adv. Gnostic. c. 3 *reliquis gentium circumcolarum viribus*.

¶ Excolere, exornare, polire. *Animam doctrinâ excolere*. Cic. pro Archia cap. 6. *Spolia excolere in modum trophei*. Ausputzen / zieren. Sic *excultus doctrinâ, disciplina, studiis*, Cic. ad Atticum lib. 12. epist. 46. extr. *Excolo animo nihil agreste, nihil inhumanum est*.

¶ Inexcultus. Gellius lib. 13 cap. 23. pr. *villa inexculta & rudis, ne tectorio quidem prælita*. unausgebauet.

¶ Incŏlere, wohnen / bewohnen. *Incolere urbem*. Cæsar. lib. 1. B. Gall. c. 1. *Qui trans Rhenum incolunt*. Et alibi ita sæpius.

¶ Incola, ein Bürger / Einwohner / der aus einer andern Stadt ist gezogen. vid. infra Municeps. Utriusque generis est. Cic. 5. Tusc. *Socrates totius mundi se incolam & civem arbitrabatur*. De Senect. cap. 21. *Pythagoram Pythagoreosque, incolas pene nostros*. Et fœminino Phædrus de ranis lib. 1. Fab. 7.

--- *Quædam tum stagni incola.*

Prudent. Hamart. v. 950

--- *Corrupta quod incola luxu.*

¶ Incŏlĭtus, ûs, subst. habitatio sine civitatis jure. Modestinus Lege 34 Dig. ad municipal. *Incola jam muneribus publicis destinatus, nisi perfecto munere, incolatui renunciare non potest*. Tertullianus de Anima cap. 57 pr. *evocare ab inferum incolatu*. Adde Posteriores nostras Curas, ubi etiam antiquam ex Hadriani ævo inscriptionem produximus, OMNIA PER OPPIDA INCOLATVM EVITANT.

¶ Incultus, ungebaut / wüste; *Ager incultus*, Livius lib. 2. cap. 34. *Regio inculta*, deserta. unbewohnt. *Corpus incultum*, id est, inornatum, Cic. 2. Agrar. cap. 5. Sic *inculta oratio*, horrida, diligentiâ compositionis & ornatu carens, Cic. 3. de Orat. cap. 25. *Inculta & horrida vita*, ein wild grobes Leben / Cic. de Clar. Or. cap. 31.

¶ Incultè, horride, inornate. Cic. in Orat. cap. 9. *Incultè & horride dicere*, grob / unlieblich / unhöfflich reden. Sallustius Jugurth. cap. 19 *Super Numidiam Gætulos accepimus partim in turgurii, alios incultiùs vagos agitare*. & cap. 89 *in omni Africa, quæ procul à mari incultius agebat*.

¶ Incultus, ûs, subst. omissio cultûs. Sallust. Catil. cap. 55. *inculta, tenebræ, odore fœda atque terribilis ejus* [cameræ in carcere Tulliano] *facies*. Et Jugurth. cap. 2. extr. *inculta atque socordia torpescere*.

¶ Percŏlere, idem quod excolere, exornare. Tacitus 2. Histor. cap. 82 *Multos præfecturis & procurationibus, plerosque Senatoris ordinis honore percoluit*. Plin. lib. 5. epist. 6. *Amo, quæ maxima ex parte ipse inchoavi, aut inchoata percolui*. Solinus cap. 35. de Britannis: *Deos percolunt*.

¶ Percultor. Aurel. Victor Schotti in Augusto: *doctorum, qui abunde erant, necessariorumque percultor*.

¶ A. Præcŏlo, *præcultus*. Cic. Partit. cap. 23. *animi habitûs ad virtutem præculti & præparati*. Abgericht und vorberettet. Statius 2. Theb. v. 298

sacro præculta superbenit auro.

¶ Recŏlere, renovare, restituere, wiederbauen / wiederumb anrichten. Livius 39. c. 24 *Metalla vetera intermissa recoluit, & nova multis locis instituit*. Tacitus Annal. 3. cap. 72 *avitum decus recoluit*. Plinius eleganter lib. 7. epist. 9 *Ut terra variis mutatisque seminibus, ita ingenia nostra nunc hac, nunc illa meditatione recoluntur*. ¶ 2. Item repetere, animo retractare, wiederumb fürnehmen / üben. *Recolere memoriam alicujus rei*. Gedächtniß begehen. *Artes inter se recolere*, mit einander üben / Cic. lib. 1. de Orat. cap. 1.

CŎLŎBIVM, κολόβιον, vestis erat brevis, sine manicis, cujusmodi olim utebantur monachi & eremitæ, ein kurtzer Leib-Rock ohne Ermel / ein Koller. Κολοβὸν enim Græci mutilum dicunt, verstumpfft. Utebantur *Colobiis* & prisci Latini: unde Turnus Æneæ Sociis manicatas tunicas objicit Æn. 9. v. 616

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Ubi Servius: *Tunica vestium habent manicas, quod etiam Cicero vituperat, dicens:* Manicatis ac talaribus tunicis. *Nam* Colobiis *utebantur antiqui. Vocantur & Colobii: & Colobiones*, ut Salmasius ad Historiam Augustam observat. Vet. Gloss. Κολόβιον *Colobium, subicula*.

CŎLŎCĀSIA, colocasium. Virgil. in Pollione:

Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.

Dioscorides hoc nomine radicem fabæ Ægyptiacæ appellari scripsit lib. 2. cap. 99. die Wurtzel von Bonen aus Egypten / Wasser-Bohne.

CŎLŎCYNTHIS, idis, fœmin. κολοκύνθη, cucurbita silvestris dicitur, sativa minor, ut Plinius ait, Koloquinten / wilder Kürbs. Quid apud Prophetam Jonam *Colocynthæ* sit, præter recentiores, & veteres inquisiverunt. Nonnulli enim & hederam eâ voce comprehendi existimârunt. Cæterùm Basilius Seleucien. Orat. 12, in Jonam, cucurbitam accepit, ut Dausquejus ostendit Notis Basilianis. Quâ ratione festivissimum librum de morte Claudii ἀποκολοκύντωσιν inscripserit Seneca, Dan. Heinsius peculiari Dissertatione de eâ Satyra ostendit. V. Gl. Κολόκυνθα, *cucurbita*.

CŌLON, κῶλον, membrum orationis majus & perfectius, cujus partes commata dicuntur. Conf. Voss. lib. 4. Instit Orat. pag. 60. Coli notæ sunt duo puncta: Vide *Periodus*. ¶ 2. Est & *colon* intestinum laxius, ut Celsus vocat, & crassium, das grosse Eingewende / der grosse Darm / quod & *Ile* & *alvus* dicitur: der Mastdarm. Gellius lib. 12. cap. 5 *Videmus hominem doloribus cruciatibusque alvi, quod Græci colon dicunt, & febri simul rapidâ affligari*. Et lib. 17. cap. 11 *Aridiora ex his recrementa in alvum convenire, quod Græcè* κῶλον *dicitur*.

¶ Cōlĭcus, κωλικὸς, ut *Colicus dolor*, colici cruciatus, qui in colo flatibus oppleto generari solent, das Reissen oder Grimmen im

im Bauche. *Colicum medicamentum.* Et absolute *Colici*, qui hoc morbo laborant, Plin. 20. c. 4, ubi alii *Cœliaci* legunt. A

CŎLŌNAE. Corn. Nepos Pausaniâ c. 3 *Spartum redire nolebat. Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat.* Pausanias in Phocicis: *Cycnum ajunt Neptuni filium: regnâsse eum Colonæ: oppidum hoc in Troade fuit ad Leucophryn insulam, postea Tenedos dictam.* Adde quæ nuper ad Nepotis locum dictum commentati sumus.

¶ Cŏlonus, equestris locus erat, ex quo Coloneus Oedipus, & Fabula Sophoclis pulcherrima dicta est, de qua Apulejus Apologiâ pag. 298 *Sophocles poëta, Euripidi æmulus & superstes, vixit enim ad extremam senectam. Cùm igitur accusaretur à filio suo-met dementiæ, quasi jam per ætatem desiperet: protulisse dicitur Coloneum suam, peregregiam Tragœdiarum, quam forte tum in eo tempore conscribebat, eamque judicibus legisse, nec quicquam amplius pro defensione suâ addidisse, nisi ut audatter dementiæ condemnarent, si carmina senis displicerent. Ibi ego comperior, omnes judices tanto poëtæ adsurrexisse, viris laudibus eum tulisse, ob argumenti solertiam & cothurnum facundiæ* &c.

CŎLŎPHON, κολοφὼν, clarissima Ioniæ Urbs, inter illas septem, quæ de Homeri patria inter se certârunt. ¶ 2. *Colophonem addere alicui rei*, locutio Proverbialis est, pro summam manum rei imponere; aut id adhibere, sine quo negotium confici non potest. Ein Ding beschlussen / fertigen / zu Ende bringen. Occasio proverbii inde est, quod Colophonii equestri militia adeò excelluerunt, ut nullum propemodum prœlium sine Colophonii equitatus ope atque auxilio confici posset. Vide in Chiliadibus; Τὸν κολοφῶνα ἐπιθεῖναι.

¶ Cŏlŏphonii, incolæ, Cic. pro Archiâ cap. 8. *Homerum Colophonii civem esse dicunt.*

¶ Cŏlŏphonius, adject. *Colophonia ferocitas. Colophonium suffragium.* Utrumque vide in Chiliadibus Erasmi declaratum. *Resina Colophonia*, Plin. lib. 14. cap. 20. Geigen-Harz / vulgo Colfenium / cujus nomen ab urbe Colophone esse, & Dioscorides lib. 1. cap. 92 testatur.

¶ Colophoniacus, aliud adjectivum. Vetus poëta in Ciri v. 65

Quæ Colophoniaco Scylla dicuntur Homero.

CŎLOR, antique *Colos*, Farbe. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 7. v. 99

Quem ego hominem nullius coloris nobi:

id est, plane non novi, nec scio albusne sit, an ater. Ich weiß nicht / ob er schwartz oder weiß sey. Etiam apud Plin. 35. cap. 11. extr. *colos* legitur. *Ducere colorem*, sich färben. Virgilius eclog. 9. v. 49

Duceret apricis in collibus uva colorem.

Translate Seneca epist. 108 *Novimus quosdam, qui multis apud philosophum annis perfederint, & ne colorem quidem duxerint*, id est, nihil profecerint, præsertim in moribus. *Colorem inducere, illinere*, eine Farb anstreichen. Plinius lib. 35 cap. 10. de Protogenis, Caunii pictoris Ialyso: *Hunc picturâ quater colorem induxit, subsidio injuriæ & vetustatis, ut decedente superiore inferior succederet.* Et Cicero lib. 3. de Orat. cap. 52 *Venustatis non fuco illitus, sed sanguine diffusus insidere debet color.* Qui idem est & *Color naturæ*, natürliche Farbe. *Tum te pingam coloribus*, quod Terentius *ornare* dixit *ex suis aliquem virtutibus*, ich wil dich mit deiner Farbe recht ausstreichen. *Colores teneri, floridi, austeri, saturi: colorum commissuræ, transitus*, apud Plin. lib. 35. cap. 5. & 6. *Pulcherrimus est color, qui per verecundiam ingenuis oboritur*, dixit Pythias Aristotelis filia, Schamröthe ist die schönste Farbe. Πύθιας ἡ Ἀριστοτέλους τῷ φιλοσόφῳ γαμετὴ, ἐρωτηθεῖσα, ποῖον κάλλιστον χρῶμα ἐστὶν, τὸ διὰ τὴν αἰδῶ ἐλευθέροις ἐπιχεόμενον, Stob. Serm. 122. ¶ 2. *Colores Rhetorum* Schemata dicuntur, orationis figuræ & ornamenta, seu rationes potiùs defensionum. Speciosæ potiùs quàm veræ itemque falsæ expositiones, ut Quintiliano vocantur. Quâ ratione *deformibus*, id est, turpibus *colorem dandum*, id est, honestatis speciem, ait lib. 3. cap. 8. Hinc color & pro fuco, sive prætextu & culpæ excusatione ponitur: Juvenal. Satyr. 6. v. 279

Dic aliquem, sodes, dic, Quintiliane, colorem.

Ipse Quintil. libr. 4 cap. 2 quædam esse ait, quæ colorem non recipiant, sed tamen defendenda sunt. Hermogenes inter genera quæstionum inconsistentia ponit ἄχρωτον, id est, colore carens, quod tamen interdum consistere idem putat Fabius. ¶ 3. *Color vitæ* ratio atque conditio vitæ, & status est. Horat lib. 2. Serm. Sat. 1. v. 60

Quisquis erit, scribam, vitæ color.

Idem lib. 1. Epist. 17. v. 23.

Omnis Aristippum decuit color & status & res.

Statius Præfat. 2. lib. Silvar. MELIOR, *vir optime, nec minùs in judicio literarum, quàm omni vitæ colore terssissime*, id est, in omni vitæ genere & cultu. Seneca Epist. 75 *Sed nec hic quidem contemnendus est color tertius, & tertium genus Philosophiam perficientium.* Vide quæ præcedunt, itemque Barth. ad Stat. Silv. pag. 161.

¶ Cŏlorius, & Coloreus, varii coloris. Vopiscus in Aureliano cap. 46 *Idem concessit ut blatteas matronæ tunicas haberent, & cæteras vestes, cum antea coloreas habuissent.* Et Paulus JC. Lege 32 § 7 Dig. de auro, arg. mundo &c. *Putabit sibi legata ornamenta --- & vestem tam coloriam, quam versicoloriam.* Ubi differentiam notes inter *colorium* & *versicolorium.* Illud varii coloris erat; hoc simpliciter tinctitium. Salmasium adi, qui in d. l. Vopisci p. 558 in hanc rem multa attulit.

¶ Cŏlōrare, colorem inducere, Propert. lib. 3. Eleg. 12

Felix Eois lex funeris una maritis,
Quos aurora suis rubra colorat equis.

Sen. epist. 108 *Colorari sole*, von der Sonne verbrandt / &c. Cic. lib. 2. de Orat. cap. 14 *Ut cum in sole ambulemus, etiamsi aliam ob causam ambulemus, fit naturâ tamen, ut coloremur: sic cùm doctorum libros studiosius legimus, sentimus orationem nostram illorum cantu quasi colorari.* Sic *oratio cŏlŏrata*, hoc est, figuris exornata, zierliche / geschmückte Rede. *Colorare* plus est quam *inficere.* Seneca iterum ep. 71 *Animum non colorabit, sed infecit.*

¶ Coloratus, cui color inductus, gefärbt. Columell. lib. 11. cap. 2 *Colorata ufe.* Tacitus Agricolâ cap. 11 *Silurum coloratos vultus, & torti crines, & positu contra Hispaniam, Iberos veteres trajecisse, easque sedes occupâsse fidem faciunt.* Nimirum Silures, Britannicam gentem, ab Hispanis Iberis originem ducere, duabus rebus arguit. Primo ex positu: deinde vultus similitudine: quippe qui & ipsi perinde fusci, sicut Hispani. Virg. lib. 4 Georg. v. 293 de Nilo:

Usque coloratis amnis devexus ab Indis.

Ubi *colorati* fusci sunt ex solis vapore. Propertius c. l. *Quos aurora suis rubra colorat equis*, id est, fuscos facit. Ita enim & verbum *colorari* in supra adducto Ciceronis loco accipiendum.

¶ Comparat. *Coloratior.* Frontinus Strateg. lib. 1. cap. 2. extr. *coloratiora hominum, ut exbia, corpora*, id est, ardore solis rubicunda.

¶ Colorate; adverb. Quintil. Declam. 285 *Colorate adfert iste male patrocinium.* Mit einem sonderbahren Schein vertheidigen.

Composita sunt:

¶ Atricolor, schwartz. Ausonius epist. 7 v. 52

Cadmi filiolis atricoloribus.

¶ Auricŏlor, ōris, adject. Goldfarbig. Juvencus de baptismate Christi:

Scinditur auricolor cæli septemplicis æthra.

¶ Bicŏlor, zweyfarbig. Ovid. 10. Metam. v. 98 *bicolor myrtus.*

¶ Etiam *Bicolorus* formavit Vopiscus Aureliano cap. 13. Vide Salmas. ibi.

¶ Concŏlor, gleichfarbig. Ovid. 1. Fastor. v. 80

Et populus festo concolor ipse suo est.

¶ Dēcŏlor, cujus color vitiatus est, ungestalt / das die Farbe verworffen hat / und gehen lassen / das seine Farbe nicht hält. *Decolor ætas*, quæ à præstantia suâ degeneravit; apud Virgil. lib. 8. v. 326.

¶ Etiam alia forma *Decolorus* Prudentius dixit hymno Calagurit. v. 113

Algidus cum decoloros horror artus concutit.

¶ Decolorare, heßlich machen / übele Farbe geben. Seneca 2. Quæst. Nat. cap. 41 *Decoloratur id, cujus color vitiatur, non mutatur.* Lamprid. in Alex. cap. 2. *quæ clades non solum Antoninorum nomen decolorabit, sed etiam dehonestabit imperium.*

¶ Decoloratus, ut, *Decoloratum corpus mortui*, ad Herenn. lib. 2. cap. 5.

¶ Decoloratio. Cic. de Divin. lib. 2. cap. 27. *Decoloratio quædam ex contagione terrena potest sanguini simile esse.*

¶ Discŏlor. Cic. 2. Verr. cap. 13. extr. *discoloribus signis*, unterschiedlicher Farben.

¶ Incŏlor. Gloss. Vet. Græcolat. Ἄχρως *Incolor, Decolor.*

¶ Incoloratus, sine colore, unde

¶ Incolorate, adverb. supereſt, Lege 18 § 1. Dig. de Minoribus, *incolorate restitui desiderans*, i. e. nulla allegata caussa.

¶ Lacticŏlor. Ausonius epist. 7. v. 54 *lacticolor spongia.*

¶ Nocticolor. Idem Auson. Technop. de diis v. 11 *nocticolor Styx.*

¶ Ostricolor, purpureus. Sidonius carm. 5. v. 18 *Ostricolor pepli textus.*

¶ Versicŏlor Jurisconsultis est, quicquid tinctum est, & naturalem colorem vertit. durch Kunst gefärbt. Ulpianus Lege 70 § 11 de Legat. & fideic. 3, *Purpuram & coccum, quoniam nihil nativi coloris sunt, appellatione versicolorum contineri.* ¶ 2. Varietate colorum distinctus. bundt. Livius lib. 7. cap. 10 *Versicolori veste refulgens.* Lex Oppia apud Livium principio lib. 34 *ne qua mulier vestimento versicolori uteretur.* Propertius lib. 3 eleg. 13 v. 32

Aut variam plumæ versicoloris avem.

¶ Versicŏlōrius, idem. Lege 32 § 7 de auro arg. mundo &c. Vide supra *Colorius.*

¶ Unicŏlor, unius coloris. Plin. lib. 32. cap. 9 *Dulciores sunt & unicolores.*

¶ Unicŏlōrus, unius coloris. Prudentius Hamartig. v. 819

Sic animas cæli de fontibus unicoloras
Infundit natura solo.

CŎLOSTRVM, & *colostra*, lac primum post partum, die erste Mutter-Milch / dicke Milch / Columella lib. 7. cap. 3 *Agnus autem cùm est editus erigi debet, atque ubertibus admoveri: tum etiam ejus diductum os pressis humectare papillis, ut condiscat maternum trahere alimentum. Sed priusquam hoc fiat, exiguum emulgendum est, quod pastores* colostram *vocant; ea nisi aliquatenus emittitur, nocet agno.* Eadem apud Palladium habes de Columella transcripta. Nostri vocant Gieß. Virgil. Eccl. 2. v. 21

Lac mihi non æstate novum, non frigore defit.

Ubi Servius: *Lac novum, id est, colostrum* &c. Martial. lib. 13 Epigr. 35

Surripuit pastor quæ nondum stantibus hædis
De primo matrum lacte colostra damus.

¶ Cŏlostratio, Plinio 11. cap. 41. malum, quod ex colostri potatione evenire solet. Das Reissen in des Kindes Leibe / von der ersten Milch.

¶ Colostratus, laborans colostratione. *Infantes colostrati*, Plin. 28. cap. 9. pr.

CŎLOSSVS, i, κολοσσὸς, statua ingentis magnitudinis, Plin. lib. 34. cap. 7. *Moles excogitatæ hodiernis statuarium, quæ Colossos vocant, turribus pares*, eine Ruland / grosser Bildstock. Denominatas ab oculorum lassitudine argutatur Matth. Raderus, auctore Barthio ad Stat. Silv. p. 38.

¶ Colossĕus, ut *Colossea statua*, Suetonius Vesp. cap. 23, & Spartianus in Vero c. 7. Lampridius Alexandro cap. 25 *statuas colossas* vocat, quod tuetur Gruterus: Casaubonus autem *Colosseas* vult legendum. Plinius lib. 35. cap. 7. *Nero princeps jusserat colosseum se pingi.*

¶ Colosseros, ob egregiam corporis amplitudinem & speciem appellatus est Esius Proculus, Suetonio auctore Calig. cap. 35.

¶ Cŏlossĭcus, in modum colossi statuæ. ut, *colossicon signum*, Plin. lib. 34 c. 8. Græca terminatione. Latine, *Colossici Apollinis in fano basis*, Vitruv. lib. 10 cap. 6. Idem lib. 10. cap. 4 comparative *Onera Colossicotera* dixit, schwere Lasten.

CŎLVBER, serpens in aqua vivens, secundùm Plinium 32. cap. 5. cognatus ei, qui *natrix* vel *hater* dicitur.

¶ Ovidius etiam *Colubram* fecit lib. 6. Metam. v. 559. & Juvenal. Sat. 5. v. 103

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ.

Imò & Horatius lib. 1. od. 17 *virides colubras* dixit. Cæterum serpentum genera multa sunt, *serpens, anguis*, quæ appellationes sunt generales, *aspides*, serpentes Ægyptii; *basiliscus, cæcula, cenchris, seps, vipera, draco* &c. De quibus singulis suo vide loco.

¶ Colubrifer. Ovid. 5. Metam. v. 241 *colubriferi luminis monstri.*

¶ Colubrosus. Tertullianus adv. Valentinian. cap. 4 *ædu colubroso*, hoc est, detorto, curvo.

¶ Colubrimŏdus, in modum colubrorum. Corippus Præfatione:

Illa colubrimodis Avarum gens dura capillis.

¶ Cŏlŭbrina, planta eadem, quæ bryonia vel viris alba, Schwartzwurtz / Hundskürbs / Teuffelskürbs / Stickwurtz. ¶ Hodie tormenti genus, Feld-Schlange.

CŎLVMBVS, columba, avis domestica nota. Taube. *Columbâ mitiorem* proverbialiter hominem dicimus ingenio maximè mansueto. *Felle columba caret*, eine Taube ist ohne Zorn und Gall. *Trepidæ trepidis assident columbæ.*

Δειλαὶ τοὶ δειλοῖσιν ἐφεζόμεναι πελειαί.

Antipatri est, simile illi, *Semper graculus assidet graculo.* Columbarum aliæ *agrestes*, aliæ *domesticæ*, aliæ *miscellæ*, de quibus Varro lib. 3. de re rustica cap. 7. Horat. lib. 1. Epist. 10.

Annuimus pariter vetuli notique columbi.

Ubi nescio an per *columbos* intellexerit senes salaces. Nota enim hæc columbarum natura est: notavitque de columbarum amoribus & pudicitiâ ad Propertii lib. 2. Eleg. 15 nonnulla Passeratius.

¶ Cŏlumbārius, Taubenvogt / qui columbis curandis præest. Varr. 3. de re rust. cap. 8.

¶ Cŏlumbārium, Taubenhauß / Taubennest. Varro c. l. & Columell. 8, 8.

¶ Cŏlumbīnus, adject. ut, *columbinum stercus*, Plin. lib. 35 cap. 6. Taubenmist. *Pulli columbini*, Junge Tauben / Cicero 9. epist. 18.

¶ Cŏlumbŭlus, diminut. Plin. lib. 9. epist. 25.

¶ Cŏlumbātim; adverb. columbarum more. Martius apud Gell. lib. 10. cap. 8. *Columbatimque labra conferens labris*; vel ut alii legunt: *Labrisque labra conferens columbatim.* Nisi fortè, ut secundâ sede, jambus sit, *Columbulatim*, à *columbulus*, referibendum, quod Vossio videtur lib. 4. Instit. Orat. p. 21. Auctor Lyrici, quod Corn. Galli nomine circumfertur: *Da columbatim mitia basia.*

¶ *Columbari* verbo, pro columbarum more oscula pangere, Mæcenas usus apud Senecam Ep. 114.

CŎLVMEN, inis, trabs columnis suffulta, quæ fastigium domûs vel sustentat, vel, ne dilabatur, continet, ein Träger / oder notwendiger Balcken. Vitruvius lib. 4. cap. 2 *Trabes supra columnas & parastatas & antas ponuntur: in contignationibus tigna & axes, sub tectis, si majora spatia sunt; columen in summo fastigio culminis, unde & columna dicuntur.* ¶ 2. Terent. in Phorm. a. 2 sc. 1. v. 57, & ex eo Cicero Verr. 5. cap. 76 *columen familiæ* dixit pro præsidio familiæ, ein Hort / ein Trost / darauff das gantze Haus stehet. *Columen Reipublicæ*, Cic. pro Sest. cap. 8, auf den sich die gantze Stadt verläst. Ita & Horatius Mæcenatem, Patronum, *suarum rerum columen* appellat lib. 2. ode 17. Troades apud Senecam de Hectore, cognomine Trag. v. 124

Columen patriæ, mora fatorum.

Et de ipsa Troja sub Hecubæ persona idem poeta principio Tragediæ:

columen eversum occidit
Pollentis Asiæ.

¶ Cŏlumna, Seul / à *Columen* dicitur, ut Vitruvius d. l. demonstravit. Ovidius 3. Pont. epist. 2 v. 49 *basibus innixa columnis Templa.* Et Cic. 3. de Orat. c. 46 *Columnæ & templa & porticus sustinent.* Nec vero solæ columnæ sunt, quæ portant & sustinent ædificium superstructum; sed libera etiam & vacua rerum monumenta, quomodo Cicero *exsecratam columnam* dixit Philipp. 1. cap. 2, & Suetonius *solidam columnam*, Cæs. cap. 85, quam interfecto plebs Cæsari in foro statuerat. Columnæ partes sunt, *stylobătes*, der Fuß / darauff die Säul steht / posteà *basis* est, seu *spira*, der Untertheil / deinde *scapus* columnæ corpus, id est, vel lignum vel lapis oblongus & perpetuus, supra scapum capitulum est, der Knauff / Bud. Fuerunt autem imprimis tria distincta columnarum genera apud Græcos, *Dorium, Jonicum, Corinthium: Tuscanum* enim, itemque *Compositum*, quod ex *Jonico*, & *Corinthio* genere mistum fuit, Italorum sunt. Vide Vitruvium, & ejus interpretes. *Columna rostrata* Suetonius meminit Galbâ extr. Quæ qualis fuerit ex nummis antiquis ibi ostendit Torrentius. ¶ 2. Eleganti *translatione* columnæ dicuntur illi, in quibus salutis nostræ spes rerumque præsidium maxime positum est. Horat. lib. 1. Ode 35. de Cæsare Augusto:

Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam.

Sic Pindarus Hectorem ἄμαχον ἀστυφὲς κίονα Τροίας *inexpugnabilem firmam columnam Trojæ* vocat Olymp. Od. 2. Strophe 5. initio. *Columnæ Herculis*, montes ad fretum Herculeum, alter in Hispania, in Africa alter. Mela lib. 1. cap. 5.

¶ Columnarium; tributi genus, quod pro singulis columnis pendebatur. Ejus meminit Cicero lib. 13. ad Att. Ep. 6. ita enim ibi legendum non *colonarium*. Cæsar 3 Comment. de Bello Civili cap. 32 *Multa præterea generatim ad avaritiam excogitabantur, in capita singula servorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria, ostiaria, frumentum milites* &c. ¶ 2. Pro æstuariis usus Vitruvius 8. cap. ult.

¶ Columnarii, viles & improbi homines Manutio, ad columnam Mœniam in judicium sæpe vocati. Cœlius ad Cicer. ad 8. ep. 9 mentionem fecit.

¶ Columnatus, adject. mit Seulen. Varro lib. 3. Rust. cap. 5, *tholus rotundus columnatus.*

¶ Columnatio, ædificatio per columnas. Seul-Werck. Apulejus lib. 4. Florid. principio: *proscenii contabulatio, scenæ columnatio.*

¶ Intercolumnium, spatium est inter columnas. Cic. ad Q. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 2 *intercolumnia ambulationis convestit hedera.* Adde Vitruv. lib. 3. c. 1.

¶ Columnella, Cæs. 2. Civ. cap. 10. [tametsi & in Cæsaris exemplaribus lectio sit varia.] &

¶ Columella, diminutiva sunt. Ein Seulgen. Cic. Tuscul. lib. 5. cap. 23. *Animadverti columellam non multum è dumis eminentem.* Quare vero *Columella* a columna dicatur, nec potius *columnella*, disputat Vossius in Etymologico, quem consulere potes. ¶ 2. Columella Anatomicis est gurgulio, vel uvula, das Zäpflin im Hals. ¶ 3. Si Donato credimus in Terent. Phorm. act. 2. sc. 1. v. 57, Columellæ apud veteres dicti servi minores domus, quod is ex Lucilio probat, cujus versum etiam Martialis prodidit lib. 11. epigr. 91.

Lucilli columella hoc situ' Metrophanes.

Dubium vero, an servi dici possint *columella domûs*, quod elogium supra servilem conditionem est. Placet ergo Salmasii emendatio:

Lucilli columellâ hac situ' Metrophanes,

hoc est, sub hac columella. Adde Voss. c. l.

¶ Columella & proprium nomen scriptoris est, a nobis sæpenumero dilaudati. Integre dicitur *Lucius Junius Moderatus Columella*, scripsitque elegantissime, nec minùs diserte de agriculturâ, tam versu, quàm prosâ oratione. Nam decimus liber, qui de Hortorum cultu agit, Heroico carmine, eoque multò cultissimo, conditus est. Scripsit & contra Astrologos libros aliquot, de quo ipse testatur lib. 11. cap. 1. extr.

¶ Cŏlŭmellares, plurale, ita dentes appellantur in jumentis proximi

proximi caninis, die Backenzähn an Pferden / Plin. lib. 11. cap. 37. Varro de re rust. lib. 2. cap. 7.

¶ Columnifer. Prudentius hymno Eulaliæ v. 52

Sic habuit generosa patrum
Turba columniferum vadum.

CŌLVMIS, hâc voce Plautus usus est in Trinummo a. 3. sc. 3. v. 15 pro sano. Gesund.

¶ Sed ab eo compositum *Incolumis* usitatum est pro sano & salvo, unverletzt / gesund / qui extra omne est periculum, cujus res sunt integræ. Terent. in Andr. a. 3. sc. 5. v. 5. *Posthac incolumem sat scio fore me nunc hoc si debito malum*, so ich diesem Unglück entgehe / so sols hernach mit mir so bald keine Noth gewinnen. *Status incolumis*, Sueton. Nerone cap. 54. id est, sanitas, prosperitas, guter Zustand / wenn man frisch und gesund ist. Horat. 3. carm. ode 24

Virtutem incolumen odimus:
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Comparativ. *Incolumiores* Gellius lib. 17. cap. 2. ex Q. Claudii Annal. produxit.

¶ Incolumitas, conservatio salutis, Gesundheit / Wohlstand / guter Zustand. Cic. lib. 2. de Invent. cap. 56, *Incolumitas est salutis tuta atque integra conservatio.* Adde exemplum Attici, de quo Nepos cap. 10. n. 6 tradit, *singulari prudentia ex procellis civilibus ad incolumitatem pervenisse.* Cæsar 3. Civ. cap. 28 *incolumitatem deditis pollicebatur.*

Colum, vide in *Colo, colare.*

COLVRNVS, a, um, Καρύϊνος, Häseln. Virgil. 2. Georg. v. 396

Pinguesque in verubus torrebimus exta colurno.

Servius ibi: *quia vitibus nocet corylus:* atque ita haud obscure a Corylus deducit Columnus. Festus autem: *Colurna hastilia ex corno arbore facta.*

COLVTHVS Poeta Lycopolita Thebæus fuit, ex Lycopoli nempe civitate Thebaidis, quæ regio est Ægypti, in quâ fuit Thebe urbs maxima, præter alia Raptum Helenæ scripsit versibus elegantissimis.

CŎLVS, fœm. quarti ordinis & *colus* masc. & fœm. simul, secundi, ein Rocken. Ovid. lib. 3. Fast. v. 817.

— — lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.

Plin. lib. 9. cap. 43 *Inde factum, ut nubentes virgines comitarentur colus compta, & fusus cum stamine.* Virgil. lib. 8. v. 409 *Vitam tolerare colo*, sich mit Spinnen ernehren. Ita quidem de genere & forma Grammatici. Verùm plerumque fœminei ordinis est; rarius masculini, ut *colus lanâ amictus* apud Catull. de nupt. Pel. & Thet. v. 311. Addunt etiam ex Propert. 4. eleg. 10. v. 48 *fecit Lydo pensa diurna colo:* sed meliores libri *Lydâ* referunt, non *Lydo.* Quartæ formæ exemplum Cicero præbet lib. 2. de Orat. cap. 68 extr. *quando ad me venit cum tuâ colu & lanâ.* Cæterum officia colo facta eleganter describit Catullus c. 1.

Læva colum molli lanâ retinebat amictum,
Dextera tum læviter deducens fila supinis
Formabat digitis: tum prono in pollice torquens,
Libratum teretis versabat turbine fusum.

Spunnen. *Fusus* Spindel. *Spondilus* vel *verticulum*, der Wirtel.

CŎLVTEA, arbor fructum ferens in siliqua magnitudine lentis, folia habet non absimilia fœno græco, ut ejus plantæ, quam *Senam* Mauritani vocant, Senet / Welsche Linsen / Lombardische Linsen / Hadrianus. Theophrast. Vide descriptionem ejus apud Matthiolum.

¶ Est & *Colytea*, sed ab illa diversa.

CŎLYMBĂDES, κολυμβάδες, olivæ conditæ, eingemachte Oliven / dictæ a κολυμβᾶν, innatare. Plin. lib. 13. cap. 3.

CŌMA, κόμη: proprie Capillus intonsus, nondum cæsus, qualis mulierum, & puerorum olim fuit. Vide suprà *Cirrus*, itemque Salmas. de Cæsarie p. 552. seq. Ovid. lib. 1. de Arte v. 517.

Nec male deformet rigidos tonsura capillos,
Sit coma, sit docta barba resecta manu.

Comam alere, nutrire, Val. Flacc. 6. v. 664. das Haar wachsen lassen. *Coma longa, brevis, prolixa, densa*, quæ *pinguis* Suetonio Nerone cap. 20 dicitur. Atque Torrentius quidem ibi *pinguissimam comam* interpretatur, ex eo quod idem Suetonius *pinguem togam* pro crassa Aug. c. 82. sicut Juvenalis etiam Sat. 9 v. 28 *pingues Lacernas* pro crassis dixerit. Casaubonus verò λιπαροκόμην quem Græci vocant, interpretatur. *Comam in gradum formare*, Sueton. Nerone cap. 51. *Suggestum coma* Statius dixit lib. 1. Silv. 2. v. 114. Vide auctoris utriusque interpretes. Lycurgus apud Spartanos edicto sanxit, ut pubertatis annos egressi comam nutrirent, quo viderentur graviores, ὅτι τοὺς μὲν καλοὺς, inquit, ἡ κόμη ἐυτρεπεστέρους ποιεῖ, hoc est, *pulchros quidem coma decentiores præstat*, Plutarch. Et Nicander, quamobrem comam barbamque nutrirent Spartiatæ, interrogatus, respondit, *quod omnium pulcherrimus ac minimè sumptuosus suus esset cuique ornatus*, ὅτι πάντων κάλλιστος ἀδαπάνητος ἀνδρὶ ὁ ἴδιος κόσμος, Idem in Apophthegm. Idem fecit apud Lacedæmonios Agesilaus, qui comam nutritam ornamentum dixit esse minimo constans. Comæ encomium Dion Prusius scripsit. ¶ 2. *Coma* etiam de arborum frondibus dicitur. Horat. 1. Od. 21 *nemorum coma:* & lib. 4. od. 7 *redeunt gramina campis, Arboribusque coma.* Tibullus lib. 1. eleg. 4

Quàm citò purpureos deperdit terra colores,
Quam citò formosas populus alba comas.

¶ Comula, diminut. apud Petron. Fragm. Tragur. p. 43.

¶ Como, comare, vide in sequente Participio.

¶ Cŏmans, participium sine verbo, ut putatur Grammaticis, quum tamen *Comare* legatur apud Tertullian. de Pallio cap. 4. Quin etiam apud Tacitum Germ. cap. 18, 3. *quibus* [muneribus] *nova nupta comatur.* apud Poëtas frequenter legitur pro capilloso aut cristato, ut *comans galea*, apud Virg. 2. Æn. v. 391. & lib. 12. de leone v. 6

— — gaudetque comantes
Excutiens cervice toros. id est, κομώοντας.

¶ 2. Item pro virenti & florenti apud eundem 4. Georg. v. 122. *Narcissus sera comans.* Der langsam blühet.

¶ Cŏmatus, qui comam habet longiorem. Mart. lib. 10. Epigr. 83 *Calvo turpius est nihil comato.* Catull. Carm. 4 *Silva comata.*

¶ Comatulus, diminutivum, Hieronymus epist. 10 ad Furiam de viduitate servanda: *Comatulos, comtos, atque lascivos domus tua tecta non videant.*

¶ Cŏmōsus, idem quod *Comatus.* Phallicorum Poëta:

Phœbus comosus, Hercules lacertosus.

Plinius 16 cap. 4 *arbor in orbem comosa.* Superl. *Comosissimus* ejusdem Plinii est lib. 26 cap. 8 post med.

¶ Poetarum usus etiam multa ex Coma composuit epitheta:

¶ Anguĭcŏmus, cui angues pro crinibus sunt. Ovid. Met. lib. 4 v. 698: *Gorgonis anguicomæ Perseus superator.*

¶ Auricŏmus, der Gold-gelb Haar hat. Silius lib. 3 v. 608

auricomo performidate Batavo.

Translate Val. Flaccus lib. 4 v. 92 *Sol auricomus.*

¶ Flammicŏmus. Prudentius Psychom. v. 777

Si flammicomis Christi pro nomine martyr
Ignibus insilias.

¶ Flavicŏmans. Prudentius Apotheos. v. 495

Armiger e cuneo puerorum flavicomantum.

¶ Frondicŏmus. Idem Prudentius Cathemer. hym. 3. v. 102

Frondicomis habitare locis.

¶ Ignicŏmans. Avienus Arateis p. 108 ed. Grot.

Et Procyon, primique pedes Canis ignicomantis.

¶ Ignicŏmus, idem. Avienus Periegesi v. 801

Icarus ignicomo Soli sacra.

¶ Mollicomus. Idem Avienus Perieg. v. 1081

mollicomis tellus insternitur herbis.

¶ Viticŏmus. Sidonius Carm. 2 v. 328

Viticomam — flectit ad ulmum.

COMAGĒNA, vel Comagēne Græcanica terminatione, Syriæ pars septentrionalis, sub Tauro monte sita: Strabo & Dio lib. 36. itemque Plinius. Etiam Cœlius Ciceroni lib. 8 epist. 10 pr. *copiæ Parthorum profectæ per Comagenem in provinciam nostram.*

¶ Comagēnus, adjectivum, ut, *Rex Antiochus Comagenus.* Cic. lib. 15 epist. 1.

CŎMĀNA, plurale, τὰ Κόμανα, urbs Cappadociæ, in Antitauri valle sita, Ciliciam versus, opulento fano atque sacerdotio Bellonæ Deæ inclytâ. Strab. lib 12 p. 369.

¶ Cŏmāna alia in Ponto, τῇ κάτω θεῷ καθιερωμένα, *eidem deæ consecrata.* Strab. eod. lib. p. 383.

¶ Cŏmāni, orum, κόμανοι, sacri servi sunt Bellonæ, dicti ab ipsius deæ fano, aut ab ejusdem nominis civitate, in qua fanum illud fuit. vid. Strab. lib. 12. Gladiis mutuis se petebant, sanguinem in honorem deæ fundentes, unde Valerius in Argonaut. lib. 7 v. 636

— exsectos lacerat Bellona Comanos.

¶ Comanus quoque Segobrigiorum Rex fuit in Galliis. de quo Justin. lib. 43 cap. 4.

CŎMĂRVS, comarōn, ita unedinem Plin. vocat lib. 15. cap. 24. vide *Unedo.*

¶ Est & Comarus portus Thesprotiæ, haud longe ab Ambracio sinu. Strab. lib. 7 p. 224.

Comasso, are: vide *Comisso.*

COMBRĒTVM, herba Plinio lib. 21. cap. 6. bacchari similis.

CŎME, es, κόμη, hoc nomine dici herbam, *barbulam hirci*, Dioscor. indicat libr. 2. Bockbart oder Gauchbrot / τραγωπώγων.

CŎMES, qui iter cum aliquo facit, qui cum aliquo simul it, ein Gefehrt / Publ. Syrus: *Comes facundus in via pro vehiculo est*, ein gesprächer Gefehrt macht einem den Weg leicht. Cicero lib. 1. Epist. 9 *Comitem se alicui præbere*, einen Gefehrten geben. ¶ 2. Additur & aliis, ut, *Comes imperii, dignitatis, honoris, calamitatis, laborum, periculorum*, &c. *Grammatica est dulcis comes secretorum*, Quintil. lib. 1. cap. 4. *Eloquentiæ pacis est comes utilisque socia*, Cicer. de Clar. cap. 12. Lucretius lib. 2. v. 580

Ploratus mortis comites & funeris atri,

Horat.

Horat. lib. 4 ode 5 *Culpam pœna premit comes*, auf Sünde folget Straffe. ¶ 3. Comitum nomine veniebant & illi proprie, qui Proconsules atque Prætores in Provincias sequebantur, consilii juxta vel operæ officiique præstandi gratiâ: qui cœtus & *amicorum cohors* dicebatur. Servi enim comitum nomine (quippe quo honestiores tantùm continebantur) excluſi erant; ut clare docet Suetonii locus Cæsare cap. 4. Horat. lib. 1. Ep. 8

Celso gaudere & bene rem gerere Albinovano
Musa rogata refer comiti scribæque Neronis.

Ubi operæ erit eruditiſſ. Torrentium legere. Vide & Sigonium lib. 2 de Antiquo Jure Provinciarum pag. 145. itemque Barth. ad lib. 10. Theb. Statii pag. 1176. A Scipione primùm introductum hunc morem Casaubonus ad Sueton. pag. 145 obſervat. ¶ 4. Hinc qui circa Imperatorem poſtea dignitate aliqua vel militari, vel togata conſpicui eſſent, [οἱ περὶ τὸν βασιλέα, ut Zoſimus lib. 5. cap. 25 appellat] ut & provinciis dati eſſent rectores, ſic appellabantur. Hinc *Comes Palatii: Comes Conſiſtorii: Comes ſtabuli: Comes ſacrarum largitionum: Comes archiatrorum*: item *Comes Africæ, Illyrici* &c. Quorum paſſim in utroque Codice, Notitia Imperii, apud Symmachum etiam & alios hujus generis auctores mentio fit. Conf. Salmaſ ad ſcriptor. Hiſtor. Auguſt. p. 47. 48. Schild. ad Sueton. p. 344. 345. Barth. ad Rutil. Itinerar. pag. 168. Eſtque hic titulus ac honor à Conſtantino Magno inſtitutus, ut Euſebius auctor eſt lib. 4 de vitâ ejus initio. Nec ex origine aliâ deducendi, qui appellantur hodie *Comites*, ſunt. Sed nunc id nominis hæreditariæ cujusdam nobilitatis gradum dominiique proprii ſpeciem deſignat, quo muneris olim atque officii & delegati imperii ac poteſtatis fuit. Vide Cambdenum in Britannia: Sigismundum Gelenium in Notit. Imperii, nec non Rhenanum lib. 1. Rerum Germanicarum & alios. ¶ 5. Sed & *Pædagogi* olim honestiore vocabulo *Comites* appellati: qui & *monitores*, item *rectores* dicebantur. Ita Suetonius Aug. cap. 98 Thraſyllum *Tiberii comitem*; & in Tiberio cap. 12, M. Lollium, *comitem & rectorem* C. Cæſaris vocat. Item Claudio cap. 35 *Ut ne cuivis comiti aut librario calamariæ theca adimerentur.* ¶ 4. Comites etiam dicuntur milites aliis adjuncti ap. Nepot. in Ageſil. cap. 6, 3.

¶ Cŏmĭtatus, cœtus vel munus comitum; vel qui ſequuntur aliquem. *Semiſer comitatus*, Weibiſche Geſellſchafft. Virg. 4. Æn. v. 215. ¶ 2. Apud Cæſarem *Comitatus* vocari videtur numerus, ſive turba collecta ex vario hominum genere, qui per dubium belli tempus ſimul faciunt iter, ut ſibi præſidio mutuo ſint, ſi quis incidat caſus, & turo, quò deſtinârunt, & in amica caſtra præcipue ſupportandorum commeatuum, aut aliarum rerum cauſſa perveniant. Eine Convoy. Ut lib. 1. de Bell. Civ. c. 48 *Neque civitates, quæ ad Cæſaris amicitiam accesſerant, frumentum ſupportare; neque ii, qui pabulatum progreſſi erant, intercluſi fluminibus reverti, neque maximi comitatus, qui ex Italia veniebant, in caſtra pervenire poterant.* Habes uſus hujus exempla & c. 51. & c. 54. extr. ¶ 3. Ut *Comites* dicebantur, qui in Palatio Imperatoris, ut obſervavimus paullo ante, militabant, ſic ipſa aula principis recentioris notæ Scriptoribus *Comitatus* haud raro appellatur. Auſonius Epiſt. 17 *Expertus es fidem meam mentis atque dictorum, dum in comitatu degimus ambo, ubi diſpares.* Ubi καὶ ἐξοχὴν *comitatum* Aulam Principis vocat. Symmachus ut notam diſcriminis adderet *ſacrum comitatum* non ſemel dixit, ut lib. 9. Epiſt. 8, & lib. 10 Ep. 39. Sidonius lib. 1. ep. 11 *Temporibus Auguſti Majoriani venit in medium charta comitatum, ſed carens indice, verſuum plena Satyricorum.* Quin ipſe Tacitus quoque non aliter uſus vocabulo eſt 2 Hiſt. cap. 65 *Clubius comitatu principis adjectus, non ademta Hiſpania, quam rexit, abſens. Comitatu adjectus*, id eſt, in aulam aſſumtus. ¶ 4. Comitatus, ſubſt. Grafſchafft/ ex vulgari uſu temporum noſtrorum.

¶ Comitatenſis hinc adjectivum, pro eo, quod in comitatu eſt. Sic *munus comitatenſe*, Lege 38 Cod. Theod. de Decurionibus: *Comitatenſis fabrica*, Ammianus lib. 18 cap. 8 (Valeſ. c. 4) id eſt machinatio & delatio a comitatenſibus inſtituta: *Comitatenſes excubiæ*, Ennodius lib. 8. epiſt. 16. *Comitatenſe exercitium*, Idem lib. 4 ep. 33, ad quem locum Sirmondus: *Comitatenſes generaliter vocantur omnes qui in ſacro palatio militant in Principis comitatu: interdum palatini peculiariter appellati, qui in officio erant utriusque Comitis Largitionum.* Vide ibi plura, etiam exempla utriusque notionis.

¶ Comitivus, ad comites pertinens, ut *Comitiva dignitas*, apud Vegetium lib. 2 cap. 9. Etiam abſolute *Comitiva* pro dignitate comitis. Vid. du Freſne Gloſſarium.

¶ Cŏmĭto, are, act. & frequentius comitor, ari, deponentale, einen Gefehrte ſeyn / begleiten / folgen. *Superbia comitatur honores*, Hoffart zeucht den Ehren nach/ Claudian. de conſul. Mall. Theod. v. 243. Cicero etiam cum Dativo junxit. Ejus enim eſt illud 5. Tuſc. c. 35 *Cæteraque, quæ comitantur hanc vitam.* Sed *Comitari funus* Nepos in Attico cap. 22, zur Leiche gehen. Eſtque hoc verbum inter voces huic officio proprias, quas refert Kirchm. de Funer. lib. 2. cap. 10. Activa forma Ovidius aliquoties uſus eſt, ut lib. 2 ex Ponto epiſt. 3 v. 43

Pirithoum Theſeus Stygias comitabit ad undas.

¶ Cŏmĭtatus, begleitet. Ovid. de Arte am. lib. 2. v. 279

Ipſe licet venias Muſis comitatus, Homere.

Cic. 2. Catil. c. 2. *Illud moleſte fero, quod ex urbe parum comitatus exieris.* Comparativo etiam uſi ſunt. Cic. 5. Tuſc. cap. 39. *Aſclepiadem ferunt, cum quidam quæreret, quid ei cæcitas attuliſſet: reſpondiſſe, ut uno puero eſſet comitatior.* Plinius lib. 10 cap. 37 *furto* [columbas] *comitatiores reverti.* Et Apulejus Apolog. p. 288 *Hercules neque una pelle veſtitior, neque uno baculo comitatior fuit.*

¶ Incŏmĭtatus, ſine comite, unbegleitet. Ovid. lib. 2. de Ponto eleg. 3. v. 35

Judice te mercede caret, per ſeque petenda eſt
Externa virtus incomitata bono.

Cic. lib. 1. de Orat. cap. 55 *cujus artem cum indotatam eſſe, atque incomitatam, & incomtam videres, verborum eam dote locupletaſti & ornaſti.* Virgil. 4. Æn. v. 467

Sola ſibi ſemper longam incomitata videtur
Ire viam.

Et Silius lib. 9 v. 101 *incomitata veſtigia.*

¶ Comitabilis. Paullinus Nolanus Auſonio Carm. 10. [vet. ed. 12] v. 291 *Ipſe obit, atque illi ſuus eſt comitabilis error.*

CŌMĒTA, Comētes, æ, Græcè Κομήτης, Latine *Crinita* & *cincinnata ſtella*, ſecundum Ciceronem 2. de Nat. Deor. cap. 5. ein Comet. Apul. de Mundo: *Ex ea parte, qua curriculis, finitimi inuritur ſolis, ejaculari atque emicare & ſcintillare flammâ quædam offenſa oculis noſtris videntur, quas Græci Cometas, & Docidas, & Bothynos appellant.* An Stellæ ſint, diſputant Philoſophi. Eſſe, erudite docet Seneca lib. 7. Quæſt. Nat. Plinius certe lib. 2. cap. 25. ubi plures Cometarum ſpecies, ſuis nominibus diſtinctas, refert; *Sidus terrificum*, Cometen vocat. Vide & Servium ad 10. Æn. v. 272. Ammianus lib. 25. cap. 32 (ubi & variantes Phyſicorum rationes perſtringit) & lib. 30 c. 21 *ſidera cometarum* appellat. *Cometæ pronuncii ſunt magnarum plerumque calamitatum*, Cicero Nat. D. c. 1. Cometen bedeuten gemeiniglich nichts guts. Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 71

-- -- belli mala ſigna cometes.

Lucanus lib. 1. v. 526

Ignota obſcuræ viderunt ſidera noctes,
Ardentemque polum flammis caloque volantes
Obliquas per inane faces, crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna Cometen.

Valer. Flaccus lib. 6. v. 607

-- -- iratoque vocati
Ab Jove fatales ad regna injuſta cometæ.

Contra quam opinionem eruditiſſima oratione diſſeruit Andreas Dudithius. Alii, inter quos & Chæremon Stoicus fuit, tradiderunt, Cometarum alios mala & triſtia, alios læta atque felicia ſignificare, illos nempe, qui de Jove & Venere fiant. Sic Cometa, qui in ludis Veneris Genetricis apparuit, ſalutaris Auguſto fuit, teſte Plin. lib. 2. cap. 25. Contra qui ex Marte & Saturno, diros exiſtere & infelices; ut Servius ex Avieno annotat. Quem vide ad illud Georg. 1. ſub fin.

-- -- non diri toties arſere cometæ?

Item illud Æn. 10. v. 272

-- -- ſi quando nocte Cometæ
Sanguinei lugubre rubent.

CŌMĬNUS, adverb. è loco propinquo, ſicut *eminus* è longinquo. Apul. lib. 5. Mileſ. *Videsne, quantum tibi periculum veſtitatur Fortuna eminus? ac niſi longe firmiter præcaves, mox cominus congredietur.* Cic. pro Balbo cap. 9 *Pugnare cominus*, dem Feind nah unter Augen gehen / und ſich mit ihm ſchlagen. *Cominus ad aliquem accedere*, idem ad Att. l. b. 2. epiſt. 2. Ovidius 3 Metam. v. 119

Cominus enſe ferit: jaculo cadit eminus ipſe.

CŌMIS, quî in omni ſermone & cultu vitæ facilis, amœnus jucundusque eſt. Höfflich / luſtig / ſchertzhafftig/ freundlich / holdſelig. Extenditur & ad liberalem atque benignum: unde Plautus & pro prodigo *comem* dixit Trinum. a. 1. ſc. 1. v. 24. Cicero orat. pro Balbo cap. 16 *Comes, benigni, faciles, ſuaves homines*, &c. Plinius lib. 35 cap. 4. extr. Tiberium *parum comem* Imperatorem vocat, id eſt, elegantiarum parum ſtudioſum, (loquitur enim de picturis eo loco) atque ſubruſticum adeò. Sic idem *comiter habitare* pro eleganter & ſplendide habitare lib. 17 cap. 1 dixit. Vet. Gloſſ. *Comis*, κόσμιος. Forte legendum κόμψος. ¶ Comp. *Comior* apud Ciceronem pro Muræna cap. 31. *Quis*, inquit, *C. Lælio comior, quis jucundior?* Superl. vulgo profertur ex Suetonii Veſpaſ. cap. 22, *Semper aliàs comiſſimus*: ſed Gruterus ex MS. reſtituit, *ſuper aleas communiſſimus*, quod mirifice placuit Caſaubono, etiam ab accuratiſſimo editore Jo. G. Grævio expreſſum eſt. Legitur tamen idem gradus apud Apulejum lib. 10, *comiſſimis affatur ſermonibus.* Ita Elmenh. p. 247, & Pricæus p. 214. Et lib. 11. p. 268 [Pric. 255] *ſenex comiſſimus.*

¶ Percomis, valde comis, Cicero de Clar. Orat. cap. 58 pro Superlativo uſus eſt. *Scævola*, inquit, *peritiſſimus juris, idemque percomis eſt habitus.*

¶ Comi-

¶ Comitas ipſa virtus, à quâ perhibemur *comes*: quæ humanitatis ſpecies eſt, & eadem ferme, quæ alias appellatur *benignitas*; de qua ſupra ex Hieronymo diximus. Opponitur enim duritiæ, & ſeveritati, & tetricis moribus &c. Tacitus Agricolâ cap. 16 *Trebellius ſegnior & nullis caſtrorum experimentis comitate quadam curandi provinciam tenuit. Comitate curandi*, facilitate, lenitate. Namque & Cicero lib. 1. ad Q. Fratrem Epiſt. 1. quam lenitatem in Prætore commendaverat, & ſeveritati oppoſuerat, mox *comitatem* dicit, & ab effectu *jucundam* vocat: cùm *ſeveritas* contra acerba ſit atque ingrata. Hoc eſt quod idem Tacitus 1. Hiſtor. cap. 13 *comiter adminiſtrare provinciam* dixit. *Cænam exquiſitiſſimæ comitatis*, i. e. jucunditatis, & hilaritatis, Suetonius dixit Othone cap. 3. Idem Auguſto cap. 98 *Caprearum quoque ſeceſſus quatriduum impendit: remiſſiſſimo ad otium & omnem comitatem animo.* Et hujus *comitatis* exceſſum *petulantiam* vocat Plinius lib. 8 Epiſt. 21. De *Comibus* & *comitate* plura etiam apud Pontanum leges lib. 1. de Serm. cap. 10. & cap. 28. Conf. & Vorſtii Indicem ad Corn. Nep. hac voce.

¶ Cõmiter, ut *conſolari comiter*, freundlich tröſten/ Cic. 3. Attic. ep. 15. *Comiter aliquem adjubare*, willig helffen/ Terent. Phorm. 3. ſc. 3. v. 4. *Comiter & benigniter aliquem compellare*, freundlich anſprechen/ Livius lib. 2. c. 44. *In convivio jucundè ac comiter eſſe*, Cicero pro Dejotaro cap. 7. quod Livio lib. 1. cap. 22 eſt *convivium comiter celebrare*. *Comiter habitare*, Vid. ſupra in *Comis*. *Comiter alicujus majeſtatem conſervare*, quorundam fœderum formula erat, quam explicat Cicero Orat. pro Balbo cap. 16. Superl. *Comiſſime* Plauti eſt in Milite a. 3. ſcen. 3. v. 66 *Datne ab ſe mulier operam?* Reſpondet neſcio quis: *Lepidiſſimè & comiſſimè.*

CŌMISSĀRI, vel *Comaſſari*, [ita enim ſcribendum non *comeſſari* vel *commeſſari*; quippe quod ex Græco κωμάζειν eſt] eſt à cœna bibere, & foris quidem maximè. Plautus Moſtell. a. 1. ſc. 4. *Nunc comiſſatum ibo ad Philolachen.* Horat. lib. 4. ode 1

-- -- tempeſtivus in domo
Paulli purpureis ales oloribus
Comiſſabere Maximi.

Livius lib. 40 c. 7 *Hujus rei ignarus Demetrius, quin comiſſatum, inquit, ad fratrem imus.* Originem verbi reique aperit Scaliger lib. 1. de Satyrâ cap. 4. extr.

¶ Comiſſatio: compotatio à cœna, Schmauß. Sueton. Vitellio cap. 13. *Epulas trifariam ſemper, interdum quadrifariam diſpertiebat, in jentacula, prandia, cœnas, comiſſationes.* Cicer. 2. Catil. c. 5 *comiſſationes quærere.*

¶ Comiſſator, ein Schlemmer / Schmauſſer. Apul. de Mundo p. 74. *Ille moriturus ad ſupplicii locum ducitur; hic ad convivii repoſita & veſpertinus comiſſator advenit.* Martial. lib. 9 epigr. 62

Atque oluere Lares comiſſatore Lyæo.

Livius lib. 40 cap. 7 *Comiſſatores, tanquam ad eadem ſuam venientes, aditu januæ arcet.* Cicero ad Attic. lib. 1. Ep. 16 Catilinarios vocat *comiſſatores conjurationis*, à vitæ ſtudiis, quibus deditiſſimi erant. Vid. 2. in Catil. cap. 5.

¶ Comiſſabundus. Livius lib. 9 cap. 17 de Alexandro M. *per Indiam temulento agmine comiſſabundus inceſſit.* Plinius lib. 21. cap. 3 *comiſſabundi juvenes.*

COMITIVM, videtur proprie quemlibet cœtum ſeu conventiculum ſignificare, à coëundo videlicet unde ducta vox eſt. Vet. Gl. Ὀχλαγώγιον, *Comitium.* Item, Ὀχλαγωγῶ, *comitium facio, circulor.* Sic *Comitia amicorum* Nep. in Attic. 4, in quibus agitur de amicorum dignitatibus: ad hæc ventitare, ibique petitionem amici auctoritate, & ſuffragio juvare, officii erat. ¶ 2. Comitium locus Romæ in foro juxta curiam, Livius ut indicat lib. 1. cap. 36. Ibi antiquitus diſceptabantur cauſſæ, habebanturque curiata comitia à populo: qui cum eò coiret, inde nomen accepit. Varro lib. 4 de LL. *Comitium*, inquit, *ab eo, quod coibant eò comitiis curiatis & litium cauſſa.* Vel quod Romulus Tatiusque, cum ſociarent regnum Romæ, pangendi fœderis cauſſa ibi coierunt, ut Plutarchus in Romulo auctor eſt pag. 30. Sumebantur ibi & ſupplicia de ſontibus. Unde *Comitium* & *birgas pati* pro, pœnam pati, Plinius dixit lib. 4 Epiſt. 11. Ubi vide & Notas Buchneri. Multis annis *comitium* tecto caruit, unde comitia inducta ſæpe ob tempeſtatem deſolata: longo tempore poſt, ubi Hannibal in Italiam venit, tectum impoſitum fuit, à Cæſare poſtea reſtauratum. ¶ 3. *Comitia* in plurali numero dicebantur conventus univerſi populi Romani, cum in Campo Martio ad Tiberim, cum creandorum Magiſtratuum, tum ferendarum legum & exercendi judicii cauſſa coibat, quæ non unius generis erant. Alia enim *Centuriata*, cum Populus per claſſium centurias ferebat ſuffragia, de quibus Cic. orat pro domõ ſuâ, & Plutarch. in Gracchis; alia *Tributa*, cum populus tributim, ſive per Tribus deſcriptus ſuffragia ferebat; & alia *Curiata*, ſub quibus *Calata* etiam continebantur, quæ a Curiis, quas 30 inſtituit Romulus, minores Romani Pop. partes (majores enim *Tribus* appellabantur) dicta ſunt. De iis omnibus, & qua ratione, atque a quibus haberentur peculiari opere in tres diviſo libros, eruditè & accurate Nicolaus Gruchius Rotomagenſis expoſuit DE COMITIIS ROMANORVM inſcripto. Adde Roſinii Antiq. Roman. lib. 6. Porrò *Conſularia Comitia* dicebantur, quæ creandorum Conſulum; *Prætoria*, quæ Prætorum; *Ædilitia*, quæ Ædilium; *Tribunitia*, quæ Tribunorum cauſſa habebantur. Apud Livium lib. 1. cap. 35 *Comitia creando Regi* etiam legas.

¶ Comitialis: ut *Comitiales dies*. Rathstage / Wahltage/ quibus cum populo agi licet, ut Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 16 interpretatur. *Menſis comitialis*, Cicer. 4 Verrin. cap. 52. *Comitialis morbus*, qui ἐπιληψία Græcis, Latinis *Caducus* dicitur, quo homo ſubito concidit, & ſpumæ ore moventur, die böſe Kranckheit / die Schwerenoth. Plinius ſic appellavit lib. 20 cap. 6, & clarius Apulejus Apologiâ p. 306 *Sed ſi usque adeò anxia eſt, ut etiam vigilantium capiti offundatur, tum vero repentino mentis nubilo obtorpeſcunt, & moribundo corpore ceſſante animo cadunt. Eum noſtri non modo Majorem & Comitialem, verum etiam divinum morbum, ita ut Græci ἱερὰν νόσον, vere nuncuparunt; videlicet quod animi partem rationalem, quæ longè ſanctiſſima eſt, eam violet.* Vid. P. Crinit. de H. D. lib. 25. c ap. 1. Ideò ſic appellatus, quod dirimentur comitia, ſi quis ex eo, cum haberentur, concidiſſet. Q. Serenus Sammonicus cap. 56

Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt,
Quod ſieri nobis ſuffragia juſta recuſat.

¶ Comitialiter, adv. Plin. lib. 22 cap. 21.

¶ Comitiarius, ut *Comitiaria ſtatio*, Livius 23 cap. 16. ſed meliores libri habent *cotidiana ſtatio.* vid. Gronov.

¶ Comitiatus; ſuffragiis populi in Comitiis electus. Aſconius in Proœm. Action. in Verrem: *Tribunorum militarium duo ſunt genera. Primum eorum, qui* RVTVLI *dicuntur, hi in exercitu creari ſolent: Alii ſunt* COMITIATI, *qui Romæ Comitiis deſignantur.*

¶ Comitiatus, ûs, ſubſt. comitia, conventus comitialis. Cic. 3. de Leg. cap. 19 *Lex altera de capite civis rogari, niſi maximo comitiatu, vetat.*

¶ Incomitiare, pro in comitia vocare, Plautus poſuit Curc. act. 3. ſc. 1. v. 31. Feſtus INCOMITIARE, inquit, *ſignificat tale convicium facere, pro quo neceſſe ſit in comitium, hoc eſt, in conventum venire.* Hoc eſt, *cauſſam dicere.*

COMMA, κόμμα, *inciſio* vel *inciſum*, ut Cicero in Bruto vertit; pars periodi, perfecti nihil habens, & ſæpe una tantum voce conſtans, vide *Periodus.* ¶ 2. In Carmine *Commata* dicuntur, partes verſuum, quæ integros pedes, ſive integras regiones non habent, nam quæ habent, *cola* appellantur. Ut:

Arma virumque cano.

Comma eſt: neque enim habet tres pedes perfectos. Contra Colon eſt:

Deficiſſe videt ſua.

Sunt enim tres integri Dactyli. Vide Mar. Victorium itemque Atilium Fortunatianum Grammaticos, itemque Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. pag. 58. 61. ¶ 3. Commata ſunt etiam aquarum emiſſaria & incilia, Waſſerfallen. ¶ 4. Comma etiam dicitur Character nummi: unde nummi κομμάτης; mali commatis apud Ariſtophanem. Vide infra in *Nota.*

Commercium, vide *Merx.*

Comminiſcor & Commentum, & Commentarius, quæ te ſub antiquo *Meniſcor*, in *Mens.*

COMMODVM, quod *cum modo* ſit, a *Modo* dictum eſt, & hoc loco ſeorſum ſcribitur, quia vocabuli *Modus* & multa per ſe & ampla derivata ſunt, ne nimietas officiat inquirentibus. Eſt vero *Commodum* utilitas, emolumentum, Nutz / Frommen/ gute Gelegenheit. Ter. in And. a. 4. ſc. 1. v. 4 *Sua commoda ex alterius incommodis comparare*, ſeinen Nutz ſchaffen mit eines andern Schaden. *Commodis vel ſuis, vel aliorum ſervire, inſervire.* Sic Cicero ad Q. Fr. lib. 1. epiſt. 1. cap. 8 *Eſt ejus, qui alii præſit, eorum, quibus præſit, commodis utilitatique ſervire.* Idem in Offic. lib. 3. cap. 6 *Suum cuique in commodum ferendum eſt potius, quàm de alterius commodis detrahendum.* Et Ter. Eun. 3. ſc. 5. v. 25 *Commodum ex aliqua re capere*, Genutz nehmen. Item Horat. Arte v. 175

Multa ferunt anni venientes commoda ſecum
Multa recedentes adimunt.

Obſerva formulas: *Quod commodo tuo facere poſſit, quod commodo tuo fiat*; So es ohn deine Beſchwerung geſchehen möchte. *Quod commodo Reip. facere poſſit*, Cicer. lib. 1 epiſt. 1. & lib. 4 ep. 2. &c. *Sed eſt poſitum pro eo; quam diu libuerit.* Hinc formula *per commodum*, nach guter Gelegenheit/ quam genimulam Gronovius ad Livium lib. 30. c. 29 vocat, eamque aliquot locis eidem auctori reſtituit. ¶ 2. Commoda etiam dicebantur præmia, quæ ſuper ſtipendia militibus cum miſſione conſequebantur. Unde *miſſionum commoda*: item *militiæ commoda* Suetonio appellantur. Vid. Lipſ. lib. 5. de Milit. Rom. Dial. 19. extr. *Commodum valetudinis*, Cic. pro Muræn. cap. 23, gutes Geſundheit. Ita *Commodiores* eſſe dicuntur, qui cum valetudine in gratiam redeunt, ſive qui melius habent, apud Plin. lib. 3. Epiſt. 16. ¶ 3. Eſt & *Commodum*, & proprie quidem, quod modum non excedit, h. e. quod juſtum eſt. Ut *commoda ſtatura*, Plaut. Aſin. a. 2. ſc. 3. v. 21, die nicht zu groß / nicht zu klein. *Commodum talentum, commoda mina*, i. e. juſti ponderis, Plaut. Aſin. 3. ſc. 3. v. 135. *Commodum* enim dictum, quaſi *cum modo.* Hinc *commodi cyathi* apud Horat. lib. 3. Ode 19, qui juſtum modum habent,

habent, qui, cum exsiccandi sunt, non nimis affligunt: quibus alibi *iniqua pocula* opposuit. Hinc & qui ita sibi moderantur homines, ut ne offendant ac molesti sint aliis, h. e. modesto ingenio sunt, & alieni ab omni fastu atque superbia, quæ facile adducunt in odium, *Commodi* & *moribus commodis* esse dicuntur. Mit denen wohl umzugehen ist. Ita *commodos convivas* Plautus dixit Pœnul. act. 3. sc. 3. princ. Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 10

— — *Mulier est commoda, &*
Facetè hæc meretrix.

His opponuntur superbi & importuni. Unde & Plautus, *incommodum, & importunum* conjungit Asinar. act. 1. sc. 1. v. 46. Auctor ad Herenn. lib. 4 c. 18 *Qui privatus intolerabili superbiâ fuerit, eum commodum & sui cognoscentem videre in civitate quis potest?* Terent. ead. fabulâ, iisdem actu & scena v. 49 *Nunquam commodius herum audivi loqui:* i. e. æquius, comiùs, minusque & pro herili ingenio. Græci tales homines *ἐυπρόσωπους* appellabant. Latinis & *Concinni* dicuntur. Vide infra.

¶ Commodus, bequem / dienlich / füglich. *Commodum id mihi non est.* Es ist mir nicht gelegen. Terent. Phorm. act. 5. sc. ult.

Exsequias Chremeti, quibus est commodum, ire jam tempus est.

Cic. in Verrem de Jurisdict. Sicil. sub fin. *Aut eum judicem, quem commodum erat &c.* Ad quem locum Asconius: *Venuste*, inquit, *posuit pro eo, quem volebat. Sic Terentius* [Adelph. a. 1. sc. 2. v. 38]

Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum.

Nam meretrici dare, quando est commodum? ¶ Gradibus etiam adsurgit. Cic. Att. lib. 9 epist. 3 *si commodius anni tempus esset.* Cæsar lib. 7 cap. 6 *urbanas res commodiorem in statum pervenisse.* Et lib. 2. Bell. Gall. cap. 47 *commodissimum visum est:* & 3. Civ. cap. 85, *hanc sibi commodissimam belli rationem judicavit.*

¶ Commodè, bene, scite, apte: *Commodè saltare* Nepos præfat. *Commodè verba facere*, Idem in Themist. c. 5. n. 1. de eo, qui nativum linguæ leporem exprimit. *Commodiùs disputare*, Cic. 2. Offic. extr. *Commodiùs administrare rempubl.* Cæs. 6. Gall. cap. 19. Idem lib. 5. cap. 47 *explorat, quo commodissimè itinere vallem transire possit.* Varro R. R. lib. 2. cap. 5 *pascuntur armenta commodissime in nemoribus.* ¶ 2. Commodè valet *Bene*. Cic. pro S. Rosc. cap. 12, *quem pro dignitate ne laudare quidem quisquam satis commode posset.*

¶ Commodùm, i. e. oportunè, ipso eodemque tempore. Ter. in Eun. a. 2 sc. 3 v. 51 *Illa sese interea commodum huc advortens &c.* Sie hatte sich gleich hergewand. *Commodùm intervenit*, Er kam gleich eben darzu. Cic. ad Att. lib. 13. epist. 9 *Commodùm discesseras heri, cum Trebatius venit*, h. e. *vix discesseras.* Et rursus ad eund. ep. 19 ejusd. lib. *Commodum ad te dederam literas de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius veniisset*, h. e. *vix ad te dederam*, &c. Apul. lib. 1. *Commodum quieveram: & repente impulsu majore, quàm ut latrones crederes, janua reserantur, imò vero fractis & evulsis funditus cardinibus prosternuntur.*

¶ Commodule, Plaut. in Rudente act. 2. sc. 5. v. 11. *Commodulè melius.* Et Sticho a. 5. sc. 4. v. 8 *pro opibus nostris satis commodule.* Idem etiam adverbialiter dixit

¶ Commodulùm, Milite a. 3. sc. 1. v. 155 *commodulum obsonare*, wohlfeil / mit Rath einkauffen.

¶ Commoditas, gute Sach / gute Gelegenheit. *Quæ commoditates ex ea re sint vide*, Terent. And. 3. sc. 3. v. 37. Et,

Commoditas omnis sua fert incommoda secum,

Mantuan. eclog. 12. Eleganter Plautus dixit, *commoditatis omnes articulos scire*, auff das genaueste wissen / wie und wann ein Ding gelegen / in Mæn. a. 1. sc. 2. v. 31. Nepos Attico cap. 9. *in eo ludendo se aliquam consecuturos commoditatem sperabant.* id est, commodum, lucrum, quæstum: *Commoditas membrorum*, apud Suetonium in Augusto cap. 79 concinnitas est.

¶ Commŏdare, zu Willen seyn / dienen. Cicer. Famil. 13 epist. 35 *Omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, his commodes*, diene ihm mit allen Dingen. Tacitus Agricola cap. 19 *parvis delictis veniam, magnus severitatem commodare*, id est, adhibere. ¶ 2. Habet & mutandi interdum quodammodo significationem. Cic. off. 1. cap. 16 *Quicquid sine detrimento possit commodari; id tribuatur vel ignoto.* verleihen. Pro Marcello cap. 6 *domita & commodata* opponuntur. ¶ *Commodamus* autem proprie, *vestes, libros, vasa, equos*, hoc est, quæ eadem redduntur numero & specie: non autem *aurum, frumentum, vinum* quæ non redduntur eadem, ut Grammatici observant. Sed hoc non raro migrant auctores. Nam & ipse Cicero Verr. 6 cap. 9 dixit *commodasti tritici modios sexaginta.* Item pro Cœlio cap. 13 *aurum commodare.*

¶ Commŏditare, frequentativum, apud Catullum Carm. 10 de Varri scorto, v. 26 legi putatur, sed castigatiores libri habent *commodo nam* pro *commodita.*

¶ Accommodare, applicare, adjungere, adhibere est, an etwas fügen / auff etwas lencken / richten / stellen. Virgil. 2. Æneid. v. 393 *Latoque Argivum accommodat ensem.* Sic *accommodare orationem auribus multitudinis*, die Rede also stellen / daß sie die Leute gern hören / Cic. lib. 2 de orat. c. 38. Et, *Accommodare testes ad crimen*, Zeugen führen / Idem in 2 Verr. cap. ult. Ac Suetonius Tiberio c. 48 *Largitus est singula millia denariorum Prætorianis cohortibus, quod se Sejano non accommodassent.*

¶ Accommŏdātus geschickt / bequem / ut, *accommodatus ad consolandum*, Cic. 5. Epist. 16. pr. *Accommodatior concionibus*, pro Cluent. c. 1. *Reliqua illa essent aptiora & accommodatiora*, Cæs. 3. Gall. c. 13. *Terrarum omnium Ægyptus accommodatissima unguentis*, Plin. 13. cap. 3. extr. *Res alendo furculo accommodatissima*, Columell. lib. 3. cap. 11.

¶ Accommodatè, bequem. Adverb. Cic. 1. de Orat. c. 33. *dicere ad veritatem accommodate.* Idem lib. 5. de Fin. cap. 9 *vivere ad naturam accommodatissime.*

¶ Accommodatio die Bequemung. Cic. Verrin. 5. c. 82 *Ex hujusce modi principio atque ex liberalitate atque accommodatione magistratuum, consuetudo æstimationis introducta est.*

¶ Accommodator. Vetus inscriptio apud Gruter. p. 789

D. M.
HERMA. ACCOMMODATOR
VIXIT. AN. XLVIII

¶ Superaccommodare. Celsus lib. 8. cap. 10 *ferula superaccommodanda sunt, quæ fissa circumpositaque ossa in sua sede continent.* Den Bruch mit Schinnen verbinden.

¶ Accommŏdus, das sich was schicket und füget. Virg. lib. 11. v. 522 Æneid. *Est curvo anfractu valles accommoda fraudi.* Et Statius 4 Silv. 4 v. 65 *sunt membra accommoda bello.*

¶ Accommodè adverb. probant ex Quintil. 4. cap. 1. extr. *Cui accommodissimè jungi initium sequentium poterit:* sed libri habent *commodissime.*

¶ Incommodum, damnum, detrimentum, Schade / Unrath. Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 3. extr. *Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquum est ferre.* Cicer. 1. Nat. D. cap. 9. extr. *Leniunt incommoda vitæ commodorum compensatione sapientes.* Et, 1. Off. cap. 7 *Affici incommodo*, in Unrath kommen. Horat. in art. v. 169

Multa senem circumveniunt incommoda, &c.

¶ Incommodus, unbequem / ungelegen. *Uxor incommoda & importuna*, Plaut. Asin. a. 1. sc. 1. v. 46. *Iter incommodum*, Terent. Hecyr. 3. sc. 4. pr. eine ungelegene Reise.

¶ Perincommodus. Liv. lib. 37. cap. 41 *Quæ nihil admodum Romanis eadem perincommoda regiis erant.*

¶ Incommodè unbequemlich / zu ungelegener Zeit. Livius lib. 40. c. 51 *incommode oppositis signis.* Cæsar lib. 5. c. 33 *incommode accidit.* Cic. lib. 5. ad Attic. ep. 9 *qui incommodissimè navigassemus.*

¶ Perincommodè. Cic. Attico lib. 1. Epist. 17.

¶ Incommoditas, damnum, molestia, Ungelegenheit. Ter. in And. act. 3. sc. 3. v. 35 *Nempe incommoditas denique huc omnis redit.* Pluraliter, *Morborum incommoditatibus frangi*, Arnobius lib. 2. p. 54.

¶ Incommŏdare, Schaden zufügen / beschwerlich seyn. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 124 *Magis id adeo mihi ut incommodet*, &c.

¶ Incommodatio, Ciceroni ad Attic. lib. 1. ep. 17 Nizolius tribuit: at libri habent, *in ista incommoditate.*

¶ Percommodus, valde commodus, sehr bequem. Livius 22. cap. 43 extr. *Id castris percommodum fuit.*

¶ Percommode, adverb. Cic. in Verr. 2. cap. 2 *Hoc adhuc percommode cadit.* Et pro Cæcina cap. 27 *Hoc loco percommode accidit, quod non adest is.* Addunt ex Livii lib. 30 cap. 29 *Percontatus, satin' percommode omnia explorassent.* Sed Gronov. ex MSS. *per commodum.*

COMMVNIS, commune, quod non est proprium, quo multi simul utuntur, a *Con* & *Munus*, ut τῷ *immunis*, oppositum sit. gemein. Cic. 3. de Fin. cap. 1 *cujus usus vulgaris communisque non sit.* Sic mortalitas dicitur esse res *communis* hominis, & bestiæ: contra rationalitas propria dicitur esse homini. Interdum ponitur sine casu: Cicer. 1. offic. cap. 17 *Magnum est sepulcra habere communia:* interdum cum Dativo: Idem Senect. cap. 19 *Omni ætati mors est communis:* aliquando cum genitivo, Idem Off. 1. cap. 16 *Amicorum omnia sunt communia:* nonnunquam cum Dativo, & Ablativo, præeunte præpositione *cum*, Sallust. Initio Catil. *Nobis commune cum Diis. &c.* Cicer. de Leg. lib. 2. cap. 13 *Hæc locupletibus fere cum plebe communia.* Idem ad Atticum lib. 11 epist. 1 *Pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius ferunt.* Etiam cum præpositione *Inter.* Idem de Legib. lib. 1. cap. 7 *quibus hæc sunt inter eos communia.* Et cum *Apud.* Lib. 7. Famil. ep. 12 *Commune nihil potest esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur.* Menandri est: *Bonum commune est vir bonus bene habens*, κοινὸν ἀγαθόν ἐστι τὸν χρηστὸν εὐτυχεῖν. eines frommen Manns / dem es wohl gehet / können ihr viel geniessen. Virg. 2. Æn. v. 709

unum & commune periclum,
Una salus ambobus erit.

Wir wollen guts und böses mit einander ausstehen. Cicer. off. 1. cap. 16 *Omnes res ad communem hominum usum natura genuit*, zu gemeinen Nutz und Brauch. *Sensus communis*, fünff Sinne.

Sensus

Sensu communi carere Horat. 1. Sat. 3. v. 66. *Conferre in commune*, Cic. 2 de Invent. c. 3. zu gemeinen Nutz wenden. *Communi & leni esse animo*, gedultig und gutwillig seyn / Ter. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 39. *In commune*, i. e. communiter, ins gemein. Tacitus 1. Hist. cap. 25 *In commune annos metu militiæ mutandæ terrebantur.* Claudianus Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 296

In commune jubes si quid, censesque tenendum,
Primus jussa subi.

Communem locum, pro Lupanari bis dixit Seneca lib. 1. Controvers. 2. ¶ 2. Communes etiam dicuntur, qui nihil superbe & superciliose sibi præ aliis arrogant; sed omnia sibi cum aliis communia volunt; qui iidem civiles, comes, jucundi, ut & clementes benignique audiunt. Cicer. lib. 4. ad Famil. Epist. 9 *Eum magis communem censemus in victoriâ futurum fuisse.* Nepos in Attico cap. 3 *Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur.* Nam *Communis* hic est, qui se æqualem infimis quodammodo, & parem facit. Nam & ita loquuntur auctores. Sic enim Eutropius Trajanum *æqualem se omnibus exhibuisse* scribit, cùm ejus civilitatem laudat, & de eodem Victor Junior: *Liberalis in amicos, & tanquam vitæ conditione par societatibus perfrui*; Plinius Paneg. ejus cap. 2 *Enim verò quam commune & ex æquo, quòd* FELICES NOS, FELICEM ILLVM, *prædicamus?* id est, quam civile. Suetonius Claudio cap. 21 *Nec ullo spectaculo communior aut remissior erat.* Servius ad illud Virgilii: COMMVNEMQVE VOCATE DEVM: *humanum, beneficum, φιλάνθρωπον. Unde &* Communes homines *dicimus.* Græci perinde tales κοινὰς vocabant: ut Plutarchi, Dionis, & aliorum exempla evincunt. S. Paullus κοινωνικὸς appellat 1. ad Tim. 6. v. 18. Recentiores Latinorum *Communibus*, hoc significatu, *Singularis* opponunt: de quo suo loco.

¶ Commūniter, non divise. gemeinschafftlich / ungetheilt. Livius lib. 1. cap. 10 *tres populi communiter bellum parant.* & cap. 45 *Diana Ephesia templum communiter à civitatibus Asiæ factum.* Mit einander zusammen. Cicero pro Rosc. Am. cap. 37 *Iste Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet.* in ungetheilten Gütern sitzen.

¶ Commune substant. pro communi republica. Horat. lib. 1. ode 15

Privatus illis census est brevis,
Commune magnum &c.

Idem lib. 1. Epist. ult. v. 4

Paucis ostendi gemis, & communia laudas.

Communia, id est, publica. *In Commune*, cui opponitur *partim.* Latinus Pacatus Paneg. Theodos. cap. 21 *Quæ non partim, sed in commune conducunt.*

¶ Commūnio, communitas Gemeinschafft. Cicer. 1. de Leg. cap. 7, *Inter quos est communio legis, inter eos communio juris est.* Et pro Milone cap. 36 *fortunas meas in communionem tuorum temporum contuli*, id est in societatem periculorum.

¶ Communitas, idem. Cic. de Amic. cap. 17 *Sit inter eos omnium rerum, consiliorum & voluntatum, sine ulla exceptione, communitas.* Idem lib. 9. epist. 24 *communitas vitæ atque victus.* & 6. Philipp. c. 2, *legationis communitas.*

¶ Commūnicare, conferre est, & impartire, mittheilen. Sic autem utimur, communicare cum aliquo aliquid, communicare inter se de aliqua re, &c. Cic. ad Att. lib. 1. epist. 18 *Nihil mihi nunc scito tam deesse, quàm hominem eum, quicum omnia, quæ me curâ aliquâ afficiunt, unà communicem.* Et in Verr. Divinat. c. 11 *Benignissime communicare cum aliquo aliquid.* Et lib. 1. Epist. 7 *Pompejus mecum sæpissime de te communicare solet.* Sic, *Multa de re aliquâ inter se communicare*, pro Quintio cap. 4. h. e. colloqui & conferre. *Communicato inter se consilio*, mit einander unterreden. Liv. lib. 8. cap. 25.

¶ Communicatio, Mittheilung / & quidem *consilii, sermonis*, ut, *Suavissima sermonis communicatio*, Cic. ad Att. lib. 1. ep. 17. ¶ 1. Est & communicatio Schema, ἀνακοίνωσις, de quo sic Cicer. lib. 3. de orat. cap. 53, *Communicatio est quasi cum ipsis, apud quos dicas, deliberatio*, ut, *Vos interrogo, quid tandem fieri oportuit?* Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 366.

¶ Communicatus, us, subst. idem. Apulejus de Deo Socrat. p. 44 *nullo inter se propinquo communicatu.*

¶ Communicator. Arnobius lib. 4. sub fin. *familiaris communicatores rei.* Tertulliano de Pudicitia cap. 12 est particeps communionis ecclesiasticæ, excommunicato oppositus. *Alii*, inquit, *ad metalla confugiunt, & inde communicatores revertuntur.* Lege quæ ibi Rigaltius commentatus est.

CŌMO, comere, ornare, componere, schlichten / schmücken. Maximè ad cultum capitis, & capillorum pertinet, ut exempla auctorum testantur. Sic *Comere capillos, caput* dicimus. Silius 7. v. 447 *nivea comebat fronte capillos:* Tibullus lib. 1. eleg. 8 *compserit arte caput.* Inde ad omnem cujusque rei ornatum transfertur, & simpliciter *ornare* significat. Inde *comptum opus* de libro eximie & eleganter culto Tibullus dixit lib. 3. Eleg. 1. v. 14. Idem lib. 4. Eleg. 6. pr.

Tota tibi est hodie, tibi se lætissima compsit.

Compsit, i. e. ornavit, excoluit. Hat sich dir zu gefallen geputzt. Sequitur enim mox:

Illa quidem ornandi caussas tibi, Diva, relegat,
Sed tamen occulte est cui placuisse velit.

Terent. Heaut. a. 2. sc. 2. v. 10. & 11

— — nôsti mores mulierum;
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.

Martial. lib. 12. ep. 84

Exiguos sello comentem dente capillos,
Dicet Achilleas disposuisse comas.

Et Ovidius Heroid. epist. 4. v. 75

Sint procul à nobis jubentes, ut fœmina, comti,
Fine coli modico forma virilis arma.

¶ Comptus, vel Comtus, Particip. & Adject. ut, *compti capilli*, Virg. lib. 10. v. 832. *Natura comtus*, Lucret. lib. 1. v. 948. id est ornata. Tacit. 1. Hist. c. 19. *comptior sermo.* Et Augustinus de Quantitate Animæ cap. 33 *animam mundissimam reddere & compti ssimam.*

¶ Comptus, ûs, subst. Lucretii est lib. 1. v. 87. pro ornatu. *Lusula*, inquit, *virgineos circumdata comptûs.*

¶ Comptè, adverb. vel Comtè, apud Gellium lib. 7. cap. 3 sub finem, *Nimìs compte atque modulate res acta est.* Et paucis interjectis: *Ea omnia distinctiùs numerosiusque, ac comptius forte dici potuerunt.*

¶ Incomtus, sive Incomptus, inornatus. ungeputzt. *Capilli incomti*, Horat. lib. 1. od. 12. v. 41. *Omtio incomta* Cic. in Orat. cap. 23. Comp. *incomtiore capillo*, Suetonius dixit August. cap. 69.

CŌMŒDIA, κωμῳδία, dicta vel à κώμη & ᾠδὴ, quod in vicis ejusmodi Poëmata decantarentur, vel à κωμάζειν & ᾄδειν, i. e. à *comissando & canendo.* Definitionem ejus vide apud Scalig. lib. 1. Poët. cap. 5. Duplex erat: *Vetus*, cujus ingens fuit invehendi in mores hominum licentia, de quâ Horat. principio Sat. 4. lib. 1. Serm.

Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multâ cum libertate notabant.

Vide & Lucianum de Gymnasiis pag. 849. ubi & de utilitate hujus licentiæ habes. Ejus auctores præcipui fuerunt *Eupolis, Cratinus & Aristophanes*, ut Horatius ibidem, itemque Quintilianus enumerant. *Nova*, quam Menander instituit, minùs habuit libertatis & acerbitatis, plus elegantiæ: *privata vita & civilis consuetudinis magistra, in quâ effictos mores nostros, expressamque imaginem vitæ quotidianæ videmus*, quemadmodum Cicero de ea scripsit. Quænam in Comœdia potissimum spectanda, legere poteris apud Voss. lib. 4. Instit. orat. pag. 27. Partes habet necessarias *Protasin, Epitasin, & Catastrophen*, quibus Scal. lib. 1. Poët. cap. 9 addit *Catastasin*, cum jam fabula est in vigore. Harum partium communes portiones majores *Actus*; Actuum autem portiones minores sunt *Scenæ.* Accessoriæ partes sunt *Argumentum, Prologus, Chorus, Mimus.* Circumstantes denique, *titulus, modi, cantus, saltatio, apparatus.* A Tragœdia differt *Personarum conditione, fortunarum negotiorumque qualitate, exitu.* Vid. Scal. de Poëtica, & Donati Prolegomena in Terent. *Agere Comœdiam*, si cum benevolentiâ spectatur & probatur, dicitur *stare*; sin minus, *exigi.* Terent. Prologo Hecyr. *Partim earum sum exactus, partim vix steti.*

¶ Comœdus, Comödien-Spieler / qualis fuit Roscius, Ambivius &c. Symmachus lib. 10. Epist. 2. *Magnus negotii itidem ut magnis Comœdiis, edecumati apponuntur Actores. Non idem honor in pronunciandis Fabulis Publ. Pollioni, qui Ambivio fuit; neque par Æsopo & Roscio fama processit.* Hæc exempla sunto: ipso autem nomine *Comœdi* usus est Cicero in Oratore cap. 31 *sed & comœdum in tragœdiis, & tragœdum in comœdiis admodum placuisse vidimus.*

¶ Comœdicus, adjectivum. Apulejus 3. Florid. *His laudibus diu in arte comœdica nobilis.*

¶ Cōmicus, ut *auctores comici, poëta comicus*, &c. Sic Cicero in Orat. cap. 20 *Locutio Comicorum poëtarum, nisi quod versiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis.*

¶ Comicè. Adv. auff Comödische Art: item lustig / possirlich. Cic. 3. de Orat. c. 8 *res tragicas comice, tristes remisse tractare.* Seneca Epist. 100 *Sit aliquid oratorie acre, tragice grande, comice exile.*

CŌMŌSIS, fundamentum primum operis apum, das Werck das die Bienen erstlich setzen / Plinius lib. 11. cap. 7.

Compellare vide sub antiquato *Pello, pellare*, in litera *P.*

CŌMPENDIVM, Nutz / Vortheil. A *Pendo* est, sicut etiam *Dispendium.* Huc tamen scribimus, ut facilius inveniatur. Cicero in Verrem 5. cap. 46 *In quæstu sunt compendioque versati*, sie seyn mit Gewinn und Vortheil umgangen. *Suo privato compendio servire*, auff seinen Nutzen scharren / Cæsar 3. de Bell. Civili cap. 32. Sueton. Vitellio cap. 2. *Cujus filius, sectionibus, & consuturis uberius compendium nactus* &c. Sic Plinius lib. 13 cap. 7 *magno ligni compendio percoquunt*, erspahren viel Holtz. ¶ 2. Compendium, ἐπιτομὴ, kurtzer Begriff / Zurichtung. *Brevia docendi compendia monstrare*, Quintil. lib. 1. cap. 1. Idem 2. cap. 13 sub fin. *Dulcius compendio iter deserit*, Er gehet in die Nichte

und läst die Strasse fahren. Plautus in Rud. a. 1. sc. 2. v. 90 *Compendium facere ernationis*, dixit, zur Stelle und Ruhe kommen. Idem *Compendii facere orationis operam*, Mostell. a. 1. sc. 1. v. 57 & Pœnulo a. 1. sc. 2, 138 *Cunam hanc facere compendii potes.* Dictum autem *Facere compendii*, ut *Facere lucri.*

¶ Compendiosus, zuträglich / richtig / kurtz. ut, *Iter compendiosum.* i. e. breve. *Mortis citæ compendiosus exitus*, Prudent. in Laurentio v. 335. Eleganter Columella lib. 1. cap. 4 *Quod per partes nonnunquam damnosum est, in summa sit compendiosum.*

¶ Compendiārius, idem, ut, *Compendiaria via*, ein kurtzer und richtiger Weg. *Socrates expedita & compendiaria via eos ad gloriam perbenire dicebat, qui id agerent, ut quales videri vellent, tales etiam essent*, Val. Max. lib. 7. cap. 2. Absolutè *Compendiariam*, pro compendiaria ratione seu via dixit Seneca Ep. 27. *Hanc*, inquit, *compendiariam excogitabit.* & Epist. 119 pr. *Ad maximas te divitias compendiariâ ducam.* Petronius post principium: *magnæ artis compendiariam invenit.*

¶ Compendiariò, intellige *itinere.* Seneca Epist. 73 *Te in cælum compendiariò voco.*

¶ Compendifacere. Ausonius epist. 17 prosa, sub finem: *Hæc ad literas tuas responsa sint. Cetera, quæ noscere habes, compendifaciam.*

¶ Dispendium, quod contrarium est Compendio, quære in *Pendo.*

Comperio, vide in *Pario.*

COMPERNIS, veteris & rarum, apud Plautum & Lucilium legitur: significat autem, habentem longiores pedes, & genua indecenter juncta. Vide Nonium, & Plauti fragmenta.

Compes quære infra in *Pes.*

Compesco in *Pasco.*

Compilo in *Pilo.*

COMPITVM, idem quod quadrivium, Servio auctore, ad illud Virgilii Georg. 2. v. 382 *pagos & compita circum.* Ein Creutzweg / Wegscheid. *Ad compitum Anagninum*, Livius lib. 27. cap. 4. Varro etiam virili genere dixit *Ubi compitus erat aliquis*, apud Nonium.

¶ Compitalis, ut, *Lares compitales*, apud Sueton. Augusto, cap. 31. Neque enim ædibus tantùm ac focis, sed viis publicis etiam præesse credebantur. Unde *Lares biales*, apud Plautum Mercatore act. 5. sc. 2. v. 24. Ovid. de Lare lib. 5. Fastorum v. 140

Compita grata DEO.

Et lib. 2. v. 616 Lares ita describit:

— — qui compita servant?
Et vigilant nostrâ semper in urbe Lares.

¶ Compitalia, sacrificia & ludi, qui Larium honori in compitis peragebantur post Calendas Januarias quotannis. Nullum certum diem præfinitum fuisse his Sacris, ex loco Varronis ad Suetonium rectè observavit Casaubonus, confirmatque Ausonius Idyll. 25, cùm ait:

Et nunquam certis redeuntia festa diebus,
Cum sua per vicos compita quaque colit.

Non longe tamen à Saturnalibus celebrata persuadet Dionysius lib. 4. Institutio eorum à Servio Tullio est, ut idem Dionysius, itemque Plinius lib. 36. extr. docet. Augustum bis celebrasse per annum, quæ semel ante peragerentur tantùm, ejus vita significat Suetonius cap. 31.

¶ Compitālitius, a, um. *Dies ipsi earum festivitatum Compitalitii* dicebantur. Cicero ad Attic. lib. 7 epist. 7 *Compitalitius dies est.* Et *Ludi compitalitii*, Idem in Pisonem cap. 4. ineunte.

¶ Et Compitalitia substant. apud eund. ibid. *Cum in Calendas Januarias compitalitiorum dies incidisset.*

Complector, vide *Plecto.*

Compleo cum derivatis vide in *Plenus.*

COMPOS, ōtis, potens, particeps, ἐμπρκτής; *Compos animi*, Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 12. *Compos mentis* Ovid. Metam. 8. v. 35. pro eo, qui est animi sani, νήφων bey guter Vernunfft. *Voti compotem facere* Liv. lib. 7 cap. 40. einen seiner Bitte gewähren. Et Cic. 7. Attic. ep. 15 *Si me aliquando vestri & patriæ compotem fortuna fecerit.* Cum Ablat. Sallust. fragm. *neque animo neque lingua satis compotem.*

¶ Impos contrar. *Impos animi*, qui animum suum in potestate non habet, der sein selbst nicht mächtig ist. Plaut. Casin. act. 3. scen. 5. v. 7.

CŌMVM, κῶμος, Galliæ Cisalpinæ civitas juxta Larium lacum; mediocris primum fuit colonia trans Padum, sed aucta est postea à Scipione, Pompejo & Cæsare: patria Plinii Junioris.

¶ Comensis, adject. Plinius lib. 2. cap. 103 *In Comensi agro juxta Larium lacum* &c.

¶ Dicitur & Novocomum, unde

¶ Novocomenses, Novocomi incolæ.

CONCHA, κόγχη; der Fisch in der Muschel / Schnecken. Veneri sacra. Plin. lib. 9. cap. 35. Leviorem habet ac politiorem testam, *Ostrea* verò Meerschnecken / asperiorem: sed *Cochlea* testudines & limaces terrestres sunt, tametsi & fluviatiles & marinæ cochleæ sint multarum specierum. ¶ 2. *Conchæ* pro *tuba* posuit Virgil. Æneid. 6. v. 171

Sed tùm forte cavâ dum personat æquora concha.

¶ 3. Est & *Concha*, vasis genus, à similitudine concharum sic appellatum. Cato de Re Rust. cap. 66. *Continuo capulator, conchâ oleum quam diligentissime poterit, tollat.* Columella lib. 12. cap. 50. *Concha ferrea, quibus depletur oleum*, damit man das Oel abschöpffet. ¶ 4. Vascula etiam, quibus unguenta servabantur, *conchas* appellavit Horatius lib. 2. Ode 7, v. 22

— — funde capacibus
Unguenta de conchis.

¶ Conchūla, diminut. Valer. Max. lib. 8 cap. 8 n. 1 *Constat Bagas littoribus conchulas & umbilicos lectitasse.* Dracontius lib. 2. v. 68.

Et generat pelagi conchula divitias.

¶ Conchȳlium, κογχύλιον, nomen generale omnium *conchārum* est. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 4. v. 30

Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ.

¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν ita appellatur murex, cujus sanguine purpura tingebatur: & ipse color ille, de quo Plinius lib. 21 cap. 8. Hinc Seneca epist. 7 *Lanarum conchylia quis in pristinum candorem revocet?*

¶ Conchyllātus, ut *Vestis conchyliata*, apud Plin. 9. cap. 39, pro veste conchylio tincta. Et *conchyliata peristromata*, Ciceroni Philipp. 2. cap. 27, quæ Plauto *Conchyliata tapetia* Pseud. a. 1. sc. 2. v. 14 sunt. Purpurfarbene Tapeten. Conchyliatus enim purpureus est.

¶ Conchȳlis, Catullus Argonaut. sive Carm. 65. v. 49

— — Indo quod dente politum
Tincta tegit roseo conchylia purpura fuco.

Quanquam ibi Scaliger malit *conchyli*, pro Conchylii legere. Et inde forte Serenus Carm. 44

Purpura torretur conchyli perlita fuco.

Ubi *Fucus conchyli*, color conchylii est.

¶ Conchyta, qui conchylia piscatur in mari, Plaut. Rudente a. 2. sc. 2. v. 5 *fures maritimi, conchytæ atque hamiotæ.* Ein Muschelfänger.

CONCHIS, is, fabæ genus, Schalbone; item edulium ex fabis. Martial. lib. 13 epigr. 7.

Si spumet rubrâ conchis tibi pallida testâ,
Lautorum cœnis sæpe negare potes.

i. e. si fabasti folliculatam condimentis suis apparatam habes, poteris domi cœnare. Idem lib. 7. Ep. 78

Et bene si cœnas, conchis immunda tibi est.

Juvenal. Sat. 3. v. 293. *Cujus conche tumes?*

CONCILIVM, conventus, synodus, deliberandi & consultandi caussa convocata à *concalando*, i. e. convocando dictum, eine Versamlung. Virg. lib. 10. Æn. ineunte:

Conciliumque vocat divum pater atque hominum rex.

Vetus Terentii interpres exponit *Nundinas* & *Conciliare* per *Emere.* Proprie *Concilia* dicebantur Romanis, quando plebs tantum in concionem vocabatur a patribus, non universus Populus Romanus, de quo Lælius Felix apud Gellium lib. 15. cap. 27. Hodie conventus Ecclesiastici Episcoporum ita appellari cœpti sunt. Pro *Diœcesi* usurpari cœpit, postquam *Constantini M.* ævo, quotannis conventus civilis diœceseos in primariâ urbe ageretur. Unde & Patriarchæ, & Metropolitæ dicuntur convocâsse *Episcopos concilii sui.* i. e. *diœceseos*, sive provinciæ. Liberatus Breviar. cap. 4 *Mandavit Andreæ, & Theodoro Episcopis concilii sui*, i. e. diœceseos suæ. Concilia œcumenica, generalia vel universalia, allgemeine Kirchen-Versamlung. De quibus Calixtus in Apparatu pag 120. 121. 123. 125. 126. 127. 129. 201. quem vide. Sic dicimus *Indicere, convocare, habere concilium.* Et, *In concilium cœtumque prosilire*, Cicer. de Senect. extr. Et lib. 2. de finib. cap. 4 *Non est necesse voluptatem in virtutum concilium adducere.* Et, *Concilia conventusque fugere* Cæsar lib. 1. de bello Civili cap. 19. Quæ duo ita conjunxisse videtur, ut primum ad pauciores, alterum ad plures referretur. ¶ 2. Lucretius non rarò isto vocabulo pro rerum quarumlibet conjunctione ac copulâ usus est. Ut lib. 1. v. 181

Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio possent arceri tempore iniquo.

Et rursus v. 515

Id porro nihil esse potest, nisi materia,
Concilium.

Arnobius lib. 2. adversus gentes: *Edunt* (animantes brutæ) *per uteros fœtus & corporalibus conciliis procreant: & nos corporum conjugationibus nascimur, & ex alvis fundimur atque emittimur matrum.* Ubi vides *concilia* & *conjugationes* Synonyma esse.

¶ Conciliābulum, locus ubi in cœtum convenitur, Versamlung. Liv. lib. 7. cap. 15. *Nundinas & conciliabula obire.* Tacitus annal. 3. cap. 40 *per conciliabula & cœtus seditiosa differebant.* Sic *Damni conciliabulum*, i. e. ubi damnum conciliatur Plaut. Trin. Act. 2. sc. 2. v. 33.

¶ Conciliare est duos animos conjungere, & alterum alteri reddere benevolum. vereinigen. Cicero de Off. lib. 1. c. 16 *Conciliat & conjungit inter se homines ratio & oratio.* Hinc ad matrimonii rem sæpe transfertur; ut apud Plautum Trinum. Act. 2. sc. 2. v. 104.

Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas.

Concilies, i. e. adjungas tibi, quò despondeat filiam. Justin. circa finem lib. 7 *Philippus Olympiada uxorem ducit conciliante nuptias Arubâ*; Vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 50, 4. Hinc & ad lenocinia transfertur, estque idem, quod nos Kuppeln/ appellamus: qua ratione non semel hoc verbo usus Petronius est. Sueton. Cæsare cap. 50 *Existimabatur enim Servilia, etiam filiam suam Tertiam Cæsari conciliare.* Inde *conciliatrix* eine Kupplerin / quæ & *adductrix* dicitur; & *conciliatura* pro lenocinio, de quibus infra. Sane & *conciliare* pro adducere Plautus dixit Captiv. act. 1. sc. 2. v. 28. quemadmodum idem & *reconciliare* pro reducere posuit ejusdem fabulæ prologo v. 33 & act. 1. sc. 2. v. 65. *Conciliare amicitiam, benevolentiam, gratiam, amorem, favorem, conjunctionem, nuptias*, Freundschafft / Gunst/ Liebe / &c. zuwege bringen oder stifften. Quæ notæ locutiones sunt. Vid. Cic. 2. de Orat. c. 49. & lib. 4. epist. 13 &c. ¶ Quando autem non cum re, sed cum Deo, sive homine jungitur, significat placo, & amicum facio. Virg. 1. Æn. v. 78. *Tu sceptra Jovemque Conciliat.* ¶ Nonnunquam idem est quod acquirere; Nep. Timoleonte cap. 3 n. 2 *Conciliare otium regioni.* Item *Conciliari mihi cum cupio*, i. e. amicum fieri. ¶ *Conciliare bene ac pulchre*, est vili emere: contra *malè conciliare*; carè & male quo pretio. *Omnis enim Conventio est conciliatio*: quod Donatus notat Eunuch. Act. 4. sc. 4. v. 2. Plaut. Epid. act. 3. sc. 4

MI. *Essnè emta mihi hæc?* PE. *Istu legibus habeas licet.*
MI. *Conciliavisti pulchrè.*

Idem *recte conciliare* dixit Rudente act. 4. sc. 3.

¶ Conciliatus, Particip. & adject. ut, *mulier conciliata viro*, Catull. Carm. 69. v. 130. Comp. *conciliatior judex.* Quintil. lib. 4 cap. 2. zur Gunst bewogen.

¶ Conciliatus, us, subst. conciliatio, mistio. Lucret. lib. 1. v. 175. & lib. 2. v. 99. 133.

¶ Conciliator, qui conciliat. Ut *Amicitiæ conciliator* Suetonius Aug. c. 48. *proditionis*, Liv. 27, 15. extr. *Conciliator nuptiarum* Nepos Attico cap. 12. der eine Heyrath stifftet oder zuwege bringt.

¶ Conciliatrix, Cic. de amic. cap. 11 *Conciliatrix amicitiæ virtutis opinio est.* Idem lib. 1. de Leg. c. 9 *Oratio conciliatrix humanæ societatis.* ¶ 2. Item Lena, sive *adductrix*, ut Apulejus 9. Milesiorum appellat: h. e. sequestra stupri & adulterii Internuntia, Kupplerin. Plaut. Mil. Glor. Act. 3. v. 16

— — — — Viduam esse censui:
Itaque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.

Vet. Gl. *Conciliatrix*, ἀεξενήτρια.

¶ Conciliatricula, diminut. Cic. pro Sextio cap. 9.

¶ Conciliatio, ut, *Conciliatio gratiæ* Cic. pro Cluent. c. 31. pr. Idem 1. Officior. cap. 41. extr. *communem totius generis hominum conciliationem & consociationem colere, tueri; servare debemus.*

¶ Conciliatura, pro lenocinio, ut apud Senecam Epist. 97, *conciliaturas exercere.* Vid. Lipsi ad lib. 1. Annal. Tac. pag. 18.

¶ Inconciliare, pro irritare, alienare & inimicum reddere. Ita usus est Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. v. 84. & in Trinum. act. 2. sc. 1. v. 98. pro decipere usus est, quemadmodum & Festus interpretatur.

¶ Interconciliare, quo composito bis est usus Quintil. lib. 12 cap. 10, *interconciliandi præstare officium*, & mox: *In interconciliando lenitas esse videatur*, unterhandeln.

¶ Reconciliare est in gratiam reducere, wieder vertragen / versuhnen: Cic. lib. 1. Fam. epist. 9. extr. *Tibi sum auctor, ut quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconciliet, aut mitiges.* Idem pro Dejotaro c. 13 *Te ut plane Dejotaro reconciliet oratio mea.*

¶ Reconciliatio. Versöhnung. Cic. Arusp. R. c. 14 *significat reconciliationem esse gratiæ factam.* Et 3. Catil. cap. 10. *reconciliatio concordiæ.* Et ad Quir. post red. *reconciliationes gratiarum.*

¶ Reconciliator. ein Versöhner. Livius lib. 35. cap. 45. *reconciliatore pacis & disceptatore de iis, quæ in controversia cum P. R. essent, utendum censebat.* Apulejus Apolog. p. 286 *Agrippa populi reconciliator.*

Concinnus cum derivatis, vide in *Cinnus.*

CONCIO, tria significat, quemadmodum copiosè probat Gell. lib. 18. cap. 7. ¶ 1. Cœtum convocatum vel congregatum significat. *Concio & conventus civium*, Versammlung. *Concio ex imperitissimis constans*, eine Versamlung von sehr ungeschickten Leuten / Cic. de Amic. cap. 25. *Advocare concionem* Cæs. 2. Civ. cap. 32. Quamquam & quamlibet temere confluentem turbam seu multitudinem Suetonius Vespas. cap. 7 dixit, *Extremò horum tantibus amicus, palam pro concione utrumque tentavit.* Vide ibi Casaub. ¶ 2. Significat orationem, quæ ad cœtum habetur. eine Rede / Predigt. Apul. lib. 6, *Sic fatus, jubet Mercurium Deos omnes ad concionem protinus convocare; ac, si qui cœtu cælestium defuisset, in pœnam decem millium nummum conventum iri pronunciare.* Et Cicero 9 fam. epist. 14 *Legi concionem tuam; nihil illâ sapientius.* Et pro Flacco cap. 7 *Græcia hoc uno malo concidit, libertate immoderatâ ac licentiâ concionum.* Sic *Turbulenta conciones*, Quintil. lib. 5. cap. 13. auffrührische Reden. *Concionem habere*, für der Gemeine reden / eine öffentliche Rede thun / Gell. lib. 13. cap. 14. Apud Nepot. Timoleonte cap. ult. *Concio populi* notat judicium publicum, quod in concione scilicet habeatur. ¶ 3. Locum ipsum, de quo concio habetur, significat, eine Cantzel / Predigstul. *Suggestus* vel *suggestum*, ut, *Escendi in concionem, concursus est populi factus*, Cic. contra concion. Q. Metelli, apud Gellium c. l.

¶ Conciuncula. dimin. Cicer. 2. ad Attic. epist. 16.

¶ Concionari, concionem habere. *Ex alta turri concionari*, Cicer. Tusc. lib. 5. cap. 20. *Concionari apud milites*, Cæs. 1. Civ. cap. 7. Id facere non licuit iis, qui infames forent, ut notat Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 163. 164.

¶ Concionabundus, Liv. 3. c. 47. & 21. c. 43. & lib. 40. c. 27.

¶ Concionator, ἀγοραῖος, qui concionem publice docet, Orator. Non raro tamen in deteriorem partem accipitur istud vocabulum, idemque est, qui concitat multitudinem & ad seditionem movet. Vide Vossium de constitut. Rhetor. cap. 1. Sic usus Cicero 4. Catilin. cap. 5, *quid interest inter levitatem concionatorum, & animum vere popularem.*

¶ Conciōnālis, ut, *Clamor concionalis*, qui in concionibus esse solet, Cicer. Q. frat. lib. 2. epist. 9.

¶ Conciōnārius, Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 3. *concionarius populus.*

¶ Concionatorius, ut, *Vestis concionatoria*, quâ utuntur ad populum concionantes. Gellius lib. 1. cap. 11 memoravit *libros concionatorios.*

Conclave, Concors, vide *Clavis, Cor.*

CONDALIVM, annuli genus, Festo est, quem servos digitis gestasse Cælius auctor est. Plaut. Trinum. act. 4. sc. 3.

CONDIO, īre, condimento aliquid ornare, & sapidum facere, schmackhafftig machen / würtzen. Plaut. Pseud. a. 3. sc. 2. v. 21 *Non ego itidem cœnam condio, ut alii coqui.* Cicer. 5. Tusc. cap. 34 *Labore in venatu, sudore, cursu, fame, siti; condiebant epulas Lacedæmonii.* ¶ 2. Idem ad Attic. lib. 12 ep. 40 per metaphor. dixit, *Hilaritatem illam, quæ hanc tristitiam temporum condiebamus, in perpetuum amisi.* Et pro Cluent. cap. 26. extr. *Qui ea vitia, quæ ab natura habebat, etiam studio, atque artificio quodam malitiæ condivisset* &c.

¶ Conditus, ut *Bene cultus & conditus sermo* Cicer. ad Att. lib. 13. extr. Et, *Nemo unquam urbanitate, nemo lepore, nemo suavitate conditior*, idem de Clar. Orat. cap. 48. &, *festivitate conditior*, 2. de Orat. cap. 56.

¶ Conditio, die Würtzung / ut, *Conditio thurium*, de Nat. Deor. lib. 2. cap. 58.

¶ Conditus, us, ui, Columell. lib. 2. cap. ult. *Uvas itemque oliva conditui legere licet.* Zum Einmachen.

¶ Conditor, Cic. post Redit. in Sen. cap. 6. *Conditoresque convivii.*

¶ Condimentum, Gewürtz. Cic. lib. 2. de finib. cap. 28 *Audio dicentem, cibi condimentum esse famem; potionis sitim*, de Socr. inter cujus apophthegmata recensetur & illud, *Optimum condimentum famem.* Idem de Amic. cap. 18 *Condimentum amicitiæ suavitatem* dixit *esse morum & sermonum: &, Facetias omnium sermonum condimenta*, lib. 2. de orat. cap. 67. Liebligkeit der Sitten und Gespräch / ist der Zucker in der Freundschafft.

¶ Condimentarius, apud Plin. lib. 19. cap. 6, *Satureja in condimentariorum genere est.* ¶ *Condimentarius* substant. qui condimenta conficit aut vendit, Würtzkrämer. Alludit huc Tertullianus, cum de Anima cap. 23 dicit: *Doleo Platonem omnium hæreticorum condimentarium factum.* hoc est, ex philosophia sua hæreticis præbere, unde speciem ac fucum inducere erroribus possint.

¶ Conditanea, orum, Eingemachte Sachen. ut, *Olea conditanea*, id est, quæ condiri potest, nisi quis à *condo* velit esse conditaneum, quod condi possit. Varro lib. 1. de re rust. cap. 24. pr.

¶ *Cibaria conditicia*, Columell. lib. 8. cap. 8.

¶ Conditūra, die Würtz / oder Würtzung. Senec. lib. 3. de irâ cap. 15 *Liberos illi epulandos apposuit, & subinde interrogabit, an placeret conditura.* Et Epist. 69 *Inventa sunt mille conditura, quibus aviditas excitaretur.*

CONDO, condĕre, beylegen / hinlegen / verbergen / abscondere, seponere, ut, *Condere & reponere fructus*, Cic. 2. Nat. D. cap. 62. Früchte hinlegen. Ibidem cap. 60 *Agri multa ferunt, manu quæsita, quæ vel statim consumantur, vel mandentur conditis vetustati.* Sic *condere frumentum*, Horat. 2. Ep. 1. v. 140, Getreyd einführen: item Korn auffschütten. A *Con* & *do.* Quod vero heic separatim explicatur, quia etiam sine hoc satis multa cum verbi *Do* composita sunt. ¶ 2. Ad furtum etiam transtulit Horatius lib. 1. od. 10 de Mercurio:

Callidum, quicquid placuit jocoso
Condere furto.

¶ 2. Ponitur & pro sepelire: *in sepulcro condere*, Cicer. de Legibus lib. 2. c. 22. Hinc *condere* eleganti translatione pro *finire*, posuêre auctores. Ut, *condere sæcla*, Lucretius lib. 3. extr. *Condere soles*, Virgilius eclog. 9, 52. *Condere diem* Horat. lib.

4. od. 5. v. 29, & Plin. Paneg. cap. 80. Item *Condere bella.* Male nonnulli illud Virgilii Ecl. 6. v. 6

— — namque super tibi erunt qui dicere laudes,
Vare, tuas cupiant, & tristia condere bella:

huc trahunt. Ibi enim *condere* non finire est; sed componere, concelebrare carminibus, ut recte Servius interpretatur. ¶ 4. Condere, construere, ædificare. Bauen / anrichten / schaffen. *Condere urbem*, Livius 1. cap. 3. Et Virgilius 1. Æneid. v. 37

Tanta molis erat Romanam condere gentem.

Idem 2. Ecl. *Pallas quas condidit arces, ipsa colat.* Sic, *condere carmen, poëma, historiam*, Cic. pro componere. v. g. ad Attic. 1. ep. 16 *Condere alicujus laudes.* Et 2 de Nat. Deor. cap. 60 *Conditum aliquid vetustati mandare.* Sic & qui primi quid invenerunt & constituerunt id *condidisse* perhibentur. Plin. Præf. operis: *Lucilius, qui primus condidit styli nasum*, i. e. Satyricum genus scribendi invenit. Sic Tullum Hostilium *militarem disciplinam condidisse*, i. e. ordinasse & constituisse Florus scribit lib. 1. cap. 3. Justin. lib. 36. cap. 2 de Josepho loquens: *Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit.*

¶ Conditor, cujusque rei constructor, inventor, auctor. ein Stiffter / Anheber / Verfertiger. Ut, *conditor imperii*, Plin. Paneg. cap. 1. *Peripatetica secta conditor Aristoteles*, Columell. lib. 9. cap. 3. pr. *Conditor historiæ*, Ovid. 2. Trist. v. 416. ein Historien-Schreiber.

¶ Conditrix, fœm. idem. Macrobius lib. 1. Somn. Sc. cap. 11 *Luna mortalium corporum & auctor & conditrix.* Eumenius de restaur. Schol. cap. 9 *Athenarum conditrix Minerva.* Apulejus Apolog. p. 285 *Paupertas prisca apud secula omnium civitatum conditrix.*

¶ Conditus, ûs, m. Erbauung. Apulejus Apolog. p. 289 de patria sua: *Veteranorum militum nobo conditu splendidissima colonia sumus.* Censorinus cap. 4. de Die Natali: *qui in conditu Thebarum Cadmo fuerint adjumento.*

¶ Conditum, & in plurali *condita* dicebantur, annonariæ species, quæ in civitatibus, aut burgis conditæ servabantur, sustinendo militi, aut comitatui Principis. *Militaria condita* Spartianus vocat Adriani vitâ cap. 11, ubi plura Casaubonus.

¶ Conditorium, ubi quid condicur, sive reponitur & asservatur. Ita *mumium tormentorum conditorium* Marcellinus dixit lib. 18. Histor. cap. 22. ein Zeughauß. ¶ 2. De Sepulcris etiam & capulis mortuorum hæc vox Scriptoribus usurpatur. Petronius: *In conditorium etiam prosecuta est defunctum.* Suet. August. cap. 18 *Per idem tempus conditorium & corpus Magni Alexandri cum prolatum è penetrali subjecisset oculis;* Et idem Calig. cap. 52 *Gestabit interdum & magni Alexandri thoracem repetitum è conditorio ejus*, &c. Plin. 6. epist. 10. *conditoria exstruere.*

¶ *Conditivum* appellat Seneca Epist. 60. extr. *Vivit is, qui sepultus est: qui verò latitant & torpent, sic in domo sunt, tanquam in conditivo.* Rursus Epist. 82. *Multum interest, inter otium & conditivum.*

¶ Conditîtium, was da dienet hinzulegen und zu wehren / ut, *Fruges conditîtia, mala conditîtia*, Wehräpffel. Columella lib. 8 cap. 8 pr. de columbis: *Duobus aut tribus mensibus acceptant conditîtia cibaria: cæterùs se ipsos pascunt seminibus agrestibus.* Werden nur ein paar Monat vom Boden gefüttert: in übrigen nähren sie sich vom Felde.

¶ Conditivum, idem, Cato. Varr. & Columella. Add. Macrob. 2. Sat. c. 15. 16.

¶ Condus, qui condit, ut promus, qui promit conditîtia. Plaut. Vid. *promo.*

¶ Conditio, sors, fortuna, status rerum, temporum, vitæ, Gelegenheit / Beschaffenheit / Zustand. Cic. ad Attic. lib. 15. ep. 1. *Ea conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus*, darzu sind wir gebohren / und eine solche Gelegenheit hat es ům uns / &c. *Longè aliâ conditione sum ac cæteri*, es hat mit mir viel eine andere Gelegenheit / als mit andern. Vacinius Ciceroni ep. 10. lib. 5. fam. *Homo bonæ conditionis* dicitur, qui in bonâ fortunâ est, h. e. qui dives est. ¶ 2. Conditio, ein Fürschlag / Bedingung / Bescheid / Potestas oblata eligendi. Donato definitur *pactio, certam legem in se continens*, in Andr. act. 1. sc. 1. v. 52. Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 85. *Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide*, welchem Fürschlag unter diesen beyden. *Conditionem ferre, offerre, proponere, statuere*, fürschlagen / Fürschlag thun. *Conditionem accipere*, einen Fürschlag annehmen. Cœlius Ciceroni lib. 8. ep. 8. *Ad alterutram conditionem vult descendere Cæsar*, in einen der beyden Fürschläge willigen. *Conditionem recusare, repudiare*, abschlagen / verwerffen. *Stare conditionibus*, darbey bleiben / halten. Contra *fugere à conditionibus*, apud Ciceron. qui una libri 16. epist. 12. ad Tironem, omnes fere hos dicendi modos complexus est. Ejusdem quoque est *ea conditione*, mit dem Bescheid / lib. 6. epist. 7. *Nullius conditionis non habuit potestatem* Nepos in Attic. cap. 12. Er konte erhalten / was er wolte. Atque ita Conditiones sunt etiam leges pacis. *Pacem fecit inter eos his conditionibus*, Nep. in Hannib. cap. 6, 2. ¶ 3. Sumitur & conditio pro conjunctione sponsaliorum & nuptiarum. Hinc parentes dicebantur *liberûm conditiones quærere*, i. e. nuptias. Plaut. Aulul. act. 3. sc. 5

Narravi amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant, &c.

Nepos Attico loco jam citato huc quoque pertinet: *M. Vipsanius Agrippa, intimâ familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari; cum propter suam gratiam & Cæsaris potentiam, nullius non conditionis haberet potestatem.* Sic *conditiones circumspicere* Suet. Augusto c. 63. *de conditionibus tractare*, in Claudio c. 26 dixit. Idem Galba c. 5. *Remansit in celibatu: neque sollicitari ullâ conditione amplius potuit.* Habes & apud Plaut. Trin. act. 1. sc. 2. v. 22, & Quintilianum Declamat. 255. in f. exempla. ¶ 4. Cicero Oratione pro Cœlio, & ad libidinosas illicitasque conjunctiones, quas Verus Poëta *innuptas nuptias* appellat, usus est. *Habes*, inquit, *hortos ad Tiberim: ac diligenter eo loco præparasti, quo omnis juventus natandi caussa venit. Hinc licet conditiones quotidie legas.* Suet. Aug. cap. 69 *Antonius objecit conditiones quæsitas per amicos* &c. ubi quidam verenda, & partes, quæ natura tegi vult, significari putant. ¶ 5. Conditiones etiam vocantur vocationes ad cœnam. Martial. lib. 12. Epigr. 52

Cœnabis bellè Juli Cerealis apud me:
Conditio est melior si tibi nulla, veni.

Apud Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. v. 67 parasitus ab Hegione vocatus ad cœnam:

Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?

¶ 6. Tandem propriam à *condendi* verbo notionem addo, ex Tertull. de habitu mulier. cap. 8, *Dei conditio est ibus & merum.* id est Dei opus, a Deo conditum.

¶ Conditiônale, quod ex conditione pendet, was mit Beding geschicht. ut, *datio conditionalis*, Ulpian. Lege 9 Dig. de adimend. legatis, ubi *pura* opponitur. *Venditio conditionalis*, Lege 4 pr. Dig. de in diem addictione. *Conditionalis comminatio*, Tertull. adv. Judæos cap. 13.

¶ Conditionaliter, sub conditione. Institut. Tit. de Legat. § 32. Elegantius vero est, quo exposuimus, *sub conditione*, aut *ea conditione*, quæ non modo apud antiquos Latinitatis magistros, sed veteres etiam jurisconsultos legas.

Composita à *condo* sunt,

¶ Abscondere, i. e. penitus condere, occultare, verbergen / verstecken / vergraben. *Abscondere in latebras*, Plaut. Cistell. a. 1. sc. 1. v. 65 *Terrâ abscondere*, unter die Erde vergraben; *In terram abscondere* Columella dixit de Arbor. cap. 7. Præteritum, & Supinum geminum habet, *Abscondi* & *Abscondidi*, *absconditum*, & *Abscônsum*, de quibus videndus Nonius, & Priscianus lib. 10. e. g. Silius 8. v. 191.

— — — vitreuque abscondidit antro.

Gellius lib. 17. cap. 9 *abscondisse epistolam.*

A duplici Supino duplex oritur verbale, *Abscônditus* & *Abscônsus.* Illud usitatius est, ut, *fontes abscônditos aperire*, ad Herenn. lib. 4. cap. 6. verborgen. Ab hoc est

¶ Abscônditè, adverb. latenter, abstruse. Cic. 2. de Invent. cap. 23 *non implicite & abscônditè: sed patentius & expeditius.* add. 3. de Finib. cap. 1.

Altero *Abscônsus* delectatus in primis est Julius Firmicus, qui vel uno cap. 8. libri 3 sæpius usus est, ut *abscônsarum artium magistri*, n. 4. *abscônsi, subdoli*, n. 11. qui inde etiam substantivum formavit

¶ Abscônsor. Idem Firmicus c. 1. n. 5, *abscônsores auri & dubitiarum.* Verberger.

¶ Abscônditor, idem, apud eundem Firmicum lib. 5. cap. 15. *Rerum humanarum abscônditores.* Tertullianus 4 adv. Marcion. cap. 25 *Nec revelator ipse erit, qui abscônditor non fuit.*

¶ Abscônsio adfertur ex Plinii 8 cap. 16 in Lexicis: verum libri habent *abscondente.*

¶ Decondo, abscondo, deorsum condo. Seneca ad Marciam cap. 10 *in alicujus ventrem immensæ bellua decondet.* Quod Lipsius ex melioribus libris confirmat.

¶ Excondo Tertulliani est lib. 5. adv. Marcion. cap. 18 *verum eum & visibilem excondis prælìatorem.*

¶ Inconditus, inconditum, cujus verbum in usu Latinis non est, vel rude significat, vel inelegans, agreste, ungeschickt / ungeschaffen / ut, *Verba incondita*, Cic. in Orat. cap. 44. *Inconditum genus dicendi*, Idem de clar. orat. c. 69. *Incondita carmina*, Livius lib. 4. c. 20. *Inconditus clamor*, Curt. 3. cap. 10. n. 1. ¶ 2. insepultus. Lucan. 6. v. 101. *mista jacent incondita vivis corpora.*

¶ Incondite, adverb. Cic. 3. de Orat. c. 44 *quod ille rudis incondite fundit.* ungeschickt. Apulejus lib. 4. Metam. p. 146 *Estur & potatur incondite.* greulich / ungeheuer. Cicero de Republica apud Augustinum Civ. D. lib. 22. c. 6 *Antiquitas recepit fabulas, sibi etiam nonnunquam inconditas.*

¶ Recondere, seponere, beylegen / beythun / beyschliessen / verwahren /

wahren / *Recondere opes*, Ovid. 1. de Arte v. 628. *Gladium cruentum in vagina recondidit*, Cicer. 2. de Invent. cap. 4.

¶ Clauſum & *reconditum*, contrarium aperto & prompto, ut *Interiores quaedam & recondita litera*, nicht gemeine / heimliche Künſte / Cic. 3. Nat. D. cap. 16. Comparat. 4 Acad. c. 4 *à Lucullo reconditiora deſidero*, quod Brutus ad Cicer. lib. 11. epiſt. 10. extr. ita circumloquitur: *Ad has literas ſtatim mihi reſcribe, tuorumque aliquem mitte, ſi quid reconditum magis erit.*

CONDRILLON ſive *Condrille*; ita enim apud Plin. legitur lib. 22. c. 22. & alicubi *condrilla*: quæ apud Dioſcoridem *chondrilla* χονδρίλλη, appellatur, ſpecies eſt cichorii, ſed gracilioribus foliis, caule, floribus, ac ſemine, klein Wegwart. Dioſcor. lib. 2. cap. 126.

CONDYLŌMA, κονδύλωμα, Condylomata tubercula ſunt ex inflammatione nata circum anum. Plin. *Procidentiam ani & uteri* vocat, Feigblattern / Geſchwer an heimlichen Orten.

CONDŸLVS, κόνδυλος, Condyli dicuntur articuli eminentes in manu in pugnum contracta, die Knorren über den Gliedern an Händen und Füſſen / nodi digitorum. Vide Lexicon Græcum. ¶ 2. Item talitrum, colaphus. Vet. Gl. Κόνδυλος, *colaphus*. Item Κόνδυλος πυδὸς ἢ χυμὸς *hoc talitrum*.

Confertus vide in *Farcio*.

Confeſtim, adverb. vide ſub *Feſtino*.

Conſligo, vide ſub *Fligo*.

Confuto, quære in obſoleto *Futo*.

Conger vide *Congrus*.

Congerro, onis, vide in *Gerra*.

CONGIVS, menſura, ſex ſextarios continens, ein Stübchin. *Decem congii*, ein halber Eymer. Uſus voce Plin. lib. 14. cap. 9. Et Livius 25. c. 2 *congii olei in vicos ſingulos dati.*

¶ Congiālis, ut, *fidelia congialis*, quæ congium capit, ein Krug von einem Stübchin / Plaut. Aulul. a. 4. ſc. 2. v. 15.

¶ Congiārius, a, um: ut, *Congiarius cadus*, Plin. lib. 14 cap. 14. Ita vulgares libri: Harduin. *millia cadûm in congiarium diviſit.*

¶ Congiarium, abſolute de vaſe, quod congium capit: quam ob cauſſam *congiaria* Paullus JCtus in cauponariæ tabernæ inſtrumento memorat L. *taberna* D. de Inſtr. & Inſtr. Leg. ¶ 2. Et quoniam Principes non in pecuniâ tantum, ſed aliis etiam rebus, & vino quoque liberalitates præſtare populo ſolebant, idcircò omnes eorum liberalitates, quas conferebant in populum, *congiaria* appellatæ. Hinc Quintilianus lib. 6 cap. 3 *Congiarii* vocem, communem & *menſuræ & liberalitatis*, ſcribit. *Congiarium* autem proprie ad populum pertinebat. Nam militi quod præſtabatur, *donativum* dictum fuit. Sueton. Nerone cap. 7 *Deductis in forum Tiro, populo congiarium, militi donativum propoſuit.* adde Plin. Paneg. cap. 25. & Capitolin. in Pio c. 8. Budæus in Pand. Stewech. ad Veget. lib. 2. cap. 20. Aliquando tamen hæc confunduntur auctoribus. Curtius lib. 6. cap. 2. n. 10. *millia talentûm proxima prædæ redacta erant: è quibus XII millia in congiarium militum abſumta.* Vides hic *Congiarium* pro Donativo poſitum. ¶ 3. Neque verò Cæſarum tantùm, æque in populum; ſed procerum quoque & in amicos quidem privatim collatæ liberalitates *congiariorum* nomine veniebant. Quintilianus ſupra laudato loco: *Fabius maximus*, inquit, *incuſſante Auguſto congiariorum, quæ amicis dabantur, exiguitatem*, heminaria *eſſe dixit.* Cicero 8 Famil. Epiſt. 3 *Plancus magno congiario donatus à Cæſare.* Suetonius Cæſare cap. 27 *Ex reliquo quoque ordinum genere vel invitatos, vel ſponte ad ſe commeantes, uberrimo congiario proſequebatur.* Similiter uſus vocabulo & in Veſpaſiano eſt c. 18. Nec non de Claris Rhetorib. cap. 3. Vet. Gloſſ. *Congiarium*, ἰνίδωσις, ἀλφάδωσις. Et rurſus: *Congiarium*, ἰνίδωσις ἀπὸ τῶν νομῶν, δωρεά.

Congruo cum derivatis vide in *Grue*, ſub antiquo verbo *Gruere*, quod in Gloſſis ſupereſt.

CONGRVS & conger, apud Plin. Quo nomine anguillam marinam, piſcem oblongum & lubricum, appellant. Meeraal oder Seepaling. ¶ 2. Sunt qui pro amiâ interpretentur, einen Wels / Terent. in Adelph. 3. ſc. 3, 23. *Congrum iſtum maximum in aquâ ſinito ludere paulliſper*, &c.

CONGŸLIS; ſic apud Columell. lib. 10. v. 421 legitur, cum Græcum ſit γογγυλὶς, Lat. *napum*, runde Rüben / γογγύλος, rotundum, Columella lib. 10 v. 421

Congylis illuſtri mittit quam Nurſia campo.

CŎNISCO, coniſcare, vel potius, *Coniſſo*, quo verbo uſus Lucretius de agnis laſcivientibus & cornibus inter ſe luctantibus lib. 2. v. 320

Et ſatiati agni ludunt blandeque coniſſant, Stutzen. Quintil. lib. 8. cap. 3 *Caput opponis, cum eo coniſſans*, Becmannus putat *Coniſſare* propriè eſſe, in pulvere verſari, pulvere implere, ex Græco κονίζειν vel κονίζεσθαι. Poſtea ad luctas traduci; ut quæ non ſine pulvere, vel etiam in pulvere & arenâ fierent. Malim ipſe à *Cono* deducere, ſive galeâ: ſed obſtat ſyllabæ quantitas.

Coniſſo, modo dictum in *Coniſco*.

CŎNISTĒRIVM, locus in palæſtra, ubi pulvere poſt unctionem athletæ adſpergebantur. Vitruv. lib. 5, cap. 11. in palæſtrarum ædificatione memorat. a κόνις *pulvis* denominatum eſt.

Conjux, jugis, vide in *Jugum*.

CONNĪVEO, connivere, compoſitum à *nivĕo*, veteri verbo & obſolero, à quo eſt *nitto*, de quo ſuo loco, proprie eſt oculorum, quando clauduntur & aperiuntur, Valla lib. 4 cap. 4. mit den Augen blicken. Suetonius Calig. cap. 51, *Ad minima tonitrua & fulgura connivens caput obvolvere ſolebat.* ¶ 2. Et, diſſimulare viſum, metaphor. durch die Finger ſehen / verhängen / verſehen. Cic. in Philip. 1. cap. 7 *Ea ipſa concedo, quibusdam in rebus etiam connivĕo*, daſſelbe laß ich ihm / in etlichen Dingen überſehe ich ihn auch. Pro Cœlio cap. 14 *Dii immortales, cur interdum in hominum ſceleribus maximis connivetis?*

¶ Conniventia, diſſimulatio. Leg. 1. Cod. de fund. & ſaltibus rei dom.

¶ Inconnivens, immotis palpebris. Gell. lib. 2. cap. 1. *inconnivens, immobilis.* Et metaphorice Ammianus lib. 29 cap. 16 *inconnivens Juſtitiæ oculus*, de Nemeſis rigore & ſeveritate.

CŎNON, ōnis, dux Athenienſis fuit tempore Lyſandri Lacedæmonii. Cononis filius Timotheus fuit, & ipſe clariſſimus Vir: cujus filius avito nomine *Conon* appellatus fuit. De quibus Nepos in Cononе & Timotheo: Lege & Plutarchum. Fuit & Conon alius Mathematicus Ptolemæo charus, qui Bereniçes (fuit hæc Ptolemæi uxor) comam inter ſidera retulit, ut ex Catullo & Arati Scholiaſte diſcimus. Ejus meminit Virgil. Eclogâ 3. & Propert. lib. 4. El. 1. Vet. Gloſſæ: *Conon* μαθηματικὸς Σάμιος.

CŌNŌPĒVM, κωνωπεῖον, velum ſeu papilio lineus vel bombycinus, quo Ægyptii utuntur ad arcendos culices, quos Græci κώνωπας vocant. Nam propter paludes Nili & Ægypti maritima, eorum ibi magna copia. Penultimam Horatius & Propert. etiam per figuram abjecto diphthongi elemento altero, corripuerunt. Propert. lib. 3. eleg. 11. v. 45

Fœdaque Tarpejo conopea tendere ſaxo.

Horat. in Epodo 9. v. 16

Interque ſigna, turpe, militaria
Sol adſpicit Conopeum.

Juvenalis naturam diphthongi ſecutus, produxit ſatyr. 6. v. 80

Ut teſtudineo tibi Lentule conopeio.

Ad quem locum Vetus Scholiaſtes: *Hoc eſt*, inquit, *linum tenuiſſimis maculis nauctum* [legendum puto, diſtinctum] *quia Latini* Conopeum CVLICARE *dicunt.*

CŌNOR, conari, eſt niti & operam dare: aut moliri, ſich bemühen / unterſtehen. *Conari manibus, pedibusque*, keinen Fleiß ſparen / Terent. Andr. 4. ſc. 1. v. 52. Manil. lib. 1. v. 95

Omnia conando docilis ſolertia vincit.

Fruſtra conari, ſich umſonſt bemühen. Atticus apud Nepotem Vita ejus c. 21, *Quare a vobis peto, primò ut conſilium probetis meum; deinde ne fruſtra dehortando conemini.* Conari aliquando eſt ἀποφέρεσθαι πράγματα, & ipſum actum notat: effectui remdare. Nepos in Datam. cap. 7. *qui prius cogitare, quam conari conſueſſet.*

¶ Cōnātus, nom. ein Fürnehmen / Unterſtehung. Cic. pro Quint. cap. 14 *Magno conatu ſtudioque agere aliquid*, mit groſſem Ernſt und Fleiß ein Ding fürhaben. Idem in Catilin. 1. cap. 5 *Compreſſi tuos nefarios conatus amicorum præſidio & copiis.* Idem ſeu quisquis auctor declamationis, Antequam iret in exilium, *Conatibus malorum obviam ire*, böſer Leute Fürnehmen begegnen. Ovidius Remed. am. v. 683

Sed quid præcipue noſtris conatibus obſtet,
Eloquar.

Egregie Hieronymus ſcripſit, *Malitia non habet tantas vires, quantos conatus*, die Boßheit vermag ſo viel nicht auszurichten / ſo viel ſie ſich unterſtehet.

¶ Conāta, pro conatibus dixit Nepos Dione c. 8. extr. *Verens, ne prius conſilium aperiretur ſuum, quàm conata perficeret.* Livius lib. 42 cap. 11 *Moneret ſenatum, ut Perſei conatis obviam iret.* Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 29 *Magna auſus, magnificeque conata exſecutus.* Item cap. 42 *Longum eſt narrare, quid & quoties auſus ſit, quanto opere conata ejus, qui obtinebat Aſiam, magiſtratus P. R. metu ſuo deſtituerit.* Vid. Vorſt. Indic. ad Nepot. hâc voce.

¶ Cōnamentum, Plin. lib. 19. cap. 2. ubi *ligneæ conamenta* vocat fuſtes tereres quibus in evellendo ſparto conatus juvabatur. Vid. Harduin. Tamen etiam pro Conatu, ut Conamen, ſimpliciter poni poſſe, non dubitatur.

¶ Conamen, Poëtarum dictio eſt, Lucretii 6. v. 325. & Ovidii 3. Metam. v. 60 *molarem magno conamine miſit.*

CONQVĬNISCO, verbum vetus eſt, idem quod inclinare. *Conquiniſcam ad ciſtulam*, Plautus in Ciſtellar. a. 4. ſc. 1. v. 5, & Pſeud. a. 3. ſc. 2. v. 75. Eſt à Græco κυνῶ ſich bücken. Vide Nonium.

CONSĪDERO, reputare eſt, expendere, betrachten / bedencken / in bedencken nehmen. Proprie & ratione etymi eſt aſtronomorum verbum. Unde & Feſtus: *CONSIDERARE a contemplatione ſiderum videtur appellari.* Adde Voſſ. Etymol. in *Sidus*, qui inde eleganter & *Siderare* verbum cum *Sideratio*: & *Conſiderare* ac *Deſiderare*, nec non Fetti *Præſiderare* deducit. *In animo ſecum*

secum considerare, Terent. Heaut. act. 2. sc. 4. v. 5. *Etiam atque etiam videre & considerare, quid agendum sit*, Cic. in Verr. 7. cap. 68. fleißig zusehen / und bedencken was zu thun sey / & oratione 5. in Verr. cap. 12 *considerate cum vestris animis vosmet ipsi.*

¶ Consideratio, quæ tomes Prudentiæ, Betrachtung. *Accurata consideratio*, Cicero 4. Acad. cap. 11. *Consideratio contemplatioque naturæ est ingeniorum quoddam quasi pabulum*, Idem lib. 1. Acad. cap. 41.

¶ Et *considerantia*. Cic. ad Q. Fratrem lib. 3. ep. 9 *Cujus in hoc uno considerantiam & ego sustinebo, ut potero.* Et Vitruvius lib. 6 cap. 1 *tarditate animi, sine considerantia irruentes.*

¶ Consideratus, der alles wohl bedenckt / behutsam. Plinius cum *Sapiente* conjungit, quod sapiens esse non possit, qui non & consideratus sit, Plin. Paneg. Traj. cap. 44 *Salva est omnibus vita, & dignitas vita; nec tam consideratus ac sapiens, qui aliter in tenebris agit.* Hic active sumitur: at de Invent. lib. 2. cap. 54. *bene consideratus ratio*, passive. Wohlbedacht. Iterum active *consideratior* Comp. apud Hirt. de B. Afr. cap. 73 *Cæsar tardior & consideratior erat factus.* Passive *consideratissimum verbum*, apud Cicer. pro Fontej. cap. 9.

¶ Consideratè, Bedachtsam/ adv. ut, *agere, quod agas, considerate decet*, Cic. 1. Off. c. 27. *Consideratius utilitati suæ consulere*, Idem lib. 9. Attic. ep. 11. & præcedente epist. 10. *quid feci consideratissime?*

¶ Considerantèr, idem. Palladius lib. 3. sive Februar. cap. 17. pr. *Cuneum inter corticem & lignum considerantèr deponimus.*

¶ Inconsideratus, unbedacht / unbesonnen. Cic. pro Quint. c. 25 *ô cupiditatem inconsideratam!* Nepos Cononе cap. 5, *inconsideratior in secunda, quàm in adversa fortuna.* Cic. de Arusp. cap. 26 *plenus inconsideratissimæ temeritatis.*

¶ Inconsiderans, *inconsultus.* Tertullianus adv. Marcion. extremo lib. 2 *inconsiderantissime Marcion*, vocandi casu.

¶ Inconsideranter, adverb. Breviarium Fidei adv. Arian. p. 131 ed. Sirmondi: *inconsideranter rebaptizant.*

¶ Inconsiderantia, Unbedachtsamkeit: ἀπροβουλία. Suetonius Claudio cap. 39. *In eo mirati sunt homines & oblivionem, & inconsiderantiam, vel ut Græce dicam, μεταμέλειαν & ἀπροβουλίαν.*

¶ Inconsideratio, idem, sed minoris auctoritatis. Salvianus sub fin. lib. 1. de Gub. Dei, *qui sola mentis inconsideratione peccassent.* In Suetonii etiam loco, quem modo in *Inconsiderantia* dedimus, Gifanii librum *inconsiderationem* habere, Torrentius ad eundem locum auctor est.

¶ Inconsideratè, inconsultè, temere. Cic. 1. Off. c. 29 *inconsiderate negligenterque agere.* & 4. ad Herenn. cap. 38 *inconsiderate irritare.* Et Augustinus Confession. lib. 9 cap. 9 *si forte ille inconsideratius commotus* [ad iram] *erat.*

¶ Desiderare cum derivatis vide in sua litera.

CONSILIVM, Anschlag / Rath / Fürnehmen / ratio excogitata faciendi aliquid, aut non faciendi, dictum quod silentio cogitetur. *Consilium dare*, Rath geben / *capere, capture, conferre*, Raths pflegen / Rath halten. Terent. Andr. act. 2. sc. 1. v. 9 *Facile omnes, cùm valemus, recte consilia ægrotis damus.* Heaut. act. 3. sc. 1. v. 64 *Conferunt consilia adolescentes*, stecken die Köpfe zusammen. *Sequi alicujus consilium*, in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 54. *Is*, inquit, *quod mihi de hâc re dederit consilium, id sequar, exsequar*, dem Rathe nachkommen. Idem, *Repudiare, abjicere, rejicere, respuere consilium*, einen Anschlag verwerffen. *Consilium consumere*, Terent. And. 1. sc. 1. v. 132. *Explicare*, Cicero ad Terentiam lib. 14. Fam. epist. 11 *Metuo ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus.* nicht heraus finden können. *Consilium ab aliquo petere*, um Rath ansuchen. *Consilium mutare.* Idem lib. 11. fam. epist. 29 *In consilio capiendo prudentia, in dando fides requiritur & religio*, zum Rathschlagen gehört Klugheit / zum Rathgeben Treu und Gewissen. Ad Att. lib. 14. ep. 20 *Consilia temporum sunt, quæ in horas commutari vides.* Den Rath bringt die Zeit / die alle Stunden anders wird. Livius lib. 35. c. 32 *Consilia calida & audacia, prima specie læta, tractatu dura, eventu tristia sunt.* Et, *Consilium præceps & immaturum*, i. e. audax, nec satis deliberatum, Sueronius Aug. dixit cap. 8. Plauto *incoctum* est. Elegans & hæc locutio est, *de consilii sententiâ pronunciare*, Cic. de clar. Or. cap. 22. Quod Terent. in Phorm. act. 3. sc. 1. v. 17 simpliciter dixit, *de ejus consilio velle se facere*, &c. nach seinem Rath. Eleganter Nepos Cononе cap. 4 *Id arbitrium negavit Conon sui consilii esse*, i. e. statuere de eâ re aliquid, negavit Gonon, rem sui consilii esse, sive se dare regi consilium posse. Cicero lib. 3. Famil. Epist. 2 *Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est.* ¶ Consilium idem est quod τέχνημα, ars, prudentia, callidum, & subdolum inventum apud Nep. in Hannib. cap. 11, n. 7. quale quoque fuit Themistoclis apud eund. in Them. cap. 6. n. 5. & Datamis in Vita cap. 6. n. 3. *Consilium novum* de singulari invento aut ex re & tempore capto consilio. ¶ *Sibi consilium capere*, dicuntur qui à reliquorum sententiâ, & rationibus discedunt, factionis & seditionis causa Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. cap. 1, *Lentulus Consul Senatui Reique publ. se non defuturum polliceatur, si audacter ac fortiter sententias dicere velint; Sin Cæsarem respiciant, atque ejus gratiam sequantur, se sibi consilium capturum.* Et cap. 76 *Postulat, ut jubent omnes, se exercitum ducesque non deserturos neque prodituros, neque sibi separatim à reliquis consilium capturos.* Hesiodus Epy. 264

Η δὲ κακὴ βυλὴ τῷ βελεύσαντι κακίστη,

quod ab Romanis scite versum cantatumque ita apud Gellium lib. 4 cap. 5

Malum consilium consultori pessimum.

Untreu schlägt ihren eigen Herrn. Livius lib. 25. c. 28. *In rebus asperis & tenuibus fortissima quæque consilia tutissima sunt.* ¶ 2. Est & *consilium* aliquando ipse consulentium cœtus, sive qui judicibus assistunt. Cic. Verr. 7. cap. 21 *Cum consilio caussam Mamertinorum cognoscit, & de consilii sententia M. mertinis se frumentum non imperare pronunciat.* Sueton. Aug. cap. 35 *Sibi constituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem senatum referendis, ante tractaret.* Vide ibi Berneggerum. Idem Domitiano cap. 8. *Numarios judices cum suo quemque consilio notaret.* ¶ 3. Varia, sed elegantia sunt, Plin. lib. 5. Epist. ult. *Est omnino iniquum, sed usu receptum; quod honesta consilia, & turpia prout malè aut prosperè cedunt, ita vel probantur, vel reprehenduntur: inde plerumque eadem facta modo diligentiæ, modo levitatis, modo furoris nomen accipiunt.* Similia Cicero & Plautus dixit; quorum loca ad Plinium notavit Buchnerus. ¶ Manilius lib. 2. v. 527 — — *viribus amplis.*

Consilium est majus — —

Cui illud Horatii simile lib. 3. od. 4 v. 65 *Vi consilii expers mole ruit suâ.* Possis in istis *Consilium* rationem interpretari. Idem Manilius lib. 4. v. 889. de brutis animantibus, *Et quia consilium hoc est, & linguarem missa.* Ubi & Scaliger *consilium* λογισμὸν ex Aristotele interpretatur. ¶ de ipsâ facultate ingenii prudentis. *Consilii maximi vir.* Nep. in Dat. cap. 1, 1. *Consilii plenus.*

¶ Consiliari, pro consulere, Horat. de Art. Poet. v. 196

Ille bonis faveatque & consilietur amicè,

Et lib. 3. ode 3

Gratum elocutæ consiliantibus
Junone Divis.

Usus eodem verbo & Cæsar est lib. 1. de Bell. Civili cap. 19. & 73. Tacitus 2. Hist. cap. 53. *Redire Bononiam rursus consiliaturi:* Epit. Livii lib. 125. *L. Antonius COS. M. Antonii frater eadem Fulviâ consiliante, Cæsari bellum intulit.* Sunt clarissimi viri, qui hoc verbum Latio abjudicant, Olaus Borrichius in Analectis, & Theod. Ryckius ad dictum locum Taciti, &c. ut de Vossio in de Vitiis Serm. taceamus. Quæ vero defensionis caussa pro rea hac voce adferri possint, Curis nostris Posterioribus congesta & explanata videas.

¶ Consiliator, consiliarius. Plin. lib. 4. epist. 17. *ille in gerendis consiliator & rector.* Phædrus lib. 2. Fab. 7. *accessit consiliator maleficus.*

¶ Consiliatrix, fœm. Apulejus lib. 5. de Asino p. 169 *Illæ quidem consiliatrices egregiæ tuæ.* Ita edidit Elmenhorstius, quanquam in Indice *conciliatrices* præferat. Tamen etiam Pricæus *consiliatrices*, idque Notis ad lib. 1. p. 32 tuetur.

¶ Consiliarius, ein Rathgeber / Rath. Cic. lib. 1. Famil. ep. 9, *Tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem & benevolo usus esses.*

¶ Plautus etiam adjectivo usus est, *Senatus consiliarius*, in Epidic. a. 1. sc. 2. v. 56.

¶ Consulere, verbum diversam vim habet: prout vel absolute ponitur, vel cum diversis casibus conjungitur. Nam sine adjecto idem est, quod consultare, deliberare: sive, habere consilium, Rath halten. Cæsar lib. 7. de Bell. Gall. cap. 83. *Repulsi Galli, quid agant, consulunt.* Sic *in medium; in unum consulere*, pro deliberare dicimus. Lucanus lib. 5. v. 46 *Consulite in medium Patres.* Plinius lib. 9. epist. 13 *quod intermissum tamdiu morem in publicum consulendi, reduxissem.* Tacitus Hist. lib. 1. cap. 68 *in unum consulere:* & lib. 2. cap. 5. *positis odiis in medium consulere.* Et annali 12. cap. 5 *domestica cum vacuus, in commune consulat.* ¶ Cum genitivo *Boni, æqui consulere:* est in meliorem & æquiorem partem interpretari & accipere. *Quod adest, boni consule;* Was zugegen ist / mit dem biß zu frieden / Est enim genus loquendi Ellipticum. Quintil. lib. 1. cap. 6. *Sitne Consul à consulendo, an à judicando? nam & hoc consulere veteres appellaverunt, unde adhuc remanet illud: Rogat, boni consulas, id est, bonum judices.* Ovid. 3. Pont. Epist. 8. extr.

Tu tamen hæc, queso, consule missa boni.

¶ Cum Dativo junctum, *Dare consilium*, significat. *Bene, male alicui consulere*, wol / übel einem rathen. *Optime mihi consultum fuit esse Pater*, Terent. in Phorm. a. 1. sc. 3. v. 1. Meint es gut. Sic *rebus suis recte consulere*; mit seinen Sachen den besten Rath treffen. *Commodo, dignitati, gloriæ alicujus consulere*, Cic. Q. frat. lib. 1. epist. 1. c. 9. & 11. lib. fam. ep. ult. i. e. prospicere seu providere. Aliquando Dativus & circumscribitur per Præpositionem *in* cum Accusativo. Ut *consulere in longitudinem* i. e. longitudini temporis, Ter. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 10. Id est, ira consulere rebus suis, ut diu sufficiant. Livius lib. 45. cap. 8 *In secundis rebus nihil in quidquam superbè ac violenter consulere decet.*

decet. Tacitus Agricola cap. 16 *Hic cùm egregiæ cæteræ, arrogantèr in deditos, & ut suæ quoque injuriæ ultor, duriùs consulerat*, hart und unbarmhertzig mit ihnen ümgieng. Ac sicut hoc in loco *durius in deditos consulere*; ita id alio contra loco, *clementer deditis consulere* in tertio casu dixit. Nam Annali 14. cap. 38 legas: *Dispersæque, novum Legatum operiendum esse, sine hostilibus in superbiaque clementer subditis consulturum.* In his *superbè, arroganter, durius, clementer consulere*, pro consequenti ponitur. Primò enim deliberat animus ac statuit; deinde agit.

¶ Consulere cum accus. est, petere consilium, Rath fragen. *Consulere Apollinem* Nep. in Miltiad. c. 1, 2. *Consulere aliquem per litteras*, Schrifftlich ümb Rath anlangen. Sic *Jurisperitos consulere* dicimur, cum eos de jure interrogamus: Item *Chaldæos & Mathematicos* cum de futuris quærimus. Suet. Aug. cap. 94. extr. *Apollonia Theogenis Mathematici pergulam comite Agrippa adscenderat, cum Agrippæ, qui prior consulebat, magna & pene incredibilia prædicerentur, reticere ipse genituram suam, nec velle edere, persèverabat.* Idem Calig. cap. 57 *Consulenti de genitura sua Sulla Mathematicus, certissimam necem appropinquare affirmavit.* Sed & *consulere* dicimur, cum de quacunque re alios, vel ut sciamus tantum, interrogamus. Suet. Aug. cap. 98 *Versum compositum extempore clare pronunciavit, conversusque ad Tullum, Tiberii comitem, contra accubantem, & ignarum rei, interrogavit, cujusnam Poëtæ putaret esse: quo hæsitante, subjecit alium: de hoc quoque consuluit, &c.* CONSVLVIT; id est, interrogavit, cujus esset. Sallust. principio Catilinarii: *Primumquam incipias consulto, & ubi consulueris, maturè facto opus est.* Aristoteles lib. 6. Ethic. cap. 9. φασί, ταχέως μὲν δεῖν ταχὺ τὰ βουλευτέα, βουλευσθαι δὲ βραδέως, h. e. *Ajunt celeriter quidem deliberata esse agenda, cum morâ autem consulendum.*

¶ Consultus, adject. anschlägig / geschickt / erfahren / *Consultus juris, eloquentiæ*, Auctor de viris illustribus in Æmil. Scauro. Item, *consultissimus juris scientiæ*, Idem in Scip. Nasica. *Vir consultissimus*, Liv. lib. 1. cap. 18. pr. Et Cic. de Clar. cap. 40. de Scævola & Crasso: *consultorum alter disertissimus: disertorum alter consultissimus.*

¶ Consultus, us, subst. consilium, consultatio. Livius lib. 3. cap. 42. ubi adde Gronovio notata.

¶ Consultum. subst. decretum, Senatus consulta, was der Rath beschlossen hat. Horat. lib. 1. Epist. 16. v. 41.

— — — Vir bonus est quis?
Qui consulta Patrum, qui leges jurque servat.

¶ Transfertur etiam vox ad dogmata placitaque Philosophorum & aliorum, qui quid præcipiunt & docent. Apulej. lib. 1. de dogmate Platonis: *Quæ autem consulta* [*qua dogmata Græce licet dici*] *ad utilitatem hominum, vivendique & intelligendi & loquendi rationem extulerit, hinc ordiemur.* Gellius lib. 14. cap. 1. *Cursum illum temporis transvolatis, qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quonam pacto aut consulto assequi queant?* ubi per *Consulta*, Chaldæorum decreta intelligit.

¶ Consulte adverb. prudenter. *Cavere consultè*, Plaut. in Rudente.

¶ Consultò, cum consilio, contrarium *temere*; mit Rath / mit wolbedachtem Muth Cæs. 5. Gall. cap. 36. & 50. ¶ 2. mit Fürsatz. Cæsar ibid. c. 16.

¶ Inconsultus, ungerathfragt. Varro: *inscio & inconsulto domino.* ¶ 2. & imprudens, qui sine consilio agit, unbesonnen / unbedachtsam. Quintil. Declam. 19. *O inconsultam muliebrem semper amentiam!* Livius lib. 3. c. 21. *turba inconsulta.* Superlat. apud Salvianum est lib. 1 de Avaritia p. 18, *Inconsultissimum ac stultissimum est, id quosdam agere, ut quod adfectu ac voto volunt, id ipsum re atque actu nolle videantur.*

¶ Inconsultum, substantive, temerarium consultum. Silius lib. 8. v. 216

arma senatûs
Ex inconsulto posuit Tirynthius heros.

¶ Inconsultus, ûs, Plauto idem est Trinum. act. 1. sc. 2 v. 130 *inconsultu meo.*

¶ Inconsultè, unversichtlich / unvorsichtig. Cic. lib. 1. Nat. Deor. cap. 16 *inconsultè ac temere dici.* Livius lib. 4. cap. 37 *incaute inconsulteque.* Cæsar lib. 1. Civ. cap. 45 *incitati studio, inconsultiùs processerunt.* Sallust. Jugurth. cap. 35 *paullo inconsultiùs Massibam aggreditur.*

¶ Inconsultò, idem. Ulpian. Lege 1. de his; quæ in testamento delentur &c. *Quæ in testamento legi possunt, ea inconsultò delèta & inducta, nihilo minus valent: consultò, non valent.*

¶ Consultor, consulens, ein Rathgeber. Varro lib. 3. cap. 2. de re rust. *Opinor non solum quod dicitur. Malum consilium consultori esse pessimum, sed etiam bonum consilium ei, qui consulit, & cui consulitur, bonum habendum.* Sallust. in bello Jugurth. cap. 64. *Cupido atque ira pessimi consultores*, Lust und Zorn rathen das allerärgste.

¶ Consultrix, Rathgeberin. Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 22 *Natura non artificiosa solum, sed plane artifex, ab eodem Zenone dicitur consultrix & providâ utilitatum opportunitatumque omnium.*

¶ Consultare, consilia conferre, deliberare, Rathschlagen. *Omnes fere Galliæ civitates de bello consultabant* Cæs. Gall. 5. cap. 51. *Deliberare & consultare de re aliquâ* Cic. offic. lib. 3. cap. 2.

¶ Consultatio, Rathschlag / Bedencken. Terent. in Hec. a. 4. sc. 4, 28 *Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est*; es gilt hie nicht lange rathschlagens noch bedenckens. Sallust. Jugurth. cap. 27. *id agi, uti omnis invidia, prolatandis consultationibus, dilapsa foret:* hoc est, odium exstingui, differendo deliberationes.

Consobrini, vide *Sobrinus.*

Constans, ejusque derivata vide in *Sto.*

CONSVL, penes quem summum erat Reipubl. Romanæ imperium, dictus à *consulendo*, h. e. providendo & judicando, Quintil. auctore lib. 1. cap. 6. Hinc illud Vetus apud Varronem: *Qui bene consulat, consul cluat.* Consules, die höchsten Regenten zu Rom / Rathsmeister / non magistri civium vel curiæ, Bürgermeister / quod nomen Tribunis magis competit. Cic. in Pison. cap. 10 *Animo consulem esse oportet, consilio, fide, gravitate, vigilantiâ, curâ, toto denique munere consulatus, omni officio.* Primi fuêre consules L. Junius Brutus & L. Tarquinius Collatinus, postremus fuit Bellisarius, ut testatur Cassiodor. anno à nato Christo 543. *Consulem designare, declarare, resignare*, erwehlen / abkündigen. Ciceronis locutiones sunt, Tertium, quartum, sextum, septimum Consul, pro tertiò, quartò, &c. consul. *Agere Consulem*, regieren / das Amt verwalten. Diu autem hoc nomen Romæ sanctum summi magistratus proprium fuit: tandem tamen & ad Proconsules, & municipiorum magistratus translatum est, quod Casaubonus Notis ad Apuleji Apologiam observat; & plures inscriptiones apud Gruterum confirmant. Vid. Bœcler. ad lib. 1. Annal. Tacit. cap. 2. p. 26. 27. seq. ubi plura de Consulibus, Viris Consularibus, & Exconsulibus. ¶ 2. Consulem pro anno non Poëtæ tantum dicunt, sed Historici etiam & Oratores. Horatius lib. 3 Ode 21 de amphora:

O nata mecum consule Manlio.

Seneca epist. 114 *Unum putas videri ventrem, cui tot consulum regionumque vina conduntur?* Tot consulum, i.e. annorum, quia consularis magistratus annuus est.

¶ Exconsul, & *Exconsule*, qui consulatu functus est. Utrumque in Pandectis legitur. Vide P. Crinit. de H. D. lib. 10. cap. 12. & Isidor. Orig. lib. 9. cap. 3.

¶ Consulatus, das öberste Regenten-Amt zu Rom. Officium, vel dignitas consulis. *Capere, consequi, inire, suscipere, obtinere, gerere consulatum. Abdicare se, abire consulatu*, quæ omnia ex Cicerone aliisque notissima sunt. Pluraliter Val. Maximus lib. 5. cap. 7. n. 1 *quinque consulatibus summa cum gloria peractis.* Vid. & Bernegg. ad Suet. Cæs. cap. 19.

¶ Consularis, ut *Dignitas consularis, homo, vir consularis*, qui consul fuit, eine Rathsperson. *Imperium, officium consulare*, Cic. pro Rab. cap. 1. Posterioribus temporibus *Consulares* dicebantur etiam, qui aliàs *legati*, seu *rectores provinciarum* appellabantur: ut *Consularis Cretæ, Consularis Siciliæ* &c. quod Jo. Frider. Gronovius Monobiblo Observæ. in Scriptor. Ecclesiast. c. 21 observat, quem vide.

¶ Consularia, absolutè atque per Ellipsin, *Consularia ornamenta* integre dicebantur, insignia consularis dignitatis propria: quæ Principes ex gratiâ conferebant nonnullis, quos illi dignitati æquatos volebant, licet Consulatum ipsum nec gererent, neque gessissent. Non semel Tacitus, & *Consularia insignia* vocat. Suetonius Claud. c. 5. *Tiberius patruum petenti* [Claudio] *honores* [i.e. Consulatum] *Consularia ornamenta detulit. Sed instantius legitimos flagitanti* [i. e. ipsum magistratum, non nuda insignia] *id solum codicillis rescripsit* &c.

¶ Consulariter, adverb. Livius lib. 4. c. 10 extr. [al. 11.] de Quintio: *quinque consulatus eodem tenore gesti, vitaque omnis consulariter acta.*

¶ Proconsul, Proconsulis: item *Proconsule*, per omnes casus: in plurali *proconsules & proconsulibus.* Disputat Manutius in principio Commentar. in Cic. Epistolas, utrum *pro consule*, an *proconsul* melius dicatur, cui posterius plus videtur placere propter analogiam vocis *pronepos*, cui minus recte substituas *pro nepote.* Saltim hoc confirmat, bonum & purum verbum compositum *proconsul* esse, quamvis elegantissime quoque *pro consule* aliquando dicatur. Qui tum cœpere, postquam aucto amplificatoque imperio Consules, penes quos hactenus summa rerum fuerat, consulere æque partibus omnibus ac providere non possent. Itaque dicebantur *proconsules*, qui cum imperio consulari regendis tuendisque provinciis, loco Consulum, præerant. De quibus plura apud Sigonium de antiquo jure provinciarum, nec non Onuphrium in 1. Fastorum Commentario licebit legere. Sub Principibus conversâ Rep. cum alia ratione, quam ante provinciæ essent divisæ; *Proconsules* tantum dicebantur, qui in provinciis populi [namque & hic suas habebat provincias] curabant. Nam qui Provincias Principum regebant, *Legati aut Rectores* appellabantur. Aut si *Proconsules* [quod aliquando fieri solebat] dicerentur, *Imperatorum Proconsules* ad cæterorum discrimen appellabantur. Vide Lips. in 2. Annal. Taciti: itemque

Casaubonum, Salmasiumque licet ab altero dissentientem nonnihil, in Histor. Augusteam.

¶ Proconsularis, ut, *proconsularis dignitas, imperium, provincia.* Gell. lib. 5. cap. 14. Capitolin. in Pio c. 4. & Vero c. 4. Sic & Ammianus lib. 22 cap. 9 *Achaia proconsularis.*

¶ Proconsulatus. Plin. lib. 2. epist. 12 *summotus a proconsulatu.*

CONSVS, consiliorum apud Romanos veteres Deus habitus: unde

¶ Consualia, feriæ & ludi, qui ejus honori celebrabantur. Plutarchus Romulo: Livius lib. 1. cap. 9. itemque Varro lib. 5. de L. L. & Festus in *Consualia.*

Contamino vide in elemento T sub antiquo *Tamino.*

Contemplor, vide sub *Templum.*

Contentus, &

Continuus, vide Contineo, sub *Teneo.*

CONTOR, contari, quod & *Cunctari* [vide infra] citatur ex epistolis Cicer. ad Attic. lib. 11. epist. 10 *Cumque ex eo de me contaretur*, hoc est, *sciscitaretur, quæreretur*, ubi exemplaria quædam legunt *percontaretur:* verùm etiam Grævius, vir accuratissimus, *contaretur* edidit. Proprie den Grund suchen. Metaph. erforschen / à conto, nautarum perticâ. Hinc

¶ Contabundus, forschend. Apulejus lib. 8. p. 203 *quem primum insiliat, contabunda* [bestia] *rimatur.*

¶ Decontari, i. e. percontari, scrutari, rarius verbum. Apulejus lib. 7 p. 198 [Pricæo 148] *Dum in ista necis mea decontor electione.* Usus & lib. 10 est post principium: *unde potissimum caperet exordium, decontatur.* Sed

¶ Percontari, usitatissimum est, & promiscuè scribitur, *Percontari & Percunctari*, forschen / fragen. Cicer. 2. lib. de Fin. cap. 1. *Socrates percontando & interrogando elicere solebat eorum opiniones, quibuscum disserebat.* Hic *percontari*, & *interrogare* synonyma sunt. Alibi differunt, ut in altero verbo dicemus. *Percontari aliquem*, & *ex aliquo, aliquid de re*, Cicero Somn. Sc. cap. 1. *Ille me de Republ. nostra percontatus est*, hat mich gefragt. Terentius in Hecyr. a. 5. sc. 3. v. 12 *Tua quod nihil refert, percontari desinas*, was dich nicht brennt / das lesche nicht: Idem cum Plautino in Stich. a. 2. sc. 1. v. 48 *Tua quod nihil refert, ne curet.*

¶ Percontatio. Nachfrage. Cic. de Univers. sub initium: *Primum tempus salutationibus, reliquum percontatione consumsimus.* Cæsar lib. 5. cap. 13. *Nihil de eo percontationibus reperiebamus.* Scribitur etiam Percunctatio, ut Dialog. de Oratoribus cap. 1.

¶ Percontator. Hor. lib. 1. epist. 18. v. 68

Quid de quoque viro, & cui dicas sæpe videto.
Percontatorem fugito; nam garrulus idem est:
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures,
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

¶ Cunctator; vide inferiùs.

CONTRA, Præpositio, wieder / gegen. Ut, *contra officium*, wider die Gebühr / Cic. 1. Offic. cap. 6. *Contra naturam vivere*, lib. 3. cap. 5. *Contra commodum suum facere aliquid*, Ihme zu schaden / Suet. Aug. cap. 78. Quemadmodum *contra valetudinem suam* auctor librorum ad Herenn. dixit lib. 4. Usurpatur etiam de loco, & idem est quod ex adverso, gegenüber. Virgil. 3. Æneid. v. 692

Sicanio prætenta sinu jacet insula contra
Plemmyrium.

Cæsar lib. 3. de Bell. Civ. cap. 23 *Insulamque, quæ contra Brundusinum portum est, occupavit.* Et cap. 28 *Contra Lissum in anchoris constiterunt.* Hac ratione & absolutè atque in modum adverbii usurpatur. Tacitus Agric. cap. 8 *Septentrionalia ejus nullis contra terris.* Et ita Plaut. Amph. act. 2. sc. 2. v. 23. *Quæ me amat, quam contra amo*, i. e. vicissim. Et ita non semel Terentius quoque usus est. ¶ Vetus elegantia *contra ea*, pro *contra*, vel *è contrario* dicere. Nepos præfat. *Contra ea pleraque moribus nostris sunt decora, quæ apud illos turpia putantur.* Liv. lib. 2. c. 60. pr. *Contra ea in Æquis inter Consulem ac militem comitate ac beneficiis certatum est.* Cæsar lib. 3. de B. C. c. 74 *Contra ea Cæsar neque satis militibus perterritis confidebat.* Sallust. Orat. 1. ad Cæsar. pr. *Contra id eniti decet, cum ipse bonus ac strenuus sis, uti quàm plurimis imperitis.* ¶ Sed cum *ac, atque, quam*, particulis idem eleganter significat, quod diversum, aliter aut secus. Cic. lib. 2. de Divin. c. 24 extr. *Vides omnia certe contra ac dicta sunt, evenisse.* Anders als man gesagt habe. Idem in Pison. c. 8 Ut *Senatus contra, quam ipse censuisset, ad vestitum rediret.* Vide Hadrianum. ¶ *Auro contrà carus non est*, Plaut. Epid. act. 3. sc. 3.

Ne tu habes servum graphicum, & quantivis pretii!
Non carus est auro contra.

Er ist nicht mit Gelde zu bezahlen. Turneb. lib. 30. cap. 29. *Mira loquendi ratio*, contra carus non est. *Illud* contra, *valere mihi videtur*, si contra appendatur: *vel* pari pondere auri carus non esset. Vide Scalig. eruditissimè, ut solet, hanc phrasin enucleantem Not. ad illud Varron. lib. 1. de re rust. cap. 2, *ubi poma veneunt contra aurum.* ¶ Aliquando ponitur pro *vicissim.* Ter. in Adelph. act. 1. sc. 2. v. 24 *In eo me oblecto: solum id est carum mihi, ille ut item contra me habeat, facio sedulo.* Hoc

quoque notandum h. l. est, ultimam syllabam in *contra* ab ævi sequioris Poëtis non rarò correptam esse. Pro quâ observatione eruditissimus Vossius lib. 2. de art. Gramm. c. 24. hunc Manilii versum, qui lib. 2, 252 est, producit:

Contra jacet cancer paullum distentus in album.

Manilium enim non Augustei ævi, sed multò recentioris; & σύγχρονον adeò Ausonii (de quo longe aliud mihi persuadeo) Poetæ esse existimat. Sed quia alias ultimam in *contra* produxit semper, quod sciam; miror profecto, eccur hic demum eam legem migrarit. Quin potius existimo τὸ *jacet* per dialysin trisyllabum fecisse, ut elideretur ultima litera in *contra*, primæ autem duæ in *jaceo* corriperentur. Ita:

Cōntra ĭacēt cancĕr, &c.

Ita & Calpurnius Ecl. 6.

— — genus est ut scitis equorum
Non ĭŭgale mihi.

Item Seneca Hippolyto v. 287

Si qua ferventi sŭbĭĕcta cancro, &c.

¶ Contrārius, contrarium, repugnans, adversum, zuwider / entgegen. Cicer. offic. lib. 3. sub finem: *Omnis voluptas honestati est contraria*, alle Wollust ist der Erbarkeit zuwider. *Rapere in contrariam partem*, anders deuten als gemeint ist. Pollio apud Cic. lib. 10. fam. ep. 33 *Verebar ne pium consilium meum raperent in contrariam partem obtrectatores mei.* Ad Herenn. 1. cap. 3 *E contrariâ parte*, idem quod *contra*; item *è regione.*

¶ *Contrarium* cum *ac*, eâdem ponitur elegantia qua *contra*, ut: *Decernit contrarium ac paullo ante decreverat*, i. e. diversum ab eo, quod paullo ante: & Cicer. in Som. Scip. cap. 4 *Astra errantia versantur retrò contrario motu, atque cælum*, dem Lauff des Firmaments entgegen. Hor. 1. Serm. 2. v. 24

Dum vivant stulti vitia in contraria currunt.

¶ Contrariè. Hergegen / deme zuwider. Cic. Partit. Orat. cap. 31 *alio si eadem de re contrarie scripto defendere.* Idem 1. de Orat. c. 31 *in quo aut ambigue quid sit scriptum, aut contrariè.*

¶ Contrariò, idem, quo Corn. Nepos usus est Eumene cap. 1. n. 5. *At apud illos contrariò nemo ad id officium admittitur.* Vitruvius lib. 8. cap. 1. extr. *Campestribus locis contrariò non possunt haberi copiæ.*

¶ Contrariare, adversari. Postremæ Latinitatis verbum. Prosper Aquitanicus Parte 2 de Promiss. c. 33 *Qui dum sibi quasi contrariare visi essent.*

¶ E contra, idem quod contra, quo usus non semel Vetus Bibliorum interpres est. Nam apud Classicos auctores vix invenitur. Cicero simpliciter *contra* habet, aut ex *contraria parte.* E junioribus tamen & eruditissimi etiam illius usu non abstinuerunt: quos Vossius notat lib. 1. de vitiis Serm. cap. 24. Et putat ille quidem illud *è contra*, ex *è contrario* per compendium scripturæ, vel *& contra*, sive συνημμένως *econtra* natum. Possumus conjicere ex *ea contra* contractum esse. Nam sicut *eapropter*, pro *propterea* dixerunt veteres; ita & *eacontra* pro *contra ea* dicere potuerunt. Simplicissima ratio est ex *e* & *contra* compositum statuere. Non rarò enim præpositiones componebant Veteres, sive geminabant: ut in *exante, inante, propalam*, &c. factum novimus. Nonnunquam & adverbiis easdem jungebant. Ita enim *demagis, deforas, aforis*, &c. in Veteribus Scriptoribus & monumentis legimus. Adde, si placet, Anti-Barb. Latin. & Curas nostras Posteriores, ubi auctores allegantur medii ævi, qui hac vocula usi sunt, & Tacitus, cui plures editores lib. 12 cap. 47 tribuerunt, ab illa liberatur. Patronis ejus adde Alcimum Avitum epist. 4, & Servium in Æn. 6. v. 772. Impugnatoribus autem adjunge clarissimum virum Theod. Ryckium ad d. l. Taciti.

Contubernium, Contubernalis, vide in *Taberna.*

CONTVMĀCIA, habitus animi, quo cedere aliis, honoremque habere detrectamus: contemtu quodam eorum, & quadam ferocia animi; unde *ferocitatem* & *contumaciam* Suetonius conjunxit, Vitellio cap. 12. Halsstarrigkeit. Tacitus 4. Annal. cap. 20 *contumaciam* & *obsequium* invicem opposuit. Ver. Gloss. *Contumacia, ὑπερφρόνησις, ἀπείθεια.* Item *αὐθάδεια, Præsumtio, contumacia, temeritas.* Curtius lib. 8. cap. 1. n. 35 de licentia Clyti & intemperantia linguæ loquens, *pravam contentionem animi* vocat. Consistit enim *contumacia* in dicto æque & facto. Cum ὑπερηφανία, quæ modum non habet, *contumacia* est: qualis illa Clyti fuit. Inde Suetonius cum de quorundam licentius in Augustum dictis cap. 54 exposuisset, subjicit: *Nec ante libertas aut contumacia fraudi cuiquam fuit.* Idem Vesp. cap. 13. ad *contumaciam* refert, quod Demetrius Cynicus neque assurgere Imperatori, nec eum salutare dignatus; nescio quid oblatravit etiam. Quò pertinet etiam, quod de Helvidio Prisco idem Suetonius ibidem cap. sequenti refert. Et Martial. lib. 2. Epigram. 68, quod Olum suo nomine saluret potius, quam Regem & Dominum vocare, sicut solitus hactenus, porro velit, ad contumaciam verti posse significat. Verba poetæ ista sunt:

Quod te nomine jam tuo salutem,
Quem regem & dominum prius vocabam,
Ne me dixeris esse contumacem.

id

id est, superbum, & plus præ aliis sibi arrogantem. ¶ 2. Cicer. 1. Tusc. cap. 29, quod Socrates neque patronum quæsierit ad capitale judicium, neque judicibus supplicarit, *contumaciam* vocat: in meliorem partem eo vocabulo usus, pro summâ gravitate & constantiâ; itaque addit, eam contumaciam non superbiâ, sed magnitudine animi dictam fuisse. Standmüthigkeit.

¶ Contumax, qui contumaciæ vitio laborat, frech / ungehorsam / widerspänstig / der nur auff einem Sinn bestehet. *Boves contumaces*, Colum. lib. 6. cap. 2. widerspänstige / stettige Ochsen. Construitur cum *In* & Accusativo. Cicer. Attico lib. 15. epist. 15 *Saram nefarium hominem cognovi, præterea in me contumacem:* Ad Herenn. 4. cap. 40 *in superiores contumax.* Et cum tertio casu Seneca Thyeste v. 644

Et contumacem regibus populum suis.

In bonam partem quando accipitur, & firmum, constantem, invictum notat. Tacit. 1. Histor. cap. 3 *Contumax, etiam adversus tormenta, servorum fides.* Prudent. Romanô v. 714

Amore Christi contumax doloribus.

Contumax, id est, firmus atque invictus adversus dolores animi. Vet. Gl. Καταφρονητὴς, *Contemtor, Spernulus, contumax.* ¶ Eleganter *syllabam contumacem* vocis eam vocat Martialis, quæ metricæ legi refragatur, ut in versum admitti non possit: Cujusmodi est *Earinos*, de quo Epigrammate 12. lib. 9

Nomen nobile, molle, delicatum
Versu dicere non rudi volebam:
Sed tu syllaba contumax repugnas.
Dicunt Earinon tamen Poëtæ,
Sed Graci, quibus est nihil negatum.

Tale etiam *Tuticanus* apud Nasonem est, numeris suis non aptum nomen, lib. 4. de Ponto, Epistola 12 & 14. Contumacior, Comp. Cicer. Verrin. 4. extr. *Quis contumacior?*

¶ Contumaciter, adverb. Trotzig. Cicer. Attic. lib. 6. ep. 1. *Ad me contumaciter ac arroganter solet scribere*, an mich pflegte er trotzig und hoffärtig zu schreiben. *Contumaciter omnia agere*, Liv. lib. 2. c. 58. *Contumacius se gerere* de rebellione, seu defectione dictum apud Nepot. in Cimon. c. 2, 5. sicut Suetonius Aug. cap. 24 dixit *contumacius parere*, schwürig / aufrührisch seyn. Et de lentore arboris vel ligni cujusdam Plinius lib. 16 cap. 40, *claudit suum sulcum, & ob id contumacius transmittit ferrum*, hoc est, difficiliùs.

¶ Tercontumax. Terent. Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 54.

CONTVMELIA, quæ ab *injuria* sic differt, quod ipsa in verbis, hæc in facto consistat. Quam ob causam *contumelia* minor & levior visa est Senecæ natura suâ scil. (nam facta, non verba præponderant) non opinione; qua fit, ut *contumeliâ* gravior videatur. *Injuria* enim propositum est, aliquem malo afficere, quod corpori ejus vel rebus noceat: *Contumelia* vero existimationem lædere, & in contemtum (unde & dicta) adducere; quod pluribus, præcipue verò principibus, perpessu acerbius est, quam fortunarum aut valetudinis damnum adire. Schmach / Verletzung. Seneca de Clem. lib. 1. cap. 11 *Bonam Principem Augustum, & benè illi parentis nomen convenire fatemur; ob nullam aliam causam, quam quod & contumelias quoque suas, quæ acerbiores Principibus esse solent, quam injurias, nullâ crudelitate exequebatur.* Vet. Gloss. *Contumelia* ἄτιμία, ὕβρις, ἀλογίστον. Vide Senec. de Constant. Sapientis cap. 4. 5. 10. 11. & Voss. lib. 2. Instit. Orat. pag. 212. ¶ 2. Quam & de factis *contumelia* dicitur, si ad contemtum atque irrisionem pertinent. Sic Tacitus *os contumeliis*, id est, colaphis *offerre*, 3. Hist. cap. 31. & 85 dixit. Nam *Colaphis cædere*, ludibrii ultimi est: unde & *contumeliosam cædem*, Donatus interpretatur. Seneca de Const. Sap. cap. 4 *Sic invenies servum, qui flagellis, quàm colaphis cædi malit.* Ter. Heaut. act. 3. sc. 3. pr.

Nam isthæc quidem contumelia est, hominem amicum
recipere ad te,
Atque ejus amicam subagitare.

Ubi Eugraphium vide. Pacuvius apud Nonium in hoc verbo:

Patior facile injuriam, si est vacua contumelia.

hoc est, si honorem non lædit. Ergò *contumelia* est, quicquid honorem lædit maximè atque imminuit, sive in verbo illud, sive in facto consistat. Unde rectè ἄτιμία à Vetere Critico in Glossis, quas supra laudavimus, exponitur. Quamobrem hac voce & stupra complexus videtur Tacitus, cùm Agricola cap. 15 scriberet: *Alterius, manus, centuriones; alterius, vim & contumelias miscere: nihil jam cupiditati, nihil libidini exceptum*, CVPIDITATI, quæ in bona per avaritiam sævit: LIBIDINI, quæ per verbera, & stupra vim corporibus infert. Quæ supra *contumelias* appellavit. ¶ Atque hinc æque & *dicere contumelias* & *facere*, invenitur apud auctores. Ter. Eun. Act. 5. sc. 3. v. 26

— — si ego digna hâc contumeliâ
Sum maxime, at tu indignus, qui faceres tamen.

Apulejus Apol. *Qui tibi plurimas contumelias comm & adjuvante patruo, facit.* *Contumeliam facere*, pro pati, Antonius Triumvir dixit, quemadmodum *damnum facere*, similiter dicimus? Sed id ut non Latinum perstringit Cicero, injustè, ut eruditorum nonnulli putant. Locus Ciceronis est Philipp. 3. cap. 8.

A *Insignem in se contumeliam accipere* Ter. Eun. act. 4. sc. 6. pr. eine grosse Schmach über sich gehen lassen. *Aculei contumeliarum*, Cic. lib. 3. de Orat. cap. 55. Plautus in Pseud. a. 4. sc. 7, 77 *contumeliam si dices, audies*, wirstu Schmähwort ausgeben / so wirstu ihr müssen wieder einnehmen.

¶ Contumeliari, verbum, in Vet. Gloss. invenies.

¶ Contumeliosus, ut: *Ostio contumeliosa* Cicer. 5. fam. ep. 2. *Litera contumeliosa*, ad Q. frat. lib. 1. epist. 2. Schmähwort / Schmähschrifften. Idem pro Cœlio cap. 13 *Voces sunt contumeliosæ temere ab irato accusatore emissæ.* Quintil. lib. 2. cap. 12 sub finem: *verbum contumeliosissimum.*

¶ Contumeliosè, Ehrenverletzlich. Cicer. lib. 1. Offic. cap. 37. *cum de absentibus maledicè contumelioseque dicitur.* Terent. Phorm. act. 2. sc. 3. pr. *En unquam cuiquam contumeliosiùs audistu factam injuriam.* Livius 32, 37. *Philippum non contumeliosius, quam verius, compedes Græciæ appellare.* Cicero in Varin. c. 12. *cum tu ei contumeliosissimè toties maledicas.* Vellejus Paterc. lib. 1. cap. 7 de Hesiodo: *patriam & parentes* [secus ac Homerus] *testatus est, sed patriam, quia multatus ab ea erat, contumeliosissimè.*

¶ Subcontumeliosè, aliquantum contumeliosè. Cicero ad Attic. lib. 2. ep. 7. *Subcontumeliosè tractatur noster Publius*, man gehet etwas schmählich mit ihm um.

B CONTVS, κοντὸς, pertica est. Vet. Gl. κοντὸς, *pertica, sudis, camax.* CAMAX autem & ipsum Græcum est. Idem Gloss. κάμαξ, *Rutica, pertica*, Eine Störstange / damit die Fische aus den Dümpffeln ins Garn getrieben werden. *Ratem conto regere*, Senec. Herc. fur. v. 768. Perticæ autem istæ, sive conti, si ferrum haberent præfixum, inter arma non modo & instrumenta nautica, sed bellica etiam erant. Virg. 5. Æneid. v. 208 de Naumachia exponens:

Fermataque sudes & acutos cuspide contos
Expedient.

Tacit. Ann. lib. 14 cap. 5 *Verum Acerronia imprudens, dum se Agrippinam esse, & ut subveniretur matri Principis, clamitat, contis & remis, & quæ fors obtulerat, navalibus telis confici tur.* Idem Annal. 6 cap. 35 in Sarmatarum armatura & *Contos* numerat: eosque prælongos fuisse 1. Hist. cap. 39 significat. Idem cap. 44 *Præfixa contis capita gestans*, &c. *Contus* etiam inter tela, quibus in muros enitens hostis dejicitur. Virgilius appellat 9. Æneid. v. 520, & Lucan. lib. 6. v. 174. ¶ In Codice nominatur ludi genus, κόντους κόντῳ χωρὶς τῆς πύρρης appellatum; quod Imperator vibrationem Quintianam interpretatur, de quo Salmasius in Exerc. Plinian. Κόντῳ namque parvus contus est.

¶ Contophori, milites longioribus hastis instructi, Piquenirer / Husaren &c.

¶ Contificium, vel Contifigium, ut Casaubonus putat, tanquam amphitheatrale verbum, ex Vopisci Probo cap. 19 affertur, ut contum vel venabulum significet, vel actum transfixionis ferarum. Editum enim est: *Addidit centum jubatos leones, qui omnes contificii interemti sunt.* At Salmasius ex MSS. Palatino *postitii* legit, quæ quid fuerint, ibidem explicat.

Convasare vide sub *Vas, vasis.*

Convexus vide in verbo *Veho.*

CONVĪCIVM propriè inordinatus clamor, voces multorum inter se collisæ, Κατακόρυφος. Dicitur à *voce*, quasi *convocium*. Vide Ulpian. L. 15. §. 2. de Injur. Phædrus lib. 1. fab. 7.

Clamorem rana sustulere ad sidera,
Convicio permotus quærit Jupiter.

Vides hic idem esse *clamorem & convicium*: Auson. Ephimerid.

— — — Sex enim convivium
Cum Rege justum: si super, convicium.

Quod vulgò dici solitum, Capitolinus in Vero c. 5 significat. Cicer. 5. Verrin. cap. 11 *Erant autem convivia, non illo silentio prætorum atque imperatorum; neque eo pudore, qui in magistratuum convivio versari solent, sed cum maximo clamore atque convicio.* Quintil. præfat. Operis ad Tryphon. *Efflagitasti quotidiano convicio*, &c. Ubi *convicium* nihil aliud, quam clamosa efflagitatio est. ¶ 2. Et quia probra atque contumeliæ, uti per iracundiam & impotentiam, ita cum non exiguo clamore & contentione ingeri solent; Idcirco eò quoque *convitiorum* traducta est vox. *Convitiis aliquem incessere*, Sueton. Tib. c. 11, & Nerone c. 35. schmehen. *Convicium facere* Plin. lib. 6. epist. 12 fin. Et Seneca Consol. ad Marc. cap. 10 *Pessimi debitoris est creditori facere convicium.* Atque Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 26 *Ante ædes erit melius non feciss hic convicium*, entweder ist dich des Schmehens. *Convicia proscindere*, Plinius 33. cap. 1. pr. Plura super Etymologiâ hujus vocabuli. Valla lib. 9. cap. 52. sed multa perperam. Est autem discrimen inter convicium & convitium. Illud à *voce*, hoc à *vitio* dicitur. Scaliger in Catalectis p. 120 *Quomodo veteres partem corruptam in ædificio*, vitium facere *dicebant; ita etiam cum partes plures in ruinam proclives essent*, convitium *vocabant. Sic legitur in monumento quodam Veronæ nostræ:* CONVITIVM REFECERVNT. VALVAS. LIMEN DE SVA PECVNIA LARIBVS DANT.

¶ Conviciolum, diminutivum. Lampridius in Alexandro cap. 28 *Antiochenses lacessiverunt eum conviciolis.*

¶ Convicior, conviciari, convicia dicere, lästern / schmehen. Quintilianus lib. 3. cap. 8. extr. *contra sentientibus inhumane conviciantur.* Et lib. 5. cap. 13 *Accusatoribus conviciari aliquando patrocinii fides cogit.* Apul. lib. 2. Flor. *Corvus & Psittacus nihil aliud, quam quod didicerunt, pronunciant. Si convicia docueris, conviciabitur, diebus ac noctibus perstrepens maledictu.*

¶ Conviciator. *Maledicus conviciator*, Cicer. pro Muræn. cap. 6. Lästermaul. Senec. 3. de Ira cap. 24 *Augustus contentus fuit à conviciatore suo secedere.* Et Sueton. Tib. c. 11 *Conviciatorem rapi jussit in carcerem.*

Convolvolus vide in *Volvo.*

CŌNVS, κῶνος, supremum galeæ, supra quo cristæ sunt, das öberste Theil am Helm / darauff der Federbusch stehet. Virgil. 3. Æneid. v. 468

Et conum insignis galeæ, cristasque comantes.

Et Ovidius 3. Metam. v. 108

Tegmina nox capitum picto nutantia cono.

¶ 2. Conus est figura aliqua, instar pyramidis vel metæ acuminata. Cicero lib. 1. de Nat. D. cap. 10 *Mihi vel cylindri forma, vel quadrati, vel coni, vel pyramidis videtur esse formosior.* Et lib. 2. de eadem N. D. cap. 18 pr. *Conum tibi aio, & cylindrum & pyramidem pulchriorem, quam sphæram videri.* Hinc est quod ludicra instrumenta, quæ globis promuntur, *Conos* appellamus, Kegel. ¶ 3. Coni etiam fructus abietis, pini, & cupressi dicuntur. Tannzapffen / Zirbelnüsse. Servius in Æn. 3. v. 680 *Conus*, inquit, *dicitur fructus cupressi, & ipsa κωνοειδὴς est. nam à rotunditate in acumen levatur.* Hinc

¶ Cōnifer, &

¶ Cōniger, harum arborum epitheta. Virgilius lib. 3. Æn. v. 680

Aeriæ quercus, aut conifera cyparissi.

Catullus de Nupt. Pel. & Thet. v. 106

Quercum, aut conigeram sudanti cortice pinum.

¶ Cōnoides, κωνοειδὴς, quicquid coni habet figuram, was eine Gestalt hat wie ein Kegel. Vide modo adducta Servii de cupresso verba, quæ de fœmina arbore potissimum intelligenda sunt.

CŌNYZA, κόνυζα, Theophrastus pulicariam vocat, quia substrata pulices necat, gele Müntz. Matthiol. Dürrwurtz / Flöhkraut.

CO, Cos, Coos, insula Ægæi maris, unde

¶ Cōus, adject. Ovid. de arte lib. 3. v. 401

Si Venerem Cous nunquam pinxisset Apelles.

[MS. *nusquam posuisset.*]

¶ Coa, in genere neutro, dicuntur vestes *Coæ*; quemadmodum & *Tyria*, pro Tyriis vestibus appellabantur. *Coa*, subaudi, vestimenta. Ovid. lib. 2. de art. amandi v. 297

Sive erit in Tyrio, Tyrios laudabis amictus:
Sive erit in Coo, Coa decere puta.

Puta, id est, dic: quemadmodum & *autumare* pro dicere usi sunt quidam Veterum. Propertius lib. 4. El. 2. v. 23

Indue me Cois, fiam non dura puella.

Erant autem vestes istæ admodum tenues & sic pellucidæ. Unde Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 101

— — Cois tibi pene videre est
Ut nudam.

Coa autem appellat, quod in Co insula inventa essent à Pamphila quadam, ut Aristot. lib. 6. de Histor. animal. auctor est. Unde Tibullus lib. 2. eleg. 6. v. 35

Ille gerat vestes tenues, quas femina Coa
Texuit.

Prima autem producitur, quia in adjectivo prima Syllaba ω habet, κῶος. In Appellativo contra, est κόος vel κόως, vide supra in *Coa.* & infra in *Cous.*

CŪOS, κῶος, in ludo talorum senio sive senarius erat, ἓξ ἕνες. Vide *Senio* sub *Sex.*

CŌPA sive Capa Latinis, mulier quæ cauponam exercet. Auctor elegiæ, quæ Copa dicitur:

Copa Syriса caput Graiâ redimita mitella
Crispum sub crotalo docta movere latus.

Sueton. Neron. cap. 27 *Dispositæ per litora & ripas diversoriæ tabernæ pandabantur, insignes ganeâ, & matronarum institoriâ operas imitantium*, &c. Vide Scalig. ad allegatum carmen p. 154, & supra in *Caupo.* Adde Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 161.

CŎPHINVS, κόφινος, sporta, corbis. Juven. Satyr. 3. v. 13

— — — delubra locantur
Judæis, quorum cophinus fœnumque supellex.

Vet. Gloss. κόφινος, *Corbis, corbula, qualus.*

CŎPIA, Dea ubertatis ac abundantiæ apud antiquos, Fortunæ comes, de qua Lactatius, vetus Scholiastes Statii, in 4. Thebaid. v. 106. Hæc fingebatur Cornu gestare plenum uvis, malis, ac spicis: unde *Cornu Copiæ* proverbialiter quasi, de abundantia celebratur, de quo vide Chiliad. Huc respexit Horat. lib. 1. od. 17

— — Hinc tibi Copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.

Et Carmine seculari:

— — apparetque beata pleno
Copia cornu.

Et lib. 1. Epist. 12. v. ult.

— — — — aurea fruges
Italiæ pleno diffudit Copia cornu.

Alii tamen hoc cornu ipsi Fortunæ tribuunt. Vide Plutarch. de fortun. Rom. Pop. pag. 318. & Heinsium ad Hesiod. cap. 11. ¶ 2. Hinc de quavis abundantia & multitudine *Copia* dicitur; ut: *Copia librorum*, ein guter Vorrath von Büchern. Cicer. Attico lib. 2. epist. 6 *Libris me delecto, quorum habeo Antii festivam copiam.* Idem 1. Offic. cap. 43 *Omnium rerum copia affluit*, alles vollauff. Sic & dicendi ubertas *copia.* Cicer. lib. 1. de Oratore cap. 12. pr. *quid discernes eorum ubertatem in dicendo & copiam ab exilitate?* Et in Verr. 2. cap. 4. pr. *quod est ingenium tantum? quæ tanta facultas dicendi & copia?* eine Art reichlich und weitläufftig zu reden. ¶ 3. *Copia* pro facultate & potestate. Terent. in Andr. a. 2. sc. 1. v. 20 *Neque pol auxilii locum habeo, neque consilii copiam*, ich weiß weder zu helffen noch zu rathen. Hinc *Copiam dare, facere*, gestatten / Macht geben / zulassen. Virgil. 1. Æneid. v. 520.

Postquam introgressi, & coram data copia fandi.

¶ Cōpiæ plurale, exercitum significant, ein Heer / Kriegsvolck. Ter. in Eun. *Viden' militem secum ad te quantas copias adducere?* Siehestu nicht / was für einen Hauffen er dir für das Hauß geführet bringet? Cicer. lib. 12. epist. 5. *Magnas Romæ Pansæ copias ex delectu Italiæ comparat*, der Pansa kriegt zu Rom aus der Musterung durch Italien ein groß Volck zusammen. Sed & singularis de multitudine militari usurpatur. Virgil. Æneid. 2. v. 564

Respicio, & qua sit me circum copia lustro.

id est, quanta manus militum sive numerus, itaque locutum Sallustium Servius ibidem observat. Pompejus apud Cicer. lib. 8. ad Att. Epist. 17 *Alter in Siciliam, cum eâ copiâ, quam Capuæ, & circa Capuam comparastis.* Et ita seq. epist. bis hac voce utitur. Ipse Cicero lib. 18. ad Att. epist. ult. *omnis armatorum copia.* Sit *levis copia* Tac. 2. Annal. cap. 52. vide Bernegg. ad Sueton. August. cap. 21. ¶ 2. Copiæ & commeatus significant, hoc est, quicquid ad victum pertinet, Lebensmittel. Cicer. pro Dejot. cap. 5, *Ille exercitum Cn. Domitii suis copiis & tellus sustentabit.* Seneca ad Helviam cap. 6. *Quid tam abruptum undique, quam hoc saxum? quid ad copias respiciente jejunius?* Plinius lib. 2. Epist. 17. *Suggerunt assatim ligna proxima silva: cæteras copias Ostiensis colonia ministrat.* Tacit. 3. Histor. cap. 15 *Auxiliares cohortes in agrum Veronensium missæ, ut spem parandarum copiarum civili præda miles imbueretur.*

¶ Copiolæ, ein kleiner Hauff. *Extenuatissimæ copiolæ*, Brut. ad Cicer. lib. 11. famil. epist. 13.

¶ Copior, copiari, castrense verbum; quo pro *parare copias*, sicut, lignari, aquari, pabulari dicebant, veteres usos Gellius ex Quadrigario observat lib. 17. cap. 2. Ubi tamen *copiantur* passive potius, pro locupletantur ex præda, accipere malim. Kriegsvolck versamlen.

¶ Copiosus, a, um, quod abundat copiis: Nepos Eumene c. 8 *Illa autem* [via] *quæ omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa, omniumque rerum abundans.* Sic Cic. pro Archia cap. 3, *Urbs copiosa*, in quâ omnium rerum est copia. Idem lib. 2. Offic. cap. 22 *Numquid copiosior L. Manimius, cum copiosissimam urbem funditus sustulisset?* & 3. de Orat. cap. 32 *copiosior orator.* Cæs. 1. de B. Gall. cap. 23 *oppidum maximum & copiosissimum.*

¶ Copiosè, abundanter, überflüssig / reichlich. Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 47 *Pastum animantibus large & copiosè natura comparabit.* Idem in Oratore cap. 4 *copiosius dicere:* & 1. lib. de Orat. cap. ult. & lib. 3. cap. 32 *copiosissime dicere.*

¶ Percopiosus, valde copiosus. Plin. lib. 9. Epist. 31 *Legi, quæ de me scripsisti: in quibus quidem percopiosus fuisti.*

¶ Incopiosus, sine copia. Tertullianus de Jejun. cap. 5. *solitudo incopiosa.* Contrarium est in Eumene Nepotis cap. 8. n. 5 *via copiosa, omniumque rerum abundans.*

COPIS, copidis, gladius leviter curvatus, falci similis. Curt. 8. cap. 14. n. 29. *Copidas vocant gladios leviter curvatos, falcibus similes.* Apulejus lib. 11. p. 260 *Illum succinctum chlamyde copides & venabula venatorem fecerant.* Ergo tam in bello, quam venatione usus illarum fuit. Græce κοπὶς, ίδος, a κόπτω. vid. Freinsh. Ind. Curtian. hac voce. Leunclav. ad Xenophont. not. p. 1036. 1037. & in Pand. Turc. cap. 172. Brisson. de Regno Persar. lib. 3. p. 253. Lips. in Analect. ad Milit. Rom. lib. 3. cap. 3. & Saturn. lib. 2. cap. 9. ¶ 2. Est etiam cœnæ Laconicæ nomen Freinsh. ibid.

COPREA, scurra, βωμόλοχος, γλαυκοπιώς, ein Possenreisser. Usus Sueton. Tiber. cap. 61 extr. item Claud. cap. 8. Vide ad priorem Suetonii locum Casaubonum, & Lipsium lib. 2. Elector. cap. 17.

COPTA, placentæ genus, ut videtur, apud Martial. lib. 14. epigr. 68

Clara

Clara Rhodos coptam, quam tibi misit, edat.

COPTVS, quæ nunc Cana est, Ægypti fuit urbs, cujus meminit Plin. lib. 6. cap. 23. Ælian. lib. 10. cap. 23. Ἐν Κοπτῷ τῇ Αἰγυπτίᾳ τὴν Ἶσιν σέβουσιν Αἰγύπτιοι &c. *In Copto Ægyptia urbe Isin Ægyptii colunt.*

¶ Copticus, adj. Apul. lib. 2. p. 127 *Miserere, per cælestia sidera, per infernа numina, per naturalia elementa, per nocturna silentia, & adyta Coptica, & per incrementa Nilotica, & arcana Memphitica & sistra Phariaca.*

CŌPVLA, quicquid connectit & conjungit, ein Band / & vinculum sive lorum, quo ligantur canes venatici canum: Eine Kuppel. Nepos Datame cap. 3, *Gerens in capite galeam venatoriam, dextrâ manu clavam, sinistrâ copulam, quâ vinctum ante se Thyum agebat.* Ovid. lib. 7. Metam. v. 770

Copula detrahitur canibus,

Quod hic *detrahere copulam canibus*; id lib. seq. in Meleagri fabula v. 333 *Vinculum canibus adimere.* Vid. Casp. Barth. lib. 8. Adversar. cap. 14 dixit, die Hunde lösen / hoc est, vom Strick loß machen. Vet. Gloss. *Copula, χεὶρ, ἀλυσίδιον μέλος, ἅρπαγ χειρὸς, χειρόλυσις, χειρόδεσμος. Copula matrimonii,* Ehehafftung. Horat. lib. 1. od. 13

Felices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulsus querimoniis,
Suprema citius solvet amor die.

Copula æmulorum dicitur, qui intercedit veluti medius, ne æmulatio in obtrectationem erumpat. *Copula fuit Atticus Ciceronis, & Hortensii*, Nepos in Attic. cap. 5, 4. Sic Julia, Pompeji & Cæsaris *copula* fuit: qui enim illa necessitudine continebantur adhuc, soluto per mortem Juliæ fœdere, ad arma prorupere: *male cohærentis pignus concordiæ* Vellejo ob id dicitur 2. lib. cap. 47.

¶ Copulare, colligare, conjungere, zusammen kuppeln / binden. Cicer. lib. 4. Acad. Quæst. cap. 45 extr. *Tu cum honestas in voluptate contemnenda consistat, honestatem cum voluptate, tanquam hominem cum bellua copulabis?* Idem lib. 1. de Orat. cap. 51 *an hæc inter se jungi copularique possint.*

¶ Copulatus, conjunctus. Cicero lib. 1. Tusc. cap. 29 *Dubitare non possumus, quin nihil sit animis admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex.* Et 1. Offic. cap. 17 *Nihil amabilius, nec copulatius, quam morum similitudo bonorum.*

¶ Copulatio, Verknüpffung. Cic. 2. Nat. D. cap. 46. extr. *copulatio rerum, & quasi consentiens ad mundi incolumitatem, coagmentatio naturæ.* Et lib. 1. de Fin. cap. 20 *primi congressus copulationesque consuetudinum.*

¶ Copulate, adverb. Gell. lib. 10. cap. 24 *Die-quinti pro adverbio copulate dictum est.* Et lib. 17. cap. 7 *copulate permixteque dictum.*

¶ Copulatim, idem. Gloss. Vet. *Copulatim, ἁρμῷ.*

¶ Copulativus. Eædem Glossæ: *Copulativus, συναπτικός, συμπλεκτικός.*

¶ Copulator, &

¶ Copulatrix, fœm. Pervigil. Veneris v. 5

Cras amorem copulatrix inter umbras arborum
Implicat.

Ambrosius epist. 84 f. 263 ed. Froben. *Indubitanter apparet, copulatricem quandam esse virtutem, qua sibi confœderentur & tenent multiplex sanctorum unitas.* Et Augustinus lib. 11 de Trinit. cap. 9 extremo: *Voluntas copulatrix parentis & prolis.*

CŌQVO, coquere, Kochen. Notæ verbum significationis. *Coquere panem*, backen. *Coquere cerevisiam*, brauen. *Coquere cibum*, Lucret. lib. 5. v. 1101, kochen / & alia significatione *concoquere*, dauen: *Coquere lateres*, Ziegel brennen / Cato cap. 39. Tribuitur & fabris Juvenal. Sat. 15. v. 165

— — — cum rastra & sarculа tantum,
Assueti coquere.

Sic *ferrum recoctum* Florus dixit lib. 3. cap. 20. *Coquere ferrum*, est candefacere, & ita fingere ac formare. *Coquebatur ei cœna*, id est, apparabatur, Cornel. Nep. in Cim. cap. 4. n. 3. ¶ 2. *Bellum & consilia coquere*, Livius dixit pro *clanculum moliri*, lib. 8. cap. 3. *Omnibus consultationibus inter se principes Romanum coquebant bellum*; quæ & Germanis usitata metaphora est, etwas unter sich brewen / hoc est, Clam struere & moliri, heimlich fürhaben. Silius ita usus est lib. 10. v. 430

Latioque extrema coquebant
Capta viri.

Et lib. 16. v. 3

In tempus posita ad renovandum bella coquebat.

Adde quæ ad lib. 7 v. 403 ex Barthio notavimus. ¶ 3. Coquere & cura hominem dicitur, id est, macerare, affligere. Ennius apud Ciceronem de Senectute pr.

O Titе si quid ego adjuro, curamve levasso,
Quæ nunc te coquit, & versat sub pectore fixa,
Ecquid erit præmi?

¶ Coctus, a, um, gekocht. *Cocta vendere*, Sueton. Claud. cap. 38. quod plenius Sallustius Jugurth. cap. 45 dixit *cibum coctum vendere.* Vid. Torrent. ad d. l. Suetonii. ¶ 2. Translate Cicero lib. 13 ad Attic. extremo: *bene coctus & conditus sermo.*

¶ Coctio, das Kochen / Dauung. Plin. lib. 20. cap. 9 *coctionem facere*, i. e. concoquere. Tres autem sunt coctiones: Prima fit in ventriculo coquente chylum, unde & χύλωσις dicitur; secunda in Hepate, in quod venæ Mesaraicæ, quod de chylo exuxerunt, convehunt; tertia in extremis furculis venarum distributarum in membra singula nutritionis causa. Peucer. Vide Digestio in *digero.*

¶ Coctūra. Das Kochen / oder Dauen. Columella lib. 12 cap. 18 extr. de vasis vindemiæ picandis: *Si quanta pars picis Bruttiæ in universam coctūram adjiciatur, utilissimum sit omni vindemiæ.* Apicius lib. 6 cap. 2 pr. *dimidia coctūrâ decoques, dum obduretur.* halb lassen einkochen. ¶ 2. Wetter das die Frucht reiff macht. Plin. lib. 14 cap. 4 *Ea cœli temperies fulsit, quam coctūram vocant, Solis opere.* gut Reiff Wetter.

¶ Coctor. Ein Koch. ¶ 2. Ein Schlemmer / oder Prasser / quod Cœlius in Foro R. ex Senecæ 4 de Benef. cap. 26, ubi Gruter. & Gronov. legunt *Decoctor.*

¶ Coctilis, coctile, *tegula coctiles*, Dach-Ziegel. *Lateres coctiles*, hoc est, cocti, Gebacken-stein / Mauer-Ziegel. Vall. lib. 1. cap. 8. Sic *Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem*, lib. 4. Metam. Ovid. v. 58 dicitur. ¶ Trebellio Pollioni in Claudio cap. 14. *Coctilia* sunt, quæ Ulpianus de V. S. lege 167 *ligna cocta* vocat, *ne fumum* faciant. Vulgò, *acapna.* Non multum differebant à carbonibus: nec enim manu, ut ligna, sed batis sive batillis tractari solita, ut carbones, quod Trebellii locus indicat. ¶ *Taberna coctilicia*, ubi coctilia venduntur, Capitolin. in Pertinace cap. 3.

¶ Coctibile Plin. lib. 16. cap. 6. quod facile coquitur. Scribitur etiam *Coquibile.*

¶ Cŏquus, sive Cocus, ein Koch. Elegans illud Martialis est lib. 14. Epig. 218

Non satis est ars sola coco: servire palatum
Nolo: cocus domini debet habere gulam.

Significat Cocum in apparandis cibis, non tam suam artem, quam domini palatum debere sequi: neque enim hunc servire temere, hoc est, probare maxime, quod Cocus ex præscripto artis diligentissime curaverit, sed suo pro stomacho quod maxime petat.

¶ Cŏcula, ligna minuta coctioni apta, Kochholtz. ¶ 2. & vasa quædam ænea, in quibus coquitur, Festo sunt. Kochtöpffe.

¶ Cŏquīna, vetus pro *culina.* Sic Nonius *Colinam*, ut scribit, per *Coquinam* interpretatur.

¶ Coquīnus, adject. ut *forum coquinum*, Plaut. Pseud. act. 3. sc. 2. pr.

¶ Coquinare pro coquere, ibidem v. 64 *An tu coquinatum te ire quoquam postulas?* hoc est, ire ad coquendum.

¶ Coquinarius, adject. ut, *Vasa coquinaria*, Plin. lib. 33. cap. 11. Küchengeräth / Töpffe.

¶ Coquinatorius, idem, pro quo *Cocinatorius* apud Jurisconsultos legitur, sicut *Cocus* pro Coquus veteres dixerunt. Lege 19 § 12. Dig. de Auro, argento &c. *cocinatorium instrumentum.* Etiam Lege 6. D. de Penu legat. *cocitatoria vasa*, quasi a cocitare vel coquitare frequentativo.

Composita à Coquo,

¶ Concŏquere, verdäuen. *Cibus facilius ad concoquendum*, eine sehr däuliche Speiß / Cicer. 2. de Fin. cap. 20. ¶ 2. Ad Metaphoram transtulerunt Cicero ad Qu. fratr. lib. 3 extr. *Hæc odia non sorbeo solum, sed etiam concoquo*, in sich fressen: Et Livius lib. 4 cap. 15 *Quem Senatorem civitas concoquere vix posset, civem ferret*, vertragen.

¶ Concoctio. ἡ πέψις, Verdäuung. Plin. lib. 11. c. 37. *concoctione maturata*, nach geschehener Verdauung. Idem lib. 20. cap. 5. *concoctionibus confert*, dienet zur Verdauung.

¶ Decoquere, abkochen / verkochen / einkochen. Horat. lib. 2 Satyr. 1. v. 74 *Decoqueretur olus.* Virg. 1. Georg. v. 295. *decoquit humorem.* Livius lib. 32. cap. 2 *quarta pars argenti decocta erat*, der vierdte Theil war ihm abgangen im schmeltzen. ¶ 2. Tralate dicuntur *decoquere*, & *decoquere rem*, qui eam dilapidant & consumunt. Cicer. 2. Philip. cap. 18 *Tenesne memoriâ prætextatum te decoxisse?* Similiter nos dicimus, er hat gar abgebraut / de eo, qui patrimonio suo excidit. In malam igitur partem accipitur. Aliter tamen Spartianus in Hadriano cap. 7 *Senatoribus, qui non vitio suo decoxerant, patrimonium explevit.* Ibi enim *decoquere* est per infortunium aut alium casum, non suam culpam, de rebus suis devolvi. Etiam Cicer. 2 Phil. cap. 18 dixerat, *fortunæ, non suo vitio, decoxisse.* Cæterum dilapidatores ejusmodi rerum suarum, & *decoquere* dicuntur & *decoqui.* Persius Sat. 5. v. 57 *hunc alea decoquit, ille in Venerem putret.* ¶ 3. Est & translatio elegans in illo Persii Sat. 1. v. 125. *Si forte aliquid decoctius audis*, id est, limatius, castigatius. Nam quemadmodum aqua defæcatur, dum coquitur, ita scripta dum castigantur, & plurima de illis detrahuntur, meliora fiunt. Ita & Quintil. lib. 2. cap. 4 *Materiam primò esse volo vel abundantiorem, atque ultra*

quàm oporteat fusam. Multum inde decoquent anni, multum ratio limabit, aliquid vel usu ipso deteretur. Sic Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 349 *accensam decoquat iram*, Zorn fallen laſſen.

¶ Decoctor, Schlemmer / Verpraſſer / der nicht zahlen kan. Cicer. 2. Catil. cap. 3 *rustici decoctores:* & Philipp. 2 cap. 18 *Lege Roscia decoctoribus certum locum constitutus.*

¶ Decoctum, ſubſtant. pro re aliqua decoctâ, quam decoctionem vulgò dicunt, ein abgeſottener Tranck. Plinius lib. 22 cap. 20 *Datur in decocto balani.*

¶ Decoctus, us, ſubſt. Plin. 37. cap. 12 de gemmis: *mellis decoctu nitescunt.*

¶ Excŏquere, perfecte coquere, durchkochen / durchbraten. Ter. Adelph. act. 5. ſc. 3. v. 63. *Tam excoctam reddam atque aridam, quam carbo est.* Lucret. 6. v. 962. *ferrum sol excoquit.*

¶ Incŏquere, idem propemodum quod coquere, vel decoquere. Apicius lib. 2 cap. 2 *tritis piperis cochleare unum incoquas*, dran kochen. ¶ 2. Incoquere, coquendo applicare, hoc eſt, deargentare vel deplumbare, verſilbern / vergülden / mit Bley belegen / glaſuren / Plin. lib. 34. cap. 17. *argentum incoquere.*

¶ Incoctum etiam dicimus, quod coctum non eſt, vel crudum, ungar / ungekocht. *Caro incocta*, Gellius lib. 10 cap. 15 ex Fabio Pictore. Plautus Milite a. 2. ſc. 2. v. 53 *Incoctum non exprompsit: bene coctum dabit.* ¶ 2. Incoctum eſt coctum in quo, ab incoquere, in etwas gekocht. Plinius lib. 35 cap. 15 *conficiuntur oleo incocta.* & lib. 36 cap. 13 *trabes spinæ oleo incoctæ*, in Oel gekocht. Metaphorice Perſius Satyra 2. extrema:

incoctum generoso pectus honesto,

hoc eſt, imbutum, tinctum.

¶ Incoctilis, Plinius 34. cap. 17. *opera ærea incoctilia*, id eſt ſtanno vel argento inducta aut permiſta.

¶ Percŏquere, durchkochen / reiff machen. Ovid. lib. 1. de remed. amoris v. 83

Nam mora dat vires, teneræ mora percoquit uvas.

¶ Præcŏquere, apud Plinium aliquoties legitur, zuvor kochen. Vid. lib. 14. cap. 9. &c.

¶ A quo *Præcox*, ŏcis eſt, pro quo &

¶ Præcŏquus dicitur, apud Martialem 13. epig. 46. & Columellam lib. 12. cap. 37. Tertullianus lib. 4. adverſ. Marcionem cap. 27. *Præcoqua, imo acerba dilectio.* *Acerba*, id eſt, immatura. Eſt autem *Præcox* quod ante tempus maturuit, was zu früh und vor der Zeit reiff worden iſt / quicquid præcoquam contraxit maturitatem, ſicut Columella ait: ut, *præcox fructus*, Curt. 8. cap. 5. Sic *poma præcocia, ficus, uva præcoces*, frühzeitig. Vide Vallam lib. 6. c. 106. & lib. 5. c. 31. Plinius in præfatione lib. 6. *At hercule risus præcox ille & celerrimus ante quadragesimum diem nulli datur.* Quintil. lib. 1. cap. 3. *Illud ingeniorum velut præcox genus non temere unquam pervenit ad frugem*, hoc eſt, non fere unquam ad perfectionem, tanquam ad frugem fructumque pervenit. Huc reſpexit Poëta Vetus apud Apulejum Apolog. p. 328

Odi puerulos præcoci sapientiâ.

Sicut Catonem velut ex oraculo prodidiſſe Plinius refert lib. 7 cap. 31 *Senilem prudentiam præmatura mortis esse signum*, Kinder die vor der Zeit verſchlagen ſeyn / leben nicht lange. Vide & Senecam Conſol. ad Marciam cap. 23. extr. Mant. lib. 7. Silvarum:

— — — mors ingeniis est invida semper
Præcocibus.

¶ Recŏquere, zum andernmal kochen. ¶ 2. Metaphorice denuo erudire. Quintil. 12 cap. 6 extr. *Dare se magistro informandum ac velut recoquendum.*

¶ Recŏctus; Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 55

— — — sæpe recoctus
Scriba ex Quinqueviro.

Ad quem locum quæ affert Acro vaniſſima ſunt. *Scriba ex Quinqueviro est*, qui ante Quinquevirali procuratione functus ſit. *Recoctus*, id eſt, exercitatus in officiis, uſuque callidus effectus. Itaque recoctus eſt iterum iterumque coctus, & ita percoctus. Vide Torrentium ad hunc locum.

¶ Semicoctus, halb gekocht / halb gar. Plinius lib. 18 cap. 11 *Grana tritici semicocta.* Columella lib. 8 cap. 5. pr. *hordeum semicoctum.*

COR, καρδία, fons caloris vitalis in corpore humano. das Hertz. Ut, *cor palpitet*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 9. *Cor emoritur novissime*; Plinius lib. 11 cap. 37, ſect. 69. ¶ 2. Pro animo ſæpe ponitur. Cic. Philipp. 3. cap. 6 *stupor cordis.* Silius lib. 8. v. 465

Ore puer, puerique habitu, sed corde sagaci
Æquabat senium.

Pythagoræ eſt: *Cor ne edito*, hoc eſt, ne te conficias curis non neceſſariis, friß dein eigen Hertz nicht / laß einen Hund ſorgen. Plautus Capt. act. 2. ſc. 3. v. 26

— — quod in rem rectè conducat tuam
Id petam, idque persequar corde & animo atque viribus.

id eſt, quanta contentione & animi & virium poſſum. Et v. 60 *Videas corde amare inter se*, du ſieheſt daß ſie ſich unter einander von Hertzen lieben. Idem Trinum. act. 3. ſc. 2. v. 34

— — — te hæc dicta corde spernere
Perpeti nequeo. *Corde*, id eſt, ſeriò, prorſus. In Vet. Inſcript. SVVM MARITVM CORDE DILEXIT SVO. *Cordi esse* dicuntur quæ chara ſunt. Terent. Phorm. act. 5. ſc. 3. v. 17. *Uterque utrique est cordi.* Gell. 20. cap. 11. *cordi habere quid*, idem. ¶ Sæpius *Cor* pro prudentiâ, ſapientiâ, ſolertiâ & acumine ponitur. Unde non ſemel Plautus dixit *Cor habet*, id eſt, ſapit. Martial. lib. 3. Epig. 28

Et cor solus habes, solus & ingenium.

Et Epigr. 27.

Et mihi cor non est, nec tibi, Galle, pudor.

Et lib. 7. Epigr. 78

Habes nec cor, Papile, nec genium.

Furius Bibulus de Catone Grammatico:

En cor Zenodoti! en jecur Crateti!

Cicer. lib. 1. Tuſc. Qu. cap. 9. *Aliis cor ipsum animus videtur: ex quo excordes, concordes, vecordesque dicuntur: & Nasica ille prudens, bis Consul, CORCVLVM, & Egregiè cordatus homo catus Ælius Sextus.* Seneca prœmio lib. 5. Controverſ. *Musa Rhetor multum habuit ingenii, nihil cordis.* Conf. Voſſ. lib. 2. Inſtit. Orat. p. 125. ¶ Eſt & illud uſitatum auctoribus, præcipuè Poetis, ut *cor* pro ipſo homine ponant. Perſius Satyr. 6. v. 10. *Cor jubet hoc Enni*, i. e. Ennius. Et Ennius ipſe apud Gell. lib. 7 cap. 2

— — quem credidit esse meum cor,
Sbaforem summum, & studiosum robore belli.

Quem cor meum credit, id eſt, quem ego credidi. Quæ loquendi forma & ſacris literis uſitata. ¶ Pro animo etiam ſæpius ponitur, quod ibi ejus ſedes credita. Pontan. Vol. 1. progymn. p. 450. Ad quantitatem ſyllabæ quod attinet, videbatur quidem id rectiſſimè produci. Eſt enim *Cor* a κῆρ ex κέαρ contracto. Tullius tamen corripuit: cum III. Tuſculana illud Homeri de Bellerophonte carmen Latinè verteret:

Qui miser in campis mærens errabat Aleis
Ipse suum cor edens, hominum consortia vitans.

Item Ovid. lib. 1. de Ponto Eleg. 4.

Confiteor misero molle cor esse mihi.

Et ita aliis pluribus locis: quem Martialis etiam, Auſoniusque ſecuti ſunt. Et ità Paullinus de Celſo v. 379

Ergo mei fratres, mea cum, meum cor, in ista
Marentes animos latificate fide.

Unus contra Ovidii verſus eſt Epiſt. Sapphus, ubi producitur, v. 79 *Molle meum levibus cor est violabile telis.*

Et multo concinniorem hunc verſum Mycilliana & aliorum emendatio reddidit, qui legunt:

Molle meum, levibusque cor est violabile telis,

Et vix eſt quod dubitem, Poëtam ita ſcripſiſſe. Si tamen non nemini aliter, & potius videatur, ancipitem faciendam hanc ſyllabam, quod & Aldus exiſtimabat, non refragabor magnopere. Nam pro productione origo eſt.

¶ Corculum, diminut. Plautus Caſin. a. 2. ſc. 6. v. 9 *corculum assudasit jam ex metu*, h. e. ſudet cor tuum præ timore. ¶ 2. Blandientis vox eſt, *meum corculum*, eadem fab. act. 4. ſc. 4. v. 14. ¶ 3. Corculum eſt ſapientia præſtans, atque idem quod cautus, ein vorſichtiger kluger Mann / Cicer. 1. Tuſc. cap. 9. verbis modo adductis. Plin. lib. 7. cap. 31. & ibi Dalech. quo nomine Scipio Naſica Romæ cohoneſtatus. vid. Rupert. ad Pomp. Ench. p. 325.

¶ Cordatus, witzig / weiſe / beherzt. Ennius ap. Cicer. 1. de Orat. cap. 45

Egregie cordatus homo catus Ælius Sextus.

Seneca de morte Claudii:

Cecidit pulchre
Cordatus homo,
Quo non alius
Fuit in toto
Fortior orbe.

¶ Cordatè, adverbium. Tapffer / Weißlich. Apud Plaut. Pœnul. a. 1. ſc. 1. v. 3. & Mil. a. 4. ſc. 2. v. 96. conjunguntur *docte & cordate.*

¶ Præcordia, plurale, ita vocat Plinius diaphragma ſive φρένας, hoc eſt, interſtitium illud inter membra naturalia & ſpiritalia. Plinii verba hæc ſunt lib. 11. cap. 36. *Exta hominis ab inferiore viscerum parte separantur membrana, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur. Græci appellaverunt phrenas*, das Blat ſo das Hertz / Lungen und Leber unterſcheidet von dem Eingeweid / ſeu potius, das Netz umbs Hertz / tela cordi prætenta; alterum enim diaphragmati convenit. *Præcordia mollia, dura*, apud Celſum lib. 3. cap. 20. ¶ Poëtæ pro ipſo corde frequenter uſurpant: Virgil. 2. Æneid. v. 367

Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

Horat. lib. 1. Serm. Satyr. 4. v. 89

Condita cum venas aperit præcordia Liber.

A *Cor* Compoſita ſunt

¶ Concors, einig. Cicer. de legib. lib. 3. cap. 12 *Moderatus & concors civitatis status*, ein beſcheidener und einträchtiger Zuſtand

der

der Stadt. Pro Ligar. cap. 2 *concordissimi fratres.*

¶ Concordia, consensus. Eintracht / Einigkeit. *Reducere in concordiam*, Balbus Ciceroni sub ad Att. lib. 8. ep. 15. *Adducere in concordiam*, Cic. Attica 7 epist. 3. vertragen / vereinigen / zu Eintracht bringen. Scipio cum deleta Numantiâ ceteras Hispaniæ gentes ordinaret, interrogavit quendam Celtarum Principem, *quæ de tam fæderes Numantina invicta ante steterit, nunc autem everſa ſit*; ille respondit: *Concordiâ invicta: diſcordia exitio fuit*; ex Oroſio lib. 5. cap. 8. Antisthenes fratrum, qui concordes essent, convictum quovis muro dicebat esse fortiorem, ὁμονοούντων ἀδελφῶν συμβιῶναι παντὸς τείχους ἰσχυρότερον ἔνναι. Laërt. in Antisthene. Silius lib. 9. v. 408

parvis diſcors concordia rebus.

¶ Romanis *Concordia* inter Deos habita & templo honorata fuit, de qua Ovid. lib. 1. Fast. v. 639. & lib. 6. v. 637.

¶ Concorditer. *Concorditer inter ſe congruere*, Plaut. Curcul. act. 1. sc. 2. v. 14. Et Suetoni. Tib. c. 7 *Cum Julia primo concorditer & amore mutuo vixit.* Superlativ. Cic. pro Rabir. perduell. c. 5 *Concordiſſimè cum aliquo vivere.* Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 612. n. 1

CONIVGI BENE MER. DE SE
CVM QVA CONCORDISSIME
VIX. ANN. XXII

¶ Concordare, gleiches Sinnes seyn / sich mit einander vertragen. Ter. in Phorm. act. 2. sc. 2. (aliis 3) v. 58 *Si concordabis cum illâ, habebis quæ tuam ſenectutem oblectet.* Ovid. 10. Metam. v. 146

Et ſenſit varios, quamvis diverſa ſonarent,
Concordare modos.

Et Cic. 4 Tusc. cap. 13 *Animi ſanitas dicitur, cum ejus judicia opinionesque concordant.*

¶ Concordabilis. Censorinus de Die Nat. cap. 10 *Non promiſcuè voces omnes cum aliis junctæ, concordabiles in cantu reddunt effectus.*

¶ Circumcordialis. Tertullian. de Anim. cap. 43 *circumcordialis calor.* Was um das Hertz herum ist.

¶ Discors, uneinig / zwiespaltig. Livius lib. 2. cap. 23 *Civitas ſecum ipſa diſcors.* Vellejus lib. 2. cap. 37. n. 3 *diſcors patri.* Ovid. 2. Amor. eleg. 10. v. 9

— — ventis diſcordibus alta phaſelos.

Plural. *diſcordia pectora* apud Lucanum lib. 10 v. 12, & Silium lib. 2. v. 380.

¶ Discordia, dissensio, Uneinigkeit. *Discordiam concitare*, anrichten / Cic. pro Muræn. cap. 39. *Sedare*, stillen / Idem Philipp. 1. cap. 1. Et in offic. lib. 1. cap. 25 *Res perniciosissima in civitate ſeditio atque diſcordia.* Sallust. Jugurth. cap. 10 *Concordiâ res parvæ crescunt, diſcordiâ maximæ dilabuntur.* Et Justinus lib. 16 cap. 3 *Aſſiduum inter partes diſcordiæ malum.* Graphice & eleganter Discordiæ imaginem expressit Petronius Arbiter:

Intremuere tubæ ac ſciſſo Diſcordia crine
Extulit ad ſuperos ſtygium caput: hujus in ore
Concretus ſanguis, contuſæque lumina flebant;
Stabant irati ſcabrâ rubigine dentes;
Tabo lingua fluens, obſeſſa draconibus ora,
Atque inter toto laceratam pectore veſtem
Sanguineâ tremulam quatiebat lampada dextrâ.

¶ Discordare, inter se dissidere, zwiespaltig seyn. Terent. in And. act. 3. sc. 3. v. 43 *Qui ſcis, eos nunc diſcordare inter ſe*, zu Unfrieden worden seyn. *Diſcordare cum quo*, Tacit. lib. 12 cap. 28 n. 2.

¶ Discordabilis, Plaut. Captiv. a. 2. sc. 3. v. 42. *inter ſe eſſe ingenio haud diſcordabili*, sich wohl vertragen können.

¶ Discordiosus, seditiosus, quieti & otio adversus, uneinig. *Diſcordioſum vulgus*, Sallust. Jugurth. c. 66. *Stilo diſcordioſo ſcripta*, Cyprian. epist. 42 cap. 2. *Domus diſcordioſa*, Sidonius lib. 6. epist. 2. extr.

¶ Excors, qui sensu communi & quasi corde caret, demens, insanus, der nicht bey Vernunfft ist / wahnwitzig. Cic. Philipp. 5. cap. 2. *Hoc qui non videt, excors.*

¶ Vecors, idem, ohn Sinn und Verstand. Vet. Gloss. *Vecors*, ἄνους. Pro ἀνοήτῳ utrique Victor in Claudio dixit. Livius lib. 4. cap. 49 *Audita vox ejus in concione ſtolida, ac prope vecors.* Cic. pro Domo cap. 55 *iſtius vecordiſſimi mentem cum mecumque terrebant.* & Apulejus post principium Apolog. *vecordiſſimus iſte.*

¶ Vecordia, Terent. in And. a. 4. sc. 1. v. 2. *Hoccine eſt credibile, Te, &c. tanta vecordia innata cuiquam, ut malis gaudeat*, &c. Unbesonnenheit. ¶ Aliquando *Vecordia* & ἀνοησία est. Vide Casaub. ad Theophrasti characteres.

¶ Sōcors & *Secors*, quasi sine corde. *Cor* autem pro animo, in quo sapientia est, ponebant veteres, de quo & Tullius in 1. Tuscul. Unde & *excordes* stulti dicuntur. Itaque propriè *socors* stultus, imprudens, stupidus, sine mente. Der keinen Verstand hat / der sich auff nichts finden kan. Vet. Gloss. *Socors*, ἀνάρδιος, ἄφρων. Item: *ſocors*, ἄνους, ἀνάρδιος. Hinc *ſocordes & ſapientes* opponuntur. Apul. Apolog. p. 289 *Apud ſocordiſſimos*

Scythas Anacharſis ſapiens natus eſt, apud Athenienſes catos Meletides fatuus. ¶ 2. *Socors* ignavum, tardum, negligentem, incuriosum significat. Nachlässig / träg und faul. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 61 *Nolim cæterarum rerum te ſocordem eodem modo*, so nachlässig und unachtsam. Cicer. de clar. orat. cap. 86 *Socors alicujus natura negligensque.* Similiter Tacitus 3. Histor. cap. 31 *Socordem futuri*, der sich umbs künfftige wenig bekümmert.

¶ Socordia, proprie tarditas mentis ac stupor est: deinde ignavia, torpor, inertia. Hinlässigkeit / Trägheit. Vet. Gloss. *Socordia*, μωρία ἢ ἀδράνεια. Terentius Andriâ act. 1. sc. 3

Enim verò Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ.

Ubi Donatus: SEGNITIAE *ad agendum:* SOCORDIAE ad *conſiderandum.* Ergò *ſocordia* est, quæ nihil excogitare & invenire potest, quod ad rem sit: *segnities*, quæ in agendis iis remissior est, quæ provisa consultaque sunt: quanquam & ita quoque *ſocordia* vox accipitur, & *diligentiæ induſtriæque* opponitur. Suetonius Claudio cap. 3. *Si quem ſocordiæ argueret,* STVLTIOREM *aſſebat* FILIO *ſuo* CLAVDIO. Livius lib. 7 cap. 35 *Delendi exercitus fortunâ per ſocordiam non usi.* Et Sallust. in conjurat. Catil. cap. 52 *Vigilando, agendo, bene conſulendo proſperè omnia cedunt. Ubi ſocordiæ te atque ignaviæ tradideris, ne quicquam Deos implores: iræ infeſtique ſunt. Rejicere ſocordiam*, Plaut. Asin. a. 2. sc. 1. v. 6. *Socordiam ex pectore amovere*, Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 11.

¶ Socorditer, adverb. nachlässig. Liv. 1. cap. 22. *Ab Albanis ſocordiùs res actæ.*

¶ Tardicors. Augustin. Enchirid. cap. 103 *Tardicordes* cum *fatuis* conjungit.

¶ Recordor, recordari, quasi in *cor* revoco, ut Varro tradit lib. 5. LL. reminisci, bedencken / sich erinnern. *Recordari alicujus rei*, vel *aliquam rem*, vel *de re aliqua.* Sic enim Cic. lib. 1. de Fin. c. 6. extr. *Scire velim ecquid de te recordere.* Idem de leg. Agrar. 2. c. 27 *Eſt operæ pretium diligentiam majorum recordari*, bedencken wie fleißige Leute unsere Vorfahren gewesen. *Socrates triduo ante, quam cicutam biberet, diſputavit, diſcere nihil eſt aliud, quam recordari*, sich deß wiederum besinnen / was man zuvor gewust. Idem in Tusculan. lib. 1. cap. 24.

¶ Recordatio, reminiscentia, das Bedencken oder Gedächtniß. Cic. de Senect. cap. 3. extr. *Conſcientia bene actæ vitæ, multorumque beneficiorum recordatio jucundiſſima eſt.* Idem lib. 5. famil. ep. 12. *Habet præteriti doloris ſecura recordatio delectationem.* Idem Attico lib. 12. ep. 18 pr. *Recordationes fugio, quæ quaſi morſu quodam dolorem efficiunt.*

¶ Recordabilis. Claud. Mamertus lib. 3 de Statu Animæ cap. 14 *Memoria multitudine recordabilium diſtenditur.*

¶ Irrecordabilis. Arnobius lib. 2. p. 62. *irrecordabili oblitteratione deperdere.*

CŌRA, pupilla oculi, ex Græco κόρη. Auson. Epist. 16. v. 39

Cuique vigiles luminum
Vacare dignabunt coræ.

CŌRALLIVM, & Cōrălium, ac Cūrălium, nec non Cōrallum contracte. Κοράλιον, κωράλιον, κυράλιον. Korallen. Ovid. lib. 15. Metam. v. 416.

Sic & curalium quo primum contigit aurus,
Tempore durescit, mollis fuit herba ſub undis.

Ausonius Mosella v. 69

Cum virides algas & rubra corallia nudas.

Sidonius Carm. 11. v. 110

Lactea puniceo ſinuantur colla corallo.

Ovid. 4. Metam. v. 749

Nunc quoque curaliis eadem natura remanſit.

Ad quem locum Heinsii observationem de scriptura & quantitate primæ consulas. ¶ Coraliorum autem tres sunt species, alba, rubra, quæ & lithodendra, rothe Corallen / & nigra propter raritatem pretiosissima. Magnam vim habere creditur coralium ad abstergendum oculi maligni fascinum. Dioscorid. lib. 5. cap. 76. Mira quoque ejus vis in Magicis. Barth. ad Script. Venat. p. 136.

¶ Cōrallinus, a, um. *Labra corallina*, Gallus in Lyrico.

CŌRAM, præpos. ut, *Coram ſenatu*, für dem Rath. Juven. Satyr. 10, 22

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Quo sensu Tacitus *Coram* sæpius postponit, ut III annali cap. 14 n. 3 *ipſo Germanico coram id auſum.* Adde Indic. Freinsh. & Pichonis. ¶ 2. Coram adverbialiter, in Beyseyn / unter Augen / persönlich. *De his rebus coram inter nos conferemus*, Cic. 1. ad Attic. ep. 20. *Coràm in os aliquem laudare*, Terent. in Adelph. a. 2. sc. 4. v. 5. ins Gesicht loben. *Coram adducere*, in Andr. act. 5. sc. 3. v. 29. unter Augen stellen. *Coram teneri*, Cicer. pro Cluent. c. 13. öffentlich ergriffen werden.

¶ Incoram, idem, Apulejus lib. 7. *incoram omnium*, i. e. coram omnibus.

CŌRAX, Κόραξ, Corvus. Usus est Solinus cap. 46. [al. 53] Diogenes dixit, κρεῖττόν ἐστι εἰς κόρακας ἀπελθεῖν, ἢ εἰς κόλακας, hoc est, Satius est in corvos incidere, quàm in assentatores.

¶ Cōrā-

¶ Cŏrăcīnus, κόρακινος; Ut: *color coracinus*; pro *nigerrimo*, Vitruv. lib. 8. cap. 3. ſchwartz glintzernde Farbe. *Coracina ſacra.* vid. infra. *Corbus.* A

¶ Cŏrăcīnus, κορακῖνος, piſcis niger, ſquamoſus & latus, eine Rab oder Rappe / cujus generis eſſe videtur, ein Kerab / quod Germanicum ad Coracini nomen alludit. Scribunt autem Korab / Karis / Karutſch / & Karauſche. Mart. lib. 13. epigr. 85

Princeps Niliacis raperis, coracine, macellis.

CORBIS, Græce κόφινος, maſculinum ſecundùm Priſcianum lib. 5. p. 652: ſed etiam fœmininum eſt. *Corbem* enim *meſſoriam* Cicero dixit pro Sextio cap. 38. & *corbem pabulatoriam* Columella lib. 6. cap. 3. ein Futterkorb.

¶ *Corbula*, *æ*, dimin. *Surſum ſubducemus corbulis*, Plaut. Aulul. act. 2. ſc. 7. v. 4. & Sueton. Nerone cap. 19 *humum effodit, & corbulæ congeſtam humeris extulit.*

¶ Corbicula, diminut. aliud. Pallad. lib. 3. ſive Febr. cap. 10, *Fit ex vimine parva corbicula, quæ &c.*

CORBĪTA, navis oneraria, Laſtſchiff / ſo langſam fortgehet / Plaut. in Pœnul. act. 3. ſc. 1. v. 4 *Tardiores multò quàm corbitæ inſunt tranquillo mari.* Et in prologo ejusdem fabulæ, *Obſecro celocem mihi, non corbitam date.* Uſus vocabulo hoc Cic. ad Atticum lib. 16. ep. 6. *Corbitáne Patræ, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum.* Sic *Corbitam cibi comeſſe poſſunt*, Plaut. Caſin. act. 4. ſc. 1. extr. ex Turnebi & Lambini lectione. Sie können ein gantz Schiff ausfreſſen.

CORBŌNA, Syriaca vox vel Hebraica, notans gazophylacium, metonymice. Proprie enim δῶρον, *donum*, exponitur Marc. 7. v. 11. Eccleſiaſtici ſcriptores uſi ſunt. Hieronymus epitaph. Paullæ ſive epiſt. 27 cap. 14 *in corbonam Dei ære congeſta.* Adde Cyprianum ap. Car. du Freſne in Gloſſ.

CORCHŌRUS, κόρχορος, herba, quo nomine anagallida dici ab aliquibus Plinius ſcripſit lib. 25. cap. 13. Gauchel. ¶ 2. Idem verò inter olera Alexandrina *corchoron* numerat lib. 21. cap. 22. Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, *Etiam Corchorus inter herbas*, de hominibus nullius pretii, qui in aliquo tamen numero haberi ſtudeant.

CORCȳRA, κορκύρα, inſula eſt maris Ionii, Alcinoi & Phæacum memoria, tum & Ulyſſis naufragio, & hortorum Alcinoi famâ clariſſima; Venetorum eſt hodie, & *Corfu* dicitur. Lucanus lib. 9. v. 32 *Corcyra ſecreta petit, ac mille carinæ*

Abſtulit.

¶ Corcyræus, adjectivum, Cicer. ad Att. lib. 6. epiſt. 2. extr. *Cognovi ex epiſtola tua Corcyræa.* Nepos Themiſt. c. 2 *bellum Corcyræum.*

CORDAX, κόρδαξ, ſaltatio turpis. Vide Heſychium. Latine eſt in Petronii fragm. Tragur. p. 35 *Credite mihi, cordacem nemo melius ducit.*

CORDILIO, Philoſophus fuit Stoicus, Pergamenus, tantæ ſeveritatis, ut omnium regum ac principum amicitiam ſperneret, quem tamen Cato Uticenſis in Macedoniam cum exercitu miſſus exoratum in caſtra ſua duxit. Volaterranus.

CORDŬBA, Κόρδυβα, Bæticæ urbs eſt Hiſpaniæ clariſſima; utriusque Senecæ & Lucani patria, Martial. lib. 1. epigram. 62

Duosque Senecas, unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

Silius lib. 3. v. 401

Nec decus auriferæ ceſſabit Corduba terræ.

Colonia quondam Romanorum fuit, Oſio epiſcopo, Conſtantini Magni tempore, celebris.

¶ Cordubenſis. ut, *Conventus Cordubenſis*, Plinius lib. 3. cap. 1.

CORDUS, cordum, adject. quicquid ſerò matureſcit, ut, *Frumentum cordum*, ſpät Korn / *Fœnum cordum*, id eſt, autumnale, Colum. lib. 8. c. 3. Grummet / *Agni cordi*, qui poſt debitum naſcuntur tempus, Varr. R. R. lib. 2. c. 1. ſpäte Lämmer. *Cordum olus*, Columell. lib. 13. cap. 13. Adde ſuprà *Chordi.*

CORDȳLA, vel cordylla, lego & *cordilla*, ſed probate parum, rectius enim *Scordyla* vel *cordyla*, σκορδύλα, κορδύλα primus dicitur fœtus thunnorum ab ipſis ſtatim ovis, ein junger Thunn. Vide *Thunnus.* Martialis lib. 13. pr. D

Ne toga cordylæ & penula deſit olivæ.

¶ Sed *cordylus*, ſive *cordŭlus*, κορδύλος, amphibium eſt pedibus gradiens. Vide Geſneri de animalibus hiſtoriam.

Coriago, vide *corium.*

CŎRIANDRUM, κορίον, vel κορίανον herba notiſſima, cujus ſemen, moderate ſumptum ventriculo, id præſtat beneficii, ut cibus in eo rectius contineatur & perfectius concoquatur, ideò poſt cibos uſitate ſumitur, Coriander. Plin. lib. 20. cap. 20.

CŎRINNA, Thebana mulier, Lyrica fuit, quæ libros & epigrammata ſcripſit, Pindaroque dixit fabulas poëticas manu, non ſacco, eſſe inſpergendas. Plutarch. de glor. Athen. ¶ 2. Eſt & *Corinna* alia, Ovidio in deliciis & ſtilo frequens; cui & ingenium fecit, quod de ſua Cynthia fatetur Propertius lib. 2. Eleg. 1. Martial. lib. 8 Epigr. 72

Si dare vis noſtræ vires animosque Thaliæ,
Et bellum petus carmina; da, quod amem.
Cynthia te Vatem fecit, Lesbia Properti:
Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.
Fama eſt arguti Nemeſis formoſa Tibulli:
Lesbia dictabit, docte Catulle, tibi.
Non me Peligni, nec ſpernet Mantua vatem,
Si qua Corinna mihi; ſi qua Lexus erit.

Obſerva, genuina & vera Veterum ſuarum nomina Poëtas plurimùm diſſimulaſſe, quod Apulejus in ſuâ Apologiâ pag. 279 ſequentibus oſtendit: *Eâdem igitur operâ accuſent C. Catullum, quod Lesbiam pro Clodiâ nominarit: & Ticidam ſimiliter, quod quæ Metella erat, Perillam ſcripſerit: & Propertium, qui Cynthiam dicat, Hoſtiam diſſimulet: & Tibullum quod ei ſit Plautia in animo, Delia in verſu.*

¶ Corinnus autem Ilienſis ante Homerum Iliada ſcripſit belli Trojani tempore, ex quo Homerus putatur omnem hauſiſſe ſui operis materiam. Suidas.

CŎRINTHUS, Κόρινθος, Achajæ metropolis, & caput Apulejo lib. 10. in medio Iſthmo ſita inter duo maria, Ægæum, orientem verſus, ubi portu Cenchræo ex Aſiâ advenientes excipiebantur; & Ionium, ubi Lechæo appellebant mercatores & nautæ. Unde Horat. lib. 1. ode 7 *bimarem Corinthon* eam appellat. Ad emporium hoc tota Aſia & Europa confluebat. Eam Græciæ lumen Cicero dixit in oratione pro Pompejo, ſeu lege Manilia cap. 5. *Mitis, tranquilla, otiosa, opulenta*, peculiaribus titulis hæc urbs B dicta, de quibus Barth. ad Stat. lib. 1. Threb. p. 105.

¶ Arcem habuit editam, quæ *Acrocorinthus* veteri nomine dicta fuit. *Non eſt cujuslibet Corinthum appellere*, ὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἐσ' ὁ πλοῦς, paræmiacus dicitur de rebus arduis & aditu periculoſis. Unde hoc natum, docet Strabo lib. 8. pag. 261. Horatius ſic extulit in Epiſtola 17. lib. 1. v. 36

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.

De pulchritudine urbis Strabo lib. 10. & Cicer. Orat. 2. in Rullum cap. 32. item lib. 3. de naturâ Deorum ſub fin. Florus lib. 2. cap. 16 *decus Græciæ* appellat. Primo *Ephyre* appellata fuit. *Corinthi* nomen à *Corintho* Rege accepit, ut Heraclides de Politiis auctor eſt.

¶ Corinthia; vaſa ex ære Corinthio, quæ maximo in pretio olim & aurum contra habita. Quare & luxus eorum coercendus Tiberio fuit, de quo Sueton. ejus vita cap. 14. De ære Corinthio, & unde natum, & quantum ejus pretium fuerit, conſule Plinium lib. 34. c. 2. Plutarch. libello, cur Pythia oracula nulla nunc reddat princ. Florum lib. 2. c. 16. & Iſidor. lib. 16. cap. 19. Adde quæ ſupra notavimus in *Æs.* Martial. lib. 9. Epigr. 60 de Mamurra:

Conſuluit nares an olerent æra Corinthon.

C ¶ Corinthius, ut *Vaſa Corinthia*, Cic. pro S. Roſc. c. 46, & 4. in Verr. c. 72. *Æs Corinthium* Flor. 2. c. 16. ¶ Incolæ etiam *Corinthii* dicti, Corn. Nep. in Timol. cap. 1.

¶ Corinthiacus, ut *Corinthiacæ Cenchreæ*, Ovid. 1. Triſt. eleg. 9.

¶ Corinthienſis, idem apud Plautum, qui Aulul. 3. ſc. 6. v. 23 *Corinthienſis fontis Pirenes* mentionem facit.

CORIOLANUS, vir fuit illuſtris Romanus, alter Themiſtocles Ciceroni, qui ejus meminit inter claros Oratores, & in Lælio, ubi viginti Coriolanum annis ante Themiſtoclem celebrem fuiſſe indicat.

¶ Coriolani, incolæ Coriolorum oppidi in Latio, de quo Plin. lib. 3. cap. 6.

CŎRION, ita Plinius & Ruellius;

¶ Sed apud Dioſcoridem *Corus* legitur, κόρυς, herba quam *Hipperion* vulgò nominant, ſed quomodo ab eo differat, Matthiol. indicat.

CŎRĬTUS, ſive Cŏrĭthus eſt & civitas Tuſciæ, & mons, & pater Dardani Rex, ut tradit Servius ad illud Virg. lib. 10. v. 719

Venerat antiquis Coritis de finibus Acron.

Adde Silium lib. 8. v. 722, & quæ ibi notavimus.

CŎRIUM, pellis crassior & durior animalium, ut boum, equorum, aſinorum, &c. Leder. *Perficere corium*, Plin. 13. c. 9. Leder bereiten. Plautus humani corporis pellem etiam hac voce ſæpius per jocum nominat. *Corium conſcribam*, id eſt, virgis dorſum ſcribam, ſive ſtylis ulmeis. Huc etiam facetè tranſtulit verbum *pingere & conſcribillare.* Idem, *Detegetur corium de tergo meo*; das Fell wird mir über die Ohren gezogen werden / Epidic. a. 1. ſc. 1. v. 63. ¶ 2. *Corium caſtaneæ* dixit Plin. lib. 15 cap. 28, *Putamine clauduntur nuces, corio caſtaneæ.* Transfertur ad alia etiam. Namque, & philuram, quæ ex papyro ſcindebatur texendæ chartæ; Itemque ¶ tectorii inductionem ſic appellatam notat Salmaſius, quem vide ad Firmum Vopiſci cap. 3. Sic de tectoriis Palladius lib. 1. cap. 15. *Hæc marmoris grani inductio cum ſiccari cœperit, aliud corium ſubtilius oportet imponi.* Proverbialiter dicitur *Canis aſſuetus corio*, de eo, qui illecebris vitiorum ſemel deguſtatis avocari ſe ab iisdem non patitur, Horat. lib. 2. ſermonum Satyra 5. v. 83

Ut canis à corio nunquam abſterrebitur uncto;

an kleinen Riemen lernen die Hunde Leder eſſen. Lucian. Οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἂν ἄπαυστος σκυτοφαγεῖν μάθοι, hoc eſt, *Neque canis deſiturus eſt, qui ſemel corium edere didicerit.* Eſt & proverbiale, *De alieno corio ludere*, quod eſt, ſecure agere alieno

peri-

periculo, von eines andern Haut iſt gut Riemen ſchneiden. Plautus Milite a. 2. ſc. 2. v. 80.

Herus meus elephanti corio circumtentus eſt,

id eſt, plane hebes & nullius ſenſus, hat kein Mercks.

¶ Corius maſc. idem Plauto eſt in Pœnulo a. 1. ſc. 1. v. 11

Tres facile corios contribiſti bubulos.

¶ Coriago boum eſt morbus, cum aut ex languore aliquo, aut pluviâ ſub onere madefactis, pellis adeo tergori ipſorum adhæret, ut manibus apprehenſa deduci à coſtis non poſſit, Colum. lib. 6. cap. 13. *κάρανον* Græci dicunt & *καραυρὸν*, à *καραίνειν*, tabefacere. Hartmagerkeit.

¶ Cŏrĭārius, ein Gerber / ein Lederbereiter. Plin. lib. 17. cap. 9 *Coriariorum officinæ.* ¶ 2. Coriarius frutex Rhus eſt, ſic dictus, quod eo coriorum infectores utantur, ad inſpiſſandas pelles; Dioſcorid. lib. 1. cap. 124. Plin. lib. 24. cap. 11.

¶ Decoriare, idem quod ſequens Excoriare, die Haut abziehen/ ſchälen. Tertullian. de Anima cap. 33 *ut perinde juguletur, quia & ipſa jugulaverit: perinde decorietur, quia & ipſa deſpoliaverit.* Palladius Januar. cap. 16 *amygdala decoriata* vocat, quæ ante paullo *corticibus ſpoliata* dixerat.

¶ Excŏriare, das Fell abziehen/ ſchinden. Vet. Gloſſ. *Excorio, ἀποδέρω.* ¶ 2. Medii ævi ſcriptoribus eſt virgis cædere, ſtäupen. Vid. Gloſſ. du Freſne.

CORNELIVS, Romæ plurimi fuerunt hoc nomine: *Cornelius Coſſus*, Tribunus militum; de quo Liv. lib. 4. c. 19. ¶ 2. *Cornelius Aſina*, de quo Macrob. lib. 1. Satur. cap. 6. ¶ 3. *Cornelius Centimalus*, Conſul. ¶ 4. *Cornelius Merula Conſul.* ¶ 5. *Cornelius Balbus*, genere Gaditanus, quem Cicero defendit; vide ejus orationem. ¶ 6. *Cornelius Nepos* vitas ſcripſit illuſtrium virorum, ſed de quibus vita tantum Pomponii Attici hodie & alia pauca fragmenta reliqua ſunt. Scripſit & excellentium Imperatorum vitas, quas habemus; ſed Æmilii Probi nomine falſo hactenus præſcriptas. Eſt cultiſſimæ caſtiſſimæque orationis auctor, & qui cum Cicerone, Terentio, Cæſare optime jungitur. Pueris vel adoleſcentulis totus ediſcendus. ¶ 7. Cornelius Gallus, poëta eximius, ex Virgilii Bucolicis notus. Hujus nomine Aldus Manutius Elegiam & Epigrammata vulgavit; ſed quæ cujusvis alterius potius, quàm Galli cenſenda. In iis enim pleraque inepta, trivialia, quædam non ſatis Latina, ut apparet ex Scaligeri ad illa Notis, quæ in variis ejus opuſculis poſtumis exſtant. Circumferuntur & aliæ Elegiæ Cornelii Galli nomine inſcriptæ; ſed quæ ignobilis verſificis Maximiani fœtus, ut ex MStis libris, qui id nomen aſſervant, Gyraldus & alii monuere. In illis ſæpius in leges poëticas, ſæpius in Latinitatem peccatum eſt. De vero Poëta Gallo, vide Servium in Eleg. 10. Virgilii. Conf. Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orat. p. 417. ¶ 8. Alius fuit Cornelius Severus poëta Epicus: cujus Quintil. meminit lib. 10. eumque verſificatorem, quam poëtam, meliorem habitum ſcribit. Exſtat apud Senecam Patrem Suaſoria 6 fragmentum carminis, quo Cornelius iſte Ciceronis mortem deploravit. In quo iſta inſignia:

Abſtulit una dies civis decus, illaque luctu
Conticuit Latia triſtis facundia lingua.

Atque hujus ipſius C. Severi carmen etiam illud de Ætnâ eſt, quod vulgò Virgilio inſcribitur, & cum eo junctum editur, ut docet Scal. Comment. in illud Poëma. ¶ 9. Cornelius Celſus ſcripſit aliquot libros de Medicina, qui adhuc in eruditorum manibus verſantur; diligenter pervolvendi legendique illis, qui de medicis rebus loqui Latine volunt. Scripſit & plura alia, ut: *de Philoſophia, de re militari*; item *Rei ruſticæ præcepta*, &c. ut ex Quintiliano conſtat. Inter Rei Ruſticæ auctores à Columella quoque laudatur.

¶ Cornelia Africani ſoror, mater Gracchorum fuit, cujus eloquentiam Cicero laudavit de Clar. Orat. cap. 58, & Quintil. lib. 1. cap. 1. ¶ 2. Fuit & Cornelia alia P. Sceſtii uxor: itemque Cornelia Maximilla, virgo Veſtalis, quam vivam defodere Domitianus juſſit. Plin. lib. 4. Ep. 11. Plura vide in Franciſci Nannii libello peculiari de Claris Corneliis Romæ. Fuit autem ampliſſima, omniumque gentium nobiliſſima *Cornelia* ab antiquis habita, & quidem jure, & meritò; familias præcipuè quatuor habuit, *Maluginenſium, Scipionum, Ruſinorum, Lentulorum*, de quibus hinc inde quædam annotata reperies.

CORNIFICIVS, poëta ingenio eleganti & lepido fuit, ſcripſit epigrammata. ¶ Habuit & Cornificiam ſororem, cujus carmina laudantur.

¶ 2. Cornificius alter amicus paternus & collega fuit Ciceronis, cujus ad eum multæ exſtant epiſtolæ.

CORNIX, icis, avis inauſpicata Plinio, quemadmodum & corvus & bubo. *Cornix improba*, id eſt, importuna, Virgilio Georgic. 1. v. 389 dicitur, *garrula* Ovidio Met. 2. v. 547. *Annoſa & vetula* Horatio, lib. 3. ode 16, propter prodigioſam ſeu fabuloſam potius vivacitatem, de qua Poëta:

τρὶς τρὶς ζώει γαρεὺς λακέρυζα κορώνη:
Ter tria ſecla virûm transmittit garrula cornix.

Hinc *cornice vivacior*, & *corvicibus omnibus ſuperſtes*, ap. Martialem lib. 10. Epigr. 67. pro vehementer vivace legitur. Vide Ciceron. 1. Tuſc. cap. 31. & Juvenal. Sat. 10. v. 246. *Theophraſtum moriens accuſaſſe naturam dicitur, quod corvis & cornicibus vitam diuturnam, quorum nihil intereſt, hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet*, &c. Cic. 3. Tuſc. cap. 28. *Cornicum oculos configere*, pro Muræna cap. 11, eſt novo quodam invento veterum eruditionem conari obſcurare. ¶ 2. Eſt & *Cornix* annulus, quo pulſantur fores, der Rinck oder Hammer an der Thür/ damit man anklopffet. *κορώνη* Homero.

¶ Cornīcula, dimin. Horat. lib. 1. Epiſt. 3. v. 19. *movеat cornicula riſum.*

¶ Cornīcari, Räcken wie die Krähe/ pro importune garrire. Perſ. Satyr. 5. v. 12

Neſcio quid tecum grave cornicaris, inepte?

Hieronymus epiſt. 4 ad Ruſticum: *intra ſe neſcio quid cornicantes.*

CORNV, dictum à curvitate ſecundùm Varronem: ut, *animantes cornibus armata*, Cic. Nat. D. lib. 2. c. 47. ein Horn. Horat. in Sermonibus lib. 1. Sat. 4. v. 34

Fœnum habet in cornu, longe fuge,

Er iſt gezeichnet / hüte dich für ihm. Ex his bibere olim ſolebant juxta Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 575. ¶ 2. Cornu pro arcu ſæpe poetis eſt. Virgil. Æn. 11. v. 773

Spicula torquebat Lycio Cortynia cornu.

Et Silius Italicus lib. 2. v. 109

Crebra Cydonæo fundebat ſpicula cornu.

¶ 3. Cornua Lunæ, Virgil. 3. Æneid. 645. die Ecken oder Spitzen des Monds. ¶ 4. Cornua fluminum dicuntur flexus & brachia, præſertim ante oſtia. Virgilius Georg. 4 v. 371

Et gemino auratus taurino cornua vultu
Eridanus.

Valerius Flaccus lib. 1. v. 106

elatis cornibus amnes.

Silius Italicus lib. 3. v. 405

Palladio Bates umbratus cornua ramo.

Ac Claudianus IV Conſul. Honor. v. 651

trans Rheni cornua victor.

Pari metaphora Solinus cap. 8 de Italia, pari tralatione ad terrarum excurſus adplicat, cum Italiam ait, *ubi longius proceſſerit, in cornua duo ſcindi*, id eſt, in Calabriam & Bruttiorum agrum. ¶ 5. *Cornua in exercitu duo ſunt, dextrum & ſiniſtrum*, quod inter utrumque eſt, dicitur *media acies.* Terent. in Eunuch. a. 4. ſc. 7. v. 4 *In medium huc agmen cum Getti Donax, tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterum.* vid. Lipſ. Mil. Rom. lib. 2. cap. 7. der rechte und der lincke Flügel. Apul. de Mundo: *Equites cornibus præſunt.* ¶ 6. *Cornua diſputationis* Cicero firmiſſima dixit argumenta, & quaſi armaturam diſputationis, lib. 2 de divin. cap. 10, *Commovere cornua diſputationis*, die ſtärckſten Gründ und Argument angreiffen. ¶ 7. *Cornua velatarum obvertimus antennarum*, Virg. 3 Æn. v. 549. Ubi cornua ſunt extremitates incurvæ. Similiter & menſæ hemicycli formæ, quæ *ſigma* dicebatur, extremitates vocantur *Cornua* Sidonio lib. 1. Epiſt. 11. Tacitus quoque *tribunalis cornua* eandem dixit ob cauſſam, 2. Annal. cap. 75. Et ¶ 8. Martial. lib. 11. Epigr. 107

Explicitum nobis usque ad ſua cornua librum,
Et quaſi perfectum, Septiciane, refert.

Ubi cornua etiam pro extremitate poſuit. Raderus ad h. l. inquit: Explicitum volumen, eſt ita evolutum, ut umbilicus, & extremus margo appareat, qui eleganter umbilicis ex cornu factis, aliisque ornamentis poliebatur, &c. die Puckeln.

¶ *Cornua in aliquem vertere, tollere*, eſt impugnare, einem die Hörner bieten. Plautus Pſeudolo act. 4. ſc. 3. v. 5 *Ne in re ſecunda nunc mihi obvertat cornua.* Horatius Epod. 6

— — namque in malos aſperrimus:
Parata tollo cornua.

Apul. Apol. *Supereſt ea pars epiſtolæ, quæ ſimiliter pro me ſcripta, in memet ipſum vertit cornua.*

¶ Horat. lib. 3 od. 21 de vino:

Tu ſpem reducis mentibus anxiis
Viresque & addis cornua pauperi.

Machſt ihm ein Hertz / Muth. ¶ *Vulcanum in cornu concluſum gerit*, er hat ein brennend Licht in der Latern. Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 185. ¶ *Cornua viris uxores* dicuntur hodie *facere*, quæ impudicæ ſunt, & adulterantur; quam proverbialem formulam apud veteres perinde uſitatam fuiſſe Artemidorus teſtimonio eſt lib. 1. Oneirocrit. cap. 11. Vide & Nicetam 2. Annal. p. 160. extr. Itemque Gruterum lib. 8. Suſpicion. cap. 10. Parladorium lib. 1. Rer. quotid. ſub Init. cap. 17. Salmaſ. ad Tertulliani pallium pag. 638. Salmuth. ad Pancirol. deperdita. Tit. 44. p. 184. Camerar. Cent. 1. Hor. Subc. p. 214. Lanſ. Conſultat. p. 871. Freinshem. ad Curt. 5, 1. 37. & Schickard. in Tarich. procemio p. m. 73.

¶ Cornu copiæ. *Copia dibite cornu*, Seneca Medeâ v. 65. *Beata pleno dibite cornu*, Horat. Carm. Secul. v. 59. Vide ſupra *Copia.*

¶ Corniculum, diminutivum. ein Körnlein. Plin. lib. 11. cap. 28. extr. & Solin. cap. 57. [Salm. cap. 45.] de bucephalo: *quædam exſtantium corniculorum mina protuberabant.*

¶ Cornicula, inter dona militaria, virtutis ergo conferri solita A fuisse, Liv. significat lib. 10. cap. 44. Fuerunt autem *cornicula* ista galearum ornamenta, quæ cornuum speciem referebant, quod Lindebrugius ad Ammianum, & postea Salmasius Exerc. Plinianis observavit. ¶ Hinc *Cornicularia* appellata Plauti quædam Comœdia fuit, in qua miles cum galea istiusmodi insigni corniculis traducebatur. In Romana quoque militia veteri, honoratiores milites, tribunorumque & Centurionum beneficiarii, ab hoc insigni galearum, quo dignoscebantur à cæteris, *Cornicularii* nominabantur. Quos *corniculo merere* Suetonius dixit, cum in libello de Grammaticis cap. 9 de Orbilio exponeret. Meminit idem Domitiano cap. 17. Posteriore verò tempore *Cornicularii* nomine veniebant officiales, sive apparitores magistratuum, quorum munus *Corniculus* dicebatur, ut patet ex Lege 1. Cod. de apparit. Præfect. Prætor. In Veteri inscriptione, apud Gruterum pag. 431. *Corniculus* pro *Cornicularius* dicitur: procul dubio mendosè pro *Cornicularius*, de quo ibidem etiam Gruterus monet.

¶ Corniculans, quod figuram habet cornuum. Solinus cap. 45 [Salm. c. 32] dicit Apin, *insignem nota alba maculam, quæ dextro ejus lateri ingenita corniculantis Lunæ refert speciem.* Et Ammianus lib. 20. cap. 3 *in lunæ corniculantis effigiem.*

¶ Cörnescere, durescere, zu Horn werden/ verharten. Plin. lib. B 11. cap. 49.

¶ Cornĭcen, qui cornu canit, Hornbläser / Zinckenbläser. Livius lib. 2. cap. 64 *Cornicines tubicinesque ante vallum canere jubet.*

¶ Cornĭger, ut: *Cervi cornigeri*, Ovid. 7. Metam. v. 701. *Taurus corniger*, Cic. in Arat.

¶ Tricorniger. Ausonius Technop. cap. de literis extremo:

Furca tricornigera speciem pane ultima sum Y.

¶ Cornĭpes, ein Thier so harte Füsse hat / ut: *Equus cornipes*, Virgil. 7, 779. & absolute *Cornipedes* pro Equis apud Silium lib. 7. v. 684. Hornfüssig. *Fauni cornipedes.* Ovid. 2. Fast. v. 361.

¶ Cornūtus; cornibus instructus. Varr. R. R. lib. 2. cap. 7 *Ætas cognoscitur cornutarum.* In Chiliadibus est, *Cornutam bestiam petere*, sich an einen machen / der sich wehren und Schaden thun kan. ¶ *Cornutus syllogismus*, captiosus, dilemma. Hieronymus Epist. 83 cap. 1 ad Oceanum: *Sustinui Romæ à viro eloquentissimo cornutum, ut dicitur, syllogismum, ut quocunque me verterem, strictius tenerer.*

¶ Corneus, Hörnin / ut: *Corneus arcus*, Ovid. 1. Met. 697. *Cornea rostra avium*, Cic. 1. N. Deor. c. 36. Cornei quoque dicuntur, quibus naturâ concreta sunt ossa, h. e. medullâ vacua. Hinc *cornea fibra* Pers. Sat. 1. v. 47 de duris & immisericordibus. Vide ibi Casaub. *Cornea pistatorum corpora*, Plin. lib. 31. cap. 9. C

¶ Corneolus, dimin. Cic. de N. D. lib. 2. cap. 57.

¶ Bicornis, e. ut, *Caper bicornis* Ovid. Met. 15. v. 304. Virg. 1. Georg. v. 264

Exacuunt alii vallos furcasque bicornes,

Gabeln mit zweyen Spitzen.

¶ Tricornis, e. Plin. lib. 8 cap. 21 *Indici boves unicornes tricornesque.*

¶ Unicornis, e. Plin. c. l. & lib. 11. c. 46 *Unicorne* [animal] *asinus tantum Indicus.*

¶ Cornupeta. Labbæi Glossar. ex vetere Onomast. *Cornupeta*, κερατόλος. stößig.

CORNVS, us, & i, arbor à ligni duritie sic dicta, baccas ferens olivæ modo oblongas, virentes primum, deinde per maturitatem rubescentes. Baccæ, corna dicuntur: arbor, Cornus: Cornelbaum / Kuberbaum / & Dirrlein / *bacca*, Welsche Kirschen. Dioscor. lib. 1. Matthiol. Plinius lib. 28 cap. 11 *crudi cornûs farina.* Hort. l. 1. c. XVI.

¶ Cornus fructus hujus arboris. Virg. 3. Æneid. v. 649

Villum infelicem baccas lapidosaque corna
Dant rami.

¶ Cornus non rarò pro hastili apud Poetas ponitur. Ex corno enim plerumque illa confiebant. Virgilius lib. 9 v. 698 D

Volat Itala cornus
Aera per tenuem.

Et Silius lib. 13 v. 204

Validam torquebat tertia cornum.

¶ Corneus, ut: *Cornea venabula*, Ovid. Ep. Heroid. 4. v. 83. *Cornea pyxis*, Plin. lib. 21. c. 20.

¶ Cornētum. Ein Ort da viel Welsche Kirschen wachsen. Vet. Gloss. *Cornetum*, κρανεών.

CŎRŌNA, στέφανος, ein Krantz / eine Krone. *Corona laurea, myrtea, oleagina, populea, rosacea.* Erant autem in varia distinctæ genera, aliæ paci, aliæ bello militiæque inserviebant. Ac illæ quidem, aliæ lætitiæ: aliæ voluptatis caussa adhibebantur. Sane in lætitiâ publicâ sumtas coronas præter innumera alia loca tenet Cic. 1. Tuscul. cap. 35. Tacit. 2. Histor. cap. 55. Ad voluptatem spectabant maximè convivales, de quibus Nepos atque Plutarchus in Agesilao & Lipsius ad Tacitum. Præter has & aliæ erant, quæ viris præpotentibus & præclare meritis honoris, reverentiæ & gratulationis ergò conferebantur: quarum passim mentio fit apud auctores. Ut apud Nepotem Alcibiade, Thrasybulo, Pelopida. Alia exempla Petavius notat ad Synesium de Regno. Ex plerumque *aurea* erant. v. gr. Corn. Nep. in Hannib. cap. 7, 3. Apud Curt. 4, 2. 2. Tyrii Alexandro coronam auream donum ferebant. Sed his donati & Olympiæ victores, & in mortuorum coronis etiam *aureæ* memorantur. Conf. Kirchm. de Funer. lib. 1. c. 11. Quin coronæ & religionis pars erant, atque in sacris funeribusque adhibebantur: de quibus nonnihil & Petrus Victorius lib. 2. Var. Lect. cap. 7. Militares rursus plura genera continebant, aliâ enim *triumphalis*, alia *obsidionalis*, alia *civica*, quam civis civi, à quo in bello servatus esset, dabat, alia *muralis, castrensis, navalis*, &c. dicebatur. vide Gell. lib. 5. c. 6. His aliud genus Caligula addidit, quas *exploratorias* appellavit. Sueton. ejus vitâ cap. 45. Conf. Car. Pascbal. pecul. de Coronis libro. & Jo. Andr. Bosii Στεφανοφορίαι, Jenæ 1669. edit. Coronis quoque inducta mancipia venalia bello capta producebantur, unde, *sub coronâ venire*, servi captivi dicebantur, ut Cælius Sabinus scripto reliquit: quamquam aliam ejus rei caussam Gellius affert lib. 7. cap. 4. Brisson. de formulis solennibus. ¶ 2. Corona etiam obsidionis militiæ genus est, unde *Coronâ cingere*, Cæs. 7. Gall. c. 72. *Coronâ capere*, Livius lib. 43. c. 18. *coronam circumdare*, Hirt. Hispan. cap. 13. *Coronâ undique mœnia aggredi*, Liv. lib. 42. c. 63. & quod simile est, passim legitur. Fit cum omni ex parte loca circumdantur copiis, ut nullus uspiam exitus obsessis detur. Vide Lipsium in Poliorceticis & Casaub. ad Polybium. ¶ 3. Corona etiam meteorum est, quod *area* alias & *Halo* appellatur. Vide Dalechamp. ad Plin. p. 85. ¶ 4. Significat & cœtum, ut: *in Coronâ dicere*, für einem Hauffen Volcks reden. *Corona & turba*, Cic. pro Flacc. c. 28. *Latior scena, corona diffusior*, Plin. lib. 7. epist 17. *Coronam ne carpseris*, inter Pythagoræ Symbola refertur, hoc est, ne violes leges civilis societatis.

¶ Coronæ, arum, die Kragsteine und Uberhang am Gebäude. Vitruv. lib. 2. cap. 8. *projecturæ coronarum.*

¶ Cŏrolla, dimin. ein Krantz. Catull. Carm. 64 *Mihi floridæ corollis redimita domus est.* Propert. lib. 1. eleg. 3. *nostræ de fronte corollæ.*

¶ Cŏrollarium, quicquid supra pondus justum adjicitur, *auctarium, superpondium*, Zugab. ¶ 2. Apud Suet. August. cap. 45 ita appellantur munera, quæ ultra legitima præmia scenicis dabantur. Meminit & Cicero in Verrem 5. cap. 79. Apul. lib. 1. Milet. *Sine cura sis, inquam; modò corollarium idoneum compara.* Id Cicero Verrinâ 6. cap. 22. *Hic, quasi festivum acroama, ne sine corollario de convivio discederet, ibidem convivis inspectantibus, emblemata avellenda curabit.* vid. Rhodig. lib. 16. cap. 58. ¶ 3. Corollarium dicitur etiam κέρασμα, seu confectarium. Boëthius de Cons. Philos. lib. 3 Prosâ 10 *Super hæc, inquit, igitur veluti Geometræ solent, demonstratis propositis, aliquid inferre, quæ πορίσματα ipsi vocant, ita ego quoque tibi veluti Corollarium dabo.* Lib. 4. Prosâ 3 *Memento enim illius Corollarii, quod paullò ante præcipuum dedi.*

¶ Coronalis, e. Apul. lib. 1. Milet. p. 106 *Ut illa Medea unius diecula à Creonte impetratis induciis, totam ejus domum, filiamque cum ipso sine flammis coronalibus deusserat.*

¶ Cŏrōnāmen. Apul. lib. 11, *Mulieres candido splendentes amicimine, vario latantes gestamine, verno florentes coronamine.*

¶ Cŏrōnāmenta Plinio lib. 21 ineunte flores sunt, qui in serta concinnantur, Kräntzblumen. At Tertulliano, ineunte libro de Corona, *Coronamentum* est ipsa corona. *Coronamento*, inquit, *in manu orioso.* Et cap. 7 pr. *capiti coronamentis interdicunt.*

¶ Cŏrōnare, krönen / schmücken / ut, *coronari ramis arborum in sacris certaminibus*, Plin. lib. 21. c. 2. *Coronare aditum custode*, Virgil. lib. 9. v. 381. umb und umb den Paß verlegen. Suetonius novâ quâdam ac peculiari ratione hoc verbo usus est, pro efficere, ut aliquis coronetur, Claudio cap. 10. Vide ibi Torrentium.

¶ Cŏrōnarius, στεφανοπλόκος, ein Kranzbinder / Kräntzmacher.

¶ Et Adjective, ut: *Aurum coronarium*, Cic. Agrar. 2. cap. 21. coronæ triumphales, ut Gellius quidem interpretatur supra laudato loco cap. 6. lib. 5. Proprie autem sic dicebatur aurum, quod coronarum aurearum loco dono dari Imperatoribus solebat, vide Casaub. Notis ad monumentum Ancyranum pag. 135. D. & ad Spartiani Hadrianum cap. 6. Adde Capitolinum in Pio cap. 4, qui itidem hujus auri mentionem fecit.

¶ Incoronatus, ungekrönt. Apulejus lib. 4 Metam. p. 155 *Cærimoniæ negliguntur; incoronata simulacra, & ara vidua, frigido cinere fœdata.*

CŎRŌNIS, ĭdos, nymphæ nomen, quæ ab Apolline compressa Æsculapium edidit. vid. Ovid. Metamorph. lib. 2. v. 543. ¶ Coronis etiam nota Critica dicebatur: linea videlicet brevis superne aliquantum incurvata. Ejus in Dramatibus usus triplex erat. Vel cum histrionibus nonnulla locutis, ac digressis relinquebatur chorus, aut contra: vel quando transire de loco ad locum videbatur scena, ut ex Hephæstione Scholiastes Aristophanis ad Plautum act. 2. sc. 1 annotat. ¶ Eadem & in librorum finibus solebat appingi: unde & pro fine ipso accipi potest; ut, *Coronidem imponere*, i. e. finem. Martialis lib. 10. Epigr. 1.

Si nimius videor, seràque coronide longus
Esse liber; legite pauca, libellus ero.

CŌRŌNOPVS, κορωνόπους, herba, Kreeußfuß / non tamen pes cervinus, qui ranunculus est. Matthiolus.

CORPVS, σῶμα, artubus constat & membris; der Leib. Cicero 1. Offic. cap. 23 *Exercendum corpus, & ita efficiendum est, ut obedire consilio, rationique possit in exsequendis negotiis, & in labore tolerando.* Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 112 *Ingenii dotes corporis adde bonis.* *Corpus sine pectore*, Horat. lib. 1. epist. 4. v. 6 pro homine dixit, sine ingenio & mente, ein unverständiger Mensch. *Corpus solidum & succulentum*, Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. *Prolixum, exile*, Suet. Claud. cap. 30. *Amplum ac robustum* Tiberio cap. 68. *Corpus salubre, sanum: Corpus quadratum*, vide in Q. & S. in nominatis vocabulis. *Corpus facere*, zunehmen / dicker werden / Phædrus lib. 3. fab. 8. Contra *amittere corpus*, abnehmen und hager werden / Lucretius dixit lib. 1. v. 937. Imò & Cicero lib. 7. Epist. ad Gallum 26. extr. *Et fures*, inquit, *& corpus amisi.* Cæterum non raro ex corporis signis conjecture de animi moribus solebant. Conf. Voss. lib. 3. Institut. Orat. p. 80. Dotes autem corporis præcipuæ, sanitas, robur, agilitas. Voss. ibid. p. 69. ¶ 2. Sed & *Corpus* pro homine eleganter dicitur. Nepos Datame cap. 9. *Elegit corpus statura simillimum sui, atque vestitum suum dedit*, &c. ¶ 3. Elit & non inusta Periphrasis, cum *corpus* rei vel personæ, pro ipsâ persona aut re dicitur. Virgil. 7. Æneid. v. 649

— — quo pulchrior alter
Non fuit excepto Laurentis corpore Turni.

CORPORE TVRNI, id est Turno. Lucan. lib. 7. v. 671

Sed timuit strato miles nec corpore Magni
Non fugeret, supraque ducem procumberet orbis.

Terentianus de Phalæcio p. 2424 ed. Putsch.

Qui multos legêre, negant hoc corpore metri
Romanos aliquid Veteres scripsisse Poetas.

Hoc corpore metri, id est, hoc metro. Simili forma & Græcos usos observat Muretus lib. 8. Var. Lect. cap. 4. ¶ 4. Transferuntur ad alias res: quæcunque enim collecta in unum conflataque gentes & civitates: Tacit. 4. Histor. cap. 69 *Rediisse hos in corpus gentis & civitates*: Tacit. 4. Histor. cap. 69 *Redisse hos in corpus gentis Germaniæ communibus Dis, sed præcipuo Deorum Martemque Germaniæ communibus Dis, sed præcipuo Deorum Martemque* Idem de C[illegible] c. 39. extr. *Adjicit* [illegible] *gratias agimus.* Idem de C[illegible] c. 39. extr. *Adjicit

CORTEX, eine Rinde / dubii generis, ut, *cortice ſicco*, Ovid. Met. v. 642. & *lentus cortex*, lib. 9. v. 353. Ibidem v. 362

ſub eodem cortice condi.

At Virgilius Eclog. 6. v. 62

— — miſco circumdat amara
Corticis.

Et Ovidius 10. Metam. v. 512 *fiſſâ cortice*, ut ex pluribus MSS. Heinſius emendavit, quod vulgo editum erat *ſciſſo* vel *fiſſo cortice*. Sic enim idem lib. 14. v. 630

— — fiſſâ modo cortice virgam
Inſerit.

Adde laudatiſſimum Heinſium ad lib. 4 ejusdem Metamorphoſeos v. 375, ubi doctiſſime de ambiguo verbi *Corticis* genere diſſertat. Cicero 2. Nat. D. c. 47. *trunci obducuntur libro aut cortice.* Eſt autem corticum alius *tenuis*, qui & *liber*, eine dünne Rinde/cortex interior: alius *craſſus*, eine ſtarcke Rinde: alius *levis*, glatt oder ſchlechte Rinde. *Leviorem cortice* dixit Horat. hominem admodum levem atque inconſtantem lib. 3. carm. oda 9.

¶ 2. Idem & *ſine cortice nare* proverbialiter dixit lib. 1. Satyr. 4. v. 129. pro eo, quod eſt, in regendis ſuis moribus non habere opus præceptore, monitore, ihm ſelbſt können helffen und verſtehen/ ſelbſt klug gnug ſeyn.

¶ Corticula, Diminut. Colum. lib. 12. cap. 47 *reſolutis corticulis eximimus eam.* Eine kleine Rinde.

¶ Corticeus, von Rinden. Prudent. Cathem. 3. v. 43. *Corticeo glutine.*

¶ Corticatus, das Rinden hat. Pallad. lib. 4 c. 1, *corticata pars cortici novæ matris aptetur.* Quomodo *pix corticata* conficiatur, docet Columella lib. 12. cap. 23.

¶ Corticoſus, Plin. lib. 20. c. 19. & Solin. c. 33. (al. 20.) de ſuccino, was Rinde oder Schalen hat.

¶ Decortico, are, die Rinde abſchälen / Plin. 16. cap. 39 *cædi, quæ decorticentur.* Hinc participium

¶ Decorticatus. *Abies decorticata*, Plin. lib. 16. c. 41.

¶ Decorticatio. Plin. lib. 17. cap. 24. *Si anguſta decorticatio fuit*, &c.

CORTĪNA, λέβης, lebes ſive vas, in quo tingitur lana, aut decoquitur, ſive recipitur aliquid, ein Keſſel. Cato de re ruſtica cap. 66 *Cortinam plumbeam in lacu ponito, quo oleum fluat.* Nomen à rotunditate deducit in conjectaneis Scaliger, quod inſtar *chortis* rotundum ſit. Unde & *cortinam cæli*, Ennius dixit. Virgil. in 3. & 6. Æneid. tripodem illum, in quo Phœbades ſedentes oracula reddebant, *Cortinam* appellat. Namque & tripus vas rotundum erat. Vet. Gloſſ. *Cortina*, Δελφικὸς τρίπους Ἀπόλλωνος. Prudentius tamen *Cortinam* à tripode diſtinguit. Ita enim Apotheoſi verſ. 506 ſcribit:

Delphica damnatis tacuerunt ſortibus antra,
Non tripodas cortina tegit.

Nimirum *cortinam* vocat operculum, ſive menſam, in quâ ſedebat vates: *tripodas* ipſum ſuſtentaculum, cui imponebatur cortina, tribus pedibus nixum. Nempe *cortina* hic eſt, quod ὄλμος Pollux lib. 10. cap. 23 appellat. *Cortinas tripodum* pro operculis & Plinius dixit lib. 34. cap. 3. itemque Suet. Auguſt. cap. 52. Conſule ibi Caſaub. & vide Peireſcii vitam p. 357. Circulari forma fuiſſe, ex Polluce eſt clarum. Severus in Ætnâ v. 294 *Cortinam theatri*, de convexâ & cavâ theatri capacitate dixit: quemadmodum *cæli cortinam* Ennius dixerat ante. ¶ 2. Recentioribus auctoribus *Cortina*, aulæa quoque appellantur. B. Ambroſ. lib. 5. Epiſt. 33 *Sciſſa tamen ab illudentibus pueris cortina regia*, &c. Vorhänge.

¶ Cortĭnŭla, diminutivum. Ammianus lib. 19 cap. 7 [Valeſ. c. 1. f. 553] *cortinulis penſilem annulum librans.*

¶ Cortinale, locus in villâ, ubi cortinæ habebantur, in quibus decoquitur aliquid, Columell. lib. 1. cap. 6. Keſſelherd.

CORTŌNA urbs Etruriæ prope lacum Traſimenum. Liv. lib. 22 cap. 4. Hinc

¶ Cortonenſis, ut *montes Cortonenſes* apud Livium c. l. & *Cortonenſes incolæ*, apud Plin. lib. 3 cap. 5.

CŌRUS, vel Caurus occidentalis ventus Plin. lib. 2. cap. 47. Cæſ. 5. cap. 7. Græcis Ἀργέστης eſt, & *Iapyx*, Nordweſt. ¶ 2. Eſt & *Corus* menſuræ maxime apud Hebræos nomen, quæ continet medimnos Atticos decem, ein Maß von zehen Scheffeln / Joſepho auctore lib. 15. cap. 11.

CŎRUSCUS, a, um, was ſchimmert und glänzet / ut, *Sol coruſcus*, Virgil. 1. Georg. v. 233. *Vis fulminis coruſci*, Cic. 2. Tuſc. c. 9. *Mucro coruſcus*, Virgil. 2. Æneidos v. 333

Oppoſiti ſtat ferri acies mucrone coruſco,

blancke Schwerdter. Servius in 2. Æneid. *CORUSCUM aliàs fulgens, aliàs tremulum eſt.*

¶ Cŏruſco, coruſcare, ſchimmern / glänzen / blincken. Cic. 3. de Orat. cap. 39 *Flamma inter nubes coruſcat, cælum tonitru contremit.* ¶ 2. active vibrare. Virgil. Æneid. 12. v. 431 *haſtamque coruſcat.* Etiam lib. 10. v. 651 *ſtrictumque coruſcat mucronem.*

¶ Coruſcandus, paſſivæ formæ, ſed notionis, ut videtur, mediæ. Apulejus de Deo Socrat. p. 45, *vel fulminibus jaculandis, vel nubibus coruſcandis.*

¶ Coruſcatio. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 39 *in lucem coruſcationis tuæ*, deines Glantzes. Vopiſcus in Caro cap. 8 *ingenti exorta tempeſtate, immani coruſcatione, immaniori tonitru, exanimatus eſt.* unterm Blitzen / Wetterleuchten. Et Auguſtinus lib. 22 C. Dei cap. 22 *coruſcatione, tonitru, grandine, fulmine.*

¶ Coruſcamen, idem. Apul. de Deo Socr. p. 43 *rapidiſſimo coruſcamine lumen candidum intermicare.*

CORVUS, κόραξ, ein Rab / avis Apollini ſacra, inauſpicata Plinio, & Horatio, videlicet ſi à ſiniſtra appareat: a dextra enim bonum augurium erat. Vide Plautum Aul. act. 4. ſc. 3. Sexagenis diebus antequam ficus matureſcant, ſitire Plinius ſcribit lib 10. c. 12. Cauſſam ejus rei ad fabulam refert Ovidius, quem vide lib. 2. Faſtor. v. 249. ſeq. *Corvos in cruce paſcere* dixit Horatius 1. Epiſt. 16, 48. pro ſuſpendio puniri, den Raben zu Theil werden. Ad corvos: εἰς κόρακας, an den Galgen. Antiſthenes dixit, *Præſtare neceſſitate urgente in corvos, quàm in aſſentatores incidere; illos quippe mortuos, iſtos viventes devorare,* κρεῖττον ἔλεγε εἶναι τοῖς χρείαις εἰς κόρακας, ἢ εἰς κόλακας ἐμπεσεῖν. οἱ μὲν γὰρ νεκρούς, οἱ δὲ ζῶντας ἐσθίειν. Diogen. Laert. *Mali corvi, malum ovum*, wie der Vogel iſt / ſo legt er Eyer / eine Eul heckt keinen Blaufuß. *Corvi luſcinio honoratiores*, einem Schalck brennet man zwey Liecht / einem Frommen kaum eins. Cæterum inter aves corvos maximè ſuperſtitioſi colebant Ægyptii, unde *Coracina ſacra*, quæ apud Coptum fiebant. Ambroſ. in cap. 1. Epiſt. ad Rom.

¶ 2. Corvus & machinæ genus eſt, quo in navalibus prœliis utebantur, quod accurate deſcribit Polybius lib. 1. cap. 22. add. Curt. lib. 4. cap. 2. Ejus generis fuerunt & *ferreæ manus*, diverſæ tamen: nam & auctores diſtinguunt. Vide infra *Manus.*

¶ Corvīnus, adjectivum, quod corvi vel de corvo eſt. *Corvina nigredo*, Apulej. lib. 1. de Aſino p. 118.

¶ 2. Corvini, Romanæ familiæ cognomen, de cujus origine conſulatur Livius lib. 7. c. 26.

CŎRŸBANTES, Κορύβαντες, numine & furore correpti Cybeles dicebantur ſacerdotes, à κορυβαντιᾶν, id eſt, inſanientium more caput jactare. vid. Strab. lib. 10. p. 226. Horatius lib. 1. oda 16

Sic geminant Corybantes æra.

¶ Caſu ſingulari Claudianus uſus eſt de 4 Conſulatu Honorii v. 250

Non te progenitum Cybeleius ære canoro
Luſtravit Corybas.

Cybeles enim & Jaſii filius fuit. Κορυβαντιῶν dicuntur, qui genis apertis dormiunt, die etwen Haſenſchlaff thun / Vide Eraſmi Chil. *Lepus dormiens.* Præcipue Scalig. ad illud Catulli Epigr. 39. *Solet hæc imaginoſum.*

¶ *Corybantia æra*, Virgil. 3. Æneid. v. 111.

CŌRŸCUS, Κώρυκος, qui mons Ioniæ, qua parte Chium inſulam ſpectat, ſublimis & portuoſus, latrociniis olim infeſtiſſimus: unde locus proverbio datus κωρυκαῖος ἠκροάζετο, id eſt, *Coryceus auſcultavit*, es iſt ein Verräther dabey geweſt / in eum, qui rem diſſimulat & occultat, deprehenſam tamen. In illo enim littore Piratæ, quo abituri eſſent, mercatores clanculum ſciſcitabantur, ac mox in altum ſolventes ſpoliabant. Lege Strabonem lib. 14 p. 443. & Etaſm. Chiliad. *Coryceus Dæmon.* Cic. ad Att. lib. 10. epiſt. ult. *Poſthac non ſcribam ad te quid facturus ſim, ſed quid fecerim. Omnes κωρυκαῖοι videntur ſubauſcultare, quæ loquor.*

¶ Cōrŭcæus, (quod nomen Strabo d. l. a monte Ioniæ Coryco derivavit) qui auribus venatur, clam alios obſervat. ein heimlicher Auffmercker / Kundſchaffter / Verräther. De quo ſatis jam in *Coryceus* dictum eſt.

¶ Cōrŭcus quoque Ciliciæ oppidum & portus. Plin. lib. 5. cap. 27. Ibi ſpecus mirabilis, & croci proventu nobiliſſima, de qua Mela legatur lib. 1. cap. 13. Hinc

¶ Cōrŭcius, adjectivum. Curtius lib. 3. cap. 4. n. 10 *Corycium nemus, ubi crocum gignitur.* Horat. 2. ſerm. ſatyr. 4. v. 68

Corycioque croco ſparſum ſtetit, inſuper addes, &c.

¶ Cōrŭcides Muſæ, vel ab *antro Corycio* in Parnaſſo, vel à nympha *Corycia.* Ovid. 1. Met. v. 320.

CŎRYDĂLUS, κορυδαλός, alauda criſtata, quæ & *caſſita* & *galerita* dicitur, ein Haubelerch. Celebratur inter Paræmias, & Simonidi tribuitur, dictum hoc à Plutarcho, Πάντα κορυδαλοῖσι χὴ λόφον ἐγγενέσθαι, hoc eſt, *oportet omnibus Corydalis criſtam eſſe*, id eſt, Nemo eſt, quem non videas alicui vitio eſſe obnoxium.

¶ Corydalis herba eſt Galeno κορυδαλὶς, quam *fumariam* nonnulli interpretantur, Erdrauch / Matthiolus.

CŎRŸDON, κορυδών, paſtor Theocrito & Virgilio. Hic eclog. 7. pr.

Compulerantque greges Corydon & Thyrſis in unum;
Thyrſis oves, Corydon diſtentas lacte capellas.

CŎRŸLUS, eine Haſelſtaud / cujus fructus *abellanæ* dicuntur, Haſelnuß. *Inter denſas corylos*, Virg. eclog. 1. v. 14. Adde eclog. 5. v. 3 & 21 &c. Ob denſitatem inter vites non eſt ſerenda, juxta Virgil. lib. 2. Georg. v. 299. Ejus ſurculi biſidi, auri argentique

venas

venas detegunt. Conf. Camerar. Hor. Subc. Cent. 1. cap. 73. Sed ex detritis ſcopis etiam ex durioribus metallis pari conſici A ſucceſſu poſſe ejuſmodi virgulas alii affirmant.

¶ Corylētum, ein Haſelbuſch. Ovid. 2. Faſtor. v. 587

Illa modo in ſilvis inter coryleta jacebat.

Servius inde denominativum deducit *colurnus*, in illo,

Pinguiaque in veribus torrebimus exta colurnis.

haſelne Bratſpieß / Virg. 2. Georgicorum v. 396. Feſtus *colurnus à Cornus* deducit. Vide ſupra in *Colurnus*.

CORYMBVS, κόρυμβος, baccæ, ſive uvæ hederæ, Träublin von Ephew. Virg. eclog. 3. v. 39

Diffuſos hederâ veſtit pallente corymbos.

Propert. lib. 4. Eleg. 6. v. 3

Cera Phileteus certet Romana corymbus.

¶ 2. Corymbus ornatus capillorum in fœminis: Thucydidis Scholiaſtes: κρωβύλος εἶδος σχήματος τῶν τριχῶν ἐναλλὰττο δὲ τῶν μὲν ἀνδρῶν κρωβύλος, τῶν δὲ γυναικῶν κόρυμβος, &c. Videtur fuiſſe, cum crines in uvæ vel coni ſpeciem ficti & faſtigiati. ¶ De roſâ etiam uſurpatur hoc vocabulum per translationem. vide *Roſa*.

¶ Apud Petron. *Corymbion* capillamentum eſt, ſive πλοκάμοις πλόθετο, ut VVowerius exponit, quem vide, & Salmaſ. in Hiſt. Aug. item de Coma.

¶ *Corymbiferus.* Ovidius 1. Faſtorum v. 393

Feſta Corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi.

CORYPHAEVS, κορυφαῖος, dux ſeu caput ordinis vel ſectæ. Cicer. 1. Nat. D. c. 21 *Zenonem, quem Philo noſter Coryphæum appellare Epicureorum ſolebat; cùm Athenis eſſem, audiebam frequenter.* ein Häupt / fürnehmſte Perſon einer Geſellſchafft. Eſt a κορυφὴ, quod apicem ſignificat.

CŌRYTVS, γωρυτός, pharetra, vel theca arcus, Ein Köcher. Virgil. lib. 10. v. 169

Corytique lebes humeris, & letbifer arcus.

Alii legunt *Corici*, item *Coriſci* &c. Sed illa veriſſima lectio eſt, quam poſuimus. Vide Erythræum. Ovid. lib. 5. Triſt. eleg. 7

In quibus eſt nemo, qui non Coryton & arcum,
Telaque vipereo lurida felle gerat.

Seneca Hercule Fur. v. 1127 *Telum Scythici lebe Coryti.* Ex quibus clarum, errare eos, qui *corytos* apud Virgilium ſagittas interpretantur. Eſt enim τοξοθήκη, πῶλημος, ut Heſychius interpretatur. Quæ ſignificatio apertiſſima eſt in illo Statii Thebaid. 9. v. 729

— — cæleſtibus implet
Coryton telis.

CŌRYZA, ἡ κόρυζα, der Schnupffe. Celſus lib. 4. cap. 5. ex Hippocrate.

COS, cōtis, ſaxum abruptum. Virgilius eclog. 8. v. 43

Durie in cotibus illum
Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, &c.

¶ 2. Item lapis acuens ferrum, ein Wetzſtein. Accium augurem *novacula cotem diſcidiſſe ferunt*, auctore Livio lib. 1. c. 26. *Cos aquaria*, ein Schleiffſtein. Plin. lib. 18. cap. 33 *Italia aquarias cotes dedit. Novacula in cotem*, ſubaudi incidit, proverbialis locutio de eo, qui nocendi cupidus in eum incidit, à quo viciſſim lædi poteſt.

¶ Cōticula, æ, Lydius lapis, βάσανος, ein Probierſtein. Plin. lib. 33. cap. 8 *Lapis quem coticulam vocant — — alii Heraclium, alii Lydium vocant.* Proprie diminutivum a Cote.

¶ Cotaria, ein Steinbruch / locus de quo cotes eruuntur. Lege 15. Dig. de publicanis.

¶ Cotiarius, ein Schleiffer. Vet. Gl. ἀκονητὴς, *Cotiarius, Acutiator.*

Cos, inſula, vide in *Cous* infra.

COSCINOMANTIA. Warſagung durchs Sieblauffen. Κόσκινον enim *cribrum* eſt.

COSMOGRAPHIA, mundi deſcriptio, ein Weltbuch.

¶ Coſmographus, der die Welt beſchreibet.

¶ Coſmēta, exornator. Juvenal. Satyr. 6. v. 476, ubi Scholiaſtes: *Coſmeta: Eos dicit, qui ornamentis præſunt.*

¶ Coſmicus, qualem ſe Socrates eſſe interrogatus de patriâ reſpondit, ut Cicero refert lib. 5. Tuſc. cap. 37, *mundanum* vertens vocabulum Græcum: quo pertinet Epigram. 41. lib. 7 apud Martial. quod explicat Turnebus lib. 25 Adverſ. cap. 24; D

Coſmicos eſſe tibi, Semproni Tucca videris,
Coſmica Semproni, tam mala quam bona ſunt.

Sunt autem Græca omnia Κοσμογραφία, Κοσμητὴς, Κοσμικὸς, à κόσμος.

¶ *Coſmicus ortus* Aſtronomis eſt, cum ſtella ſupra Horizontem una cum Sole emergit. *Occaſus coſmicus* contra eſt, cùm ſtella ex adverſa cæli parte infra Horizontem deſcendit, oriente Sole. Vide Aſtronomiam.

COSMVS. Vetus Scholiaſtes ad illud Juvenalis Sat. 8. v. 85

Cœnet licet oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur æno.

Coſmus *luxurioſus fuit, qui ſolium, in quod deſcendebat, multis diverſorumque unguentorum odoribus miſcebat.* Martialis lib. 11. Epigr. 9

Quod Coſmi redolent alabaſtra, ſotique Deorum, &c.

¶ Fuit & ſervus Auguſti hoc nomine, de quo Suetonius ejus vita cap. 67.

¶ Coſmiānum, unguentum, quod Coſmus invenit. Martial. lib. 12. Epigr. 55.

Aut libram petet illa Coſmiani.

Coſſim, vide *Coxa*.

COSSVS, ξυλοφάγος, id eſt, arrodens ligna, Ein Holtzwurm. Sed ejusdem generis inſecta minora *coſſes* dicuntur, kleine Holtzwürmlein / cujus Sing. nominativus eſt *coſſis* gen. Maſc. Plin. lib. 30. cap. 13 *Coſſes, qui in ligno naſcuntur, ſanant ulcera omnia.*

¶ *Coſſus* Tribunus militum, de quo Virg. 6. Æn.

Qui te, magne Cato, tacitum, aut te Coſſe relinquat.

Vide *Cornel. Coſſus.* ¶ 2. Eſt & hoc nomine Captator ſive hæredipeta celebratus Juvenali Sat. 10. v. 202.

Coſſyra, vide *Coſyra*.

COSTA, æ, Rieben. Virgil. 1. Æneid. v. 211

Tergora diripiunt coſtis, & viſcera nudant.

¶ *Coſta* navium; latera ſunt Plinio lib. 13. cap. 9. Cæſar *ſtatumina* vocat, ligna ſcil. arrectaria interiore alvo, quæ navis latera ſuppingunt, σπάνα Græci vocant, das inwendige Holtz an der Schiffſeiten. Virgil. 2. Æn. v. 16 B

— — ſectâque intexunt abiete coſtas.

Vide Turneb. lib. 26. cap. 23.

¶ Coſtātus, wolgebrüſt / unterſatzt. Varro lib. 2. de R. R. c. 5. *pecudes corpore amplo, bene coſtato, latis humeris*, &c.

COSTVS & Coſtum, κόστος, Hailtniſch Wundkraut / herba, quæ ut peregrina paucis nota eſt, ita alias apud alios ſortita eſt appellationes. Matthiolus ſpeciem quandam ejus affirmat eſſe radicem laudatam illam, quam *Angelicam* vulgò vocant; Angelicken Wurtzel. *Achæmenium* coſtum apud Horat. legitur lib. 3. Od. 1. h. e. Perſicum, ab Achæmene Rege Perſæ. Propert. lib. 4. Eleg. 6. v. 5

Coſtum molle date, & blandi mihi thuris honores,
Terque focum circa lanea orbis erat.

CŌSYRA, Κόσυρα, inſula maris mediterranei inter Siciliam & Africam, cui vicina eſt *Gaulos* & *Melita*, Pomp. lib. 2. cap. 7. Plin. lib. 5. cap. 7. Ovid. 3. Faſtor. v. 567

Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyra.

Etiam producta prima & S duplicato invenitur. Sil. lib. 14 v. 273

Coſſyraque parva.

COTHON, artificialis portus eſt, qui aggeſtis ſit molibus, ein gemachter / nicht natürlicher Hafen. Servius ad Æn. 1. v. 427. ita Carthaginenſium foſſitium portum vocat. Adde Strab. libr. 17.

CŌTHVRNVS, Κόθορνος, calceamentum venatorium & Tragicum, ſubere altius elevato, ut perſonæ heroum, quas in Tragœdiis inducebant, apparerent grandiores Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. pag. 230. hohe Schuhe. Quintil. proverbialiter dixit lib. 6. cap. 1, *Herculis perſonam & cothurnos infantibus aptare*, pro eo, quod eſt *applicare non convenientia*, von einem geringen Ding viel und groſſe Wort treiben. ¶ 2. Porro cothurni illi, quibus Tragici utebantur, utrilibet pedi convenlebant & applicabantur. Hinc *Cothurno verſatiliorem* lubricum dicimus & inconſtantem, der es itzt mit einem / bald mit dem andern hält. Germani vocant, einen Wetterwendiſchen / item, unſteter denn ein Wetterhahn. ¶ 3. Poëtæ cothurni nomine pro Tragico ſeu grandi dicendi genere uſi ſunt, quemadmodum *ſocci* pro Comœdia dicuntur. Virg. Ecl. 8. v. 10 *Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.* C

Horatius art. Poët. v. 80

Hunc ſocci cepere pedem grandesque cothurni.

Apulejus lib. 2. Flor. *Poëmata omne genus, apta virgæ, lyræ, ſoccо, cothurno: Item Satyras & Griphos*, id eſt, Heroica ſive epica, Lyrica, Comœdias, Tragœdias. Sic *cothurnum facundiæ*, Apul. Apol. pag. 482. & Sidonius lib. 2. Epiſt. 9 dixerunt: Plin. lib. 35. cap. 10 de Nicophano pictore: *Cothurnus & gravitas artis.* CŌTHVRNVS, id eſt, excellentia, ſublimitas, qua aliis præſtabat.

¶ Cothurnatus, qui cothurnis indutus eſt. Ovid. lib. 5. Faſt. v. 347 *Scena levis decet hanc: non eſt, mihi credite, non eſt*
Illa cothurnatas inter habenda Deas.

Ubi μετωνυμικῶς potes graves & ab joco alienas interpretari. ¶ Item qui ſublimi Orationis genere utitur. Martialis lib. 5. epigr. 5

Grande cothurnati pone Maronis opus.

Et ipſum opus ſublime ac grande cothurnatum dici poteſt, ut *ſermo cothurnatus.* Sic Macrobius lib. 7 cap. 5 *in voluptatem cenſurâ cothurnati ſermonis invehitur, tanquam voluptas virtuti ſemper inimica ſit.* ¶ Et quia tragœdiarum cothurnus nullas perſonas repræſentat, niſi illuſtres & magnificas; pro illuſtri & ſplendido etiam Cothurnatus uſurpatur. Alcimus Avitus lib. 3. v. 222 divitem hominem ex parabola Lucæ XVI deſcribens:

Ipſe cothurnatus gemmis, & fulgidus auro,
Serica bis cœlis mutabat tegmina blattis.

¶ Cothurnatè, adverbium, cujus Comparativum Valeſius Ammiano

miano Marcellino lib. 28 sub initium tuetur, *cum cotburnatim stylus procederet lacrymosus.* Ubi Lindebrogius, Boxhornius & alii ediderunt

¶ *Cotburnarius stylus.* Minus bene: & præstat Valesium sequi, virum accuratissimum.

COTIONARI. De origine & vi verbi vide quæ scripsit ad Plaut. Asinar. act. 1. sc. 3. v. 51 Gronovius. Græcis est καπηλεύειν quod de iis dicitur, qui in eodem foro negotiantur, h. e. empta prius lucri causa vendunt.

CŎTĬSON, *Cotisonis & Cotisontis.* Regis Getarum nomen apud Sueton. in August. cap. 63. Horatius *Dacum* vocat lib. 3. od. 8. quod Getæ à Romanis Daci appellarentur, ut Plin. auctor est lib. 4 cap. 14.

COTŎNA, sive *Cottana*, seu *Cottana*, vel *cotana*, & *coctana*, ficus parvæ genus Plinio lib. 13. cap. 5. Martialis lib. 7. Epigr. 53

Parvaque cum cani venerunt cottana pruna.

Eine Art kleiner Feigen / à *Cotone* urbe Syriæ. Is. Casaubon. ad Athen. lib. 3. cap. 33 exponit pruna Syriaca, vulgaribus minora. Barth. ad Statii Silv. pag. 419.

CŎTŌNĔUM, vel malum Coroneum, Græce Κυδώνιον, quod in Italiam primum a Cydone urbe Cretæ advecta fuerint cotonea. Plin. lib. 15. cap. 11. Quitten / *Struthia* vel *pyra cotonea*, grosse Quitten. Adde infra *Cydonium.*

¶ Dyacydoniam, Quittenlatwerg.

COTTA, æ, Orator, cujus multa fit mentio in libris Ciceronis de Oratore & in Bruto cap. 55, *inveniebat*, inquit, *acutè Cotta, dicebat purè ac solutè, nihil erat in ejus oratione, nisi sincerum, nihil nisi siccum atque sanum.* ¶ 2. Fuerunt eodem tempore & alii Cottæ duo: Unus contra Mithridatem infeliciter pugnavit, Syllam Cæsari reconciliavit. Alter legatus Cæsaris in Gallia insidiis circumventus ab Ambigiorigis ducis exercitu interficitur. Pedian.

COTTĂBVS, sonus vini in terram elisi. Græcis enim in more erat positum, ut reliquias vini arte quâdam in terram elideren. sono inde quodam resultante. Id κοτταβίζειν, hoc est, *Cottabum facere* vocabant. Vide Athenæum lib. 14. & 15. & Lipsium lib. 3. Antiq. Lect. Ad hunc morem pertinet illud Ciceronis lib. 1. Tusc. cap. 40 de Thermene: *Venenum*, inquit, *ut sitiens obbibisset, reliquum sic è poculo ejecit, ut id resonaret*, &c. Facete Plaut. Trinum. act. 4. sc. 3 *cottabos bubulos* vocat, vel crepitus inplugarum, quæ loris bubulis incussæ vel lora ipsa: *Caverus*, inquit, *tibi, ne bubuli cottabi in te crepent.* der Klatzsch eines Streichs.

COTTIVS, Alpium Rex: a quo *Alpes Cottiæ* appellatæ. Vide Sueton. Tiber. cap. 37. & Nerone cap. 18. & ibi interpretes.

¶ *Cottius* & *Cottianus*: ut *Alpes Cottiæ*: Sueton. Victor, & Eutrop. in Nerone: At *Alpes Cottianæ*, Tacitus Hist. 1. cap. 61.

CŎTŸLA & cŏtўla, & cŏtўlus, vasculum quoddam seu poculum concavum, formâ scutella, κοτύλη Homero. ¶ 2. Mensura est, quæ & *hemina* & *acetabulum* dicitur, & mediam partem sextarii continet, ein halb Nösel. Martialis lib. 8. Epigr. 71

Post hunc in cotulâ rasa falerna data est.

Palladius lib. 12. cap. 10. remedium sterilis vitis dicit, *urina veteris humanæ quatuor cotulas circa truncum suffundi.* ¶ Fannius de mensur. & pond. liquidor.

Ad cotylas quas si placeat dixisse licebit,
Heminas recipit geminas sextarius unus.

Vid. Budæus lib. 5 de Asse: & supra *Acetabulum.*

CŎTVRNIX, ĭcis, Wachtel. Ovid. lib. 2. Amor. eleg. 6

Ecce coturnices inter sua prælia vivunt.

Græcis ὄρτυγες sunt, unde ὀρτυγομήτρα, ortygometram, ducem avolantium coturnicum vocat Plin. lib. 10. cap. 23.

COTYLĒDON, κοτυληδών, herba, quæ Latinis est umbilicus Veneris, & acetabulum, & cymbalaria, seu cymbalion potius Dioscoridis, Nabelkraut.

COTYS, Latina terminatione *Cotus*, Thraciæ Regum nomen. Nepos Iphicrate cap. 3 *Menestheæ filium reliquit ex Thressa natum, Coti Regis filia.* In Timotheo *Cotyn* Græca ratione appellatum, *Coti Regis filia.* Cotum Thraciæ Regem in Pompejana militia commemorat. Cotum Thraciæ Regem in Pompejana militia commemorat Cæsar lib. 3. de bello Civili cap. 4. ubi vide Ciacconium. Aliius Regis Thraciæ hoc nomine mentio fit & apud Tacitum 2. Annal. cap. 64. & seqq. Hic ille Cotys est, ad quem Ovidius Eleg. 9. lib. 3 de Ponto scripsit, exul scil. in ejus regno. Vide Lipsium ad eum Taciti locum. Coti Odrysarum Regis meminit Livius l. 42. c. 29. 51. Alius *Coti* Ædui Cæsar de Bello Gallico lib. 7. c. 67. *Cotyos* nomen à Dea Thraciæ est, quæ & *Cotytto* appellata, de qua paullo post.

CŎTYTTO, quæ & Gotys, Dea impudicitiæ apud Thraces, Chios & Corinthios, cui nocturna sacra peragebantur, *Cotyttia* dicta ab Horatio Epodis, ejus sacerdotes *Baptæ*, appellati. Juvenal. Sat. 2. v. 92.

Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotyttō;

Vide interpretes Horatianos, & Angeli Politiani Miscellanea cap. 10. Similis huic Dea erat, *Cicinnia*, quæ in Veteri Glossario Θεὰ Κικιδὸν exponitur; fortassis quia Cinædi cincinnati, ut observat Scaliger in Catalecta.

CŎVĪNVS, Britannici & Belgici vehiculi armati genus, ex quo depugnabatur. Pomponius Mela lib. 3 cap. 6 de Britannis: *Dimicant bigis & curribus, Gallice armati: cobinos vocant, quorum falcatis axibus utuntur.* Lucan. lib. 1. v. 426

Et docilis rector vostrati Belga cobini.

¶ Covinarius, qui ex Covino pugnat, Tacitus Agric. c. 35 & 36.

CŎVS, sive Cŏos, & Cos; κόος, κόως, κῶς, insula Asiæ, Philetæ Elegiarum Poetæ, & Apellis præstantissimi pictoris patria. Statius Epithalamio Stellæ, v. 152.

Hunc ipse, Coo plaudente, Philetas,
Callimachusque senex, Umbroque Propertius antro,
Ambissent laudare diem.

Hæc etiam *Cea* dicta fuit. Plinius lib. 5. cap. 31 *Nobilissima in eo sinu Cos, ab Halicarnasso quindecim millia passuum distans, circuitu centum: ut plures existimant, Merope vocata: Cea, ut Staphylus.* Ita Harduinus ex fide MSStorum. Diversa autem ab hac Ceâ sive Co est *Ceos*, Κέως, Cycladum una, prope Naxum & Andrum, quam Strabo describit sub fin. lib. 10. p. 335. de qua supra in *Cea.*

¶ Cous adject. Ovidius 3 de Art. v. 401

Si Venerem Cous nusquam posuisset Apelles.

De *Cois* vestibus vide supra *Cous* in *Co*, post nomina a *Con* incipientia. De *Coo* Semone, in laudo talorum, vide in *Canus*, in *Senio*, & *Talus.*

COXA, æ, pars supra femur & vertebram ipsam, das Schloß oder die Hüffte oben am Schenckel. *Coxam frangere*, das Schloß verrencken. Plinius lib. 2. epist. 1, *per lubricum pavimentum fusente vestigio cecidit, coxamque fregit.* Celsus lib. 2 cap. 8 *in coxæ dolorious fregesse crus & coxa.* Idem lib. 8 cap. 2 *Ima spina in coxarum ossa agitur.* Juvenalis Sat. 10. v. 227

Ille humero, hic lumbis, hic coxâ debilis.

¶ Coxim adverbium, quasi coximi. e. in coxas. Pomponius Porcariâ apud Nonium: *Hoc sciunt omnes quantum est, qui cossim cacant.* Apul. lib. 3. Milesi. princ. *Complicitis denique pedibus, ac palmulis, inter alternas digitorum vicissitudines super genua connexis, sic grabatum cossim insidens, ubertim flebam.*

¶ Coxendix, Hüffte / Hüfftblat. *Coxendix luxa*, eine Laine der Hufft / vide Caton. cap. 160. Serenus cap. 56

Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter geminæ coxendicis umbras.

CRABRO, insectum affine vespis, eine Horlitz / oder Hörnsen. Nidos sub terra ex luto crabrones conficiunt, silvestres vero in arborum degunt cavernis. Plinius auctor est, ter novenis crabronum punctionibus hominem interfici. *Crabrones irritare*, Plautus dixit in Amph. a. 2. sc. 2. v. 75. pro, ad iram provocare, in den Harnisch jagen / den Narren toll machen. Ovid. 15. Metam. v. 368

Pressus humo bellator equus crabronis origo est.

CRĂGVS, Κράγος, mons Lyciæ, Apollini sacer. Ovid. 9. Metam. Fab. 11. v. 647

Jam Cragon & Lymiram Xanthique reliquerat undas.

CRAMBE, es, κράμβη, brassica est, kleiner Kohl / de qua Plinius lib. 20. c. 9. Dicta quasi τῷ κάρῳ ἀνιᾶσθαι, quod crapulæ resistat, postrema scil. in cibo sumpta. Δὶς κράμβη θανάτος, *Crambe bis apposita, vel recocta, mors est*, Proverb. de molestia & horrore rerum ingratarum, si sæpius obtrudantur. Juvenalis de declamatione indocta sæpe repetitâ Satyr. 7. v. 155

Occidit miseros crambe repetita magistros.

Sed ibi potius legendum *Cambre*, ut ex Scholiaste constat, quem vide.

Crane, nympha; vide supra *Carna.*

CRANIVM. n. 2. τὸ κράνιον, die Hirnschal. Antiqui olim mortui cranium mensæ inferebant, quod ab Ægyptio ritu vitæ vanam spem notat. vid. Lipsi. lib. 1. Saturn. cap. 19. Lotich. ad Petron.

CRANTOR, Κράντωρ, Solensis fuit, Xenocratis auditor & admirator Homeri & Euripidis ob eam virtutem, quod uterque tragicè, & cum affectu misericordiæ scriberet, πραγμᾶς ἅπας καὶ συμπαθῶς, Diog. Laert. Plutarchus hoc ei tribuit, τὰ ἀνθρώπινα πανοῦργα, hoc est, *Res humanæ sunt pœna.*

CRĀPŬLA, κραιπάλη. affectio & noxa quæcunque capitis facta ex vino intemperantius hausto, allerley Hauptwehe von übrigem Essen und Trincken / dicta a vibrando & concutiendo capite, auctore Galeno, παρὰ τὸ κάρηνον καὶ πάλλεσθαι, quod caput vibret, daß es das Haupt zerrüttet und greulich schwächet. Mater est enim crapula multorum periculosissimorum morborum, de quâ dicitur,

Ense cadunt multi, perimit sed crapula plures;

Et, *Non facit ad longam crapula multa diem*,

Viel schlemmen dienet nicht zu langem Leben. *Crapulam exhalare, edormire*, Plaut. dixit, atque ex eo Cicero in Philipp. 2. c. 12. den Rausch ausschlaffen. *Crapulâ & capitis errore lapsare*, Flor. lib. 2. cap. 10. taumeln. Apul. lib. 1. Milesi. *Ne meritò, inquam, medici fidi cibo & crapulâ distentos saxa & grabia somniare autumant.* Machæra à Philippo rege temulento immerenter damnata, *Provocarem ad Philippum, inquit, sed sobrium.*

Excus-

Excussit crapulam oscitanti & præsenti animo ebrium resipiscere, causisque diligentius inspectis justiorem sententiam ferre coëgit. Valer. lib. 6. cap. 2.

¶ Crapulentus, id est crapula gravatus. Ammianus lib. 29 cap. 34. [Vales. cap. 5.] *Vinoque consultò distentus, & crapulentus*, &c. Ita ex Colbertino Codice Hadrian. Valesius; Lindebrogius autem *crapulentis*.

CRAS, adverb. morgen. Horat. lib. 1. carm. od. 9

Quid sit futurum cras; fuge quærere, &
Quem fors dierum cumque dabit, lucro
Appone.

Martialis lib. 5. Epig. 58 ad Postumum:

Cras te victurum, Cras ais, Postume, semper.
Dic mihi cras istud, Postume, quando venit?
Quam longe est Cras istud? Ubi est? aut unde petendum?
Numquid apud Parthos Armeniosque latet?
Jam Cras istud habet Priami vel Nestoris annos, &c.

¶ Crastinus, ut, *dies crastinus, ætas crastina.* Cic. ad Attic. lib. 15. ep. 3 extrema: *Aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis de eare*, scil. dabit. Et Stat. lib. 3. Thebaid. v. 562

— — quid crastina volverit ætas,
Scire nefas homini.

In crastinum differre, biß auff morgen lassen anstehen. Nepos in Pelopidâ c. 3, 2. *Allata est Epistola Athenis ab Archia Hierophante Arcadia, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat: in qua omnia de profectione exulum scripta erant: quæ cum jam accubanti esset data, sicut erat, signatam in pulvinum subjiciens,* IN CRASTINVM, *inquit,* DIFFERO RES SEVERAS. *At illi omnes cum jam nox processisset, vinolenti ab exulibus, dum est Pelopidâ, sunt interfecti.* Et hinc proverbialiter dici cœptum, εἰς ἄυριον τὰ σπουδαῖα, *in crastinum seria*, Plutarchus auctor est Pelopidæ vita. Martial. lib. 1. epigr. 16

Non est, crede mihi, sapientis dicere: Vivam.
Sera nimis vita est crastina, vive hodie.

¶ *Dicrastini*, id est, crastino, pro adverbio copulate dicebant veteres. Vide Gell. lib. 10. cap. 24. & ejus compilatorem Macr. lib. 1. Satur. cap. 4.

¶ Procrastinare, in diem crastinum rejicere, von Tag zu Tag auffziehen. Cic. pro S. Rosc. c. 9 *Rem differre quotidie, ac procrastinare isti capernut.* In Verrem 6. cap. 45 *res non procrastinatur.* Græce ἀναβάλλεσθαι dicitur, unde Hesiodéum est Dier. v. 410. εἰ ἀναβάλλοιό κεν ἐξ ἐτεοῦ ἐς ἔτος ἄλλο.

¶ Procrastinatio, Cic. Phil. 6. cap. 3 *Plerisque in rebus gerendis tarditas & procrastinatio odiosa est*, Langsamkeit und Verzögerung ist verdrißlich.

¶ Recrastinare idem quod procrastinare. Columella lib. 2. cap. 21 *propter quæ recrastinari non debet.* Plinius lib. 17. cap. 14. extr. *Punicam & ficum, quanquam aliæ siccæ sint, recrastinare minime utile.*

CRASIS, κρᾶσις, temperamentum, die Complexion/ convenientia primarum qualitatum inter se.

CRASSVS, P. Licinius Crassus, pontifex Maximus fuit Romæ. ¶ 2. Filium habuit alterum L. Crassum Oratorem, quem cum Antonio disputantem Cicero introducit in libris suis de oratore: elegantissime vero in Bruto eundem comparat cum Antonio eodem, & Scævola, mortemque ejus multis deplorat verbis in exordio libri tertii de oratore. ¶ 3. Alterum filium habuit P. Crassum juris peritissimum. De quo Gellius lib. 1. cap. 13. ¶ 4. Cujus filius M. Crassus Romanorum ditissimus locum proverbio fecit, *Crasso ditior*, vide Chiliad. Dicere is consuevit, *Neminem esse divitem, nisi qui fructibus aut reditibus suis exercitum alere posset*, ut Plutarchus ejus vitâ auctor est pag. 544. Plinius dictum, non ad exercitum, sed Legionem restringit lib. 33. cap. 10. ¶ 5. Hujus rursus filius Ciceronis discipulus fuit, cujus in Bruto Cicero meminit, & legatus Cæsaris in bello Gallico, in Cæsarianis tandem partibus adolescens occubuit.

CRASSVS, adject. pinguis, densus, opponitur macro & liquido, feist/ dick. *Sanguis crassus*, hoc est, concretus. Plin. lib. 11. c. 38. gestanden oder geliefert Blut. *Crassis tenebris circumfundi*, Cic. 4. Acad cap. 39. pr. in grosser Blindheit stecken. *Crassâ, pingui Minervâ*, id est, nude & simpliciter, grob und deutlich. *Crassiore Musâ*, Quintil. lib. 1. cap. 10. de musica. *Arbor crassior quinque digitis*, Plin. lib. 17 cap. 11. *Crassissimus aër*, Cic. 2. Nat. deor. c. 6. *crassissimus cortex*, Plin. 16 cap. 6.

¶ Crasse, grob/ tölpisch. Horat. 2. Epist. 1. v. 76 *crasse compositum illepideve.*

¶ Crassities, Labbæus Gloss. ex vet. Onom. *Crassicies*, πάχος. Apulejus lib. 7 post princ. *pectus & venter crustatâ crassitie relucebant.*

¶ Crassitudo, die Dicke. Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 42 *Aëris crassitudo.* Cæs. 2. Civ. cap. 8 *parietum crassitudo.* Columella lib. 4. cap. 6 *Cacumina infringenda sunt, ut crassitudine convalescant.* Plural. *crassitudines* Vitruvius dixit lib. 3 cap. 2, & lib. 4. c. 4.

¶ Crassare, crassum facere. Apulejus lib. 3. de Asino pag. 139 *pilis crassantur in setas.*

¶ Crassamen, das sich trüb und dick setzt auff den Grund. Columellâ lib. 12. cap. 25 *Semper in requieta aqua crassamen aliquod in imo reperitur.*

¶ Crassamentum, idem. Colum. lib. 12 cap. 12 *aliquod crassamentum in imo, simile fœci, reperitur.*

¶ Crassescere, dick werden/ feist werden. Plin. lib. 13. cap. 18 *Purgamentis sues crassescunt.* ¶ 2. durescere, hart werden. Plinius lib. 33 c. 5. pr. *crassescente limo usque in duritiam pumicis.*

¶ Præcrassus, sehr dick. Plin. 16. c. 8 *cortex præcrassus.*

CRATAEOGONON, κραταιόγονον, herba foliis melampyro similis, multis calamis ex radice una emicantibus multorumque geniculorum, semine milii. Dioscorid. lib. 3. c. 122. *Persicariam* esse putant, Flöhkraut.

CRĀTER, κρατήρ, est poculum amplum, ex quo vinum bibitur, dictum vel ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, quod est tenere, vel ἀπὸ τοῦ κιρνάναι, quod est, *mistum est.* eine Trinckschale/ grosser Becher. Virg. 3. Æn. v. 525

Tum pater Æneas magnum cratera coronâ
Induit, implebitque mero.

Crateres vasa ingentia fuisse, in medio conviviorum loco collocata, unde minoribus poculis hauriebant, Barthius ait ad lib. 2. Theb. Statii pag. 300. Ubi tamen & minutiora fuisse non negat. ¶ 2. *Crater* in monte Ætna foramen appellatur, per quod ignis cinisque evomitur, das Lufftloch/ die Kellen/ Plin. lib. 3. cap. 8 *Mons Ætna nocturnis mirus incendiis: crater ejus patet ambitu stadiorum viginti.* Atque ita etiam Græci: Diogenes Laërtius in Vita Platonis: Τρὶς πλεύσειεν εἰς Σικελίαν· πρῶτον μὲν κατὰ θέαν τῆς νήσου καὶ τῶν κρατήρων, *Ter navigabit in Siciliam: primo quidem, ut insulam & crateres videret*, hoc est, ut Ætnæ naturam ac hiatus contemplaretur. ¶ 3. *Sidus* est, Hydræ cœlesti impositum. Aratus v. 448 de Hydra:

Μέσσῃ δὲ πρόσθεν κρατὴρ πυμάτῃ δ' ἐπίκειται
Εἴδωλον πίθακος.

Quod Germanicus Cæsar vertit:

Hic primos ortus crater premit, &c.

Festus Avienus, itidem Arati interpres,

gestat cratera coruscum.

¶ 4. *Conceptaculum* est aquæ salientis in fonte. Plin. lib. 5. epist. 6 *In hoc fonte crater: circa sipunculi plures miscent jucundissimum murmur.* ein Brunnkasten.

¶ Crātēra, fœmininum, in Latinam formam deflexum, idem, quod Crater masc. generis. Apulejus 4 Floridor. *Sapientum vir super mensam celebre dictum est, primam cratera pertinere ad sitim, secundam ad hilaritatem, tertiam ad voluptatem, quartam ad insaniam.*

CRATERĪTES, gemma est Plinio lib. 37. cap. 10. medium quiddam referens inter *Chrysolithi* & electri colorem.

CATERRA, vasis genus, nunc *situla* dicitur, ein Zuber/ Wassereymer. Quale vasis genus, & quale hoc vocabulum, Vid. apud Barth. ad lib. 2. Theb. Stat. p. 300.

CRĀTĔRVS, statuarius: & alius pictor apud Plinium. ¶ 2. Alius Macedo, ex convivis Alexandri sive amicis. ¶ 3. Fuit & Medicus hoc nomine, cujus Cicero meminit lib. 12. ad Att. epist. 13. itemque Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 161.

CRĀTES, ētis, κράτης, Philosophus ille Thebanus fuit, qui pecunias suas omnes abjecit in mare, ut liberius philosopharetur, ceu tradidit Philostratus; sed rem aliter narrat Suidas & Laërtius. *Possibile non esse dixit inveniri, qui lapsus nunquam fuisset,* Ἀδύνατον, ἀδιάπτωτον εὑρεῖν, Laertius. *Jecur crateris* i. e. sapientia. Vid. Voss. P. 4. Inst. Orat. p. 125.

CRĀTES, is; sed usitatius plurale est, Hürden/ Flechten/ Wagenkorb. Cato cap. 10. *crates stercoraria.* Livius lib. 10. cap. 38 *Medius castris locus est cratibus conseptus.* Cæsar lib. 5. cap. 40 *pinnæ loricæque ex cratibus attexuntur*, Schantzkörbe. Singulari usus est Livius lib. 1 cap. 51 *Crate superne injectâ*: & lib. 4 c. 30 *quos necari sub crate jusserat.* ¶ 2. Accipitur & pro *occa*, eine Egen/ apud Virgil. 1. Georg. v. 95. unde ¶ *Cratire*, Plinius dixit pro *occare* zuegen/ mit der Egen unterbringen. Livius 18 cap. 28 pr. *Utilissimum simul & herba arare, deinde cratire, ferere florem ex fenilibus* &c. ¶ 2. mit Hürden beschlagen.

¶ Cratĭcula; ein Rost oder Röstgen. Martialis libr. 14. epigr. 221

Parva tibi curva cratĭcula sudet ofella:
Spumeus in longa cuspide fumet aper.

¶ Craticulus videtur etiam adjective pro Cancellatus sumi. Cato R. R. cap. 13 in instrumentis torculario necessariis requirit *lucernas craticulas duas.* Popma quidem incidit inter *lucernas & craticulas*: alii vero libri omnes, ut Florentinus, Lugdunensis, Basileensis, Colonienſis, conjungunt. eine gegitterte Latern.

¶ Crātĭtius, ut *Cratitius paries*, geflochten/ von Hürden gemacht. Vitruv. lib. 2. c. 8. sub fin. Et Orosius lib. 5. cap. 12 *rescisso cratitio pariete.*

¶ Concratitius, apud Papinianum Jureconsultum Lege 52. § 13.

§ 13. Dig. Pro socio, uti à Cœlio in Foro R. citatur. At in emendatissimis libris *Con* non apparet, sed simpliciter scribitur: *ut ibi cratitium parietem inter se ædificarent.*

CRĂTĪNVS, Κρατῖνος, Athenienſis fuit Comicus, ſed veteris Comœdiæ. Horat. lib. 1. epiſt. 19. pr.

Priſco ſi credis, Mæcenas docte, Cratino.

CRATIPPVS, Athenienſis Philoſophus, præceptor filii Ciceronis, ut eſt in proœmio librorum de officiis.

CRATYLVS Philoſophus alius Athenienſis, diſcipulus Heracliti, Platonis, mortuo Socrate, præceptor.

CRĒBER, crebra, um, frequens, aſſiduus, ſtet/öffter. *Crebræ compellationes*, Cic. lib. 12. ep. 25, id eſt frequentes. *Africus creber procellis*, Virgil. Æn. 1. v. 85. der offt Sturm erweckt. *Literæ crebriores* Cic. Attico lib. 11. ep. 10. & Cæſ. lib. 5. Bell. Gall. c. 44. Supremus gradus variat. Cic. 14. Philipp. cap. 5, *Scitis per hos dies creberrimum fuiſſe ſermonem.* Salluſt. Jugurth. cap. 106 *ignes quam creberrimos fieri jubet*; & ſic optimus quisque Latinorum. At Gellius lib. 2. c. ult. *fluctus crebriſſimi.*

¶ Crebrè, adverbium. Vitruv. lib. 2. c. 9 *palationibus crebre fixæ.*

¶ Crebrò adverb. offt/frequenter. Cic. 6. ad Att. ep. 5. *obbias mihi literas de omnibus rebus crebrò mittas.* Et lib. 5. Fam. ep. 6 extr. *Velim literas crebriùs mittas.* Et lib. 1. de Divin. c. 27 *creberrime commemorantur à Stoicis.*

¶ *Crebriter*, crebrò, Vitruvii eſt lib. 8. c. 3. & lib. 16. c. 19.

¶ Crēbritas. Stetigkeit. Cic. lib. 3. fam. Epiſt. 1 *Perficiam profectò, ut longi temporis uſuram, quæ caruimus, intermiſſa conſuetudine noſtra & gratia, & crebritate & magnitudine officiorum meorum ſarciam*, daß ich die lang unterlaſſene Freundſchafft erſtatten/ und einbringen möge mit ſtetern Schreiben und dienen. & lib. 13. ad Att. ep. 18 *crebritas literarum.* Plur. *Crebritates*, Vitruv. lib. 2. cap. 1. & cap. ult.

¶ Crēbreſcere, crebrum fieri. *Fama crebreſcens*, Tacit. 4. Hiſt. c. 12. ein Gerücht das ſtarck wird und ſich ausbreitet. Virgil. 3. Æn. 530. *crebreſcunt optata aura.* Aliis *crebeſco* ſcribitur, quod defendit P. Manutius ad Cic. 7. fam. epiſt. 10.

¶ Increbreſcere, Plaut. Mercat. a. 5. ſc. 1. v. 9 *Mores deteriores increbreſcunt indies*, böſe Sitten nehmen täglich überhand. *Increbreſcit fama*, Livius lib. 7 cap. 12. bricht aus/ und wird ſtarck. *Ventus increbreſcit*, der Wind wird je länger je ſtärcker/ Cic. lib. 7. Famil. ep. 21. qui Philipp. 14. cap. 5. nec non Cæſar lib. 3. de Bello civili c. 26 Præteritum *increbui* faciunt. Horat. quoque lib. 2. Sat. 5. v. 93 *Obſequio craſſare: mone, ſi increbuit aura.*

¶ Percrebreſcere, divulgari, ruchtbar und laut werden. Cic. ad Attic. lib. 11. ep. 9 *Putabi perniciosum fore, ſi ejus hoc tantum ſcelus percrebuiſſet.*

CRĒDO, credere, fidem habere. *Quid credas? aut cui credas?* Ter. Adelph. a. 3. ſc. 2, 32. was oder wem ſtehet zu glauben? Q. C Cic. de Pet. Conſ. c. 10. *Epicharmion illud teneto, verbos atque artus eſſe ſapientiæ, non temere credere.* Terent. Phorm. act. 1. ſcen. 2. v. 90

— — ad præconem abeam, credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc, &c.

¶ 2. Pro *confidere* Virgilius poſuit Ecl. 2.

ô formoſe puer, nimium ne crede colori.

Servius: NE CREDE, *ne confide.* *Salluſtius: Virtuti ſatis credebant, i. e. confidebant.* Vid. Taubm. ad Virgil. Eclog. p. 20.

¶ 3. Eſt committere, ut: *Credere ſe alicui. Credere ſuum animum*, Ter. And. act. 1. ſc. 5. v. 37. vertrauen. Cic. Catilin. 3. cap. 9 *Tanta res credita & ignotis & barbaris.* hoc eſt Allobrogibus conjuratio concredita. vertrauet. *Credere pecuniam*, mutuo dare Geld leihen/ Idem lib. 1. epiſt. 7. Eleganter Petronius & vere:

Crede ratem ventis, animum ne crede puellis:
Namque eſt fœmineâ tutior unda fide.

Credere ſolo, pro affligere, ſive projicere in ſolum, Lucanus dixit lib. 4. v. 647, & 653 ejusd. lib.

terrisque diu non credidit hoſtem.

¶ Crēditor, ein Gläubiger/ einer dem man mit Schuld verhafftet iſt: qui vel *Chirographarius* vel *pignoratitius* eſt, der auff Handſchrifft/ und der auf Pfand leihet. Cic. Philipp. 6. cap. 4 *Audiſſe arbitror ſponſores & creditores convenire.* & mox: *fraudare creditores.* Seneca Epiſt. 87 *creditoribus ſolvere*, Schuld bezahlen. Metaphorice Plinius lib. 1. epiſt. 13 extr. de eo, qui officium ſeu beneficium ideo præſtat, ut mutuo accipiat. *Poſſum*, inquit, *jam repetere ſeceſſum, & ſcribere aliquid, quod non recitem: ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuiſſe, ſed creditor.*

¶ Creditrix: Cyrilli Gloſſar. *Creditrix*, δανείστρια. Paullus IC. Lege 16. Qui potiores in pignore &c. *Prima creditrix ſuperata eſt à tertio creditore.*

¶ Crēditum, quod debetur, was man ſchuldig iſt. *Creditum ſolvere*, Schuld bezahlen. Seneca 2. de Benef. cap. 34. *aliter beneficium, aliter creditum ſolvitur.*

¶ Crēdŭlus, der bald gläubt. *Credulum ſe præbere*, Cic. Attic. lib. 15. ep. 16. Tibul. lib. 2. Eleg. ultima:

— — credula vitam
Spes fovet, & melius cras fore ſemper ait.

¶ Credulitas, ipſa credendi facilitas, quæ *error magis, quàm culpa eſt*; quemadmodum ad Cic. Plancus ſcribit lib. 10. fam. ep. 23. In bonam partem Chriſtiani ſcriptores pro fide aliquando uſi ſunt. Salvian. lib. 3. de Provid. *Qui enim tam magnam credulitatis & fidei mercedem hoc ſeculo eſſe volumus, qualis credulitas & fides eſſe debeat, conſiderate.*

¶ Incredulus; Horat. Art. P. v. 188 *Quodcunque oſtendis mihi ſic, incredulus odi.*

¶ Incredulitas. Apul. lib. 1. Metam. p. 111 *obſtinata incredulitate ſermonem ejus reſpuebat.* Ut vero Credulitas Theologis nonnunquam *fides* eſt, quæ Deo ejusque verbo debetur: ita Incredulitas contraria huic *fidei* notione apud eosdem eſt. Hieronymus Damaſo epiſt. 125 ſub fin. *Chriſtus Judæorum incredulitate compulſus, proficiſcitur in Galilæam.*

¶ Credibilis, e, veriſimile, ſive quod ejusmodi eſt, ut credi facilè poſſit, gläublich. Cic. in Orat. cap. 36 *Narrationes* (ſint) *credibiles.* Curtius lib. 5. cap. 13. n. 22 *vix credibile dictu.*

¶ Credibiliter. Cic. pro Dejot. cap. 6 *non modo non credibiliter, ſed ne ſuſpicioſe quidem.*

¶ Incredibilis, e, Cicero Att. lib. 5. epiſt. 16 *Incredibilem in modum concurſus fiunt ex agris*, es geſchiehet unglaublicher Weiſe viel zulauffens vom Lande. *Incredibilis virtus* lib. 14. ep. 15 ad eundem.

¶ Incredibilitas. Lege 29. Dig. ad Leg. Juliam de adult. *Adumbrare patientiam prætextu incredibilitatis.*

¶ Incredibiliter. Cic. de Senect. c. 15. pr. *Voluptatibus agricolarum incredibiliter delector.* Idem Philipp. 1. c. 15 *voluntas incredibiliter conſentiens.*

¶ Incredendus, ſic compoſitum ut intolerandus, idem eſt quod incredibilis. Apulejus 2. Metam. p. 120 *incredenda fabula.* & lib. 2. Florid. p. 351 *Pythagoram cæremoniarum incredendas potentias* [ab Ægyptiis] *didiciſſe.*

Verba Compoſita.

¶ Adcredo, idem quod credo; Lucret. 3. v. 870. *facile hoc adcredere poſſis.* Horat. lib. 1. Epiſt. 15. v. 25.

Scribere te nobis, tibi nos adcredere par eſt.

¶ Concredo, concredere, pro credere, ſervandum tradere, vertrauen/ auffzuheben geben. *Fortunas, famam ſuam commendare alicui & concredere*, Cic. pro S. Roſc. c. 39. Idem pro Quintio cap. 20 *Cui tu & rem, & famam tuam commendare proficiſcens, & concredere ſolebas.*

CREMBALVM, τὸ Κρέμβαλον. Ein Brumeiſen/ Maul-Trommel.

CRĒMO, are, comburere, brennen/ verbrennen. Plin. lib. 20. cap. 5 *Cremare in cinerem*, zu Aſche brennen. Cæſ. 1. Gall. c. 4 *damnatum pœnam ſequi oportebat, ut igni cremaretur.* Cic. 14 Philipp. cap. 13 *Humili ſepulcro cremari.* Vid. Kirchm. de Fun. lib. 1. cap. 2.

¶ Crematio, das Brennen. Plinius lib. 23 cap. 2 de vini fece: *Crematio ei multum virium adjicit.* Prudentius in Paſſione Fructuoſi, Augurii & Eulogii v. 88 de Moſe:

Non calcare ſacram crematione,
Aut adſtare Deo prius licebat,
Quam veſtigia pura figerentur.

¶ Cremator, qui cremat. Tertullianus adv. Marcion. lib. 5. cap. 16 *cremator Deus*, hoc eſt, qui flammis mundum puniturus eſt.

¶ Cremabilis. Gloſſ. Cyrilli: *Cremabilis*, καυσιμος.

¶ A *Crémo*, ruſticis dicta *Cremia* ſunt, ligna tenuia, quæ facile ignem concipiunt, ut ſarmenta, &c. Columell. lib. 12. c. 9 *Lebi primum igne, & tenuibus admodum lignis, quæ* CREMIA *ruſtici appellant, fornacem incendemus.* Auctor anonymus in Paſſione Sanctarum Hilariæ, Dignæ, Eunomiæ, &c. apud VVelſerum Rer. Auguſtan. Vindelicorum Commentar. in quâ auctoritates veteres ſive teſtimonia formandæ magis dictorum fidei exhibuit: *Si videritis eas animo pertinaciore obſiſtere & nulla ratione ad ſacrificandum præbere conſenſum, implete memoriam* [cryptam ſepulcralem B. Afræ] *cremiis & ſiccis ſpinis, & claudite ſuper eas ipſam memoriam, & ita demum igni ſupponite, ut nulla ex eis evadat.* Quæ hic *Cremia*; idem paullo poſt *Sarmenta* vocat: Scribit enim: *At ubi videbant omnes contemnere ſacrificia, impleverunt memoriam ſarmentis & ſiccis ſpinis.* &c. Gloſſ. Vet. φρύγανον, *Cremium.*

¶ Cremialis inde: ut, *cremiales arbores* Lege 7 Dig. de ſolut. matrim. § 12, ubi vulgo *gremiales* legitur, tanquam a *gremio*: ſed Salmaſius Exerc. Plin. *cremiales* ſemel iterumque inculcat, & quidem a *cremando* appellatas, quæ etiam Hotomanni ſententia fuit.

Compoſita.

¶ Concrĕmare, verbrennen. Ut, *urbem concremare*, Seneca Phœniſſ. v. 346. Et *urbem igni concremare*; Livius lib. 6. c. 33. De Neronis luxu Plinius lib. 12. cap. 18 *Periti rerum aſſeverant, non ferre tantum* [Arabiam] *annuo fœtu, quantum Nero princeps novissimo Poppææ ſuæ die concremaverit.*

¶ Sĕmi-

¶ Semicremus, gesengt / halb gebrand. Ovid. 12 Metam. v. 287
Semicremoque novat repetitum stipite vulnus.

¶ Semicremus, idem, halb verbrand. Martialis lib. 11. epigr. 55
Thuraque de medio semicremata rogo.

¶ Urbicremus. Prudentius Hamartig. v. 727
Nubibus urbicremis subducere.

CREMONA, Italiæ civitas Pado propinqua; nota ex Virgil. Ecl. 9. v. 28
Mantua, væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

CREMOR, liquor, qui ex granis exprimitur aqua maceratis, ut, *hordei, ptisanæ*, das Feuchte oder Safft so man ausdruckt vom begossenen Korn. Cato de re rustica c. 86 *ubi coctum erit, lacte adde paullatim usque adeo, donec cremor crassus factus erit.* Celsus lib. 3 cap. 7 *cremor ptisanæ.* Ovid. de Medicam. faciei v. 95
Ordea quem faciunt, illis infunde cremorem.

CREMVTIVS, ut *A. Cremutius Cordus*, vir eloquens, ingenio, animo, manu liber, ut Seneca laudat Consol. ad Martiam, quam pater genuerat cap. 1. de quo & cap. 22. ubi exitum ejus describit. Vide & Tacitum.

CRENA, incisura, eine Kerben. ¶ 2. Sectio item illa infima sagittæ, qua nervo inseritur, die Kerbe am Holtz / so man auff die Sehne füget. ¶ 3. Denique incisuræ in utraque extremitate arcus, quibus nervus inseritur, crenæ dicuntur. Hermol. in Plin. lib. 11. cap. 37. Plinii verba, ut vulgo editum, *decrescentibus crenis*, sunt, isque agit de marinæ testudinis stomacho denticulato. At vero nullus MS. liber, quod Harduinus observavit, *crenis* legit, sed *renis*, aut *venis*: nec aliunde facile vocem *Crena* ostendas. Vetus tamen Onomasticum, *Crena*, γλοφίδες.

CREO, creare, producere aliquid ex aliquo, sive facere, parare, &c. zeugen / schaffen / zurichten. *Creare arumnas alicui*, Plaut. Milite a. 1. sc. 1. v. 33. *Creare sibi, capiti suo, fraudem*, ibid. a. 2. sc. 3. v. 23. *Creare periculum alicui*, Cic. 4. Verrin. cap. 37 pr. Unglück / Gefahr zurichten. Sallust. Orat. 2. ad Cæsar. de ordinanda Rep. *Ad virtutem una & ardua via est: ad pecuniam, quæ cuique lubet, nitimur: & malis & bonis rebus illa creatur.* Celsus præfat. *Vel supernus aliquid vel deficiens, adversam valetudinem creat.* ¶ 2. Aliquando idem est quod gignere, & de parentibus dicitur. Liv. lib. 1. cap. 3 *Is Æneam Silvium creat*, Flor. lib. 1. c. 6 *Quambis matre servâ creatum.* Auson. ludo septem sapientum in Solone:
Pulchrius multò patari, quam creari nobilem.

¶ 3. Dicuntur etiam creari, qui deliguntur per suffragia administrandis magistratibus, muneribusque publicis: sic *Consules & prætores creare*, Cic. 9. Att. ep. 9. *Magistratum* Cæsar 7. Gall. c. 32. *Dictatorem* Livius lib. 1. cap. 23. *Ducem gerendo bello*, ibidem, Erwehlen. Id. Χειροτονῶ dixerunt Græci. Vet. Gloss. *Creat*, χειροτονεῖ, χειροτονᾷ.

¶ Creator. Cic. pro Balbo c. 13 *princeps ille creator hujus urbis Romulus.*

¶ Creatrix. *Rerum natura creatrix*, Lucret. lib. 1. v. 622. Et Silius 15. v. 184
bellorum dira creatrix
Ebastanda tibi tellus.

¶ Creatio, ut: *Creatio magistratuum*, Cic. 3. de Leg. cap. 3. extr.

¶ Creatura. Ein Geschöpff. Synecdochice pro homine ponitur, quæ loquendi ratio more Hebræo usurpatur. Marc. 16, 15. & ad Colos. 1, 13. Usu tritissimum nomen, sed dubiæ auctoritatis. Præter enim ecclesiasticos nemo illo usus est. His vero frequentissimum. v. g. Tertullianus Apologet. cap. 30 *Illius est ipse* [imperator,] *cujus & cælum est, & omnis creatura.* Alcimus Avitus lib. 2. v. 47
Quique creatura præfulsit in ordine primus,
Primas venturo pendet sub judice pœnas.

¶ Creāmen, idem, seu creatio, res creata. Prudentius Hamartig. v. 505
— — — *ex elementis*
Cuncta solubilibus, fluxoque creamine constant.

¶ Creābilis. Apulejus Trismeg. p. 85 *materia creabilis est*, i. e. creari potest. Augustin. Confession. lib. 12 cap. 19 *quidquid creabile atque formabile est.* & cap. 28 *creabilis materies.*

Composita:

¶ Procreare, zeugen / hervorbringen. Cic. de Senect. c. 15 *Terra ex minutissimis seminibus tantos truncos ramosque procreat.* Rosc. Am. cap. 14 *pater amens sit, qui odisset eum sine caussa, quem procreavit.*

¶ Procreatio. Cicer. 1. Tuscul. c. 14 *procreatio liberorum.* Idem lib. 2. de Divinat. c. 46 *Dissimilitudo locorum dissimiles hominum procreationes habet.*

¶ Procreator. Cic. de Univers. cap. 8 *ille procreator, mundi Deus.* Idem 4. de Finib. cap. 7 *A natura tributum est, ut hi, qui procreati essent, a procreatoribus amarentur.*

¶ Procreatrix. ut, *Procreatrix omnium artium Philosophia*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 3.

¶ Recreare; proprie denuo creare est, instaurare, reparare. Unde in Vet. Gloss. *Recreatum*, παλιγγενὲς: Et *Recreatio*, παλιγγενεσία exponitur. Cicer. lib. 3. de legib. cap. 8 de tribunatu plebis agens; *Cujus primum ortum, si recordari volumus, inter arma civium, & occupatis & obsessis urbis locis procreatum videmus. Deinde cum esset citò necatus* [vel *lethatus*, ut Gruterus conjiciebat] *tanquam ex XII tabulis: Insignis ad deformitatem puer; brevi tempore recreatur, multoque tetrior & fœdior natus est.* Produximus locum uti Puteanus partim ex conjecturâ, qui pro *legatus*, *necatus* restituit; partim Giphanius ex Codice veteri emendavit. Et vero *recreare* verbo Cicer. lib. 2 de nat. Deor. cap. 4 ita est usus. Ubi etiam τὸ *iterum* quod additum ibi legitur, pro glossemate habeo. Quamquam minimè ignoro Pleonasmos hujus generis & Ciceroni & aliis vetustis scriptoribus frequentatos. Lucret. lib. 5. v. 757
Solque suos etiam dimittere languidus ignes
Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen.

Lactantius, ille Christianorum Tullius; lib. 7. Instit. Div. cap. 21 *Idem igitur divinus ignis eâdem vi & potentia & cremabit impios & recreabit*, &c. Sedulius de Lazaro reducto in vitam lib. 3. Paschal. carmin. sub f.
Postque sepulcralem tandem recreatus honorem.

Et quoniam baptismus lavacrum regenerationis est, ut Apostolo dicitur; idcircò hoc verbum ad Sacramentum istud Christianis scriptoribus non infrequenter transfertur. Vetus Poëta Christianus de Babiani baptism. v. 40
Unanimam alloquitur recreato vorde jugalem.

Recreato, i. e. renato per baptismum. Paullinus ad Cytherium v. 465
Et quos creator opere uno die condidit,
Hos recreat uno munere.

Unum munus baptismum vocat. Usus ita & Arator est in Act. Apostol. v. 118. ¶ 2. Recreari etiam dicuntur ægroti & vulnerati, cum sanitati restituuntur, Cornel. Nepos Eumene cap. 4 *Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit.* Tacit. 2. Annal. cap. 69 *Dein Piso abire Syria statuit, mox adversa valetudine Germanici detentus, ubi recreatum accepit, votaque pro incolumitate solvebantur*, &c. Stat. lib. 1. Silv. Soteriis pro Rutilio Gallico v. 63
Ingentem recreare virum tentemus adorti.

Loquitur Poëta ex persona Apollinis adhortantis Æsculapium filium, ut in curando & restituendo valetudini pristinæ gravitet ægrotante Rutilio mutuas operas sibi præstare velit. ¶ 3. Denique *recreare*, reficere, refocillare est, deque fessis afflictisque omnibus, qui in meliorem statum ex labore miseriaque restituuntur, dicitur. Sic *dirutas & desertas urbes recreare* Cicero dixit lib. 1. ad Quint. Fratr. Epist. 1. cap. 8. *Recreare afflictos bonorum animos*, ad Attic. lib. 1. ep. 16. *Colligere & recreare*, 1. Tusc. c. 24. *Afflictam & perditam provinciam erigere & recreare.* In Verrem Orat. 5. cap. 91.

¶ Recreatio, refectio Plin. lib. 22. cap. 23 *Ab ægritudine recreationi efficax in cibo*, Stärckung / Erquickung. item παλιγγενεσία. Vide suprà.

¶ Recreator. Tertullianus de Anima cap. 43 *somnus recreator corporum.* Add. Inscript. Grut. p. 1095. n. 7.

CREON, ontis, Κρέων, Rex Corinthiorum, Creusam, filiam Jasoni in matrimonium Medeâ repulsâ dedit. ¶ 2. Creon alter Rex Thebanorum filiam suam Megaram Herculi junxit, vide Tragœdias Senecæ Medeam, Herculem Furentem, item Phœnissas Euripidis.

CREOPHILVS, Samius fuit, Homeri hospes, de quo Strabo lib. 6.

CREPERVS, a, um, antiquum, fuit idem quod dubium. Symmach. lib. 1. epist. 1, *res crepera & anceps.* & epist. 13 *primoquam manifestus dies creperum noctis absolveret.* zweiffelhafftig / gefährlich. Apulejus de Deo Soc. p. 51 *rebus creperis & afflictis.* Lucret. lib. 5. v. 1295 *Exæquataque sunt creperi certamina belli.*
Vide Nonium: in *Crepusculum*, paullo post.

CREPIDA, genus calceamenti, quo Græci communiter utebantur: Unde *Græjorum crepidas* Persius dixit Satyr. 1. sub f. Cujusmodi fuerit, ex Gellio discesis lib. 13 cap. 21 extr. Vid. & *Soccus.* Primam corripit, quamvis ex Græco κρηπὶς, κρηπῖδος veniat, Horat. 2. serm. satyr. 3. v. 127
Chrysippus dicat, sapiens crepidas sibi nunquam,
Nec soleas fecit.

Gellius quoque l. c. *Crepidas*, inquit, *& crepidulas, prima syllaba correpta, id genus calceamentum appellaverunt, quod Græci* κρηπῖδας *vocant.* Proverb. *Ne sutor ultra crepidam*, videl. *judicet*, was nicht Schuh seyn / davon soll ein Schuster nicht urtheilen / reprehensio fuit Apellis in sutorem, inepte in picturâ alia quædam cavillantem, quam quæ in calceorum forma sibi viderentur minùs esse adversa. Vid. Plin. lib. 35. cap. 10. Simile huic est, quod fabro cuidam de Musica secum contendenti Strabonicum citharœdum objecisse Athenæus tradidit: *Non sentis te ultra malleum loqui.* Vide Chiliad.

¶ Crepidula, diminut. modo in *Crepida* ex Gellio probatum fuit. Add. Plaut. Persa 4. sc. 2. v. 3.

¶ Crepidarius, adjectivum. Idem Gellius d. lib. 13. cap. 21. extr. *crepidarius cultellus*, ein Schustersmesser.

¶ Crepidarius, subst. ein Schuster. Gellius ibidem: *ejus calceamenti sutores* CREPIDARIOS *dixerunt.* Ipse vero mox ex Sempronio Asello conjuncte *crepidarius sutor.* Ut ita omnino adjectivum sit, quod, ut alia, κατ' ἐξοχὴν substantive interdum ponatur.

¶ Crepidatus qui hoc calcei genere utitur. Cicer. in Pison. c.38 *Nocte intempesta, crepidatus, veste servili navem conscendit.*

CRĔPĬDO, fluminis extrema terra, quam aqua crepitans alluit, das Ufer oder auswendige am Wasser / daran es stößt und rauschet. Statius 9. Theb. v. 492

Stabat graminea producta crepidine ripa
Undarum ac terræ dubio.

Curtius lib. 5. cap. 1. n. 28 *ubi flumen appositæ crepidinis fastigium excessit.* ¶ 2. Extremum item putei, Valla in Raudens. ¶ 3. Et extremitas valli ad oppida & arces, quam mendici occupant, ein Bettlerplatz. Juv. Sat. 5. v. 8

Nulla crepido vacat, nusquam pons?

¶ 4. Oram denique, infimum continentem laxum, *crepidinem* dixit Virg. lib. 10. Æneid. v. 653

Forte ratis celsi conjuncta crepidine saxi, &c.

Der Ort unten am Felsen. ¶ 5. Vel *altitudo & moles saxi abrupti*, secundùm Servium. ¶ 6. *Crepido dorsi*, Stat. lib. 1. Achill. v. 448. Sed *dorsum* ibi metaphorice. Verba sunt:

Rupibus expositis, longique crepidine dorsi
Euboicum scandens Aulis inare.

hoc est, Aulis longe exporrecta in mare Euboicum scopulis prominentibus.

CRĔPO, crepare, blatzen / knarren. *Crepant fores* Ter. Heaut. act. 3. extr. ¶ 2. rumpi, brechen / entzwey gehn. Virg. 5. Æn. v. 205

— — acuto murice remi
Obnixi crepuêre.

¶ 3. Est & *crepare*, subinde quid habere in ore ac molestè repetere, quod queruli non tantùm, sed jactatores etiam & glorioli facere solent. Horatius lib. 1. od. 18

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?

i. e. de laboribus militiæ & onere paupertatis queritur. Lucret. lib. 2. v. 1166

— — laudat fortunas sæpe parentis,
Et crepat antiquum genus ut pietate repletum.

i. e. assidue prædicat.

¶ Crepax, knarrend / platzend. Seneca Epist. 114 *crepacem molam, focum investiunt.* Puta, in Genii festo die.

¶ Crĕpŭlus, idem. Avienus Arat. in Virgine:

Sed crepula ut late vomeret convicia voce.

Et Sidonius lib. 9. epist. 13 in subnexo Anacreontico:

Date nabulos choraulas,
Quibus antra per palati
Crepulis resilanda buccis
Gemit aura tibialis.

¶ Crĕpito, tare, prasseln / rauschen / freq. Æn. 5. v. 458

— — multâ grandine nimbi
Culminibus crepitant.

Idem 4. Georg. v. 151 *crepitantia æra*, id est, cymbala, aut similia instrumenta. Plautus Rudente act. 2. sc. 6. v. 5 *clare crepito dentibus.*

¶ Crepitus, βόμβος, das blatzen / knarren / ut, *Crepitus armorum* Plin. lib. 2. cap. 57. *dentium* Cicer. 4. Tusc. c. 8. *plagarum*, 5. Verrin. c. 62. *Emittere crepitum ventris*, einen Wind lassen / Claudius Imp. edictum meditatus dicitur, *quo veniam daret, flatus crepitusque ventris etiam inter epulas emittendi.* Suet. in Claud. cap. 32.

¶ Crepĭtăculum, Klapper. Colum. lib. 9. c. 12 *crepitaculo æreis terrere fugientem juventutem apium*, den Bienen klingeln. Arnobius lib. 7. p. 233 *Parvuli pusiones ab ineptis vagitibus, crepitaculis exterrentur auditis.* Kinder mit Klappern schweigen. ¶ 2. Thuanus illud tormenti bellici genus, quo vi nitrati pulveris dejiciuntur refringunturque portarum claustra (eine Pedarde) *crepitaculum* vocat lib. 133. Histor. pag. 1048.

¶ Crĕpĭtacillum, dimin. Lucret. lib. 5. v. 232, sed Salmasius, Gifanius, Pareus, & Fayus *crepitacula* legunt. Tamen Tertullianus adverss. Judæos cap. 9 *Scilicet vagitu ad arma esset convocaturus infans, & signum belli non tuba, sed crepitaculo daturus.* Eadem repetit lib. 3. adv. Marcion. cap. 13.

Composita.

¶ Concrepare, sehr knarren / klappern. *Ostium concrepuit.* Terentius Hec. 4. sc. 1. v. 6. *Digitis concrepare*, ein Klippichen schlagen / Plaut. Mil. Glor. act. 2. sc. 2. v. 51.

¶ Concrepatio. Arnobius lib. 2. p. 73 *concrepationes scabillorum.*

¶ Decrepare, pro ultimum crepitum edendo exspirare, Scaliger laudat ad Festum in *Decrepitus.* Hoc enim inde nomen deducit, in quo plura, de Verbo etiam, sub lit. D.

¶ Decrepitus. Quanquam Scaliger, ut modo diximus, & Festus a *Crepare* dicunt; quod tamen idem Festus alibi, atque Nonius a *crepera* derivant, seorsum id exponemus sub lit. D.

¶ Discrĕpare, dissonare. wider einander klingen. Cicero 1. Offic. cap. 40 *Ut in fidibus, aut in tibiis, quamvis paullum discrepent, tamen id a sciente animadverti solet.* ¶ dissentire, discordare per metaphoram. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 4 *neque, si facultas tui præsentis esset, unquam a consiliis tuis discreparem.* Et Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 1. sub fin. *Id a tuis literis, quas ad me de decessu tuo miseras, discrepabat.* Kam mit den Briefen nicht überein. Idem 2. de Invent. cap. 49 pr. *cum inter se duæ videntur leges, aut plures discrepare.* Wider einander seyn.

¶ Discrépans, particip. & adject. Solinus cap. 52 Salmas. [al. 65] de India: *in quantum mores populorum dissonant, habitus quoque discrepantissimus est.*

¶ Discrepantia, dissonantia, dissensus. Cic. Topic. cap. 25 *discrepantia scripti & voluntatis.* Idem 3. de Finib. cap. 12 *Mihi nihil tam perspicuum, quam majorem multo habere Stoicos & Peripateticos rerum omnino discrepantiam, quam verborum.*

¶ Discrepatio, idem, apud Tertullianum lib. 5. adv. Marc. cap. 10. ut Froben. & Pamel. legunt, id quod in Annotationibus Fr. Junius contra Rhenani conjecturam, *disceptationem*, (ut Rigaltius etiam expressit) non inerudite tuetur.

¶ Discrepitare, frequent. Lucret. lib. 2. v. 1017

positurâ discrepitant res.

¶ Increpare, einen Laut oder Knall von sich geben. Virgil. 9. Æneid. v. 504

At tuba terribilem sonitum procul ære canoro
Increpuit.

Disci increpant: die Teller klappen / Cic. 2. de Orat. cap. 5. perœque, sed de ludi genere dixit: *simul ut discus increpuit.* Sic *increpare* dicuntur, quæ vulgi ferri jactarique sermonibus cœpta sunt. Was da licht und laut worden. Cic. 1. Catilin. cap. 7 *Nunc verò me totum esse in metu propter te unum, quicquid increpuerit: Catilinam timeri, &c. ferendum non est.* Ita *suspicio increpuit*, pro Muræna cap. 10. ¶ 2. objurgare, *reprehendere*, übel anfahren / schelten / straffen / ut: *Arrogantiam, perfidiam alicujus increpare.* Suetonius Caligula cap. 39 *Modo avaritiæ singulos increpans:* & in Galba cap. 15 *Etiam sævitiæ populum increpuit. Sævitiæ increpuit*, i. e. sævitiæ nomine, sævitiæ caussa. Ita *impudicitiæ notare*, Tertull. ni fallor, dixit. *Increpare in aliquem* Livius dixit lib. 1. cap. 50. extr. & Sallustius de ordinanda Rep. ¶ 3. Neque verò *increpare quem*, de verbis tantùm, quamquam ut plurimum dicatur, sed & de facto. Tibull. lib. 1. Eleg. 1. v. 11 *Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem*
Aut stimulo tardos increpuisse boves.

In quo *increpare*, ferire, pulsare, percutere est. Ovid. lib. 3. Amor. El. ult.

Corniger increpuit Thyrso graviore Lyæus.

Horat. lib. 4 od. ult.

Phœbus volentem prælia me loqui,
Victas & urbes, increpuit lyra.

Similiter *quem flagro admonere; ferulis objurgare*, boni auctores dixerunt, ut suis locis ostendetur. Flor. lib. 1. cap. 1, *Ad tutelam novæ urbis sufficere vallum videbatur: cujus dum irridet angustias Remus, idque increpat saltu, dubium, an jussu fratris occisus est.*

¶ Increpitus, participium. Livius lib. 23. cap. 26 *Præfecti post classem per paborem desertam graviter increpiti*, hoc est, objurgati. Suetonius Calig. c. 44 *cæterorum increpitâ cupiditate.*

¶ Increpatus, alia formâ participium. Prudentius Cathem. 7 v. 195 *increpata fraude.* Et Justinus lib. 11. cap. 3. n. 5 *legatis increpatis:* quanquam & Iunta ibi *increpitis.*

¶ Increpitus, subst. objurgatio. Apulejus de Deo Socr. p. 52 *increpitu indignatus.*

¶ Increpatio, idem. Vet. Gloss. *Increpatio*, ἐπήμησις, ἐπιψόφησις.

¶ Increpator in eisdem Gloss. vertitur ἐπιπλητής.

¶ Increpatorius. Sidonius lib. 9 epist. 7 *Nostra judicia nil mordax, nihil quoque minantur increpatorium.*

¶ Increpitare, iisdem modis, quibus *Increpare*, accipitur. Cæs. 2. Gall. c. 15 *increpitare atque accusare.* & cap. 30 *irridere ex muro, atque increpitare vocibus*, &c.

¶ Percrepare. Cic. in Verrem 7. cap. 13. *Lucus ille littoris percrepat totus mulierum vocibus*, der gantze Wald ist laut / und schallet.

¶ Recrepare, wiederschallen. Catull. de Berecynthia & Aty, Carm. 64. v. 29

Lebe tympanum remugit, caba cymbala recrepant.

CRĔPVNDIA, ludicra sive παίγνια, nec non ornamenta infantum: Item, quæ Græcis λείψανα & γνησίφανα appellabantur; *monumenta* Latinis & *signa*: h. e. literæ, annuli, atque aliæ res, quæ cum infantibus exponi solebant, unde agnosci olim possent. Vide Petrum Victorium lib. 2. Var. Lect. cap. 3. Casaub. ad Theophrasti characteres περὶ ἀγροικίας. Lindebrogium ad Terent. Eunuch. Act. 4. sc. 5, 16. Allerley Klipperwerck und Kinderspiel / so man den Kindern schenckt. Plaut. Rudent. act. 4. sc. 4. *Sunt crepundia, enficulus aureolus, securicula aurea, siculæ argenteolæ, & duæ connexæ manicula, & sucula, & porculi, & bulla*

bulla aurea. Plinius lib. 11 cap. 51 pro cunabulis aut simili infantili apparatu posuit. *Semestris*, inquit, *locutus est Crœsi filius in crepundiis.*

CREPVSCVLVM, diluculum: die Demmerung. Cùm illucere incipit, & ut Apulejus loquitur, *nox it in diem.* Sic appellare, quod neque verè tenebræ amplius sint, & tamen adhuc incerta lux ac dubia veluti. Ovid lib. 1. Amor. Eleg. 5. v. 5

Qualia surlucent fugiente crepuscula Phœbo:
Aut ubi nox abiit nec tamen orta dies.

Creperum enim dubium est, ut Festus interpretatur. Serv. in 2. v. 268 Æn. de CREPVSCVLO, *quod est dubia lux* [*nam* CREPERUM *dubium est*] *quæritur. Et licet utrique tempori* [matutino juxta ac vespertino] *jungi possit, usus tamen, ut matutino jungamus, obtinuit.* Licet Lucanus dixerit:

Longa repercussò nitescit crepuscula Phœbo.

Contra Varro lib. 5. de L. L. *crepusculum* de vespertino tempore interpretatur, & ita appellatum tradit, *quod dies etiamnum sit, an jam nox, multus dubium.* Nam aliter Censorinus de die Natali cap. ult. quo noctis & diei partes exponit. Vet. Gloss. *Crepusculum, ἑσπέρα.* Item, *ἐσπέρα, sem vesperam, crepusculum.* Nec aliter usus Ovidius laudato loco. Et Plinius lib. 18. c. 25 *mane vel crepusculo*, quo nihil distinctius esse potest. Integra verba sunt: *Quo die incipiunt apparere vel desinunt, oriente sole aut occidente, matutini vespertinique cognominati, prout alterutri eorum mane vel crepusculo contigit.* Apul. lib. 2. Miles. *Cum ecce crepusculum, & nox probella, & nox altior, & deinde concubia altior, & jam nox intempesta.* Sed tamen aliæ Glossæ cum Servio conspirant, *Crepusculum* interpretantes ὄρθρου ἐπιφῶς.

CRESCO, crescere, zunehmen / wachsen / steigen / sich bessern / überhand nehmen. Ovid. 1. Fastor. v. 211

Crebrescunt & opes & opum furiosa cupido, &c.

Juvenalis Sat. 14. v. 139

Crescit amor nummi, &c.

Horat. lib. 3. oda 16

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Majorum fames.

Crescit animus, Cic. pro Lege Man. c. 15. der Muth wächst. *Crescat mihi materies scribendi*, ad Attic. 2. epist. 12. die Sachen / davon ich zu schreiben habe / wachsen mir unter den Händen. *Crescit labor*, Silius 3. v. 529. die Arbeit nimt zu. Eleganter & de iis dicitur, qui aut eruditionis copia, aut dignitate augentur, aut ordinibus, & ita ad amplioremstatum aspirant. Virg. Ecl. 7. v. 25

Crescentem ornate Poetam.

Terentius Prologo Heaut. v. 28 *Date crescendi copiam.* Nepos Attico cap. 21 *Cum ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratiâ fortunaque crevisset.* Cic. pro Rosc. Am. c. 30 pr. *Ex aliquo crescere*, durch einen höher kommen.

¶ Crescentia, substantivum. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *Horarum brevitates aut crescentia cuneorum adjectus aut exemtus persicere cogit:* puta in horologio.

¶ Crementum, pro quo usitatius *incrementum* dicitur. Vet. Gloss. *Crementa αὐξήσεις.* Usus est Varro apud Nonium in *Sutu. Crementa corpora fierent majora.* Tertullian. Res. carn. cap. 58 *unguium & capillorum facilia crementa.* Arator in Act. 2. *fœcundi crementa mali.*

¶ Cretus, creatus, propagatus, gezeugt. Virgil. Æn. 4. v. 192 *Trojano a sanguine cretus.*

Composita.

¶ Accrescere, zuwachsen. Cicer. 2. de Invent. cap. 31 *flumen subito accrevit.* Tacitus 1. Ann. c. 19 *Cespes jam pectori usque accreverat*, de exstructione valli aut cespiticii munimenti. *Per amicitiam*, &c. *quæ inceptæ à parvis cum ætate accrevit simul*, Terent. And. a. 3. sc. 3. v. 7. mit den Jahren zugenommen. *Vana fides accrescit*, Livius lib. 1. cap. 54.

¶ Accretio, incrementum. Cic. 1. Tusc. c. 27 *Accretio Lunæ & diminutio*, das Zunehmen und Abnehmen des Monds.

¶ Accrementum, vulgatum, ex Plin. lib. 9. cap. 2; sed Harduinus ex MSS. legit *nutrimentum.*

¶ Concrescere, mit einander wachsen / zusammen wachsen / zusammen backen / gefrieren. *Mare concrescit glacie*, Ovid. 3. Trist. el. 12. v. 29. *Aqua concrescit nive pruinaque*, Cic. 2 N. Deor. c. 10. Et, *cinis in foco concrescit*, Plin. lib. 18 cap. ult.

¶ Concretus. Livius lib. 21. cap. 36. extr. *hærerent in duratis & alte concreta glacie.* Plin. lib. 30 cap. 13 *sanguis concretus*, geronnen Blut. Paullinus Nol. Carm. 6. v. 310

Qui sentosarum purgans concreta viarum,

mit Dornen bewachsene Wege. Cic. 1. Tusc. cap. 27. pr. *Nihil est in animis mixtum, atque concretum, aut quod ex terra natum atque fictum esse videatur.*

¶ Concretio. Tertullianus de Anima cap. 52 *concretio sorum substantiarum*, i. e. animæ & corporis. Lactantius lib. 1. cap. 5 *Mens segregata ab omni concretione mortali*, quæ verba ex Cic. 1 Tusc. cap. 27 hausit: qui & lib. Nat. Deor. c. 25 extr. *corporum concretionem dixit.*

¶ Concrescentia, subst. Vitruv. lib. 8 cap. 3 *ex aquarum subsidentia in corporibus & concrescentia.*

¶ Decrescere, abnehmen. *Luna decrescens*, Plin. lib. 27 cap. 9. extr. *Flumina decrescentia*, Hor. 4. Od. 7. *Morbus, febris decrescit*, Celsus 3 cap. 6 & 20. *Decrescente die*, Plin. lib. 2. cap. 59. wenn der Tag kürtzer wird. *Decrescit metus*, Silius 7. v. 82. Eleganter Statius lib. 2. Silv. 1. v. 127

Vise puero decrescere vestes.

die Kleider verwachsen.

¶ Decrementum, das Abnehmen. Gellius lib. 3. cap. 10 *quasi jam mundo senescente, rerum atque hominum decrementa sunt.*

¶ Excrescere, in die Höhe wachsen / überhand nehmen. *Cùm ad semipedem* [lactucæ] *excreverint*, Plin. lib. 19. cap. 8. *Carnes excrescentes*, Idem lib. 32. cap. 7 extr. *Luxus in dies excrescit*, Idem 37. cap. 2. Lucan. lib. 4. v. 11

— — lenique excrevit in altum
Pingue solum tumulo.

¶ Increscere, sehr zunehmen / steigen / Liv. lib. 1. cap. 33 *Carcer ad terrorem increscentis audaciæ, media urbe, imminens foro, ædificatur*, der überhand nehmenden Frechheit. Celsus lib. 2. c. 7 *febris interdiu levior est: nocte increscit.*

¶ Incrementum, augmentum, Vermehrung / Verbesserung. *Incrementum afferre*, Cic. 2. Fin. c. 27. *Incrementum alicui rei dare*, Quintil. lib. 3. cap. 2. *Capere incrementum*, sich bessern / zunehmen / Colum. lib. 2. c. 10. Mantuanus Parthen. 1. lib. 1. v. 130

Omne quod excellens opus egregiumque futurum est,
Difficiles ortus habet incrementaque tarda.

Gut Ding will Weile haben.

¶ Incrementulum, diminutiv. Apulejus lib. 5. p. 164 *intrementulum uteri.*

¶ Recrescere, wieder wachsen. Liv. lib. 26 cap. 41. extr. *Fabere militem nomini Scipionum, velut accisis recrescenti stirpibus.* Ovid. 2. Epistola Heroid. v. 5

Luna quater latuit, toto quater orbe recrevit.

Passive Paullinus Jambo ad Cytherium v. 562 de Samsone:

Licet ille fortis postea receperit
Robur, recretis crinibus.

¶ Recrementum, purgamentum, fordes. Plin. 18. cap. 16 *recrementa ferri.* Gellius lib. 17. cap. 11 *aridiora recrementa in alvum convenire: humidiora per renes in vesicam.*

¶ Succrescere, mit unterwachsen / mit zuwachsen. Proprie Columella lib. 4. cap. 14 *Frequenter solum exarandum est, nec patiantur herbam succrescere.* Tralate Plautus Trinum. a. 1. sc. 1. v. 8 *Mores malæ, quasi herba irrigua, succreverunt uberrime.* Liv. lib. 10. c. 13 *gloriæ seniorum succrevisse.*

¶ Supercrescere, hoch über sich treten und wachsen / Celsus lib. 5. cap. 28. n. 2 de carcinomate: *Si ad nimium supercrevit.* Et lib. eodem cap. 22 pr. *ad carnem supercrescentem exedendam*, das wilde Fleisch wegzubeitzen.

CRĒTA, Insula in medio Ponto, ἑκατόμπολις, Virgil. 3. Æn. v. 104

Creta Jovis magni medio jacet insula Ponto,
Centum urbes habitant magnas, &c.

Hodie *Candia* vocatur à montibus ejus occiduis, qui λευκὰ, hoc est, candidi dicuntur, Strabone teste. Insula fertilissima nobilissimi est vini, quod *Creticum* dicitur Malvasier. Nobilem insulam vocat Florus lib. 3. cap. 7, quod Jupiter ibi natus crederetur.

Derivantur hinc:

¶ Cres, Crētis, Crētes, *Epimenides Cres*, hoc est, Cretensis, Cic. de Divinat. lib. 1. cap. 18.

¶ Cressa, fœm. *Puella Cressa*, Ovid. Epist. 2. v. 76. ¶ *Nova Cressa*, vide post paullo.

¶ Cressius, Virg. 4. Æn. v. 70

Quam procul incautum nemora inter Cressia fixit, &c.

¶ Crētæus, a, um, *Cretæa navis*, Propert. lib. 3. eleg. 19. v. 25. Et *Cretæa juga*, Avien. Periegef. v. 162.

¶ Crētis, ĭdis, patronym. fœmin. *Nymphæ Cretides*, quæ Cretam incolunt, Ovid. 3. Fast. 444.

¶ Cretensis, Cretense, Κρὴς, κρητικὸς; *Cretizat cum Cretense* πρὸς κρῆτα κρητίζει, hoc est, *adversus mendacem mendacis utitur*, sumtum à Cretensium vanitate, de quâ Epimenidis testatur à Paulo citatus versiculus:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. quo Plutarchus quoque est usus in Lysandro pag. 444. D. Prœlia præcinente citharâ aggrediebantur, teste Gell. lib. 1. c. 11. & Mart. Capell. lib. 9.

¶ Crēticus, *Mare Creticum*, Horat. lib. 1. od. 26. ¶ 2. Cognomen fuit Q. Metelli, qui insulam armis domuit. Flor. 3. cap. 7. Eutrop. lib. 6. c. 9. ¶ 3. Pes trisyllabus est in prosodia, quem *Creticum* appellant, qui, definitore Cicerone lib. 3 de Orat. cap. 47, *est ex longa, & brevi, & longa, ut*, Quid petam *præsidii, aut* exsequar?

¶ Crēta, appellativum, *terram albam* significat, Kreiden. Non alba tamen tantùm, sed & viridis etiam & nigra est, grüne und schwartze Kreiden / Agricola. *Viridis* meminit Vitruvius lib. 7. cap. 7. & Plinius lib. 35. c. 6. Idem alia genera aliquot eodem libro

recenſet c. 17. Var. Lect. lib. 3. cap. 21. *Creta notare* Perſio approbare eſt; contra *Carbone notare*, damnare. *Album* enim ad boni naturam pertinere cenſuit Pythagoras: *atrum* ad mali. Perſ. Satyr. 5. v. 107

Quæque ſequenda forent, & quæ vitanda vicissim,
Illa prius cretâ, mox hæc carbone notasti.

Hinc *Creſſa nota*, pro felici & candida, qualem Creta facit, Horatius dixit lib. 1. Od. 36. Quo loco videntur argui, qui *Cretam*, cum terram albam ſignificat, à *creſcendo* derivant.

¶ Crētula, Cic. Verr. 6. c. 26. dimin. *Cum epiſtola allata eſſet, ſignum iſte animadvertit in cretula.* Plinio 35. cap. 7 pr. eſt coloris genus. *Ex omnibus*, inquit, *coloribus cretulam amant.*

¶ Crētāceus, kreidicht. Plin. lib. 18. c. 9 *Siligo ponderoſior cretacea*, quæ vel à colore candido ita dicta fuit, vel quod in ſolo nata cretoſo.

¶ Crētātus, *cretâ infectus*, mit Kreide geweiſet. *Cretata faſcia* Cic. Attico 2. ep. 3. *Cretatus bos*, Juven. Satyr. 9. *Cretata ambitio*, Perſ. 5. Sat. v. 177.

¶ Crētōſus, *locus cretoſus*, kreidicht. Plin. lib. 15. c. 18.

¶ Cretifŏdīna, ubi creta foditur. Ulpian. Lege 7 de ſoluto matrim. § 14, & Lege 13 § 5 Dig. de uſufr. & quemadm.

CREVRA, æ, farinæ venter vulgò appellatur, à Plinio *utriculus*, farina ſcilicet furfure melior, & ſimilâ deterior, grob Mehl. *Creura* Palladii vox eſt.

CRĔVSA, Æneæ conjux. Virg. 2. Æn. v. 651

Nos contra effuſi lacrymis conjunxque Creuſa &c.

¶ 2. Fuit & *Creuſa* alia Creontis, Corinthiorum regis filia, vide *Creon.* De hac Propert. lib. 2. Eleg. 16. v. 29

Adſpice quid donis Eriphyla invenit amaris,
Arſerit & quantis nupta Creuſa malis.

Medea enim ductæ à *Jaſone* Creuſæ indignata ſcriniola ei quædam dono miſit, quibus apertis flamma protinus exiit, quæ Creuſam cum tota regia combuſſit.

CRĪBRVM, ein Sieb. *Cribrum farinarium*, Plin. lib. 17. cap. 11. ſub fin. Ein Beutel-Sieb. *Aquam cribro haurire*, fruſtra laborare eſt, vergebene Arbeit thun. Plaut. in Pſeud. a. 1. ſc. 1. v. 100 *Non plures refert quàm ſi imbrem in cribrum geras.* Et *Cribrum carnificinum* Moſtell. a. 1. ſc. 1. v. 53 de eo dixit, cujus pellis loris, flagris & virgis ita perforata eſt, ut cribri ſpeciem exhibere videatur, quod ſervis alicujus facinoris compertis fiebat. Cic. 2 Divin. cap. 27 *quaſi quidquam interſit, mures cribro, an ſcuto corroſerint.*

¶ Cribellum, diminut. Pallad. Februario cap. 24 *nitrum tritum cribello deſuper ſpargas:* & Junio cap. 11. *cribello ſpiſſo cernere, ut grana non tranſeant.*

¶ Cribrare, cribro incernere eſt, aut ſuccernere, ſieben/ ſichten. Plin. lib. 25. cap. 5. Hinc *cribrata tela* lib. 11. cap. 24.

¶ Cribrarius, ein Siebmacher. Plin. 17. c. 11. ſub fin. adjectivè utitur: *Farina cribraria, quæ in tertio remanſit cribro anguſtiſſimo.*

¶ Percribrare, durchſieben / durchrädern. Scribon. Larg. compoſitione 87. *contunditur crocum, percribratur*, &c.

CRICĒTVS, animal parvum, in cavernis agrorum habitans, ſegetibus noxium, iracundum admodum, & mordax, ein Hamſter/ Geſn. Agricolæ, ἀρκτομῦς, ab urſi in facie figura eſt.

CRĪMEN, delictum, culpa, noxa, peccatum: & propriè ſignificat id, quod per contentionem alicui objicitur. Ubelthat/ Sünde / Schuld. *Dare crimini*, Cic. Verr. 7. cap. 50. *In crimen vocare*, ibidem, für eine Schuld oder Ubelthat deuten. *Eſſe crimini*, nachtheilig ſeyn / pro S. Roſc. c. 29. *Eſſe in crimine* Cicer. 6. Verr. c. 45. *Venire in crimen* Terent. Hecyr. a. 3. ſc. 1. v. 55. *Hem in crimen veniet*, hoc eſt, ſuſpicionem, die Frau wird darüber in Verdacht kommen. *Acerba crimina objicere*, Quintil. lib. 6. c. 3. *Criminibus convinci*, Cic. 3. Verr. cap. 9. *Repellere crimen* Quintil. lib. 4. c. 2. von ſich abweiſen. Auſon. de dicto Cleobuli:

Felix criminibus nullus erit diu.

Mit Sünden wird niemand lang Glück haben. *Crimine quem accuſare: compellare:* einen einer Schuld bezüchtigen und anklagen: *crimen alicui movere* Suetonius dixit Claudio cap. 16. Eleganter infelices, *Deorum fortunæque crimina* appellantur. Lucanus lib. 5. v. 59

Fortuna Ptolemæe pudor, crimenque Deorum.

Vide Barthium ad Claudiani Paneg. de 3. Conſ. Honorii v. 65. itemque VVowerium in Apulejum lib. 2. Metamorph. ¶ Crimen quoque ponitur pro *reo*, in illo Maronis lib. 2. Æn. v. 65

Accipe nunc Danaum inſidias, & crimine ab uno
Diſce omnes — —

Sententia eſt: Ex uno Sinone diſce omnes Græcos eſſe inſidiatores. Voſſ. l. 4. Inſtit. Orat. p. 131.

¶ Criminoſus, laſterhafftig. *Criminoſum hoc mihi eſt*, das gereicht mir zu Nachtheil / zu Verdacht / Cicer. in Verrem 7. cap. 18. Idem pro Ligar. cap. 2 *Quod ſi eſt criminoſum, neceſſitatis crimen eſt, non voluntatis.* Et pro Plancio cap. 19 *officioſam amicitiam nomine inquinas criminoſo.* ¶ Maledicus, mordax, ut *Jambi criminoſi*, Horat. lib. 1. od. 16. *Orationibus in patres criminoſis*, Livius lib. 8. cap. 12. Comp. *Criminoſior*, ad Herenn. 4. c. 40. Superlat. Lege 4 Cod. Theod. de pœnis: *Facultas ſupplicandi criminoſiſſimis patet.*

¶ Criminosè, ut, *criminoſe dicere*, Cic. pro S. Roſc. cap. 20. *Qui ſuſpicioſiùs aut criminoſiùs diceret*, de Clar. Orat. c. 34. extr. *Criminoſiſſime infectatus eſt*, Sueton. Tiber. cap. 53. läſterlich / mit Schmehworten / mit vielerley Vorwurff und Auffrückung.

¶ Criminari, läſtern / nachreden / ſtraffen. Terent. in Eun. act. 5. ſc. 2. v. 16 *Hanc metui, ne me criminaretur tibi*, für dieſer habe ich mich gefürchtet / ſie möchte mich bey dir übel angeben. *Invidioſe potentiam alicujus criminari*, Cicer. pro Mil. cap. 5. eines Gewalt aus Verdacht übel nachreden. Sic Livius lib. 3. cap. 9 *patrum ſuperbiam ad plebem criminatus.* Hyginus Aſtron. lib. 2 cap. 18 *Berita, ne ſe ad regem criminaretur:* qui ibidem etiam paſſivè dixit, *non criminatum ab Antia, ſed* &c.

¶ Criminator, ein Läſterer. Tacitus annali 4. cap. 1. n. 5 *ſui obtegens, in alios criminator.*

¶ Criminatrix, ein Läſterin. Vulg. Interp. Epiſt. ad Titum c. 2. v. 3.

¶ Criminatio, obtrectatio, Läſterung. *Allatas criminationes repellere*, Cic. de Amic. c. 18.

¶ Criminalis, adject. magnum crimen intentans, auff Leib und Leben. Ut *accuſatio criminalis*, Lege 3 Cod. de Lege Aquilia: *Cauſſa criminalis*, quæ pecuniariæ opponitur, Lege 15 Cod. de quæſtionibus.

¶ Criminaliter, adverb. Ulpianus Lege ult. Dig. de furtis: *meminiſſe oportebit, nunc furti plerumque criminaliter agi.* Quod opponitur τῷ agi civiliter. Sic Lege 18 Cod. de re militari § 1. *agentibus cauſſas tam criminaliter, quam civiliter.*

CRIMESSVS, ſive Crimiſſus, vel Crimiſus, fluvius Siciliæ, cui verum locum reſtituit Cluverius lib. 2. Sicil. Ant. c. 2. Adde Nepotis interpretes in Timoleonte cap. 2. & Bochart. Canaan. lib. 1. cap. 29.

CRIMNVM, Κρίμνον & Κρίμνος, craſſior tritici & zeæ farina, ex qua puls fit, Grieß. Plin. 18. c. 8.

CRĪNIS, capillus, à diſcretione dicitur, h. e. ἀπὸ τῦ κρίνειν ſecundùm Feſtum. *Comere crinem*, Stat. 2. Silv. 1. v. 122. kämmen. *Deſecare crines*, Ovid. Triſt. 2. v. 394 verſchneiden. *Promittere crinem*, Tacit. ann. 2. cap. 39 das Haar lang wachſen laſſen. *Crinis intonſus* Tibull. lib. 1. eleg. 4. v. 34. *Intorti crines* Valer. Flacc. lib. 6. v. 563. *Crinis niger, crinis rutilus & ari ſimilis*, vide ſuis locis. *Criſpare crinem annulatim*, in annulos ponere, item *ſubannulare*, quid ſit, & plura alia, quæ ad ſtructuram crinium pertinent, vide apud Salmaſium in Capitolini Pertinacem c. 12. ¶ 2. Crines etiam dicuntur crinium ſectæ, ſive plectæ; Græcis, πλοκαὶ, Zöpffe. De quo Salmaſius de Cæſarie pag. 570. & 572. ¶ 3. Eleganti translatione *crinis* quoque de arborum fronde foliisque dicitur. Venantius de Reſurrect. v. 21

Tempore ſubque hiemis foliorum crine revulſo.

Et Prudentius præfat. lib. 1. adv. Symmach. v. 71

Ut concreta vagis vinea crinibus.

Adde, quæ plura in hanc rem Buchnerus congeſſit ad laudatam Venantii elegiam. ¶ 4. Crinem vovere ſe non depoſituros, niſi cæde hoſtium parratâ, Germanis ſolenne fuiſſe Tacitus obſervat de Germaniâ cap. 31. Vide eundem & 4. Hiſtor. c. 61. & ibi Lipſium, nec non Cluverium in antiqua Germania. Solebant veteres & aliàs Diis vovere crinem, nec deſecare: quod *alere, paſcere* Deo crinem dicebant. Vide Cenſorinum de die natali cap. 1. extr. & ibi Lindebrugium.

¶ Crinalis, ad crines pertinens, ut *acus crinalis*, Apulej. lib. 2. p. 207. Haar-Nadel. *Vitta crinalis*, Ovid. Metam. 9. v. 770. eine Haar-Haube.

¶ Crīnāle, ſubſt. ut *curſum crinale*, Ovidius 5. Metam. v. 53. quod etiam *diſcriminale* dicitur, vel *diſcerniculum*, eine Pfriem damit man das Haar krümmet / zieret und ſcheidet.

¶ Crinire, ſeu paſſive Criniri, eſt crinibus veſtiri. Statius 4. Theb. v. 217

frondenti crinitur caſſis oliva.

Idem 4. Silv. 5. v. 10 *Crinitur arbos.* Hinc

¶ Crīnītus, mit Haar bewachſen oder beſetzet. *Crinitus vertex*, Stat. 9. Theb. v. 129. *Galea crinita*, Virg. Æn. 7. v. 785. *Stella crinita*, ein Cometſtern / quam *cincinnatam* dixit Cicero lib. 2. Nat. Deor. cap. 5.

¶ Criniger, der lange Haar träget. Lucan. lib. 1. v. 463. ubi Cattos, Germaniæ populos, vocat *crinigeros.*

CRISIS, κρίσις, judicium, Nachſinnen. Item naturæ & morbi conflictus. Kranckheitwechſel.

¶ Criticus κριτικὸς, Critici judices & cenſores erant Poëmatum, Grammatici, quales fuêre *Ariſtophanes & Ariſtarchus*, de quibus Quintil. lib. 10. cap. 1. qui & lib. 1. cap. 4 ſub initium, eorum officium deſcribit. Nam iidem Critici qui veterum Grammatici erant. *Literatiſſimus Criticus* vocatur Serv. Papirius Pætus Ciceroni lib. 9. Ep. 16. Vide VVowerium de Polymath. *Dies critici, κρίσιμοι*, in quibus de morbi ratione judicium fieri poteſt, die Tage/darinnen ſich die Kranckheit ſonderlich ereignet und merckẽ läſt/ quibus vel exitii vel ſalutis notæ apparent. Sunt autem dies impari

impari numero, *tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus.* Qui vero præ cæteris maximè observantur, *septimus & decimus quartus.* Vide Gellium lib. 3. Noct. Attic. cap. 10. Macrob. lib. 1. in Somn. Scip. cap. 5. Galenum de diebus decretoriis, & Censor. cap. 11. A

CRISPĪNVS, frutex nobilis; quem *spinam appendicem* Plinius vocat: Matthiol. *Crispinum*, Saurach / Versich / frutex in cibaria cum acinis suis expetitus. Hadrian. *Crispinum* Matthiol. nominat, ac describit in cap. 105. lib. 1. Dioscor. de spina acuta. ¶ Est & nomen proprium Romanorum.

CRISPVS, intortus, krauß / *Coma crispa*, krause Haar / Silius lib. 16. v. 120. *crispiores juba*, Plin. lib. 8 cap. 16. *crispissimum folium*, Columell. lib. 11. cap. 3.

¶ Crispulus, dimin. Martial. lib. 5. epigr. 62 *Crispule quis est?* & Seneca Epist. 66 *Comatus & crispulus.* Et epist. 95 *ne quis, cui rellior est coma, crispulus misceatur.*

¶ Crispitudo. Arnob. lib. 2. pag. 73 de lascive saltantibus, *lumborum crispitudine fluctuare.*

¶ Crispare, krauß machen. Plin. lib. 28 cap. 8 *Ajunt simi* [de camelo] *cinere crispari capillum cum oleo.* ¶ 2. A crine transfertur ad alia. Virg. 1. Æneid. v. 313

Bina manu lato crispans hastilia ferro.

De quo Scaliger 4. Poët. c. 1. COLOREM, inquit, *in oratione per Metaphoram intelliges nitorem illum verborum. Est enim nitidum verbum, & quasi coloratius.* CRISPARE, *quam* QVASARE, *si id apud Virgilium significat.* CRISPVM *enim est non rectum. Quassatu hasta curvatur ac crispatur.* CRISPARI *etiam dici potest id, quod manu colligitur. Sic enim crispatur vestis limbus, cùm colligendo digitis corrugatur. Sic duo hastilia veluti duæ rugæ.* Pers. sat. 3. v. 87 B

Ingeminat tremulos naso crispante cachinnos.

¶ Crispatus. Claudian. 2. de Rapt. v. 110 *denso crispata cacumine buxus.*

¶ Crispicare, idem quod crispare. Gellius lib. 18. cap. 11 *Ventis mare caruleum crispicans.* Plin. lib. 16. c. 16 *buxus raro crispicans.*

¶ *Crispisulcans fulmen*, Cic. Topic. cap. 16 dixit.

¶ Concrispare. Ammianus lib. 16 cap. 29 *tela concrispans*, id est vibrans. *Concrispati cincinni*, Vitruv. lib. 4. cap. 1. krause Haarlocken.

¶ Incrispare: unde

¶ Incrispatio. Augustinus epist. 112 ad Paullinam cap. 22 *ornatur capillorum incrispationibus.*

¶ Subcrispus, etwas krauß. *Subcrispus capillus*, Cic. in Verr. 4. cap. 44. *Cauda subcrispa*, Varro R. R. lib. 2. c. 7.

CRISPVS, Prænomen Romanum: ut Crispus Sallustius, vide *Sallustius.* Item Crispus Passienus, quo nihil se cognovisse subtilius in omnibus rebus, maximè in distinguendis curandisque vitiis, Seneca scribit præf. lib. 4. Quæst. natur. C

CRISSO, crissare: *Crissare* autem meretrices dicuntur, cum agitant se, atque subsultim in coitu movent corpus. Usus hoc verbo Lucretius est, itemque Priapejorum Poëta, & Martial. lib. 10. Epigr. 68. Vide & Donatum ad Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 34. Et Scalig. ad Priapeja; & Poëtices lib. 1. cap. 18. p. 64 scribit: *Ex fœdis erat πίγνυμαι. Nam πυγὴ est lumbus & seu moribus fluctuare.* Crissare *Latini dicunt.*

CRISTA, λόφος, ein Federbusch / Straußfeder. *Crista galea.* Virg. 7. Æn. v. 185 *crista capitum.* Idem lib. 6. v. 779 *gemino flante vertice cristæ.* ¶ 2. in avibus quod capiti supereminet, der Kamm / oder Busch auffm Kopff. Plinius lib. 10. cap. 29, *Upupa cristâ pinnis ornata plicatili.* Hinc *Cristas tollere*, proverbialis est locutio pro ferociore, ac animo sibi placere, animo efferri, muthig und hoffärtig daher gehen / sich brüsten. Juven. Satyr. 4. v. 69 *Surgebant illi cristæ*, er ließ sich etwas düncken. Cristas Germani, Gallique in galeis gestabant, ut terribiliores essent hostibus. Cluver. in Germ. Antiq. lib. 1. c. 44. Casaub. ad Suet. Cæsar. cap. 24.

¶ Cristatus, ut: *Galea cristata*, ein Helm mit einem Federbusch / Liv. lib. 9. c. 40. Et Silius lib. 1. v. 401 *cristata cassidis æra.* Sic *Aves cristatæ*, Martial. lib. 14. extrem. *Angues cristati*, Senec. Herc. Fur. v. 216. D

¶ Cristula, dimin. Colum. lib. 8. cap. 2.

CRITHAMVS, & Crithmum, κρίθμον, creta marina, baticula, Meerfenchel / Planta.

CRITHE, κρίθη, ein Gerstenkorn / h. e. tuberculum, quod in palpebris in loco pilorum interdum nascitur, Corn. Cels. lib. 7. cap. 7. n. 2. κρίθη, hordeum significat.

CRĪTIAS, unus è triginta tyrannis Athenienssium. Nepos Thrasybulo cap. 2. n. 7.

CRĪTO, Athenienssis fuit, Socratis familiaris. ¶ 2. Alius Historicus fuit, scripsitque res Persicas & Macedonicas: Suidas.

CRITOLĀVS, Athenienssis, nobilis Peripateticus, cujus quintâ Tusculana meminit Cicero cap. 17. *Quo loco*, inquit, *quæro, quam vim habeat libra illa Critolai, qui, cum in alteram lancem animi bona imponat, in alteram corporis & externa, tantum propendere illam boni lancem putet, ut terram & maria deprimat.*

Hujus Critolai rationes, quibus æternitatem mundi conatus adstruere, recenset Philo περὶ ἀφθαρσίας κόσμου, i. e. de mundi compage incorruptibili. ¶ 2. Critolaus alter Achæorum dux Corinthum evertit. Cic. N. D. lib. 3. cap. 38. ¶ 3. Critolaus Tegeates, Rheximachi F. qui apud Græcos contra tergeminos Phegeatas eâdem & conditione & fortunâ pugnavit, quâ apud Romanos Horatius. Nam is quoque Demodicam sororem interemit, quod sponsum occisum lugeret. Auctor Demaratus in Arcadicis apud Plutarchum in Parallelorum libello.

CROCALLIS, is, gemma est Plinio cerasum repræsentans, lib. 37. cap. 11.

CRŌCIO, crocire, & Crocito, crocitare, corvorum est. Plaut. Aulular. a. 4. sc. 3. v. 2. *Corvus voce crocitabat suâ.* al. *crocibat.*

¶ Crocītus, us, apud Nonium: & *Crocatio* apud Festum, crocorum vox, Rabengeschrey.

CRŎCŎDĪLVS, κροκόδειλος, dictus ἀπὸ τῆς δειλαίνειν κρόκου, *quod croci reformidet nidorem.* Ægypti animal est quadrupes, nascitur ex ovo magnitudine ovi anserini, & excrescit in horrendam magnitudinem. Est autem duplex Crocodilus, alter fluvialis, ποτάμιος, alter χερσαῖος, terrestris. Vide Plinium lib. 7. cap. 25. Nusquam nisi in Nilo Ægypti & Indo flumine, unde appellatur India, Crocodilos nasci, Philostratus auctor est lib. 6. de vitâ Apollonii cap. 1. *Crocodili lacryma* de iis dicuntur, qui simulant se graviter eorum dolere vicem, quibus tamen ipsi perniciem & interitum machinentur, sumtâ figurâ ex eo, quod Crocodilus homine conspecto lacrymas emittit prius, mox eundem tamen devorat. Asterius apud Photium Cod. 271 de Crocodilis ferri scribit, eos capita hominum, quos devorârunt, deflere, & mortuorum deplorare reliquias, non facti pœnitentiâ adductos, sed dolentes, ut ipsi videtur, ipsum caput carne carere, quam devorent. Apul. Apologiâ: *Bellua immanis Crocodilus ille, qui in Nilo gignitur; ea quoque, uti comperior, purgandos sibi dentes innoxio hiatu præbet. Nam quod est ore amplo, sed elingui, & plerumque in aqua recluso, multæ arundines, dentibus implectuntur. Eas illi cum egressus in præripia fluminis hiabit, una ex avibus fluvialibus amica avis, injecto rostro sine noxa periculo exscalpit.* Phædrus fab. 25. v. 4 primam produxit contra naturam elementi. Nisi ibi *Crocodilis* scribendum.

¶ Crocodilium verò herba est Dioscoridi lib. 3. & Plinio 27. cap. 8, similitudine Chamæleontis nigri in locis silvosis nascens, & pota sanguinem per nares pellens. In Italiâ nasci Matthiolus tradit, wilde Eberwurtz.

¶ Crocodilīnus, adject. *Ambiguitates Crocodilinæ*, listige / betrügliche / Sophistische Griff. Quintil. lib. 1. cap. 10.

CROCVS, & *crocum*, κρόκος, κρόκον, Saffran; *Crocum* in neutro propriè, in masculino poëtice dici auctor Lactatius Placidius est Statii scholiastes. Prima nobilitas Cilicio est, quod in monte Coryco nascitur, Plin. lib. 21. cap. 6. Isidor. lib. 14. cap. 3. Hinc *Cilicum flores*, pro Croco Corycio Statius dixit Epicedio in Glauciam lib. 2. Silv. 1. v. 160. Ubi nota luxum in funeribus, qui croco etiam rogum respersêrunt. Quanquam Theatra quoque Croco (id est, liquore crocino sive croco aqua diluto) sparsa Lipsius de Amphitheatro, itemque Scaliger & Passeratius ad Propertium observant. Redeunte ex Achaja Nerone Romam sparsum per vias identidem crocum Suetonius refert Neronis vitâ cap. 25. Cereri, & Eumenidibus alius crocus dicatus erat. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 102. *Crocum silvestre*, vide *cnicus.* ¶ 2. Plinius *crocum* etiam luteos illos apices in medio lilio vocat lib. 21. cap. 5. Ad rosas quoque hoc nomen Ausonius transtulit Eidyllio 14. v. 32

Prodens inclusi semina densa croci.

¶ Croceus, gelb / Saffranfarb. Ut, *Chlamys crocea*, Virg. 11. v. 775. ¶ 2. quod aliquid croci refert, ut, *odor croceus*, Idem Georg. 1. v. 56.

¶ Crocatus, idem. Plin. lib. 16. cap. 34 *semen crocatum.*

¶ Crŏcīnus, idem. *Semen crocinum.* Plin. lib. 21. cap. 19.

¶ Crŏcinum, κρόκινον, genus unguenti ex croco. Propert. lib. 3. El. 10. v. 22

Et crocino naves myrrheus ungat onyx.

¶ Crocomagma, κροκόμαγμα, unguenti ex croco & vino dulci. Plin. lib. 21. cap. 20 *unguento crocino, quod crocomagma appellant.*

¶ Crŏcōta, κροκωτός, vestimentum muliebre, colore croceo, Cic. de arusp. respons. cap. 21 *Clodius à crocota, à mitra, a muliebribus soleis*, &c. *est factus repente popularis.* Apul. lib. 11. *Vidi & simiam pileo textili, crocotâque phrygiâ, catasmiti pastoris specie, aureum gestantem poculum.* Suidas: κροκωτός, *indumenti species, aureum gestantem poculum.* Mustela crocoton, μυ ἐγκύκλιον, vestimentum orbiculatum est. *Mustelæ crocoton*, scilicet, *addere*, est honorem conferre indignis, der Sau einen Belt anlegen / vid. Chiliad. *Feli crocotam.*

¶ Crŏcōtula, Plaut. Epidico act. 2. sc. 2. v. 47.

¶ Crŏcotularius, infector, Idem Aulul. act. 3. sc. 5.

CRŎCOTTA, vel *Crocuta*, quod & *Corocotta* dicitur, monstrosum Æthiopiæ animal, quod sermones hominum imitetur, de quo Plinius lib. 8. cap. 21. pr. & cap. 31 ejusdem libri: item Ælian. Hist. Animal. lib. 7. c. 22, & Capitolinus in Pio cap. 10.

CROESVS, Κροῖσος, Lydorum Rex opulentissimus. Cum Solonem ad se accersitum interrogasset, utrum se feliciorem cognovisset quemquam, ille post aliquot nominatos, quos beatos quoque ipse judicaret, tandem respondit: *O Rex, cum hominis vita varius fortunæ vicibus assidue rotetur, nos Græci felicitatem adhuc obnoxiam vicissitudini temporis non solemus sufficere: si cui verò prosperitatem Deus honesto exitu confirmavit, hunc nuncupamus beatum. Spirantu enim adhuc, periculoque in vita exposiri felicitas, sicut certantis præconium & corona, fluxa & vana est.* Hoc responsi tum quidem non admodum tulit patienter. Sed paullo post a Cyro in acie superatus, admissâ urbe captivus, cum ad incendium duceretur, ascendens pyrum, quam potuit altissimâ voce, spectantibus Cyro & cunctis, *ô Solon*, terque quaterque exclamavit. Quod cum audisset Cyrus, interrogari jussit, quis hominum deorumve esset hic, quem ultimo in supplicio tantopere efflagitasset? Qui nihil dissimulans rem ordine narravit, quibus rationibus sapientissimus ille vir eum monuisset, ut vitæ exitum metiretur; quandoquidem neminem beatum dici debere existimaret ante obitum, neque quicquam propter assiduas fortunæ vicissitudines stabile perpetuumque teneri. *Quæ cùm secundas ego*, inquit, *rebus æstimarem, triste nunc omnibus spectaculum factus, serâ pœnitentiâ afficior.* Hæc cùm Cyro renunciarentur, cautior & ipse factus Crœsi periculo, ejusque sortem miseratus, non solum ab incendio eum liberavit, sed ad ultimum usque diem summo honore prosecutus est, Plutarch. vitâ Solonis. Sed de servato Crœso longe aliter narrat Nicolaus Damascenus, non verisimiliter tamen. Vide ejus fragmenta & Grotium ad Gallos epist. 110. Respexit huc Juvenal. Sat. 10. v. 273

Festino ad nostros, & regem transeo Ponti,
Et Crœsum, quem vox justi facunda Solonis
Respicere ad longæ jussit spatia ultima vitæ.

Et Ovid. lib. 3. Metamorph. v. 135

— — — Sed ultima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Porro apud Xenophontem lib. 7. de Pædia Cyri Crœsus ipse post ingentem, quam filiorum suorum causâ expertus fuisset aliquando, calamitatem hoc etiam sibi ab Apolline redditum oraculum testatur:

Σαυτὸν γνώσεαι Δεύκαιον Κροῖσε περήσεις,
Ipsum te noscens es felix Crœse futurus.

¶ Pro opulentis usurpatur. Martial. lib. 11. Epigr. 6

Ardua res hæc est; opibus non tradere mores
Et cum tot Crœsos videris, esse Numam.

CRŎNIA, orum, Κρόνια, Latine Saturnalia dicuntur, Saturni scil. festa, quem κρόνον Græci dicunt.

CRŎTĂLVM, Κρόταλον, æneum crepitaculum, quo utebantur mulieres Syræ, quæ *Ambubaja* dicebantur. Eine Klapper. Cic. in Pison. c. 9. & Macrob. 2. Saturn. cap. 10. Quale, & unde fuerit, unicè docet Scaliger ad Copam Virgilii; Item animadvers. in Euseb. Chronicon pag. 156. Vide & Laurent. Pignorium de Servis pag. 87. & sequent. ubi & figuram exhibet optime cum verbis Apuleji, à Scaligero productis, congruentem.

¶ Crotalia margaritas collisu sonantes, quarum crepitu Græci delectabantur, Plinius vocat lib. 9. cap. 35.

¶ Crotalistria, quæ Crotalum pulsat. Propert. lib. 4. Eleg. 9. v. 13

Nilotes tibicen erat, crotalistria Phile.

Ut verè emendavit Scaliger. *Crotalistria Philis*, dicitur ut *Hospes Zacyntho*, apud Plautum pro Zacynthio. Omittitur autem in talibus præpositio A vel Ab, ut integrum sit; *Crotalistria à Philis.* Vide supra in *A & Ab.* Philæ autem insula ad Syenen Ægyptiest. Conf. Barth. ad Stat. Silv. pag. 157. Laberius apud Petronium Ciconiam avem eleganter *Crotalistriam* vocat, quod voce, quam edit, crotalorum crepitus imitetur.

CRŎTON, sive Croto, Silius lib. 11. v. 17

— — — patefecit amicas
Alta Croton portas.

Κρότων, Italiæ civitas in sinu Tarentino, Milone athleta memorabilis, & celebris tum ingenti numero Pythagoræorum, tum multitudine præstantium athletarum. *Crotone salubrius* prov. de re innoxiâ; &

μέτεστι πᾶσα πρὸς Κρότωνα τὴ ἔστι,
Nihil alia civitates ad Crotonem. Vid. Chiliad.

¶ Crŏtoniāta, vel *Crotoniates*, ut: *Qui Crotoniatarum postremus est, is reliquorum Græcorum primus est.* Natum adagium inde est, quod in uno aliquando certamine *Olympico* victores omnes *Crotoniatæ* fuerunt. Consule de utroque Erasm. Chiliadas. Maximam in exercendis corporibus curam posuerunt.

¶ 2. Crŏton, Κρότων, Dioscoridi *ricinus* est, seu *Cici*, κίκι, planta, Wunderbaum. Vide *Ricinus.*

CRŪDVS, crudum, Græcè ὠμὸν, incoctum dicitur, acerbum & recens. *Caro cruda*, quasi adhuc cruenta, roh Fleisch. *Cibi crudi*, i. e. nondum cocti, ungar. Juvenal. Satyr. 1. v. 143

crudum pavonem in balnea portas,

i. e. cibum per se difficillimæ concoctionis, & in stomacho nondum digestum. *Crudæ pomæ*, Cicer. de Senect. cap. 19. unreife Aepffel. ¶ 2. Crudum etiam dicitur, quod nondum ex maturitate aruit, & Sole excoctum cœpit flaccescere; Sed adhuc valde viride est, frisch: quemadmodum *palmitem crudum* Lucanus dixit lib. 4. v. 317. Virgilius verò *crudum* & *viride* conjunxit, cum in 6 Æneid. v. 304 ait:

— — — Cruda Deo viridique senectus.

Quod suum fecit Tacitus Agricola cap. 29. *Cruda & viridis senectus* est, quam *Aquilæ senectutem* Terentius dixit: i. e. robustam, validam, integris viribus, &c. Sic *Crudum funus* Zeno Veronensis elegantissimus auctor dixit; quod acerbum alias, hoc est, immaturum vocabatur, Serm. de Job. Sic Martial. lib. 8. ep. 63 *Crudum viro puellam* dixit pro immaturâ & nondum nubili: Varro Agathonem *virginem acerbam* appellat. ¶ 3. Et hinc pro recente *crudum* ponitur. Sic *crudum servitium*, Tacitus dixit 1. Annal. cap. 8. *Crudum vulnus*, eine frische Wunde / Plin. lib. 5. Epist. 21. extr. quo sensu Cassius Parmensis apud Sueton. Aug. cap. 4 supremo gradu *crudissimum pistrinum*, id est, recentissimum dixit. ¶ 4. Horat. lib. 1. Sat. 5. v. 49 *Crudos* dixit, qui ἀπέψιᾳ vitio laborant.

¶ Percrudus, valde crudus, Columella lib. 12. cap. 10. *pruna percruda.*

¶ Semicrudus, halb rohe. *Semicruda exta*, Sueton. Aug. cap. 1. *Lupini semicrudi*, Columella lib. 6. cap. 25. Metaphorice Juvenalis lib. 4. Silv. 9. v. 48.

Quid si cum bene mane semicrudus
Ianum tibi dixero salutem.

Ubi *semicrudus*, semisopitus, noch nicht ausgeschlaffen.

¶ Subcrudus, crudus aliquantulum. Corn. Celsus lib. 2 cap. 29 *Allium movet brassica, si subcruda est.* Et lib. 6 cap. 13 *Ulcus subcrudum incidendum.*

¶ Cruditas, ἀπέψια, stomachi dicitur affectus ex difficili concoctione, studiosis plerumque inimicus, die Undäuung des Magens. Quod vitium plurimorum morborum causa est, quemadmodum Cicero dixit de fato cap. 15. *Cruditatem contrahere*, Quintil. dixit lib. 7. cap. 3. sub fin. in eine Undäuung und Schwachheit des Magens gerathen. Columella lib. 6. cap. 15 *lumbrici fere nascuntur cruditatibus.*

¶ Crūdesco, crudui, crudescere. Symmachus lib. 8. epist. 58 *Credo ex vigiliis nocturnis, quarum in præsentiâ exiguus fuit sensus, noxa post cruduit.* Sic quoque Virgil. 3. Georg. 504

Sin in processu cœpit crudescere morbus,

Transfertur ad alia. Tacitus 3. Hist. cap. 10. *crudescit seditio.* Silius lib. 1. v. 432

magica ferrum crudescere linguâ.

vergiftete Waffen.

¶ Rĕcrūdescere, est denuo irritari, exacerbari, wieder auffbrechen / neu werden / ut: *Hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescunt*, Cic. 4. epist. 6. durch diesen so heffrigen Unfall und Betrübniß brechen mir wieder auff die alten Schäden / so da etwa zugeheilet waren. *Seditio recrudescens*, Liv. lib. 6. cap. 18.

¶ Cruditare, male concoquere, vel nondum concoxisse. Tertullian. de Jejun. cap. 16 *populus carnis abidissimus usque ad choleram ortygometras cruditando.*

CRŪDĒLIS, immitis, atrox, grausam / tyrannisch / unbarmhertzig. *Bellum crudele* Cic. Attico lib. 9. epist. 5. *Crudelior janua*, quæ supplices non admittit, Propert. lib. 1. eleg. 16. *Crudelissimi parricidæ*, Sallust. Catil. cap. 52.

¶ Crūdelitas, Grausamkeit. Cic. off. 3. c. 11 *Hominum naturæ maximè inimica crudelitas est.* Idem pro Flacco cap. 11 *homo crudelitate barbarus.* Idem lib. 1 de Orat. c. 52 *quorum crudelitas nostro sanguine non potest expleri.* Et Philipp. 11 cap. 3 *ut suam insatiabilem crudelitatem exercuerit non solum in vivo, sed etiam in mortuo.*

¶ Crudeliter, grausam. Cic. 1. Catil. cap. 12 *crudeliter & regiè factum.* Curtius lib. 10. cap. 5 *ipsum Darium fiorusse paulisper, ut crudelius posset exstingui.* Cic. pro Milone c. 33 *crudelissime necatus.* Cæs. 1. Civ. cap. 2 *ut quisque acerbissime crudelissimeque dixit, ita quam maximè ab inimicis Cæsaru collaudatur.*

CRVMA, κύημα, dictum à κρούω, h. e. feriendo vel *crepando*, ein Schellenwerck oder Tantzspiel. Erant autem *crumata* ex regulis sive osticulis, eisque utebantur mulieres Gaditanæ & Cantabræ, quemadmodum æneis illis crepitaculis Syræ. Dicebantur & *Scabilli*: quæ vox hodieque durat, licet aliquantùm depravata. Hispani enim & Aquitani similia crepitacula *cascabilles* vocant. Vide Scaliger. ad Copam Virgilii.

CRŬMĒNA, loculus, eine Tasche. Dicitur & *Fundus*; item *ventrile.* Cujacius lib. 10. observ. cap. 26. *Crumena deficiens*, eine ledige Tasche / apud Horat. lib. 1. epist. 4. v. 11. & Juven. Satyr. 11. v. 38

— — quis eum te deficiente crumenâ
Et crescente gulâ manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in ventrem?

¶ Cupidinum crumena porri folio vincta est, vide Chiliadas.

¶ Crumenisèca, ein Beutelschneider.

CRVOR, geronnen oder geliefert Blut. Sallust. Catilin. c. 51 *cadaveribus,*

daveribus, cruore, atque luctu omnia compleri. Horat. principio lib. 2. Carm. *arma nondum expiatis uncta cruoribus.*

¶ Cruentus, blutrünſtig / blutig. *Cades cruenta*, Senec. Herc. Fur. v. 1160. *Cadaver cruentum*, Cic. pro Mil. cap. 13. *Cruenta atque luctuoſa victoria*, ein Sieg / der viel Bluts / und manchen tapffern Mann gekoſtet hat / Salluſt. Catil. cap. 58. extr. *Ira cruenta*, Horat. 3. Oda 2. v. 11. Blutgeriger Zorn. Ovid. 12. Met. v. 592

— — — belloque cruentior ipſo.

Vellejus lib. 2. cap. 71. *Non aliud bellum cruentius cade clariſſimorum virorum fuit.* Lactantius de Mort. Perſecutor. cap. 8 *cruenteſſimus fiſcus male partis opibus adfluebat.*

¶ Subcruentum, i. e. cruentum aliquid habens admixtum, Celſus lib. 4. cap. 21.

¶ Cruentè, adv. blutig. Prudent. in Romano v. 1095 *ſi cruente puniamur, vincimus.* Vopiſcus Aureliano cap. 21 *cruentius, quæ mollius fuerant cunnda, compeſcunt.* Et Oroſius lib. 1. cap. 17 *bello cruentiſſimè geſto.*

¶ Incruentus, non cruentus, ut, *incruenta victoria* Salluſt. fin. Catil. *prælium incruentum*, Liv. lib. 2. cap. 56.

¶ Incruente. Prud. Romano v. 1094

Si vos ſinatis, incruente vivimus.

¶ Cruentare, mit Blut färben / beblůten. Cicer. Aruſp. R. cap. 16 *Cruentari ſcelere*, mit einer Ubelthat befleckt werden. *Cruentare manus ſanguine ſuorum.* Corn. Nep. Epam. cap. 10. de iis quí ſe miſcent bellis civilibus. Propert. lib. 4. Eleg. 9. v. 39.

Impoſitique notam collo, morſuque cruentat.

¶ Cruentatus, ut, *gladium cruentatum in vaginam recondidit*, Cic. 2. de Invent. cap. 4.

¶ Incruentatus, non cruentatus. Foro Rom. Steph. Tacitus citatur ex 4. Hiſt. cap. 37. n. 4, ſed meliores libri, ut Berneggeri, Ryckii, Pichonis &c. *incruenti* habent. Rectius certiusque Ovidio hæc vox vindicari poteſt 12 Metamorph. v. 496

manet imperfoſſus ab omni
Inque cruentatus Caneus Elateja ictu.

Hoc eſt *incruentatusque*, eleganti tmeſi.

CRVS, eſt à genibus ad inferiorem pedem usque, conſtat ex *tibiâ & ſurâ*, das Schinbein. *Tibia*, die Kntерör. *Sura*, die Waden. *Crurum gracilitas*, Suet. Calig. c. 3. Quam equitando emendarit ibid. obſerva, & conſule ſimul Caſaubonum. *Crus arboris*, der Stamm biß an die Aeſte / Colum. lib. 5. cap. 11. *Crurum tenus* Virg. 3. Georg. v. 53.

¶ Cruſculum, Martial. lib. 3. Epigr. 93

Peſtis cicada, cruſculumque formica.

¶ Crurifragium & Crurifrangium, vetus Gloſſar. Interpretatur σκελοτοκόπιον. Cicero pro S. Roſc. cap. 20 *crus cui ſuffringere* dixit: & 13. Philipp. cap. 12 *proverbii loco dici ſolet, perire eum non poſſe, niſi ei crura fracta eſſent.* Apulejus lib. 9. *crurum ei fragium abominata.* De ſervili hoc ſupplicii genere conſulatur Lipſius de Cruce cap. 14. & Caſaub. ad Suet. Aug. cap. 67. ¶ Plautus Pœn. 4. ſc. 2. v. 64 *Crurifragium* ſervum vocat, cui crura debeant ſuffringi.

¶ Cruralis, adject. ut *Crurales faſtiæ*, Fragm. Petron. Tragur. p. 18.

CRVSMA, ătis, pulſus, ejusdem cum crumate Originis: unde & Muſicæ pars *Cruſmatica* appellata. Vetus Auctor fragmenti, quod cum Cenſorino edi conſuevit cap. 11. *Muſica eſt peritia facundorum & canendorum modorum: ejus partes;* HARMONICA, ORGANICA, CRVSMATICA. *Cruſmata pulſus dicon ſive carmina vocantur.* Martial. lib. 6. Ep. 71

Edere laſcivos, ad Batica cruſmata, geſtus,
Et Gaditanis ludere docta modis.

CRVSTA, die Schalen oder Rinden / ut, *Panis cruſta*, die Rinden am Brodte. Eſt autem cruſta ſuperior, quam Græci ἐπάγειον, & inferior, quam ὑπήδιον vocant, rectius ψαθία. Euſt. Athen. die oberſte und unterſte Kruſt oder Rinden am Brodt. *Cruſta argenti celati*, Cicer. 6. Verrin. cap. 23. extr. das erhabene Bildwerck am ausgeſtochenen Silber. *Vulnus, ulcus cruſtam ducit*, die Wunde gewinnet Haut. ¶ 2. Sunt & parietum cruſtæ, die getünchten Sachen an den Wänden. Plinius lib. 36 cap. 6 *Primum Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ traditur Mamurra.* Hinc eleganti metaphora Seneca de Provid. cap. 6 *Non eſt ſolida & ſincera felicitas: cruſta eſt, & quidem tenuis.* Eadem eſt, quam *bracteatam felicitatem* epiſt. 115 vocavit. *Cruſtæ glaciales*, Eysſchollen. Virg. 3. Georg. v. 360

Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ.

Servius ad eum locum: *Notandum, quia cum* hæc cruſta *dicimus fœminino genere, lapidis aut ligni, aut gelu partem ſignificamus. Cum verò* Cruſtum *dicimus, edulium aliquod ſignificamus, partem panis vel placentæ* &c. *Cruſta ex fundo*, ein Stücke Erde; Ein Kloß / Lege 9. De damno infecto &c. Lucretius lib. 6. v. 625

Und nolle vias quoniam perſæpe videmus
Siccari molliique luti concreſcere cruſtas.

¶ Cruſtula, æ, diminutivum, ut, *cruſtula ulcerum*, ein Grindlein. Plinius lib. 22 cap. ult. *Lens cruſtulas ulcerum rumpit.*

¶ Cruſtare, cruſtam inducere, überziehen / tünchen. Plinius lib. 15. cap. 6, *Mala generoſiſſima cruſtant gypſo & cetera.* Similem ferme rem in ædificiis deſcripturus lib. 36 cap. 6 *cruſtâ marmoris parietes operuiſſe* dicit. Hinc *cruſtata domus*, quæ cruſtis marmoreis veſtita eſt. Lucanus lib. 10. v. 114

Nec ſummis cruſtata domus, ſelliſque nitebat
Marmoribus.

¶ *Cruſtata animalia*, cujusmodi ſunt teſtudines canoræ, locuſtæ, & piſcium genera nonnulla, Thiere mit einer harten Haut oder Schild überzogen. Plin. 11. cap. 37.

¶ *Cruſtarius*, qui cruſtat parietes. Plin. lib. 33 cap. 12 *Habuit & Teucer cruſtarius famam.*

¶ Cruſtarius adject. ut *Cruſtaria taberna*, a vaſis cruſtatis, quæ ibi venduntur, dictæ. Feſtus.

¶ Incruſtare, idem. Horat. lib. 2. ſerm. Sat. III. v. 55

At nos virtutes ipſas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incruſtare.

¶ Incruſtatio. Lege 79 de Verborum ſignific. *incruſtationes, loricationes, picturæ.*

¶ Cruſtulum, fruſtum panis bene cocti, leviter mellíti. Vide Lipſ. ad Senecam Epiſt. 56. Horat. lib. 1. Sat. 1. v. 25

— — — Ut pueris olim dant cruſtula blandi
Doctores, elementa velint ut diſcere prima.

Eiſen-Kuchen / Hontg-Kuchen. Apulejus lib. 10. p. 244 *Incellulam ſolebant deportare mei domini, ille porcorum, pullorum, piſcium, & ejuscemodi pulmentorum largiſſimas reliquias: hic panis cruſtula, lucunculos* &c. Vetus Inſcriptio apud Gruter. p. 228. n. 8 MVLSVM ET CRVSTVLA PECVNIA NOSTRA DEVOTIS OMNIBVS ET POPVLO DEDIMVS.

¶ Cruſtŭlārius, ein Kuchen-Becker / Seneca Epiſt. 56.

CRVSTVMĪNVM, oppidum Italiæ juxta Vejos, à quo

¶ *Pyra cruſtumina* ex generoſiſſimorum genere Plinio & Columellæ. Parteßbirnen.

¶ Cruſtumius, idem. Virg. lib. 2. Georg. v. 88

Cruſtumiis Syriiſque pyris gravibuſque volemis.

Ubi Servius: *Cruſtumia pyra ſunt ex parte rubentia, ab oppido Cruſtumio nominata.*

CRVX, gabalus, patibulum; βάσανος, ein Galgen. *In crucem tollere*, Cicer. 7. Art. ep. 11. *agere*, pro Cluent. cap. 67. *Cruci ſuffigere*, in Piſon. c. 18. *Cruce afficere*, in Verr. 3. cap. 4. & Curtius 7, c. 5. Creutzigen / an Galgen bringen. *Corbos in cruce paſcere* Horat. 1. Epiſt. 16, 48. ¶ 2. Generaliter *crux*, pro omni angore, cruciatu, atque interitu accipitur. Plautus Menæchm. Prologo; *Abſtruxitque* [fluvius] *hominem in maximam malam crucem.* Et Rudente a. 1. ſc. 2. ſimiliter de puellâ aquis mersâ; *Sed dextroverſum averſa it in malam crucem.* & Aulular. a. 3. ſc. 5. v. 48 *Aliqua mala crux ſemper eſt, quæ aliquid petat.* Columella lib. 1. cap. 7 *Jus ſummum antiqui, ſummam dicebant eſſe crucem.* Terentius Eunucho a. 2. ſc. 3. v. 91 *Cruces* dixit, qui affligunt & cruciant.

¶ Crŭcĭare, cruci affigere. Hegeſippus lib. 18. *Capiebantur innumeri*, [Judæi] *quingenti ferme ad diem cruciabantur.* Vet. Gloſſ. *Cruciat, crucifigit, σταυροῖ.* ¶ 2. *cruciare* eſt quovis modo affligere, quälen. *Cruciari dolore*, Cic. 2 de Fin. cap. 4. *vigiliis & fame*, Idem lib. eod. c. 20. Plautus Capt. act. 3. ſc. 4. v. 69

Crucior, lapidem non habere me, ut illi maſtigiæ
Cerebrum excutiam,

Thut mir weh / verdreuſt mich.

¶ Crŭciatus, nom. Quaal / Marter. *Cruciatu angi*, Cic. 2. off. c. 7. *conficí*, 11 Att. ep. 11. *perire*, 3. Nat. D. c. 33. *Cruciatus perferre: in cruciatum venire* apud Cæſ. lib. 1. Gall. B. cap. 31 & 32. Plur. Idem lib. 5. c. 54 *omnibus cruciatibus affectus necatur.*

¶ Dixit & *cruciamentum* Cicero Philipp. 11. cap. 4. ut, *Cruciamenta laborum.* Et Arnobius 7. p. 248 *orbitatis cruciamenta ſentire.*

¶ Crŭciāmen, idem. Prudentius hymno Exequiar. v. 90

per cruciamina læti
Via panditur ardua juſtis.

¶ Crŭcĭarius ſubſtantivè, qui pendet in cruce; vel cruce dignus. Ein Schecher: Petron. *Cruciarii unius parentes ut viderunt noctè laxatum cuſtodiam, detexere pendentem.* Apul. lib. 10. poſt princip. *Nec tantillum cruciarius ille deterritus* &c. Ammian. lib. 30 *Longum eſt, qua cruciarius ille conflavit.* Iſidor. lib. 10. in C, *Cruciarius, eò quod cruce dignus.*

¶ Cruciarius, à, um: quicquid cruciat: Tertull. adv. Hæretic. cap. 2. pr. *Febris per cruciarios & mortiferos exitus erogat hominem.*

¶ Cruciabilis, idem. greulich / grauſam. Apulejus lib. 10. ſub initium: *cruciabili ſilentio diutiſſime fatigata.* Gellius lib. 3. cap. 9 *cruciabili exitu.* Et Prudentius Pſychom. v. 447 *iter ad cruciabile.*

¶ Cruciabiliter, adverb. Hirtius Bell. Afr. c. 46 *cruciabiliter interfecti.*

¶ Cruciator. Arnob. lib. 1. p. 23. *Pœnas cruciatoris perpetitur ſævitate.*

¶ Cruciabundus. Cyprian. epiſt. 55. cap. 4.

¶ Crucifer, idem qui cruciarius, cruce dignus, quia damnati cru-

crucem in supplicii locum ipsi afferre cogebantur. Ita Prudentius Salvatorem alloquitur III. Cathemer. principio: A

O crucifer bone, luciſator, &c.

¶ Crucisălus, Plauti fictum verbum Bacch. 2. ſc. 3. v. 128, pro eo, qui ſalit in crucem.

Verba Compoſita:

¶ Diſcruciare, zermartern / zerplagen. Paſſive Terent. Adelph. 4. ſc. 4. pr. *diſcrucior animi.* Cic. pro Q. Roſc. cap. 11. *cum tarde percipi videt, diſcruciatur.*

¶ Diſcruciatus, ūs, ſubſt. Plage / Marter. Prudent. Hamartig. v. 834 *Vermibus & flammis & diſcruciatibus ævum*
Immortale dedit.

¶ Excruciare, vehementer cruciare, ſehr quälen. Cicero Terentiæ lib. 14. ep. 3 *nec me mea miſeria magis excruciant, quam tua.*

¶ Excruciabilis. Prudent. hymno Eulaliæ v. 114
Ecce parata miniſteria
Excruciabilis exitii.

¶ Excruciatus, ūs, ſubſt. Marter / Quälung. Idem Prudentius paſſione Agnetis v. 19
Corpusque duris excruciatibus
Ultro offerebat.

B

¶ Percruciari, idem quod excruciari. Plaut. Bacch. a. 5. ſc. 1. v. 23 *Hoc eſt demum, quod percrucior.*

¶ Crucifigere, in crucem tollere. Vox eccleſiaſticorum, & à Chriſtianis in quosdam veteres ſcriptores, Suetonium maxime, inſerta. Vid. quæ ſummus vir I. G. Græv. ad Suet. Domit. c. 10 notavit. Atque ita forte Plinius diviſe ſcripſit lib. 8. cap. 16, *Polybium, Æmiliani comitem, leones cruci fixos vidiſſe.* Adde Curas noſtras Poſteriores, ubi etiam Quintiliani exempla produximus.

¶ Crucifixor. Paullinus Nolanus epiſt. 18. n. 7. [vet. ed. 28] *Chriſtus ſuis crucifixoribus rogavit ignoſci.*

CRYPTA, Κρύπτη, conclave ſubterraneum, fornix, hypogæum, à κρύπτειν, abdere, recondere: Ein Gewölbe unter der Erden. Petronius de cellâ meretriciâ: *Ego ſum ancilla Quartillæ, cujus ſacra ante cryptam turbaſtis.* De Sepulcro arcuato opere facto Prudentius uſus Paſſione Hippolyti v. 154, *Merſa latebroſis crypta patet foveis.* Sed & perfoſſorum montium fauces ac tranſitus *cryptæ* vocantur: Ut *cryptæ Neapolitanæ*, de quâ Senecâ Epiſt. 57, & Strabo. ¶ Aliquando & *Cryptæ* dicuntur, occulti atque anguſti tranſitus etiam ſuper terra: qui & *Cryptoporticus* appellantur. Ita Suetonius vocabulo uſus eſt Calig. cap. 58.

¶ Cryptoporticus, ein heimlicher Gang; ſub terra juxta, atque in edito. Plinius lib. 2. Epiſt. 17. & lib. 5. Epiſt. 6.

C

¶ Crypticus, ut: *arcus cryptici*, i. e. ſubterranei apud Sidonium lib. 1. Epiſt. 5. Julius Firmicus lib. 3. Matheſ. *Crypticos* vocat, homines reductos & abditos & taciturnos; qui commiſſa fideliter cuſtodiunt.

CRYSTALLVS, & Cryſtallum, fœm. & neut. gemma candida, nota: fit ex gelu vehementer concreto, Plinio auctore lib. 37. cap. 7. quod tamen negat Solinus cap. 15. Malè. Vide ibi Salmaſium, ein Cryſtall / à κρύος, *gelu*, & στέλλω, *contrabo.* Martial. lib. 8 epigr. 77
Candida nigreſcunt betulo cryſtalla Falerno.

¶ Cryſtallinus, ut *calum cryſtallinum*, apud veteres philoſophos. *Calices cryſtallini*, Capitolinus in Vero cap. 5. Et abſolute

¶ Cryſtallina, vaſa ex cryſtallo. Juven. Sat. 6. v. 154
Grandia tolluntur cryſtallina, maxima rurſus
Myrrhina, &c.

Martial. lib. 14 epigr. 111
Frangere dum metuis, frangis cryſtallina, peccant
Securæ nimium ſollicitæque manus.

CTESIPHON, ontis, Κτησιφῶν, Athenienſis: decreto perſuaſit Athenienſibus, coronari oportere Demoſthenem aureâ coronâ in theatro, probitatis & virtutis omnis gratiâ. Ob id ab Æſchine, tanquam pernicioſi decreti auctor, accuſatus, defenditur à Demoſthene præclarâ illa atque omnium optimâ oratione, quæ περὶ στεφάνου; i. e. *de corona*, inſcribitur. ¶ 2. Oppidum vel caſtrum Aſſyriæ, Seleuciæ ad Tigridem oppoſitum, hiberna regum Parthorum. D

CVBITVS, & cubitum, der Elbogen. *Cubito innixi*, Virgil. Æn. 4, 690. das Haupt in die Hand legen. ¶ 2. Significat & Menſuram cubiti, eine Elen / πῆχυς. Plinius lib. 17. cap. 9. *filices bina cubita excedentes* longitudine, & cap. 12. *binûm cubitorum in altitudine.*

¶ Cubitalis, &c. Elnbogen hoch. *Caule cubitali*, Plin. 12. cap. 12. Et Livius lib. 24 cap. 34 *Archimedes murum ab imo ad ſummum crebris cubitalibus fere cubis aperuit*, Ellen-hohe Schieß-löcher.

¶ Cubital, ſubſt. Cubiti fulcimentum dicitur, was man unter die Arme legt / darauff ſie ruhen! Horat. in Serm. lib. 2. Sat. 3. v. 255 *Faſciolas, cubital, focalia.*

¶ Bicubitalis, duorum cubitorum. Plin. 20. cap. 23. pr.

¶ Semicubitalis, halb Ellen-groß. Livius lib. 42 cap. 65 *Bipalme ſpiculum haſtili ſemicubitali infixum erat, craſſitudine digiti.*

CVBO, cubare, liegen / *in faciem*, Juvenal. Sat. 3. verſ. 280. auffm Angeſicht liegen / *puerperio*, in den Wochen liegen / Plaut. Trucul. a. 2. ſc. 5. v. 22. ¶ 2. Cubare etiam abſolute dicuntur, qui ex morbo decumbunt, ſive ægrotant. Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 17
— — — quendam volo viſere, non tibi notum:
Trans Tiberim longè cubat is prope Cæſaris hortos.
Et lib. 2. Epiſt. 2. v. 68
— — — cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino viſendus uterque.
In morbo cubare, an einer Kranckheit darnieder liegen / Plautus dixit Caſin. Prol. v. 37. *Ægrum cubare* Sueton. Aug. cap. 72. Idem Nerone cap. 34 extr. *Quam cum ex duritia alvi cubantem viſitaret*, &c. ¶ 2. Beyſchlaffen. Plaut. Mil. a. 1. ſc. 1. v. 65 *Ne illæ ſint fortunatæ, quæ cum iſto cubant.*

¶ Cubitare, frequentativum. Cic. pro Cœlio c. 15, *puſio cum majore ſorore cubitavit.*

¶ Cubitus, nomen, us, *Proni cubitus, ſupini cubitus*, Plin. lib. 28. c. 4. ſub fin. Et Cato de officio villici, de Re Ruſt. c. 5. *Primus cubitu ſurgat, poſtremus cubitum eat*, der Hoffmeiſter ſoll der erſte ſeyn aus dem Bette / und der letzte nieder.

¶ Cubitio, idem. Auguſtinus epiſt. 151 *Legi literas tuas ad lucernam jam cœnatus: proxima erat cubitio, ſed non ita etiam dormitio.*

¶ Cubatus, ūs, de avibus Plinius dixit lib. 10. c. 57. das Brüten.

¶ Cubator. Paullinus epiſt. 21. n. 4 [vet. ed. 24] *Joannes beati dominici pectoris cubator.*

¶ Cubitor, alia forma, idem. *Bos cubitor*, Columell. lib. 6. cap. 2. qui in opere decumbit, der ſich gern niederlegt / cui vitio, quomodo obviam eatur, vide ibidem.

¶ Cŭbile, ein Lager oder Bett. Cic. Catil. 4. c. 8. *Nulli ſunt inventi, qui non cubile ac lectulum ſuum ſalvum eſſe velint.* Et 2. Nat. Deor. cap. 49 extr. *beſtiæ in cubilibus deliteſcunt.*

¶ Cubiculum, conclave, ubi per diem manemus, præterquam, cum prandendum cœnandumque eſt, ein Gemach: malè enim de dormitoriis cubiculis nonnulli hanc vocem tantùm accipiunt. Plinius certè *cubiculum noctis & ſomni* lib. 2. Epiſt. 17, & *Cubiculum dormitorium* lib. 5. Epiſt. 6 faciendi diſcriminis cauſſa diſertè dixit. ¶ Suetonius Nerone cap. 12, uraniſcum ſive ſuggeſtum, ex quo ſpectare ludos Principes ſoliti *cubiculum* appellat: ubi vide Caſaubonum.

¶ Cubicularius, qui in cubiculo miniſtrat, ein Cammerdiener. Hoc genus ſervorum & admiſſiones curabat & dominum defendebat, Vide Pignorium de Servis p. 237. Frequens mentio horum cubiculariorum apud Suetonium & alios auctores: His qui præerat, *Præfectus cubiculo* appellabatur, Suet. Domit. cap. 16. Quem tamen ſequenti capite & *Decurionem cubiculariorum* nominat. Nimirum Princeps plures Cubicularios habebat, eosque in decurias, ut arbitror, diſtinctos, ut per vices miniſtrantes. Singulis decuriis præerat, qui ex re ipsâ *Decurio* appellabatur. Hos ſupra omnes Præfectus erat, qui tamen aliquando *Cubicularius* ſimpliciter appellabatur. Capitolinus in Pertinace cap. 4 *Commodo interfecto Lætus præfectus prætorii, & Electus cubicularius ad Pertinacem venerunt, ut eum confirmarent; atque in caſtra duxerunt.* Oportet ſummum ordinis ſui fuiſſe, qui cum Pr. Pr. novum imperatorem conſtitueret.

¶ Cubicularius, adject. ut *Lucerna cubicularis*, in lemmate Epigr. 39 lib. 14 Martialis. Adde ejusd. lib. epigr. 150.

Compoſita alia conjugationem ſimplicis retinent, alia mutant. Illius generis ſunt:

¶ Accubare, beyſitzen oder liegen. *Accubare in convivio*, Cic. 4. Tuſc. c. 2. im Gelach ſitzen / an der Taffel oder am Tiſche ſitzen / accumbere.

¶ Accubatio. Cic. de Senect. c. 13. *accubatio epularis.*

¶ Accubitus. *Prior accubitus*, das obenanſitzen. Sic Plinius lib. 8. c. 2. *plenis hominum tricliniis accubitu.*

¶ Accubitorius, ut, *accubitoria veſtimenta*, Kleider / darinnen man ſpeiſet / apud Petron. p. 76.

¶ Excubare, vigilare, die Wache halten / wachen. Cicero Philipp. 6. ſub fin. *Quamobrem, Quirites, conſilio, quantum potero; labore plus pene, quam potero, excubabo vigilaboque pro vobis.* Eleganter ſcribit Plancus ad Senat. lib. 10. fam. Cic. epiſt. 8, *Cura Reip. defendendæ apud nos excubat*, i. e. curam Reip. nunquam deponimus, die Sorge für unſer Land und Leute laſſen uns nicht ſchlaffen / liegen uns immer an.

¶ Excubatio. Val. Max. lib. 4. c. 7. n. 7. *amicorum perpetua excubatio.*

¶ Excubitus, idem, die Wache. Hirtius Hiſp. B. cap. 6. *ut pedeſtres copiæ in ſtatione, & in excubitu caſtra præſidio eſſe poſſent.*

¶ Excubitor, qui excubat, ſive excubias agit, der die Wache hat: & dicitur æquè de præfectis, ac de milite. Sic *Excubitorem Tribunum* dicit Sueton. Claudio, qui pro tempore ſtationi excubitorum præeſt, cap. 42. *Excubantem Tribunum* Neron. cap. 9 vocat. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 26 *Excubitorum loco militet juventus pro utilitate cunctorum.*

¶ Excubiæ, diurnæ & nocturnæ vigiliæ, Schildwachten. *Excubias agere*, Sueton. Galb. c. 10. *diſponere*, Tac. 2. hiſt. cap. 44. 4.

¶ Incu-

¶ Incubare, ob ein Ding liegen / ſitzen. *Ova incubare*, über A
Neſt ſitzen / brüten / ausbecken. Columella lib. 8 cap. 8 *quæ ova vel pullos incubant.* Quod ibidem cap. 5 abſolute *incubare* dixerat. Plinius lib. 8 cap. 25 cum quarto caſu; *ova incubat*: unde paſſive lib. 10. cap. 53 extr. *ova incubanda* dixit. Ad alia plurima transfertur, nec una conſtructione. *Incubare pecuniæ, thesauro, auro.* Mart. lib. 12. Epigr. 53. in Avarum:

Largiris nihil incubasque gazæ,
Ut magnus Draco, quem canunt Poëtæ
Custodem Scythici fuisse luci.

Virgil. 3. Georg. ſub f.

Condit opes alius, defossoque incubat auro,

liegt bey ſeinem Schatz und hütet deſſelben. Uſurpamus & cum præpoſitione. Seneca de Vita Beata cap. 25 *super tomentum incubabo.* Et Plaut. Caſin. act. 1. ſc. 1. v. 20

Quando ego eam mecum tus uxorem adduxero,
Rure incubabo usque in præfecturâ meâ.

Idem Circul. act. 1. ſc. 1. v. 61

— — leno ægrotus incubat
In Æſculapii fano.

Act. ſeq. ſc. 2. v. 16 *Incubare Jovi* dixit, in templo Jovis incubare, ſive dormire. Solebant autem veteres in templis Deorum dormire, quorum ope atque auxilio indigebant, reſponſa ab iis oraculave accepturi. Quos proprie *incubare* dicebant: Et qui id faciebant *Incubatores*; ſeu *Incubatores fanorum*: quod apud Tertullianum de animâ cap. 47. extr. legimus. Vid. Henr. Meibomii exercitat. de Incubatione in fanis Deorum Helmſtadii Anno 1659. etiam Virg. 7. Æn. v. 88

Pellibus incubuit ſtratis ſomnosque petivit.

Ubi Servius: INCVBARE *dicuntur propriè, qui dormiunt ad accipienda reſponſa. Unde eſt*: Ille incubat Jovi, *id eſt, dormit in Capitolio, ut reſponſa poſſit accipere*: Prudentius Apotheoſi v. 153, & Tertull. de Corona cap. 10 *in idolio recumbere*, dixerant. Idolum enim fanum ſive templum Idoli eſt, quemadmodum apud Prudentium & Iſo interpretatur. ¶ 2. Apud JCtos *incubare* eſt malâ fide poſſidere. Namque & aliàs vi quadam & pertinacia inhærere ſignificat: Ut cum hoſtis inſedit, & nullo modo depelli poteſt. Sic & Florus lib. 2. cap. 6 *factum eſt, ut inhærentem & incubantem Italiæ extorqueret Hannibalem.*

¶ Incübitare. frequent. Plin. 8. c. 43 *ſpatioſa incubitant laxitate.*

¶ Incubatus, die Heckzeit. Plin. lib. 10. cap. 54 *Si incubatu tonuerit ova pereunt*, ſo es donnert / wenn Hüner oder Gänſe ſitzen / ſo werden die Eyer zu nicht.

¶ Incubatio. Idem Plin. c. l. *Incubationi datur initium poſt primam lunam.* Pro injuſta detentatione rei, Lege ult. Cod. Ne rei dominicæ.

¶ Incubator. Macrob. lib. 1. Somn. Sc. cap. 10. *Dionyſius aulæ Siculæ inclementiſſimus incubator.* Tertullianus de Anima cap. 49 *incubatores fanorum.*

¶ Incubus, dæmon inſultor, vel morbus, cauſſam ex repletione & cruditate trahens, cum externa quædam vis quieſcentes videtur invadere, ac pondere ſuo preſſos gravare, das Schrätle / der Alp. Vide *Ephialtes.*

¶ Incübo, önis, idem, & certioris quoque auctoritatis. Scrib. Largus Compoſ. 109 *ab incubone deludi*, vom Alp gedrückt werden. Tertullian. de Anima c. 44 *genus gravioris ſoporis, ut de incubone præſumtio eſt.*

¶ Procübare, pro vigilare. Virg. 3. Georg. v. 145

— — Et ſaxea procubet umbra.

¶ Procübitor, ein Wächter. Feſtus: *Procubitores dicuntur, qui noctu cuſtodiæ cauſſa ante caſtra excubant, cum caſtra hoſtium in propinquo ſunt.*

¶ Recübare, quieſcere. Ovid. 2. de Arte v. 342

Sub quâ nunc recubas arbore, virga fuit.

¶ Recubitus, ûs. Plin. lib. 24 cap. 13 *ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi.*

¶ Secübare, alleine liegen. Apul. lib. 2. Miſel. *Inter hæc, per convivium totum inlicentioſus cachinnus effunditur: omnium ora & oculi in unum quempiam angulo ſecubantem conferuntur.* D

Propertius lib. 2. eleg. 25

Miles depoſitis annoſus ſecubat armis.

Secubare dicebantur, qui matrimonio juncti, ſoli tamen dormirent, & quisque ſeorſim cubaret religionis cauſſa, cum operaturi ſacris in Caſtu eſſent, ut Veteres loquebantur, vel per diſſidium. Liv. lib. 39. cap. 10 *Vetat eum mirari, ſi per aliquot dies ſecubuiſſet, religionis ſe cauſſa Bacchus initiari velle.* Suetonius Tiberio cap. 7 *Cum Julia primò concorditer, & amore mutuo vixit; mox diſſedit, & aliquantò gravius, ut etiam perpetuò ſecubaret.* Tibull. lib. 1. Eleg. 3

Quidve, pie dum Sacra colis, pureque lavari
Te memini, & puro ſecubuiſſe toro?

Apud Græcos conſuetudine quâdam viros à mulieribus ſeorſim cubaſſe perpetuò, mulieresque ad viros acceſſiſſe deinde, Meurſius ex Diogene Laërtio obſervat Mantiſſa ad lib. de Luxu Romanorum c. 14.

¶ Secubitus, ûs. Catull. Carm. 65. ſive Argonaut. v. 379 *mæſtæ ſecubitus.*

¶ Succübare, ſubjici, unten liegen. Apulej. lib. 1. Metam. poſt princip. *grabatulo ſuccubans.*

¶ Succübi, dæmones ludificatores, Buhl-Teuffel oder Drachen.

¶ Succuba. Gloſſ. Vet. *Succuba* [illegible]. Ovidius etiam *ſuccuba lecti* dixiſſe creditur Epiſt. Heroid. 6. v. 153. verùm Heinſius mavult *ſubnuba*, & illud vix Latinum eſſe judicat. Habet tamen virili genere Prudentius in Romano v. 192. *florulentum ſubcubam*, ſcortum maſculum intelligens.

¶ Supercubare. Apulejus Metam. lib. 6. *Europam tauro ſupercubaſſe.* Columella 7. cap. 4, *ut grex ſupercubet.*

Compoſita, quæ tum literaturam, tum conjugationem ſimplicis verbi mutant, ſunt:

¶ Unicuba. Gloſſ. Vet. *Unicuba*, [illegible]. Adde infra in *Unus.*

¶ Accumbere, *epulis & convivio aſſidere*, zu Tiſche ſitzen. Cic. in 3. Ver. cap. 26 *Negabit mori eſſe Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres.* Plaut. Stich. 3. ſc. 2. *Accumbere in ſumma*, obenanſitzen.

¶ Concumbere, beyſchlaffen. Senec. Controv. 21. Ovid. 10. Metam. v. 338.

¶ Concübitus, das Beyliegen. *Vetiti, vagi concubitus*, das unehliche / verbotene / und ungebührliche beyſchlaffen. Ovid. 10. Metam. v. 355. Horat. Art. v. 398.

¶ Concubitio. Hygin. Aſtron. 2. cap. 12 *Perſeus inuſitato genere concubitionis natus.* B

¶ Concubitalis, ad concubitum pertinens. Tertullian. ad Nation. lib. 2. cap. 11.

¶ Concübinus, ein Beyſchlaffer / quo nomine Quintilianus & Catullus uſi ſunt locis jam indicandis.

¶ Concubina, [illegible]: quæ pro uxore cohabitat, legitimis nuptiis tamen fœderata haud eſt. Vid. tit. Dig. de Concubin. & Leg. 144 de verborum ſignif. Cic. 1. de Orat. cap. 40 *in concubinæ locum ducere.* ¶ Aliquando ita appellatur & pellex, quæ uxori legitimæ ſuperinducitur. Spartianus Ælio Vero c. 5 *Jacensque cum concubinis, velamine de liliis facto ſe tegebat.* De quo cum conquereretur ad eum uxor, reſpondit: *Patere me per alias exercere cupiditates meas: uxor enim nomen dignitatis eſt, non voluptatis.* Catullus Epithalamio Malli & *Concubinum* perinde dixit. v. 135. & Feſtus: CATAMITVM pro *Ganymede dixerunt, qui Jovis concubinus fuit.* Vide & Servium ad illud Ecl. 8. *Sparge marite nuces.*

¶ Concubinatus, ein unehelich Beylager / utuntur Plaut. Pœnuli prologo v. 102, & Sueton. in Nerone cap. 28.

¶ Concubinalis. Sidonius lib. 9 cap. 6 extr. *concubinales illecebræ.*

¶ Concubium, *Concubium noctis*, Plaut. Trinum. a. 4. ſcen. 2. v. 44. &

¶ *Concubia nox*, Cicer. de Divinat. lib. 1. cap. 27. Sic & Livius 25. cap. 9 *Hannibal concubia nocte movit*, id eſt, quum cubitum itum eſt, der erſte Schlaff. Gellius pro concubitu poſuit: lib. 9 cap. 10 *Venerandum illud concubii pudici ſecretum.*

¶ Decumbere, darnieder liegen / zu Bette liegen. Colum. lib. 7. cap. 9 *ſi quem* [porcellum] *decumbens mater oppreſſerit, eubanti* [cuſtos] *ſubtrahat.* ¶ 2. accumbere, zu Tiſche ſitzen. Terent. Phorm. a. 2. ſc. 1. v. 28 *prior biba, prior decumba.* Plautus Merc. a. 1. ſc. 1. v. 97 *ad cœnam vocat: venio, decumbo.* ¶ 3. mori, cadere, & ſic fere de gladiatoribus accipitur. Cicero Philipp. 3 cap. 14 *Quod gladiatores faciunt, ut honeſte decumbant; faciamus non principes orbis terrarum*, i. e. occumbant. Adde cum primis 2. Tuſc. c. 17

¶ Diſcumbere, idem interdum quod accumbere, zu Tiſche ſitzen / ſich lägern. Virg. 1. Æneidos v. 700

ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.

¶ Diſcubitus, ûs. Valer. Max. lib. 2. cap. 1. n. 9 *ne ſenioris adventum diſcubitu præcurrerent*, eher zu Tiſche ſich ſetzen / vor Ankunfft anderer ſich ſetzen.

¶ Incumbere, inniti, ſich über oder auff etwas legen. Virg. 4. Æn. v. 650 *Incubuitque toro, dixitque nobiſſima verba.* *Incumbere in curam, cogitationem*, elegans & Ciceroni frequens locutio eſt, ihme eine Sorg / ein Gedancken laſſen hoch angelegen ſeyn. Lib. 10. epiſt. 5 *tota mente, omnique animi impetu in remp. incumbas*, ſtrecke ja daran allen Fleiß / ꝛc. Aliquando & cum infinitivo ad iſtum modum jungitur. Tacitus 2. Hiſt. cap. 10 *Ad hæc terrore & propria vi Criſpus incubuerat delatorem fratris ſui pervertere.* Cicero in Philipp. 4. cap. 5 *Incumbere in cauſſam*, ihme laſſen angelegen ſeyn / ꝛc. Eſt & hæc recepta formula, *Hoc negotium, hoc onus, moleſtia*, &c. *mihi incumbit*, liegt auff mir. Ulpianus Lege 1. § 3 Dig. tutel. & rationibus: *Officio tutoris incumbit.* ¶ 2. Eſt & incumbere idem quod incubare, quo ſenſu uſus eſt Petronius, & quarum caſum addidit; *Repoſitorium allatum eſt cum corte, in qua gallinæ erant lignea patentibus in orbem alis, quales eſſe ſolent, quæ incumbunt ova.* Eſt grande ſonorumque & vehemens verbum, itaque ſæpius uſurpatum Virgilio, ut Scaliger obſervat lib. 4. Poët. c. 16.

¶ Superincumbere, idem. Lucanus lib. 9. v. 933

Tunc ſuperincumbens pallentia vulnera lambit.

¶ Occumbere, darnieder liegen / todt bleiben. *Occumbere*, in bello, pugnando pro patria, mori. Additur sæpe *mortis* nomen vel quarto vel sexto casu. Cicero 1. Tuscul. cap. 42 extr. *ut esset, qui pro patria mortem non dubitaret occumbere.* Livius lib. 1. cap. 7 *morte occubuit.* Absolute Ovidius 3 de A. A. v. 17

Fertur & ante annos occubuisse suos.

¶ Procumbere, auff allen Vieren liegen / für sich gebücket seyn. *Procumbere ad genua*, zu Fuß fallen / Liv. lib. 25. cap. 7. pr. *in genua*, Curt. 9. c. 5. n. 13. *Lassus procubuit*, Ovid. 3. Metam. v. 414. ¶ Recumbere, liegen / sich strecken. Cic. de Orat. lib. 2. cap. 71 *M. Lepidus cum, cæteris exercentibus, in herba ipse recubuisset, vellem hoc esset, inquit, laborare.* ¶ 2. Zu Tische sitzen. Plinius lib. 4 epist. 22 n. 4 *Cœnabat Nerva cum paucis. Vejento proximus atque etiam in sinu recumbebat.* ¶ 3. Inclinare in aliquid. Ovidius lib. 10. v. 195 de moriente:

Ipsa sibi est oneri cervix, humeroque recumbit.

Et hinc eleganter de loci positione acclivi, apud Martial. lib. 4. epigr. 64 *jugera panca Martialis*

Longo Janiculi jugo recumbunt.

¶ Succumbere, unten liegen / gewonnen geben. *Succumbere oneri, labori, doloribus.* Cic. 1. de Fin. cap. 15. hoc est, vinci. *Cedere & succumbere fortunæ*, dem Unglücke gewonnen Spiel lassen / Cic. in Tusculanis 3. cap. 17.

CŪBVS, κύβος, figura quadrata, Viereckigt / ein Würffel. ¶ 2. ein iegtich Würffel-gestaltet Ding.

CŪCŪBO, are, proprium noctuæ. Auctor elegiæ de Philomela:

Noctua lucifugæ cucubat in tenebris.

CŬCŬLVS, κόκκυξ, de genere accipitrum est, Plin. *alitem* vocat *temporarium.* Ein Kuckuck. Avis est timida; ideoque nec proprium sibi struit nidum, nec pullos suos excludit, sed ovum suum in alieno, ac plerumque corruce deponit nido. Fœtus autem posteaquam exclusus est, pullis cæteris cibos omnes præripit, deinde una cum matre devorat, Aristotel. lib. 9. de naturâ animalium. Per convicium *Cuculi* appellantur, qui insulso ac inordinato sermone molesti sunt. Item, socordes ac desides, & qui sero ac intempestive quid faciunt: tum qui nobiles quidem, sed inertes atque degeneres; item, qui in re turpi deprehensi; denique qui ex quavis caussa digni opprobrio. Vide Torrentium ad Hor. lib. 1. Sat. 7. v. 31.

¶ Cuculos etiam vocârunt eos, qui, cum uxorem haberent domi, alias tamen amarent. Plaut. Asinar. act. 5. sc. 2. In caussâ est, quod avis ea in alieno pariat nido ac pulli ejus ab aliis educentur avibus: quâ de re Antigon. Caryst. in Narrat. Mirabil. mem. 1. & 9. 10. Susannen-Brüder.

CVCVLLVS, masc. tegmen capitis vulgare, eine Kappe. Hinc *durus cucullus* Juvenali Sat. 3. v. 170, quia crassi fili erat. Idem Satyr. 6. v. 118 *Sumere nocturnos meretrix augusta cucullos,* scilicet, ne noscereturin lupanari, quo abibat. Eadem Satyra v. 329

Illa jubet sumto juvenem properare cucullo.

¶ Cuculla, fœm. idem. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 389

Donumque tunicæ, qua sodalem ornabemus,
Geminat cucullæ munere.

Ita quoque Hieronymus Vita Hilarionis sub finem: *cucullam & palliolum ei derelinquens.* Et Ambrosius extremo Sermone 92 de baptismo Augustini: *nobis vestimentis, cuculla nigra induimus.* Gloss. Cyr. *Cuculla*, καπυκάϊον.

¶ Cuculio sive Cucullio, idem. Cato cap. 2. de R.R. *Cum tempestates pluviæ fuerint, centones, cuculiones, familiam oportuisse sibi sarcire.* Capitolinus in Vero cap. 4, *ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria obtecto capite cucullione vulgari viatorio.*

¶ Nec tantum capitis tegumentum *Cucullus* sive *Cucullio* erat, verum etiam aliarum rerum. Martial. lib. 3. epigr. 2. de libro: *Vel thuris piperisque sis cucullus.* id est, involucrum, quo aromata clauduntur. eine Würtzdeute. Et Salmasius in Capitolini Pertinacem cap. 8 ex Notis Tironis atque Senecæ observat, fuisse etiam pedum cucullos, qui *cucullopedones* & *pedocuculli* dicebantur. Vet. Gloss. *Cuculio* σισύρα, sive, ut Casaubonus ad Capitolini Verum cap. 4 emendat, σισύρα, quo quodvis tegumentum generaliter significatur.

¶ Cucullatus, a, um: cucullo tectus: item quod cucullum habet. Ut *vestis cucullata* apud Isidorum lib. 19. c. 24. *Saga cucullata* Columell. lib. 11. cap. 1.

CŬCŬMA, abenum aquæ faciundæ, superne angustum & cum porrecto collo. Hinc *cervix cucumula*, ὑποσφαιρίς, Petronio p. 189. qui paullo ante primitivâ formâ; *cucumam ingentem foco adposuit.* Mentio fit etiam Lege 1. § 3 Dig. ad leg. Corn. de sic. Ein eherner Topff / kupfferne Blase. Sed synecdochice Martiali lib. 10. epigr. 79 integrum balneum est, privatum tamen & parvum, cujus calidæ vel cucuma sufficiat.

¶ Cucumula, diminut. jam ex Petronio productum fuit.

¶ Cucumella aliud diminutivum, Lege 17. Dig. Si servitus vind. § 1. Sed variant ibidem libri.

CŬCŬMIS, & cucumer: à *curbore* dicitur, Varrone auctore. *Cucumeres*, kleine Kürbse oder Gurcken / macerantur & condiuntur, ut ad carnes assas edui esse possint. Virg. 4. Georgicorum v. 121 *tortuque per herbam*

Crescere in ventrem cucumis, nec sera comantem, &c. Plinius etiam hujus *cucumis, cucumi, cucumim* declinavit; exempla vide lib. 19. cap. 12. & lib. 20. cap. 1. & 9. ¶ 2. *Cucumis* marinus, colore & odore cucumeri terrestri similis. Plin. lib. 9. cap. 2, & lib. 32. cap. 11. Vulgo piscem intelligunt: Harduinus autem fruticem marinum.

¶ Cucumerarium, ein Kürbsgarten. Vulg. Esa. 1, 8.

CVCVRBĬTA, ein Kürbs. Plinius 19. cap. 5 *Cucurbitarum numerosior usus.* Propertius lib. 4. eleg. 2. v. 43

Cæruleus cucumis, tumidoque cucurbita ventre.

Proverbio *Lippire cucurbitas* dicuntur hebetes & stupidi, quemadmodum *caput cucurbitæ habere* stolidum & vecordem dixit Apulejus lib. 1. Milesi. *Hem*, inquit, *& si tu, alicujus facinoris tibi conscius scilicet, mori cupis: nos cucurbitæ caput non habemus, ut pro te moriamur.*

¶ Cucurbitula, diminutivum. ¶ 2. Quo nomine & ventosam dicunt, qua in scarificatione sanguis educitur, ein Baderkopff / Laßkopff. *Sanguinem cucurbitulis educere*, Köpffe setzen / schröpffen. Juvenal. Satyr. 14. v. 57

— — vacuumque cerebro
Jampridem caput hoc ventosa cucurbita quærit?

De quo versu vide Heins. Dissert. de Apocolocynthosi Senecæ. Duplici autem cucurbitularum genere usi veteres, æreis & corneis. Vide Corn. Celsus lib. 2. cap. 11.

¶ Cucurbitinum, quod cucurbitæ refert similitudinem, ut: *pix cucurbitina*, Cato cap. 7.

¶ Cucurbitare dominos vasalli dicuntur, qui eorundem uxores corrumpunt. Salmuth. ad Panciroll. de perd. pag. 214. Dilher. dispp. Philolog. Tom. 1. pag. 349.

CVCVRIO, ire, glucken / locken wie ein Hahn / krehen. Auctor Philomelæ: *Cucurire solet gallus, gallina gracillat.*

CŪDO, cudere, schlagen / schmieden. *Cudere argentum*, müntzen. Terent. Heaut. act. 4. sc. 4. v. 15 *Argentum cudo*, i. e. comparando argento do operam. *Cudere frumenta*, dreschen / Colum. lib. 2. cap. 10. Ter. in Eun. a. 2. sc. 3. v. 89 *In me hæc cudetur faba*, das Spiel wird über mich auslauffen. Vide Donatum ibi.

¶ Incus, incūdis, ein Amboß. Virg. 2. Georg. extr.

impositos duris crepitare incudibus enses.

Horat. in arte poetica, v. 441

Et male tornatos incudi reddere versus.

hoc est, denuò componere & perpolire, böse Verß wiederum auffs Papier bringen und anders setzen. *Inter malleum & incudem esse* dicuntur, qui anxietatibus & malis premuntur, zwischen Hammer und Amboß kommen / vide Chiliadas.

Composita.

¶ Excūdere, ausmachen / fertigen / aus was schlagen. Cic. Attic. lib. 15. ep. 17 *Tibi de gloriâ excudam aliquid, quod lateat in thesauris tuis*, i. e. componam, eine Schrifft verfertigen. Quo pertinet illud Plinii lib. 1. epist. 3 *Effinge aliquid atque excude, quod sit perpetuo tuum.* Virg. 6. Æneid. v. 847

Excudent alii spirantia mollius æra.

i. e. elaborent. Idem Æneid. 1. v. 174

Ac primum silicis scintilla excudit Achates.

EXCVDIT, *ferendo elicit: quia* CVDERE *est ferire*, ad eum locum Servius scribit.

¶ Excusor, ein Bildner / Bildschmied / Drucker. Quintil. lib. 2. cap. 21.

¶ Incūdo, incudere: cudendo asperare. Virg. 1. Georg. v. 175

— — lapidemque revertens
Incusum, aut atra massam picis urbe reportat.

einen gepücketen oder geschärfften Mühlstein.

¶ Procudere, probe cudere, ut Servius exponit, zurichten / schmieden. Hinc ad alia eleganter transfertur, ut: *Procudere dolos*, i. e. effingere, Plaut. Pseud. act. 2. sc. 2. v. 20. behende und listige Griff erdencken. *Procudere linguam*, die Zunge abrichten. Cic. lib. 3. de Orat. cap. 30. extr. *Non enim solùm agenda nobis, nec producenda lingua est, sed onerandum complendumque pectus maximarum rerum, & plurimarum suavitate, copiâ, varietate.* ¶ 2. Est & producere, & longius ampliusque efficere aliquid: quemadmodum fabri cudendo malleis ferrum extendunt. Lucret. lib. 5. v. 1263 *— — quambis in acuta & tennia posse*

Mucronum duci fastigia procudendo.

Virg. 1. Georg. v. 261 *— — durum procudit arator*
Vomeris obtusi dentem.

i. e. *cudendo extenuat: producit tundendo*, ut Servius interpretatur. Varro apud Nonium: *Legendo autem, scribendo etiam procudimus*, i. e. producimus, longiorem efficimus; erlängern. ¶ 3. Hinc & pro gignere ac propagare usurpatur, Lucret. lib. 1. v. 1112 *— — terreno corpore terra*

Crescit, & ignem ignes procudunt, æthemque æther:

Sic *procudere secla, prolem*, idem dixit lib. 5. v. 848. & v. 854.

¶ Recudere, umschmieden. Varr. *Vetera metalla recudunt.*

CŪDON, onis, pellis cruda, & dura, quâ capita teguntur adversus ictus vice galeæ, eine lederne Bickelhauben / cujus usus etiamnum apud Hiberños durat; legunt & Cudo. Silius lib. 16. v. 59

Scipio

Scipio conterquens haſtam, cudone comantes
Dujecit crines.

CVIAS, pronomen interrogativum, cujus nationis, ſeu gentis, ſectæ? *Cujas es?* Wo biſtu her? Reſpondere debet, *ſum Germanus, Gallus, Italus*, &c. Tuſcul. lib. 5. cap. 37. *Socrates, cum interrogaretur cujatem ſe eſſe diceret, Mundanum inquit; totius enim mundi ſe incolam & civem arbitrabatur.* Apulejus lib. 1. Mileſ. poſt initium: *ut prius noritis, qui ſim, & cujatis*, ſubaudi *generis*: & lib. 8 p. 212 *præconem rogat, cujatis eſſem.*

¶ Cujus, cujâ, cujum, antiquum. Terent. in And. a. 4. ſc. 4. v. 24 *Cujum puerum hic appoſuiſti?* Nunc uſitatius dicimus, *cujus puerum*, &c. Virgilius ecl. 3.

— — cujum pecus? an Meliboei?

¶ Cujusmodi, & Cujuscemodi, omnis generis, welcher Art/Geſtalt. Hirtius Afr. c. 31 *Referre arbitrabatur, cujusmodi victoria eſſet futura.* Idem c. l. cap. 36 *cujuscemodi generis hominum deſectus habere.*

¶ Cuicuimodi, ut cujusmodi. Cic. 5. Tuſc. extr. *Ubi melius uti poſſumus hoc, cuicuimodi eſt, otio?* Lib. 3. ad Attic. epiſt. 22 *Tuque ad me velim omnia quam diligentiſſime, cuicuimodi ſunt, ſcribas.*

¶ Legunt & ſic in quibusdam Ciceronis locis. *Cujusdammodi, cujusmodicunque*, waſer Geſtalt es ſey. Lib. 5. de Fin. cap. 12 *Animus non eſſe ſolum, ſed etiam cujusdammodi eſſe debet.* Pro Cluent. cap. 6 *cujusmodicunque mater ſit.*

¶ Cujuscunquemodi, & Cujusquemodi, i. e. omnis generis, allerley. Salluſt. Catil. cap. 39. extr. *cujuscunquemodi genus hominum.* Cicer. 2. Fin. cap. 1. *quambis multa cujusquemodi rapiat (oratio,) nihil tamen teneas.* Hæc ſub pronomen *Qui*, & ejus compoſita pertinent.

CVLCITRA, omne ſtragulum, in quo quieſcitur, dicta ab inculcando; ein Banckpfül / Polſter. *Culcitra plumea*, Cicer. 3. Tuſc. cap. 19. ein Federpfül / *lanea, ſtupea, &c.* ein Pfül gefüllt mit Wollen / Werck / ꝛc.

¶ Culcita, idem. Sic enim pro Culcitra mavult Torrentius ad Suet. Tib. cap. 54, ubi *tomentum è culcita.* Seneca epiſt. 108, *Laudare ſolebat Attalus culcitam, quæ reſiſteret corpori.*

CVLEVS, uter, ſive ſaccus coriaceus. In Gloſſ. *Culeus* & *Culleus* ſcribitur, & ἀσκὸς βόειος, item ἀσκὸς τύφλεος explicatur. *Inſui in culeum*, in einen Sack geſtecket werden. Parricidæ enim in culeum vivi inſuebantur atque in mare vel flumen dejiciebantur. Meminit Cicer. pro Roſc. Amerino cap. 11. Seneca lib. de Clement. cap. 23. Sueton. Nerone cap. 45. & Auguſto cap. 30. ubi vide Caſaub. & Berneggerum, itemque Lipſium ad allegatum Senecæ locum, nec non Colerum. Turneb. lib. 13. Adv. c. 13. Tandem hoc mutatum eſt, cœptumque ut darentur ad beſtias, aut vivi exurerentur. Julius Paulus lib. 5. Sentent. tit. 24. ¶ 2. Culeus cum utribus jungitur, inter vaſa militaria, trajiciendo amni apud Nepot. in Eumen. 8, 7. Ein Schlauch. ¶ 3. Eſt & *Culeus* menſuræ majoris nomen continentis amphoras vicenas, Dalechamp. ad Plin. lib. 14. cap. 22.

¶ Culeum, vel *culleum*, neutr. Varro 1. Rei Ruſt. cap. 2. *In eo agro aliquotfariam in ſingula jugera, dena cullea vini ſiunt.*

¶ Culeola, cortices ſunt nucum viridium, die grünen Nußſchalen oder Leuffen. Feſtus.

¶ Culearis, ut *Dolium culeare*, quod culei capax eſt, Cato c. 112.

CVLEX, vermiculus omnis alatus, eine Mücke. Differentiæ eorum plures; alii enim *culices ficarii* dicuntur, quos caprificus generat; alii *vinarii*, qui in vini fece aceſcente gignuntur, quos κώνωπας vocat Ariſt. Mücken die im Wein wachſen/ alii *muliones* dicuntur, Waſſermücken. Plinius lib. 11. cap. 2 naturam miratus, *tot*, inquit, *ſenſus collocavit in culice.* Horat. 1. Satyr. 5, 1, 14 *mali culices*, i. e. moleſti. *Culices pati rotundos*, Hadrianus dixit apud Spartianum in Vita cap. 16. Proverb. *Culicem elephanti conferre*, de iniquâ rerum minimarum cum maximis comparatione.

¶ *Culicare*, nomen; idem quod *Conopeum*, de quo ſupra.

CVLIGNA, vas potorium, à græco κυλίκιον, ein Trinckgefäß / Cato cap. 132. & Feſt.

CVLINA, ab igne colendo; vel quaſi *calina*, à calendo dicta, quo nomine dicebatur in villa locus ubi verſabatur familia, & ubi focus & Lares erant. Die Küche. Unde & Laribus ſacra juxta Servium. Varro lib. 1. de re ruſt. cap. 13. & Colum. lib. 1. cap. 6. ¶ 2. Accipitur & pro latrina ſive receſſu, ein Abtritt / heimlich Gemach. Vet. Gloſſ. ἀφεδρὼν *Culina.* Atqui ἀφεδρὼν cloaca ſive latrina eſt. Eædem Gloſſæ: κόπρανος, *culina.* Iſidorus quoque *Culinam*, in Gloſſis *Latrinam*, *Receſſum* interpretatur. Petronius: *Qui inter hæc nutriuntur, non magis ſapere poſſunt, quàm bene olere, qui in culinâ habitant.* Varro lib. 6. de L. L. *Latrinam & culinam* conjungit. *Trua*, inquit, *qua à culinâ in latrinam aquam fundunt.* Deinde à coquendo *Coquina*, Sipontinus.

¶ Culinarius, coquus. Scribon. Largus Compoſitione 230 *lixivia, qua culinarii utuntur.*

¶ Culinaria, neutr. Küchengeräth.

CVLMEN, à culmis dictum, ein Strohdach / itaque ſignatè Virgilius Ecl. 1.

Pauperis & tuguri congeſtum cæſpite culmen.

Et rurſus ibidem:

Et jam ſumma procul villarum culmina fumant.

Hinc ad alia tecta transfertur. *Culmen ædis Jovis fulmine ictum*, Livius lib. 27. cap. 4. ¶ 2. Per metaphoram, pro eminentia, dignitate atque faſtigio, quo excedimus alios, dicitur. Apul. 3. Florid. *Quid ergo ſupereſt ad honoris mei tribunal & culmen, ad laudis meæ cumulum?* Ita *regale culmen* pro majeſtate regiâ apud Claudianum 6. Conſ. Hon. 64 legimus. Plin. lib. 9. cap. 35 *Principium ergo culmenque omnium rerum pretii margarita tenent.* Sic *pervenire ad culmen*, i. e. ad ſummum, idem dixit Virg. Æn. 2. v. 290 *— — ruit alto à culmine Troja:* Ubi Servius: *vel à dignitate ſuâ, vel à tectis ſuis. Nam ideo dixit culmina, tecta; quia veteres de culmo ædificia protegebant.* Vide eundem etiam ad Ecl. 1.

CVLMVS, calamus frumenti, qui à radice ad ſpicam protenditur, der Halm. *Geniculato culmo erecta herba*, Cic. de ſenect. cap. 15. mit einem knörigtem Halm. Virgil. 1. Georg. v. 111

— — ne gravidis procumbat culmus ariſtis,

daß ſich der Halm nicht lege. Lucanus lib. 6. v. 9

nondum ſurgentibus altam
In ſegetem culmis.

das Getreyd hatte noch nicht geſchoſſet. *E culmo ſpicam conjicere*, id eſt, ex ſenectute judicare de juventa. Vide Chiliad.

CVLPA, noxa, crimen, Schuld / Mißhandlung / Verſehung. Terentius Eunuch. a 5. ſc. 6. v. 10. *Quicquid hujus factum eſt, culpâ non factum eſt meâ*, da habe ich keine Schuld daran. Idem c. l. a. 2. ſc. 3. v. 96. *Culpam in aliquem transferre*, in And. a. 2. ſc. 3. v. 5. die Schuld auff einen werffen. Cic. lib. 6. fam. epiſt. 2. *Ferenda eſt fortuna, præſertim quæ abſit à culpa*, daran man keine Schuld hat. Et lib. 12. Epiſt. 22. *Quicquid acciderit à quo mea culpa abſit, animo forti fero.* Contra ferre ea moleſtiſſime homines dicunt, quæ ipſorum culpâ contracta ſunt. Idem pro Roſc. Amer. c. 16 extr. *vitio & culpæ dare alicui aliquid*, einem was Schuld geben. *Culpam præſtare*, ſicut *præſtare dolum, vitium*, für die Schuld ſtehen/ oder dafür ſtehen/ daß unſer Schuld daran nicht geweſt / hoc eſt, *non ſuſtinere culpam alicujus rei*; uſus aliquoties Cicero eſt in Epiſtolis, ut lib. 6. epiſt. 1, *Simus ea mente, ut nihil in vitâ à nobis præſtandum putemus præter culpam:* Et lib. 9 Ep. 16 *Video Philoſophis placuiſſe, nihil eſſe ſapientis præſtare, niſi culpam*, ein weiſer Mann dürffe für nichts ſtehen / als dafür / daß ſo etwas übel gerathen / er daran keine Schuld habe. Vide & lib. 5. Epiſt. ult. & lib. 6. Ep. 4, & lib. 1. ad Quint. Fratr. Epiſt. 1. *Commereri culpam*, eſt contraxiſſe culpam, ideoque & caſtigationem ſive pœnam commeritum eſſe. Uſus Plaut. Aulul. act. 4. ſc. 10. v. 8. & Captiv. act. 2. ſc. 3. v. 43. Horat. lib. 4. oda 5

Culpam pœna premit comes.

¶ Culpare tadeln/ ſtraffen. Columella principio Operis: *Audio culpantes agrorum infœcunditatem.* Publius in Mimis:

Feras non culpes, quod mutari non poteſt.

Ovid. 2. Amor. eleg. 4. v. 28

Eſt etiam, quæ me vatem, & mea carmina culpet.

¶ Culpabilis, Straffbar / tadelhafft. Paullinus proſa Carminis 2. ad Geſtidium: *utrique culpabilia ſunt.* Et Salvian. de Gubern. Dei lib. 4 p. 110 *Sed hoc culpabilior tu, quam ille.*

¶ Culpabiliter, adverb. Symmach. lib. 9. epiſt. 43, *Nolo exiſtimes, culpabiliter ad me eſſe perlatum, quod* &c. hoc eſt, in malam partem, cum criminatione. Auguſtin. de Gen. ad lit. lib. 11 cap. 9 *quicquid culpabiliter eligerent.* Paullinus Nolanus epiſt. 39. [vet. ed. 30] n. 4 *nos culpabilius inſulſi.*

¶ Culpatus. Hinc comp. *Culpatius* apud Gellium lib. 11. cap. 7, *Moleſtius culpatiusque eſſe arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quam inbulgata & ſordentia.*

¶ Culpatio, Beſchuldigung. Idem Gellius lib. 10. cap. 22 *ne ipſi quoque culpationes hujuscemodi mereamur.*

¶ Deculpare. Gell. lib. 19. cap. 10 *Dehoneſtum tibi deculpatumque hoc verbum videtur. Deculpatum*, id eſt, damnatum vel culpæ notis compunctum. Critici enim recenſentes libros, quod minus recte poſitum notâ inſigniebant; quas *culpas* vocabant. Quâ de re multa Scaliger Notis ad Varronem de re ruſticâ, itemque Vowerius de Polymathiâ. cap. 17.

¶ Inculpatus, unſträfflich / untadelhafft. *Omnis culpæ privatio inculpatum facit*, Gell. lib. 1. cap. 5. *Mores inculpati*, ein unſträfflicher Wandel. *Vita inculpatiſſima*, idem Gellius lib. 14. c. 2.

¶ Inculpatim, adv. Lege 20. Cod. Theod. de palatin. ſacrar. largit. *qui inculpatim ad calcem terminumque militiæ perbenerint.*

¶ Inculpabilis, untadelich. Solin. cap. 30 [al. 43] de Æthiopia: *Hyacinthus lapis pretioſus, ſiquidem inculpabilis inveniatur.* Prudent. Apotheoſ. v. 951 *inculpabile Numen.* Avienus in Virgine Arati v. 280 *pro munere morum*

Inculpabilium nomen dedit omnibus aſtris.

CVLTER, & cultrum, i, neutr. Meſſer. *Virginius, ab lanio cultro arrepto, pectus puellæ transfigit*, Livius lib. 3. c. 48. *Sub cultro linqui*, metaphorica apud Horat. locutio eſt, in præſenti deſeri periculo, lib. 1. Sat. 9. v. 74

— — fugit improbus, at me
Sub cultro linquit.

In der Noth ſtecken laſſen. *Culter tonſorius*, Cicer. Offic. 2. cap. 7, ein Balbier-oder Schärmeſſer. *Culter venatorius* Suet. Aug. cap. 19. & Claudio cap. 13, ein Weidmeſſer/ Hirſchfänger. Neutro genere eſt in Gloſſ. Vet. *Cultrum*, κοπὶς, ἡ μάχαιρα, σφαγὶς. Addunt quidam Propertium lib. 4 eleg. 5, v. 72, ſed variant libri, & vel *clathris* vel *clauſtra* legunt. *Cultri* autem minus illi verſui conveniunt.

¶ Cultellus, dimin. Plin. 12. c. 25 *Inciditur vitro, lapide, oſſeúve cultellis.* Palladius lib. 1. extremo! *Præparemus cultellos curvos minores, per quos nobellis arboribus ſurculi aridi aut exſtantes facilius amputentur.*

¶ Cultellatus, ſcharff wie ein Meſſer. *Dorſa Delphinorum cultellata*, Plinius lib. 32 c. 2. *Ut palma, quæ cortice ſit cultellato, difficilis quidem eſt aſcenſu; ſed fructum habet dulciſſimum: itidem eruditio & virtus aditum habent difficilem, ſed fructum dulciſſimum.* Eraſmus in Simil.

¶ Cultratus, idem. Plin. lib. 13. cap. 4. *folia cultrato mucrone.*

¶ Cultrarius, victimarius, qui victimam immolat, Sueton. in Calig. cap. 32. Ein Opfferſchlächter. ¶ 2. Ein Meſſerſchmid. Vet. Inſcriptio apud Gruter. p. 640. n. 11

Q. TIBVRTI. Q. L
MENOLANI
CVLTRARI. OSSA
HEIC. SITA. SVNT.

Ubi appictos cultros vides, non diſſimiles iis, quibus noſtri victores utuntur.

CVLVLLVS, urceolus, ein Weinkrauß/ Krug/ Humpe. Horat. in art. Poët. v. 434

Regi dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant;
An ſit amicitiâ dignus. Starck zuſauffen. Add. 1. Od. 31. v. 11 *aureis culullis vina exſiccare.*

CVLVS, idem quod podex. der Arß. Catull. carm. 23 v. 19 *culus purior ſalillo.* Uſus idem eſt Carm. 95 & 96 ad Æmilium & Vectium; ubi vide.

CVM, præpoſitio, mit. *Facere cum cauſſâ*, der Sachen zu gut gehn. Cic. ad Q. Frat. lib. 1. ep. 2 *Certo ſcio, te feciſſe cum cauſſa.* Nepos 12. cap. 3. n. 1 *quod Chabrias adverſum regem bellum gereret cum Ægyptiis*, hoc eſt, ſocius & auxiliator Ægyptiorum. Cic. lib. 1. fam. ep. 1. *Eſſe cum imperio*, das Regiment führen. *Eſſe cum poteſtate*, Idem 1. de Invent. c. 25. *Cum bonâ gratiâ aliquem dimittere*, Idem de Fato cap. 4. einen mit gutem Vergnügen von ſich laſſen. *Cum aliquo facere*, eſt ejus partes ſequi. Cic. lib. 6. ad Att. ep. 8. *cum Cæſare Lentulum conſulem facere.* Nepos in Ageſ. c. 2 *cum animadverteret, Deorum numen facere ſecum.* Elegans formula eſt: *Cum eo mihi omnia ſunt*, i. e. tam conjunctus mihi ille eſt, ut nihil non rationum mearum ac conſiliorum cum eo communicem. Cicer. lib. 13. Famil. Epiſt. 1. *Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt; niſi quod in Philoſophia vehementer ab eo diſſentio.* Contra idem ad Attic. lib. 12. Epiſt. 17 *Mihi ante ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio.* Nempe ſignificat, ſe eo familiariter haud uſum, hat keine Freundſchafft oder Gemeinſchafft mit ihm gehabt. Plaut. Caſin. act. 2. ſcen. 2. v. 12

Nam vicinam neminem amo merito magis, quam te;
Nec quacum plura ſunt mihi, quæ ego velim:

Plura; nempe *communia*: hoc enim in hoc Elliptico dicendi genere ſubaudiendum eſt.

¶ In exceptionibus, ut cum reſtringimus aliquid ad quandam conditionem ſeu legem, invenitur hæc formula *cum eo*. Cicer. lib. 6. ad Atticum Ep. 1. *Sit ſane, quoniam ita tu vis, ſed tamen cum eo, quod ſine peccato meo fiat.* Livius lib. 8. cap. 14 *Labinia civitas data, ſacraque ſua reddita, cum eo, ut ædes Junonis communis Lavinii cum Pop. Rom. eſſet. Cum eo*, mit dieſem Bedinge. ¶ 2. Sæpe cum elegantiâ quâdam veteri additur hæc præpoſitio, ubi abeſſe poterat, Græcorum more. Catullus Epithalamio Malli, Carm. 62. v. 19

— — bona cum bonâ
Nubit alite virgo.

Cic. de offic. lib. 3. cap. 31 *Accurriſſe Romam, & cum primâ luce Pompeji domum veniſſe dicitur.* Etiam Terent. Adelph. act. 5. ſc. 3. v. 55 *cum primo lucu*, quod eſt, ἀρχαϊκῶς pro *luce*: & Salluſt. Jugurth. cap. 106 *cum ortu ſolis.* Plinius lib. 2. epiſt. 19. *quæ ſcripſimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus.* Imperator Proœm. Inſt. 5. 2. *Quorum utrumque viam cum ſummis vigiliis ſummaque providentiâ, annuente Deo, confeci.* Vide & Indicem Lucretianum Gifanii: Itemque Scalig. lib. 4. poet. cap. 34, ubi nonnihil de Pleonaſmi hoc genere meminit. ¶ 3. Aliquando idem eſt quod contra. Salluſt. Jugurth. cap. 5 *Bellum cum Jugurtha geſſit*, i. e. contra. Et ita paſſim in *belligerandi* formulis.

CVM adv. ſcribitur & *Quum*, & *Quom*, de qua differentiâ monet quædam Quintil. lib. 1. cap. 7. de orthographia; ſed probare eam non videtur. Diligenter autem diſcendum eſt, quando & quibus locutionibus præcedat Indicativum, aut Conjunctivum, quo modo familiariſſimè gaudet: Indicativo verò non niſi quoties *quia* aut *quod* aut *quandoquidem* ſignificat. Cic. lib. 12. fam. epiſt. 25 *Tibi maximas gratias ago, cum tantum meæ literæ potuerunt*, &c. Terent. in Phorm. act. 5. ſc. 7, 73. *Ego redigam vos in gratiam, Chreme, hoc fretus, cum de medio exceſſit, unde hæc ſuſcepta eſt tibi*, h. e. *quandoquidem.* Et in ejusmodi locutionibus: *Nondum ſex menſes ſunt, cum huc commigravit*, Plaut. Perſa 1. ſc. 3. v. 57. Cicer. pro Cluent. cap. 9 *Dies nondum decem interceſſerant, cum ille alter filius necatur.* Servius ad illud Virgil. 2. Æneid. v. 455

— — Infelix quæ ſe, cum regna manebant,
Sæpius Andromache ferre incomitata ſolebat:

DVM inquit, *donec; alii tamen* CVM *legunt: Sed* cum manebant *quomodo dicimus, cum conſtat* manebant *Indicativum eſſe? Hoc verò ſciendum eſt, quia, quando conjunctio eſt, neceſſe eſt aliquid jungi aut ſubaudiri. Ut:* cum venirem, vidi illum: *Si autem* cum venientem *dicamus, aut modus pro modo eſt, hoc eſt, indicativus pro conjunctivo: aut etiam* CVM *non erit conjunctio, ſed adverbium temporis: & ſignificat:* tempore, quo veniebam. Hæc ille. Nepos Iphicrate: *Cum Artaxerxes Ægyptio Regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Athenienſibus petiit Ducem;* Id eſt, tempore, quo bellum inferre voluit. ¶ *Cum quidem*, pro etſi, Nepos Thraſybulo cap. 2 extr. *In ſecundo prælio cecidit Critias, cum quidem fortiſſime pugnaret.* Item Catone cap. 2 *Neque hoc per Senatum efficere potuit, cum quidem Scipio in civitate principatum obtineret.* ¶ Accipitur nonnunquam pro quando. Cic. *Non nihil me conſolatur, cum recordor, quantâ me complectaris benevolentiâ.* ¶ Interdum pro ex quo: ut, *ſeptimus menſis eſt, cum in haſce ædes pedem nemo intulit.* Idem.

¶ Potrò eleganter *Cum & Tum*, ſe invicem in eâdem clauſulâ ſubſequuntur, ſed cum differentiâ quadam; nimirum ut *cum* quiddam minus, *tum* quiddam majus ſignificet. Cic. off. lib. 1. cap. 33. *Luxuria cum omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt.* Hoc quoque hic monent nonnulli, ubi CVM, cum Indicativo conſtruendum eſſe. Ac eſt hâc ratione non ſemel uſus quidem Cicero, atque poſt eum alii etiam; Plin. Panegyr. Trajan. cap. 74 *Sed cum multa illo die dicta ſunt ſapienter & graviter, tum vel imprimis*, CREDE NOBIS, CREDE TIBI: Interim tamen hæc obſervatio perpetua non eſt. Nam & exempla conjunctivi appoſiti apud Ciceronem non pauca occurrunt. Nepos Iphicrate: *Quod cum in aliis rebus declaraverit, tum maxime in Amyntæ liberis tuendis.* Alia hujus generis exempla ad Mamertini Panegyricum Maximiano Aug. dict. cap. 1 obſervavit notavitque Livinejus. Sed neque prima obſervatio procedit ſemper. Quod vel illud Ciceronis arguat Orat. pro Murænâ, cum ait: *Si quidem eorum conſilio & periculo, cum Rep. tum etiam rebus noſtris perfrui poſſumus.* Enim verò in Republica aliquid majus eſt, quam privatorum in rebus atque fortunis.

¶ Notanda etiam elegans hujus vocis & veluti tranſpoſita uſurpatio, ad hunc modum apud Corn. Nepot. in Eumen. cap. 9, 1. *Dimidium ſpatium confecerat, cum allata eſt ſuſpicio.* Pro, cum dimidium ſpatium confeciſſet, allata eſt, & ita perſæpe Curtius, & Poëtæ. ¶ Frequens eſt etiam genus dicendi conciſum, omiſſo *cum*. Nepos in Vita cap. 16 *Atticus adoleſcens ſeni Sullæ fuit jucundiſſimus, ſenex adoleſcenti Bruto.* i. e. cum eſſet adoleſcens, cum eſſet ſenex &c.

¶ Obſerva & compoſitiones illas, *Cummaxime*, vel *ut cummaxime*. Terent. in Hecyr. a. 1. ſc. 2. v. 40 *Hanc Bacchidem amabat, ut cummaxime, tum Pamphilus.* als man iemand lieben kan.

CVMAE, arum, Κῦμαι, Campaniæ civitas in Italia, à Chalcidenſibus [vide ſuprà *Chalcis*] condita: quam Sibyllæ illuſtrat divinitas, cujus libris pro oraculo Romana uſa eſt prudentia. Silius lib. 8. v. 531 ſingulariter extulit: *Linternum & quondam ſatorum conſcia Cume*, ut ſit *Cume, Cumes.* Quanquam & ibi Dauſquejus pluraliter *Cumæ* legat. Dictam autem *Cumas* Servius ad Æn. 3. v. 441 putavit, vel ἀπὸ τῶν κυμάτων, h. e. ab undis, vel ab auſpicio mulieris prægnantis, quâ conſpectâ Chalcidenſes prope Bajas urbem ibi poſuerunt, ἔγκυος enim gravidam Græci dicunt.

¶ Cūmæus. Virg. 3. Æneid. v. 441

Huc ubi delatus Cumæam acceſſeris urbem.

Et Ecloga 4

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.

¶ Cumānus, *Vates Cumana* Lucan. lib. 5. v. 183. *Aſinus Cumanus* vide Chiliadas.

¶ Cumatilis color, cæſius ſive cæruleus, waſſerblaue Farbe/ *Cymatilem* alii dicunt à κῦμα. Plaut. in Epid. act. 2. ſc. 2. v. 49 *Cumatile, aut plumatile, aut cerinum.* Nonius cap. de Colore Veſtimentorum: *Cumatilis, quaſi fluctuum ſimilis.*

CVMĔRAE, plur. aut ſingulare *Cumera*, vas in quo frumenta condūntur, ein Kornkaſten. Horat. lib. 1. Serm. ſat. 1. v. 53 *Cum tua plus laudis cumeris granaria noſtris.*

CVMĪNVM, & Cyminum, κύμινον, numeratur inter optima legumina, Kümmel. *Cuminum ſativum*, Römiſch Kümmel/ *Cuminum*

num silvestre, Ritterſporn / tertium genus culinis notum, quod A in pratis naſcitur, Wieſenkümmel / *Cuminum pratense.* Uſus ejus ſtudioſis confert ad capitis confortationem & flatus educendos. Perſ. Sat. 5. v. 55

Rugoſum piper & pallentis grana cumini.

Horat. lib. 1. Epiſt. 19. v. 18

Pallerem caſu, biberent exangue cuminum.

¶ Cuminiſector, κυμινοπρίστης, parcus & ſordidus. v. Chil.

CVMVLVS, acervus, acceſſio, ein Hauff / *Magno cumulo augere* Cic. ad Fam. lib. 13. ep. 63. mit einem groſſen Hauffen vermehren. *Jucundiſſimæ tuæ literæ cumulum mihi gaudii attulerunt.* Cic. filius Tironi lib. 16. ep. 21 *Cumulus accedit*, Cic. pater 6. ep. 9. Tacit. 2. Hiſt. c. 19 *Super hos è Prætorio auxiliique mille equites, cumulus proſperis, aut ſubſidium laborantibus, ducebantur.* Virgilius quoque ad aquam tranſtulit, Æneid. 1. v. 105

— — — Inſequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Ubi Servius: CVMVLO, *exuberante fluctu, i. e. altitudine cumulo.* Item 2. Æneid. de exundante fluvio, v. 498

Fertur in arva furens cumulo,

CVMVLO, i. e. augmento, exuberante fluctu. ¶ Cumulus etiam Fabio lib. 6. c. 1 Orationis eſt concluſio, ſeu epilogus.

¶ Cumulare, coacervare, häuffen / vermehren / *Cumulare beneficia* Plin. lib. 3. epiſt. 4. *gloriam* Cic. 1. off. cap. 32. *invidiam ſibi* Liv. lib. 3. c. 12. *Cumulari gaudio* Cic. lib. 9. epiſt. 14. ſehr erfreuet werden. Claudian. de bello Get. v. 208 B

Gaudia præmiſſi cumulant inopina dolores.

¶ Cumulatus, a, um, überhäufft / angefüllt. Cic. 2. de Orat. cap. 8. extr. *omni rerum genere cumulata oratio.* & cap. 4 *vitio cumulatus.* Idem lib. 1. cap. 6 *Omni laude cumulatus orator.* Livius lib. 2. cap. 47 *Spreta in tempore gloria, interdum cumulatior redit.* groſſe Ehre. Cic. de Clar. Orat. cap. 4 *Heſiodus beneficia accepta eadem aut cumulatiore adeò menſura reddi jubet.* Ita vero Græce ἐργ. 348

Εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος, εὖ τ' ἀναμέτρῃ.
αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον αὖτις ἀρέσθαι.

Cumulatiſſimus ſcelerum. Plaut. Aulul. Act. 5. v. 16.

¶ Cumulatè, reichlich / völlig / häuffig. ut, *cumulate publicanis ſatisfactum*, Cic. Attico lib. 6. epiſt. 3. *Cumulatiùs quid augere*, Idem in Oratore cap. 17. pr. *Cumulatiſſimè alicui ſatisfacere*, lib. 10. fam. ep. 29. *Cumulatiſſimè gratiam referre* lib. 13. epiſt. 4. *Cumulatiſſimè polliceri*, epiſt. 42. c. l.

¶ Cumulatim, Idem. Varro R. R. lib. 3. c. 15 *Cumulatim ponere.* Prudent. περὶ στεφ. v. 721 C

Ambeſis dapibus cumulatim adgeſta redundant
Fercula.

Compoſitum.

¶ Accumulare, ut: *Accumulare acervos pecuniæ*, Cic. pro leg. Agraria 2. cap. 22.

¶ Accumulatè, mit Hauffen. Superl. *Accumulatiſſimè.* Auctor ad Herenn. lib. 1. extr. *Ut pro tuo officio, & noſtro in te ſtudio munus hoc accumulatiſſimè tuæ largiamur voluntati.*

¶ Accumulatio. Plin. lib. 17. cap. 26, ubi *accumulationem* inter arborum morbidarum remedia recenſet, quæ eſt, cum terra circa eas aggeratur, ut rectiores ſint radices.

¶ Accumulator, ein Vermehrer. Tacitus ann. 3. cap. 30. n. 2 *Opum accumulator.*

CVNAE, plurale tantum, eine Wiege. *Repueraſcere & in cunis vagire*, Cicer. de Sen. ſub fin. Singulari tamen uſus eſt Prudentius, ſive quiſquis auctor Dipthychi num. 28, *præſepe jacenti Cunarat.*

¶ Cunulæ, dimin. Prudent. Cathem. 7. ſeu hymno jejunant. v. 164 *parvulorum cunulæ.* Et hymno in natali Domini v. 98 *Et Virgo fœta, & cunulæ.* D

¶ Cūnābula, & lectuli infantium, & loca, in quibus naſcimur, ut tradit Servius ad Virg. Ecl. 4, 23. *Cunabula avium* Plin. 10. cap. 33. Vogelneſter. *Gentis cunabula noſtræ* Virg. 3. Æneid. v. 105. id eſt, initium, Anfang und Ankunfft des Geſchlechts. Sic Apul. lib. 3. Mileſ. *Solennis dies à primis cunabulis hujus urbis conditæ craſtinus advenit.*

¶ Incunabula, idem. Ovid. 8. Metam. v. 99 *Jovis incunabula Crete.* Peræque etiam pro initiis ſumitur, ac ſimplex Cunabula. Cic. lib. 1. de Oratore cap. 6 *ab incunabulis noſtræ veteris puerilique doctrinæ.* Declam. in Salluſtium ſub Ciceronis perſona, cap. 3. *rudimenta & incunabula virtutis.* Quintil. procem. lib. 1. *ab ipſis diſcendi velut incunabulis.*

CVNCTVS, omnis, univerſus. *Cuncti*, omnes, ſcilicet conjungi. Alle. Cornel. Nepos Themiſtocle cap. 9 *Nunc autem ad te confugi exagitatus à cuncta Græcia.* Manilius lib. 3. v. 522

Et ſubtexta malis bona ſunt, lacrymæque ſequuntur
Vota, nec in cunctis ſervat fortuna tenorem,
Usque adeo permixta fluit, nec permanet usquam,
Amiſitque fidem, variando cuncta per omnes.

Virgil. 1. Æneid. v. 233

Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis.

¶ Cunctim, adverb. zuſammen / miteinander. Apulejus 2 Florid. *non ſigillatim ac diſcretim, ſed cunctim & coacervatim offerre.*

¶ Cunctipărens, parens omnium, poeticum. Prudentius Paſſione Agnetis ſub fin.

Cui poſſe ſoli cunctiparens dedit.

Adde eundem in Hamartig. v. 931.

¶ Cunctipŏtens, omnipotens. Idem Prudentius Paſſione Quirini v. 56 *Jeſu cunctipotens.* Drepanius carm. ad Amicum pro ſuſcepta ſui defenſione:

Det tibi cunctipotens tali de vore ſalubri.

CVNCTOR, cunctari, morari, *differre, teſſare*, zaudern / verziehen / auffziehen / ſäumig ſeyn. Cic. lib. 10. ep. 15 *Quibus rebus cognitis cunctatus non ſum in tuis bonorum conſiliorum.* Ennius de Fabio Cunctatore apud Cic. de Senect. cap. 4

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem;
Non ponebat enim rumores ante ſalutem.

Proprie *Cunctari* eſt quærere de aliquâ re, quam agitamus: quod cum fit, ſuſpendimus negotium, nec aggredimur ſtatim, de quo deliberatio eſt, donec ſtatui de eo poſſit, hinc *cunctari* ſive *cunctari* (eadem enim ſunt) pro morari dicimus.

¶ Cunctatio, Auffziehen / Säumung. Cic. de amic. cap. 13 *Studium ſemper adſit, cunctatio abſit*, Idem pro Sextio cap. 47 *Nonnunquam cunctatione & tarditate dum otium volunt etiam ſine dignitate retinere, utrumque amittunt.* Et Livius lib. 21. cap. 56 *inter cunctationem ingrediendi flumen ab hoſtibus oppreſſi.*

¶ Cunctāmen, idem. Paullinus Carm. 23 de S. Felice v. 416

pavida cunctamine mentis.

¶ Cunctator, tardus, ſegnis, ein Säumiger und Verdroſſener. Cœlius Ciceroni lib. 8. ep. 10 *Noſti Marcellum, quam tardus & parum efficax ſit: itemque Servium, quam cunctator.* Livius lib. 6. cap. 23 *cunctatorem ex acerrimo bellatore factum.*

¶ Cunctatus, unde Comp. apud Plin. lib. 2. epiſt. 16 *Cunctatior fortaſſe & cautior eſſe deberem.* Apulejus 4. Florid. *Sum ad dicendum nimia reverentia veſtri contactior.*

¶ Cunctābundus, langſam / wegerig / verzögernd. Livius lib. 6. cap. 7 *ſegniter arma capta, cunctabundosque & reſiſtentes egreſſos caſtris eſſe.* Sic & Tacitus de Tiberio annali 1. cap. 7 *nusquam cunctabundus, niſi cum in ſenatu loqueretur.*

¶ Cunctanter, adverb. ſäumig / verzögernd. ut, *Facere aliquid cunctanter*, Plin. lib. 33 cap. 1. *Haud cunctanter*, Livius lib. 1. cap. 36. & lib. 3. cap. 6. Comp. *Cunctantiùs.* Apulejus de Deo Socr. p. 53 *Credo, plerosque veſtrum hoc cunctantiùs credere.* Et Tacitus annal. 1. cap. 71 *Data utrique venia: facile Segimero; cunctantius filio.*

¶ Incunctans, non cunctans. Paullinus Petrocorius lib. 5. v. 132 *incunctante fide*, quæ etiam legis lib. eod. v. 297, & de Viſitat. nepot. v. 40.

¶ Incunctanter, ſive Incontanter, unſäumig / ohne Verwegerung. Lactantius lib. 6. cap. 12 *incunctanter ac fortiter mortem ſubire.* Apulejus lib. 11 poſt initium: *Incontanter ergo, dimotis turbulis, alacer continuare pompam*, &c.

CVNĔVS, σφήν, inſtrumentum illud dicitur, quo adacta ictibus ligna finduntur: quod de ligno factum initio Virgilius indicat. Georg. 1. v. 144 *Nam primi cunei ſcindebant fiſſile lignum.*

PRIMI, id eſt, qui ante ferri uſum fuere. Nam reperto ferro & cunei inde fabrefacti ſunt. Ein Keil. B. Hieronymus in cap. 21. Matth. *Hoc eſt, quod vulgò dicitur, malo arboris nodo malus clavus aut cuneus infigendus eſt.* auff einen harten Knoten gehört ein harter Keil. ¶ 2. Dicuntur & in exercitu, *cunei*, pedites ita collocati, ut priores ordines anguſtiores, ſubſequentes verò latiores exeant, in cunei formam, quæ talis eſt, ut illa pars, quâ adigitur, latior craſſiorque ſit, ut fortius poſſit excipere ictus; altera contractior & in acumen deſinens, quo facilius penetret & ſcindat. eine Schlachtordnung / forne ſchmal und hinden immer breiter. Vid. Veget. lib. 3. de re milit. cap. 19. Cum Iſidorus hunc militarem ordinem quaſi *cuneum*, quod multitudo militaris in unum coeat, lib. 9. Etymolog. cap. 3 dici putat, more ſuo nugatur. Tacitus de German. cap. 6 *Acies per cuneos componitur.* Et, *Cuneos perrumpere*, durch die Schlachtordnung brechen. Livius lib. 8. c. 10 *Tanta cæde perrupêre cuneos, ut vix quartam partem relinquerent hoſtium.* ¶ 3. Cunei ſunt etiam ſpectatorum ſedilia in theatro, die Stüle und Bäncke der Zuſeher auffm Schauplatze / Vitruvio & aliis: Nam & iſti ordines *Cuneorum* formam repræſentant quodammodo. Vide Lipſ. de Amphitheatr. cap. 13. Suetonius Auguſt. cap. 44 *Maritis è plebe proprios ordines aſſignavit: prætextatis cuneum ſuum.* Ita *cuneos equeſtris & ſenatorii ordinis* Domitiano cap. 4 vocat, in quibus Equites & Senatores ſpectabant. Vet. Gloſſ. *Cuneus*, Θεάτρου χερὶς, ἢ σφὴν, ἢ τραπεζῶν λόχος.

¶ Cūnĕŏlus, dimin. Columella lib. 4. cap. 29 *adactis arundineis cuneolis arctantur.* verkeilen. Et Cic. de Univerſ. cap. 13 *crebris quaſi cuneolis injectis.*

¶ Cūneare, σφηνόειν, ſpalten. Quintil. lib. 4. cap. 3 *Atque eo* (exſpatiandi genere) *vel maximè illuſtrari ornarique orationem* (confiteor) *ſed ſi cohæret & ſequitur, non ſi per vim cuneatur, & quæ natura conjuncta erant, diſtrahit.* Loquitur de egreſſionibus; quas non per vim intrudi vult, ut findant quaſi orationem, ſed ſequi ſponte rem & vi quaſi hærere. ¶ 2. Eſt aliquid

cuneo simile in ea, quæ hiant, immittere, quod vacuum expleat. Verzwicken / verkeilen. Plin. lib. 16. cap. 11 de CORNO. *Lignum*, inquit, *non alio pexe, quam ad mal. strorum utile: aut si quid cuneandum sit in ligno, scindunt fagum.* Seneca Epist. 118 sub fin. *Unus lapis*, inquit, *scitè formatus ab inferioribus inclinata cuneabit, & interbenta suo firmabit.* In fornicari operis structura leviter acclinatos lapides non recte collocare operæ, quo firmius hæreant, atque in curvitatem inire patiantur. Cum ex utroque latere in fuminum procelit opus, relinquit spatii infra angustius, latius supra; hoc est, in cunei formam. Id igitur æque impleri lapide necesse est, qui claudat arcum, atque absolvat. (das Schloß) Hic igitur quando immissus est, *Cuneare inclinata latera & interbenta suo vincire, & facere fornicem, sive absolvere*, Senecæ dicitur. ¶ 3. Cuneare, est formam cunei dare; ut *rotundare*, rotundum facere, sive rotundam dare figuram. Mela lib. 3 cap. 6 *se in diversos angulos cuneat.* Plin. lib. 3. cap. 3 de Hispania: *cuneatur angustiis inter duo maria.* Hinc *cuneatum theatrum*, quod gradus subselliorum & ordines ex angulo in latum, modo cunei assurgant. Ausonius prologo Ludi VII Sapientum v. 21

Cuneati crebit hæc theatri immanitas.

Et alius poëta vetus apud Lipsium de Amphitheatro c. 13

— — — — cuneati lata theatri
Seditio.

Nisi hic *cuneatum* potius, *cuneis*, hoc est, cuneatis sedilibus instructum interpretandum videatur.

¶ Hinc adjectivum patet participiale, cujus Comp. *Cuneatior.* Livius lib. 9. cap. 40 *forma scuti ad imum cuneatior.*

¶ Cuneatio. Scrib. Largus compos. 47 *narium cuneatione quadam.*

¶ Cuneatim, adverb. Cæsar lib. 7. bell. Gall. 28 *Hostes in foro locis patentioribus cuneatim constiterunt*, Haussenweiß. Vet. Gloss. *Cuneatim*, κατὰ σφῆνα.

¶ Discuneatus, cuneis dissilus, apertus, patens. Plin. lib. 9. cap. 30 *Concha se contrahunt, sed frustra, discuneata.*

CVNICVLVS, κάπικλος, Athen. & Ælian. animal lepore minus, album aut varium; cætera leporis simile, antra quærit & excavat, Kaninchen. Martial. lib. 13. epigr. 60

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Monstrabit tacitas hostibus ille vias.

Fœtus eorum, quos veluberibus ablatos, vel ventre exsectos, in delitiis veteres habuerunt, Latini *laurices* vocarunt, Plin. lib. 8. cap. 55. ¶ 2. Cuniculus; ein heimlicher Gang unter der Erden / ein Stollen. *Agere cuniculos*, Cic. 3. off. cap. 23. untergraben. Specus subterraneos effodere, per quos occultus in locum aliquem fiat aditus. Erat de cætero apud veteres duplex expugnationis urbium genus, quod *cuniculis* ejusmodi peragebatur. Primum ita habebat: aperiebatur terra fodiendo altè, & longè agebantur specus subter, quibus immissus miles in mediam urbem sursum erumperet, & oppidanis ex improviso supervenire. Quintil. Declam. 255. *Superbacuum est cuniculos fodere, & per occultos specus ingenti labore exhaustos terra, in mediam subitò emergere civitatem.* Aliquando non in mediam ipsam urbem, sed usque ad fundamenta tantùm murorum agebantur cuniculi: quo cum perventum esset, subruebatur murorum moles, ut per ruinam eam invadendi & ingrediendi obsidentibus daretur facultas. Quas rationes ab animantis natura *cuniculorum* accepisse nomen Vegetius docet lib. 4. de re milit. cap. 24. & eo tendit Martialis carmen, supra allegatum. Sed ultimum genus cuniculorum in nostra quoque militiâ obtinet: in hoc diversum tamen à veteri, quod ibi tormentarii pulveris vi, concepto igne, deturbantur muri, & aperitur aditus subituris in urbem. Quam rationem Petrum Navarrum, ex gregario milite belli ducem, gente Hispanum, cum Genuensibus militaret in Italiâ, instituisse, Guicciardinus lib. 6. Histor. observavit. Hinc elegantes aliquot metaphoræ dicendique formulæ natæ sunt. Ut: *aliquem oppugnare cuniculo*, Cicer. initio 1. orat. pro lege Agrar. h. e. insidiis, dolo, fraude, hinterlistig anfallen und betrügen. Plin. lib. 2. cap. 43 *Si ulli essent inferi, jam profecto illos avaritiæ atque luxuriæ cuniculi resodissent.*

¶ Cūnīculārius, qui cuniculos fodit. Conf. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. p. 494. seq. Minterer. ¶ 2. Cunicularii vel cuniculares sunt milites, qui cuniculis suffossis, improvisi emergunt, & hostilia munimenta invadunt. Ammianus lib. 24 cap. 15 [Valesi. cap. 4] *ut cuniculariorum subito manus emergat.* Et Veget. lib. 2. cap. 11 *Ut etiam cuniculatios haberent, qui ducto sub terris cuniculo, muruque intra fundamenta perfossis, improviso emergerent ad urbes hostium capiendas.*

¶ Cunīculōsus, löcherlich / hol. Catull. Carm. 40 *Celtiberiam cuniculosam* dixit.

¶ Cuniculatim, adverb. in modum cuniculi, apud Plinium lib. 9. cap. 33 & 36, quamvis utrobique lectiones variantes sint, quibus illud *Cuniculatim* tanquam per cuniculos videtur subrui: tamen Harduinus quoque *cuniculatim*, hoc est, vulgarem lectionem retinet, sine dubio in optimis MSStis, quibus usus fuit, repertam & expressam.

CVNILA, herba, quam Columella *Saturejam* à rusticis vocari scripsit lib. 9. cap. 4, quam appellationem etiam Germani retinent, Saturen. ¶ 2. Dioscorides *Origanum* quoque Heracleoticum eamdem scripsit lib. 3. cap. 28. Wolgemuth oder Testen.

¶ Cunilago, cunicula erratica est, Plin. lib. 19. cap. 8.

CVNNVS, pudendum muliebre, in Priapeis latibus, & apud Martialem.

¶ Cunnilingus, sperrissimum vocabulum ejusdem Martialis, impuri moribus poetæ.

CVPA, vas vinarium majus: de *Cuparum* fit mentio apud rei rusticæ Scriptores. Sic Varro apud Nonium *Cupas vinarias* dixit. Et ibidem ex Sesquiulysse ejusdem: *Carneadem alteram biam virtutis deformasse e cupis acris acetî.* Palladius autem & *Cupellam* dixit Februar. Tit. 25. cap. *Vinum de pirîs.* Procul dubio hinc nostrum: Eine Ruffe. Vid. Keuchen. ad Frontin. p. 160. Lucanus lib. 4. v. 410

Namque ratem vacuæ sustentant undique cuppæ,

ubi interpretes scaphas intelligunt propter similitudinem. Tamen de veris cupis simile aliquid narrat Herodianus in Aquilejensi obsidione lib. 8. cap. 4. Illud autem Ciceronis in Pisonem cap. 27 *Pistor domi nullus, nulla cella: panis & vinum à propola atque de cupâ;* huc non pertinet. Et male Turnebus lib. 1. cap. 1, *Vinum de cupâ* doliare, sive novum, ac ideò vilius, interpretatur. *Cupa* ibi non vas est, sed mulier cauponatrix; itaque *vinum de cupâ*, est quod à *Copâ* sive *Cupâ* petitur: seu quod in taberna venale est. Vinum autem è taberna petere, non de cella sua, ad vilitatem & sordes interpretari veteres solebant. Atque hanc notam Pisoni Cicero hic volebat inustam. Vide Scal. Conject. & animadversiones Casauboni in Suetonium ad illud in Claudio cap. 15, *Descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim & ipse petere.* ¶ Cæsar lib. 2 de Bell. Civ. cap. 11 *Cupas tæda & pice refertas* inter incendiaria instrumenta refert. Pech-Tonnen. ¶ 2. Utuntur & pro Cyatho, & ex Nævio citant:

Duas cupas mero plenas exhausit.

CVPEDIAE, & cupedia, fœmin. & neutrum plurale, cibi sunt lautiores, Leckerbißlein. Quanquam Scaliger, *Cupedia* quasi *Caupedia*, à cauponando dicta malit, ut sint *Cupedia* lautiora, esculenta venalia: contra tamen veteres Grammatici sunt non nominandi. Ammianus lib. 26 cap. 18 *Cupediarum vilium mercatores.* Plautus Sticho a. 5. sc. 4. v. 32 *nihil moror cupedia*, neutro genere & pluraliter. ¶ Cicero singulari usus est *Cupedia*, in Tusculanis lib. 4 cap. 11.

¶ Cupedinarii, *venditores esculentorum & poculentorum, à rebus Cupidinis, ob alimentum* CVPEDINARII *appellantur*, ut exponit Donatus ad illud Terentii in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 25 *Concurrunt lati mi obbiam cupedinarii omnes*, Maulkrämer. Eugraphius ibidem: *CVPEDINARII sunt, qui cupiditatibus populi serviunt.* Lampridius in Heliogab. cap. 30. *Pinxit se ut cupedinarium, seplasiarium, ut popinarium.*

¶ Cupus, ein Näscher / qui cupedias sectatur, Plaut. Trinum. act. 2. sc. 1. v. 13. Vide Festum, ibique Scaligerum.

CVPĒDO, ĭnis, pro cupido, antiquum est, & frequens Lucretio, ut lib. 5. v. 46

Quante conscindunt hominem cuppedinis acres
Sollicitum curæ?

Et inde *forum Cupedinis*, Romæ appellatum: quamquam alii, à *Cupe* quodam, sive *Cupedio*, famoso latrone, qui ante ibi ædes habuerit, dici maluerint. Vide Varronis verba ex libris humanarum rerum à Donato ad supra laudatum locum Terentii in Eunucho producta. Idem Varro lib. 4. de L. L. n. 22 *Ad Cornetia* FORVM CVPEDINIS *à Cupedio: quod multi* FORVM CVPIDINIS *à cupiditate.* Nempe significat, FORVM CVPEDINIS, sibi à Cupedio appellatum videri, non paucis aliis tamen à Cupiditate. Utrumque Scaligero displicet; qui a cauponando vocem deducit. Vide Conjecturanea ejus Varroniana.

CVPĪDO; masc. Deus amoris, filius Veneris & Amor ipse. A quo nonnulli tamen Cupidinem ita distinguunt, ut ipse sit impetus; Amor vero judicii. Vide Nonium. Deorum potentissimum, & omnium victorem fingunt: unde Poeta quidam triumphum Cupidinis scripsit, de quo Lactant. lib. 1. cap. 11 ineunte Plaut. Curcul. act. 1. sc. 1. pr.

Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque Amor.

Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 9

Militat omnis amans & habet sua castra Cupido.

Idem Remed. Amor. v. 139

Otia si tollas periêre Cupidinis arcus.

Eum *ingenuum & infestem puerum* elegantissimè Apulejus lib. 5. Milesi. ubi suus sibi sermo de Psyche est, hunc in modum depinxit: *Sed cum primùm luminis oblatione tori secreta claruerunt; videt Psyche omnium ferarum mitissimam bestiam ipsum illum Cupidinem, formosum Deum, formosè cubantem.* Post pauca: *Jamque lassa saluteque defecta, dum sæpius divini vultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi. Videt capitis aure genialem cæsariem ambrosiâ temulentam, cervices lacteas, genasque purpureas, pererrantes crinium globos decoriter impeditos, alios antependulos,*

pendulos, alios retropendulos: quorum ſplendore nimio fulgurante, etiam ipſum lumen lucernæ vacillabat. Per humeros volatilis Dei pinnæ roſcida micanti flore candicant; & quamvis alis quieſcentibus extimæ plumulæ tenellæ, ac delicatæ tremulè reſultantes inquiete laſcivient &c.

¶ Cŭpīdĭneus, *Sagittæ cupidineæ*, Ovid. Remed. Am. v. 157. Prudentius Pſychomach. v. 60

Aſſyrium poſtquam thalamum cervix Holofernis
Caſa, Cupidineo madefactum ſanguine labit.

CVPIO, cupere, expetere, deſiderare, avium eſſe, begehren. *Ardenter cupere aliquid*, Cicer. 4. Tuſc. cap. 17. hefftig begehren. ¶ 2. Eſt & pro bene velle Latinis in uſu eleganti. Cicer. lib. 10. Epiſt. 4 *Tibi, cui maxime cupio, ſatisfaciam*, dem ich zum höchſten geneigt bin. Item lib. 2. ep. 15 *Cæſari honeſtiſſime cupio*, pro quo alii legunt: *Cæſarem honeſtum eſſe cupio.* Hino *favere & cupere*, conjungit Cæſ. lib. 1. Gall. c. 18 *Favere & cupere* [Dumnorigem] *Helvetiis propter eam affinitatem.* Terent. Andr. act. 5. ſc. 4. pr.

Mitte orare. Una harum quævis cauſſa me, ut faciam, monet:
Vel tu; vel quod verum eſt, vel quod ipſi cupio Glycerio.

¶ Cupiens, cupientiſſimus, begierig / begehrend. Salluſt Jug. cap. 64 extr. *Animo cupienti nihil ſatis feſtinatur.* Idem cap. 84 *Marius cupientiſſimâ plebe Conſul factus eſt.* die Gemeine hat ihn zum höchſten begehret. *Cupiens nuptiarum*, Plaut. Mil. act. 4. ſc. 4. v. 29. *Cupientiſſimus legis*, fragm. Salluſtii apud Diomedem. *Dominandi ſuis, quam ſubigendi externos cupientiores*, Aur. Victor in Alex. Severo.

¶ Cupienter, begierig. Plaut. Pſeud. act. 2. ſc. 3. v. 17 *quod cupienter dari petimus nobis.* Ennius Phœnice apud Nonium: *Stultus eſt, qui cupida cupiens cupienter cupit.*

¶ Cŭpītor, qui cupit, ein Begehrer. Tacitus annal. 12. cap. 7 *cupitor matrimonii.* Apulejus Florid. 3 *amicitiæ cupitor.*

¶ Cupītus, a, um. Ovidius 3. Faſt. v. 21

Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupitam.

Tacitus annali 14 cap. 2 *Fabium Ruſticum non Agrippinæ, ſed Neroni cupitum id memorat.*

¶ Cŭpidus, begierig. ut, *cupidus ſtudiorum* Ovid. 1. de Ponto ep. 5. v. 35. *pacis* Hor. lib. 2. Satyr. 1. v. 44. *vitæ* Cicero 14. Epiſt. 4. *Homo cupidus ſatisfaciendi reipub.* Plancus Ciceroni lib. 10. Epiſt. 18. Et, *Græculi homines contentionis cupidiores* Cic. de Orat. lib. 1. c. 11. *Homo pecuniæ, quam rectè faciendi, cupidior* Vell. Paterc. lib. 2. cap. 97. *Homo noſtri cupidiſſimus* Cic. 1. de Orat. c. 22. *Pecoris cupidiſſimi ſunt barbari* Cæſ. lib. 6 cap. 34. ¶ 2. Aliquando & pro avaro, ſive divitiarum *cupido*, ponitur. Tibull. lib. 1. Eleg. 1. extr.

— — — — vos ſignæ, tubæque
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris.

¶ 3. Cupidi dicuntur, qui puellarum libidine ardent. quemadmodum & Terentius uſus eſt Phorm. act. 1. ſc. 3. v. 6. Nempe omnes *cupidi* appellantur, qui cupiditate aliquâ flagrant.

¶ Cŭpĭde, ut, *cupide appetere*, Cicer. pro Roſc. Am. c. 18. begierige Luſt zu etwas haben. *Cupide elaboro*, i. e. vehementer ſtudeo, Nepos Ariſtide c. 1. *Cupidine inſequi* Cæſ. B. Gall. lib. 1. cap. 15. *inſtare*, lib. 5. cap. 43. *Cupidiſſimè populi R. amicitiam appetiſſe*, iterum lib. 1. cap. 40. *quæque imperavit, ſeſe cupidiſſime facturos pollicentur*, Idem 1. de B. Civ. cap. 15.

¶ Cŭpīdo, fœm. Begierigkeit. Ovid. 1. Faſtor. v. 211

Creverunt & opes & opum furioſa cupido.

Juven. Sat. 10. v. 143 *Laudis titulique cupido.* Salluſt. Jugurth. cap. 64 *Cupido atque ira peſſimi ſunt conſultores*, Begierigkeit und Zorn rathen das allerärgſte. *Novißima gloriæ cupido ſapientibus exuitur*, Tacit. Hiſt. 4. c. 6 die Ehrſucht hält bey den Weiſen am längſten an. Citatur alioqui ex Philone, φασί τινες, ἂν ὕστατον ἀποδύσασθαι τὸν τῆς εὐδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός, hoc eſt, *Dicunt quidam, inanis gloriæ veſtem poſtremam exuere ſapientem.*

¶ Invenias tamen apud probatos etiam auctores eadem ſignificatione uſurpatum in genere maſculino, Horat. in ſermonibus lib. 1. Sat. 1. v. 61 *At bona pars hominum decepta cupidine falſo.* Idem, *Sordidus cupido*, lib. 2. oda 16. Et Silius lib. 4 v. 99 *geminusque cupido Laudis.*

¶ Cŭpĭditas, vehementior impetus animi cupientis. hefftige Begierde / Affecten. *Cupiditate incendi*, Nep. Hannibale c. 2. *Cupiditatem explere*, Cic. Part. Orat. cap. 27, die Luſt büſſen; *Cupiditate flagrare*, Nep. Mil. c. 5. begierig ſeyn. *Cupiditates frangere* Cic. Orat. lib. 1. cap. 19. *coercere*, ibid. cap. 43. cujus & illud eſt pro S. Roſc. cap. 35 *Homines cæcos reddit cupiditas & avaritia.*

¶ Concupiſco, concupiſcere, begierig ſeyn / in familiari uſu apud Latinos eſt. *Concupiſcere mortem*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 24. extr. *Ut quisquam domum aut villam concupiverit*, Salluſt. Catil. cap. 51.

¶ Eſt à paſſivo *concupitum*. Cic. Tuſcul. 4. cap. 6. *Concupitum adipiſci*, Erlangen / was man begehret hat. *Pecunia concupita*, ibid. cap. 11.

¶ Concupītor. Jul. Firmicus lib. 8. Aſtronom. cap. 22. *rerum alienarum concupitores.*

¶ Concupiſcentia, Luſt / Begierde / fere eccleſiaſtica vox. Vide Curas noſtras poſteriores. Nam Curtii exemplum lib. 8. cap. 6. n. 18 ſuſpectum eruditis eſt.

¶ Concupiſcibilis. Hieronymus Quæſt. Ebr. in Paralip. 1. cap. 1 nomen *Hamdam* exponit *concupiſcibilis.* Ambroſius epiſt. 11 ad Irenæum: *concupiſcibile & delectabile bonum.*

¶ Diſcupere. Plaut. Trinum. a. 4. ſc. 2. v. 87 pro etiam atque etiam cupere, ut, *Diſcupio dicere*; & in epiſtolâ Cœlii ad Cicer. lib. 8. famil. ep. 15 *Te vivere & omnia intima conferre diſcupio.*

¶ Percŭpere. Ter. Eun. a. 5. ſc. 2. v. 57. valde cupere.

¶ Percŭpidus, ſehr begierig. Cic. lib. 1. fam. ep. 7 *Cognovi Hortenſium percupidum tui.*

¶ Præcupidus, idem. Sueton. Aug. cap. 70. *pretioſa ſupellectilis præcupidus.*

¶ Procupīdo, anteceptus amor. Minuc. Felix p. 247 ed. Ouzel. *Movet etiam in nos procupidinem amoris.* Ubi Rigaltium inſpicias.

CVPRESSVS, *Græcè* κυπάρισσος, unde *Conifera cypariſſi*, Virgil. 3. Æneid. v. 680. Cypreſſen-Baum. Eſt autem *Cupreſſus* ſecundæ & quartæ declinationis. Virgil. 3. Æn. v. 64

Cæruleis mœſta vittis, atraque cupreſſo.

Et Æneid. 6, 216 *ferales ante cupreſſos.* Et Ecloga 1. v. 26 *inter viburna cupreſſi.* Altera forma Columella lib. 4. cap. 26 *ex junipero, & lauru, & cupreſſu.* Horatio Epod. 5. v. 18 *cupreſſus funebres* libri meliores vindicant, quamvis nec contemnendi *cupreſſos* tradunt. ¶ Sed frutex Germaniæ notus ejusdem nominis, Cypreſſen / dici fortaſſe *Cypariſſus* poſſit *coronaria*: Matthiolus *Cupreſſum puſillam* vocat, & abrotanum fœminam eſſe putat. *Cupreſſum ſimulare* ab Horatio de Arte v. 19 proverbialiter uſurpatum eſt in oſtentatores importunos ejus, quod renent. Diti & inferis ſacra erat Cupreſſus, & ſigno funebri, ut Plin. ait lib. 16. c. 33 ad ædium oſtia ponebatur, ea occaſione, quòd rami ejus arboris exciſi nunquam renaſcuntur. Quanquam alii alias afferant cauſſas: de quibus Torrentius ad lib. 2. Horat. Od. 14. v. 23. In divitum tantum ac nobiliorum funeribus locatam ante ædes cupreſſum, illud Lucani videtur adſtruere lib. 3. v. 442

Et non plebejos luctus teſtata cupreſſus.

Hinc, *atra, funeſta, funebris, feralis cupreſſus*, apud Poëtas.

¶ Cupreſſĭnus, ut, *Oleum cupreſſinum*, Plin. 23. cap. 4. *Cupreſſina frondes* Colum. lib. 2. cap. 2.

¶ Cupreſſĕus, idem. Plinius lib. 27. cap. 37 *duo ſigna cupreſſea Junonis reginæ portabantur.* Julius Obſequens *cupreſſea ſimulacra* vocat Obſerv. 108. Et Vitruv. lib. 2 cap. 9 *cupreſſea foliatura ſimile.*

¶ Cupreſſētum, locus cupreſſis conſitus. Cato cap. 151 *Quo pacto cupreſſeta ſeri oporteat.* Cicero lib. 1. de Leg. cap. 5 *in cupreſſetis Cnoſiorum.*

¶ Cupreſſifer. Ovid. Heroid. ep. 9. v. 87.

Ut Tegeæus aper cupreſſifero Erymantho
Incubet, &c.

CVPRVM, κύπριον, factum ſine dubio videtur ex Cyprium, ſiquidem metallum illud Plinius 33. c. 3 *æs* vocat *Cyprium*, Kupffer. Spartianus Caracallâ cap. 9 *ex ære, vel cupro cancelli ſuperpoſiti.* Vide Cur. Poſterior. noſtras.

¶ *Vas Cupreum*, Plin. 23. cap. 3. Sic Frobenius: at Harduin, *in Cyprio vaſe.* kupffern Gefäß.

CVR, adv. interrogandi locatur elegantèr, ſicut & *quamobrem*, Poſt, *Eſt cauſſa: qua cauſſa eſt*: Cicer. Att. *Erant cauſſæ, cur hoc tempore iſtic eſſe nollem*, Idem: *Qua cauſſa eſt, cur hoc velit?* Et, *Quid eſt, cur tu in iſto ſedeas?* pro Cluentio. Aliquando ſignificat, *propterea quod*, Horatius lib. 1. Epiſt. 8

— — — — inaſcar amicis,
Cur me funeſto properent arcere veterno.

Ubi Lambinum vide.

CVRA, φροντὶς, μέλημα, ſollicitudo, ſtudium, diligentia, Sorge / ſic dicta, quod *cor urat*, ſicut *coqui curis homines*, Cicero dixit de Senect. principio. *Illicitæ, ſpinoſæ, ſequaces, vigilantes, vigiles, pervigiles curæ* Poëtis dicuntur. Virg. Æn. 1. v. 662 *Sub noctem cura recurſat*, Sorgen finden ſich des Nachts. *Curarum fomenta*, Horatius dixit lib. 1. epiſt. 3. v. 26. quæ curas cumulant & arceſſunt. *Curam agere alicujus*, Senec. epiſt. 14. Sorge tragen. *Curæ ſibi habere aliquid*, Nepos Attico cap. 20. & *curam habere alicujus rei*, Ovid. 5. Triſt. 2. v. 48 ſich ein Ding laſſen angelegen ſeyn. *Omni cogitatione curaque in rem aliquam incumbere*, Cic. lib. 10. epiſt. 1. *In eam curam incumbere*, ibid. ep. 3. Et, *Injicere curam*, Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 5. v. 76. einem Gedancken und Sorgen machen. *Curas adimere*, Idem Phorm. a. 5. ſc. 6. v. 46. *Curam abjicere*, die Sorgen ausſchlagen / Cicero lib. 9. ep. 24. *Diſtringere curam*, id eſt, occupare, Curtius dixit lib. 3. cap. 3. n. 4. Et, *Difficilis eſt cura rerum alienarum*, Cic. 1. Offic. cap. 9. es iſt ſchwer / für ander Leut Dinge ſorgen ſollen. *Cum cura*, pro diligenter, non obiter ac tralatitie, Salluſtiana dictio eſt (vid. Jugurth. cap. 54. 66. &c.) quam & Tacitus frequentare amavit. Seneca de tranquill. anim. cap. 14. extr.

Non

Non raptim relinquatur magnus vir, & cum curâ dicendus. ¶ 2. Cura etiam dicitur munus atque officium, sive administratio rei atque tutela cujuslibet. Tacit. 4. Histor. cap. 68 *Arretinum Clementem Prætorianis præposuit, patrem ejus sub Cajo Cæsare egregiè functum eâ curâ dictitans.* Suet. Claud. cap. 25. *Provincias Achajam & Macedoniam; quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit.* ¶ 3. Cura quoque medicinale verbum est, quod ea scientia sibi vindicavit quasi proprium: Hinc cura pro applicatione medicinæ. vid. Barth. ad Script. Venat. p. 129.

¶ Contrarium est *Incuria*, quæ negligentia est, Unachtsamkeit. Cic. de Amic. cap. 23. pr. *Vituperanda est rei maxime necessariæ tanta incuria.*

¶ Curiosus, πολυπράγμων, quod in bonam aliquando partem, sæpius in malam plerumque usurpatur. Cicero lib. 3. ineunte ad fam. *Est homo non modò prudens, verùm etiam curiosus*, id est, *solicitus*, der sich eines Dinges annimmt. Idem Nat. Deor. lib. 1. cap. 20. *Curiosus & negotiis plenus*, mit Geschäfften und Sorgen beladen. Idem 1. Tuscul. cap. 45. *Per multa alia colligit Chrysippus, ut est in omni historia curiosus:* id est, diligens, atque indagans omnia quorum inveniendi copia sit. Sic in bonam partem accipitur, cum idem est quod πολυμαθής sive Philologus: de quo ad Vopiscum observat Casaubonus: & Barthius lib. 19. Adversar. c. 1. ¶ 2. Curiosus in malam partem, qui vana quadam cupiditate inquirit omnia, quæ sua nihil interest, & scire laborat: cujusmodi hominem eleganter notat Terentius Eun. act. 3. sc. 5. item Plutarchus de curiositate pag. 519. Cicero pro domo suâ 12. cap. extr. *Quid tam curiosum, quam ea scire velle, de quibus majores nostri vos solos & consuli & scire voluerunt.* Plaut in Stich. a. 1. sc. 3. c. 45 *Curiosi sunt hic quam plures mali, alienas res qui curant studio maximo.* Et ibidem v. 55 *Curiosus nemo est, quin sit malevolus:* quin & maledicus. Spartian. in Hadrian. cap. 11 *Erat autem curiosus non solùm domus suæ; sed etiam amicorum, ut per frumentarios occulta omnia exploraret. Curiosus erat*, id est, sciendi cupidus, & quid in domo suâ fieret, & quid amici agerent. Ita Capitolinus in M. Antonio Philosopho cap. 20 *Erat enim famæ suæ* [id est, quid de se diceretur] *curiosissimus, & requirens ad verum quid unusquisque de se diceret, emendans, quæ benè reprehensa viderentur.* Ex quo summum gradum simul cognoscimus, non inusitatum fuisse, sicut comparate Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 2 *Numenium inter philosophos occultiorum curiosiorem dixit:* & Phædrus lib. 4. fab. 21. *quidam curiosior Simonide.* Sed ista curiositas Marci ad vitium interpretanda haud est: quippe quæ bonum habuit finem. ¶ 4. Sed illi ipsi observatores, qui conducti à Principibus erant, ut referrent ad se quæ explorassent, quos ἀκροατὰς vocabant Græci; & primus, ut Plutarchus de curiositate extremo libro observat, Darius instituit, *Curiosi* appellabantur; quo munere fermè militares fungebantur. Vide L. 13. Cod. de Curs. Publ. & Tit. Cod. de Curiosi & Stationariis. Itemque Casaubonum ad supra productum Spartiani locum, & Rigaltium ad Tertullian. de fuga in persec. cap. 13. Item supra *Agentes in rebus*, in verbo AGO. Suet. August. cap. 27 *Pinarium Equ. Rom. cum concionante se admissa turba paganorum apud milites subscribere, quendam animadvertisset, curiosum ac speculatorem ratus, coram se confodi imperabit.*

¶ Curiosulus, diminutivum, vorwitzig. Apulejus sub fin. lib. 10. *Curiosulus ventus laciniam reflabat.*

¶ Curiositas, vitium ut teterrimum, ita tamen vulgare, Vorwitz / à quo vitio digno plane quovis odio dehortari & avocare Socrates solebat hoc Homeri versu Odyss. Δ v. 392.

ἔ, τίπτε τὸ μεμάασι κακὸν κατὰ δῆμον ἐπεῖναι;

Vide supra dicta in *Ædes.* Cic. lib. 2. ep. 12 ad Attic. *sum in curiositate ὀξύτατος*, i. e. avidus cognoscendi. ¶ 2. Aliquando curiositas πολυμάθεια est, seu Philologia (de quo Casaubonus Barthiusque supra laudatis locis) vel eruditio. Ita non semel usus hac voce Tertullianus est de præscriptionibus adversus hæreticos c. 3. Idem cap. 17 ejusdem: *Notata sunt etiam commercia hæreticorum cum magis quam pluribus, circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis curiositati deditis.* Ita etiam Gellius lib. 2. cap. 18. extr. *esse arcanas causas, ad quas paucorum potuit pervenire curiositas.*

¶ Curiosè. adverb. Quintil. lib. 8 cap. 1. *Multos invenias, quos curiosè potius loqui dixeris, quam Latine.* Cicero de Claris cap. 35 *conquiram ista posthac curiosius:* & lib. 5. de Fin. c. 15 *animadvertunt ea, quæ domi fiunt, curiosius.* Columella lib. 11. c. 2 *vitiaria diligenter facienda, malleolisque quam recentissimis curiosissime pangenda.*

¶ Incuriosus, unachtsam. Tacitus annali 2. extrem. *Vetera extollimus, recentium incuriosi.* Sic Plinius quoque lib. 8. epist. 20 *proximorum incuriosi.* Sueton. in Aug. c. 79 *in capite comendo incuriosus.*

¶ Incuriosè. Livius lib. 8. cap. 38 *castra in hostico incuriosè posita.* Gellius lib. 2. cap. ult. *non incuriosè versus legere*, mit Auffmerckſamkeit. Tacitus 4. Hist. cap. 28 *cæsa cohortes, incuriosius agentes.* Apulejus Apolog. pag. 274 (ed. Elmenh.) *Vestis quanto obsoletior est, tanto incuriosius habetur.*

¶ Incuriosas. Cassiodor. lib. 7. ep. 4 *nec sub incuriositate transmittas.* Et Salvianus principio lib. 1 de Gubern. Dei: *de incuriositate ac negligentia sensisse.* Gloss. vet. *Incuriositas*, ἀνεπιμέλεια.

¶ Percuriosus, valde curiosus. Cic. pro Cluent. cap. 62 *servulus percuriosus.*

¶ Curare, Sorg haben / versorgen / verschaffen / bestellen / ausrichten. ut, *Studiosè diligenterque curare*, Cic. lib. 4. fam. ep. 13. fleißig bestellen und ausrichten. *Curare aliquem interficiendum*, Nepos Dione cap. 6 extremo. Einen umbringen lassen / de auctore, & mandante usurpatur. CVRA ALIVD: elegans forma, qua securos esse alios jubemus: bekümmere dich um etwas anders. Eâ usus Plautus haud semel, & Terentius Phorm. act. 2. sc. 1. v. 5. ¶ 2. Utimur hoc verbo & circa res vitæ ac victui necessarias, pro pascere, accipere quem: Einen wohl oder übel tractiren / halten. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 7. v. 34.

— — qui se suamque ætatem bene curant,
Edunt, bibunt, scortantur.

Die ihrer wohl warten. Ita *curare quem molliter*, Terent. Adelph. a. 5. sc. 1. pr. *Prolixe curare*, Apulejus dixit lib. 7. p. 194. *Curare cutem*, Horatius lib. 1. Epist. 4, 15. Ihme gütlich thun. Sallustius apud Nonium: *Cum ad cœnam invitabant ultra Romanorum & mortalium etiam morem curabant, exornatis ædibus per aulea & insignia, sceniique ad ostentationem histrionum fabricatis, simul croco sparsa humus*, &c. Ita elegantissimus auctor Sulpit. Severus lib. 2. cap. 1. Sacræ Historiæ cum de Daniele, Anania, Misaële & Azaria redeit, quem *delicatioribus cibis curare* dixit. ¶ 3. Apud Terent. in illo Andriæ act. 1. sc. 1. v. 3. *Nempe ut curentur rectè hæc:* τὸ *curare*, coquere interpretatur Donatus. ¶ 4. Interdum & adhibere medicinam significat, & sanitati restituere, gesund machen / artzneyen. *Corpora curari possunt, animorum medicina nulla*, Cic. Tusc. 3. c. 2. *Sanguinis detractione curare aliquem*, Quintil. lib. 2 cap. 10. einem helffen durch Aderlassen. Et Tertull. ad Scap. cap. 3 *Qui eum per oleum aliquando curaverat.* Hinc sævus ille Neronis jocus, de quo ita Suet. ejus vita cap. 37 *Mori jussit non amplius, quam horarium spatium dabat. Ac ne quid mora interveniret, medicos admovebat, QVI CVNCTANTES CONTINVO CVRARENT. Ita enim vocabat venas mortis gratia incidere.* Verbo *procurare* similiter usus Catullus est, de quo infra. ¶ 5. Usurpatur hoc verbum & circa cultum atque munditias. Plaut. Cistell. act. 1. sc. 1. v. 114 *cura te amabo: sic cine immunda, obsecro, ibis.* Lieber putze dich doch ein wenig aus / wilst du denn so schlumig einher gehen? ¶ 6. Est & militare verbum CVRARE, idemque significat, quod præesse, regere, imperare: Commendiren / ut hodie loquimur. Sallustius Jugurth. c. 46 *Ipse* (Metellus) *cum expeditis cohortibus, item funditorum & sagittariorum delecta manu apud primos erat, in postremo C. Marius Legatus cum equitibus curabat.* Et cap. 57 *Legatus imperat, ubi quoque curaret.* Neque verò in hoc significatu absolutè tantum ponitur, sed & construitur cum certo casu, vel tertio, vel quarto. Sic *curare legiones.* Tacit. Ann. 6. c. 30. *Curare provinciam.* Idem Agricola dixit cap. 18. Cum Dativo junxit Apulejus de Mundo. *Velites excursionem adornant, ordinibus principes curant, equites cornibus præsunt.* Translatum ejus ad civiles præposituras est. Namque qui scriniis præerant, *Curare scrinia* dicebantur: de quo in *scrinium* vide. Hinc & pro tueri sumitur. Ideo enim imperamus & præsumus, ut, quæ commissa nobis sunt, tueamur. Ita *secundum locum curare*, Suet. dixit Tiber. cap. 11. extr. ¶ 7. Est & Sacrorum verbum denique pro expiare, placare: quamquam in hac significatione frequentior compositi *Procurare* usus est. Sic *Curare prodigia* Livius dixit lib. 1. cap. 20. Et Tertullianus adversus Psychicos: *Officia curantia Deum, & qui in idolis comendis, & in ornandis & ad singulas horas salutandis, adulantur, CVRATIONEM FACERE dicuntur.* ¶ 8. Curari pro cicurari dixit P. Nigidius apud Priscianum cap. de communibus; *Fera mansuescunt & curantur.* i. e. cicurantur, & domantur.

¶ Circa constructionem hujus verbi notandum & cum Dativo jungi. Plaut. Rudent. act. 1. sc. 2. v. 93 *Illis curandum censeo.* Apulej. Apolog. p. 281 *Solis hominibus & eorum paucis curare.* Item cum ablativo & præpositione: Plaut. Pseud. Act. 1. sc. 3. v. 3 *Ego pro me & te curabo.*

¶ Curator, ein Schaffner / Befehlhaber. *Curator restituendi capitolii*, Catulus apud Gellium lib. 2. cap. 10 vocatur. *Curatores viarum, aquarum, alvei Tiberis, operum publicorum, frumento pop. dividendo*, Suet. Aug. cap. 37. *Curator viæ Flaminiæ* Cic. ad Att. lib. 1. ep. 1. *Urbis, annonæ ludorumque* Idem 3. de Leg. cap. 3. Et, *Curator munerum ac venationum*, Sueton. Calig. c. 27. ¶ 2. Ein Vormund. *Curatorem præficere*, Cic. 4. Verrin. c. 59. *constituere* 2. Agrar. cap. 7.

¶ Curatoria, munus curatoris pupillorum, Vormundschafft / vocabulum est juridicum. Vide Leg. 1 & 2 Dig. de excusationibus, utramque principio.

¶ Curātio, proprie Medici est. Corn. Nep. in Att. cap. 21 *Tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione* [scil. morbi] *capiebat, consumsit.* Donatus ad illud Terent. Andr. act. 1. sc. 1.

sc. 1. v. 3 *Nempe ut curentur recte hæc: CVRENTVR RECTE: Diligenter coquantur. CVRATIO propria medicorum est: CVRA reliquorum. Sed coquina Medicinæ famulatrix est.* Vide & *Curatura* paullo post. *Adhibere curationem*, Arzney-Mittel verordnen / brauchen. Cic. off. 1. cap. 24 *Periculosas & anceps curationes morbis gravioribus medici adhibere coguntur.* Sed, *Curatio & administratio rerum*, Cic. 1. Nat. D. cap. 1. *Munerum regiorum curatio* Idem lib. 6. Epist. 19. Ita *Curationem hereditatis* Paullus dixit Lege 13. de negotiis gestis.

¶ Curatura, idem. Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3 *Reddunt curatura juvenes.* Ubi Donatus: *CVRA mentis est: CVRATIO Medicinæ: CVRATVRA diligentiæ.*

¶ Curatus, cum cura factus, procuratus, accuratus, ut, *bene curata cute nitidus* Hor. lib. 1. epist. 4. *Boves corpore curatiores* Cato cap. 103. *Curatissimæ preces*, id est accuratissimæ, Tacit. annal. 1. cap. 13. extr.

¶ Curatè, accurate. Hinc Comp. apud Tac. 2. annal. cap. 27 *curatius differam*: & lib. 14. cap. 21 *ludi curatius editi.* Superl. apud Sallustium Jug. c. 16. *eum Jugurtha curatissimè recepit*, h. e. cum cura & honore.

¶ Curitare, frequentative. Ita Apuleji locum quem supra ex lib. 7 produximus, accuratissimus vir, Jo. Pricæus p. 142 expressit: *Exin me, suum sospitatorem nuncupatum, matrona prolixe curitabat.* Ubi *curabat* Elmenhorstius.

Composita:

¶ Accurāre, diligenter curare, Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 1. v. 11 *omnes res cautius, ne temere faciam, accuro*, ich trage fleißige Sorge ꝛc. Plaut. Trinum. act. 1. sc. 2. v. 41

Omnes bonos bonasque accurare addecet,
Suspicionem & culpam ut ab se segregent.

¶ Accūrātus, mit Fleiß gemacht. *Accurata commendatio*, ein fleißige Vorschrifft / Cic. lib. 13. ep. 17. *Accurata oratio* de Amic. cap. 7. *Accuratissima diligentia literarum* ad Attic. lib. 7. ep. 3. pr. *Delectum accuratiorem habere* Livius lib. 5. cap. 37.

¶ Accuratè, adverb. *Accurate & cogitate scribere*, Cicer. pro Arch. cap. 5. fleißig und bedachtsam schreiben. *Accuratius ædificare*, Cæs. lib. 6. cap. 21. *Accuratissime accusare* Nepos in Lysand. c. 4. *Accuratissime tutari quem ejusque causam* Cic. lib. 5. fam. ep. 17.

¶ Accuratio, ein fleißiges Auffmercken. Cic. de Clar. Or. c. 67 *intuendis componendisque rebus mira accuratio.*

¶ Concurare, Plaut. Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 23.

¶ Concurator, qui una cum cæteris curat. Mitvormund. Ulpianus Lege 19 Dig. de administr. & peric. tut. *Actus sui rationem concuratori reddere non esse compellendum.*

¶ Excurare; unde *excuratus*, Plaut. Casin. act. 3. sc. 4. v. 6.

¶ Incuratus, non curatus. Vopiscus Aureliano cap. 28 *Neque quicquam hic fortis reliquit, quod aut imperfectum videretur aut incuratum.*

¶ Percurare, perfecte curare. Livius lib. 21. cap. 57 *vix dum satis percurato vulnere.* Et Seneca lib. 3 Q. Nat. cap. 1 *inveterata & desperata à medicis vitia percurant.*

¶ Procurare, curare, administrare, verwalten. Cicer. lib. 12. fam. ep. 24 *Is procurat rationes negotiaque Dionysii nostri*, quod vulgò fere dicunt, er ist des Dionysii Factor. Silius lib. 6. v. 330 *flaculo* procurans *otia pastor.* Tibullus lib. 1. el. 5. *Ipse prŏcuravi ne possent sæva nocere somnia.* Ubi *procuravi*, expiavi est, de quo mox dicemus. Nam ¶ 2. *Procurare* sacrorum verbum erat. Sic *sacra procurare*, munus sacerdotum, apud Nepotem Themist. c. 2 extremo. Et Apulejus lib. 9 pag. 233 Elmenh. *cælestium minas procurare hostiis.* Inde Cicero *procurare & expiare* conjungit 2. de Divinat. cap. 63. Idem lib. 1. c. 2 de Divinat. *Magna vis est in monstris interpretandis ac procurandis in Aruspicum disciplina.* Sic Suetonius *fulgur procurare* dixit Galba cap. 4. ¶ 2. De valetudine pro simplici *curare* usus Catullus est Epigr. 41

Et me procurabi ocymoque & urtica.

Ubi similiter, sicut Tibullus, primam corripit. ¶ 3. Pro *præesse*, sive cum potestate esse exercendi juris in alios videtur JCtus usus Lege 86 Dig. de acquirenda & amittenda hæred. *Pannonius Avitus cum in Cilicia procuraret:* id est, cum præpositus esset Ciliciæ.

¶ Procūrator, servi genus, tam in villa, quam in urbana familia, qui idem cum illo fuisse videtur, qui *Actor* (de quo supra in *Ago*) etiam appellabatur: is videlicet, qui domini sui res atque negotia ageret, rationesque administraret. Hoc suadere videtur festivum Martialis Epigramma 61 libri 5. Nec alium Columella, puto, *Actorem* lib. 1. cap. 7 & 8 vocat; quàm cap. 6 quem *Procuratorem* dixerat. Alii tamen, ut Plinius, Salvianus, &c. distinguunt. Eatenus puto, quod *procuratorum* potestas vagata aliquando latiùs fuerit: cum aliàs non nisi nomine differrent. Vide Lipsium ad 2. Tacit. Annal. p. 94. seqq. ¶ 2. Sed & cuique rei curator seu custos datus *Procurator* appellatur. Sic *procurator aviarii*, Varro: & *procurator apum*, Columell. qui eundem *Custodem* & *Curatorem* appellat lib. 9. cap. 9. Etiam in majorum rerum procuratione, ut, *procurator regni*, apud Cæsar. Bell. Civ. lib. 3. extr. ¶ 3. Habebant & principes *Procuratores* suos, in provinciis maxime: qui duorum generum erant. Alii, qui pecunias colligebant; qui *Procuratores privatæ rei* etiam dicebantur; & à tractandis rationibus tandem *Rationales:* alii, qui potestatem & jurisdictionem habebant, qui ad differentiam priorum sæpe & *Præsides* dicebantur: atque hi proprie erant, qui in minoribus provinciis curabant. Vide Lipsium ad 12. Annal. Tacit. cap. 60. p. 175. itemque Salmasium ad Spartiani Hadrianum cap. 13. ¶ 4. Sed & qui aliarum rerum curæ propositi ab imperatoribus *Procuratores* appellati fuerunt. Ut, *Procurator ad bona damnatorum. Procurator ad prædia Gallicana: Procurator ad vicesimam: Procurator ærarii*, &c. apud Augustæ historiæ Scriptores.

¶ Procuratrix. Cic. 4. Fin. c. 7. *Sapientia totius hominis procuratrix.*

¶ Procuratio, Verwaltung / ut, *procuratio negotii publici*, Cic. pro Sextio cap. 30. *Alienorum bonorum mercenaria procuratio*, Senec. Brev. Vit. c. 17. ¶ 2. Expiatio. Cic. 1. Divin. cap. 45. *ut sue plena procuratio fieret, focum ab ede Junonis ex arce exstitisse.*

¶ Procuratiuncula, dimin. Senec. epist. 31 *Omnia* [Alpes, Syrtes, Scyllam] *transisti procurationis pretio.*

¶ Procuratorius. Symmachus lib. 5. epist. 66. *Veterator quidam procuratorio nomine caput extulit.* Quod etiam Lege 7. Cod. de Procuratorib. occurrit: & Lege 3. Dig. Famil. herciscund. *procuratorio nomine agere*, cui ibidem opponitur, *agere suo nomine.*

¶ Recurare, in medendi significatione, Apulejus dixit lib. 6. p. 183 *vulneratis domi relictis, & plagas recurantibus.* Wieder heilen.

¶ Subcurator. Lege 30 Digest. de Negot. gest. *Curator cum subcuratore experiri possit.*

CVRCVLIO, vel *gurgulio*, masculinum, vermiculus, qui in excussis frumenti nascitur granis, eaque corrodit & devorat, ein Kornwurm / Græci κίμ a κίς & πνῖγα à πνίγω vocant, Virg. 1. Georgicorum v. 185

populatque ingentem farris acervum
Curculio.

¶ 2. Die Speiseröhre. Varro 2. de R. R. c. 3 *Hircus cervice & collo brevi, gurgulione longiore.*

CVRES, Curium, oppidum Sabinorum, de quo præter alios Dionys. Halicarnass. lib. 2. cap. 50. Inde accitus Numa Pompilius in regnum Romam, datus Romulo successor fuit: de quo Virgil. Æneid. 6. sub fin.

— — primus qui legibus urbem
Fundabit, Curibus parvis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.

¶ Cūrētes autem Cretæ sunt incolæ, seu primi ejus insulæ cultores, quemadmodum Servius in Virgil. illud 3. Æneid. v. 131 tradit, *An tandem antiquis Curetum allabimur oris.* Unde dicti, non convenit. Hinc triplices Curetes Ætolici, Phrygii, & Cretici, è Vossio Gallæus ad Lactant. p. 65. ¶ 2. Et Curetes Jovis fuere Curatores in Dictæo monte Cretæ. Vid. Lactant. lib. 1. cap. 21. ¶ 3. Sacerdotes denique Cybeles, quæ & *Corybantes*, Curetes fuere. Lucret. lib. 2. v. 629. & seqq.

CVRIA, à cura dicta, locus est, ubi publicas curas gerebant, inquit Festus; hoc est sedes ac templum publici consilii. Rathhauß. Ovid. lib. 3. Amor. eleg. 8. v. 55

Curia pauperibus clausa est, dat census honores.

¶ 2. *Curiæ* dictæ partes populi, in quas Romulus populum distribuit, quæ numero 30. Curiæ autem & tribus se habent sicut majus & minus. Romulus primò universum populum in tres partes descripsit, easque tribus appellavit: singulas verò tribus in decem Curias &c. ¶ 3. Curiæ etiam antiquitùs dictæ, ubi Sacerdotes res divinas curabant, Varro lib. 3. de LL.

¶ Curiālis: *Curiales* dicebantur, qui ejusdem curiæ; sicut *tribules*, qui ejusdem tribus. ¶ 2. Quo nomine tamen & municipiorum *Decuriones* sive Senatores appellati. Vet. Gloss. βελευτὴς *Decurio, Curialis.* ¶ 3. Barbare *Curialis* pro aulico, sequiorum ætatum scriptoribus ponitur: quemadmodum Jo. Sarisberiensis libros suos, quibus aulicorum vanitates perstringit, *de nugis Curialium* inscripsit: Atque iidem & *Curiam* pro aulâ dicebant.

¶ *Curialis Flamen*, id est, sacerdos Curiæ, qui &

¶ *Curio* dicebatur: *maximus curio*, Liv. lib. 27. cap. 8. pr. ¶ 2. Sed & *Curio* est, qui Curiæ præfectus, Zunfftmeister. ¶ 3. *Curio* etiam dicebatur præco. Martialis Præfat. lib. 2. Epigram. *Epigrammata curione non egent, sed contenta sunt suâ, id est malâ lingua.* Trebellius Pollio in Gallienis: *Ille per curionem dici jussit: Taurum toties non ferire difficile est.*

¶ Curiātus: ut *Lex Curiata*, qua arrogationes fiebant, Suet. Aug. c. 65. Tacitus lib. 1. Hist. cap. 15. & Gell. lib. 5. cap. 19. Sed *Comitia Curiata*, quæ curiatim per lictorem calabantur, id est convocabantur, Gell. lib. 15. cap. 27. In istis conciliis tractabantur ea, quæ rem militarem continerent: in Centuriatis verò consules & tribuni militares creabantur, ut docet Livius lib. 5. sub

finem. Vide plura de illis apud Onuphrium Panvinium in Civitate Romana, & Gruchium de Comitiis.

¶ Cūriātim, adverbium. Gell. lib. 15. cap. 27. ut Mosellanus, Giselius & Gronovius ediderunt: quidam legunt, *per lictorem curiatum*, atque ita etiam Proustius.

¶ Excūriare, est curia ejicere. Varro apud Nonium: *Apolloniam ideò excuriant, quia nihil habebat.*

CVRIO, Q. Curio, ad quem scriptæ sunt epistolæ Ciceronis lib. 2.

CVRIS, αὖρις, Curim Sabini hastam nominabant, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 9.

¶ Inde *Quirinus* Romulus dictus est. Ovid. 2. Fastor. v. 477 de Quirino:

Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod hasta Curis prisci est dicta Sabinis. &c.

CVRIVS, Dentatus, Romanus civis frugalitate, fortitudine & felicitate victoriarum clarissimus. Per omnem is vitam rapis pro cibo usus est. Quare cum aurum multum Sabini (Samnites habent alii) misissent, se non indigere auro, respondit, donec cibis hujusmodi uteretur; Οὐκ ἔφη δεῖσθαι χρυσοῦ, ἕως ἂν τοιούτοις δειπνῇ; Athenæus lib. 2. De eo Seneca Consol. ad Helviam cap. 10. *Scilicet minus beate vivebat Dictator noster, cum vilissimum tibum in foco ipse manu suâ verteret.* ¶ Alius Q. Curius, vir quæstorius, aleator notissimus, inter Catilinæ socios fuit. De eo Suet. in Cæsar. cap. 17 refert, quod primus conjuratorum consilia detexerit: constituta autem publice munera non acceperit, quoniam Cæsarem inter socios Catilinæ nominasset. Claudian. de 4. Consul. Hon. v. 412

Pauper erat Curius, reges quum vinceret armis.

CVROPALATES: ita Justiniani temporibus dici cœpit *Comes aulicorum*, quod docet Alem. ad Procop. p. 95.

CVROTROPHIVM, n. 2. ein Fiedelhauß / Watschenhauß.

CVRRO, currere, lauffen. Propert. lib. 3 eleg. 10. v. 21 *Nox inter pocula currit*, die Nacht verlaufft sich bey der Gesellschafft. *Currere subsidio*, Cicer. ad Att. lib. 12. ep. 3. lauffen zu helffen. *Currentem incitare*, lib. 1. ep. 1. c. ult. ad Quint. fr. quod idem est, ac τῷ τρέχοντα ὀρύττειν, *Currenti calcar addere*, proverbialis nova locutio est. Silius lib. 15. v. 63

— — currit mortalibus ævum,
Nec nasci bis posse datur.

¶ 1. Aliquandò *Currere* est in orbem agi: sicut & verbo *Sisyphus* usus Homerus est, quod Scholiastes observat. Horat. de art. v. 22

— — currente rotâ cur urceus exit.

¶ 3. Navigare Virg. 3. Æn. v. 191

— — bastumque cava trabe currimus æquor.

¶ Currax, ācis. Gratius Cynegetico v. 89

Nam fuit & laqueis aliquis curracibus usus.

Ubi Barthius & Cujum lectum, *curracem servum* dixisse observat. Lex est 18 Dig. de Ædil. edicto.

¶ Cursare. Cic. de Senect. c. 6 *cum alii malos scandant, alii per foros cursent.* Et pro Rosc. Am. c. 22 *Homines cursare ultro & citro non desiterunt.* Et

¶ Cursitare frequentativum. *Sursum deorsum cursitare.* Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 47.

¶ Cursitatio. Solinus cap. 54. de Bithynia: *solenni cursitatione lacum populus circuit.*

¶ Cursus, ûs, der Lauff. *Cursum instituere*, Ter. Phorm. a. 5. sc. 6, 8. ein Lauff fürnehmen / ansetzen. *Revocare à cursu*, Cicer. Top. principio. *Esse in cursu*, lib. 1. de Orat. cap. 32. *Conficere cursum*, den Lauff vollbringen / de Clar. Orat. cap. 94. *Cursu superare*, überlauffen. Cic. lib. 4. ep. 2. *Perspicis qui cursus rerum, qui exitus futuri sint*, du siehest / wohin die Händel lauffen / und was für einen Ausgang sie gewinnen wollen. Cæterum *cursu* reges, aliique olim plurimum certarunt. Alexander Macedo ita in currendi peritiâ se exercuit, ut præter cæteros æquales suos currendi celeritate præstiterit. De Achille, Pelopidâ, Thebano, Papyrio Cursore, Mario, Pompejo, Sertorio, aliisque res nota est. Unde Plato ad bellicas exercitationes *cursum* quoque commendavit. Hieron. Mercurial. lib. 1. cap. 10. ¶ 2. De navigatione etiam *cursus* dicitur. C. Nepos Miltiade: *Morandi tempus non habens, cursum direxit, quò tendebat.* Idem perindè & *transcurrere* pro trajicere dixit. Vid. Lambin. ad Horat. lib. 1. Od. 28.

¶ *Cursus publicus* dicitur, qui & *vehicularis* appellatur, die Post. Vide *vehiculum.*

¶ Cursūra, Plaut. Asinar. 2. 2. sc. 2. v. 61 *ex cursura anhelitum ducere*, vom lauffen nicht können zu Athem kommen. Et Varro lib. 2. R. R. cap. 7. sub finem: *Equi idonei ad cursuram.*

¶ Cursor, ein Bothe / Läuffer / Laquey. Martial. lib. 3. extr.

Cursorem sexta tibi, Rufe, remisimus hora.

Cicero 2. Tusc. cap. 23 *in stadio cursores exclamant, quàm maximè possunt.* Paullus JC. Lege 99 § ult. Dig. de Legat. & fideic. 3. *Si alii verna, alii cursores legati sunt*, ubi servos oportet intelligi.

¶ Cursorius. Sidonius lib. 1. Epist. 5 *Ticini cursoriam (sic navigio nomen) adscendi*, Jagtschiff. Complete: *navis cursoria.*

De *equis*, & *nunciis cursoriis* citissime equitantibus, & eorum ortu, Barth. ad Briton. Aremor. p. 303. Post-Pferde / Post-Reuter.

¶ Cursim, h. e. currendo, Valla auctore, ut: Livius lib. 27 cap. 16 *Dies noctesque cursim agmine acto, festinans ad opem ferendam.* Sic *Cito & cursim aliquid agere* Plaut. a. 3. sc. 2. v. 64. *Cursim arripere* Cic. 1. de Orat. cap. 89. *Cursim transire libros* Gell. 9. cap. 4. behende durchlesen. *Cursim attingere* Plin. lib. 1. epist. 20. *Sensim & cursim dicere*, contraria sunt apud Ciceronem in Philipp. 2. cap. 17. mehlich oder mit Muß / und behend heraus jagen.

Composita.

¶ Accurrere, zulauffen. Cic. 2. de Divin. c. 67 *Ita nobis dicto audientes sunt, ut simul atque velimus accurrant*, gehorsam sind sie uns / daß sie gelauffen kommen / so bald wir wollen. Idem 3. Offic. cap. 31 *accurrisse Romam dicitur.* Et lib. 15. ad Attic. cap. 3 *Accurres in Tusculanum.* Impersonaliter Tacitus annali 1. cap. 21 *accurritur ab universis.*

¶ Accursus, ein Zulauffen. Tacitus 1. Annali cap. 27. n. 4 *Lentulus jam lapidis ictu cruentus, & exitii certus, accursu multitudinis protectus est.* Seneca Hippolyto v. 895 *civium accursum timens.*

¶ Antecursor, πρόδρομος, ein Vorboth / Vortraber / Vorläuffer. Cæsar lib. 5. Gall. c. 45 *Hora circiter tertia, ab antecursoribus de Crassi adventu certior est factus.*

¶ Concurrere, zusammen lauffen / Cic. in 10. Philipp. cap. 10 *Concurritur undique ad commune incendium restinguendum*, man läufft zu von allen Orten / das gemeine Feuer zu tilgen. Cæsar lib. 5. B. G. cap. 38 *Concurrere ad arma.* Ter. Heaut. a. 2. sc. 2, 3. *Concurrunt multæ optiones*; h. e. *conveniunt*, ich mache nur viel Gedancken. Val. Max. lib. 4. cap. 1, *Metellus cum interemptum Scipionem conclamari audisset, in publicum se prorupit, mœstoque vultu & voce confusâ; concurrite, concurrite, inquit, cives, mœnia urbis nostræ eversa sunt.* ¶ 2. Concurrere, & militare verbum, & pro congredi sive in certamen descendere ponitur: den Feind anlauffen / zusammen treffen. Et vel cum ablativo cum propositione; vel cum Dativo solo construitur. Sic *hosti concurrere* Ovid. 12 Met. v. 595. *Monstris concurrere* Val. Flaccus lib. 3. v. 512 dixit. Virg. Æn. 1. v. 493

— — gaudetque viris concurrere virgo.

Seneca Consolat. ad Helviam cap. 2 *Itaque ne statim cum eo (dolore) concurram; adero illi*, &c. Etiam cum præpositione *Inter.* Livius sub fin. lib. 26 *Tertio die fudibus inter se in modum justa pugnæ concurrerunt: — — quinto iterum in armis concursum est.*

¶ Concursio, das zusammenstossen / zusammenlauffen. Cicero Top. cap. 19 *concursio rerum fortuitarum.* Auctor Rhet. ad Herenn. lib. 4. cap. 12 *crebra vocalium concursiones.*

¶ Concursus, das Zusammenlauffen. Cic. ad Att. lib 5. ep. 16 *Ex agris concursus fiunt*, man läufft zusammen vom Lande. Sic, *Occupationum concursus*, i. e. turba apud eundem lib. 7. fam. ep. ult. ¶ 2. Congressus pugnantium, prælium Nepos Cimone: *Namque hostium navibus captis, statim ex classe suas copias eduxit, barbarorumque uno concursu maximam vim prostravit;* In einem Treffen hat er viel erlegt.

¶ Concurso, are, frequent. *Omnes omnium domus concursare*, sic enim construitur, Cic. pro Muræn. c. 21. berennen / belauffen. *Concursare circum tabernas*, 4. Catil. c. 8.

¶ Concursator, qui ad concursandum expeditus est. Livius lib. 27 cap. 18 *levem & concursatorem hostem expulerunt loco.* Idem lib. 31 cap. 35 extrem. *pedes concursator, & vagus.*

¶ Concursatio, ut concursus. Cic. lib. 1. fam. ep. 1. *Libonis & Hipsæi non obscura concursatio contentioque*, &c. das Zusammenlauffen bey hellem Tage.

¶ Decurrere, herab lauffen. Virg. 2. Æneid. v. 41

Laocoon ardens summâ decurrit ab arce.

Plin. lib. 3. Epist. 20. extr. *Ribi ex fonte decurrunt.* Eadem Epistola *Ad remedium aliquod decurrere.* Et Cic. 1. Tusc. c. 8 *Decurrere ad calcem*, zum Ende verlauffen. *Decurrere spatium aut vitæ vel vitæ*, Cic. pro Quint. cap. ult. ¶ 2. Decurrere etiam dicitur exercitus, quando divisus bifariam, duæ concurrunt armatæ acies, & pugnæ simulacrum cient. Quod fieri apud Macedonas instructo exercitu sacrisque peractis solitum Livius narrat lib. 40. c. 8. Itaque pars religionis militaris erat: quam ob causam honoris ergo & in heroum funeribus idem solebat fieri, de quo Lipsius ad 2. Annal. cap. 40. pag. 83. Torrent. ad Suet. Claud. cap. 1. Itemque Stewechius ad Vegetii lib. 2. cap. 22. Aliquando tamen & aliis de caussis instituebatur. Vide Liv. lib 29. cap. 22. & lib. 40. c. 47. Ubi id *in armis decurrere*, item *armatos decurrere* dixit. ¶ 3. Alia decursio erat [ita enim dicebatur ipsa res] quæ exercitii tantum caussa instituebatur, cum eductus miles in campum aliquot millia passuum armatus instructusque telis pedes militari gradu ire ac redire in castra: eques etiam perinde armatus procurrere jubebatur, de quo exercitio militari Vegetius lib. 1. cap. 27. lib. 3. cap. 4 *Campicursionem* vocat. *Campestrem decursionem* Suet. Galba cap. 6. De eo Tacitus 2. Annal. cap. 55 *Nec Plancina se intra decora feminis tenebat; sed exercitio*

citio equitum, decursibus cohortium interesse. Hoc exercitationis genus ter quot mensibus ex institutione Augusti usurpari solitum, ad illum Taciti locum Lipsius notat.

¶ Decursio. Brutus Ciceroni lib. 11. ep. 10 *Antonius Apennino Alpibusque se tenet, & decursionibus per equites vastet ea loca, in qua incurrerit.* Hic proprie descensum ex montibus notat. ¶ 2. pro militum exercitio. Suet. Ner. cap. 7. *indicta decursio prætorianis:* & in Galb. cap. 6 *campestris decursio.*

¶ Decursus, das Ablauffen. *Decursus mei temporis.* Cic. lib. 3. famil. epist 2. *Decursus aquæ*, Lucret. lib. 5. v. 264.

¶ Decursus, a, um, part. pass. Lucret. lib. 3. sub fin.

Ipse Epicurus obit decursō lumine vitæ.

Plaut. Mercator. act. 3. sc. 2. v. 4

Decursō in spatio, breve quod vitæ reliquum est,
Voluptate, vino & amore delectabero.

¶ Discurrere, hinc inde; vel in diversas partes currere. hin und her lauffen. Plin. lib. 11. cap. 37 *Ex hoc fonte duæ grandes venæ in priora & terga discurrunt.* Liv. lib. 1. cap. 9 de raptu Sabinarum: *Signo dato, juventus Romana ad rapiendas virgines discurrit.*

¶ Discursus, us, das herümlauffen. Hirt. lib. 8. de Bello Gall. cap. 29 *Multo clamore discursuque passim se fuga mandant.* Ovid. 2. Fastor. v. 223

Latis vallem discursibus implent.

Lucanus lib. 3. v. 640

Discursuque animæ, diversa in membra meantis,
Interceptus aquis.

¶ Discursio, idem. Lactant. Opif. Dei cap. 3 *dies discursione consumunt.*

¶ Discursare, herüm-lauffen / hin- und wieder-lauffen. Quintilianus lib. 11. cap. 3. pag. 840 de oratoris gestu ac actione: *discursare ineptissimum.* De seditiosis & populum in partes cientibus usus est Florus lib. 3. cap. 18 *Inde jam passim ab omni parte, discursante populo*, &c.

¶ Discursatio. Senec. de Brev. Vitæ cap. 3 *officiosa per urbem discursatio.* Frontin. lib. 1. cap. 5. extr. *magna discursatione.*

¶ Discursator, proprie qui discurrit. Dein militum genus discursatores, quales describit Ammianus lib. 16 c. 26 *Iisdem sparsim micuere pedites discursatores & leves.* Et lib. 29. cap. 23 *Hostem caperet discursatorem & repentinum, insidiisque potius clandestinis, quam præliorum stabilitate confisum.*

¶ Discursim, hin und wieder. *Discursim variantibus poculis* &c. Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 1.

¶ Excurrere, auswerts verlauffen / heraus spatzieren. Cic. 5. Att. ep. 15. fin. *Excurro in Pompejanum.* ¶ 2. Excurrunt milites, cum in hostium agros ex castris egressi grassantur, einfallen / Einfall thun. Liv. lib. 1. cap. 15, *In fines Romanorum excurrerunt, populabundi magis, quam justi more belli.* Sic dicimus: *Ratio subducta pecuniæ in eam summam excurrit*, belaufft sich. Et Veget. lib. 1. cap. 28 *viginti annorum, & quod excurrit pax*, zwantzig Jahr und drüber.

¶ Excursio, ut: *Excursio equitatus*, Cic. pro L. Man. cap. 6. Item: *Excursiones & latrocinia hostium*, das streiffen / rauben der Feinde / Cic. pro Dejot. cap. 8. Transfert Cicero etiam ad orationem. Lib. 2. de Divinat. cap. 10 *Sed hæc fuerit nobis tanquam lebis armatura prima orationis excursio.*

¶ Excursus, Auslauff. Hirt. B. Alex. cap. 19 *navigiorum excursus.* Metaphorice *excursus* in dicendo vel scribendo, est digressio, Ausschweiffung / Weitläufftigkeit. Plinius lib. 5 epist. 6 num. 43 *Vides ut Aratus minutissima etiam sidera consequatur & colligat, modum tamen servat. Non enim excursus hic ejus, sed opus ipsum est.*

¶ Excursor, der gewaltsam einfällt und streiffet. Cic. 4. cap. ult. *Victori certamen est cum excursore, cum latrone*, &c. Add. Val. Max. lib. 7. cap. 3. n. 7.

¶ Excursatio, pro militum excursione, Val. Maximus lib. 2. cap. 3. n. 3 posuit. Vet. etiam Glossæ: *Excursatio*, κατάδρομή.

¶ Excursator. Ammianus lib. 24. sub init. *Excursatores quingentos & mille præire jussit.*

¶ Superexcurrere. Ulpianus Lege 1. §. 2 Dig. de Arbor. cædend. *Si arbor ædibus alienis impendeat; utrum totam arborem jubeat prætor adimi, an vero id solum, quod superexcurrit, quæritur.*

¶ Incurrere, einlauffen / anlauffen / gerathen. Sic, *Incurrunt acies* Silius lib. 4. v. 143. Et, *Incurrere & offendere in tenebris*, Cic. 9. fam. ep. 2. *Incurrere in difficultatem* lib. 4. epist. 2 *in reprehensionem*, lib. 1. de Fin. ineunte. *Incurrere in oculos*, sich sehen lassen / für Augen seyn. Lib. 2. epist. 16 *incurrit hæc nostra laurus non solum in oculos, sed etiam in voculas malevolorum.*

¶ Incidere est, einfallen. Sueton. Tib. c. 26 *Natalem suum, plebejis incurrentem Circensibus, vix unius biga adjectione honorari passus est.* Et Cicero lib. 15 epist. 11 extr. *Navigatio incurrebat in ipsas Etesias.*

¶ Incursio, ein Einfall / Anfall / ut, *Hostium incursio in agros*, &c. *Incursionem facere*, Livius lib. 1. cap. 11.

¶ Incursus, idem. Tacitus 3. Hist. cap. 9 *Repentino incursu stationes hostium irrupit.* Livius lib. 2. cap. 25 *primo statim incursu pulsi hostes.*

¶ Incursare, frequent. ut, *Incursare in fortunas omnium civium*, ein Angriff thun in aller Bürger Haab und Güter / lib. 4. ad Herenn. cap. 39. *Volsinienses agros Romanos incursabere.* Liv. lib. 5. cap. 31. hinein streiffen.

¶ Incursatus, passive, angefallen / angegriffen. Livius lib. 24. cap. 41 *Agmen Romanum impune incursatum ab equitibus hostium fuerat.*

¶ Incursitare, frequentativum, idem. Seneca lib. 2. de Ira cap. 35.

¶ Intercurrere, untergehen / darzwischen lauffen. Cic. in Philip. 8. cap. 6 *Pugnatur acerrime, qui intercurrerent, missimus*, &c.

¶ Intercursus. Liv. lib. 2. cap. 29 *Consulum intercursu rixa sedata est.* Et lib. 34. cap. 5. *intercursu matronarum inter acies duas prælium sedatum est.* Et lib. 37. c. 42 *suorum intercursu.*

¶ Intercursare, frequent. ut intercurrere. Livius lib. 21. cap. 35 *intercursantibus barbaris.*

¶ Occurrere, *Occurrere obviam*, begegnen. ut, *Venienti occurrite morbo*, Pers. Sat. 3. v. 64. *Consilio alicujus occurrere*, Cic. Catil. 3. cap. 7. sich eines Anschlägen widersetzen. Et absolute, *In mentem venire & occurrere*, fürkommen / in den Sinn kommen / Cic. 4. de Fin. cap. 17.

¶ Occursus, das Begegnen. Ovid. 14. Metam. v. 260

— — — ursique leæque
Occursu fecere metum.

Solinus cap. 57. [al. 45.] pluraliter: *obviis occursibus impediri.*

¶ Occursare, frequent. gegen einen lauffen. Virgil. ecl. 9. v. 25. *occursare capro.* Tralate de animo & memoria. Plinius lib. 5. epist. 5, *occursat animo meo mortalitas.* & lib. 2. ep. 3. *occursant verba.*

¶ Occursatio, occursus, coitio. Cic. pro Mil. cap. 35 *vestrorum ordinum occursationes, studia, sermones, secum ablaturum esse dicit.* Pro Planc. cap. 12 *occursatio & blanditia popularis.* i. e. studium conciliandi sibi homines.

¶ Occursator. Auson. Eidyll. 2. v. 25

Non occursator, non garrulus, obvia cernens.

¶ Occursaculum, quicquid occurrit, inopinatum præsertim, & terrificum. Apulejus Apolog. p. 315 *noctium occursacula*, i. e. spectra.

¶ Occursorius, adject. occurrens. Apulejus idem lib. 9. p. 227 *occursoria potio*, der Willkomm / Bewillkomms-Trunck.

¶ Percurrere, lauffen / durchlauffen / überlauffen. *Properans percurro ad forum*, Ter. And. a. 2. sc. 2. v. 18. *Animo celeriter percurrere* ad Herenn. lib. 3. c. 22. extr. *Paucis percurrere*, mit wenig Worten überlauffen. Cic. pro Cluent. cap. 60 *Hæc ego si sic agerem, tanquam mihi crimen esset diluendum; hæc pluribus verbis dicerem, quæ nunc paucis percurrit oratio mea.* Idem 1. de Orat. cap. 47 *quæ valde breviter a te percursa sunt.*

¶ Percursor, ut, *percursor viæ*, quod in libris aliquot Lactantii est lib. 6. cap. 7. Aldi vero, & Sparki editione *præcursor* expressum est, quod confirmat MS. codex Collegii Emmanuelensis apud Cantabrigienses.

¶ Percursio, das Durchlauffen / Durchstreichen. Cic. 4. Tusc. cap. 13. extr. *animi multarum rerum percursio.*

¶ Percursare, durchstreiffen. Liv. 23. c. 42 *percursant nostris finibus.*

¶ Percursatio. Cic. Phil. 2. cap. 25 *Italiæ percursatio.* Et cap. 39 *O præclaram illam percursationem tuam mense Aprili atque Majo!* Durchwanderung.

¶ Præcurrere, vorhin / vorher lauffen. Ter. in Eun. 3. sc. 2. v. 46. *Abi, præcurre, ut domi sint parata omnia.* Sic, *Præcurrere ætate*, an Alter vorgehen / älter seyn. Cic. in Orat. cap. 51. *Horum uterque Isocratem ætate præcurrit.* Sic, *Studio aliquem præcurrere*, 4. Catil. cap. 9. einem mit Fleiß vorgehen. Nepos Thrasybulo: *Sed nescio quo modo, cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt.* Et Plinii elegans de studio & voluntate proficiendi dictum est lib. 4. ep. 15 *Amor votis suis plerumque præcurrit*, erwartet der Zeit nicht / wil eher haben als gewünschet hatte.

¶ Præcursio, Vorlauffung. Cic. de Fato c. 19 *non fieri assensionem, sine præcursione visorum.* Plin. lib. 6. epist. 13 *quasi præludia atque præcursio.*

¶ Præcursus, us, idem. Plin. lib. 16. cap. 25. extr. *Etesiarum præcursu.*

¶ Præcursor, Vorläuffer. Cic. 7. Verrin. cap. 41. extr. *quem præcursorem habere solebat & emissarium.* Livio lib. 26. cap. 17. extr. *præcursores* sunt die Vortroppen.

¶ Præcursorius. Plin. lib. 4. epist. 13 *Interim, ne quid festinationi meæ pereat, quod sum præsens petiturus; hac quasi præcursoria epistola rogo.* Ammianus lib. 15. cap. 1. *præcursorius index.*

¶ Procurrere, herfür lauffen. *In publicum procurrere*, Livius lib. 34 cap. 2. Sic dicimus, *procurrere in aciem, in pugnam*, v. g. Cæs. lib. 5. de B. G. cap. 34 *Quoties quaque cohors procurrerat ab ea parte magnus hostium numerus cadebat.* Idem 3. B. Civ. c. 93 *Cum milites infestis pilis procucurrissent.*

¶ Procursio, actus procurrendi. Quintilianus lib 11 cap. 3 de actione & gestu oratoris: *Procursio opportuna* [est] *brevis, moderata, rara:* quando orator ex statione sua aliquantum in anteriora

teriora procedit. ¶ 2. quo nomine etiam digressionem vocavit Quintil. lib. 4. cap. 3, *Non semper*, inquit, *est necessaria post narrationem illa procursio.*

¶ Procursus, idem. Livius proprie lib. 22. cap. 41. pr. *Tumultuario prælio ac procursu magis militum, quam ex præparato aut jussu imperatorum orto.* Et Virgil. lib. 12 v. 711

Procursu rapido conjectis eminus hastis
Invadunt Martem clypeis.

Pluraliter Statius lib. 4 Theb. v. 787

sternit procursibus herbas.

Et metaphorice Avienus Perieg. v. 555.

aquoris infusi procursibus.

Alia metaphora lib. 3 cap. 2. pr. *initia, procursusque virtutibus patefecimus.* der Fortgang.

¶ Procurrere, ut, *Procurrere à stationibus*, sich aus seinem Stand herfür begeben / und verlauffen. Liv. 27. c. 2.

¶ Procursatio, das hervor lauffen. Liv. lib. 5. c. 19. *Procursationes multæ temere inter murum ac vallum fiebant.* Et lib. 22 cap. 44 *Hannibal dirigis acies, lacessitque Numidarum procursatione hostes.*

¶ Procursator. Idem Livius lib. 42 cap. 64 *Breve certamen levis armaturæ maxime cum procursatoribus fuit.* Hi iidem sunt qui *Excursatores*, qui etiam *Proculcatores* appellabantur, de quibus Valesium vide ad Ammian. 27 cap. 10. [Gron. cap. 23] f. 499.

¶ Recurrere, wieder üm oder zurück lauffen. *Luna recurrit ad initium*, der Mond wird wiederum neu / Cic. 2. Nat. Deor. c. 19. *In Tusculanum recurram*, ad Attic. 13. ep. 47.

¶ Recursus. Ovid. Heroid. 6. v. 59 *dent, modo fata recursus.* Wiederkunfft. Livius lib. 26 cap. 42 extr. *ut subeunti ad mœnia urbis recursus pateret.* Retirade.

¶ Recursio, idem. Martianus Capella lib. 9 in Choriambico: *Subit lege ratâ sacra recursio.*

¶ Recurrere, zurück lauffen / wiederkommen. Virg. 1. Æn. v. 652. *sub noctem cura recursat*, um die Nacht finden sich die Sorgen wieder. Tacit. 2. Histor. cap. 78 *Recurrebant animo vetera omnia*, fielen ihme wieder ein. Et sine animi mentione eodem sensu absolute Silius lib. 6. v. 555

captaque recursat
Attonitis arcis facies.

¶ Subtercurro. Vitruvius lib. 9. cap. 6 *Perseus dexterioribus subtercurrens basim Vergilearum.* drunter lauffen.

¶ Succurrere, venire cuipiam, zu Hülff kommen. Virg. lib. 11. v. 335 *Consulite in medium & rebus succurrite lapsis*, helffe zurathen / und thut Hülffe. Et lib. 1. Æn. v. 630 humanissime Dido inquit: *Non ignara mali, miseris succurrere disco.* Cic. pro Rab. cap. 3. *Ferte opem patriæ, succurrere saluti fortunisque communibus.* ¶ 2. *Venire in mentem*, einfallen. Cic. ad Att. lib. 14. ep. 1. *Ut quicquid succurrit, libet scribere*, was mir einfällt. *Succursum, belle fortunæ alicujus adversæ*, Livius lib. 3. cap. 58.

¶ Supercurrere, drüber lauffen. Plin. lib. 7. epist. 18 *Ager propter id, quod vectigalis large supercurrit, semper dominum, à quo exerceatur, inveniet*, weil sich die Einkunfft weit über den Zinß oder Pacht belaufft.

¶ Transcurrere, hinüber lauffen / durchlauffen. Livius lib. 25 cap. 39 *In alteram transcursum castra ab Romanis est.* Terent. Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 17 *In arcem transcurso opus est.* Virgilius lib. 9. v. 110

ingens
Visus ab aurora cœlum transcurrere nimbus.

¶ 2. Pro trajicere, sive navibus transire, C. Nepos. usus est Eumene c. 3. n. 3 *Cum adventare dicerentur, Hellespontumque transcurrisse Antipater & Craterus* &c. [al. *transisse* legunt.] Ammianus lib. 21 cap. 14 *Euphrate ponte navali transcurso.* Et Livius lib. 25 cap. 39 *in alteram transcursum castra ab Romanis est.* Cujus Participii Ablativo pro Infinitivo utitur Terentius Hecyr. act. 3 sc. 4. *in arcem transcurso opus est.* Vide Donarum.

¶ Transcursus. *In transcursu*, id est, obiter & interea dum alia percurruntur. Plin. lib. 18. cap. 13. pr. *Nostri in transcursu ea attigere*, haben benläufftig mit berühret.

CVRRVS, us, vehiculum, ein Wagen. Plaut. Menæch. a. 5 sc. 2. v. 110. *In currum insternere*, auf den Wagen steigen. *Curru vehi*, Cic. 2. Divin. c. 70. fahren. *Currus bovem trahit*, proverb. de negotio, quod præpostere geritur, dici solet; quemadmodum Germani dicunt, die Pferde hinter den Wagen spannen. Curruum appellationes aliæ sunt *Plaustrum, Carpentum*, ein Mollwagen. *Petoritum pilentum*, ein behangen Wagen. *Essedum*, Streitwagen. *Rheda, Carrus*, ein Karn. De quibus singulis in loco suo. *Currus arcuatus*, ein Wagen mit Sprügeln / Liv. lib. 1. cap. 21. cujus species in nummis antiquis sæpe visitur. *Currum* pro equis Virgil. posuit fine 1. Georg.

Fertur equis auriga, neque audit currus habenas;

Claudian. de Cons. Mall. Theod. v. 187

Desidis auriga non audit verbera curru,
Nec manum agnoscit, quam non exercuit artem.

Eodem cum superioribus curru vehi magnus olim honor. Barth. ad Lil. Theb. Statii p. 1667. ¶ Poetæ etiam navim *currum* vocant. Catullus de Nupt. Pel. & Thet. v. 9

Ipse levi fecit volitantem flamine currum.

Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. m. 88.

¶ Curriculum, dim. *Quin in curriculum vos conjicitis*, Plaut. Merc. 2. 5. sc. 2. v. 91. ¶ 2. Pro cursu. *Honestum, mediocre, breve*, &c. *vitæ curriculum*, eine Lebzeit. Cic. pro Rabir. c. 10. extr. *Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumscripsit*, eine gerunge Zeit zu leben.

¶ Est & aliud diminutivum *Curriculus*: quod Charisius ab illo altero distinguit. Ita enim ille lib. 1. CVRRICVLVS *masculine diminutio est* CVRRVS: *neutraliter autem* CVRRICVLVM *factum ad currendum aptum, vel ipsum currendi officium, ut Cicero & Varro loquuntur.* Priscianus lib. 6, *Cognatio est* CVRRVS *ad* CVRSVM *quod diminutivum* CVRRVS CVRRICVLVM *pro* CVRSV *accipitur.*

¶ Curriculò, adv. auf frischem Fuß / alsbald. *Curriculò percurre*, lauff eines Lauffs / Ter. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 11. Plautus cum idem vellet, dixit Trinum. act. 4. sc. 4. v. 11

Curre in Piræum, atque unum curriculum face.

Idem Pers. act. 2. sc. 2. v. 17. *Vola curriculo*; & Rudent. act. 3. sc. 5. *Curriculò affer hùc duas clavas.* Ita *curriculo ire: curriculò viam conficere*, Apulejus dixit in Apolog.

CVRRVCA, ὑποψὶς, seu ἰμψὶς, ἴυγξ potius, avis nota, alienos excludens & pascens pullos, maximè cuculi, eine Grasmücke. ¶ 2. Curruca etiam dicebatur maritus, qui pateretur uxorem suam ab aliis adulterari: quem Itali *Hurcum*: nos Hahnrey / appellamus: quod ex Juvenale Sat. 6. v. 275 Torrentius observat ad lib. 1. Horat. Sat. 8. v. 31. Vide Vet. Scholiasten Juvenal. c. l.

CVRTIVS, M. Curtius, adolescens eques Romanus, abrupto per medium forum ingenti specu, responsoque accepto, nobilem ex civibus aliquem id requirere, sese sponte in hiantem terram conjecit eques, suosque ex calamitate salvos reddidit. A quo *Curtius* deinde *Lacus* hiatus ille appellatus est. Auctor Aristides apud Plutarchum in parallelis. Alii tamen de hoc lacu, & appellationis caussa alia afferunt. Vid. Varr. lib. 6. de L. L. itemque Dionys. Halicarnass. lib. 2. itemque Plutarchum in vita Romuli, ubi pugnam cum Sabinis exponit. In hunc lacum omnes ordines pro salute Augusti stipem jacere soliros, Suet. auctor est Augusti vita cap. 57. De quo religionis seu superstitionis genere vide ibi Casaubonum. ¶ 2. Alius Q. Curtius Rufus, Historicus nobilis, res gestas scripsit Alexandri M. Exstant ex 10 libris ejus octo, amissis prioribus, disertissime scripti. ¶ 3. Alius Curtius Rufus, proconsul Africæ, cui mira prædictio facta. Plin. lib. 7 epist. 27.

CVRTVS, a, um, verstumpfft / verkürtt / gering. Horat. 3. Carm. od. 24. v. 64 *Curta nescio quid semper abest rei.* ein geringes Vermögen. Pers. Satyr. 4. extr.

Tecum habita, & noris, quam sit tibi curta supellex.

i. e. domi tuam explora facultatem. & senties quàm tenuis sit. *Curtum mulum* Horat. lib. 1. Satyr. 6. v. 105 pro eo dixit cui cauda deminuta. Vide ibi Vet. Scholiasten & Torrentium.

¶ Curtare est diminuere, abkürtzen / abbrechen. Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 124

Quantulum enim summa curtabit quisque dierum.

¶ Decurtare, idem. Cic. in Orat. cap. 53 *Mutila & decurtata.* Et Plin. lib. 25 cap. 5. [sect. 21] *radices breves, ac velut decurtatæ.*

CVRVLIS, e, adject. Ut *Sella curulis*, cujus sæpe mentio fit apud auctores. Ea fuit sublata gradibus eboreque & signis ornata pulchre, ut docent Lipsius ad Tacit. pag. 192. itemque de magistratibus Romanis cap. 12. nec non Casaubonus ad Suetonii August. cap. 32. Fuerunt autem propriè initio Regum: deinde majorum magistratuum, ut Consulum, Prætorum, Ædilium: illorum puta, qui ex Patribus creati essent, & ideò *Ædiles Curules* appellati; non qui de plebe erant. Hinc in illo Horatii lib. 1. ep. 6. v. 53

Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur.

Plerique interpretum *Curule ebur* ædilitatem majorem accipiunt: quamvis & de Consulatu accipere nihil impediat. Nam & Ausonius epist. 20 *Sellam Curulem* pro Consulatu posuit. Sed Consularem Curulem ad differentiam cæterorum, *majorem* Stat. lib. 1. Silv. 4. v. 82. & *summam* lib. 3. Silv. 3. v. 115. Itemque Juvenal. Sat. 5. v. 91 appellitant. Asconius Pedianus in Divinationem Ciceronis: *SUBSELLIA*, inquit, *Ima Tribunorum, Triumvirum, Quæstorum & hujusmodi minora judicia exercentium, qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subsellis cognoscebant.* Unde vocis ratio non convenit satis. Alii enim à *Curia*, alii à *curro* deducebant. Quod vetus Scholiastes ad supra allegatum Horatii locum significat. Priori originationi syllabæ quantitas repugnat. Primum enim in *Curulis* omnes corripuerunt: quæ contra in *Curia* producta est. Rectius itaque à Curru *Currulis*, & altero R. abjecto *Curulis*. Consules enim ac Prætores apud veteres propter juneris longinquitatem curru in forum provehebantur. Sellæ autem quæ post eos vehebantur, quibus sedentes dicere jura solebant, à curru *Curulis* sellæ sunt nominatæ. Ita Isidorus lib. 20. Orig. cap. 11. & Gellius lib. 3. cap. 18. Servius quoque in 11. Æneid. ideo à *curru* deducit, quod

quod illoc sellæ genere non nisi illi usi sunt, qui triumphali curru fuissent invecti. Sane & Sueton. August. cap. 22 *Curules triumphos* plenos & legitimos dixit, ubi currus & quadrigæ adhibebantur, & ab Ovationibus distinxit, quæ singulari equo peragi solitæ. Etiam Dionys. Halicarnass. Postumii & Menenii Consulum triumphos ita dignoscit, ut hujus majorem & honoratiorem ex eo pronunciet, quod sella regiâ curuli in urbem esset invectus. lib. 5. Antiq. cap. 46. Lipsius à *Curibus* Sabinorum oppido deducit. Et facit quidem pro eo syllabæ ratio. Hoc tamen non satis est. Quid? ergone inventa res Curibus, an inde traducta Romam? Inveniam quis credat in parvo oppido, & paupere terra? Ita Virgilius Cures describit. Et vero *Curules* cum cæteris imperii ac magistratuum insignibus, non a Sabinis, agrestibus illis atque simplicibus, sed ab Etruscis, opulenta & culta gente accepta: ut Dionys. lib. 3. Antiq. cap. 64. Sallust. Catil. in Oratione Cæsaris; Florus lib. 1. c. 5. item Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6 testantur.

CVRVVS, adject. krum. *Curvo dignoscere rectum.* Horat. lib. 2. Ep. 2. v. 44 *Curvæ falces*, krumme Sicheln/ id est, inflexæ ac contortæ. Virg. 1. Georg. v. 508

Et curvæ rigidum falces conflantur in ensem.

Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 669

Dum fires annique sinunt, tolerate labores,
Jam veniet tacito curva senecta pede.

Sic, *curva corrigere*, das krumme gleich machen. *Hic erit, qui mihi curva corriget:* proverbiale in censorios severosque homines, & qui cum rigore quodam decori justique studiosi essent. Usus eo Seneca Ludo, de morte Claudii, & Plinius lib. 5. ep. ultima.

¶ Curvare, krümmen/ beugen. Statius 1. Achill. v. 487 *manu arcum curvare.* Virgil. 4. Georg. v. 299 de vitulo:

— — bimâ curvans jam cornua fronte.

¶ Curvabilis. das sich beugen lässet. Pallad. lib. 12. cap. 15 *Ulmus & fraxinus curvabiles.*

¶ Curvatio, das Beugen/ die Krümmung. *Curvatio vitis*, Colum. lib. 4. cap. 12.

¶ Curvatura, *Curvatura rotæ.* Ovid. 2. Met. v. 108. Die Felgen.

¶ Curvamen, eine Krümme. Silius 13. v. 29 *patulo curvamine ripæ.* Plinius lib. 9. epist. 7 *Villa sinum* [maris] *molli curvamine amplectitur.* Ovidius 2. Metam. v. 130

Sectus in obliquum est lato curvamine limes.

¶ Curvipes, ĕdis, der krumme Füsse hat. Onomast. Vet. *Curvipes, ἀγκυλόπους.*

¶ Incurvus, idem quod curvus. Terent. Hec. a. 2. sc. 3, 44 *Incurvus, tremulus, labiis demissis* &c. Plinius lib. 18. cap. 19 *Arator, nisi incurvus, prævaricatur.*

¶ Incurvare, idem quod curvare. Virg. 5. Æn. v. 500

Tum validis flexos incurvant viribus arcus.

Ovid. 6. Metam. v. 246 *incurvata dolore membra.*

¶ Incurvescere, in die Krümme wachsen/ sich beugen. Cic. de Orat. 2. cap. 38 *Rami incurvescunt baccarum ubertate.*

¶ Superincurvatus. Apulejus lib. 9. p. 220 ed. Elmenh.

¶ Concurvare, ut incurvare. Laberius Mimus in Catalect. Scal. p. 226 *Non flexibilem me concurvasti.*

¶ Procurvus. vorwärts krum. ut, *procurva falx*, Virg. Georg. 2. v. 421. Et lib. 5. Æn. v. 765 *procurva littora.*

¶ Recurvus, rückwärts gebogen. Ovid. Remed. Am. v. 210

Addere suprema cera recurva cibis.

Claudian. 2. in Eutrop. v. 230 *rostrum recurvum.*

¶ Recurvare. Ovid. 1. Amor. eleg. 8. v. 6

Inque caput liquidas arte recurvat aquas.

i. e. ad fontes reflectit magica arte. Celsus lib. 8 cap. 1. sub fin. *recurvatus in exteriora.*

CVSCVTA, sive rectius *Cassuta*, vitium in herbis, illis sese circumvolvens, adeò ut strangulet, das Unkraut/ so sich um die Kräuter windet/ Filzkraut/ Todtern/ *angina* vel *podagra lini*, quemadmodum exponit Janius, qui *Cassata* scribit. Sed κασκύτα Plinii esse, dubitat Matthiolus.

CVSPIS, idis, pars exacuta in gladio aut hastâ, die Spitze/ ein Spieß. ut, *Cuspis acuta* Virg. 5. Æn. 208. *curvata* Ovid. 2. Metam. v. 199. *ærata* lib. 5. v. 9.

¶ Cuspidare, spitzen. Plin. lib. 11. c. 37. post initium: *Alii prælixa hastilia cuspidant.* Idem lib. 18 cap. 19 *stimulus cuspidatus.*

¶ Cuspidatim, i. e. in cuspidis formam. Plinius lib. 17. cap. 14 *cuspidatum decisus calamus.*

¶ Tricuspis, adject. dreyzackig/ drey-gespitzt. Ovid. 2. Met. v. 330 *positoque tricuspide telo*

Mulcet aquas rector pelagi.

CVSTOS, ōdis, curator alicujus rei & tutor, ein Verwahrer/ ein Hüter/ der auf einen siehet. Cic. in 11. Philipp. cap. 10 *Qui omnium custodem se profitetur; eum sapientes sui primum capiis ajunt ei stodem esse oportere.* Pro Sextio cap. 14 *Custos & conservator urbis.* Idem Phil. 2. c. 11 *o prætarum custodem obesam, ut ajunt, lupum!* Et in offic. lib. 2. cap. 7 *Malus custos diuturnitatis metus*, was lange währen soll/ muß ohne Furcht zugehen. *Custodes corporis*, σωματοφύλακες, Nepos in Datam. cap. 9, 3. qui quales fuerint, explicat Curt. lib. 5. cap. 1, 42. ubi vid. Comment. Freinsh. Quod etiam composito quasi vocabulo *Corporecustos* in veteribus inscriptionibus invenitur, ut apud Reines. p. 560 MACERT GERMANICI GERMANVS CORPORECVSTOS. Adde supra in *Corpus* dicta. ¶ 2. Custodes sæpe dicuntur qui præsidii tutelæque caussa loco impositi sunt, Cæsar. Bell. Nepos Miltiade: *Pontem fecit in Istro flumine, quâ copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Jonia & Æolide duxerat.* Lucan. lib. 4. v. 433 *— — Illyrica custos Oiadina unda.*

¶ 3. Sed & pædagogi *Custodes* appellantur. Horat. Ep. ad Pison. v. 161 *Imberbus juvenis tandem custode remoto,*
Gaudet equis canibusque, & aprici gramine campi.

Zucht- oder Hofmeister. ¶ 4. Sic Suetonius *custodes* dixit, qui observandis aliorum dictis factisque admovebantur, in vita Tiber. cap. 12. ad quem locum nonnihil & Torrentius observat. ¶ 5. *Custos* etiam resex, seu præsidiarius palmes dicitur in trunco vitis in pollicem præcisus, Columellæ lib. 4. cap. 21. ¶ Reciprocus etiam est usus *canis*, & *custodis.* Nam Æschylus Agamemnone eos, qui rerum custodias agunt, vocat κύνας, sive *canes.* Ac similiter Seneca lib. 3. de Ira cap. 37 janitorem prius *ostiarium*, mox appellat *catenarium*, quia nempe olim cum canes, tum custodes etiam sive janitores, in catenis erant. Vicissim Virgilius lib. 6. Æneid. de Cerbero dixit *custode sepulto*, &c. Voss. lib. Instit. Orat. p. 89. Plaut. Milite a. 2. sc. 2. v. 57 *Bini custodes accubant.* Es liegen zween Hunde da.

¶ Subcustos, pro alio custode substitutus. Plaut. Mil. glor. act. 3. sc. 2. v. 54 *hunc subcustodem suum foris ablegavit.*

¶ Custodio, ire, bewahren/ bewachen. *Salutem alicujus custodire*, Cic. pro Plancio c. 1. einem sein Leib und Leben bewahren. *Memoriâ custodire* lib. 1. de orat. c. 28. *Custodire aliquid ab aliquo*, vor einen etwas verwahren/ Nepos Hannibale c. 9. n. 4. *Custodire quem honorate*, Tacitus 4. Histor. c. 63. ¶ 2. Nonnunquam *custodire* est observare, & facere, quæ præcepta sunt. Plin. lib. 8. Ep. 10 *Dum quædam custodienda prægnantibus omittit, facit omittenda.* Columella lib. 9. cap. 1. *Hoc igitur custodire oportet villicum*, &c. das soll er iederzeit in acht haben. Et rursus: *Jam illa, quæ in majoribus imperiis difficulter custodiuntur.* Vetus inscriptio: QVAE FORMA INTERDICTI ET DISPOSITIO SVB GLADII PERICVLO PERPETVO CVSTODIENDA MANDATVR. *Custodire sermones* Tacit. 2. Hist. cap. 52, est observare ac captare sermones, auf eines Rede Achtung geben. Sueton. Tiber. cap. 7 *Ut custoditum sit, ne unquam in conspectum ejus posthac veniret. Custoditum*, id est, diligenter observatum & cautum, fleißig in acht genommen und verhütet. *Custodire ferias* pro observare, Plinius lib. 35. Hist. cap. 2. *Custodire litteris*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 2. In Schrifft verfassen.

¶ Custoditus, verwahret. Unde adverbium

¶ Custoditè. Plin. lib. 11. Epist. 26 *An illa custoditius pressiusque?* Subaudi *dicta.* Nam tota Epistola de dicendi genere optimo agit. *Custoditè* igitur *dicere* est cum curâ & curatione dicere: Behutsam reden. *Ludere custoditè*, id est inspectante pædagogo, Plin. lib. 5. Epist. 16. Bedachtsamlich und erbar spielen.

¶ Custoditio. Festus: *Custoditio est opera ad custodiendum quid sumta.*

¶ Incustoditus, unbewahrt/ ohne Aufsicht. Ovid. 2. Metam. v. 686 *incustoditæ boves.* Silius lib. 5. v. 40 *incustoditum littus*, Frontinus lib. 3. cap. 2. n. 6 *urbs incustodita.* Apulej. lib. 6. p. 178 *incustodito pastu vagari.* Iterum Ovidius lib. 1. Trist. el. 5. v. 10

Incustoditum captat ovile lupus.

¶ Custodia, Verwahrung/ Bewachung. Liv. lib. 6 incunte: *Litera una custodia fidelis rerum gestarum.* ¶ 2. Custodia *pro carcere* usitate. *Publica custodia* Cic. 1. Divin. c. 25. *Militaris custodia* Tac. 3. Annal. cap. 22. n. 5. *Asservari in custodia* 7. Verrin. cap. 30. gefänglich gehalten werden. *Dare in custodiam*, ibid. cap. 27. *Tradere*, 3. Catil. cap. 6. *includere in custodiam*, Cic. 7. Verrin. cap. 55. gefänglich einziehen. *Educere ex custodia*, Cic. 1. Tusc. cap. 29. *Eripere*, ad Brutum epist. 6. *emitti à custodia*, loß geben. ¶ 3. Pro iis, qui in carcere sunt, seu custodiuntur, Suetonius dixit *custodias*, Tiberio cap. 62. sub f. & in Caligula cap. 27. Sic etiam Seneca epist. 5. *Eadem catena & custodiam & militem copulat.* ubi custodia is est, qui custoditur. ¶ 4. *Custodia libera*, de iis dicitur, qui non in carcere, clausi attinentur vinculis, sed in urbibus, domibusque certis attinebantur, ut egredi; quanquam sub servatoribus, possent. Quod quidem in illustrioribus obtinebat. Sallustius Catilinâ cap. 47 *Senatui decernit uti abdicato magistratu Lentulus, itemque ceteri in liberis custodiis haberentur.* Vellejus lib. 1. cap. 11 *Post bellum captumque Perseum, qui quadriennio post in liberâ custodiâ decessit*, &c. Cicero *liberalem custodiam* in Bruto cap. 96 vocat. Vide Lipsium ad illud Taciti 6. Annal. cap. 3 *Retrahitur in urbem, custoditurque domibus magistratuum*: Ubi de aliis quoque custodiarum generibus docet. ¶ 5. Sæpe & de præsidiis tutelisque locorum usurpatur hoc nomen. Sic apud Ciceronem *Excubiæ & custodiæ* jungun-

tur pro Marcell. cap. 10. Idem 1. in Catil. cap. 3 *præsidiis, custodiis, vigiliisque locum munire* dixit. Nepos Miltiade: *In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illâ custodiâ* [pontis] *crederetur.* Similiter hoc vocabulo usus est Cæsar lib. 1. de bello Civili cap. 17. & lib. 3. cap. 23. ¶ *Penes quem summa est imperii custodia,* Corn. Nep. in Eumen. cap. 11, 3. Ein Stockmeister.

¶ Custodela, pro custodia aliquoties dixit Apulejus. v.gr. lib. 9. sub initium: *custodelâ salutari mihi gaudebam carceris.* Et lib. 10. p. 245 *Curam diligentiorem & acriorem custodelam adhibebant.* Festus Pompejus: *Custodelam dicebant antiqui, quam nunc dicimus custodiam.*

¶ Custodiarium, pro loco, ubi quid custoditur, Tertullianus ad Martyres cap. 2 dixit.

CVTIS, pellis, corium, die Haut. Persius Satyr. 3. v. 63 *cutis ægra tumebit.* geschwollen seyn. *Cutem* vel *cuticulam curare.* Horat. Epist. 4. lib. 1. v. 15

In cute curandâ plus æquo operata juventus,

Sein wol pflegen. Rursus Persius proverbialiter dixit Satyr. 3. v. 30 *Ego te intus & in cute novi,* ich kenne dich auswendig und inwendig. *Cutis arborum,* die Rinde des Baums/ Plin. 12. cap. 19. *Uva cutis,* die Hülsen/ Idem lib. 15. cap. 28.

¶ Cūticula, diminut. Pers. Satyr. 4. v. 18

— — assiduo curata cuticulâ sole.

Et Juvenalis Satyra 11. v. 203

Nostra bibat vernum contracta cuticula solem.

¶ Intercus, Rĕcūrĭtus, vide suo loco.

CYANOS, κύανος, gemma colore cœruleo ex jaspidum genere Plinio 37. cap. 9, & Theophrasto, ein Saphir. *Cyanos mas,* ein blauer Saphir. *Cyanos fœmina,* ein weisser Saphir. Agricola, κύανος, Lasur.

¶ Cyāneus color, i. e. *cæruleus.* Avienus Arateis v. 769. de Sirio loquens: *Albus cyaneâ est, mentó gravis effluit ardor.*

¶ Cyanus, herba seu flos Plinio libr. 21. cap. 11. blaue Kornblumen.

¶ Cyănĕæ, Κυανέαι, contra Thraciam Bosphorum insulæ duæ parvæ, quæ & Symplegades dicuntur. Flaccus in argonauticis lib. 4. v. 561

Hinc iter ad Ponti caput errantesque per altum
Cyaneas, furor bis medio concurrere Ponto.

CYĂTHVS, κύαθος, ein Becherlein. *Stare ad cyathos.* auf die Gäste warten/ und einschencken. Ausonius in Monosyll. cap. de Historiis:

Stat Jovis ad cyathos, genuit quem Dardanus Tros.

Plaut. Pœnul. Act. 1. sc. 2. v. 62 *Nebula cyatho non emam:* pro re levissima. ¶ 2. Est & mensuræ nomen *cyathus,* duodecima nim. pars sextarii, gar ein kleines Trünklein. Sextarius enim duodecim cyathos continet. Martial. lib. 1. Epigr. 72

Nubia sex cyathis &c. vide in Bibo.

¶ Cyathissare, apud Plautum est Menæch. act. 2. sc. 2. v. 29, pro cyathis admetiri, mit Trünklein zumessen/ einschencken.

CYBEA, navis onerariæ appellatio est, apud Cic. Orat. 7. in Verr. cap. 17. *Navem verò Cybeam maximam, triremis instar,* &c. Eam quadratam fuisse & à κύβος dictam, suspicantur.

CYBĔLE, Cybeles, vel is, κυβέλη, mater magna, mater Deûm, quæ & *Rhea* & *Ops*, & *Terra*, & *Vesta*, & *Berecynthia*, & *Pales*, & *Bellona*, & *Isis*, & *dea Syria* dicitur. De semiviris ejus sacerdotibus, vide omninò Apulejum lib. 8. Milesi circa fin. Martial. lib. 1. Ep. 71 *Et Cybeles plicto flat corybante tholus.*

Sed Propertius lib. 3. eleg. 17. v. 35

Vertice turrigero juxta Dea magna Cybelle.

Ejus Pompam, & symbola describit explicatius Lucretius lib. 2. v. 598. & plurimis seqq. Conf. Lactant. libr. 1. cap. 17. Augustin. de C. D. lib. 6. c. 7. & lib. 7. c. 16.

CYBIVM Festo est, cujus medium æque patet in omnes partes, quod genus a geometris κύβος, *cubus,* dicitur. ¶ 2. Cybium piscis genus Plinio lib. 32. cap. 11 Varroni 4. de L. L. & Festo, qui ita dictum ait, quod *piscantes id genus piscium velut aleam ludant.* Forsan a forma quadrata aut cubica nomen habet. Salmasius in Solin. p. 792 non piscem, sed frustum salsamenti quadratum esse contendit; sed utrumque esse potest, & alterum a Plinio, Varrone, & Festo jam approbatum est. Suffragatur his Oppianus, cui lib. 1. Halieut. v. 183 κύβια dicitur. Adde Harduini Emendat. in Plin. 32. num. 29.

¶ Cybiarius, qui cybia vendit. Arnobius lib. 2. p. 70 *Cybiarios, salinatores, bolonas* conjungit. Vide Salmas. in Solin. p. 174 ed. nov.

CYCLĂDES, Κυκλάδες, insulæ in mari mediterraneo circa Delon, clarissimam earum, sitæ, sic dictæ, quod circulari figura sitæ appareant; post quas *Sporades* sunt sparsim & sine ordine sitæ, unde & nomen acceperunt. Ovid. 2. Metam. v. 264

Exsurgunt montes & sparsas Cycladas augent.

Virgil. lib. 8. Æn. v. 692 Cleopatræ naves insuitatæ magnitudinis his insulis comparat. Dicitur etiam *Cyclas* singulariter, de una illarum insularum. Vitruvius lib. 7 cap. 7 *Ejus bi metalli insula Cycladi Melo dicitur esse.*

¶ Cyclas, ădis: Vestis muliebris genus, quam tenuissimam & sic pellucidam, eoque parum honestam, Torrent. ad Sueron. Caligul. cap. 52 interpretatur. Male. Omnino enim matronarum & virginum vestis fuit seu tunica, eaque satis honesta per se. Ambrosius Sermone 90 de passione S. Agnes p. 394 *Vident in medio noctis silentio exercitum virginum, quæ omnes auro textis cycladibus indutæ cum ingenti lumine præteribant.* Ex eo sic appellata, quod limbum aureum aut purpureum ad oram extremam haberet adsutum. *Limbum* enim Græci κύκλον appellarunt. Imò & κυκλάδα, si Glossatori veteri fides: apud quem legimus κυκλὰς ἡ περὶ τὴν χλαῖναν πορφυρᾶ κύκλω, *Limbus.* Propert. lib. 4. eleg. 7. *— — aurata cyclade verrit humum.*

Vide Salmas. ad Vopisci in Saturnino verba: *cyclade uxoria amictus:* & Savaronem ad Sidonium lib. 1. Epist. 5. cujus est *cyclas pronuba.*

¶ Cycladatus, cycladem indutus. Sueton. Caligula cap. 52 *Sæpe depilatis gemmatasque indutus penulas, manuleatus & armillatus in publicum processit, aliquando sericatus, & cycladatus.*

CYCLAMĪNVS, Κυκλάμινος, herba dicta vulgari nomine Rapum terræ, Schweinbrodt oder Erdäpffel/ Matthiol. Theocritus Eidyll. 5. v. 123

Εἰδὼς πὰς κυκλάμινος ὄρυσσ᾽ τὺ δὲ τὸν Ἅλεντα,
Hinc abiens fiubio infodias Cyclaminon Halenti.

Vide Chiliad. Erasmi.

CYCLOPS, Κύκλωψ, à circulari dicitur oculo, quem ingentem & unum in fronte Cyclopibus Poëtæ affingunt, quemadmodum ex fabulâ de Ulysse & Polyphemo apud Homerum liquet. Hinc *Cyclopi excæcato similem Macedonum exercitum* Alexandro mortuo Demades dixit, quemadmodum Plutarchus indicat. *Saltare Cyclopa* Horatio quid sit lib. 1. Satyr. 5. v. 63, docet Crinitus lib. 17. de H. D. cap. 3, *Trebellius Pollio (cum Gallienus Imp. decennia variis ludis celebraret) Cyclopem, inquit, etiam luserunt omnes arenarii, ita ut miranda quædam & stupenda monstrarent.*

¶ 2. Cyclopas impios, barbaricos & truculentos dicimus, tales enim esse Polyphemus affirmat, Odyss. lib. 9. v. 275

Οὐ γὰρ κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσι.
At non Cyclopes numen cæleste verentur.

¶ Cyclopius, adject. Claudian. 1. Rapt. v. 97

— — an forte jacentes
Ignavosque putas, quod non Cyclopia tela
Stringimus, &c.

Idem lib. 2 in Eutrop. v. 377 *Cyclopia fames,* unersättliche Hunger. Et Silius lib. 14 v. 33 *Cyclopia regna.*

CYCLVS, Κύκλος, orbis: unde *Cyclicus,* ut, *Cyclicus scriptor,* apud Horatium in arte v. 136. Sed qui Poëtæ cyclici fuerint, quid Cyclus Epicus olim, vide apud Casaub. Animadv. ad Athenæum lib. 7. cap. 3. & Danielem Heinsium notis in Horat. lib. 1. Od. 7. v. 7.

CYCNVS dux Ligurum. Virg. 10. Æneid. v. 185

Non ego te Ligurum ductor fortissime bello,
Transierim Cycne, &c. Alii vero *Cinyra* hoic legunt.

¶ Fuerunt & alii hoc nomine; ut Hieres filius: item alius Neptuno natus, qui hoc à patre acceperat, ut nullo ferro vulnerari posset. De illo Ovid. 7. Metam. Fab. 13. De isto idem lib. 12. ejusdem operis Fab. 2. & seqq. Uterque in sui nominis avem mutatus fingitur. De ave vide paullo post *Cygnus.*

CYDIAS, pictor est. Plin. lib. 35. cap. 11 *pinxit Argonautas, quam tabulam* CXLIV HS *Hortensius Orator mercatus est, eique edem in Tusculano suo fecit.*

CYDNVS, Ciliciæ fluvius, non spario aquarum, sed liquore memorabilis: incorruptus quippe & frigidissimus. Vide Curtium lib. 3. cap. 5. Ejus aquas salubres podagricis, mersis in iis cruribus, Vitruvius prodidit lib. 8. cap. 3.

CYDON, oppidum Cretæ, vel potius *Cydonia,* ut vult Salmasius ad Flor. lib. 3. cap. 7. qui *matrem urbium* vocat, Græcorum more. Sane *Cydonium* Plutarchus Pompejo, Dio Cassius lib. 36 & Strabo appellat. Quocirca & apud Solinum cap. 16 pro *Cydona, Cydoniam* rescribendum fortassean est. ¶ 2. *Cydon alius* & viri nomen est Virgil. Æneid. 10. ¶ Et Statuarii Plin. lib. 34. cap. 8.

¶ Cydonēus, gentile. Silius lib. 10. v. 161

Ecce Cydonea violatus arundine.

Et Statius lib. 7 Theb. v. 339.

Cydoneas ante ibunt gæsa sagittas.

Nam Cretes jaculandi arte præstabant.

¶ Cydonius, idem. Virgil. eclog. 10 v. 59

Partho torquere Cydonia cornu
Spicula.

¶ A quo etiam *mala Cydonia* sunt, alias *cotonea,* Quitten. Plinius lib. 15 cap. 11 pr. *Mala quæ vocamus cotonea, & Græci cydonia, ex Creta insula advecta.* Et Serenus Samonicus cap. 25

Aut quæ poma Cydon Cretæus misit ab oris.

¶ Cydonītes, Quittensafft/ Quittenbrodt/ Palladius lib. 11. c. 20.

CYGNVS, κύκνος, cycnus, olor, ein Schwan. Sæviunt Cygni in suam speciem, ipsique se inter se devorant, morituri suaviter canunt, quod ita tamen sine experimento certo aliquo de iis proditur. Martial. lib. 13. Epigr. 77

Dulcia

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator Cycnus funeris ipse sui.

Cic. in Tuscul. lib. 1. cap. 30, *Ut Cygni prævidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriuntur; sic omnibus & bonis & doctis est faciendum.* Horat. lib. 4. Od. 3

O mutis quoque piscibus
Donatura cygni, si libeat sonum.

Nec alia caussa, quam ob cantus, quem nemo audiit, suavitatem, & quod divini aliquid habere crederentur, Apollini sacri fuêre cygni, ut Plato in Phædone, & ex eo Cicero refert 1. Tusc. cap. 30. Vid. Themistii de cantu cygnorum dissertat. & Voët. part. 1. Dispp. Theolog. p. 725.

¶ Cygnos pro poetis Maro in Ecloga 9. v. 29 dixit, & Horat. lib. 4. Od. 2. v. 25 Pindarum vocat *Dircæum cygnum.* Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 107.

¶ Antiquiores κατ' ἀντίφρασιν etiam Æthiopes *Cygnos* vocabant. Unde Juvenal. Satyr. 8. v. 32.

--- Nanum cujusdam Atlanta vocamus:
Æthiopem, cygnum. Veneti hodie similiter eos *blanco* nuncupant. Id. Voss. ibid. p. 251.

¶ Hinc *Cygnea* dicitur *cantio*, quicquid vel in eloquentia, vel doctrina alicujus senis sedatum, suave & elaboratum esse videtur, Lehr und Rede alter Leute kurtz vor ihrem Ende. Vid. *Olor. Vox & oratio cygnea*, Cic. de Orat. lib. 3. cap. 2.

¶ Cygneam vel Cygneum, vocant hodie urbem in Misnorum Varisciorumque confinio, Zwickaw/ quæ nomen accepisse putatur à *Cygno* Herculis filio. Habetur in vetusto quodam admodum epitaphio Schuanhildis Cygni filiæ inter multa ad Cygneos oracula & illud, *Cygneorum meorum candorem soliciti servate.*

CYLINDRVS, κύλινδρος, lapis, seu columna teres, rotatu facilis, qua vel areæ, vel agri complanantur; Waltz / Waltzstein. Apulejus de Mundo: *Si quis sphæram, & quadratum, & cylindrum, & alias figuras per proclive simul jaciat, deferentur quidem omnia, sed non eodem genere movebuntur.* Usus & Virg. in 1. Georg. v. 178

Area tum primum ingenti est æquanda cylindro.

Extat eadem vox & in Pythagoræ carminibus:

-- -- οἱ δὲ κυλίνδροις
ἄλλοθ' ἐπ' ἄλλα φέρονται. &c.

Id est, *Homines quasi per cylindros ex aliis in alia mala feruntur.* in das ander.

¶ 2. Cylindros dixit etiam Plin. lib. 37. cap. 5. & 8 gemmas teretes & oblongas. Et Juvenal. Sat. 3. v. 61

Tu nube atque tace, donant arcana cylindros.

¶ Cylindrāceus, ut *Siliqua cylindracea*, h. e. quæ cylindri referunt formam, Plin. lib. 18. cap. 12.

CYLLĂRVS, equus Pollucis. Virg. 3. Georg. v. 89

Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus.

Meminit & Claudianus de 4. Consolatu Honorii v. 557. ubi Barthium, si lubet, vide.

CYLLĒNE, mons Arcadiæ.

¶ à quo Mercurius ibi editus *Cyllenius & Cyllenia proles* dictus est. Virg. 4. Æn. v. 258 *Materno veniens ab avo Cyllenia proles.*

¶ Cyllēnius, a, um, Horatius Epod. 13

--- & fide Cyllenea
Levare diris pectora
Sollicitudinibus.

Fide Cyllenea; id est, Lyra. Hanc enim Mercurius invenit.

¶ Cyllenis, idos, fœm. Silius lib. 16. v. 500

credas Cyllenida plantam
Æthereo nexis cursu talaribus ire,

id est, pedes Mercurii.

CYLLO, onis, idem esse videtur, quod mutilus & debilis, eum enim κυλλὸν Græci dicunt. Alii cyllonem dicunt esse, qui crassa habet genitalia. Usus eo Cicero est in Sallust. *Quicquid impudicorum cyllonum fuit*, &c. Legunt alii *Cylonum.*

CYMA, æ, & cyma, cymatis, neutr. Est cauliculus brassicæ tenerior & delicatior, die jungen und zarten Sprüßlein am Kohl/ Schüßlinge/ seu brassicæ summitas, sic enim à Columella lib. 12 propriè usurpatur, Græci κύημα, partum dicunt. Plinius lib. 19. cap. 8 *Cyma à prima sectione præstat proximo vere transferri.* Columell. lib. 10. v. 129

Frigoribus caules & veri cymata mittit.

¶ Cymātilis vide Cumatilis.

¶ Cymosus, sprössicht. *Stirps cymosa*, eine Staude die ausspreust und ausschlägt. Colum. lib. 10. v. 137

Quæ duri præbent cymosâ stirpe Sabelli.

¶ Cymatium, κυμάτιον, undula, sive parvum membrum ornatus caussa additum in architectura. Usus est Vitruvius sæpe, v. gr. lib. 3. cap. 3 *projectura cymatii* &c. Inspice Lexicon Vitruvianum.

CYMBA, κύμβη, navicula, ein Kahn. Ovid. 2. Trist. v. 329

Non ideo pelago debet se credere, si qua
Audeat exiguo ludere cymba lacu.

Alterum pedem in cymbâ Charontis habere, de senibus admodum decrepitis, mit einem Fuß im Grabe stehen / auff der Gruben/ auff der Baren gehen. Propert. lib. 3. eleg. 3. v. 22

Non est ingenii cymba gravanda tui.

¶ Cymbula, dimin. Plin. in Epistola 20. lib. 8.

CYMBALVM, κύμβαλον, Cymbel Cicero in Pison. cap. 9. *neque collega tui cymbala ac crotala fugi.* ¶ 2. *Cymbalum mundi* dictus fuit à Tiberio Cæsare Apion Grammaticus, Plinio auctore in præfat. Histor. Mundi. vide Chiliadas.

¶ Cymbălista, der die Cymbeln schwancket. Apulej. de Deo Socr. p. 49.

¶ Cymbalistria, fœm. Petron. *intrans cymbalistria & concrepans æra, omnes excitavit.*

¶ Cymbalisso, are, apud Nonium.

¶ Cymbalicus, adjectiv. ut *Cymbalica voces*, apud Fortunatum Venantium lib. 2 carm. 10.

CYMBIVM, κύμβιον, poculum, seu vas cymbæ similitudinem referens, ein Gefäß / ein Mulden. Apulej. lib. 11. p. 261 *aureum cymbium.* Virgil. 3. Æn. v. 66

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Cymĭnum, vide *cuminum.*

CYMŎTHŎE, uxor Neptuni, cursus fluctuum, ἀπὸ τῦ χύειν καὶ κύμα. Servius. Virg. 1. Æn. v. 144

Cymothoe simul & Triton adnixus acuto
Detrudunt naves scopulo.

CYNA, κύνα, arbor Arabica, vestium materiam de se præbens, folio palmæ simili, Plinio est lib. 12. cap. 11. ¶ 2. Item pileus Lacedæmoniorum Straboni lib. 6.

CYNAEGĪRVS, Atheniensis, in bello Persico magna pertinacia hostes consectatus est. Nam & navem onustam dextra manu tenuit, eaque amputata, sinistram injecit, quam & ipsam cum amisisset, navem mordicus arripuit: morsuque retinuit furenti similis. Herodot. lib. 6. cap. 114. Justinus lib. 2. cap. 9. Suetonius Cæsare cap. 68.

CYNĂRA, κυνάρα & κύναρος, cynarus, carduus est sativus, cujus vetustissimi quique Græci tum Poetæ tum oratores meminerunt. Artischock. Describitur eleganter à Columella in horto v. 235

Hispida ponatur cynara, quæ dulcis Lacebo
Potanti veniat, nec Phœbo ingrata canenti.
Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo:
Myrteolo modò crine viret: deflexaque collo
Nunc adoperta manet: nunc pinea vertice pungit:
Nunc similis calatho spinâque minantibus horret:
Pallida nonnunquam tortos imitatur acanthos.

¶ Didymus, Sophoclis interpres, κυνάρας κυνὸς βάτου exponit, *Cynosbatum*, Butten oder Hanbutten auf den Hagedornen.

CYNANCHE, κυνάγχη, der Rang / morbus est faucium, sic dictus à canibus, quos infestat, ἀπὸ τῦ κυνὸς & ἄγχω suffoco, idem quod angina.

CYNĒAS, κυνέας, Thessalus, Pyrrhi regis legatus, qui facundia sua plures Pyrrho civitates subegit, quam armis ipse expugnavit: Demosthenis enim auditor fuerat. Plutarch. in Pyrrho. Celebratur & singulari memoria Ciceroni 1. Tusc. cap. 84. Plutarcho non κυνέας, sed κινέας scribitur.

CYNĒGĒTICA, κυνηγετικά, volumina de venatione: Bücher von der Jägerey. Cujusmodi apud Græcos scripsit Xenophon prosâ oratione; versu Oppianus. Apud Latinos Gratius; & Olympius Nemesianus carmine hexametro.

CYNĪCI, Philosophi erant, quorum principes habebantur Antisthenes & Diogenes, sic dicti vel à mordaci insectatione & castigatione vitiorum, vel à rabiosa obscenitate & licentia sermonis. Cic. in off. lib. 1. cap. 42 *Cynicorum ratio tota rejicienda est.* Diogenem, *Cynicum nudum*, appellat Juven. Satyr. 14. v. 309.

¶ Cynĭce, es, secta Cynicorum, Auson. epigr. 27.

CYNIPS. Cyniphes Augustinus lib. 3 de Trinit. cap. 7 inter plagas Ægyptiacas numerat, & *muscalas brevissimas* interpretatur. LXX interpretes Exodi 8. v. 17 σκνῖφες vel σκνῖπες legunt: Vulgatus, *Scimiphes*: Orosius lib. 1 cap. 10 *ciniphes*, forte *cyniphes*, quia mox *muscas caninas* memorat, licet distinguere ab illis videatur.

CYNŌCĔPHĂLVS, κυνοκέφαλος, Cynocephali hominum producuntur esse monstra, facie canina & latratu, apud Indos, Plin. lib. 6. cap. 30. ¶ Anubis quoque Ægyptiorum Deus, quod caput caninum haberet, sic appellatus.

¶ Cynocephalion, herba est Plinio lib. 30. cap. 2.

¶ Dicitur & Cynocephalea & Antirrhinum, ἀντίρρινον, & à Galeno βουκράνιον, bucranium, propterea quod semen ejus vitulinum caput referat. Germani Orant vocant, & Steckkraut / Streichkraut. Matthiolus.

¶ Cynocephalæ, locus tumulosus in Thessalia, de quo Polybius lib. 7. Livius 33. cap. 7. Florus lib. 2. cap. 7. ubi Salmasius videri potest.

CYNOCRAMBE, κυνοκράμβη, herba, brassica canina, wild Bingelkraut / Matthiolus.

CYNOGLOSSA, vel cynoglosson, κυνόγλωσσος, herba linguâ caninâ, Hundszung / à foliis linguæ caninæ similitudinem habentibus.

¶ Cyno-

¶ Cynogloſſus, piſcis, *ſolea*. Plin. lib. 25. cap. 8.

CYNOMORION, ita orobanchen à quibusdam dictam Plin. ſcribit lib. 22. cap. 25. ervum necantem: vide *orobanche*; ervi angina, Sommerwurtz / ſic enim Cordus.

CYNŎMYIA, κυνομυῖα, muſca canina, Hundsfliegen. ¶ 2. Et *Cynomyiam* Plin. indicat, vocari à quibusdam *Pſyllion* herbam ſeu *pulicariam*, quod ſemen ejus pulicem referat lib. 25. cap. 9. Pyſillenkraut.

CYNORRHŎDON, roſa canina, ſeu ſilveſtris. Plin. lib. 25. cap. 2. wilde Roſen. Hanc aliqui à *cynosbato* diſtinguunt, non flore roſeo, quem fert utrumque, ſed ſpongiolis, quas cynorrhodon habet, cynosbatos non habet, Geſnerus κυνόῤῥοδον.

CYNOSBĂTVS, rubus, Hagdorn/ Hagbutten/ κυνόσβατος. Plin. lib. 24. cap. 14.

CYNOSARGES, Gymnaſium ſive Templum Athenis extra mœnia, Herculi ſacrum. Quo coire nothi ſolebant: quod neque Hercules juſtus Deus, ſed nothus ex Genetrice mortali eſſet. Plutarchus Themiſtocle princ. Ibi docuit Ariſtippus ſectæ Cyrenaicæ princeps, ut Laërtius auctor eſt. Conf. Athen. lib. 6. & Voſſ. lib. 1. Inſtit. Orat. p. 65.

CYNOSORCHIS, planta, quæ teſticulus Dioſcoridi dicitur, Germanis; Knabenkraut / Græcis ὄρχις & κυνὸς ὄρχις teſticulus, & teſticulus canis.

CYNŎSŪRA, κυνόσουρα, urſa minor vocatur, der kleine Heerwagen / index poli: major *Helice* dicitur; utraque ἄρκτος, Urſa. Cic. ex Arato lib. 2. Nat. Deor. cap. 41.

Ex hic altera apud Grajos Cynoſura vocatur.

¶ Cynosūris, ĭdis, alia forma, κυνοσουρὶς Græce. Ovid. lib. 5. Triſt. eleg. 3. v. 7 *ſtellæ Cynoſuridos Urſæ.*

CYNOZŎLON, hoc nomine Plin. ait à quibusdam vocari *chamæleonem*, ſeu rectius *chamæleontem nigrum*, herbam; Ebertwurtz. Vide *chamæleon*.

CYNTHVS, mons Deli. Virg. 4. Æn. v. 147

Ipſe jugis Cynthi graditur.

¶ Cynthius. Ut *Apollo Cynthius*: *Diana Cynthia* apud Poëtas: quod ibi nati.

¶ Cynthia, puella amore & carmine Propertii nobilis. vide Corinna.

CYPĂRISSVS, κυπάρισσος, vide *cupreſſus*.

¶ Sed *cypariſſia* aut *cypariſſias*, tithymali ſpecies, eſula minor eſt, Wolffsmilch. Dioſcor. Matthiol. Dicta eſt *cypariſſus*, παρὰ τὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀπίσους, id eſt, quod pariles fructus & ramos pariat.

CYPĔRVS, planta, κύπειρος, juncus odoratus, wilder Galgan / *Cyperus Babylonius*, Galgandt. In genere neutro Petronius poſuit; *Emicuere roſæ violæque & molle cyperon*, &c. Itemque Varro lib. 3. R. R. cap. 16. & Columella lib. 12. cap. 20.

CYPRĪNVS, piſcis, carpio, ein Karp. Plin. lib. 32. c. 11. Cyprinus latus, ein Brachsme / oder Braſſen / Geſner.

CYPRVS, inſula, Macaria dicta alio nomine ob fertilitatem. Novem aliquando regnorum fuit ſedes, uti Plin. ſcripſit lib. 5. cap. 31. De ejus divitiis ac opibus Strabo lib. 14. ſub f. itemque Ammianus Marcellinus lib. 14. Eam ob rem Veneri ſacram fuiſſe Florus tradit lib. 3. cap. 9.

¶ Cyprius, ut, *Venus Cypria*, apud poëtas: *Aes Cyprium*, Plin. lib. 33. cap. 5. ſeu *Cyprium* abſolute lib. 36. c. 26. vulgò, cuprum, Kupffer.

¶ *Bos Cyprius*, homo dicitur ſordidus & impurus, ein Unflat / propterea, quod boves in Cypro humanis excrementis veſcerentur, κύπριος, & Cyprinus, allium eſt ulpicum.

CYPSĔLVS, quod nomen hirundinibus, quæ *Apodes* dicuntur, à quibusdam tribui Plinius ſcribit 10. cap. 39. κύψελοι dicti, quod in ciſtellis ex luto compactis ac conformatis nidificent, νεοττεύουσι ἐν κυψέλαις ἐκ πηλοῦ. Eine Maurſchwalbe. Vide *Apodes*. *Cypſelus non parit aquilam*; Proverb. apud Heldelinum, Eraſm. non meminit.

CYRĒNĒ, es, κυρήνη, & Cyrenæ, arum, urbs præcipua regionis ſeu provinciæ Cyrenaicæ, quæ & Pentapolitana eſt Africæ. Lucanus lib. 9. v. 297

Proximus in muros & mœnia Cyrenarum.

Catull. Carm. 7 *Quam magnus numerus Libyſſæ arenæ*
Laſerpiciferus jacet Cyrenis.

¶ Cyrenenſis, gentile. Plautus Rud. act. 3. ſc. 2. pr. *Proh! Cyrenenſes populares.*

¶ Cyrenæus, idem. Cic. 4. Acad. cap. 24 *Cyrenæi videntur mihi minime contempti Philoſophi.*

¶ Cyrenaicus, a, um. ut, *Cyrenaica provincia*, Plin. lib. 2. cap. 45. ¶ Cyrenaici dicti Philoſophi quidam ſunt, qui ſummum bonum in voluptate ſtatuebant, quod & Epicuræi aſſerere fuerunt conati. Ejus Sectæ auctor & parens Ariſtippus fuit. Cicero lib. 3. de Oratore cap. 17, quo omnes Philoſophantium ſectas ortas à Socrate memorat. *Tum ab Ariſtippo, quem ille magis voluptariæ diſputationes* [Socratis] *delectarant, Cyrenaica Philoſophia manavit: quam ille & ejus poſteri ſimpliciter defenderant: ii, qui nunc voluptate omnia metiuntur*, &c. Quamvis autem & Epicurus, qui Ariſtippo poſterior fuit, & ipſe ſummum bonum voluptatem pronunciaverit, non ei tamen cum altero plane convenit. De quo Cicero lib. 4. Academ. Quæſt. cap. 42. Vide & Laertium Ariſtippi vitâ.

¶ Cyrenaica, abſolute pro regione ſeu provincia Cyrenaica, apud Plinium lib. 10. c. 29, & Geographos alios: Regio ſilicet Africæ inter Syrtes & Ægyptum, ab urbibus primariis etiam *Pentapolis* dicta.

CYRILLVS, Alexandrinus fuit Epiſcopus, cujus extant ſcripta. Sed de hoc videndi ſcriptores ſunt Eccleſiaſtici.

¶ Fuerunt & alii *Cyrilli* diverſarum religionum & profeſſionum, de quibus hiſtorias conſule Eccleſiæ.

CYRNEA, ſ. f. ἡ κυρνία, ein Segel. Nonius.

CYRNOS, Κύρνος, inſula eadem quæ Corſica, de qua vide ſupra.

¶ *Cyrnii* incolæ, Corſi.

¶ Cyrnæus, a, um, adject. Virg. Eclog. 9. v. 30

Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos.

Cyrrha, vide Cirrha.

CYRSĪLVS, Κύρσιλος, Athenienſis, propterea, quod inhoneſta ſuaſiſſet, lapidibus obrutus eſt, Cic. 3. off. cap. 11.

CŸRVS, Cambyſis & Mandanes filius fuit; infans ab avo Aſtyage Medorum rege, ſomnii cujusdam occaſione occidendus traditus, ſed paſtori commiſſus, ab uxore ejus educatus eſt. Fatis tandem ita ferentibus ad regnum adſpiravit, ac *Monarchiam* a *Medis* ad *Perſas* primus ipſe tranſtulit. Cùm *Scythæ* tandem poſt *Aſiam* ſubactam bellum intuliſſet, infeliciter pugnans caſus cum exercitu eſt. Caput ejus amputatum in utrem humano expletum ſanguine conjici a *Scytharum* regina, quæ tum erat *Tomyris*, juſſum eſt, cum exprobratione iſtâ, *Satia te ſanguine, quem ſitiſti, cujusque inſatiabilis ſemper extitiſti.* Xenophon contra placide *Cyrum* mortuum eſſe ſcripſit.

¶ 2. *Cyri* duo fluvii, unus Mediæ, alter Perſiæ, qui & Agradatus dictus fuit. ¶ 3. Eſt & neſcio cui hoc nomen apud Horat. lib. 1. Od. 38.

¶ Cyropædia, Xenophontis liber, de vitâ & diſciplinâ Cyri. De quo ita Cicero lib. 1. Epiſt. 1. ad Quintum fratrem: *Cyrum illum à Xenophonte non ad hiſtoriæ fidem ſcriptum, ſed ad effigiem juſti imperii: cujus ſumma gravitas ab illo Philoſopho cum ſingulari comitate conjungitur, quos quidem libros non ſine cauſſa noſter ille Africanus de manibus ponere non ſolebat: nullum eſt enim prætermiſſum officium diligentis & moderati imperii.* Diligenter lectum hunc librum a Romanis proceribus exemplum Scipionis arguit, item quod apud noſtrum ſequenti ad Fratrem Epiſtola legitur. Nec non quod in de claris Oratoribus de eo ibi commemorat, ubi de Scauro exponit, cap. 29. extr.

CŸTA, æ, & Cyte, es, κύτη, oppidum regionis Colchicæ.

¶ Cytæi, populi Colchici, Valer. Flacco lib. 6. v. 693. Cytæus adject. Propertius lib. 1. El. 1.

Tunc ego crediderim vobis & ſidera & amnes
Poſſe Cytæis ducere carminibus.

Ita enim legend. docuit Scaliger, quem ibi vide.

¶ Cytæis patronym. Propert. lib. 2. Eleg. 4

Non hic herba valet, non hic nocturna Cytæis,

id eſt, mulier magica, qualis Medea Colchica fuit.

CŸTHĒRA, æ, Κύθηρα, & Cythĕra, orum, neut. genere: illa inſula eſt in ſinu Laconico, hodie Cerigo dicta; hæc urbs Cypri, ad quam primum devecta Venus conchâ eſt, cum mari nata eſſet, ut Feſtus auctor eſt. Unde & ipſa Venus Cythĕre, ſeu Cythera: item

¶ Cythĕreis, & Cythĕrea appellata. Notandum autem ſecundam modò produci, modò corripi. Virg. 1. Æneid. v. 257 *Parce metu Cythĕrea*, &c. Ovidius 4. Faſtor. v. 15

Mota Cythĕreâ lebiter mea tempora myrto
Contigit. &c. Sed hic adjectivum eſt, etiam MSS. *Cytheriaca*. Idem lib. 4. Metamorph. v. 288

Mercurio puerum diva Cythĕrēide natum.

Producitur cum retinetur elementum Græcum H. Corripitur cum in E. convertitur.

¶ *Cythĕreius*, ut; *Heros Cythereius*, h. e. Æneas Veneris filius, Ovid. lib. 3. Faſtorum v. 611

¶ Cytheriacus, Idem Heroid. 7. v. 60

Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.

Cythĕron, mons. Vide *Citheron*.

CYTHŌRVS, Κώθωρος, mons eſt Paphlagoniæ buxo abundans. Catullus Carm. 4 *Buxiferum* vocat. Virg. Georg. 2. v. 437

Et juvat undantem buxo ſpectare Cythorum.

¶ Cythōrĭăcus, &

¶ Cythorius, adject. ut, *Jugum Cythorium*, Catull. c. l.

CYTINVS, κύτινος, flos mali punicæ, erumpere incipiens; ſed ſativæ, die Blüt der Granatäpffel / nam ſilveſtris punicæ flos *balauſtium* eſt, wilde Granatäpffelblüt / Plin. lib. 23. cap. 6. dictus à tumore, qui κύτος dicitur Græcis.

CŸTĬSVS, Κύτισος, Klee / frutex eſt ſine omni nunc controverſia, & ſativus quidem in Italia, pabulo pecudum, maxime verò ovium & caprarum conveniens, apibusque gratiſſimus. Vidi ego in Germania alicubi monſtratum mihi *cytiſum*, ſalici

graci-

graciliori non absimilem, & in longitudinem mediocrem excrescentem. Virgil. Eclog. 1. v. 79

Florentem cytisum & salices carpetis amaras.

Cytisus autem à Cythno insula una ex Cycladibus, ubi inventa primùm, in omnes deinde Cyclades, mox in omnes urbes Græcas propagata est.

CYTONIVM, malum Cotoneum vel Cydonium, Quitten. Macrobius lib. 7 Saturn. cap. 6 *Ex fructibus arborum illi sunt frigidiores, quorum succus imitatur vini saporem: ut mala seu simplicia, seu granata vel cytonia, quæ cotonia vocat Cato.* Adde supra *Cotoneum*, & *Cydoneum*.

CYZĬCVS, Κύζικος, urbs Mysiæ ad Propontidem, sic appellata à rege *Cyzico*; arce olim, mœnibus, portu, turribusque marmoreis Asiaticæ plagæ littora illustravit, ut scribit Florus lib. 3. c. 5. Ovid. lib. 1. Tristium eleg. 9. v. 30

Cyzicon Æmonia nobile gentis opus.

Scripsit ejus laudem Aristides.

¶ Cyzicēni, incolæ, cives Cyzici. Cic. pro Leg. Man. c. 8 *urbs Cyzicenorum.*

¶ Cyzicenus Stater viginti octo drachmas valebat. Vide Hadrian.

D.

LITERA, pro integris interdum dictionibus ponitur, in propriis appellationibus maxime, quanquam & apud Romanos veteres pro appellativis, non nominibus tantùm, sed & verbis & aliis partibus. Hodie hæc adhuc tamen observantur, *D. Augustus*, *D. Junius Brutus*, pro Divus, Decius, &c.

¶ 2. In numeris, D. *majusculâ* depictum figurâ, *numerum* repræsentat *quinquies centenarium*, *Mille* scilicet dimidiatum. Verùm id puerili errore accidisse ob affinitatem hujus notæ 10. & D. existimat Baudius, atque hinc inter literas numerorum indices hanc minime refert Cent. 1. Epist. 97.

¶ Porrò, quas cum aliis literis, D. cognationes habeat, & in quas in verborum compositionibus transeat, pueris in *Orthographia* præcipiendum est. Mutatur enim nonnunquam in *c.* ut, *Accedo*, *accuso*, *acquiro*; vel *F:* ut, *Afficio*, *affectus*, quamvis & *adfecto*, *adfectus*, usitatè scribitur; vel in *G:* ut, *Aggero*; vel in *L*, ut, *Alludo*, *allido*; vel in *N:* ut, *Annuo*; vel in *R:* ut, *Arrideo*, *arripio*, &c. Scribitur & *quicquid*, *quicquam*, pro *quidquid*, *quidquam.*

DAAE, arum, Δάαι, & *Dahæ*, Scythiæ sunt populi ex Nomadum genere, Servio teste in Virgilii illud 8. Æn. v. 728

Indomitique Daæ, & pontem indignatus Araxes.

Et Pomponius inter Scythicas gentes *Dahas* numerat, ubi tamen dubium est, an non vel *Sacha*, vel *Saca*, vel *Saga* legendum videatur. Vide Vadiani in Melam commentarium.

DĀCIA, omnis illa regio appellata est, quæ hodie Transilvania, Valachia & Moldovia censetur. Divisaque fuit in *Mediterraneam* & *Ripensem*. Hoc est, quæ in continente media, & quæ ad ripam Istri est sita. Quo illud Paullini ad Nicetam v. 258 pertinet: *Et Getæ currunt, & uterque Dacus,*

Qui colit terræ medio, vel ille
Divitis multa bove pelleatus
Accola ripæ.

¶ 2. Dacia medio ævo fuit Cisdanubiana, inter utramque Mœsiam ab Aureliano instituta, quæ verius, quam illa vetus, in Mediterraneam, Macedoniæ vicinam; & Ripensem, Danubio propinquam, divisa fuit. Vide Eutropium lib. 9. c. 9. n. 11. Sex. Rufum cap. 8. & Sirmondum ad Panegyricum Sidonii Anthemio dictum v. 272.

¶ Malè *Daciam* & *Dacos* nonnulli, & medii præsertim ævi scriptores, cum *Danu* confundunt. De quo jam olim eruditi monuere: Vide infra & *Transilvania.*

¶ Dacus, gentis ejus nomen: Antiquitùs *Daborum* nomine appellatæ, ut Strabo auctor est lib. 7 vide infrà. Græcorum nonnulli eosdem *Getas* dixerunt, ut Dio Cassius observat. Dicuntur & *Daci*. *Daci* cum dicuntur, prior Syllaba vocis producitur: Corripitur cum *Daca*, ut observatum L. Hortensio ad Lucan. p. 101. Illis olim mons, cui Cogæono nomen, sacer fuit, sacerdos autem in eo Deus habitus, ut est apud Strabonem lib. 7.

¶ Dacĭcus, gentile. Juven. Satyr. 6. v. 204 *Dacicus* nummus, Claudianus 6 Cons. Hon. v. 335 *Dacica arma*; & Sidon. paneg. Anthem. v. 272 *Dacica rura.*

DACNĂDES, avium genus, quas Ægyptii inter potandum cum coronis devincire soliti sunt, ut vellicando, morsicandoque & canturiendo assiduè, non paterentur dormire potantes. Festus. Vide supra in *Canturio* sub *Cano.*

DACTŸLVS, δάκτυλος, digitus. ¶ 2. Dactylus, pes, quem *Heroum* Cicero vocat lib. 3. de Orat. c. 47. Ejus leges hoc versiculo comprehensæ:

Dactylus ex primâ longâ brevibusque duabus.

¶ 3. Est & Concharum quoddam genus & Gemmæ *Dactylus*. Plin. 37 cap. 10. *Dactyli Conchæ* etiam *Solenes*, Græcis σωλῆνες, & *ungues* Latinis dicuntur, Fingermuscheln oder Schalen. Gesn. ¶ 4. Et *dactyli* fructus palmæ sunt arboris, qui & palmulæ dicuntur. Datteln. ¶ 5. De *Dactylis Idæis*, sive Corybantibus, matris Deûm ministris, & cur sic dictis, videndus Strabo, Diodorus Siculus & Pollux.

¶ Dactylion, Ein Fingerhut.

¶ Dactyliotheca, æ. Ein Ringfutter/oder Kästlein zum Ringen. Martial. lib. 11. Epigr. 60

Senos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit annulos;
Nec cum lavatur. Caussa quæ sit, quæritis?
Dactyliothecam non habet.

¶ 2. pro numero & copia gemmarum. Plin. lib. 37. cap. 1. *Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine dactyliothecam, primus omnium habuit Roma privignus Sullæ Scaurus.* Lege 52. § 8 Dig. de Legat. III. *Idem Pomponius in Dactyliotheca legata tractat, & ait, annulos quoque contineri, non solùm thecam, quæ annulorum caussa parata sit.*

¶ Dactylŏthĕca, idem quod Dactyliotheca. Item Chirotheca, ein Handschuch.

¶ Dactylicus, ut *Numerus dactylicus*, apud Ciceronem in Oratore cap. 57. Sic *Versus Dactylicus*, meris dactylis constans, cujusmodi est Virg. 8, 596

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

DAEDĂLVS, usurpatur interdum adjectivè, Virg. 4. Georg. v. 179 *Dædala tecta*, Kunstreich. *Dædala rerum natura*, Lucret. lib. 5. v. 235. *Dædala tellus* lib. 1. v. 228. δαίδαλον enim Græcis ingeniosum & artificiosum est. ¶ 2. Dædalus proprium summi artificis nomen, cujus fabula & Icari ex Ovidio nota est: ut 3. Trist. eleg. 4 *Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas,*

Icarus immensas nomine signet aquas;
Nempe quod hic alte, submissius ille volabat,
Nam pennas ambo non habuêre suas.

Elapsus ex manibus Minois Dædalus navigio est, cujus vela alas fabula vocat. Icarus naufragio periit, ut scribit Tzezes. *Dædali ala* proverbium de iis, qui ex inopiâ sibi alieni aliquid adsciscunt. *Dædali opera* de egregiis artificibus. Suid. Vid. Chiliad. & Plin. lib. 7. cap. 56. Calum puerum, discipulum, & sororis filium, ob artis peritiam & nova quædam reperta ex invidia de turri præcipitem dedit. Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. m. 278.

¶ Dædălĕus, a, um. Adjectivum, apud Horat. lib. 4. Od. 2. v. 2, *Cerato ope Dædalea nititur pennis.*

DAEMON, δαίμων, ein Geist. Dæmones, δαίμονες, à scientia, quasi δαήμονες. Plato in Cratylo pag. 398. Lactant. lib. 2 cap. 14. Chalcidius in Timæum Platonis. Dæmones genii sunt, μυσταγωγοὶ τοῦ βίου, ut Menander inquit, *domini vitæ*; *Lares* Ciceroni, aliis etiam *Manes* & *Lemures.* Genii boni, & mali qui Diaboli sunt & κακόδαιμονες, gute und böse Engel/Geister. De varia significatione hujus vocis vide Dausquejum in Basilium Seleucien. p. 62. & seqq. De Dæmonibus plurima apud Voët. part. 1. disp. Theolog. p. 906. seqq. De consuetudine colendorum Dæmonum Barth. ad Briton. Aremor. p. 661. ¶ Astrologis Dæmon undecimus locus ab horoscopo, Græcis ἀγαθοδαίμων dictus. Jul. Firmicus lib. 2. c. 19.

¶ Dæmŏnium, idem. Cic. 1. de Divin. cap. 54 *esse divinum quiddam quod dæmonium* [Socrates] *appellat.*

¶ Dæmŏnĭăcus, Teufelisch. Lactantius lib. 4 cap. 15 de Christi miraculis: *Judæi dæmoniaca fieri potentia arguebant.* Idem lib. eodem cap. 30 *dæmoniacis fraudibus irretiti*, vom Teuffel verblendet. Tertullianus de Anima cap. 46 *De oraculis, apud quæ nemo dormitat, quid pronunciabimus aliud, quam dæmoniacam esse rationem.*

¶ Dæmŏnĭcus, idem. Prudentius hymno tribus martyribus sacro v. 36 *Aras dæmonicas coli jubebat.*

Sedulius in Luc. 8 *Dæmonico cuneata globo.*

¶ Dæmonicŏla. Augustinus de Civ. Dei lib. 18. cap. 41 *Dæmonicola civitas.*

Dagnades, vide paullo ante *Dacnades.*

DALMĂTIA, Δαλματία, regio est Illyrica ad mare Adriaticum, Liburniæ occasum versus contermina, Delmatiam potius dicendam, Velius Longus auctor est de Orthograph. pag. 102.

¶ Dalmătæ, die Dalmacier. Cicer. ad Vatin. lib. 5. fam. ep. 11 *Dalmatis Dii malefaciant, qui tibi molesti sunt.* Stat. 6 Silv. 7. v. 14. *Dalmata montes, ubi Dite viso*, &c. Sapphicum est. *Dalmata* autem hic adjectivè, pro *Dalmatici* dicuntur: Sic *Sodomita cinis* apud Prudentium Passione Vincentii v. 195.

¶ Dalmătĭcus, ut: *Dalmaticum frigus*, Ciceroni Vatinius lib. 5. epist. 10. *bellum* Suet. Aug. 20. *metallum* pro auro, Statius lib. 1. Silv. 2. v. 153. Vid. Flor. 4. c. 12. n. 12.

¶ Dalmatensis. Vopiscus Claudio c. 17 *Singiliones Dalmatenses.*

DAMA, dub. gen. Damæ, Gemſen / differunt à capreis ſolis cornibus, quæ antrorſum habent incurvata, haben die Hörner vor ſich gebogen. ¶ 2. Sed Geſnerus Gemſen *Rupicapras* eſſe oſtendit, ac *Damas* appellat, Dam / Dämlein / Damhirtz. Martial. lib. 13. Epigr. 94.

Dente timetur aper, defendunt cornua cervum;
Imbelles dame quid niſi præda ſumus?

Invenitur in utroque genere. Horat. lib. 1. Od. 2

Et ſuperjecto pavida natarunt
Æquore dame.

Martial. lib. 3 Epigr. 58 v. 28

Aut impeditam caſſibus refert damam.

Contra Virg. 3. Georg. extr.

— — timidi dame cerbique fugaces.

Ubi tamen Servius notat, mutaſſe genus Poëtam, ut ὁμοιοτέλευτον vitaret.

¶ Dāmŭla, diminutivum. Apulejus lib. 8. poſt principium: *Nec ulla caprea, nec pavens damula, nec præ cæteris feris mitior cerva*, &c. Ita Prie. & Elmenh.

DAMALIO, onis, ein junger Ochs. Lampridius in Alexand. cap. 22 *Juſſit ne quis ſuminatam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis damalionem.* Ad quem locum Salmaſius: DAMALIO *vox Græca, quam Latini ſuam ſuo more fecerunt:* τὸ δαμάλιον, *Damalio, onis.*

DAMASCVS, Δάμασκος, Syriæ urbs, à quo

¶ *Damaſcēna*, vel *Damaſcene*, regio circa Libanum, hodie *terra de Damaſco* nuncupatur.

¶ Damaſcēnus, adj. *Pruna Damaſcena*, Plin. lib. 15. cap. 13. Zwetſchken.

DAMIANVS, Epheſius fuit nobilis Sophiſta, circa M. Antonini principis tempora.

DAMNVM, detrimentum, jactura, à diminutione dictum eſt, Schaden / Verluſt. *Damnum dare*, Terent. And. a. 1. ſc. 1. v. 116. Schaden zufügen. *Damnum facere*, paſſ. Schaden nehmen oder leiden. Plaut. in Capt. a. 2. ſc. 2. v. 77 *Eſt ubi profectò damnum præſtet facere, quam lucrum*, es iſt zu Zeiten beſſer Schaden nehmen / als gewinnen. Cicero in Bruto c. 33 *Damnum Gracchi immaturo interitu res Romana Latinaque litera fecerunt.* Sic *Damno augere*, Terent. Heaut. act. 4. ſc. 1. v. 15 *Herus damno auctus eſt.* Et *Damno affici.* Schaden haben / leiden. *Damnum infectum* JCtis dicitur, quod nondum factum eſt, futurum tamen veremur, ut Cajus deſcribit Lege 2. Dig. de damno infecto. Hinc *damni infecti promittere*, & *repromittere*, quod idem eſt, quam cavere de damno: ut ſi quod detur, præſtare debeat, qui damni infecti promiſerat. Cicero Topic. cap. 4 *Si quis in pariete communi demoliendo damni infecti promiſerit.* Eſt autem elliptica locutio *damni promittere* pro damni nomine promittere: ut *dare dotis.*

¶ Damnōſus, ſchädlich / qui damno eſt, ſeu damnum affert. Martial. lib. 14. Epig. 18 *alea damnoſa.* Horat. lib. 3 oda 6

Damnoſa quid non imminuit dies.

Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 6. v. 99 ad amnem:

Damnoſus pecori curru, damnoſior agris.

Livius lib. 4. c. 47 *diſcordia tribunorum damnoſior reip. quam* &c. Idem lib. 6. cap. 11 *Erat æris alieni magna vis, re damnoſiſſima etiam divitibus, ædificando contracta.* ¶ 2. Aliquando & πρόσωπον accipitur de eo, qui damnum facit, ſeu patitur. Plaut. Epid. act. 2. ſc. 3. extr.

Ibo intrò, argentum accipiam à damnoſo ſene.

Et inde de prodigo etiam & ſumtuoſo uſurpatur. Ter. Heaut. Act. 5. ſc. 4. v. 10 *— — gerro, iners, fraus, beluo,*
Ganeo, damnoſus.

Sueton. Neron. cap. 13 *Non in aliâ re damnoſior, quam in ædificando.* Nam mera damna impenſæ ſunt, quæ neque neceſſariæ ſunt, & nihil emolumenti & fructûs afferunt.

¶ Damnosè, adverb. Horat. lib. 2. Satyr. 8. v. 34 *damnosè bibimus.*

¶ Damnĭficus, ſchädlich. Plaut. Ciſt. 4. ſc. 2. v. 62 *beſtia damnifica.* Pallad. lib. 3. cap. 9 *Damnificum, exſpectare ſeras maturitates.*

¶ Indemnis, h. e. immunis à damno, Schadloß / Unſchadhafft. Senec. de Conſt. Sap. cap. 5 *Stilpon ſe, urbe capta, non invictum tantum, ſed indemnem eſſe teſtatus eſt.* Et Epiſt. 9. de eodem: *indemnis evaſit.* ohne Schaden / unbeſchädigt.

¶ Indemnitas, Schadloßhaltung. Ammian. Marcell. lib. 21. cap. penult. *nec provinciarum indemnitati proſpexit.* Ulpianus Lege § 5 1. ad SC. Vellej. *ſi indemnitatem repromiſerit.*

DAMNO, are, verwerffen / improbare, verdammen / verurtheilen / contrarium eſt verbi abſolvere, loßſprechen. Proprie, quia dubio procul a *damnum* eſt, aliquid tanquam damnoſum rejicere, als ſchädlich verwerffen. Silius lib. 6. v. 448 *patrios damnare penates.* Imitatur Syntaxin verborum accuſandi, ut *Damnari ambitus*, Cic. in Bruto cap. 48. *proditionis*, Nep. Themiſt. cap. 8. *capitis*, Idem Eumene cap. 5. *veneficii*, Tac. 12. cap. 66. ubi ſubintelligendum *crimine* vel *nomine.* unde plenius Cicero Verr. 7. cap. 5. *nomine ſceleris conjurationisque damnati.* vid. Voſſ. de Conſtruct. cap. 26. & *damnari ſcelere, capite*; Cic. 1. Tuſc. cap. 22. pr. & interventu præpoſitionis, *de repetundis damnari* pro Cluent. cap. 41. *de vi publica*, Tac. 4. Annal. cap. 13, 3. ¶ *Damnari voti* eſt, quando quis impetravit optata; & ita obnoxius factus eſt, ad ſolvendum illud, quod voverat. Subintelligendum autem iterum *obligatione, perſolutione.* Voſſ. l. c. & Briſſon. de Form. lib. 1. Vide Interpretes Virgilii ad illud Ecl. 5. v. 80

— — tibi ſic vota quotannis
Agricolæ facient; damnabis tu quoque votis.

Vide & Perizonium ad Sanctii Minervam p. 411, ubi *Damnatus voti* dici eodem modo tradit, quo *Voti reus.* Eſſe autem Voti reum, qui ſe obligavit Diis ad præſtandum aliquid, ſi conſequatur id, quod petit. Id vero ubi jam conſecutus eſt, dicitur damnatus voti, h. e. jam damnatus ad præſtandum id, quod voto promiſit. Explicat ibidem quid ſit, *damnari rei capitalis*, Cic. de Senect. cap. 12, & *pœnæ capitalis*, Liv. lib. 42. cap. 43. Nempe ſubaudiri *ſententiâ*, vel *ſubeundæ pœnæ ergo.* Adde eundem p. 114.

¶ Damnās ex damnatus eſt per ſyncopen, niſi dictum velis ad eum modum quo optimās, primās &c. Ulpianus Lege 4. § ult. de Legat. & fideicom. 1, *Quisquis mihi heres erit, dare damnās eſto*, ſoll verpflichtet ſeyn. Etiam apud Quintilianum talis formula lib. 7 cap. 9 habetur: *Heres meus dare illi damnās eſto omnia ſua.*

¶ Damnatio, Verurtheilung. Cic. 7 ad Att. ep. 3 *damnatione ignominiaque digni.* In Piſon. cap. 36 *reorum acerbiſſima damnationes.*

¶ Damnator. Tertullianus lib. 1. cap. 3 ad Nation. *Neque exquiſitio damnatoribus ſemper conſulenda.* Sedulius Carmine Epanaleptico v. 9 *Frater iniquus erat, juſtum qui percutit olim,*
Damnator Chriſti frater iniquus erat.

¶ Damnatorius. Cic. 5. Verrin cap. 22 *judicium damnatorium.* Suet. Aug. cap. 33 *damnatoria tabella.*

¶ Damnabilis, Verdammlich. Trebell. Pollio XXX Tyrann. cap. 17 in Mæonio: *damnabili invidiâ dictus.* Salvianus lib. 6. Gub. Dei p. 215 *res turpes atque damnabiles.* Sidonius lib. 6. epiſt. 1. *Ad mea ipſe verba damnabilis [ſum] cum imperem, quæ non impleo.* Compar. *facinus damnabilius*, Salvian. lib. 4 de Gub. D. p. 133.

¶ Damnabiliter, adverbium. *Damnabiliter indigni*, Auguſtin. epiſt. 23.

¶ Condemnare, ejusdem pene cum ſimplici tum ſignificationis, tum ſtructuræ. Cic. lib. 8 famil. Epiſt. 1, *Hoc te deprecor, ut meum hoc officium arrogantiæ condemnes*, i. e. accuſes, beſchuldigen / daß ich damit wolte geſehen ſeyn. *Condemnari injuriarum*, i. e. convinci, 4 Verrin. cap. 8. überweiſet werden / daß man Gewalt geübet habe. *Condemnari crimine*, lib. 2. epiſt. 1. *Condemnari de alea*, Idem 2. Philipp. c. 23. *Condemnare ex criminibus* Suet. Calig. cap. 38. Titinnius Veliternâ ap. Nonium:

Nunc ejus voti condemnatus, immolabit hoſtiam.

¶ Condemnatio, damnatio, ut *condemnatio pecuniaria*, Ulpian. Lege 5. Si ex noxali cauſſa ag.

¶ Condemnabilis. Pallad. de Inſit. v. 11.

Eſt noſtræ ſtudium non condemnabile Muſæ.

¶ Condemnator, i. e. accuſator. Tacit. 4. annal. cap. 66, 2. *Claudia condemnator.* Tertullianus 2. adv. Marc. cap. 9 extr. *delicti interdictor & condemnator.*

¶ Dedamnare, ſententiam damnationis reſcindere. Rarum verbum, quo Tertullianus uſus eſt de Pudicit. cap. 15, *qui ſceleris manifeſtum dedamnaverit.* Vide ibi Rigaltium.

¶ Indemnatus, pro non condemnatus, participii ſignificatione Cic. in Verr. 7. cap. 6 *Ut quam damnatis ſervis crucem fixerat, hanc indemnatis civibus Rom. reſervares.* Plautus Curcul. a. 5. ſc. 3. v. 17 *Indemnatum atque inteſtatum arripi*, unverurtheilet und unüberzeuget hingeführet werden.

¶ Prædemnare, vorher verurtheilen. etiam Prædamnare ſcribitur. Lactantius lib. 5 ineunte: *Non licet prædamnari quenquam incognita cauſſa.* Sueton. Aug. c. 56 *prædamnare amicum.* Livius 4. cap. 41. extr. *culpam in prædamnatum collegam transferre.* & lib. 27. cap. 15 *Prædamnatæ ſpe dimicandi.*

DĀMOETAS. Nomen paſtoris Virgil. Bucolicis.

DAMON & Pythias, Δάμων καὶ Πυθίας, [quamquam in quibusdam codicibus Ciceronis, & Valerii Maximi *Pynthias* & *Phintias* vocetur, de quo ſuo loco] Pythagoræi hoc animo inter ſe fuerunt, & quum eorum alteri Dionyſius tyrannus diem necis deſtinaviſſet, & is, qui morti addictus eſſet, paucos ſibi dies commendandorum ſuorum cauſſa poſtulaviſſet, vas factus eſt alter ſiſtendi ejus, ut ſi ille non revertiſſet, moriendum eſſet ipſi: Qui cum ad diem ſe recepiſſet, admiratus eorum fidem Tyrannus petivit, ut ſe ad amicitiam tertium adſcriberent. Cic. lib. 3. Offic. cap. 10. [Cujus loci ſenſum expoſuimus in *Alter. n. 5.*] Meminit & Latinus Pacatus Panegyrico Theodoſii cap. 17. & Ambroſius lib. 3. Officior. cap. 12, ubi cum Jephtæa virgine comparat, ita tamen, ut hanc illis longe anteponat. ¶ 2. Eſt & præſtantis Muſici nomen, cujus apud Nepotem Epaminonda mentio fit, ubi vide Lambinum.

DĂNĂE,

DĂNĂE, trisyllabum, Δανάη, Acrisii Argivorum regis filia, ab Jove in aurum conversо vitiata. Lege Horat. lib. 3 ode 16

Inclusam Danaen turris ahenea &c.

DĂNĂVS, Δαναὸς, Beli filius in Ægypto regnavit, cujus filiæ quinquaginta, matrimonio cum totidem filiis Ægypti regis junctæ, primâ nocte sponsos omnes interfecerunt, unâ exceptâ. Hygin. fab. 168.

DANI, orum, Septentrionales Germaniæ populi, die Dänen oder Dännemärcker.

¶ Dania, Dänuemarck.

DANISTA, fœnerator, ein Wucherer / à Græco δανείζειν, quod mutuare significat. Plaut. in Epid. act. 1. sc. 1. v. 53 *Is danista advenit una cum eo, qui argentum petit.*

DANTISCVM, Prutenorum oppidum & emporium clarum atque opulentum, Dantzig in Preussen. Etiam *Gedanum* appellatur.

DĀNŬBIVS, maximus Europæ fluvius Ptolemæo & cæteris, Orientem versus fluens, ubi & *Ister* nominari solet, unde *binominis* vocatur Ovid. 1. Pont. ep. 8. die Donau. Ausonius Epigr. 3

Illyricis regnator aquis, tibi Nilus secundus,
Danubius latum profero fonte caput.

Acro Horatii interpres neutro genere *Danubium* extulit. Vide *Ister.*

¶ Transdanubianus. Livius lib. 40. cap. 58 *Transdanubianam regionem repetit.* Lactantius de Mort. Persec. cap. 9 *Mater ejus Transdanubiana, instantibus Carpis in Daciam Novam, transjecto amne, confugerat.* Inscriptio apud Grut. p. 453 EX NVMERO TRANSDANVVIANOR.

DAPHNĒ, Δάφνη, Penei fluminis filia fuit, à Phœbo adamata & in laurum versa. De quâ Ovid. Metamorph. Inde Daphne etiam pro lauru ponitur Poëtis.

¶ 2. Daphne altera Tiresiæ Thebani vatis filia fuit.

¶ 3. Daphne castellum in Mœsia Secunda, *Constantiniana Daphne* in nummo Constantini conditoris appellata, de qua Valesius legatur ad Ammiani 27. f. 485. & Gisb. Cuperus de Apotheosi Homeri p. 256. Unde sunt *Daphnenses ballistarii*, & *Constantini Daphnenses* inter militares ordines in Notitia Imperii.

¶ 4. Daphne etiam suburbium Constantinopoleos fuit, ut laudatus Cuperus c. l. ex Stephano Byzantio atque Suida ostendit.

¶ 5. Daphne suburbium Antiochiæ ad Orontem in Syria celeberrimum fuit, voluptatum illecebris quasi infame. Vide Eutropium lib. 6. cap. 11, & quæ ibidem commentati sumus ex Capitolini Marco cap. 8. & aliis, ac adde superius in *Discinctus* dicta. Unde

¶ Daphnenses, incolæ. Eutropius c. l. *aliquantum agrorum Daphnensibus dedit.* Et

¶ Daphnicus, adject. Vulcatius Gallicanus in Avidio cap. 5, *diffluentes luxuria, & Daphnicis moribus agentes*, h. e. dissolutis & ad omnem voluptatem compositis.

¶ *Daphnæus*, aliud adjectivum, ut, *Daphnæi Apollinis fanum*, apud Ammianum lib. 22. cap. 12 extremo ed. Valesii, ubi inprimis vide, quæ accuratissimus vir de origine & nomine Daphnensis luci atque fani commentatus est.

DAPHNIS, puer formosissimus Poëtis est, & pastor, carminis bucolici inventor. Suidas, & Ælianus in Variis lib. 10. cap. 18. Vide & Serv. ad Eclog. 2. 5. & 8 Virgilii, itemque Philarg. ad Ecl. 5.

DAPHNON, δαφνών, lauretum, ein Lorbeergarten / [δάφνη, laurus] Martial. lib. 10. epigr. 79

Disposuit Daphnona suo Torquatus in agro.

Idem lib. 12. Epigr. 50

Daphnonas, platanonas & aërias cyparissos.

DAPHNOĪDES, δαφνοειδὴς, planta, quam laureolam vulgò dicunt, Kellerhals / vide chamædaphne.

DĂPIS, dapem, dape, Plur. dapes, δαῖτες, δαῖς vel δαίνη; largiores sunt, & opipari ciborum apparatus, herrliche Kost und Speise. *Festa dapes*, Horat. Epod. 9. pr. Sonntags-Kost. *Dapibusque epulamur opimis*, Virgil. Æneid. 3. v. 224. Sing. *amor dapis*, Horat. lib. 4. od. 4.

¶ Dapifer, Truchses. Onomast. Vet. *Dapifer*, σιτοφόρος.

¶ Dapālis. Nonius: *Dapalis cœna est amplis dapibus plena.* Utitur auctoritate Titinnii. Et Ausonius epist. 9 v. 13

Nam mihi non saliare epulum, non cœna dapalis.

¶ Dapinare, apud Plautum Capt. act. 4. sc. 2. extrema legitur, ad formam τῦ *propinare* confictum. Essen.

DAPSĬLIS, largus, sumptuosus. Columella lib. 4. c. 27. *Dapsilis proventus*, ein reiches Einkommen vom Acker oder Weinberg. *Dapsilis copia eloquutilis facundiæ*, Apulejus sub init. lib. 11. Et Plautus *Dapsiles sumptus facere* dixit in Mostell. 4. scen. 2. v. 66.

¶ Lucilius adverbialiter usus est, *Scito bene longinquum morbum in vino esse, ubi quis invitabit dapsilius se.* Ita Suetonius Vespasiano cap. 19. *Dapsile convivari* dixit.

DARDĂNVS, Δάρδανος, Jovis & Electræ filius, Virg. Æneid. 8. v. 134 *Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor.* Hinc

¶ Dardania, regio inter Hellespontum & Granici fontes, inregno Trojano. Mela lib. 1, cap. 18. ¶ 2. Mœsiæ superioris pars, Illyrico & Macedoniæ vicina, cujus incolæ *Dardani* dicti. Plin. lib. 3. cap. ult. De his Eutropius lib. 6. cap. 2 *Is* [Scribonius Curio] *Dardanos vicit, & usque ad Danubium penetravit.*

¶ Dardānis, ĭdis, fœm. *Matres Dardanides*, Ovid. 13. Metam. v. 413.

¶ Dardănĭdes, æ, masc. *Dardanidæ duri*, Virg. 3, 94. & lib. 5. Æn. v. 45 *Dardanidæ magni, genus alto à sanguine divûm.*

¶ Dardănius, adj. *Dardanias artes* Columella in horto suo magicas dixit v. 357 *At si nulla valet medicina repellere pestem, Dardania veniant artes.*

à Dardano impurissimo & scelestissimo quodam mago.

¶ *Dardanarius*, annonæ flagellator, sive qui frumentum comprimit, ein Korn-Jude / Auffkauffer. in libris JCtorum. Ulpianus Lege 6 Dig. de extraordin. criminib. *Præterea debebit custodire, ne dardanarii ullius mercis sint*; Vet. Gloss. πωλιγκάπηλος *Dardanarius.* Idem: *Dardanarius*, πανδοκεύτης, πανδημοκόλαξ, πανδαίμηλος. In hoc hominum genus invehitur Ambrosius lib. 3. Offic. cap. 6.

DARES, ētis, apud Virg. cum Entello congreditur lib. 5. Æneid. ¶ 2. Et Dares Phrygius, historicus, bello Trojano interfuit, idque descripsit lingua Græca, quam in latinam transtulisse Cornel. Nepos à quibusdam putatur: sed suppositicia sunt, quæ hujus nomine circumferuntur.

DĀRĪVS, Δαρεῖος, fuit quartus Persarum rex, cui Xerxes succ- B cessit. Claudian. Epist. ad Hadrian. p. pr.

Darium famulus manibus soluisse peremptum.

DASYPVS, ŏdis, idem quod lepus, δασύπους; ab hirsutis pedibus. Plin. lib. 10. cap. 63 *Dasypodes omni mense pariunt, sicut lepores.* Alii erasse Plinium existimant, dum diversum à lepore dasypodem fecit. Nec satis constat, quod animal *dasypus* sit, si a lepore & cuniculo, ut apud Plinium alibi, distinguitur. Vid. Harduin. in Plin. 8. cap. 55. pag. 245. Adde Proverb. *Dasypus carmen desidens.*

DAVCVS, δαῦκος, herba, Beerwurtz / Matthiol. Vogelneſt aliis. Plin. 25. cap. 9.

DĀVĬD notus rex & propheta apud Hebræos, quod nomen *dilectum* significat.

¶ Dāvĭdicus, adject. Sedulius in Matth. 21

Talia Davidicam post facta relinquent urbem,
Bethania vicina petens. Idem exordio Operis:
Cur ego Davidicis adsuetus carmibus.

Prudentius Hymno Epiphan. v. 49

Jam flos subit Davidicus
Radice Jessæa editus.

DAVLIA sive *Daulis* & oppidi in Phocide, & regis circumjacentis nomen. Plinius lib. 4. cap. 3, & ibi Harduin.

¶ Daulias patronym. Albinovanus de Philomela Eleg. ad Liviam v. 106 *Defles Threicium Daulias ales Styn.* C

DAVNIA, æ, Δαυνία, Appulia dicta fuit à Dauno fluvio (Festus: *à Dauno Illyrica gentis claro viro, qui eam propter domesticam seditionem excedens patriâ occupavit,*) de quo Horat. 3. Carm. extrem. *Et qua pauper aquæ Daunus agrestium*
Regnator populorum, &c.

¶ Daunius, *Regna Daunia*, Silius 8. v. 358. & *Camena Daunia*, Horat. 4. od. 6.

¶ Dauniacus, idem. Silius lib. 12 v. 429

Junque in Dauniacos perfundens agmina campos.

Ita Nic. Heinsius pro vulgato *Daunivagos.*

DĀVVS; antiquis idem, qui postea *Dacus*: ut ex Strabone supra notabamus in *Dacia.* Hinc *Davus* servile in Comœdiis nomen, ut *Getes*, *Syrus*, &c. A natione enim Servi vulgò nominabantur. Horat. de art. Poët. ad Pison. v. 114

Plurimum enim interierit Davusne loquatur an Heros.

Davus, i. e. Servus. Hanc autem lectionem etiam Donatus agnoscit. Alii verò legunt *Divusne.*

DE, præpositio, plurimum addit diversis loquendi formulis elegantiæ, quæ ex auctoribus Latinis sedulò pueris animadvertenda est. Terent. Adelph. a. 3. sc. 3 v. 38 *De grege illo est*, er iſt der Gesellschafft einer. Idem Andr. act. 2. sc. 1. v. 3 *De Davo audivi*, D i. e. ex Davo. Suetonius Calig. cap. 23 *Exquisiturum se vel fidiculis de Cæsonia.* Cic. Attico lib. 13. ep. 27 *De integro*, von neuen. *De prandio*, nach dem Mittagsmahl. Plautus Mostell. act. 3. sc. 2. v. 8 *Non bonus somnus est de prandio.* Et hujusmodi alia infinita exempla passim occurrunt, quorum partem ad Priapeja quoque notavit Schoppius. Hinc interpretanda tuendaque inscriptio est librorum Ovidii de Ponto, quam reprehendit Scaliger. Nam *Elegiæ de Ponto*, dicuntur ex Ponto missæ, seu *Ponticæ.* Aliquando enim adjectiva per Præpositionem ita circumloquimur. Ipse Ovidius de mundi ætatibus in Metamorphosi lib. 1. v. 127 *De duro est ultima ferro.* Id est, tertia ferrea est. *Homo de schola*, i. e. scholasticus. ¶ 2. Virg. 2. Æneid. v. 662

Jam aderit multo Priami de sanguine,

De sanguine, i. e. à sanguine, hoc est a cæde. *De die, de nocte*, i. e. *interdiu, noctu*, vel *per diem, per noctem*, vel *in die*, &c. Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 32

Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones.

Suetonius Vespasiano cap. 21 *ac de nocte ebigilabat*, i. e. adhuc

durante nocte, neque dum penitus exacta. Vor Tags. Idem Auguſto cap. 97 *de nocte ad occaſionem auro evellius eſt.* Terent. Adelph. a. 5. ſc. 9. v. 8 *Apparare de die convivium*, noch bey hohem Tage. *De die* cum dicunt Latini, illud tempus intelligunt, quod poſt matutinum ad meridiem & inde ad ſupremum incedit, ut Salmaſ. Exercit. Plinian. p. 648 obſervat. Suet. Domit. cap. 21 *Lavabat de die; prandebatque ad ſatietatem:* i. e. ſtatim à matutino. Nam ante meridiem diſtentum cœna ſolitaria Domitianum Plinius perſtringit Panegyr. Trajan. cap. 49. Iſaacus Voſſius ad Catulli Epigr. 48 *de die* in poëtæ verbis

Vos convivia laute ſumtuoſe
De die facitis,

exponit *ſtatim, repente*, ſecutus, ut ait, Donatum ad Terentium: carpitque Porphyrionem, cui ad 13 Epod. Horatii *de die* ſit *primo mane.* Similiter *de tertia vigilia: de quarta vigilia: de media nocte*, &c. paſſim & apud Cæſarem & alios invenitur. Cic. ad Quint. Fratr. lib. 2. Epiſt. 1. extr. *Fac, ſi me amas, ut conſidenter diligenterque naviges de menſe Decembri.* In quibus & *DE* præpoſitionem abundare ſeu πλεονάζειν dicere poſſumus: Ut in illo Sympoſii

Hæc quoque Sympoſius de carmine luſit inepto,

Pro, hæc luſit Sympoſius inepto carmine. Auguſt. lib. 10. Confeſſ. cap. 32 *Et Regem noſtrum non de carne, ſed de pane eſſe tenuitum*, &c. ¶ 3. Ter. in Adelph. act. 5. ſc. 9 *De ſententia*, nach Willen und Meynung. Liv. lib. 2. cap. 39. *De ſententia populi lectus Imperator eſt.* Cic. Att. lib. 7. epiſt. 5. extr. *Nihil faciam, niſi de tua ſententia.* Aliud eſt, *De ſententia deduci*, von ſeiner Meynung abgehalten oder gebracht werden. *De meo, tuo*, &c. *conſilio. Facturus nihil ſum, niſi de tuo conſilio*, als was du nur rathen wirſt. *De voluntate civium*, Cæſar lib. 3. de Bell. Civ. cap. 4. ¶ 4. *De pace legatos mittere*, h. e. propter pacem, um Friedens und Vertrags willen. Cujusmodi & Terentianum illud eſt, Eun. act. 3. ſc. 2. v. 4. *Etquid nos amas de fidicinâ iſthac*, i. e. *propter*, ut & Donatus interpretatur. Horat. lib. 1. Epiſt. 14. v. 7

— — nupto de fratre dolentis.

Terent. Adelph. act. 2. ſc. 2. extr. *Sed Cteſiphontem video: lætus eſt de fidicina.* Prudent. Hymn. ad incenſum:

Sed terris Domini de cruce triſtibus.

¶ 5. *De manu in manum tradere*, aus ſeiner Hand laſſen / und einem andern in ſeine befehlen und übergeben / Cic. lib. 7. epiſt. 5. fam. *De induſtria* Offic. 1. cap. 7. quod vulgo dicitur *ſtudio*, aus Fürſatz. *De more*, Plin. Paneg. cap. 5. nach Gewohnheit. *De nihilo*, Terent. act. 5. ineunte Hecyræ, *Nec hoc de nihilo eſt*, das muß ohne Urſach nicht ſeyn. *De improviſo, de repente*, plötzlich. Ter. Andr. act. 2 ſc. 2 v. 23 *de improviſo nuptiæ.* Et Hecyr. a. 4. ſc. 1, v. 3 *corripuit derepente ſeſe tacitus.* Sed Plaut. Mercat. act. 3. ſc. 1. *De lanificio neminem metuo*, i. e. quod ad lanificii laudem attinet, nemini mulieri conceſſerim. Rudent. act. 4. ſc. 7 *De illo fidulo, ſi ſapias, taceas*, i. e. quod illum vidulum attinet, &c. Locutus ita & Cicero lib. 14. Ep. 1. ad Terentiam *de familia, quomodo placuiſſe amicis ſcribis, faciemus.* &c. Terent. Adelph. act. 2. ſc. 1. v. 50 *De argento ſomnium.* Vide & Plaut. Caſin. act. 2. ſc. 6. v. 20. Trinum. Prologo v. 16.

¶ Uſus & hujus præpoſitionis in circumloquendis Genitivis erat, ut & comparium A & Ab. Terentius Heaut. act. 2. ſc. 2. pr. *Si mihi ſecunda res de amore meo eſſent.* DE AMORE MEO. i. e. amoris mei, & act. 4. ejusd. fab. ſc. 1. v. 39 *ne expers eſſet partis de bonis noſtris.* i. e. noſtrorum bonorum.

¶ Deſub, i. e. ſub Flor. lib. 2. cap. 3. n. 2 *Si deſub alpibus, id eſt, deſub ipſis Italiæ faucibus gentes*, &c.

¶ Obſerva hanc præpoſitionem in quibusdam compoſitis augendi vim, in quibusdam minuendi obtinere: Augendi, ut in *deamo, deprecor, decerto*, &c. Minuendi, ut in *depleo, defundo, depilo*, &c. Aliquando & finem notat, ut in *detumere, deludere, detonare, degrandinare, defluere* &c.

DEBEO, debere, ſollen / müſſen. Cic. 2. de Orat cap. 77 *Et principia, & cætera partes orationis habere hanc vim magnopere debent, ut* &c. Et cap. ſeq. *Principia dicendi cauſſarum propria eſſe debent.* ¶ Item obligatum eſſe, ſchuldig / pflichtig / verpflichtet ſeyn. Nepos Attico c. 2 *Non eſt paſſus longius debere eos*, de æris alieni ſolvendi tempore obſervato. Debetur autem officium, beneficium, gratia, præmium, pecunia, & contra, mala gratia, pœna, &c. Cic. in Piſon. cap. 37 *Pœna tanto facinori debetur*, auff eine ſo groſſe Ubelthat gehöret eine Straffe. *Animam debere* Terentio in Phorm. act. 4. ſc. 3, 56 ſignificat, immodico ære alieno teneri, mehr ſchuldig ſeyn / als man bezahlen kan. Ad hanc notionem referendus etiam eſt uſus participiorum, ut ut ille perrarus eſt. Seneca lib. 1. de Benefic. cap. 4 *Pertinax ſit memoria debentium.* Et Alcimus Avitus ad Sororem v. 150 *converſio fratrum*

Exemplo debenda tuo.

¶ 2. Eleganter *debere* nos *ea* dicimur, quibus obnoxii ſumus, quæ metuenda nobis impendent. Horat. lib. 1. Od. 19

— — tu, niſi ventis
Debes ludibrium, cave.

i. e. niſi vis fortunarum adire naufragium. Lambinus ad eum locum exemplis docet, eam loquendi rationem à Græcis ſumtam, quem vide. Idem Horat. ad Piſon. v. 63

Debemus morti nos noſtraque.

Similiter *pœnas debere*, Juvenalis dixit Sat. 10. v. 312. de quo Lipſ. lib. 4. Epiſt. Quæſt. 24. Elegans auctor Sulpitius Severus lib. 1. Hiſtor. Sacr. cap. 94 *Interea Sedechias Rex turbæ inutilis, quamquàm ſine viribus, infido ingenio, & Dei immemor, qui non intelligeret, captivitatem ob delicta gentis illatam: poſtremus denique malis debitus, Regis animum offendit.*

¶ Debitum, Schuld. *Debitum exigere*, Sen. Phœniſſ. v. 171. einmahnen. *Solvere debitum* Cic. Quint. frat. 1. ep. 2. bezahlen. *In debitu reſidere* dicitur, quod nondum ſolutum eſt, Reſt / Retardaten. Lege ult. Cod. de præt. Senat. *Docuit tua ſublimitas exactionem Tribunorum Senatûs non poſſe concurrere, adeò, ut in nonnullis provinciis Senatorii Canonis medietas in debitu reſederit.* Uno nomine *Reliquum* dicitur, de quo ſuo loco. ¶ *Debitum naturæ reddere*, i. e. mori, Corn. Nepos de Reg. c. 1. n. 3. Pari elegantia Curt. 10. c. 5. n. 3 de Alexandro morituro: *Velut omni vitæ debito liberatus*, ſcil. fatum & mors ſubinde creditori, aut depoſitori comparantur, & vitam tanquam debitum repoſcere dicuntur.

¶ Debitio, idem. Cic. pro Planc. c. 28 *Diſſimilis eſt pecuniæ debitio, & gratiæ*, Geld und Danck ſchuldig ſeyn / iſt zweyerley.

¶ Indebitus, das man nicht ſchuldig iſt. Virg. 6. Æn. v. 66

— — non indebita poſco
Regna meo fato. Ovid. Heroid. 16. v. 19
Præmia magna quidem, ſed non indebita poſco.

Indebitum, das man nicht ſchuldig noch pflichtig iſt. ut, *ſolutio indebiti*, Lege 25. § 4. de Probationib. & præſumtion.

¶ Indebitè, adv. aus Unpflicht / nicht aus Schuldigkeit. Paullus IC. lege jam citata, eodemque § 4. *Si cautio indebite expoſita eſſe dicatur.* Caſſiodorus l. b. 1. Epiſt. 19 *indebite detinere*; & Epiſt. 22 extr. *ſi nobis indebite victoria ſuffragetur.*

¶ Debitor, Schuldmann / Schuldiger. Cic. pro Flacco cap. 10 *Fecit eadem omnia, quæ noſtri debitores ſolent.* Ovid. de Ponto lib. 4 ineunte, *debitor vitæ ſuæ alicui.*

¶ Debitrix. Ulpian. Lege 8. ad SC. Vellej. § 2. *ſi quaſi debitrix delegata eſt, una ſit interceſſio.* Hieronymus Epiſt 150. ad Hebidiam, ſub fin. quæſt. 1, *debitricem eſſe te noverus.* Tertullian. de Anima cap. 35 *Si omnium facinorum debitrix anima eſt.*

DEBILIS, e, infirmus, matt / ſchwach / kraffloß / unvermögend. *Imbecillus ac debilis ſenex*, Cic. pro Sextio c. 10. Præcipuè verò & propriè quaſi, reſolutum, fractum, deminutumque ac mutilatum & ita inhabilem ſeu inutilem ſignificat. Nam & *debilitatum*, inhabilem JCtus, de quo infra; & *debile* Vet. Gloſſ. ἄχρηστον, interpretatur. Mæcenas apud Senec. Ep. 101

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxa, &c lahm an Händen und Füſſen.

Tacit. 11. Annal. c. 14 Burrham *debilem* vocat, quod *truncâ manu* eſſet, ut ipſe interpretatur. Idem 4. Hiſt. cap. 61 *Dux Claudius Sanctius effoſſo oculo, dirus ore, ingenio debilior.* Nempe *debilem* vocat, tum quod effoſſo oculo, tum quod pravo corruptoque ingenio eſſet. Victor Junior de Conſtante Imp. *Hic fuit debilis pedibus manibusque, articulorum dolore*, Iſt contract geweſen. Prudent. Hymn. Matutino, de Jacobo Patriarchâ cum Angelo luctante: *Sed cum jubar clareſceret,*

Luxante claudus poplite,
Femurque vitium debile
Culpæ vigorem perdidit.

Femur debile, i. e. luxatum. Idem Apotheoſ. fine de reſurrectione noſtrorum corporum agens:

Qui jubet ut redeam, non reddit debile quicquam,
Nam ſi debilitas redit, inſtauratio non eſt.

Apud Matthæum cap. 15. v. 30 τυφλοὺς κυλλούς, ſive *mancos*. Vetus interpres, *Debiles* reddidit, Latiniſſime, ut ibi Caſaubonus laudat. Vide ibi & Bezam. A quibus tamen nonnihil abit Grotius, qui κυλλοὺς, ſive *debilem; mutilum* interpretatur, non cui manus morbo aut caſu alio debilis reddita. Et ita acceptam Latinis vocem quoque *debilis*, ſupra producti de Tacito loci, item ille Prudentii Apotheoſi teſtari poſſunt. Nam & *debilitare* nonnunquam truncare eſt; de quo infra. ¶ Comp. Debilior. Claudian. lib. 1. in Ruf. v. 317 *pars una maneret debilior.* Et in Phœnice v. 45 *blando ſolem clangore ſalutat debilior.*

¶ Debilitas, Schwachheit. Cic. de finib. lib. 5. cap. 28 *Bonum, integritas corporis; miſera debilitas eſt.* Ubi *integritas* dicitur, cum ſuus vigor membris, ſuus uſus integer eſt: *Debilitas*, cum ea ademta, cum perdita, ut iis uti amplius non poſſis, quod paralyticis & articulorum morbo laborantibus accidit. Sic *debilitatem* Plin. lib. 7. Ep. 18 de eo dixit, qui, ut ipſe loquitur, *omnibus membris extortus & fractus*; der gantz contract. *Membris omnibus captum*, Cicero vocat, & *debilem* conjungit. Locus eſt pro Rabirio perduell. cap. 7. Gellius lib. 6. c. 1. plurative, *debilitates & ægritudines corporum.*

¶ Debiliter, adv. *Lingua debiliter ſtupet.* Pacuv. apud Nonium.

¶ Debilitare, ſchwächen / matt machen. *Dolor me debilitat* Cic. pro

pro Rab. post. sub fin. *Metus animum affligit & debilitat* Tusc. 4. c. 15. *Debilitari & frangi viribus* pro Marc. cap. 3. *Frangi & debilitari molestiâ non oportet*, sub init. Epist. 1. lib. 1. ad Quint. frat. Et *Invidiâ debilitari*, i. e. premi, collabefieri, Nepos Hannib. c. 1. Propriè est debilem facere, iis, puta, modis, quibus Latinis vocabulum accipi diximus. Suet. Aug. cap. 43 *In hoc ludicro C. Nonium Asprenatem lapsu debilitatum, aureo torque donavit.* Significat scil. membrum aliquod eo lapsu defractum illi luxatumve fuisse, ut rectè uti amplius nequiverit. Sane & Cicero *debilitare* & *frangere* tanquam synonyma conjungit. JCtus Lege 4. § 12. D. de re milit. *Eum qui filium debilitavit, delictu per bellum indicto, ut inhabilis militiæ sit, præceptum D. Trajani deportavit. Debilitavit*, i. e. mutilavit; sive præcidit digitos. Ita enim faciebant, qui, cum delectus haberentur, detrectabant militiam, quasi inhabiles tractandis armis: quos per jocum *Murcos* appellari solitos Ammianus Marcellinus auctor est lib. 15. quod Cujacius notat, quem vide lib. 15 observ. cap. 40. Exemplum habes apud Sueton. August. cap. 24. Vide & infra in *Murcus*.

¶ Debilitatio, Schwächung. Cic. in Pis. c. 36 *Debilitatio atque abjectio animi.*

¶ Debilitatus, a, um, geschwächt / abgemattet. Cic. pro Quintio cap. 1. *Multis incommodis veritas debilitata, tandem æquitate talium virorum recreatur.*

¶ Subdebilis, aliquantum debilis. ut, *femur subdebile*, Sueton. Vitell. cap. 17.

¶ Subdebilitatus, ein wenig geschwächt. Cicero ad Attic. lib. 11. ep. 4.

DECEATES, populus, Flor. lib. 2. cap. 3. n. 5, non Liguriæ, ut is tradit, sed Galliæ Transalpinæ. Vide Grævium ad h. l.

DECEM, δέκα, zehen / ut notum. ut, *Decem talenta* Terent. And. 5. sc. 4, 49. *Fundos decem & tres reliquit* Cicer. pro Rosc. Am. cap. 7. de quo infra in *Tredecim*.

¶ Decas, ădis, δεκάς, eine Summa von zehen. Sic Liviani libri olim in *Decades* distributi erant.

¶ Dĕcimus, ordinale, ut, *Hora diei decima*, Cic. Phil. 2. cap. 31. *Decimus quisque* je der zehende.

¶ Decumus, idem. Plaut. Amphit. a. 1. sc. 2. v. 19 *Alter decumo post mense nascetur puer.* Tacit. 3. Annal. c. 21. *decumum quemque fusti necat.*

¶ Decies, adverb. zehnmahl. Plinius lib. 10. c. 53 *Decies anno pariunt columbæ*, Item: *Decies centena millia*, zehenmahl hundert tausend.

¶ Dēni, distributivum, je zehen. Curtius lib. 6. cap. 8 n. 19 *singulos deni armigeri sequebantur.*

¶ Dēnārius, ut, *Denarius nummus*, sic appellatus, quod X. assibus constaret: quanquam denique & XVI. valuerit; quod Marcellus Donatus ad Taciti Annal. 1. cap. 26 observat. Livius lib. 8 cap. 11 extr. *denarios nummos quadringenos.* Sæpius suppresso *nummi* vocabulo, & quasi substantive. Cicero 3. Offic. cap. 23 *An emat denario, quod sit mille denariûm?* Hâc nummi specie tributum exigi solitum notat ad Matth. Grotius cap. 22. v. 19. Erat autem *Denarius Judæorum* ad nostram monetam octava pars Joachimici. *Denaria Philippea* in neutro, subaudi numismata Plautus dixit Rudente act. 5. sc. 2. v. 27.

¶ Denarismus, pensio denarii, tributi genus de agris sive prædiis, cujus mentio fit Lege 107 & 123 Cod. Theodos. de Decurionibus. Adde Gloss. Caroli du Fresne.

¶ Decumanus. ut, *Decumanus limes* in agro dicitur, qui sit ab ortu in occasum, die Gestalt und Grentze des Ackers von Morgen gerechnet / oder gezogen nach dem Abend. Sed limes transversus *Cardo* dicitur, die Grentze von Mittag gegen Mitternacht. Plin. lib. 18. cap. 34. pr. adde supra in *Cardo*, dicta. Sic apud Festum *Ova decumana*, ova dicuntur majora, quorum decimum semper majus cæteris nasci dicitur. *Decumana porta* patentior aversique porta in castris, das gröste Thor des Feldlägers / apud Cæs. sæpe. Vid. Lipsium ad Tacit. & de Militia. *Decumanus fluctus*, i. e. maximus, Festus. Talis enim est, qui decimus venit. Ovid. 11. Metam. v. 530

Vastius insurgens decima ruit impetus unda.

Et lib. 1. Trist. El. 2.

Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes:
Posterior nono est, undecimoque prior.

Et Silius Italicus lib. 14 v. 123 *Boreas*

— — — decimoque volumine pontum
Expulit in terras.

Sic & *Acipenser decumanus*, Cic. 2. de finib. cap. 8. ¶ Sed *ager decumanus* est, qui decimas pendit. Acker / so den Zehenden gibt / Cic. in Verr. 5. cap. 6. Cujusmodi agros *Decimales* videtur appellare Tacit. German. cap. 29. ¶ Eidem Ciceroni modo laudato loco *Decumanus* dicitur, qui exigit agrorum decimas, vel redimit, Publicanus videlicet, de quo & Asconius. Ejus uxor, *mulier decumana*, Cicer. c. l. cap. 34.

¶ Decimæ, & Decumæ, der Zehende von allerley Zuwachs / ut: *Decima vini, olei, frugum, &c.* Vide laudatam Ciceronis Verrinam de re frumentaria. Has Regibus olim & Diis libatas Victor tradit de Origin. gentis Romanæ.

¶ Decimare verzehenden / & den Zehenden nehmen.

¶ *Decimari* etiam *milites* dicebantur, cùm solvendæ pœnæ caussa, quam omnes debebant, decimus quisque per sortem interficiebatur. Suet. Aug. cap. 24 *Cohortes, si quæ cessissent loco, decimatas hordeo pavit.* Dicit, Decimum quemque cohortis, qui loco cessisset, interfectum: cæteris in annonam non triticum, sed hordeum datum ignominiæ caussa, quippe quo gladiatores alias pascerentur. Idem Galba cap. 12 *Recusantes, atque insuper aquilam, & signa pertinacius flagitantes, non modo immisso equite dejecit, sed decimavit etiam.* Passim hujus *decimationis* [ita enim appellabatur hoc militaris supplicii genus] meminêre Historici. Quomodo institui soleret, docebit Plutarch. Anton. p. 934. B. itemque Appianus in Parthicis. Add. Henr. Savil. ad Tacit. pag. 144. 150. Forstn. ad eund. p. 250. ubi de justitiâ hujus pœnæ. Apud Romanos primùm eo usus videtur Appius Claudius, de quo Livius lib. 2. cap. 49. extr. Statuebatur & in deditos decimatio. Exemplum habes apud Tacit. lib. 1. Hist. cap. 37.

¶ Decimatio, supplicium illud militare, quod in verbo *Decumare* jam descripsimus. Capitolinus in Macrino cap. 12 *Clementem se dicebat, quando eos centesimaret, qui digni essent decumatione atque vicesimatione.* Adde supra *Centesimare* in *Centum*.

¶ Edĕcumare pro deligere, excerpere, sequiorum temporum auctores aliquando posuêre. Symmach. lib. 5. Epist. 83 *Equos ex Hispaniâ lectissima nobilitatis edecument.* lib. 3. Ep. 51 *ut unum aut alterum æquè edecumata honestatis inveniat.* lib. 10. Epist. 2 *Magnis enim negotiis itidem ut magnis Comœdiis edecumati opponuntur auctores.* Ita Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 5 *edecumatos sodales* dixit.

¶ Dĕcānus, ein Rottmeister / Corporal / qui decem militibus præst. Veget. lib. 2 cap. 8 *Erant decani denis militibus præpositi.* Ex militia in Cœnobia transducta vox est; nam novem semper hominibus decimus præerat, qui *Decanus* inde appellatus, de quo Hieronymus & Augustinus de morib. Cathol. Eccl. cap. 31. Inde in Academias etiam devenit.

¶ Decuria, tabula dicebatur, in qua perscripta Judicum nomina erant qui simul judicabant. *Album* vocat Suet. Claud. cap. 16. Neque enim decas, aut ordo fuit, ut quidam describunt. Vide Casaub. ad Suet. August. cap. 32. Alibi tamen ordinem notat. Vide infra *scriptus* in *Scribo*. Harum decuriarum initio fuerunt tres: quartam Augustus addidit, ut Sueton. dicto loco testatur. Quintam adjecit Caligula eodem auctore in vita Calig. cap. 16. Petita a Galba & sexta est, sed negata, teste Suetonio vitâ Galbæ cap. 14. ¶ 2. Fuerunt & in militia decuriæ, φρατρίαι, ut in Vet. Gl. exponuntur, pedestri juxta atque equestri, de quibus Hermannus Hugo lib. 5. de equestr. milit. cap. 4. Hinc

¶ Decurio, qui Decuriæ item vel toti turmæ præst. Veget. lib. 2. cap. 14 *Quemadmodum inter pedites centuria, vel manipulus, appellatur; ita inter equites turma dicitur. Et habet una turma equites XXXII. Huic qui præest, decurio nominatur.* Ubi tamen Stewechius legendus. Vide & Hugonem dicto loco. ¶ 2. Appellati & *Decuriones*, qui per provincias in Coloniis Romanis & municipiis consulebant in publicum, & locô Senatorum erant. Unde *Decuriones municipiorum & Coloniarum: & Colonia Decuriones*, Suet. August. cap. 46. & cap. 100. Meminere & JCti. Nomen inde factum volunt, quod initio, cum coloniæ deducerentur, decima pars eorum, qui ducerentur, consilii publici gratiâ conscribi solita. Pompon. JCtus lib. 39 § V. D. de verb. Significat. Sed illustris VVesserus sic dictos arbitratur potius quod in decurias distributi videantur, lib. 5. Rer. Augustan. Vindelic. pag. 74. & seqq. Vet. Gloss. βυλόυτης, *Decurio, Curialis.* Hinc Vetus interpres Marci cap. 15. v. 43, quem Evangelista βυλευτὴν vocat, *Decurionem*, rectè & Latinè reddidit. Et verò *Buleutarum* vox pro *Decurionibus* & apud Plin. legitur lib. 10. Epist. 49. Horum legitimus census centum millia erant eodem auctore lib. 1. epist. 19. Vet. Gloss. *Decurio*, βυλόυτης, δεκαδάρχης. ¶ 3. Extra militiam, curiamque *Decuriones* etiam dicebantur, qui aliis præessent. Ita Suetonius Domitiano cap. 17 *Decurio cubiculariorum* dicitur. Ubi tamen non is intelligendus, qui toti cubiculariorum corpori, sed parti præst. Ut in uno corpore plures Decuriones numerantur, ut Torrentius observat, qui & DECVRIONEM LECTICARIORVM in veteri inscriptione nominatim notat.

¶ Dĕcŭriare, in curias distribuere, abtheilen in Rotten. Cic. pro Planc. cap. 18 *dece decuriasse Plancium, conscripsisse* &c. Hinc *decuriati equites* apud Livium lib. 22. cap. 38. pr.

¶ Decuriatus, divisio in decurias. Substantive. Liv. lib. 22. cap. 38 *ubi ad decuriatum aut centuriatum convenissent.*

¶ Decuriatio, idem. Cic. pro Planc. cap. 18. *decuriatio tribulium.*

¶ Decurionatus: Vet. Gl. *Decurionatus* βυλεία, δεκαδαρχία. Macrobius 2. Saturn. cap. 3. *Cicero ab hospite rogatus, ut decurionatum privigno ejus expediret.* Ulpian. Lege 2 Ad municipal. pr. *Consensisse pater decurionatui filii videtur.*

Composita.

¶ A δέκα sunt *Decachordum*, ein Instrument von 10 Seyten. In versione Psalmorum occurrit.

¶ Decalogus, δεκάλογος, die zehen Gebot. Theol.
¶ Dĕcarchus, δεκάρχος, decem militibus præfectus. Ein Rottmeister. v. Decurio.
¶ Decapolis, δεκάπολις, Judæa regio decem urbium. die zehen Städte. Matth. 4. ult. Vid. Geograph.
¶ Decapolitanus. Plin. lib. 5. cap. 18 *Jungitur Judæa, latere Syria, Decapolitana regio, à numero oppidorum.*

Composita cum *Decem.*

¶ Decennis, *decem annorum*, zehen jährig. Plin. 8. cap. 5 *fœmina decennis.* Quintil. 8. cap. 4. de Priamo: *decenni bello exhaustus.* Flor. 1. c. 12 *decennis obsidio.*
¶ Decennalis, idem. Vet. Gloss. *Decennalis*, δεκαετής. Adde supra in *Annus* dicta. Hinc *Decennalia.* Treb. Pollio in Salino: *quum constet & Decennalia Romæ ab eodem* [Gallieno] *celebrata, & post decennalia Gothos ab eo victos.* i. e. annus decimus imperii, festus & sacer. Et *vota decennalia.* Nummus Trebonianæ Galli apud Vaillant. de Numism. Imp. Part. 2. p. 158 VOTIS DECENNALIBVS.
¶ Decenniun, ex Apulejo; &
¶ Duodecennis, ex Sulp. Severo vide supra sub *Annus.*
¶ Dĕcemjugis, *currus decemjugis*, ein Wagen dafür zehen Pferde gehen. Sueton. Ner. c. 24.
¶ Decemplex, zehnfältig. Nepos Miltiade cap. 5 *Tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent.*
¶ Decemplicatus. Varro lib. 5. de L. L. cap. 5 *Heis decemplicatcis, conjuncto præverbio, ex uno quinque millia numero efficerent.*
¶ Decempĕda, pertica, eine Meßruthe / Meßstange. Cicero 14 Philipp. cap. 4. Horat. lib. 2. oda 15. Suet. Aug. cap. 24. & Scriptores Gromatici.
¶ Decempedator, Feldmesser / Cicer. 13. Philipp. cap. 18.
¶ Decemprimus. Gloss. Vet. *Decemprimus*, δεκάπρωτος. Nomen magistratus municipalis, idem fere, quod Decurio. Cicero tamen pro Roscio Am. cap. 9 distinguit. *Itaque* inquit, *decurionum decretum statim sit, ut decemprimi proficiscantur ad L. Syllam.*
¶ Decemviri, penes quos summa erat potestas & jus summum Romæ, die zehen öbersten Herren oder Regenten. Creati sunt anno ab urbe condita trecentesimo & altero, abrogatis Consulibus, legibus scribendis, sed post biennium per Appii Claudii libidinem summa rerum ad Consules rediit, abrogato Decemviratu. Unde Tacitus 1. Annal. pr. *Neque decemviralis potestas ultra biennium.* Vide Livium lib. 3. c. 33. & 54. ac 55. alii Decemviri creati postea, qui judicandis litibus præessent. Unde & *Decemviri litibus*, & apud antiquiores *Stlitibus*, quod idem erat, *judicandis* appellari: De quibus Torrent. ad Sueton. Aug. cap. 36. & Vespas. cap. 10. Vide & supra *Centumviri.*
¶ Decemviratus, der zehen Herren Standt oder Regiment. Liv. lib. 3. cap. 36 *perpetuo decemviratu per septimum obtinerent imperium.* Idem pluraliter lib. 4. cap. 15 *consulatibus, decemviratibus, suis majorumque honoribus*, &c.
¶ Decemviralis, ut: *Collegium decemvirale: Leges decemvirales*, h. e. Leges XII tabularum, quas Decemviri conscripserant. *Decemviralis potestas*, i. e. imperium. Tacit. c. l. Sic *invidia decemvirale*, Cic. de Clar. Or. cap. 14. *odium decemvirale*, Liv. lib. 3. cap. 42.
¶ Decuplus, decuplum, zehenfach. Prisci editores Livii, Aldus & Moguntinus Schefferus, lib. 39. c. 44. vulgaverunt *decuplo tanto pluris æstimarentur*, ubi Grut. & Gronov. *decem tanto* legunt.
¶ Decuplatus, idem. Augustin. Serm. 2 in fer. II. Pentecost. c. 1 *decuplato numero apostolorum.* Juvencus in Matth. 18

Sed decuplata super donentur vulnera fratri.

Cum aliis Numeralibus.

¶ Undĕcim. Martial. lib. 2. epigr. 44 *Debeo undecim Philæto.*
¶ Undecimus der Eilffte. Plinius lib. 11. extremo: *ultra undecimum diem.*
¶ Undecies, Eilffmahl. Cic. 4. in Verr. cap. 7 *Sestertium undecies perdidisse.*
¶ Undĕcēni, undecim. Plin. lib. 36. cap. 7 extr. *undecenis pedibus.*
¶ Undēni, idem, auch eilffe. Plin. lib. 11. cap. 25 extr. *Pariuntur duodeni.*
¶ Undeciremis, vide in *Remus.*
¶ Duodecim, zwölff. *Pueri duodecim*, Cic. 2. de Leg. cap. 23.
¶ Duodecimus, der zwölffte. *Duodecima legio*, Tacit. ann. 15. c. 6. Auctor vetus argum. Virgil.

Duodecimo Turnus divinis occidit armis.

¶ Duodecies, zwölffmahl. Livius lib. 28 cap. 28 *Tiberis duodecies campum Martium planaque urbis inundavit.*
¶ Duodēni, æ, a, ie zwölffe. Item, Duodecim, zwölff. Virg. Georg. 1. v. 232 *Per duodena regit mundi Sol aureus astra.*
¶ Tredecim, dreyzehn. Livius lib. 36 cap. 45 *tredecim captis navibus.* Idem lib. 37 cap. 22 *tredecim suis navibus*: & eod. libro c. 6 pr. *cum tredecim millibus peditum.* Sic Gronovius plene exscripsit, quod Vossianæ dubitationi opponendum est. Hunc tamen etiam sequentes numeros, eleganter veteres diviserunt.

Cic. pro Rosc. Am. cap. 7 *Fundos decem & tres reliquit.*
¶ Tredecies. Cic. in Verr. 5. cap. 80 *Sestertium tredecies.* Ibidem, paucis interjectis, & *terdecies* legunt, sed Grut. etiam h. l. *Tredecies.* Attamen Vitruvius lib. 9 cap. 4 *Quem circulum Luna terdecies in duodecim mensibus percurrit.*
¶ Quatuordecim, vierzehen. Plin. lib. 2. cap. 14 *quatuordecim partes.* Florus lib. 2. cap. 18 *per quatuordecim annos.*
¶ Quatuordecies, adverb. Plin. lib. 3. cap. 7 *Quatuordecies centena passuum.* Ita Hard. At. Cic. 3. Verr. cap. 39 *sestertium quaterdecies.* Ita optimi libri, etiam Grut.
¶ Quaterdēni, ut Ovid. 3. Pont. 2. v. 50

Perque quaterdenos itur in illa gradus.

Potest tamen etiam divise *quater deni* scribi.
¶ Quindecim, funffzehn. Plautus Pseud. a. 1. sc. 1. v. 51 *Quindecim miles minas dedit.* Eleganti tmesi Horatius Carm. Secul. v. 70 *Quindecim Diana preces virorum Curet.*
¶ Quindecies, adv. funffzehnmahl. *HS Quindecies*, Cic. 4. Verr. c. 25.
¶ Quindēni, quindecim. Plaut. Mostell. 2. sc. 1. v. 11 *quindenis hastis transfigi.*
¶ Sēdĕcim, Sechzehn. Terent. Eun. a. 3. sc. 3. v. 20 *annos natus est sedecim.* Hunc quoque numerum elegantèr dividimus. Cic. pro Cluent. cap. 27 *Sententiis decem & sex absolutio confici poterat.*
¶ Sēdĕcies, adv. Plin. lib. 6. cap. 29 sub fin. *sedecies centena mill. passuum.* Rutilius Numat. Itiner. lib. 1. v. 135

Quantus sedecies denis & mille peractis,
Annus præterea jam tibi nonus erat.

¶ Septemdecim, Siebenzehn. Cic. 7. Verr. cap. 47 *septemdecim populi Siciliæ.* Et Agrar. 2. cap. 7 *per tribus septemdecim.* Et Livius lib. 38 cap. 33 *septemdecim interfecti sunt.* Ita Ciceronis verba Gruterus; Livii Gronovius, expresserunt, quod ideo observari velim, ne quis, quia quibusdam libris numeri leguntur *XVII*; hanc vocem cum ejus similibus *Octodecim, Novemdecim*, in dubium vocet. Quanquam enim & has in libris nonnullis inveniri constet; tamen plures & meliores vel numens *XVIII* aut *XIX* notatum habent, vel divise *decem octo, decem & octo*, &c. ac optimus quisque *duodeviginti, undeviginti* pro iisdem ponunt, qua de re copiosius actum est Curis Posterioribus.
¶ Decussis, Decussare. &c. vide supra in *As.*

DECEMBER, mensis, Christmond / propter sacra natalia, quæ in hunc mensem incidunt. (Tribuitur autem hæc postrema appellatio Germanica Carolo M.) Horat. de ætate sua lib. 1. epist. ult.

Fortè meum si quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos sciat implevisse decembres.

Ich habe 44. Jahr erfüllet.
¶ Decembris, e. Horat. lib. 2. Sat. 7. v. 4. *Age, libertate Decembri utere*, hoc est, ea libertate, quæ servis solet concedi tempore Saturnaliorum.

DECET, decēre, verbum, ex eorum numero, quæ nec personalia omninò sunt, nec impersonalia, ut Valla admonet lib. 3. cap. 60. quia numeros habeant, ut *superbia decent res secundas.* Significat autem convenire, honestum esse, geziemen / gebühren / löblich seyn / wohl anstehen / &c. Ovid. 1. de Arte am. v. 509 *Forma viros neglecta decet*, &c. ungeachter Schmuck stehet Männern wol an. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 29 *Roscium sæpe audio dicere, caput esse artis, decere*, daß dieses in der Kunst das vornehmste sey / daß sie einem wol anstehe. Seneca in Octavia v. 452 *Id facere laus est, quod decet, non quod licet.* ¶ 2. Veteres etiam Dativo jungebant. Ter. Adelph. act. 3. sc. 4. v. 45 *Ita vobis decet*, so wils euch gebühren. Gell. lib. 9. cap. 15 *Præfatur arrogantius & elatius, quàm ætati ejus decebat.* Hos imitatus Alcimus Avitus, Christianus Poëta, isque eximius, Consolatoriâ ad Soror. v. 130 *Nunc decet attentis vitare pericula nobis.*
Plura vide de hac Syntaxi in Sanctii Minerva lib. 2. c. 4.
¶ Dĕcens, adject. gebührlich / fein. ut, *color decens* Horat. 4. oda 13, 17. *decens facies* Ovid. 3. Trist. el. 7, 33. *pœna decentior* Senec. Thyest. v. 150. Et, *solito decentior*, Claudian. 6. Cons. Hon. v. 537. Etiam Seneca Controv. 10 extrema: *Decentior facies, in qua aliquis navus.* Superl. *decentissimum sponsaliorum genus* Senec. lib. 1. de Benef. cap. 9.
¶ Decenter, gebührlich / ut, *lacrymare decenter*, Ovid. 3. de arte am. v. 291. *pulsare decentius* Horat. fine lib. 2. Epistolarum: *jura finium à majoribus decentissime descripta*, Cic. pro Cæcin. cap. 26.
¶ Decentia, Wolstand. Cic. 2. Nat. D. cap. 58 *Venustatem atque ordinem, & ut ita dicam, decentiam oculis judicant.*

Composita.

¶ Addĕcet, addecēre, idem quod decere. Plaut. Amphitr. a. 3. sc. 4, 21 *patrui studio servire addecet.*
¶ Condecere, geziemen / gebühren. Plaut. Amph. 2. sc. 2, 90 *capies, quod te condecet.*
¶ Condecentia, Wolstand / Zierligkeit. Cic. 3. de Orat. cap. 52 *Orator verbis quidem ad aptam compositionem & condecentiam; sententiis vero ad gravitatem orationis utatur.*
¶ Condecenter, Gell. lib. 16. cap. 12, ut Aldus & Mosellanus edidere: alii *conducenter.*

¶ Dedĕ-

¶ Dedécēre, non decere, übel anſtehen / nicht gebühren. Cic. 1. Off. cap. 41 *Non eſt incommodum, ex aliis judicare, ut ſi quid dedecet in alio, vitemus & ipſi.* Ovid. 1. Amor. 7. v. 12 *nec dominam dedecuere comæ.*

¶ Indecere, non decere. Plin. lib. 3. Ep. 1, *Juvenes adhuc, confuſa quædam & quaſi turbata non indecent.*

¶ Indécens, ungezieмend. ut, *riſus indecens,* Suet. Claud. cap. 30. Martial. lib. 5. Epigr. 14

Oculoque ludos ſpectat indecens uno.

Superl. *Indecentiſſimus,* ex Senecæ 1. de Benefic. c. 9 producunt multi, non obſervantes, in caſtigatiſſimis libris ſcriptum eſſe *Decentiſſimus,* ut modo allegavimus, quanquam Tarviſienſis editio de A. 1478. & aliæ veteres, *Indecentiſſimus* habent, quod corrigendum cenſuit etiam Pincianus.

¶ Indecentia, Ubelſtand. *Vitium indecentiæ,* Vitruv. lib. 7. cap. 5.

¶ Indecenter. Quintilian. lib. 1. cap. 5, *non indecenter efferri,* ſich zierlichen ausſprechen laſſen. Uſus & Auguſtin. C. D. lib. 22 cap. 19.

¶ Décor, ōris, Wolſtand / Holdſeligkeit / Zierheit / Schönheit. Domitianus ap. Suet. cap. 18 *Scias nec gratius quicquam decore, nec brevius.* Ovid. lib. 2. de Pont. eleg. 3.

Ipſe decor recti, falli ſi præmia deſint,
Non movet & gratus pœnitet eſſe probum.

¶ Décōrum, πρέπον, die Gnade / daß einem diß / ſo er thut / wol anſteht. ¶ 2. Idem, was einem ſeiner Perſon und Amt nach gebüret und ziemet / id proprie dicitur πρέπον. *Servare decorum,* intell ge honeſtum, aut honeſto non adverſum. Vid. Cic. 1. Off. cap. 27.

¶ Décorus, adject. decens, conveniens, elegans, zierlich. *Crinis decorus* Claudian. in 1. Conſ. Stilic. 156. *Sermo ſenis decorus* Cic. Senect. c. 9. *Silentium parum decorum* Horat. lib. 4. oda 1. v. 35. Summo gradu Apulejus Apolog. p. 276 *Zenonem, Velia oriundum, decoriſſimum fuiſſe, Plato autumat.*

¶ Decore, adv. decenter, Cic. de Orat. 1. c. 32. *Ad rerum dignitatem apte & quaſi decore loqui,* zierlich reden.

¶ Decoriter. Apulejus. locum habes in *Cupido.*

¶ Condecōrus, unde adverbium

¶ Condecōre, apud Gell. 14. cap. 4. pr. zierlich.

¶ Dedecōrus, non decorus, ſchändlich / unanſtändig. Tacit. lib. 11. cap. 47. n. 4 *quod dedecorum barbaris.* Add. 3. Annal. cap. 31. n. 2.

¶ Indecōrus, um, das übel anſtehet. Cicer. offic. lib. 1. cap. 27. *Inpudica omnia, ut turpia, ſic indecora ſunt.*

¶ Indecorè, adv. unzierlich. Cic. 1. Off. cap. 4, *Cavet, ne quid indecore, effœminateque faciat.*

¶ Perdecorus, ſehr zierlich. Plin. lib. 3. epiſt. 9 *Eſt alioqui perdecorum, à me tamen non ideo fiet.*

¶ Décus, ŏris, dignitas, ornamentum, Zierheit / Schmuck. Cic. ad Planc lib. 10. fam. ep. 12. *Verum decus in virtute poſitum eſt,* der rechte Schmuck iſt Tugend.

¶ Decŏrare, ehren / zieren. *Laude, honoribus, præmiis decorari,* Horat. 1. Epiſt. 6. v. 37

Et genus & formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatum decorat Suadela Venuſque.

¶ Decoramentum idem ac Decus. Tertullian. de Cultu fœmin. cap. 12 *matronalia decoramenta.*

¶ Decŏrāmen, idem. Silius lib. 16. v. 268

Vittaque, majorum decoramen, fronte ſine ullo
Delapſa attactu.

Et Auſonius Moſell. v. 320

Molitos celſas, ſtudii decoramina, villas.

¶ Condecorare, idem ac Decorare. Plinius lib. 35 cap. 10 recitat verſus in Ardeate templo picturis adſcriptos:

Dignus digna loca picturis condecorabit &c.

Et Terentius prologo Hecyræ v. 37

Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.

¶ Dēdécus, infamia, turpitudo, Unehr / Schand / Schimpff. Cic. Tuſc. 2. cap. 5. *Nihil videri debet pejus dedecore.* In offic. lib. 1, 33 *Optima hæreditas à patribus traditur liberis gloria virtutis, cui dedecori eſſe, nefas judicandum eſt.* Sic, *Macula ac dedecori eſſe ſuis,* ein Schandfleck ſeyn. ad Heren. 4. cap. 35 *Dedecori eſſe ſtudiis ac literis.* ¶ Eſt & extremum hominis perditi convicium. Vid. Barth. ad Claudian. p. 80. edit. in 8vo.

¶ Dedecoroſus, ſchändlich / voller Schand. Victor Junior in Diocletiano: *Suſpectans necem dedecoroſam, venenum dicitur hauſiſſe.*

¶ Dedecoroſe, adverbium. Nero eadem Victoris epitoma exclamat: *Dedecoroſe vixi, turpius peream.*

¶ Dedĕcŏrare, unehren. Horat. lib. 4. od. 4

Dedecorant bene nata culpæ,

was wol gebohren iſt / wird von Laſtern geſchändet. *Dedecorare ſe flagitiis,* Salluſtius Jugurth. cap. 85.

¶ Dedecorator. Tertullian. Apolog. cap. 14 *Dedecorator deorum.* Schänder.

¶ Dedecoratio. Idem lib. 5. adv. Marcion. cap. 5. extr. *Carnis jam erubeſcentis dedecoratio.* Et de Anima cap. 34 *poſtrema dedecoratio.*

¶ Indĕcŏris, ſchändlich. Accius Athamante apud Nonium: *Cujus ſit vita indecoris, mortem fugere turpe haud convenit.* Virg. Æneid. lib. 7. v. 231 *Non erimus regno indecores:* & lib. 12. v. 25

Sunt alia innuptæ Latio & Laurentibus agris,
Nec genus indecores.

Claud. de laud. Stilic. lib. 2. v. 145

— — Non indecores æraria laſſant Impenſæ.

DĔCIVS. Decii Romani nobiliſſimi tres fuerunt, pater, filius & nepos, quemadmodum in primo Tuſcul. Q. cap. 37 Cic. ſcripſit. *Mors ſi timeretur,* inquit, *non cum Latinis decertans pater Decius, cum Etruſcis filius, etiam cum Pyrrho nepos, ſe hoſtium telis objeciſſent.* ¶ 2. Decius Rom. Imperator atrociſſimus Chriſtianorum perſecutor fuit, anno Chriſti 253.

DECRĔPITVS, feſſus ſenio atque defectus. Seht alt. Cic. pro Cœl. cap. 16 *triſtis ac decrepitus ſenex.* Vet. Gloſſ. *Decrepitus,* ἐσχατογήρως, ὑπερτάλαιος, ἰφθὸς, γέρων. Nonius *ſenem in dubio vitæ conſtitutum* interpretatur. Der auff der Grube gehet. A *crepero* nimirum, quod antiquis dubium ſignificat, deducens. Vid. Voſſ. lib. 3. Theolog. Natural. p. 819. Quod & Feſtus facit, qui tamen & aliam rationem adducit. *Sive* DECREPITVS, B inquit, *dictus, quia propter ſenectutem nec movere ſe, nec ullum facere poteſt crepitum.* Donatus: *quod ſæpe ei, ut morituro, plantis crepuerit familia.* Taubm. ad Epidicum Plauti act. 5. ſc. 2. ſi lucerna vel candela, quæ ultimum exſpirans crepitum edere ſolet, dici exiſtimat, idque proprie *decrepare* eſſe. De verbo autem *Decrepare* vide ſupra in Crepo. Adde Gataker. in Cinno 2, 14. qui Taubmanni ſententiam pluribus illuſtrat.

Decuſſare, Decuſſatim, quære in *As.*

Dedo, Verbum, vide in *Do.*

Defendo, in F. ſub. antiquo verbo *Fendo.*

Defetiſcor, Deformis, Defrugo, Defrutum, Degener, vide *fatiſco, forma, frux, ferveo, genus.*

DĔGO, degere: idem quod agere: unde & compoſitum eſt. Sic *degere vitam, ætatem, tempus,* paſſim invenies. Vide ſaltem pro Sex. Roſc. cap. 49. & 52. *Bellum degere,* pro gerere Lucret. dixit lib. 4. v. 965. ubi Gif. & Pareus *Degerere,* verbo ex Gerere compoſito legunt. Plaut. Moſtell. act. 3. ſc. 1. v. 3.

A mane ad noctem usque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.

¶ 2. eſt detrahere. Plaut. Epid. a. 1. ſc. 1, 63 *Degetur corium de tergore meo.* Die Haut wird mir über die Ohren gezogen werden. & Aulul. act. 2. ſc. 1. v. 43. *Ego iſtum, ſoror, laborem degam & diminuam tibi.* Adi Nonium, utroque exemplo uſum.

Degŭlare, vid. in *Gula.*

Dehiſco, Dejero, vide *hio, juro.*

DĒÏĂNĪRA, Oenei Ætoliæ regis filia, Herculis uxor. Hæc adeò forma eminebat, ut multos haberet procos, tandem Acheloo deſponſata eſt primò, deinde Herculi. Itaque nuptiarum gratia ortum inter eos eſt certamen, & ſuperato Acheloo, Herculi ceſſit. Ovid. 9. Metam. v. 136

Victor ab Oechalia Cenæo ſacra parabat
Vota Jovi, quum fama loquax pervenit ad aures
Deianira tuas.

DĔÏDĂMĪA, Lycomedis regis Scyri filia, quam Achilles, in Gynæceo regis ſub muliebri veſte latens, gravidam fecit, & ex ea Pyrrhum genuit. Vide Statii Achilleida. Propert. lib. 2. El. 9. v. 15

Quando ibi nec Peleus aderat, nec cærula mater,
Scyria nec viduo Deidamia toro.

Vide *Achelous.*

Dein & Deinde quære ſub *Inde.*

DĒÏŎPĒIA, Δηϊόπεια, nympha Junonis, Virgil. 1. Æneidos v. 72

Quarum, quæ formâ pulcherrima, Deiopeiam
Connubio jungam ſtabili, &c.

D Deiopeja, quinque ſyllabis.

DEIŎTĂRVS, tetrarcha fuit Galatiæ, Senatus Romani beneficio Rex appellatus. Cæſari amicus fuit, & tamen accuſatus à Philippo quodam, quod inſidias ipſi apud ſe divertenti ſtruxiſſet, à Cicerone defenſus eſt luculenta illa pro Dejotaro Rege oratione. Lucan. lib. 5. v. 55

— — — ſidumque per arma
Dejotarum & gelida dominum Rhaſpolin ora.

Ad Dejotarum regem ſenem novam exſtruentem urbem, Craſſus dixit, *O rex duodecimâ horâ ædificare incipis,* δωδεκάτης ὥρας οἰκοδομεῖν ἄρχῃ; refert Appianus in bellis Parthicis. De filio Dejotaro Cic. Attico lib. 5 ep. 17.

DĒÏPHŎBVS, Δηΐφοβος, Priami filius, Helenæ, poſt Paridem interfectum, maritus. Virg. Æneidos 6. v. 494

Atque hic Priamidem laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora, &c.

DĒĬPHĬLE, Δηΐφιλη, Adraſti fuit filia, Tydei uxor, ex qua Diomedes natus eſt.

Delecto, vide *lacto.*

DĒLEO, delere, διαίνω; ab antiquo *leo,* eſt extinguere, obruere, tilgen / vertilgen / auslöſchen. *Delere epiſtolam lacrymis,* Cic. 14. Epiſt.

Epist. 3. mit Thränen auswischen. *Delere literas, imagines.* Ad Herenn. 3. cap. 18 *Imagines, sicut litera, delentur. Delere ex animo*, pro Rosc. Am. cap. 2. aus dem Sinn lassen. Cicer. in Philipp. 1. cap. 1. *Omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui*, in ewiges Vergessen stellen. Idem pro Dejot. cap. 13 *Hæc nulla unquam vetustas obruet, nulla delebit oblivio.* ¶ 2. *Delere urbem, Rempubl.* ut, *Scipio Numantiam delevit*, id est, evertit, Cicer. 4. Cat. cap. 10. zu Grunde verderben/ zerstören. *Delere urbem incendio*, Nepos Themist. cap. 4. n. 1. abbrennen / mit Feuer vertilgen. *Delere copias hostium*, pro Lege Man. cap. 8. schlagen / ruiniren. Cæsar lib. 6. cap. 35 *dispersis ac pene deletis hostibus.* Deletus ergo plus est, quam fugatus. *Delecta cohortes*, Tacit. lib. 4. Hist. cap. 18, 2.

¶ Delebilis, qui potest deleri. Martial. 7. epig. 83 *nullis delebilis annis.*

¶ Indelebilis. Ovid. Metam. peroratione: *nomenque erit indelebile nostrum.*

¶ Deletio, ut *deletio exercitus*, Lucil. apud Nonium.

¶ Deletor, cujus fœmininum reperitur,

¶ Deletrix, ut, *sica deletrix*, Cic. Arusp. R. cap. 23.

¶ Delétilis, deletile, quod delet, ut, *Spongia deletilis*, ein Schwamm / damit man auswischt. Varro ap. Nonium.

¶ Deletitius, ut, *Charta deletitia*, ein Mappe / davon man das Geschriebene wieder ableschen kan.

Delibero, vide in *Libero.*

DELĪBŪTVS, oleo aut quovis humido imbutus, genetzt / gesalbet. *Delibutus capillus*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 46. *Delibutus medicamentis*, de Cl. orat. cap. 60. *Gaudio delibutum reddere*, Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6, 17. mit Freuden überschütten.

Delicatus vide in *Lacio.*

DELICVS, porcus depulsus à mammâ, ein Ferckel so vom Soge abgesetzt ist. Varro lib. 2. de Re rustica cap. 4.

Delinio, vide in *Lenio.*

Deliro quære in *Lira.*

DELPHI, Δελφοὶ, plurale, oppidum nobilissimum Phocidis, templo (quod Agamedes & Trophonius condidisse traduntur Ciceroni Tusc. 1. cap. 47) & oraculis celeberrimum. Ibi enim primò Tellus, hinc Themis, tandem Phœbus responsa dedere, teste Pausania in Phocicis. Phœbum seu Apollinem Constantinus M. ex adyto suo extraxit, tripode Constantinopolin lato. Socrates lib. 1. cap. 16. Hist. Eccl. ubi eum ævo suo fuisse scribit Priscianus lib. 1. Livius *orbe umbilicum Delphos* vocat lib. 38. cap. 48. Pindarus Pythionicarum Ode 6. principio: Ἀφροδίτας ἢ χαρίτων ἄρουραν, ὀμφαλὸν ἱερὸν μάκαιρα χθονός, *Veneris aut Gratiarum arvum, umbilicum horrisonæ terræ.* & Ovid. lib. ultimo Metamorphoseos v. 630

— — — mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt oraclaque Phœbi;

sed id falso creditum fuit. *Delphis oracula jam non edunntur.* Cicer. 2. de Divin. cap. 57. keinen Bericht mehr. Symmach. lib. 4. Epist. 33 *Non vides oracula olim locuta desiisse, nec ullas in antro Cumano litteras legi, nec Dodonam loqui frondibus, nec de spiraculis Delphicis ullum carmen audiri?* Deletum funditus templum Delphicum est terræ motu & fulminibus, nec postea unquam restructum. Vide de oraculo Pythio Delphis erudita multa in divinatione Peuceri. Responsa ejus intricata, & ænigmatica fuerunt, qua de re Voss lib. 4. Instit. Orat. p. 210.

¶ Delphĭcus, Δελφικὸς, ut, *Delphica laurus*, Claudian. Gigantom. v. 34. quod Apollini sacra esset. *Delphicus Deus*, Apollo est. Apulejus lib. 2. Milesc. p. 125. *Et ne Deus quidem Delphicus facile discerneret, duobus nobis jacentibus, quis magis esset mortuus.*

¶ Delphis fœm. pro Sacerdote Delphica usus est Martialis lib. 9. Epigr. 43 *Nec Delphis tua mentiatur ulli.*

Delphis autem masc. idem qui Delphin, quia dicatalectum Græcis. Vide Avien. Phænom. v. 700.

¶ Delphicŏla, Apollo Delphis habitans. Auson. Technopægn. cap. de historiis:

Ludit & Æacidem Parnassia Delphicola sors.

DELPHIN, īnis, & Delphīnus, i, Δελφὶς, belua marina inter omnia animalia, terrestria & marina velocissima, ein Delphin oder Meerschwein. *Curvi delphines*, Ovid. epist. Leandri v. 131. Et Horatius in art. poet. v. 30

Delphinum silvis, appingit fluctibus apros.

de illis, quæ non fiunt tempestive & in loco. *Delphinum cauda ligat, Delphinum natare doces*, proverbialia sunt de operis frustratis. T. Vespasianus Imper. admodum amans utilissimi præcepti σπεῦδε βραδέως, *Festina lente*, adumbrari illud in publicis curavit numismatis figura delphini anchoram complectentis, ut Delphinus festinationem, anchora quia navem sistit, tarditatem repræsentaret. Probat enim & Gellius lib. 7. cap. 8 Delphinos φιλανθρώπους, id est, hominum amantes; id quod multis ac variis probat exemplis Plutarchus in lib. de industria animalium. Quo pertinet & illa Historia de delphino, quam lib. 9. Ep. 33 disertissime juxta & elegantissime exponit. Apul. lib. 3. Flor.

Orpheus in silvis, inter Delphinas Arion.

Quippe, si fides fabulis, Orpheus ex illo desolatus, Arion naufragio præcipitatus ille immanium bestiarum delinitor; hic misericordiam belluarum obtestator. Ambo miserrimi cantores, qui non sponte ad laudem, sed necessario ad salutem nitebantur. Eos ego impensius miratur, si hominibus potius, quàm bestiis placuissent. ¶ 2. Delphinus sidus apud Aratum & Hyginum, quod Avieno Arati interpreti v. 700 alia forma dicitur:

subit inter sidera Delphis.

¶ Delphīnum, herba ignota, vide Scholiasten Dioscorid. interpret. & Matthioli.

¶ Delphinum Galli vocant aut natu maximum Regis filium, aut si filius non sit, designatum Regem, h. e. eum, qui Regi successurus est ob generis propinquitatem: ad hunc proprie pertinet ea regio, quæ Delphinatus dicitur. Vid. Conring. de Finibus Imperii Romano-German. cap. 24. itemque Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 79.

¶ Erat & Delphinium Athenis forum, ubi caussa disceptabatur, si quis se occidisse aliquem fateretur; sed jure diceret occidisse; aliud forum erat *Palladium*, quod erat τῶν ἀκουσίων φόνων, id est, de cæde non voluntariâ. Auctor de utroque Helladius in Eclogis Photii.

DELTŌTON, δελτωτὸν, sidus sic dictum à figura litteræ Δ. Cic. in Arato:

Andromedæ signum, Deltoton dicere Graji
Quod solitî, simili quia formâ littera claret.

Aliis minorum siderum aliquod, quod Triangulum vocamus, inter Andromedam & Arietem, Deltoton est. Vid. Hier. Vital. Lex. Mathemat. Aut in Cicerone conjunctio *Et* post *signum*, subaudienda.

DĒLŪBRVM, fanum; templum, præcipue paganum. Barth. ad Claudian. pag. 867. Ita dictum, quod ibi Dii ponantur: sicut Candelabrum dicitur, ubi Candela ponitur, ut ait Varro. Ein Götzen-Tempel. Cic. in Verr. 1. cap. 5. *Verres delubra sanctissima religionibus consecrata depeculatus est.* De Etymo vocis alias tres opiniones habentur. Alii *delubra* à diluendo dicta ea templa volunt, quæ uno tecto plures ædiculas continerent diversis Diis consecratas; quod uno tecto à diluvio pluviarum munirentur. Alii verò ea templa *delubra* appellata statuerunt in quibus labra sunt, ad abluenda corpora. Denique fuerunt, qui *delubra* dicerent ligna decorticata, quasi delibrata, hoc est, libro seu cortice nudata quæ pro Diis venerabantur. Priores duas Servius affert ad 2. Æneid. v. 225. Universus tres Ascon. in Divinat. Cicer. in Verr. Sed ultimam improbat ac rejicit: quem Festus sequitur. Vide & Christophori Coleri Parerg. cap. 2. *Musarum delubra colere* Cic. dixit pro Archia cap. 11.

DĒLVS, Δῆλος, insula Cycladum clarissima, Apollinis templo celebris, dicta à repentina, posteaquam undis aliquando obruta esset, apparitione, quia δηλόω *ostendo*, δῆλον *manifestum.* Eadem & errare credita, antequam ibi Apollo nasceretur. Unde Claudianus Paneg. de 4. Consulat Honor. v. 133.

Hæsit Apollineo Delos Latonia partu.

Vide Philonem libro de incorrupt. mundi pag. 743. ubi docet & *filiam Ponti* eà de caussa Pindaro appellatam, Commune ærarium Græciæ aliquando fuisse Nepos observat in Aristide. Dicta fuit & Cynthia, & Ortygia à coturnicibus ibi primum repertis aut visis: ὄρτυξ coturnix.

¶ Dēlius, Δήλιος, *Apollo Delius, Vates Delius. Delio natatore opus est*, proverbialiter de obscuris dicitur. Vide Chiliades, & Diog. Laërt. vitâ Socratis.

¶ Dēlĭăcus, ut *vasa Deliaca*, Cic. pro S. Rosc. cap. 46. *Deliaca supellex*, Idem 4 Verrin. c. 73.

¶ Deliacum veteres & pro gallinarum curatore posuerunt. Deliaci enim valde solerter curarunt gallinarum ὀρνιθοτροφίαν & ex iis magnos fructus perceperunt, ut docet Varro lib. 3. de R. R. cap. 9. ad quem locum v. Jos. Scaligerum. Ubi & qui apud Petronium *reciși Deliaci manu* sint, interpretatur. ¶ De navi Deliaca Plutarchus libro, an seni gerenda Resp. pag. 786. F.

DĒMĂDES, Δημάδης, Orator Athenienſis potens, dives & luxuriosus, de quo multa Plutarchus in Demosth. Pudorem ajebat in muliere pulchritudinis arcem esse. εἶπε τὴν αἰδῶ τῆ καλλους ἀκρόπολιν εἶναι, Stob. Philippum Regem, cum is aliquando victis à se impudenter & contumeliosè illuderet, liberè admonuit, ac cum, ô Rex, dixit, fortuna Agamemnonis personam tibi appoſuerit, nonne pudore afficeris Thersitæ actiones referens? βασιλεῦ τὴς τύχης σὺ σκευάσιος ὑφ' ὧν πάσχεις Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς δὲ τὰ αἰσχύνην παρέχοντα ἔργα ζηλοῖτε. Diod. Sicul. lib. 16.

DEMARATVS, Corinthius, Tarquinii Prisci, quinti Romanorum Regis Pater. Liv. lib. 1. cap. 34. ¶ 2. Et alius Lacedæmoniorum dux, cum exularet apud Athenienſes, bellique contra patriam cerneret apparatus, plus se debere patriæ, quàm Atheniensibus ratus clam certiores fecit Lacedæmonios. ¶ 3. Ex *Demarato* historico adduxit nonnulla Joan. Stobæus.

DĒMARCHVS, princeps populi seu Tribunus plebis, Spart. in Adrian. Δήμαρχος.

DĒMEA, persona senilis, rustica & dura, Terent. in Adelph.

Demens, vide *Mens.*

DĒMĒ-

DĒMĒTRIVS, Δημήτριος, Antigoni Macedoniæ Regis filius fuit, post Alexandrum præter alios Macedonas nomine & virtute clarus. ¶ 2. Demetrius alius Phalereus, Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, fuit Theophrasti auditor, de quo multa in Bruto Cicero. Hic à Cassandro Macedoniæ Præfectus datus Athenis, cum iis potitus esset, de quo Strabo lib. 9. & Diogen. Laërtius: qui & CCC statuas ei positas tradit, quarum & Nepos Miltiade meminit. Regem is Ptolemæum hortabatur, ut libros de regno scriptos emeret ac legeret. Primus suavitatis in dicendo studiosus fuit. Consessit Apophthegmata septem sapientum, quæ Stobæus exposuit, & suis locis adducuntur. Extat ejus liber de Elocutione, impressus Græce & Latine Basileæ. Demetrium tamen Rhetorem alium esse à Phalereo comprobat Vossius lib. 6. Instit. Orat. p. m. 433. 434. ¶ 3. Demetrius tertius Syrus fuit Ciceronis præceptor, quemadmodum ipse testatur in Bruto; *Eodem tempore*, inquit, *Athenis apud Demetrium Syrum, veterem & non ignobilem dicendi magistrum, exerceri solebamus.* ¶ 4. Alius etiam Demetrius Cynicæ sectæ Philosophus fuit, Vespasiano imperante, Sueton. Vespas. cap. 13. & Tacit 15. Annal. cap. 34. ubi Lipsium, si placet, vide, & Voss. lib. 2. pag. 535.

DĒMIVRGVS, Δημιουργος, magistratus nomen est. Livius 38. cap. 30 *Demiurgis civitatem, qui summus est magistratus, evocantibus*, &c. Et Demostheni δημίουργος, magistratus quidam fuit Peloponnesi.

DĒMIVM, sic enim apud Plin. legitur lib. 37. cap. 7 in descriptione Sardæ gemmæ: *In India trium generum, rubrum, quod & demium vocant à pinguedine*, &c. δημὸν, pingue Græcis est.

DĒMO, demsi, demere, benehmen/ *Demere metum, sollicitudinem*, Cic. Att. 11. epist. 15. *molestiâ*, Terent. a. 5. sc. 3, 33. Sic Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 94

Demè supercilio nubem, plerumque molestam
Occupat obscuri speciem.

id est, explica frontem liberaliter, ne adducto & ad severitatem composito vultu, superbus & fastuosus videaris. *Demere ungues*, die Nägel abschneiden/ Plaut. Aulul. 2. sc. 4, 33. *Ignominiam alicui demere*, Livius lib. 2. cap. 6, Einen aus der Schande bringen. *Demta æternitate*, id est exceptâ, das ausgenommen/ was die Ewigkeit belanget/ Cicer. 2. de fin. cap. 27.

¶ Adimo autem, & Eximo non à *demo* veniunt: sed ab *Emo* potius, quod & mediæ quantitas evincit; Vide infra sub *Emo*.

DEMŎCHĂRES, Orator Atheniensis, Demosthenis Nepos ex sorore. Legatus cum aliis ad Philippum Regem ab Athenienses missus expositis mandatis, petenti regi, quid gratum Athenienses facere posset, respondit, *Suspende te.* Indignantibus ob eam rem exteris, Rex incolumem dimisit, *Vos*, inquiens, *exteri Athenienses renunciate, quosnam censeant superiores, utrum qui talia dicunt, an qui audiunt patienter.* Senec. lib. 3. de Ira c. 23.

DEMOCLES (Ciceroni *Damocles*) adulator ille fuit, quem quod Dionysii beatam vitam prædicasset, tyrannus regio induit habitu, & mensam copiose instructam apponi ei jussit, sed super caput ejus suspendit gladium ex tenuissimo filo dependentem, ut tyrannicam vitam miserrimam esse inde animadverteret. Cic. 5. Tuscul. c. 21.

DĒMOCRATIA, δημοκρατία, gubernatio vel principatus populi, ein Regiment/ da die Gemeine die Oberhand hat. Contrarium Aristocratiæ, quæ optimatum est principatus.

DEMOCRĪTVS, Abderites, diligentissimus scrutator naturæ: hic ut omni curæ liber contemplandis rebus vacare posset, fundos agrosque suos reliquit incultos, in nemora secedens, quam ob caussam civibus suis pro phrenetico habitus fuit. Ad quem curandi caussa cum missus Hippocrates, & collocutus cum eo esset, reversus, sapientissimum ipsum, dementesque illos proclamavit, qui eum stultitiæ accusarent. Vide Hippocratis Epistolas. De instituto autem isto Democriti, præter Laërtium, Cicero lib. 5. de finibus itemque Origen. lib. 2. contra Celsum pag. 46. Perstringit quoque Horatius lib. 1. Epist. 12. Idem Cicero 1. Tuscul. cap. 11. & lib. 2 de Natura Deorum sub fin. *magnum virum* appellat, quod sapientiæ studium, ante divitias, honores, gloriam habuisset. Idem iste Democritus luminibus oculorum se sponte privasse traditur, ne videndi illecebris à contemplandi studio revocaretur. Quod tamen Laberius Poëta ideò factum ait:

Malis bene esse me videret civibus,

ut ipse loquitur. Vid. Gell. lib. 10. cap. 17. Sed dubitat de eo Cicero lib. 5. de finib. cap. 29. Plutarchus verò plane falsitatis arguit libro de Curiositate. Hoc quoque commemoratur de Democrito, irrisisse humanas res, quas Heraclitus contra deflevit perpetuò. In quo Democritum rectius, quàm alterum fecisse, statuit Seneca: cum tamen interim satius existimet, placide accipere neque in risum excidere, neque in lacrymas. Vide ipsum de Tranquillitate animi cap. 15. adde Juven. Satyr. 10. v. 28. seqq. Fortuito omnia ex atomis facta asserere conatus est. Lactant. lib. 1. cap. 2. Democrito egregia multa Cicero tribuit: cujus & illa Stobæus annotavit, πᾶς ἀνυχίας πάσης αἱ πόνοι ἡδίονες, *Otio labores omnes jucundiores sunt.* Item: πλέονες ἐξ ἀσκήσιος ἀγαθοὶ γίγνονται, ἢ ἀπὸ φύσιος. *Plures exercitatione boni evadunt, quam naturâ.* Odore panis calidi morti propinquus vitam per triduum extraxit, cum Cereris sacris interesse soror cogeretur. Mortuus tandem placide est 109 ætatis anno, ut Hipparchus ait. Diog. Laërtius.

¶ Democrĭtēus, ut, *Sint sane illa Democritea vera*, &c. Cic. de divinatione lib. 2. cap. 13.

DĒMŎDŎCVS, δημόδοκος, citharœdus cœcus, quem apud Alcionum in convivio cum Ulysse de Veneris & Martis adulterio, & de equo Trojano, canentem introducit Homerus lib. 8. Odyss. Vossius sub hujus personâ Homerum se ipsum depingere putat, cui ait bonum cum malo datum divinitus: nam orbatum fuisse visu, at insignem fuisse arte musica: lib. 1. Instit. Orat. p. 76.

DĒMŌNAX, Philosophus fuit Hadriani Imperatoris temporibus, qui nihil prius habuit amicitiâ, Centenarius decessit, elatus publico sumtu. Lucian.

DĒMOPHOŌN, Thesei & Phædræ filius, ad quem extat Phyllidis Thraciæ reginæ epistola apud Ovidium.

DĒMOSTHĒNES, Δημοσθένης, Athenienses, oratorum Græcorum princeps. Natus fuit patre Demosthene, quem cultellos vendidisse ait Val. Max. lib. 3. cap. 4. Certè μαχαιροποιὸς vocatur ab Æschine Orat. περὶ παραπρεσβείας. Vid. Juvenal. Sat. 10. v. 130. Cum Platonis studiosissimus esset, dicendi artem didicit ab Isocrate, qui duas minas, cum plures solvere per tenuitatem suam Demosthenes non posset, pretium constituit. Naturæ & ingenii beneficiis cum minus valeret, impedimenta multâ diligentiâ atque industria, quemadmodum de eo Cicero scripsit, superavit. Nam & in secreto subterraneo loco se exercens, quâ ne primam quidem literam ejus artis, cui studeret, proferre rectè posset, conjectis in os lapillis emendavit, ac vocem sibi currendo, scandendo, pronunciandoque adeo confirmavit, ut planius ipso loqueretur nemo. Bis in exsilium pulsus quod habuit in insula Calauria juxta Trœzenen, cum inde ad Antipatrum trahendus esset, venenum, quod in calamum, quo scribebat, clam abdiderat, suxit ac paullò post exanimem se persecutoribus suis tradidit. Ad quod non inscite allusisse Juvenalis videtur, hæc de Ciceronis & Demosthenis exitu ostendens Satyr. 10. v. 118

Eloquio sed uterque perit Orator; utrumque
Largus & exundans leto dedit ingenii fons.

Athenienses statuam ei æream posuerunt cum inscriptione hac: *Si pares ingenio tibi vires fuissent Demosthenes, Graciæ nunquam apud Macedonas imperium fuisset.* Plutarchus.

DĒMVM, adverb. tandem; cum aliis junctum elegantiam habet. Terent. Adelph. act. 5. sc. 8, 15. *Ego nobus maritus anno demum quinto & sexagesimo*, &c. Nun allererst/ nach dem ich 65 Jahr auf dem Hals habe. ¶ 2. Nunc demum, nun allererst. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 12 *Vah nunc demum intelligo!* Cicero Attic. *Nunc demum literis tuis rescribo; quas ad me misisti.* ¶ 3. *Tum demum*, Plaut. Mil. 4. sc. 8. v. 55 denn erst. ¶ 4. *Ita demum*, also erst. Quintil. Declam. 10. *Ita mihi demum satisfacies*, also und damit wirst du mich erst vergnügen. ¶ 5. *igitur demum*, pro tum demum, non semel posuit Plautus: ut, Mostell. act. 2. sc. 1. *miserum est opus, igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet.* Rudent. a. 4. sc. 2, 25. *Jam ubi liber ero, igitur demum instruam agrum.* ¶ 6. Præcipue, omnino: sæpius enim, quando jungitur cum *is, ea, id*, hanc habet significationem. *Is demum, Ea demum*; Cicer. in Sallust. *Ea demum magna voluptas est; æqualem ac parem verbis vitam agere*, hoc est, ea solum, vel omninò, das ist allererst/ oder eigentlich eine grosse Lust/ ꝛc. Valla lib. 6. cap. 21.

Denarius, vide *Decem.*

DENDRACHATES, Dendritis, gemmæ sunt Plin. lib. 18. à δένδρος, arbor.

DENDROCISSVS, δενδρόκισσος, hedera arborea stans sine adminiculo, Epheubaum/ κίσσος, hedera, δένδρον, arbor.

DENDROIDES, æ, herba, tithymali species, eine Art der Wolffsmilch/ in petris nascens, Dioscoridi.

DENICALES, feriarum nomen, Todtenfest. Colum. lib. 2. cap. 22 *ferius denicalibus mulos jungere non licere.* & Gell. 16. cap. 4 *Denicales lacrymæ.*

DĒNĪQVE, adverb. ordinis, collocari solet in fine sententiæ post multa enumerata; Aliquando etiam Orationis, Ter. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 16

— — quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.

Neque enim ibi audiendus Rivius est; qui post τὸ *ferre* stigma ponit, & τὸ *denique* ad sequentia refert. Contra enim, ut produximus, citatur hic locus & Ciceroni 1. de Fin. & Donato in Phormione ad illud act. 1. sc. 2. v. 71 *Quid sit denique?* Ad quem locum idem observat morem esse Terentio *denique* in fine sensus ponere. Ita & Hecyra act. 1. scen. 2. v. 81. Præcedente unico membro idem est ac *breviter, uno verbo.* Corn. Nep. Eumen. cap. 12, 1. Sic sæpius alii. Interim tamen aliquando & ponitur, cum nihil præcesserit. Flor. lib. 1. c. 16 *Nihil mollius cælo* [Campaniæ] *denique hic floribus vernat.* Quam lectionem contra alias tuetur Gruterus non modò: sed & Salmas. Exercitat. notatque

Freinshemius ibi sic usum Patricula Justinum quoque & Pagi- A
nianum. Cæs. lib. 2. de Bell. Gall. cap. 33 *Illi, ante inito, ut intellectum est, consilio, quod deditione facta, nostros præsidia deduturos, aut denique indiligentibus servaturos crediderant.* Nep. in Regibus cap. 2 *Minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus* &c. ¶ 2. Pro *tandem* usus Lucretius lib. 3. v. 764

Quare dissolvi quoque debent (animæ) posse per artus
Denique ut intereant una cum corpore cuncta.

Nepos in fragmento de Corneliâ Gracchorum matre: *Denique quæ pausa erit, & quando desinet familia nostra insanire?* ¶ 3. *Nunc denique*, pro etiamnum, posuit Albinovanus Elegia ad Liviam, v. 105

Talis in umbrosis nitis nunc denique silvis
Desiet Threicium Daulias ales Itys.

¶ 4. *Tum denique*, pro tum demum, Plaut. Captiv. a. 1, sc. 2. v. 39.

Tum denique omnes nostra intelligimus bona,
Cum quæ in potestate habuimus, ea amisimus.

DENS, dentis, qui cibos conficiunt, quasi *edentes*. Horum alii dicuntur *anteriores*, *dividentes* τομικοὶ & γλαφυροὶ, quod in risu nudentur, die förder Zähne: quibus proximi sunt *Canini*, die spitzen Zähne: ulteriores *molares* dicuntur, à Græcis γόμφιοι, die Backen-Zähne: ultimi, qui postremi post annos septem nascuntur, κερατῖναι dicuntur, a Varrone *genuini*, die verborgenen Backen Zähne / quos Plinius tamen post annum vicesimum nasci tradidit lib. 1. cap. 37. Vide & Rigaltium ad Artemid. pag. 15. & 26. *Dentes scabri, exigui*, Sueton. Aug. cap. 69. *Piceique buxeique*, Martial. lib. 2. Epigr. 41 sunt. *Atri* sive *obscuri dentes*, ut vocat Juvenal. Satyr. 6. v. 144. & *nitentibus* opponit: schwartze Zähne. Horatius tamen *atros* vocat, quos *Theonimos* alibi dixit, de quo infra. *Dentes nascuntur*, Celsus 7. cap. 12. *Dentes stupent*, vid. *Stupeo*. *Dentes eruere* Plin. 28. cap. 8. *evellere* Idem 30. cap. 3. ausreissen. *Dentes decidunt anno septimo*, Plin. lib. 7. cap. 30. fallen aus. *Omnes dentes labefecit mihi*, los geschlagen. Apul. Apol. p. 278 *Exotico pulvere dentes emaculare*, mit Zahn-Pulver reiben und reinigen. *Dentes scalpere & fricare*, die Zähne stören / Plin. 30. cap. 4. *Dentibus stridere*, Cels. 1. cap. 6. mit den Zähnen knirschen. *Tangere male dente superbo*, id est, fastidire, verschmählich und mit Eckel essen / Horat. 2. Serm. Satyr. 6. v. 87. *Dente maledico carpere*, Cic. pro Balbo c. 26. lästern und zur Bank hauen. *Albis dentibus videre*, est effusius ridere, ita ut dentes denudentur, Plaut. Epid. act. 3. sc. 3. v. 48. *Dente Theonino rodere, rodi. Dente Theonino circumrodi*, Horat. lib. 1. Epist. 19. conviciis lacerari, formula sumta à petulantia & maledicentia Theonis poetæ. *Mordere genuino*, est clanculum obtrectare & conviciari, heimlich stechen / propterea quod genuini in aliquibus vix conspiciantur. Hieronymus *genuinum infringere*, contra Rufin. lib. 1. cap. 7 dixit, ubi vide Mar. Victorii Scholion, quo lectionem hanc contra vulgarem *infigere*, ex Persii Satyr. 3. v. 115 defendit. Martial. lib. 13. Epigr. 2 B

— — quid dentem dente juvabit
Rodere? carne opus est, si satur esse velis.

Rursus *Dente morderi invido* Horat. dixit lib. 4. carm. od. 3. *Atros dentes* dixit lib. 1. Epist. 18. v. 7. Symmach. lib. 10. Epist. 1. *Præconia virtutum tuarum presso dente perstringo*. Confine illi videtur, quod lib. 1. Epist. 6 legas: *Ille Seberos, Catones, gentem Fabiam, decora Scipionum totumque triumphalem Senatum, parcâ laude perstrinxit*. At *Dentes restringere*, gestus est irascentis: labella verò ridentis. Scip. Gentil. ad Apolog. Apul. pag. 51. Barth. ad Claudian. p. 161. *Dentium crepitus & stridor* metum arguit. vid. Lambin. ad Horat. lib. 1. Ep. 18. p. 347.

¶ Dens etiam ferrum notat, quo præfixum venabulum est, Gratio Cyneget. v. 108

Ille etiam valido primus venabula dente Induit.

Nam, ut Nonius observat, Dentes non solum sunt, quibus cibus atteritur, sed omne, quo aliquid exsecari vel teneri potest. Sic *dens anchoræ* apud Virgil. 6. v. 3

tum dente tenaci
Anchora fundabat naves.

Et *dens vomeris* sive *antri* apud eundem Georg. 2. v. 423 C

tellus cùm dente reluctatur unco.

Unde Plinius lib. 18 cap. 18 *Incisuras resupinus in arando mordeat vomer*. Et Columella lib. 2. cap. 4 *Resputitur duritiâ soli dens antri*. Venuste quoque *falx* Georg. 2. v. 406 *dens curvus Saturni* appellatur.

¶ Denticulus. Apul. Apol. p. 278 *Quæ malum, ratio est, linguam mundam & lotam, vocem contra spurcam & terram possidere? vipera vitu, nivео denticulo atrum venenum inspirare?*

¶ Dentio, dentire, dentes emittere, Zähne gewinnen. Plin. 30. cap. 3. *pueri tarde dentientes*.

¶ Dentitio, das Zahnhäcken. Plin. 30. cap. 15. *Ad dentitiones cerebrum pecoris utilissimum est*.

¶ Dentatus, der Zähne hat. *Male dentatus*, dem die Zähne ausgefallen / der wenig Zähne hat / Ovid. lib. 1. de remed. amoris v. 340. ¶ 2. Dente politus, levigatus. Sic Cicero lib. 2. ad Quint. Fratr. Epist. 14 *Dentatam chartam* dixit, ut rectè interpretatus Manutius est. Male enim de acerbâ & mordace scriptura Erasmus interpretatus est: de quo & supra monuimus in *Calamus*. D

¶ Denticulatus, denticulatum, quod ad dentium formam factum est, *Serra denticulata*, aut *dentata* potius; *falx denticulata*, Colum. lib. 2. cap. 21. *Bina brachia denticulatis forcipibus*, Plin. lib. 9. cap. 31. de cancris.

¶ Dentale, lignum cui vomer inseritur, das Holtz am Pfluge / so das Pflugschar fast; Virg. 1. Georg. v. 172. Vid. *Aratrum*.

¶ Dentifricium, medicamentum quodcunque quo dentes fricantur, ut mundi fiant & candidi, Scribon. Largus compos. 59 *Dentifricium, quod splendidos facit dentes, & confirmat*. Plin. lib. 28. cap. 11 *capitis eorum* (lupi leporis) *cinis dentifricium est*. Zahnpulver. Apulejus Apologia pag. 277 ed. Elmenh. *Mundicinas dentium* vocat.

¶ Dentiscalpium, Zahnstörer / Zahnstocher. Martial. lemmate 14. epig. 22.

¶ Dentifrangibulum, ein Zahnbrecher / instrumentum quo dentes effringuntur. Ita pugnos vocat Plautus non invenuste act. 4. Bacch. sc. 2. v. 14.

¶ Et masculinum, *Dentifrangibulus* ibidem v. 23.

¶ Apud quem & *dentilegus* est in Captiv. a. 4. sc. 2. v. 18. hoc est, ita percussus, ut opus ei sit suos dentes colligere.

¶ Et *edentare*, id est, dentes excutere. Idem Rudente a. 3. sc. 2. extr. *Nimis velim improbissimo homini malas edentaverint*.

¶ Edentulus, qui dentibus caret, in Casinâ act. 3. sc. 2. v. 20. Vide adagium, *Edentulus vescentium dentibus invidet*.

¶ Edentula, fœm. Idem Mostell. act. 1. sc. 3. v. 118 *vetula, edentula*, &c.

¶ Bidens, masc. instrumentum fossorum, sic dictum à duobus dentibus, Græce Δίκελλα, eine Weinhacke / Karst. Colum. 4. cap. 14. Virg. 2. Georg. v. 355

duros subigit bidentes. Et ibidem v. 400
— — glebasque resolvit
Æternum frangenda bidentibus.

¶ Bidens etiam pro *ove* ponitur. Quod scil. duos dentes eminulos habeat, ut putat Festus & verus Scholiastes Horat. ad lib. 3. Od. 13. At verò Nigidius apud Gell. lib. 16 cap. 6 ab ætate sic dictas censet, quæ videlicet *bima*. Ut *bidens* sit quasi *biens* h. e. binorum annorum. Videtur tamen Gellius adstipulari Hygino, qui *bidentes* dictas censuit, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Vide & Scalig. Castigat. in Festum. Item Conject. in Varronem. Virgil. 6 Æn. 39 *mactare lectas de more bidentes*: & lib. 7 v. 93 *lanigeras mactabat more bidentes*, id est oves. Observandum vero ex Gellio non oves solum, sed & tauros, verres, bidentes dici.

¶ Bidental dicebatur τόπος κεραυνόπληξ, id est locus de cælo tactus, quod in eo bidentibus sacrificaretur. Vide Scaliger. ad Fest. Hinc & Pers. Satyr. 2. v. 27 *bidental* dixit hominem fulguritum: *Triste tace lucis ebitandumque bidental*. Ubi Scholiastes: *Bidental locus sacro percussus fulmine, qui bidente ab aruspicibus consecratur, quem calcare nefas est*.

¶ Tridens, ejusdem generis quicquid tres habet dentes, was drey Hacken oder Spitzen hat. Plin. lib. 9 cap. 15 de thynnis: *ne tridente quidem in eos sæpius jacto territi*. ¶ 2. Et sceptrum Neptuni. Virg. 1. Georg. v. 13. & 1. Æn. 142.

¶ Tridentifer, Neptunus, de illo sceptro appellatus. Ovid. 8. Metam. v. 597.

¶ Tridentiger, idem. lib. 11. Metamorph. v. 203.

Cumque Tridentigero tumidi genitore profundi.

¶ Tridentipotens, idem Neptunus. Silius lib. 15. v. 159 *Dive Tridentipotens*, ut in MSS. est: ruptum vulgo *tridente potens*.

DENSUS, densum contrarium raro, dicke / dichte / frequens; ut *Densus aër*, Horat. 2. od. 7. quod Celsus Præfat. dixit *cælum densum*, idque *tenui* opposuit, dicke trübe lufft. *Silva densa atque aspera*, Cicer. Attico 12. ep. 15. *Densos fertur moriturus in hostes* Virgil. 2. Æn. v. 511. *Densior hic tellus*, igni & aëre, Ovid. 1. Metam. v. 29 *Densiores silvæ* Cæs. 3. Gall. extr. *Spes densissimæ*, ibid. lib. 2. cap. 22. *densissimus imber* Virg. 1. Georg. v. 334.

¶ Densè, adv. dicht / dick / cujus Comp. usus est Plin. 16. cap. 37 pr. *alvi cæsa densius innumero herede prosunt*, wachsen dichter, Ovid. 1. Pont. 9. v. 11

Nulla tamen subeunt mihi tempora densius istis.

Superl. Vitruv. lib. 5. cap. ult. *bene & quam densissime calcatum*.

¶ Densitas, spissitas. die Dicke, Plin. 9. c. 45. extr. *densitas spissa*. Gellius lib. 2. cap. 6. *densitas auri*.

¶ Denso, densare, dichte an einander fügen. Virg. 1. Georg. 248. *densantur nocte tenebræ*.

¶ Et denseo, densere quod germanum, alterum verò *densare* corruptum putant Lambinus ad Horat. lib. 1. Od. 20. & Giphanius, Indice Lucretiano, quos vide.

¶ Densatio. Plin. lib. 30. cap. 7. *Prima densatio in bitumen liquidum cogitur*.

¶ Densescere, dicht / dick werden. Paullinus Petrocorius lib. 6 de vita Martini v. 234

Vicinum doluit tenebris densescere solem.

¶ Addensare. Plin. 20. cap. 21 *aquam addensari atque lactescere*.

¶ Adden-

¶ Addenſere, Virg. Æn. 10. v. 432. denſum efficere, *Extremi addenſent acies.*

¶ Circumdenſatus. Juvencus lib. 3. v. 713 in Matth. 21

cui jugera multa nitentis
Vineti ſepes circumdenſata coercet.

¶ Condenſus, denſus. ut, *olivetum crebris arboribus condenſum*, Hirtius B. Afr. cap. 50. *Condenſæ turmæ*, ibid. cap. 14. *Condenſæ acies*, Livius lib. 26. cap. 5. Et Silius lib. 13 v. 600

Harpyiæque fovent nidos, atque omnibus hærent
Condenſæ foliis.

¶ Condenſare. Colum. lib. 7. cap. 8. de caſeo: *ponderibus condenſatur.* Hirtius c. l. cap. 13. de acie: *lævis armaturæ Numidas & ſagittarios pedites interpoſuerant, & ita condenſaverant, ut* &c.

¶ Condenſére. Lucret. lib. 1. v. 392 *quia ſe condenſeat aer.*

¶ Condenſatio. Vet. Gloſſ. *Condenſatio*, συνάφεια.

¶ Perdenſus, ſehr dicht. Colum. 3. cap. 12 *perdenſa humus.*

¶ Prædenſus, idem. Plin. 18. c. 18 *prædenſa terra.*

DENVO, adverbium, de integro, rurſus, von neuem an / von forn an. ut, *Denuò recitare*, Cicer. Verrin. 3. cap. 14. *Ædificantur ædes totæ denuò*, Plaut. Moſtellar. act. 1. ſc. 2. v. 36. *Denuo rebellare*, Livius lib. 10. cap. 31.

DEORSVM, adverbium, pronunciandum cum aliquantula mora in prima ſyllaba, quemadmodum Quintilianus monuit. herrain prima ſyllaba, quemadmodum Quintilianus monuit. herabwerts / hinabwerts. *Deorſum verſus*, Terent. Adelphis act. 4. ſc. 2. v. 37. Et Columella lib. 12 cap. 43 *deorſum verſus ſpectantes.* Contrarium eſt *ſurſum*, cum quo etiam conjungi poteſt. Seneca de Tranquill. cap. 11 *In tanta rerum ſurſum ac deorſum cunctium verſatione*, bunt über gehen. Idem de Providentia c. 5 *Non erit illi planum iter; ſurſum oportet ac deorſum eat, fluctuetur*, &c. Sic *Surſum, deorſum curſitare*, Eunuch. act. 2. ſc. 2. v. 47. ἄνω κάτω πάντα, auff und nieder.

¶ Deorſus, Apulejus dixit lib. 8. p. 207.

Depetigo, vide *Petigo.*

DEPSO, ĕre, quod apud Catonem c. 90. & Varronem apud Nonium legitur pro manibus ſubigere, mit den Händen kneten und wirken / obſoletum eſt, à Græco δέψω, quod eſt coquo ſeu mollio.

¶ Depſiticius, geknetet. Cato cap. 74. *Panem depſiticium ſic facito*, &c.

DERCE, ſeu Derceto, Syrorum dea, de quâ in Atargatis.

DERECTARII, qui malis artibus in alienas domus furandi animo ſe dirigunt, & ſcandunt. Dalechamp. ad Plin. lib. 19. cap. 4. p. 898. Cujac. lib. 10. Obſervat. cap. 27.

Defero, vide *Sero.*

DĒSES, idis, otioſus, ignavus, iners: nam deſes dicitur qui à labore deſiſtit. Vall. träg / faul. Livius lib. 3. cap. 68 *Sedemus desides domi mulierum ritu inter nos altercantes.* Gellius lib. 13. cap. 8 *homines ignavi ac deſides.* Et Columella lib. 7. cap. 12 *deſidem agricolam ab opere ſuo reddit.* Sic *annus deſes* Statio eſt in quo nihil agitur, principio lib. 3 Silvarum: & eodem lib. Silva 5. v. 85 *deſidis otia vitæ.*

¶ Indēſes, nicht faul / wacker. Gell. lib. 7. extrem. *non omnino inculpatum neque indeſidem viſum eſſe.*

¶ Deſidia, inertia, Faulheit. *Propter deſidiam in otio vivere*, Cic. 2. Agr. cap. ult. *Languori deſidiæque ſe dedere*, Offic. 1. cap. 34, ſich auf die faule Seite legen. *Delicius, otio, deſidia animum infici*, in Tuſcul. 5. cap. 27. Horat. 2. Serm. Satyr. 3. v. 14

Vitanda eſt improba Siren
Deſidia, &c.

¶ Deſidies, idem quod Deſidia, apud Lucret. lib. 5. v. 49

¶ Deſidioſus, faul / müßig. Ovid. Remed. Amor. v. 161

Quæritis, Ægyſthus quare ſit factus adulter?
In promtu cauſſa eſt, deſidioſus erat.

Comparative: *Majores noſtri, qui in oppido ſederent, quam qui rura colerent, deſidioſiores putabant*, Varr. procem. lib. 2. de Re Ruſtica. Superante gradu, *Inertiſſimum & deſidioſiſſimum otium*, ſchändliche / ſtinckende Faulheit / Cic. 2. Agrar. cap. 33.

¶ Deſidioſè, adverbium. Faullentzend. Lucret. 4, 1129 *deſidioſe agere autem.*

DĒSĪDĔRO, deſiderare, eſt, *rei alicujus deſiderio teneri*, begehren / Verlangen haben / Mangel haben. *Non deſidero id magnopere*, nach dem hab ich kein ſonderlich groß Verlangen. *Deſideramus imperium*, &c. Cicer. Att. lib. 7. ep. ult. *Sin erit bellum, partes meæ non deſiderabuntur*, es ſoll an mir nicht mangeln. ¶ 2. Opus habere, expoſcere. Idem de Senect. cap. 10. *Non curia vires meas deſiderat*, bedarff meiner nicht. *Deſiderari cœpta eſt diligentia Epaminondæ*, Nepos in Epam. cap. 7, 1. id eſt, hunc potius præeſſe, cujus virtus viam ſpectata erat, omnes cupiebant. Paraphraſeos inſtar eſſe poteſt ad hunc locum illud Taciti de Agricola cap. 41. n. 3. ¶ 3. Vermiſſen / Mangel finden / præſertim de cæſis acie, ut, *deſiderati ſunt eo prælio* &c. vid. Cæſ. 1. Civ. cap. 51. & lib. 3. cap. 53. & Curt. lib. 3. cap. 11. n. 27. Sic etiam dicimus: *Hoc in te deſidero*, den Mangel befinde ich an dir. Cic. in Verr. 6. cap. 44. *Nec quicquam eo de ſano, præter unum ſignum ex ære, deſideratum eſt*, nichts vermiſſet worden. ¶ 4. Aliquando & pro poſtulare, rogare ponitur. Suet. Aug. cap 40. *Deſideranti conſuetudinem veterem conceſſit rurſus.* DESIDERANTI, id eſt petenti. Vide mox *deſiderium.*

¶ Deſidératio. Das Verlangen. Cic. de Senect. cap. 14 *Non eſt voluptatum tutillatio in ſenibus: nec deſideratio.*

¶ Deſiderans, ex participio nomen. Paullinus Epiſt. 4. extr. ad Auguſtinum [vet. ed. 41] *frater deſiderantiſſime.*

¶ Deſideranter, adverb. mit Verlangen. Caſſiodorus lib. 1. Epiſt. 4 *Illud lumen maxime deſideranter appetimus.*

¶ Deſidérābilis, begierlich. Liv. 24. cap. 5 *deſiderabilem efficere.*

¶ Deſiderabiliter. Auguſtinus epiſt. 143 *deſiderabiliter concupiſcendum.*

¶ Deſidĕrium, Verlangen. *Tenet me deſiderium*, Cicer. lib. 2. fam. ep. 11. *Laborare deſiderio* vel *ex deſiderio*, Idem 16. epiſt. 11. *Affici deſiderio* lib. 2. ep. 13. extr. *Deſiderio flagrare* lib. 5. ad Attic. ep. 11. *incendi deſiderio*, in Oratore cap. 10. Verlangen haben. *Deſiderium incutere*, Verlangen machen / Horat. 1. Epiſt. 14, 22. Obſerva & hanc formulam: *Deſiderio mei, tui, noſtri*, &c. Aus Verlangen nach dir. Cic. lib. 2. ad Q. Frat. ep. 14 *Faciam ut in medio dolore ac deſiderio mei lateris.* Et, *In deſiderio alicujus eſſe*, id eſt deſiderari Terent. dixit Heaut. act. 4. ſcen. 3. v. 5. ¶ 2. Eſt *deſiderium* etiam αἴτημα, poſtulatio, rogatio, &c. Quemadmodum *deſideria militum* Suet. dixit Aug. cap. 17. ubi videre licebit Caſaubonum. Pro *ſupplici libello* ibidem poſuit cap. 53. & 94. Plin. Panegyr. Trajan. cap. 79 *Videmus ut provinciarum deſideriis, & ſingularum etiam civitatum precibus occurrat.* Similiter uſus hac voce eſt lib. 10. Epiſt. 34. & 35.

Deſolare, Deſpicere, vide *Solus, Specio.*

DESTĬNA, æ, vinculum, quo ædificium continetur, Vitruv. lib. 5. cap. ult. qui & *deſtinare* inde pro colligare uſurpavit. Alii per columnas explicant, quæ ædificia ſuſtinent, quæ aliâ voce *Telamones*, Græcis *Atlantes* dicuntur. Vitruvii *incumba* ad hanc vim pertinet. Barth. ad Claud. p. 517. Elmenhorſt. ad Arnob. pag. 104. Arnob. lib. 3, *Non poſt Theutim Ægyptium, aut poſt Atlantem, ut quidam ferunt, geſtatorem, bajulum, tibicinem illum ac deſtinam cæli.* Corrippus lib. 1. de laudibus Juſtini v. 17

Et Thomas Lybica nutantis deſtina terræ.

¶ Deſtinare, i. e. deſtinis quaſi alligare ac munire. Vitruvius dicto loco: *arca ſtipitibus robuſtis & catenis incluſa, in aquam demittenda deſtinandaque firmiter.* Apul. lib. 4. Mileſ. *Arreptum me loco quam valido ad inſulam quandam deſtinatum rurſum cædendo confeciſſent profectò*, &c. Idem ſub finem lib. 6 *Alacri ſtatim niſu lorum, quo fueram deſtinatus, abrumpo.* Sidonius lib. 1 epiſt. 7 *Captus deſtinatusque pervenit Romam.* Deſtinatus, id eſt vinctus. Vet. Gloſſ. *Deſtinat*, δέσεται. ¶ 2. Et quia, qui aliquid ſecum ſtatuunt, & faciendum proponunt, ſe alligant quodammodo ad id atque aſſigunt; idcirco *deſtinare*, puto, pro conſtituere, deſignare, deligere, cogitare, &c. fürnehmen / fürſetzen dici eſt cœptum. Juven. Satyr. 10. v. 330

— — Cui nubere Cæſaris uxor
Deſtinat.

C. Nepos Eumene cap. 2 *Primus Leonatus Macedoniam præoccupare deſtinaverat.* Sic *Deſtinare locum & tempus ad certamen*, Liv. lib. 33. c. 37. *Deſtinare alicui diem necis*, Cicer. 3. Offic. cap. 10. beſtimmen. *Deſtinari ad mortem*, Liv. lib. 2. cap. 54. *Deſponſam & deſtinatam laudem alicui præripere*, Cic. Aruſp. cap. 3. das Lob / ſo einem bedacht iſt / ablauffen. *Animo & in animo deſtinare*, id eſt, *conſtituere*, in ſeinem Sinn fürſetzen. Livius lib. 7. cap. 33 *Adeo morte ſola vinci deſtinaverant animos.* Idem lib. 28 cap. 24 *Regnum ſibi Hiſpania deſtinârant animis.* Eſt enim verbum ſagittariorum. Vid. Ind. Freinshem. ad Curt. ¶ 3. *Deſtinare* pro emere, non ſemel uſus eſt Plautus, ut Moſtell. act. 4. ſc. 2. v. 58. & Perſ. act. 4. ſc. 4. v. 115. Et DESTINARE eſt emptione factâ arrhabonem dare, certum pretium deferre, wenn man einen Kauff ſchlieſſet / und etwas drauff giebet.

¶ Deſtinatus, beſtimmt. ut, *hora deſtinata*, Cic. Tuſc. 5. cap. 22. *negotio deſtinatus*, Gell. 19. cap. 8.

¶ Deſtinate, adverb. Ammianus lib. 18. cap. 3 [Valeſ. cap. 2] *Florentio & Lupicino deſtinate certantibus.* & Comp. Deſtinatiùs, Idem lib. 20. cap. 8 *eum ad ſe prodire deſtinatiùs adigentes.* Et lib. 23. cap. 1 *elemento deſtinatiùs repellente.*

¶ Deſtinatio, conſilium, propoſitum, Fürſatz. Tacit. 2. Hiſtor. cap. 47. extr. *Præcipuum deſtinationis meæ documentum habebo, quod de nemine queror.* Plinius lib. 7. cap. 45 *deſtinatio exſpirandi, & quatridui inedia major pars mortis in corpus recepta*, h. e. propoſitum moriendi.

¶ Præſtinare, pro emere poſuit Plautus Epidico act. 2. ſc. 2. v. 92. Feſtus: PRAESTINARE *apud Plautum eſt emere, & emendo tenere.* Apulejus lib. 8. Mileſ. p. 212 *Sed illa fortuna mea ſcævissima rurſum in me cæcos detorſit oculos, & emtorem aptiſſimum duris meis caſibus mire repertum objecit. Is nimio præſtinandæ ſtudio, præconem rogat, Cujatis eſſem?* At Apol. p. 553 *Quantulo pretio mulier locuples agellum ſuum præſtinabit.* Idem Florid. lib. 2 *Fateor me, ſellularias quidem artes minus callere, veſtem de textrinâ emere: buxeas iſtas de ſutrina præſtinare.* kauffen.

¶ Prædeſtinare, verſehen / vorher beſtimmen. Liv. lib. 45. cap. 40 *Quos filios prætextatos curru vehi cum Patre* [Æmilio Paullo] *ſibi ipſos ſimiles prædeſtinantes triumphos, oportuerat.*

¶ Prædestinatio. Frequens usus verbi apud ecclesiasticos. Prosper Aquitanicus extremo libro Ad Capitula Gallorum, Sentent. 15 *Qui dicit, quod idem sit præscientia, quod prædestinatio, duo ista permiscet.*

DETĔRIOR, Deterrimus, à *deter* obsoleto, arg und böß. Cic. 2. Nat. D. cap. 34 *Sæpe quod quis corrigere vult, deterius facit*, das macht er ärger. *Esse deteriore jure*, Cicer. pro Cæcin. cap. 7. es schlimmer haben. *Deteriores omnes sumus licentiâ*, Terent. Heaut. act. 3. sc. 1, 74. Quintil. lib. 1. cap. 1. *Hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt.* ¶ 2. Aliquando *deterior*, minor, inferior, infirmior, seu impar est. C. Nepos Eumene cap. 3 extr. *Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quàm pedestri, quo erat deterior.* Cic. Philipp. 8. cap. 1. extr. *Res verbo fieri interdum deterior solet.* Plaut. Epid. act. 3. sc. 4. v. 10

— — *Strenuiori deterior si prædicat*
Suas pugnas, de illius ore sunt sordida.

Cicero de Amic. cap. 16 *finis deterrimus.* Idem de Opt. gen. Or. cap. 1, *Perspicuum est, quod optimo dissimillimum sit, esse deterrimum.* Et 4. Verrina cap. 16 *homo deterrimus & impudentissimus.*

¶ Deteriùs, adverb. ärger / schlimmer. Cic. lib. 1. de Finib. cap. 3 *Ex eo credo quibusdam venire usu, ut abhorreant à Latinis, quod inciderint in inculta quædam & horrida, de malis Græcis Latine scripta deteriùs.*

¶ Deteriorare, posterioris Latinitatis verbum: deterius facere. Claud. Mamertus lib. 1. de Anim. cap. 3 *Quicquid deteriorari potest, & corrumpi profectò potest.* & cap. 14. *non ad creaturam deteriorabitur creator immutabilis.* Hinc participium, quo Symmachus usus lib. 4. epist. 68, *deteriorata rei æstimatio.* Ambrosius epist. 3. ad Simplicianum: *Vas fœtido vel oleum vel vinum facile corrumpitur ac deterioratur.*

Detrecto, vide *Trabo.*

Detrimentum, vide *Tero.*

DEVCĂLION, Δευκαλίων, Promethei filius rex Thessaliæ, qui diluvio quodam Thessaliæ Parnassi juga petiit, atque ibi ratibus ad se confugientes benigne fovit, inde reparatæ humani generis à Poëtis fingitur. Vide Justinum. Fuit id diluvium annis aliquot non ita multis ante exitum Israëlis ex Ægypto.

¶ Deucalionĕus, adjectivum. Ovid. 7. Metamorph. v. 357

Deucalioneas effugit inobrutus undas.

Devius, vide *Via.*

DEVNX, cui adempta est uncia, summa nimirum undecim unciarum, vide *uncia.* Eilff Unțen. *Ex deunce aliquem hæredem scribere.* Einem eilff Theil seiner Güter vermachen. Cicer. pro Cæcin. cap. 6.

DĔVS, θεὸς, GOtt. Notæ sunt etymologiæ, quas alii alias faciunt, vel à *θέειν currere*, vel à θεάομαι, *contemplor*; *Cernit Deus omnia Vindex*: vel ἀπὸ τοῦ δέους, δεῖς, reverentiâ & timore, ad quam etymologiam allusisse videtur Petronius:

Primus in orbe deos fecit timor.

Gatakerus de Styl. Novi Instr. p. 33 ab Æolico Δεὺς, quod pro Ζεὺς dicitur, cum Junio deducit, illosque qui a *timore* derivant, refellit. *Dii*, plural. qui vel majorum gentium, Selecti dicti, vel minorum, advenæ, & adscriptitii appellati. Cic. 1. Tuscul. cap. 13 *Ipsi illi majorum gentium dii, qui habentur, hinc à nobis profecti in cælum reperientur.* Quæ verba, & iis connexa, repetit, urget, & illustrat Lactantius lib. 1. cap. 15, qui videatur. Addi potest Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 4. p. 18. *Dii meliora*, scilicet dent, Cic. Philipp. 8. cap. 3. Da sey GOtt für. *Si Dius placet*, ironica formula, Terentio familiaris, wills GOtt / hinter sich. *Dii bene vortant* vel *vertant*, da geb GOtt seinen Segen zu. Apud Cic. 2. de Leg. cap. 11 Thales dixit, *Homines existimare oportere, Deos omnia cernere, Deorum omnia esse plena.* Plaut. in Capt. act. 2. sc. 2. v. 63 *Est profectò Deus, qui quæ nos gerimus, audítque & videt.* Lucan. lib. 9. v. 575

Estque Dei sedes ubi terra, & pontus, & aër,
Et cælum, & virtus, superos quid quærimus ultra?
Jupiter est quodcunque vides, quocunque moveris.

Lucretius lib. 2. v. 989

Denique cælesti sumus omnes semine nati.

Manilius lib. 4. v. 893

Exemplumque Dei quisque est in imagine parvâ.

¶ Observandum Latinos Poetas imitatione Græcorum, quibus ὁ θεὸς καὶ ἡ θεὸς dicitur, Dei vocabulum, tam viris, quàm fœminis attribuisse. Ita enim Virg. lib. 2. Æneid. v. 632 *Venerem Deum*: & lib. 7. v. 497 *Junonem Deum* vocat. Similiter Quintus Catullus apud Cicer. lib. 1. de Nat. Deorum cap. 28. *Mortalis visus pulchrior esse Deo*, id est, aurorâ, de quâ præcedit. ¶ Deus etiam pro benefico, servatore. Cic. ad Quir. post red. cap. 5. *Lentulus consul, parens, deus, salus nostræ vitæ, fortunæ.* ¶ *Deus sum*, sermo illius est, qui sibi maxime felix videatur ac fortunatus. Plaut. Curcul. act. 1. sc. 3. v. 11

PHAEDRIA. *Est lepida.* PAL. *nimis lepida.*
PHAE. *Sum Deus.*

Sic Clinia apud Terentium Heaut. a. 4. sc. 2. v. 15. *Deorum vi-*

A *tam adepti sumus.* Id est, fortunatissimi sumus. ¶ *Introite: nam & hic Dii sunt.* Heracliti Ephesii dictum apud Gellium lib. 20. cap. ult. De quo auctoris ejus loco vide Salmasium Prolegomenis in Exercit. Plin. p. 24. & Lambecii Prodromum Lucubrationum Gellianarum p. 109. seqq.

¶ Sēmĭdeus. Ovidius in Ibin v. 80

— — *Nympha, semideumque genus.*

Lucanus lib. 8. v. 831

Nos in templa tuam Romana accepimus Isin,
Semideosque canes, hoc est Anubin.

Statius 9. Theb. v. 376

Hoc tibi semidei munus tribuere parentes.

¶ Semidea. Ausonius Gripho v. 21

Tres volucres, tres semideæ, tres semipuellæ.

¶ Deitas, divinitas, Gottheit / vox non antiquissimi usus. Augustinus lib. 7. Civ. Dei cap. 1, *Hanc divinitatem, vel ut sic dixerim Deitatem; nam & hoc verbo uti jam nostros non piget, ut è Græco expressiùs transferant, quod illi θεότητα appellant.* Hieronymus epist. 57 ad Damasum: *In tribus personis Deitas una subsistit.*

¶ Deificus. Tertullian. Apolog. cap. 11 illum *Deum deificum* vocat, per quem gentiles credebant consecrationes fieri, seu mortales homines in numerum deorum suscipi.

¶ Divinus vide infra in *Divus.*

B DEXTANS, dictus quia asse desit Sextans, vide *As.* Columella lib. 5. c. 1. *Pars dimidia & tertia pedum viginti quatuor millia, hoc est dextans, in quo sunt scrupula* 240. Gloss. Vet. *Dextans δεκαούγκιον.*

DEXTER, tra, & *dextem*; trum, & *dexterum*, zur rechten Seiten / opponitur sinistro: *Dextrum & sinistrum cornu in acie*, Liv. lib. 3. cap. 70. der rechte und lincke Flügel in der Schlachtordnung. Apulej. Apol. *Dextra corporis validiora.* ¶ 2. Prosper, propitius. *Dexter ades*, Ovid. 1. Fast. v. 67. Et Silius lib. 11. v. 531 *concessit dexter Deus.* Apul. lib 2. Milet. *Sisque felix, & iter dexterum pergas.* Sic *dexter Apollo* apud Stat. 5. Silv. 1. v. 13. Et ibidem v. 71 *dextros tua vota marito*

Promeruere Deos.

Item *Cæsare tam dextro*, ibidem v. 144. *Dextem progressio, dexter pes*, læti ominis; lævus gradus, malum portendit. Barth. ad lib. 3. Thebaid. Statii pag. 751. *Numina dextra*, quæ favere credebantur; læva, quæ placanda, ne nocerent. ib. pag. 807. ¶ 3. Aptus, gebührlich. *Quis rerum dexter modus*, Virg. 4. Æn. v. 294. wie die Sachen füglich und bequem fürzunehmen seyn. ¶ Comp. Dexterior. Lucanus lib. 2. v. 421 *Dexteriora petens montis.* Martial. lib. 5. Epigr. 62 *cubito dexteriore premit.* Plinius lib. 5. cap. 26 de Euphrate: *Dexteriore alveo Babylonem petit.*

C ¶ Dexterè, dextrè, adverb. feliciter. Livius lib. 1. cap. 34. *dextrè obire officia*, das seine glücklichen ausrichten. Horat. lib. 1. Satyr. 9. v. 45 *Nemo dexterius fortunæ est usus.*

¶ Dextera, seu dextra, die rechte Hand. signum erat fidei, fœderum & concordiæ. *Jungere dextram*, Virg. 1. Æn. v. 408. *porrigere*, post Red. in Sen. cap. 9. *prehendere dextram*; Refertur inter Pythagoræ Symbola, *Dextram ne cuivis porrigas.* h. e. Ne quemvis in amicitiam temerè admittas, sed deligas, quem diligas. Seneca Medea v. 148

Fidemque supplex præsidis dextræ peti.

Virg. Æneid. 7. v. 266

Pars tibi pacis erit dextram tetigisse Tyranni.

Vid. Bernegg. ad Justin. lib. 11. cap. 15, 13. 1. & Freinsh. Curt. lib. 6. cap. 4, 14. Et putabatur fides in dextris sacrata esse, de quo Livius lib. 1. cap. 21. Dexteræ etiam inter signa militaria erant, quæ mitti ad eos solebant. Vide Tacit. 1. Histor. cap. 54. item 2. Histor. c. 8. ¶ Inaugurandis Regibus dextram imponi ab auguribus solitam Livius arguit eodem lib. 1. cap. 18.

¶ Dextella, diminutivum, parva dextra. Cic. ad Attic. lib. 14. ep. 20 *Q. filius, ut scribis, Antonii est dextella.* Hoc est: utitur eo tanquam parva dextra.

D ¶ Dexterĭtas, Geschickligkeit / *Dexteritas ingenii*, angebohrne Geschicklichkeit und Fertigkeit. Livius lib. 28 cap. 18 *Tanta inest comitas Scipioni, atque ad omnia naturalis ingenii dexteritas.* Idem lib. 37. cap. 7. extr. *Multa in eo & dexteritas, & humanitas visa.* Gellius lib. 13. c. 16. pr. Dexteritate pro *Comitate* usus est.

¶ Dextrocherium, armillarum genus, quod in dextro brachio gerebant, dictum enim quasi δεξιόχειρον: & brachium quoque χεὶρ appellatione Græci aliquando complexi sunt. Vide Casaub. in Capitolinum in Maximinis. *Maximinus tàm vasto fuit pollice, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo*, Capitol. cap. 6. in vita: Ambrosius Sermone 90. sive passione Agnetis post princ. *Ornavit me inæstimabili dextrocherio.*

¶ Dextrariolum, idem. Interpr. Vulg. Judith. 10, 3.

¶ Dextrorsus, adv. &

¶ Dextrorsum, & Dextrovorsum zu / oder nach der rechten Hand. Livius lib. 6. cap. 31 *M. Horatius dextrorsus maritimam oram atque Antium: Q. Servilius & L. Geganius læva ad montes pergunt.* Cic. 1. Divinat. c. 22 ex veteri poeta:

dextrorsum orbem flammeum:
Radiatum solis liquier cursu novo.

Plautus

Plautus Curc. act. 1. sc. 1. v. 70

Quò me vortam nescio.

Palin. *Si deos salutas, dextrovorsum censeo.*

Nam in salutandis & precandis Diis dextrovorsum se vertere solebant. Vid. ibi Taubm.

¶ Ambidexter, qui sinistra æque ut dexterâ utitur: ἀμφιδέξιος Græcis: Synesius ἀμφίδεξιος vocat, & pro ambiguo ponit Dione pag. 32. *Ambimanus* etiam appellatur. Vet. Gloss. *Ambimanus*, ἀμφίδεξιος. Symmachus, *Æquimanum* dixit lib. 9. Epist. 105. Add. Isidor. lib. 10. cap. 1.

DI, præpositio inseparabilis certæ significationis in compositione verborum: ut, *diduco, digero, dijudico, diluo, dimitto, dinumero, diverto*, &c.

DIĂBĀTHRA, διαβάθρα, solex genus, Pantoffel/apud Festum. ¶ Diabathrarius, ein Pantoffelmacher/ Plaut. Aulularia act. 3. sc. 5. v. 39.

DIĂBĒTES, æ, διαβήτης, siphon, eine Sprütze/ à διαβαίνειν, transire. Colum. lib. 3. cap. 10. ¶ 2. Est & morbi nomen, quo sine dilatione haustus liquor per urinam quasi per siphonem transiens egeritur.

DIĂBŎLVS, διάβολος, calumniator, à διαβάλλειν, Budæus adversarium exponit, congruit enim utrumque nomen malitiæ pessimi Spiritûs. Operis nomen, non naturæ, juxta Augustum. Tertullianus in Norico Germaniæ cultum fuisse quodam idolum, cui *Tibileno* nomen fuerit, in Apologetico suo cap. 24 scripsit, der Tüfel oder Teuffel. Laudavit eum publice VViteburgæ Joannes Brunus natione Italus.

¶ Diabolicus, Teufelisch. Ambrosius Epist. 82 ad Vercellens. eccles. p. 239 ed. Frob. *Diabolico studio invident aliorum operibus bonis.* Paullinus Nol. Epist. 29 [vet. ed. 10] cap. 11 *Gravi tunc seditione diabolicis facibus inflammatâ.*

DIĂCŎNVS, διάκονος, minister, ein Diener und Gehülff im Predigampt. Quanquam & mulieribus olim ad ministeria utebantur, quæ *Diaconissæ* appellabantur, de quibus Act. Apost. cap. 6. v. 1. ubi de illarum ac Diaconorum officio habes. Earum mentio quoque in Codice Lege 9. de Episc. & Clericis, item Ammiano Marcellino, ut & Ignatio Epist. 9. Talem Phœben significat Apostolus Epist. ad Rom. cap. 16. v. 1. vide Casp. Ziegleri librum integrum *de Diaconis & diaconissis.* Adde Car. du Fresne ad Alexiæ Comnenæ lib. 15. f. 416. seqq. & in Glossar. mediæ Græcit. p. 294 seq. ubi varii Diaconorum ordines exhibentur. De Cardinalibus Diaconis adi Reines. de Palatinis Laterens. p. 57. & 71.

¶ Et alia flexione *Diacones* Epist. 33 Ambrosii ad Marcellinam, post princ. *missis presbyteris & diaconibus.*

¶ Diaconissa. De hac jam dictum in *Diaconus.*

¶ Archidiaconus. Hieronymus Epist. 85 ad Evagrium, & Epist. 61 ad Pammachium cap. 4. Adde in *Archipresbyter* infra sub *Presbyter.*

DIĂDĒMA, διάδημα, insigne Regium quod capiti imponebatur, Cicer. Phil. 2. cap. 34. Fuit autem fascia candida, eine Königliche Binden/ Königliche Krone. Et confirmant Numi Veteres, Jubæ & Ptolemæi Regum imagines referentes, quos Torrentius ad Suetonii Caligulam cap. 26 produxit. Hinc Mithridatis uxor cum suspensura se esset, diadema pro reste corripuit, ut Plutarchus Lucullo pag. 503 refert. Sed non uno modo se habuerunt Veterum Regum diademata, vide Brissonium de regno Persico lib. 1. p. 32. & Lindebrogium ad Ammianum Marcellinum, nec non Lambinum ad Nepotis Eumenem N. 126. itemque Cœl. Rhodigin. lib. 24. cap. 6. Camerar. Cent. 1. Hor. Subc. cap. 61. Barth. ad lib. 2. Theb. Statii pag. 515. Veterum diadematum, id est, fasciarum, morem servat & hodieque gens Turcica. De Imperatorum Byzantinor. diadematibus sive σκιαδίοις, vide Goar. Observ. ad Codin. de Off. Aulæ Constantinop. cap. 3. f. 47. ¶ Erat etiam Diadema poetarum & sacerdotum, ut præclare docet Cuperus in Consecr. Homer. p. 107. 138. ¶ Muliebri genere ἀρχαϊκῶς extulit Pomponius in Satyra *Diademam:* veluti Laberius in Cancro qui *dogmam:* Plautus Milite Glorioso act. 1. sc. 2 *glaucomam.* Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 258.

¶ Diadematus, diademate ornatus, *Apollo diadematus.* Plin. lib. 34. c. 8.

¶ Diadumenus, διάδουμενος, idem qui diadematus. Plinius lib. 34. cap. 8 *Polycletus diadumenum fecit molliter juvenem*, id est diademate redimitum aut mitratum. Lampridius Vita Diadumeni Cæsaris cap. 4 *Quambiu non multum abhorruerit ab illo signo diadematis nomen Diadumeni.* Ubi Salmasius: *Immo ne tantillum quidem abhorret. nam* Diadumenus *est Græcum:* Diadematus *Latinum.*

¶ Diadumenus Cæsar, filius Macrini Augusti, naturali diademate insignitus, ut Lampridius c. l. tradit, unde & nomen habuit. Dicitur etiam *Diadumenianus*, Διαδουμενιανός, apud Herodianum lib. 5. cap. 4. extr. quasi, qui antea *Diadumenus* erat, *Diadumenianus* adoptione in Antoninorum familiam fieret, sicut ex Æmilio *Æmilianus*, ex Octavio *Octavianus* post adoptionem. Vid. Casaub. in Lamprid. cap. 2.

¶ Diadēmalis, adject. ad diadema pertinens. Dracontius lib.

A 2. v. 31 de Nebucadnezare:

Tum diademalem turparunt cornua frontem.

Et Theodulfus lib. 3. Carm. v. 15

Et diademali sat dignam pondere frontem
Cernere.

DIAERĔSIS, διαίρεσις, divisio. Græce usus est Tullius lib. 6 ad Attic. epist. 1. *Breve edictum est propter hanc meam διαίρεσιν, quod duobus generibus edicendum putavi.* ¶ Et inter figuras dictionum solutio diphthongi, ut, *Aulai, pictai, aquai*, pro *aulæ, pictæ, aquæ*, &c. apud Virgil. *Aurai simplicis ignem*, Æneid. 6. v. 747.

DĬAETA: δίαιτα, ratio victus seu vivendi, ein Regiment und gute Ordnung im essen und trincken. Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 3. *Diætâ curari incipio*, mit einer guten Diät. ἄλλος βίος, ἄλλα δίαιτα, *Alia vita, alia diæta*, man muß eine Zeit anders leben und sich halten als die ander. ¶ 2. *Diæta* etiam cœnaculum est, Tafelgemach/ Tafelstuben. Veteres Glossæ: δίαιτα, τὸ ὑπερῷον, *diæta, cœnaculum.* ¶ 3. Item habitatio in hortis. Plin. lib. 5. Epist. 17 *Contra mediam fere porticum diæta recedit, quæ quatuor platanis inumbratur.* Ubi in Cod. Palatino *Zeta.* Est enim *Zeta* idem, quod *diæta:* saltim mutatur scriptio. Ita apud Cyprianum, Paullinum & alios, *Zabolus*, pro Diabolus. Vide & Laurentium Pignorium commentario de servis p. 572. & Antonium VVelserum Epist. de *Zeta:* nec non Casaubonum ad Suetonium pag. 172. Dalechamp. ad Plin. lib. 19. cap. 4. p. 898. ¶ 4. Apud Petronium & magistri navis cubile *diæta* dicitur: ubi vide interpretes.

B ¶ Diætetica, διαιτητική, prima pars medicinæ, quæ victus ratione morbos curat das Speiß-Regiment/ vorgeschriebene Ordnung in essen und trincken. Celsus præfat. ¶ 2. Pythagoras pro ratione vitæ posuit in aureis suis sententiis:

εὐλόγῳ δὲ διαίτῃ ἴσχειν καθαρόν, &c. *Modum vivendi æquè habere purum* seu cum puritate & innocentiâ.

¶ Diætarii, in diæta servientes. Ulpianus Lege 12. §. 42. de instructo vel instrum. legato: *ostiarii, vel toptarii, diætarii, aquarii, domui tantum deservientes.* Dicti & *Zetarii*, de quibus Pignorius videatur c. l. & p. 487.

DIAGONIOS, διαγώνιος, vel linea diagonalis, vel angularis, linea ab angulo ad angulum ducta. Vitruv. lib. 9. cap. 1. *Linea ab angulo ad angulum diagonios perducatur.* Et lib. 6. cap. ult. *diagonios structura.*

¶ Diagonicus, adject. Vitruvius ibidem: *Duo trigona lineâ diagonicâ fuerint designata.*

¶ Diagonalis, idem. Vitruv. lib. 9. c. 1 *Ad linea diagonalis longitudinem locus quadratus paribus lateribus describatur.*

C DIAGORAS, διαγόρας, Philosophus fuit Milesius & poëta melicus post Pindarum & Bacchylidem, ut Suidas tradit. ¶ 2. Alium Rhodium, qui gaudio exspiraverit Cicero 1. Tusc. cap. 46. & Gellius lib. 3. cap. 15 memorat. ¶ 3. Fuit & Diagoras alius ex Melo insula, quæ una Cycladum, qui quod Deos negaret, ATHEOS appellatus est. Cic. lib. 1. de Nat. Deor. cap. 23. & lib. 3. c. 37. Val. Max. lib. 1. c. 1. extern. n. 7. Lactantius de ira Dei cap. 4. Meminit & Athenagoras Legatione pro Christianis. An idem ac Diagoras Athenienses qui sermones Phrygios scripsit, disquirit Vossius de Histor. Græcis.

DIAGRAMMA, διάγραμμα, descriptio, Vitruv. lib. 5 c. 4. pr. *Artoxeni diagramma subscribam.* Ubi Philander: *Digramma, designationem, deformationem, descriptionemque significat.* ¶ 2. figura geometrica.

DIAGRAPHICE, es, ars ducendi vel adumbrandi præcipua & prima rerum lineamenta, Abcontrafeyung / oder Entwerffkunst/ quam Plinius scribit fuisse exercitium puerorum ingenuorum in Græciâ, & gradum primum artium liberalium, à διαγράφειν, descriptio, Plinius lib. 35. cap. 10.

DIALECTICA, διαλεκτική, ars recte, ordine & perspicue dicendi. die Unterricht- oder Lehr-Kunst. Cicer. *disceptatricem & judicem* appellat *veri & falsi*, in Acad. lib. 4. cap. 28. Jamblichus, θεός τις ἦν τις ἀληθὴς ὁ καταδείξας τὴν διαλεκτικὴν καὶ καταπέμψας ἀνθρώποις, *Revera Deus quispiam fuit, qui Dialecticam hominibus monstravit, & cœlitus demisit.* Et deinde, *Quamobrem Deorum munus nequaquam negligendum est, sed meditatione, experientiâ, & arte confirmandum.* Stobæus loco de Literis. Plato lib. 6. de Repub. καὶ τῷ ὄντι τὸ βορβόρῳ βαρβαρικῷ πῃ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον, ἡρίμα ἕλκει, καὶ ἀναγκάζει ἄνω διαλεκτική, id est, *Et revera animi oculum cœno barbarico obrutum paullatim sursum trahit ac ducit dialectica.* Dialectices & Rhetoricæ discrimen Zeno Stoicæ sectæ conditor, manu demonstrare solebat. *Nam cum compressent digitos, pugnumque fecerat, Dialectitam ajebat ejusmodi esse: cum autem diduxerat & manum dilataverat, palmæ illius similem eloquentiam esse dicebat*, ut Cicero exponit in Oratore cap. 32. Nimium ejus studium improbatur Gellio lib. 16. cap. 8. & Senecæ Epist. 49.

¶ Dialectica, orum, studium Dialectices. Cicer. 3. Fin. cap. 12.

¶ Dialecticus, dialectices Professor, vel qui interrogando disputat. Cicero in Orat. cap. 32. ¶ 2. Stoicis quoque hoc attributum ita nomen, ut cum *Dialecticus* diceretur, intelligendus Stoicus esset, notat Turnebus lib. 20. Adverss. cap. 20.

¶ Dialecticus, adject. ut *Dialectica captiones*, Cic. 2. de Finib. cap. 6. *Dialectica disputationes*, Quintilian. sub fin. lib. 5.

¶ Dialectice, adverb. ut *disputare dialectice*. Cicer. 2. de Finib. cap. 6.

DIĀLIS, ut, *Flamen dialis*, pro Jovis sacerdote, ἀπὸ τοῦ Διός, ab Jove. *Apex dialis*, apud Livium lib. 6. cap. 41. De ceremoniis huic Flamini impositis, vide Gellium lib. 10. cap. 15. deque ejus Sacerdotio enucleate Alex. ab Alex. lib. 6. D. cap. 12.

DIĂLŎGVS, Διάλογος, disputatio, ein Gespräch. Cicero lib. 1. epist. 9 *Scripsi tres libros in disputatione & dialogo*, ich habe geschrieben drey Bücher Gesprächweiß. Sic Libri omnes Platonis dialogorum forma scripti sunt. Utrumque & *dialectica* & *dialogus* à διαλέγεσθαι dictum est. Proprium Philosophorum Dialogum fuisse Lucianus auctor est. Apul. lib. 2. Florid. *Poëmata omne genus apta virga, lyra, socco, cothurno: item Satyras ac gryphos; Item historias varias rerum, nec non orationes laudatas disertis, nec non dialogos laudatos Philosophis.* Vide & Scalig. lib. 1. Poët. cap. 3. De artificio eorum Himmerius apud Photium, & Sturmius lib. 4. part. Dialect. cap. 18 agunt. Est & peculiaris liber *de Dialogo* Carolo Sigonio eruditè ac eleganter scriptus ac editus: ex quo Dialogorum ratio hauriri egregiè potest. Phavorinus apud Diogenem Laërtium in vita Platonis auctor est, Platonem primum introduxisse Dialogos. Quod ita intelligendum est, non quod ante Platonem nulli omnino Dialogi fuerint, sed quod rudes & impoliti illi fuerint: ut itaque Plato primus illis elegantiam ac perfectionem addiderit. Sanè Laërtius cum attulisset alios quoque scripsisse Dialogos, denique subjungit: *Caterum Plato, meo quidem judicio, id genus* (Dialogos) *expolibit adhuc alioqui rude, atque perficit.* Vide & Athenæum lib. 11.

¶ Dialogismus, διαλογισμὸς, sermocinatio, Schema est seu figura sententiæ, qua personæ alicui, quæ per narrationem introducitur, sermo tribuitur. Vide libellos de Schematibus.

¶ Dialogista, artis differendi peritus. Vulcat. Gallicanus in Cassio c. 3, *Nec defuere, qui illum Catilinam vocarent, quum & ipse se ita gauderet appellari, addens futurum se Sergium, si dialogistam occidisset, Antoninum hoc nomine significans.*

DIALLĂGE, es, Διαλλαγὴ conciliatio, à διαλλάττω, schema, cum argumenta plura ad effectum unum deducuntur, ac inter se quasi conciliantur. Quintilianus lib. 9. cap. 2. sub fin.

DIALŸMA, Διάλυμα, figura sententiæ, divisio, quæ rem semovens ab re, utramque absolvit ratione subjectâ, ut: *Cur ego nunc tibi quicquam objiciam? si probus es, non meruisti: sin improbus, non commovebar.* Item: *Nec probus, nec improbus relinqui aliquid oportet faculiatum: quia si boni erunt, facultatibus nihil ipsis erit opus; sin improbi, hæreditate erunt indigni.*

DIALŸSIS & Dialyton, Διάλυσις, Διάλυτον, figura locutionis, quæ ἀσύνδετον etiam dicitur. Sed Διάλυσις vocant etiam parenthesin.

DIAMĔTER, vel diametrus, Διάμετρος, Latine *Dimetiens*, linea recta, ducta ab extremitate una circuli ad alteram per centrum, eine gleiche und gerade Linie mitten durch den Circkel. Columella lib. 5. cap. 2 *Esto area rotunda cujus diametros habeat pedes LXX.* Hinc illæ locutiones sunt Græcis & Latinis receptæ, *Ex diametro esse opposita: Ex diametro distare*, vel *inter se distare*, ἐκ διαμέτρου & κατὰ διάμετρον, *juxta diametrum*, de rebus à sese mutuò alienis, & inter se maxime pugnantibus, von zweyen Dingen/ so sehr wider einander seyn und streiten. δὶς διὰ πασῶν. Conf. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 23. ubi quoties diametrum contineat circumferentia exponit.

¶ Adjective *Diametrus* usus est Jul. Firmicus lib. 4. cap. 1, *si luna istum cursum diametra radiatione respexerit.*

DĪANA, Jovis ex Latonâ filia, facta ex *diva* & *Jana*, ut observat Scaliger lib. 2. de Emend. Temp. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 11. Apulejus lib. 11. Milesi. post princ. ita de se loquitur: *Me primigenii Phryges Pessinunticam nominant Deûm matrem; hinc Autochthones Attici Cecropiam Minervam; illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem; Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam; Siculi trilingues stygiam Proserpinam; Eleusinii vetustam Deam Cererem: Junonem alii, Bellonam alii, Hecaten alii, Rhamnusiam alii: Et qui nascentis Dei Solis inchoantibus radiis illustrantur Æthiopes, Ariique priscâ doctrinâ pollentes Ægyptii, ceremoniis me propriis percolentes, appellant verò nomine Reginam Isidem.* Silvarum & Venatorum Dea, unde & *Venatrix* dicitur. *Virgo*, quia innupta. Vide Callimachi Hymnum in eam, & Mythologos. De *Taurica Diana* vide infra in *Taurica*. Quam ob causam illi luci omnes, quamvis & aliis Diis dicati, sacri essent, vide infra in *Lucus*. Est quoque nautarum Dea, unde regina undarum dicitur.

¶ Dianius, a, um: Gratius Cynegetico v. 251

Ergo semper eris, dum carmina, dumque manebunt
Silvarum dotes atque arma Diania terris.

Ovid. 5. Fast. v. 141

Exagitant & Lar & turba Diania fures:

Ubi *turba Diania* canes sunt. Nam statim ipse subjicit:

Pervigilantque Lares, pervigilantque canes.

¶ Dianium, pro Dianæ vel sacris, vel templo apud Livium legitur lib. 1. cap. 48. Descriptionem templi *Dianæ Ephesiæ* habes apud Plin. lib. 36. cap. 14.

DIAPASMA, ătis, Διάπασμα, ita sicci vocantur odores Plinio lib. 21. cap. 19, quibus corpus conspergitur, ut sudores sistant, & quibus lecti geniales respergebantur & vestes conciliandæ fragrantiæ caussa, ein wohlrüchend Pulverwerck oder Streupulver. Dictum à διαπάσσω est, quod est *inspergo*, Mart. lib. 1. Epigr. 88

Quid quod olet gravius mistum diapasmate virus,

Dioscorides καπνιάσματα vocat.

DIAPASON, διὰ πασῶν, meta harmoniæ, die erste kleineste und unterste gröbste Seiten. Hinc δὶς διὰ πασῶν distare dicuntur, quæ inter se sunt sejunctissima & dissita maximè, ὧν διαμέτρου. Ex septem tonis constare Auctor Fragmenti veteris, quod cum Censorino edi solet, cap. 12 prodit, ubi & de *Diapente*, & *Diatessaron*, habes. Vide & Plinium lib. 2. cap. 22.

DIAPHŎRON, Διάφορον, differens: Adiaphoron, ἀδιάφορον, indifferens.

¶ Sed *Diaphora*, Διαφορὰ, etiam schema est Oratorium, cognatum ut videtur Correctioni, ut: *Æruinna ejus commovere possent quemvis hominem, modo sit homo Rutilius.*

DIAPHRAGMA, tis, Διάφραγμα, item φρένες interstitium inter membra naturalia & spiritalia, id est, cor, pulmonem, & viscera inferiora, vulgò septum transversum, seu rectiùs, obliquum dicitur, der Unterscheid oder das Blat/ die Leyste des Leibes/ ὑπόζωμα, vide *præcordia*. Attamen etiam Cornel. Celsus lib. 4. cap. 1. *Sub corde atque pulmone transversum ex valida membrana septum est.*

DIAPŎRĒSIS, Διαπόρησις, addubitatio, figura, cum dubitare de aliquibus nos fingimus, ut in proœmio Orationis pro Cluentio, *Equidem quò me vertam, Judices, nescio*, &c. Vocant ἀπορίαν.

Diārium, vide in *Dies*.

DIARRHOEA, Διάῤῥοια laxitas & profluvium ventris, seu alvi potius, Bauchfluß / das Durchlauffen. Cicero lib. 7. famil. Epist. 26 *Tanta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum videar cepisse consistere.*

DIASTŎLE, Διαστολὴ, subdistinctio, commatis nota.

Procubuit, viridique in littore conspicitur sus,

Hæc enim nota non satis cohærentia discernuntur: ¶ 2. Vocant Diastolen etiam *Ectasin*, Systolæ contrariam, vide *Ectasis*.

DIASYRMOS, Διασυρμὸς, Elevatio sive Elusio potiùs eorum, ad quæ respondere laboriosum videtur: ut, *Quid attinet ad ea respondere, quæ ad rem parùm faciunt*, &c. Figura sententiæ.

DIATESSĂRON, διὰ τεσσάρων, per quatuor, intervallum Musicum, vulgo *Quartam* vocant.

DIATRĒTVM, διάτρητον, calix aut poculum tornatile, ein gedreheter Becher/ τρῆσις perforare est, drehen. Martial. lib. 12. Epigr. 71 *O quantum diatreta valent*, &c.

DIATRĪBE, sive *Diatriba*, διατριβὴ: & locus disputationis, sive Schola; & Disputatio ipsa: Quemadmodum & Scholæ vocabulum usurpatur. Gell. lib. 1. cap. 16 *Interrogatum in Diatriba Taurum an sapiens insaniret, dabat enim sæpè post quotidianas Lectiones, quærendi quod quis vellet, potestatem.* Et lib. 17 cap. 20 *Recens in diatribam acceptus*, id est novitius discipulus. Idem lib. 18 cap. 13 *Dialecticus quidam ex Platonis diatriba.*

DĬBĂPHVS, δίβαφος, adject. bis tinctus, à βάπτω, ut: *Tyria dibapha*, apud Plinium lib. 9. cap. 39. ubi etiam subjicit: *Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes pene commodiores purpuræ tinguntur*, id est, bis tincta vel infecta purpura, Purpurgewand so zweymal durch die Farbe gezogen ist. Legitur hæc vox apud Ciceronem in Epist. fam. lib. 2. Epist. 16. & ad Attic. lib. 2. epist. 9. vid. Salmas. in not. ad Tertull. de Pallio cap. 3. & Oct. Ferrar. de re Vestiar. lib. 2. cap. 7.

DĪCA, æ, δίκη, caussa, judicium, ein Rechtshandel. *Dicam alicui scribere, impingere*, apud Terentium est in jus vocare, actionem alicui intendere, ut Donatus interpretatur. vid. Phorm. act. 1. sc. 2. v. 77. & act. 2. sc. 2. v. 15. & 2. 2. sc. 3. v. 92. Idem eadem fabula act. 4. sc. 3. v. 63 *Sexcentas proinde scribito dicas.* Quo in loco Nannius *Dicas* expensarum caussas interpretatur lib. 2. Miscell. cap. 16. sine caussâ, ut opinor. *Dicas sortiri*, die Verhörung der Sachen überkommen/ Cicer. in Verr. 4. c. 15.

¶ Ponitur & pro Dea Juris; sive Jurisprudentia vel Justitia.

DICAEARCHAEA, & Dicæarchea, & Dicæarchia, δικαίαρχεια, urbs Puteoli. Poëtæ secundam & tertiam syllabam contrahunt, & pronunciant *Urbs Dicarchea*, *Sinus Dicarchi*, apud Silium lib. 13. v. 385. & Statium lib. 2. Silv. 2. v. 110.

¶ Dicæarchus, Siculus è Messana, Aristotelis auditor, Philosophus, Orator & Geometra fuit, cujus multis in locis meminit Cicero.

DICAEOLOGIA, δικαιολογία, schema, quo ipsi nos quasi justificamus, vel rationem reddimus, nos jure quippiam fecisse: ut, *Cælius lapsus est, sed in adolescentiâ, cui nihil non est donandum.* Item, *inter tales versatus sum, inter quos potui non corrumpi.*

DICIS caussâ, dicis gratiâ: forma Ciceroni sæpius usurpata: idem

idem eſtac leviter, perfunctorie, non ſerio; ſed quantum ſatis ſit ad vitandam reprehenſionem. Unde autem ducatur, certant eruditi: alii à *dico, are*, alii a *dico, dicere:* quidam & a *dica* Δίκη derivant. Vide Petrum Pythœum lib. 2. Adverſ. cap. 13. & Andream Schottum lib. 5. obſervat. Humanarum cap. 23. Vet. Gloſſ. *Dicu cauſſa*, νόμῳ χάριν, λόγῳ χάριν: *Dicu gratia*, νόμῳ χάριν, ὡς παρὰ γαίῳ τῷ νομικῷ. Cicer. Verrin. 6. cap. 24 *ut aliquid illis nummulorum dicis cauſſa daret.* Uſus eſt & Nepos Attico cap. 8, 5. vid. ibi Indicem Vorſtii, & Elmenhorſt. ad Apulej. p. 38.

DICO, dicare, nuncupare eſt, donare, & quaſi conſecrare, zueignen / zuerdnen. Cicer. lib. 2. Epiſt. 6 *Huic meæ laudi tuum ſtudium dices*, &c. Idem 2. de Legib. cap. 3 *Hunc totum diem dicamus tibi*, dieſen gantzen Tag wollen wir bey dir zubringen. Sic 3. de Orat. cap. 3 *dicare ſe alicui.* Idem Epiſt. ad Cæſarem ex Nonio: *Balbum quanti faciam, quamque ei me totum dicaverim, ex ipſo ſcies*, wie gar ich mich dir zu eigen gegeben habe. Terent. Phorm. 1. ſc. 1. v. 12. *hanc operam tibi dico*, mit dieſem Dienſte wil ich dein eigen ſeyn. *Dicare ſe alicui in clientelam*, Cæſ. lib. 6. cap. 11. Sich in eines Schutz ergeben.

¶ Dicatus, a, um, zugeeignet / gewiedmet. Cicer. in Oratore cap. 13 *Epidicticum genus gymnaſii & palæſtræ dicatum.* In Veter. inſcriptionibus apud Grut. p. 258. n. 6. & 273. n. 5. &c. NVMINI MAIESTATIQ. EIVS SEMPER DICATISSIMVS. Auguſtinus lib. 1. Civ. D. cap. 1, *Loca Chriſti nomini dicatiſſima.*

¶ Dicatio, Zueignung / Ergebung. Cicer. pro Balbo cap. 11. *Dicatione fit civitatis mutatio*, quod proximis ante verbis dixerat: *non eſſe hujus civitatis civu, qui ſe alii civitati dicarit, poteſt.* Gloſſ. Vet. *Dicatio*, ἀναθεσις.

Compoſita ſunt.

¶ Abdicare, enterben / verweiſen / erbloß machen. Abdicat pater filium dum vivit; exheredat poſt mortem. Nepos tamen *exheredatum* pro *abdicato* poſuit Themiſtocle cap. 1. Proprie Plinius lib. 6. cap. 22 *Eligi regem, liberos non habentem: & ſi poſtea gignat abdicari, ne fiat hereditarium regnum.* De cauſſa abdicationis liberorum vide Lucianum in Abdicato, Quintil. Declamat. 279. & 290. & Alcianum lib. 2. Diſpunct. cap. 34. ¶ 2. *Abdicare ſe magiſtratu, conſulatu, prætura*, eſt deponere magiſtratum, &c. ſein Ampt übergeben / auffgeben / auffkündigen. Cicer. 3. Catil. cap. 6 *Cum ſe Lentulus prætura abdicaſſet.* Sed *abdicare magiſtratum*, abſetzen. Hinc paſſive, *abdicato magiſtratu*, apud Salluſt. Catil. cap. 47. *Abdicare legem*, eſt abrogare, abſchaffen / Plin. 7. cap. 30. *Generum abdicat*, id eſt, repudiat, er ſagt ihm den Kauff auff / Sulp. Apollinar. Perioch. Andr. Terent. v. 10. Eleganter Prudentius paſſione Cypriani v. 52 *anima abdicata Soli.*

¶ Abdicatio, ut, *abdicatio dictaturæ*, apud Livium lib. 6. cap. 16. extr. Ejus formæ duæ, de quibus Quintilianus lib. 7. cap. 4. Solebant Græci filios ſuos abdicare ob delictum aliquod, atque è conſpectu removere, & tum filii dicebantur ἀποκήρυκτοι τοῦ γένους, cum autem cum patre in gratiam redirent, ἀναλαμβάνεσθαι εἰς τὸ γένος. Caſaub. ad Laert.

¶ Abdicator. unde fœm. eſt

¶ Abdicatrix. Salvianus lib. 2 adv. Avarit. p. 76 *abdicatrix miſericordiæ inhumanitas.*

¶ Abdicativus, ut *Abdicativa propoſitio*, quæ eadem antiquis philoſophis eſt, quam recentes *negativam* vocant. Huic oppoſita affirmativa, eisdem antiquis *Dedicativa* eſt, de qua ſuo loco. De utraque vide Apulej. 3. Dogm. Platon.

¶ Dēdicare, heiligen / zueignen. Vet. Gloſſ. *Dedicat* καθιεροῖ, ἀφιερῷ, ἀφοσιοῖ. Cicero pro Archia cap. 8 *Smyrnæi delubrum Homero dedicaverunt.* Sic *templum, ſignum, aram dedicare*, eſt conſecrare. Formula dedicantium aliquid Numinibus exponitur à Barth. animadv. ad lib. 2. Thebaid. Stat. p. 648. Hinc & *libellos alicui dedicare*, inſcribere & conſecrare veluti eſt, Plinius Præf. in Hiſtor. Natur. ¶ 2. Non rarò idem eſt ac uſum alicujus rei, idque ferme cum feſtivitate aliquâ, auſpicari. Einweyhen. Aſconius in Orat. Cic. contra Piſonem: *Hæc oratio dicta eſt ante paucos dies, quam Cn. Pompejus ludos faceret, quibus theatrum à ſe factum dedicavit.* Suet. Nerone cap. 35 *ejusmodi domum abſolutam cum dedicaret.* Hoc ſignificatu idem *dedicationem patiſolutam* Vitellio cap. 14 dixit. Idem Veſpaſ. cap. 19 *Ludos per quos ſcenam Marcelliani theatri reſtituta dedicatur.* &c. Plinius lib. 10. Epiſt. 117 *Qui virilem togam ſumunt, aut nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, vel opus publicum dedicant; ſolent totam bulen, atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare*, &c. Hinc ad alia eleganter transfertur. S. Hieronymus Epiſt. 9. ad Salvinam de Viduitate: *Qui primus ab Apoſtolis baptiſatus ſalutem gentium dedicavit.* Idem Ep. 17 ſub Paullæ & Euſtochii perſona ad Marcellam: *Qui* (Melchiſedec) *jam tunc in typo Chriſti panem & vinum obtulit, & myſterium Chriſtianum in Salvatoris ſanguine & corpore dedicavit.* Sic *martyrium dedicaſſe* Stephanum Petrus Chryſologus Serm. 153 in Stephanum Protomartyrem ſcribit. Non ſemel ita hoc verbo de novis rebus & Tertullianus uſus. Ut de Pœnitentia cap. 2, *Cum rurſus ſuam miſericordiam maturavit* (Deus) *jam inde in ſemetipſo pœnitentiam dedicavit.* Idem lib. 1. adverſus Marcionem; *ut imperio ejus divina bonitas in tertio dedicaretur*, id eſt, initium caperet, & primum exſereret ſe.

¶ Dedicatio, Einweyhung / ut, *dedicatio templi*, Cicero pro Domo cap. 46. *Populus dedicationem ædis Mercurii dat M. Latorio*, Livius lib. 2. cap. 27. einem die Einweyhung auffragen. Ariſtides Sophiſta: τοὺς μὲν ναοὺς τοῖς θεοῖς καθοσίοις καθιερῦν, τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς ἐλλογίμους τῇ τῶν βιβλίων ἀναθήσει τιμᾶν, *Templa Dius conſecrare convenit, viros vero eximios decet librorum dedicatione honorare.*

¶ Dedicator. Tertullian. Apolog. cap. 5. *Tali dedicatore* [Neronem putat] *damnationis noſtræ etiam gloriamur*, hoc eſt inchoatore, auſpice.

¶ Dedicativus, vulgo affirmativus, ut *Dedicativa propoſitio.* Apulej. 3 Dogm. Plat. Adde *Abdicativus*, de quo paullo ante diximus.

¶ Indicare, oſtendere, darthun / anzeigen. *Indicare aperte*, Cic. ad Brutum epiſt. 5. Sic, *cultus indicat mores*, Idem lib. 1. de Leg. cap. 9. *Indicare conſilium ſuum*, Plancus Ciceroni lib. 10. fam. epiſt. 21. entdecken / an Tag geben. *Res ipſa indicat*, Terent. Adelph. a. 3. ſc. 2. v. 40. αὐτὰ δείξει, τὸ πρᾶγμα λέγει, es weiſt ſich ſelbſt aus. ¶ De mercibus, eſt Bieten. *Indicare mercem, fundum*, bieten wie mans verkauffen wolle. Plaut. Aulul. act. 2. ſc. 5. v. 3

Venio ad macellum, rogito piſces, indicant
Cari, agninam caram, caram bubulam.

Idem Perſa act. 4. ſc. 4. v. 25

TOX. — — *I ſane, hanc eme atque auſculta mihi.*
DOR. *Modo ut ſciam, quanti indicet.*

¶ Indicatio, das Bieten. Plautus Perſa act. 4. ſc. 4. v. 30. *tua merx eſt, tua indicatio eſt.*

¶ Indicatura, Anzeigung / Plin. Præf. & 37. cap. 2.

¶ Indicator, Anzeiger. *Indicator naturæ Anaxagoras*, Solin. cap. 53.

¶ Index, Anzeiger / Angeber. Cic. in Orat. cap. 18. extr. *Imago animi vultus eſt, indices oculi.* Offic. 1. cap. 37 *Orationis index vocem habemus.* 4. Catilin. cap. 3 *Hæc omnia indices detulerunt, rei confeſſi ſunt.* Curt. lib. 5. cap. 10. n. 13 *Lacrymæ pœnitentiæ indices.*

¶ Indiculus, dimin. parvus index. Ennodius lib. 5. epiſt. 24 *Divinis legibus cognationem indiculo comprehenſam, in matrimonio licere ſociari.* ein kurtz Verzeichnis. Puto ex forma viri *Indiculus* flexiſſe, quæ analogiæ primitivæ vocis propior: quanquam medii ævi ſcriptores etiam

¶ Indiculum, neutro genere dicebant. Gregor. Turonenſ. lib. 8. cap. 28 *indiculum eſt repertum.*

¶ Indicium, Anzeigung. *Indicio eſſe*, Terent. Heaut. 2. ſc. 4, 4. *Indicium facere*, Idem Adelph. a. 4. ſc. 4, 8. anzeigen. Apulej. lib. 6. Mileſ. *Si quis à fuga retrahere, vel occultam demonſtrare poterit Regis filiam, Veneris ancillam, nomine Pſychen, conveniat retrò metas Murciæ Mercurium prædicatorem, acceptura indicii nomine ab ipſa Venere ſeptem ſuavia ſuavia & unum blandientis appulſu linguæ longe mellitum.* Qui locus ex Moſchi Idyllio, qui AMOR FVGITIVVS inſcribitur, expreſſus videtur. Nota autem hic genus præconii de quo & Pythœum licebit videre 1. Adverſ. Subſec. cap. 2.

¶ Indicīna, indicatio: aut ex Elmenhorſtii mente præmium, quod indici datur. Apulejus ſub fin. 7. lib. *ob indicinæ præmium.* Gloſſ. Vet. Indicina, μήνυτρον.

¶ Prædicare, eſt palam dicere, & opponitur τῷ *tacere.* Terentius Eunuch. act. 3. ſc. 4. v. 54 *Utrum taceamne, an prædicem.* Videturque proprie quaſi verbum de præconibus uſurpatum, quando præconium facerent. Qua de cauſſa & Apulejus paullo ante allegato loco *Mercurium prædicatorem* dixit, quem *Præconem* ſignificabat. Plaut. Bacch. a. 4. ſc. 5. v. 16

O ſtulte, neſcis nunc venire te,
Atque in eo ipſo æſtus lapide, ubi præco prædicat.

Hinc pro quidvis commemorare ponitur, & μίσος eſt, ut in utramque partem uſurpari poſſit. Terent. Andr. 3. ſc. 1. v. 7

Quid ergo audio? actum eſt, ſiquidem hic rem prædicat.

Et ita ille ſæpius. Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 46 *Quod mihi prædicat vitium, id tibi eſt.* Nepos Ageſilao cap. 4 *Itaque prædicabat, mirari, ſe non ſacrilegorum numero haberi, qui ſupplicibus eorum nocuiſſet.* Cæſar lib. 1. de Bell. Civ. cap. 32 *Injuriam in eripiendis legionibus prædicat.* Suet. de illuſtrib. Grammat. cap. 23 *Tiberio & mox Claudio prædicantibus, nemini minus inſtitutionem puerorum committendam.* Frequentiſſime tamen in meliorem partem ſumitur, & nihil aliud, quam dilaudare eſt. Quanquam nonnihil aliquando adjici ſolear, quod id declaret. Cicer. Philipp. 11. cap. 13 *Honorifice & grabiter multa de aliquo prædicare.* Idem 1. Offic. cap. 38 extr. *Deforme eſt de ſeipſo prædicare, falſa præſertim.* rühmen.

¶ Prædicāmentum. Quod Logici *Prædicamenta* vocant, Quintiliano lib. 3. cap. 6 *decem elementa*, ſunt. *Primum*, inquit, *Ariſtoteles elementa decem conſtituit, circa quæ verſari videatur omnis quæſtio.*

¶ Prædi-

¶ Prædicatio proprie præconis est, das Außruffen. Cic. 2. Agrar. cap. 18 *Ego præconi auctionem ipsam luctuosam, & acerbam prædicationem puto.* ¶ Deinde laudatio. ut, *Prædicatio beneficiorum*, Cic. Aruſp. cap. 8. *Prædicationem nobilitatemque fugere* pro Arch. cap. 11. ſich nicht wollen loben laſſen.

¶ Prædicator, qui prædicat. *Te ipso prædicatore & teste*, Cic. lib. 1. fam. epiſt. 9. Idem pro Balbo cap. 2 *Pompejus ſui facti, ſui judicii, ſui beneficii voluit me esse prædicatorem*, h. e. laudatorem.

¶ Prædicatrix. Tertullianus de Anima cap. 46 *ſummarum prædicatrix poteſtatum.*

¶ Prædicabilis, prædicabile, preißlich / rühmlich. Cic. Tuſc. 5. cap. 17. pr. *In miſerâ vitâ nihil eſt prædicabile aut gloriandum.*

¶ Videtur à *Dicare* etiam eſſe *benedicere*; ſed de hoc vide ſuo loco.

DICO, dicere. reden / ſagen / nennen. *Dicere in aurem*, einem ins Ohr ſagen / Horat. 1. Satyr. 9. v. 10. *Dicere contumeliam*, unnütze Wort geben / Terent. Phorm. act. 2. ſc. 3. v. 29. *Jus dicere*, Gericht halten. Cicer. pro Flacc. cap. 3. &c. ¶ 2. Et *dicere* eſt eleganter facundeque dicere, eine Rede thun. *Dicere è ſuperiore loco*, Cicer. Verr. 4. cap. 42. von der Cantzel oder Cathedet reden. *Stylus eſt optimus effector & magiſter dicendi*, Cicero 1. de Orat. cap. 33. *Dicere ad judicem*, de Clar. Or. cap. 84. *Dicere pro aliquo*, Nep. in Milt. cap. 7. n. 5. *Dicere cauſſam*, Cic. 2. de Orat. cap. 8. ſich verantworten. ¶ 3. Dico etiam eſt dicendo promitto, conſtituo, deſtino; verſprechen. Ita Terentius Heautont. act. 5. ſc. 1. v. 64 *Quid dotis dicam te dixiſſe filio?* Et v. 69 *Me mea omnia bona doti dixiſſe illi.* vid. Salmaſ. de modo uſurarum cap. 16. ¶ 4. Dicere aliquando eſt laudare, celebrare. Barth. ad Script. Venat. p. 186 ex Virg. Eclog. 8. v. 5 *Damonis Muſam dicemus* &c. Item Ecl. 10. v. 6 *Galli dicamus amores.* ¶ 5. *Dicere diem* eſt præſtituere, ſive in jus vocare & accuſare, anſetzen. Ut *dicere diem alicui propter injurias*, Cicer. 1. Verr. ita & Sueronius locutus in Cæſare cap. 12. Terent. Andr. act. 1. ſc. 1. v. 75 *Hic nuptiis dictus eſt dies.* Dieſer Tag iſt zur Hochzeit beſtimmet und angeſetzet. C. Nepos Eumene cap. 2. *Hoc tempore data eſt Eumeni Cappadocia, ſive potius dicta.* ¶ 6. Eſt & Curiæ ac Judiciorum verbum; & idem ſignificat, quod ſententiam dicere. Nam ſententiam ſuam de re relatâ à magiſtratu cum juberentur patres dicere, ita nominatim appellari ſolebant: DIC TV &c. Plinius lib. 9. Epiſt. 13 *Jam cenſendi tempus? dicit Domitius Apollinaris, conſul deſignatus, dicit Fabricius Vejento*, &c. Cæterum juſſi dicere, cum ſatis feciſſent verborum, in fine dicere ſolebant, DIXI. Lege Terentii Phormion. act. 2. ſc. 3. Aſconius in Proœm. Act. Verrin. *Mos*, inquit, *veterum fuit, cum ſatis viſum eſſet fluxiſſe verborum, hanc ſibi neceſſitatem finiendæ orationis imponere, dicerent ad ultimum*, DIXI. *Quod etiam ab utraque parte oratione conſumta, ut in conſilium dimitterentur, Prætor ſoleret pronunciare*, DIXERVNT. ¶ 7. *Dicere aliquid, nihil*, vide *Aliquis* in *Alius.*

¶ *Dictum & factum*, id eſt, confeſtim, celeriter. Græcè ἐξαίφνης καὶ τραχέως. Item: ἄμα ἔπος, ἄμα ἔργον dicunt. Terent. Andr. act. 2. ſc. 3. v. 7

Dictum ac factum invenerit
Aliquam cauſſam, quamobrem ejiciat domo.

Item Heaut. act. 4. ſc. 5. v. 12 *Dictum ac factum reddidi.* Et act. 5. ſc. 1. v. 31. *dictum factum huc abiit.* Simile eſt, *dicto citius!* ¶ Idem Eunuch. Prologo: *Nullum eſt jam dictum, quod non dictum ſit prius.* Sophocles Ajace v. 727 πᾶν ἔπος ἀνάνδητον.

¶ Dictum, ſubſtant. pro ſententia ſive ſermone & verbo, ein Spruch / ein Wort / ein Sprichwort. Cic. pro Flacco cap. 29 *Catonis eſt dictum, pedibus pecuniam compenſari*, mit unverdroſſenen Füſſen ſey viel Geldes zu erſparen. Chiliad. Terent. in And. *Etiam nunc mihi ſcripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis. Dicto audientem eſſe*, gehorchen / Vide in *Audio* n. 5. ¶ 2. Peculiari quadam ratione uſus Ennius hoc nomine apud Ciceronem eſt de Claris Oratoribus, cum ait:

Verſibus, quos olim Fauni Vatesque canebant,
Cum neque Muſarum ſcopulos quisquam ſuperarat,
Nec dicti ſtudioſus erat.

Significat enim tum, neque Poëtam aliquem, nec Oratorem exſtitiſſe. *Dictum* itaque ibi dicendi ratio elegans, ſive eloquentia eſt. ¶ 3. *Dictum* & aliquando convicium ſive maledictum notat. Ter. Prolog. Eunuch.

— — qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimabit eſſe, ſic exiſtimet
Reſponſum, non dictum eſſe.

Non dictum eſſe, i. e. non convicium eſſe. Vide ibi Donatum. Plaut. Pſeud. act. 1. ſc. 3. v. 124.

— — jam ego te differam dictis meis,
Impudice.

Non rarò & pro lepidiore facetoque ſermone, ſeu joco uſurpatur *dictum*: unde & *dicaces* appellati, de quibus infrà. Enim verò & Cicero duo facetiarum genera facit, quorum alterum æquabiliter in omni ſermone funditur, quam *Cavillationem* nominat; alterum quod in celeritate & *dicto* conſiſtit, quod peracutum & breve eſt, quam *dicacitatem* appellavit. Locus eſt lib. 2. de Orat. cap. 54. Ubi diſertè etiam tradit DICTA proprio jam nomine appellari *Sales*: & ita non ſemel iſtâ voce uſus eſt Fabius lib. 6. cap. 4. quo de riſu agit. Vid. Voſſium lib. 3. Inſtit. Orat. p. 384. Bœcler. Chreſtomath. Ter. Statius Epicurdio Patris v. 250

— — rurſusque, ubi dulce remitti,
Gratia quæ dictis?

Plautus *dicta ridicula*, Captiv. act. 3. ſc. 1. v. 32. Lucanus Panegyr. Piſonis v. 103 *dicta jocorum* appellavit. Sic ἀλαζονεύματα, quas milites in duces ſuos jaciebant, *dicta* vocari veteribus Caſaubonus ad Suetonii Cæſarem c. 49 obſervat.

¶ Dictio, dicendi actus, ut, *Jurisdictio*, de qua infra in *Jus* copioſe: *ſententiæ dictio* Cicer. 1. de Invent. cap. 4. Sic *Cauſſæ dictio*, Verantwortung. Cicero pro Quintio cap. 10 *totam cauſſæ meæ dictionem in certas partes dividam.* Cæſar lib. 1. Bell. Gall. cap. 4 *die conſtituta cauſſæ dictionis.* ¶ 2. Oratorum opera, orationes. Auctor de cauſſis corruptæ eloquentiæ cap. 34. n. 2 *Hunc ſectari, hunc proſequi, hujus omnibus dictionibus intereſſe, ſive in judiciis, ſive in concionibus aſſueſcebat.* ¶ 3. Genus & ratio dicendi. Cicero 1. de Orat. cap. 34 *Educenda dictio ex hac domeſtica exercitatione, & umbratili, medium in agmen.* ¶ 4. Vocabulum, Wort / præſertim apud Grammaticos, etiam veteres, Scaurum, Diomedem, &c. ¶ 5. pro Oraculo. Vetus poëta apud auctorem ad Herenn. lib. 2. cap. 28

Aperte ſatur dictio, ſi intelligas.

Livius lib. 7. cap. 24 de Alexandro Epirota: *Accito ab Tarentino in Italiam, data dictio erat*, CAVERET ACHERVSIAM AQVAM, &c.

¶ Dictor, nomen. Auguſtinus de doctr. Chriſtiana lib. 4. c. 19 *Doctor iſta debet rerum dictor eſſe magnarum.*

¶ Dicteria, falsè dicta, ἐκφυλισμοί, Stichelwort. Martial. lib. 6. Epigr. 44

Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes,
Sic te convivam poſſe placere putas.

¶ Dicax, facetus, qui dictis alios aut tangit lepide, aut admordet, ut riſum moveat. Schertzhafftig. Vet. Gloſſ. *Dicax*, Σκώπτης ἢ γελοῖος. Seneca Medea v. 113

Feſta dicax fundit convicia Feſcenninus.

Tales in fabulis & Satyri introducebantur, unde & *Dicaces* Horatius appellat Epiſt. ad Piſones de arte poëtica v. 225. Et lib. 1. Satyr. 4. v. 82

— — — — Solutos
Qui captat riſus hominum famamque dicacis.

Ubi Vetus Schol. *Dicaces hîc ſunt, qui riſum movent, dicendo male & jocis mordacibus.* De hoc ingeniorum genere vide etiam, ſi lubet, Barclajum Icone animorum cap. 10. *In convivio & ſermonibus multi ſunt dicaces* Quintil. lib. 6. cap. 3. Comp. *Dicacior.* Cic. 2. Orat. cap. 60 *Granio quidem nemo dicacior.*

¶ Dicăcŭlus, diminutivum ex *Dicax* adjectivum. *Sermone dicaculo*, Apulej. lib. 3. Mileſ. p. 135. *Puella dicacula*, Idem lib. 2. p. 118. *Dicacula amatrix*, Plaut. Aſin. 3. ſc. 1, 8.

¶ Dicacule, adv. Apul. lib. 8. *Sic præco lurconem traducebat dicacule.* Id paucis interjectis lineolis explicatur hac phraſi: *Scurrilibus contra aliquem velitari jocis.* Einen hetzen / höniſch halten. Idem lib. 1. Mileſ. p. 106 *in eam dicacule probrum dixerat.*

¶ Dicācitas, Spötterey / ſermo cum riſu alios inceſſens. Quintil. lib. 6. cap. 3 *Scurrilis & ſcenica dicacitas*, Lotterbübiſche Spötterey. Ciceroni 2. de Orat. cap. 54 *peracutum & breve genus facetiarum dicacitas.* Et cap. 60 *Scurrilis oratori dicacitas magnopere fugienda eſt.*

¶ Dicto, dictare, fürſagen / fürleſen / in die Feder ſagen. propriùm eſt magiſtrorum ſive literatorum verbum, cum pueris diſcenda præcipiunt. Horat. lib. 1. Sat. ult. v. 74

— — — an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?

Hinc *dictata*, quæ ad diſcendum propoſita. Horat. lib. 1. Epiſt. 1. v. 54

— — Hæc Janus ſummus ad imum (al. *ab imo*)
Perdocet: hæc recinunt juvenes dictata ſenesque.

Et Epiſt. 18. v. 13

Ut puerum ſævo credas dictata magiſtro
Reddere.

Cicer. lib. 3. ad Fratr. Epiſt. 1, *Alterum eſt de Calventii Marii oratione quod ſcribis: miror, tibi placere, me ad eam reſcribere, præſertim cum illam nemo lecturus ſit, ſi ego nihil reſcripſero; mea in illum pueri omnes tanquam dictata perdiſcant.* Hinc & ad Laniſtas translatum. Suetonius Cæſare cap. 26 *Tirones neque in ludo, neque per laniſtas, ſed in domibus per equites Romanos, ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat: precibus enitens, quod epiſtolis ejus oſtenditur, ut diſciplinam ſingulorum ſuſciperent, ipſique dictata exercentibus darent.* Lectiones geben. Vide ibi interpretes. Tertullianus ad Martyres cap. 1, *Verumtamen & gladiatores perfectiſſimos non tantum magiſtri & præpoſiti ſui, ſed & idiotæ, & ſuperbacue quique adhortantur de longinquo, ut ſæpe ab ipſo populo dictata ſuggeſta profuerint.* ¶ 2. Dictatum pro Epiſtolâ poni Barth. obſervat ad Claudian. p. 1216.

¶ Di-

¶ Dictito, dictitare, frequentativum. *Poëta dictitat*, Terent. Prol. Heaut. v. 22. *Ratio dictitat*, die Vernunfft giebet es. ¶ 2. Est & κοφωίζεσθαι, prætextu uti. Nep. Lysandro 1. n. 4. *Cum Lacedæmonii dictitassent hanc caussam esse belli.* Livius lib. 1. cap. 49. pr. de Tarquinio: *cui Superbo cognomen facta indiderunt, quia socerum gener sepultura prohibuit, Romulum quoque insepultum periisse dictitans.*

¶ Dictatio, dictandi actus. Symmach. lib. 6. epist. 4 *dictationi propensa.*

¶ Dictamen. Gloss. *Dictamen*, φωνή.

¶ Dictātor, ōris: extraordinarius magistratus Romæ, qui non nisi in summis periculis remedii loco assumebatur, penes quem unum omnium magistratuum vis atque potestas esset, à regno non nisi tempore differens: *nam ad tempus tantum dictatura sumebantur*, Tacit. 1. Annal. 1, 1. Appellatus ita fuit, vel quod à consule diceretur, id est, dicendo crearetur, ut Varro tradit lib. 4. de L. L. vel quòd dicto audientes ipsi omnes essent: vel quod crebro diceret ediceretque, quæ essent ex usu, quæ Dionysii Halicarnass. opinio est lib. 5. vide & Plutarch. Marcello p. 312. Dictus idem & *Magister populi*: item *Prætor Maximus* fuit: Vide Senecam Epist. 108. Cicer. 3 de Finibus cap. ult. Liv. lib. 7. & Festum. Cætera vide apud eos, qui de Romanis magistratibus scripserunt: itemque Muretum ad Tacit. pag. 19. nec non Bœclerum in lib. 2. Velleji cap. 28.

¶ Etiam Latinæ quædam urbes & municipia *Dictatores* vocarunt magistratus suos, ut, *Dictator Lanuvinus*, apud Cic. pro Milone cap. 10. Sic Spartianus in Hadriano cap. 19 *Per Latina oppida & dictator, & ædilis, & duumvir fuit.*

¶ Prodictator. Liv. lib. 22. cap. 8.

¶ Dictatrix. Plaut. Pers. act. 5. sc. 1. v. 18 *Tu hic eris dictatrix nobis.*

¶ Dictatura, officium & dignitas dictatoria. ut, *dictaturam gerere*, Cicer. 3. Offic. cap. 31. Vide Lætum & Feneſtellam. Extat de eâdem accuratissimus & plenissimus locus apud Vellejum lib. 2. cap. 28. n. 2. in quem vid. prolixè Bœcler. ibid. p. 141. seqq & Zerecor. ad Flor. p. 207. 208.

¶ Dictātōrius, ut, *gladius dictatorius*, Cicero pro Cluent. cap. 44 *Dictatoria majestas*, Liv. lib. 4. cap. 14.

¶ Dicturio, dicere molior, gern reden wollen. Macrobius 7. Sat. cap. 2 *fortiter a se facta semper dicturiunt.* Ubi jactationis laudationisque conatum significat.

Composita.

¶ *Abdicere*, augurale verbum & rarissimum, est aversari, rejicere, zuwider seyn / nicht drein willigen / absprechen. Cic. 1. de Divin. cap. 17 *cum aves abdixissent.*

¶ Addicere, in disciplina augurali est *approbare*, quod aliàs & *admittere* dicitur: de quo suo loco, zufallen. Livius lib. 27. c. 16 *Aves semel atque iterum non addixerunt.* Tacitus lib. 2. annal. cap. 14 *Auctus omine addicentibus auspiciis vocat Concionem.*

¶ 2. Est vendere & tradere venditum, übergeben / einräumen: *Addicere bona alicui*, Cæs. 2. Civ. cap. 18. zuschlagen. *Minimo addicere alicui aliquid*, Suet. Cæs. c. 5. gar um ein gering Geld überlassen und zuschlagen / Suet. Cæsar. cap. 5. Ita idem usus hoc verbo Caligul. c. 34. extr. Horatius dixit lib. 2. Satyr. 5. extr. *Nummo alicui quid addicere.* Hinc ad alia transfertur. *Addicere alicui*, vel *rei alicui*, mancipare est & se quasi consecrare. Sic *Addicere perpetuæ servituti* Cæsar 7. Gall. cap. 77. *Addicere corpus turpissimæ cupiditati*, ad Herenn. 4. cap. 16. Et *Addicere se in servitutem*, Livius lib. 3. cap. 56. sich einem als für eigen unterwerffen. ¶ 3. Damnare est. Festus. Ita Cic. Off. lib. 3. cap. 10 *addicere morti.*

¶ Addictio. Cic. 2. Verr. cap. 4 *Bonorum possessionumque addictio*, Übergebung.

¶ Addictè. Compar. *addictiùs* quidam afferunt ex Taciti Germ. cap. 43. n. 7. ubi meliores libri *adductiùs.*

¶ Antēdīcere, idem quod prædicere. vorher sagen. Cic. 1. Philipp. cap. 10 *Antedicere ea, quæ vitari possunt.*

¶ Condīcere, est in se recipere, zusagen / entbieten / einhellig ernennen. *Condicere operam alicui*, Plin. Præfat. Operis. *Condicere cœnam, ad cœnam*, & absolute *condicere alicui*, differt ab illo, *promittere ad cœnam*, &c. *Promittit ad cœnam* invitatus: *Condixit*, qui prior & ultrò denunciat se apud alterum cœnaturum esse: quod non nisi inter familiarissimos fieri assolet, sich selbst zu Gast bitten. Hinc *condicta & subita cœna* Sueton. Claud. cap. 21. ubi vide Torrentium. Cicer. lib. 1. Fam. Epist. 9 *Crassus, ut quasi testata Pop. Romano esset nostra gratia, pene à meis laribus in provinciam profectus est: nam cum mihi condixisset, cœnabit apud me in generi Crassipedis hortis.* At *Foras condicere*, sich anderswo versagen / Plaut. Menæch. act. 1. sc. 2. v. 25. Scaliger in notis ad Cirin pag. 62 Condictum proprie proditorum esse contendit. Nam iis, inquit, quibus arcem aut urbem prodituri sunt, proprie condicere & constituere dicuntur. Sed refutatur a Gronovio Observ. lib. 1. p. 18. ubi plura de hoc verbo leges. ¶ Tacitus & ad consilia transtulit de Germania cap. 11. *Sic constituunt, sic condicunt.*

¶ Condictio. Festus: *Condictio in diem certum ejus rei, quæ agitur, denunciatio.*

¶ Contrādicere; widersprechen / sich wider etwas auffleh nen. Cic. 1. ad Attic. epist. 17 *Contradixerat Metellus.*

¶ Contradictio, Widersprechung. Quintilian. lib. 2. cap. 17 *Ponuntur hæ quoque in secundo Ciceronis de oratore libro contradictiones.* Tacitus 14 cap. 43 *crebris contradictionibus destruere.*

¶ Contradictor, qui contradicit. Orosius lib. 3. cap. 1. pr. *contradictorem pacis bello impetendum.* Et Ammian. lib. 31. cap. 40 *contradictoris copia servata.* Et Augustin. C. D. lib. 21. c. 3 *attendunt isti contradictores.*

¶ Contradicibilis. Tertullian. de Carne Christi cap. 23. *Signum contradicibile.*

¶ Incontradicibilis. Idem 4 adv. Marc. c. 39 *Quid sapientius & incontradicibilius confessione simplici*, &c.

¶ Edicere, gebieten / magistratuum est. Terent. Eun. 2. 5. sc. 5. v. 20 *Dico, edico, vostrum esse illum herilem filium*, id est, *denuncio*, thu es euch kund.

¶ Edictum, ein Herrn-Gebot / öffentlich Ausschreiben. Claudian. 4. Cons. Honor. v. 299

— — — non sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.

Ciceroni appellantur *Edicta* maxime; quæ vera Prætor dixerit.

¶ Indicere, denunciare, ansagen / ankündigen. Juris verbum est. Virg. Æn. 5. v. 758

Indicitque forum & patribus dat jura vocatis.

Ubi vide Servium. *Indicere bellum* Cicer. 2. Cat. cap. 6. *Diem pugnæ*, Liv. lib. 10. cap. 27. ¶ 2. Elegans est metaphora, *Indicere bellum voluptatibus*, quod est, *adversus voluptates pugnare*, wider die Wollust kämpffen. Cic. de Senect. cap. 14. *Indicere nuptias.* Quintil. 7. cap. 4. sub fin. *funus*, Suet. Cæs. cap. 84. Et Ovid. lib. 6. Fast. v. 594 *Si vir es, indictas exige dotis opes.* Ubi *indictas opes*, pro promissis posuisse videtur.

¶ Indictus, non dictus. Terentius Phorm. act. 5. sc. 7, 58 *Quod dictum, indictum est.* Sic *Indicta causa*, unverhörter Sach. *Indictâ causâ in aliquem animadvertere* Cicer. lib. 5. fam. epist. 2. *in vincula duci* Livius 3. c. 56. *Condemnari*, Cic. pro Rab. perduell. c. 4. ehe man zur Verantwortung gelassen wird.

¶ Indicens, non dicens (sicut dicitur insciens, insperans) apud Livium lib. 22. cap. 39. *etiam me indicente.* Adi Gronovium egregie & explanantem, & defendentem, qui Midæ aures vocat, quibus hujusmodi elegantiæ sonent insolentes.

¶ Indicendus eodem modo compositum est pro *non dicendus.* Gloss. Cyr. *Indicendus* ἄλεκτος.

¶ Indictio, pensitationis genus dicebatur apud Veteres, quod extra ordinem atque de novo imponebatur: & sic à *Canone* atque *Oblatione* differebat. Hæc enim tria pensitationum genera recenset Asconius in 4. Verrinam. Verba Ciceronis sunt cap. 2 *Quando illa* [Sicilia] *frumentum quod deberet, non ad diem dedit? Quando id, quod opus esse putaret, non ultrò pollicita est? Quando id, quod imperaretur, recusabit?* Ad quæ Asconius: *Omne*, inquit, *genus pensationis in hoc capite positum est?* CANONIS, OBLATIONIS, INDICTIONIS. *Canon* in frumento est, & ad certum diem penditur. De eo in prima parte agit. *Indictio*, cum quid indicitur seu imperatur; ejus ultimo loco meminit. Plin. Panegyr. Trajani c. 29 *Nec nobis indictionibus pressi ad veterem tributa deficiunt.* Lactantius de Mort. Persec. c. 7 *Ut enormitate indictionum consumtis viribus colonorum desererentur agri, & cultura verterentur in silvam.* ¶ Est & Computi genus, qui appellatur *indictio*; & hodieque obtinet, præcipue in diplomatis & publicis instrumentis. Eum quindecim annis vulgò definiunt. Sed de ratione ejus & appellatione, & caussis atque origine, non consentiunt eruditi. Alii ab *indicando*, alii aliunde dici volunt. Sunt qui à Constantino ejus originem repetunt, qui in Olympiadum locum surrogaverit: nonnulli ad Augustum, & illa Quinquennalia imperatorum malunt referre. Alii rursus hæc omnia vocant in dubium, atque conantur refellere, ut tota hæc disputatio valdè ambitiosa perplexaque sit & infinita propemodum. Vide Onuphr. Panvinium Comment. in 2. Fastor. in A. ∞ 64. Joseph. Scalig. lib. 5. de Emendat. tempor. pag. 470. itemque Animadvers. in Euseb. & Isagog. Canonibus, nec non Petavium lib. 11. de doctrinâ temporum cap. 39. & 40. & lib. 7. Rationarii cap. 2. extr.

¶ Indictitius. Cassiodor. lib. 5. Var. epist. 14 *indictitia onera.*

¶ Interdīcere, prohibere, untersagen / ernstlich verbieten. Jungitur Dativo & Ablativo frequentissime, ut: *Interdicere alicui aquâ & igni*, Cicer. Phil. 1. cap. 9. Sic, *Alteri domo interdixit*, Sueton. August. cap. 66. Jungitur & cum Accusativo. Suet. Nerone cap. 33 *Cum interdixisset usum amethystini ac Tyrii coloris*, &c. Livius lib. 34. cap. 7 *fœminis demtaxat purpura usum interdicemus?* Add. Gronov. ad Senecæ epist. 18. p. 68. Etiam cum Infinito: Sueton. Galb. cap. 6. *interdixit commeatus peti.*

¶ Et in genere passivo, *Interdicor aqua & igni.* Item, *Interdicitur mihi aquâ & igni*, impersonaliter, mir wird alle Gemeinschafft auffgesagt und verboten. D. Brutus principio lib. 11. Epistol. Cic. fam. *ut aqua & igni nobis interdicatur.* Primo casu Cic. pro Domo c. 18 *ut M. Tullio aqua & ignis interdicatur.*

¶ Interdictum, prohibitio, Verbot. Cic. Attic. lib. 7. ep. ult. *Cæsaris interdicta respuentur.*

¶ Interdictio *tecti, aquæ & ignis*, Cicer. pro Dom. cap. 30. Arnobius lib. 2. pag. 49 de miraculis Christi, *Quis potuit una interdictione sanare?* Untersagung / Verbot.

¶ Interdictor, Tertullian. Præscript. adversus hæret. c. 33 *interdictores nuptiarum.* Idem 2. adv. Marc. cap. 9 extr. *Nonidem habendus est delicti auctor, qui invenitur interdictor, immo & condemnator.* Adde eundem de Jejun. cap. 15.

¶ Interdictorius. *Præceptum interdictorium*, Salvianus lib. 3 contra Avarit. p. 130.

¶ Perdicere. Alcimus Avitus lib. 5. v. 596

Vix hæc perdixerat, illi
Prosiliunt.

Ita Fabricius, Zehnerus, Sirmondus, & Biblioth. PP. editores constanter legunt.

¶ Prædicere, zuvor sagen / prophecenen. Terent. Andr. a. 1. sc. 1, 19. *Hoc primum in hac re prædico tibi*, wil zuvor gesagt haben. Cic. 1. Divin. cap. 1. *Prædicere futura & intelligere.* Nepos vita Attici cap. 16 *Non enim Cicero ea solùm, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit; sed etiam quæ nunc usu veniunt, vecinit ut vates.* ¶ 2. Aliquando præmittere quædam dicendo parandis animis, docendisque. Seneca Epistol. 102 *At nisi aliquid prædixero, intelligi non poterunt, quæ refellentur.* Et ita in sequentibus, bis, *Quid est quod prædicere velim*, ait.

¶ Prædictio, Wahrsagung. *Hariolorum & vatum furibunda prædictiones*, Cicer. 1. de Divin. cap. 2.

¶ Prædictum, idem. *prædicta astrologorum*, Cicer. 2. de Divin. cap. 42.

¶ Prodicere, & Prodictio apud Festum. Sic Livius lib. 3. c. 57 *Tribunus ei diem prodixit.* Festus autem *producere diem*, explicat, *prodere.* Cicer. pro Domo sua cap. 17 *ne, nisi prodicta die, quis accusetur*, i. e. ante dicta.

¶ Superdicere, dicendo adjicere. Cic. 2. de Legib. cap. 21 *Superdicebant, quicquid cepisset, adstringi.* Ita Grut. ex MSS. Palatinis, at Lambin. & Turneb. *superiores dicebant.* ¶ Deinde Juris verbum est, & adhibetur de præcone in suppliciis capitalibus reliquos officii sui elogio funesto admonente. e. gr. Lege 13 § ult. Dig. de Jurejurando: *Si quis juraverit in re pecuniaria, — & perjeraverit — — Imperator. rescripsit, fustibus eum castigandum dimittere, & ita ei SVPERDICI: πληγαῖς μὲ ὄμνυε, PETVLANTER NE IVRATO.*

¶ Superindicere, extra ordinem indicere: unde

¶ Superindictum, Lege 1. Cod. de Indictionibus.

¶ Benedicere, &

¶ Benedictio, quid in sacris significet, notum pueris est, ut, *Domui justorum benedicetur*, hoc est, Deus aderit & favebit domui justorum, & bonis omnibus eam cumulabit. *Benedicere Deo*, celebrare est, GOtt loben. Cic. pro Sextio cap. 52 *Cui benedixit unquam bono?* Welchen frommen Mann hat er temahls gelobet? Sacri Scriptores & cum accusativo junxêre. Tertullianus de Oratione cap. 3 *Plane benedici Deum omni loco ac tempore condecet, ob debitam semper memoriam beneficiorum ejus ab omni homine.* ¶ 2. Iisdem non rarò *benedicere* est factis precibus aliquid consecrare, sanctificare: quemadmodum Græci suo εὐλογεῖν pro ἁγιάζειν uti solent, de quo Casaubonus Exerc. 16. contra Baron. Theoremate 33. & Grotius in Matth. cap. 26. v. 25. Sulpitius Severus Dial. 2. de Virtutibus Martini cap. 2 *Quo quidem tempore (mira sum dicturus) cum jam altarium, sicut est solenne, benediceret, globum ignis de capite ejus vidimus emicare. Benedicit altarium* sacerdos cum lithurgiam ibi peragit: *sacrare, consecrare* dicunt. Sic *fontem benedicere*, est aquam Baptismi consecrare apud Victorem Uticensem, lib. 2. de persecut. Vandalicâ. Sic *Benedictus panis: benedictum oleum* Hieron. vitâ Hilarionis. Ac sicut apud Græcos res dedicatæ & consecratæ εὐλογίαι dicebantur; ita eædem Latinis *benedictiones* consuevere vocari. Ita enim Paullinus Nolanus Epist. 12. [ed. nov. ep. 32. n. 8] particulam sanctæ crucis *benedictionem de cruce* appellat.

¶ Benedictio, ex jam dictis cognitum verbum. Apulejus in Trismeg. p. 92 pro *Laude* posuit. *Deus*, inquit, *ab hominibus frequentibus laudum præconiis benedictionibusque celebretur.*

¶ Benedictum, ein gut Wort / vide supra *Bene* in bonus.

¶ Mălĕdĭcere, maledictis afficere, schelten / vernichten / unnütze Wort geben. Terent. Eunuch. a. 4. sc. 7, 29. *Cave sis, nescis ut maledicas viro*, du weist nicht wen du für dir hast / daß du dich so unnütz macheſt. Cic. pro Cœl. cap. 3 *Quæ est, qui isti etati non possit, quam velit, petulanter, etiamsi sine ulla suspicione, at non sine argumento, maledicere?*

¶ Maledictum, Lästerwort / Scheltwort. Plaut. Curculione a. 4. sc. 2. v. 27 *Indignis, si maledicitur, maledictum id esse dico; verum si dignis dicitur, benedictum est, meo quidem animo.* Cicero, *Maledicta conjicere in aliquem*, pro Planc. c. 12. extr. *Maledicta asperè, & ferociter, & libere in aliquem dicere*, ibidem cap. 23. einen mit unnützen Worten anlassen. *In maledicto plus est injuriæ, quàm in manu*, ein Scheltwort hat mehr auf sich als ein Schlag / Quint. lib. 6. cap. 3. Apul. lib. 2. Flor. de Corvo & Picæo: *Si convicia docueris, conviciabitur, diebus ac noctibus perstrepens maledictis.*

¶ Maledictio. Cic. pro Cœl. cap. 3 *Maledictio nihil habet propositi, præter contumeliam.*

¶ Mălĕdĭcus, adject. lästerend. *Maledicus convictator*, Cic. pro Muræn. cap. 6. Comp. *Hominem maledicentiorem, quam te, nobi neminem*, Plaut. Merc. a. 1. sc. 2. v. 31. *Maledicentissima civitas* Cicer. pro Flacco cap. 3.

¶ Maledice, adv. Cicer. Offic. 1. cap. 37 *cum de absentibus maledice contumelioseque dicitur.*

¶ Maledicentia, Lästerung. Gell. lib. 3. cap. 3. *ob assiduam maledicentiam & probra in principes civitatis in vincula conjectus est.*

¶ Remaledicere, Sueton. Vespas. cap. 9. *Non oportere maledici senatoribus: remaledici civile fasque esse.* Tertullianus de Idololatr. cap. 21 *se maledictum indigne tulisse, demonstraverat maledicens.* Gloss. Vet. Ἀντλοιδορῶ *Remaledico.*

DICRŌTVM, διήρετον, navis quæ duobus gubernaculis regitur, *biremis*, ein Schiff. Legitur in epistolis Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 11. cum duabus appellationibus aliis navigiorum, ἄφρακτον *Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliud ἀκάτιον.* ἄφρακτα naves non munitæ: ἀκάτιον navis non fastigata. Idem lib. 16. ad Attic. Epist. 4 *ipse Domitius bona plane habet dicrota.* Memoravit & hujus generis navem Jul. Pollux lib. 1. cap. 9, ubi διώκρου; modò à Cicerone laudatæ, etiam mentionem fecit.

DICTĂMVS, vel *dictamnum*, scribunt & *Dictamnus* & *dictamnum* ex Theophrasti & Galeni appellatione, ὁ δίκταμος, pulegium silvestre vocant, inquit Dioscorides, wilder Poley. Lucinæ sacrum scribunt. Vim habet adversus venena, & cervis vulneratis remedium est, quemadmodum Cicer. lib. 2. de N. D. cap. 54 & Plin. lib. 8 cap. 27 testantur. Tertullian. de Pœnit. cap. 11 *Cervus sagittâ transfixus ut ferrum & immedicabiles moras citius de vulnere expellat, scit sibi dictamno medendum.* Tam inimicam venenatis animalibus Theodorus sive Diodorus Tarsensis lib. 5. de fato apud Photium pag. 681 tradit, ut vel solo odoratu recepta nocendi omnem vim eripiat. Allusit eò Virg. 12. Æn. v. 411

Hic Venus indigno nati concussa dolore
Dictamnum genetrix Cretæâ carpit ab Idâ;
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.

Aristot. lib. de Mirabilibus auscultationibus, περὶ τὴν κρήτην φησὶν ἔνια τετραπόδων, ζητοῦσι τὸ δίκταμνον, τὸ ἐκεῖ φυόμενον, ὅταν γὰρ φάγωσιν, εὐθὺς ἐκβάλλουσι τὰ τρώματα. Porro *Dictamnum* à *Dicte* Cretensi monte appellatum videtur, quod ibi cervi vulnerati primùm offenderint.

¶ Est & *Pseudodictamnum* & *Dictamnum album*, in montibus Hercynicis nostris notum, vulgò Diptan.

DICTE, es, Δίκτη, mons Cretæ Ptolemæo est & Straboni. Unde

¶ Dictæus, Cretensis, ut, *Antrum Dictæum*, Virg. 4. Georg. 151. *Arva Dictæa* 3. Æn. 171. *Dictæa Nymphæ*, Eclog. 6. v. 56.

DICTYNNA, Δίκτυννα, Dianæ cognomen est, à retibus, quæ invenit, & Græcis sunt δίκτυα. Statius 9 Theb. v. 631 *mitis Dictynnæ.* De origine nominis lege etiam Diodor. Siculum lib. 5. cap. 76.

¶ Mons Dictynnæus Plinio 4. c. 12, idem qui Dicte, vel Dictæus, in Creta. Vid. Harduin.

DICTYS, Cretensis fuit, qui bellum Trojanum, cui interfuit, descripsit linguâ Phœnicum. Extat ea descriptio hodie Latine, quemadmodum & Daretis Phrygii, utraque suspecta & supposititia. Vid. Voss. de Hist.

DIDACTRVM, das Lehr- oder Schul-Geld. Onomasticon Vetus: Διδακτρον, *Minervale.* Minervale enim sive Minerval (ut Varrò lib. 3. R. R. cap. 2. sub fin. expressit) est præmium docenti debitum. Aliter vocatur Διδασκάλιον. Plutarch. in Alexandro f. 668 καλὰ τοῖς πρίσσοσι διδασκάλια τιλίους αὐτῷ, puta, Aristoteli.

DĬDASCĂLVS, διδάσκαλος, magister, præceptor, ut in versu, quem lib. 9. famil. ep. 7 Cicero citat Varroni scribens, πολλοὶ μαθηταὶ χρείσσους διδασκάλων, *Multi discipuli præstantiores didascalis*, h. e. magistris.

¶ Hypodidascalus, ὑποδιδάσκαλος, qui sub Magistro aut in loco inferiori docet. Cicer. lib. 9. Ep. 18.

DIDIA lex fuit, necessitatem servandæ legis sumtuariæ universæ imponens Italiæ, Macrob. 3. Saturn. cap. 17. P. Manutius de LL. Roman. p. 215.

DĪDO, ōnis, & Didûs declinat. Græca, cui proprium nomen Elisa fuit, conjunx Sichæi & soror Pygmalionis, cujus scelus, quod maritum suum vi oppressisset, aversata, Tyro relictâ in Africam profugit, & Carthaginem condidit. Hiarbæ regis Mauritanorum, ad postremum nuptias fugiens, gladio vitam finivit. Nam quæ Virgilius de eâ prodidit, conficta omnia sunt. Neque enim inter se Dido & Æneas per ætatem potuerunt videre. Cum ab Ilii excidio ad natalem Carthaginis anni sint 299. vid. omninò Voss. lib. 1. Inst. Orator. p. m. 122. In quam rem extat Epigramma Græcum, quod ita vertit Sleidanus:

Olim

Olim talis eram venerando splendida vultu,
Cum populis dixi regia jura meis.
Pectoribus non illa tamen mens insita nostris,
Qualem circumfert publica fama, fuit.
Æneas etenim nunquam mihi visus, & illo
Nec Libyæ campus tempore noster erat:
Ancipiti sed ego pectus mucrone peregi,
Cum fugerem lectos, improbe Jarba, tuos.

Idem & Ausonius vertit, & suo more diduxit ac fusius explicavit Epigrammate CXVIII.

DIDORON, διώρον, duorum palmorum latitudo, zweyer Hände breit / Plin. 35. cap. 14. vid. *Doron.*

DIDYMAON, artifex armorum Virgil. 5. Æneid. v. 359

Et clypeum afferri jussit Didymaonis artes.

DIDYMEVS, Apollinis est cognomen, quia ex uno fonte lucis, gemino fidere, tum per se, tum per Lunam nobis luceat. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 17. ¶ 2. Sed & Solem Didymei Apollinis appellatione Romani veneratos Macrobius scripsit. Templum Apollinis Didymei Mileti fuit, de quo Plinius lib. 5. cap. 29. & Strabo lib. 14. p. 436.

DIDYMVS, δίδυμος, geminus.

¶ Didymus, Alexandrinus Grammaticus fuit, Macrobii testimonio Grammaticorum omnium instructissimus, docuit Romæ Augusti tempore; cognomen habuit ob studia indefessa χαλκεντέρου, *Chalcenteri*, quod eum, cujus ænea sunt viscera, significat, χαλκοῦς ἐς, ἴσημι, *viscera.* Tria millia librorum scripsisse Seneca Epist. 87 retulit. Quintilian. lib. 1. cap. 13 *Didymo*, inquit, *quo nemo plura scripsit, accidisse compertum est, ut cum historia quidam, tanquam sana repugnaret, ipsius proferretur liber, qui eam continebat.* Meminit alicubi & Plutarchus. ¶ 2. Porrò de Didymo Cæco, Alexandrino quoque, qui Arianis restitit & Athanasio carus fuit, cuique Juliani interitus divinitus annunciatus fuit, consule scriptores Ecclesiasticos.

DIES, ēi, der Tag. Grammatici hanc vocem pro diversâ significatione diversi generis pronunciant. Asconius in 2. Verrin. DIES *fœminino genere tempus: & idcò diminutivè* diecula *dicitur, brevè tempus & mora.* DIES *horarum XII. generis masculini est, unde* Hodie *dicimus, quasi hoc die.* Et ita quoque Servius ad illud 2. Æneid. v. 324

Venit summa dies, & ineluctabile tempus.

Quin ipse Varro apud Charisium lib. 1. Grammat. cap. *de nomine*: cujus sententiam pro illo discrimine cum retulisset, subjicit denique: *Quod nemo servabit*, Auctorum puta. Et pergens addit: *Etsi secundum hanc distinctionem dixit Virgilius*, Venit summa dies, i. e. *tempus: Et* ille dies primus leti: *pro uno die tamen & fœminino genere dies spatium significat, cum ait:* Jamque dies infanda aderat, &c. Recte itaque Servius nostri arbitrii facit, es infanda aderat, &c. Recte itaque Servius nostri arbitrii facit, vel fœminino, vel masculino genere talia proferre. Seneca Hercul. Furente v. 874 *Thebis læta dies adest.*

Ubi sane unum & certum diem designat. Et Cæsar lib. 1. de Bell. Civil. cap. 5. *Qua ex die Consulatum iniit Lentulus.* Ovidius 1. Fastor. v. 71 *Nunc dicenda bonâ sunt bona verba die.*

Ubi *bona dies* festa & felix est. Horatius lib. 3. Ode 21 ad amphoram: *Quocunque lectum nomine Massicum servas, moveri digna bono die.* Seneca de vitâ beatâ cap. 23 *Sic illum assiciunt dignæ

reſervant. ¶ Plautus Pſeudolo act. 1. ſc. 3. v. 67 *Eme die cæcâ hercle olibum; id vendito oculatâ die.* ubi *diei cæca* dicitur, cum ſolutio differtur in diem; *oculatâ*, cum præſenti pecuniâ, ac Græca mercamur fide, ut explicat Feſtus Pompejus. Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. p. 144. ¶ In plurativo etiam numero pro tempore Tacitus 2. Hiſtor. c. 46 *Turbatæ per eosdem dies Germaniæ*, &c. ¶ De diviſione dierum vide Cenſorin. cap. ult. & Macrob. 1. Sat. c. 3. De ſuperſtitioſa obſervatione dierum apud Romanos veteres aliasque gentes, vide Plutarch. Camillo pag. 138. item in Cauſſis rerum Romanarum; & Dionyſ. Halicarnaſſ. Præcept. Rhetoric. pag. 83. E Junioribus Caſaubonum ad Sueton. Auguſt. cap. 92. Item in Appendicula in Othon. cap. 6. ¶ *De die*, hoc eſt, interdiu, bey Sonnenſchein / des Tages über. Vide ſupra in *de*. *In dies ſingulos*, alle Tage. *In diem abire*, Terent. Phorm. act. 5. ſc. 2, 16. ſich verweilen. Apul. lib. 1. Mileſ. *Nox it in diem*, Es wird Tag. Terent. Eun. 3. ſcen. 4. v. 2 *in hunc diem*, auff dieſen Tag. *In dies paucos*, auf wenig Tage. *In diem vivere*, Cic. 2. Philipp. cap. 24 ohne Sorge leben. Idem de orat. lib. 2. cap. 40 *Barbarorum eſt in diem vivere.* At *In diem extollere*, eſt differre, Plaut. Milite act. 3. ſc. 2. v. 47. *Diem dicere*, Cic. de Aruſp. cap. 4. ernennen / anfündigen. Et *diem operi dicere*, in Verr. 3. cap. 57. Sed *diem* alicui homini *dicere*, eſt accuſare, in jus vocare. Cic. ad Q. frat. lib. 1. ep. 2. ſub fin. *Si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret.* Cæteros uſus hujus verbi paſſim licet invenire. Sententias quasdam & formulas ſuperaddimus. Cic. lib. 2. de finib. *Non poteſt dies eſſe ſapius, qui ſemel fuit*, hin iſt hin. Seneca in Hippol. v. 450 *Optimi dies vitæ effluunt.* Plin. lib. 7. cap. 40 *Alius de alio judicat dies, ſed poſtremus de omnibus.* Silius Italicus lib. 3. v. 134

Et pace & bello cunctis ſtat terminus ævi,
Extremumque diem primus tulit.

Apud Horatium 2. od. 6. *diem frangere*, eſt potando & epulando conterere. *Diem eximere* re aliqua, eſt conſumere, totum extrahere. Dialog. de cauſſis corrupt. eloq. cap. 19. n. 3 *Id ipſum laudi dabatur, ſi dicendo quàm diem eximeret.* Plauti eſt Epidic. 3. ſc. 2. v. 5 *alicui diem dare luculentum*, einem einen guten Tag machen: unde verbo mutato eſt, *Diem lutulentum habere*, luſtig ſeyn. *Hilarem diem ſumere*, idem eſt: de quo in *ſumo*.

¶ *Die craſtini, die ſeptimi* &c. adverbialiter pro *craſtino, ſeptimo*, vide ſupra in *Crai*.

¶ Diecŭla, diminut. ein Zeitlin / Stündlin / Ter. in And. 4. ſc. 2, 24. Cic. ad Att. lib. 5. extr. Apul. lib. 1. Mileſ. *Et ut illa Medea, unius diecula à Creonte impetratis induciis, totam ejus domum filiamque* &c.

¶ Diurnus, diurnum, quod unius ſpatio diei continetur: ſicut *annuum*, quod anni. Was den Tag über geſchiehet / ut, *diurni labores*, Cicer. Senect. cap. ult. *diurna quies*, 2. Agrar. cap. 2. ¶ 2. Diurnum autem ſubſtantivum, pro dimenſo Seneca poſuit Epiſt. 80. täglich Futter / täglich Brod / quod ſervis in diem dabatur. Vocabatur &

¶ Diarium, demenſum cibi pro uno die. Tags-Koſt. Martialis lib. 11. Epigr. ult. *Sed lupus uſuram puerique diaria poſcunt*, Petron. *Hodie poſt aſellum diaria non ſumo.* Vide Torrent. ad Horatii lib. 1. ep. 14. itemque Pignorium de Servis p. 160. ¶ 2. Dicebatur diurnum & diurnarum, ſeu quotidianarum rationum liber. Ein Tagebuch / in welchem die tägliche Einnahmen und Ausgabe verzeichnet. Juven. Sat. 6. v. 482

Et cadit, longi relegit transverſa diurni.

Ibi enim Diurnum Scholiaſtes vetus, *Ratiocinium* interpretatur. Nempe *Diurnum*, Ephemeris eſt: Ephemeris autem Commentarius, in quo & acta & rationes quotidianæ perſcribebantur. *Quotidianum diurnum* Seneca lib. 5. Controv. 33. ſub f. *Diarium* Aſellio apud Gellium lib. 5. c. 18 appellat. ¶ 3. Pro Stipe poſuiſſe videtur Auguſtus dicto quodam à Suetonio ejus vita cap. 53 relato.

¶ Dialis, unius diei. Otacilius Pitholaus, cum Caninius Revilius uno tantum die conſul fuiſſet, dixit: *Ante flamines, nunc conſules diales ſunt:* apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 2. Luſit nempe vocabuli ambiguitate, de qua infra in *Dius* plura.

¶ Dieſcit. Veteres malunt *Luceſcit, diluceſcit*, &c. Rejicit Voſſius de Vit. Serm.

¶ Diarius, a, um, Adject. ἐφήμερος: ut Febris diaria, täglich Fieber.

¶ Diarium, diurnum demenſum, item Commentarius rerum quotidianarum: de quibus paullò ante in *Diurnum*.

¶ Hodie, adverbium, quaſi hoc die, vide ſuo loco.

¶ Peridie, Poſtridie; &

¶ Nudius tertius, quartus, quære in ſuis literis.

¶ Interdiu, adverbium, idem quod per diem, am Tage / des Tages über / cui *Noctu* contrarium. Auctor ad Herennium lib. 2. cap. 4 *Tempus ita quæritur, qua parte anni, qua hora, noctu an interdiu, & qua die, & qua noctis hora factum eſſe dicatur.* Cato de re ruſt. cap. 124 *Canes interdiu clauſos eſſe oportet, ut noctu vigilantiores & acriores ſint.* Plinius lib. 18 cap. 6 *Malus paterfamilias, quæque interdiu facit, quod noctu poſſit.*

¶ Interdius antique idem apud Plautum Aſin. 3. ſc. 3. v. 9 *negotios interdius*: & Aulul. a. 1. ſc. 2. v. 33

Pervigilat noctes totas: tum autem interdius
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.

¶ Perdius, Gell. lib. 2. c. 1. *Stare ſolitus Socrates dicitur pertinaci ſtudio perdius* &c. den gantzen Tag. Apul. lib. 5. p. 161 ed. Elmenh. *Hoccine mihi pollicebare Pſyche mea? Quid jam de te tuus maritus expecto? quid ſpero? Et perdia & pernox, nec inter amplexus conjugales deſinis cruciatus.* Ammianus 31. cap. 3 *pernox & perdius*.

¶ Perendie, vide in elemento P.

¶ Subdiu, idem quod Interdiu, Plaut. Moſtell. a. 3. ſc. 2, 78.

¶ Huc & illa pertinent, *Biduum*, duorum dierum intervallum. Zwey Tage. Cicer. 8. Att. epiſt. 14. *abſunt biduum aut triduum.* & 2. Nat. D. cap. 38 *per biduum.*

¶ Biduanus. Rabanus Maurus lib. 2. de Inſtit. Cleric. cap. 26 *Biduanus mos jejunii inde ſumtus, quod Apoſtoli jejunaverunt illo biduo, quo Dominus paſſus & ſepultus eſt.* Zweytägig Faſten.

¶ Trĭduum, trium dierum intervallum. Drey Tage. In utroque primam produxere Veteres. Terentius Eun. act. 1. ſc. 2.

Rus ibo: ibi hoc me macerabo triduum.

Martial. lib. 2. Epigr. 6

Si totus tibi triduo legatur.

¶ Triduanus. Apulej. lib. 10. p. 247 *triduanum ſpectaculum.* Dreytägig / das drey Tage währet. Et Hieronymus media epiſt. 10. ad Furiam de Viduit. ſerv. *Parcus cibus, & venter ſemper eſuriens triduanis jejuniis præfertur.* De biduanis autem & triduanis Chriſtianorum veterum jejuniis conſulas du Freſne Gloſſar. in voce utraque.

¶ Quatriduum, ut, *Iter quatridui*, Lentulus lib. 12. fam. epiſt. 15. extr. *Triduo aut quatriduo ante hanc rem*, Cic. Bruto ep. 3.

¶ Quatriduanus, viertägig. Hieronymus Epitaphio Paullæ, ſive epiſt. 27 cap. 11 *quatriduanus mortuus Lazarus.*

¶ Sub dio & divo & Subdialis vide in Dius ac Divus.

¶ Dieſpiter Horatio Jupiter dicitur. lib. 3. od. 2

— — — — Sæpe Dieſpiter
Neglectus incæſto addidit integrum. Et lib. 1. od. 34
— — namque Dieſpiter
Igni coruſco nubila dividens. Vid. Varron. de L. L.

DIETĒRIS, idis, eine Zeit von zween Jahren. Cenſorinus cap. 18 *Id tempus τρετηρίδα Græci appellabant, quod tertio quoque anno interkalabatur, quamvis biennii circuitus, & vetera δετηρὶς eſſet.*

DIGENTIA, rivi nomen Horatianæ villæ proximi: de quo ipſe lib. 1. epiſt. 18. v. 104.

DĬGĬTUS, pars in manibus, pedibusque. *Digito attingere* Ter. Eun. 4. ſc. 6, 2. Et *digito tenus contingere* Apul. 9. p. 224. Et *Digitis extremis attingere*, hoc eſt, leviter, gar ein wenig berühren / Cic. pro Cœl. cap. 12. Et, *Digitum transverſum non excedere*, nicht eines Fingers breit überſchreiten / Plaut. Aulul. a. 1. ſc. 1, 18. Et *digitum à re aliquâ non diſcedere*, quod alias latum & transverſum unguem dicitur. Cic. Attic. lib. 7. ep. 3 *Mihi certum eſt ab honeſtiſſimâ ſententiâ digitum nusquam*, ſubaudi *diſcedere*, nicht eines Fingers breit von meiner Meynung abtreten. *Digitum medium oſtendere*, proverbiale, quo extremus ſignificatur contemtus. Germani dicunt, die Feigen weiſen. Juvenal. Sat. 10. v. 52 *— — cum fortunæ ipſe minaci*

Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet unguem.

Ubi Vet. Schol. *Cum fortunam contemneret, nihil dicens ſe habere, ab ea quod exſpectaret: quin imò infami digito ei turpiter inſultaret. Infamem* vocat medium digitum, quod contumeliam afferat. Perſius quoque ſic appellavit Sat. 2. v. 33. ubi vide Caſaubon. ¶ *Digito uno caput ſcalpere*, mollicelli, & impudici hominis indicium. Juven. Sat 9, 133. vide ibi Interpp. & Voſſ. lib. 4. Inſt. Orat. p. 159. ¶ Digitum *exerere* ſive *tollere* eſt, ſe victum fateri. Perſ. Satyr. 5. v. 119

Nihil tibi conceſſit ratio: digitum exere, peccas.

Ubi Vetus Scholiaſtes: *Digito ſublato oſtendere victum ſe eſſe à vitiis. Tractum à gladiatoribus, qui victi, oſtenſione digiti, veniam à populo poſtulabant.* Sidonius lib. 5. Epiſt. 7 *Hi ſunt, quorum comparationi digitum tollerent, Narciſſus, Aſiaticus, Maſſa*, &c. Ubi plura alia Savaro obſervat. ¶ *Summis digitis colere*, eſt phraſis, quâ alluditur ad morem ethnicorum, res ad ſacrificandum paratas, duobus vel tribus digitis accipientium. Lactant. lib. 1. Inſtit. cap. 20. & Gallæus ibi. ¶ De ſuppurandi ratione, quæ certo digitorum geſtu fiebat, vide quæ ad Plautinum Epidicum act. 1. ſc. 1. v. 50. ex Petro Colvio in Apolog. Apuleji Taubmannus notat: quibus adde cap. 7 VVoveriani Tractatûs de Polymathiâ. Conf. Beda libro de Ratione computandi per digitos, Lilius Gyrald Dial. 2. Voſſ. lib 2. Inſt. Orat. p. 537. Mart. Capell. lib. 7. init. Herman. Lignaridus Oblectam. Academ. cap 6. p. 58. Petr. Faber lib. 3. Semeſtr. cap. 23 Scip. Gentil. in Apol. Apuleji p. 429. Bernegg. ad Sueton. Cæſar. cap. 33. Omnem ordinem à Decem usque ad Mille millia ære inſculptum expreſſit Pariſiis eleganter ad Bedæ præſcriptum Ann. MDXLIV Jacobus Bogardus, quam picturam in ſuis Conditoriis ſervari Barthius Commentat. in Claudian. pag. 1116 ſcribit. Herodotus in Thaliâ vocat ἐπὶ δακτύλων συμβάσεσθαι, unde moris antiquitas colligitur. ¶ Digitos Minervæ olim ſacros fuiſſe, notat Servius ad illud Virgil. Ecl. 6

— — Cyn-

— — *Cynthius aurem*
Vellit.

¶ Digitorum ordo & appellationes. *Pollex*, ἀντίχειρ, ſic dictus, quod non minus, quam tota manus in officio ſit ſemper, der Daume. *Index*, der Zeiger. Qui & *ſalutaris* appellatur. Suet. Aug. cap. 80. *Dextra quoque manûs digitum ſalutarem tam imbecillum interdum ſentiebant*, &c. Rationem appellationis inde Beroaldus ducit, quod eo ſilentium ſuaderetur res ſaluberrima. Vide eum ad dictum locum Suetonii. *Medius*, der mittel oder längſte Finger / qui & *infamis*, *impudicus*, *verpus*, dicitur. *Medicus* ſeu *Medicinalis*, ſecundum Macrobium, & *annularis*, der Goldfinger. In quo digito manus ſiniſtræ annulus ideò geſtatur, quod in anatomiis ab Ægyptiis obſervatum eſt, nervum tenuiſſimum ab eo digito ad cor, quod ex auro vires habere putatur, protendi. *Minimus*, vel *auricularis*, der kleine Finger. ¶ *Digito cælum attingere*, eſt ſumme beatum, & velut Diis proximum eſſe, Cicer. lib. 2. ep. 1. ad Attic. ¶ *Monſtrari digito* eſt notabilem & inſignem eſſe, Horat. & Perſio; illi 4. Od. 3; huic Satyr. 1. v. 28. Et auctor Dialogi de Orator. cap. 7 *Tunicatus hic populus transeuntes nomine vocat, & digito demonſtrat.* ¶ 2. Digitus pro menſurâ quatuor hordei grana ſecundum latitudinem continente, vier Gerſtenkörner breit.

Quattuor ex grani digitus formabitur unus.

Vide Frontinum de qualitate agrorum pag. 35, & Anonymum Gromaticum apud eundem Rigaltium pag. 329.

¶ Digitâlus, dimin. Terent. in Eunuch. a. 2. ſc. 2. v. 53 *Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus*, &c.

¶ Digitalis, ut *Digitalis gracilitas*, Plin. 14. cap. 3. Fingersdicke.

¶ Digitâle, ſubſtant. ein Fingerhut. Varr. 1. de re ruſt. cap. 55 *Melior olea, quæ digitis nudis legitur, quam illa, quæ cum digitalibus. Duricies enim eorum non ſolum ſtringit baccam, ſed etiam ramos glubit.* Quod ſi Digitalia ſunt pellicea, aut ex corio, Handſchuhe exponi noſtro ſermone poſſunt. Simile quid apud Varronem ſignificatur, ſed ex duriore materia.

¶ Semidigitalis, halben Fingers breit. Vitruvius lib. 10. cap. ult. *Terebratur foramen ſemidigitale, digitale, ſeſquidigitale.*

¶ *Digitatæ aves*, Plin. lib. 11. cap. 47. pr. Vögel mit unterſchiedenen Klauen.

¶ Seſquidigitus, anderthalb Finger. Vitruvius lib. 8 cap. 6 *Canalis longus pedes quinque, latus digitum, altus ſeſquidigitum.*

¶ Seſquidigitalis, anderthalb Finger groß. Vide paullo ante in *Semidigitalis* ex Vitruvio.

DIGNVS, werth / würdig. *Dignus præmio, quovis honore*, aller Ehren werth. *Facere ſe dignum*, thun was ihm gebührt und wol anſtehet: *Non te dignum feciſti*, Terent. Eunuch. a. 5. ſc. 2. v. 25. Sic, *Dignum exſpectatione aliorum*, etwas ausrichten / das dem gemeß ſey / darauff andere gewartet haben / Planci eſt ad Cic. lib. 10. famil. ep. 7. Virg. Æneid. 8. v. 364

Aude hoſpes contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Deo, rebuſque veni non aſper egenis.

Dignum perſonis ſummorum virorum, Nepos præfat. id eſt, quod ſummis viris convenit. *Tua vita dignior ætas* Virg. 9, 213. *Nihil Thaide dignius, quod ametur*, Ter. Eun. a. 5. ſc. 8, 21. Et, *Vir avo, patre, majoribus ſuis dignissimus*, Cicer. 3. Philip. cap. 10. ¶ Conſtruitur aliquando cum Genitivo, Græcorum more. Plaut. Trinum. Act. 5. ſc. 2. v. 29 *Non ego ſum dignus ſalutis*; qui & *indignus* ita conſtruxit. Virg. 12. Æn. v. 649

Deſcendam, magnorum haud unquam indignus avorum.

Phædrus fabula 20. lib. 4.

Quidquid putabit eſſe dignum memoria.

Priſcianus ſive Fannius de Situ Orbis v. 2.

Annue Rex cæli, poſitum telluris & undæ,
In quas imperium mortalibus ipſe dediſti,
Materia tanta me promere carmine digno.

¶ Plautus etiam cum accuſativo junxit Captiv. act. 5. ſc. 2. v. 16 *Non me cenſes ſcire quid dignus ſiem?* Poteſt tamen & Ellipſis eſſe, & ſubaudiendum *ferre*, vel *pati*. *Dignus*, i. e. commeritus.

¶ Dignè, adverb. *Dignè laudare*, nach Würdigkeit loben / Cicer. de Senect. cap. 1. Et *Digne de aliquo loqui*, Idem poſt Red. in Sen. cap. 8. *Digne aliquem proſequi*, id eſt, prout meritus eſt, Suet. Aug. cap. 66. Seneca Troad. v. 900

Celebrate Pyrrhi Troades connubia,
Celebrate dignè planctus, & gemitus ſonet.

id eſt, ut dignum eſt, ut pars eſt maxime. Horat. 2. Satyr. 7. v. 47. *Peccat uter noſtrûm cruce dignius?*

¶ Dignitas, Würde / Hoheit / exiſtimatio, auctoritas, amplitudo. *Tueri ſuam dignitatem*, ſeinen hohen Stand und Ehren vertreten / ſchützen / Cicer. 1. Off. cap. 36. *Ampliſſimos dignitatis gradus adipiſci*, lib. 10. fam. ep. 6. Zu hohen Ehren kommen. Sic *defendere, aſſerere, tenere dignitatem ſuam* dicebant. In quibus omnibus nihil aliud dignitas eſt, quàm concepta hominum de alicujus virtute opinio. Nepos Attico: *Honores non petiit, cùm ei paterent, propter vel gratiam, vel dignitatem.* Ibidem: *Elegantia vitæ, quâ cæteros ceperat principes, dignitate pari, fortuna humiliore.* Id. Miltiad. *Erat inter eos dignitate regiâ*, ubi non auctoritas modò, ſed etiam poteſtas regia indicatur. ¶ 2. Neque verò *dignitas* tantum dicitur, quæ in opinione & exiſtimatione ſita eſt, ſed & ſpecies honeſta corporis ac pulchra ſic appellatur. Cic. lib. 1. de Offic. c. 36 *Cum pulchritudinis duo genera ſint, quorum in altero venuſtas ſit, in altero dignitas; venuſtatem muliebrem ducere debemus; dignitatem virilem.* Sic *dignitatem formæ* paullo poſt vocat, cum ait: *Formæ autem dignitas, coloris honeſtate tuenda eſt: color, exercitationibus corporis. Dignitas* itaque forma ſeu pulchritudo virilis. Unde frequenter auctores hâc voce utuntur in commendandâ virorum formâ. Sic Nepos, *magnam dignitatem corporis* Dioni; *honeſtam dignitatem* Eumeni tribuit. Plin. Paneg. Trajan. cap. 4 *Jam firmitas, jam proceritas corporis, jam honor capitis & dignitas oris; nonne longè lateque Principem oſtentant?* Suet. Claud. cap. 30 *Auctoritas dignitasque formæ non defuit.* Et rectè hæc duo conjungit: *dignitas* enim eam formæ pulchritudinem notat, *cui non minus auctoritatis, quàm gratiæ ineſt*, ut idem in Tito cap. 3 loquitur. Tacitus *Decorem oris cum majeſtate* vocat 2. Hiſt. cap. 1. Adde quæ notat Caſaubonus ad illum Suetonii in Claudio locum, ſtemque in 1. Polybii p. 49.

¶ Digno, are. Pacuv. apud Nonium: *Quis Deos infernos, quibus cæleſtes, dignet decorare honoribus?* Auſonius ep. 16. v. 59 de libro:

Cuique vigiles luminum
Vacare dignabunt κόραις.

Ubi Vinetum inſpicias.

¶ Dignor, verbum commune, dignari, dignum habere, judicare, werth achten / würdigen. Virg. 1. Æn. 335

Haud equidem tali me dignor honore.

Sic *laude dignari* Cic. 3 de Orat. c. 7. Et, *virtutem honore dignari*, lib. 2. de Invent. c. 39. Horatius lib. 1. epiſt. 19. v. 40

Non ego nobilium ſcriptorum auditor & ultor
Grammaticas ambire tribus & pulpita dignor.

¶ Paſſivè hoc verbo Virgil. uſum, notat Gellius lib. 15. cap. 13. würdig geachtet werden: Idque probat ex Æn. 3. v. 475.

Conjugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo.

Nonius: *Dignatus, ſignificat dignus habitus. Virg. lib. III. Conjugio Anchiſa* &c. Ipſe quoque Cic. lib. 2. de Invent. cap. 53. extr. *Obſervantia eſt, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore dignantur.* Ergo vere *in communibus verbis* eſt, ut dixit c. l. Gellius.

¶ Dignanter, adverb. poſterioris ævi. Vopiſcus in Tacito cap. 8 *loquentem dignanter audite.* Symmachus lib. 5. ep. 65 *dignanter impertias.* Sidon. lib. 4. epiſt. 7 *intuitu noſtri dignanter admiſſus.*

¶ Dignatio, dignitas, amplitudo, reverentia, veneratio. Würdigung. Non rarò hac voce ità uſus Suetonius eſt, ut Auguſt. cap. 46. Caligul. cap. 24. Veſp. cap. 4. & de Illuſtrib. Grammat. cap. 5. Non illibenter & Tacitus utitur. Sic *Imperatoris dignationem* 1. Hiſt. cap. 52. & lib. eodem cap. 10 *dignationem Cæſaris*, alibi Magiſtratus, Principis, Sacerdotum, dixit.

¶ Contrarium eſt *dedignari*, id eſt, indignum judicare, repudiare, unwerth achten / verſchmähen. Virg. 4. Æn. v. 536

Quos ego ſum toties jam dedignata maritos.

Curtius lib. 6. cap. 11, 23 *qui Philippum dedignatur patrem.* Plin. Paneg. cap. 63 *Prava ambitio, concupiſcere honorem, quem dedigneris: dedignari, quem concupieris.*

¶ Dedignatio, dedignandi actus, Verachtung. Plin. Paneg. cap. 18 *contumacia & dedignatio parendi.* Quintil. lib. 1. cap. 2. extr. *tacita dedignatio.*

¶ Condignus, idem quod dignus, wohl werth. Gell. lib. 3. cap. 7 *Pulchrum facinus Græcarumque facundiarum magniloquentia condignum.* Arnobius lib. 1. p. 15 *Juſta & honeſta & auditu ejus* [Chriſti] *condigna depoſcimus.*

¶ Condignè, adverb. Gell. lib. 1. cap. 6 *recte atque condigne locutum eſſe*: & lib. 14. cap. 4 *condigne mehercle & condecore.*

¶ Indignus, unwürdig / ſchändlich. Terent. in Adelph. act. 3. ſc. 3, 54. *Haccine flagitia facere te? hæc te admittere indigna genere noſtro.* Das unſerm gantzen Geſchlechte eine Unehre iſt? Idem Phorm. a. 5. ſc. 8, 19. *Facinus indignum*, eine ſchändliche That / quod fieri minimè debuit. ¶ 2. unbillig. Idem Eunuch. act. 5. ſc. 5. verſ. 4

Quæ futura eſſe exempla dicunt in eum indigna,

h. e. crudelia, ſchreckliche Straffe. Vide ibi Donatum. *Pro indigniſſimo habere*, vor die gröſſeſte Unbilligkeit halten. Livius lib. 1, cap. 40 *Anci filii duo pro indigniſſimo habuerunt, ſe patrio regno tutoris fraude pulſos.* Cicero pro Quint. cap. 31 *Indignum eſt à pari vinci aut ſuperiore; indignius ab inferiore atque humiliore.* Idem in Varin. cap. 16 *Cæſar te omni honore indigniſſimum judicat.* ¶ Cum Genitivo conjunxit Plautus Pœn. act. 2. v. 9 — — — *Quoniam illa (exta) non bona aruſpex dixit, Deum eſſe indigna* (ita legendum) *credidi.* Vide ſupra *Dignus.*

¶ Indignitas, indecentia, Schande. *Indignitas rei, facti*, Schande ſo nicht zu leiden. Livius lib. 2. cap. 34 *Egone has indignitates diutius patiar, quam neceſſe eſt?* Cicer. pro Muræna cap. 25 *Pro rei indignitate non ſevere ſatis decernere*, nach dem die Sache an ihr ſelbſt ſchändlich und greulich ꝛc.

¶ Indigne, indignum in modum, inhoneſte, unredlich / ungebührlich. Terent. Adelph. 2. 1. ſc. 2. v. 11 *Clamant omnes indigniſſime factum*, jederman klaget drüber / es ſey Sünd und Schand von ihm / daß er ſolches gethan / *Indignè ferre, pati*, i. e. moleſtè, ſich übel üm etwas gehaben / Cicer. 7. Verr. cap. 12. *Indigniùs fieri* Gell. lib. 13. cap. 8. *Indigniſſime aliquem luce privare*, i. e. occidere, Cic. pro S. Roſc. cap. 22. extr. *Immatura morte indigniſſime rapi*, Plin. lib. 6. epiſt. 6.

¶ Perindigne, Sueton. Tiber. cap. 50. *Tulit perindigne, actum in ſenatu, ut* &c.

¶ Indignor, indignari, deponens, übel zu frieden ſeyn / zürnen. Sev. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epiſt. 5, *Hem nos indignamur, ſi quis noſtrum interiit.* Additur interdum accuſativus. Quint. lib. 1. cap. 3 *Quidam indignantur imperia.* Et Virg. 8 Æn. ſub fin. *pontem indignatus Araxes.* De Dativo ita cenſet Scioppius Infamiâ Fam. p. 150 *Inſolentius dicitur*, indignari alicui, *cum ſit uſitatius* indignari ambitionem, dictum, *aut* factum *alicujus:* indignatur parere *monitoribus.*

¶ Indignans, participium & adjectivum. *Verba indignantia*, Ovid. 6. Metam. v. 584. *Servitutis indignantiſſimus*, Columella lib. 8. cap. 17.

¶ Indignabundus, unwillig / ungehalten. Livius lib. 38. cap. 57 *illa* (Æmilia Scipionis uxor) *muliebriter indignabunda.* Sueton. Calig. cap. 35. *ita ſe proripuit è ſpectaculis, ut calcata latinia toga, præceps per gradus iret indignabundus.*

¶ Indignanter. Arnob. lib. 3. p. 103. *muſſitare indignanter.* Ammian. lib. 15. cap. 1. *indignanter ferre.* Ævi poſterioris, ut *Dignanter.*

¶ Indignatio, Ungedult / Unmuth / Grimm. *Alicujus in ſe indignationem convertere*, Plin. lib. 9. cap. 30. Et Juvenalis Satyr. 1. v. 79 *Si natum negat, facit indignatio verſum*
Qualemcunque poteſt.

¶ Indignatiuncula, dimin. Plin. lib. 6. ep. 17. pr. *Indignatiunculam, quam in cujusdam amici auditorio cepi, non poſſum mihi temperare, quo minus apud te per epiſtolam effundam.*

¶ Perdignus, dignus etiam atque etiam. Cicer. lib. 13. ep. 6. famil. *Suſpicor ipſum hominem, quem tibi commendo, perdignum eſſe tuâ amicitiâ*, ſehr wol werth.

Dilato, vide *Latus.*

DILEMMA, δίλημμα, argumentum eſt Oratorium, lubricum & infirmum, in quo propoſitiones ſunt duæ, quarum utramque ubi conceſſeris, victus eſſe videaris. *Syllogiſmum cornutum* nonnulli vocant. Tale erat captioſum illud Phariſæorum ad Chriſtum Matth. 21 *Licetne tributum Cæſari reddere, annon?* Similes dilemmatis ſunt captiones, quæ *argumenta* dicuntur ἀδιαφόρως. Vide Gell. lib. 5. cap. 10. & 11. B. Hieronymum in Matth. cap. 23. cap. 33. *Conſtringit eos Syllogiſmo, quem Græci vocant δίλημμα. Nos* inevitabilem *poſſemus appellare: qui interrogatos hinc inde concludit & utroque premit.* Conf. Hieronymus, cujus verba ſupra in *Cornutus* protulimus, quia *Cornutum* hunc ſyllogiſmum dixerat.

Diligo, Diligens, &c. quære in *Lego.*

Dilūcŭlum, vide in *Lux*, ſub *Diluceo.*

Diludia, Dimidius vide *Ludus, Medius.*

DIMACHAE, Equitum genus, qui aliquando & pedites pugnarent, & ita duplicem pugnam committerent, equeſtrem pedeſtremque: quales ſunt, qui hodie Dragoner appellantur. Curt. lib. 5. cap. 13 *Iisque delectis equitum ſex millibus, trecentos, quos* DIMACHAS *appellant, adjungit. Dorſobi gravioris armis porrabant: cæterum equis vehebantur, cum res locusque poſceret, pedeſtris acies erat.* Vid. Mauſſac. ad Harpocr. p. 27. ſeq.

DINDŸMVS, δίνδυμος, plurale Dindyma, ut Mænalus, a, um mons Phrygiæ, Cybelæ ſacer. Virg. 9. v. 618
O vere Phrygiæ, neque enim Phryges, ite per alta
Dindyma.

¶ Dindymēne, Δινδυμήνη, ipſa Cybele à monte ſibi ſacro dicta. Martial. lib. 8. epigr. penult.
Non per myſtica ſacra Dindymenes
Junxit Gellia.

DINOCRĂTES, architectus Macedo, qui Alexandriam in Ægypto juſſu Alexandri Magni condidit. Præter Plinium & Solinum vide de eo Vitruvium Præfat. lib. 2. & Ammian. Marcellin. lib. 22. cap. 40.

DIOBOLVS, & Diobolum, ὁ διώβολος. parva moneta Atticorum. Inde

¶ *Diobolare ſcortum*, eine drey Creutzer Hure. Plaut. Pœnul. 2. 1. ſc. 2. v. 58.

Diocmitæ, vide Diogmitæ.

DIŎDŌRVS, διόδωρος, fuerunt hoc nomine multi: ut, 1. Diodorus Chronus, Dialecticus, Euclidis auditor, Platonis tempore. ¶ 2. Alter Diodorus Stoicus, Ciceronis præceptor in Dialecticis, quemadmodum in Bruto ſcripſit ipſe; *Enim*, inquit, *cum Stoico Diodoro, qui nuper eſt domi meæ mortuus, à quo cùm in aliis rebus, tum ſtudioſiſſime in Dialectica exercebar.* ¶ 3. Diodori Comici fabulas Athenæus recenſet. ¶ 4. Fuit & alius Diodorus Alexandrinus temporibus Adriani. ¶ 5. Sed & ſub Auguſto Diodorus Siculus floruit, qui hiſtoriam orbis & regnorum omnium, resque omnes eodem tempore diverſiſſimis mundi partibus geſtas, accuratiſſime temporibus & annis ſingulis diſtinctis, ad Julii usque Cæſaris res geſtas, ex ultimâ vetuſtatis repetitas memoriâ, complexus eſt libris 40, quos Bibliothecam inſcripſit, ſed de quibus omnibus ſuperſunt tantum quindecim.

DĬOECĒSIS, διοίκησις, adminiſtratio, à διοικῶ gubernare, eine Pflege / Weichbild. Usus eo aliquoties Cicero eſt in famil. & ad Atticum Epiſtolis. v. g. lib. 3. epiſt. 8 ad Appium: *omnium diœceſium quæ cis Taurum ſunt, magiſtratus legationesque.* Adde lib. 13. epiſt. 67. Plinius lib. 5. cap. 29. pr. *juriſdictiones* vocat, i. e. tribunalia, quo minora oppida convenire neceſſe habebant juris petundi cauſſa. Conſtantini temporibus & inſecutis Diœceſis certum numerum provinciarum complectebatur, quæ ſimul collectæ parebant Vicario præfecturæ prætorianæ. Vide H. Valeſium ad Euſeb. 4. de Vita Conſtant. cap. 36. ¶ Eccleſiaſticis Scriptoribus ita appellatur cujuscunque territorii jurisdictio ad unius civitatis Epiſcopum pertinens: item *paræcia*, id eſt, pars Epiſcopalis diœceſeos, ut Salmaſius de Epiſcopis, & du Freſne in Gloſſario mediæ Græcitatis docet. Sulpicius Severus Dial. 1. cap. 4. *Conſequenti item tempore iter cum eo, dum diœceſes viſitat, agebamus.* Loquitur de S. Martino Turon. Epiſcopo. Vid. Balſamon ad Canon. 17. Concil. Chalced. & Menzerus diſſert. de Concil. Nicæno pag. 5.

¶ Diœcētes, διοικήτης, procurator, adminiſtrator, ein Verwalter / Verweſer / Cicero Orat. pro Rabir. Poſt. cap. 8 *Diœcetes fuit regius, & quidem in cuſtodiâ etiam fuit regiâ.* Et cap. 9 *Id facere non poterat, niſi Diœcetes: hoc enim nomine utitur, qui à rege eſſet conſtitutus.*

DIŌGĔNES, Διογένης, Cynicus Philoſophus, patriam habuit Sinopen civitatem Ponti, vixit Alexandri Magni ætate, quem dixiſſe ferunt, ut Diogenes Laërtius prodidit, *niſi Alexander eſſet, velle ſeſe eſſe Diogenem.* Didicit Athenis apud Antiſthenem, habitavit in dolio, pro ſectæ ſuæ inſtituto riſit ac reprehendit omnia. Unde & *Canis* appellatus eſt: & Canem, tituli loco, ſepulchro inſculptum habuit: de quo Auſonii Epigramma eſt, Epitaphiis Heroum Epiſt. 31. Mortuus eſt annos natus 90. Corinthi, ubi Xeniadæ cujusdam liberorum pædagogus fuerat. Hiſtoriolam de dolio ejus, quod ſubinde verſavit, etiam Lucianus narrat libro, *Quomodo ſit ſcribenda Hiſtoria.* Effigiem viri atque dolii vides apud Sponium in Miſcell. Sect. 4. p. 125. Laudat nimis Diogenem Bartoli in charact. hominis literati p. 8. ſeq. Irridet & exagitat Lucianus Tom. III. in Auctione Vitarum.

¶ Diōgĕnianus, Grammaticus fuit ſub Hadriano. Suidas.

¶ Diōgnētus, & Diognetus, Διογένητος καὶ διόγνητος, ſcripſit itinera Alexandri, meminit ejus Plin. lib. 6. cap. 17.

DIOGMITAE levis armaturæ milites. Ammianus lib. 27 cap. 10 [Valeſ. c. 9] *Adhibitis ſemiermibus paucis, quos Diogmitas appellant.* Capitolinus in Marco cap. 21 *Armavit & diogmitas.* Scribunt & *Diocmitas:* ſed cum *G* præfert Valeſius ad d. l. Ammiani, quem inſpicias, & Turneb. Adv. 25. cap. 18.

DĬŌMĒDES, Διομήδης, Tydei filius, Rex Ætoliæ, poſt Achillem Græcorum fortiſſimus, vide Homerum. ¶ 2. Diomedes alter rex Thraciæ fuit, quem Hercules equis, quia humano eos aluiſſet ſanguine, objecit laniandum. Diod. lib. 4. cap. 15. Palæphatus ἀνθοφάγους equos Diomedis putat quod ἱπποτροφίαν facultates ejus abſumſerit.

¶ Diōmēdēus, ut, *Equi Diomedei*, Claudianus Præfat. 2. de Raptu Proſ. *Et Diomedeos gramine pavit equos.*

¶ *Inſula Diomedea* in mari Adriatico, in quarum alterâ non procul à Calabriâ fuerunt *aves Diomedeæ*, ardeis [den Reigern] perſimiles, quæ advenas barbaros clangore infeſtarunt; aut certè non adierunt, quemadmodum Varinus ſcripſit, Græcis tantum adulantes alis explicatis tanquam manibus ad prenſationem & complexum miro diſcrimine, velut generi Diomedes hoc tribuentes ædemque ejus, quæ in ea fuit inſula, quotidie pleno gutture madentibus pennis perluerunt atque purgarunt. Unde origo fabulæ, *Diomedis ſocios in earum effigies mutatos*, Plin. lib. 10. cap. 44. Ovid. 14. Metam. Fab. 10.

DĬON, Δίων, Syracuſanus potens & dives fuit, Platonis auditor, cujus conſilio & hortatu patriam ſuam tyrannide liberavit Dionyſio exacto, ut auctor eſt Plutarchus & Corn. Nepos, qui ejus vitam condiderunt. ¶ 2. Dion Caſſius Niceæ in Bithyniâ natus hiſtoriam ſcripſit 981. annorum, ab urbe Roma condita ad annum usque Chriſti 231. quo ipſe Dion cum imperatore Alexandro Severo conſul fuit. ¶ 3. Dion Chryſoſtomus, Philoſophus & Sophiſta, apud Trajanum vixit, ſcripſit multa & varia, quæ Suidas recenſuit. Exſtant ejus hodie orationes aliquot *de regno, de tyrannide, de virtutibus*, &c.

DIOMĔDON, ontis, Cyzicenus, quo Artaxerxes Perſarum Rex corrumpendum Epaminondam voluit uti, nequicquam ejus abſtinentiâ tentatâ. Vide C. Nepot. Epaminondæ vitâ, itemque Plutarch. Apophtheg. Regum & Imperatorum.

DIŌNE, Διώνη, Veneris mater, una ex Nymphis; non rarò pro ipsâ Venere ponitur.

¶ Dionæa, Venus ipſa. Virg. 3. Æneid. v. 19

Sacra Dionæ matri dibisque ferebam.

¶ Dionæus, adjectiv. Idem eclog. 9

Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum, id est, Leonis signum, quod in Julio oritur, qui mensis à Cæsare nomen accepit, cum antea *Quintilis* diceretur, Cæsaris autem origo ad Venerem refertur.

DIŎNŸSVS, Διόνυσος, Bacchi apud poëtas, præsertim Græcos, cognomen. ¶ 1. Ptolemæi etiam Auletæ, Ægyptii regis, quod quatuor syllabis scribendum esse, non *Dionysius*, vir illustris Ezech. Spanhemius de Usu Numism. p. 399 seq. perdocet. Regis cognomen fuit ex æmulatione Dei, ut alia apud Syros & Ægyptios: Baccho autem id nominis erat, ἀπὸ Διὸς καὶ Νύσης, a Jove patre, & educationis antro *Nysa*, Diodoro Siculo auctore lib. 4. cap. 2. Hinc

¶ Diŏnȳsia, plurale, Διονύσια, Bacchi festa, quæ & *Bacchanalia* & *Liberalia* dicuntur, quæ Græci triennio quoque celebrabant, Schwarmfest / Fastnacht. Hesychius: Διονύσια ἑορτὴ Ἀθήνησι, ἡ Διονύσῳ ἄγεται. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 110. *Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.* Διονύσια Isaacus Casaubonus ad Theophrasti Characteres περὶ ἀδολεσχίας, duplicia facit: quorum alia verno, alia auctumni tempore celebrarentur, & *Dionysia* absolutè dicta, de vernis accipienda. Scaliger vero triplicia facit, quem vid. lib. 1. de Emendat. Tempor. cum de mensibus Atticis agit.

¶ Diŏnȳsias, gemma nigra ac dura est, mixtis rubentibus maculis, Plinio lib. 37. cap. 12. Vocant & Dionysium lapidem, quòd tritus ex aqua saporem vini & odorem faciat.

¶ Diŏnȳsius, Syracusarum tyrannus, quem solertissimum, & cum judicio audacem, Polybius tradit lib. 15. pag. 72 dixit. ¶ 2. cujus filius Dionysius, Secundus aut Minor dictus, regno expulsus Corinthi ludum aperuit. De quo adagium: Διονύσου ὁ Κορίνθιος, *Dionysius Corinthius*; quod accommodari potest ad omnes, qui ex illustri loco ad tenuitatem & paupertatem extremam dejecti sunt. Ælianus lib. 9. Var. Hist. cap. 8 scripsit, eum ob extremam mendicitatem stipem ad extremum ab hominibus cogendo vitam exegisse. Ovidius lib. 4. de Ponto Epist. 3. v. 39

Ille Syracusia modo formidatus in urbe
Vix humili duram reppulit arte famem.

¶ Sunt præterea multi Dionysii, ut *Dionysius Halicarnassensis*, Antiquitatum Romanarum scriptor, etiam Rhetorices: & *Dionysius Areopagita*, Pauli evangelio ad Christum conversus; & alii.

DIOPTRA, Διόπτρα, instrumentum Geometricum, à perspiciendo dictum, ein Instrument dadurch man etwas absiehet / distantiam scilicet & altitudinem locorum è longinquo; id enim Plinio est lib. 2. cap. 69. Generali tunc nomine omnia instrumenta mathematica, præcipue geometrica & astronomica, cujusmodi astrolabium, & regula parallactica, dioptræ dicuntur, quibus Solis, Lunæ, & astrorum intervalla cognoscuntur. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 69. ¶ 2. Vitruvio regula est ad librandas aquas, eine Wasserwage / lib. 8. cap. 6. *Libratur*, inquit, *dioptra, aut libra aquaria.*

DĬŌRES, Virgil. Æneid. 5. v. 297

Regius egregiâ Priami de stirpe Diores.

DĬŌRYX, διώρυξ, dioryĝis, fossa ex alveo Nili ducta in agros, ein Wassergraben / Pompon. Mela lib. 3. cap. 8 *Manu factus amnis, quod ex Nili alveo dioryge adductus.* Strabo lib. 17. p. 542 de Nilo: διωρύχων, ἐπὶ διώρυξι τριηκοσίαις, *fossis aliis super alias aliis.* Ab ὀρύσσω, fodio. Fiebant dioryges propter fertilis Nili aquas in agros derivandas.

DĬOSCŎRĬDES, æ, & is, Διοσκορίδης, Pedacius Dioscorides Anazarbeus fuit, medicus M. Antonio & Cleopatræ familiaris. Scripsit de re medicâ lib. 6. qui illustrati nuper sunt commentariis doctissimis Petri Andreæ Matthioli. Meminit autem octo librorum ejus super eodem argumento Galenus. Et feruntur ejusdem libri duo Græci, de curatione morborum à capite ad pedes usque, latere in bibliotheca Augustana.

¶ Dioscorides Cyprius, unoculus fuit. Laërtius in Timon.

DIOSCVRI, Διόσκουροι, Jovis & Ledæ filii, Castor & Pollux. Cic. 3. Nat. D. cap. 21, quanquam & alii Græcis Διόσκουροι appellati fuerunt, de quibus Idem dicto loco agit. Nautarum tutelares habebantur, Act. Apost. 28, 11. nec non certaminum equestrium & pugilatus. ¶ 2. Ignes etiam sunt seu fulgores marini, malis aut antennis omine felici prosperæ navigationis, si simul appareant, insidentes. Plinius stellas Castoris appellat lib. 2. c. 37. Græci hoc meteoron πολυδεύκεια vocant, recentiores *ignem præcedentem & sequentem.* Vide Comment. in lib. 2. Plinii Jacobi Milichii: præcipue Vossium lib. 1. Idololatriæ cap. 13.

DĬŌTA, æ, διώτη, vas fictile duas ansas habens, sic dictum à duabus quasi auribus, ein Krug mit zweyen Henckeln oder Handhaben. Horat. lib. 1. ode 9 *Deprome Sabina merum diota.*

DIPHRIS, gemma Plin. lib. 37. cap. 10.

DIPHRYX, gis, διφρυγὶς, Smegma metallicum, quod ex ære liquato fit atque percocto, Plinio lib. 34. cap. 13. Dioscorides aliquot ejus recenset genera, sed primum genus nativum metallicum est, materiâ constans simili Chalcanthi, Encelius. Factitium, Ofenbruch / vocatur. Dicta *diphryx*, quod bis torreatur, à φρύγω.

DIPHTHĔRA, διφθέρα, pellis; & ex pellibus consuta vestis, vel tabernaculum. vid. Polluc. lib. 7. cap. 15. & Ælian. lib. 9. Var. Histor. cap. 3. Speciatim capræ Amaltheæ, Jovis nutricis, pellis ita vocatur, unde

Ὁ Ζεὺς κατ' ὀλίγα χρόνια εἰς τὰς διφθέρας.
Serò Jupiter diphthenim inspexit,

Proverbiale in eos, qui serò quidem, sed aliquando tamen, pro malefactis suis dant pœnas. Crediderunt enim gentiles Jovem omnia, quæ gererentur in sua diphthera sive caprina pelle scribere, & multa quidem pro tempore dissimulare. Germani dicunt, Gott kan eine Zeitlang durch die Finger sehen.

¶ Diphtheria, διφθερία, pro re ex diphthera seu pelle facta, v. g. pro libro & charta pergamena. Sic Cicer. 13 ad Attic. epist. 24 *Quatuor διφθερίαι sunt in tua potestate.* Ita meliores libri, Victorii, Gruteri, Grævii: adde Bosii notas. Alii διφθίαι & hoc loco legunt, quod explicat Manutius in commentario.

DIPHTHONGVS, ὁ δίφθογγος. Ein Doppellautender. Vide Grammaticos.

DIPLŎIS, διπλοΐς, diploidis, vestis duplicata militaris, ein gefütterter Mantel / Reuterkappen / *Abolla.* Severus Sulpitius eo vocabulo usus est lib. 1. cap. 35 in historia Davidis in spelunca latentis, quo & Saulus secesserat Rex, cum vestis oram abscidit. David, LXX τὸ πλήρωμα τῆς διπλοΐδος vocant. Hieronymus *oram chlamydis* reddit.

DIPLŌMA, δίπλωμα, literæ patentes cum signo, codicilli, ein offener Brieff mit einem Siegel / eine Bulle / offner oder versiegelter Fürstenbrieff / ein Paßport / Geleitsbrieff. Præcipue dabantur propter cursum publicum, item ob beneficium concessum ab iis, qui Reip. præessent. Appellatio ipsa à forma est. Nam formabantur in modum duplicium tabellarum. Vide Casaubon. ad Sueton. August. pag. 87. & Buchner. ad Plinii Epistol. lib. 10. Epist. 14. pag. 234. Cic. lib. 6. ep. 12 *Diploma statim non est datum.* Usus etiam ad Attic. est lib. 10. ep. penult. ¶ 2. Est & *diploma* vas duplex, δίπλοῦν ἀγγεῖον Gæleno, quod vulgò balneum Mariæ vocant, ein Distillirglaß / Gefäß oder Zeug. m. p. 227.

Dipondius, dipondium, vide *Pondo.*

DIPSACVS, vel dipsacon, δίψακον, spina quæ & labrum Veneris dicitur, Kartenbistel / oder Weberkarten / Bubenstrel. *Carduum fullonum* officinæ vocant. Plin. 27. cap. 9. pr. *Sistit alvum dipsacos.*

DIPSAS, ădis, fœm. δίψας, Serpens viperæ figura, sed minor, nomen ab effectu habet: sitim enim in iis, quos lauciat & veneno suo imbuit, accendit inexplebilem, quâ velut ardenti flamma interius uruntur, adeo ut & rumpantur interdum, ut plurimum verò consumantur. Ælianus de historia animalium lib. 6. cap. 51 describit copiosè. Et Plinius lib. 32 cap. 5 *a dipsade percussus.* Et lib. 23 cap. 8 *Lauri folia serpentium veneniis resistunt, maxime sepis, dipsadis & viperæ.* Et Silius lib. 3. v. 312 *atro rapidus efferbescente veneno dipsadas* vocat.

DIPTŌTON, δίπτωτον, nomen duorum tantum casuum, ut, *fors, forte.* Vid. Grammat.

DIRCE, & Ditca, Δίρκη, Lyci regis Thebarum uxor, alligata tauro indomito, atque eo modo extincta à privignis Zetho & Amphione; propterea, quod à patre ducta erat, repudiatâ matre Antipâ. Propert. lib. 3. eleg. 15. v. 37

puerique trahendam
Vinxerunt Dircen sub cruris ora bovis.

Plaut. Pseud. Act. 1. sc. 2. v. 65

Te quasi Dircam olim (ut memorant) duo
Gnati Jovis devinxere ad taurum &c.

¶ 2. Alia *Dirce Babylonia*, quæ cum maledixisset Palladi, in piscem mutata est. Ovid. lib. 4. Metamorph. ¶ 3. Dircæ etiam dictus fons apud Thebas, in quem mutata Dircæ regis Thebarum uxor. Quò respexit Statius lib. 3. Thebaidos v. 204

— — versò quod sanguine fluxit
In subitos regina lacus.

Vetus Schol. ad eum loc. *Dircen significat, quem Amphion & Zetus, Jovis & Antiopæ filii, tauro devinxerunt, de cujus sanguine fons natus, ejus nomine decretus.*

¶ Dircæus, a, um, id est, Thebanus: *Amphion Dircæus*, Virg. Ecl. 2, 24. *Cygnus Dircæus* Pindarus est Horatio lib. 4. od. 2.

¶ Dircæa etiam dicta pars Bœotiæ.

DIRĬBO, diribĕre, aut Diribeo potius, diribēre, idem est quod distribuere. Val. Maximus lib. 9. cap. 12 *C. Licinius Mater, vir Prætorius, Calvi Pater, repetundarum reus, dum sententiæ diriberentur, in Mœnianum conscendit.* Plin. lib. 36. cap. 15 *Hic hic est ille terrarum victor & totius domitor orbis, qui gentes & regna diribet.* Cic. in Pison. cap. 40. pr. *dum de te LXXV tabellæ diribeantur.* ¶ 2. Lustrare milites. Vide mox *Diribitorium.*

¶ Diribitor. Diribitores in judiciis & comitiis, qui tabulas ad ferenda suffragia distribuebant. Cicero post Redit. in Senat. cap. 11 *Quando illâ dignitate rogatores, diribitores, custodesque vidisti?* ¶ 2. *Diribitores*, qui scindunt & dividunt epulatum partes in convivas, Vorschneider. Apul. lib. 2. Milesiar. pag. 123 *Diribitores plusculi, splendide amicti, ferculæ copiosæ.*

¶ Diribitio, vulgo profertur ex Cic. pro Planc. cap. 6. Sed Gruterus

terus tradit, & veterum editionum, & omnium mss. esse *direptionem.*

¶ Diribitorium, locus ubi milites recensebantur, & stipendia iis numerabantur. Sueton. Claud. cap. 18. Ein Musterplatz. Adde Plin. lib. 16. cap. 40, & inprimis Dionem Cassium lib. 55 p. 553, qui dedicationem ejus operis describit, quod ipse Latino nomine δημοσιώτερον appellat. Fuit autem ὄικος μέγιστος τῶν πώποτε μίαν ὀροφὴν σχόντων, *domus omnium, quæ unquam uno fuerunt, maxima*, quam Agrippa imperfectam reliquerat; Augustus autem absolvit & dedicavit. Adde etiam Torrentium ad d. l. Suetonii.

Dīrimo, vide *Emo.*

DĪRVS, adjectivum, grausam / schrecklich / quod Vossio a δεινὸς derivatur, liquidâ tantummodo commutatâ, quemadmodum in Glossis etiam per δεινὸς Græce vertitur. E. gr. *Dirus cometa*; Virg. de bellis civilibus 1. Georg. v. 488

nec diri totiens arsere cometæ.

Livius lib. 27, cap. 22 *dira execratio*, greuliche Verfluchung. Ovid. 5. Metam. v. 550 *dirum omen.* Plinius lib. 10. cap. 12 *dirum ostentum*, ein schrecklich Zeichen. Virg. Æn. 2. v. 622 *Apparent diræ facies.* Cicero lib. 2. de divinat. cap. 15 *Quibus nihil videtur esse dirius*, &c. Varro apud Nonium: *Scena quem senem Latina vidit dirissimum.*

¶ *Diritas*, id est, horrenda immanitas, Grausamkeit. Sueton. Nerone cap. 8 *Cum ob totius diei diritatem non aliud auspicandi tempus accommodatum videretur.* DIRITATEM vocat, tristem & infelicem rationem diei, quâ fiebat ut reliquæ omnes horæ diræ ac inauspicatæ essent. Idem Tiberio cap. 21 *Diritatem morum* appellat, quam cap. 51 *acerbitatem & intoleantiam* morum dixerat.

¶ Diræ, plurale tantùm, pro furiis & execrationibus. *Diras imprecari*, Tacit. annal. 6. cap. 24. einem alle Teuffel fluchen. Florus lib. 3. c. 11, 3 *Tribunus plebis exeuntem ducem hostilibus diris devoverat.* verfluchen. De vi imprecationum hujusmodi vide Plutarchum in Crasso, Appianum in Parthicis. E Junioribus Marcilium ad Horat. lib. 1. od. 28. Virgil. Æn. 8. v. 700

Tela tenent; sævit medio in certamine Mavors
Calatus ferro, tristesque ex æthere Diræ.

DIS, præpositio inseparabilis, cujus significatio ex verbis, quæ cum eâ componuntur, intelligitur. Significat ¶ 1. diversitatem, ut, *dissideo*, von einander sitzen: ¶ 2. divisionem, ut, *disjungo, diffundo, dissemino, dissimulo, disturbo:* ¶ 3. auget vel intendit verbi significatum, ut, *discrucior*, quod est valde crucior; *dispereo*, male pereo.

DIS, proprium, Πλούτων, divitiarum & inferorum Deus, sic dictus per antiphrasin, quia minime sit dives. Hæc vulgaris opinio: Sed potius existimato sic dictum, quia maxime *Dives.* *Dis* enim contractum ex *Dives.* Penes eum enim omnis terrena vis atque natura credebatur posita, simulque & auctor ipse omnibus & finitor esse. Vide infra *Finitor* in *Finis* & verbo *Finio.* Virgil. 6. Æn. v. 126 — — — *facilis descensus Averni,*
Noctes atque dies patet atri janua Ditis,
Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est. pauci quos æquus amavit
Juppiter, atque ardens evexit ad æthera virtus.

¶ Dis, ditis, Genitivo, appellativum, ditior, ditissimus, dives, Reich. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 1. v. 8 *Dis quidem esses Demea, & rem tuam constabilisses.* Cic. de Amic. cap. 16 *Ditior mihi & affluentior videtur esse rem amicitia*, reicher und überflüßiger. *Ditissimus ævi*, Silius lib. 3, 397. der eine lange Zeit gelebet hat: *agri*, Virgil. Æn. 1, 343, Sehr wohl begütert. Neutrum hujus adjectivi est *Dite*, quod non certò auctor Fori Rom. ex Lucretio 1, 414 probavit, quia poeta habet *diti de pectore*, non *dite pectus*; rutrius probatur exemplo Val. Flacci, qui lib. 2. v. 296 *dite solum* dixit, quod Priscianum fugit, qui lib. 6. p. 707 ait: HAEC DITIA, *cujus nominativum singularem in usu non inveni: debet tamen secundum analogiam* HOC DITE *esse.*

¶ Ditare, divitem facere, reich machen. Livius lib. 21. cap. 60 *castra militem ditavere.* Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 53 *urbs triumphis ditata.* Et Ovidius e Ponto lib. 2. epist. 7. v. 62 —
Ditata est spoliis perfida turba meis.

¶ Ditator, qui ditat. Augustin. Confess. lib. 5 cap. 5 *Spiritus sanctus consolator & ditator fidelium.* Et Petrus Chrysologus Serm. 9. *Venit tuus ditator in paupere.*

¶ Ditescere, reich werden. Claudian. lib. 2. de laud. Stilic. v. 396 *Horrea ditescunt.* Lucret. lib. 5. v. 1248 *ditescere prædæ.* Plutarchus in apophthegmatis Imperatorum, Ptolemæum Lagi filium dicere consuevisse indicat, *Ditare, quàm ditescere, magis esse regium*, τῦ πλουτεῖν τὸ πλουτίζειν εἶναι βασιλικώτερον.

DISCEVS, δισκεύς, cometæ appellatio est, Plin. lib. 2. cap. 25. ein runder Comet / a disco, cui forma est rotunda, δίσκος.

DISCO, didici, discere, cognoscere, percipere, erlernen / sich berichten lassen. *Discere ab aliquo & de aliquo.* Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 31 — — *ibi homo cœpit me obsecrare,*
Ut sibi liceret discere id de me.

Ubi Donatus: *Magis de illo & de me, veteres dicebant, quam ut nos dicimus*, à me, *aut* ab illo. Cum Ex Virgilius 12. v. 435

Disce puer virtutem ex me propriumque laborem,
Fortunam ex alio.

Discere apud aliquem literas, Cic. lib. 9. epist. fam. 10. & *Animadverti & didici ex tuis literis*, lib. 3. ep. 5. ich habs gemerckt und verstanden aus deinem Schreiben. Sic *discere causam*, id est cognoscere, apud eundem. Et Quint. l. p. 1. c. 2. *Quod cuique discendum est, id ne serò discere incipiat.* Cicer. in off. 1. c. 30 *Hominis mens discendo alitur.* der Verstand wächst durch das Lernen. Ovid. 2. Pont. Epist. 9. v. 47

Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Seneca in epist. 76 *Tam diu discendum est, quam diu nescias, & si proverbio credimus, quàm diu vivas.* Tribuit Soloni Plato in dialogo de fortitudine, Σόλων ἀξιοῖ μανθάνειν ἄνθρωπον ἕως ἂν ζῇ, id est, *Existimat Solon tam diu discendum esse, quamdiu vivitur.* Vulgaris etiam vox est: *Rectum ducat, qui didicit*, wer das Handwerck kan / der treibe es. ¶ Pro Intelligere. Flor. lib. 1. c. 10 *Ipse rex Apulo equo impositus, cum subinde crapulâ & capitis errore lapsaret, captum sese vix & agre, postquam experrectus est, didicit.* ¶ Discere absolute est, literas discere, eruditi literis, artibusque liberalibus. Cicero Bruto cap. 73 de M. Marcello: *Vehementer placet* (tanquam Orator) *nec sine caussa. Nam didicit, & omissis cæteris nugis id unum egit.* ¶ *Didici facere*, id est, solitus sum, Plautus Curcul. act. 4. sc. 3. v. 2. ubi vide interpretes. ¶ *Discere* & actores fabularum dicebantur; sicut Poëtæ contra ipsi *docere* aut *scribere fabulas.* Terent. Prolog. Heaut. v. 10

Nunc quamobrem has partes didicerim, paucis dabo.

Item Prolog. Hecyr. in f.

— — — — *Silentium*
Date, ut libeat scribere alii: mihique ut discere
Novas expediat.

Composita.

¶ Addiscere, idem plerunque quod discere, vel addere aliquid ad ea quæ didiceris. Cic. 3. de Orat. cap. 23 *Velocius puer addidicerat.* Solon: Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος; quod de eo Cicero sic retulit in libello de Senect. cap. 14 *Solon gloriari solebat, se aliquid quotidie addiscentem senem fieri.*

¶ Condiscere, idem. Ovid. epist. 4. Heroid. v. 25

Ars sit, ubi à teneris crimen condiscitur annis.

¶ Dediscere, verlernen / vergessen / entwohnen. Plaut. in Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 55 *Haud æquum facis, qui quod didicis, id dedidicit.* Seneca in Troadibus v. 633 *Dediscet animus sero, quod didicit diu.* Quintil. lib. 1. cap. 1, *Non assuescant pueri sermoni, qui dediscendus sit.* Et apud Ovidium 5. Trist. el. 12. v. 57 *dedidicisse Latine*, das Latein verlernet haben.

¶ Ediscere, memoriæ mandare, auswendig lernen. Cic. 1. de Orat. cap. 34 *Exercenda est etiam memoria edisccndis ad verbum quamplurimis & nostris scriptis & alienis.* Et in Academ. 4. c. 44 *Aureolus & ad verbum ediscendus libellus.* Ad Leptam lib. 6. famil. ep. 19 *Lepta suavissimus ediscat Hesiodum.* Ovid. lib. 2. de A. A. v. 121

Nec lebis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura fit, & linguas edidicisse duas.

Quia vero ediscendi labor magnus est, ideo à puero protinus ipsum devorandum censuit Quintilianus. Proconsul quidam torquebat præconem, cumque dubitaret, quodnam supplicii genus de ipso esset sumturus, superveniens forte fortuna Polemon, jube, inquit, ediscere ipsum veterum scripta: Ipse enim Polemon multa edidicerat, ac nihil ducebat laboriosius ac molestius ediscendi labore. Philostrat. in Sophist.

¶ Perdiscere, perfecte discere, wohl und fertig lernen. *Perdiscere & nosse omnia jura belli*, Cicer. pro Balb. cap. 20. *Non omnis ætas ad perdiscendum sat est*, Plaut. Truc. act. 1. sc. 1. pr.

¶ Prædiscere, vorher lernen / erkunden. Virg. 1. Georg. v. 51

Ventos & varium cæli prædiscere morem
Cura sit.

Cicero lib. 1. de orat. cap. 31 *Quæ in foro agenda sunt, exercitatione prædiscere & meditari.*

DISCĪPVLVS, qui discit, auditor, ein Schüler / Lernender. Debet esse φιλομαθὴς, φιλήκοος, & ζητητικός. Plat. lib. 6. de Republ. *Rudes discipuli* Cic. 3. Nat. D. cap. 3. ungelehrte Schüler. *Bene, melius instituti discipuli*, Quintil. lib. 2. cap. 3. wohl unterrichte und abgerichte Schüler. *Meliorem præsto magistro discipulum*, Juven. Satyr. 14. v. 212. Publius in Mimis: *Discipulus est prioris posterior dies*, wir werden alle Tage klüger. ¶ 2. *Discipuli* quoque dicuntur illi, qui in tabernis vel officinis mercatorum serviunt, & mercenariorum disciplinam addiscunt; Kram-Jungen. *Discipuli coquorum*, Plaut. Pseudolo act. 3. sc. 2. Küchen-Jungen. Sane & ipsi domini seu quibus locant operam serviuntque, *magistri* vocantur. Vide Julium Paullum lib. 2. Receptar. Sententiar. Tit. 8. Sent. 3.

¶ Discipula, Schülerin / Schulmägdlein. Plaut. Aulul. act. 1. sc. 1, 20 *Dedam te discipulam cruci*, Ich will dich auffhencken lassen. *Audit discipula intentione magna & reddit*, Plin. lib. 10. cap. 29. de luscinia.

¶ Disci-

¶ Discipulatus, ûs, idem ferè quod disciplina. Zeno Veronensis elegans auctor, Sermone de præcepto ATTENDE TIBI: *Unusquisque nostrûm, in discipulatum nos verbi Dei mancipabimus.* Cassiodorus lib. 5. epist. 40 *Efficacissimum discipulatus genus est, agendo potius instrui, quam legendo.* Et his antiquior Tertullianus Præscr. adv. Hæret. c. 22 de Apostolis: *Quis integræ mentis credere potest, eos aliquid ignorasse, quos magistros Dominus dedit, individuos habitos in comitatu, in discipulatu, in convictu.* Gloss. Vet. *Μάθησις doctrina, discipulatus.*

¶ Condiscipulus, ein Schulgesell. *Æquales & condiscipuli*, die gleich alt seyn und mit einander lernen / Cicero 1. Tusc. c. 18. *generosi condiscipuli*, Nep. Attico 1.

¶ Condiscipula, Mart. lib. 10. Epigr. 35. de Sulpitiâ:

Hac condiscipulâ vel hac magistrâ
Esses doctior & pudica Sappho.

¶ Condiscipulatus, subst. Nepos Vita Attici cap. 5 *Ea nuptia M. Cicero conciliarat, cum quo à condiscipulatu vivebat conjunctissime.* Justinus lib. 12. cap. 6. de Alexandro: *Multum prosuere & Callisthenis Philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi.*

¶ Disciplina, Unterweisung / Zucht / Kunst. *Disciplina domestica*, Cic. de Cl. or. c. 26. Hauszucht. *Disciplina temporum*, Zucht und gute Sitten der Zeit. *Nulla jam est nostrorum temporum disciplina*, Cic. de Senect. cap. 16. *Tradere in disciplinam* Idem lib. 1. de Divin. cap. 41. & Suet. Nerone cap. 7. in die Zucht und Lehr übergeben. *Recipere aliquem in disciplinam*, de illustrib. Grammat. c. 13. *Disciplinam domesticam diligenter & severe regere* Idem Cæsare cap. 48. & Aug. cap. 24. Et, *Quidam parentum disciplinâ meliores fiunt* Cic. Offic. lib. 1. cap. 32. extr. Et Seneca Epist. 2, *Severior disciplina firmat ingenium.* Prudentius in Cassiano martyre v. 28

Nec dulcis ulla disciplina infantiæ est.

Vide *Amarus.* ¶ 2. Ponitur & pro præcepto, sive præscripto, juxta quod agendum est. Trajanus apud Plinium lib. 10. epist. 82 *Si qui autem se contra disciplinam meam gesserint, statim coercentur.* Hinc *disciplina* & *præcepta* conjunguntur. Cæsar lib. 3. de Bell. Civ. cap. 10 *Satis sunt magna utrinque accepta incommoda, quæ pro disciplinâ & præceptis haberi possent.* ¶ 3. Aliquando idem est, quod mos, consuetudo, via, ratio, ars, seu methodus, & quæ ἐπιστήμη Græcis dicitur. Gewohnheit. Terent. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 59

Nam disciplina est iisdem muneribus
Ancillas, primùm ad dominos qui affectant viam.

Tertullianus de Patientiâ cap. 2 *Obsequii vero disciplina, morigera subjectio est. Disciplina obsequii*, i. e. ratio præstandi obsequii. Sic *disciplinam pugnandi* Nazarius dixit Paneg. Constantin. cap. 23. Palladius de R. R. lib. 1. cap. 1. *Imprimis hoc servare constitui, ut eo mense, quo ponenda sunt singula, cum sua omni exsequar disciplina.* Idem lib. 12. cap. 17 *Secundum simili disciplina seri* [subaudi Græci jubent] *sed mole fortiori quassari.* Et lib. 13. cap. 3 *Et jam nunc allium, & ulpicum & cepullæ & sinapi & cunila seri poterunt, disciplina & more, quo antea narratum est.*

¶ Disciplinabilis, e: *disciplinabilis rei cujusdam scientia*, auctor ad Herennium lib. 3. cap. 3. quæ digeri ex arte & certâ methodo exponi potest.

¶ Disciplinatus, a, um. Alcimus Avitus lib. 4. v. 46 de arbore degenerante:

Disciplinatos dissuescit promere fructus.

Tertull. de fuga cap. 1, *Tunc & fides in expeditione solicitior & disciplinatior in jejuniis.*

¶ Disciplinosus, qui facile discit. Cato apud Gellium lib. 4. cap. 9.

Discrimen; vide *Cerno.*

DISCVS, δίσκος Hebschüssel / Tischkorb / Abraum-Schüssel / vas, quo reliquiæ ex mensa reponuntur. Apul. lib. 2. Milesc. p. 125 *Lucerna pragrandis, & oleum ad lucem luci sufficiens, & calida cum anopboro & calice, cœnarumque reliquiis discus ornatus.* ¶ 2. ein Teller. Pollux lib. 13. cap. 12 de vasis mensæ: ὡς μὲν δίσκους καλοῦσι, τρεῖς κύκλους ἀργυροῦς, ἢ γαύκλας ἀργυρᾶς, ἢ πίνακας, *quos discos dicunt, orbes vocabis argenteos, aut lances argenteas, aut patinas.* ¶ 3. Discus ex ludorum instrumentis erat, cujus plana forma, in circulum tamen rotundata. Hesychius: Δίσκοις, λίθοις στρογγύλοις, *Discis*, id est, *saxis rotundis.* Lapidei enim ut plurimum erant, interdum æi, ut gravitas ponderis jacientis corpus exerceret. In altum enim projiciebant discum, qui hoc ludicro exercebantur, ut intra certum spatium decideret. De eo Horatius de arte poetica v. 380

Indoctusque pilæ, discive, trochive quiescit.

Disci jaculatione Ulysses certat apud Phæaces, quos omnes superat. lib. 8. Odyss. Conf. P. Fabri Agonist. lib. 1. cap. 4. & Barth. ad lib. 6. Thebaid. Statii p. 570. Eine Wurffscheibe. *Discum, quam Philosophum audire malle*, est, delectationes levissimas & ineptias utilitati gravissimæ anteferre, quod apud Cic. lib. 2. de oratore cap. 5. de Philosophorum auditoribus, Crassus queritur. Vide Chiliadas.

¶ Discobolus, δισκοβόλος, qui discum in sublime jaculatur,

Germani vocant, die Scheiben treiben. Statuam *discoboli* Plinius laudat lib. 34 cap. 8, cujus generis eximiam quoque, Myronis opus, prædicat Quintilianus lib. 2, cap. 13, qui *distortum discobolon* vocat, hoc est nisu & jaciendi molimine membra mirificè torquentem & distrahentem.

Discutio, Disjicio, Dispalo, Dispesco, Displodo, Disputo, Dissuavior, Disertus, vide in *quatio, jacio, palo, pasco, plaudo, puto, suadeo, differo* sub *fero.*

DISSIPO, dissipare; dispergere, disjicere, von einander setzen / werffen / zerstreuen / umbringen. Cic. in orat. cap. ult. *Facilius est apta dissolvere, quàm dissipata connectere.* Et de Amicitiâ cap. 7 *Amicitia contrahit, discordia dissipat*, Freundschafft bringt zusammen / Uneinigkeit zerstreuet. *Dissipare curas* Horat. lib. 2. oda 11. die Sorgen vertreiben. Cic. Agrar. 1. cap. 1, *Dissipare & dissipare patrimonium, possessiones, rem familiarem*, sein Gut umbringen / verschlemmen. *Dissipare famam*, Cic. Philipp. 14. cap. 6. *sermones*, in Verrem 3. c. 6. ein Geschrey hin und wieder ausbringen / divulgare. Et pro Plancio cap 23 *Nihil est tam foedum lucre, quàm maledictum: nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, nihil latius dissipatur*, nichts kömmt weiter aus. Est ab antiquo *sipo*, id est jacio: ut *dissipare* nihil aliud sit, quàm disjicere. Festus: SIPAT, *jacit: unde* dissipat, *disjicit: &* obsipat, *objicit: &* insipat, *injicit.* ¶ *Obsipare aquulam* pro aspergere, Plaut. Cistell. act. 2. sc. 3. v. 37.

¶ Dissipatio, Zerstreuung. Cicero 13. Phil cap. 5 *prædæ dissipatio*, & 1. de Nat. D. cap. 25. extr. *ne interitus & dissipatio consequatur.*

¶ Dissipator, qui dissipat. Prudentius Præfat. Psychom. v. 34

Abram triumphi dissipator hostici.

¶ Dissipabilis, dissipabile, quod facile dissipatur, zerstreulich. Cic. 3. Nat. Deor. cap. 12 *Aer natura cedens est maxime, & dissipabilis.*

Dissitus, vide *Situs.*

DISTICHON, Δίστιχον, duo versus, vel geminus versus, qui in elegiaco carmine sententiam unam absolvit. Ein paar Verse. Martial. lib. 13. Epigr. 3

Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas.

Et lib. 8. Epigr. 29

Disticha qui scribit (puto) vult brevitate placere, &c.

Disticha Catonis ita dici, quod præcepta complectantur gravia magnorum virorum, supra indicatum est. Certe tanti ea fecit Planudes, ut in linguam Græcam converterit, & carmen latinissimum dixit Valla. ¶ 2. *Hordeum distichon*, zweyschichtige Gersten / Columell. lib. 2. cap. 9. sub fin. cui eodem capite paullo ante opponit *hordeum hexastichon.*

Distinguo cum derivatis vide in *Stinguo.*

DITHYRAMBVS, Διθύραμβος: Bacchi apud Græcos cognomen, quod datum ei volunt, vel quod in antro διθύρῳ seu bifori nutritus fuit, vel quod bis natus fores transierit, alvum matris Semeles videlicet, & femur Jovis, ut in fabulis est. Cui originationi tamen quantitas Syllabæ repugnat. Nam vocula δι binarium numerum, seu iterationem denotans, primam semper corripit; quæ contra in *Dithyrambus* producitur. ¶ Hinc *Dithyrambus* etiam dicebatur Hymni genus, quod Baccho cani solebat. Nam quod à quodam Thebano, qui item *Dithyrambus* dictus fuerit, idque invenerit, dictum volunt nonnulli, approbari satis non potest. Nam si se ita haberet res, Pindarus certe inter ceteras laudes patriæ suæ hoc inventum non tacuisset, quin vel magnifice extulisset. Nunc verò tantum abest, ut unquam meminerit, ut laudem & inventionem Dithyramborum potius Corinthiis differè asscribat. Erat autem hoc carminis genus ita compositum, ut inventione, dictione, & numeris à castigata ratione abiret longius, & mitiam licentiam audaciamque cum tumore quodam referret, ut non tam à sanis & sobriis, quàm concitatis furore Bacchico videretur scriptum, naturamque Dei, cujus honori dedicatum erat, imitaretur. Inde Horat. lib. 4. od. 2

Seu per audaces nova Dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis.

Ubi vide interpretes, itemque Scalig. lib. 1. Poet. cap. 44. Schottum ad Chrestomachian Procli, & conjunctissimum Collegam virumque eruditissimum Eras. Schmithium peculiari Diatribe de Dithyrambis, quam Pindari Commentario subjunxit.

¶ Dithyrambicus, ut, *Poëma Dithyrambicum*; Cic. de opt. gener. orat. princ. *Dithyrambica dicis*, i. e. audacior, licentior.

DITIO, onis, in quâ dicere jus quis potest, imperium, potestas, ein Gebiet / Gewalt / Pflege / ein Gericht. *Sub imperium ditionemque alicujus cadere*, Cic. pro Font. cap. 1. *Nutu alicujus ac ditione gubernari*, auctor declam. Antequam iret in exilium: *In ditione ac potestate alicujus esse*, pro Quintio cap. 2. *Ditione ac numine Deorum res gerunt*, 2. de Leg. cap. 7. Et, *Redigere in ditionem*, de Prov. Conf. cap. 13. Silius lib. 7. v. 506 *ditione cavere virtutem*, i. e. potestate, jure, imperio. Curtius libr. 4. cap. 1. n. 26. *Ditioni adjicere regionem.* Ubi manifestum discrimen *ditionis*, & *regionis*, quæ vulgò confunduntur. Diomedes, Priscianus & plerique omnes Grammatici negant nomi-

nativum exſtare, & tantùm per quatuor caſus declinare hoc nomen. Sexto aliquoties uſus eſt Virgilius, & primam corrupit; contra rationem, ut mihi videtur, originis, ſive ex *ditio* contractum ſit; ſive à *Dis, ditis* [quod verius puto] derivatur. Nam quomodo à verbo *dare*, quæ Servii opinio eſt, deduci queat, non video. Verba ejus ad illud 1. Æneidos v. 740

Poſt alii proceres, &c.

hæc ſunt: *Sane* PROCERES, *de his eſt, quæ nominativum non habent ut ſupra:*

— — Et victor ditione tenebat.

Nam nec hoc in uſu habet nominativum, licet in compoſitione dicamus CONDITIO. Nempe putavit ex ꝟꝛ DITIO, ꝟꝛ CONDITIO eſſe compoſitum, quò fortè ipſum induxit ſyllabæ DI ratio, quæ ubique correpta. Sed poteſt apud Virgilium *Ditione* non quadriſyllabum, ſed verò per crasin triſyllabon eſſe, quod aliter verſus conſtare non poſſet, productâ primâ. Niſi forte dicendum, hoc nomen ex illorum genere eſſe, quæ à natura & quantitate primitivorum recedant; quorum nonnulla Voſſius recenſet lib. 2. de arte Grammat. cap. 17.

DIV, Terent. in Eunuch. act. 2. ſc. 3. v. 4. *Una hæc ſpes eſt: ubi eſt, diu velari non poteſt.* Cic. pro Marcell cap. 9 *Quid eſt hoc ipſum diu, in quo eſt aliquid extremum?* Was iſt denn das für ein langes / da gleichwohl ein Ende an iſt? *Diu multumque*, ſehr lange. 13. Phil. cap. 5 *Hæc ſatis diu multumque deflenda ſunt.* Pro Sylla cap. 16 *Hæc diu, multum & multo labore quæſita una eripuerat hora.* Apulejus lib. 5. Mileſ. p. 167 [Pric. p. 101] *Viam, quæ ſola deducit iter ad ſalutem, diu diuque cogitatam monſtrabimus tibi.*

¶ Diutius, länger. Cæſ. 2. Gall. B. cap. 6 *ſe diutius ſuſtinere non poſſe.* Cic. lib. 4. fam. ep. 13 *Tibi affirmo, te in iſtis moleſtiis non diutius futurum.*

¶ Diutiſſime. Cic. Senect. c. 1. *Cato diutiſſime ſenex fuit.* Cæſar lib. 6. c. 20. de Germanis: *Qui diutiſſime impuberes permanſerunt, maximam inter ſuos ferunt laudem.*

¶ Perdiu, ſehr lange. Cic. Attic. lib. 3. ep. 22 *Perdiu nihil de te audivi.*

¶ Subdiu, vide ſupra poſt *Interdiu* ſub *Dies.*

¶ Diutulo. Apul. principio Flor. *Socrates cum decorum adoleſcentem, & diutule tacentem conſpicatus foret: ut te videam* (inquit) *aliquid eloquere.* Gell. lib. 5. cap. 10. *cum diutule auditor fuiſſet.*

¶ Diuſcule legitur eôdem ſenſu apud Auguſtinum lib. 11 de Trinit. c. 2 *Cum diuſcule attenderimus.*

¶ Diutinus, diutinum, idem quod continuum vel diuturnum. Cicer. 11. ep. 8 *Odium diutinæ ſervitutis.* Et, *Diutinus labor*, Cæſ. 2. Civ. 13. *Diutinum bellum*, Livius lib. 25. c. 1.

¶ Diutine, adverb. eben lang. Plautus Rud. 4 ſc. 7. v. 15

Diutine uti bene licet partum bene.

hoc eſt diu frui rectè partis. Apulejus 3. Florid. *diutine obrigui.*

¶ Diuturnus, langwierig. Cic. off. 2. cap. 12 *Nec ſimulatum quicquam poteſt eſſe diuturnum*, es kan nicht langen Beſtand haben. In quam ſententiam & lib. 7. Epiſt. ad Attic. Epiſt. 1. pulcherrimè dixit, *Quàm non eſt facile virtus, quàm verò difficilis ejus diuturna ſimulatio!* Ficta enim citò ad naturam reciderint ſuam, ut in veteri eſt Mimo. ¶ *Diuturniores moleſtiæ*, Cic. lib. 6. fam. epiſt. 13. *Equi diuturniores* Varro lib. 2. Rei R. cap. 7. *Diuturnior impunitas* Cæſ. 1. Gall. B. cap. 14. *Bellum diuturniſſimum* Oroſius fine lib. 5.

¶ Diutùrne, adverb. Cicero lib. 6. fam. epiſt. 10 *Tibi iſtam acerbitatem & injuriam non diuturne fore.* Sic optimi Codd. MSS. Vulgo *diuturnam* editum.

¶ Diuturnitas, Langwierigkeit. *Diuturnitas belli*, Cæſ. 1. Gall. B. cap. 40. *Pacis*, Cic. 1. de Orat. cap. 4. *Memoriæ* ibidem cap. 28. Idem 5. famil. ep. 16 *Diuturnitas maximos luctus vetuſtate tollit*, die Länge der Zeit hebt auff ſehr groſſe Betrübnüß. Et 2. off. cap. 7 *Malus cuſtos diuturnitatis metus*, was lange Beſtand haben ſoll / da muß Liebe und nicht Furcht darbey ſeyn. Plur. *diuturnitates* Arnob. dixit lib. 6. p. 202.

¶ Diurnare, eſt diu durare. Gell. lib. 17. cap. 2. de Q. Claudio, vetere hiſtorico: *Inuſitate dixit* DIVRNARE *pro* DIV VIVERE.

Diverſus, Divortium, vide *Verto.*

DIVES, fortunatus, rerum copiis & opibus inſtructus, affluens. *Dives ſum ſatis.* Plaut. Aulul. 2. ſc. 1. v. 44. Ich bin reich gnug. *Dives pecoris* Virgil. Ecl. 2. Reich an Vieh. *artium*, Horat. 4. od. 8. an Künſten. Cic. Paradox. 6. cap. 1 *Animus hominis dives, non arca appellari ſolet.* ¶ *Dives ingenium*, Ovid. 2. Triſt. v. 335. *Dives fortuna* Propert. 3. el. 2. *Gemma dives*, ibid. eleg. 5. *Dives epiſtola* Ovid. 17. Heroid. v. 65. Rutilius Lupus lib. 2. de figur. Sentent. in Iſocolo: *Nequaquam mihi dives eſt, quamvis multa poſſideat; qui neque finem habet cupiendi, neque modum ſtatuit utendi. Nam & multum deſiderare, egentis eſt ſignum: & nihil parcere, egeſtatis eſt initium.* ¶ Divitior, comparativus, etiam in uſu eſt. Cic. 3. de Orat. cap. 48 *Divitior fluxit dithyrambus.* Ovid. 16. Heroid. 34 *divitiora oppida.*

A Martial. lib. 1. epigr. 77 *Romanum propius divitiusque forum.* Idem *divitior Criſpo, Thraſea conſtantior*, lib. 4. epigr. 54. Exſtat & apud Lucretium, Plautum, Tacitum & Com. Nepotem, &c. Superlativo *divitiſſimus* uſus Cic. lib. 2. de Divinat. cap. 36. Itemque Nepos Alcibiade & Phocione. vid. Interp.

¶ Dives quaſi ſubſtant. Ovid. lib. 3 Amor. Eleg. 6

Quid mihi fortuna tantum? quid regna ſine uſu?
Quod niſi poſſeds dives avarus opes?

¶ Perdives, valde dives. Cic. lib. 6. ep. 1. ad Attic. *Amici regis perdivites.*

¶ Prædives, idem. Plin. 34. cap. 3 *teſtamentum prædives:* & Claudian. lib. 2. in Rufin. v. 142 *fores prædivitis auræ.*

¶ Divitare, ex quo per Syncopen *ditare*, quod uſitatius & receptius eſt. Illo uſus eſt Accius, cujus verſus alibi citat Cicero, Item Turpilius, reich machen. Vide Nonium.

¶ Divitiæ, plurale, opulentia, opes, ad legem ſcil. naturæ compoſita paupertas, quemadmodum Pompon. Attic. definit. *Divitias parare* Ter. Andr. 4. ſc. 6. v. 2. Gut erwerben. *Divitiis abundare* Idem Heaut. 3. ſc. 2. v. 17. *Affluere* Lucret. 6. v. 13. Viel Geld und Gut haben. *Craſſum divitiis ſuperare* Cic. 1. ad Att. ep. 4. extr. *Cræſi divitiæ*, maximæ: quæ & *divitiæ regales*, Horat. lib. 1. Epiſt. 12. v. 5

B *Si ventri bene, ſi lateri eſt pedibuſque tuis, nil*
Divitiæ poterunt regales addere majus.

Geſunder Leib iſt mit keinem Gelde noch Gut zu bezahlen. Idem lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 94

— — Omnis enim res
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, juſtus, ſapiens, etiam & rex.
Et quicquid volet.

Seneca Præfat. lib. 4. Quæſt. Natur. *Demetrium egregium virum memini dicere cuidam hoſpitio potenti; facilem ſibi eſſe ad divitias viam, quo die pœnituiſſet bona mentis.* Sallust. Catil. cap. 13. *Divitiæ ludibrio luxuriosis ſunt.* Periculum a divitiis metuendum eleganter Seneca ſignificavit epiſt. 20, *Multum eſt*, inquit, *non corrumpi divitiarum contubernio.* Cicero Tuſcul. 5 divitias in bonis non numerat, quod eas quivis indignus habere poſſit. V. Voſſ. lib. 1. Inſt. Orat. p. 82.

DIVIDO, dividere, partiri, ſecare, ſeparare, zertheilen / ſcheiden / trennen. *Dividere in partes, æqualiter*, Cic. in Orat. cap. 40.

¶ 2. Diſtribuere. Horat. lib. 1. od. 36

Nulli plura tamen dividit oſcula.

Seneca Medea verſ. 5

Clarumque Titan dividens orbi diem.

C Horat. lib. 1. carm. 36. *Oſcula dividere ſodalibus*, Auf der Reihe umküſſen. Suet. Aug. cap. 40 *Singula millia nummum à ſe dividebat.* Sic *agros dividere*, eſt juxta partiri, diſtribuere, ſeu aſſignare. Suet. Aug. cap. 4. Vide & Gromaticos ſcriptores, ubi de aſſignatis agris agunt. Nep. Thraſybul. cap. 1. *Bona publicata inter ſe diviſerunt.*

¶ Diviſus, getheilet / ut *Diviſum imperium*, apud Virgilium in catalectis. Comp. uſus eſt Lucret. lib. 4. v. 958.

Et diviſior inter ſe, ac diſtractior intus.

Et contrarium eſt

¶ Indiviſus, unzertheilt. Varro R. R. lib. 2. cap. 7. de equis: *indiviſas ungulas habent:* Et Silius lib. 8. v. 9 *indiviſus honos.*

¶ Diviſe, adverb. Gellius lib. 7. cap. 2 *verſus ſeparatim atque diviſe legendus.* Et lib. 1. cap. 22 *Diviſe pronunciandum eſt, ut non una pars orationis eſſe videatur, ſed duæ.*

¶ Diviſor. *Diviſores* dicebantur, quæ pronunciatas in tribus pecunias nomine Candidatorum viritim diſtribuebant, Suet. Aug. cap. 3. vide Interpretes. Plautus Aulular. act. 1. ſc. 2. v. 29. & act. 2. ſc. 2. v. 3 *Magiſtros curiarum* vocat. Diviſoris autem nomen criminoſum fuiſſe, quippe tribulium in ferendo ſuffragio corruptoris, apparet ex Orat. Cic. pro Plancio cap. 19. m. *Quam tibi commodum eſt unam tribum deligere: doce id quod debes, per quem ſequeſtrum, quo diviſore corrupta ſit.* Et Verrina 5. cap. 69 Verres *in furis, ac diviſorum diſciplinâ* dicitur educatus.

¶ Diviſio, ſeparatio. Zertheilung / Trennung. ut, *diviſio tripartita* Cic. 3. offic cap. 2. *Scrupuloſe in partes ſecta diviſio* Quintilian. lib. 4. cap. 5. ¶ Diſtributio, Austheilung. Namque & ſportulæ in die natali populo datæ, *diviſiones* appellatæ, quod Hier. Magius obſervat lib. 2. Miſcell. cap. 2. & Lindebrogius Obſervat. in Terent. Phorm. act. 1. ſc. 1.

¶ Diviſus, ſubſt. idem. Livius 33. c. 46 *Veſtigalia prædæ ac diviſui principum quibusdam erant.*

¶ Diviſura, idem. Plin. 12 cap. 26 *platani diviſuræ:* & lib. 14 cap. 3. extr. *folio parvo & rotundo, ſine diviſuris.*

¶ Dividuus, dividuum, ſeparatum, diviſum, getheilet. Terent. in Adelph. act. 2. ſc. 2. v. 33 *Potius quam venias in periculum Sannio, ſervesque an perdas totum, dividuum face*, erwege dich des halben Theils.

¶ Individuus, individuum, untrennlich. Cic. lib. 1. de Fin. cap. 6 *Atomi dicuntur corpora individua.* Apul. lib. 4 *indivi-*

duum

duum contubernium dixit. vid. *Domuscula*. ¶ 2. Dialectici individuum nomen proprium vocant. A

¶ Individuitas. Tertullian. de Monogam. cap. 5.

¶ Divisibilis, pro quo elegantissimus quisque *dividuus* dixit. Inde tamen

¶ Indivisibilis est. ut, *indivisibilis materia*, apud Diomedem lib. 1. cap. de Litera, ex vetusto grammatico Scauro, ut videtur. *Anima indivisibilis*, apud Tertullian. de Anima cap. 51.

¶ Indivisibiliter, adverb. Tertullianus ibidem: *mors individuali anime indivisibiliter accidens.*

¶ Dividia, quam Festus *discordiam*, Nonius *tristitiam* interpretatur. Sane pro molestia & dolore Plautus aliquoties posuit. Verdruß / Traurigkeit. Casin. act. 2. sc. 2. v. 10 *Sed quid est, quod tuo nunc animo agre est? nam quod tibi est agre, idem mihi est dividiæ.* Bacchid. act. 4. sc. 6. pr. *Nimio illæc res est magna dividia mihi.*

¶ Subdivido, hoc est divisum magis divido. Tertullianus adv. Judæos cap. 11 *Septem dimidiæ hebdomadarum sunt subdivisæ in abscissionem priorum hebdomadarum.* Et Augustinus lib. 3 de Trinitate, procemio: *Deinde subdivisimus, ut hæc diligentissime tractarentur.*

Divortium quære in *Diverto* sub *Verto*.

B

DĪVS, dia, divinus, generosus. Solet epitheti loco propriis proponi: *Dia Camilla*, Virg. 11, 657. Edel. *Dia Mosella*, Auson. Idyll. 10, 374. ¶ 2. & appellativis: *Dia sententia*, eine rechtschaffene Meinung / Horat. 1. Satyr. 2, 32. *Otia dia*, Lucret. lib. 5. v. 1386. Edle und gewünschte Ruhe. ¶ 3. Ponitur & pro Deo. *Dius Fidius*, per quem, quod fiebat sacramentum, omnium sanctissimum erat. Vid. Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. princ. & ibi Interpretes.

¶ Dium, subst. das Helle unter dem Himmel: *Sub dio*, unter dem freyen Himmel. Horat. lib. 2. od. 3

Nil interest, an pauper & infima
De gente sub dio moreris.

Quanquam alii *dio* legunt, quod verum putat Torrentius, non ubi tantum, sed ad Sueronii Cæsarem quoque c. 72. Vide infrà *Dium.* Columella lib. 12. cap. 12 *Aquam cælestem hausi includunt, & sub dio in sole habent.* Regenwasser an der Sonnen diestillieren. Asconius in Verr. de Prætura Urb. SVB DIO, id est, sub cælo. *CAELVM Græci οὐρανὸν dicunt. Sed ita declinatur.* HOC DIVM, HVIVS DII. &c. Varro lib. 4. de L. L. olim (Jupiter) DIIOVIS, & DIESPITER *dictus. Hoc est ab eo, & dies pater: à quo* Dii *dicti: qui inde &* Dies & Dius, & DIVVS. *Unde* sub DIO, & DIVO, & DIVS FIDIVS. *Itaque inde ejus perforatum tectum, ut videatur* DIVVM *id est cælum.* Ex istis locis constare potest, utrumque usurpatum Veteribus *sub dio, & sub DIVO.* Pro quo quoque Virgilius dixit lib. 3 Æn. v. 512 — — *nudoque sub æthere axe.* Vid. Vorstii Indicem ad Corn. Nepotem. *Dium fulgor*, pro diurno; Festus: DIVM FVLGVR *appellabant diurnum, quod putabant Jovis; at nocturnum Summani.* Vet. Gl. νυκτερινὸν ἀστραπὴν, *Fulgurium*: Lege cum Casaubono *fulgur dium.*

C

¶ Dialis, Diale, quod Jovis est. *Dialis sacerdos*, Sueton. Domit. cap. 4. *Diale flaminium*, Idem Aug. cap. 31. ¶ 2. Unius diei, de qua notione vide supra in *Dies.*

¶ Subdialis, e, quod sub dio est. Ut *ambulationes subdiales*, apud Plinium lib. 14. cap. 1. quas Græca voce usus Vitruvius *hypæthras ambulationes* lib. 5. cap. 9 appellat. Scribitur etiam *Subpætras ambulationes* lib. 5. cap. 9 appellat. Scribitur etiam *Subdialis*, apud Ammian. lib. 19. cap. 23, tam Lindebrog. quam Valesii editione: *Nostri pruinis subdiales moras difficile tolerabant.*

¶ Subdiale subst. idem quod Subdival, de quo mox dicemus. Plinius lib. 36. cap. 15 *Subdialia Græci invenere.* Onomast. Vet. ὑπαίθριον, *Subdiale.*

¶ Subdival, idem, pars nempe domûs sine tecto. Tertullian. adv. Judæos cap. 11 *subdivalia domus.* Gloss. Vet. ὑπαίθριον, *Area, Subdivalia, impluvium.* Item: ὑπαίθριον, Subdiale, Subdival.

D

¶ Subdivus, Subdius, adject. Eædem Gloss. ὑπαίθριος, *subdius.*

DIVVS, qui ex hominibus pro Deo colitur, cujus appellationis honorem primum Cæsari contigisse, Servius observat ad Eclog. 5. Virgilii. ein Heiliger / ein Gott / oder Göttin. At Dii immortales & æterni dicuntur. Sic *divus Cæsar, divus Augustus.* DIVI tamen Imperatores non nisi morte obitâ appellabantur. *Nam Deum honor principi non ante habetur, quàm agere inter homines desierit*, ipso fine 15. Annalium Tacitus scribit. Improbat Vorstius, quod sanctos Apostolos *Divos* appellemus. v. gr. *Divus Paulus.* Tutius dixeris, *Divinus Paulus*, sicut Cic. *divinum Platonem* vocavit, & passim *divinam virtutem.* Sic Græci: Θεῖος ἀνὴρ ἔφασκε. Nec unquam Patres Latini *divos* apostolos aut patriarchas dixere, sed *beatos, sanctos*, quod etiam Georg. Cassander Dedicat. Hymnor. Eccles. observavit, & in abusum seculi acerrime invectus est. ¶ Horatius tamen Divam pro Dea dixit, in illo lib. 1. od. 3 *Sic te Diva potens Cypri.* Et Cic. lib. 2. de Legibus cap. 8 *Ad Divos adeunto caste.*

¶ Divum: *Sub divo*, id est, aëre, idem quod *dium.* Lucret. lib. 5. v. 211

— — *Sub divo splendor aquai*
Ponitur.

Vide supra in *Dius.*

¶ Divus, adjectivum, pro Divinus, subdubium & suspectum est. Videtur enim appositio substantivorum esse cum *diva mater, diva Juno, dibi penates* dicuntur. Vide, si placet, Cur. Posteriores. Alcimus tamen lib. 5. v. 64, ut ibi quoque notavimus, *diva Sociis Anubem* dixit.

¶ Divalis, Divinus. Sic *divales constitutiones*, Imperatorum constitutiones, qui *Divi* nuncupabantur, Justinianus Præfatione Codicis sui & alibi vocat. Symmachus lib. 7. epist. 96 *Divalia constituta* vocat. Sic *Divale sacrum*, pro Eucharistia seu sacra Cœna Poeta incertus de Bebiani baptismo dixit. Corippus de laud. Justini sub init. lib. 1. v. 42

A magno dilecte Deo, divalis origo.

¶ Divigĕna. Gloss. Vet. *Divigena*, ἡμίθεος.

¶ Divīnus, cælestis, ex Deo, vel ad Deum pertinens; Göttlich. ut, *Animos hominum esse divinos*, Cic. de Amic. cap. 4. id est cælestis & originis. *Rem divinam facere*, Gottesdienst pflegen / Terent. Eun. 3. sc. 3. v. 7. ¶ Deinde *divinum* dicitur omne excellens, & communem conditionem in aliqua re excedens. übermenschlich / fürtrefflich. Ut *divina virtus, divina liberalitas* Cic. Petronius de formosa puella: *Si permitteretur osculum capere, si illud cæleste & divinum pectus amplecti.* Sic *divina tomacula* Juvenalis dixit propter gustûs suavitatem Sat. 5. v. 335. Aristoteles lib. 7. Ethic. Nicom. cap. 1. observat Lacones, quos propter virtutem maxime mirarentur, θείους appellasse. Jamblichus quoque cap. 35. de vita Pythag. Pythagoram tradit à discipulis divinum sive θεῖον semper salutatum. Homero quoque tam usitatum est, homines præstantes in aliqua re θείους vocare, ut & subulcos bonos eo dignari epitheto haud vereatur. Sane bona mens, quod Seneca dicebat, absque Deo nulla est: quem vide Epist. 73. extr. & Maximum Tyrium Dissert. 22. Quid? quod & ipse S. Basilius τοὺς κατ' ἀρετὴν πλείους, plane θεοὺς, appellat lib. 3. contra Eunomium. Atque ibidem Spiritus Sanctus θεοπνεῦστον dicitur, quos τελείους facit. Vide & Hieron. in Matth. cap. 16. & in Epist. ad Galatas cap. 1. v. 11. & Clement. Alexand. lib. 7. Strom. pag. 537. extr. ¶ 2. *Divina* appellantur & quæ ad rerum naturam & statum mundi pertinent. Quippe quod non pauci mundum vel Deum ipsum, vel Dei partem statuerint, æternum certe & sic divinum existimarint. Senec. præfat. in Quæst. Nat. *Hoc habet argumentum divinitatis suæ animus noster, quod illum divina delectant.* DIVINA, id est, τὰ φυσικά. Si eidem, *supra humana erigere se*, est, rerum naturam contemplari. Lege totum illud Procemium. Hinc intelligendus Æthicus est Præfatione Cosmographiæ, cum ait: *Plurimi, qui res divinas evidentius cognoverunt, duas tantum partes accipiendas suadent.* Nam *divinas res* vocat, ex quibus natura rerum constat. Idem cùm paullò post Cæsarem *divinis humanisque rebus instructum*, dicit, Naturalium eum juxta & Civilium rerum his verbis peritum significat. Nempe antiqui illi Deos duplices faciebant animales alios sive sensibiles, & intellectuales. Animales habebant Solem, Lunam, & cætera, ex quibus mundus contextus est. Quare mirum non est, τὰ φυσικὰ, divina ut habuisse, ita appellasse. Vide Apulejum de dogmate Platonis: & infra in *Sidus.* ¶ 3. Divina & appellabant veteres Romani, quæ ad Principes seu Imperatores pertinerent. Vide supra *Cælestis* in *Cælum.* ¶ 4. Sed & *divinus* dicitur ariolandi sive divinandi peritus, wahrsagerisch. Horat. lib. 3. od. 27 *Imbrium divina avis imminentum*, id est, præsignificatrix. Et lib. 1. Sat. 9. v. 30 *Quod puero cecinit divina mota anus urnâ.* Et Sat. 6. v. 114 *Assiso divinis*, id est ariolis. Ita & Manilius Astrologiam, quæ ex stellis futura prædicit, *divinas artes* dixit principio sui operis. ¶ 5. Divinus etiam dicitur, qui ea parte prudentiæ, quæ divinatio seu providentia dicitur, valet, rectitudine scilicet constantiaque consilii, & propositi. Nep. Attico cap. 9. n. 1. quem vide. ¶ Comp. Divinior. Cic. lib. 5. de Fin. cap. 11 *Major aliqua causa atque divinior hanc vim ingenuit:* & cap. 13 *Ratione nihil est homine divinius.* Idem Paradox. 1. cap. 4 *Animo nihil est divinius.*

¶ Divinitas, Gottheit / Göttliche Art. Cic. de Divin. lib. 2. cap. 11 *Ex divinitate omnes animos hausios, aut acceptos, aut libatos habemus.* Idem in Oratore cap. 19 *Theophrastus divinitate loquendi nomen invenit.* Livius lib. 1. cap. 15 *divinitus post mortem credita.*

¶ Divinè, adv. mit hohem Göttlichem Verstande. Cic. lib. 10. Attic. ep. 4 *Cum cogito, me de rep. aut meruisse optime, cum potuerim: aut certè nunquam, nisi divine cogitasse.* Quintilianus lib. 1. cap. 6 *Cicero in oratione divine, ut omnia, exsequitur.*

¶ Divinitus, adverb. aliud. id est, a Deo. Cic. pro Syll. cap. 15 *Multa providi divinitus*, vom Himmel herab. *Divinitus accidisse*, Partit. Orat. cap. 24.

¶ Divino, āre, augurari, ariolari, errathen / wahrsagen. *Divinare futura*, von zukünfftigen Dingen weissagen. Ovid. 4. Trist. el. 8. v. 29 *Sic animo quondam non divinante futura.* Cicero pro Quintio c. 19 *Neque quisquam divinare poterat, te postulaturum.* Idem 1. de Divin. cap. 23 *Est quiddam in nobis præsentiens, & divinans.*

¶ Divinatio, Weiſſagung/Wahrſagung. Nepos vitâ Attici cap. 16 *Sic enim omnia de ſtudiis Principum, vitiis Ducum, ac mutationibus Reip. perſcripta ſunt, ut nihil in his non appareat; & facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodo eſſe divinationem.* Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 55 *Hoc non dubitans dixerim, ſi unum aliquid ita ſit præditum præſenſumque, ut, cum evenerit, ita cadat, ut præditum ſit, neque in eo quicquam caſu & fortuito factum appareat; eſſe vere divinationem, idque eſſe omnibus conſtendum.* Sunt autem divinationum genera plura, de quibus C. Peucerus pec. Tr. Præcipuè autem duo ſunt ſecundùm Ciceronem 2. Divin. cap. 11, unum naturale, quod raptu animi & divino quodam inſtinctu conſtat: alterum artificioſum, ex conjectura, & obſervatione diuturna: de utroque Cic. lib. 1. & 2. de Divinat. it. l. 6. ep. 6. ¶ 2. Eſt & forenſis quæſtionis genus, cum non de facto, ſed de futuro quæritur, quis accuſare debeat. Aſconius in Divinationem Ciceronis, quæ Verrinarum prima eſt: DIVINATIO *dicitur hæc Oratio, quia non de facto quæritur ex conjectura, ſed de futuro, quæ eſt* divinatio, *uter debeat accuſare. Alii ideo putant* divinationem *dictam, quod injurati Judices in hac cauſſa ſedeant, ut quod velint præſentire, de utroque poſſint. Alii, quod res agatur ſine teſtibus, & ſine tabulis, & his remotis argumenta ſola ſequantur Judices, & quaſi divinent.* &c. Vide & Quintil. lib. 3. cap. 10. & Gell. lib. 2. cap. 4. Divinationis cujusdam Cæſaris ex iſto genere meminit Suetonius ejus vitâ cap. 55.

¶ Divinator, cujus fœmininum extat

¶ Divinatrix. Tertullianus de Anima cap. 22 *Definimus animam, Dei flatu natam, immortalem, --- dominatricem, divinatricem* &c. Eodem libro cap. 46 *præſidia divinatricum artium & diſciplinarum.*

¶ Addivinare, ut divinare. Plinius lib. 35. cap. 10 *Apion grammaticus ſcriptum reliquit, quendam ex facie hominum addivinantem, quos Metopoſcopos vocant, ex iis dixiſſe aut futura mortis annos, aut præterita.*

¶ Prædivinus, ut *prædivina ſomnia*, apud Plinium lib. 37. cap. 10. poſt med. quod repetit, ut ſolet, Solinus de Africæ gemmis cap. 40 [al. 27]

¶ Prædivinare, præſentire, futura conjicere. Plin. lib. 11. cap. 10 de apibus: *prædivinant ventos imbresque.* Frontinus lib. 2. Strateg. c. 5. n. 38 *quod futurum cum prædivinaſſet Cæſar.*

¶ Prædivinatio. Plin. lib. 8 cap. 25 de Crocodilo: *Parit ova, quanta anſeres: eaque extra eum locum ſemper incubat, prædivinatione quadam, ad quem ſummo æſtu eo anno acceſſurus eſt Nilus.*

DO, dĕdi, dăre, tribuere, conferre, exhibere, geben. Locutiones bonas infinitas cum aliis atque aliis nominibus conjunctum parit. *Da hoc mihi*, idem eſt, quod obſequere, gratificare, thue mir das zu gefallen. Ciceroni Servius Sulpit. lib. 4. famil. ep. 5 *Da hoc illi mortuæ, da cæteris amicis ac familiaribus, da patriæ*, &c. *Facilem ſeſe dare*, ſich gutwillig erzeigen. Ovid. 1. Faſtor. v. 17 *Da mihi te facilem, dederis in carmina vires.*

Dare ſe alicui, eſt ſui copiam facere: applicare etiam ſe alicui, & in ejus tranſire obſequium. Nepos in Att. c. 12 *Sed etiam amici adverſarius ejus ſe dabant, & ideo laudando ſe aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem.* Ubi vide Schottum. Sic *dare ſe legionibus*, Tacitus dixit 1. Annal. cap. 31. Terent. Eunuch. act. 3. ſc. 3. v. 10 *mihi ſeſe dare* ſc. cœpit, h. e. familiariter mecum agere. ¶ Virgil. 2. Æneid. v. 460

— — qua ſummâ labantes.
Junctûras tabulata dabant.

Ubi Servius: *Quidam* dabant, *pro* faciebant, *intelligunt.* Idem ad illud ejusdem libri v. 482

--- Ingentem lato dedit ore feneſtram:

DEDIT, inquit, *id eſt fecit. Ut Terentius: quæ turbas dedit.* Terent. Eun. act. 3. ſc. 2. v. 25 *Solertem dabo*; i. e. faciam, feddam, præſtabo. ¶ *Dare* etiam *ſe* dicuntur, quæ eveniunt, & aliquem proceſſum habent. Ut nos dicimus, Es giebt ſich. Virgil. 1. Georg. v. 217

Multa adeò gelidâ melius ſe nocte dederunt.

Gratius Cynegetico v. 143

Poſt ubi proceris generoſa ſtirpibus arbor.
Se dederit.

Ut res dant ſe, wie die Sachen lauffen. Terent. in Hecyr. act. 3. ſc. 3. v. 20 *Omnibus nobis, ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus*, wie das Glück fällt. Idem Heaut. act. 5. ſc. 1. v. 43

Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere.

Dedere ſubaudi, *ſe*: id eſt obtulerunt. Cic. 3. Att. epiſt. 8 *Animum mœrori dare*, ſein Hertz in Trauren geben. De amic. c. 16 *Dare anſam*, id eſt, occaſionem, Anleitung und Urſach geben. *Dare auribus*, id eſt, aſſentari & blandiri, zu liebe reden. Lib. 12. Famil. ep. 16 Trebonius Ciceroni: *Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare*; quod *auribus ſervire* dixit Cæſar 2. Civ. cap. 27. Sed *aures ſuas alicui dare* ſignificat obſequi, Cic. 1. Act. ep. 5. gehorchen. *Dare beneficium* Cicero 6. ep. 26. pro rem gratam facere, einen Dienſt thun. Item *Beneficium conferre*, ut in his Mimis:

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Dare copiam, hoc eſt, permittere, Ter. Prol. Heaut. 28. Virgil. Æn. 1 v. 520. erlauben. *Dare facultatem*, quod & *facere copiam, dare poteſtatem*, dicitur Terent. c. l. & Ciceroni. *Dare crimini*, id eſt, vitio vertere, Cic. de Cl. Or. c. 85. für eine Sünde zumeſſen. *Dare damnum, dare malum*, Schaden zufügen/ utrumque apud Ter. And. act. 1. ſc. 1. v. 116. Sic *letum dare alicui* eſt interficere, Senecæ Medeâ v. 28. *Dextram & fidem dare*, ſancte promittere, Livius lib. 1. c. 58. *Dare fidem*, confirmare, ſpondere, auff Glauben zuſagen oder angeloben. *Dare dono* Virg. ecl. 2. v. 37. verehren. *Fugæ & in fugam ſe dare*, eſt fugere, die Flucht geben. Sed *hoſtem in fugam dare*, fugare eſt: in die Flucht ſchlagen. Exempla ſunt: Cic. Verr. c. 43 *Dant ſeſe in fugam iſtius præclari imperatoris nocturni milites.* Cæſ. lib. 5. Bell. Gall. c. 49 *Cæſar celeriter hoſtes dat in fugam*; &c. *Dare in terram, dare in lectum*, conjicere eſt, Lucret. 6. v. 1247. *Dare quem foras*, ejicere eſt. *Dare jusjurandum* Ter. Adelph. 2. ſc. 1. v. 11. einen Eyd ablegen/ ſchweren. *Dare manus*, eſt dedere ſe ac victum fateri, ſich geben. Aliud eſt *Dare in manum*, Terent. in Phormione act. 4. ſc. 3. v. 28 *Ebo die quid velis tibi dari in manum*, was wolteſtu wol heimlich nehmen/ ꝛc. & in And. act. 1. ſc. 5. v. 62 *Hanc in manum dat*, ſie beſtehet nur drein die Hand. Vide *Manus*. *Dare tempus, diem*, eſt præfinire. Alia notione dicitur *tempore ad comparandum dato* Corn. Nep. 8. v. 11. ubi *tempus dare* eſt tempus condere, non illico adorin. Alia rurſus notione legitur apud eundem in Attic. cap. 2 *tempore dato adiit Regem. Dare mutuum*, eſt mutuare, leihen. *Dare negotium*, Ter. prol. Andr. befehlen/ zu thun geben. *Dare nomen ſuum militiæ* vel *in militiam*, ſich werben laſſen/ Livius lib. 5. c. 10. *Dare operam*, zu willen ſeyn/ dienen. *Da mihi paullum operæ*, Ter. in Eun. act. 2. ſc. 2. v. 50. Sed *literis diſcendis operam dare*, ſich befleißigen. Sic *operam ſtylo dare* Sueton. Dom. cap. 20. *Dare operam præceptori* eſt eum audire. Cic. 4. Acad. cap. 6 *Clitomacho* [philoſopho] *Philo diſſert operam multos annos dedit. Dare palmam*, Ter. Heaut. 4. ſc. 3. 31. gewonnen geben. *Dare pœnas, ſupplicium*; paſſivè, puniri, Ter. Phorm. 4. ſc. 3. v. 22. *An legibus daturum pœnas dicet?* Cic. 12. Philipp. cap. 10. *Ipſi ſceleratis, nec dicam mihi, reipublicæ pœnas dederunt.* Straffe leiden. *Dare teſtimonium*, *Da mihi mutuum teſtimonium*, lobe mich/ ſo wil ich dich wieder loben. *Dare veniam*, zu gut halten/ Vide *Venia*. *Dare præcipitem* eſt depellere, deturbare, Ter. Andr. 1. ſc. 3. v. 9. *Dare verba*, decipere, ibid. v. 6. *Eſt iſtuc datum*, Terent. in Eun. act. 3. ſc. 1. v. 5. dieſe Gnade hab ich von Gott. *Dare ludum pueris*, eſt ludendi illis poteſtatem facere. Unde per metaphoram *alicui dare ludum*, dicitur pro indulgere, Plautus Bacchid. act. 4. ſc. 10. v. 7 *Ego dare me ludum meo nato inſtitui.* Eâdem Scenâ, v. 9 *dare ludum deſidiæ.* Horat. lib. 3. od. 12

Miſerarum eſt neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere ---

¶ Dare, pro dicere, bonis auctoribus aliquando uſurpatur, ut *accipere* pro audire. Terent. Phorm. act. 5. ſc. 6. v. 38

PH. *Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam.*
GE. *Imo etiam dabo, quo magis credas.*

Virgil. Ecl. 1. *Sed tamen iſte Deus qui ſit, da Tityre nobis.* Horat. lib. 2. Sat. 8. v. 5. *Da ſi grave non eſt, Quæ prima iratum ventrem placaverit eſcâ.* Et ita hoc verbo quoque uſi Ovidius, Horatius, Claudianus, &c. Sic contra *Accipe*, id eſt audi, Virgil. 2. Æneid. ¶ 2. *Dare* etiam diſputantium verbum, cum largiuntur & concedunt aliquid, qua notione & verbo *accipio* [vide ſupra in *Capio*] item *ſuſcipio* quandoque utimur. Cic. 1. Tuſc. cap. 32 *Iſtos vero, qui, quod tota in hac cauſſa difficillimum eſt, ſuſcipiant, poſſe animum manere corpore vacantem: illud autem quod non modò facilè ad credendum eſt, ſed eo conceſſo quod volunt, conſequens, id certè non dant.* Lucret. lib. 2. v. 1150

Nam certe ſiuere atque recedere corpora rebus
Multimodis dandum eſt.

Macrob. lib. 2. in Somn. Scipionis cap. 14 *Si damus* ait, *& motum & quietem, neceſſe eſt, aut alia ſemper moveri, aut alia nunquam moveri.* ¶ 3. Sed & extra Diſputationes, & in commune pro *concedere* uſurpatur. Plaut. Amphit. act. 1. ſc. 1. v. 54 *Neque dant, quæ petunt.* Senec. Medea v. 31

Da, da, per auras curribus patriis vehi.

Horat. in arte v. 53 *— — quid autem*
Cæcilio Plautoque dabit Romanus.

¶ *Dare* & Medicorum eſt, cum Medicamenta exhibent: ut ægrotorum contra *accipere*. Nepos Dione cap. 1 *Quo illo commotus, ut agendi cum eo eſſet Dioni poteſtas, patri ſoporem Meditos dare coëgit.* Nam *ſoporem* Nepos medicamentum ſoporiferum vocat. Sic *dare medicamentum*, Curt. lib. 6, cap. 10. Medicus medicamentum dare: æger ſumere dicitur. Id. lib. 10. c. 1. *quo ager ſumpto.* ¶ Dare etiam Judicum eſt: nam *dare litem*, & *dare* abſolutè, pronunciare eſt, ſententiam ferre. Sueton. Claud. cap. 15. *Abſentibus ſecundum præſentes dabat.* Vide ibi Torrentium & Cujacium lib. 6. obſerv. cap. 27. extr. Sic

dare

dare ad carnificem, dare ad bestias, est damnare. ¶ Est & ludentium verbum cum calculos ponunt. Wann man einen Stein giebt: ut nos etiam loquimur. Vide paullo post *Datum*. Usus ejus & in pilæ lusu est, vide infra *Dator*. ¶ *Dare* etiam meretrices dicuntur, cum corporis sui copiam faciunt. Martial. lib. 9. Epigr. 32 quo de amica, qualem velit, agit:

Hanc volo, quæ puero jam dedit ante meo.

Et alibi. Pertinet huc quoque illud Ciceronis apud Suet. Cæsare cap. 44 *Remove isthæc, oro te: quando notum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis.* Loquitur de pudicitia Cæsaris in contubernio Nicomedis illusa. ¶ pass. pro eligor. Plaut. Prolog. Amphitr. v. 34 *Ab justis justus sum Orator datus.*

¶ Dátum, data, Ausgab. *Ratio acceptorum & datorum.* Cic. de Amic. cap. 16 *Hoc est nimis exigue & exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum & datorum.* ¶ 2. Data etiam dicuntur munera, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 3. v. 72

Non est justus quisquam amator, nisi perpetuet data.

Propertius lib. 3. Eleg. 15. v. 6

Heu nulla capta Licinna datis.

Ovid. 6. Metam. v. 461. in fab. Philomelæ & Terei: *Impetus est illi (Tereo) comitum corrumpere curam Nutricisque fidem, nec non ingentibus ipsum sollicitare datis.* ¶ Cicero Hortensio apud Nonium in SCRIPTA. *Itaque tibi concedo, quod in duodecim scriptis solemus, ut calculum reducas, si alicujus dati pœnitet.*

¶ Datus, ûs, *meo datu*, Plaut. Trin. act. 4. sc. 2. v. 16.

¶ Dator, ein Geber. Virgil. 1. Æn. 734 *Latitiæ Bacchus dator.*

¶ *Datores* in pilæ lusu dicebantur, qui mittebant primùm illam, *factores*, qui feriebant ludebantque. Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 17 *Tum isti, qui ludunt, datatim servi scurrarum in via,*

Et datores, & factores omnes subdam sub solum.

¶ Datio, das Geben. Varro lib. 3. Rei Rust. cap. 9. extr. *Remittendum in datione.* Cic. Agrar. 2. cap. 22 *Legum datio.*

¶ Duit, duint, pro det, dent, antique, a Plauto & Terentio dictum est. *At tibi Dii dignum factis exitium duint.* Exstat & apud Ciceronem ipsum.

¶ Dato, datare, freq. Plautus Aulul. 4. sc. 4. v. 10, *te datare, credo, consuetum.* Plin. lib. 25 c. 5. (sect. 23) *binas, non amplius, drachmas dabit.* Vide Harduin, unde est

¶ Datarius, *Salus dataria*, Plaut. Pseud. 2. 4. sc. 2. v. 13. das zu geben ist.

¶ Datatim, adverb. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 17 *Tum isti qui ludunt datatim servi scurrarum in via.* Erant enim pilâ ludendi genera, *datatim, raptim, expulsim ludere*, de quibus Turneb. lib. 7. Advers. cap. 7. Laur. Kamiresius ad Martialem.

Composita, quæ conjugationem verbi simplicis retinent, sunt

¶ Circumdăre, úmgeben. Cicero ad Caton. lib. 15. fam. epist. 4 *Oppidum vallo & fossa circumdedi*, ich hab einen Wall und Graben herúm gefúhret. *Argentò circumdatum aurum*, Idem de Divinat lib. 2. cap. 65, Gold in Silber eingefast. *Circumdare famam inanem alicujus rei alicui*, Tacitus dixit 4. Hist. cap. 11. *Circumderi amiculo* Nepos Datame cap. 3. n. 2.

¶ Interdare: Lucret. lib. 4. v. 866 *cibus interdatus.* Plautus antique *Interduo*, Captiv. 3. sc. 5. v. 36.

¶ Pessumdăre, proprie conculcare, per metaphoram, in Noth und Unglück bringen. Terent. in Andria act. 1. sc. 3. v. 3 *Quæ [nuptiæ] si non astu providentur, me aut herum pessumdabunt.* Ovidius 3. Trist. eleg. 5. v. 45 *pessumdare cuncta.*

¶ Satisdo, Satisdăre, Versicherung thun/einen Verstand machen/ obligatione satisfacere alicui. Cic. pro Quint. cap. 13 post illa verba: *judicatum solvi accipiet: Quibus à me verbis satis accipiet, eadem ipse quod peto, satisdet*, eben mit den Worten/ mit welchen er sich läst versichern/ versichere er mich wiederum. Et in ead. orat cap. 7 *Negat æquum esse, Procuratorem satisdare, quod reus satisdare non deberet si adesset.* Idem principio lib. 5. ad Atticum: *De satisdando te rogo; quoad eris Romæ, tu ut satisdes.*

¶ Satisdátum, gethane Versicherung/ Verbürgung. Cic. ad Attic. lib. 16. ep. 15 *Illi turpe arbitror, eo nomine quod satisdato debeat, procuratores ejus non dissolvere.* Pomponius Lege 4. Dig. de Solution. *Potius quod satisdato, quam quod sine satisdatione debeo.*

¶ Satisdatio, eadem est quæ satisfactio, sic enim ipsi loquuntur Jureconsulti. Pomponii verba jam vidimus: Ciceronis addo ex principio lib. 5. ad Attic. *Sunt*, inquit, *aliquot satisdationes secundum mancipium.* Ubi interpretes adeas. *Satisdationem præstare*, Ulpian. Lege 7 § *Si necessaria* Dig. Qui satisdare cógantur.

¶ Superdăre. Celsus lib. 7 cap. 7 *Linamentum superdandum est.* Et ejusd. lib. cap. 2. extr. *paullum mellis infundendum, dein glutinantia superdanda.*

¶ Venundăre, vendere, venum dare, verkauffen. Ulpianus Lege 7 pr. Dig. de liberali caussa: *nisi se venundari passi sunt, ut participaverint pretium.* Propertius lib. 3. el. 19. v. 21 *venundata Scylla.*

Composita cætera conjugationem mutant: ut,

¶ Abdĕre, proprie opponitur τῷ *Addere*, estque excludere, removere, a se abjungere, ut Gronovius de Sestert. lib. 4 cap. 8 præclare id explicat. Sic Virgilius de equo senectute confecto, Georg. 3 v. 95, *abde domo*, quod mire interpretes torsit, qui non aliam quam occultandi notionem intellexerunt. Tibullus lib. 2 eleg. 1. v. 82 de Cupidine:

Et procul ardentes binc, precor, abde faces.

Et Silius Italicus lib. 6. v. 21

nec magna anima puer abdere sese
Pubescente gena castris optaverat,

id est, exesse castris, ut Gronovius d. l. p. 308 interpretatur. ¶ 1. est occultare, verbergen/ verstecken. *Abdere se in interiorem partem ædium*, Cic. lib. 4. Att. ep. 3. *Abdo me in Bibliothecam*, lib. 7. fam. ep. 28. *Me totum in literas abdo*, lib. eod. extremo. Et Abdere rem, verstecken/ ut *abdere tabulas*, Cicer. in Pison. c. 17. & Livius lib. 1. c. 58. de Lucretia, *Cultrum quem sub veste abditum habebat, eum in corde defigit.*

¶ Participium *Abditus*, quod interdum nominascit. Plinius lib. 8. cap. 5 *in abdito*, subaudi *loco*. Horatius de Arte v. 49 *abdita rerum.* Etiam per gradus movetur. Augustinus Confess. lib. 5 cap. 5 *quæ abditiora sunt*: & lib. 10 earundem Confession. c. 10. extremo: *quasi in cæteris abditioribus.* Idem Augustin. Enchiridio cap. 16 *quæ abditissimis naturæ sinibus occultantur.*

¶ Abditè, occultatè, heimlich/ verborgen. *Abdite latere*, Cic. 4. in Verr. cap. 73.

¶ Addere, adjungere, zuthun/ zugeben. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 7 *Quam iniquè comparatum est, ut bi qui minus habent, semper aliquid addant ditioribus.* Nepos Catone: *Multas res nobas in edictum addidit. Addere animum* Cic. 7. Att. ep. 2. einen Muth machen. *Addere calcar*, instigare. Anreitzen. vide *Calcar.* Palladius lib. 1. cap. 19 extr. *Herba coniza substrata frumentis, addit etati.* Macht/ daß sichs hält. Verbum hoc eleganter etiam inservit connexionibus, über diß/ worzu noch kömmt ꝛc. Ovidius 2 de Ponto Eleg. 9. v. 48

Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores, nec sinit esse feros.

¶ Additāmentum, accessio, Zusatz/ Zugab. Cicero pro Sexrio cap. 31 *Ligus additamentum inimicorum meorum.* Apulejus de Deo Socr. p. 52 *quo additamento intelligas*, &c.

¶ Additio, idem. Quintilianus lib. 9. cap. 3 p. 674 *Figurarum additio & abjectio.* Et Priscianus lib. 14. p. 978 de *Absque*: *Additio magis putatur* QVE. Quod addo, quia vulgaria Lexica hoc nomine carent.

¶ Additicius. Lege 98. D. de Verbor. signif. Celsus IC. *Cato*, inquit, *putat, mensem intercalarem additicium esse.*

¶ Coaddĕre. Cato cap. 40 de R. R. [al. c. 41] *argillam vel cretam coaddito.*

¶ Superaddo. Virg. ecl. 3. v. 38

Lenta quibus torno facili superaddita vitis.

Et eclog. 5. v. 42 *tumulo superaddite carmen.*

¶ Condere, vide suprà *Condere.*

¶ Dĕdere, tradere est, & quasi in manus, & in perpetuum dare. Zu eigen geben/ ergeben. Proprie *dedere* se dicuntur, qui debellati ac capti in potestatem alterius se tradunt. Ac deprehensi quidem caput clypeo subjiciebant, si dedere se vellent. Hoc signum deditionis erat, ut Appianus lib. 2. de bell. civil. eo loco nos docet, quo Cæsaris contra Afranium in Hispaniâ res gestas commemorat. Victi & expugnati qua forma se traderent Plautus ostendit Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 71. & 102. Vide & Petr. Fabrum lib. 1. Semest. cap. 7. Hinc *dedere se alicui*, alicui se obnoxium facere, & ita tradere est, ut plane ab ejus arbitrio pendeas. Terent. And. act. 1. sc. 1. v. 36

Cum quibus erat cunque unâ, iis se se dedere
Eorum obsequi studiis, adversus nemini.

Ubi Donatus: *Plus est dedere, quàm consentire: quemadmodum in hostium potestatem hostes se dedunt.* Dedere se est obsequi superioribus; non adversari paribus; non se præponere inferioribus. Idem Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 3 *Dedo patri me nunc jam.* Cic. *Totum se alicui dedere*, ut, *patriæ*, 2. de Leg. cap. 2. *libidinibus*, 1. Tusc. c. 30.

¶ *Animus amori deditus*, ergeben. Terent. Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 12 *Ipse literis à pueritia deditus cognobi*, Cic. lib. 1. fam. ep. 7, der ich mich von Jugend auf guter Künste beflissen habe. *Animus libidini deditus*, Cic. pro Cœl. cap. 19. *Deditâ operâ*, consulto, de industria, quod vulgus dicit *studiò*, aus Fürsatz/ Terentii est Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 2. & Ciceronis lib. 10. ad Attic. ep. 3.

¶ Dedititius, qui se dedidit, der sich ergeben hat. Cic. ad Brutum epist. 3. extr. *interpretantur ad suos, sive captivos, sive dedititios pertinere.* Cæsar 1. Gall. c. 27 *in tanta multitudine dedititiorum suam fugam aut occultari, aut omnino ignorari posse.*

¶ Deditio, das Aufgeben. *Deditionem facere*, Hirt. Hisp. cap. 20. sich geben. *In deditionem redigere*, Cicer. 4. Philipp. cap. 5. fin.

¶ Dĭdere, pro distribuere, austheilen. Horat. 2. Sat. 2. v. 67

dum minis didit, hoc est partitur servorum officia. Et, *Dicitur per agmina rumor*; Virgil. Æn. 7. v. 144. Item *Cibus diditur in venas*; Lucret. lib. 2. v. 1134. Et, *Fama in populos dicita* Silius lib. 1. v. 186.

¶ Edere, ausgeben / auslassen / aussagen. *Edi in lucem*, nasci, auf die Welt gebohren werden / Cic. 1. Tusc. cap. 48. *Edere clamorem*, ein Geschrey anrichten / 2. Divin. cap. 23. *Cædem edere*, Livius lib. 9. cap. 13. *Certamen cruentum edere*, Idem lib. 21. cap. 43. *Edere librum*, Cic. 4. Acad. cap. 4. lassen ausgehen. *Dignum aliquid hominum auribus efficere atque edere*, Cic. lib. 1 de Orat. cap. 26. *Edere ludos*, *Edere nomen*, id est, præbere. *Edere rationes*, Rechnung thun / berechnen / Cic. ad Atticum lib. 8. epist. 3. *Extremum spiritum edere*, seinen Geist auffgeben / Cic. in Philipp. 12. cap. 9. Ovidius 3. Art. am. v. 61

Dum licet, & vestros etiam nunc editis annos,
Discite, eunt anni more fluentis aquæ.

¶ Editus, a, um, erhaben / hoch. *In edito loco urbs sita*, Cæs. lib. 7. cap. 69. *Locus præcelsus atque editus*, Cic. 6. Verr. cap. 48. Et pluraliter *Edita* opponuntur planis. Tacitus annal. 15 cap. 27 extr. *plana, edita, validos, invalidosque pari metu complet.* Adde eod. lib. c. 28. n. 3. Et *edita montium*, lib. 4 annal. cap. 46. n. 1. ¶ Comp. *Tumulus paullo editior*, Cæs. 1. Civ. cap. 43. *Loca editioribus occupata*, eod. lib. cap. 7 *Editissimus locus*; Hirt. B. Alex. cap. 31. Et *editissima villa*, Tacit. 14. c. 9.

¶ Editicius, *Judex editicius*, is scil. qui ab una parte eligitur, Cic. pro Muræn. cap. 23.

¶ Editio. *Libri editionem præcipitare*, Quintil. epist. ad Tryphonem bibliopolam. quod idem vel alius Dialogo de Orator. c. 3 dixit *libri editionem festinare.* Usus voce etiam Cicero pro Plancio cap. 16. sed alio significatu; scilicet *editio* tribuum ac judicum, ut Toxita interpretatur. *Editio* munerum & spectaculorum, Tacit. annal. 3. cap. 37, *diem editionibus, noctem convivio trahere.*

¶ Editus, us, editio, ejectio. Ulpianus Lege 55 § in quibusdam 6 de legat. lib. 3 *In quibusdam provinciis editu bubum ad hanc rem utuntur*, hoc est stercore, excrementis.

¶ Editor; Lucan. lib. 1. v. 423 *nocturnæ editor auræ* fluvius, h. e. nebulas gignens. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 343 EDITOR MVNERIS. Et Lege 18 Cod. Theod. de præt. & quæst. *editores munerum sive ludorum.*

¶ Supereditus. Lucretius lib. 5. v. 707

Atque oriens obitus ejus superedita vidit.

id est, oriens Luna obitum Solis.

¶ Indere, anthun / eingeben / einpflantzen. Gell. lib. 12. cap. 5 *Affectiones primitus penitusque inditæ.* Plaut. Menæch. a. 1. sc. 1. v. 3. *Fugitivis servis compedes indere*, id est, induere, injicere, anlegen. *Indere nomen, cognomen*, est imponere, einen Nahmen auffiegen oder geben / Liv. lib. 1. cap. 34. & Gell. lib. 1. cap. 23. f. Sic *inditam monti urbem*, i. e. impositam, Florus lib. 3. cap. 1. sub f.

¶ Obdere, opponere, vorthun / vorschieben. Terent. in Eun. a. 3. sc. 5. v. 55 *Annus foribus obdit pessulum.* Et *Obdere ceram auribus*, die Ohren mit Wachs verstopffen. Seneca Epist. 31. pr. *Sapiens eris; si clauseris aures, quibus ceram parum est obdere.* Horatius lib. 1. Sat. 3. v. 59

— — nullique malo latus obdit apertum.

¶ Perdere, amittere, quanquam hoc minus aliquanto est, gantz und gar um etwas kommen / verlieren / durchbringen. Seneca in Hippolyto v. 440

Quem fata cogunt, hic quidem vivat miser,
At si quis ultro se malo offert volens,
Seque ipse torquet, perdere est dignus bona,
Qui nescit uti, &c.

Oleum & operam perdere, item, *oleum & impensam perdere*, Unkosten und Arbeit verlieren. Cic. lib. 7. fam. epist. 1. *In quibus* ludis] *Pompejus confitetur, se & operam & oleum perdidisse.* Usus & Plautus Pœnulo 1. actu, 2. sc. v. 119. Quæ loquendi forma culinaria ducta. Veteres enim fere cibos oleo coquebant. Qui igitur coci cibum corrupissent, *oleum perdidisse* dicebantur. *Impensa* quoque farctura est Apicio lib. 4. de re Culinaria. Etiam simpliciter *Operam perdere* nonnunquam Tullius dixit, ut pro Muræna cap. 10. &c. *Profundere & perdere*, Cic. lib. 5. fam. ep. 5. übel anlegen / durchbringen. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 36 *Cur perdis adolescentem nobis*; id est, corrumpis, verführen. Plautus Curculione act. 1. sc. 3. v. 41

Noli amabo verberare lapidem, ne perdas manum.

i. e. corrumpas, vel lædas. Daß du der Hand nicht Schaden thust. Sic *Perdere equos*, pro corrumpere, Nepos dixit Eumene cap. 5. *Nomen perdidi*, hoc est, nomen mihi excidit, non succurrit, den Nahmen habe vergessen / Ter. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 39. ¶ Perdere etiam dicimus, ex quibus nullus fructus nobis redit. Sic *Mala perdere* eleganter dixit Seneca, quæ ita tulimus, ut nullum usum ferendi adversa inde compararemus. Locus est Consolat. ad Helviam cap. 3.

¶ Perditus, profligatus, desperatus. *Homo perditus* Ter. Eun. act. 3. sc. 1. v. 28. & 41. ein verdorbener / leichtfertiger. *Omnia ad perniciem profligata atque perdita*, Cic. pro S. Rosc. cap. 13 Comp. Horat. 1. Satyr. 2. v. 15

Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget.

Cic. Attico lib. 8. epist. 11 *Nihil fieri potest miserius, nihil perditius.* Superl. *Omnium mortalium profligatissimus ac perditissimus*; Cic. 5. Verrin. cap. 26.

¶ Perditè, adverb. *Perdite se gerere*, Cicer. 9. Attic. epist. 2. leichtfertig und schändlich. ¶ 2. Vehementer, valde. Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 45 *Ejus filiam ille amare cœpit perdite.* Quintilianus lib. 2. cap. 12 *conatur perdite: unde evenit nonnunquam, ut aliquid grande inveniat.*

¶ Perditor, ein Verderber. *Perditor reipublicæ*, Cic. pro Plancio cap. 36. extr. cui ibidem *servatorem* opponit. Idem in Pison. cap. 34 *vexatores ac perditores Macedoniæ.*

¶ Perditrix. Tertull. Exhort. ad castit. cap. ult. *Luxuriæ castitatis perditrix.* Vet. Gloss. *Perditrix*, ὀλέτειρα.

¶ Perditio. Plin. lib. 9. cap. 35. hoc nomine usus fertur: sed plurimi ibi MSS. libri *perdito nepotatu.* Vid. Harduinum. Alcimus Avitus lib. 4. v. 138 *perditionis iter.* Gloss. Vet. *Perditio*, ἀπώλεια.

¶ Imperditus, quod perdi non potest, unverderbt. Virgil. lib. 10. v. 430 *Graja imperdita corpora.* Quod Silius pro more imitatur lib. 10. v. 417 *imperdita corpora Pœnis.* Et Statius 3. Theb. v. 84 *imperdita Tydeo pectora*, i. e. quæ quis vel noluit, vel non potuit perdere.

¶ Deperdere, idem quod perdere. Cic. pro Font. cap. 9 *Ne quid apud vos populumque R. de existimatione sua deperderet.*

¶ Deperditus, ut perditus. Propertius lib. 1. Eleg. 3. v. 11 *sensûs deperditus omnes.* Phædrus lib. 1. Fab. 15 *sutor inopia deperditus.*

¶ Disperdere, idem quod perdere, verderben. Cic. initio 1. Agrar. cap. 1 *Ut a majoribus nostris vellitas possessiones disperdat & dissipet.* Vatinius Ciceroni lib. 5. fam. ep. 10 *cives disperdidit.*

¶ Disperditio, Cic. Philipp. 2. cap. 12 *ad dispersionem urbis venire.*

¶ Præditus, participium, cujus verbum non est in usu, angethan / begabt seyn. Ablativo perpetuo gaudet, sed sine præpositione. Est autem *præditum esse, ornatum esse.* Vid. Valla lib. 5. cap. 15. ¶ Locutiones multas elegantes efficit. *Rectissimis studiis atque optimis artibus præditus*, Cic. pro Cœl. cap. 10. gelehrt. *Singulari virtute, constantia, gravitate, auctoritate vir præditus*, ein Mann von sonderlichen Tugenden / Idem pro Dom. cap. 15. Sic: *Præditus audacia, levitate, scelere*, Idem Divin. in Verr. cap. 2. & pro Flacc. cap. 3.

¶ Prodere, quod in formulis diversis diversa significat. Terent. in Andr. act. 2. sc. 1. v. 15 *Credo impetrabo, ut aliquot saltim nuptiis prodat dies*; in quo exemplo *prodere* idem significat, quod *porro dare*, sive *addere ut differantur nuptiæ*, etliche Tage zugeben / sie auffzuschieben. Vide ibi Donatum. Quomodo & apud Virg. 1. Æneid. v. 251

Navibus, infandum, amissis unius ob iram
Prodimur, atque Italis longe disjungimur oris,

werden auffgehalten / und in die Fern geweiset. ¶ 2. Interdum idem est, quod periculo exponere, vel perdere, quo in significatu Ennium usum hoc verbo Festus testatur. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 58 *Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum*, in Gefahr und Noth gebracht. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 69

— — si is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & potius
Pecuniam omnem.

Gut und Blut dran setzen. Sic *proditum & projectum* conjungit Cæsar lib. 1. de Bell. Civil. cap. 30. Sic *prodita causa*, perdita, Martial. lib. 8. Epigr. 17. ¶ 3. Idem est quod patefacere, revelare. Seneca Hippolyto v. 363 *Furor proditur vultu*, i. e. indicatur, verräth sich selbst am Gesicht. ¶ 4. Item propagare. Virgil. 4. Æneid. v. 230. *genus alto à sanguine Teucri, Proderet.* ¶ 5. Est & *prodere*, quod nos auffgeben / dicimus. Cic. 2. Divin. cap. 16. *Urbem philosopho proditis, dum castella defenditis.* ¶ 6. Item edere, pronunciare, nominare: Liv. lib. 5. cap. 31 *interregem prodere.* Cicer. pro Mil. cap. 10 *Prodere Flaminem.* ¶ 7. Item transmittere, monstrare, &c. Cic. pro Flacco cap. 11 *Periculosam exempli imitationem reliquis prodere*, böß Exempel geben. Sic pro Milone cap. 30. extr. *prodere posteris rem à patribus acceptam*, auff die Nachkommen gelangen lassen. Idem *Prodere memoriæ*, & *memoriæ*, & *prodere literis*, i. e. edere, herausgeben / beschreiben. pro Milone cap. 3 *Doctissimi homines memoriæ prodiderunt.* Et in Verrem 3 cap. 18 *quod est proditum memoriæ ac literis.* At Cæsar lib. 5 cap. 12 *memoriâ proditum dicunt.*

¶ Proditio, Anzeigung / Verrätherey. Cicer. 5. fam. epist. 12 *Multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis.* Plin. lib. 7. cap. 45. fin. *Arcanorum proditio.*

¶ Proditor, desertor, Verräther. *Proditores patriæ*, Cic. pro Milone cap. 30. *Proditores aut desertores salutis meæ*, ad Quir. post redit. cap. 5.

¶ Proditrix. Lactant. lib. 1. Institut. cap. 10 *Bacchus patris proditricem,*

dicem, fratris interemptrix in conjugium sibi vindicabit. Prudent. passione Calagurritan. v. 11. *Fama proditrix.*

¶ Reddere, idem frequenter quod *Dare*, ut *reddere jus* aliàs restituere, geben / wiedergeben / zustellen. *Reddere depositum*, ein Pfand wieder zustellen / Cic. 1. Off. cap. 10. *Reddere beneficium*, referre, vergelten. Cic. offic. 1. cap. 15. *Duo sunt genera liberalitatis, unum dandi beneficii, alterum reddendi.* Ibidem: *Ea quæ acceperis utenda, majore mensurâ jubet reddere Hesiodus. Reddere animam*, respirare, lib. 2. de N. D. cap. 54. Athem von sich geben. *Reddere animum*, est confirmare, trösten / einem ein Hertz machen / Terent. Andr. 2. sc. 1, 35. Sed *Reddere epistolam, literas*, einen Brieff überantworten / einhändigen / Cic. passim. *Reddere humorem*, Plin. 11. cap. 26. sein Wasser lassen. *Reddere odorem*, einen Geruch von sich geben / Idem lib. 36. cap. 19. *Reddere rationem suæ vitæ*, Grund und Ursache seines Wandels berichten. Cic. in Verr. Divin. cap. 9 *Nihil est quod minus ferendum sit, quàm rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non possit sua reddere.* Idem pro Planc. cap. 37 *Vitam reddere pro Rep.* sein Leben aufgeben / oder lassen. *Græca Latinè reddere*, est interpretari, 1. de Orat. c. 34. Et de opt. gen. Orat. cap. 5 *Verbum pro verbo reddere*, quod idem sonat. *Fructum reddit ager, prædium*, zuwachsen / Einkommen tragen / Terent. Phorm. a. 4. sc. 3. extr. ¶ 2. Reddere, verbum de scholi, i. e. recitare, quæ acceperis à magistro, sive didiceris ac mandaris memoriæ, aufsagen. Horat. lib. 4. od. 6. extr.

— — — ego Dis amicum
Sæculo festas referente luces
Reddidi carmen.

Idem lib. 1. Epist. 18. v. 13 *Credas dictata magistro reddere.*
Terentianus de Anacreontio chioriambico:

Te genus hoc memento
Reddere, cum reposcam.

¶ Hinc *reddere* pro narrare, exponere, referre, Tacitus sæpe dixit. Ut 4. Histor. cap. 67 *Insigne Epponiæ uxoris exemplum redditur suo loco.* Passim ita uterque Plinius. Manil. lib. 1. v. 563

Restat ut æthereos fines tibi reddere conor.

¶ Usurpatur & pro *dicere*, ut simplex *dare*. Sic *reddere jus*, dicere est. ¶ Pro *reponere* usus est Plaut. Mostell. act. 1. sc. 2. v. 23

Atque illud sæpè fit, tempestas venit,
Confringit tegulas, imbricesque: ibi
Dominus indiligens reddere aliàs nebolt.

¶ *Reddere*, par pari referre est, Terent. Eun. act. 5. sc. 7 v. 18.
¶ Redditio. Quintil. lib. 8. cap. 3 sub finem: *Redditio illa rem velut subjicit oculis.* Et proximè ante hæc verba: *Similitudo cum re, cujus est imago, connectitur, collatione inbicem respondente, quod facit redditio contraria, quæ ἀντιστροφὴ dicitur.* Et Augustinus Civ. D. lib. 21 cap. 7 *Redditionem rationis poscentibus respondemus.*
¶ Redditor, qui reddit. Augustinus epistola 5 *debitorum redditores.*
¶ Subdere, subjicere, substituere; ut 5 *subdere ignem*, Liv. 8, 30. unterlegen. *Ignem ac materiam seditioni subdere*, metaphoricè dixit Livius lib. eodem 8. cap. 32. pro *augere*, Auffruhr stärcken. *Subdere in alicujus locum.* Ut Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 21. extr. *Te rogo in Hirtii locum me subdas*, in eines statt verordnen und antreten lassen. *Subdere calcar equo*, Ovid. lib. 2. de Art. am. v. 732. die Sporn geben.
¶ Subditus, ut *Subditus ignis*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 10. ¶ *Puer subditus*, i. e. suppositus. Terent. Heaut. act. 5. sc. 3. v. 11. *Subditum se suspicatur*, er hat die Gedancken / als sey er nicht rechter natürlicher Sohn. Et *subdere filium vicini*, Argumento Plaut. Mercator. Vet. Gloss. *Subditus*, ὑποβολιμαῖος. Item ὑποβολιμαῖος, *supposititius, subditius.* Nam cum clam accipitur fœtus alienus, & pro vero ac legitimo venditatur, tum *subdi* & *supponi* dicuntur, cum pro veris subjiciuntur. Plaut Cistell. act. 1. sc. 2. v. 15 *Quæ sæpe mecum mentionem fecerat*

Puerum aut puellam alicundè ut reperirem tibi
Recens natum, ea ipse quo sibi supponeret.

Hinc *suppositus puer* Trucul. act. 1. sc. 1. v. 70, in qua fabula suppositionis hujusmodi exemplum habes. *Subditus* ergò & *suppositus* idem. Idem &
¶ Subditicius vocatur Glossatori Veteri, quem paullo ante laudabamus: *Subditicius*, inquit, ὑποβολιμαῖος. Et Plautus Pseud. a. 2. sc. 4 v. 62 *Subditicium fieri ego illum militis servum volo.* Idem est
¶ *Subditivus* Plauto Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 35. & act. 2. sc. 2. v. 193. Itemque Senecæ Oedip. v. 803 *subditivi præmium gnati.* & Suet. Neron. c. 7 *ut subditivum apud patrem arguere conatus est.* Rursus Glossator vetus: *Subditivus*, ὑποβολιμαῖος. Eleganter ad tropos & improprietatem sermonis transfert Arnobius lib. 5. p. 179 *Non quod scriptum est, & in prima est positum verborum fronte; id significatur & dicitur: sed allegoricis sensibus & subditivis intelliguntur omnia illa secreta.*
¶ Subditare frequentativ. ex Subdere, Lucretii est lib. 6. v. 603

Subditat hunc stimulum quadam de parte timoris.

¶ *Subditus* substantive, ein Unterthan / inauditum priscis Latinis,

A qui longe aliter de iis, qui sub ditione principum aut rerumpublicarum sunt, loquuntur. Sallustius Jugurth. cap. 102. *parentes abunde habemus*, wir haben Unterthanen genug. Plin. Panegyr. c. 85. n. 3 *Neque ut alia subjectis, ita amor imperatur.*
¶ Superaddere, vide paullo ante sub *Addo*. Jungi potest Propert. 2. Eleg. 23 *Laurus superaddita busto.*
¶ Tradere, überantworten / übergeben. Etiam *Transdo* scribitur. *Causam adversario tradere*, Terent. Phorm. 2. sc. 1. v. 7. Et, *provinciam alicui tradere* Heaut. 3. sc. 2. v. 5. Sic *Totum alicui se tradere* Cic. lib. 16. epist. 1. *In disciplinam tradere* Philipp. 2. cap. 2. in die Zucht und Lehr übergeben. *Literis & memoriæ tradere*, idem quod prodere literis, &c. Martial. lib. 11. Epigr. 6 *Ardua res hæc est, opibus non tradere mores.*
Cicero tradit; Cicero schreibt es. *Tradere bonas artes juventuti*, est docere. *Præcepta dicendi tradere*, Cicero 1. de Orat. cap. 18 extr. *artem memoriæ tradere alicui*, Idem 4. Acad. Quæst. cap. 1. *De Deorum vi ac potestate disputant & juventuti tradunt* Cæs. 6. Bell. Gall. cap. 13. ¶ Pro *Prodere* usus Sedulius acrostichide Christi v. 74 *Tunc ille Judæ Carnifex*

Ausus magistrum tradere.

Sane & *Traditorem* Tacitus pro proditore Hist. 4. cap. 24 dixit, & durat hujus verbi & hodieque usus hac notione in Idiotismo Italico juxta & Gallico. ¶ *Tradere aliquem alicui*, est fidei alicujus committere, seu commendare. Hinc *traditum & commendatum* conjungit Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 57. Amyntas apud Curtium lib. 7. cap. 1. *Tu Hercule (si verum audire vis) Rex, hujus nobis periculi caussa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ ascendimus.* TRADITI, id est, commendati. Nam paullò ante scripserat Curtius, Amyntam istum cum Symâ omnium Philotæ amicorum charissimos fuisse, illiusque maximè suffragatione ad magna, & honorata ministeria productos fuisse à Rege. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 76

Qualem commendes etiam atque etiam aspice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, & quondam non dignum tradimus.

Et Epist. 9. v. 3. ejusdem libri:

Scilicet ut tibi se laudare & tradere coner.

¶ *Tradere se alicui*, est ad partes alicujus accedere, & se dedere veluti. Tacit. 2. Histor. cap. 21 *Tradidere se abeunti Turullius Cerealis cum compluribus classicis & Julius Briganticus cum paucis equitum.*
¶ Traditio, Ubergebung. Cic. Topic. cap. 5. extr. *Abalienatio est rei aut traditio, aut in jure cessio*, &c. ¶ 2. Doctrina, die Lehre. *Jejuna atque arida præceptorum traditio*, Quintilianus lib. 3. cap. 1.
¶ Traditor, qui tradit, prodit. Ubergeber / Verräther. Tacitus 4. Hist. cap. 24 *interfecto traditore.* Tertullianus de fuga in persec. cap. 13 *traditorem, persecutorem, concussorem* conjunxit.
¶ Retrado, reddo. Ulpianus Lege 9 § 7 Dig. Quod metus caussa: *Si per vim res tradita est, retradatur.*
¶ His compositis annumerant etiam verbum *Vendere*, quod nos sub suam literam rejicimus.

DOCEO, docere, erudire, instituere, commonefacere. lehren. Cic. 1. de Orat. cap. 28 *Literas docere mercede*, um Geld lehren. Seneca in epist. 7 *Homines dum docent, discunt.* Rursus epist. 108 *Idem & docenti & discenti debet esse propositum, ut ille prodesse velit, hic proficere.* Corn. Nep. præfat. *Docere aliquem musicam.* Idem, *docere lectores exemplis*, in Attic. cap. 19. Et, *Calamitate doctus*, gewitzigt. pro Lege Man. cap. 7 *Id certe calamitate doctus, memoriâ retinere debemus*, mit Schaden klug gemacht. Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. v. 35 *Male docet te mea facilitas multa*, i. e. male suadet facere, inducit, ut male multa facias. ¶ 2. *Docere quem fidibus*, Cicero dixit lib. 9. ad Fam. Ep. 22. *Docere quem equo, armisque*, Livius lib. 29. c. 1. Quæ elliptica videntur. *Docere fidibus*, subaudi, *canere: docere equo, armisque*, subaudi, *uti.* Vel subintelligenda præpositio IN est. Quemadmodum *erudire quem in jure civili*, Cicero dixit lib. 1. de Orat. cap. 59. extr. ¶ 3. Est & significare, exponere, narrare, certiorem facere, item, ostendere, & declarare, demonstrare: ut contra *discere* cognoscere. Cic. lib. 3. fam. epist. 6 *Nec literas quidem ullas accepi, quæ me docerent, quid ageres*, die mich verständigten. Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 3 *Pollicetur L. Piso Censor, sese iturum ad Cæsarem, item L. Roscius Prætor, qui de his rebus cum doceant.* C Nepos Miltiade: *Non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere.* Et Sueton. Cæsare cap. 17 *Cum quidam se de conjuratione ultrò ad eum detulisse docuisset.* Sic advocati cum eruditur, de caussa doceri dicuntur. Plin. lib. 5. Epist. 4 *Interrogati à Nepote, quem docuissent*, &c. ¶ 3. *Docere* etiam *fabulas* dicuntur earum auctores; ut *discere* contra actores earum, Cic. 4. Tuscul. cap. 29 *Cum Orestem fabulam doceret Euripides, primos tres versus revocasse dicitur Socrates. Doceret*, i. e. scriberet aut ederet. Suet. Claud. cap. 6 *Comœdiam quoque Græcam Neapolitano certamine docuit.* Gell. lib. 17. cap. ult. *Primus omnium L. Livius Poëta fabulas docere Romæ cœpit.* Vide Torrentium etiam ad supra laudatum locum Suetonii, itemque Casaub.

Casaub. ad Athenæum lib. 6. cap. 8. & VVowerium de Polymathia cap. 12.

¶ Doctus, eruditus. Quæ duo vocabula differre tamen volunt. Ut prius referatur ad disciplinas graviores, & solidam, ut ita dicam perfectamque doctrinam, hoc ad humaniorem litteraturam, & elegantiam. Scip. Gentil. ad Apolog. Apul. p. 219. *Vir absolutè doctus*, Sueton. de Gramm. cap. 4. hochgelehrt. *Mediocriter doctus*, Idem ibidem, ziemlich gelehrt. *Doctus Græce & Latine*, ibid. cap. 7. vel, ut est apud Cicer. in Bruto cap. 46 *Literis Græcis & Latinis doctus*. Sic *Ora docta*, *Docta aures*, *Manus docta*, eine behende oder kunstreiche Hand. Nam de opificibus etiam *doctrina* dicitur, ut Cl. Cuperus observavit de Apotheos. Homeri p. 116. & 186. Inscriptio vet. apud Reines. classi. 17 num. 175 pag. 863 NOVERAT HIC DOCTA FABRICARE MONILIA DEXTRA. *Docti doli*, geschwinde Ränke / Liste / Plaut. Mil. a. 2. sc. 2. v. 93. Construitur eleganter cum Casu secundo, ut, *Legum atque morum populi Rom. jurisque civilis doctus apprime*, Gell. lib. 13. cap. 12. *Doctissimus Grammaticæ artis* Plin. lib. 25. cap. 2. Et cum Gerund. ut, *fandi doctissima Cymodocea* Virg. lib. 10. v. 225. Nec inscite Catullus Carm. 36 puellam *Musa doctiorem* dixit. Et Inscriptio apud Cuperum c. l. p. 116 DOCTIOR HOC NEMO FVIT. Ut non sit, quod Casaubonus in Spartiani Hadrian. cap. 15 Comparativum *doctior*, in comparatione cum aliis pro Superlativo positum [Est enim ibi extremo cap. *doctiorem omnibus*] pro idiotismo recentioris Latinitatis habeat.

¶ Docte, adverb. Gell. lib. 20. cap. 1, *Philosophorum disciplina leges quas tam scite atque docte callet?* Martial. lib. 7. Epigr. 45 *Mœonioque cupis doctius ore loqui.* Sallust. B. Jugurth. cap. 95 *doctissimè eruditus.*

¶ Indoctus, ungelehrt. Cic. Partit. Or. cap. 25 *Hominum duo genera: alterum indoctum & agreste; alterum expolitum.* Horat. Art. Poët. 380 *indoctus pilæ.* Cicero lib. 1. Tusc. c. 2 *Themistocles cum in epulis recusasset lyram, habitus est indoctior.* Idem lib. 2. Divin. cap. 63 *ex levissimo & indoctissimo genere constant* [somniorum interpretes.]

¶ Indoctè. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 15 *Astra qui videt, non indocte solum, verum etiam impie faciat, qui deos esse neget.* Gellius lib. 12. cap. 5 *Dicam ego indoctius, ut ajunt, & apertius, quæ fuisse dicturum puto sinuosius atque sollertius, si quis nunc adesset Stoicorum.*

¶ Semidoctus, halbgelehrt. Cic. lib. 2. de Orat. cap. 42 *Hæc ut & properans, & apud doctos, & semidoctus ipse percurro.*

¶ Docilis, gelehrig. *Ingenium docile, puer docilis.* Quintil. lib. 1. cap. 3 *Imitatio est docilis naturæ.* Horat. 4. od. 6 *docilis modorum.* Et Sil. 3. v. 233 *docilis fallendi.* Cic. 7 epist. 20 *docilis ad disciplinam.* Ac Quintil. lib. 4. cap. 2 *Judex docilior & intentior.* Juv. Sat. 14. v. 40 — — *dociles imitandis*

Turpibus ac pravis omnes sumus, & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque sub axe.

Horat. lib. 2. Serm. Sat. 2. v. 52

Pravi dociles Romana juventus.

So das böse leicht lernet.

¶ Docilitas, Plin. de Elephant. lib. 8. cap. 1 *Quod ad docilitatem attinet, Regem adorant.* Et Suetonius Tito cap. 3 *Docilitas ad omnes fere tum pacis tum belli artes.* Vet. Gloss. *Docilitas*, ἀπιδευσία, ἀδοξία. *Docilitas ingenii*, Nepos Attico cap. 1. Et hactenus pro discendi facultate naturali, quam natura ingenio finxit. ¶ Deinde etiam animi mansuetudo est atque lenitas. Eutropius lib. 10 cap. 4 *Constantinus ex illâ faborabili animi docilitate mutabit.* Ubi doctissima Anna, Tanaquilli filia, *Animi*, inquit, *docilitas hoc loco Lenitas est.* Mox num. 9 ejusd. cap. *Affectator justi amoris, quem ab omnibus sibi & liberalitate & docilitate quæsivit.*

¶ Indocilis; hebes, tardus, grob / ungelehrig. ut, *Animi indociles* Ovid. 3. Fast. v. 118. *Ingenii magnitudo non desiderat indocilem usûs disciplinam* Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 1. Et Silius lib. 1 v. 237 *Nec Cereri terra indocilis, nec inhospita Baccho.* id est doceri a Cerere patitur. Et lib. 11 v. 11 *indocilis quietem.*

¶ Docibilis. Tertullianus de Monogam. cap. 12 ita vertit, quod in episcopi officio Paulus posuit, verbum διδακτικός, ubi Vulgatus Interpres *Doctorem* reddidit.

¶ Indocibilitas. Apulej. lib. 2. de Dogm. Plat. post init. *Prudentiam indocibilitas impugnat.*

¶ Doctrina, Lehr / Kunst. *Studia doctrinæ.* Cic. in Orat. cap. 10 *in maximis occupationibus nunquam intermittere studia doctrinæ.* Idem pro Arch. cap. 6 *Animum doctrinâ excolere.* Et in Verr. 5. cap. 88 *Omni doctrina & virtute ornatissimus homo.* Item: *Ad doctrinam accidere oportet & exercitationem*, χρὴ τῇ μαθήσει καὶ τὴν ἄσκησιν ἐπιπολάζειν. Musonii est. Horat. lib. 4. od. 4

Fortes creantur fortibus & bonis, &c.
Doctrina sed vim promovet insitam
Rectique cultus pectora roborant.

Cicero pro Archia cap. 7 *Sepius ad laudem atque virtutem natura sine doctrina, quam sine natura valuit doctrina.* Glycon quispiam *doctrinam factum asylum*, ἱερὸν ἄσυλον dixit, referente Maximo. Non autem de gravioribus tantùm & Philosophicis *doctrina*; sed & de literis, ut Musicâ atque Poësi dicitur; quod præter alias auctoritates & Cicero approbat 1. Tuscul. cap. 2. Sic, *Multa doctrina comparet in hoc libro.* i. e. eruditio, Corn. Nep. in Catone cap. 3.

¶ Documentum, quod docet; exemplum, probatio, experientia, quæ nos aut doctiores reddit, aut certiores, aut prudentiores, Beweisung / Zeugnüß / admonitio. Cic. pro Rab. Posth. cap. 10 *Rutilius documentum fuit hominibus nostris virtutis, antiquitatis, prudentiæ*, ein Exempel der Tugend ꝛc. Idem Philip. 11. cap. 2 *Ex quo nimirum nos documentum capere fortuna voluit, quid esset bellum extimescendum.* Et *documenta dare*, Exempel und Zeugnüß oder Anzeigung von sich geben. Ovid. lib. 1. Metamorph. v. 414 *Inde genus durum sumus experiensque laborum,*
Et documenta damus, qua simus origine nati.

¶ Doctor, ein Lehrer. Cic. lib. 7. fam. epist. 19 *Libri juris civilis doctiorem lumenque desiderant*, wollen einen Lehrer und Unterricht haben. *Doctores liberalium artium*, Suet. Cæsare cap. 42.

¶ 2. Item Poëtæ sive scriptores fabularum, qui & Græcis διδάσκαλοι dicebantur. Donatus Prolegom. Terent. *Nec deerant præmia, quibus ad scribendum doctiorum provocarentur ingenia: sed & actoribus munera offerebantur*, &c.

¶ Doctrix, fœm. Servius in Æneid. 12 v. 159 ad verba *Auctor ego audendi* hæc commentatur: *Nomina in* TOR *exeuntia, feminina ex se faciunt, quæ in* TRIX *terminantur, si tamen a verbo veniant, ut ab eo quod est* LEGO, & LECTOR & LECTRIX *facit:* DOCEO, DOCTOR, & DOCTRIX. Quidam etiam ex Apulejo de Philos. Mor. p. 14 allegant *vitiorum doctrices*, at meliores libri *ducatrices* habent. Vid. Elmenh. Poëtæ cum Doctus varie componunt, ut

¶ Doctícănus. Martianus Capella lib. 2 in Clio, musa:

Doctícanis sollers ludere sensibus.

¶ Doctilŏquus, Arator in Act. 16. v. 10 *Doctiloquus convertit iter*, id est Paulus. Et Martianus Capella lib. 9 metro 2 extr.

Doctiloquum caris juvenem complexa lacertis.

¶ Doctilŏquax. Dracontius lib. 2. v. 55 *Litera doctiloquax.*

¶ Doctisŏnus. Rursus Arator in Act. 17 de Paulo:

quem turba profari
Doctisonis mirata modis.

Verba Composita.

¶ Addŏcere, idem quod docere. Horat. lib. 1. epist. 5. de ebrietate v. 18 *Sollicitis animis onus eximit, addocet artes.*

¶ Condŏcere. Hirtius Afric. cap. 19 *frenato equo uti condocuerat.*

¶ Condocefacere, gewehnen / zu etwas ziehen. Cic. 2. Nat. D. cap. 64 *Belua domita & condocefacta.* Activo usus est 5. Tusc. Q. cap. 31 *qui animum condocefaciat, ut ea, quæ bona malave videantur, possit contemnere.*

¶ Dedocere, einem abgewehnen das / so er gelernet hat / neutrum, *dedisco* est. Quint. lib. 2. cap. 3 *Dedocendi onus gravius, quàm docendi est.*

¶ Edocere, diligenter docere, fleißig unterrichten. Sallust. Declam. in Cic. *Quem minerva omnes artes edocuit.* Liv. lib. 24 c. 24. *Ordine omnia edocere. Edoctus belli artes sub magistro*, Idem lib. 25. c. 40.

¶ Edocenter, adverb. id est, utiliter ad docendum. Gell. lib. 16 cap. 8 *Edocenter & ad instituendum explanate scriptum.*

¶ Perdocere, docere perfecte. Plaut. in Sticho act. 1. sc. 3. v. 14 *Paupertas omnes artes perdocet, ubi quem attigit*, die Armuth lehret allerley Kunst versuchen / da sie einem nah kommen ist. *Res difficilis ad perdocendum*, Cic. pro Sext. cap. 44.

¶ Perdoctus Terent. a. 2. sc. 3. v. 120. *Perdocta est prolè*, darauf ist sie fertig abgericht. *Rerum varietate atque usu ipso perdoctus*, Cicero pro Cornel. Balbo cap. 27.

¶ Perdocte, sehr künstlich. Plaut. Mostell. a. 1. sc. 3. v. 122.

¶ Prŏdŏceo, publicè, palam doceo. Horatius lib. 1. Ep. 1. v. 54

— hæc Janus summus ab imo
Prodocet.

¶ Subdocere, mit unterweisen. Cic. ad Att. lib. 8. epist. 4 *Ciceronem nostrum meo potius labore subdoceri, quàm me alienis magistrum quærere.*

DOCHIMVS, δόχμιος, genus pedis apud Grammaticos, oratores & quinque syllabarum ⏑ – – ⏑ – *amicos tenet*, Cic. in oratore cap. 64. quem tamen inter pedes Vossius non numerat lib. 4. Inst. Orat. p. 77. cum verius sit numerus.

DŌDŌNA, æ, vel Dodone, es, urbs Chaoniæ in Epiro, juxta quam nemus fuit, in quo templum Jovis Dodonæi vetustissimo oraculo celebre. Nepos in Lysandr. cap. 3 *Dodonam adortus est*, i. e. Dodonæum oraculum corrumpere conatus. Ovid. lib. 4. Trist. Eleg. 8

Hoc mihi si Delphi, Dodonaque diceret ipsa,
Esse videretur vanus uterque locus.

Symmachus lib. 4. Epist. 33 *Non vides oracula olim locuta defisse, nec ullas in antro Cumano literas legi, Dodonam loqui frondibus, nec de spiraculis Delphicis ullum carmen audiri?* Quod autem columbas in ea silva vaticinatas fingunt, hunc habet ratio-

rationem, quod mulieres fatidicas seu divinatrices linguâ suâ Thessali vocarunt πελειάδας, hoc est, columbas, Herodotus lib. 2. cap. 57. Hinc

¶ Dōdōnæus, adjectivum. *Dodonæosque lebetes*, Virgil. Æn. 3. v. 466. Et

¶ Dōdōnius, Claudian. lib. 1. de Raptu v. 31

Cesserit inventis Dodonia quercus aristis.

¶ Æs *Dodonæum*, proverbialiter dici solet homo impense & importunè garrulus, δωδωναῖος χαλκεῖος, seu τὸ ἐκ δωδώνης χαλκεῖον, Chiliades.

¶ Dōdōnis, ĭdis, f. Val. Flacc. lib. 1. v. 302. *Dodonida quercum Ingredior.*

¶ Dodonides, nymphæ Δωδωνίδες. Hyginus Fab. 182, qui eas nominatim quoque recenset.

DODRANS, à dempto quadrante dictus, novem uncias continet, drey Viertel oder neun Unzen. *Ex dodrante hæres*, Nepos Attic. cap. 5. ubi novem partes hæreditatis intelligit. Vid. Gronov. de pec. vet. lib. 3. cap. 10. ¶ 2. Dodrantem etiam σπιθαμὴν appellari Budæus auctor est lib. 1. de asse, hoc est, mensuram duodecim digitorum, intervallum scilicet illud inter pollicem & digitum minimum diductos, seu palmum majorem, eine Spanne oder Viertel einer Ellen. Sueton. de Augusto cap. 79 *Statura ejus quinque pedum & dodrantis fuit*, fünff Schuh und einer Spannen hoch/ aut quartæ pedis unius partis.

¶ Dodrantalis, e. Sic *crassitudinem dodrantalem* dicimus, quæ quatuor est digitorum. Plin. lib. 15. cap. 30 *Ramos spargit à radice dodrantales.* Columella lib. 5. cap. 6. *stirpem dodrantalem relinquas.*

DOGMA, ătis, δόγμα, traditionem significat, doctrinam, atque decretum, Cicerone auctore 4 Academ. cap. 9.

¶ Dogmaticus, ad doctrinam aut decretum pertinens. Ausonius Idyll. 17. v. 16

Dogmaticas agitat placido certamine lites.

DŎLEO, dolēre, est capere dolorem, cruciari corpore & animo, affici dolore, ægrè esse, dolenter ferre, betrübt seyn / wehe thun. Cicer. pro Sext. cap. 69 *Meum casum luctumque doluerunt*, haben sich um meines Unfalls willen bekümmert und betrübet. Sic & *Dolere de aliquo* seu *de alicujus calamitate* dicimus. Cicer. lib. 11. Attic. epist. 1 *De Attica febriculâ valde dolui.* Vet. Inscript. apud Grut. p. 962 n. 9 DE QVO NIHIL DOLVIT NISI MORTEM EIVS. Et apud Reinesium p. 760 DE QVA NIHIL DOLVIT, NISI MORTE. Dicimus & *pro aliquo dolere.* Seneca Consolat. ad Helv. cap. ult. *In mea tamen persona non tantum pro te dolet.* Et, *Doleo tuam vicem*, es ist mir leid für dich. Cicer. ad Attic. 6. ep. 3 *Curionis & Pauli meorum familiarium vicem doleo.* Sic, *Id mihi vehementer dolet*, das thut mir sehr wehe / gehet mir sehr nahe / Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 48. Idem in Eunucho 3. sc. 1. v. 58. *Facile sit illi, quod doleat*, es mag ihm leicht / das thu erzürnet. Cicero pro Muræna cap. 20 *Cui placet, obliviscitur; cui dolet, meminit*, id est, eorum quæ grata sunt, ut beneficium, cito obliviscimur; iræ autem & injuriarum diu meminimus. Dicimus etiam: *Dolet caput*, Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 7. *Dolent oculi*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 8. v. 64. Et, *laude aliena dolentes* Cic. lib. 5. fam. ep. 8. id est invidi. Horat. de arte v. 102

— — — si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi.

¶ Dolitus est, pro doluit, veteres quædam Inscriptiones apud Gruterum habent. Nam p. 793. n. 4. & 794. n. 2 legitur: DE QVA NIHIL ALIVD DOLITVS EST NISI MORTEM. Adde *Perdolitum est*, ex Q. Claud. Quadrig. in *Perdoleo*, quod mox dicimus.

¶ Dŏlenter, adv. Cicero 8. Philipp. cap. 7. *Dolenter hoc dicam potius, quam contumeliosè.* Val. Max. lib. 3. cap. 5. n. 2 *dolenter homines ferebant.* Etiam Comparativo Cicero usus est cap. 6. pro Sext. *Dolentiùs deplorare.* Mit Schmertzen.

¶ Dolendus, particip. passiv. apud Apulejum in Trismeg. p. 91 *Fiet*, inquit, *Deorum ab hominibus dolenda discessio.* i. e. pœnitenda, quæ dolorem afferet.

Composita.

¶ Condŏlere. Cic. in Tusc. 2. cap. 22 *Si pes condoluit, si dens, ferre non possumus.* id est, doluit.

¶ Condŏlescere, idem. Mitleidung und etwas Wehes empfinden. Cic. 1. Acad. Qu. cap. 10.

¶ Dedolere, dolorem omnem abjecisse est, verschmertzen / seines Leides vergessen. Ovidius lib. 1. de remedio amoris v. 295

Optimus ille fuit vindex, lædentia pectus
Vincula qui rupit, dedoluitque semel.

Idem Fastor. lib. 3. v. 480 *potui dedoluisse semel.*

¶ Indolere, seu

¶ Indolescere, dolorem percipere, Wehe und Schmertzen empfinden. Cic. 2. Philipp. cap. 25 *qui non indoluerit, tam sero se cognoscere.* Ovid. 2. Trist. v. 569

Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluisse, malis.

¶ Indolentia, ἀνωδυνία, doloris vacuitas, & perpetua voluptas est, stete Freude / Wollust und Sicherheit / aliquoties Cicero, v. g. lib. 2 de Finib. cap. 4 *Num propterea idem voluptas est, quod, ut ita dicam, indolentia?* Ex quo apparet, Ciceronis ævo minus receptum vocabulum fuisse. Idem & *indoloriam* dixit, si Sidonio credimus, quanquam id analogiæ videatur repugnare. Unde & nonnulli eruditorum Sidonium ivêre correctum, *indoloriam* in *indolentiam* mutantes. Sed illud defendit eruditiss. Savaro: quem vide ad illum Sidonii locum, qui est Epist. carm. 19 præfixa. *Indolentia* vocabulo & Seneca usus in Epist 66. *Dolore corpus caret: quid ad hanc accedere indolentiam potest?* Et Lactantius lib. 3. cap. 8 *Corporis bona, id est, incolumitas, indolentia, valetudo.*

¶ Perdŏlēre. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3, 74 *Hei mihi, laudo, tandem perdoluit*, id est, dolorem suum sustinere vel superare potuit, erduldet und überwunden. Hyginus lib. 2. Astronom. cap. 40. *Cuidam tibium perdoluit inceptum Demiphontis*, ubi idem quod doluit, vel valde doluit. Et alia forma Claud. Quadrigarius apud Gellium lib. 9. c. 13 *Id subito perdolitum est cuidam T. Manlio.*

¶ Dolor, ægritudo crucians, transfertur tam ad animam, quam ad corpus, & latius patet quam *tristitia.* Differunt enim ut genus & species: omnis enim *tristitia* est *dolor*, sed non omnis *dolor* est *tristitia*: nam ægritudo illa, quæ ab externo tantum sensu nascitur, non sortitur nomen *tristitiæ*: at verò omnis ægritudo sive animi sive corporis, sive ex solo sensu externo sive ab interno proveniat, sc. phantasiâ aut ratione verè *dolor* appellatur. Wehtag / Angst / Schmertz / Hertzleid. *Acer doloris morsus* Cicer. 2. Tusc. c. 22. *Capere dolorem ex aliquo* Idem pro Cœl. cap. 14. *Accipere magnum & incredibilem dolorem*, pro Dom. cap. 36. ein groß Hertzleid übertommen. *Dolorem afferre cui*, Celsus lib. 5. c. 18. n. 2. Et *Affici dolore* Cic. lib. 6. epist. 19. *Dolores habere articulorum* Idem lib. 1. ad Attic. ep. 5 extr. Et *accipere dolorem* eadem epistola ineunte. *Dolore tabescere*, Terent. in Adelph. a. 4. sc. 3. v. 11 *Dolor vix consolabilis*, Angst / die kaum Trost leid. *Dolores remittunt*, Cic. de Clar. Orat. c. 34. lassen nach. *Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat*, Ser. Sulp. Ciceroni lib. 4. ep. 5. & ad Attic. lib. 3. ep. 15 *Dolores mitigantur vetustate.* Euripidis est: *Mortalis nemo est, quem non attingat dolor*, citat Cic. Tuscul. lib. 3. c. 25. *Dolor animum desidiosissimum accendit* Sidon. Apollin. lib. 4. Epist. 11. ¶ 2. Aliquando *dolor* pro irâ ponitur. Namque & Aristoteles iram definit ὄρεξιν μετὰ λύπης: *appetitionem cum dolore.* Horatius 1. Epist. 2. v. 60

— — — dolor quod suaserit & mens.

i. e. dolor mentis, hoc est, ira. Corn. Nepos Lysandro c. 3 *Quo dolore incensus iniit consilia, reges Lacedæmoniorum tollere.* Seneca Medeâ v. 13 *— — ab meum dolor*
Furiose loquere.

Et sub finem fabulæ: *— — — plus non habui dolor*
Tibi quæ ferarem.

¶ Dolorificus, Vocabulum munus usitatum. Onomast. Vet. *Dolorificus*, ἀλγεινός.

DOLICHVS, δόλιχος, legumen, phaseolus vel smilax hortensis; Welsche Bonen / Matthiol. vide Phaseolus.

¶ 2. Et Dolichus. δόλιχος, spatium est duodecim stadiorum Budæo.

DŌLIVM, vas vinarium, capax & ventricosum, ut Budæus ait, mensuræ tamen non certæ, ein Kuffe / groß Weinfaß. Dolia autem fictilia *diota* dicebantur, à duabus ansis quasi auribus, vide *Diota.* Nec verò omnia dolia, quæ fictilia erant, ansas aut aures habebant, quod ex marmore antiquo apparet, quo Diogenis dolium ut fictile repræsentatur sine commissuris & viminibus, etiam sine diotarum auribus. Vide Jac. Sponii Miscell. Erud. Antiq. p. 125. Et hujus generis dolio Diogenem usum fuisse, etiam Juvenalis Sat. 14. v. 311 suffragatur:

Sensit, inquit, *Alexander TESTA cum vidit in illa*
Magnum habitatorem. i. e. Diogenem.

Haurire de dolio, Cic. de Clar. Orat. cap. 83. *In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus*, Plaut. Pseud. a. 1. sc. 3. v. 135. ein löchericht Faß. Homer. Iliad. ult. v. 527

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων, οἷα δίδωσι κακοὺς, ἕτερος δὲ ἑάων.
Dolia namque Jovis duo stant in limine plena.
Muneribus, quæ is donat, in hoc mala sunt, bona in illo.

Ita Erasmus. Sed Mantuan. lib. 3. Silvar. sic vertit:

Jupiter ante suum statuit duo dolia limen,
Lævum felle viret, dextrum capit aurea mella.

¶ *Dolium inexplebile*, vel edacem nimium, vel bibacem, vel avarum dicere possumus; πίθος ἄπληστος, ein Wolffs-Magen.

¶ Doliolum, dimin. Ein Fäßlein. Columell. 12. cap. 43 *Doliola nova sine pice in sole siccant.* Et Livius lib. 5. cap. 40 *condita in doliolis sacra.*

¶ Dolĭāris, *Anus doliaris*, Plaut. Pseud. a. 2. sc. 2. v. 64. dicke wie ein Bierfaß. *Vita doliaris*, frugalis, Diogenica & sordida, ζωὴ πίθου, vide Chiliad.

¶ Doliarius, ein Böttger / Faßbinder. Plin. lib. 3. cap. 6 de insula Pithecusa, *non à simiarum multitudine dicta, ut aliqui existimavere; sed à figlinis doliariorum.*

¶ Doliarium, substantivum, i. e. apotheca vel hypogeum, ein Weinkeller. Lege 35. § 7. de Contrah. empt. A

DŎLO, dolare, à quo verbo *dolium* deduci volunt, est complanare, behauen / überhobeln / zimmern. Cic. 2. Divinat. c. 41 *Quis vebur illud cecidit? dolabat?* Translate *Aliquem fuste dolare*, Horatius dixit lib. 1. Sat. 5. v. 22. Et, *Dolato confisus ligno*, Juven. Satyr. 12. v. 57. der sich auff ein ausgehobelt Schiff trauet.

¶ Dolāmen, das Hobeln. Apulejus principio Floridorum: *truncus dolamine effigiatus.*

¶ Dolātus, us, subst. idem. Prudentius Psychomach. v. 837

Sed cava per solidum, multoque fossa dolatu
Gemma reductuli limen completitur arcu.

¶ Dolator, Gloss. Vet. *Dolator*, πελεκητής.

¶ Dolatorium, Hieronymo Epist. 135 extremâ ad Suniam & Frecelam, est *ferramentum, quo lapides dolantur*, λαξάτηριον. ¶ Apud novissimos, locus in quo dolatur, officina dolatoris. Vid. Glossarium du Fresne.

¶ Dolabra, ferramentum, quo cædimus aut lævigamus. Axt / Hacke / Hobel. Curtius 8. cap. 4. n. 11 *dolabris silvas sternere adgressi.* Livius 9. cap. 37 *Dolabra colonibus dividuntur ad vallum proruendum, fossasque implendas.* Curt. 9. c. 5. n. 19. *dolabris perfregere murum.*

¶ Dolabratus, behauen / behobelt. Cæsar B. Gall. lib. 7. cap. 73 *Truncis arborum aut admodum firmis ramis abscissis, atque horum dolabratis atque præacutis cacuminibus*, &c. ¶ *Secures dolabratas* simplicibus opponit Palladius lib. 1. cap ult.

¶ Dolabella, dimin. à Dolabra. Columella lib. 4. cap. 24 *circa eum dolabellâ dimovenda terra est.*

¶ Dolabella, Ciceronis gener & amicus: partium Cæsaris sectator, eidem in consulatu suffectus, Asiam occupavit, & hostis judicatus, ac à Cassio Laodiceæ obsessus se ipsum interfecit. Dio Cass. lib. 45. & 47.

¶ Dŏlātilis, le, quod facile dolatur, dolari se patitur. *Charta dolatilis*, Venantius Fortunatus.

Composita à Dolare.

¶ Dedŏlare, perfecte dolare, abhobeln. Columella lib. 4. cap. 26 *partes eorum putres dedolandæ.* Martial. lib. 11. Epigr. 85 *fabrili dedolat ossa manu.*

¶ Edŏlare, idem, ausarbeiten. Cicer. ad Atticum lib. 13. epist. 47. *Quod in manibus habebam, abjeci; quod jusseras, edolavi.*

¶ Circumdŏlare, umher behauen / behobeln. Plin. lib. 16. cap. 32. *Platanus circumdolatus lateribus restibilis sponte fatta.*

¶ Indolatus, non dolatus, ungehobelt. Arnobius lib. 6. p. 196. *Lignum Icarios pro Diana indolatum coluisse.* Idem lib. 7. p. 253 *Lapis indolatus & asper.*

¶ Indolatilis, quod dolari nequit. Sidonius lib. 5. epist. 5. *corporibus ac sensibus rigidi indolatilesque.* Ita plures MSS. libri; unus *indociles.* Vide VVower.

DŎLON, δόλων, Trojanus, fuit pro exploratore missus in castra Græcorum à Diomede & Ulysse interfectus est. Homer. lib. 10. Iliad. *Dolum* Plautus vocat Pseudol. act. 4. sc. 8.

DŎLON, seu dolo, dolonis, baculus inclusum regens ensem, vel pugionem: cujusmodi baculis monachi peregrinantes quondam utebantur, ein Stab / darinn man eine Klinge / eine heimliche Wehr / Stilet. Dictus est *dolon a dolo*, ut Donatus auctor est ad Eunuch. Terent. act. 8. sc. 3. Virg. 7. Æneid. v. 664

Pila manu sævosque gerunt in bella dolones.

Ubi Servius DOLO *est flagellum, intra cujus virgam latet pugio.* Hesychius, Δόλωνες ξιφίδια ἐν ξύλοις ἐκκεκυμμένα, interpretatur. Plutarchus in Gracchis λαγοβόλον ξιφίδιον appellat. Sueton. Claud. cap. 13 *Reperti & equestris ordinis duo in publico, cum dolone ac venatorio cultro præstolantes.* ¶ 2. Phædrus *Dolonem*, pro aculeo muscæ dixit lib. 3. fab. 7. v. 3. Ita enim ibi muscam loquentem inducit:

Vide ne dolone collum compungam tibi.

¶ 3. Livius pro Armamentis navalibus usus est, lib. 36. cap. 44 *Dolonibus erectis altum petere intendit:* ubi tamen velum significare videtur, minimum scilicet ad proram. Pollux lib. 1. cap. 9. ὁ ἱλάτιον ἱστὸς, δόλων. B C D

DŎLUS, δόλος, fraus, deceptio, fallacia, Betrug / List. *Dolus malus*, quo aliud agitur & aliud simulatur, omnis denique fallacia ad decipiendum instituta, unredliche und heimliche Tücke / cujus contrarium est *Bona fides.* Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 3. *Jam tum suspicio erat dolo malo hæc fieri omnia.* Ubi Donatus: DOLUS *à ladendo dictus est, i. e. à dolando, i. e. minuendo, Nam & Δόλος Græcis læsio dicitur*, &c. Cicer. lib. 3. Nat. D. cap. 29 *Dolum commoliri.* Tacit. 4. annal. cap. 68 *Dolum struere*, mit Betrug umgehen. Plaut. Capt. act. 2. sc. 1. *Doli non sunt doli, nisi astu colas.*

¶ Dŏlōsus, betrieglich / falsch. *Illecebræ dolosæ*, Claudian. 2. de Laud. Stil. v. 136 betriegliche Reitzung. Persius in Prologo:

Quod si dolosi spes refulserit nummi.

Horat. lib. 1. od. 35

— — — diffugiunt cadis
Cum fece siccatis amici,
Ferre jugum pariter dolosi.

¶ Dŏlōsè, adv. betrüglich. *Agere dolose & malitiose*, Cic. off. lib. 3. cap. 15.

¶ Subdŏlus, adject. fallax. Martial. lib. 3. epigr. 58

Sed tendit avidus rete subdolum turdis. Ovid. 1. Art. 598 *subdola lingua.*

¶ Subdole, adv. *Subdole blandiri*, Plaut. in Trinum. act. 3. sc. 1. v. 12 *Subdole & versute quid invenire in caussis*, Cic. in Bruto cap. 9.

DŎMĬNUS, κύριος, δεσπότης, ein Herr. Origo à *domo* est. Nam domui & familiæ qui præest, ita propriè appellatur: Pater nempe familiâs, qui *dominus major*: nam filius ejus *dominus minor*: filia *domina minor*, de quo & Augustinus lib. 9. Confess. cap. 8. Vide & *Herus.* Inde illud apud Ciceronem 1. de officiis cap. 39 *Odiosum est, cum à prætereuntibus dicitur: ô domus antiqua, heu quam dispari domino dominaris!* Lege & præcedentia: quorum partem & infra in *domus* adducemus. ¶ 2. Possessor, ein Besitzer. Cic. pro Rosc. Am. cap. 8. *amplissimæ pecuniæ dominus*, besitzet groß Geld und Gut. Idem 1. offic. cap. 39 *Non domo dominus, sed domino domus honestanda est.* Et Virgilius eclog. 3

Quid facient domini, audent cum talia fures?

id est, gregis possessores. Nec amplæ tantum fortunæ debet esse, qui *dominus* appelletur, sed Apulejus quoque lib. 9 p. 233 ed. Elmenh. dixit: *quidam pauper, modicæ casulæ dominus.* ¶ 3. Post ad regnantes translata vox est: à qua tamen boni principes, ne cives pro servis habere, & sic tyranni viderentur, (*Domini* enim & *Servi* Relata sunt, ut artis vocabulo utamur) abstinuerunt. Sane Augustus ut maledictum & opprobrium semper exhorruit Suetonio auctore cap. 53. Recusavit Tiberius, ut videretur bonus. Idem in Tiberio cap. 27. Tacitus Annal. 2. cap. 87. Alexander Severus se ita appellare voluit, quia revera bonus erat, Lampridio teste ejus vita cap. 4 ineunte. Primus ex Romanis Imper. Caligula usurpavit hoc nominis, ut Publius Victor observat. Eusebius hoc Domitiano tribuit. Et notum est, quod Epistolis suis ille, ut Suetonius ejus vitâ cap. 13 observat, præscribere solitus fuit: *Dominus Deus noster sic fieri jubet.* Vide Barth. ad Claudian. p. 472. Rhodium ad Scrib. Larg. p. 11. seq. & τὸν κύριον Spanhem. de Usu Numism. p. 729. seq. Post ita invaluit, ut *Dominum* & *Imperatorem* seu *Principem* dici idem esset propemodum. Sic apud Plinium lib. 10 Epistolarum ad Trajanum frequentissime compellatio hæc legitur, *Domine.* Antoninus Diadumenus Epist. ad Matrem apud Lampridium Diadumeno, extr. *Dominus noster* (Opilium Macrinum Imperatorem, patrem suum intelligit) *nec te amat, nec ipsum se, qui inimicos suos servat.* Julianus desertor etiam refugit hanc appellationem, sed post eius excessum rediit consuetudo prior. Vide & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 220. ¶ 4. Post ad alios quoque translatum, qui aliis essent præpositi. Nam & qui factionibus aurigariis præerant, *Domini factionum* appellabantur. Cujusmodi exemplum apud Suetonium habes Nerone cap. 5. & 22. Vide ibi Terentium. Appellabantur & *domini dominæque* nonnunquam, honoris caussâ, & *per blanditiam & adulationem.* De adulatoribus vide Casaubonum ad Theophrasti Characteres, pag. 121. Honoris caussa & per blanditiam ita frequenter se salutabant mariti invicem. Tibull. lib. 1. Eleg. 2.

Janua difficilis domini, &c.

i. e. mariti, ut Scaliger exponit. Ita Suidas in illa voce præconis mulierem Athenis in jus vocantis, ASPASIA & DOMINVS EIVS CITATVR; *Dominum* maritum explicat. Ovid. lib. 3. Amor. El. 6.

Et mihi blanditias dixit, Dominumque *vocabit*,
Et quæ præterea publica verba sonant.

Alia exempla notat Marcilius ad lib. 2. Horatii Od. 12. Conf. Barth. ad Calpurn. p. 344. & ad Stat. Silv. pag. 47. Ritterhus. ad Salvian. pag. 266. seq. ¶ 5. Quin commune honoris vocabulum *Dominus*, quo promiscuè patres, fratres, obvii, per catachresin, & uxores *Domina* jam Senecæ temporibus &c. blandius appellabantur, ut notat Lipsius ad 2. Annal. Tacit. sub fin. In quam rem eleganti Epigrammate lusit Palladas in Anthologia Græcorum Epigrammatum, quod ita vertit Alciatus:

Munera qui dederis, dominus fraterque *vocatur*;
Si quis nulla ferat, *vix bene frater erit.*
Hæc pretio merx verbi grabi venalia præstant;
Ipse sed ut dominus, *sic nec ero* dominus.

Vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 219. & Scriverium ad Martialem lib. Epigr. 112. Qui & servos notat à dominis suis aliquando per ludum *dominos* appellatos ad lib. 1. Epigr. 80. &c. Hæc autem ad comiora illa tempora referenda sunt; non antiqua illa atque severa; quæ quàm abominata hoc nomen sint, Seneca docet Epist. 47. ¶ 6. Hodie communis titulus ingenuorum omnium est, ut vix liceat mediocris sortis hominem appellari nisi præmisso *dominationis* honore, contra indolem veteris latinitatis, cujus studiosi ab hisce blanditiis aut ineptiis, quantum fieri potest, temperant. ¶ 7. Deum κατ' ἐξοχὴν & absolute appellari *Dominum*, Sacrarum literarum propria ratio est.

¶ Domina, Gewalthabertin. Cic. pro Marcell. cap. 2 *Fortuna domina est rerum humanarum.* De Finibus lib. 2. c. 12 *Do-*

mina

mine rerum omnium virtutes. In Pison. cap. 2. pr. *Sit sane forsmina campi*, es sey also / wie man sagt / wer das Glück hat / führet die Braut heim. Et 2. Offic. cap. 10 *Voluptates, blanditiæ domina*, *sæpe majores partes animi a virtute detorquent.* ¶ Deinde Domina iisdem notionibus, quibus Dominus, ad varia transfertur, ut dictum supra est. Inprimis heræ, matronæ, filiæque familiarum, hoc nomine augebantur, & post annum decimum quartum ætatis Dominarum nomen puellis Romanis datum Tiraquellus notat ad leg. 5. Connubial. cap. 11. 12. Paulus Cyprœus lib. 2. de Jure Connub. cap. 8. Epictet. Enchir. cap. 55. ¶ Amasias amatores quoque *dominas* per blanditias appellabant, quod ex amatoriis poetis, & Petronio de Quartilla, notum est.

¶ Dominicus, adject. ad dominum pertinens, quod dominj est. Seneca epist. 47 *Adjicè obsonatores, quibus dominici palati subtilior notitia est.* Einkäuffer verstehen / was ihrem Herrn schmecket. Petronius Arbiter p. 76 *vinum dominicum*: & in Tragur. fragm. p. 3 *Quisquis servus sine dominico jussu foras exierit.* Arnobius lib. 2. p. 61 *Columbæ discit manu missa revolare ad dominicas sedes.* Inscript. antiqua apud Velser. in Monum. Aug. MERVM DE APOTHECA DOMINICA. ¶ 2. Sacro usu *Dominicus* est divinus, seu quod Dei est, ad Deum pertinens. Ut, *Dominicæ gratiæ viscentio*, apud Tertull. 3. adv. Marc. cap. 7. extr. hoc est dispensatio divinorum bonorum. Sic *Dominicus dies*, (Sonntag) quem religiosum haberi instituit Constantinus, ut Eusebius narrat Lib. 4 de vitâ Constantini. Atqui Justini tempore, Justum & religiosum habitum hunc diem, ex Apologiâ ejus secundâ constat. Itaque non sub Constantino cœpit ejus diei religio, sed peculiari & novâ constitutione sancita firmataque fuit. Vide Heraldum ad Tertulliani Apologeticum p. 153. & Barnabam Brissonium ad L. Dominico C. de feriis: itemque Rivetj dissertationem de origine Sabbati cap. ult.

¶ Idem Eusebius & templa Christianorum *Dominica*, κυριακὰ, appellata fuisse tradidit, à qua voce sine dubio hodie est, ein Dom oder Thum. Vide supra *Basilica*. D. Hilarius ad Constantinum extremo libro: *Verentes igitur illi populi judicium è Dominico ad palatium transeunt.* DOMINICVM vocat, quod paullo infernus *Ecclesiam* dixerat.

¶ Dŏmĭnor, dominari, rerum potiri & imperium gerere significat, Gewalt haben / Herrschen. Cicer. in Orat. cap. 65 *Ubi libido dominatur, innocentiæ lebe præsidium est*, wo Muthwillen Raum und Gewalt hat / daselbst hat Unschuld wenig Schutz. Construitur varie, *alicui, in quem, inter quos, in quo.* Virg. 1. Æn. v. 285 *Sicilia dominabitur Argis.* Claudianus lib. 1. in Rufin. v. 143 *toti dominabere mundo.* Cic. de Senect. c. 11 *dominatur in suos.* Curtius 8. c. 7. pr. *quasi in mancipia dominaris.* Cæsar 2. Gall. c. 31 *inter quos dominari consuessent*: ubi Metaphrasta, ὡς ἄρχων. Ovid. 3. Amor. 6. v. 63 *inter dominabere Nymphas.* Quintilianus lib. 2. c. 5. Orator dominatur in affectibus, *atque in pectora irrumpit.* Servius Ciceroni lib. 4. ep. 12 *Casus & fortuna in nobis dominantur.* Insolens & Græcanicum est, cum Tertullianus principio de Habitu mulier. divinam sententiam Genes. 3 vertit: *ille dominabitur tui.* ¶ Passive vetus poeta apud Cic. 1. Offic. cap. 39 *O domus antiqua, heu quam dispari dominare domino!*

¶ Dominans. Cic. 1. Tuscul. cap. 30. *Vetat dominans ille in nobis Deus.* Comp. *Dominantior* est Lucretii lib. 3. v. 398.

¶ Dŏmĭnātus, us, imperium, Herrschafft / Gewalt. *Occupare dominatum* Cicero lib. 5. Tusc. cap. 20. *Dominatu premi*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 25. *Urbs à tyranno crudeli dominatu premebatur.* Prudentius Hamartig. v. 515

— — quorum dominatibus humidus iste
Et pigris densus nebulus obtempent aer.

Cæterum *Dominatus* & *Principatus* differunt; *Dominatus* est imperium despoticum atque tyrannicum; *Principatus* regium, & quod cum libertate est. Undè Plinius Panegyr. Trajani cap. 45. *Seu, ut sicut diversa natura dominatio & principatus, ita non aliis esse Principem gratiorem, quàm qui maximè Dominum graventur.* Huc dictum illud Tiberii pertinet: *Dominum se servorum, Imperatorem militum esse: cæterorum Principem.* Sic *dominatus* & *servile imperium* synonyma Donato sunt Terentii Andr. act. 1. sc. 1. v. 9. Vide infra. Conf. etiam Voss. lib. 1. Instit. Orat. pag. 39. qui δυναστείαν medium inter βασιλείαν, & πολιτείαν locum obtinere dicit.

¶ Dŏmĭnātor, ut *Dominator rerum Deus.* Cicer. 2. Nat. D. cap. 2. ex Ennio. Seneca Hippolyto v. 1159 ad Neptunum:

Profundi sæve dominator freti.

¶ Dŏmĭnātrix, *Dominatrix cæca & temeraria animi cupiditas*, die blinde und vermessene Gebieterin / Cicer. 1. Invent. cap. 2. Et rursus eadem Tragœdia Annæus v. 85

O magna vasti Creta dominatrix freti.

Ac Prudentius Apotheos. v. 88 *dominatrix rerum.*

¶ Dominatio, Gewalt / Gebiet. Cicero Attico lib. 8. Epist. 11 de Pompejo & Cæsare: *Dominatio quæsitâ ab utroque est: non id illum, beata & honesta civitas ut esset.* Ad Herenn. lib. 4 cap. 19 *Non sunt omnia committenda fortunæ, ne magnam nimis in nos habeat dominationem.* Et Asin. Pollio ad Cic. lib. 10. epist. 31 *Vita sub dominatione misera est.* ¶ Pro tyrannide & illegitima usurpatione imperii, & *Dominatus*, de quo supra. Hinc Tacitus *Dominationes* ab *ambitione* & *vi* productas scribit 3. Annal. c. 26. *Postquam*, inquit, *exui æqualitas, & pro modestia ac pudore ambitio & vis incedebat; provenere dominationes.* Vet. Gloss. *Dominatio*, τυραννὶς, δυναστεία.

¶ Dominium, imperium, principatus, Herrschafft / Gebiet. Sueton. Tiber. cap. 59. *impatientes dominii.* Val. Maximus lib. 4. cap. 4. pr. *Dominium rerum collabi solet.*

¶ Prædominari, vulgus utitur: tu dices rectiùs *dominari aliis*, vel *præ aliis.*

DOMITIVS, gentis Romanæ nomen, quæ duas dedit familias, *Calvinorum & Ænobarborum*: ex quâ Domitius Nero natus qui post Claudium imperium adeptus est. Vide Suetonium ejus vitâ prioribus 5. capp.

¶ *Domitius Afer* Orator fuit, quem Dio Cassius lib. 59 *eloquentissimum* vocat: libro sequenti *omnes caussarum patronos suæ ætatis superasse* scribit. Meminit ejus Auctor Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ non semel: non infrequenter & Quintilianus, quem senem ab adolescentulo se fuisse cultum lib. 5. cap. 7 scribit. Natum Augusto Principe puto: nam sub Tiberio Claudiam Pulchram accusavit. Sub Nerone mortuus est. Vide Tacitum 4. Annal. cap. 52. & lib. 14. cap. 19. Qui cum eloquentiam ejus prædicet, mores reprehendit. Meminit & S. Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum de Clericorum vita eique hoc dictum refert: *Car ego te habeam ut principem, cum tu me non habeas ut Senatorem?* Sed Quintilianus hoc L. Crasso tribuit lib. 11. cap. 1.

DŎMO, domare, δαμάζω, zähmen / bendig machen / zwingen. Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 183

Obsequium tigresque domat humidosque leones.

Cicer. 2. Nat. D. cap. 64 *Belua domita & condocefacta.* Idem de provinc. cons. cap. 13 *Omnes has nationes frangi domarique cupimus.* Et de Orat. lib. 1. cap. 43 *Domitas habere libidines*, seiner Begierden Herr seyn. ¶ 2. *Domare carnem ferventibus undis*, Ovid. 8. Metam. v. 650 Fleisch weich kochen.

¶ Dŏmĭtor, der einen bändig machet / bezwinget. Cicer. 2. offic. cap. 26 *Equos domitoribus tradere.* Pro Milone cap. 13 *domitor armorum*, Clodii.

¶ Dŏmĭtrix. Virg. 3. Georg. v. 44. *domitrix Epidaurus equorum.* Seneca Troad. v. 819 *Maru vasti domitrix Iolcos*, Jasonis Argonautæ patria.

¶ Dŏmātor, alia & forte antiqua forma, pro Domitor, dixit Tibullus lib. 4. ad Messallam panegyrico v. 116

conversus terga domator.

¶ Domabilis, qui domari potest. Horat. 4. oda 14 *Camberno ante domabilis.*

¶ Indomabilis, qui vinci & domari non potest. Prudent. de Vincentio martyre v. 31 *testu indomabilis.*

¶ Domitare, frequent. Silius lib. 3. v. 101 *populos domitabat Iberos.* Virg. 1. Georg. v. 285 *domitare boves.*

¶ Domitura, die Bändigung / Zähmung. Columella lib. 6 cap. 2 de bubus domandis: *ut exiguum in domitura labor & minus sit periculi.* Plin. lib. 8. cap. 45 *Domitura boum in trimatu, postea sera, antea præmatura.*

¶ Domitus, us, subst. idem. Cic. 2. Nat. Deor. c. 60 *Efficimus domitu nostro quadrupedum bestiones.*

¶ Domitus, a, um, gezähmt. Cic. pro Font. cap. 1 *bello domitus*, überwunden.

¶ Indomitus, unbändig / wild. Columella lib. 6. c. 2 *Ex domitis bubus valentissimum cum indomito jungimus.* Cic. 3. Verr. cap. 24. pr. *indomitas cupiditates atque effrenatas habebat.* Livius lib. 21. cap. 20 *ferocia & indomita ingenia Gallorum.* Harte Köpffe.

¶ Edomare, significatione simili simplici, domare. Cicero de Fato cap. 5 *Scribunt vitiosam naturam ab eo sic edomitam, & compressam esse doctrinâ.* Plinius lib. 17 cap. 19 arbores *meditatione curvandi edomari* dixit.

¶ Perdŏmare, prorsus domare, gar bezwingen und unter sich bringen. Liv. lib. 3. c. 13 *Placuit ad perdomandum Latium, Sidicinum, circumducere exercitum.* Et lib. 9. c. 20 *Apuliâ perdomitâ in Lucanos perrectum.*

¶ Perdomitor, qui perdomat. Prudentius Cathem. 4. v. 12

Mortis perdomitor, salutis auctor.

¶ Prædomare, vorhet bändigen. Seneca Epist. 113 *Casus, antequam exciperet, meditando prædomuit.*

¶ Redŏmare, rursus domare. Cicero pro Sylla cap. 1. *Improbi ac perditi cives, redomiti atque victi.* Ita plurimi MSS. libri, Palatini maxime; & veteres quoque impressi, Gruteri observante. Recentius editi *Edomiti* subdiderunt.

DŎMVS, δόμος, δόμα, quam vocem Latinè extulit Hieron. lib. 1. Epist. 29. ad Exuperium, ein Hauß. Proprie est ædificium constans ex parietibus, & tecto ad habitandum factum. Improprie sumitur pro quocunque habitaculo: unde & templa, & nidi avium *domus* dicuntur. *Domus magnifica*, ein herrlich gebauet Hauß. Cicer. lib. 1. offic. c. 39 *Ornanda est dignitas domo,*

non ex domo tua quæreſtia : nec domo dominus, ſed domino domus honeſtanda eſt. Duos Genitivos habet, unum ratione declinationis, *domi*, alterum quartæ, *domus* : cum priore utimur, locus ſignificatur in quo quis manet ; poſteriore autem ædificium ipſum notatur. Ut, *domi* maneo, non *domûs* &c. Dativus ſemper quartæ declinationis eſt, *domui*, ablativus ſecundæ, *domo*. Invenitur tamen *domu* in veteri inſcriptione apud Gruter. p. 566. n. 9 NATVS MESIA INFERIORE DOMVESCVM. ¶ 2. Domus etiam patriam & habitationem ſignificat, da man wohnt und geſeſſen iſt. Suetonius in Vitellio cap. 11 *Cæterum P. Vitellius domo Nuceriâ*, &c. Atque ita non ſemel Livius. In Vetuſtis quoque inſcriptionibus legere eſt: DOMO PRAENESTE: DOMO CREMONA, pro *Præneſtino Cremonenſe*, &c. Virgilius Æn. 10. v. 183 *Qui Cerete domo.* Vetus inſcriptio apud Grut. p. 430 n. 4 C. TERENTIVS PHILETVS DOMO ROMA. Aliquando *domus* non patria eſt, ſed domicilium notat tantum, Nepos Attico cap. 4 *Ut eandem urbem & patriam haberet, & domum.* Vide & Schottum obſerv. lib. 3. c. 11. ¶ 3. Ponitur & domus pro familia. Virg 2. Æn. v. 702

Dii Patrii ſervate domum, ſervate nepotem.

& alibi ſæpius. Nos quoque ita dicimus, das Hauß Sachſen / &c. ¶ Græci urbes cognomines fluviis, aut iisdem vicinas *Domos ſubiorum* appellarunt. Hos imitatur Horatius lib. 1. Ode 7 *Domum Albuneæ reſonantis* dixit, ut Heinſius obſervat: quem Notis Horatianis ad eum locum videbis. ¶ Apologus Græcus de teſtudine, ex eoque Cic. 15. Att. ep. 16

Οἶκος φίλος, ἶκος ἄριστος.
Domus amica, domus optima.

Eigen Herd / iſt Golds werth. Adde Chiliad.

¶ Domi, zu Hauß / daheim. Terent. Heaut. a. 4. ſc. 8. v. 32 *Domi ero, ſi quid voles.* Eunuch. a. 5. ſc. 2. v. 56 *Domi operiri*, zu Hauſe eines warten. *Domi ſe tenere*, ſich zu Hauſe halten / Nepos in Dione c. 9. *Domos ſuas diſcedere* Idem Themiſt. c. 4, 2. it *Domum ſpectare*, Cicer. pro Ligar. cap. 1. heim gedencken. *Domum ſuam regere ſeque arduum nonnullis, atque provinciam gubernare*, Tacit. Agric. cap. 19. *Domi manere oportet bene fortunatum*, wem wohl iſt / der bleibe daheim: Οἶκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς ἐυδαίμονα. Vide Chiliadas. *Domi mea, tua, veſtra, aliena.* Cic. lib. 13. epiſt. 69 *Apud eum ſic fui, tanquam domi meæ.* Item lib. 4. epiſt. 7 *Nonne malis ſine periculo domi tuæ eſſe, quàm cum periculo alienæ.* Et Terent. Adelph. a. 2. ſc. 4. v. 22 *Domum me convertam tranſactâ re*, nach Hauſe gehen. Et Eunuch. 3. ſc. 5. v. 62 *Domo exulo*, ich darff nicht daheim ſeyn / Genitivi, *domi & militiæ*, abſolutè ſive adverbialiter poſiti, ſignificant in pace, & bello. Terentius Adelph. 3. ſc. 4. v. 49 *Una ſemper militiæ & domi fuimus.*

¶ Domeſticus, contrarium externo domeſticum, was im Hauſe erzogen und gehalten wird / zum Hauſe gehöret. Cic. lib. 4. fam. ep. 8 *Nullus locus eſt domeſtica ſede jucundior*, es iſt nirgends beſſer als daheim. Idem pro Sextio cap. 45 *malus domeſtici impediti*, mit Hauß-Creutz belegt. Plinius 35. cap. 10 *Sordent plerunque domeſtica*, was fremd iſt / muß allein gelten. *Domeſtica judicia* privata ſunt & revera præſumtiones. Vide Heraldum ad Apologet. Tertull. *Domeſtica veſtis*, qua domi utimur. Vide infra in *Veſtis.* Domeſtici in Codice Theodoſii lib. 1. Tit. 13. & paſſim in hiſtoria Auguſta, milites dicuntur, qui circa principes ſunt, eosque ſequuntur, & à latere eorum non temere recedunt, quaſi cuſtodia quædam perpetua. De quibus nonnulla eruditiſſimus JCtus Jacobus Gothofredus Diſc. Hiſtor. ad L. Quisquis Cod. ad L. Julian Majeſtatis c. 11. Item Salmaſius ad Hiſtor. Aug. Hinc elegantiſſime Tertullianus Chriſtianos, *Domeſticos Dei* appellat de fuga cap. 3.

¶ Domeſtice, adverb. Symmachus lib. 10 epiſt. 36 ed. Juret. *libellus domeſtice confectus.*

¶ Domeſticatim, id eſt, domi & per domeſticos. Suet. Cæſar. cap. 26 *Ea quæ ad epulum pertinerent, quamvis macellariis oblocata, etiam domeſticatim apparabat.* Item, 2. per varias domus, von Hauß zu Hauß. οἰκηδόν.

¶ Domicœnium, οἰκοίνια, cœna domeſtica, Martial. lib. 5. Epigr. 78 *Si triſti domicœnio laboras,*

Turnni, potes eſurire mecum.

¶ Domicilium, Wohnung. Quod ſignificat habitationem longi temporis. Unde *mutare domicilium* dicuntur, qui migrant, ut aliam urbem habitent. *In cælum qui in domicilium ſuum pervenire*, Cic. 1. Tuſc. c. 11. *Humana ſigna domicilium eſt mentis*, Idem 1. Nat. D. c. 27. *Domicilium imperii orbis terrarum*, de Româ urbe, Nep. vita Attici cap. 3.

¶ Dŏmidūca Juno dicebatur, quod novas nuptas in domum mariti deducendas curaret. Auguſtin. lib. 12. de Civit. Dei cap. 3. & Martianus Capella lib. 1. de Nuptiis Philolog. & Mercurii. Sed & DEVS Dŏmĭdūcus Auguſtino lib. 6. c. 9. de Civitate Dei.

¶ Dŏmĭporta, κοχλίας, cochlea epitheton eſt. Eine Schnecke. Cicer. lib. 2. de Divinat. cap. 64 *Quid me igitur mones? ut ſi quis medicus ægroto imperet ut ſumat, terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam, potius quàm hominum more, cochleam diceret*, &c.

¶ Domitio. Heimgang. Apulej. lib. 1. Mileſ. *Domitionis anxia.* & lib. 2. extr. *Poſt hæc, monitu famuli mei, qui noctis admonebat, jam & ipſe crapulâ diſtentus, protinus exſurgo: & appellatâ propere Byrrhenâ, titubante veſtigio domitionem capeſſo.* & lib. 3 *Nec larem requiro, nec domitionem paro*, heim / nach Hauſe gehen.

¶ Domuncula, dimin. parva domus, ein Häußgen / Hüttchen. Symmachus lib. 5. epiſt. 66 *Ampelius domunculam Romæ mercatus eſt.* Apulej. 4. Mileſ. pag. 146 *Chryſeros quidam nummularius copioſâ pecuniâ dominus; qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam diſſimulabat opulentiam, denique ſolus ac ſolitarius parvâ, ſed ſatis munitâ domuncula contentus, pannoſus alioquin ac ſordidus, aureos ſolles incubabat.*

¶ Domuſcula, idem Apulejus lib. 4 p. 154 *Tantulo triennio major in ætate, qui mecum primus ab anno nutritus & adultus, individuo contubernio domuſcula; imò vero cubiculi torique ſanctæ caritatis affectione mutuò mihi pignoratus*, &c.

DŌNĀTVS, Grammaticus doctiſſimus (quæ ei laus à multis tribuitur) D. Hieronymi præceptor fuit, quemadmodum ipſe aliquoties ſcripſit. Eraſmus, dubitavi, inquit, utrum is Donatus Hieronymi præceptor fuerit, qui in Terentium commentarios ſcripſit, aut profeſſione Grammaticus fuerit. Quod mihi verò videtur eſſe veriſimile; ſiquidem in Commentariis in Eccleſiaſten Hieronymus teſtatur, ſe audiviſſe Donatum exponentem fabulas Terentii. Scripſit de octo partibus orationis; quem librum emendatum operi ſuo Grammatico Diomedes adjunxit.

DŌNAX, δόναξ, calamus ſeu arundo craſſior, ein dick und lang Rohr. Plin. lib. 16. cap. 36 *Calamus fruticoſiſſimus, qui vocatur donax.*

DŌNEC, quoad, quousque, biß / ſo lang / biß. Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 6, 6 *Certum obſidere eſt, donec redierit*, biß er wieder kommen iſt. Ovid. lib. 1. Triſt. Eleg. 8. v. 5

Donec eris felix multos numerabis amicos,

h. e. quamdiu, ſo lang es dir wird wol gehen.

¶ Pro *Donec* veteres, ut Plautus & Cato, dixerunt etiam *Donicum.* Plaut. in Capt. act. 2. ſc. 2, 89 *Donicum ille huc redierit.* Cato cap. 149 *Donicum pecuniam ſatisfecerit.* Corn. Nep. Hamilc. c. 1, 4: *Donicum feciſſent, aut victi manum dediſſent.* Vide Soſip. Chariſ. lib. 2. Inſt. Grammat. p. 178. & Gifan. Ind. Lucret.

DONVM, munus, Græcis δῶρον, quod per manum ſeu de manu detur, δῶρα enim antiqui palmam vocabant, quemadmodum Plinius indicat lib. 30. cap. 14. eine Gabe / Verehrung. *Philoſophia donum Deorum eſt*, Cic. 1. Tuſc. cap. 26. *Poëtæ quaſi Deorum aliquo dono atque munere commendati nobis eſſe videntur*, pro Arch cap. 8. Sic *dona naturæ*, lib. 1. de Orat. cap. 25. Terentius, *Dono dare*, verehren. Claudian. de 4. COS. Honorii v. 46

Non generis dono, non ambitione potitur.

Terent. Eunuch. act. 5. ſc. 9, 27 *Quodvis donum, præmium, à me optato, id optatum feres.* Ubi Donatus obſervat: Proprie *donum* eſſe, quod Diis datur: *Præmium* virorum fortium: *Munus* hominum. Et *Donum munusque* tam ante factum, quam poſt factum dari; *præmium* non niſi poſt factum. Et *donum* voluntarium eſſe, *præmium* deberi. *Donum deo dare*, Corn. Nep. in Pauſan. cap. 1. n. 3. quæ formula inter ſolennia: ſic enim ſcrib. D. D. vel D. P. i. e. donum dedit, donum poſuit. Vid. de more toto Diis dona figendi, dicendi, Briſſon. lib. 1. de Form. & Thomaſin. de Donariis.

¶ Donare, munere afficere, munus dare, verehren / ſchencken. Sic autem utimur, *Dono tibi hoc præmium:* &, *Dono te hoc præmio*, ich thue dir dieſe Verehrung. *Large & effuſe multa alicui donare*, Cic. pro Roſc. cap. 8. extr. Idem de Legib. lib. 2. cap. 16 *Vir nemo bonus ab improbis ſe donari vult.* ¶ 2 Donare etiam dare, tribuere, impendere, concedere. Quemadmodum *moram alicui donare* Seneca dixit Medea v. 1016. ubi vide Gruter. Silius lib. 11. v. 407

— — — diſcatque Lyæo
Imbellem donare diem.

Horat. lib. 1. Epiſt. 15. v. 32

Quicquid quæſierat, ventri donabat avaro.

Sic *ſpes ambitioni donare*, Petronius. ¶ 3. Eſt & veniam dare, remittere, & quod frequentius *Condonare* dicimus. Seneca lib. 5. Controverſ. *Multa donanda ingeniis puto: Sed donanda vitia, non portenta ſunt. Donare alicui aliquid*, eſt, intercedente aliquo alteri ſuam culpam remittere, apud eundem Senecam.

¶ Dōnatio, Schenckung. Cic. Philipp. 4. cap. 4 *Quos non bonorum donatio, non agrorum aſſignatio ſatiavit.* Idem pro S. Roſc. Am. cap. 9 *furta, rapinæ, donationes.*

¶ Donabilis. Plaut. Rud. act. 3. ſc. 2. v. 40 *Infortunio hominem prædicas donabilem:* id eſt donandum, mactandum.

¶ Donator, qui donat, Geber. Hieronymus adv. Pelagium ad Cteſiphontem cap. 3 *Semper largitor, ſemperque donator* [Deus] *eſt.* Beda lib. 1. Hiſt. Eccl. Angl. cap. 30 *Donatori omnium de ſatietate ſua gratias agant.*

¶ Donatrix. Prudentius Hippolyti paſſione v. 171

Illa ſacramenti donatrix menſa.

¶ Dōnārium idem quod donum, Ein Kirchen-Geſchencke. Valle eſt

lxeſt lib. 1. cap. 6. ¶ 2. Item templum vel locus ubi donaria ſive dona Diis dedicata reponuntur. Servius & Macrob. Vet. Gloſſ. *Donaria* Ἀναθήματα, ναοὶ, τεμένη, ἱερὰ ἀναθήματα. Taubm. ad Virgil. pag. 250. A

¶ Donātivum, donum Imperatoris. Eine Fürſten-Gabe / Herren-Geſchencke. Quod militibus non uno nomine conferebatur. Nam & *unguentaria* & *calbaria* ſolvebantur. De quibus Lipſius ad 3. Hiſtor. Tacit. p. 509. Suet. Nerone cap. 12 *Populo congiarium, militi donativum propoſuit.* Ubi nota differentiam *Congiariorum* & *donativorum.* Nam *Congiaria* populo; *Donativa* militi dabantur. Quamquam Curtius confudit, & *Congium* pro *donativo* poſuit, de quo ſupra ſuo loco. Alia erant, quæ *dona militaria* appellabantur, & poſt egregiam navatam operam in acie dari ſolebant, de quibus Cæſar lib. 3. de B. C. cap. 53. Item Lege 10. Dig. de re militari, &c. Erant hæc duplicis generis: Alia enim tantum honorem tribuebant, ut *palma*, Ἀλλαι, *haſta pura*, *corona graminea*, &c. Alia & commoda præſtabant, ut *pecuniæ*, &c. quæ propriè *dona* ſeu δῶρα Ariſtoteli habentur.

¶ Donoſus, liberalis, quidam Plauto vindicant Epidic. 2. ſc. 3. v. 14. & Truc. 1. ſc. 1. v. 64, ubi alii *damnoſus* legunt. Vide Pareum. B

¶ Donificare, minus probatum Hygini verbum ex Fabula 112, Ajax, inquit, *cum Hectore donificantes diſceſſere*, id eſt, donas invicem dantes. Vid. Muncker.

¶ Condonare, idem quod donare. Terent. in Phorm. act. 5. ſc. 7. v. 54 *Argentum quod habes condonamus.* Cic. offic. lib. 2. cap. 22 *Alius adimuntur, alius condonantur pecuniæ.* ¶ 2. Sed *condonare crimen*, pro Milone cap. 2. zu gut halten / verzeihen. *Supplicium & animadverſionem remittere & condonare*, Varinius Ciceroni lib. 5. epiſt. 10. Terent. Prolog. Eunuch. v. 17

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Ubi vide Interpretes. ¶ *Condonare alicui aliquem*, eſt propter aliquem, vel in alicujus gratiam, ignoſcere alicui. Sic *condonare aliquem Reip.* eſt Reipubl. cauſſa ignoſcere, ſeu veniam dare. Dicimus & *condonare aliquid alicujus precibus.* Cæſar de B. G. lib. 1. cap. 20 *Cæſar ejus dexteram prehendit, conſolatus, rogat ut finem orandi faciat: tanti apud ſe gratiam ejus eſſe oſtendit, uti & reip. injuriam, & ſuum dolorem ejus voluntati ac precibus condonet. Dumnorigem ad ſe vocat, fratrem* [Diviaticum] *adhibet: quæ in eo* Dumnoriges *reprehendat oſtendit: quæ ipſe intelligat, quæ civitas conqueratur, proponit: monet* [Dumnorigem] *ut in reliquum tempus omnes ſuſpiciones vitet: præterea ſe Diviatico fratri* [propter Diviaticum] *condonare dicit.* C

¶ Condonatio, idem quod donatio. Cic. 2. in Verr. cap. 4 *in jure licendo bonorum poſſeſſionumque contra omnium inſtituta additio & condonatio.*

¶ Indonatus, unbeſchenckt. Lampridius Heliogabalo cap. 28. extr. *nec quemquam facile indonatum relinquebat.*

¶ Redonāre, reddere, remittere, condonare. Horat. lib. 3. oda 3. v. 31 *Inviſum nepotem Marti redonabo.*

¶ Redonator. Inſcript. Gruteri p. 1095 n. 7 ex ævo Conſtantini: REDONATOR LIBERTATIS.

DORCAS, ădis, δορκάς, eadem eſt quæ *caprea* ſeu *capreolus*, ein Reh / Rehbock. Martial. lib. 13. Epigr. 98

Delicium parvo donabis dorcada nato.

Et lib. 10. Epigr. 65

Tam diſpar aquilæ columba non eſt,
Nec dorcas rigido fugax leoni.

Dorceus canis, perſequens dorcadas, Ovid. 3. Metamorph. vel ab oculorum acie, ut ſit *Dorceus* δορκάς, quaſi *Derceus* à δέρκω, perſpicio.

¶ Dorcădes inſulæ ſunt maris Æthiopici, quas Gorgones habitaſſe feruntur. D

DŌRIS, ĭdis, regio Græciæ, & urbs ejus regionis, à nymphâ *Doride*, Græce Δωρίς, ίδος.

¶ Doris autem, quia maris dea eſt, Oceani & Tethyos filia, pro mari etiam à Poëtis uſurpatur. Virgil. Eclog. 10. v. 5

Doris amara ſuam non intermiſceat undam.

¶ Ab hac regione *Dorii*, ſive *Dores*, ſive *Dorienſes*, dicti ſunt, & dialectus vel lingua *Dorica.*

¶ A Dorienſibus originem traxêre *Dores* etiam Aſiæ populi, Cariæ regioni ad mare Carpathium vicini, quorum ſæpe meminit Herodotus lib. primo.

¶ Dorius, Apulej. lib. 1. Florid. *Antigenidas tibicen omnis bonus melleum modulator, & idem omnimodis peritus modificator, ſeu tu velles Æolium ſimplex, ſeu Aſium varium, ſeu Lydium querulum, ſeu Phrygium religioſum, ſeu Dorium bellicoſum.*

¶ Dorus, &

¶ Doricus, adject. Virgil. 2. Æneidos v. 27 *Dorica caſtra*, Propert. lib. 3. El. 8. [al. 9.] v. 44 Philetam intelligens:

Et cecinisſe modis, Dore Poëta, tuis.

MSS. *dire*, unde Scalig. *pure:* Beroaldus novum Coe ſubſtituit. Val. Flacc. lib. 2. Argon. v. 573

Manet immotus nox Doricæ luſtris.

DORMIO, dormire, ſomnum capere. *In medios dormire dies,*

Horat. lib. 1. Epiſt. 2. v. 30. *Otioſe in utrumvis dormire aurem*, Terent. in Heaut. 2. ſc. 3. v. 101. quod Plautus dixit *In oculum utrumvis conquieſcere*, in Pſeud. a. 1. ſc. 1. v. 121. *Dormire in aurem dextram fiduciâ alterius*, Plin. lib. 4. Epiſt. 29. ſicher und ohne Sorge ſchlaffen. Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 5. v. 59 *Quid credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos?* hoc eſt, *Ignavo & ceſſanti.* Plaut. Aſinar. act. 2. ſc. 4. v. 24

Dum reperiam, qui quæritent argentum in fœnus, hic vos dormitis interea domi.

Dormitis, i. e. nihil agitis otioſi. Terent. Heaut. act. 4. ſc. 4. v. 8 *Dormiunt: pol ego iſtos commovebo. At non omnibus dormio*, proverbium, inquit Feſtus, natum à Cæpio quodam, qui *Parenchon* dictus eſt, qui ſimularet dormientem, quo impunitius uxor mœcharetur. Vide & Plutarchum in amatorio pag. 759. extr. Plaut. Rudente a. 4. ſc. 2. v. 18 *Qui dormiunt libenter, ſine lucro & cum malo quieſcunt.* Wer gerne ſchläfft wird nicht reich. *Dormientis rete trahit*, adagium de iis, quibus circa laborem obtingit, quod cupiunt, er hat mehr Glücks / denn Recht: dictum fuit de Timotheo Athenienſium imperatore cognominato felici, cui dormienti finxerunt adſtare fortunam atque urbes magnas ad rete cogere.

¶ Dormiſcere; Plaut. Curcul. act. 2. ſc. 3. v. 81. quanquam plures libri pro *cum dormiſcit*, hic habent compoſite *condormiſcit.* ſchlummern.

¶ Dormītor, ein Schläffer. Martial. lib. 10. epigr. 4

Quid tibi dormitor proderit Endymion?

¶ Dormīto, dormitare, frequentativum. Cicer. lib. 1. de Divin. cap 28 *Ad lucem artè & grabiter dormitare*, gegen den Tag hart und feſt ſchlaffen. Horat. de art. Poetica v. 359 *Quandoque bonus dormitat Homerus*, id eſt, non ſat ſcribit diligenter, errat, verſiehet zu Zeiten auch etwas. Hæc vulgaris interpretatio: accuratiorem infra quære in *Quandoque* ſub *Quando.*

¶ Dormītor, Ein Schläffer. Plaut. Trin. 4. ſc. 2. v. 20.

¶ Dormitorius, a, um, ut *Cubiculum dormitorium*, Plin. lib. 5. epiſt. 6. &

¶ Dormitorium, ſubſt. apud Plinium majorem lib. 30. cap. 6. ein Schlaff-Kammer / Schlaff-Hauß. ¶ Sepulcrum etiam vel cœmiterium *Dormitorium* dici poſſet. Nam uſitatus Chriſtianis ſcriptoribus κοιμητήριον eſt, *obdormire*, *dormire*, pro mori, aut mortuum & ſepultum eſſe: quia ſanctorum mors ſomnus. Quin nec Ethnici videntur ab hac loquendi forma abhorruiſſe. Callimachus Epigrammate 14

Τῆδε ὁδὸν ὁ Δίκαιος Ἀκάνθιος ἔφρασε πάτερ
Κοιμᾶται. θύεται μὴ λίγα τοὺς ἀγαθούς.
Patre Dicone Saon ſacrum Acanthius hic modo ſomnum
Carpit. namque bonos dicere nolo mori.

¶ Dormitio, das Schlaffen. Varro apud Nonium: *Quid mihi ſomno, ſi dormitio tollitur?* Auguſtinus epiſt. 151 ad Nebridium poſt initium: *Legi litteras tuas ad lucernam, jam cœnatus; proxima erat cubitio, ſed non ita etiam dormitio.* Pluraliter *Dormitiones* Arnobius dixit lib. 7. p. 233. *Quid dormitiones illæ*, inquit, *quibus bene ut valeant, auſpicabili ſalutatione mandatis.* ¶ 2. Pio more Chriſtiani ita mortem appellant. Hieronymus Epitaph. Paullæ cap. 7 *usque ad diem dormitionis ſuæ*, i. e. mortis. Et Tertullianus de Monogam. cap. 10 *offerat annuis diebus dormitionis ejus.* Et Auguſtinus Confeſſ. lib. 9 cap. 9 extr. de matre ſua: *antè dormitionem ejus.*

Compoſita.

¶ Addormiſcere, quod ſic quidam legunt in Claudio Suetonii, cap. 8. *Quoties poſt cibum addormiſceret*, ſed legitur in quibusdam exemplaribus *obdormiſceret.*

¶ Condormire. Hyginus Fab. 125 *Cum Ulyſſes condormiret, ſocii involarunt pecus.*

¶ Condormiſcere. Plaut. Rud. a. 2. ſc. 7. v. 13. *Obſecro boſpes da mihi aliquid loci, ubi condormiſcam parum.*

¶ Edormire, ausſchlaffen. *Edormire & exhalare crapulam*, den vollen Bauch ausſchlaffen / Cicer. in Philipp. 2. cap. 12. Item Gellius lib. 6. cap. 10 *donec nocturnum omne vinum edormiant.*

¶ Edormiſcere, idem, Plaut. Rud. a. 2. ſc. 7. v. 28 *Edormiſcere crapulam.* Terent. in Adelph. act. 5. ſc. 2 *In angulum aliquò abeam, atque edormiſcam hoc villi.* Abſolute Cicero 4. Acad. cap. 17 *cum edormiverunt*, [vinolenti] *intelligunt* &c.

¶ Indormire, einſchlaffen / über einem Dinge ſchlaffen. Horat. in Sermonibus lib. 1. Satyr. 1. v. 70

congeſtus undique ſaccis
Indormis, &c.

¶ 2. Cic. in Philipp. 2. cap. 12 *indormire cauſſæ* dixit, pro remisse & ſegniter agere, die Sache hinläſſig handeln / gleichſam drüber einſchlaffen. *Indormire ſibi*, Senecæ de Vita beata cap. 10 eſt Lipſio interprete, vacare ſibi, publica & cætera negligere.

¶ Obdormire, ſomno occupari, einſchlaffen. Cicer. in 1. Tuſcul. cap. 38 *Endymio neſcio quando in Latino obdormivit, nondum, opinor, experrectus eſt.*

¶ Obdormiſcere. Idem ibidem, cap. 49 *Quid melius, quam in medio vita laboribus obdormiſcere, & ita conniventem ſomno conſopiri?* entſchlaffen.

¶ Perdormiscere, ausschlaffen / lange schlaffen. Plaut. in Menaech. a. 5. sc. 5. v. 29 *Perdormiscin usque ad lucem?*

¶ Rĕdormire, wiederum einschlaffen. Plin. l. b. 9. Epist. 36 *Paullum redormio, dein ambulo, mox orationem Græcam Latinamve clare & intente, non tam vocis caussa, quàm stomachi, lego.* Celsus lib. 1. cap. 2. *Si mane surgendi necessitas fuerit, redormire debet.*

¶ Redormitio, ut apud Plin. lib. 10 extremo Frobenius; sive ¶ Redormitatio, uti Harduinus legit, der ander / oder dritte Schlaff. Verba sunt: *A vino & a cibis proxima atque in redormitatione vana esse visa prope convenit.*

DORSVM, pars corporis posterior, der Rücke. Plaut. *Dorsum mihi prurit*, der Buckel juckt mich / Mil. Glor. a. 2. sc. 4. v. 44. ubi *Dorsus* pro *Dorsum*, virili genere legitur. *Dorso omne subire*, Horat. 1. Satyr. 9. v. 21. ¶ 2. Dorsum in mari nautæ vocant *Pulvinum*, est autem durior arena compulsa & densata fluctibus, ein Sandhügel im Meer. Aliter *dorsa gurgitis* Paullinus Jambo ad Cytherium dixit v. 69. & Avienus Perieg. v. 217 *obliqua maris dorsa.* Intelligunt enim superficiem maris, sive *summa fluctuum*, ut Prudentius vocat. *Terga amnica* similiter dixit Ausonius, de quo suo loco. ¶ 3. *Dorsum montis*, ὑπόφειον est. Curt. lib. 3. cap. 4 *Per hoc dorsum* (montis, cujus modo mentionem fecerat,) *qua maxime introrsum mari cedit, aspera tres aditus & perangusti sunt.* Sic *dorsum Apennini* Suet. dixit Cæsar. cap. 44. Quin omnis editior tractus *dorsum* appellatur. Horat. 2. Satyr. 6. v. 91 *Dorsum nemoris.* Livius lib. 1. cap. 3 *Qua ab situ porrecta in dorso urbs*, Longa Alba *appellata est.* Sic *Dorsum saxeum*; *Dorsum editissimum* Plin. lib. 6. Epist. 31. & lib. 9. Ep. 7.

¶ Dorsualis, e, Apul. lib. 11 *Nota dorsualis.* Solinus cap. 12 [al. 22] *Aculeata sunt delphini spinæ dorsuales.*

¶ Dorsualia, orum, dicuntur operimenta jumentoria. Treb. Pollio in Gallienis cap. 8 *Dorsualibus sericis discoloribus præfulgentes.* Agit de bobus spectaculo exhibitis. Eine Schabaracke / Rückdecke.

¶ Dorsuosus, der Hügel hat. Solin. cap. 27 [al. 40] *Incertis motibus nunc in brevia rescinditur dorsuosa* [Africanum mare,] *nunc æstibus inundatur inquietis.* Et Ammianus 22 cap. 20 *Pontus consurgit in brevia dorsuosa.*

¶ Pro dorsum antiqui dicebant *Dossum.* Hinc

¶ *Dossuaria jumenta*, quæ onera imposita dorso vehunt, à Varrone dicta sunt lib. 2. cap. 10 de R. R. Lastbar.

¶ Exdorsuare. Apul. Apol. *Quis enim fando audivit, ad maleficia magica desquamari & exdorsuari pisces solere?* Fische reissen.

DŌRON, δῶρον, palmus, eine Handbreit. ¶ 2. Item *Munus*, quia manu datur. Utrumque Plinius confirmat lib. 35. cap. 14. *Græci*, inquit, *antiqui Doron palmum vocabant; & ideo Dona munera, quia manu darentur.*

¶ Tetradoron, τετράδωρον, quatuor palmorum, fünff Hände breit. Plin. c. l. qui etiam *Didoron*, & *Pentadoron*, ibidem memorat.

DORYPHŌRVS, δορύφορος, satelles, ein Trabant / oder Spießträger / Cic. de Clar. Orat. cap. 86. & Plin. lib. 34. cap. 8. δόρυ hasta. Δωριφόρους autem Mariandynos Heracleotæ, non οἰκέτας, servos, nominabant, ut minuerent acerbitatem nominis. Athen. lib. 6. cap. 18. p. 263.

¶ Doryphorianus inde Marcellinus format sive proprium, sive officii nomen, lib. 28 cap. 12.

DOS, dotis, notum est, Mitgifft / Morgengabe / Aussteuer / Ehesteuer. Terent. in Adelph. act. 4. extr. *Uxor sine dote veniet*, das Weib wird nichts zubringen. Tacit. de Germ. cap. 18 *Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.* Sic *Dotis dicere* Terent. Heaut. act. 5. sc. 1. v. 69. Zur Morgengabe oder Ehesteuer geloben. *Dotis dare*, id est, nomine dotis. Plaut. Cistell. act. 2. sc. 3. v. 19 *Unde tibi talenta magna viginti pater dedit dotis.* Duplex ellipsis in isto Terentii est Heaut. act. 4. sc. 7. v. 10.

Porro hæc talenta dotis apposcent duo.

Talenta dotis enim dixit, dotis caussa sive nomine danda. Apul. Apologiâ: *Pudentilla locuples fœmina trecentis millibus dotis fuit contenta: & maritum habes & multis sæpe & ingentibus dotibus spretis, inani nomine tantula dotis contentum: cæterum præter uxorem suam nihil comptantem; omnem supellectilem cunctasque divitias in concordiæ conjugii, & mutuo amore ponentem.* Quanta dos dari à Romanis solita, vide apud Lipsium ad Tacitum 2. annal. cap. ult. *Dotis tabulæ*, Ehestifftung / Morgengabe / Verschreibung / Suet. Claud. cap. 29. sub f. vide Torrentium. Plautus Pers. act. 3. sc. 1. v. 59

Dum dos sit, nullum vitium vitio vertitur.

In Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 209 *Non ego illam mihi dotem esse duco, quæ dos dicitur, sed pudicitiam & pudorem*, &c. In Asinar. act. 1. sc. 1. v. 74 *Argentum accepi, dote imperium vendidi.* Horat. lib. 3. od. 24

Dos est magna, parentium,
Virtus & metuens alterius viri
Certo fœdere castitas.

Ausonius in Septenis VII. Sapientum, in Biante?

Quæ dos matrona pulchrior? vita pudica.

Terentius verò intemeratum pudorem virginis *secundam dotem* appellat Adelph. act. 3. sc. 2. v. 47. *Dotibus de ærario elatis collocatæ* Aristidis filiæ, Corn. Nep. Aristid. cap. 3, 3. Ubi notandus mos, quo Resp. olim virorum benemeritorum filias pauperes ab indotatis nuptiis liberalitate suâ vindicavit, ut loquitur Val. Max. lib. 4. cap. 4, 1. ubi Romanis quoque hanc laudem effert. ¶ *Ingenii, animi dotes*, bona dicuntur & beneficia. Gemüths-Gaben. Ovid. lib. 2. de arte v. 112.

Ingenii dotes corporis adde bonis.

Idem & *ora dotes* dixit Metam. 5. v. 562. Et Plinius lib. 9 cap. 35 de margaritis: *Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere*, i. e. pretium, æstimatio. Nempe *dos* dicitur id, quo margaritas ornavit ac dotavit veluti natura. Similiter Vopisco in Aureliano cap. 44 Clementia *Dos prima Imperatorum* appellatur.

¶ Dotālis, dotale, quicquid in dotem confertur vel accipitur, ut: *Dotales agri* Ovid. 5. v. 209. *Dotales ædes* Plaut. Mil. act. 4. sc. 4. v. 30. *Dotalia prædia* Cic. ad Att. lib. 15. ep. 20.

¶ Dotare, begaben. Apulej. Apolog. *Trecentis millibus nummum à creditore acceptis, filiam dotabit.* ¶ 2. Aussteuren. Sueton. Vesp. cap. 14 *Vitellii hostis sui filiam splendidissime maritabit, dotabitque etiam & instruxit.*

¶ Doratus, conjux dotata, mit einer Ehesteuer versorget. Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 2. v. 62 *Dummodò morata recte veniat, dotata sit satis.* Horat. 3. oda 24. v. 19 *Dotata regit virum conjux.* Apul. in Apolog. *Virgo formosa, etsi oppido pauper, tamen abunde dotata est. Adfert quippe ad maritum novum animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum. Ipsa virginitatis commendatio jure meritoque omnibus maritis acceptissima est. Nam quodcunque aliud in dotem acceperis, potes, cum libuit, ut sis beneficio obstrictus, omnem acceperis, retribuere* &c. Superl. *dotatissima* Ovidii est lib. 11. Metam. v. 302.

¶ Indotatus, carens dote. Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 47 *indotata est.* Horat. 1. Epist. 17. v. 46 *Indotata mihi soror est.* ¶ 2. Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 55 metaphorice dixit, *Indotatam artem dote verborum locupletare & ornare*, i. e. tenuem & jejunam artem.

DRACHMA, δραχμή, primum ponderis nomen est, eine Unten / Octava unciæ pars. ¶ 2. Deinde pretii idemque fere quod denarius, sechs oder sieben Creutzer / octava aurei Rhenani pars, ein halb Ort eines Güldens / zween Batzen / octo enim Drachmæ valent fere aureo Rhenano. Terent. in And. a. 2. sc. 6. v. 10 *Vix drachmis obsonatus est decem*, er hat kaum für eine Kron eingekaufft.

¶ Didrachmum, δίδραχμον vel δίδραχμα, nummus, duas drachmas continens, ein Ort eines Thalers oder Güldens.

¶ Terradrachmum, quatuor drachmæ, ein halber Thaler / Cic. lib. 12. fam. epist. 13 *Jam ternis tetradrachmis triticum apud Dolabellam est.*

DRĂCO, δράκων, animal venenosum, serpentis nimirum genus. *Aligeri Dracones*, Val. Flac. lib. 7. v. 120. geflügelte Drachen. Ὄφις ὑπὸ μὲν φάγῃ ὄφιν, δράκων δ' γένηται, *Serpens nisi devoret serpentem, non fiet draco*, id est; Potentes non crescunt, nisi damnis aliorum, wo man nicht andere schindet und aussauget / da wird man nicht reich. vide Chiliadas. Servius super 2. Æn. v. 204 *Dracones* serpentes esse indicat templorum, Maurschlangen / vide *Serpens.* Dracones in deliciis habitos apud veteres Casaubonus ad Suetonium observat pag. 153. & habuisse se in Missia Draconem scribit Georg. Agricola de animantibus sub terra viventibus, referente Barthio ad lib. 12. Thebaid. Statii pag. 1430. De pugnâ eorum cum elephantis, & quomodo has enecent, Philo docet de incorruptibilitate mundi pag. 744. ¶ 2. Dracones etiam inter signa & vexilla militaria fuerunt, de quibus scriptores militiæ. Vegetius lib. 2. cap. 13, &c. Claudianus 4. Cons. Hon. v. 543

Vix comites alæ, vix te sustensa sequuntur
Agmina, ferventesque tument post terga dracones,

Ubi Barthium consule & Pyrrhonem. Erant enim depicti aut intexti in vexillis dracones, qui ob celeriorem cursum turgebant, vento vexillis tumentibus. Ammianus lib. 16 cap. 30 *Purpureum signum draconis summitatis hastæ longiori aptatum.* Adde mox in *Draconarius* dicenda. ¶ 3. Draco marinus piscis est littoralis, quem & *Araneum* Plin. vocat lib. 9. cap. 48. ¶ 4. Sunt & *Dracones* in vitibus palmites emeriti & multis annis durati.

¶ Caput & caudam Draconis in sidere cælesti Græci ουρίσκους vocant, hunc quidem κατακεφαλίζοντα, illum autem ἀνατειλίζοντα. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 10.

¶ Dracæna, Draco fœmina, ut *Leæna.* Servius ad illud Virgilii Eclog. 3, *Turba Leæna lupum sequitur*, &c. *Leæna*, inquit, *dictum, ut Dracæna.* Eine Drachin.

¶ Draconarius, signifer, qui vexillum portat dracone insignitum. Vegetius lib. 2. cap. 7 *Signiferi qui signa portant; quos nunc Draconarios vocant.* Modestus de Vocab. milit. *Dracones per singulas cohortes a Draconariis feruntur.* Ammianus lib. 20. cap. 9 *torquem, quo, ut draconarius utebatur, capiti Juliani imposuit.*

¶ Dra-

¶ Draconites seu Dracoritas, gemma colore translucido, nata è cerebro Draconum, vide Plin. lib. 37. cap. 12.

¶ Dracontion, Δρακόντιον, seu Dracontea, herba quæ vulgo *Arum* dicitur, Aaron oder kleine Natterwurtz / & *Serpentaria minor.* Plin. lib. 24. cap. 16.

¶ Dracunculus, proprie diminutum a Dracone. Lamprid. in Alexandro c 14 *Mater ejus pridie quam pareret, somniavit se purpureum draconculum parere.* ¶ 2. herba, quæ major, minor, & hortensis est, Natterwurtz. Plin. c. l. ¶ 3. Etiam piscis est, quem Hermolaus Græce *dracænidem* putat nominatum Athenæo lib. 7 cap. 20. p. 322.

DRĀCO: Δράκων, antiquissimus Athenienſium legislator ante Solonem, qui Draconis leges propter severitatem, exceptis iis, quæ de cæde erant constitutæ, abrogavit, quod non atramento, sed sanguine, quemadmodum de iis Demades judicavit; scriptæ viderentur, quarumque auctoritate & desidiæ damnati & qui olera surripuissent, capite plecterentur. Inter eas enim leges fuerunt, *Otii convicti interficiantur; & Omnium flagitiorum una, pœna mors; Qui olera aut molliora corticis fructus subripuerunt, ut sacrilegi & homicidæ puniantur.* Vide Gellium lib. 11. cap. ult.

DRĀMA, atis, neutrum, δρᾶμα, actio Comœdiæ vel Tragœdiæ. Ein Comödien oder Tragödien-Spiel / ubi Poetæ persona non admiscetur.

¶ Poema Dramaticum, δραματικόν, in quo personæ solæ colloquuntur, poëta ipso excluso; cujusmodi poëmata Comœdiæ, Tragœdiæ, Idyllia & Eclogæ nonnullæ.

DRANGES, de quo Virg. Æn. 11. v. 335

— — quem gloria Turni
Obliqua invidia stimulusque agitabat amarus;
Largum opum & linguâ melior; sed frigida bello Dextera.

Drausi pop. Thraciæ, vide *Trausi.*

DRĔPĂNVM, Siciliæ civitas non procul a monte Eryce trans Lilybæum. Drepani Anchises moritur apud Virg. in fine 3. Æneidos: *Hinc Drepani me portus & illætabilis ora*
Accepit, &c.

¶ Drepanitani, incolæ hujus oppidi. Cicero 6 in Verr. c. 17.

DRŎMAS, ădis, δρομάς, camelus. Livius lib. 30. cap. 40 *Falcata quadriga & camelis, quos appellant dromadas.* vide *Camelus.* ¶ 2. Nomen canis Ovid. Metam. 3. v. 217.

¶ Dromedarii, vel *Camelis dromedarii*, à cursu vel velocitate, Läuffer / oder Laufftbier. S. Hieronymus in vita Malchi sub fin. *Tantilla die egredimur ad vesperam, vidimusque camelos, quos ob nimiam velocitatem Dromedarios vocant*, &c.

¶ Drŏmŏnes, naves sunt frumentariæ à celeritate dictæ, quorum meminit Cassiodorus lib. 5. epist. 17. Verba ejus sunt: *Officia justissimus præparare nautarum, ut dromones, quos industria fabricare valuisset, manus remigum provisa susciperet.* Memorantur & sequenti epistola, & Lege 2. § 2 Cod. de off. Pr. Pr. Africæ. Isidorus Orig. lib. 19. cap. 1. *Longæ naves sunt, quas dromones vocamus.* Singularis est *Dromon*, δρόμων. Zonaras in extremo Mauricio imperatore Tom. 3. p. 64 δρόμωνι ἱππαγωγῷ μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων ἀπέδρα.

DRŪPAX, ăcis, masculi. δρύπαξ, unguentum, ad evellendos corporis pilos adhibere solitum. Unde in veteribus Glossis: δρυπακίστης, *dropacista, depilator.* Martialis lib. 3. Epigr. 74

Psilothro faciemque lavas, & dropace calvam.

Unguentum est depilatorium psilothrum, ψίλωθρον, eine Salbe davon das Haar ausfällt.

DRŬĪDAE, sive Dryidæ, arum, & Druides, um, Δρυίδαι, Δρυΐδες, Magi dicebantur & religiosi seu sacerdotes Gallorum, ab eo, quod rem divinam in lucis roborum & sub arboribus facerent, quemadmodum & Germani veteres conventus habuerunt ecclesiasticos sub quercubus. Δρῦς robur seu quercum significat. Plinius lib. 16. cap. ult. *Nihil habent Druides (ita suos appellant [Galli] magos) visco & arbore, in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius. Jam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine eâ fronde conficiunt: ut inde appellari quoque interpretatione Græca possint* Druides *videri.* Porrò de Druidibus commemorat multa Cæsar lib. 6. belli Gallici. Vid. Voss. lib. 1. de Idololatr. cap. 35. pag 264. Cæl. Rhodiginus lib. 18. cap. 21. Dalechamp. ad Plin. lib. 16. cap. 24 *Tiberii principatus Druidas Gallorum sustulit.* Lucan. lib. 1. v. 450 & sequentib. Humanis hostiis sacrificare Mercurio soliti fuerunt, quam religionis immanitatem sustulit Claudius, ut Suetonius ejus vita auctor est cap. 25. De his nonnulla Marcellus Donatus disputat ad 14 Annal. Tacit. cap. 30. Vide & Cluverium lib. 1. Antiquæ Germaniæ cap. 24. Cæterum non virorum solum hoc nomen: verum & fatidicarum fœminarum. Vopiscus in Aureliano cap. 44 *dicebat quodam tempore Aurelianum Gallicanas consuluisse Druidas.*

DRVNGVS, globus militum, turma. Vegetius lib. 3. cap. 16 *Scire autem dux debet, contra quos drungos, hoc est globos hostium, quos equites oporteat poni.* Vopiscus in Probo cap. 19 *Omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit.* Adde hic Salmas. & Casaubonum: ad Vegetium autem Stewechium.

¶ Drungarii, præfecti & ductores drungorum, apud Leonem. de Bell. apparatu. Vid. Stewech. in c. l. Vegetii.

DRVPAE, baccæ sunt oleaginæ nondum edules; unzeitige und junge Oliven. ¶ 2. Baccæ lauri, auctore Hermolao in Plin. lib. 15. cap. 1. ¶ 3. Alii tamen *drupas* olivarum baccas ad maturitatem properantes vocant, wolzeitige Oliven. Græci δρυπεπεῖς olivas primum nigrescentes vocant.

DRŪSVS, Δροῦσος, Romanus genere & eloquentia nobilis, Ciceronis avus. ¶ 2. Alius Drusus Ciceronis sodalis fuit, cujus meminit ipse lib. 3. de N. D. Ædilis is fuit Romæ, Tribunus item plebis, & in Asia Quæstor. ¶ 3. Fuit & ante eum M. Livius Drusus, cognomento Salinator. Virgil. 6. Æneidos v. 824

Quin Decios Drusosque procul, &c.

¶ 4 Fuit & hoc nomine Liviæ Augustæ filius, qui in Germania, quam magnam partem devicerat, & inde cognomen Germanici acceperat, periit, de cujus morte exstat Ovidii, vel potius Pedonis Albinovani consolatio ad Liviam. Drusi porro istius odendi lauditricem vide apud Horat. lib. 4. carm. ode 4. Ejus Elogium & Seneca dedit Consolat. ad Marciam cap. 3.

DRŸĂDES, silvarum Deæ vel nymphæ, ἀπὸ τῆ δρυὸς dictæ. Calpurnius Eclog. 2. v. 14

Adfuerunt sicca Dryades pede, Najades udo.

¶ Hamādryădes nymphæ, quæ cum arboribus nasci & occidere creditæ. Qualis illa, quam Erisichton arborem incidens simul occidit apud Ovid. lib. 8. Metam. v. 758 &c. Servius ad illud Eclog. 10. *Jam neque Hamadryades* &c. Wald- oder Baum-Nymphen.

DRŸŎPES, Δρύοπες, populi circa Parnassum Servio sunt in illud Virgilii 4. Æneidos v. 146

Cretesque Dryopesque fremunt pictique Agathyrsi.

DRYOPHŎNON, herba, Plinio lib. 26. cap. 9.

DRYOPHYTES, seu dryophitus, δρυόφυτος, vel δρυοφύτης βάτραχος, rana per arbores incedens, vel δρυοπὶς, quasi volatus per arbores, *Calamita* Plinio etiam lib. 32. c. 7. in quo loco tamen *Diopetes* etiam in exemplaribus correctioribus legitur, id est, rana ex imbre proveniens, ein Regenfröschlin. Græci enim Διοπτὶς, dicunt, quicquid ex aere delapsum, & tanquam a Jove demissum est.

DRYOPTĔRIS, idis, filix est illa, quæ in quercubus nascitur, & circa quercuum caudices, Matthiol. Waldfahren an den Eichenbäumen / Baumfahren.

DŬBIVS, dubium, incertum, anceps, zweiffelhafftig / ungewiß / gefährlich. Ter. And. a. 1. sc. 2. *non dubium est, quin uxorem nolit filius.* Cicero lib. 3. de Orat. cap. 8 *Non dubium est, quin si hoc animadverterit, possit notare.* Terentius Phorm. a. 5. sc. 2. v. 9 *Etiamne id dubium est?* Trägstu noch Zweifel dran? Manilius pariter lib. 4. v. 884

An dubium est habitare Deum sub pectore nostro?

Cicero 11 ad Att. ep. 6 *De Pompeji exitu mihi dubium nunquam fuit.* Ejusdem, *sine dubio*, 2. fam. ep. 2. &c. Suetonii Ner. cap. 3 *procul dubio*, ohne Zweiffel / ungezweiffelt. *In dubio esse*, im Zweiffel stehen. *Anima nostra in dubio est*, Sallust. Catil. c. 52. id est, vita nostra in ancipiti periculo est. *In dubium venire*, est, in discrimen venire, Ter. Adelph. 2. sc. 2, 35. & pro *dubitari*, Liv. lib. 3. cap. 13. *Res in dubium vocatur* Cic. 2. de Orat. cap. 34. in Gefahr kommen. *Cœna dubia* pro suspectâ veneni nomine, ut Erasmus indicat, Horat. 2 Satyr. 2. v. 77

— — vides ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia.

Sed rectius pro laute instructa Acron accipit. Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. v. 28 *Cœna dubia apponitur.* GETA. *quid istuc verbi est?* PHORM. *ubi tu dubites, quid sumas potissimum. Argentum dubium*, id est, pecunia de cujus pondere & bonitate dubitatur. *Res dubiæ*, id est, adversæ & cum periculis conjunctæ, Gefahr und Noth: Plaut. in Epidic. a. 1. sc. 2. v. 10 *Is amicus est, qui in re dubia juvat, ubi re opus est.* Tacitus lib. 12. c. 5 *Conjux prosperis dubiisque socia*, id est periculis. Statius 3. Theb. v. 6 *Pessimus in dubiis augur timor*, i. e. male consulit. *Dubius dies* quis dicatur vide supra in *Dies.* Similiter *Dubia sidera* appellantur, quæ adventante luce malignè apparent, Juven. Sat. 5. v. 22. Sermo enim est de matutino crepusculo. His *certa* opponuntur. Horat. 2. Od. 16 *neque certa fulgent*
Sidera nautis.

Claudian. de 4. Cons. Honor. v. 184

Stella die dubitanda nihil;

id est, clare videnda, de qua nihil dubitare oculi possint.

¶ Dubiosus, a, um. Gell. lib. 5. cap. 10. *Tum judices dubiosum hoc inexplicabileque esse rati.*

¶ Dubie, adv. Zweiffelhafftig. Cic. 1. de Divin. cap. 55 *signum dubie datum.* Livius *haud dubie*, ohne Zweiffel / innumeris locis posuit.

¶ Dubietas, dubitatio, apud scriptores ævi posterioris. Eutropius lib. 6. cap. 16. n. 2 *sine dubietate:* Ammianus Marcellinus lib. 20. cap. 6 *absentia magistri equitum faciente dubietatem:* & alios horum æquales.

¶ Dŭbĭto, dubitare, dubium esse, zweiffeln / ungewiß seyn. Terent.

Terent. Andr. 2. sc. 4, 2. *Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.* Cic. Capitoni, sub ult. ad Attic. *Non dubito, quin mirere, quid tecum de eadem re sæpius agam.* In Verr. *Dubitare utrum sit utilius.* Nota: Ciceronem verbo *Non dubitare* particulam *quin* subjicere, pro quâ Corn. Nepos infinitivum substituit. Ut in Præfat. *Non dubito fore plerosque Attice* &c. Ubi vide Lambinum. Singularis & notabilis syntaxis est, cum post *Dubitandi* verba, sine *Non*, sed interrogative posita (ut æquiparentur negationi) *Quin* subjicitur. v. g. Cic. pro Lege Man. cap. 15. pr. *Et quisnam dubitabit, quin huic tantum bellum hoc transmittendum sit?* Pro Rosc. Am. c. 37 *Num ergo dubium est, quin ii obtulerint hanc prædam Chrysogono?* Aliàs si negativa oratio non fuit, nec interrogativa, *An*, *Num*, *Utrum*, vel Infinitivus sequitur. ¶ 2. Idem est ac vereri; non audere. Is enim est elegans hujus verbi usus. Plaut. Epidic. act. 2. sc. 2. v. 75 *Quid istud dubitas dicere?* hoc est, quid times, quid vereris? *Non dubitat mandare Lentulum* vinclis. Cic. Catil. 4. cap. 5. hat kein Bedencken. ¶ 3. Renuere, sich weigern. Ovid. 2. Met. 461 *Dubitanti vestis ademta est.*

¶ Dubitatio. Zweifel / Zweifelung. *In ea causa dubitatio nulla est*, Cic. pro Cluent. c. 7. in der Sache ist nichts streitig oder zweiffelhafftiges. *In dubitationem adducere*, in Zweiffel setzen / Idem lib. 3. fam. ep. 5. *Dubitationem afferre* Idem lib. 1. offic. c. 41. *Tollere omnem dubitationem alicui* Idem lib. 12. ad Att. ep. 6. allen Zweiffel einem benehmen. *Scrupulus injectus & dubitatio*, pro Cluent. c. 28.

¶ Dubitator, ein Zweifeler. Tertullian. adv. Hæretic. c. 33 *negatores & dubitatores resurrectionis.*

¶ Dubitanter, adv. mit Zweiffel und Bedencken. Asinius ad Cic. lib. 10. Famil. epist. 31 *Plane pericula non dubitanter adii*, ohne alle Furcht und Bedencken. Cic. 2. de Invent. cap. 3 *sine ulla affirmatione dubitanter unumquodque dicemus.*

¶ Dubitabilis, zweifelig. Ovid. lib. 1. Metam. v. 223

— — nec erit dubitabile verum.

Prudentius active, *Dubitavi*. v. 580

Credentes nam Christus amat: dubitabile pectus,
Sub titubante fide, refugo contemnit honore.

Composita.

¶ Addŭbitare, aliquantulum dubitare. Cic. in Orat. c. 40: *Addubito, quid potius aut quomodo dicam*, ich zweiffle zum Theil. Idem lib. 7. fam. ep. 32. pr. *Primum addubitabi, num* &c.

¶ Addubitatio. ut dubitatio. Nizolius ex Cic. 3. offic. cap. 4 producit: *Quid est, quod nonnunquam addubitationem afferre soleat?* Atque ita nonnulli libri, sed castigatiores Lambini & Gruteri, *dubitationem* exhibent.

¶ Indŭbitare, pro dubitare, Stat. lib. 3. Silv. extrem. *tuis moribus indubito.*

¶ Sed *Indubitatum* certum dicimus, gewiß und ungezweiffelt: ut *Indubitata spes* Plin. lib. 31. c. 3. *Indubitata cubilia* Stat. Achill. 2. v. 73. Pro quo

¶ Indubius Tacitus dixit lib. 14. c. 45. & Quintilianus lib. 5. c. 13.

¶ Indubitate, adv. Liv. lib. 33. c. 11. extr. *quæ indubitate Lysimachi erant.* Superl. *indubitatissime* Orosii est lib. 3. extr.

¶ Indubitanter, idem. ungezweiffelt. Plinii exemplum, quod vulgo dant ex lib. 18. c. 11, est falsum, legendumque *indubitata.* Sed tamen Augustinus de vera religione c. 46. pr. *indubitanter invisum est.*

¶ Indubitandus. Idem Augustin. epist. 19. c. 2 *ut veritas indubitanda persistat.*

¶ Indubitabilis. unzweiffelich / gewiß. Statius 11. Theb. v. 64 *signum indubitabile.* Quintil. lib. 4. c. 1. *Indubitabile genus causæ*: & Declamat. 9. sub fin. *indubitabile sæculi decus.* Arnobius lib. 7. p. 241 *indubitabili assevenatione juramus.*

¶ Indubitabiliter. ungezweiffelt. Arnob. lib. 5. p. 183 *cuncta indubitabiliter notum est.*

¶ Subdubitare, nonnihil dubitare, etlicher massen in Zweiffel stehen. Cic. ad Attic. lib. 14. ep. 15 *Jam dico meum, antea, crede mihi, subdubitabam*, zuvor zweiffelte ich etwas dran.

Dŭcenti, cum derivatis, vide *Centum.*

DŪCO, ducere, differt à *trahere*: ducuntur etiam volentes, führen / bringen. *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt*, Senec. epist. 107. Et Terent. in Andr. a. 4. sc. 6. extr. *Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.* In Eunuch. a. 4. sc. 6. v. 30 *In jus ducere*, für Gerichte laden / klagen. In Phorm. a. 1. sc. 2, 36 *in ludum ducere & reducere*, in die Schul führen. *Maximas copias ducit ad Trojam* Cic. 1. Tusc. cap. 41. *Ducere agmen* Plin. lib. 10. cap. 44, den Hauffen führen. *Exercitum ducere*, Cæs. 1. Gall. cap. 11. eine Armee führen. *Initium ducere* ex quo, seinen Anfang / Ursprung haben / Cic. 2. Agr. cap. 7 *initium rerum ac legum suarum hinc duxit. Ducere rationem*, die Rechnung machen / bedencken. *Ducere rationem officii* Cicer. pro Quinct. c. 16. *Spiritum, vitam ducere*, vivere, Cicer. pro Leg Man. cap. 12. ¶ 2. Auferre, sive accipere notat. Ut *præmia ducere* apud Ovid. 10. Metam. 680; *duxit sua præmia victor.* ¶ 3. Lucanus lib. 10. v. 124

Cocta diu virus non uno duxit aheno.

Duxit, id est, hausit. Nam & *ducere* pro haurire, bibere sumitur. Horat. lib. 1. od. 17

Hic innocentis potula Lesbii
Duces sub umbra. Juvenal. Sat. 15. v. 52
De Corcyræa temetum duxerat urna.

Similiter & vŏ trahere utebantur. Vide & infra *educere.* ¶ 4. Est in carcerem ducere, Liv. infinitis locis. Tibull. lib. 2. El. 3. extrema:

Ducite: ad imperium domina sulcabimus agros:
Non ego me vinclis verberibusque nego.

item ad supplicium. Sueton. Calig. cap. 27 *A calvo ad calvum duci imperabit.* Plin. lib. 10. epist. 97 *perseverantes duci jussi.* & aliquoties Seneca lib. 1. de Ira cap. 16 de Cn. Pisone. Etiam Lactantius de Mort. pers. c. 40 *innocentes duci jubentur.* ¶ 5. Integre, *ad supplicium ducere*, Suetonius usus est Tiber. c. 57. & Cic. Catilin. 1. princ. ¶ 6. Sed & quum in actione mancipium addictum esset, dicebat DVCAS LICET. Cic. de Orat. lib. 2. c. 63 *Quanti addictus? mille nummûm: nihil addo* DVCAS LICET. Quò respexit & Seneca in Ludo de morte Claudii: *Ad summum tria verba Silo dicat & servum me ducat.* ¶ 7. Ducere, uxorem ducere, & proprie de viris dicitur, ut nubere de mulieribus. Claudian. lib. 1. in Eutrop. v. 223

— — — nubat ducatve licebit
Nunquam mater erit, nunquam pater.

¶ 8. Ducere, umführen / mit der Nasen umführen. *Phædrum dictis ducere* Ter. Phorm. 3. sc. 2, 15. & *dictis suis quem ducere*, in Andr. act. 4. sc. 1, 20. *Duci falso gaudio*, ibid. a. 1. sc. 2, 9. Propert. lib. 3. El. 23. *Mentiri nollem, promissis ducere amantem.* id est, circumducere. Plaut. Capriv. act. 4. sc. 3. v. 6 *Hic ille est senex ductus, cui verba data sunt.* Alibi *ductare quem* dixit. ¶ 9. *Duci gloriâ*, est *gloriam spectare*, auff Ehr und Ruhm sehen / Ehr und Ruhms willen was thun. Cicer. pro Arch. cap. 11. *Turbinis omnes laudis studio; & optimus quisque maxime gloria ducitur.* Item *duci mercede, præmio, quæstu & lucro, odio*, &c. ¶ 10. *Ducere bellum* est protrahere, den Krieg in die Länge erstrecken. Cicero lib. 7. epist. fam. 3 *suadere institui, ut bellum duceret.* Nepos Alcib. c. 8. n. 1. *in eo occupatus, ut bellum quam diutissime duceret.* Cæs. 1. Civ. c. 61 *Ducere bellum in hiemem.* Quo pertinet *diem ex die ducere*, verzögern / Auffschub suchen. Cæsar 1. Gall. 16 *Diem ex die ducere Ædui, conferri, comportari, adesse dicere. Ubi se diutius duci Cæsar intellexit*, &c. ¶ 11. Ducere pro existimare, habere. Cicer. de finib. lib. 3. cap. 3 *Nihil ducere in bonis præter virtutem*, für Güter und Schätze achten. Corn. Nepos Ages. cap. 3. extr. *Ut opinione omnium victor duceretur.* Aliquando *animo* additur. Virg. 6. v. 690

Sic equidem ducebam animo, &c.

Et *Laudi ducere*, für Tugend rechnen / wol sprechen. Terent. in Prolog. Adelph. *Vos eritis judices, laudine, an vitio duci factum oporteat.* ¶ 12. *Ducere ex ære*, ein Ertz bilden oder conterfeyen. *Alexandri effigiem solus Polycletus ære duceret*, Apul. 1. Florid. *Ducere de marmore vultus*, Virgil. 6. Æneid. v. 848. ¶ 13. *Ducere verbo pugnum*, eine Maulschelle geben. Paullus JCtus Lege 4. de injuriis & famos. libell. ¶ 14. *Ducere lanam*, est facere linam, vel potius nere, Ovid. 4. Metam. v. 33. hecheln oder spinnen. Unde tralatio: *versus, carmen ducere*, Ovid. 5. Trist. El. 12, 63. quanquam versus suspectus est non nimis Heinsio. Et *ducere aliquid* pro, carmine dicere, celebrare. Propert. lib. 2. El. 7. pr. *Dum tibi Cadmea ducuntur Pontice Thebæ.* Claudian. Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 648

O mihi si liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis! si te jam ducere patrem!

Sed Heinsius hîc *dicere.* ¶ 15. *Ducere se aliquo*, id est, conferre. Plaut. Amphitr. act. 4. sc. 3. v. 8 *Ad regem rectà me ducam.* Ex quo formatur lectio loci Aulul. act. 4. sc. 8. v. 7

Ubi ille abiit, ego me deorsum duco ab arbore.

Non enim audiendus Schoppius est, qui ibi pro *Duco*, *duo*, id est, *Do* legit. *Duco*, id est, demitto me sensim, descendo, Ich mache mich herab. ¶ 16. *Ducere aliquem in errorem* est falsa opinione deludere. Nep. 23. cap. 10. n. 3.

¶ Ductus, ûs, ui, nomen, significat deductionem, das Führen oder Leiten / Ableiten / ut: *Aquæ, aquarum ductus*, id est, derivatio, Wassergang / Cic. 2. Off. c. 4. *Literarum ductus*, sunt formæ & tractus literarum, Plin. 8. cap. 3. die Züge der Buchstaben. *Ductu suo vel alterius aliquid facere, instituere*, Cicer. Aruspic. R. cap. 2. auff seines oder eines andern Rath und Anleiten. Cic. lib. 3. fam. ep. 11 *Omnes vires cibitatis se ad Pompeji ductum applicaverunt.* Pro Lege Man. cap. 21 *Pompejus rem optime ductu suo gessit.* Nam & de officio ducis bellici usurpatur, ut tamen discrimen sit inter *ductu suo* rem gerere, & *auspicio suo.* Vide supra in *Auspicium.*

¶ Ductio, idem. Vitruvius lib. 10. cap. 19 *Ductio, reductio remorum.* Idem lib. 1. cap. 1 *aquarum ductiones*, Wasserleitung. Idem lib. 8 cap. 7 *Non poterunt avertere* [aquas] *cum habeant a capitibus proprias ductiones.* Et Cels. lib. 4. cap. 27. extr. *alvi ductione uti*, Laxativ brauchen.

¶ Ductor, dux. Virg. 2. Æn. v. 14. *Ductores Danaûm.* Et Statius extremo lib. 3 Silvar. *ductor aquarum Tibru.*

¶ Ductrix. fœm. Lege 1 § 12 Dig. de exercit. action. *Vectorum ductrices* naves explicantur *in Campo.*

¶ Dux,

¶ Dux, Ducatus &c. vide post Composita verbi *Duco*.

¶ Ductilis, ductile, *ex ductile*, Plin. lib. 34. cap. 8 sub fin. id est, quod potest duci, & extendi. *Ductile flumen*, id est Aquæductus, Martial. lib. 12. epigr. 31.

¶ *ferrum ductitium* Quintil. lib. 6.

¶ Ductim, adv. nach dem Zug gemächsam. Columella libr. 4. c. 15 *Major pars operis in vineam ductim potius, quam cæsim facienda.*

¶ Ducto, ductare, freq. sæpius ducere, huc illuc ducere. Plaut. Capt. a. 3. sc. 4, 109 *Dolis aliquem ductare*, mit Räncken umführen. Terent. Phorm. act. 3. sc. 2. v. 15 *Ductare amicam*, sich mit einer Liebsten schleppen. In Adelph. a. 4. sc. 7. v. 34 *Tu inter cæteros ductans saltabis*, du wirst mit ihnen am Reihen gehen. *Ductare exercitum*, Sallustius Catil. cap. 11. & Jug. cap. 38, quod postea καινόφατον visum, notante Quintiliano lib. 8. cap. 3.

¶ *Ductarius funis*, Zug-Seil / das im Globen geht / apud Quintilian. lib. 10. cap. 4. & 5.

¶ Ductitare, novum ex frequentativo frequentativum. Plautus Rud. 2. sc. 6. v. 26 *Venales illic ductitabit.*

Composita.

¶ Abducere, abführen / hinwegführen. Terent. Eun. 3. sc. 1. v. 17 *Tum me sibi convivam abducebat solum*, er führte mich von den andern ab und muste sein Gast seyn. *Vi seu per vim abducere*, mit Gewalt entführen. Donatus ad Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. *Ducimus volentes: sed abducimus invitos.* Sic, *Abducere in servitutem* Cæs. 1. Gall. cap. 11. *Abducere animum à cogitationibus*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 17. abhalten. *Abducere à studio*, Idem libr. 4. epist. 4. Et ad Quint. fratr. libr. 3. epist. 5 ait: *Abduco equidem me ab omni Rep. cum dedoque literis.*

¶ Abductus, a, um, ut *abducti montes*, id est remoti, Val. Flacc. libr. 4. v. 677.

¶ Adducere, zuführen / bringen. *Coram adducere* Terent. Andr. 5. sc. 3, 29. *Ante oculos adducere* Heaut. a. 5. sc. 4. v. 18. & Eun. 4. sc. 7, 14. unter Augen stellen / für Gesicht bringen. *Adducere aliquem in suam sententiam*, est persuadere, Liv. lib. 36. cap. 11. *In eum locum res adducta est* Cicer. lib. 5. fam. epist. 21 es ist dahin gebracht / gerathen. *Adduci in periculum*, vel etiam *discrimen extremum*, in die eusserste und höchste Noth und Gefahr gesetzt / pro Dom. cap. 29. & libr. 12. ep. 6. Et *in summas angustias adduci*, Idem pro Quintio cap. 5. *Adducere vultum*, vide *Vultus*. In quo *adducere* est contrahere. Unde *adductius regnare*, severius, strictiusque est Corn. Tacito de German. cap. 43. & 3. Histor. cap. 7. n. 2. Quanquam hæc formula melius ex re equestri petita existimatur. Nam *adducere equum* est cohibere adductis frenis, cui contrarium *admittere equum*. Illud *habenas adducere* Cicero dixit in Lælio cap. 13. ¶ Adduci re aliqua, *benevolentiâ alicujus, commendatione, precibus, oratione, officio, metu, injuriâ*, pro moveri seu impelli, verursacht und bewogen werden / Ciceroni & Cæsari locutiones sunt frequentatæ. e. g. Cicer. lib. 13. fam. epist. 54 *quæ tu adductus meâ commendatione fecisti.* Cæs. 1. Bell. Gall. cap. 3 *Hac oratione adducti*, &c. ¶ *Adducere arcum*, den Bogen auffziehen / spannen / Virg. Æn. 5. v. 507.

¶ Adductus, adject. Plin. lib. 1. Epist. 16 *In concionibus hic tamen, quæ in orationibus hic est: pressior tamen, & circumscriptior, & adductior.* Capitolin. in Lucio Vero cap. 10 *fronte in supercilia adductiore.*

¶ Adductus, Tacit. locis modo indicatis in *Adducere.*

¶ Superadducere vide post *Superducere.*

¶ Circumducere, umher führen / herum führen. *Circumducere per dolos* Plaut. dixit in Pseud. act. 1. sc. 5. v. 115. & proprie *Victorem circumducere exercitum*, Livius lib. 8. cap. 13.

¶ Circumductio, ut, *circumductio sphæræ*, Hygin. Astron. lib. 1. cap. 2. & 3. id est peripheria. Vitruvio lib. 8. cap. ult. *circumductiones aquæ* sunt, cum oblique ad latera montis ducitur.

¶ 2. In oratione *circumductio*, est amplificatio & copia, oppositumque *paucioribus verbis* à Quintiliano lib. 9. cap. 4. ¶ 3. Fraudatio. Plautus in Captiv. extrem. sive Grege: *Nec pueri suppositio, nec argenti circumductio.*

¶ Conducere, cogere, zusammen bringen. *Conducere in unum locum*, Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 13. extr. Et Tacit. 4. Histor. cap. 71 *Dum dispersas suorum copias conducunt.*

¶ Aliud est *Conducere domum*, Cicer. pro Cœlio cap. 7. Sic & *hortum, navem*, mieten / um ein Geld annehmen / eine Zeitlang zu gebrauchen. *Conducere aliquem ad eadem faciendam*, dergleichen. Prov. Cons. cap. 4. Meuchelmörder mit Geld kauffen. *Conducere exercitus, milites*, Volck werben. *Conductus exercitus, ducere exercitum, militem*, Nepos Iphicrate 2, 4. al. *conductitius.* Et, *Conducta opera*, Cic. pro Sext. cap. 17. Ab hac notione sunt

¶ Conductor, der Geld nimmt / etwas zu verfertigen und zu bestellen / in quâ significatione ipsum etiam verbum nonnunquam usurpatur, ut: *Esse conductorem alicujus operis*, Cic. 3. ad Q. fratr.

¶ Conductio, Miethung. Livius lib. 43. cap. 16.

¶ Conductitius. *Conductitius exercitus*, Nepos Iphicr. c. 2. geworben. *Conductitia opera*, Varr. 1. de R. R. cap. 17. *Nec domum quidem habuit conductitiam*, Porcius in Vita Terent. ad Suetom. Et Plautus Epidic. a. 2. sc. 3. v. 8 *fidicina conductitia.*

¶ Conducit, Conducere, convenire est, expedire; nütz und zuträglich seyn. *Conducit hoc tuæ laudi*, Cicer. lib. 13. fam. epist. 48 das dienet zu deinem Lobe. *Scripsi ad te quæ ad salutem tuam conducere arbitratus sum*, lib. 4. fam. epist. 7. *Quod in rem conducit tuam* Plaut. Captiv. a. 2. sc. 2. v. 26. &, *Ea maxime conducunt, quæ sunt rectissima*, Cic. lib. 5. ep. 19. Hujus significationis sunt

¶ Conducibile, dienstlich / zuträglich. *Consilium conducibile*, Plaut. Epidic. 2. sc. 2. *Sententia conducibilis* Apul. lib. 7. pag. 192. Sidonius lib. 6. ep. 1 *illud mihi conducibilius est.*

¶ Conducenter. Gell. lib. 16. cap. 12 *Commode hæc sane omnia & conducenter.*

¶ Dēducere, abführen / de loco ad locum alium ducere. Nepos Catone: *Ex Africa decedens Q. Ennium deduxerat.* Idem Attico cap. 4 *Quibus rebus factum est, ut Sylla nusquam eum ab se dimitteret, cuperetque secum deducere.* Sic *exercitus deduci* dicuntur, wenn sie abgeführet werden. Plaut. Amphitr. Act. 1. sc. 1. v. 59

- - - - - proinde ubi
Propere de finibus suis exercitus deducerent.

Ita sæpius Cæsar. Nepos Miltiade: *Copias in campum Marathonem deduxerat.* Et, *Domum aliquem deducere*, einem das Geleit geben / begleiten / non *conducere*, quo indocti in eâ significatione utuntur. Livius lib. 23. cap. 23. extr. *Frequentes eum domum deduxerunt.* Sic, *Uxorem domum deducere*, heimführen / Heimfahrt halten / Terent. Hec. 1. sc. 2. v. 60. ¶ Est & lenonum verbum, pro quo *perducere* alii dixerunt: quod idem est ac conciliare, quemadmodum & Suetonius illum locum Ciceronis, *certia deducta est*, interpretatur. Vide eum in Cæsare cap. 50. & ibi Torrentium: quamquam in alium sensum interpretetur Casaubonus. ¶ *Deduci* etiam *naves & classes* dicuntur, quando cursui atque itineri accinguntur: cui contrarium *subducere.* Virgil. 3. Æneid. v. 69 *- - - vocat auster in altum:*
Deducunt socii naves & littora complent.
Suetonius Cæsare cap. 4 *Expositus in litore, non distulit; quin è vestigio classe deducta persequeretur abeuntes.* Vide infra *Subducere.* Sed *cibum deducere* est subducere, vel subtrahere, entziehen / das Futter etwas höher hencken / Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 23. Horat. lib. 1. Epist. 2, 48

Ægroto domini deducit corpore febres.

Abtreiben / vertreiben. *Deducere aliquid vel partem de summâ sorte*, abziehen / zurück halten. Cicer. libr. 1. Offic. cap. 18 *ut boni rationatores officiorum esse possimus, & addendo, deducendoque videre, quæ reliqui summa fiat.*

¶ Deductus, a, um. *Deductum carmen*, Virgil. Eclog. 6 humile dixit, auctoribus Servio & Macrobio, sumta Metaphora à lana, quæ in tenuitatem diducitur. Sic *nasum deductiorem* Suetonius pro tenuiore dixit August. c. 79. ubi vide Casaub.

¶ Deductio, Ablettung / ut: *Deductio aquæ* Cicer. 1. Divin. cap. 44. *Deductio verborum a fonte*, Idem Topic. cap. 8.

¶ Deductio etiam ratiociniorum vocabulum est, Abzug / Abgang. Seneca de Beneficiis lib. 2. cap. 4 *Hæc itaque cura habebo, si grate æstimavi, quæ præstabo, voles ut beneficia tua illibata, integra ad eos, quibus promissa sunt, perveniant, sine ullâ quod ajunt deductione.* Vide ibi Lipsium. Eadem formula usus est Epist. 58. pag. 384.

¶ Deductus, ûs, idem. Apulejus lib. 1. de Asin. p. 109 [Pric. p. 12] *Capite laqueum induo. Sed dum pede altero fulcimentum, quo sustinebar, repello, ut pondere deducto restis ad ingluvium adstricta spiritus officia discluderet; repente putre alioquin & vetus fanum distrumpitur.*

¶ Deductor, qui deducit, e. g. domum, in clientum officiis erat. Quintus Cicero de Petit. Cons. cap. 9 *Deductorum officium maxime quam salutatorum.*

¶ Deductorium. Pallad. lib. 12. cap. 6. sect. de Castanea: *Locus deductoria liquoris accipiat, ne humor insidens limo, germen extinguat.* Wasserfurch / Graben / dadurch das Wasser vom Feld abgeleitet wird.

¶ Dedux quære in *Dux*, post Composita Verbi *Duco.*

¶ Dīdūcere, dirimere, von einander führen / ziehen / theilen / aus einander thun / contrarium est verbo *contrahere* vel *comprimere*, ut: *Manus diducta*, id est, *explicata*, eine ausgebreitete flache Hand. Horat. in art. v. 325

Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere;

Theilen. Sic, *Diducere in contrarias partes*, von einander setzen / stellen. Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 7 *Injurias inimicorum in se commemorat, à quibus diductum & depravatum Pompejum queritur.* *Diductum*, id est, alienatum, distractum ab amicitiâ. *Diductum matrimonium* Suetonius dixit Othone cap. 3.

¶ Edūcere, emittere, ausführen / ausziehen. *Exercitum in expeditionem educere*, Cic. 1. Divin. cap. 33. zum Kriegszug ausführen. *E custodia educere*, 1. Tusc. cap. 29. auslassen. *Gladium*

dium è vagina, Cic. de Invent. 2. cap. 4. *Copiæ ex urbe*; Nepos Miltiade cap. 5. ¶ 2. Interdum idem est quod educare, Terentio maxime: ut in Eunucho act. 1. sc. 2. v. 76 *Eduxit mater pro sua*, Sie hat sie erzogen/ als wäre sie ihr leiblich Kind. In Adelph. 1. sc. 1. v. 23 *Eduxi à parvulo.* In Andr. act. 5. sc. 4. v. 8 *libere educti adolescentuli.* Cic. de Orat. lib. 2. cap. 28 *Procreare & educere* conjunxit. Livius lib. 1. cap. 39 *Puerum à parvo eductum.* Et lib. 21. cap. 43 *Me in prætorio patris prope natum, certe eductum* Hannibalem putat. Juvenal. Sat. 10. v. 236

Quos genuit, quos eduxit.

¶ 3. Ebibere. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 273 *Cadus erat vini: inde implevi hirneam. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.*

¶ Eductio, Ausführung. Cato apud Festum in *Properam* ita: *Tertia e castris eductio celeris properaque est.*

¶ Indūcere, introducere, ut: *Inducere novum morem judiciorum in Remp.* eine neue Gewohnheit der Gerichte einführen/ Cicer. pro R. Posth. cap. 4. *Rem perniciosissimam in civitatem inducere, seditionem atque discordiam*, in offic. 1. cap. 25. *Multos induxit in peccatum pecuniæ spes*, Hoffnung zum Gelde hat gar viel Leute in Sünden gebracht/ ad Herenn. lib. 2. cap. 19. ¶ 2. *Inducî* sæpe idem est quod *Adduci, impelli*, verursacht werden. Sic Cic. pro Quintio cap. 3 *Inductus consuetudine ac familiaritate Quintius fecit, ut* &c. Idem pro Plancio cap. 42 *falsa spe inductus pollicebar.* ¶ 3. Significat & *Decipere*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 40 *Homines honestissimos induxit*, id est, decepit; quod Germani dicunt, über den Tölpel werffen. Tibull. lib. 1. eleg. 6. pr. *Semper, ut inducar, blandos offers mihi vultus.*

¶ 4. *Inducere in animum*, & *Animum inducere*, thun fürsetzen/ in den Sinn nehmen/ nota locutio, & *Terentio* & *Ciceroni* frequentissima. Construitur cum *ut*, aut Modo infinito. Cicer. pro Rosc. Am. cap. 19 *Quibus incensus parens potuit animum inducere, ut naturam ipsam vinceret?* Lib. 2. de Divin. cap. 20 *Tu animum induces, causam istam defendere?* Etiam cum *Quominùs.* Plin. lib. 9. epist. 13 *Non sustinui animum inducere, quominus illi indicarem.* Terent. Andr. act. 5. sc. 1. v. 24 *Quo pacto id ferre induceres.* ¶ 5. Est & militare verbum *inducere.* Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 88

Illicò equites jubet dextera ducere.

Anführen. ¶ 6. Est & judiciorum verbum. Namque & *testes* & *accusati*, & *cognitiones*, &c. *inducî* dicuntur. Exempla habes apud Suetonium Claudio cap. 39, Domit. cap. 11, Plin. lib. 5. Epist. 4. & 20. & lib. 6. Epist. 30. ¶ 7. Item picturarum. Horat. in arte pr. *Humano capiti cervicem pictor equinam*

Jungere si velit, & varias inducere plumas.

Sic *colores inducere.* ¶ 8. Item Medicinæ: de quo Barthius lib. 37 Adversar. cap. 6. ¶ 9. Item tectorii operis: *parietem inducere*, Vitruv. lib. 7. cap. 3. & *tectorium inducere in parietem*, tünchen. Plin. lib. 36. cap. 23. ¶ 10. Inducere & *delere* est. *Nomen inducere*, Cic. 4. ad Attic. epist. ult. ausstreichen. *Inducto priore decreto*, Suet. Cæs. cap. 16. id est abolito & abrogato. ¶ 11. *Inducî* & fabulæ & operæ ludicræ dicuntur. auffführen. Suet. Claud. cap. 34 *Induxit & unum ex Nomenclatoribus suis, sicut erat, togatum*, &c. Et cap. 45 *Inducti per simulationem Comœdi.* In Nerone cap. 11 *Inducta est & Afranii togata.* Plin. Panegyr. Traj. cap. 34 *At tu Cæsar, quam pulchrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti? Vidimus delatorum agmen inductum*, &c. ¶ 12. Inducere pro *Inducere.* Sueton. Aug. cap. 92 *Si mane sibi calceus perperam, aut sinister pro dextero induceretur.* Plin. lib. 2. cap. 7 *calceus præposterè inductus*, i. e. dexter pro sinistro.

¶ Inductio, Einführung/ Einsetzung. Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 60 *Aquarum inductionibus terris fœcunditatem damus.* Et Vitruvius præfat. lib. 10, *velorum inductiones.* ¶ Introductio. *Personarum ficta inductio*, lib. 3. de Oratore cap. 53. *Inductio erroris*, ibidem. ¶ *Animi inductio*, propensio, inclinatio, lib. 1. fam. epist. 8. ¶ Genus argumenti, Logicis notum, de quo etiam Cicero lib. 1. de Invent. cap. 31. Sic etiam Arnobius lib. 2. p. 49 *concludere acutissime syllogismos, ordinare sequaciter inductiones*, &c. ¶ Denique incrustatio est & tectorii appositio. Pallad. lib. 1. cap. 15 *tribus inductionibus*, dreymahl überweisset.

¶ Inductor. Gloss. Vet. *Inductor*, εἰσαγωγεύς.

¶ Inductrix Apuleji est Florid. extrem. *prædæ, quam ore gestabat, inductricem* [corvus vulpem] *compotivit.* Inductricem, quæ induxerat, impulerat corvum ad grocciendum.

¶ Inductitius. Cyrill. Gloss. *Inductitium*, εἰσάκτους.

¶ Superinduco vide post *Superduco.*

¶ Interductus, nomen, significat distinctionem. Cic. in Oratore cap. 68 *Oratio spiritu pronunciantis, aut interductu librarii coacta insistere.*

¶ Introducere, einführen. *Introducere præsidium in oppidum*, Cæsar 1. Civ. cap. 13. Besatzung einlegen. *Introducere novum in rep. exemplum*, ibidem cap. 7. *Introducere ambitionem in Senatum*, id est, Inducere, invehere, Cic. in Philipp. 11. cap. 8. Et, *Introducere consuetudinem.* Val. Max. 2. cap. 6, 5. *Introducuntur personæ colloquentes in Dialogis, fabulis*, &c. Cic. cap. 1. de Amicit. ¶ Est & fori & curiæ verbum, sicut inducere. ¶ Sed & *Scorta introduci* dicuntur. Sic *mulierum noctes & introductiones puerorum* conjungit Cicero lib. 1. ad Attic. epist. 16.

¶ Introductio. Cic. loco jam citato. Nec vero semper obscene significat. Tertull. lib. 5. adv. Marc. cap. 6 *quam introductione sæculi revelasset.*

¶ Subintroduco. Augustinus epist. 137 *alicui per commendationem meam eum subintroducere.*

¶ Obdūcere, überziehen. *Obducere tenebras alicui rei*, Cic. 4. Acad. cap. 6. verdunckeln. *Obducere velum*, Plin. lib. 7. epist. 21. fürziehen. *Obducere callum*, id est, contrahere, gewohnen. Cic. Varroni lib. 9. famil. epist. 2. *Consuetudo diuturna callum jam obduxit stomacho meo*, hat meinen Muth gemacht. Vide *Callus. Limo aliquid obducere*, verschmieren/ Plin. lib. 8. cap. 26. *Obducta frons: obducta nox:* Vide *Frons: Nox.* ¶ 2. *Obducere aliquem*, est contraducere, opponere, objicere, qui alteri adversetur. Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 1. *Mihi videatur non esse adversarios Curium obducere.* Actium & Plautum similiter usum hoc verbo, ad eum locum Popma observat. ¶ 3. Est & educere sive ebibere. Cic. 1. Tuscul. cap. 40 *Qui* (Socrates) *cum conjectus in carcerem triginta jussu Tyrannorum, venenum, ut sitiens, obduxisset.* Ita enim Veteres Codices legunt, & firmat Victorius lib. 15. Variar. Lect. cap. 7. Seneca de Provid. cap. 3 *Male imputatum Socratem putat; quod illam potionem publice mistam, non aliter, quam medicamentum immortalitatis obduxit.* Lucan. lib. 3. v. 572

— — *Cruor altus in undis*
Spumat; & obducto concrescunt sanguine fluctus.

Obducto, id est, hausto.

¶ Obductus, ut, *Cicatricem reip. jam obductam refricare*, Cicer. 3. Agrar. cap. 2.

¶ Obductio. Cic. pro Rab. perduell. cap. 5 *Carnifex, & obductio capitis, & ipsum nomen crucis absit.* Ubi *obductio*, involutio, contectio est, uti mos in supplicüs erat caput obnubere.

¶ Obductare, frequent. Plaut. Mercatore act. 4. sc. 4. v. 46.

¶ Superobducere. Paullinus Nolanus Epithalamio sive Carm. 22. vers. 110

Sed superobducta prædita palliolo.

¶ Perdūcere, hinausführen/ durchführen/ ut *Vitam ad aliquot annos perducere*, sein Leben erstrecken/ Cic. de Senect. cap. 17. *Rem ad exitum perducere*, lib. 2. extrem. de Invention, zu Ende bringen. *Aliquem ad suam sententiam perducere*, lib. 16. ad Attic. epist. 8. auff seine Meinung bringen/ bereden. *Rem aliquo perducere*, eine Sache etwa hin arbeiten oder bringen. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 7 *dum perducerem eò rem.* Virgil. 1. Ecl. *en quò discordia cives perduxit miseros!* ¶ 2. Est & verbum lenonum. Scorta enim perduci dicuntur. Suet. Tiber. cap. 41 *Quam perductam, ne quicquam amplius pati constantissime recusantem, delatoribus objicit.* Et Calig. cap. 25 *Perductam à marito conjunxit sibi.* ¶ Perducere etiam est ægre ac difficulter persuadere. *Perducuntur enim necessitate coacti*, Donatus monet ad illud Terentii Andr. act. 1. sc. 1. v. 35 — — *filium*

Perduxere illuc secum, ut unà esset, meum.

Corn. Nepos Eumene cap. 2 *Cùm eum perducere non posset, interficere conatus est.* Nam paullò ante scribit: *Is* [Leonatus] *multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni studuit*, &c. ¶ Est & *perducere*, perungere, oblinere, be- oder überstreichen, Virgil. 4. Georg. v. 415

Hæc ait, & liquidum ambrosiæ diffundit odorem,
Quo totum nati corpus perduxit.

Ubi *perdidit* Phylarg. *unxit* interpretatur. Proprium Medicorum verbum est. Serenus Sammonicus de Medicina c. 5

Aut lacrymis hederæ, aut succo perducere cedri.

Idem cap. 39 *Est qui gallinæ perducet stercore corpus.*

Et cap. seq. *Gramen hyoscyami cerâ sevoque vetusto*
Concilia, mistusque loco perduce dolentes.

¶ Perductio, Durchführung. Vitruvius lib. 8. cap. 6. pr. *Nunc de aquarum perductionibus ad habitationes explicabo.*

¶ Perductor, perductores, Zuführer/ qui personas invitas ad aliquem pertrahunt, hoc enim à lenonibus differunt. Cic. in Verr. 3. cap. 12 *lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat.* Ubi Asconius: *Lenones sunt scortorum: Perductores etiam invitarum personarum, & in quibus stupra exercita legibus vindicantur.* Lactantius lib. 6. cap. 17 *Multum refert, utrum pecuniam tuam perductores, aleatores, lenonesque diripiant, an illam pietati ac Deo præstes.* Petronianos interpretes: & Heraldum ad Tertulliani Apologeticum, & adde Plautum Mostell. act. 3. sc. 2. v. 138. seq.

¶ Perductare, frequent. Plaut. Mostell. act. 3. sc. 2. v. 157.

¶ Præducere, vor etwas machen/ graben/ aufwerffen. Tacitus 14 cap. 32 *neque fossam aut vallum præduxerunt.* Silius lib. 10. v. 411 *fossas instans præducere muris.*

Adde Senec. 2. de Ira cap. 8. Sic *præductus sulcis*, Prudent. περὶ στεφ. v. 356.

¶ Præterdūcere, fürüber führen. Plaut. Mil. 2. 2. sc. 2. v. 67 *ut te hodie, quasi pompam, illac præterducerem.*

¶ Prō

¶ Prōducere, herfür führen/ bringen. *Exercitum in aciem producere*, das Kriegsvolck in die Schlachtordnung stellen. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 63 *Producit omnem exercitum.* Corn. Nepos Miltiade cap. 5 *Equitum decem millia produxit prāliumque commisit.* Et, *Producere testes*, Cic. 7. Verr. cap. 59. Zeugen herfür bringen. *Producere ad necem* ibid. cap. 60. *Producere è carcere*, ibid. cap. 45. extr. ¶ Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 16. *Seni primum animam exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus*, id est, genuit, procreavit, der diesen Schandlappen zur Welt bracht hat. Horat. Carm. Secul.

Diva producas sobolem patrumque
Prosperes decreta.

¶ Terent. Adelph. 4. sc. 2. fin. *Producere diem*, & Andr. 3. sc. 5. v. 9 *moram alicui malo*, erlängern/ auffhalten. *Producere convivium ad multam noctem*, auffziehen/ Cic. in Catone cap. 14. ¶ Producere & lenonum est, sicut *perducere*. Vide Petronianos interpretes, itemque Casaubonum ad Suetonium pag. 145. ¶ Est aliquando elicere, hervor locken. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 100. *Elicuit nubes Calianas, atque ex his longius productam anam quinqueremem & minores duas in angustiis portūs cepit.* Vide ibi Ciacconium. ¶ Usurpatur & hoc verbum de iis, qui commendantur, ut innotescant & provehantur. Seneca Excerpt. Controv. lib. 3. Præf. *Pronunciatio, quæ histrionem posset producere.* Et lib. 4. Præf. *Nisi illum magnitudo patris non produceret, sed abjiceret.* Suet. Claud. cap. 4 *Quid est quod dubitemus, quin per eosdem gradus producendus sit, per quos frater ejus productus fuit.* Cicero *ad dignitatem producere* dixit, ut ibi Casaubonus observat. ¶ Produci dicuntur & histriones; Sueton. Claud. cap. 11. ¶ Et res venales. Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 53 *Pretium sperans illico producit, vendit.* Ubi Donatus: PRODVCIT, *proprie. Nam* produci *res venales dicuntur.* Horat. act. 1. sc. 1. v. 92 *Omnes produxi* (servos, ancillas) *ac vendidi.*

¶ Productus, productior, lang. *Syllaba producta*, id est longa, Cic. 3. de Orat. cap. 47 *Dolores longinquitate producti*, lib. 5. Tusc. Quæst. cap. 40. Et *Dolor productior* 3. Tusc. cap. 17. extr. *Productiora alia & quasi immoderatius excurrentia*, Idem in Oratore cap. 53. *Productissimum flagellum* (pars vitis) Columell. lib. 3. cap. 10. pr.

¶ Productè, adverb. *Productè dicitur*, id est longa, ut vocant, quantitate, Cic. in Orat. cap. 48. Comparative Augustinus epist. 28 *Temporalis vita brevius productiusque non tenditur, quam Deus dispositor temporum novit universitatis moderamini consonare.* Idem lib. 11 Confession. v. 26 *Amplioris temporis spatio personat versus brevior, si productius pronuntietur; quam longior, si correptius.*

¶ Productio, Erlängerung. Cic. lib. 3. de fin. c. 14 *Opportunitas non sit temporis productione major.* Idem lib. 3. de Orat. cap. 50 *Quotusquisque est, qui teneat artem numerorum ac modorum? ut in his si paullum modo offensum est, ut aut contractione brevius fieret, aut productione longius, theatra tota reclamant.* Gellius lib. 12. cap. 3 Stoicorum ἀποκοπὰς vertit *productiones.*

¶ Reducere, wiederum führen/ zurück führen/ wieder bringen. *Reducere in viam*, Plaut. Pseud. 2. sc. 3. v. 2. *Reducere animum ad misericordiam* Terent. Andr. 3. sc. 3. v. 27. lencken/ bewegen. *Reducere in gratiam*, wiederum vertragen/ eins machen/ ibid. 2. 5. sc. 4. v. 45. Et, *in gratiam cum aliquo reduci*, Cic. pro Rab. Posth. cap. 8. Sic & Balbus ad Cic. sub ad Attic. lib. 8 ep. 15 *in pristinam concordiam distractos reducere.* Et Cicero ad Quirit. cap. 6 *Ad salutem aliquem reducere medicinâ*, einen wieder auffhelffen/ zur Gesundheit wieder helffen. Horat. lib. 1. epistola 18. v. 9

Virtus est medium vitiorum utrimque reductum,

id est, remotum, Tugend ist das Mittel zwischen zweyen Lastern/ von denen sie abgesondert ist/ vide *virtus.*

¶ Reductus. Cic. lib. 1. fam. ep. 7. *Reductio regis Alexandrini.* Zurückführung/ Wiedereinführung. ¶ Item zurückziehen. Vitruvius lib. 5. cap. 10. fin. de Balneis: *clypeum æneum catenis pendeat, per cujus reductiones & demissiones persicietur sudationis temperatura.*

¶ Reductor, qui reducit. Livius lib. 2. cap. 33. extr. *Menenio, reductori plebis in urbem, sumtus funeri defuit.* Plin. lib. 8. epist. 12. *literarum senescentium reductor.*

¶ Semireductus. Ovidius de A. A. lib. 2. v. 614

Protegitur læva semireducta manu.

¶ Seducere, seorsum ducere. beyseit führen. Ter. Heeyra. act. 1. sc. 2. v. 69 *Pamphilus me solum seducit foras.* Sic *castra seducere* apud Ovidium 13. Metam. v. 611. Ecclesiasticis *Seducere* est quoque corrumpere, in vitia & errores ducere, verführen. Tertullianus 2. adv. Marc. c. 8 *Angelus, qui seduxit? sed libet & sua potestate, qui seductus est.*

¶ Seductus ex participio adjectivum. Persius Satyr. 6. v. 42 *a turba seductior.*

¶ Seductio, seorsum ductio. Cic. pro Murən. cap. 24 *seductionem testium.* Beyseitführung. Item separatio. Lactantius lib. 2. cap. 12 *Mors est corporis animæque seductio.* ¶ Ecclesiastice, corruptio, Verführung. Tertull. 2. adv. Marc. cap. 2 *Adam confessus est seductionem.*

¶ Seductus, ûs, ui, verbale, idem. Seneca de Tranquillitate animi cap. 3. *Maxime in seductu actiones sunt.* SEDVCTV, id est, secessu.

¶ Seductor. Vulgatus Interpr. 2. Tim. 3, 13 usus est, & vetus Glossator: Seductor, πλάνος, ἀπατεὼν, ἐξαπατήσας.

¶ Seductrix. Tertullian. loco proxime notato 2. adv. Marc. c. 2. *Adam non occultavit seductricem.*

¶ Seductilis, adject. Onomast. Vetus: *Seductilis*, ἐξαπατήτης. Augustinus Confess. lib. 3. cap. 3 *seducebat me, quia ego seductilis eram.* Et Alcimus Avitus lib. 1. v. 166

Ergo ubi mortiferum seductilis Eva venenum
Auribus accipiens cladi consensit ihlquæ.

¶ Subducere, unterziehen/ entziehen. Juven. Satyr. 1. v. 15

Et nos ergò manum serulæ subduximus.

Die Hand unter der Ruthen hinwegziehen. Cicer. 2. Tuscul. cap. 17 *Subducere cibum athletæ*, das Futter entziehen. Virgil. Eclog. 3. v. 6

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 54

Aut cristam effractam, aut subducta viatica ploret.

id est, clam furto sublata. Ter. Eunuch. 4. sc. 7, 25 *Clam se subducere*, sich heimlich hinweg verschleichen/ ausdrehen. *Furto aliquid subducere*, entführen/ stehlen/ Liv. lib. 9. cap. 11. ¶ Est & nauticum verbum, cui contrarium *deducere*, Virg. 1. Æn. v. 551

Quassatam ventis liceat subducere classem.

Ubi Servius: *SVBDVCERE in terram ducere, hoc est, subductam curare. DEDVCERE autem, in mare ducere.* Cæsar 3 de B. C. cap. 23 *Adeò loci opportunitate profecit, ut ad Pompejum literas mitteret; naves reliquas, si vellet, subduci & reficī juberet.* zu Lande ziehen. ¶ *Subducere rationem*, eine Rechnung überschlagen/ Terent. Adelph. 5. sc. 4. pr. Et *Inire & subducere rationem*, Cic. 3. Nat. Deor. cap. 29. *Subducere calculos voluptatum*, überschlagen/ was man von der Lust zu geniessen habe/ Cic. de Fin. lib. 2. cap. 19

¶ Subductio, subducendi actio. Cæsar lib. 5. ineunte: *Naves ad celeritatem onerandi subductionesque, paullo fecit humiliores*, id est, ut subduci in terram facilius possint. Vitruvius lib. 10 cap. 5 extr. *subductiones navium.* ¶ Ratio, computus. Cic. 2. de Oratore cap. 30 *Occurrit naturalis quædam prudentia, non his subductionibus, quas isti docent*, &c.

¶ *Subductarius funis*, Zieh-Seil. Cato cap. 12 & 68 de Re Rustica.

¶ Subterducere, drunter führen. At Plaut. Mil. act. 2. sc. 3. v. 72 pro subducere. *Subterduxit se tempus huic occasioni*, die Zeit ist entgangen.

¶ Superdūcere, über was einführen. Capitolinus in Marco extremo: *Concubinam sibi adscivit, ne toti liberis superduceret nobercam.* Quod etiam est in argumento Declamationis 18. Quintiliani: *Quidam filio superduxit nobercam.* Et Donatus in prolog. Eunuchi, ¶ 9. *Noverca superducta adolescenti.* Id Plinio lib. 6. epist. 33 est *novercam filio inducere.*

¶ Superadducere. Plaut. Trucul. a. 2. sc. 6. v. 53 *Quisne etiam superadducet, quæ mihi comedine cibum?*

¶ Superinducere, überziehen. Plin. lib. 15. cap. 17 *duum pedum terrâ superinducta.*

¶ Superinductio. Lege 1. § 1. Dig. de his, quæ in testam. delentur: *Si nobissime testamento fuerit adscriptum: Liturus, inductiones, superinductiones ipse feci.* &c.

¶ Superinductitius. Tertullianus lib. 5. adverſ. Marcion. c. 3 *superinductitios fratres* vertit, quos Apostolos ὑποκρίτους dixerat, Galat. 2. v. 4.

¶ Traducere, hinüber führen/ herüber bringen. Terent. Adelph. 5. sc. 7, 12. *Traduc & matrem & familiam omnem ad nos.* Suetonius Tito cap. 8. extr. *Hos* (delatores) *assidue in foro flagello & fustibus cæsos, ac nobissime traductos per amphitheatri harenam partim subjici in ferros, ac venire imperavit*, &c. Nimirum mos obtinuit olim, ut fontes & noxii per amphitheatra, ubi magna semper frequentia hominum erat, inter ludibria varia traducerentur; quo hic locus Suetonii pertinet. Vide in *Amphitheatrum.* Seneca lib. 1. de Ira cap. 6 *Hic damnatum cum dedecore, & traductione vitæ exigit.* Hinc *traducere* diffamare est, de quo postea dicemus. Metaphorice Cic. lib. 1. fam. ep. 2 *Traducere animum ab omni alia cogitatione ad tuendam dignitatem*, Sinn und Gemüth von allen andern Gedancken richten und lencken/ &c. Idem pane est quod convertere, estque contrarium verbo *Abducere.* Cic. lib. 1. fam. ep. 5 *Animos à minore curâ ad summum timorem traducere.* ¶ 2. Traducere tempus, vitam, est transigere, die Zeit hinbringen. Cic. de Sen. cap. 23 *Vitam otiosam & quietam sine ullo labore & contentione traducere*, sein Leben in Ruh und Friede ohne Müh und Gezänck hinbringen. ¶ 3. Pro deferre infamiæ causſa, verleumbden/ übel berüchtigen/ austrägen/ quod & *Traducere per ora hominum*, Livius dixit lib. 2. cap. 38.

¶ Traductio, überführung / ut, *traductio captorum*, Auſon. ad Gratian. cap. 4. Sic *Julia Traducta* coloniæ nomen juxta Herculeum fretum, de qua Voſſium vide ad Melam lib. 2 cap. 6. ¶ 2. exactio, ut *Traductio temporis*, Cic. 2. de Divin. cap. 56. ¶ 3. pro infamia, ut, *damnatus cum dedecore & traductione*, Senec. 1. de Ira c. 6.

¶ Traductor. Cic. lib. 2. ad Attic. epiſt. 9. *Traductor ad plebem*, ubi interpretes conſulas.

¶ Transducere, idem ac *Traducere*, a quo ſola orthographia diſtat. Ita quidam libri antiqui. v. g. *Transduci in melius*, Senec. de Ira lib. 2. cap. 13. extr. ubi aliis libris legitur *traduci*.

¶ Tradax, vide in *Dux*.

DVX, dūcis, qui ducit, præit, præeſt, regit. Ein Führer / Vorgänger. Cic. 2. fam. ep. 6 *Dux nobis & auctor opus eſt*. Seneca de Vita beata cap. 8 *Natura duce utendum eſt. Duce & auſpice*, Horat. 1. od. 7. ¶ 2. Cum ductu imperium conjunctum eſt. Sic *Duces mari* dicuntur Athenienſes apud Nepotem Timotheo cap. 2. n. 2. id eſt *Θαλασσοκράτορες*, Herren zur See: & Lacedæmonii *mari & terra duces*, apud eund. in Ariſtide cap. 2. n. 3. ¶ 3. Speciatim qui ducit exercitum, præeſt bello, ein Feldherr / General. Cic. lib. 7. ep. 3 ad Marium: *Extra ducem paucosque præterea, reliqui in ipſo bello rapaces*. Extra ducem, i. e. Pompejum. Silius lib. 3. v. 172

Turpe duci totam ſomno conſumere noctem,

quod ex Homeri illo Iliad. B. v. 24. abraſum eſt, ut Dausquejus ait. *Dux prædonum*, Cic. 7. in Verr. c. 35. ¶ 4. Noſtris loquendi moribus *Dux* hodie Princeps majoris dignitatis vocatur, ein Hertzog. Unde *Archidux* ein Ertz-Hertzog. ¶ Eſt autem, quacunque notione accipias, communis generis. In fœmineo uſus eſt Florus lib. 4. cap. 11 *Prima dux fugæ Regina*. Prudent. Pſychom. v. 347

Vexillum ſublime crucis, quod in agmine primo
Dux bona prætulerat.

Immo ipſe Cicero in Lælio cap. 5, *Natura vivendi dux optima*. ¶ Ducissa, barbarum eſt. Tutius *Sereniſſimam Ducem* vocare licet, ſi de ſummis & principibus fœminis dicendum eſt. Hertzogin.

¶ Dūcatus, à Duce, ut à Tribuno tribunatus. Eſt militiæ proprie vocabulum, imperium Ducis. Suet. in Nerone cap. 25 *Prigignum Ruffinum Criſpinum, Poppæâ natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari demandabit*. Idem Tiber. cap. 19 *Oſtento, ſibi ac majoribus ſuis in omni ducatu expertiſſimo*. Exſtat & apud Spartianum in Peſcennio Nigro cap. 1. & 4. Capitolin. in Pertinace cap. 5. extr. Vet. Gloſſ. *Ducatus, ἡ ἡγεμονία. Ducatum latronum, ἀρχὴ λῃστῶν*. Epitome Liviana lib. 113 *Contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius, nec Petrejus excipere volebant*. Flor. lib. 3. cap. 21 *Æquiore animo utcunque ferrem, ſi plebeji duces, aut ſi nobiles, mali ſaltem, ducatum ſceleri præbuiſſent*. id eſt, civile bellum duxiſſent. Hoc enim per ſcelus intelligit. Et Juſtinus lib. 9. cap. 6. n. 8 *cum honoratum inſuper ducatu adverſarium cerneret*. Et lib. 2. cap. 15. n. 14 *Pauſanias pro ducatu regnum Græciæ affectans*. ¶ Nova ſignificatio, quando regionem Principum *Ducatum* vocamus. ¶ Pro moneta autem aurea, eſt usus ſordidi ac plebeji.

¶ Ducator pro *Ductor*, Lege 29. Dig. ad Leg. Aquiliam, § 4. Gloſſæ veteres: *Ducator, ἀγὼν, πρωτεύων*.

¶ Ducatrix. Apulejus de Doctr. Platon. lib. 2. poſt princip. *Vitiorum ducatrices, iracundia & libido*.

¶ Ducalis. Gloſſæ: *Ducale, ἡγεμόνος*.

¶ Ducaliter. Sidonius lib. 5. epiſt. 13. *ducaliter antecedunt*, id eſt, in modum ducis. Et comparative idem lib. 8. epiſt. 6. pr. *Ferunt nullum rem militarem ducalius C. Cæſare adminiſtraſſe*.

¶ Dedux, ūcis, Symmach. lib. 8. Epiſt. 18 *Niſi forte Gallia tua dedux ſit ab Helicone*.

¶ Rĕdux, rĕdūcis, qui vel ab exilio vel periculo ſalvus redit aut reducitur, einer der geſund und frölich wieder zu Lande kömmt. Terent. Heaut. act. 1. ſc. 4. v. 18 *Tu nunc ſola reducem me in patriam facis*. Cic. pro Milone cap. penult. *Quid me reducem eſſe voluiſtis?* Warum habt ihr mich wieder laſſen heimkommen? Liv. lib. 6. cap. 10 *Nec quemquam ex his reducem eſſe*.

¶ Irredux, non redux, non revocabilis. Lucanus lib. 9 v. 408

Irreducemque viam deſerto limite carpit.

¶ Tradux, Tradūces, vites dicuntur, quæ in alias atque alias arbores traducuntur, Weinſtöcke oder Reben / die man förder lencket / propagines, Uberſchüßling / Vide Varr. lib. 1. de R. R. cap. 8. Tacit. 2. Hiſt. cap. 25 *Spatium Vitellianis datum in vineæ nexu traducum impediret refugiendi*. ¶ Traductum hinc vocabulum ad diſputationem de animarum origine. Jam olim enim quæſitum, an anima ex traduce ſit, hoc eſt, ex parentibus propagetur, quæ Tertulliani opinio fuit; an à Deo dimanet & inſeratur in corpus, quæ receptiſſima veteris Eccleſiæ opinio fuit, adeò, ut erroris arguerent, qui aliter ſentiret. Hinc Prudentius Apotheoſi, ea parte, qua de natura animæ diſerte & copioſe diſputat, v. 983

Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis,
Tranſfundi in ſobolem credatur fons animarum
Sanguinis exemplo, cui texta propagine vena eſt.

De quo cum Auguſtino veniſſet in mentem, hærendi ac dubitandi nata ipſi occaſio eſt, ut nihil ſtatuere aſſeveranter, ac definire de ea quæſtione vellet. Vide ipſum Epiſt. 158

DŪDVM, adverbium, lang / längſten. Cujus ſignificationem explicat Donatus ad Terent. Andr. act. 3. ſc. 4. v. 3. *Adverbia*, inquit, *Temporis aut certa ſunt, ut* HODIE, CRAS; *aut incerta, ut* DVDVM, NVPER. *Itaque incertis certum additur tempus, ut* IAMDVDVM, NVNC, NVPER. Add. Valla lib. 2. c. 34. Cic. 11. Attic. ep. 24. pr. *Quæ dudum ad me ſcripſiſti*. Plaut. Pœnulo 2. 1. ſc. 3. v. 7 *dedi dudum*.

¶ Jamdudum, de parvo tempore, & quod proxime præteriit. Cic. 2. de Orat. cap. 7 *Antonium jamdudum Cotta & Sulpicius expectant*, haben ſchon eine feine Weile auf ihn gewartet. Dividi etiam eleganter ſolet. Plautus Pœnul. a. 1. ſc. 2. v. 105 *Jam non dudum ante lucem*. Etſi vero plerumque præponi poſtulat verbo Præſenti, ut, *quod te jamdudum hortor*, Cic. Catil. 1. cap. 5. &c. tamen etiam cum alio Tempore reperitur non raro. e. gr. Cic. in Lælio cap. 22 *jamdudum tractabamus*. Ter. in And. act. 3. ſc. 4. v. 3 *Ego dudum nonnihil veritus ſum*, &c. Et, *Ita viſus eſt dudum*, in Eunuch. 4. ſc. 4. v. 15. *Beneficium verbis initum dudum* in Andr. a. 5. ſc. 1. v. 5. vorlängſt.

¶ Quamdudum, wie neulich / wie lange. Hic tamen de longiuſculo tempore *dudum* dicitur. Terent. And. 5. ſc. 2. v. 9 *Modo introii*. Simo: *quaſi ego, quam dudum, regem*.

DVELLVM, hodie nonniſi duorum concertatio ſeu dimicatio, id eſt, pugna unius cum uno vulgo, non ſine barbariſmo, appellatur, cum revera nihil aliud, quam bellum in genere ſignificat. Nam ſicut antiquiſſimi non *bonus*, ſed *duonus*, ita non *bellum* ſed *duellum* dicebant. Cicero in Oratore ad Brutum cap. 45 complura in Latinâ Lingua ſuavitatis & aurium cauſſa immutata à ratione veteri tradit: *Quod vero*, inquit, *licentius, quàm quod hominum etiam nomina contrahant? quò eſſent aptiora? Nam ut* duellum bellum; & duis bis; *ſic* Duellum *eum, qui Pœnos claſſe devicit*, Bellum *nominârunt, cum ſuperiores ſemper appellati eſſent* DVELLI. Vide & Quintilianum lib. 1. cap. 4. Itemque Scalig. lib. 3. Poët. cap. 89. & Barth. ad Briton. Aremor. pag. 674. Plaut. Epid. act. 3. ſc. 4. v. 14 *Apud reges armis, arte duellica divitias magnas indeptus*. Horat. lib. 1. Epiſt. 2. v. 7

Græcia barbariæ lento commiſſa duello.

Loquitur de Trojano bello, quo Græcia Phrygiaque, quam *Barbariam* vocat, cujusque pars Trojanum regnum fuit, commiſſa fuit. Idem ad Auguſtum lib. 2. ep. 1. v. 253

Terrarumque ſitus, & flumina dicere, & arces
Montibus impoſitas, & barbara regna, tuisque
Auſpiciis totum confecta duella per orbem.

Provocatio ad duella ſolennis olim inter proceres innocentiæ probatio erat. vid. Camerar. Cent. 2. Horar. Subciſ. c. 19. Barth. loco prox. cit. pag. 280. 545.

¶ Duellator, pro Bellator, dixit Plautus extremo prologo Captiv.

Judices juſtiſſimi
Domi, bellique duellatores optimi.

¶ Perduellis, hoſtis bellum pertinaciter urgens adverſus magiſtratum & communem tranquillitatem, ein abgeſagter öffentlicher Feind einer Stadt / Fürſten oder Herren. Cic. lib. 1. Offic. cap. 12 *Animadverto, quod qui proprio nomine perduellis eſſet, is hoſtis vocaretur, lenitate verbi triſtitiam rei mitigante*. Et lib. 3. cap. 29 *Pirata non eſt ex perduellium numero definitus, ſed communis hoſtis omnium*. Leg. 234 Dig. de Verb. Signif. *Quos nos hoſtes appellamus, eos veteres Perduelles appellabant, per eam adjectionem indicantes, cum quibus bellum eſſet*.

¶ Perduellio, die Fehd / oder abgeſagte Feindſchafft. Ulpian. Leg. ult. Dig. ad Leg. Juliam Majeſtatis: *Qui perduellionis reus eſt, hoſtili animo adverſus remp. vel principem animatus eſt*. ¶ Livius lib. 1. cap. 26 pro *parricidio* videtur poſuiſſe. Et verò Turnebus obſervat antiquitùs *perduellionem* nihil aliud ſignificâſſe quàm cædem, quem vide lib. 17. Adverſ. cap. 7. Aliter Sigonius lib. 2. de antiquo jure Civ. Roman. cap. 18. Vide & JCtos.

DVLCIS, dulce, jucundum, gratum, formant à deliciis, quæ dulcibus inſunt, lieblich / ſüſſe / angenehm. De ſapidis proprie, ut, *aqua dulcis*, quam *marinæ* Varro opponit lib. 3. de R. R. cap. 3. *Muſtum dulce* Virgil. 1. Georg. v. 295. *Maturâ dulcior uvâ*, Ovid. 13. Metam. v. 796. *Dulcia poma* Horat. lib. 2. Sat. 5. v. 13. Et Ovid. Triſt. 5. el. 4. v. 29

O dulcior illo
Melle, quod in cerus Attica ponit apis.

¶ Tralate jucundus, ut *dulciſſima epiſtola*, Cic. 15. ad Attic. ep. 13. *Dulce lucellum* Horat. lib. 1. Epiſt. 18. v. 102. Et ante paullo v. 86 *Dulcis inexpertis cultura potentis amici,*
Expertus metuit.

¶ Dulcis etiam idem, quod formoſus eſt. Nam formoſorum adſpectus gratus & dulcis. Ita Horatius *Cupidines dulces* dixiſſe videtur, lib. 4. od. 1. v. 4. Statius Epithalamio Stellæ v. 154

mihi

— — *mihi dulcis imago*
Profiluit.

¶ Dulciculus, diminutiv. *Dulciculæ potio*, Cicer. in 3. Tuscul. cap. 19. *Dulciculus caseus*, Plaut. Pœnul. 1. sc. 2. v. 175.

¶ Dulcēdo, suavitas, Lieblichkeit/ Süßigkeit. *Dulcedo vivendi*, Cic. ad Brut. ep. 16. *Orationis dulcedo*, Idem 3. de Orat. cap. 40. *Somni dulcedine captus* Statius Theb. 10. v. 79. Et Matius Ciceroni 11. ep. 28 *Neque pecuniæ dulcedine captus sum*, Ich habe mich die Liebe des Geldes nicht einnehmen lassen. Boeth. lib. 2. Prosa 4 *Quam multis amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo respersa est!*

¶ Dulcitas. Apulej. de Mundo: *Dulcitas sici.*

¶ Dulcitudo, idem. Cic. in 3. de Orat. cap. 25 *Quin etiam*, inquit, *quæ est sensus ex omnibus maximè voluptarius, quique præter cæteros sensus dulcitudine commovetur.* Inscriptio apud Gruter. pag. 752. n. 3. CVM QVA VIXIT ANNIS XIII CVM MAGNA DVLCITVDINE.

¶ Dulcia, plur. placentæ dulces. Lamprid. Heliogab. c. 27.

¶ Dulciarius, *pistor dulciarius*, ein Küchel-Zucker- oder Pasteten-becker. Martial. lib. 14. lemmate Epigrammatis 222. & Apulejus lib. 10 Metamorph. pag. 244. ed. Elmenh. Adde Lamprid. Heliogabalo c. 1.

¶ Dulcescere, süß und lieblich werden. Cic. de Senect. cap. 15 *Uva maturata dulcescit.* Et Paullinus ad Nicetam v. 30

— — *unde missa*
Dulcuit ligno.

¶ Dulcè. Süßlich. Catull. carm. 52. *qui te spectat & audit dulce ridentem.*

¶ Dulciter. aliud adverb. Süß/ süßlich. Cic. de Fin. lib. 2 cap. 6 *Voluptate sensus dulciter ac jucunde movetur.* Apul. lib. 2. Milesi. *Meque respiciens, sorbillat dulciter.* Prudent. Cathem. 5. v. 55 *Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius.* Et Cic. de Clar. or. c. 10. extr. *Historia quædam Græca, scripta dulcissime.*

¶ Pradulcis, sehr süß. *admodum dulcis.* Claud. lib. 2. de laud. Stilic. v. 132 *Luxuries pradulce malum.* Nemesian. Eclog. 1. v. 23 *pradulcia tibia.* Ac Statius lib. 5. Silv. 3. v. 82 de Sirenibus:

Tyrrhena volucres nautis pradulce minantur.

Ubi *pradulce* adverbialiter videtur usurpari.

¶ Subdulcis, etwas süß und lieblich. Plin. lib. 26. cap. 8 *Radix subdulcis, in petris nascens.*

¶ Dulcare, id est, dulce reddere, antiquum; recentioribus tamen usitatum verbum. Sidon. 2. Carm. v. 105

— — *ferunt exorto flumina melle*
Dulcatis cunctata vadis.

Idem lib. 5. epist. 4 *Offensæ amaritudinem politis affatibus dulcare non desinant.* Vid. Voss. lib. 3. Instit. Orat. pag. 379.

¶ Edulcare, idem atque simplex, aut cum augmento. Mattius in Muniambis apud Gell. lib. 15. cap. 25

Quapropter edulcare convenit vitam
Curasque acerbas sensibus gubernare.

¶ Obdulcare, Ambros. lib. 5. in Hexaem. cap. 21. de melle: *Fauces obdulcat & curat vulnera.*

¶ Dulcăcidus, γλυκύπικρος. Q. Seren. de Med. cap. 1.

Crudaque dulcacido miscebis rapa liquore.

¶ Dulcifer. Plaut. Pseud. a. 5. sc. 1. v. 18 *cantharum dulciferum propinare.*

¶ Dulcifluus, poeticum. Dracontius Hexaem. v. 49 *dulciflui fontes.*

¶ Dulciloquus. Onomast. Vet. *Dulciloquus*, μελίλογος.

¶ Dulcimodus, poet. Prudent. Psychom. v. 666

— — *resultant*
Mystica dulcimodis virtutum carmina psalmis.

DVLĬCHIVM, insula una Echinadum. Virgil. Æn. 3. v. 271

Dulichiumque Sameque, & Neritos ardua saxis.

Vide Barth ad lib. 1. Achilleid. Stat. p. 1585. quæ Ulyssi paruit, à qua Dulichius cognominatus fuit.

¶ Dulichius adject. Idem Ecloga 6. v. 76

Dulichias vexasse rates, &c.

DVM, adv. temporis, varia significat, indem/ ꝛc. notæ significationis. Deinde valet *donec.* Cic. 7. Att. ep. 1 *Exspecta, amabo te, dum Atticum conveniam*, biß daß ich/ oder biß so lange. Nepos Pausan. c. 3 n. 7 *Exspectandum dum se res ipsa aperiret*, id est donec. ¶ Eleganter ei præponitur alia particula. v. gr. *Tamdiu dum.* Terent. Heaut. 2. 1. sc. 1. v. 54 *Ego te meum dici tamdiu volo, dum, quod te dignum est, facis*, so lange/ als du thust was dir gebühret. *Nil dum*, noch nichts/ id est, nihil adhuc; *vix dum* pro vix adhuc, noch kaum. Sic Livius quoque lib. 21. cap. 3 *Hunc vix dum puberem Asdrubal literis ad se arcessierat.* Et lib. 28. cap. 14 *vix dum satis certa luce.* Et lib. 24. cap. 20 *quanquam simulata lenitas nihil dum profuerat.* Et, *Nedum*, zu geschweigen. Terent. Heaut. a. 3. sc. 1. v. 44 *Sufferre amator nunquam ejus sumptus queat: nedum tu possis.* Valer. Max. 3. c. 2. n. 26 *ornamenta etiam legioni, nedum militi satis multa.* ¶ At *Nedum*, aber noch nicht. Livius lib. 21 c. 6 *Hac legatione decreta, necdum missa.* ¶ Apud Veteres non raro hæc adjungi particula solebat verbis, atque nominibus etiam interdum. Seneca Medea v. 987

— — — pergit dum facinus manu.

Plura Exempla vide apud Petrum Colvium Notis in Apuleji Apologiam pag. 250.

¶ Dumne. Cicero ad Pompejum sub ad Att. lib. 8. epist. 11. *Ego, si tui adhuc videor segnior fuisse, dum ne tibi videar*, id est, si modo non, so du mich dafür nur nicht ansiehest.

¶ Dummŏdo, wenn nur/ so allein. Cicer. 3 Offic. cap. 21 pr. *Omnia recta & honesta negligunt, dummodo potentiam consequantur.*

¶ Dumtamen. Columell. præf. lib. 1. de R. R. *Cujus præcepta si vel temerè ab indoctis, dum tamen agrorum possessoribus antiquo more administrarentur, minus jacturæ paterentur res rusticæ.*

DŪMVS, allerley Strauch/ Busch oder Hecken. ut *silva dumis horrida*, Virg. 9. Æn. v. 382. *Amantes ardua dumi*, 3. Georg. v. 315.

¶ Dūmōsus, *Arva dumosa*, 2. Georg. 180. *Rupes dumosa*, Virg. Ecl. 1. *Dumosi glareosique montes*, Columella extremo lib. 4.

¶ Dūmētum, Dornbusch/ Gehecke. 1. Georg. v. 15.

¶ Dumicŏla, habitans inter dumos. Avienus Perieg. v. 895 *dumicolæ Arienos.*

DVNTAXAT, idem quod solùm, allein. Cic. de Amic. cap. 15 *Coluntur autem simulatione amicitiæ duntaxat ad tempus.* Et de Orat. lib. 2. cap. 27 *Hæc artes quidem & præcepta duntaxat requirunt.* Et ad Att. lib. 4. ep. 3. sub fin. *Nos animis duntaxat vigemus.* Cic. ad Brut. ep. 3. *Consules duos bonos amisimus, sed duntaxat bonos*, die nichts mehr als fromm waren. Vet. Gloss. *Duntaxat*, μόνον τὸ μέχρι τούτου, δηλαδή. Ad ultimam interpretationem illud Suetonii August. c. 66 *Non tantum virtutes ac merita cujusque digne persecutus, sed vitia quoque & delicta duntaxat modica perpessus*, refert Casaubonus.

DVO, duæ, duo, zween/ zwo/ zwey. *Duo fulmina belli*, Virg. Æn. 6. Accus. Plur. Masc. *duo* pro *duos* defendunt Gronovius ad Livii 35. cap. 21, quod pluribus ibi ex Livio exemplis, etiam de *Ambo*, confirmat: item J. G. Grævius ad Suetonii Claud. cap. 14, & Stewechius ad Arnob. lib. 3. p. 93. Veteres enim promiscue dixerunt *duo* & *duos*; *ambo* & *ambos*, quod viri docti, & in his etiam laudati auctores, infinitis fere exemplis ostenderunt. v. g. Cic. 7. epist. 29 extr. *duo parietes de eadem fidelia dealbare.* Et ad Cæsar. sub 9 ad Attic. ep. 11 *vos duo delegi.* Sic Gruterus, Grævius, & optimi quique MStorum sectatores. Varro 2. de R. R. cap. 5. p. 78 ed. Scal. *duo tauros.*

¶ Duodecim. Zwölff. *Duodecim tabulæ*, Cic. de Leg. 1. cap. 5. Adde supra in *Decem.*

¶ Duodecies. Zwölffmahl. Liv. 38. cap. 28.

¶ Duodecimus, der Zwölffte. *Duodecimo die*, Cæs. 2. Bell. Gall. cap. 2. *Legio duodecima*, ibidem cap. 23.

¶ Duodeni, æ, a, pro duodecim. Virg. 1. Georg. v. 231

Idcirco certus dimensum partibus, orbem
Per duodena regit mundi sol aureus astra.

¶ Duodeviginti, id est, octodecim, achtzehen. Plaut. Pœn. act. 4. sc. 2. v. 75. Et Cæsar lib. 2. Bell. Gall. cap. 5. extr. *fossa duodeviginti pedum*: quod elegans, & optimo cuique potius, quam vulgare *octodecim* amatum.

¶ Duodeviceni denarii, Lib. lib. 21. cap. 41.

¶ Duodevicesimus. *Duo & vicesimus.* Vide Gell. lib. 5. cap. 4. Sic *duodevicesimum lustrum*, Liv. lib. 10. cap. 47.

¶ Duodetriginta, *XXVIII.* Suet. Aug. cap. 46.

¶ Duodetricies, Cicero 5. in Verr. cap. 70.

¶ Duodequadraginta. *XXXVIII.* Liv. 9. cap. 35.

¶ Duodequadragesimus annus Liv. 1. cap. 40.

¶ Duodequinquagesimus annus, Cic. de Cl. Orat. cap. 44.

¶ Duodeoctoginta, Plin. 3. cap. 5.

¶ Duodenonaginta, Plin. ibid. cap. 16.

¶ Dŭumviri, magistratus erant Romæ, qui quæstionibus & rebus capitalibus ac carceribus præerant, quamobrem & *Capitales* dicebantur, Blutrichter/ oder die da über die Halsgericht gesetzt waren. Vid. Liv. lib. 1. cap. 26. & Fenestella, Lætus, &c.

¶ In municipiis *Duumviri* dicebantur, qui summo loco civitati præerant & publicam rem administrabant: qui Romæ Consules appellati. Quod nominis ibi tantum obtinuit, ut & Senatoris. Namque in municipiis, qui eo loco & ordine erant, *Decuriones* vocabantur, de quo supra monuimus. Cæsar lib. 1. de Bello Civili cap. 30 *Itaque in præsentia Pompeji insequendi rationem omittit: in Hispaniam proficisci constituit: Duumviros municipiorum omnium imperat, ut naves conquirant, Brundisiumque deducendas curent.*

¶ Dŭumviratus, munus duumviri, apud Plin. libr. 4. Epist. 22. pr.

¶ Dupondius, vide *Pondo.*

DVPLEX, zweyfach/ zweyfältig/ zweyerley. Corn. Nep. Datam. cap. 3, 2 *Amiculum duplex.* Virgil. 5. Æneid. v. 421 *duplex amictus.* Horat. lib. 1. Epist. 17 *duplex pannus.* Vid. Oct. Ferrar. de re vestiar. part. 2. lib. 1. cap. 9. qui putat *duplex* dictum, quod densum crassumque ac villosum esset, vel pro duplici panno confertum. Græcis est χλαῖνα δίπλη. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 2. v. 13 *Spe duplici uti*, zweyerley zu hoffen haben. *Duplices viri*, δίγλωσσοι ἄνδρες, Proverbio dicuntur insinceri & bilin-

gues, quorum animus & oratio discrepant, falsche Leute / die mit zweyen Zungen reden. ¶ 2. Latus, crassus, Virg. 1. Georg. v. 172

Bina aures, duplici aptantur dentalia dorso.

Ubi Servius: *DENTALE*, inquit, *est lignum, ad quod vomer includitur. DVPLICI autem DORSO dicitur, aut* latere, *ut:* At duplex agitur per lumbos spina; *aut refera* duplici; *cujus utrumque eminet latus.* Vide Turn. lib. 23. cap. 2. & lib. 28. cap. ult. Ita *duplicem pannum* pro crasso Horatius dixit lib. 1. epist. 17.

¶ *Duplicia ferramenta*, id est, duplo plura, Columella lib. 1. cap. 8.

¶ Duplicíter, duobus modis. doppel / zweyerley. Cic. lib. 9. ep. fam. 20 *Dupliciter delectatus sum tuis literis.*

¶ Duplicarius, qui duplici in militiâ meret stipendia, ein Doppelsöldner / Liv. lib. 2. cap. 59.

¶ Duplio, onis, zweyerley Straff / oder Buß / Plin. 18. cap. 3. *noxiam duplione decerni.*

¶ Duplus, duplum, *Dupla pars*, zwey Theil / Cic. de Univers. cap. 7.

¶ Duplum, substantive, Cato in præf. libr. de R. R. *Majores nostri sic habuere, & ita in legibus posuere, furem dupli condemnari, fœneratorem quadruplo*, muste zwiefach wieder geben.

¶ Duplico, duplicare, doppel machen. Corn. Nep. Iphicr. *Modum hastæ duplicabit.* noch einmahl so lang machen. *Duplicare numerum*, Cic. 1. Nat. D. cap. 22. *Ærumna duplicatur viro pio, τὸ κακὸν τῶν ἱερῶν διπλάζεται*, Menander. ¶ 2. Est & simpliciter, augere. Virg. Ecl. 2.

Et Sol crescentes decedens duplicat umbras.

Duplicat, id est, *auget*, inquit Servius. Sallustius in fragm. *Et Marsus bellum duplicaverat bello.* Tacit. 4. Histor. cap. 54 *Audita interim per Gallias Germaniasque mors Vitellii duplicaverat bellum:* Et cap. 62 ejusdem libri: *Duplicatur flagitium.* Sic *duplicata jejunia* dixit B. Hieronymus Epitaphio Paulæ.

¶ Duplicatio. Senec. 4. Quæst. Nat. cap. 8 *Radiorum duplicatio proximæ quæque à terris calefacit.*

¶ Duplicatò, adv. zweymahl so viel / so weit. Plin. lib. 2. cap. 17 *Stellæ Saturni & Jovis duplicato digrediuntur.*

¶ Duplicator, qui duplicat. Sidonius lib. 3. epist. 13 *sinistrarum opinionum duplicatores.*

¶ Duplicitas. Lactant. de Opif. Dei cap. 8. *aurium duplicitas.*

¶ Conduplicare. verdoppeln. Varro lib. 2. R. R. cap. 4 *Hoc conduplicant, ut sit mane & vesperi.* Terent. in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 31 *Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit*, er wird dir diesen Dienst doppelt vergelten.

Duracina, vide ante Composita a *Durus.*

DŪRĂTEVS, *durĭus* vel *durĕus*, ligneus; δόρατος, δόρα ligna, Lucret. lib. 1. v. 476

Nec clam durateus Trojanus Pergama, partu
Inflammasset equus nocturno Grajugenarum.

Aurel. Victor. sive is Ascon. Pedianus lib. de Origine urbis Romæ pr. *Itaque nunc*, primus, *ex ea quoque significatione est, è qua illud in secundo Æneidos, de enumeratione eorum, qui equo durio digrederentur*, &c. Δορά, Δόρειος, Δούριος.

DŪRUS, a, um, rigidum & ἀκίνητος, ad trunci instar seu caudicis, unde & nomen est, quod solvi, subigi, vinci ægerrimè potest; & ita molli, tenero, flexili opponitur. hart / fest. *Dura cautes, cotes, gleba, cubile durum, Dura silex*, apud Virg. & Ovidium; hic etiam 13. Metam. v. 800. *durior annosa quercu*; & Plinius 36. cap. 24 *durissimi lapides.* ¶ Hinc quicquid affligit & premit, atque perpetuo asperum & calamitosum est, *Durum* vocatur. Ut *casus durus, imperium durum, mors, pœna, servitus dura*; & Ciceroni pro Dom. cap. 35 *durissima reipub. tempora*: ac *duriore annonâ*, ibidem cap. 6. extr. Sic *durum acetum*, pro acerrimo, Serenus Sammonicus cap. 4. *Duram muriam*, pro salsissimâ, Columella dixit lib. 12. cap. 6. Vide Ludovic. Novium Ichthyophagiæ lib. 1. cap. 42. *Durus sapor*; Virgil. 4. Georg. v. 102. ¶ Ad hominem quando transfertur, inexorabilem, immitem & immisericordem notat. Antonius Ciceroni sub 14. ad Att. epist. 13 *si duriorem ejus miseræ & afflictæ fortunæ prabes.* Et Cicero lib. 6. ep. 13 ad Ligarium: *perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem.* Virg. 1. Georg. pr.

--- --- & duri mites Ulyssis.

DVRI, inquit Servius, *non* laborioši, *sed* crudelis: *ut*

--- --- quem dat tua conjux
Dura.

Nam Virgilius pro negotiorum qualitate dat Epitheta. ¶ Aliter Ovidius Ulyssem *durum* vocat lib. 5. Trist. El. 6.

Si nihil infelix durus vidisset Ulysses, &c.

Ibi enim *durus* patiens, id est, nullo labore, nullâ acerbitate fractus, obfirmatus adversus omnia, quæ incidunt atque affligunt. Unde & *laboriosum* Horatius Epod. 17. v. 16 appellat. Ita Virg. 1. Georg. v. 160 *Duros agrestes*, hart / arbeitsam / &c. & 5. Æn. v. 130 — — *gens dura, ac aspera cultu*

Debellanda tibi Latio est.

Similiter *duros liberos* Lucanus lib. 2. v. 629 vocat: & Cicero 1.

Tuscul. c. 43 *fortes & duri Spartiata.* ¶ Plinio, Panegyrico Trajani cap. 86, & lib. 6. Epist. ult. *duri sunt*, qui constantiâ excedunt. ¶ 3. Usurpatur & de avaro & nimis attento ad rem Horat. 1. Epist. 7. v. 91

Durus, ait, Vultei nimis attentusque videris
Esse mihi. Sed & S. Matthæus Evangelista talem hominem σκληρὸν appellat cap. 25. v. 24. quem Vetus Interpres rectè *durum* reddidit. ¶ 4. Sed & impudentes, *duri* appellati. Ut Cæsari lib. 3. de Bello Civili cap. 20. *Os durum* Terentius dixit Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 36. quod act. 5. sc. 1. v. 22 *impudens* vocat: das sich keiner Lügen schämt. *Ferreum os* Suetonius vocat Nerone cap. 2. Vide in *Os.* Similiter *frons dura*, pro inverecunda dicitur. ¶ 5. Durum etiam dicitur, quod rude & sine arte est, parum elegans atque concinnum. Qua ratione Ovidius 3 Fast. v. 537 plebis & rusticorum choreas *duras* dixit: item *Durissimum Poetam* Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 10. & Marium *duriorem ad studia* humanitatis, pro Archia cap. 9. *Durum pistorem* Plinius lib. 35. cap. 11. Similiter contra *Molle* artem, & cultam exquisitum significat: de quo suo loco.

¶ Duriusculus, diminutivum. etwas hart. Plinius major principio Operis: *duriusculum se fecit.* Et Junior lib. 1. epist. 16 *Inserit, data opera, duriusculos quosdam versus.* hart-klingende.

¶ Durè. Horat. 2. Epist. 1. v. 66. *dure dicere:* &

¶ Duriter, adverb. *Vitam parcè ac duriter agere*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 47. sich kärglich und genau behelffen. Ubi Donatus: DVRITER *contra rationem regulæ: debuit enim dicere* dure, *ab eo quod est* durus. *Et tamen est differentia. Ejà enim* duriter, *sine sensu laboris*; dure *autem, crudeliter. Illud ad laborem; hoc ad sævitiam relatum est.* Sed dure *in alterum*, duriter *in nos aliquid facimus.* Contra verò & infra idem Adelph. act. 4. sc. 5. v. 29

--- --- fallum à vobis duriter
Immisericorditerque.

Cic. 1. Att. ep. 1 *duriùs aliquid accipere*, unfreundlich annehmen oder verstehen. Et *sermones alicujus duriùs accipere*, Cæs. 1. Civil. cap. 29. *Durius appellare*, Cic. pro Ligar. cap. 6. *Durissime insamantes*, Tertullian. de Pudicit. cap. 1. extr.

¶ Duritas, Härte. Cic. de Senect. cap. 18 *Quanta in altero duritas, in altero comitas?* Unfreundligkeit.

¶ Duritia, Härte. Plin. lib. 4. cap. 36. *Tanta duritia ostro est.* Idem de pomo persica lib. 13. cap. 9 *Lignum intus grande, firmæque duritiæ.* Idem lib. 27. cap. 11 *Duritia lapidea*, steinerne Härte. Idem lib. 20. cap. 13 *induere duritiam*, hart werden. Contra Ovid. 1. Met. v. 401 *duritiem ponere*, weich werden. Etiam pluraliter: *Amaracinum duritias emollit*, Plin. 24. cap. 6. Et Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 6 *duritias legum temperare.* ¶ 2. Ad animum cum transfertur, acerbitatem, sævitatemque significat, & æquitati, lenitati, comitati opponitur. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 25

--- --- tum hoc timet
Ne tua duritia antiqua illa etiam adducta sit.

¶ 3. Sed & laborum patientia, atque vivendi aspera ratio *duritia* appellatur. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 2. extr.

Parsimoniâ & duritiâ disciplina alia erant.

Erant disciplinæ, i. e. exemplo, documento. Corn. Nepos Alcibiade cap. ult. *Sic duritia se dedisse, ut parsimoniâ victus atque cultus omnes vinceret. Duritia corporum & lacertorum*, firmitas & fortitudo assiduitate laborum parta; Plinio Paneg. cap. 82. ¶ 4. *Duritia oris*, inverecundia, Senec. de Constant. cap. 18. Quod *Duritudinem* hoc Cato dixit, cum *impudentia* conjungens. Nonius & Gellius lib. 17. cap. 2. ¶ *Duritia alvi*, Verstopfung des Leibes / Suet. Nerone cap. 34. Nam & *dura alvus* dicitur. Vide *Alvus.*

¶ Duritiès, idem. Cic. pro Domo cap. 38 *animi durities* ein harter Muth.

¶ Edurus, non durus. *Edura coryli*, Virg. 2. Georg. v. 65. Vide Servium. Alii & *dura* legunt. Et *Edura pirus*, valde dura; lib. 4. Georg. v. 144.

¶ Prædurus, valde durus. Virg. lib. 10. vers. 749 *prædurus viribus.* Columell. lib. 6. cap. 2 *prædura ætas*, quam opponit *tenera.* Quintilian. lib. 6. cap. 4. *prædurum os*, quod est impudens & maledicum.

¶ Subdurus. Q. Cic. de petit. cons. cap. 12 *Hoc probabile est: illud alterum subdurum tibi homini Platonico suadere.* id est aliquanto durum, difficile. etwas hart.

¶ Durare, est durum, firmum, solidum facere, härten / cui contrarium *mollire.* Livius lib. 21 cap. 11 *Cementa non calce durata erant; sed interlita luto, structura antiquæ generis.* Columella lib. 6. cap. 37. *Annicula mula rectè a matre repellitur, & amota montibus aut feris locis pascitur, ut ungulas duret.* Cæsar lib. 6. c. 27 *Hoc se labore durant adolescentes.* Sic *durare animum* apud Albinovanum ad Liviani v. 198. *Cor durare* est obfirmare. Phædrus lib. 3. extr.

Fatale exitium corde durato feram.

Ad omne facinus durari, Tacit. 4. Histor. cap. 39. *Ad plagas durari*

durari, Quintil. lib. 1. cap. 3. ¶ Virgilius pro *durescere* posuit, ut recte interpretatus Servius est Ecl. 6. v. 35

Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
Cœperit.

Nisi activo passive usus, ut Æn. 1. v. 108

- - - dum prora avertit, & undis
Dat latus, id est, avertitur.

¶ Durare etiam dicuntur res juxta ac homines, cùm tuentur statum, atque in sustinenda vi, cui expositi, tolerandisque labor[ibus] molestiisque immoti invictique perstant, ausdeuren/ aushalten. Ovid. 2. Fast. v. 299

Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant,

Et lib. 4. v. 505

Sub Jove durabit, multis immota diebus
Et Lunæ patiens, & pluvialis aquæ.

Virgil. 1. Aneid. 10, 211.

Durate, & vosmet rebus servate secundis.

Neque tamen sic absolutè tantùm, sed & cum casu suo ponitur. Horat. lib. 1. od. 14

- - - sine funibus
Vix durare carinæ
Possunt imperiosius
Æquor.

Durare æquor, est sustinere atque perferrè, ac vincere maris vim. Frustrà enim Torrentius aliter dispungit hunc locum, & interpretatur. Nam quod addit, non meminisse se legere apud auctorem verbum *durare* ita positum: nihil juvat. Ita enim Virg. 8. Æneid. v. 577

- - - patior quemvis durare laborem.

Ubi *durare* Servius *sustinere* ex allegato Horatii loco interpretatur. Stat. lib. 5. Silv. Protreptico ad Crispinum v. 152

Felix, quis viridi fidens optata juventa
Durabis quæcunque feres.

¶ Hinc pro mancre, vivere, frequenter ponitur. Sic *durare animum*, & alia passim dicuntur. Plin. lib. 5. Ep. 3 *Durabit hic animus*, Dialog. de Orator. cap. 17 *Asinius usque ad extremum.* [principatum Augusti] *durabit.* Plaut. Trinum. act. 2. sc. 2. v. 12

- - - lacrimas hæc mihi, cum video,
Eiciunt, quia ego ad hoc genus hominum durabi.

Daß ich diese Zeit erlebt habe. Juv. Satyr. 10. v. 254

- - - cur hæc in tempora duret.

Statius Lyrico. ad Maximum Junium lib. 4. Silv. 7. v. 41

Duret in longum generosus infans, &c.

¶ Plaut. Amphitr. act. 3. sc. 2. pr. *Durare nequeo in ædibus*, id est, non possum manere: vel, non possum inducere animum ut maneam, ich kan hier nicht dauren. Terent. Adelph. act. 4. sc. 2. v. 15

Non hercle hic quidem durate quisquam, si sic sit, potest.

Gehet es so zu/ so kan hier niemand bleiben. ¶ Sueton. Claud. cap. 26 *Confirmantque pro concione apud Prætorianos, quatenus sibi matrimonia male cederent permansurum se in cælibatu: ac nisi permansisset, non recusaturum confodi manibus ipsorum. Nec durare valuit, quin de conditionibus continuo tractaret.* Id est, nec abire impetrare valuit, ut non statim de nova ducenda conjuge deliberaret. Ita fere Tacit. 1. Annal. cap. 4, *In nullius unquam suorum necem durabit.* Id est, tam obstinatus animum non potuit, ut aliquem suorum occidi juberet, hat es nicht können übers Hertze bringen. ¶ Verstopffen. Martial. lib. 13. epigr. 26 *Sordida durant ventrem*, Holtzbirn verstopffen.

¶ Durari passivum, hart werden/ gewohnen. Quintil. lib. 1. *Quod si cui mens est tam illiberalis, ut objurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut pessima quæque mancipia, durabitur*, Schläge hart werden.

¶ Duratus, a, um. *Duratus frigore pontus*, Ovid. 4. Pont. ep. 9. v. 81 gefroren. *Mens dumata malis*, Lucan. 5. v. 798.

¶ Durabilis, durabile, Währhafftig. Ovid. Epist. 4

Quod caret alternâ requie, durabile non est.

Pallad. Novemb. c. 15 *durabilis quercus.* Apulejus Apolog. p 314 *materia durabilior.*

¶ Durabilitas. Pallad. lib. 1. cap. 36 Die Währung: & lib. 12. c. 7 *durabilitate præcipua esse*, sich lange halten.

¶ Durāmentum; firmitas, Währhafftigkeit. Seneca de Tranquillitate animi cap. 1, *Non est quod dicas, omnium virtutum teneros esse principia; tempore ipso duramentum & robur accedere.* Val. Maximus lib. 2. cap. 7. n. 10 *Humanæ imbecillitatis efficacissimum duramentum est necessitas.* ¶ 2. Duramentum item brachium vitis dicitur, der Rebschoß zunechst am Stock. Columella lib. 4. cap 22 *superfluam partem duramenti recidere.* Et ante paullo: *si duramenta ejus longius excesserint.*

¶ Duramen, idem. Columella c. 1. de vitis brachio: *cujus longitudinis sint duramina.*

¶ Duratrix, ut, *duratrix firmitas*, Plin. lib. 14. cap. 1.

¶ Durescere, hart werden/ verharten. *Limus durescit*, Virg. Ecl. 8. v. 80. Metaphorice *in Gracchorum & Catonis lectione du-*

rescere, Quintilianus lib. 2. cap. 5 dixit, hoc est duræ & insuavi illorum dictioni adsuescere.

¶ Duracini; *Uvæ duracinæ*, Weinbeere so eine dicke oder harte Haut haben/ quasi duri acini, Plin. lib. 14. c. 1. & Sueton. Aug. cap. 76. ubi Torrentium vide.

¶ Sic *Duricoriæ ficus* Budæus dixit. &

¶ *Duricordiam*; i. e. cordis duritiem, Tertullianus lib. 5. adv. Marc. cap. 4.

Compositi Verbalia.

¶ Edūrare, idem quod perdurare; utitur eâ Seneca de brevitate vitæ cap. 1. ex Aristotele: *Natura animalibus tantum indulsit, ut quina vel dena sæcula edurent.* Probat Lipsius, quanquam *educerent* in MSStis quibusdam legisset. Et Gellius lib. 14. c. 1. *ut tanto ævo potuerint edurare.*

¶ Indurare, durum reddere, härten/ hart mächen. Plin. lib. 8. c. 52 *indurantes attritu.* Idem lib. 15. cap. 17 *Pulsica*[mala] *aqua marina fervente indurari.* Hinc

¶ Induratus Partic. & Adject. Livius lib 30. c. 18 *Lentior fit pugna, & induratus prater spem resistendo hostium timor.* Statius 4. Theb. v. 64 *Robora flammis indurata.* Compar. *indurattor.* Senec. lib. 1. de Ira cap. 11 *Germanis quid induratius ad omnem patientiam?*

¶ Est hinc & Indurēsco, indurescere, verhärten/ stärr werden. *indurescere improbum*, Quintil. lib. 1. c. 3. im Bösen verhärten.

¶ Obdurare, ausdauren. *Perfer atque obdura* Horatius lib. 2. serm. satyr. 5. v. 39. Ovidius lib. 3. Am. eleg. 11

- - - Perfer & obdura, dolor hic tibi proderit olim.

¶ Obdurēsco, obdurui, ut, *Obdurescere consuetudine*, Cicero Philipp. 2. c. 42. etwas gewohnen. *Obduruit animus ad dolorem novum*, Idem 2. fam. epist. 16. Et, *Ad ista obduruimus & humanitatem omnem exuimus*, lib. 13. ad Attic. epist. 2. Sic, *Obdurescere in patientiâ*, 7. Verrin. c. 13.

¶ Perdurare, ausharren/ ausdauren; Terent. in Hecyr. a. 2. sc. 2. v. 27 *Sancte adjurant, non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.* Apud Ovid. Medicamine Faciei v. 49

Frobitas longum perdurat in ævum

¶ Prǣdurare, sehr hart machen. Unde *præduratus* Particip. apud Plinium lib. 23. c. 7.

¶ Redurēsco, wieder hart werden. Vitruv. lib. 7. c. 4 *Ferrum cum molle & candens est, si refrigeretur tinctum frigida, redurescit & restituitur in antiquam proprietatem.*

Dux, ducis, cum derivatis vide supra post Composita Verbi *Duco.*

DŸNASTES vel Dynasta, æ, δυνάστης, Princeps; & qui dominium in alios sive imperium habet, atque pro Rege adeò est. Sàne Nepos in Datame *Thyum Dynasten Paphlagoniæ* vocat, quem aliquanto post *nobilem Regem* appellitat. Quem honorem ei & Athenæus tribuit lib. 4. Itaque *Dynastes* idem qui *Rex* Oberherr: Utitur eò Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 9. *Steriit iste nebulo cum hu dynastis in gratiâ*, so der Bube mit den Gewaltigen in Freundschafft stehen wird. Conf. Vorstii Indicem ad Corn. Nep. hâc voce.

¶ Dynastia, Regierung/ Græca vox δυναστεία.

DYRRACHIVM, Δυρράχιον, Macedoniæ civitas & portus celebris, hodie Italis *Durazo* appellatur. *Elegisse sibi exilii locum Dyrrachium* Cicero ad *Terentiam* scribit, lib. 14. ep. 1. De nomine atque origine ejus vide Dionem Cassium libr. 41. & Appianum libro de bellis civilibus. Vide & infra *Epidamnus.* Nam & hoc nomen aliquando hunc oppido fuit.

¶ Dyrrachīnus; adject. ad Att. lib. 3. epist. 22. *Quod mei studiosos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi.*

DYSENTERĬA, δυσεντερία, das Bauchweh/ Roteruhr/ Ausgäng oder Hüfftgang/ exulceratio intestinorum. *Dysenteriâ infestari*, Plin. lib. 22. cap. 21.

¶ Dysentericus; qui morbo eò laborat, Plin. libr. 22. cap. 25 *Panicum in vino potum prodest dysentericis*, Pfennich oder Fuchsschwantz in Wein getruncken/ ist denen gut/ so die Roteruhr haben. Adde lib. 20. cap. 2. ¶ Adjective *Passio dysenterica*, Pallad. lib. 3. cap. 31.

DYSPEPSĬA, ægra difficilisque coctio, quam *eruditatem* Plin. appellat; Undauung/ oder Undaulichkeit/ δυσπεψία Græci dicunt, quod difficilè coquitur seu digeritur, a πέσσω, coquo.

DYSPNŒA, δυσπνοία, spirandi difficultas, ein schwerer Athem/ das Keichen/ Engbrüstigkeit. *Dyspnœæ medetur centaurium majus*, Plin. lib. 26. cap. 7. Vide *centaurium.*

¶ Dyspnoicus, qui dispnoïa laborat, der schwer athemet. Plin. 24. cap. 6. pr.

DYSURĬA, δυσουρία, difficultas urinæ cum cruciatu magno è lotii acrimoniâ, aut cervicis vesicæ inflammatione vel exulceratione, Harnwind. Cicer. lib. 10. epist. 10. ad Attic. *Dysuria tua mihi valde molesta.* ¶ Tale quiddam & Stranguria est, στραγγουρία urinæ scilicet stillicidium, cum stillatim lotium redditur non sine dolore, der kalte Harn/ die Harnstrenge.

¶ Affectio vel passio Dysurica, δυσουρικὸν πάθος, Cic. lib. 7. familiarium epist. 26.

¶ Dysuriācus, qui tali morbo laborat. Jul. Firmicus lib. 4. c. 9. 8. pr.

Dynamis? Plaut. Pseud. act. 1. sc. 2. stibur pro copia - - quorum amatores olivi Dynamin domi habe mapumam

E.

E VOCALIS altera; in multis dictionibus a veteribus pro i tertiâ vocali usurpata fuit, quemadmodum Quintil. monet lib. 1. Sic *here* pro *heri* apud Juvenalem & Martialem reperias. *Res hodie minor est here quam fuit*, &c. Juvenal. Satyr. 3. v. 23. Sic & in marmoribus antiquis sæpissime legitur, *Vergilius, Virgmia, Deana*, pro *Virgilius, Virginia, Diana*. Vide Cl. Morhofii de Patavinitate librum p. 38. ¶ 2. Transit in quibusdam verbis in *a*, ut *Reor, ratus sum, Sero, sevi, satum*; nonnunquam in *o*, ut, *Tego, toga*, &c. Ejusdem cum diphthongo Æ pronunciationis fuisse Rurgersius lib. 3. Var. Lect. cap. 5 observat. Sequiori ævo & pro diphthongo E simplex scribebatur non tantùm, sed corripiebatur non rarò ab ejus temporis Poëtis. Sic *Sphēra, hēresis*, apud Prudentium; *Erumna* apud Paullinum Benedictum: *Egyptiacus*, apud Spartianum &c. legitur: de quâ re alibi dicendi se dabit occasio. ¶ Tandem & hoc notandum, vocalem E in Imperativis secundæ conjugationis ferè produci: esse tamen exempla non pauca etiam ubi eàdem corripitur. Vid. Barth. ad Script. Venat. p. 150. 151.

A

B

E, præpositio ablativo serviens, diversas locutiones efficit. Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 10 *Feci è servo, ut esses libertus mihi.* Idem, *E medio abiit, E medio concedere*, den Leuten aus den Augen gehen. Vid. Hecyr. a. 4. sc. 3, 14. &c. *Audivi è prædonibus*, in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 34. *Fugere e conspectu*, Hecyr. a. 1. sc. 2, 107. aus dem Gesicht gehen. *Laborare è dolore*, Andr. a. 1. sc. 5. v. 33. in Kindesnöthen liegen. *E renatâ*, id est, pro renata, Terent. Adelph. 3. sc. 1, 8. dieweil es also gerathen ist. *E diverso*, id est, *contra*, wiederum/ Plin. lib. 4. cap. 4. *E contrariâ parte, E regione*, gegen über/ Cicero; quod *ex diverso* dixit Terentius, cui formulæ nonnunquam additur genitivus, *E regione solis*, Cic. 2. de Divinat. c. 6. gegen der Sonnen über. *E repub.* hoc est, *ex utilitate Reipub.* aus oder mit gemeinem Nutz und Besserung / apud Cicer. Sallustium & Livium. *E vestigio*, idem est quod confestim, propere, Serv. Sulp. ad Cicer. lib. 4. epist. 12. Cæs. 4. Bell. Gall. cap. 5. &c. *Solem e mundo tollere videntur, qui amicitiam è vita tollunt*, Cicer. in Lælio cap. 13. *Tutissimum è præsentibus* Tacitus 2. annal. cap. 80. Idem: *Optimum è præsentibus*, 4. histor. cap. 56. ¶ Idem de German. cap. 22. *Statim è somno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur.* E SOMNO, id est, à somno, sive post somnum: quemadmodum & præpositione *Ex* solemus uti. Plaut. Aulul. act. 3. sc. 6. Megadorus ad Euclionem:

C

E meo quidem animo, aliquantò facias rectius,
Si nitidior sies in filiæ nuptiis.

Earenus, vide *Tenus.*

EBĔNVS, i, ἔβενος, ein Ebenbaum. Virg. 2. Georg. v. 116. *India fert ebenum.*

EBŎRACVM, Ἔβορακον, Britanniæ civitas, vulgò York.

EBRIVS, temulentus. trunken. *Ebrius & insanus multa videntur falsa*, Cicer. de Divin. 2. cap. 58. *Quod in anima sobrii, id est in lingua ebrii*, trunken Mund/ redet aus Hertzen-Grund; celebratur à Græcis: τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης εἶναι τοῦ μεθύοντος, Plutarchus de garrulitate pag. 503. Pittacus Mitylenæus legem tulit, ut, si quis ebrius flagitii quicquam commisisset, duplo graviori supplicio plecteretur. Plaut. in Aulul. a. 4. sc. 10. v. 20 *Nimis vinum vile atque amor, si ebrio atque amanti impune facere quod lubeat licet.* Martial. lib. 2. Epigr. 15

Ebrius es: nec enim faceres id sobrius unquam,
Ut velles coram ludere, cerdo, tuo.

¶ Plaut. Cistell. act. 4. sc. 1. v. 15

D

Alia mulier isto pacto dicat; dicam esse ebriam.

Id est, non satis sanam, sive mentis compotem, ut ebrii solent. Nam & *sobrii* contra pro sanis dicuntur. ¶ Eleganter Horatius *fortunâ ebriam* dixit Cleopatram, quam nimia felicitas de sanitate mentis dejecerit & insolentem reddiderit, lib. 1. od. 37

- - - quodlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria.

Vide ibi interpretes & Claudium Dausquejum Notis in Basilii Seleucienf. Oration. de Josepho pag. 57. ¶ Aliquando etiam pro pleno & referto ponitur. Persius Satyr. 1. v. 50

- - - non est hic Ilias Accî
Ebria veratro.

Lucret. lib. 3. v. 1064 *Homines curis ebrios:* Tertull. de Resurr. Carn. cap. 16 *Gladium latrocinio ebrium:* Cyprianus, *Mentem desiderii veneno ebriam.* Cn. Mattius in Mimiambis:

Jam tonsiles tapetes ebrii succo.

Martialis lib. 14. Epigr. 154

Ebria Sidonia cùm sint de sanguine concha.

Ita *peccatis ebrios* Salvianus dixit libr. 7. de Gubernatione Dei, quod duriusculum.

¶ Ebriamen, τὸ μέθυσμα dixit eleganter Tertullianus de Jejunio cap. 9.

¶ Ebriŏlus, aliquantum ebrius. Plaut. Curc. act. 2. sc. 3.

Tristes atque ebriolæ incedunt.

¶ Ebriolatus, ceu ebriatus. Plaut. Fragm.

Homo ebriolatus somno sanari solet.

¶ Ebriosus, qui pernicioſissimo laborat ebrietatis consuetæ morbo, ein Versoffener / der immer voll ist. Seneca Epist. 83 *Plurimum interesse concedes inter EBRIVM & EBRIOSVM. Potest & qui* ebrius *est, tunc primum esse, nec habere hoc vitium; & qui* Ebriosus *est, sæpè extra ebrietatem esse.* Idem Epistol. 88 *Quæritur, libidinosior Anacreon, an ebriosior vixerit.* Catullus Carm. 27 *calices* vocat *ebriosa acina ebriosiores.* Vide Isaac. Voss. in h. l. & adde, si lubet, Gellium lib. 7. cap. 20.

¶ Ebrietas, Trunckenheit. Virgil. in elegiâ de vino & Venere:

Artanam demens detegit ebrietas.

De hoc effectu ebrietatis Horatius non uno loco: item Plutarchus supra laudato libro de garrulitate pag 503. Et Seneca dicta Epist. 83. Pythagoras Ebrietatem dixit esse μανίαν μελέτην, hoc est, *insaniæ meditationem*, Stob. Gravem ebrietas reprehensionem & apud Plinium habes lib. 14. N. H. cap. 22.

¶ Ebriositas, die Gewonheit immerdar trunckeñ zu seyn / die Sauffseuche / differt ab *Ebrietate*: quæ est ipsum vitium, sive alienatio à mente nimio potu: *ebriositas verò est propensio ad ebrietatem.* Cicero enim lib. 4. Tusc. Quæst. cap. 12 distincte: *inter ebrietatem & ebriositatem interest: aliudque est esse amatorem, aliud amantem.*

¶ Inebrio, inebriare, trunckeñ machen. Plin. 12. cap. 22 de palmæ quodam genere: *bibentes inebriat.* ¶ 2. Implere, quomodo Juvenalis Satyr. 9. v. 113 dixit, *inebriare aurem.*

Ebullio, vide *Bulla.*

EBŬLVS sive ebulum, frutex, alterum genus sambucî, Attich/ oder Niederholler/ quasi pumila sambucus. Plin. 25. cap. 10.

ĔBVR, ŏris, Helffenbein. *Ebur atramento candefacere*, Plaut. dixit pro: formam genuinam lenocinio quodam magis obscurare, quàm ornare, in Mostellaria act. 1. sc. 3. v. 101. *Ex ebore statua*, Suet. Tito cap. 2.

¶ Eburneus, von Helffenbein/ Helffenbeinern. *Pectines eburnei*, Apul. lib. 11. *Eburnea sella* Liv. lib. 5. cap. 4. *Eburnea quadriga*, Suet. Ner. cap. 22.

¶ Eburneolus, dimin. *Eburneola fistula*, Cic. de Orat. 3. cap. 60.

¶ Eburnus, idem. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *plectro modulatus eburno.* Virg. 6. Æn. fin. *portæ eburnæ.*

¶ Eboreus, itidem ut Eburnus & Eburneus, Helffenbeinern. Quintil. lib. 3. cap. 6. *eborea oppida*, imagines devictarum urbium, in triumpho ostentari solitæ.

¶ Eburatus, ebore obductus & ornatus, Plaut. Stich. 2. sc. 2. v. 53. *Lectus eburatus*, mit Helffenbein beleat / oder überzogen. Lamprid. Heliogab. cap. 4. *sella eborata.* Nam & *Eboratus* scribitur.

¶ Eborarius, artifex eboris. Lege 1. Cod. de Excusatione artificum.

EBVRŌNES, populus Galliæ Belgicæ juxta Mosam, Cæsari & aliis: creduntur esse Leodienses hodie, die um Lüttich der Bißthum.

¶ Sed *Eburum* Ptolemæo Germaniæ civitas est, putatur esse Olomuntia Moraviæ, Ollmütz in Mehrland.

Ecademus, vide Academia.

ECBATANA, plurale, Ἐκβάτανα, Mediæ majoris metropolis est Straboni, alias regionis nomen. Caput Mediæ etiam Curtius vocat, eamque Parthis æstiva agentibus sedem esse lib. 5. cap. 8 scribit.

ECBĂSIS, ἔκβασις, figura, quæ excursus seu egressio dicitur, & digressio, παρέκβασις, cum ab oratione instituta obiter excurritur ad alia, quod brevissimè fieri Horatius præcipit in arte Poeticâ. Reditus verò vel reditio ad narrationem inſtitutam ὑπέκβασις dicitur.

ECBOLIA, orum, ἐκβόλια, item Ecbolima, æ & Ecbolas, adis, medicinæ ejectrices, quibus infantes in utero mortuos medici expellunt, quæ & *phthoria* dicuntur, Ärtzney / damit man die todten Früchte in Mutterleibe austreibet.

ECCE, en, siehe da/ repentinum quid & improvisum denotat. Præponitur autem vel nominativo, vel dativo, vel accusativo: ut, *Ecce Antonius, Ecce literæ*, Cic. Att. 13. ep. 16. *Ecce tibi*, Cic. pro Cluent. cap. 28. *Ecce alterum, Ecce me*, Terent. Donatus ad Terent. Adelph. a. 4. sc. 7, 4 observat, nunquam Virgilium hac particulâ usum, quam in repentino aliquo & insperato malo. Atqui 2. Æneid. v. 270 cum ait:

In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector
Visus adesse mihi.

Improvisum quidem aliquid, non malum tamen videtur significare. Nam consulit ibi Æneæ Hector, & quæ ex usu & salute ejus sint, admonet. Ubi simpliciter usum particulæ

hujus

huius in repentinis esse Servius annotat. Et ita Ascon. in 2. Verr. *Proprium*, inquit, *hoc Ciceronis est, in rebus improvisis* (Ecce autem) *quod cum cum Virgilius & legit & emendavit.*

¶ *Eccum, eccam, eccos, eccas*, duo tantum accusativi, ut, *Ellum, ellos*, &c. *Eccum*, id est, *Ecce hic eum*, de quo nimirum agebamus, Terent. Andr. act. 3. sc. 3. extr. Vall. lib. 2. cap. 15. *Eccum* etiam absentibus accommodari observavit Taubm. ad Plaut. pag. 614. 841. & alibi Boxhorn. ad eund. pag. 10.

ECCERE, Plauti est in Amphitr. a. 2. sc. 1. v. 4, & alibi: & Terentii in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 5. de quo variæ sunt doctorum sententiæ. Festus adverbium per Cererem jurandi statuit. Unde & nonnulli *Ecere* scribendum putant: alii *Eccere*, quasi *ecceres*, vel *Eccerem*. Vide interpretes Plautinos.

ECCLĒSIA, ἐκκλησία, cœtus, congregatio, Gemeine/ Kirche/ quod germanicum vel à κύριον est (vide *Dominicum*) vel à κηρύττω concionor. In concionibus, sive Ἐν ἐκκλησίαις Græci olim deliberabant, vel consultabant: quod apud Romanos maxime in Senatu factum. Nam hi judicia exercebant in foro, consilia autem inibant in Curia. Erant autem ἐκκλησίαι apud Athenienses duplices, aliæ κυρίαι, quæ erant νόμιμοι, καὶ ἀναγκαίαι, hoc est, legitimæ, & statæ, (statis enim temporibus fiebant) aliæ autem ἀνάγκαιαι, extra ordinem cogebantur, urgentibus quibusdam negotiis, quas συγκλήτους καὶ ἀσυγκλήτους vocabant. Pollux lib. 8. c. 8. n. 7. Distinxit Plinius à senatu epistola ad Trajanum III. *& bule & ecclesia consentiente.*

¶ Ecclesiastes, æ, ἐκκλησιαστὴς, concionator.

¶ Ecclesiasticus, *Conventus ecclesiastici*, &c. *Pacem ecclesiasticam alicui reddere*, Tertull. de Pudicit. cap. ult. aus dem Bann thun.

ECDICI, ἔκδικοι, vindices, defensores. Cicer. lib. 13. famil. ep. 56. & Plin. lib. 10. epist. 111. Eorum munus erat, judicio experiri contra eos, qui aurum vel argentum & pecuniam Reipub. deberent, cujus generis munus *Advocati fisci* est.

Echedemus, vide Academia.

ECHEMETHIA, ἐχεμυθία, professio rerum omnium difficillimarum, tacendi scilicet audiendique, ut Gellius ait lib. 1. cap. 9. taciturnitas, quâ se ad certum tempus obligare cogebantur Pythagoræ discipuli. Propter hanc à piscibus, quod hos quasi suæ disciplinæ domesticos agnoscerent, eosdem abstinuisse Plutarch. in Sympos. existimat.

ECHĒNĒIS, ἐχενηὶς, Latine *Remora*, pisciculus qui navibus adhærens remorari eas creditur, quemadmodum Plin. scribit lib. 9. cap. 25. Hinc ἐχενηὶς λοιὸν τῦ ἔχειν, & ναυκρατοῦσα λοιὸν τῦ κρατεῖν τὴν ναῦν, quod navem retineat, ut & Latini *remorum*, & *retinaculum*, nominant. Oppianus *Lampretam*, echeneida vocat, alii *anguillæ* piscem dicunt, Plinius *limacem majorem*, exemplo eorum, qui remoram illam, quæ Caligulæ Imp. navem tenuit, viderunt. *Imago est infirmitatis humanarum virium, quæ à levissimis etiam creaturis infringi & cogi possunt.* Tametsi id Plutarchus in Problematibus suis irrideat, & causam aliam adducat, quamobrem navis tardetur, quam vide, & Jul. Cæs. Scalig. Exercit. 218. de Subtilitate sect. 8. Legitur autem penultima producta propter elementum Græcum. Lucan. lib. 6. v. 674

Non puppim retines, Euro tendente rudentes,
In medius echeneis aquis, &c.

ECHIDNA, ἔχιδνα vel ἐχίδνη, hydra quæ ab Hercule interfecta fingitur. Ovidius Metamorph. 9. v. 158

Lernæa virus echidna.

¶ Alii viperam ἐχίδνην interpretantur, cujus mas sit ἔχις eine Natter/ Schlange.

¶ Echion, medicamentum est ex vipera in fictili novo combusta, Plin. lib. 29. cap. 6.

ECHĪNĂDES, Ἐχινάδες, insulæ in Epiro, natæ Acheloi impetu, sicut pars Ægypti Nili cœno. Avienus Periegesi v. 594

Viridesque sulcans terras Achelous
Irruit Adriaci tergum maris: hicque frequentes
Fluctibus attolluntur Echinades, Haud procul inde &c.

Adde Dionysium Græcum, ex quo hæc expressa sunt, v. 433 seqq.

¶ Echines, insula in mari Ægæo est. Cicer. in Arato:

excelsis errans in collibus amens,
Quos tenet Ægæo defixa in gurgite Echines.

ECHĪNUS, ἔχινος, piscis ex genere cancrorum aculeatus, Wasser-Igel/ oder Meer-Igel. Terrestris enim echinus vel *hericius* vel *erinaceus* dicitur, ein Igel. *Multa nobis vulpes, verùm echinus unum magnum*, Πολλὰ οἶδ' ἀλώπηξ; ἀλλ' ἔχινος ἓν μέγα, Athen. Plut. vide chiliad. De Echino aquatico Martialis sic lib. 13. Epigr. 86

Iste licet digitos testudine pungat acuta,
Cortice depositio mollis echinus erit.

Ælian. lib. 4. ὥσπερ γὰρ ἔχινον λαμβάνειν μὲν ῥᾴδιον, συνέχειν δὲ χαλεπὸν, οὕτω καὶ χρήματα; *Quemadmodum echinum, sic etiam nummos capere, facile est, retinere verò difficile.* De echino utroque *Græcorum* extat proverb. Περὶ δὲ δύο ἔχινοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐν πλάγιος, ὁ δ' ἐν χίφου; vel *prius duo echini amicitiam ineant*; de moribus ac studus maxime diversis. ¶ 2. *Echinus* instrumentum, eine Hechel/ pecten. ¶ 3. Et pars ventris boum & aliarum pecudum ruminantium; vulgò *multiplex* vocant, das Manchfald. ¶ 4. Echinus Horatio vasis

est genus ænei in quo calices lavantur, ein Spielfaß/ Scheuerfaß/ lib. 1. serm. satyr. 6. v. 5. Et Echinus simpliciter pro spinoso castaneæ operculo.

¶ Echinometra, æ, echinus aquaticus major est Matthiolo.

¶ Echinatus, stachlicht. *Echinata castanea*, Plin. 27. cap. 9.

ECHO, echus, ἠχὼ, sonus, ab ἠχέω resono. ¶ 2. & soni vel vocis repercussio, der Widerschall in einem gemaurten Gemach oder Wald. Qua ratione reddatur, exponit Plin. lib. 2. cap. 44. Latinis *imaginem* dici notat Philargyrius super Virgil. p. 267. Jocosa vocis imago. Ausonius Epigram. 11 *aëris, & linguæ filiam* esse ait. vid. Ovid. lib. 3. Metam. fab. 1. Hujusmodi repercussionem soni per septem turres in Cyzico urbe Bithyniæ inter miracula mundi numerat Plin. lib. 36. cap. 15. In Porticu Olympiæ septies quoque redditam vocem Plutarchus de garrulitate, libri principio significat. Ovid. 3. Metamorphoseos v. 358

Nec prior ipsa loqui didicit resonabilis Echo.

¶ Echoicus, adject. *Elegi echoici*, Sidon. Apollinar. lib. 8. epist. 11, quorum principium & finis idem est. Ita Sirmondus emendat vulgatam vocem *eschoicos*. Vide Notas ejus p. 90. Nec aliter Elmenhorst.

ECHIS vel Echium, ἔχιον herba, wilde Ochsenzung/ sic dicta, quod semen proferat viperinis capitibus simile. ἔχις enim vipera est Græcis.

ECLECTICI, philosophantium genus, qui nulli certæ sectæ addicti ex omnibus optima deligebant, & sequebantur, unde & nomen acceperunt. Auctor & conditor eorum Potamo, Diogene Laërtio procemio lib. 1. teste, fuit, qui ante & post Augustum vixit, ut Suidas auctor est. Ex isto genere Horatium quoque fuisse, ex iis potest constare, quæ lib. 1. Epist. 1. v. 14. seq. scribit. Torrentius antiquiorem Potamone, & nobiliorem ducem adscisci his posse vel Varronem, vel ipsum Ciceronem putat, qui modo Platonem, modo Stoicos sequi solent. Plerosque Patrum hanc rationem secutos constat, & unice probat & commendat Alexandrinus ille Clemens lib. 1. Stromat. p. 211.

ECLIGMA, legunt & *eclegma ex Plinio*, ἔλειγμα, vulgò *electuarium* vocant vel *illinctum*, ein Latwergen/ à λείχω lingo, quòd lingendo absumatur, quemadmodum Plin. scripsit lib. 21. cap. 3. Si ἔλλειγμα vel ἐλλιγὸν scripseris, erit à λιχμάω, *Lambo* vel *lingo*.

ECLIPSIS, fœm. ἔκλειψις, defectus vel defectio, Finsterniß/ Verfinsterung. Auctor ad Herenn. lib. 3. cap. 22 *Solis exortus, cursus, occasus nemo admiratur, propterea quod quotidie fiunt; at eclipses solis mirantur, quia rare accidunt; & solis eclipses magis mirantur, quam lunæ, quoniam hæ crebriores sunt.* Eclipsis Solis fit, quando luna inter terram solemque secundum diametrum locatur. Eclipsis Lunæ est, quando terra inter solem lunamque secundum diametrum interponitur. Livius 35 cap. 4 *interdiu obstructa lux est, cum luna sub orbem solis subisset.* Eclipses magnam rerum mutationem portendere, vulgo à plerisque creditum est. Horum Solis, & Lunæ defectuum scientia quantum quosdam juverit, ignorantia quibusdam nocuerit; leges apud Plin. lib. 2. cap. 10. & 12. & ibid. Dalechamp. p. 70. 72. Conf. Val. Max. lib. 8. cap. 11. Liv. lib. 44. c. 37. Justin. lib. 22. Dio Cass. lib. 60. Senecà de Benef. lib. 5. cap. 5. Curt. lib. 4. cap. 10. & ibi Freinshem. Ceterum eclipsin proprie Solis esse defectum; Lunæ deliquium proprie κάθαμμα nominari, scribit Vossius lib. 5. Instit. Orat. pag. 346. ¶ 2. Porrò quid *eclipsis* in Syntaxi sit, quam vulgo *Ellipsin* vocant.

¶ Ecliptícus, adjectiv. *Ecliptica linea* est, quæ Zodiacum in duas partes æquales dividit, sic dicta, quod Solis Lunæve eclipsis nunquam contingit, nisi sub ea ambo corpora consistant, Plin. lib. 2. cap. 16. *Latitudinum medios articulos vocant ecliptica.*

ECLŌGA, ἐκλογὴ, ecloga, explanatio, narratio, colloquium; poëmation imitativum, aliundè expressum. Item quicquid ex lectis auctoribus exceptum est.

¶ Eclogarii, apud Ciceronem ad Atticum lib. 16. ep. 2. qui ex libro, qui legebatur, καθ' ἕκαστον excipiebant observatu maxime digna.

ECNEPHIAS, ein Windwirbel/ genus flatûs repentini, sive procellæ, de quo Aristot. de Mundo, & lib. 3. Meteorolog. Seneca Quæst. Natur. lib. 5. cap. 12. Plin. lib. 2. cap. 48. & ibi Dalechamp. p. 96.

ECPHRĂSIS, ἔκφρασις, elocutio, expositio dilucida, Erklärung.

Ecquando, Ecquis, vide *Quando, Quis.*

ECSTĂSIS, ἔκστασις, affectus eorum, qui *mente* sunt *emotâ*, ut Lactantius ait lib. 1. Instit. c. 4, quos Plinius lib. 23. cap. 1. sect. 16 *mente commotos* appellat, Entzückung. Tertullian. de Anima cap. 45 *Hanc binam ecstasin dicimus, excessum sensus, & amentiæ instar.* Et 4. adv. Marc. cap. 22 *gratiæ ecstasin* vocat, quam prophetis novimus accidisse. Posses etiam cum Apulejo lib. 5. p. 166 dicere, *extra terminum mentis suæ positus.*

¶ Ecstatici, die entzücket sind.

ECTASIS, ἔκτασις, figura dictionis, latine *productio*, ab ἐκτείνω extendo. Est productio syllabæ natura correptæ: ut,

Gnadibumque patrem Geticis qui præsidet arvis.

Contraria figura *Systole* est, vide suo loco.

ECTHLIPSIS, ἔκθλιψις; elisio, figura scansionis, qua absorbetur *m* consonans ante vocalem: A

Omnibus hoc vitium est cantoribus inter amicos, &c.

ἐκθλίβειν elidere est.

ECTRAPĔLVS, ἐκτράπελος, inusitatæ aut magnitudinis aut formæ homo, ein Wundermensch. Plin. in fine cap. 16. lib. 7. de monstrosis puerorum incrementis. *Ectrapelos*, inquit, *Græci vocant: in Latino nomen non habent.*

ECTYPVS, ἔκτυπος, ἐκτυπον. Seneca lib. 3. de beneficiis cap. 26 *Canabat Paullus Prætorius in convivio quodam, imaginem Tiberii Cæsaris habens, ectypam eminente gemmâ. Ectypam imaginem* vocat, ita expressam, ut promineret exstaretque, non intus deprimeretur incisa; cujusmodi opera ἔκτυπα appellantur. Et inde addidit; *eminente gemmæ:* quod in gemmâ emineret imago. *Ectypas scalpturas* dixit Plinius lib. 37. cap. 10. Vide Salmasii Exercit. Plin.

Eculeus vel *Equuleus*, vide *Equus.*

Edepol, vide *Ædepol.*

Ediffero, vide *Sero, Differo.*

Edo, prima producta, vide in *Do.*

ĔDO, ĕdere, & edo, es, est, esse, essen / verzehren. Virg. 4. Æn. v. 66 *Est mollis flamma medullas*, die Liebe verzehret Marck und Bein. Ovidius 3. Art. am. v. 758

— — — desine citra

Quàm capies paullo, quam potes esse, minus. B

Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 70 *Scis bene esse.* Du verstehest dich wohl auff gute Bißlein. Cicer. ad Attic. lib. 13. ep. ult. *Edit & bibit ἀδεῶς & jucundè & opipare sane, & apparate.* Socrates interrogatus, quanam re ab hominibus cæteris differret, respondit, οἱ μὲν λοιποὶ ζῶσιν, ἵν' ἐσθίωσιν, ἀνὴρ δὲ ἐσθίω, ἵνα ζῶ, *Alii quidem vivunt ut edant, ego verò edo ut vivam.*

¶ Estur, impersonale. Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 3. v. 78 *Dies noctesque estur, bibitur.* Ovid. lib. 1. de Ponto El. 1.

Estur ut occultâ vitiata terredine navis.

Seneca lib. 3. de Irâ cap. 15 *Sic estur apud illos, sic bibitur.*

¶ Esĭto, esitare, frequentativum. Gell. lib. 11. cap. 7 *furfureum panem esitare.* Apulejus lib. 9. p. 234 *Canes adsueti esitare cadavera.*

¶ Huc referri forsan possunt *Esitia* Apicii lib. 5. cap. 3. n. 2, quæ lib. 2 ineunte vocat *Hysitia.* Unde

¶ *Esitiatus pullus* eidem lib. 8. cap. 7. & *lepor esitiatus* ibidem cap. 8.

¶ Esŭrio, meditativum, esurire, hungern. Plaut. in Stycho, a. 1. sc. 3. v. 65 *Ridiculus æque nullus est, quam dum esurit.* Cœlius Ciceroni c. 8. famil. extr. *milites algere & esurire consuescerunt.*

¶ Esurienter, adverb. ex participio. Apulejus lib. 10. pag. 246. ed. Elmenh.

¶ Esŭries, ēi, der Hunger. Cœlius Ciceroni lib. 8. ep. 1. *ut ego misererer ejus esuriei.* Hieronym. epist. 4. ad Rusticum: quos *nec esuries aliquando, nec saturitas superabit.* Sidonius lib. 6. epist. 6 *salubritate sermonis avidam nostræ ignorantiæ pascat esuriem.* C

¶ Esŭrītio, edendi cupiditas, das hungern. Gellius lib. 16. cap. 3. *Ventris compressione esuritionem posse depelli creditum est.* Catullus Carm. 23 ad Furium:

Sole, & frigore, & esuritione.

¶ Esurītor, ein Hungerer. Martialis lib. 3. Epigram. 14 *Romam petebat esuritor Tuccius.* Plautus Pers. 1. sc. 3. v. 21

¶ *Esurionem* dixit.

¶ Esurīgo idem quod esuries. Varro περὶ ἡ apud Nonium.

¶ *Estrices mulieres.* Plaut. Cas. 4. sc. 1. v. 20.

¶ *Esuriales feriæ* apud eundem Plaut. Capt. 3. sc. 1. v. 8. quæ esuritioni sunt dicatæ. Fast-Tag.

¶ Ĕdax, freßig / gehrhafftig. Terent. Phorm. a. 2. sc. 2. v. 21 *Alere nolunt hominem edacem.* Horat. lib. 2. oda 11. *Curæ edaces*, verzehrende Sorgen / Ovid. lib. 15. Metamorphoseos v. 234

Tempus edax rerum tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis.

Edax currus, edax triremis, proverb. in glutones, & voraces. Propterea quod currus multum absumit unguinis, sive ceromatis, sive quod sumptuosa res sit, equos & currus alere: quod triremes etiam magnis constent impendiis. D

¶ Edācitas, voracitas, Freßigkeit. Cicer. lib. 7. fam. ep. 26 *morbum edacitatis.* Et ad Qu. fratr. extremo lib. 3. *edacitatem pueri pertimesco.*

¶ Esus, ui, ipsa comestio. *Esui esse*, zu essen seyn oder dienen. Gell. 4. cap. 1. *quæ equi & potui forent.*

¶ Edīlis, edile, edilia dicuntur omnia, quæ esui sunt, Gellius lib. 17. cap. 11.

¶ Ĕdūlis, idem, ut *edules capreæ*, Horat. lib. 2. Satyr. 4. v. 43. Hinc

¶ Edūlia, subst. Plurale. Lamprid. Heliogab. c. 27 *quæcunque coqui de diversis edulibus exhibuissent.* Allerhand Essen und Speisen. *Edulium caritas*, Apulej. sub fin. lib. 1. de Asino.

¶ Edo, ōnis, masculinum, ein Fresser / Schlemmer. Varro ap. Nonium.

¶ Unedo, vide in suo loco.

Composita.

¶ Abĕdere, pro extedere vel absumere; ex Tacit. 15. annal. c. 5. in Lexicis affertur *Exorta vis locustarum abederat quicquid herbidum aut frondosum.* Sed legendum est *ambederat* cum Lipsio, Pichena, Berneggero, Gronovio, Ryckio. Vide post paullo in *Ambedo.*

¶ Ădĕdere, arrodere, anbeissen / annagen. ¶ 2. Nonnunquam idem quod absumere. Virg. 4. Georg. v. 242

— — nam sæpe favos ignotus adedit
Stellio, &c.

¶ *Adesum frumentum*, Getreide so man angefangen anzugreiffen / quanquam Sisenna apud Nonium pro consumto frumento posuerit. Verba sunt: *Æserunt duplici fossa valloque circumdati, frumento adeso, quod ex areis in oppidum portatum est.* Translate *Adesa pecunia*, Cic. pro Quint. cap. 12. *Bona adesa*, Tacit. 4 Hist. cap. 4 extr. *Fortuna adesa*, 13. annal. c. 21. id est egestas. Petronius p. 137

cecidere capilli,
Vernantesque comas tristis adedit hiems.

¶ Ambĕdere. Vid. Tacitus loco proxime citato. Plautus Merc. act. 2. sc. 1. v. 15 fingit decompositum *Ambadedisse.*

¶ *Ambēsus* participium, umher benaget / befressen. Virgil. 3. Æn. v. 257 *Ambesa mala absumere mensas*, das umher angebissene Tellerbrodt vollend auffzehren.

¶ Cŏmĕdere vel comesse, idem quod simplex. Supposita Martial. n. 10 *Scævola tu comedis apud omnes, nullus apud te.* Sed aliqui *cænas*, pro *comedis*, legunt. Plautus Mostell. 3. sc. 1. v. 32 *Tam facile vinces, quam pirum vulpes comest.* Et, *Comedere nummos*, Cicer. 6. Attic. epist. 1. *bona alicujus*, pro Sext. cap. 51. Sic & *beneficia, patrimonium, alicujus*, apud eundem Cicer. verzehren. Plaut. Trin. act. 2. sc. 2. v. 58 *Comedit quod fuit, quod non fuit.* Et eodem act. sc. 4. v. 14

Postquam comedit rem, post rationem putat.

Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 40

Ajebas, siqui comedunt bona.

Ubi vide interpretes. ¶ *Aliquem comedere*, est alicujus bona comedere, hoc est, consumere, einen um das Seine bringen. Plaut. Mostellar. act. 1. sc. 1. v. 11

Sine modo venire salvum, quem absentem comes.

Item Trin. a. 1. sc. 2. v. 65

Hostesne an cives comedis, parvipendere.

Ubi *Hostes* antique pro peregrinis: *comedis*, pro comedas dixit. Terent. *Aliquem exedere.* vide infra. Varro Synephebis apud Nonium: *Crede mihi plures Dominos servi comedere, quàm canes. Quod si Actæon occupâsset, & ipse prius suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret.*

¶ Cŏmĕdo, comedŏnis, ein Prasser / Verzehrer. Varro apud Nonium.

¶ Cŏmĕsor, idem. Tertull. lib. 1. adv. Marc. cap. 1. *Mus comesor arrosit.*

¶ Comestura, actio comedendi. Cato cap. 157.

¶ Comessari, Comessator, Comessatio, vide sua litera in *Comissari.*

¶ Exĕdere, außessen / auffzehren / verzehren. Auson. Epigr. 13. Profess. Burdig. *Exesas sinein, opicaque evolvere chartas.* Terent. in Phorm. a. 2. sc. 2, 4. *Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum*, was du eingebrockt / auch ausessen. In Heaut. act. 3. sc. 1, v. 53. *Quid te futurum censes, quem assiduè exedens?* Täglich außzehren / außsaugen. Sic *Ægritudo exedit & conficit animum*, Cicer. 3. Tusc. cap. 13. *Solicitudinibus animi dies noctesque exeduntur* Idem 1. de Fin. cap. 16.

¶ Exesor, apud Lucret. lib. 4. v. 220. *Æstus aquoris, exesor murorum circumlitora.*

¶ Inexesus, non exesus. Minuc. Felix in Octavio p. 332 *Panale illud incendium* [apud inferos] *non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum lacertione nutritur.*

¶ Inedia, pro fame vel abstinentiâ, Cicer. de finib. lib. 5. cap. 27 *Regulus vigiliis & inediâ necatus est.* Et Plin. lib. 11. cap. 53 *Homini non ante diem septimum letalis inedia*, stirbt nicht von Hunger vor sieben Tagen. *Inediam sustinere*, Celsus lib. 1. cap. 3. Hunger vertragen. Differt à *fame*, quod *fames* semper est cum cupiditate edendi: *inedia* verò etiam sine appetitu, ut in ægrotis, aut qui voluntariam mortem inedia arcessunt, ut Atticus Nepotis, Corellius Plinii lib. 1. epist. 12.

¶ Obĕdere, benagen / befressen.

¶ Obēsus, proprie gracilis, macilentus: impropriè & κατ' ἀντίφρασιν, pinguis, crassus. Feist / untersetzt / glatt. Vide Gellium lib. 19. cap. 7. Virg. 3. Georg. v. 79. de notis equi generosi:

— — illi ardua cervix
Argutumque caput, brevis alvus, obesaque terga.

Ein wohl untersatzter oder glatter Rücken. Plin. lib. 11. cap. 37. *Minus solertes quibus obesissimus venter*, die den Wanst zu dicke und feist haben / seyn nicht von hohem Verstande. Horatius Epod. 12. *— — nec firmo juvenì, nec nari obesæ.*

Nec nari obesæ, id est, sagaci: perinde ut nos de ejusmodi homine dicimus: Er hat eine dinne Nase. *Emunctam narem*,

idem

idem similiter dixit lib. 1. Sat. 4. v. 8. *Obesas aures*, eâdem notione pro pariter peritis & sagacibus Calpurnius posuit Ecl. 4. v. 52. quibus ipso principio carminis v. 12 *acutas* opposuit; quas & Horatius laudat lib. 1. od. 20. Nam vulgò pingues, sive obesi, stupidi habebantur.

¶ Obēsitas, *Corporis obesitas*, ein untersetzter / feister Leib / Colum. 6. c. 24. Sic Sueton. Claud. c. 41 *obesitate cujusdam desidis in subsellio.*

¶ Obēsare, mästen / fett machen. Columella lib. 8. cap. 7 *mansuetos obesant cibum.*

¶ Perēdere, durchbeissen / durchfressen. Cic. *Lacryma peredunt humore genas*, die Thränen durchbeissen die Backen / 3. Tusc. cap. 12. Passive Catullus Epigr. 56

Et multis languoribus peresus
Essem.

¶ Sēmēsus, halb gessen. Virg. 3. Æn. v. 244 *semesam prædam*: & lib. 8. v. 297

Ossa super recubans antro semesa cruento.

¶ Subēdere, unten abwaschen / abzehren. Ovid. lib. 11. Metamorph. v. 783

Dixit & è scopulo, quem rauca subedemt unda,
Decidit in pontem.

¶ Superēdere, drauff essen / nach essen. Plinius lib. 19 cap. 6 *Menander auctor est, allium edentibus si radicem betæ in prunas tostam superederint, odorem exstingui.*

EDŌNI, & Edōnii, Thraciæ populi sunt Plinio & Solino.

¶ A quibus *Edonus*, Idis, Thraciæ regio, & civitas quæ & *Antandros* dicta fuit.

¶ Edōnis, patronymicum, Ἠδωνίς. Ovid. 11. Metam. v. 69

Protinus in silvis matres Edonidas omnes, &c.

Lucanus per Systolen corripuit lib. 1. v. 675

Edonis Oggio decurrit plena Lyæo:

nisi forsan *Odonis* Lucanus scripsit, quæ Salmasii & Berkelii sententia est, de qua ad Silii lib. 4. v. 778 memoravimus. Est autem Edonis, Baccha, sive Bacchum colens fœmina.

¶ Edonus adjectivum, Thracius. Sic Ovidius Remed. am. v. 593

Edono referens trieterica Baccho.

Et Claudianus lib. 1. Consul. Stilic. v. 122

quoties sub pellibus egit
Edonas hiemes.

¶ Fiunt autem omnia hæc ab *Edon* seu *Edonus*, qui Thraciæ mons est, Virg. 11. Æn. v. 365

Ac velut Edoni Boreæ cum spiritus alto
Insonat Ægæo, &c. Vide Servium.

EDŪCO, educare, erziehen / auffziehen. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 48. *Unà a pueris parvuli sumus educati*, wir seyn mit einander zugleich aufferzogen. *Educari honeste, liberaliter*, wol erzogen werden. Juven. Satyr. 15. v. 70

Term malos homines nunc educat.

¶ Ēducatio, Aufferziehung. Cicer. 3. de Orat. cap. 31 *institutum liberaliter, educatione doctrinaque puerili.* In bestiis quoque *educationis laborem* miratur idem Cicero 3. Fin. cap. 19. Hæc *Disciplinæ caput, si recta fit*, quemadmodum Plato cecinit, *κεφάλαιον δὴ παιδείας ὀρθὴ τροφή*, das Auffziehen. Quintil. lib. 1. cap. 2. *Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit*, das zärtliche Auffziehen / oder Verziehung der Kinder. *Ἀρχὴ πολιτείας ἀνάγκης, νέων τροφή*, h. e. *Fundamentum est Reipubl. totius adolescentium educatio*, Diogenes apud Stobæum. Conf. Cic. 3. Tuscul. init.

¶ Ēducātor, qui educat. Cic. pro Plancio cap. 33. Sic Tacitus 14. cap. 3. n. 4. *educator puerilis Neronis.*

¶ Educatrix. Cic. sub fin. lib. 1. de legibus: *Parens educatrixque sapientia*, rerum scil. quæ in homine bonæ insunt.

Effigies, vide *Fingo.*

Effligo, Efflicte, Efflictim vide in *Fligo.*

EFFLUI, populi, die Liefländer oder Preussen / Althammerus.

Effocare, vide in *Faux.*

Effrenus, Effrenatus, vide *Frenum.*

Effutio, effutire, vide *Futilis.*

EGEO, egui, egere, indigere, opus esse re aliquâ alicui, bedürffen / nothdürfftig seyn. Adsciscit genitivum & ablativum, ut, *Egere consilii* Cic. 7. Att. ep. 22. & *consilio*, lib. 10. fam. epist. 16. Raths benöthiget seyn. Sic *Ære egere*, Horat. lib. 1. ep. 6. v. 39. Antiqui & cum accusativo construxerunt. Plaut. Menæch. act. 1. sc. 2. v. 12 *Nec quicquam eges.* Cato apud Gellium lib. 13. cap. 22 *Vitio vertunt quia multa ego: ut ego illa, quia nequeunt egere.* Auson. Præfat. Epiced. in Patrem: *Neque verò nunc patrem meum laudo; quod ille non egeat.* Ita & *indigeo* construxerunt, de quo infra. *Qui lucernâ egent, infundunt oleum, οἱ τῇ λύχνῳ χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσι.* Plutarch. de Anaxagorâ in vitâ Periclis, vide Chiliad. Simile quiddam proverbii locô recepta Germani habent, wer des Feuers bedarff / sucht es in der Aschen. ¶ 2. Hunger leiden. *Egetur acriter*, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 3. v. 39.

¶ Egens, egentior, egentissimus, nothdürfftig / arm. Auctor Rhet. ad Herenn. lib. 4. cap. 17 *Egens æque est is, qui non satis*

habet, & is, cui nihil satis potest esse. Apulejus 2. Plat. p. 22 *Quanto plurium cupidior est; tanto egentior sibimet.* Cicer. ad Att. lib. 6. ep. 1. *Nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius.* & lib. 9. ad eundem epist. 7 *egestates tot egentissimorum hominum.* Et pro Rosc. Am. cap. 8 *Qui in sua re fuisset egentissimus: erat, ut sit, insolens in aliena.* Construitur, ut Egeo. Cicer. lib. 6. fam. ep. ult. *egens rebus omnibus.* Plaut. Rud. act. 1. sc. 5. v. 16 *egentes opum.*

¶ Egēnus, plus quam pauper. *Egenus rerum cunctarum*, Sillus lib. 8. v. 12. bettelarm. Cornel. Gallus, aut quisquis sub hoc nomine latet, v. 181

Quid mihi divitiæ? quarum si demseris usum,
Etsi largus opum, semper egenus ero.

¶ Egēnŭlus, egenula, diminut. Paullinus Nolanus epist. 29 [al. 10.] n. 12, *quod egenula nostræ divitias in ejus filiis intuebamur.*

¶ Egerii Romanis dicti pauperes, imò qui nihil proprii haberent. Unde Damarati filius postumus, ad quem nulla hæreditatis pars pervenerat, ita appellatus. Livius lib. 1. c. 34. & Dionysius Halicarnass. lib. 3. p. 187 ἄπορος καὶ πτωχὸς interpretatur.

¶ Egestas, penuria, Mangel / Armuth. *Egestas infelix, turpis, dira, crudelis, proclivis sceleri.* Sic *Egestatem afferre*, Cic. pro S. Rosc. cap. 5. & ibidem cap. 49. extr. *vitam in egestate degere*; & post red. in Sen. cap. 5 *sustentare egestatem*, Mangel und Armuth aushalten. Virg. 1. Georg. 145.

— — labor omnia vincit
Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

Majus autem quid *Egestas*, & gravius, quam *paupertas* est. Hæc enim inter divitias & egestatem media est. In divitiis superfluum est: in paupertate, quantum satis est, adest: in egestate, & necessaria desunt. Lucret. lib. 1. v. 831, & ex illo Plin. lib. 4. epist. 17. *egestas patrii sermonis*, hoc est Latinæ linguæ angustia. Seneca Epist. 58 init. *Quanta nobis verborum paupertas, imò egestas sit.* Huc pertinet illud Martialis lib. 11. Epigram. 32

Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

Frumenti, & aliarum rerum egestas apud Sallust. Catil. cap. 58. *Egestas animi* humilitas est, Cicer. in Pison. cap. 11. pr.

¶ Egestuosus, & Egestosus, adject. sicut Montosus & Montuosus. Ambrosius Serm. 81. p. 380 *quid te egestuosum? quid mendicum?* Et Augustinus epist. 154 *egestosa vita.*

¶ Indigēre, compositum, eandem habet & significationem & syntaxin, quam simplex. bedürffen / benöthigt seyn. Terent. in Andr. act. 5. sc. 3. v. 19 *Quasi tu hujus indigeas patris.* Cicer. Attic. 12. epist. 35 *Consilii tui indigeo.* Pro Roscio Com. cap. 15 *Bonâ existimatione indiget mea adolescentia.* Et Valer. Max. lib. 7. cap. 2. de Themistocle, *Malo virum pecuniâ, quam pecuniam viro indigentem.* Vitruvius lib. 1. cap. 1, *Ne quid ex hu indigeat.*

¶ Indigens, Cicer. cap. ult. lib. 2. de Finib. *Ferre opem indigentibus*, den Nothdürfftigen behülfflich seyn.

¶ Indigentia, Nothdurfft. Cicer. de Amic. cap. 9 *Amicitiam ex inopia atque indigentia natam volunt.*

¶ Indigus, adject. benöthiget / bedürfftig / *indigus auxilii, consilii*, &c. Virg. 2. Georg. 428 *opis indiga nostræ.* Plinius lib. 8. cap. 40 *Fidelissima auxilia, nec stipendiorum indiga.*

EGĔRIA, nympha, cum qua se congressus nocturnos agitare, atque ex ejus monitu sacra instituere Numa Rex Rom. finxit, quemadmodum Livius retulit lib. 1. cap. 19. Vid. Lud. Vives & Cojus ad Augustin. de C. D. lib. 7. p. 35. Versa est in fontem sui nominis, mortuo Numa. Ovid. 15. Metam. & 3. Fast. v. 275

Egeria est, quæ præbet aquas, dea grata Camenis.

Egerius, vide paullo ante in *Egeo.*

EGŌ. ἐγώ, Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 111. *Ego quid velim?* fragstu / was ich wil? Arist. lib. 2. Moral. *Est, ut dicere solemus, amicus alter ego*, Ἔστι, ὡς φαμεν, φίλος ἕτερος ἐγώ. *A me*, id est, de me. Plautus Pseudolo act. 2. sc. 4. v. 45 *A me possum dare.* Et Trinum. act. 1. sc. 2. v. 145

Illi redemi rursum, à me argentum dedi.

Ita apud Suetonium, *à se*, i. e. de suo.

¶ Egomet idem. Terent. Adelph. 4. sc. 3. v. 13 *Egomet narrabo*, quæ mihi dixti. Virg. 3. Æn. v. 623 *Vidi egomet.*

¶ Egone, interrogative. Terent. Eun. a. 1. sc. 1. v. 20 *Egone illam?* &c.

EGRĔGĬUS, excellens, præclarus, außerlesen / fein / herrlich. *Boves egregii*, quasi ex toto lecti grege, *Eximii porci, & oves lectæ.* Vid. Donatum ad illud Terentii in Hecyra act. 1. sc. 2. v. 9 *Ulin' eximium neminem habeam.* Et de vario hujus vocis usu Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. p. 344. *Egregia forma*, Terent. Andr. a. 1. sc. 1, 45. hübsche Gestalt. *Egregius color, integra valetudo*, Cic. 2. Fin. cap. 20. *Egregia & præclara indoles*, 1. de Orat. cap. 29. *Egregium opus*, Idem 1. Nat. D. cap. 36. *Egregium facinus audere*, eine löbliche That wagen / Livius lib. 8. cap. 14. Sed *Egregium publicum*, est, decus publicum. Tacitus 3. Annal. cap. 70 *Capito insignitior infamiâ fuit, quod humani divinique juris sciens, egregium publicum & bonas domi artes dehonestavisset.* Quod recte contra Rhenanum asseruit Verranius. Vide & Petr. Fabr. Semestr. lib. 10. c. 12. *Egregium publicum*

cum ut *Bonum publicum.* Sulpicius Severus lib. 2 Hist. Sacr. sub fin. *Hoc fere modo homines luce indignissimi pessimo exemplo necati, aut exilio multati; quod initio jure, judiciorum & egregio publico defensum.*

¶ Comparationes in hac voce minus usitatæ sunt. Lucretius tamen dixit lib. 4. v. 468 *Nam nihil egregius est, quàm res discernere apertas à dubiis.* Apud Gellium lib. 14. c. 5 formavit vel finxit aliquis *egregiissime Grammatice*, vocandi casu.

¶ Egregia substantive & pro virtutibus Tacitus posuit. Annal. 14 cap. 60 *Postquam cunctis scelerum suorum pro egregiis accipi videt.*

¶ Egregiè. adv. excellenter. herrlich / vortrefflich. Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 31 *Horum ille nihil egregiè præter cæteros studebat*, der Stück bestätigte sich mein Sohn keines sonderlich. Et scen. 5. v. 38 *Egregie cærum habere*, sonderlich lieb haben. Idem Heaut. a. 3. sc. 1. v. 11 *Egregie ad miseriam natus*, sonderlich für andern. Cicer. 1. de Orat. cap. 45 *Egregie cordatum hominem.* lib. 1. ep. 1. ad Q. Frat. cap. 6, *Servus egregie fidelis.* Et, *Egregie loqui Græce*, 2. de Fin. cap. 6.

¶ Egregiatus, ûs, dignitas & honorum gradus, ut Nobilissimatus, Perfectissimatus. Lex 3. Cod. Theod. de Cohortal. princ. cornicular. *Primipilaribus post emeritam militiam perfectissimatus, vel ducena, vel centena, vel egregiatus dari dignitas potest.*

¶ Peregregius, valde egregius. Apulejus Apolog. p. 298 *Sophocles protulisse dicitur Coloneum suam, peregregiam tragœdiarum*, &c.

EHEM, interjectio de improviso ad aliquem oblatum respicientis. *Ehem Demea, haud adspexeram te*, siehe da / *Demea*, bist du da / &c. Terent. Adelph. 3. sc. 3. v. 19.

EHEV, ἰού, interjectio lamentantis & dolentis, *Eheu conditionem hujus temporis*, ach der betrübten und elenden jetzigen Zeit. Anteq. in exil. Add. Terent Heaut. 1. sc. 1. v. 31.

EHO, quærentis, conturbati, admirantis & vocantis interjectio. *Eho, nunquidnam accusat virum? Eho obsecro, annon cibus est? Propero ad filiam, eho mecum Crito, Eho, tu Glycerium hinc cibem esse ais?* Terent. Andr. 5. sc. 4. v. 5. & 48.

¶ Ehodum, vocantis & interrogantis similiter. *Ehodum ad me, Ehodum bone vir.* Ter. Andr. 3. sc. 5. v. 10.

EIA, εἶα, adv. corrigentis & hortantis. *Eja haud sic decet*, Terent. Eun. a. 5. sc. 8. v. 35. ey es muß nicht so seyn. Idem *Eja, ut elegans est*, ach ja / ist sie doch hübsch / Heaut. a. 5. sc. 5. v. 19. Eja quoque in principio epistolæ posuit Plinius lib. 4. c. 29.

EIVLO, ejulare, ejulatus, ploratus mulierum propriè est, laut weinen / heulen. Cicer. Tuscul. lib. 2. cap. 7. *Ipsum Herculem fidenter in Oetæ magnitudine dolorum ejulantem*, für grossen Schmertzen klagen und weinen. Plautus Aulul. 4. sc. 10. v. 66 *cur ejulas?*

¶ Ejulātio, *Lugubris ejulatio*, unmäßiges Weinen. Cicer. 2. de Legib. cap. 23.

¶ Ejulātus, idem. Rursus Cic. 2. Tuscul. 23 *Ingemiscere nonnunquam viro concessum est, idque raro; ejulatus verò ne mulieri quidem*, Weinen und Heulen aber ist auch an einem Weibe zu viel.

ELAEA, Ἐλαία, urbs est Æoliæ, ¶ 2. & alia Phœnicum inter Tyrum & Sidona, ¶ 3. Navale præterea hoc nomine Bithyniæ, ¶ 4. postremo & lacus quidam Æthiopiæ, ¶ 5. ac tres eodem nomine insulæ, Stephan. de urbibus.

ELAEOMĔLI, oleum saporis mellei ex olea, de quo sic Plin. lib. 23. cap. 4 *Elaomeli, quod in Syriâ ex ipsis olea manare diximus, sapore melleo non sine nausei alvum emollit.* ἔλαιον oleum, μέλι mel, ἐλαιόμελι. Dioscorid. lib. 1. c. 32.

ELAEOTHESIVM, ἐλαιοθήκη, locus est, ubi ab aliptâ inungi corpora lororum solebant.

ELAPHOBOSCON, ἐλαφόβοσκον, herba monstrata à cervis, ut Plinius ait, unde & nomen habet, ἔλαφος, *cervus*, βόσις, *cibus*, pabulum; *Cervi ocellum* vocant vulgò, Hirschwurtz.

ELATE, ἐλάτη, involucrum novi fructus palmæ arboris, secundum Dioscoridem & Theophrastum. ¶ 2. Galeno verò *Elate* etiam tenerum palmæ est germen, & Hesychio τὸ φοίνικος ἀρχόμενον ἐκφυὲς, id est, prima palmæ germinatio. ¶ 3. Sed & Abietem ἐλάτην Græci appellant, διὰ τὸ ἐλάσιον μᾶλλον τὸ πλάτος, aut τὸ ἐλᾶν, ὅ ἐστι τὸ ὕψος ἀναπεπταμένως, quod in longitudinem simul & latitudinem excrescat. ¶ 4. Denique & postrema & latior remi pars *Elate* dicitur; quæ Virgilio palmula est, Æneid. 5. v. 163

Luctus ama, & lævas stringat sine palmula cautes.

ELATERIVM, ἐλατήριον, succus cucumeris silvestris, medicamentum diuturnissimum juxta Theophrastum, der Safft von wilden oder Eselstürbissen. Matthiolus.

ELATINE, ἐλατίνη, herba folia habens helxinæ similia, sed minora, nascitur in segetibus & cultis, Dioscorid. lib. 4. Erdwunden.

ELATIES, æ, lapis, quartum genus hæmatites, Plin. lib. 36. cap. 20. eine Art eines Blutsteins.

ELECTRA, uxor Atlantis, Oceani & Tethyos filia.

¶ Electra junior, filia superioris, concubina Jovis, mater Dardani. Ovid. 4. Fast. v. 31

Dardanon Electrâ nesciret Atlantide cretum?
Scilicet! Electram concubuisse Jovi?

ELECTRVM, ἤλεκτρον, gummi vel succus pineæ arboris in mari durescens, alio nomine *succinum* & *Chrysophorum.* Legunt id Efflui & Borussi. Virgil. ecl. 8. v. 54

Pinguia corticibus sudent electra myricæ.

Odor ejus cerebro mirè confert & oculis, unde Agstein / id est, Augstein / Germanis dicitur; alio nomine, Bernstein. Cornel. Tacitus de Germ. cap. 45 *Glessum* ab illis, à quibus legitur, vocari scribit, quod vitri instar fortasse pelluceat, & insulam inde, *Glessariam.* Attrahit paleas, & habet alias arcanas vires multas, prodest etiam apoplecticis. Philipp. Beroaldus de laudibus Germaniæ;

Et dives pecoris fœnaque gemma,
Quod Glessum *vocitant tui parentes,*
Electrum *Attica*, succinum *Latini.*

Ovid. lib. 11. Metamorph. v. 364

Inde fluunt lacrymæ, stillataque sole rigescunt
De nomine electra novo.

¶ Electrifer. Claudianus Fascenn. v. 55

Et Padus electriferis
Admodulatur alnis.

De iisdem Phaethontis sororibus loquitur, de quibus modo Ovidium vidimus, in arbores electri feraces, ut in fabulis est, transformatis.

¶ Electrides, Ἠλεκτρίδες, insulæ maris Adriatici, sic à Græcis appellatæ, quod electrum in illis provenire putaverunt, *vanitatis Græcæ certissimo documento*, ut Plin. ait lib. 37. cap. 2.

ELECTRVM, metallum, aliud naturale est, aliud artificiale. Plinius lib. 33 cap. 4. sect. 23 *Omni auro inest argentum vario pondere. Ubicunque quinta argenti portio est, electrum vocatur.* Et hæc de naturali. Alibi de factitio, ut lib. 9 cap. 41 extr. *argentum auro confundere, ut electra fiant.*

¶ Electreus, ex electro factus. Lampridius vitâ Alexandri Severi cap. 25 *Alexandri habitu nummos fignvit; & quidem electreos aliquantos, sed plurimos tamen aureos.* Adde Herald. ad Tertull. Apolog. p. 174.

¶ Electrinus, idem. *Patera electrina*, Trebell. Pollio in vita Quieti.

ELEEMOSYNA, eleemosynæ, ἐλεημοσύνη, ab ἔλεος, misericordia vel miseratio, verbum Ecclesiasticum. Was man um Gottes willen gibt / Almosen. Tertullian. de Patientia cap. 7 *Qui minutum sibi aliquid aut furto, aut vi, aut etiam ignavia, non constanter sustinere constituit; nescio an facile vel ex animo ipse rei suæ manum inferre possit in caussa eleemosynæ.*

ELEGANS, cultus, ornatus, politus, reinlich / fein / sauber. A *lego* deducunt. vide Gell. lib. 11. cap. 2, ubi de mala & bona vocis significatione differit. *Elegans formarum spectator*, Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 18. ubi *Elegantem* Donatus, qui sit *cum tantis judicii & fastidiosi, cui non quid facile placeat*, interpretatur. Nepos Attic. cap. 13 *Elegans, non magnificus.* Et Cicero in Bruto cap. 68 *Elegans in dicendo.* Idem c. 1. cap. 82 *politus, urbana & elegans oratio.* Et Catull. Carm. 13 *Si quid suavius elegantiusve est.* Gellius lib. 13. cap. 20 *elegantior vocis sonus.* Nep. Att. cap. 12 *multò elegantissimus poëta*; & Cicer. pro Rosc. Am. cap. 41 *elegantissima familia.* Vet. Gl. *Elegans* ἀστεῖος, λόγιος, ἐπιλελεγμένος, αἱρετὸς, διακριτής. Elegantes ἀξιόλογοι, ἐπίλεκτοι. Αἱρετοί. Ibidem: *Elegans, formosus, speciosus.* Sed *elegantiam*, quam vocabant Veteres, probro vertebant, namque qui nimis lecto amœnoque cultu victuque esset, quod luxuriæ est; hunc *elegantem* vocabant, ut Gellius loco supra laudato monuit. Inde inter convitia apud Plautum est Trin. act. 2. sc. 1. v. 13

— harpago mendax, cuppes, avarus,
Elegans, despoliator, &c.

Vide & Casaubon. ad Theophrasti Characteres pag. 16. & 162. Nec aliter Tacitum usum hac voce; cum 14. Annal. cap. 21 scribit: *Servilium diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebrem, & elegantia vitæ, quam clariorem effecit, ut par ingenio, ita morum diversus;* Clarissimi Pichenæ opinio est. Putat enim in ea clanculum notari luxum Servilii, ac nimis lautam vitam, tanquàm Romano Senatori minus decentem: itaque accipiendam eandem vocem, cum C. Petronius *erudito luxu, & assumptus Neroni elegantiæ arbiter*, Tacito proditur Annal. 16. cap. 18.

¶ Elegantia, cultus, ornatus, Reinlichkeit / mundities. *Elegantia sermonis, morum*, Cicer. Tacit. *Elegantia vitæ*, Corn. Nep. Attico cap. 19, 2. quæ ad universi moris condecentiam referenda est. Vallâ de elegantiâ linguæ latinæ doctissime scripsit & diligentissime sex libris, qui adolescentibus post jacta Grammatices fundamenta cognoscendi sunt.

¶ Eleganter, adverb. propriè; perspicue, polite. Cic. 2. Tusc. cap. 3 *eleganter & ornate scribere.* Idem de Clar. Or. 72 *Latine loqui elegantissime omnium.* Et Livius lib. 37. cap. 1 *Latine elegantius facturos dixit, si judicio patrum, quàm sorti eam rem permississent.* *Elegantius*, i. e. pulchrius, magis decore. Sallust. Catil. cap. 24 *saltare elegantius, quam necesse est probæ.*

¶ Inelegans, unzierlich / unlieblich. Catull. epigr. 6 *Delicia illepidè atque inelegantes.* Cicer. de Clar. Or. cap. 81 *orationis non inelegans copia.*

¶ Inelegantèr, adv. Cicer. 2. de Fin. cap. 9 *divisit inelegantèr.*

Gell.

Gell. lib. 17. cap. 2. extr. *non usitate dixit, sed non hercle inscite, nec inelegantER.*

¶ Perelegans, valde elegans. Perelegans ac perfubtilis oratio, Cicer. pro Plancio cap. 24.

¶ Pereleganter. Idem de Clar. Or. cap. 52 *cum satis ornate & pereleganter diceret.*

ELĔGĬA vel elegeia, ἐλεγεία, nœnia, carmen lugubre, Nomen eſt ἀπὸ τοῦ ἐλεγεῖν, quæ fientium vox eſt apud Æſchylum in Prometheo. Quod quidem ἔπαθον magis placet Voſſio; quam ut ſit ab ἔλεος. Vid. eundem lib. 4. Inſtit. Orat. p. m. 42. *Petulant* etiam dicitur Statio 1. Silv. 2. v. 7. quia Amorum libris ab innumeris olim vatibus dicata. Ita Ovidius, qui & amantis ei vultum adſcribit de Amorib. lib. 3. Eleg. 1. At idem d. l. eleg. 9. in mortem Tibulli v. 3

Flebilis indignos elegeia ſolve capillos.

¶ Elegidion, ἐλεγείδιον, dimin. Perſ. Sat. 1. v. 51

— — non ſi qua elegidia crudi
Dictarunt proceres.

¶ Elegus, Elegi, ἔλεγος, verſus elegiaci. Horat. de A. P. v. 77

Quis tamen exiguos elegos invenerit auctor, &c.

ELĔMENTVM, eſt ex quo corpus mixtum componitur, tanquam ex parte ſimplici, quæ non poteſt dividi in diverſarum ſpecierum corpora. Dicuntur *elementa* quaſi *alimenta*, quod ex iis corpora conſtituantur & rerum naturalium ſubſtantiæ, unde & *Principia* vocat Cicero 1. Tuſcul. cap. 10. extr. Sunt autem quatuor, *Ignis, Aer, Aqua, Terra.* Plin. lib. 1. cap. 5. quibus primæ qualitates reſpondent, *calor, frigus, humiditas, & ſiccitas.* das Uhrweſen. ¶ 2. Eſt & *elementum*, quodlibet primum ſeu principium in ſuo genere: Quintil. lib. 1. cap. 1. *Prima literarum elementa*, hoc eſt, initia, der Anfang des Studirens. Cicer. in Academ. lib. 4. c. 28 *elementa loquendi*, die erſte Ubung in der Redekunſt. Et Juven. Sat. 14. v. 123 *Sunt quædam vitiorum elementa*, der Anfang und Zunergung zu Laſtern. ¶ 3. Sic & ipſæ literæ Elementa vel literæ elementariæ dicuntur, das ABC. Horat. lib. 1. Satyr. 1. v. 25

— — Ut pueris olim dant cruſtula blandi
Doctores, elementa velint ut diſcere prima.

¶ Elementarius, ut, *Puer elementarius*, ein ABC Schüler. Seneca Epiſt. 36 *Turpis & ridiculus eſt elementarius ſenex; juveni parandum, ſeni utendum.* ELEMENTARIVS, qui aliena ætate ſuâ inter pueros elementa ſeu literas diſcit. Adde Barth. ad Script. Venat. pag. 133. Fœminino ſexu *Elementaria* Arnobius dixit lib. 2. p. 61 *Noto illam* [animam] *ex docta, ut dicitur, elementariam fieri.* Cum addit, *ut dicitur*, proverbii locum habuiſſe, *ex docto elementarium fieri*, ſignificat. Eſt autem vere adjectivum. Sic *Elementaria litera.* Jul. Capitolinus in Pertinace cap. 1. *Puer literis elementariis & calculo imbutus*, id eſt, primis rudimentis literariis, Leſen/Schreiben und Rechnen lernen.

ELENCHVS, ἔλεγχος, Syllabus, σύνταξις, index libri, eine Tafel oder Regiſter/ut: *Elenchi librorum Plinii*, ut in antiquiſſimis libris, Index præfationi ſubnexus, appellatur. ¶ 2. Libri Elenchtici ſeu ſermones ἐλεγκτικοὶ ad coarguendos contra diſputantes, ab ἐλέγχειν, arguere, oſtendere, Quintil. lib. 2. cap. 6. ¶ 3. Elenchi, uniones faſtigata longitudine, ovali figurâ, langlichte Perlen. Juven. Satyr. 6. v. 458

Auribus extenſos magnos commiſit elenchos.

Ex auribus enim ſuſpendebantur. Idem & *Cylindri* eidem Poëtæ dicuntur, vide *Cylindrus*, & Rigaltium ad Artemidorum pag. 64. itemque Salmaſium de modo uſurarum p. 670.

ELĔPHAS, ἐλέφας, & Elephantus, animalium terreſtrium maximum, docile, clemens, prudens, memoriâ valens, φιλάνθρωπον, juxta Plinium lib. 8. cap. 5 & ſecundùm Cicer. de nat. deor. lib. 1. cap. 35 *Elephanto belluarum nulla prudentior.* Idem lib. 2. N. Deor. cap. 60 *Elephantorum acutiſſimi ſenſus*, von ſcharffen Sinnen. Exempla enim induſtriæ eorum mira Plutarchus recitat libr. de induſtria animalium. Domiti militant, & turres armatorum in hoſtes ferunt, magnaque ex parte orientis bella conficiunt. Decem annis geſtare uterum à vulgo exiſtimantur. Ariſtoteles biennio putavit, ac ſingulos tantum ſemel fœtus edere. Plaut. in Sticho act. 1. ſc. 3. v. 13 *Audivi ſæpe hoc vulgo à multis dicere, Solere Elephantum gravidam perpetuos decem eſſe annos.* Apulej. lib. 1. Mileſ. *Eadem* [ſaga] *amatoris ſui uxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, jam in ſarcinam prægnationis obſepto utero & repigrato fœtu, perpetuâ prægnatione damnabit: & ut cuncti numerant, octo annorum onere miſella illa, velut elephantum paritura, diſtenditur.* Hinc de immodica cunctatione proverbiali figura dixit Plin. in præfat. *Celerius Elephanti pariant.* Elephantorum hiſtoriam præter Plinium lib. 8. N. H. cap. 6. qui *Bobes Lucas* Romanis initio dictos ſcribit, & Ælianus & Strabo lib. 15. p. 704. & ſeq. item Philoſtratus lib. 2. de vitâ Apollonii p. 64. E junioribus Lipſius in epiſtolis, Rupertus ad Florum p. 259. 262. 266. & Herm. Hugo de milit. equeſt. lib. 1. cap. 5 exſecuti ſunt. Quomodo à Draconibus perimantur, Philo docet. Vide ſupra in *Draco.* *Elephanti culicem conferre.* Item: *Elephantem ex muſcâ facere.* Item: *Elephantum ſub alis tisim celes.* Item: *Elephantus Indus haud curat culicem.* Item: *Elephantus non capiat murem*, quem maxime elephantus odiſſe

Plinius ſcribit: locutiones proverbiales notiſſimæ ſunt. *Elephanti corio circumtectus*, Plauto milite act. 2. ſc. 2. v. 80 ſtupidus atque ἀναίσθητος dicitur: cujusmodi hominem & nos, Dickhäutig/appellamus. ¶ 2. Elephantus pro *ebore.* Vide mox in *Elephantinus* ex Virgilio & Servio.

¶ Elephantia, æ, ſive elephantiaſis, ἐλεφαντίασις, morbi genus, quod malè vulgò lepram interpretantur: cum ſit, quam *vitiligi-nem* Latini & Græci ἀλφόν appellant. Cum cutis ſubaſperis maculis albeſcit, ſic, ut Elephanti videatur, quod Voſſius notat lib. 1. de vitiis ſermonis cap. 32. Vid. P. Crinitum de H. D. lib. 20. c. 10. Lucretius Ægypto tantum tribuit. Ita enim lib. 6. v. 112 ſcribit:

Eſt Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in mediâ, neque præterea usquam.

¶ Hinc *Elephanticus*, qui hoc morbo laborat apud Firmicum lib. 8. cap. 28, in 6 parte Capricorni. Et

¶ *Elephantiaca contagio*, cap. 19 ejusdem libri, parte Arjet. 23. Sed

¶ Elephantioſus, idem qui Elephantiacus. Auguſtinus lib. 9 de Geneſi ad liter. cap. 10 *qui hydropicus, vel dyſentericus, vel elephantioſus factus fuerit.*

¶ Elephantĭnus de bellua ſumtum adjectivum eſt, penultima, ut in Græcis ſolet, correpta. Vid. Borrich. in Parnaſſ. Sic dicitur *pellis elephantina.* De proboſcide, elephanti roſtro, vide ſuo loco. *Elephantini libri* Vopiſco in Tacito cap. 8 ſunt, quos *Codices eboreos* Ulpianus vocat. Facti enim ex ebore ſectili. Nam & *elephantus* pro ebore dicitur; Virgil. 3. Æn. v. 464

Dona dehinc auro gravia ſectoque Elephanto.

Ubi Servius: ELEPHANTO *pro ebore.* Nam elephantus pro elephanti dentibus, ſive, ut Pauſanias priori Eliacôn libro dicere jubet, cornu: vid. Voſſ. Phyſiolog. Chriſtian. lib. 3. cap. 51. & lib. 4. Inſtit. Orat. p. 143.

¶ Elephantis, Nili Inſula, Plin. ¶ 2. Elephantis & fœminæ nomen, quæ fœdiſſimos libellos ſcripſit, quibus varia concubitûs executa eſt genera, quorum mentio apud Martialem, itemque in Priapejis, ut & apud Suet. Tiberio cap. 43.

¶ Elephantiſtes, utitur hoc vocabulo pro elephanti rectore Ariſtot. lib. 2. de Natur. Animal.

ELEVSIS, & Eleuſin, ἐλευσίς, civitas in Attica, à Triptolemo condita & in memoriam patris Eleuſini ſic appellata. Hic Triptolemus primus ex diſciplina Cereris ſevit fruges, & Cereris ſacra inſtituit, quæ τελεσφόρια, Latinis *Initia* (de quibus ſuo loco) itemque *myſteria & Eleuſinia* appellabantur. Vide Hyginum in fabulis, Phornutum Theoria de natura Deorum, & Servium ad illud Virgilii principio Georgicorum: *unicuique puer monſtrator aratri.* Alii tamen Eleuſinia Sacra, ab Eumolpo Eleuſinio Muſæi Poëtæ filio, diſcipulo Orphei inſtituta volunt. Unde *Eumolpidæ* dicti Cereris Sacerdotes, qui iſta ſacra curabant. Cicer. lib. 2. de legibus c. 14. *Quid ergo aget Jacchus Eumolpidæque noſtri & auguſta illa myſteria? Jacchum* autem ſive Bacchum nominat, quod in iis Sacris non Ceres tantùm, ſed Bacchus etiam coleretur; cujus nomen tum ſæpiùs inclamabatur: Ἴακχ' ὦ Ἴακχε. Hinc Cicero 2. de N. D. c. 24. *Hunc dico Liberum, Semelâ natum, non eum noſtri auguſtè ſanctèque Liberum cum Cerere & Libera conſecraverunt: quod quale ſit, ex myſteriis intelligi poteſt.* Tanta autem horum Sacrorum religio erat, ut non niſi integri & ſceleris nullius ſibi conſcii intereſſe poſſent: de quo Sueronius Neron. cap. 34. & Meurſius de Sacris Eleuſ. pecul. lib. Quæ vel *Majora*, vel *Minora* erant, auctore Barth. ad Claudian. pag. 862. Vide not. Dionyſ. Petavii ad Orat. 12. Themiſtii.

¶ Eleusīnus *Mater Eleuſina*, i. e. Ceres, Virg. Georg. 1. v. 163

Tardaque Eleuſinæ matres volventia plauſtra.

ELEVTHERIA, orum, Libertatis ſolennia apud Plautum in Perſa, ἐλεύθερος, ἐλευθερία, liber, libertas.

Elicio, vide *Lacio.*

ELIX, ĭcis, ex Græco Maſculini generis, ſulcus aquarius, eine Waſſerfurch. Colum. lib. 6. L. 1. §. 9. Dig. de aquâ & aqua pluviâ arcendâ. Dicuntur & *colliquiæ*, elices, Waſſerrunſen/eidem.

Elido, Elimino, Elimo, vide *Lædo. Limen. Lima.*

ELIS, Ἦλις, urbs Peloponneſi in Elide regione, celebris certaminibus, quæ ibi habebantur in honorem Jovis Olympici, qui notiſſimi *ludi Olympici* ſunt.

¶ Elis, idis, regio circa Elim urbem. Nam urbis nomen ſecundum caſum ſimilem primo habet: nomen regionis autem auget Genitivum ſyllaba. Vide ſis Victorium ad lib. 13. Cic. fam. ep. 26.

¶ Elĕus, adject. Tibull. lib. 1. el. 4. v. 27

Quam jacet, infirmâ venere ubi fata ſenectâ,
Qui prior Eleo eſt carcere miſſus equus.

Eodem plane modo Ovidius epiſt. 18. Leandri v. 166

Ut celer Eleo carcere miſſus equus.

¶ Eliădes, plur. epitheton equarum, in Olympicis ludis velociſſimo curſu vincentium. Virgil. Georg. 3 v. 59

— — Eliadum palmas Epirus equarum, ſcil. mittit.

¶ Elēis, patronymicum aliud, Ovid. 4. Herold. v. 47

Nunc feror ut Bacchi furiis Eleides acta.

ELĪSA nomen Didonis. vide *Dido*, in elemento D. Eadem enim est Dido & Elisa. Virgil. 4. v. 335

– – nec me meminisse pigebit Elisæ.

¶ Ēlīsēus, adjectivum, ut, *Elisei patres*, Silius 6. v. 346. hoc est Senatus Carthaginiensis, ab Elisa Didone, conditrice urbis, ita appellatus.

ELIXVS, elixum, quicquid aquâ decoctum est. gekocht / gesotten. *Caro elixa*, cui opponitur *Caro assa*, gebraten. Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 2. v. 73 *– – – at simul assis Miscuerus elixa.*

Elieborum, vide *Helleborum.*

ELLVM, Donato adverbium est demonstrantis, aliis pronomen: ut, *Eccum illum*, ecce illum. ¶ 2. Sed Valla *Eccum*, id est, ecce hic, eum scilicet, de quo agebamus.

¶ Ellum, ellam, pro ecce illic, eum nimirum, de quo agebamus, Valla lib. 2. c. 15.

Ellychnium, vide *Lychnus.*

ELŌGIVM, ἔλεγμος, testificatio de aliquo sive honoris sive vituperationis gratiâ, ein preißlich oder nachtheiliges Zeugnüß oder Nachsage. Utitur Cicero, tum alibi, tum in Catone majore c. 20 *Solonis sapientis elogium est, quo se negat velle suam mortem dolore amicorum lamentisque vacare*, hoc est, *suæ sententiæ testificatio.* ¶ 2. Testamentum; Elogium Cicero dixit. Vide Vallam lib. 4. c. 66. Præcipue Scaligerum ad illud Culicis Maroniani in f. *cum fronte locatur Elogium. Elogium*, titulus, inscriptio; quæ causam rei indicat. Suet. Calig. c. 24. extr. *Sed & tres gladios in necem suam præparatos Marti ultori, addito elogio, consecravit.* Vide ibi Torrentium & Casaubonum; & hunc ad Cæsarem quoque p. 30. ubi originem vocis aperit; itemque Pignorium in Miscellan. & infra in *Titulus.*

ELOPS, ἔλοψ. Piscis sacer. Ovid. in Halieut. v. 96

Et preciosus elops nostris incognitus undis.

ELŌRVS, Ἕλωρος, Siciliæ civitas, ab Eloro amne, quo campi ejus perfunduntur, dicta, proxime Pachynum. Silius lib. 14. v. 270

Sidonia Drepane atque unda clamosus Elorus.

ELPĒNOR, Ἐλπήνωρ, Ulyssis socius, Ovid. lib. 3. Trist. Eleg. 4. ex Homeri lib. Odyss. 10.

Qui cadit in plano, vix hoc tamen evehit ipsum,
Sic cadit ut tectâ surgere possit humo:
At miser Elpenor tecto delapsus ab alto,
Occurrit regi, flebilis umbra, suo.

Juven. Satyr. 15. v. 22

Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.

Mart. lib. 11. Epigr. 82. de Philostrato:

Pæne imitatus abit sævi Elpenora fati,
Præceps per longos dum ruit usque gradus.

Elucus. Vide *Helucus.*

ELVTRIO, elutriare, est de vase in vas transfundere, fassen / quod & *transvasare* dicitur, sed rarius, Plin. 9. c. 38.

ĒLŸSIVM, Ἠλύσιος, cælum poeticum, hospitium & sedes bonorum apud inferos, ein Poetischer Lust-Ort unter der Erden. Etymon vocis ex Homero declarat Origenes lib. 7. contra Celsum pag. 355. Conf. Barth. ad Script. Venat. p. 186. Coquejum ad Augustin. de C. D. lib. 10. c. 29. Virg. 5. Æneid. v. 734

– – amœna piorum
Concilia Elysiumque colo.

¶ Elysius, adjectiv. *Campi Elysii*, Virgil. Georg. 1. v. 38. *Vallis Elysia*, Ovid. 3. Amor. 9. v. 60.

ĒMATHIA, Ἡμαθία, Macedonia est antiquo nomine. Vide Plin. lib. 4 cap. 10. pr. Poetis est Thessaliæ pars, sive Pharsalia. Vide Servium in Virgilii illud 1. Georg. v. 491

Ne fuit indignum superis bis sanguine nostro
Emathiam & latos Æmi pinguescere campos.

¶ Emăthius. adj. *Emathii campi*, Lucan. lib. 1. pr.

EMBĂMMA, neutr. ἔμβαμμα, condimentum ex aceto, quod ad condienda fit obsonia, eine Brüe / so man um Schmacks willen an Fleisch / Fische und andere Kost macht / sive eine Duncke. Dictum ab ἐμβάπτειν, intingere. Legitur apud Columell. lib. 12. c. 55.

EMBLĒMA, ἔμβλημα; neutr. opus vermiculatum, tessellis insertis consertum, künstlich eingelegte Arbeit / oder angesetzter Zierath. Publius in Mimis, *Insertam* vocat. *Frugalitas*, inquit, *inserta est rumoris boni.* Tralatio est. Vide Scalig. ad eum versum Publii, item ad lib. 5. Manilii. Lucilius:

Quàm lepidè lexes compostæ ut tessera omnes,
Arte pavimenti, atque emblemate vermiculato.

Quos versus respexit Cicero in Bruto cap. 79, quum scribit, *Nullum nisi loco positum, & tanquam in vermiculato emblemate, ut ait Lucilius, structum verbum videres.* ¶ 2. Deinde & in vasis aureis aut argenteis *emblemata* dicebantur ornamenta quædam, ita aptata vasis, ut detrahi rursusque reponi innoxie possent, das Bildwerck an güldenen und silbernen Gefässen / so man ab und zuthun / oder abnehmen und wieder ansetzen kan. Cicero in Verr. 6. cap. 14 *Illigare & includere emblemata in aureis poculis.* Item cap. 22. & 23. *Avellere*, vel *detrahere emblemata.* Celsus Lege 19. § 5. Digest. de auro & argento legato: *Simili modo quæritur, si cui argentum legetur, an emblemata aurea, quæ in eo sunt, eum sequantur.* Vide & 5 sequ. ibidem. ¶ 3. Hinc ad ornatum orationis vel sententiarum transfertur, ut *exornare dictiones quibusdam velut emblematis*, Quintilianus dixit lib. 2. cap. 4. Exstant hodie Emblemata Alciati, libellus elegans & argumentorum diversitate jucundus, plenusque gravissimis sententiis, ac dignus quem familiarem sibi adolescentes faciant.

EMBŎLVM, ἔμβολον, pars adunca & rostrata in navi, Latinis alias *Rostrum.* Petronius p. 75 *Fascium imam partem quasi embolum navis æneum finiebat.* Fr. Pithœi Collectanea ibidem: τὸ χάλκωμα τὸ ἐξαπτόμενον καπὶ τὴν πρῴραν.

¶ Ēmbŏlium, ἐμβόλιον, quicquid in scenam ridiculi obiter immittitur, ut introductio saltatorum vel bisaltarum, allerley Kurtzweil / so beyläuffig ins Spiel wird eingelassen. Cic. pro Sext. cap. 54 *Omnia fororis embolia nobis.* Kurtzweilige Possen.

¶ Et *Embolion* Paxillum significat, qui rotæ præfigitur, ne excidat, die Lenne oder Lön. Vide in Lexicis Græcis significata multa τῦ ἐμβολίου καὶ ἐμβόλου.

¶ Embolismos, ἐμβολισμός, intercalatio; quæ insertio est vel diei in mensem, vel aliquot dierum in annum, das Einschieben oder mit einrechnen eines Tages oder Mondenscheins. Vide Macrobium lib. 1. Saturn. c. 13, & Meursium ibi ac Gronovium, qui Ἐμβόλιμος, demto Sigma, malunt.

¶ Embolismalis, ἐμβόλισμος, ἐμβολιμαῖος, intercalaris, seu insertitius: *Dies embolumalus*, qui quarto quoque anno Februario suppletur. *Annus embolumalus*, qui tredecim est lunationum, ut loquuntur, ein Jahr das drenzehen Mondenschein hat.

EMBRŸO, masculinum, & *embryon*, ἔμβρυον, substantia fœtus seu infantis nondum perfecti in utero. Dicitur etiam τὸ ἔμβρυον, die Frucht / ein unzeitiges Kind in Mutterleibe. Suidas: Ἔμβρυον, νεογνὸν βρέφος· ἢ τὸ ἀμὸν καὶ ἄπεπτον. *Embryon, recens natus infans: vel crudus & incoctus.* Vulgaris versus:

Vivimus in verbo, velut embryo vivit in alvo.

Emendo, vide *Menda.*

Emerita, urbs Hispaniæ, vide sub *Mereo.*

Emineo, vide *Maneo.*

EMĬNVS, è longinquo von fern / cui opponitur *Cominus. Eminus hastis, cominus gladiis uti*, Cic. de senect. cap. 6. Et Cæsar 7. Gall. cap. 24 *Faces atque aridum materiem de muro in aggerem eminus jaciebant.* Adde, supra in *Cominus* dicta.

EMMAVS, & Emaus, tribus syllab. Emauntis, & Emai, sic enim Plin. lib. 5. cap. 14 *fontibus irriguam Emmaum* dixit. Ἐμμαοῦς, oppidum vetus Judææ, abfuit ab Hierosolymis sexaginta stadiis, cui Romani post devictam Judæam nomen mutârunt, *Nicopolin*, à victoriâ appellantes.

EMMŎTON, ἔμμοτον, *emmota* medicamenta sunt liquida, quæ linteolis excepta intra vulnera, vel ulcera conduntur, die Wicke lein / so die Barbierer in die Wunden drehen. Vide Reinesii Var. Lect. p. 515.

ĒMO, emere, mercari, comparare. kauffen. *Emere de aliquo*, einem abkäuffen / Cicer. ad Attic. lib. 10. cap. 5. *Emere magno, parvo, minimo*, lib. 13. ad eundem epist. 29. *Emere tanti, quanti*, 3. Offic. cap. 14. *Emere pretio suo* Terent. Hec. prolog. extr. Et Seneca lib. 2. de Benef. cap. 1 *Nulla res carius constat, quàm quæ precibus emta.* Hinc proverbiale in Verrina 6. cap. 6. extr. adducit Cicero illud, *Emere malo, quàm rogare*, lieber kauffen / denn abbetteln. Apul. lib. 3. Florid. *Neque enim aut levi mercede emit, qui precatur; aut parvum pretium accipit, qui rogatur, adeo ut omnia utensilia emere potiùs velis, quàm rogare. Emere in diem*, ut solvas post aliquod tempus, Nepos Attico c. 9. n. 5. Auff Tagezeiten kauffen. *Bene emere*, wolfeil kauffen. Cicero apud Sueton. Cæsar. cap. 50 *Facetissime Cicero: Quo melius emtum sciatis, tertia deducta est.* Sed *Beneficium quem emere*, i. e. conciliare, Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 57. *Titi vilitio non emerim: non cassâ nuce*, ich gebe nicht einen Pfifferling dafür. ¶ Metaphorice pro parare, Claudian. 3. Cons. Hon. v. 188. *Emitur virtute potestas.* Horat. lib. 1. epist. 2. v. 55.

Sperne voluptates, nocet emta dolore voluptas.

¶ Quæ a Supino formantur, scribuntur ab nonnullis per PT; rectius sine P, ut *emtum, emtor.* Vid. Dausq. Orthogr.

¶ Emtus, a, um, particip. ut, *de lapide emtus*, Cicer. in Pison. cap. 45. ein zu Leibeigen erkaufftes. *Pax domus ingentibus emta*, Lucan. lib. 10. v. 107.

¶ Inemtus, ungekaufft. Virg. 4. Georg. 133

– – dapibus mensas onerabat inemtis.

mit Hauß-Speise / die ihm selbst gewachsen. Tacitus 2. Hist. cap. 60. n. 6 *consulatus inemtus*, i. e. pecunia non paratus. Pomponius Lege 2. Dig. de lege commissoria: *Accipitur inemtus esse fundus*, hoc est, emtio pro irrita habetur.

¶ Emtio, das Kauffen / der Kauff. *Emtionem facere*, Cicer. pro Cæcin. cap. 6. *Abire ab emtione*, den Kauff widerruffen. *Emtio per æs & libram* quid? vid. apud Lipsium ad lib. 1. Annal. Tacit. pag. 3. Quæ & *emtio mancipi* dicebatur, & erat solenne quoddam genus emtionis, quod fiebat inter solos cives Romanos adhibitis non minus quinque testibus, Romanis civibus puberibus, &

alios

alios ejusdem conditionis, qui libram æneam teneret. Emtor ita dicebat: Hoc ego ex jure Quiritum meum esse ajo, hoc quod emtum est hoc ære, æneâque librâ. Deinde libram ære percutiebat, idque æs dabat ei, à quo rem emtam accipiebat, & hæc mancipatio vocabatur.

¶ Emtor, ein Käuffer. Cicer. 3. Offic. cap. 12 *ne quid omnino, quod venditor norit, emtor ignoret.* Et Seneca Epist. 27 extrema: *Bona mens nec commodatur, nec emitur: & puto, si venaliæ esset, non haberet emtorem.*

¶ Emtrix, Käufferin. Lege 63. Dig. de Evictionibus & duplæ stipul. *Cum emtrix non provocaverat.*

¶ Emtionalis, kauffbar. Cicer. lib. 7. ad Attic. Epist. 29. ubi ¶ *Cotizationalis* legit accuratissimus Grævius, quem vide.

¶ Emtitius, emtitium, quod emtum est. *Miles emtitius*, mercenarius, der um Sold dienet. *Servus emtitius*, qui opponitur *domi nato*, Fragm. Petron. *Glans emtitia*, Varr. lib. 3. de R. R. cap. 2.

¶ Emax, qui libenter & sæpius emit, kauffsüchtig. Cicer. in Parad. 6. cap. 3 *Non esse cupidum, pecunia est; non esse emacem, vectigal est*, nicht begierig seyn / ist baar Geld: nicht kauffsüchtig seyn / ist Gewinn und Einnahm. *Patremfamilias oportet esse vendacem, non emacem*, Cato de re rust. cap. 2. extr.

¶ Emācitas, cupiditas eminendi, Kauffsucht. Columella lib. 4. cap. 3 *Quosdam emacitas in armentis exercet, sed iisdem luendis nulla cura ungit.* Plin. lib. 3. epist. 7. de Silio Italico: *Erat φιλόκαλος usque ad emacitatis reprehensionem.*

¶ Emtito, emtitare, frequentativum. Columella lib. 8. cap. 10. *terni denarii emtitatus.* Tacitus lib. 14. cap. 41 *qui talem opem emtitasset vendidissetque.*

¶ Emturio, emturire, gern kauffen / mit Kauff umgehen. Varro procem. lib. 2 de R. R. *Quod ie emturientem in campos macros ad mercatum adducunt crebro pedes.*

Composita.

¶ Adimere, quod diversam habet ab *Emo* significationem, benehmen. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 12 *Falsum illud est, vulgò quod dici solet, Diem adimere ægritudinem hominibus*, die Zeit benehme Trauren und Hertzeleid. Sic *adimere curam, consuetudinem alicujus*, apud eundem Hecyr. a. 5. sc. 3. v. 19. & Phorm. a. 1. sc. 3. v. 9.

¶ Ademtio, Cicer. pro Domo cap. 30 *Ademtio civitatis*, Verauβung.

¶ Coemere, idem quod emere, einkauffen / vel zusammen kauffen. *Coëmere frumentum.* Sic Cicero Verr. 6. cap. 59 *quæ tum non modo non vendebant, verum etiam coëmebant.* ¶ 2. Mercede conducere. Suet. Vespasiano cap. 18. & ibi Casaub. ac Torrent.

¶ Coemtio, ut emtio: Cicero pro Muræn. cap. 12 *coëmtionem facere.*

¶ Coëmtor. Apulej. Apolog. p. 321 *Testium coemtor.*

¶ Dirimere, distrahere, separare, trennen / scheiden / unterneh-
men / auffheben / ut, *Prælium nox diremit*, Hirt. B. Alexand. cap. 46. *Iras & altercationes dirimere*, Liv. lib. 1. cap. 13. *Dirimere controversiam*, Cic. 3. offic. cap. ult. einen streittigen Handel beylegen und auffheben. *Dirimere veterem conjunctionem cum aliquo*, Cic. lib. 3. fam. epist. 10. alte Freundschafft trennen.

¶ Diremtio, actus dirimendi, Trennung / Scheidung. Valer. Max. lib. 4. cap. 7. principio: *Celerius est sine reprehensione propinquum abvertere, quam amicum: quia altera diremtio* iniquitatis; *altera utique levitatis crimini subjecta est.* Ita Pighius ex MSS. quem Vorstius & Cantelius sequuntur. Augustinus Conf. lib. 3 c. 8 sub finem: *Latentur conciliationibus aut diremtionibus.* Idem epist. 154 ad Emeritum Donatistam: *Cur vos tam temerariæ atque sacrilegæ diremtioni præcidistis a communione innumerabilium ecclesiarum orientalium?*

¶ Eximere, auferre, excipere, benehmen / ut, *Eximere curam. Non eximis illud, quod me angit*, du benimmst mich deß nicht / das mich bekümmert / Cicer. 2. Tuscul. cap. 12. *Scrupulum alicui eximere*, Plin. lib. 3. epist. 17. einen seiner Bekümmernüß entledigen. Cui contrarium est, *Scrupulum injicere*, vide *Scrupulus.* ¶ Jungitur & ablativo: ut, *Urbem obsidione eximere*, id est, liberare. Plin. lib. 7. cap. 28 *Cremonam obsidione exemit.* Sic *Eximere servitio*, Livius 28. cap. 39. ¶ Et dativo: ut, *Eximi noxæ*, aus der Verdacht oder Schuld gelassen werden / apud eundem lib. 8. cap. 35. Ovid. lib. 2. de art. v. 653

Eximit ipsa dies omnes de corpore mendas.

Horat. lib. 1. epistola 5. v. 18. de ebrietate:

Sollicitis animis onus eximit, addocet artes.

¶ Exemtilis, quod eximi potest, Columell. lib. 8. cap. 11.

¶ Exemtio. Colum. lib. 3. cap. 18 *Per exemtionem frangere*, ins herausziehen zerbrechen. Et cap. seq. *exemtionem difficilem præbere*, sich nicht gern ausziehen lassen.

¶ Exemtus, ûs, subst. idem. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *quarum berrarum brevitates aut crescentias cuneorum adjectus aut exemtus perficere cogit.*

¶ Exemtor, qui lapides eximit sub terrâ, Plin. lib. 36. cap. 15. extr.

¶ Eximius, vide infra in suo loco.

¶ Inemtus, non emtus, vide paullo ante post *Emtus.*

¶ Interimere, interficere, würgen / umbringen. Cicer. de Finib. lib. 2. cap. 20 *Se ipsam interimit Lucretia à filio regis per vim stupratæ.* Pro Milon. cap. 34 *Me exanimant & interimunt hæ voces Milonis* &c. *Interimere vitam alicui*, Plautus dixit Cistell. act. 4. sc. 2. v. 39.

¶ Interemtor, Interfector, Mörder. Senec. Epist. 70 *interemtorem sui fieri.* Valer. Max. lib. 6. cap. 1. n. 2 *Virginius pudicæ interemtor* [filiæ,] *quàm corruptæ pater esse maluit.*

¶ Interemtrix. Tertull. de Spectac. cap. 17. *pudoris sui interemtrices.* Lactantius lib. 1. cap. 10. Institut. *fratris interemtrix.*

¶ Interemtio. Cicero pro Leg. Man. cap. 11 *iter Gallorum interemtione patefactum est*: ubi plures hodie legunt *internectione.* Hæc si incerta auctoritas, substitui Glossæ Cyrilli possunt, in quibus est: *Interemtio*, κατακοπή.

¶ Perimere, tollere, interficere, umbringen. *Dolo aliquem perimere*, Seneca Herc. Oet. v. 438. *Perimere alicujus consilium*, Cic. in offic. lib. 3. cap. 7.

¶ Peremtor, idem qui interfector. Apulejus 8. p. 207 *cruentus mariti peremtor.* Prudent. præfat. Hamartig. v. 19

Cruore Christi, quo peremtor concidit.

¶ Peremtrix. Tertullian. de Anima cap. 42 *Mors dissolutrix corporis & peremtrix sensus.*

¶ *Peremtorium edictum* dicitur eò, quod perimat disceptationem inter litigatores, hoc est, ultra non patiatur adversarium tergiversari. Ulpianus.

¶ *Peremtalia fulmina*, quibus priorum fulminum minæ tolluntur. Senec. 2. Quæst. N. cap. 49.

¶ Rĕdimere, wieder zu sich kauffen / wieder lösen. Cicer. in Philipp. 13. cap. 5. *Domum non minoris, quàm emit Antonius, redimet.* Nicht näher an sich lösen / denn ꝛc. *Captum se redimere*, Terent. Eun. a. 1. sc. 1, 29. Ovid. de Remed. amoris v. 129

Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes,

zu Rettung des Leibes solt du ꝛc. Cicer. lib. 2. famil. epist. 16 *Acerbitatem a Rep. suis privatis & domesticis incommodis redimere.* Similiter Plinius Panegyr. Trajani cap. 28 *Crudelitatem redimere*, pro largiendo crudelitatis odium atque memoriam obliterare. *Redimere pretio*, Cic. 7. Verrin. c. 45. mit Geld erkauffen / lösen.

¶ Redemtio, Cicer. de Prov. Cons. cap. 5. *temeritate redemtionis eversi*, zu theuer kauffen oder pachten.

¶ Redemtor, der etwas zu sich kauffet oder löset. Livius lib. 34 cap. 9 extr. *Itaque redemtoribus vectis frumentum parare.* Ut, *redemtor litis, causæ*, qui certâ mercede pacta periculum litis seu causæ in se recipit, apud JCtos. Item qui opus aliquod faciendum certâ mercede conducit, der ein Werck dinget. Cicer. lib. 2. de Divin. cap. 21 *Redemtor columnam conduxerat faciendam.* Tacitus 1. Histor. cap. 27 *Onomastus nunciat, exspectari eum ab architecto & redemtoribus.* Sic *redemtor pontis, redemtor silvæ, redemtor vectigalium* in Pandectis legitur.

¶ Redemtrix. Prudent. in Romano v. 774. de lingua Maccabæo ephebo excisa:

Prima offeratur in sacramentum necis,
Et sit redemtrix prima membrorum omnium.

Et Corippus lib. 4 v. 298

E cælo veniens mundi persona redemtrix.

¶ Redemtura, redemtio, v. g. silvæ, portus, aut conductio operis faciendi. Livius lib. 23. cap. 48 *cohortandos, qui redemturis auxissent patrimonia, ut reipublicæ, ex qua crevissent, ad tempus commodarent.*

¶ Redemtare frequent. Tacit. Hist. 3. cap. 34. n. 4, *occultè redemtabantur.*

DEMOLVMENTVM, utilitas, fructus, contrarium detrimento, Frommen / Nutz / Genieß. Cicero lib. 3. de finib. cap. penult. *Ut vero conservetur omnis homini erga hominem societas, conjunctio, caritas; & emolumenta & detrimenta, quæ ὠφελήματα & βλάμματα appellantur, communia etiam voluerunt*, Nutz und Verlust. Vetus Inscriptio: DEMANDATVM EST VT CCCCX. PONDO ARGENTI E PVBLICIS POP. ROM. EMOLVMENTIS QVAE PRAETERITIS TEMPORIBVS QVAESTORES RECEPISSENT PROVINCIAM SVBLEVARENT. *Emolumento esse*, zuträglich seyn / Cicer. lib. 7. famil. epist. 10. Idem lib. 1. de Orat. cap. 8 extr. *Pergite, ut facitis adolescentes, atque in id studium, in quo estis, incumbite, ut & vobis honori, & amicis utilitati, & reip. emolumento esse possitis.* Et pro Milone cap. 12 *Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem*, keinen Nutz oder Gewinn. Idem lib. 1. de Finib. cap. 16 *Plus in ipsa injuria detrimenti est, quàm in his rebus emolumenti, quæ injuria pariuntur*, es ist bey Gewalt mehr Verlust / denn Nutz und Gewinn in den Dingen / so durch Gewalt und Unrecht werden ausbracht. Juven. Sat. 3. v. 21

— — artibus, inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum.

Dictum *emolumentum*, quod ex molimine, id est, studio & labore nostro ad nos redeat, unde & pro operoso & quod magnum studium

studium requirit posuisse videtur Varro de re rustic. & Cæsar lib. c. 34
1. de Bello Gallico, ut Victorius observat lib. 22. Var. Lect. cap. 10. Sed de dubia vocis hujus origine Vossium cum primis legas, Etymolog. in *Mola* p. 325.

EMPĔDŎCLES, Agrigentinus fuit, Philosophus & Poëta, qui de Physicis versus scripsit, discipulus & sectator fuit Pythagoræ, præceptor verò Gorgiæ Leontini, Rhetoricen primus invenisse dicitur. Iis fuisse moribus scribunt, ut assidue simultatem cum aliquibus susciperet, eamque pertinacissime exerceret: unde proverbium: *Empedoclea simultas.* Furore melancholico correptus in Ætnæ ardentis insiliit voragines, quam rem patefecerunt ferreæ ejus crepidæ flammis ex Ætna ejectæ. Horat. in fin. libri de arte Poëtica:

— — Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiliit.

¶ Empedocleus. *si Sallustii Empedoclea legeris, &c.* Cic. lib. 2. epist. 10. ad Quint. Fratr.

EMPETRON, ἔμπετρον, herba, *calorifraga*, aliàs Dioscoridi herba est notitiæ incertæ, ut ex Matthiolo apparet. Val. Cordus *Millegrandam* vulgò dictam seu herbam cancri minorem, quæ Gallis *Herniariâ* dicatur, affirmavit.

EMPHASIS, ἔμφασις, figura seu ornatus potiùs Orationis, Quinctiliano teste Latine *significantia* dicitur, etwas wichtig und deutliches / nachdrücktiches. Cicero *Significationem* vertit, *quâ plus in suspicione relinquitur, quàm in oratione ponitur.* ¶ 2. Emphasis est etiam, cum una aliqua in Oratione vox, ut significantior & gravior cæteris, jubetur attendi, darauff man sonderlich Achtung geben soll / ut cum dico: *In hoc dicto, Ecce Rex tuus venit tibi, &c.* emphasin habens, vel emphasis est in dictionibus *Tuus tibi.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 233. 234.

EMPĪRĬCE, es, Secta Medicorum, quæ experimentis tantùm nititur, & quam in Sicilia primum cœpisse Plinius scripsit lib. 29. cap. 1. ἐμπειρική.

¶ Empīricus, ἐμπειρικὸς, ein Artzt / der nur aus Erfahrung / ohne Wissenschafft curirt. Celsus in Præfat. *Qui se Empiricos ab experientiâ nominant.* Ἐμπειρία experientiam significat.

EMPLASTRVM, seu cataplasma, unguentum seu medicamentum in massam coactum, quod igni præmollitum vulneribus imponitur, ein Pflaster. Quid à *malagmate* & *pastillo* differat, docet Celsus lib. 5. cap. 18. Laberius apud Gell. lib. 16. cap. 7. extr.

Quid est jucundum? emplastrum æris alieni.

¶ Emplastrare. Columell. lib. 5. cap. 11 *Arboris, quam emplastraturus es, nitidissimum ramum eligito.* Einen Zweig verbinden.
¶ Emplastratio, insitionis est species, eine Art zu pfropffen in die Rinde eines Stammes / die Verbindung des Pfropffreises / de quâ integro capite præcipit Plin. lib. 17. cap. 16. & Pallad. lib. 3. cap. 17.

EMPŎRIVM, ἐμπόριον, eine Handelstadt / Gewerbstadt / Niederlag. Cicer. lib. 5. ad Attic. epist. 2 *cum per emporium Puteolanorum iter facerem.* Livius 36. cap. 21 *Thespiensium emporium.* Ab ἐμπορία, *negotior.*
¶ Emporeticus, adject. ut, *Emporetica charta*, Plin. lib. 13. c. 12. quæ scripturæ inepta, tantum involucra mercibus præbebat. Kramer-Papier / Maculatur.

EMPŪSA, ἔμπουσα, spectrum, phantasma, illusio, ein Gespenst / Aristophanes in Ranis: Philostratus lib. 2. de vita Apollonii cap. 2. Cœlius lib. 6. cap. 38. *Empusâ mutabilior*, vide Chiliadas. Demosthenes ait Æschinis matrem, cui ipse Leucothoæ nomen mutasset, appellatam fuisse *Empusam*, eo quod quæstus gratia quidvis & faceret & pateretur.

EN, ἰνί, ἰδού, adverb. demonstrandi. *En Priamus! En quatuor aræ*, Virgil. Æneid. 5. v. 639. *En crimen, en caussa!* Cicer. pro Dejot. cap. 6. Plerumque enim nominativis præponitur. Ovid. lib. 2. de Ponto Eleg. 3. v. 25

En ego non paucis quondam munitus amicis, &c.

¶ Plautus etiam accusativis præposuit, ut: *En tectum, en tegulas*, &c. ¶ Et verbis Terent. Hecyr. a. 1. sc. 1, 5. *Ut quibis facile posset credere, nunquam illa viva ductarum uxorem domum. En duxit.* al. leg. *Hem.*
¶ *En unquam*, pro unquamne, Livius lib. 9. cap. 20. *En unquam futurum, ut congredi armatus cum Samnite liceat?* Virg. Ecl. 1. v. 66

En unquam patrios longo post tempore fines, &c.

Et Ecl. 8. v. 7

En erit unquam
Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta.

Plaut. Menæchm. act. 5. sc. 5. v. 26

Dic mihi, en unquam tibi intestina crepent, quod sentiam?

Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. v. 1

En unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam injuriam?

ENARGIA, ἐνάργεια, non ἐνέργεια, quam lectionem esse corruptam Budæus censet; Latine *evidentia*, vel *illustratio* à Ciceronе dicitur, auctore Quintiliano lib. 6. cap. 2. Commemoratur inter figuras sententiarum, quæ amplificandi, ornandi vel delectandi gratiâ rem, ceu coloribus expressam, in tabulâ spectan-

dam proponit, ut depicta, non narrata, spectata, non lecta videatur, ut: *Ipse inflammatus scelere ac furore in forum venit, ardebant oculi, toto ex corde crudelitas emicabat, &c.* Constat descriptione rerum, temporum, locorum & personarum, &c. Fuit τὸ τῆς ἐναργείας ὄνομα Epicureis valde tritum, qui contendebant, judicium omnium rerum esse penes τὰ φαινόμενα τοῖς ἀνθρώποις. v. Hier. VVolff. annotationibus ad vitam Isocratis p. 795.

ENCĔLĂDVS, Terræ filius, ab Jove fulmine ictus, & sub Ætna monte sepultus. Virgil. 3. Æneid. v. 578

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus, &c.

ENCAENIA, ἐγκαίνια, festa erant Judæis, templi scil. initiatio, dedicationis festum, vulgus dixit, Kirchweih / Kirchmeß. Etiam aliis quibuscunque rebus novis & recens dedicatis adhibetur hoc vocabulum. Augustinus Tractatu 48 in Joannem sub init. *Quandocunque nobum aliquid fuerit dedicatum, encænia vocantur. Jam & usum habet hoc verbum: si quis nova tunica induatur,* ENCAENIARE *dicitur.*

ENCARPA, orum, vel Encarpus, sing. ἔγκαρπος, Vitruvio lib. 4. cap. 1. implexus florum frondiumque Zophoro, hoc est, picto veluti balteo, insculptarum, die Blumen und Laubwerck an den Säulen. Vide interpretes Vitruv.

ENCAVSTICE, es, ἐγκαυστικὴ, pictura ad ignem, die Kunst ein Gemälde einzubrennen / Glaßmahlerey. Ejus ratio duplex erat: alia *cera*, alia *cestro* fiebat. De prima vide supra in *Cera*: de altera in *Cestrum.* Sed & tertia accessit ubi & penicilli usus erat. Vide Plinium lib. 35. c. 11. atque imprimis sub finem. Item Salmasium ad Historiam August. & in Exercitat. Plinianis.
¶ Encaustes, ἐγκαυστὴς, qui ita pingit. Glaßmahler.
¶ Encaustus, ἔγκαυστος, adj. Martial. lib. 4. epigr. 47

Encaustus Phaethon tabulâ tibi pictus in hâc est.

¶ Encaustum substant. ἔγκαυστον, materia inusta ad pingendum apta. Plin. lib. 36. cap. 25. extr. *Figulinum opus encausto pingere*, glasuren. *Sacrum encaustum* vocabatur rubrica, qua Imperatores Constantinopolitani in subscribendis literis utebantur. Vide Mabill. de re diplomat. 10. f. 42.
¶ Et *Encaustica pictura*, lib. 35. cap. 11. sub initium.

ENCHIRIDION, ἐγχειρίδιον, promptuarium ad manum semper habendum, ein Handbüchlein. ¶ 2. Quo nomine Græci etiam *Capulum* in ense dicunt. Et inde translatum vocabulum ad libros est: quod sicut pugiones militibus, ita hi illis qui capere & scire cupunt, in promptu semper esse debebant. Simplicius explicat in Enchiridion Epicteti Proœmii principio. Scripsit etiam Augustinus *Enchiridion ad Laurentium*, de quo ipse Retractat. lib. 2 cap. 63 ita censuit: *Scripsi librum de fide, spe & caritate, cum a me, ad quem scriptus est, postulasset, ut aliquod opusculum haberet meum, de suis manibus non recessurum, quod genus Græci* ENCHIRIDION *vocant.* In eadem metaphorâ perstitit Erasmus, cum libello suo nomen fecit, *Enchiridion militis Christiani.* Nam ἐγχειρίδιον est ξιφίδιον, seu *pugio*, apud Herodian. lib. 7. c. 4.

ENCŌMIVM, ἐγκώμιον, laudatio, laus, Lobpredigt. *Ante victoriam encomium canis*, πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις, de eo qui bello vel re nondum confecta præpostere gloriatur: vide Chiliadas.
¶ Encomiastes, der da lobet.
¶ Encomiologicus. Plotius sub fin. libelli de Metris, in generibus carminum ponit *Encomiologicum Stesichoricum*, & *Encomiologicum Archilochium.*

ENCRASICHOLVS, piscis minimus ex apuarum genere, eine Art der Meerseelichen. vide *Apua.*

ENCRATĒRA, æ, liquamen est ex piscium quorundam salsis intestinis, & liquatis.

ENCYCLIOS, ἐγκύκλιος, circularis, ἐγκύκλιος παιδεία, orbis disciplinarum, qui & *Encyclopædia*, ἐγκυκλοπαιδεία, dicitur, das Corpus aller Künste. Quintilianus lib. 1. cap. 10 *Orbis ille doctrinæ, quam Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant.* Quædam disciplinarum series, quæ ostendit inter omnes artes esse conjunctionem quandam, & communionem. Vid. Schott observ. poet. lib. 2. cap. 1. Lipsii Manuduct. ad Philosoph. Stoicam lib. 1. dissert. 1. & 2. p. 1. & Joh. VVowerium in Polym. cap. 3. & 24.
¶ Encyclopædia. Jam modo ex Quintiliano *orbis doctrinæ* versa fuit in *Encyclios.*

ENDIADIS, ἐνδιάδις, sed rectius Hendiadyo, ἓν διὰ δύο, figura locutionis est, quâ unum per duo effertur, ut:

Arma virumque cano, pro armatum virum.
Pateris libamus & auro, pro, aureis pateris.

Exempla plura vide in libello de Schematibus, & figuram contrariam, quâ δύο δι' ἑνός, duo per unum efferuntur, apud Donatum in Terentium. Conf. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 313.

ENDRŌMIS, dis, fœm. ἐνδρομὶς, vestis villosa vel pellibus suffulta, ein gefütterter leichter Lauffrock / sic dicta, quod ejus usus fuerit ἐν δρόμῳ, hoc est, in cursu & palæstra. Martial. lib. 4 epigr. 19 *Dona peregrinam mittimus endromidem.*
¶ Polluci lib. 3. extremo *endromides* expediti ad cursum calcei sunt, τὰ τῶν δρομέων ὑποδήματα. Lauffschuhe.

ENDYMION, ōnis, Ἐνδυμίων, pastor ille fabulosus, perpetuò dormiens (ein Siebenschläffer) quod Luna amore ejus correpta effeciſſe fingebatur, ut ejus osculandi semper haberet copiam. Cujus fabulæ & Cicero meminit Tuscul. 1. cap. 38. Fuit, ut fabulantur, longè formosissimus. Unde pro quovis speciosо, *Endymione* posuit Juvenalis Sat. 10. v. 381. Et Apulej. lib. 1. de A. A. *Hic est, soror Panthia, carus Endymion; hic Catamitus meus*, &c. *Endymionis somnum dormis*, Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις, adagium est, de ultra modum somnolento, vide Chiliad. Tradit 2. Plin. lib. 2. cap. 9, Endymionem multa deprehendisse ad Lunæ motum pertinentia, eamque occasionem fuisse fabulæ, Endymionem a Luna fuisse adamatum. Vide & Lucianum de Astrologia.

¶ Endymioneus. Auson. Idyll. 6. v. 40

Errat & ipsa olim qualia per Latmia saxa
Endymionéos solitâ affectare sopores
Cum face, & astrigero diademate Luna bicornis.

ENĒMA, ἔνεμα, id quod per clysterem alvo immittitur. *Clyster* enim seu clysterium instrumentum est. Reinesius Var. Lect. lib. 2. cap. 8. pag. 200 Ἔνεμα, ἴνεμα, *id est* κλύσμα, ἔγκλυσμα, *infusum, quo venter seu intestina subluuntur, alio nomine* INIECTIO.

ENERGVMĒNVS, ἐνεργούμενος, dæmoniacus, ein Besessener / ab ἐνεργεῖν, detineri, impediri, vel ab ἔργομαι, quod *ago* significat & *agitor*, à quo verbo id nominis Valla deducit. [Vide Lexica Græca.] & copiosè de his Gisb. Voëtium part. 1. disp. Theolog. p. 1019. Pontan. progymn. sacr. p. 638.

ENGŌNĀSIS, ἐγόνασις, sidus cæleste, quod *nixus* dicitur. Cicer. in Arato, *Engonasin vocitant, genibus quod nixa feruntur.* Julius Firmicus, *ingeniculum* Latine vertit.

ENHYDRIS, enhydridis; & enhydrus, ἔνυδρος, coluber in aqua vivens, unde & nomen habet, eine Wasserschlange. Ita enim exserte Plinius lib. 32. cap. 7, *Enhydris vocatur a Græcis colubri in aqua vivens.* Et lib. 30. cap. 3 *Draconis os è spina: item enhydridu.*

ENIM, conjunctio causalis, postpositiva: quanquam non semel & in principio orationis posuerint optimi auctores, ut Plautus, Terentius, Lucretius, Cicero, Apulejus & Paullus JCtus. *Enim ipsi: captio est*, Plaut. Mostell. a. 5. sc. 2. v. 23. *Enim non sinam*, Terent. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 14. Vide Gifanii Indic. Lucret. Tacit. 4. Histor. cap. 11. extr. *Asiaticus (enim is libertus) malam potentiam servili supplicio expiavit.* ¶ 2. In quo Taciti loco *enim* pro *autem* videtur positum. Nam apud Latinos, *Nam, enim, sed autem*; Sicut apud Græcos γὰρ & δὲ; mutuas præstabant operas & alterum pro altero ponebatur. Cæsar lib. 2. de Bell. Civil. cap. 32. *Desertos enim se ac proditos à suis dicunt*, &c. Idem lib. 5. de Bell. Gall. cap. 7 *At impeditis omnium animis, Dumnorix cum equitibus Æduorum à castris, insciente Cæsare, domum discedere capit, quæ re nunciata, Cæsar, interniss à profectione, atque omnibus rebus postpositis, magnam partem equitatus ad eum insequendum mittit, retrahique imperat: si vim faciat, neque pareat, interfici jubet, nihil hunc se absente pro sano facturum arbitratus. Ille enim revocatus resistere, ac se manu sua defendere, suorumque fidem implorare cœpit*, &c. Utrobique certe τὸ enim nihil infert, & tantum adversativæ vim habet. Unde & Græcus Interpres loci ultimi verba, *Ille enim revocatus*, &c. Non ὁ γὰρ; sed ὁ δὲ Δάμιορυξ, ὡς δὲ ἀνεκόπτετο αὐτὸ ἀπεκτάνετο, &c. vertit. ¶ 3. Est & asseverandi particula, ut *enimvero*. Plaut. Casin. act. 2. sc. 4. init.

— — — CH. *te uxor ajebat tua?*
Me vocare. ST. *Ego enim vocare jussi*,

i. e. Ego verò. Idem Mostell. act. 3. sc. 1. v. 24.

TH. *Quid tutè tecum?* TR. *Nihil enim.*

Terentius Andr. Act. 5. sc. 1. v. 4 *Immo enim quam maxime abs te postulo atque oro Chreme.* Ita usus etiam Eunucho est act. 2. sc. 3. v. 63. & Phorm. act. 4. sc. 4. v. 13. ¶ 4. *Quid enim*, usitata interrogatio bonis auctoribus, de qua Lambinus ad Horatium lib. 1. sat. v. 7. Plautus Amphitruone act. 2. sc. 2. v. 62 *Quid enim censes?* Ubi plane παρίλλει.

¶ Sed *enimverò* in principio ponitur ac significat certe, eigentlich. Cicer. in Verr. 3. cap. 26 *Enimverò hoc ferendum non est.* Pronunciandum porrò est *enimverò* penult. producta, nam & in anapæsto apud Terentium ubique legitur. ut: *Enimverò Davе, nihil loci est segnitiæ*, &c. m. & v. rejectis *Enie vv--* Habet significationem nimium permoti ac irritati animi; ut Donatus notat ad Terentii Andr. act. 1. sc. 3. v. 1.

¶ Sed enim, Aber. Apulejus Apolog. p. 323 *At enim ille totum quadragies præsumtione cassa devorat.*

ENĪPEVS, trisyllabum, Ἐνιπεύς, Thessaliæ fluvius, juxta quem pugna inter Cæsarem fuit & Pompejum. Lucan. lib. 7. v. 116

Sanguine Romano quam turbidus ibit Enipeus.

A Poëtis *altus, magnus, pulcher, Thessalicus*, dicitur.

ENNA, æ, Ἔννα; Siciliæ civitas, juxta quam templum augustissimum Cereris fuit, cum ejusdem simulacro, à quo templo *Ennaa Cereris* dicta fuit. Locum describit Cicero lib. 6. in Verrem cap. 48. Ubi & fabulam de raptu Proserpinæ leges.

¶ Ennæus, adje& Silius 14. v. 246

Cum rapta præceps Ennæa virgine flexit.

Et *Ennæa dea*, id est Proserpina, apud eundem lib. 13. v. 431.

ENNIVS, Poëta vetustissimus, Calaber, *Rudiæ* alumnus, ut Cic. pro Arch. c. 10. & Mela 2. c. 4, & Silius 12. v. 395 tradiderunt. Natus est anno 4u post Romam conditam, ut Cicero observat lib. 1. Tusc. Q. cap. 1. Coss. C. Manlio Lucrino & Q. Valerio Flacco. Romam puer translatus vitam ibi suam exegit, quam ad annos 70 perduxit. Dicitur fuisse ingenio acri & eruditione multiplici, ut qui domi forisque docuerit; & cum Græcam linguam, Oscamque & Latinam calleret; solitus est dicere, sibi esse tria corda, vid. Gell. lib. 17. cap. 17. Ex Silio Italico patet lib. 12 v. 393. seq. eum fuisse in bello Punico Centurionem, præsentique animo rem gessisse; & apud Latinos fuisse primum, qui coronam sibi ex Helicone assumpserit. Græcas ab eo literas Cato senex didicisse scribitur. Scripsit præter Comœdias, Tragœdias, Saturas, Annales & historiam belli Punici secundi versibus hexametris, de quibus tamen omnibus nil nisi fragmenta quædam superant, sparsim apud Ciceronem, Gellium, Macrobium, & Grammaticos relicta. De quibus hi sunt apud Augustin. C. D. lib. 2. cap. 21. ex Cicerone:

Moribus antiquis res stat Romana virisque,
Haud quaquam quenquam semper fortuna secuta est.
Fortibus est fortuna viris data.

Ac de Fabio Maximo ille lib. 1. Off. Cic. cap. 24 quem & Macrobius indicavit lib. 6. cap. 1

Unus homo nobis cunctando restituit rem,
Non ponebat enim rumores ante salutem.

Et apud Gellium lib. 20. cap. 10.

Pellitur è medio sapientia, vi geritur res.
Unde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Bene facta male locata, malefacta arbitror.

Vocat hunc præclarum Ennii versum Cicero lib. 2. offic. cap. 18. Gellius ex Ennii satyris hoc producit lib. 2. c. 29. extr.

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tute agere possies.

Et hos ex Hecubâ lib. 11. cap. 4

Nam cùm opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadem dicta eademque oratio æqua non æque valet.

Vid. hic Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 306. Salmas. ad Script. Hist. Aug. p. 300.

Et hos ex Iphigeniâ apud Gell. lib. 19. cap. 10

Otio qui nescit uti, plus negotii habet,
Quàm cùm est negotium in negotio, &c.

Alios vid. lib. 20. cap. 10. Macrobius hos ex Ennii citat annalibus lib. 6. Saturn. cap. 2

Multa dies in bello conficit unus,
Et rursus multa fortuna forte recumbunt.

Cicer. lib. 1. off. cap. 16 hos etiam Ennio tribuit:

Homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilominus ipsi luceat, cùm illi accenderit.

Et hos lib. 2. off. cap. 7

Quem metuunt, oderunt;
Quem quisque odit, periisse expetit.

Et apud Nonium in *Cupienter*:

Stultus est qui cupida cupienti cupienter cupit.

De Ennio Ovidius scripsit in Tristibus lib. 2. v. 424

Ennius ingenio maximus, arte rudis;

sicut & *rudem Ennii Musam* dixit Statius lib. 2. Syl. ad nomen patriæ *Rudiæ* nimirum alludens uterque. Sed & Codrus Urceus, *non versus*, inquit, *Ennii difficilis placet.* Meminit elogii sepulchri Ennii Cicero in 1. Quæst. Tusculanarum cap. 15

Aspicite, ô cives, senis Ennii imaginis formam,
Hic vestrûm pinxit maxima facta patrum.

Et ibidem illius:

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit, cur? volito vivus per ora virûm.

¶ Ennii perstudiosus fuit Virgilius. Nam plura ex eo sumsit & in carmina sua transtulit: quorum partem notavit Macrobius lib. 6. Saturn. cap. 1. Idem quum aliquando deprehenderetur Ennii poësin legere, interrogatus quid ageret, respondit: *Aurum se ex Ennii stercore colligere.* Gyrald. Dial. 4. pag. 137. Lips. lib. 2. Antiq. Lect. cap. 22. De hoc Horat. lib. 1. Epist. 19. v. 7

Ennius ipse Pater nunquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda.

¶ Alius Ennius de augurandi disciplinâ scripsit, de quo Sueton. de Illustrib. Grammat. cap. 1.

ENOSIGAEVS, ἐνοσίγαιος, dicitur etiam ὀνοσίγαιος, Neptuni epitheton, quo Juvenalis usus est Sat. 10. v. 182

Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum.

Ab ἐνόω concutio, & γαῖα, terra.

ENSIS, mucro, gladius. Schwerd. *Ensem in pectus adigere*, Ovid. Met. 5. v. 70. durchstechen. *Ensis vaginâ tectus*, Horat. lib. 2. Satyr. 1. v. 40. das in der Scheide steckt. Tibull. lib. 1. Eleg. ult.

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enses?
Quàm ferus & vere ferreus ille fuit?

¶ Ensis & pro imperio ponitur, cujus erat insigne. Lucan. lib. 5. v. 61 de Ptolemæo Ægypti Rege:

— — — *Sævum in populos puer accipit ensem.*

Stat. 5. Silv. Protreptico Crispini, extr.

— — *En ingens reserat tibi limen honorum*
Cæsar, & Ausonii committit munia ferri.
Vade puer, tantusque enixus suffice donis,
Felix, qui magno jam nunc sub præside jurat,
Cuique sacer primam tradit Germanicus ensem.

Ubi alii Præsidatum provinciæ; vel præfecturam prætorio: alii sacri cubiculi curam per *Ensem* volunt notari. Vide Turneb. lib. 12. cap. 6. Petr. Fabrum lib. 1. Semestr. cap. 3. & Statianos interpretes, Morellum atque Cruceum.

¶ Ensiculus, dimin. parvus gladius, apud Plaut. Rud. a. 4. sc. 4. v. 113. seqq. ein Kinder-Degen.

¶ Ensifer, epitheton Orionis est. Ovid. lib. 2. de Arte v. 56. *Ensifer Orion aspiciendus erit.* Sed meliores libri hic *Ensiger* legunt.

¶ Ensiger, idem. Ovid. 4. Fastor. v. 388

Ensiger Orion æquore mersus erit.

uti iterum ex optimis membranis Heinsius legit, pro vulgato *Ensifer.*

ENTELECHĪA, ἐντελέχεια, pro quâ tamen voce Aristoteles usurpat ἐνδελέχεια in animæ definitione non incommode, tametsi & de hoc ipso adhuc disputetur. Significat autem agitationem, continuationem, seu continuatam quandam motionem. vel, ut Cic. in 1. Tuscul. cap. 10. extr. reddidit, *continuatam motionem atque perennem*, cujusmodi animæ est, seu vitæ, sic enim verterunt Gaza & Hermolaus. Sunt etiam, qui *Perfectihabiam* vel *perfectihabentiam* eam vocem interpretantur. Vid. J. C. Scalig. Exercitat. CCCVII. num. 12. & seqq. Boëthius *actum* vertit, non etiam male. Ἐνδελέχεια enim Græcis continuum vel continuatum est, was in steter Bewegung gehet. A quo nonnullis factum videtur Germanicum, endelich/ sic enim dicimus nos Germani continuatum, non cessans, non interruptum. Vide initium libelli de Animâ Philippi Melanchthonis, ubi tum ἐνδελεχείας, tum ἐντελεχείας appellatio eruditè explicatur. Josephus Scaliger ad Eusebium pag. 110 dicit puerilem velitationem esse de differentiâ harum vocum. Quippe quæ unum & idem sint. *Veteres enim*, inquit, *ut ex Luciano constat, τὸ T. tanquam Δ pronunciabant atque scribebant.* Quod & confirmat vetustissima inscriptio Romæ: DIAPANDON APOLLINIS SACERDOTI. Ubi DIAPANDON est διὰ πάντων, ut hodie pronunciat omnis natio Græca. Idem & diu ante ad 1. Tuscul. cap. 10 Ciceronis Camerarius observavit p. 167.

ENTEROCĒLA, ἐντεροκήλη, herniæ species, ein Bruch. Celsus lib. 7. cap. 18.

¶ Enterocelicus, ἐντεροκηλικός, der gebrochen ist/ Plin. lib. 26. cap. 8.

ENTHEVS, ἔνθεος, numine divino plenus, divinus, apud Senecam legitur Medeâ v. 382

Incerta, qualis entheos cursus tulit;

Et apud Statium lib. 1. Silv. 2. v. 227

— — — — — — *hic enthea lauro*
Tempora, Minoâ crinem premit ille coronâ.

Vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 85. 132.

ENTHYMĒMA, ἐνθύμημα, secunda argumentationis Dialecticæ species, significat animi cogitationem seu commentationem. Juvenal. Sat. 6. v. 448

— — — *curtum sermone rotato*
Torqueat Enthymema, nec historias sciat omnes.

CVRTVM vocatur, quia præterit alteram propositionem, & duobus tantum constat Syllogismi pronunciatis. Aristoteli ob eandem caussam dicitur μονολήμματος συλλογισμός. ¶ Rhetores interdum hoc nomine κατ' ἐξοχὴν intelligunt, quod ex contrariis fit, atque ab Aristotel. ἐνθύμημα ἐλεγκτικὸν appellatur. Cicer. in Topic. cap. 13. & Quintilian. lib. 5. cap. 14.

ENYO, hujus Enyus, Ἐνυώ, Bellona, Martis soror. Hesychius: Ἐνυὼ πολεμικὴ θεὰ, ἡ μάχη. Silius lib. 10 v. 203

— — *belluti nondum satiasset Enyo*
Iras sæva truces.

Et Martialis Spectacul. 24

Nec te decipiat ratibus navalis Enyo.

Idem lib. 6 epigram. 31 [al. 32]

Cum dubitaret adhuc belli civilis Enyo.

EO, adverbium, propterea, ideò, deßhalben. *Neque eò nunc dico*, ich sage es auch nicht deßhalben/ Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 43. & *Eò fit*, das geschicht oder kömmt daher/ ibid. sc. 1. v. 99. Similiter & *Eâ* usurpatur. Vide *Is.* Observentur & formulæ *neque eò magis, neque eò secius vel minus.*

¶ Eône, ut, *Eone es ferox?* Bistu darum so trotzig? Idem Eunuch. 3. sc 1. v. 25.

¶ Eò, magis, plus, tantò, cum præcedit aut sequitur *quo*, ut: *Quò quis imperitior est, eò audacior est*, je ungelehrter einer ist/ je kühner und verwegener einer ist. ¶ 3. Eò, ad eum locum. *Nisi eò ad mercatum veniam*, Terent. in Adelph. a. 2. sc. 2. v. 23. & Cicero pro Sextio: *Res erat & caussa nostra eò loci*, id est, *in eo statu*, elegans locutio est, es war mit unser Sachen so weit oder dahin kommen. Quintil. lib. 2. cap. 10 *Res eò recidit.* ¶ 4. Aliquando pro ad id, vel usque ad id: Sic dicitur, *eò dementiæ, insolentiæ, furoris*, &c. *procedere*, in Thorheit/ Ubermuth/ ꝛc. so tieff oder weit gerathen.

¶ Eodem. Cicer. 2. Attic. *Res eodem loci est, quo reliquisti*, pro, in eodem statu, noch in dem Stand. Nep. in Timoth. cap. 3. n. 4 *Eodem unde erat profectus, se recepit.*

¶ Eousque, i. e. in tantum & Eousque dum, hoc est, donec, so fern/ so weit/ so lang/ biß so lange/ pro quo Apulejus *eò ad* posuit Apol. *Verum enim verò variis frustrationibus nuptias eludit, eò ad, dum puerorum ævus fato concessit.*

EO, is, ire, gehen. Terent. Phorm. 5. sc. 6, 27 *Ire sussenso gradu*, auff den Zeen gehen. Ovid. art. am. 3. v. 62

Discite, eunt anni more fluentis aquæ.

Die Jahre lauffen dahin. *Ire, redire*, hin und wieder gehen. *Ire obviam*, entgegen gehen/ Nep. in Milt. cap. 4. *Ire cum exercitu*, scil. obviam hostibus, in Agesil. cap. 3. n. 5. *Ire alicui subsidio*, ibid. cap. 8. n. 2. Sed *Ire in jus de re aliqua*, notat disceptationem rei, & litigationem apud judicem. Nota sunt verba solennia quibus experiundi juris caussâ vetteres ad Prætorem se mutuo evocabant: *in jus eamus, in jus ambula.* Brisson. lib. 5. de Formul. pr. Terent. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 49 *Ire inficias*, inficiari, verleugnen/ verneinen/ de quo in *Inficias*, infrà. *Judices eunt in consilium*, Cic. pro. Cluent. cap. 20. zu Rath gehen. *Ire in sententiam*, Liv. 1. cap. 32. *pedibus ire in sententiam*, Idem Liv. 5. cap. 9. Ratio à Romanâ curiâ est. Nam super re aliquâ, quæ consultabatur, cum duæ diversæ sententiæ essent, ne omnes Senatores sigillatim interrogare esset necesse, discessio permittebatur. Hæc fiebat, cum Consul adversæ sibi sententiæ auctorem in certam subselliorum partem jubebat discedere, atque ad eam se conferre, qui ejusdem sententiæ essent. Cæterùm ad se accedere, qui unà sentirent. Tum enim ita, ut ex Festo & Plinio lib. 8. Epist. 14 constat, dicebat: QVI HAEC SENTITIS, IN HANC PARTEM; QVI ALIA OMNIA, IN EAM PARTEM ITE, QVA SENTITIS. Hinc itaque natæ illæ formæ: *Ire, discedere in alicujus sententiam:* quarum exempla passim exstant. Vide & Lipsium ad Tacit. pag. 515. Livius in præfat. *Mores eunt præcipites*, hoc est, abeunt seu declinant in deterius, es wird mit den Leuten immer ärger. ¶ 2. Ire etiam pro venire ponitur. Virg. 2. Æneid. v. 375

— — *Vos celsis nunc primum à navibus itis.*

Ubi Servius: ITIS, *pro* VENITIS: *ut contra Terentius:* Nisi ego ad mercatum venio, *pro* EO. Stat. 7. Thebaid. v. 229

— — *longo procul agmine Grajos,*
Ire docens; nec jam Aoniis procul assore campis.

Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 7 *Sed eccum Syrum ire video.* IRE inquit Donatus, *pro venire*, ut:

Nec verò Alcidæn me sum lætus euntem
Accepisse lacu.

Est autem Virgilianum carmen de 6. Æneid. v. 392 *Euntem*, id est venientem. Seneca Medea v. 684

Is omne monstrum; tracta magicis cantibus
Squamea latebris turba desertis adest, &c.

Plaut. Cistell. act. 5. v. 3. LA. *Here unde is?* DE. *Ex Senatu.* ¶ 3. Seneca Hercule Oetæo v. 282 *Non ibo in ultra*, id est, non ero. Claudianus de 4. Consulat. Honor. v. 109

Non dabitis murum sceleri, qui vindicet, ibit.

Id est, erit, existet. ¶ 4. *Ire in* vel *ad aliquem*, est hostili animo quem petere. Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 16 *Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me.* ITVR AD ME, *quasi ad hostem*, inquit Donatus: *Plautus Pseudolo: Itur ad me. Virgilius* [9, 424] — — — *simul ense decoro*
Ibat in Euryalum properè.

¶ Ovid. 5. Trist. 5. Eleg. 4

Me quoque, si fas est exemplis ire Deorum,
Ferrea sors vitæ difficilisque premit.

Ubi *ire exemplis* est, uti exemplis; vel exempla sequi. ¶ 6. *Ire in sæcula*, est prædicari, immortali laude ornari. Plinius Paneg. cap. 55 *Ibit in sæcula, fuisse principem, cui* &c. Silius lib. 12. v. 311 *factoque in sæcula ituro.*

Claudianus de Conf. Mall. Theodori v. 115

ibunt in sæcula libri,

de libris eruditis & ætatem ferentibus. Vide ibi Barthium p. 110. ¶ 7. *I nunc; Ite nunc*, formula increpantium. Virg. lib. 7. v. 425

— *I nunc ingratis offer te irrise periclo.*

Juvenalis Satyr. 12. v. 57

I nunc & ventis animam committe, dolato
Confisus ligno. Seneca Medeâ, v. 650

Ite nunc fortes, peramate pontum
Sorte timendâ.

Petronius: *Ite nunc mortales, & magnis cogitationibus pectora implete. Ite cauti, & opes fraudibus captas per mille annos disponite,*

nite, &c. ¶ 8. Et *Ire* inter funebria verba. Terent. Andr. 1. sc. 1. v. 90. *Efferetur, imus.* ubi Donatus: IRE *proprie ad exsequias.*

¶ Itus, ītūs, ui, verbale, der Gang/ das Gehen. apud Ciceronem ad Attic. lib. 15. epist. 5 *Quis porro noster itus, reditus*, &c. Et Vitruvius lib. 10. c. 13 *itus & reditus.*

¶ Itio, idem. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 24 *Haccine erant itiones crebræ, mansiones diutinæ Lemni?* War das das stete Wegziehen und lange Ausbleiben in Lemno? Cicero Attic. lib. 11. ep. 16 *De obviam itione ita faciam, ut suades*, mit dem Entgegenziehen wil ichs also halten. Et lib. 13. Epist. 50 [vulg. 48] ad eundem Atticum: *Quæris, quid cogitem de obviam itione.*

Composita sunt:

¶ Abire, à loco, de loco, ab aliquo. weg gehen. *Abire intrò, aliquò*, &c. *Abire ex oculis* Liv. 25. c. 16. *Abire deambulatum* Terent. Heaut. act. 3. sc. 1, 26. *Abire exulatum*, Liv. lib. 2. cap. 15. ins Elend ziehen. *Abiit tempus, hora*, die Zeit / Stund läufft dahin. *Abire è medio*, Terent. *Abire è vitâ*, Cic. in 1. Tuscul. cap. 30. Von dieser Welt scheiden. *Abire magistratu, consulatu*, est *deponere magistratum*, das Regiment übergeben. *Abire honore*, Suetonius dixit August. cap. 26. *Honor* enim magistratus est. *Abire in diem*, apud Terent. Phorm. act. 5. sc. 2, 16. est in aliud tempus differri, sich verweilen. Plin. lib. 3. epist. 19 *Pretium retro abiit*, ist wolfeiler worden. *Abire ab emtione*, den Kauff nicht halten. Lege 7 § 6 Dig. de pactis: *posse abiri ab emtione.* ¶ Eleganter etiam impunitatem Abeundi verbo expressêrunt. Catullus Epigram. 14

Non, non hoc tibi, falsè, sic abibit.

Terent. Andr. act. 1. sc. 2. v. 4 *Mirabar, hoc si sic abiret.* ungerochen naus gehen.

¶ Abitio. Abschied / Hingang. Terent. Heaut. 1. sc. 2, 16 *Propter eam hæc turba atque abitio evenit.*

¶ Abitus, discessus. *Abitus importunissima pestis*, Cicer. 5. Verr. c. 54.

¶ Transabire. Weiter gehen. Stat. lib. 6. Thebaid. v. 509

— — obliqua quantum vitare dabatur
Transabiere fugâ.

Idem lib. 9. vers. 114

Lernæam jacit ipse trabem, volat illa sagittis
Æqua fugâ, mediumque nihil cunctata Polites
Transabit.

Valer. Flaccus lib. 4. v. 510

— — — — æquora longe
Transabeunt, nullaque datur consistere terrâ.

Et Silius lib. 12. v. 264 *Transabiit — — — hasta.* Boëth. de C. Ph. lib. 3 Metro 8

Et quod stelliferum, transabiit polum,
Tellure demersi petunt.

¶ Adire, accedere, zu einem gehen. *Aliqui me adiêre*, es seynd etliche zu mich kommen / Terent. And. 3. sc. 3, 2. & *Adire ad aliquem* Andr. act. 2. sc. 1. v. 17. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 30. *Adire ad caussas* Cic. in Bruto c. 90. antreten. *Adire ad magistratus*, vor die Obrigkeit gehen / Nepos Themist. cap. 7. *Capitis periculum adire*, an eine Noth und Gefahr gehen / Cic. pro S. Rosc. c. 28.

¶ Itū & in usu tertia persona passiva, *Aditur, adeuntur, aditi.* Cicer. 3. fam. ep. 7 *cum ad me aditum esset ab iis, qui* &c. & ad Quint. fr. lib. 1. ep. 2. sub fin. *neque prætores diebus aliquot aditi possent.* Et ¶ Particip. Passivum: Cæsar 1. de B. Civ. cap. 64 *millium VI adito circuitu.* Et Cicero 1. Offic. c. 19 *laboribus susceptis periculisque aditis.* Ovid. lib. 3. Trist. eleg. 1. v. 70

Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.

¶ Aditus, ûs, nomen, accessus, Angang / Zugang / Zutritt. *Aditus ad aliquem facilis, difficilis.* Cicer. lib. 1. ad Q. frat. epist. 1. cap. 8 *facillimos esse aditus ad te.* Idem ad Att. lib. 15. epist. 8 *Difficilior ad Antonium aditus esse dicitur*, ist schwer für ihn zu kommen. *Intercludere aditum* ad aliquem, pro S. Rosc. cap. 38. den Weg verlauffen. *Aditum januamque patefacere*, lib. 1. de Orat. cap. 47. Weg und Thür öffnen. *Aditus mihi patet ad caussam*, pro Sylla cap. 2. ich habe einen freyen und offenen Zutritt/ &c. ¶ 2. Appellantur hoc nomine & loca, qua adiri provinciæ & regiones possunt commode, Päss. Cæsar 4. de Bell. Gallic. cap. 10 *Magno sibi usui fore arbitratur, si genus hominum perspexisset, loca, portus, aditus cognovisset.* Virg. 9. Æn. v. 381

— — — omnem aditum custode coronant.

¶ Aditio. Hinzugang. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 7. v. 63 *Quid tibi hanc aditio est?* id est, cur hanc adis? *Aditio hereditatis*, Papinianus Lege 95. § 2. pr. Dig. de Solutionib. & liberat.

¶ Aditare, frequent. quidam ducunt ex Plauti Captiv. a. 3. sc. 4 v. 72, sed lege *adbites*, de quo in *Bito* diximus.

¶ Ambio, ambire, circumdare, cingere, rings ümher geben. Ovid. Fastor. lib. 5. v. 81

Duxerat Oceanus, &c.
Qui terram liquidis qua patet ambit aquis.

Umringet die Erde mit Wasser. ¶ 2. Significat & ambitiose affectare, appetere, nach einem Dinge werben / stehen / streben. Plautus in Prologo Amphitr. *Virtute ambire oportet, non fautoribus.* Boëth. de Consol. Philos. lib. 3. Metro 8

Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant,
Et cum falsa gravi mole parturint,
Tum vera cognoscant bona.

Tacitus de Germania cap. 17 *Ambire aliquem nuptiis*, id est, in matrimonium magno studio petere. *Ambire aliquem affatu*, Virgil. Æn. 4. v. 284 Mit Worten an einen kommen. Ponitur & absolute pro contendere, niti. Sueton. Cæsar. cap. 18 *Ambienti, ut legibus solveretur.* Et August. c. 31 *ambirentque multi, ne filias in sortem darent.*

¶ Ambītus, partic. passiv. quod contra naturam cæterorum mediam producit. Ovid. 1. Metam. v. 37

Jussit & ambitæ circumdare brachia terræ.

De quo vide Vossium lib. 2. de Arte Grammat. cap. 18. Usus & Tacit. 3. Histor. cap. 39 *Integris quoque rebus à Cæcina & primoribus partium jam Vitelliam aspernantibus ambitus.*

¶ Ambitio, affectatio dignitatis, honorum, Ehrsucht/ Ehrgeitz. Cicer. 1. offic. cap. 25 *Miserrima est omninò ambitio honorumque contentio.* Usus & plurali Idem est, ut in 2. Tuscul. cap. 26 *Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar?* Item gratiæ studium & affectatio. Tacit. 1. Histor. cap. 1 *Sed ambitionem scriptoris facilè aversaris: obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur: quippe adulatione* [hoc *ambitionem*, quam supra dixit, respicit] *fœdum crimen servitutis, malignitati* [hoc ad *obtrectationem* referendum est] *species libertatis inest.* ¶ Usurpatur & de magno, & affectato studio. Vide infra in *Ambitus* extr.

¶ Ambitor, qui ambit. Paullinus epist. 13 [ed. nov.] sect. 16 *æternæ laudis ambitor.* Lampridius in Alexandro cap. 28 *patronus auctoribus damnatus ambitor est.*

¶ Ambitiōsus, propriè ac primariò, qui ambit, aut ambiendo implicat atque amplectitur. Horat. lib. 1. od. 36. extr.

— — Nec Damalis novo
Divelletur adulterio
Lascivis hederis ambitiosior.

Solinus etiam propriè usus hoc nomine cum cap. 17 de Creta scribit: *Non stipata centum urbibus, sicut perhibent, qui prodigæ linguæ largi sunt; magnis & ambitiosis oppidis.* Nam *ambitiosa oppida*, quæ magno ambitu sunt, weit ümfangen. Huic *Inambitiosum* opponitur, de quo infra. ¶ 2. Deinde qui ambitione laborat, Ehrsüchtig. *Amicitia ambitiosa*, Cicer. 1. Attic. epist. 18. Freundschafft auf Pracht. *Diligentia ambitiosa*, Fleiß so da wil gesehen und gerühmet seyn. *Ambitiosæ sententiæ*, adulatoriæ & ad aucupandam gratiam latæ apud Sueton. Domitiano cap. 8. Idem August. cap. 25 *Ambitiosus id existimans* [id est, magis ad aucupandi favoris studium comparatum statuens] *quàm aut ratio militaris* (quæ severitatem amat) *aut temporum quies* (per quam captandi & adulandi milites non sunt) *aut sita domusque sua majestas* (quæ stabilita undique & in summam adducta) *postularet.* ¶ Ambitiosus etiam is dicitur, qui multa, & magno studio petit. Cicer. lib. 13. fam. ep. 1 *A me hoc contendit homo minime ambitiosus, minime in rogando molestus.* Sic etiam *Ambitionis* voce Justinus usus est, *cum admitti magna ambitione agre obtinuisset*, lib. 1. cap. 3.

¶ Ambitiosè, adverb. mit Ehrsucht sich sehen zu lassen. *Ambitiosè pro aliquo scribere* Cicer. 13. fam. epist. 69. *Ambitiosius facere* lib. 3. ep. 7. *Reum ambitiosius, quam honestius, defendere*, Tacit. 4. Hist. c. 40. *Ambitiosissimè provinciam petere*, Quintil. lib. 6. cap. 3. *Ambitiosissimè comitia fiunt* Jul. Obsequens cap. 71.

¶ Inambitiosus, non ambitiosus. Ovidius lib. 11 Metam. v. 766

Secretos montes & inambitiosa colebat
Rura, &c.

¶ Ambītus, verbale. Umfang / Umgang. *Ambitus ædium*, der Raum ümb das Hauß herum. *Ambitus verborum*, dicitur periodus. Cicer. in Orat. cap. 50 *Perfecto completoque ambitu verborum gaudent aures meæ, & curta sentiunt, nec amant redundantia.* Festus: AMBITVS *proprie dicitur inter vicinorum ædificia locus duorum pedum & semipedis ad circumeundi faciendam relictus.* Livius lib. 27. cap. 9 *Ambitus facere circa aliquam rem*, grosse Umschweiffe machen. ¶ 2. Denique & crimen affectati honoris *ambitus* dicitur, & plus est quam *ambitio*; dictus a circumeundo supplicandoque, ut idem Festus ibidem docet. *Qui dilargitur pecuniam suam, aut populo muneribus ludisque blanditur, aut cæteris artibus, quæ legitima non sunt, ad publicos honores tendit, ambitum committit.* *Ambitus*, das Laster / wenn man nicht auffrichtiger Weise / sondern durch Gunst / Gaben oder andere ungebührliche Mittel an ein Ampt kömmt. *Accusari ambitûs*, & *de ambitu.* Namque & sæpius leges latæ fuerunt, quibus coërcetur hoc crimen, at nunquam satis observatæ. Ut Petilia, Cornelia, Bæbia, Calpurnia, Tullia, item Pompeja & Julia: de quibus consuli Antonius Augustinus libro de Legibus & Senatusconsultis potest. Cæterum legis ambitus qui essent convicti, his neque magistratum gerere, neque Senatoribus esse licebat, & multa pecuniaria irrogabatur, ut Dio docet lib. 36. p. 18. & seq. Lege Julia, quam Augustus tulit, convictus ambitus,

tanquam vis publicæ reus, deportabatur, ut Paullus JCtus lib. 5 Sententiarum auctor est. Sub principibus non nisi in municipiis obtinuit, quod omnis de magistratibus creandis cura ad Imperatores pertineret, ut ex Modestino de Lege Julia ambitus, Augustinus observat. ¶ *Ambitus* etiam quævis contentio & quodvis nimium in aliqua re, aut & ad ostentationem navatum studium dicitur. Seneca Medea v. 399

Signo hic abit dies
Tanto petitus ambitu, tanto datus.

Tacitus 1. Histor. cap. 19 *Ambitu remanendi aut eundi, ut quemque metus vel spes impulerat.* Et *funeris ambitum* Prudentius dixit Hymno ad Exsequias v. 45

Hinc maxima cum sepulcris
Impenditur, hinc resolutos
Honor ultimus excipit artus,
Et funeris ambitus ornat.

Florus lib. 1. cap. 16 *Gemmis & argenteis armis usque ad ambitum ornatum.* Sed & *ambitionis* vox ita usurpatur. Nepos Dione: *Magnaque tum* (Platona) *ambitione Syracusas perduxit.* B. Hieronymus Epist. 53 ad Ripar. adversus Vigilantium: *Et quid passi sint Apostoli, ut immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent?*

¶ Anteïre, fornan gehen. Suet. Cæs. cap. 57. *In agmine, nonnunquam equo, sæpius pedibus anteibat.* ¶ 2. & Antecellere, ut, *Anteire cæteris virtute*, Cic. 2. off. c. 10. Et, *Anteire ætate*, 1. Tusc. cap. 3. andern vorgehen / übertreffen. Plaut. Amphitr. act. 2. sc. 1. v. 18 *Virtus omnibus rebus anteit.* Sed Nepos in hac forma quarto casu utitur. Ut Thrasybulo; *Cum eum nemo hu anteiret virtutibus.* Item Chabria: *Sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat.*

¶ Coire, congredi, convenire. Terent. in Eunuch. a. 3. scen. 4 *Heri aliquot adolescentuli cothurnati in Piræo.* Sic *Coire in unum*, Liv. lib. 6. cap. 3. *Coire in fœdera*, Virgil. 11. v. 292. alliance schlissen. & *coire societatem*, id est, *in* societatem, compagnie machen. Cic. pro Rosc. Am. cap. 31 *qui societatem coieris de cognati fortunis cum alienissimo.* Et Philipp. 2. cap. 10 *Utinam Cn. Pompei, cum C. Cæsare societatem aut nunquam coisses, aut nunquam diremisses.* Frequenter usurpatur hoc verbum de conventriculis illegitimis, quæque ad factiones seditionesque aut proditiones comparatæ sunt. Nepos Attico c. 8, 4 *Respondit, si quid Brutus de facultatibus suis uti voluisset, usurum quantum ea paterentur: se neque cum quoquam de ære collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus unius dissensione dejectus est.* Idem Pelopidâ cap. 2, 3 *Duodecim adolescentuli coierunt ex iis, qui exilio erant multati*, i. e. conspiraverunt, haben sich zusammen gerottet. Suet. Aug. c. 32 *Plurima factiones titulo collegii novi, ad nullius non facinoris societatem coierant.* Hinc *Cœtus* pro improbæ consensionis globo, de quo supra in *Cœtus*. Et vero coire est quavis de caussa convenire aut congregari. *Cicatrix, vulnus coit.* die Narbe / Wunde wächset zu / giebt sich wieder zusammen. Horat. lib. 1. Epist. 3. v. 31

— — — — male sarta
Gratia nequicquam coit & rescinditur, &c.

wächst nicht zusammen / und ebet wieder von einander. *Coire cum aliquâ*, Eine beschlaffen / sich fleischlich vermischen. Plinius lib. 10. c. 53 de avibus sic usurpavit: etiam Ovid. 3. Fast. v. 193.

¶ Coitio, Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2, 32 *Prima coitio est acerrima*, der erste Gang oder Antritt ist der hefftigste / hoc est, primus congressio vel pugna. Cic. pro Plancio cap. 22 *Dubitabitis, quæ coitio facta sit?* Ad Q. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 5 *candidatorum coitione interfuisse*, hoc est, in conventu. Etiam conjuratio est. Livius lib. 3. cap. 65 *quum per coitiones potentiorum injuria fieret.* Apulej. Apol. p. 313. [ed. Elmenh.] *Vidi, te quoque coitionem adversum me & conjurationem eorum pro tua sapientiâ suspicatum.* ¶ 2. Coitus Venereus. Solinus cap. 49 [al. 62] extr. de camelis fœminis: *Ad bellum fœminæ præparantur, inventumque est, ut desiderium ea coitionis quadam castratione excæcaretur. Putant enim fieri calidiores, si a coitibus arceantur.*

¶ Coitus. *Cœtus Lunæ*, conjunctio, Plin. lib. 2. cap. 13. Der Neu-Mond. ¶ 2. Fleischliche Vermischung. συνουσία. Gell. lib. 19. cap. 2 *Coitus Venereus.*

¶ Circumire, vel circumire, umgehen. ut *Circumire munitiones*, Cæs. Gall. 7. cap. 87. Et passive frgm. Ciceronis pro Cornel. 1, *circuitis vestris efferuntur lapidibus homines.* Nepos Themist. cap. 3 *multitudine circumiri*, id est, a multitudine.

¶ Circuitio, Umschweiff / anbages. Terent. And. a. 1. sc. 2. v. 9 *In aperte rem & sine ullo circuitione usus es.* Cicer. Divin. 2. cap. 61 *Quid opus est circuitione & anfractu?* Proprie Liv. lib. 3. c. 6. extr. Pluraliter Vitruvius lib. 2 cap. ult. *Apenninus pertingit circuitionibus ad centrum frigoris*, pura, Sinuum.

¶ Circuitus, Umgang. *Circuitus verborum, Orationis explodes*, ambitus. *Circuitum & quasi orbem verborum conficere*, Cic. 3. de Orat. cap. 51. extr. weitläufftige Umgänge im Reden brauchen.

¶ Circuitores sive Circitores, qui vigilias circumeunt, & an omnia recte se habeant, inspiciunt. Die Rund gehen / qui &

A *Circatores*, de quibus supra. Vegetius lib. 3. cap. 8 *Idoneos tribunt & probatissimos eligunt, qui vigilias circumeant, & renuncient, si qua emerserit culpa, quos Circuitores appellabant. Nunc militia factus est gradus, & Circitores* [unus Cod. *Circatores*] *vocantur.* ¶ Pro institoribus, *Hausiter* / vide acceptum Lege 5. Dig. 5 4 de Institor. Vide supra *Circatores.*

¶ Contraire, zuwider seyn / wider einen handeln. Tacitus 14. ann. cap. 45 *Sententiæ Cassii nemo unus contraire ausus est.* Arnobius principio lib. 1. *contraire infidiæ.* Hieronymus epist. 84 ad Magnum, *auctoritati contraire.*

¶ Domuitio vide in *Domus.*

¶ Exire, egredi. ausgehen. *Exire domo*, Cic. lib. 1. fam. ep. 9. & *ex urbe* lib. 4. ep. 1. extr. *Ad bellum exire* lib. 2. ep. 16. ausziehen. Lucanus 8. v. 493

— — exeat aulâ,
Qui volet esse pius.

Eleganter quoque dicitur *Exire ære alieno*, est librari, Cic. Philipp. 11. cap. 6. aus der Schuld kommen. *Exire è vitâ*, Cicero de Amic. cap. 3. *de vitâ*, Plin. lib. 3. epist. 9. n. 5. aus der Welt scheiden. Sic Vellejus lib. 2. cap. 82 *Hanc tamen fugam Antonius, quia vivus exierat, victoriam vocabat*, weil er noch mit dem Leben darvon kommen. *Exire tutus*, Plaut. Mil. 4. sc. 4, 33, Von drinnen heraus gehen. *Libri exeunt*; die Bücher gehen aus/ Cic. 13. ad Att. ep. 13. ¶ 2. Est & gladiatoriæ rei verbum, nam cum declinatione quadam corporis petitiones adversarii frustramur atque eludimus, *exire* dicimur. Virg. Æn. 5. v. 438

Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.

Manilius lib. 5. v. 163

Ille cito motu rigidos eludere cestus,
Nunc exire levis missus.

¶ 3. Aliâ quoque ratione huc verbum istud pertinet. Nam gladiatorum tela cum parant ictum, *exire* dicuntur: Seneca Epist. 100 sub fin. *Fateor: exibunt multa, feriens, & interdum otiosa prælabetur oratio*, &c. ¶ 4. *Exire* etiam dicuntur, quæ erumpunt in vulgus & sermones hominum. Nepos in Datame c. 6. n. 3 *Id Datames, ut audivit, sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario, se esse relictum, futurum, ut cæteri consilium sequerentur, in vulgus edit*; &c. *Si in turbam exisset*, i. e. si innotuisset multitudini, wanns auskommen wäre. Item Hannibale cap. 9. n. 2 *magnam secum pecuniam portabat; de qua fuebat, exisse famam*, Er wuste daß ein Geschrey davon auskommen wäre.

¶ Exitus, Ende / Ausgang. *Habere exitum bonum, felicem, optabilem, tristem*, &c. Cicero. *Hæc ætas hunc habuit exitum, sane felicem*, Idem lib. 2. ep. fam. 10. mit diesem Sommer ist es wohl abgelauffen. *Fatales exitus habere*, lib. 2. de Divin. c. 9. ein böß oder schrecklich Ende nehmen. *Ad exitum adducere*, Cic. Tusc. 5. c. 6, zu Ende bringen. *In exitu est meus consulatus*, Cic. pro Muræn. c. 37. geht zu Ende. Idem ad Attic. 7. epist. 3. *Armorum exitus semper incerti sunt & timidi.* Et pro Marcello cap. 5 *Incerti sunt exitus & anceps fortuna belli.* Idem de Nat. Deor. lib. 3. c. 36. extr. *Bonos exitus habent boni. Exitus in dubio est*, Ovid. 2. Fast. v. 781. ¶ *Exitum facere*, finem habere est, ein Ende nehmen / ut nos loqui solemus. Suet. Neron. cap. 46 *Cum recitaretur in Senatu, daturos pœnas, scelestos & brevi dignum exitum facturos.* Ad quem locum Senecam, Petronium, Quintilianum, Marcellum JC. similiter locutos, Casaubonus ostendit.

¶ Exitium vide suo loco post *Exinde.*

¶ Superexire, Ausonius Idyll. 18. pr.

Ter binos deciesque novem superexit in annos.

¶ Inire, *Domum inire*, est ingredi. *Inire prælium*, Cicer. 1. offic. cap. 11. die Schlacht anheben. *Inire magistratum*, Philipp. 3. extr. in sein Ampt treten. *Inire alicujus munus*, Virgil. Æn. 5. v. 546. Eines Ampt verwalten. *Inire consilium* est capere consilium, Cicer. ad Brut. epist. 15. Rathschlagen. *Templum inire* Tacit. 4. Histor. cap. 31. ¶ *Inire rationem*, lib. 13. fam. epist. 29. vel *Inire & subducere rationem*, überschlagen / die Rechnung machen. Terent. Heaut. act. 4. sc. 2, 7 *Ratio de integro inunda est mihi*, aufs neu überschlagen. *Numerum inire* apud Livium 38. c. 23 numerare significat, vel numerum colligere, die Zahl zusammen bringen. *Mensuram inire*, Columell. lib. 5. c. 3. ¶ *Inire societatem cum aliquo*, in Gesellschafft sich begeben / Plancus ad Cic. lib. 10. famil. epist. 8. ¶ *Gratiam ab aliquo inire*, Terent Cicer. Arusp. R. c. 23. Et *Gratiam apud aliquem inire*, Liv. lib. 36. c. 5. Danck verdienen. Et rursus, *Gratiam cum bonis omnibus inire*, Cicer. ad Attic. lib. 7. Epist. 9.

¶ *Ineunte adolescentiâ*, idem est, quod *initio adolescentiæ*, wenn die Jugend daher gehet oder blühet. Cic. 1. offic. cap. 34 *Ineunte ætate insitia sensim constituenda & regenda prudentiâ est. Ab ineunte ætate*, locutio elegans, lib. 1. de Orat. c. 21. von Jugend auff. Sic *Ineunte vere*, pro Marcell. cap. 12. extr. *æstate*, 4. Attic. ep. 2. sub finem. *Ineunte Januario cura ut Romæ sis*, wenn der Jenner eintritt / 1. ad Att. epist. 2. extrema: sed meliores libri pro *ineunte* hoc loco *mense* legunt. *Ineunte anno*, id est, novo anno; Suet. Tiber. c. 51. & 61. Et passive, *inita æstate.*

Cæs. 2.

Cæs. 1. Gall. cap. 2. ¶ Est & obscenum *inire*, pro coire, Suet. Augusto cap. 69.

¶ Initium quære in suo elemento.

¶ Intĕrire, perire. untergehen. *Ignis interit nisi alatur*, Cicer. 3. Nat. Deor. cap. 14. extr. gehet aus. Sic *Interire naufragio*, Cæs. 3. Civ. cap. 27. *Interire à valentiore.* von einem stärckern umbracht werden / Cic. 1. Acad. cap. 7.

¶ Interitus, Untergang. *Occasus interitusque Reip. Immaturus interitus Gracchi*, der unzeitige Abgang und Absterben. *Acerbissimus interitus Consulum*, der Untergang der Consulen / der manchen frommen Mann zum höhesten betrübet hat / Ciceroni Plancus 10. epist. 17.

¶ Interitio, idem. Hirtius B. Hisp. cap. 24 *centurionum interitio.* Cicer. in Verrina frumentaria cap. 54 *Aratorum interitio facta nulla est.* Sic & olim Nonius legit; & Gruterus ex Palatinis restituit pro eo, quod vulgatum adhuc fuit, *internecio* vel *internitio.* Arnob. lib. 2. p. 87 *Christus in hoc missus à Deo est, ut infelices animas ab interitionis exitio liberaret.*

¶ Interibilis. Tertullianus de Resurr. Carn. cap. 34 *Si animâ interibilis, id est, non immortalis.* Adde adv. Hermogen. cap. 43. Et Arnob. lib. 2. pag. 65 aliis animas *passibus & interibiles* esse tradit: aliis contra *divinas immortalesque.*

¶ Introire, intrare. *Introire in urbem, ædes*, eingehen. *Introire in vitam*; hoc est nasci, Cic. de amicit. c. 4.

¶ Introitus, nomen, Eintritt / Einzug. *Introitus in causam*, Cicer. 1. Att. epist. 18. der Eingang in die Sach oder Anfang.

¶ Subintroire. Arnobius lib. 6. p. 198 *qui Mars fuerat, subintroire speciem Jovis possit Hammonis.*

¶ Obire, in diversis locutionibus diverse accipitur, ut: *Obire urbes, domos amicorum*, Cicer. pro Cœl. cap. 7. *regiones obire pedibus*, lib. 5. Finib. cap. 29. est *circuire*, umher wandern / um die Länder / Städte / ꝛc. ¶ 2. *Obire legationes*, 4. Acad. cap. 2 est suscipere, Eine Legation auff sich nehmen. *Obire munus*, de Amic. cap. 2. *negotium, provinciam, pericula, labores*, Cicer. & Liv. ¶ 3. *Obire morbo, Obire diem, suum diem:* & sæpe absolute *obire*, pro mori dicimus, per ellipsin. Unde Donatus ad illud Terent. act. 1. sc. 3. v. 18 *Is obiit mortem: Plenè*, inquit, *dixit, quod nos* OBIIT *tantum.* Serv. Sulpicius Ciceroni lib. 4 epist. 12 *diem suum obiit:* at Sueton. Vesp. cap. 1 *diem obiit*, sine pronomine. ¶ *Obire* etiam *diem* dicimur, cùm ad diem certum, vel vadimonii vel officii aliavè caussa adsumus. Cicer. Lælio c. 2 *Tu non affuisti, qui diligentissime semper illum diem & illud munus solitus esses obire.* Plin. lib. 8. Epist. 8 *Vides quàm non delicata me caussa obirè primum consulatus tui diem non sinat.* Sueton. Julio cap. 9 *Tanusius adjicit, Crassum, pœnitentia vel metu, diem cædi destinatum non obiisse.* ¶ *Obire non potui*, Ich habs nicht können vollbringen / Cicer. 8. ad Attic. epist. 12. [al 16.]

¶ Obĭtus, a, um, particip. passivum. Virgil. 10. Æneid. v. 641

Morte obitâ quales fama est volitare figuras.

¶ Obĭtus, occasus, Untergang. Cic. 1. de Divin. cap. 56 *qui siderum ortus, obitus motusque cognoverunt.* ¶ 2. Interitus, Absterben / Untergang. Cic. de Divinat. lib. 2. cap. 16. *Interitus atque obitus omnium rerum conficit natura.* Ovid. lib. 3. Metam. v. 135

-- -- -- -- sed scilicet ultima semper
Exspectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

¶ Pĕrire, interire, umkommen / untergehen. *Perire funditus*, Horat. 1. oda 16, 19. in Grund untergehen. *Dies perit otio*, der Tag gehet dahin / Plin. lib. 11. cap. 6. Et Plaut. Bacchid. act. 3. sc. 3. v. 81 *Ego illum periisse duco, cui quidem periit pudor*, wer sich nicht mehr schämt / den halte vor verdorben. ¶ *Perire* etiam pro mori ponitur, sive vivendi facere finem. Quo sensu & Christiani scriptores usi. Non quod penitus interiret homo extincta ipsa anima quoque: sed quod separata hac, corpus tantum decideret, diffluerentque ad tempus. Unde Tertullianus: *Nobis* [i. e. Christianis inquit] *perire, solvi est.* ¶ *Perii, Periimus:* Frequentata Comicis desperantium formula, es ist um mich geschehen / ich bin ein verdorbener Mann / ꝛc.

¶ Plautus etiam frequentativo usus est in Captivis act. 3. sc. 5. v. 32 *Qui per virtutem peritat non pol interit.*

¶ Depĕrire, valde perire, [De enim auget] apud Lucret. lib. 2. v. 296. Sic Cæsar lib. 5. B. Gall. cap. 23 *tempestate deperirent naves.* ¶ 2. Sed & vehementer amare est. Plaut. Epidico act. 1. sc. 1. v. 62

EP. *Amatne istam quam emit de præda?*
TH. *Rogas? deperit.*

Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 14

Minimeque miror Clibia hanc si deperit.

Livius neutraliter, *Amore alicujus deperire*; lib. 16. c. 50. ¶ Aliud decompositum est *Dispĕrire*, disperii, perire, sich verlieren / umkommen. Plaut. in Pœnulo act. 4. sc. 2. v. 22. *Male partum, male dispĕrit*, quod ex Nævio Festus sic citat; & meminit Cicero in 2. Philipp. cap. 27, *Male parta, male dilabuntur*, übel gewonnen / übel zerronnen. Unrecht Gut gedeyet nicht. Augustinus epist. 238 *Non serviant huic sæculo, ne vanescant cum illo atque dispereant.*

¶ Dispeream, jurantis vox seu imprecantis, ich wolte daß mirs den Hals gälte: Martial. lib. 2. Epigr. 69

Si non mentiris, Classice, dispeream.

¶ Præire, vorgehen / vorangehen. *Præceptores præeunt discipulis.* Sic enim Quintilianus lib. 2. cap. 5. *Non videntur tempora sufficturi, si legentibus singulis præire semper ipsi* [præceptores] *velint.* vorsagen. *Præire verbis*, Plaut. Rud. a. 5. sc. 2. v. 48. *Præire voce alicui* Cicer. pro Milone cap. 2. *Præire* enim hoc loco *præcipere* est: alibi *prælegere* sive *pronunciare*, quæ cæteri succinant, vorlesen / was die andern nachsprechen müssen. Plin. lib. 28. cap. 2 *Vidimus certis precationibus obsecrasse summos magistratus, & ne quid verborum prætereatur, aut præposterum dicatur, de scripto præire aliquem.* Sueton. Claud. cap. 25. extr. *Ut dim abi in urbe aut in Capitolio visa, obsecratio haberetur, eamque ipse jure Max. Pontifex commonito pro Rostris populo præiret.* Et apud Livium lib. 8. cap. 9 Decius consul: *Pontifex prai verba, quibus me pro legionibus devoveam.*

¶ Prætĕrire, fürüber gehen. Ausonius Epistolâ ad Hesperium filium Idyllio 4 præfixâ: *Aures nostras auditu velocius, quàm lecta prætereunt.* Terent. Adelph. act. 4. sc. 2. v. 35 *Prætereo hoc recta platea sursum.* Sic *Ætas, dies, tempus prætériit*, ist vergangen / verlauffen. Ovid. 3. Art. am. v. 63

Nec, quæ prætérit cursu, revocabitur unda,
Nec, quæ prætériit, hora redire potest.

Prætérire silentio, Cicer. in Bruto cap. 22. extr. *Prætérit me hæc res*, ich weiß nicht. *Non te prætérit*, es ist dir nicht verborgen / du weist es wol / Idem lib. 1. fam. epist. 8. ¶ 2. Aliquando & negligere significat. Ovid. 2. Trist. v. 409

Est & in obscenos deflexa Tragœdia risus,
Mutaque prætériti verba pudoris habet.

Prætériti, i. e. *neglecti.* ¶ 3. Est & ubi superare sive excellere aliquem significat. Metaphora à cursoribus sumta, qui præterеunt, quos vincunt. Martial. lib. 12. Epigr. 36

Vis cursu pedibusque gloriari?
Tigrim vince; levemque Passarinum.
Nulla est gloria, prætérire asellos.

Varro lib. 1. de re rust. præf. *Hos nobilitate Mago Carthaginensis prætériit.* Similiter & *emanare* usurpant, de quo infra.

¶ Prætĕrita, vergangene Dinge. ut, *memoria prætéritorum*, Cicer. de Senect. cap. 21. *Prætérita mutare non possumus*, Idem in Pisonem cap. 15. pr.

¶ Prætĕriti, qui in petitione magistratuum repulsam passi sunt, die man übergangen / und sitzen lassen. Cicer. pro Plancio c. 21 *Ædilitate prætéritos scimus consules esse factos.* ¶ 2. Demortui, die abgestorbenen. Propert. lib. 2. Eleg. 13

Est est prætéritos semper amare viros.

¶ Prŏdire, herfür / heraus gehen. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 6. v. 4 *Nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.* Cicero Att. 8. ep. 11. fin. *Prodire in publicum*, unter die Leute gehen. *Prodire in funus*, zur Leiche oder zum Begräbnüß gehen / Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 88.

¶ Rĕdire, reverti, wiederkehren / zurückkommen. ut, *redire domum*, Ovid. 5. Fastor. v. 455. ¶ 2. *Animus mihi redit*, Terent. Hecyr. 3. sc. 2. v. 12. komme wieder zu mir selbst. *Ad ingenium redire*, Idem Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 38. zu seiner angebohrnen Art wieder greiffen. *Redi mecum in memoriam*, Phorm. act. 5. sc. 3. v. 19. besinne dich deß / wie ich mich. *Redire in viam*, Idem Andr. act. 1. sc. 2. v. 19. wieder zurecht kehren / wiederum fromm werden / quod sic extulit Cicer. Philipp. 12. cap. 2 *Si est erratum, redeamus in viam. optimus est portus pœnitenti mutatio consilii.* Apud Terent. Phorm. 5. sc. 8. v. 40 *Redire in gratiam*, est wieder zu Freunden werden / sich wieder vertragen. Sic & Nepos vitâ Attici cap. 17 *De pietate autem Attici quid plura commemorem? Cum hoc ipsum verè gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem, & sexaginta, se nunquam cum matre in gratiam rediisse*, &c. qui eam nec facto, nec dicto, nec vultu læserat. Tiberius Cæsar *pretanti cuidam pœna maturitatem, respondit: Nondum tecum in gratiam redi*, Suet. vita ejus cap. 61. Et Cicer. ad Varr. lib. 9. famil. epist. 1 *Scito me rediisse cum veteribus amicis, id est, cum libris, in gratiam*, wieder zu studieren angefangen. ¶ Non raro & *redire* pro simplici *venire* usurpatur. Sic *redire ad gladios*, apud Cæsarem 3. Civil. cap. 93 est *venire.* Sic: *In eum res rediit locum*, Terent. Adelph. 2. 2. sc. 4. v. 8. *Adeò res rediit*, Phorm. 1. sc. 2. v. 5. es ist dahin kommen / gerathen. *Res mihi ad restem redisse*, ibid. act. 4. sc. 4. v. 5. *ad nostros rediit*, es ist mit mir zum Bettelstab kommen. *Redit ad me hereditas*, Hecyr. 1. sc. 2. v. 97. das Erbe fället an mich. Et sane quæ ex rebus, quas tractamus, emolumenta & commoda ad nos veniunt, *redire*, dicuntur. *Hoc inde, ex hoc ad me redit. Nihil inde ad me redit*, hoc est, nullum ex hoc percipio commodum, deß genieße ich nichts. Seneca in Thyeste v. 311

Sæpe ad magistrum scelera redierunt sua,

Untreu schlägt ihren eignen Herrn. Nepos Themistocle cap. 2. n. 2 *Cum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magistratum quotannis interiret*, das Geld so aus dem Bergwerck

oder Steinbrüchen einkam. Eâdem vitâ fub f. *Ex quâ regione* A *quinquaginta ei talenta quotannis redibant.* ¶ *Redire ad se* dicuntur, qui consopiti aut deliquium passi sensum recipiunt, die in Ohnmacht gefallen und nun wieder zu sich selbst kommen. Item, qui animum ex metu & trepidatione colligunt, ut usus Terentius Andria act. 3. sc. 5. v. 16. Et Livius lib. 1. cap. 41. *Jubet bono animo esse, sopitum fuisse Regem sopito ictu: ferrum haud alte in corpus descendisse: Jam ad se redisse.* ¶ *Rursus redire* antiquus, non planè inelegans tamen, pleonasmus est: ita enim, *& rursus reverti, rursus revocare, rursus repetere*, &c. dicebant. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 2. v. 6. *Eum sensi, redeo rursum.*

¶ Réditus, Wiederkunfft. *Dulces reditus abscindere*, Horat. Epod. 16. v. 35. Die angenehme Wiederheimkunfft hindern. ¶ *Reditus in gratiam* Cic. 2. ad Attic. ep. 3. Versöhnung. Et *Gratiæ reditus ei patet*, de Aruſp. Resp. c. 24. extr. Er kan wieder zur vorigen Gunst und Freundschafft kommen. ¶ Reditus, proventus, Einkommen / Zugang / Zuwachs. Ovid. lib. 2. de Ponto Epist. 3

At reditus jam quisque suos amat, & sibi quid sit
Utile, sollicitus computat articulis.

Statui reditus, apud Plinium lib. 3. epist. 19. gewisse / beständige Einkunfft. Male nonnulli *Redditus* scribunt: quasi à *reddere* sit, non autem *redire*.

¶ Reditio, Wiederkunfft. Cic. in Verr. 3. cap. 6 *quo in negotio industriam celeritas reditionis declarabit.* Cæsar lib. 1. Bell. Gall. cap. 5 *domum reditionis spe sublata*, substantivo cum expl. sui verbi posito.

¶ Retroire, Plin. lib. 2. cap. 16 *Retroire incipiunt stellæ*, zurück gehen.

¶ Subire, ingredi, promiscue modo cum Dativo, modò cum accusativo construitur: quod usitatius. unter was gehen / über sich nehmen / hinzu- oder eindringen. Cicero Divinat. in Verr. cap. 14. *Poterimne ejus Orationi subire invidiam?* Ubi Asconius: *Quasi Latine dixit, ut magno ponderi subire.* Sed illud *quasi* procul dubio in mendo. Manutius legit: *Translative.* Possis & *satis Latine.* Hoc sensu: Quamvis paullo insolentius dictum videatur *subire invidiæ Orationi;* satis Latinè tamen ad exemplum ejus dictum, quod subjicit. Ita sane & Virgilius lib. 7. v. 161

— — — — — *muroque subibant.*

Et lib. 6. vers. 222

— — — — — *subière feretro.*

Tibullus lib. 1. Eleg. 4. v. 41

Ne te pœniteat duro subiisse labori.

Propert. lib. 3. Eleg. 18 [19 [v. 14

Quæ voluit liquido toto subire Deo.

Sed usitatius, ut monebam, cum quarto casu jungitur. Ut, *Tectum, urbem, portam, domum subire*, &c. Virg. 10. Æneid. v. 824

Et mentem subiit patriæ pietatis imago.

Idem absolute in 2. Æneid. v. 560

— — — *subiit cari genitoris imago.*

Et paullo post v. 562

— — — — — *subiit deserta Creusa.*

¶ Livius addit præpositionem, *subire ad portam*, lib. 34. cap. 16. *ad mœnia*, lib. 26. cap. 42. ¶ Sed *subire onus, labores, curarum molem, supplicium, pœnam, aleam, periculum, vim, injuriam, infamiam, vituperationem, inimicitias, tempestatem invidiæ*, &c. auff sich laden / über sich gehen lassen / locutiones sunt usitatæ apud Cicer. & alios auctores Latinos passim obviæ. *Subeunda est fortuna*, man muß sich in Glück und Unglück wagen / Cicer. ad Terent. lib. 14. ep. 6. Sic *Timor subit animum*, es kömmt mich Furcht an / Liv. lib. 39. cap. 16. *Subit animum cogitatio*, es fällt mir ein / Liv. lib. 36. cap. 20. *In locum alicujus subire* est *succedere*, an die Statt kommen / sich an eines Statt setzen. Ovid. 1. Metam. v. 130

— — — *fugêre pudor, verumque fidesque,*
In quorum subiêre locum fraudesque dolique.

Et passive, Cicer. 7. Verrina cap. 71 *Inimicitiæ sunt? subeantur: labores? suscipiantur.*

¶ Superire, rari usûs. Lucret. lib. 3. v. 1045.

¶ Transire, hinüber gehen. *Transire ad forum*, Ter. Phorm. a. 5. sc. 7. v. 28. *Transire flumen, mare*, Cicer. 8. ad Attic. epist. 12. D über das Wasser setzen / über das Meer fahren. Simul enim de navali itinere & de pedestri usurpatur. De illo Nepos Themistocle cap. 9 *Scio plerosque ita scripsisse. Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse.* Et Alcibiade cap. 9 *Ad Pharnabazum in Asiam transit.* Est autem contracta dicendi ratio. Plenum enim est: *Transire mare, & in Asiam venire.* Ita enim idem loquitur Nepos Hamilcare: *At Hamilcar*, inquit, *postquam mare transiit, in Hispaniamque venit.* De terrestri itinere idem Hannibale: *Saltum Pyrenæum transiit.* Et paullo post: *Quas* [alpes] *nemo unquam cum exercitu ante eum præter Herculem Græjum transierat.* ¶ 2. Usurpatur & de transfugis. Cæsar 3. de Bell. Civ. cap. 60 extr. *Ad Pompejum transierunt cum iis, quos sui consilii participes habebant*, überlauffen. ¶ 3. Pro superare, vincere. Lucanus lib. 4. v. 497

— — — — — — *quæcunque per ævum*
Exhibuit monimenta fides, servataque ferro

Militiæ pietas, transibit nostra juventus.

Transire cursu equum, Virgil. lib. 12. v. 719. Ein Pferd überlauffen. *Transiit dies*, id est, elapsa est, præterit, Cic. lib. 7 Attic. ep. 7. der Tag ist verlauffen. Tibull. lib. 1. eleg. 4. v. 23

At si tardus eris, errabis, transiet ætas.

Transiet, ἀρχαϊκῶς pro *transibit.*

Tacitus Hist. 2 cap. 59 *Brevi auditu, quamvis maxima, transibat: impar curis gravioribus.* Cicer. Attic. 2. epist. 19 *silentio aliquid transire*, für etwas übergehen / nicht gedencken. *Finem & medium transire*, Ziel und Maß überschreiten / lib. 1. Off. cap. 29.

¶ Transeunter, obiter, in transitu. Ammianus lib. 28. cap. 4 [Vales. f. 510] *Transeunter judiciorum fide discussa supplicio letali damnabit.*

¶ Transitus, part. pass. Manil. lib. 1. v. 438

Ignotaque hominum gentes & transita regna.

Et rursus lib. 2. v. 367

Alterius ductus locus est per transita signa.

¶ Transitus, verbale, Durchgang / Durchpaß. *In transitu*, id est, cursim, obiter. Quintil. lib. 2. cap. 11 *Si quid inciderit, quod ad scholas pertineat proprie, in transitu non omittemus.* beyläufftig mit anzeigen. Dicitur & *in transcursu*, vide suo loco supra.

¶ Transitio, quam vocem Livius pro defectione usurpat, ut, *Transitio ad hostes*, lib. 1. cap. 27. *Transitio nocturna*, lib. 2. cap. B 25. *Vocati ad transitionem ab hostibus per colloquia erant*, lib. 25. cap. 15. Ein Ubergang zu den Feinden. ¶ 2. Transitio, Schema Rhetoricum, cum, quod hactenus dictum est, breviter repetimus, & monemus, quid sit reliquum, ut Virg. 2. Georg. ineunte:

Hactenus arborum cultus & sidera cæli,
Nunc te Bacche canam, &c.

¶ Transitor, qui transit. Durchgänger / Ubergänger. Ammianus lib. 15. cap. 2 *singulos transitores observans.*

¶ Pertransire. Seneca epist. 4. de morte: *Necesse est, aut non perveniat, aut pertranseat*, vorbey-vorüber-item mitten durchgehen.

¶ Transitorius, per quod transitur, ut, *Domus transitoria*, Sueton. Nerone cap. 31. Et *Forum transitorium*, Eutrop. lib. 7. cap. 15. ¶ 2. quod transit, inconstans est. Augustinus lib. 13 de Trinit. c. 7 *Multa per transitoria mala ad bona permansura fortiter tetenderunt.* vergänglich.

¶ Transitorie, adverb. Augustinus extremo Sermone 62, *Non transitorie, nec sólis corporis audiamus auribus, sed fideliter audientes.* Idem lib. 12 de Trinit. cap. 7 *Cum aliquid temporaliter & transitorie geritur.*

EOS, ois; oi, oa, Græca vox, auroram significans, qua de causa & primam communem habet. Non enim ἠὼς tantùm dixerunt C Græci, sed ἕως, quod apud Thucydidem, Aristotelem, Xenophontem diligentissimus Vossius notavit. Die Morgenröthe. Ovid. lib. 3. Fastor. v. 877

Tres ubi Luciferos veniens præmiserit Eos.

¶ Eöus, adject. ἠῷος, orientalis, matutinus. Virg. 1. Georg. v. 221

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

Propert. lib. 3. Eleg. 11 de Indis:

Felix Eois lex funeris una maritis, &c.

Lucanus lib. 4. v. 352

Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas.

¶ Eõus, substant. unus est ex equis Solis Ovidio lib. 2. Metam.

¶ 2. Quin & Lucifero est id nominis. Virg. 1. Georg. v. 288

Aut cum Sole novo terras irrorat Eous.

Et Silius Italicus lib. 9. v. 180

nox roseo cedebat Eoo.

Atque idem lib. 11. v. 517

lucem surgentis Eoi.

EPAGŌGE, es, ἐπαγωγή, figura quæ fit rerum similium collatione, vel argumentorum, salva tamen similitudine rerum, ut Virgil. 2. Æn. v. 379

Improbiſum asperis veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, &c.
Haud secus Androgeos visu tremefactus abibat. D

Argumentorum autem, Julius Rufinianus, de Figur. Sentent. libro, ex Lucretio, ut ipse refert, hos versus allegat:

Nam si tu fluctus undas è gurgite salso
Tollere decretis ventum pius Hæmatium in
Ventum, inquam, tollas.

EPAMINONDAS, Ἐπαμινώνδας, Dux fuit Thebanorum clarissimus, literarum etiam ac Philosophiæ studio egregie excultus, in cujus virtutibus prædicandis multus est Justinus lib. 6. ubi patriæ suæ gloriam & natam & exstinctam cum eo fuisse scribit, & Corn. Nepos in vita ejus. Occubuit in pugna Thebanorum adversus Lacedæmonios ad Mantineam, adeo pauper, ut sumptus funeri defuerint, quemadmodum Justinus tradidit. Hinc inter optimos Græcorum, sed pauperrimos, ab Æliano Var. Hist. 2. cap. 43 numeratus est, sic enim, πενέστατοι ἐγένοντο οἱ ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων Ἀριστείδης καὶ Φωκίων, καὶ ἐπαμινώνδας, &c. id est, *Pauperrimi fuerant optimi Græcorum, Aristides, Phocion, Epaminondas,*

dus, &c. Cum è curia aliquando regrederetur, & catellus caudæ ipsi blandiretur, ad eos, qui cum ipso erant, dixit: *Hic mihi pro beneficio gratiam reponit; at Thebani, de quibus sæpe multum-que sum præclare meritus, mortem mihi judicio pœnam constituerunt.* Ælianus lib. 13. cap. 42.

EPANADIPLŌSIS, ἐπαναδίπλωσις, Repetitionis est figura, quâ verbum, quod versus fuit initium, ejusdem etiam finis est, quam *Epanalepsin* Donatus facit: ut,

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit, &
Multa super Priamo rogitans super Hectore multa.

EPANALEPSIS, ἐπανάληψις, repetitio sententiæ post aliqua interjecta: ut Virg. 2. Georg. pr.

Huc pater, ô Lenæe, tuis hic omnia plena
Muneribus, &c.
Huc pater ô Lenæe veni.

Auctor ad Herenn. 4. cap. 14. *Qui sunt; qui fœdera ruperunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui crudele bellum in Italiâ gesserunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui Italiam deformarunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui sibi postulant ignosci? Carthaginenses.* Quod exemplum speciem ἐπαναφόρᾶ facit Quintil. lib. 9. cap. 3.

EPANAPHORA, ἐπαναφορά, alia repetitionis species est, cum scilicet ab eodem verbo plures sententiæ inchoantur: ut Virg. Eclog. 10. v. 42.

Hic gelidi fontes, hic mollia prata, Lycori,
Hic nemus, hic ipso tecum consumerer ævo.

EPANASTRŌPHE, ἐπαναστροφή, itidem repetitionis species, cum scilicet verbum in fine præcedentis, & principio sequentis sententiæ repetitur. Unde quibusdam *repetitio continua* vocatur, sed propriè si loqui amamus, *contigua* verius sit. Virg. Eclog. 8.

Certent & cygnus ulula. Sit Tityrus Orpheus,
Orpheus in sylvis.

EPANŌDOS, ἐπάνοδος, regressio est ad eandem vocem, diversum quiddam in partibus per παύλαψιν significans: ut Virgilius Æn. 2. v. 434

— — — — — dibellimur inde
Iphitus & Pelias mecum, quorum Iphitus ævo
Jam gravior, &c.

Item, *Vicerunt Romani, mari Carthaginenses, terrâ Gallos.* Ponitur interdum pro *conclusione*, quia qui refert capita, de quibus se acturum promiserat, is ad principium revertitur. Hermagen. ¶ 2. Aliis ἀδολεσχία, appellatur, quam Cicero *Traductionem* videtur vocare, cum idem verbum crebrius ponitur: ut, *Qui in vitâ nihil habet jucundius vitâ, is cum virtute vitam non potest colere.*

EPANORTHŌSIS, Correctio, qua interdum verbum, interdum sententia tollitur, Rutilio, μετάνοια, vocatur. Cicer. pro Plancio: *Brundusium veni, vel potius, ad mœnia accessi.* Id. lib. 2. Offic. *Italiam ornare, quam domum suam, maluit: quanquam, Italiâ ornatâ, domus ipsa mihi videtur ornatior.*

EPĂPHVS, filius Jovis ex Iside, de quo Ovid. lib. 1. Metam. v. 749

Hinc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Jovis, perque urbes juncta parenti
Templa tenet.

Epar, vide *Hepar.*

EPENDYTES, ein Unterkleid. Joannes evangelista cap. 21. v. 7 ἐνδύτης. Latine usus Hieronymus est Vitâ Hilarionis p. 93 *pellicem ependytes.*

EPENTHĔSIS, ἐπένθεσις, figura dictionis est, quâ medio dictionis litera vel syllaba opponitur: ut, *Mabors*, pro Mars: Virg. 8. Æn. v. 630 *Fecerat & viridi fœtam Mabortis in antro.*

Reliquiæ, pro reliquiæ. Virgil. Æn. 1. v. 30

— — reliquiæ Danaûm atque immitis Achilli.

Nabita pro Nauta, Ovidius 2. Amor. eleg. 11. v. 25. & Propert. 2. eleg. 1. v. 43. *Induperator*, Juven. satyr. 10. v. 138

Romanus, Grajusque & barbarus induperator.

Dicitur & Epectasis.

EPĒVS, trisyllab. fabricator equi Trojani. Virg. 2. Æneid. v. 264

Ipse doli fabricator Epeus.

¶ Epēi, Ἐπειοὶ populi, qui Regem Amarynceum sepeliverunt. Homer. Iliad. ψ.

EPEXEGESIS, ἐπεξήγησις, Appositio, figura Syntaxeos: ut, *Alexin delicias domini; Urbs Roma, &c.*

ĔPHĒBVS, *Ephebus factus est*, Corn. Nep. in Epam. cap. 2. n. 4. id est, ad pubertatem venit. Vide Interpp. ad Terent. And. a. 1. sc. 1. v. 24. Prudentius passione Cassiani v. 27

Doctor amarus enim discenti semper ephebo.

ἥβης, ab ἐπὶ & ἥβη, qui ad annos pubertatis accessit, ein junger Gesell / von vierzehen oder sechzehen Jahren. Terent. in Eunuch. a. 5. sc 1. v. 8. *Iste ephebus frater Phædriæ.* Hinc *Exedere ex ephebis*, die Kinderschue vertreten / Terentius Andr. 1. sc. 1. v. 24. & Plautus Prol. Mercator. Græci παῖδα ἔφηβον appellant, ut Censorinus notat.

¶ Ephēbicus. *Ephebica chlamyda*, id est, puerilis chlamys, quâ induuntur ephebi. Apul. lib. 10. Milet. p. 253 *Adest luculentus puer nudus, nisi quod ephebica chlamyda sinistrum tegebat humerum.*

¶ Ephebia, æ, ἐφηβία, pubertas, prima ætas adolescentiæ. Sive

finis pueritiæ, principium adolescentiæ sive extrema pueritia, & prima adolescentia. Donat. ad Terent. Andr. 1. sc. 1, 24.

¶ Sed *Ephebium*, sive Ephebēum, ἐφήβειον & ἐφήβιον, pars illa est palæstræ, in quâ ephebi exercentur. Vitruv. lib. 5. cap. 11 *In duplici porticu collocentur hæc membra: ephebeum in medio.* Dalechamp. ad Plin. 16. cap. 44.

¶ *Synephebi*, συνέφηβοι, adolescentes simul pubescentes. ¶ 2. & nomen Comœdiæ Statii Cæcilii. Cicer. de senect. cap. 7 *Alii Statium in Synephebis.* Et de Opt. gen. Or. cap. 6 *Andriam & Synephebos legunt.*

ĔPHĔMĔRIS, idis, fœmin. ἐφημερίς, commentarius, & quasi ὑπόμνημα, & actuum diurnorum, & impensarum. Ein Buch darein man tägliche Händel oder Ausgabe schreibet. Tales enim Commentarios Romani, diligentissimi homines atque industrii maxime, conficere solebant. Sic *Ephemerides* Gallieni, Trebellius extrema Vita: Probi *Ephemerides*, Vopiscus cap. 3 memorat. Ausonius quoque illud corpusculum carminum, quibus diurnos actus complectitur, *Ephemerida* vocavit. Corn. Nepos Attico 13. n. 6 *Scimus non amplius, quam terna millia æris, peraque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtus ferre solitum.* Vocabatur & *Calendarium*, & *Diurnum*, & *Diurnum Quotidianum*, &c. Ein Tagebuch / Calender. Juven. Satyr. 6. v. 572

In cujus manibus, &c.
Cernis Ephemerides, quæ nullum consulit, & jam
Consulitur: &c.

Cic. pro Quinctio cap. 18 *Discedens in memoriam rediit Quinctius, quo die Roma in Galliam profectus sit, ad ephemeridem revertitur, invenitur dies profectionis.* Seneca epist. 123 *Sic cœnas, tanquam ephemerides patri approbaturus.*

¶ Ephēmerus, ἐφήμερος, & ἐφημέριος, adject. est diurnus, ut: *Febris ephemera*, quæ unius est diei, das nur einen Tag währet.

¶ Ephēmĕron [& Monemeron,] animal eodem, quo natum est die moriens, apud Aristot. lib. 5. de Natur. animal. & Cicer. in Tuscul. & Plutarchum Consolat. ad Apollonium pag. 111. quod ἡμερόβιον Plinius lib. 11. cap. 41 appellat. v. Ælian. H. A. lib. 2. c. 4. & lib. 5. cap. 43. ¶ 2. Et herba ejus nominis, quæ ultra diem non durat. Hanc videtur Plautus intelligere Pseud. act. 1. sc. 1.

Quasi solstitialis herba, paulisper fui,
Repentè exortus sum, repentinò occidi.

¶ Appellatur & alia herba hoc nomine, quæ *Colchici* species, quam *irin* silvestrem appellari scribit Dioscorid. lib. 4. Dicta *Ephemeron* inde, quia adeo sit perniciosa, ut sumta una die interficiat, eine Art von Zeitlosen.

ĔPHĔSVS, Ἔφεσος, omnium Jonicarum urbium clarissima quondam & præcipua, condita fuit ab Amazonibus, quemadmodum Justinus scripsit lib. 2. & Plinius retulit lib. 5. cap. 29. Celebris opulentissimo & ornatissimo templo Dianæ, quod *admirationem Græca magnificentiæ* Plinius vocat, & inter mundi miracula numerat, lib. 36. c. 14. Conditum fuit id templum annis ducentis à tota Asia. Longitudo ejus pedum fuit CCCCXXV. latitudo pedum CCXX. juxta quod asylum fuit Libertatis, conditum ab Alexandro, quod Augustus postea destruxit, quod impunitate proposita multorum libido ad scelera perpetranda invitaretur. Vide de templo Ephesino Philonem Byzantium de septem mundi miraculis: & copiosius differentem Petrum Petitum de Amazonib. cap. 30. Porrò *Ephesum* inde dictam, quod eam terram Amazonibus Hercules permiserit, [ἔφεσιν enim *Græci* permissionem seu concessionem dicunt] scribit Heraclides de Politiis.

¶ Ephĕsīnus, de rebus dicitur, ut *Concilium Ephesinum*: At ¶ Ephĕsius, de personis & rebus, ut, *Diana Ephesia*, Cic. 1. de Divin. cap. 23, & Plin. 36. cap. 14. Item, *vinum Ephesium*, Plin. 14. cap. 8, & *minium Ephesium*, lib. 33. cap. 7. Sed *Literæ Ephesiæ*, notulæ erant magicæ & superstitiosæ, quibus utentes in omni negotio, victores evasuros sese, non dubitabant, cujusmodi literis usum fuisse Crœsum in rogo, Eustathius Homeri commentator scripsit. De quibus etiam Actor. 19. v. 19. & Clemens Alexandrinus 5. Stromat. Hesychius, & Athenæus lib. 12. Adde Cuperum de Consecr. Hom. p. 270, & vide infra *Phylacteria.*

EPHIALTES, æ, masculi. Ἐφιάλτης seu ἐπιάλτης, & ἠπιάλος, *incubus*, der Alp. cum per somnum quis sibi videtur ab aliquo graviter premi, adeò, ut & voce suâ destituatur. Plinius lib. 27. cap. 10 *suppressionem nocturnam* vocat suffocationem scil. quandam, vocis spiritusque meatum liberum intercipientem. Dicitur ἐφιάλτης ab ἐφάλλεσθαι, insilire, quod invadi se ab alio putent, qui id mali patiuntur. Videtur illusionem hanc expressisse Virgil. Æneid. 12. v. 908

Ac velut in somnis oculos ubi languida pressit
Nocte quies, nequicquam avidos extendere cursus
Velle videtur, & in medio conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox nec verba sequuntur.

Oritur hæc affectio, quando humor viscidus, sive densi ac fuliginosi halitus, primo quidem cor, mox & cerebrum replent. Et inprimis contingere solet, qui supini dormiunt. Sis enim

spina

ſpina dorſi eor propius attingens, liberum ejus impedit motum. Halitus genere craſſiores circa cor congregantur, ac deinde delati in cerebrum, monſtroſas gignunt imaginationes atque terrificas. Pulmones etiam premunt, atque ita vocem veluti intercipiunt, ut dormiens opem implorare minimè poſſit. Ita de hâc re philoſophatur Voſſius lib. 3. Idololatr. cap. 35. extr. ¶ Hanc rem poëta divinus Odyſſ. A. fabulis involvit, ubi Otum & Ephialtem Iphimedis & Aloei aut Neptuni filios, latos novem cubitus novemque ulnas longos fingit, & de iis pronunciat, quod

Ὅσσαν ἐπ' οὐλύμπῳ μίμασαν θεῖμεν, αὐτὰρ ἐπ' ὄσσῃ
πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Quos verſus ita vertit Virgil. Georg. 1. v. 281.

Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam
Scilicet atque Oſſæ frondoſum involvere Olympum.

EPHIPPIVM, *ἐφίππιον*, ſtragulum vel ſella quæ equis imponitur, eine Roßdecke oder Sattel. Horat. lib. 1. Epiſt. 14

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Quod Terentius Phorm. a. 1. ſc. 3. v. 20 dixit: *Noſtri noſmet pœnitet*, hoc eſt, *Nemo ſuâ ſorte eſt contentus*: Germani hoc modo; Die Hüner die im Korbe ſeyn / wolten gern hinaus / und die heraus ſeyn / wolten gerne hinein. Vetus Schol. ad paullo ante productum Horatii locum: *Sellam*, inquit, *alii ſagmata. Nonnulli ea, quæ propter jugum equis curulibus imponuntur: & hoc verius.* Nonius: EPHIPPIVM, inquit, *tegmen equi ad mollem vecturam tantum.*

¶ Ephippiati, die auff Sattelu reiten / Cæſar lib. 4. Bell. Gall. cap. 2.

EPHORVS, *Ephori*, *ἔφοροι* ab *ἐφοράω*, magiſtratus erant Lacedæmoniorum eâdem præditi dignitate & poteſtate, qua apud Romanos Tribuni plebis, ad quos à regibus etiam Lacedæmoniis provocare licebat, [quemadmodum a conſulibus ad Tribunos provocare Romæ jus erat] quique in vincula reges conjicere poterant, ut ex Nepotis Pauſania cap. 3. n. 5 conſtat. Quæ Ariſtoteles in hoc magiſtratu reprehendat, vide lib. 2 Polit. c. 7. Adde Gebhardum ad Nepotis Pauſan. & Nic. Cragium de Rep. Laced. lib. 2 c. 4. & Ubb. Emmium lib. 3 Græc. vet. p. 112. ſeqq.

¶ Ephorus, vulgo Inſpector, Auffſeher.

¶ Ephoria, officium ephororum.

EPHYRA, ſive Ephyre, Corinthus primum dicta fuit, Ἐφύρα. Plinius lib. 4. c. 4 *Corinthus antea Ephyra dicta.* Adde Pauſaniam principio Corinthiac.

¶ Hinc Ephyrēias, patronymicum. Claudian. de bello Getico v. 629 *Scilicet Argolicas Ephyreiadesque puellas,*
Cæperat & pulchras jam faſtidire Lacenas.

¶ Ephyrēus, Ephyræus, & Ephyrēius, adject. Lucanus, lib. 6. v. 17 *Inſedit caſtris Ephyreaque mœnia ſervat.*

id eſt Dyrrachium, a Corcyræis conditum, qui coloni Corinthiorum erant. Silius lib. 14. v. 181

Agmine progredicns Ephyræa ad mœnia vertit.

Ubi Syracuſæ intelliguntur, itidem a Corinthiis conditæ. Diphthongus etiam Pauſaniæ eſt principio Corinthiacorum: Κορίνθου τῆς Ἐφυραίας μετονομασθείσης.

Virgil. lib. 2. Georg. v. 464

Illuſaque auro veſtes Ephyreiaque æra.

EPIALOS, *ἐπίαλος*, febris genus ex pituitâ, hoc eſt, vitreo & acido phlegmate naſcens, in qua eodem tempore calor frigusque in quavis corporis parte ſentitur. *Epialos* dicta, quod *ἐπίους ἀλεαίνει*, id eſt, miti calore afficiat.

EPIBADES, *ἐπιβάδες*, ſeu rectius *Epibates*, ut Bayſius cenſet; ſic dictæ, quod epibatis, hoc eſt, vectoribus trajiciendis ſerviant. Fähren oder Schiff ſo da überfahren. Exſtat in libris quibusdam Digeſt. Lege 1. § 12. de Exercitoria actione. Meliores enim libri *ἐπιβατικοὶ* habent, id eſt *vectorum ductrices.*

EPIBATA, *ἐπιβάτης*, miles in navibus merens, ein Schifftnecht / Schifftriegsmann / utitur aliquoties Hirtius, ut de B. Alex. cap. 11. & de Afric. c. 20. 62. & 63. Cæſar *claſſiarium* vocat. ¶ 2. Apud Græcos *epibata* pro vectoribus etiam accipiuntur.

EPICEDIVM, *ἐπικήδειον*, nænia & monodia, carmen quod in laudem defuncti canebatur ad cadaver vel ſepulcrum, ein Todtenlied / Geſang bey dem Begräbnüß. Differunt autem *ἐπικήδειον* & *θρῆνος*, illud pro funere, cadavere adhuc jacente, dicitur: hic vero nullo circumſcribitur tempore. Proclus in Chreſtomath. apud Photium in Bibliothecâ.

EPICHARMVS, Ἐπίχαρμος, Siculus fuit Poëta, Comicus & Philoſophus, auditor Pythagoræ, ſcripſit commentarios de natura rerum. Meminit ejus hoc modo Cicero lib. 1. Epiſt. 19 ad Atticum: *Ita tamen nobis amicis implicati ſumus, ut crebro mihi Naſer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam: Νῆφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν*, id eſt, *Sobrius eſto, & memento diffidere: hi enim nervi ſapientiæ ſunt.* Hujus dicti etiam Q. Cicero de Petit. Conſulat. meminit cap. 10. Vide ſupra *Artus.* Sed & hunc verſum Epicharmi eſſe Socrates in Platonis Axiocho teſtatur, *ἃ δὶ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει, δός τι καὶ λάβοις τι*: quod eſt, *Manus manum fricat, da quiddam & accipe aliquid.* Quo indicatur, officium officio, beneficium beneficio, invitari & provocari; quod & ſic effertur, *χεὶρ χεῖρα νίζει. manus manum lavat.* Epicharmo porrò & illud tribuitur à Stobæo Serm. 117, *τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθὰ οἱ θεοί*, *Laboribus vendunt nobis omnia bona Dii.* Eum Epigrammate 17 Theocritus hoc mactat elogio:

πολλὰ γὰρ ποτὰν ζωὰν τοῖς παισὶν εἶπε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ.
Multa ad vitam pueros docuit utilia:
Magna illi ſit gratia.

EPICHIRĒMA, *ἐπιχείρημα*, argumentum mente conceptum ad alicujus rei probationem. Cicero *ratiocinationem* vocat, habet enim quiddam commune cum Syllogiſmo. Quintil. lib. 5. cap. 10. Id certe voluit quoque Iſidorus, cum lib. 2. Origin. cap. 9 ait, epechirima à dialectico Syllogiſmo ſolum diſtare latitudine & productione ſermonis. Vulgò *epicherema* ſcribunt per ſecundam in tertiâ vocalem: nec aliter Iſidori Codd. MSCti Voſſiani. Sed perperam: quod quamcunque minutum ſit, tamen non monere piguit Cæſarem Scaligerum in præclaro de re Poëtica opere lib. 3. c. 71.

EPICOENVM, *ἐπίκοινον*, promiſcuum genus eorum nominum, in quibus ſexus uterque per alterum apparet, ut Quintilianus loquitur lib. 1. cap. 4. ut aquila, paſſer, perdix, lepus &c.

EPICTĒTVS, *ἐπίκτητος*, Philoſophus Hierapolitanus, Romæ ſervivit cuidam Neronis familiari Epaphrodito. Quamobrem *ſervilis eum fuiſſe conditionis & pauperem* à Gellio oſtenditur lib. 2. c. 18. ubi Epicteti ipſius de ſua fortuna verſus duo proferuntur. Vide & Origenem contra Celſum lib. 7. pr. Romæ duravit ad Marci usque Antonini tempora, ſed ſub Domitiano rediit Hierapolim. In tanta apud omnes admiratione fuit, ut Lucianus Syrus prodiderit libro *adverſus indoctum*, lucernam ejus fictilem tribus drachmarum veniſſe millibus. Scripſit Enchiridion, quod Latinitate donavit Angelus Politianus. Extant & Arriani Philoſophi, diſcipuli Epicteti, libri quatuor de Epicteti diſſertationibus, referti præceptis utiliſſimis. vid. Gell. lib. 19. c. 1. Philoſophiam totam & univerſa Philoſophorum dogmata duobus complexus eſt verbis, *ἀνέχου καὶ ἀπέχου*. *Suſtine & abſtine*, Leid de und meide. Gell. lib. 17. cap. 19.

EPICVRVS, Ἐπίκουρος, Athenienſis, ſed pater ejus ex pago Gargetio, unde ipſe Gargerius ſenior Statio dictus lib. 1. Silv. 3. v. 94; annis natus ſeptem poſt Platonis obitum: annum autem agens ætatis ſuæ XVIII Xenocratis & Ariſtotelis ludum Athenis ſectatus eſt, poſtea ſectam à ſe nuncupatam ipſe inſtituit. In victu, quemadmodum contubernales ejus, ex quibus Diocles fuit, teſtati ſunt, temperatiſſimus fuit, pane & aqua contentus: & ſi pretioſius cœnare ipſi aliquando liberet, caſeo. Legit Ariſtippi librum de voluptate, quem finem hominis conſtituit, non luxurioſorum aut porcorum, ſed eam quæ eſſet, *non dolere.* Huc pertinet quod de eo ſcripſit Ælianus lib. 4. Hiſtoriæ variæ, exclamare eum ſolitum, *ὦ ὀλίγον, οὐκ ἱκανόν, τοῦτο γε οὐδὲν ἱκανόν. Ἔλεγε δὲ ἐπιλύειν ἔχειν, καὶ τὸ δὶ ὕδατος εὐδαιμονίαν δεῖ μηχανίζεσθαι, μάζαν ἔχειν, καὶ ὕδωρ*, id eſt, *Cui parum non ſufficit: eidem nihil ſatis eſt. Dixit vero etiam, ſe, ſi opus eſſet, paratum eſſe vel de ipsâ certare felicitate, modo offam haberet & aquam.* Democritus *εὐθυμίαν* appellavit, & eam ipſam finem hominis ſtatui, ut Diogenes auctor eſt. A Democrito autem pleraque hauſit Epicurus, ut ex Lib. 5. Ciceronis de finib. & lib. 2. de N. D. ſub fin. conſtat. Seneca hanc *εὐθυμίαν Tranquillitatem* vertit: de quo ipſe libro de Tranquillitate animi c. 2. Non deſunt, qui alia ac diverſa plane de Epicuro & libidinibus ejus tradiderunt. Sed falſo, quod Diogenes agnoſcit. Atque quod ipſe juxta & Philoſophia ejus male audiit, diſcipuli ejus degeneres & intemperantes, atque imprimis Metrodorus fecerunt, qui prave detorſerunt ejus dogmata, & quæ de purâ illa atque conſtante & ſancta animorum voluptate tradiderat, ad iſtam impuram & fugitivam & pecuniam tranſtulerunt. Itaque Seneca de Vita beata cap 13 *Non dico*, inquit, *quod plerique noſtrorum, ſectam Epicuri flagitiorum magiſtram eſſe. Sed illud dico, male audit, infamis eſt: & immerito. Nec hoc ſcire quicquam poteſt, niſi interius fuerit admiſſus. Frons ipſa dat locum fabulæ & ad malam ſpem invitat. Hoc tale eſt, quale vir fortis ſtolam induit. Conſtante tibi pudicitiâ; virtus ſalva eſt.* Vide & Lactantium lib. 3. Inſtit. Divinar. cap. 17. Epicureæ doctrinæ, atque auctoris ipſius laudem habes apud Lucianum in Pſeudomant. Nec repugnant, quæ in vitarum actione ſcribit: ea enim ad degeneres diſcipulos pertinent, ut ſequens Dialogus docet, quem *Piſcatorem* inſcripſit. A diſcipulis ita colebatur, ut ejus imaginem in annulis, in tabulis, in poculis venerarentur, & tantum non haberent pro DEO. Vid. Cicer. 1. Tuſcul. cap. 21. & 5. de finib. pr. & Plinium lib. 25. cap. 6. Laërt. lib. 1. itemque Lucretium lib. 5. v. 50. *Acutum nec inſulſum hominem* idem Cicero vocat 1. Tuſc. Q. cap. 8. *Indoctum & parum purum in ſermone.* Idem Cicero plurimis locis, & Sextus Empiricus quoque proœm. lib. adverſus Mathematicos notat. Mortuus eſt Athenis calculi doloribus annos natus 72. Diu exſulantem reſtituit philoſophorum catui Petrus Gaſſendus Vitâ illius doctiſſime deſcripta. Horat. lib. 1. Epiſt. 4. v. 15 de diſcipulis ejus:

Ne pinguem & nitidum bene cutatâ cute vises,
Cum videre soles Epicuri de grege porcum.

¶ Epicuri decreta, νόεμα δέξα Ἐπικούρου, quæ labefactari non posse opinabatur, suisque discipulis pro oraculis obtrudebat, veluti principia naturâ nota. Conf. Barth. lib. 20. Adversar. cap. 20. & ad Statii Silv. p. 110. Voss. de sectis Philosoph. cap. 8. Buchner. Vol. 1. Programmat. p. 368. seqq.

¶ Epicurēus, Epicurēi, denominativum sectæ. Act. Apost. 17, 18. Et Cicero 3. Tusc. cap. 21 *Queruntur quidam Epicurei, viri optimi, (nam nullum genus est minus malitiosum) me studiose dicere contra Epicurum.* ¶ 2. Adjective, quod ad illos philosophos pertinet. Idem lib. 2. de Finib. cap. 7 extr. *Doloris medicamenta illa Epicurea tanquam de narthecio promant: Si gravia, brevia: si longa, levia.* ¶ 3. Vulgario usu *Epicureus* est voluptarius, ut, *Homines Epicurei*, id est, dediti voluptatibus, Wollüstige. Sic fere Sidonius Carm. 15. v. 125

Aut Epicureos eliminat undique virtus.

Epicus, adject. vide in *Epos.*

ĔPĬDAMNVS, Ἐπίδαμνος, vel Epidamnum Macedoniæ ad Adriaticum mare oppidum, à Romanis, cum eo coloniam deduxissent, postea *Dyrrhachium* dictum, quemadmodum Plinius indicat lib. 3. cap. 23. Durazzo nunc est. Plaut. in Menæch. act. 2. sc. 1. v. 41. *Ne mihi damnum in Epidamno duis.* Alluſit ad nomen inauspicatum à damno factum, atque ideò à Romanis mutatum; quasi nemo illuc sine damno divertatur, ut ipse v. 39 interpretatus erat.

ĔPĬDAVRVS, urbs Argolidis in Peloponneso, celebris quondam templo Æsculapii, Podalirii & Machaonis parentis. Hinc ¶ Ĕpidaurĭus. Ovidius lib. 1. de Ponto eleg. 3. v. 21

Assent ipse licet cunctas Epidaurius herbas,
Sanabit nullâ vulnera corda ope.

¶ 2. Epidaurus, vel Epidaurum, ut Plinius vocat, urbs Illyrici in litore Adriatici maris. hodie *Ragusi Vecchio.*

EPIDĒMIA, ἐπιδημία, morbus sparsus & grassans per populos, eine anfällige Landkranckheit oder Seuch / Pestilentz.

¶ Epidemicus, ἐπιδημικός, ut *morbus epidemicus*, qui communis & contagiosus est.

¶ Epidēmĭci, de quibus titulus est apud Justinianum, metatores hospitiorum sunt in urbibus, quos vulgò Fourierer vocant. Alciatus. ἐπιδημία, in urbem venio.

EPIDICTICON, ἐπιδεικτικόν, demonstrativum, ab ἐπιδείκνυμι.

ĔPĬDIPNĬDES, ἐπιδειπνίδες, cujus singulare est ἐπιδειπνίς, epulæ sunt in extremâ cœnâ vel prandio, bellaria, das letzte Gericht/ der Nachtisch / damit die Mahlzeit beschlossen wird/ Martial. Epigr. 32. lib. 11 *Hic seras epidipnidas pambit.* Versus est Phalæcius.

EPIDRŌMĬDES, ἐπιδρομίδες, funiculi sunt plagarum, quibus retia vel explicantur vel contrahuntur.

¶ 1 Pollux etiam *epidromos* & *peridromos* vocat; & quidem rectius. Nam ἐπιδρομὶς unde fecerit aut sumserit Hermolaus, ab eo postulatur, die Ortstrick am Netz / damit es gespannt und zusammen gezogen wird.

¶ 3. Est & ἐπίδρομος navis arbor seu malus Polluci lib. 1. cap. 9. ¶ 4. alius velum ad puppim.

ĔPĬGLOSSIS, is, vel epiglottis, epiglottidis, fœm. ἐπιγλωττὶς, est membrana ex cartilaginibus facta, ad claudendam tracheam vel asperam arteriam, ne cibus aut potus illabatur, rursus autem ad aperiendam eam in aëre attrahendo, das Vorblätlein über die Luffröhr oder Athemzünglein. Vulgo *ligula* dicitur, gutturis operculum. Plinius lib. 11. c. 37 [Hard. sect. 66] *Minor lingua, epiglottis appellatus, nulli obæ generantium.* Cic. 2. Nat. D. cap. 54 ita describit: *Aspera arteria tegitur quodam quasi operculo, quod ob eam causam datum est, ne, si quid in eam cibi forte incidisset, spiritus impediretur.*

EPIGŌNI, ἐπίγονοι, auctores secundi belli Thebani, sic dicti quasi fœtus vel posteri primorum. Græce enim ἐπιγονὴ fœtus dicitur.

¶ Epigonon, nomen est tragœdiæ apud Euripidem, quæ voce magna & sonora Scenicorum agi exposcebat.

EPIGRĂPHE, ἐπιγραφὴ, inscriptio, titulus, Auffschrifft / Überschrifft.

EPIGRAMMA, ătis, ἐπίγραμμα; nihil aliud proprie est quam inscriptio, elogium, titulus, qui donis additur, quæ diis sacrabant. eine Überschrifft. Unde nota illa, literæque, quæ fugitivis inurebantur, *Fugitivorum epigramma* Petronio dicitur. *Inplebit*, inquit, *Eumolpus frontes utrimque ingentibus literis, & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit.* ein Brandmahl. Nepos Pausania cap. 1. *Sed primum in eo est reprehensus, quod cum ex præda tripodem aureum Delphis posuisset, epigrammate scripto, in quo erat hæc sententia, suo ductu Barbaros apud Plataeas deletos &c.* Quoniam igitur hæ inscriptiones versu plerumque conceptæ, & breves essent præterea; factum est, ut istuc nominis ad quævis alia carmina rotundiora & paucis versibus consignata, transferretur. Ein kurtz / sinnreich Gedicht. Qualia Catullus, & alii; Martialis autem aliquot libros dedit. Cujus istud est lib. 7. ad Sabellum Epigr. 84

— — — facile est Epigrammata bella
Scribere, sed librum scribere difficile est.

& Lib. 11. Epigr. 43

Vivida cum poscas Epigrammata, mortua ponis
Lemmata: Qui fieri, Cæciliane, potest?
Mella jubes Hyblæa tibi vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropia Corsica ponis api.

¶ Epigrammaticus, adjectivum, ut, *Martialis epigrammaticus poeta*, apud Spartianum in Vita Aelii Veri Cæsaris cap. 5.

¶ Epigrammatarius, qui epigrammata scribit. Vopiscus in Floriano cap. 3 *Quidam epigrammatarius ita lusit*, &c. Idem in Saturnino: *versificatores, epigrammatarii.*

¶ Epigrammista, idem. Sidonius Apollinaris lib. 4. epist. 1. *Si quid heroicus arduum, comicus lepidum, lyricus cantilenosum, oratorque maturum, historicus verum, satyricus figuratum, grammaticus regulare, panegyrista plausibile, sophista serium, epigrammista lasciviam, commentator lucidum, jurisconsultus obscurum, multifariam condiderunt*, &c. Ita Savaro, Sirmondus, Elmenhorstius, ut audiendi non sint, qui *Epigrammatista* adferunt.

EPIGRVS, clavus. Seneca lib. 2 de Benefic. cap. 12 extr. *nisi in os senatorum ingessisset imperator epigros suos.* Ita Gronovius restituit, cum vulgo legeretur *pigros.* Vide ejus Not. pag. 628, & Gataker. in Cinno 2, 19. p. 273.

ĔPĬLEPSIA, ἐπιληψία, corporis convulsio. *Caducus* etiam & *Comitialis* appellatur, item *Herculanus*, vide chiliad. Erasmi; & *Morbus sonticus* Plinio, ἱερὰ νόσος Aretæo, quod nulli remedio cedat aut expugnari se patiatur, der schwere Gebrechen.

BĔPĬLOGVS, ἐπίλογος, conclusio, peroratio, ein Schluß oder Beschluß-Rede. Auctor ad Herennium lib. 2. cap. 30. *Conclusiones, quas apud Græcos ἐπίλογοι nominantur tripartite: nam constant ex enumeratione, amplificatione, & commiseratione.* Et Cicer. de orat. lib. 2. cap. 69 *Orator in epilogo misericordiam moveat.* Dicitur ἐπίλογος, ut ἐπιμύθιον, ἐπιτυμβίλογος, ἐπῳδός.

ĔPĬMĒNĬDES, Ἐπιμενίδης, Cretensis, qui puer ambulando fessus, in speçum ingressus, obdormivit, nec à somno experrectus est ante exactos annos XLVII. aut secundum Laërtium & Plinium lib. 7, cap. 52, ante annos LVII. Quinquaginta Plutarchus refert libro An seni sit gerenda Resp. rotundiore numero usus. *Epimenidis somnus*; Item, *Ultra Epimenidem dormis*; ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδου κοιμώμενος; item, *ipsum Epimenidem somno vicisti*; proverbialiter de iis, qui vel nimium sunt somnolenti, vel perpetuum agunt otium, dici solet. Versus hic, quem de Cretensibus Paulus citat, ad Epimenidem hunc refertur:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.
Cretenses semper mendaces, mala bestia, ventres pigri.

EPIMENIDIVM, ita bulbi genus quoddam appellari ait Plin. lib. 19. cap. 5.

¶ Matthiolus tamen ex Dioscoride legit *Epimidium*, ἐπιμήδιον, & incognitam sibi herbam esse affirmat. Dodonæo herba est foliis laris & rotundis, hederæ quodammodo, asaro tamen similioribus, exstans in aquis, in quibus nascitur sine fructu. Legunt ex Juvenalis satyr. 7. v. 120 vocem eam quasi syncope affectam: *Pelamidum aut veteres Aforum epimenida bulbi.* Sed ibi *epimenia* legendum est. Nam

EPIMENIVM, ἐπιμήνιον, stipendium militis in mensem, ein Monatsold / quod exiliter & sordide dari causidicis *Poëta* d. l. notat.

ĔPĬMĒTHEVS, ἐπιμηθὴς, Promethei frater, qui post factum sapit. Prometheus, cui, priusquam rem aggrediatur, in promtu consilium est, der Rath trifft / ehe denn er das Werck anfähet. Epimetheus, der mit Schaden erst klug wird / und es besser bedenckt. Lucianus extremo libro, Prometheus es in verbis: Ἐπιμηθέως μετεβουλεύσατο, Ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ Προμηθέως ἐστίν. *Nam illud quidem, post rem consulere, Epimethei est, non Promethei.* Vide Claudian. lib. 2. in Eutrop. v. 490. & seqq.

EPĬMŎNE, ἐπιμονὴ, perseverantia, figura, quæ & *Epizeuxis*, ἐπιζεῦξις, dicitur, quæ ejusdem dictionis sine intervallo geminatio est cum impetu pronunciationis, secundum Diomedem: ut Virg. 9. Æneidos v. 428

Me me: adsum qui feci, in me convertite ferrum,
O Rutuli. Et in Æneidos 4. v. 660
Sic moriamur ait, sic sic juvat ire sub umbras.

EPIMŸTHIVM, ἐπιμύθιον, *assabulationem*, Latinè dixit Priscianus Sophista; est fabulæ sensus, sive morale ex fabula deductum. Bedeutung eines Gedichts / die Lehr aus der Fabel / das Morale.

EPĪNĪCIVM, ἐπίνικος, Epinicia, celebritas pro victoriâ partâ, Freudenfest / oder Lied nach erlangten Sieg / Freudenfeur. *Inter lætos canere epinicia*, Sueton. in Nerone cap. 43; ubi exemplum habes ejus stultitiæ, quæ ante victoriam epinicium canit. Epinicia ejus originem gentes ad Apollinem referunt, qui fugato Saturno Jovis victoriam carmine ad cytharam celebravit. Quo Tibullus respiciens lib. 2. Eleg. 5 Apollinem allocutus ita canit:

Sed nitidus pulcherque veni, nunc indue vestem
Sepositam, longus nunc bene pecte comas.
Qualem te memorant, Saturno rege fugato,
Victori laudes concinuisse Jovi.

Conf. Voss. lib. 3. Inst. Orat. p. 417.

EPĪNYCTIS, idis, ἐπινυκτὶς, epinyctides, fœm. pustulæ dicuntur in tibiis aut pedibus noctu maxime infestantes, à quo & nomen habent, hitzige und tobende Blattern an Füssen. Plinius lib. 23. cap. 8 *Amygdalæ epinyctidas sanant.* Et lib. 36. cap. 19 *Melinites lapis epinyctidas tollit.* ¶ 2. Est & epinyctis ulcus in oculi angulo perpetuo humore manans, Plinio lib. 20. cap. 6. ¶ 3. Item rerum nocturnarum Commentarius, auctore Budæo.

EPIPHANES, aliquot Antiochorum, Syriæ regum, cognomen, præcipue illius, qui Antiochi Magni filius, Philopatoris frater, pater Eupatoris fuit. Adde Vaillantium in numinis Antiochi 6. & 8. ¶ Est etiam Ptolemæus *Epiphanes* cognominatus, quintus Lagidarum Ægypti regum. Strab. lib. 17. p. 547. ¶ Alius Rex Epiphanes Tacito memoratur 2. Histor. cap. 25, filius Antiochi Comageni.

EPIPHANIA, ἐπιφάνια, apparitio, manifestatio: & Epiphania, orum; genere neutro: ut, *Dies epiphaniæ*, vel *epiphaniorum*, der Tag der Erscheinung / Dies Magorum seu omnes potius dies festivi in Natali Christi, quod in iis Deus homo apparuit, ut Nazianzenus ait, epiphaniæ vocantur. Vid. Dorsch. Pentadecad. disp. 3. §. 1. ubi Baronium castigat. De Epiphaniis Deorum gentilium plurimis Jac. Gothofr. dissert. de myster. pietat. p. 105. seq.

¶ Epiphanēa sive Epiphania urbs Ciliciæ, sub Amano monte, cujus Cicero mentionem fecit lib. 15. epist. 4 ad Catonem; & Plinius lib. 5. cap. 27. ¶ Sunt & duæ hujus nominis urbes in Syria, altera, cujus incolas Plinius lib. 5. cap. 23 *Epiphanenses* vocat, sita inter Larissam & Arethusam; altera, quæ *ad Euphratem* cognominatur, eoque alluitur, ibid. cap. 24. Adde Harduinum in annotatis.

EPIPHONĒMA, ătis, ἐπιφώνημα, est rei narratæ vel probatæ summa acclamatio, plerumque sententiosa, siquidem per particulas *Tantum, Adeò, Usque adeo, Sic* & similes; Virgil. 1. Georgicorum v. 199

— — sic omnia fatis
In pejus ruere, &c.

Ovid. in Metamorphoseos 7. v. 454

Usque adeò nulla est sincera voluptas,
Sollicitumque aliquid lætis intervenit.

EPIPHŎRA, æ, ἐπιφορά, lacryma ex humore mordace oculos afficiente, dictam ἀπὸ τῆς ἐπιφορᾶς, quod dolorem vel oculis vel aliis membris, quæ afficit, inferat, ein Augenfluß. *Delacrymatio* Plinio 25. cap. 13. & lib. 34. cap. 11. *Pituita cursus* Celso lib. 7. cap. 7. Cicer. lib. 16. famil. ep. 23. ad Tironem, *Balbus ad me scripsit, tantâ se epiphorâ oppressum, ut loqui non posset.* es habe ihn ein solcher geschwinder Fluß in den Augen überfallen. ¶ 2. Species παρεκβάσεως est apud Rhetores; quæ sequitur confirmationem continens locos communes in epilogis. Sopater apud Voss. lib. 3. Instit. Orat. pag. 463. ¶ 3. Est etiam schema Oratorium, quo repetitio fit in clausulis. Plaut. Trinum. a. 1. sc. 2. v. 168

Qui omnia simulant se scire, ne quidquam sciunt,
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est sciunt, &c.

EPĪPHYLLIS, ἐπιφυλλὶς, ultimus in summo vitis palmite racemus dicitur Græcis, qui plerunque parvis rarisque acinis sero matuescit, quoniam postremus conceptus est ideoque inutilis, & in vindemia plerumque negligitur, ein Träublein oben am Stock / das klein ist / und nicht reiff wird.

EPIPLOOCĒLE, ἐπιπλοοκήλη, descensus omenti. quod ἐπίπλοον Græci dicunt, vulgo *Herniam* vocant, Bruch / Vide *Enteroclea.*

EPIPTĔRON, ἐπίπτερον, lens palustris, Wasserlinse / φάκος ὁ ἐπὶ τῶν ἑλῶν, sic & Dioscoridis libro octavo adduxit Kyberus Argentinensis, sed ἐπίπτερον, vox in Dioscoride non reperitur, *Lens* vel *lenticula palustris*, Wasserlinsen. Matthiolus.

ĔPĪRHĒDION, ἐπιῤῥήδιον, genus vehiculi, apud Quintil. lib. 1. cap. 10.

ĒPĪRUS, fœminino, Ἤπειρος, sita est inter Macedoniam, Achajam & mare Jonium; *Molossis* & *Chaonia* quondam dicta, nunc *Albania.* Ovid. Metamorph. lib. 8. v. 182

— — majores herbida tauros
Non habet Epirus; sed habent Sicula arva minores.

¶ Epīrōta, Ἠπειρώτης. Epiri incola. Livius passim. v. g. lib. 29 cap. 12. &c.

¶ Epirōticus, ἠπειρωτικὸς, ut *Epirotica possessiones*, Nepos in Attico cap. 14. quas ille in Epiro habebat. *Mala Epirotica*, Plin. lib. 15. cap. 14. orbiculata.

¶ Epirensis, Latina formâ idem est. Livius lib. 8. cap. 17 *Samnites bellum Alexandri Epirensis in Lucanos transit.*

EPISCŎPVS, ἐπίσκοπος. Solebant reges ac civitates ad sibi subjectos populos mittere, qui aut inspicerent eorum res, aut ordinarent ac constituerent, & cum imperio præessent. Hoc Græci ἐπισκέπτεσθαι & ἐπισκοπεῖν, Latini *Visere* & *Visitare*; ipsos autem, qui mittebantur, Athenienses quidem ἐπισκέπτας; Spartani verò ἁρμόστας & καρμοπόλας appellabant, ut Harpocration, & qui descripsit hunc Suidas, item Hesychius attestatur. Cicero lib. 7. ad Attic. Epist. 11 *Ego negotio præsum non turbulento, sed tamen me Pompejus esse, quem tota hæc Campana & maritima ora ha-*

beat ἐπίσκοπον, ad quem delectus & summa negotii referatur. ¶ 2. *Episcopi* etiam dicebantur, qui panificio & cæteris rebus venalibus, quæ civitatum populis ad quotidianum victum usui sunt, præerant, ut ex Lege Munerum, ult. § trenarchæ 7. Dig. de Muneribus & Honorib. constat. ¶ Et quoniam Salvator optimus Christus Jesus à S. Petro ἐπίσκοπος appellatus est, idcirco recte, qui ejus vicem in terris gerunt præpositi Ecclesiis, sic appellantur. Hodie in plurimis locis *Superintendentes* vocantur Latine. Et ita sane Græcum convertit Augustinus etiam lib. 19. de Civit. Dei cap. 19. ¶ Notione generaliori cujusvis rei inspectorem notat. Lud. Vives ad August. de C. D. lib. 1. cap. 9.

¶ Imperatores etiam dicti Episcopi; *Communem Episcopum à DEO constitutum* Constantinum Imp. appellat Eusebius lib. 1. de Vit. Constant. cap. 37. & ipsemet *Episcopum extra Ecclesiam sive templum se* appellavit apud eund. lib. 4. cap. 24.

¶ Chorepiscopi, sunt qui ἐξεδιηταὶ vocantur; Hos 70 senioribus comparat Grotius, sicut Episcopis ipsis Apostoli comparantur. Vide ipsum ad Lucam cap. 10. v. 1. nec non Salmasium de Episcopis. Non à *choro*, sed χώρα, dicuntur: siquidem χωρεπίσκοπος est ἐπίσκοπος ἐπὶ χώρας, seu τῆς χώρας, qui nihil majoris momenti facere potuit. Vid. Hildebrand. de Episcop. th. 49. Calixtus in Appar. p. 217. Ziegler. ad Lancellot. Jus Canon. p. 101. seq. & David. Blondel. Apol. de Presbyt. & Episc. sect. 3. n. 11. p. 120. seqq.

¶ Episcopalis, ad episcopum pertinens. Prudent. in Cypriano v. 33

— — — neque episcopale
Profecturi solum doctor.

Et passione Martyrum Tarraconensium v. 11

At tantum decus ex episcopali
Claruit nomine Fructuosus ibat.

¶ Episcopaliter, adverb. id est, ut decet episcopum. Augustinus Confess. lib. 5. cap. 13 *peregrinationem meam episcopaliter dilexit.*

¶ Episcopatus, Bißthum / Bischöfflich Ampt / ἐπισκοπή. Ammianus lib. 27 cap. 3 (Grut. cap. 6.) *Damasus & Ursinus supra humanum modum ad rapiendam episcopatus sedem ardentes.* Ita Vales. p. 480. sed Lindebr. & Boxhorn. *episcopalem sedem.*

¶ Episcopios, ἐπισκόπους, *Phaselus episcopius*, Cicer. lib. 14. ad Attic. epist. 16 pro nave exploratoria, ein Jagschiff / so nach Kundschafft ausgesandt wird. Alii *episcopum*; doctissimi *episcopum* legunt.

EPISODION, ἐπεισόδιον; dicitur id, quod dramati præter fabulæ argumentum infertur, excitandi risus gratiâ: & abusive, quicquid à proposito alienum est, & ad negotium, de quo agitur, proprie non pertinet.

EPISTĂTES, æ, ἐπιστάτης, qui rei alicui gerendæ præpositus est præses; ein Verwalter / procurator ab ἐπιστατεῖν, dispensator, œconomus, ein Schaffner. Cato de R. R. cap. 56 *villico, villicæ, epistatæ, opilioni.* Ita legendum cum Popma, ut inter *villicæ* & *epistatæ* interpungatur, quod vulgo negligunt, quasi fœminimum *epistatæ* sit; & cum *villicæ* connexum.

EPISTŎLA, animi scribentis simulacrum, εἰκὼν τῆς ἐντὸς ψυχῆς, ut Demetrius dixit. ἐπιστολὴ ab ἐπιστέλλω, mitto, ein Sendbrieff / Schreiben / Missiv. Cic. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 13 *Epistolæ proprium est, ut is ad quem scribitur, de his rebus, quas ignorat, certior fiat.* Idem ad Attic. lib. 16 *Epistola longissima quæque optima videtur.* Et rursus lib. 1. epist. 1. c. ult. ad Quint. Fr. *Longissimæ quæque epistolæ maxime delector*, lange Brieff leß ich mit grosser Lust. Quod tamen non in universum accipiendum; sed ad certa tempora, personas ac res referendum est. Alias enim propria Epistolæ virtus, brevitas: quam eam ob caussam, *Sinistram manum haud implere debere*, Seneca scripsit Epist. 45. extr. & ad Patum lib. 9. famil. ep. 21 Cicero *Epistolas quotidianis verbis texere solemus*, auf die Art / wie wir täglich reden. *Epistolam tradere*, Schreiben überantworten / zustellen. *Resignare Epistolam*, Cicero 11. ad Att. ep. 9. *solvere Epistolam*, den Brieff erbrechen / Nepos in Hannibale; quod in Pausania, *Epistolæ vincula laxare* dixit. ¶ Epistolarum nomine rescripta quoque principum & Codicilli atque diplomata veniunt. Nepos Attico cap. 9 *Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam Sororis & Q. Ciceronis filium ex Pompeji castris concesserit.* Ulpianus de officio Quæstoris 9. ult. *Ex his* (Quæstoribus) *sicut diximus, quidam sunt, qui CANDIDATI PRINCIPIS dicebantur, quique epistolas ejus in Senatu legunt.* Paullo ante *libros principales* dixerat. Suetonius quoque Augusto c. 65 *libellos* vocat. Vocabantur & *Orationes*, de quo infra suo loco. Vide Donat. Marcell. ad 3. Annal. Tacit. c. 44. & Casaub. ad Suet. p. 178. Ac hæ Epistolæ ut à familiaribus distinguerentur, *formales* appellabantur. Suetonius Domitiano cap. 13 *Pari arrogantiâ cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit &c.* *Formales* a formando: quod in vim legis transituræ, majore curâ, de fere de consilii sententia certa aliqua formula conciperentur, ut Torrentius ad Suetonium Domit. c. 20 explicat. Græcis ἐγκυκλίοις ἐπιστολὰς vocatas Casaubonus observat. Capitolinus in Antonino simpliciter

A

citer *Formas* appellat. Nec aliter JCti, ut ibidem observat Cujacius. ¶ Sed & Pontificum & Episcoporum epistolæ, quibus commendant clericos, & commeatum iis indulgent, *formatæ* appellabantur: de quibus vide Savaronium ad Sidonii lib. 6. Epist.9.extr. & lib.7.Epist.1. Calixtus in Apparat. p.92. ¶ *Ab Epistolis* dicitur minister vel servus, qui præest epistolis, ein Secretar oder Schreiber. Memineris autem, in ejusmodi locutionibus *Ab epistolis, à pedibus*, semper subintelligi, aliquando vero etiam addi nomen *servus*, vel *libertus*. Frequens hoc in veteribus inscriptionibus. v. g. apud Grut. pag. 482. n. 5 T. VARIO CLEMENTI AB EPISTVLIS AVGVSTOR. Et pag. 566. n. 4 AVG. LIB. AB EPISTVLIS. Veteres enim *Epistula* & *Epistula* scripserunt. Vid. Manut. Orthograph.

¶ Epistolium, ἐπιστόλιον, dimin. Catull. Epigr. 69, 2. ad Manlium: *Conscriptum lacrymis mittis epistolium.*

Adde antiquam Inscriptionem apud Manutium Orthograph. in *Epistola.*

¶ Epistolāris, *Epistolaris charta* Schreibpapier/ Martial. in lemmate lib. 14. Epigr. 11. Et, *epistolare colloquium*, Augustinus epist. 5 ad Marcellinum sub initium.

¶ Epistolicus, idem. *Epistolica quæstiones*, Gellius lib. 14. c. 7. Usus etiam est in præfatione Operis.

EPISTŎMIVM, ἐπιστόμιον, obturaculum, seu æramentum, quod os vasis vel claudit, vel laxat, der Hahn am Faß daraus man zapffet. Seneca epistola 86 de luxu Romanorum in balneis: *aquam argenteis epistomiis fuderunt.* ¶ 2. Sed & obturaculum illud, quod ori dolii inseritur idque obstruit, *epistomium* dici potest, der Spont. ¶ 3. Vitruvius lib. 10. c. 13 *epistomia* etiam dixit in canalibus hydraulicis obturacula spiritum vel continentia vel laxantia, ut opus est, die Fürschlag unten an der Orgelpfeifen.

EPISTŸLIVM, ἐπιστύλιον, fastigium quod columnæ majori imponitur, vulgo *capitellum* vocant, der Knopff oder Capital/ σύλος, columna. Plin. 35. cap. 14. & lib. 26. c. 14. & Vitruv. lib. 1. cap. 1 & 2.

EPITAPHIVM, ἐπιτάφιον, ἐπιτάφιος λόγος, inscriptio monumenti, Grabschrifft. Cic. 5. Tusc. cap. 12 *Quid vero in epitaphio?* Extant Epitaphia multa erudita, cujusmodi supra retulimus in Chrysolora: atque etiam illud Laurentii Vallæ est:

Nunc postquam manes defunctus Valla petivit,
Pluto non audet verba Latina loqui.
Jupiter hunc cœli dignatus parte fuisset;
Censorem linguæ sed timet esse suæ.

EPITĂSIS, ἐπίτασις, exaggerationem significat apud Grammaticos, ut si dicam, *Epitasis est in hac vel illa voce*, diß Wort hat etwas wichtiges auff sich/ ist mercklich.

¶ In Comœdia ἐπίτασις pars est illa turbulenta & contentiosa ante Catastrophen, vide *Comœdia.*

EPITHĂLĂMIVM; ἐπιθαλάμιον, carmen nuptiale, eine Hochzeitschrifft oder Lied. Proprie dicebatur carmen, quod sponso sponsâque thalamum ingressis juvenes pariter ac virgines adstantes ad thalamum canebant, ut ex Procli Chrestomathia discimus. Tale Epithalamium illud Catulli: *Vesper adest, juvenes:* ita enim clare appellat Quintil. lib. 9. c. 3. quanquam Mureto in notis, quas in eum Poëtam scripsit, aliter visum.

EPITHĔTON, ἐπίθετον, appositum ad proprium fere, vel precaris, vel explicandi, vel laudandi, vel vituperandi gratia: ut, *Diva Camilla, Monstrorum domitor Hercules. Æneas pius, Thersites Græcorum omnium turpissimus.* Quanquam & aliarum rerum sunt epitheta: ut, *sedula apis, Leo magnanimus, præceps juventa, morosa ac difficilis senectus &c.* Ubi observandum, epitheta poetica solutam orationem deformare quidem: cujusmodi sunt *auricomus, altivolans, flammifer, lustrificus, noctivagus &c.* interea tamen (judicio Buchneri de commut. rat. dic. pag. 236.) non plane repudiari debere, cum apud castissimos scriptores interdum ejusmodi leguntur. Cicer. lib. 4. Epist. 3 *Pestifer.* Columell. lib. 7. cap. 12. *eburnus letifer*, &c. habet. Vide sepriman dilatandi rationem in libro secundo Copiæ Erasmi.

ĔPĪTHŸMVM, ἐπίθυμον; involucrum vel capillamentum, quod thymo herbæ circumvolvitur, das Unkraut/ das sich um den Thymian schlägt und wickelt/ hoc est, thymi cuscuta, vide *cuscuta.*

ĔPĪTŎGIVM; genus pallii super togam, ein Deckmantel/ Uebermantel/ Quintil. lib. 1. cap. 5.

EPĪTŎME, es, & epitoma, æ, fœm. ἐπιτομή, compendium, ein Auszug oder kurtzer Begriff. Cicero lib. 12. ad Attic. Epist. 5 *Conturbat me optima Bruti Fanniana, an Bruti epitome Fanniorum? scripsi quod erat in extremo.* Romanæ enim historiæ à Fannio conscriptæ Brutus epitomen fecerat, sicut Florus scripsit epitomen historiæ Livianæ. Cæterum Epitomas, Epitomatores quæque sunt qui laudant, sunt qui vituperant: qua de re Rupert. ad Flor. p. 5. seqq. Jac. Gothofredus Prolegom. ad Philostorg. p. 48 Remes. Epist. pag. 324. Salmas. præfat. ad L. Ampel.

¶ Epitomare, epitomen facere. Usi sunt posterioris ætatis scriptores. Trebell. Pollio de Zenobia: *Historiæ Alexandrinæ atque Orientalis imperita, ut eam epitomasse dicatur.* Vegetius lib. 1 de re militari, cap. 8 extr. *quæ dispersa sunt, velut epitomata conscribo.* Rubrica Legis 14 Dig. de Peric. & commod. rei vend. *Paullus lib. III epitomatorum Alfeni Digestorum.*

ĔPĪTŎNĬA, orum, ἐπιτόνια, instrumenta sunt, quibus fides & funes intenduntur, *paxilli*, die Wirbel an dem Seitenspiel.

ĔPĬTRĬTVS, ἐπίτριτος, pes tetrasyllabus.

Epitriti quatuor sunt:
primus ∪ – – – *Salutantes.*
Secundus – ∪ – – *Concitati.*
Tertius – – ∪ – *Communicant.*
Quartus – – – ∪ *Incantare.*

¶ De *epitrito numero* vide Gell. lib. 18. cap. 14.

Epitoxis vide post paullo in Epizygis.

EPITROCHASMVS, ἐπιτροχασμός, Figura Rhetorica, quâ res magnas, diversasque celeritate quadam percurrimus. Tale illud Cæsaris apud Suet. Cæsar. c. 35. *Veni, Vidi, Vici.*

ĔPĬTŸRVM, ἐπίτυρον, conditura olivæ, cujus rationem explicat Columella lib. 12 cap. 47. *Epityrum* apud Plaut. legitur in Milit. act. 1. sc. 1. v. 24. Nomen habet, non quod in eo τυρὸς sive caseus esset; sed quod caseo accederet, sive caseo apponeretur. Vide interpretes Plaut.

EPIZŸGIS, ἐπίζυγις, foramen arcus ballistarii, seu locamentum potius balistæ, cui inseritur epitoxis, ἐπίτοξις, das nuttel loch am Armbrust/ darein die Nuß gesetzt wird. Vitruv. lib. 10. cap. 17. Est enim epitoxis fibula illa ossea, quæ nervum deductum recipit & crenam sagittæ, id est, incisuram, die Kerbe unten am Boltz. vide *Crena*, & eundem Vitruvium lib. 10. cap. 15.

EPOCHA, ἐποχή, est initium certum aliquod, unde anni numerantur, quod principium etiam *Æra*, rectiùs *Era* appellatur. Sic Christianorum Epocha est a Christo nato, Græcorum ab Olympiadum initio, Romanorum à condita Roma &c.

ĔPŌDVS, ἐπῳδός, & ἐπῳδή, carminis genus, in quo singulis versibus singulæ accinuntur clausulæ, hoc est, in quo secundus quisque versus contractior, seu brevior est priori, ut in libro ἐπῳδῶν Horatii videre est. At qui duo postrema Horatii poemata de Canidia monocola sunt; quibus accinitur nihil? Etiam Auson. Epist. 16, quaternarios jambos perpetuâ serie connexos *Epodos* vocat. Falsum igitur hoc, quod de Epodis Horatianis tradunt Grammatici. Galenus auctor est, post cantiones aliquas ad aras Deorum expletas accessisse aliquem, qui sacra certis versiculis clauderet, atque hunc *Epodon* appellatum. Vide Scalig. Poëtic. lib. 1. c. 44. In Lyricis epodos est, quod Strophæ & Antistrophæ accinitur. De qua re accurate Pindari interpretes agunt, qui consulendi. ¶ 2. Epodi etiam veteribus Incantatores dicebantur; Zauberer.

ĔPŌMIS, ĭdis, ἐπωμίς, vestimenti genus brevioris, quod humeris injicitur, quasi dicas *Superhumerale*, eine kurtze Reuterkap/ ein Weibermantel/ gefütterter Kragen. Polluci lib. 7 cap. 13 in vestimenti quoque generibus ἐπωμὶς est. ¶ Idem etiam lib. 2. cap. 4. n. 29. & 31 in partibus scapularum & manuum numerat ἐπωμίδα.

Epona, vide *Hippona.*

EPOPS, ŏpis, ὁ ἔποψ, ein Wiedehopff. Pollux lib. 5. cap. 13. n. 2 de avium vocibus: ἔποπας ποιζειν, *upupas popissare*, scil. ὄρνιθας.

EPŎPTÆ, qui ad ipsa sacra interiora Cereris admissi, *majora*, quæ dicebantur, *mysteria* tractabant: *mystæ* enim sive *initiati* in *minoribus* dediti intra vestibulum consistebant. Vide Scalig. ad lib. 3. Tibull. & lib. 5. de Emendat. tempor. nec non Casaub. ad Athenæum. De Epoptis Eleusiniorum vide etiam Tertullianum, principio libri contra Valentinianos.

¶ Epŏpticus, a, um. Ut *Disputationes epoptica*, quas Chalcidius in Timæum Platonis *naumachias* opponit. Vide eum pag. 220. & 370.

ĔPOS, neut. Gen. *epeos*, ἔπους, proprie carmen Heroicum: Martial. ad Tuccam lib. 12. epigr. 94

Scribebamus epos, capisti: scribere, cessi.

¶ Hinc *Epicus*, ἐπικὸς, ut, *Epicum versus*, hexameter; quem *lonicum* Ennius vocat. *Poeta epicus* Ennius dicitur a Cicerone de Opt. gen. Orat. cap. 1. Sed Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Sic Homerus epici carminis onera lyra sustinet*, id est ad naturam heroicæ poëseos accedit. Diomedes, vetus grammaticus, lib. 3. p. 493 *Versus Heroicus diversis vocabulis appellatur. Idem enim & Hexameter, vel Pythius, vel Epicus, vel Priapëus, & Bucolicus vocatur.*

EPOSTRACISMVS, ἐποστρακισμὸς, lusus puerorum, quo testulam [ea ὄστρακον est] sive lapillum distringunt super aquæ æquor, numerumque saltuum, quos facit, priusquam desidat, ineunt, victoria penes illum relicta, qui saltuum multitudine superet, wenn man Schirben oder Steine über das Wasser also treibet/ daß sie etlich mahl auffhüpffen/ ehe sie zu Grunde gehen.

ĔPŬLVM, solenne & publicum convivium, sive in dedicatione templi, sive in triumpho, sive in funere, sive ludorum causâ, quale apud Romanos exhibebant Imperatores, ein gemein Essen/ herrlich Mahl. Cicer. in Vatin. cap. 12. extr. *Epulum funebre*, Seelbad/ Spenden/ Todten-oder Leichmahl/ quæ Plinio lib. 20. c. 11 sunt *defunctorum epulæ feriales.* Sueton. Cæsar. c. 38 *Adjecit*

Adjecit epulum ac viſcerationem, & poſt Hiſpanienſem victoriam duo prandia. Ubi non fruſtra *Epulum* & *Prandia* diſtinguit. Nam *Epulum* ad magiſtratus & ſenatum, [unde & inter ſenatorum privilegia erat jus epulandi publicè, de quo idem Suet. Auguſt. cap. 35.] *Prandia* ad populum pertinebant. Idem Tiberio cap. 20 *Prandium dein Pop. mille menſis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit.* Itaque cum Julio c. 26 ſcribit: *Munus populo, epulumque pronunciabit in filiæ memoriam:* non ita accipiendum, ut munus, ſive ſpectaculum gladiatorium cum epulo promiſerit populo; ſed quod ſpectaculum ſeu ludos populo, magiſtratibus autem & ſenatui epulum pronunciaverit. Celebrabantur autem hæ epulæ de die, hoc eſt, meridie, horâ quinta aut ſexta, cum prandere aliàs ſolebant, de quo Salmaſius ad Vopiſcum. Juven. Sat. 3. v. 229

Unde epulum poſſis centum dare Pythagoreis.

¶ Epulæ, plurale, allerley Koſt und Speiß / vide Vall. lib. 4. cap. 23. *Lautæ, lautiores*, Statius 1. Silv. 6. v. 32. *ſolennes epulæ*, Tacit. ann. 1. cap. 50. *epulis accumbere*, Virg. 1. Æn. v. 79. *Menſæ conquiſitiſſimus epulis exſtructæ, inſtructæ*, Cicer. in Tuſcul. lib. 5. c. 21. *Adhibere fides ac tibias veterum Romanorum epulis moris fuit*, id eſt, conviviis, Quintil. 1. cap. 10. *Adire epulas*, Ovid. lib. 1. Am. eleg. 4. pr. Zu Gaſte gehen.

¶ Epulo, onis, conviva, ein Gaſt / Zehrer / Schlemmer. Apulej. lib. 2. Mileſ. *Frequens ibi numerus epulonum, & , utpote apud primatem fœminam, ſios ipſe civitatis.*

¶ *Coepulones* apud Plautum eſt Perſa act. 1. ſc. 2. v. 20.

¶ Epularis, hoc epulare, adject. ut, *Epulare ſacrificium* Cic. 3. de Orat. c. 8. *epularis dies* Sueton. Domit. c. 13. ein Gaſttag. *Accubatio epularis*, Cic. de Senect. cap. 13. *Epularis ſermo*, id eſt convivalis, Gaſt-Geſpräch / Apulej. lib. 2. p. 123.

¶ Epulor, epulari, convivari; Gaſterey halten. Panquet ausrichten. Livius 24. c. 16 *in publico epulari*, ein öffentlich Wollebey begehen. Nep. in Pauſan. c. 3 *Epulari luxuriоſius.* Cic. lib. 5. ad Attic. epiſt. 9 *Saltarem in modum epulari.* ¶ 2. Tranſitive, comedere, eſſen. Seneca Thyeſte v. 750 *Avibus ferisque epulandum aliquem trahere*, einen für die Hunde und Vogel werffen. quod paſſivum arguit etiam active cum quarto caſu componi poſſe, ut *carnem humanam epulari*, Hyginus dixit Fab 125. Aliàs neutrum eſt, uti ex ſuperioribus liquet; & Tacitus 3. Hiſt. c. 38 *epulari apud quem*, bey einem zu gaſt ſeyn.

¶ Epulatio, ἑστίασις. Gaſterung. Colum. lib. 12. cap. 3 quæ ad menſam quotidianam aut epulationem pertinent.

EPVLIS, Idis, ἐπουλὶς, excreſcentia gingivæ, caruncula inter dentes gingivis enata, das Fleiſch zwiſchen den Zähnen. Cœl. Rhodig. lib. 4. cap. 1.

Equidem, vide *Quidem.*

EQVVS, *acer, generoſus, arduus, aſper, bellator, ſpumans, anhelans*, &c. Poëtarum epitheta ſunt. *Equus candidus*, weis Schimmel / *ater* Rapp. *Spadiceus, puniceus, bajus*, Braun. *Gilvus*, Faal. *Scutulatus, maculoſus, diſcolor, varius* Schäcke. *Ruſus*, Fuchs. *Equus macie corruptus*, ein dürres Pferd. *frenatus, paratus*, das fertig gemacht. *Durior oris equus*, Ovid. lib. 2. Amor. El. 9. v. 30. hartmäulig Pferd. Equi Solis ab Ovidio numerantur *Pyroïs*, rubens, *Eous*, candicans, *Æthon*, coruſcans, *Phlegon*, nigricans. Vide de ſingulis ſuo loco. *Equo vehi*, Cic. 2 Divin. c. 68. reiten. *In equum aſcendere*, Idem de Senect. cap. 10. *Inſilire in equum*, Livius lib. 6. c. 7. aufſitzen. *Equo inſidere*, Aur. Victor in Fabio Rulliano. *Equum incitare*, Cæſ. 4. Gall. c. 24. anſtechen. *Equum concitare in aliquem* Nepos in Pelopidâ cap. 5. n. 4. *Equo concitato vehi*, Idem in Datame cap. 4. n. 5. rennen. *Equo geſtari*, Martial. lib. 1. epig. 13. *Equo ſedere*, & *equum ſedere*, Reiten. Spartianus Adriano cap. 22 *Sederi equos in civitatibus non ſibi.* Et, *In equo ire.* Ovid. lib. 5. Triſt. Eleg. 7. v. 14

Per medias in equis itque reditque vias.

Equo deſilire, vom Pferde ſpringen / abſteigen: quod & honoris habendi cauſſâ fiebat; de quo Lipſius 1. Electior. cap. 21. *Equus exultat*, das Pferd ſpringet: *calces remittit*, ſchlägt aus / Nepos Eumene cap. 5. n. 5. *Equo mereri*, zu Roß dienen / vide *Mereo. Adducere equum*, das Roß anhalten / wenn man die Zügel anziehet. *Admittere equum*, das Roß mit verhangenen Zügeln lauffen laſſen. *Avertere equum*, wenden. Ovid. de arte lib. 3. v. 785. *Tu quoque, cui rugis uterum Lucina notabit,*

Ut celer averſis utere Parthus equis.

Equo vehi, ad ſuperbiam interpretatus eſt Plato. Et habet revera id aliquid ſpeciei ac dignitatis. Unde nec omnibus ire in equis, per urbes puta & civitates, licuit. Quo illud Claudii pertinet, de quo Sueton. ejus vita cap. 25 *Viatores ne per Italiæ oppida, niſi aut pedibus, aut ſellâ, aut lectîcâ tranſirent, monuit edicto.* Torrentius quidem hic reſpexiſſe Claudium putat, ne vix corrumperentur: Ego vero eò, quo dixi, retulerim, atque id civitatum honori crediderim datum. Sane prohibuiſſe Hadrianum & Marcum Philoſophum equis atque vehiculis uti in civitate, Spartianus & Capitolinus eorum vitis teſtantur: & in Aureliano Vopiſcus: *Invidioſum*, inquit, *erat vehiculis in civitate uti.* Etiam Valentinianus & Valens Impp. nonniſi certis & honoratis

perſonis uſum equorum conceſſerunt, de quo Cod. Theodoſ. L. 9. Tit. 30 legere eſt. Vide de Equis Plin. lib. 39. cap. 42. & Lipſ. Epiſt. Cent. 3. ad Belgas epiſt. 56. Ph. Caroli ad Agell. pag. 203. ſeqq. ¶ *Equus Trojanus* a Cicerone aliquoties pro inſidiis occultatis & periculo præſenti uſurpatur, vide *Dureus* vel *durateus* [Homer. de eo agit Odyſſ. θ. v. 500. ſeqq. ubi Demodocus Trojæ ruinam coram Alcinoo canit.] Ceterum de equo Trojano, cujusmodi fuerit, Plin. lib. 7. cap. 56. ſic: *Equum, qui nunc aries appellatur, in muralibus machinis Epeum ad Trojam invenisse dicunt.* Conf. Barth. ad Statii Silv. p. 17. 18. *Equis & quadrigis*, & *Velis equisque*, locutiones ſunt proverbiales, pro eo, quod eſt, omni conatu, dem höchſten Vermögen nach. Apul. lib. 7. Mileſ. *Equi rivalem ſummio furentes perſequuntur odio. Hic elatus in altum haſtu pectoribus, arduus capite, & ſublimis cervice, primoribus in me pugillatur ungulis: ille terga pulpoſis torulis obeſa convertens, poſtremis velitatur calcibus; alius hinnitu maligno comminatus, remiſſis auribus, dentiumque candentium renudatis haſtu totum me commorſicat. Sic apud Hiſtoriam de Rege Thracio* (Diomede) *legeram, qui miſeros hoſpites ferinis equis ſua lacerandos devorandosque porrigebat.*

¶ Equa, eine Stute / Mutter-Pferd. *Trima equa*, Horat. 2. Od. 16. De equabus Luſitanicis Favonio flante concipientibus Varro lib. 2. cap. 1. Columell. lib. 6. cap. 27. Plin. lib. 7. cap. 42. Silius 3. v. 380.

¶ Equuleus; &

¶ Equulus, utroque enim Cicero utitur, pullum ſignificat aut parvum equum, ein Füllichen / ein Rößlichen / ut lib. 2. de Nat. Deor. cap. 14 *Omnia in perfectis & maturis meliora; ut in equo quam in equulo*, &c. Idem 6. Verrin. cap. 20 *& in hu equitabit equuleus.* ¶ 2. Et equuleus tormenti genus eſt, *Eculeo imponi* (nam Equuleus & Eculeus ſcribitur) Curt. lib. 6. cap. 10, 10. auf die Leiter geſpannet werden. *Quæſtio in eculeo* eſt cùm vi tormentorum veritas eruitur, eine peinliche Frage / Folter. Cicer. pro Milon. cap. 21. extr. vide Juretum ad Paullinum de vita B. Martini lib. 5. v. 47. & S. Hieronym. epiſt. 49. ad Innocent. de muliere ſepties ictâ, Turneb. lib. 15. Adverſ. cap. 16. Brod. lib. 2. cap. 9. Barth. ad Stat. Silv. p. 175.

¶ Equile, equorum ſtabulum. Cato R. R. cap. 14. Pferdſtall.

¶ Equinus, adject. vide ſupra: *Caudæ equinæ pilos vellere* Horat. lib. 2. epiſt. 1. v. 45. Et, *Juba equina*, die Mähne / Plin. 2. cap. 25. *ſetæ*, Pferdehaar / Cicer. Tuſcul. 5. cap. 20.

¶ Equarius, adject. & ſubſt. Solinus cap. 57 [al. 45] *de Bucephalo: Cum ab equario ſuo etiam mollius ſederetur; accepto regio ſtratu, neminem unquam alium, præter dominum vehere dignatus eſt.* id eſt, Equiſo. Varro præfat. lib. 2. de re ruſt. *Pecuarias habui grandes, in Apulia obiarias, & in Reatino equarias*, ſubaudi *res.* Stuterey. *Equarius medicus*, Val. Max. lib. 9. cap. 25. n. 2. ein Pferd-Artzt.

¶ Equiria, orum, Thurnier / Ritterſpiel. Ovid. 2. Faſtor. v. 859

Ex vero poſitum permanſit Equiria nomen.

Tertullianus de Spectac. cap. 5 *Equiria Marti Romulus dixit.*

¶ Equiſo, Roßhirt / Reitknecht. Val. Max. 7. cap. 3. extr. 2. *Darius acumine equiſonis ſui proſperum exoptatæ rei effectum aſſecutus eſt.* Uſus aliquoties Varro eſt apud Nonium: v. g. *equiſo docebat ſolutim.*

¶ Equitium, armentum equorum. Ulpianus Lege 1. § ult. Dig. de rei vindicat. *Idem de armento, & de equitio, cæteruque, quæ gregatim habentur, dicendum eſt.* Adde Leg. 12. § 4 de uſu & habitatione.

¶ Equitiarius, qui præeſt equitio. Julius Firmicus lib. 8. Aſtrol. cap. 13 *Centauro oriente qui natus fuerit, aut erit auriga, aut equorum nutritor & cultor, vel eorum exercitator, aut mulomedicus, vel equitiarius.*

¶ Eques, ein Reiſiger / Reiter. Proprie, homo inſidens equo. Plaut. Mil. act. 2. ſc. 5. v. 54 *neque eques neque pedes.*

Eques equitare nobit & cantor canere.

Notandum autem *equitem* tam hominem inſidentem equo, quam equum ipſum notare: de quo Gellius lib. 18. cap. 5. & Philarg. ad Virg. Georg. 3. v. 116. Inde Horat. Epod. 16

— — — — — & urbem

Eques ſonante verberabit ungulâ.

Ubi *eques* equus eſt ab equite inſeſſus. Neque enim Equiti ungula eſt, quâ verberet ſolum urbis. Minutius Felix Octavio: *Teſtis & Curtius, qui equitis ſui vel mole vel onere hiatum profundæ longinis coæquavit.* Neque audio hic VVowerium *Equitis* in *equi* commutantem. Ut neque illos qui apud Cæſarem lib. 2. de Bell. Civ. cap. 39. pro, *Capti homines equitesque producebantur? Capti homines equique* &c. reſcripſit. ¶ Elegans quoque ſynecdoche eſt, cum *Eques*, ſingulari numero, pro equitatu ſeu equeſtri exercitu ponitur, quod etiam in *Pedes* obſervatur. Tacitus 1. annali cap. 60 *ſimul pedes, eques, claſſis, apud prædictum amnem convenere.* ¶ Eques & ordinem Senatorio proximum Romæ denotat. Alii horum dicti *Illuſtres, inſignes, ſplendidi*: quibus velut opponebantur, quos Tacit. 1. Annal. cap. 73 *modicos* dixit. Vide Lipſium ad Tacitum pag. 263. & infra in *Splendidus.* Sed una conjunge Ryckium in Taciti 2. ann. cap. 59, 4,

qui

qui Lipsii sententiam refutat. De *transvectione Equitum* & *Equo eorum publico*, Suet. August. cap. 38 & seq. & ibi Casaubonus atque Torrentius: itemque Lipsius de militiâ Romana.

¶ Equestris, equestre, quod pertinet ad equitem. Item

¶ Equester, equestris, Reisig. *Ordo equestris* medius erat, inter patricios & plebem. Plin. lib. 33. cap. 1. Sic Cicero pro Plancio cap. 35. extr. *Aderat mecum cunctus equester ordo.* Idem pro Rosc. Am. cap. 48 *equestrem splendorem* dixit. ¶ 2. equo militans, ut *Copiæ equestres*, Cic. 2. de Fin. cap 34. die Reuterey. *Equestru pugna*, in Verr. 6 cap. 55. *Equestris militia*, quæ equo obitur: item, quam loco equestri nati obire solent, licet in pedestri acie constituti: ut erat *Præfectus castrorum*, *Tribunatus* &c. vide supra in *Cohors*. Conf. Herm. Hugonem hâc de re ex instituto.

¶ *Equestria* Seneca lib. 7. de Benef. cap. 12, ordines dixit 14, in quibus equites sedebant, die Ritterstände. Erant autem in theatro hi ordines. In circo enim promiscuè spectabant usque ad Neronem, qui mutavit. Lege Sueton. Neron. cap. 11. & ibi Torrentium. Pro *in Equestribus* seu *quatuordecim spectare*, dicitur & *in Equite spectare*. Vide infra in *Senatus*.

¶ Equitātus, equitum exercitus, ein Reisig Volck / Reuterey. *Instruere aliquem equitatu, peditatu, copiis*, Cicer. in Philipp. 5. cap. 2. *Valere equitatu*, Nep. in Eumene cap. 3. extr.

¶ Equito, equitare, equo insidere, equo uti, reiten / Horat. 2. serm. Satyr. 3. v. 248

Ludere par impar, equitare in arundine longa.

¶ Equitātio, quam utilissimam esse stomacho Plinius scribit lib. 28. cap. 4. Quin omnium exercitationum, quæ ad futurum Regem spectant, habentur præcipua equitando ratio: quæ in pace jucunda, in bello autem non modo utilis, verum etiam perquam necessaria.

¶ Equitabilis, da zu reiten bequem. Curtius lib. 4. cap. 9, 10 *equitabilis & basta planicies.*

¶ *Inequitabilis campus*, Curt. lib. 8. cap. 14. n. 4.

¶ Adequitare, herzu reiten / hinan reiten. Livius lib. 9. cap. 22 *Ægre ferens, quòd tam ferociter adequitasset, inde se fundi fugarique.* Plin. lib. 15. cap. 18 *Collina porta adequitans Hannibal.* Curtius lib. 4. cap. 9. n. 23 *Jam per armatos adequitare cœpit.*

¶ Circumequitare, um etwas herum reiten. Livius lib. 10. cap. 34 *circumequitare mœnia atque explorare omnia jubet.*

* ¶ Coëquitare vulgo citatur ex Livii lib. 37. cap. 18, ubi Aldus & æqualis ei Scheferus Moguntinus ediderunt: *coëquitaverant autem sex millia equitum*: Frobenius autem, & Gruterus, ac Gronovius, *cum equitatu: erant autem VI millia equitum.*

¶ Inequitare. Apulejus lib. 6. p. 177 *Aurorâ commodum inequitante, vocata Psyche Venus insit talia.* Ita Elmenh. & Pric.

¶ Interequitare. Livius lib. 6. cap. 7 *ordines interequitans*, mitten inne / zwischen inne reiten. add. lib. 34. cap. 15. & lib. 35. cap. 5.

¶ Obequitare, umher reiten. Livius 23 cap. 46 *Cum obequitasset hostium turmis.* Adde Curt. 7. cap. 7. n. 5.

¶ Perequitare, durchreiten. Cæsar 4. Bell. Gall. cap. 33 *per omnes partes perequitant.* Livius lib. 23. cap. 47 *Claudius cum ex via longe perequitasset.*

¶ Præterequitare, vorüber reiten. Liv. lib. 3. cap. 61 *Plerosque à castris averterat, præterequitantesque absterrent.*

¶ Equisētum, herba, cauda equina, Roßschwantz / Kannenkraut. Plin. 26. cap. 13.

¶ Equiferus, equus ferus, ein wild Pferd. Plinius lib. 28. cap. 10 *De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terra illa non gignebant.* Et cap. 13 *Suspiriosis efficax est potus equiferorum sanguinis.*

ĔRĂNOS sive *Ennios*, gemma, Jaspis borea, Agricolæ, aliis ἴασπις ἀετίζουσα, ein Türkiß.

¶ *Erános* etiam collecta, sive Collatio publica dicebatur: quâ voce Plinius usus lib. 10. epist. 93. & 94. ubi vide Buchnerum.

ĔRĂSISTRĂTVS, Ἐρασίστρατος, Medicus eximius, ex Aristotelis familia natus, in quem sæpius invehitur Galenus. Meminit ejus multis in locis Plinius, qui & centum talenta in munus a Rege Antiocho accepisse eum, quod morbum ipsius sanasset, prodidit. Hic primus cum Herophilo Anatomiam instituit. Vide supra in *Anatomia*.

ĔRĂTO, Eratûs, Ἐρατώ, v. *Musa*. Virg. Æn. lib. 8.

Nunc age qui reges, Erato; quæ tempora rerum, &c.

ĔRĂTOSTHĒNES, Philosophus & Poëta Cyrenæus, ex quo Stobæus Serm. 44 citat, οὐδέν τι πυρὶ ἴσον ἔχει μέτρον, &c. *Vinum igni æqualem habet vim.* Et refutat opinionem ejus, quod ante septennium eruditi in literis inutile esse censuerit, Quintilianus lib. 1. cap. 1.

Ercinia, vide *Hercynia*.

Erciscо, & Erctum, vide in *Herciscо*.

ĔRĔBVS, Ἔρεβος, Orcus, inferi, die Hölle. Virgil. Æn. 6. v. 247

Cæloque Erebоque potentem.

¶ Erĕbēus, ἐρεβεύς, adject. Ovid. in Ibin v. 227

Pectoraque unxerunt Erebea felle colubræ.

ĔREMODĪCIVM, ἐρημοδίκιον, ab ἔρημος δίκη, vadimonium de-

sertum, vel causæ desertio, absentia seu negligentia partium facta, Ablassung von der Sache / Versäumung des Termins. Bud. Erasmo est ἐρημοδίκιον, cum altera parte absente fertur sententia, wenn im Aussenbleiben des einen Parts im Rechten procedirt und gesprochen wird. Vid. Proverb. ἐρημοδικία, *Desertæ causæ.*

ĔRĒMVS, ἔρημος, solitudo, desertum, Einöde / Wüsten. Re. vera adjectivum est. Itaque quando in fœminino usurpamus, id κατ' ἐπίνοιαν fit. Tum enim integrè ἔρημος γῆ, vel χώρα. Possim itaque & in masculino uti, si τόπος, locus subintelligitur. In fœminino *Eremum habitari cœptam* B. Hieronymus dixit in vitâ Pauli princ. / Est enim vox hæc ecclesiasticis, quam aliis, usitatior.

¶ Erēmīta, ein Waldbruder / Einsiedler. Primus in Ægypto eremita fuit Antonius, vitæ monasticæ seu solitariæ auctor sub annum Christi 400. quemadmodum ex scriptoribus Ecclesiasticis constat. Sed verius id Paullo Thebæo tribuitur: quod & S. Hieronymus comprobat, quem vide in vitâ Pauli. Quid *Eremita* & *Anachorita* differant, vide supra in *Anachorita*.

¶ Ĕrēmītis, idis, fœm. Sidonius lib. 9. epist. 3 *Palæstra congregationis eremitidis.*

ĒRES, eris, erinaceus est, Nemesiano in Cyneget. v. 57

B *Implicitumque sinu spinosi corporis erem*
Ferre domum.

Ubi Barthius monet, aliud sibi non subire *hujus vocis exemplum.* Adde Reinesium lib. 2. Var. Lect. cap. 8. p. 185. & confer, quæ infra in *Erinaceus* dicentur.

ERGA, præpositio, in / gegen / adversus. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 15 *Timet omnia, patruum, & animum amica, erga se ut sit, sua.* Cic. de amicit. cap. 16 *Affecti erga amicum simus eodem modo, quo erga nosmetipsos*, gegen einen Freund gesinnt seyn / als gegen uns selbst. *Erga aliquem odium suscipere*, Nepos Datame cap. 10. extr. ¶ 2. Gegen über. Plaut. Trucul. a. 2. sc. 4. v. 52 *Qua modò erga ædes habet*, die gegen über wohnt.

ERGASTVLVM, carcer rusticus: locus quippe in agris, ubi servi ad faciendum opus vincti attinebantur. Horum historiam prolixe persecutus Lipsius est lib. 2. Electorum cap. 15. quem vide: & Pignorium Comment. de Servis p. 257. Ipsa vox Græcæ originis, non Græca tamen. Flexu enim à ratione Græca abit. Nam cùm ab ἐργάζομαι sit, ἐργαστήριον vel *ergastorium* dici debebat: quod nunc *ergastulum* dicitur terminatione latinâ. Græci verò ἐργάστηρια vocant, quod ad Suetonii Augustum observat Casaubonus pag. 71. Apulejus Apol. *Quindecim liberi homines, populus est: totidem servi, familia: totidem vincti, ergastulum.* Brutus Ciceroni lib. 11. epist. 13 *Quacunque ibit, ergastula solvit.* Hat die Gefangenen loß gemacht. Juven. Satyr. 14. v. 24

Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus?

¶ 2. Sunt & nautica ergastula, Galeen.

¶ Ergastulus, mancipium in ergastulo, ein Gefangener: Nonius etiam de ipso Custode interpretatur, qui Columellæ *Ergastularius* dicitur: malè, Lipsio judicante.

¶ Ergastularius, subst. qui ergastulo & mancipiis præest; ein Stockmeister. Columella lib. 1. cap. 8.

¶ Ergastularius, adject. ad ergastulum pertinens. Ammianus lib. 14 extremo: *Eunus quidam, ergastularius servus, ducta vi in Sicilia fugitivos.*

ERGO, conjunctio illativa vel collectiva, *igitur*, derwegen / darum: noti usus. ¶ 2. Sed in his locutionibus, *illius ergo benimus*, &c. Virgil. 6. Æn. v. 670. & *Donari virtutis ergo benevolentiaque*, Ciceroni de opt. gen. Orat. cap. 7 idem significat, quod *illius gratia*, von deßwegen / von der Tugend wegen. *Peregrinatio religionis ergo*, Wahlfarth. ¶ 3. Aliquando & pro *deinde* ponitur. Propert. lib. 3. El. 3. v. 27

Hîc erat affixis viridis spelunca lapillis,
Pendebantque cavis tympana pumicibus.
Ergo Musarum & Sileni patris imago
Fictilis, & calami, Pan Tegeæe, tui.

¶ 4. Item, pro *At, atverò*. Albinovanus de obitu Mæcenatis v. 113

Redditur arboribus florens revirentibus ætas:
Ergo non homini quod fuit ante redit.

Ad quem locum alia exempla Scaliger notat. ¶ 5. Apud Plautum etiam quibusdam in locis *ergo* pro *meritò*, exponunt nonnulli: in quibus & Servius est, ad illud Virg. ecl. 5. v. 58

Ergo alacres silvæ & cæsum rura voluptas
Panaque Pastoresque tenet.

Nec aliter usus Terentius Heauton. act. 2. sc. 4. v. 18 *Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.* ¶ Aliquando nihil ferme significat, & tantum continuandæ narrationi inservit, quemadmodum & τὸ *igitur* poni solet. Priscianus lib. 17 *Similiter* NAM, ENIM, ERGO, *non solum causales, vel rationales, sed etiam completivæ, & confirmativæ inveniuntur, & prapositivæ & subjunctæ, quomodo δὲ apud Græcos.* Virgilius Ciri v. 29

Ergo Palladia texuntur ordine telæ.

Gratius Cyneget. v. 104

Ergo illam primus membrum Deus finxit in annis.

¶ *Ergo igitur* pro *ergo*, per pleonasmum optimis scriptoribus usurpatum, apud Plautum Trinum. act. 3. sc. 3. & Apulejum aliquoties. v. gr. lib. 1. Milef. post initium: *Ergo igitur inefficaci celeritate fatigatus, commodum vespere oriente ad balneas processeram.* Vide plura exempla in Indice Elmenh.

ERĪCA, æ, & erice, es, & erix, icis, ἔρικη, fruticulus non multum differens à *myrica*, Heyden. Plin. 24. cap. 9.

¶ *Mel ericæum*, Waldhonig. Plin. lib. 11. cap. 16. pr.

¶ Ericētum, locus abundans ericis.

ERICHTHO, mulier Theſſala ſuis veneficiis famoſa, Lucan. lib. 6. Pharſal. v. 108. ſeq. & Ovid. Epiſtolâ Sapphûs v. 139

Illuc mentis inops, ut quam furialis Erichtho
Impulit.

ERICHTHŌNIVS, & Erichthæus, Vulcani filius, ab ἔρις, lis, & χθών, terra quaſi de terra, & lite procreatus, artis aurigandi inventor. Virg. 3. Georgicorum v. 113

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Jungere equos.

Herodotus γηγενῆ nominat, Hyginus *Heniochum*. Conf. Auguſtin. de C. D. lib. 18. cap. 12.

ERĬDĂNVS, Italiæ fluvius nobiliſſimus, quem Latini *Padum* dicunt, Itali *Po*, influit in Mare Adriaticum, ducens ſecum celebres alios fluvios triginta (vide Padus) unde Virgilius Æn. 6. v. 659

Plurimus Eridani per ſilvam volvitur amnis.

Lucanus lib. 2. v. 408

Quoque magis nullum tellus ſe ſolvit in amnem
Eridanus.

Quia igitur maximus, idcirco Virgilio *Rex fluviorum* appellatur Georg. 1. v. 482.

¶ 2. Eridanus etiam Phaëthon primum dictus fuit.

¶ 3. Denique & inter ſidera Eridanus Arato eſt & Hygino.

ERĬGĔRON, ἠρίγερον, quæ vox vernum ſonat ſenem, latine *Senecio* dicitur, herba eſt notiſſima, Creutzwurtz / Grindkraut. Plin. lib. 25. cap. 13.

ERĬGŎNE, ἠριγόνη, Icarii filia, quæ ex dolore paternæ necis, quem ruſtici temulenti occiderant, ſeipſam ſuſpendit: miſeratione autem deorum inter ſidera relata eſt. Hyginus Fab. 130. Eſt autem illud Zodiaci ſignum, quod *Virgo* appellatur. Virg. 1. Georg. v. 33

Qua locus Erigonen inter chelasque ſequentes
Panditur;

Hyginus Fabula 224 *Erigone in Virginis ſignum*, ſcil. relata vel mutata.

¶ Erĭgŏnēus, adject. Ovid. Faſt. 5. v. 723

Nocte ſequente diem Canis Erigoneius exit.

ERĪNĂCĔVS, & Ericius, ἐχῖνος, animal notum, pelle aculeata veſtitum undique, præterquam in ima parte, ubi lanuginem habet molem & innoxiam, ein Igel. Vide *Echinus*. Plinius lib. 8. cap. 37. *Præparant hiemi & erinacei cibos: ac volutati ſupra jacentia poma affixa ſpinis, unum amplius tenentes ore, portant in cabas arbores.* ¶ Duo eorum ſunt genera, *Erinacei porcini*, Säu-Igel. *Erinacei canini*, Hunds-Igel / mit Säu- oder Hundsköpffen. De ſolertiâ ejus animalis in cibo venando, quem volutatus aculeis ſuis figit, & in arborum cavernas importat, legitur Epigramma incerti auctoris;

Κώμαυλος τὸν ἐχῖνον ἰδὼν ἐπὶ νῶτα φέρουσα
φῆγας, ἀμπτεύσας τῷ δ' ἐπὶ ῥηλακίδα.
Comaulus cernens dorſo vectare racemos,
Mox prope torcular cadit erinaceum, &c.

Nota, quicunque hoc Epigr. vertit, terriam in erinaceus corripuiſſe: quum producatur rectiùs, ad exterorum morem, quæ ita terminant. ¶ Nemeſianus *Erem* pro erinaceo dixit in Cyneget. v. 57. ut ſupra diximus. *Hericem* Ambroſius in Hexaëmero vocat ab hærendo fortaſſis. Adde Barthium in d. l. Nemeſiani.

ERINNA, ἤρινν, fuit Poëtria, Sapphûs contemporanea, ſcripſit ῥηλακάτην trecentis verſibus & Epigrammata lingua Dorica & Æolica. Ejus mentionem facit Propert. lib. 2. eleg. 34. v. 32

Carminaque Erinnes non putat æqua ſuis.

Elegans in eam extat Epigramma Græcum, cujus poſtremi duo verſus hic ſunt:

Σαπφὼ δ' ἠρίννης ὅσσον μελίσσοις ἀοιδήν,
Ἠρίννα σαπφῦς πίσσον ἐξαμίτοις.
Quinto Erinnâ Sappho in lyricis præſtantior eſt,
Tanto Sapphûs gloriam Erinna in Hexametris præcellit.

ERINNYS, Erinnyos & Erinnysin genitivo, Erinnya & Erinnyn in accuſativo, Erinnyes plural. Ἐρινύς, furia infernalis, conſectans vindictâ & ſupplicio flagitioſos. *Furiæ, Erinnyes, Eumenides*, hölliſche Plaggeiſter. *Crudelis, ſæva, fera, triſtis, atra Erynnis*, à Poëtis dicitur. Homero Odyſſ. O. v. 234 dicitur

— — Θεὰ δεινὴ Ἐρινύς,
Dea gnara Erinnys.

Virgil. 2. Æneid v. 573 Helena appellatur

— — *Trojæ & patriæ communis Erinnys,*

A Quia fatali illi & exitioſo bello, quo Græci & Trojani commiſſi fuerunt, cauſſa exſtitit. vid. *Eumenides.*

ERINVS, ἔρινος, herba ocimum aquaticum, Waſſerbaſilien. Plin. 23. cap. 7.

ERISMA, Græce τὸ ἔρισμα. Vitruvius lib. 6 cap. 11 fœminco genere. *In frontibus*, inquit, *anterides, ſive eriſma ſint.* Exdeuntergo quæ anterides, ſaltem ſimiles eisdem, hoc eſt, columnæ ſeu lapides eminentiores, quæ interponuntur ad ſuſtinendam ſtructuram. Vide interpretes Vitruvii.

ERITHACVS, Græcum ἐρίθακος, Plinio lib. 10 cap. 29 nominatur. Aliàs *Rubecula* Latine, Rothkelchen / Rothbrüſtlein / Rothköpfflein. *Ruticillam* etiam vocant & *Phœnicurum*, φοινίκουρον, niſi ea magis eſt, ein Rothſchwäntzlein / Wüſtling. Vide Geſner. & Proverb. *Unicum arbuſtum haut alit duos erithacos*, zween Hahnen auff einem Miſt vertragen ſich nicht.

ERŌDIVS, Ἐρωδιὸς, avis quam *ciconiam* putat eſſe Suidas. Auguſtinus *fulicam* interpretatur, ein Kibitz. Theodorus *Ardeolam*, Cœlio auctore. Invenias & alicubi ex Diomédeis avibus eſſe Ἐρωδιὸν, quas ſimiles eſſe fulicis tradit Plinius lib. 10. c. 44.

ERŌTĒMA, ἐρώτημα, interrogatio, Frage. ut Æneid. 2. v. 322

Quo res ſumma loco, Panthu?

ERRHĪNVM, ἔρρινον, quod metæ forma naribus inditur. Vulgò *Naſale*, ein Naßzeppichen.

B ERRO, errare, vagari, irr gehen / hin und wiederziehen / umher wandern. Virg. Æn. 1. v. 332

ignari hominumque locorumque
Erramus.

Et Ovidius Metamorph. lib. 14. v. 680

— toto paſſim vagus errat in orbe.

Metaphorice *Totâ errare viâ*, Ter. in Eun. act. 2. ſc. 2. v. 14. *Toto cœlo errare*, Vide Adag. Eraſmi. *Sidera errantia*, Plin. 2. cap. 6. Vide *Planeta*. Ovid. Triſt. 5. eleg. 8

Paſſibus ambiguis fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxque loco.

¶ 2. Errare de animalibus eſt paſci; ut Virgilius ecl. 1

Ille meas errare boves, ut cernis &c.

Et eclog. 2 v. 21

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Et Ovidius Metamorph. 15 v. 14

armento teneras errante per herbas.

¶ 3. Errare, labi, peccare, fehlen / irren / ſie dictum ab ἀίσσω, id eſt, perire, quod errantes in pericula certa pertrahantur, quemadmodum ex Verrio indicat Gell. lib. 16. cap. 12. Cic. in Philipp. 12. cap. 2. *Cujusvis hominis eſt errare, nullius, niſi inſipientis, perſeverare in errore.* ¶ Statius 1. Silv. 2. v. 122 de Violantillâ:

Et ſi flammiferas licuiſſet ſcandere ſedes,
Hasque intrare domos ipſi erraretis amores.

Ubi Morellus legendum putat *ipſi arderetis amores.* Nempe ipſos Cupidines viſam Violantillam amaturos ſignificat. Sed quid opus emendatione, cum illud ipſum *erraretis* idem ſignificet? idque ipſum haud fugerit? Eſt ſane amor quædam mentis exerratio, ſive inſania. Et ille Terentianus ſenex, dum frugi filium eſſe concupit, & amores relinquere, quibus hactenus deditus fuerat; *Redeat*, inquit, *in viam. Errare* igitur eleganter pro amare, & *error* pro amore ponitur. B. Hieronymus adverſus Vigilantium: *Error autem & culpa juvenum, vilissimarumque mulierum, qui per noctem ſæpe deprehenditur, non eſt religioſis hominibus imputandus.* Et paullo poſt: *Et tamen paucorum culpa non præjudicat religioni: qui & abſque vigiliis poſſunt errare, vel in ſuis vel in alienis domibus.* Ubi *error* & *errare* de illicitis amoribus dicitur. Quod ſatis patere ex iis etiam poteſt, quæ aliquanto poſt legere licet: *Non vigilemus itaque*, inquit, *diebus Paſchæ, ne exſpectata diu adulterorum deſideria compleantur: ne occaſionem peccandi uxor inveniat.* Interim nihil diſſimulo valde mihi & Gevartii interpretationem placere, quam vide apud ipſum ad hunc locum.

¶ Errābundus, irrend / herumſchweiffend. Livius lib. 1. cap. 29 de Albanis in excidio urbis ſuæ: *Errabundi domos ſuas, ultimum illæ viſuri pervagantur.* Sueton. Cæſ. 31 *Dies errabundus, tandem ad lacum duce repertō, per anguſtiſſimos tramites peditibus ebaſit.* Etiam Virgil. Eclog. 6. v. 58 *Errabunda bovis veſtigia.* Apulejus lib. 5. p. 171 *Pſyche errabundo rurſus gradu pervenit ad civitatem aliam.*

¶ Error, Irrung / Irrthum. Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 2. v. 41 *Sane hac multo propius ibis, & minor eſt erratio*, Man kan nicht ſo leicht irre gehen. Cic. 2. Nat. D. c. 21 *Nulla in cœlo nec fortuna, nec temeritas, nec erratio, nec vanitas ineſt.*

¶ Errāticus, qui errat. *Herbas erraticas* agreſtes dicimus quæque non ſunt ſativæ, wilde Kräuter / ſo ſich ſelbſt beſamen: ut, *papaver erraticum*, Plin. 19. c. 8. Kornroſen / wilder Mohn. At *Erratica Delos*, Ovid. 6. Metam. v. 333, eſt crebro terræmotu vexata.

¶ Errātum, ſubſtant. idem quod error, ein Fehler / Verſehung. *Erratum commune*, Cicer. ad Att. 6. ep. 1 gemeiner Fehler und Mangel. *Petere veniam erroris*, um Zuguthaltung eines Fehlers bitten / Cicero pro Sylla cap. 23.

¶ Erra-

¶ Erratus, ûs, masc. Idem. Theodulf. lib. 2. Carm. v. 607
proque meis orare erratibus opto.

¶ Errabilis. unde

¶ Inerrabilis. Apuleius lib. 1. Dogm. Plat. pag. 7. *inerrabilis meatu supremus cœlestium globorum censetur.*

Composita.

¶ Aberrare, errore a via deflectere, des Weges fehlen. *Aberrare a proposito*, Cic. 5. de Fin. c. 23. sich zu weit versteigen. *Aberrare conjecturâ*, hoc est, conjectura falli, mit der Vermuthung fehlen. *Redeat, unde aberrabit oratio*, id est, ad illud redeamus, à quo longius digressi sumus, Cic. lib. 5. Tusc. cap. 23.

¶ Aberratio, Abweichung. *Aberratio a dolore*, Cicer. 12. ad Att. ep. 18. Atque iterum Cassio lib. 15. epist. 18 *Aliam aberrationem a molestiis nullam habemus*, id est avocamentum.

¶ Aderrare: Statius lib. 2. Silv. 2. v. 119
— — — doctamque trahuntur
Ad chelyn, & blandi scopulis Delphines aderrant.
Adde lib. 9. Thebaid. v. 178. cum Gronovii castigatione.

¶ Circumerrare. Apulejus de Mundo p. 71 *Saturnus sublimior triginta spatiis annorum circumerrat.*

¶ Coerrare, obambulare. Paullus IC. Lege 3. § 3. Dig. de off. præf. vigil. *Sciendum, præfectum vigilum per totam noctem vigilare debere, & coerrare calceatum, cum hamis & dolabris.*

¶ Deerrare, idem quod aberrare. *Deerrare in itinere*, Cicer. 3. Academ. apud Lactant. 6. c. 24. *Caper deerraverat*, Virg. eclog. 7. v. 7. Et, *Deerrare ab eo quod exponere cœpimus*, ad Herenn. lib. 1. cap. 9. Et Seneca epist. 97 *Peccata artificis offendunt deerrantem.*

¶ Interrare, idem quod errare in loco quodam. Plin. lib. 1. epist. 6 *Experiere non Dianam magis moribus, quam Minervam interrare.* Ciceroni tamen *Stellæ interrantes* sunt non *errantes*, lib. 2. Nat. Deor. c. 21.

¶ Intererrare. Prudent. 6. Cathem. v. 43 de somniis:
Non splendor intererrat,
Qui dat futura nosse.

¶ Oberrare, umher schweiffen. Plinius lib. 30. c. 14 *cochleæ passim oberrantes.* Passive Apulejus lib. 9 post principium: *Nec passus casulis atque castellis oberratis, divertimus ad quendam pagum.* ¶ Translatione eleganti Horatius de Arte poet. v. 356
— — — & citharœdus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

¶ Pererrare, perlustrare, durchwandern. Horatius lib. 1. Satyr. 6. v. 113 *Fallacem circum vespertinumque pererro*
Sæpe forum.
Virgil. 4. Æneidos v. 363
— — — totumque pererrat
Luminibus tacitis, &c. siehet ihn starr an/und schätzet ihn ab nach allen seinen Geberden.

¶ Suberrare, Claudianus in Cons. Prob. & Olybr. v. 255
Italis quicunque suberrant Montibus.

¶ Error, nomen. Irrthum. *Errore duci*, Cic. pro Balbo c. 12. *Per errorem labi*, straucheln/fehlen. *In summo errore versari*, Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 1. in höchstem Irrthum stecken. *Rapi in errorem*, in Irrthum verführt werden/ Idem 2. de Leg. c. 17. *Inducere in errorem*, de clar. orat. cap. 85. verführen. *Errorem cum lacte nutricis suximus*, Idem 3. Tuscul. cap. 1. irren und fehlen ist uns angebohren. *Naturâ nos noster delectat error*, lib. 2. de Orat. c. 64. Est autem *error* alterius pro alio, vel falsi pro vero existimatio, ein Fehler/ein Irrthum. ¶ Et imprudentia est. Nepos Epaminondâ cap. 7 *Duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eò esset deducta &c. errore*, id est, imprudentia. ¶ Error, pro amore, Virgilius Eclog. 8. v. 41
Sic vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

¶ Poëtis omnis velocior cursus error est. Barth. ad Claudian. p. 19. ¶ Quamvis autem *Error* plerumque ad animum referatur: tamen ita late patet, ut ipsum verbum *Errare*; & de itineribus quoque non raro usurpatur. Livius lib. 24. cap. 17 *Id error. fratum Nero exsequi non potuit.* Virgilius 6. Æn. v. 532
pelagine tenus erroribus altus?

¶ Erro, onis: ein Landstreicher. Ulpianus Lege 17. § 14. de Ædilit. edicto: *Proprie*, inquit, *ERRONEM tamen definimus, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causâ vagatur & temporibus in res nugatorias consumtis serius domum redit.* Horat. lib. 2. Sat. 7. extr.
Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere; teque ipsum vitas fugitivus & erro.
Nigidius Planetas *Errones* dixit, quos alii *Erraticas stellas* vocarunt, apud Gell. lib. 3. cap. 10. & lib. 14. cap. 1.

¶ Erroneus qui errat: *erroneum*, quod à recto ac vero abit; *Erronea opinio*, eine irrige Meynung. *Canes erronei*, Columell. lib. 7. cap. 12. Vet. Gloss. *Erroneus*, ἀλάστης, πλάνος.

ERVCA, æ, insectum in olerum repens folia, eademque abrodens, brassicæ maxime, eine Raupe/ Krautwurm/ Columella lib. 11. cap. 3. sub fin. *Ubi apricus regionibus post pluvias noxia intulerunt animalia, quæ à nobis appellantur eruca; Græce autem κάμπαι nominantur, vel manu colligi debent, vel matutinus tem-*

poribus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si detiderint, non amplius in superiorem partem prorepunt. Vide & *Campe.*

¶ Eruca planta etiam est, sativa alia, & alia silvestris, weisser Senff/ *Cordo*: ab *erodendo* dicta. In venerem armare creditur, unde *Eruca salax* Ovidio lib. 2. de remedio amoris v. 402. & Columell. carm. de horto, quod librum 10. facit, v. 171. Sic & Virg. Moreto:
— — — Venerem revocans eruca morantem.
Martial. lib. 3. Epigr. 75
Sed nihil eruca faciunt, bulbique salaces;
Improba nec prosunt jam Satureja tibi.

Erŭdio, vide *Rudio.*

ERVVM, ὄροβος, legumen, Erbsen/ Wicken. Cognata species est, *Erbilia*, æ, ἔρεβος Theophrasto. Sed avenæ, vicia, erva sunt silvestria, Vogelwicken. Cognationem habent hæc omnia, *Pisa, Lentes, Erba, Vicia*, &c. de quibus singulis suo ordine & loco. Plinius lib. 18. cap. 15 *Nec erbi operosa cura est.* Erat ervum in boum pabulo, ut non modo Plinius d. l. sed Columella etiam lib. 6. cap. 3, tradiderunt, ut non sit, cur a vulgari lectione Virg. ecl. 3. v. 100 *quam pingui macer est mihi taurus in erbo*, cupide refugiamus, quamquam haud mala & altera sit scriptura, qua *arvo* expressum est.

B ERYMANTHVS, fluvius & mons silvosus Arcadiæ. De fluvio, ut nobili, & non exiguo amne Polybius lib. 4. ut de viliore Strabo lib. 8. De monte Apollodorus lib. 2. Vibius Sequester, alii infiniti. Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii pag. 1012. Peloponnesi montes esse Taygetum & Erymanthum, in quibus ex Homero ostendit Dianam venandis apris & cervis occupatam, scribit Ælianus lib. 3. de Animal. cap. 27.

¶ Erymanthæus, &

¶ Erymanthius, ut, *Aper Erymanthius*, Cic. 6. Verr. c. 43. qui Valer. Flacco lib. 4. v. 374 est *Monstrum Erymanthæum*, quod in Erymantho *Hercules* interfecit.

¶ Sed Erymanthis, idis, patronymicum, ipsa est Arcadia, Ovid. lib. 2. Metamorphoseos v. 500
Nexilibusque plagis silvas Erymanthidos ambit.
Ursa Erymanthi, Stat. Theb. 9. v. 594. *Custos Erymanthidos ursæ*, id est, *Arctophylax*, Ovid. lib. 1. Trist eleg. 3. v. 103.

ERYNGE, & Eryngion, eryngium, Ἠρύγγιον, herba spinosa cardui instar, Plinio 22. cap. 7. pr. Brachendiestel oder Mannstreu. Plutarch. in Problematibus: Ἠρύγγιον, ὃ μιᾷ ἀγρᾷ εἷς τὸ στόμα λαβόντος ἅπαν ἐφίστησι τὸ ἀκόλουθον, hoc est, *Eryngium vel ab una modo capra ore acceptum detentumque totum gregem sistit.*

C ERYSIMVM, ἐρύσιμον, herba est, quæ Latinis *Iris* dicitur; Hederich oder wilder Senff.

ERYSIPĔLAE, arum, legitur & erysipelas, atis, genere neutro, ἐρυσίπελας, morbus, cancri species, Celso lib. 5. cap. 26. num. 3. Aliis ignis sacer, die Rose/ St. Anton-Feur.

ERYTHACE, es, ἐρυθάκη, legitur & ἐρεθάκη apud Varr. lib. 3. cap. 16. Est autem illud, quo favos extremos inter se conglutinant apes, das hinterste Gebäu oder Häußlein der Bienen/ damit sie die Honigzellen schliessen. Primum enim quasi ædificium, quod ad foramen introitus in alvum collocant *propolis* dicitur. Has quatuor enim appellationes Varro ibidem conjungit, *propolin, erythacen, favum, mel.*

ERYTHĒA, vel Erythia, ἐρύθεια, insula in mari Gaditano; ex qua Geryoni armenta abduxit Hercules, insula adeò ferax, ut post unam sationem agros in septimum usque annum nec coli, nec conseri sit necesse, Pomponii Melæ testimonio lib. 3. cap. 6. Et Propert. lib. 4. Eleg. 10 ineunte:
Amphitrioniades qua tempestate juvencos
Egerat à stabulis, ô Erythia, tuis.

¶ Erythēis, patronym. Ovid. 5. Fastor. v. 649
Victor abit secumque boves Erytheida prædam
Abstrahit.

D ¶ Erythīnus piscis; vide post paullo Erythrinus.

ERYTHRAE Ioniæ civitas; ex qua Sibylla fuit Erythræa Alexandri Magni tempore.

¶ Erythræus, adject. *Sibylla Erythræa*, vide *Sibylla.* & *Erythræum mare*, rubrum vocat Plinius lib. 6. cap. 23. *Gemmæ hinc erythræ*, Claudian. 4. Cons. Hon. v. 608. *Smaragdi Erythræi*, 6. Cons. Honor. v. 563. Et *Lapilli Erythræi*, Perlen/ Statius lib. 4. Silv. 6. v. 18. Ἐρυθρός, rubrum. Quod ab *Erythro* Rege, non à colore, sic appellatum, Curtius lib. 8. cap. 9. n. 14 scribit. Martial. lib. 10. ep. 16
Quicquid Erythræa niger invenit Indus in alga,
Quidquid & in nidis unica servat avis.

ERYTHRINVS, piscis Plinio est, *Rubellionem* Latini interpretantur. Legunt & *Erythricus*, ab ἐρυθρός, & *Erythinus*, ut sit ἐρύθινος τῶν ἰχθύων, Rothfisch/ Rothbart/ kleine rothe Meerbrachsmen. Vide *Rubellio.*

ERYTHRODĂNVM, ἐρυθρόδανον, radix qua inficiuntur lanæ, *Rubiam* dicunt & *rubiam tinctorum*, Färberröth.

ERYTHRŌPVS, odis, ἐρυθρόπους, avis, sic à pedum rubore appellata.

ERY-

ERYTHRODĀON, onis, *Tetrax* vel *Tetrix* est quibusdam, *gallus urus* vulgò, ein Aurhan / sic à magnitudine dictus. Vide *Urus*.

ERYX, Eryĕis, Rex Siciliæ, Virg. 1. Æneid. v. 574

Sive Erycis fines regemque optatis Acestem.

¶ Est & mons ejusdem nominis Straboni in Sicilia, & Senecæ Tragœdo Medeâ v. 707

Quæcunque genemt invius saxis Eryx.

¶ *Erycus*, idem mons, Ciceroni dictus in Verr. 4. cap. 8 *qui Erycum montem obtinebat.*

¶ Eryce, autem oppidum fuit Siciliæ, Ἐρύκη. In ea templum habuit Venus celeberrimum thesaurisque opulentum, quod Amilcar Afer magno suo & suorum damno spoliavit. Vid. Ælian. H. A. lib. 10. integro Capite ultimo; ubi miranda de eo narrat. & lib. 4. cap. 2. & lib. 1. Variar. Hist. cap. 15, ubi de Anagogiis & Catagogiis Siculorum Festis Veneri sacris agit.

¶ Erycīnus, a, um. Stat. 1. Silv. 2. v. 160.

Idaliasque domos Erycinaque templa subivet.

¶ Erycina & ipsa Venus appellata est, à templo illo. Catull. in Argonaut. v. 72

Spinosas Erycina ferens in pectora curas.

Quo nomine & cultu Romæ ac templo honorata fuit. Suet. Claud. cap. 25.

ESCA, Δίλαρ, illecebræ & invitamentum illud, quo capiuntur aves & pisces, das Luder / Lockspeise. Cicer. de Senect. cap. 13 *Plato escam malorum voluptatem appellat.* [ἡδονὴ δίλεαρ ἐστι τῶν κακῶν.] Sic Plaut. in Mercator. a. 5. sc. 3. in suppos. *Voluptas est malorum esca*, quod eâ non minus homines, quam hamo capiantur pisces, durch Wollust wird man berückt in Unglück. ¶ 2. Esca & quivis cibus dicitur. Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 51 *temperatis escis, moderatisque potionibus affectus.* Diät halten. *Simplex esca*, Horat. 2. Satyr. 2. v. 72. gemeine Kost.

¶ Escifer, dapifer. Paullinus Nolanus Natal. Fel. 4. v. 223 de corvis Eliæ. *Escifera volucres.*

¶ Esculentus, Esculentum, quod esui est, seu editur, was zu essen dient. Cicer. 2. Philipp. cap. 25 *Antonium homens frustis esculentis vinum redolentibus totum tribunal implebit.* Sic & *Animalia esculenta*, Thier so zu essen dienen / Plin. lib. 8. cap. 55. Et Comparativum usus fert. Tertullianus de Jejun. cap. 5. extr. *Tam ingratus* [Israelitis] *gratiora & esculentiora quaque detracta sunt.* Hieronymus etiam epist. 22 de custod. virgin. cap. 5. pr. *a vino & esculentioribus cibis abstinere.*

¶ Esculenta, orum, cibus, esca. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 56 *Ea pars oris, qua esculentis & potulentis iter natura patefecit.*

¶ Escalis, e. ut, *escale vel potorium argentum*, Lege 8 Digest. de Supellect. legata. Silbern Tischgeräthe.

¶ Vas escarium, Schüssel / Juven. Sat. 12. v. 46.

¶ Escatilis. Tertull. de Patient. cap. 5. extr. *post manna escatilem pluviam.*

¶ Escare, verbum significatione vescendi apud Solinum legitur cap. 53. (al. 41) extr. *Ciconia serpentes escandi gratia insectantur.*

¶ Inescare, est esca & artificio quodam illecebroso invitare ad decipiendum. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 12 *Nunquam rem facies, abi, nescis inescare homines*, können auff den Kloben locken / herum rücken oder berücken. Petronius: *Sicut mures animalia cibo inescantur; Sic homines non caperentur, nisi aliquid morderent.* Livius lib. 22 cap. 41 *Hannibal id damnum haud egerrime passi; quin potius credere, velut inescatam temeritatem ferociorem consulis.*

Esculus, τὸ φαγώφυλλον, eine Hageiche. Vide cum Derivatis in *Æsculus*.

Esernius, vide *Æsernius* in *Æsernia*.

ESOX, ocis, piscis Rhenanus est Plinio lib. 9. cap. 15. *Salmonem* aliqui interpretantur, ein Lachs / Salmen. Vide *Salmo*. Esox ut vult Gesnerus; Hesychio est ἴουξ.

ESSAEI, & Essēni, Judæorum secta, de qua & institutis ejus Solinus cap. 28. item Porphyrius lib. 4. περὶ ἀποχῆς, &c. pag. 382. Copiosè de illis Philo περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον ἐλεύθερον pag. 678. & seq. Item περὶ βίου Θεωρητικοῦ pag. 690. & seq. Unde dicti, ex Epiphanio ostendere conatus Petitus est, lib. 4. Var. Lect. c. 9. pag. 205. qui de iisdem & lib. 2. cap. 7 agit. Vide & Salmasii Exercit. Plinian. Eosdem & *Bathosios* appellatos Fullerus observat Miscell. Sacr. lib. 2. cap. 3. Vide tum & lib. 1. cap. 3.

ESSEDONES, Plinius populos facit in Asiâ super Mœotin habitantes in utrâque Scythiâ, lib. 4. cap. 12.

ESSĔDUM, neutr. ἐσσεδον, [& *Esseda* fœmininum Senecæ Epist. 56] genus vehiculi Gallici & Britannici. Illæ enim gentes ex curribus hujus generis pugnabant, ut ex Cæsare 4. Bell. Gall. c. 33. Taciti Agricola cap. 12. & Philarg. ad 3. Georg. Virgilii v. 203 constat. ein leicht Wäglein / Rollwagen / *petoritum.* Usi fuere & hoc vehiculi genere Imperatores. Sueton. Caligul. cap. 26, Galbâ c. 6. & 18. Vide supra in *Cobimus.* Virg. 3. Georg. v. 204

Belgica vel molli melius feret esseda collo.

¶ Essĕdarius, qui essedæ regit, vel ex essedo pugnat, ut ex Cæsare lib. 5. cap. 19 constat. Inde & *Essedarii* gladiatorum genus,

de quibus Lipsius lib. 2. Saturnal. cap. 12.

ESSENTIA, Philosophorum vox recentior, ut quibusdam videtur; sed ipsi Ciceroni usurpatam, Seneca Epist. 58. nec non Sidonius Epist. Epithalamio Polenii præfixa, testantur. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 19. & Quintilian. lib. 8. cap. 3. Idem Sidonius ipso Epithalamio dicto v. 102

Invenit hinc princeps, quid prima essentia distat.

ESUS, Gallorum Deus, victimis humanis cultus, de quo Lactantius lib. 1. Inst. Divinar. cap. 21.

ESULA, æ, officinarum nomen est, quo omne illæ tithymalorum genus vocant, Wolffsmilch. ¶ 2. Est & Esula rotunda tis peplus, πέπλος, Teuffelsmilch.

ĔT, conjunctio copulativa, Und / atque postposita, Auch / notissimi usus. ¶ Copulam hanc de industria interdum Cicero prætermittit lib. 13. Fam. Epist. 24 *Peto à te, ut cum etiam tuo officio, liberalitate compleclare.* & Epist. 28 *Ut ipse judices hominis te gratissimo, jucundissimo benignè fecisse.* & lib. 4. ad Attic. Epist. 3 *De cujus constantia, virtute veritissima literæ.* ¶ Aliquando ornamenti caussa ET iteratur, quod notum est: nonnunquam infertur QVE post ET, quod minus tritum in consuetudine Latinæ Linguæ. Cicer. lib. 4. de Fin. cap. 8 *Omne animal ipsum sibi commendatum, ut se & salvum in suo genere, incolumeque vellet.* Id. Acad. Quæst. lib. 1. cap. 10 *Offecta autem & servata, prætermissaque media putabat.* ¶ Bis aut ter pius repetita eleganter distribuit & complet. Cicero pro Quint. cap. 1, *Homo & in aliis caussis exercitatus, & in hac multum & sæpe versatus.* Horat. de Arte v. 333.

Et prodesse volunt & delectare poëtæ.

¶ 2. Est, quando vim adversativæ habere videtur. Ovid. lib. 4. Metam Fab. 15. v. 613

Pœnitet: impositus jam cælo est alter; & alter
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aera carpebat.

Apud Virg. Ecl. 3. cum Damœtas dixisset *sua carmina Jovi cura esse*: Menalcas respondet:

Et me Phœbus amat.

Quod imitatus Statius 1. Achilleidos v. 529. ¶ 3. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 91

Enim verò oportet prægnanti & malum & malum dari.

Et malum & malum, id est, duo mala. Vide ibi.

¶ Eleganter ET, post NEC & NEQVE sequitur. Cicer. lib. 10. famil. Epist. 1 *Nec miror & gaudeo.* Et 1. Tusc. cap. 23 *Neque nata, & æterna est.* Post *minime* idem junxit lib. 3. famil. Epist. 10 *Minimè mihi miranda, & maxime jucunda acciderunt.*

¶ Et autem, vide *autem.*

¶ Etiam, vide infra suo loco.

¶ Etenim, caussalis conjunctio. Terent. *Etenim eam secum rem recta reputabit via*, Andr. 2. 2. sc. 6. v. 11.

¶ Etsi, tametsi, quamvis: adhæret plerumque, imò perpetuo indicativo. Terent. in Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 44 *Etsi me amor gnatæ & pater consuetudoque ejus tenet.* Cic. *Etsi vereor, Judices. Etsi nihil nobis afferebatur.* Sed & cum conjunctivo copulari Pontanus docet in Ælio pag. 109. & seq.

ETĔOCLES, Oedipi regis Thebanorum filius, cui cum Polynice fratre suo ita convenerat, ut alternis imperarent annis. Sed Eteocles anno exacto fratri regno cedere noluit. Quare Polynices Adrastum regem Argivorum socerum suum, aliosque Achajæ principes, contra Eteoclem armavit. Quo in bello cum multi occisi utrinque essent, tandem fratres de regno decertantes mutuis sese vulneribus confecerunt. Major vero inter filios vulneratus jacens mortem sibi ipsi conscivit, cum Oedipus pater ante id tempus hiatu terræ absorptus esset. Super fratrum cadaveribus, cum rogo essent impositi, flammæ divisæ sunt, tanquam super regno adhuc dissentientibus. Stat. lib. 7. Theb. v. 688

Nec segnem Argolicæ sensêre Eteoclea turmæ.

ETĒSIAE, ἐτήσιαι, Latine annui venti, sic dicti, quod stati sint, ac singulis annis eodem redeant tempore, quamobrem & *anniversarios* Cicero dixit, die kühlen Lüfftlein im Augstmond und Hundstagen. Vid. Plin lib. 2. cap. 47. itemque Gell. lib. 2. cap. 22. Et Apulej. de Mundo: *Sunt Etesiæ & prodromi spirantes ex omni parte eo tempore æstatis, quo Canis oritur.* His flantibus mare in orientem navigantibus secundum. Tacit. 2. Histor. c. 98. Ubi Lipsius consulatur. Adversum est navigantibus in occidentem. Cic. lib. 6. epist. 7 ad Attic. *Rhodum volo puerorum caussa, inde quamprimum Athenas, etsi etesiæ valde reflant.* Idem Tacitus *Statos æstivis flatibus dies* nominat 4. Histor. cap. 81. De Etesiis vide & Senecam 5. Quæst. Natur. cap. 10. 11. & 18. Habes & quædam, quæ ad eas pertinent lib. 3. ejusdem operis cap. 2. itemque Anonymum de vitâ Pythagoræ apud Photium pag. 1312. item Manutium Quæstitis per Epistolam, Q. 6.

¶ Etesius adject. annuus, anniversarius. Lucret. lib. 5. v. 741

— — — etesia flabra Aquilonum.

ETHICE, es, ἠθική, & Ethica, orum, die Sitten-Lehre / Philosophiæ pars quæ de moribus præcipit, ἦθος, ἔθη *mores.* Hinc Cicero etiam hanc partem Philosophiæ *de moribus & moralem* Latine appellat. Vide de Fato princ.

¶ Ethi-

¶ Ethicus, ἠθικὸς, *moralis.* vide *Philosophia.*

ETHNARCHA, ἐθνάρχης, princeps minor rege, major tetrarcha, phylarcha. Archelaum Herodis filium, qui regium nomen & dignitatem adfectabat, Augustus Cæsar *Ethnarcham* appellari voluit, fratres *tetrarchas*, illis dimidia, horum alterutrique quarta possessionum paternarum parte attributa. Josephus lib. 17 Antiq. cap. 13.

ETHNICVS, ἐθνικὸς, gentilis, heydnisch / und ein Heyde. Ethnici autem notio hoc sensu nova non est. Hieronym. Tom. 6. in Ephes. 5. v. 20. *Hoc & gentilis fecit & Judæus, & publicanus, & ethnicus.* Et Epist. 33. *Cernimus ethnicos, & Judæos volutari in cano libidinum.* Adde Jo. Vorst. ad Sulp. Sever. pag. 4. Quidam illos *paganos* magis Latine dici existimant, de quo suo loco.

¶ Ethnice, adv. Tertullianus de Pudicitia c. 9 *Ethnice vivens.*

¶ Ethnicalis, inde formatur Tertulliano de Spectaculis c. 5 principio, *Ethnicales literæ*, id est profanæ, scriptorum gentilium.

ETHOLOGIA, &

ETHOPOEIA, effictio & imitatio morum alienorum, quam Mimi & histriones præstant.

¶ Hinc Ethologus &

¶ Ethopœus, ἠθολόγος, ἠθοποιὸς, morum effictor & repræsentator, der sich andern Leuten nachgeberdet und nachredt / oder anderer Geberden und Sitten darthut. Suidas, Budæus. Cic. de orat. lib. 2. cap. 59 *Mimorum est ethologorum, si nimia est imitatio.* Exemplum ἠθοποιίας Quintilianus Terentii illud proponit lib. 9. cap. 2 *Parvula hinc est abrepta, eduxit mater pro sua, Soror dicta est, cupio abducere, ut reddam suis*, in Eunucho a. 1. sc. 2. v. 65. Quæ figura & μίμησις dicitur.

ETIAM, primum copulæ nota est. ¶ Deinde vim & significationem diversam aliter atque aliter collocata præstat. Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 89 *Nihil suspicans etiam mali*, hoc est, *adhuc*, ich vermuthet mich noch auff die Stunde nichts arges. Sic & actu 3. sc. 2. v. 23. ejusdem Andriæ: *Non satis me pernosti etiam, qualis sim;* Ubi Donatus; *ETIAM pro ADHUC, ut Virgilius* Æn. 6. v. 485

Idaumque etiam currus; atque arma tenentem.

Idem in eadem fabula, act. 5. sc. 2. v. 8 *Etiam tu hoc respondes*, hortantis significatione. Et ibidem a. 2. sc. 2, 31 *Etiam puerum abiens convéni Chremi*, hoc est, *præterea.* ¶ Sed *etiam atque etiam* Latina elegantia est, pro magnopere seu majorem in modum. Terent. in Eunuch. a. 1. sc. 1. v. 11 *Proin tu, dum tempus est, etiam atque etiam cogita*, dencke ja zum fleißigsten dran. *Diligenter etiam atque etiam facere aliquid.* Et, *te prorsus etiam atque etiam vehementer rogo.* Cicer. Horat. in epistola 18. lib. 1. v. 76 *Qualem commendes, etiam atque etiam adspice*, siehe da fleißig drauff. ¶ Est & affirmantis particula. Plaut. Amph. act. 1. sc. 3. v. 46

JV. *Numquid vis?* ACM. *etiam.*

Plin. lib. 4. Epist. 13 *Huic ego*, STVDES, *inquam, respondit* ETIAM. ¶ Aliquando simul & jurantis & increpantis particula est. Plaut. Pers. act. 6. sc. 4. v. 4 *Scelerate, etiam respicis!* & v. 19 *Etiam scelus male loquere?* Petronius: *Scelerate, etiam minaris?* Item, *etiam loqueris?* ¶ *Etiamne* pro *nondum* dixit Pseudolo a. 1. sc. 3. v. 46. Ita idem Persa laudato act. 2. sc. 4. v. 7 *Etiamne dicis, ubi sit, venefice?* Sagst du mirs noch nicht? Pro *etiamnum, etiam* posuit Plautus Pseud. act. 1. sc. 3. v. 111 *Etiam quindecim hic habeo minas.* Virg. 6. Æneid. v. 485

Idaumque etiam currus, etiam arma tenentem.

¶ Etiam, *quin* quoque significat. Plautus Asinar. act. 3. sc. 3. v. 124. *Etiam tu, here, istunc amoves abs te, atque ipsemet me aggredere.* Terent. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 6 *Etiam cabes, ne videat forte hinc te à patre aliquis exiens.* ¶ Et pro *Quin potius, Sed potius*, ν' Etiam reperitur. Plinius Paneg. cap. 77. *Nullius auctoritas imminuta est: aucta etiam.*

¶ Componitur & ita, *Etiamdum, etiamnum, Etiamtunc*, quod est, adhuc etiam, vel usque ad hoc tempus, noch zur Zeit / *Etiamne, Etiam insuper.* Exempla in Terentio & Cicerone passim obvia sunt.

¶ Etiamsi, obschon. Cic. lib. 5. de Fin. cap. 7 *Etiamsi id assequi nequeas.* Sæpe dividitur, ut lib. 7. ad Attic. epist. 7 *Ego bonos viros, aut eos quicunque dicuntur boni, sequar, etiam si ruent.*

ETRVRIA (sic enim sine adspiratione scribendum esse, Manutius Orthogr. ex nummis & lapidibus antiquis probavit) Italiæ regio, quæ & *Tuscia* dicta, amnibus Macrâ & Tiberi, & jugis Apennini terminata.

¶ Etruscus, Tuscus, gentile adjectivum, ut, *Etrusca disciplina*, Cicer. lib. 6. fam. epist. 6. id est divinatoria, Wahrsagerkunst. Nam, quod Arnobius lib. 7. p. 232 dixit, *genetrix & mater superstitionis Etruria.*

ETYMOLOGIA, ἐτυμολογία, ratio & origo nominis, casuum & significationis discrimen. Quintilianus lib. 1. cap. 6 *Etymologia, quæ verborum originem inquirit, a Cicerone dicta est notatio, quia nomen ejus apud Aristotelem invenitur σύμβολον, quod est* nota. *nam verbum e verbo ductum, id est* veriloquium, *ipse Cicero, qui finxit, reformidat.*

¶ Ἔτυμον idem. Gellius 18. cap. 4.

¶ Ἐτυμολόγος, Etymologus, qui rationes verborum inquirit.

EV, particula approbantis, seu laudantis, bene, recte, optime.

EVADNE, es, Εὐάδνη, Martis fuit filia, uxor Capanei ducis, quem adeo dilexit, ut in ejus rogum sese injecerit, & cum cadavere illius exusta sit. Virg. 6. Æneid. v. 447

Evadnenque & Pasiphaen, hu Laodamia
It comes.

EVAGORAS, Cypri rex apud Nepotem in Chabria. Integram orationem eamque funebrem in Evagoræ laudem Isocrates scripsit vocavitque Evagoram, quam vide.

¶ Fuit alius Evagoras Laco, qui Olympionicos equos magnifice ad sepulturam dedit. v. Ælian. Hist. Anim. lib. 12. cap. 40.

EVALLO, evallere, purgare frumentum Plinio est aliquot in locis, v. gr. lib. 18. cap. 10. *Triticum ante perfundi aqua munda jubet; postea evalli*, &c. fegen / saubern / reinigen.

EVAN, ἰυὰν, Bacchi nomen. Ovid. 4. Met. v. 15. ¶ Hinc *Evantes*, bacchantes, Virgil. dicuntur 6. Æneid. v. 517

Phrygia Evantes Orgia circum &c.

Et Silius lib. 1. v. 101 singulariter:

Non ille evantis Massylæ pallui iras.

EVANDER, & Evandrus, Εὔανδρος, Pallantis regis Arcadiæ nepos, *Romanæ conditor arcis*, ut Virg. ait 8. Æneid. vide Justinum lib. 43. & Livium lib. 1. cap. 7. Matrem habuit *Carmentam*, quæ & Nicostrata dicta fuit. *Cum Evandri maire loqui* apud Gellium lib. 1. cap. 10 est antique & obsolete loqui. Sic *catillum Evandri manibus tritum* pro antiquissimo, Horatius dixit lib. 1. Satyr. 3. v. 90.

¶ Evandrius, possessivum, ut *Evandria regna* apud Silium lib. 7. v. 18. & *Evandrius ensis*, apud Virgilium 10. v. 394.

EVANGELIVM, εὐαγγέλιον, sermo res bonas & lætas nuncians. eine gute frölliche Bothschafft. Appianus Alexandrinus lib. 4 Civil. f. 306 de nece Ciceronis: ἔτρεχον ἀνὰ τὸ εὐαγγέλιον Ἀντωνίῳ φέροντες, *Currebant statim Antonio lætum nuntium* [de occiso Cicerone] *ferentes.* Hinc ¶ 2. Evangelium promissio, qua Deus pollicetur, se propter Christum filium suum remittere peccata, pronunciat nos justos & donat Spiritum sanctum & vitam æternam, modo ut credamus, hæc nobis propter Christum certò contingere. Loc. Philippi. ¶ 3. Præmium, quod lætum afferenti nuntium datur, significat Homero Odyssex ξ. v. 152, ubi Ulysses ad Eumæum:

Εὐαγγέλιον δέ μοι ἔσο.
Præmium boni nuntii mihi sit.

Ubi Eustathius Homeri interpres: Εὐαγγέλιόν ἐστι δῶρον ὑπὲρ ἀγαθῆς ἀγγελίας. Et Ciceroni ad Attic. lib. 2. epist. 12 *O suaves epistolas tuas, uno tempore mihi datas duas! Quibus εὐαγγέλια quæ reddam, nescio. Deberi quidem plane fateor.* Ein Bothenbrodt. ¶ 4. εὐαγγέλια sunt sacrificium ob lætum nuncium, apud Isocrat. in Areop. & Xenophontem. Adde Diodor. Siculum lib. 15. cap. 74.

¶ Evangelus, εὐάγγελος, der gute Bothschafft bringet. Vitruv. lib. 10. cap. 7.

¶ Evangelicus. Tertull. 4. contra Marc. cap. 39 *Scriptura Evangelica.* Paullinus Carm. 19 ad Jovium v. 155

Aut evangelici quæ lex nova testamenti.

¶ Evangelizare, εὐαγγελίζειν, lætà nunciare; ecclesiasticum verbum. Unde

¶ Evangelizator, apud Tertull. de Corona cap. 9. & lib. adv. Marc. cap. 19, itidem ecclesiastici juris & usus vocabulum.

Evannare, vid. *Vannus.*

EVAX, interjectio exultantis, apud Plautum aliquoties, Juch / heysa.

EVBOEA, Εὔβοια, insula vicina Bœotiæ, a qua brevi Euripi alveo distinguitur, Nigropontus hodie dicitur, Negropont.

¶ Eubœus. ut, *Plebs Eubœa*, Stat. 5. Silv. 3. v. 136.

¶ Eubŏicus, adjectivum. *Ittus Euboicum*, Propertius lib. 2. eleg. 26. v. 38. *Rupes Euboica*, Virg. 6. v. 42. *Urbs Euboica*, Ovid. 14. Met. v. 155.

EVBŎLIS, fœm. jactus in alea felicissimus, aliàs dictus *Venerius* Cic. 1. de Divinat. cap. 13.

EVBVRIATES, Ligustica uti videtur gens apud Florum lib. 2. cap. 3.

EVCHĂRISTIA, εὐχαριστία, gratiarum actio. ¶ 2. ita vocatur *Cœna Dominica* ab Irenæo, & aliis, à verbo εὐχαριστῶ Matth. 26. v. 27. Luc. 22. v. 21. à caussa finali, nempe gratiarum actione pro beneficio redemtionis.

¶ Eucharisticus, εὐχαριστικὸς, ut Sacrificium εὐχαριστικὸν, Danckopffer / apud Theologos.

EVCLIO, ōnis, avari & deparci senis apud Plautum in Aulularia nomen est, quod ad omnes eos, qui ejusdem morbi sunt, transfertur vulgò.

EVCLĪDES, Εὐκλείδης, Philosophus Megarensis. Geometra excellens, Socratis auditor avidissimus. Vide historiam apud Gellium lib. 6. cap. 10. Vide *Megara.* Effigiem exhibet Sponius Miscell. Antiq. p. 140.

EVDOXVS, Εὔδοξος, geometra alius & astrologus, Socratis etiam auditor. Scripsit Ephemerides, & annum ad Ægyptiorum rationem reformavit. Unde Cæsar, qui & ipse postea annum correxit, apud Lucan. lib. 10. v. 185

— — *Media inter prælia semper*
Stellarum cælique plagis, superisque vacavi,
Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

Mentio ejus apud Plin. lib. 6. cap. 31. & Petron. in Satyr. Diod. Sic. lib. 3. c. 13. Mel. lib. 3. c. 10. Alii Navigatorem fuisse volunt. Vide Strab. lib. 2. & Dalech. ad l. all. Plinii p. 108.

¶ Eudoxia, Εὐδοξία, bona fama. ¶ 2. Fuit & nomen uxoris Arcadii, quæ Chrysostomum pepulit: item filiæ Imperatoris Theodosii junioris, uxor Valentiniani III.

EVENTVS erat Romanis inter Deos XII. qui maxime agricolarum duces sunt, quos Consentes vocant. Hinc Varro de R. R. lib. 1. cap. 1 *Nec non precor bonum Eventum, quoniam sine successu ac bono Eventu misera est agricultura.* Plin. lib. 36. cap. 5 refert Romæ fuisse boni Eventus & bonæ Fortunæ simulacra in Capitolio, Praxitelis opera. Colitur autem Eventus superstitiosis, ut omnia prospere & feliciter succedant & eveniant. Apulejus lib. 4. Milesi. *Tunc invocato hilaro atque prospero Eventu, cursu me concito proripio*, &c. Vide in h. l. Beroaldum.

EVĒNVS, Philosophus fuit, qui ignem optimum dixit esse ciborum condimentum, ut Plutarchus retulit.

¶ 2. Est & ejusdem nominis Ætoliæ fluvius. Ovid. 9. Metam. v. 104 *Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas.*

EVERGĔTA, εὐεργέτης, ein Wohlthäter. Dein cognomen duorum Ægypti regum, tertii & septimi Ptolemæi: ut etiam aliquot Syriæ, vid. Vaillantii Numism. in Antiocho Sidete, & Demetrio Eucæro, &c.

¶ Evergĕtæ, gens Asiæ, a Cyro hoc beneficum nomen indepta pro vulgari Agriasparum. Vid. Diodor. Sicul. lib. 17. cap. 81. & Curt. lib. 7. cap. 3. n. 1.

EVGĂNEI, Italiæ Transpadanæ populi, Livius lib. 1. cap. 1. Vid. Cluver. Ital. Antiq. lib. 15. & Pignor. Orig. Patav. cap. 1. pag. 8. seqq.

¶ Euganeus, gentile adjectivum. Silius Italicus lib. 8 v. 604 de Patavinis: *tellure antiquitus orti*
Euganea.
Et idem lib. 12 v. 216
Euganeis dilectum nomen in oris.

EVGE, εὖγε, interjectio vel exultantis vel congratulantis. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 7. v. 13 *Euge jam, lepidum vocor*, wolte das GOtt/ nun bin ich ein liebliches Dianl.

EVHĒMĔRVS, antiquus auctor, ex civitate Messanâ secundum Lactant. lib. 1. cap. 11. Arnobius Agragentinum vocat lib. 4. Plutarchus verò Messenium.

¶ 2. Euhemĕrus etiam Parthici regis cognomen, de quo Diodorus in Excerpt. Vales. p. 376.

Euhyus, vide mox *Evius*.

ĒVIVS, εὔιος, Bacchi cognomen est, quasi boni filii apud Horat. lib. 2. Carm. od. 11. v. 17
Dissipat Evius curas edaces.
Scribitur quoque *Evhyus*, ac *Evoüs*, unde solennis inclamatio vocandi casu: *Evoe* sive *Evohe* Bacche, &c. ¶ 2. Est & adjectivum *Evius*, id est Bacchicus. Statius Achilleid. 2. v. 154
— — *quater Evia pulsant*
Terga manu, h. e. tympana in Bacchi sacris.

¶ Evias, ădis, fœm. sacerdos Bacchi.

Evidens, vide *Video*.

ĒVMĒLIS, augur fuit nobilis, de quo Statius 4. Silv. 8. v. 49
Respiciens blandè felix Eumelis adorat.

¶ Eumēlius autem Trojanus est ex Æneæ sociis. Virg. lib. 5. Æn. v. 665 *Incensas perfert naves Eumelus, & ipsi, &c.*

EVMĔNES Cardianus, ex scribâ nobilissimus dux, de quo Nepotem ejus Vitâ vide. ¶ 2. Alius Eumenes fuit Pergami Rex, *amicissimus Romanis*, ut eum Nepos in Hannibale vocat. Quem φιλορωμαῖον Plutarchus dixit in Catone.

EVMĔNĬDES, furiæ infernales, die hölliſche Plagegeiſter/ sic dictæ per Antiphrasin, Εὐμενεῖς, benevolæ, quæ vere δυσμενεῖς. Eumenides dictæ sunt ab Oreste, qui Palladis consilio illas Argos profectus placasset, à benevolentiâ & mansuetudine, cum prius ab indignatione Erinnyes dicerentur, uti docet Sophocles in Oedipo de Colone v. 477

ὥς σφᾶς καλοῦμεν εὐμενίδας ἐξ εὐμενοῦς
τέρψιν δίχεσθαι τὸν ἑαυτῶν σύστολον.
Ipsas vocamus Eumenidas; pectore
Quod supplicem servaverint amabili.

Singulari *Eumenis* usus est Silius Italicus lib. 2 v. 559
dejectaque crinem
Eumenis, in medios irrumpit &c.

Acherontis noctisque filiæ fuisse produntur, & furoris Dex. Quidam duas esse dicunt, Alecto, & Tisphonem: alii Megæram sororem addunt; quas uno complexus versu est Orpheus:

Τισιφόνη τε, καὶ Ἀληκτὼ, καὶ δία Μέγαιρα.
Tisiphone, Alecto & Megæra.

Catull. in Argonaut. v. 192
Quare facta virûm multantes vindice pœnâ,
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons exspirantia præportat pectoris iras.

EVPHORBVS viri Trojani nomen à Menelao occisi, cujus animam se habere Pythagoras jactabat. Ipse apud Ovid. 15. Metam. v. 160
Ipse ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, &c.
Unde & Lucilius Ennium, qui Pythagoricam sectam sequebatur, & animam Homeri in se derivatam esse gloriabatur, apud Horat. lib. 2. Ep. 1. v. 50 ad Aug. hoc versu irridet:
Ennius & sapiens Euphorbus & alter Homerus.
Nam *sapiens Euphorbus* est Pythagoras. v. Heins. ad Horat.

¶ Euphorbium, Εὐφόρβιον planta, ejusdemque succus ingentis acrimoniæ, notus & usitatus Pharmacopolis. Libycam arborem ferulæ similem Dioscorides vocat. Ein hitzig Gummi. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 5. *succo papaveris admisceri euphorbium.* Dicitur & *Euphorbia*, muliebri genere, de qua herba ejusque succo plura legere apud Plinium licet, lib. 25. cap. 7, ubi etiam de origine nominis disseritur. Adde ibi Harduin.

EVPHORION, Poëta Chalcidensis, qui varia scripsit. Namque & Elegos dedisse, Diomedes lib. 3 restis est, & ostendit Casaubonus quoque ad Sueronii Tiberium, quem vide p. 152. extr. Suidas & Poëmatis cujusdam meminit, quod HESIODVM inscripserat. In quo procul dubio de agriculturâ præcepit. Quam forte ob causam Varro & Columella eum inter scriptores rusticos celebrant. Hujus Græca carmina Gallum Latinè vertisse, Servius scribit, & inde Virgil. Bucolico 10. ex Galli ipsius persona canere;

EVMOLPVS, Εὔμολπος, Musæi Poëtæ filius fuit, scripsit ante Homerum.

¶ A quo *Eumolpides*, εὐμολπίδαι, sacrorum quorundam præsides dictos volunt, quorum meminit Æschines in Orat. contra Ctesiphontem; Suid. & Corn. Nep. 7, 4. 5. Eos concilio publico aliquando præfuisse, auctor est Alexand. ab Alex. lib. 4. c. 6. & Meurs. Eleusin. cap. 13. ¶ Diodorus verò Eumolpum Ægyptii generis regem fuisse tradidit, ab eoque dictos sacerdotes, seu magistratus Athenienses. C. Nepos de Alcibiade, ejus vitâ: *Postquam autem se capitis damnatum, bonis publicatis audivit, & id quod usu venerat, Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, ut se devoverent*, &c.

EVNVCHVS, εὐνοῦχος, ab εὐνὴ, cubile, & ἔχω, custodio, ein Kämmerer. Sed acutius, inquit Scal. ex antiqua eruditione. Veneream amentiam à priscis appellatam ex Aristophane constat. Hac quum putarent Eunuchos carere, contrariis vocibus compositis fecere nomen ἐυ νοῦν ἔχον. Vide ipsum Exercit. 277. Sect. 3. & Dan. Heinsium Introduct. in Hesiodum cap. 6. ubi docet, Veteres, magistros continentiæ, quantumvis integros, εὐνούχους dixisse. Sane & Christus Eunuchorum tria genera apud Matthæum cap. 19. v. 12 recenset. Et eleganter Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædagog. cap. 4 Εὐνοῦχος δὲ ἀληθὴς οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος, ἀλλ' ὁ μὴ βουλόμενος φιλήδειν: *Eunuchus verus est; non qui non potest, sed qui non vult dare voluptati operam.* Plurimum apud Orientis Reges semper polluerunt Eunuchi, adeò ut nomen illud denique non sexus conditionem, sed officium denotaret, atque sic etiam appellarentur ipsi mariti. Ita enim & Potiphar, *Eunuchus Pharaonis* LXX Interpretibus Gen. cap. 39. v. 1 dicitur. Vetus quoque interpres Latinus seq. cap. v. 1 Pincernam & Pistorem Regium *duos Eunuchos* vocat. Hinc in Constantinopolitanam quoque aulam penetrarunt: & plurimum potuêre semper apud Imperatores; eorum tamen plerumque malo. De eorum ibi Officiis Corrippus lib. 3 de laudibus Justini. Eunuchos à Persis, qui eos à Babyloniis acceperant, institutos, Donatus ad Terentii Eunuch. act. 2. sc. 2 observat. De quorum salacitate & libidinibus in ea impotentia, idem Comicus eadem fab. act. 4. sc. 3. extr. & ibi Lindebrogius. Conf. Barth. ad Stat. Silv. p. 331. seq. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 77, 78. Joh. Filesicus Selector. lib. 1. cap. 11. Savaro ad Sidonii lib. 1. Epist. 8. *Senem mulierem* Eunuchum idem Terentius cognomine Comœdia act. 2. sc. 3. v. 65 vocat. Vide & *Spado*.

¶ Eunuchīnus, adject. ut, *Eunuchina facies.* Hieronymus ep. 11 cap. 12 de Custod. virgin. ad Eustochium: *impudenter erigunt facies eunuchinas.*

EVNVS, Syrus, servilis conditionis; sed qui in Sicilia acerrimum bellum concitavit. Vide Diodorum Sicul. lib. 35. Ecl. 2. & Florum lib. 3. cap. 19.

EVŎHE & Evoe, εὐοῖ, vox bacchantium apud Virg. 7. Æneid. v. 389 *Evohe Bacche fremens.*
Ovid. 4. Metam. v. 522
Evohe Bacche sonat. Vide supra in *Evius* plura.

¶ Evœ dissyllabum, Catullus Argonaut. v. 61.
Saxea ut effigies bacchantis prospicit evæ.

EVŌNŸMVS, εὐώνυμος, dicunt & *anonymos.* arbor *Fusaria* vulgo, quod ex ea fusi fiant, Germanis Spindelbaum.

EVPATŌRIVM, Εὐπατώριον, scribitur & *Hepatorium*, herba est, quam & *Agrimoniam* dicunt, Odermennig. Matthiol. *Dicunt Hepatorium, quod epati præcipue medeatur.*

EVPHONIA, εὐφωνία, *vocalitatem* vertit Quintilianus, est sonus vocum jucundior, der Wohlklang.

Ibo & Chalcidico quæ sunt mihi condita versu
Carmina, Pastoris Siculi modulabor avenâ.

Vide ipsum ad hunc locum, item ad illud Ecl. 6.

His tibi Grynæi nemoris dicatur origo.

Etiam Quintil. lib. 10. cap. 1. *Chalcidicum versum* in illo Poëtæ carmine ad Euphorionem refert. *Quid?* inquit, *Euphorionem transilimus? Quem nisi probasset Virgilius, idem nunquam* [illegible] *conditorum Chalcidico versu carminum fecisset in Bucolicis mentionem.* Mihi tamen aliter de istâ re videbatur. De quo tamen hoc loco disputandum non est.

EVPHRAGIA, vulgo *Euphrasia*, herba, Augentrost / alicubi & Hirntraut vocant.

EVPHRANOS, statuarius marmorarius: cujus Victor Junior meminit in Hadriano.

EVPHRĀTES, æ, Εὐφράτης, fluvius Mesopotamiæ: Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 52. *Mesopotamiam fertilem efficit Euphrates, in quam quotannis quasi novos agros invehit.* Dictus videtur Ambrosio ab εὐφραίνεσθαι, quod amœnitate sua delectet. Boëthius lib. 5. metro 1

Tigris & Euphrates uno se fonte resolvunt.

Adde Polybium lib. 9. Histor. extremo.

¶ Euphrātis, idis, fœm. ad Euphratem posita. Sidonius lib. 8. epist. 9 in carmine subjecto: *ripâ Euphratide.*

EVPHRŌSYNA, & Euphrosyne, es, εὐφροσύνη, una ex tribus Gratiis, *Lætitia.* ¶ Plinius *Buglossam* herbam *Euphrosynam* appellari tradidit, quod cinis injectum lætitiæ ac hilaritatis causam esse creditum sit, lib. 25. cap. 8. Borrettsch.

EVPŎLIS, Eupolidis, veteris Comœdiæ scriptor fuit. Horat. 1. sermonum Satyr. 4. princ.

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque Poetæ, &c.

Et lib. 2. satyr. 3. v. 12

Eupolin Archilochum comites educere tantos?

Ejus versus aliquos allegat Plinius lib. 1. epist. 20.

EVPROSŌPON, εὐπρόσωπον, promontorium Phœniciæ, ab insigni aspectu.

EVREOS, gemma nucleo olivæ similis Plinio lib. 27. cap. 10. Eidem & *Tecolithus*, ut Dioscoridi πυρόλιθος, & *pyrena* & *phœnicites.* Vulgò *lapidem Judaicum* appellant, Judenstein.

EVRĬPĬDES, Εὐριπίδης, *Poeta*, quem τραγικώτατον dixit Aristoteles. Natus fertur in Salamine anno primo Olympiadis 75. quotempore Persæ *Xerxe* duce victi sunt. Matrem ejus vendidisse olera cum Theopompus apud Agellium lib. 15. cap. 20. Valerius Max. lib. 3. cap. 4. & Suidas testantur, tum ex Aristophane ostendit Turnebus lib. Adverss. 15. cap. 3. Philochorus tamen, apud Moschopulum in vita Euripidis eam nobilem fuisse asserit. Auditor fuit Anaxagoræ & Socratis. Cum Platone discendi caussa in Ægyptum ad sapientes & sacerdotes profectus aliquandiu in Cop. Eleganter quoque Boethius lib. 2. metr. 1 Euripum cum Fortuna comparavit. ¶ 2. Est & alius Euripus Eubœo similis, apud Taurominitanos: de utroque Plin. lib. 2. cap. 97. circa fin. ¶ 3. Euripi etiam dicuntur fossæ atque incilia cum aquis, in hortis & prætoriis: ubi habebant etiam, quos *Nilos* appellabant. Cic. 2. de Legibus cap. 1. *Ductus verò aquarum, quos iste tubos, & euripos vocant, quis non cum hæc videat, irriserit?* Seneca Epist. 83 *Ille tantus Psychrolutes, qui Kalendis Januariis in Euripum saltabat, &c.* Wassergraben. Hieronymus ad Ruffinum epist. 41 de Bonoso Eremita: *Nulla Euriporum amœnitate perfruitur, sed de latere Domini aquam vitæ bibit.* Adde Plin. lib. 1. epist. 3. ¶ Sic *Euripi* etiam dicebantur fossæ in circo, quæ impletæ subitò aquis per occultos canales ex aquæ ductibus, totam arenam ad Naumachiam inundabant. de quâ re Dio Cassius lib. 61. p. 694. Seneca Epist. 90 *Utrum sapientiorem putas qui invenit, quemadmodum in immensam altitudinem crocum latentibus fistulis exprimat, qui Euripos subitò aquarum impetu replet aut siccat?* De hoc Circi *Euripo* etiam Suetonius Cæsar. c. 39. & Plinius lib. 8. c. 7.

EVRŌPA, Agenoris Phœnicum Regis filia, quam Jupiter rapuit, & in Cretam sub formâ bovis abduxit. Lactant. lib. 1. cap. 11. Ab hac nomen habet

¶ Eurōpa, Εὐρώπη, tertia pars orbis terrarum, incipiens à Tanai, qui in Paludes Mæoticas exit, & desinens in fretum Atlanticum. Complectitur in longitudinem milliaria Germanica [illegible], Ptolemæo teste, DL. Regiones ejus disce ex Geographia.

¶ Europæus, &c. qui ex Europâ est. Europæi Asiaticis bellicosiores sunt, sed isti illis bene habiti magis: vide suprà in *Asia*. Europæorum encomium lege apud Scaliger. Exercitat. 99. Ovid. 8. Metamorph. v. 23

Noverat ante alios faciem Ducis Europæi.

Europæi adversarii apud Nep. 18, 3. 2. sunt hostes ab Europâ.

¶ Europensis, idem, latina formatione. Vopiscus Aureliano c. 31. pr. *Aureliano rebus Europensibus occupato.*

EVRŌTAS, æ, fluvius Laconum, præterfluens Lacedæmona. Vid. Ælian. lib. 2. cap. 34. Virgil. 1. Æneid. v. 498

Qualis in Eurotæ ripis, aut per juga Cynthi,
Exercet Diana choros.

EVRVS, ventus ab ortu spirans, alio nomine *Subsolanus*, der Ostwind. Apulej. de Mundo p. 63 *Favonius Græcè ζέφυρος, Eurocontrarius.* Et paullo supra, *Eurus Oriens, Boreas Septemtrio, occidens Zephyros, Auster Medius dies mittit.* ¶ 2. Nonnunquam & pro parte Orientali à Poetis *Eurus* ponitur.

¶ Euronŏtus, ventus est ab oriente hiberno spirans inter *Notum* & *Eurum*, qui alio nomine *Vulturnus* dicitur. Vid. Apulej. de Mundo p. 62.

¶ Euroāquĭlo autem *Cæcias* est, inter *Eurum* & *Aquilonem* violentus & tempestuosus.

EVRĬĂLE, es, filia Minois. ¶ 2. & alia ejusdem nominis filia Prœti, regis Argivorum. ¶ 3. Denique & Gorgonum una *Euryale* est.

EVRĬĂLVS, unus ex Ducibus Peloponnesiacis fuit, qui bello ad Trojam interfuerunt. Virg. Æn. 5. v. 295

Euryalus forma insignis viridisque juventa.

EVRYCLĒA, nutrix Telemachi. Homer. Odyss. A. v. 429

Εὐρύκλειά' Ὦπος θυγάτηρ Πεισηνορίδαο,
Eurycleæ Opis filiæ Pisenoridæ &c.

EVRYDĬCE, es. Orphei uxor, pro quâ recuperanda ad inferos descendit. Fabulam exponit Ovid. Metamorphos. & Virgil. lib. 4. Georgicorum v. 547

A Boeth. Lib. 3. Prosa 7. *In quo Euripidis mei sententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.*

¶ Luripidēus, adject. quod Euripidis est. *Euripideum carmen,* Cic. Tuscul. lib. 3. cap. 25.

EVRĪPVS, Εὔριπος, maris pars inter Æolidem, Bœotiæ portum, & Eubœam insulam, quæ septies (aut sæpius potius, ut incidérint passim venti, quemadmodum Livius existimavit lib. 28. c. 6.) die ac nocte reciprocatur, fleust ab / und kömmt wieder sieben-mahl / quod Seneca his testatus est versibus in Hercule Oetæo, v. 779 —

Euripus undas flectit instabilis vagas,
Septemque cursus flectit: & totidem refert,
Dum lassa Titan mergit oceano juga.

Petrus verò Gyllius, qui ex molitoribus, Euripi accolis, optime rem norat, ut plurimum quater de die naturali cursum mutare annotavit. Vide Voss. lib. 5. Instit. Orát. p. 298 299. Sed Isaacus Vossius ad Melam p. 210 erudite conciliat, quater singulis diebus statum cursum mutare, & instabili cursu fluere ac refluere, Austro præsertim & Euro dominantibus. Unde fieri ait, ut septies aliquando Euripus cursum mutet. Justinus Martyr Paræneti ad Gentes scribit pag. 34. Aristotelem pudore atque dolore, quòd Chalcidensis Euripi explorare naturam non potuerit, finem sibi vitæ attraxisse. ¶ Hinc *Euripus homo,* ἄνθρωπος ἴνδακτος, inconstans, dicitur: ein wankelmüthiger und unbeständiger Mensch; & τύχη ἰνδακτος, id est fortuna volubilis, das unbeständige Glück. *Euripo inquietior aut inconstantior,* Erasm. in Cop. Eleganter quoque Boethius lib. 2. metr. 1 Euripum cum Fortuna comparavit. ¶ 2. Est & alius Euripus Eubœo similis, apud Taurominitanos: de utroque Plin. lib. 2. cap. 97. circa fin. ¶ 3. Euripi etiam dicuntur fossæ atque incilia cum aquis, in hortis & prætoriis: ubi habebant etiam, quos *Nilos* appellabant. Cic. 2. de Legibus cap. 1. *Ductus verò aquarum, quos iste tubos, & euripos vocant, quis non cum hæc videat, irriserit?* Seneca Epist. 83 *Ille tantus Psychrolutes, qui Kalendis Januariis in Euripum saltabat, &c.* Wassergraben. Hieronymus ad Ruffinum epist. 41 de Bonoso Eremita: *Nulla Euriporum amœnitate perfruitur, sed de latere Domini aquam vitæ bibit.* Adde Plin. lib. 1. epist. 3. ¶ Sic *Euripi* etiam dicebantur fossæ in circo, quæ impletæ subitò aquis per occultos canales ex aquæ ductibus, totam arenam ad Naumachiam inundabant. de quâ re Dio Cassius lib. 61. p. 694. Seneca Epist. 90 *Utrum sapientiorem putas qui invenit, quemadmodum in immensam altitudinem crocum latentibus fistulis exprimat, qui Euripos subitò aquarum impetu replet aut siccat?* De hoc Circi *Euripo* etiam Suetonius Cæsar. c. 39. & Plinius lib. 8. c. 7.

EVRŌPA, Agenoris Phœnicum Regis filia, quam Jupiter rapuit, & in Cretam sub formâ bovis abduxit. Lactant. lib. 1. cap. 11. Ab hac nomen habet

¶ Eurōpa, Εὐρώπη, tertia pars orbis terrarum, incipiens à Tanai, qui in Paludes Mæoticas exit, & desinens in fretum Atlanticum. Complectitur in longitudinem milliaria Germanica [illegible], Ptolemæo teste, DL. Regiones ejus disce ex Geographia.

¶ Europæus, &c. qui ex Europâ est. Europæi Asiaticis bellicosiores sunt, sed isti illis bene habiti magis: vide suprà in *Asia*. Europæorum encomium lege apud Scaliger. Exercitat. 99. Ovid. 8. Metamorph. v. 23

Noverat ante alios faciem Ducis Europæi.

Europæi adversarii apud Nep. 18, 3. 2. sunt hostes ab Europâ.

¶ Europensis, idem, latina formatione. Vopiscus Aureliano c. 31. pr. *Aureliano rebus Europensibus occupato.*

EVRŌTAS, æ, fluvius Laconum, præterfluens Lacedæmona. Vid. Ælian. lib. 2. cap. 34. Virgil. 1. Æneid. v. 498

Qualis in Eurotæ ripis, aut per juga Cynthi,
Exercet Diana choros.

EVRVS, ventus ab ortu spirans, alio nomine *Subsolanus*, der Ostwind. Apulej. de Mundo p. 63 *Favonius Græcè ζέφυρος, Eurocontrarius.* Et paullo supra, *Eurus Oriens, Boreas Septemtrio, occidens Zephyros, Auster Medius dies mittit.* ¶ 2. Nonnunquam & pro parte Orientali à Poetis *Eurus* ponitur.

¶ Euronŏtus, ventus est ab oriente hiberno spirans inter *Notum* & *Eurum*, qui alio nomine *Vulturnus* dicitur. Vid. Apulej. de Mundo p. 62.

¶ Euroāquĭlo autem *Cæcias* est, inter *Eurum* & *Aquilonem* violentus & tempestuosus.

EVRĬĂLE, es, filia Minois. ¶ 2. & alia ejusdem nominis filia Prœti, regis Argivorum. ¶ 3. Denique & Gorgonum una *Euryale* est.

EVRĬĂLVS, unus ex Ducibus Peloponnesiacis fuit, qui bello ad Trojam interfuerunt. Virg. Æn. 5. v. 295

Euryalus forma insignis viridisque juventa.

EVRYCLĒA, nutrix Telemachi. Homer. Odyss. A. v. 429

Εὐρύκλειά' Ὦπος θυγάτηρ Πεισηνορίδαο,
Eurycleæ Opis filiæ Pisenoridæ &c.

EVRYDĬCE, es. Orphei uxor, pro quâ recuperanda ad inferos descendit. Fabulam exponit Ovid. Metamorphos. & Virgil. lib. 4. Georgicorum v. 547

Plataam Eurydicem vitulâ venerabere cæsâ.

Vide & Luctat. Placid. Statii Scholiasten in lib. 8. Thebaid. p. 357. 2. Alia Eurydice Perdiccæ, & Philippi mater fuit. Corn. Nep. 11, 3. 2.

EVRYSTĔVS, Εὐρυσθεύς, tribus syllabis, Rex Græciæ qui Herculem Junonis instinctu cum tot monstris congredi coëgit, ut periret, quamobrem durum eum dixit Virg. 3. Georg. princip.

— — Quis aut Eurysthea durum,
Aut illaudati nescit Busiridis aras.

EVRYTHMIA, εὐρυθμία, concinnitas, convenientia. Vitruvius lib. 1. cap. 2 pr. *Architecturam constat ex ordinatione, ex dispositione, eurythmia & symmetria* &c.

EVSTATHIVS, Epiphanæus, scriptor fuit sub Anastasio principe, quæ scripserit, Suidas indicavit. ¶ Fuerunt hoc nomine celebres aliquot præsules: ut Eustathius Antiochenus, qui Arii dogma confutavit sub Constantino: & Eustathius præsul Thessalonicensis, qui illustres commentarios in Homerum, & Dionysium Periegetam scripsit sub Comnenis imperatoribus.

EVTERPE, Musa, Latinè, Jucunda seu Delectans dici potest, εὐτερπὴς, jucundus. Studia enim delectationem præbent, quemadmodum aliquoties Cicero de studiis suis scripsit.

EVTHYGRAMMVS, εὐθύγραμμος, regula est, ein Lineal. Vitruvius lib. 1. cap. 1 *Geometria plura præsidia præstat Architecturæ, & primum euthygrammi & circini tradit usum, e quo maxime facilius ædificiorum in areis descriptiones, normarumque & libbrationum & linearum directiones.*

EVTHYMIA, εὐθυμία, animi tranquillitas, ipsa vita beata, Cic. auctore lib. 5. de finibus; *Securitas, quæ est animi tranquillitas, quam appellabant εὐθυμίαν.*

EVTHŸMVS, pugil Locrensis inclytus, victor semper Olympiæ, victus semel, quemadmodum de eo Plin. scripsit lib. 7. cap. 47. Lapidem gestavit ingenti magnitudine, qui Locris ostenditur, & Temessæum heroa, quod cuique per vim abstulerat, reddere coegit etiam cum fœnore, ut inde natum sit adagium, de iis qui sordidos & injustos quæstus faciunt; *affore Temessæum genium.* Vide Ælian. Var. Hist. lib. 8. cap. 18. & Chiliad. *Temessæus Genius adest.*

EVTRĂPĔLVS, comis, facetus, kurtzweilig / εὐτράπελος & εὐτραπελία, urbanitas: Höfflichkeit/ Kurtzweil: unde cognomen adeptus procul dubio Volumnius ille, cujus non semel meminit Cicero, elegantis ingenii homo. De quo fortasse Horatii quoque illud accipiendum est lib. 1. Epist. 18. v. 31

— — — Eutrapelus cuicunque nocere volebat
Vestimenta dabat pretiosa.

Vide ibi Lambin. Exstat & apud Martial. lib. 7. in Eutrapelum quendam Epigramma num. 83

Eutrapelus tonsor dum circuit ora Luperci.
Expingitque genas; altera barba subit.

Vid. Voss. lib. 3. Instit. Orat. p. 384.

EVTŸCHES, ētis, & Eutychis, Monachus Constantinopolitanus, fuit hæreticus tertius, post Manetem & Apollinarem: negavit duas esse in Christo naturas. Vixit circa annum Christi 450. Damnatus est in Synodo Chalcedonensi sub Martino Imperatore.

¶ Eutychiani, hæretici, de quibus consule Historicos ecclesiasticos.

EVTYCHIDES Plinio nobilis est statuarius 34. lib. c. 8.

EVXĪNVS, Ὕξεινος. Pontus Euxinus, qui contiguus est mari mediterraneo; Thraciam attingit & Mœsiam inferiorem, influit in eum aliquot alveis Danubius, vulgo das schwartze Meer. Dictus olim ab inhospitali feritate *Axenus* ἄξενος. Ovid. lib. 4. Tristium Eleg. 4. v. 55

Frigida me cohibent Euxini littora ponti,
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.

Vide Plin. lib. 6. cap. 1. princip. & præcipue Ammianum Marcellinum lib. 22. & Eustathium in Dionysium: itemque Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 287. Adjectivum autem *Euxinus* esse, Ovidius docet; cujus sunt: *Littus ad Euxinum*, 4. Pont. 3. v. 51. Et *Euxina aqua*, 3. Pont. 2. v. 60. *Euxina unda*, 4. Pont. 7. pr.

EX, præpositio diversam juncta diversis verbis & formulis habet significationem. *Nemo ex me scibit*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 1. extr. aus meinem Mund soll es niemand erfahren. *Ex animo*, hertzlich mit Ernst / vide suo loco. *Ex adversum, Ex adverso*, gegen über. *Ex æquo & bono*, Ter. Adelph. 5. sc. 9, 30. recht und aufrichtig. *Aliud ex alio malum*, Idem Eunuch. 2. 5. sc. 5. v. 17. ein Unglück über das ander. *Ex re alicujus*, quod est in commodum alicujus, mit eines Nutz oder Besten/ quod & *ex usu* dicitur. Terent. Phorm. 5. sc. 7. v. 76. Pro quo & *E* dicunt. Cicero singulari libro ad Brutum epist. 4 *Facis ex tua dignitate, & e re publica.* Et epist. 5. ad eundem: *Si arbitrarere utile, æque re publica esse.* ¶ Ex, pro Post; ut, *ex eo die*, id est, *ab eo die*, vel *post eum diem.* Cæsar lib. 2. de B. C. cap. 21, *quod provinciam ex prætura habuerat*, id est, postquam prætura functus esset. Nepos Datame: *Qua ex re majoribus rebus præfecit.* Sæpe ita Suetonius usus, ut Cæsare cap. 19. Vitellio cap. 2. *Ex Consulatu Syriæ præpositus*, &c. Vellejus lib. 2. cap. 33 *Qui ante septem annos ex consulatu sortitus est Asiam.* Et rursus: *Domitius cum ex consulatu obtineret Asiam.* Ubi cum eruditissimus Vossius *ex consulatu*, id est, Consul, interpretaretur, aliud agebat. Huc pertinet illud Terentii Eunuch. act. 4. sc. 2. pr. *aliam rem ex alia cogitare.* Et Heaut. act. 3. sc. 3. v. 73 *Ut aliud ex alio incidit.* Sic Cæsar *ex itinere confligere* dixit, pro intermisso paulum itinere confligere; pro quo *in itinere confligere* Nepos dixit. Sic Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. c. 70 *Ex magnis rebus natum planitiem.* Idem lib. 2 B. Gall. c. 8 *Collis paululum ex planitie editus.* Tacitus præpositione E similiter usus est. ¶ Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 22 *Ornatus esses ex tuis virtutibus:* pro tuis virtutibus: prout virtus tua promerita est. Tacit. German. cap. 12 *Distinctio pœnarum ex delicto.* ¶ Aliquando significat locum: ut, *Ex cælo:* interdum *pro*, vel *ad*, ut: *ex dignitate*, h. e. pro dignitate vel ad dignitatem: interdum *secundum*: ut *ex Platonis sententia:* interdum significat *in:* Ut, *ex capite laborat*, i. e. dolorem patitur in capite: aliquando denotat *materiam:* ut, *statua ex ære facta, poculum ex auro:* aliquando etiam *ortum:* ut, *ex fratre, ex sorore natus.* ¶ Ponitur & pro *propter.* Sueton. Caligul. cap. 56 *Modò ex aliqua caussa agenti gratias.* Apulej. lib. 1. Milesi. *Thessaliam ex negotio petebam.* ¶ Pro *tum* in Terentii Eunuch. act. 5. sc. 4. v. 17

Quo pacto ex jure hesterno panem nigrum petent,

vi *ex* interpretatur Donatus. Nisi quis velit madidum & maceratum subintelligere, quod idem eruditissimus Grammaticus monet. Sæpe Medici scriptores præpositione *Ex* ita utuntur. Celsus lib. 3. cap. 19 *Nitrum ex vino:* & cap. 29. *Rutæ ex aceto contritæ*, & alius pluribus locis Serenus, cap. 2

Profuit aut hedera ex oleo contrita vetusto.

Et paullo post eodem capite:

Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore.

Et cap. 13 idem Serenus:

Annosa rubros si legeris arbore vermes
Ex oleo tere.

Similiter Plautus Mercat. act. 1. sc. 2. v. 28

Resinam ex melle Ægyptium vorato: salvum fecerit.

¶ Aliquando *ordine*, ut, *ex ordine*, pro ordine; quæ ratio loquendi & circumscribendo adverbia facit. Sic *ex memoriâ*, pro memoriter, Plaut. dixit: Et sæpe solus ablativus loco adverbii est.

Exactè, vide in Ago.

EXĀMEN, apum nova soboles & quasi colonia, quam ad novas quærendas sedes exire cogunt, ein Bienschwarm. Cic. 1. Offic. cap. 44 *Apum examina fingunt favos.* ¶ 2. Hinc & ad Exercitus transfertur. Horat. lib. 1. od. 35

— — & juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus.

Et lib. 2. Epist. 19. v. 22

— — qui sibi fidit
Dux, regit examen.

¶ 3. & *Examen* in bilance, quod *lingua*, seu *æquamentum, libramentum* dicitur, die Zunge an der Wage. In veteri inscriptione & EXAGIVM appellatur. SVB EXAGIO PECORA VENDERE, das Fleisch nach dem Gewicht verkauffen. Sane & *Examen* ab *Exigendo* est: quippe contractum ex *exagimen.* Nonnulli idem cum trutina faciunt. Male. *Examen* enim in *trutina* est, Persius Satyr. 1. init. *— — Examenque improbum in illa*

Castiges trutina.

Ubi Vetus Scholiastes: EXAMEN *est lingua vel lignum, quod mediam hastam ad pondera adæquanda tenet.* TRVTINA *vero est foramen, intra quod est lingula, de qua examinatio est.* Vide & ibi Casaub. *Examen æquum*, wanns gleich einstehet / Suet. Vespasian. extr. ¶ Per metaphoram & pro judicio ponitur & censura, Erforschung / Probe. Stat. lib. 3. Silv. 3. v. 203 *Diuturnorum longæque examina vitæ posci.* Solin. cap. 1. ineunte: *examen opusculi*, i. e. censura.

¶ Exāmĭnare, explorare, scrutari, nachgeben/ betrachten/ erwegen. *Diligenter examinare omnium verborum pondera*, Cic. in Orat. cap. 8. Et Horat. lib. 2. Satyr. 2. v. 8

— — male verum examinat omnis
Corruptus judex.

¶ *Examinant apes*, Columell. lib. 9. cap. 14. die Bienen schwermen.

¶ Examinatus, participium nominale. Unde Superlativus apud Augustinum lib. 7 Confession. cap. 6 *examinatissima diligentia nosse:* Et

¶ Examinatè, adverb. cujus comparativo usus est Ammianus 25. cap. 23 *Dum deliberatur examinatiùs, quid fieri deberet.*

¶ Inexaminatus, non examinatus. Jul. Firmicus lib. 1. cap. 2. post principium: *inexaminata allegationes.*

¶ Examinatio, Erforschung / Verhör. Vitruvius lib. 10 cap. 8 *per scapi librationem & examinationem.* Et Ulpian. Lege 1 § 4 de Abigeis: *ad examinationem civilem remittendus est.*

¶ Examinator. Cassiodor. lib. 6. epist. 18 *Panis ponderis æquus examinator intende.*

¶ Exa-

¶ Examinatorius. Tertull. adv. Gnostic. cap. 7. *per martyria fidei examinatoria.*

Exanclo, vel exantlo, vide *Antlo.*

Excello, vide sub *Cello* antiquo in C.

EXARCHVS. Novell. Constit. 133 cap. 4 *Monasteriorum exarchi*, id est inspectores & gubernatores, distincti vero ab Abbatibus. ¶ Cum Italiam barbari occupassent, quæ Constantinopolitanis ibi relinquebantur, per *Exarchum* administrabantur, cujus sedes Ravennæ erat. Vid. Hist. Med. ævi.

EXCĒTRA, æ, dicta est hydra ab excrescentibus capitibus uno recisso. Eine Schlange mit vielen Köpffen. Apud Plautum est in Persa principio actus 1. *Cum leone, cum exetra, cum cervo, cum apro Ætolio, cum avibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mavelim, quam cum amore.* ¶ Apud Livium *Exetra* convicium est ad fœminam nefariam, lib. 39. cap. 11, *Illius exetræ delimentis & veneris imbutum, nec parentis nec virici, nec Deorum verecundiam habere.* Ita filii amasiam matrem vocat. & Plaut. Pseudolo act. 1. sc. 2. *En exetra tu*, scil. Xystili, O du Otter! Demaledico lividoque usus est Hieronymus Epist. 2, *Licet me quasi lupa vel exetra ore dilaniat*, &c. ¶ Alias *exetra* idem est quod Echidna seu vipera, eine Natterschlang. Vide *Echidna.*

EXCIDIVM, eversio, Stürtzung / Zerstörung. Vet. Gloss. Καταστροφή, *subversio, excidium.* Cujus secundam quandoquidem Virgilius & cæteri Poetarum semper corripiunt: ab *Excido*, à *cædo*, vel ab *Exscindo*, *Exscindi*, non ab *Excido*, à *cædo* originem ejus ducere oportet. Virgil. lib. 10. v. 45

— — Per everse fumantia Trojæ
Excidia obtestor. — — Silius Italicus lib. 1. v. 12
Sed medio finem belli, excidiumque vicissim
Molitæ gentes. Statius 6. Theb. v. 96
— — adsint miserabile luco
Excidium.

Execror, vide *Sacer, Sacro.*

EXEDRA, ἐξέδρα, locus amplus & ad considendum idoneus, ab ἐξέδρευω vel ἐδέζομαι, sedeo. Vitruvius lib. 5. cap. 11. *Constituuntur autem in tribus porticibus exedræ spatiosæ, habentes sedes, in quibus Philosophi, Rhetores reliquique qui studia delectantur, sedere possunt.* Studierstube. *Exedrarum* frequens fuit usus apud Romanos. Cicer. 1. Nat. D. cap. 7 *Cum ad eum venissem, offendi eum sedentem in exedra, & cum C. Vellejo disputantem.* ¶ 2. Possunt *exedræ* nominari etiam sedilia pro foribus lignea & lapidea.

¶ Exhedrium, idem. Cic. lib. 7. fam. epist. 23 *Exhedria quædam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani.*

EXĒGESIS, ἐξήγησις, narratio, expositio, Auslegung / Erklärung.

¶ Exegeticus, ἐξηγητικὸς, ut: *Libri exegetici*, in quibus aliorum scripta enarrantur.

¶ *Poema exegematicum*, in quo Poëta solus loquitur, contrarium *Dramatico*, vide suo loco.

EXEMPLVM, proprie hoc ipsum est, quod in aliis vel imitamur vel devitamus, ein Vorspiel / Beyspiel. Cic. in Oratore cap. 38 *Si exempla sequimur, a Demosthene sumamus, & quidem perpetua διήγησιν.* Sic & *Exemplum capere de aliquo* Terent. Andr. 4. sc. 1, 27. *Ex aliis sumere exemplum sibi* Adelph. 3. sc. 3, 62. *Exemplo alicujus facere*, Idem prolog. Heaut. 20. Et, *Auctori. Exemplo alicujus facere aliquid*, Cic. pro Balb. cap. 13. *ex usu & exemplo alicujus facere aliquid*, Cic. pro Balb. cap. 13. etwas thun auff eines andern Anleitung / Anweisung / Einführung. Idem lib. 4. epist. 3 *Quod exemplo fit, id jure fieri putatur*, was andere zuvor gethan / hält man vor erlaubt und recht. Juven. Sat. 13. pr.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori.

Rursus Cicero de legib. lib. 3. cap. 14 *Vitiosi principes plus nocent exemplo Reip. quam peccato.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 1, 47 *Non tibi ego exempli satis sum?* Et Livius lib. 3. cap. 43 *Vir exempli recti domi militiæque.* Der mit gutem Exempel vorgehet. Seneca lib. 6. Controv. 25 *Facilius, quid imitandum vitandumve sit, docemur exemplis.* Vide & Plin. lib. 8. epist. 14. Columella lib. 11. cap. 1. *Nihil recte sine exemplo docetur. Exemplum adest:* vulgaris formula: cum responso opus haud esse significabatur, quod ipsa loqueretur res. Vide Plautinos interpretes Epid. act. 1. sc. 1. v. 7. *Exempli caussa* Cicer. pro S. Rosc. cap. 9. *Exempli gratia* Quintil. lib. 6. cap. 5. zum Exempel. ¶ 2. Exemplum formam quoque significat, sive exscriptionem & similitudinem, quam Barbari *Copiam* vocant, Gr. ἀντίγραφον, ut: *Exemplum literarum*, eine Copey eines Briefes. Sic *Liter ejusdem exemplo*, Cic. lib. 10. ep. 8. zween Briefe gleicher Gestalt oder Inhalts / seu einer Copey oder Abschrifft. Idem lib. 7 ad Attic. ep. 23 *Cæsaris literarum exemplum tibi misi.* Et Suet. Claud. c. 20. extr. *Congestis pilis superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes cursum navigia dirigerent.* Plaut. Mostell. act. 1. sc. 3. v. 55

— — — narrabero
Quem me exemplis ille hodie ludificatus est.

Quem exemplis, id est, quibus modis. Et ita & act. 4. sc. 3. v. ult.

eadem fabula locutus est Plautus. ¶ 3. *Exempla* dicuntur etiam *pœnæ*, quæ sint aliis exemplo, ne peccent. *Exempla facere; fari. Exempla edere in aliquem*, einen straffen andern zum Exempel und Abscheu. Terentius Eunuch. act. 5. sc. 6. v. 21 *Ulterque in te exempla edent.* Ubi Donatus: *Nova ac mira tormenta quæ pro exemplis narrentur: aut quæ documento sint cæteris, ne delinquant, EXEMPLA dicuntur.* Idem paullo ante ad Act. 5. scen. 5. v. 4. *Graves*, inquit, *pœnæ, quæ possunt cæteris documento esse*, EXEMPLA *dicuntur.* Vide & Gell. lib. 4. cap. 14. Ita *exempla nobissima* i. e. ultima supplicia Tacitus dixit Annal. 12. cap. 20. ¶ 4. Exemplum etiam dicitur, quod in oratione adhibetur rei aut probandæ, aut ordinandæ gratia.

¶ Pro exemplo interdum & *Exemplar* usurpatur; ut; *Exemplar propositum ad imitandum.* Ut contra exemplum pro exemplari. Manilius lib. 4. v. 892

Exemplumque Dei quisque est in imagine parva.

Et Cic. de amicit. cap. 7 *Sui aliquod exemplar intuetur, qui amicum intuetur.* Germani vocant, ein Muster / Modell. Seneca epist. 33 *ab exemplari pendere*, immer nach dem Modell sehen / nichts vor sich machen können. Horat. lib. 1. Epist. 19. v. 17

Decipit exemplar vitiis imitabile.

Exemplar libri, scripti, testamenti, eine Abschrifft / Nachdruck. Horatius in arte Poetica v. 268

— — vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.

Vid. & de differentia *Exempli* & *Exemplaru*, Vall. lib. 6. cap. 33. Barth. ad Claudian. pag. 264. Nimirum *exemplum* proprie est res, quæ nobis imitanda proponitur. Ille autem, in quo est aliquid imitandum vel fugiendum, dicitur *exemplar*, quanquam, ut modo dictum, hæc sæpius commutantur.

¶ Exemplare pro *Exemplar* etiam dicitur. Lucretius lib. 2. v. 122

— — rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiai.

¶ Exemplarium, idem. Arnobius lib. 3. p. 198 *Phryna illa Thespiaca, cum in acumine ipso esset pulchritudinis, venustatu, & flaru, exemplarium fuisse perhibetur cunctarum Venerum.* Atque hoc etiam ad exempla librorum refertur. Hieronymus adversus Helvidium cap. 8 *Ne forte de exemplariorum veritate tanssiris, quia tibi stultissime persuasisti, Græcos codices esse falsatos; ad Joannis evangelium venio*, &c. Adde Lege 47. Dig. de legat. 2. ubi *exemplarii caussa*, vel, ut in quibusdam libris est, *exemplari caussa*, forsan contracte, legitur.

¶ Exemplaris, e, adject. secundum exemplar, item quod præbet exemplum. Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. cap. 8 *Virtutes exemplares sunt, quæ in ipsa divina mente consistunt, quam diximus ἰδέας vocari: a quarum exemplo reliqua omnes per ordinem defluunt.*

EXENTĔRO, exenterare, ἐξεντερίζω, eviscerare est, hoc est, viscera interiora eximere, ut in piscibus, ausnehmen / oder ausweiden. *Exenteratum leporem*, Justinus dixit lib. 1. c. 5. ¶ 2. Per metaphoram Plaut. Epidic. act. 2. sc. 2. pr. dixit *Exenterare marsupium*, den Beutel fegen.

EXEQVIAE, vel Exsequiæ, plur. Leichbegängniß. Servius: Funus est *cadaver jam ardens; quod dum portatur*, exequias *dicimus.* Hinc *ire, venire exequias, facere exequias*, &c. *Funeris exequias prosequi*, zur Erden bestatten / Cicero pro Cluent. cap. ult. quod & *operam dare funeri* dixit lib. 15. epist. 1. ad Attic. *Frequentare exequias ad rogum usque* Suetonius dixit Tiber. cap. 32. Propert. lib. 3. Eleg. 1.

Omnia post obitum fingit major vetustas;
Major ab exequiis nomen in ora venit.

Apulej. lib. 4. *Perfectis igitur feralis thalami cum summo mœrore solennibus, toto prosequente populo, vivum producitur funus: & lacrymosa Psyche comitatur non nuptias sed exequias* &c. Eas esse magis vivorum solatia quàm mortuorum subsidia Augustinus dicit lib. 1. de C. D. cap. 12. Vide *Exequor* in *Sequor*: unde etiam *Exsequiæ* scribitur.

¶ Exequialis, zur Leiche gehörig. Ovid. 14. Metam. v. 435

Carmina jam moriens canit exequialia cygnus.

Statius 11. Thebaid. v. 610

Infanda justa exequialia mortis.

Exerceo, vide in *Arceo.*

Exercitus, ûs, copiæ militares, vide sub *Exerceo*, in *Arceo.*

EXĬGVVS, magis exiguus, maxime exiguus, gering / klein. *Ab exiguis initiis proficisci*, einen geringen Anfang oder Ankunfft haben / Liv. præfat. Operis. Speciem habet præcepti de assiduitate, quæ in modicis etiam rebus suam præstat utilitatem. Virg. illud 2. Georgicorum v. 412

— — laudato ingentia rura,
Exiguum colito.

Exiguus mus, Eine kleine Maus / Idem 1. Georg. v. 181. Legas & *exiguior exiguissimus.* Ulpianus Lege 1. Dig. de Fluminib. § 15 Deterior: *Si derivetur aqua, ut exiguior facta minus sit navigabilis.* Idem Lege 75 D. de Legatis lib. 3. *exiguiores nummi.* Ovidius Heroid. epist. 14. v. 115

De fratrum populo pars exiguissima restas.

Plin. lib. 7. Epist. 24. *exiguissima legata.*

¶ Exiguum etiam substantivo more positum est, ut *Exiguum aquæ*, Ovid. 5. Trist. eleg. 2. v. 20. *Exiguum salutis*, Silius lib. 4. v. 248

¶ Perexiguus, ut *perexiguum semen*, Cicer. 2. Nat. Deor. c. 31.

¶ Exiguitas, substant. ut, *Exiguitas copiarum*, wenig Volcks / Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 10. Sic Palladius lib. 1. cap. 6 *culta exiguitas fœcundior, quam magnitudo neglecta.* Et *Exiguitas temporis*, Kürtze der Zeit / Liv. lib. 24. cap. 17.

¶ Exiguè adv. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 2. v. 33 *Prabent exiguè sumtum*, hoc est, parce, tenuiter, geben nicht viel zu verzehren. *Epistolæ exiguè scriptæ*, Cicer. 11. ad Att. ep. 16. mit schlechten und geringen Worten. Cæsar lib. 7. de Bell. Gall. cap. 71. *Ratione initâ, frumentum se exiguè dierum XXX. habere demonstrat.* Nach gemachten Uberschlag erweiset er / daß er kaum auff 30. Tage mit Proviant versehen / wann er gleich kärglich und sparsam damit umgienge.

EXĪLIS, e, dünne / geringe / tenuis. *Copia exilis*, geringer Vorrath. *Membra exilia* Ovid. 5. Met. 433. schwache und geringe Gliedmassen. *Genus sermonis exile, aridum, concisum, minutum*, Cic. de Oratore lib. 2. c. 38. eine Art von Worten schwach / ohne Krafft / so nicht fertig auffeinander folget / und gering. *Exiles res*, calamitosæ, de difficultatibus à fortuna adversante objectis, Corn. Nep. 18, 5. 1. *Exile & macrum solum*, Ein dürr / und mager Land / Cic. Agrar. 2. c. 25. Comp. *Caro exilior*, Tertull. de Jejun. lib. extremo. *Exiliores orationes* Cic. de Clar. Orator. cap. 21. *Fœmina vox exilior, quam maribus*, Plin. lib. 11. cap. 51.

¶ Exilitas, tenuitas; *Exilitati* in dicendo opponitur *copia* apud Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 12. *Fœminæ vocis exilitas*, Quintil. lib. 1. c. 11. pr. Klare Weiber-Stimme. Columella lib. 8. cap. 16 *propter exilitatem soli, quæ plerumque litori vicina est.*

¶ Exiliter, geringlich / schwächlich. *Jejune & exiliter disputare* Cic. lib. 1. de Orat. cap. 11. extremo.

EXĪMIVS, egregius, præstans, ab *eximo* est, ac de porcis majoribus, exemtis ex toto grege ad sacrificandum, proprie dicitur. Vide *egregius.* Tapffer / rühmlich / trefflich. *Singularis & eximia virtus*, Cic. pro Leg. Manil. cap. 1. *Eximia spe adolescens*, Idem lib. 1. fam. ep. 7. *Facies eximia*, ut Cic. 7. Verrin. c. 31 *Erat facie eximia Cleomenis uxor.* Ovid. 2. Artis v. 603

Eximia est virtus præstare silentia rebus,

quanquam meliores libri *Exigua* habent pro *Eximia.* vid. Heins. *Eximia bos* Liv. lib. 1. cap. 7. ¶ Terent. Hecyrâ act. 1. sc. 1. v. 9 *Ut in' eximium neminem habeam?* i. e. excipiam, eximam.

¶ Eximiè, adv. herrlich / sonderlich / egregie. Cic. pro Arch. c. 9 *Marinus L. Plocium eximiè dilexit*, hat ihn sonderlich lieb gehabt. *Eximie ornatum templum*, Livius lib. 25. cap. 40. Juvenal. Sat. 11. pr.

Atticus eximie si cœnat, lautus habetur.

¶ Eximietas, præstantia. Symmachus lib. 3. epist. 3 *Spondeo, tuam eximietatem reperire posse multa, quæ tacui.* Ambrosius epist. 69 *Antiochus, vir consularis, reddidit mihi eximietatis tuæ literas.* Et Augustinus epist. 32 *qui hanc epistolam eximietati tuæ apportat.*

EXIN, & Exinde, ut *dein, deinde*, adverb. ordinis, darnach / darauf / daher. ab *Ex* & *In*, vel *Inde.* Cicer. 2. Nat. D. cap. 39 *Exin mari finitimus aer*, &c. Virg. 6. Æn. v. 743 *Exinde per amplum Mittimur Elysium.*

EXĪTĪVM, pernicies, interitus, Verderbung / Schade. *Exitio remedium invenire*, Terent. Phorm. 1. sc. 4. v. 23. dem Unfall Rath finden. *Interitus & exitium urbis; Reipubl.* Cic. 1. Catil. c. 4. Verderb und Untergang der Stadt. *Exitio esse alicui*, Virg. 3. Georg. v. 511. Rursus Cic. in 2. Tusc. Quæst. cap. 17 vel ex Hesiodo, vel alio quopiam Poëta vertit: *Qui alteri exitium parat, eum scire oportet sibi paratam pestem, ut participet parem.* Apulej. lib. 4. Milesi. *Totius orbis exitio natus.* & lib. 7 *Sed hic etiam spes hilarior in capitale processit exitium.*

¶ Exitiālis, exitiale, verderblich / schädlich. Cic. 7. Verrin. cap. 6 *perditæ civitates solent exitus exitiales habere.* Plin. Panegyr. cap. 50 *exitialis erat apud principem, huic laxior domus, illi amœnior villa.*

¶ Et exitiābilis, e, apud Ovidium sæpe. *Exitiabile bellum*, Cic. ad Atticum lib. 10. epist. 4. *Tyrannus exitiabilis*, Livius lib. 29. cap. 17. extr. *Exitiabilis morbus* Tacitus lib. 16. cap. 5 n. 4.

¶ Exitiabiliter, adverb. Augustinus lib. 6 Confession. cap. 7 *Comperiram, quod circum exitiabiliter amaret.*

¶ Exitiōsus, idem. ut, *Bellum exitiosum* Cicer. Attico lib. 9. ep. 9. *Conjuratio exitiosa*, Idem in Catil. 4. cap. 3. *Exitiosior discordia* Tacitus 3. ann. cap. 12. n. 1. Et *Helena exitiosissima Priamo*, Tertullianus de Anima cap. 34.

¶ Exitiosè, adverb. Augustinus epist. 8. cap. 3 *Videtur mihi exitiosissimè credi.*

EXOCHĒ, ἐξοχή, excellentia, ut *dici κατ' ἐξοχήν*, secundum præstantiam. Virg. 1. Georg. v. 228

Nec Pelusiaca curum aspernabere lentis;

ad Pelusium enim Nili ostium lentes optimæ proveniunt, Servius. Sed alia de causa *Pelusiacam lentem* Virgilio dictam Hieronymus putat. Vide *Pelusium.*

EXŌCOETVS, ἐξώκοιτος, piscis aquas dormiendi caussa in siccum egrediens. Vide Plin. lib. 9. cap. 19 pr. & Oppianum Halieut. lib. 1. v. 158. Adde supra in *Adonis* dicta. Ab ἐξω *extra*, & κοίτη *cubile.*

EXŎDIVM, ἔξόδιον, ab ἔξω τῆς ὁδοῦ, i. e. extra viam. Exodia autem erant ridicula versibus intexta & Attellanis conserta, quæ quod penitus extra fabulam essent, nomen acceperunt. ut, *Exodium Atellanicum* Suetonius Tiber. c. 45, & *scenicum exodium* in Domit. cap. 10. Et Livius lib. 7. cap. 2 *Postquam lege hac fabularum ab risu ac soluto joco res avocabatur, & ludus in artem paulatim verterat, juventus histrionibus fabularum actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula intexta versibus jactare cœpit, quæ inde exodia postea appellata, consertaque fabellis potissimum Atellanis sunt, &c.* Vetus Scholiastes ad illud Juvenal. Satyr. 3. v. 174 Tandemque redit ad pulpita notum Exodium: *Exodiarius*, inquit, *apud veteres in fine intrabat, quod ridiculus foret: ut quicquid lacrymarum ac tristitiæ excitasset ex Tragicis affectibus hujus spectaculi risus detergeret. Hujus & Lucilius meminit*, principio exitus dignus exodiumque sequitur. Hæc ille. ¶ Hinc Varro apud Nonium pro fine seu exitu posuit: *Quod cœperis inepte narrare ad exodium ducas*, führe es aus / erzehle es biß zum Ende.

¶ Exodiarius, qui exodium fabulæ affert. Vide Scholiasten Juvenalis modo in *Exodium* productum.

EXŌMIS, idis. Ein Leibrock ohne Ermel. Festus: *Exomides sunt cornici. Vestitus exertis humeris.*

EXORCIZARE, ἐξορκίζειν, verbum noti usus in ecclesia. e. g. apud Tertullianum de Idololatria cap. 11. Augustin. epist. 105. &c. Sed Ulpianus quoque Lege 1. § 3 Dig. de extraord. cognition. *si incantavit, si imprecatus est, si, ut vulgari verbo impostorum utar, exorcizavit, non sunt ista medicinæ genera.*

¶ Exorcismus, ut, *exorcismis fugare*, Tertullian. de Corona cap. 11.

¶ Exorcista, qui exorcizat. Paullinus Nolanus ep. 21 [vet. ed. 24] extr. *ut exorcistam dæmonis terribilem videremus.*

EXŌTICVS, ἐξωτικός, peregrinus, adventitius, Ausländisch / aus fremden Landen. Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 1. v. 41 *Non omnes possunt olere unguenta exotica.* Apulej. Apol. *Exotico pulvere dentes emaculare.* Gellius 13 cap. 5. *Vinum exoticum.*

¶ Exōtĕrĭcus. Gellius lib. 20. cap. 5, Aristotelis libros distinguit in *Exotericos & Acroaticos*, quod Græce Cicero ad Attic. lib. 4. ep. 16 scribit ἐξωτερικούς. Erant autem *exoterica lectiones* quasi exteriores, omnibus sine delectu patentes, ab *acroaticis*, id est singularibus & privatis, distinctæ.

Expecto cum derivatis, vide in Compositis a *Specio* sub *Species.*

Expedio vide *Pes.*

EXPERGISCOR, experrectus sum, excitor, ich wache auff. Sallust. Catil. c. 52 *Expergiscimini aliquando*; werdet einmal munter. Apulej. lib. 1. *Ad hæc nescio an casu nostro, an illius absono clamore experrectus Socrates exsurgit prior.* Horat. lib. 1. ep. 2. v. 33

Ut se ipsum servet, non expergiscere sic.

Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 38 *Simul cum sole expergiscî*, mit der Sonnen aufstehen.

¶ Experrectus, wach / munter / und wacker. *Experrecta nobilitas*, Cic. pro S. Rosc. c. 49. Compar. *Experrectiores apes*, apud Colum. lib. 9. cap. 7. ¶ Lucretio lib. 3. v. 943 *Expergitus* idem est quod experrectus. Differentiæ aliquid Festus posuit. *Expergitus*, inquit, *ab alio excitatus, quem solemus dicere expergefactum: Experrectus a porrigendo si vocatus, quod facimus recentes à somno.* Add. Gronov. ad Liv. 7. c. 36.

¶ Inexperrectus, unerweckt. Ovid. Metam. 12. v. 317

Sopitusque venis & inexperrectus, &c.

¶ Expergo, Gell. 6. cap. 10, pro Excito. *Ista*, inquit, *ve animos juvenum expergebat.*

¶ Expergefacio, idem. erwecken / auffwecken. Cic. 7. Verr. cap. 15 *si forte expergefacere te posses.*

¶ Expergĕfio. erwecket werden / erwachen. Lucret. 5. v. 128

Illa quoque expergefactum caput erigere insit.

Insit, id est, incipit.

¶ Expergefactio. Augustinus de Vera religione cap. 51 *a somno expergefactio.*

¶ Expergifico, idem ac expergefacio. Gell. 17. cap. 12 *ingenia expergificando idoneum.*

Experior, Expers, Expleo, Explodo, vide *Pario, Pars, Pleo, Plaudo.*

EXQVĪLIAE, arum, mons & vicus Romæ, in quo arx fuit & excubiæ Tulli Regis.

¶ Exquilinus Horat. Epod. 5

Post insepulta membra different lupi,
Et exquilinæ alites.

Quod ideo dixit: quia ante portam Exquilinam sive Metiam supplicia sumebantur de damnatis. Vide Lipsi. ad 2. Annal. Tacit.

EXTA, orum, plur. majora & superiora dicuntur viscera, ut, *pulmo, cor, jecur, lien*, dicta inde, quod *extent & eminent*, Eingeweide. Potiora eorum officia versu vulgari comprehensa sunt:

Cor

Cor sapit, at pulmo loquitur, fel commovet iram,
Splen videre facit, cogit amare jecur.

Ab extis animalium multa solebat divinare vetusta superstitio. Inspiciebantur enim cæsæ hostiæ viscera: quæ si felicia apparerent (quod ex certis notis constabat) coquebantur in foco: deinde prosecabantur partes; quæ inferendæ altaribus immolandæ Diis essent; aut ad vescendum sacrificulis relinquendæ. Hic divinandi modus Ciceroni Top. cap. 20 *præsensio per exta* dicitur. Cæterum lætissima omnium habebantur exta, quæ duplicia essent, *replicata* dicta Suetonio Augusti vita cap. 15. extr. ubi vide Casaubonum. De hoc divinationis genere vide philosophantes Plutarchum lib. cur Pythia oracula reddere desierit p. 398, & Ammian. Marcell. lib. 21. Adi & Origenem lib. 4. contra Celsum.

¶ Unde *extispicium* ars illa aruspicum ab extis conspectis divinandi. Suet. Ner. c. 56 *Attendit & extispicio.* Wahrsagerkunst aus dem Eingewende.

¶ Extispex, qui ex inspectis extis divinat. Cic. de Divin. lib. 1. c. 16. *extispicum artem* vocat extispicii disciplinam.

EXTAR, apud Sospitrum *es* dicebatur *theatricum*, quod spectaculi visendi causa dabatur, Spectackelgeld / Spielgeld. ¶ In Vet. Gloss. EXTAR, est *Olla, in quâ exta coquuntur.*

Extemplò, vide *Templum.*

Extinguo, vide *Stinguo.*

EXTORRIS, exul, ἄπολις, qui extra terram patriam ejectus est, ein Verweiseter / Vertriebener / der im Elend ist. Alii à *terra*, alii ab *interdictione ignis* deducunt. Livius lib. 5. cap. 30 *Exul, atque extorris ab solo patrio.* Tacitus 6. Annal. cap. 36. *Suis quisque sedibus extorres.*

EXTRA, præpositio. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 31

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Dicitur in eos, qui ea, quæ in confesso sunt, negant, welchem Weiß Schwartz / und Schwartz Weiß muß seyn / vide Chiliad. *Extra culpam esse*, Cic. 7. Verr. c. 51. *Extra periculum. Extra omnem ingenii aleam*, vide *Alea. Extra jocum*, Cicer. ad Treb. lib. 7. famil. ep. 32. ohne Schertz. *Extra unam aniculam*, pro exceptâ unâ aniculâ, elegans est locutio apud Terent. Phorm. a. 1. sc. 2. v. 48. Sic, *Extra ducem, paucosque præterea*, Vitruvius lib. 10. cap. 7 pr. *Pusillum extra progrediar, & de his lapidicinis, quemadmodum sunt inventæ, exponam.*

¶ Extraquam, ohn / ausser. Cic. 6. Attic. ep. 1, *extraquam si ita negotium gestum est.*

¶ Extraordinarius, ium, quod extra vel præter ordinem fit: *Honores extraordinarii*, Brutus Ciceroni libro singulari, epist. 4. *Imperium extraordinarium*, Cic. 11. Philipp. cap. 8. aus der Ordnung / ungewöhnlich. *Petitio consulatus extraordinaria*, Idem de clar. or. cap. 63.

¶ Extrārius, alienus, non domesticus. *Hanc conditionem si cui tulero extrario*, Terent. Phorm. 4. sc. 1. v. 13. *Canis extrarius*, ein frembder Hund / Sueton. Vespas. cap. 5. *Extrarius arbiter*, Apul. Apol. p. 300. *Bona extraria*, Idem Dogm. Plat. 2. p. 18.

¶ Extrāneus, ausländisch / fremde. ut, *caussa extranea*, ad Herenn. lib. 3. c. 2. *Heres extraneus*, Sueton. Claud. c. 4.

¶ Exter, & Exterus, era, erum, idem quod externus: ξένος ἀποδιάστ. Ut *Exter hostis* apud Statium 11. Theb. v. 429. [quam & aliter] legunt pro extraneo Paullinus ad Cytherium v. 307 *Nunc iste vobis exter & vester manet.*

¶ Exterior, extremus, ausserhalb / ausserst. ut *Exterior orbis*, Cic. de Univers. cap. 7. *Comes exterior*, qui loco it minus honorato, Horat. 2. Satyr. 5. v. 17. *Cælum extremum atque ultimum mundi est*, Cic. 2. de Divin. c. 43. das ausserste und letzte der Welt. Silius lib. 3. v. 135 *Extremumque diem primus tulit*, id est, natalis, diem mortis, olim fatis definitum. *Manus extrema non accessit ejus operibus*, Cicer. de clar. or. cap. 33. Er hat sein Werck nicht zum Ende gebracht. vide infra, *Manum supremam imponere.* Item, *Extrema omnia experiri*, Sallust. de Bello Catil. cap. 26. *Intelligit fortunas suas in extremo sitas*, er merckt daß seine Sachen in die äusserste Noth gerathen seyn. *Ad extremum*, zuletzt / *in extremo*, hinden an. *In equo Trojano scis esse in extremo, Serò sapiunt*, Cic. 7. famil. ep. 16. pr. Et, *Extrema ætas*, senectus, Corn. Nep. in Catone cap. 2. n. 3. Comparativo usus est Apulejus lib. 1. Metam. p. 105 *Si quid est nobis extremo extremius.* Et lib. 7 post principium: *quod cunctis est extremo extremius.* Tertullianus quoque de Anima cap. 33 extr. *Nihil plenius, quam quod extremius.* Et Augustinus Confess. lib. 11. c. 29 fine: *cum* [materia] *pendatur extremiore.*

¶ Extrema, orum, id est, mors. Tacitus lib. 2. Hist. cap. 45 ex persona Othonis: *Plura de extremis loqui, pars ignaviæ est.* Ita & *suprema* idem de morte dixit, de quo suo loco.

¶ Extremò, adv. ad extremum, zuletzt. Cic.

¶ Extremitas, das auswendig oder äusserste. *Extremitas circuli*, Plin. 2. cap. 17. *Mundi extremitas*, das Ende / Cicer. de Univers. cap. 6.

¶ Extimus, superlativus alius. ausserst. Cic. de Somn. Sc. cap. 4 *Orbium unus est cælestis, extimus, qui reliquos omnes complectitur.* Plin. lib. 2. cap. 78 *extima gentes.* Et Solin. c. 27. [al. 40] *extimum Syrtium cornu.* Prudentius Hymno omnis horæ v. 40

Extimum bestiæ sacratæ furtim mulier attigit.

¶ Externus, ausserlich / ausländisch / frembd. Cic. de Brut. epist. 10. pr. *Hostes externi*, oppositi *domesticis*: & in 5. Tuscul. cap. 9 *Rerum externarum & ad corpus pertinentium domina fortuna*, eusserliche Dinge. *Externi generi*, Virg. 7. v. 98. i. e. peregrini.

¶ Externo, are, extra rapere, & velut externum facere, sive suâ haud sinere compotem. Catullus de nuptiis Pelei & Thetidos v. 71

Ah miseram, assiduis quam luctibus externabit
Spinosas Erycina serens in pectore curas.

Et rursus v. 154

Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris
Externata malo.

Proprie usus Apulejus Apolog. pag. 548 *Pontianus enim filiam Rufini mali compertam, non modo heredem non reliquit, sed ne honesto quidem legato impertivit: quippe qui ad ignominiam linteo adscribi ducentorum fere denariorum jussit: ut intelligeretur potius* EXTERNARE *eam, quàm oblitus præteriisse.* Ita etiam Casaubonus legit in suis Emendationibus pag. 39. Sed *extraneasse*, quod in Editione Vulcanii habetur, magis placet aliis.

¶ Extrinsecus, externe, von aussen / auswendig. Cicer. Tuscul. lib. 4. cap. 27 *Adhibentur extrinsecus corporum adjumenta*, dem Leibe geschicht Hülffe von aussen. Suetonius Vespasiano cap. 18 *Adeoque nihil ornamentorum extrinsecus cupide appetivit, ut triumphi die fatigatus tarditate, & tædio pompæ, non reticuerit, merito se plecti*, &c.

Extrico, vide *Trica.*

EXVL, à solum, quasi qui extra solum patrium sit, patriâ pulsus, unde etiam *Exsul*, *Exsilium* sæpe scribitur litera S inserta. Ein Vertriebener / der im Elend ist. Cicer. pro Domo cap. 27 *Quid enim exul? Ipsum per se nomen calamitatis, non turpitudinis.* Horat. 2. od. 16. v. 19 *exul patriæ.* Sic *Exules revocare, restituere*, Cicero 1. Philipp. cap. 1. Et *Exul terrarum orbis*, Curt. 5. c. 12. n. 2. der nirgends eine bleibende statt hat. *Exul mentis*, der nicht wohl bey Sinnen ist / Ovid. 9. Metam. v. 410.

¶ Exilium, Zustand der Vertriebenen / das Elend. quod interdum pœna judicii est capitalis. Cic. in Parad. 4 *Nescis exilium pœnam esse scelerum?* Sic, *Exilio afficere*, Cic. ibidem, verweisen. *In exilium ejicere, pellere, ire, proficisci, de exilio reducere*, Ciceronis notissimæ phrases. Vide in Catilin. 1. & 2. &c. Eleganter Apulejus fine lib. 2. Florid. de Pythagoricorum silentio: *Loquaciores in quinquennium velut in exilium vocis punitio: Loquaciores in quinquennium velut in exilium vocis puniebantur.*

¶ Exŭlo, are, solum vertere, patriâ carere; nicht dürffen im Vaterlande seyn. Martial. Spectac. 4

Exulat Ausonia profugus delator ab urbe.

Ter. in Eun. 3. sc. 5. v. 62 *Domo exulo*, ich darff nicht ins Hauß. Et, *exulare ex urbe.* Plautus metaphora eleganti Pers. 4. sc. 4. v. 7 *Perfidia & peculatus ex urbe, & avaritia si exulant.* Idem Mercat. 3. sc. 4. v. 59 *exulatum ire.* ins Elend ziehen. Ejusdem fabulæ prologo v. 43 *Res exulatum it ad quam*, i. e. patrimonium dilapidatur.

¶ Sequioris ævi Scriptoribus *Exulare* etiam est, exulem facere, in exilium ejicere. Petrus Chrysologus sermone 2 de filio prodigo; *Fames revocat, quem securitas exulant.* Humani aliquid passus est eruditissimus Vossius, cum lib. 4. de Vitiis sermonis cap. 7. extremo *Exulari* apud Anastasium duobus locis, quæ ibi adducit, deponentaliter pro *exulare* dictum putat. Passive enim posuit: *Quousque exularetur.* i. e. donec in exilium pelleretur. *In Chersonesum exulatur.* i. e. in Chersonesum abjicitur, ut ibi in exilio agat. Hyginus Fabula 26 *Tunc iterum exulatur*, id est, in exilium pellitur.

¶ Exulatio. Florus lib. 1. cap. 22 *Inde* [à secunda Populi Romani ætate] *quod clarissimos Principes, cum adversarentur voluntati suæ, exulatione multavit. Exulatione maluit*, id est, exilio multavit.

EXVO, exuere, quod non a *Suo*, *suere* est, ut Aldo placuit; sed ab ἐνδύω, sicut *Induo* ab ἐνδύω. Vide Voss. in Etymologico. Quamquam ergo ad superius elementum referri debuerit: tamen huc reponere visum est. *Exuere vestem*, & *Exuere se veste*, ausziehen / abthun / ablegen. Ovid. Fast. 2. v. 171 *Exuent tunicas*, Callisto scilicet. Et absolute, *Exuimur*, Martial. lib. 3. epigram. 68. wir ziehen uns aus. ¶ Per Metaphoram locutiones pariter elegantes. *Exuere humanitatem*, Cic. pro Ligar. cap. 5. zum Unmenschen werden. *Exuere virtutes*, id est deponere, Tacit. 1. Annal. cap. 75, 2. Contra *vitia exuere*, 6. cap. 10, 2. *Pacem exuere*, Krieg anfahen / rebelliren / Idem annal. 4. cap. 71, 2. *Gnatiam nobilitatis exuisse*, Plin. lib. 1. epist. 2. *Hostem castris exuere*, depellere est è castris, dem Feind sein Läger abstauffen. Livius lib. 29. cap. 2 *Non ante abscessum est, quam castris quoque exuerunt hostem.* Et, *Exuere jugum*, servitute sese liberare est, sich loß machen / apud eundem lib. 35. cap. 17. *Duces*, inquit, *vestri jugum exuisse videntur.* Et quod idem est, *jugo se exuere.* Lib. 34. cap. 13 extr. *Jugum, quo se exuit, accipere rursus cogatis.* Tibullus lib. 1. eleg. 4. v. 31

... Ser-

— — Serpens novus exuit annos.

¶ Exŭvia, plurale. Der Balg / die Haut. *Leonis* Löwenhaut / Virg. 9, 308. *Serpentis*, Georg. 3, 437. *Exuviæ bubulæ*, Plaut. Mostell. 4. sc. 1, 26. sunt lori ex corio bubulo. *Induitis me leonis exuvium*, εἰδυσαῖ μοι τὸν λεοντῆν, in eos dici solitum, qui majus sua facultate negotium suscipiunt. Item, *Sub leonis exuvio ridiculam quandam simiam tectam habere*, ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοῖόν τινα πίθηκον ἔχειν, Lucian. Vide Chiliadas. ¶ 2. *Exuviæ hostium* spolia sunt hostibus detracta. Cic. pro Lege Man. cap. 18 de Rostris: *pudebat in hunc ipsum locum adscendere, cum eum vobis majores vestri exuviis nauticis & classium spoliis ornatum reliquissent.* Virgil. 2. Æneid. v. 275

— — redit exuviæ indutus Achillis, i. e. arma.

¶ Induere, ἐνδύειν, anthun / anlegen / anziehen. *Induo vestem, Induo me veste, Induor vestem & veste.* Ter. Eunuch. 4. sc. 4, 35. *Is dedit mihi hanc: meam ipse induit* vestem: & v. 41 *ea* [veste] *est indutus?* Et, *Socius se induebat* Cicer. 3. de Orat. cap. 32. *Induere arma*, Virg. 9. v. 181. sich waffnen. *Ingenium novum induere* Livius lib. 3. cap. 33. sich einer neuen Art oder Weise annehmen. *Falsam sibi scientiæ persuasionem induere*, sich lassen dünken / man sey gelehrt. Quintil. lib. 1. cap. 1 *Nihil pejus iis, qui paullum aliquid ultra primas literas progressi, falsam sibi scientiæ persuasionem induerunt.* At, *Induere animum bonis artibus*, Tacitus dixit lib. 15. cap. 45. was gutes lernen. *Vallo se acutissimis induere*, Cæsar lib. 7. Belli Gall. cap. 73. Et cap. 82 *Postea quàm propius successerunt, aut seipsi stimulis inopinantes induebant, aut in scrobes delapsi transfodiebantur.* Stuckel und Würff-Eisen in die Füsse treten. Ita *mucrone se induere*, sich erstechen / Virgilius dixit 10. Æneid. v. 681. At Plautus *in laqueum se induere*, sich erhencken / Casin. act. 1. v. 25. Et ita Virgil. 1. Georg. v. 177

— — — Cum se nux plurima silvis
Induet in florem. Anheben zu blühen.

¶ Induere etiam est in animum inducere, ac ad affectiones refertur. Claudianus Paneg. de 3. Consul. Honorii v. 157

Indue mente patrem, crescentes dilige fœtus.

Indue patrem, i. e. affectum paternum assume: Sic contra *hominem exuere*, id est affectum humanum deponere idem dixit de bello Gildonico v. 397 *Naturamque simul, fratremque hominemque cruentus Exuit* — — Tacitus 6. Annal. cap. 33 *Quorum* (Sarmatarum) *Sceptruchi utrinque*, (à Pharasmane & Artabano armis disceptantibus) *donis acceptis more gentico diversa induêre*, i. e. diversis modis induxerunt animos, cum alii cum Pharasmane facerent, alii pro Artabano starent. Sind ungleiches Sinnes gewesen / haben sich ungleich angestellet. Sic *hostilia induere*, 12. Annal. cap. 40. item *proditorem & hostem induere*, 16. Annal. cap. 28 dixit.

¶ Indutus, ûs, indumentum. Ammianus lib. 30. cap. 24 *Valentinianus indutibus imperatoriæ majestatis apud Nicæam ornatus.* Et eod. libro, cap. 5. *horrentes indutibus rigidis.*

¶ Indumentum, ἔνδυμα, Kleidung / Kleid. Gell. lib. 16. cap. ult. de Arione: *Orabit, ut sua sibi indumenta omnia induere permitterent.* Et Gabius Bassus apud eundem lib. 5. cap. 7 larvam *indumentum oris* dixit. Lactantius Opific. Dei cap. 13 *A nobis indumento verecundiæ, quæ sunt pudenda, velantur.*

¶ Indūcula apud Plautum legitur Epid. act. 2. sc. 2. v. 28.

¶ Indusium, quanquam Varro lib. 4. de Lat. Ling. cap. 30 *Intusium* fecit ab *Intus*, ein Hembd / *interula.*

¶ Indusiatus, indusio amictus. Apulejus lib. 2. Milesiac. pag. 113 *pueri calamistrati, pulchre indusiati.* Et lib. 10. p. 253 *indusiatus adolescens.*

¶ Indusiarius, qui indusia conficit. Plaut. Aulul. a. 3. sc. 5, 35.

¶ Induvium, Plin. corticem dixit arboris, quasi quo ipsa sese induit, lib. 13. cap. 4.

¶ *Indubiæ* Exuviis opponit Plautus Menæch. act. 1. sc. 3. v. 9. *Indubia tua*, inquit, *atque uxoris exuviæ.* Kleider. Prudentius Psychomach. v. 579

Omne onus ex humeris rejecerat, omnibus ibat
Nudatus indubiis, multo & se fascе levârat.

¶ Superinduere, über etwas anziehen / Sueton. in Neron. cap. 48 *Penulam superinduit.*

F.

LITERA ex ordine mutarum, à veteribus *digamma Æolicum* dicta, post varios usus, quos præstitit primùm, potestatem tandem V, consonantis obtinuit: ut *Fama, fides, forum.* F inversum [Ⅎ] invenit Claudius, quod digamma Æolicum est, & idem ac V. consonans: quod in lapidibus priscis sæpe observes: ut, TERMINAⅎIT: AMPLIAⅎIT. DIⅎI AVGVSTI. Vide Lipsium in 10. Tacit. Annal. pag. 272. Spanhem de Numm. p. 59. 62. Dausquej. Orthogr. tractatu 2. sect. 1. Adde Seguinum epistolâ de Nummo Britannici, quam in calce Numism. Select. invenies, ubi genuina hujus Æolici elementi figura exhibetur. ¶ 2. In propriis F. vel FL. notat *Flavius*: ut, T. F. *Titus Flavius*: item FL. vel FLAM. *Flaminius*: FAB. *Fabius*: F. FIL. *fecit filius.* ¶ Geminum FF. vel ff. JCtorum, *Digesta* notat: quâ de re Scoppa lib. 1. Coll. cap. 9. Herm. Hugo de prima scribendi origine cap. 21. pag. 153. Barth. lib. 2. Adversar. cap. 17. Sed puerilem errorem hunc esse, nempe Pandectas significari per ff. Baudius dicit Cent. 1. Epist. 97. factum ob affinitatem notulæ ϖ, qua Græci utebantur. Conf. Voss. de Idololatr. lib. 4. cap. 96. Forcatulus in Necyomant. pag. 28. Cujac. lib. 12. Observ. cap. 40. Alciat. 2. Disjunct. 11. Coral. 5. Miscell. 15. n. 6. Hotomann. in Memorabil. 1. v. *Pandectæ* pag. 7. alii. Cæterum F. soni valentioris est, quam Græcorum φ. ut ait Priscianus lib. 1. & convenit exprimendis flatibus. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 44.

FĂBA, Græcè κύαμος, à κύειν, quod fœcunditatem adjuvare putetur, legumen notum est, Bonen. Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 89 *At enim isthæc in me cudetur faba*, das wird über mir auslauffen. Translatum à faba, quæ cum siliquis exuebatur, & fustibus intertundebatur, ita ut fit in agris more rusticorum; non ipse tamen perinde laborabat, sed id demum in quo cudebatur. Vid. Chil. & Turneb. Adversar. Sed rectius MS. Persii Scholion: *Scutica*, inquit, *erat quædam corrigia habens in summitate nodos quosdam in modum fabæ, similes ferè castuum: de qua Terentius. Hæc faba cudetur in me. Et erat pœna servorum.* Vid. & Læl. Biscioiam Tom. 1. lib. 5. cap. 22. Plin. lib. 30. cap. 1. & lib. 8. cap. 12 *Sequitur natarum leguminum, inter quæ maximus honor fabæ, quippe ex qua etiam tentatus sit panis.* Ovid. Fast. 5. v. 267

Flore simul læso pereunt vicioque fabaque.

Quia inflationes fabæ cient, ideo abstineri ab illis Pythagoras voluit. Vide Gell. lib. 4. c. 11. Κυάμου ἀπέχεσθαι, à fabis abstinere, ἵνα μὴ φάγῃ τοὺς γονέας μετὰ χυάμου, ne edat allia & fabas, vide Chiliadas. *Faba solida*; cui opponitur *Fressa*, vide in *Frendo.* Plaut. Aulul. act. 5. sc. 1. v. 9

LYC. *Quid reperisti?* STR. *non quod puerî clamitant*
In fabâ se reperisse.

i. e. ne existimes rem nihili, puta vermiculum, quem MIDAM vocant, me repesisse. De fabâ Ægyptiacâ Athenæum lib. 3. cap. 1.

¶ Fabula, dimin. Plaut. Stich. a. 5. sc. 4, 8. sed &

¶ Fabulum pro fabâ apud Gellium legitur lib. 4. cap. 11. quod aliis est hyoscyamus. *Fabulum autem marinum*, papaver corniculatum.

¶ Fabaginus, ut, *Acus fabaginum*, Bonen-Spreu / Catoni est cap. 54.

¶ Fabārius, adject. *Insulæ fabariæ*, Plin. lib. 4. cap. 13. *Calendæ fabariæ* Juniæ dicebantur, quod in iis fabæ recentes rebus divinis adhibebantur, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 1.

¶ Fabālis, è, aliud adject. *Siliquæ fabales*, Schoten / Plin. 22. c. 25. *Stipula fabalis*, Bonstängel. Ovid. Fast. 4. v. 715

Certe ego de vitulo cinerem stipulamque fabalem,
Sæpe tuli plenæ februa testa manu.

¶ Fabācia, æ, cibi genus e fabis confecti, Bonenkuch. Plin. 18. c. 12 *Prisco ritu fabacia suæ religionis Diis in sacro est, prævalens pulmentari cibo.*

FĂBĂRIS, Italiæ fluvius per Sabinos, qui & *Farfarus* dicitur. Virg. 7. Æneid. v. 715

Qui Tiberim Fabarimque bibunt, &c.

Ovidius 14. Metam. v. 330

— — Et amœna Farfari umbra.

D FĂBER, generale est, & quemlibet artificem significat, ein Werckmeister. *Faber aurarius*, Goldschmied. *Faber ararius*, Plin. 34. cap. 1. Rothgiesser. *Faber ferrarius*, Plaut. Rud. a 2 sc. 6. v. 47. Grobschmied. *Faber lignarius*, Cic. de cl. Or. cap. 73. Tischer / Zimmermann. Hic & Ciceroni est *faber tignarius*, de Clar. Orat. c. 73. Metaphorice. Sallust. in Orat. ad Cæsarem de Rep. ordinanda, *Res docuit id verum esse, quod in carminibus Appius ait: Fabrum esse quemque fortunæ suæ.* Quod in vitâ Pomponii Attici per Cornelium Nepotem sic legitur: *Sui cuique mores fingunt fortunam: & sui cuique mores fortunam conciliant.*

¶ Etiam adjective sumtum invenitur. Ovid. 8. Metam. v. 159

Dædalus ingenio fabra celeberrimus artis.

& Apul. Apolog. p. 282 *fabra spiculi lebitas.* Unde Superlativus apud eundem lib. 2. Florid. *Annulus aureus faberrimo signaculo.*

¶ Casaubonus etiam *Fabra* in plurali interpretatur quælibet callide & ad fallendum excogitata, auctore eodem Apulejo, ex cujus Apolog. p. 312 adfert: *Nam equidem hæc fabra tecum fabricantem* &c. Sed non est in toto Apulejo locus vexatior aut mendosior: & quot libri, tot fere lectiones. Vide Elmenhorst. ibi, p. 346.

¶ Fa-

¶ Fabrè, adverb. Plauti & Apuleji, ut Menæch. act. 1. sc. 2. v. 23 *hoc factum est fabrè.* Apulejus lib. 2. Milesi. p. 123 *bitrum fabre sigillatum:* qui & Superlativo aliquoties usus est, ut eodem lib. 2. sub init. *ubi faberrime polita*, hoc est marmori incisa: & 2. Florid. *gemma faberrime sculpenda:* & rursus lib. 11. *naßa faberrime facta.* Ammianus quoque 28 cap. 18 *thorace oblato, polito faberrime.*

¶ Fabrīlis, e, quod fabri est. *Opus fabrile, Glutinum fabrile,* Zuſcherſeim/ Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 116

— — — *quod Medicorum est*
Promittunt Medici; tractant fabrilia fabri.

¶ Fabriliter. Prudent. Apotheos. v. 519

— — *opifex fabriliter aptans*
Composuit.

¶ Fabrĭca, officina fabri, eine Werckſtatt. Sic quas *officinas armorum* Cæsar dixit, Vegetius lib. 2. cap. 11, & alii *Fabricas armorum* vocant: quas publicas provinciatim Romani habebant per urbes imperii: privatim enim exercere fas haud erat, ut ex notitiâ Imperii & ex Novellâ 85. de armis, constat. Ibi igiturqui cudebant arma *Fabricenses* vocati, quorum multa in Codice mentio est: qui præerat, *Præfectus fabrorum*, dicebatur, de quo Vegetius d. l. ubi Stewechii addi Commentationes possunt.

¶ 1. Fabrica, fabrilis ars. Vitruvius lib. 1. c. 1. *Fabrica*, inquit, *est continuata ac trita usus meditatio, quæ manibus perficitur è materia, cujuscunque generis opus est, ad propositum deformationis.* Ita *Fabrica ferraria, fabrica materiaria* apud Plin. lib. 7. c. 56. Ars ducendi, conficiendique ferrum materiarium in opera varia est. *Æris & ferri fabricam* Cic. dixit lib. 2. de Nat. Deor. c. 60. idem c. 13. ejusd. libri: *Pictura, & fabrica, cæteræ quæ artes habent quendam absoluti operis effectum.* Atque hinc Quintil. lib. 8. cap. 3. *Fabricam sic quasi MVSICAM* dici scribit. PIRATICAM *quoque*; inquit, *sic quasi Musicam Fabricam dici, adhuc dubitant mei Præceptores.* Hinc *fabricam docere* JCtus dixit L. 26. § ult. D. mandati. ¶ 3. Ein Werck/ Gebäue. Cicer. de N. D. lib. 2. cap. 47 *Admirabilis fabrica membrorum animantium.* Ita Prudentius ipsum opus fabri seu *minus* appellavit *Fabricam*, Hymno de Natali Domini v. 45. Ita enim ibi:

Stragem sed istam non tulit
CHRISTVS cadentum gentium
Impune; ne forsan sui
Patrui perirent fabricæ.

De homine enim loquitur, principe Dei creatura. Sic & Treb. Pollio in Gallien. cap. 5 *Quo* [terræ] *motu multæ fabricæ deforsan sunt cum habitatoribus.* ¶ 4. Fabricam Terent. *dolum* dixit, seu eludendi artificium fallaciamque Heaut. act. 3. sc. 2. v. 34 *Nonne ad senem aliquam fabricam fingit*, dencket er nicht etwa auff einen Ranck/ den Alten über den Tölpel zu werffen? *Fabricas admovere*, simili figurâ, Plaut. dixit in Cistell. actu 2. sc. 2. v. 5.

¶ Fabricius, proprium nomen, vide post *Fabius.*

¶ Fabricenses, qui in sacris fabricis operantur, & arma cudunt. Vide de his Tit. in Codice: & Valesium ad Ammian. lib. 31. p. 629.

¶ Fabrĭco, fabricor, fabricari, zimmern/ schmieden/ bauen. *Fingere Fabricari signa*, Bilder hauen/ Cicer. Offic. lib. 1. c. 41. *Fingere & fabricari. Fabricare verba*, 4. Tuscul. cap. 6. auff Worte tichten. Apul. lib. 7 *Unde prælectum grandem hircum, annoſum & horriconem, Marti Secutori Comitique, victimant, & illico prandium fabricatur opipare.*

¶ Fabricator, ein Werckmeister. Virg. Æn. 2, 264 *Doli fabricator Epeus*, der Meister dieses Betrugs. *Mundi fabricator*, Quintil. lib. 2. c. 16.

¶ Fabricatrix. Lactantius lib. 6. cap. 22 *mortis fabricatrix voluptas.*

¶ Fabricatio, das Bauen. Cic. 2. Nat. D. c. 53 *fabricatio hominis*, id est creatio.

Composita.

¶ Affabre, sive Adfabre, adverb. pulchre, artificiose, künſtlich/ meisterlich. Cic. 2. in Verr. cap. 5 *affabre atque antiquo artificio*, Ab antiquo *Affabrum*, quod sic dixerunt veteres artificiose factum. Quorum imitatione & *affabras sycophantias* dixit Poëta seculi superioris non invenustus Euricius Cordus lib. 12. Epigr. 21.

¶ Infabre, non fabre. Livius lib. 36. cap. 40 *vasa* [argentea] *non infabre facta.*

¶ Confabricari, deponens, Gellii est lib. 3. extremo: *molesteque odiose confabricatus commolitusque est originem vocabuli.*

¶ Infabricatus, inelaboratus, deproperatus, übereilt/ unzugerichtet. Virg. 4. Æneid. v. 400

— — *robora silvis*
Infabricata fugæ studio, &c.

¶ Fabrefacio, aliud verbum, est artificiose componere, künſtlich zurichten. Aur. Victor de Vir. illust. c. 38 *Duilius classem validam fabrefecit.*

FĂBIVS, Φάβιος. Fabii Romani nobilissimi potentissimique fuere: cognomen hoc sortiti ex re rustica, sicut alii veterum haut infimæ sortis, *Fabii a fabarum* satione. Quicquid enim otii à severioribus curis habuerunt veteres, illud omne agriculturæ impenderunt, [Cicer. in Cat. Maj.] licet non desint, qui à *fodiendo*, quod primum per *fossas* venandi morem induxerint, appellatos arbitrentur. Trecentos illos Fabios, qui simul ad pugnam Româ egressi interfecti sunt, Ovid. lib. 2. Fast. v. 235 laudavit: *Una dies Fabios ad bellum miserat omnes,*
Ad bellum missos abstulit una dies.

Fabius fuit *Maximus* Dictator, *Cunctator* appellatus, qui Hannibalem morâ illusit, & ut Ennius dixit, *rem cunctando restituit.* Cic. de Senect. c. 4. Fabiæ hujus gentis sex stirpes fuêre, ut tabulæ Capitolinæ & nummi veteres testantur. Tres frequentes, *Ambusti, Maximi & Vibulani.* Minus frequentes, *Buteones, Dorsones, Pictores.* Aliqui addunt stirpes alias, sed earum paucæ tantùm in Vet. nummis reperiuntur.

¶ Apud Horatium Fabii nomen de homine loquace usurpatur lib. 1. Serm. Satyr. 1. v. 14.

Cætera, inquit, *de genere hoc, adeò sunt multa, loquacem*
Delassare valent Fabium.

Ubi Vetus Scholiastes: *Fabius*, inquit, *Narbonensis equestri loco natus, & Pompejanas partes secutus, nonnunquam de secta Stoica cum Horatio contendit acriter. Scripsit enim aliquot libros de Philosophia Stoica.* Ad alium Fabium Torrentius hoc refert, quem, si lubet, vide.

¶ *Fabiani milites.* Corn. Nep. in 2. 4. *συνεθχικῶς* de præstantibus militibus dicti. Loccenius putat vel ad 300 Fabios, vel ad milites Q. Fabii Maximi respici. *Fabia* tribûs apud Sueton. Auguſt. cap. 40 mentio est.

FĂBRĬCIVS, nomen gentis Romanæ, ex qua C. Fabricius Luscinus Consul, magnus virtute animi & laude bellica fuit. Hic enim acerrimum Ducem Pyrrhum, Epirotarum Regem, vicit: & quamvis pauper esset adeo, ut mortuo ipso dotanda ex publico filia esset, tamen a Rege Pyrrho sollicitari inter legatos haud potuit, quarta regni oblata parte. Quo illud Claudiani pertinet Paneg. de 4. Honorii COS. v. 413

Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis,
Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum.

Idem Medicum, promittentem se sublaturum veneno Pyrrhum, vinctum reduci ad Dominum jussit, & dici Regi, quæ contra caput ejus Medicus spopondisset. Quod adeò miratus Rex fuit, ut diceret: *Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quàm Sol à suo cursu averti possit:* ut Aurel. Victor de Viris illustribus, & Eutropius lib. 2. cap. 8 auctores sunt. Quamquam aliter Florus narret lib. 1. cap. 18. Sed pro Victore & Eutropio Cicero est 3. de offic. c. 22. Plutarch. in Apophthegm. Val. Max. lib. 6. cap. 5. Gell. lib. 3. cap. 11. itemque Frontinus lib. 4. cap. 4. & Claudian. de bello Gildon. v. 270.

FĂBŬLA, à fando dicta est: proprie enim nihil aliud est, quam sermo, familiare colloquium. Nam quod Plautus in Sticho act. 4. sc. 1 dixit *atque eccum tibi lupum in sermone*, id Terentius Adelph. act. 4. sc. 1 ita expressit: *Lupus in fabula.* Apulejus Apologia, *Tam rudes vos esse omnium literarum, omnium vulgi fabularum.* Ubi *litera* sunt narrationes literarum monumentis compreheusæ, h. e. historiæ: *fabula*, quæ vulgi sermone celebrantur. B. Hieronymus lib. 1. Epist. 38 *Et ne veteres replicando historiæ longum faciam, & excedam mensuram epistolæ, brevem tibi fabulam referam, quæ accidit infantiæ meæ temporibus. Fabula vulgi* est rumor publicus. Barth. ad Stat. Silv. p. 51. Statius Epithalamio Stellæ, sive Silva 2. v. 29

— — *Consumta est fabula vulgi.*

Et Propertius lib. 2. Eleg. 13. v. 13

— — *Populi confusa valeto*
Fabula.

Sic *fabulam fieri: fabulam esse*, Horatius dixit lib. 1. epist. 13. v. 9. Den Leuten in die Mäuler kommen. Tibullus lib. 1. Eleg. 4. extrem. *Parce puer, quæso, ne turbis fabula fiam.*

Sed B. Hieronymus in Pauli epist. ad Philemonem cap. 1. *Fabulam* & pro descripta dixit historia. *Longum est*, inquit, *diversa Judicum gesta percurrere, & totam Samson fabulam ad veri Solis* (*hoc quippe nomen ejus sonat*) *trahere sacramentum.* Hinc *fabulari*, proprie loqui, narrare, de quo infra. ¶ 2. Sed quoniam in vulgi sermonibus multa falsa & confictitia sunt, inde hoc nomen ad fictas narrationes, & Poëtarum commenta translatum est. Vetus Glossarium: *Fabula*, Δρᾶμα, μῦθος. Sic *Fabulæ Terentii, Plauti* eorum Comœdiæ dicuntur. Unde *fabulam exhibere, agere*, &c. Eine Comödie spielen. Seneca epist. 77. extr. *Quomodo fabula, sic vita: non quamdiu, sed quam bene acta sit, refert.* Sic & Apologi illi, qui Æsopi nomen præferunt, *Fabulæ* appellantur: quanquam Phædrus has *fabellas* potiùs dixerit, ut à *fabulis*, hoc est, Comœdiis Tragœdiisque distingueret, de quo infra. Nos Märichen appellamus. Sic *nutricularum fabulæ aniles*, *fabulæ* dicuntur: & *fabulas* dicimus sermones, quos vanitatis arguimus. Apulej. lib. 1. Milesi. *At ille comes ejus, qui statim initio obstinata incredulitate sermonem ejus respuebat: Nihil*, inquit, *hâc fabula fabulosius, nihil isto mendacio absurdius: Et ad me conversus, Tu autem*, inquit, *vir, ut habitus & habitudo demonstrant ornatus, accedis huic fabulæ?* Terentius Heaut. act. 2. sc. 3. v. 93

— — *longum est, Clitipho,*
Tibi si narrem quamobrem id faciam, vera caussa est.
CLIT. *fabula:*
Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.

Idem Andria act. 4. sc. 5. v. 8
— — *hem! quæ hæc est fabula?*
quod & Eunucho act. 4. sc. 4. v. 22 invenias.

¶ Est autem formula de rebus miris, in quas imprudentes incidimus. Nos: Was ist das für ein Spiel / was ist das für ein Auffzug? *Fabularum* itaque nomine veræ juxta, & falsæ narrationes comprehenduntur. Unde Phœdrus *veram fabulam* dixit lib. 2. Fab. 5. & *fictas fabulas*, Prologo lib. 1. & Epilog. lib. 2.

¶ Fabella, dim. *Commentitia fabella*, Cic. lib. 2. de Div. c. 38. erdichtete Märichen. Et Apulej. lib. 6. *Sic captitia puella delira & temulenta illa narrabat anicula. Sed adstans ego non procul dolebam, me hercules, quod pugillares & stilum non habebam, qui tam bellam fabellam pernotarem.* Phædrus ad Apologos restrinxit, ut supra monebamus. Ita enim lib. 4. fab. 6

Quid ergo tibi possim facere, lector Cato,
Si nec fabellæ te juvant, nec fabulæ:

Fabellas enim appellat Apologos: *fabulas* Tragicorum materias. Varias fabularum species recensет Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 313. quem vide.

¶ Fabularis, e: ut *Historia fabularis*, quæ Poëticis narrationibus referta: quales Diodorus Siculus, Didymus Grammaticus, Heliodorus, Lucianus, &c. scripserunt. Suetonius Tiberio cap. 70. *Maxime tamen curavit notitiam historiæ fabularis, usque ad ineptias atque derisum.* Censorinus cap. 4. *fabulares poëtarum historiæ.*

¶ Fabulosus, a, um, fabulis plenum, de quo multæ fabulæ sunt. Ita *Hydaspen fabulosum* Horatius dixit lib. 1. Oda 22, & Curtius principio lib. 3 *fabulosa Græcorum carmina.* Apulejus lib. 1. Metam. p. 111 *Nihil hac fabula fabulosius.* Plinius lib. 5. cap. 1 *fabulosissimus Atlas.* ¶ Fabulosus etiam dicitur, qui delectatur fabulis, qui garrulus est, & plurimus in conferendis fabellis. Vet. Gloss. ἀδολέσχης, *Fabulosus*, Ein Schwätzer: qui & φιλόμυθος appellatur, de quo Casaub. ad Theophrasti Characteres. Horatius lib. 3. Oda 4.

Me fabulosæ Volture in Appulo
Altricis extra limen Apuliæ
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes Texêre.

Apulia ibi non est regionis vel provinciæ, sed nutriculæ Horatii nomen: quam *fabulosam* vocat: quia aniculæ & nutrices garrulæ & fabulatrices. Vid. Torrent.

¶ Fabulosè, adverb. Plin. lib. 32. cap. 11 *Insulæ Oceani fabulosè narratæ:* alii legunt *fabulosæ.* Tamen Superlativus ejusdem Plinii est lib. 5. cap. 1, *fabulosissimè ab antiquis narratæ:* & Augustini lib. 1. Retractat. c. 15 *Manichæi tenebrarum gentem fabulosissimè inducunt.* Comparativus Ammiani est lib. 19. cap. 18, *vetustate, ut cætera, fabulosius extollente:* & lib. 23. cap. 25 *ut Homerus fabulosius canit.*

¶ Fabulositas. Plinius lib. 7. cap. 28 *si recipiatur poëtica fabulositas.* & libro 36. c. 13 *excedit omnia fabulositas.*

¶ Fabulor, fabulari, loqui, Schwatzen. Plautus Epidic. act. 1. sc. 1. Ep. *Quid ego ex te audio?* TH. *Hoc, quod fabulor.* Item Rudente act. 2. sc. 3.

Verum omnes sapientes decet conferre & fabulari.

Gellius lib. 2. cap. 22 *Tum Phavorinus ita fabulatus.* Item ficta narrare. ¶ Fabulare, Plaut. Mil. act. 2. sc. 4, 18 *Quæ cum hoc insano fabulem?* antique.

¶ Fabulator, ἀδολέσχης, ein Schwätzer / Plauderer. Gell. lib. 3. cap. 10.

¶ Confabulari, colloqui. Plaut. Cistell. act. 4. sc. 2. v. 77 *Sed ego rem meam magnam confabulari tecum volo.*

¶ Confabulatio. Hieronymus Epist. 2. ad Nepotian. *Corrumpunt mores bonos confabulationes pessimæ.* Et epist. 12. med. ad Gaudentium de infantulæ educatione: *Totos dies in hujus confabulatione consumis.*

¶ Confabulatus, ûs, idem. Sidonius lib. 9. epist. 11. extr. *Hos eloquii tui claritas, artifice confabulatu, dum compellat.*

PACESSO, quod a Facio videtur esse, primo idem ac *Facio* significat, ut in vulgari illo: facessere alicui negotium, einem zu schaffen machen. Cic. lib. 3. fam. ep. 10. pr. *Cum est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facessèrent.* ¶ Deinde est *Recedo, Abeo.* Ut, *facessit cubitum*, Apulejus lib. 6. p. 177 *Hæc hinc facessat*, id est, abeat: Terentius Phorm. 4. sc. 3, 30. Weg mit dieser. Per ellipsin autem hoc dicitur: pro *facessat se.* Nam & *facere se aliquo* dicebant, pro commovere, venire, accedere. Terentius: *Huc te fac*, id est, huc veni, accede, ut Donatus explicat. Apulejus initio 5. Metamorph. *Invitata Psyche talium locorum oblectatione propius accessit: & paulo fidentior, intra limen sese facit.* Ita plane nos: Macht sich hinein. Cicero apud Nonium in hoc verbo: *Facessant hinc, qui docere nihil possunt.* Livius lib. 1. c. 47 *Facesse hinc Tarquinios, aut Corinthum.*

FACĒTVS, ridiculus, item urbanus, elegans, citra scurrilitatem tamen. &c. höfflich / kurtzweilig / schertzhafft. Neque enim, circa ridicula tantum versatur hæc vox, sed & decoris & exquisitæ elegantiæ significationem habet, ut Quintilianus nos docet lib. 6. cap. 4. Vet. Gloss. *Facetus*, ἴυχαρις. Terentius Heaut. act. 3. sc. 2. v. 10

— — *mulier est commoda, &*
Faceta hæc meretrix.

Donatus quoque *facetam meretricis disciplinam* in Eunucho urbanam & elegantem interpretatur, & Chremetis rusticitati opponit. Alibi *Facetum* interpretatur, *qui facit verbis, quod vult.* Horatio lib. 1. Epist. 6. v. 55 *Facetus* est, qui loquitur blandè: Plauto in Captiv. act. 1. sc. 2. v. 73 *Facetè dictum*, pulchrè & delectabiliter dictum est. Columella lib. 1. cap. 1 *Julius Gratinus duo volumina similium præceptorum de vineis composita facetius & eruditius posteritati narranda curavit.* *Facetius*, i. e elegantius, scitius, effectius. Quod ut ab eruditis ingeniis expectandum maxime est; ita facetum, & eruditum Columella conjunxit. Nec aliter Lucilius apud Festum in REDARGVISSE:

Quo facetior videar, & scire plus quam cæteri
— — *hominem, non* — — *dicu.*

Cicero Off. lib. 1. c. 29 *Genus jocandi non immodestum, sed ingenuum & facetum.* Idem lib. 2. de Leg. cap. 15 *Aristophanes facetissimus Poëta.* Juvenalis Sat. 9. v. 10

— — *convivia joco mordente facetum,*
Et salibus vehemens intra pomœria natis.

¶ Facētiæ, sermonis deliciæ ac urbanitas & elegantia. höffliche Reden / Schertzreden. Vellejus Paterculus lib 1. sub f. *Dulcesque Latini sermonis facetiæ per Cæcilium, Terentiumque & Afranium sub pari ætate nituerunt.* Cicero de Cl. Or. cap. 34 *Superbas sale facetiisque omnes Scipio.* Sed *Facetiæ acerbæ*, item *asperæ* de jocis durioribus, & contumeliosis apud Tacitum annali 5. cap. 2. & ann. 15. cap. 68. Inde *illudere, irridere, insectari facetiis*, ibidem, & annali 15. cap. 25. grobe Schimpffreden. Vet. Gloss. *Facetiæ* χάριτες ἐν ἀνδράσιν.

¶ In Singulari usus Apulejus est Apologiâ, cum ait: *Atque ego scio, nonnullos, & cum primis Æmilianum istum, facetiæ sibi habere, res divinas deridere*, für einen Schertz halten.

¶ Facetè, adverb. schertzhafft / höfflich. *Facetè dictum.* Terent. Eunuch. 2. sc. 2, 57 Superl. Cic. 2. de Orat. cap. 55. *facetissimè tres libellos tribus legendos dedit.* Plin. lib. 1. Epist. 9. *facetissimè dixit.* Comparativ. est Columellæ, loco proxime in *Facetus* indicato.

¶ Facetosus, a, um. *Urbanitas facetosa*, Cicer. de Fin. lib. 2. c. 31.

¶ Facetiari, facetiis uti. Sidonius lib. 3. epist. 13 pr. *qui quod verbis inverecundus aurium publicarum reverentiam incessant, granditer sibi videntur facetiari.*

¶ Inficetus; parùm elegans, rusticus: Tölpisch / grob / ungeschickt. Catullus Epigr. 22

Idem inficeto est inficetior rure.

¶ Infacetiæ, Catull. Carm. 37

Pleni infacetiarum annales.

¶ Inficetè, & Infacetè, adverb. unhöfflich / ungeschickt. Sueton. Vesp. c. 20 *Quidam urbanorum non infacetè*, &c. Solin. is cap. 1. [al. 5.] *Non infacetè Thomnius id, quod emtor præcipuè criminabatur, pretiosius probavit.* Plin. 35. cap. 4 *ostendens in tabula pictum inficetissimè Gallum, exerentem linguam.*

¶ Perfacetus, valde facetus Cic. pro Plancio cap. 14 *Si non perfacetum, attamen fortasse non rusticum, me id dixisse dicunt.*

¶ Perfacetè, adverb. Cic. in Verr. de Prætura urb. cap. 46. extr. *perfacetè dicta.*

FACIES, ei, forma exterior, aspectus, anterior pars humani capitis, das Antlitz / Gesicht. Martial. lib. 3. epigr. 5

Formosam faciem nigro velamine celas.

Sic *liberalis, ingenua facies*, ein ehrlich auffrichtig Gesichte / Plin. lib. 1. epist. 14. Significat autem hæc vox, non vultum tantum, hoc est, oculos & os hominis, sed totam corporis structuram sive facturam; nam & à faciendo dicta est: ut Gellius docet lib. 13 cap. 28. Donatus ad illud Terentii Eunucho act. 2. sc. 3. v. 5 *O faciem pulchram*, &c. FACIEM, inquit, *modo non partem corporis dicit, sed totam speciem, quæ apparet & cernitur.* Juven. Sat. 6. v. 198 *Facies tua computat annos*, man siehet dirs am Gesicht an / wie alt du bist. Apul. lib. 2. Milesi. *Etiam in mœrore luculentam proferens faciem*, munter aussehen. Idem Apolog. *Cum tam ignotus illi fueris, ut sæpe ne in occursu quidem filium fratris tui de facie agnoscères*, am Gesichte kennen. *Mala facies*, i. e. deformis, apud Quintilian. lib. 6. c. 4. ¶ Nec de corporibus hominum tantùm *facies* dicitur; sed & de aliis rebus, quarum species objicitur oculis, spectanda & arbitranda, de quo & Gellius dicto loco. Virg. 2. Æneid. v. 412

— — *oriturque miserrima cædes*
Armorum facie, & Graiarum errore jubarum.

Facie armorum, i. e. formâ & specie. Ita 5. Æneid. v. 767

— — *quibus asperа quondam*
Visa maris facies.

Plinius

Plinius lib. 35. cap. 4 *Super omnes Divus Augustus in foro suo celeberrimâ ejus parte, posuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum.* Sallustius apud Gellium lib. 13. cap. 29 *Sardinia ipsi Africo mari facie vestigii humani in orientem, quam in occidentem latior præeminet. Facie*, i. e. formâ, figurâ: eine Gestalt. Similiter Tacitus 5. Histor. cap. 23. extr. *Crebris etiam tum imbribus superfusus amnis paludem humilemque insulam in faciem stagni opplebat.* Atque 2. Histor. cap. 54 *Intendebat formidinem, quod publici consilii facie discessum Mutinæ.* Idem ejusdem libri c. 89 *Et militum phaleræ, torquesque splendebant: decora facies, & non Vitellio principe dignus exercitus.* Et lib. 3. Histor. cap. 68 *Nec quisquam adeò humanarum rerum immemor, quem non commoveret illa facies*, &c. In quibus locis *facies* spectaculum est. Ita Plinius in Paneg. cap. 35 *Memorandæ facies, delatorum classis permissa omnibus ventis*, &c. Et cap. 11 *Contingit ergo oculis nostris insolita facies*, &c. Adde Elmenhorst. in Indice Apulejano.

¶ Compositum inde est *superficies*, exterior & superior rei cujusque pars: Die Fläche und Breite eines Dinges. Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 2 *Nobis superficiem adium consules de consilii sententia æstimarunt H-S. bicies.* Plin. lib. 11. cap. 48 *Longitudo superficiem corporum sola ampliat.*

¶ Superficiarius, a, um. Ut *superficiaria ædes*, Lege 2. Dig. de Superficiebus, quæ in conducto solo positæ. Seneca epist. 88. p. 389. *Mathematica, ut ita dicam, superficiaria est, in alieno ædificat, aliena accipit principia*, &c.

¶ Superficialis, e, aliud adject. quod in superficie est. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 28 *incredulitatis secretis superficialibus officiis obumbrans.*

FĂCILIS, à facio est: quod factu arduum haud est: quod sequitur manum, unde & *ἐυχερὴς* in Glossis exponitur: Das leicht/ das bald von statten gehet: leicht zu thun. *Causa facilis & explicata* Cicero pro Planc. cap. 2, eine leichte und klare Sache. *Facilia cibaria*, id est parabilis. Vide *Cibus*. Juvenalis Sat. 15. v. 47

-- -- *facilis victoria de madidis, & Blæsis, atque mero titubantibus.*

Sallust. Catil. cap. 43 *facilior aditus ad consulem*: & antea cap. 14 *quod fallu facillimum erat.* Tacitus 4. Histor. cap. 39 *Ne paratis quidem corrumpi facilis, adeò metuens incertus.* Idem *Facilis bello* Agricola cap. 21. i. e. ad capessendum bellum; vel capessendo bello. Ita enim Annal. 5. cap. 11 *facilem capessendis inimicitiis* dixit. *Facilis fabre*, quæ pulcra locutio est apud Propert. & Stat. vide ad Barth. ad Silv. Statii p. 14. ¶ Alias *facilis* benignum, lenem, exorabilem, qui annuit facile, qui ignoscit facile, largiturque veniam, significat, & *duro* ac *violento* opponitur. Sic *facilem patrem* Terentius dixit Heaut. act. 1. sc. 2. v. 43. Ovidius lib. 1. Fast. v. 17

Da mihi te facilem, dederis in carmina vires.

¶ 3. Ponitur & pro agili, celeri. Manilius lib. 1. v. 68

Circumfer faciles oculos.

Et Virgil. lib. 8. v. 310

Faciles oculos ferre omnia circum.

¶ Et quia facilitas comitati jungitur, eademque quodammodo est: ideò & *Facilis* comem aliquando significat. Sanè cum Sueconius Vitellium, vitâ ejus cap. 7, *facili, & prodigo animo* fuisse scribit: per *facilem* nimis comem significat, quod satis ex illis, quæ consequuntur, patere potest. ¶ *Ex facili*, i. e. facilè. Tacitus Agricolâ cap. 15. *Nihil profici patientiâ, nisi ut gravioribus tanquam ex facili tolerantibus.* Ita & ex tuto, ex vero, pro tutò, verè dicitur.

¶ Facilitas, humanitatis pars, comitati juncta & severitati gravitatique opposita. Cicero pro Murænâ cap. 31 *Si illius comitatem facilitatemque tuæ gravitati severitatique asperseris.* Idem in Lælio cap. 18. extr. *Amicitia ad omnem comitatem facilitatemque proclivior.* Nepos in Attico cap. 15 *Comitas non sine severitate; gravitas non sine facilitate.* Nam gravitas quandoque excedit, *rigor* est: medium & laudem à *facilitate* consequitur, quæ ignoscit, remittit, cedit, sed non sine ratione. Sic *facilitatem imperii* Tacitus dixit Agricola cap. 3. de leni & moderato imperio Trajani; qui libertatem, ut idem auctor ibidem tradit, cum principatu miscuerat. Est itaque *facilitas*, lenitas, clementia, quæ multa ignoscit, atque condonat, &c. Gütigkeit/ Gelindigkeit. *Male docet te mea facilitas multa*, Terentius Heaut. act. 4. sc. 1. v. 35. *Immoderate alicujus facilitate abuti*, Cicer. 12. fam. epist. 1. Eines Gutwilligkeit allzusehr mißbrauchen. Terent. *Festivitatem & facilitatem* conjunxit, Eunuch. 5. sc. 8, 18. vide infra *Festivitas* in *Festus*.

¶ Facilè, adverb. sine labore, sine molestia. *Ex malis facile emergere*, leichtlich aus der Noth kommen. Terentius Andr. a. 3. sc. 3, 30. Tacitus Agricola cap. 9 *Agricola naturali prudentia, quamvis inter togatos, facilè justèque agebat. Facilè*, id est, sine difficultate. Nep. Epaminondâ cap. 3. n. 4. *Paupertatem adeo facile perpessus est*, i. e. tam æquo animo tulit. Cæsar 1. Bell. Gall cap. 2 *id facilius eis persuasit.* & lib. 3. cap. 13 *tempestatem ferre facilius.* & lib. 7. cap. 31. *oratione subdola aut amicitia facilime capi.* Cicero pro Rosc. Am. cap. 12. extr. *facillime incredibile videri.* ¶ Apud Plautum *facile vivere*, est vitam curis & sordibus vacuam ducere; ita, ut ventri animoque bene sit, Curculione act. 5. sc. 2. v. 6. & Epid. act. 1. sc. 2. v. 59. Nec aliter Terentius in illo accipiendus est, Adelph. 3. sc. 4, 56 *Quam vos facillime agitis?* Was habt ihr für gute Tage? ¶ *Facile princeps: facile primus*: i. e. citra controversiam. Cicero pro Rabirio c. 9 *Verum unum totius Græciæ facile doctissimum, Platonem.* Terent. Andr. act. 4. sc. 3. v. 5

Facilè hic plus est mali, quam illic est boni.

Ubi Donatus: FACILE, inquit, *adverbium confirmantis est, id est, liquido, manifesto. Veteres dicebant* facilè *pro vertò.* Ut Cicero: ILLIUS CIVITATIS FACILE PRINCEPS. ¶ Faciliter aliud adverbium, ex quo *difficulter* est. Vitruvius lib. 1. cap. 1. sub f. *Itaque faciliter contra eas disciplinas disputare possunt.* Habes idem adverbium apud eundem & lib. 2. cap. 1. ¶ Perfacilis. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 26. extr. *perfacilis in audiendo.* Sehr willig und geneigt. Cæs. lib. 1. Gall. cap. 2 *perfacile esse, totius Galliæ imperio potiri.* Sehr leicht.

¶ Facultas, copia & potestas faciendi, *δύναμις*: Festus *facilitatem agendarum rerum* rectè interpretatur. Vermögen. Terentius Andriâ act. 1. sc. 4. *Dii date facultatem, obsecro, huic patriundi.* Sic *Facultatem faciendi adimere, capere, prætermittere*, Cicer. ad Pompej. sub 8. Att. epist. 11. ¶ Cæsar lib. 1. de B. G. cap. 38 *Namque omnium rerum, quæ ad bellum usui erunt, summa erat in oppido facultas*, Id est, abundantia, copia. Vet. Gloss. *Facultas εὐπορία*: Item *Facultates ὐπάρξεις, ὑποστάσεις.* Sic quod quisque in patrimonio ac bonis habet, sæpe *facultatum*, interdum & *facultatis* nomine venit. Wie reich einer ist/ was er vermag. Sic *Facultates Equestris ordinis*, pro censu Equestri Plinius lib. 1. epist. 19 dixit. *Facultates patrimonii*, Quintilianus fine procœmii lib. 6. *Facultatem patrimonii*, Paulus JCtus dixit L. cum pluris 5 ult. D. de administr. tut. Et, *Labi facultatibus*, von dem Vermögen kommen/ Ulpianus Lege 1. § 11. de Magistratib. conveniend.

¶ Difficilis, e, grave, arduum, factu minime facile, laboriosum, *δυσχερὴς, δύσκολος*: Schwer. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 2, 8. *Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit.* & scen. 6. pr. *Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiat, si invitus facias.* Cic. 3. de Orat. cap. 55. *Usus in dicendi studio difficillimus.* ¶ Ad hominem quando refertur, significat eum qui leni & facili opponitur: hoc est morosum, incommodum: mit deme schwer und verdrießlich umzugehen: Ein wunderlicher Mensch/ deme man nichts zu Dancke machen kan: Græci *δύσκολος* vocant. Nepos Attico cap. 6 *Habebat avunculum Q. Cæcilium Equitem Rom. familiarem L. Luculli, difficillimâ naturâ: cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam.* Ubi, *difficillimâ naturâ*, & *asperitas*, synonyma sunt. *Difficillimum Reip. tempus* etiam asperum & durum est, Cic. 5. Philipp. cap. 13. *Difficilioribus mihi tempestatibus*, Cæs. 3. Civ. cap. 15.

¶ Perdifficilis. Cicer. principio lib. 1. de Nat. Deor. *perdifficilis & obscura quæstio.* Idem Attico lib. 3. epist. 8 *navigatio perdifficilis.*

¶ Subdifficilis, nonnihil difficilis. Ut, *subdifficilis quæstio*, apud Cicer. de Amic. cap. 19.

¶ Difficultas, labor aliquid faciendi, asperitas: Cicer. Div. in Verr. cap. 12 *Difficultas & magnitudo rei.* Terentius Hecyr. act. 4. sc. 4, 45 *Nulla a me vobis difficultas erit.* Meinethalben soll euch die Sache nicht schwer gemacht werden. ¶ 2. Inopiam notat: Cic. *simul ostendit se in summâ esse difficultate nummariâ*, 4. Verrin. cap. 28. Idem pro domo sua cap. 5 *Difficultas annonæ summaque inopia rei frumentariæ.* Wenn alles theuer und übel zu bekommen ist. *Affici atque affligi difficultatibus*, pro Quinct. cap. 2. in Noth stecken. *Incurrere in difficultates*, in Noth gerathen/ Idem lib. 4. fam. epist. 2. *Erat res in magna difficultate*, Cæs. 3. Civil. c. 15.

¶ Difficilè, adverb. ægre, schwer/ mit Mühe. Cic. 2. de Invent. cap. 56. *difficile fieri*, quod proximis verbis dixerat *difficulter fieri.* Est enim usitatius

¶ Difficulter, schwerlich/ mit Mühe. Cæsar Civ. 1. cap. 62 *difficulter & ægre fiebat.* Sallust. Catil. cap. 15 *Adolescentium animi dolus haud difficulter capiuntur.*

¶ Difficiliter rarius est. Cicer. 4. Acad. cap. 26 *difficiliter internosci.* Columell. lib. 5. cap. 3. pr. *difficiliter mensuræ inibimus agrorum.*

¶ Gradus horum communes sunt. Plinius 22. cap. 21 *difficilius concoquitur*: & lib. 19. cap. 7 *Omnium difficillime opium nascitur.*

¶ Perdifficiliter. Cic. 4. Acad. cap. 15 *quæ perdifficiliter, interdum noscantur tamen.*

FĂCINVS, à facio, factum: *μίσος* est, & in utramque partem sumitur: in pejorem frequentius. Sallustius Jug. c. 2 *Ingenii egregia facinora, sicut animæ, immortalia sunt.* Plautus Pseudolo 2. 2. sc. 1. v. 3 *Stultitia est, facinus magnum timido corde credere.* Terentius Heaut. act. 2. sc. 3. v. 73 *facinus magnum & memorabile*: Et, *Facinus inceptare*, 2. 3. sc. 3, 39. Sic & *committere, audere*, pœna-

patrare, perpetrare, designare, &c. eine Ubelthat begehen. In his enim *Facinus* flagitium est: quanquam & hæc duo differant. A Vide *Flagitium*. Vet. Gloss. *Facinus*, δρᾶμα, δυσεβημα. Item: Δρᾶμα, ἐπὶ ἀτοπήματος, *Facinus*. Item: ἀτόπημα, *Flagitium, Facinus*.

¶ Facinorosus, flagitiosus, sceleatus. Lasterhafftig. Ut, *facinorosa culpa*, Val. Max. 2. c. 6, 3. *facinorosa vita* Cicer. de Leg. 1. cap. 14. *Facinorosior*, Sidonius lib. 3. epist. 13. *facinorosissima sicarius*, Cic. pro Sextio cap. 38.

FACIO, facere: ποιεῖν, Etwas machen / das sich sehen läst / ins Werck richten: qua significatione ab *agere* differt, quanquam aliquando pro *agere* videtur poni, cum tempus designandum venit, de quo infra. Phrasibus Latinis plurimis servit, quas subjicere hic omnes non instituimus, quod & nimis sunt multæ, & in singulis alioquin nominibus, quibuscum jungitur hoc verbum, explicantur. *Ægre facere*, Terent. Eun. 4. sc. 1. v. 10. zum Verdruß thun. *Æqui bonique facere*, Heaut. 4. sc. 5. v. 40. vor gut nehmen. *Certiorem quem facere*, einem etwas zu wissen thun. *Conjecturam facere*, muthmassen / ibid. 3. sc. 3, 13. *Facere civem*, i. e. adsciscere; *hæredem facere*, i. e. instituere, scribere: *facere impetum in aliquem*, i. e. adoriri, Cic. 15. fam. epist. 3. ¶ *Omnia facere*, nichts unterlassen / Cic. lib. 16 epist. 17 ad Tironem. Ita Virgilius Eclog. 2. v. 35 B

— — *quid non faciebat Amyntas.*

Horatius lib. 3. Ode 24. v. 24

Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis & facere & pati.

¶ *Bene facis* formula testantis beneficium & gratias agentis, Terent. Eunucho act. 1. sc. 2. v. 116.

¶ *Fac, si facis*, proverbiale apud Martialem lib. 1. Epigr. 46. Plautus Trin. a. 4. sc. 2. v. 139 *Age, si quid agis*; & in Persa act. 1. sc. 3. v. 66 *Hoc si facturus, face.* Seneca 2. Benef. cap. 5 *Fac, si quid facis.* Nos: Was du thun wilst / thue bald.

¶ *Quid faceret. Quid facerem?* Elegans excusandi formula apud Plautum Rudente act. 2. sc. 3. v. 31. Virgil. Ecl. 1.

Quid facerem? neque servitio me exire licebat,
Nec spes libertatis erat, nec cum peculi.

Ovidius 6. Metam. v. 572

Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit.

Statius 1. Achilleid. v. 674

Quid faciat? casusne suos ferat ipsa parenti?

Usus & S. Lucas cap. 16. v. 3. ¶ *Factum velle alicui*: item *Factum nolle*, Terent. Adelph. a. 5. sc. 7. v. 21. Vide *Volo*.

¶ Aliquando *facere* pro efficere, concinnare, præstare ponitur. Virg. Georg. principio: C

Quid faciat lætas segetes, &c.
Hinc canere incipiam.

Celsus Proœmio: *Abditas causas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint: quid secundam, quid adversam valetudinem faciat.* Paullo post pro eo, verbo *creare* usus est. Ait enim: *Si ex quatuor principiis, vel supervacuum aliquid, vel deficiens, adversam valetudinem creat.* Plinius lib. 4. Epist. 19 *Ars ejus, & quasi inscriptio Comœdus, in qua plurimum facit.* Et lib. 6. epist. 17 *Equidem omnes, qui aliquid in studiis faciunt, venerari etiam mirarique soleo.* Alibi *Præstare* dixit; ut lib. 6. epist. 8 *Nam studia, quibus plurimum præstat, ad voluptatem tantum & gloriam exercet.* Seneca de Brevitate vitæ cap. 18 *Experire* (virtutem) *quid in otio faciat.* Cicero verbo *efficere* ita utitur. Ut in oratore perfecto de Demosthene loquens: *In dicendo plurimum efficit.* Similiter Lampridius in Alexandro Severo cap. 55 *Cum ipse Alexander cornua adiret, milites admoneret, sub illa tali versaretur, manu plurimum faceret:* id est, plurimum efficeret manu, sive strenue ipse pugnaret, & ante paullo cap. 51 *cum quibus multum fecit in Persida*; vide Casaub. Et Vopiscus in Probo: *Multa manu sua fecit*; id est, multa fortia facta in prœliis designavit. ¶ *Facere gratiam*, ignoscere, veniam dare. *Facere gratiam delicti*, id est, ignoscere, Sallust. Catil. cap. 52. ¶ *Facere se aliquo*, id est, commovere, venire, accedere. Vide *Facesso*. ¶ Aliquando *exercere* est: ut *Medicinam facere*: item *Histrioniam facere*, Plautus. ¶ Aliquando & *gignere* seu *procreare* est. Varro lib. 3. de re rustica cap. 22. de anseribus loquens: *Plerumque pullos similes sui faciunt.* Similiter speculum *facere imagines* Gellio dicitur, cujus locum vide in verbo, *Imaginor*. B. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Cumque centum lagenis æstimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit.* id est, dedit, sive ut Columella loquitur, *fudit.* Nam lib 3. cap. 9 scribit: *Varro, & ante eum M. Cato possint affirmare, sexcentenas urnas prisca cultoribus singula vinearum jugera fudisse.* Vetus Interpres Jesaiæ cap. 5. v. 2. de vineâ: *Expectavit ut faceret uvas, & fecit labruscas.* Vide & *Fio*.

¶ *Facere annos, dies*, agere est: vel conficere, sive consumere. Paullus L. 14. § 1. D. de statu liberis: *Is servus fugerat, & annum in fuga fecerat.* Papinianus L. 11. § 5. D. ad L. Jul. de adult. *Postulabat ne sibi computarentur dies, quos in custodiâ feciisset.* Vetus Inscriptio: CVM MARITO FECIT MENSES V.

¶ *Facere pecuniam*, est redigere, zusammen bringen. Nepos Cimone: *Qui magnas pecunias ex metallis fecerat.* ¶ *Facere quid ad aliquid* dicitur, quod prodest, vel convenit, dienen. Ovid. de arte lib. 3. v. 540

Et facit ad mores ars quoque nostra suos:

id est, prodest, confert. Idem lib. 1. Trist. Eleg. 9

Non facit ad nostras hostia major opes:

id est, non convenit nostris opibus. Ita Seneca de tranquillitate animi cap. 4 *Quorundam contumacia non fuit ad aulam.* Jungitur & cum Dativo in hac notione: Horatius lib. 1. epist. 11. v. 17

Incolumi Rhodos & Mitylene pulchra facit, quod
Pannula solstitio, campestre nivalibus auris.

Propertius lib. 3. Eleg. 1.

Non faciet capiti dura corona meo.

¶ *Facere cum aliquo*, est adjuvare aliquem, pro aliquo stare, es mit einem halten. Cic. pro Cæcinna: *Rem & sententiam interdicti secum facere fatebatur.* Nep. Agesilao c. 2 *Cum animadverteret Deorum numen facere secum.* Sic contra, *adversus aliquem facere*, idem dixit Eumene cap. 8. *Periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt suâ intemperantiâ, nimiaque licentiâ, ut omnia perdant neque minus nos* (perdant sc.) *cum quibus steterint, quàm adversus quos fecerint*, id est, quorum adversarii fuerint, quos impugnarint. Nam *facere* aliquando pro *pugnare* sumitur. Seneca lib. 1. Decl. 8 *Qui ter fortiter fecit, militiâ vacet.* Petronius in nequiusculum sensum: *Ne tum quidem, cum fortiter faceres, cum pura muliere pugnasti.*

¶ *Facere in aliquem aliquid*, i. e. statuere, einen etwas sehen lassen. Terentius Heaut. act. 1. sc. 1, 54

— — — — *si id non facis*
Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.

Eadem fab. act. 1. sc. 2. v. 24

Vereor ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.

Similiter *exempla in aliquem facere*, Plautus dixit: Vide supra *Exemplum*. Aliquando omittitur præpositio, & cum Dativo jungitur hoc significatu hoc verbum. Terent. Eunucho act. 5. sc. 6. extr.

Jamdiu aliquam quærebat caussam senex
Quamobrem insigne aliquid faceret iis.

Ubi Donatus ἰδιωτικῶς id dictum notat. In edicto Censorio apud Suetonium de Claris Rhetoribus cap. 1, *Hæc nova, quæ præter consuetudinem ac morem majorum fiunt, neque placent neque recta videntur. Quapropter & iis, qui eos ludos habent, & qui eò venire consueverunt, videtur faciendum, ut ostendamus nostram sententiam, nobis non placere.* Hinc formula illa in contemnendis minis periculisque, quæ ab aliis imminent: *QVID faciet mihi?* Plane ut nos in simili dicimus: Was wird er mir denn thun? Plautus Persa act. 2. sc. 3. v. 16

Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. Quid faciet mihi?

Terentius Eunucho act. 5. sc. 2. v. 10

Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

¶ *Facere* aliquando & pati sive capere est: Sic *damnum, naufragium, jacturam facere*, Schaden leiden. Vide in adjectis Nominibus. Sic *paries vitium facere* dicitur, id est, contrahere, sive capere. ¶ *Magni, pluris, plurimi facere*, id est, æstimare, hochschätzen. *Parvi, minimi, nihili, flocci, nauci*, geringe / nichts achten. Vid. Voss. de Construct. cap. 29.

¶ *Missos nos face*, id est, mitte: laß uns gehen. Nep. *Certum hominem ad eum mittas face*, pro mitte. Qui verbi *facere* Pleonasmus frequens est. Terent. Prolog. Heaut. *Facite æqui situ*, pro estote æqui. ¶ *Face esse, non esse: fac potuisse* &c. id est, da, pone. Setze es / daß es also sey / halte es dafür / &c. Cicer. 2. Philipp. cap. 24 *Sed fac, te dedisse mihi, quod non ademisti.* ¶ Aliquando *facere* & sacrificare est. Varro lib. 1. de re rustica c. 1. *Et quoniam, ut ajunt, Dii faventes adjuvant, prius invocato eos.* Virgilius Ecl. 3. v. 27

Cum faciam vitulâ pro frugibus, ipse venito.

Columella lib. 3. cap. ult. *Neque arborem collocare* [ritus majorum permittit] *sed ne sementem quidem administrare, nisi prius catulo fecerit.* Plaut. Aulul. act. 4. sc. 2. v. 15 *Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.* Utrumque autem dicitur & *aliquô facere*, & *aliquid facere*, pro sacrificare. Laberius: *Ut sis hâc nocte bidentes propter viam facere.* Græci non modò verbo δρᾶν, ῥέζειν, sed & ποιεῖν similiter usi sunt, ut Lucas cap. 11. v. 28. Quæ Vetus interpres recte & erudite, *Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent pro ipso* &c. Ubi Lutherus: daß sie thäten: melius clariusque, & magis ex linguæ patriæ usu, daß sie opfferten. Sanctius in Minerva de Ellipsi p. 474 *sacra* subaudit, ut integrum sit, *facere sacra vitulo, bove* &c. ¶ Pictoribus etiam & statuariis solenne verbum est *Facere*, quo auctores signorum imaginumve notantur. Plinius de Praxitele lib. 34. cap. 8 *Fecit & puberem Apollinem* &c. Ibidem: *Alcamanes Phidiæ discipulus & marmorea fecit*, &c. Adi Cuperum de Consecr. Hom. p. 133. ubi & Græcum ποιεῖν ita usurpatum, una cum aliis Latinis exemplis, invenies. ¶ Etiam *colligere* faciendi verbo significatur. Florus lib. 1. cap. 1. n. 9. de Romulo: *Ex variis quasi elementis congregavit corpus unum, populumque Rom. ipse fecit.* Ubi suspectum quidem est FECIT Freinshemio, non autem

J. G.

J. G. Grævio, qui id fortiter tuetur & illustrat, quem tam ad illum Flori locum, quam in lectionibus Hesiodéis cap. XIV pretium est inspicere. Sic Sallustius apud Senecam epist. 114 *exercitum argento facere:* & Phædrus lib. 3. fab. 8

quo cibo feciſti tantum corporis?

id est, adipem & obesitatem parasti, collegisti. ¶ Facere quoque pro *vivere, commorari.* Seneca Epist. 66 *Quantus pauciſſimos una fecerimus dies.* Vide ibi Gronovium. Capitolinus in Maximo & Balbino cap. 5. *puerilitiam omnem in domo patrui Pinarii fecit.* Add. Gifan. Observ. L. L. p. 92.

¶ Factor, ποιητὴς, Creator. Schöpffer. Prudentius Hymno ad exequias:

Animæ fuit hæc domus olim
Factoris ab ore creatæ.

Tertullianus 1. adversus Marcionem cap. 10: *Atque ita tres interim mihi Deos numera Marcionis, Factorem, & Locum & Materiam.* Usus ita hâc voce & Lactantius lib. 3. Div. Instit. cap. 9, *Factorem rerum omnium contemplemur.* Adde lib. 7. cap. 6. *Cujus factorem rerum omnium contemplemur.* Adde lib. 7. cap. 6. *Cujus parum doliorumque factores* Palladius dixit lib. 1. de re rust. cap. 6. Werckmeister. ¶ 2. Item reus criminis, der Thäter. Macer JC. Lege 7. Dig. de custodia & exhibit. reorum: *Solent præsides provinciarum, in quibus delictum est, scribere ad collegas suos, ubi factores agere dicuntur.* ¶ 3. Veteres non nisi de illis usurpaverunt hoc nominis, qui oleum conficerent. Oelschläger: in quo eos reprehendit Scaliger lib. 1. Poëtic. cap. 1. extr.

¶ Factitius, a, um, adjectivum. Ut, *color factitius*, Plin. 31. c. 7. *Sal factitium*, ibidem paullo ante, nativo oppositum. Et, *gemma factitia*, idem Plinius lib. 37. c. 7. Sic *vina factitia*, nicht natürliche / sondern zugerichtete Weine.

¶ Factio, *minor*, *Testamenti factio*, Cicer. in Topicis cap. 11. & JCti, *testamenti faciendi jus.* ¶ 2. Factio de iis etiam dicitur, qui unum corpus constituunt, Societas, & erat olim honestum vocabulum; nunc ad eos transfertur, qui conspirant in occulto, & una faciunt contra alios in exitium eorum, Meuterey / Zusammenrottirung. Festus: FACTIO ET FACTIOSVS *initio honesta vocabula: unde adhuc* FACTIONES HISTRIONVM ET QVADRIGARIORVM *dicuntur. Modo autem nomine* FACTIONIS *sedtio & arma, vocantur.* Nonius: FACTIO *dicitur malorum consensus* &c. *Sallustius Jugurtha* cap. 11 *Quos omnes eadem cupere, eadem odisse, eadem metuere in unum coegit: Sed hæc inter bonos amicitia: inter malos factio est.* Vet. Gloss. *Factio*, πάγμα. Item ἄγμα, *Legio, agmen, globus, factio.* Sic & *Agitatores*, sive *Aurigæ Circenses* in quatuor πάγματα sive *factiones* distincti erant. Vide & supra in *Circus.* Ausonius in Cæsaribus de conjuratis adversus Julium:

Percutit armata factio sæva toga.

Consensionis globum eleganter Nepos vocat Attico cap. 10. In bonam partem hoc vocabulo Plautus usus est cum alibi, tum in Trinummo act. 2. sc. 4. v. 51. 67. & 89. & Tertullianus Apologet. cap. 39 *Christiana factio*, ubi vide quæ de la Cerda annotavit. De iis qui opulentos sequuntur, tanquam clientes patronos, *Factiones comparare* Nepos Dione c. 6. n. 3 dixit. *Factionis auctor*, Auffrührer / Rädelsführer.

¶ Factiosus, factionibus studens, inquietus, seditiosus. *Factiosus, & potens.* Corn. Nep. Ages. cap. 1. n. 5. Der einen grossen Anhang hat. Plautus pro opulento sive bonis fortunæ affluente usurpavit, der grosse Dinge thut / Aulul. Act. 2. sc. 2. v. 50

Venit hoc mihi Megadore in mentem: te esse hominem divitem,
Factiosum; me item esse hominem pauperum pauperrimum.

Vid. Trinum. Act. 2. sc. 4. v. 5. & Cistell. Act. 2. sc. 1. v. 17

Neque nos factione tantâ, quantâ tu, sumus.

Quibus locis etiam *factio* pro opibus est dicta. Summo gradu *factiosissimus*, Plinius dixit lib. 4. epist. 9; medio, *factiosior*, Aurel. Victor in Caracalla.

¶ Factura, apud Plinium legitur lib. 34 cap. 14 de ferro: *In nostro orbe aliubi vena bonitatem hanc præstat, ut in Noricis: aliubi factura, ut Sulmonea aqua.* durch Kunst. naturæ enim opponitur. Glossæ Veteres: ποίησις, ἡ κατασκευή. *Factura, instructio.* ¶ 2. Opus factum, creatura. Prudentius Apotheosi v. 792 de *Anima, factura Dei est.* Et mox v. 855

Jam, cui certus inest modus, & cui nosse negatum est
Omnia, fallum est: nam condita & aucta probatur.

Et Sedulius Exordio opusculorum:

cui convenit uni
Facturam servire suam

¶ Factus, ûs; nomen. Cato de Re rustica cap. 66 *Factoribus* (confectoribus olei) *dat in singulos factus, olei sextarios, & in lucernam, quod opus fiet.* Varro lib. 1. de re rust. cap. 24 HOSTVM *vocant, quod ex uno factu olei reficitur.* FACTVM STVM *vocant, quod ex uno tempore conficiunt:* (Was sie auf einmahl pressen) *quem alii CLX ajunt esse modiorum: alii ita minus magnum, ut ad CXX descendat* &c.

¶ Semifactus, halb fertig / halb gemacht. Tacitus lib. 15 cap. 7 *Hostia, quæ muniebantur, hibernaculis adsistens, semifacta opera fugâ perrupit.*

¶ Fáxim, faxo; pro fecerim, fecero: de cujus analogia vide Vossium lib. 2. de arte Grammaticâ cap. 41. *Deus faxit:* Das gebe GOtt. Plautus Amphitr. a. 2. sc. 1. v. 85 *Utinam dii faxint.* Livius lib. 29 cap. 27 *Dii, hostium ulciscendorum copiam faxint.* Sed ad alias etiam res transfertur. Livius lib. 6 cap. 25 *Faxo, ne jubet vexilla* VÈTO. Sic Terent. Heaut. 1. sc. 2. v. 13 *cave faxis.* Virg. lib. 9. v. 154.

Haud sibi cum Danais rem faxo & pube Pelasga
Esse patent.

¶ Factito, factitare; frequentativ. *Idem Pyrrhus factitabit*, Terentius Eunuch. 4. sc. 7. v. 13. Das hat er offters gethan. *Versus factitare* Horatius dixit, de Arte P. v. 470. Et Tacitus 2. Hist. cap. 10 *qui temporibus Neronis delationes factitaverat.*

¶ Factitator. Tertullianus adv. Praxeam c. 18 *idolorum factitatores atque cultores.* Et in Apologet. cap. 21 *Zeno λόγῳ determinabit factitatorem, qui cuncta in dispositione formaverit.*

¶ Factitatio. Idem Tertull. adv. Hermogen. c. 32 *corporum factitatio.*

Composita.

¶ Compositorum à *Facio* primum ordinem eorum instituimus, quæ cum nominibus aut verbis aliis componuntur: ut, *Assuefacere, Benefacere, Commonefacere, Condocefacere, Calefacere, Frigefacere, Labefacere, Lucrifacere, Magnificere, Malefacere, Patefacere, Rarefacere, Torrefacere, Tremefacere*, &c. de quibus singulis sub suis elementis. ¶ Secundum eorum, quæ partim conjugationem, partim etiam genus mutant: ut *Amplificare, Gratificari, Ludificari, Magnificare, Mirificare* &c. De quibus etiam suis locis. ¶ Tertium locum illis tribuimus, quæ cum præpositionibus ut plurimum componuntur: ut,

¶ Adficere, vel afficere est augere, ornare. Sic *lucro afficere*, & *lucro auctare*, synonyma sunt Plauto Amphitr. princ. Sic *honore, præmio, beneficio, ignominiâ, injuriâ, molestiâ, supplicio, morte, sepulturâ afficere. Affectus febre:* qui febre laborat. *Affectus calore*, ut apud Lucretium lib. 6. v. 843

Quò magis est igitur tellus affecta calore.

Quo me putatis animo esse affectum? id est, constitutum: Wie meynet ihr / daß mir zu muthe sey? Cicero lib. 14. epist. fam. 17 *Ego quomodo sim affectus, ex Leptâ potes cognoscere.* ¶ 2. Transfertur & ad corpus: ut *male, graviter affectus.* Der übel auff ist. Seneca Epist. 101. *Amico graviter affecto & sine spe jacenti.* Sed & sine adverbio ita hoc verbo utimur. Suetonius Tiberio cap. 21 *Ex itinere revocatus, jam quidem affectum* (morbo, puta i. e. ægrotantem,) *sed tamen spirantem adhuc Augustum reperit.* Item Claudio cap. 25 *Cum quidam ægre & affecta mancipia in insulam Æsculapio ea de re medendi exponerent.* Apulejus Apolog. *Ego ex fatigatione itineris affectus apud Appios veteres amicos meos, aliquam multis diebus decumbo.* Hinc *opes, res affectæ*, i. e. debilitatæ, fractæ, apud Tacitum 2. Hist. c. 69; *Animus affectus*, Livius lib. 21. cap. 11, ein bekümmertes Gemüthe. *Affecta ætas*, apud Cic. 6. Verrin. cap. 43. atque ita *Affectus* adjectivi naturam induit, unde *affectissimos inopia remiges* Vellejus Paterc. lib. 2. cap. 84 dixit. ¶ 3. Affectum etiam dicitur, quod inchoatum, sed nondum absolutum perfectumque est. Vide Gellium lib. 15. cap. 5. qui id exemplis Ciceronianis confirmat. Sic *hiems affecta* est ad finem properans, Sil. Ital. 15. v. 502.

¶ Affectio, quam Cicero lib. 2. de Invent. cap. 25 definit *animi aut corporis ex tempore aliqua de causa commutationem*, ut est *lætitia, cupiditas, metus, morbus* &c. Gellius *sensum & affectionem* conjungit lib. 12. cap. 5. Et lib. 1. cap. ult. τὰ πάθη, *affectiones* reddit. ¶ 2. status, constitutio. Cic. 2. de Divin. cap. 47 *Fac in puero referre, ex qua affectione cæli primum spiritum duxerit. Affectione cæli*, id est constellatione. ¶ 3. Amor, πάθος. Vet. Inscript. ap. Grut. p. 459. n. 4. OB ADFECTIONEM ET PIETATEM IN SE EXIMIAM. Tacitus ann. 4. cap. 15. n. 7 *lætas inter audientium affectiones.*

¶ Affectus, ûs, Gemüths-Bewegung / Neigung. Pacatus Panegyr. Theodosii cap. 37 *Intimos mentis affectus proditor vultus enunciat.* Affectus concitatos πάθη; mites atque compositos, ἤθη esse dixerunt. Seneca Epist. 75 *Affectus sunt motus animi improbabiles, & subiti, & concitati, qui frequenter, neglectique fecêre morbum: sicut destillatio una nec adhuc in morem adducta, tussim facit: assidua & vetus phthisin. Itaque qui plurimum profecere, extra morbos sunt, affectus adhuc sentiunt, perfecto proximi.* MORBOS inveterata vitia vocat, ut in proxime præcedentibus docet. Idem Seneca epist. 88 *Quid prodest æquum regere, & cursum ejus freno temperare; affectibus effrenatissimis abstrahi?* ¶ 2. Affectus, aliquando pro illis dicitur, quos omni affectu prosequimur: ut *Liberi, propinqui.* Apulejus de dogmate Platonis lib. 2. *Nec augetur carissimis, orbatus affectibus pius urbe educitur, urbs cum habitatoribus concrematur impiis.* Vulcat. Gallicanus in vita Avidii Cassii cap. 7 *Nec in ejus liberos aut affectus sævit.* & cap. 8 *mitis in hostem suum, ejusque liberos & affectus.* Capitolinus in Maximinis cap. 23 *militum affectus in Albano monte erant*, hoc est, παῖδες καὶ γυναῖκες, ut Herodianus lib. 8. cap. 5 dixit. Similiter *necessitudines*, pro *necessariis* dixit Suetonius Augusto cap. 17.

¶ Affectè, Adfecte, adverb. quasi cum affectu. Tertullian. de Anima cap. 45 *adfecte & anxie.*

¶ Affectuosus, amoris & affectus plenus. Usi hoc nomine sunt ævi posterioris scriptores. Macrob. lib. 2. cap. 11 Saturn. *piam affectuosamque rem fecisse.* Cassiodor. lib. 5. Ep. 2 *Salutatio affectuosa.* Et Tertullianus lib. 5. adv. Marc. c. 14 *amore fraternitatis invicem affectuosi.* Reddit Apostoli verba ad Rom. 12, 10. ubi Græce φιλόστοργοι, Vulgata Versione *diligentes* est.

¶ Affectuosè, adverb. Cassiodor. lib. 3. Epist. 4 *Dicam libere, dicam affectuosè, quod sentio.* Sidonius lib. 4. Ep. 11. *fratrem majorem natu affectuosissimè observans.*

¶ Affecto, affectare, est cupide & anxie appetere. begierig nach was streben. Ut *Affectare regnum*, Livius lib. 1. cap. 46. *Affectare divinitatem* Lactant. lib. 5. cap. 3. vor einen GOtt wollen gehalten seyn. *Affectare civitates* Tacitus 4. Hist. cap. 66 dixit, pro sollicitare, sive in suas traducere partes studere. Nepos in Attico cap. 20. *Munditiem, non affluentiam affectabat.* Sed *Affectare iter*, est moliri, Cicer. pro S. Rosc. cap. 48. Mit einer Reise umgehen. Sic *viam affectare* dicimus. Virg. Georg. lib. 4. sub fin.

-- -- -- viamque affectat olympo.

Terent. Phorm. act. 5. sc. 8. v. 71

Hi gladiatorio animo ad nos affectant viam.

¶ Affectatio, ζηλοζηλία, æmulatio, sed infelix, Affenwerck. Quintilianus lib. 1. cap. 11 *Nihil odiosius affectatione:* id est conatu æmulandi alterius veritatem, quam assequi nequeas. *Affectatio verborum* Suet. Gram. cap. 10. add. Valla lib. 4. cap. 77. In bonam partem usus Seneca Epist. 89 cum PHILOSOPHIAM *sapientiæ amorem, & affectationem* definit. Tertullianus pluraliter de Baptismo cap. 5. *Minime*, inquit, *credunt rebus Dei, quarum affectationibus apud æmulum Dei credunt.*

¶ Affectator, der nach was begierig strebet. ut, *affectator libertatis* Quintil. lib. 6. cap. 2. *imperii*, Spartian. Hadriano cap. 23. & rursus Quintilianus lib. cit. cap. 3. de Cicerone: *non solum extra judicia, sed in ipsis etiam orationibus habitus est nimius risus affectator.*

¶ Affectatrix. Tertullianus adv. Hæretic. cap. 7 *Fuerat Athenis* [Paulus] *& istam sapientiam humanam, affectatricem & interpolatricem veritatis, de congressibus noverat.*

¶ Inaffectatus, ut, *oratio inaffectata*, apud Quintilian. lib. 8. cap. 3. extr. & lib. 11. cap. 1. extr. Et, *simplex & inaffectata superstitio*, Tertull. de Pallio cap. 4.

¶ Conficere, perficere, ausrichten / zu wege bringen. ut, *conficere negotium*, Cicero Attic. lib. 1. ep. 16. *Facinus conficere*, pro Rosc. Am. c. 28. verüben. Rursus Attico lib. 12 epist. 19 *cum Apella Chio confice de columnis*, schlisse / handele mit ihm. *Conficere rationes*, Cic. Attic. 6 epist. 7. Rechnung schlissen. Et *bellum conficere*, Varinius Ciceroni lib. 5. epist. 10. endigen. Sic & *cursum vitæ conficere*, Cic. Tusc. 3 cap. 1. hinbringen. Idem in Oratore cap. 52 *prope centum confecit annos.* Et lib. 4 ad Att. epist. 14 *itinere ex sententia confecto.* vollbracht. Hinc etiam consumere est, ut *dolore maximo conficior.* Idem ad Attic. lib. 3. ep. 5. ¶ Aliquando est comparare, contrahere, zusammen bringen. Sic *conficere exercitum* Cicero dixit 8. ad Att. epist. 11. Nepos Hannibale: *Harum* (serpentum) *cum confecisset magnam multitudinem* &c. Vid. Gronov. ad Liv. 29. cap. 35. Donatus ad Eunuchum Terentianum observat verbum *conficere* proprie convenire gladiatoribus iis, qui gravissimis vulneribus occubuerunt. Adducitque pro illo Ciceronis illud in Catilinam orat. 2. cap. 11 *Gladiatori illi confecto & saucio.* Et quia arenæ verbum, idcirco non ad gladiatores tantum, sed bestiarios etiam, hoc est illos, qui cum bestiis pugnabant, transferebatur: qui *ferum* seu *bestiam* dicebantur *conficere*, cum superabant & dejiciebant. Lampridius Commodo cap. 13 *Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, ut Elephantum conto transigeret.* Suetonius Nerone cap. 29 *Nobilissimum quasi genus luxus excogitaret: quaternis feræ pelle contectus emitteretur ex cavea, virorumque ac fœminarum ad stipitem deligatorum inguina invaderet: & cum affatim desævisset, conficeretur à Doryphoro liberto* &c. In quo arenæ istud verbum in obscenum sensum transfertur. Hinc *Confectores & Confectuarii*, de quibus mox. Honesta metaphora, *quem verbis conficere*, pro refutare, Plautus dixit Pseudolo act. 1. sc. 5. v. 49.

¶ Conficiens: ut, *civitas conficientissima literarum*, Cic. pro Flacc. cap. 19. pr. id est, quæ omnia scribit, quæ agit. *Causæ conficientes* eædem, quæ *efficientes*, Cicer. partit. Orat. c. 26.

¶ Confectio, effectio, Verfertigung. ut, *confectio olei*, Pallad. lib. 12. cap. 5. *Confectio escarum*, id est præparatio, Cic. 2. N. Deor. cap. 54. ¶ 2. Absolutio, Endigung / ut, *confectio belli*, Idem Philipp. 14. cap. 1.

¶ *Confectum mellis*, Columella lib. 9. cap. 14.

¶ Confector. Cicero de nat. Deorum lib. 2. cap. 15. *Ignis confector & consumtor omnium.* Et lib. 10. epist. 20. ad Plancum, *totius belli confector.* ¶ Item, qui bestias elidit, sive bestiarius. Vet. Gloss. *Confector*, ἀναιρέτης. Item *Confectores*, καταβόλοι. Suetonius *Confectores ferarum* appellat Aug. cap. 43 & Nerone cap. 12. *Confectuarios* in Veteri inscriptione vocari ad 4. Manilii observat Scaliger p. 286.

¶ Confectrix. Lactantius lib. 7 cap. 11 *Confectrix omnium rerum vetustas* h. e. quæ conficit & consumit.

¶ Inconfectus, unverfertigt / unverdauet. Celsus lib. 4. c. 19.

¶ Deficere, i. e. destituere, ut, *deficiunt me solatia* Cicer. 4. ep. fam. 6. es mangelt mir an Trost. *Deficit me tempus*, pro Rosc. Am. cap. 32. pr. *deficit illum prudentia* de Cl. Or. cap. 24. Et *Discentes vita deficit*, 3. de Orat. cap. 23. *Deficit sol, Luna*, lib. 1. de Divin. cap. 43. id est, obscuratur, deficitur luce. *Deficere viribus, animo*, i. e. destitui. Schwach werden / kleinmüthig werden. *Dies me deficiat, si* &c. Livius lib. 28 cap. 41. sub fin. ¶ 2. Descisere significat: Abfallen: Ut *deficere ab aliquo ad alium. Deficere à virtute*, de Amic. cap. 11. *deficere à se ipso*, id est, à natura, a consuetis moribus: ümschlagen / eine andere Weise annehmen / apud Ciceronem lib. 2. fam. epist. 16. ¶ Legitur & passivum pro destitui: ut, *Consilio & ratione defici* apud Cicer. pro Cluent. cap. 65. *Defici fructurei, defici materiâ adipiscendi triumphalis* apud Vellejum lib. 2. cap. 116. Et Plinius eleganter lib. 2. epist. 17 de villa sua: *Hæc amœnitas deficitur aqua salienti.* Frontin. Strateg. lib. 1. cap. 7. n. 1 *Metellus usu navium, quibus elephantos transportaret, deficiebatur.*

¶ Defectus, a, um: ad defectionem adductum, morti proximum. Apulej. lib. 5. Milet. *At verò Psyche tanto adspectu defervita, & impos animi, marcido pallore defecta tremensque desedit in imos poplites; & ferrum quærit abscondere, sed in suo pectore. Quod profecto fecisset, nisi ferrum timore tanti flagitii manibus temerarie elapsum evolasset. Jamque lassa, salusque defecta, dum sæpius divini vultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi.* Et Martialis lib. 13. Epigr. 77

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ
Cantator Cygnus funeris ipse sui.

Valerius Flaccus 2. Argonaut. v. 463

-- -- -- defectaque virginis ora
Cernit.

Phædrus lib. 1. Fab. 22

Defectus annis & desertus viribus
Leo cum jaceret spiritum extremum trahens.

Ubi male Schoppius pro *defectus, defessus* substituit. Columella Præfat. *Sed sive fundum locuples mercatus est, è turbâ pedissequorum lecticariorumque defectissimum annis & viribus in agrum relegat.* Similiter Apulejus Apologia p. 283 *In planis speculis ferme pares obtusus & imagines videntur: in tumidis vero & globosis omnia defectiora: at contra in cavis auctiora.* Et eadem Apolog. *Item tibi illa accusatio jurgiis inita, verbis aucta, argumentis defecta.* Idem extremo Floridor. comparate: *oratione defectior.* Adde Salmas. in Tertull. de Pallio p. 197. seq.

¶ Defectio, debilitas, ut, *defectio virium*, Cic. de Senect. cap. 9. *animi*, ad Attic. 3. epist. 18. Item *solis & lunæ*, 2. Nat. D. cap. 61. Deinde ex altera notione desertio, sive recessio militis à Duce, Abfall / Cicero 4. Tusc. cap. 9. Tralate: *Intemperantia est tota mente ac recta ratione defectio.*

¶ Defectus, ûs, Mangel. Symmach. lib. 1. Epist. 23 *His vicibus humana variantur, ut defectui succedat ubertas.* Plin. 20. c. 2. extr. *Defectus animi*, Ohnmacht. *Defectus solis, lunæ*, Virg. 2. Georg. 478. Finsterniß.

¶ Defector, qui deficit, ein Abtrünniger. Sueton. Neron. c. 43 *Revocatis ad pœnitentiam defectoribus.* Et Tacitus lib. 12 cap. 50 *truculentior quam antea, tanquam adversus defectores.* Idem 3 Hist. cap. 12 *soli in principia defectores coirent.*

¶ Defectrix, fœm. Tertullianus adv. Valentinian. extremo: *virtus defectrix.*

¶ Indeficiens, non deficiens. Paullinus Nolanus epist. 23 n. 8 ed. nov. *ad deficientiam indeficientem.* Et Lactantius lib. 4. c. 8 extr. *lumen indeficiens.* Et Augustinus Confession. lib. 2 cap. 6 *indeficiens copia:* & earundem lib. 9 cap. 10 *ubertas indeficiens.*

¶ Indeficienter, adverb. Idem Augustinus Confess. lib. 11 cap. 11 *indesinenter & indeficienter cohærere.*

¶ Indefectus, perpetuus. Apul. de Deo Socr. p. 44. *vivacitas æterna & indefecta.* Et Tertullianus Apolog. cap. 21 *integra & indefecta materia matrix.* Et de Pallio cap. 3. *Chamæleon jejunus semper, & indefectus.* Salmasium ibi pag. 198 consulere licet.

¶ Subdeficere. Curt. 7. cap. 7, 20 *Hæc quassa adhuc voce subdeficiens, vix proximis exaudientibus, dixerat.*

¶ Efficere, ausrichten / hinausführen / zuwegebringen. Cicero ad Attic. lib. 16. ep. 13 *Hoc nec institui nec effici potest, sine tuâ ope*, weder angefangen noch vollendet. Virg. Ecl. 3. v. 51

Efficiam, posthac ne quemquam voce lacessas.

In studiis aliquid efficere, i. e. præstare, Quintilianus lib. 2. cap. 1. *Effectum dare, reddere*, idem quod efficere Terentio Eunuch. 2. sc. 1. *Effectui dare.*

¶ Efficere etiam est disputantium verbum, pro adstruere, probare, concludere. Cicero 1. Tusc. cap. 11 *Efficiet ratio, ut quæcunque vera sit earum sententiarum, quas exposuit.* Idem Paradox. Præfat. *Minutis interrogatiunculis, & quasi punctis, quod proposuit, efficit.* Alibi & *perficere* dixit.

¶ Effectus, a, um, elaboratum. Plinius lib. 8. epist. 4 *Respon-*

debas,

debit, non posse perinde inchoata placere, ut effecta. Apulejus Florid. lib. 2 pag. 350 *Inde ante aram Bathylli statua a Polycrate tyranno dicata: qua nihil videor effectius cognovisse*, id est, absolutius & consummatè magis artis. Idem lib. 3. Flor. p. 357 *Sed de hoc tunc ego perfectius, cum vos effectius.* Restituendum hoc & Quintiliano est. Nam apud eum quod libro 2. cap. 10 legitur: *Qui dandum putant non nihil esse temporibus, atque auribus minutas aliquid, atque affectibus postulantibus:* pro eo, *nitidius aliquid atque effectius* legendum est.

¶ Effectus, ûs, nomen: Ausrichten/ das Werck. Effectus enim est, quod post agentem caussam relinquitur. Cicer. 3. de Fin. c. 9. *In libidine esse, peccatum est, etiam si sine effectu.* & lib. 2. Tusc. cap. 1. *Effectus eloquentiæ est audientium approbatio.*

¶ Effectum; idem. Quintil. lib. 8. cap. 3. *ex caussis, effectis, similibus.*

¶ Effectè, perfecte. Ammianus lib. 16. cap. 6 (Vales. p. 115) *Cum hæc effectè pleneque colligeret.*

¶ Effector, qui efficit: *Stilus est præstantissimus dicendi effector ac magister*, Cicer. lib. 1. cap. 33. de Oratore. Et Lactantius lib. 5. cap. 8 *Deus hujus mundi effector.*

¶ Effectrix. Cic. 2. de Fin. cap. 17 *Pecunia est effectrix multarum & magnarum voluptatum.*

¶ Effectio. Ciceroni 3. de Fin. cap. 14. καταστάσεως exponitur *rerum effectio.*

¶ Efficientia. Cic. de Fato cap. 9 *naturalis efficientia.* & 2. Nat. D. cap. 38 *efficientia solis*, Würckung.

¶ Efficienter. Cic. de Fat. cap. 15 *quod cuique efficienter antecedat*, id est, ut caussa.

¶ Efficax, quod ad agendum aliquid vim habet, ac maxime conducit; Kräfftig. Boeth. lib. 3. Prosâ 5. extr. *Quæ pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus?* Plin. Panegyr. c. 84 *Dubitare, utrum sit efficacius ad rectè vivendum, bene institui, aut feliciter nasci.* & cap. 70 *Efficacissimum genus est rogandi, gratias agere.* ¶ Efficax etiam interdum dicitur, qui acer & strenuus, & nihil non efficit, Thätig. Vet. Gloss. πραγματικὸς, *Actuarius, efficax, agilis.* Sic *Herculem efficacem* Horatius Epod. 3 dixit; Cœlius apud Ciceronem lib. 8. ad Famil. Epist. 10 *Nosti Marcellus quàm tardus & parum efficax sit.*

¶ Efficacia, vis, quæ rei inest. Krafft/ Würckung. Plin. 11. c. 5. de apibus: *quos efficacia industriaque tanta comparemus nervos?* Item efficacis, sive strenui, virtus seu habitus. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 465. n. 5

PROMOTO XVIRO STLITIBVS IVDICANDIS, ORATORI MAXIMO, DECVRIONES ET PLEBS COLONIAE ASCVLANORVM PROPTER HVMANITATEM, ABSTINENTIAM, EFFICACIAM, &c.

Sed quia *efficacia*, à calore naturaque ignea est, & itaque facilè abripi & transilire limites potest, & injustitiæ fieri affinis, cùm aliquid magis urget, quam par est, & æqui patitur ratio, idcirco miratur Ambrosius in fratre suo Satyro, *efficaciam* simul & *innocentiam* fuisse Oratione ejus funebri. Sane & apud Græcos δεινὸς, & strenuum, seu efficacem & iniquum atque atrocem, sive amarum & asperum notat, ut Servius auctor est. Vide in *Acer.*

¶ Efficacitas, idem. Cic. 4. Tusc. Q. cap. 13 *Viribus corporis, & nervis, & efficacitati similes animi vires.*

¶ Efficaciter, kräfftig. *Efficaciter sanare*, Plin. 28. cap. 11. *Efficacius rogare* Plin. Jun. lib. 6. epist. 6. *Efficacissimè coërcere*, rursus major c. l. & *efficacissime sanari* lib. 26. cap. 12.

¶ Inefficax, unkräfftig. Seneca lib. 1. de Ira cap. 10 *Ratio sine affectu inefficax.* Plin. 27. cap. 12. *genus inefficacius.* Idem lib. 34 cap. 11 *squamis inefficacior.* Gruterus Inscriptionem antiquam adfert p. 415. n. 10, in qua PARENTES INEFFICACISSIMI dicuntur, qui liberis orbati sunt. ¶ 2. Segnis, iners: Vet. Gloss. ἀδρανὴς, *Segnis, inefficax, secors, ignavus, iners.* Talem se ostendit Charinus Terentianus Andria act. 2. sc. 1. v. 4. & 5

Ut animum in spe atque in timore usque antehac attentus fuit,
Ita, postquam ademta spes est, lassus, curâ confectus stupet.

¶ Inefficaciter, adverb. unkräfftig/ ungültig. Lege 2. Dig. Quæ sententia sine appell. rescind. *inefficaciter condemnatus.* Symmachus lib. 6. epist. 53 *verecundiam creant inefficaciter postulas.*

¶ Inficere, i. e. non facere, inusitatum: unde *inficientes* participium manet. Varro lib. 3. de re rustica, cap. 16 de apibus præcipium manet. Varro lib. 3. de re rustica, cap. 16 de apibus præcipiens: *Neque ipsæ sunt inficientes, nec non oderunt inertes. Neque infectantes à se ejiciunt fucos, quod hi neque adjuvant, & mel consumunt.* ¶ 2. Tingere, imbuere, färben/ schmützen. *Inficere lanam* Plin. 7, 56. *capillos* lib. 22. c. 25. Item: *Inficere poculo veneno*, vergifften/ Virg. 2. Georg. v. 128. *Animum delicias, ocio, desidia inficere*, i. e. vitiare. Cicero 3. de Legibus cap. 13 *Ut cupiditatibus principum & vitiis infici solet civitas, sic emendari & corrigi continentiâ.*

¶ Infector, qui lanas inficit, ein Färber. Plin. lib. 20. c. 7 *inferes lanarum.* Et Seneca Quæst. Nat. lib. 3. c. 25 de flumine nigrorem inducente: *Si lana optima fuerit pulla*, paratus *gratuitus infector est.*

¶ Infectus, a, um: non factum. Terentius Phorm. a. 5. sc. 8, 45 *Factum infectum fieri nequit.* Et Plautus Aulul. a. 4. sc. 10. v. 11 *Quid vis fieri? factum est illud: fieri infectum non potest.* Idem Trucul. a. 4. sc. 2. v. 17 *Stultus es, qui facta infecta verbis facere postules.* Vulgare dictum hoc est, quo & Sophocles usus Trachiniis v. 753. quibus gemella dixit Agathon apud Aristotelem 6. Ethic. ad Nicomach. cap. 2. extr. *Infectare abire*, Liv. lib. 9. cap. 32. unverrichteter Sache. *Omnia pro infecto sint*, ibid. cap. 11. es soll nichts gelten. *Infecta victoria*, eod. libro, cap. 23. Et *infecta pace*, apud eundem lib. 30 cap. 31. extr. & Terent. Eun. a. 1. sc. 1. v. 8. Et, *Infectum argentum*, quod *signato* vel *facto* apud Liv. lib. 36. cap. 40 opponitur. ¶ 2. Qui aliqua sorde, vel morbo contaminatus: ut *infectus lue venereâ*, &c. *Sanguine*, Stat. 9. Th. 187.

¶ Infectus, us, subst. Plin. 8. cap. 48 *De reliquarum* [lanarum] *infectu suus locus dicemus.*

¶ Infectio. Vet. Gloss. *Infectio*, βαφὴς βάμμα. Apud Eumenium Panegyr. Constantii Cæsaris cap. 18 legitur *infectio fortunæ*, sed invitis Criticis, Grutero, Acidalio, Livinejo, de la Baune, quos consulas, si placet.

¶ Interficere, occidere, Erwürgen: *Vitâ quem interficere*, Gellius lib. 12. cap. 7. *per insidias interficere*, Cicer. pro Domo c. 23.

¶ Interfector. *Interfectorem veritatis*, pro *destructore*, Tertullianus dixit de carne Christi cap. 4. Proprie Val. Max. lib. 3. cap. 2. n. 11 *Quantum interfectore fortior interfectus?* qui nempe post Cannense prælium sui spoliatorem, naribus & auribus corrosis, deformem reddidit. Cic. pro Mil. cap. 27. *Sp. Melii & Ti. Gracchi interfectores implerunt orbem terrarum nominis sui gloria.*

¶ Interfectrix, eine Mörderin. Tac. 3. Annal. cap. 17 *Id ergo fas abiit, interfectricem nepotis adspicere?* Hyginus Fab. 122 *Idem nuncius* [falsus] *dixit, Iphigeniam fratris interfectricem esse.*

¶ Interfectio, cædes, Mord. Lampridius Commodo cap. 4 *Crudelis vita Commodi Quadratum & Lucillam compulit ad ejus interfectionem consilia inire.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 3 cap. 15 *Tarquinium parricida, soceri interfectione regnans.* Idem epist. 23 *In illo quidem interfectionem non faciunt, sed quantum in ipsis est, interfectores fiunt.* Et lib. 2 de Mor. Manich. c. 17 extremo: *interfectio pulicis.*

¶ Officere, obesse, obstare, hinderlich seyn/ Schaden thun. *Officere & obstare alicujus commodis*, eines Nutzen hindern. Cicero pro Roscio Am. cap. 38 *Cur meus commodus officio simulato officis?*

¶ Offectio. Arnobius lib. 5. p. 164 *Illa color est purpurei luminis offectione subluteus.* i. e. contraria & opposita infectione.

¶ Perficere, penitus facere, absolvere: Vollbringen. *Poema institutum perficere*, zu Ende bringen/ Cicer. 3. ad Q. Frat. epist. 8. *Cogitata perficere*, pro Dejot. cap. 7. ¶ 2. Perficere & obtinere est. Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 100

Quam joco rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?

das du nicht erhalten hast? ¶ Est & disputantium verbum, idem quod *efficere*, de quo supra. Cicer. 1. Tusc. cap. 8 *Quoniam coegisti, ut concederem, qui mortui essent, eos miseros non esse; perficio, si potes ut ne moriendum quidem esse, miserum putem.* ¶ Est & verbum nequius, sicut Græcorum εὐεργετῶν. Capitolinus in Maximinis cap. 4 in impuro joco Elæagabali ad Maximinum: *cum muliere perficere.*

¶ Perfectus, a, um: gantz vollkommen. Absolutum, expletum. Cic. in Orat. cap. 1. *Summum & perfectissimum illud est, cui nihil addi potest.* Idem de Clar. Or. cap. 18 *Inventum simul & perfectum nihil est.* Idem de Divinatione lib. 2. cap 63. extr. *Eruditione perfectâ & ingenio præstanti ad hæc opus est.* Martial. lib. 5. Epigr. 64 *nihil est perfectius illis.* ¶ *Perfectissimus*, & inter dignitatum titulos sub posterioribus Imperatoribus, ut *Clarissimatus*, fuit: cujus passim mentio fit in Cod. *Clarissimatu* inferiorem fuisse Ammianus significat lib. 21. cap. 31 de Constantio Imp. scribens: *Nec sub eo Dux quisquam cum CLARISSIMATV profectus est. Erant enim, ut nos quoque meminimus, PERFECTISSIMI*, &c. Unde

¶ Perfectissimatus, us, dignitas perfectissimi. Lege unica Codicis utriusque de Perfectissimatus dignitate: *Codicillis perfectissimatus fruentur*, &c. Adde Leg. 3. Cod. Theod. de Cohortal. princip. cornicul. Vide supra in *Egregiatus.*

¶ Perfectè, adv. vollkommen. Cicer. de Cl. Orat. c. 81 *Erat cum institutus optimè, tum etiam perfectè planèque eruditus.* Gellius lib. 11. cap. 16. extr. *à Græcis perfectissimè uno verbo & planissimè dicitur.*

¶ Perfectio, Vollkomenheit/ Vollendung. Cicero de Cl. Orat. c. 36 *In omnibus rebus difficilis optimi perfectio atque absolutio.*

¶ Perfector, qui perficit. Cicero 1. de Oratore cap. 60 *Stilus, quem tu verò dixisti perfectorem dicendi esse, multi sudoris est.* welcher bereit macht. Ter. Eun. act. 5. sc. 9. v. 4

— — ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, &c.

¶ Perfe-

¶ Perfectrix. Corn. Nepos ad Ciceronem (apud Lactant. lib. 3. cap. 15) *Tantum abest, ut ego magistrum esse putem vitæ philosophiam, beataque vitæ perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam pleriique, qui in ea disputanda versantur.*

¶ Imperfectus, Unvollkommen. *Opus imperfectum*, Ovidius lib. 4. Pont. epist. 16. v. 15. *Hic imperfectus est*, Gell. lib. 1. cap. 7.

¶ Imperfecte, adv. unvollkommen. Gell. lib. 2. cap. 8 *Imperfecte atque præposterè, atque insciti syllogismo uti.*

¶ Imperfectio, Unvollkommenheit. Augustinus de Genesi ad liter. lib. 1. cap. 4 *imperfectio creaturæ.*

¶ Semiperfectus, halb vollkommen / halb fertig. Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 17 *Virtutes semiperfectæ.* Et Ambrosius lib. 2. Offic. cap. 3. pr. *semiperfecta sententia.*

¶ Præficere, præponere: Einen über etwas setzen. *Elephantis quem Indicis præfecerat*, Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 23. *Ducem populo præficere*, Cic. pro Dom. c. 33. Et *Imperatorem bello præficere*, pro Leg. Man. cap. 16. Verordnen / vorsetzen.

¶ Præfectus, qui alicui rei curandæ præpositus. Late patet hoc nomen, & tam civiles, quàm militares administrationes complectitur. Ut *Præfectus annonæ: Præfectus vigilum: Præfectus urbis: Præfectus vicorum: Præfectus regionis: &c. Præfectus castrorum: Præfectus classis* (Ammiral) *Præfectus Prætorio*: Quæ summa & maxima dignitas fuit sub Imperatoribus: atque initio quidem tota militaris, postea verò pæne togata & judicialis: quippe quæ & JCtis collata fuit, ut Savilius de militia Romana pag. 433 observat. Cæterum In militia Romana *Præfectorum* nomen ad auxilia, & Socios, non ad legiones pertinebat: Simulque ad equestrem & ad pedestrem militiam extendebatur. Neque enim tantum *Præfectos alarum*, (qui ad Equestrem militiam pertinent) sed & *cohortis præfectos*, apud Plinium, Sueton. & Tacitum legimus, de quo supra in *Cohors*. Quod itaque in legione *Tribuni*, in Auxiliis *Præfecti* erant. Unde distincte Cæsar 1. de B. G. c. 39 *Hic primum ortus est à tribunis militum* [legionariorum] *ac præfectis* [auxiliarium] *reliquisque, qui ex urbe amicitiæ caussa Cæsarem secuti, non magnum in re militari usum habebant.* Cicero pro M. Marcello cap. 2. *Nihil sibi ex ista laude centurio, nihil præfectus: Nihil cohors, nihil turma decerpit.* Quo in loco *Centurio* ad *cohortem*, quæ pedestris militia in legione: *Præfectus* ad *turmam*, eamque auxiliarem pertinent. Et sicut Legiones ante auxilia; ita *tribuni* ante Præfectos erant. Hinc supra adducto Cæsaris loco, primò *tribuni*, deinde *Præfecti* nominantur. Sueronius Claudio cap. 25 *Equestres militias ita ordinavit, ut post cohortem alam, post alam tribunatum legionis daret.* Tribunatum nempe post alam, hoc est, *præfecturam* alæ, dedit, ut altiorem dignitatem, post inferiorem. Plinius etiam lib. 10. epist. 19. primo tribunum, ut honoratiorem, deinde præfectum nominat. Quæ cum ita sint, nescio, quid de loco Sueconii Augusto cap. 38 faciendum sit, ubi præfecturas alarum, tribunatui anteferri, locutionis genus videtur suadere. Ait enim: *militiam auspicantibus non tribunatum modo legionum, sed & præfecturas alarum dedit.* An putabimus, transpositione peccasse librarios, & rescribendum, *militiam auspicantibus non præfecturas alarum, sed & tribunatum legionum dedit?* Neque enim aliquid mutatum in ea re pro ratione temporum crediderim temerè, quod Casaubono veniisse in mentem non ignoro. Sed & *præfectum legionis* apud Vegetium, qui & describit officium, legimus lib. 2. cap. 9. Sed hæc appellatio ab ævo recentiore est. Aliter enim apud Tacitum accipienda verba sunt lib. 1. Histor. cap. 32, cum ait: *Vulnerato Julio Martiale tribuno, & Vitellio Saturnino Præfecto legionis, dum ruentibus obsistunt.* Nam Saturnium *Præfectum legionis* vocat, ut à Martiale distingueret, qui tribunus prætorianæ cohortis erat, ut ex Tacito eodem lib. cap. 28 clarum. A *Prætorianis* autem *Legionarii* distincti & alii erant, ut notum. *Præfectum* autem *legionis* dicit, quod præfecturam aliquam legionis, sive in legione, administraret. Sive illa castrorum, sive fabrorum, sive alia fuerit.

¶ Præfectura, administratio, procuratio: *Dare, promittere præfecturas alicui*, Cicer. 6. ad Attic. epist. 1. Nepos Attico cap. 8 *Multasque consulum prætorumque præfecturas delatas, sic accepit,* id est, à Coss. Prætoribus delatas. Sic *Præfectura alæ, cohortis, annonæ, urbis, ærarii*, & aliæ plures apud auctores partim nominantur. De præfecturæ urbis origine, atque progressu vid. Tacit. 6. Annal. cap. 11. De præfectura annonæ Lips. ad Tacit. p. 15

¶ Præfecturæ etiam dicebantur civitates quædam in Italia, ut *Capua, Casalium* &c, quod non suo magistratu, sed Româ misso præfecto regerentur: De quibus vide Onuphrium lib. 3. de Republ. Roman. pag. 328. & seqq. & pag. 358. Sed & extra Italiam Coloniæ etiam suas habebant præfecturas, hoc est, ex vicinis agris assumtas regiones & universitati Coloniarum applicitas, quo magistratus seu Judices mitterent Coloniarum magistratus solebant. Siculus Flaccus de Condit. agrorum, cap. de Divisis & assignatis: *Comperimus, deficiente numero militum veteranorum agro, qui territorio ejus loci continetur, in quo veterani milites deducebantur, sumtos agros ex vicinis territoriis divisisse & assignasse. Horum etiam agros, qui ex vicinis populis sumti sunt, prius factas esse formas, id est, suis limitibus quaque regio divisa est, & non ab uno puncto omnes limites facti sunt: sed ut supra dictum est, sua quaque regio formam habet, quæ singulæ PRÆFECTVRAE appellantur, ideò, quarum singularum regionum divisiones alii præferunt: vel ex eo, quod in diversis regionibus magistratus coloniarum jurisdictionem mittere soliti sunt, &c. Jurisdictionem* pro juridicis, sive qui jus dicunt; *in regionibus mittere*, pro *in regiones mittere* ἀφαιρέσει dixit. Ita supra *in quo veterani deducebantur*, pro *in quem*, agrum puta. Nulla igitur emendatione opus in loco incorrupto, quod Rigaltius existimabat.

¶ Proficere, quasi porro facere, sive faciendo progredi & aliquid sibi addere veluti, atque acquirere, sich bessern / zunehmen / &c. *Parum, nihil proficere: plurimum proficere.* Lucejus Ciceroni 5. famil. epist. 14. *Tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere?* Et Seneca epistola 108 ex Attali Stoici sententia: *Idem & docendi & discendi debet esse propositum, ut ille prodesse velit, hic proficere.* Quint. lib. 10. cap. 1 *Ille se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit.* ¶ 2. Aliquando & prodesse significat. Ovid. 3. de Ponto Epist. 2, 138

Profectum aliquid tum tua verba putes.

¶ Profectus, ûs, subst. Nutz und Besserung / das Zunehmen. Seneca Epist. 20. pr. *Experimentum tui profectus capias.* Quintilianus lib. 10. cap. 3. ineunte: *Ut terra alte effossa generandis alendisque seminibus fœcundior est: sic profectus non a summo petitus, studiorum fructus effundit uberius, & fidelius continet.*

¶ Proficienter. Augustinus epist. 80 *Cum se in hac delectatione cor nostrum proficienter extendit.*

¶ Réficere, instaurare, reparare, sarcire. Wieder anrichten und bauen. *Reficere nubes*, apud Cæsarem 2. Civ. cap. 23, & Horatium Oda 1. *Ædes, quæ vitium fecerunt, reficere*, Cic. Top. cap. 3. ausbessern. *Muros dirutos reficere*, Nepos Conone cap. 4, 5. Et *Vires cibo reficere*, apud Livium 37. cap. 24. i. e. recuperare. Nepos Agesilao cap. 7 *sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii se nunquam refecerunt*: i. e. vires suas recuperarunt, haben sich nie wieder erholet. *Reficere copias*, pro imminutas supplere, recruitiren / Cæsar dixit lib. 3. de B. C. 87. Rursus Nepos Hamilcare, cap. 3. *Paci serviendum putavit, quod patriam exhaustam sumtibus, diutius calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita, ut statim mente cogitaret, si paullum modo res essent refectæ, bellum renovare.* Alibi τῷ *recreare* ita utitur, de quo supra. Sæpe & duo hæc conjunguntur: Cicero pro Milone cap. 1 *Recreat me & reficit Cn. Pompeji consilium.* Etiam dicimus, *Labore reficì*: Plinius Paneg. cap. 77 *Tam assiduus in tribunali, ut labore reficì ac reparari videretur*, als wäre die Arbeit seine Erquickung. At Cæsar 7. Gall. B. cap. 83 *milites ex nocturno labore sese reficere jussit*, ausruhen. Sic & *equorum reficiendorum caussa substitisse*, idem dixit lib. 2. de B. Civili cap. 42.

¶ Refector, qui reficit & reparat. Sueton. Vespas. cap. 18 *Colossi refectorem insigni congiario magnaque mercede donavit.*

¶ Refectio, restauratio, reparatio, Ausbesserung. ut, *refectio Capitolii* apud Suetonium Cæsare cap. 15. *Restitutionem* Vespasiano cap. 8 appellat. Et Vitruvius lib. 6 cap. 3 *Ea complubia habent in refectionibus molestiam magnam.* ¶ 2. Recreatio, Erquickung / Ergötzligkeit. Quintil. lib. 10. cap. 3 *Tempora ab ipsa rerum naturâ ad quietem refectionemque data in acerrimum laborem convertimus.* Plinius ad Trajanum cap. 81 Panegyrici: *Instar refectionis existimas mutationem laboris*, quod proxime citato loco dixerat: *labore reficì.*

¶ Refectus, ûs, idem. Plin. lib. 18. cap. 7. sub fin. *Panem ex hordeo, antiquis usitatum, vita damnavit, quadrupedumque imdidit refectibus.*

¶ Semirefactus, halb wieder zu recht gebracht. *Classis semirefacta*, Ovid. epist. 7 Didonis v. 176.

¶ Subreficere, modicum reficere. Particip. *subrefectus* Paterculi est lib. 2. cap. 123, *subrefectus adspectu alloquioque carissimi.*

¶ Satisfacio, vide in *Satis.*

¶ Semifactus vide supra ante Composita a *Facio.*

¶ Sufficere, satis esse. Dativo fere jungitur, & accusativo cum præpositione, aut ponitur absolute. Livius lib. 29 cap. 23 *Sufficit hic mons alimentis hominum.* Cùm præpositione Curtius lib. 9. c. 5. n. 10 *adeo resolutus, ut ne ad evellendum quidem telum sufficeret dextra.* ¶ 2. Invenitur & active positum, pro suppeditare, Virgilius lib. 2. Georg. v. 423

Ipsa satis tellus cum dente recluditur unco
Sufficit humorem. Ibidem v. 435
Aut illa pecori frondem, aut pastoribus umbram
Sufficiunt.

¶ 3. Hinc pro substituere, & surrogare in locum alterius aliquem etiam sumitur. Nepos Hannibale cap. 3 *Hac igitur ætate cum patre in Hispaniam profectus est, cujus post obitum Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni præfuit.* Dicimus &, *in locum alterius sufficere aliquem*, e. g. Vatinius Ciceroni lib. 5. epist. 10 *Si Appii os haberem, in cujus locum suffectus sum*, hoc est, successor datus. Justin. 22. cap. 1. n. 12 *in locum demortui ducis sufficeretur.* Etiam Livii est lib. 5. cap. 31, *in demortui locum sufficit.* ¶ 4. Sumitur & pro inficere, colorare. Virg. 2. Æneid. 210

Ardens-

Ardentesque oculos suffecti sanguine & igni.

Valer. Flaccus lib. 1. v. 821

-- -- -- suffectaque leto
Lumina. Et lib. 2. v. 104

-- -- -- eadem effera & ingens
Et vinculu suffecta genas.

¶ Suffectio. Arnobius lib. 5. pag. 166 *putorem unguentorum suffectio temperaret.*

¶ Sufficiens, genugsam. Lege 8. Digest. de Jure codicillor. *sufficientem testium facultatem habere.* Et Tertullianus lib. 5. adv. Marc. cap. 2. *sufficientissima definitio.*

¶ Sufficienter, Nothdürfftig. Ulpian. Lege 15 § 2 Dig. de Usufructu & quemadm. quis fruatur: *sufficienter alere & vestire.* Paladius lib. 1. cap. 25 *Nucem perforari jubent: & ceram cum sulfure sufficienter includi.*

¶ Sufficientia. Genugsamkeit. Tertull. ad uxor. lib. 1. c. 4. & Vulg. interpres 1 Timoth. 6, 6. Eugenius Toletanus Carm. 1

Sit comes alma salus, & sufficientia vitæ.

¶ Insufficiens, unde

¶ Insufficientia apud Tertull. c. l. ad Uxor. 1. c. 4 *Secularis concupiscentiæ causas habet gloriam, cupiditatem, ambitionem, insufficientiam.*

¶ Suffio, passivum, vide infra.

¶ Superficere & Superfieri, übrig genug seyn / ut, *Aqua superficiens*, Leges § 11 D. de Aqua pluvia. *Quæ superfieri possunt, cudere*, Columell. lib. 12. cap. 1. *Superfit*, Prudent. lib. 2. adv. Symmach. v. 982.

FACUNDUS, disertus, beredt. Ovid. 2. art. am. v. 123

Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses.

Quintilian. lib. 12. cap. 10 *In omnibus gentibus alius alio facundior habitus est.* Idem lib. 12. cap. 2 sub finem: *In exemplum bene dicendi facundissimum quemque proponet sibi ad imitandum.*

¶ Facundia, eloquentia, Beredsamkeit. Plinius lib. 7. cap. 30. *Facundiæ Latiarumque literarum parens Cicero.* Quintilian. proœm. lib. 1. sub fin. *Alere facundiam, vires augere eloquentiæ.*

¶ Facunde, adverb beredt. Livius lib. 28. cap. 18 *Facunde allocuti quendo sibi conciliare quem.* Valer. Max. lib. 3. cap. 3 de abscissa Anaxarchi lingua: *Totius mundi naturam prudentissime & facundissime expromsit.* Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 19

Ausonia vir facundissime linguæ.

¶ Perfacundus, valde facundus. Apulejus 4. Florid. *Protagoras sophista fuit longe multiscius, & cum primus Rhetoricæ reperta persequeretur, facundius.*

¶ Infacundus, unberedt. Livius lib. 4 c. 49 *vir acer, nec infacundus.* & lib. 7. cap. 4 *infacundior & lingua impromptus.*

¶ Infacundia, Unberedsamkeit. Gellius lib. 11. cap. 16 *Tui erroris culpam esse intelligo in mea infacundia.*

FAESULÆ, Gr. Φαισῦλαι, Etruriæ urbs, ad Apennini radices, Romanorum colonia, castris Catilinariis nota. Vid. Sallust. c. 27. & Cicero Catil. 2. c. 6.

FÆX, fæcis, alii Fex, fecis: Diphthongo scribendum Manutius docuit. Sordidum illud est, & excrementosum, quod in vasis subsidit fundo, Hefen. Horat. lib. 1. oda 35

-- -- -- -- diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici, wenn der Verrath aus ist / so ist die Freundschafft auch aus. ¶ *Fæcem bibat, qui vinum bibit.* Proverb. Wer des Guten genossen hat / mag des bösen auch mit entgelten. Erasm. ex Aristophane. *Fæcem civitatis*, pro Flacco c. 8. Item, *perditissimam & infimam populi fæcem*, 2. ad Quint. frat. epist. 6. Cicero dixit homines viles & abjectos.

¶ Fæcula, dimin. sed condimenti genus, ex Coi vini sedimento natum. Vid. Horat. 2. Satyr. 8. v. 9. Lucret. 2. v. 430.

¶ Fæculentus, fæculentum, trübe / voll Hefen. Apulej. de Deo Socr. p. 47 *fæculenta nubecula.* Macrob. 7. Saturn. c. 12 *tabes fæculenta.* Superlative Augustinus de Vera religione cap. 40 *quorum aliud fæculentissimum redditur.*

¶ Fæculentia, æ. Fulgentius in Contin. Virgil. p. 156 *In temporalis gurgitis cænositates morumque fæculentias transit.* Vide ibi Munkero notata.

¶ Defæcare, à fæcibus purgare, läutern / abziehen. Apul. lib. 9. de A. A. *At pudica uxor statim cænas saliares compant, vina pretiosa defæcat, pulmenta recentia aceto temperat.* Hinc *Vinum defæcatum*, purum, sine sordibus, reiner Wein. Et *defæcatus animus*, hilaris, Plaut. Aulul. act. 1. sc. 2. pr. *Defæcata mente*, Macrob. 2. Somn. Sc. c. 12. Et aliquid *defæcandum alicui committere*, Sidonius epist. 1. lib. 1. hoc est corrigendum, ubi plura hujus metaphoræ exempla a Savarone allegata habes.

¶ Defæcatio, purgatio. Tertullianus de Anima cap. 27 *ex carnis defæcatione.*

¶ Effæcare, idem quod defæcare, a fæcibus purgare. Apulejus 2. Dogm. Plat. pag. 22 *purgata & effæcata voluptas animi.*

FAGUS, Φηγός, à φάγω, quod ejus fructus esui sit, eine Buche. *Subtegmine fagi*, Virgil. Ecl. 1. An glandifera vid. apud Taubm. ad Virgil. Bucol. p. 6.

¶ Fagineus. von Buchen. Columell. 12. c. 45 *arcula faginea:* Ovid. 4. Fastor. v. 656

-- -- -- -- faginea tempora fronde premit.

¶ Fāgĭnus &
¶ Fāgeus, idem. ut *pocula fagina*, Virg. ecl. 3, 37. *scyphus faginus* Tibul. lib. 1. eleg. 10. v. 8. *Glans fagea* Plin. 16. cap. 5. Buchecker.

FALA. Falæ turres rotundæ & fastigatæ in Circo. Festus ex Etrusco verbo ab altitudine appellatas putat. Vide Ferrar. lib. 2. Elect. c. 15.

FĂLĀRĬCA, æ, teli genus missile, apud Ennium & Virgil. 9. Æn. quod ex turribus ligneis, quæ *Falæ* appellatæ, mitti in hostes solebat. Virgilii verba v. 706 sunt:

Sed magnum stridens contorta falarica venit.

Livius lib. 21. c. 8 *Falarica erat Saguntinus missile telum hastili oblongo*, &c. Stewech. ad Vegetium itemque Casaub. ad Æneam Tactic. cap. 34. Sed nemo lucidius descripsit ejus materiam, fabricam, usum, quam Silius Italicus lib. 1. v. 350 seq.

Librari multa consueta falarica dextra.
Horrendam visu, robur, celsisque nitosa
Pyrena trabs lecta jugis, cui plurima cuspis,
Vix muris toleranda lues: sed cætera pingui
Unctæ pice, atque atro circumlita sulfure fumant.
Fulminis hac ritu summis è mœnibus arcis
Incita, sulcatum tremula secat aera flamma.

FALCIDIA, Lex lata à C. Falcidio Tribuno, anno post interfectum Ciceronem, quâ cautum est, ne plus dodrante legare liceret, &c. Pomp. Laetus.

FALCO, ōnis, ὁ ἱέραξ, ein Falcke. Jul. Firm. quia est falcatis unguibus.

FALERE, is, architecturæ nomen est, apud Varronem de re rust. lib. 3. cap. 5 *Subter columnarum*, inquit, *stylobaten est lapis à falere pedem & dodrantem altus*; ad quem locum Scaliger: *Lapis ἀρχαϊκῶς in femininо.* Ennius: *tanto sublata tunc agmine saxa sunt lapides.* Lapidem vocat qui pro stereobate substituitur stylobate. Falere vocat id, quod magis proprie esset pila. Χηλὴν vocat Thucydides. Virgil. *saxeam pilam.* Et verbum apud Lucret. Oppilare ostia contra. *Sustinet autem falere totum peristylii onus, & stagno oppositum ac oppilatum est.* Itaque pilæ littoribus immolitæ à veteribus propterea Faleria dicuntur, quia antea Halemolitæ dicerentur, παρὰ τὸ ἅλς. *Argumento quod Falerii populi inde dicti sint, qui, quia apud eos sal fieret, primi Halerii dicti, auctor Festus. Nisi sit quod omnia alta φάλαγγα vocant Graci*, &c.

FĂLERNUS, ager Campaniæ, collibus vitiferis abundans. *Vites Falernæ, vina Falerna*, apud Horat. 1. Od. 20, 10. 2. Satyr. 4, 55. Originem fabulosam hujus vini, & nominis etiam, jucunda descriptione adfert Silius lib. 7. v. 166 seq.

¶ Et Fálernum, substantive, pro vino ex Falerno. *Acre, forte, ardens Falernum*, starcker Welscher Wein. Horat. lib. 2. epist. 18, 91

Potores bibuli medià de nocte Falerni.

Martial. lib. 1. epigr. 18

Quid te Tucca juvat vetulo miscere Falerno
In Vaticanis condita musta cadis?
Quid tantum fecere boni tibi pessima vina?
Aut quid fecerunt optima vina mali?
De nobis facile est: Scelus est jugulare Falernum,
Et dare Campano toxica sæva mero.

Et lib. 8. epigr. 76

Candida nigrescant vetulo crystalla Falerno.

Desumare Falernum, Pers. Sat. 3. pr. id est edormiscere. Varro apud Macrob lib. 3. Saturn. cap. 16. *Ad vitium optima fert, ager Campanus frumentum, Falernus vinum.*

FĂLISCI, Etruriæ populi; quos *æquos* Virg. 7. v. 695 dixit, hoc est, legum custodes, quia jura, & legum 12. Tab. supplementa, apud eos asservata fuerunt.

Hi Fescenninas acies, æquosque Faliscos &c.

Falerii tam Livio, quàm aliis dicuntur: licet Strabo inter eos videatur distinguere. Vid. Keuchen. ad Frontin. p. 93. Urbs eorum *Faleris*, vel *Falerii* plur. fuit, obsessa a Camillo, ut Livius tradidit.

¶ Fáliscus, adject. ut *Præsepes faliscæ*, quæ a ligno Faliseo optimæ fiebant, Cato R. R. cap. 4. *Venter faliscus*, id est, *ventriculus farsus*, quem sic farcire Romani a Faliscis didicêre, eine Magenwurst / grosse Wurst. Martial. lib. 4. epigr. 46

Et Lucanica ventre cum Faliseo.

FALLO, fefelli, falsum, betriegen. *Fallere technis*, Terent. Heaut. 2. 3. sc. 1. v. 61 mit Tücken und Behändigkeit einführen / täuschen. *Fallere fidem*, Et, *fidem datam fallere*, Cic. 1. Off. cap. 13. treuloß werden. *Fallere promissum*, Curt. 7. cap. 10, 9. nicht halten was man zugesagt hat. *Falli opinione sua, Opinio me fefellit*, Idem 4. cap. 5. n. 16 *Spes mea fefellit.* Et *Spem meam fefellit improborum vis*, Cic. 4. Catil. c. 11. Et, *Fallere tempus, horas*, Zeit vertreiben. Ovid. 4. Pont. 10. v. 67

Detinui, dicam, tempus curasque fefelli.

Ac Juven. sat. 16. v. 109

Fallit enim vitium specie virtutis, & umbrâ.

Fallere sermonis pro *sermone*, Plaut. Epid. act. 1. sc. 2. *Falli animi* pro *animo*, Lucretius dixit lib. 3. v. 98. ¶ *Falle vivens; λάθε βιώσας.* Quod falso dictum esse probat prolixè Plutarch. ideò, quia

quia omnia a Deo condita sint & ordinata, ut innotescant, lib. A Num recte dictum sit, λάθε βιώσας. Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 10

Nec vixit male, qui vivus moriensque fefellit.

Ubi *fallere* est, latenter agere, ut ignoreris. Quemadmodum aliis etiam locis hoc verbo Græcorum more Poeta est usus. Tacit. 2. Histor. cap. 98 *Plures fefellerunt, fide amicorum aut suomet astu occulti.*

¶ Falsus, 1. adject. mendax, vanus: sumitur active pro eo, qui fallit, ut *falsus tutor.* 2. Particip. passivè sumitur, pro eo qui deceptus. Unrecht / falsch. *Falsa causa*, Terent. Andr. 1. sc. 5. v. 22. eine vermeinte Ursach. *Falsa solicitudo* Heaut. act. 1. sc. 2. v. 3. *Falsâ spe aliquem producere*, Idem Andr. 4. sc. 1. v. 24. auf einen Affenort führen. *Spes falsa & fallax* Cic. Philipp. 12. c. 2. extr. *Ut falsus est animi*, wie ist er in seinen Gedancken betrogen / apud Ter. Eun. act. 2. sc. 2. v. 43. Sed etiam *Falsus* pro ficto & simulato. Sallust. Catil. 1. cap. 10 *Ambitio multos mortales falsos fieri subegit: aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere &c.* De Compar. ita Festus Pompejus: FALSIVS, & FALSIOR *cum rationabiliter dici possint, non tamen sunt in consuetudine.* Augustinus tamen lib. 7. de Civ. Dei cap. 5 dixit: *quantò est abjectior & falsior ista cibalis* (Varronis theologia) *quæ maxime circa corporum est occupata naturam.* Columella lib. 1. cap. 6 *Id falsissimum est.*

¶ Falsum, substant. res falsa, sententia falsa. Horat. 1. Epist. B 10. v. 29 *vero distinguere falsum.* Lucret. lib. 4. v. 478

Notitiam veri, quæ res, falsique creârit.

Iterum Horat. A. P. v. 151 *sic veris falsa remiscet.*

¶ Falsò, adverb. unrecht / vergeblich. Corn. Nep. in Alcib. cap. 9. n. 1. *Sperans fortunam suam occuli posse. falsò.* Quæ formula inter suaviores elegantias merito reponatur. *Falsò* solum, periodum constituit, & tantundem valet, quantum valet hæc, *At falsò ità sperabit.*

¶ Falsè, idem. Cic. 4. Acad. c. 46. *assentiri falsè.* Augustinus Confess. lib. 10. c. 13 pr. *Quæ adversus hæc falsissime disputantur.* Idem epist 222 *quod falsissimè creditur.*

¶ Falsidĭcus, ein Lügner. Plaut. Trin. 3. sc. 3, 40.

¶ Falsĭfĭcus, der mit Betrug umgehet. Idem Mil. 2. sc. 2. v. 36.

¶ Falsĭlŏquus. Prud. ἀψεύστης. v. 107. & Plaut. c. l.

¶ Falsĭjūrius, Plauti Mil. 2. sc. 2. v. 36.

¶ Falsĭtas, Ungrund / Falschheit. Cic. pro Cluent. cap. 2. *Parum firmamenti & parum virium habet falsitas. Inditæ scriptis & commentariis falsitates*, Arnob. lib. 1. p. 33.

¶ Fallax, betrüglich. Cic. 4. Acad. c. 46 *fallax imitatio simulatioque virtutis.* Ovid. 13. Metam. v. 799 *fallacior undis.* Hirtius B. Alexandr. c. 24 *animus disciplinis fallacissimis eruditus.* Cic. pro Dom. c. 9 *homo fallacissimus.*

¶ Fallācia, dolus, fraus, techna, Schalckstücke. *Fallacia alia aliam trudit*, Ter. And. 4. sc. 4. v. 39. eine Tück oder Lügen jagt die ander. *Sine fuco & fallaciis homo*, Cicer. 1. Art. ep. 1. ein Mensch ohn allen falsch. Contra, *Ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur*, Cic. pro Rosc. Comœd. cap. 7 aus eitel Betrug und Lügen zusammen gesetzt. *Fallaciam in aliquem intendere*, Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 2.

¶ Fallaciloquentia. Cic. 4. de Fin. c. 25.

¶ Fallaciter. fallacissimè, fälschlich / betrüglich. Cic. 1. de Divin. c. 18 *fallaciter portenta interpretari.* Plin. lib. 12. c. 16 *fallacissime adulteratur Indica myrrha.*

¶ Fallācĭōsus, id est, fallax. Gell. lib. 14. cap. 1 *fallaciosa ambages.* Apulejus lib. 8. p. 205 *promissio fallaciosa mulieris.*

¶ Falsare, juridicum. ut, *falsare pondera*, das Gewichte fälschen. Sulpitius Sever. Dial. de virtut. monach. Orient. c. 3 *Cùm legentium fides facilè posset habere discrimen, ne falsata sequeretur, & tamen Catholicè disputata retineret. Falsata* vocat, quæ corrupta & fraudulenter ab hæreticis inserta erant Origenis scriptis. De iis enim ibi loquitur. Et aliquantò post: *quæ defensores ejus falsata contendebant.*

¶ Falsarius, qui falsum facit. Suet. Claud. cap. 14. & Nerone cap. 16. Qui eo comprehendantur nomine, vide D. ad L. Corneliam de falsis. Idem Suetonius in Tito cap. 3 eum principem D scribit *imitari solitum chirographa, quæcunque vidisset, ac sæpe profiteri*, SE MAXIMVM FALSARIVM ESSE POTVISSE. Ein Betrieger / Verfälscher.

¶ A Fallo compositum, *Refellere*, cui opponitur approbare, & significat refutare, verlegen oder wiederlegen / das Wiederspiel fürhalten. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 81 *Cum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.* Et Cic. in Tusc. lib. 2. cap. 2 *Et refellere sine pertinaciâ, & refelli sine iracundiâ parati sumus.* & de Orat. lib. 1. cap. 19 *Menedemus exemplis magis, quam argumentis conabatur refellere.* Pro Ligar. cap. 5 *refellere & coarguere mendacium.*

FALX, qua secantur & resecantur frumenta, segetes, herbæ, eine Sense / Sichel. *Falx fœnaria*, Sense / *Messoria*, Sichel / *stramentaria*, Futterklinge / *arboraria*, Raupeisen. *Falx vineatoria*, vel *vinitoria*, vel *putatoria*; ein Wintzermesser / quæ constat *capulo*, das Hefft / *cultro*, die Schneiden / *sinu*, die Krümme / *scalpro*, quæ pars sinui proxima, die Schabe / *rostro*, quæ pars est adunca, der Schnabel / *securi & mucrone*, die Spitzen. De generibus falcis consule Catonem cap. 10. & 11. De partibus Columell. lib. 4. c. 25. *Falce resecare*, grasen / erndten. Ovid. 1. Amor. eleg. 15. v. 12

Dum cadit incurvâ falce resecta Ceres.

¶ *Falcem suam in alienam messem immittere*, in frembd Ampt greiffen.

¶ Erant & *Falces* in bellicis machinis. Cæsar lib. 3. Bell. Gall. c. 14 *Una erat magno usui res præparata a nostris, falces præacuta, insertæ affixæque longuriis, non absimili forma muralium falcium: his cum funes, qui antennas ad malos destinabant, comprehensi adducticque erant, navigio remis incitato, prærumpebantur.* Adde Vegetium lib. 4. cap. ult. qui & cap. 23 pr. (libri ejusd.) *muralu falcu* mentionem fecit.

¶ Falcicula, &

¶ Falcula, diminutiv. Pallad. lib. 1. extremo: *falciculæ brevissimæ tribulatæ.* Columella 12. cap. 18 *falculæ & angues ferrei parandi*, eine Hippe / Rebenmesser.

¶ Falcārius. ein Futterschneider / Schnitter. unde vici Romani nomen, apud Cic. 1. Catil. c. 4. ut Turnebus lib. 30. cap. 15 interpretatur.

¶ Falcĭfer, epitheton Saturni. Martial. l. 5. Ep. 16.

¶ Falcatus, falcatum, quod formam falcis habet, ut: *Ensis falcatus*, ein grummer Sebel / Silius 3. v. 278. ¶ 2. Falcibus armatus, instructus, ut, *Currus falcati*, Livius 37. cap. 41; *Falcata quadrigæ*, Curtius lib. 4. cap. 9.

FĀMA, φάμη, rumor, ac incerti plerumque auctoris, à *fando* dicta, vox media; est enim quicquid de aliquo dicitur sive in bonum, sive malum. ein gut oder böses Gerücht. In malum sumitur apud Virg. 4. Æneid. v. 170 — *Neque enim specie famave movetur*, id est, infamiâ. In bonum accipit Terent. Andr. 2. 1. sc. 1. v. 72. *Hæc fama impulsus Chremes ultrò ad me venit.* Sic, *Famam dissipare*, Cic. Philipp. 14 cap. 6. ein Geschrey oder Gerüchte ausbringen. *Fama percrebrescit, percrebuit*, Cic. 10. ep. 10. *Fama peragravit*, pro Mil. c. 35. Et, *Constans fama atque omnium sermone celebrata est*, ad Q. frat. 1. ep. 1. cap. 8. es ist ruchtbar / man sagt starck davon. *Pervenit fama ad aures*, &c. *Famam exstinguere*, Virgil. lib. 6. v. 527. ein gemeines Geschrey dämpffen. *Fama in majus omnia extollit*, macht erösser / als es an ihm selbst ist. Sic Livius 21. cap. 32 *Fama incerta in majus ferri solent.* Et, *Fama exit*, es kömmet ein Geschrey aus. Vide *Exeo*, in *Eo*. *Hoc in fama est*, id est, omnium sermone celebratur. Tacit. 3. Hist. c. 13 *Sed ubi totus exercitus in fama proditio.* Et, *fama est*, es gehet die Rede / daß &c. Livius lib. 27 cap. 22 *Fama erat, magnum navalem apparatum eo anno Carthagine esse.* ¶ 2. existimatio, laus. v. g. *Possidere famam & existimationem*, Cic. pro Quint. c. 15. *Fama studiosum esse*, sich befleißigen / daß man einen guten Namen habe. *Asseclare famam eloquentiæ*, darnach stehen / daß man den Beruff habe / daß man beredt sey / Quintil. lib. 7. c. 1. *Aucuparis famam sibi obtrectatione aliena scientiæ*, Plin. sub fin. præfat. Operis.

¶ Famosus, de quo fama celebris est: Ciceroni & vetustioribus in malam fere partem accipitur, sequioribus, Plinio pura, Tacito, Apulejo, &c. etiam in bonam. *Carmen famosum, Epigrammata famosa, libelli famosi*, Paßquill / Schmähschrifften / Schandbücher / quæ sunt Horatii, 1. Epist. 19. v. 31. Suetonii Cæs. 73. Aug. 55. Tiber. 28. Contra *famosa urbs*, Tac. Hist. 5. cap. 2. *famosa manus gladiatores*, Apul. lib. 4. p. 148. & lib. 11. p. 267. ejusdem: *vir gravis, & sobriæ religionis observatione famosus.* Vetus onomast. *famosus*, ἐυφημος. Supremo gradu *famosissimam superbiam Rhodiensium* dixit Gellius lib. 7. cap. 3. Et, *scribere ad quem famosissimas literas*, Apulej. Apol. p. 324. einen ehrlosen Brieff schreiben: quod apud Spartianum Hadriano cap. 15 est *famosissimus literis quem lacessere.*

¶ Famositas, fama, infamia. Tertullianus de Spectac. cap. 23 *damnandi in quendam scopulum famositatis.*

¶ Famosè, adverb. Tertullian. 1. adv. Marc. cap. 22 *Quid de tali medico judicabis, qui nutriat morbum, quo pretiosius aut famosius curet?*

¶ Famigĕrare, unde *famigeratum fanum*, id est, celebre & notum, Apul. in Florid. &

¶ Fāmigĕrātor, Plaut. Trin. act. 1. sc. 2. v. 178. qui famam rumusculosque disseminat ac circumfert. Quod vocabulum dudum in obsoletis scriptum est, aut in eorum censu, quæ finxisse Plautus videtur. Sic *famigerabilis*, & *famigeratus* hodie frequentatissima, vix aliam quam Apuleji, auctoritatem habent.

¶ Fāmigĕrātio, Plaut. Trinum. a. 3. sc. 2. v. 66.

¶ Famigerabilis, i. e. nobilis, celebris, non antiquissimæ Latinitatis est. *Famigerabile prælium*, apud Zenonem. Apul. lib. 2. Milet. *Provincia famigerabilis.*

¶ Infāmis, qui male audit, der ein böses Gerücht hat. *Facere infamem*, in Schande bringen / Ter. Heaut. a. 5. sc. 4. v. 14. *Homines vitiis infames*, Cic. pro Cluent. cap. 47. Superl. *infamissimus* est in Lege 34 Cod. de Decurionib. *infamissimam suscipiens vilitatem.* Et Servius in Æn. 12. v. 603 *mors infamissima.*

¶ Infāmis-

¶ Infamissime, adverb. Capitolinus in Pertinace c. 13 formavit, quasi ab *Infamiter*, cujus exemplum non occurrit. *Cornificia*, inquit, *infamissime dicitur adhæsisse.*

¶ Perinfamis, sehr berüchtiget. Sueton. Vitell. cap. 2 *amore libertinæ perinfamis.* Et cum secundo casu Apulejus lib. 3. Meram. p. 136 *Alioqui publicitus maleficæ disciplinæ perinfames sumus.*

¶ Infamia, Probrum, dedecus, turpitudo, Nachtheil/Schande. *Esse in summa infamia*, in der höchsten Schande stecken. *Infamiam sibi accersere, conciliare. Infamiam alicui inurere*, Cic. 2. Catil. cap. 6. einen Schandflecken anhencken. Idem de provinc. Consul. cap. 12 *urgeri infamiâ alicujus rei:* & cap. 15 *aliquem infamiâ liberare.* Plaut. in Persa a. 3. sc. 1. v. 27 *Hominum immortalis est infamia. Etiam tum vivit, cum esse credas mortuam.*

¶ Infamare, infamiam conciliare, ignominiâ notare, übel berüchtigen/ zu Schande machen. Cic. lib. 9. famil. epist. 12 *Tua moderatio & gravitas aliorum infamet injurias.* Quintil. lib. 10. cap. 1. *Clitarchi probatur ingenium, fides infamatur.* Ovidius 14. Met. v. 446 *infamatasque relinquunt Tecta deæ*, id est Circes.

¶ *Diffamare*, eadem significatione, sed rarius legitur. Apulej. lib. 1. Milesi. *Hic est, qui meis amoribus insuper habitis, non solum me diffamat probris, verum fugam instruit.* Tacitus lib. 15. cap. 49 *a Nerone probroso carmine diffamatus.* Ovid. 4. Metamorph. v. 236

Vulgat adulterium, diffamatumque parenti Indicat.

¶ 2. In bonam partem Augustinus usus est de Moribus eccles. cathol. cap. 14 de Deo loquens: *Quanto melius atque diffusius diffamatur: tanto diligitur & amatur ardentius.*

¶ Defamare, est fama privare & in oblivionem adducere. Gell. l. b. 9. cap. 2 *Ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum iis viderentur.* Et lib. 18. cap. 3 *turpitudine pristina vita defamatissimus.*

FAMES, is (tertiæ declinationis: antiquis quintæ, ut Gellius testatur lib. 9. cap. 14. unde & in sexto casu ultimam producit) edendi desiderium vel cupiditas, Hunger. Differt ab *inedia*, quod *fames* semper est cum cupiditate edendi: *inedia* vero etiam sine appetitu, ut in ægrotis. *Famem explere*, Cic. pro Domo cap. 23. *Famem depellere*, Idem lib. 1. de Fin. cap. 11. Et, *Famem compescere*, Senec. Hippolyt. v. 515. quod Symmacho lib. 1. epist. 23 est *famem frangere*, den Hunger stillen. Cic. 1. Catil. cap. 10 *Fame confici.* Sic, *Cibi condimentum fames*, Idem de Fin. 1. cap. 28. Hunger ist die beste Würtz/ der beste Koch. Antiphanes apud Stobæum: Ἄπαντ' ὁ λιμὸς γλυκέα πλὴν αὑτοῦ μόνη. *Omnia fames dulcia, præter se ipsam efficit.*

¶ Famelicus, fame laborans, verhungert. Plaut. in Rudente act. 2. sc. 2. v. 6 *Maritimi, famelica hominum natio.* Terent. Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 29 *Ille ubi miser famelicus videt me esse in tanto honore.* ¶ *Famelicus non est interpellandus*, vide chiliadas.

FAMILIA, quasi *famulia*, cœtus servorum in una domo. De Servis enim proprie *familiam* dici, post Dousam, Brissonium, alios, in exercitationibus Plinianis etiam Salmasius & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 151 docet. Hinc Imperator *familiam libertate donare* Instit. de L. Fuf. Can. tollenda dixit. Hinc Apulejus inter *domum*, id est, conjugem liberosque, & *familiam*, id est, servos distinguit, & qui his præest, illorum *Rectorem*, istorum *Dominum* pronunciat. Verba ejus Apologiâ ista sunt: *Ipse domi tuæ rector, ipse familiæ dominus, ipse magister in conviviis*, &c. Et idem aliquanto ante p. 304 dixerat: *Quindecim liberi homines populus est; totidem servi familia: totidem vinci, ergastulum.* Aliter Festus: FAMILIA, inquit, *antea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux & princeps generis vocabatur* PATER & MATER FAMILIAE. *Unde* familiæ *nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum*, familiares *ex eadem familia. Postea hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt, permutata* I *cum* V *litera.* Idem tamen paullo post: FAMVLI, inquit, *origo ab Oscis dependet, apud quos servus* FAMVL *nominabatur, unde* & familia *vocata.* Quod si igitur *familiæ* nomen à famulis est: primariò proprieque, servos notat. Quamquam id nominis postea ad liberos quoque fuerit translatum. Hinc Vet. Gloss. *familiam* & οἰκετείαν & γένος interpretatur. Unde *Vetus illustris familia*, Cic. pro Muræn. cap. 8. ein altes und berühmtes Geschlecht. *Ampla & honesta familia plebeja*, ibid. cap. 7. *Familia patricia*, Geschlechter. ¶ 2. Hac ratione autem *familiæ*, & gentem, quæ unum auctorem habet, & stirpes singulas, in quas divisa est gens, significat. Sueton. Neronis princ. *Ex gente Domitiâ duæ familiæ claruerunt.* Vide Ulpian. Lege 195. §. 11. extr. D. de verbor. significat. *Gens* itaque, & *familia* differunt ut totum & pars: gens ad nomen, familia ad cognomen refertur. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 6. ¶ 3. Ulpianus & ad familiarem rem hoc nomen lege 195. D. de Verbor. significat. interpretatur, improbante Salmasio supra citato loco. ¶ 4. Elegantèr & ad philosophantium sectas transfertur. Ut, *Platonicorum, peripateticorum familia.* Hoc sensu & *familia gladiatorum* dicitur, ubi tota illarum manus, quæ sub uno lanistâ, intelligitur. Lipsi. Saturn. lib. 1. cap. 15. ¶ *Familiam ducere*, proverbiali sermone dicimus, quod præcipuum volumus significare, & principem adeò obtinere locum. Quâ formâ ter usum Ciceronem Muretus observat lib. 4. Var. Lect. cap. 17. Conf. Manut. in Cic. Epist. 5. lib. 7. ad verba Tullii: *Accedit etiam, quod familiam ducit*, &c.

¶ Paterfamiliâs, vel familiæ, Cic. pro S. Rosc. cap. 15.

¶ Materfamilias. Cic. pro Cœlio cap. 13.

¶ Filiusfamiliâs, vel familiæ. Sallust. B. Catil. cap. 43 *Filii familiarum parentes interficerent.* Ubi notandum obiter Sallustium dicere *filii familiarum*, non *filii familias*: quia sermo est de diversis familiis. De filiis unius familiæ dici potest *filii familiâs*; de diversis verò familiis *filii familiarum.*

¶ Familiaris, ut, *Res domesticæ ac familiares*, Cic. 1. Tusc. c. 1. Nahrung/ Haußhaltung. *Sermones familiares conferre*, Cic. 2. Offic. cap. 11. freundliche Gespräche mit einander halten. Idem lib. 3. fam. epist. 1 *Est ex meis domesticis & intimis familiaribus*, mit dem man täglich ümgehet. Est enim familiaris amicus nobis familiariter conjunctus, & assiduâ nostri consuetudine utens, necessarius. Sic *Terentium familiarem* suum dixit Cicero in Lælio, quod familiariter lectione ejus uteretur, vel quod cognitum eum haberet familiariter. *Familiarem inimicum* Boëthius dixit. Vid. *Efficax*. Rursus Cicero lib. 3. de Orat. cap. 19 *Demosthenes familiarior nobis propter scriptorum multitudinem est.* Hirt. B. Afr. cap. 68 *Reginus, Scipionis familiarissimus.* ¶ Aliàs *familiares* sunt, qui de unâ familiâ sunt. Item Servi. Seneca Epist. 47 DOMINVM *patrem familiæ appellârunt.* SERVOS (*quod etiam in mimis adhuc durat*) *familiares.*

¶ Perfamiliaris, perfamiliare, h. e. valde familiare. Cic. 5. de Fin. cap. 31. extr. *Carneades, Epicuro perfamiliaris.* Elegans etiam tmesis est apud Gellium lib. 1. cap. 18. pr. *Phædon Socrati & Platoni per fuit familiaris.*

¶ Familiaritas, Freundschafft/ Gemeinschafft. *Affert familiaritatem consuetudo*, Cic. pro Dejot. cap. 14. mit einem ümgehen/ macht Freundschafft. & 4. Verr. cap. 70 *Venire in alicujus familiaritatem.* Pro Cæcin. cap. 5 *Insinuare se in alicujus familiaritatem*, sich in eines Freundschafft bewerben. *Familiaritatem cum aliquo contrahere*, Cic. 1. Off. c. 17. *Summa familiaritate alicui esse conjunctum*, ibidem. *Magna mihi cum eo familiaritas intercedit*, Terent. Phorm. 4. sc. 1. v. 17. ich bin in grosser Freundschafft mit ihm. Idem 2. Off. cap. 8 *familiaritates fidas habere amantium.*

¶ Familiariter, freundlich. *Loqui cum aliquo familiariter*, Cic. Divin. in Verr. cap. 12. *Familiariter cum aliquo vivere*, Idem lib. 6. ad Attic. ep. 6. Et, *Familiariter aliquo uti*, 6. Verr. cap. 20. gute Freundschafft mit einem halten / quod *familiariter aliquem complecti* dixit Plinius junior lib. 9. epist. 19. Seneca de Tranquill. animi cap. 1. sub fin. *Familiariter domestica adspicimus, & semper judicio favor officit.* At, *Familiariter alicujus mortem ferre*, est graviter ferre, ut familiares & inter se amantes solent, apud Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 84. *Familiarius, & familiarissimè cum quo vivere*, etiam Ciceronis sunt, illud pro Cœlio c. 23. hoc Divinatione in Verrem c. 9.

¶ Familiarescere. Sidon. lib. 7. ep. 2.

¶ Familiaricus, familiaris, ad familiam pertinens. Varro lib. 1. de R. R. cap. 13 *Cellæ familiaricæ.* Vitruvius lib. 6. cap. 10. *cellæ familiaricæ.*

FAMVLVS, ab hoc nomine Festus familiam deducit; Estque interdum adjectivum, behülfflich / dienstbar. Ovid. 1. Fastorum v. 286 *Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.* *Dextra famula*, id est, famulantes, Lucan. lib. 4. v. 207.

¶ 2. Famulus Subst. ein Diener. Cic. 2. Offic. c. 7. *Adhibenda heris sævitia in famulos, si aliter teneri non possunt.*

¶ Famula, eine Magd / Dienerin. Cic. lib. 1. Tusc. c. 31. pr. *Res familiaris est ministra & famula corporis*, Virg. 8. Æn. v. 411

— — famulæ ad lumina longo
Exercet penso.

¶ Famulari, servire, dienen. Cic. 3. de Rep. apud Nonium in hac voce: *Est genus injustæ servitutis, cum bi famulantur* &c. Plin. lib. 2. c. 63 *ut alimentis famuletur nostris.* ¶ 2. *Famulare* active Tertulliano est famulos constituere, pro famulis uti. Nam Apologetico cap. 21 *cum elemento* [Christus] *ipsa famularet.*

¶ Famularis, adject. *Turba famularis*, Statius lib. 2. Achill. v. 67. das Gesind. *Vestis famularis*, Cic. Tusc. lib. 1. c. pen. Gesinde-Kleid.

¶ Famulatus, us; servitium. Cicero lib. 3. offic. cap. 33 *Quàm miser virtutis famulatus, serbientis voluptati.*

¶ Famulitium, idem. Varr. ¶ 2. pro Servis. Apul. Apolog. p. 285 *famulitii paucitatem opprobrare.*

¶ Famulatio, der Dienst. Gloss. Vet. *Famulatio*, δουλεία, Onomast. Vet. *Famulatio*, ὑπηρεσία. ¶ 2. Ein Hauffen Gesinde. Apul. lib. 2 Milesi. incunte: *Ecce mulierem frequenti stipatam famulatione.*

¶ Famulatrix. Donatus ad Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 3 *Coquina medicina famulatrix est.*

¶ Famulatorius, adject. Tertullianus ad Nation. lib.2. cap.14 *famulatoria mendicitas.*

¶ Famulanter, Nonius *suppliciter* interpretatur, idque ex Accio probat, cujus est *famulanter pete.*

FANNIA lex, de numero sumptuariarum fuit, de qua Gell. lib.2. cap. 24. Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 17.

¶ Fannii verò inter oratores claros numerantur à Cicerone in Bruto.

FĀNVM, à *fando*, vel *phanum* ἀπὸ τῦ φαίνειν, à manifesto, hoc est, a responsis, quæ in fano dabantur, ein Tempel/Götzenhauß. Nepos Pausan. cap. 4 *Fanum Neptuni.* Cic. pro Lege Manil. c. 9. *fanum locupletissimum & religiosissimum.*

¶ Etiam *Fanus*, mascul. recte dici, contendit Isaac. Vossius ad Melam p. 147. quia ipsius antiquissimo Cod. Cic. Nat. Deor. lib. 3 c. 18 legatur, *Eumenidum Athenis fanus est.*

¶ Fanum Fortunæ, quod etiam simpliciter *Fanum*, & Colonia *Fanestris* dicitur, Umbriæ in Italia oppidum. Plin. lib. 3. cap. 14. Mela 2. cap. 4.

¶ Fānāticus, numine afflatus, furens, ἔνθεος. Hoc enim gestu à dæmone incitati, divinabunt. *Homo fanaticus*, Cicer. pro Dom. c. 60. Vid. Herald. ad Arnob. p.21. Ein Schwermer/Besessener. Livius lib. 38. c. 16 *fanatico carmine vaticinantes.* Quintilian. lib. 11. cap. 3 de indignis oratore gestibus, ut caput jactare &c. *fanaticum est.*

¶ Fanatice, adverb. furiosè. Apul. lib. 8. p. 214. *absonis ululatibus constrepentes fanatice perbolant.*

¶ Defanare, idem ac profanare, sed perrari usus. Arnobius lib. 4. extremo, *spatiola defanata.*

¶ Prŏfānus, quasi *porrò*, id est, *procul à fano.* irreligiosum, impium, unheilig/gottlos. *Error profanus*, Claudian. 3. adv. Rufin. v. 75. *Vulgus profanum*, Horat. 3. Od. 1. *Loca sacra & religiosa habere profana*, Cic. de Arusp. cap. 5. heilige Oerter für gemein und unrein halten. *Usus profanus*, ein weltlicher Brauch/ Plin. lib. 15. cap. 30. *Miscere sacra profanis*, id est, confundere fasque nefasque, Horat. lib. 1. Epist. 16, 57. Vide Chiliadas.

¶ Profanè, adverb. Lactantius lib. 6. cap. 23 *profane ac petulanter illudere.*

¶ Profanitas. Tertullianus de Pallio cap. 2 *Ut autumat superiorum profanitas.*

¶ Profano, profanare, entheiligen/ verunreinigen. *Dies festi, sacra, sacerdotes profanantur*, Livius lib. 31. cap. 44. Et Ovid. 3 Amor. eleg. 9. v. 19

Scilicet omne sacrum mors importuna profanat.

¶ Profanatio. Plin. lib. 16. cap. 4. pr. sed alii *profano* ibi legunt, testaturque Harduinus, in omnibus MSS. *profano* legi, cui subaudit ipse *scelere.*

¶ Profanator. Prudentius Apotheos. v. 178

Cede, profanator Christi, jam cede Sabelli.

FAR, fărina, Mehl/ Getreyde/ Rocke. *Far* primò molitur, actum *farina* nomen accipit. *Seges farris*, Liv. lib. 2. cap. 5. Halicarnassæus exponit, *farzeam*, Spelzen. In multitudinis numero *farra* dixit Virgilius 1. Georg. v. 73

Aut ibi flava seres mutato sidere farra.

& alibi. Ovidius 6 Fastorum v. 180

Terra fabas tantum duraque farra dabat.

¶ Farrāceus, adject. Plin. 24. cap. 7 *cum polline farraceo.*

¶ Farreus, Columell. libr. 7. cap. 12 *Panis farreus*, Rocken Brod. *Farrea mensa*, Aur. Vict. de Orig. gent. Rom.

¶ Farreum, substantiv. libi genus ex farre, ut Festus explicat. Plin. lib. 18. cap. 3 *Nova nupta farreum præferebant.*

¶ Farreatio, *confarreatio*, sacrificii genus ex farreo, quod fiebat inter maritum & uxorem in signum conjunctionis. Plinius lib. 18. cap. 3 *In sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat, novæque nupta farreum præferebant*, ein Ehegelübde. *Assuetudinem confarreandi* Tacitus dixit annali 4. cap. 16. n. 2.

¶ Nam & verbum *confarreare* de hoc ritu usus habet, ut jam ex Tacito intellectum est. Et apud Apulejum lib. 5. Metamorph. Cupido ad Psychen inquit: *Tu quidem, ob istud tam dirum facinus confestim toro meo diverte tibique res tuas habeto. Ego verò sororem tuam, & nomen quo censeris, jam mihi confarreatis nuptiis conjugabo.* Idem lib. 10. p. 252 *mulieris matrimonium confarreaturus.*

¶ Diffarreatio. Festus Pompejus: *Diffarreatio genus erat sacrificii, quo inter virum & mulierem fiebat dissolutio.*

¶ Farrāgo, allerley vermenget/ und geschrotten Futter/ Mehl. Varro lib. 1. de re Rust. cap. 31 *Far ferro casum, farrago dictum, aut quod primum in farracea segete seri cœptum. Ea equi & jumenta cætera verno tempore purgantur ac saginantur.* ¶ 2. Quævis item commixtio. Juvenal. Satyr. 1. v. 85

Quicquid agunt homines, &c.

Nostri est farrago libelli, allerley durcheinander gemengte Materien.

¶ Farraginaria, orum, plurale, Columell. lib. 11. cap. 2. Futter von Mehl/ Schrotkorn.

¶ Suffarrāneus, qui far in castra convehit, der Proviant ins Lager führt und verkaufft. Plin l. 7. cap. 43, ubi *mulio castrensis suffarraneus* dicitur. Sed notavit Harduinus, variare MSS. libros: & Turnebo quoque *Suffarraneus* suspectum fuit, lib. 29. Adversc. c. 18. extr.

¶ Farīna, Mehl. *Hordeacea farina*, Varro lib 2 de R.R. cap. 5. Gersten-Mehl. *In subtilem farinam molere*, Plin. lib. 18. c. 7. Klar Mehl. *Cribro decussa farina*, Persius Sat. 3. v. 212. durchgesiebt. Etiam aliarum rerum pulvis, non frumenti tantum, farina dicitur. Sic *farina pumicis* Plin. 14. cap. 22. *marmoris*, Idem lib. 32. c. 7. Et lib. 23 cap. ult. *folia* [myrti] *siccantur in farinam, quæ inspergitur ulceribus.* Proverbiales locutiones sunt, *ejusdem farinæ, nostræ farinæ*, ejusdem generis, aut gregis; plane similes. Persius Satyr. 5. v. 115

Si tu, cum fueris nostræ paullo ante farinæ.

¶ Farinaceus, aus Mehl gemacht. Vet. Onomast. *Farinaceus*, ἀλευρώδης.

¶ Farinarius, adject. ad farinam pertinens. Plin. lib. 18. cap. 11. sub fin. *farinario cribro subcernunt.*

¶ Farinarium, ein Mehlkasten. Vet. Onomast. *Farinarium*, ἀλευρών.

¶ Farinulentus, Mehlicht. Apulejus lib. 9. p. 222 *farinulento cinere sordide candidati.*

B FARCIO, farcire, füllen/ mästen/ saginare. *Anseres farcire*, Cato R. R. c. 89. *Farcire centones alicui*, apud Plautum est Epid. 3. sc. 4. v. 19. glorioſis mendaciis explere, mit Worten speisen.

¶ Farcimen, ἀλλᾶς, Wurst. Gell. 16. cap. 7.

¶ Fartor, ōris. Terent. act. 2. sc. 2. v. 26 *Concurrunt lati mihi obviam fartores*, &c. Donatus, *qui farcimina & insita vendunt*, interpretatur. Ein Wurstmacher/ oder Wurstverkäuffer. Vet. Schol. Horatii: qui *suillas vendit, & ex iis facit salsitias.* Casaubono ἀλλαντοπῶλαι sunt. Festus & Nomenclatorum genus *Fartores* dictum ait, quem vide. In veteri inscriptione, quam Fabricius ad locum Terentii adduxit FARTORES AVIVM legimus: quos eosdem cum CONDITORIBVS accipit. Vet. Gloss. *Fartores*, Σιτοπῶλαι.

¶ Fartilis, idem quod fartus vel saginatus. *Anser fartilis.* gemästet Gans. Plin. lib. 10. cap. 22.

¶ Fartilia, orum, rotunda, Mastkugeln. Plin. 10. c. 22.

¶ Fartus, quicquid farcit & implet. Plaut. Mostell. a. 1. sc. 2. *Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.* Sie lieben nicht das Kleid/ sondern was drinne steckt. Columell. lib. 5. cap. 10 *Ea res efficit uberiorem fructum, & fartum fici pleniorem & meliorem.*

¶ Fartūra, vel farctura, die Mastung. Columella lib. 8. cap. 7 extr. *Si fastidiet cibum, totidem diebus minuere oportebit, quot jam farturæ processerint.* ¶ 2. quæris interna oppletio, præsertim parietum. Vitruvius lib. 2. cap. 8 *Tres sustentantur in structura crustæ, duæ frontium, & una media farcturæ.* Et eod. cap. paullo ante: *monumenta facta è marmore seu lapidibus quadratis, intrinsecusque medio calcata farcturis.* Füllung in Wänden. Plinio hujuscemodi parietes, *cæmento medii farti* dicuntur lib. 10. ad Trajan. epist. 48.

¶ Fartim; adv. confertim, dichte. Apulej. lib. 3. Milesc. p. 130 *Aditus etiam, & tectum omne fartim stipaverant.*

Composita:

¶ Confercio, confercire, dichte in einander schieben oder stopffen. Plin. 12. cap. 15 *myrrham in folles conferciunt.* Inde

¶ Confertus, dicht in einander gedrückt. Sic *agmen confertum*, Virg. 3. Georg. v. 369. *confertus cibo*, Cic. 2. Catil. c. 5. wohl gefüttert. *Vita conferta varietate omnium voluptatum*, Cic. 2. de Finib. cap. 20. Movetur etiam per gradus. *Confertiores steterant*, Livius 9. c. 27 *Usque plures confertioresque medios urgebant*, lib. 39. c. 31. *Confertissima turba*, Idem 2. c. 12 & 55. *In confertissimos hostes*, Sallust. Catil. cap. 60.

¶ Confertim, adverb. dicht. Livius 21. cap. 8 *confertim utrinque pugnabatur.* & 31. c. 43 *confertim & pugnant, & cedunt.* Ammianus 24. cap. 25 *aliquoties confertius resistentes.*

¶ Differcire, implere, unde

¶ Differtus. *Differtum transire forum*, durch den Marck/ so voll Volcks ist/ gehen/ apud Horatium lib. 1. Sermon. Sat. 5. v. 4. & lib 1. Epist. 6. v. 59. Sic *differtum odoribus corpus*, Tacit. 16. cap. 6, 3. balsamirt.

¶ Effarcīre, apud Cæsarem legitur 7. c. 23. *Interualla grandibus saxis effarcire*, ausfüllen. Itemque apud Plautum Mostell. act. 1. sc. 1. v. 62. Qui & *Effertissimum* inde dixit Asin. act. 2. sc. 2. v. 16.

¶ Infarcire, infercire, einfüllen/ einstopffen. Plin 35 cap. 14 *Parietes* (quos fornaces vocat) *circumdatis utrinque duabus tabulis infercluntur verius, quam instruuntur.*

¶ Rĕfercire, replere, complere, voll machen. *Hominum aures sermonibus refercire*, den Leuten die Ohren füllen. Cicero pro Rabirio Post. cap. 14. extr. *Aures referfit istis sermonibus.* Lactantius lib. 6. cap. 6 *qui ærarium pecunia referserit.*

¶ Refertus, voll. *Domus referta doctissimis hominibus*, Cic. in Orat. c. 42. *Invidia referta sunt omnia*, ibidem c. 41. *Refer-*

tum

tius erit erarium, quam unquam fuit, Idem in Verr. 5. c. 87. *Theatrum celebritate refertissimum*, lib. 1. ad Quint. frat. ep. 1. c. 14. *Litera referta officio, diligentia, suavitate*, ad eundem libr. 2. epist. 14. in eunte. Et cum Genitivo: *Referta Gallia negotiatorum est; plena civium Romanorum*, Idem pro Fontejo cap. 1.

¶ Suffertus, à suffercior videtur fieri. *Sufferta* autem idem est quod plenum. *Sufferti aliquid tinnire*, hoc est, pinguius aliquid & densum. Suetonius in Nerone c. 20.

¶ Suffarcinare, unde

¶ Suffarcinatus, gefüllt/gemäst/wohl untersatzt/dicke. Terent. Andr. act. 4. sc. 4. v. 31 *Vidi Cantharam suffarcinatam.* Ubi male Lambinus *subfarcinatam* emendat. Vulgatam enim Donati tuetur auctoritas. *Suffarcinatam* dixit, quod puerum sub veste portaret in corbe, ex quo suffertior incedebat. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 10 *Qui incedunt suffarcinati cum libris.* Antiqui enim & *farcio*, & *fartino* dicebant, ut Eugraphius observat. Tam pie, quam eleganter Paullinus Nolanus epist. 29. [al. 10.] cap. 2 *Suffarcinatos arcta non capiunt.* h. e. angusta cæli via excludit mundanis rebus onustos & differtos.

FĀRIS, vel fāre, fātur, fāri, reden. Virgil 6. Æn. pr. *Sic fatur lacrymans.* Proprium *Vatum* est: Qui inde & *Fatui* appellati. Vide infra FATVVS. *Fandi doctissima*, trefflich wol beredt/ Virg. 10. v. 225.

¶ Fans, fantis, particip. Propert. lib. 3. eleg. 7, 65

Subtrahit hæc fantem torta vertigine fluctus.

¶ Fandus, aliud participium. Virgil. Æn. 1. v. 543

Deos memores fandi atque nefandi.

¶ Fando eleganter usurpatur passivè; Cic. lib. 1. de N. D, c. 29. *At here me quidem fando auditum est, crocodilum, aut ibim, aut felem violatum ab Ægyptio.* & Virg. Æn. 2. v. 81

Fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures.

id est, dum dicitur: sed & active, ibidem v. 6. *Quis talia fando Temperet à lacrymis?*

¶ Fāmen, ut Affamen, de quo postea. Eugenius Toletanus Carm. 1.

Secreti tacitus, & linguæ famine cautus.

Theodulfus lib. 2. v. 633

Et circumstantes famine pasce pio.

¶ Fatus, ûs, subst. idem. Paullinus Nolanus Poem. 17. ad Nicetam v. 246

Ad tuos fatus Scytha mitigatur.

Sidonius lib. 9 epist. 13 in texto carmine:

Removete fixa fatu.

¶ Infans, nomen, unmündig/ein junges Kind. Ovidius 15. Metam. v. 221

Editus in lucem jacuit sine viribus infans.

Et Livius lib. 21. cap. 62 *infans semestris.* Atqui in Veteri lapide sic appellatur 7 annorum puer apud Gruter pag. 679. n. 7

CRASSICIO. CONSTANTINO.
INFANTI. DVLCISSIMO.
QVI VIXIT ANNOS VII.

Sane & Hippocrates primum gradum ætatis humanæ, ut Censorinus observat, *septimo anno* finivit. Et prima ætas, quæ alia quam infantia est: cui puericia succedit ad ann. 15. ut Varro apud Censorinum definit. Qui ætates quoque ita divisit, ut primo *infantiam*, deinde *puritiam* locaret, ut Servius auctor est in 5. Æneid. p. 89. Horatius *pudorem* vocat *infantem*, quia *verecundia elingues* facit, quemadmodum Porphyrio interpretatur. Locus est lib. 1. Serm. Sat. 6. v. 57.

¶ 2. Infans, adject. indisertus, unberedt. Cicer. de clar. orator. cap. 26 *Fannii historia neque nimis est infans neque perfecte diserta.* Idem lib. 3. ad Quint. fr. ep. 4 pr. *Nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusque ejus infantius.* Idem pro Cluent. cap. 18. extr. *timebam, si nihil dixissem, ne infantissimus existimarer.* Et Auctor ad Herenn. libr. 2. cap. 11 *Dialectici, dum caute expedireque loqui volunt, infantissimi reperiuntur.*

¶ Infantulus, dimin. Apulejus lib. 8. p. 207 *Gerebamus infantulos & mulieres.* Et fœmininum

¶ Infantula, æ. Idem Apul. lib. 10. p. 252 *Habebat filiam parvulam de marito, quem nuper necaverat. Huic infantulæ, quod leges necessariam patris successionem deferrent, sustinebat ægerrime.*

¶ Infantia, Kindheit. *Ab infantia.* Quintil. libr. 1. cap. 2. *Infantiam statim deliciis solvimus.* Die Kindheit wird durch Verzärtelung verderbet. ¶ Pro imperitia & simplicitate, Suetonius posuit de Illustrib. Grammat. cap. 9 *Quæ quidem omitti jam video desidia quorundam & infantiâ; non enim fastidio putem.* ¶ Apud Ciceronem & imperitia dicendi est, Topicis cap. 21. extr.

¶ Infantilis, ad infantem pertinens. Justinus lib. 17 extremo: *Parvulum infantilibus blandimentis inductus diu protexit.* Apulejus lib. 5. p. 164 *infantilia uterus.*

¶ Infantarius, a, die mit Kindern umbgehen. Martialis libr. 4. epigr. 83 de Bassa: *infantaria non est*, i. e. non est amatrix infantum.

¶ *Infantarii* dicebantur olim Christiani, crediti infantem in suis conventibus mactare & comedere. Vide Tertullian. ad Nation. lib. 1. cap. 2.

¶ Infantare Tertulliano est instar infantis nutrire. Lib. 1. adv. Marc. cap. 14 *melli & lactis societate suos infantat.*

¶ Infanticīda, æ, ein Kinder-Mörder. Tertullian. Apolog. c. 4. & lib. 1. ad Nation. cap. 15.

¶ Infanticīdium, Kindermord. Idem Tertullianus d. libr. 1. ad Nation. c. 15 usus est: & Apologetico cap. 2. *quot quique jam infanticidia degustasset.*

Composita cum Præpositione:

¶ Affāri, alloqui, anreden. Cicer. Philipp. 2. cap. 13 *Qui locus est aut tam desertus, aut tam inhumanus, qui illos,* [ab Antonio expulsos] *quò accesserint, non affari, atque appetere videatur.*

¶ Affātus, us, subst. alloquium. Anrede. Virgil. 4. Æneid. v. 284

— — quò nunc reginam ambire furentem
Audeat affatu?

Deinde mandatum notat, præsertim scriptoribus posterioris ævi. Cassiodor. libr. 2. Epist. 29. *præsentibus te affatibus admonemus.* Et Lege 3. Cod. de Episc. audient. *Nemo deinceps tardiores fortassis affatus nostra perennitatis exspectet.* Befehl.

¶ Affāmen, idem quod Affatus. Apulejus lib. 11. p. 260 *Orbis dominam blando mulcentes affamine.* Et Theodulfus libr. 3. Carm. v. 21

Atque audire tui perpulchra affamina sensus.

¶ Affābilis, qui sui alloquendi copiam dat. Cic. 1. Offic. cap. 31 *cum in omni sermone omnibus affabilem & jucundum se esse velit.*

¶ Affabilitas. Cic. 2. Off. c. 14 *Conciliat animos hominum comitas, affabilitasque sermonis.*

¶ Affabiliter. Macrob. 7. Saturn. c. 2 *comiter affabiliterque susceptus.* Spartian. in Caracall. cap. 3. *affabiliter alloqui.*

¶ Effāri, eloqui, aussprechen. Cic. pro Domo cap. 55 *neque verbum ullum solenne potuit effari.*

¶ Effātum, sententia. Cic. 4. Acad. c. 29 *ἄξιωμα est quasi effatum.*

¶ Effatus, a, um, augurale verbum. vid. Gell. 13. cap. 14 principio.

¶ Effāmen, effatum. Martianus Capella principio lib. 4

Hæc quoque contortis stringens effamina nodis.

¶ Effābilis. Apul. Apolog. *nemini effabilis.* aussprechlich.

¶ Ineffabilis. unaussprechlich. Plin. 28. cap. 2 *ineffabilia verba.* Et Apulej. 8. p. 204 *fraudes ineffabiles.*

¶ Ineffabiliter, adverb. unaussprechlich. Augustinus Enchirid. cap. 89 *Deus mirabiliter & ineffabiliter artifex.* Idem lib. 3. de Trinit. cap. 3 *ineffabiliter jubenti obediens.*

¶ Ineffabilitas. Augustinus epist. 112 cap. 13 ad Paulinam: *ineffabilitas visionis Dei.*

¶ Interfāri, darzwischen reden / in die Rede fallen. Livius 3. cap. 47 *Appius interfatur.* & lib. 8. cap. 36 *interfante Decio.* Et Valer. Max. 9. cap. 5. n. 2 *interfari concionantem ausus fuerat.* Et Prudentius 2. adv. Symmach. v. 33

Talia principibus dicta interfantibus.

¶ Interfatio, interpellatio. Quintil. 4. cap. 2 *Interim expedit, expositiones brevi interfatione distinguere.*

¶ Præfāri, vorher reden/eine Vorrede thun. *Præfari honorem*, quod fit in narratione rei inhonestæ aut parum verecundæ. Apul. Apol. *Honos auribus præfandus est: domus ejus tota lenonia, tota familia contaminata; ipse propudiosus, uxor lupa, filii similes prorsus, &c.*

¶ Præfatio, præloquium, Vorrede. Cic. Verrin. 5. cap. 80. *Quæ porro præfatio tua donationis fuit?* Sueton. Claud. c. [illegible] *præfationem adhibere.* ¶ Val. Max. 6. cap. 3, 1. *præfatio ultima*, i. e. titulus supplicii.

¶ Præfatiuncula, diminutivum. Hieronymus epist. 89. c. 6. ad Augustin. *Præfatiuncula divinorum voluminum.*

¶ Præfatus, ûs, idem. Symmach. lib. 10. epist. 29 *comperit meo præfatu.* i. e. prædictione.

¶ Præfatum, idem. Symmach. lib. 6. epist. 3 *Præfato opus est, si ardua postulentur.* Sed hoc, &

¶ Præfatus, a, um, passivum, posterioris Latinitatis sunt. Arnobius lib. 5. p. 176 *Partes, quas inter artes castas sine venia nefas est, ac sine honoribus appellare præfatu.*

¶ Prŏfāri, daher sagen. Virg. Æneid. 1. v. 561

Tum breviter Dido vultum demissa profatur.

Deinde Profari est præfari, prædicere, ut Gronovius ad Livii lib. 22. cap. 1 auctoribus probavit non erubescendis. Livii verba, ut Gronovii, pater & filius emendarunt, hæc sunt: *ut ita ferent, quemadmodum cordi esse Divi suis carminibus profarentur.*

¶ Composita cum Adverbiis, pertinent ad participium *Fandus*, das zu sagen dient/ de quo supra in *Fari* diximus. Huic contraria sunt

¶ Nefandus, turpis, dictu indignus. Virgil. 1. Æn. v. 543

At sperate Deos memores fandi atque nefandi.

Cicero de Arusp. resp. cap. 26 *per nefandum scelus.* Justinus lib. 16 cap. 4. n. 11 *nefandissima quæque tyrannica crudelitatis exercuit.*

¶ Infandus, idem. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 3. v. 22 *Infandum facinus.* Livius lib. 5. cap. 49 *infanda merces.* das nicht zu sagen taugt/ schändlich. Silius lib. 4. v. 160 *infandi Senones.* Varius, Tragicus poëta, apud Quintilianum libr. 3. cap. 8 *Jam fero infandissima.*

¶ De sententia Prisciani lib. 15, quem Vossius sequitur, huc pertinent, quæ in FARIVS & FARIAM composita cadunt, ut sunt

¶ Aliquotfariam, apud Varron. R. R. lib. 1. cap. 2.

¶ Ambifarius, duplex, beyderley. Arnobius lib. 5. pag. 181 *ambifaria fabula:* & p. 182, *ambifaria obtentione velatus.*

¶ Ambifariam, adverb. Apulejus Apolog. p. 176 *ambifariam dissolvere*, auf beyderley Weise. Et 4. Floridor. p. 360 *Anceps argumentum ambifariam proposuit.*

¶ Bifarius, duplex, in utramque partem aptus. Apulejus 3 Dogm. Plat. pag. 39 *Bifaria sit sublata illatio.* Ammianus lib. 18. cap. 8 *ratione bifaria.*

¶ Bifariam, dupliciter, in duas partes. Cic. 3. Tusc. cap. 11. pr. *Bifariam quatuor perturbationes æqualiter distributæ sunt.* Varro lib. 2. de R. R. cap. 4 *divisus annus bifariam.*

¶ Trifariam, in tres partes. Livius libr. 5. cap. 26 *Trifariam Romani muniebant.* Idem lib. 3. cap. 22 *Trifariam adortus castra circumvenit.* Apulejus principio libri de Deo Socratis: *Plato omnem naturam rerum trifariam divisit.*

¶ Trifarie, Diomedes, vetus Grammaticus, sub fin. cap. de Declinatione Masc. *Genitivo trifarie proferuntur.*

¶ Quadrifariam, in quatuor partes. Livius lib. 38. cap. 1 *quadrifariam se diviserunt.*

¶ Quadrifariter, alia forma, Lege 10. Dig. de Gradibus § 14.

¶ Multifarius, mancherley/ manchfaltig. Gellius lib. 5. cap. 6 *Militares corona multifaria sunt.* Et Apulejus in Trismeg. p. 83 *multifaria ratione.*

¶ Multifariam, adverb. Livius lib. 33. cap. 18 *Multifariam dejecta præsidia.*

¶ Multifarie, idem. Plinius lib. 18 cap. 7, *panis multifarie è milio fit.*

¶ Plurifariam, pluribus modis. Sæpe usus Suetonius, Aug. 46 & 80. Tib. 43. Calig. 54. Claud. 21.

¶ Omnifariam, omnibus modis, auf allerley Weise. Gellius 12. cap. 13 *Oceanus terras omnifariam & undique versum circumfluit.* Apulejus in Trismegisto p. 85 *Dicunt, Deum debuisse omnifariam mundum à malitia liberare.* Et Macrobius lib. 7. cap. 13 *Senarius numerus omnifariam plenus, perfectus, atque divinus est.*

FAS, pium, religiosum, was für GOtt ziemlich und recht ist. *Justum* enim ad homines refertur, *fas* ad Deum. Virgilius aptissime conjunxit utrumque 1. Georg. 268

Quædam etiam festis operis exercere diebus
Fas & jura sinunt.

Göttliche und weltliche Rechte lassen zu/ ꝛc. *Contra fas, contra omnes divinas atque humanas religiones aliquid facere*, Cic. in Verrin. 7. cap. 13. *Contra jus fasque*, de Arusp. c. 16. Et, *Quoad fas est*, quoad licet, so fern es gegen GOtt und Menschen zu verantworten ist/ Idem Agrar. 2. cap. 7.

¶ Nefas, facinus impium & atrox, eine greuliche Sünde und Ubelthat. *Nefas immane, dirum, execrandum, capitale audere, committere*, apud Poëtas passim legitur.

¶ Sæpe eleganter interseritur, interjectionis vicem, ut alia quædam. Virgil. Æneid. 8. v. 687

— — — & ultima secum
Bactra vehit, sequiturque (nefas) Ægyptia conjux.

Vide & *Malum.*

¶ *Per Fas, & Nefas*, Sordida formula ex vulgari proverbio vulgò habetur, nec forsan digna, quæ ad Latinum stilum transferatur. Malunt dici *omnibus modis, sive jure sive injuria.* Quod si scite adhibeatur, tam fordida phrasis nequaquam est, quam vulgo putatur. Livius lib. 6. c. 14 Manlii Capitolini factione: *Id vero accendit animos, ut per omne fas ac nefas secuturi vindicem libertatis viderentur.* Horat. 1. Oda 18 *Fas atque nefas exiguo fine discernit.* Recht und Unrecht ist ihm einerley.

¶ Est & hinc *Nefarius*, adject. ut, *Facinus nefarium*, Cic. pro Rosc. Am. c. 13. eine schändliche That. *Nefario scelere obstringere*, apud Cæsarem lib. 2. Civ. B. c. 32.

¶ Nefariè, adverb. *Multa in Deos hominesque nefarie facere*, h. e. scelerate, leichtfertig. Cic. in Verr. Divinat. c. 12.

FASCĒLIS, & Fascelītis Diana, a fasce lignorum dicta, auctore Servio in Æn. 2. v. 116. quem inspicias. Hinc

¶ Fascelīnus, ut *Fascelina sedes*, apud Silium lib. 14. v. 261, locus, in quo templum hujus Dianæ. Adde quæ ibi notavimus.

FASCIA, æ, linteolum ad ligandum aptum, eine Binden/ Schleyertuch/ Schürtzlein/ Windeln. *Fascia crinalis*, eine Hauben. *Fasciæ crurales*, Hosenbänder. *Fascia pectoralis*, ein Brustuch/ apud Martialem libr. 14. Epigr. 134. Seneca in Epistolâ 80. extr. *Sub regis fascia multum latet mali*, unter des Königes Binden und Kron stecket viel Unlusts: Vide *Diadema.* De fasciis veterum plura Casaubonus ad Augustum Suetonii cap. 82. cum de *seminalibus & tibialibus*, quorum ibi mentio, explicat, & Salmasius ad Histor. August. non uno loco, iremque Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 159.

¶ Fasciŏla, dimin. *Fasciola purpureæ*, Cic. Arusp. Resp. cap. 21. rothe Bänder oder Binden.

¶ Usus est & verbo *Fasciare*, bewinden/ einwickeln/ in Antonino Pio Capitolinus cap. ult. Et Martialis libr. 12. epigr. 57 *fasciato trunco naufragus loquax.*

FASCĪNVM, & fascinus, βασκανία, Zauberey/ Beschreyung/ Beruffung. Symmach. lib. 1. Epist. 13 *Nullo fascino felicitas publica mordeatur.* Fascino morderi est, invidiâ lacerari. Duplex enim habetur fascinus, alius qui oculo, alius qui lingua fit. De primo Virg. 3. Eclog.

Nescio, quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

De altero Ecloga 7. v. 27

Aut si ultra placitum laudabit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Nam nimium laudare, fascinare est. Utrumque genus complexus Horatius lib. 1. Ep. 14. v. 37

Non ista obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro, morsuque venenat.

De causis fascinationum non inelegantèr philosophatur Heliodorus 3. Æthiopicorum ex Calasiridis persona: Vide & Plutarch. libr. 5. Sympos. Quæst. 7. Aristotelem (hujus enim nomine inscribuntur hi libri) de secretiore Philosophiâ apud Ægyptios lib. 5. cap. 6. & seq. itemque Tertullian. de Virg. imb. velandis cap. 12. Turneb. lib. 9. Adversar. c. 28. Casaub. ad Pers. p. 201. & ad Theocrit. p. 75. Iambin. ad Horat. p. 365. ¶ 2. Sed & ipsa remedia contra fascinum, seu amuleta, quæ & *præbia* dicebantur antiquis, & membri virilis, sive mentulæ figuris pueris suspendebantur è collo, quorum specimen eruditissimus Pignorius explicatione mensæ Isiacæ pag. 17 exhibuit, *fascini* nomine appellata fuerunt.

¶ Atque hinc ipsum membrum virile, seu veretrum perinde *fascinum* appellatum. Cujusmodi non unum exemplum in Priapeis licet notare, ubi & *fascinosum* pro bene vasato legere licet. Horat. Epod. 8

Illiterati num minus nervi rigent,
Minusve languet fascinum.

¶ Fascino, fascinare, zaubern/ beruffen/ beschreyen. Catull. Epigr. 7 *Malâ fascinare linguâ.*

¶ Fascĭnatio, bezauberung/ das beschreyen. Plin. 28. cap. 2 *fascinationibus occurrere.*

¶ Fascinator. Vet. Gloss. *Fascinator*, βάσκανος.

¶ Effascinare, ut fascinare. Plin. lib. 7. cap. 2 *In Africa familias quasdam effascinantium Ifigonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata* (θῆλυς) *arescant arbores, emoriantur infantes.* Ubi vide Daleoham. *Visu fascinare*, Plinius ibidem. *Voce atque lingua effascinare*, Gellius 9. cap. 4 ex Plinio, beruffen/ beschreyen: sed de suo adjecit *voce atque lingua*, ut Plinii interpres esset.

¶ Effascinatio. Plinius lib. 19 cap. 4 *contra invidentium effascinationes.* Idem lib. 37. cap. 10 *Eam* [gemmam, cui nomen Antipathes] *contra effascinationes auxiliari magi volunt.*

¶ A Fascino est *Præfiscine*, vel *Præfiscini*, quasi dicas *præter fascinum*, ἀβασκάντως, ohne Ruhm zu melden/ GOtt gebe daß ichs zur guten Stunde rede. Apulejus 3. Florid. *præfiscine dixerim.* Quam vocem plerumque addebant veteres, quum aliquid laudarent. Putabant enim se amoliri hac voce fascinum, a quo metuebant, si quis impensius se laudaret ipse aut ab alio laudaretur. Simile est; quod & hodieque usurpamus *dicto absit invidia.* Vide Scalig. ad Fest. & Muret. lib. 9. Var. Lect. cap. 3. Plautus Asinariâ act. 2. sc. 4. v. 84

Præfiscine hoc nunc dixerim, nemo etiam me accusabit
Merito meo; neque me Athenis est alter hodie quisquam,
Cui credi rectè æque putent.

Titinnius in Setina apud Charis. lib. 2. p. 189

Paulla mea, amabo! Pol tu ad lanam addito Præfiscini.

Ne sc. puella fascinetur, addit rei explicandæ lib. 2 Charisius. Vide Stewech. ad Apuleji Florida p. 398. Ubi è Jos. Scaligero observat *præfiscine* de præsenti; *præfiscini* de futuro dici.

FASCIS, congeries colligata, ein Bund/ Bündel/ ut, *Fasces virgultorum ac stramentorum*, Hirtius 8. B. Gall. c. 15. *Calamorum* Martial. lemm. epig. 38. lib. 14. & aliarum quarumcunque rerum.

¶ Sed *Fasces* plural. insignia dicebantur Magistratuum Romanorum. Erant autem fasciculi colligati ex virgis seu bacillis de betula arbore, ut auctor est Plinius, inter quas obligata securis ita erat, ut ferrum in summo fasce emineret. Hinc Tertulliano de Pœnitent. cap. 11 *securium virgarumque petitio*, est petitio honorum. Hujusmodi fasces *duodecim* Consulibus, Prætoribus *deni*, à lictoribus totidem præferebantur honoris, terroris-que causâ, sive ut Plutarchus exposuit in Problem. Roman. Probl. 82, ut per virgas significaretur, corrigendum esse a magistratu, quod mutari possit; quod verò emendari nequiret, abscindendum. Hinc & pro consulatu aut magistratu ipso interdum ponun-

ponuntur. Ut, *Extraordinarii fasces* apud Cic. pro Dom. c. 10. Sed ante Consules, & Reges habuerunt fasces 12, quod Romulus instituit, de quo Dionysius lib. 3. & Liv. lib. 1. cap. 8. Alia, quæ ad historiam horum fascium pertinent, vide sis apud Lipsium lib. 1. El. cap. 23. Ubi etiam proverbium explicat, *Fasces submittere*, pro cedere, & se minorem fateri: & Rosin. lib. 7. Antiq. Roman. c. 48. *Fasces sunt fasces*, id est, magistratus est onus. Honores sunt onera, quod Germani dicunt, Würde ist Bürde. Flor. lib. 1. cap. 5, *Tarquinius duodecim Tusciæ populos frequentibus armis subegit. Inde fasces trabeæ, curules, anuli, phaleræ, paludamenta, prætexta; inde quod aureo curru, quatuor equis triumphatur; togæ pictæ, tunicæque palmatæ; omnia denique decora & insignia, quibus imperii dignitas eminet.*

¶ Fascículus, ut: *Fasciculus epistolarum*, ein Bündlein Briefe. Cic. 2. ad Q. frat. ep. 11 *Fasciculus librorum, florum.* Ein Sträußlein. unde *Fasciculum ad nares admovere*, apud eundem 3. Tusc. Qu. cap. 18. extr.

¶ Fascelis Diana, vide paullo ante suo loco.

FASĒLVS, navigium, vide in *Phaselus.*

¶ Fáselus, legumen, welsche Bonen. Virgil. 1. Georg. v. 227 *Faciamque feres bilemque faselum.*

¶ Faseōlus, legumen est Columellæ & Plinio, semen habet candidum, forma ac magnitudine inter fabas & pisa mediâ. Plin. 12. cap. 7. Colum. 11. cap. 2.

FASTI, orum, plur. Quanquam & *Fastus, fastuum.* Varro dixit & Lucanus lib. 10. v. 187

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

Observat idem & Priscianus lib. 6. & ita apud Horatium lib. 4. Carm. od. 14. v. 4. *Fastus* non *fastos* in quibusdam codicibus inveniri notat Torrent. Columell. lib. 9. cap. 14 *Sequor nunc Eudoxi & Metonis antiquorumque Astrologorum fastus.* Silius lib. 2 v. 10

Ausonios ambo ducebat consule fastus.

Et Claudianus epistola ad Probinum v. 15

Incipiensque tuis a fascibus omina cepi,

id est, a consulatu tuo. Plura de hoc vide ap. Nicol. Heinsium in Claudiani 4. consul. Honor. v. 155. Cæterum FASTI dicebantur libri in quibus totius anni res Romani populi continebantur perscriptæ; nec non dierum singulorum observationes, ein Calender. Itaque & qui nascebantur, eo referebantur. Vide Sueton. Tiber. cap. 5. & ibi Torrentium.

¶ *Fastus & Nefastus*, dierum epitheta. Fasti dies dicebantur, in quibus sine piaculo prætoribus tria hæc licebat præfari verba *Do, Dico, Addico.* Nefasti, in quibus idem fieri non licebat. Ovid. 1. Fastor. v. 47

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur;
Fastus erit, per quem lege licebit agi.

Livius lib. 1. cap. 19 de Numa: *Nefastos dies fastosque fecit, quia aliquando nihil cum populo agi utile futurum erat.* Sueton. lib. 4. Prætorum, ut Priscianus lib. 8 laudat, FASTI *Dies sunt, in quibus jus fatur, id est, dicitur,* nefasti *in quibus non dicitur.* Vide & Plutarchum Camillo, & de rerum Romanarum caussis. Institutio ipsa à Numa est, Livius libr. 1. cap. 19. ¶ Suetonius Tiberio cap. 53 *nefastos dies* pro atris, inauspicatis dixit: quod praveque tamen & perperam fieri Gellius lib. 4. cap. 9 existimat.

FASTĪGIVM, summitas quævis, die Höhe oder Spitzen. De monte Cæsar lib. 1. de Bello Civili cap. 45 *Præruptus locus erat: ab oppido autem declivi fastigio vergebat in longitudinem passuum circiter DC.* Et lib. 2. cap. 24 *Id autem est jugum directum, emicrens in mare, utraque ex parte præruptum atque asperum, sed paullum leniore fastigio ab ea parte, qua ad Uticam vergit.* Sic *mollem fastigium* eodem libr. cap. 10. Eine nicht jähe Höhe. Nepos Attico cap. 14 *Pari fastigio* (dignitatis) *stetit in utraque forma.* Quod Metaphoricum est. Sic Plin. in Panegyrico cap. 52. *Fastigium inter homines servare* dixit pro excellere honoribus & dignitate, atque sic peculiariter *regnum*, sive *regiam dignitatem* notat. Vid. Barth. lib. 27. Adversar. cap. 7. & ad Claudian. p. 813. ¶ 2. Sed & ædificiorum summa, *fastigia* appellantur. Unde *operi fastigium imponere*, Ciceroni 3. offic. cap. 7 absolvere est. Hoc enim in ædium exstructione opus ultimum est. ¶ 3. Fuit & *fastigium* peculiare genus tecti, quod non nisi Deorum templis & Cæsarum palatiis proprium erat, cujus Suetonius Cæsare cap. 81, & Claudio cap. 17 mentionem facit. Id Græcis ἀετὸς & ἄετωμα appellabatur, ut Casaubonus ad locum in Cæsare notat, quem vide. ¶ 4. Virgilius etiam de profunditate hoc nomine usus est, quæ & *altitudo* similiter dicitur. 2. Georg. 288

Forsitan & scrobibus quæ sint fastigia quæras.

Wie tieff der Graben oder Gruben seyn müssen. Vide & Servium in 2. Æneid. v. 758

¶ Semifastigium. Vitruvius lib. 7. cap. 5.

¶ Fastigiare, seu potius Fastīgare, est cacuminare, attollere in fastigium: zuspitzen / die Höhe schlieffen; Mela libr. 1. cap. 4 *fastigiatque se molliter.* Et Silius lib. 5. v. 49

Sensim fastigans, compressa cacumina nitit.

Plinius lib. 18 cap. 7 *Frumenta hieme in herba sunt: verno tempore fastigantur in stipulam.*

¶ Fastigatus hinc est. Livius libr. 38. cap. 27 *collis in modum meta in acutum cacumen à fundo satis lato fastigatus.* Solin. cap. de Ægypto extr. *Pyramides turres sunt fastigatæ.* Sidonius libr. 1. epist 9 *fastigatissimi consulares.* Isaacus Vossius ad Pomp. Melam p. 17 negat *fastigiatus, fastigiare* bona esse, quod MSS. passim habeant *fastigare, fastigatus.* Non enim verbum a nomine est, sed hoc ab illo, sicut *vestigium* a *vestigare.* Poetæ corrumpi non possunt. De Silio jam vidimus: addi Sidonius potest Carm. 2. v. 5

— — diademate crinem
Fastigatus eas.

¶ Fastigatio. Plin. lib. 17. cap. 14. *Fastigatio labi descendat cuneo.* Apulejus 2. Florid. *recta fastigatione clausulæ.*

FASTVS, ûs, admiratio sui, superbia, stoltz / prächtige Hoffart. *Alto fastu turgidus*, Claud. lib. 2. de laud. Stilic. v. 159. Von Hoffart auffgeblasen. Et Ovid. Fast. 1. v. 457

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Schöne Leute seynd stoltz. ¶ 2. Pro contemtu, qui ex superbiâ est, Tacitus posuit 2. Annal. cap. 2, *Accendebat dedignantes & ipse, deversus à majorum instituit raro senatu, segni equorum cura, quoties per urbem incederet lectica gestamine, fastuque erga patrias epulas.* Vide ibi Pichenam. Conf. Lips. lib. 2. Var. Lect. cap. 22.

¶ Fastuosus. Ubermüthig/hoffärtig.

¶ Fastosus, voll Pracht und Stoltz. Apud Martialem libr. 10. epigr. 13 *fastosa limina mucha.* Auctor panegyr. ad Pison. v. 107 *domus fastosa.*

¶ Faciunt hinc, *Fastidio, fastidire*, quod est cum fastu despicere, einen Eckel haben/verschmähen. Virg. Ecl. 2. extr.

Invenies alium; si te hic fastidit Alexis.

Plaut. Curcul. act. 5. sc. 2. v. 35 *ut fastidit gloriosus?* Wie macht sich der Praler so breit? Idem Bacchid. act. 2. sc. 3. v. 57

NI. *Sed dibes ne est istic Theotimus?* CH. *etiam rogas?*
Qui succos habent auro subpactum solum.
NI. *Cur ista fastidit?* CH. *tantas divitias habet:*
Nescit quod faciat auro.

Cur ita fastidit? id est, superbit, Warum prangt und pralet er also? Curt. 5. c. 5. n. 12 *Nemo fideliter diligit, quem fastidit.*

¶ De cibis usus Horatius est lib. 1. Epist. 17. v. 15

— — si sciret regibus uti,
Fastidiret olus.

Hätte einen Eckel dafür. Columella libr. 2. cap. 9. extr. *Milium cum lacte pultem non fastidiendam præbet.*

¶ Fastidienter, Apulejus lib. 5. p. 166 *Parentibus fastidienter appellatis.*

¶ Fastĭdium, contemptus, tædium, Eckel/Verachtung / Unwille. Cic. 1. de Invent. c. 17 *Cibi satietas & fastidium.* Et, *Fastidium stomachi*, idem lib. 2. fam. ep. 16. *Fastidium movere*, Quintil. 2. cap. 4, einen Eckel machen. *Fastidium deducere*, Plin. 15. cap. 8. den Eckel benehmen. *Fastidium audiendi*, de Opt. gen. or. c. 4. &c. Cicero de finib. lib. 1. c. 2 *Rudem esse omnino in nostris Poetis, aut inertissimæ segnitiæ est, aut fastidii delicatissimi.* Idem lib. 3. de Orat. *Omnibus in rebus, voluptatibus fastidium finitimum est*, nach Lust folget Eckel und Unlust.

¶ Fastĭdiōsus, qui fastidit, eckel oder eckelsam. *Fastidiosus literarum Latinarum*, Cic. de claris Orator. c. 70. *Aurium sensus fastidiosissimus*, das Gehör ist ein überaus eckeles Ding/ ad Herenn. libr. 4. c. 23. Rursus Cicero de Clar. or. cap. 57 *Antonius facilis in caussis recipiendis erat: fastidiosior Crassus.*

¶ Fastidiosè, adverb. mit Eckel. *Fastidiose spectare*, mit Verdruß zusehen. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 61 *quod ego non tam fastidiose in nobis, quam in histrionibus, spectari puto.* & lib. 2. cap. 89. *fastidiosius accedere.*

¶ Fastidibilis. Tertullianus de Anima cap. 33 *judicia fastidibilia* [illegible]

¶ Infastiditus, cujus non est fastidium, dessen man nicht überdrüßig wird. Cassiodorus lib. 5. epist. 41 *infastidita suggestio.* Sidonius Carm. 16 extr. ad Faustum Reiens.

Infastiditum fers ipse ad busta cadaver.

FĀTEOR, Fateri, bekennen/ gestehen. *Fatetur* is, qui in culpa est, & qui cogitur, aus Schuld und Bezwang bekennen. Ultro enim de se affirmare *profiteri* est. *Peccatum fateri*, Horat. 2. Satyr. 4. v. 4. *errorem suum fateri*, seinen Fehler gestehen. Claudian. 2. in Eutrop. v. 7

Quid juvat errorem mersa jam puppe fateri?

Construitur etiam cum præpositione, ut, *fateri de se*, Livius lib. 24. cap. 5. Et cum infinitivo, ut, *Fatendum est, summum bonum esse jucunde vivere*, Cicer. l. b. 1. de finib. cap. 12 extr.

¶ Fassus. *Da veniam fasso.* Ovid. 1. Pont. 7. v. 22.

¶ Confiteri, est etiam inviti, ut Donatus ait. Terentius in Phormione a. 5. sc. 9. v. 46. *Ignosce, orat, confitetur, precatur, quid vis amplius?* Cic. lib. 5. epist. 2 *Aperte atque ingenue aliquid confiteri*, öffentlich und auffrichtig bekennen. Idem de natura Deorum cap. 4 *Peccatum suum, quod celari posset, vir sapiens confiteri malebat.*

¶ Confessus, *Res confessa*, id est, manifesta & de qua nulla est controversia, Cic. Verr. 5. c. 56. ein Ding/ das am Tag und unleugbar

leugbar iſt. *Eſſe in confeſſo*, klar und am Tage ſeyn. Seneca Benefic. 3. cap. 11 *Parentum in confeſſo merita ſunt.* Adde Dialog. de Oratorib. cap. 25 n. 2. & c. 27. n. 2. Sic *Ex confeſſo.* Quintilianus lib. 3. cap. 5 *Vituperare quæ ex confeſſo ſint turpia*, öffentlich und ungezweiffelt. *In confeſſum venire* Plin. dixit lib. 10. epiſt. 85. extr. pro eo, quod eſt, *omnium confeſſione comprobari*, vor iederman bekant werden.

¶ Confeſſio, Bekäntniß / Beichte. *Culpæ confeſſionem erigere*, auff das Bekäntniß dringen / Quintil. lib. 4. cap. 2. *Urgeri confeſſione ſua*, Cic. in Ver. 6. c. 47. *Taciturnitas imitatur confeſſionem*, Cic. de inventione l. 1. c. 32. Idem in Epiſtola ad Octavium: *Sit erranti medicina confeſſio*, dem ſteht zu rathen / der ſeinen Fehler bekennet. *Confeſſionem facinoris tormentis exprimere: Cruciatu confeſſionem exprimere*, Suetonius dixit Tiber. 19. Galb. 10. Die Warheit durch peinliche Frag aus einem bringen.

¶ Inconfeſſus, non confeſſus. Ovid. Metam. 2. v. 557 *Servandum dedent, ſed enim inconfeſſa quid eſſet.*

¶ Diffiteri, negare, inficiari. Plancus Ciceroni epiſt. 7. lib. 10 familiarium: *Nunquam diffitebor, multa me diſſimulaſſe cum dolore*, das will ich nicht widerreden.

¶ Infiteor. Feſtus Pompeius: *Infiteri, non fateri.*

¶ Profiteri, voluntarie & libere, freywillig von ſich ſagen und bekennen. Cicero pro Rabirio cap. 5 *Fateor, atque etiam profiteor, & præmi fero*, ich bekenne es / ſage es frey öffentlich / und trage ſein kein Scheu. ¶ *Profiteri operam, ſtudium ſuum*, eſt polliceri, ſich ſeines Dienſts und Fleiſſes erbieten. *Meum ſtudium in omni genere officii tibi profiteor & polliceor*, Cicero lib. 5. familiarium epiſt. 8. Idem pro Cluentio c. 18 *Impudentiæ eſt profiteri, quod non poſſis implere*, es von ſich ſagen und rühmen. ¶ *Profiteri nomen*, Livius l. b. 26. c. 18. ſich namhafftig machen / nennen. Sed elegans eſt Terentii formula in Prologo Eunuchi: *Si quisquam eſt*, &c. *In eos Poeta hic nomen profitetur ſuum*, unter dieſelben wil er ſich auch gerechnet haben. *Profiteri ſe Grammaticum, Medicum, Philoſophum*, ſich ausgeben. *Profiteri Philoſophiam*, eſt publice docere, Cicero in Piſonem c. 29. ¶ *Profiteri pecunias, agros ſuos*, anſagen und verzeichnen laſſen / was er vermöge. Cicero in Verrin. 5. c. 15 *Edixerat, ut aratores jugera ſationum ſuarum profiterentur.* In eadem ſignificatione legitur Lucæ 2. *Adſcendit Joſeph, ut profiteretur*, &c. daß er ſich ſchätzen lieſſe. *Profiteri* abſolute, pro cenſem profiteri, Cicero dixit pro Archia c. 4.

¶ Prófeſſus, idem aliquando, quod manifeſtus, de quo nemo negat. Stat. 1. Silv. 2. v. 24

Ergo dies ademit Parcarum conditus albo
Vellere, quo Stellæ Violantillæque profeſſus
Clamaretur Hymen.

Phædrus lib. 4. Fab. 6

Utinam ne unquam Pelei nemoris jugo
Pinus bipenni concidiſſet Theſſala,
Nec ad profeſſæ mortis audacem viam
Fabricaſſet Argus opere Palladio ratem.

¶ *Ex profeſſo*, fürſetzlich / und alſo / daß man es keinen Scheu hat. Valer. Max. lib. 4. c. 1. n. 8 *Cum ex profeſſo inimicitias cum Scipionibus gereret:* hoc eſt, non diſſimulanter. Apulejus & *de profeſſo* dicit in Apolog. pag. 274 ed. Elmenh. *Ac ne id quidem de profeſſo audet*, &c.

¶ Prófeſſio, öffentlich Bekäntnüß. *Profeſſione non egere*, Cic. 16. fam. ep. 23. Etiam cenſum notat. Cic. pro Arch. c. 4 *In tabulis eſt profeſſus, quæ ſola ex illa profeſſione obtinent publicarum tabularum auctoritatem.* ¶ 2. Item ars & ſecta, quam quisque profitetur.

¶ Prófeſſor, qui profitet ſe artes liberales cognoviſſe & tradere publice poſſe. *Profeſſor Grammaticus*, Sueton. Gram. c. 9. *Profeſſor ſapientiæ*, Idem Tiber. c. 14. *Etiam conſummatis Profeſſoribus difficile* Quintil. lib. 1. cap. 9. Et *profeſſores magni nominis*, Idem lib. 2. cap. 11. namhafftige / weitberuffene Lehrer.

¶ Profeſſorius. Tacit. 13. c. 14, 5 *profeſſoria lingua*, qua Senecæ eloquentiæ profeſſionem notavit Agrippina.

FĂTIGO, fatigare, müde machen / laſſare, ſive ad laſſitudinem perducere, perturbare, molestia afficere. Poetæ alia atque alia ſignificatione hoc verbo utuntur. Virg. lib. 5. v. 253

Veloces jaculo cervos curſuque fatigat.

& 4. Æneidos v. 572

Corripit è ſomno corpus, ſociosque fatigat.

Hoc eſt, excitat & hortatur, er wecket auff / und macht ſie munter. Salluſtius Jugurthâ cap. 14 *Quos ego audio maxima openiti, ambire, fatigare vos ſingulos, ne quid de abſente incognitâ cauſſa ſtatuatur.* Tacitus 1. Hiſtor. cap. 29. princ. *Ignarus interim Galba, & ſacris intentus, fatigabat alieni jam imperii Deos.* Nepos Eumene 12. n. 4. *fatigari fame:* ſic &, *verberibus torti, igne fatigati*, apud Cic. Top. cap. 20. *Fatigabat inopia aquæ* Tacit. lib. 5. Hiſt. cap. 3. n. 3. ¶ Pro recreare & reficere volunt nonnulli poſitum in illo Horatii lib. 1. od. 4. *Ludo fatigatumque ſomno &c.* quod ſomnus non fatiget; ſed recreet. Hinc Sidon. lib. 5. Epiſt. 17 *Verba erant dulcia, jocoſa*, fatigatoria: *prætera (quod beatiſſimum) nulla mentio de poteſtatibus aut tributis.* Et laudantur a doctis Veteres Gloſſæ, in quibus *fatigare* pro *titillare* exponitur. Sane *ludo ſomnoque fatigatus* ubi dicitur, ad ſatiem usque recreatus, & ita feſſus & fatigatus quaſi. Petronius: *Rurſusque in ſomnum decidi gaudio laſſus.*

¶ Fatigatio, Ermüdung. Quintil. lib. 1. cap. 12 *Minus afficit ſenſus fatigatio, quam cogitatio.* ¶ Pro facetiis & dictenis *fatigationes*, ut & verbum *fatigare* pro cavillare poſuit. Sidon. lib. 1. Epiſt. 8. ubi vide Savaronem.

¶ Dēfătīgo, defatigare. müde machen. Terentius in Andria act. 4. ſc. 1. v. 45 *Deceptus ſum, at non defatigatus*, es hat mir wohl mein Anſchlag gefehlet / bin ſein aber noch nicht müde gemacht. *Labore aſſiduo defatigare*, Cæſar 7. Bell. Gall. cap. 41. *Nolo in conſervandis bonis viris defatigari*, Cic. pro Marcell. cap. 6. müde werden.

¶ Defatigatio, ut fatigatio, Müdemachung / Bemühung. Cic. de Senect. extr. *Senectutis defatigat omnem fugere debemus.* Hirt. 8. bell. Gall. c. 27 *defatigatio equorum.*

¶ Infatigabilis, unermüdet / quod non fatigatur. Plinius 28. c. 19 *infatigabilis curſus.* Val. Maxim. 3. c. 2. exemp. 1 *infatigabilis pugna.* Seneca epiſt. 66 *ſervare animum infatigabilem.* ¶ *Indefatigabilis vigilia.* Seneca 2. de Ira c. 12.

¶ Infatigabiliter, adverb. Auguſtinus epiſt. 32 *Gaudent infatigabiliter & ineffabiliter.* Et Venantius Fortunatus proſa ſive epiſtola ad Gregorium Turonenſem, lib. 8 inter Carm. 14 &15, *infatigabiliter laborare.*

FĂTISCO, fatiſcere, von einander gehen / zerklehzen. *Area fatiſcit*, Virg. 1. Georg v. 180. das Tenne reiſt auff. Idem 1. Æn. v. 123

Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiſcunt.

Ubi Servius: ABVNDANTIA APERIVNTVR. Fatim enim abundanter *dicimus, unde & adfatim.* Hiſcere autem *frequentativum verbum ab* HIARE. Alibi FATISCVNT. *Affatim hiſcunt*, interpretatur. Gellius lib. 12. cap. 1 *Ne æquor illud ventis irrugetur, & de gravitate oneris ac labore partus fatiſcat.* Ubi fatiſcere, eſt deſidere in rugas, & ſulcos. Prudentius Hymno 9 περὶ στεφάνων v. 51

Nec fatiſcit unda ſanctis preſſa ſub veſtigiis.

Loquitur de Chriſto incedente per aquas. ¶ 2. Significat & *Deficere*, matt werden / Tacitus 3. Hiſtor. cap. 9 *Donec fatiſceret ſeditio.* Auſonius Idyll. 4. v. 10

— — Studium puerile fatiſcit,
Læta niſi auſteris variantur feſta proceſſis.

¶ Et hinc *Defetiſcor, defetiſci*, quod eſt labore deficere, müde werden. Terent. in Phorm. act. 4. ſc. 1. v. 23 *Neque defetiſcar unquam ego experiri, Donec tibi id quod pollicitus ſum, effecero*, ich will mich nicht müde werden / noch ablaſſen / zu verſuchen / biß ꝛc. *Defeſſus ſum ambulando*, in Adelph. act. 4. ſc. 6. Ich habe mich müde gewandert.

¶ Defetiſcentia. Tertullianus de Anima c. 43 *Anaxagoras ſomnum defetiſcentiam affirmat.*

¶ Feſſus & ¶ Defeſſus vide ſuo loco in *Fe.*

FĀTVM, à fando. Vid. Voſſ. lib. 4. Inſtitut. Orat pag. 253. Significat enim *voluntatem*, juſſionem & decretum Dei de re, quam gubernat ipſius voluntas, Gottes Verſehung / Wille und Schickung. Minucius Felix in Octavio pag. 81 *Quid aliud eſt fatum, quàm quod de unoquoque noſtrûm Deus fatus eſt?* Statius Poeta, antiquus, non Papinius ille, apud Servium in 2. Æneid. *Fata ſunt, quæ Dii fantur. Divinam legem* Hierocles vocat. Sed veterum Philoſophorum de FATO ſententias peculiari libro recenſuit Hugo Grotius lectu digniſſimo. Vide Voſſium lib. 2. de Orig. & progreſſu Idololatriæ cap. 44. 45. 46. 47. 48. 49. Apulejus de mundo p. 75 *Fatum autem quod Græci εἱμαρμένην à tractu quodam cauſſarum inter ſe continentium, volunt dici decretum; idem πεπρωμένην dicunt, quod omnia in hoc ſtatu rerum definita ſint, nec ſit in hoc mundo aliquid interminatum.* Tacit. 1 Hiſt. c. 18 *Quæ fato manent, quamvis ſignificata non fortuitum.* Curioſe de hoc Lipſ. lib. 1. Polit. c. 4. ¶ Aliud eſt fatum quod Phyſicum vocant, ſeries ſcilicet cauſſarum naturalium, de quo Manilius lib. 4. v. 13. hyperbolice & falſo:

Fata regunt orbem, certis ſtant omnia lege;
Longaque per certos ſignantur tempora curſus,
Naſcentes morimur, finisque ab origine pendet.

Juvenal. Satyr. 9. v. 32 *Fata regunt homines.* Seneca in Oedip. v. 977 *Fatis agimur, cedite fatis.* Vide Daniſ. ad Q. Calabrum lib. 2. p. 50. Herald. ad Tertull. Apolog. p. 13. ſeq. ¶ Aliud *Aſtrologicum* ſeu *Mathematicum* vocatur, de quo Sueton. Tiberio cap. 69. ¶ Stoicum verò fatum, quo ſcelera etiam neceſſitate quadam inevitabili fieri Stoici delirárunt, non ſolùm ab Eccleſia, ſed cæterorum etiam Philoſophorum doctrina alienum eſt. *Eſſe in fatis*, Ovid. Metam. 1. v. 256. alſo verſehen und von Gott beſtimt ſeyn. De fato Stoico præter Lipſium, qui nimium ei tribuit, conſule Thomaſii Exercit. Stoic. Diſſert. 13. ¶ 2. Sed fati nomine etiam *Caſus*, & *Calamitas* ſignificatur. Cicero ad Q. frat. lib. 1. epiſt. 4. pr. *Uno meo fato, & tu & omnes mei corruiſtis*, durch einigen meinen Unfall. *Fatum alicui impendet*, Cic. 2. Catil.

Catil. c. 5. ¶ 3. Et Mors, ut, *Fata manent omnes*, Ovid. vel quisquis auctor elegiæ de Drusi morte ad Liviam v. 357. *Fato fungi*, Quintilianus lib. 3. cap. 7. & *fato concedere*, Plin. Paneg. cap. 11. utrumque pro *mori*. Sed, ut Gellius observat lib. 13. cap. 1, veteres non quamlibet mortem, sed quæ violentæ & inopinatæ oppositæ erit, *fatum* appellaverunt, ein natürlicher Tod/ quod is ex Cic. 1. Philipp. cap. 4. & Virg. Æn. 4. v. 696 probare fategit. ¶ *Novum fatum* dicebant veteres, quam insolita & insperata felicitas cui contigisset. Juven. Satyr. 7. v. 189

— — — Exempla novorum
Fatorum transi.

Pacatus Panegyr. cap. 27 *Nullam majorem principum felicitatem esse crediderim, quam fecisse felicem, & intercessisse inopiæ, & fortunam fecisse, & dedisse homini novum fatum.*

¶ Fātālis, fatale, quidquid ex fato impendet; was von GOtt versehen ist. Cicer. in Catil. 4. cap. 1. *Meus consulatus ad salutem Reipubl. prope fatalis fuit.* Idem de Aruisp. cap. 4 *Eventus fatalis*, ein Ausgang oder Fall/ so versehen gewest. & Catil. 3. cap. 4. *Hic annus fatalis est ad interitum hujus urbis*, dieses ist das versehene Jahr/ das zum Untergange der Stadt gereichen soll. *Commune nostrum & quasi fatale malum*, Idem de Cl. Orat. cap. 71.

¶ Fataliter, secundum fata, vel ex fatis, *Definitum esse fataliter*, von ewiger Versehung bestimmt und verordnet seyn/ Cic. lib. 2. de Divinat. cap. 7. Sed *fataliter mori*, est morbo mori, eines natürlichen Todes sterben. Vide quæ modo de *Fato* n. 3 dicta sunt ex Gellio. Sic Eutropius lib. 1. cap. 10. *Valerius ille Bruti collega fataliter mortuus est*, de quo Dionysius Halicarn. lib. 5. p. 314 νοσήσας ἐπιλοίμιον, *morbo mortuus est.* Vide ad Eutropium nostrum notata.

¶ Fātĭcănus, qui fata canit, weissagend. Ovid. 9. Metam. 417

Hæc ubi fatidico venturi præscia dixit
Ore Themis.

¶ Fātĭdĭcus, idem. Virg. 7. v. 81

At Rex, &c. *Oracula Fauni*
Fatidici genitoris adit lucosque sub alta, &c.

Vates fatidica, Carmenta, Æneid. 8, 340. *Anus fatidica Stoicorum Pronæa*, Cic. lib. Natur. Deor. lib. 1. cap. 8. weissagend. ¶ Fātĭfer, *Fatifer ensis*, Virg. 8. Æn. v. 621. qui fatum, hoc est, mortem adfert. das tödtliche Schwerdt. *Fatifer arcus*, Silius 2. v. 116.

¶ Fātĭlŏquus, adjectivum aliud; ut, *Carmenta fatiloqua*, apud Livium lib. 1. cap. 7. prædicens futura.

FĂTVVS, fatuum, quod insipidum est, was keinen Schmack hat/ ut, *Cibi fatui*, unschmackhafftige Speise. Martial. 13. epigr. 13

Ut sapiant fatua fabrorum prandia beta,
O quàm sæpe petet bina piperque coquus.

¶ Hinc insipientem & insulsum hominem *fatuum* dicimus, ein Thor/ ein Narr/ qui tacere non potest. Terent. a. 5. Eunuch. sc. 8. v. 49. *Fatuus est, insulsus, tardus.* Quomodo à Stulto & Stolido differat, vide Vallam lib. 4. cap. 113. Joseph. Scalig. Conjectan. in Varronem notat *Vates* primum *fatuos* dictos, à fando scilicet. Et hinc Fauni uxor fatidica *Fatua*. Vide Servium & Auctorem de Origine Gentis Romanæ pag. 9. Lactant. lib. 1. cap. 22. Sane & *Nugatores*, à fando *fatui* dicti. Casaub. ad Theophrasti Characteres cap. περὶ ἀδολεσχίας pag. 128.

¶ Fātŭitas, Thorheit/ Narrheit/ ineptia, stoliditas, memoriæ vitium & mentis ignavia quædam. Cic. 2. de Invent. cap. 32.

¶ *Fatuari* verbo Seneca deponentali figurâ usus videtur in Ludo de morte Claudii, cum ait: *Audi me, & desine fatuari.* id est, delirare; Narrerey treiben. Justinus lib. 43. cap. 1 *Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta velut per furorem futura prænonebat; unde qui adhuc inspirari solent, fatuari dicuntur.*

¶ Sed *infatuare*, activum apud Cicer. aliquoties legitur, pro dementare, fatuum reddere, berthören. v. g. in Antonium orat. 3. Philipp. cap. 9, *ut hominem stultum magis etiam infatuet mercede publica.* Seneca Pater Suasor. 2. extrem. *Sed ne vos diutius infatuem.*

FĂVEO, favere, benè cupere, günstig/ geneigt/ gewogen seyn. *Favere alicujus dignitati, laudi, honori*, Cicer. lib. 1. epist. 7. *alicujus industriæ gloriæque*, pro Ligar. cap. 3. *sententiæ alicui*, lib. 1. Tusc. cap. 23. extr. *Sibi favere.* Idem lib. 3. fam. epist. 6. incunte: *Etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quam tibi*, hoc est, ut Manutius interpretatur: Non minus a te, quam a me ipso, præstari amicitiæ nostræ ea, quæ debentur, officia cupio. *Favere partibus*, de studio partium, Nep. Attico cap. 2. A Supino *fautum* est particip. *fauturus.* Cic. pro Plancio cap. 1 *accusationi fauturos esse.* Et Attico lib. 12 epist. 49 *me tamen ei fauturum.* Proprium Sacrorum verbum erat: quæ cum peragerentur, præco jubebat, *FAVERE linguis*, hoc est, silere. Seneca de vita beata cap. 26 *Quotiens mentio sacra literarum intervenerit, FAVETE LINGVIS. Hoc verbum non, ut plerique existimant, à favore trahitur: sed imperatur silentium ut rite peragi possit sacrum, nullâ voce mala obstrepente.* Donatus: *In Sacris, ORE FAVERE, est silentium accommodare.* Lego & Servium ad illud Virg. 5. Æneid. v. 71 *Ore favete omnes.* Aliquando tamen *Favere* linguis est bona verba dicere, hoc est, obscenis vocibus abstinere, benè ominatis uti, quod item fiebat in Sacris. Vide Festum in FAVENTIA. Ovidius 1. Fastor. v. 71

Prospera lux oritur: linguis, animisque favete:
Nunc dicenda bono, sunt bona verba, dies.

Tibullus lib. 2. Elegiâ 2. principio:

Dicamus bona verba, venit natalis ad aras:
Quisquis ades lingua, vir mulierque fave.

Propertius lib. 4. eleg. 6. pr.

Sacra facit vates, sint ora faventia sacris.

¶ Sed & theatrorum etiam verbum erat, nec quicquam aliud, quàm voce ac gestu, sive plaudendo & acclamando benevolentiam significare: εὐφημεῖν. Vide Casaub. ad Histor. August. & Lipsium lib. 2. Elect. cap. 10.

¶ Favor, vox hæc nova erat, Ciceronis ætate. Fragm. Epist. ad Brutum: *Eum*, inquit, *amorem, & eum, ut hoc verbo utar, favorem in consilium advocabo:* apud Quintil. lib. 8. cap. 3. Usus tamen ipse Cicer. pro Rosc. Comœd. cap. 10. *favorem secum in scenam attulit.* Quintiliani locutiones sunt: *favorem facere*, & *favorem emereri*, utraque lib. 4. cap. 1. & *favorem ex aliqua re captare*, lib. 6. cap. 1. Gunst machen/ Gunst in etwas suchen/ verdienen. Seneca in Thyeste v. 351 *Nunquam stabilis favor*, Gunst ist wetterwendisch/ unbeständig. Justin. lib. 5. cap. 1 *Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.*

¶ Fāvōrābĭlis, plenus favore, holdselig/ dem man günstig ist. Quintil. lib. 4. cap. 1. *Sed adhibendus modus alter frequens & favorabilis.* Suet. Caligul. cap. 4 *Sic vulgò favorabilis.* Florus lib. 4. cap. 3. *Octavius Cæsar ætate & injuria favorabilis & nominis majestate.* Hactenus passive, ut plerumque solet. Est etiam ubi active. Livius lib. 22. cap. 26 *aura favorabilis populi.* Comparativus *Favorabilior* est apud Senec. 3 de Ira cap. 2 in Codd. Pinc. & Schott. *eloquio favorabilior habitus*: at Gronov. *favorabilis.*

¶ Favorabiliter, mit Gunst/ Quintil. 4. cap. 3. Sic Sueton. Ner. cap. 7 *Trojam favorabiliter lusit.*

¶ Fautor, ein Gönner. Cicer. pro Planc. cap. 23. *Multi sunt cupidi tui, multi fautores tui.* Et, *Studiosus ac fautor alicujus victoriæ*, idem Attico lib. 1. epist. 16. *Fautor optimatum*, Nepos in Alcib. cap. 5. n. 3.

¶ Fāvĭtor, idem. Plaut. in Prologo Amphitruonis: *Sat habet favitorum, semper qui recte facit*, wer recht thut/ hat allezeit Gönner gnug.

¶ Fautrix, Gönnerin. Cic. de finib. lib. 1. cap. 20 *Amicitiæ fautrices sunt fidelissimæ*, &c. sehr getreue Gönnerin. Nepos Agesilao cap. 8 *Naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus.* Usus est Terent. Eunuch. act. 5. sc. 9. v. 22.

FĂVENTIA, æ, φαβερία, altera Hispaniæ civitas, altera Italiæ est, Plinio & Ptolemæo, à qua *Fabentini.* Vide Geograph. Silius lib. 8. v. 597 *— — — undique solers*
Arva coronantem nutrice Faventia pinum.

FĂVILLA, dicta quasi *fovilla*, quod ignem tectum foveat, glimmende Asche. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 60 *Ibi favilla fumi plena sit saxo.* Symmach. lib. 1. ep. 25. *Facilius est ardentes favillas ore comprimere, quàm luculenti operis servare secretum.*

¶ Fāvillāceus, *Fuligo favillacea*, Solinus cap. 48. de Judæa.

FAVISSAE, ut Gellius lib. 2. cap. 10 ex Varrone interpretatur, cellæ & cisternæ in area sub terra sunt, ubi reponi solebant signa vetera, ex templo collapsa, & alia donariorum reliquiæ. Nam de *Capitolinis fabusis* ibi disputatio est. Onomast. Vet. *Favissæ*, θησαυροί. Adde Voss. in Etymolog.

FAVNI, agrorum & silvarum Dii, qui Græcis σάτυροι dicuntur, Feld- und Wald-Teuffel. *Ruricolæ silvarum numina Fauni*, Ovid. 6. Metamorph. v. 392. Aucupio præfecit Propertius lib. 4. eleg. 2. v. 34 *Faunus plumoso sum Deus aucupio.*

Adde Turneb. lib. 16. Adverss. cap. 19. Barth. ad Script. Venat. pag. 184. Nomen à fando acceperunt, quod soliti in silvestribus locis fari, id est, vaticinari. Varro lib. 6. de L. L. Et Servius ad 7. Æneid. Huic Deo, qui & *Pan* dicebatur, terrorum subitorum causas referebant Romani: unde *Panicus terror.* Vide Dionys. Halicarnass. lib. 6, cap. 16. Idem & *Incubus & Innus & Ephialtes* dicebatur, ut Servius alibi notat. Hujus uxor *Fauna* & *Fatua*: quæ & *Bona Dea.* Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 12. & Lactant. lib. 1. cap. 22. Habes de eâ & apud Arnobium.

FĂVONIVS, occidentalis ventus, Græcis ζέφυρος, Zephyrus, der West-Wind/ inter omnes mitissimus: unde *A Favonio veris initium* notant, Cic. in Verrin. 7. cap. 10. Et Plin. lib. 2. cap. 46 *In principio veris Favonii hibernum molliunt cælum.* Horat. 1. Carm. Od. 4 *Solvitur acris hiems grata vice veris & Favoni.*

¶ Est & *Favonius* viri nomen, Stoicam sectam professi & instituta Catonis ridiculè æmulantis, unde & *Simia Catonis* appellabatur. De eo Plutarchus in Bruto, Val. Max. lib. 2. c. ult. Suet. August. c. 3.

FAVORĪNVS, Phavorinus, Philosophus fuit Gallus Arelatensis, sub Hadriano principe, vixit Athenis, & fit ejus mentio crebra à Gellio & Philostrato. Apulej. de Mundo: *At Favorinus non ignobilis sapiens hæc de ventis refert*, &c.

FAVSTVLVS, pastor, cujus uxor Acca Laurentia Remum & Romulum expositos, & à Faustulo inventos, nutrivit. Livius lib. 1. cap. 4.

FAVSTVS, Syllæ Filius. vid. Eutrop. 6. cap. 18. Faustorum aliorum catalogum habet Volaterranus.

FAVSTVS, adject. prosper, felix, propitius. glücklich/ gesegnet. *O faustum & felicem hunc diem!* Terent. Andr. a. 5. sc. 4. extr. Cic. de Divinat. lib. 1. cap. 45 *Antiqui omnibus rebus agendis, quod bonum, faustum, felix, fortunatumque esset, præfabantur.* Et, *Faustum omen*, ein gutes Zeichen / Livius lib. 7. cap. 25. *Molle lyræ faustumque canant*, Claudian. in Nupt. Hon. & Mariæ v. 196.

¶ Faustè, adverb. Cic. pro Muræna cap. 1. *Idem ego precatus sum, ut ea res nobis faustè, feliciter, prospereque eveniret*, eben dasselbe hab ich auch gewünschet / daß uns die Sache zu Glück und Wohlfahrt gerathen möchte.

¶ Apud Capitolinum in Maximo & Balbino cap. 13 *Fausta* substantivè faustæ apprecationes sunt, quæ acclamari à Senatu principibus solitæ. *Acclamationes*, inquit, *primum publicæ fuerunt, quæ milites contigerunt, inde in Senatum itum est: ubi postilla, quæ communia solent esse* FAVSTA, (ita legendum non FESTA) *dictum est*, SAPIENTER ELECTI PRINCIPES SIC AGVNT, &c. Cum in Miscellis elogiorum Laurentius Pignorius explicat, quid ACCLAMATIONES fuissent, observat, has acclamationes militum etiam FAVSTVS PRAETORII appellatos à Spartiano in Geta. Sed fallitur, & viro clarissimo procul dubio memoria imposuit. Cum pro *Faustino Prætore* (cujus sub finem ejus libelli movetur mentio) *Faustus Prætorii* per errorem subjiceret.

¶ Faustitas, Dea, Horat. lib. 4. od. 5.

¶ Infaustus, infelix, unglücklich. Ovid. Metam. 14, 529. *Bella infausta gerunt.*

FAVVS, frustum est operis apiarii, in quo vel mel fovent, vel sobolem, ein Roßhonig/ Honigseim. ¶ 2. Sunt & favi apum cellæ seu loculamenta, operis apiarii fundamentum, die Bienenhäußlein. Virg. 4. Georg. v. 161

Prima favis ponunt fundamina, deinde tenaces
Suspendunt ceras.

FAVX, quod tamen singulariter positum rarissime reperitur, der Rachen / Schlund. Sed proprie *fauces*, spacium seu cavitas vicinæ utrique fistulæ, *Oesophago* scilicet seu gulæ, & *trachea*, das Hole im Halse neben beyden Röhren / dem Schlund und Lufft-Röhren. *Palatum* vero fastigium est supra linguam usque ad fauces. Vide *Palatum*. Apulej. lib. 4. *Fauces diutina fame faucias & anneantes* dixit. *Fauces laqueo innectere*, *Fauces laqueo fringere*, poëtica sunt, (illud apud Ovid. 10. Metam. v. 378. hoc apud Lucan. 2. v. 154.) pro strangulare, erhencken / erwürgen. *Fauces infirmatæ*, Suet. August. cap. 84. *Faucibus teneri*, i.e. captum esse, tractum à piscibus & aliis animalibus, quæ faucibus capta nullo modo effugere possunt. Usus hâc loquendi formulâ Plaut. Casin. act. 5. sc. 3. v. 1. ubi vide. ¶ 2. Sunt & fauces, per translationem vallium angusti introitus, enge/ hole Wege/ Klüfften / ein enger Eingang / Græcis πύλαι. Curtius lib. 3. cap. 4. *Alexander fauces jugi, quæ* pylæ *appellantur, intrabit.* De angustiâ portus Cæsar usus est lib. 1. de Bello Civili cap. 25. Et Cicero in Agrar. 2. cap. 32 *Corinthus erat sita in angustiis atque in faucibus Græciæ.* ¶ Sed metaphorâ aliâ eleganter dixit pro Archia cap. 9. *Urbe totius belli ore & faucibus erepta.* Et Apulejus 7. p. 191 *Et medii Orci faucibus ad hunc ævasi modum.*

¶ Trifaux, Cerberi epitheton. Virg. Æneid. 6 v. 417

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat.

¶ A Faux est etiam *Focale*, id est fascia, collum seu fauces, ægrotantium inprimis, muniens, eine Halßbinden / Halßtuch. Martial. lib. 14. epigr. 142

Hoc focale tuas asserat auriculas.

Quintil. lib. 11. cap. 3 *Focalia & ligamina aurium sola excusare potest valetudo.* Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 254

— — ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille, &c.

Erant autem *focalia* ex lanâ. Celsus lib. 4. cap. 2. *In gravedine autem primo die quiescere neque esse, neque bibere: caput velare: fauces lana circumdare.* Vide & Gell. lib. 11. cap. 9. & Martialem lib. 6. epigr. 41. Qui per *lanam* focale intelligunt.

¶ Focaneus, adjectivum, quo quæ faucium sunt, aut his similium rerum, significantur. Columellæ est *palmes focaneus* lib. 4 cap. 24, qui in bifurco medius prorepit, ita ab rusticis appellatus, *quod inter duo brachia, qua se dividit vitis, enatus, velut* FAVCES *obsidet.* Hæc Colum.

¶ Effoco, effocare, faucibus oblisis interimere, erwürgen / ersticken / idem ac præfocare, suffocare, quæ pariter a *faucibus* originem habent. Seneca de Brevit. vitæ cap. 2 *Adspice illos, ad quorum felicitatem concurritur: bonis suis effocantur.*

¶ Perfocare. Paullus Lege 4 Dig. de agnoscend. & alend. liberis: *Necare videtur, non tantum is, qui partum perfocat, sed & is, qui abjicit.*

¶ Præfoco, præfocare, idem, spiritum nempe faucibus obstruere, eis præcludere. Den Athem benehmen/ersticken. Ovidius in Ibin v. 558 *Præfocent animæ Gnosia mella viam.*

¶ Præfocatio, Dämpffung / Erstickung. Scribon. Larg. compositione 100, *subitæ præfocationes.*

¶ Suffoco, suffocare, ut originis, ita significationis duplicis est, & mediam modo productam, modo correptam habet. A *faux* enim & à *focus* ducitur. A *faux* cum ducitur, strangulare significat, hoc est, fauces comprimere & intercipere spiritum. Vet. Gloss. *Suffocat*, πνίγει, ἀμπνιγάζει. Et tunc mediam productam habet. Lucretius lib. 3. v. 904

Aut in melle situm suffocari: atque rigere
Frigore.

Et Arator in Act. Apost. 15

ne suffocata, cruore
Quæ maculantur, edant.

Cicero translate ad Atticum lib. 9. epist. 7 *Primum consilium est, suffocare urbem & Italiam fame*, aushungern / durch Hunger verderben.

¶ Suffocatio, Dämpffung / Erstickung. Plinius lib. 20. cap. 5. pr. *Semen staphylini tumentem alvum, & suffocationes mulierum, doloresque lenit.*

Hæc de Suffoco & derivato, quatenus a *Faux* descendunt. Correptum Suffŏco vide in *Focus*, unde est.

FAX, Kertzen / Fackeln. *Faces nuptiales*, Cic. pro Cluent. cap. 6. Braut-Fackel. Poëtis omnem ignem notat, ut *lampas* omnem facem. Barth. ad Stat. Silv. p. 61. ¶ 2. Per metaphoram usurpatur eleganter, pro incitamento, caussa, impulsore, ut, *seditionis faces*, Anreitzung zur Auffruhr. *Incendiorum Antonii fax Clodius*, Cicer. Phil. 2. cap. 90. Qui & 1. Catil. cap. 6 & hoc eleganter extulit: *Cui tu adolescentulo non ad libidinem facem prætulisti?* das Licht gehalten / Vorschub gegeben. Sic *bello facem præferre* similiter dixit Tacit. 2. Histor. cap. 86. *Admovere faces dolorum*, Cicer. 2. offic. cap. 10. Zu Bekümmernüß reitzen. *Faces alicui subdere* sive *subjicere*, etiam accendere est seu instigare. Cicer. pro Milone cap. 35 *Quin hoc tempore ipso, cum omnes à tuis inimicis faces invidiæ mihi subjicerentur.* Stat. lib. 2. Silva 6. v. 14 *— — Heu mihi subdo*
Ipse faces.

Seneca Epist. 115 *Accedunt carmina Poëtarum, quæ affectibus nostris facem subdunt.* Tacit. 1. Histor. cap. 23 *Flagrantibus jam militum animis velut faces addidere Mævius Pudens.* Tralatio ab illis est qui materiæ aridæ & flammæ concipiendæ dudum aptæ, facem addunt. Vel à gladiatoribus, qui timidius pugnantes admotis facibus incitabantur. De quo Interpretes Petroniani & Lipsius ad Senecam; item 2. Saturnal. c. 5. *Prima fax*, noctis pars, vide supra in *Dies.*

¶ Făcŭlæ. Propertius lib. 2. eleg. 29. v. 5

Quorum alii faculas, alii retinere sagittas.

Faculam alluere alicui, est occasionem & facultatem præbere, Plaut. Persâ act. 4. sc. 3.

FEBRIS, à fervore, ut Græcè πυρετὸς, das Fieber / das Kalte. Calor nativus nimium conversus. *Febris ephemera*, vel *diaria*, unius dici febris: *quotidiana, continua, tertiana, quartana, acuta, rapida*, &c. Sed *febris rapida & quercera*, apud Gellium lib. 20 cap. 1. das kalte/ schütternde Fieber. *Febris intenditur*, wird gestärcket / *decrescit*, nimmt ab/ *remittit*, läst nach. *Febris accedit, decedit*, das Fieber kommt einen an / verläst einen. Hæc & similia passim apud Celsum lib. 3. integris capp. ubi de febribus agitur, invenies. *Febri affici*, das Fieber haben. *Febris recidiva:* quæ recurrit, postea quam quievit nonnihil, Celsus 3. cap. 4. *Febris* à Romanis inter Deos culta, ne noceret, Plin. lib. 2. cap. 7. Et Prudentius Hamartig. v. 157

Par furor illorum, quos tradit fama, dicatis
Consecrasse deas Febrem Scabiemque sacellis.

¶ Recentioris ætatis scriptores frequentius plurativo numero in designando hoc morbo uti solent. Cujus infinita exempla apud Prudentium, Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Severum & alios hujus commatis extant. Ita tamen etiam Ovidius lib. 1. de Ponto Eleg. ult.

— — Nec febribus uror anhelis.

Et Nepos Attico extr. *Postquam indies dolores accrescere, febresque accessisse sensit.* Ita enim in MS. libris Schottus legit.

¶ Febrĭcula. *Ex labore in febriculam incidi assiduam, & satis molestam*, Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 21. *Habere febriculam*, Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 9.

¶ Febrĭcŭlōsus, Fieberhafftig. Gell. lib. 20. cap. 1. *morbus febriculosus.*

¶ Febrilis, ut: *Ardor febrilis*, Apul. Et Vetus Onomasticon: *Febrile*, πυρίνον. In Glossis autem Cyrilli πυρίνον *febricula* est, ut Febrile substantive videatur poni.

¶ Febrĭcĭto, febricitare, febrim pati, am Frieren kranck seyn / das Fieber haben. Celsus lib. 3. cap. 6 *Scire oportet, non febricitare eum, cujus vena naturaliter ordinatæ sunt.* Curtius lib. 10. cap. 4 *Illis diebus Hephæstion febricitans moritur.*

¶ Febrio, febrire, idem. Celsus lib. 4. cap. 7. n. 2 *si non febrit, venter solvendus est.*

FEBRVO, februare, verbum vetus, significat lustrare vel purgare, fegen / reinigen und sühnen. Per XII enim dies continuos Februarii, celebrantur *februa*, quæ & *fenlia* Ovidius dixit, iisque diebus pro impetranda mortuorum animabus quiete, omnis populus piaculis sacrificiisque circa sepulcra, accensis facibus cereisque intentus erat. Hæc Festus. Vide & Ovid. 2. Fastorum, Plutarch. in Numa, Censorin. cap. 22.

¶ Februa igitur purgationes illæ & expiationes dicebantur, Feg-Opffer / Versühnungen / Aller Seelen-Tag. Ovid. 2. Fastor. v. 19

Februa Romani dixére piamina patres, &c.

¶ Februarius, à februis, mensis, dies habet XXVIII. Nonas IV. Idus VIII. Calendas Martii XVI. der Hornung / vel à cervorum deciduis cornibus, vel à duritie rigoris nondum cessantis. Vide Pompejum Festum in *Februarius*, & Censorinum de Die nat. cap. 22 qui & originem nominis & significationem exponit.

¶ Februamenta, purgamenta interpretatur Censorinus c. l. Verba sunt: *Januarium ab Jano, cui attributus est, nomen traxisse, Februarium a februo. Est Februum, quidquid piat purgatque: & Februamenta, purgamenta: item Februare, purgare.*

FECIALIS, feciales, quod & *Fœciales* legitur, sacerdotes dicebantur, qui fidei publicæ inter populos præerant. Nam per hos fiebat, ut justum fœdus conciperetur, & ut fœdere, à quo faciendo sic dicebantur, fides constitueretur. Eos instituisse dicitur Numa. Vide Plutarch. in Numa pag. 68. A. & Dionys. Halicarnass. lib. 2. cap. 73. & seq. Formula legati Fecialis, bellum indicentis, aut repetentis ablata, prostat apud Livium lib. 1. cap. 32. ¶ Nonius à faciendo *Fetiales* nuncupatos indicat, quod belli pacisque faciendæ apud eos jus esset, quæ & Festi sententia. Varro 3. de Lat. Ling. à *fide* appellatos videtur putâsse; quod & Plutarchum sensisse arbitror, qui *φενιαλίους* vocat. Herolden / die in Kriegs- und Friedsachen gebrauchet werden.

¶ Fecialis, adject. ut, *Jus feciale*, apud Cic. lib. 1. off. cap. 11.

FEL, fellis, flava bilis, quæ sublima hepatis parte, in vesiculæ quadam, quæ ob id *cista fellis* dicitur, continetur, Gallen. Plaut. in Trucul. act. 1. sc. 2. v. 76 *in melle sunt linguæ sitæ vestræ atque orationes. Corda in felle sunt sita, atque acerbo aceto.*

¶ Tralate pro mordacitate & cavillatione ponitur. Auson. Ep. 15

Qui melle carmen atque felle temperas
Torpere Musas non finis.

¶ Pro Veneno posuit Quint. Serenus Sammonicus c. 47

Culmine non gladii, volucris nec felle sagitta.

Quod Virgilio est. Hic enim lib. 12. v. 856

Non secus ac nervo per urbem impulsa sagitta,
Armatam sævi Parthus quam felle veneni,
Parthus, sive Cydon, telum immedicabile torsit.

¶ Felleus, ut, bitter / von Gallen. Plin. lib. 26. cap. 18 *Sudores felleos movent.*

¶ Fellitus, felle imbutus. Festus Avienus loco supra cit. in *Amaro:* — — — *fellitus amarus*
Ore sapor nil dulce meo sinet esse palato.

Gloss. Vet. *Fellitus*, *χολικός*. Ulus & Macer 1, 7.

FĒLES, masculinum & fœmininum, *αἴλουρος, παρὰ τὸ αἰέλλειν τὴν οὐρὰν*, hoc est, à vibratione caudæ, Katz / Kater. Varroni 3. Lat. Ling. cap. 11 *Felis* est nominandi casu. *Fele rapacior*, *καττος*, *κάτος*, Græcis. Felem pro Deo coluêre Ægyptii. Herod. in Euterpe, sive lib. 2. cap. 66. seq. Cicer. lib. 1. de Leg. cap. 11. Ejus tamen occursus habebatur infaustus. Herald. ad Martial. lib. 7. epist. 86. ¶ Apud Plutarchum Connubialibus Præceptis unguentum odore in insaniam vertens ita appellatur pag. 144. C. ¶ *Mures saltant fele comprehensa*, wenn die Katze nicht daheime ist / so hat die Mauß ihren Lauff. Vide Suidam in voce Spatale. *Οἱ δὲ μῦες τὴν ἀρχὴν ἐφεστῶτος τῆς ἐπαπάλης.*

¶ Felineus, a, um, quod felium est, vel de felibus. ut, *felinei oculi*, apud Servium in 3. Georg. v. 82. Katzen Augen / graue Augen.

FELIX, sine diphthongo, dives, fortunatus, beatus. glückselig. *Nemo malus felix*, Juvenal. Satyr. 4. v. 8. Es gehet keinem bösen Buben wohl. *Felix qui nihil debet*, wohl dem / der nichts schuldig ist. Tibullus lib. 3. eleg. 7 v. 11

— — *felix, quicunque dolore*
Alterius discet posse carere tuo.

Construitur cum Genitivo etiam. Exempla sunt apud Silium, ut *felix uteri*, lib. 4. v. 359; *felix leti*, ibidem v. 398. *felix famæ* eodem lib. v. 731. & *felix necis*, lib. 2. v. 570. ¶ 2. Aliquando *felix* dicitur mortuus, Græcorum more, qui defunctos *μακαρίτας* vocant. Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 27

— — *haud mihi quisquam* (scilicet cognatus,)
Omnes composui felices; Nunc ego resto.

Ita idem Poëta *beatos parentes Phyllidis* dixit pro mortuis, lib. 2. od. 4. ut rectissimè exponit Heinsius. ¶ 3. Pro eo, qui alios felices facit, Virgilius posuit Eclog. 5. v. 65

Sis bonus & felixque tuis.

Ubi Servius FELICEM, *propitium* interpretatur; quemadmodum idem Poeta Junonem alio loco *infelicem* pro *iratâ*, dixit. Juvenal. Satyr. 14. v. 312

— — *quanto felicior hic, qui*
Nil caperet, quam qui totum sibi poscere orbem.

De Sylla Sallustius Jugurth. cap. 95 *Illi, felicissimo omnium ante civilem victoriam, nunquam super industriam fortuna fuit, multique dubitavere, fortior, an felicior esset.*

¶ Felicitas, Wohlfahrt / Glück. Per emphasin *Felicitates* in plurativo numero Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 33 dixit, ut Donatus monet. *Nec quenquam esse ego hominem arbitror, cui magis bona felicitates omnes adversa sint.* Weder Stern noch Glück haben. Plin. lib. 7. cap. 11 *Felicitas cui præcipua fuerit homini, non est humani judicii.* Et ibidem: *Mortalium nemo est felix.* Et cap. 44 *Nulla profectò solida est felicitas.* De felicitate absoluta Horat. lib. 1. Epist. 4. v. 8

Quid foveat dulci nutricula majus alumno,
Quam sapere, & fari ut possit, quæ sentiat, & cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victus non deficiente crumena?

¶ Féliciter, glücklich. *Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit,* Plaut. Mercatore act. 4. sc. 7, 40. quanquam à multis libris illa scena abest. Cæsar 4. Gall. B. cap. 25. *contestatus Deos, ut ea res legioni feliciter eveniret.* Idem lib. 1. Civ. cap. 7. *Remp. felicissimè gessisse.* Virg. 1. Georg. v. 54

Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ.

¶ Usitata & est precandi bene & gratulandi veteribus formula FELICITER. Subaudi *eveniat*, Vide Brisson. lib. 8. Formular. Solenn. pag. 719. & Lipsi. lib. 1. Elector. cap. 10. Sueton. Claudio cap. 7. extr. *Præseditque nonnunquam spectaculis in Caji vicem, acclamante populo,* FELICITER. Phædrus lib. 5. Fab. 2

Ut mos est vulgi, passim & certatim ruunt,
FELICITER *succlamant.*

Flor. lib. 3. cap. 3. f. *Frequensque in spectaculo rumor victoriæ Cimbricæ,* FELICITER, *dixit.*

¶ Infelix, non felix, unglücklich. Cicer. pro Quinctio cap. 30 *Spes est, miserum atque infelicem aliquando tandem posse consistere.* ¶ 2. infœcundus. Virg. Ecl. 5. *Infelix lolium.* Sic *Ingenium infelix*, Plin. proœm. Operis. *Infelicior domi, quam militiæ*, Liv. lib. 5. cap. 12. Et vet. inscript. apud Gruter. pag. 668 n. 12 & 673 n. 10 INFELICISSIMI PARENTES: & p. 670 pr. INFELICISSIMA PVELLA.

¶ Infelicitas, Unglückseligkeit. *Quid hoc, malum, infelicitatis?* Terent. Adelph. 4. sc. 2. v. 5. Pluraliter Apulejus 2. Dogm. Plat. pag. 17 *miseriæ & infelicitates.*

¶ Infeliciter. *Tenture rem infeliciter*, Livius lib. 1. cap. 45, & lib. 2 cap. 35.

FELLARE, sive ut Salmas. ad extrem. cap. 45 Solini contendit, *Felo, felare*, L. simplici; est lac sugere. Varro apud Nonium: *lac humanum fellasse.* Unde id verbum ad fœdum libidinis genus translatum, quod ore patrabatur, ut aliud verbum *irrumare:* hinc

¶ Fellatores, ipsi patratores nefandæ rei. Utrumque apud Martialem legitur sæpius.

¶ Fellitare, sive felitare, frequentativum. aussaugen. Solinus cap. 57. [al. 45] de Cappadocia: *Nequaquam mater* [equa] *pullo ubera præbet fellitanda.* Gloss. Isidori: *Fellitat, sugit.* Add. Salmas. c. l.

FĔMINA, plurale, à *Femen*, quem nominativum reperiri, negat Valla lib. 4. cap. 57. Sexto casu, *vulnerato femine*, Plinius dixit lib. 28. cap. 2. Sunt autem *Femina* pars in superiore pede interior meliorque, quæ se contingunt: *Femora* verò, cujus singulare est *Femur*, pars exterior, Cic. 1. Nat. Deor. cap. 35. extr. *manibus, pedibus, feminibus, cruribus.* Et Plinius lib. 28 cap. 15. extr. *Femina atteri adurique equitatu, notum est.* sich wund reiten.

¶ Est hinc *Feminale* seu *Feminalia* potiùs. Gloss. Vet. *Feminalia*, *φεμινέα, φενικλίδες.* Beun-Kleid.

¶ Interfeminum, membrum pudendum. Apulej. Apolog. p. 296.

¶ Fĕmur, ŏris, quod modò exposuimus in *Femen.* *Femur percutere*, Cic. de Clar. Orat. cap. 80.

¶ *Femorale*, pro braccâ. Vide Casaub. ad Sueton. pag. 159. & 161. das Gesesse in den Hosen / das Mederkleid.

FENDO, verbum antiquatum, cujus sola supersunt Composita. Priscianus lib. 11 p. 923 *Offendo, quasi à Fendo, verbo componitur, quod non est lectum.* Fendo Vossius Etymol. p. 266 interpretatur *ad iram concito.* Hinc

¶ Fensus, participium, quod in Glossario Isidori *intus* redditur.

Composita.

¶ Defendo, defendere proprie est arcere, avertere. abwenden. Virg. Ecl. 7. v. 47 *Solstitium pecori defendite.* Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 14 *toga quæ defendere frigus Quamvis crassa queat.* Cicero 3. Off. c. 18 *defendere ac propulsare injuriam.* Vide Gell. lib. 9 cap. 1. & Lipsi. lib. 2. Var. Lect. cap. 22. Non semel hoc verbo ita usus est & Cæsar. Ut lib. 1. de Bell. Gall. cap. 44. & lib. 1. de Bell. Civ. cap. 7. & lib. 2. cap. 2. Ovid. lib. 2. de remed. amor. v. 228

Proximus à tectis ignis defenditur agre.

Seneca de Germanis lib. 1. de Providentiâ cap. 4 *Imbrem culmo aut fronde defendunt.* Claudian. de 4. Consulat. Honor. v. 340

— — *neu defensum calorem*
Aurea summoveant tepidos umbracula soles.

¶ Deinde quia, si salvi velimus esse, necesse est, ut illud, quod nocere possit, arceamus; inde defendere etiam, tueri significat, handhaben / schützen / verthädigen / vertreten / verantworten. *Locum suum honestissime defendere*, Cic. pro Quint. cap. 13. seinen Stand mit allen Ehren verthädigen und vertreten. *Caput & famam defendere*, 4. Acad. c. 37. *Salutem sociorum defendere*, pro Lege Manil. cap. 6. Construitur & cum præpositione. Ibidem c. 6 pro Manilia: *Provincia non modo a calamitate, sed etiam a metu calamitatis est defendenda.* Plancus Ciceroni lib. 10 epist. 15 extr. *Italiam a vastatione defendat.* Rursus Cicero pro Sylla cap. 2 *qui illum solus ante de ambitu defendisset.*

¶ Defensor, ein Beschützer / Vertheidiger. *Defensor & propugnator fortunarum alicujus*, Cic. post Red. in Sen. extr. *Ostendere se acerrimum alicujus defensorem*, sich eines andern hefftig annehmen / Idem lib. 1. fam epist. 1. Sic Livius lib. 36. cap. 35. *defensor bobis adero.*

¶ Defensio, Schutz / Verantwortung. *Defensionem alicujus suscipere*, Cic. 1. fam. ep. 9. *Uti defensione*, Idem Verr. 4. c. 10.

¶ Indefensus, qui sine defensione est, Schutzloß / ohne Schutz. Livius lib. 4. cap. 28 *Prabituri vos telis hostium æstu indefensi, inulti?* Silius lib. 6 v. 652 *Campania indefensa.* Et Tacitus lib. 3. Hist. c. 71. n. 7 *Capitolium clausis foribus, indefensum & indireptum conflagravit.* Idem annali 2. cap. 77. n. 3 *inauditus & indefensus.*

¶ Defensare, frequentativum a Defendo. Sallustius Jugurth. c. 60 *qui mœnia defensabant.* Livius lib. 26 cap. 45. pr. *mœnia ipsa se se defensabant*, puta altitudine. Tacitus 2. ann. cap. 5. n. 4 *impedimentorum agmen defensantibus iniquum.*

¶ Defensitare, aliud frequentativum. Cicero 1. Offic. c. 33 *causas defensitare*: & 4. Acad. Q. cap. 45 *Calliphontis sententiam Carneades studiose defensitabat.* Gellius lib. 2. c. 25 *summa ope defensitabit.*

¶ Infensus, ex In & Fensus ita compositum, ut IN significationem non neget, sed augeat. Est enim vehementer iratus & odium gerens, sehr entgegen / gehäßig / auffsetzig / feindselig. Terentius in Andria act. 1. sc. 3. v 7 *Me infensus servat.* Cicer. in Verr. 4. c. 61 *Infenso atque inimico animo in aliquem esse.* Comp. *infensior.* Claudian. 3. de Raptu v. 201

— — — *Phlegrâ nobis infensior æther,*

hoc est, Dii ætheris sive cælestes sunt nobis inimiciores, quam Phlegræi gigantes. Phlegra autem Thessaliæ gigantum sedes. Vopiscus Aureliano c. 36 *Incidit, ut libertum suum infensiorem sibi minando redderet.*

¶ Infensè, adverb. cujus comparativo usus Livius est lib. 34. cap. 15, *infensius hostes pro vallo pugnabant.*

¶ Infensare verbum, apud Tacitum legitur, pro infensum habere, anfeinden / ut *infensare pabula*, Annal. 6. cap. 34. id est intuta reddere: *infensantibus Deis*, annal. 13. cap. 41, 5.

¶ Offendo, ab *Ob* & *Fendo* obsoleto, quintuplici notione reperitur, ¶ 1. Offendere, einen antreffen / finden. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 44 *Texentem telam studiose offendimus.* Et in Eunuch. act. 5. sc. 8. v. 34 *Si in platea hac te offendero posthac*, &c. Cicer. in ep. famil. lib. 1. epist. 9 *Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti*, du wirst sie nicht also gesinnet finden / wie du sie gelassen hast. ¶ 2. Offendere ad quid, in quo, anstossen. Ovid. 4 Pont. 14. v. 21

Ad veteres scopulos iterum devertor, & illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.

Et Quintilianus lib. 6. cap. 3. p. 480 *Cicero de Memmio homine prælongo, caput eum ad Fornicem Fabii offendisse.* Ciceronem vide, quamquam aliis verbis utentem, lib. 2 de Orat. c. 66. ¶ 3. Offendere, *peccare* etiam est, vel labi, & errare, straucheln / versehen / fehlen. *Quis est, qui in aliquâ re non interdum offendat?* Cic. 9. famil. epist. 2. Corn. Nepos in Phocione: *Neque in eo solum offenderat, quòd patriæ male consuluerat; sed etiam quod amicitiæ fidem non præstiterat.* ¶ 4. Offendere, lædere, beleidigen / erzürnen. *Offendere alicujus animum*, Cicer. lib. 5. epist. 7. famil. Idem ad Lentulum lib. 1. epist. 9 *Multis rebus meus offendebatur animus.* Ubi passivum habes. Sed eodem sensu activa voce usus est Gellius lib. 9. cap. 15, *Aderat nobiscum ibi Juliani sectator, juvenis promptus & proficiens, & offendens jam in eo, quod ille* (alter) *apud Juliani aures in præciputi stare, & subitariâ dictione periculum sui facere audebat:* er stieß sich daran / ärgerte sich. Notandum autem *offensum* & eum dici, quem offendimus, & nobis ex eo iratus infensusque redditus est; & qui nos offendit, idque odiosus esse cœpit, Suetonius Cæsare cap. 19 *Omnibus officiis Cn. Pompejum affectatus est, offensum Patribus, quod Mithridate Rege victo, cunctantius confirmarentur acta sua.* Idem Nerone cap 2. *Pontificibus offensum quòd alium, quam se in patris sui locum coopiassent.* In quibus exemplis *offensus* eum notat, qui ex offensa aliorum dolet. Pro eo verò, qui ex sua ipsius offensa invisum se fecit aliis, Cicero posuit pro Sextio, cum ait: *alienum est aliquis peculiaris populus, cui nos*

A *offensi invisique fuerimus?* Et iterum ad Atticum lib. 2. epist. 19 *Scito nihil unquam tam fuisse infame, tam turpe, tam peraque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quam hunc statum.* Suetonius Galbâ cap. 16 *Per hæc prope universis ordinibus offensus.* Ubi etiam *offensus*, invisus est. Sed in Memmiano Codice, ut Casaubonus auctor est, fuit, *universis ordinibus offensis.* Quod in MSStis suis se invenisse Torrentius testatur. Nec dubito hanc veram, sinceramque lectionem contra Casaubonum pronunciare. Neque enim sequitur; Cicero *offensum*, pro invisо & odioso dixit: ergo & Suetonius ita hac voce hoc in loco usus est. Quin ita potius rationem duxerim; Quia alibi Suetonio *offensus* is dicitur, quem nobis iratum, infestumque, quia offendimus, reddidimus (quod illa superius adducta loca ostendunt) idcircò vero inprimis simile est, eum perinde & hic *offensi* verbo fuisse usum.

¶ Offensior, compar. etiam reperitur. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 5, *quem cum esse offensiorem arbitrarer.*

¶ Offensa, ejus est qui offendit, Erzürnung / Verletzung / Ungunst. *Leves offensæ*, Suet. Claud. cap. 26. Et Quintil. lib. 2. cap. 20 *periculosa potentium offensa*, grosse Herren erzürnen ist gefährlich. Cic. ad Att. lib. 9. ep. 2 *Magna in offensa sum apud Pompejum hoc tempore*, in grossen Ungnaden seyn. *Offensas subire*, Plin. lib. 3. epist. 9 n. 26. Et *Offensas suscipere in re*, Idem lib. 2 epist. 13. n. 5. Et, *Sine offensa vivere cum uxore* Idem lib. 8 epist. 5. hoc est concordissime. Adde quæ ibi ex Inscriptionibus notata sunt.

¶ Offensio, Beleidigung. ut, *In offensionem cadere*, Cic. 1. Nat. D. c. 30. in Ungunst oder Feindschafft gerathen. *Incurrere in odium, offensionemque populi*, in Verr. 2. cap. 12. Et, *Graves solere esse offensiones ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est*, Idem lib. 16. ep. 10 ad Tyronem. Et proprie, *pedis offensio*, Idem 2 de Divinat. c. 40 extr. Anstoß / Straucheln.

¶ Offensiuncula, parva noxa. *Si qua offensiuncula facta est*, so etwas kleines versehen ist / Cic. 13. fam. ep. 1.

¶ Offensor, qui offendit. Arnobius lib. 7. p. 216 *Iras ac animos ponant, & in gratiam suis cum offensoribus redeant.* ein Beleidiger. Ad alias quoque verbi *Offendo* notiones transferri potest.

¶ Offendix, fœmininum. Festo nodus est, quo apex aut galerus retinetur vel remittitur, spiræ injectus, sic dicta, quod mentum, ubi eo ventum est, offendat. Scaliger in conject. Varronianis *offendices* explicat amenta infra mentum pertinentia, quæ pileum retinebant: Et dici offendices, quòd se mutuo offenderent & convenirent. Lat. Gloss. *Offendices* nodi, quibus libri signantur. Hæc Scal. ad Fest. notat.

¶ Offendiculum, impedimentum, Hinderniß / Ergerniß. *Sunt in hac materia offendicula nonnulla*, Plin. lib. 9. epist. 11.

¶ Offenso, offensare, frequentativum apud Livium lib. 25. c. 37. *Flere omnes repente & offensare capita*, stiessen die Häupter wider die Wand.

¶ *Equus offensator*, ein Pferd so da anstösset. *Offensatorem esse in legendo*, Quintil. lib. 10. cap. 3.

¶ Offensatio. Seneca lib. 5. de Benefic. extremo: *Offensationes memoriæ labentis.* Plinius lib. 28. cap. 16 *subtriti contusique offensatione.*

¶ Offensaculum, idem Apulej. lib. 9. post principium: *Crebris offensaculis & assiduis lapsibus jam contusis cruribus meis.* Lactantius de Opific. Dei cap. 1, *Offensacula pedibus latenter opponere.* Prudentius Psychomach. v. 485

Cæcum errare sinit, perque offensacula multa
Ire.

¶ Inoffensus, ohn Anstoß. *Inoffensum pedem referre*, Tibull. lib. 1. eleg. 7. fin. *Inoffensa valetudine vivere* Gellius lib. 2. cap. 1. Et, *Cursus honorum inoffensus*, Tacit. lib. 1. Hist. c. 48. *Inoffensum lumen oculorum* Pallad. lib. 1. cap. 3. gut Gesicht.

D ¶ Suboffendo, aliquantum offendo. Cicero lib. 2. ad Quint. fr. ep. 8 *Infimam fecem populi propter Milonem suboffendit.* ein wenig beleidigen.

FENESTELLA, vel L. Fenestella, historicus fuit, Augusti tempore, cujus testimoniis frequentissime Plinius utitur. ¶ Fenestella vero alter, cujus de Sacerdotiis & Magistratibus Romanis scriptum extat, eo multo est recentior. Plinium enim aliosque posteriores citat, & Episcoporum atque Archiepiscoporum (quæ vocabula Plinio eoque superioribus ignota fuerunt) alicubi meminit. ¶ 3. Est & Poëtæ Romani nomen, de quo Ovid. 6. Fastor. v. 578.

FENESTRA, Fenster / à φαίνω, lucere. ein Luffloch / Tageloch / Fenster. Juven. Sat. 3. v. 275

Nocte patent vigiles te prætereuntis fenestræ.

Fenestram patefacere, Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 72 dixit pro eo, quod est occasionem ministrare, januam aperire, Anleitung und Gelegenheit geben. Verba sunt: *Hui quantum fenestram illi ad nequitiam patefeceris.* Ita & Græcos locutos ad Sueton. Tiber. cap. 28 Casaubonus observat. Est enim *fenestra* quidvis parulum, qua transitus aditusque est. Ein Loch. Unde Virg. 2. Æn. v. 472 — — *ingentem lato dedit ore fenestram.*

¶ Diminutiva sunt, *Fenestella, Fenestrula, & Fenestrella.* Columella

lumella lib. 1. cap. 6. *Granaria modicis feneſtellis Aquilonibus inſpirentur.* Idem lib. 8. cap. 3. de gallinariis: *debent parvis ab oriente illuminari feneſtellis.* Apulej. lib. 9. ſub finem: *per quandam feneſtrulam proſpicere geſtio.* Palladius lib. 1. cap. 24 *in columbariis feneſtrella brevisſima ſient.*

¶ *Portæ feneſtellæ*, Ovid. 6. Faſt. v. 578. vid. ibi Heinſ.

¶ Feneſtro, feneſtram facere, Plin. lib. 11. cap. 37. Hinc *feneſtratæ pectora*, apud Virruv. procem. lib. 3 ſunt *aperta.*

FĔRA, bellua, beſtia: wildes Thier / ein Wild / θήρ, θηρίον. *Feræ ſunt rationis & orationis expertes*, Cic. lib. 1. Offic. cap. 16. *Excitare & agitare feras*, ibidem lib. 3. cap. 17. jagen. *Conſequi curſu excitatas feras*, Senec. Hippolyt. v. 110. *Veſtigare feras*, Idem Thyeſte v. 497. dem Wilde nachſpüren. *Subſiſtere feras*, fällen / Vid. *Siſto.* Subſtantivum autem ita eſt, ut videatur etiam adjectivum referre, ἐπικλινῶς vocabulo *beſtia* aut *bellua* ſubaudito. Vide quæ mox de *Ferus* maſculino, pariter ſubſtantive, ut apparet poſito, dicemus.

¶ Férīnus, beluinus, viehiſch / vom Wild. *Ferinus victus*, Cic. 1. de Invent. cap. 2. Nahrung wie der wilden Thiere. *Ferina caro*, Salluſt. Jug. cap. 18. vel, *Ferina*, abſolute, Virg. Æn. 1. v. 215. Wildbret.

¶ Férus, adjectiv. immanis, immitis, atrox, implacabilis, durus, wild / unbarmhertzig / grauſam. *Immanis & fera bellua*, Cic. 2. Nat. D. cap. 64. *Gens immanſueta & fera*, Idem lib. 1. de Leg. gib. cap. 8. ein wild Volck. *Ferus & agreſtis homo*, pro Roſc. Am. c. 27. *Hiems fera*, Ovid. 1. Triſt. 1, 42. der ſtrenge Winter. *Mores feri, immanisque natura*, Cic. pro S. Roſc. c. 13. Horat. lib. 1. Epiſt. 1. v. 39

Nemo adeò ferus eſt, qui non mitescere poſſit.

Ubi vide Torrentium.

¶ Ferus pro fera, aliquoties Phædro ſubſtantive quaſi poſitum eſt, aut potius aliud ſubſtantivum maſculæ formæ ſubauditur. Vere enim adjectivum eſt. Sic lib. 1. fab. 13 *Silva tum excepit ferum*, hoc eſt, cervum. Et fab. 22 ejusd. libri: *Aſinus ut vidit ferum impune lædi*, id eſt leonem morientem. Et lib. 4. fab. 3 *Sonipes inſtus fero*, hoc eſt, equus apro. Adde Catullum de Ary Carm. 63. v. 85, ubi itidem *ferus* pro leone poſitus. Pro *equo* poſuit Virgil. 2. Æneid. v. 51, de equo Trojano loquens:

Sic fatus validis ingentem viribus haſtam
In latus inque feri curvam compagibus alvum
Contorſit.

Ubi Servius: FERI: *Quadrupedis ab eo, quod toto corpore ferantur.* Petronius de eodem equo Trojano:

— — — hic titulus fero
Inciſus, hæc ad fata compoſitus Sinon
Firmabat.

Auſon. quoque Epiſt. 24 *Diomedis feros*, pro equis dixit. Itemque Virgilius de Cervo lib. 7. v. 489

Pectebatque ferum.

Horatius de Aſino lib. 1. Epiſt. 13. v. 8.

¶ Féritas, immanitas, wilde Art. *Ex feritate ad manſuetudinem traducere*, Cic. pro Sextio cap. 42. *Feritas & immanitas belluæ in figuram hominis*, Idem de tyranno lib. 3. offic. cap. 6.

Compoſita:

¶ Efférus, valde ferus, wild / unbändig. ut *Effera corda*, Val. Flacc. 1. v. 798. *effera juventus* Virg. lib. 7. v. 5. Et, *Facinus efferum*, grauſame That / apud Senecam in Phœniſſis v. 264.

¶ Efferare, wild machen / quo verbo aliquoties uſus eſt Livius. Lib. 2. cap 23 *Promiſſa barba & capilli efferabant ſpeciem oris.* Lib. 25. cap. 26 *Aſſuetudine mali efferaverant animos.* Hinc

¶ Efferatus, in feritatem quandam & crudelitatem verſus; wild / verwildert. ut, *Odio inque effenti*, apud eundem Livium lib. 5. cap. 27. *Efferatus immanitate* Cic. 1. Nat. Deor. c. 23. *Effenta ſoces* Senec. in Herc. Fur. v. 397. & Comp. *Moribus ritibusque efferatioribus, quàm ulli barbari*, Liv. lib. 34. c. 24.

¶ Efférātio. Tertullianus de Pœnitentia libro extremo; de Nebucadnezare: *ſeptenni ſqualore exomologeſin operatus, unguium leoninum in modum efferatione, & capilli incuria horrorem aquilinum præferente.*

¶ Perférus, valde ferus. ſehr wild. Varro de R. R. lib. 2. cap. 1 *boves perferi.*

¶ Sēmifer, & Semifĕrus, halb wild. Ovidius lib. 2. Metam. v. 633 de Chirone Centauro:

Semifer interea divina ſtirpis alumno
Lætus erat. Statius Theb. 9. v. 220
Semifer aeria talis Centaurus ab Oſſa
Deſilit in valles.

Virgilius lib. 10. v. 212 *ſemifero ſub pectore.*

FERĀLIA, plur. neutrum, Feralibus: dicebantur dies, quibus manibus ſacra fiebant, Todten-Tage / Todten-Begängnüß. Ovid. 2. Faſtor. v. 569

Hanc quia juſta ferunt, dixère, feralia lucem.

¶ Fĕralis, & hoc ferale, triſte, dirum, exitiale, à feralibus ſacrificiis. *Cœna feralis*, Trauer-Mahlzeit. *Arbor feralis*, Plin. lib. 16. cap. 10. picea, vel cupreſſus, in funeribus adhiberi ſolita. *Idus Martia Cæſari feriales*, Idem lib. 18. cap. 26. *Feralia officia perſolvere*, Apulejus lib. 1. Metam. p. 104 Begräbnis ausrichten. *Amiculum ferale*, Sterbekittel / ſicut Florus *habitum ferulem* lib. 1, cap. 12 dixit. Virgilius 4. Æneid. v. 462

Solaque culminibus ferali carmine bubo.

Prudentius contra primam corripuit Pſychom. v. 565.

— — — monſtrumque ferale ſequuntur,
Dum credunt virtutis opus.

Præcones feriales, qui & *Anteambulones atrati* dicuntur, id eſt, funerum indictores, Leichenbitter / auctore Budæo. *Tabula feralis*, Flor. 3. cap. 21, 2. quæ proſcriptorum nomina tenebat. *Cannis Collina ferilior*, Pacatus Panegyr. Theodoſii cap. 46. quaſi majori ſævitia, civili bello Mariano, ad Portam Collinam dimicatum ſit, quam vel ipſa Cannenſi acie. Et, *feraliſſimum neſas*, Salvianus lib. 1. de Gub. Dei p. 23. Idemque lib. 6 p. 198 *Illud eſt feraliſſimum & gravisſimum*, &c.

¶ Feraliter. Fulgentius lib. 3 Mytholog. cap. 1 *Dum amor nobiter venit, ut leo feraliter invadit.*

Ferculum, Feretrum, vide *Fero.*

FĔRE, pæne, propè, propemodum, plerumque. faſt / bey nahen. Ter. in Heaut. act. 1. ſc. 1, 70 *Domum revertor mœſtus, atque animo fere perturbato*, faſt erſchrocken und beſtürtzt. Idem in eadem act. 1. ſc. 1. v. 3 *Nec rei fere ſane amplius quicquam fuit*, ich habe ſchier von meiner Nahrung nichts mehr gehabt. Idem in Andr. a. 1. ſc. 1, 77 *Fere in diebus paucis, Chryſis vicina hæc moritur*, bald in wenig Tagen hernach. Cicero Attico ſuo lib. 7. epiſt. 1 *Hæc fere ſunt in illa epiſtola.* Idem lib. 2 de Invent. c. 4 *Ut ferè ſit*, wie es faſt gemeiniglich zugehet. *Ferè plerumque*, faſt alle Tage / Terent. Phorm. 1. ſc. 2, 39. Vide Vall. lib. 2. c. 49. De quantitate ultimæ ſyllabæ ambigi poſſit. Virgilius & Veteres producunt: corripit contra Auſonius. Sed quia diligentiores veteres in obſervandis ſyllabarum naturis fuerunt; idcirco potius eſt, auctoritatem eorum ſequi.

FĔRENTĪNVM, Hernicorum oppidum in Latio, cujus incolæ

¶ Ferentinates, Plin. lib. 3. cap. 5. &

¶ Fĕrentīni, Silius lib. 8. v. 394

Sylla Ferentinos, Privernatumque maniplos
Ducebat.

¶ Ferentina, Dea neſcio quæ: quam, & Lacum ejus, memorat Livius lib. 1. cap. 1.

¶ Fĕrentum autem Apuliæ eſt, à quo *Ferentani.* Horat. lib. 3. od. 4, *Humile* à ſitu vocat. Vid. Cluver. lib. 4. c. 12. p. 1225.

FĔRĔTRIVS, cognomen Jovis, à Romulo in id dedicati, ut capta bello ſpolia ipſi ſacrarentur. Nam à ferendis ſpoliis eum & dictum volunt. Vid. Dalechamp. ad Plin. 2. cap. 53. & Freinshem. ad Flor. lib. 1, 10. 6. Quanquam alii à *feriendo* ſic appellatum malint. Vide Livium & Dionyſ. in Romuli Hiſtoria itemque Plutarch. in vita Romuli & Marcelli. Itemque Propertium lib. 4. Eleg. penult. Eleganter Vetus Poëta hoc nomen ad amorem retulit, qui & ipſe ſpoliis dives. Ejus verſus apud Terentianum iſti ſunt pag. 98

Optima appoſui ſenex
Amori arma Feretrio.

PERĔOLA, vitis genus eſt; Columellæ lib. 3. c. 2. fortaſſis à ferendo. *Irtiolem fereolamque non facile aſſeverem; quo gradu habenda ſint.*

FĔRIAE, plurale, ceſſatio ab opere, potius ita dictæ à ferendis epulis, quam quia nihil feratur à foro, juxta Voſſ. lib. 4. Inſt. Orat. p. 253. Feyer / Feyertag. *Celebrare feriæ*, feyren. *Feriæ indicere*, Livius 3. cap. 5. Feyertag ankündigen / ausruffen. Cic. 2. Leg. cap. 12 *habere triduum feriæ.* Sed *Feriæ belli*, inducæ, Stillſtand / Gellius lib. 1. c. 25. *Feriæ ſtativæ*, quæ communes univerſo erant populo, Macrob. 1. Saturn. c. 16. allgemeine Feyertage. *Ignavis ſemper feriæ ſunt*, ἀργοῖς ἀεὶ ἑορτή, id eſt *ignavi facilè capiant otiandi occaſiones*, wer nicht gern arbeit / hat bald einen Feyertag gemacht. Theocr. Idyll. 15. v. 26.

¶ Feriæ etiam appellantur ſinguli dies ſeptimanæ. De cauſſa ejus rei, ita Scaliger lib. 1. de emend. tempor. p. 6 *Veteres*, inquit, *annum Eccleſiaſticum à Paſcha incipiebant quod ea die* annus novus *appellabatur. Erant autem Paſchales ſeptimanæ dies omnes feriati. Inde obtinuit, ut boni ominis cauſſa omnium conſequentium ſeptimanarum dies, primi* DOMINI, *reliqui* FERIAE *appellarentur.*

¶ Ferior, feriari, feyern / vix antiquis uſitatum extra Participium, quo Trebatius ad Ciceronem lib. 12. epiſt. 16 *feriatum à ſtudiis* ſcripſit. Poſteriores autem & Præſenti, indeque formatis temporibus utuntur. Macrob. 1. Somn. Scip. cap. 7 *ab armis feriebatur*: & 1. Saturn. cap. 2 *ſcio te non ludo, ſed ſerio feriari.*

¶ Feriatus, feſtus, feriarum compos, *Feriati dies*, feriæ, Plin. 3. epiſt. 14. müſſige Tage. *Male feriatus*, qui ignavo ocio totus deditus eſt, der in Müſſiggang und Faulheit gar gerathen iſt. Sic *Troas male feriatos, & lætam Priami choreas aulam* Horatius dixit lib. 4. carminum oda 6. vid. Petrus Victorius lib. 1. Var. Lect. cap. 29. Barth. ad Stat. Silv. p. 145. & inprimis Reinesius Var. Lect. lib. 1. cap. 4. qui *male feriatos* recte & ſcite interpretatur.

FĔRIO, ferire, percutere, treffen / ſchlagen / ſtoſſen. *Ferire porcum*; Liv. 1. cap. 24. ſchlachten. *Ferire ſecuri* Cicer. 3. Verrin. cap. 30. enthaupten. *Ferire hoſtem*, Cicer. pro Balb. cap. 22. Et, *Ferire aures*, id eſt, afficere vel excitare aures, das Gehör ermuntern / Id. 2. de Orat. cap. 84. extr. ¶ 2. Sancire, firmare: unde *Ferire fœdus*, einen Bund oder Verbündnüß ſchlieſſen / quod ideò ſic dicebatur quòd inter cæteras ineundi fœderis ceremonias, etiam porca Diis immolaretur. Vid. Livius lib. 1. cap. 24. Cicer. 2. de Invent. cap. 30. Uſus eſt formula præter alios Cicero aliquoties. Vid. de Invent. l. c. & pro Rab. Poſt. cap. 3.

FERME, fere. faſt / ſchier / bey nahen. *Jam ferme moriens me vocat*, Terent. Andr. 1. ſc. 5. v. 49. Cicero ad Brutum epiſt. 2. ex Plauto: *Mihi quidem ætas acta ferme eſt*, faſt vollbracht. *Fidelem haud ferme mulieri invenias virum*, id eſt, haud facile, nicht leichtlich. Terent. in Andr. act. 3. ſc. 1. v. 1. Juven. 13. v. 236

Mobilis & varia eſt fermè natura malorum.

FERMENTVM, portio farinæ acidæ, quæ ſubigitur, Plin. 18. c. 11. Sauerteig. ¶ 2. *acerbitas iræ*; geſchwinder Zorn. Plaut. Mercat. act. 5. ſc. 3. v. 14 *In fermento tota jacet*, voller Gifft und Boßheit.

¶ Fermentare, ſäuren. Plin. lib. 18. cap. 11 *Panis hordeaceus ervi aut cicerculæ farina fermentabatur.* Ibidem: *Palam eſt, natura acore fermentari, ſicut & validiora eſſe corpora, quæ fermentato pane aluntur.* Sed *Fermentare terram*, apud Columell. lib. 2. cap. 15 eſt leviorem eam, & ſolutiorem, ſi ſpiſſior prius fuerit, reddere, loſe und leicht machen / und gleichſam auffſchwemmen. ¶ *Fermentati mores*, mali & acerbi ſunt Prudentio Apotheoſ. v. 354.

¶ Fermenteſcere, idem quod fermentari, ſeu fermento in raritatem & levitatem reſolvi. Auffgehen wie ein Teig. Plin. lib. 17. cap. 2 *Tellus quoque illo modo fermenteſcit.*

¶ Infermentatus, ungeſäuert. Paullinus 8. Natal. Felic. v. 47

Infermentatis pulſi quia panibus olim
Ægypto.

FĔRO, ferre. Hoc verbum, quot & quam multa ac varia ſignificet, explicari breviter non poteſt. Sed uſu legendi phraſes obſervari oportet. *Ferre*, tragen / führen / bringen. Virgil. Georg. 2. v. 109

Nec vero terræ ferre omnes omnia poſſunt,

ein Land trägt nicht allerley. Et Eclog. 4. v. 39

— — — omnis feret omnia tellus,

quod contrarium ſuperiori eſt, ex ſpe aurei, quod poëta pollicetur, ſeculi. Plinius lib. 12. cap. 8 *Saccharon & Arabia fert, ſed laudatius India.* Zucker wächſt in Indien und Arabien. *Ferre arma contra patriam*, ſein Vaterland bekriegen / Cicero pro Rabir. cap. 1. *Ferre præſidium labenti & inclinatæ Reipublicæ*, Cicer. ad Brut. epiſt. 18. zu Hülffe kommen. *Indigne ferre*, Nep. in Eumene c. 1. quæ formula inter meliores, cum & animum alicujus re quapiam commotum, & præverrendi ſtudium notamus. übel empfinden. Et Nepos Attico c. 5 *quem nemo ferre poteſt*, de homine difficili, aſpero, non tolerabili. ¶ *Ætas, adoleſcentia fert*, die Zeit / Jugend bringts mit ſich / Terent. Adelph. 1. ſc. 1. v. 28. Et Heaut. act. 3. ſc. 3. v. 12 *Libido multa fert*, i. e. ad multa impellit. Ovid. princ. Meram.

In nova fert animus mutatas dicere formas.

Si tempus ferret, wenn es die Zeit leiden wolte / Cicer. pro Cæcin. cap. 27. *Res fert*, Idem lib. 1. epiſt. fam. 1. das Werck oder die Sache bringets mit ſich. *Fert conſuetudo*, es iſt Gewohnheit. Cicer. epiſt. 9. ad Brutum: *Gratioribus verbis per litteras accuſaſti me, quàm tua conſuetudo ferebat*, härter denn ichs von dir gewohnt war. *Ferre inultum, impune*, non puniri. Terent. Heaut. *Ætna illud haud inultum, ſi vivo ferent*, ſoll ihnen nicht ungerochen hingehen. Et Cæſar lib. 1. B. Gall. cap. 14 *quod tam diu ſe impune tuliſſe injurias admirarentur*, id eſt abſtuliſſe, ungeſtrafft darvon kommen. *Ferre aliquem in cælum, ad aſtra*, Virgilius Eclog. 5. v. 52. Cicero *ſummis laudibus ferre, efferre, extollere*, hoch heben und rühmen. *Ferre in oculis*, eſt obſervare, revereri, amare, groß halten / Cicero 3. ad Q. frat. epiſt. 1. c. 3. Et Terent. Eun. 2. ſc. 1. v. 11 *Rex te ergo in oculis ferebat*, hielt groß auff dich / kont ohne dich nicht ſeyn. *Ferre ſententiam, ſuffragium*, ſeine Stimme darzu geben / beyfallen / ein Urtheil fällen. *Ferre rogationem*, de Clar. Orat. cap. 23, id eſt, ferre ad populum, an die Gemeine gelangen laſſen. *Ita ferunt rationes meæ*, Cic. lib. 5. ad Metell. epiſt. 2. meine Rechnung bringts nicht anders mit ſich / wills nicht anders leiden. *Palmam ferre*, Cic. 4. Att. epiſt. 15. gewonnen haben. *Præmium ferre*, Ter. Eun. 2. 5. ſc. 8, 28. die Verehrung davon tragen. *Nomen alicujus ferre*, eines Nahmen führen / Cicero officiorum 3. cap. 18. ¶ 2 Ferre, dulden / leiden / tragen. Nepos Timol. cap. 4 1. *Ferre calamitatem moderate*, id eſt, tolerare, ſuſtinere. Terent. Phorm. act. 2. ſc. 3. v. 82. *Quin quod eſt ferendum, fera.* Virgil. 5. Æn. v. 710

Quicquid erit, ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt.

Sic, *Ægre, moleſte, graviter, ſapienter, animo æquo, iniquo, acerbe, patienter, iracunde, ferre*, eines Dings Beſchwerung haben / gedultig ertragen / leiden / notiſſimæ formulæ ſunt. At in illo Terentii Adelph. a. 2. ſc. 1. v. 24 *Si attigiſſes, ferres infortunium*, pœnam notat, würde dir übel gelohnet werden. *Bene ferre*, recht gebrauchen. Horat. 3. Carm. od. 17

Bene ferre magnam diſce fortunam.

Ferre acceptum, accepta, acceptum, etwas einem zu dancken haben. Vide *Accipio. Præ me fero, præ ſe ferre*, geſtändig ſeyn / öffentlich bekennen / keinen Scheu haben. ¶ *Ferre expenſum, ſumtui*, expenſos ſumtus in Commentarium referre. C. Nep. Attico 13, 6. ¶ *Ferre repulſam*, Eine Fehlbutte thun. Cicer. 5. Tuſcul. cap. 19 *à vano populo repulſam fert.*

¶ Ferre pro dicere ſæpiſſime uſus Tacitus eſt, ut Hiſtor. 2. cap. 26. *Timuiſſe ſe Paulinus ferebat.* Ita paſſim: *Ferunt*, id eſt, dicunt: *Fertur*, i. e. dicitur. ¶ *Ferre ſe*, eſt ire, incedere. Sueton. Aug. cap. 32 *Nam & graſſatorum plurimi palam ſe ferebant ſuccincti ferro.* Virg. 9. Æneid. v. 579

Ibat & ingenti ſeſe clamore ferebat.

C. Nepos Datame: *Id Datames ubi audivit, arma capit, ſuos ſequi jubet, ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur: quem procul Aſpis conſpicicns ad ſe ferentem, extimeſcit.* Et, *Ferte vos huc*, id eſt, adeſte, apud Senecam Medea v. 946. Sic *afferre ſe aliquò* Plautus dixit, de quo infrà in *Afferre.* ¶ Ferre aliquando eſt auferre, non tantum cum *inultum, impune*, de quibus ſupra; ſed alibi etiam, præſertim apud mediæ ætatis ſcriptores. Aelius Spartianus in Hadriano cap. 18 *Ergaſtula ſervorum & libertorum tulit.* Ubi Caſaubonum vide, qui non modo ad æquales ſcriptores dicendi hoc genus refert, ſed Virgilii quoque ex 9. ecloga huc verſum accommodat:

Omnia fert ætas, animum quoque.

¶ Fuit & FERO inter ſolennia populi Romani verba. Nam ſuper re aliqua magiſtratus cum interrogabat pro Concione populum, tum proprie FERRE AD POPVLVM; cum Senatum conſuleret, REFERRE AD SENATVM, dicebatur. Vide Briſſonii formulas.

¶ Lātio, ut, *legum latio*, Cic. 3. ad Attic. ep. 26. Sic *latio ſuffragii* apud Livium 38 cap. 36.

¶ Lator, qui porcat, fert. ein Träger. Seneca Tranq. an. cap. 5 *Debet plus virium eſſe in latore, quam in onere.* ¶ *Lator legis* eſt inventor, promulgator. Livius 3. cap. 31. extr. *Cum de legibus conveniret, de latore tantum diſcreparet* &c. Cicer. 4. Catilin. c. 5 *lator legis Semproniæ.*

¶ Fĕrax, fertilis, fœcundus, trächtig / fruchtbar. ut, *Terra ferax Cereris, multoque fercior uvis*, Ovid. 2. Amor. eleg. 16. v. 7. Sic, *Ferax bonis artibus ſeculum*, apud Plinium lib. 3. epiſt. 15. eine Zeit darinnen gute Künſte auffkommen und im Schwange gehen. Palladius lib. 3. c. 9. *Poteſt ferax vitis ferciores in ſe habere materias:* ibidem ante paullo: *fercissima uva.* Plin. Panég. cap. 30 *fercissima terra:* Translate Cicero 3. Offic. cap. 2. *Nullus fercior in philoſophia locus eſt, nec uberior, quam de officiis.*

¶ Fĕrācitas, Fruchtbarkeit / Columella lib. 3. cap. 2. extr. *Ubi multa invitabunt regionis commoda, ut nobilem vitem conſeramus: ubi nihil erit, aut non multum, quod proritet; fercitatem potius ſequamur.*

¶ Infĕrax, non ferax. *Silva infercnces*, apud Hieronymum 2. Homilia in Canticum, ex Origene verſa, ed. Frob. pag. 185. Colon. 369 Tom. 3.

¶ Fertilis, idem quod ferax, fruchtbar. Cicer. in Off. 1. cap. 15 *Agros fertiles, qui multo plus afferunt, quam acceperunt, imitari debemus.* Idem 1. de Divin. cap. 43. extr. *Uberrimos maximeque fertiles agros incolunt*, reicher und fruchtbarer Boden. Et, *Fertilis hominum frugumque Gallia*, Livius lib. 5. c. 34. Volck- und Korn-reich. Ovid. lib. 1. de Arte v. 349

Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in arvis,
Vicinumque pecus grandius uber habet.

Livius 29. cap. 25 *fertiliſſimus ager.* Val. Max. 8. cap. 7. exempl. extr. 3 *Locus doctrinæ fertiliſſimus*, id eſt, Athenæ.

¶ Fertilitas, Fruchtbarkeit. *Fertilitas agrorum*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. penult. *Propter loci fertilitatem*, Cæſar 2. Gall. c. 4.

¶ Fertiliter, adverb fruchtbar. Comp. uſus eſt Plin. 34. cap. 17. ſub fin. *Derelicta fertilius refrixiſcunt.*

¶ Præfertilis, valde fertilis. Prudentius lib. 1. adv. Symmach. v. 1025

— — — quoniam præfertile germen
Luxuriat.

Et Alcimus Avitus lib. 5. v. 119

præfertilis ubere terra.

¶ Fĕrentarius, *Ferentarii milites*, qui levis ſunt armaturæ, Kriegsleute die leichte Rüſtung führen / vel qui ſudibus lapidibusque pugnabant, Schützen / Varrone auctore. Vegetius lib. 1. c. 20. *Erant apud veteres inter pedites, qui dicebantur levis armaturæ funditores & FERENTARII: qui præcipue in cornibus locabantur, & à quibus pugnandi ſumebatur exordium.* Sic Salluſt. in Catil. c. 60 *Poſtquam eò ventum eſt, unde a ferentariis prælium committi poſſet.* ¶ *Amicum ferentarium*, pro expedito & celeri Plautus dixit Trinummo act. 2. ſc. 4. v. 55 der einem treulich beyſtehet.

¶ Fercŭlum, φορεῖον, ein Eſſen / Gerichte. Auſon. Epigramm. 8

Ferculæ gemmatis cum ponerent aurea baſis, &c.

Seneca in Epiſt. 95 *Multos morbos multa fercula fecerunt.* Proprie

prie *fercula*, ῥάπτικα sunt. Quæ *feretra* Tertullianus dixit. A Et, *fercula* quoque in mensis nihil aliud erant, quàm machinulæ quædam, quibus lances ciborum imponebantur. Neque enim hos mensis imponere elegantiores solebant. Vide Petronianos interpretes, itemque Casaubon. in Sueton. pag. 400. ¶ *Ferculæ pomparum*, Cicer. 1. off. cap. 36. Tragen/ darauff man ein Gepränge oder Schauspiel führet / ut simulacra Deorum, spolia hostium, coronæ, &c. In triumphis Sueton. Cæsar. c. 37 *inter pompæ ferculæ trium verborum prætulit titulum, Veni, Vidi, Vici.* Cujusmodi fercula ludorum etiam erant & sacrorum, Suet. Cæs. cap. 76. Seneca Hercule Oetæo v. 107

Quisquis sub pedibus fata rapacia
Et puppem posuit luminis ultimi,
Non captiva dabit brachia vinculis
Nec pompa veniet nobile ferculum.

Prudentius contra Symmach. lib. poster. v. 580.

Mille triumphorum memoras ex ordine pompas,
Dullaque per mediam spoliorum fercula Romam.

Adde Schefer. de Re Vehicul. lib. 2. cap. 3.

¶ Féretrum, quod & *Pheretrum* scribunt, capulus, eine Todtenbahre. *Ingenti subiere pheretro*, Virgil. 6. v. 222. ¶ Item *Ferculum sive* ῥάπτικον: lignea enim erat crux, qua spolia figebantur, portabanturve in triumphis. Tertullianus de patientia: *Quale in illo viro* (Jobo) *feretrum Deus de diabolo exstruxit.* B

Compolita hujus verbi cum Præpositione:

¶ Adferre, seu *Afferre*, quod mollius legitur. *Nunc hæc dies aliam vitam affert, alios mores postulat*, Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 18. Diese Zeit und Stand wil ein ander Leben haben. *Solum unum hoc vitium senectus affert hominibus, attentiores sumus ad rem*, &c. Idem Adelph. act. 5. sc. 3. v. 47 das Alter bringt mit sich ꝛc. hat diesen Gebrechen. *Afferre causam*, Idem Heaut. 4. sc. 3, 23. eine Ursach vorbringen / fürwenden. *Afferre auxilium*, idem Adelph. 3. sc. 2. v. 2. helffen. *Affirre in medium*, hoc est, in commune, ins gemeine dargeben. Cic. offic. lib. 1. c. 7 *Naturam ducem debemus sequi, & communes utilitates in medium afferre.* Sic *Afferre dolorem, luctum, lacrymas, lætitiam*, notat Ciceronis verba sunt: *Afferre adjumentum*, Idem 1. offic. cap. 1. *medicinam*, ad Attic. lib. 2. epist. 20. *Afferre nuntium*, pro Rosc. Am. c. 7. Bothschafft bringen. Et absolute *allatum est*, pro, nunciatum est. Livius lib. 33. cap. ult. *Visum Hannibalem Cercinæ, tandem allatum est.* Et Tacitus Hist. 1. c. 76 pr. *Idem ex Hispania allatum*, id est, nuntiatum. Silius quoque lib. 1. v. 456

Sed postquam ille trepidus allatum, ferbere partem, &c. C

Et Cæsar 3 Civ. B. cap. 15 de legatis: Magnum, quod *afferebant*, fidebatur. Sic enim legendum ex antiquis libris: non *asserebant*, ut recentes corrupte ferunt. Sed *Afferre sibi manus, & frcientas manus*, est mortem sibi consciscere, sich selbst entleiben/ Plancus Ciceroni 10. fam. ep. 23. *Manus alienis bonis afferre*, est aliena invadere, die Hände anlegen an anderer Leute Gut / Cicer. 2. officior. cap. 15. *Rumor, rumores afferuntur*, das Geschrey kömmt. *Dignitatem adfert fortuna*, wer reich ist/hat das Ansehen / Quintil. lib. 2. 3. cap. 7. ¶ *Afferre se aliquò* pro conferre Plautus dixit Amphitr. act. 3. sc. 4. v. 6. Terentius Andria act. 4. sc. 6. v. 12. *Haud auspicatò huc me attuli*: id est, accessi. Ita *auferre se* pro discedere etiam dicebant. Vide Georg. & Franciscum Fabricios ad laudatum locum Terentii.

¶ Anteferre, præferre, fürziehen. *Alterum alteri anteferre*, Cic. de clar. Or. cap. 47 *qui se ... anteferret.* Idem 6. fam. epist. 6 *cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem.*

¶ Auferre, ex *ab* & *fero*, tollere, rapere, hinwegnehmen / wegbringen. *Pecuniam de ærario auferre*, Cicero lib. 7. Attic. ep. 21. *multum auferre*, ungestrafft bleiben / Terent. Andr. 3. sc. 5. v. 4. ¶ *Auferre se*, est abire, & quidem præcipitanter. Plautus Asin. 2. sc. 4. v. 63 *Aufer te domum, abscede hinc, molestus ne sis.* Et si MSS. se bene habent, ita Terentius sine pronomine, Phorm. 2. 3. sc. 3 v. 27, *auser hinc*, dixit eodem sensu, ubi editum est: *auser te hinc.* Virgilius Æn. 4. v. 389

seque ex oculis avertit, & aufert.

¶ Auferri, pro allici ac decipi dixit Ovid. lib. 1. de remed. amor. D v. 344 *Auferri cultu, gemmis auroque teguntur*
Omnia: pars minima est ipsa puella sui.

Sic *auferri aliorum consiliis*, sich von andern einnehmen lassen. Cic. 2. fam. epist. 7 *ne te auferant aliorum consilia.*

¶ Ablativus, Vide in A.

¶ Ablator, qui aufert. Sedulius in Resurrectionis historia: *beatæ corporis ablator.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 19. c. 13 *sentientes bonorum ablatorem justissimum Deum.*

¶ Circumferre, umher führen / umher tragen. *Oculos circumferre*, die Augen herum schiessen lassen. Livius lib. 2. cap. 10. *Circumferens inde truces minaciter oculos ad proceres Etruscorum.* Sic *arma circumferre* est bellum longe lateque proferre. Florus lib. 3. cap. 12. pr. *Romanus populus orbe toto arma circumtulit*, quod Tacitus lib. 13, cap. 37, 2 *bellum circumferre* dixit. *Sol circumfertur*, Cicer. 3. de Orat. cap. 46.

¶ Circumferentia, περιφέρεια. Apulejus Florid. 4. pr. *sedilium circumferentiâ.*

¶ Circumlaticius, quod circumferri potest, aut circumfertur. Sidonius lib. 2. epist. 2 *quendam vivum & circumlaticium carcerem corpulentia facit.*

¶ Conferre, comportare, tribuere, præstare. *Conferre officia, benevolentiam, benignitatem, studia sua erga aliquem, in aliquem, & alicui*, Cic. 1. offic. cap. 15. &c. Dienst und guten Willen erzeigen oder beweisen. *Conferre capita*: Cicer. in Verr. 5. cap. 12 *Conferrent boni viri capita, loquerentur inter se.* Livius lib. 2. cap. 45 *Consules velut deliberabundi capita conferunt: diu colloquuntur.* Item *Conferre consilia*, Terent. Heaut. 3. sc. 1. v. 64. Die Köpffe zusammen stecken / rathschlagen. *Culpam in aliquem conferre*, die Schuld auff einen werffen / Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. fin. *Conferre in commune*, Cic. pro Quinctio cap. 3. *Rem in pauca confer*, Plaut. 2. 5. sc. 4, 54. sage kurtz. ¶ 2. *Conferre inter se*, colloqui. *Coram inter nos conferemus*, Cic. ad Att. 1. epist. 20. wir wollen davon mit einander reden/ wenn wir zusammen kommen. Et, *Conferre sermonem cum aliquo*, Cicer. 2. de Invent. cap. 4. *Operam, studium, plurimum studii ad aliquid conferre*, Mühe und Fleiß anlegen / Cicer. lib. 10. ad Planc. ep. 1. *Omnia intima cum quo conferre*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 15. ¶ 3. *Conferre se ad studium literarum*, significat animum applicare, sich begeben / pro Arch. cap. 7. *Ad studium scribendi se conferre*, ibidem cap. 3. pr. ¶ 4. Idem quoque est ac Comparo, vergleichen. Dicimus Conferre quid *alicui, cum quo*, & *inter se.* Seneca Controvers. 33. sub fin. *ut ingenia ingeniis confentus.* Cicer. de opt. gen. orat. cap. 6 *ut cum maximis minima conferam.* Idem pro Rosc. Com. cap. 7 *Vitam inter se utriusque conferte.* ¶ 5. Conferre se aliquò, est ire, proficisci, sich wohin begeben. Cic. pro Flacco cap. 21 *Romam se contulit.* De amicit. cap. 1. *me ad pontificem contuli.* Nec in locum aut ad hominem duntaxat nos *conferre* dicimur, verum etiam ad alias res. v. gr. *ad amicitiam se meam contulit*, de Clar. Oratorib. cap. 81. ¶ 6. Frequenter de pecuniis dicitur, quæ contribuuntur colliguntur que ad usum aliquem vel Reipubl. vel privatum. Corn. Nepos Attico cap. 8. *Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent.* Vet. Gl. Συνεισφέρω, *Collationem facio, Confero.* Sanè & absolute hoc, *Conferre*, JCti dicunt.

¶ Confert, impersonale, idem est, quod prodest, vel conducit. *Comœdia plurimum ad eloquentiam confert*, thut / hilfft viel / Quintilianus lib. 1. cap. 8.

¶ Collatio, differt à tributo, quia hæc libera; vel quasi liberæ voluntatis est, licet imponatur. Exempli gratia cum imperatur certus modus pecuniæ alicui corpori; nec definitur tamen, quantum cuique conferendum sit, sed hoc integrum iis, qui conferunt, relinquitur. Hujus generis sunt, quæ nos Præsent-Gelder appellamus. Suet. Calig. cap. 42 *Et patria onera conquerens, collationes in alimoniam atque dotem puellæ recipit.* Adde Nerone cap. 32. extr. & Tito cap. 7. Contra, *Collationes remittere*, erlassen / Plinius dixit Panegyr. cap. 41. Ubi Lipsius collationes de auro coronario interpretatur. Quemadmodum & in Suetonii locis plerisque accipiendum. Vid. Admiranda Lips. lib. 2. cap. 9.

¶ Collator, qui confert. Augustinus epist. 147 *Collator & disputator*, i. e. qui placide sententias confert.

¶ Collaticius, ex collatione collectus aut factus, das zusammen geschossen wird: item, aus zusammen gelegten Geld gemacht. *Collaticia sepultura*, Quintilian. Declam. 6. p. 83. *Collaticia instrumenta* Senec. consol. ad Marc. c. 10. *Collaticiâ stipe*, Apulej. lib. 8. p. 213. *Ex ære collaticio*, Tertull. adv. Valentin. c. 12.

¶ Collativus, a, um. *Collativus venter*, magnus & turgidus: quippe in quem multa conferantur, ut Festus interpretatur, apud Plaut. Curcul. act. 2. sc. 1. v. 16. Et *Collativus favor*, apud Macrob. lib. 1. Somn. Sc. cap. 6.

¶ Deferre, deferri, kommen / gebracht / geführet werden. *Navi deferri, in præceps, in errorem deferri.* Cicer. 6. fam. ep. 10 *Universum studium meum & benevolentiam ad te defero*, id est, ultrò offero, anbieten. Et pro Lege Man. cap. 24 *polliceri & deferre*, & lib. 4. fam. epist. 13 *ultrò deferre alicui.* Pro Flacc. cap. 22. *Deferre querelas ad aliquem*, Klagen für einen bringen. *Deferre summam imperii*, Nep. Hannibale cap. 3. antragen. *Deferre honorem alicui*, Cicer. pro Dom. cap. 9. Ehre thun. *Deferre optionem eligendi*, ad Attic. lib. 4. ep. ult. die Köhre oder Wahl geben. *Primas alicui deferre*, Idem in Orat. cap. 9. den Vorzug haben. *Deferre Senatui*, Nep. ibid. cap. 12. exponere, referre. *Deferre nomen alicujus apud magistratum*, id est, incusare, einen vorbringen / der Obrigkeit angeben. Cicer. pro Cœlio cap. 31 *Nomen amici mei de ambitu detulit.* Et ibid. *Maleficium alicujus ad judicem deferre.* Neque vero de accusantibus tantum hoc verbo utimur; sed de quibusvis etiam aliis, qui aliquid ad magistratum profitentur. Sic *artem deferre* est profiteri & ejus exercendæ copiam à magistratu petere vel impetrare. Erant autem artes quædam vectigales, & quas sine magistratûs veniâ, nec nisi numerato pretio, exercere fas minime erat. In his & Genethliaca erat. Vide Casaub. ad Sueton. p. 166. B. 8.

¶ De-

¶ Delatio, ut, *Delatio nominis & capitis periculum*, Cicer. pro Cluent. cap. 8. *Delationem facilitare*, Tacit. 1. Hist. cap. 10, 2. Angebung / Anklage.

¶ Delator, delatores, qui sæpius Tacito & *Accusatores*, hi dicebantur, qui reos criminis & contra leges admissi ad principes & magistratus deferebant, & pro indicio accipiebant præmium: Sic *Delatores Legis Papiæ* Suet. dixit Nerone cap. 10. Quia vero hi ipsi sæpius fingebant crimina, & plane innoxios nominabant, ut consequerentur præmia; & libidinibus principum velificarentur; idcirco *Delatores* & *Calumniatores* iidem habiti. Egregiè eos compescuit Domitianus; de quo Tranquillus ejus vita cap. 9. extr. Itemque Trajanus, de quo Plinius Panegyrico ejus cap. 34. 35. 36. Præclara Domitiani vox fuit: *Princeps, qui Delatores non castigat, irritat.* Refert Suetonius dicto loco.

¶ Delatorius, Adject. ut, *Delatoria curiositas*, Ulpian. Lege 6. Dig. de Juris & facti ignor.

¶ Differre, in diversas partes, hin und wieder tragen. Vell. Paterc. 2. cap. 79, 3 *partem classis majorem vis Africi laceravit ac dissulit.* Lucret. lib. 6. v. 690

— — — longeque fabillam
Differt, & crassa volvit caligine fumum.

Terent. *Rumores distulerunt malevoli*, hoc est, divulgarunt, haben ein Geschrey hin und wieder ausgebracht / in Prolog. Heaut. v. 16. ¶ 2. *Differre* pro diffamare non semel Plautus dixit. Tacit. 1. Annal. cap. 4 *Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebat.* Sic nos dicimus, einen austragen. ¶ 3. Differre, distare, unterschieden seyn / Unterschied haben / ut, *Hominis natura a reliquis animantibus differt*, Cic. 1. Off. cap. 17 es ist ein grosser Unterschied zwischen / &c. *Differre inter se*, Idem 3. Fin. cap. 10. *Paulum differre*, einen kleinen Unterschied von andern haben. Agrar. 2. cap. 31. ¶ 4. Differre est etiam, extrahere, procrastinare; auffziehen / verziehen / auffschieben. *Ad aliquod tempus*, Cic. in Vatin. cap. 11. *in annum differre*, Horat. 1. epist. 2, 39. *In aliud tempus differre*, Cic. lib. 5. fam. epist. 12. extr. *In alicujus adventum aliquid differre*, Idem 2. fam. epist. 3. ¶ 5. *Differtur rumor*, i. e. emanat, dispergitur. Ita Nepos Dione cap. 10. n. 1. & Sueton. Aug. cap. 14 *Dilato rumore.* Idem in Jul. cap. 13 *Fama distulit.* Tacito absolute est, *Differtur*, 3. Ann. cap. 12. n. 6. & lib. 4. cap. 25. n. 5.

¶ Differentia, discrimen, Unterscheid. Cic. 1. Offic. c. 27 *differentia honesti & decori.* Et 5. de Fin. cap. 7 *Quanta differentia in principiis naturalibus; tanta in finibus bonorum malorumque dissimilitudo.*

¶ Differitas, atis, apud Lucretium & Arnobium legitur pro Differentia. Vid. ille 4. v. 637. hic lib. 2. p. 54. &c.

¶ Indifferens, ἀδιάφορον, ein Mittelding. Seneca Ep. 82 *Mortem inter indifferentia ponimus, quæ ἀδιάφορα Græci vocant.* ¶ Apud Suetonium Cæs. cap. 53. *Indifferens* morosо opponitur. Vid. ib. Casaub. ¶ *Syllaba indifferens*, i. e. communis, quæ produci potest, & eadem corripi.

¶ Indifferentia, æ, convenientia, eine Gleichheit. Gell. 13. cap. 22 *Cujus sonitus quanta apud veteres indifferentia sit, notius est, quam ut* &c.

¶ Indifferenter, ohn Unterscheid. Quintilian. lib. 9. cap. 2 *Utroque utimur indifferenter.* Et lib. 11. cap. 3. pr. *utraque appellatione indifferenter uti licet.* ¶ 2. sine cura, susque deque. Sueton. Domit. extr. *Occisum eum, populus indifferenter; miles gravissime tulit.*

¶ Dilatio, Verzug / Auffschub. Senec. lib. 3. de iracundia cap. 12. *Maximum remedium iræ dilatio est.* Livius 21, 52 *Hæc res dilationem non patitur*, die Sache lässet sich nicht auffziehen. *Petere dilationem*, Plin. lib. 1. epist. 18.

¶ Dilator, der immer auffzeucht. Horat. de Arte v. 172 *Dilator, spe longus, iners*, &c.

¶ Efferre, hinaustragen / hinanheben. *Domo pedem efferre*, Cic. 6. ad Attic. epist. 8. *Efferre per omnes honorum gradus ad summum imperium*, evehere, extollere, Cicer. in Catil. 1. cap. 11. Sic, *fortuna effert*, bläset auff / Cicer. pro Balbo cap. 7. *Efferre summis laudibus in cælum*, Cic. 9. epist. 14. hoch loben und rühmen. *Efferre verbis aliquem*, mit Worten rühmen / Cicer. 3. de Orat. cap. 14. ¶ 2. Efferre etiam est Insolescere, in superbiam corrumpi. *Efferre sese*, Cic. 1. Offic. c. 34. *insolenter se efferre*, 4. Tusc. cap. 17. sich erheben / sich herfür thun. *Gloriando se & prædicatione efferre*, Cic. Paradox. 1. sub finem. *Efferre se lætitia*, Cicer. 3. de Fin. cap. 15. sich hoch erfreuen. *Incredibili gaudio sum elatus*, lib. 10. fam. epist. 12. Sic Sueton. Calig. cap. 54 *Cantandi saltandique voluptate ita efferebatur*, id est, movebatur delectabaturque. ¶ 3. Est & funebre verbum, idemque quod sepelire vel ad sepulturam ferre: funus ducere. Nepos Aristide extr. *in tanta paupertate decessit, ut qui efferretur, vix reliquerit.* Et Cimone extr. *Complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur, non reliquissent, sumtu extulit.* Donatus EFFERRI *proprie cadavera mortuorum dicuntur.* Petronius: *Hæc ergo cum virum extulisset.* Virgilius *exportare tellu* dixit 4. Georg. v. 256. Et recte dicuntur *Efferri* mortui, quia apud plerasque gentes obtinuit, ut extra urbem mortui sepelirentur, ne sepulcrorum aura publicæ sanitatis rationem læderet. ¶ 4. Efferre, divulgare, ausbringen / unter die Leute bringen. Terent. Adelph. 4. sc. 4, 16 *Quod minime est opus usquam efferri*, id est, divulgari. Et, *Efferre foràs peccatum suum*, Idem Phorm. act. 5. sc. 7. v. 65. quamquam alii *Delatum* ex *Deferre* h. l. legunt. ¶ *Decenter aliquid efferre*, id est, proferre, pronunciare, zierlich ausreden / Quintil. lib. 1. cap. 5. sub fin.

¶ Elatus, proprie de loco, erhaben. Columella lib. 2. cap. 4 *modo in elatiora, modo in depressiora clivi obliquum agi sulcum oportebit.* Superl. *elatissima lucerna*, alto loco adfixa, Tertullian. Apolog. cap. 35. ¶ Deinde metaphorice inflatus, stolz. *Elati barbarâ arrogantiâ despiciebant suos*, Cæs. 3. Civ. cap. 59. *Elati jucundâ victoriâ*, Hirt. 8. Gall. Bell. c. 19. ¶ Item sepultus. Manilius lib. 4. v. 71

Ex ipsis quidam elati redière sepulcris.

¶ 3. Evulgatus. *Elata res*, de arcano evulgato, Nep. Dione c. 8. n. 4.

¶ Elatè, adverb. *Dicere elate*, mit hohen / grossen Worten reden / Cic. de Opt. gen. Or. c. 4. Comp. *Elatius se gerere*, Corn. Nepos Pausania c. 4. *Fama elatius inflatiusque multo, quam res erat gesta, percrebuerat*, Cæs. 3. Civ. bell. c. 79.

¶ Elatio, ut *onerum elationes*, per machinas, Vitruv. lib. 10. cap. 8. Dein metaphorice, ut *Elatio animi*, exultatio; elevatio, cum animus se vel gaudio effert; vel superbia. Cic. 3. Fin. c. 10 *Lætitia, quasi gestientis animi elatio voluptaria.* Idem de Clar. Or. cap. 17 *officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suæ.*

¶ Elatio, ἡ ἐκφορά, funeris ductio, Leichbestattung.

¶ Elatorius, hyperbolicus, jactabundus, unde

¶ Elatorie, adverbium est, apud Asconium Pedianum in Divinat. Verr. OMNIBVS SICVLIS, *elatorie*, inquit, *Cum enim a duobus quæstoribus Sicilia regi soleat, uno Lilybætano; altero Syracusano: ipse vero Lilybætanus quæstor fuerit, Sex. Peducæo prætore; OMNIBVS tamen se placuisse dixit.*

¶ Inferre, importare, hinein tragen. *In medium agmen se inferre*, id est, cum impetu irruere, (vid. Livius 2. cap. 14) mitten in den Hauffen hinein setzen. *Infert se socium Æneas*, reitet mitten in der Ordnung / Virgil. 4. Æneid. v. 242. *Inferre pedem aliquo*, etwa einschreiten / Cicero pro Cæcin. cap. 14. pr. *Inferre bellum patriæ*, vel *contra patriam*, Cic. 2. Philipp. c. 22. bekriegen. *Signa inferre*, prœliari. Livius lib 4. cap. 18 *Dictator dextro cornu adversus Falisços; sinistro contra Vejentem Capitolinus Quinctius intulit signa.* auff den Feind loß gehen / anareiffen. *Inferre detrimentum*, Cæsar 2. Civ. c. 2. Schaden thun. Sic, *Inferre injuriam, vim, manus alicui*, einen mit Gewalt übergeben. *Inferre stuprum, terrorem, perturbationem, metum, necem*, &c. *Inferre malum in domum alicujus*, Corn. Nep. in Themist. c. 9. i. e. vexare, detrimentis afficere. ¶ Est & funebre verbum. Nam & *inferri* dicuntur, qui componuntur sepulcris: & munera etiam, quæ mortuorum manibus consecrabantur. C. Nepos Pausania: *Cujus mortui corpus, cùm eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi, qui ad supplicium dati.* Virgil. 3. Æneid. v. 66

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras.

Vide Kirchm. l. c. lib. 3. c. 22.

¶ Et inde INFERIAE quoque dictæ. Festus: INFERIAE *dictæ Sacrificia, quæ Diis manibus inferebant.* Servius tamen ab *Inferis* potius inferias appellatas putat. Verùm pro Festo videtur esse Ovidius, cum lib. 3. Trist. El. 3 ait:

Tu tamen exstincto feralia munera, ferto.

Vide & Turnebum lib. 4. cap. 22. Constabant *inferiæ* liquoribus: aqua, lacte, vino, sanguine: unde χοαὶ à fundendo Græcis appellatæ. Vide Kirchner. de Funeribus, & adde imprimis Cenotaphium Lucii Cæsaris Pisanum, ab Henr. de Noris publicatum, ubi urna lactis, mellis, olei enumerantur, & decens quoque formula legitur, INFERIAS MANIBVS cujus MITTERE.

¶ Inferialis, feralis, Apulejus lib. 8. p. 204 *Officiis inferialibus statim exactis*, quibus conferri possunt *officia feralia luctu & mœrore persoluta*, ex lib. 1. Milesi. post init. Vide supra *Feralis.*

¶ Illatio. Ulpian. Lege 2. § 3. Dig. de Religiosis & sumptib. funer. *De ea illatione Prætor sensit, quæ sepulturæ caussa fit.* Edicti prætorii verba præcesserant: *ossa in sepulcrum illata.* ¶ 2. Illatio est solutio sive pensio tributorum. Cassiodor. lib. 2. ep. 16 *Sensimus auctas illationes: vos addita tributa nescitis.* Sic quoque Græcum εἰσφορά. ¶ 3. Tandem *Illatio* philosophis, etiam veteribus, conclusio syllogismi est. Apul. 3. Dogm. Platon. p. 34 *Dico Illationem vel illativum rogamentum, quod acceptionibus colligitur & infertur.*

¶ Illativus. Jam ex Apulejo demonstratum fuit, *illativum rogamentum* conclusionem syllogismi esse.

¶ Subinferre. Augustinus 3 de Genesi ad liter. c. 20 *postea subinferetur:* & c. 24. pr. *subintulit de omnibus.*

¶ Introferre, hinein tragen. Cic. 7 Verrina cap. 13 extrem. *lectica in urbem introferri solitus est.* Livius lib. 43 cap. 7 *Princeps eorum, pedibus captus, lectica est introlatus.*

¶ Offerre.

¶ Offerre. *Opportune te mihi offers*, Terent. Hec. 2. 5. sc. 3. v. 10. du kömst mir zu gelegner Zeit für die Hand. Et, *Obbiam se alicui offerre*, in Adelph. 2. sc. 3. v. 24. *Offerre beneficium*, Cæsar 6. Gall. c. 41. fin. *Officium*, Lucanus lib. 9. v. 64. *Operam ultro alicui*, Livius lib. 40. cap. 13. anbieten. Injuriam, Terent. Hec. 2. 5. sc. 1. v. 13. anthun. *Offertur occasio*, pro Lege Manil. c. 2. es trägt sich Gelegenheit zu. Et 1. Offic. c. 24 *Offerre se periculis sine caussa*, sich in Gefahr wagen. h. e. audere rem periculosam. Et, *in discrimen vitam suam offerre*, Cic. pro Sext. c. 28. Seneca in Hercule furente v. 326

— — nemo se tuto diu
Periculis offerre tam crebris potest:
Quem sæpe transit casus, aliquando invenit.

Quod Germani non adeò dicunt ineleganter, der Krug gehet so lange zu Wasser/ biß ihm einmahl der Henckel abfällt. ¶ *Offerre* etiam dicuntur subditi, cum pro necessitate Reip. aliquid ultro pensitant & quasi donant. Unde hoc pensitationis genus *Oblatio* dictum, de quo paullo post aliquid dicetur.

¶ Hinc apud Veteres Christianos *offerre* dicebantur, qui Deo Ecclesiæve aliquid donarent, seu consecrarent. Prudentius Hymno 5. Cathem. de cereis ardentibus:

O res digna Deo quam tibi roscida
Noctis principio grex tuus offerat.

Et paullò post: *Lumen, quod famulans offero, suscipe*
Tinctum pacifici chrismatis unguine.

Præcipue vero *offerre* dicebantur, qui post celebrationem Eucharistiæ, quod solebant, collationem aliquam faciebant, seu conferebant aliquid, unde vinum panisque & alia in usum Eucharistiæ comparentur, itemque Ecclesiæ pauperes sustinerentur. De quo passim SS. Patres. Prudentius Hymn. 2. περὶ στεφαν. de Laurentii pass. v. 69

Argenteis scyphis ferunt
Sacrum sumare sanguinem
Auroque nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.
Nunc summa cura est fratribus,
Ut sermo testatur loquax
Offerre fundis vendito
Sestertiorum millia.

Loquitur Poëta ex persona gentilis insultantis ritibus Christianorum. Neque vero de donariis tantum hoc utebantur verbo, sed & de precibus, & cultu divino, in quo velut sacrificium Deo offertur. Ita *offerre*, est missam celebrare, sive orare ad altare, Severo Sulpitio Dial. 2. cap. 2. Tertullianus de Jejuniis cap. 15 *Duas in anno hebdomadas Xerophagiarum nec totas, exceptis scilicet Sabbatis & Dominicis, offerimus Deo.* Sed pauca ista de hoc verbo ex infinitis pro usu Christianorum veterum hic monuisse sufficiat.

¶ Oblatus, a, um. *Oblata omnia, facultas, fortuna*, &c. was einem zu Händen gestossen. Cic. 3. Catil. cap. 2.

¶ Oblata, æ. Substantive, Christianorum veterum vox, de qua mox in *Oblatio*.

¶ Oblatio. Cic. lib. 2. in Verrem: *Quando illa* [Sicilia] *quod deberet, non ad diem dedit? quando id, quod opus esse putaret, non ultro pollicita est? Quando id quod imperaretur, recusavit?* Ubi Asconius: *Omne genus pensitationis in hoc capite positum est:* CANONIS, OBLATIONIS, INDICTIONIS. OBLATIONEM illis verbis designavit Cicero: *Quando id, quod opus esse putaret, non ultrò pollicita est?* Ergo OBLATIO dicitur pensitatio; quæ sponte & ultro, non ex constituto, indictove præstatur, ein freywillige Steuer. ¶ Apud Christianos Veteres *oblationes*, res omnes, quæ sacrificabantur Deo; præcipuè quæ dicebantur altari in liturgia sacra, seu Missa, dicebantur. Ac sicuti Veteres Christiani *Missam*, pro *missione*; ita pro *oblatione* & *oblatam* dicebant eodem modo. Unde & ipse panis mysticus, sive qui in mysterio cenæ fidelibus distribuitur, quia ex his oblationibus parabatur, *oblata* nomen accepit: ex quo & nostrum Oblat originem habet. Fulbertus Carnotensis Epist. 2, *Sicut multæ Ecclesiæ sunt per universum orbem terrarum, propter diversa loca, & sic sunt per universum orbem terrarum, propter diversa loca, & tamen una Sancta est Catholica Ecclesia propter unam fidem: sic & multæ* OBLATÆ, *propter vota offerentium, unus panis sunt, propter unitatem corporis* CHRISTI. Hildebertus Turonensis de mysterio Missæ:

Offerimus tibi summe Deus: sed propter eosdem
Oblata pariter non operantur idem.

¶ Oblator. Tertull. 2. contra Marcion. cap. 26 *Christum non agnoscitis, Patris deprecatorem, & oblatorem animæ suæ pro populi salute.*

¶ Perferre, *Literas, mandata perferre*, Briefe/ Befehl zustellen. *Perferre nuncium*, Cic. 1. ad fratr. ep. 1. pr. Vorschafft bringen. *Fama ad me perfertur*, Livius 28. c. 13. pr. *Et literæ multorum & sermone omnium perfertur ad me*, Cicer. 14. epist. 1. pr. Mit kömmt schrifftlich und mündlich für. ¶ 2. Perferre, pati, perpeti. *Facile omnes perferre & pati*, Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 35 er kunte sich mit einem jeden wohl leiden. Idem Cic. de Orat. 2. cap. 19 *Perpetior ac persero facile omnes.* Terent. Adelph. 3. sc. 4. v. 50 *Paupertatem unà pertulimus gravem*, wir haben Hunger und Kummer mit einander ertragen. *Perferre contumelias, cruciatum, frigus, famem, sitim, vigilias, laborem, onus*, Cicero passim. Vide vel solam Catilin. 2. cap. 5. *Decem annorum legitimam pœnam non pertulit*, Corn. Nep. Aristide cap. 1. h. e. non omnem illam pœnam, quæ definita lege fuit, subire necesse habuit. Ergo *perferre* plus hic est, quam *tolerare*.

¶ Perferentia, tolerantia. Lactantius lib. 3. cap. 11 *Virtutis vis & natura in malorum perferentia posita est.*

¶ Perlator, qui perfert. Überbringer. Ammianus 21. cap. 32 *perlatore capto.* Symmachus lib. 5. epist. 30 *Perlator harum literarum.* Et Augustinus epist. 42 *Quæsivi ab epistolæ perlatore:* & epist. 205 extrema: *me festinatio perlatoris urgebat.* Antiquioribus insuetum, quantum constat, vocabulum.

¶ Perlatrix, fœm. Ennodius lib. 1. epist. 22 *perlatrices querelarum literæ.* Sed neque hujus sexus certior ex antiquitate ratio.

¶ Perlatio. Lactantius lib. 5. cap. 22 *Patientia est malorum, quæ aut inferuntur, aut accidunt, cum æquanimitate perlatio.* Erduldung.

¶ Postferre, postponere, nachsetzen/ hintansetzen. Livius lib 3. cap. 64 *Non semper Valerios Horatiosque consules fore, qui libertati plebis suas opes postferrent.* Plinius lib. 4. cap. 4. pr. *Peloponnesus, peninsula haud alli terræ nobilitate postferenda.* Curtius lib. 7 cap. 4, 34 *animi & corporis robore nulli juvenum postferendus.* Silius Italicus lib. 2. extremo:

Nec regnis postferte fidem.

Ubi Dausquejum, de elegantia hujus verbi non temere obvii monentem, velim consulas.

¶ Præferre, fürtragen. *Præferre facem, præferre facem ad libidinem*, Cic. in Catilin. 1. c. 6. Vorschub geben. *Præferre se aliis*, præponere, Cicer. 2. de Orat. c. 84. sich andern vorziehen und besser dünckeu lassen. *Salutem Reipubl. suis commodis præferre*, Cic. pro lege Manil. extrem. Sic *Alicui neminem præferre fide, constantiâ, magnitudine animi*, Corn. Nep. initio Thrasybuli. ¶ 2. Præferre, etiam usurpatur pro, præ se ferre, ut: *Vultus tuus nescio quod ingens malum præfert*, Curtius lib. 4. cap. 10. n. 26. *Qui sapientiæ studium habitu corporis præferunt*, Plin. lib. 1. epist. 22. Ita optimi libri: quidam *præ se ferunt*, haud dubie interpolati. ¶ 3. Præferre est anticipare, præcipere. Livius 39. cap. 5 *ne plus in triumpho certaminum, quam in bello haberet; prætulit triumphi diem.* Add. Turneb. lib. 30. Adverss. c. 25.

¶ Prælatus, a, um, unde Comparativus *Prælatior* apud Tertullianum lib. 1. contra Marcion. cap. 9, & lib. 1. ad Uxor. cap. 3.

¶ Prælatio. Charisius lib. 1. cap. de Gradibus: *prælatio omnium.* Vide inferius Superlatio.

¶ Præterferre, vorbey tragen/ neben hin führen. Livius lib. 21. cap. 55 *simul latebras eorum improvida acies præterlata est.*

¶ Proferre, herfür bringen/ darthun. *Pecuniam ex arca proferre*, Cic. pro Rosc. Com. cap. 10. *Proferre palam*, öffentlich ausssagen/ Terent. *Proferre foràs, patefacere, aperire & in lucem proferre. In medium proferre*, Cicer. lib. 15. fam. ep. 2.

¶ 2. Est & prolatare, quasi porro ferre, auffschieben. Terent. Andr. 2. sc. 1, 28 *Satis aliquò ad proferendum proficiscar diem.* Seneca Hercule furente v. 187

Certo veniunt ordine Parcæ;
Nulli jusso cessare licet:
Nulli scriptum proferre diem.

Statius 3. Thebaid. v. 665

Obvius ire parat, ventisque aut alite vitâ
Bellorum proferre diem.

¶ *Proferre se*, est in notitiam hominum adducere, sich herfür thun/ bekannt machen. Plin. lib. 9. Epist. 13. pr. *Occiso Domitiano statui mecum atque deliberavi esse magnam pulchramque materiam insectandi vocentes, miseros vindicandi, se proferendi.* Similiter *proferre ingenium*, Tacit. 16. Annal. c. 29 extr. & *artem proferre* Suetonius dixit Nerone c. 25. Seneca ep. 52 *Hos maxime laudat, quibus ex se impetus fuit, qui seipsos protulerunt.*

¶ Prolatio, actus proferendi, & quidem vel loci respectu, Fortragung/ Erweiterung. Livius lib. 31. cap. 5 *Aruspicis respondere, læta exta fuisse, & prolationem finium, victoriamque, & triumphum portendi:* vel respectu temporis, Auffschub/ commoratio, & extractio, ut, *Prolatio judicii*, Cicero pro Rabirio c. 3. Auffschub. Et, *Prolatio rerum*, Ciceroni lib. 7. ad Atticum epist. 12. & Plauto act. 2. sc. 2. v. 98 in Milite, negotiorum suspensio & jurisdictionis silentium, vel justitio indicto belli temporibus, vel feriis & vacationibus. Tacitus 4. annal. cap. 3. n. 7 *Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum consilia adferebat.*

¶ Prolatare, frequentativum, proferre, ut, *prolatare agros*, Tacitus 2. Hist. 78. n. 5. Deindè differre, auffschieben. Livius lib. 22. cap. 5. *Ex quo die dux est declaratus, velut Italiæ ei provinciæ decretæ,*

decreta, bellumque Romanum mandatum esset, nihil prolatandum A
ratus, &c. Silius lib. 3. v. 142 *prolatare diem.* Et Tacitus ann. 6. cap. 42 *ubi diem ex die prolatabant.*

¶ Prolatatio, prolatio, dilatio. Tacitus 3. Hist. 82. n. 3 *Sed omnem prolatationem, ut inimicam victoriæ suspectabant.*

¶ Referre, reportare, zurück tragen / wiederbringen. Cicero lib. 12. ep. 25 ad Cornificium: *In Græciam desperata libertate rapiebar: — — Auster adversus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit.* Atque ita ad alias res easque varias transfertur, ut v. gr. promiscue dicamus *victoriam referre*, cum Livio lib. 4. cap. 17, & Frontino Strateg. 2. c. 2, 4; ac *victoriam reportare*, cum Cic. pro Lege Man. cap. 3. den Sieg davon tragen. Deinde est narrare quid superiori judicandum aut deliberandum, ut, *Referre ad senatum de re aliqua*, Cic. Catil. 1. cap. 8. an den Rath gelangen lassen / vermelden. *De rebus obscuris & incertis ad Apollinem referre*, Idem de Divin. 1. cap. 54. *Ad arbitrium alicujus rem referre* Tuscul. 5. cap. 28. zu eines Willkör stellen / heimgeben. *Ordine referre, narrare*, nach einander erzehlen / Relation thun. *Referre salutem*, quod est, resalutare, Cicero ad Atticum lib. 16. ep. 3. extr. *Referre in codicem*, Cic. pro Rosc. Com. c. 1. Sic quoque *in album, in commentarium manu sua*, ad Atticum lib. 7. epist. 3. aufschreiben / ins Buch eintragen / verzeichnen. *In rationes referre*, est rationibus adsignare, de optimo gen. orat. cap. 7 in die Rechnung bringen. *Referre in numerum*, Suetonius Cæs. cap. 88. *In numerum deorum relatus est*, quæ solennis formula, qua Augustæ historiæ scriptores consecrationem bonorum principum significant. Eutropio idem est *inter divos referri*, in Vespasiano, Tito, Nerva, Trajano; & plurimis ceteris. Cicero dixit *in deorum numero referre*, lib. 1. de Nat. Deor. cap. 12. Ad hæc de quovis regressu eleganter usurpatur, atque ita *domum se referre*, Horatio lib. 1. Satyr. 6. v. 114, & *referre se Romam*, Ciceroni pro Flacco cap. 21, est redire. Sic *gradum* quoque *referre* dicimus pro recedere, retrogredi. Livius lib. 1. cap. 14 *Cum velut inter pugnæ fugæque consilium trepidante equitatu, pedes quoque referret gradum.* Et Ovidius 2. Fast. v. 302

Rettulit ille gradus, &c.

Ex Pomponii Attici epistola ad eundem lib. 6. ep. 1 repetit Cicero: *Ac vellem te in tuum veterem gregem retulisses*, quod est, sich zu seiner alten Gesellschafft wiederum halten. *Referre se ad studia literarum* Cic. 1. Epist. fam. 8. *Referre ad mansuetiores Musas*, ibidem epist. 9. *Animum ad veritatem referre*, pro S. Rosc. cap. 16. sein Gemüth auf etwas richten. *Animum & oculos ad aliquem referre*, pro Quintio c. 14. Augen und Gedancken auf einen werffen. *Referre acceptum*, vide *Acceptum fero*, in *Capio*. Sic *Ore aliquem referre*, einem gleich sehen / Virgilius 4. Æneid. v. 329. Sic, *Referre Oculos, vultum, mores alicujus.* Plinius lib. 5. epist. 16 *Amisit filiam, quæ non minus mores ejus, quam os vultumque referebat.* Denique plures elegantissimas formulas, quæ huc referri omnes non possunt, & ex usu constare debent, hoc verbum parit, ut, *Referre omnia ad dignitatem*, Cic. lib. 12. fam. ep. 22. auf Ehr und Erbarkeit halten / cui contrarium est, *omnia ad suam utilitatem referre*, lib. 3. epist. 10. Sed *referre gratiam* est rebus, officiis se gratum præstare, in der That dancknar seyn / vergelten: quo ipso ab *Agere gratias*, aut *habere* distinguitur. Plancus Ciceroni lib. 10. ep. 11 *immortales ago tibi gratias, agamque dum vivam. nam relaturum me, affirmare non possum, nisi forte ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo.* Et, *Bonam vel malam gratiam referre*, guten oder bösen Danck zu lohn übertemmen. Ter. Eunucho act. 3. sc. 1. v. 55

Tu par pari referto, denique quod eam mordeat.

¶ Rĕfert impersonale, utile est. *Meâ refert*, mir ist daran gelegen. *Magni, permagni, parvi refert: Multum, parum, nihil refert.* Sallustius Catilin. cap. 52 *Refert, me mihi atque vobis timere*, id est, necesse est, Noth halben ist dran gelegen. Seneca ad Helviam cap. 10 *Cum bene cesserit negotiatio, multum* D
militiæ retulerit. i. e. profuerit. Ac *Refert* quidem, quando impersonale est, primam longam habet: est enim ex dativo *rei. Refert*, quasi rei fert: i. e. affert utilitatem rei, ut Verrius Flaccus auctor est. Quando autem dicimus *Mea, tua refert:* item, *Hujus, illius refert*, ellipsis est. *Mea refert.* i. e. ad mea refert, ut accusativus sit, vel *mea*, in ablativo, refert i. e. in re mea. Cum dicimus *hujus refert*, subaudiendum est, gratia. Vide Vossium de Constructione c. 29.

¶ Rĕlātus, us, subst. Erzehlung. Tacitus 1. Histor. cap. 30, 1. *Relatu virtutum opus est.* Symmach. lib. 3. epist. 64 *suorum relatu.* Quo etiam *Relatu* pertinet, quod Supinum alii vocant. ut, *digna relatu*, Ovid. lib. 4. Metam. v. 794. *fœdum relatu* lib. 9. v. 167. Valer. Max. lib. 1. cap. 6. n. 11 *Vellem equidem placidius, sed quod relatu verum est.* Etiam ad formulam *referre gratias*, hoc nomen potest trahi. Ambrosius epist. 68 *Peto, ut supersedeas gratiarum relatu.*

¶ Relātio, idem. Minucius Felix in Octavio p. 9. *relatione alterna*, Gespräch / Erzehlung. ¶ Relatio gratiæ, beneficii. Vergeltung. Senec. lib. 5. de Benefic. cap. 11. *Beneficium & gratiæ relatio, ultro citroque ire debent.*

¶ Relator, qui refert. Balbus Ciceroni sub 8. ad Attic. ep. 15. *Incipiam sperare, etiam consilio senatus, auctore te, illo relatore, Pompejum & Cæsarem conjungi posse.* Sidonius lib. 7. epist. 2 *Si quispiam dignus relator evolveret, fierent jucunda memoratu.* hoc est narrator. Adde Tertullian. de Anima cap. 46.

¶ Relativus. Augustinus lib. 5 de Trinit. cap. 16 *appellatio relativa.*

¶ Relative, adverbium, ejusdem Augustini est, qui lib. 5 de Trinitate sæpius usus; ut cap. 7. & cap. 11. pr. & 12, 13. &c.

¶ Sufferre, sustinere, ertragen. *Sumtum alicujus sufferre*, Terent. Heaut. a. 3. sc. 1. vers. 4. *Plus oneris sustuli, quam ferre possum*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 4. auf mich geladen. *Laborem sufferre*, Lucret. 3. v. 1013. *Supplicium sufferre*, Terent. act. 5. sc. 3. v. 17. *Pœnam sui sceleris sufferre*, Cic. 2. Catil. cap. ult. *Vix suffero anhelitum*, i. e. recipio, ich kan kaum Athem holen. Plaut. Merc. 1. sc. 1. v. 4.

¶ Sublatus vide in *Tollo, Sustollo.*

¶ Sufferentia, tolerantia, Tertulliani est de Oratione c. 4.

¶ Superferre, über etwas ertragen. Plin. 32. cap. 10. *Verba translata, & superlata*, Cicero in partitionibus cap. 15.

¶ Superlatio, oratio veritatem superans, hyperbole Auctor ad Herennium lib. 4. cap 33. Grammatici ad Superlativum gradum referunt. Sosip. Charisius lib. 1. cap. de Gradibus p. 90 *Ipsa superlatio per se prælationem omnium significat.*

¶ Superlativus. Grammaticorum verbum. Vide Charisium c. 1. & alios.

¶ Transferre, versetzen/verrücken. Virgil. Æneid. 1. v. 270 *Regnumque à sede Labini transferet.* Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. v. 10 *Transferre ad se*, auf sich ziehen / laden. *Caussam alio transferre*, eine Sache anderswo anhengig machen. *Crimen, culpam, in se, in aliquem transferre*, Terent. Andr. 2. sc. 3. v. 4. die Schuld auf einen werffen. Et in Heaut. 2. 4. sc. 5. v. 51 *Quia enim in eum suspicio translata est amoris.* Et Cic. 1. de Orat. cap. 29 *Si placet, sermonem aliò transferamus*, ist dirs gefällig / so wollen wir von andern Dingen anheben zu reden. *Auctores Græcos transferre* Quintil. 10. cap. 5. *Ad verbum transferre*, Sueton. Cæs. 30. von Wort zu Wort übersetzen / id est, interpretari, vertere. Sic *in linguam latinam transferre*, &c. Metaphora *transfert* verbum à propria sua significatione ad aliam. Quintilianus lib. 8 cap. 6 de Metaphora: *Transfertur nomen aut verbum ex eo loco, in quo proprium est, in eum, in quo aut proprium deest, aut translatum proprio melius est.*

¶ Translatio, Versetzung. *Vitis translatione optime provenit*, Plinius 21. cap. 4. kömmt am besten fort / wenn er ümgesetzet wird. Et Columella lib. 5. cap. 9 *arbuscula habiles translationi*, starck genug zur Umsetzung. *Translatio criminis*, die Ablehnung / Cic. 6. Verr. cap. 42. & ¶ 2. Translatio, metaphora, Ciceroni in Orator. cap. 27. & Quintiliano 8. cap. 6 Latine vertitur. Unde 3. de Orat. cap. 41. *durior translatio:* &, *Verecunda debet esse translatio.* Scribitur & *Tralatio.*

¶ Translatitius, a, um, &

¶ Tralatitium, quod transfertur: ¶ Usurpatur hoc nomen de omni eo, quod vulgare atque commune est, aut facile constat. Sic *officia translatitia* Plinius lib. 9. ep. 37. *Translatitium funus.* Sueton. dixit Nerone cap. 33. *Translatitiam humanitatem* Petronius. Vide & Vossium lib. 4. Instit. Orat. cap. 6. Themat. ult. Ubi pluribus de vi ac usu hujus dictionis disputat.

¶ Translatitie, i. e. perfunctorie, negligenter, hinläßig / liederlich. Sic *translatitie defungi munere accusandi*, Lege 1. § 6. Prævaricatorem, ad SC. Turpillianum: *Injuriam translatitie exsequi*, Lege 1. D. de Jure patronatus legimus.

¶ Translativus, idem. ut, *Caussa translativa*, Cic. 1. de Invent. cap. 10. & *Constitutio translativa*, ibidem lib. 2. c. 19.

Composita Nominalia in FER.

¶ Bĭfer, bis ferens. *Arbor bifera*, Plin. 13. cap. 22. *Bifera ficus*, Columell. lib. 5. cap. 10. Bäume die zweymahl im Jahr tragen. quod etiam de fructu Suetonius Aug. cap. 76 dixit: *Caseum bubulum & ficos virides biferas maxime appetebat.* Vide ibi Torrentium. Virgilius 4. Georg. v. 117

— — hortos quæ cum colendi
Ornaret, canerem, biferique rosaria Pæsti.

¶ Trĭfer, ternos per annum fructus producens. Plinius lib. 16. cap. 27 *Vites quidem & trifera sunt, quæ ob id insanæ vocant.* Columella lib. 5. cap. 10. *ficus bifera & trifera.*

¶ Cæterorum ingens numerus est, quæ singula in suis literis invenies. Hic vero tantum nominasse ponora sufficiet, quæ sunt

Ærifer, Æstifer, Annifer, Anxifer, Aristifer, Armifer, Astrifer, Aurifer, Austrifer, Baccifer, Blattifer, Caducifer, Cælifer, Columnifer, Conifer, Corymbifer, Crucifer, Cupressifer, Electrifer, Escifer, Falcifer, Farifer, Flammifer, Flerifer, Fructifer, Furcifer, Gemmifer, Ignifer, Imbrifer, Laborifer, Legifer, Letifer, Lucifer, Mālifer, Mellifer, Metallifer, Mortifer, Multifer, Noctifer, Nubifer, Odorifer, Olivifer, Omnifer *in dubia lectione*, Opifer, Ostrifer, Pacifer, Palmifer, Paludifer, Pestifer, Pinifer, Pomifer, Populifer, Rorifer, Sagittifer, Salutifer, Sanifer,

Sceptri-

Sceptrifer, Serenifer, Serpyllifer, Solifer, Somnifer, Soporifer, Spicifer, Spinifer, Vaporifer, Velifer, Venenifer, Vitifer, Votifer, Umbrifer, &c.

FERONIA, Libertorum Dea. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10. & Dalech. ad Plin. lib. 2. cap. 55.

FEROX, adjectivum, muthig/ frech/ wilde/ muthwillig. *Reddit hominem ferociorem impotentioremque victoria*, Cic. 4. fam. epist. 9. Sieg macht übermüthig. Idem in Vatin. cap. 2 *Homo naturâ nimium vehemens feroxque*, gar zu hefftig und trotzig. Liv. lib. 1. cap. 12 *globus ferocissimorum juvenum.* Plura Lambinus de hac voce ad od. 15. Horat. lib. 1. Poetæ frequenter hoc epitheton Deabus, & Heroinis pro virginitate nihil non ausuris tribuunt. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 639. ¶ Est &, ubi in bonam partem accipitur pro Bellicosus, Fortis. Ita *Ferocior*, id est bellicosior; C. Nep. Themist. c. 2. Item Tacit. *ferocissimos* pro fortissimis dixit lib. 2. Histor. cap. 24. n. 3. Adde Nonium in *Ferox*: & Freinshemii Indicem Curtianum.

¶ Féröculus, diminut. Hirtius B. Afric. cap. 16.

¶ Férōcia, Ubermuth/ Muthwillen. *Effrenata ferocia*, Cicer. fragm. ap. Nonium. *Comprimere ferociam alicujus*, Idem de Aruspic. respons. cap. 1. eines Muthwillen steuren. *Ferociam exuere*, die wilde Art ablegen / Tacit. annal. 2. cap. 72. Cato apud Gell. lib. 7. cap. 3 *ferociam & superbiam* conjungit: sicut *virtutem & ferociam* Tacitus Agric. cap. 31, 6. & Livius lib. 9. c 6. extr. Adde de auspicatiore hac notione supra in *Ferox* dicta.

¶ Ferocitas. Cicero pro Marcello cap. 1. *Vidi cum insolentiam certorum hominum, tum etiam ipsius victoriæ ferocitatem extimescentem.* Sueton. Vitellio cap. 12 cum *contumacia* conjungit. Frechheit/ Kühnheit. Meliorem in partem adhibuit Val. Maximus lib. 3. cap. 2. n. 7 *Numantino Theogeni ad virtutem capessendam, quasi magistra, gentis suæ ferocitas exstitit.*

¶ Ferociter, ferocissime, ganz trotzig. Livius lib. 23. cap. 8 *Cum qua ferocissime pro Romana societate adversus Punicum fœdus steterat.* Sic, *Maledicta in aliquem asperè, libere & ferociùs dicere*, trotzig/ Cicero pro Plancio cap. 13. extr. *Ferocius obtrectare*, Livius lib. 9. cap. 22. *Ferocius loqui*, Nepos in Eumene cap. 11. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 57

— — magnanimi viri freti virtute & viribus
Superbe nimis ferociter legatos increpant.

¶ Ferocio, ferocire, ferocem esse. frech seyn. Gellius lib. 1. cap. 11 *Nihil in principiis præliorum ad virtutem aptius rati, quam si permulcti sonis mitioribus non immodice ferocirent.* Et eodem cap. *ferocientem sævientemque cohibere.* Tertullianus Apolog. cap. 5 *Reperietis primum Neronem in hanc sectam Cæsariano gladio ferociisse.* Apulejus 9. post pr. *rati, me eadem pestilentia infectum ferocire.* Eumenius Panegyr. Constantii cap. 7 *fluctibus ferocire*, de mari.

¶ Præferox, valde ferox. Livius lib. 5. cap. 36 *præferoces legati.* Sueton. Cæs. cap. 35 *Pharnaces multiplici successu præferox.*

FERRVM, Eisen. Virgil. 1. Georg. v. 57.

India mittit ebur; molles sua thura Sabæi:
At Chalybes nudi ferrum.

Ferrum vivum, quod in magnete extritum, ferrum attrahit. ¶ 2. Frequenter pro gladio, & armis ferreis usurpatur. Apulej. lib. 3. Milesi. pag. 131. ed. Elmenh. *At illi barbari prorsus, & immanes homines neque fugam capessunt; & cum me viderent inermem, ferro, tamen audaciter resistunt.* Seneca Tragicus in Octavia v. 456 *Ferrum tuetur principem*, ex Neronis persona, cui Seneca respondet: *Melius fides.* Nepos Epaminondâ cap. 9, *si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset*, &c. das Eisen aus dem Spieß. Plinius *ferrum* vocat *optimum pessimumque vitæ instrumentum*, lib. 34. c. 14. ¶ Pro *vomere* accipit Virgil. 1. Georg. v. 50

At prius ignotum ferro quam scindimus æquor.

¶ *Ferram tuum in igne est*, proverbiali formulâ dixit Seneca, Ludo de morte Claudii pro, *Negotium tuum agitur*, deine Sache läufft jetzunder für.

¶ Ferreus, ex ferro, Eisern. Ovid. lib. 1. de arte v. 473

Ferreus assiduo consumitur annulus usu.

¶ 2. Per Metaphoram *Durum* significat & *inhumanum.* Unbarmhertzig. Cic. 15. epist. ult. *Ferreus essem, si te non amarem*, ich müste ein eisern Hertz haben/ so ꝛc. *Ferreus ac ferus*, idem Tibull. lib. 1. Elegiâ ult.

Quis fuit horrendos primos qui protulit enses?
Quam ferus, & vere ferreus ille fuit.

¶ 3. Impudens. *Os ferreum*, Cicer. in Pison. cap. 26. Unverschämt Gesichte.

¶ Ferrārius, ii, *Officina ferraria*, Eisenhütten. *Faber ferrarius*, apud Plin. lib. 13. cap. 22. & lib. 14. cap. 4.

¶ Ferrāria, substantivum, fodina ex qua ferri materia prima extrahitur, Eisenberge/ Eisengrube. Cæsar 7. Bell. Gall. cap. 22 *Apud eos magnæ sunt ferrariæ, atque omne genus cuniculorum notum atque usitatum.*

¶ Ferrātus, ferro munitus, mit Eisen beschlagen oder belegt / ut, *Hastæ ferratæ*, Livius lib. 1. cap. 32. *bestiæ ferratæ*, Plin. lib. 36. cap. 23. Et, *Agmina ferrata*, geharnischt/ Horat. lib. 4. oda 14. v. 30. ¶ *Ferrati* absolute sunt cataphracti, aut validius armati. Tacitus 3. annali cap. 45, 3 *In fronte stabant ferrati; in cornibus cohortes; à tergo semermes.* ¶ *Aquæ ferratæ*, sunt acidulæ. Scrib. Largus Compos. 146 *Hoc traxi ab aquis calidis, quæ sunt in Tuscia ferratæ.* Ad quem locum vide Jo. Rhodio notata. Lucas Holstenius in Cluverii Antiq. Italiam pag. 35 *Fermam*, inquit, *aquam vocabant fontes acidulos, ferri qualitate infectos.*

¶ Præferratus, quod ferrum in cacumine habet. Plinius lib. 18. cap. 10 *pilum præferratum.*

¶ Ferrāmentum, eisern Zeug / instrumenta ferrea. Eisenwerck. Martial. in lemmate lib 14. Epigr. 36 *Ferramenta tonsoria.* Apulej. Florid. 2 *Nec malio, nec subulâ, nec limâ, nec torno, nec id genus ferramentis uti.* Horatius de instrumentis fabrilibus utitur, lib. 1. epist. 1. v. 85. Cæsar de iis, quibus terra foditur & cæspes cæditur lib. 5. de Bello Gall. cap. 41 adhibuit. Pro gladiis Cicero 3 Catilinar. cap. 5, *Cethegus dixit se bonorum ferramentorum studiosum esse.* Petronius: *Eodem ferramento ad mortem viam quæro.* Livius lib. 1. cap. 40 *Ferramenta* pro securibus dixit: & ipse *agrestia ferramenta* interpretatur securim. Asserenda hæc vox e MSStis Suetonio in Tito cap. 9, pro *ornamento* est: quamvis aliter Casaubonus, & Torrentius veline. Vide infra *Ornamentum.* Pausanias in Laconicis ex Homero colligit, veteribus non fuisse in usu ferramenta, verum æramenta solum. Add. Hesiod. ἔργ. v. 150. & Voss. lib. 4 Orat. c. 8 n. 31.

¶ Ferrūgo, ferri rubigo est, ut ærugo æris, Rost/ Eisenrost. Plin. 23. cap. 8. ¶ Per metaphoram, Dunckelroth/ oder braune Farben. Claudian. lib. 2. de Raptu v. 93 *Dulci violas ferrugine pingit.*

¶ Ferrūgineus, color, Eisenfarb / Castanienbraun. Constat hic color ex rubri nigrique misturâ. Vet. Gloss. *Ferrugo*, μορφὰ μέλαινα. Hinc *Ferrugineos hyacinthos* Virgil. dixit Georg. 4. v. 183. Ausonius Epist. 10. v. 62

Livor ubi iste tuus, ferrugineumque venenum
Opportuna tuis inimicat pectora fucis.

¶ Ferrūmen, Lötwerck / Lötmetall. *Ferrumen cementorum*, Kalck. Plin. lib. 36. cap. 23.

¶ Ferrūminare, conglutinare, zusammen löten/ Plin. libr. 10. cap. 33. *ferruminato albi glutino.* Vid. Vallam lib. 6. cap. 58.

¶ Ferruminatio. Lötung. Lege 23. § 5. Digest. de Rei vindicatione.

FERTVM, libi genus; sic dictum, quod ad sacra feratur, vel quod ex pluribus variisque factum esset, ein Opfferkuchen. Persius Satyr. 2. v. 48

Attamen hic extis & opimo vincere ferto
Intendit.

FERVEO, fervi & ferbui præterit. fervēre, heiß/ hitzig seyn. *Vina, musta ferbent*, in der Brause gehen. Plin. lib. 14. cap. 9. ¶ *Ferbet opus*, cum continuatur, Virgil. Æneid. 1. v. 436 gehet in voller Arbeit. *Fora litibus omnia ferbent*, Martial. 2. epigr. 64. Sic dicitur: *Animus iracundiâ, vitiis ferbet.* Horatius 1. Epist. lib. 1 *Ferbet avaritia miseraque cupidine pectus*, ist unruhig für Geitz / ꝛc. ¶ *Ferbēre* tertio ordine apud Terent. & Virgil. &c. *Cum ferbit maxime, tam placidum, quam ovem reddo*, in Adelph. act. 4. sc. 1. v. 18. Sic Virgil. 1. Georg. v. 455

Omnia tunc pariter vento nimbisque videbis
Fervere: non illa &c.

Et Propertius lib. 2. eleg. 28. v. 4

Incipit & sicco fervere terra Cane.

Ita etiam corripitur Compositum 1. Georg. 471

— Quoties, Cyclopum effervere in agros,
Vidimus. &c.

¶ Fervens, fervidus, heiß/ hitzig/ siedend. Cic. 3. Verr. cap. 26 *Aqua ferventi perfunditur.* Idem 1. Offic. cap. 15 *Fortis animus & magnus in homine non perfecto, nec sapiente, ferventior plerumque est.* Columella lib. 12. cap. 50. extr. *aqua fervens tissima.* Pallad. lib. 1. cap. 33 *stercorilinium columbinum ferventissimum.*

¶ Ferventer, hitzig. *Loqui ferventer*, hefftig reden / Cœlius ad Ciceronem lib. 8. familiarium Epist. 8. Et Augustinus de Genesi ad litter. lib. 2 cap. 5 *Qua celerius, utique ferventius aguntur.* Idem Civ. Dei lib. 18. cap. 52 *Paulus Christum ferventissime prædicabat.*

¶ Fervidus, fervens. *Ingenium fervidum*, id est, vehemens, Liv. 27. cap. 33. *Fervidum genus dicendi*, Cic. de Clar. Or. cap. 68. hitzig. *Fervidior oratio*, ibid. c. 27. & proprie: *dici fervidissimum tempus*, Curt. lib. 3. cap. 5.

¶ Præfervidus, valde fervidus. Livius lib. 9. cap. 18 *trux ac præfervida ira.*

¶ Perfervidus, idem. Columella lib. 3. c. 3. pr. *æstas perfervida.*

¶ Fervor, Brunst/ Hitze. Plinius lib. 5. cap. 1 *loca inhabitabilia fervore*, vor grosser Hitze. *Maris fervor*, Cic. de prov. cons. cap. 12. das ungestümme Meer. *Fervores febrium*, Plin. lib. 31. cap. 9. Metaphorice Cic. de Senect. cap. 13 *Fervor ætatis*, die Jugend die heiß vor der Sternen ist: & *fervor mentis*, 1. de Orat. cap. 51.

¶ Ferveſco, ferveſcere, hitzig werden. Lucret. lib. 6. v. 851

fontem acri

Sole putant ſubter terras ferbeſcere raptim.

¶ Fervefacio, *Vinum ferbefactum*, Plin. 20. cap. 3. ſiedend machen.

¶ Conferveſco, una ferveſco. Vitruvius lib. 5. cap. 3 *verſando conferbeſcit*: & l.b. 7 cap. 11 *ab ignis vehementia conferbeſcendo.* Adde lib. 1. cap. 5; ubi etiam *conferbeſcit* legitur. heiß werden.

¶ Defervēre, Plin. lib. 14. cap. 9. extr. &

¶ Deferveſcēre, fervorem remittere, auffhören zu hitzen / zu brauſen / miteſcere, ut, *Ira deferbeſcit*, Cicero 4. Tuſcul. cap. 36. *Sperabam jam deferbuiſſe adoleſcentiam*, Terent. Adelph. act. 1. extr. ſelte die Kinderſchuh vertreten / die Hörner abgeſtoſſen haben. Sic Cic. pro Cœlio cap. 18. *Multi ſummi & clariſſimi cives fuerunt, quorum cum adoleſcentiæ cupiditates deferbuiſſent, eximiæ virtutes firmatâ jam ætate exſtiterunt.* wenn ſie die Hörner abgeſtoſſen.

¶ Defervefacio, idem quod fervefacio, apud Catonem legitur cap. 157. & Plin. 20. cap. 7. Et Varro apud Lactant. de Opif. Dei cap. 17 *aër deferbefactus in pulmone.* Et Vitruvius lib. 8 cap. 5 *In abeno ſi ex aqua deferbefacta fuerit.*

¶ Hinc & *Defrītum* eſt, hoc eſt, vinum decoctum, dick geſotten Wein / apud Plinium & Columellam lib. 12. c. 20. Martial. l. 4. epigr. 46. *Et Lucanis ventre cum Falisco,*
Et nigri Syra defruti lagena.

¶ Defrutare, decoquere, Columella lib. 2. cap. 22.

¶ Defrutarius. ut, *Vaſa defrutaria*, hoc eſt, defruto coquendo apta. Columell. lib. 12. cap. 5. extr.

¶ Effervео & Effervo, heraus brauſen / heraus wüten. Virg. 1. Georg. de Ætna v. 471
— — *Cyclopum eſſerbere in agros.*

¶ Efferrens. Gellius lib. 2. cap. 27 *cum gaudio efferbentiore rerum expetitarum.*

¶ Efferveſcere, aufftochen / überkochen / ſieden / ut, *Aquæ efferbeſcunt ignibus ſubditis*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 10. Gravem locutionem cum metaphora efficit, ut, *Pontus armatus efferbeſcens in Aſiam atque erumpens*, bricht aus / laufft über / Ciceroni de Provinc. conſ. cap. 4. Sed, *Cenſeo Latendum tantiſper ibidem, dum efferbeſcat hæc gratulatio*, Idem 9 fam. ep. 2. id eſt, deferveſcat, ut *exſæbire*, finem ſæviendi habere, uti Victorius conſenſu MStorum legit: quæ vero oſcitatio ſcribarum Jo. Georg. Grævio, perſpicaciſſimo viro, videtur eſſe. Vide quæ ad hanc epiſtolam notavit.

¶ Efferveſcens, *Verba efferbeſcentia*, zornige Worte. Cic. lib. 2. de oratore c. 21.

¶ Inferveo & inferveſco, idem eſt, quod ferveo, erhitzen. Horat. 2. Satyr. 4. v. 67 *vinum ſectis inferbuit herbis.* Cato cap. 108 *ter inferbeat.* Scribonius Largus Compoſ. 209 *Oleo inferbeſcit ſpuma argentea trita curioſe.* Et Compoſit. ult. *inferbeſcunt ſuper carbones.* Et Silius lib. 13 v. 341
Obtendensque manum, ſolem inferbeſcere fronti
Arcet.

¶ Infervefacere, ſiedend machen / in was ſieden. Eadem ult. Largi compoſitione: *ſemel mane, & in nocte ſemel inferbefacere oportet.* Ibidem: *poſtero & tertio die quum inferbefiunt.* Item: *quum inferbefacta fuerint.*

¶ Refervere, Referveſcere. Cicero de clar. or. cap. 91. extr. *referberat oratio*, id eſt, *reciderat vox*, ut ipſe ibidem Tullius interpretatur.

¶ Sufferveo, aliquantulum ferveo; &

¶ Suffervefacio, aliquantulum fervidum reddo, ich erhitze ein wenig. Plin. lib. 18. cap. 11 *vulgo nec ſufferbefaciunt.* Et paſſive *Sufferfeſio.* Idem Plin. lib. 12. cap. 26 *in vino ſufferbefactum.* Et lib. 14. cap. 9 *cum quinque congiis auſteri muſti, cum congio mellis & ſalis cyatho ſufferbefactis.*

FĔRŬLA, Græcis *νάρθηξ*, Germaniæ ignota frutex. naſcitur autem ſponte in Italia, feniculo ſimilis, Plinius 13. n. 22. ¶ Propter levitatem pædagogis in uſu fuit ad caſtigandos pueros, ob id Columellæ in Carmine de Cultu Hortor. v. 118 *ferulæ minaces* dictæ. Ruthen. Hinc Juvenalis ait ſat. 1. v. 15
Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus: & nos
Conſilium dedimus Sullæ, &c. Martial. lib. 10. Epigr. 62 *Ferulæque triſtes, ſceptra pædagogorum, ceſſent.* Eraſm. in proverb. *Contra retiarium ferula: Ligni genus eſt*, inquit, *quo quondam pueri cædebantur, atque item milites, ſi quid contra diſciplinam facere viderentur.* Vid. Auſon. Protreptico ad Nepotem Auſonium de ſtudio puerili, Idyllio 5. v 29.

¶ Ferulago, quam ferulâ humiliorem Theophraſtus, cæterum ſimilem omninò eſſe tradidit.

¶ Fĕrŭlāceus, *caulis ferulaceus*, Plinius 25. cap. 5. *Herbæ ferulaceæ*, quo nomine omnes plantæ umbelliferæ dicuntur, ſo ihre Blüte und Früchte auf Dottern tragen. *Elaphoboſcon ferulaceum eſt*, Plinius lib. 22. cap. 22.

Ferus, a, um, vide in *Fera.*

FESCENNĪNI, verſus obſceni erantin nuptiis dici ſoliti, inventi primum in Feſcennio oppido Campaniæ. unzüchtige Verſe oder Lieder. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 4 *Pollio cum Feſcenninos in eum Auguſtus ſcripſiſſet, ait, At ego taceo. Non eſt enim facile in eum ſcribere, qui poteſt proſcribere. Feſcennina locutio*, Catull. carm. 62. *Feſcenninus verſus*, Livius 7. cap. 2. & *Inter nuptiales feſcenninos* Senec. Controv. 21. Sic etiam Auſon. Parecbaſi Idyll. 18 *Hactenus caſtis auribus audiendum myſterium, nuptiale ambitu loquendi & circuitione velaſti. Verum quoniam Feſcenninos amat celebritas nuptialis, verborumque petulantiam*, &c. Horat. lib. 2. Epiſt. 1. v. 145
Feſcennina per hunc inventa licentia morem.
Adde Elmenhorſt. in Arnob. lib. 4. pag. 136.

FESSVS, fatigatus, laſſum ſignificat ſive animo, ſive corpore, müde an Kräfften des Leibes oder Gemüths / Val. Lb. 4. c. 99. *Feſſus de viâ*, müde vom Wandern / Cic. Somn. Sc. cap. 1. *feſſus curis* Seneca in Hippol. v. 247. *Feſſus rerum* Virgil. Æneid. 1. v. 178. id eſt, interprete Servio, *penuriâ fatigatus.* Sic etiam, *Feſſus valetudinibus* Tacitus lib. 3. Hiſt. cap. 2. *hiemi atque inopiâ*, ibidem cap. 56. qui & *feſſam ætatem* pro ſenectute dixit v. Hiſtor. cap. 12. & 3. Hiſtor. cap. 67. Lucan. lib. 3. v. 729
— — *feſſusque ſenectâ.*

¶ Defeſſus, idem. ut, *Defeſſus ſatietate*, Cic. lib. 2. famil. epiſt. 3. *Defeſſus labore diſputationis*, lib. 2. de Orat. cap. 57. *Animi forenſibus negotiis defeſſi*, eodem lib. cap. 6. Sic & pro Archia cap. 6 *Aures convicio defeſſæ*, ſo ſich des Läſterns müd gehöret haben.

¶ Indefeſſus, der nicht müde wird / unverdroſſen / *indefeſſus agendo*, Ovid. 9. Metam. v. 200. *Poſt labores duraque imperia indomitus ſemper indefeſſuſque*, Plin. Paneg. cap. 14.

FESTINO, feſtinare, properare, eilen mit Gehen oder Arbeiten. Volunt hoc de corporis actionibus dici: *Properare* ad animi actiones & ſtudia referri. Sed male. Nam contra Horatius lib. 2. od. 7 *diproperare coronas* dixit: Juv. Sat. 9. v. 126
— — *feſtinat enim decurrere velox*
Floſculus anguſtæ miſeræque brevisſima vitæ
Portio.

Feſtinare fugam, i.e. accelerare, Virg. 4. Æn. v. 575. Et cum infinito modo: *feſtinabimus emundare*, Columella lib. 4. c. 27. pr.

¶ Aliquando eſt ſatagere, geſchäfftig ſeyn / Plaut. Cafina act. 4. ſc. 1. v. 5 *Omnes feſtinant intus totis ædibus*, &c. Loquitur de apparatu nuptiarum. Horat. lib. 4. od. 11
Cuncta feſtinat domus: huc & illuc
Curſitant miſtæ pueris puellæ.

¶ *Feſtinare virginem*, pro feſtinis nuptiis locare. Tacit. de Germ. dixit cap. 20 *Nec virgines feſtinantur.*

¶ Feſtinātus, übereilet / in Eile gemacht. *Feſtinata maturitas*, übereilte Zeit / Quintilianus procem. lib. 6. *Honores feſtinati*, Lucan. lib. 8. v. 24.

¶ Feſtinātio, celeritas, Eilung. *Remis velisque in patriam omni feſtinatione contendere*, Cic. lib. 12. famil. ep. 25. Livius lib. 5. extr. *Feſtinatio curam eximit*, Eilen bringt nichts gutes. Idem, *Feſtinatio improvida eſt & cæca.*

¶ Feſtinabundus. Val. Max. 2. cap. 8. n. 5. *feſtinabundâ manu.*

¶ Feſtīnanter, in Eile / eilend. Cic. 5. de Fin. cap. 26 *Illud mihi à te nimium feſtinanter dictum videtur.* Tacitus 15. annal. cap. 3 *occulto præcepto, compoſitius cuncta, quam feſtinantius agerent.* Sueton. Aug. cap. 29 *feſtinantius publicatum.* Plinius lib. 5. epiſt. 17. pr. *Feſtinantius nuntio tibi.* Auguſtinus Paullino epiſt. 250 ſub fin. *feſtinantiſſime reſpondiſſe.*

¶ Feſtinatò, aliud Adverbium ejusdem notionis. Quintilian. 4. cap. 2 *Quam nihil feſtinatò feciſſe videtur Milo?* Columella lib. 1. cap. 6 *Materia feſtinatò ſiccetur.* Gellius lib. 10. cap. 11 *Cum ſignificandum eſt, coactius quid factum & feſtinatius.*

¶ Feſtinus, celer, behend / eylend. Ovidius lib. 11. Metam. v. 348 *curſu feſtinus anhelo.* Claudianus Epithalamio Honorii & Mariæ v. 325 *Canities feſtina venit.*

¶ Feſtinè, adverb. aliud. Cicero Attico lib. 4. epiſt. 14 *feſtinè odorari.*

¶ Confeſtim, adverb. cum Voſſio huc referri debet, ſignificans Mox, E veſtigio, alsbald. Charisius Soſipater cap. de Adverbio: CONFESTIM, *ut competenti feſtinatione. Siſenna Milesiar. XIII, Confeſtim ſecuta eſt.* Et ibidem: *Confeſtim pro Continuo & ſine interballo.* Gloſſ. Vet. *Confeſtim*, παραχρῆμα, παραυτίκα, ἐυθέως. Cicero in 5. Philipp. cap. 12 *ſine ulla mora & confeſtim rem gerere*, ohne Verzug / alsbald.

¶ Præfeſtinare, ſehr eilen / ſich übereilen. Livius lib. 23. cap. 14 *ne deficere præfeſtinarent.* Et Columella lib 11 cap. 2 ſub init. *præfeſtinatum opus.* ¶ Tacito eſt feſtinando præcurrere, præterire: *Quo vera ſeu falſa præteriret, Toronæum Thermæumque ſinum præfeſtinans, mox Eubœam &c. dein Corinthium litus anguſtiaque Iſthmi ebadit.* Annali 5. cap. 10, 4

¶ Refeſtinare. Paullinus ad Auguſtinum epiſt. 45 [al. 44] extrema: *qui a tenebris juſtiſſime refeſtinabit ad lucem ſuam.*

FESTŪCA, ſati cujusque pullulus, ein junges Sprößlein eines jeden Gewächſes / ein Splitter. Columella lib. 3. c. 15 *feſtucæ ſurculique.* Plinius lib. 18. cap. 27 *cum herba creverit in feſtucam.* Unde adagii forma, *Per trabem oculi ſui feſtucam alterius viti truere*; dixit S. Hieronymus, vitiis ſuis

craſſis

crassis non animadversis, levia aliorum errata reprehendere. A ¶ 2. Festuca, ein Strohalm. ¶ 3. Festuca quoque dicebatur virga, quâ Prætor manu mittendi caput percutiebat, quæ & *vindicta* vocata, ideò, quod hominem libertati vindicet, ut docet Vetus Schol. ad illud Persii Satyr. 5. v. 88

Vindicta postquàm metus à Prætore recessit.

Plaut. milit. Glor. act. 4. sc. 1.

Quid? ea ingenuan' an fistucâ facta è serva libera est?

¶ Festucula, dimin. Pallad. lib. 5. cap. 8.

¶ Festucarius, adject. ut, *festucaria lis*, quæ fit de festuca & re parvi momenti; Gellius libro 20. cap. 10. extr.

FESTVS, adject. feriatus, ut, *Festus*, vel *festa dies*; Feyertag: dies anniversarius, cujus celebratio singulis annis recurrit. *Agitare, celebrare dies festos*, Feyertäge hälten/begehen/ Cicer. 4. Verr. cap. 63. & pro Arch. cap. 6. ¶ *Festus dies*; inter blandiendi formulas: in eos, unde sibi plurimum gaudii & voluptatis (quibus per festos dies frui solebant) pollicerentur. Plaut. Casina act. 1. v. 49

Sine, amabo, te amari meus festus dies!
Mea pullus, passer, &c.

Terent. Eunuch. act. 3 sc. 5. v. 12 *O festus dies hominis, &c.* Erant autem FESTI DIES, aut *sacrificiorum*, aut *solennium conviviorum*, aut *ludorum*, aut *feriarum*. ¶ *Festior*, Comp. Claudian. 3. Cons. Honor. v. 3 *Festior annus erat.* Superl. *festissimi* B *dies*, apud Vopisc. in Tacito cap. 11. ¶ Stat. lib. 2. Silv. ult. v. 90

O nunquam data festa longa summis!

id est, læta & prospera. Tacit. 5. Histor. cap. 5. extr. *Quippe Liber festos lætosque ritus posuit: Judæorum mos absurdus & sordidus.* Sanè festi dies religioni juxta & recreationi corporis instituti apud gentes. Unde *festum diem agere* est genio & voluptatibus indulgere apud Justinum libr. 38. cap. 7.

¶ Festum, substant. Ovid. lib. 10. Metam. v. 432 *Annua festa celebrare.* Quo referri potest Ausonius protreptico ad Nepotem v. 9

- - - studium puerile fatiscit,
Lætâ nisi asperis mutentur festa profestis.

At elegantius est *festus dies.* Virg. 1. Georg. 268

- - - Festis quædam exercere diebus,
Fas, & jura sinunt. Et Æneid. 6. v. 69
- - - Templa instituam festosque dies.

Horat. lib. 3. od. 28 *Festo quid potius die Neptuni faciam?* Quos imitari præstat præ prioribus. Nec aliter Cicero, Livius, Curtius, Florus, quorum auctoritates alibi produximus. ¶ 2. *Venire post Festum*, in die Kirche kommen/ wenn die Messe gesungen oder der Ablas ausgetheilet ist. Socratis est apud Platonem in Gorgiâ, C ἆρα τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν ἑορτὴν ἥκομεν καὶ ὑστέρᾳ, hoc est, *Num post festum, quod ajunt, venimus seroque admissi sumus?* Vide Chiliad.

¶ Profestus, *Dies profesti*, Werckstage. Qui hominibus ad administrandam rem privatam, publicamque concessi erant: sic dicti, ut ait Festus, quod *protùl sint à religione numinis divini.* Horum alii erant *Fasti*, alii *Nefasti*: de quibus alibi. Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 8. v. 10. *Festo die, si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi pepercèris*, Livius 34. cap. 3 *festo profestoque diebus.*

¶ Festivus, lepidus, jucundus, facetus, frölich/ lieblich. *Puer festivus* Cicero 1. Att. ep. 12. *Caput festivum*, Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. v. 8. ein holdseliger/lustiger/lieber Mensch. Et rursus Cic. 2 Attic. ep. 6 *Libros me delecto, quorum habeo Antii festivam copiam*, i. e. magnam, eximiam. Comp. *Nihil potest esse festivius*, Cicer. 6. fam. epist. 4. *Festivorem titulum excogitasse*, Plin. procem. Operis. Superl. Terent. Adelph. 5. sc. 9. v. 26 *O mi pater festivissime.* Gellius præfat. Op. *Aristophanes homo festivissimus.* Quintilian. lib. 6. cap. 3 *Id est festivissimum, quod adjicit orator.*

¶ Festivitas, lepor, venustas. Auctor ad Herenn. libr. 1. cap. 8. *Illud genus Narrationis, quod in personis positum est, debet habere sermonis festivitatem.* Terent. Eun. act. 5. sc. 9. v. 18 D

- - - an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportunè conclusit in hunc diem, an
Mei patris festivitatem & facilitatem?

Ubi Donatus: FESTIVITATEM, *qua, ut festivus, amatori non obstitit: & ignovit, ut facilis. Unde* FESTIVITAS *in dictis*: FACILITAS *verò in animo & factis.* FESTIVITATEM *Latam: ut* FESTIVVS DIES EST. Quemadmodum tristes iidemque fermè duri ac sævi, si causam iracundi præbeas: ita læti ac hilares, quales per festivos dies solemus esse, placatos & faciles ad ignoscendum se præbent. Hinc recte *festivitatem & facilitatem* conjunxit Comicus. Solennitatem autem v. gr. nuptialem &c. minus Latinè hæc vox significat. vid. Antib. Lat.

¶ Festive; *Belle & festivè dicere*, wol/ fein und lieblich reden/ Cicer. 3. de Orat. cap. 24. Summo gradu vocis aliquoties Gellius usus est. lib. 9. cap. 15. extr. *Atque ibi Julianus festivissime, Nolite quærere, inquit, quid sentiam.* schön/ artlich. & lib. 13. cap. 4. *Olympiadem festivissime rescripsisse legimus Alexandro.*

¶ Festivitet, idem, quo inprimis Gellius delectatus fuit. vid. lib. 1. cap. 2. & 22. lib. 18. cap. 8. &c.

¶ Infestivus, *homo subagresti ingenio & infestivo.* Gell. lib. 1. c. 5. cujus etiam est adverbium.

¶ Infestiviter, lib. 9. Noct. Att. cap. 9 *cetera vertit non infestiviter.*

¶ Infestus, a, um, simplicissime cum Vossio a Festus deducimus, & procul dubio rectius, quam ab *infero* cum Perotto, aut a *festinare* cum Nigidio apud Nonium. Infestus itaque quasi minime lætus ac jucundus. Nam hoc quoque *festus* significabat. Plus est quam inimicus; infensus nempe, & vim inferens, seu, ut Valla libr. 4. cap. 3 interpretatur; vehementer molestus. Oeffentlich feind/ und gehäßig. Sic *Animus infestus* Cicer. ad Brut. ep. 16. *Infestus dictus quem discerpere*, Catull. in Coma Beren. v. 73. *Arma infesta*, Ovid. Epist. 5. Oenon. v. 91. feindliche Waffen. *Signa infesta*, vexilla in hostem euntia, Cæs. 6. Gall. cap. 7. Sed, *Itinera infesta*, Cæs. 3. Civ. cap. 79, quæ à latronibus infestantur, unsichere Wege der Straſſenräuber halben. *Infesta provincia*, quæ ab hostibus aut prædonibus non est tuta, Cicer. pro Ligar. cap. 8. Et Asin. Pollio ad Cicer. lib. 10. ep. 31 *Saltus Castulonensis frequentioribus latrocinus infestior factus est.* Ac Liv. lib. 2. cap. 42 *infestior plebi.* Superlative idem Livius lib. 9 cap. 12 *infestissimum bellum.* ¶ 2. Interdum & passivè usurpatur, ut *Filii vita infesta, sæpe ferro atque insidiis appetita*, Cicer. pro Rosc. cap. 11. Sic, *infesta alicujus salus*, cui infesti sunt inimici. Idem pro Plancio cap. 1. *Si hujus salus esset infestior.* Liv. 9. cap. 34 *infestius nomen.*

¶ Infeste, adverb. feindselig. Livius lib. 26. cap. 13 *Age enim, quæ illi infeste in nos fecerint, repetite.* Idem libr. 2. cap. 55 *Quo ferocius clamitabat* [Volero,] *eò infestius circumscindere & spoliare lictor.* Et lib. 44. c. 4 *infestius concursum est.* Et Cicer. pro Quinctio cap. 21 *Sin inimicissimè atque infestissimè contendere perseveret.* Quintilianus lib. 12. cap. 8 *Interrogandus quam infestissime, & premendus.*

¶ Infestare, molestiam inferre, ut exponit Valla, unruhig machen/ anfeinden/ verderben. Plin. lib. 7. cap. 2 *Pygmæos à gruibus infestari, Homerus prodidit*, keine Ruhe oder Friede haben. Sic, *Vineta infestantur austris*, Colum. lib. 3. cap. 12. extr. id est, vitiantur vel corrumpuntur. Ovidius 2. de Amor. el. 11. v. 18

Quæ Scylla infestet, quæve Charybdis aquas.

Hirtius B. Alexand. c. 3 *uno tempore & nostræ munitiones infestabant, & suas defendebant.* Est enim hostiliter agere, impugnare.

¶ *Infestatissimus* apud Orosium est præfat. ad Augustinum: *Tempora malis extrà solitum infestatissima.* Quidam *infestuosissima* legunt.

¶ Infestator, qui infestat. Plinius libr. 6. cap. 28 *Nomadas infestatoresque Chaldæorum Scenitæ claudunt.*

¶ Infestatio. Tertullianus Apolog. cap. 1 *Domesticis judiciis nimiis operata secta hujus infestatio obstruit defensioni.* Gloss. Vet. *Infestatio, ἐνοχλήσις, ἀπέχθεια.*

FEVDVM, barbarum est, pro prædio beneficiario, ut putat Budæus, ein Lehn/ oder Lehn-Gut/ Lehn-Hoff.

Fex, quære supra *Fæx.*

FIBER, κάστωρ, ein Biber/ animal ἀμφίβιον, hoc est, vitæ ancipitis, victum enim & ex aquis, & in terra captat, morsus horrendi, quod arbores juxta flumina dentibus, ut ferro, cædit. Lutræ (Fischotter) fere formam refert, sed ea major est. Testes fiborum ab ipsis evelli, atque à se abjici, cum venatu urgentur, multorum traditio est, ad quam & Silius lib. 15. v. 486 elegantèr alludit. Adde Ciceron. apud Servium in Georg. 1. v. 59. sed illud vanum esse tradidit Dioscorides. Testes Medici Castoreum vocant, Bibergeil. Sed non esse testes, experientia & inspectione probari potest, sed tumores potius inguinum, membranis conclusos, ex quibus liquor, qui *castorium* dicitur, manat. Gesnerus. Unde nominis ratio, vide post in *Fibra.*

¶ Fibrinus, ut, *pellis fibrina*, Plin. lib. 17. c. 18. Vide *Castor.*

FIBRA, fibræ, oræ extremæ fluminum sunt, das Ufer/ quasi *finibræ.* ¶ 2. extremitates item pulmonis, jecoris & aliorum viscerum. die äusserſten Winckel am Wasser. ie. das äusserſte Zippel an Lungen oder Lebern. Varro libr. 4. de LL. FIBER, inquit, *ab extrema ora fluminis dextra & sinistra maxime quod solet videri: & antiqui* FIBRVM *dicebant extremum: unde & toga extrema,* FIMBRIAE: *& in jecore extremum,* FIBRA. Lucan. lib. 1. v. 622

- - - pulmonis anhelis
Fibra latet.

lib. 6. v. 524. *fibras litantes* pro ipsis visceribus sive extis viscerum dixit. Nec aliter accipienda hæc vox in illo Virgilii Æneid. 6. v. 600

- - - nec fibris requies datur ulla renatis.

¶ 3. Sunt & crassiores partes sanguinis fibræ, Stücken gelieferten Bluts/ Schweiß. ¶ 4. Tenues denique radiculæ in plantis atque arborum & herbarum foliis extrema quasi fila, Fäſichen an den Wurtzeln und Aederlein an den Blättern.

¶ Fibratus, us, *Radix fibrata*, eine Wurtzel von Faſen/ die Fäſerlein hat/ cujusmodi cœpæ radix est. Plin. lib. 27. c. 12.

FIBVLA, quicquid stringit ac connectit. In Glossis antiquis πόρπη, item φιβλίον, item φίβλα exponitur. Itaque *Fibulæ*

diversi generis sunt, aliæ ad subnectendas vestes. Virg. Æn. 4. v. 139 *Aurea purpuream subnectit fibula vestem.* Et tales variis formis effingebantur ære, argento, auro, ut usui pariter, & ornamento essent. Cujusmodi fibularum species exhibuit Pignorius de Servis pag. 82. Utebantur Tragœdi etiam & Comici fibulis ad constringendum penem ne arrigeretur: vocis gratiâ, quam Venus corrumpit, atque obfuscat. Has *circellos* fuisse, Vetus Scholiastes Juvenalis indicat ad illud Sat. 6. v. 378

– – – nullius fibula durat
Vocem Vendentis Prætoribus.

FIBVLAM, inquit, dicit *circellos*, quos Tragœdi sive Comœdi in pene habent. Meminit harum fibularum & alio loco Satyricus, dictæ Sat. 6, 73. item Martialis aliquot Epigrammatis. Hinc apud Tertullianum elegantes translationes. *Fibulam carni imponere*, pro coercere, & quod contrarium, *Fibulam laxare deliciis.* Quorum alterum in de Monogamiâ, alterum in de coronâ militis legitur. Ubi Rhenanum licet videre, & addere Pignorium, quem paullo ante laudavimus. Nec illepide ex Seneca Lactantius libr. 1. c. 16 *Quid est, quare apud poëtas salacissimus Jupiter desieris liberos tollere? utrum sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit?* Modum ita infibulandi descripsit Corn. Celsus lib. 7. c. 25. Plura de Fibulis cupientem juvabunt Vlitius ad Nemes. v. 93. pag. 344 seq. Ferrarius de Re vestiar. Part. 2. lib. 1. cap. 16. seq. Smetius in Antiquit. Neomag. pag. 81 ubi plures fibularum schematismos habebis.

¶ 2. *Fibula ferrea*, eine Klammer / ferrum illud, quo lapides quadrati, & tigna inter se conjunguntur, quod & *Confibula* Catoni est cap. 12. de Re Rustica. Vitruvius lib. 10. c. 2. *Tigna à capite fibulâ conjuncta, & in imo divaricata.* ¶ 3. Fibula porro os minus tibiæ est, die kleine Röhr im Schienbein. ¶ 4. Fibula dici illud potest, quo libri clauduntur, Clausuren. Hinc

¶ Fibŭlare, conjungere. zuhäfften / zusammen fügen / knüpffen. Columell. lib. 2. cap. 6. & Apicius lib. 8. cap. 7.

¶ Fibulatio, conjunctio per fibulam. Vitruvius lib. 10. cap. 3 *attendum in summa tignorum fibulationibus.*

¶ Diffibulare, Statius Theb. 6. v. 570 *Torto chlamydem diffibulat auro*, aufffhäfften. Quod imitatus est iisdem pæne verbis Alcimus Avitus lib. 4. v. 386.

¶ Exfibulare, idem. Prudentius Psychomach. v. 635

abulsit exfibulat ilia zonis.

¶ Infibulare, einschnüren/einhäfften. Celsus 7. c. 25. n. 3.

¶ Suffibulum, Festo Pompejo est fascia albâ, quam in capite virgines Vestales sacrificantes habebant, & fibulâ constringebant.

¶ Fibularius, ein Spangenmacher / Clausurmacher.

FICĒDVLA, avis, Schnepffe / Schnepfen / conspicitur cum ficus matureſcunt, & muscas avidissime captat, unde ei nomen Germanicum, Schnepfflein/ esse putatur. Nomen ab eo accepit, quod *ficus* edit. Unde secunda rectiùs cum Juvenale corripitur, quem & Alciatus secutus est; quàm cum Martiale producitur. Juvenal. Sat. 14. v. 9

– – – jure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente.

Martialis lib. 13. epigr. 5

Cerea quæ patulo lucet ficedula lumbo.

Græcè συκαλὶς dicitur, etiam à ficubus. Nam σῦκον ficus est.

FICVS, i, in secunda, & ûs, in quartâ fœm. generis. De genere, & inflexione vocabuli, lege Vallam lib. 1. cap. 4. *Arida ficus*, Plaut. Rud. 3. sc. 4. v. 59. dürre Feigen. Varro lib. 1. de Re rust. c. 41 *Fici enim semen naturale intus in ea fico, quam edimus.* Et mox: *Tum enim resticulas per ficos, quas edimus, maturas perferunt. Bifera ficus*, apud Suet. in Aug. cap. 76. quam de certo genere accipit Torrentius, quem vide. Arbor hæc non floret, sed lactet, juxta Vossium lib. 1. Instit. Orat. p. 10. ex Macrobii lib. 3. cap. 20. & Turneb. lib. 18. Adverſ. cap. 4. Succus ille lacteus Græcis ὀπὸς dicitur. ¶ 2. Est & ulcus ex attritu natium, quod à fici similitudine *ficus* appellatur, de quo Celsus lib. 6. cap. 3. Der Wolff. vide Dalechamp. ad Plin. libr. 15. cap. 20. Martial. 14. epigr. 86

Stragula succinctis venator sume veredi,
Non solet à nudo surgere ficus equo.

Hinc *Ficosus*, qui ejusmodi ulceribus laborat. In Priapeis Carm. 50 *Ficosissima me puella ludit.* Sed *ficus* pro ulcere in secundâ declinatione & masculino genere ponitur. Quo pertinet Epigramma Martial. lib. 1. epigr. 65

Cum dixi ficos, rides quasi barbara verba,
Et dici ficus, Caciliane, jubes.
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus ficos, Caciliane, tuos,

Feigblattern/ Feigwartzen.

¶ Ficētum, locus ficubus consitus apud Varronem lib. 1. cap. 41. *In loco*, inquit, *frigido ficeta fieri non possunt.* Ein Feigengarten. Sed Martialis de ficoso corpore, sive ficis pleno, usus est lib. 12 Epigr. 33

Ut pueros emeret, Labienus vendidit hortos:
Nil nisi ficetum nunc Labienus habet.

¶ Ficārius, *Culices ficarii.* Plinius 11. cap. 35.

¶ Ficaria, locus ficis consitus, Pallad. lib. 4. cap. 10.

¶ Et *ficaria herba*, chelidonium minùs est Junio, Feigwartzen-Kraut.

¶ Ficulneus, ut *ficulnea ligna*, Varro 3. de R. R. cap. 16 fin. Ita optimus quisque liber.

¶ Ficulnus, idem. *Truncus ficulnus*, Horat. 1. Sat. 8. pr. *Lignum ficulnum*, i. e. fragile & inutile, schwach Holtz. *Viros ficulnos, ἀνδρας σικίνους*, Theocritus aliquoties nominat, molles atque inutiles, weibische und unzüchtige Männer. Eâdem figurâ dicitur, *Ficulnum præsidium*, schwache Hülffe. *Ficulnamachan, σικίνη μάχαιρα*, pro calumnia.

¶ Caprificus, ficus silvestris Martial. lib. 10. epigr. 2

– – Marmora Messala findit caprificus.

Hanc intelligit Juvenalis cum Satyr. 10. v. 244 ait:

– – – sterilis mala roborn ficus.

FIDELIA, æ, ein Krug/ τὸ κεράμιον, *Samium vas ad plurimos usus*, ut Nonius interpretatur. Plaut. Aulul. a. 4. sc. 2. v. 15 *Fidelia congialis*, ein Krug von einem Stübichen. ¶ 2. *De eadem fidelia duos dealbare parietes*, est officio seu beneficio uno ac eodem duplicem inire gratiam. Usus est Curius ad Cicer. lib. 7. ep. 29. Germani ita fere efferunt.

FIDĒNAE, arum, vicus Italiæ desertus, urbs olim in Sabinis, ut est Historia Romana constat. Primam produxére Horat. libr. 1. epist. 11. Itemque Juvenalis Sat. 6. v. 56. & Sat. 10. v. 100. Virgilius verò corripuit 6. Æn. v. 773

– – – urbemque Fidenam.

¶ Fidēnas, atis, qui Fidenis natus aut colit. Adjective *Fidenas bellum*, quod inter Romanos & Fidenates fuit, Livius dixit lib. 1. cap. 15. init.

FIDES, dictorum conventorumque constantia & veritas, sic dicta, *quia FIAT, quod dictum est.* Cicero 1. offic. cap. 7. Verum Tullius hic Στωικικῶς *ἐτυμολογίᾳ* ex mente Vossii lib. 3. Instit. Orat. pag. 243. cum *fides* sit à *fido* atque hoc ex Græco πείθω persuadeo, fido, credo. Donato ad Andr. act. 1. sc. 1. v. 7. est *Commendatorum fida executio vel observantia.* Glaube/ Treue. Seneca Medea v. 55

Qua scelere parta est, scelere rumpetur fides.

Fides publica, sicher Geleite. Sallust. Jugurth. bell. cap. 31. seq. *Venire fide publicâ, Interponere fidem publicam.* Et *dare fidem publicam* apud eundem B. Catil. cap. 48. & Cicer. in Catilin. 3. cap. 3. sicher Geleite geben. *Fidem dare*, est sancte promittere, auff Treu und Glauben zusagen. Terent. Eunuch. a. 5. sc. 8. v. 30 *Do fidem, futurum.* Sed *Fidem facere alicui*, Nepos Agesil. 7, 3. ein Ding glaubwürdig machen. *Habere fidem*, Ter. Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 59. & Nepos Themist. cap. 7, 2. gläuben / Glauben geben. Pro quo recentiores & *Adhibere*, exempli gratia Sulp. Severus vitâ Martini cap. 1. & 11. & 23. Plautus vero Rud. act. 4. sc. 2 *adhibere fidem* dicit, ut adhibere diligentiam, curam: ubi *adhibere* idem est, quod *uti*, monente Vossio, quem vide Libro de Latinit. mer. suisp. pag. 146. *Quid est tam extra fidem?* Seneca epist. 92. was ist so unglaublich? *Fallere fidem, frangere fidem*, untreu werden. Cicero pro Roscio Comœd. cap. 6 *Frangere fidem, perfidiosum & nefarium est*, den Glauben auffheben / nicht halten. *Fidem violare, ledere*, idem. Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 38 *Qui fidem ledit, oppugnat omnium commune præsidium.* Contra, servare fidem, Æneid. 2. v. 160 Glauben halten: *tueri fidem*, lib. 11 ad Attic. ep. 1. seinen credit erhalten. *Liberare fidem*, pro Flacco cap. 20, zahlen / das Versprochene erfüllen. *Fidem interponere suam*, pro Rosc. Amer. c. 39. Bürge werden. *Nusquam tuta fides*, Virgil. 4. Æneid. v. 373. *Fidem suam alicui adstringere*, Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 22. zusagen. *Fidem alicui præbere*, Nepos in Attico cap. 4. n. 4. *Fidem præstruere sibi*, sich credit machen. Livius lib. 28. cap. 42 *Fraus fidem in parvis sibi præstruit, ut, cum operæ pretium sit, cum mercede magna fallat.* Sic *Fides angusta*, schlecht Credit/ Cæsar lib. 3. de Bell. Civ. cap. 1. Ubi vide Ciaccon. *Fides labefactata*, Sueton. Vespas. cap. 4. quam *affectam* Tacitus dixit 3. Histor. cap. 65. *defectam*, idem 1. Histor. cap. 88 vocat. *Fides concidit*, das Credit fällt / Cicer. pro lege Manil. cap. 7. Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 10 *At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum*, Ich habe so viel Glauben bey ihm / daß er mir nichts dergleichen zutrauen wird. *Hæc est fides?* formula in deferentes; Sueton. Nerone cap. 49. Sed *Fides Deûm* admirandi formula. Alia admirandi formulâ, *Mira fides!* qua sæpe usus Statius est. ¶ 2. Fides idem quod pollicitatio, promissio. *Fidem dare, accipere, servare.* ¶ *Bonâ fide*, elegans formula apud Terent. Plautum & alios, cum quid vere & sine astu fallaciaque dictum factumque significant, auff guten Glauben. Hinc transfertur ad alia, quæ vere ac serio, & cumulate ac largiter, nec tralatitie aut maligne facta denotamus. Tertullian. de anima cap. 1. *Doleo bona fide Platonem omnium hæreticorum condimentarium factum.* Apud Petronium: *Oscula bona fide exigere: basium bona fide dare*, legimus. Florus lib. 2. cap. 1 *Romanus cum bona fide adolebisset.* Laberius apud Gellium lib. 16. cap. 7

Tollet bona fide bos Orcus nudas in cæmonium. Sed, *Græca fide mercari*, apud Plautum Asin. a. 1. sc. 3. v. 47 est præsenti pecunia mercari, mit baarem Geld. ¶ Fides etiam significat *auxilium*: Terent. Adelph. a. 3. sc. 4. v 43. *Illa nunc fidem bestram implorat.* Et Livius lib. 1. cap. 7 *Fidem pastorum nequicquam invocans.* Apulejus libr. 8. p. 209 *Ille Deûm fidem clamitans.* Quo pertinet formula, *fidem Quiritum implorare.* Livius libr. 2. cap. 23 *Nexu vincti solutique se undique in publicum proripiunt, implorant Quirittum fidem.* Sacris scriptoribus *Fides* sæpe ponitur pro fidei formulâ scripto comprehensa. Unde & *Scribere fidem* dicebant. Hilarius lib. ad Constantium Imper. quem Constantio ipse tradidit: *Periculosum*, inquit, *nobis admodum atque miserabile est, tot nunc fides existere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse, quot mores: tot caussas blasphemiarum pullulare, quot vitia sunt: dum aut ita fides scribuntur, ut volumus, aut ita ut volumus intelliguntur.* Et paullo post: *Consci nobis inbicem sumus, post Nicani conventus synodum nihil aliud, quàm fidem scribi.*

¶ Veteres inter Numina *Fidem* numerabant; quo habitu fuerit depicta, docebit VVeitzius ad Prudent. p. 683. vid. Horat. lib. 1. Od. 35.

¶ Fidei committere, est alterius fidei præstandum ac faciendum aliquid demandare. Tertullian. de præscript. adverss. hæret. cap. 37 *Sicut Apostoli caverunt, sicut fidei commiserunt, sicut adjuraverunt, ita teneo.* Hinc

Fidei commissum, quod alterius fidei creditum. Horat. lib. 1. Sat 3. v. 54

- - - Si furtum fecerit, aut si
Prodiderit commissa fide.

Ubi *fide* pro *fidei* dixit antique. *Commissa fide*, i. e. fidei commissa. ¶ Aliàs *Fidei Commissa* liberalitates dicuntur Legato similes, quæ non civilibus verbis, sed precative testamento, codicillis, aut alio voluntatis ultimæ indicio conferuntur his verbis, ROGO REDDAS: CVPIO DES: VOLO VT DES, & quæ similia his erant. Nominis ratio inde est, quod à fide heredis potissimùm pendeant. Vide JCtos.

¶ Fideicommissarius adject. ut, *Fideicommissaria hereditas*, quæ ex fidei commisso est, Lege 77 § 24 Dig. de Legat. 2. Et *Fidei commissaria verba*, quæ ad fidei commissa pertinent, Lege 29 Dig. ad SC. Trebell. Et *Fidei commissarius* substantive, cui fidei commissum cedit: ut, *Legatarius*, cui legatum cedit. Vid. leg. 29 extr. Dig. quibusmod. usufr.

¶ Fidedictor, idem qui Fidejussor. Augustinus epist. 23 ad Bonifacium, de parvulis: *Quando ad baptismum offeruntur, pro eis parentes tanquam fidedictores respondent.* (al. *spondent*)

¶ Fidejubere, Bürge werden. Ulpian. Lege 1. de Solutionibus & liberat. *Quod pro alio quis fidejusserat.*

¶ Fidejussio, Bürgschafft. Lege 20 Dig. de Fidejussoribus: *Servus fidejussionis nomine obligari non potest.*

¶ Fidejussor, ein Bürge. Vid. Tit. *de Fidejussorib.* in Digestis: & Macrob. 5. Saturn. cap. 19.

¶ Confidejussor, Mitbürge. Lege 26 Dig. de Pactis Ulpianus: *Idem & in confidejussoribus est.*

FIDIVS Deus, qui & *Sancus* seu *Sanctus* dicebatur. Hunc Herculem interpretantur. Lege Varronem lib. 4. de Lat. L. Festum in *Medius fidius*; & Ovidium 6. Fastor. v. 213.

FĪDO, fidere; trauen/ fidem habere. Jungitur Dativo & Ablativo. Sed de Ablativo Servius negat. Ita enim ad illud 7. Æn. Virgilianæ v. 290

Moliri jam tecta videt, jam fidere terræ.

Per Dativum, inquit, jungendum: aliter non procedit. Et iterum ad illud 10. Æn. *Fidite ne pedibus.* DATIVVS, inquit, *est* PEDIBVS, *Nam* FIDO TIBI *dicimus.* Cicero tamen cum Ablativo junxit Aratum convertens. Ita enim lib. 2 vel 4 potius Academ. Quæstion. cap. 20 *Meas cogitationes*, scribit, *sic dirigo, non ad illam Cynosuram, qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto, ut ait Aratus.* Et rursus 2. de Nat. Deor. cap. 41 *Eundem cæli verticem lustrat parva Cynosura, Hac fidunt duce nocturna Phœnices in alto*, &c. Sic *Fidere pecuniâ*, Corn. Nep. in Lysand. cap. 3, 5. & *victoriâ*, Idem in Chabr. cap. 1. n. 2. priore loco præpositio *in*, posteriore *de* subintelligi videtur. Adde quod mox in *Fidens* ex Cicerone exemplum recurret. ¶ Fidere, absolute, getrost seyn. Philadelphus ex Theocrito:

Fidere, Batte, decet, melius cras forsan habebit,
Χρηστὸν χρὴ, φίλε βάττε, τὰχ' ἄμεινον ἔσεται ἄμερον.

¶ Fidens, vertrauend / getrost / sich verlassend. Cic. 1. Offic. cap. 23 *Animus prudentia consilioque fidens.* Idem 1. Tuscul. cap. 46 *fidenti animo, si ita res ferret, gradietur ad mortem.* getrost. Apulejus lib. 5. post pr. *Psyche paullo fidentior intra limen se se facit.* Et Ammianus libr. 16. cap. 31 *Romanus fidentior.* Idem lib. 27. cap. 24 *fidentissimo impetu.*

¶ Fidenter, cum fiduciâ, getrost. Apulej. lib. 2. Milesl. *Hic auctoratus ad custodiam mariti tui fidenter accessit.* Ibidem: *Quoties operam nostram desiderabis, fidenter impera.* Et Cicer. 2. de Divinat. cap. 31 *Timide fortasse signifer evellebat signum, quod fidenter infixerat.* & 2. de Fin. cap. 7 *At ille non pertimuit et fanèque fidenter.* Compar. 6. ad Attic. epist. 1. *De Octavio rescribo, te illi probe respondisse: paullo vellem fidentiùs.* Ammianus lib. 17. cap. 1 *Ausi omnes accedere fidentissime.* Idem lib. 19 cap. 8 *dimicantes fidentissime.* Et Augustinus de Vera religione cap. 3. pr. *fidentissime dixerim.*

¶ Fidentia, firma animi consilio, ut ait Cicero in 4. Tuscul. cap. 37. Zuversicht. Add. 2. de Invent. cap. 54.

¶ Fidēlis, qui fidem servat, getreu / der Glauben hält / *Esse animo fideli in aliquem*, getreu seyn. Cicer. pro Milone cap. 10 *servi, qui animo fideli in dominum erant.* Idem Attico 5. ep. 18 *fideliores socii:* & rursus pro Milone Cicer. cap. 27 *homo mihi fidelissima gratiâ conjunctus.* Et lib. 1. epist. 3 ad Q. Fratr. *conjux fidelissima.* ¶ Substantive *fidelis*, servi ministrique appellantur. Cicer. lib. 4. ad Famil. Epist. 1 *Si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas.* Vet. Gloss. *Fidelis*, πιστὸς δοῦλος.

¶ Perfidēlis. Cicer. 2. ad Attic. epist. 19 *Si perfidelem habeo, eidem, scribam plane omnia.*

¶ Fidēlitas, Treue / Auffrichtigkeit. Cicer. pro Planc. cap. 29. extr. *Amicorum fidelitate servata mea vita est.*

¶ Fideliter. *Constanter & fideliter in amicitia alicujus permanere*, feste und treulich halten / Livius lib. 33. cap. 35. Et Ovid. 2. epist. 9. ex Ponto:

- - - didicisse fideliter artes,
Emollit mores.

Compar. Fidelius. Quintil. 10. cap. 3. pr. *Ut terra alte effossa fœcundior est: sic profectus non à summo petitus, studiorum fructus effundit uberius, & fidelius continet.* Gellius 17. cap. 12 *fidelius constantiusque valere.* Plin. Paneg. cap. 56 *fidelissime narrare.*

¶ Fidele, idem. Prudentius in Romano v. 426

- - Nunquam pro salute & maximis
Fortissimuque Principis cohortibus
Aliter precabor, quam fidele ut militent.

Potest enallage esse, ut, *Dulce videre.*

¶ Infidelis, ungetreu. Cicer. 3. Offic. cap. 29 ex poëta veteri: *Neque dedi neque do infideli cuiquam.* Cæsar 7. Gall. cap. 59 *Bellovaci erant per se infideles.*

¶ Infidelitas, perfidia. Cicer. pro Milon. cap. 26 *Quanta infidelitates in amicis*, wie grosse Untreu ist in Freunden? Cæsar lib. 2. Civ. cap. 33 *magno cum dolore infidelitatis suspicionem sustinere videbantur.* hoc est, ægre ferebant, suspectos se haberi.

¶ Infideliter, adverb. cujus Superlativo usus Salvianus est lib. 3 contra Avarit. p. 122, *Si qui ex istis morte appropinquante filios non habent, quærunt infidelissime, quos aut propinquos, aut affines suos dicant.*

¶ Perfidelis, recht getreu. Cic. 2. ad Attic. epist. 19. extr. *Si perfidelem habebo, cui dem, scribam plane omnia.*

¶ Fidus: quem quidam à *fideli* ita distinguunt ut *fidum amicum* dicamus: *fidelem* servum, vel *fidum* in majoribus, *fidelem* in minoribus negotiis. Attamen hæc duo sæpissime pro eodem accipiuntur. Dicitur etiam de iis, quæ sunt hominis, & ad hominem pertinent. Corn. Nep. in Datame cap. 8 *Amicitiam non fidam futuram putabat.* Virgil. 6. Æneid. v. 524 *Fidus ensis*, darauff man sich verlassen darff. Comp. *Fidior.* Justinus lib. 16. cap. 5 *ut eos sibi fidiores redderet.* Superl. *Fidissima uxor*, Cicer. 14. fam. epist. 4. extr. *fidissimi nostris rebus*, Hirt. Afr. B. cap. 79.

¶ Fidissimè, adverb. Cicer. 2. fam. epist. 16. *quæ mihi à te ad timorem fidissime atque amantissime proponuntur.*

¶ Infidus, media correctâ, non fidus, untreu. Cicer. de amicit. cap. 15 *Tarquinium dixisse ferunt, tum cum Consul esset intellexisse, quos fidos amicos habuisset, quosque infidos.* Horat. 1. od. 35, 25 *Vulgus infidum.* Et Livius lib. 1. cap. 14 *Infida regni societas*, zween oder drey in einem Regiment halten einander keinen Glauben.

¶ Perfidus, Treuloß. violator fidei: mediam habet brevem. Cicer. 3. Offic. cap. 14 *Omnes aliud agentes, aliud simulantes, perfidi, improbi, malitiosi sunt.* Post red. ad Quir. cap. 9 *perfidi amici.*

¶ Perfidè, adverb. *Pactum perfide rumpere*, Gell. lib. 20. cap. 1. Treuloß / aus Meineid.

¶ Perfidia, Untreu. *Decipi alicujus perfidiâ*, Cicer. pro S. Rosc. c. 38. ¶ Aliquando *veracitati* opponitur. Catull. Epithal. Pelei v. 321 *Talia divino fuderunt carmine fata,*
Carmine, perfidia quæ post nulla arguet ætas.

¶ Perfidiosus, plenus perfidiæ. Treuloß. Cicer. 3. fam. ep. 10 *Nihil in me perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia.* Et lib. 3. de Nat. Deor. cap. 32 *omnium perfidiosissimus C. Marius.*

¶ Perfidiosè, adverb. Cic. pro Rosc. Amer. cap 40 *Ubi multa audaciter, multa improbe, multa perfidiosè facta videtis, ibi scelus quoque latere putatote.*

¶ Fidūcia, Zuversicht / Trost / Vertrauen. *Fiducia mei, tui, alicujus*, &c. Propertius lib. 3. Eleg. 24 pr. *Falsa est fiducia formæ*, das Vertrauen auff Schönheit ist betrüglich. Virgilius 1. Æn. v. 132

Tantane vos generis tenuit fiducia vestri.

Servius

Servius ad 2. Æneid. notat, *Fiduciam* Veteres pro *crimine* etiam & *audaciâ* posuisse. ¶ *Fiduciam accipere*, etwas käuffen / mit Bedingung des Verkäuffers / daß er es zu gelegener Zeit möge wiederum zu sich lösen. *Fiduciam committere*, vendere eâ pactione, ut liceat eodem tibi pretio cum possis aut velis, redimere, verkäuffen mit vorbehaltener Macht dasselbe wiederum an dich zu lösen. Usus est utraque formulâ Cicero in Topicis, cap. 10. & pro Flacco cap. 21. Vide JCtos.

¶ Hinc *venditio fiduciaria* est, quæ fit sub lege, seu pactione redimendi, ein Kauff / mit vorbehaltener Macht des Wiederkauffs. *Mancipatio fiduciaria*, idem fere. Sic *Heres fiduciarius*, cui hereditatis administratio ad tempus certum commissa est, quo restituat. Vide JCtos.

¶ Fiduciarius etiam antiquis nota tritaque vox fuit. Cæsar 2. Civil. cap. 17 *neque se ignorare, quod esset officium legati, qui fiduciariam operam obtineret:* hoc est, qui non propriam provinciam regeret, sed quam suo tempore deberet reddere. Sic Arsinoes *regnum* appellatus *fiduciarium* ab Hirtio B. Alexand. cap. 23. quod erat redditura, controversiâ inter fratrem & Cleopatram sororem composita. Livius 32. c. 38 *Philippus magis de Argis, quam de Corintho sollicitus, optimum ratus, Nabidi eam Lacedæmoniorum tyranno, velut fiduciariam dare, ut victori sibi restitueret.*

¶ Fiduciare, verbum JCrorum veterum. Unde Tertullianus, qui amat cum JCtis loqui, *fiduciari pignoribus*, de Idololatriâ dixit cap. 23, ubi Rigaltium vide. Vetus Gloss. *Fiduciat, ὑποτιθεται: Fiduciatus, ὑποτιθεμενος*, versetzet. Vetus inscriptio in vinea Cardin. Carpensis. DIS MANIBVS. M. VLPIVS AVG. LIB. SYMPHOR. FLATVRARIVS AVRI. ET ARGENTI MONETAR. SIBI ET VLPIAE HELPIDI. QVAE ET CLAVDIA LIB. ET VXORI SVAE, &c. FECIT. ET LIBERTIS LIBERTABVSQVE VTRIVSQVE SEXVS, &c. EA CONDITIONE NE FIDVCIENT. NE VENDANT, NEVE ALIO QVO GENERE ID SEPVLCRVM SIVE MONVMENTVM EST ALIENARE VLLI POTESTAS SIT. Vid. Gruteri Inscriptiones p. 638. n. 4.

¶ Fiducialis, &

¶ Fiducialiter. Gloss. Vet. Παῤῥησιάζομαι, *fiducialiter ago:* quo modo idem verbum Vulgatus quoque interpres Act. Apost. 9, 27. 28 expressit. Ambrosius ad lapsam virgin. cap. 3 *Vales aliquem sanctorum fiducialiter intueri?* Et Augustinus Confess. lib. 9. cap. 13 *fiducialiter sperare.*

Composita à fido sunt

¶ Confidere, fidere, credere, jungitur iisdem casibus, quibus Fido. *Sibi, virtuti suæ confidere*, Cicer. pro Flacco cap. 2. *Causæ suæ confidere* lib. 8. ad Attic. epist. 9. sich verlassen. Seneca Thyeste v. 615

Nemo confidat nimium secundis;
Nemo desperet meliora, lapsis.

Et Cic. 1. Tusc. c. 31 *Nil nimio oportet confidere*, man muß nicht zu viel vertrauen. ¶ 2. Cum ablativo. *Confidere affinitate* alicujus, Cæsar 3. Civ. cap. 83. *Corporis firmitate & fortunæ stabilitate confidere*, Cicer. 5. Tusc. cap. 14. sich verlassen. ¶ 3. Cum præpositione, *Confidere de salute*, Cæsar 2. Civil. cap. 5. Et *Confidere in aliquo.* Hirtius de B. African. cap. 19 *qui in illorum sibi confideret multitudine.* Sic *Confido fore*, bin des Vertrauens / es soll ꝛc. Cic. ad Plancum, lib. ult. epist. penult. ad Atticum: *Deinde confido fore, ut alio genere literarum utamur.* Sic, *Confido, rem, ut volumus, esse*, Cic. Attic. lib. 6. epist. 7.

¶ Confidens, in utramque partem. Terent. in Andr. a. 5. sc. 2. v. 14 *Nescio quis senex modo venit, illum, confidens, catus*, beherzt. Idem in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 73. *Homo confidens*, id est, audax & temerarius, ein verwegener Bube. *Confidens animi*, Sueton. Domitiano cap. 12. extr. Ut, *fidens animi*, Virg. Æn. 2. v. 61. Sic Georg. 4. v. 445

Nam quis te juvenum confidentissime nostrûm
Jussit adire domos.

Gell. 10. cap. 26 *quod est nimium confidentius.* Et Apulejus Apolog. p. 318 *confidentissimo mendacio adseverabat.* Ammianus lib. 24. cap. 11 *Fudit confidentissimum Gallum alitis propugnatione Valerius.*

¶ Confidentia, in malam plerumque partem, ut in bonam, fiducia. Vid. Voss. lib. 2. Instit. Orat. cap. 7. pag. 243. ex Donat. ad Terent. Andr. act. 5. sc. 3. Et idem Eunuch. a. 5. sc. 1. extr. *Tum qua ejus confidentia est?* was ist das für ein vermessenes Stück von ihm? *Confidentia & temeritas tua*, dein Trotz und Vermessenheit / Cicer. 2. Philipp. cap. 40.

¶ Confidenter. *Dicere confidentius*, getrost / trotzig / unerschrocken / Cicer. pro Cœlio cap. 19. pr. *Confidentissimè alicui resistere*, sich wider einen auffs trotzigste setzen / Auctor ad Herennium lib. 2. cap. 5. *Confidenter, malitiosè, flagitiosè factum*, Idem lib. 1. cap. 5.

¶ Confisus, der sich verläst. Lentulus Ciceroni 12. epist. 14 *Exclusus ab Antiochia Dolabella; nulla alia confisus urbe, Laodiceam se contulit.*

¶ Confisio, fidentia. Cicer. 4. Tuscul. cap. 37 *Si fidentia, id est firma animi confisio, scientia quædam est.*

¶ Diffidere, desperare, credulitatem ponere, mißtrauen / an etwas zweiffeln / verzagen. *Sibi diffidere.* Cicer. 2. Divin. c. 3. Et, *Plura de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere*, Serv. Sulpicius Ciceroni 4. epist. 5. *Rebus suis diffidere*, Livius 1. cap. 2. *Diffido me posse in hac causa consistere*, Cicer. pro Quintio cap. 24. Et, *Experire, quod te assequi posse diffidis*, in Oratore cap. 1. an dem du verzagest / daß du es können erreichen. *Memoriæ diffidere* Quintil. lib. 6. c. 1. pr. *Sobrius esto, ac memento diffidere*, Νῆφε, καὶ μίμνε ἀπιστεῖν. Epicharmi traue / und traue doch nicht zu viel.

¶ Diffidens, *Diffidens & desperans suis rebus*, Cicer. in Pisonem cap. 36.

¶ Diffisus, nicht trauend / verzagt. Cicer. pro Murœna cap. 30 *Ego quoque diffisus ingenio meo, quæsivi adjumenta doctrinæ.*

¶ Diffidenter. *Timide & diffidenter attingere*, Cicer. pro Cluent. pr.

¶ Diffidentia, ἀπιστία, das Mißtrauen / nicht getrauen. Cicer. 2. Invent. cap. 54 *Fidentiæ contrarium est diffidentia, & ea rei vitium est.* Et in meliorem partem 4. Tuscul. cap. penult. *Metus est diffidentia exspectati & impendentis mali.*

¶ Subdiffidere, nonnihil diffidere, etlicher massen nicht trauen. Cicer. ad Attic. lib. 15. epist. 20 *Ego, quo die audivi illum tyrannum in concione clarissimum virum appellari, subdiffidere cœpi.*

¶ Præfidere, à quo, *homines sibi præfidentes*, hoc est, valde fidentes dixit, Cic. 1. officiorum cap. 26.

FĪDES, fidis, seu, *Fides, ium*, potius, plurale, chordæ, Seiten / dictæ a varietate & discordia fidei inter homines, secundum Festum. Quod tantùm inter se chordæ, quantum inter homines fides concordet. *Canere fidibus* Quintilian. libr. 1. cap. 10 auff Seiten spielen. *Scire fidibus* Terent. Eunuch. a. 1. sc. 2, 53. Et, *Fides equis adhibere*, Quintil. lib. 1. cap. 10. al. 17. Tafel-Music haben. *Discebant fidibus antiqui*, Cicero de Senectute cap. 8. extr. Singulari tamen usus est Horatius lib. 1. oda 17. v. 18 *& fide Teiâ dices laborantes in uno* &c. Atque Persius Satyr. 6. v. 4

strepitum fidis intendisse Latina.

Sic & Ausonius Idyll. 10. sive Mosella v. 443

Audax exiguâ fide concino.

¶ Fidicula diminutivum. Gell. lib. 1. cap. 11. *fidiculârumque concentus.* ¶ 2. Est & Sideris nomen, *Fidicula*, Lyra alias dicitur, Sidus notum septentrionale. Columella lib. 11 cap. 2 post princ. *XI Cal. Febr. Fidicula vespere occidit.* Et Plinius lib. 18 cap. 26 *Pridie Nonas Januarii Cæsari Delphinus matutino exoritur: & postero die Fidicula.*

¶ Fiduculæ, plurale tantùm, instrumentum tortorum, ein Hencker-Stock. Machina multis inrenta funibus, quibus ceu fidibus distentebantur facinorosi, ein Folter-Seil. Senec. 3. de Ira cap. 3 *Equulei, & fidiculæ, & ergastula, & cruces.* Prudent. in Romano v. 481 contracte metri caussa: *ignis & fidiculæ sævient.*

¶ Fidicula, capillaris herba, *Trichomanes*, Steinbrech / Mauerrauten. Vide Vall. lib. 1. cap. 5.

¶ Fidicen, qui fidibus canit. Cicer. lib. 9. famil. ad Pætum, ep. 22 *Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen.* Ein Lautenist / oder Harffenschläger.

¶ Fidicina, fœmininum, eine Lauten- oder Harffenschlägerin. Terent. Eunuch. a. 3. sc. 2. v. 4 *De fidicina istâc?* id est, propter fidicinam, ut Donatus interpretatur, qui etiam ibidem adjecit: *fidicinam esse, meretricem est.*

¶ Fidicinus, Plautus in Rudente Prolog. v. 43 *Eam vidit ire è ludo fidicino domum*, aus der Schulen / darinn man lernet Seitenspiel schlagen.

FIDIVS, ii. masc. 2. ὅρκιος, Filius Jovis, fidei præses. Plaut. vid. *Medius Fidius.*

FIGO, fixi, figere, immittere est, einsencken / einschlagen / heffren. Virgil. Georg. 4. v. 115 *feraces figat humo plantas*, einsencken. Et R. R. cap. 21 *imbrices medias clavulis figito.* Sic *Figere verubus*, affigere carnes, Braten anstecken / Virgilius 1. Æneid. v. 212. *Figere cervos*, Idem eclog. 2. v. 29. trajicere est, Wild fällen. *Figere arma*, id est, affigere, suspendere in foribus vel parietibus templorum, Æneid. 1. v. 248. Quod illorum erat, qui militiæ renunciabant. *Figere legem*, hoc est, ferre, constituere, Gesetz oder Ordnung auffrichten. Cic. Att. lib. 14. epist. 12 *Antonius fixit legem, à Dictatore comitiis latam:* & Virgil. 6. Æneid. v. 622 *Leges fixit pretio atque refixit.* Et, *Figere tabulas*, idem, Cic. 1. Philipp. cap. 1. Metaphorice lib. 2. fam epist. 6 *Ego omnia mea studia, omnem operam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi*, sich etwas lassen sehr angelegen seyn / sich sehr in einer Sache bemühen.

¶ Fixus, fixum. standhafftig / Ratum, firmum, fixum. *Illud fixum in animis vestris tenetote*, Cic. pro Balbo, extrem. das haltet starck und feste in euern Hertzen. Idem ad Att. lib. 8 epist. 14 *Simul scito, labare meum consilium illud, quod jam satis fixum videbatur*, fest und gewiß vorgesetzt und beschlossen. Cicero fam. 10. epist. 34 *Hæc perpetuo animo meo fixa manebunt,*

sed

soll in meinem Hertzen fest und unverrückt bleiben. Virgil. 4. Æneid. v. 15

Si mihi non animo fixum immotumque sederet.

Comp. *Fixior*, apud Arator. in Act. Apost. cap. 4. in invectiva adversus Judæos:

Sol ruit in tenebras, tu [Judæa] *pectore nigra rebellas:*
Arbæ tremunt concussæ locus, tu fixior hæres.

¶ Fixe, adverb. Comp apud Augustinum est epistola 6 extrema: *Ubi tenacius habitabit & fixius, nisi unde se Deum visurum esse præsumit?*

¶ Fixio, nomen. Vet. Gloss. *Fixio*, κατήλωσις, πῆξις.

¶ Fixura, idem. Vulgatus Interpres Joann. 20, v. 25 *fixura clavorum.*

Compositâ à Figo.

¶ Affigere, anhefften. Liv. lib. 28. c. 37 *Lacertos verberibus crucis affigi jussit*, hencken. *Literas pueris affigere*, Quintilianus dixit lib. 1. cap. 1. pro inculcare, das ABC wohl einbilden. *Animis affigi* illa dicuntur, quæ tenaciter inhærent, Plin. lib. 30. cap. 1. Et Cicero in 7. Verrina c. 53 *Affixum atque insitum in animo & sensu*, in Hertz und Sinn fest gebildet und gegründet. *Crimen alicui affigere*, einen beschulditgen / quod & nostrates ita dicunt, auff den Ermel einem etwas heffren. Arnobius ineunte lib. 6. *Consuestis crimen nobis maximum impietatis affigere.*

¶ Antefigere. Livius lib. 26. c. 23 *quæ in antefixis erant.* Vide Gronov. Et lib. 34 cap. 4 *antefixa fictilia Deorum.* Pompejus Festus: *Antefixa, quæ ex opere figulino tectis adfiguntur sub stillicidio.*

¶ Circumfigere. Tertullianus 4. adv. Marcion. c. 42 *Duo sceleſti circumfiguntur Christo.* Συσταυροῦται aut ἐσταύρωται significat. Gloss. Vet. *Circumfigo*, ἐσταύρωται.

¶ Configere, idem cum simplici. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 50 *Capræ in Creta ferè, cum sunt confixæ venenatis sagittis, dictamnum quærunt*, mit vergifften Pfeilen geschossen. Ex Aristotele, Vide *Dictamnus. Confixi ceciderunt*, sc. telis, Corn. Nep. 14. cap. 9, 5. *Configere oculos cornicum;* Vide Cornix. *Configi alicujus sententiis, oratione*, eruditum est, apud Ciceronem; in Philipp. 12. cap. 7 *Diffidebant Servio, meminerant ejus sententiis confixum Antonium*, erleget / übern Hauffen geworffen. Idem in Philipp. 7. c. 2 *Omnes curas cogitationesque in Reipubl. salute configere*, Quod & *defigere* dixit, Philipp. 14. c. 5.

¶ Defigere, einsencken / ut, *Terræ defigitur arbos*, Virgil. 2. Georg. v. 290. *Animum in aliquam rem defigere & intendere*, sein Gemüth auff etwas richten. *Defigere cultrum in corde*, Livius lib. 1. cap. 58. de Lucretia. *Defigere gladium jugulo*, Idem lib. 1. cap. 25. *Defigere sicam in corpore alicujus*, Cicer. in Catil. 1. cap. 6. extrem. erstechen. *Defixis oculis intueri aliquid*, Horat. 1. epist. 6. v. 14 starr ansehen / die Augen von einem nicht wenden. ¶ Est & veneficiorum & devotionum verbum, bezaubern / beschweren / Virg. Ciri. v. 377

Regis Iolchiacis animum defigere votis.

Vota Iolchiaca sunt devotiones magicæ, sive veneficæ, qualibus Thessali, gens iis rebus infamis, uti solebant. Auctor libri de herbis, qui vulgò Apulejo asscribitur cap. 7 *Si quis DEVOTVS DEFIXVSQVE fuerit in suas nuptias, sic eum resolvas.* Seneca Hercule Oeteo v. 123

- - - - hoc inquit maga
Dixere amorem posse defigi malo.

Plura vide apud Ryckium in Tacit. 2. annal. cap. 30, 4. p. 37.

¶ Infigere, ut, *Gladium hosti in pectus infigere*, Cicer. Tuscul. 4. cap. 22. den Degen in Leib stossen / erstechen. Sed *infigere animo*, est firmæ memoriæ tradere. Quintilianus lib. 1. cap. 8 *Præcipue illa infigat animis*, magister, puta: hoc est doceat sedulo atque inculcet. Livius sub fin. lib. 3 *Insit, verem vetustate obliteratam; cæterum suæ memoriæ infixam asserre.*

¶ Offigere, vorheffren / vormachen. Livius lib. 33. cap. 5. *densos offigunt implicantque ramos.* - Et Cato cap. 49 *furcas circum offigito.* Sic Popma legit. *Affigito* alii.

¶ Præfigere, vorsetzen / vorstecken. Plin. lib. 33. cap. 4 *Lineas itineri præfigunt.* Et lib. 16. cap. 4 *Rostra navium Tribunalium præfixa, foro decus erant.* Sueton. Cæs. cap. 24 *Caput hastæ præfixum circumtulit.*

¶ Est & Perfixus apud Lucret. lib. 2. v. 360, *Desiderio perfixa juvenci* pro *transfixa.*

¶ Refigere, rescindere, abreissen / loß brechen. *Leges refigere*, Gesetz wieder auffheben / abschaffen. Cicer. Philipp. 13. cap. 3 *Acta Antonii rescidisti: leges refixisti: per vim & auspicia latas decrevisti.* & Virgil. *Fixit leges pretio atque refixit*, 6. Æneid. v. 622. eò dictum est, quod leges latas in æs incidebant, & deinde in publico tabellis fixis proponebant. Quæ cum tollerentur, sive antiquarentur, avelli sive refigi solebant. Hinc lib. 12. epist. 1. ad Cassium Cicero: *Cujus ara refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus?* Sic *Refigere se crucibus*, est resolvere & liberare a crucibus, apud Senecam de Vita beata cap. 19.

¶ Suffigere, affigere, proprie inferius figere, von unten hefften. *Aureis clavis suffigere crepidas*, Plin. lib. 33. cap. 3. die Schuhe mit güldenen Zwecklein beschlagen. *Suffigere cruci*, & *in cruce*, creutzigen. Cic. in Pison. cap. 18 *Sic te & Gabinium cruci suffixos vide-*

rem. Hirtius B. Afric. cap. 66 *Juba Numidas tot, qui loco amisso fuga se receperant in castra, in cruce omnes suffixit.* Et sine præpositione Silius lib. 1. v. 153 *erecto suffixus robore.* Lucanus 8. v. 684

- - - Pharioque feruto
Suffixum caput est, Pompeji puta.

Auff eine Piquen gesteckel.

¶ Transfigere, durchstechen. *Gladio per pectus aliquem transfigere*, Livius lib. 2. cap. 46. Sic Cic. lib. 2. de finib. cap. 30. *Ebelli jussit eam, qua erat transfixus, hastam*, durchstochen. *Transfixi clypei*, Silius lib. 10. v. 317. durchlöchert.

Figura, vide infrà post *Fingo.*

FILIVS, ein Sohn. Cicer. 2. de Finib. 18 *Effigies & humanitatis, & probitatis paterna filius.* Et lib. 6. ep. 6 ad Cæcinam: *imago animi & corporis filius*, der dem Vater ähnlich siehet und nachschläget. *Esse loco filii*, an Sohns statt seyn. Cic. pro domo sua cap. 14 *Is, qui te adoptavit, vel tibi loco filii per ætatem esse potuit.* Proverbium, multorum seculorum exemplis confirmatum: *Heroum filii, noxæ*, grosser und weiser Leute Kinder gerathen selten wohl. ἡρώων τέκνα, πήματα. Spartianus in vita Severi Imp. c. 20 *Neminem propè magnorum virorum optimum & utilem reliquisse filium, satis claret.* ¶ *Filius legitimus*, qui ex legitima conjuge: *Naturalis*, ex concubina: quanquam eundem & pro legitimo nonnulli dixerint. Vide *Natura.* ¶ Filii vox, quemadmodum & Patris, inter blandimenta etiam adulatoria fuit. Diogenes Cynicus Epist. ad Dionys. Tyrannum: Σὺ δὲ ὥσπερ τὰ παιδία παντὸς ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀκούεις, καὶ φασί, Δίκης τέκνον, &c. *Tu verò instar puerorum ascivisti tibi nescio quos patres & nutrices, qui tibi ajunt:* ACCIPE HOC FILI, &c. Observavit Casaubonus ad Theophrastum ἐκ τοῦ κολακεύειν. ¶ Ebræi eleganter quem Filium alicujus rei appellare solent, cui destinatus vel deditus est. Quemadmodum S. Matthæus υἱὸς γεέννης, cap. 26. v. 15. *filium gehennæ, filium perditionis, filium inobedientiæ*, Paulus ad Ephes. 5. v. 6 dixit. Simili ratione & Varronem *inconstantiæ filium*, de inconstantissimo homine dixisse Casaubonus ad allegatum Matthæi locum observat. ¶ Eosdem imitati Græci, filiorum appellationes ad res inanimatas transtulerunt, earumque rerum filios filiasve dixerunt, unde productæ essent. Ita Pindarus: ἁμέρας παῖδα, ἠλίου, *Diem, filium solis*: βοτρυὸς παῖδα ἀμπέλου, *vinum filium vitis* vocavit. Cujus generis infinita exempla Rittershusius congessit Comment. in Oppianum. Sic quoque apud Julianum in Cæsaribus p. 44 edit. Petav. Silenus, Bacchi nutritius, Alexandro, se omnia vicisse jactanti, objecit, ἀλλὰ ληφόντων γέ σου ποτάκις αἱ ἡμέτεραι θυγατέρες, *vicerunt te sæpius nostræ filiæ*, h. e. vites, ut Julianus interpretatur. Similiter Paullinus præstantissimo Jambo ad Cytherium, *filiam* de Colonia dixit, v. 305

Sed propter inde posita Gallorum solo
Massilia, Græjum filia.

Massilia enim à Græcis Phocensibus condita fuit. ¶ *Filii Medicorum*, παῖδες ἰατρῶν, id est, Medici. Ad quam rationem & illud Plauti Bacchidibus act. 2. sc. 3. v. 74

NI. *Qui istic Theotimus est?* CH. *Megabyzi filius.*

Meursius interpretatur: *Megabyzi filius*, id est, Megabyzus: hoc est sacerdos ex eorum genere, qui apud Ephesios generali nomine *Megabyzi* appellabantur, ut ex Strabone constat. *Cæli filius* est, cujus virtutem miramur, vel qui repentino advenerit: quemadmodum *terræ filius* vocatur, qui ignotis parentibus natus est. Lactantius lib. 1. cap. 11 *Minucius Felix sic argumentatus est: Saturnum cum fugatus esset a filio, in Italiamque venisset, Cæli filium dictum, quod soleamus eos, quorum virtutem miramur, aut qui repentino advenerint, de cælo cecidisse, dicere: Terræ autem, quod ignotis parentibus natos, terræ filios nominemus.* Minucii verba habes pag. 212 edit. Ouzel. Adde Tertullian. Apolog. cap. 10.

¶ Filiŏlus, diminut. Cicer. lib. 1. ep. 2 *Filiolo me nullum scito, salva Terentiâ.*

¶ Filia, eine Tochter. Cic. pro Cluent. cap. 64 *Despondere alicui filiam.* Columella lib. 4. cap. 3. fin. *Collocare nuptui filiam;* sive *nuptum*, Cæs. 1. Gall. cap. 18. verloben / ausgeben / verehlichen. Metaphorice pro colonia & aliis, vide paullo ante in *Filius.*

¶ Filiŏla, dimin. Cic. 1. Divin. cap. 46 *L. Paullus filiolam animadvertit tristiculam:* & pro Muræn. cap. 10 *Mihi videtur istam scientiam juris tanquam filiolam osculari tuam*, id est, summe amare.

FĬLIX, planta, Græcis πτέρις & πτέρις, Farenkraut / seu Waldfahren. Boëthius lib. 3. Metro 1

Qui serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos, filicemque resecat,
Ut nova fruge gravis Ceres eat.

Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 37

Neglectu urenda filix innascitur agris,

Wo man das Unkraut nicht achtet und ausreutet / da nimt es überhand. hoc est, Nisi animus honestis disciplinis & virtutibus excolatur, vitiorum silva occupatur, & suffocatur. ¶ Sed filix nascens in annosis muscosisque quercubus, *Dryopteris* dicitur, δρυόπτερις.

¶ Filicula, herba alia, *polypodium* vocant, πολυπόδιον, Engelſüß oder rother Steinbrech / ἐρυθρὸν. Plin. 26, 8.

¶ Filictum, locus filicibus occupatus. Columell. lib. 2. cap. 2 *Incultum locum conſideremus, juncone ſit, an gramine veſtitus, ac filicibus aliisque frutetis impeditus.*

FILVM, quod ex lino aut lana nendo ducitur, ein Faden. *Filum* vel *fila deducere pollice*, Ovid. 4. Metam. v. 25. Spinnen. *Conjicere filum in acum*, Celſus 7. cap. 16. einfädeln. ¶ 2. Filum orationis, *ſtilus* dicitur, & *compoſitionis forma.* Cicer. de amicit. cap. 7 *Aliud quoddam expetimus filum orationis tuæ*, eine andere Art der Worte oder Rede. Horat. 2. epiſt. 1. v. 225

-- -- *Tenui deducta poemata filo.* i. e. ſubtiliter. Cicero lib. 9. epiſt. 12 *Amico munuſculum mittere volui lebidenſe, craſſo filo.* ſchlecht und grob. ¶ Perinde etiam ad hominem transfertur. Plaut. Mercat. act. 4. ſc. 4. v. 15 *Satis ſcitum filum mulieris*, id eſt, lineamentum oris ſeu forma, ſeu ſpecies. Apulej. 4. Mileſ. *Virginem filo liberalem.* Gellius lib. 14. cap. 4 *forma atque filo virginali.* Et Lucretius lib. 2. v. 341

Eſſe pari filo, ſimilique affecta figura.

Adde Salmaſium commentar. in Capitolini Maximin. Junior. cap. 1. ¶ Fila etiam ellychnia ſunt. Vide ſupra *Candela.* ¶ Et Chordæ. *Sonantia fila movere* Ovid. 10. Metam. v. 89.

¶ Filatim, prò filorum in modum. Lucret. dixit lib. 2. v. 830. *Filatim dum diſtribitur, deperditur omnis.*

FIMBRIA, extremitas veſtimenti, der Wolſt / Schweiff / oder Saum am Kleide oder Borthen. Vet. Gloſſ. κράσπεδον, *Fimbria.* Nonius Marcellus: *Fimbriæ ſunt omnis extremitas.* Nomen à *FIBRO* eſt, quod antiquis *extremum* erat. Vide Varronis locum paullò ſuperius in *Fibra* adductum. ¶ Sed *Fimbriæ*, non tantùm oras ſive extremitates veſtium notabant, ſed ornamenta quædam etiam iis adjuncta. Puta fila, ac flocci inde dependentes (Franſen) item cum ipſæ oræ minutim conciſæ eſſent, capitibus in acutum deſinentibus (zänckich / zerhackt) unde & *Fimbriatas urticæ folia* Plinius dixit. Alii has *Fimbrias* & *Cirros* vocant, de quo ſuo loco. ¶ Fimbriæ etiam de capillis dicuntur. Cicer. in Piſon. cap. 11 *Emunt illi comti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ.* Vid. *Cirrus.* ¶ *Ex fimbriâ de texto judico*, hoc eſt, ex aliquo puſillo reliquorum conjecturam facio. Vide Chiliadas. Ich ſehe am Neſte wohl / weß Vogels drinne wohnet.

¶ Fimbriatus, a, um, beleget / verwölſtet / verbrämt / ut *Fimbriatæ veſtes*, fimbriis, de quibus diximus, ornatæ ſive exultæ. Ita Sueronius Cæſare cap. 45 *Latum clavum fimbriatum* dixit: ubi vide Caſaubonum: ſed & Octavium Ferrarium de re veſtiaria part. 2. lib. 1. cap. 19. Nec ſolæ veſtes fimbriatæ, ſed & aliæ quæcunque res. Apulejus 8. p. 214 *geſtamen prolixe fimbriatum.* Ubi flagrum intelligitur, quod ſemiviri ſacerdotes geſtabant, ut ſe illo lacerarent.

FIMVS, maſc. & Fimum, neutr. lætamen, allerley Düngemiſt. Virg. 1. Georg. v. 80 *Ne ſaturare ſimo pingui pudeat ſola, neve &c. Fimum gallinaceum, caballinum*, genere neutro dixit Plinius lib. 29. cap. 5. ¶ Sordes etiam notat, & excrementa corporis. Ut, *ſimum reddere*, Plin. lib. 8. cap. 15. ſich unrein machen.

¶ Fimētum, ſtercorarium, Miſthauffen / Miſtgrube. Plin. 24. cap. 19.

FINDO, findĕre, ſecando dividere, ſpalten / theilen. Virgil. 2. Georg. v. 78 -- -- *enodes trunci reſecantur, & alte*

Finditur in ſolidum cuneis via.

Eodem libro v. 353

-- -- *bivica ſiti findit Canis aſtifer arva.*

die Erde reiſt auff. Non aliter Tibullus lib. 1. Eleg. 8. v. 11

-- -- *arentes cum findit Sirius agros.*

Et ad aquarum divortia transfertur, ut, *Euphrates finditur*, &c. Plin. lib. 6. cap. 26; nec non ad navigationes. Propertius lib. 3. eleg. 9. v. 35 *Non ego veliferæ tumidum mare findo carinâ:* & ad agriculturam: Claudian. 1. in Eutropium v. 112 *finduntur vomere rura.* Item ad volatum. Ovid. 4. Metam. v. 666 de Perſeo: *motis talaribus aera findit.*

¶ Fiſſus, particip. ut, *fiſſum lignum*, Virg. 9. Æn. v. 413.

¶ Fiſſus, ûs, ſubſt. nomen. Cicero de Nat. Deor. lib. 3. cap. 6 *Unde porro iſta divinatio? quis invenit fiſſum jecoris?*

¶ Fiſſio, Spaltung. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 63 *cum terra ſubigerentur fiſſione glebarum.*

¶ Fiſſura, idem. Colum. 4. cap. 29. de vitibus inſerendis: *reſectionis fiſſura.* Plinius lib. 5. cap. 9 *fiſſum Nili*, id eſt diviſio, diſpenſatio aquæ, ad Delta regionem.

¶ Fiſſilis, e, das ſich ſpälten läſt. quod findi poteſt. Virg 6. Æn. v. 181 -- -- *Cuneis & fiſſile robur Scinditur.*

¶ Trifiſſilis; dreyſpitzig / dreygeſpalten. Auſonius epigram. 128 de ⏚ Græca litera: *trifiſſilis forma.*

¶ Fiſſipes, das geſpaltene Füſſe hat. Auſonius epiſt. 7. v. 49

Nec jam fiſſipedis per calami vias

Graſſetur Cnidia ſulcus arundinis.

¶ A fiſſo eſt *fiſſiculare.* Apulejus de Deo Socratis: *Vel ſomnia confirmandæ, vel extis fiſſiculandæ.*

¶ Bifidus, um, in duas partes fiſſum, geſpalten. Ovid. 14. Metam. v. 308 *bifidi pedes:* Et *vidices bifidæ*, Columell. lib. 4. cap. ult.

¶ *Latera bifidata*, apud Plin. leguntur lib. 13. cap. 6.

¶ Trifidus, dreyfach geſpalten / dreyſpitzig. Ovidius 2. Met. 325 *trifidâ fumantia flammâ corpora.* Et Claudianus Rapt. Proſ. 2. v. 181 *trifidâ Neptunus cuſpide.* Alcimus lib. 2. v. 135 de ſerpente: *trifidam diſpergunt guttura linguam.*

¶ Quadrifidus, ut, *quadrifida quercus*, Virgil. 7. Æneid. v. 509. *Trabs quadrifida* Valer. Flaccus lib. 1. v. 663. *Labor quadrifidus*, id eſt quadruplex, apud Claudian. in Conſul. Prob. & Olybr. v. 268.

¶ Multifidus, in multas partes fiſſus. *Iſter multifidus*, Lucan. 3. v. 202. Et, *Multifida flamma comans pinus*, Silius lib. 14. v. 421. Sic, *Multifidum iter*, Prudent. 2. adv. Symmach. v. 773.

¶ Diſſindere, zerſpalten / von einander ſpalten. *Medium diſſindere*, Cato R. R. c. 41.

¶ Infindere. Virg. 5. Æn. v. 142. *Infindunt pariter ſulcos.*

¶ Profindere, quod Lexica ex Statii 10. Theb. v. 506 [512. al.] deducunt ſuſpectum eſt, & tam Gronovius, quam Barthius *profringunt*, malunt.

FINGO, fingere, formare, facere, componere, proprium figulorum eſt, qui ex creta, atque argillâ opera formant. machen / bilden. Cicer. lib. 5. ep. 12 *Alexander ab Apelle pingi, à Lyſippo fingi volebat*, in Ertz gebildet oder gegoſſen werden. Idem 1. Off. cap. 44 *Apes fingunt favos*, die Bienen ſetzen ihr Werck künſtlich. *Volucres fingunt & conſtruunt nidos*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 6. *Natura te finxit ad honeſtatem*, Idem pro Muræn. cap. 29. dein gantzer Leib iſt von Natur gebildet und geartet zur Erbarkeit. *Suis cuique fortuna fingitur moribus*, Idem in Parad. 5. c. 1. Vide *Faber.* Plaut. Trinum. act. 2. ſc. 2. v. 84 *Sapiens pol ipſe fingit fortunam ſibi.* Et, *Ex ſua natura cæteros fingere*, pro Roſc. Amer. cap. 9. quod Terentius dixit Eunuch. a. 1. ſc. 2. v. 118 *Ex ſuo ingenio cæteros judicare*, andere Leute dafür halten / wie man fühlet / daß man ſelber iſt. *Animo & cogitatione aliquid fingit ſcelus*, Terent. Heaut. a. 5. ſc. 3. v. 14. Aliquando ſignificat ſimulare; quoniam ea, quæ ſimulamus, ita formamus, ut vera eſſe videantur. Cic. 3. fam. epiſt. 12. *Suſcipe meas partes, & eum te eſſe finge, qui ego ſum.* ¶ *Fingere* itaque & docere, ſeu inſtituere, formare, ſignificat. Ter. Heaut. act. 5. ſc. 1. v. 25 *Sed tuum quoque ille Syrus idem mirè finxit filium.* Horat. lib. 1. Ep. 2. v. 64 *Fingit equum tenerâ docilem cervice magiſter*

Ire viam.

¶ Ponitur pro excogito & comminiſcor; ut, *Fingit cauſſas, rodet*, id eſt, comminiſcitur, Terent. Eun. a. 1. ſc. 2. v. 58. Urſachen erdencken / erdichten. *Fingere fallaciam*, Plaut. Aſinar. act. 2. principio. Et Ovid. lib. 1. Triſt. Eleg. 2. v. 57 *Fingite me dignum tali nece.* ¶ *Fingere fugam*, pro meditari, mit der Flucht umgehen / Plautus dixit Captiv. act. 2. ſc. 1. v. 13. ¶ Fingere etiam ornare, excolere eſt, ſich putzen. Ovid. lib. 1. de remed. Amor. v. 341 *Proderit & ſubito, cum ſe non finxerit ulli,*

Ad dominam celeres mane tuliſſe gradus.

Hinc *Fictores* inter officia mulierum. Vide infra in *Fictor.*

¶ Fingo tandem de dulciario aut piſtorio opere, quod ex farina variis figuris formatur, apud Sueton. Aug. cap. 4. extr. ubi Caſaubonum vide.

¶ Fictus, fictum, commentitium. Cic. 2. de Nat. Deor. c. 28 *A phyſicis rebus tracta ratio ad commentitios; & fictos Deos.* Idem 3. off. cap. 9 *Fabula ficta & commentitia.* Et Mimus Publ. *Ficta citò ad naturam reciderint ſuam*, Art läſt von Art nicht. ¶ Apud Horatium lib. 1. Sat. 3. v. 62 *Fictus* diſſimulator: quem *falſum* Salluſtius dixit, de quo ſupra. Plin. lib. 8. Epiſt. 18 *Alii fictum, ingratum, immemorem loquuntur.* Capitolinus in Marco Antonin. Philoſ. extr. *Dederunt & vitio, quod fictus fuiſſet, nec tam ſimplex, quam videretur.* Sic *fictum pectus* Virg dixit Æn. 2. v. 107.

¶ Fictor, Bildener. Cic. 1. Nat. Deor. cap. 29 *Deos ea facie novimus, qua pictores fictoresque voluerunt.* ¶ Item qui circa ornatum componendum occupatur: Iſidorus lib. 10. *Fictor appellatus à fingendo & componendo aliquid: ſicut qui capillos mulierum linit & pertractat, & unguit, & nitidat.* Sed & Dii habebant ſuos *fictores*, hoc eſt, qui ſimulacra eorum exornarent. Seneca apud Auguſt. lib. 6. de Civ. Dei cap. 10 *Alius nomina Deo ſubjicit, alius horas Jovi nunciat, alius fictor eſt*, [ita enim legendum cum Lipſio] *alius unctor.* Sic & FICTORES PONTIFICVM & FICTORES VESTALIVM in antiquis lapidibus leguntur. ¶ *Fictores* etiam dicebantur dulciarii operis factores. Vide Caſaub. ad Suetonii Auguſt. cap. 4. extr.

¶ Fictrix, ut, *Divina providentia fictrix & moderatrix eſt materiæ* Cicer. de Nat. Deorum lib. 3. cap. 39.

¶ Fictio utrumque ſignificat, & plaſmationem, Bildung / Formirung / ut apud Lactantium lib. 2. cap. 12 *Elementorum omnium in noſtri corporis fictione concluſa eſt*: qui & lib. 4. cap. 4 *fictionem hominis*, pro creatione, dixit: & falſi excogitationem, Erdichtung. Sic idem Lactantius lib. 1. cap. 21 *Non exigo*, inquit, *ut aliquis poetarum fictionibus credat.* Et Arnobius lib. 4. p. 131 *inducere Deorum neſcio quas fictiones:* & lib. 5. p. 166 *mendaciter & falſitatis alicujus fictione.* Uſus & Quintilianus eſt lib. 5. cap. 10. & lib. 8. cap. 6, qui etiam lib. 9. cap. 3. p. 689 *perſonæ fictionem*, proſopopœiam appellavit.

¶ Fictè,

¶ Ficte, falsch / ertichtet. ut *Amicitia ficte reconciliata*, lib. 3. famil. epist. 13. extrem. *Ficte & simulate*, falsch und ungemeynet / ohn Ernst und Hertzen / ad Quint. Fratrem lib. 1. ep. 1. cap. 4.

¶ Figmentum, Gemächte / Gedichte. *commentum.* Auctorem neminem veterem atque idoneum hâc voce usum Schoppius putavit, eoque nomine reprehendit Stradam, qui usus hac voce Infamiâ Famiani. pag. 114. Cum in Mureto eandem excuset, sed ut non approbet. vide eum de Stilo Historico pag. 167. & seqq. At vero posterioris qui ævi sunt, nec tamen pœnitendi auctores, non raro hac voce usi sunt, vel proprie pro simulacro, sicut Gellius lib. 5. cap. 12 capræ *figmentum juxta simulacrum* [Vejovis] *stare* dixit: vel pro commento translate; ut *figmenta poëtarum*, apud Lactantium lib. 7. cap. 22. & Apulej. lib. 4. p. 155 *somniorum figmenta*. Plura de his damus Posterioribus Curis ex Cypriano de Patientia c. 2. Arnobio lib. 6. p. 198. Macrobio lib. 1. Somn. Scip. cap. 3. Lactantio lib. 7. cap. 22. Prudentio 2. adv. Symmach. v. 215. & ex aliis.

¶ Figmen, idem. Prudentius Apotheos. v. 798

Factor utroque hominem meditans de figmine junctim
Ædificare sui similem.

Et eodem libro v. 1035

Os capere, & flabro Deitatis figmine nasci.

Alii *fabro* figmine.

¶ Figulus, ein Töpffer / Plin. lib. 35. cap. 12. pr. *Figulus primus invenit ex argilla fingere similitudines.* Proverb. *Figulus figulo invidet, & faber fabro.* Hesiodi ἔργ. v. 25

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων.

¶ Figulīnus, adjectiv. ut, *fornacibus incocta figulinis*, Arnobius lib. 6. p. 200. in Töpffers-Ofen.

¶ Figulīna, & per Syncopen eruditis receptum *Figlina*, ars & officina figulorum, Töpfferkunst. Plin. 7. cap. 3.

¶ Figulo, figulāre, pro fingere, Tertullianus aliquoties dixit, ut, adversus Valentin. cap. 24 *Figulat hominem demiurgus*: qui etiam

¶ Figulatio inde formavit, de Resurr. Carn. cap. 5. & de Anima cap. 25.

¶ Figulator. Gloss. Vet. Κεραμεύς, *Faber figulator.*

¶ Figŭlaris, adjectivum aliud Plaut. *Versatior es, quàm rota figularis*, du bist behender als ein Töpffer-Rad / in Epidic. act. 3. sc. 2. v. 35. *Figularis creta*, Columella lib. 8. cap. 2.

¶ *In dolio artem figularem* seu *figulinam discere*, est præposterè in arte discenda versari, am höchsten sich beweisen wollen / da man das kleinste noch nicht gelernet hat.

¶ Fictĭlis, fictile, quicquid ex terra fingitur, Töpfferwerck / Irrdengeschirr. Val. Max. lib. 4. cap. 4 priscos Romanos *fictilibus basis contentos* laudat. Ausonius Epigram. 8

Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regem &c.

Juvenal. Satyr. 10. v. 25

— — sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus; tunc illa time, cùm pocula sumes
Gemmata, &c.

¶ Ad Simulacra etiam refertur. Plin. 34. cap. 6 *fictilia Deorum simulacra in delubris dicata.* Propert. lib. 4. eleg. 1. v. 5

Fictilibus crevere dei hæc aurea templa.

Composita à Fingo.

¶ Affingere, fingendo aliquid addere, etwas ansetzen / zusetzen. Cujus contrarium est, *detrahere.* Cicer. pro Lege Man. cap. 4 *De Lucullo ita dicam, ut neque bene laudi detracta oratione nostra; neque falsa afficta esse videatur.* Cæsar principio lib. 7 *Addere & affingere rumoribus*, zu einem Gerüchte etwas zulegen / und zulügen.

¶ Affictĭtius. Varr. 3. R. R. cap. 12. pr. *affictitius ad villam.*

¶ Circumfingere, circa aliquid effingere. Tertullian. de Anima cap. 23 *qui illis* [animalibus] *peccatricem circumfinxerit carnem.*

¶ Confingere, idem fere cum simplici. *Hirundines confingunt nidos*, Plin. 10. cap. 33. *Apes favos confingunt & cerâ*, Idem lib. 11. cap. 5. Altera notione Terentius Phorm. a. 1: sc. 2. v. 81 *Omnia hæc confingam*, id est, comminiscar. Et, *Lacryma conficta dolus*, Weinen das nicht von Hertzen gehet / Andr. 3. sc. 3. v. 36.

¶ Confictio, Ertichtung. *criminis confictio*, Cicero pro S. Rosc. c. 13.

¶ Confictor. Paullinus Nolanus ep. 21. [al. 24] n. 4 ad Amandum: *Manichæus veri creatoris negator, & falsi confictor.*

¶ Defingo, fingo. Tertullianus 1. adv. Marcion. cap. 2. extr. *Adam nunquam figulo suo dixit: Non prudenter definxisti me.* Cato cap. 54 de R. R. *panem defingere* dixit, Brod wircken.

¶ Diffingere, quod fictum formatumque est destruere & refingere, zubrechen / und wiederum auffs neue machen. Horat. lib. 1. carm. oda 35

Nova incude diffingere ferrum.

Et lib. 3. oda 29 *— — neque*
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.

¶ Effingere, fingendo repræsentare, ad alterius formam fingere, darthun / fürbilden / beschreiben. *Formam corporis cujuspiam verbis exprimere & effingere*, ad Herenn. 4. cap. 49. Et *Effingere*

verba imitando, Quintil. lib. 1. cap. 1. Cicero prò Rosc. Amer. cap. 16 *Hæc conficta arbitror a poeta esse, ut effictos nostros mores in alienis personis, expressamque imaginem nostram vitæ quotidianæ videremus.* Plin. 1. epist. 3 *Effinge aliquid & excude, quod sit perpetuo tuum.*

¶ Effictio, *repræsentatio.* Ad Herenn. lib. 4. cap. 49.

¶ Effigies, figura ad vivam alterius similitudinem, vel, ad veritatis imaginem facta, tam in picturis, quàm in sculpturis, ein Bild / Contrafactur / Ebenbild / Bildnüß / Vall. lib. 5. cap. 43. *Effigies hominis & imago*, Cic. 1. Nat. Deor. cap. 37. *Effigies simulacrumque*, Idem 4 Verrina c. 65. Et, *Effigies humanitatis & probitatis patris filius*, Idem de Finib. 2. c. 18. Pluraliter Silius lib. 17 v. 402

clypeum, quo patris & una
Calarat patrui spirantes prælia dira
Effigies.

¶ Pro *instar* ponitur etiam Plinio lib. 21. cap. 5 de lolio; *Ab angustiis in latitudinem paullulum sese laxantibus, effigie calathi.* Silius princ. lib. 5

At parte à lævâ restagnans gurgite vasto
Effigiem in pelagi lacus exundabat — —

Auson. Parental. Epigr. 7

— — — pueri comis ad effigiem.

¶ Effigiare, bilden / schaffen. Prudent. hymno in exsequias defunctorum, principio:

Vivum simul & moribundum
Hominem pater effigiasti.

Apulejus principio Floridor. *truncus dolamine effigiatus*, participium. Sed &

¶ Effigiatus nomen eidem est lib. 2. Florid. *Magna*, inquit, *vis arvi, vario effigiatu.*

¶ Ineffigiatus, participio contrarium, non figuratus, ungebildet. Tertullianus de Anima cap. 9 *Anima indissolubilis, qua immortalis; & ineffigiata, qua indissolubilis.*

¶ Ineffigiabilis, ibidem cap. 24 principio, animam cum Platone prædicat *invisibilem, ineffigiabilem, uniformem*, &c.

¶ Refingere. Apulej. lib. 3. Milesc. p. 134 *Hilari vultu renidens, quantumque poteram, latiorem me refingens.* id est, simulans.

FĪGŪRA, forma, species, Gestalt. a *fingendo* Gellio lib. 13. cap. 28. Cicer. lib. 1. de Natur. Deor. cap. 18 *Hominum figura vincit omnium animantium formam*, Idem 3. Offic. cap. 6 *In figura hominis feritas bellua*, unter einer Haut und Gestalt eines Menschen eine wilde Art. Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 24. *Nova figura oris.* ¶ 2. Figura est, *Conformatio* quædam orationis remota à communi ratione. Sunt autem figuræ *Dictionis, sententiarum.* Vide libellos de *Schematibus.* ¶ Κατ' ἐξοχὴν *figura & schemata* dicebantur cavillationes picturatæ; cùm aliud dicitur, aliud intelligitur. *Morsus figuratos* Macrobius vocat lib. 7. Saturnal. cap. 3. Sic Sueton. Domit. cap. 10 *Occidit & Hermogenem Tarsensem propter quædam in historia figuras, librariis etiam, qui descripserant, crucifixis.* Idem Vespas. cap. 13 *Amicorum libertatem, causidicorum figuras, ac philosophorum contumaciam lenissime tulit.* Ubi vide Interpretes & Vossium lib. 5. Instit. Orat. cap. 6. Sectione 7. sive ultima. ¶ *Figura Juris* forma & species est: *Casum* etiam vocant. Vide *Lex.*

¶ Figūro, figurare, formare, eine Gestalt geben. *Figurare caseum*, Plin. 16. cap. 38. Käse machen. *Ursi lambendo fœtus figurant*, Plin. lib. 8. cap. 36. Horat. 2. epist. 1. v. 126

Os tenerum pueri, balbumque poeta figurat,

hoc est, assuefacit ad dicendum composite, format, fingit. Lucret. lib. 4. v. 558

Hasce igitur penitus voces cum corpore nostro
Exprimimus, rectoque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum dædala lingua,
Formaturaque labrorum pro parte figurat.

¶ Figuratio, Bildung / ut, *Sphæra figuratio*; Hygin. proœm. Astronom. Articulos corporum *hic teretes illic latos esse*, Plinius ait lib. 11. cap. 37. sub fin. *ut in unoquoque poscit figuratio.* Et Vitruvius lib. 9. cap. 4 *depicta figuratio.*

¶ Figurate, adv. Ascon. Pedianus in Proœm. Act. Verr. *figurate dixit.* Sidonius lib. 5. epist. 8 *figuratius quem pungere*, verblümter Weise.

¶ Figurator. Arnob. 6. p. 196 *bobus ducibus & figuratoribus Luna fœmina est.*

¶ Figuraliter. Sidonius lib. 8. epist. 14 *Quicquid legis diebus figuraliter immolabatur*, h. e. typice, in figuris. Et Augustinus de Genesi ad lit. lib. 1. principio: *esse accipienda figuraliter.*

Composita:

¶ Assigurare. Gellius lib. 4. cap. 9 [Voces] *disciplinosas, victoriosas, Cato ita adsigurabit.*

¶ Configurare, est *conformare.* Columella lib. 4. cap. 20 *ne prævitas statuminum ad similitudinem sui vitem configuret.* Lactantius lib. 1. cap. 17 *simulacra configurata:* & lib. 7. cap. 4 *Homo ex rebus diversis ac repugnantibus configuratus est.*

¶ Præfigurare, ante figurare, formare. Idem Lactantius lib. 6. cap. 20 *se quisque pro sexu in illis imaginibus præfigunt.* De ludis comicis agit, quos pueri virginesque non sine corruptione

ſpectare poſſint. Unde ſubjicit: *Probant illa, dum rident: & adhærentibus vitiis, corruptiores ad cubicula revertuntur*; præfigurati ſcilicet & præparati fictis comœdorum adulteriis ac libidinibus ad omnem obſcenitatem.

¶ Præfiguratio. Auguſtinus Civ. Dei lib. 16. cap. 2 *ſine ulla præfiguratione futurorum.* Vorbildung.

¶ Transfigurare, in aliam figuram vertere, transformare, ut: *Transfigurare in lupum*, Plin. 8. cap. 22. in Wolffsgeſtalt verſtellet werden. Senec. Epiſt. 94 *Nondum ſapiens eſt, niſi in ea, quæ didicit, animus ejus transfiguratus eſt.*

¶ Transfiguratio. Plin. lib. 7. cap. 55 μετεμψύχωσιν Pythagoræ appellat.

FINIS, is, non maſculini tantum, ſed & fœminini generis, eſt extremitas uniuscujusque rei, hi e. id, in quo unaquæque res terminatur. Virg. 2. Æn. v. 554

Hæc finis Priami fatorum, hic exitus illum
Sorte tulit.

P. Rutilius Lupus lib. 2. de figuris ſentent. in AETIOLOGIA: *Ita, ut quod dubium eſt viſum, ad certam finem adduci videatur.* Monet de eo & Priſcianus. Cæterum proprie de agris dicitur. Iſidor. lib. 15. cap. 14 FINES *dicti eò, quod agri funiculo ſint divifi. Mensurarum enim lineæ in terrarum partitione tenentur.* Etiam Scaliger *Finis* à σχοῖνος *funis* deducit. *Antiquitus*, inquit, SPOENIS: ut σφόγγος SFVNGVS. *Poſtea* S *periit. Inde* FOENIRE, *nunc* FINIRE. *Fines dirigere: regere.* Item *confundere.* Vide Titul. Juris finium regundorum. Cic. 3. Offic. cap. 19 *Finem & modum tranſeunt appetitus.* Lucret. lib. 3, 59 *Denique avarities & honorum cæca cupido.*
Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fines
Juris.

Sic *Dominatio ſine fine*, Tacit. 4. Hiſtor. cap. 8. extr. ¶ Hinc ad aliarum rerum exitus transfertur: ut, *Finem facere maledicis*, auffhören zu läſtern / Terent. prolog. Heaut. v. 34. Cic. 6. Verrin. cap. 7 *Difficile eſt finem facere pretio, niſi libidini feceris*, Nichts iſt theuer / wornach man recht begierig iſt. *Finem conſtituere controverſiæ*, 3. Verrin. cap. 2. dem Streit ein Ende machen. Idem: *Finem imponere labori, curæ, bello*, ein Ende machen oder geben. Γλυκὺ ἀνδράσι τέλος. Pindar. Pyth. 10. ¶ Pro morte Tacit. 1. Hiſtor. cap. 35 *Septem à Neronis fine menſes ſunt.* Et alibi ſæpius. Hinc *finire* mori eſt: de quo infra. ¶ Eſt & in cauſſis *Finis*, propter quam aliquid fit. Seneca Epiſt. 65 *Propoſitum totius operis:* item *faciendi & facientis*, item *artificis propoſitum* vocat.

¶ Fines, plurale, pro terminis ſeu *limitibus*, Grentze / uſitatiſſimum eſt. Terent. in Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 93 *Vicini noſtri ambigunt de finibus*, der Grentze wegen. *De finibus controverſia eſt*, Cic. in Topicis cap. 10. *Fines imperii prorogare*, pro Muræn. cap. 9. die Grentze erſtrecken. *Fines ſuos tueri ab excurſionibus*; Idem pro Dejotaro cap. 8.

¶ Ab hac ſignificatione, *Affinis* eſt, de quo poſtea.

¶ Finalis, e. *Finales quæſtiones*, quæ ad controverſias de finibus agrorum pertinent apud JCtos. Vide Legem 11 Finium regund. in Dig. ¶ 2. ultimus. Sic *finale malum*, excidium Sodomæ, Alcimus vocat lib. 2. v. 369. der endliche Untergang. Et Auguſtinus de Civ. Dei lib. 19 cap. 4 *beatus illa finali beatitudine.* Etiam extremo hoc cap. 4, & cap. 10 ejusdem libri, *finalis beatitudo:* & cap. 11 *pax finalis.*

¶ Finio, finire, beſchlieſſen / enden. *Finire vitam inedia*, Plin. 8. cap. 42. *ſuſpendio* Sueton. Aug. cap. 65. *laqueo* Seneca Hippol. v. 259. *gladio* vel *enſe.* Ovid. 3. Triſt. el. 7. v. 49

Quilibet hanc ſævo vitam mihi finiat enſe.

Sic & perimere, interficere, tollere ſignificat. Martial. lib. 5. Epigr. 6 *Sic te ſerior & beatæ quondam*
Salvo Cæſare finiat ſenectus.

Seneca Præf. lib. 4. Controverſ. *Non tulit hanc Labienus contumeliam, nec ſuperſtes eſſe ingenio ſuo voluit; ſed in monumenta ſe majorum ſuorum ferri juſſit, atque includi. Vtrius felicet, ne ignis, qui nomini ſuo ſubjectus erat, corpori negaretur: non finibit tantum ſe ipſe, ſed etiam ſepelivit.* Hinc *finiri* eſt mori. Cic. 1. Tuſc. Quæſt cap. 48 Oraculum Græcorum convertens:

Euthynous potitur fatorum munere leto,
Sic fuit utilitas finiri ipſique tibique.

Valerius Maximus lib. 9. cap. 12 *Sed atrocius aliquanto Euripides finitus eſt.* Tacitus 6. Annal. cap. 1. extr. *Sic Tiberius finivit octavo & ſeptuageſimo ætatis anno.* FINIVIT, pro finitus eſt. Vel vitam finivit, ſive obiit. *Finitam Carthaginem*, id eſt, ſublatam & everſam, Florus dixit lib. 2. cap. 15. ¶ Aliquando ſignificat perficio, abſolvo: aliquando terminum pono: ſic dicimus, *finire alicui provinciam certo tempore*, pro præſcribere alicui tempus adminiſtrandæ provinciæ, quo elapſo de provincia debeat cedere.

¶ Finitus, geendet. *Finita ætas*, Ovid. 5. Faſt. v. 65.

¶ Finite, Cicer. 2. de Fin. 9. *Avarus erit, ſed finite*, hoc eſt, intra modum, non immodice.

¶ Finitio, terminatio, diviſio. Hyginus lib. 1. Aſtron. cap. 6. extr. *Si non in partes hemiſphærium dividatur, ſed in alias quotlibet finitiones.* Quintiliano eſt *definitio*, & *finire*, definire, ut: *Parum plena finitio*, lib. 7. cap. 3. Conf. Gell. 15. cap. 9. qui & *finire* pro definire dixit lib. 16. cap. 8.

¶ Finitor, ὁριστής, qui fines terminosque conſtituit. Nonius: *FINITORES dicebantur, quos nunc AGRIMENSORES dicimus. Dicti, quod fines dividerent.* Marckſcheider. Plaut. Prol. Pœnuli v. 49 *Ejus nunc regiones, limites, confinia*
Determinabo: ei rei ſum factus finitor.

Cicer. de Lege Agrar. 2. cap. 13. extr. *Singuli de maximis rebus judicent: quæſtori permittant: Finitorem mittant; natum ſit, quod finitor uni illi à quo miſſus erit, renunciabit.* Secundam corripit, quia non à verbo *finire*; ſed à nomine *finis* eſt. Ut à *finum*; *finitor*, ſecunda & ipſa brevi.

¶ Finitor à finire, qui finem facit. Stat. 8. Thebaid. v. 19. de Dite ſeu Plutone:

— — — O cunctis finitor maxime rerum,
At mihi, qui quondam cauſas elementaque norum,
Et ſator.

Quaſi dicat: tu in commune quidem & cunctis adeò finitor rerum, hoc eſt, res omnes finire atque delere exiſtimaris, mihi verò, qui naturæ paullò callentior ſum, idem & creator rerum, ſeu ſator, crederis atque haberis. Nimirum Diti vis omnis terrena atque natura dicata erat. Quia verò ex terra & oriuntur omnia, & in eandem recidunt; idcirco Pluto, ſeu Dis, & finis & principium omnium habebatur. Vide Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. & Veterem Scholiaſten Statii, quem *Lactatium* alii, alii *Lactantium* vocant, ad locum ſupra productum. Claudianus de eodem Plutone lib. 1. de raptu Proſerpinæ v. 57

— — qui finem cunctis & ſemina præbes,
Naſcendique vices alterna morte rependis:
Qui fatum letumque regis, &c.

¶ Sed & circulus, qui ὁρίζων Græcis: Latinis *Finitor* appellatur. Seneca lib. 5. Quæſt. Natur. cap. 17. *Hanc lineam, quæ inter aperta & occulta eſt, Græci ὁρίζοντα vocant: noſtri* (Latini) *FINITOREM dixere: alii FINIENTEM.* Adde Cenſorin. cap. 17.

¶ Finitimus, vicinus, propinquus. angrentzend / in der Nähe. *Finitimæ civitates*, Städte in der Nachbarſchafft. *Finitimi*, die zuſammen grentzen. *Falſa vero finitima ſunt*, Cicer. 4. Acad. cap. 21. nahe bey einander. *Ægritudini finitimus eſt metus*, 4. Tuſcul. cap. 30.

Compoſita.

¶ Affinis, e: adjectivum ab *ad* & *finis*: quod ad finem alterius accedit: unde & proprie de agris dicitur [nam *fines* agrorum ſunt] ut L. *Eos terminos* 12. D. *fin. reg.* Deinde & ad hominem transfertur, qui inter ſe conjunctionem ſive propinquitatem contraxerunt. Feſtus: *Affines in agro vicini: in hominibus conſanguinitate conjuncti.* In quibus verbis *conſanguinitatis* vocabulo paullo latius uſus eſt. Modeſtinus JC. Lege non facile D. de Grad. & Affin. AFFINES, inquit, *ſunt viri & uxoris cognati: dicti ab eo, quod duæ cognationes, quæ diverſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur; & alterum ad alterius cognationis finem accedit.* Schwäger. Quia itaque affines fiunt, cum duæ cognationes per nuptias junguntur, ſeu copulantur; idcirco & *Conjuncti* aliquando dicuntur Affines, & ipſa Affinitas *conjunctio* appellatur. Exempla vide infra in *Jungo*, & quod ex eo *Conjungo* eſt. Ac ſunt *Affinium*, ſecundùm Modeſtinum, nomina; *Socer, Socerus; Gener, Nurus; Noverca, Vitricus; Privignus, Privigna.* Terentius Heaut. a. 5. ſc. 1. v. 63. *Imo & gener & affines placent.* Ubi per affines Pater Materque ſponſi deſignantur. Nec aliter ſumitur hæc vox apud Plautum Trin. act. 5. ſc. 2. v. 39. ¶ 2. Hinc transfertur vocabulum ad plura alia, quæ juncta invicem & quaſi connexa. Sic *affinis culpæ. Affinis ſacinori*; apud Ciceronem: Der gleicher Schuld iſt / der Theil hat an der That. Illud pro Roſc. Am. cap. 7; hoc in 4. Catilinar. cap. 3. Qua ratione cum Dativo non modo, ſed & cum Genitivo conſtruimus. Ter. Heaut. a. 1. ſc. 2. v. 39

Quàm iniqui ſunt partes in omnes adoleſcentes judices,
Qui æquum eſſe cenſent, hos jam a puero illico naſci ſenes:
Neque illarum affines rerum eſſe, quæ ſert adoleſcentia.

Affines rerum, id eſt, participes rerum, vel commercium aut conſuetudinem habentes cum rebus, &c. Die denen nachhengen / und ſich deß brauchen wollen / was die Jugend mit ſich bringt / oder der Jugend anhengig iſt.

¶ Affinis, ſubſt. comm. gen. ein Schwager / Schwägerin. Cic. poſt red. in Sen. cap. 7 *Tu miſericors me affinem tuum, conſtrictum inimicis, reip. tradidiſti: tu meum generum, propinquum tuum: tu affinem tuam, filiam meam, ſuperbiſſimis & crudeliſſimis verbis a genibus tuis repuliſti.*

¶ Affinitas Freundſchafft / Schwägerſchafft. Terent. in Hecyr. a. 4. ſc. 4. v. 101 *Manere affinitatem hanc inter nos volo.* Cicer. de Clar. Orat. cap. 26 *Affinitate ſeſe cum aliquo devincire*, ſich mit einem beſchwägern. Et, *Affinitates jungere*, Livius lib. 1. cap. 1. Schwägerſchafft machen.

¶ Confinis, e. *Confines* dicuntur, quorum fines concurrunt, ſive in unum deſinunt. Lactant. lib. 5. Inſtit. Divinar. cap. 2

Ut confines suos, sedibus agrisque pellebat, à suo repetundo hac A *patientia retardaret.* Nepos Datame cap. 4 *Qua gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ.* Ammianus 30. cap. 22 *latrones amni confines.* Et Seneca Epist. 120 *Sunt virtutibus vitia confinia.*

¶ Confinium, terminus agrorum, Feldmarck / der Ort da die Grentzen zusammen stossen. Sicul. Flaccus de Condit. agror. p. 6. ¶ *Confinium lucis & noctis* dicitur crepusculum, die Demmerung. Apulejus lib. 2. p. 122 *Ad confinia lucis usque pervigiles egimus.* Ovid. Metamorph. 4. v. 399

Jamque dies exactus erat tempusque subibat
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem;
Sed cum luce tamen dubia confinia noctis.

Isidor. lib. 5. Orig. cap. 35 *Propter confinium, frigoris & caloris morbis abundat autumnus.* Plin. Panegyr. cap. 4 *Virtutes vitiorum confinio laduntur.* Cui Senecæ illud concinit, quod modo in *Confinis* dedimus. Vellejus lib. 2. cap. 124 *Arto salutis exitii-* B *que esse confinio.* Apulejus 11. p. 268 *Accessi confinia mortis.*

¶ Definire, Grentze und Ziel setzen. *Circumscribere & definire,* Cic. 1. de Orat. cap. 16. örtern. *Definire imperium orbis terrarum terminis,* Cic. pro Sext. cap. 31. *Certus ac definitus locus,* ein gewisser und abgemessener Ort / Idem in Somn. Scip. cap. 3. *Definire diem, tempus,* einen Tag bestimmen und ansetzen / Cæsar 7. Gall. cap. 83. & lib. 1. Civil. cap. 11. ¶ *Definire,* finibus suis distinguere, vel vim alicujus vocis explicare ac describere. beschreiben / durch Beschreibung erklären. Cicero 2. de Orat. cap. 39 *ea breviter illustret, verbuque definiat.* Idem de Invent. lib. 1. c. 8 *Vis vocabuli definiendæ verbo est.*

¶ Definitio, oratio, naturam rei explicans, sive quâ explicatur, quid sit res, quæ genere, specie, differentiâ & proprio plerumque constat: differt à *Descriptione,* quæ est rei copiosior per proprietates declaratio. Cic. 1. de Orat. cap. 42 *Est definitio earum rerum, quæ sunt ejus rei propria, quam definire volumus, brevis & circumscripta quædam explicatio.* Idem Topic. cap. 2 *Definitio quasi involutum evolvit id, de quo quæritur.*

¶ Definitivus, definitivum, das da siehet auff die Definition oder Erklärung. Cic. 2. de Invent. cap. 17. pr. *Cum est nomine controversia, quia vis vocabuli definiendæ verbis est, constitutio definitiva dicitur.*

¶ Definitus, bestimmt / gewiß. Cicer. Somn. Scip. cap. 3 *certum esse in cælo ac definitum locum, ubi beati ævo sempiterno fruantur.* Et lib. 3. epist. 8 *Epistola nihil habet, quod aut definitum sit, aut certum.*

¶ Definitè, adverb. Cicer. pro Balbo cap. 14 *lex definite potestatem Pompejo civitatem donandi dederat.* ausdrücklich. Plinius Panegyr. cap. 88 *definite distincteque designat.*

¶ Contrarium, *Indefinitus, um,* unbörtert / nicht klar ausgedrückt. *Sermo indefinitus inexplicabilisque,* Gellius 16. cap. 2.

¶ Indefinitè. Gell. lib. 2. cap. 24 *promiscue atque indefinite largiri,* id est, nihil determinando.

¶ Definitor. Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 19 *Habemus illum alicubi unius baptismi definitorem.*

¶ Diffinire, idem quod definire. In Hygini Astron. lib. 1. cap. 6. cl. vir Jo. Schefferus edidit: *quem Arctícon diffinibimus:* & ex parvo intervallo: *Zodiacus sic optime diffiniri poterit.* Munckerus utrobique *definire.* Add. lib. 2. cap. 13.

¶ Diffinitio. Ibidem lib. 1. cap. 6 laudatus Schefferus: *Hac diffinitione Sphæra* &c. Munck. *definitione.* Et Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 15 *Ut hac diffinitione volens a nolente discerneretur.*

¶ Infinitus, infinitum, contrarium est *finito,* ungeendet / unzehlich / ohn Ziel / immensum. Cic. de Divinat. lib. 2. cap. 50. *Quod definitum est, habet extremum, quod non habet extremum, infinitum sit necesse est.* Idem de Orat. lib. 1. cap. 1. *infinitus forensium rerum labor.* Et 3. in Catilin. cap. 4 *eadem infinitam civium facere.* Ad Herenn. lib. 2. cap. 22. *Immensa, infinita, immoderata cupiditas.* Et, *Ad infinitum,* Plin. 13. cap. 9. ¶ Infinitus etiam sæpe idem quod *multus* est, præsertim apud posteriores Latinitatis scriptores. Sic Eutropius 4. cap. 9. n. 2 *infinitis regum auxiliis:* & lib. 6. cap. 18, 2. *infinita nobilitas.* Spartianus Hadriano cap. 29 *aquarum ductus infinitos nuncupavit.*

¶ Est & comparativus *Infinitior,* apud Ciceronem in Topicis c. D 8 *Distributio infinitior;* & *Res infinitior.*

¶ Infinitum, quasi substantive cum secundo casu. Eutropius lib. 6. cap. 13 de triumpho Pompeji: *Prælata ingens pecunia, auri atque argenti infinitum.* Et lib. 9. cap. 9. n. 9 *in quo* [templo] *infinitum auri gemmarumque constituit.* Videtur *pondus* subaudiri, sicut plene idem Eutropius lib. 2. cap. 16. n. 5 dixit: *infinitum auri argentique pondus in potestatem Romanorum redactum.*

¶ Infinitè, unzehlicher / unendlicher Weise. Cicer. Paradox. 6. cap. 3 *infinite concupiscens.*

¶ Infinito, idem. Plin. 25. cap. 8. *Infinito præstare cæteris,* weit übertreffen.

¶ Infinitas. ut, *infinitas locorum,* Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 16. Ammianus lib. 15. cap. 1. *Mundorum infinitates Democriti, quos*

Anaxarcho incitante Magnus somniabat Alexander.

¶ Infinitio. Cicer. 1. de Finib. cap. 6 *Infinitio ipsa, quam ἀπειρίαν vocant.*

¶ Perfinire. Lucret. 1. v. 611 *nec res perfiniet ulla.*

¶ Præfinire, præscribere, *præfinire tempus, diem,* Zeit / Tag bestimmen. *Calendas Januarias tibi præfinitas esse scito,* Cic. lib. 6. fam. epist. 8. Et in Tuscul. lib. 5. cap. 8 *Tu verò, ut videtur: nam præfinire non est meum,* es gebührt mir nicht dir Zeit und Ziel zu setzen. Et Scævola Lege 47 Dig. de Pactis, *intra præfinitum tempus.* ¶ *Loqui præfinito,* apud Terent. est *loqui ex præscripto.* Locus est Hecyræ act. 1. sc. 2. v. 19

Nam illic haud licebat nisi præfinitè loqui,
Quæ illi placerent.

Ubi Donatus: PRAEFINITO, *deest,* tempore: *aut quid mihi.* Et mox: *Duo dixit,* & PRAEFINITO & QVAE ILLI PLACENT. *Ut neque quantum velles, neque quod velles diceres.*

¶ Trifinium. Isidorus Orig. lib. 15. cap. 14 *Trifinium dictum, eò quod trium possessionum fines adstringit.* Siculus Flaccus de conditione agror. p. 6. *Si in trifinium, id est, in eum locum, quem tres possessores attingebant, termini ponebantur.*

¶ Quadrifinium, etiam apud rei agrariæ scriptores legitur. Innocentii excerpta p. 227 *Area super ripa alvei constituta est in quadrifinio.* Isidorus c. l. *Quadrifinium, quod quatuor possessionum fines adstringit.*

¶ Quadrifinalis, ut, *Quadrifinalis area,* in dictis Innocentii excerptis p. 222, & *Quadrifinales,* p. 225. scilicet *termini,* ut Cl. Gœsius interpretatur.

¶ Arcifinius. *Ager arcifinius* Varroni *ab arcendis hostibus* appellatus, ut Frontinus de Agrorum qualitate sub initium, observavit.

¶ Arcifinalis, idem. Siculus Flaccus de condit. agr. pag. 3 *Occupatoril dicuntur agri, quos quidam Arcifinales vocant. — Deinde ut quisque virtute colendi occupabit, arcendo vicinum; arcifinalem dixit.* Adde Rigaltii Observation. & Glossas agrimens.

FIO, fíeri, passivam habet verbi *facio* significationem. *Fieri,* accidere. werden / geschehen / gethan werden. *Fit contumeliâ,* Ter. Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 20. *Fit convicium* Cicer. 10. fam. ep. 16. *Fit cædes civium,* id est, cæduntur, Declam. Antequam iret, &c. Et *Cædes indignissimæ maximæque factæ sunt,* Cic. pro Rosc. Am. c. 5. *Fit sumtus in classem,* id est, impenditur; Corn. Nepos Miltiade cap. 7. v. 6. Et, *Istud ex otio fit,* diesen Lohn gibt Müssiggang / Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. 57. *Ex eâ re fit,* das folget drauß. *Mihi non fit verisimile,* Andria 1. sc. 3. v. 20. ich kans nicht glauben. *Ut fit,* Cicer. in Oratore cap. 53, wie es pflegt C zu gehen. *Obviam mihi fit tabellarius* Idem 16. Attic. epist. 13. kömmt mir entgegen. *Fio commodioris valetudinis,* Quinctilian. lib. 6. cap. 3. meine Gesundheit schickt sich etwas besser. ¶ 2. Quemadmodum autem *facere,* pro gignere (de quo supra) ita & *fieri,* pro gigni, nasci, usurparunt auctores. Varro lib. 2 de re rustic. cap. 3 *Quidam etiam dant operam ut ex insulâ medià separati habeant; quod illi maximi & pulcherrimi existimentur fieri hædi.* Et cap. 6 *Ego,* inquit, *de asinis maxime dicam, quod sum Reatinus: ubi optimi & maximi fiunt.* Idem lib. 3. cap. 12 de leporibus: *In Galliâ transalpinâ & Macedoniâ fiunt permagni: In Italia & Hispaniâ mediocres.* Plin. lib. 27. cap. 9 *Fieri & hebetes Cerinnias,* subaudi, *fatetur Zenothemis.* ¶ *Fimus* plurale apud Terentium legitur, auctore Murero, Heaut. act. 3. sc. 1. v. 74. *Deteriores omnes fimus licentiâ.* *Fio anus,* Horat. lib. 3. oda 13. v. 2. *Fi,* Imperativus apud Plautum Curcul. act. 1. sc. 1. v. 87 reperitur, *Fi mihi obsequens,* folge mir. *Fite* Nonius ex Catone & Crasso produxit.

Composita.

¶ Confieri, idem fere quod fieri. ut, *Hoc confit, quod volo* Ter. Adelph. act. 5. sc. 8, 23. *Quod facilius per te res tota conficeret,* Balbus Ciceroni sub lib. 9. epist. 8 ad Atticum.

¶ Defit, Defieri. Impersonale, pro deesse. Terent. Eunuch. 2. sc. 2. v. 12 *Nihil cum est, nihil defit tamen.* Et in Hecyra act. 5. sc. 2. pr. *Nihil tibi apud me defieri patiar Sostrata.* Et, *Defit mihi fortuna,* Cicer. in Tusc. lib. 3. cap. 19. ex poeta. *Ostrea, deficiente lunâ, desiunt,* Gell. lib. 20. cap. 8. Idem lib. 1. cap. 14 *quod viderent multa ad splendorem domus atque victus defieri.* Virg. eclog. 2 *Lac mihi non æstate, novum non frigore defit.*

¶ Superfieri, superesse. Colum. lib. 12. cap. 1, *Separare, quæ consumenda sunt, & quæ superfieri possunt, custodire, ne sumtus annuus menstruus fiat.* Ausonius epigramm. 81

Incipe. dimidium facti est cæpisse. superfit
Dimidium. rursum hoc incipe: & efficies.

Ubi *superfit* pro *superest.*

¶ A *fieri,* est & *infit,* incipit, ἀφ' ἑτέρου. Festus: INFIT *incipit. Sed diversa significationis ab eo, quod est* FIT: *nam* INFIT *agentis:* FIT *autem patientis est.* Plautus Asinaria act. 2. sc. 2. v. 75 *Me infit formam virginis.* Virg. Æn. 11. v. 242

Et genitrix dicto parens sic fatier infit.

Lucret. lib. 5. v. 1108

Illa quoque expergefactum caput erigere infit.

¶ Pro loqui, sive incipere loqui Virg. 5. Æn. v. 708
Isque his Æneam solatus vocibus infit.
Livius lib. 3. cap. 71 *Ibi infit annum se tertium & nonagesimum agere.*

FIRMIVM, sive Firmum, Piceni in Italia castellum, cujus meminit Plin. lib. 3. cap. 11, Lactantii patria: quod an certum in medio relinquit Gallæus in vitâ Lactantii, operibus ejus præfixâ. Alii *Formianum* à *Formiis*, urbe Campaniæ, dictum volunt.

FIRMVS, firmum, constans, stabilis, standhafftig / wehrhafftig / feste / starck. *Firma & perpetua amicitia*, Q. Cic. de petit. consul. cap. 7. *Nihil firmi video* Terent. Heaut. act. 2. scen. 3. v. 96. nichts wichtiges. *Firmus ab equitatu*, Plancus Ciceroni 10. epist. 15. mit Reuterey wohl versehen. Corn. Nep. Eumene cap. 3 *Firma copia* resp. peritia bellandi, indurata bello manus. *Firmum contraxit exercitum* Vellej. lib. 2. c. 29. *Potentissimi ac firmissimi populi* Cæsar 1. de B. Gall. c. 3; & lib. 5. c. 52 *Senones, quæ est civitas in primis firma, & magna inter Gallos auctoritatis.* Atque ita alibi sæpe de belli potentia. Vid. Gronov. ad Livii lib. 23. cap. 25. *Firma vires ad laborem ferendum* de eo, qui invictus laboris, operis, &c. de eodem Eumene Nepos cap. 11. n. 5. Sic, *Firmo corpore esse.* Cic. lib. 11. ep. 27 ad Matium: *nondum satis firmo corpore cum esset.* Et, *Valetudo firma, firmior*, Plin. 11, 37. Et *Firmus in sententia*, id est, constans. Cic. pro Balbo cap. 27 *sunt fortasse in sententia firmiores.* Cæsar lib. 5 cap. 20 *firmissima civitas.* Plin. lib. 2. epist. 11 *pro veritate firmissimus.* Cæsar iterum lib. 3. Civil. cap. 86 *Firmiore animo in prælium prodire.* Et Cic. Top. c. 25 *Lege nihil firmius in controversiis.* Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 47

Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus.

id est, qui in annuum sumtum non sufficit. Sive unde tantum redire non potest, ut annuus sumtus suppetat.

¶ Firme, adverb. fest und steiff. ut, *firme graviterque aliquid comprehendere*; Cicer. 1. de Fin. cap. ult. *Firmissime aliquid asseverare*, Cic. 10. Att. ep. 14. mit Beständigkeit.

¶ Firmiter, idem. *Firmiter insistere*, Cæs. 4. c. 26.

¶ Firmitas, constantia, robur. Stärcke. *Animi firmitas*, Standhafftigkeit / starcker Muth / Cicer. 12. ad Attic. epist. 38. Et, *Gladiatoria totius corporis firmitas*, exercitatione parta scil. unde robur, & agilitas, Cicer. 2. Philipp. cap. 25. Vide Mercurial. lib. 4. cap. 2.

¶ Firmitudo, idem. Cicer. lib. 5. famil. 13 *Firmitudinem gravitatemque animi tui perspexi.*

¶ Firmo, firmare, firmum efficere, stabilire, fest / starck / gewiß machen. Terent. *Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem sanctius quàm jusjurandum, id pollicerer tibi Laches*, in Hecyra a. 5. sc. 1. v. 23. bekräfftigen. Cicer. pro Sylla cap. 11 *Filium suum vitâ privavit, ut in cæteris firmaret imperium.* Idem in Tuscul. 2. cap. 15 *Corpora juvenum firmari labore voluerunt*, mit Arbeit starck und hart machen. Et ibidem: *Firmandus est animus ad dolorem ferendum.* Sic, *Firmare dotem*, Terent. Heaut. 5. sc. 5, 4. *Pacem firmare*, Cæsar 4. Gall. cap. 28. gewiß machen. Virg. Eclog. 4. v. 37

Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas.

¶ Firmāmen, Ovid. 10. Metamorph. v. 491 *Porrigitur radix, longi firmamina trunci.* Et

¶ Firmāmentum, robur, stabilimentum, Stärcke / Schutz / Trost. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 18. *Sic ille annus duo firmamenta Reip. per me constituta, evertit*, hoc est senatus & equestris ordinis auctoritatem. Idem de amicit. cap. 18 *Firmamentum stabilitatis ejus, quam amicitia requirimus, est fides.* hoc est, Fides efficit, ut amicitiæ firmæ sint & stabiles.

¶ Firmator, qui firmat. *Firmator pacis*, Tacit. lib. 2. annal. cap. 46, 7. *Firmator disciplinæ*, Plin. lib. 10. epist. 38.

Composita.

¶ Affirmare, adseverare, asserere, bejahen / für wahrhafftig und gewiß ausagen. *Omni tibi assevratione affirmo*, Cic. 13. ad Attic. ep. 23. das sage ich dir für Warheit. *Affirmare jurejurando*, Livius lib. 29. cap. 23. etwas beschweren. *Non solco temere affirmare de aliquo*, Cic. ad Brut. epist. 1.

¶ Affirmatio, Cic. offic. lib. 3. c. 29 *Jusjurandum religiosa est affirmatio*, ein Eyd ist ein jasagen / so auff GOtt und das Gewissen gestellt wird.

¶ Affirmator, qui affirmat. Tertullian. adv. Marc. lib. 4. c. 7 *Romulus adscensus sui in cælum habuit Proculum affirmatorem.* Idem de Anima c. 46 *Quanti commentatores & affirmatores in hanc rem?*

¶ Affirmanter, adverb. quod vulgus *affirmative* dicit. Gellius lib. 14. cap. 1, *potuisset prædici affirmanter.*

¶ Affirmatè, idem. Cicero lib. 3. offic. cap. 29 *Quod autem affirmatè, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est.* Gell. lib. 10. cap. 12 *Plerique nobilium Græcorum hoc affirmatissime scripserunt, simulacrum columbæ è ligno ab Architâ fallum, volasse.*

¶ Circumfirmare, rings umher befestigen. Colum. lib. 4. c. 17. *Vitis quadrato circumfirmanda est agmine.*

¶ Confirmare, est firmum reddere, deque variis rebus dicitur, stärcken / bekräfftigen. Cicer. pro Leg. Manilia cap. 9 *Mithridates suam manum jam confirmavent*, hatte seine Troppen verstärcket. Et lib. 16. Fam. epist. 13 *Cura, ut valeas; & cum te bene confirmâris, ad nos venias.* &c. Cæs. lib. 5. c. 50 *Milites consolatur & confirmat*, macht ihnen einen Muth. Sic, *Animos verbis confirmare*, Idem lib. 1. Bell. Gall. cap. 33. *Confirmare amicitiam & pacem cum aliquo*, Freundschafft und Frieden mit einem auffrichten / Cæs. lib. 1. bell. Gall. cap. 3. *Confirmo tibi*, ich sage dir für Warheit. ¶ Aliquando plus est quàm *promittere*, ut contra *persuadere* plus est quàm *confirmare.* Cicer. Att. lib. 16. epist. 5 *Hoc cum mihi non modò confirmasset, sed etiam persuasisset, egit mecum accurate.* *Confirmare aliquid rationibus & argumentis*, Idem 1. de Fin. c. 9. mit Gründen beweisen. *Confirmare suffragiis*, Cicer. pro Dom. c. 18. bestätigen / bekräfftigen. ¶ Aliquando asseverare, affirmare. *Nemo unquam erit, & (ut confirmare possum) nemo certè fuit*, Cicer. de Amic. c. 2. ¶ Confirmatus. *Confirmata valetudo*, Cic. 10 Attic. epist. 17. *Ætas confirmata*, Idem lib. 5. de Fin. c. 22. das zur rechten Stärcke kommen ist. Comp. *confirmatiorem efficere exercitum*, Cæs. 3. Civil. c. 84.

¶ Confirmatio. *Non eget confirmatione virtus*, Cic. lib. 6. fam. epist. 3. id est, consolatione. Cæsar 3. Gall. cap. 18 *Gallos ad hoc consilium hortabatur perfuga confirmatio.* die beständige Aussage des Uberlauffers. ¶ Et *Confirmatio*, pars Orationis Rhetoricæ, quâ causam vel propositionem argumentis stabilimus & confirmamus: Cicer. 1. de Invent. cap. 24.

¶ Confirmator. Cic. pro Cluentio cap. 26 *sequester & confirmator pecuniæ.* Tertull. 4. adv. Marc. c. 36 *confirmator erroris.* Adde de Jejun. eundem cap. 10. Sic Lactantius lib. 3. Instit. cap. 2 sub initium: *Cujus sententiæ auctor est Democritus: confirmator Epicurus.*

¶ Confirmitas, constantia, Plaut. Mil. a. 2. sc. 2. v. 34.

¶ Infirmus, imbecillis, debilis. *Infirma & ægra valetudo*, Cicer. de Clar. Or. cap. 48. extr. & *infirmissima valetudo*, lib. 1. de orat. cap. 45. extr. Schwachheiten des Leibes. *Homo ætate affectâ, & viribus infirmis*, Cicer. 6. Verrin. cap. 43. *Infirmiores milites* Cæs. 1. Civ. cap. 64. sunt animo & viribus debiles. *Nuptiæ infirmæ*, Ehe / die keinen Bestand hat / Terent. Phormione 2. a. 5. sc. 1. v. 6. ¶ Infirmi, ægroti, morbo impliciti. Plinius lib. 7. Epist. 26. *Nuper me cujusdam amici languor admonuit, optimos esse nos, dum infirmi sumus.* Ibidem idem: *Tales esse sani perseveremus, quales nos futuros profitemur infirmi.* Ubi vides *Sanos* & *Infirmos* opponi. *Infirmissimus valetudine*, Vell. Paterc. 2. c. 70.

¶ Infirme. *Intelligebam socios infirme animatos esse*, Cic. ep. 1. lib. 15. Famil. schwächlich / behertzet.

¶ Infirmiter, adverb. aliud. Arnobius lib. 7. p. 250 *quam infirmiter invalideque dicatur, ipsa rerum inæqualitas indicabit.*

¶ Infirmitas, imbecillitas. *Infirmitas corporis, valetudinis*, Cic. de Cl. Orat. cap. 91. Et, *impositum onus propter infirmitatem animi deponere*, pro Rosc. Amer. cap. 4. aus Kleinmütigkeit. ¶ 2. Aliquando & leviratem & constantiam significat. Cæsar lib. 4. de Bello Gallico cap. 5 *His de rebus Cæsar certior factus, & infirmitatem Gallorum veritus, quod sunt in consiliis capiendis mobiles & novis plerumque rebus student.* Et rursus cap. 13 *Cognitâ Gallorum infirmitate, quantum jam apud eos hostes uno prælio auctoritatis essent consecuti.*

¶ Perinfirmus, sehr schwach. Cicero 2. de Finib. c. 16 *Sunt levia, & perinfirma, quæ dicebantur à te.*

¶ Infirmare, debilitare, infringere, refellere, schwächen und widerlegen / nichtig und krafftloß machen. Cic. pro Cæcin. c. 18 *Quæ lex, quod fœdus, aut pactio, quod testamentum non infirmari aut convelli potest.* Idem pro S. Rosc. cap. 15 *Quâ ratione infirmem ac diluam*, id est refutem argumenta.

¶ Infirmatus, geschwächt. Cic. in Pison. cap. 19 *infirmatus conscientiâ scelerum.*

¶ Infirmatio, debilitatio. Cic. 2. Agrar. cap. 3 *infirmatio rerum judicatarum.*

¶ Obfirmare, & Offirmare, durum reddere, firmum facere, ut, *Corium offirmare cinere insperso*, Apulej. lib. 7. p. 197 die Haut gar machen. ¶ 2. Pertinax propositum apud animum concipere, & quasi obstinate in aliqua re persistere, sich etwas starck fürnehmen / fest drauff beharren. Plaut. Amphitruone act. 1. sc. 2. v. 15 *& Animo forti & obfirmato aliquid ferre & perferre.* Terent. Hecyr. 3. sc. 5. v. 4. *Certum est obfirmare viam me, quam decrevi persequi.* Ubi Donatus: OBFIRMARE VIAM est adversus omnia obstinate agere. ¶ Compar. *Obfirmatior*, Cic. 1. ad Attic. ep. 11 *Incredibile est, quanto mihi videatur illius voluntas obstinatior, & in hac iracundia obfirmatior.*

¶ Obfirmatè, hartsinnig. *Obfirmatè resistere*, Sueton. Tiber. c. 25.

¶ Refirmare, iterum seu denuò firmare. Sextus Rufus c. 14. *supra ripam Tigridis limes est refirmatus.*

FISCVS proprie *φορμὸς χόφινος*, quo utebantur, quum ad forum seu marcellum irent. Vet. Gloss. *Fiscus, κυρτὸς ἀλιευτικός.* Marck-Netz / Marck-Korb. ¶ 2. Deinde pro nummorum receptaculo, sive ipsâ pecuniâ, & præcipuè Imperatoris ponitur; Ærarium enim Reip. est. Plin. Paneg. Trajani, c. 36 *At fortasse non eâdem severitate* FISCVM, *qua* ÆRARIVM *cohibes:*

Imò

Imò tanto majore, quanto plus tibi licere de TVO (Fisco) *quàm de* PVBLICO (Ærario) *credis.* Seneca lib. 7. de Beneficiis cap. 5 *Cæsar omnia habet, fiscus ejus privati tantum ac sua & universa in imperio ejus sunt, in fisco propria.* Fürſtliche Cammergüter. Iſidorus lib. 20. Orig. c. 9 *Fiscus, saccus est publicus, unde & fiscella, & fiscina dicuntur. Hunc habent exactores, & in eum mittunt debitum publicum, quod redditur regibus.* Aſcon. in Verrin. Proœmium: *Fisci, fiscinæ, & fiscellæ spartea sunt utensilia, ad majoris summæ pecunias capiendas,* &c. Vide & Marcellum Donat. ad Taciti 1. Annal. cap. 36. Hinc *Fiscum acerbe agere*, eſt acerbe exigere, quæ ad Fiſcum pertinent. Sueronius Domitiano cap. 12 *Præter cæteros Judaicus Fiscus acerbissimè actus.* ¶ 3. Eſt & fiſcus *qualus olearius*, ein Seigekorb / in quem olivæ prælo ſubjiciendæ conjiciuntur. Columella lib. 12. c. 49.

¶ Confiſcare, ut: *confiscare pecuniam*, id eſt, in fiſco vel ſacco condere atque reponere. Sueton. Auguſt. c. 101 *Quam summam repræsentari possit: nam & confiscatam semper repositamque habuerat.* Tertullianus eleganti translatione, libro de Fuga cap. 12 *Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiscato habent.* IN CONFISCATO, id eſt, in promtu, in parato: ſive *in numerato* habent, ut Quintilianus, & Plinius loquuntur, de quo infra. ¶ 2. Alias *confiscare* eſt, in fiſcum principis redigere. Sueton. Calig. cap. 16. HS. *millies confiscatum.* Sic, *bona alicujus confiscare*, vulgatum eſt. Dicuntur & *persona confiscari*, quorum bona in fiſcum rediguntur. Sueton. Tiberio cap. 49 *Constat præterea Galliarum & Hispaniarum, Syriæque & Græciæ principes confiscatos*, &c. Idem Calig. cap. 41 *Cum prætereuntes duos equites Romanos locupletes sine morâ corripi confiscarique jussisset, exultans rediit.*

¶ Confiſcatio, Einziehung der Güter. Vet. Gloſſ. *Confiscatio*, δήμευσις.

¶ Confiſcator. Eædem Gloſſæ: *Confiscator*, πραιτῶχος.

¶ Fiſcālis, das zum Fiſco gehört. *Jus fiscale*, Lege 42 Dig. de Pactis: & *Calumnia fiscales*, vide *Calumnia.* Sic *Horreum fiscale*, Paulinus Nolanus epiſt. 49 [al. 36] n. 1. Herrſchaffts-Kornboden.

¶ Fiſcina, Korb. *Fiscina ficorum*, Feigenkorb. Cicer. pro Flacco cap. 17. *Homini Phrygi, qui nunquam arborem fici vidisset, fiscinam ficorum objecisti.*

¶ Fiſcella ex junco, vel ſalictis, aut hibiſco texebatur, quæ picabatur capiendis uvis. Barth. ad Script. Venat. pag. 180. Virg. 10. Eclog. v. 71

— — — Gracili fiscellam texit hibisco.

Fiſcherskorb. Sporta viminea. ¶ 2. Vas item vimineum, per quod in expreſſione caſei ſerum defluit. ¶ 3. Quin & *fiscella* eſt, qua jumentorum ora capiſtrantur, ne teneros germina præcerpant, ein Maulkorb. Plin. lib. 18. cap. 19. *Fiscellis capistrari boves oportet.*

¶ *Fiscellum*, neut. Columell. lib. 12. cap. 38.

FISTŪCA, ein Schlägel / Rammel / damit man die Pfäle in die Erde treibet. *Adigere fistucis*, Cæſ. 4. Gall. B. cap. 17.

¶ Fiſtucare, Pfäle einſchlagen. Plin. 36. cap. 25 *Necessarium, rudus fistucari:* & mox, *solo fistucato.*

¶ Fiſtucatum, hoc eſt, *fistuca æquatum.* Vitruv. 7. c. 4.

¶ Fiſtucatio, exæquatio, Vitruv. 10. cap. 3.

FISTŬLA, per quam aqua fuſa educitur, eine Röhr. *Fistula angusta*, apud Quintilian. lib. 5. cap. 14. *Eburneola fistula*, Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 60. eine helffenbeinerne Pfeiffe. *Fistulam inflare*, ibidem. Pfeiffen. *Fistula pastoritia*, Cicer. lib. 1. ad Attic. epiſt. 16. Schäfferpfeiffe. Hinc fiſtulæ, & calami carminibus Bucolicis apti, quos deinde Fauno, & Pani ſuſpendebant, Barth. ad Script. Venat. p. 184. ¶ 2. Eſt & *fistula*, per quam ſpiratur, Lufftröhr / damit die Thier athemen. ¶ 3. Et ulcera *fistulæ* dicuntur ſeu ulcerum potius ſinus & receſſus, Fiſteln / Röhrwunden. Nepos in Vita Attici extr. *Subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit.* Si bona lectio. Nam plerique doctorum malunt legi *fistula puris.* Conf. Hippocrat. de fiſtulis, & Celſi de re med. lib. 5. cap. 18.

¶ Fiſtulare, eſt fiſtulam agere, ſeu fiſtuloſum eſſe, löcherich werden. Plin. lib. 18. cap. 11 *Inferior bibula, & pumicis vice fistulans, perforatus.* Item, Pfeiffen. Vet. Onomaſt. *Fistulo*, συρίζω.

¶ Fiſtulatus, cavatus in morem fiſtulæ: ſive fiſtulis apertus. Sueronius, ex emendatione Salmaſii ad Vopiſcum, Nerone cap. 31 *Canationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus: ut flores è fistulatis, ut unguenta desuper spargerentur.* Sic *æra fistulata*, Sidonius dixit lib. 9. epiſt. 13 in carmine ſubnexo. Et Arnobius lib. 2. p. 84 *Quid venas fistulatas & commeabiles fecerit.*

¶ Fiſtulator, qui fiſtulâ canit, ein Pfeiffer. Cic. 3. de Oratore c. ult. *fistulatorem domi relinquetis.*

¶ Fiſtulatorius, ut, *Artes fistulatoriæ*, Arnobius lib. 2. p. 73.

¶ Fiſtuloſum, fiſtulis, id eſt foraminibus plenum, Löcker / voll Löcher / ut, *Terra fistulosa*, Plin. 17. cap. 5. *Caseus fistulosus*, Columell. lib. 7. cap. 8. *Cancer fistulosus*, der Krebs ſo da friſt und Löcher gewinnet / Cato 157. *Lapis fistulosus*, Pallad. lib. 1. c. 10. *saxum fistulosum*, Vitruv. lib. 1. c. 5.

Flabellum, & Flabrum vide in *Flo.*

FLACCVS, a, um, languidum & ita pendulum. ut, *aures flaccæ*, Cato de R. R. lib. 2. cap. 9. hangende Ohren. ¶ Hinc *Flacci* dicti, quibus *aures flaccæ* ſive pendiculæ eſſent, ut Plinius lib. 11. cap. 37 docet. Cicero 1. de Nat. Deor. cap. 29 *Redeo ad Deos, ecquos si non strabones, at patulos esse arbitramur? ecquos vasum habere? ecquos silos, flaccos, frontones, capitones, quæ sunt in nobis?*

¶ Flacceo, ere, Attius: *An sceptra jam flaccent?* Vide Nonium. *Flaccente sententiâ*, Claud. Mamert. lib. 1. cap. 3.

¶ Flacceſco, flacceſcere, marceſcere, welck werden. *Oratio flaccescit*, die Rede wird ſchwach / Cicer. de Clar. Oratoribus c. 24.

¶ Conflacceſcere, Gellius lib. 2. cap. ult. dixit: *Fluctus, simul ac ventus posuit, sternuntur & conflaccescunt.*

¶ Flaccidus, adjectivum, languidus, welck / φιλάκικος Plin. lib. 15. cap. 30 *folium flaccidum.* Metaphorice *Sinus flaccidi* in veſtimento. Apulejus lib. 7. p. 191 *Sumta veste muliebri florida, in sinus flaccidos abundante.*

Flagellum vide in *Flagrum*, cujus diminutivum eſt.

FLĀGĬTĬVM, crimen cum turpitudine conjunctum, eine Schande. Vet. Gloſſ. *Flagitium*, ἀτιμία, βία. Nimirum ut βιάζεσθαι παρθένον dicebant. Et vero Nonius, FLAGITIVM, inquit, *veteres, vitium quod virgini infertur dici voluerunt.* Sic cum apud Terentium Chærea pro Eunucho act. 2. ſc. 3. v. 19 deduci vult, ut virgini Atticæ, cujus amore deperibat, ſtuprum inferret, Parmeno ſervus *flagitium* vocat. *Flagitium*, inquit, *facimus*, Eunucho act. 2. ſc. 3. v. 90. Ubi Donatus: FLAGITIVM *more militari dicitur, res flagitatione, hoc est, increpatione digna*, &c. Auguſtin. lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 10 *Quod agit indomita cupiditas ad corrumpendum animum & corpus suum,* FLAGITIVM *vocatur: quod autem agit, ut alteri noceat,* FACINVS *dicitur. Et hæc sunt duo genera omnium peccatorum, sed flagitia priora sunt. Quæ cum exinanierint animum & ad quandam egestatem perduxerint, in facinora prosilitur, quibus removeantur impedimenta flagitiorum, aut adjumenta quærantur.* Hinc *flagitium facere*, Terent. Eunuch. act. 2. ſc. 3. v. 90. *admittere* Cicer. pro Cluent. cap. 46. *committere* de Clar. Orat. cap. 61. *Flagitio ardere* Plautus Caſina act. 5. ſc. 3. v. 1.

¶ Flagitioſus, ſceleratus. *flagitiosæ libidines*, Cicer. 4. Verrin. c. 54. ſchändliche Unzucht. *Homo flagitiosissimus*, ibidem cap. ult. Marius apud Salluſtium Jugurth. c. 85 de nobilibus a majorum virtute deficientibus: *Quanto vita illorum præclarior, tantò horum socordia flagitiosior.*

¶ Flagitioſè, ſchändlich / bübiſch. *Flagitiosè & turpiter esse cum quo.* Cicer. ad Attic. lib. 6. epiſt. 3. ſub fin. *Hortensius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus flagitiosè & turpiter.* Item *Impurè ac flagitiosè vivere*, in Schande leben / Cicer. de finibus lib. 3. cap. 11. Et, *Aliorum amori flagitiosissimè servire*, Idem 2. Catilinar. cap. 4. zu Schanden Vorſchub geben. Arnobius lib. 4. p. 141 ad Gentes: *Ipsum regem mundi* [Jovem] *flagitiosius liberos procreasse, quam ipse est natus atque editus, prædicatis.*

FLĀGĬTARE, plus eſt, quam *postulare.* Eſt enim vehementer, & veluti inflammatione quadam animi petere, mit Gewalt und Ungeſtüm fordern. *Milites stipendium flagitant*, wollen kurtzum bezahlet ſeyn / Cæſar lib. 1. Civil. extr. ¶ 2. Item cum clamore, & convicio poſcere. Vet. Gloſſ. *Flagitaverit*, μετὰ βοῆς ἀπαιτήσῃ. Unde & *Fœneratores* appellati *Flagitatores*, quod cum flagitio repeterent fœnus. *Undique versum tabulis flagitari*, von allen Orten gemahnet werden / Apulej. Apol. Hinc ¶ 3. & pro inſtanter petere uſurpatur. Onomaſt. Vetus: *Flagito*, ἐπιτίμησον. Sic *flagitare aliquam*, eſt inſtantius appellare de ſtupro. Ulpianus Lege 2. Dig. de privat. delict. §. 5. *Si quis*, inquit, *alienam ancillam surripuerit, & flagitaverit, utraque actione tenebitur.* Hujus auctoritate illud Lactantii lib. 6. Inſtit. Divin. cap. 23, *His obscenitatibus animas ad sanctimoniam genitas, velut in cœni gurgite demersit* (Dæmon) *pudorem exstinxit, pudicitiam flagitavit*; (ita enim in plerisque libris legitur) propugnat Mich. Thomaſius: de quo tamen Buchnero aliter videtur: Vide infrà in *Lapido.* Pompejus Feſtus: *Inter cutem flagitatos dicebant antiqui mares, qui stuprum passi aliquando essent.* ¶ 4. Aliquando eſt infamare. Nam & *flagitium* apud veteres infamiam ſignificabat. Plaut. Epid. act. 3. ſc. 4. v. 79 *Flagitio tum majore post reddes tamen.* MAIORE FLAGITIO, id eſt, infamiâ, ausſchreyen. ¶ Sic autem dicimus. *Flagito te. Flagito à te. Flagito te pecuniam, frumentum*, cum accuſativis. Cicer. lib. 9. epiſt. 8 Famil. *Missi, qui metuo, ne te forte flagitent, ego autem mandabi ut rogarent*, habe Furcht / ſie werden mit Gewalt von dir fordern / das ich ihnen befohlen habe / von dir zu bitten. Idem lib. 3 epiſt. 11 ad Appium: *Cum a te tua promissa per literas flagitabam.* Et lib. 4 epiſt. 13 ad Nigidium: *quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent.* Et pro domo ſua cap. 6 *me frumentum flagitabant.* Et pro Plancio cap. 2 *id quod me flagitat.* Etiam paſſivè accuſativi patiens eſt. Cæſar extremo 1. de Civili bello: *Cum Petrejus atque Afranius stipendium ab legionibus, pœne seditione factâ, flagitarentur.*

¶ Poni-

¶ Ponitur & pro accusare, sicut & *postulare*. Tacit. 1. Histor. cap. 53 *Ut peculatorem flagitari jussit.* Vide de differentia verborum *poscere*, *postulare*, *flagitare* L. Vallam lib. 5. c. 58.

¶ Hinc nomina sunt verbalia, *Flagitatio*, actus flagitandi: &

¶ Flāgitātor, ein harter Mahner. *Flagitator molestus, assiduus, acer*, Cicer. in Bruto cap. 5. der einem immer vor der Thür lieget. *Flagitator pugnæ*, Liv. 2. cap. 45.

Composita.

¶ Efflāgitare. *Convitio efflagitare*, 2. ad Q. fratr. epist. 10. mit unnützen Worten einem abtrotzen/ abpochen. Quintilianus Tryphoni bibliopolæ: *Efflagitasti quotidiano convitio, ut libros*, &c. *jam emittere inciperem.* Virgil. 12. Æneid. v. 759

Nomine quemque vocans, notumque efflagitat ensem.

¶ Efflagitatio, Forderung. Cicer. lib. 5. fam. epist. 19. *Admonitio, vel potius efflagitatio, ad coeundam societatem.*

¶ Reflāgitare. Catullus Carm. 42. v. 6

Persequamur eam, & reflagitemus.

Et v. 6 *Circumsistite eam, & reflagitate,*

hoc est, pugillares, codicillos ab ea reposcamus.

FLĂGRO, flagrare, ardere, brennen/ brünstig seyn. *Flagrare amore, cupiditate, desiderio*, usitatæ metaphoræ sunt, pro *ardenter amare, cupere, desiderare*, heffrige brünstige Liebe/ Lust/ Verlangen haben. e. gr. Cicer. pro Marcell. c. 9 *Animus tuus semper immortalitatis amore flagrabit:* Sic *flagrare desiderio urbis*, lib. 5. ad Attic. ep. 11. *Consules flagrant infamiâ*, lib. 4. ad eundem epist. 18. sind beschrien. *Flagrat bello tota Italia*, Krieg ist in gantz Italien angangen/ Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 17. *Flagrare incredibili studio dicendi*, Idem de Oratore lib. 1. c. 4.

¶ Flagrans, brennend. Cicer. 1. de Divin. cap. 32 *nollu flagrantes onerarias, quas incenderant milites, videbatis.* Et Livius 44. cap. 36 *flagrantissimo æstu.* Solinus cap. 46 de Arabia: *ortu Canis, flagrantissimis solibus.* ¶ 2. Cupidus, begierig. Cic. pro Muræna cap. 31. *recentibus præceptorum studiis flagrantem usus flectet, dies leniet, ætas mitigabit.* Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. p. 11, *ira flagrantior.* Juvenalis Satyr. 13. v. 11

— — — — — flagrantior æquo.

Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.

Cicero de Fato cap. 2 *Oratoriis studiis te incendi, quanquam flagrantissimum, acceperam.* Tacitus 2. Hist. cap. 31 *flagrantissimæ libidines.*

¶ Flagranter. Superl. Taciti est lib. 1. Annal. cap. 3 *specie recusantis flagrantissime concupiverat.* Comp. flagrantius. Ammianus lib. 31. cap. 26 *exarsere flagrantius.* Et Augustinus lib. 8. de Trinitate c. 9 *Quanto flagrantius diligimus Deum, tanto certius sereniusque videmus.*

¶ Flagrantia, Brunst/ Brandt. Gellius lib. 17. cap. 10 *flagrantia montis Ætnæ*: & ex eo Macrob. 5. cap. 17.

¶ Circumflagrare. Avienus in Arati Virgine:

Quaque per immensum circumflagrantibus astris
Circulus obliquo late jacet astriger orbe.

¶ Conflāgrare, incendio perire, verbrennen. *Conflagrare flammis*, Livius dixit lib. 30. cap. 7. *Conflagrare incendio*, abbrennen. *Conflagrare invidia incendio*, Cicer. 1. Catil. cap. 11. uffs euserste geneidet werden. *Conflagrare amoris flammâ*, Cicer. Verr. 7. cap. 35. ¶ *Urbs incendio conflagrata*, 4. ad Herenn. cap. 8. Et Apulejus de Mundo p. 73 *Regiones Phaethontis ruinâ conflagratæ perierunt.* Utrobique passiva notione. Etiam Vitruvius sub finem Operis sui: Naves malleolis confixæ incendio sunt conflagratæ.

¶ Conflagratio, ein Brand/ Verbrennung. Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 29 de excidio mundi: *Berosus adeo quidem id affirmat, ut conflagrationi, atque diluvio, tempus assignet.* Adde cap. 28 ibidem. Et Lactantius lib. 2. cap. 9 *conflagratione interire.*

¶ Deflāgrare. *Quâ nocte Alexander natus est, eadem Dianæ Ephesiæ templum deflagravit*, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 27. ist abgebrandt. Idem in Acad. 4. cap. 37 *Fore aliquando, ut omninò hic mundus ardore deflagret*, durch Brandt vergehe. Et in Offic. 3. cap. 25. *Phaethon ictu fulminis deflagravit. Iræ deflagrant, seditio deflagrat*, id est, languescit, legt sich/ hört auff. Sic Livius lib. 40 cap. 8 *Spes animum subibat, deflagrare iras vestras, purgari suspiciones posse.* Et Tacitus 2. Histor. cap. 29. *deflagrante paullatim seditione.*

¶ Deflagratus, passive, abgebrandt. Cicero 4. Catil. cap. 6, *ut gentem Allobrogum in vestigiis hujus urbis, atque in cinere deflagrati imperii collocarent.* Idem 3. Tuscul. cap. 19 ex poëta: *fana flammâ deflagrata.*

¶ Deflagratio, ut: *Terrarum omnium deflagratio*, Cicer. lib. 3. de Fin. cap. 19. *Cum mea domus ardore suo deflagrationem urbi minaretur*, Idem pro Plancio cap. 40.

¶ Inflagrare. Solinus cap. 5. [al. 11] de Sicilia: *Sarmenta, licet viridia ignem sponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, ab ipso numine sit accendium.*

FLAGRVM, flagellum, Peitsche/ Geissel. *Flagris cædere*, Livius lib. 28. cap. 11. *Flagris objurgare*, Sueton. Oth. cap. 2. peitschen. & *dura flagra pati*, Juven. Sat. 5. v. 173. gepeitschet werden.

¶ *Flagriones* dicti servi, *quod flagris subjecti*, Nonio interprete. Vet. Onomast. *Flagriones*, μαστίγιαι.

¶ Flagrifer, qui flagellum gestat, qui flagellat. Ausonius ep. 14. v. 10. *Flagrifer Automedon.*

¶ Flăgellum, idem quod flagrum. Peitsche. Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 41 *flagellis ad mortem cæsus.* Generatim per *flagella* intelliguntur *verbera servilia.* Justin. lib. 1. cap. 5. Clare Accursius D. L. 49. de jure Fisci leg. 12 *servilia verbera* interpretatur *flagella.* Hinc *flagella servorum* apud Senecam lib. 3. de Irâ c. 28. Juvenal. Sat. 6. v. 478 *Hic frangit ferulas, rubet ille flagello.* ¶ 2. Et *Flagella* summæ arborum partes sunt, auctore Servio in illud Virg. 2. Georg. v. 399 *Nebe inter vites corylum sere, nebe flagella*

Summâ pete, &c.

Die Wippel oder Schosse. De vite tamen maxime uruntur auctores, quo & Virgilii carmen pertinet. Catullus Epithal. de eadem v. 52 *Jam jam contingit summum radice flagellum.* Septimius apud Terentianum Maurum pag. 76

Quando flagellâ jugas, ita juga,
Vitis & ulmus uti simul sint.

Varro de re rust. lib. 1. cap. 31 *Ejusdem sarmentum propter infirmitatem sterile, neque ex se potest ejicere* VITEM, *quam vocant minorem*, FLAGELLVM; *majorem etiam, unde ubæ nascuntur*, PALMAM. Sic *luxuriantes flagellis vineas* B. Hieronymus dixit lib. 2. Epist. 13. cap. 8.

¶ Flăgellare, flagello cædere. Plin. lib. 18. cap. 30 *Messem pertica flagellare.* Dreschen. *Flagellare annonam*, das Korn mit Verkauffen theuer machen. Plin. lib. 33. cap. 13 *Precia non ignoramus alia in aliis locis esse, & mutari prout navigationes consiterint, aut aliquis prævalens manceps annonam flagellet.* Martial. lib. 4. Epigr. 42

Lumina sideribus certent, mollesque flagellent
Colla coma. Die Haar zu Felde schlagen und fliegen lassen. & lib. 5. Epigr. 13 *At tua centenis incumbunt testa columnis,*
Et libertinas arca flagellat opes.

¶ Flagellaticius, flagris dignus. Gloss. Gr. Lat. Μαστίας, verberosus, flagellaticius.

FLĀMEN, masc. sacerdos, dictus à *filo*, quo per æstum capita flaminес religabant, quod nudis eos penitus capitibus incedere nefas esset. Itaque FLAMINES quasi FILAMINES secundum Varronem. Vide Servium ad illud 8. Æneid. v. 663

Hic exultantes Salios, nudosque Lupercos,
Lanigerosque apices, lapsa ancilia cælo
Extuderat.

C Hos Numa instituit, de quo Livius lib. 1. cap. 20. & Dionys. Halic. lib. 2. cap. 65. Hi variis nominibus distincti erant, ab appellationibus Deorum sumtis, quorum sacra curabant. Ut *Flamen Dialis, Jovis: Martialis! Vulcanalis: Quirinalis*, &c.

¶ Flaminia, domus dicebatur Flaminis Dialis, Gell. lib. 10. c. 15. des Priesters Wohnung. ¶ 2. Uxor flaminis, aut fœmina sacerdos. Inscript. Reines. 48 Classis quintæ: C. AMITIVS Q. F. QVIR. CAPITOLINVS FLAMEN MARTIALIS ET FLAMINIA AEMILIA VX.

¶ Flamina, ejusdem dignitatis mulier. Reines. c. 1. Inscript. 49. FLAVIA FLAMINA FLAVIAL. Adde illustr. Spanhem. de Numism. p. 611.

¶ Flaminica, ministra Flaminis Dialis. Gell. c. 1.

¶ Flaminium, ipsum sacerdotium, Idem Gellius c. 1. ut: *Flaminio decedere*, flaminis dignitate, das Priester-Ampt. Livius 26. cap. 23 *flaminio abire.*

¶ Et *Flaminia*, plur. apud Cicer. Philipp. 13. cap. 19, *Flaminia cui reliquisti?*

¶ Flaminianum, ut, *Flaminiana ostenta*, Cic. de divinat. lib. 2. cap. 21.

¶ Flaminius, Rom. Consul, interfectus in pugna cum Hannibale, viam è Roma Arminum usque stravit. Filios habuit *T. Qu. Flaminium*, qui Philippum Macedoniæ Regem debellavit, & *L. Flaminium*, virum consularem, libidinibus deditum. Liv.

D ¶ Flamonium quoque idem quod flaminium, flaminis sacerdotium. Sidonius lib. 5. epist. 7 *Inbident flamonia municipibus.* Ubi Sirmondum vide, qui ex Glossis, & inscriptione Dacica idem confirmat p. 56.

FLAMMA, φλόξ, à φλέγω, ardeo, Feuerflamme/ Feuer. *Flamma convalescit*, Quintil. lib. 5. cap. 13. wird starck. *Flamma hausit multos*, Liv. lib. 30. cap. 5. Et, *Flamma ferroque absumi*, ibid. cap. 6. Et Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 54. extr. *Quidam dicere ajunt Ennium; Flammam à sapiente facilius in ore ardente opprimi, quam ut bona dicta teneat*, quod vide ab ipso Cicerone explicatum. Plaut. in Circulione act. 1. sc. 1. v. 53 *Semper tu scito: Flamma fumo est proxima*, das Feuer ist dem Rauche nicht weit. Hoc est: periculum tempestivè fugiendum est. *Flamma invidiæ*, Cic. 1. Catil. c. 11. *E flammâ petere*, proverbiale apud Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 38. Vide Interpretes. Cæterùm flammæ apparentes lætos successus, & claritudinem præsignificant, quâ de re Freinshem. ad Curt. lib. 3. c. 3, 3. & ad Flor. lib. 1. cap. 6, 1. Dalech. ad Plin. lib. 2. c. 36. Gruterus ad Livium lib. 25. cap. 39. alii.

¶ Flam-

¶ Flammula, diminut. Columella lib. 9. cap. 14 *Papiliones dum circa flammulam volitant, aduruntur.*

¶ Flammeus, igneus, flammend. Cic. 2. Nat. Deor. c. 46 *Sunt stellæ naturæ flammeæ.* ¶ Per metaphoram *Flammeum* dicitur, quicquid concitata celeritate peragitur. Ita Varro *Flammeos* versus dixit ardore extemporali prolatos. Catull. de nuptiis Pelei v. 337 *Flammea præcurrat celeris vestigia verba.*

Sic *fervida rota* apud Horatium Od. 1.

¶ Flammeolus, Feuerroth. Columell. lib. 10. v. 307

Pressaque flammeola rumpatur fiscina saliva.

¶ Flammeum, vel Nonio Marcello, cui tegmen capitis matronarum est, *Flammeus*, virili genere. Apulej. de Asino Aureo lib. 4. sub fin. *Cautumque latus Hymenæi lugubri finitur ululatu: & puella nuptura deterget lacrymas ipso suo flammeo.* Et *Flammeum virginale*, Hieronym. epist. 8. pr. ein Brautschleyer/Kopffschleyer. Fuit autem capitis amictus luteo colore, quo tegi solebant novæ nuptæ, ein gelber Schleyer. Lucan. lib. 2. v. 361

Lutea demissos velarunt flammea vultus.

¶ Flammeolum, diminutivum. Juvenalis Sat. 10. v. 333

dudum sedet illa parato

Flammeolo.

¶ Flammearius, infector flammeorum. Plaut. Aulul. act. 3. sc. 5. v. 35.

¶ Flammea, & viola flammea, & flammula, herba ab acrimonia sic dicta, quam *Clematidis* speciem fecit Matthiolus. Est autem *Clematis*, Singrün / Dreyfaltigkeit Blumen / nonnullis, Spiegelblumen.

¶ Flammidus, idem quod flammeus. Apulejus de Mundo p. 66 *glacialibus flammida confundit.* Et lib. 11. Milesi. post principium: *roseo rubore flammida.*

¶ Flammigare, flammas spargere. Gellius lib. 17. cap. 10 *Interdiu fumare Ætnam; noctu flammigare.* Eodem modo repetit Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 17.

¶ Flammo, flammare, inflammare, seu accendere. Tacit. 2. Histor. cap. 74 *Namque omnes exercitus flammaverat arrogantia venientium à Vitellio.* Idem lib. 4. cap. 24 *His inter se vocibus instinctos flammavere insuper allata à Vespasiano littera.* Silius lib. 1. v. 55. *juvenem facta ad Mavortia flammat.* Idem lib. 4 v. 195 *Cuspide flammat equum.*

¶ Flammatus, flammis combustus. Catull. in Argonaut. v. 290

— — *fletaque sorore*
Flammati Phaethontis.

¶ Vel flammis armatus sive ardens. Ita *Flammatus Jupiter* dicitur apud Cic. 1. Divin. cap. 11. ex poëta. ¶ *Flammata toga.* Ein rother Rock / Martial. lib. 5. Epigr. 20.

¶ Flammescere. Hymno ecclesiæ ad horam tertiam (inter Ambrosianos exstat) *Flammescat igne caritas.*

¶ Deflammo, are, Auslescheu. Apulejus de Asino Aureo lib. 5. sub fin. *Illa mihi prorsus adhibenda est, nec ulla alia, quæ castiget asperrime rugonem illum: pharetram expilet & sagittas deflammet, arcum denodet, tædam deflammet*, id est, facem restinguat flammisque despoliet. Nam particula *De*, hic in singulis verbis privat.

¶ Inflammare, incendere, anzünden / anstecken / erhitzen. Cicer. 7. Verrin. cap. 35 *classem inflammari incendique jussit.* Idem 4. in Catil. cap. 6 *Urbem inflammandam Cassio attribuit.* Sed *inflammari cupiditate, amore, furore, scelere, spe*, dicitur, sicut *flagrare*, apud Cic. passim. *Inflammare alicujus animum in aliquem*, est impellere & exasperare, ut, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 46 *populum inflammare in improbos*; hetzen und verbittern. *Inflammare invidiam* est augere, die Abgunst anhetzen und stärcken. Cic. 3. de Leg. cap. 11 *inflammata invidia.*

¶ Inflammanter, Gell. lib. 10. cap. 3 *acriter & inflammanter facit*, hitzig.

¶ Inflammator, unde fœmininum

¶ Inflammatrix. Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 3 *Eadem odii caussa, quæ amoris inflammatrices.* Ammianus lib. 14. cap. 1 de Galli Cæsaris uxore: *Megæra mortalis inflammatrix sævientis assidua.*

¶ Inflammatio, vox nota medicis, ut: *Inflammatio alicujus membri*, die Erhitzung / wenn ein Gliedmaß entbrennet / sich entzündet. *Inflammatio occupat*, Celsus lib. 6. cap. 6 post principium. *Inflammationem reprimere*, Idem lib. 7. cap. 25.

¶ Hæc de Compositis cum Præpositione: alia, & maxime poetica, cum Nominibus aut Verbis sunt

¶ Flammicomans, flammante coma præditus. Juvencus in Matth. 25. de 10 virginib.

Ornatu accinctæ tædarum flammicomantum.

¶ Flammicomus. Prudentius Psychomach. v. 776 *si flammicomus ignibus insiliat.*

¶ Flammicremus. Venantius Fortunatus lib. 1. carm. 15 in laudem Leontii v. 47

Nullaque flammicremæ senserunt damna ruinæ.

¶ Flammifer, ut apud Silium lib. 1. v. 257 *Flammiferi radii.* Et eodem libro v. 461

Crine ut flammifero terret fera regna cometes.

Et Val. Flaccus lib. 1. v. 4 *flammifero consedit olympo.*

¶ Flammiger, idem. Valer. Flaccus lib. 3. v. 581 *flammigeri soles proles.* Et Statius Thebaid. 8. v. 676 *flammiger ales*, id est aquila, flammantia Jovis arma gestans.

¶ Flammipes. Juvencus lib. 2. in Matth. 11

Eliæ quondam, quem turbine jussa vorasce
Flammipedum raptu simulatio quadrijugorum.

¶ Flammipotens, Vulcani cognomen. Arnobius lib. 3. p. 112 *Flammipotens Vulcanus fabricatur enses.*

¶ Flammivolus. Arator in Act. Apost. cap. 18

Flammivolo sub sole jacet.

¶ Flammivomus. Juvencus proœmio:

Tum cum flammivoma descendet nube coruscans
Judex.

FLĀVUS, flavum quod colorem refert auri, Goldgelb. *Cæsaries flava*, Val. Flacc. 6, 225. gelb Haar. Apud Horatium Tiberis *flavus* appellatur propter arenam lib. 1. oda 2.

¶ Flāveo, flavere, gelb seyn. Columella lib. 10. v. 311

Sed cum matura flavebit messis aristis.

Virgil. Georg. 3. v. 350. *Turbidus & torquens flaventes Ister arenas.* Et

¶ Flāvesco, flavescere, gelb werden / Cato cap. 151. *Hordeum maturum est, ubi flavescit.* Virgil. Eclog. 4. v. 28

Molli paullatim flavescet campus arista.

¶ Subflavus vel Sufflavus. Sueton. Aug. cap. 79.

¶ Flavicomans. Prudentius Apotheos. v. 495

Armiger e cuneo puerorum flavicomantum.

FLECTERE, curvare, beugen / lencken. Ovid. 2. de arte am. v. 179 *Flectitur obsequio curvatus ab arbore ramus.*

Flectere cursum, viam, iter, Cicero. *Animum à vero flectere, flectere*, abhalten / Livius proœm. operis. *Teneros & rudes animos flectere, & inficere*, Cic. 1 de Legib. c. 17. lencken / und etwas in sie bringen. Sic, *Oratione, precibus flectere*, bewegen / erweichen. *Precibus si flecteris ullis*, Virgil. 2. Æn. v. 289. *Deus suo numine prope fata ipsa flectit*, Cic. 3. in Catil. cap. 8.

¶ Flexus, nomen, eine Krümme / ein Umweg. Quintilianus libro 9. cap. 2 *Qui cursu parum valent, flexu eludunt*, mit Krümmen und Abwegen. *Flexus membrorum*, Idem 1. cap. 1. Gelencke. *Flexus vocis*, eodem 1. lib. c. 10. Et, *In hoc quasi flexu ætatis*, Cic. pro Cœlio cap. 31.

¶ Flexio, idem. Cic. in Pison. cap. 22. *Quæ dubitationis flexiones quæsisti?* krumme Ausflüchte. Idem in Oratore cap. 28 *alter alteri objicit vocis flexiones.*

¶ Flexura, idem. Seneca Ep. 71. *Virtus recta est: flexuram non recipit.*

¶ Flexilis, quod flecti facile potest. Ovidius Metam. lib. 5. v. 383 *Oppositoque genu curvabit flexile cornu*, id est, arcum intendit. Et

¶ Flexibilis, flexibile, quod facile flectitur. *Flexibilis ætas*, Cic. ad Brut. ep. 18 die Jugend / so leichtlich zu lencken und zu beugen ist. *Oratio flexibilis*, Cicero in Oratore cap. 16. *Flexibiles hominum voluntates*, Lib. 2. fam. ep. 7.

¶ Flexibilitas. Solin. cap. 65 [al. 52] de India: *circumferunt cornua flexibilitate.*

¶ Inflexibilis, e, quod flecti se non patitur. *Obstinatio inflexibilis*, Plin. lib. 10. epist. 97. halßstarriger Sinn / der sich nicht lencken läst. Seneca Epist. 95. *Necessaria sunt decreta, quæ dant animis inflexibile judicium.* Et Augustinus epist. 254 *Stoici animum prorsus ferreum & inflexibilem volunt.*

¶ Flexuōsus, *Flexibus plenum*, so sich hin und wieder fügt und beucht. *Flexuosa via*, Cato cap. 33. *Iter flexuosum*, ein krummer Weg / Cic. 2. Nat. Deor. c. 57. *Mons flexuosus*, Plin. lib. 5. c. 27. de Tauro. *Flexuosissimi orbes*, idem lib. 11. c. 37.

¶ Flexuose, adverb. Plin. 18. c. 35 *flamma flexuose volitat.*

¶ Flexánimus, beweglich / ut, *Oratio flexanima*, quæ animum flectere possit, die das Hertz beweget. Citat ex Pacuvio Nonius: *O flexanima atque omnium regina rerum, Oratio!* Citat eadem & Cic. lib. 2. de Orat. c. 44. Et Catullus de nuptiis Pel. & Thet. v. 330 *Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore.*

¶ Flexilōquus, flexiloquum, *ambiguum, & obscurum*, das man so und so deuten und verstehen kan / ungewiß. *Oracula flexiloqua*, Cic. de divinat. lib. 2. cap. 56.

Composita.

¶ Adflectere. Avienus Arateis v. 734

— — *huic rutilos si sol adflexerit axes.*

¶ Conflexus, *Conflexa cubito juga*, apud Plinium legitur, lib. 2. cap. 44.

¶ Circumflectere, herum beugen / herum lencken. Virg. Æn. 5. v. 130

unde reverti
Scirent, & longos ubi circumflectere cursus.

Prudent. Apoth. v. 103 *anceps labyrinthus & error*
Circumflexus.

¶ Circumflexus, ûs, subst. circumflexio. Plin. lib. 8. c. 11 *ut circumflexu facili ambiant dracones elephantos.* Ita Trob. & Dalech. &c. at Chift. & Harduin. *circumplexu.* Alibi tamen & Harduinus in Plinio, ut lib. 2 incunte, *circumflexu mundi*: & lib. 6 cap. 34 *cæli circumflexu.*

¶ Circumflexio, idem. Macrobius lib. 1. Somn. Sc. cap. 12. pr. Zodia-

Zodiacum ita flexus circulus obliquæ circumflexionis occursu ambiendo complectitur.

¶ Deflectere, herab beugen/ lencken. *Deflectere de via*, Cic. 2. off. cap. 3. zur Seiten sich abschlagen. Et, *Deflexit consuetudo de spatio curriculoque majorum*, Cicero de amicit. cap. 12. Et, *Deflectere de cursu suarum actionum*, Cælius ad Ciceronem libro 8. Famil. epist. 11. Et *Deflectere a veritate*, pro Rosc. Com. cap. 16. id est, degenerare. Idem de Aruſp. Reſp. c. 19 *deflectere a virtute patru.* Et transitive *sententiam deflectere* Cic. in Orat. cap. 40 *ut declinet à proposito deflectatque sententiam.*

¶ Deflexus, participp. ut, *Amnes in alium cursum deflexi.* Cic. 1. de Divin. cap. 19. Addunt, *Ætas à diuturnis laboribus ad otium deflexa*, ex 9. ad Attic. epist. 10. sed *debexa* legendum.

¶ Deflexus, us, subst. Columella 4. cap. 26 *ne deflexu frangatur.*

¶ Deflexio, idem. Juvencus lib. 4. v. 155 in Luc. 21 *deflexio lucu.*

¶ Indeflexus, Plinius Paneg. Trajani c. 4 *Indeflexa maturitas*, id est, vigoris plena & nondum inflexa ac incurvata in senii debilitatem. Apulejus de Deo Socr. post pr. *indeflexo cursu.*

¶ Inflectere, einbeugen/einziehen/ lencken. Cicero pro Cæcin. cap. 26. pr. *Jus civile neque inflecti gratiâ, neque perfringi potentiâ, neque adulterari pecuniâ potest.* Idem in epist. 7. lib. 1. ad Lentul. *Magnitudinem animi tui ne unquam inflectas cujusquam injuriâ. Inflexa cervix*, eingezogen Halß. Virgil. 3. Æneid. 631.

¶ Inflexio. Cic. 3. de Orat. c. 59. *inflexio laterum.*

¶ Inflexus, ús, idem. Arnob. lib 2. p. 57 *inflexibus flexuosis adire.*

¶ Inflexibilis, vide supra post *Flexibilis.*

¶ Réflectere, wieder úmlencken / zurücke lencken. Plin. lib. 11. cap. 50 *Canum degeneres caudam sub alvum reflectunt*, loser Art Hunde schlagen den Schwantz unter sich. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 9. *Neque illum misericordia repressit, neque reflexit*, zurück halten. *Animum revocare, & reflectere ad aliquid.* Cicero pro Sylla cap. 16.

¶ Reflexum, zurücke gebogen. *Cervice reflexa*, Stat. 1. Achill. v. 382.

FLEMINA, auctore Festo dicuntur, *quum labore via sanguis desinit circa talos, & tumorem facit.* Idem fere cum *boâ & tamâ.*

FLEO, flēre. *Flet pater de filii morte*, Cic. in Verr. 3. cap. 30. *Flere ac lamentari*, Idem 1. de Orat. cap. 57. Seneca Hercule Oetæo v. 583 *Flemus casus Onei tuos.*

Horat. de Arte v. 102 *Si vis me flere, dolendum est primum Ipsi tibi.* ¶ 2. *Flere ad noverca tumulum*, dolorem simulare est, weinen/ daß es das Hertze nicht erfähret / Proverb.

¶ Flētur. impers. Terent. Andr. 1. sc. 1. v. 103.

¶ Flendus, particip. Augustinus Civ. Dei lib. 22, cap. 22 *Hujus vitæ flenda calamitas.*

¶ Fletus, a, um, participium passiv. beweint. Virgil. 6. Æneid. v. 481 *Hic multum fleti ad superos, belloque caduci*
Dardanidæ.

Auson. Præfat. Parental.
Nomina charorum jam condita funere justo,
Fleta prius lacrymis, nunc memorabo elegis.

Et lib. ejusdem Carm. 9. pr.
Hactenus ut caros, ita justo funere fletos.

Usus & Prudentius Hymn. 10. περὶ στεφ. v. 84.

¶ Infletus, Vide infra sub *indefletus*, in *Defleo.*

¶ Fletus, nomen. *Maximo cum fletu legi*, Cic. ad Terentiam 14. epist. 2. *Lacryma & fletus cum singultu*, weinen mit schnupffen / Cic. pro Plancio c. 31. *Fletus erumpit*, Quintil. lib. 6. c. 2. *Prosequi natos fletibus*, die Kinder beweinen/ Quintil. lib. 5. cap. 11. sub fin.

¶ Flēbilis, e, ut: *Gemitus flebilis*, Cic. 2. Tuscul. cap. 24. ein kläglich Seufftzen / Horatius lib. 1. oda 24
Multis ille quidem flebilis occidit,
Nulli flebilior, quàm tibi, Virgili.

¶ Flēbiliter. *Canere flebiliter, perquam flebiliter lamentari*, sehr kläglich beweinen / Cic. in Tuscul. illud lib. 1. cap. 35. hoc lib. 2. earundem Quæst. cap. 21. Comp. Flebiliùs, Paullinus Natal. 7. Felic. v. 62 *Fletibusque ululant.*

¶ Fletifer. Ausonius in Cupidine sive Idyll. 6. v. 74
Gemmea fletiferi jactulatur succina trunci.

Composita cum Præpositione:

¶ Affere apud Plautum Pers. act. 1. sc. 3. v. 72.

¶ Deflere, beweinen / fletu prosequi. Asinius ad Cicer. lib. 10. epist. 31 *Illud initium civilis belli deflebi.* Et, *Casum aliquem deflere*, Cic. in Brut. cap. 96. *Mortem alicujus immaturam deflere*, eines zu zeitigen Tod beweinen / Plin. lib. 2. Epist. 1. *Liberi defleti*, Cic. 1. Tuscul. cap. 35. *Mors à multis sæpe defletâ*, Cic. 3. de Orat. c. 3. *Funera defienda*, Ammian. lib. 27. cap. 11.

¶ Deflētio, Beweinung. Juvencus in cap. 24. Matth. lib. 4. v. 122 *Adveniet jam tunc tristis deflectio terris.*

¶ Indeflētus, non defletus, apud Ovid. 7. Metam. v. 611
— — Indefletaque vagantur,
Natorum matrumque animæ, &c.

¶ Pro eo Ausonius *infletum* dixit, Parental. carm. 19

Non ego te infletum memori fraudabo querela.

¶ Diffletus, a, um. Qua voce elegantissime usus est Apulejus lib. 1. Milesi. p. 104 *Hem, inquam, mi Socrates, Quid istud? quæ facies? quod flagitium? At verò domi tuæ jam defletus & conclamatus es. Liberis tuis tutores judicii provincialis decreto dati. Uxor persolutis feralibus officiis luctu & mœrore diutino deformata, diffletu pene ad extremam cæcitatem oculis suis domus infortunium novarum nuptiarum gaudiis à suis sibi parentibus hilarare compellitur.*

FLĪGO, ixi, ictum, antiquum verbum, quo usus est Lucretius lib. 2. v. 85 *Obvia cum fixere, sic ut diversa repente*
Dissiliant. id est, confixerunt.

Livius quoque Andronicus, atque Accius, apud Nonium usi sunt. Hinc

¶ Flictus, nomen, apud Virgilium lib. 9. v. 667
Dant sonitum galeæ flictu, pugna aspera surgit.
hoc est, collisione, klungen im Zusammenrühren. Servius pro *afflictu* positum intellexit. Sic & Silius lib. 9. v. 312
galea horrida flictu
Adversæ ardescit galeæ.

Composita obsoleti *Fligo:*

¶ Affligo, ixi, ictum, ĕre, quod proprie est, cum flictu sive sono ad terram dare, προσπαίειν. Sueton. Aug. cap. 96 *Contractis ad Bononiam Triumvirorum copiis aquila tentorio ejus superstidens duos cervos hinc & inde infestantes afflixit & ad terram dejit.* Plaut. in Pers. a. 5. sc. 2. v. 15 *Affligam te ad terram, scelus.* ¶ 2. Per metaphoram, *Perturbatione & dolore afficere*, betrüben/ quälen/ ängsten. Cic. in Tusc. lib. 4. c. 15 *Perturbationes animos affligunt*, kräncken und quälen das Hertz. *Affligere se*, sich bekümmern/ ängstigen. Cic. 2. ad Attic. ep. 19 *Pompejus ipse se afflixit.* Et pro Rosc. Am. cap. 12 *Mors Scævolæ afflixit cives omnes.* ist ihnen zu Hertzen gangen.

¶ Afflictus, a, um, Participium, ut Adjectivum. *Res afflicta* Lucan. lib. 1. v. 497. *Afflictiore conditione esse*, Cic. 6. Ep. 1, *cum afflictus nemo*, eadem Epist. extr.

¶ Afflictio, Afflictatio, & Afflictus quartæ declin pro afflictione; verbalia sunt. Cic. Tuscul. 3. cap. 13 *ægritudo habet labem, cruciatum, afflictionem, fœditatem.* Idem lib. 4. Tusc. cap. 7 *sollicitudo, molestia, afflictatio, desperatio, & si qua sunt de genere eodem.*

¶ Afflictus autem, quartæ substantivum, Nizol. Steph. alii ex 2. Tusc. cap. 8 extr. probant leguntque; *fœminata virtus afflictu occidit:* sed Gruterus & Lambinus *afflicta.*

¶ Afflictor, oris, ein Plager. Cic. in Pis. cap. 2 [incunte]: *Senatus odit te, afflictorem & perditorem non modo dignitatis & auctoritatis, sed omnino ordinis ac nominis sui.*

¶ Afflicto, frequent. Terentius Eunuch. a. 1. sc. 1. v. 31 *Ne te afflictes*, bekümmere und quäle dich selbst nicht. *Afflictari morbo*, Livius 39. cap. 10 incunte, ubi tamen libri meliores habent *adfectari.* vid. Gronov.

¶ Afflictatio. Tertullianus de Patientia cap. 5, *Israel Ægyptiis afflictationibus extractus.*

¶ Afflictator. Idem Tertullianus lib. 5. adv. Marc. c. 16. pr. *Justum est, afflictatoribus nostris rependi afflictationem: & nobis, qui afflictamur, requietem.*

¶ Confligo, ixi, ictum, confligere, est prælio congredi, schar-mützeln. *Armis confligere, Manu cum hoste confligere*, kämpfen / Cicero, illud in Pison. cap. 9; hoc 1. Offic. cap. 23. Et, *Paucis navibus adversus classem conflixit*, Nep. in Hannib. cap. 8. n. 4. *Ipsa caussa inter se confligunt*, Cic. 2. Catil. cap. 11.

¶ Confligium, collisio. Solinus cap. 14 [Salmas. 9] de Macedonia, *In latebrosis rupium cavaminibus, quæ fluctuum confligiis adesa sunt.*

¶ Conflictio, idem. Cic. Partit. Or. c. 16 *rerum inter se pugnantium conflictio.* & c. 29 *quasi conflictio cum adversario.* Gellius 6. cap. 3 *magna totius exercitus conflictione.*

¶ Conflictus, ûs, idem. Cic. 2. de Nat. cap. 9. *Lapidum conflictu atque tritu elicere ignem.* Gell. 6. cap. 2 *fatalis incommodi conflictu urgeri.*

¶ Conflictare, Terent. Phorm. act. 3. sc. 2. v. 20 *Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut conflictares malo*, hat noch niemahls in solcher Noth gesteckt.

¶ Conflictari, Ter. in And. a. 1. sc. 1. v. 66 *Qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi*, der mit solchen Leuten zu thun hat. *Molestiis, fortunâ variâ, morbo, doloribus, adversâ, iniquâ valetudine conflictari*, est exerceri, angefochten / geplaget / bedarbet werden. vid. Cic. 6. ep. 12. Plin. lib. 1. epist. 12.

¶ Conflictatio, ein Kampff. ut, *duorum exercituum conflictatio*, Gell. lib 15. cap. 18. extr.

¶ Conflictator, cujus fœmininum

¶ Conflictatrix, est Tertulliani lib. 2. adv. Marc. cap. 14, *Ægyptus hostitu populi conflictatrix.*

¶ Effligo idem, quod affligo. Plaut. Asinar. 4. sc. 2. v. 9 *effliges isto*, id est, ad inopiam rediges: & Cistellar. act. 2. sc. 1. v. 50 *nisi pedatu tertio omnes efflixero*, hoc est, tertio congressu interfecero. Etiam Ciceroni hoc verbum doctissimi viri è manuscriptis libris vindicarunt. Sane Gruterus & Græv. lib. 9. ad Attic.

Attic. epist. ult. legunt: *Servius filium misit ad effigendum Cn. Pompejum, aut certe capiendum.* EFFLIGENDVM, idest, perdendum, ut laudatus Grævius contra Victorium interpretatur.

¶ Efflictè, adverb. quod *vehementer* significat. Symmachus lib. 1. epist. 90 *Efflictè diligere.* Apulejus lib. 5. p. 171 *efflictè cupere*, ut Elmenhorstius legit: at Pricæus *efflictim*, de quo jam dicemus.

¶ Efflictim, idem. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 19 *efflictim amare.* Et Apulejus lib. 5. p. 161 *Amo efflictim te, quicunque es.* Adde Nonium.

¶ Efflictare, frequentativum, idem ac afflictare. Plautus Sticho act. 4. sc. 2. v. 26

Non tu scis, quam efflictentur homines noctu hoc in via.

¶ Infligo, incutio. Cicero in Vatin. cap. 8 *Si mortiferam plagam inflixisses.* Idem 2. Philipp. cap. 21 *tibi vulnus infligam.* Et Cic. in Pison. cap. 26 *turpitudinem alicui infligere*, Schand anthun.

¶ Infictus, ûs, nomen. Arnob. lib. 3. pag. 111 *quorum* [dentium, labiorum] *inflictu & mobilitate linguæ soni articulat.*

PROFLIGO, profligare, perdere, pessundare, ad interitum perniciemque deducere, ab *affligendo*, ut, *copias hostium profligare*, Cic. 14. Philipp. cap. ult. die Feinde in die Flucht schlagen / aus dem Felde treiben / erlegen. *Profligare Rempublicam*, idem 3 de Orat. c. 1 Cornelia apud Nepotem: *Inimici nostri non peribunt, atque uti nunc sunt, erunt potius, quam Resp. profligetur & pereat.* ¶ 2. *Profligare* etiam est, rem cœptam promovere, & prope finem adducere. Ut cum *ædificia, templa alia profligata* dicuntur, quæ bonam partem educta quidem, sed manum ultimam tamen nondum passa sunt. Quod Gellius tamen recte & scite dici negat; cum, qui diligenter Latineque locuti sunt, hæc talia, *prope absoluta* potius atque *affecta* dixerint: quod auctoritate Ciceronis maxime conatur adstruere. Sed fallitur: & iniqua hæc ejus censura est. Namque & ipse Cicero sic loquitur 5. Tusculana cap. 6 *Atqui si ita est, profligata jam hæc, & pene ad exitum deducta quæstio est.* Augustus monumento Ancyrano, de suis gestis: INTER AEDEM CASTORIS ET AEDEM SATVRNI COEPTA PROFLIGATAQVE OPERA A PATRE MEO PERFECI. Tacitus 2. Histor. cap. 4 *Profligaverat bellum Judaicum Vespasianus, oppugnatione Hierosolymorum reliqua.* Idem 4. Histor. cap. 73 *Statui pauca disserere, quæ profligato bello utilius sit, vobis audisse, quam nobis dixisse.* Et Livius lib. 21. cap. 40 *Sed ita forsitan decuit, cum fœderum ruptore Duce ac populo Deos ipsos sine humanâ ope committere ac profligare bellum: nos autem qui secundum Deos violati sumus, commissum ac profligatum conficere.* Plane ita Florus libr. 2. cap. 15 de tribus bellis Punicis, *Atque*, inquit, *si quis trium temporum momenta consideret, primo commissum bellum, profligatum secundo; tertio verò confectum est.* Quam durum fuerit hos tantos auctores violatæ Latinitatis defetre? Itaque inanis observatio atque censura Gellii est: quamvis & Nonius ei videatur favere.

¶ Profligatus, ex participio nomen. Cicero in Verrem 5 cap. 26 *Profligatissimus omnium mortalium ac perditissimus*, ein ruchloser verfluchter Mensch. Et Suetonius Tiberio 35 *Ex juventute utriusque ordinis profligatissimus quisque.* Græce tales ὑπερφυεῖς dicuntur, ut Casaubonus ad Theophrasti Characteres observat. *Perdita ac profligata judicia*, verderbte und untüchtige Gerichte / Idem 2 in Verr. cap. 3.

¶ Profligator, nomen. Tacitus annali 16. c. 18 de C. Petronio: *Habebatur non ganeo & profligator, ut plerique suæ haurientium, sed erudito luxu.*

FLO, flare, spirare, wehen / blasen. Cicer. Attic. lib. 7. epist. 2. *Belle nobis flabit ab Epiro lenissimus Auster.* Plaut. in Mostell. act. 2. sc. 2. v. 104 *Simul flare, sorbereque haud facile est*, zweyerley ungleiche Ding lassen sich nicht auf einmahl thun. ¶ Flare, pro spernere, contemnere, usus est Prudentius Agone Eulaliæ sive Hymno 9. περὶ στεφ. v. 31

Spernere succina, flare rosas,
Fulva monilia respuere.

Vide infra *deflare.* ¶ *Flare nummos*, Vide post *Flaturarius.*

¶ Flatare, frequentativum. Arnobius lib. 2. p. 69 *Cantores tubâ, tibiis, calamoque flatantes.*

¶ Flator, αὐλητής, ein Pfeiffer. Vet. Gloss. *Flat, Flator*, φυσᾷ, αὐλητής.

¶ Flatus, partic. passiv. ut, *Flata massa*, vide infra in *Flaturarius.* Paullinus Jambo ad Cyther. v. 731

Scriptura namque Sancto flata Spiritu
Regi perennis mater est.

Flata, id est, *afflata.*

¶ Flatus, ûs, nomen; Cic. 2. offic. c. 6 *Uti prospero ventorum flatu*, guten Wind haben. Et lib. 2. de Orat. cap. 44 *Ad id, unde aliquis flatus ostenditur, vela do*, wo ein Wind sich fühlen läst / da segel ich nach. *Emittere flatum ventris*, einen Hinderwind lassen / Sueton. Claud. cap. 32.

¶ Flamen, gen. neutri, idem quod flatus. das Blasen / Wehen / Winde. *Spirant flamina*, die Winde wehen. Ovid. 4. Fast. v. 18 *Dum licet, & spirant flamina, navis eat.* Idem 13. Metam. v. 183

Exspectata diu, nulla aut contraria classi
Flamina sunt.

Idem 3. Fastor. v. 599 *Figitur ingenti flamine ad littus puppis*, durch Sturmwind an Strand gejaget. Horatius lib. 3. Od. 19 de tibiarum inflatu,

Cur secundis
Cessant flamina tibiis?

¶ Flatilis, flabilis. Prudentius Hamartig. v. 531 *flatile virus ingerit.* eingehaucht. Sic etiam Ammianus lib. 30. cap. 4 *flatili sonitu.* Arnobius lib. 6. p. 201 *laminarum flatilium crates.* geschmoltzen / aus Metall gegossen.

¶ Flabilis, aërius, spirabilis. Cic. 1. Tusc. cap. 27 *Nihil in animo aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum.* Prudent. Agone Romani v. 346

Ædem sibi ipse mente in hominis condidit
Vivam, serenam, sensualem, flabilem.

¶ Flabrum, idem, apud Virgil. in Georg. 2. v. 293 seu *Flabra*, potius pluraliter, ut Servius censet:

Ergo non hiemes illam, non flabra, nec imbres
Convellunt, puta æsculum.

Sic *Flabra Aquilonis*, Avienus Periegesi v. 33. & *Favoni*, v. 51: *Zephyri*, v. 150; *Noti* v. 1270.

¶ A flabrum *Flabellum* est, instrumentum illud, quo fit ventilatio, ein Wedel. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 47 *Cape hoc flabellum, & ventulum huic facito.* Multa de ea re Casaub. in Suetonii Aug. pag. 107 & seqq. ¶ 2. *Flabellum seditionis*, festivâ metaphorâ dixit Cicero pro incitamento, eine Förderung zu Auffruhr / pro Flacco cap. 23.

¶ Flabralis, à flabris etiam dicitur. Prudent. Apotheos. v. 845

Cum libet in gelidum flabrali frigore ventum
Spiritus existit.

¶ A *Flabellum* est verbum *Flabellare.* Tertullianus de Pallio cap. 4 *cum in affectationem flabellatur.*

¶ Inflabellare, einblasen. Tertullianus adv. Valentinian. cap. 23 *Omnibus elementis atque corporibus ignis inflabellatus est.*

¶ Flatura, idem quod conflatura. Vitruvius lib. 2 cap. 7 *in ære flatura.* im Schmeltzen.

¶ Flaturarius, qui monetam cudit: hoc enim flando metallo, id est, liquefaciendo & cogendo in massam seu formam fieri consuevit, ein Müntzer. In Veteri inscriptione, quam supra in verbo *Fiduciare* produximus: FLATVRARII AVRI ET ARGENTI MONETARII, mentio fit. In alia:

C. SETLIVS ONESIMVS FLATVRAR.
DE VIA SACRA CONIVGI
B. M. F.

Lege 5. Cod. Theod. de falsa moneta: *Comperimus nonnullos flaturarios majorem pecuniam non minus criminose, quam crebre separato argento ab ære purgare.* *Flaturarii*, qui nummos flant, seu cudunt. Ulpianus L. 9. D. de Lege Cornel. de falsis: *Lege Cornelia cavetur, qui in aurum vitii quid addiderit, qui argenteos nummos flaverit, falsi crimine teneri.* *Flare* enim est liquefactum metallum fundere. Unde, *Flata massa*: Lege 83. D. pro Socio.

Composita:

¶ Afflare, flatu contingere, anwehen / anblasen. Columella lib. 8. cap. 5 *Cavendum, ne pulli à serpentibus afflentur.* Livius lib. 30. cap. 6 saucii afflatique incendio effugerunt. Versengt. ¶ Veteres absolute usos hoc verbo Gifanius ad Lucretium observat, qui verbo *efflandi* similiter usus. Cicero Catone majore cap. 17 *Cum admiraretur Lysander & proceritates arborum & suavitatem odorum, qui efflarent à floribus.* Ita enim exaratum hunc locum in veteri Codice se reperisse testatur Gifanius: nec aliter scriptum à Cicerone Aldus Manutius omnino statuit, & similem locum ex Epistolis ad Atticum Commentario in eum Ciceronis Dialogum profert.

¶ Afflatus, us, subst. das Anhauchen / Anwehen. Plin. lib. ult. cap. ult. *benigno ventorum afflatu.* mit gutem Winde. Translate Cicero lib. 2. de Nat. Deor. cap. penult. *Nemo vir magnus sine aliquo afflatu divino unquam fuit.* Göttliche Gnade. Et 2. de Divin. cap. 18. *instinctu divino afflatuque.*

¶ Afflator. Tertullian adv. Hermogen. cap. 32 *Qui super aquas ferebatur, librator, & afflator, & animator.*

¶ Circumflare. Alcimus Avitus Epistola 31 ad Faustum & Symmachum senatores: *veluti ventis circumflantibus, fidei puppem ducamus.*

¶ Conflare, zusammen wehen / ut, *Tempestas ventis conflata*, Stat. 9. Theb. v. 524. vid. Barth. *Conflare metallum*, est igne liquefacere, schmeltzen. *Statuas argenteas, vasa aurea conflare*, Sueton. Aug. cap. 52. ¶ 2. Per Metaphoram, *Conflare* dicitur *as alienum*, Schuld machen / Sallust. Catil. cap. 14. *Conflare bellum* Cic. 5. fam. epist. 2. Krieg anrichten. *Invidiam inimico suo conflare*, Cic. in Catil. 1. c. 9. Et, *Conflare amicitiam*, id est, contrahere. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 35 *Sæpe ex malo principio magna familiaritas conflata est.* De Catilina

Cicero: *Monstrum conflatum ex diversis naturâ studiis cupiditatibusque*, oratione pro Cœlio cap. 5. extr. A

¶ Conflātilis, conflando factus, aus Metall gegossen. Prudentius in Romano v. 193 *Fabri deorum, vel parentes numinum,*
Qui si caminis instituissent seguius,
Non esset ullus Jupiter conflatilis.
Hieronymus Epist. 130 ad Marcellam: *sculptile atque conflatile*, de idolo Michæ, Judic. 17.

¶ Conflātor. Vet. Gloss. *Conflator*, χωνευτὴς; *Conflatorium*, χωνευτήριον.

¶ Conflātūra, Schmeltzung. Plin. lib. 7. cap. 56 *auri conflatura.*

¶ Conflatio. Tertull. de fuga in persecut. cap. 3 *Fidei ustio & conflatio administratur ex Dei voluntate.*

¶ Deflare, ut, *Cibum e manu prolapsum munditiarum caussa deflare*, Plinius lib. 18. cap. 2. Staub abblasen. ¶ 2. Contemnere, aspernari. Sueton. Calig. cap. 38 *Julii & Augusti diplomata, ut barbara & obsoleta deflabat.* Ita enim ex Memmiano libro omnino legendum. *Deflabat*, aspernabatur, irridebat. Fastidientes enim & contemnentes aliquid non raro ore emittere flatum, & quasi explodere solent. Vide omninò Casaub. sic *flare* pro contemnere, spernere, usus Prudentius loco supra à nobis producto. Qui sane hanc lectionem non leviter B firmat.

¶ Difflare. Plaut. Mil. Glor. act. 1. sc. 1. v. 17 *legiones spiritu difflare*, wegblasen. Solinus cap. 13. de Thessalia: *difflantur ventosis spiritibus.*

¶ Efflare, exspirare, heraus blasen. *Efflare animam*, seinen Geist auffgeben/ Nepos in Pausan. cap. 5. Et, *Extremum halitum efflare*, mori, Cicer. 2. Tusc. cap. 9. ex poeta.

¶ Perefflare, decompositum. Apulejus lib. 8. p. 207 *Postremo balbutiens incerto sermone perefflabit animam virilem.* Ita Elmenh. & Pricæus.

¶ Inflare, auffblasen. *Tu calamos inflare leves*, Virg. eclog. 5. *Ambas buccas inflare*, quod iratorum est, Horat. lib. 1. Serm. Sat. 1. v. 21. *Res secundæ animos inflant*, grosses Glück macht stoltz und übermüthig.

¶ Inflatus, auffgeblasen. ut *Vestis inflatior*, Tertullian. de Pallio cap. 4. weit/ paussend. Deinde ad animum refertur, ut, *Animus inflatus*, elatus. *Inflati lætitiâ atque insolentiâ impii cives*, Cic. Philipp. 14. c. 6. Quæ Germanica etiam metaphorâ est, auffgeblasen/ stoltz. Livius 39. cap. 53 *juvenis inflatior redierat.*

¶ Inflatus, ûs, subst. ut, *Inflatum recipiunt aures*, Cic. de Clar. Orat. cap. 51. ult. Et 4 Acad. Quæst. cap. 7 *inflatu tibicinis.*

¶ Inflatio, ut, *inflatio ventris*, Colum. lib. 6. cap. 6. *stomachi*, C Plin. lib. 20. cap. 10. pr. *Asparagi*, inquit, *cumino addito, inflationes stomachi colique discutiunt*, vertreiben das Blehen.

¶ Inflate, adverb. Cæsar 3. Civ. cap. 79 *inflatiùs perscribere.* hochmüthig. Conjungit enim cum *elatiùs* ibidem.

¶ Inflabilis. Lactantius de opific. Dei cap. 11, pulmonem vocat *viscus inflabile atque aëris capax.*

¶ Perflare, durchwehen. Ovidius Remed. am. v. 369
Summa petit livor, perflant altissima venti.

¶ Perflatus, nomen. Colum. lib. 1. cap. 5 *Quanto fuerit ædificii solum pronius orienti, tanto & æstate liberius capere perflatus poterit.*

¶ Perflabilis, ut, *terra perflabilis, ventis penetrantibus*, Solin. cap. 40 [Salm. 27] de Africa. Et active Palladius lib. 1. cap. 6. *ventus mediocris, sine vi & horrore perflabilis.*

¶ Perflatilis, idem. Apul. 3. Metam. p. 137 *tellum adium patore perflatili nudatum.*

¶ Perflamen, flamen. Prudentius Apoth. v. 696 *sine divino Domini perflamine summi Arida terra fuit.*

¶ Proflare, für sich herblasen/ ut, *Proflare iras*, apud Plinium lib. 8. cap 4. Et Virg. 9. v. 336 *toto proflabat pectore somnum.*

¶ Proflatus, subst. Columella lib. 5. cap. 9 *in Favonium dirigi ordines convenit, ut æstivo proflatu refrigerentur.*

¶ Réflare, wider etwas wehen. *Etsi Etesiæ valde reflarint*, Cicer. Arat. lib. 6. epist. 6. Idem 1. Tusc. extr. *Si reflantibus ventis recipimur.* Et 2. offic. cap. 6 *cum fortuna reflarit, affligimur.* Sidonius Anacreontico sub epist. 13. lib. 9 D
- - Antra per palati,
Crepulis reflanda buccis,
Gemit aura tibialis.

¶ Reflatus, ûs, subst. Cic. ad Att. lib. 12. epist. 2 *navis delatus in Vaticam reflatu hoc.*

¶ Sufflare, ut, *sufflare ignem*, Plin. 34. cap. 8. auffblasen. ¶ *Sufflare se alicui*, Plautus dixit Casin. act. 3. sc. 3. v. 19.

¶ Sufflatio. Plin. 9. cap. 7 *bullantium aquarum sufflatio.*

¶ Sufflabilis. Prudent. Apotheos. v. 842 *Spiramus quotiens animæ sufflabilis auras.*

¶ Sufflāmen, retinaculum rotæ celerius procurrentis, Hemmketten. Radsperren. Prudentius Psychomach. v. 417 *tardat sufflamine currum.* Juvenal. Sat. 8. v. 148
Ipse rotam stringit multo sufflamine Consul.

¶ Sufflaminare, sufflamine retinere, Seneca Ludo de morte Claudii sub fin. *Erant qui dicerent* &c. *aliquando Ixionis miseri rotam sufflaminandam.*

¶ Exsufflare. Augustinus epist. 105 sub fin. *Exorcizantur & exsufflantur infantes.* Et epist. 170 *Exsufflant & rebaptizant.*

¶ Insufflare, einhauchen / anblasen. Prosper Aquitanicus de Prædict. lib 1. cap. 1. *insufflavit in faciem ejus spiritum vitæ.* Vulg. Interpr. *inspiravit*, Genes. 2, 7.

¶ Insufflatio. Hieronym. ad Pammach. Epist. 61. cap. 5 *Plasmavit Deus hominem ex limo, & per gratiam propriæ insufflationis ei animam tribuit.* Et Augustin. de Genesi contra Manich. c. 8 *insufflatio operata est in animam viventem.*

FLOCES, flocum, flocibus, purgamenta uvarum, & fex vini expressa ex vinaceis. Citat Nonius ex Cæcilio: *Ædepol ego neque florem, neque floces volo mihi, vinum volo*, Weinbeeren-Hülsen/ und was daraus mit Wasser gepresset wird. Vid. Gell. lib. 2. c. 7.

FLOCCVS, flocci, particulæ in panno & vellere, quæ detondentur, aut quæ vestibus incidunt, Flocken / Fäsigen und Federn die auff die Kleider fallen. *In veste floccos legere*, apud Cælium: quod Theophr. λῆξαι ἱματίου προσιόντα ἀφελεῖν, cap. περὶ κολακείας dixit. Est enim hoc adulationis etiam pars. Unde hoc genus adulationis παρασίτημα appellabatur, de quo Casaubonus ad eum locum. *Flocci habere, flocci facere, flocci pendere*, apud Plautum, est irrisui ac ludibrio habere. *Non flocci facere*, &c. id est, minime contemnere: aliquando tamen est prorius contemnere, id est, ne flocci quidem facere, pendere, nicht ein Stäubichen darauff geben. Cic. ad Attic. lib. 4. epist. 15 *Totam remp. flocci non facere*, aufs geringste achten. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 21. *Invidere! omnes mihi, ego non flocci penderem*, gab nicht das geringste drauff. Plaut. Trucul. act. 4. sc. 2. v. 56 *Denihilo est vasci, qua te non flocci facit.* Vide & Scalig. ad Festum.

¶ Flocculus, ein Flöcklein. Plin. 16. cap. 7 *Pilula, instar habentes flocculos molles.* Sic Froben. At Harduin. *floccos molles.*

¶ Defloccare. Hinc defloccatus. Plaut. Epidic. act. 5. sc. 1. v. 10 *Per urbem duo defloccati senes quæritant me*, id est, calvi: sumta metaphorâ à vestibus, quæ fratillos suos, id est, floccos sive villos & fila illa eminula amiserunt.

FLŌRA, Dea apud Romanos, cui sacra faciebant, ut arbores segesque bene deflorerent, *Chloris* Græcis. Aliis prisco more *Flaura*: vulgo putatur fuisse meretrix, quæ Pop. Rom. sua legarit bona, & post in Dearum numerum sit relata secundum Lactant. lib. 1. cap. 20. sed nullis ille auctoribus probat: potius *Flora* inter Deas ponitur, quas Romani tempore Romuli à Sabinis acceperant, quæque à Tatio inductæ. De cultu ejus antiquo Varro lib. 6. de L.L. Ovid. lib. 5. Fastor. v. 195
Chloris enim, quæ Flora vocor &c.
Martial. 6 epigr. 79
Tantus veris bonos & odore gratia Flora,
Tantaque Pæstani gloria ruris erat.

¶ Flōrālia, ludi Florales, qui ideo instituebantur, ut fruges omnes bene defloresceren, recht verblühen möchten. Vide Ovid. d. l. qui *festum florale* appellat: Itemque Lactant. lib. 1. cap. 20. qui cum summâ lascivià celebrata declarat: de quo & Seneca Epist. 97. Valer. Max. lib. 2. cap. ult. Et Martial. Epigrammate, quo Præfat. in lib. claudit, & Epigr. 35.

¶ Floralitius. Martial. lib. 8. epigr. 66
Cum modo dissiluerint rauca vadimonia quarta,
Et Floralitiæ lassent arena feras.

FLORENTIA, inter primarias urbes Italiæ, ubi hodie Magni Hetruriæ Ducis aula est. Ejus Origines Politianus explicat lib. 1. Epist. 2.

FLOS, Blumen/ Blüt/ initium & spes fructûs. *Blandi flores*, Virgil. eclog. 4, 23. liebliche Blumen. *Legere flores*, eclog. 3, 92. ¶ Pro optimo quoque & præstantissimo per metaphoram crebro usurpatur. *Flos civium*, Cic. in Oratore cap. 10. Item *Flos & robur Italici sanguinis*, Flor. lib. 4. c. 2. quod Germani dicunt, der rechte Kern. *In ipso flore*, in dem allerbesten Stand. Sic Cicero 3 de Nat. deor. cap. 33 *in ipso Græcia flore*, i. e. cum Græcorum res optime florerent. *Flos ætatis*, Cic. Philipp. 2. c. 2. das blühende Alter. *Flos vini*, Plin. 14. cap. 21. & *flos veteris vini*, Plaut. Curcul. a. 1. sc. 2. v. 1. eleganti tralatione & periphrasi pro ipso vino veteri. *Flos ingenii*, Apulejus apolog. p. 317. *Flos poetarum*, Plaut. Casin. prolog. v. 18. Et *Flos calcis*, Pallad. lib. 1. cap. 41. Item *Flos dignitatis* Plin. 7. cap. 44. *Flos ignis* Tertull. Apol. ubi Herald. vide.

¶ Flores vocantur *excerpta*: ut *Flores poëtarum Lipsii*, pro *excerpta è Poëtis, Lipsio*, sicut Cicero ad Attic. lib. 16 epist. 11 dixit: *Nostrum opus tibi probari lator: ex quo ἄνθη ipsa posuisti.* ¶ Flores pro stellis etiam ponuntur, & stellæ, sideráque pro floribus: quia nempe, quod in cælo sunt stellæ, id in terra sunt flores. Manilius lib. 5. v. 726
Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere seminibus densis totumque micare
Floribus, ut sicca circum per littus arena.

¶ Flosculus. Juvenal. Satyr. 9. v. 126
- - - Festinat decurrere velox
Flosculus ætatis.
Vide *Festino*. Cic. offic. lib. 2. cap. 12 *Fila omnia cito tanquam flosculi decidunt*, fällt ab wie die Blümichen.

¶ Floridus,

¶ Floridus, blühende. Ut, *florida ſertâ*, Tibull. lib. 1. eleg. 2. v. 14. *Florida ætas*, Jugend. Catull. Carm. 69 *Jucundum tum ætas florida ver ageret.* ¶ Genus orationis floridum, in quo multa eminent elegantèr & ſententioſe dicta, tanquam floſculi: ἀνθηρὸν Græci vocant. Seneca Præfat. lib. 4. Controverſ. *Floridior in declamando, quàm in agendo*, id eſt, amœnior, delectabilior. Ovid. 13. Metam. v. 791 *floridior prato.*

¶ Floride, adverb. Apulejus lib. 11. ſub fin. *Veſtis floride depicta.* Ut Lactantius de Mort. Perſecut. cap. 3 *Eccleſia clarius ac floridius enituit.*

¶ Floridulus, diminutivum. Catull. Carm. 62 Epithalam. Jul. & M. v. 193 *Ore floridulo nitens.*

¶ Florifer, ut *Salius floriferi.* Lucretius lib. 3. v. 11

Floriferis ut apes in ſaltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta,
Aurea perpetuâ ſemper dignaſſima vitâ.

¶ Floriger, idem. Sedulius ineunte lib. 2

Expulerat primogenitum ſatiſſimus anguis
Florigera de ſede virum.

hoc eſt, de paradiſo.

¶ Flōrĭcŏmus, ut *Floricoma Enna*, Auſon. epiſt. 4. v. 47.

¶ Flōrĭpărus, ut *Ver floriparum*, Auſonius Technopægn. in Vere.

¶ *Floriſĕga apis*, Ovid. 15. Metamorph. v. 366.

¶ Florus, a, um, antique pro *floreus*, quod ſequitur, vel florens. Virg. lib. 12. Æneid. v. 605 ex antiqua lectione apud Servium: -- -- *floros Lavinia crines*
Et roſeas lacerata genas -- --
Pacuvius apud Feſtum in *Genas*: *Nunc primum opacat flora lanugo genas.* Decimus Laberius apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 7 *Si tibi erit libitum, literarum laudibus Florum cacumen noſtræ famæ frangere*; quod antiquum eſt pro *florens.* Vid. Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. p. 197. 198.

¶ Flōreus, ex floribus. Apulejus apolog. p. 279

Florea ſerta, meum mel, & hæc tibi carmina mitto, &c.

Plaut. Menæchm. act. 4. ſc. 2. v. 68 *Non ego te modo hic ante ædes cum corona florea vidi adſtare?* Paullinus 3 Natal. Felic. v. 111

Purpureum ver ſpiret hiems, ſit floreus annus
Ante diem.

¶ Flōrulentus, floribus, floriditate plenus, voller Blumen. Elegantiſſime vetus Poëta in Pervigilio Veneris, quod poſt Pithœum Lipſius divulgavit, lib. 1. Elect. cap. 10

In pudorem florulenta prodierunt purpura.

Loquitur de roſis. Et Solinus cap. 7 [al. 12] *florulentus Hymettus*, mons Atticæ, mellis proventu laudatiſſimus. Et Ambroſius Orat. in obitum Valentiniani II ſub fin. *florulenta delectationes.*

¶ Floreo, Florere, in florem ſe inducere. *Arbor floret*, Cic. 1. Divin. c. 9. ¶ 2. Metaphorice excellere, proſpere habere, wohl ſtehen / glücklich ſeyn. Ovid. Triſt. 5. eleg. 8. v. 19

Nos quoque floruimus, ſed flos fuit ille caducus.

Ich habe auch ehemals wohl geſtanden / iſt aber eine vergängliche Wolfart geweſt. Cic. 3. de Orat. cap. 35 *Iſocrates diſcipulorum nobilitate floruit*, Iſocrates iſt daher beruffen geweſt / daß er tapffere Leute zu Diſcipeln gehabt hat. *Honoribus & rerum geſtarum gloria florere*, Cic. initio lib. 1. de Oratore. pro celebrari, abundare. Similiter & Lucret. lib. 1. v. 154 *Urbes pueris florere* dixit. *Florere autoritate, gloria laudibus*, Cic. pro nitere, ſplendere. Quemadmodum idem Lucretius lib. 4. v. 451

-- -- *florentia lumina flammis*

dixit. Et Virg. 7 Æneid. v. 804

-- -- *florentes ære catervas.*

Vide & Heraldum ad Tertulliani Apologeticum.

¶ Florens, adject. ut floridus, blühend. Cic. lib. 2. epiſt. 13 ad Cœlium, M. Brutum vocat *hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis.* Idem Attico lib. 16. epiſt. 11 *quæ mihi florentiora ſunt viſa.* Et Valer. Max. lib. 6. c. 1. extern. 1. *Sanctitatis gloriam Græcia, laudibus ſuis celebrando quotidie florentiorem effecit.* Cicero pro S. Roſc. cap. 18 *Majores noſtri ex minima tenuiſſimaque republ. maximam & florentiſſimam nobis reliquerunt.*

¶ Floreſcere, floridum fieri. ¶ 2. Item augeri & clariorem fieri. Cic. pro Marcell. cap. 4. *Hæc tua juſtitia, & lenitas animi floreſcet quotidie magis*, wird täglich berühmter und herrlicher werden.

Compoſita.

¶ Conflorere. Auguſtinus Confeſſion. lib. 4 cap. 4 pr. *Comparaveram amicum ſocietate ſtudiorum nimis carum, coævum mihi & conflorentem flore adoleſcentiæ.*

¶ Deflorare, quod à nomine flos formatur, & apud Livium legitur, ſignificat florem adimere & honore ſpoliare: ut *Gloriâ bi. ſloria deflorata*, der Ehre und Ruhms beraubet. Ita lib. 37. cap. 58 Aldus, Scheffer us, Frobenius, Gruterus ediderunt: Gronovius mavult *præflorata*: quem vide. Idem A. Gellio lib. 14 cap. 1. extr. contigit, ubi olim editum fuerat: *futurum gaudii fructum ſpes tibi jam deflloraverit*: at Oiſelius, Gronovius, & Prouſtius *præfloraverit.*

¶ Defloratio. Tertullian. adv. Valentinian. cap. 12 *ex omnium defloratione conſtructus.*

¶ Defloreſcere, florem amittere, verblühen / ſeine Krafft und Geſtalt verlieren. Catull. Carm. 63

Ut flos in ſeptis ſecretus naſcitur horti,
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro
Quem mulcent auræ, firmat ſol, educat imber
Multi illum pueri, multæ optavêre puellæ,
Idem quum tenui carptus defloruit ungue,
Nulli illum pueri, nullæ optavêre puellæ.

Forma dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate, Auctor ad Herennium lib. 4, 27.

¶ Efflorescere, zur Blüt ausſchlagen / berühmt werden. *Laudibus ingenii efflorescere*, Cic. pro Cœlio c. 31 eſt inclareſcere, herfür kommen und berühmt werden.

¶ Præflorere, vorher blühen. Plin. 16. c. 29 *Præflorent talia & pregerminant, atque in totum præcocia fiunt.*

¶ Præflorare, eſt florem præripere, libare. *Gaudii fructum ſpes jam præfloravit*, Gellius lib. 14. cap. 1. extr. *Præflorata virgo*, apud Apul. in Apol. cui flos pudicitiæ imminutus. Et Plin. Panegyr. Trajani cap. 58 *Præcerptum præfloratumque* conjungit. Add. Gronov. ad Liv. lib. 37. c. 58.

¶ Refloreſcere, denuo floreſcere, wieder blühend werden. *Juventus refloreſcens*, Silius 15. v. 738.

¶ Superfloreſcere, Plin. lib. 19. cap. 5.

FLVCTVS, unda, impetus aquæ profluentis, Waſſerwogen / Wellen. *Fluctibus operiri*, Cic. in Verr. 6. cap. 53 *Fluctibus jactari*, Idem in Oratore cap. 30. hin und wieder von den Wellen getrieben werden. Et lib. 5. cap. 2. de finib. *Ad fluctum declamabat Demoſthenes, ut fremitum aſſueſceret voce vincere*, gegen den Wellen und Brauſen des Meers. In lib. 9. fam. epiſt. 16 *Invidiam & fortunam exiſtimo ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à ſaxo frangi oportere.* wie die Wellen an einem Felß. ¶ 2. *Fluctus fortunæ, curarum, irarum*, pro impetu & perturbatione, Anlauff und Anfechtung. Plin. lib. 5. cap. 17 *quos fortuna fluctus agitat.* Silius 8. v. 32

inſanos curarum comprime fluctus.

Et Lucret. 3. v. 299

Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.

Et Cic. pro Flacco c. 26 *Maſſilia barbaria fluctibus alluitur*, i. e. ſita in finibus barbararum gentium. Sic *Fluctus concionum*, Idem pro Milon. c. 2 dixit: & *Fluctus civiles*, Corn. Nepos Attico c. 6. Ita comparantur civiles turbæ: quibus & proſterni multa, ſicut procellis, ac tempeſtate: & jactari omnia, ſicut fluctibus: & implicari, ſicut circulo, pernicies videmus. vid. Quinctilian. Inſtit. Orat. lib. 7. cap. 6. Simili ratione Cicero pro Mur. cap. 17 *comitia freto, & euripo.* Philipp. 2. *bella civilia Oceano* comparat.

¶ Fluctĭculus, diminutivum. Apulejus apolog. p. 296 *quamlibet, leviter motis flucticulis.*

¶ Fluctuoſus, plenus fluctuum. *Pontus fluctuoſus atque ferfens*, Pompon. Mela lib. 1. cap. 19. *Fluctuoſi ſmaragdi*, qui fluctuum ſimilitudinem referunt, Plin. lib. 37. c. 5.

¶ Fluctuare, fluctus ciere. *Mare fluctuat.* ¶ 2. Item jactari, commoveri, in dubio eſſe, hin und wieder wancken und getrieben werden. Plinius lib. 2. cap. 95 *Quædam inſulæ ſemper fluctuant*, id eſt, morentur, natant. Lucret. lib. 4. v. 1070

Fluctuat incertus erroribus ardor amantum.

Sententia fluctuans, id eſt, dubia, vacillans, wanckende Meynung / Cic. ad Attic. lib. 1. Epiſt. 20. Et, *Genus orationis fluctuans & diſſolutum*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 11. ¶ Uſurpatur & deponentis forma. Seneca Medea v. 941

-- -- *haud aliter meum*
Cor fluctuatur.

Atque ita Curtius 4. cap. 12, 21 *Fluctuari animo rex* cœpit, ut Gronovius Obſerv. 2. cap. 8 emendavit, wüſte nicht was er thun ſolte. Quintil. lib. 9. cap. 3 *Utroque modo efferuntur: luxuriatur, luxuriat: fluctuatur, fluctuat: aſſentior, aſſentio: revertor, reverto.*

¶ Fluctuatio, ut, *Fluctuatio animorum*, Wanckelmüthigkeit / Zweiffel / Livius lib. 9. cap. 25. *Artus trepidi, inquieta manus, totius corporis fluctuatio*, Senec. 2. de Ira cap. 35.

¶ Fluctuatim. Afranius apud Nonium: *Magnifice volo fluctuatim ire ad illum*, id eſt, jactanter, ſolute.

¶ Confluctuare. Apulejus lib. 11. p. 258 *palla ad ultimas oras nodulis fimbriarum decoriter fluctuabit.*

¶ Perfluctuare, valde fluctuare. Lucretius lib. 3. v. 721

exſanguis tumidos perfluctuat artus.

Compoſita poetica.

¶ Fluctĭcŏla, æ, in fluctibus habitans. Sidonius principio Carm. 10 *Fluctivola cum feſta nurus Peguſæa per antra* &c.

¶ Fluctifrăgus, fluctum frangens & diſſipans. ut *Litus fluctifragum*, Lucret. lib. 1. v. 306. Et Tertullianus de Jonæ nave v. 38 *-- -- tremit omnis ſilva ſub ictu*
Fluctifrago.

¶ Fluctigĕna, æ, maſc. in fluctibus natus. Martianus Capella lib. 1. carm. 1

Fluctigena ſpectans quali ſub gurgite Nereus.

¶ Fluctĭgĕnus, idem, adjective. Avienus in Arateis v. 1159

Fluctigeni ſpeciem monſtri ſuperinvehit auſter.

¶ Fluctiger, ferens, aut patiens fluctuum. In fragmentis Ciceronianis verſus ſervatus eſt ab Iſidoro lib. 19. cap. 1

Tunc ſe fluctigero tradit mandatque paroni.

¶ Fluctiſŏnus. Silius lib. 12 v. 355

Inſula fluctiſono circumvallata profundo.

¶ Fluctivăgus, in fluctibus vagans, ut *Nautæ fluctivagi*, Statius lib. 3. Silv. 1. v. 84. & *unda fluctivaga*, Idem Theb. 1, v. 271. Et lib. 9. Thebaid. v. 360

Fluctivagam ſic ſæpe domum, madidoſque penates
Halcyone deſerta gemit.

FLVO, fluere, manare. fliſſen. *Fluere pleno alveo*, Quintil. lib. 2. c. 1. in vollem Strohm gehen oder fliſſen. Martial. lib. 4. Epigr. 66 *Rates* etiam *fluere* dixit. *Oratio melle dulcior fluit ex lingua*, Cicer. de Senect. cap. 10. Quod de Neſtore ſcripſit Homerus. Idem in offic. lib. 1. c. 26 *Fluunt ad voluntatem noſtram res proſpere.* das Glück gehet uns nach unſerm Willen. Idem in Bruto cap. 79 *Oratio libere fluens.* Idem 3. Nat. Deor. cap. 19 *Hæc omnia ex eodem fonte fluxerunt*, id eſt orta ſunt. ¶ Alibi tamen pro intercidere ponitur. Virgil. 3. Æneid. v. 169

Ex illo fluere & retro ſublapſa referri
Spes Danaum.

Ubi Servius: FLVERE eſt περίσσον. *Ideo addidit* RETRO. *Contra Salluſtium:* REBVS SVPRA MODVM FLVENTIBVS. Cicero pro Marcello cap. 8 *Omnia quæ delapſa jam fluxerunt.* ¶ Eſt & cadere ſive decidere, delabi. Ovid. libr. 2. Amor. Eleg. 14 de pomis:

Sponte fluent matura ſuâ.

Paullinus Nolanus epiſt. 32 ad Severum inſerto carmine:

Et per columbam Spiritus Sanctus fluit.

Fluit, id eſt, delabitur. ¶ *Fluere* etiam dicuntur, qui in vitia & voluptates animum laxant: mollis ac diſſolutæ vitæ homines. Tibullus lib. 2. Eleg. 6. v. 33

Ut mea luxuriâ Nemeſis fluat.

Sic *luxu fluitare* Paullinus dixit Eleg. de obitu Celſi verſ. 518. Vide infra *Diffluere.* Hinc *fluxi*, homines qui voluptatibus ac libidinibus licenter ſoluteque indulgent. Tacit. 3. Hiſt. cap. 76 de Othonianis ducibus: *Non vigiliæ agere, non intuta mœnium firmare, noctu dieque fluxi & amœna litorum perſonantes, in miniſterium luxûs diſperſis militibus, de bello tantum inter convivia loquebantur.* Sic etiam *Fluidi* dictione uſus eſt Laurentius Novarienſis, Homiliâ de pœnitentiâ: *Non ei* (Mariæ Magdalenæ) *dixit Dominus: meretrix, adultera, fornicaria, fluida.*

¶ Fluens, Particip. & adjectivum. Ovidius 3. de Arte am. v. 61

Eunt anni more fluentis aquæ.

Ambroſius Serm. 81 *fluentior exitus*, hoc eſt felicior.

¶ Fluenter, adverb. Apulejus lib. 2. Mileſ. p. 122 *capillo fluenter undante.* mit fliegendem Haare. Lucretius libr. 4. v. 226

- - - Omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, id eſt, permanat, diffunditur.

¶ Fluentum, flumen parvum, aquæ decurſus, ein Bach / ut *Xanthi fluenta*, Virg. 4. Æn. v. 144. *Rauca fluenta*, Æn. 6. v. 327. Sæpius plurale: nec tamen inuſitatus numerus ſingularis. Prudentius Paſſione Petri & Pauli v. 32 *regio murmurans fluento*, hoc eſt locus ſonante rivo irriguus. Auſonius in Moſella v. 419 Rhenum alloquens Moſellam recepturum:

ſpatiumque novi metare fluenti.

¶ Fluentia, æ, das Fliſſen. Ammianus lib. 30. cap. 12 [Váleſ. 4] *Eloquentiam inanis quædam imitatur fluentia loquendi.*

¶ Fluentare, fluere. Venantius Fortunatus lib. 4. de vita Martini v. 641

Pergis ad Auguſtam, quæ Virdo & Licca fluentant.

¶ Fluentiſŏnus, rauſchend wie Waſſer. Catullus de Nupt. Pel. & Thet. v. 52 *fluentiſŏno littore.*

¶ Fluibundus. Martianus Capella ſub finem lib. 1. *fluibunda luxu puella.*

¶ Fluĭdus, liquidus, flößig/ ſo da fleuſt / ut *fluidus liquor*, Virg. 3. Georg. v. 484. ¶ *Fluidi lacerti*, Ovid. 15. Metam. v. 231. müde Armen.

¶ Fluxus, fluxa, fluxum, idem. Plin. 9. cap. 38 *fluxos habent ſuccos.* ¶ 2. Et inſtabile, momentaneum, unbeſtändig. Plaut. in Captiv. act. 2. ſc. 3. v. 79 *Fac fidelis ſis fideli, cave fidem fluxam geras*, gehe nicht um mit unbeſtändiger Treu. *Fide fluxâ uti*, dixit Salluſt. Jugurth. cap. 111. *Fortuna belli fluxa*, Cicer. ad Brutum Epiſt. 10. Rurſus Salluſt. in Catilin. c. 1 *Dubitiarum & forma gloria fluxa & fragilis eſt*, vergänglich. *Fluxa auctoritas* apud Tacitum 1. Hiſtor. c. 21. ¶ Idem *corpora fluxa* dixit, non firma ferendis laboribus, 2. Hiſtor. c. 32 & *ſpadonem fluxum* Martial. lib. 5. epig. 42. Et *fluxior cinctus*, Sueton. Cæſ. c. 45. Idem Tiber. cap. 52 *Druſus animi fluxioris, remiſſiorisque vitæ erat.* Sic *fluxior vita*, Ammian. lib. 22. cap. 5. liederliches Leben/aut mollior & delicata. Vide Salmaſ. ad Tertull. Pallium p. 341.

¶ Fluxa etiam pro *irrita* dicuntur. Tacitus cum 15. Annal. cap. 23 expoſuiſſet, quæ ob natam Neroni filiam decreviſſet Senatus; ſubjecit: quæ *fluxa fuere, quartum intra menſem defuncto infante.*

¶ Fluxe, Adverb. überflüßig/ weitläufftig. Varro 2. cap. 11. de R. R. poſt princ.

¶ Fluxio, ut, *Fluxio aquarum*, Cicer. 1. de Divin. cap. 49 *Fluxiones alvi*, der Durchlauff/Plin. 22. cap. 23. *Fluxiones pituitæ*, ibid. cap. 25. *Fluxiones oculorum*, Idem libr. 27. cap. 9.

¶ Fluxus, ûs. Onomaſt. vet. ῥοὴ, *fluor*, *fluxus*, *fluxio.* Paullinus Petrocorius lib. 2. v. 591 *fluxu ventris vacuata viſcera.* Bauch-Fluß/ Durchfall. Metaphorice de laxitate veſtium Tertullianus de Pallio cap. 4 *Si quis Menandrico fluxu delicatam veſtem humi protrahat*, hoc eſt, ut Salmaſius explicat, Menandri comici more, veſtitu delicato & fluente humum verrere. eine Schleppe tragen.

¶ *Fluxipĕda veſtis*, Avienus Arat. Phænom. v. 288. das biß auff die Füſſe gehet.

¶ Fluor, idem. Celſus lib. 4. cap. 19 *fluor ventris*, Durchfall. Largus Scribonius compoſ. 52. *Faciunt ad ſtomachi nauſeam, & dejectiunculas, & ad omnem fluorem.* Sed & extra morbi genera, mare *fluorem* dixit Solinus cap. 18. (al. 28.) & fontem cap. 29 (al. 42) & de Nilo cap. 32. (al. 45.) *fluorem ſolitæ velocitatis promovere.* Et pluraliter *amnium fluores*, Apulejus II. Florid. Et de aëre; Arnobius lib. 6. p. 196 *Intelligimus omnes ventos aeris eſſe fluorem pulſi.*

¶ Fluitare, frequent. fliſſen / ſchwimmen. *Bellua fluitantes & innatantes*, apud Ciceronem 2. Nat. D. cap. 39. Idem pro Sextio cap. 20 *Navem Reip. fluitantem in alto, tempeſtatibus ſeditionum & diſcordiarum, gubernaculis ereptis*, eleganti dixit ſimilitudine. ¶ 2. Fluitare etiam dicuntur dubii & incerti, quod inſtar aquæ modo huc, modo illuc impellantur. Die im Zweifel ſtehen. Horat. lib. 1. epiſt. 18. extr.

Sic bona librorum & probiſe frugis in annum
Copia: neu fluitem dubia ſpe pendulus horæ.

Alibi τῷ *natare* ſimiliter uſus eſt.

¶ Fluiſcere, & Flueſcere, fliſſend werden. Dracontius Hexaemer. v. 577 *Cujus ab adſpectu montes & ſaxa fluiſcunt.* Et Auguſtinus Civ. Dei lib. 22. cap. 5 *ſalem velut in aqua flueſcere:* & cap. 7 *nivem flueſcere non ſinat.*

¶ Flūmen, ein Fluß. Ovid. lib. 2. de A. A. v. 181

Obſequio tranantur aquæ, ne vincere poſſis
Flumina, ſi contra, quam rapit unda, nates.

Curtius lib. 7. cap. 4 *Adjicit deinde* (colores) *quod apud Bactrianos vulgo uſurpabant: Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere. Altiſſima quæque flumina minimo ſono labi.*

¶ Nota: *Jungi flumen* dicitur, cum ab altera in alteram ripam tranſiri poteſt. Quod fit, vel *ponte*, vel *gelu* ac *glacie.* Plinius Paneg. cap. 12 *Cum Danubius gelu jungit ripas:* Contra, *Reſolvi flumen* dicitur, vel quod ſtrictum glacie hactenus fuit, jam liberum alveum nactum eſt, vel quod inundat, & funditur late. Suetonius Domitiano cap. 6 *Cum ipſâ dimicationis hora reſolutus repente Rhenus tranſiturus ad Antonium copias inhibuiſſet.* ¶ Nomen hoc ſingulare adjicitur ſingularibus ſeu individuis. Cornel. Nep. Cimone cap. 2 *apud flumen Strymona:* & Eumene cap. 5. n. 1 *apud flumen Nilum:* & Timoleontis vita cap. 2 *apud Crimiſſum flumen.* ¶ De lacrymis etiam hyperbolice dicitur. Virgilius Æneid. 1. v. 465

largo humectat flumine vultum.

Et per metaphoram *flumen ingenii*, Cic. pro Marcello cap. 2. & *Orationis & verborum flumen* lib. 2. de Orat. cap. 15. ac 45. pro eloquentiâ ubere & felici. Idem 4. Acad. Q. cap. 38. pr. *Flumen orationis aureum fundens Ariſtoteles.*

¶ Flūmĭneus. ut, *Aqua flumínea*, Ovid. 2. Faſt. v. 596. *Volucres flumíneæ*, Waſſervögel/ Idem 2. Metam. v. 253.

¶ Fluvius, Fluß. Virg. Æneid. 1. v. 607.

In freta dum fluvii currunt.

Hoc quoque nomen, ut *flumen*, cum propriis conjungitur. Cic. Tuſcul. 1. cap. 39 *apud Hypanim fluvium:* Idem de Invent. lib. 2. cap. 31 *fluvius Eurotas is, qui propter Lacedæmonem fluit.*

¶ Fluvialis, adject. ut *Aqua fluvialis*, Columella 6. c. 22. fliſſend Waſſer. *Arena fluviales*, Pallad. lib. 11. c. 17.

¶ Fluviatilis, idem. Ut, *Naves fluviatiles*, Livius lib. 10. cap. 2. quibus in fluvio utimur. *Fluviatiles piſces*, Plin. libr. 9 cap. 16.

¶ Fluviaticus, idem, ut *Arena fluviatica*, Vitruv. lib. 1. cap. 4 extr. & cap. 5. Et *Animalia fluviatica*, Columella libr. 8. cap. 15.

¶ Flŭvĭātus, participium ſine verbo, apud Plinium ſignificat in fluvio maceratum, gewäſſert/geröget/im Waſſer mürbe gemacht/ ut, *Abies fluviata*, Plin. lib. 16. cap. 39. i. e. macerata aquis. *Linum fluviatum*, geröſter Flachs.

Compoſita cum Præpoſitione.

¶ Affluere, Adfluere zufliſſen / heran-fliſſen. Plinius libr. 2. cap. 97. pr. *Æſtus maris bis inter duos exortus Lunæ affluunt, binique remeant.* Addi etiam Præpoſitio poteſt, ut Cic. 1. de Finib. cap. 11 *Voluptas ad ſenſus cum ſuavitate affluit*, id eſt, accedit,

accedit, allabitur, ſchleicht ſich ein. Atque ita etiam cum Dativo Ovidius de Remed. v. 148 A

Adfluit incautis inſidioſus amor.

Sed hæc metaphorice. Eodem tropo de rumore, nuncio, qui affertur, advenit. Cic. 3. ad Q. fratr. ep. 3 *Nihil ex iſtis locis non modo litterarum, ſed ne rumoris quidem affluxit.* Alia nec inelegans metaphora eſt quando de hominum concurſu, ſicut etiam *confluere*, adhibetur. Virgil. ſub fin. 2. Æneid.

Atque hic ingentem comitum affluxiſſe noborum
Inveniо admirans numerum.

Tacitus 14. ann. c. 8 *Affluere ingens multitudo cum luminibus* ſcil. cœpit. zulauffen. Tandem & abundare eſt, ut *Affluere divitiis & honore*, Lucret. lib. 6. v. 12. vollauff haben. Sed de hac notione plura in participio, quod ſequitur.

¶ Affluens, abundans, dives, copioſus, atque ita utplurimum tralatitie: quamlibet de aqua etiam proprie: figurate tamen ſæpius. v. g. *Omnium rerum copiâ affluentes*, Cic. offic. lib. 1. cap. 43. Reich. *Urbs eruditiſſimis hominibus liberaliſſimisque ſtudiis affluens*, pro Arch. cap. 3. Inde etiam comparativus formatur. Cic. in Lælio cap. 16 *Ditior & affluentior amicitia.* Et Vitruv. lib. 8. cap. 1 *Sub radicibus montium, & ſaxis ſilicibus, uberiores & affluentiores aquæ ſunt.* Et ſuperlativo *affluentiſſimus fluvius*, apud Ambroſium Sermone 81. p. 379. Et Auguſtinus Confeſſ. lib. 2. cap. 6 *largitor affluentiſſimus.* Idem lib. 4. de Doctrina Chriſt. c. 14 *affluentiſſima facunditas facundiæ.* B

¶ Affluenter, abunde, reichlich / überflüßig. Solinus cap. 14 [Salm. 9] de Macedonia: *Affluenter ſucceſſus ejus ampliandis opibus proficiebant.* Compar. *Affluentiùs voluptates haurire*, Cic. 5. Tuſc. cap. 6.

¶ Affluentia, Uberfluß. Cicer. pro Lege Agrar. contra Rullum 2. cap. 35 *Ex hac copiâ atque omnium rerum affluentiâ nata eſt arrogantia.* Plinius Panegyr. c. 29 *Inſtar perpetui congiarii reor affluentiam annonæ.* Nepos Attico c. 13. *munditiem, non affluentiam affectabat.* Ita enim locum eum Lambinus Schotusque reſtituunt. Quanquam & vulgaris etiam lectio tolerari queat.

¶ Circumfluere, ümherfliſſen / herumfliſſen. Pomponius Lege 30 § 2 de acquirendo rerum dominio: *Agrum annus circumfluit.* Deinde idem quod affluere, in *abundandi* ſignificatu. Ut, *Circumfluere & abundare omnibus rebus*, Cic. 5. in Verr. cap. 4. alles vollauff haben. C

¶ Circumfluus, circumfluens, ümfliſſend. Ut, *circumfluus amnis*, Ovid. 15. Metam. v. 739. *Tellus præcincta circumfluo mari*, Plinius lib. 2. cap. 66. Etiam paſſive: *Urbs gemino circumfluа ponto*, Val. Flaccus lib. 5. v. 442. *Circumfluа Tibridis alti inſulæ*, Ovid. c. l. v. 624.

¶ Confluere, zuſammen fliſſen / conjungi, ut Tibull. lib. 4. eleg. 1. v. 20 *Qualis & in curvum pontus confluxerit orbem.* Tralate eſt concurrere, magno numero accurrere. Cæſar 7. Gall. 44 *magnus ad eum quotidie numerus confluebat.*

¶ Confluens, adject. ſive Particip. Lepidus Ciceroni lib. 10. ep. 24 *Ab confluente Rhodano caſtra movi.*

¶ Confluens, ſubſt. maſc. eſt alveus, in quem duo fluvii confluunt, ein Strohm / darein zwey Waſſer zuſammen flieſſen. Plin. lib. 6. cap. 26. *in confluente Euphratis.*

¶ Confluentes, plurale, & Confluentia vulgò, civitas vetus Rhenana, Coblentz / hinc dicta, quod ad eam Rhenus & Moſella confluant.

¶ Confluus, adjectiv. zuſammenfliſſend. Prudentius Cathemer. 5. v. 76 -- -- *Unda revolvitur*
In ſemet revolans gurgite confluo.

¶ Confluges, Nonio interprete, loca, in quæ rivi diverſi confluunt. Livius Andronicus apud eundem: *Confluges ubi confluunt. Lividus Andronicus apud eundem: Confluges ubi confluunt. Lividus Andronicus apud eundem: Confluges ubi confluunt. Lividus Andronicus apud eundem:

cap. 50 *In carcerem deductus est, ut ibi esset tantisper, dum culeus, in quem conjectus in profluentem deferretur, compararetur.* Livius tamen adponit *aquam*, lib. 1. cap. 4 *pueros in profluentem aquam mitti jubet.* Hæc ergo aut similis vox subaudienda, dum absolute ponitur.

¶ Profluenter, abundanter. Cicer. 5. Tuscul. c. 18 *omnia profluenter, absolute, prospere.* Sic *profluentius exsequi*, est copiosius latiusque dicere, Gellius lib. 14. cap. 1.

¶ Profluus, profluum, semper profluens. *Profluus amnis*, Plin. 19. cap. 4. Prudentius Romano v. 843

Venarum ut undam profluam manantium.

Paullinus Petrocorius de Visit. Nepot. v. 6 contra poetarum usum primam corripuit,

Tam profluo augmento faceret, &c.

Vide ibi Barthii animadversionem.

¶ Profluvium, ut, *Profluvium alvi*, Columell. 9. cap. 12. das Auslauffen/ Durchfall. *Profluvium sanguinis*, Plin. 24. cap. 13 Blutgang. *Profluvium sanguinis inhibere*, das Blut stillen/ Plin. 28. cap. 2. *Profluvio laborare*, Celsus præfatione. Durchfall haben.

¶ Réfluere, zurück fliessen. *Mare stridit refluentibus undis*, Virg. 4. Georg. 262.

¶ Refluus, zurückfliessend. *Refluum mare*, Plin. 2. cap. 97. *Refluo gurgite*, Stat. 5. Silv. 1. v. 91.

¶ Subterfluere, unten flissen / drunter wegfliessen. Plin. lib. 8. cap. 50 *Torrente rapido minaciter subterfluente.* Et Vitruvius lib. 8 cap. 3 *Nigr sub montes desertos subterfluens.* Translate Eumenius panegyr. Constantini cap. 15 *eos felicitas ingruis subterfluit.*

¶ Superfluere, redundare, überflissen/ übergehen. *Fons superfluit*, Plin. libr. 31. cap. 4. *Pecunia superfluens*, Seneca 1. Benefic. cap. 11. *Facultates superfluentes*, Quintilian. sub fin. Declam. 15.

¶ Superfluus, superfluum, überley/ übrig. Ut, *bonorum superfluum*, Lege 58 § ult. D. ad SC. Trebellian. Proprie exundans, überlauffend/ überflissend. Plin. Panegyr. cap. 82 *flumina campis superflua.*

¶ Superflue, adverb. Augustinus lib. 2. de Genesi contra Manichæos cap. 7, *Superflue quæritur, unde hominis corpus Deus fecerit.* Idem lib. imperfecto de Genesi ad lit. cap. 14 extr. *de aliis aquis superflue diceret.*

¶ Superfluitas, Überfluß. Plin. 14. cap. 1 *superfluitas pampinorum*, id est, palmitum.

¶ Transfluere, Claudianus Epist. ad Probinum v. 5 *Transfluere dies.* Et Augustinus Confess. lib. 9. c. 12 pr. *mœstitudo transfluebat in lacrymas.*

Composita cum Nominibus.

Hæc fere sunt poetarum propria, ut

¶ Dulcifluus. Dracontius Hexaemer. v. 49 *dulciflui fontes.*

¶ Ignifluus, ignibus fluens. Claudianus de 3 Consul. Honor. v. 196 *Ignifluique gemit Lipare fumosa caverna.*

¶ Largifluus, largiter fluens. Juvencus in Lucæ cap. 1

Largifluis humiles opibus ditabit egentes.

Dixit & Cicero 3. de Orat. cap. 39 *imbri largifluo*, sed ex veteri poeta.

¶ Longifluus. Eugenius Toletanus Carm. 25

Ac ne longifluo grandescat epistola tractu.

¶ Lucifluus. Juvencus in Matth. 24

gens omnis habebit
Testem lucifluo sancta sermone salutis.

¶ Mellifluens. *Mellifluens Nestor*, Ausonius ep. 16. v. 14.

¶ Mellifluus, idem. Drepanius ad Vulfinum Grammaticum v. 11

Sed mihi mellifluum rapuit sors invida carmen.

¶ Multifluus. Juvencus in Matth. 4

Multifluisque diem verbis ducendo fatigant.

Arator in Act. Apost. cap. 26

— — — *cunctosque rigari*
Multifluo sermone jubet.

¶ Piscifluus. Theodulfus libr. 2. Carm. v. 579 *Ripa Rheni pisciflui.*

¶ Putrifluus. Eugenius Toletanus Carm. 12

Anhela tussis exspuit putriflua.

¶ Quadrifluus. De Paradiso Prudentius Cathemerin. 3. v. 103

Ver ubi perpetuum redolet,
Prataque multicolora latex
Quadrifluo celer amne rigat.

¶ Rorifluus. Catalect. vet. poet. sub init. 2

Quam nos rorifluam sectemur carmine Lunam.

¶ Septemfluus. ut, *septemflua flumina Nili*, Ovidius 15. Metamorph. v. 753.

¶ Splendifluus. Eugenius Toletan. carm. 19 de creatione mundi:

Primus in orbe dies lucis primordia sumsit,
Alter splendifluis calum firmabit in oris.

¶ Vestifluus. Ausonii verbum in Technopægn. cap. de Historiis, *Vestifluus Ser.* Vineto videtur verbum novum: Sed Turnebus Adv. 26 cap. 6 vindicavit etiam Petronio, *quem Lydus adorat Vestifluus.*

¶ Undifluus. Dracontius Hexaemer. v. 233 *undifluo gurgite* & v. 488 *undifluos procedere fontibus amnes.*

AFLVSTRA *dicuntur*, inquit Festus, *quum fluctus in mari non moventur, quam Graci* μαλακία, *vocant.* Die Stille des Meeres. Tertull. de Pallio cap. 2 *Sic & mari fides infamis, dum flabris aquæ mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat.*

FLVTA, æ, à fluendo, murænæ in freto Siculo, in summo supernatantes, & nunquam sese mergentes, Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 15. Græci ναυται dictæ quasi navigabiles, eine Art der Meeraalen. Sunt enim pisces, anguillis non dissimiles.

Focale, fascia faucium, vide supra in *Faux*, unde ortum est.

FOCILLO, focillare, est fovere, wärmen/ erquicken. Sueton. Aug. cap. 17 *M. Antonii societatem semper dubiam & incertam variisque reconciliationibus male focillatam abrupit.* Dicitur & *focilo* uno L. Vet. Gloss. *Focilat.* ϑαλπει. Lucanus (huic enim vulgo inscribitur hoc Poëmation) Panegyr. in Pisonem v. 114

Sed miserum parva stipe focilat, ut pudibundos &c.

Nonnulli à *focus*, *foculus* deducunt. Casaubonus vero a faucibus derivat. Ut *focillare* proprie sit, ægras fauces apposita lanâ fovere. Pro quo Lucanus etiam est, qui primam produxit.

¶ Focillor, āri. Depon. Varro apud Nonium.

Compositum:

¶ Réfŏcillare, quod est recreare, reficere, erquicken. *Lugentem efficacibus remediis refocillare*, Seneca 3 Benef. cap. 9. trösten. Passive, *ægre refocillatus*, Plin. lib. 3. epist. 14.

B FOCVS, foci, quod ignem fovear, eine Feuerstatt/ein Heerd. Horat. lib. 1. od. 9 *Ligna super foco large reponere*; weidlich anlegen. Ovid. lib. 6. Fastor. v. 301

At focus a flammis, & quod fobet omnia, dictus.

Horat. lib. 1. Epist. 14. v. 2 agellum *habitatum quinque focis*, id est, domibus dixit. *Certare pro aris & focis*, Cicer. 3. Nat. D. cap. 40. für den Gottesdienst/ und für sein Hauß und Heff kämpffen. Tibull. lib. 1. Elegiarum incunte:

Me mea paupertas vita traducat inerti,
Dum meus assiduo luceat igne focus.

¶ Fŏcŭlus, ein kleiner Heerd. *Foculum excitare buccâ*, das Feuer mit dem Maul auffblasen/ Juvenal. Satyr. 3. v. 262. ¶ 2. batillum, eine Glutpfanne/ Kohlpfanne. Plaut. Captiv. a. 4. sc. 2. v. 67 *Epulas fobere foculis ardentibus*, die Speisen auf die Wärmpfanne setzen.

¶ Fŏcāria, concubina, Pfaffenköchin/ Köchendienerin. Lege 1. Cod. de donation. inter virum & uxor.

¶ Fŏcārius, adject. *Focarius panis* in foco coctus.

¶ Substantivè, qui foco curat. Ulpian. Lege 1. § 5. Dig. de Naut. Caupon. & Stabular. *Qui opera mediastini fungitur, non continetur, utpote atriarii, & focarii, & his similes.* Onomast. vet. *Focarius*, ἑστιοῦχος.

¶ A *Focus* & *Suffoco* est, cum primam correptam habet: Propertius lib. 4. eleg. 9 sub fin.

Dein quemcunque locum externa tetigere puellæ,
Suffocat & puras limina tergit aqua.

Vide ibi Scaligero notata.

FŎDIO, fōdi, fodere, graben. *Fodere metallum*, Plin. 2. cap. 63. Ertz graben oder langen. *Fodere hortum*, Plaut. Pœn. a. 5. sc. 2. v. 59 im Garten graben. *Fodere latus*, einem in die Seite stüppen / Horat. lib. 1. Epist. 6. v. 51. *Noli fodere*, Terent. Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 17. Stoß mich nur nicht.

¶ Fŏdĭco, frequent. primæ conjug. Fodicare, grübeln / stichteln/ beissen/ wehe thun / afficere dolore. *Emamus, qui fodicet luxus*, Horat. c. l. ex alia lectione, quod Ammianus de ultimo supplicio, cum miseri homines ungulis in eculeo lacerabantur, usurpavit. Cicero 3. Tuscul. cap. 16 *Non est in nostra potestate, fodicantibus iis rebus, quas malas esse opinemur, dissimulatio vel oblivio.*

¶ Fŏdīna, eine Schacht/Gruben/ Zeche / ut, *Fodina argenti*, & *argentifodina*, Plinius 33. cap. 6. Silberbergwerck. *Colere fodinam*, eine Zeche bauen. *In fodinam descendere*, einfahren/ Agricol. *Fodina araria*, ubi æs foditur, Ertzgruben. *Nitraria*, ubi nitrum, *Sulphuria*, ubi sulphur excoquitur. *Cotoria* etiam *fodina* Alfeno Jureconsulto est lege 15 Dig. de publicanis, ubi cotes fodiuntur, ein Steinbruch/ darinne man Schleiff- und Wetzstein bricht.

¶ Cretifodina, ubi creta effoditur, compositione facta ita scribitur Lege 7 soluto matrimon. § 14. De compositione autem verborum *Aurifodina*, *Argentifodina*, res incertior est, quia separari possunt & divise legi.

¶ Salifodina, ubi sal effoditur. Vitruv. lib. 8. cap. 3 *per salifodinas percurrentes fontes & lacus.*

¶ Fossa, ein Graben/Gruben. Cic. in Epist. fam. 15, 4. *Oppidum vallo & fossâ circumdedi*, einen Wall und Graben hab ich um die Stadt gefuhret. *Fossam oblimatam detergere*, ausführen/ Sueton. Aug. 18. *Fossam cratibus integere & aggere explere*, ausfüllen/ Cæsar lib. 6. de B. G. cap. 79. extr.

¶ Fossula, ein Grüblein. Cato R. R. cap. 161 *Dein fossulas facito, quâ radices asparagi demittas.*

¶ Fossatum posteriore ævo pro *fossa* dictum, ea præsertim, quæ castris circumducebatur. Capitolinus in Gordian. cap. 28 *castra omnia fossato circuibat.* Vide ibi Salmasium. Unde factum,

ut

ut interdum pro castris ipsis sumatur, ut ibidem Salmasius, & ex Modestino Casaubonus observat. De urbis fossa, mœnibus circumdata, Vegetius dixit lib. 4. cap. 16, *Civitatis fossatum apportatis lapidibus, lignis, ac terra complent.* der Stadtgraben. Vide quæ Stewechius ibi commentatus est. De hortis Palladius lib. 11 sive Septembri, cap. 13, *circumveniente fossato, vel luto structis parietibus.* Qui etiam ex Plinii lib. 17 cap. 21 id nominis afferunt, falluntur, Harduino judice, qui *fossum* ibi, participium; non *fossatum*, nomen, legit.

¶ Fossor, ein Gräber / Bergmann. Columella lib. 3. cap. 13 *Si fossore tantum terra versetur*, cui opponit ibidem *versare bubus.* Virgil. 2 Georg. v. 264

Et labefacta movens robustus jugera fossor.

¶ Fossio, das Graben. ut *Puteorum fossio*, Vitruv. lib. 8. cap. ult. Et Cicero de Senect. cap. 15 *Fossionibus terra sit fœcundior*, durch graben wird das Erdreich fruchtbarer. Et Columella lib. 4 extr. *Cultus* [castaneæ] *ejusdem est fossionis, qui vineæ.* Muß gehacket werden / wie ein Weinberg.

¶ Fossūra, idem. Sueton. Calig. cap. 37 *complanata fossuris montium juga.* Adde Vitruv. lib. 8. cap. 1.

¶ Fossītius, *Arena fossitia* Pallad. lib. 1. cap. 10. &

¶ Fossilis, fossile, quod foditur. *Sal fossilis*, Steinsaltz / Plin. 36. c. 10. quod Largo Compos. 60 est *fossitium sal.*

Composita à *Fodio.*

¶ Adfŏdere. Plin. lib. 2. cap. 68 *Furto vicini cæspitem nostro solo adfodimus.* dem Nachbar eine Furch abackern. Vide ibi Harduin.

¶ Circumfodere, ümher graben / üm was herüm graben. Cato de R. R. cap. penult. *& sic circumfodito, ut facile evellere possis.* Plinius lib. 7. cap. 19 *ratio arbores circumfodiendi.* die Bäume auffgraben. Hoc verbum etiam in 4 forma *circumfodiri* a Columella lib. 4. cap. 9 inflexum reperimus.

¶ Circumfossor. Plinius lib. 17 cap. 24 *Cum circumfossor injurioso ictu* [vites] *verberavit.*

¶ Circumfossura. Idem cit. lib. cap. 26 *Cupressus aspernatur circumfossuram amputationemque.*

¶ Confŏdere, durchgraben / durchstechen. *Confodere aliquem vulneribus*, Livius 24. cap. 7. Et de Julio Cæsare, Sueton. c. 82 *tribus & viginti plagis confossus est.*

¶ Defŏdere, *in terram defodere*, Liv. lib. 8. cap. 10. vergraben / verscharren. *Defodere thesaurum*, Cicer. 2. Divin. cap. 65. *Defodere cadaver*, begraben / Livius lib. 3. cap. 33.

¶ Effŏdere, ausgraben. Ovid. 1. Metam. v. 140

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

Effodere argentum penitus abditum, Cic. 2. off. cap. 3. Et, *Effodere oculos*, die Augen ausstechen / Terent. Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 2. Eleganter Cicero pro M. Marcello cap. 4 *Equidem cum M. Marcelli lacrimas vobiscum viderem omnium Marcellorum meum pectus memoria effodit*, i. e. sollicitavit, stimulavit, & saucia-vit quodammodo.

¶ Infodere, eingraben. C. Nepos Pausania extremo: *Corpus infoderunt.* Virgil. 11. Æn. v. 206 *corpora multa virûm terra infodiunt.*

¶ Interfodere, darzwischen graben. Lucretius lib. 4. v. 720 *Pupillas interfodiunt.*

¶ Perfŏdere, durchgraben. *Perfodere parietes*, durch die Wände eingraben. *Perfodere parietes, vicinos compilare*, Cic. in Vatinium cap. 5. Et, *Perfodere montem* Varro 3. de R. R. cap. 17. *perfossum pectus*, Stat. 9. Theb. v. 522.

¶ Perfossor. Gloss. Vet. *Perfossor*, διορύκτης. Usus & Apulejus in Apolog. p. 460 ed. Floridi: *qui vestem quæsierit, perfossor.*

¶ Perfossio, in eodem Glossario διορυχὴ & διορυγμὸς *perfossio* vertuntur.

¶ Perfossura. Ibidem ita redditur Græcum διορυχή.

¶ Imperfossus, non perfossus. Ovid. 12. v. 496

manet imperfossus ab omni,

Inque cruentatus.

¶ Præfodere, vorgraben. *Præfodiunt portas*, Virgilius Æneidos 11. v. 473. hoc est, Servio interprete, ante portas fossas faciunt. Ovidius 13. Met. v. 60 *præfoderat aurum*, id est, antefoderat.

¶ Refodere, wiederum ausgraben. Plin. 19. cap. 5. *solo quam altissime refosso.* Et Columella lib. 2. c. 2. extr. *Radices omnes refodiat.*

¶ Suffodere, auffgraben. *Sues rostro suffodiunt*, Colum. 2. c. 18. wühlen auff. *Sacella suffossa*, Cic. de Aruspic. resp. cap. 15.

¶ Suffossio, das auffgraben / Seneca Epist. 49. *cum ipsum solum suffossionibus atque cuniculis tremeret.* untergraben / minirt.

¶ Transfodere, durchstechen. *Latus transfodere*, Livius lib. 39. cap. 42. extr. Et Valer. Flaccus lib. 6. v. 222 *inguine transfosso.*

FOECVNDVS, uber, ferax, fruchtbar / reich. *Provincia fœcunda annonæ*, Tacit. 1. hist. cap. 11. Kornreich. *Terra metallorum fœcunda*, ein Land reich von Ertz / Plin. 33. cap. 4. *Fossionibus repastinationibusque fit multò terra fœcundior*, Cicer. de Senect. cap. 15. *Sue nihil genuit natura fœcundius*, Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 63. extr. Trachtbar. *Fœcundi calices*, Horat. 1. Epist. 5. v. 19. gute Trincke / vollgeschenckte Becher. *Fœcunda rumoribus colonia*, Tacitus 1. Hist. cap. 51. *Amor & mel-le & felle est fœcundissimus*, Plaut. Cistell. act. 1. sc. 1. v. 72. *Gens fœcundissima*, id est frumenti dives, Plin. Panegyr. cap. 31.

¶ Fœcunditas, ubertas, copia, Fruchtbarkeit. Cicer. de Nat. Deor. 2. cap. 60 *Aquarum inductionibus terris fœcunditatem damus.* Quintil. lib. 1. cap. 4 ex Cic. de Oratore: *Volo se effervere in adolescente fœcunditas*, im Reden und Schreiben reich seyn.

¶ Fœcundè, adverbium. Plin. 16. cap. 36 *Arundo recisa fœcundiùs resurgit.*

¶ Fœcundāre, fertilem efficere, fruchtbar machen. Virgil. 4. Georgicorum de Nilo v. 290

Et viridem Ægyptum nigrâ fœcundat arenâ.

Mamertin. Paneg. Juliani cap. 22 *Liberalitas non sit effœta gignendo, sed per vices fructuum fœcundetur.* Et Augustinus lib. 13 de Trinit. c. 18. *Credendo fœcundata est virginitas*, scilicet Mariæ.

¶ Effœcundare, idem, aut aucta significatione. Vopiscus in Probo cap. 21 *Cum Sirmium venisset, ac solum patrium effœcundari cuperet & dilatari.*

¶ Infœcundus, sterilis, unfruchtbar. ut, *Infœcunda femina*, Virgil. 2. Georg. v. 48. *natura* Stat. 3. Silv. 1, 167. *Ager arbori infœcundus* Sallust. Jugurth. cap. 17. Comparativo usus est Columella lib. 2. cap. 4. *Infœcundior*, inquit, *materia mista pinguiori segetem minus uberem reddit.* Et Prudentius lib. 2. adversus Symmach. v. 954. *infœcundior annus.*

¶ Infœcundè, adv. Gell. 19. cap. 3. *Infœcundè atque jejunè laudare*, id est frigidè, parcè, & infrà meritum.

¶ Infœcunditas, sterilitas, Unfruchtbarkeit. *Infœcunditas agrorum*, Columella principio procœmii: *terrarum* Tacit. lib. 4. annal. cap. 6. *foliorum*, quæ cum nullis fructibus conjuncta sint, Hieron. adv. Helvidium cap. 1.

¶ Perfœcundus. Pomp. Mela lib. 1. cap. 9. pr. *Ægyptus hominum aliorumque animalium perfœcunda generatrix.*

¶ Præfœcundus, idem, vel præmaturè fœcundus. Plinius lib. 16 cap. 27 *Celerius senescunt præfœcunda.*

FOEDVS, ĕris, pactio seu pactum publicum, Vereinigung / Treu und Glauben zu halten / Verbündnüß / Bund. *Fœdus facere cum aliquo: fœdus inire, percutere, ferire, icere*, sich mit einem verbünden / in ein Verbündnüß treten. Cicero Philipp. 13. cap. 2 *Ornatum religiosumque fœdus, quod cum hu fecerimus.* Livius lib. 21. cap. 18 *Luctatius primo nobiscum fœdus icit.* & ibidem: *fœdus publico consilio ictum est.* Et, *Jungi fœdere alicui.* Livius lib. 16 cap. 24 *Si populus Romanus fœdere jungeretur regi*, Philippo. Et, *Societatem fœdere confirmare*, Cic. 2. Philipp. c. 35. *Fœdus* vel *fœdera negligere, violare, rumpere, infirmare*, brechen / schwächen. *Facere contra fœdus*, Omnia hæc Ciceronis sunt. Claudianus 2. in Eutrop. v. 213

- - - Nunc qui fœdera rumpit,
Dicitur: qui servat, eget.

Livius lib. 21. cap. 18 *Si vos non tenent vestra fœdera*, plane ut nostri dicunt, an den Bund nicht gehalten seyn. Differunt *fœdus, pactio & sponsio*, quod *fœdus pactione, pactio sponsione* firmior atque stabilior fuit. ¶ *Percuti* autem *feriri, ici, fœdera* dicebantur, quod, cum fierent, porca à feciali lapide silice feriretur, cum precatione, ut per quem populum fieret, quo minus staretur fœderis legibus, eum ita feriret sive percuteret Jupiter, quemadmodum fecialis feriret porcam. Vide Livium lib. 9. cap. 5. Item lib. 1. cap. 24. & Virgil. lib. 12. Æneid. ubi fœdus inter Latinum regem & Æneam pactum describit. Quin & *fœdera* à fœdo, seu sanguine dicta sunt, quod sine eo nulla fieri solerent. Quem antiquissimum ritum fuisse Moses indicat Exodi c. 24. ¶ A publicis pactis ad privatas etiam conjunctiones eleganter transfertur hæc vox. Sic matrimonium *fœdus* vocatur Livio lib. 1. cap. 1. qui & *hospitii fœdus* dixit ejus lib. 1. cap. 9. Vid. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 387. De impudicis amoribus Cicero usus pro Cœlio est cap. 14 *Ideone ego pacem Pyrrhi diremi, tu ut animorum turpissimorum quotidie fœdem feries?* De conjuratione Tacit. 1. Histor. 54 *Obstringuntur tacito fœdere inter se legiones.* Pro amicitia & amore Manilius, odioque opposuit, lib. 2. v. 469

Aut odium fœdusve gerunt, conversaque quædam
In semet proprio ducuntur plena furore.

Idem de concordia elementorum & quasi amore mutuo, lib. 3. v. 54

Ut tot pugnantes regeret concordia causas,
Staretque alterno religatus fœdere mundus.

¶ Eleganter etiam hoc nomine appellatur ordo & ratio, quæ, velut arcanâ quadam lege, in rebus inest, nec mutari temere potest. Virgil. 1. Georg. v. 60

Continuo has leges, æternaque fœdera certis
Imposuit natura locis.

Columell. Præfat. operis: *An bellum perosis maris & negotiationis alea sit optabilior, ut rupto naturæ fœdere terrestre animal homo, ventorum & maris objectus iræ, se fluctibus audeat credere*, &c. Idem in Horto v. 16 - - - *quem Delphica taurus*

Impulit, & verum cauſſas & ſacra mobentem
Orgia naturæ, ſecretaque fœdera cæli.

¶ Fœdifragus, qui fœdus violat, Bundbrüchig. Cicer. 1. Offic. cap. 12 *Pœni fœdifragi.*

¶ Fœderare, fœdus facere. Ammianus lib. 31. cap. 12 *cum fœderaretur concordia.* Idem lib. 25. cap. 24 *fœderatâ pace.* Hieronymus Epitaphio Paullæ (Epiſt. 27.) cap. 10 *Jurgantes inter ſe ſermone leniſſimo fœderabat.*

¶ Fœderatus, fœderati, qui fœdere icto ſocietatem inter ſe inierunt, Bundsgenoſſen / die zuſammen verbunden ſeyn. *Fœderati populi. Civitates fœderatæ. Civitatibus fœderatis adſcribi*, Cic. pro Arch. cap. 4. ¶ A Romanis *fœderati* dicebantur populi & civitates, qui cætera liberi, aliquid tamen ex lege fœderis præſtabant. Unde Sueton. Aug. cap. 47 *Urbium quasdam fœderatas, ſed ad exitium licentia præcipites, libertate privavit. Fœderati*, iidem & *Socii* dicebantur.

¶ Confœderare, & Confœderatus; ſcriptores poſterioris ordinis dixerunt pro *Fœderatus, fœderare.* Prudentius in Laurentio v. 437

Confœderantur omnia, ſcil. membra.

Oroſius lib. 2. cap. 4 *Sabinæ impiis nuptiis confœderatæ.* Adde, ſi placet, Curas Poſter. noſtras.

¶ Confœderatio. Hieronymus epiſt. 22 de cuſtod. virgin. cap. 15 *Prima apud eos confœderatio eſt, obedire majoribus.*

¶ Infœderatus, non fœderatus, ſine fœdere. Tertullian. Præſcript. adv. hæret. cap. 12 *Quis miles ab infœderatis, ne dicam ab hoſtibus regibus donativum & ſtipendium captat, niſi plane deſertor & tranſfuga?*

FOEDVS, a, um, adject. deforme, tetrum, crudele, heßlich / greulich / ſchändlich. Terent. a. 4. ſc. 4. v. 17 *Nunc tibi videtur fœdus, quia illam (veſtem) non habet.* Salluſt. Catil. cap. 15 *Fœdi oculi*, ſævitiam, & turpitudinem præ ſe ferentes. *Immaniſſimum & fœdiſſimum monſtrum*, Cic. in Piſon. c. 34. Et, *Fœdior atque inquinatior in Pompejo accuſando, quam in univerſo ſenatu vituperando fuit*, Idem de Aruſp. reſp. cap. 24. *Luxuria fœdiſſima ſenectutis* Cicer. 1. Offic. cap. 34. Et, *Facinus fœdum* Terent. Eunuch. 5. ſc. 4, 21. *Bellum fœdiſſimum*, Cic. lib. 7. ad Attic. extremo. *Fœda hiems* Tacito 3. Hiſtor. cap. 59. De eo qui deformi facie ſit, uſus Quintilianus lib. 6. cap. 4 *Quod fecit Longus Sulpitius: qui cum ipſe fœdiſſimus eſſet, eum, contra quem judicio liberali aderat, ne faciem quidem liberi hominis habere dixit. Cui reſpondens Domitius Afer: Et tu, inquit, ex animi ſententia, Longe. Qui malam faciem habet, liber non eſt.*

¶ Docti obſervarunt Virgilium & Livium *fœdum* & *fœdare* de vulneribus ferè & ſtratâ acie dixiſſe. Liv. lib. 3. cap. 69 *Vulnerati fœdiora ea, quæ oculis ſubjiciebantur, nunciantes.* Unde ſignatè Ovid. 6. Met. v. 238 - - - *calido tellurem ſanguine fœdat.* Hinc etiam *fœdera* dicta, quod non ſine ſanguine & immolatione victimarum fierent. Tacitus 3. Hiſtor. cap. 77 *Verberibus fœdare*, blutrünſtig ſchlagen.

¶ Fœditas, turpitudo, deformitas. Unflätigkeit / Schand. Cic. de finib. lib. 3. cap. 11 *Turpitudo fœditate ſua nos deterret.* Et, *Fœditas veſtitus*, Cic. Philipp. 12. cap. 6. ſchändliche Tracht. *Fœditas odoris*, greulicher Stanck / Idem 2. Nat. Deor. cap. extr. Pluraliter Petrus Chryſologus Serm. 155 *fœditatibus exquiſitis, expoſito ſcelere.*

¶ Fœdè, adverbium. *Cruore fœde maculatus*, Val. Max. lib. 5. cap. 3. n. 1. *Fœde pugnare*, id eſt, vinci, clade affici. Livius lib. 6. cap. 1. *Ad Alliam cum exitio urbis fœde pugnatum eſt.* Et per gradus: *Fœdius inde pulſus, quam pridie pepulerat*, Liv. lib. 2. cap. 51. *Fœdiſſime cauſſam agere*, auffs ſchändlichſte mit einer Sache umgehen / Cic. 9. Art. epiſt. 7.

¶ Fœdo, fœdare, polluere, maculare, verunreinigen / beſchmitzen / beſudeln. Cic. in Piſon. cap. 22. extr. *Romam ipſam fœdabit adventus tuus.* Etiam de turpi & indigno: ut, *Veſtis ſerica viros fœdat*, Tacit. annal. 2. cap. 33. *Dies imbre fœdatus eſt*, Mamertin. Paneg. Maximiani cap. 12. *Fœdare contactu*, Virg. 3. Æneid. v. 227. mit dem Anrühren garſtig machen. *ferro*, verwunden / Idem Æn. 2. v. 55. *unguibus ora*, das Geſicht zerkratzen / Idem 4. Æn. 673.

¶ Defœdus, compoſitum adjectivum, quidam ex Cicer. ad Att. lib. 9. epiſt. 10 eliciunt, ubi Attici hæc verba repetantur, ut Gruterus quidem edidit: *Quod quæris a me, fugamne ſidam, an moram defœdam utiliorem putem?* Verum locus, ſi quis alius, deſperatiſſimus eſt, conjecturis interpretum mire vexatus. Quamobrem Jo. G. Grævius, vir accuratiſſimus, conſultius duxit, hoc loco veterum codicum corruptam lectionem (quæ *deferendam*, pro *defœdam* refert) cum Victorio & Manutio retinere, quam incertas conjecturas pro Attici verbis venditare.

FOEMINA, à fœtu, hoc eſt, quod pariat, dicta. Scribunt & *Femina* ſine diphthongo. *Fœmina eximiâ pulchritudine* Cicer. 1. Divin. cap. 25. *probatiſſima* pro Cæcin. cap. 4. *prudentiſſima & diligentiſſima* ad Brutum epiſt. 18. *ſanctiſſima & optima*, eine ſehr beſcheidene / fleißige / fromme Matron. Virg. 4. Æneid. v. 469

- - *Varium & mutabile ſemper*
Fœmina.

Dicere vitium *fœminam*, ſummum convicium. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 503. Taubmann. ad Plaut. pag. 69.

¶ Fœmina piſcis. Ein Rögner. Plin. 9. cap. 50.

¶ Fœmineus, Weibiſch. *Doli fœminei*, Stat. 1. Achill. v. 527. *Fœmineus plangor* lib. 3. ad Herenn. cap. 15.

¶ Fœmininus, idem, ſed minus uſitatum, quam fœmineus, Plin. 27. cap. 2. *fœmininus ſexus.*

¶ Effœminare, weibiſch / zum Weibe machen. *Remolleſcere atque effœminari*, Cæſ. B. Gall. 4. cap. 2. Cic. de finib. lib. 2. cap. 29 *Leges effœminari virum vetant in dolore*, ſich in Betrübnüß weibiſch und ungeberdig ſtellen iſt verboten. *Cogitationibus molliſſimis effœminamur*, Idem 1. Tuſc. c. 40.

¶ Effœminatus, mollis. *Impurus, impudicus, effœminatus.* Cic. 3. Philippica cap. 5. Qui muliebria patitur. Atque hi ipſi *molles & impudici* dicebantur: de quibus ſuis locis. Suet. Calig. cap. 56 *Quem Cajus ſeniorem jam ut mollem & effœminatum denotare etiam probro conſueverat.* Superl. *effœminatiſſimus animus*, Q. Cicero ad Tiron. lib. 16. epiſt. ult.

¶ Effœminate, adv. Cic. 1. offic. cap. 4 *indecore effœminateque facere.* Seneca ad Polyb. cap. 36 *Illos imitaberis, qui ſe cæteris exæquari hominibus, non injuriam, ſed jus mortalitatis judicaverunt; tuleruntque, nec nimis acerbe & aſpere, quod acciderat, nec molliter & effœminate.*

¶ Effœminatio. Jul. Firmicus lib. 7. Matheſ. cap. 16 *Impuritates cum extrema corporis effœminatione decernunt.* Tertullianus de ſpectaculis cap. 25 *Inter effœminationis modos* &c. Idem Apologet. cap. 15 *ad iſtam artem effœminatione productus.*

FOENICVLVM, μάραθρον, Fenchel. Plin. lib. 20. cap. 23 *Fœniculum nobilitavere ſerpentes guſtatu ſenectam exuendo, oculorumque aciem ſucco ejus reficiendo, unde intellectum eſt hominum quoque caliginem eo præcipue levari.* Fœniculum *ſilveſtre hippomaratron* vocans & *Myrſineum.* Dioſcorides.

FOENVM, Heu / fœnimeta, ein Heuſchober. *Fœnum cordum*, ſpäte Hew / Grummet / quod & *fœnum autumnale* Columella dixit. Vide ſupra *Cordum. Fœnum ſecare: in tabulata componere*, utrumque eſt Columellæ lib. 2. cap. ult. ¶ 2. *Fœnum habet in cornu*, Horat. lib. 1. Sat. 4, 34. Dici ſolitum de eo, a quo cavendum quis monet, er iſt gezeichnet / ſiehe dich für ihm für / Vide Chiliadas, & Vet. Scholiaſten Horatii. Romæ M. Craſſus fœnum habere in cornu dicebatur, quod eum, ut injuriarum perſequentiſſimum, cæteri in Repub. omnes fugerent. Quamquam poſt ea rurſus dictum eſt, Cæſarem Craſſo fœnum detraxiſſe, primum enim illi in Republ. reſtitit Cæſar, eumque contempſit; Plutarch. in Craſſo p. 547. ubi & cauſſam proverbii habes: & in problematibus. ¶ Multitudinis Numero uſus eſt Apulejus de Aſino Aureo lib. 3. extr. *Tunc igitur à roſis, & quidem neceſſario, temperari & caſum præſentem tolerans, in aſini faciem fœna rodebam.*

¶ Fœnile, Heuboden. Plin. 18. cap. 28. & plurativo numero Ovid. 6. Meram. v. 458 *poſitas fœnilibus herbas.*

¶ Fœnarius, adjectivum, ad fœnum pertinens. *Falces fœnariæ*, Varro 4. de LL. cap. 31. & Ulpianus Lege 8 D. de inſtructo vel inſtrum. Senſe / Gras-Sichel.

¶ Fœnifex, qui fœnum ſecat. Ein Meder. Plin. 18. cap. 28.

¶ Fœniſéca, der Gras häuet. Columell. 2, 18.

¶ Fœniſecium, fœni quaſi meſſis, die Heuernde / apud Columellam lib. 2. c. 19. & lib. 11. c. 2.

¶ Fœnum Græcum, planta eſt nota, Bockshorn / oder Schönmargret / alluſione ad appellationem Latinam.

FOENVS, ŏris, uſura, à fœtu, & quaſi fœtura pecuniæ parientis dictum, quemadmodum à τόκος τίκτω Græcis dicitur, Wucher. *Sors, & fœnus*, Capital und Zinß. Plautus Moſtell. act. 3. ſc. 1. v. 34 *qui mihi neque fœnus, neque ſortem argenti dabunt.* Sic *Dare pecuniam fœnori*, auff Wucher legen / Cicer. in Verr. 4. cap. 70. Et, *Facere fœnus*, Idem ad Attic. lib. 4. epiſt. 15. Wucher treiben. Horat. 1. Serm. Satyr. 2. v. 13

Dives agris, dives poſitis in fœnore nummis.

Cic. 15 Attic. ep. 15 *Non modò magno, ſed etiam iniquiſſimo fœnore, verſuram facere coactus eſt*, groſſer unbilliger Zinß und Wucher. *Dare fœnus, dare fœnori & fœnore*, auff Zinſe leihen: *Fœnore accipere, ſumere*, auff Zinſe nehmen.

¶ Fœnuſculum, dimin. Plaut. Pſeud. a. 1. ſc. 3. v. 53 *Adderes fœnuſculum.*

¶ Fœnëro, fœnerare, verbum activum, eſt fœnori exponere, ſeu ad uſuram dare, auff Wucher leihen oder austhun. A cujus paſſivo, Terent. dixit in Phormione act. 3. ſc. 2. v. 8 *Fœneratum iſtuc beneficium pulchre dices*, hoc eſt, cum fœnore redditum, ſeu, ut ipſe paullo poſt exponit, *conduplicatum*, daß dieſe Wolthat duppelt ſey vergolten worden. Idem in Adelph. act. 2. ſc. 2. *Metuiſti*, &c. *ne non iſtuc tibi fœneraret*, es möchte dir nicht etwas tragen oder wuchern. Martial. lib. 1. Epigr. 77

Quid petis à Phœbo? nummos habet arca Minervæ:
Hæc ſapit: hæc omnes fœnerat una Deos.

Fœnerare Deos dixit, ut, *fœnerare pecuniam* dicimus, quam in fœnore ponimus, cum damus mutuo, ut reddatur uſura. Dehortatur Valerium Flaccum celebrem Argonauticorum Poëtam Martialis à Poëſeos ſtudio, tanquam inutili, & quod plus nominis,

minis, quàm divitiarum promittat: monetque Juridicinæ & foro se potius det, quippe quo nullum aliud studium quæstuosius sit. Studium autem Poëseos per Phœbum: Juridicinam per Minervam designat. Ait igitur: quod à phœbo petis nummos sive divitias: Ille nihil tale præstiterit. Adi Minervam potius: hæc divitias tibi non tantum, sed & cæteros Deos omnes, hoc est, quicquid à cæteris Diis optari potest, conferre, & velut in fœnus ponere, sive fœnerare potest. Sane in pecunia omnia posita sunt. Petronius hoc breviter ita expressit:

– – quidvis nummus præsentibus optat,
Ipse veniet: clausum possidet arca Jovem.

Eleganti Translatione & Plinius lib. 2. cap. 6 *Fœnerat*, inquit, *Sol lumen suum cæteris sidéribus*, id est, confert & quasi mutuo dat. *Fœnerare idem esse quod occidere: & fœnebratores suribus pejores esse* Cato Censorius dixit, Cicerone auctore lib. 2. de officiis sub finem. Vide & B. Ambrosium lib. de Tobiâ cap. 14.

¶ Fœneror, fœnerari, deponens, est ad usuram accipere, auff Zinsen annehmen / oder borgen. Differunt enim sicut *Mutuo* & *Mutuor*, Vall. lib. 5. cap. 25. Legitur tamen illud ipsum verbum eadem significatione, qua fœnerare. Cic. offic. lib. 2. extr. *Cum ille, qui quæsierat, dixisset, quid fœnerari? tum Cato, quid hominem, inquit, occidere?* Idem de Amic. cap. 9 *Liberales sumus, non ut gratiam exigamus, neque enim beneficium fœneramur*, &c. Denn wir ja mit Wolthat keinen Wucher treiben.

¶ Fœnerator, usurarius. Wucherer. Cato initio libri de re rust. *Majores nostri sic habuere, & sic in legibus posuere, furem dupli condemnare, fœneratorem quadrupli. Quanto pejorem civem existimarunt fœneratorem quam furem, hinc licet existimare.*

¶ Fœneratrix, Wucherin. Val. Max. lib. 8. cap. 2. exemplo 2 *ex amica obsequenti, subito abstrillam fœneratricem agere cœpit.*

¶ Fœneratio, fœnoris exercitatio, ut, *Pecunia translata in quæstum & fœnerationem*, Cic. pro Flacco cap. 23. fin.

¶ Fœnerāticius, quod datum est fœnori, vel quod ad fœnus pertinet, ut, *Pecunia fœneraticia*, Wuchergeld / auff Wucher gegeben oder genommen / Vall. lib. 1. cap. 11.

¶ Fœneratorius, Wucherhafftig. Valer. Max. lib. 2. c. 6. exempl. 10 *Avara & fœneratoria Gallorum Philosophia.*

¶ Substantive *Fœneratorios* pro fœneratoribus Julius Firmicus posuit.

¶ Fœneratò, adv. Plaut. Menæch. 4. sc. 2. *fœneratò aliquid auferre*, i. e. sub gravi usura.

¶ Fœnĕrīlia, orum, ceu ex Livio quidam legunt, tempus quo fœnus cessabat, & pecunia reddebatur. Livii locus est lib. 35. cap. 7, ubi Moguntini, Aldus, Frobenius, Gruterus, alii *fœneralia* legunt: antiquiores & MSS. *feralia*; quod etiam Gronovius expressit: cujus in hunc locum adnotationem legisse interest historiæ literariæ circa hanc lectionem.

¶ Fœnebris, ut, *Leges fœnebres*, Satzungen den Wucher betreffend / quibus fœneratorum avaritia coërcetur. *Fœnebre malum*, Tacit. lib. 6. annal. cap. 16. *Pecuniâ fœnebri*, Sueton. Calig. cap. 41. Et *fœnebrem exercere pecuniam*, Lege 34 Dig. de rebus creditis. Wucher treiben.

¶ Defœneratus. Apul. Apol. *Pater ejus plurimis creditoribus defœneratum maluit pecuniam, quam pudorem*, &c. Ambrosius epist. 44 [p. 179 ed. Frob.] *Si decipiat aliquis promissorum benignitate, & fidelia iniquitate defœneratum opprimat.*

FOETEO, fœtere, male olere, stincken. Plaut. Asin. 5. sc. 2. v. 44 *Dic amabo, an fœtet anima uxori tuæ?* Martial. lib. 1. Epigr. 29 *Hesterno fœtere mero.* & lib. 5. Epigr. 4 *fœtere multo vino.* Ammianus lib. 22. c. 7 *fœtentes Judæi.*

¶ Fœtidus, um, quod fœtet. *Fœtida anima*, stinckender Athem. Plaut. Merc. 3. sc. 3. v. 13. *Os fœtidum* Cic. in Pison. cap. 6.

¶ Fœtiditas. Ex Senecæ epist. 110 adfertur, *Ista varie condita, quum ventrem subirent, una atque eadem fœtiditate occupat:* Sed meliores libri, quos etiam Pincianus & Gronovius expressêrunt, legunt *fœditas*, de quo supra.

¶ Fœtor, Stanck. Colum. lib. 12. c. 18 *Redolet fœtorem.* Pluraliter Plinius lib. 28 cap. 8 *fœtores oris emendari.*

¶ Fœtulentus, stinckend. Arnobius lib. 7. p. 225 *Huic obilla fœtulenta sunt piscem.* h. e. abstinet illis, pro impuris habet.

¶ Fœtutinæ, plur. Apulejus Apolog. 278 *Semper in fœtutinis & olenticetis suis jacet.* Stinckende Oerter.

FOETUS, ûs, ui, subst. Fœtus, omnium generaliter, non animalium solum, sed rerum quoque sunt inanimatarum, allerley jungen Gewächs und Früchte / imò & hominum. *Arborei fœtus* Virgilius 1. Georg. v. 55. *Edit fœtus ager* Cic. de Orat. lib. 2. cap. 30. *Procreare fœtus*, idem de Nat. Deor. lib. 2. cap. 51. *Fœtus animi*, Idem 5. Tusc. c. 24. ¶ Apud Plautum Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 25. & act. 3. sc. 1. v. 18. *Uno fœtu*, est uno partu.

¶ Fœtus, a, um, adject. trächtig. *Ovis fœta*, Virg. eclog. 1. Sed latius patet *fœta*, quàm *gravida*, cum illo tam gravidæ significentur, tam fœtum ante enixæ, ita ut ante, & post partum, *fœta* quæpiam dici possit, *gravida* non item. Fidem facit Censorinus de Die Natali cap. 11. apud Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 278. *Facta fœta*, Virg. 3. Georg. v. 176. die gekalbet haben. Etiam de inanimis tralate, ut, *Terra fœta frugibus*, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 62. *Loca fœta furentibus Austris*, Virg. 1. Æn. v. 51.

¶ Effœtus, a, um, non idoneum amplius fœtui procreando, so nicht mehr trächtig oder fruchtbar ist. Hinc *effœta tellus* Lucret. lib. 2. v. 1150. Et, *effœta in corpore vires*, Virgil. Æn. 5. v. 396. hoc est, enervatæ & exhaustæ, debiles. Cic. de Senect. c. 9. *Libidinosa & intemperans adolescentia, effœtum corpus tradit senectuti.* Comp. *effœtior* est Apulejî extremo Floridor. *nec argumentis sit effœtior.*

¶ Fœtura, die Zucht / tempus à conceptu ad partum, & alioqui proventus animalium, Varr. lib. 2. de re rust. cap. 1. & Servius ad illud Virgilii Ecl. 7. v. 36

Si fœtum gregem supplexerit, aureus esto.

Idem Georg. 3. v. 62. de bove fœminâ:

Cætera nec fœturæ habilis, nec fortis aratro.

Fœturæ habilis, i. e. concipiendo fœtui idonea. Et Statius lib. 10. Theb. v. 223 [229]

Cui fœtum gregem pecorosa ferre nobavit.

¶ Fœtificare, parere. Plin. 9. cap. 15 & 38. &

¶ Fœtare, idem. Junge ausbrecken. Columell. lib. 8. cap. 8 de columbis: *nec sæpius fœtant:* & cap. 12 de Numidicis gallinis, *in serbitute non fœtant.*

¶ Superfœtare, eine Frucht / oder ein Junges nach dem andern werffen. *Lepores superfœtant*, hoc est, edito uno fœtu, rursum alium edunt uno aut altero die, aut pluribus. Plin. 7. cap. 11 & lib. 8. cap. 55.

¶ Fœtificus, ut, *Humor fœtificus.* Idem Plin. 9. cap. 51.

¶ Fœtifer, ut, *fœtifer potu Nilus*, Plin. 7. cap. 3.

FOLIUM, φύλλον. Folia arborum sunt, herbarum & florum, Blat / Blätter. Juvenal. Sat. 8. v. 126

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

Hoc est, rem proponere certam & indubitatam. Sibylla enim oracula sua foliis inscribebat, ut ex Virgilio constat. Ὅπως φύλλων γενεὴ, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν. *Cujusmodi foliorum generatio, talis & hominum*, Homer. Iliad. Z. v. 146. Ad quod respexisse videtur Horat. in arte Poët. v. 60

Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas, &c.

¶ Κατ' ἐξοχὴν hæc vox de *malabathro* dicitur. Vide infra *Foliatum.* ¶ *Post folia cadunt & arbores*, hoc est, injuriæ leves tolerandæ, alias graviores invitant, ex Plauti Men. act. 2. sc. 3. v. 24.

¶ Foliāceus, wie Blätter. Plin. 19. c. 7 *semina foliacea.*

¶ Foliōsus, voll Blätter. ut, *Chamæcissos* [herba] *ramulis quinis fere, foliosa*, Plin. 24. c. 15. *Arbor foliosior*, Idem lib. 12. c. 11. Item: *alterum* [herbæ certæ] [*genus foliosius*, Idem lib. 25 sub finem.

¶ Foliatus, idem. *Rami foliati*, Pallad. lib. 4. cap. 10 de citreo. Apulejus sub init. lib. 4 *Arbores prolixæ foliatæ.*

¶ Foliatum, unguentum fuit mulierum Romanarum, ex foliis malabathri; quod ipsum κατ' ἐξοχὴν *Folium* dicitur, Schminck-Salbe / Plin. 13. cap. 1. Martial. lib. 11. epigr. 28

At mea me libram foliati poscat amica.

Vide Barthium ad Claudian. lib. 1. in Eutrop. v. 226.

¶ Foliatura, ratio & modus foliorum. Vitruvius lib. 2. cap. 9 de cedro: *Arboris ejus sunt simules cupressea foliatura.*

¶ Fŏlĭātilis, blätterich. Fortunatus lib. 4 de Vita Martini v. 535

Vento motus iners simulans foliatilis umbræ.

¶ Trifolium, herba notissima, aliquot generum. Est enim trifolium pratense, Wiesenklee / est acetosum, Sauerklee / est odoratum, wohlriechender Klee. Plin. 21. cap. 21.

¶ Quinquefolium, herba fragifera, a foliorum numero ita dicta, quam Plinius laudat lib. 25. cap. 9, & Marcellus Empir. cap. 12.

¶ Quinquefolius, adject. fünff-blätterich. Plinius lib. 21 cap. 4 *Unum genus rosæ pallidæ, spinosæ, longissimis virgis, quinquefoliæ.*

¶ Centifolia, æ, rosæ genus Plinio est, à foliorum multitudine lib. 21. cap. 4.

FOLLIS, Blaß-balck. Anacharsis Philosophi inventum. *Follis fabrilis*, Liv. 38. cap. 7. ¶ 2. Est & pilæ genus, ex pelle vento inflata, ein Ballon / de quo Mercurialis lib. 2. Artis Gymnast. cap. 5. & lib. 5. cap. 4. Ubi de utilitate hujus exercitationis habes. Quo illud Martialis pertinet lib. 14. epigram. 47

Folle decet pueros ludere, folle senes.

Pars anterior follis, qua aër exprimitur, *gula* dicitur. ¶ Crumenam quoque notat. Juvenal. Sat. 14. v. 181 *Ut tenso folle reverti inde domum possit*, einen vollen Beutel mit nach Hause bringen. Idem Satyr. 13. v. 61 *Follis cum ærugine.* Ein Beutel mit alten Thalern.

¶ Folliculus, parvus follis. Item pila vento intumescens, Sueton. Aug. cap. 83. *Ad ipsam primo folliculumque transiit.* Ballon.

¶ Item pellicula illa frumenti, ex qua spica enascitur, der Balck / darans das Korn schosset / v. g. apud Plin. 13. cap. 6.

¶ Follicare, Wind fangen. Tertullianus de Pallio cap. 3 *Chamæleon follicans ruminat: de vento cibus est.* Apulejus lib. 9. p. 222 *follicantes nares languidas assiduo pulsu tussedinis hiulci.*

Fomes, vide *Fovere.*

FONS, ein Brunn / Quelle. *Fons gelidus*, Virg. eclog. 10. v. 42; frisch. *argenteus* Ovid. 3 Metam. v. 407, klare Quelle. Martial. lib. 9. epigr. 100

Multum crede mihi refert, à fonte bibatur
Qui fluit, an pigro, quæ stupet unda, lacu.

¶ Fons, metaphorâ usitatâ pro origine & caussa, eine Ursach und Ursprung. Horat. de arte Poet. v. 309

Scribendi recte sapere est, & principium & fons.

Sic *fontem & caput Philosophorum* Socratem dixit Cicero lib. 1. de Orat. cap. 10. Et Homerum *fontem ingeniorum*, Plin. lib. 17. Eine Quell / daraus aller Gelehrten Kunst und Weißheit geflossen ist. Cic. in Acad. lib. 1 c. 2 *Hauriunt potius à fontibus, quàm rivulos consectentur.* Idem 3. Nat. Deor. cap. 19 *Ex eodem fonte hæc omnia fluxerunt*, dieses hat alles einerley Grund und Ursprung.

¶ Fonticulus, ein Brünnlein. Plin. 31. cap. 10. *exiliente, è medio Lacu, dulci fonticulo.* ¶ 2. Ein Fontanell.

¶ Fontanus, ut, *Aqua fontana*, Brunnenwasser / Columell lib. 12. cap. 11. *Ora fontana*, hoc est, fontium scaturigines, Ovid. 1. Fastor. v. 269.

¶ Fontāneus, idem. Solinus fine cap. 50 [al. 37] *Enydros* (gemma) *exsudat, ut clausam in eo putes fontaneam scaturiginem.*

¶ Fontanālis. Vitruvius lib. 8. cap. 3 pr. aquam sive fontem luci cujusdam prope Romam, fontanalem dixit.

For, fari, id est dicere, vide *Faris.*

Foramen, vide *Foro.*

Forās, adverb. vide in *Foris, fores.*

FORBEA, æ, cibi genus, ex Gr. φορβή. Pompejus Festus: *Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam Græci φορβὴν vocabant.*

FORCEPS, instrumentum fabrorum, dubii generis secundum Priscianum, sæpius tamen fœmininum. eine Zange / Schmiede-Zangen. Ovidius 12 Metamorph. v. 277

ferrum, quod forcipe curva
Cum faber eduxit.

Et Virgilius 4. Georg. v. 175

– – versantique tenaci forcipe ferrum.

Plinius lib. 9 cap. 31 etiam *cancrorum brachia denticulatis forcipibus* dixit. Krebsscheeren.

FORDA, bos prægnans, à ferendo sic dicta, eine trächtige Kuhe. Ovid. Fastor. 4. v. 631

Forda ferens bos est, fœcundaque dicta ferendo.

Servius in Æneid. 2. v. 140 *Antiquo more hostia si effugisset*, EFFVGIA *vocatur: quæ autem supposita fuerat*, SVCCIDANEA: *Si gravida*, FORDA: *si sterilis*, TAVREA *appellabatur.*

FŌREM, fŏres, foret, fore, verbum defectivum, id est, essem: *Fore*, esse & futurum esse, seyn werden. Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 3 sub fin. *Spem habeo, nihil fore aliter, quam deceat.* Corn. Nep. in Lysand. c. 3. n. 5 *Quam vere de eo foret judicatum, omnis indicio fuit*, i. e. esset. Et Sallust. Jug. c. 110 *Nunquam ego metus sum fore, ut* &c. Tibull. lib. 2. eleg. 7. pr.

– – – credula vitam
Spes fovet, & melius cras fore semper ait.

Composita sunt.

¶ Affore, affuturum esse. Cic. lib. 9. ep. ult. ad Pætum: *non suspicatus sum illam affore.* Cæl. 5. c. 27 *magnam manum affore biduo.*

¶ Confŏre, i. e. *confieri. Spero confore*, ich hoffe es soll geschehen / Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 140.

¶ Defŏre, defuturum esse. Cæs. lib. 5. cap. 54 *neque sibi voluntariorum copias defore.* Silius lib. 9. v. 348

Promittitque viris nulli sed defore testem.

¶ Perfŏre, est quidem lib. 3. fam. ep. 5. *Perfore accommodatum tibi:* sed videtur tmesis esse pro *fore peraccommodatum.* Eadem ratio est τῶ *Perfuit* apud Gellium lib. 2. cap. 18 pr. in Steph. Thesauro, quod Forum Romanum dicitur, allegati, tanquam compositum verbum esset. Nam pura tmesis est: *Platoni per fuit familiaris.*

FORFEX, eine Scheer / Schneiderscheer. *Forfice amputare*, Columell. 12 cap. 43.

¶ Forficula, dimin. ein kleun Scherlein. Plin. lib. 25. cap. 5. *incisum forficulis, cribrant.* Item eine Zahnbrecher-Zange / quæ apud Celsum *forfex* etiam est, lib. 1. 7. c. 12.

¶ Forfices etiam vox militaris erat in acie instructa. Vid. Gellius lib. 10. cap. 9. Cuneo hostium opponebantur. Veget. 3. c. 18.

FŌRI, orum, plurale tantum, quanquam & singulare apud Gellium legitur, *in summa puppis fore*, lib. 16. cap. ultimo. *Fori* tabulata sunt navium, vel spacia per quæ itur, der Gang im Schiffe / beyde Seiten im Schiffe. Cic. de Senect. cap. 6 *Cum alii malos scandant, alii per foros cursitent, alii sentinam exhauriant.* ¶ 2. Livio denique tabulata *fori* sunt, e quibus ludi spectantur, lib. 1. cap. 45. sub f. Sane & Festus FOROS, *spectacula Circensia* interpretatur. Spectacula enim vocat, unde spectatur. Idem Livius ejusdem libri cap. 56 *Foros Circi* dixit, Schaubäncke. Item parvi sulci. Columella lib. 10. v. 92

Angustosque foros adverso limite ducens.

¶ Fŏrŭli, armariola, in quibus reponuntur libri, Buchkästlein / Läblein. Sueton. Aug. c. 31 *Libros condidit forulis aureis.* Juvenal. Sat. 3. v. 219

Hic libros dabit, & forulos, &c.

FŌRIA, plurale, stercora liquidiora, secundum Nonium. inde

¶ Foriolus, apud eundem, qui facile emittit foria. Bauchsichtig.

¶ Forire, verbum, quod Scholiastes Juvenalis ad Satyr. 3. v. 38 interpretatur ventrem deonerare.

¶ Conforire, idem. Pomponius apud Nonium: *Conforisti me Diomedes.* Salmasius autem Exerc. Plin. p. 585 ed. nov. *consomisti*, primâ formâ, apud Nonium legendum censet.

¶ Hinc etiam videntur *Forina* dici, quorum in veteri inscriptione fit mentio apud Gruter. p. 95, 5. GENIO FORINARVM. Tubos ajunt & canales fuisse, per quos sordes & foria, hoc est liquidiora stercora ex urbe emittebantur.

FŌRĬCA, æ, Juven. Satyr. 3. v. 37 *Inde reversi conducunt foricas.* Vexatum verbum propter dubiam originem. Qui a *foris*, i. e. stercoribus deducunt, iis Forica est latrina publica, ein gemein heimlich Gemach; Latrina enim de privatis dicitur: quibus autem a *foro* est, tabernam interpretantur, foro vicinam. Vide Scholiasten Juvenalis c. l. Pluribus tamen prior a *foris* deducta significatio placet.

FŎRIS, fœm. Fores, janua. eine Thür. Terent. Adelph. 2. sc. 3. v. 11 *Quidnam foris crepuit.* Et Livius lib. 6. cap. 24 *cum lictor forem, ut mos est, virga percuteret.* Horat. 1. Satyr. 2. v. 67 *exclusus fore.* Sed Plurale Fores, foribus, usitatius. *Fores aperire*, proverbiale est, illi simile, quod *patefacere fenestram*, Plin. 2. cap. 8 dixit, den Weg weisen / den Eingang machen. *Aperire fores amicitiæ*, Cic. 13. Fam. ep. 10. *Fores effringere*, Cic. pro Cœlio cap. 16, die Thür auffbrechen. *Foribus pessulum obdere*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3, 37. verriegeln. *Fores moliri*, i. e. effringere, Tacit. 1. Annal. cap. 39. Et Apulej. lib. 9 *Certumque fragilitatis humanæ fidei, & quod pecuniâ cuncta sint difficultores pervia auroque soleant adamantina etiam perfringi fores* &c. Differentiam inter *januam* & *fores* Macrobius lib. 6 cap. 8 ex Cæcilio Gallo his verbis dat: *Vestibulum dicit* [Gallus] *esse non in ipsis ædibus, neque ædium partem, sed locum ante januam domus vacuum, per quem de via aditus accessusque ad fores ædium fit.*

¶ Foricula, dimin. kleine Thür / Fensterladen. Varro lib. 1 de R. R. cap. 59 *Oporotheca fenestras habeant, neque tamen sine foriculis, ne pertinaci vento vitia fiant.*

¶ Sed *Foris*, in loco vel de loco adverbialiter significat. *Foris sunt* Ter. Eun. 5. sc. 4, 12. Et, *foris cœnare*, Plaut. Stich. a. 1. sc. 3. v. 36. zu Gast seyn. *Foris sapere*, bey andern Leuten klug seyn / Terent. Heaut. act 5. sc. 1. v. 50.

¶ *A foris*, i. e. foris, ἔξωθεν. Aggenus Urbicus de agrorum limitibus pag. 69 *Nota enim in proprio arborum à foro* (ita enim melius legitur, quam *à foras*) *ponuntur, ut arbores liberas in parte à nota relinquant.* Alius incertus auctor de Limitibus pag. 322. *Ager si fuerit limatus habens à foris pertica LX.* &c. ¶ *Deforas*, in Vet. Lapide legitur. ¶ *Eforis*, apud Plinium lib. 17. cap. 25. Vide supra in A & Ab num. 7.

¶ Forinsĕcus: Plin. lib. 13 cap. 22 *Lignum omne corticis loco habent, hoc est, forinsecus.* Palladius lib. 1. cap. 27. *Oculos forinsecus curate.* Ausserhalb / eusserlich.

¶ Fŏràs, adverbium, ad locum, hinaus. Terent. *Exi foràs sceleste.* Ovidius lib. 2. de A. A. v. 280

Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

Proferre foràs aliquid, offenbahren / ausssagen. Cicer. pro Cœl. cap. 23. *Dari foras scripta timui*, ad Attic. lib. 13. ep. 23.

¶ Bifŏris, januam duplicem habens. Ovid. lib. 3 ex Ponto epist. 3. v. 5. *Nox erat, & bifores intrabat Luna fenestras.*

Virgilius lib. 9 v. 618

bisorem dat tibia cantum,

hoc est bisonum, imparem, ut Servius interpretatur, quem ibi videas.

¶ Bifŏrus, idem quod Biforis. Vitruvius lib. 4 cap. 6 *Forium ornamenta non fiunt cerostrota, neque bifora, sed valvata.* Vide Salmas. in Solin. p. 651.

¶ Quadrifŏris, idem Vitruvius d. l. habet. *Adjiciatur*, inquit, *amplius foro latitudo, si quadrifores futura est.*

FORMA. Ex μορφὴ, *nam μορφὴν, naturalis nota cujusque*, ut Cicero ait 3. de Orat. cap. 29. *Forma & species liberalis, forma egregia*, hübsche Gestalt. *Forma honesta & liberalis*, Ter. Andr. act. 1. sc. 1. v. 69. *Luculenta*, Heaut. act. 3. sc. 2. v. 12. *Quotidiana*, ut Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 6 *Tædet quotidianarum formarum.* Et, *Forma imperatoria*, i. e. imperatore digna, Nep. 11. c. 3, 1. quæ veluti longe lateque ostentat imperatorem, ut de Trajano Plin. Paneg. 4 ait. *Eximiâ formâ puer*, Cicer. Tusc. 5. c. 21. *Forma fucata*, vel potius *fucata formam* Cleopatra, Lucan. 10. v. 137. *Forma bonum fragile est*, &c. Ovid. 2. de Art. v. 113. Schönheit ist ein vergänglicher Schatz. *Res est forma fugax*, Seneca in Hippolyto v. 771. Ovid. epist. Sapphûs 15. v. 31

Si mihi difficilis formam naturâ negavit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.

¶ 2. Est & Philosophorum vox. Nam quas ἰδέας Græci vocant, Cicero in Topicis *Formas* appellat. ¶ 3. Forma etiam Architectorum vocabulum est, quo designatur ratio sive dispositio, quâ vel exstructum ædificium; vel extruendum in chartâ descriptum est. Ausonius Mosellâ v. 298

Qua

Quis potis innumeros cultus habitusque locorum
Pandere, tectonicas per singula prædia formas?

Formæ, i. e. rationes, ad quas ædificia prædiorum exstructa sunt. Aliàs *formæ* sunt, delineationes & descriptiones ædificiorum, antequam excitantur, in chartâ factæ, Abriß. Architecti *Ichnographias* vocant. Plutarch. in Marcello pag. 313. E. Διαγράμματα: JCti & *Synopses* dixerunt, de quo infra suo loco. Cicer. 2. ad Famil. Epist. 8 *Ex tuis litteris, cum formam Reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim.* Inde *formare & deformare:* quod *formam scribere* Plinius dixit, Entwerffen: de quo paullo post. Vide Buchnerum ad Plin. lib. 9. Epist. 39. n. 5. ¶ 4. Sed & aliarum rerum exempla, ad quæ concinnantur, *formæ* dicuntur. Ità Horatius illos pedes ligneos, quibus sutores in concinnandis calceis uti solent, (nos Leisten vocamus) *formas* appellat, lib. 2. Sat. 3. v. 106. Ulpianus Lege 5. § 3 ad Legem Aquil. *forma calcei cervicem percussit.* Et Lege 13 Locati conducti, *si sutor*, inquit, *puero parum bene facienti, formâ calcei tam vehementer cervicem percusserit, ut ei oculus effunderetur, esse ex locato actionem.* ¶ 5. *Formæ* etiam dicuntur Constitutiones ac Rescripta Principum: Unde *Formatæ* & *Formales Epistolæ* appellatæ. Vide supra in *Epistola*. ¶ 6. Forma etiam monetarium vocabulum est. Ibi enim *forma* dicitur, tum signaculum archetypum (Græci τύποι appellant, der Stempel) tum ipse *nummus*. Quemadmodum *formas quinarias, denarias*, Lampridius, pro nummis quinariis, denariis, id est, quinos denosque aureos valentibus dixit. Vide Salmasium ad Alexandrum Lampridii: & Trebell. Pollionem in XXX Tyrannis, in Victoriâ. Eleganti tralatione Seneca Epist. 34 extr. *Omnia facta dictaque tua inter se congruant & respondeant sibi, & una forma percussa sint.*

¶ Formula, forma, secundum quam aliquid fit, ein Muster/ Formular. *Formula dicendi*, Cic. de opt. gen. orat. c. 5. die Art zu reden. *Formula fiduciæ, ut inter bonos bene agier oportet*, hoc est, lex fiduciaria, die Versicherung/daß es auff Treu und Glauben/ als unter frommen Leuten/ soll zugehen. Cicer. lib. 7. famil. ep. 12. ¶ 2. Proprie Juris vocabulum est. *Formulas* enim JCti vocabant propositiones quasdam, certis ac solennibus verbis conceptas, ne quis in instituenda actione vel petitione aliqua aberraret, quas sequi omnes tenebantur. Unde *Formularii* dicti, qui in illis versabantur, qui aliàs *Legulejі* appellati. Cic. pro Roscio Comœdo cap. 8 *Sunt jura, sunt formulæ de omnibus rebus constitutæ, ne quis aut in genere injuriæ, aut in tione actionis errare possit. Expressæ sunt enim ex uniuscujusque damno, dolore, incommodo, calamitate, injuriâ, publicæ à Prætore formulæ, ad quas privata lis commodatur.* Unde *sub formulâ judicare* Senecæ dicitur, qui formularum cancellis adstrictus est, liberumque arbitrium non habet. Horat. 2. Sat. 3. v. 45

— — — hæc populos, hæc magnos formula Reges,
Excepto sapiente, tenet.

¶ 3. Et quoniam ad certas formulas institui actiones solerent, idcirco ipsæ actiones *formulæ* dictæ non modò JCtis passim, verùm & aliis auctoribus. Sic *injuriarum formulam alicui intendere*, Suetonius dixit Vitellio cap. 7. *Formulâ excidere*, (quod *causâ cadere* Justiniano est) idem dixit Claudio cap. 14. Et Seneca Epist. 48 *Quid enim aliud agitis, cum eum, quem interrogatis, scientes in fraudem inducitis, quàm ut formulâ cecidisse videatur.* Idem lib. 2. de Clementiâ cap. 3. *Plures proponere est tutius; ne una definitio parum rem comprehendat; & ut ita dicam, formulâ excidat*, die Sache verlichren.

¶ Formularius, qui formulis tractat, & causas agit. *Formularum cantorem* festive Cic. vocat 1. de Orat. c. 53 *Ita tibi JCtus*, inquit, *ipse nihil nisi legulejus quidam cautus & acutus, præco actionum, cantor formularum, auceps syllabarum.* Quintil. lib. 12. c. 3. extr. *Multos cognovimus, qui tædio laboris, quem ferre tendentibus ad eloquentiam necesse est, confugerint ad hæc diverticula de : quorum alii se ad album & rubricas transtulerunt*, & formularii, *veluti Cicero ait*, leguleji, *quidam esse maluerunt.* AD ALBVM ET RVBRICAS TRANSFERRE est Juridicinæ se dare. Per *Album* enim, Prætoris *Album* seu matriculam intelligit, hoc est, dealbatam tabulam, in quam Prætores edicta sua & actiones interdictaque referebant: per *Rubricas* leges & JCtorum Responsa Placitaque.

¶ Formosus, wohlgestalt/ schöne. Apulej. Apolog. *Virgo formosa, etsi oppidò pauper, tamen abunde dotata est.* Virg. ecl. 2. *formosus puer.* Ovid. 13. Metam. v. 798 *riguo formosior anno.* Virg. c. 1. *formosissimus annus*, id est, ver florens. *Formosissimus statu suæ Alcibiades* Corn. Nep. cap. 1. v. 2. Unde etiam ejus Vultus paradigma proverbiale formæ speciosissimæ. Vid. eund. Barth. Adv. lib. 52. cap. 5.

¶ Formosulus, diminut. Hieronym. epist. 47 de vitando suspecto contubernio cap. 4 pro Amasio posuit: *Iste formosulus tuus, quia cito senescunt mulieres, vel ditiorem reperiet, vel juniorem.*

¶ Formosè, adverb. Apulejus lib. 5. Metam. p. 168 Elmenh. *Videt Cupidinem, formosum deum, formosè cubantem.* & lib. 6. p. 183 *Venus suavi musicæ suppari gressu formosè saltabit.* zierlich tantzen. Id Nepos præfat. dixit *commodè saltare.* Et Superl. Augustinus Confess. lib. 1. c. 7 ad Deum: *formosissimè qui formas omnia.*

¶ Formositas, quo nomine usus est Cicer. lib. 1. offic. cap. 35.

¶ Formalis, e, ut, *Epistola Formalis* apud Suet. in Domitian. cap. 13.

¶ Formo, formare, fingere, figurare, machen/ stellen/ arten/ zurichten. *Formare imaginem*, Cic. pro Sextio cap. 8. Et, *Corpora ad membrorum flexus formari, nisi teneris; non possunt*, Quintilian. lib. 1. cap. 1. zu Geberden kan man die Leiber nicht ziehen/ sie seyn dann jung. *Exercitatione & stilo formanda nobis oratio est*, Cic. lib. 3. de Orat. c. 49. Et, *Tenera mentes formanda studiis*, Horat. l. 2. carm. od. 25. ¶ 2. Est describere, delineare ἀναγράφειν, entwerffen/ ut architectores opera, quæ exstructuri sunt, in chartâ ante depingere & exhibere solent. Vide Buchnerum ad Plinium paullo superius allegato loco. ¶ 3. Usurpatur hoc verbum etiam de nummis. Vide Salmasium ad Histor. Aug. ¶ 4. Utimur hoc verbo de iis, qui fingunt aliquid & simulant. Suet. Claud. c. 37. *Pari modo oppressum ferunt App. Silanum: quem cum Messalina & Narcissus conspirassent perdere, divisis partibus, alter ante lucem similis attonito, patroni cubiculum irrupit, affirmans somniasse, vim ei ab Appio allatam: alter, in admirationem formata, sibi quoque eandem speciem aliquot noctibus obversari retulit. Formata in admirationem*, id est, ita se fingens concinnansque quasi admirationis plena esset.

¶ Formatus, a, um. Aliquando *formatum* dicitur, quod formam suam habet quidem, cæterum ad perfectionem ac maturitatem suam nondum adductum est. Ovid. 1. Fastor. v. 152.

Et modo formatis operitur fructibus arbor.

Deformatos fructus, Quintilianus proœm. lib. 6 appellat. Sic *formatum libellum* Plinius lib. 7. Epist. 12 vocat, qui scriptus conditusque, sed nondum limam & ultimam manum passus est. Ita *formatum sermonem* Suet. Nerone c. 47 dixit.

¶ Biformatus. Cic. 2 Tuscul. cap. 8 ex Sophocle convertit:

non biformato impetu
Centaurus ictus corpori infixit meo.

¶ Formator, qui format. Columella proœmio lib. 1, *Animi sibi quisque formatorem præceptoremque virtutis è cœtu sapientum arcessat.* Seneca ad Helv. c. 8 *Quisquis formator universi fuit*, id est, creator.

¶ Formatrix. Tertullianus de Monogamia cap. ult. *Regina tantæ civitatis formatrix*, id est Dido conditrix Carthaginis. Claud. Mamertus lib. 1. de statu animæ cap. 26 *Formatus est ipse, non formator. Recedat ab his, quæ intra se sunt, minus utique formata, hoc est, minus formosa, quam tu es? accede formatrici formæ, quo possis esse formosior.*

¶ Formatura, Formirung. Lucret. 4. v. 554 *Formaturæ labrorum*, hoc est, labiorum munus in loquendo.

¶ Formabilis. Prudentius Apotheos. v. 1038

Solus homo emeruit Domini formabile dextrâ
Os capere.

Comparativus *formabilior*, apud Augustinum lib. 11 de Trinit. c. 2 legitur. *Quam teneriora*, inquit, *atque, ut ita dixerim, formabiliora sunt primordia seminum.*

¶ Informabilis, qui creari & formari nequit. Tertullianus adv. Prax. cap. 27 *Deus immutabilis & informabilis.*

¶ Ambiformis. unde

¶ Ambiformiter, adverb. Arnobius lib. 5. p. 183 *ambiformiter dictum.* hoc est, duplici sensu, ambigue.

¶ Biformis, ut *Janus biformis*, Ovid. Fast. 1. v. 98. Et *monstrum biforme* apud eundem de Minotauro lib. 8 Metam. v. 156. das zweyerley Gestalt oder Gesicht hat.

¶ Biformatus, vide paullo ante sub *Formatus.*

¶ Conformis, conforme, quod alicujus formam exprimit. Onomast. Vet. *Conforme*, σύμμορφον. Habet etiam Vulgatus Interpres Roman. 8. v. 29 *Conformes imaginis Filii Dei.* Græce σύμμορφοι.

¶ Conformare, vergleichen/ gleich nach etwas formiren. Proprie Columella lib. 8. c. 5 *Diebus quibus animantur ova, & in speciem volucrum conformantur.* eine Gestalt bekommen. Cicero pro Archia cap. 6 extremo: *Quas* [imagines clarorum virorum] *ego mihi semper in administranda repub. proponens animum & mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.* Et lib. 1. famil. epist. 8 *me conformo ad ejus voluntatem*, nach eines Willen sich richten. *Conformare mores*, Idem lib. 4. de finib. cap. 2.

¶ Conformatio, imago, figura. Priscianus etiam hæc duo schemata σχηματισμὸν & εἰδωλοποιΐαν, *conformationem* vocat, de quibus vide libellos de *Schematibus.* Vitruvius lib. 5. cap. 6 *Ipsius autem theatri conformatio sic est facienda.*

¶ Conformator. Apulejus in Trismegisto p. 80 *Dominus & omnium conformator, quem rectè Deum dicimus.*

¶ Deformis, e. turpis, fœdus, ungestalt/ heßlich. Martial. lib. 4. Epigr. 79

— — — Deformius, Afer,
Omnino nihil est ardelione fere.

Es iſt nichts heßlichers ꝛc. *Vitium deforme*, Idem lib. 11. Epigr. 74. Et *ſenium deforme*, Seneca Hippol. v. 823. Præclare Plinius lib. 8. epiſt. extrem. *Multo deformius amittere, quam non aſſequi laudem.* Superl. *Deformiſſima fœmina*, Gellius dixit lib. 5. cap. 11.

¶ Deformitas, ungeſtalt / übel geſtalt / heßlich / contrarium eſt *dignitati*, was wohl anſtehet. *Deformitas & vitium corporis*, Cic. 2. Orat. cap. 59. *Deformitas animi*, Cic. 1. de Legib. c. 19. Et, *deformitas fuga negligentiaque*, lib. 9 ad Attic. epiſt. 10.

¶ Deformiter, adverb. Quintilianus lib. 8. cap. 3. p. 590 *ſive junctura deformiter ſonat.*

¶ Deformare, contrarium verbo *ornare*, verſtellen. Ovid. 1. de Arte v. 517 *Nec male deformet rigidos tonſura capillos:*
Vitia deformant, laſter ſtehen übel an. *Vultum deformat macies*, Virg. 4. Georg. v. 254. ¶ 2. Apud Vitruvium ſæpius pro delineare ponitur, ut: *Architectus graphidis peritus ſit, ut deformare poſſit lineis imitationem, quam velit, ædificiorum*, &c. vid. lib. 1. cap. &c. Ita Plautus Pſeudolo act. 2. ſc. 3. *Jam inſtituta, ornata cuncta in ordine, animo voluptum, certa deformata habebam.* Seneca lib. 7. de Benef. cap. 1. *Virum, quem deformamus*, &c. Ubi Muretus *deformare* ὑποτυπῶσαι exponit. P. Rutilius Lupus lib. 2. de Proſopopœia: *Tanquam virorum & præſentum actionem & ſermonem deformamus*, i. e. depingimus, repræſentamus in imagine. Idem in Characteriſmo: *Sic Orator hoc ſchemate aut vitia, aut virtutes eorum, de quibus loquitur, deformat.*

¶ Deformatus, formatus quidem, ſed nondum elaboratus atque perfectus. Sic *marmora prima manu deformata*, Quintilianus dixit lib. 5. c. 6. Idem *deformatos fructus*, qui formam pomi habent, non magnitudinem & maturitatem, Præfatione lib 6. qua filii obitum deplorat. *Non floſculos*, inquit, *ſicut prior, ſed jam decimum ætatis ingreſſus annum, certos atque deformatos fructus oſtendebat.* Similiter *deformatum partum* Sulpicius Severus dixit 1. Hiſtor. Sacræ, ubi edicta Domini Moſi data exponit, *Si quis partum jam deformatum mulieri excuſſerit, neci dabitur.* Ita enim legendum eſt, aut addenda quædam ex cap. 21. Exod. v. 22. (Ubi & Vetus Interpres *deformati* voce uſus eſt) ut quæ hic deſunt, ſuppleantur. ¶ 2. Deformatus, ſine formâ, ungeſtalt / beſchimpfft. Seneca Conſolat. ad Helviam cap. 9 *Idem Brutus ait, C. Cæſarem Mitylenas prætervectum, quia non ſuſtineret videre deformatum virum.* DEFORMATVM, id eſt, dehoneſtatum, ſi ita loqui liceret: dedecore quaſi affectum, qui ex ſummâ auctoritate ac dignitate eo dejectus loci ſit, ubi tanquam privatus obſcuram atque ignobilem vitam veluti exul vivere neceſſe habeat. Superl. *Deformatiſſima & ſpurciſſima vita*, Gell. lib. 14. cap. 2. ¶ 3. Deformatus, deſcriptus, vide ſupra *Deformare* ex Vitruvio.

¶ Deformatio, Verſtellung. Livius lib. 9. cap. 5 *A deformatione majeſtatis, velut ab nefando ſpectaculo avertere oculos.* Per lictorem enim paludamenta detracta ducibus erant propter Caudinum fœdus. ¶ Item deſcriptio, Entwerffung. Vet. Gloſſ. ὑποτύπωσις *Diſpoſitio, Deformatio.* Vitruv. Præf. lib. 3. *Venti qui ſint, & à quibus regionibus ſinguli ſpirent, deformationibus gnomonicis oſtendi.* Ubi *deformationes gnomonicas* vocat deſignationes ſeu deſcriptiones quæ per lineas fiunt.

¶ Informis, informe, quod forma caret, das nicht nach einem Dinge formiret iſt / das keine Geſtalt hat: Plinius ſcripſit lib. 8. cap. 36 *urſas parere informem carnem, quam lambendo paulatim figurent.* Vide *Urſus.* Sic *informis limus*, Æneid. 6. v. 416. Et, *informes hiemes* Horat. lib. 2. oda 10. v. 15.

¶ Informiter, adverb. Auguſtinus Confeſſ. 12. cap. 29 *informiter ſonat.*

¶ Informitas. Solinus procœmio: *ſcabra informitatis proditio.* Uſus ſæpe Auguſtinus, ut lib. 1. de Gen. ad liter. c. 13 *informitas materiæ.* Et Confeſſ. 12. c. 12 *quibus verbis inſinuatur informitas.*

¶ Informare, idem quod formare, ſeu deformare, hoc eſt, formam elaborandi operis inſtituere, & ut ſic dicam, adumbrare opus. Neque enim abſolutam perfectionem hoc verbum exprimit. Virg. Æn. 8. v. 426

His informatum manibus, jam parte polita,
Fulmen erat, (toto genitor quæ plurima cælo
Dejicit in terras) pars imperfecta manebat.

Et paullo poſt: *Ingentem clypeum informant:* Fabrile igitur verbum eſt: ſed quod ad inſtitutionem & diſciplinam animorum etiam, perinde ut verbum *fingere*, transfertur. *Ætas puerilis ad humanitatem informari ſolet*, Cic. pro Arch. c. 3. Quintilianus procœmio: *Unus liber accedet, in quo nobis orator ipſe informandus eſt.*

¶ Informator, qui informat. Tertullianus 4. adv. Marc. cap. 22 *Alter* [Moſes] *populi informator aliquando: alter* [Elias] *reformator quandoque.*

¶ Informatio, Formirung / Bildung. Cicer. lib. 1. Nat. Deor. cap. 36 *Habeo in animo inſitam informationem dei: & barbati quidem Jovis, galeata Minervæ.*

¶ Performare. Tertull. Apolog. cap. 1 *ad malum performantur.*

¶ Præformare, antea inſtruere, præparare. Silius Italicus lib. 7. v. 385 *Atque his præformat dictis fingitque monendo.*

Sic, *Materia præformata*, eſt prius diſpoſita, Quintil. lib. 2. cap. 6. vorgemacht / vorher zugeſchickt.

¶ Præformator. Tertullian. de præſcript. Hæretic. cap. 30 *Marcion inſtitutor & præformator Apellis.*

¶ Reformare, inſtaurare, ſive in priorem aut potius meliorem formam redigere, verneuren. Prudentius Hymno ad Exſequias v. 156 *Sed dum reſolubile corpus*
Revocat Deus atque reformat, &c.
Plin. Panegyr. cap. 53 *Oſtendam quam longa conſuetudine corruptos depravatosque mores principatus parens noſter reformet & corrigat.* Apul. 3. Metamorph. *Rurſus in facies hominum reformare.* Et paullo ante de ſaga Pamphile: *Magnis ſuis artibus reformatur.*

¶ Reformatio. Apulej. ibid. *Facilior reformationis hujus medela ſuppeditat.*

¶ Reformator. Plin. 8. epiſt. 12 *Literarum ſeneſcentium reductor & reformator.*

¶ Reformabilis. unde

¶ Irreformabilis. Tertullianus de veland. virg. cap. 1 *Regula fidei immobilis & irreformabilis.*

¶ Transformare, in alienam formam mutare, vel vertere. Virg. 4. Georg. v. 441 *Omnia transformant ſeſe in miracula rerum.*

¶ Transformatio; Auguſtinus lib. 15 de Trinit. cap. 8 *Gratiæ Dei nova conferri tam optabilis transformationis bonum.*

¶ Transformis. Ovid. 1. Faſt. v. 373. vide Heinſium: & 8. Metam. v. 877 *transformia corpora.*

Hæc de verbalibus compoſitis, eorumque agnatis. Sunt præterea, quæ cum Verbis nihil commune habent, ut

¶ Milleformis. Prudentius hymno Omnis horæ v. 55
Pulſa peſtis lubricorum milleformis dæmonum.
Et Auguſtinus Civ. Dei lib. 22 cap. 22 *contra milleformes dæmonum incurſus.*

¶ Multiformis, plurium formarum. Apulejus in Triſmegiſt. p. 79 *Multiformis variaque humani generis ſpecies.* Idem lib. 10. Mileſ. p. 252 *multiforme facinus.* Arnobius lib. 7. p. 216 *multiformium morum varietatibus lubricus.*

¶ Multiformiter, adverb. Gellius lib. 9. cap. 5 *Plato varie & multiformiter de voluptate diſſerit.*

¶ Pluriformis. Apulejus poſt princip. Florid. *pluriformi modo.*

¶ Omniformis, von allerhand Geſtalten. Apulejus in Triſmeg. p. 78 *Mundus præparatus eſt a Deo receptaculum omniformium ſpecierum* Prudentius in Romano v. 339
Verbo creavit omniformem machinam.

¶ Semiformis, halbformirt. Columella lib. 8. cap. 5 *pulli ſemiformes*, qui in ovis latent, hondum excluſi.

¶ Septiformis. In Eccleſiæ hymno veteri: *Tu ſeptiformis munere.*

¶ Triformis, e, *canus triformis*, Cerberus, Seneca Herc. Oet. v. 1202. *Diva triformis*, Hecate ſive Diana. Horatius lib. 3. od. 22.

¶ Verſiformis, mutabilis. Tertullian. de Pallio cap. 2 *totum verſiforme eſt.* Martianus Capella lib. 9 in metro:
Puer ipſe verſiformis
Facibus ſtudet Cupido.

¶ Uniformis, unius formæ, von einerley Geſtalt. Apulejus lib. 11 p. 259 *Deorum Dearumque facies uniformis.* Et in Triſmegiſto p. 80 idem: *Non omnium hominum uniformis eſt ſenſus.* Et Dialogo de Oratoribus Tacitus vel Quintilianus cap. 32 pr. *ſimplex quiddam & uniforme docent.*

¶ Uniformitas. Tertullianus de Anima cap. 17 *uniformitas porticûs.*

¶ Uniformiter. Apulejus Triſmeg. ſub initium: *Omnis humana immortalis eſt anima, ſed non uniformiter cuncta.*

FORMIAE, arum, & Formæ, arum, φόρμαι. Sic & Ptolemæo *Forma*, urbs *Campaniæ*, Læſtrygonum olim ſedes. Servius *Formias* antea dictas tradidit ἀπὸ τῆς ἰφορμῆς, hoc eſt, *ab impetu.* Conf. Strab. lib. 5. & Plin. lib. 3. cap. 5. Hodie *Mola*, ut Cluverius docet in Ital. Antiq.

¶ Formianus, adject. *Formiani colles*, Horat. lib. 1. Od. 20.

¶ Formianum, ſubaudi prædium, villa Ciceronis, ſita in agro Formiano. Lib. 2. ad Attic. epiſt. 4 *Nos circiter Kal. aut in Formiano erimus, aut in Pompejano. Tu, ſi in Formiano non erimus, ſi nos amas, in Pompejanum venito.*

FORMICA, eine Ameiß. Eraſmus illud Theocriti Idyll. 1.
Τίτθὶξ μὶν τίτθιγα φίλος, μύρμαξ δὲ μύρμακι,
Vertit: *Formica cara eſt formicæ, cicada cicadæ.*
Ein jeder Thier hält ſich zu ſeines Gleichen. *Parvula magni formica laboris*, Horat. lib. 1. Satyr. 1. v. 33. Conf. Plin. lib. 11. cap. 30. Idem Plin. lib. 11. cap. 29 *Silices itinere earum* (formicarum) *attritos videmus, & in opere ſemitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid poſſit quantulacunque ſedulitas.*

¶ Formicula, diminutivum. Arnobius lib. 7. p. 240 *Quod ſi cernerent, nec inter formiculam plurimum ſeſeque eſſe diverſum.* Et Auguſtinus Civ. Dei lib. 22 cap. 24 *Plus formicularum & apicularum opera ſtupemus, quam immenſa corpora balænarum.*

¶ Formicinus. Plaut. Menæch. act. 5. ſc. 3. v. 19 *Movere gradum formi*

formicinum dixit, pro tarde incedere. Est enim formicarum gradus minutissimus, ideoque tardior. Multum quidem movent, sed parum promovent. Ameissen-Schritt.

¶ Formicosus, plenus formicarum. *Arbor formicosa*, Plin. lib. 10. cap. 74.

¶ Formicans ap. eundem. ut, *percussu formicante venarum*, Plin. lib. 7. cap. 51. Wenn der Puls so schwächlich gehet / und kaum zu fühlen ist.

¶ Et, *Formicatio*, pro scabie, juckende Räude / als wäre man mit Ameissen bestreuet / vel, quod quasi exesse carnem formicæ videantur, legitur apud Plin. lib. 7. & 28. & 30. cap. 8.

¶ Formica Arabibus etiam morbi genus est, qui Græcis *Herpes*, Latinis *ignis sacer*; Scribonio *Zona*; *Zoster & Circinus* Plinio. Vid. Hier. Mercurialem Var. Lection. lib. 4. c. 9.

FORMĪDO, [a *formis*, sive spectris: nisi veteres *formus* dixere pro *calidus*, atque inde *formido*, quia nonnullis præ metu sudor prorumpit. Voss. P. 2. Instit. Orat. pag. 28] *metus est permanens*, ut Cicero definit, in 4. Tuscul. c. 8. Furcht / Furchtsamkeit. *Plenus homo formidine*, Cic. *Animus formidine perterritus*, Quintilianus. ¶ Pro religione apud Tacitum ponitur. Vide *Religio*. ¶ Est & *formido* linea versicoloribus [ex quo *variam formidinem* Ovid. 1. de remedio amoris v. 204. Oppianus δεῖμα πολύχροον appellavit] plumis pinnisque avium distincta, qua utuntur venatores ad fallendas & capiendas feras. Seneca lib. II. de ira cap. 12 *Nec est mirum, quum maximos ferorum greges linea pennæ distincta contineat, & in insidias agat ab ipso effectu dicta formido.* De hac Seneca Hippolyto v. 46

— — picta rubenti
Linea pinna, vano cludat
Terrore feras.

Plura notat Colvius ad illud Apuleji Apolog. *Verum ego ista commemorabi, non quod pinnarum formidines timerem.* Item Casaub. ad eandem Apol. in f. ¶ 2. Hinc Gellius lib. 8. cap. 9 captiosas quæstiones *formidines* vocavit.

¶ Formīdŏlosus, qui formidat, & formidatur. *Activè* enim & *passivè* usurpatur. Plaut. Pseud. act. 3. sc. 2 *Herbas formidolosas dicta, non esu modo* dixit; schrecklich. Ter. in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 18 *Num formidolosus obsecro es, mi homo*, i. e. timidus, bist du denn so furchtsam? Sed *bellum formidolosissimum*, Cic. pro Lege Manil. cap. 21, id est, maxime metuendum, ein Krieg dabey viel Sorge / Furcht und Gefahr ist. Sic, *Horribilis & formidolosus locus*, Cic. in Pison. cap. 24. Et Sallust. Catil. cap. 7 *Regibus boni, quam mali suspectiores sunt, semperque iis aliena virtus formidolosa est.* Ac Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 65 *Mira memoras: nimis formidolosum facinus prædicas*: i. e. formidandum & metuendum. Tacit. 1. Annal. cap. 62 *formidolosior hostium exercitus*. Cicer. Phil. 7. cap. 2. extr. *tempus formidolosissimum*. De somniis gravibus, *formidolosissima videre*, Suetonius dixit Augusto cap. 91.

¶ Formidolosè, adverb. Cicer. pro Sextio cap. 19 *opponi concionibus falso, sed formidolosè tamen.* Comparativus *formidolosius*, Catonis est Orat. de Consulatu suo apud Charisium lib. 2 p. 196.

¶ Performidolosus, valde formidolosus. Aurel. Victor. in Claudio Cæsare: *naturâ performidolosus.*

¶ Formīdo, formidare. *Fugere & formidare*, fliehen und abscheuen. *Formidare omnia*, Cicer. 2. de Fin. cap. 16. *Intus paveo, formido foris*, Plaut. Cistell. a. 4. sc. 2. v. 20. inwendig habe ich Schrecken / auswendig Furcht. *Formidare aurum*, Furcht wegen des Geldes haben / Argum. Aulul. Plautinæ.

¶ Formīdābilis, e, das zu fürchten ist. Ut, *formidabilis serpens*, Ovid. 2. Metam. v. 175. *Orcus*, lib. 14. v. 121. *Æneas formidabilis Orci vidit opes.*

¶ Formidāmen. Apulej. Apolog. p. 315. ed. Elmenh. *Noctium occursacula, bustorum formidamina, sepulcrorum terriculamenta.* Gespenste.

¶ Formidatio, Vet. Gloss. *Formidatio*, δειλία.

¶ Informidatus, passive, qui non formidatur. Silius lib. 15. v. 241

Hac tacite nitens informidatus adire.

Vide quæ ibi notavimus.

¶ Performidatus, sehr gefürchtet. Silius lib. 3, 608

Jam puer auricomo performidate Batavo.

¶ Reformidare, idem quod simplex. Cicer. 2. Philipp. 7. cap. 6 *Pacis nomine bellum involutum reformido.* Curt. 6. c. 9. n. 3 *quorum mentionem adhuc reformido.* fürchten / scheuen.

¶ Reformidatio, Furcht. Cic. Partit. Orat. cap. 4 *Orator in suasione sibi proponit aut spem, aut reformidationem deliberantis.*

FORNAX, κάμινος, caminus, Ofen. *Cacabus*, Kachel. Nomen habet à *fornum*, quod est calidum. Nonius cap. 12. n. 52. Ovid. 15. Metamorph. v. 340. *Sulphureis ardet fornacibus Ætna. Fornax araria*, ein Schmeltz-Ofen. Plin. lib. 11. cap. 26 *Fornax calcaria*, &c. Vide *Calx.*

¶ Fornacula, dimin. Juvenal. Sat. 10. v. 82 *magna est fornacula.* Et Vitruvius lib. 7. cap. 10 pr. etiam usus est. Et metaphorice Apulejus Apolog. p. 321 *Hic testium coemtor, hic totius calumniæ fornacula.* Der die Lügen geschmiedet.

¶ Fornaceus. Ut *Fornacei parietes*, ad formam fornacum sub terra facti. Plin. 35. cap. 14.

¶ Fornacalis, e. Fornax & inter Numina habebatur Romanis, quam *Fornacalem Deam* Ovidius vocat 6. Fastor. v. 315. ¶ Quæ sacra ei peragebantur, *Fornācalia* dicta; Vide Ovidium 2. Fastor. v. 525. Lactantium lib. 1. Instit. Divinar. cap. 20. itemque Festum. Plin. lib. 18. cap. 2.

¶ Fornacator, qui fornacem balnei succendit apud Paulum Lege 14. [Ita enim ibi; non *Fornicator* legendum est) Dig. de instr. vel instrum. legato. ¶ Idem Lege 28. § 9. D. ad Leg. Aquil. *Fornacarius* appellatur. Stubenheitzer.

FORNIX, arcus in ædificiis, Gewölbe / Schwibbogen. Virgil. 6. Æneid. v. 626 *adverso fornice porta*, gewölbete Stadtthor. Vetus Poëta: *Cæli ingentes fornices*: sed id Ciceroni 3. de Orat. cap. 40 alienius videtur. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. cap. 6. Tmemat. 7. p. 99. seq. ¶ 2. Fornix & *Lupanar* est & cella meretricia, Hurenhauß. Unde Curio Cæsarem, *Bithynicum fornicem* appellavit, ut Suetonius ejus vitâ refert cap. 49. Juvenal. Sat. 3. v. 156

Lenonum pueri quocunque in fornice nati.

Prudentius Agone Agnetis sub finem:

Cui posse soli cunctiparens dedit
Castum bel ipsum reddere fornicem.

Vet. Gloss. πορνεῖον, *Fornix, Ganeum, Lupanarium.* Caussa appellationis inde est, quod Lupanariâ cellis subterraneis fornicato opere, in quibus scorta prostituebantur, distincta erant: Unde & *Ganea* ἀπὸ τῆς γῆς, a terra nuncupabantur. Vide Petronianos Interpretes.

¶ Fornīcare, confornicare, apud Vitruv. *fornicem facere*, auffwelben / über sich beugen und krümmen. Plin. lib. 16. cap. 42. *Palma fornicatur*, i. e. sursum incurvatur: & de apibus lib. 11. cap. 10 *Ruentes ceras fulciunt pilarum intergerinis à solo fornicatis.* Et Ammianus Marcellinus lib. 26. cap. 24 *fornicatum ædificium* dixit: & Plinius 12. cap. 5. *fornicato ambitu.*

¶ Fornĭcor, ari, deponens: Scortari. Meretricari. Vet. Gloss. πορνεύω, *Fornicor, scortor.* Sed hoc sensu tantùm Vulgatus Interpres, & Ecclesiastici utuntur.

¶ Fornicaria, prostibulum. Vet. Gloss. *Fornicaria*, πόρνη, ἀπὸ καμάρας, ἢ ἑστῶσα. Tertullianus de Pudicit. cap. 16 ita vertit πόρνης 1. Corinth. 6, 15. ¶ Aliæ Glossæ: πορνοβόσκος, *Lenocinator, Fornicarius.*

¶ Fornicatio, fornicis structura. *Fornicatio lapidum* apud Senecam epist. 95. ¶ 2. Scortatio. Vet. Gloss. πορνεία, *Fornicatio.* Adde Tertullianum de Pudicit. cap. 1. extr. sed sic ecclesiastici tantum usus est.

¶ Fornicatrix. Isidorus lib. 10, FORNICATRIX *est, cujus corpus publicum: Hæ sub arcuatis prosternebantur. Quæ loca* FORNICES *dicuntur.*

¶ Fornicatores, qui dicantur, quanquam non Latine satis, notum est: *Scortatores* nempe. Tertullianus de Pudicit. extremo cap. 1, *Limitem mœchis & fornicatoribus figimus.*

FŎRO, fŏrare, apud Plautum & Columellam legitur, bohren / graben. *Foratâ arbore*, Colum. lib. 5. cap. 10. sub fin. Et *regula foratâ*, Vitruv. lib. 10. cap. 13.

¶ Fŏrāmen, ein Loch. Cic. 1. Tusc. cap. 20 *Foramina patent ad animum à corpore.* De quibus Lactantius videatur Opificio Dei cap. 8. seq.

¶ Foraminatus, a, um, quod foramina habet. Sidonius lib. 2. epist. 2 *foraminatus paries.*

¶ Forātus, us, subst. idem, vel perforatio. Lactant. c. 1. cap. 8 *a quo foratu frontem nominatum Varro existimavit.* Tertull. de Pallio cap. 4 *aurem foratu effœminatus.*

¶ Fŏrābilis, leicht zu bohren. Ovidius 12. Metam. v. 170 *nulloque forabilis ictu.*

¶ Multiforabilis, Apulejus sub fin. lib. 10 *Jam tibia multiforabiles cantus Lydios dulciter consonant.*

¶ Multiforatilis, idem. Ut, *tibia multiforatilis*, apud eundem Apulejum Florid. lib. 1. & Sidonium lib. 8. epist. 9.

¶ Multifŏrus, idem. Ovid. 12. Met. v. 153

— — multifori delectat tibia buxi.

Et Seneca Agamemnone v. 348

Tibi multiforâ tibia buxo
Solenne canit.

¶ Multifŏris, idem. Plinius lib. 8. cap. 55 *Injiciunt eas in specus, qui sunt multiflores in terra.*

¶ Septifŏris, e. Sidonius lib. 2. epist. 2 *Adjungat fistula septiforis armentalem Camœnam.*

Composita Verbalia.

¶ A Circumforare

¶ *Circumforatus* legitur. Plin. lib. 17. cap. 27 *Stipite ab imâ parte circumforato*, rings weiß durchbohret.

¶ Inforare vulgo ex Plin. 17 cap. 14 affertur, ubi sit *trunco medio inforare.* Verum Harduinus auctor est, in omnibus manuscriptis libris esse *imperare*, dubitatque an *inforare*, pro *perforare*, Latium recipiat. Nam Plauto Curcul. act. 3. v. 31 *inforare* a *forum* est, notatque, in forum vocare. At *imperare* viti,

viti, arvis, arboribus, est cogere, ut id ferant quod speramus. Vide infra *Imperare*.

¶ Perforare, durchbohren / durchlöchern. *Perforare & patefacere*, Cic. 7. fam. epist. 1. Et, *Via ad oculos a sede animi perforata*, in Tusc. lib. 1. cap. 20. Et, *duo lumina ab animo ad oculos perforata*, de Nat. Deor. lib. 3. cap. 4.

¶ Perforaculum, ein Bohrer. Arnobius lib. 6. p. 200 *Serrâ, perforaculis, ascia, secta, dolata, effossa.* Gloss. Vet. *Perforaculum, τέρετρον, τρύπανον.*

¶ Transforare, durchbohren / durchstechen. Seneca 2. Benef. c. 6 *Gladius stringit & transforat.*

FORPEX, qua pili inciduntur. Balbier-Scheere. Ita enim Isidorus lib. 19. Orig. cap. 13, & Cassiodorus Orthogr. cap. 4 discrimen faciunt inter *forficem*, & *forpicem*, ut illa sartoris sit; haec tonsoris. Sidonius Apollinaris Carmine 15, sive Polemii Epithalamio, v. 184 *Rupis odontam redolenti forpice barbam.* Ita castigatissimis libris scriptum est VVowerii, Elmenhorstii, Savaronis, Sirmondi, quod ideo addo, quia Vossius aliique de latinitate hujus verbi dubitaverunt. Vetus Onomasticon: *τρυφίδες, Forpices.*

FORS, forte, significat eventum, casum, der Zufall. Livius lib. 1. cap. 4 *forte quadam an divinitus*, ohngefehr oder durch Schickung GOttes. ¶ 2. Item *Fortunam.* Cic. in Pison. cap. 2 *Sit sane fors domina campi.* Vide *Campus.* Item ad Attic. lib. 4. epist. 10 *Sed haec fors viderit ea, quae talibus in rebus plus, quàm ratio potest*, des mag das Glück walten / welches in solchen Händeln mehr vermag / als die Vernunfft. ¶ 3. *Fors fortuna*, est eventus melioris fortunae. Terent. Hecyr. 3. sc. 3, 26 *Forte fortuna*; Idem in Eunuch. a. 1. sc. 2, 54 *Forte fortuna adfuit hic meus amicus*, Quod nos dicimus, zu meinem grossen Glück.

¶ Forte, adverbium, id est, *casu*, zufälliger Weise / ohngefehr. *Forte evenit, ut* &c. Livius lib. 1. cap. 22. es hat sich ohngefehr zugetragen / &c. Sunt tamen, qui contendunt, non esse adverbium sed Ablativum a recto casu *fors*: cujus Genitivum, *fortis* Varro lib. 5. de L. L. & Columell. lib. 10. v. 316. Accusativum vero *Fortem* idem Varro lib. 3. & Ovid. Fastor. 6. v. 773. Ablativum, cum apposito pronomine, *forte quadam*, Livius lib. 1. cap. 4 ediderunt. Conf. Bernegg. ad Suet. Aug. cap. 6, 3.

¶ Forsan, adverbium, &

¶ Forsitan, dubitationem significant, vielleicht. Virg. 1. Æn. v. 203

— — *Forsan & hoc olim meminisse juvabit.*

Et, *Forsitan hic mihi parvam habeat fidem*, Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 117 vielleicht möcht er mir nicht glauben.

¶ Forsit, i. e. forsan. Horatius lib. 1. Sat. 6. v. 49

Dissimile hoc illi est: quia non ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis. Lucret. lib. 6. v. 735
Forsit & Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat.

Virgil. 11. Æn. v. 50 *Forsit bona facit.* Ita enim habent quidam Codd. Alii, *Fors & bona.*

¶ Fortassis, fortasse, idem. Cic. lib. 2. famil. epist. 16 *Sed ego fortassis vaticinor*, &c. Vielleicht bin ich ein Prophet. Ter. Heaut. 4. sc. 3. v. 37 *Tu fortasse, quid me fiat, parvipendis.*

¶ Fortassean, idem. Apul. Apol. *Fortassean adhuc vidua antequam nupta, domi sedisset.* Et Gellius lib. 7. cap. 3 sub fin. *Ea omnia distinctius numerosiusque, ac comtius fortassean dici potuerunt.* Idem lib. 11. c. 9 pr. *fortassean auxilii petendi gratia.* In his enim eleganter dubitandi particula *An* περιαναλυόμενον.

¶ Fortuitus, fortuitum, quod a *Fors* magis, quam a *fortuna* descendere, significatio ipsa testis est. Id autem *fortuitum* dicitur, quod casu accidit, vel quod in fortuna positum est, das zufälliger Weise und ohngefehr geschiehet. Cicero 3. Nat. D. cap. 36 *Boni fortuiti quippiam nacti sumus.* Et, *fortuita pugna*, Quintil. lib. 6. exer. Sic proverbii instar est, *Fortuiti casus sub ominem non veniunt*, ex Thucydidis lib. 1. ἀσυμφόρου τύχης ὑπ' οὐδενὸς λόγου ἄξιον. De quantitate tertiae syllabae vide infra *Gratuitus* in *Gratia.*

¶ Fortuito, id est casu: adverbium, quod &

¶ Fortuitu legitur. Cicer. in Philipp. 12. cap. 2. *Quod verbum tibi non excidit fortuitu*, ohngefehr entfallen. *Fortuito aut sine consilio*, Cæs. 7. c. 20. *Casu & fortuitu id factum est*, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 7. & 28. *Fortuitu oblatam occasionem aucupari*, Hirtius B. Afric. cap. 3.

FORTEX, icis, unguis, hoc est, infimi pars rosae albida, das Weisse am Rosenblat. Julius ex Nebrissensi.

FORTIS, e, magnanimus, strenuus, constans, maximi animi, mannhafft / männlich / keck / beherzt. Est enim *animi & virtutis*, fortitudo, ut *Robur*, firmitas corporis. Cic. offic. lib. 1. cap. 23 *Fortis animi est, & constantis, non perturbari in rebus asperis.* Idem in 2. Tusc. cap. 4 *Fortes fortuna adjuvat.* Quod in Medea Seneca v. 159 sic dixit: *Fortuna fortes metuit, ignavos premit.* Ennius sic apud Macrob. lib 1. cap. 1 *Fortibus est fortuna viris data*: Wagen gewinnet. Sallust. Jugurth. cap. 95 de Sylla: *Multi dubitavere, fortior, an felicior esset*: & cap. 85 Marius apud eundem Sallustium dixit, *fortissimum quemque generosissimum esse.* Horat. lib. 4 oda 4 v. 29

Fortes creantur fortibus, & bonis.

Et lib. 2. Serm. Satyr. 2. extr.

— — *vivite fortes,*
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

¶ 2. Apud Plautum in Milite a. 4. sc. 3. v. 13 pro *formoso* ponitur, ut exponit Nonius. *Fortis* enim & *pulcher* antiquis idem: *Pulcher* quasi πολύχειρ, i. e. fortis, unde Virgil. 7. v. 656

-- -- *Satus Hercule pulchro*
Pulcher Aventinus.

Romani enim, qui omnia in fortitudine ponebant, eum demum bonum & formosum putarunt, qui esset fortis. Vide Jul. Cæs. Scalig. de Caus. Lat. Ling. lib. 1. cap. 22. ¶ 3. Terent. Andr. act. 2. sc. 6. v. 13

-- -- *cavit, ne unquam infamia*
Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.

Virum fortem, i. e. bonum, honesto loco aliquo, & qui in re sit. Sic Plaut. Trinum. act. 5. sc. 2. v. 9 *Familiam fortem* dicit, quam v. 11 *optimam* nominat: quod & dives esset, & bene audiret. ¶ 4. Ponitur & pro robusto ac valido, laborumque tolerante. stark. Vet. Gloss. *Fortis, ἰσχυρός, γενναῖος.* Sic *fortem in operibus administrandis* Columella dixit lib. 1. cap. 8. Et Plin. lib. 10. epist. 89 *Incolumis & fortis alia super alia oneribus augeas*, FORTIS, i. e. firmo corpore, recte valens. Idem lib. 7. epist. 23 *Gaudeo quidem esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tironi possis.* Ubi & Buchnerum videre licet.

¶ Forticulus, diminutivum, per jocum Cicero usus est in 2. Tuscul. cap. 19, *Praebere se forticulum.* Apul. lib. 8. de Asino Aureo p. 212 ed. Elmenh. *Is nimio praestinandi studio praeconem rogat, cujatis essem; At ille, Cappadocem me, & satis forticulum denunciat.* Auson. Epistola ad Hesperium Idyllio 5 praefixa: *Si qua tibi multò sint fucatius concinnata, quàm verius, & plus coloris, quam succi habere videantur, ipse sciens fluere permisi, venustula ut essent magis, quam forticula, instar virginum.*

¶ Forteſco, Lævius poeta pro *fortem fieri* posuit, ob id notatus a Gellio lib. 19. cap. 7.

¶ Fortiter, animose, magno & infracto animo, männlich / tapfer und feck. *Ferre fortiter, & sapienter quicquid acciderit*, Cicer. ad Attic. lib. 14. epist. 13. Et, *Non animose solum & fortiter, sed considerate etiam sapienterque aliquid facere*, Idem 4. Philipp. cap. 2. Plaut. in Asinar. a. 2. sc. 2. v. 57 *Hem ista est virtus, quando usus est, qui malum fers fortiter. Fortiter malum qui patitur, idem post potitur bono. Fortiter facere*, sich männlich halten. Lepide Horatius lib. 1. epist. 15. v. 26

Manum ut rebus maternis atque paternis
Fortiter absumtis.

Cæsar 2. Gall. Bell. cap. 26 *Audaciùs resistere, ac fortius pugnare coperunt.* Et lib. 4. cap. 12 *fortissime resistere*: & cap. penult. ejusd. libri: *amplius horis IV fortissime pugnaverunt.* Ritterlich kämpffen.

¶ Perfortiter, sehr männlich / und ritterlich. Ter. Adelph. 4. sc. 2. v. 18.

¶ Præfortis, idem ac perfortis. Tertullianus de Carne Christi c. 5 *Hinc carneum, inde spiritualem: hinc infirmum, inde praefortem.*

¶ Fortitudo, virtus est, qua adversa tolerantur, cujus *comites* sunt, *animi magnitudo, gravitas, patientia*, Cicer. in 2. Tuscul. cap. 13. Tapfferkeit / Mannhafftigkeit. Cicer. rursus lib. 3. offic. cap. 27. pr. *Magnitudinis animi & fortitudinis proprium est, nihil extimescere, omnia humana despicere, nihil, quod homini accidere possit, intolerandum putare.* Auctor ad Herennium lib. 3. cap. 5 *Fortitudini fortuna adjumento solet esse.*

Fortuitus, vide in *Fors.*

FORTUNA est rerum, quae accidunt, subitus ac inopinatus eventus, definitore Lactantio, isque seu bonus seu malus. Medium enim *fortuna* vocabulum est. Glück und Unglück. *Fortuna adversa, prospera, secunda.* Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 6 *Quid est aliud fors, quid fortuna, quid casus; quid eventus, nisi quum sic aliquid cecidit, sic evenit, ut vel non cadere atque evenire, vel aliter cadere atque evenire potuerit?* Sic dicimus: *Uti fortuna.* Glück haben. Nepos Cimone cap. 2, 3. *Eodem die pari fortuna in terra usus est.* Curt. lib. 3. cap. 2. n. 18 *Homines, cum se permisere fortunae, etiam naturam dediscunt.* Sic *Esse fortunâ aliquo inferiorem*, Cic. 13. fam. epist. 5. nicht so viel Glücks haben / als ein ander. *Amplificare fortunam suam*, id est, divitias, Cic. de Amic. cap. 16. Horatius lib. 1. epist. 5. v. 12

Quo mihi fortunam, si non conceditur, uti? Was soll mir Geld und Gut / so ichs nicht brauchen darff? *Quo se fortuna, eodem & favor hominum inclinat*, Justin. lib. 5. cap. 1. extr. ¶ A veteribus Dea esse credita est, & potentissima, cui primus Romae templum dedicavit Ancus Marcius, quartus à Romulo Rex, hunc secutus Servius Tullius, qui plurima ei templa posuit, eique regnum suum acceptum tulit: ita ut etiam cum eo consuescere Fortuna putaretur, per fenestellam in domum ejus descendens. Ejus varia nomina habes apud Rosin. lib. 2. Ant. Rom. cap. 16. & Alex. ab Alex: lib 1. cap. 12. Dalechamp. ad Plin. lib. 1. cap. 7. ¶ Inest & elegantiae nonnihil voci pluraliter elatae,

elatz, ut, *Amplissima fortuna*, sehr gute Sache und Gelegenheit. *Amplissimas fortunas amittere*, Cic. 7. Verr. cap. 8. *Fortunas alicujus defendere*, Cic. Divin. in Verr. cap. 6. eines Leib und Leben/ Gut und Ehre vertreten. *Honoribus amplissimis fortunisque maximis ornatus Imperator*, hoc est, felicitatibus maximis, Cic. ad Brut. epist. 18. *Fortunis omnibus aliquem evertere*, Cic. Divin. in Verr. c. 6. einen um sein Hab und Gut bringen. Terent. Andria act. 2. sc. 1. v. 69

— — tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas.

Ubi Donatus ἰαφανκώπος, inquit, *fortunas*, quam *fortunam*. Apulejus in Apologia dixit: *Amplusculâ fortuna debolutus*. *Ferre pulcherrime secundam fortunam, & adversam aque*, Ser. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5. extr. sich sehr wohl in Glück und Unglück zu halten wissen. *Fortunam reverenter habere*, behutsam mit dem Glück umgehen. Ausonius Epigr. 8

Fortunam reverenter habe, quicumque repente
Dives ab exili progrediere loco.

Cic. pro Pomp. cap. 16 *Fuit profecto quibusdam summis viris ad res magnas bene gerendas divinitus adjuncta fortuna*. Idem in Tuscul. lib. 5. cap. 9 *Vitam regit Fortuna, non sapientia*. Contra Juvenal. extrem. Sat. 10

Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te,
Nos facimus, Fortuna, deam, cæloque locamus.

Huc & mimus ille facit: *Fortuna nulli plus quam consilium valet*. Contra Plaut. in Pseudolo: *Centum doctum hominum consilia hæc una devincit Dea, Fortuna*. Rursus Cicero pro M. Marcello cap. 2 *Fortuna domina est rerum humanarum*. Sallust. Catil. in. cap. 8. pr. *Fortuna in omni re dominatur*. i. e. inter omnibus bonis externis potissimum, quæ extra homines sunt, ut sunt præclara fama, divitiæ, forma, victoriæ &c. in bonis enim animi fortuna nihil potest, *quippe quæ probitatem, industriam, aliasque bonas artes neque dare, neque eripere cuiquam potest*, sunt verba ejusdem Sallust. in prologo Belli Jugurth. Et Cic. de amicit. cap. 15 *Non solùm ipsa fortuna cæca est, sed eos etiam plerumque efficit cæcos, quos complexa est*. Pacuvius apud auctor. ad Herenn. lib. 2. cap. 23

Fortunam insanam esse & brutam perhibent Philosophi,
Saxique ad instar globosi prædicant esse volubilem:
Quia quo saxum impulerit Fors, eo cadere fortunam autumant.
Excam ob eam rem esse vocant, quia nil cernat, quò se applicet.
Insanam autem ajunt, quia atrox, incerta, instabilisque sit.
Brutam, quia dignum aut indignum nequeat internoscere.

Plin. ad Cæs. Vespas. *Toto mundo & locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus Fortuna sola invocatur, & una nominatur, una accusatur, una agitur res, una cogitatur, sola laudatur, sola una arguitur, & cum convitiis colitur: volubilisque à pleriique vero, & cæca etiam existimata: vaga, inconstans, incerta, varia, indigna genusque fautrix. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium sola utramque paginam facit*. Boëth. de C. Ph. lib. 2. Prosâ 1. extr. *Fortunæ te regendum dedisti, domina moribus oportet obtemperes*. & lib. 2. Prosa 8 *Pleus hominibus reor adversam, quàm prosperam prodesse fortunam*. Publ. Mimus: *Fortuna nimium quem fovet, stultum facit*. Seneca in Medea v. 176 *Fortuna opes auferre, non animum potest*. Sallust. Catilin. cap. 2 *Fortuna simul cum moribus immutatur*. Et Nepos Attico cap. 11 *Sui cuique mores fingunt fortunam*, wie man sich hält/ so hat man Glück. Seneca in Agamemnone v. 100

— — quicquid in altum
Fortuna tulit, ruitura levat:
Modicis rebus longius ævum est.

Silius Italicus lib. 4. v. 734

Pelle moras: brevis est magni fortuna favoris.

Cic. ad Plancum lib. 10. famil. epist. 3 *Omnia summa consecutus, virtute duce, comite fortunâ*. ¶ Sumitur etiam pro conditione, & statu, Corn. Nep. 7. cap. 9. n. 4. *Conversa subitò fortuna*, & *fortuna est*, i. e. rerum status, & vices. ¶ *Fortuna imperii, fortuna est*, i. e. rerum status, & vices. ¶ *Fortuna imperii, fortuna Populi Romani* non simpliciter pro felicitate accipitur, sed auspicium majestatis notat, de quo Grut. Discurs. ad Tacit. 1. & Bœcler. de Ausp. Regio.

¶ Fortūnare, fortunâ, felicitate & bonis augere, segnen/ Glück darzugeben. Cic. lib. 2. famil. epist. 2 *Tuum patrimonium dii fortunent*. Et lib. 15. epist. 7 *Eum honorem tibi Dei fortunare volo*. Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 22

Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu.

¶ Fortunatus, potens, florens, dives. *Fortunatus & nobilis homo*, Cic. 2. de Orat. cap. 86. ein Reicher und Edler. *Nihil est nobis fortunatius*, Idem lib. 2. ad Q. fratr. epist. 14. Et, *Ecquis me hodie vidit fortunatior?* Terent. Eun. a. 5. sc. 8. pr. Idem Heautont. act. 5. sc. 8 pr. *Multo omnium me nunc fortunatissimum fallunt esse intelligo*. Apulejus 2. Dogm. Plat. p. 25 *Solarium fortunatissimos potest facere*. Et Eumenius Panegyr. Constantini cap. 22 *fortunatissima civitas*.

¶ Fortunatæ insulæ; hodie Canariæ. Vide *Insulæ*.

¶ Fortunate, adverb. *Sapientes feliciter & fortunate vivunt*, Cic. 3. de Fin. cap. 7.

¶ Infortunatus, calamitosus, unglückhafftig. Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 17 *ô infortunatum senem!* Et Cic. lib. 2. epist. 24. ad Attic. *Nihil me infortunatius: nil fortunatius est Catulo*. Apulejus lib. 4. Metamorph. *infortunatissimus maritus*.

¶ Infortūnium, infelicitas, calamitas, Unfall/ Unglück. Boëth. lib. 2. Prosa 4 *In omni adversitate fortunæ infelicissimum genus est infortunii, fuisse felicem*. Et Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1, 24 *Si attigisses, ferres infortunium*, solt es der übel bekommen. *Infortunio mactare*, Plaut. Curcul. act. 4. sc. 3. v. 5.

¶ Infortunitas pro infortunio Gellius dixit lib. 6. c. 1; *Sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & voluptas*.

FŎRVLI, oppidum Italiæ in Sabinis. Virgil. 7. Æneid. v. 714

Casperiamque colunt, Forulosque, & flumen Himellæ.

FŎRVM, locus primum est rerum venalium, ein Kauffplatz/ Marck. *Forum boarium*, apud Livium lib. 29. cap. 37 legitur. Viehemarck. *Forum olitorium*, Idem lib. 21. cap. 62. Krautmarck. *Forum vinarium*, apud Varronem de re rust. lib. 1. cap. 54. Sic *piscarium, pomarium forum*. *Forum promercale*, ubi vestes aut res usu tritæ venum exponuntur, der Trödelmarck. *Uti foro*, proverbiale est, apud Terentium Phormione act. 1. sc. 2. v. 29. Significat autem, accommodare sese præsenti rerum statui, [quod *scenæ servire & populo* Cicero dixit ad Brutum epist. 9] der Gelegenheit sich zu bedienen wissen. Vide Donatum ad laudatum Terentii locum. Cui contrarium *decedere de foro*. Nepos in vita Attici cap. 14 *Itaque ad adventum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem, latebatque apud P. Volumnium*, &c. Itaque sicut *uti foro*, est in publico versari, ne quicquam vereri in præsens: ita *decedere de foro*, est abstinere publico, quod præsenti statui diffidas. Sed *foro cedere* etiam dicuntur, qui alieno ære oppressi, sese subducunt: quemadmodum Juvenalis locus accipiendus est Satyr. 11. v. 50. Idem & de numulariis dicitur, quando solvendo non sunt, & mensam seu tabernam amplius non exercent. Tabernas enim suas in foro habebant. Ulpianus lib. 7. § 2. D. Depositi: *Quoties foro cedunt numularii, solet prima ratio haberi depositariorum*. Idem & *mensam evertere* dicebatur. Quod hodie *bancam ruptam facere* dicunt. Nam *banca* mensa est. Banckerot machen. Sic *foro mersos*, Plaut. Epidic. act. 1. sc. 3 vocat ære obrutos alieno, quia nempe in foro trapezitæ essent. Forum autem Romæ triplex erat. Nam *Veteri*, seu *Romano*; & *Julio*, Tertium Augustus adjecit. Suetonius ejus vita c. 31. Vide ibi Torrentium, & Georg. Fabricii Romam cap. 7. Lipsi. lib. 3. de magnitud. Romana cap. 7. Postea tamen & alia addita. Nervæ puta, quod *Transitorium* dicebatur: item Trajani seu *Ulpium*. De quibus plura, qui Urbis Romanæ historiam exposuerunt: & Vossius lib. 1. Instit. Orator. cap. 6. Tmemate 3. pag. 114. Et quoniam Romæ judicia in foro exercebantur, idcirco *forum* sæpe, pro actu causarum & administratione negotiorum civilium, quæque ad jus pertinebant, sumitur. Cic. lib. 5. ad Famil. ep. 8 *Ut primum attigi Forum*, i. e. in causis agendis versari cœpi. Sic *foro dare operam*, Plaut. Asin. act. 2. sc. 4. v. 22. *In foro esse*, Nepos in Catone: Et, *Foro & honoribus se parare*, Seneca dixit Proœm. lib. 2. Controvers. ¶ 3. Hinc & illud est, *in alieno foro litigare*, apud Martialem præfat. libri 12. id est, in novo versari negotio, cujus periculum antea nullum feceris, etwas neues und unversuchtes fürgeben. Adde Chiliadas Erasmi in his ipsis poetæ verbis, quæ adagii loco adducuntur. Contra Plaut. in Mostell. a. 5. sc. 1. v. 10 *Res in meo vertitur foro*, es gilt meine Haut. ¶ 4. *Fora* etiam conventus dicebantur in provinciis, ubi controversiæ à præsidibus dijudicari solebant. Hinc *forum indicere*, apud Virgilium Æn. 5. v. 758. *forum agere* apud Ciceronem lib. 5. ad Attic. epist. 16, idem, quod *conventum indicere, agere*. Vide Sigon. lib. 2. de antiquo Jure Provinc. cap. 5.

¶ Forum cum propriis diversis conjunctum, oppidum significat, ut, *Forum Appii, Forum Bibulorum*, Ptolem. Hispaniæ urbs. ¶ 2. *Forum Claudii*, Centronum civitas in Alpibus Ptolemæo, hodie *Tarentesia*, ducis Sabaudiæ. ¶ 3. *Forum* denique *Claudii* in Hetruria, Plinio lib. 3. cap. 14. ¶ 4. *Forum Cornelii* & ¶ 5. *Forum Sylle*, à Cornelio Sylla Dictatore, in Gallia togata. *Forocornelienſis ager*, Plin. ibid. ¶ 7. *Forum Ergurorum*, Ptolemæo urbs Hispaniæ *Taraconensis*. ¶ 8. *Forum Julii & Forojulium*, Galliæ Narbonensis civitas, non longe à *Massilia*, Gallis *Frejus*. Sunt & *Forojulienses, & Forostaminienses* Italiæ populi; quorum Plinius meminit lib. 2. cap. 14. *Forum Julii*, das Friaul/ pars Italiæ Norico finitima. ¶ 9. *Forum Livii*, Galliæ togatæ urbs Ptolem. Forli. ¶ 10. *Forum Sempronii*, Umbrorum civitas, Ptolem. ¶ 11. *Forum Tiberii*, Helvetiorum civitas ad Rhenum, Käyserstühl am Rhein. Vide & Sigonium de antiquo Jure Italiæ cap. ult.

¶ Fŏrensis, ut, *Homo forensis*, causidicus, ein Advocat. Quintil. lib. 5. c. 10. p. 364 *Rusticus, forensis, negotiator, miles, navigator*;

tor, medicus, aliud atque aliud efficiunt. Et, *Cauſſæ forenſes,* A Cic. 3. Nat. D. c. 4. Gerichtsſachen. *Genus dicendi forenſe,* Quintil. lib. 2. c. 10. Et Apul. lib. 10. Mileſ. *Quid ergo miramini viliſſima capita, immo forenſia pecora, immo vero togati vulturii, ſi toti nunc judices ſententias ſuas pretio nundinantur?*

¶ Forenſia veſtimenta, quæ foras prodituri ſumebant: quibus oppoſita erant *domeſtica.* Sueton. Aug. cap. 73. & ibi Caſaubonus. Vide infra *Veſtis.*

¶ Circumfŏrāneus, ἀγυρτὴς vel περιαγυρτὴς, ein Müßiggänger. Item, Zahnbrecher / circulator, *Pharmacopola circumforaneus,* ein Tyriackskrämer. Cicero pro Cluent. cap. 14 *L. Clodius pharmacopola circumforaneus, qui properaret, cui fora multa veſtarent,* &c. Dem es eilends war / und noch viel Märckte für ſich hatte. Hieron. ad Domnionem epiſt. 51, *Neſcio quem de tribio, de compitis, de plateis circumforaneum monachum rumigerulum concionari adverſum me.* ¶ 2. Gellius lib. 17. cap. 3. ἀγύρται Græcis dici *homines male litteratos,* quos *Circumforaneos* poſſis vertere, id eſt, vulgariter eruditos & tamen doctrinarum opinione tumentes & audaculos. ¶ 3. *Circumforaneam domum* Apulejus lib. 4. A. A. p. 148 pro mobili & ambulatoria à circumferendo videtur uſurpaſſe. Vide Elmenhorſtii Indicem Apulejanum.

¶ Superforaneus idem videtur notare. Symmachus lib. 3. epiſtola 48 *Superforanei laboris eſt commendare conſpicuos:* hoc B eſt otioſi, ſuperflui.

¶ Inforare Plautinum verbum, pro *in forum vocare.* Vid. Curcul. act. 3. v. 31. ſeq.

FŎVEA, eine Grube / Graben. Plaut. Pœnulo 2. 1. ſc. 1. v. 59 *Decipiemus foveâ leonem.* Horat. lib. 1. epiſt. 16. v. 50

Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suſpectos laqueos, & opertum miluus hamum.

FŎVEO, fovere, calefacere proprie, Plaut. Captiv. act. 4. ſc. 2. v. 67 *Jubes an non jubes aſtitui aulas? patinas elui?*
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus?

¶ 2. Deinde *Nutrire,* alere. *Aves pullos excluſos pennis fovent, ne frigore lædantur,* die Vögel wärmen und decken ihre Jungen mit ihren Federn / Cic. de Nat. Deorum lib. 2. cap. 52. & ad Q. Fratrem lib. 3. epiſt. 1. cap. 3 *Scribis de Cæſare ſumme in nos amore, hunc tu fovebis,* id eſt, omni re adjuvabis. Idem lib. 12. ad Attic. epiſt. 18 *fovebam meos dolores,* ich ernehrte und ſtärckte mein Hertzeleid. Tibullus lib. 2. eleg. 7. v. 2 *credula vitam ſpes fovet.*

¶ Fomes, à *fovendo* dictus, ſignificat aſſulam, ex arbore, quæ cæditur, excuſſam, ein Span. ¶ 2. Et aridum quodcunque ignis nutrimentum, Zunder. Plinius *Igniarium* vocat, olim *lucubrum* dicebatur: & fiebat ex fungis arborum inſolatis, & arefactis ſulphuratisque, itemque ex foliis. Vide Plin. lib. 16. cap. 40. & ibi Dalech. p. 744. Virgil. 1. Æneid. v. 77 C

— — Rapuitque in fomite flammam,

id eſt, ſcintillam excuſſam ex ſilice in fomite excepit. ¶ 2. Fomes pro nutrimento & incitamento, metaphorice, was etwas heget oder erwecket. *Fomes ingenii,* Gell. lib. 15. cap. 2. Et *fomites diſciplinarum,* Apulejus ſub fin. 2. Floridorum. Sic *Fomes vitiorum luxuria,* &c.

¶ Fomentum, applicatio rei calidæ, vel cujuscunque dolorem mitigantis ad partem corporis affectam. *Calida fomenta,* Celſus lib. 2. cap. 17. *Adhibere fomenta,* Colum. 6. cap. 30. Umſchlag machen / wärmende Dinge auffiegen. Cic. lib. 2. cap. 19 de Finibus metaphorice dixit: *Dolor fortitudinis fomentis mitigari ſolet.* Et in Tuſcul lib. 2. cap. 24 *Solatia & fomenta ſummorum dolorum,* Troſt und Lindrung.

¶ Fomentatio. Ulpian. Lege 70 § 7 Legat. lib. 3. *Ne ea quidem, quæ fomentationis gratia parata ſunt, vel medicina, lanarum appellatione continentur.*

¶ Fotus, ûs, Prudentius lib. 2. contra Symmach. v. 584

— — quem gloria fotibus auctæ.
Sic cluat.

Sic *blandis fotibus,* Hamartig. v. 303. Et, *Benignis fotibus recreare,* idem Prud. in Vincentio v. 330 dixit.

Compoſita a foveo ſunt:

D

¶ Confŏvēre. idem quod ſimplex, wärmen / erquicken. Cato cap. 5. ſub fin. *Stercore addito, confoveto.* Apulejus lib. 8. p. 204 *Pane collapſa membra lavacro, cibo, confovere.* Hieronymus lib. 3. adv. Ruſin. cap 8 *Terra debet gremio ſuo ſemina confovere.* Translate Proſper Aquitanicus de Provid. Dei v. 679 *amplexu paterno confotus.*

¶ Perfŏvere, valde fovere. Sedulius ſub initium lib. 3 [al. 4]

Solatur nexos in carcere perfovet ægros.

¶ Refŏvēre, wieder erquicken. Apul. lib. 2 *Poculis laſſitudinem refovere.* Statius 6. Theb. v. 521

Vires dat refovetque Deus.

Sic *vires ex itinere refovere,* Vellejus dixit lib. 2. cap. 113, ausruhen. Partic. *Refotus,* apud Sueton. Nerone c. 27.

FRĂCEO ſeu fraceſco potiùs, fraceſcere, eſt putrefieri vetuſtate, faul / ſchimlich / dumpff werden. Varro lib. 1. de R. R. cap. 55 *Olea lecta, ſi nimium diu fuit in acervis, caldore fraceſcit.*

¶ Frăcidus, putreſcens, Teig / faul / ſchimlich. Cato cap. 64 *olea fracida.*

¶ Frăces, fem. die Hülſen von Oliven oder Oelbeeren. Plin. 15. cap. 6. & Gell. 11. cap. 6. ¶ 2. *Fex* item olei, ex illis expreſſa, ut ex vinaceis floces ſunt, vide *Floces.*

Frænum, vide poſt paullo *Frenum.*

FRĀGA, orum, mora quæ in herbis naſcuntur, ſecundum Servium, Erdbeer. *Mollia fraga leges,* Ovid. 13. Meram. v. 816. Idem 1. Meram. v. 104

Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant.

Virgil. Eclog. 3. v. 92 *— — humi naſcentia fraga.*

¶ Fragrāria, Erdbeerkraut. Dioſcor. & Matthiol.

FRAGRO, fragrare, redolere, odorem reddere, Geruch geben. Martial. lib. 1. epigrammate 87

Ne gravis heſterno fragres, Feſcennia, vino,
Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.

Auguſtinus lib. 10. Confeſſ. c. 27 *Fragraſti, & duxi ſpiritum.*

¶ Fragrans, e participio adjectivum, riechend / Geruch gebend. Virgil. Æneid. 1. v. 436

redolentque thymo fragrantia mella.

Sidonius lib. 8 epiſt. 14 *caſtitatis fragrantiſſimum incenſum in thuribulis cordis adolere.*

¶ Fragrantia, æ, dolor ſuavis. Sic enim εὐωδίαν vertit Erasmus, Epheſ. 5. *bonam fragrantiam.* Vet. Gloſſ. *Fragrancia,* ὀσμὴ καλή. Valer. Maximus lib. 9. cap. 1. extern. 1, *unguentorum fragrantia.*

FRĂMEA, lancea, vel haſta Germanica. Schäfftin / Spieß / Juvenal. Satyr. 13. v. 78. — — *Jurat*

Per Martis frameam & Cyrrhæi ſpicula Vatis, id eſt, *Apollinis.* A *framea* factum videtur Germanicum illud, ein Pfriem. Sane *Framea* germanicum vocabulum. Tacitus de Germania cap. 6 *Haſtas, vel ipſorum vocabulo,* frameas *gerunt.* ¶ Vetus Criticus in Gloſſario de gladio interpretatur. Ibi enim legas: ῥομφαία, *Framea, gladius.* Item: *Framea,* ῥομφαία. Et ita Iſidor. lib. 18. cap. 6. vid. infra *Romphæa.*

FRANCI, Germaniæ populus, & medii ævi hiſtoria, & hodie notiſſimus, olim tamen frequentior & latius patens. Vid. Cluver. Germ. Antiq. Cæterum Francorum olim nomen, non unius populi, ſed plurium Germanicarum gentium fuit, qui conſpiraunt inter ſe, vindicaturæ ſe à Romanorum jugo, impoſito ſibi communi vocabulo à libertate: Franck enim *liberum* ſignificat. Vide Philipp. Cluver. lib. 3. Antiq. Germaniæ cap. 20. & Iſacum Pontanum lib. 1. & 2. de Origine Francorum, qui tamen a Cluveri opinione diverſus abit. Adde Barth. ad Briton. Aremor. p. 28. 29. 36.

¶ Francones liberi, die freyen Francken. Meminit eorum Cicero, ſi diis placet: (etſi volunt nonnulli, corruptâ lectione inducti) lib. 14. epiſt. ad Atticum, & Suevorum. Primi fuerunt auctores regni in Gallia: Francis Græcum fertur illud: τὸν φράγκον φίλον ἴσχε, γείτονα δὲ μή, *Franconem amicum habeas, vicinum verò minime:* propter creſcentem videlicet ſuo tempore Francorum gloriam, quæ à multis tum gentibus formidabatur. *Francia orientalis,* Franckenland. *Francia occidentalis,* Franckreich. Quanquam & utraque regio in Orientalem & Occidentalem dividatur. Ita *Franci,* Francken / und Frantzoſen. Nam cum Franci latè dominarentur, magna pars Germaniæ & Galliæ *Francia* dicta fuit. Claudian. in 1. Conſul. Stilic. lib. 1. v. 227 *Gallica Francorum montes armenta pererrent.*

Sane & Hieronymus in Vita Hilarionis pag. 491 *Franciam* pro Germaniâ dixit.

FRANGO, frangere, brechen. Cic. in Verr. 7. cap. 57 *Cervices frangebantur in carcere civium Romanorum.* Sic, *Frangere gulam* apud Salluſt. Catilin. cap. 55 eſt ſuffocare: neque enim gula frangitur, ſed ſpiritus intercipitur. At *cervices alicui frangere,* idem, & magis proprie, apud Cic. in Vatin. cap. 11. *Navem fregit,* Terentius dixit Adelph. 1. ſc. 3. v. 17, pro naufragium fecit. ¶ 2. Metaphora locutiones Latinas atque elegantes permultas efficit. Sic *frangere & contundere alicujus audaciam,* Cic. 13. Philipp. cap. 13. *Furorem petulantiamque ejus frangere,* in Piſon. cap. 14. Et, *Libidines alicujus frangere,* Idem 3. de Legib. cap. 13 extr. eines Künheit / Muthwillen / ꝛc. brechen und danieder legen. *Debilitare & frangere vim aliquam,* pro Marcello cap. 3 ſchwächen und brechen. *Morbum frangere abſtinentia* Plin. lib. 1. epiſt. 12. n. 3. Et, *ſe frangere laboribus,* Cicer. pro Arch. cap. 12 ſichs laſſen ſauer werden. Propert. lib. 4. eleg. 6

Frangit & attollit vires in milite cauſſa.

Ciceronis præterea ſunt *Animo fractus,* lib. 12 Att. ep. 38. kleinmüthig. *Frangi metu,* de Offic. lib. 1. c. 20. Et *frangere fidem* pro Roſcio Com. c. 6. treulos werden. *Fœdus frangere,* in Piſon. c. 12. *Fracto atque afflicto animo loqui,* Cic. pro Dom. cap. 36 mit verzagtem und betrübtem Hertzen oder Muth reden. *Fracta vires,* id eſt, debilitatæ, expugnatæ, Virg. 2. Æn. v. 170 bezwungene und zerſchlagene Stärck. Vide quæ de hoc verbo notat Caſaub. ad Perſ. Satyr. & Barth. ad Stat. Silv. pag. 96.

¶ Fractus, ut, *nabis fracta,* Horat. Art. P. v. 20. Translate *fractus animus,* timidus & debilitatus, Cic. pro Dom. c. 36. *Fra-*

Biorem

liorem esse animo, ad Attic. 11. ep. 12. Et, *Spes amplificandæ fortunæ fractior*, Idem de Amic. cap. 16. Et Arnobius sub fin. lib. 2 *Postquam gens hominum fractior & infirmior cœpit nostra esse ætate.*

¶ Fractura, ein Bruch. Plin. 22. cap. 8 *sanare fracturas.*

¶ Fragmen, ein abgebrochen Stück. Virg. 10. v. 306 *fragmina remorum.* Prudent. hymn. exsequiali *generosa fragmina.*

¶ Fragmentum, idem. *Fragmentum lapidis*, ein Stück von einem Stein/ Cic. 2. Nat. D. cap. 32. Lucanus lib. 8. v. 755

— — *lacera fragmenta carinæ.*

Criticis *fragmenta* sunt reliquiæ ex mutilatis aut deperditis libris, ut *Fragmenta Ciceronis, Plauti* &c.

¶ Fragor, sonitus ex re fracta. das Krachen/ Knacken, Livius lib. 1. cap. 29 *Jam fragor tellorum, quæ diruebantur, audiebatur.* Virgil. 1. Georg. v. 356

Continuo ventis surgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumescere, & aridus altis
Montibus audiri fragor.

Sic *fragor* de tonitru, Ovid. 1. Metam. 269

Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi.

Quod Ammianus imitatus est lib. 31. cap. 43 *Repente cum fragore cœlesti imbres nubibus atris effusi.* Ad vocem transtulit Seneca Herc. Fur. v. 795 *Vocis horrenda fragor.*

¶ Fragosus, asper, rauhe. *Ostia fragosa*, contraria leni, grob und unlieblich/ Quintil. lib. 9. cap. 4 *Vada fragosa*, Val. Flaccus lib. 2. v. 622.

¶ Fragose, adverb. cujus comp. usus est Plinius lib. 16. cap. 10 *fragosiores sidunt* [secures,] *agrius revelluntur.* h. e. cum majori fragore incidunt, & penetrant findendo: sed hærent in ictu.

¶ Frägilis, e, zerbrechlich/ schwach. *Vitri modo fragilis*, Plin. lib. 12 extremo, zerbrechlich wie Glas. Hieronymus in Ezech. 4. cap. *Urbs fragilissimo lateri comparatur.* ¶ Deinde imbecillis & inconstans. *Res humanæ fragiles caducæque sunt*, Cicer. de Amic. cap. ult. schwach und vergänglich. Sic *vita fragilior*, apud Plin. præfat. lib. 7. Mißlicher/ unbeständiger. *Forma bonum fragile est*, Ovid. 2. de Arte v. 113.

¶ Infragilis, non fragilis, vest/ unzerbrechlich. Pedo Albinovanus ad Liviam de Drusi morte v. 354

Infragilemque animum, quod potes, usque tene.

Seneca de vita beata cap. 9 *Summum bonum est infragilis animi vigor & providentia*, &c. Standhafftiges Gemüth. Ubi quod Lexica *infrangibilis* citant, haud dubie ex corrupto libro est: meliores omnes *infragilis.*

¶ Frägilitas, imbecillitas, Gebrechligkeit. *Naturæ communis fragilitatem extimesco*, Cic. pro Marcell. cap. 9. Idem in Tusc. lib. 5. cap. 1. *Imbecillitas & fragilitas humani generis.*

Composita a *Frango* sunt/

¶ Affringere. Daneben zubrechen/ quod apud Statium legitur lib. 10. Thebaid. v. 47

Quod superest durè affringunt postibus ungues.

Legitur etiam Adfrango, non tantum c. l. verum, etiam lib. 5. Silv. 1. v. 36 — — *hiemes affrangere bustis.*

¶ Confringere, zubrechen/ entzwey brechen. ut, *digitos confregit*, Cic. pro Flacc. cap. 30. *Confringere rem*, i. e. dilapidare, Plautus dixit Trinum. act. 1. sc. 2. v. 71.

¶ Confragosus, disruptus atque incultus, horridus. Livius lib. 28. cap. 2 *Loca confragosa & obsita virgultis*, verwachsene unebene Oerter. *Confragosa atque aspera*, Idem lib. 32. cap. 4. Et, *Argumenta horrida & confragosa*, Quintil. lib. 5. cap. 8. *Versus confragosi*, harte und unförmliche Verse/ Idem Quintil. lib. 1. cap. 1. extr.

¶ Est & *Confrägus*, pro confragosus, Lucanus lib. 6. v. 126 *Confraga densis Arboribus dumeta*, id est, aspera, inaccessa.

¶ Defringere, ut, *Arboris ramum defringere*, apud Cicer. pro Cæcin. c. 21. abbrechen. Et Virgil. Georg. 2. v. 300

summas defringe ex arbore plantas.

Adde Æneid. 11. v. 748, ubi nonnulli *diffringit* legunt, quod sequitur.

¶ Diffringere, zerbrechen. apud Plaut. in Asin. act. 2. sc. 4. v. 68 *Crura diffringentur.* Et Vitruvius lib. 10 cap. 6 *colossici Apollinis in fano basis a vetustate diffracta.*

¶ Effringere, mit Gewalt erbrechen/ ausheben. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 7 *Fores effregit atque in ædes irruit alienas.* Sic, *Effringere thesaurum*, Plin. 34. cap. 7. einen Schatz erbrechen. *Urbs effracta*, apud Statium 9. Thebaid. v. 556. *Cista effracta*, ein erbrochen Kasten/ Horatius 1. Epist. 17. v. 54.

¶ Effractor, ein Dieb/ so bey Nacht einbricht/ apud Paullum JCtum Lege 3. § 1. Dig. de offic. præfecti vigilum. Dictus & *Apertularius.* Isidorus: *Apertularius, Effractor.* Vet. Gloss. *Apertularius*, τοιχωρύχος.

¶ Seneca & *Effractarium* vocavit Epist. 68. *Furem*, inquit, *signata solventem: vile videtur, quicquid patet: aperta effractarius præteris.*

¶ Effractura; apud eundem Paullum c. l. §. 2. de off. præf. Vigilum.

¶ Infringere, auff Stücken zubrechen. *Animum alicujus infringere*, Livius 38. c. 16. den Muth schwächen/ verzagt machen. *Conatus adversariorum infringere*, i. e. amoliri, Cæsar 2. Civil. cap. 21. Et, *Vim alicujus infringere*, Idem 3. Civ. c. 92. Sic Cic. de Orat. lib. 1. cap. 7 *Tribunatus infringi & debilitari videbatur.* Ibidem: *Spes infringitur, & elanguescit industria.* Et Terent. Adelph. 2. sc. 3. v. 46 *Infringere alicui colaphos.*

¶ Infractus, ut, *infractus animus*, vulgo est, præsens, confirmatus, ein beherzter/ unverzagter Muth. *Esse animo infracto*, i. e. non fracto. Sed in hoc exemplo Ciceronis pro domo sua cap. 24. *Infractus furor tuus inanes faciebat impetus*, retinetur significatio verbi *infringere.* Virg. 9. Æneid. v. 499

— — *Torpent infractæ ad prælia vires.*

hoc est, debilitatæ, die geschwächte Stärcke. Ovid. 6. Metam. v. 61. in Fab. Philomelæ:

— — *infractaque constitit ira.*

i. e. debilitata cessavit sive sedata est. Vide Erythræi in Virgilium indicem in hac voce. Atque ita probatissimus quisque hac voce usus est pro *valde fractus*, nec facile alterius notionis (*non fractus*) exemplum apud antiquos inveneris. Comparativum hinc formavit Valer. Maximus lib. 5. cap. 10 *Pericles oratione nulla ex parte infractiore concionatus est.*

¶ Infractio, ut, *infractio animi & dimissio*, Blödigkeit. Cic. 3. Tusc. cap. 7.

¶ Infragilis, vide paullo superius sub *Fragilis.*

¶ Interfringere. Cato de R. R. cap. 44 *Si quid ventus interfregerit.* Repetiit Catonis verba Plinius lib. 17. cap. 18.

¶ Offringere; Offringi terra *dicitur, cum secundò aratur.* Varro de re rust. lib. 1. cap. 29 *Terram cum primum arant, proscindere appellant, quum iterum, offringere dicunt.*

¶ Perfringere, gar entzwey brechen/ durchbrechen. *Perfringere domus* Tacit. 4. Hist. cap. 1. *portas* Lucan. 3. v. 343. *Omnium objecta tela vi & virtute perfringere* Cic. Arusp. resp. c. 23. durch alle entgegen gesetzte Waffen mit Gewalt brechen. *Perfringere leges* Idem 1. Catil. c. 7. evertere. Quod Germani dicunt, ein Loch dadurch machen/ id est, unkräfftig machen.

¶ Perfractus, ut, *perfracta fores*, Tibull. lib. 1. eleg. 10. & *ossa perfracta trinodi clava*, Ovid. epist. 4. Phædræ, v. 115.

¶ Præfringere. *Hastas præfringere & hebetare*, die Spisse forn verbrechen und stumpff machen/ Liv. lib. 8. cap. 10.

¶ Præfractus, proprie fractus ex superiori parte. Sic *pinus præfracta*, Ovid. 12. Metam. v. 358. ¶ 2. Brevis, concisus. Cic. in Oratore cap. 13 *Thucydides præfractior, nec satis rotundus*, etwas kurtz/ nicht weitläufftig in der Rede. ¶ 3. Contumax, durus, halßstarrig/ der sich nicht lencken läst. Cicer. in Hortensio apud Nonium: *Huic contrarius Aristo Chius, præfractus, severus*, &c. Valer. Max. lib. 6. cap. 5. extrem. *præfractior atque abscissior justitia*, hoc est asperior atque rigidior.

¶ Præfracte, adv. ut *præfracte defendere*, Cic. 3 Offic. cap. 22. hartnäckig. *Disciplinam præfractius & rigidius adstringere*, Valer. Max. lib. 9. cap. 7. fin. schärffer/ strenger.

¶ Profringere. *Inarata profringere*, wüste Felder pflügen. Ita Gronovius ex membranis legit apud Statium lib. 10. Theb. v. 512 [al. 506] quod Barthius etiam probavit, suaque editione expressit Claudius Beraldus.

¶ Refringere, auffbrechen. Plaut. in Captiv. a. 4. sc. 4. v. 10. *Cellas refregit omnes intus.* Et, *Refringere portas* Cæs. 2. Gall. cap. 32. *Refringere vim fortunæ*, Liv. lib. 5. c. 37. hoc est, retundere, vel coërcere, auffhalten. *Gloriam alicujus refringere*, Cic. pro Mil. cap. 2 est diminuere, verkleinern/ verletzen. *Radii solis refringuntur*, hoc est, repercutiuntur, reflectuntur, schlagen wieder zurück/ Plin. lib. 2. cap. 55.

¶ Refractarius, contumax, Halßstarrig/ widerspenstig. Seneca Epist. 73 ineunte: *Errare mihi videntur, qui existimant, philosophiæ fideliter deditos contumaces esse ac refractarios, & contemtores magistratuum ac regum.*

¶ Refractariolus, dimin. Cic. lib. 2. ad Attic. epist. 1. *Refractariolum dicendi genus.*

¶ Refragari, vide mox post *Suffragari* in *Suffringo.*

¶ Suffringere. Plaut. Rud. a. 4. sc. 4. v. 15 *Homini isti cervos suffringi volo*, die Knochen entzwey brechen/ confringi vel perfringi. *Crura suffringi*, Cic. dixit pro Rosc. Amer. c. 20.

¶ Suffrago, inis, femininum, dicitur in posterioribus pedibus animalium, quod in prioribus genu, a subter frangendo, das Knie oder Kniebeuge der hintern Füsse an dem Thiere. ¶ 2. Suffrago, vitium etiam soboles est, was unten an Weinstöcken überwächst. Columell. lib. 4. c. 24.

¶ *Equus suffraginosus*, cujus suffragines morbo vitiatæ sunt, das an den Beinen Mangel hat. Sic *mulam suffraginosam* Columella lib. 6. cap. ult. dixit.

¶ Suffrägor, suffragari, (a *suffragine* enim deducit Sipontinus & Vossius) favore & calculo suo aliquem juvare, auff einen seitig sein Ja-Wort geben/ Beyfall geben. Cicero de legib. lib. 1. cap. 1 *Mihi videris, fratrem laudando, suffragari tibi.* Item, *Suffragari alicujus laudibus*, Lentulus Ciceroni lib. 12. famil. epist. 14. *Naturâ suffragante videre res maximas consecutus*, durch Hülffe und Förderung der Natur/ Cicero 10. famil. ad

Planc. ep. 5. Et de Petit. Consul. cap. 7 *Nemo ab ignotis hominibus nullis suffragantibus meritis, honore assicitur.*

¶ Suffragatio, ut, *Facilis suffragatio pro salute*, Cic. pro domo sua cap. 17. *Honestissimâ suffragatione petere honores*, Sallust. Jugurth. cap. 65. *Divina suffragatione foveri*, Valerius Maximus lib. 4. cap. 7. pr. Glück haben.

¶ Suffragator, qui suffragatur. *Nobilitas populo & suffragatoribus obscurior*, Cicero pro Murena cap. 7. Vide Henric. Vales. ad Marcellin. 29. pag. 391. Sueton. Vespasian. cap. 23 *quantam pecuniam cum suffragatore suo pepigerat.*

¶ Suffragatrix. Augustinus Civ. Dei lib. 18 cap. 9 *Nec adfuit Minerva suffragatricibus suis*: & cap. 10 *pœna suarum suffragatricum.*

¶ Suffragatorius. *Non brevis & suffragatoria, sed firma & perpetua amicitia*, Q. Cic. de pet. cons. cap. 7.

¶ Suffrăgium. Suffragia notæ voluntáris dicebantur de aliquo in magistratum legendo, quæ vel voce ferebantur, velin tabella describebantur. *Suffragium*, eine Bewilligung / die Stimm oder Ja-Wort / Beyfall. Horat. ep. 2. lib. 2. v. 103

Cum scribo & supplex populi suffragia capto.

Cic. pro legib. lib. 3. cap. 15 *Nihil erat in suffragiis voce melius*, Idem pro domo cap. 18 *Suffragium ferre de alicujus capite.* Et 15. fam. epist. 12 *Fieri consulem cunctis suffragiis.* Et, *Suffragium tegere*, das Ja-Wort unterschlagen und heimlich halten / Idem 3. de legib. c. 17. *Suffragium inire*, Livius lib. 3. cap. 17.

¶ Refragari est contrarium ad *Suffragari*. est enim repugnare, wider etwas seyn und streben. Plin. lib. 3. epist. 19 *Hoc te non moveat, si cætera non refragantur*, so das andere nicht dawider ist. *Ingenium mihi refragatur*, Quintil. lib. 10. cap. 6. Et Cic. pro Mur. cap. 23 *Lex petitioni refragata est.*

¶ Refragator, Tertullianus adv. Gnosticos cap. 1 *Omnes martyriorum refragatores ebulliunt.*

¶ Refragatio, repugnatio. Gloss. Cyrilli: *Refragatio*, ἀνθίτυπος, ἀλλοχία, ἀντιμάχησις. Augustinus epist. 177 *in re facillima curbam refragationem & nodos difficultatis posuisse.* Videtur ad parem suffraginis originem & notionem respicere. Adde Voss. Etymolog. in *Suffrago.*

¶ Refragium, ut Suffragium, Egesippi interpres aliquoties dixit. Vide Gronov. Observ. in Eccles. Script. cap. 21.

¶ Composita a Frango cum Nominibus, ut *Fædifragus, Navifragus, Ossifragus*, &c. & horum derivata quære in suis initiis, *Fœdus, Navis, Os*, &c.

FRATER, quasi ferè alter, ut Nigidius putat apud Gell. lib. 13. cap. 10. Ἀδελφὸς à δελφὸς, uterus. Ἀδελφοὶ, *uterini fratres*, Brüder von einer Mutter / aber von zweyen oder mehr Vätern. Sic enim Justinianus voluit. *Frater Germanus*, ein rechter leiblicher Bruder / Cic. pro Domo c. 45. Comprehenduntur hoc nomine & sorores. Paullus JCtus lege *Lucius* 38 D. famil. Erciscund. *Lucius & Titius fratres emancipati a patre.* ¶ *Fratres patrueles* dicuntur fratrum duorum filii. Sueton. Cæsar. cap. 29 *Insequenti quoque anno C. Marcello, qui fratri patrueli successerat*, &c. Sed eum Cicero *fratrem* absolute appellat, lib. 4. ad Famil. epist. 4. Sic in scripturis quoque Abrahamus Lothum, *fratrem* appellat, Genes. 13. v. 8. qui ex Abrahami fratre natus erat. Et observat Augustinus Tractatu 28 in Johannem *Consanguineos* in Scripturis vocari *fratres.* ¶ Fuit & *Frater* quemadmodum & *Sororis*, appellatio inter amatorias blanditias. Unde & *nequiora nomina* Martialis appellat lib. 2. Epigr. 4. Ex quo gentiles Christianos etiam, quod salutare se invicem fratres solerent, stuprorum atque incestuum insimulabant, quibus miscerentur, cum se religionis caussa convenire dicerent, de quo cum plures alii meminerint, tum etiam Minucius Felix in Octavio suo verba fecit. Sed Christiani se vocabant fratres, *ut unius Dei parentis omnes, ut consortes fidei, ut spei coheredes*, quemadmodum idem Minucius interpretatur. Vide & Tertullian. Apologet. cap. 39, & Lactant. lib. 5. cap. 15. Et hanc ob caussam ipsi filii etiam parentes suos, *fratres*: mariti uxores, *sorores* vocabant. Salvianus Epist. ad Hyparium & Quietam soceros: *Ita ergo & nos exemplorum ingentium parvi imitatores, ad eos, quos natura parentes, fide fratres, honore dominos habemus*, &c. *scribimus.* Sed & Gentiles extra amatorias etiam nequitias, *fratrum* appellatione ad alios nulla cognatione sibi junctos, comitatis benevolentiæque testandæ caussa uti solebant. Qui & patris & filiorum vocabula pro ratione cujusque ætatis similiter usurpabant, quod ex Spartiano & Capitolino constare potest. Quintil. Declamat. 321 *Certe quoties blandiri volumus his, qui & amici esse videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quam ut* FRATRES *vocemus.* ¶ Per Metaphoram omnia paria *Fratres & Sorores* non invenustè dicuntur. Solin. cap. 27. *Exsurgit montibus septem, qui à similitudine fratres appellantur.* Vide Taubm. ad illud Plauti Pœnul. act. 1. sc. 3. *Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dextram, perque hanc sororem Lebam*, &c.

¶ Frăterculus. dimin. Cic. Verrin. 5. cap. 66.

¶ Fratricida, Brudermörder. Corn. Nepos Timoleonte cap. 1 *Mater neque adspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans appellaret.*

¶ Fraternus, adject. brüderlich. *Amor fraternus*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. ep. 1. cap. 3. Et, *fraterna necessitudo*, Idem pro Quintio cap. 4. Catullus epigram. 98

Fraternum vere dulce sodalitium.

Et *Fraternas acies* dixit Statius init. lib. 1. Thebaid. eâdem tellure natorum. Barth. h. l. pag. 4. & 58.

¶ Fraterne. Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 5. extr. *Tibi persuadeas, te à me fraterne amari.* & ad Q. fratr. lib. 1. ep. 2. *Huic tu epistolæ non fraterne scriptæ, fraterne debes ignoscere.*

¶ Fraternitas. *Fraternitatis affectus*, Quintil. Declam. 16. Brüderlicher Sinn. Et Tacit. 11. annal. cap. 25, 1. *Soli Gallorum Ædui fraternitatis nomen cum populo Rom. usurpant.*

¶ Fratria, des Bruders Weib. Festus.

¶ A Frater, *Fratrare & Fraterculare* est, quod Plautus in Frivolaria, ut Festus in verbo *fratrare* citat, dixit de mammis primùm tumescentibus, quod fratres quasi pares oriantur. Ipsi Plauti versus ut emendavit Joseph. Scaliger, hi sunt:

— — tunc pupillæ primitus
Fraterculabant: illud volui dicere
Sororiabant. Quid opus est verbis.

¶ Fratrŭelis, fratris filius: quâ voce, ni fallor, in Epistolis usus Hieronymus est. Vet. Gloss. Ἀδελφιδοῦς, *Fratruelis, fratris filius.*

FRAVS, deceptio, fallacia, Betrug / Vervortheilung. Cicer. de petit. Consul. *Fraudi atque insidiarum & periculi pœna sunt omnia*, für Betrug ꝛc. ist niemand sicher. *Fraudem facere*, Cic. 4. Att. ep. 12. *ferre alicui*, ad eandem lib. 7. epist. ult. vervortheilen / berücken. Idem 1. Offic. cap. 13 *Aut vi aut fraude fit injuria, utrumque ab homine alienissimum, sed fraus odio digna majore.* Vetus formula: *Sine fraude*, i. e. vere & ex animo. Cæsar 1. de Bell. Civ. cap. 22 *Massilienses sese dedere* SINE FRAVDE *constituunt.* Liv. lib. 24. cap. 47 *Nihil præterea cum Consule pacti, quàm ut sine fraude Punicum emitteretur præsidium.* Nep. *Ad fraudem acutus*, in Dione cap. 8. ¶ *Fraus* etiam pro culpa, crimineque ponitur. Ulpianus L. 130. D. de Verbor. Signif. *Aliud* fraus *est, aliud* pœna. Fraus *enim sine* pœna *esse potest*: Pœna *sine* fraude *esse non potest.* Fraus *& ipsa* noxa *dicitur, & quasi pœnæ præparatio.* Sic *fraudem admittere*, est crimen capitale admittere apud Cicer. pro Rabir. perduell. cap. 9. Sic *in fraudem incidere*, in culpam incidere, est apud Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 33. Et Tacit. 2. Histor. cap. 9. *Proditionem ultrò imputabant spatium longi ante prælium itineris, fatigationem Othonianorum*, &c. *Fraudi suæ assignantes*, i. e. culpæ suæ. Hinc *fraudi esse* dicitur quod vitio verti potest. Cic. pro Murena cap. 35 *Id erit ejus vitrico fraudi ac crimini.* Nam *fraudem & crimen* ut Synonyma conjunxit. Nisi *fraudi* dixerit pro periculo & ab eo quod præcedit, id, quod sequitur, ut Servius observat ad 11. Æneid. quem vide. Hinc & pro *damno* & *periculo* ponebatur. Idem Servius ad illud 10. Æneid. v. 72

Quis Deus in fraudem, quæ dura potentia nostra
Egit?

IN FRAVDEM *autem*, periculum. *Ita enim in Jure lectum est*, FRAVDI ERIT ILLA RES, *id est, periculo.* Horat. lib. 2. od. 19

Tu separatis uvidus in jugis
Nodo coerces viperino
Bistonidum sine fraude crines.

¶ Fraudem in bonam partem acceptam notat Barthius lib. 12. Adversar. cap. 12.

¶ Fraudulentus, fraude plenus, voll Betrug / betrieglich. *Homo fraudulentus*, ad Herenn. lib. 2. c. 26. Et, *venditio fraudulenta*, Cic. 3. Offic. cap. 21. *Fraudulentissimus*, Plautus dixit Captiv. act. 2. sc. 1. v. 38. Comp. *fraudulentior* Augustin. Confess. lib. 3. c. 3.

¶ Fraudulenter, cum fraude, betrieglich. Columella lib. 1. cap. 8 *fraudulenter infestare.* Plin. lib. 30. cap. 10 *fraudulentiùs insidiari.*

¶ Fraudulentia, æ, fraus, Betriegerey. Plautus Pseud. act. 2. sc. 1. v. 7 *fretus malitiâ, fraudulentiâ.* Item Milite act. 2. sc. 2. v. 34 *Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, audaciam, confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam.*

¶ Fraudare, decipere, privare, vervortheilen / berauben. *Cum multos minutis mutuationibus fraudasset*, Cic. pro Flacc. cap. 20. *Fraudare stipendium militum*, Cæs. 3. Civ. cap. 59. die Knechte um ihren Sold fälschlich bringen. *Clodius improbissime fraudabit populum*, Cic Arusp. R. cap. 20. *Cum Cæcilius à Verre magnâ pecuniâ fraudaretur*, Idem lib. 1. ad Attic. ep. 1. um groß Geld gebracht.

¶ Veteres & *Fraudor*, deponentis forma dixerunt, unde præteritum *Fraussus*, pro *fraudatus* supereſt. Plaut. Asinar. act. 2. sc. 2. v. 19 *Metuo in commune, ne quam fraudem frausus sit.* Et Liv. lib. 23. cap. 14 *Qui capitalem fraudem frausi, qui pecunia indicati in vinculis essent. Qui fraudem fraussi*, i. e. qui fraudem commiserunt, ut Festus interpretatur in *Frausus.* Cl. Gronovius autem ex MSS. legit *ausi.*

¶ Frauda-

¶ Fraudator, deceptor, ein Betrieger / Cic. pro Flacc. cap. 20 *Una & eadem est omnibus in locis fraudatorum & inficiatorum impudentia.* Et Philippic. 13. c. 12 *fraudator creditorum.*

¶ Fraudatio, quæ contraria est fidei. *Hinc fides, illinc fraudatio*, Cicer 2. Catil. cap. 11. Betrug.

¶ Fraudator, Betrieger. Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 26, *Ingratus beneficiorum fraudator est.*

¶ Defraudare, bevortheilen / betriegen. *Etiam insuper defraudet?* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 38. Idem in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 10. *Defraudare genium suum* dixit pro negare naturæ, quod appetit, seinem Leibe abbrechen / an seinem Maul ersparen.

¶ Defraudatio. Gloss. Vet. *Defraudatio, ἀφορία.* Tertullianus de Anima cap. 43 *Omnis natura aut defraudatione, aut enormitate rescinditur: proprietate mensura conservatur.*

¶ Defraudator. Ex Senec. 4. de Benefic. cap. 26 quidam hoc nomen afferunt, ubi correctiores libri ita habent, ut in *Fraudator* modo expressimus. Nec tamen extra omnem usum fuit. Ab hoc enim

¶ Defraudatrix est. Tertullianus de Jejuniis cap. 16 de filiis Eli P. M. *Domus impudens, sacrificiorum carnalium defraudatrix.*

FRAXĪNVS, arbor, Eschenbaum / Plin. libr. 16. cap. 13 *Adeò inimica arbor serpentibus, ut ne matutinas quidem occidentesve umbras, quamlibet spatiosas, ejus serpens attingat, ac si frondibus ejus claudatur cum igne, in ignem potius, quàm in fraxinum fugiat.* Virg. Ecl. 7. v. 65

Fraxinus in silvis pulcherrima, pinus in hortis.

¶ Fraxinĕus, ut, *Hasta fraxinea*, cujusmodi Achillem usum Homerus, & ex eo Plinius prodidit, ibidem. *Sudes fraxineæ*, Eschene Pfäle / Virg. 2. Æn. v. 359.

¶ *Fraxinea virga*, pro fraxinea apud Ovidium Epist. [11] Canaces legitur v. 76.

FRĔGELLÆ, arum. Silius lib. 8. v. 476

Obsessa campo squalente Fregellæ.

Urbs fuit vetus & florentissima Italiæ inter Formias & Sinuessam. Sed nunc à Strabonis tempore ad vicum redacta, quia ob defectionem a Romanis diruta fuisset. Vid. Cluverii Ital. Antiq. lib. 3. cap. 7.

¶ Fregellanorum meminit Plin. lib. 3. cap. 5. & *vitis Fregellana*, Columella lib 3 cap. 2.

FRĔMO, fremere, brummen / murren. Proprie de leonibus dicitur. Varro lib. 6. de LL. sub finem, cum monuisset, multa ab animalium vocibus translata in homines, illud Ennii:

- - - pausam fecere fremendi

a Leone traductum ait. ¶ 2. Per metaphoram, indignari, ungeduldig und zornig werden. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 7 *Arius consulatum sibi ereptum fremit.* Idem de Orat. libr. 1. cap. 44 *Fremant omnes licet, dicam quod sentio*, so schon jedermann darüm zürnen wolte.

¶ Fremĭtus, nomen, Gemürmel / Sausen. Cic. de finib. lib. 5. cap. 2 *Ad fluctum ajunt declamare solitum Demosthenem, ut fremitum assuesceret voce vincere.* Et 5. Tusc. cap. 40 *fremitus murmurantis maris*, des Meeres Brausen. Idem de Arusp. cap. 10. *horribilis fremitus armorum.*

¶ Fremor, idem. Virgilius Æn. 11. v. 297

Variisque per ora cucurrit
Ausonidum turbata fremor.

Amobius lib. 1 pag. 32 *fremor verborum.*

¶ Fremebundus, hoc est fremens. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 35 ex Accio poeta:

— — tanta moles labitur
Fremebunda ex alto, ingenti sonitu & spiritu.

Et Silius lib. 3. v. 463 de elephantis:

At gregis adlapsu fremebundo.

Arnobius lib. 6. p. 196 *fremebundis hiatibus, torvis rictibus.*

Composita.

¶ Affremere, Adfremere. Valer. Flacc. lib. 1. v. 528

Adfremit his, quassatque caput.

Et Silius lib. 14 v. 125

Boreas stridentibus adfremit alis.

¶ Circumfrĕmere. Ammianus lib. 15 cap. 13 *circumfrementia undique murmura.* Idem lib. 31. cap. 43 *circumfrementium globi.*

¶ Confrĕmere, Zusammen laut werden / sich hören lassen / apud Stat. 1. Silv. 6. v. 73.

¶ Infrĕmere, erschallen. *Bellum acriter infremuit*, Sil. 3, 230.

¶ Perfrĕmere, vehementer fremere. Cicer. 2. Nat. Deorum cap. 35 ex poeta: *rostris perfremunt delphini.*

FRENDEO, frendēre: & frendo, frendĕre. Pacuvius apud Nonium: *Frendēre nolles misera quas perpessa sum.*

Idem: *Fruges frendo solas ac sicco robore.* *Frendere* autem est frangere: item miserum aut minax sonare. Ut *frendere dentibus*, mit Zähnen knirschen: tunc enim quasi inter se confringuntur dentes. Festus: FRENDERE *est* FRANGERE. *Unde &* FABA FRESSA. *Unde &* DENTIBVS *dicimus*

FRENDERE. *Faba fressa*, saxo leviter fracta, Celsus lib. 5. cap. 18. geschroten. Sic *Cicera fressa*, apud Columellam lib. 2. cap. 11. Et Accius apud Nonium: *Saxo fruges frendas.*

¶ Hinc *Nefrendes porci*, qui fabam nondum frendere possunt. Varro lib. 2. de re rust. cap. 4. *Amisso nomine lactentis dicuntur* NEFRENDES, *ab eo, quod fabam nondum frendere possunt, id est, frangere.*

¶ Fressus, a, um, geschroten / particip. jam in Verbo declararum est. Adde Columell. lib. 6. cap. 24 extr.

¶ Infrendere, Virgil. 3. Æn. v. 664

— — labit inde cruorem,
Dentibus infrendens gemitu.

¶ Suffrendere. Ammianus lib. 15 cap. 29 *inflatâ cervice suffrendens.*

FRĒNVM, quod & *Frenum* scribitur; sed mavult sine diphthongo Manutius, vetustis monumentis frenus. Pluraliter *freni* & *frena.* Ducunt quidam à frangendo, hoc est, domando, coercendo, quod & *Lupatum* dicitur, & Horatius lib. 1. oda 8 conjuncte exulit utrumque: *Temperet ora frenis lupatis*, ein Brechzaum / Gebiß. *Frenis animum compescere*, den Muth zurücke halten / Horat. lib. 1. epist 2. v. 63. Cicer. Attic. lib 6. epist. 1. *Ciceronis pueri amant inter se, discunt, exercentur, sed alter frenis eget, alter calcaribus*, einer ist gar zu fleißig / der ander will getrieben seyn. Val Max. lib. 2. cap. 9 n. 5. *Freni sunt injecti vobis, Quirites, nullo modo perpetiendi.* Zaum anlegen. *Frena ponere*, pro imponere dixit Juvenal. Satyr. 8. v. 88

Pone iræ frena modumque Pone & avaritiæ.

Laxare frena vel *frenos*, Lucan. 7. v. 124. den Zaum lang lassen / indulgere, sicut laxare habenas. *Freni rerum*, id est imperium. Sil. lib. 3. v. 226 *Ausa sibi Libye rerum deposcere frenos.*

¶ *Frenum mordere*, proverbialis locutio est, pro contumaciter reluctari, aut leviter saltem servituti repugnare; sich wider etwas sperren und unwillig stellen / Brutus ad Cicer. lib. 11. familiarium epist. 24. Contra Statius Epithal. Violantillæ, lib. 1. Silv. 2, 28 *Fama tace: subiit leges & frena momordit*
Ille solutus amor.

Ubi *frena mordere*, accipere sive admittere est, & sic parere. Ita Martial. lib. 1. Epigr. 104

Pitho quod juga delicata collo
Pardus sustinet; improbæque tigres
Indulgent patientiam flagello;
Mordent aurea quod lupata cervi;
Quod freno Libyci domantur ursi;
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis aper capistris, &c.

¶ Freno, frenare, frenum injicere, cohibere, continere, zäumen / bendig machen. Cicer. 5. Verr. cap. 57 *Animum frenare.* Liv. lib. 30. cap. 14 *Frenare voluptatem*, die Lust zwingen. Virg. Æn. 1. v. 523 *Justitiâ gentes frenare superbas.*

¶ Frenatus, *os equi frenatum*, Horatius lib. 1. epist. 15. v. 13.

¶ Frenator. Plin. Panegyr. cap. 55 *infinitæ potestatis domitor ac frenator animus.* Statius 1. Theb. v. 27

- - - ignipedum frenator equorum.

¶ Frēniger, qui frenum gerit. Statius libr. 5. Silv. 1. v. 98

Quisnam frenigeræ signum dare dignior alæ?

Alæ autem equitum ordines, non peditum. Hinc *frenigeræ* ab frenatis equis dictæ.

¶ Effrēnus, cui frenum detractum est. Livius lib. 4. cap. 33 *Effreno equo in medios ignes infertur.* ¶ 2. Freni impatiens. wild / unbändig / ausgelassen. ut, *effreno captus amore*, Ovid. 6. Metam. v. 465. *Licentia effrena*, Claudian. Bell. Getic. v. 369. Et, *Juventa effrena*, Stat. 1. Achill. v. 277. *Gens effrena*, rectorem recusans, Virg. 3. Georg. v. 382.

¶ Effrenatus, qui freno reluctatur, aut frenum non meruit, furiosus, widerspenstig / wild. ut, *Homines rebus secundis effrenati, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet*, Cic. 1. offic. cap. 26. Sic, *Effrenata audacia*, Idem 1. Catil. principio. *Indomitæ & effrenatæ cupiditates*, in Verr. 3. cap. 24. Et, *Effrenatus & præceps furor* Idem de Arusp. Resp. cap. 1. *Effrenatior augendi caussa jucundia* Idem lib. 3. cap. 50. Et Livius lib. 3. c. 50 *Quo impunitior libido, eo effrenatior est.* Ac Seneca Epistola 85 *Quantulum sapienti damus, si imbecillimis fortior est, & mœstissimis lætior, & effrenatissimis moderatior?* Et epist. 88 *Quid prodest equum regere, & cursum ejus freno temperare; affectibus effrenatissimis abstrahi?*

¶ Effrenate, audacter, furiose. *Temere & effrenate incitari*, Cic. de Senect. cap. 12. Et, *Effrenatius in aciem postium irrumpere*, in 14. Philippica cap. 9.

¶ Effrenatio, pro animi imporentia. *Effrenatio animi imposentis*, Philippica 5. cap. 8.

¶ Infrenis, & Infrenus, indomitus, petulans, ἀχάλινος, ungezämt / unbändig. Sic Gellius lib. 1. cap. 15 dixit *prodiga & infrenis lingua.* Proprie Virgil. 4. v. 41 *Infreni Numidæ*, qui equis vehebantur non frenatis.

¶ Infrenare, zäumen / einzäumen. Livius libr. 37. cap. 20 *equos non sternere, non infrenare aut adscendere facile poterant.*

Translate Plinius lib. 9. cap. 31. extremo: *pluribus ancoris navigia infrenant*, id est, cohibent. A

¶ Infrenatus, particip. gezäumet. Livius cit. loco: *Non frenatos, non infrenatos magna pars habebant equos.* ¶ 2. Nomen, quod *non frenatus* valet. Idem Livius lib. 21. cap. 44 *generosissimarum gentium equites frenatos & infrenatos video.*

¶ Offrenare, unde Offrenatus apud Plautum Capt. act. 3. sc. 5. v. 96 *Utque offrenatum suis me ductarent dolis*, i. e. Dolis suis, velut capistro ori injecto, devinctum quolibet ductarent. Sic nos: Einen bey der Nase rumführen. Apulejus lib. 6. Milesi. *Hunc offrenatum unius offulae praeda facile praeteribis*, de Cerbero loquitur. Idem Apologiâ: *Quid multis? Juvenem simplicem, praterea novae nuptae illecebris offrenatum, suo arbitratu de via deflexit.*

¶ Refrenare, idem, sed significantius, hoc est, maxime coërcere. *Refrenare libidines*, Cicero Paradox. 4. cap. 1 *Licentiam indomitam*, dem Muthwillen steuren / der ihm nicht wehren läst / Horatius lib. 3. oda 24, 28. *Refrenare a gloria*, id est, arcere, abhalten / zurücke halten / Cic. pro Cælio cap. 31.

¶ Refrenatio, bezäumung. ut, *Refrenatio doloris*, apud Senecam lib. 3. de ira cap. 15.

¶ Suffrenatio, apud Plin. pro arcta structura: *Lapis ad structuram infidelis, nisi multa suffrenatione devinctus*, mit Zwang gefasset und gefüget / lib. 36. cap. 22. B

FRĒQVENS, multus, assiduis, creber, plenus. Significationem explicat Valla libr. 4. cap. 96. Sic enim dicimus, *municipium frequens*, Cic. 2. Philipp. c. 41. eine Volckreiche Stadt. *Senatus frequens*, id est, copiosus & multus, ein voller und wolbesatzter Rathstuhl. Cicer. lib. 10. fam. epist. 12 *Senatus continuo est convocatus, frequensque convenit*, id est, magno numero. *Frequens auditorium*, Plin. lib. 2. epist. 18. viel Zuhörer. *Locus frequens*, quem frequentare multi solent. *Frequentia aedificia loca*, Livius lib. 31. cap. 23. da viel Häuser stehen. *Silva frequens umbris*, Ovid. Metam. 8, 319. Darinn viel Bäume stehen. Plautus *frequentem alicui operam dare*, i. e. assiduam Cistell. dixit act. 1. sc. 1. v. 7. *Auditor Platonis frequens fuit Demosthenes*, Cicer. in Orat. c. 4. Sic, *frequens est cum qua*, Cic. 2. Offic. c. 13. er ist offt oder stets bey einem. Ovid. 1. de Arte v. 585

Tuta frequensque via est, per amici fallere nomen;
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

Cicer. pro Plancio cap. 8 *Praefectura totâ Italiâ, nulla frequentior dici possit*, id est populosior. Idem lib. 1. de Divinat. cap. 28. *frequentissimum theatrum.* Cæsar libr. 4. B. Gall. cap. 11. *frequentissimi conveniunt.* C

¶ Frequentia, multitudo, ein grosser Hauffe. ut; *frequentia scholarum*, Quintil. lib. 1. cap. 2. pr. Et, *Quotidiana amicorum assiduitas & frequentia*, Q. Cic. de Pet. consul. cap. 1. *Ornare ac celebrare frequentia egressum alicujus*, Cicer. in Pis. cap. 13. Idem 4. Attic. epist. 16 *De epistolarum frequentia nihil te accuso*, daß du viel Schreibens an mich thust / das gebe ich dir nicht für Schuld. *Elatus est maxima frequentia*, de comitatu funeris. pro Flacco cap. 17.

¶ Frequenter, assidue, zum öfftern / häuffig. Cæsar 3. Civil. cap. 48 *frequenter ex perfugu cognoscebant.* Valerius Maximus lib. 6. cap. de dicendi libertate: *frequentius alienae bonitati, quam suae providentiae tuta.* Cicero in Oratore cap. 24 *Translatione frequentissime sermo omnis utitur.*

¶ Infrequens, non frequens, rarus. wenig / nicht häuffig. *Cum Senatum infrequentem coegisset*, Cic. ad Qv. fratr. lib. 1. epist. 11. Et lib. 3. epist. ult. ad eundem Quintum: *Infrequens fui Romae*, zu Rom siehet man mich nicht viel. Livius lib. 31 cap. 23 *quae infrequentissima urbis sunt*, wo die Stadt am wenigsten bewohnt ist.

¶ Infrequentia, Livius lib. 2. cap. 23 *Nec agi quicquam per infrequentiam poterat Senatus*, weil der Rath so gar schwach bey einander war. D

¶ Perfrĕquens, valde frequens. Livius lib. 41. cap. 1 *In portu emporium brevi perfrequens factum.*

¶ Frequentare, est celebrare, sive libenter ac sæpe adire cum aliis, ut majorem numĕrum facias. Sallust. cap. 14 Catilinarii: *Juventus domum Catilinae frequentabat*, lag immer in dessen Haus. Cicer. 2. offic. cap. 4 *Urbes sine cœtu hominum nec aedificari nec frequentari potuissent*, bewohnet oder besetzet werden. *Frequentare scholam.* Seneca Excerpt. Controv. lib. 3. procem. *Pueri fere, aut juvenes, scholas frequentant.* Et, *Frequentare exsequias, ludum, templum*, nempe idcirco, quod ex frequenti accessu templa, aliaque, celebratius nomen consequuntur, eo & *frequentare* accipitur pro *celebrare*, & *celebrare* pro *frequentare.* Nam Juvenal. Satyra 9. v. 25 *celebrare* (male in quibusdam lib. est scelerare) *fanum Isidis & Ganymedis, & Cererem*: ubi *celebrare* est *frequentare.* Atque eodem modo Lucretius initio operis sui dixit *concelebrare.* At e contrario *frequentare* pro concelebrare usurpat Sulpitia in Satyra, cum ait: *Diva, quibus numeris herbas, & arma frequentas.* Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 164. Singulare genus dicendi est: *Dies frequentat hos ad locum.* Ita vero Cicero 4. in Catil. cap. 7 *Quos cum casu hic dies ad aerarium frequentasset*, i. e. congregasset. ¶ Alibi est simpliciter implere. Suetonius Augusto cap. 46 *Juliam abunde triginta coloniarum numero deductarum ab se frequentavit.* Idem lib. 3. de Orator. cap. 52. extr. *Dicendum & frequentanda est omnis oratio luminibus verborum*, sed angefüllet seyn. Et, *Frequentare studia.* Capitolinus in Marco Philosopho cap. 6 *Per eadem tempora, cum formandus ad regendum statum reip. patris actibus interesset, studia cupidissime frequentavit.* ¶ *Frequentare alicui* pro frequentem operam dare dixit Plautus Cistell. act. 1. sc. 1. v. 9. ¶ Et sicut celebrare etiam pro notum facere, & fama ac laude tollere, usurpabatur, ita & verbo *frequentare* usi nonnulli sunt. *Frequentare* quasi frequenter referre, commemorare Priapejorum Poeta Carm. 75

Aetnaea Cererem nurus frequentent.

Frequenter ita hoc verbum Sedulium usum, observat Barthius lib. 11. Adversi. cap. 23.

¶ Frequentatio. *Densa & continens frequentatio verborum*, Wort die dick an einander gesetzt / und an einander hangen / Cornif. lib. 4. ad Herenn. cap. 19. Et Cic. Partit. orat. c. 35. extr. *frequentatio argumentorum*, id est coacervatio.

¶ Frequentamentum, idem. *Frequentamenta vocis*, Gellius lib. 5. cap. 1. Anhaltung mit der Stimme.

¶ Frequentator, qui frequentat. Apulejus in Trismegisto p. 94 *Sol frequentator & dispensator vivacitatis vitalium.* Paulinus Nolanus epist. 38 n. 10 [al. 29] ad Apram: *rarus urbium frequentator, familiare secretum tacitis ruris admisti.*

¶ Frequentativus, ut *Verba frequentativa*, apud Grammaticos, priscos æque ac recentes. Priscianus libr. 8. cap. de Specieb. Verborum: *Est alia species derivativorum in TO, quae frequentiam actus significant - - - Ea quoque, id est, Frequentativa, plerumque a Supinis derivantur, mutatione extremae V in O, ut scriptu scripto; dictu dicto*, &c.

¶ Infrequentatus. Sidonius lib. 4 epist. 10. extr. *Ut rebus amicitia vegetetur, quae verbis infrequentata torpuerat.*

FRĔTVM, i, & apud antiquos *Frĕtus, ūs*, quo & Lucretius usus & Cicero, ut volunt nonnulli. Vide præter Nonium, & A. Gellium lib. 13. cap. 20, qui Ciceronis ex 7. Verrina cap. 66 in hanc rem verba produxit. Est autem angustia maris, στενὸς, eine Meer-Enge / Sund. Dictum FRETVM, inquit Varro lib. 7. de LL. *a similitudine ferventis aquae: quod in fretum saepe concurrat aestus, & efferbescat.* Hoc autem fit propter angustias: per quas se explicare fluctus, incumbente vento, non possunt. e. gr. Cic. 3. cap. 59 *cum ab Italia freto disjunctus essis*: quod lib. 3. de Nat. Deor. cap. 10 vocat *Fretum Siculense.* Hinc non inelegante metaphora Florus lib. 1. cap. ult. extr. *Talis domi ac foris, talis pace belloque Pop. Romanus fretum illud adolescentia, id est, secundam imperii aetatem habuit.* Est enim adolescentiæ ætas concitata & fervida, & æstibus suis inquieta. ¶ 2. Mare item ipsum, sic dictum ab undis & fluctibus effervescentibus, præsertim apud poetas, v. gr. Virg. eclog. 1. v. 61

Et freta destituent nudos in littore pisces.

Ac Æneid. 1. v. 607 *In freta dum fluvii current*, &c.

¶ Frĕtensis, habitans ad fretum. Multa mentio *Fretensis legionis* in antiquis inscriptionibus, quæ vel scripta ex freti accolis, ut Turnebus lib. 18 Adversi. cap. 10 interpretatur; vel juxta fretum stativa habuit. v. gr. apud Gruterum p. 194 n. 2 LEG. X. FRETENS, &c.

¶ Fretalis, e, ad fretum pertinens. Ammianus lib. 28. cap. 14 *A Rhatiarum exordio adusque fretalem Oceanum*, i. e. fretum Belgicum.

¶ Fretale, sartaginis genus apud Apicium lib. 7. cap. 5 *Infunditur in fretali piper.*

¶ Perfrĕtare, Solinus dixit, pro pertransire, durchkommen / cap. 40 [Salmas. 27] de Syrtibus: *Inter haec vadosa classem Romanam accepimus perfretasse.*

¶ Transfrĕtare, id est, fretum transmittere; Suetonius Cæsare cap. 34. &c. Gellius lib. 10. cap. 26. Sed active eodem Ammianus usus est lib. 22. cap. 8 [Vales. 6] *ne quis transfretare auderet Ægyptium*, hoc est navi transportare. & *transfretabantur*, passive, Idem lib. 31 cap. 10 (Vales. 4 p. 623.)

¶ Transfretatio etiam apud Gellium c. l. legitur.

¶ Transfrĕtānus, transmarinus. Tertull. Apolog. cap. 25 *patriae solum transfretanis dedisse.*

FRĒTVS, adjectivum, qui nixus, confisus aliquo est. sich verlassend auff ꝛc. Quidam faciunt a *fruor*, etiam *Fretus*, quod eandem quidem Syntaxin, verum diversam habet significationem: est enim idem quod *Confisus*, ac semper fere verbo subjicitur infinito, ut Ter. in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 53. *Si quis forte malitia fretus sua, insidias nostrae fecit adolescentiae*, Cic. ad Appium, lib. 3. famil. epist. 7. extr. *Haec ad te scripsi liberius fretus conscientia officii mei benevolentiaque.* Et Balbus ac Oppius ad Ciceronem sub epist. 8 ad Attic. lib. 9, *Freti tua humanitate tibi consilium dabimus.* Propertius lib. 1. eleg. 8

Quis ego fretus amo, Cynthia rara mea est.

Fribusculum, vide *Frigus.*

FRĬCO, fricui, fricare. Virgil. 3. Georg. v. 256 *Et pede quo subigit terram, fricat arbore costas*, reiben / straßen. Juvenal. Satyr. 6. v. 577

Si

— — *Si prurit frictus ocelli*
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.

Manus manum fricat, Epicharmi est, cujus hunc versum, Prodicum Sophistam in ore frequenter habuisse Plato scripsit in Axiocho: ἡ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει, δός τι, καὶ λαβέ τι. Id est, *Manus manum fricat, da aliquid, & accipe aliquid. Fricantem refrica.*

¶ Fricatio, quæ in quotidiana corporis cura olim erat, ut ex Suetonii Vespas. cap. 21 discimus. Vide ibi interpretes. Item in politione parietum adhiberi solita. Vitruvius lib. 7. cap. 6 *Quibus inductis & diligenti tectoriorum fricatione labigatis* &c.

¶ Frictio, das Reiben/ Krauen. Celsus lib. 1. cap. 14.

¶ Fricatus, us, subst. idem. Plin. lib. 23. cap. 7. *emendare dentium vitia crebro fricatu.*

¶ Fricatura. Vitruv. lib. 7. cap. 1.

¶ Frictrix. Tertullian. de Resurrect. cap. 16. & de Pallio cap. 4.

Composita.

¶ Affricare, an etwas reiben/ut, *arbori sese affricare*, Columell. 7. cap. 5. *Anguis herba sese affricans oculos inungit ac refovet*, Plin. lib. 8. cap. 27. *Maculam, scabiem, alicui affricare*, ein Flecken/ die Reude einem aufferben.

¶ Affrictus, ûs, subst. Anreibung. Seneca Quæst. Nat. lib. 5. cap. 14 sub finem: de spiritu subterraneo, per loca sulphurosa se torquente: *accendat flammam ipso affrictu necesse est.*

¶ Circumfricare. Cato cap. 26 de Re Rust. *Scopulis labra doliorum circumfrices*, umher abreiben/ scheuren.

¶ Confricare, *Genua confricare*, Plaut. Asin. a. 3. sc. 3, 80. die Knie reiben: Usus & Suetonius Claudio cap. 8, *sibi faciem confricare.*

¶ Confricatio, ut frictio, fricatio. Augustinus Confession. lib. 4 cap. 8 *Fabulæ & mendacii adulterina confricatione corrumpebatur mens nostra.*

¶ Defricare, *in balneis defricare*, ad Herenn. lib. 4. cap. 9. im Bade gekrauet werden. *Defricare pumice*, Plin. 26. cap. 4, idem quod fricare. *Sale multo defricare* dixit Horat. lib. 1. Satyr. 10. v. 4. pro *taxare, objurgare*, quod Germani dicunt, einen wol scheuren. Apulejus lib. 3. A. A. *Sic exsternatus animi, atque attonitus, vigilans somniabam. Defricto adeo diu pupillus, an vigilarem scire quærebam.* den Schlaff aus den Augen wischen.

¶ Infricare, einreiben/ Columella lib. 12. cap. 30.

¶ Infrictio. Celsus libr. 8. cap. 11. sub fin. *Infrictionem membro adhibere.*

¶ Perfricare, durchreiben. *Caput atque os unguento perfricare.* Cicer. Verr. 5. cap. 25. *Perfricare dentes* Ovid. 3. de Arte am. v. 216. quanquam alii *defricare* malint legere, vid. Heins. ¶ *Perfricare faciem*, vel *frontem*, locutio proverbialis, qua significatur pudorem dediscere, & manu veluti a vultu abstergere, das Schamhütlein abziehen. *Homo frontis perfrictæ*, impudens, ein unverschämter Mensch. Martial. lib. 11. Epigr. 28

Perfricuit frontem, posuitque pudorem.

¶ Perfrictio. Plin. lib. 21. cap. 20 *Iris ex oleo imponitur contra perfrictiones.*

¶ Refricare, wieder auffkratzen. *Refricare vulnus, cicatricem*, Cicer. pro Flacc. cap. 23. *Refricare obductam Reipub. cicatricem*, Idem 3. Leg. Agr. cap. 2. den Schaden/ der kaum vergessen war/ wieder neu machen/ auffrücken. *Refricare luctus desiderium ac dolorem alicujus*, Idem ad Sextium libr. 3. familiarium epist. 17.

¶ Suffricare, apud Columellam lib. 12. cap. 22. unten her reiben oder streicheln.

FRIGO, frixi, frictum, frigere, torrere, rösten/ backen/ dörren. Plin. lib. 18. cap. 7 *Frumenta frigunt, deinde molis frangunt.*

¶ Frictus, Frixus, a, um, tostum, geröstet. Horat. de Arte poet. v. 249

Nec si quid fricti ciceris probat aut nucis emtor.

Triticum frictum, Varro de R. R. lib. 2. c. 4; & *Sal frictum*, Columella lib. 7. cap. 5 dixit. Celsus lib. 1. cap. 18 *Tum res eadem magis alit purulenta quam assa: magis assa, quam frixa.* Vet. Gloss. τηγανίζω, *Frigo*; τηγανιστὸν, *Frictum.* Τήγανον *Sartago* est.

¶ Frictorium, eine Bratpfanne. Vet. Gloss. φρυκτὸν, *frictorium.*

¶ Trixorium, idem. Glossæ aliæ veteres: Τήγανον, *frixorium*: & Onomasticum: *Frixorium*, φρύγανον. Usus & Plin. Valer. 2, 7.

FRĪGVS, ŏris, gelu, Kälte/ Frost. *Frigus acre*, Lucret. 4. v. 261. strenge Kälte. *Intolerabile*, Cic. pro S. Rosc. c. 45. & *penetrabile* Virg. Georg. 1. v. 93. die der gantzen Leib durchdringet. *Frigore affligi, adstringi, contuti*, erkalten. *Maximum frigus impendet*, Cic. ad Q. Fratr. lib. 2 epist. 11 extr. es ist grosse Kälte vorhanden. Idem pro Rabir. Post. cap. 15 *Vim frigorum hiememque sustinere.* Et Columella lib. 1. c. 4 *Frigoribus intolerabiliter horrere*, von Kälte gantz verstärret seyn. *Colligere frigus*, pro contrahere, Horat. dixit lib. 1. epist. 11. v. 13: *Frigora*

A *dant rami*, Ovid. Metam. 5. v. 390. die Aeste geben kühlen Schatten. ¶ Frigus & languorem in amando, seu amoris affectusque remissionem significat. Sueton. August. cap. 66 *Desiderabit nonnunquam & Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem: Cum illa* [Agrippa] *ex levi frigoris suspicione; & quod Marcellus sibi anteferretur, Mæcenas se, relictis omnibus, contulisset*, &c. Vide ibi Casaub. & Torrent. item in cap. 41. Claudii. Hinc quod Papinianus L. 31. D. de jure dotium, *Jurgium*; Ulpianus L. 32. § 11 D. de donat. inter vir. & uxor. *fribusculum* sive *frigusculum* vocat. *Quod si divortium non intercesserit, sed fribusculum; profecto valebit donatio, si fribusculum quiebit.* Male nonnulli *fribusculum* a *fribola* deducunt.

¶ Frigeo, frigui & frixi, frigëre, algere; frigore confici, laborare, Græcis φείζω est, ut frigus φεῖξις. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 37. *Nimirum hic homines frigent*, sonder Zweiffel wird bey den Leuten nicht viel zu holen seyn/ id est, inopia laborant. Ibidem act. 3. sc. 3. v. 11 *Ubi friget, huc evasit.* FRIGET, id est, hæret, nec reperire potest, de quo pertexat sermonem. Et recte dixit FRIGET. Nam tum caluit ingenium, pulchre incidunt varia; cum refrigeratum est, nihil admodum succedit. Nam calidi maximè valent ingenio: Stupent contra, ac hebetes sunt, qui frigidioris temperamenti sunt, de quo Galenus libro *quod animi mores temperamentum corporis sequantur.* Virg. 2. Georg. v. 483

Sin hæc nec possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis, &c.

i. e. Si hebetius ingenium obstiterit. Cicer. in Verr. 4. cap. 25. pr. *Judicia omnia frigent*; quod & Germanis metaphora est, die Gerichte stehen kalt/ hoc est non exercentur. Sic; *opus, studia frigent*, non continuantur. Terent. Eunuch. 4. sc. 5. v. 6

Sine Cerere, & Libero friget Venus.

¶ Mortuum quoque & vitâ esse functum notat. Virgil. 6. Æn. v. 219 *Corpusque labat frigentis, & ungunt.*

¶ Frigesco, frigescere, kalt werden. *Opus frigescit*, Quintil. libr. 6. cap. 1. Propriè Cato cap. 156.

¶ Frigerans, frigus adferens. Catullus Carm. 62 *frigerans Aganippe*; Participium verbi *frigerare*, cujus compositum *Refrigerare* usitatius est, mox indicandum.

¶ Perfrigere, &

¶ Perfrigescere, valdè frigere & frigidum fieri, sehr frieren und kalt werden. Mart. lib. 3. Epigr. 18 *Perfrixisse tuas fauces*, id est frigore nimio te raucum factum esse. Et Plinius lib. 31. c. 6 *Difficilius perfrigescant marinâ calefacti.*

¶ Perfrigerare. Scribonius Largus Compos. ult. *Inferbescunt super carbones: deinde perfrigerata eodem cacabo reponuntur.* Sehr kalt machen/ wol abkühlen. Citatur etiam ex Plin. lib. 25. cap. 13; ubi Harduinus *refrigerare* legit.

¶ Refrigescere, wieder kalt werden. Celsus lib. 4. cap. 6 *Sanguis ex hîs, quæ in homine sunt, celerrime vel calescit, vel refrigescit.* Translate desinere & remissum fieri notat. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2, 25 *Res refrixerit*, wird nicht mehr geachtet werden. Quomodo & apud Ciceronem aliquoties, ad Qu. Fratr. lib. 3. epist. 8 *Tota res, & timetur, & refrigescit.* Idem ad eundem libr. 2. epist. 6. [al. 8]. *Quod de Pomponio Caninius egit, sane jam refrixit.* Et ad Attic. lib. 2. epist. 19 *Hæc tota res interpellata bello refrixerat.*

¶ Refrigerare, quod est frigus inducere, adspergere, kühlen/ kalt machen. *Calorem refrigerare & extinguere*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 9. Idem lib. 3. fam. epist. 8 *Refrigerato jam sermone levissimo hominum*, &c. Nachdem die leichtfertigen Reden gestillet waren. Et in 2. Actione Verrina cap. 10 *Defessa ac refrigerata accusatio*, die Anklage so müde und stumpff gemacht. Sic elegantèr *refrigerari* auditor dicitur, cum negligentior redditur ad auscultandum. Quod fit, cum quæ recitantur dicunturque, languida frigidaque sunt, & nihil moveant animos, atque accendant. Eo pertinet Martialis jocus in Sabineium quendam declamatorem ineptum, lib. 3. Epigr. 25. Vide Casaub. ad illud Sueton. Claud. cap. 41 *Refrigeratus a semetipso.*

¶ Refrigeratio, Kühlung. Cic. Senect. cap. 14 *Refrigeratio æstate delectat.*

¶ Refrigerium, idem, posterioris ætatis scriptoribus, ecclesiasticis maxime. Orosius lib. 5. cap. 15 *Plebis sitientibus refrigerium potumque præbuit.* Adde Cur. Posteriores.

¶ Refrigescentia, Tertulliano de Anima cap. 43 idem sonat. *Sed non refrigescentiam admittam, aut marcorem aliquem caloris.*

¶ Refrigerator. Unde femininum

¶ Refrigeratrix. Plin. 19. cap. 8, *Natura refrigeratrix lactucæ.*

¶ Refrigeratorius, idem. Plin. 22. c. 22 *Vis refrigeratoria.* Et eodem lib. cap. 25 *esse refrigeratoria naturæ.*

¶ Frigidus, kalt. us, *frigidus amnis* Tibull. lib. 4. eleg. 8. *frigidior Geticis pruinis* Juvenal. Satyr. 5. v. 50. De Germanis Cæs. 1 lib. 4. cap. 1 *locis frigidissimis neque vestitus, præter pelles, habent quidquam.* ¶ 2. Per metaphoram, *frigidissimi accusatores*, Cic. 3. ad Q. frat. epist. 3. id est, valde remissi & tardi; nachläßige und schläfferige. *Argumentum frigidum*, Quintil. lib. 5. c. 10. Et; *Li-*

tera

tera frigida, Cicer. 10. fam. epist. 16. Brieffe / darinn von der Sache nichts rechts gehandelt wird. *Frigida & jejuna calumnia*, pro Cæcin. cap. 21. hoc est, infirma & inepta. ¶ 3. Item noxius & letalis: Mors enim corpora frigida reddit: Virg. Eclog. 3

Frigidus, o pueri fugite hinc, latet anguis in herba.

Hinc *frigus teneni*, Sidon. lib. 5. epist. 8.

¶ Frigidâ, substant. nisi subintelligas, aqua. *Frigidâ labare*, Plin. lib. 3. epist. 5. *Frigidam suffundere*, incitare; anhetzen / Plaut. in Cistellaria act. 1. sc. 1. v. 37.

¶ Frigide, adv. kalt / quo tralatitie usus est Gellius aliquoties pro Exigue, Remisse, præsertim lib. 19. cap. 3. ubi ex Favorini ore refert, *Turpius esse exigue atque frigide laudari, quam infeliciter & graviter vituperari.* Superl. *frigidissime* eadem metaphora Quintilianus dixit lib. 4. cap. 1. de eo, quod sine efficacia & animorum commotione fit.

¶ Frīgĭdŭlus, dimin. laulicht. Metaphorice Catull. Argonaut. sive Carm. 65. v. 131

Frigidulos udo singultus ore cientem.

¶ Frigidiusculus, idem. Gell. lib. 3. cap. 10, *Sed alia ibidem congerit frigidiuscula.* Pro quo &

¶ Friguſculus Tertullianus scripsit de Anima cap. 25 sub finem. Ita Froben. Rigalt. & al.

¶ Perfrigidus, valdè frigidus. Cicer. 6. Verrin. cap. 40 *Erat hiems summa, tempestas perfrigida.*

¶ Præfrigidus, idem. Ovid. 4. Pont. eleg. 12. v. 35

Et tepidus Boreas, & sit præfrigidus Auster,
Et possit fatum mollius esse meum.

¶ Subfrigidus, etwas kalt. Translate Ammian. lib. 17. cap. 22 *oblatrantes argumento subfrigido.* Hinc

¶ Subfrigide, adverb. apud Gellium est lib. 2. cap. 9, *Nimis minute, ac prope etiam subfrigide Plutarchus in Epicuro accusando λίξεις τηρεῖ.*

¶ Frīgēdo, antiquum. Varro apud Nonium.

¶ Frigidarius, *frigidaria cella balnei*, hoc est, ubi frigidâ lavamur. Plin. lib. 2. epist. 17.

¶ Frigidarium, neut. Eine Kühlwanne. Gloss. Vet. *Frigidarium, ὑδροψύχιον, ψυχροφόρον.*

¶ Frigorificus. Gell. lib. 17. cap. 8 *Acetum omnium maxime frigorificum est*, Essig kühlet am meisten.

¶ Frigutire, obsoletum est. Plauto in Casinâ act. 2. sc. 3. v. 49 significat, frigore subsilire, zittern für Frost / nicht können die Glieder still halten.

FRINGILLA, scribunt & *Frigilla*, avis sic dicta, quod frigore cantet & vigeat, ein Finck.

¶ Fringilago, Kolmeise / Spiegelmeise / parorum genus.

¶ Fringultio, quasi fracto gutture canere. Apulej. lib. 3. Florid. *Merulæ in remotis tesquis fringultiunt.* Ad homines quoque transfertur. Idem Apulejus Apolog. p. 336 *vix singulas syllabas fringultiens.* Et Sidonius lib. 7. epist. 9 *presbyterorum paucis angulatim fringultientibus.* Id est inepte loqui aut cantare: mussitare.

FRIO, friare, conterere, zermalmen / zerreiben. Plin. 13. cap. 4.

¶ Friabilis, e, quod facile friatur, das sich zermalmen läst. Plin. 17. cap. 4 *Tofus naturâ friabilis.*

¶ Infriare, tritum injicere, drein reiben. apud Columell. 8. cap. 5. sub fin. *paullum triti salis vulneribus infriatur.* Idem lib. 7. cap. 5 *æris ærugine infriata.*

¶ Suffriare. Columella lib. 12. cap. 38 *scopulis aridæ myrti seria suffriatur.*

FRITILLVS, tabula lusoria, ein Bretspiel / Græce πύργος. Juvenal. Sat. 14. v. 5

Parvoque eadem movet arma fritillo.

Vide *bulla, bullatus*, Martial. lib. 4. Epigr. 14

Dum blandis vagus aleâ December
Incertis sonat hinc & hinc fritillis.

¶ Sunt qui *Fritillum* pro *pyrgo* Horatii, *orca* Persii, *turricula* Martialis exponant, vasculo nimirum aleatorio, infundibili speciem repræsentante, per quod tali jaciuntur, ad evitandam impostoram, Italis noto. Vetus Scholiastes ad illud Juvenalis supra laudatum: FRITILLVS, inquit, *pyxis cornea, qui φιμὸς Græce dicitur. Apud antiquos in cornu mittebant tesseras, moventeque fundebant. Aut fritillum, pyrgum dixit.* Hactenus interpres Juvenalis. Horatius 2. Serm. Sat. 7. v. 17 *Mitteret in phimum talos.* Ubi Vetus Scholiastes. *In* pyrgum *seu* fritillum, *ex quo agitata tesseræ mittuntur in tabulam. Est autem* Phimus *instrumentum ligneum strictioris, ex quo conjiciuntur tesseræ, ne possit falli is, qui cum alio ludit.* Vide & Turneb. lib. 6. cap. 3. & Salmas. in Hist. Aug.

FRĪTINNIO, īre, proprie de pullis avium dicitur, girren / piepen / wie junge Vögel. Varro apud Nonium: *pullos peperit fritinnientes.* Ad homines deinde, seu pueros transfertur. Epigrammatum, quæ Senecæ tribuuntur, octavo, de filiolo Marco auctor: *Sic dulci Marcus qui nunc sermone fritinnit.*

FRĪVŎLVS, a, um; vanum nugatorium, nihili, was nichts werth. Vet. Gloss. *Frivolus, κενὸς, ἀδαπανός.* Ita *laborem frivolum* Seneca epist. 31. *Auspicium frivolum*, i. e. vanum & mendax, Suetonius dixit Neron. cap. 12. Qui pro stulto & amenti usus in Claudio est cap. 14. *In cognoscendo autem*, inquit, *& decernendo mira varietate animi fuit: modo circumspectus & sagax: modo inconsultus & præceps, nonnunquam frivolus amentique similis.* Festus: FRIVOLA sunt *proprie vasa fictilia quassa. Unde dicta sunt*, verba frivola, *quæ minus sunt fide subnixa.* Ulpianus Lege 11 § 5. exer. D. de pignorat. act. *Non enim credibile est, hoc convenisse, ut ad universam pensionem insula frivola mea tenerentur.* FRIVOLA, id est, vilissima supellex. Ita Seneca de tranquillitate animi cap. 1 *Nec inter illa frivola mea tam latus incedo:* Ubi & Lipsium, si lubet, vide. Quintil. lib. 7. cap. 2 *Levibus & frivolis reum incessere*, mit ungegründeten Schmähworten angreiffen. Plin. lib. 7. cap. 7 *Frivola est animalium superbissimi origo*, hoc est, fragilis & infirma. Itaque recte formatur a *Frio.*

¶ Perfrivolus. Vopiscus Aurelianô cap. 6 *Hæc video esse perfrivola.*

FRONS, frondis, Frondes arborum sunt tantum, Laub der Bäume / Valla lib. 4. cap. 73. *Festa frons*, Virgil. 2. Æn. 249. vide *Festus.* Et, *Arboreæ frondes*, Ovid. 4. Metam. v. 657.

¶ Frondeus, von Laub / voll Laub. *Corona frondea*, Plin. 16. cap. 4. *Nemora frondea*, Virg. 1. Æn. v. 191.

¶ Frondōsus, voll Laub / laubicht. *Montes frondosi* Apul. lib. 9. *Lucus frondosus* Virg. 4. Georg. 543. *Frondosior taxus* Silius lib. 13 v. 596.

¶ Contrarium horum *Infrons*, ohne Laub. Ovid. 4. Pont. 10. v. 31

Hic agri infrondes, &c.

¶ Frondeo, frondēre, grünen. *Nunc frondent silvæ*, &c. Virgil. ecl. 3. *Frondens vitis*, Colum. lib. 3. cap. 1.

¶ Frondescere, Laub gewinnen / grün werden. Virgil. 6. v. 144 *frondescit virga.*

¶ Refrondescere, wieder Laub bekommen. Sidonius Apollinar. Carm. 22. v. 46

Sponte refrondescit per bruchia roscida palmes.

¶ Frondare, frondes amputare. Unde.

¶ Frondator, der das Laub abstreifft. Virg. 1. Eclog.

Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.

¶ Frondatio, abstreiffelung des Laubs. Colum. lib. 5. cap. 6 *in frondatione cavendum, ne* &c.

¶ Frondarius, adject. ad frondationem pertinens. Plinius lib. 18. cap. 31 *Unus frondator quatuor frondarias fiscinas complere in die justum habet.*

¶ Frondifer. *Nemus frondiferum*, Lucret. lib. 2. v. 259.

¶ Frondicŏmus, poet. *frondicomis habitare locis*, Prud. 3. Cathem. v. 102.

¶ Frondifluus, quando fluunt & cadunt frondes. Boethius lib. 1 metro 5 *frondiflua frigore bruma.*

FRONS, frontis, fœmininum. *Frons verecunda, inverecunda, generosa, vera. Homo integræ frontis*, Ulpiano dicitur lege 13 Dig. de Testibus, cui frons stigmate inusta non est. Contra Apulejo *frontem literatus* est, qui stigmata habet, lib. 9. Miletiarum. *Explicare, exporrigere frontem*, frölich und lustig sein. Sic, *Exporrige frontem*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 3. v. 53. Et, *Fronte porrectiore loqui*, Plaut. in Casin. act. 2. sc. 4. v. 3. *Solutam explicuere frontem*, Horat. 3. Carm. od. 29. Hinc *explicata, exporrecta frons*, quid proprie sit, non latet, nempe glatt / quod signum est lætitiæ: cui *rugosa, corrugata*, runtzelichte opponitur. Sed *Adducta frons*, ad gravitatem spectat, Ernsthafftig: *Obducta frons*, ad tristitiam mœroremque pertinet. Juvenalis Satyr. 9 ineunte:

Occurras fronte obductâ, seu Marsya victus.

Nubilam Martialis eandem vocat lib. 2. Epigr. 11. *Frons dura*, extremæ impudentiæ: *mollis*, pudoris nimii: hæc intermedia *firma* est: quam ita Seneca appellat de tranquillitate animi cap. 4. *Quorundam parum idonea est verecundia rebus civilibus: quæ firmam frontem desiderant. Impudentem, duram frontem & ferream* dicimus. Plin. Panegyr. Trajani c. 35 &. *Exsanguem* dixit. Pudentes enim rubescunt, quod a sanguine est. Persius pro ipso pudore *frontem* dixit Sat. 5. v. 102

Nabem si poscat sibi personatus arator
Lucifer rudis, exclamet Melicerta, perisse
Frontem de rebus.

Ubi Vetus Scholiastes: FRONTEM, *pudorem. Templum enim pudoris est frons.* De REBVS, id est, ex societate & commerciis hominum. Es wäre keine Scham bey den Leuten. Servius in Eclogam 6. Virgil. notat AVREM memoriæ, FRONTEM Genio, DIGITOS Minervæ, GENVA Misericordiæ consecrata fuisse. Plin. lib. 11. c. 37 *Frons & aliis* [animantibus] *sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Cic. lib. 9. ad Famil. epist. 10 *Reliquiæ pristinæ frontis*, i. e. severitatis. Sic *frontem remittere*, i. e. de severitate aliquid remittere, Plinius l. 2. epist 5. n. 5 dixit. *Frontem contrahere*, sauer sehen. Cic. ad Antonium lib. 14. Epist. ad Attic. *Non solum ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte, meum erga te amorem perspicere potuisses.* ¶ *Frontem ferire* est indignari: hoc enim indignantes facere solent. Cic. 1. ad Attic. Ep. 1 *Puto eo te risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias.*

ferias. Vide ibi Popmam. *In frontem incurrere* dicuntur, quæ passim obvia sunt. Quintil. Declamat. 247 *Quotidianis & in frontem incurrentibus approbari potest.* ¶ *Frontem perfricare*, vide *Frico.* Cic. Catil. 1. cap. ultimo: *Sit inscriptum in fronte uniuscujusque, quid de Rep. sentiat*, hoc est, palam quisque præ se ferat, non dissimulet suam de Repub. sententiam, ein jeder müsse re sich frey öffentlich ꝛc. *Janua animi frons est*, hoc est, animus ex fronte perspici potest, Cic. de petit. Consulat. cap. 11. Juvenal. Satyr. 2. v. 8 *Frontu nulla fides.* Et Cic. ad Quint. Fratr. lib. 1. ep. 1. c. 5 *Natura, frons, oculi, persæpe mentiuntur*, das Gesichte treuget offt. Nobilis est illa veterum sapientum sententia, quam Apulejus in Apologia ita expressit: *hominem liberum & magnificum debere, si queat, in primore fronte animum gestare.* Contra de amicit. Cicero cap. 18 *Aperte vel odisse magis ingenuum est, quàm fronte occultari sententiam.* ¶ *Frons occipitio prior est*, hoc est, potior. Quod oraculum vetustatis Plinius sic extulit lib. 18. cap. 5 *Frontem domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur.*

¶ Gellius *Frontem* inter militaria vocabula recenset, lib. 10. cap. 9. *Frons* autem dicitur antica seu anterior aciei ordinatio, rectà adversus hostem posita, die Fronte. Sallust. Catil. B. cap. 59 *Octo cohortes in fronte constituit*, i. e. in prima acie. Tibull. Panegyr. Messalæ v. 100

Tum tibi non desit faciem componere pugnæ,
Seu sit opus quadratum acies consistat in agmen,
Rectus ut æquatis decurrat frontibus ordo.

Hoc *Æqua fronte ad pugnam accedere*, Livius dixit lib. 36. cap. 44. Vegetius lib. 3. cap. 20 *Una depugnatio est fronte longa, quadrato exercitu, sicut etiam nunc & propè semper solet prælium fieri.* Sic *Frontem castrorum* Cæsar dixit lib. 3. de Bello Civ. c. 37. Sed solent & aliarum rerum extra militiam anteriores partes *frontes* vocari. Virg. 3. Georg. 24

Vel scena ut versis discedat frontibus.

Spectaculorum frontem Sueton. Claudio c. 4. *Januæ frontes* Ovidius dixit 1. Fastor. v. 135. Et Seneca Consolat. ad Helviam cap. 5 *Quin inania, & speciosо ad decepturo fuco circumlita* (bona externa) *inveni, intra nihil habentia fronti simile.* FRONTI, id est, primo adspectui. *Primam rerum faciem* ipse sequenti capite vocat. ¶ *In frontem*, id est, ante versus, vor sich. Tacitus Agricola cap. 33 *Ut superasse tantum itineris, silvas evasisse, transisse æstuaria, pulchrum ac decorum in frontem, ita fugientibus periculosissima, quæ hodie prosperrima sunt.* Passim in sepulcralibus inscriptionibus ista occurrunt: IN. FR. IN. AGR. id est, IN FRONTE, IN AGRO: Ut Valerius Probus interpretatur: quorum illud latitudinem, istud longitudinem designat. Sepulcra olim religiosa erant. Ne itaque totus fundus, in quo sepulcrum erat, pro religioso haberetur, sepulcri spatium pro latitudine suâ definiri solebat, cippisque inscribi. Horatius lib. 1. Serm. Satyr. 8. v. 10 *Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agro*
Hic dabat: heredes monumentum ne sequeretur.

Vide ad eum locum Interpretes.

¶ Frontāle, is, ornamentum frontis equorum, ein Stirnblät/ Stirnriemen. Plinius lib. 37 cap. 12 *Equis regum in Oriente frontalia facerent.* Et Livius 37. cap. 40 de elephantis: *Ingentes ipsi erant: addebant speciem frontalia & crista, & tergo imposita turres.*

¶ Frontatus, ut, *Lapides frontati*, qui ad utrumque parietis pertendunt, Eck-oder Schlußsteine/ apud Vitruvium lib. 2. cap. 8.

¶ Fronto, onis. *Frontones*, quibus magna frons est, dictum, ut *Capitones* a Cicerone de Nat. Deor. l. 1. c. 29.

¶ Frontosus. Onomast. *Frontosus, ἀναιδήτους.* ¶ 2. impudens, audax. Augustinus Sermone 58 de meretrice Luc. 7, *Quæ prius frontosa erat ad perditionem, postea frontosior facta est ad salutem.* Idem lib. 7 de Civ. Dei cap. 4 extr. Comparativo *frontosior* usus est.

Composita.

¶ Bifrons. *Janus bifrons*, hoc est, gemina facie, Virg. lib. 7. v. 180.

¶ Quadrifrons. Augustinus dicto lib. 7. cap. 4 de Jano: *nunc eum bifrontem, nunc etiam quadrifrontem, tanquam geminum facientes.*

¶ Effrons, quasi sine fronte, extreme impudens. Vopiscus in Numeriano: *Consilii semper alti: nunquam tamen effrontis, sed prudentis*, (sive *pudentis*, ut Salmasius emendat.)

¶ Infrontare, pro impudenter, Planciades Fulgentius dixit Expositione Sermon. antiq. in *Catillare.* Adde Salmas. in Vopiscum cit. loco.

¶ Frontispicium, fastigium anterius domus, in acumen surgens pyramidale, der förder Giebel.

FRONTO, ōnis, Philosophiæ simul & dicendi præceptor M. Antonii fuit, qui statuam ei a Senatu poni curavit Jul. Capitolin. c. 2. ¶ 2. Alterius vero Frontonis meminere Juvenalis Satyr. 1. v. 12

Frontonis platani, convulsaque marmora clamant.

Et Martialis lib. 1. Epigram. 56

Clarum militiæ Fronto togæque decus.

Fructus, vide infra in Fruor.

FRŪGIS, frugi, frugem, fruge, ab antiquo *Frux*, quo Ennius usus itemque Ausonius Eidyll. 12. extr. De vi & usu hujus vocis juverit Paullum JCtum audire lege 77 D. de verbor. significat. FRVGEM *pro reditu appellari, non solum quod frumentis aut leguminibus; verum & quod ex vino, silvis caduis, cretifodinis, lapidicinis capitur, Julianus scribit.* FRVGES *omnes esse, quibus homo vescatur falsum esse: Non enim carnem, aut aves sensve, aut poma*, fruges *dici.* FRVMENTVM *autem id esse, quod arista sc teneat, recte Gallum definisse. Lupinum vero & fabam fruges potius dici, quia non arista, sed siliqua, continentur: quæ Servius apud Alfenum in frumento contineri putat.* Itaque FRVGES & FRVMENTVM hoc different; quod illæ *siliquæ*, hæc *aristæ* contineantur. Ita, ut *fruges* quandoque generalius reditum omnem, qui ex frumento leguminibusque haud tantum, sed vino etiam & silvis cæduis, item cretifodinis & lapidicinis veniat, designet. Ita plane Horatius lib. 1. epist. 16. v. 9

- - - Si quercus & ilex
Multa fruge pecus, multa dominum juvat umbra.

Multa fruge, id est, largo proventu, seu reditu. Frugum inventionem, & culturam Gentiles Cereri, & Eupolemo Atheniensi tribuebant, Plin. ad finem lib. 7.

¶ Dictæ *fruges* a *fruendo*, secundum Varronem. Frequentissime transfertur ad homines: qui *bonæ frugis*, & contra, *nullius frugis* passim dicuntur. Quamquam & hoc invenitur; *homo frugi.* Quod per ellipsin videtur dici, subintellecto *idoneus.* Nisi *frugi* pro *frugis* dictum putemus antiquorum ratione: quos & *Herculi, Themistocli, fami*, pro *Herculis, Themistoclu, famis* dixisse constat, quæ Vossii observatio est lib. 1. de Analogia c. 46. *Frugi* autem Græcis χρήσιμος dicitur; hoc est, qui utilis est: & ita Donatus ad illud Terentii Eun. act. 3. sc. 5. v. 60

CH. *Paratum est.* ANT. *frugi es*, &c.

FRVGI ES, *utilis & necessarius: ut fruges humano generi.* FRVGI EST *ergo, in quo est aliquid quo fruamur, id est, utamur.* Sane hic Antipho Chæream commendat & *frugi* vocat, quod parari curasset cœnam: ex qua opera ejus sperare & polliceri sibi poterat, quo suaviter frueretur. Sed multo latius patet *frugi esse.* Id enim integritatem & omnem proprie virturem complectitur. Unde & Piso *frugi* cognomento appellatus est. Cicero pro Fontejo cap. 13, *Qui* (L. Piso) *tanta virtute atque integritate fuit, ut etiam illis optimis temporibus, cum hominem invenire, nequam neminem posses, solus tamen FRVGI nominaretur.* Et eam ob caussam cognomentum illud ejus circumlocuturus quasi Juvenalis *Bonum* appellat. Sat. 5. v. 109. Uti *frugi & Bonum* esse idem sit. Et vero ipse Cic. FRVGI & NEQVAM, id est malum hic, sicut alio in loco, FRVGALITATEM & NEQVITIAM, opponit. Vide paullo post *Frugalitas.* Sic *frugem* pro recte vivendi ratione sæpius posuere. Ut *quem ad frugem corrigere*, apud Plaut. Tr. act. 1. sc. 2. v. 79

Quid tu adolescentem, quem esse corruptum vides,
Qui tuæ mandatus est fidei & fiduciæ,
Quin eum restituis? quin ad frugem corrigis?

Sic *Pervenire ad frugem*, zur Frucht und Nutz gedeyen/ Quintil. lib. 1. cap. 3. Vide *Præcox* in *coquo.* *Ad frugem perducere*, Idem lib. 6. cap. 3. Usitatæ sunt & hæ locutiones: *Recipere se ad frugem bonam*, Cic. pro Cœlio cap. 12. sich bessern und fromm werden. *Redire ad frugem bonam*, Ter. in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 19. Et, *Hominis frugi, & temperantis functus officium es*, Cic. 3. Tusc. cap. 8. Ac, *bona frugi servus*, Lege 23 § 5 Dig. ad Leg. Aquil. Et Apulejus lib. 6. p. 177 *frugem tuam periclitabor*, wil probieren/ was du taugst. *Frugi victus*, Quintil. lib. 5. cap. 10 p. 364, qui luxurioso ibi opponitur. *Frugi cœnula*, Juven Sat. 3. v. 167. Et Plin. lib. 3. epist. 1. n. 9 *Cœna non minus nitida quam frugi.* Idem lib. 2. epist. 17. n. 4 *atrium frugi, nec tamen sordidum*, id est non sumtuose ædificatum. Dicimus etiam *frugi fieri.* Cic. Philipp. 2 cap. 28 *frugi factus est.* sich bessern/ fromm werden.

¶ Frugifer, ut, *arbor frugifera, arbor frugifera*, Lucan. 1. v. 136. & 3. v. 65. fruchtbar. Cic. 3. offic. cap. 2. *Tota philosophia frugifera & fructuosa, nec ulla pars ejus inculta ac deserta.* Et Livius proœmio Operis: *Hoc illud est præcipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnia te exempli documenta in illustri posita monumento intueri.*

¶ Frūgiferre. Lucret. lib. 1. v. 3 *- - - quæ terras frugiferentes*
Concelebras.

¶ Frūgescere, fructuosum fieri. Prudentius adv. Symmach. lib. 2 v. 913 *sterilesque frugescere rarius agros.*
Usus & Tertullian. de Res. Carn.

¶ Frūgilĕgă formica, Ovid. lib. 7. Metamorph. v. 625.

¶ Frugiperda. Plin. lib. 16 cap. 26 *Salix amittit semen, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero frugiperda.* Adde ibi Harduin.

¶ Frūgipărus. Avien. Phœnom. Arat. v. 1054 *Singula frugiparos attollunt tempora fructus.*

¶ Frugālis, temperans, sobrius, contentus, mäßig/ sättig/ fromm und sittig. *Optimus colonus, parcissimus, frugalissimus*, Cic. 2. de Orat. cap. 71. *Filius frugalissimus*, Inscript. Grut. p. 712. n. 7. *Frugalior servus* Seneca lib. 6. Excerpt. Controv. 2. Et *villas frugalet*

gales dixerunt. Varro lib. 3. rei ruſt. cap. 2. *Hæc villa frugalior ac melior eſt, quam tua illa perpolita.* Comparativus rarior antiquis eſt. Gloſſæ Cyrilli: *Frugalis*, χρήσιμος, χρηστός. Uſus & Apulejus, ſed alia notione, quaſi *ad fruges pertinens.* Libro enim de Mundo p. 71. ed. Elmenh. dixit *frugalis maturitas*, id eſt frugum.

¶ Frugalitas: de hac virtute ita diſputat Cicero, ut late dicat patere, & reliquas pæne virtutes omnes complecti: proprie tamen eſſe quam Græci σωφροσύνην, ipſe *temperantiam & moderationem*, nonnunquam etiam *modeſtiam* appellare ſoleant. Vide ipſam diſputationem lib. 3. Tuſc. Qu. c. 8. Idem 4. Tuſc. c. 16 *Ex quo intelligitur qualis ille ſit, quem tum moderatum, aliàs modeſtum, temperantem, aliàs conſtantem continentemque dicimus. Nonnunquam hæc eadem vocabula ad FRUGALITATIS nomen, tanquam ad caput, referre ſolemus. Quod niſi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud pervulgatum eſſet, ut jam proverbii locum obtineret*, HOMINEM FRUGI OMNIA RECTE FACERE. Et Juſtinus lib. 20. cap. 4 *Pythagoras velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat.* Et Seneca epiſt. 58 *Poteſt frugalitas producere ſenectutem.*

¶ Frugaliter. *Parce & frugaliter vivere*, Horat. 1. Satyr. 4. v. 107. mäßig und ſittig leben. *Frugaliter cœnare*, Seneca Epiſt. 20. Et comparative Lactantius de Ira Dei cap. 20 pr. *Qui ſub diſciplina patris aut domini ſunt, ſtrictius & frugalius vivunt.*

¶ Eſt & *Defrugare* verbum apud Plinium lib. 17. cap. 24, quod Budæo ſignificat agros vel ſegetem ita exhaurire & corrumpere, ut ad fruges reddendas ſint infirmi ac minus idonei. Plinii verba ſunt: *Oraculum illud maximopere cuſtodiendum, ſegetem ne defruges.* Ego vero in hoc Plinii loco malim *defrudes* legere. Ita enim Cato de re ruſt. c. 5. villici officia recenſens: *Haruſpicem, augurem, hariolum ne quem habeat, Segetem ne defrudet. Nam id infelix eſt.* Omninò videtur Plin. hoc loco ad hoc Catonianum præceptum reſpicere: & tantæ auctoritatis habendum ſignificare, ut *Oraculum* nominet. Meurſius quidem ex Plinio emendandum Catonem, & pro *defrudet*, *defruget* legendum exiſtimat; ego vero potius ex Catone Plinium & ibi pro *defruget*, *defrudet* reſtituendum arbitror. *Defrudat*, ſeu *defraudat ſegetem*, ſeu agrum, qui ei opera juſta non tribuit: Sed vel de aratione vel ſarritione, vel ſemente aliquid deducit ac detrahit. Ac de ſemente adeò ibi Plin. agit. Quemadmodum autem qui oleum ſibi ungendo emit, quod infundendum lucernis erat, *lucernas fraudare*, Horat. l. 1. Sat. 6. v. 124 dicitur; Sic *defraudare ſegetem* is, qui ſibi ſervat, quod in ſementem impendendum erat.

FRVMEN, inis, pars in medio gutture eminens, juxta Servium in 1. Æneid. der Knopff an der Gurgel. ¶ 2. Aliis ſumma pars gulæ, fauces, der Schlund. Iſidorus lib. 20 Orig. cap. 2 FRUSTVM *vocatum, quod capiatur a frumine. Eſt enim frumen ſumma pars gulæ.* Adde Donatum in Ter. Adelph. a. 5. ſc. 8. v. 27.

FRŪMENTVM, fruges, cujuslibet generis. Getreide. *Locus copioſus a frumento*, Cic. 5. ad Attic. ep. 18. *Frumentum ex agris in loca tuta comportare*, Cic. ibidem. Multitudinis numero Cæſar 3 Civil. cap. 49 *major ſpes maturitate frumentorum proponitur.* Lemmate Martial. lib. 13. epigr. 12 *Frumentum triticeum*, cum appoſito. *Frumenti acervus*, Horat. 2 Satyr. 3. v. 111. De triplici frumento, quod a Provincialibus Romani exigere ſolebant. *Decumano, Emto, Æſtimato*, Sigonius lib. 1. de antiqu. Jure Provin. cap. 1 videndus eſt.

¶ Frumentaceus, um, ex frumento. Hieronym. Epiſtola 133 ad Marcellam: *Jeſus in deſerto plures hordaceis panibus paſcit; frumentaceis pauciores.*

¶ Frumentārius, ut, *Lex frumentaria*, Cic. de clar. or. c. 62. Ordnung vom Kornkauff. Cic. in Verr. 5. cap. 5 *Omnis utilitas Siciliæ conſiſtit in re frumentaria maxime. Re frumentaria anguſte uti*, Cæſ. 3. Civil. c. 16. item, *Frumentariâ re aliquem excludere*, einem den Proviant abſchneiden/ paſſim apud eundem Cæſarem legas. ¶ Frumentarius, vel negotiator frumentarius, ein Kornhändler / ein Kornkäuffer/ Cic. 3. off. c. 13. *Prædo frumentarius*, Cic. Verr. 5. c. 32. Ein Kornräuber.

¶ Alii fuerunt *Frumentarii*, ſub Imperatoribus dicti. Vide ſuprà in *Ago, Agentes in rebus*: itemque Caſaub. & Salmaſ. in Adrianum Spartiani cap. 11. Hieronymus in Obadiam v. 18 *Eos quos nunc agentes in rebus, vel veredarios appellant; veteres Frumentarios nominabant.*

¶ Frumentor, frumentari, frumentum colligere, Korn ſamlen. *Ire frumentatum*, Pompejus Domitio ſub 8. ad Att. epiſt. 12. quod Cæſar 4. Gall. cap. 12 dixit *frumentandi cauſſa ire*, &c. Et Livius lib. 22. c. 24 *tertiam partem militum frumentatum dimiſit.*

¶ Frumentatio, Fouragirung. Cæſ. 6. cap. 38 *confecta frumentatione.* & lib. 7. cap. 64 *frumentationibus probibere.* Et Livius lib. 31. cap. 36 *parum tuta frumentatio.* ¶ Curam frumentationis ejusque impenſas conſcripſit Lipſ. lib. 2. Admir. c. 10.

¶ Frumentator, qui frumentum in caſtra convehit, Zuführer in einem Feldläger / Marcketender. item Fouragieret. Livius 24. cap. 24 *intentum eſſe ad frumentatores tutandos*, die Fouragieret bedecken. Adde lib. 31. c. 36.

¶ Frumentatores etiam ſunt, qui frumenta alliunde coemunt & apportant. vid. Liv. lib. 2. cap. 34.

AFRVNISCOR, antiquum, quo uſus Cato, ut Feſtus docet, & Metellus Numidicus apud Gellium lib. 17. epiſt. 2. & vel per φρόνιμος, vel per Fruor exponitur. Hinc

¶ *Infrunitus*, i. e. imprudens, inſipiens, fatuus. Seneca 3. Benefic. c. 16 *Infrunitus & antiqua eſt, quæ neſciat matrimonium vocari unius adulterium.* Idem de Vita beata cap. 23 *Nec jactabit illas*, (opes) *nec abſcondet. Alterum infruniti animi eſt, alterum timidi & puſilli.* Uſus hac voce & Gellius l. 4. c. 9. & Vetus Bibliorum Interpres Eccl. cap. 23. Ver. Gl. ἀπαίδευτος, *Infrunitus, inſolens.*

FRVOR, fructus, & fruitus ſum, frui, eſt voluptatem capere ex uſu & delectari, mit Luſt genieſſen / ſich in einem Dinge ergetzen. *Fruere, dum licet*, Terent. Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 104. Geneuß / weil du es haſt. Idem Phorm. 1. ſc. 3. v. 13 *Ita me DI ament, ut mihi liceat, quod amo, frui.* Itaque plus, quam *uti* eſt. Donatus: *FRUI, eſt veſci, a frumine, quæ eſt ſumma pars gulæ: a qua re, etiam hæ, quæ nec cibo, nec poculo ſunt, FRUI dicimur, κατὰ χρῆσιν: utpote rebus Venereis, & delectatione odoris, viſus, auditus, & cæteris.* B. Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana c. 4. FRUI *eſt amore alicui rei inhærere, propter ſeipſam. UTI autem, quod in uſum venerit, ad id, quod amas, obtinendum, referre ſi tamen amandum eſt. Nam uſus illicitus, abuſus potius, vel abuſio, nominandus eſt.* Hinc idem ibid. *Utendum eſt hoc mundo, non fruendum.* Florus lib. 2. c. 6 de Hannibale, qui poſt victoriam relicta Roma, ubi caput rerum, deliciis affluentem Campaniam peteret: *Cum victoriâ*, inquit, *poſſet uti, frui maluit.* Hinc *frui* pro delectari, apud auctores invenitur. Plin. Pan. c. 34 *agnoſcebamus & fruebamur, cum velut piaculares publicæ* [de Delatoribus loquitur] *ſollicitudinis victimæ ſupra ſanguinem noxiorum, ad lenta ſupplicia grabioresque pœnas ducerentur.* Tacit. lib. 3. Hiſt. cap. 83. extr. *Velut feſtis diebus id quoque gaudium accederet, exſultabant, fruebantur, nulla partium cum malis publicis læti.* Claudian. Paneg. Mallii v. 224 *Qui fruitur panâ, ferus eſt.*

Fruitur, i. e. delectatur. *Sapiens fruitur præſentibus*, Cicer. 1. Fin. cap. 19. ¶ Frui etiam notat poſſeſſionem alicujus rei, & fructum obtinere. Salluſt. init. Catil. *Vita, qua fruimur.* Porro, quid abutor, fungor, veſcor, potior, *fruor* differat, vide in diverſis locis, apud Vallam, & in ſequentibus infra. ¶ Tandem de ſyntaxi obſerves, *Fruor* antique cum quarto caſu compoſitum fuiſſe, ut vel ex ſolo Plauto notum eſt, quem, ut alibi, in hoc quoque imitatus eſt Apulejus lib. 8 p. 206, *Charitem non tenebis, nuptiasque non frueris.* Adi Indic. Apul. Elmenhorſtii.

¶ Fruitus, Fruiturus, fruendus, participia, ut, *Suavitatis noſtræ fruenda cauſſa, cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras*, Cic. lib. 2. ad Q. frat. epiſt. 14. Idem lib. 2. de Finib. cap. 1 *Non paranda ſolum nobis, ſed fruenda etiam ſapientia eſt.* Idem 3. Tuſc. cap. 17 *confidere, ſe voluptatibus fruiturum aut in omni aut in magna parte vitæ.* Seneca epiſt. 93 *Omnium rerum cognitione fruiti ſumus.* Ulpianus Lege 29. Dig. Quibus modis uſusfr. *Uſumfructum amittis, quia non meo nomine, ſed ſuo fruitus eſt emtor.*

¶ A fruendo *Fructus* eſt. Frucht / Nutze. *Serere fructus*, Früchte pflantzen oder bauen. *Percipere fructus*, Früchte oder Nutzen einnehmen. *Fructus demetere*, Früchte einernden. *Fructus condere*, hinlegen. Cic. de Senect. cap. 7 *Nunquam fere ullæ in agro majora opera fiunt, non ſerendis, non percipiendis fructibus, non condendis.* Sic dicitur *Fructus laboris*, id eſt, commodum, der Genieß oder Nutz von der Arbeit. Quintilianus proœm. lib. 6 *Laboris mei fructus ad neminem minus, quam ad me pertinet.* Et auctor Declamationis, Antequam iret in exſil. *Libertatis fructus eſt jucundiſſimus.* Et, *Fructum ferre ex re aliqua.* Ter. in Adelph. 5. ſc. 4. v. 16. *Hoc fructi pro labore ab hoc fero*, Archaice pro *fructus*. dieſen Lohn habe ich von ihm für meine Mühe und Arbeit. *Spe poſteritatis & fructus duci*, Cicer. pro Rabirio cap. 10. *Fructus rei familiaris*, i. e. lucrum, commodum, quo res familiaris augeri poteſt. C. Nep. in Attic. cap. 5 *Fructum pietatis ferre*, i. e. præmium. *Fructum oculis capere ex caſu alicujus*, i. e. delectationem, Idem Eumene cap. 11.

¶ Fructifer, a, um, ut *arbor fructifera.* Plin. 12. cap. 3.

¶ Fructificare, καρποφορεῖν, cadentis Latinitatis eſt, & fere eccleſiaſticorum, ut alibi oſtendimus. Unde

¶ *Fructificationes arbuſcularum* Tertullianus dixit lib. 4. adv. Marcion. cap. 39.

¶ Fructuarius, ad fructus pertinens. Cœlius Ciceroni lib. 8. epiſt. 9 *Agros, quos fructuarios habent civitates, vult immunes eſſe*, ubi vectigales intelliguntur. Solinus cap. 35 Gallias *commodas* vocat *provintibus fructuariis.* Palladius lib. 3. cap. 12 de ramis & ſurculis: *deciſis male natis, & veteribus, novellos & fructuarios ſerva*, hoc eſt, qui fructus proferre poſſunt. Plura de hoc vocabulo Jurisconſulti, quorum eſt *fructuarius ſervus*, in quo quis uſumfructum habet, ſed alterius eſt proprietas: & *ſtipulatio fructuaria* &c. Vide Leg. 2. Dig. de peculio: & Leg. 4. & ult. de Verb. obligat.

¶ Uſufructuarius, apud JCtos. v. gr. Lege 3 Dig. Si ex noxali, *Si cum uſufructuario noxali judicio agetur.*

¶ Fructuo-

¶ Fructuosus, Cic. Tusc. lib. 2. cap. 5 *Ager quamvis fertilis, sine* A *cultura fructuosus esse non potest.* Idem in Tusc. 5. cap. 31 *Artio fructuosa, mercatura quæstuosa dicitur. Ars, virtus, fructuosa*, so viel Nutzes giebt. *Fructuosissima est ars medicina*, Plin. 29. cap. 1. Et Cicer. 2. offic. cap. 18 *Non modo honesta, sed interdum etiam fructuosum est, paullum nonnunquam de suo jure decedere.* Idem pro Rosc. Com. cap. 12 *fundus fructuosissimus.* Ulpianus Lege 13 Dig. de solut. matrim. *fundum fructuosiorem facere*, ein Gut verbessern / in bessere Nutzung bringen. Seneca Epist. 9 *Fructuosior est adolescentia liberorum: sed infantia dulcior.* Et Martialis lib. 4 epigr. 46 *fructuosiora Saturnalia.*

¶ Fructuose, adv. Augustinus epist. 77 pr. *Hoc nec dici brevius, nec audiri latius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest.*

¶ Infructuosus, unfruchtbar / unnütz. ut, *infructuosa cultura*, Columella lib. 11. cap. 2. Sic Plinius 16. cap. 26 *Fiunt quædam loci vitio infructuosa.* Eleganter ad alia transfertur, ut, *infructuosæ preces*, Plin. lib. 8. Epist. 23. *Infructuosa epistola*, Senec. Controv. 19. *Infructuosa malitia*, Tacit. 1. Hist. cap. 51. n. 2.

¶ Infructuose, adverb. Hieronymus Augustino Epistola 89. cap. 5 *Vetera sacramenta si nunquam fuissent necessaria, infructuose atque inaniter pro eis Maccabæi martyres fierent.* Et Augustinus Hieronymo epist. 9. c. 4 *infructuose atque inaniter martyres fierent.* Et Augustinus epist. 137 *infructuose cruciari.* Et de Civ. Dei lib. 21 cap. 9 *sero atque infructuose pœnitere.*

¶ Infructuositas. Tertullian. de Resurr. carn. cap. 33 *Judaica infructuositas.*

¶ Ususfructus, vide sub *utor.*

Composita Verba a Fruor.

¶ Defruor, idem quod fruor. Symmachus lib. 3. epist. 23 *autumnitate defruimur.* Festus: DEFRVI *dicebant antiqui, ut* Deamare, Deperire: *significantes, omnem fructum percipere.*

¶ Perfruor, plene fruor, wohl genteſſen. Cicero lib. 5. epist. 12 ad Lucejum: *ut suavitate ingenii tui perfruamur.* Idem lib. 5. Tuscul. cap. 25 extr. *Gaudere virtutibus beatum est, omnesque sapientes iis gaudiis perfruuntur.*

¶ Perfruitio, Genießung. Augustinus de Quant. animæ cap. 33 *perfruitio veri & summi boni.* Et lib. 6. de Trinit. cap. 10 *non sine perfruitione.*

FRVSTRA, adverb. nequicquam, umſonſt / vergeblich. Terent. in Heautont. a. 4. sc. 3. v. 15 *Frustra operam hanc, opinor, sumo*, bemühe mich vergeblich. *Tempus frustra conterere*, die Zeit unnützlich zubringen / Cic. pro Rosc. Comœdo cap. 14. ¶ *Frustra esse*, id est, frustrari, falli, Plautus Persa a. 1. sc. 3. v. 60

Nunquam hercle hodie hic prius edis, ne frustra sies.

Apulejus Apol. *Erras, Æmiliane, & longe hujus animi frustra es.* Facete Ennius in Satyris apud Gell. lib. 18. cap. 2

Nam qui lepide postulat, alterum frustrari,
Quem frustratur, frustra eum dicit, frustra esse.
Nam qui sese frustrari quem frustra sentit:
Qui frustratur, is frustra est; si non, ille est frustra.

Quos versus ita Auson. Popma lib. 2. de differentiis verborum explicat: *Qui studet alium lepide fallere, non statim potest dicere, eludi & falli eum, quem ipse fallere vult. Nam ubi quis sentit frustra alium operam dare, ut se fallat: tum nisi fallitur is, cui fallacia tenditur, frustra est ipse, qui eum frustrari conabatur.*

¶ Frustror, frustrari, verbum commune, decipere. *Hæc spes me frustrata est*, Terent. Andr. a. 2. sc. 2. extr. die Hoffnung hat mir offt gefehlet. Idem in Adelph. a. 4. sc. 4. v. 13 *Satis tua nos frustrata fides est*, deine Zusage hat uns gnugsam betrogen. *Exspectationem alicujus frustrari*, Plin. lib. 2. epist. 10. *Seipsum frustrari*, Cic. 4. Acad. cap. 20. Et Liv. lib. 2. cap. 13 *Clelia frustrata custodes.*

¶ Frustro, active. Diomedes lib. 1. de Verbo sub fin. p. 395 ex Cæsaris fragmento: *Non frustrabo vos milites.*

¶ Frustrator, Betrieger. Symmachus lib. 10. epistola 51 *frustrator judicum.* Lege 19 de vi & vi armata: *frustrator debitor constitutus est.* Adde Leg. 31 § 2. Dig. de neg. gest.

¶ Frustratorius. Tertullian. de Anima cap. 47 *frustratoria somnia.* Et Arnobius lib. 7 p. 219 *aures frustratoriæ.*

¶ Frustratio. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 23 *frustratio dolorem attulit*, die Verfehlung. Plaut. Amphitr. act. 3. sc. 1. v. 14 *in horum familiam frustrationem hodie injiciam maximam*, ſollen nicht wiſſen / wie ſie dran ſeyn.

¶ Frustrabilis. Arnob. lib. 2. p. 58 *res frustrabili exspectatione præsunta.* Idem lib. 6. p. 206 *res agere vacua imaginatione frustrabiles.*

FRVSTVM, i, rei cujusque particula ſeu fragmentum, ein Stück. Virg. 1. Æn. v. 212 *Pars in frusta secant.* Cicer. Philip. 2. cap. 25 *Magister equitum vomens frustis esculentis, vinum redolentibus, totum tribunal implevit.* Stücklein von unverdaueter Speiſe / ſo er geſſen hatte. *Frusto panis vendi*, vel *conduci*, hoc eſt, qualibet vili re, um ein Stück Brods verkaufft werden. M. Cato de Cœlio apud Gellium lib. 1. c. 15, *Frusto panis*, inquit, *conduci potest, vel uti taceat, vel uti loquatur. Frustum hominis, discipuli, pueri*, apud Plaut. Persa a. 5. sc. 2. v. 67. Ein kleine Krappe.

¶ Frustulum, diminut. ein Stücklein. Apulej. lib. 1. Milesi. p. 11 *frustulum panis.* Vet. Gloss. *Frustulum*, τμάχιον.

¶ Frustillum, aliud diminutivum. Arnobius lib. 2. p. 84 *frustilla ignea:* & lib. 7. p. 231 *frustilla parvula.*

¶ Frustatim, Stückweiß. Nonius, & Prudent. Psych. v. 720

Frustatim sibi quisque rapit, quod spargat in auras.

¶ Frustillatim, idem, a frustillo diminutivo. Plautus Curcul. 2. 4. sc. 4. v. 20 *formicæ frustillatim differunt*, tragen zu kleinen Stücklein weg.

¶ Frustulentus. *Aqua frustulenta*, Waſſer voll eingebrockts Brodts / Plaut. in Curculione a. 2. sc. 3. v. 34.

¶ A frusto & *frustare*, in frusta conscindere est. Florus lib. 2 cap. 2 *Cum Punica præda omnibus promontoriis insulisque frustraretur.* Sic Salmasius & Grævius: male alii *frustrarentur.*

¶ Defrustare, idem. Ammianus lib. 20. cap. 2 *Defrustandæ Mesopotamiæ opitulari*, & lib. 31. cap. 3. de Hunnis: *Sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata.*

B FRVTEX, masculinum. Varro lib. 4. cap. 27 *Frutex* est, qui ad justam magnitudinem arboris non assurgit, & statura similis est multis herbis, sed non demoritur, neque arescit, ut herba, sed perennis est, ein Reiß oder Staude / ut Rosa est frutex; Rubus est frutex; Juniperus est frutex. ¶ 2. Per contumeliam *frutex* dicitur homo stupidus & insulsæ mentis. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 1. *Nec veri simile loquere, nec verum, frutex.* Apul. Apol. *Ne huic frutici credam non modo alium peccatorem, sed saltem intellectum inesse.*

¶ Frūticētum, locus fruticibus consitus, ein Gesträuch / Buſchholtz / Hecke. Horatius lib. 3. oda 12 *Aper fruticeto lætitans.* Idem est contracte

¶ Frūtētum, sive Frutectum. Plinius lib. 23. cap. 1 *in frutectis & arundinetis.* Columella lib. 6. cap. 22 *frutetis & carectis durantur ungulæ.* Prudentius Psychom. v. 442

– – attritis pedibus per acuta fruteta
Ire voluptatem.

¶ Fruticosus, adjectivum, ſtaudigt / longe lateque fruticans. *Vimina fruticosa*, Ovid. 6. Metam. v. 344. die ſich weit umher ausbreiten. *Mare fruticosum arboribus*, Plin. lib. 6. cap. 12. *Remi fruticosiores*, Idem lib. 20. cap. 13. *Fruticosissimus calamus*, Idem lib. 16. cap. 36.

¶ Frūtectosus sive Frūtētosus, idem. Plin. lib. 18. cap. 14 *frutectoso solo:* & lib. 19 cap. 2 *fabulosis locis frutectosisque nascuntur.* Columella lib. 2 cap. 2 *Nemerosi frutetosique tractus duplex cura est.*

C ¶ Frūticare, pullulare, frutices emittere. Ausſchlagen / Reis gewinnen. Plinius lib. 19. cap. 5 *Inula spatiose fruticat.* Idem lib. 16 cap. 31 *Laurus recisa latius fruticat.* Etiam de segete Columella dixit lib. 2. cap. 9 *Ubi ex uno semine pluribus culmis fruticabit.* Wann aus einem Korn viel Halmen wachſen. Et Silius Italicus lib. 9. v. 205

seu sunt Byzacia corde
Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis.

¶ Fruticari, deponentis forma, idem. Cic. lib. 15. epist. 4 *Excisa est arbor, non evulsa; itaque quam fruticetur, vides.*

¶ Fruticatio, pullulatio, Ausſproſſung der Stauden. Plinius lib. 17. cap. 1 de Stolonibus: *Ita appellatur in arboribus fruticatio inutilis.*

¶ Fruticescere, ſtaudigt werden. Plinius lib. 17 cap. 27 *myrtus, punica, olea celeriter fruticescunt.*

¶ Effruticare, ausſproſſen / heraus wachſen. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 5 *Necesse est in corpore, & quantum velis integro aut puro, ut nævus aliquis effruticet, aut verrucula exsurgat, aut lentigo sordescat.*

¶ Suffrutices vocant, qui inter herbarum genera numerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascentibus ramulis, foliisque minutis, qui non velut aliarum herbarum folia quotannis arescunt & decidunt, sed perpetuis foliis toto anno virescunt, ut *ruta, hyssopus, salvia.* Matthiolus.

D FVAT, verbum defectivum, pro sit, aut fuerit, apud Plaut. & Terent. v. gr. in Hecyr. act. 4. sc. 3. v. 4. *Fors fuat pol.* Virg. 10. Æneid. v. 98 *Troi Rutulusve fuat*, &c. Tibullus lib. 1. El. 1. v. 67 *Ferreus ille fuat*, &c. v. Scal.

FVCĪNVS, i, lacus in quarta regione Italiæ, & in Volscis. Senec. lib. 3. Quæst. Natur. cap. 3. Quem emittere destinavit Cæsar Julius; emisit siccavitque, sed ægrè, Claudius: sed iterum immisit Hadrianus. Vide Sueton. Cæsare cap. 44; Claudio cap. 20, & Spartianum in Hadriano. Martial. Spectac. epigr. 28

Fucinus & pigri taceantur stagna Neronis.

FVCVS, Fuci, sine aculeo sunt, servitia verarum apum, quas in opere & fœtu adjuvant, Plin. lib. 11. cap. 1. Diversum tamen de fucis tradidit Varro lib. de re rust. 3. cap. 16, *infectantes a se ejiciunt fucos, quod hi neque adjuvant, & mel consumunt.*

Thränen / κηφῆνες, Varro vocat *Fures.* ¶ 2. Fucus marinus, A φύκος θαλάσσιος, & *φύκιον herba est*, lactucæ similis. Plin. lib. 32. cap. 6, qua mulieres utuntur, ad pingendas malas, quæ *alga* dicitur, Meergraß. ¶ 3. Et *Fucus*, unguentum est, quo vitia faciei mulieres illinunt, Schmincke. Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 3. v. 118 *Vetula vitia corporis fuco occultant*, schmincken sich. *Color illitus fuco*, gemachte / falsche Farbe / Cicer. de orat. lib. 3. cap. 52. *Mentiri colorem fuco*, Quintil. lib. 2. cap. 15. Hinc *fucum*, hoc est factitium colorem, *ostro*, sive naturali opponit. Horat. lib. 1. epist. 10. v. 26. ubi, si lubet, Torrentium vide. Idem Horat. lib. 3. Carm. od. 5

Neque amissos colores
Lana refert medicata fuco.

Ubi *Fucus* factitius color est, quem *mentitum* Quintilianus vocat lib. 12. cap. 10. ¶ Hinc pro *deceptione* & *fraude* usitatissime sumitur, *fucus*, φῦκος, Falschheit / Betrug / Teuscherey. *Facere fucum*, insidiose imponere, teuschen / Terent. Eunuch. 3. sc. 5, 41. *Sine fuco*, ohn falsch / simpliciter & aperte. Cic. ad Attic. epist. omnium prima, eaque ineunte: *sine fuco ac fallaciis, more majorum, negatur.*

¶ A Fuco dicuntur *offucia*, faciei medicamentum: quo vocabulo in singulari usus Plautus Mostell. act. 1. sc. 3. v. 105. Tralatè pro fallaciis Gellius lib. 14. cap. 1. *Sed id præstigiarum atque* B *offuciarum genus.* Vetus Poëta in Floridis:

Sperne mores transmarinos, mille habent offucias.

¶ Fūco, φυκόω, fucare, fuco inficere, schmincken / färben / ut *Assyrio fucatur lana veneno*, Virgil. 2. Georg. v. 465. *Fucare bellem*, Solin. cap. 36. *Fucatur sermo pompa facundiæ*, Minuc. Felix p. 124. *Mulieres fucatæ. Rubor fucatus*, gemachte Röthe / non diffusus sanguine genuino.

¶ Fucatus, um, simulatum, alles was falsch und nicht rechtschaffen. Cic. pro Planc. cap. 9 *Vicinitas non fucata, non fallax, non erudita artificio simulationis.* An ut *fucata veritas mendacio*, sic *fucata consuetudo opinione* dicere quis possit; disquirit è Gronovio Gallæus ad Lactant. p. 28.

¶ Fūcōsus, fuco vitiatus, verfälscht. *Merces fallaces & fucosæ*, Cic. pro Rab. Postum. c. 14. falsche Wahr. *Ambitiosa fucosaque amicitia*, Idem ad Attic. lib. 1. ep. 18. heuchlende und falsche Freundschafft.

¶ Infucare, fuco inficere, anstreichen. *Vitia infucata*, Cic. lib. 3. de Orat. cap. 25. extr.

FVGIO, fugere, in fugam se conjicere, fliehen / dahingehen. Ovid. 6. Fastor. v. 772

Et fugiunt freno non remorante dies.

Cicer. ad Brutum epist. 15 *Sapientis fugere negant esse Stoici.* Et, C *Fugere e conspectu*, Terent. Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 107. Et, *Fugere alicujus conspectum*, Ovid. 2. Met. v. 594. *Fugere infamiam* Cicer. lib. 1. fam. ep. 1. *nomen invidiosum voluptatis* Idem 4. Acad. c. 45. *Fugere procurationem Reip.* id est abstinere eâ, Nep. in Attico cap. 15. Et passive Augustinus de Civ. Dei lib. 22 cap. 22 *Vitia quibus labor fugitur.* ¶ 2. Sed, *Me fugit*, idem est, quod me latet, præterit, das weiß ich nicht. Cic. Attic. 12 ep. 41 *Illud, quam sit difficile, non te fugit.* Idem 6. Verrin. cap. 12 *Hoc amentem hominem fugit*, da weiß der tolle Mensch nichts von. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 75 *Si paululum modo quid te fugerit*, so dir nur ein weniges fehlen würde / ꝛc. *Vinum fugit*, der Wein stehet auff / wil sich nicht halten. Sic *Vinum fugiens*, quod cedit ætati, apud Cic. lib. 3. offic. cap. 23. *Demissis manibus fugere*, apud Plautum Epid. act. 3. sc. 4. v. 16 est, concitatissimo cursu fugere. Tales enim dimittunt manus & circa latera jactant, ut ad Theophrastum περὶ ἀδολεσχίας, Casaubonus notat. ¶ *Fugere* aliquando est cavere, vel nolle. Horat. lib. 1. od. 9

Quid sit futurum cras, fuge quærere.

¶ Fugiens, ex participio nomen. *Laboris fugiens*, Cæsar 1. Civil. c. 69.

¶ Fŭgitor, oris, qui fugit, Plaut. Trin. act. 3. sc. 2. v. 97

Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore.

Ad summos bellatores, id est comparatum cum summis bellato- D ribus.

¶ Fugito, are, frequ. idem. *Patris conspectum fugitat*, Terent. Heaut. 3. sc. 1. v. 25. *Herus liberalis est, & fugitans litium*, Ter. Phorm. 4. sc. 3, 18.

¶ Fuga, Flucht / Vermeidung. *Laboris fuga desidiam arguit*, Cic. pro Muræn. c. 4. *Fugam capere*, Cæsar B. Gall. 7. c. 26. *parare fugam* ibidem c. 61. sich zur Flucht stellen. *In fugam se conferre*, Cicer. pro Cæcin. cap. 8. Et, *se in fugam conjicere*, pro Cœlio cap. 26. Et, *dare se se in fugam*, Idem Verrin. 6. cap. 43. die Flucht nehmen / davon lauffen. Quod & absolute dicitur *Dare fugam*, Virg. lib. 7. Æn. v. 24. *Vertere in fugam*, Livius lib. 30. cap. 33. extr. *Hostes in fugam conjecti*, Cæsar Gall. 7. c. 70. in die Flucht schlagen.

¶ Fŭgĕla, Apulejus Apol. *Ab iis nunc magnâ fugelâ in ganeum fugit.*

¶ Fŭgax, fugiens, flüchtig. *Fugaces anni*, Horat. 2. od. 14. die flüchtigen Jahre. Idem lib. 3. od. 2

Mors & fugacem persequitur virum.

Volucri aura fugacior, Ovid. 13. Metam. v. 808. *fugacissimus hostis*, Livius lib. 5. cap. 28. *dux*, lib. 30. cap. 28. *miles*, Vellej. Pat. 2, 85. *fugacissima gloria*, Senec. 4. Benef. c. 32.

¶ Fugacitas. Gloss. Cyrilli: *Fugacitas*, ἡ φυγή.

¶ Fugitivus. *Servus fugitivus*, Ciceroni Varinius lib. 5. epist. 9. der seinem Herrn entlauffen ist. *Argentum fugitivum*, Geld das immer zurücke weicht / und sich nirgend antreffen läst / Ter. Heaut. a. 4. sc. 2. extr. Sic *gaudia fugitiva*, Martialis lib. 1. Epig. 15

Expellant curæque catenæque labores:
Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.

¶ Fugitivarius, idem qui fugitivus; Flor. lib. 3. cap. 19. n. 7. vel qui fugitivum quærit. Varro 3. R. R. cap. 14 de cochleariis: *Aqua sunt finienda, ne fugitivarius sit parandus.*

Composita à *Fugio* sunt:

¶ Aufugio, aufugere, entfliehen / entlauffen / davon lauffen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 10 *Denique hercle aufugerim potius quam redeam.* Et Livius lib. 1. cap. 25 *Jam aliquantum spatii ex eo loco, ubi pugnatum est, aufugerat.* Et Cic. de Nat. deor. lib. 2 cap. 43 ex Arato:

Andromeda aufugiens adspectum mœsta parentis.

¶ Confugere, Zuflucht haben. *Ad fidem alicujus confugere* Cic. Divinat. in Verr. c. 4. *Ad opem judicum supplices inferioresque confugiunt*, Cic. pro Font. cap. 11. Et, *Ad misericordiam alicujus confugere*, pro Ligar. cap. 10. Sic Terentii in Heaut. act. 4. sc. 5. v. 45 *Neque tu scilicet, eò nunc confugies, Quid mea, &c.* Es wird dich diese Ausflucht nicht helffen.

¶ Confugium, Zuflucht. Ovid. 5. Tristium eleg. 6. v. 2

Qui mihi confugium, qui mihi portus eras.

Statius 12. Theb. v. 504 *commune confugium.*

¶ Defugere, deficere, abstehen / abtrünnig werden. In hac enim significatione apud Livium legitur lib. 24. c. 36. quanquam alii *deficientes* ibidem legant. Verba sunt: *Ea pugna defugientes ab Romanis cum cohibuisset Siculos.* Sed elegans admodum locutio illa est Terentii in Eunucho act. 2. sc. 3, 98 *Nunquam defugiam auctoritatem tuam*, hoc est, recusabo vel detrectabo, will dir gerne folgen.

¶ Defŭga, transfuga. Prudent. Hymn. 1. περὶ στεφ. sive de Calagurritanorum agone v. 42

Idolis litare nigris, esse Christi defugas.

¶ Diffugere, in diversa loca fugere, sich hin und wieder verlauffen. Horatius lib. 1. oda 35. v. 25

Diffugiunt cadis
Cum fece siccatis amici.

Idem lib. 4 oda 7 ineunte:

Diffugere nives, redeunt jam gramina campis.

¶ Effugere, elabi, entgehen / entwischen. *Effugere de prælio*, Cic. 2. Philipp. cap. 29. *Effugere e manibus*, Idem pro L. Manil. cap. 9. aus den Händen entwischen. Sic, *Effugere offensionem*, Cic. 4. fam. ep. 4. Et *Crimen effugere* pro Flacco cap. 3. *Vituperationem* ad Attic. lib. 16. epist. 7. Et Terent. Adelph. act. 5. cap. 8. v. 31. *Hanc maculam nos decet effugere*, für diesem laster / so uns nicht wohl anstehet / gebühret uns zu hüten.

¶ Effŭgium, Ausflucht / ut, *Effugium mali*, apud Senec. Hippol. v. 253. *Patet effugium*, id est, locus vel via fugæ, Livius lib. 24. cap. 26. der Weg davon zu kommen / stehet offen. *Effugium alicui præcludere*, die Ausflucht verlauffen / Lucret. lib. 1. v. 973.

¶ Pro fuga Virgilius dixit lib. 2. Æneid. v. 140

Quos illi fors ad pœnas ob nostri reposcent
Effugia, ut Servius interpretatur.

¶ Effugia, fœm. Servius ibidem observat, *Effugiam* appellatam hostiam, quæ effugisset.

¶ Ineffugibilis. Apulejus extremo lib. de Mundo: *Adrastea, ineffugibilis necessitas ultionis.*

¶ Perfŭgere, auxilii gratia ad aliquem perfugere, Zuflucht haben / um Rettung willen. *Hic locus est unus, quo perfugiant, hic portus*, Cic. 7. Verrin. cap. 48. Et Livius lib. 1. cap. 8 de Romulo: *Asylum aperit. eo ex finitimis populis turba omnis perfugit.*

¶ Perfŭgium, Zuflucht. *Commune perfugium, domus*, Cic. 4. Catil. cap. 1. *Laborum omnium, & sollicitudinum perfugium somnus est*, Idem 2. de Divin. cap. 73. Idemque, *Perfugium ac solatium adversis* (rebus) *studia præbent*, pro Archia cap. 7. *Perfugio uti*, zur Entschuldigung fürwenden / in Verrem 4. cap. 41. extr.

¶ Perfŭga, æ, qui vel ad alium ob spem commodi perfugit, vel transfuga, ein Feldflüchtiger / Uberläuffer. *Pro perfuga jussus Tarentum transire*, Liv. lib. 37. cap. 15. ubi Gronovium velim adeas, ex Nepotis Datame & Cæs. 3. B. Gall. cap. 18 illustrantem. *De perfugis nostris copias comparare contra nos*, Cic. in Orat. cap. 66.

¶ Præfugere. Tertullian. de Anima cap. 33 *Et si anima præfugerit*, &c.

¶ Profugere, von dannen fliehen. *Libenter isthinc, nunquam à homine agresti ac furioso profugi*, Cic. de Senect. cap. 14. Et ad Attic. lib. 15. epist. 21 *profugere ad Brutum voluisse.* Idem pro Dejotaro cap. 4 *Audivit consules ex Italia profugisse.*

¶ Prŏ-

¶ Prōfŭgus, flüchtig / flüchtling. Salluſt. Catil. cap. 6. *Trojani Æneâ duce profugi ſedibus incertis vagabantur.*

¶ Profugium, confugium, Cic. pro Cæcin. c. 34, & lib. 5 fam. ep. 15, ac lib. 7. ep. 20 allegantur: & a Stephano 1. Tuſculan. extremo: ſed Gruterus, Grævius, & optimus quisque his locis *perfugium* legunt.

¶ Refugere, zurücke fliehen / weichen. *Refugere ad urbem*, Liv. 23. cap. 47. *Refugere a conſuetudine*, von der Gewonheit abtreten / Cicero ad Attic. lib. 1. epiſt. 1. Et, *Animus refugit eaque reformidat dicere*, hat Scheu dafür / entſetzt ſich ſolches zu ſagen / Idem in Philipp. 14. cap. 3. Sic, *Refugere periculum ac deprecari*, Aſinius ad Ciceronem, lib. 10. famil. epiſt. 31. *Iſta memoriam noſtram refugiunt*, hoc eſt, iſtorum non meminimus, Columella lib. 12. cap. 49.

¶ Refŭga, qui refugit. *Cuſtodia refuga, non deſertor militiæ eſt*, Macer Lege 13 § 5 Digeſt. de Re militari. der von der Schildwach gelauffen iſt. Eleganter etiam Hieronym. Epiſt. 151. quæſt. 10. ad Algaſiam diabolos vocat *angelos refugas*. Et Petrus Chryſologus Serm. 1 *pietatis refuga*.

¶ Refŭgus, qui periculum fugâ declinat. Tacitus 3. Hiſtor. cap. 61, 4. *Quidam in caſtra refugi, cunctis formidine implebant.*

¶ 2. Et adjective, *Mare refugum*, Stat. 12. Theb. v. 634. *Capilli refugi a fronte*, Lucan. lib. 10. v. 132. das Haar das empor ſtehet. *Amnis refugus*, Plin. Paneg. c. 30. Et Prudent. Περὶ στεφ. v. 581 *refugo contemnit honore*.

¶ Refugium, da man hinfliehen kan. Cic. 2. offic. cap. 8 *Regum, populorum, nationum portus erat, & refugium Senatus.*

¶ Suffugere, entfliehen. Livius 24. cap. 46 *ſuffugere in tecta coegit.* Et Lucret. 4. v. 361 *ſuffugit ſenſum.*

¶ Suffugium, Zuflucht. Tacit. de German. c. 16 *Solent & ſubterraneos ſpecus aperire, eosque multo inſuper ſimo onerant, ſuffugium hiemi & receptaculum frugibus.* Silius 5. v. 509 *ſuffugium infelix miſeris.*

¶ Subterfugere, entgehen / ut, *Subterfugere crimen, calamitatem, periculum, pœnam*, Ciceronis ſunt: qui etiam 3. Offic. cap. 26 *Inſimulant*, inquit, *Ulyſſem tragœdiæ, ſimulatione inſaniæ militiam ſubterfugere voluiſſe.* Et lib. 13 fam. epiſt. 4 *Syllani temporis acerbitatem ſubterfugerunt.*

¶ Transfugere, von einem zum andern fliehen. *Transfugere ad hoſtes*, Plaut. Epidic. a. 1. ſc. 1. v. 28. *Ab amicitiâ afflicta transfugere*, Cicero pro Quintio cap. 30.

¶ Transfugium, defectio ad hoſtes. Livius lib. 22. cap. 43 *Inde movere ſtatuit, ut, quo longius ab hoſte receſſiſſet, transfugia impeditiora levibus ingeniis eſſent.* Tacitus 2. Hiſt. cap. 34 *crebra in civili bello transfugia.* Et Sidonius lib. 8 epiſt. 13 *facere ad Chriſtum de circumciſione transfugium.*

¶ Transfŭga, Abtrünniger / Uberläuffer. Tacit. de German. c. 12 *Proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt.* Plin. 29. c. 1 *transfuga ad Græcos.*

¶ Fŭgo, fugare, in fugam convertere, vincere, jagen / treiben / in die Flucht ſchlagen. *Ferro & lapidibus aliquem fugare* Cicer. Aruſp. R. cap. 4. *Longe fugari ex hominum conſpectu* Lucret. lib. 3. v. 48. *Fugare claſſem* Nepos in Timoth. cap. 2. *Fugato equitatu*, Cæſ. 7. Gall. c. 68.

¶ Fugatrix. Tertullian. adv. Gnoſtic. cap. 12 *Dilectio fugatrix timoris.*

¶ Fugalia, feſtum Romæ in memoriam fugatorum regum, apud Auguſtin. lib. 2. Civ. D. cap. 6, quod

¶ Effugare, in fugam ejicere. Auguſtinus Serm. 1. Feria 2. Pentecoſtes: *alii ex diſcipulis effugantur.* Et P. Chryſologus Serm. 13 extr. *Chriſti jejunantis nomine cœpit ab obſeſſis corporibus diabolus effugari.*

¶ Regifugium a Cenſorino dicitur cap. 20.

FVLCIO, fulſi, fultum, fulcire, ſuſtentare, unterſetzen / ſtützen / auffhalten / ut, *Ædificium fulcire columnis.* Vide in *Fultus* ex Propertio. ¶ Metaphora elegans & uſitata eſt. *Imperium debet benevolentiâ fultum eſſe*, Cic. 3. offic. cap. 22. Herrſchafft ſoll durch Lieb und Freundſchafft erhalten werden. *Subſidiis magnis fulcire Rempub.* Idem lib. 12. fam. epiſt. 5. *Potentiâ amicorum fulciri, nobilitate niti*, Declam. Antequam iret in exil. *Labentem fulſit re, fortunâ, fide*, Cicero pro Rab. Poſt. c. 16.

¶ Fultus, a, um. *Domus fulta columnis*, ein geſtützt Hauß / Propert. lib. 3. eleg. 2. Et *Fultus amicitiis*, Plin. 9. Epiſt. 13. der viel vornehme Freunde hat. Virg. Ecl. 6, 53

Ille latus niveum molli fultus hyacintho.

Ubi Servius: *Apud veteres*, inquit, *unusquisque eo, ſuper quod jacebat*, fultus, *dicebatur.* *Lutilius* in III. ET PVLVINO FVLTVS. *Virgilius:* ATQVE HARVM EFFVLTVS TERGO.

¶ Fultūra, pro ſuſtentaculo, Auffhältnüß / Träger. Plinius lib. 1. epiſt. 9 *Corpori vaco, cujus fulturæ animus ſuſtinetur.* Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 154

Ingens accedat ſtomacho fultura ruenti.

¶ Fultor, qui fulcit. Venantius Fortunatus lib. 2. carm. 12 de eccleſia Magontiæ civitatis:

Eccleſiæ fultor, laus regni, paſtor egentum.

¶ Fulcrum, eine Stütze / Seule. *Fulcrum lecti*, Sueton. Claud. c. 32. Bettſtollen. Hinc pro ipſo lecto ſynecdochice. Juvenalis Sat. 6. v. 22

— — ſacri Genium contemnere fulcri,

hoc eſt violare ſanctitatem fidei conjugalis, ut fulcrum torus ſit ſive lectus Genialis.

¶ Fulcīmentum, eine Stütze / Wiederlage. Solinus c. 33 de Alce, Scandinaviæ bellua: *dum fera, adſuetus fulcimentis innititur.* Macrob. lib. 7. Sat. c. 9 *deſertum fulcimentis ſuis, labitur in ruinam.* Apulejus lib. 1. Metam. p. 109 *dum pede altero fulcimentum, quo ſuſtinebar, repello.*

¶ Fulmentum, Varro apud Nonium, & Celſus lib. 2. cap. 15. Unde proverb. apud eundem Nonium, *Fulmenta lectos ſcandunt.* Eſt enim fulmentum, ein Bettſtollen. Vide Adagia Hadriani. Itemque Turneb. lib. 15. cap. 5. Nec non Scalig. in 2. Manilii.

¶ Fulmenta dicta, quæ ſuppingebantur ſoleis, ut ſolidiores eſſent. Plaut. in fœmin. *fulmentas* dixit Trinum. act. 3. ſc. 2. v. 94. Græci κατύμματα vocant. Vide Caſaub. ad Theophraſtum περὶ ἀγροικίας. Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orat. pag. 258.

Compoſita.

¶ Circumfulcire. Tertullianus de Pallio cap. 5 *nihil circumfulſit, nihil circumſtringit.* Ubi Salmaſ. p. 115 *Circumfulciri de toga dixit.*

¶ Confulcire, ex Lucret. lib. 2. v. 97 quidam arceſſunt, ſed dubius locus eſt, & alii *conſtita*, alii *conſulta* legunt. Adi Gifan. & Pareum.

¶ Effulcire, empor heben / apud Poëtas. Virgilius 7. Æn. v. 94

Atque harum effultus tergo ſtratisque jacebat.

¶ Infulcire, inculcare, apud Senec. Epiſt. 114. Einſchieben / einſtopffen. Sueton. Tiber. cap. 53. *Mori inedia deſtinans, per vim ore deducto, infulciri cibum juſſit.*

¶ Offulcire, zuſtopffen. Apulejus lib. 1. Metam. p. 108 *Vulnus, qua maxime patebat, ſpongia offulciens.*

¶ Perfulcire, wol unterſetzen / apud Ovid. vel Lucan. ad Piſon. v. 86

Eloquio ſanctum modo perfulcire ſenatum.

¶ Præfulcire, Cicer. ad Att. lib. 5. ep. 13 *Primum illud præfulci atque præmuni*, erſtlich unterbaue und verſichere das.

¶ Semifultus, halb geſtützt. Martialis lib. 5. epigr. 14

Subſellioque ſemifultus extremo.

¶ Suffulcire, von unten an unterſtützen / auffſtützen. Lucret. 4. v. 865

— — — capitur cibus, ut ſuffulciat artus.

¶ Suffultus, unterſatzt / ut, *Porticus ſuffulta columnis*, apud Lucret. lib. 4. v. 428.

FVLGEO, fulgēre, lucere, ſplendere, gläntzen / ſchimmern. *Marmorea tecta auro & ebore fulgentia* Cicer. in Parad. 1. c. 4. *Auro fulgere & purpura*, Idem in Catil. 2. cap. 4. Et, *Gladii fulgentes*, blancke und ſchimmernde Degen. Livius lib. 1. cap. 25. *Concurſu increpuere arma, micantesque fulſere gladii.* Et Auguſtinus de Fide & Symb. cap. 7 extremo: *claritas fulſum.* Translate Nepos Eumene cap. 1. *Fulgebat in adoleſcentulo indoles virtutis*, that ſich hervor / ließ ſich ſonderlich mercken. Antiqui & in tertiâ flexione uſi. Seneca libr. 2. Nat. Quæſt. cap. 56 de fulguratione docens: *Hæc antiqui*, inquit, FVLGETRA *dicebant:* TONITRVA *nos pluraliter dicimus: antiqui aut* TONITRVVM *dixerunt aut* TONVM. *Hoc apud Cæcinnam invenio, facundum virum, qui habuiſſet aliquod in eloquentiâ nomen, niſi illum Ciceronis umbra preſſiſſet. Etiamnum illo verbo utebantur antiqui, correpto (Fulgĕtra) quo nos producto unâ ſyllaba (Fulgētra) utimur. Dicimus enim ut ſplendēre, ſic fulgēre, at illi ad ſignificandam hanc e nubibus ſubitæ lucis eruptionem, mos erat, media ſyllaba correpta ut diceret Fulgĕre.* Sic Virg. 6. Æn. v. 826 *Paribus quas fulgere cernis in armis.* Et lib. 8. v. 677 *Ferbere Leucaten auroque effulgere fluctus.*

¶ Fulgens, glänzend / ex participio adjectivum, per gradus etiam mobile. Ut, *arma fulgentia*, Virg. Æn. 2. v. 749. *Fulgens gladius*, Cic. 5. Tuſc. cap. 21, ein blancker Degen. Adde dicta in *Fulgeo*. Columella fine procemii lib. 6 *fulgentiſſima ſidera.* Claudianus in conſ. Prob. & Olybr. v. 240 *fulgentior aſtris.* Vellejus lib. 2. c. 71 *fulgentiſſimus juvenis*, i. e. ſpectatiſſimus.

¶ Fulgidus, idem. Lucretius lib. 3. v. 364

fulgida cum cernere ſæpe nequimus.

Solinus cap. 37 *ad ſpeciem fulgidi ſideris.* Et Prudentius Cathem. 5. v. 129 *fax fulgida.* Et Fortunatus lib. 8 carm. 5 ſub finem: *Fulgidior radio, dulcior ore favo.*

¶ Fulgetrum, &

¶ Fulgetra, fœm. [utroque enim genere Plinius utitur] der Blitz / das Wetterleuchten / vibratio luminis, quæ cum ipſo fit tonitru, ſed ante cernitur. Vid. Plin. lib. 2. cap. 43, *edi tonitrua, fulmina, fulgetra.* Et ibidem: *ſcintillantibus fulgetris.* Idem lib. 28. cap. 2 *Fulgetras poppyſmis adorare, conſenſus gentium eſt.*

¶ Fulgor, ſplendor, heller Glantz. Horatius lib. 2. od. 1

Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos. Et de Arte Poët. v. 143
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat;

hoc est; res planas & apertas obscurare, sed obscuras illustrare.

¶ Fulgur, ŭris, Blitz. Curtius lib. 8. cap. 4. n. 3 *ab omni parte cæli emicare fulgura cœperunt.* ¶ Pro fulmine, propter cognatam utriusque materiam, non raro ponunt auctores. Virg. 1. Georg. v. 488

Non aliàs cælo ceciderunt plura sereno
Fulgura.

Sueton. Domit. cap. 15 *Continuis octo mensibus tot fulgura facta, nunciataque sunt, ut exclamaverit,* FERIAT IAM QVEM VOLET. Item August. cap. 29 *Tonanti Jovi ædem consecravit, liberatus periculo, cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lectĭcam ejus fulgur perstrinxisset, servumque prælucentem exanimasset.* Alia ibi Casaubonus.

¶ Fulgurare, fulgur emittere, Blitzen. Cicero de Divinat. lib. 2. cap. 18 *Jove tonante & fulgurante comitia populi habere nefas.*

¶ Fulguralis, ad fulgura pertinens. Cicer. 1. de Divinat. cap. 33 *aruspicini, & fulgurales, & rituales libri.*

¶ Fulgurat, es blitzet. Plin. lib. 9. cap. 35.

¶ Fulguratio, das Blitzen. Seneca lib. 2 cap. 11 Quæst. Natural. *Dicturo de fulminibus & fulgurationibus.* Et cap. seq. 12 sæpius recurrit.

¶ Fulgurator, fulgurum inspector. Vid. Alex. ab Alexandro lib. 5. cap. 13. Turneb. lib. 29. cap. 35. Plin. lib. 2. cap. 8. & 54. & Dalech. p. 100. Sic Cicero 2. de Divinat. cap. 53 *aruspices, & fulguratores, & interpretes ostentorum,* &c.

¶ Fulgŭritus, ictus fulmine, κεραυνωθείς, cujusmodi hominem *bidental* Persius vocat Sat. 2. v. 27,

Triste jaces lucis evitandumque bidental.

Vide ibi Casaub. *Fulguritas arbores* Plautus Trinum. act. 2. sc. 4. v. 138 dixit: quas Virgilius *de cælo tactas.* Conf. Petr. Crinit. de honest. discipl. lib. 8. cap. 12. Fulguritorum expiationem Numa ab Jove Elicio didicit. Dalech. ad Plin. 2. cap. 54. p. 100.

Composita a Fulguro.

¶ Defulgurare, herabblitzen. Ausonius Periocha 4. Iliados:

— — undantem clypeus defulgurat ignem.

¶ Difulgurare, fulgura spargere; auff alle Seiten herŭm blitzen. Sidonius Carm. 11 (Epithal. Ruricii) v. 20

Postes chrysolithi fulvus difulgurat ardor.

Sirmondus scripsit *diffulgurat*, F geminato.

¶ Præfulgurare, ante quid fulgurare. Val. Flaccus lib. 3. v. 119

— — strictoque bias præfulgurat ense.

Et Statius 7. Theb. v. 502

— — multoque latus præfulgurat ense.

Composita à Fulgeo.

¶ Affulgĕre, sive Adfulgere, proprie anleuchten / an etwas schimmern. Silius lib. 7. v. 467

nitenti
Adfulsit vultu ridens Venus.

Nam lucem radiantem intelligi, probant sequentia v. 470 in Paride: *fessique nitore*
Luce cadunt oculi.

Metaphorice felicitati signandæ inservit. ut, *Spes affulget*; Livius lib. 27. c. 28. *Fortuna affulget*, Livius 30. cap. 30. Et, *Lux civitati affulsisse visa est*, Idem 9. cap. 10.

¶ Circumfulgere, ümher glänzen. Plinius lib. 2. c. 37 *Hominum capita vespertinis horis magno præsagio circumfulgent.*

¶ Confulgere, undique fulgere, Plaut. Amphitr. a. 5. sc. 1. v. 15.

¶ Effulgere, klar scheinen / herfür scheinen. Livius 22. cap. 1 *ingens lumen effulsit.*

¶ Interfulgere, darzwischen scheinen. Livius lib. 28. cap. 23. *Aurum argentumque cumulo rerum aliarum interfulgens.*

¶ Offulgere, Obfulgere. Paullinus Petrocorius lib. 5. de vita Martini v. 357

Obfulsit claro venerabilis ore sacerdos.

¶ Præfulgere, zu sehr glänzen / Virg. 8. v. 553

Pellis obit totum præfulgens unguibus aurum.

Et Seneca lib. 1. Benef. cap. 6. *auro præfulgent.* Ac Tacitus annal. 13. cap. 45. n. 2 *Memoria Poppæi Sabini consulari & triumphali decore præfulgentis.*

¶ Refulgere, einen Glantz von sich geben. Persius in Prologo:

Quod si dolosi spes refulserit nummi.

¶ Superfulgere, überscheinen. *Templa superfulges*, Statius 1. Silv. 1. v. 33.

FŬLĬCA, æ, avis marina, vel stagnensis, paullo columba major, Græcis λάρος, ein Wasserhun / Röhrhänlein. Sunt qui mergum nigrum interpretentur, ein schwartzer Taucher. Virg. 1. Georg. v. 363

— — — — — cumque marina
In sicco ludunt fulicæ, &c.

Auson. epist. 13.

Si vitulum tauro, vel equum commissis onagro,
Si confers fulicas cygnis, & aedona parra,
Castaneis corylos aquas, viburna cupressis.

¶ *Fulix* eadem Ciceroni in Aratæis dicitur:

Cana fulix itidem fugiens è gurgite ponti,

Nunciat horribiles clamans instare procellas.

FŪLĪGO, à *fumus*: unde *fumiligo*: ex quo per syncopen *fuligo*, Ruß / Kihnrauch / Koblstaub. *Abstergere fuliginem*, Cicer. Philipp. 2. cap. 36. Virg. Ecl. 7. v. 49

Hic focus & tædæ pingues, hic plurimus ignis,
Semper & assiduâ postes fuligine nigri.

FVLLO, mascul. qui vestimenta purgat, & candida facit, ein Walcker / ein Walckmüller. Martial. lib. 12. Epigr. 59

Hinc instat tibi textor, inde fullo,
Hinc sutor modo pelle basiata.

Græce γναφεύς, unde factum videtur Germanicum, ein Knappe / qui pannum conficit. Vide Coleri Parerg. cap. 14. ¶ 2. Fullo, vermis, ein Ohrwurm. ¶ 3. Fullo piscis etiam est, γναφεύς, quod ejus decocti succo vestes purgentur.

¶ Fullonius; ut; *Ars fullonia*, Plin. 8. cap. 56, quæ & *fullonica* Vitruvio; lib. 6. proœmio dicitur.

¶ Et subst. *Fullonium*, officina fullonia. Ammianus lib. 14 extr. *Fortuna Adramytenum Andriscum, in fullonio natum, ad Pseudophilippi nomen evexit.*

¶ Et Fullonica, officina est fullonum. eine Walckmühle / Walckhauß / Cato R. R. cap. 14. quod etiam alio genere & pluraliter exprimunt; *Fullonica, orum.* Frontinus de Aquæduct. lib. 2 *Hæc* [aqua] *non alium usum, quam in balnearum, aut fullonicorum dabatur.*

FVLMEN, ardor nubium conflictu expressus & emissus, ein Donnerschlag / Donnerkeil. Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 18 *Tonitrua & fulminum tactus extimescere.* Et ibid. cap. 21 *Romulus lactens fulmine ictus fuit.* Et 3. Nat. D. cap. 35 *Fulmine percuti*, vom Wetter getroffen werden. Idem lib. 2. Divin. cap. 19 *Jupiter multa fulmina frustra emittit.* Ovidius 2. Trist. v. 33

Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat
Juppiter, exiguo tempore inermis erit.

¶ 2. *Fulmen verborum* metaphorice. Cic. lib. 9. Famil. epist. 21. *Insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum fulmina*, hoc est, vim, vehementiam, impetum, meine grosse ernste und gewaltige Worte. Idem in Tusc. lib. 2. cap. ult. *Fulmina fortuna contemnere*, id est, sævitiam. ¶ 3. Pro clade & infortunio Æmilius Paullus apud Livium lib. 45. cap. 41 *Quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint.* Intelligit de duplici clade domestica, qua affectus ex duŭm filiorum funeribus erat. Albinovanus Eleg. ad Liviam de morte Drusi v. 11

Scilicet exiguo percussa es fulminis ictu,
Fortior ut posses cladibus esse tuis.

Florus lib. 2. cap. 6 *Ubi semel se in Hispania movit illa gravis & luctuosa Punici belli vis atque tempestas, destinatumque Romanis fulmen Saguntino igne conflavit.* Et paullo post: *Trasimenus lacus, tertium fulmen Annibalis*, id est, tertia clades, qua affecit Romanos. ¶ 4. Ponitur & pro pœna ac damnatione. Juven. Sat. 10. v. 92

— — — — quo fulmine justo
Et Capito & Numitor ruerint damnante Senatu.

¶ 5. Sed & strenui belli Duces *Fulmina* appellantur, quod in bellis quasi fulminent; seu instar fulminis ruant & omnia pervadant ac terreant. Quemadmodum Virgilius de Augusto 4. Georg. dixit v. 560

— — Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Euphraten.

Et lib. 6. Æn. v. 842 Scipiadas expresse vocat *duo belli fulmina*. Et hanc quoque ob causam Ptolemæus Philadelphi frater κεραυνὸς seu *Fulmen* cognominatus est, ut de eo Pausanias in Phocicis narrat. Vide & Buchnerum ad Hymn. Prudentii de Christi Servatoris Natali v. 113. ¶ 6. *Procul ab Jove atque fulmine*, πρόσω Διὸς, καὶ κεραυνοῦ, id est, fugiendæ sunt potentum & maximè tyrannorum amicitiæ, mit grossen Herren ist nicht gut Kirschen essen. Vide Chiliad. Servius in 2. Æn. *Tria sunt fulminum genera: est, quod afflat, quod incendit, quod findit.* Alibi tamen quatuor; alibi plura recenset. De fulmine disputat Seneca 2. Quæst. Natur. c. 31. Vid. Plin. lib. 2. c. 1. & quinque sequentibus, & ibi Dalechampius. Aristot. de Mund. & in Meteorolog. lib. 3. c. 1. Unde *Fulmen trisulcum*, quod tamen *quadrisulcum* facit Lutatius ad lib. 3. Thebaid. Statii v. 321, Vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 39.

¶ Fulmĭneus; ut, *Ignis fulmineus*, Ovid. 2. Pont. el. 2, 118. *Fulminea dextra*, Silius lib. 3. v. 319. *Porentius ictu fulmineo*, gewaltiger als ein Donnerschlag / Horat. Carm. lib. 3. od. 16.

¶ Fulmino, fulminare, blitzen / donnern / fulmen emittere. Horat. 3. od. 3. *fulminantis magna Jovis manus.* Plin. 2. c. 7. *fulminantem pejerant Jovem.* Et passive *Fulminatus*, de cælo tactus, uti mox ex Hieronymo ostendemus. ¶ Transfertur ad oculos. Propert. lib. 4. eleg. 9 *Fulminat illa oculis.* ¶ Deinde transitive est fulmine percutere. Eumenius pro Scholis restaur. extrema oratione: *Animus adfingit te, Maximiane invicte, perculsa Maurorum agmina fulminantem.* Hinc

¶ Fulmĭnandus, passive. Seneca Herc. Oet. v. 6

Fregimus quidquid fuit
Tibi fulminandum.

Her-

Hercules Jovem alloquitur. Et

¶ Fulminatus, fulmine ictus. Plin. lib. 2. cap. 54. extr. *Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.* Hieronymus Epist. 17 ad Marcellam: *Rupes Tarpeia, de cælo sæpius fulminata, ostendit, quod Deo displiceret.*

¶ Fulminatio. Seneca lib. 2. Quæst. Nat. c. 12. *Fulguratio ostendit ignem; fulminatio emittit.*

¶ Fulminator. Arnobius lib. 6. pag. 207 *Cum Capitolium toties edax ignis absumeret, Jovemque ipsum Capitolium cum uxore corripuisset ac filia, ubinam fulminator tempore illo fuit, ut sceleratum illud arceret incendium?*

¶ Fulminatrix. In antiquis inscriptionibus apud Gruter. p. 547. n. 6, & pag. 567. n. 10 est LEG. XII FVLMINAT. quod legi aliter non potest, quam *fulminatrix*, quæ *Fulminea* in Notitia Imperii appellatur. Vide, si placet, Programma nostrum 44, ubi plura de hac Legione, etiam de nomine *Fulminatrix* contra Valesium, qui id rejicit, pro Scaligero & Onuphrio attulimus.

¶ Diffulminare, fulmine disjicere. Silius lib. 5. v. 277

— — — dissulminat omnem
Obstantum turbam.

FVLVVS, adj. dunckelroth / ut, *Fulvi leones*, Virg. 2. Æn. v. 722. *Fulvum aurum* Æn. 7. v. 279. *Fulvus lupus*, Ovid. 11. v. 771.

¶ Fulvius, nomen Romanum ex gente *Fulvia*, ut M. Fulvius Flaccus, Fulvius Nobilior, Aerolorum victor, & alii.

¶ Fulvia, fœminarum nomen, e quibus præcipue famosa est M. Antonii uxor, pars civilium bellorum. Flor. lib. 4. cap. 5, de bello Perusino.

FVMVS, καπνός, Rauch. *Fumus evolutus ex tugurio*, Curtius lib. 8. c. 4. n. 9. Idem lib. 6. c. 6. n. 30 *Fumus ingens, velut quadam nube absconderat cælum.* Proverbii instar: *Flamma fumo proxima est.* Vide *Flamma*. *Fumum vitans in ignem incidi*, ich wil dem Regen entlauffen / und falle in das Wasser. Vid. Adag. *Fumos vendere*, Martial. 4. epigr. 5. est vana spe & promissionibus homines lactare. Germani dicunt, Staub verkauffen. Idem blasen / und Mehl im Maul behalten. Fuit dictum Alexandri Imperatoris: *Fumo puniatur, qui fumos vendidit.* Qui & impostorem ejusmodi fumo jussit exstingui. Lampridius ejus vitâ cap. 36. Dicebant & *fumum vendere*: & *per fumum vendere.* Idem Lampridius Heliogabalo: *Idem Zodicus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta & facta venderet fumis*, &c. Capitolinus in Antonino Pio: *Amicus fuit in imperio suo non aliter usus est, quàm privatim. Quia & ipsi nunquam de eo cum liberis per fumum aliquid vendiderunt. Fumo & per fumum vendere est*, per vanitatem vendere: cum quis acceptis muneribus, pollicetur alicui a Principe liberaliter, quæ aut præstare non possit, aut non velit. *Fumus* enim & *Veritas* opponuntur. Ita Lampridius supra laudato loco Zodicum scribit, *alia minatum, alia pollicitum, omnes fefellisse.* B. August. Serm. 22 de verbis Apostoli: *Non vobis fumos vendunt, qui dicunt, sancti sumus, non portamus sarcinas vestras, ideo vobis non communicabimus*, Apul. Apolog. *Sed ut ne impunitum Crasso foret, quod Æmiliano homini rustico fumum vendidit*, i. e. imposuit, illusit, decepit. Omen Parasitus apud Diphilum captat e fumo: bonum quidem, si vehemens sit, & recta feratur; sin tenuis & oblique, scævum. Carmen ita habet:

Ἀνὴρ δὲ πρῶ τῆ μαγείρῳ τὸν κάπνον,
Ἐὰν μὲν σφοδρὸς φερόμενος εἰς ὀρθὸν τρέχῃ,
Γίγνεται, καὶ χαίρω τι καὶ πτερύσσομαι.
Ἐὰν δὲ πλάγιος καὶ λεπτὸς, ἰσθμὸν ποιῶν,
Ὃν τοῦτό μοι τὸ δεῖπνον, ἀλλ' ὑδ' ἀμὰ ἔχω.

¶ Fūmārium, eine Rauchkammer / locus ubi vina fumo medicabantur, aut aliæ res siccabantur. Martial. lib. 10. Epigr. 36. *Massilia quidquid fumaria cogunt*, id est vinum Massiliense. Columella lib. 1. cap. 6 *Fumarium quoque, quo materia, si non sit jampridem cæsa, festinato siccetur, in parte rustica villæ fieri potest, junctum rustico balneo.* ¶ 2. Ein Rauchloch. Unde

¶ Fumariŏlum, diminutivum, ein Rauchloch. Tertullianus de Pœnitent. cap. ult. *Thesaurum ignis æterni æstimamus, cum fumariola quædam ejus tales flammarum ictus suscitent, ut proximæ urbes aut jam nullæ exstent, aut idem sibi de die sperent.* Ignivomos montes eorumque crateras intelligit.

¶ Fumāria, herba, fumus terræ, Erdrauch.

¶ Fumosus, *Tecta fumosa*, Virgil. 2. Georg. 242. rauchig. *Perna fumosa*, Horat. 2. Serm. Sat. 2. *Olus fumosa cum pede perna*, Kraut und Fleisch / geräucherte Schincken. *Fumosæ imagines*, id est antiquum genus, Cic. in Pison. cap. 1. Sic & Seneca epist. 44 *Atrium plenum fumosis imaginibus*, de generis antiqua claritate.

¶ Fūmeus, raucherich. *Acheron exudat fumeus*, Val. Flacc. 4. v. 595. Et Prudentius præfat. lib. 1. in Symmach. v. 25

— — — intepuit fomite fumeo.

¶ Fūmĭfer, *Nox fumifera*, Virg. 8. v. 255. *Fumiferi ignes*, Idem lib. 9. v. 522.

¶ Fūmidus, rauchend / ut, *fumida tæda*, Virg. 9. v. 75. & *fumida altaria*, Ovid. 12. Metam. v. 258.

¶ Fūmo, are, rauchen. Virg. eclog. 1.

Bis senes cui nostra dies altaria fumant.

¶ Fumĭgare, suffire, räuchern / Rauch machen. Varro lib. 3. de Re rust. c. 16 *Mellarius inspicere debet, fumigans lebiter, apes.* Apulejus Apolog. p. 312 *parietes fumigati.*

¶ Fumigabundus. Interpres Vulgatus Sapientiæ cap. 10. v. 7 de Pentapoli Jordanis: *Quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terræ.* Gr. καπνίζουσιν.

¶ Suffumigare, idem. *Suffumigare sulphure*, Cels. lib. 6. c. 6.

¶ Fūmĭfĭcare, Plaut. in Milit. Glor. act. 2. sc. 5. pr. *Dianæ Ambico fumificare odore*, mit Weyrauch räuchern.

¶ Fumificus. Ovid. 7. Metam. v. 114 *fumifica mugitibus.* Et Sidonius lib. 8. epist. 11 in carmine innexo v. 43

Et claudens geminas subinde nares,
Propter fumificas gemam culinas.

¶ Infumiculum, ein Schorstein / Feuereisse.

¶ Infumare, ad fumum siccare, räuchern / unde *infumatus*, participium est apud Plinium lib. 28. cap. 9.

¶ Semifumans. Sidonius lib. 1. epist. 7.

FVNDA, σφενδόνη, eine Schleuder. Livius lib. 36 cap. 18 *fundis, velut nimbum, glandes ingerebant.* Terent. Eunuch. 4. sc. 7. v. 16

Fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Ut illos procul hinc ex occulto caderes.

¶ 2. Est & Retis genus, Virg. 1. Georg. v. 141

Atque alius latum funda jam verberat amnem,

B ein Waten / Bern / Zuggarn / ein Fimmer. ¶ 3. Et *funda*, sacculus vel marsupium, ein langer Beutel / Seckel / Diebssack. Vide Cujac. lib. 10. observ. c. 26.

¶ Fundĭtor, qui fundâ dimicat. Cæsar 2. B. Gall. cap. 7 *funditores Baleares subsidio oppidanis mittit.* Sallustius Jugurth. c. 95 *hostem sagittariis & funditoribus eminus terrere.*

¶ Fundalis, ad fundam pertinens. Prudentius Psychom. v. 294 de Davide adversus Goliathum:

Dextem fundali torsit stridore lapillum.

¶ Fundibălus, & Fundibalum, ballista, sive machina magni ponderis lapides jaculans. Isidorus Orig. lib. 18 cap. 10 *Ballista & fundibalus* [dicitur] *quasi fundens & emittens.* Rectius a *funda* ducitur. Unde Vulg. Interpres 1. Maccab. 6. extr. inter machinas militares σφενδόνας vertit *fundibala.* Adde Lipsii Poliorc. lib. 3. dialogo 3.

¶ Fundibalator, apud Veget. lib. 3. cap. 14 idem est qui funditor, si salva lectio. Nam aliter MSS. libri. Vide Stewechio notata.

FVNDO, fūdi, fusum, fundere, proprie significat, dispergere, diffundere, emittere, giessen / von sich geben. Proprie de aqua aut liquidis: ut, *Vina funduntur*, Propertius lib. 4 eleg. 6. v. 73. Et Plinius lib. 4 cap. 10 *Funditur in septem lacus Strymon, priusquam dirigat cursum.* Idem lib. 5 cap. 15 *Jordanis in lacum se fundit.* Etiam de origine fluviorum. Idem lib. 6. cap. 9 *Armenia utrumque fundit*, h. e. Euphratem & Tigrim. Frequenter etiam de aliis quibuscunque rebus. Sic *Terra fundit flores*, Virg. eclog. 4. v. 20. *fruges*, Cic. de Senect c. 15. hoc est, abundanter profert, bringt reichlich. *Fundere lacrymas*, weinen. Virg. 3. Æn. v. 348 *— — lacrymas verba inter singula fundit.* Curtius lib. 3. cap. 11. n. 5 *multum sanguinis fusum est*, scil. in prœlio. ¶ 2. Profligare, prosternere. *Fundere exercitum, copias*, passim apud historicos, nec raro apud Ciceronem, ut pro Muræna cap. 9 *magnas copias hostium fudit.* Cæsar 3. Gall. c. 6 *omnibus hostium copiis fusis.* & 2. Civil. cap. 22 *crebris eruptionibus fusi.* Sic accipitur etiam apud Virgil. lib. 2. Æn. v. 420

Illi etiam, si quos obscura nocte per urbem
Fudimus insidiis, totaque agitabimus urbe,
Apparent.

Item, *Fundere verba*, Terent. in Adelph. act. 5. sc. 1. v. 7. *Fundere versus ex tempore*, behende hin Verß machen / Cicer. de Oratore lib. 3. cap. 50. *Fundere* & Medicorum verbum est pro fluere facio, den Leib öffnen. Vide *Comprimo.* Sic quia metalla igne liquefacta funduntur, *fundere* etiam dicuntur artifices aliquem, cum effigiem alicujus arte fusoria exprimunt: unde metalla dicimus *fusa*, h. e. liquefacta.

¶ Fusus, a, um, copiosus. Gellius lib. 2. cap. 26. *Græca lingua prolixior fusiorque, quam nostra.*

¶ Fūse, fusius, adverb. copiose. *Fusè latèque dicere*, weitläuffig und nach der Länge reden / Cicer. in Orat. c. 32. Idem 2. Nat. Deor. cap. 7. *Hæc cum uberius disputantur & fusius.*

¶ Fusio, χύσις, das Gissen. Cic. 1. Nat. cap. 15 *Chrysippus mundum Deum dicit esse, & ejus animi fusionem universam.* Et Vitruvius lib. 9 cap. 7 de Sideribus: *Arieti & Piscibus Cetus est subjectus, a cujus crista ordinate utrique Piscibus disposita est tenuis fusio stellarum.*

¶ Fusĭlis, e, quod fusum est. *Aurum fusile*, Ovid. 11. Metam. 126. *Sal fusile*, Columell. 6. c. 33.

¶ Fūsūra, idem quod fusio. Plin. 33. c. 6 *plumbi fusura.*

¶ Fusor æramentarius, ein Rothgiesser / Rothschmied.

¶ Fundĭto, are, frequent. *Funditare verba*, viel Worte machen / Plaut. Amphit. 4. sc. 2. v. 13.

Composita.

¶ Affundere, adspergere. zugiessen. Plin. 12. c. 21. extr. *affusa ea paullatim aqua calida.* ¶ Eleganter de fluviis dicitur, urbes alluentibus. Plin. lib. 5 c. 29 *Mæander plurimis affusus oppidis.*

¶ Affu-

¶ Affusio. Palladius Februar. cap. 28 *antidoti affusione radices infundunt.*

¶ Circumfundere, quod est, circumcirca adspergere, ringsum begiessen / anfeuchten / ümgeben. Cicero cap. 6. Somn. Scip. *Terra circumfusa illo mari est, quod Oceanum appellatis.* Et 2. Nat. D. cap. 6 *circumfundit terram aër*, hoc est, ambit, die Lufft gehet úm die Erden herum. Idem *Circumfundi copiis*, i. e. militibus, pro Milone cap. 26. von Soldaten allenthalben úmgeben werden. *Corona circumfundi*, Silius Italicus lib. 7. v. 308. id est, hominum frequentia. *Circumfundere aliquem cerâ, melle*; Nepos Agesilao extremo. - De more ipso Kirchman. in de Funeribus libro vide.

¶ Circumfusio. Orosius lib. 1. cap. 2 *Circumfusio Oceani.*

¶ Confundere, commiscere, zusammen giessen / mit einander vermengen. *Confundere in unum corpus*, Liv. lib. 34. cap. 9. *Confundere vera falsis*, Cic. 4. Acad. c. 19. untereinander mengen. *Sacra confundere profanis*, quod Horatius dixit 1. Ep. 16, 54. *Misebis sacra profanis*, das hundert ins tausend mengen.

¶ *Confundere aliquem*, est affectu turbare, & in mœrorem & luctum, seu terrorem ac metum, seu pudorem etiam dare. Plin. lib. 3. Epist. 20 *Veritus sum, ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam gravissimi luctûs reduxissem.* Petronius: *Nec minus ille fletu confusus.* Sic *Confusos vultus*, Lucanus lib. 3. extr. tristes & lacrymis squalidos vocat. Hinc *Confusio*, mœror & tristitia est: de quo infra. Petronius rursus: *Confusus ille & consilii egens.* Et Sueton. Cæsare cap. 7 *Confusum somnio proxima noctis conjectores ad amplissimam spem incitaverunt.* In quibus *confusus* perterrefactus & trepidans est. Laurentius Novariens. Homil. de Pœnitent. Ut *quid me corripis conscientia? quid me confundis?* Sic alii etiam Patres quam frequentissime hoc verbo ita usi sunt, ut & Vetus Interpres Bibliorum.

¶ Confusus, ex participio nomen adjectivum. vermischt / verwirrt. Plinius proœm. lib. 7 *Nulli pavor confusior*, intellige, quam homini. Tacitus annal. 4. cap. 63 *confusior facies.* Suetonius Aug. cap. 44 *spectandi confusissimum morem correxit.*

¶ Inconfusus, contrarium. Seneca proœm. 3. Quæst. Nat. *intrepidus inconfususque.* unerschrocken / unturbirt.

¶ Confūsio, Vermischung. *Confusio religionum*, Cic. 2. Leg. cap. 10. *Perturbatio vitæ & magna confusio*, Idem 1. Nat. Deor. cap. 2. Verwurrung / Irrung und Unordnung. ¶ Idem tristitia, trepidatio, pudor. Plinius Panegyr. Trajani c. 86 *Quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem prosequeretur?* Idem lib. 1. epist. 22 *Erit confusioni meæ non mediocre solatium, si tu nihil quereris.* Sulpic. Sever. Epist. 3. ad Basilam: *Tum erat sancta de ejus gloria exultatio, quàm pia de morte confusio.* Vellejus lib. 2. cap. 124 *Quid tunc homines timuerint, quæ Senatus trepidatio, quæ populi confusio, quis orbis metus*, &c. *Confusio populi*, terror. Tacit. 3. Histor. cap. 34 *Cubiculum Imperatoris reserat: filiumque ejus sinu complexus & genibus accidens, causam confusionis quærenti* (Imperatori) *non se proprio metu, nec sui anxium, sed pro fratre* [imperatore] *pro liberis fratris preces lacrymasque attulisse.* Ubi *confusio* solicitudo, trepidatio, & ut ipse mox loquitur, *metus* est. Idem 4. Histor. cap. 40. *Crebra oris confusio, pro modestia accipiebatur.* Loquitur de Domitiano Juvene: quem inter loquendum crebro erubuisse, seu rubore suffusum significat. Quod plerique, ut est pudoris & verecundiæ signum ferme, ad modestiam interpretes referunt, quod revera sævi & iracundi animi, qui tum latebat tamen, indicium erat.

¶ Confuse, *Loqui confuse*, Cicer. 2. Fin. cap. 9. unordentlich die Worte setzen / und eins ins andere mengen. Compar. *confusius.* Cic. Philipp. 8. principio: *Confusius hesterno die est acta res.*

¶ Confusim, quod idem sit, ex Plinio profertur lib. 18. c. 16. *volumen fecit confusim*, ubi alii *confusum* legunt.

¶ Confusaneus, confusus. Gellius præfatione; *miscellam & quasi confusaneam doctrinam conquisiverant.*

¶ Defundere, deorsum fundere, vel effundere. Petronius:

-- -- -- -- sic flumine largo
Plenus Pierio defundes pectore verba.

Et Silius lib. 5. v. 454

Donec abundanter defuso sanguine, late
Procubuit moriens.

Adde in *Diffundo* mox dicenda.

¶ Diffundere, spargere, hin und wieder zertheilen / versprengen. ut, *Anima in omnes corporis partes diffunditur*, Lucret. lib. 3. v. 438. *Morbus diffunditur a capite*, Plin. lib. 4. Ep. 22. extr. Idem in Paneg. cap. 56 *in immensum diffunditur omnis.* Et, *error longe lateque diffusus*, Cicer. 2. Fin. c. 34. weit ausgesprenget. *Vinum diffusum*, ibid. cap. 8. Wein den man zu Faß gebracht. Dicimus autem & *Defundere vinum*, & *diffundere*: sed cum discrimine aliquo. *Defundere* enim est de dolio in craterem, aut cratere in pateram, aut inde rursus fundere, (auszapffen / einschencken / ausgiessen.) *Diffundere* verò, est in amphoras & cados apothecarum ad asservandum fundere, seu condere (einfüllen / einlegen / item einziehen) ut recte Turnebus observavit lib. 1. Advers. c. 1. Horat. lib. 4. od. 5. v. 33

Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris.

Idem lib. 2. Sat. 2. v. 58

Ac, nisi mutatum parcit defundere vinum.

At Lucanus lib. 5. v. 378

— — — — non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.

¶ Diffusus etiam adjectivi naturam induit. Hinc *Diffusior.* Plin. lib. 7. epist. 17 *corona diffusior*, hoc est cœtus numerosior. Et in Panegyr. Trajani cap. 53 *amplius ac diffusius meritum.* Et Colum. 1. c. 4 *diffusiora conscepta*, weitläufftig Gebäude.

¶ Diffuse. *Res dispersè & diffuse dictas, in locum unum cogere*, was hin und wieder gesprenget ist / auff einen Ort zusammen ziehen / Cic. 1. de Invent. c. 1. Comparative Avienus Periegesi v. 269

At latus hoc terræ diffusius explicat agros.

¶ Diffusor, ut *Diffusor olearius*, id est venditor olei. Inscript. Gruteri p. 466 n. 7 REGVLIANO E. R. DIFFVS. OLEARIO EX BAETICA. Reinesius *diffusori* legebat.

¶ Diffusio. Seneca de Vita Beat. cap. 5. *Comitas & diffusio animi.* Ubi Lipsium consulere fas est.

¶ Diffunditare, Ammianus lib. 16. cap. 23. pr. [Vales. c. 12] *ubique sese diffunditans.* & lib. 21. cap. 3 *Sol, (ut ajunt physici) mens mundi nostras mentes ex sese velut scintillas diffunditans.*

¶ Effundere, ausgiessen / vergiessen. Plinius lib. 3. cap. 1. de amne Ana: *in Atlanticum Oceanum effunditur.* Et, *lacrymas effundere*, Cicer. pro Planc. cap. 42. *sanguinem pro repub.* Idem pro Milone c. 37. Et *effundere extremum spiritum*, Idem Philipp. 14. cap. 12. den Geist aufgeben. *Iram in aliquem* Livius 39 cap. 34. pr. *furorem*, 12. fam. ep. 25. Zorn auslassen / Grim ausschütten. *Effunduntur omnibus portis ad opem ferendam*, Livius 38. cap. 6. einen Ausfall thun. Et *Effundere gratiam collectam*, Cic. 2. fam. ep. 15. Gunst wieder verschütten und verliehren. *Effundere patrimonium inconsulte largiendo*, Cic. 2. off. cap. 15. *Lætitia effusa*, Livius lib. 35. cap. 43. extr. grosse Freude. Sic, *Effusus risus*, Claudian. 3. Rapt. Pros. v. 210. *Effusæ largitiones* Nepos Attico c. 6. *Effusæ quadrigæ*, quæ feruntur prono impetu. Virg. lib. 1. Georg. sub fin.

Ut, quum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spacia, & frustra retinacula tendens,
Fertur equis auriga, nec audit verbera currus.

¶ Effusior, effusissimus etiam dicitur. Livius lib. 3. cap. 5 *effusior fuga.* & lib. 37. cap. 20 *effusissimis habenis stationem hostium invadit.*

¶ Effusè, prodigaliter. *Large effuseque donare*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 8. extr. mildiglich und übermäßig schencken. *Animus exsultat effuse*, Idem lib. 4. Tuscul. cap. 6. Compar. *effusius prædati sunt*, Livius 34. c. 16. *Effusius dicere*, id est redundanter & copiosè, Plin. lib. 1. Epist. 20. *Effusissime diligere*, Idem in Panegyr. cap. 84.

¶ Effusio, prodigalitas, das unrathsam / unnöthige Ausgeben. Cic. pro S. Rosc. cap. 46. Sed, *Effusiones hominum ex oppidis*, das Herausfallen der Leute aus den Städten / Cicer. in Pison. c. 22.

¶ Infundere proprie eingiessen / einschencken. Horat. Epod. 5. v. 77

Majus parabo, majus infundam tibi
Fastidienti poculum.

Et Curtius lib. 8. cap. 9. n. 19 de India: *Gemmas margaritasque mare littoribus infundit.* hinein schütten. ¶ Deinde translate, *Orationem in aures alicujus infundere*, id est, immittere, vel demittere, Cic. de Orat. lib. 2. cap. 87. *Vitiosi principes vitia infundunt in civitatem*, Idem lib. 3. de Leg. c. 14. Laster einführen. *Infundere se*, einfallen / ut, *Nationes barbaræ in Italiam sæpe infusæ sunt*, vel *se infuderunt.* Atque ita Curtius lib. 5. cap. 6. n. 1. *Hinc illa immensa agmina infusa in Græciam.*

¶ Infusio. Eingiessung. Pallad. lib. 3. cap. 28 infusione theriacæ. Plinius lib. 20. cap. 21 pro clystere usus est. Vid. Harduin. p. 81.

¶ Infusor. Prudentius Cathem. 4. v. 11 *infusor fidei.*

¶ Infundibulum, vas, quo in vasa liquores infunduntur, ein Trichter. Colum. 3. cap. 12. ¶ 2. Item, per quod in molam frumentum decurrit, der Kasten über dem Mühlstein / darein man das Korn schüttet. Vitruv. lib. 10. c. 10.

¶ Interfundo, darzwischen giessen. Avienus Periegesi v. 255

Sic vasti moles pelagi interfunditur oræ.

Idem v. 1100 ejusdem periegesi.

Dividit, & tentis procul interfunditur undis.

¶ Interfusus. *Mare interfusum*, Plin. Paneg. cap. 16. Et Virgil. 4. Æneid. v. 654

-- -- -- Maculisque trementes
Interfusa genas.

¶ Offundere, entgegen giessen. *Crassus aer nobis offunditur*, Cic. 4. Acad. cap. 25. Et, *Noctem rebus offundere*, Idem lib. 1. Nat. Deor. c. 3. verdunckeln. *Caliginem oculis offundere*, verblenden. Livius lib. 26. cap. 45 *Cum altitudo caliginem oculis offudisset.* Sic lib. 2. c. 40 Livius: *offusa oculis animisque religione.* & lib. 10. c. 5 *offundere paborem*, schrecken / mit Furcht blenden.

¶ Per-

¶ Perfundere, conſpergere, begieſſen. *Perfundi aquâ ferventi*, Cic. 3. Verr. cap. 26. *Perfundi gelidâ* Horat. 2. Satyr. 7. v. 91. Et, *Perfundere animum voluptate*, Cic. 4. Tuſc. cap. 9. das Hertz luſtig machen. *Horror me perfundit*, Idem ad Attic. lib. 8. epiſt. 6. Sic, *Metu & timore perfuſus*, Livius lib. 2. cap. 63.

¶ Perfuſio. Plin. 18. cap. 7 *Italiæ hordeum ſine perfuſione toſtum molit.* ohne Benetzung. Lactantius lib. 4. cap. 15 pr. *ut gentes baptiſmo, id eſt purificatoris perfuſione ſalvaret.*

¶ Perfuſorius, *Voluptas perfuſoria*, Seneca Epiſt. 23. id eſt, exterius adſpergens, non penetrans. Adi Lipſium.

¶ Perfuſorie, adv. Lege 5. § 1. Dig. Quod vi aut clam: *perfuſorie aut obſcure dicere*, i. e. vago & ambiguo ſermone.

¶ Profundere, gar vergieſſen. Cic. lib. 1. ad Att. ep. 18 *Omnes profudi vires animi atque ingenii mei*, ich habe alle meine Stärcke und Vermögen gantz dran geſtrecket. *Profundere animam*, Cic. pro Marc. cap. 10. *vitam pro patriâ*, Idem Philipp. 14. c. ult. & *ſanguinem* pro Cluent. cap. 6. Sic Val. Max. 6. cap. 3, 3 *profundere ſpiritum in acie*, ſein Leben dargeben. Terent. in Adelph. act. 1. ſc. 2. v. 54. *Profundat, perdat* &c. Er mag verſchlemmen/ umbringen. *Profundere patrimonia*, Cicer. 2. Catil. cap. 5.

¶ Hinc Profuſus, nomen, id eſt, ſupra modum ſumtuoſus. *Nepos profuſus*, ein Durchlaß/ Cic. pro Quintio cap. 12. *Populus Romanus non amat profuſa epulas*, pro Muræn. cap. 36. koſtbare und rathſame Eſſen. *Profuſa luxuries*, Cic. pro Cœlio c. 18. *Profuſa convivia*, Suet. Tit. Veſp. c. 7. *Comiſſationes cum profuſiſſimo quoque extendebat*, ibidem. *Cauda profuſior*, Pallad. lib. 4. cap. 13. länger.

¶ Profuſe, adverb. effuſe. *Profuſe ad caſtra tendere*, Liv. lib. 10. cap. 36. *Profuſus quæſtui deditus*, Salluſt. Catil. cap. 13. extr. *Profuſiſſime celebrare feſtos dies*, Sueton. Aug. c. 75.

¶ Profuſio, Vergiſſung/ reiche Ausgiſſung. Tertullianus de Pœnitent. cap. 8. pr. *Si non & alibi clementiæ ſuæ profuſionem demonſtraſſet.*

¶ Refundere, proprie eſt, quod ſparſum erat reſtituere. Propert. lib. 2. eleg. 26 *urna refundit aquas.* Plin. Panegyr. c. 31 *Refudimus Nilo ſuas copias.* id eſt reddidimus. *Refuſo mari*, Plin. 36. c. 26. de acceſſu æſtus marini. At Æneid. 7. v. 225 *refuſo Oceano*, eſt reſluo: vel potius longius diffuſo & remoto, uti Silius lib. 17. v. 63 ait:

campos pariter vallesque refuſas.

¶ Refuſio. Macrob. 1. Saturn. cap. 21. ſub fin. *Pluvialis copia eſt refuſio humoris ad ſuperna tracti.*

¶ Refuſe. Columella lib. 4. cap. 1. *In plano refuſius egeſta humus tumidior eſt, quam gradus ſoli crudi.*

¶ Refuſorius. *Refuſoria litera*, Sidonius lib. 9. ep. 10.

¶ Suffundere, auff oder über etwas gieſſen. *Oculi ſuffunduntur*, die Augen thränen oder gehen über. Senec. lib. 2. de Clement. cap. 6 *Imbecilles oculos eſſe ſciat, qui ad alienam lippitudinem ſuffunduntur.* Idem 2. Benefic. cap. 1. & epiſt. 11. poſt princ. *Suffundi rubore*, Schamroth werden. *Animus ſuffuſus malevolentiâ*, Cic. lib. 1. Famil. epiſt. 9. mißgünſtig. Hinc & comparativus eſt. *Suffuſior & veſtitior ſexus*, Tertullianus de Anima cap. 38.

¶ Suffuſio, *Suffuſio fellis*, wenn die Galle übergehet. Plin. lib. 22. cap. 23. ¶ 2. Et *Suffuſio* morbus oculorum, der Stahr. Plin. 29. c. 6. Qui fit ex concreto humore, inter tunicas ante ipſam pupillam collecto, quo viſus usque adeo impeditur, ut diſcretas rerum ſpecies, & colores apprehendere non poſſit. Cujus curatio quæ manu fit, Chirurgis *paracenteſis* dicitur, den Stahr ſtechen.

¶ Superfundere, über etwas giſſen. Columell. 12. cap. 57 *Oleum ſuperfundito.* Translate Livius lib. 5. cap. 7 *Superfundenti ſe lætitiæ vix temperatum eſt.* Uberſchwengliche Frölichkeit. Et Seneca de Tranquill. cap. 8. extr. *corpora quæ ſuperfunduntur*, ſcil. armis, i. e. vaſta, inhabilia.

¶ Superfuſio. Ammianus lib. 17. cap. 15, *aquarum cæleſtium ſuperfuſio.*

¶ Superinfundere, Celſus lib. 8. c. 4. ſub fin. & Apicius lib. 8. cap. 7.

¶ Transfundere, Columella lib. 12. cap. 12 *Cæleſtem aquam baſis includunt, & ſub dio in ſole habent: deinde cum ſæpius eam in alia baſa transfuderint*, &c. aus einem Gefäß ins ander gieſſen. *Amorem ſuum in aliam transfundere*, ſeine Liebe auf eine andere werffen/ Cic. in 2. Philippica cap. 31. *Mores transfundere in aliquem*, Curt. 8. cap. 8, 13.

¶ Transfuſio, das Umgieſſen. Plin. 34. c. 18 *ſeparatur terræ num transfuſione.*

FVNDVS, imum vel dolii, vel navis, vel fluminis, vel cujuscunque rei, der Boden oder Grund. *In fundo reſidere*, Cic. pro Balb. c. 8. *Largitio fundum non habet*, Idem 2. Offic. cap. 15: Id eſt, Homines inſtar dolii pertuſi, nunquam implentur largitionibus. *Sera in fundo parſimonia*, Senec. Epiſt. 1. wenns auf die Neige kommen iſt/ ſo iſt ſparen zu ſpäte. Non audiendi ſunt Grammatici & Lexicographi recentiores, qui inter *Fundus* & *Fundum* diſtinguunt. Ut *Fundus* de agro; *fundum* de imo cujusque rei dicatur. Neque enim id exemplis evidentibus probari poteſt. Nam quæ adducunt, nihil pro iis diſerte faciunt. Servius ſane plane contra eſt, cujus verba ad illud 2. Æneid.

Ilicet ignis edax ſummâ ad faſtigia vento Volvitur,

iſta ſunt: *Modo*, inquit, *de ſummitate proprie dixit: alibi de imo: Forſitan & ſcrobibus quæ ſint faſtigia quæras?* *inde eſt*, Cælumque profundum. *Cujus porro* (longè, procul) *fundus eſt.* *Cum de imo* fundus; *de ſummo* faſtigium *dicatur.* Ergo Latina Lingua non niſi *Fundus* agnoſcit, *fundum* ignorat. Sane & Vetus Gloſſ. huc facit, ubi τὸ *Fundus* de agro pariter & ima rei cujusque parte exponitur. Ita enim ibi legimus; *Fundus χωρίον, ἀγρὸς, καὶ πυθμὴν.* ¶ 2. Pro auctore *fundum* poſuit Plautus Trin. act. 5. ſc. 1.

Et rei fundus pater ſit potior.

Vide ibi Taubmannum. ¶ 2. Cæterum *fundus* poſſeſſio ruſtica, ſic dicta, quod quotannis plurima fundat, ut Varro interpretatur. Vel quia fundamentum rerum omnium eſt, ut Servio videtur in 2. Georg. Sane, *fundum* & *Fundamentum* conjunxit Gellius lib. 17. cap. 8. *Ejus cœnæ fundus & fundamentum omne erat aula una Ægyptiaca lentis.* Vetus auctor de limitibus agrorum apud Rigaltium pag. 299 FVNDVS *dictus, quod in eo fundatur, vel ſtabilitur patrimonium;* Fundus *autem & urbanum ædificium & ruſticum* intelligendum eſt. Verum in urbe locus purus & ſine ædificio *area:* in rure *ager* dicebatur: quod ſi ibi & ædificium eſſet, *fundus* appellabatur. Nam & JCti *fundum*, agrum cum ædificio definiunt. Vide L. 211. D. de Verb. ſignif. Videtur tamen & aliquando agrum ſine ædificio deſignare. Vetus auctor de limitibus, apud Rigalt. p. 337 *Et Agrum collimitium* (ita legendum arbitror) *locum primum appellatum: deinde dictum* fundum. *Hi duo fundi junctî jugerum definiunt.* Apud Cic. de Orat. lib. 1. cap. 58 *Obire ſuos fundos & inviſere.* Sic in veteri Gloſſ. *Fundus* & ἀγρὸς exponitur. *Alienum arare fundum*, proverbialis locutio, pro, alienum curare negotium, ſuo neglecto, ex Theognide ἀλλοτρίαν ἄρηρας ἀρόσιν.

¶ Funduſus, diminutivum. Vitruvius lib. 10. cap. 13 *Ærei moduli cum funduſis ambulatilibus.* Loquitur de hydraulico organo, in quo funduli per modioli cavitatem ſurſum deorſum poſſunt dimoveri, ideoque ambulatiles. Boden/ den man auff und nieder ſchieben kan. Vide Lexic. Vitruvian.

¶ Funditus, adverb. a Fundo, ſicut *calitus* a cælo. von Grund aus/ zu Grund. Cic. lib. 1. epiſt. 9 *Quem ego funditus perdidi.* Et Terent. in Andr. act. 1. ſc. 5. v. 9 *Quod ſi ſit, pereo funditus*, ſo iſts mit mir gar aus. *Amicitiam funditus evertere*, Cic. de finib. lib. 2. cap. 25. Ac idem Cicero in Oratore cap. 62 *tollere funditus veritatem & fidem:* & poſt paullo cap. 64 *ne ſponſus quidem funditus eſt repudiandus.* Sic Tacitus annali 3. cap. 6 *funditus amiſſa nobilis familia.* Et Prudentius Paſſione Romani v. 49 *funditus peſſumdare.* Lucretius lib. 3. v. 84 *Evertere fundo.* Virgilius lib. 10. v. 88 *fundo vertere* dixit. *A fundamento* Plaut. Rudent. act. 2. ſc. 2. verſ. 55. *a fundamentis*, Nepos Timoleonte cap. 3. n. 3.

¶ Profundus, adject. tieff/ quod non de imo tantum, ſed & de ſummitate perſ. κατ' ἐξοχήν dicitur. Quemadmodum Virgil. Ecl. 4. v. 51 *Cælum profundum* dixit: proprie Cicero pro Planco c. 6 *Mare profundum & immenſum. Profunda montium & ſilvarum*, Tacitus dixit Agricola c. 25. ¶ Tralatè *profundum* dicitur, quidvis immenſum, & modum finemque velut haud habens. Mithridates apud Salluſt. lib. 4. Hiſtor. *Romanis cum nationibus, populis, regibus cunctis, una & ea vetus belli cauſa eſt, cupido profunda imperii & divitiarum.* Idem Jugurtha cap. 81 *Jugurtha Bocchi animum oratione accendit:* ROMANOS INIVSTOS; PROFVNDA AVARITIA, COMMVNES OMNIVM HOSTES ESSE. *Profunda avaritia*, inexplebilis, inſatiabilis. Quemadmodum Suetonius & *gulam profundam* de Vitellio cap. 7. & 13 dixit, ubi & Caſaubonum licebit videre, alia exempla hujus formæ notantem. Superl. *Profundiſſimus.* Cicer. pro Sextio cap. 43 *divitias in profundiſſimum libidinum gurgitem profundere.* Mamertin. Paneg. Maximiani cap. 14 *profundiſſima pace florentes.* Tertullianus lib. 2. cap. ult. *Deorum profundiſſima cura*, id eſt religio profana diligentiſſime culta.

¶ Profunde, adverb. unde Compatativus apud Prudentium in Vincentio v. 119

Quod fixa non profundius
Intraret artus ungula.

¶ Profundum, ſubſtant. die Tieffe/ pro quo vulgo, ſed non probatiſſimo vocabulo dicunt, *profunditas. Abjicere in profundum*, Cic. in Verr. 6. cap. 11. tieff verſencken/ verſtecken. *Profundum putei*, Val. Max. 9. cap. 6, 2. extern. *Vaſto profundo*, Silius lib. 4. v. 246. Et, *Tuſci ſtagna profundi*, Idem Silius lib. 10. v. 39[illegible]it Traſimenus lacus. Idem de Græcia Magna lib. 11. v. 22[illegible]pſo mari:

— — *Ionio luitur curbata profundo.*

Et Ausonius Mosella v. 144 *Atlantiacum profundum.* ¶ Profundum pro ventre posuit Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. v. 99. ¶ Profundum pro crumena etiam dictum Veteribus Cujacius lib. 10. Observat. c. 26 observat.

¶ Profunditas, posteriori ævo idem fuit, quod superioribus *profundum*, de quo jam diximus. Macrobius sæpe eo usus est, ut lib. 1. cap. 6 de Somn. Scip. *Corporum tres sunt dimensiones, longitudo, latitudo, profunditas.* Et lib. 7 Saturn. c. 14 *oculus videt cæli profunditatem.* Et Tertullianus de Anima cap. 55 *in ipsis visceribus terræ abstrusa profunditas.* Adde Curas nostras Posterior.

¶ Fundo, fundare, stabilire, firmare, gründen / firme constituere. *Respub. præclare fundata*, Cicer. Paradox. 1. cap. 3. ein wohlgefaster Staat. *Fixus & fundatus Reip. status*, lib. 2. ad Attic. epist. 16. *Fundare reditus* similiter dixit Plin. Paneg. cap. 70. auf festen Fuß stellen/in gute Richtigkeit bringen. Eleganter quoque Horatius lib. 1. Epist. 15. extr.

Vos sapere & solos ajo bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

¶ Fundatus, gegründet. Quintilian. Declam. 9 *Fundata paternis avitisque opibus domus*, eine reiche vornehme Familie. *Fundatissima imperia*, Arnob. lib. 3. p. 115. Et Augustinus epist. 28 *Catholica fundatissima fides.* Idem epist. 56 *fundatissima ecclesia.* Comparativus est apud Vitruvium lib. 7. cap. 3 *Quo fundatior erit ex arenato directura, eo firmior erit ad vetustatem solidatus testorii.*

¶ Fundatio, fundandi actus. Idem Vitruvius lib. 5 extremo: *in theatrorum & muri fundationibus:* Et lib. 6. cap. 11 idem *fundationes crassiores* pro fundamentis dixit.

¶ Fundāmentum, der Grund/ principium, quo nititur aliquid. *Pietas fundamentum est omnium virtutum*, Cicer. pro Plancio cap. 12. Grundfest aller Tugend. *Justitia fundamentum est fides*, Idem 1. offic. cap. 7. *Agere, ponere, jacere fundamenta*, den Grund legen / locutiones sunt, apud Ciceronem passim obviæ, & rei quasi dare principium notant. *Jeci fundamenta pacis*, 1. Philipp. cap. 1. den Weg zum Frieden bahnen. *Mali fundamentum, & radices altiores habere*, Brutus ad Att. quæ inter epistolas ad Brutum habetur. Rursus Cicero pro Milone cap. 27 *Parietem sic per vestibulum sororis instituit ducere, sic agere fundamenta, ut* &c. Idem 2. de Finib. cap. 22 *Fundamenta vos virtutum in voluptate, tanquam in aqua ponitis.* Et in Pison. cap. 4 *fundamentis positis consulatus tui.* Non ergo est, quod *fundamenta ponere*, quia Germanismo consonat, timidius usurpemus, aut, ut minus Latinum, fugiamus: quanquam alterum, *jacere fundamenta*, frequentius Ciceroni & aliis bonis auctoribus sit. Idem sentias de formula *locare fundamenta.* Plinius lib. 36 cap. 14 *ne in lubrico atque instabili fundamenta tanta molis locarentur.* Et Virg. Æn. 1. v. 428

Fundamenta locant alii, &c.

Sed *fundamentum convellere*, umreissen / schwach machen / Columell. lib. 1. c. 4. extr. Et Nepos Timoleonte cap. 3 *Arcem Syracusis, quam munīverat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis disjecit.* Item Hannibale cap. 7 *Domum a fundamentis disjecerunt.* Sic, *a radicibus*, Phædrus lib. 3. fab. 11. v. 49. Sallustius: *ab stirpe illustres familiæ evertere*, de Ordin. Rep. ad Cæsarem Orat. 2 dixit.

¶ Fundamentaliter, Sidonius lib. 3. epist. 8. extrem.

¶ Fundāmen, idem quod fundamentum, sed poetarum fere proprium. Virgil. Georg. 4, 161

Prima favis ponunt fundamina.

Ovidius lib. 5. Metamorph. v. 361

— — *Sicula fundamina terræ.*

Manilius lib. 1. v. 726

In cuneos alti cogat fundamina cæli.

Prudentius Psychomach. v. 826

Metatura novum jacto fundamine templum.

¶ Fundator, qui fundat. *Hilario fundator & eruditor conversationis monachorum*, Hieronymus in Vita. *Fundator pacis, fundator quietis publicæ*, inscriptiones ex seculo Constantinorum habent. Vid. Gruteri Opus Inscr. p. 282. n. 6. & 283. n. 4.

¶ Subterfundare. Lactantius lib. 2 cap. 8 *Cum fabricaretur cælum, terraque subterfundaretur.*

FVNGOR, fungi, verwalten. *Fungi munere* quocunque dicimus. *Fungi suo officio*, Cic. pro Cœlio cap. 9. thun/was man schuldig und pflichtig ist. Idem Offic. lib. 2. cap. 13 *justitia fungatur officius.* & ibidem cap. 17 *Crassus functus est ædilicio maximo munere.* Et mox: *ædilitate functus est.* ¶ Plaut. & Terent. cum accusativo fere efferunt antique, ut, *Neque boni, neque liberalis functus est officium viri*, in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 18. Sed & ita Nepos Datame cap. 1, *Datames militare munus fungens.* Suetonius Augusto cap. 35 *Quo autem lecti probatique & religiosius & minore molestia munera Senatoria fungerentur*, &c. Exempla plura cum quarto casu collegit Gambinus ad locum allegatum Nepotis. Adde Vossium de Construct.

cap. 22. *Justitiæ fungantur officio, qui adipisci veram justitiæ gloriam volent*, Cic. 2. Off. cap. 13. *Fungi vita*, idem quod *agere vitam.* Vall. lib. 5. cap. 5. Aliàs *fungi vita*, mori est: pro quo & *diem fungi*, Sulpicius Severus dixit lib. 1. Hist. S. cap. 7. extr. & alibi, de quo videas, quæ Jo. Vorstius notavit in h. c. p. 24.

¶ Functio, Verwaltung/Verrichtung. Cic. Tusc. lib. 2. cap. 15. *Labor est functio quædam vel animi vel corporis.*

Composita.

¶ Defungor, defungi, ein Amt beschliessen / zum Ende ausführen. Terent. in prol. Eun. *Defunctus jam sum*, ich hab nun das meine gethan. Et in Adelph. a. 3. sc. 4, 62 *Utinam hoc sic modò defunctum*, auf ein Ende gebracht hätten. *Defungi morbo*, est morbum evadere vel superare, eine Kranckheit ausstehen und davon kommen. Liv lib. 4. cap. 52 *Perfuncta civitate plurimorum morbis, perpaucis funeribus.* Sic, *Defunctum esse periculo*, Cicero pro Rosc. Am. cap. 8. die Gefahr überstanden haben. Sic *fatalibus malis defunctus*, Sueton. Ner. c. 40. Et, *laboribus defunctus*, Horat. lib. 3. od. 24. v. 15 *Defungi vita*, sein Leben beschliessen. & *corpora vitâ defuncta*, Virg. 6. Æn. v. 306. *Defungi in aliqua re*, Terent. Phorm. act. 5. sc. 8. v. 32.

¶ Defunctus, mortuus. Plinius lib. 9. epist. 9 *Plerique tantum viventes amant, seu potius amare se simulant; ac ne simulant quidem, nisi quos florentes vident. Nam miserorum, non secus ac defunctorum, oblīviscuntur.* Et Boeth. lib. 3. Metro 3

Quamvis fluente dives auri gurgite
Non expleturas cogat avarus opes,
Ornetque bacis colla rubri littoris
Ruraque centeno scindat optima bove:
Nec cura mordax deserit superstitem;
Defunctumque leves non comitantur opes.

¶ Defunctorius, peractus, ut, *apodixis defunctoria*, Petron. p. 182. hoc est, VVowerio interprete, libellus, quo quis ostendit perfunctum esse; apocha &c. Deinde Perfunctorius fonat *levius.* Satyricus idem pag. 190 *nec satiatus defunctoria tibi.*

¶ Defunctorie, adverbium, idem quod leviter, obiter. Seneca Controvers. 31. extr. *Defunctorie caussam meam egissem?* Ulpianus Lege 2. § 32 ad SC. Tertyllian. *Non solum autem quæ non petiit, coercetur; sed & quæ defunctorie petiit.*

¶ Perfungi, hinausführen/ das seine thun an etwas. Terent. Hecyr. a. 4. sc. 2. v. 18 *Dum ætatis tempus tulit, perfunctus satis sum, satietas me jam tenet studiorum istorum.* Et Cic. lib. 1. famil. epist. 8 *Cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis essemus perfuncti.* Idem pro Marcell. cap. 10 *Respub. perfuncta est hoc misero fatalique bello*, Krieg ausstehen.

¶ Perfunctio, ut, *Perfunctio honorum*, Cicero lib. 3. de Orat. cap. 2. *laborum perfunctio, dolorum perpessio*, Idem lib. 1. de Fin. cap. 15. pr.

¶ Perfunctorius, *Opera perfunctoria*, hoc est, non accurata satis & sedula, Arbeit / so man nasleissig und überhin thut/wie faule Mägde kehren.

¶ Perfunctorie. Lege 5. § 1. Dig. Quod vi aut clam. Sed plures ibi legunt perfusorie, quod supra in *Fundo* ex eadem lege dedimus. Dixit tamen Petronius p. 56 *me cæpit non perfunctorie verberare.* Et Ambrosius principio epist. 14 *Non perfunctorie motus videris.* Et Augustinus epist. 148 princ. *Si perfunctorie atque adulatorie res agatur.*

FVNGVS, ein Schwamm / Boleti, Schwämme / so man ißt/ Pfifferlinge / vide *Boletus. Fungi pratenses.* Horat. lib. 2. serm. satyr. 4. v. 20

— — *pratensibus optima fungis*
Natura est, &c.

Proverb. *Nasci subito, ut fungi.* ¶ 2. Plaut. in Bacchidibus 2. 4. sc. 7. v. 23 *Fungum, & Fungum putidum*, hominem stolidum vocat, & inutilem. ¶ Fungi etiam dicuntur exustæ ellychnii partes, quæ emungendæ veniunt, was man vom Lichte butzet / Schnupffen. Virg. 1. Georg. v. 390

Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ
Nescivere hiemem: testa cum ardente viderent
Scintillare oleum & putres concrescere fungos.

Vide ibi Servium. Et Plin. lib. 18. cap. 35 *Ab his terreni ignes proxime significant: pallidi namque murmurantesque tempestatum nuntii sentiuntur: plebia etiam in lucernis fungi.* Græci etiam μυκήτας vocant.

¶ Fungosus, fungosum rarum & leve, leichte und locker wie ein Schwamm. Columell. 4. cap. 29 *fungosa medulla.* Plinius lib. 16. cap. 36 *arundo fungosior.*

¶ Fungīnus. *Fungino genere est, capite se totum tegit.* Plaut. Trinum. act. 4. sc. 2. v. 9. Schwamm-Art.

FŪNIS, dubii generis, ein Strick/ Seil. *Funis canabinus*, Colum. lib. 6. cap. 2. ein Hänffen Strick. *Funis ductarius*, Vitruv. lib. 10. cap. 3. extr. ein Zugseil. Raro fœmin.

¶ Funĭculus, ein Strickleim/ Schnur. Plin. 12. c. 17 *attractis funiculis herbam convolvi.* Et Cicer. lib. 2. de Invent. cap. 51 *funiculus a puppi religatus scapham annexam trahebat.* ¶ *Abrumpetur tensus funiculus*, ex Luciani dialogo quodam Germa-

Germani sic: Wenn man die Seyten zu hoch ziehen wil/so springen sie. ¶ *Funem ducere* aliud proverbiale, pro altercari cum aliquo. Tractum a ludo puerorum, qui sparteam restim ductitabant, & tamdiu trahebant, donec aut rumperent, aut alteruter, omissa funis prehensione, in nates caderet. Tertull. de Pudicitia cap. 2 *Sed non decet ultra de auctoritate scripturarum ejusmodi funem contentiosum alterno ductu in diversa distendere.* Quod idem lib. 4. adv. Marcion. cap. 4 dixit, *funem contentionis ducere.* Varro lib. 3. de re rust. cap. 6 *ducere sertam* dixit. *Serta* enim funis. Vide ad eum locum Joseph. Scalig.

¶ Funalis, ut, *Funales equi*, die an Seilen ziehen. Sic autem appellantur, tum qui duobus ad jugum junctis, tertius (aut quartus etiam) antecedens adjungitur: tum qui quatuor simul junctis, dextram sinistramque exterius incedunt. Sic dicti, quod fune seu habena regantur. De antecedente Statius 6. Thebaid. v. 460

Nec jam sufficiant stimuli, nec verbera, voce
Nominibusque cient: Pholoen Admetus & Irin,
Funalemque Thoen.

Pholoe, Iris, Thoe, equarum nomina. *Pholoe* & *Iris* ad jugum junctæ erant: *Thoe* singularis antecedebat, gieng auf dem Riemen. De junctis ad latera exterius Svetonius Tiberio cap. 6. extr. *Dehinc pubescens, Actiaco triumpho, currum Augusti comitatus est, sinisteriori funali equo, cum Marcellus Octaviæ filius, dexteriore veheretur.* Vide ibi Torrentium.

¶ Funale, subst. eine Fackel. *Funalia cereum.* Val. Max. lib. 3. cap. 6. Wachsfackel. ¶ Item *Funis* apud Livium lib. 42. cap. 65 *Funda media duo funalia imparia habebat*, die mittelsten zweene Stricke sehr ungleich.

¶ Funarius, qui funem tractat, unde cognomen Gratiano majori, patri Valentis & Valentiniani, apud Aurel. Victorem in Epitome, & Ammianum lib. 30. cap. 24.

¶ Funambulus, χοινοβάτης, der auf dem Seil gehet oder fähret. Terent. in Prolog. Hecyr. *Populus studio stupidus in funambulo animum occuparat.*

¶ Funerĕpus, idem qui funambulus, apud Apulejum 4. Floridor. principio.

FVNVS, ĕris, ὁμώνυμον est, non unum significans. Sed proprie & vulgarissime pompam funebrem denotat. Donatus: FVNVS *est pompa exsequiarum: dictum a funalibus.* Et ita Servius quoque & Isidorus tradunt. Ver. Gloss. *Funus*, πένθος, κηδεία. Hinc *in funus prodire* Terent. a. 1. sc. 1. v. 88. Et, *in funus venire*, & *funeri dare operam*, Cic. lib. 15. ad Attic. epist. 1. *Funere regio efferre*, Sueton. Nerone cap. 30. Item: *Convenire ad funus*, Cic. pro Quint. cap. 15. zum Begräbnüß zusammenkommen. *Funus alicui facere*, Ser. Sulp. ad Cic. lib. 4. fam. epist. 12. Begräbnüß halten. *Funus ducere*, Cic. c. l. & Plin. lib. 10. cap. 43. Virgil. 3. Æneid. v. 62

Ergo instauramus Polydoro funus, &c.

¶ Pro cadavere ipso seu mortuo ponitur. *Funus nullius ex suis fidit*, C. Nepos in Regib. cap. 2. Sic *inhumatum funus*, Lucanus lib. 7. v. 820 dixit. Virgil. 2. Æn. v. 539

— — & patrios fœdavit funere vultus.

Ubi Servius: FVNERE, *cadavere: ab eo, quod procedit id quod sequitur.* FVNVS *enim jam ardens cadaver.* Pompa autem præcedit: sequitur deinde combustio cadaveris. Sic usum Manilium isto vocabulo, Scaliger; Claudianum Barthius in Comment. notarunt. Repentinus funeris adspectus signum propinqui interitus olim erat, quemadmodum omnia funera funesta, & abominabilia. Barth. ad libr. 4. Thebaid. Statii pag. 1126. 1127. ¶ 3. Alibi & pro morte seu fatali necessitate ponitur. Virgil. Ecl. 5. v. 20

Exstinctum Nymphæ crudeli funere Daphnin
Flebant.

Et lib. 4. Æneid. v. 308

Nec moritura tenet crudeli funere Dido.

Et alibi, 6. Æn. v. 429 *— — funere mersit acerbo.*

¶ Hinc *funus* pro exstinctione, deletione etiam dicitur. Lucan. lib. 4. v. 231 *— — pro dira pudoris*
Funera!

Prudentius Agnete v. 69

Exsulto, talis quod potius venit,
Vesanus, atrox, turbidus, armiger;
Quam si veniret languidus ac tener,
Mollisque ephebus, tortilis aromate,
Qui me pudoris funere perderet.

¶ Funĕreus, ut, *Funerea mulieres*, des Todten Mutter und Schwestern/ quæ & *Funera* Veteribus dicebantur. Lex Solonis eas ἐπιτρόπους vocat, die um Leide gehen. Virgil. 9. Æn. v. 486

— — nec te tua funera mater
Produxi presſive oculos:

Ad quem locum videndus Servius, item Josephus Scaliger Comment. in Catalecta Veterum Poëtarum p. 283. Ovidius Bubonem vocat *funereum* lib. 10. Metam. v. 453. *Fax funerea*, eine Leichfackel. Martial. lib. 8. Epigr. 43. *Funereus homo* opponitur *vitali* apud Barth. l. c. 1127.

¶ Fünĕbris, *Laudatio funebris*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 6. & Voss. lib. 3. Instit. Orat. p. 412. ubi de origine harum Orationum. *Funebris concio*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 84. Leich-Versamlung: quod alibi & Leich-Predig verti potest. *Funebre vestimentum*, ein Trauerkleid / Idem 2. de Leg. cap. 23. *Epulum funebre*, in Vatin. cap. 12. extrem. Seelbad. *Justa funebria*, Liv. lib. 1. cap. 20. Leichen-Begängnüß. *Funebre bellum*, Horatius lib. 1. epist. 20. *Funebres ludi*, pro mortuis exhibiti.

¶ Fünerare, sepelire. Horat. Plin. & Sueton. e. g. Suet. in Domit. cap. 17 *per vespillones exportatum nutrix in suburbano funerabit.* Plinius lib. 33. cap. 10 *Cæcilius funerari se jussit H. S. XI.*

¶ Funerarius, ad funus pertinens, ut *funeraria actio*, Lege 14 Dig. § 6 Hæc actio, de Religiosis &c. hoc est quæ de impensis funeris causſa factis vel faciendis instituitur. Eadem &

¶ *Funeraticia actio* appellatur eodem Titulo Lege 30, ex Pomponio.

¶ Fünestus, *Domus funesta*, Ovid. 7. Metam. v. 375. id est, funeribus inquinata, ein Haus/ daraus ihr viel auff einmahl oder auffeinander sterben. *Bellum funestum*, Livius lib. 35. cap. 32. Et, *Nuptiæ funestæ*, Idem lib. 4. cap. 9. Heyrath so mit Blutvergiessen zugehet. *Victoria funesta*, cruenta, illætabilis, detestanda, Planc. ad Cic. lib. 10. epist. 8. *Funestus ensis*, Cicer. in fragm. Arateis, ubi Grotius notat ita dictum *funestum ensem, μάχαιραν παλέφορον καὶ δεινόεσσαν.* Sed Gruterо *funestus ensis* est sicut *funestum bellum, funestus Mars*, ἔμβλητος, i. e. ἀνθρωποφθόρος, ἀνθρωποκτόνος, αἱματοφόρος. Nec Gradibus caret hoc nomen. Cicero lib. 9. ad Attic. epist. 5. *Majores nostri funestiorem diem esse voluerant Alliensis pugnæ, quam urbis captæ.* Eutropius lib. 7. cap. 7 *Caligula sceleratissimus ac funestissimus.* Idem & *bella funestissima* dixit extremo lib. 5.

¶ Fünestare, funere inquinare. Cicero pro Fonteio cap. 10 *Galli humanis hostiis Deorum aras, & templa funestant.* Et pro Milone cap. 33 *Templum sanctitatis* &c. id est, curiam, *inflammari, exscindi, funestari*, cadavere scil. Clodii ibi cremato. Catullus de nupt. Pelei & Thet. v. 101

funestet seque suosque.

FVR, φώρ, quem Plautus Aulul. a. 2. sc. 4. extr. *hominem trium literarum* vocat. *Nocturnus fur*, Cic. pro Milone cap. 3. ein Nachtdieb. M. Cato in originibus de furtis velut ex Delphico dixit: *Fures privatorum furtorum in nervo atque compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque purpura*, apud Gell. lib. 11. c. ult. ¶ 2. De Servis etiam Veteres usurpabant. Virgil. Eclog. 3. v. 16

Quid domini faciant, audent cum talia fures?

Pro Servo, inquit ibi Servius, *furem posuit. Furta enim specialiter servorum sunt*, &c. Terent. Eun. 4. sc. 7. v. 6 *Manipulus furum*, etiam de servis. ¶ *Furem fur cognovit, & lupus lupum.* Ἔγνω δὲ φὼρ τὸν φῶρα, καὶ λύκος λύκον. Citat Aristoteles inter adagia similitudinis.

¶ Fūrunculus, dimin. quo Cicero usus est in Pison. cap. 27. ¶ 2. Est & Furunculus tuberculum & uletis Plinio, eine braune Blatter/ lib. 20. cap. 13. Adde Corn. Celsum lib. 5. cap. 28. n. 8. ubi, *Furunculus*, ait, *est tuberculum acutum cum inflammatione & dolore, maximeque, ubi jam in pus vergit.* ¶ 3. Furunculus etiam in vitibus exuberantia quædam, in modum verrucæ. Columell. lib. 4. cap. 22.

¶ Furtum, res furto ablata, Diebstal. *Furtum facere* Cicero pro Cluent. c. 64. Et pro Q. Rosc. Com. cap. 9. extr. *Furtum erat apertum: cujus rei furtum factum erat?* Et, *Furti damnari*, pro Flacc. cap. 18. ¶ 2. Sed & furta dicimus, quicquid clam agitur. Petronius: *Is qui nolle miserorum furtum deprehenderat.* Sic *fuga furta* Lucanus dixit lib. 4. v. 416. Curtius lib. 4. cap. 15 *Quindecim millia hoc furto subducta sævitiæ sunt.* Loquitur de Sidoniis, qui in Alexandri copiis militantes, cum Tyrum caperet vi, cognationis cum Tyriis memores, multos Tyriorum, profectos a se, in sua perduxerunt navigia, & occultatos Sidona vexerunt, itaque servarunt. ¶ 3. Hinc & pro fraudibus hoc vocabulum sumitur. Ovid. lib. 13. Metam. 82

— — qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem.

Sic Virgil. Æn. 11. v. 515, & Sallust. in fragm. apud Nonium in hoc vocabulo, *Furta belli* stratagemata dixerunt, Frontinus lib. 2. cap. 5. stratagem. 31 *Ita ut in prima parte leves Hispanos, aptissimos ad furta bellorum poneret.* Vide ibi Rob. Keuchenium. Eleganter & Prudentius Psychomachia, v. 268

— — nec adhuc ad fraudis opertum
Venerat, aut fovea calcarat furta maligna.

¶ 5. Usitatissime autem clandestini & illegitimi concubitus *furta* dicuntur. Tibull. lib. 1. Eleg. 2. v. 34

— — Celari dulce sua furta Venus.

Statius lib. Achill. 1. v. 229

— — tacito nam cognita furto,
Dedamia mihi, &c.

Sic & *dulcia furta* pro concubitu Virgil. in Georg. 4. v. 346 posuit. Et *furto genitus*, Silio lib. 7 est, qui Homero αὐτόκτονος, quod Heinsius observat. adde Lotich. ad Perron. Sat. pag. 64.

¶ Quin & omne malum factum generaliter ita vocatur; præcipue quod perpetratum clam fuerit. Virgil. Æneid. 6. v. 568

Quæ quis apud superos furto lætatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Vide Donatum in Eunuch. Terent. act. 4. sc. ult. Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei: *Omnes furta faciunt, qui illicita committunt.*

¶ Furtim, adverb. clam. *Furtim succedere ad montes*, Livius lib. 22. cap. 16. heimlich/ verstohlener Weise.

¶ Furtivus, furtivum, furto raptum, gestohlen. *Res furtiva*, Quintil. lib. 5. cap. 13. sub finem, gestohlen Gut. ¶ 2. Item Clancularium: *Iter furtivum in Italiam*, heimlicher Weg/ Cicer. in Pison. cap. 40. Et *Amor furtivus*, heimliche Liebe/ Virg. 4. Æn. 171.

¶ Furtive, adv. Plaut. Pœnul. act. 5. sc. 2. v. 62 *Ne quid clam furtive accepisse censeas.*

¶ Furtificus, furax. Plautus Pseud. act. 3. sc. 2. v. 97 *furtifica manus.* Et Epidic. act. 1. sc. 1. v. 10 *Minus jam furtificus sum, quam antea. Rapio propalam.* Ich stehle nicht mehr heimlich/ sondern nehme öffentlich.

¶ Fūrax, diebisch. *Manus furaces*, Martial. lib. 8. epigr. 40. *Homo avarus & furax*, Cic. 2. de Orat. cap. 66. Compar. *Nihil est furacius illo*, &c. Martial. lib. 8. epigr. 59. Superl. *Cacus furacissimus*, Aurel. Victor de Orig. gent. Romanæ.

¶ Fūracitas, diebische Art/ Dieberey/ Plin. lib. 10. cap. 29. *Gmculo furacitas auri argentique mira est*, eine Dole stiehlet Gold und Silber gern.

¶ Furaciter, furacissime, *Cum omnium domos furacissime scrutarere*, Cicero in Vatin. cap. 5.

¶ Fūratrina, idem quod furacitas, furtum, rapina. Apulejus lib. 6. A. A. p. 178 *Furatrinâ facili*, & lib. 10. p. 245 *Diu quidem pulcherrime mihi furatrina procedebat artificium.*

¶ Furīnus, ad furem pertinens. Plaut. Pseud. a. 3. sc. 2. v. 2 *forum furinum*, ein Marck/ da viel stehlens ist.

¶ Antiquitas deam coluit *Furinam*, in cujus honorem feriæ *Furinalia* dicuntur; cui etiam flamen fuit attributus; dictus *Furinalis* & *Furatrinus* Mercurius est appellatus, uti ad loc. laud. observat Beroaldus.

¶ Fūror, furari, rapere, eripere furto, clam eripere. Cic. in Verr. 3. cap. 22 *Verres solet hæc, quæ rapuit & furatus est, dicere, se emisse.* Et, *Furari civitatem*, est clam obrepere in civitatem, sich heimlich in einer Stadt niederlassen/ Cic. pro Corn. Balbo cap. 2.

¶ Furator, fur. Tertullian. Apolog. cap. 46. extr. *Furator veritatis.*

¶ Suffurari. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 7. v. 15 *Suffuror, suppilo, de præda quadam capio.*

¶ Trifur, ein Erzdieb. Plaut. Aulul. a. 4. sc. 4. v. 6 *Non fur, sed trifur.*

FVRCA, Gabel/ Galgen. Quæ appellatio utraque Germanica, aut prior certe Gabel/ a priscorum Latinorum voce *Gabalus* est, quæ crucem significabant, Varrone teste, apud quem *in gabalum suffigere* legitur, ut Nonius observat. Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 24

Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix,

Art läst von Art nicht/ die Katze läst ihr mausen nicht. *Furcâ figi*, sive *in furca figi*, aufgehenckt werden/ Plin. lib. 29. cap. 4. pr.

¶ Furcifer, ein Galgenschwengel/ apud Plautum passim. Donatus: *Servus*, inquit, *qui ob delictum aliquod cogebatur a domino ignominiæ magis, quam supplicii caussa circa vicinos furcam in collo gestare, subligatis ad eam manibus, & prædicare peccatum suum simulque monere cæteros, ne quid simile admitterent.* Paria Verus Glossator in *Furcifer*. Vide & Plutarchum in Coriolano, & Quæstionibus Romanis.

¶ Furcula & Furcilla, dimin. Gäblein/ Varr. & Colum. apud quem etiam *Bifurca ferramenta* legas libr. 3. cap. 18 à *Bifurcum*, quod est duas furcas habens, ut *Bifurci surculi* apud eund. lib. 5. cap. 11 & *bifurcus ramus*, apud Ovidium de Nuce. FVRCILLA instrumentum rusticum, quo frumenta movebant: unde & a *frumentis cillandis* sive movendis, dictum Servius acutius, quam verius statuit. Est enim diminutivum, a *furca*. Cæterum *furcillæ* non frumentis movendis tantum, sed aliis etiam rebus inserviunt. Festus: FORCILLAS *sive* FVRCILLAE, *quibus aliquid movebant.* Hinc *forcillis movere, ejicere, expellere* & Latinis proverbialiter & Græcis dicitur. Vid. Scalig. ad Festum. In Glossis Veteribus δίχηλος reponitur. Nimirum quod bisulcum esset instrumenti hoc genus. Catullus Carm. 103

Mentula conatur Pimpleum scandere montem:
Musæ furcillis præcipitem ejiciunt.

¶ Furcillo, furcillare. i. e. furcillis movere, *furcillis ejicere*, ut modo Catullus: *Furca expellere*, ut Horatius loquitur. Plautus Pseudolo act. 2. sc. 2. v. 36 *Væ tibi! tu inventus vero meam*

qui furcilles fidem. In quo constituendo loco, & explicando variè se torsit Palmerii acumen. *Furcillare fidem* est in dubium vocare: quin plane rejicere furcillis veluti. Nam nihil omnino Pseudolo, cujus hæc verba sunt, habere se fidei significaverat Harpax, paullo ante. v. 33

Siquidem hercle etiam supremi promtes thesauros Jovis
Tibi libellam argenti nunquam credam.

Promtes thesauros. i. e. dispenses, promus condus fis thesauris Jovis. Respicit enim ad id, quod supra v. 14 Pseudolus dixerat, cum promum-condum se Ballionis, & procuratorem peni appellasset. Passeratius, *furcillare fidem*, infirmam judicare interpretatur, ideoque quasi admota furcilla stabilire.

¶ Bifurcus, das zwey Gabeln oder zwey Zacken hat. Ut, *ferramentum bifurcum*, Columell. lib. 3. cap. 18. Adde supra in *Furcula.*

¶ Trifurcus, dreyzackig. Idem Columella lib. 5. cap. 11 *Surculi sint bifurci vel trifurci.*

¶ Trifurcifer. Plautus Aulul. a. 2. sc. 4. extr.

— — Tun' trium literarum homo
Me vituperas? fur, etiam fur trifurcifer.

der den Galgen vielmahl verdienet hat.

FVRFVR, purgamentum, seu excrementum crassius farinæ, kleyen. Plautus Captiv. a. 4. sc. 2. v. 17 *pistores alunt furfure sues.*

¶ 2. Et furfures, capitis sunt sordes, vel excrementa, Plin. lib. 20. cap. 9. die Schupen auf dem Haupt.

¶ Furfŭreus, ut, *Panis furfureus*, Kleyenbrodt/ Gell. 11. cap. 7.

¶ Furfŭrosus, Plin. lib. 12. c. 25 *Deterior furfurosus color*, i. e. quasi furfuribus permistus apparens.

FVRIVS, inter Romana prænomina fuit, ut *Furius Camillus.* Primam produxit Ovidius Fastor. 1. v. 641: & Martialis lib. 6. Epigr. 17

Cinnam, Cinname, te jubes vocari;
Non est hic, rogo, Cinna barbarismus?
Tu si Furius ante dictus esses,
Fur ista ratione dicereris.

FVRNVS, κλίβανος, fornax, in qua pinsitur panis, ein Backofen. Plin. lib. 13 cap. 4 *retostus furnis*, im Backofen gedörret. Idem proœmio extremo lib. 23 *Utitur in furno, donec panis percoquatur.*

¶ Furnaceus, adject. ut, *Panis furnaceus*, Plin. 18. cap. 11. id est, in furno coctus.

¶ Furnaria, ut *Exercere furnariam*, sich mit Backwerck nehren/ Sueton. Vitell. cap. 2.

¶ Furnarius. Gloss. Vet. *Furnarius*, καμινοκάυστης, ἰπνοποιός. ein Becker.

¶ Infurnibulum, *pala, qua in furno panes disponuntur*, eine Brodtschauffel. Plin. 24. cap 15. Infurnibulum etiam pro *Infundibulo* legit Harduinus in Plin. 24. cap. 15. pag. 353.

¶ Præfurnium, das Ofenloch/ oder Ofenthür. Cato cap. 38.

FVROR, insania, dementia, rabies, *animi ad omnia cæcitas*, Cic. 3. Tusc. cap. 5. Grimm/ Unsinnigkeit. Idem de Arusp. cap. 18 *Quæ potest homini major esse pœna furore atque dementiâ? Verti, agi in furorem*, in einen Grimm gerathen/ unsinnig werden. *Ad eundem furorem redire*, Planeus Ciceroni lib. 10 fam. epist. 11. ¶ 2. Ponitur etiam pro omni immoderato affectu, amore, odio, ira, &c. Virgilius cum dixisset Æneid. 5. v. 781 *Junonis gravis ira:* Subjicit

— — Caussas tanti scias illa furoris.

Alibi, Æn. 2. v. 318

— — furor iraque mentem
Præcipitant.

Vid. Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 200. *Furorem impendiorum*, id est, profusam & immoderatam impendendi libidinem, Suetonius dixit Nerone cap. 31 extr. Hinc *furere* pro impotenter gaudere Horatius dixit. de quo post. Poetæ etiam pluraliter. Catullus de nupt. Pel. & Thet. v. 54

Indomitos in corde gerens Ariadna furores.

¶ Furia, Sing. Cic. 3. ad Q. frat. epist. 1. cap. 4. Adde Elmenhorstii Indicem Apulejanum: sed sæpius pluraliter

¶ Furiæ, quæ & *Diræ* dicuntur, & *Eumenides*, Acherontis, & Noctis filiæ, tres sunt Poetis, *Alecto, Megæra, Tisiphone*, Dæmones sunt exagitantes conscientiam facinorosorum, Plageteuffel/ Plagegeister. Lactantius lib. 6 cap. 19 tres Poëtarum Furias, ad tres affectus, *Iram, Cupiditatem, Libidinem*, refert. *Furiis agi, egitari*, Virgil. 3. Æn. v. 331. *Tædis ardentibus furiarum terreri*, Cic. in Pison. cap. 20. Sueton. in Nerone cap. 34 *Sceleris* (parricidii in matrem) *conscientiam nunquam ferre postea potuit, sæpe confessus exagitari se materna specie, verberibus furiarum, ac tædis ardentibus.* Cicero pro Rosc. Amerino cap. 24 *Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpe videtis, eos, qui aliquid impie, sceleratèque commiserint, agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus. Suus quemque fraus & suus terror maxime vexat, suum quemque scelus agitat amentiaque afficit, sua mala cogitationes, conscientiæque terrent, hæ sunt impiis assiduæ domesticæque animi furiæ, quæ dies noctesque parentum pœnas a conscelleratissimis filiis repetant*, &c. Conf. huc, *semper virgines furiæ*, ἀεὶ παρθένοι ἐρῖνες, ex Chiliad.

Furias

Furiæ honestæ, quomodo dixerit Statius, vide infra in *Honestus*, in *Honor*.

¶ Fŭriālis, Teuffelisch. *Incessus furialis*; Livius lib. 7. cap. 17. *Vox furialis*, eine greuliche erschreckliche Stimm / Cicer. pro Planc. cap. 35.

¶ Furialiter. *Odisse furialiter*, Teuffelisch feind seyn / Ovid. 3. Fastor. v. 637.

¶ Furiosus, vecors, mente captus, semper furens. unsinnig/wütend. Cicer. in Catil. 1. cap. 10 *Quo te ista tua cupiditas effrenata ac furiosa rapiebat?* ausgelassene und unsinnige Begierde. Idem ad Attic. lib. 4. epist. 3 *Furiosissima conciones Publii.* Idem pro Dejotaro cap. 5 *aliquem furiosissimum judicare.* Et Ovid. 9. Metam. v. 736 *amor furiosior.*

¶ Furiosè. Cicer. ad Attic. 8. ep. 5. *Solet eum, cum aliquid furiosè fecit, pœnitere.* Compar. Spartianus Hadrianô cap. 12 *ferro in se cum gladio furiosius irruente.*

¶ Fŭro, sine præterito, furĕre, furore exagitari, rasend und unsinnig seyn. Cicero in Verr. 6. cap. 18 *Usque eo commotus est, ut insanire ac furere videretur.* hat sich geberdet und gestalt / als wäre er von Sinnen kommen. Idem ad Attic. 14. epist 19 *Pansa furere videtur de Clodio.* Statius 3. Theb. v. 643 *Deus ecce furentibus obstat.* ¶ 2. Pro imporenter lætatis usus Horatius est lib. 2. Od. 7. extrema:

- - - Non ego sanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

Similiter *insanire* verbo usus est lib. 3. od. 19.

¶ Fŭrens, particip. & nomen, unde Comp. *furentior.* Claudian. Fescenn. v. 26 *Quis belluarum corde furentior.*

¶ Furenter, adverb. unsinnig/wütend. *Furenter insci*; Cic. 6. ad Attic. epist. 1.

¶ Interfurere. Statius 1. Achill. v. 395

- - - alternum Mavors interfurit orbem.

¶ Perfurere, vehementer furere. Virgil. 9. Æneid. vers. 343

- - - Incensus & ipse Perfurit. Et Prudentius Tetrast. 29 *Perfurit Herodes.*

¶ Præfurere, ante, vel valde furere. Statius 2. Theb. v. 410 *torbus præfurit:* & lib. 4. v. 821

-- -- -- agmina bello
Decertare putes, justumque in gurgite Martem
Præfurere.

¶ Furio, reo cum furore concitare, wütende machen. Horat. lib. 1. Carm. [illegible]

- - - Flagrans amor & libido,
Quæ solet matres furiare equorum.

Et Silius lib. 14. v. 281

Vaticinoque urbem furiabant insuper ore.

¶ Furiatus, indoles participium. Virg. 2. Æneid. v. 407

Non talis hanc speciem furiata mente Chorœbus.

id est, concitatâ mente. *Furiata juventus*, die unsinnige rasende Jugend/ Silius 11. v. 132. Et Ovid. 2. Fastor. v. 761

- - - juvenis furiatus regius ignes
Concipit.

¶ Fŭribundus, idem quod furens. *Furibundus homo*, Cicer. pro Sextio cap. 7. Manilius lib. 1. v. 411

- - - bastos cum terra gigantes
In cælum furibunda tulit.

Et Virgil. 4. Æn. v. 646

Conscendit furibunda rogos, scil. Dido.

FVRVVS, ater, fuliginosus; a quo *furnum* & *fornacem* Grammatici faciunt. Ovid. in 5. Metam. v. 541 *Antra furva*, pro caliginosa, finster/dunckel / dunckelschwartz. *Furvus color*, Solin. cap. 33 [al. 46] pr. *Furva culpa*, Prud. καθημ. hymn. 1. v. 74. *Furva hostia*, Val. Max. lib. 2. cap. 4. n. 5. qui ibidem addit: *Hostiæ nigræ antiquitus* FVRVAE *dicebantur.*

FVSCĬNA, fuscinula, ein Fleischgäblein. Eobanus Idyll. 12

Fuscina non facit una coquum, monachumbé cucullus,
Non laurus vatem, sua quemque professio monstrat.

¶ 2. Et Ciceroni *fuscina* est, qua pisces aut anguillæ confodiuntur, lib. 1. Nat. Deor. cap. 36. ¶ 3. Est Neptuni tridens, seu telum trisulcum piscatorium, quod fundo natantia capiat. Martial. de Spectaculis Epigr. 29

Fuscina dente minax, nexu fuit anchora curvo:
Credidimus remum, credidimusque ratem.

Actius in Argonautis apud Cic. 2. Nat. Deor. c. 35

Aut forte Triton fuscinâ verrens specus
Subter radices penitus undanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad cælum eruit.

¶ 4. Fuscina utebantur etiam in ludis gladiatoriis retiarii. Juven. Satyr. 2. v. 143 *Vicerat hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi.*

FVSCVS, subniger, dunckelbraun. Apuleius pro atro, id est, malo & infelici usus est hac voce lib. 2. de A. A. *Fuscis avibus Larissam accessi.* Quod Horatius *mala ave* dixit, id est, malo augurio, zur bösen Stunde. Transfertur & ad vocem. Vide *Vox.* Comparativ. *Cum fuscior*, apud Apulejum lib. de Mundo pag. 69. & 2. Dogm. Plat. p. 19 *anima fuscior eis. Vestis fuscior*, apud Hieronymum Epist. 23. ad Marcellam.

¶ Fuscitas. Idem Apulejus sub finem dicti libri: *Ab omni fuscitate ac perturbatione liberum cælum*, hoc est a sordibus.

¶ Suffuscŭlus, nigrati facie, Apulej. lib. 2. Milesi. p. 120.

¶ Fusco, fuscare, braun machen. Ovid. lib. 1. de arte am. v. 513

Mundicia placeant, fuscentur corpora campo.

Et Alcimus Avitus lib. 4. v. 430.

- - - fuscati lumina solis.

Eleganter Symmachus lib. 1. Epist. 39 dixit: *Quem ad hoc ubi nulla actuum culpa fuscabit; sed fortunæ licentia interdum optimos decolorans, spes ejus paulisper infregit.*

¶ Fuscaror, apud Lucan. epitheton est Cori venti. *Cæli fuscator Eoi*, lib. 4. v. 66.

¶ Infuscare, schwärtzen. Virg. 3. Georg. v. 493

-- -- Sanie infuscatur arena.

Justinus lib. 12. cap. 5 *ne victoriarum gloria sævitiæ maculâ infuscaretur.* Vet. liber, *offuscaretur.* Sic *Barbarie infuscari*, pro coinquinari; mit wilden und barbarischen Sitten beschmitzt werden / dixit Cicero de Claris Orat. c. 74. *Infuscare vinum* apud Plaut. Cistell. act. 1. v. 21. est aqua diluere, quod cum vini generosi nigrior sit color, dilutior mixta aqua fusciorque redditur.

¶ Infuscus, idem quod infuscatus. Columella lib. 9 cap. 10 de rege apum: *quidam infusci atque hirsuti reperiuntur.*

¶ Obfuscare, fuscitatem obvertere, obtenebrare. *Obfuscare justitiam*, Tertullian. lib. 2. adv. Marcion. cap. 12.

¶ Obfuscatio. Idem Tertull. lib. 1. ad Nation. cap. 10 *Pertinet ad obfuscationem deorum vestrorum*, nempe dejerare per Cæsarem, non, ut antea per deos.

FVSIVS, Orator fuit, cujus his verbis meminit Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 22 *Fusius nervos in dicendo C. Fimbriæ, quos tamen habuit ille, non assequitur, &c.*

FVSTIS, ein Knüttel / Brügel. *Cædi fustibus*, Macer Lege pr. 10 Digest. de Pœnis. Horat. lib. 1. Sat. 3. vers. 143 *Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coërces*, &c. *Non est opus verbis, sed fustibus*, Cicer. in Pison. cap. 30. Idem in 6. Verr. cap. 43 *Clava ac fustibus repellere.* Et Cœlius ad Cicer. libr. 8. famil. epist. 8 *Fustem impingere alicui*, brügeln.

¶ Fustuarium, quod Valla lib. 1. cap. 6 fustigationem interpretatus est, ein Staupen-schlagen/Brügelung. Sic Livius lib. 5. cap. 6 *Fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut præsidio discedit.* Et Cicer. 3. Philipp. cap. 6 *Si ille* [Antonius] *consul, fustuarium meruerunt legiones, quæ consulem reliquerunt.* Hoc supplicii genere afficiebantur quoque qui falsum dixissent testimonium, furtum fecissent, juvenibus aburerentur, aut qui ter ob delictum idem essent puniti, ut Polybius lib. 6. & hoc præterea docet, ad mortem usque cædi solitos, hac pœna damnatos. Non itaque tam leve supplicii genus est, quam quidam voluerunt, ut Vossius observat ad libr. 2. Velleji Paterculi cap. 78. Vide & Lipsium lib. 5. de Romana Militia Dialog. 18. & Loccen. in Antiq. Suco-Goth. lib. 3. cap. 5. p. 130.

¶ Fustiarius in Vet. Gloss. vertitur ξυλοκόπος, ὁ τύπτων ξύλῳ.

¶ Fustigare, fustibus cædere. Onomast. Vet. *Fustigo*, ξυλοπατῶ, τὸ τύπτω ξύλῳ.

¶ Fustibălus quoque ad *fustem* referri postulat. Vegetius de Re milit. lib. 3. cap. 14 *Fustibalus fustis est longus pedibus 4, cui per medium ligatur funda de corio: & utraque manu impulsus prope ad instar onagri dirigit saxa.* Hinc

¶ Fustibalator, qui fustibalo jaculatur, in MSS. Vegetii libris c. l. legitur, ut Stewechius observavit pro vulgato *fundibalator.* Vide supra in illo nomine. Quidam scribunt per 5 *Fustibulus, Fustibulator:* sed rectius per A, tanquam hibrida vox, a Græco βάλλειν i. e. jaculari, simul deducta, quemadmodum Lipsius etiam *Fundibalum*, non *fundibulum*, ut vulgo solet, loco in *Fundibalum* notato, expressit.

FŪSVS, quod fila fundat, hoc est, deducat, dictus, eine Spindel. Plin. lib. 9. cap. 8 *Lanificia in fila tenuantur, junceo fuso*, das Wollwerck wird zu Fädemen klein gezogen mit der Spindel. Ovid. 6. Metam. v. 22

-- -- Teretem versabat pollice fusum,

die Spindel drehen. At *Colus*, der Rocken.

FŪTĬLIS, vanus, ab effutiendo, secundùm Vallam. *Qui silere incenda nequit, sed ea effundit*, quemadmodum ait Pompejus Festus de Verborum significatione. Ein leichtfertiger unbedachter Mensch / der nichts verschwiegen kan. *Alacritate futilis gestiens* Cic. 4. Tusc. cap. 17. der nicht an sich halten kan. *Futiles lætitiæ* Idem Tusc. lib. 5. cap. 6. eitele Freude. Virg. 11. Æneid. v. 339 *- - Consiliis habitus non futilis auctor.* Id est, fidelis, zu Anschlägen kein geringer und leichtfertiger Mann. Terent. Andr. act. 3. sc. 5. v. 3 *Servon' fortunas meas me commisisse futili?* Ubi Donatus: FVTILI, *levi. Nam a vase, quod* futile *dicitur; quod non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo & patulo ore, eoque instabile est.* Uberius vetus Scholiastes ad illud Statii 8. Thebaid.

-- -- ne futile mœstis
Id visum Danaïs.

FVTILE, inquit, *vas est quoddam latiore, fundo angusto, quo utebantur in sacris Vestæ, quia aqua in sacris Vestæ in terra non ponitur. Quod si fiat, piaculum est. Ideo excogitatum est vas, quod stare non posset, sed si positum, statim funderetur. Unde & homo commissa non retinens FVTILIS dicitur: Contra NON FVTILIS, bonus consilii.* Quæ eadem habes apud Servium in 11. Æn.

¶ Futilitas, illud ipsum levitatis, & garrulitatis vitium, die Leichtfertigkeit mit Worten/ und Unbedachtsamkeit. Cicer. 2. Nat. Deor. c. 83 *Hæc & plena sunt futilitatis, summaque levitatis.*

¶ Fūtiliter, vane, inutiliter. Apulejus Apolog. post principium: *futiliter blaterata.*

¶ Furire, effluere, a quo

¶ Effutire, imprudenter, & mendaciter loqui. unbedachtsam aussagen/nachsagen. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 1. v. 17 *Verum isthoc me nomine ea perperam olim dixi, ne forte nos imprudentes foris effutiretis.*

FŪTVI, vasis coquinarii genus Varro lib. 4. de LL.

¶ Futare. Festus: *Futare, arguere est: unde & Confutare.* Itaque ¶ Confutare proprium rei coquinariæ verbum. Ollæ enim ferventes, quum paullo plus exhauriant, solent *futo* vase ad hoc apto, inversâ aquâ, compesci, quod *futare, confutare, refutare* olla, veteres dixerunt. Titinnius apud Nonium:

Coquus ahenum, quando fervit, paulla confutat struâ.

Vide Scalig. ad Festum in *refutare.* ¶ 2. Hinc ad alias res transfertur; idemque, quod retundere, reprimere, & cohibere significat. Cic. apud Gellium lib. 7. cap. 3 *Ne quid in consulendo adversi eveniat, quod nostrum secunda res confutet.* Id est, earum cursum inhibeat, & sistat. Apulejus 11 Milet. *Nunc albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, & quæ longe longeque meum confutabat obtutum, palla nigerrima, splendescens atro nitore* &c. Ita *audaciam alicujus confutare*, Cicero in Partitionibus cap. 38 dixit. ¶ 3. Frequentissime, & velut proprie usurpamus hoc verbum, cum dicta adversariorum refellimus contrariis rationibus & infirmamus. *Verbis, dictis, aliquem confutare:* i. e. castigare, & quasi compescere. Terentius Heaut. act. 5. sc. 1. v. 76. & Phorm. act. 3. sc. 1. v. 13 *confutare argumenta:* wiederlegen/ umstossen. Hinc

¶ Confutatio, pars orationis, qua adversario respondemus, & ejus rationes elidimus. Vide ad Herennium lib. 1. cap. 3.

¶ Confutator, ein Widerleger. Hieronymus Catalogo scriptor. ecclesiast. in Bardesane: *Primum Valentini sectator: deinde confutator, novam hæresin condidit.*

¶ Refutare, idem quod confutare, redarguere. *Nostra confirmare argumentis & rationibus; deinde contraria refutare*, Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 19. das Gegentheil widerlegen. *Refutare testes*, Idem pro Fontejo cap. 1. Zeugen straffen/ widerlegen. Et, *Refutare domesticis testibus*, einen mit seinem eigenen Gesinde überweisen/ Idem lib. 2. de Orat. cap. 1. Proprie est reprimere, cohibere. Quemadmodum & Cicero *alicujus conatum refutare* dixit de Arusp. cap. 4. Idem de Prov. Cons. cap. 13 *Semper illas nationes nostri Imperatores refutandas potius bello, quam lacessendas putaverunt.* Vide supra *Confuto.* ¶ 2. Sequioris ævi scriptoribus, & pro respuere, sive repudiare ponitur. Ammianus Marcellinus lib. 17. cap. 11 *Non refutamus hanc* (pacem) *nec repellimus: adsit modo cum decore & honestate.* B. Hieronymus in vita Malchi pag. 520 *Dominus videns gregem suum crescere, nihilque in me deprehendens fraudulentiæ, & volens me renunciare, quo fidum sibi magis faceret; tradidit mihi illam conservam meam, aliquando captivam. Et cum ego refutarem, dicerem que me Christianum, nec licere mihi vivente uxorem mariti accipere &c.*

¶ Refutatio, depulsio criminis, eine Ableinung. *Firma refutatio*, Quintil. lib. 5. cap. 10. *Refutatio accusationis*, Cicer. Topic. cap. 25.

¶ Refutator. Arnobius lib. 1. pag. 18. *refutator incredulus.*

¶ Refutatorius. Ut, *refutatoriæ preces*, Lege 1. Cod. de Relationibus. Et, *refutatorii libelli*, Lege 8 Cod. Theod. de Appellationibus. ein Widerlegungs-Schreiben.

¶ Refutatus, participium. Cicer. pro Lege Manil. cap. 17 *Obsolevit jam ista oratio, re multo magis, quam verbis refutata.*

¶ Sed *Refutatus* substantive idem est & Refutatio. Lucretius lib. 3. v. 524 *Incipit que refutatu convincere falsum.*

¶ Irrefutatus, a, um, non refutatus, unwiderlegt. Lactantius lib. 5. cap. 16. extr. *Irrefutata hæc, tanquam fobeam, pratergressus est.*

¶ Irrefutabilis. Arnobius lib. 4. p. 139 *Irrefutabile aperite secretum.*

FVTVO, futuere, fututus: obscenum verbum est, idem quod inire. Martialis sæpe eo usus est. Ut lib. 9. epigr. 42

Nempe semel futuit, generaret Horatius ut tres.

Et lib. 3. epigr. 87

Narrat et rumor, Chione, nunquam esse fututam.

¶ Fūtūtor, Fūtūtrix, Fūtūtio, apud eundem Martialem & Catullum. Vide Indices, si obscœna verba desideras.

¶ Confutuere, ejusdem Catulli Carmine 38 ad Contuberna-les.

¶ Effutuere. In militari Carmine & joco in Cæsarem apud Suetonium ejus vita cap. 51.

Aurum in Gallia effutuisti, hic sumsisti mutuum.

Aurum effutuisti, id est, futuendo seu scortando dilapidasti.

FVTVRVS, require in verbo, *Sum.*

G.

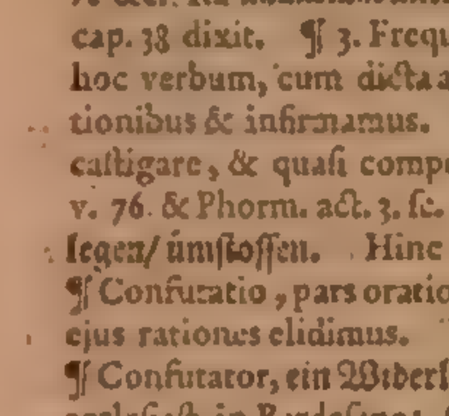

Litera media est inter C. & CH: cognatum habet quiddam cum γ Græcorum, ut, κυβερνήτης, *gubernator*, κύκνος, *Cygnus.* ¶ 2. Positum verò ante N. ex eo quiddam retrahit in sese, ut *Agnus, Agnosco, Magnus*, &c. Veteres enim in syllabis, ubi nunc N nos scribimus ante C, vel G, ipsum G ponebant, quemadmodum Varro monet lib. 1. de origine Linguæ Latinæ, ut, *Aggulus, Angulus; Ageps*, pro *Anceps.* ¶ In propriis G solum positum, retulit *Gajus*: GN. *Gnæus*: GER. *Germanicus*, vel *Germanus.* Valer. Probus de literis antiquis.

GABALVS, vide *Furca*, & Nonium. Sicuti autem Lucillius *Carcerem* dixit pro homine, qui in carcere detinetur; ita & *Gabalum* dixerant scelleratum hominem & dignum cruce. Macrinus apud Capitolinum in Macrino cap. 11

Qualis Latinus Gabalus iste fuit.

Putat Salmasius & Heliogabalum Imperatorem per convitium appellatum *Gabalum*, similiter fuisse, & eo refert, quod Servius in 7 Æneid. scribit: *Gabalus Rom. Imp. Solem se dici voluit. Nam* Heliogabalus *est dictus*, Vide eum ad Alexandrum Lampridii init.

GĂBĂTAE, plurale, apud Martialem legitur, significare videtur vas concavum, edulius aptum, ein Napff. *Transcurrunt gabata, volantque lances.* lib. 7. Epigr. 47. Adde lib. 11. Epig. 32.

GĂBII, Γάβιοι, Volscorum urbs. Virg. 6. Æneid. v. 768

Hi tibi Nomentum, & Gabios, urbemque Fidenam, &c.

¶ *Gabiensis ager*, apud Plin. lib. 2. cap. 94.

¶ Gābīnus, adject. ut *Urbs Gabina*, Ovid. Fast. 2. v. 709. Unde *Gabinus cinctus.* Virg. 7. Æn. v. 612

Ipse Quirinali trabea cinctuque Gabino
Insignis, &c.

Ad quem locum Servius: *Gabinus cinctus*, inquit, *est toga, sic in tergum rejecta, ut una ejus lacinia revocata hominem cingat. Hoc autem vestimenti genere Veteres Latini, quam nec dum arma haberent, præcinctu togis bellabant: unde etiam milites in procinctu esse dicuntur. Hoc rursus utebatur consul bella indicturus, ideo, quod cum Gabii Campaniæ civitas, sacris operaretur, bellum subito evenit. Tunc cives cincti togis suis, ab aris sunt ad bella profecti, & adepti victoriam. Propter quod omen tali habitu semper utebantur in bellis.* Vide & Turneb. lib. 22. Adverss. c. 19.

GABIENVS Cæsaris classiarius fortissimus, captus à Sext. Pompejo, jussu ejus incisa cervice, & vix cohærente, jacuit in littore tota die. Deinde cum advesperavisset, cum gemitu precibusque congregata multitudine petiit, ut Pompejus ad se veniret, aut aliquem ex suis mitteret. Se enim ab inferis remissum habere, quod nunciaret. Missi plures Pompejus ex amicis; quibus Gabienus dixit: *inferis Diis placere Pompeji causam & partes pias. Proinde eventum futurum, quem optaret: hoc se nunciare jussum. Argumentum fore veritatis, quod peractis mandatis protinus exspiraturus esset.* Idque ita evenit, Plin. lib. 7. cap. 52.

GABINIVS, Romanum nomen, præsertim consulis illius, sub quo Cicero in exsilium missus fuit. Proconsul Syriæ Ptolemæum Auletem in regnum reduxit. Vid. Cic. post red. ad Quir. & lib 1. epist. ad Lentulum.

GĀDES, Gadium, fœm. qux *Gadir* & Erythræa. Insula est Oceani ultra Hispaniam Bæticam, Herculis columnis vicina, die Insul Cadix (sic enim hodie appellatur) in Spanien. Vide Plin. libr. 5. cap. 22. Cicero pro Corn. Balbo cap. 16 *Gaditanorum mœnia, delubra, agros, Hercules itinerum & laborum suorum terminos esse voluit.* Juvenal. Satyr. 10. principio:

Omnibus in terris quæ sunt a Gadibus usque
Auroram & Gangem, pauci dignoscere possunt,
Vera bona, &c.

¶ Gaditanus, incola Gadium. Cicero c. l. & Cæs. 2. Civ. cap. 18. seqq. Etiam ad Gaditanos pertinens, ut *Fretum Gaditanum.*

GAESVM,

GAESVM, a. Sunt tela sive hastæ Gallorum. Cæsar lib. 3. B. Gall. cap. 4 *gæsa in vallum conjicere.* Meminit & Livius lib. 8. cap. 8, ubi ab hasta distingui videntur: & lib. 9. c. 36 *gæsis binis armatis.* Virgilius *Alpina gæsa* dixit lib. 8. v. 661, & hunc imitatus Silius Italicus lib. 1. v. 625. Polluci lib. 7. cap. 33 γαισὸς est δόρυ ὁλοσίδηρον, *hasta pure ferrea.* Unde etiam de diphthongo constat.

¶ *Gæsos* quoque Galli appellabant viros fortes, teste Servio in Æn. 8. v. 662.

GAETVLI, diphthongo scribunt Græci: populi Africæ sunt ultra Numidiam in austrum. Vide Geograph.

¶ Gætulus, adject. Virg. 4. Æneid. v. 40

Hinc Gætulæ urbes genus insuperabile bello.

¶ Gætūlia, regio Getulorum in Africa. Plinius lib. 5. c. 4. extr. *Tota Gætulia* ad flumen Nigrin, qui Africam ab Æthiopia dirimit.

¶ Gætūlicus, adject. Plinius lib. 6. cap. 31. extr. *Juba Getulicam purpuram tingere* [in Mauritaniæ insulis] *instituerat.* Juvenal. Satyr. 8. v. 26 *Agnosco procerem. Salve, Gætulice, seu tu,* &c.

¶ Semigætulus, Apulej. Apolog. p. 289 *Memet professus sum Semnumidam & Semigætulum.*

GAGĂTES, λίθος Γαγάτης, Plin. lib. 36. cap. 19. Gagates, lapis, nomen habet loci & amnis Gangis Lyciæ. Quem fluvium tamen Galenus, totam lustrans diligentissime Lyciam vidisse negat. Lapis est, qui igni admotus confestim accenditur, flammamque contrahit ac bitumen redolet. Quamobrem *succinum nigrum* à quibusdam dictus est, sed falso. Reperitur hodie magna copia in Flandriâ & Cimbria, ein rauher/schwartzer/ brennender Stein / Matthiolus. Eo accenso morbum caducum explorari Apulejus Apol. p. 491 prodidit. Gagates & gagas, gagatus & gagatæ, pen. brev.

¶ Sed Gagites, aëtites est quibusdam, ein Adlerstein. vide *Ætites.*

GALACTOPŎTA, γαλακτοπότης, lactis potor, Milchtrincker. Quod nomen Getis & Nomadibus, re tantum pecuaria victitantibus, Columella tribuit lib. 7. cap. 2.

GĂLĂTIA, Regio minoris est Asiæ, quæ & *Gallogræcia* dicta est, & nomen utrumque accepit à Gallis, à quibus maximo numero occupata aliquando sub duce fuit Brenno. Livius lib. 38. c. 16. & Flor. lib 2. cap. 11. Tertiam produxit Statius in Soteriis Rutilii [1. Silv. 4] v. 76 *Hunc Galatia vigens ausa est incessere bello.* Beneficio accentus, ut Bernartius & Morellus putant. Lactantius Vol. 3 ad Probum, ut D. Hieronymus citat Præfat. lib. 2. in Epist. Pauli ad Galatas: *GALLI,* inquit, *antiquitus a candore corporis GALATÆ nuncupabantur, & Sibylla sic eos appellat. Quod significare voluit Poeta* (Virgilius lib. 8. Æneid. sub finem) *cum ait:*

-- -- tum lactea colla
Auro innectuntur:

Cum posset dicere candida. *Hinc utique* Galatia *provincia in quam Galli aliquando venientes cum Græcis se miscuerunt, unde primum ea regio* GALLOGRAECIA, *post* GALATIA *nominata est.*

¶ Galatæ, populi sive incolæ. *Galatarum auxilia,* Cic. lib. 6. ad Attic. epist. 5. Sed hi frequenter *Gallograeci* appellantur ab historicis.

¶ Galaticari, fictum Tertulliani verbum, de Jejun. adv. Psych. cap. 14, notatque Galatarum more Judaicas cæremonias Christianismo adjungere. Efficitum autem est ea forma, qua Latini veteres *græcari* & *pergræcari* dixerunt.

GALACTĪTES, γαλακτίτης, lapis, à lactis sic dictus colore, quod in succum solutus lactis speciem reddat, *Leuca* & *Leucographia,* & *Synnephites* alio nomine dictus, ut Plinius annotavit lib. 37. c. 10. Reperitur hodie in quibusdam montibus Saxoniæ. Matthiolus.

GALANGA, radix aromatica nota, colore interius & exterius purpureo, sapore acri, Galgan. *Acorum* alii dixêre, sed contra Matthiolum. Vide *Acorus. Cyperus Babylonius* Junio galanga est. *Cyperus* autem *silvestris* est *galanga.*

GALATĒA, æ, nympha, Nerei & Doridis filia Ovidio est lib. 13. Metam. ¶ 2. Virgilio amica rustica, Eclog. 1.

Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Jam Galatea veni, nec munera despice nostra.

Mantuam hoc nomine intelligere Virgilium notat Taubmann. ad Virgil. pag. 9. Nannius miscell. lib. 6. cap. 1.

GALBA, æ, vir consularis, qui Lusitanos diripuit & accusatus a Catone fuit. Vide Nepotem in Catone & ibi Lambinum. ¶ Item Sergius Galba Imperator post Neronem. ¶ 2. Galba & pinguem notat veteri Gallorum lingua. ¶ 3. Galbæ etiam dicuntur exilia animalia quæ in esculentis nascuntur, ut docet Suetonius Galba cap. 3. ¶ Ibidem & *Galbeorum* mentio est, quos Casaubonus crassiores toros lanâ aut tomento fartos interpretatur. A quo tamen dissentit Rigaltius, & *Galbeos* putat armillas fuisse a pensilis *galbulis,* id est, parvis pilis aureis, ad instar corticorum. Varro enim in re rustica *galbulos* interpretatur pilas parvas corticis. Sane & Festus docet *Galbeos* esse armillas, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur. Vide ipsum Rigalt. Notis ad Onosandrum p. 41. edit. Commelianæ.

GALBĂNVM vel Chalbanum, χαλβάνη, succus est plantæ ferulaceæ in Syria nascentis, thuris effigiem præbens, & odorem gravem. Dioscor. lib. 3. ¶ 2. Sed *Galbanum* Vestimenti genus est, Juven. Satyr. 2. v. 97

Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa,

Vestimentum significat album & sublucidum delicatorum, ein reinlich / weisses Kleid.

¶ Hinc *Galbanatum,* id est, galbano indutum, mollem scilicet & delicatum dixit Martial. lib. 3. Epigr. 82

Jacet occupato, galbanatus in lecto.

¶ Galbanus. Martial. lib. 1. Epigr. 97

Fuscos colores, galbanos habet mores.

id est, molles & supinos. Vid. Rhodig. Lect. Antiq. lib. 24. c. 5. qui vero *Galbinos* cum aliis legit; quemadmodum in fragm. Petronii p. 56 est *Galbino succincta cingillo.*

¶ Galbăneus, ut, *Galbaneus nidor, odor,* in 3. & 4. Georg. Virgilii. v. gr. lib. 4. v. 264 *Hinc jam galbaneos suadebo intendere odores,* Rauch oder Dampff von Galban.

Galbĭnus vide paullo ante in adjectivo *Galbanus.*

GALBVLVS, pila cupressi, Cypressennüß / apud Varr. lib. 1. de re rust. cap. 40.

GALBVLA, vel Galbulus, & Galgulus, avis est eadem, luteo & viridi colore, turturis magnitudine, Widwol / vocant quidam.

¶ 2. Alii eam esse putant, quæ Germanis, Geelgorst. Iberus.

¶ 3. Gesnerus, a nonnullis, Gelbling / & Hemmerling / adpellari scribit, sed avem esse Germaniæ peregrinam putat, & in Italiâ vocari, Galber. *Iberus* idem. *Galbula,* apud Martialem legitur lib. 13. epigram. 68

Galbula decipitur, calamis & vetibus ales, &c.

GĂLĔA, cassis, ferreum capitis munimentum, ein Eisen Hut oder Helm / Bickelhauben. Virgil. 5. Æneid. v. 314

Tertius Argolicâ galeâ contentus abito.

Galea venatoria apud Nepotem in Datame. *Galeam induere,* Cæs. lib. 2. cap. 21. de B. Gallico. ¶ Galeæ *personatæ & cristatæ* in Nobilium insignibus unde sint, docebit Loccen. lib. 3. Antiq. Sveo-Goth. cap. 7. p. 155.

¶ Hirtius *Galeare* dixit. *Milites,* inquit, *in campo jubet galeari & ad pugnam parari,* lib. de bello Africano cap. 12.

¶ Galeatus, galea indutus, gewapnet mit einem Helm. *Minerva galeata,* Cic. lib. 1. Nat. Deor. cap. 36. ¶ 2. Galeatum principium, vel galeatus prologus dicitur omnibus libris conveniens vel commune quoddam proœmium, quemadmodum galeatum præsidium omnium commune est & galeati omnes tuentur. Turneb. Adverss. libr. 3. cap. 18. Voss. lib. 3. Instit. Orat. p. 352. Hinc S. Hieronymi Præfatio in Libros Regum [seu Epist. 106] vulgo *Prologus galeatus* appellatur, cujus nominis vim ipse ibidem declarat his verbis: *Hic prologus scripturarum, quasi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire potest.*

¶ Galearius, qui galeam gestat, in calonum generibus ponitur ab Vegetio lib. 3. cap. 6. Variant tamen libri. Adde cumprimis Stewech. ad Vegetii lib. 1. cap. 10. fin.

¶ Galeŏla, quasi diminutum a Galea, vas sinuosum, a galæ sic figura appellatum. Varro apud Nonium: *Ubi erat vinum in mensa positum aut galeola, aut sinu.* Sinus autem ejusdem generis vasculum erat, ut ibidem explicatur.

GALENA, plumbago, Plin. lib. 36. cap. 16 de origine plumbi. Ejus, qui primus fuit in fornacibus liquor, *flannum* appellatur, qui secundus, *argentum,* quod remansit in fornacibus, *galena.* Hæc conflata dat nigrum plumbum, &c. Glantz oder Bleyertz. Vide *Molybdæna.*

GALĒNVS, (à γαλήνη, tranquillitas) Medicus ille nobilissimus Pergamenus. Clarus esse cœpit Trajani temporibus. Natus patre architecto civitatis eruditissimo, adolescens in Dialecticis & elementis Philosophiæ, quod ingenio valeret, felicissimè profecit, & mox ad Medicinæ studium animum adjecit. Præceptores audivit medicos ea ætate præstantes Satyronem & Pelopem. Profectus deinde Alexandriam est, ubi tum hominum erat doctissimorum frequentia, quorum judicia & studia exploravit. Romam quoque venit, ibique multa scripsit annos natus quatuor & triginta. Inde vero discedens anno septimo & trigesimo, in Asiam rediit. Sed non multo post in Italiam, literis Imperatorum Veri, & Antonini, revocatus est. Inde vero post interitum Antonini, qui in bello Marcomannico periit, in patriam rediit, ibique consenuit, ac cum corpore & valetudine esset imbecilliori, quemadmodum de se ipse scripsit; diligentia tamen in victu & temperantia, satur scilicet nunquam de mensa surgens, vitam in extremam usque produxit senectam. Mosis, & Christi doctrinam respuit, & martyrum constantiam sugillare ausus est. Voss. lib. 6. Instit Orat. p. 541.

GALEOS, otis, γαλεὸς, piscis, qui & Mustellus, sed plurimarum specierum, canis cetaceus minor dicitur; kleine Hundfisch / Gesn. Sed Galeotes γαλεώτης [stellio est] & ξιφίας id est, *gladius,* Schwerdfisch. Vide Plinium lib. 32 c. 2.

GĂLĒRVS, Galerum, genere neutro, pileus rotundus e pelle ferina diversi usûs, eine spitzige Mützen / a Galeæ rotunditate. Servius sacerdotalis pilei genus ex Sytonio esse tradit in 2. Æneid. pag. 336. Hieronymus epist. 128 ad Fabiolam de vestitu Sacerdotum:

dotum: *Quartum genus est vestimenti*, rotundum pileolum: *qualem picturam in Ulysse conspicimus, quasi sphæra media sit divisa, & pars una ponatur in capite. Hoc Græci & nostri τιάραν nonnulli* Galerum *vocant.* Apul. Apol. *Hoc Diogeni & Antisthenis pera & baculus, quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentum, quod Pontificibus galerum, quod lituus auguribus.* Vid. Lipsi. de Milit. Rom. lib. 3. cap. 1. Tiraquell. ad leg. 3. Connubial. Comment. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii v. 303. p. 1013. 1014. ¶ 2. Est & Capillamentum (Parücke) quo uti solebant, qui fallere & ignorari cupiebant. Suetonius Nerone cap. 26 *Post crepusculum statim arrepto pileo vel galero popinas inibat.* In Othone cap. 12 *Galericulum* vocat. Juven. Sat. 6. v. 120

Sed nigrum flavo crinem abscondente galero
Intravit calidum veteri centone lupanar.

Vide ibi Veter. Scholiasten, & supra *Capillamentum.* Utebantur ejusmodi capillamentis & mulieres, exemtitio & suppositicio crine, vetulæ inprimis, ut canos tegerent, quæ *Caliendræ* appellabantur; Vide supra in lit. C.

¶ Galĕrĭculum, diminutivum. Suetonii in Othone exemplum jam sub *Galerus* vidimus. Adde titulum epigram. 50. lib. 14. Martialis.

¶ Gălĕrĭtus, galero pileo tectus. Propertius lib. 4. elegia 1

Prima galeritus posuit prætoria Lucmo.

¶ Hinc dicta avis est *Galerita*, quæ & alauda, cristata scilicet, κορυδαλὸς, eine Waldlerche/ Heydlerche/ Heubellerche/ apud Plinium lib. 11. cap. 37. Vide supra *Alauda.* Varro etiam *Galericum* vocat. ¶ 2. Alaudæ cæteræ, galeris carentes, dicuntur *Gregales*, Sanglerchen. Suavissime enim canunt, primæque sunt aves, quæ ver cantu prænunciant. Volatu alta petunt, cum galeritæ vel cassitæ, & raro evolent, & evectæ alis statim rursus procumbant, neque altis nec longis spatiis confectis. Tertium genus Græcis ἀνώνυμος est, Steinlerche. Vide *Alauda.*

¶ Albŏgălĕrus, pileum capitis, quo Flamines Diales utebantur. Fiebat ex hostia alba Jovi cæsa, cui affigebatur apex virgula oleagina, ein spitziger Hut/ daran ein lange Feder hangt/ vel, ein Bischoffshut. Fest.

GĂLESVS, Calabriæ fluvius, juxta Tarentum. Virg. 4. Georg. v. 126. *Qua niger humectat flaventia culta Galesus.*

Galgulus, vide *Galbula.*

GALLA, æ, nascitur in foliis quercuum & ramusculis, sole de geminis exeunte, Græcis κῆκις est, ein Eichapffel/ Gallapffel. Qui fructus peculiare hoc habet, ut quotannis aut annonæ fertilitatem, aut bellum, aut pestilentem auram prænunciet. Nam si integra rumpatur galla, nec perforata prius sit, aut muscam, aut araneum, aut veniculum ostendit. Si musca volat, futuri belli; si repit vermiculus, annonæ penuriæ; si curricaneus, morborum pestilentium præsagium est, Matthiolus. Pro atro & aspero vino Lucillius posuit apud Nonium in *Acerosus: Qui gallam bibere ac rugas conducere ventri*
Ferre acerroso.

¶ *Galla* etiam & *Gallicula* calceamenti genus, quod alias *Sandaliorum* nomine appellabatur. Vide infra.

GALLEŌTAE portentorum interpretes apud Siculos dicti, auctore Cicerone lib. 1. de Divinat. cap. 20.

GALLIA, quæ & Francia occidentalis, à Francis enim occupata Gallia, Gallierland/ Franckreich. ¶ De ratione appellationis alii aliter censuerunt, qui Galliam a γάλα, hoc est, lactis candore, vel à *Galeta* Polyphemi in Sicilia filio, dictam prodiderunt. Prioris sententiæ Lactantius fuit, de quo supra in *Galatia.* ¶ 2. Recentiores autem, *Gallos* peregrinatores dici, atque eandem esse vocem, *Galli* & Wallen/ scripserunt. Divisio vetus Galliæ est, in *Cisalpinam*, quæ & *Tonsa* seu *Togata*; *Transalpinam*, quæ & *Comata*, a comæ nutritione dicitur. Cæsar lib. 1 incunte de Bell. Gall. *Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur.* Est & *Braccata* & Narbonensis & Lugdunensis Gallia. Vid. Bernegg. ad Suet. Cæsar. c. 8, 2. & c. 22, 2. a. Plin. lib. 11. cap. 31. Sed hæc alio pertinent. Galliæ fines Suetonius Pyrenæo, Alpibus, Gebenna monte, Rhenoque & Rhodano fluminibus definit: universum ambitum ejus seu circuitum tricies centum millibus passuum æstimat, in Cæsare cap. 25. *Animosam* Claudianus appellat de 4 Cons. Honorii v. 392. Ingeniorum & eloquentiæ laude semper excelluisse P. Pithœus, & ipse Gallus, Præfat. in Quintiliani Declamationes plurimis auctoritatibus declarat. Sed de felicitate singulari Gallicæ indolis videndus Scaliger Exercit. 167. de Subtilitate.

¶ A Gallia est *Gallicus*, ut, *Lingua Gallica; Morbus Gallicus, Gallica palla*, ein Kittel.

¶ Gallicanus, adjectiv. Cicero pro Quint. cap. 4.

¶ Gallus, ein Frantzoß. Cicer. de Arusp. Respons. cap. 9 *Robore valent Galli*, sind starcke Leute. Cæsar lib. 3. de Bell. Gall. c. 8 *Gallorum subita sunt & repentina consilia.* Ibidem cap. 19 *Ut ad bella suscipienda Gallorum alacer ac promtus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas mens eorum est.*

¶ Gallŭlus, diminutivum. Sic *Gallula Roma*, Arelas, Ausou. in Urbibus num. 8.

¶ Gallicæ, arum, plurale, calceamenti genus, quo utuntur Galli in pluvia, Cicer. 2. Philipp. cap. 30.

¶ Gallogræci, iidem sunt, qui & Galatæ. Vide *Galatia.*

GALLIVM, γάλιον, herba, vim habens coaguli, nascitur prope sepes, Meyerkraut/ Waldstroh/ unser lieben Frauen Bettstroh.

GALLONIVS, homo postremæ gulæ, in cupediis & lautioribus cibis assidue versatus, unde a Lælio *Gurges* dictus. Mensa ejus acipensere decumano infamis fuit. Cicero pro P. Quintio cap. 30 *Qui relicta virorum bonorum disciplina & quæstum & sumtum Gallonii sequi maluerunt.* Vid. Crin. lib. 6. cap. 4.

GALLVS, ἀλέκτωρ, Gallus gallinaceus, vel Gallinaceus solùm, Haußhan. Cicer. de divinat. lib. 1. cap. 34 *Canorum animal gallus gallinaceus.* Sed *Gallus castratus*, sive, ut Petronius in Satyrico pag. 84 vocat, *gallus spado*, Kaphan. *Galli crista*, λόφος, der Hanenkamp. Marti sacra avis: est enim pugnax. Solebant Pergamis, ut Plinius auctor; itemque Athenis, ut Ælianus & Lucianus Anacharsi, seu de Gymnasiis, referunt, publice edi concertantium Gallorum spectacula. Quo respexit Columella lib. 8. cap. 2. quo de gallinaceo genere ait, scribens: *Mores autem, quambis non ad pugnam, neque ad victoriæ laudem præparentur, maxime tamen generosi probantur*, &c. Martial. lib. 9. epig. 68

Nondum cristati rupêre silentia galli,
Murmure jam sævo verberibusque tonat.

Gallus in sterquilinio suo plurimum potest, proverbiale de illis, qui domi prævalent, apud Senecam, Ludo de morte Claudii. ¶ 2. Gallus Gallinaceus quoque dictus Adæus quidam Athenis, teste Athenæo lib. 12. cap. 8. & militaris quidam legio apud Cæres. Bernegg. ad Sueton. Cæs. cap. 24, 2. c. Gallum Gallinaceum similem esse Medorum Regi ait Aristoph. in Avibus apud Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 475.

¶ Gallīna, eine Hun/ Hänne. *Albæ gallinæ filius*, der zu einer glückseligen Stunde gebohren ist/ Juven. Sat. 13. v. 141. Gallinæ aliæ *cohortales*; aliæ *rusticæ*; aliæ *Africanæ.* Vide Varron. lib. 3. cap. 9. & Columell. lib. 8. cap. 2. princ. Et Plautus Pseud. 2. 1. sc. 1. v. 28 *Has literas scripsit gallina*, geschrieben/ als wenn es die Hüner gescharret hätten.

¶ Gallīnŭla, diminutivum, ein Hüngen. Arnobius lib. 7 p. 215 *Si gallinulam, vitulum, sub illius oculis atque altaribus concremaro.* Avienus in Prognost. Arati v. 387

Pectora cum curvo purgat gallinula rostro.

¶ Gallīnācĕus, ad gallinas pertinens. Ut, *pulli gallinacei*, Varr. 3. de R. R. cap. 9. junge Hüner: & *Ova gallinacea*, ibidem: *fel gallinaceum*, Cicer. 2. Divin. cap. 12. & *gallus gallinaceus*, pro Muræna cap. 29. Sed *Lac gallinaceum*, proverbialiter de abundanti copia. alles vollauff. Plinius procemio Operis: *ut vel lactis gallinacei sperare possis haustum.* Vide Chiliadas Erasmi.

¶ Gallinarĭus, adjectivum, ad gallinas pertinens. *Scala gallinaria*, Celsus lib. 8. cap. 15. Hünerleiter.

¶ Gallinaria, insula Ligustici maris, a copia gallinarum dicta. Varro de R. R. lib. 3. cap. 9.

¶ *Gallinaria silva* in Campania prope Cumas. Memoravit Cicero lib. 9. fam. ep. 23, & Strabo lib. 5. p. 168.

¶ Gallinarius, subst. qui curat gallinas. Hünerwergt. Cicer. 4. Acad. cap. 26 extr. *Gallinarium invenisti, qui ova cognosceret?* Varro 3. de R. R. cap. 9 *cumtorem gallinarium:* Columella autem generaliter *aviarium* lib. 8. cap. 5 nominavit.

¶ Gallinārium, Hünerhauß/ Columell. lib. 8. cap. 3.

¶ Gallicinium, tempus cantus Gallorum, die Zeit wenn die Hanen krehen. Sunt autem tria tempora cantus gallorum: clarissimus eorum est cantus matutinus, gegen Morgen krehen sie am allerhellesten und lautesten. Apulej. *noctis gallicinio*, lib. 8 incunte. Ammianus Marcellinus lib. 22. cap. 33 de Casio monte: *unde secundis gallicinii videtur primi solis exortus.*

¶ Gallinago, ein Schnepff/ dicta à Gallinæ magnitudine.

¶ Gallopavus vulgo dicitur ein Calecutischer Hahn: & sequioris sexus *Gallina Indica*, Welsche Hüner. Veteribus peregrina genera erant Gallinæ *Africana* vel *Numidica*, de quibus in suis nominibus.

¶ Gallus & Phrygiæ fluvius: unde & Deæ Phrygiæ, seu Cybeles, Sacerdotes appellati *Galli.* Lucan. lib. 1. v. 566

- - - crinemque rotantes
Sanguinei populis ululârunt tristia Galli.

Vide Festum. Ovidius 4. Fast. v. 361

Cur igitur Gallos, qui se excidere vocamus?
Cum tanto Phrygiâ Gallica differt humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celænas
Amnis it insana, nomine Gallus, aquâ.
Qui bibit inde furit, &c.

Isaacus autem Vossius in Catulli Attin sive Aryn p. 163 persuasum habet, a Gallogræcis hoc nomen originem habuisse; quem si inspexeris, multa & egregia de his Gallis invenies. De iisdem etiam varia collegit Servatius Gallæus ad Lactantii libr. 1. cap. 17.

¶ Gallæ,

¶ Gallæ, fœmineo casu, iidem Cybeles sacerdotes dicti, quod, virilibus exsectis, muliebri prorsus & habitu & more uterentur. Catullus dicto Carmine v. 12

Agite, ite ad altæ, Gallæ, Cybeles nemora simul.

Ubi rursus Vossium consule pag. 162.

¶ Inde *Galliambus* carmen Gallorum, quo Deam suam celebrabant, appellabatur, de quo est in *Jambus*. Ejus auctor Cæcilius de quo Farnab. ad Martial. lib. 2. Epigr. 86.

¶ Cornel. Gallus, poeta, de quo Virg. eclog. 10.

GAMMĂRVS, vel Cammarus, ex quo Galenus Græcum nomen, κάμμαρις, ἴδος, finxisse videtur, marinus est cancer, ein Seekrebs oder Meerkrebs / squillarum generis, quem Romani *Leonem* vocant; Græci ἀστακόν. *Gammarus fluviatilis*, seu vulgaris, ein gemeiner Krebs. Cancri verò ab his differunt; nam caudâ carent. *Cancri marini*, Meerspinnen. *Squillæ*, die kleinen Krebslein oder Kraben. Lapilli Gammarorum, quos duos in capite eo habent tempore, quo crustam exuunt, (wenn sie sich mausen) Krebsaugen / quorum ad expellendos renum calculos usus est. *Crustæ*, Krebsschalen. *Chelæ*, Krebsscheren. Matthiol. in Dioscor.

¶ Scribunt & *Cammarus*, κάμμαρος, vide *Locusta*. Martial. lib. 2. Epigr. 43 *Concolor in nostra, cammare, lance rubes.*

GAMVS, seu potius γάμος, pure Græcum, id est nuptiæ: cujus derivata in Latinum sermonem, præsertim ab ecclesiasticis, invecta sunt, utpote

¶ Dīgămus, a δὶς bis, & γάμος; ac

¶ Digamia; pro quibus hibride vulgo *Bigamus* & *Bigamia* dicunt. Puriora autem illa vocabula Hieronymi sunt lib. 1. adv. Jovinian. cap. 8. cujus & *Digama*, fœmina est epist. 2. extrema.

¶ Trigamia, ejusdem Hieronymi lib. 1. adversus Jovinian. cap. 3. &

¶ Monogamia, eodem cap. 3. sub init. Singula hæc vocabula invenies etiam a Tertulliano usurpata de Monogamia cap. 6 & 8. ad quorum normam etiam formantur

¶ Polygămus, &

¶ Polygamia, quæ omnia notæ significationis sunt.

GĂNEVM, veteres tabernam meritoriam vel meretriciam dixerunt, ἀπὸ τῆς γῆς; quod ex sint in terra; non, ut cœnacula supra, ut Donatus docet ad Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. Ita & Isidorus lib. 10. Orig. Ein Huren-Hauß. Salmasius vocem istam puram putam Græcam putat. Nam sicut Græci δάπις & δάπεδον: ita & γάπος γάπεον dixerunt locum voluptuarium, ubi nihili homines, qui inde γαπόναι, ventri & libidini vacabant. Vide eum ad Spartiani Hadrianum. *f.* 156.

¶ Ganeas etiam in fœminino dixerunt loca, ubi libidini gulæque opera navabatur. Sueton. Tiber. cap. 34 *Dato Ædilibus negotio popinas ganeasque usque eò inhibendi, ut ne opera quidem pistoria proponi venalia sinerent.* Idem Nerone cap. 27 *Per litora & ripas diversoria taberna præparabantur, insignes ganeæ & matronarum institoriæ operæ invitantium, atque hinc inde hortantium, ut appelleret.* ¶ Sed & pro gulæ studio ac ipsa ingluvie *Ganea* ponitur. Tacit. 2. Histor. cap. 45 *Unum ad potentiam iter, prodigis epulis & sumtu ganeaque satiare inexplebiles Vitellii libidines.* Sic alibi: *Ventris & ganeæ paratum:* item *inter ganeam & stupra* dixit. Usus ita hac voce Plinius; itemque Sidonius & Columella, ut Beroaldus ad Suetonii locum in Tiberio observat.

¶ Gāneo, qui ganeas frequentat, der täglich im Luder liegt. Ter. Heaut. act. 5. sc. 4. v. 11

– – gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnosus.

Ganeo egentissimus, Cicero pro Sextio cap. 52. Et Nonius: GANEONES a GANEIS dicti, *ut* POPINONES à POPINIS. *Et sunt loca* (Ganea puta) *vinolentiæ, & libidini aptæ.* Vet. Gloss. πηλοδύτης, *Ganeo*, *taberнarius.* Item, Ganeo, λίχνος, καταφαγᾶς, λαπαδύτης, λίμβος, λαίμαργος. Dicti iidem & *Ganearii.* Vet. Gloss. ἀκόλαστος, ὁ ἐξώλης, *Ganearius*, *Lascivus*, *Libidinosus.* Item, ἄσωτος, *Ganearius*, *libidinosus*, *luxuriosus.* Patet inde, hanc vocem tam de libidinosis, quam de vinosis sive gulosis usurpatam. Varro Modio: *Hoc interest inter Epicurum, & ganeones nostros, quibus modulus est vitæ culina.* Hîc *ganeones*, gulosi sunt. Et in illo Juvenalis Satyr. 11. v. 58 *Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes*
Coram alsio dictem puero.

Nec non in Prudentii illo Hamartig. v. 322

– – gulam ganeonis inescent.

GANGES, Γάγγης, Indiæ fluvius maximus, centum, in aliquibus locis, stadiorum latitudine, hat in die Breite drey Teutsche Meilen / gemmifer est, & auri fœcundus, & in æstate instar Nili Ægyptii exundat, & humectat agros. Vid. Plin. lib. 6. cap. 18, & Curt. lib. 8. cap. 9.

¶ Gangētĭcus, adject. *Nemus Gangeticum*, Seneca in Medea v. 865.

¶ Gangētis, fœm. Avienus Perieg. v. 1353

campos intrant Gangetidos oræ.

¶ Gangaridæ, Curtio populi sunt ultra Gangem. Vid. lib. 9. cap. 2. n. 3. Horum etiam mentionem facit Virg. 3. Georg. v. 26

In foribus pugnam, &c.
Gangaridum faciam victoriique arma Quirini.

Hos Latini cum Servio in h. l. a *Gange* appellatos credunt, juxta quem sedem habuerint. Salmasius autem ad Solinum p. 698 observat, Græcis vitæ Alexandri scriptoribus hos non *Gangaridas*, sed Γανδαρίδας per Δ scribi, quod si est, aliunde quam a Gange, hoc nomen erit. Latini enim ex Græcis fontibus, mutato elemento, hausserunt.

GANGĬLON, seu Ganglion, γαγγλίον, nervi vel ex ictu, vel lassitudine contortio, eine aufgelauffene oder geschwollene Ader. Aliis ein Oberbein. Vide Celsum lib. 7. cap. 6.

GANGRAENA, γάγγραινα, caro emortua, todt oder faul Fleisch / incipiens partis affectæ corruptela, Cels. lib. 5. cap. 26, 31. Pro *cancro* male exponitur in Lexicis.

GANNIŌ, gannire, vulpium est, belffern / bäffen. *Quid ille gannit?* Terent. Adelph. act. 4. sc. 2. v. 18. Ubi Donatus: GANNITVS *est proprie veluti ploratus vapulantium.* Imò *gannire* propriè animantis est, deinde ad hominem transfertur, quod diserte Varro tradit circa fin. lib. 6. de L. L. ubi multa ab animalium vocibus in hominem translata notat. Idem observat Nonius de impropriis, τὸ *Gannire* canibus tribuit. Festus quoque *Gannitionem*, canum querulam murmurationem exponit. Sane Lucretius, cum canes aut lambunt catulos aut lactant, *gannire* dixit lib. 5. v. 966

At catulos blande cùm lingua lambere tentant,
Aut ubi eos lactant, pedibus morsuque petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus hastus,
Longe alio pacto gannitu vocis adulant.

Vid. Dousa ad Plaut. pag. 28. & Voss. lib. 4. Instit. Orator. p. 141. Vet. Gloss. Canibus quidem tribuit; sed alia ratione. Nam *Gannit* κνύζει interpretatur, quod *catulire* est. Persius Satyr. 5. v. 96 – – *Secretam gannit in aurem.* [al. *garrit*]

¶ Obgannire, zu Ohren belffern / die Ohren reiben. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 41 *Habet hæc ei, quod dum vivat, usque ad aurem obgannit.*

¶ Gannītus. Martial. lib. 5. Epigr. 61 *Gannitibus improbis lacessas.*

GĂNŸMĒDES, Γανυμήδης, Trois Regis filius, puer admirandæ pulchritudinis, quem Jupiter tam ardenti amore prosecutus est, ut ipse in aquilæ speciem transfiguratus puerum ad sese in cælum avexerit, mensæque suæ præfecerit, ut ei a poculis esset, vide Ovid. lib. 10. Metam. v. 46. & supra in *Catamitus*. Virg. 1. Æn. v. 28 *Et genus invisum & rapti Ganymedis honores.*

¶ Ganymedēus. Martial. lib. 9. Epigr. 17

Nec Ganymedeas mallet habere comas.

GĂRĂMANTES, Libyæ populi, Plin. lib. cap. 4. Singulare *Garamas*, habet Seneca Hercule Oetæo v. 1101. Et Silius lib. 3. v. 194, & lib. 6. v. 703

Garamasque Nomasque.

¶ Garamantis, patronymicum. Virgil. 4. Æneid. v. 198

Hic Ammone satus rapta Garamantide nympha.

Et Silius lib. 14. v. 499 *Garamantide pinu.*

¶ Gărămanticus, adject. *Garamantica signa*, apud Silium lib. 2. v. 142.

GARGĀNVS, mons Apuliæ. Horat. lib. 2. od. 9

– – Aquilonibus
Querceta Gargani laborant.

Claudianus Paneg. de 4 Cons. Honorii v. 106

Cingite vos silvis, vastas opponite silvas,
Garganum Alpinis, Apenninumque nivalem
Permistus societate jugis.

GARGĂRVS, masculinum, plurale *Gargara*, genere neutro, oppidum ad Idam montem Phrygiæ, frumenti copiâ celebre. Item vertex ejusdem montis. Virg. 1. Georg. v. 103

Ipsa suas minantur Gargara messes.

Ubi Servium vide.

GARGARĪZO, γαργαρίζω, ad guttur sæpe revoco, Gurgeln. Celsus 4. cap. 4. Plin. 20. cap. 9.

¶ Particip. *Gargarizatus.* Plin. lib. 23. cap. 2 *Prodest* (oxymeli temperatum) *contra anginas, calidum gargarizatum.* Et Scribonius Largus Compos. 53 *Solani succus tepens benefacit gargarizatus.*

¶ Gargarizatio, das Gurgeln. Plin. 23. cap. 1. & Cels. 4. cap. 7. & plur. *gargarizationes*, Plin. lib. 23. cap. 1.

¶ Gargarizatus, ûs, idem. Plinius lib. 28. cap. 12 *prodest jus omasi gargarizatu.*

¶ Gargarismus, γαργαρισμός, Gurgelwasser. Plin. 30. cap. 4 pro eo & *Gargarizatio* posuit: *Tonsillas & fauces lactis obilli gargarizatio adjuvat.*

GARGETTIVS, gentile nomen. Epicurus apud Statium lib. 1. Silv. 3. v. 94 vocatur *senior Gargettius*, quia is Atheniensis quidem, τὸν δῆμον Γαργήττιος, *pago* autem *Gargettius* fuit. Laertius in vita.

GARRIO, garrire, avium est. Apulej. lib. 3. Florid. *Luscinia in solitudine Africana canticum adolescentiæ garriunt.* ¶ 2. Transfertur ad homines, estque nugis molestis obstrepere, verbrießlich

drießlich Geschwätz treiben / plaudern. Ita non semel absolute *Garrire* verbo usus Terentius est, ut Heautont. act. 3. sc. 3. v. 25. pro quo Plautus plenius paullo *nugas garris* dixit Curcul. ut ad Terentii locum Bœclerus observat. Et Augustinus de Trinit. lib. 15. cap. 12 *Multa illi philosophi garrierunt contra corporis sensus.* Ranæ quoque garriunt. Martialis lib. 3. Epigr. 93 *Melimque rauæ garriant Ravennates.*

¶ Garrŭlus, adject. Kläffer / unnützer Wäscher. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 69

Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

Sic *Garrula lingua. aves garrulæ.* Virg. 4. Georg. 307 *garrula hirundo.*

¶ Garrulus, avis, Græce κιρκιλός, ein Heger / Heiger oder Holtzschreyer.

¶ Garrulitas, linguæ vitium molestissimum, simul & nocentissimum. Waschhafftigkeit. De quo Plutarch. lib. de Garrulitate. ¶ In pueris autem festivitas est. Sic *Pueros garrulitate amabiles* Suetonius dixit August. cap. 83. die schwätzig seyn / die immer plaudern. Seneca Consolat. ad Helviam de Marco puero suo cap. 16 *Quem non in se convertet, & abducet infixum cogitationibus, illa neminem satiatum garrulitas?*

GĂRUM, γάρος, liquamen ex piscibus paratur, quo ad embammata atque intinctus veteres utebantur. in tanto pretio, ut congii bini singulis millibus numûm permutarentur, ut Plinius auctor est. Unde *Saniem pretiosam* Manilius vocat lib. 5. v. 671. Sed usus ita intercidit, ut, quid fuerit olim, pæne ignoretur. Diversa quippe de eo tradunt auctores. Vide quæ de eo Ludovicus Nonius disputat Ichthyophagias, sive de esu piscium commentarii, cap. 41. Martial. lib. 7. Epigram. 94

Unguentum fuerat, quod onyx modo parva gerebat;
Olfecit postquam Papilus, ecce, garum est.

¶ Oxygărum. Martial. lib. 3. Epigr. 50

Deposui soleas, affertur protinus ingens
Inter lactucas oxygarumque liber.

GĂRUMNA, æ, Galliæ fluvius ex Pyrenæo, diligentissime a Mela descriptus lib. 3. Ausonius in Mosella v. 483

Æquoreæ te commendabo Garumnæ.

Sidonius Paneg. Aviti v. 394

Oceanus refluum spargit per culta Garumnam.

GAVDEO, gavisus sum, gaudere differt a *lætari*, quod effuse gaudere est. Cicero in Tuscul. lib. 3 cap. 21 *Gaudere decet, lætari non decet*, sich sittig und in der Stille freuen. Vid. & infra *Gaudium. Gaudere vehementerque lætari*, Idem pro S. Rosc. cap. 47. Et ad Qu. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 3 *Quod scribis te a Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo*, das hab ich grosse Freude. Et cum ablativo, *Tuo excellenti bono gaude & fruere*, Cic. pro Marcello cap. 6. ¶ *Gaudere in sinu*, proverbiale est, sich freuen und nicht viel Geschreyes davon machen. Tibullus lib. 4. eleg. 13 *Qui sapit in tacito gaudeat ille sinu.*

Et Propertius lib. 2. Eleg. 26. v. 32

In tacito cohibe gaudia clausa sinu.

¶ Gaudendus, participium. Paullinus Petrocorius lib. 4. v. 291 dixit *gaudendos lugere triumphos.*

¶ Gaudebundus, gaudio gestiens. Apulej. lib. 8. post principium.

¶ Adgaudere. Lactant. lib. 4 cap. 6 Sapientiam Dei increatam Salomonis ore sic loquentem introducit: *Ego eram, cui* (Deus) *adgaudebat.* Et Paullinus Nolanus 6. Natal. Felic. v. 14 *Cælicolæ Christo adgaudere* &c.

¶ Congaudere. Cyprian. Epist. 50. & Vet. Gloss. *Congaudeo, συγχαίρω.* Et Paullinus Petrocor. lib. 2 v. 665

Pressit in absentem congaudens oscula dextram.

¶ Pergaudere, vehementer gaudere. Cicer. ad Q. frat. 3. epist. 1. cap. 3 *Trebonium meum a te amare, teque ab illo, pergaudeo.*

¶ Gaudium, affectio animi, ex præsentia boni alicujus proveniens. *Affici, cumulari gaudio*, erfreuet werden. Cicer. 9. epist. 14 ad Dolabellam pr. Non *possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio*, &c. Idem lib. 5. de Fin. cap. 24 *quem tanto gaudio affecit*, erfreuen. *Gaudiis exsultare*, Idem 1. in Catil. cap. 10. für Freuden springen. Martial. lib. 1. Epigr. 16

Gaudia non remeant, sed fugitiva volant.

Claudianus 4. consul. Honor. v. 333 *Multis damnosa fuêre Gaudia*, Fröligkeit hat manchen in Schaden bracht. Cicer. 4. Tusc. c. 6 *Cum ratione animus movetur placide atque constanter, tum illud* GAVDIVM. *Cum ducitur autem & inaniter & effuse exsultat, tum illa* LAETITIA *gestiens & nimia dici potest.* Itaque GAVDIVM non nisi sapienti contingere Stoici sciscebant, quippe cui junctum, non desinere nec in contraria verti. Vid. Senecam Epist. 59. & Lipsi. Manud. lib. 3. Dissert. 5.

¶ Gaudialis, e. Apul. lib. 8 *Sed in quodam castello copia lætuzi largioris quæsticuli, gaudiales instruunt dapes.*

¶ Gaudimonium. Fragm. Petron. Tragur. p. 48 *Jamdudum gaudimonio dissilio.* Medio ævo frequens, idemque sonat, quod gaudium. Adde Gloss. Car. du Fresne.

¶ Gaudiosus, plenus gaudio, ejusdem ætatis adjectivum. S. Bernhardus rhythmo de Passione: *in dolore gaudioso.*

AGAVIA, æ, avis aquatica & palustris, *Larus* alio nomine, λάρος, id enim *gabiam* transtulit Gaza. Kybitz. Apulej. lib. 5 *Ab superalba illa gabia, quæ super fluctus marinos pinnis nauat, demergit sese propere ad Oceani profundum gremium.* ¶ 2. *Cinerea gabia* alia est, ein Mew oder Holbrot. Alia alba, ein Mew. Gesnerus.

GAVLVS, mascul. navigii genus est, cujus inter navium appellationes meminit Gell. lib. 10. cap. 23. Græcum est γαῦλος, ac significare videtur navem onerariam, ein Lastschiff. ¶ 2. Plauto vasis genus est, in formam cymbii. Rudente act. 5. sc. 2. v. 32

Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.

Idem & Homero γαυλός est, mulctrale scilicet, Odyss. lib. 9. sive ἰῶτα, v. 223.

¶ 3. Gaulus quoque insula est, prope Meliten [nunc Maltam] sita, hodie *Gozo.* Vide Geogr.

GAVSĂPE, militare stragulum villosum, eine zöttigte Decken / Tischdecken / κῶμα, est in singulari. Horat. 1. Serm. Satyr. 8. v. 11

Gausape purpureo mensam pertersit.

Plural. *Gausapa*, Pers. Satyr. 6. v. 46

Jam chlamydas regum, jam lutea gausapa captas.

¶ 2. Idem & pro capitis coma posuit, Satyr. 4. v. 37 *Balanatum gausape pectas.*

¶ Gausăpina, idem quod gausape, seu penula villosa. Martial. lib. 6. Epig. 59 *Propter sexcentas, Baccare, gausapinas.* Ein Filtzmantel.

¶ Gausapatus, gausapina indutus. Seneca Epist. 53.

GAZA, æ, Γάζα, oppidum munitum Palæstinæ Pomponio est, Josepho Idumeæ. ¶ 2. Est & *Gaza* vocabulum Persicum, quo pecuniam regiam seu ærarium Persæ vocant, opes, Schätze / Güter und Vorrath. Curt. lib. 3. cap. 12. Vid. Drus. in observat. & Freinsh. Ind. Curt. Virg. 1. Æneid. v. 123

Arma virûm tabulæque & Troia gaza per undas.

Cicer. lib. 2. offic. cap. 22 *Omni Macedonum gaza, quæ maxima fuit, potitus est Paullus.* Valerius Flaccus lib. 6. v. 562

Nullâ cælum reparabile gazâ.

Martial. lib. 12. Epigr. 53

Largiris nihil incubuque gazæ,
Ut magnus draco, quem canunt poëtæ
Custodem Scythici fuisse luci.

Pluraliter Horatius usus est lib. 1. Od. 29 *Beatis Arabum invides gazis:* & lib. 2. Od. 16 *Non gazæ summovent tumultus mentis.* Quod contra Vossium notandum est, qui lib. 1. de Analog. cap. 40 pluralem numerum aurei seculi scriptoribus abjudicat.

¶ Gazophylacium, γαζοφυλάκιον, arca rerum pretiosarum, ein Schatzkasten / Schatzkammer. Vulg Interpr. Lucæ 21. v. 1.

GEBENNA, mons Galliæ, qui Arvernos ab Helvetiis discludit, ut Cæsar auctor est 7. de Bello Gallico cap. 8. Inter fines seu limites Galliæ Suetonius ponit Cæsare cap. 25. Vid. ibi Bernegg. cui rectius Cebenna dicitur.

GEDANVM, urbs lauta cis Vistulam, copiosa, portu non longe ab urbe dissito (die Münde / Weixelmünde) emporio, Gymnasio, operibus validis, & munitionibus, nec non & Metropolitana inter Hanseaticas pariter, & Borussiacas civitates dignitate celebris. Dantzig.

GEHENNA, Γέεννα, vallis prædationis, eine Mördergruben / Würgethal. Nomen factum est a valle *Hinnon*, in qua Manasses cremavit filios. ¶ Hinc ita & appellatus locus impiorum pœnis & cruciatibus post mortem sustinendis destinatus. Quem Tertullianus *ignis arcani subterraneum ad pœnam thesaurum* definit Apologet. cap. 47. Prudentius de Natali Domini v. 109 de Christo:

Insignis ille & præminens
Meritis rependet congrua;
Hic lucis usum perpetis,
Illis gehennam & Tartarum.

Vide ibi Buchnerum. Et Sedulius in Lucæ cap. 8

In chaos inferna lapsus penetrale gehennæ.

GĔLA, æ, Γέλα, Siciliæ urbs, sic dicta ab ejusdem nominis fluvio.

¶ Gĕlōus inde adjectivum. Virg. 3. Æneid. v. 701

Apparet Camerina procul campique Geloi,
Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.

GĔLĂSĪNVS, Γελασῖνοι, Gelasini, quatuor anteriores dentes, die förderstẽ breiten Zähne / sic dicti, quia in risu retegunntur. ¶ Martial. lib. 7. Epigr. 25

Nec grata est facies cui gelasinus abest.

Intelligit lineas & blandientem in risu faciem. Democritum quod omnes derideret, *Gelasinum* cives sui dixere. Ælianus lib. 4. Var. Hist. cap. 20.

¶ Gelasianus, mimus, pantomimus, Possenmacher. Sidonius in Narbone sive Carmine 23 v. 301

Mimos, schœnobatas, gelasianos.

Adde, quæ ibi Jo. de VVoweren notavit p. 489.

Gello, ōnis: vide *Gillo.*

GĔLŌNI, Scythiæ sunt populi, Getæ, & Tartari hodie dicti, à Gelono Herculis filio. Virg. 2. Georg. v. 115

Lon-

Eoasque domos Ambum pilosque Gelonos.

GĔLV, neutr. indeclinabile, singul. tantum, glacies, Eiß/ Frost. *Altum gelu*, Virgil. 3. Georg. 355. tieff oder dicke Eiß. Et ibidem v. 443 *horrida bruma gelu.* Plinius Paneg. cap. 12 *Cum Danubii ripas gelu jungit.*

¶ Gĕlidus, frigidus. *Aqua gelida*, kalt Wasser/ Cicer. 1. Catil. cap. 13. Ovidius 2. Amor. el. 9. v. 41

Stulte, quid est somnus, gelida nisi mortis imago.

Plin. lib. 15. cap. 18 *in tractu gelidissimo.* Idem lib. 31 cap. 2 *aqua gelidissima.* Idem lib. 2. cap. 103 *Omnes fontes æstate, quam hieme, gelidiores.*

¶ Gelide, adverb. Horat. de Arte Poëtica v. 171

Res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, &c.

¶ Gelicidium, ipsa per gelu aquæ concretio, der Frost. Columella lib. 2. cap. 8 *Prius convalescant radices frumentorum, quam hibernis imbribus, aut gelicidiis pruinisve infestentur.* Et Vitruvius lib. 2 cap. 7 *gelicidiis & pruinis congesta saxa.* Et mox: *gelicidiorum tempestas.*

¶ Gĕlare, active, gelu inducere, frigore densare. Plin. lib. 15. c. 6 *Si gelent frigora.* Unde passivum *gelari.* Juvenalis Satyr. 6. v. 95

— — pabidoque gelantur
Pectora.

Hinc Gelatus, ut, *Amnes gelati*, Plinius lib. 8. cap. 28. Et *lac gelatum*, Columella lib. 10. v. 397. Et *Jus gelatum*, eine Gallerte.

¶ Gelatio, Frost. Plin. lib. 7 cap. 24 *magna gelatio consecuta est.*

¶ Gĕlasco, gelascere, gelu adstringi, gefrieren. Plin. lib. 14. c. 21 *Vini natura non gelascit.*

¶ Gĕlăbilis, gelabile, quod gelu durari potest. Vide post paullo compositum *Incongelabilis.*

¶ Circumgelari. Plinius lib. 13. cap. 22 *Cortex circumgelatus videri possit.* Adde Tertullian. de Anima cap. 23.

¶ Congĕlare, congelari, sive gelu durari. Plin. lib. 18. cap. 28. sub fin. *Luna cadentes pruinas congelat.* ¶ Item concrescere, solidari, zusammen treten / dick werden / ut, *Congelatur oleum*, Columell. lib. 2. cap. 6. Sunt autem usitatæ tertiæ fere tantum personæ. *Congelare otio*, Cicero dixit lib. 2. fam. epist. 13. *Congelasse*, inquit, *nostrum amicum latabar otio.* für faulen Tagen gar zugefroren.

¶ Congelascere, gefrieren. Gellius lib. 17. cap. 8. *Vina tarenter congelascunt.*

¶ Congelabilis, unde compositum

¶ Incongelabilis, ut, *mare incongelabile*, quod gelu constringi nequit, apud Gellium cit. lib. 17. cap. 8.

¶ Congelatio, das Frieren / Frost. Plinius lib. 31. cap. 3 *Minui liquorem omnem congelatione deprehenditur.* Pluraliter, *bruma congelationes*, Columella dixit lib. 4. cap. 8.

¶ Egelidus, tepidus, ut, *aqua egelida*, Cels. lib. 1. cap. 8. Et Ovidius 2. Amor. eleg. 11. v. 10

Et gelidum Boream, egelidumque Notum.

¶ Egelidare, apud Sidonium reperitur lib. 4. epist. 1, *Fibra glaciales emollirentur, egelidarentur.* Significat gelu seu congelatione solvi, aufthauen.

¶ Prægelidus, valde gelidus. Columella lib. 4. c. 8 *prægelida frigora.* Silius lib. 4. v. 226 *prægelidi rivi.* Et Columella lib. 5. cap. 6 *cæli status prægelidus.*

¶ Rĕgelare, regelari, gelu solvi est, aufthauen. Columella aliquot locis, lib. 1. cap. 5 *matutino regelari ortu.* & lib. 10. v. 77

Post ubi Riphæa torpentia frigora bruma
Candidus aprica Zephyrus regelaverit aura.

Et Martialis lib. 11. epigr. 9 *regelata manu.*

¶ Regelatio, das Aufthauen. Aggenus Urbicus de limitibus agrorum: *Hæ quæstiones maximè in Gallia totâ movebuntur, quæ multis contexta fluminibus immodicas Alpium nives in mare transmittit, & subitarum regelationum inundatione patitur.* Vide ibi Rigaltium.

GEMELLAR, is, vasis genus, a geminis sic dictum fortasse mensuris. Columella lib. 12. cap. 50 *plumbeum vel structile gemellar.*

¶ Augustinus *Gemellariam* dixit in Psalmum 136 circa medium. *Quare*, inquit, *tam cæcus es, ut amurcam fluentem per plateas videas, oleum in gemellaria non videas.*

GĔMĬNVS proprie similis, per omnia æqualis. gantz gleich/ gantz ähnlich. Cic. pro Rosc. Amerin. cap. 40 *Par est avaritia, similis improbitas, eadem impudentia, gemina audacia.* gleicher Frevel. Idem pro Quint. Rosc. cap. 18 *Simillima & maxime gemina societas.* Plaut. Amphitr. act. 2. sc. 1. v. 68 *Quid opus est verbis? geminus Sosia hic factus est tibi*, id est, prorsus similis. ¶ Hinc *Gemini*, *Gemelli*, scilicet duo uno partu editi, qui admodum similes inter se propter parentes, natalia, locum, tempus, & cætera. Zwilling. Plaut. Prolog. Menæchm. *Imponit alterum geminum in navem pater.* Dicuntur & *fratres gemini.* Quod probat Quintilianus. Nam si inverso ordine dicere velim *Gemini fratres*: tum in *fratres* supervacuum censet. Ita enim lib. 9. cap. 1 *Quadam*, inquit, *ordine permutato fiunt supervacua: ut* fratres

A gemini. *Nam si præcesserit* Gemini; fratres *addere non est necesse.* Contra tamen & Plautus in Persa act. 5. sc. 2. v. 50 & Lactant. lib. 1. cap. 15 *Geminum fratrem:* & *Geminos fratres*, Livius dixit. Et possunt fratres esse, qui non sunt gemini, & gemini, qui non sunt fratres, ut Vossius observat lib. 5. Instit. Orator. cap. 2. sect. 5. *Geminum germanum*, Plautus dixit Menæchm. act. 2. sc. 1. v. 7. qui in Persa etiam a. 5. sc. 2. v. 49 *geminissimum* finxit. Conf. Augustin. de C. D. lib. 3. cap. 13. ¶ Quia igitur similitudo inter duos, hinc factum est, ut *Geminus* idem sit, quod duplex aut duo. Ter. in Andr. 4. sc. 1. v. 50 *Ex unis geminas mihi conficies nuptias;* aus einer Heyrath zwo.

¶ Gemellus, a, um. Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 243

— — — — — par nobile fratrum
Nequitia & nugis, pravorum & amore gemellum,

id est, maxime simile inter se. Idem lib. 1. epist. 10. v. 3 de valde similibus:

— — — ad cætera pæne gemelli,

id est, ita similes, ut gemelli possint videri. Cæsar lib. 3. de bello Civili cap. 4 *Gemellam legionem*, quæ una ex duabus facta. Vide ibi Ciacconium.

¶ Gemellipara, die Zwilling kriegt. Ovid. 5. Fast. v. 542 *gemellipara Dea, Latona.*

¶ Tergeminus, triplex, amplus. Ut, *Tergemini honores*, Horatius lib. 1. oda 1.

¶ Trigeminus, idem. Speciatim *Trigemini* tres fratres uno partu editi. Columella lib. 2. cap. 1 *cum desinit mulier trigeminos aut geminos parere.* Livius lib. 1. cap. 24 *Trigemini fratres, nec ætate, nec viribus dispares.*

¶ Septemgeminus, septemplex. *Septemgeminus Nilus*, Catull. Carm. 11, propter septem ostia.

¶ Centumgeminus. Valer. Flaccus lib. 6. v. 118

Et centumgemina Lagea nobilia Thebe.

Adde Virgil. supra in *Centum.*

¶ Gemino, geminare, duplicare, iterare. *Geminabit, nisi cavebis.* Terent. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 19. Er wird dir noch eines versetzen / wo du dich nicht in acht nimmst. *Victoria gemmata*, Livius lib. 1. cap. 25. ¶ 2. Aliquando pro conjungere, copulare, ponitur. Horatius in arte v. 13

Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.

Ovid. lib. 12. Metam. v. 221

Ardet & ebrietas geminata libidine regnat.

Idem 1. de Ponto Eleg. 2. v. 2

Et geminas animi nobilitate genus.

Sueton. Domitiano cap. 6 *Geminari legionum castra prohibuit.*

¶ Geminatio, repetitio, *Geminatio verborum* Cicer. 3. de Orat. cap. 54.

¶ Ingeminare, frequenter geminare. *Austri ingeminant*, pro *ingeminantur*, folgen doppelt auff einander / Virgil. 1. Georg v. 333. *Ingeminata nobilitas*, Ovid. lib. 4. de Ponto Elegia ult. Id est, gemina.

¶ Congeminare, apud Virg. 11. Æneid. v. 698. *Congeminat*, sc. ictum. & Plaut. Amphitr. 2. sc. 2. v. 154 *omnes congeminabimus.*

¶ Congeminatio, conduplicatio. Plaut. in Pœnulo actu 5. sc. 5. v. 18 *Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est congeminatio?*

GEMMA, oculus vitis, proprie, quem & Germani, ein Auge / vocant. *Gemma est, a quo oriens uva se ostendit*, Cicer. de Senect. cap. 15 *Gemma in arboribus*, Knospen. *Gemmas protrudere*, ausschlagen. Quod *trudere gemmas* simplici verbo Virgil. dixit 2. Georg. v. 335. ¶ 2. *Gemma* deinde generale nomen est, lapidum pretiosorum, ein Edelgestein / ut, *Gemma annuli*, der Stein im Ringe. *fulgentes gemmæ*, Val. Flacc. 5. v. 514. Et Cicero 6. Verrin. cap. 27. *Pocula ex auro, gemmis distincta clarissimis*, mit eingesetzten Edelgesteinen. Vid. Vall. lib. 6. cap. 34. Horat. 3. Carm. Ode 24

Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali, Mittamus.

Martialis, pro ornamento quodam eminenti & lucenti, gemmam posuit lib. 5. epigr. 11

Multas in digitis, plures in carmine gemmas
Invenies.

¶ Gemmula, diminut. Apulej. lib. 10. p. 243 *Ver in ipso ortu floridis gemmulis cuncta depingit.*

¶ Gemmare, gemmas emittere. quod Columella de Arborib. cap 8 ineunte dixit *gemmas agere*, Augen setzen. Cicero in translationibus maxime usitatis ponit *gemmare vites*, in Oratore cap. 24. ¶ 2. In modum gemmæ nitere, splendere, gläntzen wie ein Edelgestein. Stat. lib. 1. Silv. 5. v. 18

— — dum canimus nitidis gemmantia saxis
Balnea.

Sic *herbas rore gemmantes* dixit Lucret. lib. 2. v. 319. Et Virg. Culice v. 69 *Florida cum tellus gemmantes pingit per herbas*
Vere notat dulci distincta coloribus arva.

Ubi plura Taubmannus.

¶ Gemmatus, ut *Annuli gemmati*, Liv. lib. 1. cap. 11. *Monilia, gemma-*

gemmata, Ovid. 10. Metam. v. 113. hoc est, gemmis distincta, & ornata, mit Edelgesteinen besetzt / belegt. Et *gemmata potoria*, Plin. lib. 37. cap. 2.

¶ Gemmascere, Knopfen schieben / Augen gewinnen. Plinius lib. 17 cap. 15 *Calamus gemmascere incipiens.*

¶ Gemmescere, Idem lib. 37. cap. 10. pro, gemmam fieri, zum Edelgestein werden / hart werden. De Draconite enim, e cerebro draconum nata gemma, ita scripsit: *sed nisi viventibus abscisso* [cerebro,] *nunquam gemmescit.*

¶ Gemmārius, gemmarum mango dicitur, ein Jubilirer / Händler mit Edelgesteinen.

¶ Gemmifer, ut, *amnes gemmiferi*, Wasser so da Edelgestein führen / apud Plin. 37. cap. ult. Item *Mare gemmiferum*, apud Propert. lib. 3. eleg. 4. pr. Et *gemmifera arena*, Avienus Periegesi v. 1206.

¶ Gemmeus, von Edelgestein. *Gemmea tella*, Martial. lib. 6. Epigr. 47. Regia supellex olim omnia gemmea: nam & *matulas gemmeas* monstrosi Principes Rom. habuerunt. vide Barth. ad lib. 1. Thebaid. Statii pag. 44. 45. De *poculis gemmeis* vid. notata doctis ad Senecam de Provid. cap. 3.

¶ Gemmosus, voll Edelgestein. Apulejus lib. 5. p. 162 *gemmosis monilibus onusta.*

¶ Bigemmis, e, duas gemmas habens, ut, *Annulus bigemmis*, Trebell. Pollio in Claudio cap. 14. ¶ 2. De vitibus etiam, pro simplex, dici consuevit. Columella lib. 5. cap. 5 *bigemmes resecces fiunt.* Resex bigemmis, singulariter.

¶ Trigemmis. Idem Columella lib. 3. cap. 19 *Serimus etiam* [malleolum] *trigemmem, isque non ab eo trigemmis dictus est, quod omnino trium oculorum est; sed quod bis exceptis, quibus est frequens in ipso capite, tres deinceps articulos, totidemque gemmas habet.*

● GĔMO, gemere, gemitus emittere, seufftzen / winseln. Cicer. in Pison. cap. 11 *Nemo me adspexit, qui non gemeret desiderio mei.* Idem post reditum in Senatu cap. 5 *Malum suum occulte gemere*, sein Unglück mit heimlichen Seufftzen bedencken und beklagen. ¶ 2. Knacken. *Gemuit sub pondere cymba*, Virg. 6. Æneid. v. 613. Knackt unter der Last.

¶ Gĕmiscĕre, Claudian. 3. Rapt. Proserp. v. 130 *Si buxos insilire velim, ferale gemiscunt.*

¶ Gĕmĭtus, ûs, ein Seufftzer / das Seufftzen. Sic *edere, ducere gemitus*, apud Poëtas legitur. *Fit fletus gemitusque tota urbe*, es erhebt sich ein Weinen und Seufftzen in der gantzen Stadt / Cicero pro Rosc. Am. cap. 9.

¶ Gĕmĕbundus, adject. gemens. Ovid. 14. Metam. v. 193 *gemebundus obambulat Ætnam.*

Composita.

¶ Adgĕmere, Ovid. in Tristibus lib. 1. eleg. 1. v. 113

Adgemit & nostrus ipsa cartula malis.

¶ Circumgemere, ümb was herüm winseln / heulen. Horatius Epod. 16. v. 51 *Nec vespertinus circumgemit ursus ovile.*

¶ Congĕmere, simul gemere, Cicero pro Murænâ cap. 25 *Congemuit senatus frequens*, hoc est, condoluit, hat sämtlich mit Seufftzen beklagt.

¶ Congemiscere, idem. Augustinus Confess. lib. 6. cap. 7 pr. *Congemiscebamus in iis, qui simul amice vivebamus.*

¶ Ingemere, idem quod simplex. *Ingemens laboribus*, Horat. 5. Epod. v. 31. Et Seneca proœm. lib. 3. Quæst. Nat. *Flere, queri, ingemere, desciscere est.*

¶ Ingemiscere, seufftzen. Cicero Tuscul. 5. cap. 27 *Pueri Spartiata non ingemiscunt verberum dolore laniati.* Livius lib. 4. cap. 49. extr. *Ingemuistis voce hujus audita.*

¶ Regemere. Sidonius Carm. 11. sub fin. *regemunt cava buxa*, id est, fistulæ, tibiæ.

¶ Gemursa quoque a gemitu est. Festus: *Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere facias eum, qui id gerat.* Adde Plinium lib. 26. cap. 1.

GEMONIAE, scalæ locus Romæ, quo damnatorum tracta corpora præcipitabantur. Sæpe earum mentio fit apud Tacitum & Suetonium. Plinius *Gradus Gemonios* vocat lib. 8. cap. 40. Nonnulli à *Gemonio* auctore sic dictos putant. Beroaldo à gemitu sic appellati videbantur.

GĔNABVM, urbs Carnutum ad Ligerim in Gallia. Vide Cæsarem lib. 7. cap. 2 & 3. Videtur ea esse, quæ & *Aurelia* medio ævo; hodie *Orleans* appellatur: aliis est *Gyen* ad eundem fluvium. ¶ Genabenses. incolæ. Cæs. ibidem cap. 11. Et gentile *Genabensis*. ut *Genabensi cæde*, eodem lib. cap. 28.

GĔNAE, membranæ, seu tunicæ, quibus oculi integuntur, & connivent, die Augenliede / so auff- und zugehen / nicken und winden. *Pilosæ genæ*, Cicer. in Pison. cap. 1. Qui pili *Cilia* dicuntur, die Augenwimpern / Vide *Cilium*. Sed malas, *genas* etiam veteribus dictas, Plinius ostendit, lib. 11. c. 36. die Wangen. Apul. Apol. *Cum in puella videret immedicatum os, & purpurissatas genas, & illices oculos.* Seneca Hippolyto v. 364

- - *lapsæ gena*
Lucem recusant.

Labi genæ dicuntur, cum subsidunt, wenn die Backen einem einfallen. *Malæ labentes* perinde dixit Sueton. August. cap. 49 ubi tamen Casaubonus legere, *labantes* malit. Sed pro vulgata Seneca est. Pro toto vultu usurpatum vocabulum notat Barth. Stat. Silv. p. 183.

¶ In Singulari posuit Ennius apud Serv. in 6. Æneid. *Imprimitque gena genam.* Item Sueton. Claud. cap. 15 *Ut genam non lubenter perstringeret.* Vide & Vallam lib. 3. cap. 4.

GENEALOGIA, γενεαλογία, indicatio originis, Geschlecht-Register / Stamm-Buch. Cujusmodi libros Atticus scripsit, & alii, quos Scholiastes ad Nepotem in Attico pag. 175. A. notat. Ipse autem Nepos, quam vulgo *genealogiam* dicunt, eleganter cap. 18 vocat *familiarum originem, ex qua clarorum virorum propagines possint cognosci.*

¶ Genealogus, qui genealogiam enarrat aut scribit. Cic. lib. 3. de Nat. Deorum c. 17 *qui a genealogis antiquus sic nominantur.*

¶ Gĕnĕsis, γένεσις, nativitas, generatio, & fidus natalitium, ut Cicero vocavit, vulgo, eine Nativität. *Sic Imperatoriam genesin* Suetonius Vespasiano dixit cap. 14. Juven. Satyr. 6. v. 576

- - *Si pruriit fractus ocelli*
Angulus infelix genesi collyria poscit.

Et rursus Satyr. 14. v. 248

Nova Mathematicis genesis tua.

Sueton. August. cap. 94 *Genituram*; Vitruvius *Nascentium* dixit lib. 9. cap. 7. Alii & *Constellationem* vocarunt. Vide in *Stella.*

¶ Genethliaci, γενεθλιακοί, die Nativität-Steller / *Mathematici*, qui & *Chaldæi.* Vide & Gell. lib. 14. cap. 1. Augustinus & *Planetarios* appellavit.

¶ Genethlia, festum natalitium.

¶ Genethliacon, carmen de natali.

¶ Genethlialogia, ipsa ars, apud Vitruvium lib. 9. cap. 7. Item *Genethliace*, γενεθλιακή. *Γενεαλογίαν* Sextus Empiricus vocat lib. 5. adversus Mathematicos; *χαλδαϊκήν* Periegetes vocavit apud Apollonii scholiasten. Vid. Rutgersius lib. 5. Variar. Lect. cap. 6.

GENER, ĕri, filiæ maritus, Eidam / Tochter-Mann. Ovid. 1. Metam. v. 144

Vivitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero, fratrum quoque gratia rara est.

¶ Congĕner, generi in affinitate socius. *Congeneri*, duo pluresque generi, respectu unius soceri. Mit-Eidam. Symmachus lib. 8 epist. 40 *supremis congeneri interesse.* Gloss. Cyrilli: *Congener, σύμπενθερος.* Sed *Congener*, is, h. e. unius generis, quære sub *Genus.*

¶ Progĕner, cujus relatum *Prosocer*, apud Sueton. August. cap. 19. & Tacit. 5. Histor. cap. 9, 7, pater meæ uxoris, *Socer* est. Avus uxoris, *Socer magnus*, itemque *Prosocer* dicitur; & ego ejus *Progener.* Vide Modestinum JCtum Leg. 4. § 6. Dig. de Gradibus. Seneca epistola 21 *Tiberius Attici progener.* Agrippa enim, socer Tiberii, gener Pomponii Attici fuit. Vide Nepot.

¶ Pro *marito sororis* etiam accipitur apud Cornel. Nepot. 4, 1. 2. si Cujacio Observ. lib. 6. cap. 17. aliisque credimus.

GENETHLIA cum derivatis vide paullo ante sub *Genealogia.*

GENEVA, nobilis urbs Allobrogum ad Rhodani exitum ex Lemano lacu. Genf. Distinguenda a *Genua* Ligurum in Italia.

GĔNISTA, frutex, Pfriemen. Martial. lib. 1. epigr. 43

Non pyra qua lentâ pendent religata genistâ.

Virg. 2. Georg. v. 12

- - *Molle siler, lentaque genista,*

Sparto similis quidem magna ex parte, sed ab eo tamen diversus. Vide *Spartum.*

Genius, Genii: vide in *Gigno.*

GĔNO, Genui, antiquum pro *gigno*, quo præter Plautum Varro aliquoties usus. Et lib. 2. de re rust. cap. 2 *Pingues facit facilime & genit lac.* & cap. 6 *Similes parentum genuntur.* Censorinus de die natali cap. 3, *Genii a genendo dicti.* Ita in Pandectis: *Si quis mihi filius aut filia genitur, hæres meus esto.* Vide cætera in *Gigno.*

¶ Ingĕno, compositum a *Geno*, apud Manilium legitur lib. 5. v. 135 *His etiam ingenitur vivendi ignota cupido.*

GENS, natio, familia, ein Volck / Geschlecht / à *Genus. Bello gentes frenare superbas*, Virgil. 1. Æn. v. 523. *Ubicunque terrarum & gentium*, Cicer. 7. in Verr. cap. 55. Wo nur immer? *Ubinam gentium sumus?* Idem 1. in Catil. cap. 4 *Ubivis gentium*, Terent. Hec. act. 3. scen. 1. vers. 4. überall / aller Orten. *Nusquam gentium*, Idem Adelph. act. 4. sc. 2. pr. Nirgend. Videtur autem *Gentis* vocabulum latius patere, quam *Nationis*; & istud sub illo comprehendi. Tacit. German. cap. 2 *Cæterum Germaniæ vocabulum recens & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, ac nunc Tungri, tunc Germani vocati sint. Ita nationis nomen, non gentis, evaluisse paulatim, &c.* Nimirum significat non totam gentem Germanorum, sic appellatam initio, sed partem eorum seu unam nationem, quæ nunc Tungrorum nomine veniat, postea vero id nominis in totum corpus fuisse translatum. Sic universum *Britanni* gens appellantur *Caledonii,*

Silures,

Silures, &c. nationes Britannorum. Ita Tacit. Agric. cap. 12 de Britannis loquens: *In pedite robur: quædam nationes & curru præliantur.* Aliquando tamen alterum pro altero sumitur. Sic idem Tacitus eodem capite: *Nec aliud adversus validissimas gentes pro nobis utilius.* Nam *gentes* dicit, quas modo *nationes* vocaverat. Conf. Herald. ad Arnob. pag. 4. 5. & Elmenhorst. ad eund. pag. 1. ¶ 2. Pro regione posuisse videtur Nepos Datame cap. 4, *Subito*, inquit, *a Rege literæ sunt missæ, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat. Quæ gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ.* Arnob. adversf. gent. lib. 1. *Gentes vidua-tas esse suis cultoribus, & desolatas.* ¶ 3. Transfertur venustè & ad animalia. Virgil. 3. Georg. v. 73. de equis;

Tu modo, quos in spem statuis submittere gentis.

Et alibi. Similiter Homerus μελισσῶν & χυνῶν & μυῶν ἔθνεα dixisse legitur. ¶ Pro familiâ passim legitur hoc nomen. *Majorum gentium* Senatores, (& sic Patricii) dicebantur alii; alii *minorum.* Romulus primum legit centum Patres consilii publici caussa: deinde alii centum ex illustrioribus additi confecto bello Sabino & regno consociato. Hi *majorum gentium* vocabantur. Postea Tarquinius centum rursus legit ex multitudine plebeja, qui *minorum gentium* appellati. Ita Livius lib. 1. cap. 35. & 47. & Victor in Tarquinio. Aliter Tacitus 11. Annal. cap. 25. ubi vide Lipsium, præcipuè vero Onuphrium Panvin. Commentar. in 1. Fastorum, pag. 42. & seqv. *Patriciorum minorum gentium* meminit Cicero lib. 11. ad Famil. Epist. 21. Translatum hoc & ad Deos fuit, similiterque alii *majorum*, alii *minorum gentium*, appellati. *Majorum* duodecim, qui & *Consentes* appellabantur, quos versibus duobus exposuit Ennius: *Jupiter, Mars, Apollo*, &c. Et his victimis fiebat. *Minorum* infiniti, ut, *Priapus, Pales*, &c. quibus libabatur tantum. Unde festive eos *patellarios* (nam de patella libabatur) Plautus appellavit Cistell. a. 2. sc. 1. v. 46. Vide Cicer. 1. Tuscul. Q. cap. 12. & 13. *Gens* tamen aliquanto latius patet, & *familias*, seu stirpes, seu domos sub se complectitur. Sueton. Neron. cap. 1 *Ex gente Domitia duæ familiæ claruerunt, Calvinorum & Ænobarborum*, & alibi. ¶ Tandem *Gens* etiam de uno ex gente, aut de cognato dicitur. Virgilius lib. 10. v. 228

Vigilasne, Deûm gens, Aenea?

Et Silius lib. 7. v. 35 de uno Fabio:

Tirynthia gens est.

Adde eundem dicto libro v. 637, ubi eadem adnotavimus.

¶ Genticus, a, um. adject. Tacitus 6. Ann. cap. 33 *Sceptruchi utrinque donis acceptis more gentico diversa induere*, Nach Landes-Gebrauch. Et Tertullianus de Anima c. 39 *Pro gentica, pro avita, pro publica, pro privata devotione.*

¶ Gentilis, ex eadem ortus gente sive familiâ, vel quod ad gentem pertinet, aut genti proprium est. Ut *Gentilis civitas* apud Tacit. lib. 12. Ann. cap. 14. Cicero Topic. cap. 6 ita definit: *Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt: ab ingenuis oriundi: quorum majorum nemo servitutem servivit: quique capite non sunt diminuti.* ¶ 2. Sed Scriptores Theologici *gentiles* vocant simulacrorum cultores, Heyden. Nonnulli notionem hanc in barbarismis ponunt, & *paganos* illos Latinius dici existimant. Verum nova non est. Ita enim Hieronym. Epist. 22. cap. 13 *Si gentilium literarum libros aliquando legissem.* Et Tom. 6. in Epheſ. 5. v. 10, *Hoc & gentilis facit, & Judæus, & publicanus, & ethnicus.*

¶ Gentilitius, ut, *Nomen gentilitium*, quod gentem & originem refert, ein vom Stamm auffgeerbter Nahme. *Gentilitium hoc est illi*, das ist ihm von seiner Land-Art auffgeerbet. *Sacrificia gentilitia*, quæ usitata eidem sunt genti, Cicero de Arusp. R. cap. 15. *Gentilitium sacerdotium*, quod ad jus familiæ pertinet.

¶ Gentilitas, Landsmannschafft / cognatio quædam & necessitudo inter gentiles, id est, agnatio & cognatio. Sic Cic. lib. 1. de Oratore cap. 38 *jura gentilitatum & agnationum dixit.* ¶ 2. Et gentilitas, die Heydenschafft. Prudent. in Romano v. 1086

Hæc ferre pœnas cogitur gentilitas.

Et Tertulliani de Virg. Veland. cap. 2. pr. *Gentilitas Græcanica aut barbarica.*

¶ Gentiliter, secundùm gentis consuetudinem, patrio & gentili sermone. Solinus cap. 16. de Creta; *Cretes Dianam βελχομάρτιν gentiliter nominant.* & c. 33 de Scandinavia: *Succinum Germani gentiliter vocant Glessum*, in ihrer Sprach. ¶ Ecclesiasticis est Heydnisch. Fulgentius Discussione Arianar. objection. cap. 4 *Fides nostra, qua unum Deum colimus, nec unione personali contrahitur; nec substantiali diversitate disjungitur, ne aut Deos gentiliter colamus, diversas colendo substantias; aut Filium & Spiritum S. cum Sabellio denegemus.*

GENTIANA, planta nota radicis amarissimæ, Enzian / Bitterwurtz / à Gentio Illyriorum rege, qui vel plantam ipsam vel usum ejus primus invenit, dicta. Vid. Plin. lib. 25 cap. 7. Sed *Gentiana minor*, Creutzwurtz / Matthiolus.

GENV, γόνυ, Genua, femorum ac crurum commissura, die Knie. Quod fortasse à κνύμη factum videtur, id est, *tibia.* Os verò in genibus anterius, *mola*; μύλη dicitur, die Knieſche iben. Cavitas posterior in quam genua flectuntur, *poples* est, die Beuge im Knie. *Genibus provolvi*, Tacit. 12. cap. 18. niederknien / zu Fuß fallen. *Genu submittere*, Plin. lib. 8. cap. 1. die Knie beugen. *Genu terram contingere*, Cicer. 2. Tuscul. cap. 24. Et, *Horæ momentum interest inter solium & aliena genua*, Seneca de Tranquill. animi cap. 11. Genua enim supplices tangebant, quippe quæ misericordiæ sacra essent, ut Serv. in Ecl. 6 Virgilii notat. Sane supplices non ipsi modò in genua provolvebantur, cujus caussa satis aperta; sed etiam eorum, quibus supplicabant, genua contrectabant. Vide Plin. lib. 11. cap. 45. Plautus Curcul. act. 5. sc. 2. v. 32 *Per genua te obsecro.* Tacit. 2. Histor. cap. 46 *Qui procul adstiterant, tendere manus: proximi prehensare genua.* Horat. lib. 1. Epist. 12. extr.

-- -- jus imperiumque Phraates
Cæsare accepit genibus minor.

Significat Phraatem supplicem fusumque ad genua Cæsaris, & sic minorem genubus, recepisse regnum. *Genua deserunt tursorem*, Plaut. Mercat. act. 1. sc. unica, v. 13. Die Beine wollen nicht fort.

¶ Genualia, genuum indumenta. Knie-bänder. Ovid. Metam. 10. v. 593

Poplitibus subeunt picto genualia limbo.

¶ Gĕnĭcŭlum, diminutivum. Hinc *de geniculo adorare*, Tertullianus de corona militis dixit cap. 1. Knieend beten. *Die dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculo adorare.* Vide Scaliger de Emendat. Tempor. p. 65. ¶ 2. Et genicula *internodia sunt*, ac velut articuli in culms & caulibus, die Knöttchen und Gelencklein an Halmen und Stengeln. Plinius 16. cap. 30. sub fin.

¶ Genicŭlatim, adverb. *per genicula*; Plin. lib. 21. c. 10. Knotenweise.

¶ Gĕnĭcŭlare, verbum, genu riti. Vet. Gloss. *Geniculat, γονατίζει.* Vitruvius lib. 9 cap. 6 ſdus illud, quod Græci ὁ γόνατος, Firmicus *Ingeniculum*; & *Geniculatum* & *Ingeniculatum* appellitat. Manil. lib. 5. v. 639

Nixa genu species & Graio nomine dicta.
Engonasi ingenicla videns sub origine caussæ.

¶ Geniculatus, ut, *Culmus geniculatus*, qui multis geniculis committitur, Cic. de Senect. 15. knöricht.

¶ Adgeniculare; Tertullianus de pœnitentiâ cap. 9 de pœnitentium disciplina agens: *De ipso quoque habitu ac victu mandat, sacco & cineri incubans, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus dejicere, illa, quæ peccavit, tristi transactione mutare: caterum pastum & potum purum nosse, non ventris scilicet, sed animæ caussa: plerumque verò jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris advolvi, caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere.*

¶ Congĕnĭculare, in genua se prosternere, auff die Knie fallen / apud Cæcilium & Sisennam. Vide Nonium.

¶ Ingeniculus, Engonasi, sidus Herculis. Firmicus lib. 8. cap. 17 *In extremis piscium partibus oritur Ingeniculus, qui a Græcis ὁ γόνατος dicitur.*

¶ Ingeniculare, knien. Hyginus lib. 2. Astron. cap. 6 *Dicit, postquam Herculem tela deficerent, se ingeniculasse.*

¶ Ingeniculatus, idem sidus Herculis. Vitruvius lib. 9. cap. 6 *pes Ingeniculati*, i. e. pes Herculis. Qui eodem cap. etiam *Geniculatum* appellavit, ut supra diximus.

GENVA urbs Liguriæ maritima, nobilis, potens, in Italia. Genua. Distinguenda a *Geneva* Allobrogum Galliæ.

Genuinus, adject. vide sub *Gigno.*

GĔNVS, stirps, principium & origo familiæ seu generationis, vel ab eo qui genuit, vel a loco, in quo genitus quispiam est. Eine Ankunfft / Geschlecht / ut, *Orestes ducit genus à Tantalo*, hat seinen Ursprung vom Tantalo her. *Plato genere Atheniensis est*, ist seiner Ankunfft nach von Athen. Seu, ut nos loquimur, ein Athenisch Kind. *Nobili genere natus aliquis*, Cic. 7. Verrin. c. 70. von Adelichem Stamm / eines berühmten Geschlechts. *Genere suo indignum facere, admittere aliquid*, Terent. Adelph. a. 3. sc. 3. v. 55 seinem Geschlecht einen Schandfleck anhengen. *Turpitudo generis opprobrio multis fuit*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Per translationem *genus* etiam dicitur aliquorum hominum aggregatio qui ab eâdem stirpe ortum trahunt: ut *genus Heraclidarum* pro iis hominibus, qui ab uno *Hercule* profluxerunt. Sic quia omnes homines ab uno principio ortum trahunt, nempe à DEO, etiam dicimus *Genus humanum.* Virg. 1. Æneid. v. 542

Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,
At sperate Deos, memores fandi atque nefandi.

¶ 2. Genus, forma, qualitas. eine Art. *Est genus hominum, qui &c.* Es ist eine Art von Leuten. Cicer. de amicit. c. 17 *Constantes eligendi amici, cujus generis magna penuria est*, solcher Art giebts nicht viel. Sic, *varia genera animalium, bestiarum, herbarum, arborum*, &c. *In omni genere & varietate artium excellere*, Cicer. pro Balbo cap. 6. in allerley Künsten. *Genera dicendi*, apud rhetores. Et Ausonius Eidyll. 11. v. 66

Trinum dicendi genus est sublime, modestum,
Et tenui silo.

Exutiendum est omne genus auctorum, Quintil. lib. 1. cap. 4. allerley Bücher. *Uti novo genere literarum*, Cicer. lib. 13. fam. ep. 15. extr. eine neue Art. ¶ 3. Genus pro *sobole, prole, liberis*, Catullus Epithal. Jul. & Mall. pr.

Hymen Ummia genus,

id est, filius. Ita Virgilius Æneid. 12. *Latonæque genus duplex*, id est, Gemellus. Ita de Castore & Polluce gemellis Seneca, Hercule Furente v. 552

Non illic geminum Tyndaridæ genus.

Similiter quoque usus Horatius est. ¶ 4. Non raro de toto populo seu gente dicitur. Sallustius lib. 1. Hador. *Genus armis ferox & servitii insolitum.* Et Livius lib. 1. cap. 18 *Institutum disciplina tetrica ac tristi Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit.* Florus lib. 2. cap. 3 *Ligures durum ac felox genus.* ¶ Translatum similiter ad animantes est. Lucret. lib. 5. v. 860

Principio genus acre leonum, sævaque secla
Tutata est virtus.

Et Horat. lib. 1. od. 2. v. 9

Piscium & summa genus hæsit ulmo.

¶ Rursus *genus* appellamus id, sub quo *species* collocatur, ut homo, & bestia sub *animali.* Cicero lib. 1. de Inventione c. 28 *Genus est, quod partes aliquas amplectitur, ut cupiditas. Pars est quæ subest generi, ut cupiditatis amor, avaritia.*

¶ Gĕnĕrālis, e, quod adjunctos pertinet, allgemein. Sic *Genus generale* appellat Seneca Epist. 58, quod summum & generalissimum dicunt alii. ¶ 2. Quod de genere agit, aut eo pertinet. Cicer. 1. de Inventione cap. 8 *Cum, quale sit res, quæritur, quia & de re, & de genere negotii controversia est, constitutio generalis vocatur.*

¶ Generaliter. Cicer. 1. de Invent. cap. 26 *Tempus generaliter definire difficile est.* Plinius lib. 1. epist. 8 *generaliter quædam annotare.* Summarisch auffzeichnen.

¶ Generatim, per singula genera seu species, von Art zu Art. Virgil. 2. Georg. v. 35

— — — Proprios generatim discite cultus,
Agricolæ.

¶ 2. Et, *generatim*, generaliter, in genere, in gemein. *Generatim dicere*, Cic. in Pison. c. 35. *Omnia generatim complecti*, in einen Hauffen zusammen fassen / Idem lib. 2. de Inventione c. 5. Huic τῷ *sigillatim* opposuit Suetonius Tiberio cap. 61. *membratim* Plinius proœmio lib. 2.

¶ Gĕnĕrōsus, γενναῖος, nobilis, præstans, wohlgebohren / eines tapffern Geschlechts oder Stammes. Plus est, quam *nobilis.* Vide Voss. lib. 2. Instit. Orat. cap. 14. sect. 7. Sic, *Generosi spiritus imperator*, Plin. lib. 8. cap. 41. *Generosum vinum* Horat. lib. 1. epist. 15. v. 18. *Generosa stirpe profectus*, Cicer. in Carm. fid. 1. Divin. cap. 12. *Juvenis generosi sanguinis*, Lucan. lib. 3. v. 723. *Generosiora arboris statim planta cum fructu est*, Quintilian. lib. 8. cap. 3. *Pars hominis generosior*, id est anima, Prudent. 1. contra Symmach. v. 19. *Fortissimus quisque generosissimus est*, Marius apud Sallust. Jugurth. cap. 85. *Generosissima fœmina*, Suet. Tiber. cap. 49.

¶ Generosè, adverb. ut, *generosius perire*, Horat. lib. 1. oda 37.

¶ Generositas, nobilitas, Edele Art. *Generositas furculorum*, Pallad. lib. 11. cap. 3. *Taurus in adspectu generositas*, Plin. lib. 8. cap. 45.

¶ Gĕnĕro, generare, gignere, creare, propagare, zeugen / schaffen. *Hominem generavit & ornavit Deus*, Cicer. 1. de Leg. cap. 9. Et, *Homines hominum caussa genenati sunt*, Cicer. 1. Offic. cap. 7.

¶ Generatio. Plin. lib. 10. cap. 51. pr. *generatio avium.* Et, *Generatio hominum*, Idem lib. 11. sect. 64. Zeugung / Fortpflantzung.

¶ Generator, pater. Cicer. de Univers. cap. 11 *nosse genitores suos.* Virgil. 3. Æn. v. 704 de monte cui Agrigentum Siciliæ impositum:

— — magnanimûm quondam generator equorum.

¶ Generatrix. Pomp. Mela lib. 9. pr. *Ægyptus hominum aliorumque animalium persæcunda generatrix.*

¶ Generascere. Lucret. 3. v. 746.

¶ Generabilis. Plin. lib. 2. cap. 45 *Generabilis rerum natura spiritus*, hoc est, qui facile generat; seu, ex quo res facile generantur, Manil. lib. 1. v. 143

opus generabile fingit.

Composita.

¶ Bigĕnĕris, e, sive Bigĕner, duorum generum. Pompejus Festus: *Bigenera dicuntur animalia ex diverso genere nata, ut leopardus ex leone & panthera; mulus ex equa & asino.* Si Varronianis libris, quorum magnus consensus est, fidem habeamus, etiam secunda nominum forma declinari potest. Ita enim lib. 2. de R. R. cap. 8 Varro: *Muli & hinni, bigeneri atque insititii, non suopte genere ab radicibus.*

¶ Congĕnĕrare, sed quod rarius est. Vide Nonium.

¶ Congĕner, is, hoc est, genere cognatus, gleicher Art / apud Plin. lib. 15. cap. 24. *Aliud*, inquit, *corpus est terrestribus fragis: aliud congeneri eorum unedoni.* ¶ Sed *Congener*, σύγγαμβρος, vide sub *Gener.*

¶ Degĕnĕrare, est insitam vim & naturam amittere, generis nobilitate & bonitate desciscere, aus der Art schlagen / eine frembde Art an sich nehmen. Virg. 1. Georg. de Seminibus v. 197

Vidi lecta diu, & multo spectata labore,
Degenerare tamen.

Degenerare in feritatem, Plinius dixit lib. 17 cap. 15: wild werden. De vitibus enim ibi ita loquitur: *Si satibæ silvestribus inserantur, degenerant in feritatem.* Cicer. de Claris Oratoribus c. 34 *Naturale quoddam stirpis semen degenerabit vitio deprivatæ voluntatis.* Idem in Verr. 5. cap. 68 *Consuetudo & disciplina degenerare non sinit*, Gewohnheit und Zucht läst nicht übel gerathen. Componitur vulgo cum præpositione A. Ut Cicero de Provinc. cons. cap. 8, *cujus utinam filii non degenerassent a gravitate paterna.* Et pro Flacco cap. 11 *Cumque ab hac perenni contestatoque virtute majorum non degenerabit.* Poetæ etiam Dativo jungunt. Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 79

Dii mihi sunt testes, non degenerasse propinquis.

Nisi sextus hic casus est κατ' ἔκθλιψιν præpositionis. Manifestior tamen Dativus apud Claudianum de 4. Cons. Honorii v. 366

Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli.

Nec male cum quarto casu componitur. Ovid. lib. 3. Pont. eleg. 1. v. 45. *Hanc cave degeneres.* Ita Cl. Heinsius e MSS. emendat, confirmatque aliis exemplis, cujusmodi est illud Statii 3. Silv. 1. v. 160. *non degenerabit honorem.*

¶ Degĕner, qui patris aut majorum suorum moribus non respondet. *Proles degener*, Seneca Agamemn. v. 336. der aus der Art schlägt / ein ungerathen Kind. Poëtæ cum Genitivo jungunt. *Degener altæ virtutis patrum*, Silius lib. 10. v. 68. Et, *Juvenis patrii non degener oris*, Ovid. 3. Pont. eleg. 5. hoc est, æque ac pater disertus. Virg. 4. Æneid. v. 13

Degeneres animos timor arguit, id est ignobiles. Tacitus lib. 12. cap. 62 pro supposititio posuit, Pseudophilippum vocans *degenerem regem.*

¶ Ingenerare, inserere, propagare. Cicero lib. 1. Offic. cap. 4 *Natura ingenerat præcipuum amorem in eos, qui procreati sunt.* Catullus Epithal. Mallii v. 212

— — — non decet
Tam vetus sine liberis
Nomen esse; sed indidem
Semper ingenerari.

¶ Multigĕner, sive Multigĕneris, multorum generum. Plautus aliquoties usus est. Captiv. a. 1. sc. 2. v. 56

Multis & multigeneribus opus est tibi
Militibus.

Adde in Stich. a. 2. sc. 2. v. 59.

¶ Prægĕnerare, ante generare. Prosper Aquitanicus principio Epitaphii hæres. Nestor. & Pelag.

Nestoriana lues successit Pelagiana,
Quæ tamen est utero prægenerata meo.

¶ Progĕnĕrare, ex se generare seu producere. Horat. lib. 4. oda 4

— — nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

¶ Progeneratio. Plin. 8. cap. 43 *progeneratio mularum.*

¶ Prŏgĕnies, vide infra in *Progigno* sub *Gigno.*

¶ Rĕgenerare, iterum generare, repræsentare. Plinius lib. 14. cap. 22 *Drusum Cæsar regenerasse patrem Tiberium ferebatur*, hoc est repræsentasse.

¶ Rĕgĕnĕratio. vox ecclesiastica.

GEODAESIA, æ, ἡ γεωδαισία, Messekunst.

¶ Geodætes, æ. Ein Feldmesser.

GEOGRAPHIA, γεωγραφία, descriptio terræ; Differt à κοσμογραφία, χωρογραφία, τοπογραφία. Vide suis locis. Die Beschreibung des Erdbodens / Landbeschreibung. Cic. lib. 1. ad Attic. epist. 4 *De geographia*, inquit, *dabo operam, ut tibi satisfaciam.*

¶ Geographicus. Ut, *stylus geographicus*, apud Ammianum lib. 23 cap. 18. *Geographica perplexitas*, Idem lib. 31. cap. 5.

GĔŌMETRIA, γεωμετρία, ars dimetiendi terram, Messe-Kunst. *Tractaverunt Geometriam Euclides & Archimedes*, Cic. 3. de Orat. cap. 33. Idem in 1. Tusc. cap. 2. *Geometria apud Græcos summo honore fuit.* Hanc Alexander didicisse *infelix* dicitur, sciturus quam *pusilla* terra esset, ex qua minimum occupaverat, cujus caussa falsum cognomen *Magni* gerebat. Vide hac scite & argute disputantem Senecam Epistola 91. A Pythagora inventam & *Historiam* appellatam, Jamblichus ejus vita cap. 18 prodidit. Alii Ægyptiorum repertum scribunt. Servius ad illud Virgilii 3. Ecl. v. 40

— — — — — & quis fuit alter
Descripsit radio totum qui gentibus orbem,

RADIO, inquit, *id est, virga Philosophorum, qua Geometræ lineas indicant. Inventa autem hæc ars tempore, quo Nilus plus æquo crescens confudit terminos possessionum: ad quos innovandos adhi-*

adhibiti sunt Philosophi, qui lineis dibiserunt agros, &c. Barbari autem funibus; Romani perticis metiebantur: quarum tamen usum recentiorem esse ostendere conatur Salmasius Exercit. Plinianis. Vide infra *Pertica*. Cæterum Geometrias vocabulum aliquando latius patet. Nam Gellius usus est, ut ἀριθμὸς, καταμετρικὴ, μετρικὴ, ejus species faciat. Vide eum lib. 16. cap. 18.

¶ Geométres, vel Geométra, γεωμέτρης, Terræ dimensor & divisor, Landmesser. Cic. 3. Offic. cap. 7 *Geometræ solent non omnia docere, sed postulare, ut quædam sibi concedantur, quo facilius, quæ velint, explicent.*

¶ Geometricus, *Scientia Geometrica*, Plin. lib. 7. cap. 37. *Ratio Geometrica*, Cic. Acad. 4. cap. 36.

¶ Et *Geometrica, orum*, neutrum, ut, *Geometrica didicisse*, Cicero lib. 1. Tuscul. cap. 24.

¶ Geometricè, γεωμετρικῶς. Plinius 35. cap. 10. *geometrice eruditus.*

GEORGIA, γεωργία, agricultura.

¶ Georgica, orum, γεωργικά, libri de agriculturâ, seu Re rustica Virgilius scripsit 4 libros Georgicorum,

¶ Georgicus, γεωργικός, ut *Georgicum carmen*, Columell. lib. 7. cap. 5.

GERANIVM, γέρανιον, herba. Storckschnabel. Tria ejus genera Matthiol. tradit.

GERGYTHIVM, oppidum in Troade, meminit Plinius lib. 5. cap. 30.

GERMANIA, Γερμανία, Teutschland. Qui veteris, qui nostræ Germaniæ fines, & termini sint, ostendit Bernegg. quæst. in Tacit. quæst. 1. Conring. pecul. libro.

¶ Germani, gens indigena, non infusa ex aliis peregrinis gentibus, aut aliis ullis aliarum nationum connubiis infecta, sed propria, sincera, & tantum sui similis, quemadmodum Tacitus c. 2 de Mor. illorum scripsit. Vetustissimum nomen *Teutonum* fuit, quod & hodieque obtinet, cum Teutsche / Deutsche / (promiscue enim scribitur) appellamur. De quo vide Cluverium lib. 1. Antiquæ Germaniæ cap. 11. *Tungros*, qui primi e Teutonibus trans Rhenum commigrarunt, novo vocabulo se appellasse *Germanos*, Tacitus auctor est dicto cap. 2. quod nonnulli quasi *Garmanos*, interpretantur. Quidam a *germinando* derivant, propter fœcunditatem gentis populosissimæ, ut Silvius: quo & Paulus Diaconus respicere videtur lib. 1. de gestis Longobardorum cap. 1. Alii cum forma, moribus, vitæ genere parum differrent à Gallis, *Germanos* appellatos à Romanis, ut fratres quasi Gallorum esse ostenderent, quæ Strabonis opinio est lib. 7. Geograph. Aliter Tacitus de Germania cap. 2. *Ceterum* GERMANIAE *vocabulum recens & nuper additum* (subaudi, quidam affirmant) *quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, tunc Tungri, nunc* Germani *vocati sint. Ita nationis nomen, non gentis evaluisse paulatim, ut omnes primum à victore ob metum: mox à seipsis invento nomine* GERMANI *vocarentur.* Ex quibus verbis constat, GERMANORVM nomen non generale initio, sed speciale, illiusque tantum nationis fuisse, quæ prima è Germanis in Gallias fuerit transgressa: inde magis magisque innotuisse, evaluisseque usque adeo, ut genti universæ tandem hæreret. Nomen alii deducunt à *VVerre*, quod Gallica dialecto *Guerre* dicitur, & bellum significat; & *Man*, quod virum notat. Hoc nomine igitur victi Galli, Victores appellarunt, bellicosam eorum virtutem, quâ sese formidabiles fecerant, ita celebrantes. Vide Cluver. lib. 2. Antiqv. Germ. cap. 20. ubi pluribus de isto Taciti loco, & vocabuli hujus origine disputat. Sane militari virtute & fide præcipue excelluere Germani, ob quas res etiam à Regibus Principibusque Romanis ad custodiam corporis delecti fuerunt, de quo Lipsius ad 8. Annal. Taciti pag. 343. Duplex porro Germania est, *Superior* & *Inferior*. quæ apud Romanos scriptores non eadem divisio est, quæ nostris usurpatur; Tum enim non tota Germania, sed pars Gallici soli ad Rhenum, a transductis in eam Germanis, ita in provincias Romanas dividebatur, ut *superior* alia seu *prima* esset; alia *secunda* seu *inferior*. Vide Geograph. Antiq. De finibus antiquæ Germaniæ exstant versiculi Philippi Melanchthonis:

Rhenus ab occasu, Viadri sed flumen ab ortu,
Clauserunt fines, Teutona terra, tuos.
Aeriæque Alpes immotum limes ad Austrum,
Baltbicus ad Boream terminat Oceanus.

¶ Germanicus, ut, *Lingua Germanica.*

¶ Germanicus Cæsar, Drusi Neronis filius, indole, forma, virtute omnium excellentissimus: ideoque ab Augusto Successor sibi destinatus. Vide Suetonium Caligula quatuor prioribus capitibus. Ejus res gestas Tacitus describit.

¶ Germanicii, &

¶ Germaniciani apud Suetonium memorantur in Tiberio cap. 25. Galba cap. 20. & Othone cap. 8. Ita autem vocantur, qui in Germania militabant

¶ Semigermanus, Halb-Teutsch. Livius lib. 21. c. 38 *Itinera obsepta gentibus semigermanis.*

¶ Germanus pro *fratre*, vide post paullo sub *Germen.*

GERMEN, inis, ein Gewächse / Sprossen. *Germen* autem quasi *Genimen* à *genendo.* Ut *carmen* quasi *canimen* à *canendo.* Unde & pro origine & genere ponitur. Prudentius Hymno 10. περὶ στεφ. v. 24 de anima:

Quæ germen ab æthere traxit.

Vet. Gloss. *Germen*, σπορός. Unde & *Germani fratres* appellati. Festus: GERMEN *est quod ex arborum surculis nascitur, unde* & GERMANI, *quasi eadem stirpe geniti.*

¶ Germinare, ausschlagen / grünen / herfür sprossen. Plin. 13 cap. 4 de palma: *Mas palmite floret: fœmina citra florem germinat tantum spina modo.*

¶ Germinatio, pullulatio. Plin. 17. cap. 14 *Facillime coalescunt, quibus eadem corticis natura, quæque pariter florentia ejusdem fere germinationem succorumque societatem habent.*

¶ Germinatus, ûs, subst. Plin. 16. cap. 25 *Serotino quædam germinatu florent.*

¶ Congerminare, coalescere, conjungi. Gell. lib. 20. cap. 8 *Caper ebirescit & congerminat decedente luna.*

¶ Egerminare, ausschlagen. Columell. 4. cap. 17 *Decutienda sunt omnia, quæ infra trunci caput egerminaverint.*

¶ Regerminare, wiederum ausschlagen. Plinius lib. 16. c. 33 *Cupressus succisa regerminat.*

¶ Regerminatio. Idem Plin. 17. cap. 20 *Castanea, regerminatione caduâ, vel salice latior.* Schlägt abgeköpfft leicht wieder aus / wie Weiden.

¶ Germanus. *Germani quasi eodem stirpe geniti.* Festus. recht natürliche Brüder. Interdum conjunguntur, *Germanus frater, germana soror.* Vet. Gloss. *Germanus*, γνήσιος ἀδελφός, *Germani*, ἀδελφοὶ ὁμογνήσιοι. *Germani* autem dicuntur & ὁμοπάτριοι (die von einem Vater) & *uterini* (die von einer Mutter) Vide Rutgers. lib. 1. Var. Lect. c. 9. p. 40. & seq. ¶ 2. Germanum, pro *vero* & *sincero*, ut, *Hæc mea est, & fratris mei germana patria*, Cic 2. Leg. c. 1. das rechte Vaterland. *Germana auctoris sententia*, die rechte und eigentliche Meynung. *Nomen germanum*, Plautus Captiv. act. 2. sc. 2. v. 38. Der eigentliche Nahme. Superl. *Germanissimus.* Cicer. 4. Acad. Quæst. cap. 43 *Antiochus Academicus, erat, si perpauca mutavisset, germanissimus Stoicus.* Hieronymus Epist. 98 ad Augustinum: *bajulum literarum habeas commendatum, & mihi sciat germanissimum*, hoc est amicissimum.

¶ Germane, adverb. Cicer. ad Quint. fratr. lib. 2. epist. 14 *Germane & fraterne rescribam*, rechtschaffen und brüderlich).

¶ Germanitus, adverb. idem. Augustinus Confession. lib. 3. c. 2 *qui germanitus misericors est.* Et lib. 4 Confess. cap. 4 *fidem germanitus & penitus tenere.*

¶ Germānĭtas, Brüderschafft / rechte Freundschafft. *Concors germanitas*, apud Plin. 6. cap. 1. Usus eadem voce & Cicero est pro Ligario cap. 11. *Moveat pietas, moveat germanitas.* Et Lactant. lib. 6. cap. 10 *necessitudo germanitatis.* Vet. Gloss. *Germanitas*, Γνησιότης, ἀδιαφόρως.

¶ Congermanescere, coalescere. Apulejus 2. Metam. pag. 119, *in parilitatem amoris congermanescebat mecum.* Adfert etiam Nonius ex Quadrigario: qui &

¶ *Congermanus*, ex Varronis lib. 3. Rer. Hum. Nonius: *Cum his una rempub. conjuncti & congermani tenuere.* Ita Mercceri Parisiensis editio, & Scaligeri marginalis nota: alii *congeminati.*

GERO, gerere, significationes in exemplis lucent. Proprie portare est, ut, *Galeam gerere in capite*, Nepos Datame cap. 3. Deinde ad varia transfertur. Cicer. 1. offic. cap. 28 *Quemadmodum nos adversus homines geramus, natura nos docuit non negligere*, wie wir uns gegen andere Leute verhalten sollen. *Negotium male gerere*, Cic. 2. Catil. cap. 10, est administrare, ausrichten / verwalten. *Feliciter & ex sententia rem gerere*, Cic. 2. fam. ep. 7. nach Wuntsch verrichten. Plaut. Milite Gl. act. 2. sc. 1. v. 149 *Meo remigio rem gero*, ich bin für mich / es hat mir niemand einzureden. Publii Mimus: *Male geritur, quicquid geritur fortunæ fide.* Terent. Eun. a. 5. sc. 4. pr. *Rebiso quidnam Chærea hic rerum gerat*, will sehen / was doch der Chærea allhie für hat. *Res gerere, Res magnas gerere*, id est, efficere, Corn. Nep. 22, 3. n. 3 de actu rerum, qui distinguitur a consilio. Idem in Miltiade cap. 3 *Gerere rem male*, uti adversâ fortunâ. *Bellum cum aliquo adversus quem gerere*, Idem 12. c. 3, 1. ubi societatem; & conjunctionem notat. *Sapientia omnes res humanas geruntur*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 84. *A rebus gerendis senectus abstrahit*, das Alter hält ab von Händeln / Idem de Senect. cap. 6. *Gerere Remp.* pro administrare & præesse Reipubl. gubernandæ, das Regiment führen. *Gerere se honestè*, sich ehrlich halten. *Turpiter, turpissimè se gerere*, Cic. 2. Tusc. cap. 21. Idem in offic. lib. 1. cap. 26 *Quantò superiores sumus, tantò nos submissius geramus*, sie demüthiger wir uns halten sollen. Nepos in Attico cap. 3 *Hic autem sic gerebat, ut communis infimis, par Principibus videretur.* Et cap. 21 *Tanta usus est moderatione, ut neque in sestertium vicies, quod à Patre acceperat, parum se splendide gesserit, nec in sestertium centies affluentius vixerit quam instituerat. Gerere se pro cive*, est agere & comparare se ut civem decet: Ita Cicero pro Arch. cap. 5, & alii veterum locuti sunt; Recentiores *civem gerere* dixissent. Claudian. de 4. Cons. Honorii v. 294

Tu

Tu cibum patremque geras - - -
Seneca Troad. v. 713
— — — excidat Hector.
Gere captivum.
Florus lib. 1. cap. 1 *Lupa vagitum secuta uberа admovit infantibus, matremque se gessit.* Ex quibus omnibus patet verbum *Gerere*, magnam cognationem cum verbo AGERE habere. Et ita *gerere tempus* pro *agere* dixit Suetonius. Ejus verba in Domitiano ista sunt cap. 1 *Pubertatis & primæ adolescentiæ tempus, tanta inopiâ tantaque infamiâ gessisse fertur, ut nullum hæc argenteumin usu habuerit.* Quid differant tamen, ità Varro docet l. 5. de L. L. *Potest*, inquit, *aliquis facere & non agere. Ut Poëta* facit fabulam, *& non* agit: *contra actor* agit, *& non* facit. *Et sic a Poëta* fabula fit, *& non* agitur: *ab Actore* agitur, *& non* fit. *Contra imperator, qui dicitur* res gerere; *in eo neque* agit, *neque* facit; *sed* gerit, *id est*, sustinet. *Translatum ab his qui* onera gerunt *quod sustinent.* Ergo gerere propriè est *sustinere.* Quod ex verbo *gesto* colligitur. De differentia *tu agere, facere & gerere*, vide & Legem 18. Dig. de verb. signif. ¶ *Morem gerere*, est obsequi, zu willen seyn/ gehorsam seyn. *Animo suo morem gerere*, Terent. Andr. 4. sc. 1. v. 17. seine Lust büssen. *Animum dignum laude gerere*, einen löblichen Sinn an sich haben. *Gerere amicitiam*, id est exercere, Cic. 3. fam. ep. 8. Freundschafft halten. *Gerere inimicitias, simultatem cum aliquo*, Cicer. Divin. in Verrem cap. 21. extr. Feindschafft wider einen haben oder tragen. *Pueri inter se quam pro lubidine noxis tras gerunt*, Terent. in Hecyra act. 3. sc. 1. v. 30.

¶ Gĕrulus, bajulus, Träger / Captler. Horat. 2. Epist. 2. v. 72 *Festinat calidus mulis gerulusque.* Et Apul. lib. 3. Milet. sub fin. *Sed gestaminum modus numerum gerulorum excedit.* Elmenhorst. *gerulonum* legit, a ¶ *Gerulones.* Idem Apulejus Apolog. pag. 323 *gerulum verborum* dixit. *It ad matrem verborum Rufini gerulus.*

¶ Geraria, eine Kindermagd. Plaut. Milite act. 3. sc. 1. v. 102.

¶ Gestor, qui gerit. Plaut. Pseud. 1. sc. 5. v. 14.

¶ Gerundium, sub una voce activum & passivum sensum gerens. Vide Grammat.

¶ Gesta, orum, acta. Nonnulli *gesta*, & *acta* ita distinguunt, ut *gesta* sint in administratione magistratus, & in bello, & in rebus majoribus ad Rempubl. vel ad plurimos spectantibus, ut *gesta* Alexandri, Pompeji, Cæsaris: *acta* etiam privatarum rerum & minorum & familiarum.

¶ *Res gestæ, Gesti honores*, ex superioribus nota sunt.

¶ Gestio, actio, administratio, Handlung. Cicer. 2. de Inventione cap. 12 *Deinde ipsius est negotii gestio pertractanda.*

¶ Sed *Gestus* eine Geberde / vide infra suo loco.

¶ Gesto, gestare, tragen / führen. Tacit. 2. Histor. cap. 62. *Ex urbe atque Italia irritamenta gulæ gestabantur, strepentibus itineribus ab utroque mari.* *Gestare in sinu*, id est, amare, colere, Terent. in Adelph. *Gestare crimina, gestare verba, vitia.* Seneca Epist. 123 *Pessimum genus hominum videbatur, qui verba gestarent: Sunt quidam qui vitia gestant.* Plaut. Pseud. act. 1. sc. 5

Homines qui gestant, quique auscultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant:
Gestores linguis, auditores auribus.

¶ Passive pro gestari, seu gestatione usus Suetonius est Domitiano cap. 11, *Aretinum Clementem, in eâdem, vel etiam in majore gratia habuit, quoad nobissime simul gestanti, conspecto delatore ejus,* VIS, *inquit*, HVNC NEQVISSIMVM SERVVM CRAS AVDIAMVS? De gestatione, & quid fuerit, mox explicabimus.

¶ Gestatio. gestandi actus. ¶ Veteres etiam inter cæteras tuendæ valetudinis rationes & istud habebant, ut vel equo, vel vehiculo, &c. certis & destinatis locis gestarentur veherenturve, sæpe & certis spaciis ad id definitis. Id *Gestatio* dicebatur. Seneca epist. 15 *Gestatio & corpus concutit, & studio non officit: possis legere, possis dictare, possis loqui, possis audire: quorum nihil nec ambulatio quidam vetat fieri.* Neque tantùm ipse actus ita dicebatur, sed locus quoque, ubi has gestationes celebrabant. Vide Lipsium Centur. Miscell. Epist. 11. itemque Buchnerum ad Plinii Epist. 7. lib. 9. n. 515. Vide præter exempla non parce a Buchnero data, Senecam Epist. 33. & 55. Sueton. Claud. cap. 33. Vespas. 21.

¶ Gestātor, qui gerit. ut, *Delphinus gestator & colluſor puerorum*, Plin. lib. 9. Epist. 33. *Mercurius gestator affabilium colubrarum*, apud Macrob. lib. 4. p. 141. Sic Prudentio ἀναθέσεσι v. 1001 [Heins. 937] Christus est *innocui gestator corporis.*

¶ Gestatrix, inde fœm. Val. Flaccus lib. 4. v. 605

Dibaque Gorgonei gestatrix innuba monstri.

¶ Gestatorius, adject. ut, *Gestatoria sella*, apud Suetonium Nerone cap. 26. Vitellio c. 16.

¶ Gestabilis, ut *Gestabile calum*, Cassiodor. lib. 1. epist. 45, parva machina, cælum repræsentans, ein Globus / Himmels-Kugel.

¶ Gestāmen, was einer geführet oder getragen hat / ut, *arma, insignia*, &c. Apul. lib. 11. de A. A. *Mulieres candido splendentes amicimine, vario lætantes gestamine, verno florentes coronamine*, &c. Virg. 3. Æneid. v. 286

— — Clypeum magni gestamen Abantis,
Postibus adversis figo.

¶ Gestitare, frequentativum novum a *Gestare.* Solinus cap. 33. *Ficus Ægyptia, poma non ramis tantum gestitant; sed & caudice.* Martianus Capella lib. 3. post 3 metr. *Velut clypeum gestitabat.*

Composita a GERO cum Nominibus.

Poetæ innumera composita formant in GER, e quibus, quæ memoriæ succurrunt, nominasse jam sufficiat: exempla & auctoritatem illorum suis singula locis, sub nominibus, cum quibus composita sunt, invenies. Sunt autem

¶ Aliger, Armiger, Astriger, Barbiger, Belliger, Claviger (a *clava*, & a *clavus*) Corniger, Tricorniger, Criniger, Flammiger, Floriger, Freniger, Laniger, Lauriger, Libriger, Moriger, Naviger, Penatiger, Penniger, Pharetriger, Pinniger, Plagiger, Plumiger, Sagittiger, Salutiger, Sceptriger, Securiger, Setiger, Spiniger, Spumiger, Squamiger, Stelliger, Turriger, Tytiger, &c.

Composita verbi GERO cum Præpositione.

¶ Aggerere, aggerare, accumulare, auff einander häuffen oder schütten / auffwerffen. Virg. 3. Æn. v. 63

Ingens aggeritur tumulo tellus.

Unde *Agger*, de eo supra in A. Proprie est adportare, hinzutragen. Silius lib. 3. v. 641

Adgessere trabes.

¶ Aggestio. Palladius lib. 12. cap. 15. fin. *aggestione tecta trabes*, mit Sand oder Schutt bedecket.

¶ Congerere, conferre, accumulare, zusammen tragen / zusammen schütten. *Omnia in unum congerere*, Cic. 5. Tusc. cap. 40. *Congerere crimen in aliquem*, Idem pro Mil cap. 24. viel Klagen wider einen auffbringen. *Congerere maledicta in aliquem*, Idem 3. Philipp. c. 6. Scheltwort auf einen mit Hauffen treiben. *Congerere divitias*, Güter zusammen schlagen. Martial. lib. 8. Epigr. 44. *Rape, congere, auser, posside, relinquendum est.* *Oratio congesta ex diversis*, eine Rede aus ungleichen Dingen zusammen bracht/ Quintil. ¶ *Absolutè congerere*, pro nidificare Virgilius dixit Eclog. 3

— — — — aëria quò congessêre palumbes.

¶ Congestus, nomen, id est, comportatio, ut, *Avium congestus*, Cic. de Divin. cap. 32.

¶ Congestio, idem. Pallad. lib. 1. cap. 33 *stercorum congestio.* & lib. 4. cap. 1. *beneficio congestionis accumulant.* Et Vitruvius lib. 10. cap. 20. pr. *Testudo quæ ad congestionem fossarum paratur.*

¶ Congeste, adverb. stricte, breviter Capitolinus in Marco Philosoph. cap. 19. extr. *Et quidem hæc breviter & congeste.*

¶ Congestitius, ut, *Humus congestitia*, hoc est, congesta, apud Columellam lib. 2. cap. 10. Et Vitruvius lib. 3. cap. 3 *locus congestitius*, qui ibi opponitur *solido.*

¶ Congéries, cumulus, ut, *Pulveris congeries*, Lucan. 8. v. 868. *fulvi metalli vasta congeries*, Claud. lib. 2. in Rufin. v. 134. ¶ Et *Congeries* Schema est Rhetoricum, συναθροισμός, quo res seu accusationes in tota causa dispersæ in locum unum, ac in Epilogum maxime, coguntur. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 1. v. 15

Mea est potens, magnifica, sumtuosa, nobilis.

¶ Circumgestare, umher führen / tragen. Cicer. ad Quintum Frat. lib. 1. epist. 2. cap. 2 *Eam quoque epistolam T. Catienus circumgestabat.* Apulejus lib. 8. p. 213 *circumgestantibus Deam adambulabat.*

¶ Degerere, i. e. deferre, deportare, zutragen. Plautus Menæchm. act. 5. sc. 1. v. 41

— — — — — aurum meum
Domo suppilas uxori tuæ, & tuæ
Degeris amicæ. Et sc. 2. v. 53
Me spolias: mea ornamenta jam ad meretrices degerit.

¶ Digerere est, confusa congestaque in turba secernere; & quodque in suum locum distribuere, & ordinare. Vet. Gloss. *Digerit, κατανέμει, διοικεῖ.* Hinc *digestum*, quod in ordinem redactum est. Quoniam digerendæ res prius & disponendæ, quam enarrandæ & explicandæ sunt, ideo *digerere* idem est, quod ordine & accurate exponere. Virg. 2. Æneid. v. 182

— — — ita digerit omnia Calchas.

Et Livius lib. 2. cap. 21 *Tanti errores implicant temporum, alter apud alios ordinatis magistratibus, ut nec qui consules secundum quosdam, nec quid quoque anno actum sit, in tanta vetustate non rerum modò, sed auctorum digerere possis.* Val. Maximus Prologo: *Quæ apud alios latius diffusa sunt, quam ut breviter cognosci possint, ab illustribus electa auctoribus digerere constitui.* Ita enim recte emendavit Meursius Mantissa ad lib. de luxu cap. 25. Præcipue vero apud sequioris ævi scriptores hic usus verbi frequentatur. Qui & verbo *Regerere* ita usi: unde *Regesta* apud Prudentium, ex quo barbara vox *Registrum*, nata. ¶ 2. Apud Lucanum est *dissolvere*, & sensim & quasi per partes, ac ita velut ordine quodam consumere lib. 8. v. 88

Corpora tum solvit tabes, ac digerit artus.

Hinc & ad cibos transfertur hoc verbum, qui digeri dicuntur, cum

cum concoquuntur. Seneca Patér Procem. lib. 1. Controverſ. *Poſt cœnam ſero lucubrabat, nec patiebatur alimenta per ſomnum, quietemque æqualiter digeri, ſed perturbata & diſſipata in caput agebat.* ¶ 3. *Digerere cibum*, eſt concoctioni aptare & diſponere, Celſ. præfat.

¶ Digeſtio, ordinatio. Vellej. Pat. lib. 2. cap. 53 *digeſtio annorum.* Plin. lib. 18. cap. 25 *Siderum exortus dignoſcuntur digeſtione circulorum.* ¶ 2. Pro concoctione, aut via ad illam: diſtinguit enim Celſus Præfat. *ſive concoctio ſit illa, ſive tantum digeſtio.* Nihilominus pro ipſa quoque concoctione ſumtam cognoſcimus. Capitolinus in Vero cap. 4 *Somni fuit permodici, digeſtionis facillimæ.*

¶ Digeſtus, ûs: nomen ſubſt. Statius 3. Silv. Carm. 3. v. 86

— — tibi creditur uni
Sanctarum digeſtus opum, &c.

Tertullianus in Jona v. 100

— — reſolutaque corpora putri
Digeſtu.

¶ Indigeſtus, unordentlich/ unförmlich. *Rudis indigeſtaque moles*, Ovidius 1. Metam. v. 7. Et *indigeſta ſimplicitas*, Plin. lib. 13. cap. 15.

¶ Indigeſte, adverb. unordentlich. Gellius Præfatione: *Annotationes breviter & indigeſte, & incondite eruditionibus lectionibuque variis feceramus.*

¶ Egerere, austragen/ entledigen. Plin. lib. 8. epiſt. 20 *Lacus in flumen egeritur.* Et Livius lib. 6. cap. 3 *Prædam ex hoſtium tecto egerere.* Et Solin. c. 40. al. 53 *ſimum egerere citi ventre*, excrementa ejicere. Vide mox in *Egeries.* Ovid. 4. Triſt. eleg. 3 *Expletur lacrymis, egeruntque dolor.*

¶ Egeſtus, nomen. Seneca lib. 3. Q. N. cap. 30 ſive ult. *Corpora noſtra ad egeſtum venter exhaurit.* & Statius lib. 4. Silv. 3. v. 43 *alto Egeſtu penitus cavare terras.*

¶ Egeſtio, Ausleerung/ Ausführung. Plin. lib. 8. epiſt. 6 *Publicarum opum egeſtio.*

¶ Et *Egeries* apud Solinum, pro excrementorum emiſſione, cap. 53. [Salmaſ. c. 40] de Bonaſo animali quod *cum in fugam vertitur, ſimum egerit, cujus ardor quidquid attigerit, adurit. Ita egerie noxia ſummovet inſequentes.*

¶ Ingerere, imponere, einfüllen/ entragen. *Aquam ingerere*, Plaut. Pſeud. act. 2. ſc. 2. v. 24. Et *Saxa ingerere in ſubeuntes*, Livius lib. 2. cap. 65. mit Steinen herunter werffen. *Ingerere ſe*, eſt affectare aliquid, ſich eindringen/ zunöthigen. Plin. in Panegyr. cap. 86 *præfectum prætorii non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legere*, hoc eſt, non ex ambientibus. *Ingerere convitia alicui*, Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 11. *Ingerere probra*, Livius lib. 2 cap. 45. ſchmehen/ läſtern. *Ingeram mala multa*, id eſt, maledicta, Terent. in Andr. act. 4. ſc. 1. v. 16. Item in Phorm. act. 5. ſc. 7. extr. *Pugnos in ventrem ingere*, gib ihm gute Büffe.

¶ *Ingeſtabile onus*, Plinius lib. 7. cap. 6.

¶ Superingerere. Plinius lib. 18 cap. 30 ſub fin. *Urceis leguminum acervos ſuperingerunt.* Et Prudentius Cathem. 4. v. 87

Illapſæ ſuperingeruntur eſcæ.

¶ Intergerere, unde

¶ Intergerium & *intergeries* dicitur quicquid intergeritur ſeu interjicitur. Plinius lib. 13. cap. 12 de chartarum confectione: *Diligentior cura, molli panis fermentati colata aqua ferbente: minimum hoc modo intergerii, atque etiam Nili levitas ſuperatur.* Ubi *Intergerium* vocat glutinamentum medium, quod inter duas chartas erat. Quo tum tenuiſſimo & leviſſimo uterentur, adeo, ut Nili aquæ levitatem ſuperaret, fiebat, ut *minimum intergerii* eſſet. Vide de hoc loco Plinii Salmaſ. in Vopiſcum pag. 450. & Voſſ. lib. 1. de arte Grammat. cap. 37. Sic *intergerium* & *intergeries* dicitur paries, qui inter confines ſtruebatur. Vet. Gloſſ. *Intergeries*, ὁ τοῖχος ὁ δύο κτήσεις διορίζων. Aliis *Intergerinus paries* aut *intergeribus* dicebatur, vide poſt.

¶ Intergerinus, a, um. Plin. lib. 35. cap. 14 *Romæ non ſunt talia ædificia, quia ſeſquipedalis paries non plus, quam unam contignationem tolerat, cautumque eſt, ne communis craſſior fiat, nec intergerinorum* (ſubaudi parietum) *ratio patitur.*

¶ Intergerivus, a, um, etiam dicitur. Ut enim ab *internecium, internecinus* & *internecibus*; ita ab *intergerium, intergerinus*, & *intergeribus.* Feſtus: INTERGERIVI PARIETES *dicuntur, qui inter confines ſtruuntur, & quaſi intergeruntur.*

¶ Oggerere. Plaut. Truc. act. 1. ſc. 2. v. 8 *Oculum amicæ oggerit*, er wirfft ein Aug auff ſie.

¶ Prægerere, vor her tragen. Apulejus ſub fin. lib. 4, *Alium ſub oculis dominæ ſpeculum prægerit.*

¶ Progerere, proferre vel afferre. Plin. de Formicis lib. 11. cap. 17 *Defunctas progerunt, funerantiumque more comitantur exſequias.* Idem extremo lib. 18 *Formicæ ova progerunt.*

¶ Regerere, rejicere, wieder zurück tragen/ werffen/ wieder zuſchieben. *Crimen alicui regerere*, Seneca Hippolyt. v. 718. *Invidiam in aliquem regerere*, Quintilianus lib. 11. c. 1. Eſt & in codicem ſeu in Tabulas referre, eintragen/ auffzeichnen: barbari *regiſtrare* vocant. Quintil. lib. 2. cap. 11 *Similique commentariis puerorum ſit, in quos ea, quæ aliis declamatoribus laudata, ſunt, regerunt.* Ita enim legendum, ſummus Vir Ger. Jo. Voſſius docuit lib. 1. de vitiis Serm. cap. 7. Hinc

¶ Regeſtum eſt, ut à *digero digeſtum.* Vopiſcus in Probo, princ. *Uſus etiam regeſti ſcribarum porticus Porphyreticæ, actus etiam Senatus ac populi.* Theodoſius Imperator Præfat. Codicis ſui: *Quæ in regeſtis diverſorum officiorum relata ſunt.* Et ſæpe in eo Codice occurrit hæc vox. Prudentius Romano ſub finem: *Hinc in regeſtis eſt libri cæleſtibus*, &c.

Ubi Ho in Gloſſis: REGESTVM, inquit, *vocatur liber, continens memorias aliorum librorum & epiſtolarum in unum collectas.*

¶ Suggĕrere, ſuppeditare, darreichen/ darſtrecken. Terent. in Adelph. act. 1. ſc. 1. v. 37. *Cur tu his rebus ſumtus ſuggeris?* Warum fülleſt du ihm den Beutel darzu? *Tellus ſuggerit alimenta*, Ovid. 15. Metam. v. 81. ¶ Et *ſuggerere* in memoriam ſubjicere eſt. Cic. 2. Fin. cap. 14 *Si memoria forte defecerit, tuum eſt, ut ſuggeras*, erinnern/ einhelffen.

¶ Suggeſtus, ûs, & ſuggeſtum, locus editior, e quo concio ad populum habetur, eine Cantzel/ ein Predigtſtul. *Concionari e ſuggeſto, adſcendere in ſuggeſtum*, auffſtreten. Cicer. 5. Tuſc. cap. 20 *Cum in communium ſuggeſtu conſiſtere non auderet; concionari ex turri alta ſolebat.* Et Livius lib. 8 cap. 14 *Naves Antiatium partim in navalia Romæ ſubductæ, partim incenſæ, roſtrisque earum ſuggeſtum in foro exſtructum adornari placuit.* Gloſſ. Vet. *Suggeſtus, Suggeſtum*, βῆμα. Proprie quodvis aggeſtum ex lignis. Varro lib. 3. de R. R. cap. 5 *Ex ſuggeſto faleris, prodeunt anates in ſtagnum.* Metaphorice Statius lib. 1. Silv. 2. v. 113 *Celſæ procul adſpice frontis honores,*

Suggeſtumque comæ.

Eſt &, ubi ſuggeſtionem, nominationem, Vorſchlag/ Angeben ſignificat. Lege 1. § 5 Si curatores, Dig. de Magiſtrat. conven. *Si ex ſuggeſtu magiſtratuum, vel nominibus ab eis acceptis, præſes dederit*, puta, curatores.

¶ Suggeſtio, actus ſuggerendi. Auguſtinus Confeſſ. libr. 10. cap. 30 *Ubi tunc ratio, quæ talibus ſuggeſtionibus inſiſtit vigilans?* Et cap. 35 ejusdem libri: *quantus mecum ſuggeſtionum machinationibus agit inimicus, ut ſignum aliquod petam?* Idem lib. 2 de Geneſi contra Manich. c. 14 *Fit ſuggeſtio per cogitationem.* Gloſſ. Vet. *Suggeſtio*, ὑποβολή, ἡ ἀναφορὰ πρὸς βασιλέα ἢ ἄρχοντα.

¶ Supergerere. Columella lib. 11. cap. 3 poſt princ. *Terram ſupergerere*, Erden über etwas tragen oder ſchütten.

¶ Superingerere, vide paullo ante ſub *Ingerere.*

GERRAE (quanquam Græci & Γέρρα, in neutro dicant) *crates viminea* ſunt, ut Feſtus interpretatur. ¶ Hinc pro frivolis rebus & nugatoriis, Narrentheidung/ faul Geſchwätz. Rationem jam aperiemus. Auſonius in Epiſtola ad Symmachum: *Miſi ad te frivola, gerris Siculis vaniora, ut cum agis nihil, hæc legas.* Cur autem *gerras Siculas* dixerit, Feſtus docet. *Athenienſes*, inquit, *cum Syracuſas* (Siculorum urbem) *obſiderent & crebro* gerras *poſcerent, irridentes Siculi*, gerras, *clamitabant. Unde factum ut* Gerræ *pro nugis & contemtu dicantur.* Vide & Chiliad. ¶ Apud Plaut. Aſinar. act. 3. ſc. 3. v. 10 *Gerræ*, Gerrones ſunt, qui res nugatorias tractant. Vet. Gloſſ. *Gerræ, ἀδαμωνές.* Item: ἀδαμωνές, *Nihilo, Nugatorius, Gerræ.* Inde *Congerræ* Lucilio, qui & *Congerrones*, de quibus poſt.

¶ Gerro, ōnis, nugator. Feſtus: GERRONES, *leves & inepti: a cratibus dicti, quas Græci* Γέρρα *appellant.* Terent. Heaut. act. 5. ſc. 4. v. 10 *Gerro, ineris, fraus, helluo.*

¶ Congerro, earundem nugarum colluſor. Plaut. in Moſtell. act. 3. ſc. 3, 27 *Ego me ad congerrones conferam*, zur Geſellſchafft. *Senatum congerronum convoco*, ibid. ein Waſchmarck.

GERRES, ium, piſces ſaliti ac inveterati, ideoque putidi Martiali videntur eſſe lib. 13. Epigr. 32

Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas,
Odor impudicus urcei fatebatur.

GERŪSĬA, γερουσία, ſenatus Sparranus, viris integritate, vitæ & veneranda ſenectute cæteris præſtantibus, conſtans, die Elteſten/ der Rath/ dictus ἀπὸ τῶν γερόντων, ut a ſenibus Senatus. Budæus Annotat. ad Pandect. ¶ Gerufia etiam aliarum civitatum, Græcanicarum, nec Senatum modo ſed ipſam etiam Curiam ſignificat. vid. Plin. lib. 10. Epiſt. 42.

GĔRȳON, ŏnis, & Gēryŏnes, æ, Γαρυών, Rex Hiſpaniæ tricorpor vel trimembris, (unde *ter amplus* Horatio dictus lib. 2. od. 14) quia inſulis tribus præfuit, victus eſt ab Hercule. Virg. 7. Æneid. v. 661 *— — Laurentia victor,*

Geryone exſtincto Tirynthius attigit arva.

Lucret. lib. 5. v. 28 *Quidve tripectora tergemini vis Geryonai.*

¶ Geryoneus. Apul. lib. 2. A. A. extr. *Geryonea cædes.*

GESTVS, ûs, corporis actio, vel accommodatio, qua nos recte vel turpiter *gerimus.* A gerendo enim eſt. eine Geberde. Elegantiſſime Veneris ſaltantis geſtum harmoniæ Phrygiæ accommodatum deſcribit Apul. lib. 10. ſub fin. *Longe ſuavior Venus placide commoveri, contantique lente veſtigio, & lubrico fluctuante ſpinula, & ſenſim annutante capite capit incedere, mollique ribiarum ſono delicatæ reſpondere geſtibus: & nunc mite connibentibus,*

bentibus, nunc acre comminantibus, gestire pupulis, & nonnunquam saltare solis oculis. Artlich nach der Flöte tantzen. *Gestus ridiculus*, Quintil. lib. 6. cap. 3. Närrische Stellung. *In gestu motuque vitium cabeatur*, Cic. 1. offic. cap. 36. Et, *Gestum agere*, Cic. prō Quint. cap. 24. sich geberden. Et Ter. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 51 *Nunc gestus mihi, vultus est capiendus novus*, man muß ein neu Geberde und Gesichte an sich nehmen und führen. A quo fit verbum ¶ Gestio, quod est lætitiam animi cum quodam corporis motu exprimere. Terent. *Quid gestiam, aut quid latus sim.* Aliquando etiam pro *cupio* accipitur.

¶ Gestuosus, qui multos gestus, veluti mimus facit. Gell. lib. 1. cap. 5 *manus inter agendum arguta admodum & gestuosa.* Apulejus lib. 10. sub finem: *Veste nitidi, incessu gestuosi.*

¶ Gestio, gestire, gestu corporis lætitiam & desiderium ostendere, sich geberden/Freude und Frolocken haben. Donatus in Eunuch. 3. sc. 5. v. 7 GESTIRE *est, motu corporis monstrare, quod sentias. Constat autem a pecudibus ad homines etiam transiatum. Virgilius: Et studio incassum videas gestire lavandi.* Locus Virgilii est 1. Georg. v. 387. Loquitur ibi Poëta de Cygnis. Vide & Servium. Ter. Phorm. 2. sc. 1, 30 *Ipsum gestio mihi dari conspectum*, ich habe Lust/ daß er mir unter die Augen komme. Cic. in Philipp. 4. cap. 6 *Antonius Senatum delere gestit.* Idem in Tusc. 4. cap. 6 *Cum & inaniter, & effuse animus exultat, tum illa lætitia gestiens dici potest.* Apul. *gestire pupulo*, vide in Gestus.

¶ Prægestire, valde gestire, Cic. pro Cæl. cap. 23. *Prægestit animus jam videre*, &c. Et Catullus Argonautico carmine, ut vulgo vocatur, v. 145 -- *Dum aliquid cupiens animus prægestit apisci.*

¶ Gesticulari, histrionice ludere, Spiegelfechten/ gaucklen. Suetonius Domit. c. 8 *gesticulandi saltandique studium*: & in Nerone cap. 42 *carmina gesticulari*, zum Gesang tantzen. Apul. lib. 3. Florid. *Hic alias mimus hallucinatur; comœdus sermocinatur; tragœdus vociferatur; funerepus periclitatur; prastigiator furatur; histrio gesticulatur; cæterique omnes ludiones ostendant populo, quod cujusque artis est*, &c.

¶ Gesticulus, gestus, gesticulatio. *Digitorum supputarii gesticuli*, Tertullian. Apolog. c. 19.

¶ Gesticularius, gesticulator, der seltzame Geberden macht. Ammian. lib. 24. c. 16 *Mutum puerum oblatum sibi suscepit gesticularium, multa qua callebat, nutibus venustissimis explicantem.*

¶ Gesticularia, quæ gesticulatur & saltat, Gell. lib. 1. c. 5.

¶ Gesticulatio. Apul. lib. 10 *Quieta & affectata gesticulatione nutibus honestis Pastori pollicetur*, &c. Et, *Gesticulatio digitorum*, Suet. Tib. cap. 68.

¶ Gesticulator, ein Gauckler. Item der artliche Bewegungen und Geberden macht. Columella præfatione Operis: *Corporis gesticulatorem scrupulosissime requirunt saltationis studiosi.*

GESVM, telum Gallicum, vide *Gæsum*.

GÆTA, Getæ, Thraciæ populi, vicini Dacis, qui eam ob causam *Geta* a quibusdam & ipsi nominati, de quo Dio apud Xiphilinum observat in Domitiano. Male *Getas* cum Gothis quoque seu *Gothonibus* confudisse aliquos, Cluverius demonstrat lib. 3. Antiqu. German. cap. 34. Quos tamen, prima origine eosdem esse Loccenius ait lib. 1. Antiquit. Sueo-Goth. cap. 1. Fuerunt autem truculenti & feri. Ovid. lib. 2. de Ponto Eleg. 7. v. 31

Nulla Getis tota gens est truculentior orbe.

Getarum linguam ex Græca mixtam fuisse Ovidius significat lib. 5. Trist. Eleg. 3. cum scribit:

Grajaque quod Getico mista loquela sono.

Tomitas quoque, apud quos exulabat Ovidius, ex Græcis Getisque mixtum genus fuisse Eleg. 8 ejusdem libri significat. Vid. vers. 11. & 51.

¶ Getes, in nominandi casu, apud Ovid. est lib. 4. de Ponto Eleg. 2. *Esset, crede mihi, factus & ipse Getes.*

¶ Gĕticus, ut, *Littus Geticum*, Ovid. 3. Trist. eleg. 12. v. 14. Et Virgilius Æn. 3. v. 35 de Marte:

-- -- *Geticis qui præsidet arvis.*

GĒTŪLI, Libyes populus. vide *Gætuli*.

GIBBVS, tumor carneus in aliqua corporis parte, inter scapulos præcipue, Germanis ein Höcker. Juvenal. Sat. 6. v. 109 *ingens gibbus.*

¶ Gibber, is, idem. Plinius lib. 34. cap. 3. *Clesippus gibberes, præterea & alio fœdus aspectu.* Apulejus 2. Floridor. *Interscapilium erat antico gibbere.*

¶ Gibbus, a, um. *Gibba cervix*, Suet. Domit. extremo.

¶ Gibberosus, &

¶ Gibber, a, um, extans, eminens, erhaben/ höckericht. *Caput Gibberum*, Varro apud Nonium. *Tuber gibberum* in Mecœnatis versibus apud Senecam. Suetonius de illustrib. Grammaticis cap. 9 *Interrogatus Orbilius a Varrone diversa partis advocato quidnam ageret, & quo artificio uteretur* GIBBEROSOS SE DE SOLE IN VMBRAM TRANSFERRE *respondit, quod Murænæ* GIBBER erat.

GĪGAS, γίγας, à γίνομαι, & γῆ, quod Doribus' γᾶ est, natus ex terra, Terræ filius. Vid. Hesiod. Theogon. v. 185. Gigantes, Riesen. Gigantum mentionem injicit Homerus ter. Odyss. H, ubi eos ἄγρια φῦλα γιγάντων *agrestes gentes gigantum* appellat. Et supra in eodem libro scribit Eurymedontem imperio rexisse & deleviisse λαὸν hunc ἀπίθανον. Denique de Læstrygonibus Odyss. K narrat, quod fuerint

οὐκ ἀνδράσιν ἐοικότες, ἀλλὰ γίγασιν.
Non hominibus similes, sed gigantibus.

Nota ex Ovidio fabula, Gigantes cælum expugnare & deturbare Deos ingressos. Quo illud Macrobii pertinet lib. 1. Saturnal. cap. 20 *Gigantes quid aliud fuisse credendum est, quam hominum quandam impiam gentem Deos negantem, & ideo existimatam Deos pellere, de cælesti sede voluisse.* Cic. de Senect. cap. 2, *More Gigantum bellare cum Diis, quid est aliud, nisi naturæ repugnare?* Cæterum vera esse, quæ de proceritate Gigantum prodita legimus, docent Hieronymus Magius lib. 1. Miscell. cap. 4. & Lipsius lib. 3 Physiologiæ Stoicæ Dial. 5. itemque Thomas Facellus Decad. 1. de rebus Siculis lib. 1. cap. 6. & Bernegg. quæst. 14. ad Tacitum. Vastiorem autem corporum molem, quæ vulgo credita fuit, erudita oratione impugnavit Theod. Ryckius, quam vide Holstenii in Stephanum Castigationibus subjunctam. Gigantes superiore tantùm parte fuisse homines, inferiore serpentes, Poëtæ finxêre. Severus Carmine de Ætna, quod vulgo Virgilio attribuitur, v. 46

His (Gigantibus) *nata sua* (humana) *est alvo tenus: ima per orbes*
Squameus intortos sinuat vestigia serpens.

Quod ita interpretatur Macrobius, loco supra laudato: *Horum*, inquit, *pedes in Draconum volumina desinebant, Quod significat, nihil eos rectum, nihil superum cogitasse, totius vitæ eorum gressu atque processu in inferna mergente.* In veteri Ecclesia creditum a multis fuit, Gigantes ex Angelorum cum filiabus hominum concubitu fuisse natos, de qua re disputatio apud August. est lib. 15. de Civ. Dei cap. 22. Addi potest Sulpitius Severus lib. 1 Hist. Sacræ, cap. 2. extr. Tertullianus de habitu muliebri cap. 2, & de Idololatria, & Athenagoras Legat. pro Christianis; Ambros. lib. de Noa & arca cap. 4. Stephanus Gobarus apud Photium pag. 896. itemque Philo libro de Gigantibus, & Josephus lib. 1. Antiquit. cap. 4.

¶ Gigantēus, adject. Ovid. lib. 2. Tristium v. 71

Cumque Gigantei memorantur prælia belli.

Horatius lib. 3. oda 1 *Jupiter clarus giganteo triumpho.*

¶ Gigantomachia, de qua Claudianus opus nobis reliquit imperfectum, bellum est Giganteum. der Riesen-Krieg. Porro Gigantum nomina diversis in locis meminerunt Poëtæ, ut, *Enceladi, Tityi, Typhoei, Damasoris, Antæi*, &c. vide Enceladus.

GIGERIA, gigeriorum, intestina gallinarum, secundum Nonium. Legitur hæc vox apud Lucilium.

GIGNO, gĕnui, gignere, creare, procreare, parere, zeugen/ gebähren/ tragen/ herfür bringen. Est enim hoc verbum utrique sexui commune. Non enim mas tantum, sed fœmina etiam dicitur gignere. Tacitus 13 Ann. cap. 45 de Poppæa: *Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispini, Equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit*, &c. Et Cic. offic. lib. 1. cap. 7 *Quæ in terris gignuntur, ad usus hominum omnia creantur.* Idem de Univers. cap. 8 *Animum ex sua mente & divinitate genuit Deus*, hat geschaffen.

¶ Pro Gigno veteres *Geno* dixerunt, de quo supra seorsum suo loco egimus.

¶ Gĕnĭtus. Boëthius lib. 2. Metr. 2

Constat, aterna positumque lege est,
Ut constet genitum nihil,

hoc est firmum sit & æternum. Et Virg. Æn. 9. v. 642

Dii genite & genitore Deos.

¶ Gĕnĭtus, ûs, substant. Apulejus Apolog. *Cæterosque Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium reliquerunt.* Et paullo post: *Et ne per omnes animalium genitus pergam.*

¶ Gĕnĭtor, parens, auctor. Plin. lib. 15. c. 4. *Genitores omnium vitiorum Græci*, Stiffter und Erfinder der Laster. *Dubio genitore creatus*, Ovid. lib. 5. Metam. v. 145. Propria notione poetis usitatius est: metaphorice etiam aliis. Vide Vallam lib. 3. c. 70.

¶ Gĕnĭtrix. Juven. Sat. 16. v. 6. *Et Samia genitrix qua delectatur arenâ.*

¶ Gĕnĭtūra, generatio, procreatio, origo. Gebährung. Pro ipso spermate seu semine usus Plinius lib. 20. cap. 8. extr. *Omnes ba & podagricis utiles & sanguinem rejicientibus: item quibus genitura fluit.* Et cap. 23 *Semen ejus exstinguere genituram virorum dicitur.* Et ita alibi etiam. Nam & *profluvium genitura* dixit.

¶ *Genitura* etiam dicitur naturalis hora, vel thema natalitium. Geburts-Stunde/ Nativität. Ita Suet. August. cap. 94. extr. item Caligul. cap. 57. & Tit. cap. 9. Et Manilius lib. 3. v. 166

Ergo age, ut falsa variet genitura figura.

Ammianus lib. 29. cap. 2 *Fatorum per genituram interpres.* Nativität-Steller.

¶ Genitalis, e, natalis, ut, *Genitalis hora*, die Geburts-Stunde/ Plin. lib. 9. cap. 35. *Genitalis dies*, Tacit. 16. cap. 14. n. 7. *Semina genitalia*, quibus aliquid gignitur & procreatur, Wachsthum/ Virgil. 2. Georg. v. 324. Genitale etiam vocatur pars illa corporis effigiandæ prolis caussa data, τὸ αἰδοῖον.

¶ Genitaliter. Lucret. lib. 4. v. 1251

Seminibus commisceri genitaliter apta.

¶ Genīti-

¶ Genitivus, Casus nomen apud Grammaticos.

¶ Genitivum, quod vim habet gignendi. ¶ Aliquando tamen *Genitivum*, σύμφυτον est, connatum, congenitum. Sic *genitivas notas*, Suetonius dixit Augusto cap. 80. *Genitiva nomina*, Ovid. 3. de Ponto epist. 2. v. 107. quæ adoptivis opponuntur.

¶ Genitabilis. Varro lib. 4. de L. L. ex Lucretio:

Aëris & terræ genitabile quærere tempus.

Avienus Prognost. Arat. v. 509

Solers natura & rerum genitabilis ordo.

Et, *genitabiles partes*, Arnobio lib. 4 p. 146 eædem, quæ genitales, seu pudenda membra.

¶ Composita etiam cum *Genitus* sunt addenda,

¶ Primogenitus, Erstgebohrner. Scioppius contra Famianum *barbarismum* vocat: minus peccasset, si dixisset ecclesiasticum, quia his ferme proprium est. Lactantius lib. 1. Instit. cap. 11 *Filium suum primogenitum delabi jussit e cælo.* Et Sulp. Severus Hist. lib. 1. c. 18 *primogenita omnia Domino offerenda.* Nec vero prorsus in auditum extra ecclesiam. Palladius lib. 1. cap. 39 de fuga apium inhibenda: *Creduntur*, inquit, *non fugere, si fletus primogeniti bituli adlinamus oribus vasculorum.* De Plinii loco lib. 11. cap. 40 incertiores sumus propter variantem lectionem. Vide sis Curas nostras Posteriores, ubi plura de hac voce tradidimus.

¶ Primogenitalis, idem. Tertullianus adversus Valentinianos cap. 20. *ab argumento ogdoadis primogenitalis.*

¶ Postgenitus. Quidam conjungunt, ut unam vocem; alii divise scribunt in illo Horatii lib. 3. oda 24 v. 30

Clarus postgenitis.

¶ Agignendo, seu potius *genendo* etiam *Genius* appellatus est, δαίμων, quod vel nascatur nobiscum, vel genitos nos suscipiat ac tueatur. Apulejus de Deo Socratis: *Nam quodam significatu & animus humanus etiam nunc in corpore situs, δαίμων nuncupatur. Diine hunc ardorem mentibus addunt Euryale? an suæ cuique Deus sit dira Cupido? Igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. Unde nonnulli arbitrantur, ut jam prius dictum est, εὐδαίμονας dici beatos, quorum Dæmon bonus, id est, animus virtute perfectus est: quem nostrâ lingua, ut ego interpretor, Genium sciam an bono, certe quidem meo periculo, poteris Genialem vocare: quod is Deus animus sit cuique, quamquam sit immortalis, tamen quodammodo cum homine gignitur*, &c. Horat. lib. 2. epist. 2. v. 187

Scit Genius natale comes qui temperat astrum
Natura Deus humana.

Veteres Genios binos singulis attribuerunt; alterum bonum, alterum malum, quem ἀλάστορα dixêre. Vid. Dalechamp. ad Plin. lib. 1. cap. 7. ubi de eorum effigie quoque agit. Sed suum cuique genium cum annasci putarent, existimabant tamen alium alio valentiorem esse, eoque fieri, ut is, cujus genius potentior esset, cæteros omnes excelleret. Coquejus ad August. de C. D. pag. 14. Hinc ille Ægyptius Antonium monuit, ut ab Augusto se quam longissime removeret. Quod ejus quidem Genius erectus & celsus esset, ubi solus foret: cæterum si cum Augusti, ut excellentiore, committeretur, remissiorem iri redditum & ignaviorem, ut Plutarchus in Antonio refert p. 930. E. Simile quid & Cainæi (est hoc antiquæ hæreseos genus) obtinuerunt; qui Cainum ideo inferiorem Abele fratre statuerunt, quod is ex quadam majore virtute, quæ operata in ipso fuerit, conceptus esset, & procreatus, Tertulliano auctore de Præscript. adversus hæreticos cap. 9. Vide Censorinum de die natali cap. 3. & quæ ad illud Henricus Lindebruchius notavit. Multa etiam de Geniis congessit Caspar Barthius Animadversionibus ad Rutilii Numatiani lib. 1. Itinerarii v. 327. Et ad Script. Venat. pag. 147. & lib. 1. Achill. Statii pag. 1614. Def. Heraldus ad Arnob. p. 28. *Genio indulgere*, est animo obsequi. Persius Satyr. 5. v. 151

Indulge genio: carpamus dulcia:

Contra *Defraudare suum genium*, est negare naturæ quod appetit, Terent. in Phormione act. 1. sc. 1. v. 10. Et Plaut. in Trucul. a. 1. sc. 2. v. 81 *Belligerare cum geniis suis*, dixit eâdem significatione. Martial. lib. 6. Epigr. 60

Victurus genium debet habere liber.

Hoc est, gratiam & leporem, ein Buch / das bleiben und gelten soll. Idem lib. 7. Epigr. 12. ad Faustinum:

Ludimus innocui, scis hoc bene, jure potentis
Per Genium Famæ Castalidumque gregem.

¶ Geniatus, genium referens. *Vultu geniato*, Capitolin. in Vero cap. 10. vide Gruterum ibi. Sic principio Silvarum Statii pro *moles geminata* vel *gemmata*, Barthius *geniata* legi postulat. Add. Cassiodor. lib. 6. Epist. 12 ineunte.

¶ Genialis, ut, *Genialis dies*, hoc est, lætus & voluptarius, ein Lust-Tag / Freuden-Tag / apud Juvenalem Sat. 4. v. 66. *Bella genialia*, Statius lib. 1. Achill. v. 113 vocat rixas inter convivandum exortas, Unlust und Hader bey Fröligkeit. *Rus geniale*, Ovid. Heroid. epist. 19, 9. ¶ *Genialis torus* sive *lectus*, qui novæ nuptæ magnifice sternebatur in ipsis nuptiis: vel quod *Genio* & *Junoni* sacer; vel boni ominis caussa a *genendo*. Eundem & *lectum adversum*, quem vocabant, facit Lipsius lib. 1. Electorum cap. 17. *Adversus* autem dicebatur, quod exadversum januæ locaretur. Vide Lips. dicto loco & Joseph. Scal. ad Festum in voce *Parilia*: Item ad Propert. libr. 4 elegiam ultimam, nec non Torrentium in Horat. lib. 1. epist. 1. v. 87. Das Braut-Bett. Legitur etiam in Panegyr. Plinii c. 8.

¶ Genialiter, laute. Ovid. Metam. 11. v. 96

Hospitis adventu festum genialiter egit.

Inscriptio vetus apud Gruter. p. 823. n. 2 habet:

Hic accumbentem sculpi genialiter arte
Se jussit docta post sua fata manu.

¶ Genialitas. Ammianus lib. 30. c. 5. *Genialitas mensæ.*

¶ Genuinus, nativus γνήσιος, natürlich / rechtschaffen. *Genuina Plauti comœdia*, non suppositicia, Gell. lib. 3. cap. 3. Idem lib. 2. cap. 3 *naturales & genuinos honores* vocat, qui a filio debentur patri: & *publicis* opponit, quibus interdum filius præcedit.

¶ Genuini, dentes posteriores, qui cibum conficiunt, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 54. die Stock-Zähne. *Genuino rodere* vel mordere, heimlich auf einen stechen / Vide *Dens. Possim & ego, si velim, genuinum læsus infringere*, dixit Hieronymus lib. 1. adv. Rufinum cap. 7. Stiche geben / die nicht bluten. Hûc & illa pertinent

¶ Aliēnigĕna, æ. *Hostis alienigena*, Livius 26. cap. 13. *Vino alienigena uti*, Gell. lib. 2. cap. 24.

¶ Aliēnigenus, adject. ut, *mulier alienigeni sanguinis*, Valer. Max. lib. 6. cap. 2. ext. 1.

¶ Ambigĕnus, duorum generum. Eugenius Toletanus Carm. 22

Hæc sunt ambigena, quæ nuptu dispare constant.
Burdonem sonipes generat commixtus asella,
Mulus ab Arcadicis & equina matre creatur.

¶ Amnigĕnus, in amne genitus. Ausonius Mosellâ 116

Amnigenos inter pisces &c.

¶ Anguigĕna. Ovid. Metam. 3. v. 531

Quis furor, anguigena, &c. i. e. Thebani.

¶ Aquilonigĕna, vide *Aquilo*.

¶ Aurigĕna. Sidonius Apollinaris Carm. 6, quæ præfatio panegyr. Avito dicti, v. 14, *filius aurigena.*

¶ Bætigĕna, Hispaniæ Bæticæ cultor. Silius lib. 9. v. 234

Bætigenæque viri.

¶ Cæligĕnus, cæligena. Apulejus de Mundo post princ. *cæligena stella.*

¶ Christigena, Prudent. Hamartig. v. 787. de Ruth

Christigenam fœcunda domum, Davidica regna,
Edidit.

¶ Drăcōnigĕna. Sidonius panegyr. Anthem. v. 80

Quæque draconigenæ portas non clauserat hosti.

¶ Faunigĕna. Silius lib. 8 v. 357

Faunigenæ socio bella invasere Sicano.

¶ Fluctigena, Fluctigenus, vide in *Fluctus.*

¶ Fontigĕnæ, Musæ, nymphæ. Martialis Capellâ lib. 6. carm. 1

O sacra doctarum prudentia fontigenarum:

¶ Græcigĕna. Augustinus de Civ. Dei lib. 18. cap. 18 sub fin. *blandiuntur Græcigenis, alienigenas persequuntur.*

¶ Ignigĕna, Bacchi epitheton, apud Ovid. 4. Metam. v. 12

Ignigenamque, satumque iterum, &c.

¶ Indigĕna, com. gen. dictus quasi inde genitus, *populi indigenæ*, eingesessene Völcker / Lucan. 2. v. 432. *Indigena vinum*, non exoticum, Plin. 14. cap. 6. extr. Landwein.

¶ *Limigena ulva.* Auson. Mosellâ v. 45.

¶ Martigena, vide in *Mars.*

¶ Monstrigĕna sive Monstrigĕnus. Avienus Periegeta v. 789

Ana monstrigenus hostem licet inferat æstus
Fluctibus.

¶ Multigĕnus, a, um, varius. Lucret. 2. v. 335

Percipe, multigenis quam sint variata figuris.

¶ Nubigĕna. Virgil. Æn. 8. v. 293

Tu nubigenas, invicte, bimembres, &c.

¶ Omnigĕnus, omnimodus, allerley. Lucretius ibidem v. 758

E quibus omnigenos gignunt variantque colores.

Idem lib. 5. v. 441 *Omnigenis e principiis*, &c.

¶ Primigĕnus. Avienus Phænom. Arat. v. 13

Mentis primigenæ penetralia.

¶ Primigenius, i. e. primævus, vide in *Primus.*

¶ Saturnigena. Sidonius Carm. 9. v. 132.

¶ Saxigĕnus. *Incusso silici lumina saxigeno semine quærere*, Prudentius Cathem. 5. v. 7. Feuer auffschlagen.

¶ Trojugĕna, Trojanus. Silius lib. 13. v. 810.

Trojugenas junxit sociata prole Latinis.

¶ Verbigĕna. Idem Prudentius hoc nomen de Christo usurpavit Cathem. 3. v. 2, quo ad Marris virginitatem respexit; ex qua sine semine virili, sola verbi divini potentiâ, Christus genitus est.

¶ Unigena. Cicero de Univers. cap. 4 *Singularem Deum hunc mundum atque unigenam procreavit.* At Catullo carm. 65 de nupt. Pelei & Thet. v. 300 *unigena* est gemella soror, eodem partu cum alio edita.

¶ Unigenitus, μονογενὴς, ecclesiasticum vocabulum est.

Composita a *Gigno* cum Præpositione.

¶ Congigno, a quo congenitus, congenitum, angebohren. *Congenitî pili*, Plin. 11. cap. 39. Et, *Congenita mundo vastitas*, Idem 16. cap. 2. Annotavit ex Sosipatri epistolâ Stobæus, ἐννόει δὲ, ὡς σύμφυτον τὸ ἁμαρτάνειν ἀνθρώποις, cogita, congenitum esse labi, & errare hominibus.

¶ Ingignere, Cicero lib. 5. de finibus cap. 11 *Major aliqua caussa atque divinior hanc vim ingenuit*, eingepflantzet. Et Plinius libr. 7. cap. 2. *Horum* [Psyllorum] *corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus*. angeschaffen. Et, *Ingenita nobilitas*, angebohrne Tugend / Ovidius ad Pison. v. 92. Sed

¶ Ingenitus ab *In* & *Genitus*, est non genitus, ungebohren. Arnobius lib. 1. p. 17 de Deo: *infinitus, ingenitus, immortalis.*

¶ Ingenium cum derivatis; &

¶ Ingenuus, a, um, quære in suis elementis.

¶ Progignere, herfür bringen / auff die Welt bringen. Cicer. 1. de divinat. cap. 56. *In seminibus vis inest earum rerum, quæ ex his progignuntur.* Virgilius Æneid. 4. v. 180

Illam terra parens irâ irritata Deorum,
Progenuit.

¶ Prōgĕnies, ei, genus, familia, stirps, ein Geschlecht. *Progenies Herculis*, Nep. Agesl. c. 1. Horat. l. 3. Carm. od. 6,

Ætas parentum pejor avis tulit.
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

eine schändliche Welt oder Geschlecht. *Regia progenies*, Ovid. 11. Metam. v. 754. *Antiquitas propius abest ab ortu & divina progenie*, Cic. 1. Tuscul. cap. 12. *Progenie orbari*, liberos amittere. Ibidem cap. 35 *Priamum tanta progenie orbatum, cum in aram confugisset, hostilis manus interemit.* ¶ Transfertur etiam ad vegetativa, ut *vitis progenies*, apud Columell. lib. 3. cap. 9. ein Gewächs.

¶ Régignere, Regigni; auffs neue gebohren werden / Lucret. lib. 5. v. 245

— — — — maxima mundi;
Cùm videam membra ac partes consumta regigni.

GILLO, sive, Gello, ōnis, vasis futilis genus. Vide Scriverium Animadvers. in Martialem lib. 2. Epigr. 85.

GILVVS, color medius inter album & rufum, fahl / qui & *melinus* dicitur, Wachsgelbe. Virgil. 3. Georg. de equis. v. 83.

— — — — Honesti
Spadices, glaucique, color deterrimus albis,
Et gilvo, &c.

Gingĭber, vide *Zingiber.*

GINGĪVA, pars oris dentata, das Zahnfleisch. A gignendis dentibus Lactantio cap. 10 de Opificio Dei dicta. Juv. Sat. 10. v. 200

Frangendus misero gingivâ panis inermi.

Er muß an den Böllern kauen.

¶ Gingīvŭla, diminutivum. Apulejus Apolog. p. 277 *complanator tumidula gingivula.*

GINGRIO, gingrire, anserum est, schnattern wie die Gänse. Vet. Gloss. *Gingriunt*, χηνες σύρουσιν.

¶ Gingrīna, tibiæ genus exiguæ. Festus. ein Zincke / Schallmaye. Solinus cap. 5 de Sicilia, tibias distinguit, quæ fiant ex arundine quadam Sicilienſi. In iis generibus numerat etiam *gingrinas, quæ breviores licet, subtilioribus tam modis insonant.*

¶ Gingrītor, qui gingrinâ canit, ein Schallmayer / Zinckenist. Festus, ex emendatione Salmasii in d. l. Solini pag. 87, *Gingritor, tibicen.*

¶ Gingrītus, ūs, clangor anserum. das Gänse-Schreyen. Arnobius lib. 6. p. 205 de anseribus Capitolinis: *Cum aliquam quæras prohibendis formidinem furibus; non ab ipsis* [diis] *petere, sed in anserum ponere & collocare gingritibus.*

GINNVS, sive hinnus (qui & Græcis ἡμίονος & γίννος) ex equo, & asina nascitur, a patre nomen trahens: differt a mulo, qui ex asino, & equa. Varro lib. 2. de re rust. cap. 8. Columell. libr. 6. cap. 37. Ein Pferd-Esel. Mart. lib. 6. Epigr. 77

Haut aliter videtur Atlas cum compare ginno,

Quam vocem pro *gibbo* substituendam esse sagacissime odoratus est Petrus Scriverius. Conf. Politian. in Miscell. cap. 23. & infra *Hinnus.*

GITH, neut. indeclinab. melanthium, μελάνθιον, schwartzer Kümmel / *Gith*, in Plauto legitur in Rudente act. 5. sc. 2. v. 39

Os calet tibi: num gith frigefactus?

hastu Brey im Maul?

GLĂBER, glabra, um, lævis, sine pilo, glatt / schlecht. Martial. lib. 12. Epigr. 28 *Crine nitens, niger unguento, perlucidus ostro,*
Ore tener, latus pectore; cruce glaber.

Comparativus *Glabrior*, Plautus in Asinar. act. 2. sc. 3. v. 6. & Apul. lib. 5. p. 163 *At ego misera, primùm patre meo seniorem maritum sortita sum; dein cucurbitâ glabriorem.*

¶ Glăbellus, diminutivum. Apulej. lib. 1. Florid. *Apollo intonsus, & genis gratus, & corpore glabellus.* Et lib. 5. Milesl. p. 168 *corpus glabellum*, de Cupidine.

¶ Sed Glabella, æ, subst. interstitium est inter supercilia non pilosum, das mittelste Plätzlein zwischen den Augbraunen über der Nasen. Quod tamen in quibusdam hominibus pilosum est, & cum superciliis continuatur, improbitatis signum, ut quidam credunt.

¶ Glabritas. Arnob. lib. 3. p. 108. *calvitiis & glabritatibus nasi.*

¶ Columella lib. 1. cap. 9 *Glabreta* vocat loca, in quibus propter noxium aliquem humorem segetes non proveniunt, kahle Plätze im Acker / darauff nichts wachsen will.

¶ Glabro, glabrare, glabrum reddere, glatt machen / brühen / und die Borsten oder Haar abnehmen. Colum. lib. 12. cap. 53 *Sues mactati vel aquâ candente, vel ex tenuibus lignis flammulâ factâ glabrantur.*

¶ Glabrens, glaber. Columella lib. 2. c. 9 *glabrentibus locis sine ullâ stirpe seminum.* Hæc ibidem, ut modo diximus *glabreta* vocat.

¶ Glabrescere, kahl werden. Columell. lib. 2. cap. 29 *Area glabrescit, & fit idonea trituris.*

¶ Deglabrare, idem quod glabrare. Dig. Lege 5. Arbor. furtim cæsarum Paullus JCtus: *cingere est deglabrare.* i. e. putatur pro decorticatione. Lactantius lib. 1. cap. 21 *Isidis sacerdotes deglabrata corpora sua pectora tundunt.*

GLACIES, ei, aqua congelata, Eiß. *Glacie adstringi, durari*, gefrieren. *Dura & alte concreta glacies*, Liv. lib. 21. cap. 36. *Glacies solvitur*, es thauet auff / seu, quod idem, *Ignis exsolvit glaciem*, Lucret. lib. 6. v. 878. *Scindere, frangere glaciem* est aperire viam & in negotio aliquo aggrediundo principem esse. Vid. Chiliad. die Bahn brechen. ¶ Poetis aliquando pro soliditate ac duritie ponitur. Lucret. libr. 1. v. 493

Tum glacies aris flamma debilis quiescit.

¶ Glaciare, in glaciem convertere. zu Eiß machen. Horat. lib. 3. Od. 10 *— — — & positas ut glaciet nives*
Puro lumine Jupiter.

Plinius lib. 8. cap. 38 *Humor glaciatur in gemmas.* & lib. 37. cap. 2 *amnes glaciantur.*

¶ Conglaciare, apud Cicer. idem, vel glacie concrescere, zusammen backen oder gefrieren. *Aqua neque frigoribus conglaciaret, neque nive, pruinaque concresceret*, &c. Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 10 Item *Curioni Tribunatus conglaciat*, lib. 7. fam. epist. 6. Et, *Imber conglaciatus*, Plin. 2. cap. 60.

¶ Glăciālis; *Frigus glaciale*, Ovid. 9. Met. vers. 581. Frost / strenge Kält / wenn Eiß gefrieret. *Oceanus glacialis*, Juvenal. Satyr. 2 ineunte. *Polus glacialis*, Seneca Herc. Fur. v. 6.

GLADIVS, à *clade* dictus est, secundum Varronem lib. 4. de LL. cap. 24. ein Schwerd / Degen. *Gladio se cingere. Gladio accingi*, einen Degen anhängen / umgürten. *Gladio aliquem conficere*, Cicer. pro Cæcin. cap. 29. Verba integra inferius adducentur. *Gladium stringere*, Virg. lib. 12. v. 278. ein Schwerdt zücken. *Gladium nudare*, vide *Nudo. Gladium vagina vacuum in urbe non vidimus*, Cicer. pro Marcell. cap. 6. *Stricto gladio aliquem insequi*, Cic. 2. Philipp. cap. 9. mit blossem Degen. *Gladium e vagina educere*, Idem de Invent. libr. 2. cap. 4. Et Apulej. lib. 2. sub. fin. *Statim denique gladium, quem veste meâ contectum ad hos usus extuleram, sinu liberatum arripio. Nec cunctatus, medios latrones involo: ac singulos, ut quemque colluctantem offenderam, altissimè demergo; quoad tandem ante ipsa vestigia mea, hastu & crebris perforati vulneribus, spiritum efflaverint.* Apud Terentium Adelph. act. 5 sc. 8 extr. *Suo gladio jugulari*, est satis ipsius dictis revinci. Quæ & Germanica paræmia est, mit seinem eignen Schwerd geschlagen werden / in seinen eignen Worten gefangen werden. Ad eundem modum Cicero pro Cæcina cap. 29 *Aut tuo (quemadmodum dicitur) gladio, aut nostro, defensio tua conficiatur necesse est.* deine Verantwortung muß entweder durch deine eigene Wort / oder durch meine Widerlegung nichtig werden. Gladius summi imperii insigne esset. Unde & in libera Republ. Imperatori in bellumituro a Consule dari solebat, ut ex Appiano discimus lib. 2. de bellis civilibus. Vide & Interpretes Statianos ad lib. 5. Silvarum, carmine 2. sub finem. De gladiorum gestatione diversa populorum observatio fuit. Alii, & barbari maxime, a dextra, alii, ut Romani a sinistra gestarunt; quod Lipsius adstruit ad 1. Annal. Tacit. pag. 52. Eorum manubriis certa olim simulacra addita, ut Polynici, Sphingis &c. de quo Barth. ad lib. 4. Thebaid. Stat. pag. 921. ¶ *Ne puero gladium*, subaudi *ministraveris* vel *commiseris*, Kindern soll man nicht Messer in die Hände geben / μὴ παιδὶ σὸν μάχαιραν. Vide Chiliad.

¶ 2. Gladius, piscis, ξίφιας, Schwerdtfisch / Hornfisch / in Dania notissimus, longo rostro, simili gladiolo, cætera non multum dissimilis lucio.

¶ Gladiolus, diminut. ein Dolch / Degelein. Apulejus lib. 2. Milesl. pag. 122 *Gladiolo soleo cinctus ipse salutis meæ præsidia gestabo.* ¶ 2. Herba *Gladiolus*, ξίφιον, Græcis, Germanis est Schwertel. Plin. 21. cap. 11.

¶ Gladiātor, pugil, ein Fechter. *Athleta & gladiatores*, Cicer. in Orat. c. 68. Fuerunt autem varia gladiatorum genera, de quibus, atque adeò tota re gladiatoria accurate Lipsius in libris Saturn. Cic. pro Rosc. Amer. cap. 6. *Vetus ac nobilis gladiator.* ¶ *Gladiator in arena consilium capit*, quod & *e re nata consilium* vel *capere* vel *mutare* dicitur. Vid. Chiliad.

¶ Gladiatōrius, ut, ludus *gladiatorius*, Cicer. 2. Cat. cap. 5.

eine

eine Fechtschule. *Gladiatorium certamen*, 2. de Orat. cap. 78. ein Fechter-Gang. *Munus gladiatorium*, quod Imperatores dabant proficiscentes ad bellum, Julius Capitolinus. Vid. Sueton. Cæsar. cap. 10. & ibi Bernegg. Plin. lib. 33. cap. 3. med. Officium mortuis se facere hoc spectaculo credebant. *Animus gladiatorius*, ut apud Ter. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 71 *Hi gladiatorio animo ad nos affectant viam*, hoc est, ita pertinaci & obfirmato, ut vel vincant, vel cadant ipsi. *Gladiatorium spectaculum*, Apul. lib. 1. Milesc.

¶ Gladiatorie. Lamprid. in Commodo cap. 15 *que gladiatorie faceret.*

¶ Gladiatura, pugna gladiatoria, sive congressus gladiatorum. Tacit. 3. Annal. cap. 43 *E servitus gladiaturæ destinati.* Et Sidonius Apollinaris panegyrico Anthemii v. 238

Ad gladiaturam tu Spartace vintle parasti.

¶ Digladiari, deponentale verbum est, certare, dissidere, der Sachen uneins seyn/ zancken. Cic. lib. 2. offic. cap. 9 *de quibus inter se digladiari solent.* Et fragm. ex 1. Acad. Quæst. apud Nonium: *Antipater digladietur cum Carneade.*

¶ Digladiabilis. Prudent. περὶ στεφ. 3. v. 147

Hæc erat aspidis atque hominis
Digladiabile discidium.

GLĀNS, fœm. δρυοβάλανος, ein Ecker/ Eichel. Plin. lib. 16. cap. 6 *Glandem ferunt robur, quercus, esculus, ilex*, &c. Hinc *glans quernea, ligna*, &c. ibidem cap. 5. *Glans fagea*, ibidem, ein Buchecker. *Glans caduca*, abgefallene Eicheln/ Lege 30 Dig. de Verb. Sign. Et Boeth. lib. 2. metro 5

Felix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus arvis,
Nec inerti perdita luxu;
Facili quæ fera solebat
Jejunia solvere glande.

¶ 2. Et *Glans* plumbeus dicitur globulus, qui ex funda vel bombarda mittitur, eine Kugel/ Büchsenkugel/ Schleuderkugel. In Romana militia duplicis generis habebantur glandes; aliæ plumbeæ, quas ad vulnerandum jaculabantur: aliæ ex argillâ, quas ad incendendum mittebant. De utrisque vide Lipsium lib. 4. Poliorcet. Dial. 2. & 3. ubi & figuras habes. Sallustius Jugurth. cap. 57 *Pars eminus glande, aut lapidibus pugnare* &c. Livius lib. 38. cap. 29 *ne fluxa habena solutetur in jactu glans.* ¶ 3. Glans etiam pars summa penis est, quæ præputio tegitur. Celsus lib. 7. cap. 25.

¶ Glando, inis, idem quod Glans. Vet. Gloss. *Glandine*, βαλάνου. Avienus Orbis terræ descript. v. 285

— — cibus asperа glando.

& v. 1283 *— — pingui dependens subere glando.*

¶ Glandula, diminutivum a Glande, quod frustra Sanctius in Minerva contra Charisium negavit, ideoque merito castigatus a Perizonio pag. 48. Quo nomine, & caro porcorum aut aprorum appellatur glandulosa, Drüsen/ Finnen. *Apri glandulæ*, Martial. lib. 3. Epigr. 82.

¶ Glandulosus, ut, *glandulosa cervix porci*, apud Columell. lib. 7. cap. 9.

¶ Glandium, pars illa in apro, in qua sunt glandulæ. Plautus Capt. act. 4. sc. 4. v. 7 *Prætruncabit glandia.* Et Plinius lib. 36 cap. 1, *Exstant censoriæ leges, glandia in cœna, gliresque, & aliud ejus modi minora vetantes.* Adde ibi Harduinum.

¶ Glandifer, ut, *Quercus glandifera*, Cic. 1. de Leg. cap. 1.

¶ Glandārius; ut, *Silva glandaria*, Cato cap. 1. extr.

GLANVS, vel glanis, γλάνις, piscis Plinio lib. 9. cap. 43. Dicunt & *Glanius*, sed neutra appellatione recta: Cum nec *glanus* nec *glanius*, sed *glanis, idis*, γλάνις, γλάνιδος, dicendum sit. Plin. 9. cap. 43. Est autem *glanis, silurus parvus*, ein kleiner Wels. Gesnerus.

GLAPHYRVS, nomen prop. viri, apud Martial. lib. 4. epigr. 5.

¶ Glaphyra fœminæ nomen in versibus Augusti apud eundem lib. 11. Epigr. 20.

GLĀREA, æ, lapilli minutissimi, in fluviorum ripis, Kieß/ grob Sand. Cic. ad Qu. fratrem lib. 3. epist. 1. cap. 2 *Eo loco pulvis, non glarea injecta est.* Et Livius lib. 41. c. 27 *viam sternere glarea.* Terra est scruposa, qualem littora & ripæ habent, aut calculi illi quibus rivi abundant, Grieß oder steinichter Sand. Lucanus lib. 4. v. 302

Aut impulsa levi turbatur glarea vena.

¶ Glareosus, *Glareosi ribi*, Plinius 26. cap. 8. *Glareosa arva*, Colum. 2. cap. 10. Et, *Loca glareosa*, Pallad. lib. 12. cap. 6. n. 3. Kiesicht.

GLASTVM, herba, quæ Isatis, Isaditis, alio nomine dicitur, Weid damit man färbet. γλάστον, ἰσάτις. Sativa est & agrestis.

GLAVCIVM, succus herbæ cujusdam Syriacæ, Dioscoridi, qui in Pharmacopolis instructis, & celebribus, *Memithe* dicitur, Matthiol. γλαύκιον. ¶ 2. γλαύκιον avis est anati similis, sed eâ minor.

GLAVCVS, adject. γλαυκὸς, schimmelfarb/ blau/ eisengrau/ cæruleus. *Glauci oculi*, Plin. 8. cap. 21. id est, cæsii, a quibus, γλαυκῶπις Ἀθήνη, Minerva dicta Homero est, quod ejus colossis oculi ingenii & generositatis cujusdam notas ostendant. ¶ 2. Et Glaucus Piscis Plinio est lib. 9. cap. 16. &

¶ Glaucidium, ac

¶ Glauciscus, γλαυκὸς, γλαυκίδιον, γλαυκίσκος, ein grosser Meerstichling/ *aculeatus enim est piscis, dorso cæruleo, ventre candidissimo*; Gesnerus.

¶ Glaucinus, adject. glauci coloris. Martial. lib. 9. Epigr. 27

Pallia donavit glaucina, Cosme, tibi.

Eisengrau.

¶ Glaucoma, neutrum, quod tamen vetustiores in fœminino etiam posuêre, vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 258. γλαύκωμα, macula glauca est in humore crystallino oculi, ein blauer oder grauer Flecken im Stern des Auges. Plinius libr. 28. cap. 8 *Glaucomata sanari jecineris hyænæ inassati sanie.* Et lib. 32. cap. 4 *Fellе testudinis cum attico melle glaucomata inurgi prodest.* At Plaut. in Milite act. 2. sc. 2. *Et nos factis fabricis & dolis dolis glaucomam ob oculos objiciemus*, einen blauen Dunst für die Augen machen.

¶ Glaucōpis, die graue Augen hat. Epith. Minervæ apud Homerum, de quo paulo ante. Add. Gell. 2. cap. 26.

¶ Glaucomaticus, qui glaucomate laborat. In Notis Tironis, uti vocantur, a Grutero editis p. 149 legitur.

¶ Glaucicŏmans, glaucam comam habens. Juvencus in Matth. 21 *Proxima tum Solymis conscendit culmina montis,*
Ordinibus lucent quæ glaucicomantis oliva.

GLAVCVS, primus, qui cum Diomede arma ad Trojam permutavit, dux fuit Lyciorum. Vide in Chiliad. *Diomedis & Glauci permutatio.* Homer. Iliad. Z. v. 236. Adde Plin. 3. epist. 2, & quæ nos ibi. ¶ 2. Glaucus alter Antenoris Trojani filius ab Agamemnone interfectus est, quemadmodum Dictys indicat. ¶ 3. Glaucus Sisyphi filius, apud Potniam equos humanis aluit carnibus, a quibus tandem discerptus est. Vide Servium in illud Virg. 3. Georg. v. 267

— — quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumsere quadriga.

Vide in Chiliad. *Glaucus alter.* ¶ 4. Lemnius *Glaucus* alius statuarius fuit, de quo nescio an dictum sit, Γλάυκου τέχνη, *Glauci ars.* Vide chiliad. ¶ 5. Glaucus denique piscator fabulosus, locum & ipse fecit adagio, *Glaucus comesa herba habitat in mari.* Vide chiliad.

GLĒBA, ein Erdscholle/ cespes. Virg. 1. Georg. v. 44

Vere novo Zephyro putris se gleba resolvit.

¶ 2. Est & marmoris gleba, ein Stück oder Klump Marmelstein/ Plinio lib. 36. cap. 6. Immo & rerum aliarum, ut *glebulæ nivis*, Scribon. Larg. compos. 199. & *glebæ thuris*, Lucret. lib. 3. v. 318. & de casei formatione Nemesianus ecloga 3. extrema:

— — siccare liquorem
Lactis, & in niveam adstrictum cogere glebam.

Add. Lexicon Scribonianum Jo. Rhodii.

¶ Glebula, dimin. Columella lib. 1. cap. 6 sub fin. *Frumenta ventilata mundiora sunt, lapilliique carent, & glebulis, quas per triturам fere terrena remittit area.* Klümpgen Erden. Deinde de aliis rebus, ut gleba, v. g. *glebula nivis*, ex Scribonio c. l.

¶ Glebōsus, gleboſum, in glebæ formam. Plin. lib. 35. c. 15 de sulphure: *Vivum nascitur solidum, hoc est glebosum.* Et principio cap. 16 ejusdem libri: *terra gleboſior*, comparative. voll Erdklösse.

¶ Glebarius. Varro 6. de Lat. Ling. cap. 4 *Boves glebarii, valentes, qui facile proscindunt glebas.*

¶ Glēbātim. Lactantius Mort. Persec. cap. 23 pr. *agros glebatim metiri*, id est per singulas glebas.

GLESSVM, i, succinum, electrum, Agtstein. Cornelius Tacitus de Germanis cap. 45 *Soli omnium succinum, quod ipsi Glessum vocant, inter vada, atque in ipso littore legunt.*

¶ 2. Plinius & insulam quandam Septentrionalis Oceani ob id *Glessariam* appellatam, tradidit lib. 37. c. 3.

GLEVCĪNVM, γλεύκινον, oleum expressum, antequam olivæ in torculari subigantur, a γλεῦκος, mustum. Vorschuß des Oels. Colum. lib. 12. cap. 51.

¶ 2. Est & oleum factitium, Plin. lib. 15. cap. 7. & Dioscoridi lib. 1. cap. 156.

GLIS, ĭris, animal e murium genere pingue, quodque esui fit. Martial. lib. 13. Epist. 59. de Gliribus:

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Varro apud Charisium p. 69 ed. Putsch. *In silva mea est glis nullus.* Germani circa Athesin, ům Trent/ nominant, ein Greuel/ Helvetii, ein Rellmauß/ oder grosse Haselmauß: Græci μύοξον vocant. C. Gesnerus. Est animal valde cognatum *Sciuro cæsio*, sed brevioribus pilis & tenuiore pelle, colore varium, in dorso cæsium, inferne album, genitorem senecta fessum insigni pietate alens, quod & Plinius indicavit lib. 8. cap. 57. Hieme ineunte abdens se in cava arborum, & tota bruma delitescens ac pingueſcens. In deliciis mensæ apud Romanos fuisse, patet ex censoria lege, quam paullo ante in *Glandium* ex Plinio attulimus.

¶ Grammatici *Glissem* à *glis*, significare volunt argillam, Töpffer-Thon. ¶ 2. Et *Glitem* etiam à *glis*, lappam seu carduum,

dium, sed sine auctoritate. De his significationibus versus A apud Silvaticum legitur:

Glus animal, glus terra tenax, glus lappa vocatur.

¶ Glirarium, in quo glires nutriuntur, apud Varron. libr. 3. de re rust. cap. 15.

GLISCO, gliscere, crescere, augeri: zunehmen / wachsen. Cicer. in Hortens. *Ad juvenilium libidinem copia voluptatum gliscit, ut ignis oleo.* Gell. lib. 20. cap. 8 *Quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra deficiunt.* Sic, *Seditio gliscens*, apud Livium 6. cap. 14, & *discordia gliscens*, apud Tacitum 4. annal. c. 15. n. 5. ¶ Apul. lib. 5. de A. A. *Sorores egregiæ domum redeuntes, jamque gliscentis invidiæ felle flagrantes.* Adi de hoc verbo Barthium Adversar. lib. 35. c. 20.

¶ Pergliscere, plene gliscere. Columella libr. 8. cap. 7 *Gallina, quæ prima luna saginari cœpta, vigesima pergliscit.* ist fett / gemästet.

GLŎBVS, corpus solidum, rotundum. *Sphæram* interpretatur Cicero libr. 2. Nat. D. cap. 18. eine runde Kugel. A qua forma Terram sic dixit. Idem in Somnio Scipion. cap. 3 *Homines sunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in hoc templo medio vides, quæ terra dicitur.* ¶ 2. Ein Hauffen. *Globum juvenum armatorum*, dixit Livius lib. 1. cap. 9 pro multitudine seu frequentia. B Nepos in vita Attici cap. 10 *Sic ille consensionis globus hujus unius dissensione dejectus est.* *Globum* vocat illos, qui Bruto & Cassio privatum ærarium constituere paraverant, & conspiraverant quasi, & factionem fecerant. Sic apud Vellejum lib. 2. c. 58 *globus conjurationis.*

¶ Glŏbulus, Kügelchen. Plin. 33. cap. 5.

¶ Glŏbŏsus, rotundus, ut, *Mundus globosus*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 19. *saxa globosa*, Livius lib. 38. cap. 29.

¶ Globositas, rotunditas. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 16 *Diversitatem cælestibus partibus vel semper, vel nunquam apparendi, terræ globositas facit.*

¶ Glŏbo, globare, in rotunditatem formare, in die Runde drehen / rund machen. Plin. lib. 2. cap. 2. de Mundo: *Formam ejus in speciem orbis absolute globatam esse, nomen inprimis, & consensus in eo mortalium orbem appellantium, sed & argumenta rerum docent.*

¶ Conglobare, in die Runde bringen / zusammen bringen. Cicer. 2. Nat. D. cap. 45 *Terra undique in sese partibus suis conglobata.* Livius lib. 8. cap. 11 *Milites multa itineribus dissipati, cum se in unum conglobassent*, auff einen Hauffen zusammen kommen. Lactant. de Opif. Dei, cap. 5 *Summas eorum partes crassioribus nodis conditor conglobabit, ut & substringi nervis facilius, & berti tutius possent.* Et Sallustius orat. 1. de ordin. rep. *Non orbis terrarum, neque cuncta gentes conglobata movere aut contundere queunt hoc imperium.* C

¶ Conglobatio, Senec. lib. 1. Nat. Quæst. cap. 15 *Conglobatio ignium.* Et Tacitus Germ. cap. 7 *Non casus aut fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, sed familiæ & propinquitates.*

¶ Circumglobare, sich umher hauffen / sammlen. Plin. lib. 9. cap. 47 *Circumglobata escæ* [animalia] *extrahuntur.*

GLOCIO, glocire, gallinarum est, cum ovis incubituræ sunt, glucken. Columell. lib. 8. cap. 5.

¶ Festus hinc & *Glocitare* format.

GLŎMVS, i, & *Glomus*, ĕris (quanquam & *Glomer* inveniatur) in globi formam convoluta fila notat, seu *rotundum filorum globum*, ut Vetus Horatii Scholiastes interpretatur, ein Kneul Garn oder Zwirn. Horatius lib. 1. epist. 13. v. 13

Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum,
Ut vinosa glomos furtivæ Pyrrhia lanæ.

Plin. lib. 36. cap. 13 de Labyrinthis: *Quo si quis improperet sine glomere lini, exitum invenire nequeat.* Vide & Priscian. lib. 1. Vet. Gloss. *Glomer* & *Glomus* ἀγαθός.

¶ Glŏmĕro, glomerare, fila in globi formam convolvere, seu complicare, auff einander winden / auffwinden. Ovid. 6. Metam. D v. 19 - - *lanam glomerabat in orbes.*

Vet. Gloss. *Glomerantur* συναθροίζονται. ¶ Per metaphoram pro congregare, conjungere, cogere, &c. zusammen bringen / zusammen ziehen. Virg. 2. Æneid. v. 315

Sed glomerare manum bello.

Tacit. 3. Histor. cap. 31 *Jam legiones in testudinem glomerabantur.* Lucretius lib. 3. de Epilepticis v. 494

Exprimitur porro gemitus, quia membra dolore
Adficiuntur, & omnino quod femina vocis
Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur.

Glomerata, i. e. conturbata, confusa. Ita Prudentius Hymn. περὶ στεφ. v. 134

Fasque nefasque simul glomerans.

Et Virg. Georg. 3. v. 117 de equo:

Gressus glomerare superbos.

Quod v. 161 dicit: *Gradibusque sonare*
Compositis: sinuetque alterna volumina crurum.

Die Schenckel wol werffen.

¶ Glomeratio. Auffwindung. Plin. libr. 8. cap. 42. de Asturconibus equis: *mollis alterno crurum explicatu glomeratio.*

¶ Glomeramen, glomus. Lucret. lib. 2. v. 685

Dissimiles igitur formæ glomeramen in unum Conveniunt.

Samonicus Serenus cap. 56 *Dilue prætrea glomeramina*, &c.

¶ Glomeratim. Macrob. lib. 6. cap. 4 *homines glomeratim incedentes.* Cyprianus epist. 5. *Caute, & non glomeratim, nec per multitudinem simul junctam puto esse faciendum.*

¶ Agglŏmĕrare, agglomerari, adjungi est. Virgilius 2. Æneid. v. 341 *Et latere agglomerant nostro.*

Hoc est, agglomerant se, aut agglomerantur, adjunguntur, sie fügen sich zu uns an unser Seiten.

¶ Conglŏmĕrare, cumulare, über einen Hauffen bringen. Ennius apud Nonium: *Heu mea fortuna, ut omnia in me conglomeras mala.*

¶ Inglomerare, idem quod *glomerare.* Statius libr. 1. Thebaid. v. 350

- - - - sed plurimus Auster
Inglomerat noctem, & tenebrosa volumina torquet.

GLŎRIA, laboris filia, Ehre / Ruhm. Est *consentiens laus bonorum, incorrupta vox bene judicantium de excellente virtute*, Cicer. Tusc. lib. 3. cap. 2. Idem pro M. Marcello cap. 8 *Gloria est illustris ac pervagata multorum ac magnorum, vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus humanum fama meritorum.* Et Cic. in Pison. cap. 24 *Fructus veræ virtutis gloria est.* Idem pro Milone cap. 35 *Ex omnibus præmiis virtutis, amplissimum est gloria.* Sic dicunt, *Gloriam consequi*, Cic. 1. fam. epist. 5. extr. *Gloriam sibi parere*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Ehre und Ruhm erlangen. *Rem & gloriam armis reperire*, Terent. Heaut. a. 1. sc 1. v. 60 durch Waffen zu Reichthum und Ehre kommen. *Sempiternæ gloriæ commendari*, Cicer. lib. 5. Famil. Epist. 12. *Trahimur omnes laudis studio & optimus quisque maxime gloria ducitur*, Idem pro Archia c. 11. ein jeder frommer Mann läst ihm Ehre lieb seyn. *Sequitur gloria virtutem tanquam umbra*, Idem in 1. Tusc. cap. 45. *Præclara ingenia, quæ gloria invitantur*, Idem ad Brutum epist. 15. Durch künfftige Ehr und Ruhm sich reitzen lassen. Apul. lib. 4 *Thrasyleon præsentem casum generoso vigore tolerans gloriam sibi reservabit; vitam fato reddidit.* Livius lib. 22. cap. 39 *Gloriam qui spreverit, veram habebit.* ¶ 2. Idem quod gloriatio. *Fiare inanes glorias*, pro inaniter se jactare, Gellius dixit libr. 1. cap. 2. *Citò ignominia fit superbi gloria*, P. Syrus. Martial. lib. 12. Epigr. 36

Vis cursu pedibusque gloriari?
Tigrim vince, levemque Passarinum:
Nulla est gloria præterire asellos.

In plurativo numero præter Gellium modo citatum, usus & Tacitus est ann. 3. cap. 45 *Memorare veteres Gallorum glorias*, scilicet cœpit.

¶ Gloriola, dimin. Cic. lib. 5. fam. epist. 12. extr. *ut vivi gloriola nostra perfruamur.*

¶ Glorĭosus, glorĭosum, rühmlich / ehrlich. *Illustria & gloriosa facta.* Cicer. lib. 1. de Finib. cap. 11. Et, *Mors gloriosa*, Idem 1. Divin. cap. 24. Et, *Magnifica, & gloriosa ostentatio*, pro Flacco idem cap. 22. De Epaminondæ glorioso ex vita exitu Val. Maximus lib. 3. cap. 2 ita: *Quod si cum dii immortales victoriis perfrui passi essent, sospes gloriosior patriæ mœnia non intrasset.* Cicero 2. Philipp. cap. 11 *gloriosissimum funus salutis capere.* Et, Tacitus Hist. 5. cap. 17 *dies gloriosissimus*, scil. victoria & bene gestis rebus. ¶ In malam partem, ruhmredig / auffschneiderisch. Cicer. offic. lib. 1. cap. 38 *Deforme est cum irrisione audientium imitari militem gloriosum.* Plaut. Curcul. act. 5. sc. 2. v. 34 *ut fastidit gloriosus.* Wie macht sich der Prahler so eckel. Corn. Nepos Timoleonte cap. 4 *Nihil unquam, neque insolens* (superbum) *neque gloriosum* (jactabundum) *ex ore ejus exiit.* Sueton. in Claud. cap. 1. *Fuisse autem creditur non minus glorioso, quam civili animi*, &c. *Glorioso*, i. e. elati & nimium quantum gloriæ cupidi; qualis fere militarium hominum est: qui recte opponuntur *Civili generi*: quemadmodum infra etiam cap. 22 *militarem & civilem morem* opponit. *Civilis* autem *animus*, æquus & moderatus est.

¶ Glorĭose, adverb. h. e. cum gloria & laude, löblich und rühmlich. *Gloriose ostentare amicitiam alicujus*, Sallust. in Epist. Mithrid. lib. 4. Histor. sich eines Freundschafft rühmen. *Gloriosius de se prædicare*, Cic pro Domo sua cap. 35. *Vitam gloriosissime degere*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 3. Et Augustinus epist. 107 *præclare gloriosissimeque vixerunt.*

¶ Inglōrius, ignobilis, unbekant / unberühmt. Cic. 3. Tusc. cap. 24 *inglorius atque ignobilis*: & cap. 34 *vita inhonorata & ingloria.* Virgil. lib. 2. Georg. v. 486 *Flumina amem silvasque inglorius*, &c. Pythagoræ est dictum valde memorabile, quod Stobæus annotavit: πίνε, ἀκρήνεις ἔστω καλὰ, καὶ πίνῃ μάλα ἀδόξως.

¶ Præglorĭosus. Inscript. Grut. pag. 391. n. 5 CL. CLAVDIANO PRAEGLORIOSISSIMO POETARVM.

¶ Glorior, gloriari, de se prædicare, rühmen. Construitur varie. *In re*, ut Cic. 1. Tusc. c. 21. *Non pudet philosophum ineo gloriari, quod* &c. Et lib. 3. Nat. Deor. c. 36 *in virtute gloriamur.*

riamur. Deinde *De re.* Idem lib. 3 de Fin. c. 8 *Quis de misera vita posset gloriari?* Et de Senect. c. 23 *ut de me ipso aliquid more senum glorier.* Etiam simplici Ablativo. Idem in Oratore cap. 50 *Nominibus veterum gloriantur.* Et cum certis Accusativis, utrursus de Senectute c. 10 *Equidem posse vellem idem gloriari, quod Cyrus.* Passive, *gloriandа & prædicanda*, Idem 5. Tusc. cap. 17.

¶ Gloriatio, das Rühmen / Pralen. *Gloriatione digna est beata vita*, Cic. lib. 3. de finib. cap. 8.

¶ Gloriator, qui gloriatur, ein Rühmer / Praler. Ammianus 3. Florid. p. 357 *Magis sum tantæ amicitiæ cupitor, quam gloriator.*

¶ Gloriabundus. Ruhmredig. Gell. lib. 5. cap. 5 *Rex gloriabundus Hannibalem adspicit.*

GLOS, mariti soror, atque eadem fratris uxor, secundùm Festum. des Mannes Schwester. A quo Genitivus *gloris*, Prisciani auctoritate lib. 6, non *glotis.* Quo pertinet illud Epigramma Taubmanni: *Glos, glotis, gloti declinat Marculus, hei, quam Glore sua* Prisci *vapulat* anus *anu!*

GLOSSA, quid sit, & quomodo a Glossemate differat, vide in *Glossema*, quod statim sequitur. Quintilianus lib. 1. cap. 1 *Protinus potest interpretationem linguæ secretioris, quas Græci γλωσσηματα vocant, edisceres.* Ἐκ τοῦ ἔθνους γ'. v. 23.

¶ Glossema, atis, γλώσσημα, à γλῶσσα. *Glossemata* Fabius lib. 1. cap. 8 voces appellat, minus usitatas, priscas scil. & Poëticas, quarum interpretes *Glossographi* dicebantur, vel potius verborum obscurorum expositionem, a *Glossographis*, qui a Latinis *Glossatarii, & Glossematarii* appellantur, factam. ¶ Unde inter locutionum genera Diomedes lib. 2 & *glossematicum* recenset. Pertinent ad *Glossas* & barbara ac peregrina vocabula. Unde in voce fœdere γλῶσσαν λαλεῖν est, peregrina lingua loqui, vid. Casaub. ad Act. Apost. cap. 10. v. 46. Præcipue Jacob. Philipp. Mamachium eruditissima Dissertatione, quam Notis in Harpocrationis Lexicon præfixit, pag. 346. & seqq. Ubi plura de *Glossis, Glossematis, Glossario* & *Glossographo* legere licet. Conf. Gronov. ad Script. Eccles. observat. cap. 34. pag. 259. VVower. de Polymath. cap. 9. Cœl. Rhodig. lib. 5. cap. 27. & lib. 13. cap. 4. Voss. lib. Instit. Orat. pag. 12. ubi Glossographos aliquot antiquos nominat. Hæc *Glossemata* apte, seu interpretationes glossarum, proponebantur a Grammaticis, a pueris edisebantur: utex Quintiliano patet lib. 1. c. 1. sub fin. Item ex Asinii Galli Epigrammate in M. Pompon. Marcellum Grammaticum apud Sueton. de illustrib. Grammat. cap. 22

Qui caput ad lævam didicit, glossemata vobis
Præcipit, os nullum, vel potius pugilus.

Ubi pro *didicit*, malim *deicit* legere, id est, *dejicit*, quod inclinatum in lævam sive dejectum caput gessisse significet & vitiosum habitum ei exprobret. Nisi per ellipsin dictum sit, *didicit*, subaudi, *dejicere, inclinare. Didicit*, i. e. assuevit.

GLOTTIS, idis, fœmin. Rex coturnicum est Plinio lib. 10. cap. 23 a lingua prælonga, quam exerit, unde & *Lingulaca* dicitur, & alias *Ortygometra.*

¶ 2. Est & *Gallinula palustris*, γλωττίς, γλῶσσις. Wasserhun.

GLŪBO, glubĕre, corticem detrahere, schelen. Cato cap. 33 *Salictum suo tempore cædito, glubito, arctèque alligato.*

¶ Deglubere, entblössen / per metaphoram, pellem detrahere, schinden / streiffen. Præsidibus tributo onerandas provincias tradentibus rescripsit Tiberius, *Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere*, Sueton. Tiber. cap. 32. Adde Dionem Cass. lib. 57. qui Ægypti præsidem fuisse, cui ita rescripserit Tiberius, tradit.

GLVMA, æ, folliculus seu theca grani in frumento, à *glubendo*; quod eo folliculo granum deglubitur, ut Varro auctor est lib. 1. de re rust. cap. 48.

GLŪTEN, ĭnis, Gr. κόλλα seu κόλλη, Leim. &

¶ Glutinum, i, idem. Lucret. lib. 6. v. 1066

Glutine materies taurino jungitur unà.

Sed usitatius est Plinio *Glutinum.* v. gr. lib. 11. cap. 39 *Boum coriis glutinum exoquitur.* Fit autem ex omnium quadrupedum pellibus. Prudentius Cathem. 9. v. 102

Ossa, nervos, & medullas glutino cutis tegi.

¶ Glutinosus, tenax, klebrig / zehe. Plin. 35. cap. 16. pr. *Terra Samia, linguæ glutinosa.* Et Celsus libr. 6. cap. 3 *ex duro ulcere exiguum quiddam & glutinosum exit.* Idem lib. 5. c. 25. n. 20 *pus glutinosius & sanguine & sanie.* Et, *pituita glutinosior*, Scrib. Larg. lib. cap. 23. Superl. *Glutinosissimus*, Cels. lib. 6. cap. 7. &, *terra glutinosissima*, Columella lib. 3. cap. 11. extr.

¶ Glutino, glutinare, glutine conjungere, seu ferruminare, leimen / löten. Plin. 35. cap. 15 *Vis bituminis glutinat.*

¶ Glutinamentum, conjunctio. Leimung. Plinius lib. 13. c. 12 *inserta mediis glutinamentis tania.* De charta seu papyro loquitur.

¶ Glutinator, compactor. Cicer. lib. 4 ad Attic. epist. 4 *Vellem mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus tyrannio utatur glutinatoribus, ad cætera administris.*

¶ Agglutinare, anleimen / anklejstern. Cicer. 16 ad Attic. ep. 6 extr. *Novum prooemium exaravi: tibi miss. tu illud desecabis: hoc agglutinabis.* Plinius lib. 33 cap. 5 *Chrysocollam aurifices sibi judicant agglutinando auro.*

¶ Conglutinare, zusammen löten / copulare. Terent. in Andr. act. 5. sc. 4. *Meretricios amores nuptiis conglutinas.* Cic. de amicit. cap. 9, *Si utilitas amicitias conglutinaret, eadem commutata dissolveret.* Et, *Concordia conglutinata*, Idem ad Attic. lib. 1. epist. 17. Et in Philip. 3. cap. 11 *Homo ex libidine, crudelitate, petulantia conglutinatus*, aus Lastern zusammen gesetzt.

¶ Conglutinatio, compositio. *Conglutinatio verborum*, Cicer. in Orat. cap. 23. Idem de Senect. cap. 20 *Omnis conglutinatio recens, agre inveterata, facile divellitur.*

¶ Deglutinare, apud Plinium lib. 25. cap. 13. pro disjungere, von einander zwingen. *Palpebras deglutinant.*

¶ Disglutinare, idem, sive gluten dissolvere. Hieronymus epist. 26 ad Pammach. cap. 5. sub fin. *Conjuncta disglutinamus: unita dissumus.*

¶ Reglutinare, wieder aufflösen. Catullus Epigr. 25

Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina, & remitte.

¶ Pro Gluten vel Glutinum dixerunt etiam *Glus* vel *Glux*, gen. *glutis* &c. Glossæ Isidori: *Glux, glutis, limus tenax.* Paullinus Petrocorius lib. 4. v. 104 *glute palati.* Vide ibi Barthium. Idem de Visit. Nepot. v. 52 *vicini glute vaporis.*

GLVTTVS, i, pars colli, qua cibi transmittuntur. Ficta vox per onomatopœiam. Nam *glut* est imitatio soni, quem edit liquor, per angustum tramitem means. Persius Satyr. 5. v. 112

Nec glutto sorbere salivam Mercurialem.

Vide ibi Casaubonum. Hinc

¶ Gluttire, vel glutire, quod etiam de saliva dici solet. Augustin. l. 7. de Civ. Dei c. 8 *Propter solas salivas colatur Janus, quibus partim glutiendis, partim exspuendis sub cælo palati utraque panditur janua.* Vet. Gloss. *Gluttit*, ἐγκάτω. Schlucken / verschlingen. Pers. Satyr. 5. v. 112 *glutto sorbere salivam.* De cibo Juv. Sat. 4. v. 28 *epulas glutisse.* Plin. lib. 9. c. 43. *Vulpes marinæ glutiunt amplius* [hamum] *usque ad infirma linea, qua facile prærodant.*

¶ Glutto, ōnis, lurco, vorator, ein Fresser / Schlemmer. B. Eligius Noviomens. Homil. 16 *Qui erat comessator, id est glutto, aut ebriosus.*

¶ Deglutire vel deglutire, verschlucken / hinterschlingen. Alcimus Avitus lib. 4. v. 364 de cete Jonæ:

Deglutire, virum, fauces implere capaces.

GLYCYRRHIZA, γλυκυρρίζα, radix dulcis, süsse Holtz / Lackritzen, Pallad. 10. cap. 14. At *Glycyrrhizon* Plin. 11. cap. 15.

GLŸCON, athleta fortissimus, apud Horat. 1. epist. 1. v. 30

Nec quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.

GNAEVS, prænomen apud Romanos. Vetus Auctor, quem vulgo Valer. Maximum faciunt, Epitome de nominibus, &c. GNAEVS, inquit, *ob insigne navi appellatus est. Quod unum prænomen varie scriptum notatur. Alii enim* NAEVM; *alii* GNAEVM, *alii* CNAEVM *scribunt. Qui G. litera in hoc prænomine utuntur, antiquitatem sequi videntur, quæ multum ea litera usa est. Olim enim dicebant frugmentum*, nunc frumentum *proferunt*; & gnatura, *modo* natura, &c. Festus vero ex Græco γίγνεσθαι deducit.

GNAPHALIVM, γναφάλιον, herba est Plinio lib. 20. c. 7. Recentioribus non satis comperta cujusmodi sit, Matthiol. ¶ 2 Sunt qui *tomentum* exponant a candidis ejus & lanuginosis foliis mollibusque, ut pro tomentis usurpari possint. Inde Wiesenwolle / hoc est, *lanam pratensem*, quidam dicunt, & Ruhrkraut / quod dysenteriæ medeatur.

GNAPHALVS, γνάφαλος, avis pulchra & colorum varietate elegans, raro apparens, ein Seidenschwantz: Sed quam appellationem, quia peregrina sit avis, Gesnerus se agnoscere negat.

GNĀRVS, sciens, peritus: ut: *Gnarus loci*, der eines Orts Gelegenheit weiß. *Reip. gnarus Sisenna*, Cicer. de Clar. Orat. c. 64. *Armorum ac militiæ gnarus*, Columella Præf. 1. ¶ Deinde passive pro *notus.* Vide post paullo in *Ignarus* ex Tacito.

¶ Antiqui & *Gnaruris* dicebant. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 2.

Simul gnarures vos volo hanc rem mecum.

Ausonius Epist. 22. v. 19 *Non cultor instans arator gnaruris.* Et Arnobius lib. 3. p. 113 *perceptionibus gnarures.*

¶ Sallustius etiam substantivo *Gnaritas*, usus est fragm. libr. 3 Hist. *Alii fiducia gnaritatis locorum fuga sparsi*, &c. Quem imitatus Ammianus est lib. 16. cap. 3 *juvante locorum gnaritate.*

¶ Ignarus, rudis, insçius, unwissend / unerfahren. Terent. in Adelph. 2. sc. 1. v. 6 *Ignarus es meorum morum*, du weist üm meine Weise nichts. Virg. 1. Æneid. v. 630

Haud ignara mali, miseris succurrere disco.

Didonis sunt verba. ¶ Passive usus Sallustius est. Ut Jugurtha cap. 18 *Mare magnum & ignara lingua commercia prohibebant.* Et cap. 52 *Plerosque velocitas & regio hostibus ignara, tutata sunt.* Tacit. Annal. 12. cap. 11 *Quanto ignara barbaris, tanto tolerationi capessiret.* Idem eodem lib. c. 45 *Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta & actus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maxime gnara est.* Rursus Annal. 15. cap. 61 *Idque nulli magis quam Neroni gnarum.* Et cap. 62 *Cui enim ignaram fuisse sævitiam Neronis?* Idem 3. Hist. cap. 74 *Lineo amictu turba sacricolarum immixtus ignarusque.* Ubi tamen in MSto Florentino *ignoratus* legi Pichena indicat. Idem Tacitus

Gnarum

Gnarum pro cognito dixit modò laudato 3. Hist. cap. 79. *Quæ gnara*, inquit, *Vitellianis, incomperta hostibus metum fecerunt.* A

¶ Ignoro, ignorare, vide in elemento 1.

GNĀTHO à γνάθος, maxilla, quam indefessam oportet habere parasitos, quemadmodum apud Stobæum Nicolaus quispiam inquit, γνάθον ἀκάματον, ἵνα δύνηται πολλὰς φέρειν, *quæ continuò possit alapas sustinere.* Parasiti apud Terentium nomen est.

GNĀTVS, per πρόθεσιν literæ g. vide *Natus* in *Nascor.*

Gnavus, Gnave, vide in *Navus*, unde per prosthesin est.

Gneus, vel Cneus, prænomen, Cn. vel *Gn.* ut *Cn. Pompejus.* Vide supra *Gnæus.*

Gnĭdus, urbs. Vide supra *Cnidus.*

GNŌMA, æ, γνώμη, quod quisque in senatu censet, quæ & *sententia* Latinis dicitur. Unde in Vet. Gloss. γνωμοδότης, *Consiliarius, Consiliator, Suasor,* exponitur. Hinc utraque vox, ad dicta translata est, quæ aliquid ad vitam pertinens suaderent. Quintil. libr. 8. cap. 5 *Antiquissimæ* (sententiæ) *sunt, quæ propriè, quambis omnibus idem sit nomen, SENTENTIAE vocantur, quas Græci* γνώμας *appellant. Utrumque autem nomen* (γνώμης & sententiæ) *ex eo acceperunt, quod similes sunt consiliis aut decretis.*

¶ Gnomologia, γνωμολογία.

¶ Gnomolŏgus, γνωμολόγος, ut: *Scriptor gnomologus.*

¶ Gnomon, γνώμων, regula seu stylus, qui in horologio horas umbra sua indicat: unde & Græcis σκιοθήρας *indagator umbræ* appellatur. Vitruvius lib. 1. cap. 6. & libr. 9. cap. 4. Der Zeiger/Weiser an der Uhr. Vide Gœsii Indic. in Scriptores rei agrariæ. ¶ 2. γνώμονες, dentes sunt in equis, ex quibus ætas eorum cognoscitur. B

¶ Gnomonice, scientia Gnomoniterica. Plin. libr. 2. cap. 76.

GNŌSOS, Κνωσός, Cretæ urbs, Minois regia.

¶ Gnosiacus, Gnosius, & Gnosus, adjectiva, Cretensis. *Gnosia stella corona,* Virg. 1. Georg. v. 222, Sidus Corollæ, quæ fingitur Ariadnes fuisse, filiæ Minois, regis Cretensis. Sic *Gnosia regna,* 3. Æn. v. 115. Ovidius *Gnosiacum regnum* dixit lib. 9. Metam. v. 668. Et, *Gnosias agitare pharetras,* pro Gnosias. Lucan. lib. 3. v. 185.

¶ Gnosis, patronym. Ovid. *Gnosida Bacchus amabit,* in epistola Sapphûs 15. v. 25. i. e. Ariadnen.

GŌBIO, ōnis, & *Gobius, ii,* κωβιός, piscis vilior. ein Coben / *Gobii saxatiles,* parvi, Köbichen. Quappen enim majores sunt *fluviatiles,* & inter mustelas fluviatiles recensentur. *Gobio marinus,* ein Meercob. ¶ 2. *Gobio fluviatilis* etiam est, ein Kressen oder Gründel/ Plin. etiam *Cobio* scripsit. Juven. Satyr. 11. v. 37 *Nec mullum cupias, cum sit tibi gobio tantum in loculis,* &c. Begehre keine Barben/weil du kaum einen Koben zu bezahlen hast. Martial. lib. 13. Epigr. 88 *In Venetis sint lauta licet convivia terris,*

Principium cœnæ gobius esse solet. C

GOMPHVS, γόμφος, clavus ligneus. Quidam fibulam ferream exponunt. Statius lib. 4. Silv. 3. v. 48

Et crebris iter alligare gomphis.

Vide ibi interpretes. Tertullianus Apologet. cap. 12 *Ante & glutinum & gomphos sine capite sunt dii vestri.*

GORDIVS, Γόρδιος, Phrygiæ Rex, pater Midæ: à quo appellata *Gordia* urbs fuit, Midæ regia. Hic vehiculum fuit, quo usus Gordius Rex, & ejus inexplicabile vinculum: de quo oraculum datum memorabant Phryges, Asia potiturum, qui solvisset. Explendæ sortis cum Alexandrum incessisset cupido; frustra tamen laboraret luctatus diu cum latentibus nodis, ferro, quo cingebatur, secuit, nihil interesse dictitans, quomodo solveretur. Vido Curtium lib. 3. cap. 1. Inde proverbium: *Nodus Gordius,* de re difficili atque perplexa. Vide Chiliadas. D

GORGIAS, Γοργίας, Leontinus Siculus, Rhetor, Empedoclis discipulus, Isocratis autem præceptor, concinnitatis princeps, Quintil. lib. 3. cap. 1. Cic. in Oratore cap. 52. *Isocrates,* inquit, *adolescens senem Gorgiam in Thessalia audivit.* Centum & novem (alii, septem) vixit annos. Et interrogatus, quanam ratione usus, tantum temporis tam concinne ac cum sensu optime viveret, respondit, οὐδὲν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πεφύκασι, hoc est, *nihil voluptatis gratia faciendo,* Athen. libr. 12. Quintil. ibidem. Cum morti vicinus, ac viribus deficiens, in somnum sensim laberetur, & ab eo quæreretur, quid ageret, *respondit* ὁ ὕπνος ἄρχεται παραπαίειν μου τῷ ἀδελφῷ, *Somnus incipit me fratri suo tradere.* Stob. ex Aristotele. *Auream ipsi positam fuisse statuam Delphis, tantumque soli ipsi honoris a Græcia habitum,* Cicero scripsit in Orat. Eum vero sibi propriam statuisse imaginem Plin. lib. 33. c. 4 tradit. Vid. Victor. lib. Var. lect. 5. cap. 9. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 328. Gorgiæ orationes, & in his *Helenæ laudatio,* extant in opere magno orationum Græcarum Aldi.

GORGON, ŏnis, Γοργώ, όνος, dicta à Poetis est *Medusa.* Et *Gorgones,* quas *tres* alii, *quatuor* alii retulerunt, his nominibus *Euryale, Sthenio, Medusa, Scylla,* dictæ παρὰ τὸ φρίττειν τῶν ὀφθαλμῶν, id est, a terribili adspectu oculorum. Martial. lib. 9. cap. 26

Avertam vultus, tanquam mihi pocula Gorgon

Porrigat, atque oculos ora que nostra tegam.

Et lib. 10. epigr. 4 idem:

Non hic Centauros, non Gorgonas, Harpyiasque

Invenies: hominem pagina nostra sapit.

¶ Gorgŏneus. Ovid. 3. de Arte v. 104

Lumina Gorgoneo sævus angue micant.

Fabulam de *Gorgonibus,* vide lib. 4. Metam. *Pallas Gorgonophora,* id est, *Gorgonem ferens.* In ejus enim scuto pictum est *Medusæ Gorgonis caput.*

¶ Gorgonium corallium Plin. vocat libr. 37. cap. 12. quod in lapidem durescat.

GORTŸNA, Γόρτυνα urbs *Cretæ,* Homero 1. Iliados.

¶ Gortynis, patronym. ut, *Arundo Gortynis,* pro *sagitta* apud Lucanum lib. 7. v. 214.

¶ Gortynius, a, um. *Stabula Gortynia* Virgil. Ecl. 6. v. 60. *Spicula Gortynia* Statius lib. 5. Theb. v. 361. Et *Gortynia arundo* Silius lib. 5. v. 448.

GOSSYPIVM, *frutex laniger,* Plinio lib. 19. cap. 1. Baumwollen/ Vid. Mercurial. lib. 3. cap. 17. Var. Lect. vide *Xylon.*

¶ Gossypia tela, seu Gossypina, Barchent.

GOTHI, immanissimi fuerunt populi, quorum antiquæ fuere sedes in septentrionis regionibus, Dania, Suecia & Germaniæ parte: inde egressi in Pannoniam, Mœsiam & Daciam se infuderunt, & tandem in ipsam Italiam, Galliam Narbonensem, ac Hispaniam. Bella subinde multis gentibus intulerunt, regna multa, & oppida clarissima vastârunt. Religionem Christianam profiteri cœperunt primum sub Valente. Regem habuerunt celebrem Alaricum, Episcopum Ulphilam, qui literas Gothicas invenit, & libros sacros in linguam Gothicam convertit. Socrates hist. Ecclesiast. lib. 4. cap. 33. Vide quæ de hac gente erudite disputat Philippus Cluverius lib. 3. Antiq. Germ. cap. 34.

¶ Gŏthicus, adject. Sic Aurelianus propter victoriam *Gothicus* cognominatur apud Gruter. p. 276. inscrip. 4. & Valens, præfat. Eutropii.

¶ Gothia, insula quæ & *Scandia* dicitur, ex qua emersisse primum *Gothos* creditur. Aut generatim Gothorum patria, & metonymice gens Gothica. Ammianus libr. 30. cap. 7 *Rem Romanam circumsteterat metus totius Gothiæ.*

¶ *Ostrogothi,* Gothi orientales, apud Claudianum lib. 2. in Eutrop. v. 153. His oppositi

¶ Visigothi, Gothi occidentales. West-Gothen. Unde & *Vestrogothi* appellantur. De nomine, sede, distinctione utriusque gentis Hugo Grotius in Prolegom. Histor. Goth. & Vandal.

GRĂBĀTVS, genus lecti, humilis, portatilis, & minus operosi, ein Faulbette. Vox Græca est ex κράββατος: pro quo Attici, *strationem* dicebant, ut Phrynichus auctor est. Vide Aristophanis Scholiasten in Nebulis, & Jul. Pollucem lib. 10. cap. 7. Inter *paupertina supellectile* Martialis numerat lib 12. Epigr. 32, ubi *tripedem* vocat; *Ibat tripes grabatus, & bipes mensa.* Fit vero proprium pauperum ac viliorum fuisse aliis etiam locis, ubi meminit, idem significat. Inde & auctor Moreti, quem Severum Septimum existimat Scaliger, *vilem* vocat, & Simulo Rustico pauperi tribuit: *Membra,* inquit, *locat sensim vili demissa grabato.* Et Sedulius in Matth. cap. 9

– – proprium scapulis attolle grabatum.

Indicat & Tullius lib. 2. de Divinat. cap. 63. *Venit,* inquit, *jam in contentionem, utrum sit probabilius, Deosne immortales, verum omnium præstantiâ excellentes circumcursare omnium mortalium, qui ubivis sunt, non modo lectos, verum etiam grabatos, & cum stertentes aliquos viderint, objicere his visa quædam tortuosa, & obscura, quæ illi exterriti somnio ad conjectorem mane deferant.* &c. LECTI, quos nominat, ad ditiores pertinent: GRABATI ad pauperes. Seneca Epist. 18 *Grabatus ille verus sit, & sagum, & panus durus, ac sordidus.* Formam grabatorum habes apud Bosium in Româ subterranea. Vide infra *Scimpodium.*

¶ Grabatulus, diminut. Apulejus lib. 1. Milesi. p. 168 *Sudore miser perfluo, tremore viscera quatior, ut grabatulus etiam succussus & inquietus super dorsum meum palpitando saltaret.*

GRACCHVS, Γράγχος. Tiberius Gracchus, Gracchorum ex Cornelia Africani sorore, pater Tiberii nimirum, & Caji, qui ambo eloquentes fuere, quorumque eloquentiæ mater Cornelia multum contulit, ut Quintilianus lib. 1. cap. 1 testatur. C. Gracchus actione & adfectibus tantum valuit, ut cum matris deflere necem, totius pop. Rom. lacrymas concitarit, eodem teste lib. 11. cap. 3. Juvenalis Satyr. 3. v. 24

Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?

De *fistula* ejus *concionatoria,* ut quidem Ammianus vocat lib. 30, Gellius lib. 1. cap. 11. ubi aliquanto aliter hac de re scribit, quam alii.

¶ Gracchānus. Quintil. ibid. *Gracchanum illud: Quo me miser conferam?*

GRĂCĬLIS, λεπτός, tenuis, dünne und schlang. *Quas matres fluxent, Demissis humeris esse, vinclo pectore, ut graciles fiant,* Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 21. *Gracilis vindemia,* eine geringe und schlechte Weinlese / apud Plin. lib. 8. Epist. 15. Comparatio, *Gracilior, Gracillimus.* Plin. lib. 16. cap. 6 *Ilicis glans brevior & gracilior.* Pallad. lib. 4. cap. 10 *Talea gracilior.* Sueton. Nerone cap. 51 *fuit gracillimus cruribus.*

¶ Pergracilis, sehr schlang. Plinius lib. 25 cap. 13 *longiore caule, sed pergracili.*

¶ Graci-

¶ Gracilitas, λεπτότης. *Gracilitas crurum*, Suet. Calig. cap. 3. *Summa gracilitas & infirmitas corporis*, Cic. de Clar. orat. c. 91. dünn schmaler / schwacher Leib. Plur. *Gracilitates*, idem, & eodem libro dixit, cap. 16.

¶ Gracilitudo Accius dixit apud Nonium.

¶ Gracilentus, pro gracilis. Ennius apud Nonium, *filo gracilento*. Usus & Gellius est lib. 4. cap. 12. *equum gracilentum habere*: & lib. 19. c. 7 *pro exili & gracilento*. Naevius & *gracilentem* dixit, de quo Nonius. Schlanck.

¶ Gracilescere, schmal und dünne werden. Plin. lib. 17. c. 22. in vetustis libris: nam *gracilis* alii legunt.

GRACVLVS, κορακίας, κολοιὸς, à κολάω, conglutino, Monedula, eine Dohle. Plin. lib. 31 cap. 29. Hinc adagium: *Gracilus graculo semper assidet*. Ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιὸν ἰζάνει, Vögel von einerley Federn fliegen gerne zusammen.

Gradior & Gradivus, vide post in *Gradus*.

GRĂDVS, ûs, βῆμα, passus, gressus; ein Schritt. Ovidius Metam. 14. v. 143

— — — tremuloque gradu venit aegra senectus.

Sic *gradum facere ad aliquid*, sive *aliquò*, est progredi, accedere. Cicero 2. de Oratore cap. 61 *Quin prodis, mi Spuri, ut quotiescunque gradum facias, toties tibi tuarum virtutum veniat in mentem.* ¶ 2. *Gradus* etiam in scalis dicuntur, per quos scansio fit, die Stuffen und Sprossen an Treppen und Leitern. Tacit. 3. Histor. cap. 71. *Qua Tarpeia rupes centum gradibus adiuvat.* Varro lib. 4. de LL. cap. 35 *Quia simplici scansione scandebant in lectum non altum*, Scabellum; *in altiorem*, Scamnum: *duplicata scansio* Gradus *dicitur: quod graditur ab inferiori in superiorem.* Per hanc similitudinem & *Gradus cognationis* JCti dixerunt, propinquitatum, & affinitatum ordines. Suetonius Galba, cap. 2 *Neroni Galba successit nullo gradu contingens Caesarum domum.* Ordines etiam & status, ac dignitates, quibus distinguuntur homines, *gradus* vocantur. Sic in militia, quod *in ampliorem gradum promoveri* Sueton. Othone cap. 1, Tacitus *ad altiorem ordinem promoveri* dixit. Cic. 1. off. cap. 17 *Societatis hominum plures sunt gradus*, vielerley Stände/hoch/ niedrig/ mittelmäßig. Idem pro Muraena cap. 14. pr. *Duae sunt artes, quae possunt locare homines in amplissimo gradu dignitatis, una imperatoris, altera oratoris boni.* Zu hohen Ehren bringen. Et pro Cluent. cap. 55 *altiorem gradum dignitatis consequi*, höher befördert werden. *Tenere consularis dignitatis gradum*, Idem 3. Offic. cap. 26 extr. Et *adscendere gradum* Nepos Phoc. cap. 2, itidem de honore. ¶ 3. Est & Mathematicorum vocabulum. Nam quas in circulo μοίρας Graeci; Latini *gradus* appellarunt, ut Scaliger ad Manilium observat. ¶ 4. Dicuntur & *gradus* climata, seu climacteres annorum, cum per hebdomadas enneadasque distinguuntur. Unde & ipsi Climacterici anni, quos vocamus, *gradarii* Firmico appellantur. ¶ 5. *Gradus* etiam gladiatoriae rei vocabulum est. Sic enim appellatur status, quo congressuri armis sese componunt. Sic *stare in gradu* dicuntur, qui nihil cedendo pugnant fortiter: *moveri, dejici, depelli gradu*, qui se vincendos praebent, die weichen und sich jagen lassen. Nepos Themistocle cap. 5 *Hic (Xerxes) etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim ab eodem (Themistocle) gradu depulsus est*, i. e. victus est. Seneca de Constant. Sapient. cap. ult. *Injuriae vero, aut vulnera, alia armis, alia pectori infixa; non dejectus, ne motus quidem gradu sustineat.* Vide infra *Status* in *Sto.*

¶ Grădilis, e, ut, *Gradile Genii templum*, Ammian. lib. 23. cap. 2. quod gradibus adibatur. ¶ *Panis gradilis* a gradibus, ubi distribuebatur, Amphitheatri maxime, nomen habet. Lege 3. Cod. Theodos. de annonis civicis & pane gradili: *Universi panem gradilem de gradibus adipiscantur.* Prudentius adv. Symmach. lib. 1. v. 583 *Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis.* Nec panis modo, sed etiam nummi ita populo distributi. Vetus Inscriptio apud Grut. pag. 175. n. 8 HS. X. MILIA. N. REDDEDIT. QVAE. DIVISA. SVNT. POPVLO. PER. GRADVS. Adde Salmas. ad Vopisci Aurelianum cap. 35.

¶ Grădātus, in modum graduum, mit Staffeln gemacht. Plin. 13. cap. 4. *densis gradatisque corticum pollicibus, ut orbibus, faciles si ad scandendum orientis populis* [palmae] *praebent.*

¶ Grădātio, κλῖμαξ, schema Rhetoricum. *Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria amulos comparabit.* Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 25.

¶ Grădārius, ut: *Equus gradarius*, ein Passgänger / Zelter, qui molli gradu incedit. Lucilius apud Nonium: *Equus non formosus: gradarius, optimus vector.* Metaphorice ad orationem transtulit Seneca epist. 40, *Cicero*, inquit, *noster, a quo Romana eloquentia exstitit, gradarius fuit.* hoc est, non cursor, sed leni & lenta oratione incedens.

¶ Grădātim, adverb. per gradus, von einer Stuffen auff die ander. *Honores gradatim assequi*, von einem Ampt oder Stande zum andern/ Cic. post. red. ad Quir. c. 2. *Pedetentim & gradatim*, Fuß für Fuß / Idem lib. 9. fam. epist. 14.

¶ Gradior, gradi, incedere, gehen. Cic. lib. 1. Tusc. c. 46. *fidenti animo, si ita res feret, gradietur* [sapiens] *ad mortem.*

Virg. Aen. 1. v. 312. *Ipse uno graditur comitatus Achate.*

¶ Gressus, Tritt / oder Gang. Virg. 1. Aen. v. 690. de Amore

— — gressu gaudens incedit Iuli.

¶ Gressio, idem. Macrob. lib. 6. Saturn. c. 5. ex Pacuvio:

Caprigeno pecori grandior gressio est.

¶ Grădivus, Mars dictus est, *a gradiendo ad bella ultro citroque*; seu ἀπὸ τοῦ κραδαίνειν potius, quod *vibrare* significat, einen Spieß schwäncken. Vel etiam quod ex gramine ortus. Vide Ovid. 5. Fastor. & Festum. Prima in *Gradivus* dubia est: saepius tamen porrecta. Vide sis quae ad Silii lib. 15. v. 15 notavimus.

¶ Gradivicola, Martis cultor, Silius lib. 4. v. 222.

¶ A Gradior etiam *Grassari* est, de quo vide infra.

Composita a *Gradior* sunt.

¶ Aggrĕdi, est *adire*, Plaut. in Curcul. a. 2. sc. 3, 59 *Aggredior hominem, saluto advenions.* Et Ter. in Phorm. a. 5. sc. 7. v. 75 *Satis astute aggredimini*, ihr machet euch an mich/ überfallet mich listig genug. Sed *aggredi aliquid*, vel *ad aliquid*, est incipere. Cic. 1. off. cap. 21 *In omnibus negotiis, priusquam aggrediare, adhibenda est praeparatio diligens.* Sic, *Aggredi ad dicendum*, Cic. de Clar. or. c. 37. anheben zu reden. Et, *aggredi ad historiam*, ad Q. fratr. lib. 2 epist. 12. extr. Et sic plerumque Cicero expressa praepositione. Sine illa Hirtius B. Alex. cap. 5 *opus magnum & difficile aggredi. Et aggredi nefandum facinus*, Idem B. Hispan. c. 15. Et *aggredi honores* Virg. eclog. 4. v. 48. Licet etiam cum infinitivo componere. Cic. Offic. 2. cap. 1 *de quibus dicere aggrediar.* ¶ Est insidiis etiam atque per vim aliquem invadere. Unde *Aggressura* de latronibus dicitur, de quo infra. Sallustius Catilinâ cap. 19, de Pisone in itinere occiso: *Alii autem* (dicunt) *equites illos Cnai Pompeji veteres fidosque clientes, voluntate ejus* (Pompeji) *Pisonem aggressos.* Sueton. Aug. c. 19 *Telephus & ipsum* (Augustum) *& Senatum aggredi destinaverat*, überfallen.

¶ Aggressio. Cicer. in Orat. cap. 15 *Cum animos prima aggressione occupaverit; infirmabit excludetque contraria.*

¶ Aggressor, nomen. Juvencus in Matth. 12, 29

Ni prius aggressor custodum brachia nodis
Vinciat.

¶ Aggressura, invasio ex insidiis, qualis latronum aut conspiratorum est. Ulpianus L. 3. § 4. D. de Senatus cons. Silanio & Claudiano: *Si cum omnes Domini aggressuram paterentur; uni servus opem tulit, an sit excusandus.* Zeno Veronensis Sermone de Somno Jacobi: *qui à latronibus aggressuram passus fuerat.* Et alibi saepius. Vide & Barthium Adversar. lib. 33. cap. 22.

¶ Antegrĕdi, praecedere, ut: *Lucifer antegreditur solem*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 20.

¶ Circumgrĕdi, herum um etwas gehen. Tacitus lib. 12. c. 28, 2 *Illi metu, ne hinc Romani, illinc Cherusci circumgrederentur.* Ammianus lib. 16. cap. 33 *lacunam palustribus aquis interfusam circumgrediens.*

¶ Congrĕdi, convenire, zusammen gehen. ut: *Congredi in unam domum*, Varro. *Congredi* etiam de sociis copiis, quando in unum locum contrahuntur. Brutus ad Cicer. epist. 6, *Filius tuus a me abest: in Macedonia congrediemur. Jussus est enim Ambracia ducere equites per Thessaliam* &c. zusammen stossen. Saepius hostilem congressum significat: ut, *Luctari & congredi cum aliquo*, Cicer. pro Sylla cap. 16. mit einem zusammen gehen/ einen Gang mit einem thun. Cicero & *contra aliquem congredi*, pro Ligario cap. 3 dixit. *Congredi cum hoste*, est pugnare, mit dem Feinde treffen / Nepos Hannibale c. 1.

¶ Congressus, nomen. *Fugere atque odisse congressus hominum*, Cic. de Amic. c. 23 Gemeinschafft der Leute fliehen. *In congressum & colloquium alicujus venire*, Cicer. in Philipp. 12. cap. 2. *Congressus cum hoste*, i. e. conflictus, Sallust. Jug. cap. 59. Et Caes. 1. Civ. cap. 46 *in primo congressu ceciderunt circiter* &c.

¶ Congressio. *Congressiones familiarium*, Cic. 1. Offic. cap. 37. Zusammenkunfft. Idem pro Cluentio cap. 14 *Nemo illum alius, nemo congressione, nemo sermone, nemo convivio dignum judicabat.*

¶ Gongressor. Ambrosius epist. 4. ad Irenaeum, sub fin. *Bonus congressor non aemulatur.* Loquitur de Angelo benedicente, quamlibet superatus ab Jacobo fuerat.

¶ Congrădus, sicut Retrogradus. Avienus Phaenom. Arat. v. 1241

— — labenti congrada Soli.

i. e. ejusdem gradus & loci.

¶ Degrĕdi, discedere. Tacit. 2. Histor. cap. 66 *Quarta Decimani postquam Alpibus degressi sunt.* Livius lib. 7. cap. 14 extr. *descensuros in aequum. Deinde ubi degressos repente viderunt.* & cap. 24. pr. *in campum degressis.* & lib. 21. cap. 32 *Ubi degressos tumulis montanos sensit.*

¶ Digrĕdi, descendere, von einem abtreten / abscheiden / von einander gehen. Ser. Sulpic. Ciceroni lib. 4. epist. 12 *Postero die cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut* &c. Metaphorice, *Oratio eo, unde digressa est, revertatur*, Cic. Verrin. 5. cap. 69.

¶ Digressus, discessus. Abschied / Abzug. *Ut primum a tuo digressu Romam veni*, Cic. lib. 1. ad Attic. epist. 5. Idem lib. 1. ad Q. fratr. ep. 3 *Congressus nostri lamentationem pertimui: digressum vero non tulissem.* Virg. 3. Aen. v. 482

- - digressu mœsta supremo.

¶ Digressio, idem. Cic. lib. 1. ad Q. frat. ep. 3 *Minus acerbum, minus miserum fuit, quam fuisset tum congressio, tum vero digressio nostra.* Et lib. 3. de Orat. cap. 53 *ab re non longa digressio, tum reditus ad rem.* Idem de Cl. orat. c. 85 *Ista mihi tua fuit perjucunda à proposita oratione digressio.* Hinc

¶ Digressio, quæ est a proposito secessio quædam, Græci παρέκβασιν dicunt, vide Rhetores, & Cic. de Orat. 3. c. 54.

¶ Egrĕdi, exire. *Egredi urbe, domo, castris, & ex urbe.* Ter. in Phorm. a. 4. sc. 5. v. 10 *Dicat* &c. *Nos nostro officio nihil egressos esse,* daß wir das unser gethan/ und nichts zu viel dran gethan haben. Cum accusativo junxit Sallustius lib. 1. Hist. apud Servium, ut: *Raro egressa fines suos.* Item Plinius lib. 7. Epist. ult. *Nam nec historia debet egredi veritatem.* Tacitus quoque 3. Hist. cap. 30 *tecta altitudinem manium egressa,* dixit. ¶ Est & verbum nauticum *egredi*, id est, *exscendere*, aussteigen. Nepos Datame c. 4 *Hac* (navi) *delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens Taurum transiit.* Cæsar 4. de B. G. cap. 23 *Hunc ad egrediendum nequaquam idoneum arbitratus locum, dum reliquæ naves convenirent, ad Hor. IX in anchoris exspectavit.* Sic eidem *egressus* est, quem alibi, ut & Livius, *exscensum* appellavit, Lib. 5. de bello Gall. cap. 8.

¶ Egressus, ûs, Ausgang / Auszug. *Egressum alicujus ornando & celebrando prosequi*, Cic. in Pison. c. 13. *Cæsar varius egressu, domoque aut hortis clausus*, Tacit. lib. 15. c. 53.

¶ Egressio. Vet. Gloss. *Egressio*, ἔξοδος.

¶ Ingredi, incedere. Virg. 3. Georg. v. 75

Continuò pecoris generosi pullus in arvis
Altius ingreditur.

Plin. lib. 8. cap. 5. *Elephanti gregatim semper ingrediuntur.* Idem lib. 11. cap. 51 *Qui celerius fari cœperunt, tardiùs ingredi incipiunt*, die zeitlich reden lernen / lernen langsam gehen. Plancus apud Cicer. lib. 10. ad Famil. Epist. 17 *Fratrem tuum assiduis laboribus concursationibusque confectum, graviter se habuisse, antea tibi scripsi; sed tamen cum primùm posse ingredi cœpit, non magis sibi, quàm Reip. convaluisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat.* Als er wieder auffstehen können vom Lager/ und wieder umher zu gehen angefangen. ¶ Deinde est intrare, subire, ut: *Ingredi forum*, vel *in forum: in conspectum populi ingredi: viam & in viam ingredi:* apud Ciceronem, Plautum, alios. ¶ Tralatè *in orationem ingredi*, Cic. ad Attic. 15. ep. 11. *In caussam ingredi* Idem lib. 6. fam. ep. 1. *Disputationem ingredi*, pro Cæcinna cap. 28. *Consulatum ingredi*, Quintilian. lib. 6. cap. 1. In omnibus his & similibus *ingredi*, incipere est & auspicari. Sueton. Cæsar. cap. 68. *Ingresso civile bellum centurionem cujusque legionis singulos equites à viatico suo obtulerunt.* Cicero Topicorum initio: *Majores scribere ingressos.* Sed verbo *scribere* omisso Quintilianus Præfat. lib. 6 *Hac Marcelle Victori ex tua voluntate maxime ingressus.* Virg. 6. Æneid. v. 867

Tum pater Anchises lacrimis ingressus obortis.

Pro, *loqui ingressus est*, seu *cœpit.* Et ita Æneid. 4. v. 107

Si contra est ingressa Venus.

¶ Ingressio, Eingang. *Ab ingressione fori propulsari*, Cic. Philipp. 5. cap. 4. *Moderata ingressio orationis*, eine Rede so fein sittig einher gehet / Cic. in Oratore cap. 59.

¶ Ingressus, ûs, nomen, incessus. Vestigiis odorari ingressus alicujus, Cic. in Pison. cap. 34. pr. ¶ Pro exemplo & regula Vitruvius Præfat. lib. 7 *Igitur tales ingressus eorum habens, quos ad propositi mei rationes animadverti præparatos, inde sumendo progredi cœpi.* Nam primi qui faciunt eundo seu ingrediendo viam, vestigia, & sic exemplum relinquunt, quod alii sequantur.

¶ Intergredi. Unde

¶ Intergressus, ûs, interventus. Minucius Felix pag. 118 ed. Ouzel. *Ferinjurium est, vires te actionis meæ intergressu gravissimæ disputationis interfringere.*

¶ Introgredi. Virg. 1. Æneid. v. 520

Postquam introgressi & coràm data copia fandi, &c.

¶ Prægrĕdi, forn angehen / vorgehen. *Ut lictores prægredi iderunt, Fabiumque esse consulem accepere*, Liv. lib. 10. cap. 25. Apud eundem sæpe, *prægredi ad urbem, prægredi nuntios, & famam adventus sui, in locum aliquem*, hoc est, antevertere, zuvor kommen. Sic Sueton. Tiber. cap. 7 *Drusum fratrem in Germania amisit, cujus corpus pedibus toto itinere prægrediens, Romam usque pervexit.* Statius lib. 5. Silvar. carm. 1. v. 105

- - tuas laurus volucri, Germanice, cursu
Fama vehit prægressa diem.

¶ Prægressio, *Prægressio caussæ*, Cic. de Fato cap. 19.

¶ Prægressus, ûs, idem. Ammianus lib. 21. cap. 10 *Expertus, quid in rebus tumultuosis anteversio valeat & prægressus.* das Vorkommen.

¶ Prætergrĕdi, fürüber kommen / gehen. Cic. lib. 3. epist. 7. ad Appium: *Lepta nunciabit, te jam castra prætergressum esse.* Tacitus lib. 14. cap. 23 *Illum, fines suos prætergredientem, incursavere Mardi.*

¶ Progrĕdi, procedere, fortgehen / für sich gehen. *Progredi in virtute*, Cic. 4. de finib. cap. 23. Et, *Cum jam progressus esset multorum dierum viam*, Idem 1. Divin. cap. 15. *Magnis itineribus progredi*, Cæsar 2. Civ. cap. 19. starcke Tagreise thun. *Ultra primas literas paullum aliquid progredi*, aus dem A B C kaum ein wenig fürder kommen / Quintil. lib. 1. cap. 1. Et, *Progredi oratione longius*, ausschweiffen / Cicer. in Verr. 5. cap. 62.

¶ Progressus, a, um, unde Comp. *Progressior* Tertulliano formatur de Anima cap. 31, *ut anima progressior reverteretur mihi post annis.*

¶ Progressio. Fortgang. *Progressio ad virtutem*, Cicer. 4. de finib. cap. 24. *Progressio discendi*, 3. offic. cap. 3.

¶ Progressus, processus. *Progressus ætatis*, Cic. 5. Philipp. cap. 17. Et, *Progressum* vel *progressus in studiis facere*, gelehrter werden / sich bessern und zunehmen / Cic. 4. Tusc. cap. 19.

¶ Regredi, zurück ziehen/ gehen. Cic. 1. off. cap. 10 *Regredi, quam progredi malle.* Idem de Fato cap. 15 *regredi in infinitum.*

¶ Regressio. Apul. lib. 2. A. A. *Metum istum tibi demam maturata regressione.*

¶ Regressus, nomen, das Umkehren. *Locus pœnitendi aut regressus ab ira*, Livius lib. 24. cap. 26.

¶ Retrogredior, retrogredi, zurück gehen. Plin. lib. 2. cap. 15 *retrogrediuntur ad solem.*

¶ Retrogradus adjectivum, Plin. 2. c. 17 *Mercurium retrogradum in Tauro fieri.* Et Sidonius lib. 8. ep. 11 *Saturnus retrogradus.*

¶ Suggredi; latenter gradi, ut, *Propiùs suggressi speculatores*, Tacit. annal. 2. cap. 12.

¶ Supergredi, ut: *Laudem omnem supergredi*, apud Quintil. præfat. lib. 6. pro excellere. Et Tacit. 13. cap. 45 *ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa.*

¶ Superegredi, decompositum. Ambrosius epist. 6. pag. 79 ed. Frob. *Superegrediamur plebejas opiniones.*

¶ Transgredi, transire, hinüber schreiten / hinüber ziehen. *Taurum transgressus sum*, Cic. lib. 3. fam. epist. 8. *Transgredi ad aliquem*, zu einem übertreten. Tacit. 4. Histor. cap. 66 *Transgredior ad vos, seu me ducem, seu militem vultis.* ¶ *Transgredi* pro transfretare, & *Transgressum* pro transfretatione Sallustius dixit. Quod tamen in eo reprehendit Asinius Pollio: inscite ut Gellius notat lib. 10. Noct. Attic. cap. 26. Tacitus Agricol. cap. 18 *Hunc Britanniæ statum, has bellorum vices, media jam æstate transgressus, Agricola invenit.* Similiter verbo *transire* Livianæ Epitomes auctor usus est lib. 49.

¶ Transgressio, das hinübersetzen / transitus, Uberfahrt. Cic. in Pison. cap. 33 *Alpium vallum contra adscensum transgressionemque Gallorum.* Et lib. 3. de Orat. c. 54 *verborum concinna transgressio.*

¶ Transgressus, ûs, idem. Vet. Gloss. *Transgressus*, μίγδος, διάβασις.

¶ Transgressor, Theologis peccator est. Arnobius lib. 7. p. 215 *Ut* [dii] *contemti se vellent de audacibus & transgressoribus vindicare.* Alcimus lib. 2. v. 120 *Transgressor* diabolus dicitur. Et Prosper Aquitanicus Epigram. 78

Gaudet transgressor peccato impune potitus.

GRAECIA, Ἑλλάς, nomen accepit à primo ejus provinciæ Rege, *Græco*, Plin. lib. 4. cap. 7. Hellas autem ab *Hellene* Deucalionis filio, & *Attis*, seu Attica regio, ab *Attide* Græci filiâ, vide *Hellas*, Griechenland. Cic. pro Flacco c. 27 *Hæc cuncta Græcia, quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiam imperii & bellicâ laude floruit, parvum quendam locum Europæ tenet, semperque tenuit, Asiæ maritimam oram bello superatam, cinxit urbibus.* Græciæ provinciæ fuerunt, *Peloponnesus, Epirus, Macedonia, Achaia, Eubœa, Creta*, &c. ¶ Pro *incolis Græciæ* legitur apud Nepot. Themist. cap. 4 extr. *victus armis Græcia.* Et, *Græcia gens*; i. e. Græca vel Græcorum, Idem de Regibus principio: *Græciæ civitates*, Ibid. 7, 7. 4. Vid. Jo. A. Bosium, quamquam & aliter in Alcibiade legatur.

¶ *Magna Græcia* Veteribus dicta fuit Italia, quod cum Siculi quondam detinuerunt, vel quod multæ, magnæque civitates in eâ fuerunt ex Græcia profectæ; vel quia Græca lingua uterentur. Livius lib. 31. cap. 7 *Nec Tarentini modo, oraque illa Italiæ, quam majorem Græciam vocant, ut linguam, ut nomen secutos crederes,* Vide & Plinium lib. 3. cap. 10. Festum *in Major Græcia:* Ovid. 4. Fastor. v. 64 *Itala nam tellus Græcia major erat.* Seneca Consolat. ad Helviam cap. 6. hanc appellationem ad illud Italiæ latus, quod infero mari alluitur, restringit. Ultima nempe fuit Italiæ ora, in qua Pythagoras olim docuit, a Locris Italiæ fronte ad Tarentum usque secundum Plinium.

¶ Græci, Griechen. *Græcorum tria sunt genera*, Athenienses, Æoles & Dores, Cic. pro Flacco cap. 27. Et ibidem: *Hoc dico de toto genere Græcorum, tribuo illis literas, do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam*, &c. *Testimoniorum vero religionem & finem nunquam ista natio coluit* Idem Cic. 1. de Orat. cap. 11 *Contentionis quam veritatis cupidiores fuerunt Græci*, die Griechen haben allewege mehr Lust zu Gezäncken gehabt/ als zur Warheit. Et lib. 1. ad Q. Fratr. epist. 2. cap. 2, *Græcorum ingenia ad fallendum parata sunt.* Et ad Quint. Fratr. lib. 1. epist. 1, *Omnes vias pecunia*

pecuniæ morunt, & omnia pecuniæ cauſſa faciunt Græci. Mendaces & ſubleſtæ fidei; unde *Gracia mendax* dicitur Juvenali Sat. 10. v. 174. Sic Plinius lib. ult. cap. 12 *Græcâ vanitate conſtita.* *Et deſidiam & licentiam* iisdem Tacitus tribuit 3. Hiſtor. cap. 47; *facilitatem* 14. Annal. cap. 47. quam Marcellus Donatus *indulgentiam, licentiam, & luxum* interpretatur. Vide eum in Dilucidationibus ad iſtum locum, itemque Barthium Specimine Commentarii in Auguſtinum de Civit. Dei, quod lib. 10. Adverſariorum exſtat, cap. 4. pag. 2867 & ſeq. plura de Græcorum moribus de bonis auctoribus conſtipantem.

¶ Græcus adject. *Græca litera, Græca lingua.* Sed *Græcâ fide mercari*, id eſt, optima & præſenti pecunia mercari, dixit Plaut. in Aſin. act. 1. ſc. 3. v. 47. Vide Turneb. lib. 4. Adverſ. cap. 13. & lib. 12. cap. 18. Itemque Scaligerum lib. 2. Auſon. Lection. cap. 7. Verum perperam ad gentis ejus laudem hæc trahere Turnebum, quemadmodum & illud Ciceronis lib. 7. epiſt. 18 *Græcula chirographi cautio*, Voſſius obſervat lib. 1. Inſt. Orat. pag. 186. Cum nihil certius ſit, quam eo hæc ſpectare, quod leves Græci ipſi inter ſe non niſi præſenti mercarentur pecuniâ: aut minimum ſyngrapha caverent. Imo vix ſyngraphis ſatis cautum credebatur. Teſtis ejus rei Hiſtoricus Græcus Polybius lib. 6. Hiſtor. cujus verba Voſſius l. c. exhibet. *E Græco in Latinum convertere*, Cic. 2. Offic. cap. 24. extr. & *Græca in Latinum convertere*, 3. Tuſcul. cap. 14. überſetzen.

¶ Græce. Grichiſch. *Scribere Græce*, Cic. 3. Off. cap. 32. *Græce neſcire*, pro Flacco cap. 4. *Græce vel Latine reddere*, lib. 1. de Orat. cap. 35. *Græce confectus liber*, C. Nep. in Attico cap. 18.

¶ Græcānicus, Græcus. Plin. 34. cap. 9 *dolor Græcanicus.* Apulej. 2. Florid. *Græcanicum cingulum.*

¶ Græcienſis, Apul. 3. Mileſ. p. 133. (vid. Hiſpanienſis) & Gell. 9. cap. 10.

¶ Græcoſtăſis, locus Romæ, in quo legati Græci, aut aliarum nationum, ad Senatum miſſi, conſiſtebant. Varro de L. L. lib. 4.

¶ Græcŭlus, diminut. *Eruditus homo & Græculus*, Cic. 6. Verr. cap. 57. *Ineptum & græculum negotium*, Cic. Tuſc. 2. cap. 35. läppiſch und liederlich. *Græcula vites*, Columella lib. 3. cap. 2.

¶ Græcor, græcari, Græcorum more vivere ſeu Græcos imitari. Unde *Græcatior epiſtola* apud Apulejum Apolog. pag. 329 Plerumque autem in malam partem (etiam compoſita ejus) ſumi videmus. Horatius lib. 2. Satyr. 2. v. 11 *adſuetus græcari*, id eſt potare & voluptatibus indulgere. des liederlichen Lebens gewohnt.

¶ Pergræcari, idem. Plaut. in Moſtell. a. 1. ſc. 1. v. 21 *Dies noctesque bibite, pergræcamini*, ſchlemmen / panketiren.

¶ Idem & *Congræcare*, eadem ſignificatione dixit in Bacchid. a. 4. ſc. 4. v. 91 *quod in luſtris comedim & congræcem.* Quod *Græco more bibere*, dixit Cic. in 3. Verr. cap. 26.

¶ Græcatim, Græco more. Tertullian. de Pallio cap. 4 *Græcatim depilari magis, quam amiciri.*

¶ Græcatio, imitatio Græcorum, ſtudium Græcitatis. Gloſſ. Gr. Lat. Ἑλληνισμός, *hæc Græcatio.*

¶ Græciſſare, Græcorum ſermonem imitari. Apulejus Apolog. p. 316 *Loquitur nunquam niſi Punice, & ſi quid adhuc a matre græciſſat.* Et Plautus Menæch. prol. v. 11 *Hoc argumentum græciſſat, tamen non atticiſſat.*

¶ Græcitas, res Græcorum, lingua inprimis & ſermo. Lege 3. Cod. Theodoſ. de Studiis liberal. Urbis Romæ & Conſt. *Qui facundiæ Græcitatis pollere noſcuntur.*

¶ Semigræcus. Varro lib. 2. de R. R. cap. 1. poſt princ. *Ut ſemigræcis paſtoribus dicam Græce.*

¶ Grajus, idem quod Græcus. *Homo grajus*, Lucret. lib. 1. v. 67. *Grajus ſaltus*, Nep. 23, 3. 4.

¶ Grājugĕna, vel Græcus, vel à Græcis ortus. Virg. 3. Æneid. v. 550 *Grajugenumque domos ſuſpectaque linquimus arva.*

GRALLAE, arum, plurale, fuſtes ſunt furculas habentes, quibus nituntur, qui ſuper iis incedunt, Steltzen. Vide Nonium.

¶ Grallator, der auf Steltzen gehet. Utitur Plaut. in Pœnulo, a. 3. ſc. 1. v. 27, & Arnob. lib. 2. ¶ *Grallatorius gradus*, ein groſſer Steltzen-Schritt / in Amphitr. a. 4. ſc. 3. n. 51.

GRĀMEN, Graß. *Viridi ſe gramine veſtit tellus*, Virg. 2. Georg. v. 219. Die Erde legt ihr grünes Kleid an. *Redeunt jam gramina campis*, Horat. 4. od. 3. das Feld wird wieder grün.

¶ Graminĕus, ut: *Corona Graminea*, apud Gell. lib. 5. cap. 6. *Cæſpes gramineus*, grüner Raſen / Ovid. 2. Amor. 16. v. 10. Et *gramineæ aræ*, Silius 4. v. 703.

¶ Graminōſus, ut: *Ager graminoſus*, Gräſung / Weide-Feld / Columell. præfat. lib. 1.

GRAMIA, æ, vel Gramiæ, arum, oculorum pituita. Vide Nonium.

¶ *Oculi gramioſi*, Butter-Augen / Nonius ex Cæcilio.

GRAMMA, Γράμμα, litera.

¶ Diagramma, Διάγραμμα, pictura, deſcriptio. Vide in Chiliad. *Ab diagrammate.*

¶ Monogramma, μονόγραμμα, pictura adumbrata, ein entworffenes Muſter.

¶ Monogrammi, μονόγραμμοι, *homines informes, ſtrigoſi,* dürre Leute / an denen nichts als Haut und Knochen iſt. Vide Chiliadas.

¶ Grammatica, γραμματική, quam *literaturam* Quintilianus lib. 2. cap. 1 vocat: & *Grammatica, Grammaticorum*, die Sprachkunſt / die uns lehret recht reden und ſchreiben. Quintiliani eſt, lib. 1. cap. 4 de Grammatica judicium: *Minus ſunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac jejunam cavillantur. Quæ niſi Oratori futuro fundamenta fideliter jecerit, quicquid ſuperſtruxeris, corruet: neceſſaria pueris, jucunda ſenibus, dulcis ſecretorum comes, & quæ vel ſola, omni ſtudiorum genere, plus habeat operis,* [hoc eſt, ſolidæ ac veræ eruditionis & utilitatis] *quem oſtentationis.*

¶ Grammăticus, γραμματικός, Quintil. ſenſit *perfectum* Grammaticum *ſine omnium diſciplinarum cognitione fieri neminem poſſe.* Appellatio *Grammatici* Græca conſuetudine invaluit, initio *Literati* vocabantur, *Literatores.* Nitidius, & honoratius *doctores* ac *profeſſores literarum* dicuntur. Seneca epiſt. 95 *Cuſtodes latini ſermonis* appellat. Socrates tamen *tria* mala eſſe dicebat, *Grammaticum, paupertatem, & malam uxorem*, Athen. l. 12.

¶ Grammaticè, adverb. Quintil. lib. 1. cap. 6 *Mihi non inveneſte dici videtur, aliud eſſe Latine, aliud Grammatice loqui.*

¶ Grammatiſta, *qui mediocriter grammatice eruditus eſt.* Sueton. de illuſtr. Gramm. cap. 4; Grammaticum *abſolute*, Grammatiſtam *mediocriter doctum putant.* Et *Grammatiſtica* Grammatica imperfecta eſt, *Literatio* Latinis.

¶ Grammaticalis, e, quod Grammaticæ eſt. *Grammaticales figuræ*, Sidonius lib. 7. epiſt. 9. Et, *Grammaticalis paleſtra*, Idem Carm. 23. v. 212.

¶ Grammateus, *tribus ſyllabis pronunciatione Græca*, γραμματεύς, *qui nationes publicas in tabulas ſcribit, notarius*, ein Schreiber / ein Stadtſchreiber. Uſus Latine eſt Apulejus lib. 11. p. 265, *Tunc ex his unus, quem cuncti grammatea dicebant*, &c. ¶ Dicunt & *Archigrammateus*, ἀρχιγραμματεύς, ſed vocabulo novo, ein Oberſchreiber / oberſter Stadtſchreiber.

¶ Grammatophylacium, γραμματοφυλάκιον, ſcrinium, aut locus, ubi tabulæ, & inſtrumenta publica, monumentaque rerum geſtarum, actorumque aſſervantur. Cantzley / vel receptaculum publicorum monumentorum. *Archivum* Vopiſcus vocat, ἀρχεῖον. Vide *Tablinum.*

GRANDIS, e, gravis, immanis groß / wichtig. *Grandem pecuniam alicui credere*, Cicero pro Rabir. poſt. cap. 2. *Grande pondus argenti*, pro Cæcin. c. 4. eine groſſe Summe Gelds. *Grandibus literis inciſum nomen*, Idem Verr. c. 24. *Grandis ætas*, Ovid. 6. Metamorph. v. 28

- - non omnia grandior ætas
Quæ fugiamus habet: ſeris venit uſus ab annis.

Sic *grandior fœtus*, Virg. 1. Georg. v. 195. *Grandiores victimæ*, Plin. Paneg. cap. 52. Et, *Grandis natu*, Horat. 1. Epiſt. 7, 49. betaget. Superl. Grandiſſimus. Apul. lib. 7. *Cadens fuſte grandiſſimo.* & lib. 9 *Auribus grandiſſimis præditus.* & lib. 10. p. 246, *Grandiſſimum illum calicem uno hauſtu perhauſi.* & Plin. 15. c. 3 *oliva grandiſſima.*

¶ Grandiculus, diminuendi vim aliquam habet, ziemlich groß. Plautus Pœnulo act. 2. v. 35 *In fundos viſci indebant grandiculos globos.*

¶ Grandiuſculus, idem, eben groß oder alt / majuſculus. Terent. in Andr. a. 4. ſc. 5. v. 19 *Nam fere grandiuſcula jam profecta eſt illinc*, da ſie faſt eben wol bey Jahren geweſt / &c.

¶ Granditas, ut, *Granditas verborum*, groſſe Wort / Cicer. de Cl. orat. cap. 31. Et Plinius lib. 6. epiſt. 21 de Verginio Romano: *Non illi vis, non granditas, non ſubtilitas* &c. *defuit*, puta, ad ſcribendum.

¶ Granditer, valde. Sidonius lib. 7. epiſt. 2 *Pater iſtius granditer frugi.* Et epiſt. 4. ejusdem libri: *Illud mihi inter maxima granditer cordi eſt.* Et lib. 3. epiſt. 13 pa. *granditer facetiari.*

¶ Pergrandis, ſehr groß. Cic. 6. Verr. cap. 26 *Vas binarium ex una gemma pergrandi.* Livius lib. 29. c. 29 *pergrandis natu frater.*

¶ Prægrandis, idem Plin. lib. 4. cap. 13 *prægrandes aures.* Apulejus lib. 2. Meram. p. 125 *Lucerna prægrandis.*

¶ Subgrandis, faſt groß. Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epiſt. 1. cap. 1 *ſubgrande cubiculum.*

¶ Vegrandis, Nonius ex Lucilio exponit *valde grandis*: at Feſtus, *male grandis*, atque ita uſus eſt Varro lib. 2. de R. R. cap. 2. de ovibus, *Tempus optimum ad admittendum ab Arcturi occaſu ad Aquilæ occaſum: quod quæ poſtea concipiunt, fiunt vegrandes atque imbecillæ.*

¶ Grandævus, wohlbetagt / &

¶ Grandævitas, vide in *Ævum.*

¶ Grandilŏquus, ein Hochſprecher. Cic. in orat. c. 5. *Grandiloqui, ut ita dicam, fuerunt cum ampla, & ſententiarum gravitate, & majeſtate verborum*, mit vielen wichtigen und prangenden Worten.

¶ Grandifer, ut, *Grandifera indoles*, Nazarius Panegyr. Conſtantini cap. 3.

¶ Grandeſcere, augeri, grandem fieri, creſcere, zunehmen / groß werden. Plin. lib. 18. cap. 30. extrem. *Creſcente luna frumen-*

ta grandescunt. Et Augustinus Confess. 7. cap. 6 *famula utero grandescebat.*

¶ Ingrandescere, idem. Columell. lib. 2. cap. 10 *Ut celeriter prodeat & ingrandescat.* Adde lib. 11. cap. 3.

¶ Plaut. vetustè *Grandire* dixit pro grandem facere, grösser machen / in Aulul. act. 1. sc. 1. v. 10, *Testudineum istum tibi ego grandibo gradum*, id est, efficiam, ut majora in gradiendo spatia facias; Ich will dir Füsse machen. Sic *grandiri*, grandem fieri, sive grandescere, Cato dixit de re rustica c. 161. *Mars Pater, te precor, uti tu fruges, frumenta, vineta, virgultaque grandiri, beneque evenire sinas.*

GRANDO, ĭnis, vapor humidus in media regione aëris congelatus, & gravitate sua impulsus decidens, Hagel und Schlossen. Plinius *imbre conglaciato grandinem gigni* scripsit lib. 2. cap. 60. Et, *Subito præcipitans cadit grando*, Cicer. de orat. lib. 3. cap. 39. Virg. 1. Georgicorum v. 449 *Crepitans salit horrida grando.* Vide de ejus natura Aristot. Meteorolog. lib. 1. cap. 12. Plin. lib. 2. cap. 60. & ibi Dalech. p. 103. ¶ Græci grandinem pro copia usurpant. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 42.

¶ Grandĭnōsus, ut, *Cæli qualitas grandinosa*, id est, grandinem sæpe inferens, da es gerne Schlossen wirfft / Columell. lib. 3. cap. 1.

¶ Grandĭnĕus, idem. Alcimus lib. 3. v. 319

Grandineos pavidis fuderunt nubila nimbos.

Et lib. 5. v. 190 *Grandineum frigus.*

¶ Grandinare, verb. impers. Seneca Quæst. Nat. lib. 4. cap. 4 *Quæritur, quare hieme ningat, non grandinet.*

¶ Degrandinare itidem impersonaliter ab isto formavit Ovidius lib. 4. Fastor. v. 755

Da veniam culpæ, ne, dum degrandinat, obsit.

GRANĪCVS, fluvius Mysiæ, juxta quem Alexander primum Persarum copias vicit. Vide Curtii supplementa. Hoc nomen Ovidio restituit Heinsius lib. 12. Metam. v. 763

Fertur Alexirhoë Granico nata bicorni.

GRĀNVM, quod a gerendo dictum putat Varro lib. 1. de R. R. c. 48. Frumenti fere est, & leguminum, interdum etiam fruticum quorundam, ein Korn. ut, *Granum tritici*, Plaut. Stich. a. 4. sc. 1. v. 52. Et Quintil. lib. 2. cap. 20. *Μικρολογία, & vanus labor illius fuit, qui grana ciceris ex spatio distante missa, in acum continuo, & sine frustratione inserebat. Quem cum spectasset Alexander, donasse dicitur ejusdem leguminis modio.* Scilicet *Grana ciceris*, Kichern / Erbsen. Et *thuris granum* est apud Plaut. Pœn. act. 2. v. 3.

¶ Grānārium, ein Kornboden / Kornkasten / Kornhauß / Speicher. Varro lib. 1. de R. R. cap. 57 *Triticum condi oportet in granaria sublimia.* Persius Satyr. 5. v. 110

Jam nunc adstringas, jam nunc granaria laxes,

mit dem Getreyd zurück halten / oder loßschlagen.

¶ Grānātus, ut, *Malum granatum*, Colum. lib. 12. cap. 41. vel substantivè *Granatum*, Plin. 20. cap. 14. quod abundet granis, ein Granatapffel.

¶ Grānōsum, apud Plin. lib. 21. cap. 4. *Rosa germinat inclusa granoso cortice.*

¶ *Agmen granigerum* dixit formicas Ovid. lib. 7. Metamorph. v. 638.

GRĂPHICE, es: & Grăphis, idis, *γραφική* & *γραφίς*, pictura linearis; seu per lineas pingendi peritia, Reißkunst. Vitruvius lib. 1. cap. 1, *Inque eum* (architectum) *& ingeniosum esse oportet, & ad disciplinam docilem, & ut literatus sit, peritus graphidis, eruditus Geometriæ*, &c. Plin. lib. 35. cap. 10. *Alia multa graphidis vestigia exstant in tabulis ac membranis ejus*, &c.

¶ Grăphium, *γράφιον*, ein Griffel / stylus, quo scribebant, qui ita factus erat, ut pars superior obtusa esset ac plana: inferior acuminata. Ea enim effodiebant literas in cera; illa delebant & obducebant, si quæ corrigere aut mutare vellent. Symposius Ænigmate 1, GRAPHIVM:

De summo planus, sed non ego, planus ab imo:
Versor utrinque manu, diverso & munere fungor:
Altera pars revocat, quicquid pars altera fecit.

Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 72

Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna legi sint
Scripturus.

Id est, qui cupis aliquid præclarum mandare literis, multa ut deleas atque inducas, quæ scripseris, & refingas in melius necesse est. Id autem verso stylo fit. Cum superiore parte obducitur, quod ante scripsit inferior. Hinc nescio quis: *Styli partem meliorem* dixit, *quæ deleret, quam quæ scriberet.* Vide Pignorium de servis pag. 117. & seq. ubi & formam seu figuram graphiorum ex monumentis vetustis exhibuit. Ovid. 1. Amor. eleg. 11. v. 23 *Quid digitis opus est, graphium lassare tenendo?*

¶ Graphicus, a, um, politum, elegans, ad unguem factum, artig / künstlich. Ita *Servus graphicus* Epidic. act. 3. sc. 3. v. 29. *mortalis graphicus*, Pseud. 1. sc. 4, 104 apud Plautum. Vitruvius lib. 4. cap. 4 extr. *Lapidum in parietibus templorum coagmenta, si circa eorum cubilia expressiones, hoc est, eminentiæ relinquantur graphicotenam* (i. e. elegantiorem) *adspectu efficient delectationem.*

¶ Et Graphicè, adverb. exacte, eleganter, polite. zierlich. *Graphice exornari*, Plaut. in Trinummo a. 3. sc. 3. v. 38. Etiam Apulejus 8. p. 214 *Oculi graphice obuncti.* Et lib. 10. p. 254 *membrorum gravitatem graphice liciniaret.*

¶ Pergraphicus. Plautus Trinum. a. 5. sc. 2. v. 15 *pergraphicus sycophanta.*

¶ Graphiarium, Schreibzeug / Mahlzeug / theca in qua styli reponuntur. Vet. Gloss. *γραφιοθήκη, Graphiarium.* Martialis lib. 14. Epigr. 21

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.

Graphiariam thecam appellavit Suetonius Aug. cap. 32. Claud. cap. 35.

GRASSOR, grassari, si originem spectes, nihil aliud est, quam violenter & cum impetu quodam incedere, sive *gradi.* Sæpius tamen accipitur *pro vias obsidere*, quod latronum est, um sich rauben und streiffen. Hinc ad eos Suetonius transtulit, qui rapinas in provinciis exercerent & provinciales compilarent, Augusto cap. 66. extr. Vet. Gloss. *Grassatur, λωποδυτεῖ.* Tacitus de illis hoc verbo usus est, qui noctu per petulantiam & lasciviam obvios impetrerent ac infestarent. Vide post, *Grassator*, ubi etiam cognosces, veteres paullo aliter hoc verbo usos. Formant à *Gradior*, & quia & bono & malo animo *grassari* quis potest, ideo & in bonam & in malam partem accipitur. In malam, cum significat vi aliquem adoriri: in bonam, cum *ad gloriam grassari virtutis via*, Sallustius dixit Jugurth. cap. 1, pro ingredi. Et Livius lib. 10. cap. 14 *Consilio grassandum, si nihil vires juvant*, man soll mit Rath fahren / da Stärcke nicht helffen will. Vet. Gloss. *Grassari ἐξωνδεῖν.*

¶ Degrassari, compositum, Statius lib. 1. Achill. v. 406. *Injuria primos Degrassata duces.*

¶ Grassator, ein Räuber. Vet. Gloss. *Grassator λωποδύτης*, der die Leute plündert und auszieht. *Nocturnus grassator* apud Gellium lib. 20. cap. 1. Et Suetonius in Cæsare cap. 72 cum sicariis conjungit. Multa de iis Petroniani interpretes, quos vide; & Torrentium ad Sueton. August. cap. 32. ¶ Veteres ita vocabant, qui ventri dediti convivia sectabantur, parasiticam exercentes. Cato apud Gellium lib. 11. cap. 2 *Poëtica artis honos non erat. Si quis ea in re studebat, aut sese ad convivia applicabat, grassator vocabatur.*

¶ Grassatio. *Nocturnæ grassationes*, Umlauffen und Grassiren bey Nacht / apud Plin. lib. 13. c. 22. extr.

¶ Grassatura, idem, apud Sueton. Tiberio cap. 37, *Tuendæ pacis a grassaturis, & latrociniis curam habuit.* Vet. Gloss. *λωποδυσία, Grassatio, Grassatura.*

GRATIA, significat animi grati memoriam, & beneficii collati testificationem. Ausonius Paneg. Gratiani cap. 23 *Concludam deinceps orationem meam, piissime Auguste, sermonis magis fini, quam gratiæ.* GRATIAE i. e. gratiarum actionis. ¶ 2. Aliquando etiam beneficium ipsum. Danck / Wohlthat. *Postulare aliquid gratiæ sibi apponi*, vide *imputare* in *Puto.* Plaut. in Pœnulo act. 3. sc. 6. v. 16

Ita sunt omnes isti nostri divites,
Si quid benefacias, levior plumâ est gratia:
Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Gratias agere (non enim dicimus *Gratiam agere*) *habere gratiam*, & *referre gratiam* differunt. *Gratias agere* est dicto testari, & prædicare beneficium collatum, danckſagen / sich bedancken. *Habere gratiam*, est retinere memoriam collati beneficii, Danck wissen. *Referre gratiam*, est beneficium pro beneficio reddere: quod *beneficio exsolvere vicem* Tacitus 4. Hist. c. 33; Seneca in Hercule furente sub fin. *referre meritis vicem*, dixit; Sich danckbar erweisen. Terentius Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 12 *Et habetur & refertur, Thais, a me, ita uti merita es, gratia.* Ubi Donatus: *QVI HABET APVD SE GRATIAM, nondum RETVLIT. RETVLIT, qui desitit HABERE. Multum ergo hic dixit & HABETVR GRATIA & REFERTVR. Quem sensum transtulit Sallustius in bellum Jugurthinum: ARMA, PECVNIAM, SVME, VTERE. ET, QVOAD VIXERIS, NVNQVAM REDDITAM TIBI GRATIAM PVTARIS, SEMPER APVD ME INTEGRA ERIT.* Sic Cic. 2. de Offic. cap. 20 *Inops, si bonus est vir, etiamsi referre gratiam non potest, habere potest. Commode autem quicunque dixit; PECVNIAM QVI HABEAT, NON REDDIDISSE: QVI REDDIDERIT NON HABERE: GRATIAM AVTEM ET QVI RETVLERIT HABERE: ET QVI HABEAT, RETVLISSE.* Nimirum non tam re & facto refertur gratia, quam animo. Eo enim pertinet, & beneficium conferre, & gratiam referre. Qui benigno animo accipit beneficium, gratiam retulit. De quo Seneca lib. 2. de Beneficiis cap. 30, & in sequentibus usque in finem. Neque vero *habere gratiam* tantum; sed & *habere gratias* dicunt Latini. Terent. Andr. act. 4. sc. 3. v. 31

- - Dius pol habeo gratias
Cum in pariendo aliquot fuêre liberæ.

Male igitur Lambinus hanc rationem loquendi improbat No-

tis ad Nepotis Timoleontem num. 72. Sic ergo *Gratiam referre*, die Danckbarkeit mit der That erweiſen. *Parem gratiam pro beneficio referre* Cic. pro Roſc. Com. c. 7. Et 2. off. c. 15 *Nullum officium referenda gratia magis neceſſarium eſt.* Eſt & par pari referre, in malam partem. Ter. Eunuch. a. 2. ſc. 3. v. 93

Nunc referam gratiam, atque eadem itidem fallam, ut ab illo fallimur.

Et act. 5. ſc. 3. pr. ejusdem fabulæ:

Quid? quid venire in mentem nunc poſſit mihi,
Quaidnam, qui referam ſacrilego illi gratiam,
Qui hunc oppoſuit nobis.

De tertia formula, *Gratias agere*, vide paullo poſt. *Gratiam inire*, Danck verdienen. Cic. 7. ad Attic. ep. 9 *Quod ille ſi faciat jam jam a bonis omnibus ſummam ineat gratiam.* Et Terent. in Eunuch. act. 3. ſc. 5. v. 9 *Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo:* Wil den Danck / wie er begehret / und ich mercke / an ihm verdienen. Ubi Donatus: *GRATIAM INIRE eſt dare beneficium, ac per hoc alicujus inire gratiam, id eſt, amicitiam. Sed hæc eſt elocutio, GRATIAM AB EO INIBO, pro ejus gratiam merebor. Nam AB EO amat Terentius pro EIVS ponere.* Ut in Andria: *HAEC PRIMVM ANIMADVERTENDA AB EO INIVRIA EST. Id eſt, ejus injuria*, &c. Nepos Alcibiade cap. 9. extr. *Id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat.* Dicimus & ſic: *Gratiam inire apud aliquem*, & *Gratiam inire ad aliquem*; item, *alicujus gratiam inire.* Livius lib. 33. cap. 27 *Apparuit, quam nulla inita apud Beotos gratia eſſet.* Ejusd. libri cap. 46 *quantum eo facto ad plebem inierint gratiam.* Et Curtius lib. 5. cap. 9, 2 *gratiam victoru inire.* Idem ſonat *gratiam parere apud aliquem.* Livius lib. 34. cap. 44 *Gratiam ingentem apud eum ordinem pepererunt, quod* &c. haben groſſen Danck verdienet / daß ſie ꝛc. Diſtichum illud quod lib. 1. Epigram. Græcor. Luciano tribuitur, & ita habet:

Ὀφθῆναι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢ δὶ βροδόπηχυ
Πᾶσαι χάριτες κεῖναι, μὴ δὶ λίγειαι χάριτες.

feſtive expreſſit hoc modo Auſonius, Epig. 81.

Gratia quæ tarda eſt, ingrata eſt; gratia namque
Dum fieri properat, gratia grata magis.

Seneca de Benef. Lib. 2. c. 1. & 2 *Gratia gratiam parit*, hoc eſt, beneficium beneficio invitatur. ¶ 3. Sæpe & benevolentiam & amicitiam ſignificat; Gunſt. *Aucupari alicujus gratiam*, Cicer. 5. fam. epiſt. 12. eines Gunſt und Freundſchafft begehren. *Gratiam alicujus ſibi conciliare*, Idem de Cl. orat. c. 43. Et, *Gratiam collectam effundere*, Idem lib. 2. fam. ep. 16. es verſchütten. *In gratiam recipere*, pro Rab. poſt. c. 7. zu Gnaden und Freundſchafft annehmen. *Te apud eum, Dii boni, quanta in gratia poſui*, Idem ad Attic. ep. 6. Et, *In laude & gratia apud aliquem eſſe*, Idem 3. Verr. cap. 8. bey einem wol angeſehen ſeyn. *Redigere in gratiam*, Terent. in Phorm. act. 5. ſc. 7. v. 73. *In gratiam reducere*, Idem Andr. 2. 5. ſc. 4. v. 45. wiederum vertragen und zu Freunden machen. Et, *In gratiam aliquem cum aliquo reſtituere*, Terent. Hec. 3. ſc. 1. v. 11. Et, *In gratiam cum aliquo redire*, mit einem wiederum eins werden. Publii Syri eſt: *Cum inimico nemo in gratiam tuto redit*, einem Feinde iſt nicht ſo bald zu trauen / wenn er ſich ſchon vertragen läſt. Cum Nepos in Attico ſcribit c. 17 *Gloriatus eſt, ſe nunquam cum matre in gratiam rediiſſe*, id ſignificat, nunquam cum matre in ſimultate fuiſſe, ut neceſſe eſſet cum ea redire in gratiam, conſequens cum antecedente. *Valere apud aliquem gratia*, Idem dixit Cone cap. 2. Et, *Habere quem in gratia*, i. e. amplecti, einem wohl wollen / mit Gnaden gewogen ſeyn / Suetonius Domitiano cap. 11. Sed *Velle alicujus gratiam*, dicimus, cum ejus favorem aut ipſum ſpernere nolumus videri, aut noſtrum ei commendamus, Plaut. Curcul. act. 2. ſc. 3. v. 52. & act. 3. v. 54. Et Idem Trinum. act. 1. ſc. 1. v. 12

Nimio hic pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quàm id, quod proſit pluribus.

¶ 4. *Eâ gratiâ*, hoc eſt, eâ cauſâ, von deßwegen. *Hominum gratiâ generatas beſtias videmus*, um des Menſchen willen / Cicer. de Natur. Deor. lib. 2. cap. 63. ¶ 5. Pro elegantia uſurpavit Apul. lib. 2. de A. A. *Ampli calices, varia quidem gratia, ſed precioſitatis unius.*

¶ *Gratia eſt*, aut *gratiam facio*, blandior forma eſt abnuendi ſe ad cœnam venturum. Plautus Moſtell. act. 5. ſc. 2. *Decœnæ facio gratiam.* bedancke mich der Einladung freundlich. Idem Menæchm. act. 2. ſc. 3. *Bene vocas: jam gratia eſt.*

¶ *Gratiam alicujus alicui facere*, eſt aliquid remittere. Plaut. Rudent. act. 5. ſc. 3. *Juriſjurandi volo gratiam facias*, des Eyds erlaſſen. Vide ad eum locum Collectanea Taubmanni. Sæpe ita locutus Suetonius eſt: ut in Auguſt. cap. 17. (ubi Torrentius) & cap. 33. extr. (ubi Caſaubonus) item Tiberio cap. 35. & alii. ¶ Eſt & veniam dare. Livius lib. 3. cap. 56 *Omnium, quæ impie nefarieque auſus es, gratiam facio.* Suet. Calig. cap. 15 *Criminumque ſi qua reſidua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit.* ¶ Significat & gratificari, concedere. Plaut. Caſina act. 2. ſc. 6. v. 20 *De iſtac Caſina, huic numero villico gratiam facias.* Petit Stalino ſenex ab uxore Cleoſtrata, ut Olympioni villico de ſerva Caſina gratificetur, atque concedat adeo, ut ducere conjugem liceat. *Gratificari gratiam* Salluſtius dixit ſub finem Orat. 1. de Ordinand. Rep. ad Cæſarem: *Neque concupita prabendo, perverſam gratiam gratificeris.*

¶ Grātiæ, plur. ut, *Gratias agere*, Danck ſagen. *Ampliſſimis verbis gratias agere*, Cic. Phil. 1. cap. 1. *immortales gratias agere*, Lib. 10. fam. epiſt. 11. *Actio gratiarum*, Idem eod. lib. ep. 19.

¶ 2. Gratiæ, Deæ; Liberi & Veneris, ut Servius tradit; ut alii, Jovis & Eurynomæ filiæ. In Veneris comitatu ponit Horatius lib. 1. Carm. od. 30. Conf. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 439. Göttinnen der Freundlichkeit. Has tres fuiſſe, ſororesque & juvenes quidem ac virgines, ridentes & nudas, aut veſte pellucida atque ſolutas nexasque inter ſe manibus, fingunt. Quorum omnium allegorias & cauſſas Seneca explicat lib. 1. de Beneficiis cap. 3. Heſiodus primam *Aglaiam*, alteram *Euphroſynen*: tertiam *Thaliam* nominavit. Apulej. lib. 6. p. 183 *Accumbebat ſummum torum maritus Pſyches gremio ſuo complexus. Sic & cum ſua Junone Jupiter, ac deinde per ordinem toti Dei. Tunc poculum nectaris Jovi quidem pocillator ille ruſticus puer, ceteris vero Liber miniſtrabat. Vulcanus cœnam coquebat: Horæ roſis & ceteris floribus purpurabant omnia: Gratiæ ſpargebant balſama: Muſæ voce canora perſonabant: Apollo canitabit ad citharam: Venus ſuavi Muſica ſuppari greſſu formoſe ſaltabit* &c. ¶ Gratiis jubebantur ſacra facere, ſeu litare homines triſtes atque auſteri: quod ſuavitate ac venuſtate carerent, quarum illæ Dei præſides erant: Contra lepidi atque urbani homines, quos Græci χαριεντας vocant, *litaſſe Gratiis* perhibebantur, Diogenes Laërtius in Xenocrate initio, & ibi Caſaub.

¶ Gratiis, i. e. gratis, fruſtra, (umſonſt / vergeblich) apud Plautum & Terentium adverbialiter ſæpius ponitur. v. gr. Plautus Pœnulo a. 4. ſc. 2. v. 46 *Neque triobulum ullum amica dat, & dulces gratiis.* Terentius Adelph. a. 4. ſc. 7. v. 26 *Aliquo abjicienda eſt, ſi non pretio, gratiis.*

¶ Grātiŏla, diminutivum. Diomedes lib. 1. cap. extr. de Nomine: *Quæ ante A habent I, ſic figurantur, ut Controverſia, controverſiola: Gratia, gratiola.*

¶ Grātiŏſus, qui gratiam & favorem facilè demeretur, holdſelig / angenehm / der groſſe Gunſt hat. *Ennius gratioſi apud Cæſarem*, Cic. Attic. lib. 15. epiſt. 4. Et, *Vehementer confidit hic meis literis apud te gratioſum fore*, Idem in Epiſt. famil. lib. 1. epiſt. 3. ¶ Gratioſior, gratioſiſſimus. Cic. 6. Verrina c. 20 *homini honeſto, ſed non gratioſiori, quàm Cn. Calidius eſt.* Idem pro Quint. cap. 1, *cum adverſario gratioſiſſimo contendere.* ¶ Deinde, ſed raro, ſignificat eum, qui gratiam adhibet, teſte Gell. lib. 9. cap. 12. Quando vero eum qui ingenio jucundo, & moribus elegantibus eſt, vulgo *gratioſum* vocant, in barbariſmum inclinant.

¶ Gratioſe. Ulpianus Lege 7. § 2 Dig. de adminiſtratione & periculo tutorum: *Si neque ſordide, neque gratioſe, ſed non bonam conditionem elegerint.*

¶ Gratioſitas Tertulliano eadem quæ Gratia, lib. 1. adv. Marc. c. 9 ineunte: *naturalem nobitatis gratioſitatem volui repercutere.* Id quod Plinius lib. 1. epiſt. 2 *nobitatis gratiam* vocat.

¶ Grātus, qui beneficii meminit, vel gratiam refert. danckbar. Terent. Adelph. a. 2. ſc. 2. v. 43 *Memorem me dices & gratum.* Conſtruitur cum IN & accuſativo: ERGA. Brutus Ciceroni lib. 11. epiſt. 10. pr. *Gratiorem me eſſe in te poſſe, quam iſti perverſi ſint in me, exploratum habes.* Et Cicero ad Antonium lib. 5 epiſt. 5 *Tu quam gratus erga me fueris, ipſe exiſtimare potes.* Et lib. 1. epiſt. 5 ad Lentulum: *ut quam gratiſſimus erga te eſſe cognoſcerer.* Dicitur etiam *Gratum ſe alicui præbere*, Cic. pro Planc. cap. 38. *Grato animo nomen alicujus proſequi*, ſich gegen einem danckbar erzeigen / Idem in Philipp. 14. c. 11. *Re ipſa atque animo gratiſſimus*, Idem 10. fam. epiſt. 19. mit der That und mit dem Hertzen ſehr danckbar. ¶ 2. Et, Gratus, gratum acceptum eſt, & jucundum, lieb und angenehm / ut *Beneficium gratum*, Plaut. Rud. 4. ſc. 6. v. 17. *Quies grata*, Horat. lib. 1. Epiſt. 17. v. 6. Et epiſt. 4 eod. lib. v. 14

Grata ſuperveniet, quæ non ſperabitur, hora.

Virgilius lib. 5. Æneid. v. 344

Gratior et pulchro veniens e corpore virtus.

Publius in Mimis:

Bis eſt gratum, quod opus eſt, ultro ſi offeras.

Et Plin. Paneg. Trajani cap. 87 *Nulla tanta poteſtas cuiquam dari poteſt, ut non ſit gratior poteſtate libertas.* ¶ *Gratum facere*, eſt gratificari & obſequi. *Rem gratam facere, Gratiſſimum mihi feceris: Hoc mihi gratius facere nihil potes:* item: *Id mihi vehementer gratum erit*, &c. formulæ ſunt, quibus ſæpe Cicero in commendaticiis utitur. Vide lib. 13. epiſt. 36, 37, 40, 44, &c. einen angenehmen Dienſt thun / zu Danck thun. *Gratum cui accidit*, iſt lieb geſchehen. Cic. lib. 3 epiſt. 1. ad Appium: *Ex literis intelligo, omnia quæ a me profecta ſunt in te, tibi accidiſſe gratiſſima.* ¶ Gratum etiam dicitur, quo apud alios gratiam inimus, gratiam nobis conciliamus. Terent. Eunuch. act. 3. ſc. 1, 6. *Ut grata mihi ſint, quæ facio, omnia.* Item Heauton. act. 2.

act. 2. sc. 3. v. 21. *Cum gratum mihi esse potuit nolui*, da ich Danck hätte damit verdienen können.

¶ Grate, ut *Grate & pie facere*, Cic. pro Plancio cap. 41. *Grate meminit*, Idem 1. de Fin. cap. 19. *Grate exsolvi*, est grato animo rependi, apud Val. Maximum lib. 8. cap. 15. pr. Horatius lib. 2. epist. 2. v. 210 *Natales grate numeras*: id est, ita numeras, ut grata tibi jucundaque natalis reversio sit. Quod quidam graventur redire natales, quod grandiores fiant, & propius morti adhibeantur, quam metuunt. Itaque *grate*, jucunde est & sine ulla aversione. Seneca Epist. 97 *Secunda grate excipit modesteque, & adversa constanter, & fortiter.* Idem 2. de Benef. cap. 4 *Si grate æstimari, quæ præstabis, voles.*

¶ Gratis, adverb. sine pretio, gratuito, umsonst. *Gratis servire*, Cic. pro Cluent. cap. 26. *Gratis habitare in alieno*, Idem 2. offic. cap. 23. Petrus Chrysologus serm. 8. extr. *Gratis misericordiam speret ibi, qui hic non fecerit misericordiam* GRATIS, i. e. frustra.

¶ Gratitūdo, pro grato animo, barbarum, aut plebejum. Veteres hanc vocem ignorarunt, quanquam Lipsius alicubi usus in Epistolis. Vide infra *Ingratitudo*; & Vossium lib. 1. de vitiis sermonis cap. 16. extr. ¶ Alio sensu pro sapore grato & jucundo, Cœlius Apicius, scriptor plebejus & culinarius, lib. 3. cap. 4 adhibuit, ut Curis Posterior. notavimus.

¶ Ingratia, contrarium *Gratiæ*. Tertullianus de Pœnit. cap. 1, *Pœnitet fidei, amoris, simplicitatis, patientiæ, misericordiæ, prout quid ingratiam cecidit.* Et cap. 3, *Viderit ergo ingratiâ hominum, si etiam bonis factis pœnitentiam cogit. Viderit & gratia, si captio ejus ad benefaciendum incitamento est.* Plaut. Casin. act. 2. sc. 5. v. 7 *Vobis inhibitis atque amborum ingratiis.*

Neque enim solicitanda hæc lectio & cum Giphanio legendum *ingratis*. Dicit enim id adverbium esse, formatumque ex casu sexto: sicut *omnimodis* & *alternis*. Sed satis ipsum refutat *amborum*. Id enim qua ratione cum adverbio poterit jungi? Et ita alibi Plautus, *tuis ingratiis* dixit, itemque Terent. Phorm. act. 5. sc. 6. v. 49. Ita nos: Ich wills ohn allen deinen Danck thun.

¶ Ingratiis, invito, non ultro, ungern / wider den Willen. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 37 *Ea coacta ingratiis, post illa cœpit filium vulgo quærere.* Ita & Nepos Themistocle cap. 4, 4. *ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur.*

alia loca hue spectantia exstant in Aster ad h. l.

¶ Ingratus, qui gratiam nullam habet benefacienti, undanckbar. Seneca lib. 3. de Benefic. cap. 1, *Ingratus est, qui beneficium se accepisse negat, quod accepit: Ingratus qui dissimulat: ingratus qui non reddit: Ingratissimus omnium qui oblivisci tur.* Et Auson. Epigramm. 140 *Ingrato homine terra nil pejus creat.* Publius, *Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum hominem dixeris*, wenn du einen Menschen undanckbar nennest/ so kanstu ihn übeler nicht schelten. Et Cic. lib. 8. ad Attic. epist. 4. *Nihil cognovi ingratius: in quo vitio nihil mali non inest.* Philippus rex Macedonum militi, qui in hospitem rusticum, à quo multis beneficiis affectus esset, ingratus fuerat, jussit stigmate inuri in frontem hæc verba: *Hospes ingratus.* Vid. Senec. lib. 4. de Benef. cap. 37. Construitur cum *In*, & *Adversus*, &c. Cornificius ad Herennium lib. 4. cap. 40. *ingratus in amicos.* Gellius lib. 4. cap. 18 *adversus deos ingrati.* ¶ 2. molestus, injucundus. Sallust. Catilin. cap. 37 *otium ingrato labori præferre.*

¶ Ingratè, nullâ gratia relatâ, in proprio significatu. Tacitus 1. Histor. cap. 52 *Infensus Galbæ, tanquam detectam à se Virginii cunctationem, oppressa Capitonis consilia ingrate tulisset.* Plin. lib. 18. cap. 3. extr. *non ingrate quem nominare.*

¶ Ingratitudo, vulgare nomen detestabilis vitii. Sed *ingratitudinis*, ut & *gratitudinis* vocabula apud classicum scriptorem haud extant; Cicero, *gratum* & *ingratum animum* vocavit. Tertullianus *ingratiam* videtur appellâsse supra laudatis locis, quam ἀχαριστίαν Græci vocant, quo & Cicero usus lib. 9. ad Attic. Epist. 6. Jul. Cæs. Scal. Exerc. 317. sect. 2 Gratitudo *barbarum, & non necessarium. Non enim reperitur ipsa res in animis mortalium. At* ingratitudo, *ut æque barbara; ita maxime necessaria vox ad significandum id, quod frequentius, quam Sol ipse invenitur.* Vide tamen & Vossium, de vitiis Sermonis, & Cellar. Antibarbar. ubi Jul. Firmicus & Cassiodorus allegantur, quorum uterque, sed diverso sensu, vocabulo hoc non purissimo usus est.

¶ Pergratus, valde gratus. Cic. de Amic. cap. 4 *Pergratum mihi feceris.* Idem elegante tmesi extremo lib. 1. ad Attic. Epistolar. *Per mihi, per inquam gratum feceris.*

¶ Grates, nom. plur. pro gratiæ aut gratiis, Poëticum ferè. Virg. 1. Æneid. v. 600

— — — Grates persolvere dignas,
Non opus est nostra, Dido.

Idem 1. Æneid. v. 537

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis
Dii [si qua est cœlo pietas, quæ talia curet]
Persolvant grates dignas, & præmia reddant.

Ubi Servius: GRATES, *prout res fuerit, vel in bonis, vel in malis dicuntur, ut* PRAEMIA. Sic *referre gratiam*, Terentio est malum pro malo referre, de quo supra. ¶ *Grates agere*, ut Cic. in Somn. Scipion. cap. 1 *Et grates, inquit, tibi ago summe Sol.* dancken. Statius 3. Silvar. carm. 3. v. 155 *Grates rependere*, vergelten.

¶ Grātuītus, gratuitum, quod gratis datur, ut *Hospitium gratuitum*, Plin. lib. 35. cap. 9. frey / ohn entgeld. Et Cic. lib. 1. de Legibus cap. 18 *Quod liberalitas? gratuitane est, an mercenaria? Si sine præmio benigna est, gratuita: Si cum mercede, conducta.* Sed *gratuita comitia, suffragia* libera sunt. De quantitate tertiæ syllabæ, vult quidem Dousa lib. 2. Præcidaneorum in Petronium cap. 16. eam produci debere; sed contra Statii, luculentissimi Poëtæ, auctoritas est lib. 1. Silv. Carm. ult. ubi legas v. 16 *Largus gratuitum cadit rapinis.*

Neque enim hic commiscenda χωρίζησις est, quasi *gratuitum* tribus syllabis dixerit. Nusquam enim Papinius in Phaleucis, in hac regione spondeo est usus, quod Catullus sibi permisit. Rectius igitur statuetur anceps, ut eadem in *Fortuitus*. Nam si Papinius tertiam in *gratuitus* corripuit, cur non similiter tertia in *Fortuitus* corripi queat? Et si Horatius lib. 2. od. 15. v. 17 tertiam in *fortuitus* produxit; cur non ad illud exemplum tertiam quoque in *Gratuitus* producere liceat?

¶ Gratuitò, adverb. idem quod gratis. Sallustius oratione L. Philippi lib. 1. Histor. *Ubi malos præmia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est*, da Beßheit geehret wird / da ist umsonst niemand gern fromm. *Gratuito proponere pecuniam*, Sueton. Tiber. c. 48, est gratuitum usum ejus promittere, ohne Zinse anbieten. *Multorum causas & non gravate & gratuito defendere*, Cic. offic. lib. 2. cap. 19.

¶ Grātificāri, gratificor, rem alicui gratam facio, zu Willen seyn. Sic autem dicimus: *Gratificor tibi hanc rem, hac re, & de hac re.* Sallust. Jugurtha c. 3 *Nisi forte quem inhonesta, & perniciosa libido tenet, potentiæ paucorum decus & libertatem suam gratificari*, id est, gratificando aliis decus & libertatem suam prodigere: sive privari dignitate, & malle fieri servum, quam non gratificari paucorum potentiæ. Idem & *gratificari gratiam* dixit de Rep. ordin. orat. 1. sub finem. Cic. pro Balbo cap. 6 pr. *Gratificatur mihi gestu accusator.* Et de Finib. lib. 5. cap. 15 *De eo, quod ipsis superat, alios gratificari volunt.* Sed *Gratificari pro aliquo*, idem ac *alicui*, in eines Sache zugefallen seyn. Livius lib. 21. cap. 9 extr. *Hannibal literas nunciosque ad principes factionis Barcinæ præmittit, ut præpararent suorum animos, ne quid pars altera gratificari pro Romanis posset.*

¶ Gratificatio. Willfahrung. Cic. 3. Leg. Agrar. cap. 3 *Conjungitur impudens gratificatio cum acerba injuria.* Ver. Gloss. *Gratificatio*, ἔχαρισία.

¶ Grātificus, dienstbafft. Paullinus Petrocor. lib. 2 extremo:

— — gratifico concors cum pellore vultus.

¶ Ingratificus, undienstbafft. Cicer. pro Sextio cap. 57 ex veteri poëta: *O ingratifici Argivi, inanes Graji, immemores beneficii.*

¶ Grator, gratari, idem est, quod gratulari, Poëtis cumprimis. Virg. 4. Æneid. v. 478

Inveni Germana viam, gratare sorori.

Hoc est, vel gaude, vel gratulare. Tacitus Annal. 14. cap. 8 *Affluere ingens multitudo cum luminibus, atque ubi incolumem esse pernotuit, ut ad gratandum sese expedire, donec adspectu armati & minitantis agminis dejecti sunt.* ¶ 2. Interdum idem est, quod agere gratias, seu potius supplicare, Vallâ auctore lib. 5. cap. 42. Ovid. 3. Fastor. v. 417

Quisquis ades, castaque colis penetralia Vestæ,
Gratare, Iliacus thuraque pone focis.

quamvis *cratera* alii malint. Adi Heinsium.

¶ Gratanter, pro lubenter atque cum gaudio, nonnulli ponunt. Non satis Latine & eleganter, Vossio censente. Usus tamen Capitolinus haud semel est. Ut in Opilio Macrino cap. 7. pr. *Lætus in Senatu literis, contra opinionem omnium & mortem Antonini, Senatus gratanter accepit, & Opilium Macrinum inter patricios allegit.* Rursus in Maximinis c. 14. extr. *Ad Senatum misit literas, quæ occiso Valeriano in odium Maximini gratanter acceptæ sunt.* Ammianus lib. 17. cap. 26 *gratanter amplexi sunt.*

¶ Grātŭlor, gratulari, est voce ac gestu gaudium suum declarare, ob alterius felicitatem; Vel etiam apud seipsum, ob propriam gaudere felicitatem, Frolocken / sich freuen / Glückwünschen. Sic autem utimur: *Quod mihi de filia gratularis, agnosco humanitatem tuam*, Cic. lib. 1. Famil. Epist. 7. Sic, *Gratulor tibi de reditu tuo*, ad Attic. lib. 4. epist. 1. bin erfreut / ist mir lieb. *Mihi & gratias agebant boni viri, & nomine tuo gratulabantur*, Idem Philipp. 1. cap. 12. Et, *Omnes publice ad me venerunt gratulatum*, Idem in Pis. c. 22. ¶ 2. Dicebant & *in aliquo gratulari*. Cicero: *Qua in re ita gratulor tibi vehementer*, lib. 6. ad Famil. Epist. 11. ¶ 3. Et cum ablativo sine præpositione. *Gratulor tibi affinitate viri optimi*, Cœlius ad Cic. lib. 8. famil. ep. 13. pr. Et in Sallust. declamatione: *Populus Romanus adventu meo gratulatus est.* ¶ 4. Et cum accusativo & dativo simul. *Appellat hominem, & ei voce maximam victoriam gratulatur*, Cic. Verr. 2. cap. 7. Est etiam, ubi *Pro* loco *De* cum hoc verbo ponitur. Plinius lib. 4. epist. 27 *Temporibus nostris gratulare*

pro

pro ingenio tali. Sed *Gratulor in adventum*, ich heisse dich willkommen seyn / sey mir GOtt willkommen / Terent. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 28. Suetonius Claudio cap. 6. *Cum oppressum Sejanum apud eosdem gratularetur.* ¶ Sed in illo Terent. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 6 *Desine Deos uxor gratulando obtundere, Tuam esse inventam gnatam*, idem videtur esse gratulari, quod gratias agere. Vide Nonium.

¶ Gratulatio, Glückwünschung / Frolockung / öffentlich Danck- und Freudenfest. Cic. lib. 2. famil. ep. 7 *Sera gratulatio reprehendi non solet*; &c. Ac idem in Pison. cap. 3 *Mihi pop. Rom. non unius diei gratulationem, sed aeternitatem immortalitatemque donavit.*

¶ Gratulator. Cic. 2. de finib. cap. 33 *Fit, ut gratulator latior sit, quam is, cui* [quis] *gratuletur.*

¶ Gratulatorius. Capitolinus in Max. & Balbino cap. 17. *Gratulatoriam epistolam subdidi.*

¶ Gratulatorie, adverb. Augustinus Confess. lib. 8. cap. 6 *gratulatorie miratus est, quod* &c.

¶ Gratulabundus. Livius lib. 7. cap. 33. extr. *quo se omnis multitudo gratulabunda effudit.* Gellius lib. 3. c. 15 *Populus gratulabundus flores in eum jecit.*

¶ Congratulari. Cicero pro Plancio cap. 27 *Haud scio, an plus mihi profuerit, quam si mihi tum essent omnes congratulati.* Et pro M. Marcello cap. 6 *felicitati tuae congratulabere*, Sich mit einem freuen und Glück wünschen.

¶ Congratulatio. Cic. ad Brutum epist. 3. *Omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatioque me commovet.* gesamter Glückwunsch.

GRAVIS, e, wichtig / schwer. *Grave saxum, Gravia arma*, quae magno pondere sunt & aegre feruntur. *Gravis armatura*, schwere Rüstung. Hirt. B. Afric. cap. 71 *gravis armaturae miles.* Et, *Graviora tela*, Curt. 8. c. 13, 6. ¶ *Graves conciones*, apud Caesar. lib. 2. de bello Civili cap. 18, acerbae asperaeque sunt & criminationibus plenae: quemadmodum & *sententiae graves* 1. Comment. de Bello Civ. cap. 2. & Cicero *graves sermones* lib. 1. Epist. 2. ad Quintum Fratrem dixit: & *grave Senatus consultum*, Catil. 1. cap. 1. ¶ *Gravis* etiam dicitur, qui molestus est & invisus. *Vereor ne tibi sim gravis*, Cic. Topic. cap. 1. ich habe Sorge / ich sey dir beschwerlich. Juvenalis Satyr. 6. v. 146

Jam gravis es nobis, & sape emungeris exi.

Sic *gravis odor*, Plin. lib. 11 cap. 7. Et *gravis halitus*, Colum. lib. 1. cap. 5. Et, *cibus gravis*, qui offendit atque ingratus est, Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 9. Quanquam & pro noxio pestiferoque accipi potest. ¶ Nam & ita *vinum gravis* sumitur. Sic *gravem autumnum* Caesar 3. Civ. cap. 2. & Horatius 2. Sat. 6. v. 19. *Caelum grave*, Suetonius Tiberio cap. 36. Et, *Graves chelydros* Virgilius 3. Georg. v. 415 dixit. Propert. lib. 4. Eleg. 1. v. 84

Et grave Saturni sidus in omne caput.

Livius lib. 7. cap. 6 *Grave tempus & forte annus pestilens erat.* Tacit. 5. Histor. cap. 7 *Eoque foetus segetum putrescere reor calo soloque juxta gravi.* Sic *gravis adversarius*, Suet. Ner. c. 54. *Gravis caussa*, id est, difficilis: *Damnum grave*, Ovid. 7. Metam. v. 553 *Pervenit ad miseros damno graviore colonos Pestis.*

Injuria gravissima, Plin. Paneg. c. 37. &c. In singulis his locis molestiam & acerbitatem significat. ¶ Est & gravidus. Ovid. 3. Fastor. v. 23

Somnus abit, jacet ipsa gravis: jam scilicet intra Viscera Romana conditor urbis erat.

Nam *grave* dicitur, quicquid refertum, onustum, repletumque est, quemadmodum *gravem triumphum* Plinius Paneg. cap. 17. *Gravem apparatum belli* Florus lib. 3. cap. 5 dixit. Prudentius Hymno 3. καθημ. v. 78

Arbor onus tremefacta suum
Deciduo gravis imbre pluit.

Arbor gravis, i. e. plena fructibus, onusta pomis. *Grave* itaque dicitur & quod gravat, & quod gravatur. ¶ *Gravis* etiam languentem & infirmum notat, seu ex valetudine tardiorem & imbellem, der nicht wol fort kan. Virg. Ecl. 1. v. 50

Non insueta graves tentabunt pabula fetas.

Graves, i. e. ex foetu seu partu languidas. *Foetus* enim Virgilio, quae peperit, ut recte Turnebus interpretatur. Celsus praefat. *Eademque ratione alios inter principia protinus esse cibo pleniore, alios exiguo: gravioresque factos, qui se implerent.* Curt. lib 7. cap. 5. n. 8 *Graves deinde avide hausto humore non sustinere arma; non ingredi poterant.* Livius lib. 2. cap. 18 *Quanquam aetate & viribus gravior*, Unvermögen. Hinc *Gravari* est, languere ex morbo, seu valetudine gravem esse, de quo suo loco. Sic *graves*, qui ex somno, cibo, vino languent ac torpent. Tacit. 4. Annal. cap. 22 *Plautius Silvanus turbata mente respondit, tanquam ipse somno gravis atque eo ignarus*, &c. Idem 2. Histor. cap. 21 *Aperti incautique muros subiere, cibo vinoque pragraves.* ¶ *Gravis homo* & dicitur, qui nihil nisi deliberato & ex consilio agit aut facit, levique & temerario opponitur. Cic. 2. de off. c. 16 *Gravi vero homini, & ea, quae fiunt, judicio certo ponderanti.* Cujusmodi viris cum multum tribuere omnes soleant, idcirco & *graves* dicuntur, qui auctoritatem habent, ansehnliche Leute. Vet. Gloss. *Gravissimo*, σεμνοτάτῳ.

¶ Graviusculus, diminutivum. *Gravinsculus somnus*, Gell. lib. 1. cap. 11.

¶ Gravitas, magnitudo, molestia, die Schweere. *Gravitas doloris*, grosser Schmertze: *gravitas coeli*, böse Lufft / Cic. 11. ad Att. epist. 22. *Gravitas & majestas in oratione*, Idem de Amic. c. 25. Graecis σεμνότης dicitur. Et, *Gravitas sententiarum*, Cic. 2. de Orat. cap. 17. *Loqui cum gravitate*, Idem lib. 9, ep. 9 ad Atticum. *Gravitas vultus, morum*, Ansehnlichkeit / Ernsthafftigkeit. Apud Horatium lib. 1. sat. ult. v. 54 *Gravitas* vitium illud est, quod Graecis αὐτοπολοχία dicitur: cum quis de se multa gloriatur, & jactat, inque eo gravis ne molestus aliis est: unde & φορτικότης iisdem Graecis dicitur: quod *Gravitatem* Horatius eleganter reddit, ut ad eum Heinsius observat. Ad virtutem quando refertur, tum constantiam quandam in honestate decoreque servandis, unde auctoritas & existimatio nascitur, significat, & levitati opponitur.

¶ Graviter, beschwerlich / hefftig. *Graviter irasci*, Terent. Hec. 4. sc. 4. pr. hart zürnen. *Graviter ferre*, id est moleste, in Andr. a. 1. sc. 2. v. 20. Ita *graviter audire* apud eund. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 62. *Graviter in aliquem dicere*, beschwerliche Worte wider einen führen / Terent. in Adelph. act. 1. sc. 2. v. 60. Et, *Graviter accipere*, hoc animo iniquo, mit Unwillen auffnehmen / Cicer. 2. de Orat. cap. 52. *Gravissime affligi* Caes. 4. Gall. c. 31. qui lib. 1. quoque de Bello Gall. cap. 14 elegantissime dixit, *consuesse deos immortales, quo gravius homines ex communicatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundiores interdum res, & diuturniorem impunitatem concedere.*

¶ Pergraviter a *Pergravis*. Cic. 1. ad Attic. ep. 10 *pergraviter offensum esse.*

¶ Praegravis, valde gravis. *Caput praegrave*, Plin. lib. 8. c. 21, allzu grosser Kopff. *Servitium praegrave*, Idem lib. 7. c. 8. *Praegrave imperium*, Curt. lib. 4. cap. 11. ein gar zu groß und weitläufftig Reich.

¶ Subgravis. Plin. 27. cap. 9 apud Froben. sed Dalechamp. & Harduin. simpliciter *gravis.*

¶ Semigravis, halbschweer. Livius lib. 25 cap. 24 *aut sopiti vino erant, aut semigraves potabant.* halb truncken.

¶ Gravedo, κορύζα. Apul. 3. Florid. *Nares gravedine oppletae, aures spiritu obseratae, oculi albugine obducti*, der Schnuppen. *Gravedinem removere*, Cic. Attico lib. 10. ep. 16. extr. *Gravedini subvenire*, ibid. lib. 16. epist. 14. den Schnuppen vertreiben.

¶ Gravedinosus, a, um, ad gravedinem proclivis. Cic. Tusc. lib. 4. c. 12 *Sunt alii ad alios morbos procliviores, itaque dicimus gravedinosos quosdam, quosdam torminosos, non quia jam sint, sed quia saepe sint.* Item quod gravedinem affert. Plin. 18. c. 15. *verbum gravedinosum.*

¶ Graveolens, das übel riecht / oder stinckt. Virgil. 6. Æn. v. 201

fauces graveolentis Averni.

¶ Graveolentia, ut: *Oris graveolentia*, Plin. lib. 28. cap. 11. *halitus*, ibidem cap. 12. sub fin.

¶ Gravo, gravare, premere, onerare, beschweren / ungern thun. *Nec me labor iste gravabit*, Virgil. 2. Æn. v. 708. *Gravatus somno*, voll Schlaffs / Plin. 26. c. 1.

¶ *Gravari* etiam est ex infirmitate languere, ex valetudine fieri aegrum & gravem. Capitolinus Antonino Pio cap. 12 *Cum alpinum caseum edisset avidius, nocte rejectabit, atque altera die febre commotus est. Tertia cum se gravari videret, M. Antonino Remp. & filiam praesentibus praefectis commendabit.* ¶ Gravor, gravari, significat etiam offendi, graviter ferre, sich beschweren. *Non gravabor breviter dicere, quid sentiam*, Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 23. Idem de amicitia cap. 5 *Ego non gravarer, si mihi ipsi confiderem.* Plautus Trinum. act. & sc. ult. v. 48. *Non gravabor, faciam ita ut vis.* Saepe & cum casu construitur. Horat. lib. 4. od. 11. *Pegasus terrenum equitem gravatus*, i. e. Cui grave molestumque erat ferre. Lucanus lib. 5. v. 258

Neque putat solum regnorum injusta gravari.

Et lib. 7. v. 284

Romanos odere omnes, dominosque gravantur.

Suet. August. cap. 62 *Ampla & operosa praetoria gravabatur*, sie waren ihm verdrießlich. Sic Tiberio cap. 1. *Matrem Liviam gravatur:* & Nerone cap. 34 *Matrem hactenus gravabatur.* Videtur Deponens esse, sed non est, nec quartus casus id probat, quia OB, PROPTER subauditur. ut Silius lib. 2 v. 594

lucemque gravantur,

sind des Lebens überdrießig.

¶ Gravate, aegre, beschwerlich / ungern. Cicer. 3. offic. cap. 14. *Gravate ille primo. Quid multa? impetrat.* Idem 1. de Orat. c. 48 *non gravate respondere.*

¶ Gravatim, idem. Livius lib. 1. cap. 2 *Haud gravatim socia arma Rutulis junxit Mezentius.*

¶ Ingravate, non gravate. Ammianus lib. 17 cap. 21 [Vales. c. 10. extr.] *Obsecundabant imperiis ingravate.* Et lib. 18 cap. 2 extrem. *Quinquagenarias longioresque materias vexere cervicibus ingravate.*

¶ Grä-

¶ Grăvesco, gravescere, graviorem fieri. *Valetudo grabescit*, Tacit. ann. 1. cap. 5. Nimt zu. *Mala publica indies grabescunt*, Idem 14. cap. 51.

¶ Grăvescere etiam dicuntur, impræguatæ concepto fœtu. Virg. 2. Georg. v. 429

— — fœtus hetnus omne grabescit.

Plinius lib. 11. cap. 41 *Camelis lac habent donec iterum grabescant.*

Composita a *Grabo* sunt:

¶ Aggrăvare, hoch beschweren und drücken. Plin. 18. c. 12. pr.

¶ Aggravatus, beschwert. Sueton. August. cap. 98 *aggrabata valetudine succubuit*: quod etiam forma non passiva cap. 1 vitæ Julii dixerat: *morbo aggrabante.*

¶ Aggravescere. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 2. *Male metuo, ne Philumena magis morbus aggrabescat*, ich fürchte die Schwachheit werde gröſſer.

¶ Degravare, beschweren / unterdrücken. *Etiam peritos nandi, lassitudo & vulnera & pavor degrabant*, Livius lib. 4. c. 33. drücken zu Grunde. Idem lib. 3. cap. 62 *Signis ex transverso illatis degrababant cornu.* Et, Phædrus lib. 4. fab. 21 *onere degravati.* Ovid. 5. Trist. eleg. 3. v. 35 *degravet ulmum vitis.*

¶ Ingrăvare, graviter afficere. *Sævitia hiemis ingravat*, Plin. lib. 19. cap. 8.

¶ Ingravate, vide supra sub *Gravatim.*

¶ Ingravescere, schwer werden. Cic. ad Brut. epist. 10. *Malum indies ingravescit*, das Unglück wird täglich gröſſer. Idem de amicit. cap. 10 *Mutantur mores hominum, aliàs adversis rebus, aliàs aucto ingravescente*, wenn sie älter werden. Idem pro Domo sua cap. 5 *Annona ingravescit*, das Getreid steigt / schlägt auff.

¶ Prægrăvare, vehementer gravare. Livius lib. 10. cap. 23 *prægravata inhærentibus telis scuta.* Horat. lib. 2. Serm. Sat. 2. v. 77

— — — — — — corpus onustum
Hesternis vitiis, animum quoque prægravat una.

Sueton. Cæsar. cap. 76 *Prægravabant tamen cætera facta, ut & abusus dominatione, & jure cæsus existimaretur.* Quasi dicat: Etsi magna clementia Cæsaris atque facilitas (de his præcesserat) fuit; tamen si contra appendas veluti, quæ per impotentiam designavit, graviora hæc erunt & præponderabunt, itaque adeo gravabant Cæsarem, ut indignius veniâ & jure cæsus videatur. Scite Horatius ad Augustum lib. 2. epist. 1. v. 13

Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
Infra se positas: extinctus amabitur idem.

id est, Alios ad invidiam is accendit, qui sua excellentia artifices se inferiores opprimit.

¶ Grăvidus, trächtig / schwanger. *Gravida e Pamphilo est*, Terent. a. 3. sc. 2. v. 33. ¶ 2. Tribuitur & aliis, ut, *Gravida tellus*, Ovid. 7. Metam. v. 128. *Pecus gravidum*, Virg. 3. Georg. v. 155. *Messes gravidæ*, Ovid. Metam. 8. v. 787. *Gravidas manus foras exportare*, mit vollen Händen. Plaut. Truc. act. 1. sc. 2. pr.

¶ Prægravidus, valde gravidus. Statius lib. 6. Theb. v. 700

Molis prægravidæ cæsligat pulvere lapsus.

¶ Grăviditas, Cicero 2. Nat. Deor. cap. 46 *A sole illuminata graviditates & partus affert, maturitatesque gignendi.*

¶ Gravidare, fruchtbar oder trächtig machen / schwängern. *Terra gravidata seminibus omnia parit*, de Natur. Deor. lib. 2. c. 32. *Gravidari ex aliquo*, Epitome Victoris in Adriano. Adde, quæ Jo. G. Græv ius ad Florum lib. 1. cap. 1 observavit, qui hoc verbum optimi seculi vocat, sed vulgo minus notum.

¶ Ingravidare, idem. Augustinus Confess. lib. 7 cap. 5 sub finem: *Talia volvebam pectore meo misero, ingravidato curis mordacissimis.*

GRĔMIVM, quod est inter amplexum femorum, der Schoß. Terent. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 35. *Qui se in suo gremio positurum puerum dicebat*, das Kind auff den Schoß nehmen. Cic. 2. Divin. c. 41 *Puer lactens, in gremio matris sedens.* Virg. 1. Æn. v. 718

Hæret, & interdum gremio fovet insciа Dido.

Metaphorice, *Abstrahi e sinu gremioque patriæ*, Cicer. pro Cœlio cap. 24. hinweg gerissen werden. *Gremium terræ mollitum & subjectum semen sparsum excipit*, Idem de Senectute cap. 15.

¶ An *Gremia sarmenta* & *Gremiales arbores* Lege 7 § 12 Dig. de sol. matr. huc pertineant, vide in *Cremo*, in lit. C.

GREX, grĕgis, mascul. minorum est pecudum, ut, ovium, caprorum, eine Heerd. Juvenal. Sat. 2. v. 79

— — — — — grex totus in agris
Unius scabie cadit, & porrigine porci.

Horatius etiam *avium* dixit *gregem*, lib. 1. epist. 3. v. 19. Aliquando tamen & de armento dicitur. Virg. Ecl. 6. v. 55

Aut aliquam in magno sequitur grege.

Ubi Servius: *Notandum*, inquit, *gregem de bobus dixisse, cum propriè* armenta *dicamus. Licet GREX sit quorumlibet animalium congregatio. Sic Cicero in Philipp. Fudit apothecas, cecidit greges armentorum.* Nec frustrà addidit Poëta *magno*: ut ab ovino genere distingueret. Idem Servius ad illud ejusdem Virgilii 6. Æn. v. 38 *Nunc grege de intacto septem mactare juvencos Præstiterat.*

GREGEM, inquit, *pro armento posuit. Sed hæc per Pœticam licentiam sæpe confundit. Isto loco proprie posuit:*

Quinque greges illi balantum, quina redibant
Armenta.

Lucretius quoque de bovino genere lib. 2. v. 661 *Buceriaque greges.* Ubi videtur *Greges* in fœminino genere dixisse. Et Nonius etiam observat communis generis fuisse. Et, *Gregem equarum*, Cicer. in Verr. 3. cap. 10. *Dux gregis*, der Leithämmel / Brumochse. Ovid. 2. de Arte v. 316. ¶ *Grex hominum*, Gesellschafft. Terent. in Eunucho scena ult. v. 54 *Unum hoc vos oro, ut me in vestrum gregem recipiatis*, ihr wollet mich euren Gesellen seyn lassen. *Grex amicorum*, Cic. lib. 1. ad Attic. epist. 19. Et, *Philosophorum*, lib. 1. de orat. cap. 10. Præcipue autem de illa multitudine usurpatur, quæ vilitatem quandam atque contemtum habet. Horatius lib. 1. epist. 4. extrema:

— — Epicuri de grege porcum.

De scenicis Petronius:

Grex agit in scenâ mimum, &c.

Ita & Plautus eo vocabulo usus est: itemque Terentius Phorm. Prol. *Cum per tumultum noster grex motus loco est.* Item Suetonius Calig. cap. 57. De *Genethliacis* Juvenalis Sat. 10. v. 94 *De grege Chaldæo.* De agitatoribus idem Suetonius Nerone cap. 22. ¶ *Duo greges virgarum ulmearum* Plaut. Pseud. act. 1. sc. 3. i. e. fasces: quod dure a Plauto dictum Vossius censet lib. 4. Instit. Orat. pag. 103.

¶ Grĕgārius, ut, *Miles gregarius*, ex grege undicunque collectus, Sallust. Catil. cap. 37, & Cic. pro Planc. cap. 30. ein gemeiner Soldat. *Gregarius bos*, qui adhuc in grege pascitur. ¶ Et & qui gregi præst: Pastor, custos, Vet. Gloss. *Gregarius*, ἀγελάρχης, ποιμήν. Atque ita *gregarios pastores* dixit Columella principio lib. 6. & Apulejus lib. 7 p. 194 *gregarium* appellat, quem paullo ante dixerat *equisonem armentarium.*

¶ Grĕgālis, ex eodem grege, ut, *Equi gregales*, Varr. 2. de R. R. cap. 7. *Clodii gregales & consiliarii*, Cic. Aruſp. R. cap. 25. Et, *Catilinæ gregales*, id est, Sodales, Rottirer / Cicero pro Dom. cap. 28. ¶ 2. Gregale etiam vulgare dixit Seneca, ut *Poma gregalia*, lib. 1. de Benefic. cap. 12. gemein / gering. De voce *Gregarius* & *Gregalis*, vide & Barthium lib. 9. Adversar. c. 4. pag. 1865.

¶ Grĕgātim, adverbium, conjunctim, simul, una, mit Hauffen / Hauffenweise. Plin. lib. 8. cap. 5. pr. *Elephanti gregatim semper ingrediuntur.* Et Cic. in Verrem cap. 57 *Videtis civis Romanos gregatim conjectos in latomias.* Et Seneca de Benefic. lib. 6. cap. 32 de Augusti filia: *admissos gregatim adulteros.*

¶ Grĕgare, verbum. Statius i. Achill. v. 372

Qualiter Idalia volucres ubi mollia frangunt
Nubila, jam longum cæloque domoque gregata, &c.

Paullinus ad Nicetam, v. 215

Et sua Bessi nive duriores,
Nunc oves facti, duce te gregantur
Pacis in aulam.

¶ Aggrĕgare, an sich rotten. Cic. pro Muræn. cap. 7 *Ego te semper in nostrum numerum aggregare soleo*, zu unsern Hauffen rechnen. *Ad amicitiam alicujus se aggregare*, sich zugesellen / Cæs. 6. Gall. c. 11.

¶ Congrĕgare, conjungere. *congregare secum æqualibus*, Cic. 5. Fin. cap. 15. sich mit seines gleichen versammlen. *In unum locum congregare*, auff einen Ort zusammen bringen / Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 8.

¶ Congregatio. Versammlung. Cic. 3. de Fin. cap. 20 *Facile intelligitur, nos ad conjunctionem congregationemque hominum, & ad naturalem communitatem esse natos.*

¶ Congregator, qui congregat. Arnobius lib. 6. p. 199 *Phidias qui Jovem fecerat, sciebat aurum fuisse, lapides atque ossa informia, disparata, confusaque, seque horum omnium congregatorem atque vinctorem.*

¶ Congrĕgātim. Prudentius Hymno Jejunant. v. 143

Cursant per ampla congregatim mœnia.

¶ Congregabilis, gesellig / so sich zusammen hält. *Examina apum congregabilia natura*, so von Natur leichtlich zusammen zu halten seyn / Cic. off. lib. 1. c. 44.

¶ Congregem Apulejus lib. 7. de A. A. dixit: *Equinis armentis namque me congregem pastor egregius, mandati dominici serius auscultator, aliquando permiscuit:* tanquam a *Congrex*, sicut a Segrex, segregem.

¶ Sēgrĕgare, separare ab aliorum numero vel grege, absondern / ausondern. Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 56. *Te obsestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras*, du wollest sie nicht von dir stossen / oder sitzen lassen. *A numero civium segregari*, Cic. pro Arch. cap. 2.

¶ Seneca & *Segregem vitam* dixit, pro solitariâ, à *Segrex*, lib. 4. de Benefic. cap. 18. Prudentius Hamartigen. v. 803. *segregæ formæ*: & antea v. 66. *segrege regno.*

¶ Reperitur, *Segregus, a, um.* Ausonius Parental. Carm. 9

Ipse tuo vivens segregus arbitrio.

¶ Segregatim, abgesondert. Prudent. Hamartig. præfat. v. 39 de Marcione: *Et segregatim Numen æternum colens.*

GRIPHVS, rete, sagena. ¶ Apud Gell. legitur, lib. 1. cap. 2. pro sermone intricato, seu ænigmate, *Griphos dissolvere*, verwirrete Rätzelreden auffösen / γρίφον, insolubile dicunt Græci. Vid. Sphingem Heidfeldii, & Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 203.

Groma, vide post *Gruma*.

GROSSVS, i, masculinum & fœmininum, ficus quæ nondum maturuit, eine unzeitige / unreiffe Feigen. *Grossi in aquâ cocti.* Celsus lib. 5. Et, *crudæ grossi verrucas tollunt*, rohe unzeitige Feigen / Plin. lib. 15. cap. 18. ὄλυνθοι Græci vocant.

¶ Grossulus, ὀλύνθιον, diminutivum, Columell. de Arboribus cap. 21.

GROSSVS, a, um, corruptum ex *crassus*. Sulp. Severus Dial. 1. de virtutib. Monach. Orient. cap. 21 *Vestem reppuit grossiorem, indumentorum molle desidem.* Usus & B. Augustinus est, sed pro eo, *crassæ* vocem substituendam putat Vossius de vitiis sermonis. Forte vulgare & sordidum est. Cujus generis vocabulis non raro usi sancti scriptores.

GRVMA, seu Groma (utroque enim modo exaratur hæc vox) *genus machinulæ cujusdam est, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod Græci γνώμονα dicunt*, ut Festus describit. Nonius mensoram vocat, *qua flexæ viæ ad lineam diriguntur.* Vet. Gloss. *Gruma*, γνώμων. Vide Rigaltium Notis ad Agrimensores Veteres, p. 110. Itemque Salmasium exercitat. Plinian. p. 675 & seqq. qui & formam exhibuit. Pithœus loco mox allegando, in tertia flexione *gruma grumatis* dixit: Sed Veteres *Gruma gruma* dixerunt. Hygenus de limitibus constituendis apud Rigalt. pag. 363, *Fossæ auspicaliter gromâ, ipso forte conditore præsente, proximum Veri ortum comprehenderunt. Groma posita*, sextus casus est. Vetus scriptor de Variatione fluminis apud eundem pag. 291. *Emissum perpendiculum cum semper signum ceciderit, per extus gruvnam.* Paullo post: *manente gromâ, dictabis rigorem.*

¶ Gromatica, disciplina ipsa, seu ars, apud Cassiodorum, ut vere testi tuit Pithœus lib. 2. Subsec. Lect. cap. 14.

¶ Gromatici, ipsi Professores ejus artis.

¶ Grumare, metiri. Vet. Gloss. *Grumat*, μετρεῖ: ἐξισοῖ.

¶ Degrumari, in Deponenti Ennius & Lucilius dixêre apud Nonium.

¶ Idem Nonius *Grumes* quoque interpretatur *loca media, in quæ directæ quatuor congregantur & conveniunt viæ.*

¶ Grumus etiam dicitur agger, a congerie, ut Nonius vult. Hirtius, seu Oppius, de Bello Hispan. cap. 8. extr. *Grumus est excellens natura, qui appellatur, castra Postumiana.* Et cap. 24 *Neque tamen æquo loco sui potestatem faciebat, sed ex grumo excelsum cornulum capiebat.* Inter terminorum species, *Grumos* antiquus auctor nominat, apud Rigalt. pag. 320. Charisius lib. 1. Grammat. cap. 12 τοὺς ὄρους λίθους interpretatur. In pratis *grumi* sunt, ubi terra aggestitia tumet, & fœnisecis ferramentum offendit, ein Hübel / ein Erdhauffe. *Grumus salis*, ein Saltzhauffen / Plin. lib. 33. c. 4, uti vulgo legitur: Harduinus autem ex MS. *gemino.* Vide notam ejus 25. Columell. lib. 2. cap. 18 *Tum glebas sarculis resolvemus & indulta crate coæquabimus, grumosque, quos ad versuram plerumque frusta faciunt crates, dissipabimus.*

¶ Grumulus, i: Plinius lib. 19. cap. 6 *Quidam ulpicum & allium in plano seri vetant, castellatimque grumulis imponi*, häuffen.

GRVNDA, tecti prominentia. Gloss. Vet. Gloss. Grunda, σίγμα· καὶ τὸ ὑπὲρ τὸν πυλεῶνα ἐξέχον. Item: ὑπόστεγον.

¶ Grundilis vel Grundulis hinc formari videtur. ut *Grundiles Lares*, apud Arnob. lib. 1. pag. 15. Appellationis rationem Vossius prodidit Etymol. p. 502. Alii a *grundire* pro *grunnire* hos Lares ita appellatos volunt, ut in *Grunnire* dicturi sumus.

¶ Suggrundæ, &

¶ Suggrundia, plur. partes tecti prominentes, quibus stillicidia a parietibus arcentur. das Vordach / so den Regen von Wänden abhält. Varro lib. 3. de R. R. cap. 3 *Apes subter subgrundas stillatico usæ tecto.* Et Vitruvius lib. 10. cap. 21 pr. *Testudo habet superne subgrundas proclinatas.* Plinius lib. 25. cap. ult. sect. 102, *Hypogeson in suggrundiis fere nascitur.*

¶ Subgrundatio, idem. Vitruvius lib. 4. cap. 2 *canterii prominentes ad extremam subgrundationem.* Proprie ædificatio subgrundiorum.

¶ Suggrundarium, sepulcrum infantium. Fulgentius Planciades lib. de Sermone Antiquo: *Suggrundaria antiqui dicebant sepulcra infantium, qui nec dum XL. dies implessent.* Adde Voss. c. 1.

GRVNNIO, grunnire, porcorum est. Grunzen. Exempla Varronis, *grunnit porcus*; & Laberii, *grunnientem adspexi scrofam*, Nonius profert. Adde Juvenal. Satyr. 15. v. 22 de Ulyssis apud Circen sociis: *Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.* Idem Nonius *grundire* veterum auctoritate pro *grunnire* scribit: indeque *Grundules Lares* interpretatur Romæ constitutos ob honorem porcæ, quæ triginta pepererat. Idem Diomedes, vetustus grammaticus, lib. 1. ex Cassio Hemina probat, pag. 379 ed. Putsch. Addit quoque Diomedes: *Veteres* Grundire *dicebant.*

¶ Grunnītus, das Grunzen / Schreyen der Schweine. Cicer. 5. Tuscul. cap. 40 *Non audiunt grunnitum, cum jugulatur sus.*

AGRVS, is, dubium, Kranich / quod vernaculum ex Græco γέρανος, factum videtur. Avis Cereri sacra. Porphyr. lib. 3. περὶ ἀποχῆς: *Grues per autumnum in loca calidiora discedunt, ducem sequentes, quem eligunt: In agmine extremo, qui per vices cæteris acclament, dispositos habent, volando trianguli formam efficiunt*, Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 49. Cum vocem mittunt vel clangunt, proprie *Gruere* dicuntur; ut sues *grunnire*; ut Festus auctor est. Hinc *congruere & ingruere* verba, de quibus suis locis. Tam longe exaudire grues, quam homo videt, Porphyrius auctor est lib. 3. περὶ ἀποχῆς, pag. 264. Vide Barth. ad Claudian. pag. 431. seqq.

¶ Pulli gruum *Vipiones* vocantur. Plin. lib. 10. cap. 49.

¶ Gruo, gruere, Gruum proprium. Gloss. Vet. *Gruunt*, γερανίζουσι. Hinc

¶ Congruo, ĕre, convenire, consentire. überein kommen / zusammen stimmen. Festus: *GRVERE*, inquit, *dicuntur grues: ut sues grunnire. Unde tractum est* congruere, *hoc est, convenire. Quia id genus volucrum minime solivagum est.* Non prætermittendus est & Johan. Sarisberiensis locus super hoc verbo lib. 2. de nugis Curialium cap. 13. *GRVS*, inquit, *semper affert, quod expetit: unde & gruere verbum ambiguum est. A quo* congruere, *quod proficit; &* ingruere, *quod officit. Unde illud*

– – bis vitibus ingruit imber.

Terent. Eun. a. 5. sc. 9 initio:

– – nam in me plane Dii potestatem suam
Omnem ostendere, cui tam subito tot congruerint commoda.

Congruerint, i. e. simul venerint, contigerint. Sic Tacitus pro *coincidere*, sive simul incidere, usus est 1. Hist. cap. 7, *Forte congruerat, ut Clodii Macri & Fontei Capitonis cædes nunciarentur.* Item Annal. 12. cap. 6. *Datum ab ea fœcunditatis experimentum, & congruere artes honestas:* CONGRVERE, i. e. simul colludere, accedere &c. Contraria sunt, differre, dissidere, discrepare. Terent. in Phorm. a. 4. sc. 5. v. 14 *Mulier mulieri magis congruit*, Weiber soll man mit Weibern handeln lassen. Sic igitur utimur, *congruere alicujus ingenio*, vel, *cum ingenio.* Cic. de Amicit. cap. 8 *Cum moribus & natura alicujus congruere.* Idem ad Atticum lib. 2. ep. 8 *ejus sermo cum literis tuis congruit*, seine Rede stimmt überein mit deinen Briefen. Et, *Congruere sententia Deorum*, id est accommodari, seu consentire cum ea, apud Nepotem in Lysandro cap. 3. Dicitur etiam *Congruere inter se*, übereinander halten / der Sachen eins seyn. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 19

Ne nos inter nos congruere sentiant.

In quo versu *congruere* secundæ conjugationis est, & tertiam longam habet: alias enim laboraret versus. Multa enim verba veteres in secunda, & tertia simul declinârunt: ut Fervēre, & Fervĕre; Fulgēre, Fulgĕre &c.

¶ Congruus, congruens, conformis, aptus. Apul. Milet. lib. 6 *Jam saxo nuptias non impares, sed legitimas & juri civili congruas.* Et Palladius lib. 1. cap. 12 *congruis cæli regionibus.* Antiquiores, quinam sint, vix habemus.

¶ Congruens, idem, & antiquius. Cicer. lib. 7. epist. 23 ad Fab. Gallum: *erat aptum bibliothecæ, studiisque nostris congruens.* Et Plinius Panegyr. cap. 38 *Congruens erat eandem immunitatem obtinere.* & ibidem cap. 91 *congruens tenor vitæ.* Superl. *congruentissimus* est Tertulliani extremo lib. de Anima: *Congruentissimum est, animam licet non exspectata carne, puniri, quod non sociata carne commisit.* Et Augustinus sub finem lib. 8 Confession. *congruentissimum suis moribus.*

¶ Congruentia, similitudo, Gleichheit / symmetria. *Congruentia morum*, Sueton. Oth. cap. 2. *Congruentia pronunciandi*, Apulej. Apol. p. 283. ed. Elmenh. Et, *congruentia partium*, Augustin. Civ. D. lib. 22. cap. 20.

¶ Congruenter, gleichförmig / gemäß. Cic. de finib. 3. cap. 7. *Congruenter naturæ convenienterque vivere*, der Natur gemäß leben. Augustinus epist. 19 cap. 2 *Invidiam congruentius debitæ non posset.* Idem lib. 1. Retractat. cap. 7 *Omnia deficientia sic ordinantur, ut ibi sint, ubi congruentissime possunt esse: quia & illi, qui non recurrunt, congruentissime in pœna sunt.* Tertullian. de Pudicitia cap. 8 extr. *Meminimus & histriones cum allegoricos gestus accommodant canticis, alia longe a præsenti & fabula & scena & persona, & tamen congruentissime exprimentes.*

¶ Incongruus, non congruus, ejusdem ætatis, qua *congruus* erat. Apulejus lib. 3. de Dogm. Platon. post princip. *incongrua inter se propositiones.*

¶ Incongrue, adverb. Augustinus ad Hieronym. epist. 9. cap. 4 *Quod si facere vellet; nec mendaciter, nec incongrue faceret.*

¶ Incongruens idem quod incongruus, sed præstantioris usus. ungereimt / unbequem. Plinius lib. 4. epist. 9 *Alteram sententiam dissolutam atque etiam incongruentem vocant.* Gellius lib. 12. cap. 5, *Stoica disciplina plerumque incongruens est.*

¶ Incongruentia, æ, inconvenientia. Tertullianus adv. Marc. lib. 2. cap. 25 *infirmitates & incongruentias interpretandas purgandasque pertendam.* Et Lactantius lib. 5. cap. 13 sub fin. *Seneca incongruentiam hominibus objectans.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 22. cap. 19 *incongruentia partium.*

¶ Incongruenter, adverb. inconvenienter. Tertullian. de Baptismo cap. penult. *Nec incongruenter quis ad signum interpretabitur.*

¶ Ingruo, ingruĕre, invadere, irruere, impetum facere, ut Servius interpretatur, einfallen. Vide & supra in *Congruo*. Virg. 12. v. 618 *Ingruit Æneas Italis, & prælia miscet*, setzet auff sie zu. *Æstas ingruit*, Colum. 11. cap. 3. *frigus* Idem lib. 4. cap. 29. Sic *nox, metus ingruit*, fällt ein. *Senio ingruente*, Plin. lib. 5. cap. 32. *Ingruente fato*, Livius lib. 4. cap. 32. *Morbi ingruunt gentibus universis*, Plin. lib. cap. 50. extr. Kranckheiten setzen zu / und fechten an alle Völcker. Quod Livius cum præpositione expressit lib. 4. cap. 30 *morbi in agrestes ingruerant.*

GRYLLVS, i; bestiola, similis locustis, sine pennis, Feldheymen/ oder Feldgryllen. Plin. lib. 29. cap. 6. *Blatta*, Heymen / Vide suo loco. Grylli nomine Dialogum scripsit Plutarchus.

¶ *Grylli*, etiam picturæ ridiculæ genus: *gradesco* Itali vocant, Plinius lib. 35. cap. 10. sub fin. *Idem* (Antiphius) *jocoso nomine GRYLLVM ridiculi habitus pinxit. Unde hoc genus picturæ GRYLLI vocantur.*

GRŸNAEVS, Apollinis cognomen, a Grynæo nemore, in Joniæ finibus, a Gryno filio consecratum. Alii tamen a *Gryna* Mysiæ civitate deducunt, a *Gryno* Euripili filio sic nominata. Vide Servium ad illud Virgilii Ecl. 6. v. 72

Hu tibi Grynæi nemoris dicatur origo.

¶ Grynæa, sacerdos Apollinis. Silius lib. 13. v. 400

Sic ad Grynæam, quæ tum sub nomine Phœbi
Autonoe tripodas sacros antrumque tenebat, &c.

GRŸPHES, vel quod rectius *grypes*, à *gryps*, Γρύψ: Ita enim in veteri Glossario: *Grupes*, Γρύπες [*u* enim pro *y* antiqua scribendi ratione] & *Grybi* à *grybus*, Greiffen. Genus ferarum in Hyperboreis montibus: omni parte leones sunt, alis & facie aquilis similes, equis vehementer infesti, Apollini consecrati, ut Servius de iis ad illud Ecl. 8 scribit:

Jungantur jam gryphes equis.

Animal est, Plinio auctore, fabulosum. Quod & aliis scriptoribus plerisque videtur. Inter quos Cardan. de subtil. lib. 17. c. 97. Plin. lib. 11. c. 49. Arrian. lib. 5. Nieremberg. lib. 5. c. 22. Sed hic distinguit Keckermann. disp. 18. problem. 11. Conf. Voët. disp. Theolog. Tom. 1. p. 728. Mela in Scythiæ Europæ descriptione, *Gryphi*, inquit, *sævum & pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egestum mire amant, mireque custodiunt, & sunt infesti attingentibus.* Huc pertinet illud Plauti Aul. act. 4. sc. 8

Picos divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego solus supero.

Nam *pici* iidem, qui *Gryphes*. Nonius: PICOS, *veteres esse voluerunt, quos Graci* Γρύπας *appellant. Et hi ex montibus Hyperboreis aurum effundere creduntur.* Dicuntur & Arimaspi exercere cum Gryphis certamina, mira cupiditate & feris custodientibus aurum, & Arimaspis rapientibus, ut verba Plinii sunt lib. 7. cap. 2. Idem tamen *Gryphes* inter fabulosas aves enumerat lib. 1. cap. 49. quod & alii plerique sentiunt, ut & ante monebamus. De iis ita Vadianus:

Igne micant oculi, curvatur acumine rostrum,
Sibilat & grandi lingua retorta sono.
Fulta toris cervix præacutis auribus exta.
Fonsque minax acris signa vigoris habet.
Horrescunt villis arma crispantibus atri,
Et nodum hirsuto turbine finis habet.

Guajacum, ut lignum guajacum, vide *Hebenus*.

GVBERNO, gubernare, regere; administrare, regieren/ walten. Cic. lib. 2. famil. ep. 7 *Te hortor, omnia gubernes & moderere prudentia tua.* Idem ad Attic. lib. 6. epist. 3 *Sed hæc Deus aliquis gubernabit*, das wird GOtt walten.

¶ Gübernator, κυβερνήτης, quemadmodum a κυβερνᾶν, *gubernare* factum videtur. Rector proprie & moderator navis, der Schiffmeister / Fährmeister. Vid. Scheffer. de Milit. Naval. lib. 4. cap. 6. Cicero in Philipp. 7. extrema: *Summi gubernatores in magnis tempestatibus nonnunquam a vectoribus admoneri solent.* Et Seneca in Epist. 85 *Tempestas & procella nocet gubernatori, non tamen illum deteriorem facit.* Et Plin. lib. 9. Epist. 26 *Nequaquam par gubernatoris est virtus, cum placido, & cum turbato mari videtur.* Apulejus de Mundo: *Postremò, quod est in triremi gubernator, in curru rector, præcentor in choro, lex in urbe, dux in exercitu; hoc est in mundo Deus.*

¶ Gubernatrix, Terent. in fine Eunuchi: *An fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit*, so dieses alles also regieret und angefüget hat. Cic. de orat. lib. 1. c. 9. extr. *Ista præclara gubernatrice, ut ais, civitatum, eloquentia Rempub. dissipaverunt.*

¶ Gubernatio, die Regierung/ Regiment. Cicer. 2. de Invent. cap. 54 *Continentia est, per quam cupiditas consilii gubernatione regitur.*

¶ Gubernāculum, Clavus navis, πηδάλιον, das Steuerruder / so das Schiff lencket. Metaphora locutiones elegantes præstat, ut, *Accedere ad gubernacula Reipub.* sich des Regiments anmassen. Cicer. 1. de Invent. cap. 3 *Cum ad gubernacula Reipub. temerarii, atque audaces homines accedunt, maxima ac miserrima naufragia fiunt.* Et, *Tenere clavum, & tractare gubernacula Reip.* Cic. pro Sextio cap. 9. Idem pro Rosc. Am. cap. 18 *sedere ad gubernacula reipublicæ:* Et, *Tradere oratori gubernacula civitatum regendarum*, lib. 1. de Orat. cap. 49. das Regiment übergeben und einräumen. *Recedere a gubernaculis*, von der Regierung abtreten / Idem lib. ult. fam. epist. ult.

¶ Guberna, pro gubernaculis Lucretius & Lucilius dixerunt, ut Nonius observat. Et

¶ *Gubernium*, pro Gubernatore Nævius apud Gell. lib. 16. cap. 7. Sed hæc antiquis relinquenda sunt.

¶ Adgubernare. Florus lib. 2. cap. 8 ineunte, *Adgubernante fortuna.* Idem lib. 3. cap. 5. n. 16 *pedibus iter adgubernans*, de natante.

GVLA, Oesophagus, fistula per quam cibus descendit, der Schlund/ die Kehlen. *Gulam laqueo frangere* Sallust. dixit Catilin. cap. 55. mit dem Stricke würgen / hencken. ¶ Pro vorandi cupidine sumtoque Suetonius *gulam* posuit, Vitellio cap. 7, *Galba præ se tulit nullos minus metuendos, quam qui de solo victu cogitarent; ac posse provincialibus copiis profundam ejus expleri gulam.* Martial. lib. 14. Epigr. 220

Cocus domini debet habere gulam.

¶ *Gula follis*, Plaut. Aulul. act. 2. sc. 4, 23. das Loch am Blasebalck.

¶ Gülōsus, vel vorax, vel gulæ delicatæ, fressig / der ein verwehnetes Maul hat. Hieronym. Epist. 7. ad Lætam, *Gulosa abstinentia*, de Isidis & Cybeles sacerdotibus loquens, qui continentiæ, specie implebantur nitidissimis cupediis. Compar. Gulosior. Martialis lib. 7. Epigr. 20

Nihil est miserius, nec gulosius Sanctrâ.

Eleganti translatione idem Martial. lib. 10. Epigr. 59. in Lectorem delicatum:

Consumpta est uno si lemmate pagina, transis;
Et breviora tibi, non meliora placent:
Dives & ex omni posita est instructa macello
Cœna tibi; sed te mattea sola juvant.
Non opus est nobis nimium lectore guloso,
Hunt bolo, qui fiat non sine pane satur.

¶ Gulose, ut, *Gulosius condire cibos*, hoc est, ità condire, ut nulli parcatur sumtui, modò gula iis afficiatur, apud Columell. in Præfat. lib. 1. Leckerhafft. Martialis lib. 3. Epigr. 22 *Nil est, Apici, tibi gulosius factum.* Et Tertullianus de Resurr. Carnis cap. 1 *gulosissime nutrit.*

¶ Gülo ōnis, ein Prasser / Naschmaul / der gerne gute Bißlein isset / Apulejus Apolog. *Gulones omnes qui impenso pretio a piscatoribus mercantur.* ¶ 2. Gulo animal est in Septentrione, Lithuania scilicet & Moscovia, (alibi enim nusquam reperitur) voracissimum & inutile, magnitudine canis, facie felina, corpore & cauda vulpinis, colore nigro, vescitur cadaveribus, adeò ut extendatur & infletur tympani instar. Repletum ventrem inter duas arbores stringit, ut excrementa prorrudat: post quod ad cadaver redit, aut aliud quærit, seque eo denuò distendit, ein Vielfraß / *Rossomacam*, Sarmatæ vocant, Suedi, Jerff/ Gesner. ex Olao Magno. Si hiæna aut crocuta animal illud non est, cognatum certe est, idem.

¶ Degŭlare, quod Nonius *gulæ dare* exponit, atque in id Afranii locum subjungit, quo est, *degulasse oportuit.* Adde Charisium lib. 1. p. 80; & in fragmento Plautus *postquam degulato patrimonio pauper est factus.*

¶ Degulator, ein Schlemmer. Apulejus Apol. p. 321 *Omnia in paucis annis sic degulator studiosè in ventrem condidit, & omnimodis collurcationibus dilapidavit.* Veteres Glossæ & simplex habent: ita enim in illis legas: *Gulatores* λάγνοι, μίκται, καπηλάδες. ¶ Subgularis, are: quod sub gula est: ut *Sebum subgulare:* Vide *Sebum.*

GVMIA vox antiqua, gulonem, sive lurconem significans. Josephus Scaliger Conject. in Varron. à Græco γόμος deducit, quod significat πλήρωμα τῆς νηὸς ἅπαν. *Saburram* Latini vocant. Lucilius apud Fest. in voce *inglubies: Quò veniunt illæ gumiæ, fetulæ, improbæ, ineptæ*, &c. Apulejus Apol. *Testimonium ex libello legi audisti gumiæ cujusdam & desperati lurconis*, &c.

GVMMI, neut. indeclin. κόμμι, ut, *Gummi optimum ex Ægyptia spina*, Plin. lib. 13. cap. 11. pr. Vel

¶ Hæc *gummis*, fœm. Sic enim apud Columellam legitur lib. 12. c. 50. *Nova dolia, liquida gummi perluere*, härtzen. & ibidem *crassa gummi.* Est enim gummi, liquor viscosus ex arboribus, *resina*, Hartz/ oder was sonst aus den Bäumen durch die Rinden träufft.

¶ Gummitio, illinitio ex gummi, das Härtzen / Verkleibung. Columell. lib. 12. cap. 50. *in perpetuum una gummitione contenti sunt.*

¶ Gummosus, sive Gumminosus, gummi abundans, Plin. lib. 12. c. 9. de bdellio arbore: *Indicum humidius & gummosum.* Harduinus auctor est, in MSS. esse *gumminosum.*

¶ Gummeus, idem forsan. Ausonius Idyll. 6. v. 74

Gummea fictiferi jaculatur succina trunci,

ex Vlitii emendatione, qui *gumma instar defluentia* interpretatur. Cæteri legunt *gemmea.*

GVRDI,

GVRDI, orum. Quintil. lib. 1. cap. 5. *Gurdos, quos pro stolidis accipit Fulgus, ex Hispania duxisse originem audivi.* Usus hac voce & Laberius apud Gellium lib. 17. cap. 7. Narren.

GVRGES, itis, aquarum congeries profunda, supra quam aquæ in gyrum vertuntur, ein Wirbel auf dem Wasser/ tieffer Tümpfel. Martialis lib. 4. epigr. 66

Raptus fluminea venit de gurgite piscis.

Et pluraliter Statius lib. 4. Silv. 5. v. 49

Tuscis
Gurgitibus puer innatasti.

Pro palude posuit Avienus Arateis v. 381

Lernæi gurgitis hydra:

Pro mari idem, ibidem v. 41. v. 344. & Virg. Æn. 1. v. 118

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

¶ Per translationem *Gurges* pro gulone & lurcone prodigioso voraci usurpatur, quanquam eruditissimus Meursius hanc primariam vocis notionem existimat & inde translatam ad aquas, seu navivoros illos fluviorum vortices. A Græco enim γοῦργις, primò *Gurgen* deinde *Gurges* factum: ut *limen* & *limes* dicitur. Vide ipsum Mantissâ ad lib. de luxu Roman. cap. 12. Cicer. in Pison. cap. 17 *Ille gurges atque bellua natus abdomini suo, non laudi atque gloriæ*, ein Schlincker und Schlemmer. *Gurges & vorago patrimonii.* Hinc Fabius a devorato patrimonio *Gurges* cognominatus est. Macrob. 2. Saturn. cap. 9.

¶ A gurges, factum est verbum, *Ingurgitare*, quod est proprie absorbere; per metaphoram cibo & potu intemperanter se obruere, in sich schlucken. *Ingurgitare se vino, cibis.* Et, *Ingurgitare in semerum*, Plaut. Curcul. act. 1. sc. 2. v. 35. Et, *Ingurgitare se in flagitia*, id est, immergere, Cic. in Pison. cap. 18. sich in alle Schande und Laster stürtzen. Et Apul. lib. 3. de A. A. *Noctibus ac diebus nil quicquam rei, quàm merum sævienti ventri tuo soles sæviter ingurgitare.* Et lib. 7. p. 192 idem: *Poculis crebris grandibusque singulos ingurgitat.* einen besauffen/ truncken machen. Transfertur quoque ad alia, ut; *Ingurgitare se in Philosophiam*, Gellius lib. 5. cap. 16.

GVRGVLIO, fistula colli per quam spiritus commeat: Lufftröhr. Lactantius de opificio cap. 11 *Spiritus ventus, qui est incorporalis, ac tenuis, qui spatium sibi facere non potest, accepit viam fatalem, quæ vocatur GVRGVLIO. Is constat ex ossibus flexuosis ac mollibus, quasi ex annulis in catena modum compactis, & cohærentibus, patetque semper hinc transitus*, Vet. Gloss. *Gurgulio*, αἰχμάων βραχύς. Et pluraliter *Gurguliones*, Arnobius lib. 3. p. 107 dixit.

GVRGVSTIVM, obscura & latens taberna est Servio. ein heimlicher und unflätiger Hurenwinckel. Cicer. orat. in Pison. cap. 6 *Meministine, nescio quo e gurgustio prodire, capite involuto*, &c.

¶ Gurgustiolum. Apulejus lib. 1. de A. A. *Ergo brevitatem gurgustioli nostrine spernas peto.* wolle mit unser schlechten Herberge vor lieb nehmen. *Larem parvulum*, post pauca hoc gurgustiolum salutat.

GVSTO, gustare, schmecken/ kosten/ anbeissen. *Aquam gustare* Cic. 7 fam. ep. 26. *Uva peracerba gustatu*, Cic. de Senect. c. 15. nisi ad nomen referre mavis. Per metaph. *Non gustarat illam tuam Philosophiam*, Cic. in Pison. c. 24. hoc est, cognoscere cœperat. Sic *primis labris aliquid gustare*, Et, *primoribus labris gustare aliquod vitæ genus*, apud Cicer. lib. 1. Nat. Deor. cap. 8, est leviter attingere, ein wenig berühren/ versuchen. *Gustare sermonem alicujus*, pro aucupari, sublegere, Plautus dixit Mostellaria act. 5. sc. 1. v. 13. Gustare etiam dicimur, quo ante cœnam parce ac leviter vescimur. Suetonius Augusto cap. 76 *Vescebatur & ante cœnam quocunque tempore & loco stomachus desiderasset. Verba ipsius ex Epistolis sunt*, NOS IN ESSEDO PANEM ET PALMVLAS GVSTAVIMVS. Vide Salmasium ad Vopiscum.

¶ Gustatus, nomen, gustatio, Kostung. Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 63 *Gustatus pomorum.*

¶ Gustus, sensus, der Schmack. *Libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis gustum non habent*, Cic. 2. Philipp. c. 45. ¶ Gustus etiam sive *gustatio* dicebatur prima pars cœnæ, quæ & *antecœna* dicebatur, der erste Gang/ Vide Lipsi. lib. 3. Antiq. Lection. Sic Martialis lib. 11. Epigr. 52. *Hæc satis in gustu.* Columella *Panis potionisque bonitatem gustu explorare*, kosten.

¶ Gustulus, idem. Apulej. lib. 9 Ova *gustulum* dixit, quod ab ovis cœnam ordirentur antiqui. Vide Lipsium loco laudato pag. 93. Et lib. 2. Milesi. p. 119 *Mellitissimum illud suavium impressi Fotidi. Tum illa cervicem intorsit, & ad me conversa limis & morsicantibus oculis ait: Heus tu, Scholastice, dulcem amarum gustulum carpis. Cave ne nimiâ mellis dulcedine, diutinam bilis amaritudinem contrahas.*

¶ Gustatorium, locus, ubi aliquid cibi interim capiebant, si justa cœna non vescerentur. Hoc enim *gustare* aliquando significat. Differt igitur à cœnatione: ibi enim justæ cœnæ. Plin. lib. 5. Ep. 6. *Gustatorium gravioraque cœnatio margini imponitur.* Vet. Gloss. *Gustatorium*, χυσόδιον. *Promulsidarem mensam* Petronius vocat, ubi vide interpretes.

¶ Apud Petronium tamen *gustatoria* sunt poculi genus, ex quo mulsum sumebant, quod in *gustatione* sive *antecœnâ* ponebatur. Antiqui enim in conviviis non temerè primam sitim nisi mulso sedabant. Vide Lipsi. lib. 3. Antiq. Lect.

Composita a *Gusto* sunt:

¶ Degustare, idem cum simplici. Plin. lib. 18. cap. 2. *Ne degustabant quidem novas fruges aut vina*, sie hätten neue Früchte oder Wein nicht ins Maul genommen. Cicer. ad Attic. lib. 2. ep. 16 *ex omnibus pauca degustes.*

¶ Ingustare, gustandum dare, zu kosten geben. Tertullianus adv. Gnostic. cap. 7 *Jovi in media urbe sanguis humanus ingustatur.* Sed

¶ Ingustabilis, è, quod gustari non potest. *Fons ingustabilis*, Plin. lib. 2. cap. 106.

¶ Ingustatus, non gustatus. Horatius lib. 2. Satyr. 8. v. 30

Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi.

¶ Prægustare, *Cibos prægustare*, Credentzen. *Antonius non nisi prægustatos sumpsit cibos.* Plin. lib. 21. c. 3.

¶ Prægustator, Credentzer/ qui cibos principi prægustat, Suetonius Claudio cap. 44. Vide ibi Torrentium itemque Pignorium de Servis pag. 65. ¶ *Prægustator libidinum*, Cicer. pro Domo cap. 10.

¶ Regustare, Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 13. fin. *Crebro regustô tuas literas, in his acquiesco, tamen exspecto novas*, ich lese deine Briefe offt wieder. *Bilem suam regustare*, id est, vomere. Seneca cap. 3 de Providentia: *Hi quidquid biberint, vomitu remetientur tristes, & bilem suam regustantes.*

GVTTA, æ, nocum. *Assidua gutta lapidem excavat*, ein stätes Tröpfflein macht ein Loch in den Stein/ proverbiale est: κοιλαίνει πέτρην μὴ σθένος ἀλλὰ θαμὰ πίπτων, apud Galenum. Quod vulgo sic dicitur:

Gutta cavat lapidem non vi, sed sæpe cadendo.

Prius hemistichium Ovid. est lib. 4. de Ponto Epist. 10.

Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu, &c.

¶ Eleganti metaphora Plaut. in Pseud. act. 1. sc. 4. v. 4. *Cui neque parata gutta consilii, neque adeò argenti*, nicht ein Stäublichen. Item Lucret. lib. 4. v. 1052

Hinc illi primum Veneris dulcedinis in cor
Stillavit gutta, & successit frigida cura.

¶ Guttula, diminutiv. Plaut. Epidic. act. 4. sc. 1. v. 27 *guttula pectus ardens mihi adspersisti.* Prov. *Minuta guttula imbrem pariunt.* Ἐκ σταγόνος ὄμβρος γενέσθαι. Vide Chiliadas.

¶ Gutto, guttare, stillare. Vet. Gloss. *Guttat*, στάζει. Inde supersunt Participia.

¶ Guttatus, darauff Tropffen stehen. Martial. lib. 3. Epigram. 58

Et picta perdix, Numidicaque guttata.

¶ Ex Plinii lib. 20. cap. 8 vulgo aliud participium adducunt, *folia guttantia adstringunt*: verum Harduinus ex MSS. legit *gustantium os adstringunt*, qui verborum sensus planus & expeditus est.

¶ Guttatim, adverb. apud Plautum in Mercat. act. 1. sc. 2. v. 92, *Cor miserum meum guttatim contabescit*, verschwindet und fället dahin Tropffenweiß. *Pluvia guttatim labitur*, Arnob. lib. 2. pag. 84. Et Prudent. Cathem. 3. v. 22

Guttatim lacrymis stillat.

¶ Guttus, i, fuisse videtur poculi genus in sacrificiorum usu, aquam guttatim fundens; eine Gießkanne/ cujusmodi hodie utimur in abluendis manibus. *Faginus guttus quo sacrificaret*, Plin. lib. 6. cap. 38. ¶ Guttum vero Gellius appellasse videtur *vasculum aut vitrum ad olei usum*, ein Oelfrüglein/ Salbenglas/ lib. 17. cap. 8.

¶ Guttulus, dimin. *Guttulam haurire ex guttulo*, Plauto tribuitur.

¶ Gutturnium, aliud vasis genus, ex quo aqua guttatim in manibus datur. Vel, quod guttas excipit. Gießfaß. Festus.

GVTTVR, λάρυγξ, orificium trachææ arteriæ, der Anfang der Gurgel/ vulgo gutturis nodum vocat, den Knopff/ oder Knauffen am Halse. Sed promiscue de arteria, aut parte, usurpatur. Ovidius 1. Amor. eleg. 13

Et liquidum tenui gutture cantat avis.

Et 3. Metamorph. v. 73

- - - plenis tumuerunt guttura venis.

Antique virilis etiam generis est, quemadmodum *gutturem* quarto casu apud Plautum legimus Aulul. 2. sc. 4. v. 25, & Trinum. 2. 4. sc. 3. v. 7.

¶ Gutturosus, cujus guttur intumescit, der einen grossen Knopff am Halse hat. Gloss. *Gutturosus*, λαιμαργός.

GYARVS, vel Gyara, æ, & Gyaræ, Gyararum: Insula ex Cycladibus una, ad quam noxios Romani exulatum relegabant. Juven. Satyr. 1. v. 73 *Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere dignum,*

Si vis esse aliquid. Probitas laudatur & alget.

Dignum Gyaris, hoc est, deportatione & exilio. Idem Sat. 10. v. 169

- - - angusto limite mundi,
Ut Gyara clausus scopulis.

Singularem formam *Gyaris* habes apud Virg. 3. Æn. v. 76, & Statium 3. Theb. v. 438.

GYGES, Lydiæ rex, cui oraculum sciscitanti, ecquis se viveret felicior, Apollo prætulit Agelaum Sophidium Arcada, qui nunquam è tugurio suo fuerat egressus, Plin. lib. 7. cap. 46. Cic. lib. 3. offic. cap. 9. Val. Max. lib. 7. cap. 10. ¶ 2. *Gygis annulus*, Vide Chiliad. Erasmi. Plato Dialog. 10. de Repub. *Justè agendum est, sive Gygis quis habeat annulum, sive etiam Plutonis galeam,* Πλουτέου τε δύναμιν, ἰδὲ τ' ἴσχη τὸν Γύγεω δακτύλιον, &c. Hic autem annulus hominem inadspicuum reddebat, si pala ejus ad palmam esset conversa, cum ipse tamen omnia videret: vide Ciceronem 3. de officiis & Tzetzen chiliad. 1. cap. 3.

GYMNAS, ădis, γυμνάς, Latina literatura, non semel apud Statium legitur, ut, lib. 3. Silv. 1. v. 43

— — — *hîc ubi festa*
Gymnas, & insontes juvenum sine cæstibus ira.

Et lib. 4. ejusdem operis Silv. 2. v. 47

— — — *Sic lubrica ponit*
Membra Tempnæ resolutus gymnade Pollux.

Item lib. 4. Thebaidos v. 106

Chalcus, & Herculeâ turbatus gymnade Vulcus.

Et Prudentius 2. adv. Symmach. v. 516

oleoque & gymnade parte
Unctis pugilibus.

Gymnas autem, ἀγὼν γυμνικὸς est, id est, certamen, in quo athletæ nudi certabant.

¶ Gymnasium, γυμνάσιον, templum Apollinis Lycii, ut Lucianus Anacharside seu de Gymnasiis auctor est, ubi athletæ & pugiles se exercebant. Sic appellatum, quod nudi ibi luctarentur: à γυμνὸς, nudus. Deinde omnibus hujusmodi exercitationum locis publicis id nomen impositum fuit, ut nulla nobilior urbs Græcorum aut colonia Græcanica esset, quæ careret gymnasio. Vide de Syracusano Nepotem Timoleonte extremo: de Nicensi Plin. lib. 10. epist. 48, cui vere Trajanus epist. 49 respondet: *Gymnasiis indulgent Græculi.* In villis etiam gymnasia, Plin. lib. 2. epist. 17. n. 7. ¶ Hinc ad ludos literarios vox translata fuit, quia philosophi, rhetores & alii literarum professores loca publica, frequenti populo celebrata, vel docendi caussa, vel ut doctrinam suam ostentarent, sectabantur: quod cum aliter faceret Aristo, Plinius de eo lib. 1. epist. 22 dixit: *Non gymnasia sectatur aut porticus.* Sic Academiam Platonis scholam *nobilissimum orbis terrarum gymnasium* Servius Sulpicius vocat lib. 4. epist. 12 ad Ciceronem. ¶ Fuerunt Gymnasia & sepulturis destinata, ut ex Servil Sulpicii ad Ciceronem, dicta epistola 5 & Nepotis Timoleonte licet colligere. ¶ Arcesilai apud Stobæum est: πένία καλόν γυμνάσιον ἀρετῆς ἤπερατον, *Paupertas efficax gymnasium virtutis est.*

¶ Gymnasticus, &

¶ Gymnicus, γυμναστικός, γυμνικός, adjectiva. *Exercitium Gymnasticum*, Plaut. Rudent. a. 2. sc. 1. v. 7. *Ludi gymnici*, Plin. 7. cap. 56. Et Cic. 2. Tusc. c. 26. pr. *Eorum luderum, qui gymnici appellantur, magnus honos est.*

¶ Gymnastica, pars medicinæ apud veteres: Quintilianus lib. 2. cap. 15 *Exercitatricem* Latine dixit. Vide Mercurialem de Gymnastica.

¶ Gymnasiarchus, qui gymnasio præest. Exercitien-Meister / Fechtmeister. Cic. 6. in Verr. cap. 42 *demoliendum* [signum] *curavit Demetrius gymnasiarchus.* In marmore Anconitano: ΒΑΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΣ. Sidonius lib. 2. epist. 2 *Palæstritarum luctas, si obscenius involvuntur; casta confestim gymnasiarchorum virga dissolvit.* Vide Sirmondum ibi pag. 26.

¶ Gymnasiarcha, γυμνασιάρχης, idem.

¶ Gymnastæ. Indi qui centenos annos excedunt, Plin. lib. 7. cap. 2.

¶ Gymnosophistæ, Philosophi Indorum, qui ab exortu ad occasum perstiterunt contuentes solem immobilibus oculis, ferventibus arenis toto die alternis pedibus insistentes. Plin. ibidem. Apulej. lib. 1. Florid. *Sapientiam percolunt, tam magistri senes, quam discipuli juniores. Nec quicquam apud illos æque laudo, quam quod torporem animi & otium oderunt. Igitur ubi mensa posita, priusquam edulia apponantur, omnes adolescentes ex diversis locis & officiis ad dapem convenium. Magistri perrogant, quod factum à lucis ortu ad illud diei bonum fecerint. Hic alius se commemorat inter duos arbitrum delectum, sanata simultate, reconciliata gratia, purgata suspicione, amicos ex infensis reddidisse: itidem alius sese parentibus quidpiam imperantibus obedisse: Et alius, aliquid meditatione sua reperisse, vel alterius demonstratione didicisse. Denique & cæteri commemorant. Qui nihil habet afferre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur.* Si faturi vitæ, in rogum se conjiciebant ardentem, ut finirentur. Vide Strabonem lib. 15. & Philostratum lib. 3. Cic. 2. Divin. cap. 33, aliosque ad Curtium notatos lib. 8. cap. 9, 32. Lucanus de iis lib. 3. v. 240

Quique suas struxêre pyras vivique calentes
Conscendere rogos.

Cæterum duæ illorum fuerunt sectæ: BRACHMANES & SAMANÆI. Vide Porphyrium lib. 4. περὶ ἀποχῆς pag. 404. & seqq. Strabon. dict. lib. 15. Clement. Alexandrin. 1. Stromat. pag. 223. Tertullian. Apolog. cap. 41. & alios. Nomen a nuditate acceperunt. Nudi enim incedebant. Nam γυμνὸς nudus est.

¶ Progymnasma, προγύμνασμα, progymnasmata præexercitamenta. Sic enim vulgo Græcum nomen vertitur, Vorbereitungen / oder Vorübungen. Extant progymnasmata eloquentiæ Aphthonii, in Latinum conversa à Rodol. Agricola, libellus discentibus non inutilis.

GYNAECĒVM, γυναικεῖον, interior ædium pars, in qua mulieres apud Græcos colebant & lanæ dabant operam: non enim fas illas in celebritate versari. Terent. Phorm. a. 5. sc. 6. v. 23 *Ibi in gynæceum ire occipio.* Frauenzimmer. Appellatur &

¶ Gynæconitis, Gr. γυναικωνῖτις, sive γυναικονῖτις, dicitur enim utrumque. Usus Corn. Nepos in præfatione. Adde Vitruv. lib. 6. cap. 10. Grapald. de part. ædium lib. 2. cap. 5.

¶ Gynæcocratia, æ. Fœminarum, seu mulierum imperium; quod an probandum sit, an vero secus, ex Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 22. Lipsi. lib. 2. Monit. Polit. cap. 3. Adde Lansi. Orat. pro Gall. p. m. 234. seq. qui teste V. Vilh. Schickardo de R. J. Ebræor. c. 2. theor. 3. rem totam ἀνυποχείριον expressit hoc modo:

Apta quidem telæ, sed inepta est fœmina telo:
Indignumque viris, subdere colla colo.

GYPSVM, γύψος, *cognata calci res gypsum est*, Plin. lib. 36. cap. 24. Gyps oder Sparkalck.

¶ Gypseus, ex Gypso. Spartianus in Severo cap. 22. *Die Circensium cum tres Victoriæ more solito essent locatæ gypseæ cum palmis.* intellige Victoriæ simulacra gypsea. Hieronymus Epist. 23 ad Marcellam: *Illæ Christianos oculos scandalizant, quæ purpurisso & quibusdam fucis ora oculosque depingunt, quarum facies gypseæ, & nimio candore deformes, idola mentiuntur.*

¶ Gypsoplastes, γυψοπλάστης, ein Gypser. Cassiodorus lib. 7. cap. 5. *Instructor parietum, aut sculptor marmorum, aut gypsoplastes, aut musivarius,* &c.

¶ Gypsare. Apicius lib. 1. de re culinaria cap. 1. de conditura varum: *Vas, in quod uvas mittes, picari pariter & gypsari facies,* Unde

¶ Gypsatus, gypsatum, gypso inductum, mit Kalck beworffen / getüncht / weiß gemacht. *Pedes gypsati*, Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Manus gypsatæ*, Cic. lib. 7. fam. ep. 6. *Quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi vitio verterent*, hoc est, dolis ac fraudibus aliqua honesti specie prætextis. Ita & Plautus *homines sc. cera oculare* dixit, qui dolis aliquam bonam caussam prætendunt.

GYRGĂTHVS, locus aut cubile in quo mente emoti, vincti & inclusi tenentur, ein Zucht- oder Narren-Hauß / Græcum est, γύργαθος. ¶ 2. Indicat Hesych. γύργαθον, dici etiam vas in quod pistor coctos reponit panes, ein Backtrog / vide in chiliad. Erasmi γύργαθον φυσᾶς.

GŸRVS, γῦρος, ambitus orbicularis, ein Kreiß / Ring / eine Krümme / verdrehter Sprung. *Homines secundis rebus effrenatos tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet*, Cicer. 1. offic. cap. 26. *Equum in gyrum cogere*, sich mit dem Pferde verdrehen. Ovid. lib. 3. de Arte v. 384

— — *in gyros ire coactus equus.*

Et 2. Amor. eleg. 6. v. 33. *Ducere gyros*, sich drehen. *Ex immenso campo, in exiguum gyrum compellere*, Cicer. de Oratore lib. 3. cap. 19. *Equi non formâ, nec velocitate conspicui; Sed nec variare gyros in morem nostrum docentur.* Tacit. de German. c. 6.

¶ Gyrare, in einen Kreiß umdrehen. Unde

¶ Gyrātus, ut, *Chlamys orbe gyrato laciniosa*, Plin. lib. 5. cap. 10. ringsweiß herum verbremet / mit Schweiffen belegt.

H.

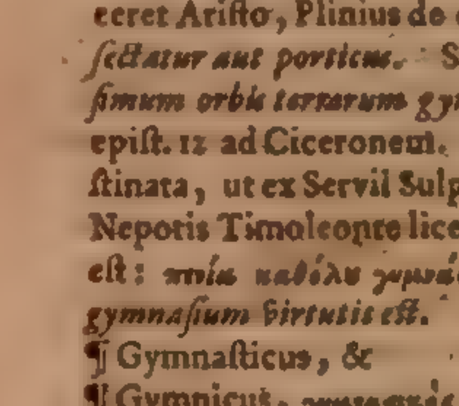

Non litera, sed aspiratio, ex utriusque spiritus, apud Græcos nota composita, in vocalibus tantùm locum habuit, quemadmodum Cicero monuit in Oratore, idque nulla aliâ ratione, nisi propter firmitatem rigoremque soni, veluti Gellius ostendit, lib. 2. cap. 3. Ciceronis verba hæc sunt: *Ego ipse cum scirem, ita majores locutos esse, ut nusquam nisi in vocali, aspiratione uterentur, loquebar sic, ut* pulcros, Cartaginem, sepulcra, lacrymas *dicerem.* Sane & Varro H inter duas consonantes minus recte poni censuit, ut Sosipater auctor est lib. 1. Cæterum H male exemptum e literarum censu his rationibus ostendere conatur Beemannus: 1. quia semper ei locus datus inter literas: 2. quia & apud Hebræos ה, quod nihil aliud quàm H Latinorum litera: 3. quia nec Græci prorsus eâ carent: latet enim in φ & χ: 4. Quia ei forma peculiaris & potestas: unde & separatas dictiones procreat, ut sunt *ara, hara, abeo, habeo*, &c. 5. Quod apud Poëtas non raro efficit positionem & elisionem inhibet, ut in illis Virgilianis: *Ille latus niveum molli fultus hyacintho.* Et: *Concilia Elysiumque cole: hunc casta Sibylla*, &c. Vide ipsum

ipſum in Manuduct. ad Latin. Ling. c. 4. Sed contra VOSSIVS ſtatuit literam non eſſe, quem vide lib. 1. de arte Grammatica c. 16. Andreas Corvinus, Academiæ Lipſ. olim decus, in Dubiis Rhetoricis faſcicul. 10. dub. 9. ubi An Latinis litera H ſit propria? diſquirit, iſta habet: *H litera minimæ auctoritatis in Grammaticis, maximas in ſcriptione excitat Tragœdias: alii id quaſi pro idolo colentes introiedunt in vocibus ſepulcrum, lacryma, carus &c. alii id inſra omnes verborum apices amandantes ſcribunt ædos, ircos, ius, &c. ut hodierni Critici, & illorum filii* &c. Accidens literæ H eſſe negavit Velius Longus Grammaticus apud Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 1059.

¶ Apud Metianum & Priſcianum Seſtertii Romani nota eſt HS. Nam cum initio Seſtertius valeret libras duas & ſemis; ejus numeri notam ex uſu notarum recepto expreſſerunt hoc modo, L. L. S. quæ tandem conſuetudine ſcribentium in illam formulam degeneravit.

HA, ha, hæ, interjectio riſûs. Terent. Eun. act. 3. ſc. 1. v. 36.

HĂBĒNA, retinaculum quo equus cohibetur, ein Zügel. Virgil. 9. Æneid. v. 588

Ipſe ter adducta circum caput egit habena.

& lib. 13. v. 471 *Undantes habenas* dixit, quaſi undatim fluctuantes, dum ab auriga hinc inde commoventur. *Legum habenæ*, die Zucht und Zwang der Geſetz. *Tradere habenas alicui*, einem eine Gewalt übergeben. *Adducere, remittere laxiſſimas habenas amicitiæ*, Cicero de Amic. cap. 13.

¶ HĂBĒNŬLA, diminut. Celſus lib. 7. cap. 20. extr. *habenula paullo latior.*

HĂBEO, habere, haben. Plaut. in Rudente a. 5. ſc. 2. v. 34 *Miſerum iſtuc verbum & peſſimum eſt, habuiſſe, & nihil habere.* Nepos in Attico cap. 21 *Habeo vos teſtes.* ¶ *Nunquam ſecus habui illam, ac ſi ex me eſſet nata*, ich habe ſie nie anders gehalten / Terent. Hecyra act. 2. ſc. 3. v. 6. *Parce ac duriter ſe habere*, in Adelph. act. 1. ſc. 1. v. 21. ſich kärglich behelffen. Plauto *arcte continenterque habere eſt.* ¶ *Bene, belle habere, & ſe habere*, Cicero pro valere aut ſanum eſſe. C. Nepos Dione cap. 2 *Quæſivit à medico quomodo ſe haberet*, wie er ſich befinde. *Hoc me male habet*, das verdreuſt mich. *Hoc me lætum, anxium habet*, id eſt, facit. *Habere quem deſpicatum*, id eſt deſpicere, contemnere, vel contemtum habere, apud Terent. Eunuch. act. 2. ſc. 3. v. 92. Sic quem *delicatum habere*, Plautus Menæchm. act. 1. ſc. 2. v. 9. pro delicate *habere* dixit: ut alibi *quem miſerum habere. Male habere aliquem*, eſt clade afficere, apud Cæſarem 1. de B. C. cap. 63. Et ita Nepos Eumene cap. 12. *A quo tot annos eſſent malè habiti, ut ſæpè ad deſperationem eſſent adducti: quique maximos dubitis

¶ Hábilis, e, aptum, accommodum, gefüge / und das sich wol schicket / ut, *Calcei habiles, & apti ad pedes*, Cicer. de oratore lib. 1. cap. 54. *Ensis habilis*, das wohl in der Faust gerichtet ist / Virgil. lib. 9. v. 306. Comp. Habilior. Val. Maxim. lib. 5. cap. 7. n. 1 *lectuli otio, quam labori prœliorum habilior.* Superl. apud Celsum est lib. 2. cap. 1 *Corpus habilissimum quadratum est, neque gracile, neque obesum.*

¶ Habiliter. Pompon. Mela lib. 3. cap. 7 *Alii ita proceri & corpore ingentes, ut elephantis etiam, sicut nos equo, facile atque habiliter utantur.* Paullus JC. Lege 20 Digest. de auro, argento &c. *Ut habiliter gemmæ geri possint, auro inclusæ sunt.* Bequem.

¶ Habilitas. Cicer. 1. de Leg. cap. 9 *opportunitates habilitatesque corporis.*

¶ Inhabilis, e, minus aptum, unbequem. Livius lib. 24. cap. 34 *telum ad remittendum imperitis inhabile.* & lib. 26. cap. 16 *inhabilis ad consensum.* Et Columella lib. 2. cap. 1 *Ætas anilis progenerandis fœtibus inhabilis.*

Composita.

¶ Adhibere, ut, *Adhibere diligentiam*, Cic. lib. 5. fam. epist. 6. *Curam*, ibidem lib. 2. epist. 7. & utrumque vel *in rebus*, vel *ad res*, Fleiß anwenden. *Adhibere remedium*, Epist. ad Octavium pr. rathen. *Adhiberi ad causas, consilia, deliberationes*, est admitti vel advocari, zu Rath gezogen / gebracht werden. Item, *Adhibere sibi aliquem ad consilium*; Cic. lib. 2. fam. epist. 7. *Adhibere modum*, lib. 1. Offic. cap. 5. extr. Maße halten. *Adhibere Deum testem*, 3. Offic. cap. 10. Et, *Testes adhibere*, Ter. Phorm. 4. sc. 5. v. 2. Zeugen führen / zu Zeugen nehmen. *Adhibere calcaria equo*, Cicer. in Bruto cap. 56. Anstechen und forttreiben. Contra, *Adhibere frenos*, pro coercere, Inhalten / zurück halten / de Cl. Orat. cap. 56.

¶ Antehabere, ut anteferre, anteponere, vorziehen. Tacitus annal. 4. cap. 11 extr. *ne divulgata veris antehibeant.*

¶ Cohibere, in sich halten / bey sich behalten / continere, ut, *Intra locum aliquem se cohibere*, Plaut. Mil. 3. sc. 3. pr. *Cohibete intra limen vos.* Sed *Cohibere alicujus iracundiam*, Cicer. pro M. Marc. c. 3. *metus animi turbati*, est *reprimere, coërcere*, zwingen / inne halten. Sic Serv. Sulpicius lib. 4. epist. 5. ad Cicer. *Visne tu te, Servi, cohibere?* Et, *Cohibere suas libidines*, Cicer. pro Milon. cap. 28. *Cohibere animum, manus, oculos, ab alieno cohibere*, von dem was eines andern ist / Cicero pro Lege Man. c. 23.

¶ Cohibitio. Cicer. Verrin. 5. cap. 14. extr. *cohibitio tollendi.* Gruterus autem legit *Prohibitio.*

¶ Cohibilis. Gell. lib. 16. cap. 19. pr. *Celeri & cohibili oratione, vocumque filo tereti & candido fabulam scripsit Herodotus.* ubi *cohibili* est *cohærente.*

¶ Cohibiliter, adverb. Apulejus extremo Florid. *Fabulam in pauca cogamus, quantum potest fieri cohibiliter.* Idem Apologiâ p. 297 *Cohibilius eadem Græce & Latine adnitar conscribere.*

¶ Exhibere, darthun / darstellen: *Molestiam, negotium exhibere*, idem est, quod facessere, Mühe machen / zu schaffen machen. *Nimia omnia negotium exhibent*, alles was ohn maße / und zu viel ist / macht Unlust und Arbeit. Labeo JCt. Lege 246. D. de verb. signif. EXHIBET, inquit, *qui præstat ejus, de quo agitur, præsentiam.* Seneca de ira lib. 1. c. 16: *Eum, qui ex commeatu sine commilitone redierat, quasi interfecisset, quem non exhibebat*, &c. Plinius Paneg. c. 63 *Te & religioni Deorum & judiciis hominum exhiberes.* Et, *Exhibere imperium* pro palam administrare Plautus dixit Casina act. 2. sc. 6. v. 53. Sic *exhibere patientiam*, pro *præstare*, ut paullo ante loquitur, Tertullianus dixit lib. 1. de patientia cap. 1. ¶ *Exhibere se* pro alere, ut *ex operis*, sive *artificio suo se exhibere*, Ulpianus dixit. Vide Lindebruchium ad illud Terentii Adelph. act. 1. sc. 1. v. 10 *Semper parce ac duriter se habere.* Ita Vetus Interpres Actor. cap. 18. v. 7 *Qui nos suscipiens triduo benigne exhibuit.*

¶ Exhibitio, præstatio: Ulpian. Lege 3. § 1. Dig. de Liberis exhibend. *ad exhibitionem liberorum.* Item sustentatio: Vide Lindebruchium allegato supra loco.

¶ Exhibitor, ut, *Exhibitor ludorum*, Arnob. lib. 7. p. 247.

¶ Subexhibere, Idem Arnobius dixit lib. 6. pag. 195. Vid. Sam. Pitisci ad Curt. lib. 7. cap. 7, 20.

¶ Inhibere verbum nauticum est, de quo ita Cicero lib. 13. ad Atticum epist. 21 INHIBERE *illud tuum, quod valde mihi arriserat, vehementer displicet. Est enim verbum totum nauticum: Quanquam id quidem sciebam; sed arbitrabar* sustineri remos, *cum inhiberi essent remiges jussi, & non esse ejusmodi didici heri, cum ad villam nostram navis appelleretur. Non enim* SVSTINENT, *sed* ALIO MODO REMIGANT. Id ab ἰσχῇ *remotissimum est. Quare facies, ut ita sit in libro, quemadmodum fuit. Dices idem Varroni, si forte mutavit.*

Nec est melius quicquam, quàm quod Lucilius
Sustineat currum ut bonus sæpè agitator equosque:

Semperque Carneades ἀσφαλὲς pugilis, & retentionem aurigæ similem facit ἰσχῇ. INHIBITIO *autem remigum motum habet, & vehementiorem quidem remigationis navem convertentis ad puppim.* Sic *navem retro inhibere* apud Livium est, sustinere procursum navis ac sistere, eamque agere retro seu vertere. ¶ Aliquando tamen sustinere, seu cohibere est. Virgil. 12. Æn. v. 693

Parcite jam Rutuli, & vos inhibete Latini,

Ubi Servius: INHIBETE, *Cohibete, suspendite, & est trelatio a nautis.* Ubi Servius & vulgarem opinionem de inhibitione remorum secutus videtur: quam & amplexus Atticus fuerat, & itaque auctor exstiterat Ciceroni, ut pro *sustinere remos, inhibere remos* rescriberet, male ut postea fuerat edoctus. Ac ita & Quintilianus Præfat. lib. 12 *Hoc mare ingressus, contrahit vela, inhibetque remos.* ¶ *Inhibere imperium* apud Plautum est, quod *exhibere* alibi dixit, id est, uti imperio, exercere imperium quod in aliquem habeas. Quemadmodum & Cicero *Spem inhibere legibus* pro habere in legibus Orat. in Rullum dixit. Vide Turnebum lib. 25. Adverss. cap. 16.

¶ Inhibitio, das Hemmen und Aufhalten. Cicer. 13. ad Attic. Epist. 21 *inhibitio remigum.*

¶ Pérhibere, dicere, affirmare, aussagen. *Vos æquo animo, æqua noscere oportet, si vos vultis perhiberi probos*, Terent. Adelph. a. 3. sc. 4. v. 53. wollet ihr für fromme Leute gerühmet seyn. *Perhibere testimonium*, Varro lib. 2. Rei R. cap. 5. quod &, *Testimonium ferre*, dicitur, Zeugnüß geben.

¶ Posthábere, postponere, hindan setzen / vergessen. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 15. *Omnes posthabui mihi res*, &c. Cicero lib. 5. Tuscul. cap. 1. *omnibus rebus posthabitis.* Virg. Æn. 1. v. 15

terris magis omnibus unam
Posthabita coluisse Samo.

¶ Pröhibere, vetare, interdicere, wehren / verbieten. *Prohibere aliquem domo*, Terent. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 78. *Itinere exercitum prohibere*, Cæsar lib. 1. Bell. Gall. cap. 10. & *ab oppido vim hostium prohibere*, ibidem c. 11. Et, *Aditu quem prohibere*, Ovid. 12. Metam. v. 66. Et Plautus act. 5. sc. 2. v. 7 *Parentesne meos mihi prohibeas?* Et, *Prohibere a pugna*, Cæsar 4. Gall. c. 34. id est, arcere. *Prohibere rempubl. a periculo*, Cic. pro Leg. Man. cap. 7. id est, defendere. Sic *prohibere quem a contumelia conviciisque* Cæsar dixit lib. 1. de B. C. cap. 23. Denique cum Infinitivo. Ter. in Heaut. a. 3. sc. 3. v. 12 *Multa fert libido, ea prohibet facere præsentia tua.*

¶ Prohibitor, qui prohibet. Apulejus de Deo Socr. p. 52 *Socrates nullo adhortatore unquam indigebat: at verò prohibitore nonnunquam.* Arnobius lib. 7. p. 249 *Æsculapius valetudinum propulsator, prohibitor, exstinctor.*

¶ Prohibitorius. Plin. lib. 10. cap. 14 de divina ave: *Quidam clamatoriam dicunt: Labeo prohibitoriam.*

¶ Redhibere, wiederum müssen annehmen / was man mangelhafftig von sich gelöset. Cic. 3. offic. cap. 23 *Redhibeatur mancipium jure civili.*

¶ Redhibitio; Actio redhibitoria, nota sunt Jureperitis. Et Quintilianus lib. 8. cap. 3. p. 582 *redhibitio mancipii.*

¶ Hábito, habitare, freq. *Apud aliquem, & cum aliquo habitare*, bey einem wohnen. *Habitare bene*, id est, commoda habitatione uti, Corn. Nep. in Attico c. 13. *Vivere & habitare cum aliquo*, Cic. Attic. 14. ep. 20. Et, *In hac habitasse platea dicitur est Chrysidem*, Terent. Andr. act. 4. sc. 5. pr. Idem in Adelph. 4. sc. 5. v. 20 *Habitat Mileti.* Et Virgil. ecl. 2 *Atque humiles habitare casas*, Ubi Servius: *Melius*, inquit, *habito illam rem, quam illâre dicimus. Quanti habitas?* Was mustu Miethgeld geben? Plinius lib. 17. cap. 1, *Grabiter increpuit tanti censorem habitare.* Et Persius Sat. 4. extrem.

Tecum habita, & noris quam sit tibi curta supellex.

Id est, in te descende; te consule & examina, nosces, quàm sis præsidiis necessariis ad vitam bene agendam destitutus. *Habitare in aliquare*, est multum diuque in illa esse, ut, *habitare in libro*: sicut apud Cic. 2. Agrar. cap. 37 *Habitare in carcere*, legimus, Ac ita Græci etiam, ut notat Casaubonus ad Theophrasti Characteres pag. 187. ¶ Differt a verbo Commorari. Cic. de Senect. cap. ult. *Commorandi natura diversorium nobis, non habitandi dedit.*

¶ Habitatio, habitandi actus, das Bewohnen. e. gr. *Habitationis merces, ut cœnitis*, Haußzinß / apud Cæsarem 3. de B. Civ. c. 21. Et Suetonius ipsam *habitationem* pro *cœnatio*, seu habitationis pensione dixit, Cæsare cap. 38. *Antiquam*, inquit, *habitationem Romæ usque ad bina millia numûm, in Italia non ultra quingentos sestertios remisit.* ¶ Etiam pro domo, habitaculo seu habitandi loco. Columella lib. 1. cap. 6 *Villico juxta januam fiat habitatio.* Wohnung.

¶ Habitatiuncula, diminutivum. Hieronymus in Obadiam commate 5. *Omnis australis regio Idumæorum de Eleutheropoli usque Petram & Hailam in specubus habitatiunculas habet.*

¶ Habitáculum, Wohnung. *Habitaculum leonis*, Gell. lib. 5. c. 14. Prudent. Hymn. Exequiar. *habitacula pristina gestet.* Apud antiquissimos non reperitur.

¶ Habitator, Inwohner. Cic. 2. Nat. Deor. c. 56. *Sunt e terra homines, non ut incolæ atque habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum.* Pomp. Mela lib. 1. cap. 16. pr. *habitator Cariæ.*

¶ Habitatrix. Ausonius Mosellâ v. 80

Tu mihi fluminei habitatrix Naïs in oris.

¶ Habitabilis. Cicer. 1. Tusc. cap. 20 *habitabiles regiones.* Et Plinius lib. 9. cap. 10 pr. *habitabiles casæ.*

Composita.

¶ Cōhābitare, cum aliquo habitare, beywohnen. Augustinus Hieronymo epist. 12 *O si licuisset, etsi non cohabitante, saltem lucino te in Domino perfrui.*

¶ Cohabitatio, Beywohnung. Augustinus epist. 137 sub finem: *Nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quam cohabitatio ipsius domini Christi, in qua undecim boni perfidum & furem Judam toleraverunt.*

¶ Cohabitator. Cassiodorus lib. 3. cap. 48 *Mergi cohabitatores piscium.* Vet. Gloss. *Cohabitator, σύνοικος, ὁ ἅμα οἰκῶν.* Et Augustinus Serm. 1. feria II. Pentecost. Spiritum S. vocat *cohabitatorem æternum*, scilicet in mentibus piorum.

¶ Inhābitare, einwohnen. *Animus in oculo inhabitat*, das Gemüth wohnet und sitzet in den Augen / Plin. lib. 11. cap. 27. Afferunt etiam ex Livii lib. 24. cap. 3 *procul iis, quæ inhabitabantur*, sed suspectus vexatusque locus est, & Gronovius *habitabantur* legit, quem videas.

¶ Inhabitator. Hieronymus adverss. Helvidium cap. 1. *Sacri ventris hospitium, cujus novem mensibus inhabitator Jesus fuit.* Et Augustinus lib. 1. Retract. cap. 7 *Terræ hujus inhabitator.*

¶ Inhabitābilis, unbewohnt / das nicht zubewohnen ist. Cic. de Nat. Deor. lib. 1. cap. 10 *Terræ maximas regiones inhabitabiles atque incultas videmus.* Mela lib. 3. cap. 7. fin. *Indi ostiâ inhabitabilia.*

HABESSINI, genuinum nomen Æthiopum Christianorum, qui supra Ægyptum sunt, quorum regionem, rempublicam, linguam & religionem vir exactissimus Jobus Ludolfus illustravit. quem videas in Historia Aethiopica eruditissime peritissimeque omnia perscribentem, & in Commentariis ad illam Historiam genuinis documentis singula luculentissime illustrantem.

Hactenus, vide *Hæ* in *Hic*.

HADRIA, scribunt & *Adria*, in quo vide cætera. Hadriaticus, Mare Hadriaticum, das Venedische Meer. *Improbo iracundior Adriâ*, Horatius lib. 3. oda 9. Ita quidem plerumque scribitur sine adspiratione: nec tamen contemnenda est aut postferenda scriptura altera. Vetus inscriptio apud Manutium:

L. FLAVI. L. F. SEPTIMIO APRO
OCTAVIANO C. V. PLEB. SOD
HADRIAEQVE PROVINCIAE CYPRI &c.

Nec leve argumentum est, quod nomen imperatoris *Hadrianus* in nummis & lapidibus semper scriptum invenitur, cujus innumera exempla laudatus Manutius produxit. In nummis certe constanter

IMP. CAES. TRAIANVS HADRIANVS AVG.

aut brevius: HADRIANVS AVGVSTVS, qualem Vaillantius profert. Nec aliter in Sabinæ uxoris nummis, si in illis mariti mentio facta est. Vide Gruterum & Manutium, qui copiosior utique est in lapidibus exscribendis, quæ *Hadriani*, non *Adriani*, nomen incisum habent, quales innumeros etiam Gruterus ostendit, in quibus est HADRIANO AVG. v. gr. pag. 10. num. 6 &c. Quod etiam in coloniarum, quas deduxit, nominibus observatur. Salisburgensis inscriptio apud Gruterum pag. 265 num. 4

IMP. CAES.
L. SEPTIMI SEVERI
PII PERTINACIS AVG
ARAB. ADIAB. PARTHICI
MAXIMI COL. HADR
IVVAV. D. D

In Græcis videri potest res ambigua, quod spiritum in vetustis inscriptionibus non addunt, uti ex nummis plurimis ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ &c. apud Jo. Harduinum de nummis Urbium, manifestum est.

¶ Hadrianus, Imperator. Satis jam de eo ex scriptura. Vide vitam ejus a Spartiano descriptam: brevius excerptam & Xiphilino, Victore, Eutropio. Adde supra *Adrianus.*

HAEDVS, eine junge Ziegen oder Böcklein. Virg. Ecl. 2. v. 36 *Hædorum grex:* & eclog. 7, 9 *caper tibi salùm & hædi.* Scribitur per Æ, non per OE, auctore M. Varrone lib. 4. de L. L. cap. 19. *Quod illic* [In Sabinis] inquit, *Fedum; in Latio rure Hedus: in urbe Aaddito, Hædus.* Sic & Carpensis Virgilius, & Vaticanus; ut refert Manutius in Orthogr. quem videas.

¶ Hædŭlus, diminutivum. Juvenalis Satyr. 11. v. 65

De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus.

¶ Hædillus diminuti aliud apud Plautum Asin. a. 3. sc. 3. v. 77, *Dic me tuum agnellum, hædillum.*

¶ Hædīle, stabulum hædorum. Ein Ziegenstall. Horat. lib. 1. oda 17. Ubi correpta apparet media in Alcaico metro

Nec Martiales hædilia lupos;

quod corruptionis suspicionem non nullis præbuit. Vide Lambin. & Torrent.

¶ Hædinus, *Caro hædina*, jung Ziegenfleisch. *Pellis hædina*, Cic. pro Muræn. cap. 36. *Coagulum hædinum*, Varro de R. R. lib. 2. cap. 11.

HAEMACHĀTES, achatis gemmæ species apud Plinium lib. 37 cap. 10; illa nempe, quæ, ut Solinus ait cap. 5 (al. 11) *sanguineis maculis irrubescit.*

HAEMANTHINVM, αἱμάνθινον, ab αἷμα, sanguis: vitrum rubens non translucens, Plinio est lib. 36. roth Glaß.

HAEMATĪTES, æ, masculinum, αἱματίτης, lapis ruboris sanguinei. Plin. lib. 36. Blutstein. Foditur in silva Hercyniâ. *Contritus in pulverem præsenti medetur curatione sanguinem exspuentibus*, Matthiolus.

HAEMATŎPVS, αἱματόπους, avis sic dicta a cruenta longorum crurum rubedine, ein Rothbein. Plinius de illa lib. 10 cap. 47 memoravit.

HAEMON, nomen viri, qui amore periit. Ovid. in Ibin v. 561

Nec tibi, si quid amas, felicius Hæmone cedat.

Propertius lib. 2. eleg. 8. v. 21

Quid? non Antigones tumulo Bœotius Hæmon
Corruit ipse suo sanctus ense latus?

Hæmonia, Αἱμονία, vide *Æmonia.*

HAEMORRHAGIA, αἱμορραγία, sanguinis profluvium, Blutfluß. Plinius lib. 23 cap. 7, sect. 67 *Folia ejus trita illita, hæmorrhagiam sistunt.* De Persicis loquitur.

HAEMORRHOIS, idis, αἱμορροΐς, Et *Hæmorrhous*, αἱμορρόος, quemadmodum ex Dioscoride legitur, genus est serpentis, sic dicti a sanguinis fluxu. Hoc enim icti, sanguinem ex toto emittunt corpore, & intereunt. Plinius lib. 23 cap. 1 *Ex ubis pastum privatim e serpentibus contra hæmorrhoida potens.* Et Corn. Celsus lib. 5 cap. 27 num. 7 de serpentium ictu: *Si cemsles, aut dipsas, aut hæmorrhois pertusit.*

¶ Hæmorrhoidas, etiam vocamus *Morbi* genus, quo sanguis per anum emittitur, der Blutfluß / oder Blutgang. Vide Celsum lib. 6 cap. 18. num. 9. Plinius etiam singulari usus de morbo lib. 22. c. 7.

¶ Hæmorrhoicus, qui hæmorrhoidibus laborat, apud Firmicum lib. 3 cap. 3.

HAEMVS, mons Thraciæ, longis jugis a Macedonia in septentrionem procurrens. Scribitur & *Æmus*, sed rectius cum adspiratione. Theocritus enim Idyll. 7. v. 76 ὑφ' Αἵμῳ dixit, non ὑπ' Αἵμου. In hoc monte Martis domicilium fingunt Poetæ. Claudianus in Probi & Olyb. cons. v. 120

Procubat horrendum Getico Gradivus in Hæmo,

ubi Heinsium videas pluribus illustrantem. Hinc Silio lib. 11. v. 466 *Mavortius Hæmus* est.

¶ Hæmonius, adjectivum ab Hæmo est. Silius lib. 10, v. 10

velocius inde
Hæmonio Borea, pennaque citatior ibat,

quia Hæmus Græcis a septentrione est. *Æmonia* Græciæ regio, sive Thessalia, itidem ab Æmo vel Hæmo monte non nullis dicitur, a quo tamen longius remota est: allis aliunde.

¶ Hæmomontani, Thraces Hæmum incolentes. Sextus Rufus cap. 9 *Lucullus Hæmimontanos subegit.*

¶ Hæmimons, uno verbo, eodem Rufi capite extremo est provincia Thraciæ.

HAEREO: hærere, insidere, & adjunctum arcte esse, anklebẽ / hangen. Aurelius Victor in Gallieno: *Inter hæc ipse popinæ gaudens obiens lenonum, ac vinariorum amicitiis hærebat.* Quintilian. lib. 6. cap. 1 *Hærere in complexu alicujus*, einem an seinen Armen liegen. *Hærere in oculis*, Cicero 13 Philipp. c. 3. nicht aus dem Gesichte lassen. Atque ita de comitantibus eleganter adhibetur, ut Gronovius exemplis docuit / ad Senecæ epist. 18 principio. Unum ex iis satis sit adduxisse. Plinius lib. 7. epist. 27 *obtinenti Africam comes hæserat*, h. e. individuus fuerat comes. *Hærere in parte aliqua apud aliquem*, Terentius Eunuch. act. 5. sc. 9. v. 25. an einer hangen. *Culpa omnis in te hæret*, Idem in Heaut. act. 2. sc. 1. v. 33. die Schuld liegt auff dir. *In omnium gentium sermonibus ac mentibus semper hærebit*, Cic. 4. Catil. cap. 10. es wird nunmermehr geschwiegen / noch vergessen werden. *Hærere in visceribus, in medullis*, Cicero eleganter dixit in epistolis, vid. lib. 6. epist. 1. ad Attic. &c. einem tieff im Hertzen stecken. Lucan. lib. 9. v. 573 *Hæremus cuncti, superis, temploque mentes,*

Nil agimus nisi sponte Dei, &c.

Sed hîc *hærere*, idem est quod dubium esse. Weder aus noch ein wissen. *Valde in scribendo hæreo*, ich stehe im Zweiffel / Cicero ad Attic. 13. epist. 39. Idem 2. Philipp. c. 29 *Hærebat nubilo, quo se verteret non habebat*, er war bestürtzt / wuste nicht wo aus. Suetonius Domitian. cap. 12 *Neque eo secius in explicandis operibus hæreret.* Item, *Hæret hæc res, negotium*, &c. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2, 182

Hæret hæc res: siquidem hic jam mulier factus est ex viro.

Et rursus Trin. act. 4. sc. 2. v. 59

Hæret hæc res: siquidem ego absens sum, quam præsens longior,

i. e. in ambiguo atque incerto est. Idem Plaut. Capt. a. 3. sc. 3. extrem. — — — — — *maximas*

Nugas ineptiasque incipisso: hæreo.

Hæreo,

Hæreo, id est, ἀπορῶ, incertus sum. Tractum a re nautica: nam navis *hærere* dicitur, quando in brevia acta & Syrtes, arenæ aggere, ut Virgilius loquitur, cingitur sistiturque: Wenn das Schiff auff dem Sande sitzen bleibet / und weder hinter noch vor sich gehet. Cicero pro Sextio cap. 8 *Ne Scyllæo æris alieni in freto, ad columnam adhæresceret in tribunatus portum perfugerat.* Eadem translatione Suetonius Augusto cap. 71 *Circa libidines hæsit.* Vide & infra *obhærere.* ¶ 3. *Aqua hæret*, proverbiale est, apud Cic. ad Qu. Frat. lib. 1. ep. 7. & alibi. *In hac caussa aquâ mihi hæret*, in der Sache weiß ich nicht wo aus / es stehet hinden und forne mit mir an. Vide supra in *Aqua.*

¶ Hæresc̃ere, hærere, aut cœpisse hærere. Paullinus Nolanus Carm. 10. ad Auson. v. 267

— — *fixumque hærescere cordi.*

¶ Hæsito, hæsitare, frequentativum. Terent. Phorm. a. 5. sc. 2. v. 15 *In eodem hæsitas luto*, du steckest so steff drinnen / als ich. In eodem, quo ego, labore versaris, & periculo. Et *Hæsitare lingua*, stammeln / Idem lib. 1. de Orat. cap. 25. Deinde est dubitare. Cicero lib. 4 Academ. cap. 17 *Dubitant, hæsitant, revocant se interdum.* Et Plinius lib. 10. epist. 30 *Rogo, domine, consilio me regas hæsitantem.*

¶ Hæsitatio, Cicer. 3. epist. fam. 12 *Noli ignoscere hæsitationi meæ*, id est dubitationi. Et lib. 2 de Orat. c. 50 *Quæ dubitatio? quanta hæsitatio totiusque verborum?* Stotterung / bestürtzte Rede.

¶ Hæsitantia. Cicer. 3. Philipp. c. 6 *Hæsitantia linguæ*, Stammlung.

¶ Hæsitator, qui hæsitat. Plin. lib. 5. epist. 11. *Sum & ipse in edendo hæsitator*, stehe bey nur an. Quibus gemella Sidonius habet lib. 9. epist. 13 *Ut me ejus edendi diutius non possis habere hæsitatorem.*

¶ Hæsitabundus. Plin. lib. 1. epist. 5 *Expalluit notabiliter. Hæsitabundus inquit*, &c.

Composita.

¶ Adhærēre, anhangen / ankleben. Cæsar lib. 5. cap. 46 *Tragula casu ad turrim adhæsit.* Tertullianus subaudita præpositione; de Pallio cap. 5 *humerum adhæret.* Ulpianus cum tertio casu. Eleganti tralatione Livius lib. 39 cap. 25 inducit Thessalos querentes: *procul abesse libertatis auctores Romanos: lateri adhærere gravem dominum*, puta Macedoniæ regem. Ubi *lateri adhærere* est admodum vicinum esse, ein näher Nachbar seyn. Claudian. lib. 1. in Ruffin. v. 35

Et Luxus populator opum, quem semper adhærens
Infelix humili gressu comitatur egestas.

¶ Adhærescere, idem. hangen bleiben. Cic. 4. Acad. cap. 3 *adhærescere ad saxum.* Idem 1. Offic. cap. 25 *justitiæ honestatique adhærescere*, über Gerechtigkeit und Erbarkeit halten.

¶ Adhæsio. Cic. 1. de Fin. cap. 6 *Copulationes & adhæsiones inter se.*

¶ Adhæsus, us, subst. idem. Lucret. lib. 5. v. 840 *membrorum adhæsu.*

¶ Adhæsè, adv. Gellius lib. 5. cap. 9 *Non turbide, neque adhæsè locutus est.*

¶ Cōhærere, an einander gefügt seyn / hangen. *Aptissime inter se cohærent*, Cic. in Orat. cap. 44. *Verba congruunt & cohærent cum caussa*, lib. 1. de Invent. c. 14. die Worte stimmen überein / und schicken sich zur Sachen. *Oratio cohæret*, Cic. pro Cœlio c. 7. gehet auff einander. Terent. in Andr. act. 2. sc. 2. v. 23 *Paullum obscœni, ipsius tristis, de improbiso nuptia. Non cohærent*, diese Ding reimen sich nicht zusammen.

¶ Cohærescere, an einander hangend bleiben. *Atomi cohærescunt inter se*, Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 20.

¶ Cohærentia, ipsa forma cohærens, die Fuge. Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 62 *ad mundi cohærentiam pertinent.*

¶ Cohæsus, a, um, idem ac cohærens. Gell. lib. 15. cap. 16 de semissa quercu: *in naturam redit, stricta denuo & cohæsa.*

¶ Cohærentia, æ, ipsa forma cohærens. die Fuge. Cicer. 2. Nat. D. cap. 62 *Sidera ad mundi cohærentiam pertinent.* Gellius lib. 6. cap. 13 *per mortis & vitæ cohærentiam.*

¶ Cohærenter, Florus lib. 2. cap. 17 *Dimicatum est, non continuè & cohærenter, sed prout caussa lacesserant.* Comp. *Cohærentius & aptius*, Gell. lib. 1. cap. 18.

¶ Inhærere, idem quod adhærere. *Inhærebat oculis memoriæ imaginis*, hoc est, semper oculis obversabatur, Plin. 7. epist. 27. [al. inerrabat] stunde immer für Augen. *Inhærere in mente*, Cic. 1. Tusc. cap. 15. Et Lactant. lib. 1. Instit. cap. 1, *Multi superstitionibus vanis pertinaciter inhærentes, obturant se contra manifestam veritatem.*

¶ Inhærescere, *Apicula in favo inhærescunt*, bekleben bleiben. *Pocta legantur, ediscantur, & inhærescunt penitus in mentibus*, Cic. Tusc. lib. 3. cap. 2.

¶ Obhærere, Suetonius Tiberio cap. 2 *Navem cum sacris matris Deum Idæa obhærentem Tiberino vado extraxit.* Lucret. lib. 4. v. 422

— — *in medio nobis equus acer obhæsit*
Flumine.

¶ Obhæresco, idem. Apulejus lib. 6. p. 178 *Lanosum aurum stirpibus connexum obhæruit.*

HAERES, vel Heres, [pro diversa derivatione ab *Hæreo* vel *Herus*] commune, successor in jus & bona defuncti, ein Erbe oder Erbnem. *Facere hæredem*, Cic. pro Cæcin. cap. 6. & *instituere hæredem*, lib. 13. fam. ep. 61; & *scribere hæredem*, lib. 3. offic. c. 24. einen zum Erben setzen. *Hæres verus magis nascitur, quam scribitur*, Publius. Pro quo & *nuncupare hæredem* Suetonius in Claud. c. 4 dixit. Nam *nuncupando*, seu *nominando* instituitur hæres. *Hæres ex asse*, qui totam hæreditatem capit: *hæres in parte*, qui partem tantum. Tacitus 2. Annal. cap. 48. Vide & JCtos & Alex. ab Alex. lib. 1. c. 1. Interdum partes assis adsignantur, ut *ex deunce & semuncia*, pro Cæcin. c. 6. ¶ *Hæredem* pro domino, dixit Plautus Menæch. act. 3. sc. 2. v. 11. Vide & infra in *Hæredium.*

¶ Hæreditas, ipsa successio in jus & facultates defuncti, Erbschaft. *Luculenta atque magna hæreditas*, Plautus Trucul. act. 2. sc. 3, 14. *Effertissima*, Plaut. Captiv. 4. sc. 1. v. 8. *Bona hæreditate veniunt*, Cicer. 1. Invent. cap. 46. durch Erbschafft anfallen. *Hæreditatem obire*, Cic. 1. Agrar. cap. 3. sich der Erbschafft anmassen. *Adire hæreditatem*, 2. Agrar. c. 16, & *cernere hæreditatem*, 2. Agrar. cap. 15. extr. & lib. 9. epist. 14 ad Dolabellam, idem est. *In partem hæreditatis vocari*, Cic. pro Cæcin. cap. 4. extr. Et, *Hæreditates consequi*, Nepos Attico cap. 21. *Hæreditates procurare*, Cæsar 2. Civ. cap. 18 dixit. Et Cic. 1. Offic. cap. 33 *Optima hæreditas a patribus traditur liberis, omnique patrimonio præstantior, gloria virtutis, rerumque gestarum.* Hæreditas *sine & cum sacris* quid sit, exponit Boxhorn. ad Plaut. pag. 216. 457. 458 ubi hæreditas sine sacris est illa, quæ est absque ulla incommoda appendice. Hæreditatis autem dividundæ jus, ut major dividat, minor eligat, unde ductum, tradit Augustin. de C. D. lib. 16. c. 20. & ibi Vives, & Coquejus p. 328.

¶ Hæredium. Festus: HAERES apud antiquos pro DOMINO *ponebatur: inde* HAEREDIVM *prædium parvulum.* Varro lib. 6. *Bina jugera quod a Romulo primum divisa dicebantur viritim & quod hæredem sequebantur*, HAEREDIVM *appellarunt.* Corn. Nepos Catone: *Versatus est in Sabinis: quod ibi hæredium habebat à patre.* Vid. Beroald. in Plin. lib. 19. ¶ Hæredĭŏlum, diminutivum. Apulejus in Florid. lib. 2 *Hæredĭolum sterile*; iremque Columella Proœm. Operis, *avitum hæredĭolum* dixit: & Ausonius Idyll. 3. pr.

Salve hæredĭolum, majorum regna meorum.

¶ Hæreditārius, hæreditarium, quod hæreditate obvenit, erblich / oder auffgeerbet / ut, *Nomen hæreditarium*, Cic. Somn. cap. 2. *Regnum hæreditarium*, Plin. 6. cap. 22. Et, *Lites hæreditariæ*, Quintilian. lib. 3. cap. 10, quibus quæstio est de hæreditate. *Morbi hæreditarii* etiam vocantur, qui parentum vitio liberis obtingunt.

Composita nomina & verba sunt.

¶ Hærēdipēta, captator hæreditatis, der nach einem Erbe stehet. Petronius: *Postero die amplioris fortunæ domum quærentes incidimus in turbam hæredipetarum.* Vide ibi Interpr. & supra *Captator.* Add. Cicer. parad. 5. & Horat. lib. 2. epist. 5. Talis apud Martialem Gargilianus lib. 4. Epigr. 56.

¶ Cohæres, Miterbe. Cicer. 3. Verr. cap. 48 *Omnibus, quibus hæreditas venerit, cohæredem prætorem esse oportere.* & 7. fam. epist. 2 *confecissem cum cohæredibus.*

¶ Exhæres, hæreditate ad se pertinente privatus, Erblos / oder enterbet. *Scribere exhæredem filium*, Lege 1. § 8 Dig. de Carbon. edicto: Erblos machen. *Filius paternorum bonorum exhæres*, Erblos. Cicero de Orat. lib. 1. cap. 38 *Quæsitum est, possetne exhæres paternorum bonorum esse filius, quem pater testamento, neque hæredem neque exhæredem scripsisset nominatim.*

¶ Exhæredare, verb. ut, *Exhæredare filium* Cicero pro Cluent. cap. 48. *A necessariis omnibus exhæredatus est*, ad Herenn. l. b. 4. c. 23. Er ist von allen seinen nahe verwandten Freunden Erblos gemacht worden. Apulej. Apol. *Testamentum inofficiosum, in quo cohæredem sororis filium exhæredavit, inimicissimum filium scripsit hæredem.* Proprie *exhæredari filii* dicuntur, mortuo patre: qui vivente adhuc patre depelluntur paternis bonis, *abdicari* dicuntur. Itaque abusive verbo *exhæredare* usus Nepos est in Themistocle, cum eum *a patre exhæredatum* scribit: de quo cum Valerius Maximus lib. 6. cap. 9 exponeret, recte *abdicatum* dixit.

¶ Exhæredatio, Enterbung. Quintilianus Declamat. 2 *An facillimum fuerit, ut exhæredationem quoque impetraret nobercæ ab homine, cui tam multa persuaserat.* Et Lege 20 pr. Dig. de Bonor. possess. contra tab. *Exhæredatio non adita hæreditate ex testamento, nullius est momenti.*

¶ Exhæreditare, pro *Exhæredare*, perrarum & inusitatum est. Salvianus lib. 3. contra Avarit. pag. 112 *Si illi tunc ob Deum donantes, omnia sua, etiam seipsos exhæreditabere viventes; discite vos, quæsumus, bona vestra vel ipsi hæreditare morientes.* Ubi Rittershusius annotavit, in quibusdam libris Institution. Tit. de Success. libert. § Sed hæc de iis &c. legi *Exhæreditati facti.* Sed

¶ Simplex *Hæreditare*, ecclesiasticum est, Vulgati maxime interpretis, ita Græcum κληρονομεῖν vertentis. Hunc forte aut ejus æquales Salvianus c. l. imitatus est.

HAERĔ-

HAERESIS, αἵρεσις, opinio, secta, ein sonderlicher Wahn und Gedancken. Cic. in præfatione paradoxorum: *Cato in ea est hæresi, quæ nullum sequitur florem orationis.* ¶ 2. Nos Christiani hæresin dicimus opinionem aberrantem a verâ doctrina, eine Ketzerey. Augustinus 2. contra Cresconium cap. 3 *HÆRESIS est diversa sequentium secta:* SCHISMA *vero eadem sequentium separatio.* Idem initio libri de hæresibus ad Quodvultd. *Non omnis error hæresis est: quamvis omnis hæresis, quæ in vitio ponitur, nisi errore aliquo, hæresis esse non possit.* Cum dicit: *Quæ in vitio ponitur:* significat vocabulum μίσος esse, sicut & *Secta.* Quid sit *Hæresis* de ea vide & dissertat. Heraldi lib. 2. Digression. Digress. ultimâ.

¶ Hæreticus, αἱρετικὸς, ein Ketzer. Sicut *Catholica fides hæresi*; ita & *hæreticus Catholico* opponitur. *Hæreticus* itaque qui male interpretata & explicata Scriptura nova dogmata affert, & contumaciter tuetur, quod Facundus Hermianensis addit lib. 12. c. 1 *Scire debemus, quod hæreticum non faciat ignorantia, quæ doctrinæ veritatis contumax non est, sed potius obstinata defensio falsitatis.* Vide & Vincent. Lirinens. Monitorio 1. cap. 34. & 35. & Salvianum lib. 5. de gubernatione Dei. Nostris Theologis talis est, non solùm qui articulum fundamentalem diserte impugnat, sed & dogma fovet, quo posito per consequentiam articulus aliquis fundamentalis labefactatur.

¶ Hæréticus, adjective, Ketzerisch. Arator Subdiaconus in Act. Apost. cap. 19

— — hæretica nigredine plenus.

¶ Hæresiarcha, αἱρεσιάρχης, αἱρέσεων ἀρχηγός. Ertzketzer. Augustinus epist. 253 *Hæresiarcha Manichæus.* Et Prosper Aquitanicus de Ingratis cap. 9. pr.

Inter multa suæ quæ tradidit hæresiarches.

Halabarches, vide *Arabarches.*

HALCYON, ŏnis, generis Epicœni, ἀλκυών, avis & marina & fluvialis, quæ incerta tamen differentia est. Nam Aristoteles scribit Halcyonem avem marinam fluvios etiam subire, non autem diversam fluviatilem a marina esse; ein Eißvogel / quod in hiemeglaciali nidificet; vera enim halcyonis appellatione Germani carent. Nam Ispida proprie avis dicitur glacialis, ein Eißvogel. Halcyones marinæ raro apparent in littoribus, paullo majores passere, colore cæruleo, viridi & subpurpureo mixto, rostro longo, tenui, & luteo. Nidificant in scopulis maris, & incubare ovis ac excludere pullos in media solent bruma. Quo tempore mare tanquam inserviens illis incubantibus, quietum est, & placidum per dies 14. qui *Halcyonides*, & *Halcyonei* vel *Halcyonii* dies & *Halcedonia* ob eam rem dicuntur. Plaut. Casinâ prologo v. 26 *Halcedonia sunt circum forum*, es ist am Marck gantz stille. Chiliad. *Halcyonios agit dies.* Meminit Theocritus Idyllio 7. v. 57

Χἀλκυόνες ἁρπεσσῦσι τὰ κύματα, τὰς πτ ἠλάσσας
Τὸν πτερόεντα.

Hoc est:

Halcyones undas sternunt, pelagusque Notumque.

Halcyonum partus, imago est Ecclesiæ, cui Deus inter mundi tempestates & quassationes, concedit tamen alicubi tranquillas sedes, &c. Sunt etiam conjugii honesti exemplum, halcyones: Nesciunt enim adulteria, & extincta conjuge, alter manet cœlebs, ac paullo post consumtus luctu moritur. Mulier etiam senem maritum gestat humeris suis aquatum, adestque ei in mortem usque. Plut. Mas halcedonum Carulus vocatur, κάρυλος. Refer huc quæ supra de *Alcedine* annotata sunt. Fluviales halcyones marinis majores sunt, conspiciuntur in ripis fluminum, cæruleæ magna sunt ex parte. Vide de Halcyonum historia Plinium lib. 10. cap. 32. Aristot. lib. 5. Histor. Anim. cap. 8. Ælian. libr. 2. cap. 6. Servium in lib. 1. Georg. Dalechamp. ad Plin. l. c. p. 468.

¶ *Halcyonii dies*, Columell. lib. 11. cap. 2. a tranquillitate maris Adriatici ita dicti, qui incipiebant 8. Calend. Mart.

¶ Halcyonium, ἁλκυόνιον, medicamentum est, Plinio & Dioscoridi plurium generum, vulgo vocant *spumam maris*, inde appellatum, quod super eo Halcyones nidificent. Matthiol. *Ceycum* vocant etiam a Ceyce.

HALEC, seu Alec (sic enim sæpius scribitur, ut supra in litera A, sive in *Alec* ostendimus. Fœm. & neutrius generis est. Martialis lib. 11. epigr. 27

Cui portat gaudens ancilla paropside rubra
Alecem, sed quam protinus illa voret.

Horatius lib. 2. Satyr. 4. v. 73 pro liquamine:

Ego faecem primus & alec,
Primus & inbenior piper album &c.

¶ Cætera in *Alec* quære. ¶ *Halec torrefactus*, ein Bückling.

¶ Halecula, diminut. Vide *Alecula.*

HALESUS, fluvius & mons non longe ab Ætna. Columell. lib. 10. v. 268 *Et quæ Sicanis flores legistis Halesi.*

HALIAETUS, vel haliætus, ἁλιαίετος, aquila marina est, ein Fischarn. *Pullos adhuc implumes produlos cogit adversum solem intuerî, nolentes ferit, illacrimantes e nido præcipitat, ut degeneres & adulterinos; illos vero, quorum acies firma contra steterit, educat*, Plin. lib. 10. cap. 3. Vide & Scalig. ad Cirin Virg.

HALICA, æ, f. ἅλικα, tritico & hordeo, Graupen/ Item, Weitzengraupen/ Gerstengraupen/ cibus stomacho utilissimus, *Ptisanam* etiam vocant. Cels. lib. 3. cap. 6. & 7. ¶ Alii sic. *Halica* triticea genus est, quod χόνδρος Græci dicunt, *Halica sativa* ptisana est triticea, Weitzengraupen.

¶ Hálicula, seu *Alicula* [nam & *Halicam* & *Alicam* scribunt] diminut. apud Martial. legitur lib. 12. epigr. 83 *Mittebat Umber aliculam mihi pauper*, &c. Est Jambus Scazon.

¶ Halicastrum, species est farris adorei Columellæ lib. 2. cap. 6 *Semen trimestre, quod dicitur halicastrum*, &c.

HALICACABUS vel *Halicacabum*, Ἀλικάκαβος, aut Solanum Halicacabulum, quod & Vesicaria dicitur, & φυσαλὶς, a φύσα, vesica. Frutex est notus, folliculos fert orbiculatos, vesiculis similes, in quibus semen continetur fulvum ac rotundum, magnitudine uvæ, gustu subamarum, vulgo vocant, Judenkirschen. Vide Plin. lib. 21. cap. 31. & ibi Dalechamp.

HALICARNASSUS, Ἁλικαρνασσὸς, Cariæ civitas, clara Herodoti, & Dionysii historicorum patria, Regia quondam fuit regum Cariæ.

¶ Halicarnassensis, &

¶ Halicarnasseus, ut, *Scylax Halicarnasseus*, Cic. 2. de Divinat. cap. 42.

¶ Halicarnassius. Corn. Nep. 2, 1. n. 2. *Cibi Halicarnassia.*

HALIEVTICON. Halieutica, ἁλιευτικὰ, volumina de piscibus, ab ἁλιεύειν, piscari. Plin. lib. 33. cap. 2. *Mihi videntur mira & quæ Ovidius prodidit piscium ingenia, in eo volumine, quod* Halieuticon *inscribitur*, ein Buch von Fischerey. Fragmentum ejus edidit paullo ante mortem suam Gesnerus. Denique Halieutica Græce scripsit erudito carmine Oppianus libris quinque.

HALIMUS, ἅλιμος, frutex, est sepimentis idoneus, similis rhamno, sive spinis, foliis oleæ, Dioscor. Plinius *aureonem*, dixit lib. 17. cap. 24.

HALLUS, m. 2. & Hallux, ūcis, m. 3. die grosse Zehe. Festus. Vide plura jam in *Hallucinor* dicenda.

HALMADES, dum, fœm. 3. Eingemachte Oliven.

Halosanthus. Vide *Alosanthus.*

HALLUCINOR, hallucinari. Beemannus in Originibus: Hallucinor *ab* Hallux, *sive* Hallus, id est, *maximus pedis digitus. Impingo, vel illido hallum*, ab ἅλλεσθαι. *Vid.* Glossar. ballus, ὁ δὸς μέγας δάκτυλος. *Formatur ut à* balbus balbucinor: *à* sermo, sermocinor. fehlen/ verstossen. *Aliud est* allucinor, *id est videndo fallor, à luce aberro. Lux enim objectum visus*, &c. Vide ipsum & Scaliger. ad Festum in verbo *Oblucinasse.* Sed aliis *Hallucinor*, *Halucinor*, *Allucinor* ac *Alucinor* eadem sunt. Cic. ad Q. frat. lib. 2. epist. 10 *Epistola nostræ debent interdum hallucinari.* Idem 1. de Nat. D. cap. 26 *quæ Epicurus oscitans hallucinatus est.* Plura de hoc verbo disputavit Gellius lib. 16. cap. 12. & Ger. Vossius in Etymolog. & Isaac. Vossius ad Catullum pag. 90.

¶ Hallucinatio, error, aberratio. Seneca de Vita beata cap. 26 *Vestras hallucinationes fero, quemadmodum Jupiter optimus maximus poetarum.* Arnobius lib. 6. p. 194 *Utrum istud serio & cum proposito faciatis gravi, an ridendo res ipsas, puerili hallucinatione ludatis.* Apulej. 3. Floridorum: *Mimus hallucinatur*, treibet Stockerey. Reliqua vide in *Gesticulor.*

¶ Hallucinator, ein Stocker / Possenreisser. Festus. Vide in *Halo*, ex Festo.

HALO, halare est, spirare, halitum emittere, hauchen/ einen Dampff von sich geben/ brodemen. Virg. 2. Georg. v. 109

Inbitent croceis halantes floribus horti,

die einen Geruch von sich geben.

¶ Hálitus, nomen, ein Athem. *Efflare extremum halitum*, seinen Geist aufgeben / den letzten Athem / Cicero in Tusc. lib. 2. cap. 9. *Halitus terræ*, vapor dicitur, Dunst. *Noxius terræ halitus*, Quintil. lib. 7. cap. 3.

¶ Halo, onis: Festus. ELVCVS *significat languidum & semisomnum: vel ut alii volunt:* ALLVCINATOREM, *& nugarum amatorem, sive* HALONEM, *id est, hesterno vino languentem.*

Composita.

¶ Adhalare, anhauchen. Plinius lib. 22. cap. 22 sub fin. *si serpentis caverna juxta fuerit, si patescentem primo adhalaverit.*

¶ Exhālare, exspirare, ac veluti per halitus adscendere, über sich brodemen/ über sich rauchen. Virg. 2. Georg. v. 217

— — — nebulam fumosque volucres,
Exhalant terra, &c.

Ovid. 13. Metamorph. v. 602 *Flumina nata Exhalant nebulas.* Cicero *Exhalare vinum & crapulam* dixit. Philipp. 2. cap. 12 *Edormi crapulam & exhala*, den vollen Kropff verdäuen / und ausschlaffen. *Animam exhalare*, Poetica phrasis est. Vid. Ovid. 6. Metam. v. 247 &c.

¶ Exhalatio, eine Dunst / und alles was sich von der Erden aufzeucht. *Exhalationes terræ*, apud Cic. 1. Tuscul. cap. 19. *Exhalatio nebulosa*, Plin. lib. 31. cap. 3. ein neblicher Dunst.

¶ Inhālare, in einen hauchen. Cic. in Pison. cap. 6 *cum illo ore fœtido teterrimam in nobis popinam inhalasses.*

¶ Est hinc & Anhēlare, quod est crebris quasi singultibus spirare & respirare, keichen / schnauben. Columell. lib. 2. cap. 3 *Ante ad præsepia boves religari non expedit, quam sudare atque anhelare desierint.* Ovid. de Remed. am. v. 394

Principio clivi noster anhelat equus.

Cicero *scelus anhelare*, pro ad scelus omni conatu adspirare, dixit in Catil. 2. princip. Et auctor ad Heren. libr. 4. cap. 55 *Anhelare ex infimo pectore crudelitatem.* Passive *verba inflata & anhelata gravius*, Cic. 3. de Orat. cap. 11, eine schwere und ausgestossene Sprach / quod vitium linguæ & oris est. Silius lib. 14. v. 380

Celsaque anhelatis exsurgens ilibus alnus.

¶ Anhēlator, suspiriosus, der einen kurtzen Athem hat / engbrüstig. Plin. lib. 22. cap. 23 *Anhelatoribus laser cum porro ex aceto datur.* Et lib. 23 cap. 7 *Sicca fici utiles anhelatoribus & suspiriosis.*

¶ Anhelatio, spirandi difficultas, apud eundem 23. cap. 1. sect. 24, *Hoc genus bini* [picati] *utile inflationibus, tussi, anhelationibus.* das Keichen. Addunt vulgaria Lexica Plin. 21. cap. 21 *Prodest anhelationi*, ubi Harduinus *anhelatoribus* legit.

¶ Anhelanter, adverb. cum anhelitu. Item, festinanter, cupide. Ammianus lib. 16. cap. 15 [Vales. 10] *alium anhelanter avido flatu ventorum lenunculo se commisisse piscantis*, Jusium Cæsarem intelligens. Ità Lindebruchius aliique legunt: Valesius ex conjectura *anhelante.*

¶ Anhēlitus, ipse spiritus difficulter actus, der kurtze schwere Athem. Ovid. lib. 1. de Arte am. v. 521

Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,

der Athem soll nicht stincken. Et Plinius lib. 9. cap. 7 de balænis, *anhelitum reddere ac per vices recipere*, keichen / sprudeln. Ac Cicero de divin. lib. 1. cap. 50 *Crede etiam anhelitus quosdam fuisse terrarum, quibus inflatæ mentes, oracula funderent.* Et, *Vini anhelitus*, der Geruch oder Stanck vom Wein aus dem Halse / Idem post reditum in Sen. cap. 7. Et, *anhelitus letalis*, Ammianus lib. 21. cap. 29. das Röcheln der Sterbenden.

¶ Anhēlus, adjectivum, anhelans, keichend / schnaubend. Virgil. 2. Georg. v. 135 *Senibus medicantur anhelis.* Idem Georg. 1. v. 250 *Et me sævus equis oriens afflavit anhelis.* Quod non a lassitudine & fatigatione est, sed ab animositate, conatu & nimio ardore, quasi sint nimio spiritu ardentes. Vide Vlitium ad Nemesiani Cyneget. v. 255. p. 409.

HALO, ōnis, ἅλως, area, quam *coronam* Plinius lib. 1. cap. 29. & Seneca 1. Quæst. N. cap. 2. (quem vide) alii *circulum* appellant circa lunam aut solem. Germani Latinum reddunt vocabulum, der Hoff ům den Monden / ein runder Kreiß oder Circkel ům die Sonne. Apulejus de mundo pag. 64 *Catenam* vocat.

¶ Est & *halo*, elucus, sive hesterno vino languens. Vide supra in *Halo.*

HALOPHANTA, seu rectiùs *Holophanta*, æ, homo nequam & mendax, ein Holuncke / ὁλοφάντης omnia mentiens, ab ὅλος & φαίνομαι, Turneb. lib. 11. cap. 5. At Josephus Scaliger Castigat. in Festum *Halophantam*, malit, παρὰ τὴν ἅλα, quemadmodum Sycophanta παρὰ τὸ σῦκον factum est. Vide Collectanea Taubmanni ad illud Plautinum in Curcul. act. 4. sc. 1. *Holophantam an Sycophantam hunc magis dicam, nescio.*

HĂLŌSIS, ἅλωσις, captio, expugnatio. Qua voce, literaturâ Latina, usi sunt Suetonius, & Petronius. Sueton. in Nerone cap. 38 *Quasi offensus deformitate veterum ædificiorum urbem incendit, &c. Hoc incendium e turre Mæcenatiana prospectans, lætusque flamma pulchritudine, ut ajebat, halosim Ilii decantabit.* Vide Torrent. ibi. Et Petronius pag. 100 *Tabula, quæ Trojæ halosin ostendit.* ein Gemählde von der Zerstörung Troja.

HALTER, ēris, vel Haltēre, is, ἅλτηρ, plumbea pila, vel massula, qua corpus librabant saltationibus certantes, eine Sprungkugel. Hodie tali quadam libratione per plumbum utuntur funambuli, das Gewicht oder Wage / Gewicht-Stange. Martialis lib. 14. Epigr. 44

Qui pereunt stulto fortes haltere lacerti.

Halteres, ἅλτῆρες, plural. Vide Mercurialem Gymnasticâ.

Halyattes. Vide *Alyattes.*

HĂLYS, yos, halym, Paphlagoniæ fluvius maximus, Crœsi fato nobilis. Oraculum notum est:

Crœsus Halym penetrans magnam perdet opum vim,
Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν διαλύσει.

Recitat aliquoties Suidas & alii. Sed quo oraculo Crœsus deceptus, quum regnorum opes exspectaret, suas profligavit. Cic. de divinatione lib. 2. cap. 56. Nomen ei a Sale est, ut Strabo auctor est lib. 12. Geograph.

HĂMA, ἅμα, ein Feuereymer / vas hauriendæ aquæ ad restinguendas incendia, ut P. Leopardus docuit lib. 9. Miscell. cap. 22. Sic Plin. lib. 10. epist. 42 *Alioqui nullus usquam in publico sipho, nulla hama ad incendia compescenda.* Hamis hujusmodi dolabrisque instructus per urbem itabat Præfectus Vigilum, quorum cohortes septem arcendis incendiis Augustus instituerat. Vide titulum Digestorum *de officio Præfecti Vigilum.* In antiquis libris etiam sine aspiratione scriptum *Ama* legitur. Vide Leg. 12. § 18 Dig. de instructo vel instrum. legato.

¶ Hāmŭla, dimin. Columella de horto v. 387

Aut habilem lymphæ hamulam, Bacchove lagenam.

Hamadryades, vide *Dryades.*

HAMAXA, Latinis plaustrum, Wagen / accipitur pro Septentrionibus & curru cælesti. Dalecham. ad Plin. 2. cap. 68.

¶ Hamaxobii, & Hamaxobitæ, ἁμαξόβιται, populi Sarmatiæ, in plaustris habitantes, ab ἅμαξα, *currus.* Ptolemæus *Hamaxobios ἁμαξοβίους* vocat. Populi erant septentrionales supra Pontum & mare Caspium. Proverbii vice Tertullianus l. 1. adv. Marcion. cap. 1 dixit *Hamaxobio instabiliar.*

¶ Hamaxiæa, ἁμαξιαῖα, plaustralia, ut λίθοι ἁμαξιαῖοι, apud Dionys. Halicarn. lib. 3. p. 200. Dein proverbiali voce dicuntur ampla & magnifica, ut ἁμαξιαῖα ῥήματα, quæ Horat. *sesquipedalia verba* dixit. Vide chiliad.

Hamilcar, vide supra *Amilcar.*

HAMMON, onis, Ἄμμων, Jovis cognomen, ab ἄμμος, arena, Oraculum Hammonis in Marmarica fuit. Mela. Vide supra *Ammon.*

¶ Hammonicum nomen coloris subrufi. Varro lib. 3. Sed ubi fortassis rectius legitur, *Armenium.*

HĀMVS, ein Fischs Angel. *Meus hic est, hamum vorat*, er beisset an / nun ist er meine. Plaut. Curcul. act. 3. v. 61. *Fallax hamus*, der betrügliche Angel. Ovid. lib. 2. de Ponto Epist. 7. v. 9

Quo semel est lapsus fallaci piscis ab hamo,
Quamvis unca cibus ara subesse putat.

Et lib. 3. de arte am. v. 425

Casus ubique valet; semper tibi pendeat hamus, &c.

Missile jaculum appellat Vetus Inscriptio Hispanica;

QVI PISCES IACVLO CAPIEBAT MISSILE DEXTRA.

MISSILE, sextus casus est. *Aureo piscari hamo* proverbiale, quod inter facete dicta Octavii Cæsaris a Suetonio commemoratur, in Vita cap. 25. extr. Id est, Maxima cum jactura commodum mediocre & incrementum affectare. ¶ 2. Virg. Æn. v. 467 *hamos* dixit, carentulas in lorica, die Gelencke oder Ringlein am Panzer. Dicit enim

Loricam consertam hamis, auroque trilicem.

Hamus ferreus, ein eisern Haacken. ¶ 3. Hamus etiam significat eine Hechel apud Plin. lib. 29. cap. 1. *Ipsa stupa*, inquit, *pectitur ferreis hamis.*

¶ Hāmulus, diminutivum. Cornel. Celsus lib. 7. cap. 7. n. 7 *Hamulo summum foraminis excipiendum.* ein Häcklein / kleiner Widerhaake. Item kleiner Angel.

¶ Hāmo, hamare: Petronius trālate: *Artis severæ quisquis hamat effectus.*

¶ Ita *adhamare honores* Cicero dixit pro captare, ut citat Nonius, & asserit Scaliger in Catalect. itemque Rutgersius lib. 3 Var. Lect. cap. 3. sed Mercēri Nonius habet *adamaverunt*, non adhamaverunt. Adde eidem notata p. 113. edit. Paris.

¶ Hāmātus, hamo instructus, ut, *arundo hamata*, eine Angelstange. Eleganter Plinius lib. 9. epist. 30. *Visciata hamataque munera* dixit pro insidiosis, quibus captantur & circumveniuntur homines, ut visco aves, hamo pisces. Vide eundem & Panegyr. cap. 43 & Senecam epist. 8. *Munera in hamo mittere*, Martialis dixit lib. 6. Epigr. 63. Vide eundem & lib. 4. Epigr. 56. ubi totam similitudinem explicat.

¶ Hāmātilis, ut, *Piscatus hamatilis*, ein Fischen mit Angeln / Plaut. in Rudenti act. 2. sc. 1. v. 10. *Hamatile spiculum*, Tertullian. principio contra Gnostic.

¶ Et *Hamiota*, apud eundem in eadem Fabula, act. 2. sc. 2. v. 5. & Varronem; Vocabulum vetus pro piscatore, qui hamo utitur, der mit der Angel fischet.

¶ Adhamare vide paullo ante sub *Hamare.*

HANNĪBAL, & Annibal, Dux Carthaginensium notus ex Romanorum historiis. Stat. 4. Silvarum carm. 6. v. 77

Semper atrox dextrâ, perjuroque ense superbus
Hannibal, &c.

Fuit Amilcaris filius: de cujus ingenio Livius lib. 21. cap. 4. De excellentia ejus & auctoritate lege eundem lib. 28. cap. 12. Militarem peritiam & artem in eo miratus Scipio est, apud Florum lib. 2. cap. 6. extr. cui tamen ipse Hannibal secundas a Pyrrho partes, sibi demum tertias dabat, ut Plutarchus in Pyrrho p. 387 auctor est. Lucianus quoque in Mortuorum Dialogis Alexandrum, Hannibalem & Scipionem de primo loco inter Duces contendentes introducit. Sed ibi primum locum Minos Alexandro, alterum Scipioni, tertium demum Hannibali tribuit. Corn. Nepos de eo ita scribit ejus vita: *Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superavit; non est infitiandum, Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores, quantò populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes.* &c.

¶ Alius Hannibal Giscōnis filius fuit, quem nonnulli Asdrubale natum & *Seniorem* appellarum tradunt. Falso, ut Casaubonus docuit ad lib. 1. Polybii pag. 186.

HANNO,

HANNO, ōnis, Ἄννων, Carthaginensis fuit, Philippi Macedonis temporibus, privatis opibus potens, regni affectator, sed ratonibus suis & insidiis frustratus, crudelissimo à Carthaginensibus supplicio cum suis affectus est, auctore Trogo. Extat ejus *Periplus*, sive navigatio qua circumvectus est Africam ultra columnas Herculis, quem commentarium in templo Saturni consecravit: de quo non præclare sentit Gerh. Joh. Vossius lib. 4. de Historic. Græcis p. 513. & 514. itemque in Instit. Orat. lib. 4. p. 130. Filius autem Isaacus Vossius verissimam hanc commemorationem putat, ejusque explicationem pollicetur ad Melam lib. 3. cap. 9. p. 301. ¶ 2. Hannonis alterius meminit Livius in primo & ultimo belli Punici libro. *Hanno factionis Barchinæ cum prima consuleret Carthaginensibus de pace, nequaquam exauditus est.*

HAPHE, es, ἁφή, inspersio pulveris, quæ adhibebatur luctatoribus, ceromate illitis, das Bestreuen. *Flavescere haphe*, Martial. dixit lib. 7. Epigr. 66. ¶ 2. Pollux, *haphen* etiam primam dici putat infecturam, die erste Farbe.

HAPSUS, i, ut, *Hapsus lana*, tantum scilicet, quantum manu capi potest, ein Locken oder Hand voll Wollen/ Cels. lib. 4. c. 9.

HARA, æ, porcile, Schweinstall/ Saukoben. Cic. in Pison. cap. 16. pr. *Epicurus noster ex hara prodiit, non ex schola.* Varro deterruit. Anserum etiam stabulum, *haram* dixit, lib. 3. cap. 10. ein Gänsestall.

Harena, vide *Arena.*

HARIOLUS, vates, dictus quasi *fariolus* a *fando*; vel ab *aris*, Isidorus vult, Originum libris, quod Desiderius Heraldus probat ad Tertulliani Apologeticum cap. 13, cum Afer scribit: *Prodantes nomen de vidore concipiunt.* ein kluger Mann/ ein Wahrsager. Terent. Phorm. act. 4. sc. 4. v. 27 *Interdixit hariolo.* Cic. de divin. lib. 1. cap. 2 *Hariolorum furibunda prædictiones.* Phædrus lib. 3. fab. 4 *Usu peritus hariolo velocior.*

¶ Hariola, Plaut. Mil. act. 3. sc. 1.

¶ Hariolor, quod & Ariolor scribitur, Hariolari, est divinare, errathen/ wahrsagen. Terent. in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 7. *Non mihi credes?* D. *hariolare*, du möchtest es errathen haben. Idem in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 48. *Sed ego hoc hariolor*, das weiß ich aber/ und propheceye es zuvor.

¶ Hariolatio, ut, *Superstitiosæ hariolationes*, Abergläubige Weissagung/ Cicero lib. de Divin. cap. 31.

Harminius, vide *Arminius.*

HARMŌDIUS, civis Atheniensis, qui cum fratre patriam Pisistratidarum tyrannide liberavit. Thucyd. lib. 6. His id honoris datum est, ut nemo unquam ipsorum nomine appellaretur. In eorundem honorem & carmen canebatur in compitis, cujus initium: φίλτατε Ἁρμόδιε, οὔ πω τέθνηκας; *Carissime Harmodi, haudquaquam mortuus es.* Hinc proverbium *Harmodii modi cantilena*, Ἁρμοδίου μέλος, de lugubribus ac tristibus apud Suidam & Diogenianum. Vide tamen Vossium lib. 1. Instit. Orat. p. 61.

HARMONIA, Cadmi uxor, quæ una cum viro demum in anguem mutata fingitur, Vide Ovidium 4. Metam. & Diodorum Siculum lib. 5. Itemque Euripid. Phœniss. principio. ¶ 2. Harmonia, ἁρμονία concentus est, eine liebliche Zusammenstimmung. Cicero 1. Tusc. cap. 10. & Lactantius de opificio Dei cap. 16 *Intentionem* vertit: *Concinentiam*, Vetus auctor fragmenti, quod cum Censorino editur cap. 11. & Quintil. libr. 1. cap. 10 *Dissimilium concordiam* vocat. Idem Cicero 1. Tuscul. cap. 18. *Harmoniam autem ex intervallis sonorum nosse possumus: quorum varia compositio etiam harmonias efficit plures.* Et Apul. de Mundo: *In choris, cum dux carminis hymno præcinit, concinentium vulgus virorum & fœminarum mixtus gravibus & acutis clamoribus unam harmoniam resonant.*

¶ Harmonicus, a, um, quod harmoniam habet, aut ad eam pertinet. *Harmonica ratio*, Plin. lib. 2. extremo.

HARPĀGŌ, ōnis, masculi. ferrum aduncum, quo ex puteo trahitur, si quid inciderit, ἅρπαξ ein Bornhaaken. L. 12. § 21. D. de Instr. leg. ¶ 2. Cæsari instrumentum ita dicitur, quo munitiones disjiciuntur. de Bello Gallico cap. 81. ¶ 3. Significat & illud instrumentum, quo in navalibus prœliis utebantur ad corripiendas naves. Id describit Appianus lib. 5. de bell. civil. p. 739. Sed male ejus inventionem Agrippæ tribuit. Nam Plinius Pericli adscribit lib. 7. cap. 56. extr. Tyrius quoque cum ab Alexandro M. obsiderentur, in usu fuisse ex Curtio constat lib. 4. cap. 2. & 3. extr.

¶ Harpagare verbo pro rapere Plautus usus est Aulul. act. 2. sc. 2. v. 24. *Aurum mihi intus harpagatum est.*

HARPĂLICE, es, Amazonum regina, de qua Virgil. 1. Æneid. v. 317 - - - *vel qualis equos Threissa fatigat*
Harpalice, volucremque fuga prævertitur Hebrum.

HARPASTUM, ἁρπαστόν, pila, ein Spielballen/ dictum ab ἁρπάζειν, quod projectum multi simul conentur arripere, Martial. lib. 7. Epigr. 19 *Sæpe harpasta manu pulverulenta rapis.*

HARPA, æ, & Harpe, es, Ἅρπη, avis rapax, ex vulturum genere, ein Goldgeyer. Alciat. in Emblemat. 142

Altivolam missus comitatur degener harpam:
Et prædæ partem sæpe cadentis habet.

¶ 2. Significat & falcem & ensem falcatum *harpe*, ein Erbel. Ovid. 5. Metam. v. 69

Vertit in hunc harpen, mansitque in cæde Medusæ.

HARPAX, pāgis, m. 3. Ein Spinnwirtel/ instrumentum scilicet, quod fuso adhibetur, ut facilius vertatur. *Verticillus* aliàs dici solet. Plinius utrumque nomen lib. 37. cap. 2 de electro sive succino: *In Syria fœminas verticillos, inde facere: & vocari harpaga, quia folia & paleas, hæsitque de fimbrias rapiat.*

HARPOCRATES, Deus silentii apud Ægyptios [unde & *Sigalion* à σιγᾶν, *silere* appellatus] qui fingebatur sedentis pueri specie digitum libro imprimentis, quasi silentium imperaret, Plutarchus de Iside & Osiride. Videtur idem qui *Orus* habitus: eum ita natum tradiderunt, ut digitum libro imprimeret, de quo & Damascius apud Photium meminit in vita Isidori. Talis Romæ Angerona Dea colebatur, de qua Plin. lib. 3. cap. 5. Vetus Poeta apud Varronem lib. 4 de lingua latina:

Sanctu Serapu,
Isis, & Harpocrates digito, qui significat ST.

Vide & August. lib. 18. de Civitate Dei cap. 5. Adi etiam Sponium in Miscellan. sect. 1. artic. 5. pag. 16. & Cuperum in Harpocrate: nec non Jac. Gronovium ad Stephanum Byzant. Berkelii in notis & var. lect. pag. 10. B.

HARPYIÆ, Ἁρπυῖαι, monstra rapacia & obscœna, Raubvögel. Apul. lib. 10. de A. A. *Nec utique celeriam suam tam immanes involare mures vel muscas, ut olim Harpyiæ fuêre, quæ abripiebant Phineias dapes.* Servius in subseq. illud Virgilii, Harpyias tres numerati ait, *Aello, Ocypeten & Celano.* Virgil. 3. Æneid. v. 216. seqq.

Tristius haud illis monstrum, nec sævior ulla
Pestis, &c.
Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Proluvies, uncæque manus, & pallida semper
Ora fame.

HARUSPEX, scribitur & *Aruspex*, Aruspices augures erant Hetrusci. Kluge Wahrsager/ Zeichendeuter. Cic. in Philipp. 3. cap. 8 *Cum aruspices ex tota Hetruria convenissent, totius urbis ac imperii occasum appropinquare dixerunt.* Vet. Gloss. *Aruspex* βωμοσκόπος. Ergo ab *ara* dicitur, quam adspiciat. Sed rectius Donatus ad Terentium Phorm. act. 4. sc. 5. ab *Haruga* appellatum censet, quæ est hostia, ab *hara* sic dicta: quam Velius Longus *Arigam* vocat, & inde *Arispicem* non *Aruspicem* maluit dici. Hesychius, ut Rutgersius lib. 3. Var. Lect. cap. 9 emendat, Ἅρυγα (vulgo ἄχθια) ἄρρεν προβατον. *Aruspex* igitur est, qui extra victimarum inspiciens de futuris prædicit. Ein Wahrsager aus dem Eingeweide.

¶ Haruspicinus, ut *Haruspicini libri*, Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 33.

¶ Haruspicina, divinatio, disciplina aruspicum. *Haruspicinam facere*, die Kunst des Wahrsagers brauchen. Cic. lib. 6. fam. epist. 19. & Lactant. lib. 2. cap. 16. pr.

¶ Haruspicium, Catullus Epigram. 89

- - - *discat Persicum haruspicium.*

Censorinus de Die natali cap. 17 *Portenta Etrusci pro haruspicii disciplinaque suæ peritia, diligenter observata in libros retulerunt.*

HASTA, λόγχη, ein Spieß. *Eminus hasta, comminus gladio uti*, Cic. de Senect. cap. 6. Et, *Hastis argenteis pugnare*, est negotium, quod vi aut alio modo agi nequeas, pecunia & largitionibus conficere, mit einer silbern Büchsen schiessen. *Hastam abjicere*, est causæ diffidere, ac de victoria desperare, gewonnen geben/ sich gefangen geben. Translatum a militia. Cicero pro Muræn. cap. 21 *Videsne ut illum tristem, demissum? jacet, diffidit, abjecit hastam.* *Hastam protendere* (vor sich strecken) *hastam colligere* (zurück oder an sich ziehen) apud Tacitum 2. Annal. cap. 21. *Hasta pura*, quæ sine ferro, qualibus domari milites ob fortitudinem solebant. Virg. Æn. 6. v. 760

Ille (vides?) pura juvenis, qui nititur hasta,

Ubi Servium vide & Donatum. Uterque *sine ferro* fuisse tradidit: alter etiam rationem addit, *quod sit signum pacis, & non belli.* Scilicet post victoriam partam donabatur. Suetonius Claudio cap. 28 *Libertorum præcipue suspexit Posidem Spadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros insigni pugnâ donavit.* Conf. Dalechamp. ad Plin. 7. c. 28. p. 312. & Lamb. becium Bibliothecæ Tom. 3. p. 378. ¶ 2. *Hasta* & belli indictum Bibliothecæ Tom. 3. p. 378. ¶ 2. *Hasta* & belli indictum præbuit. Nam mittebatur hasta in ejus fines, quem bello petebant. Ovid. 6. Fastorum v. 207. & Macrobius. Vide & supra *Clarigatio* in *Clarus.* ¶ 3. Significat & venditionem hasta, ex eo ritu, quod in publicationibus & venditionibus bonorum, hasta ponebatur. Cic. off. lib. 2. cap. 8 *Hastam in foro ponere & bona civium voci subjicere præconis*, öffentlich ausruffen lassen/ daß die Güter zu verkauffen oder feil stehen. *Hasta ea, quæ publice venundabant, subjiciebant veteres*, Festus. Vid. Scalig. ad Manil. p. 429. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 17. & lib. 7. cap. 16. Id JCti *subhastare* vocant. Vide *Auctio.* ¶ Erat etiam hasta signum

signum centumviralis & decemviralis judiciorum. Vide Legem 2. Dig. de Orig. jur. § 29. Martialis lib. 7. epigram. 63

centum grabis hasta virorum.

Et Lucanus ad Pisonem v. 41

Seu trepidos ad jura decem vocat hasta virorum,
Et firmare jubet centeno judice caussas.

¶ Eleganti metaphora *Hasta* dicuntur argumenta, quibus Oratores pugnant in adversarios. Cic. 1. de Orat. cap. 57 *Non est difficile oratori ejus partu; quemcunque defendit, auctorem aliquem (Jurisperitum) invenire: a quo cum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoriis lacertis viribusque torquebit.* Idem de claris Oratoribus cap. 73 *Erat præterea doctus Hermagoræ præceptis, quibus etsi ornamenta non satis optima dicendi, tamen, ut hastæ velitibus amentata, sic apta quædam & parata singulis caussarum generibus argumenta traduntur.* Idem Topicis cap. 17 *Hastas aliquibus a Jurisperitis ministrari* similiter dixit.

¶ Hastula, dimin. ¶ 2. Hastula regia, ἀσφόδελος, planta, Goldwurtz. Vide *Asphodelus.* Seneca lib. 2. Quæst. Nat. cap. 31 *Omnium percussarum arborum contra fulmina hastulæ surgunt.* Plin. lib. 21. cap. 17 *Vocant asphodelum hastulam regiam.* Add. Isidor. Orig. lib. 17. cap. 6. sub fin.

¶ Hastatus, *Milites hastati*, qui hastis pugnant, so lange Spisse führen. Vid. Varr. lib. 4. de Lat. Ling. cap. 16. *Acies hastata*, Tacitus 2. annal. cap. 14. Cæterum hoc nomine appellabantur & milites ipsi, qui hastis pugnabant; & *ordines* etiam *hastatorum.* Vide infra in Princeps.

¶ Hastile, is, der Spießschafft/Spießstange/ lignum teres, oblongum. Nepos Epaminonda cap. 9 *ferrum quod ex hastili in corpore remanserat.* Virgilius Æn. 5. v. 557

— — *præfixa hastilia ferro.*

¶ Hastarium, vel Hastarius liber, tabulæ, quibus res sub hasta ponendæ scribuntur. Tertullianus Apologet. cap. 13 *quos in hastario bellicales habetis.* Adde ibi Rigalt.

¶ Subhastare, publice vendere, sub hasta ponere. Solinus de Thracia, cap. 10 *Nuptiæ non parentum arbitrio transeunt ad maritos, sed quæ præ aliis specie valent, subhastari volunt, & licentia taxationis admissa, non moribus nubunt, sed præmiis.* Firmicus de profana relig. p. 31 *Vendebatur Deus, ut prodesset emtori; & emtor suppliciter adorabat, quidquid paullo ante viderat subhastatum.* De ritu venditionis sub hasta; vide supra in *Hasta* n. 3.

HAV, interjectio conturbatæ mentis, & trepidantis, Ter. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 38 *Hau, mi homo, sanusne es?* Alii *Au* sine adspiratione legunt.

HAVD, non, Terent. Andr. 4. sc. 6. v. 12 *Haud auspicato huc me appuli*, id est non auspicato vel feliciter, ich bin zu einer unglückseligen Stunde anher kommen. *Haud diu est.* idem Eun. 2. sc. 3. v. 67. *Haud facile*, Cic. *Haud dubie*, quod est, *sine dubio*, Livius. *Haud scio*, locutio elegans, quæ jungitur cum adverbio, *An*, Ter. in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 33 *Qui infelix haud scio, an illam nunc misere amet*, welcher arme Geselle sie hefftig lieb hat/ wie ich nicht anders weiß. *Haud secus*, non aliter, *Haud secus ac jussi faciunt*, &c. Virgil. *Haud vidi magis:* vide de vi & forma ista loquendi Muret. lib. 17. cap. 16.

¶ Haudquaquam, nequaquam, mit nichte/gar nicht. Livius 28. cap. 6 *Haudquaquam ad spem eventus respondit.*

Haveo, have, vide *Aveo.*

HAVRIO, hausivi & hausi, haustum, & haustum (exempla enim apud Apulejum leguntur) schöpffen. *Haurire ex fonte, è fonte, a fontibus*, Cic. 1. offic. cap. 2. *Hausta aqua de puteo*, Cic. 2. Divin. cap. 13. Juvencus in Joan. 4. de Samaritide:

Hauritura cavis putei penetralibus undas.

¶ Observa formulas metaphoricas & poëticas: *Vocemque his auribus hausi*, Virg. 4. Æn. v. 359. Et, *Haurire animo*, Virg. 12. v. 26, pro *accipere, percipere*, einnehmen. *Haurire cibos*, Columellà lib. 8. cap. 17. *Luctum haurire*, Cic. pro Sextio cap. 29 extremo, in sich fressen. *Haurire oculis*, Virg. 4. Æn. v. 661. ¶ Aliquando etiam confodere vel vulnerare significat. Virg. lib. 10. v. 314 *Latus hausit apertum.* Similiter *jugulum haurire* Tacitus dixit 1. Histor. cap. 41. ¶ Item consumere Livius lib. 5. cap. 7 *Tam longi temporis opus incendium hausit.* Mart. lib. 9. Epigr. 83 *Haurire patrias opes.*

¶ Haustus, nomen. das Schöpffen. *Haustus aquæ*, ein Trunck. *Haustus aquæ mihi nectar erit*, Ovid. 6. Metam. v. 356. *Exiguis haustibus bibere*, kleine Schlücke thun / Idem 3. Fastor. v. 274.

¶ Haustor, qui haurit, bibit. Lucanus lib. 9 v. 591 de Catone:

Ultimus haustor aquæ.

¶ Hauritor, idem. Petrus Chrysologus Serm. 86 *Hierosolymitanus fons abundat, cum impellit angelus, non cum sitit hauritor.*

¶ Haustrum, cadus rotæ aquariæ, vel ipsa *rota*, die Schöpffe am Wasserrad. Lucret. lib. 5. v. 317

Ut flubios versare rotas, atque haustra videmus.

Vide Nonium.

¶ Hauritorium, quo hauritur, haustrum. Gloss. vet. *Hauritorium*, ἀντλητήριον, ἄντλημα.

¶ Dehaurire. Tertullianus de Pallio cap. 5. *margarita pretiosa dehausit.*

¶ Exhaurire, evacuare, ausziehen/ ausschöpffen. *Exhaurire poculum*, austrincken. Ovid. 5. Fastor. v. 513. ¶ 2. Per Metaphoram usitatam, *Exhaurire ærarium, & compilare rempubl.* Cic. pro Vatin. cap. 2. die gemeine Schatzkammer ledig machen. *Inops & exhaustum ærarium*, Cic. 5. Verr. cap. 70. *Provinciam sumtu exhaurire*, Idem ad Qu. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 2. ausziehren. *Exhaurire labores*, Silius 17. v. 355. über sich nehmen und ausstehen. qua formula etiam Plinius usus est lib. 3. epist. 9. principio: *quantum laboris exhauserim.*

¶ Inexhaustus, inexhaustum, quod exhauriri non potest, & expleri, das nicht zu ergründen/ zu erschöpffen oder zu ersättigen ist. Cic. lib. 3. de finib. cap. 2 *Erat in eo inexhausta abditæ legendi, nec satiari poterat.* De Catone.

¶ Perhaurire. Tertullian. ad Nation. lib. 1. cap. 15. extrem. *infantem totum præcoquum perhauritis.*

HEAVTONTIMORVMENOS, i, ἑαυτοντιμωρούμενος, excrucians se ipsum, Comœdiæ Terentianæ nomen. Cicer. 3 Tusc. cap. 27 *Quid ille Terentianus ipse se puniens?*

HEBDOMAS, ἑβδομάς, άδος, άδι, άδα, a quo casu & *Hebdomada, æ*, quemadmodum & alia Latini faciunt, spacium significat septem dierum, eine Wochen / Septimanam: Cicero lib. 11. fam. epist. 9 *ne in quartam hebdomada incideres.* ¶ 2. Item annorum apud Geli. lib. 3. cap. 10. & numerum quemcunque *Septenarium.* Vide Vossium de vitiis sermonis. De Origine hebdomadum & septimi diei observatione vid. Casaub. ad Suetonium pag. 142. & Rivetum accuratius hæc persequentem Dissertat. de Origine Sabbathi cap. 5.

¶ Omnis *hebdomas* non apud sacros solum, sed & profanos auctores vel *dierum* est vel *annorum*: tertia *Jubilæorum*, quam fingunt Judæi, dudum meruit ludibrium.

¶ Hebdomadalis. Sidonius lib. 9. epist. 3 *Ecclesia dedicata festis hebdomadalibus.*

HEBE, es, Ἥβη, dea juventutis, Jovis pincerna, & Herculis uxor, Poëtis est.

HĔBĔNVS, *Ebenus*, fœmininum & *hebenum* neutrum, Virgilius 2. Georg. v. 117 *Sola India nigrum fert hebenum.* Tametsi Lucanus lib. 10. v. 117 scripserit, *Hebenus Marcotica vastos Nuncupavit postes*, hoc est Ægyptiaca. Nam in medio Africæ hebenos virere, Plin. tradit. Arbor est, cujus generis esse putant lignum Indicum, quod *Guajacum* & *Guajacanum* dicitur, cujus adversus Gallicam luem præcipuus est usus, vocant & *lignum sanctum*, Frantzosenholtz.

HĔBĔS, ĕtis, generis omn. retusum, obtusum, ut, *Gladius hebes*, Ovid. 3. art. am. v. 589. stumpf. *Hebes acies oculorum*, Cic. 4. de Fin. cap. 24. ein blöde Gesicht. Contrarium *acutus. Lucem hebetem* Avienus Arateis dixit v. 455. ¶ 2. Per metaphoram, significat rudem, crassum, indocilem. grob und tölpisch. Cic. lib. 2. de Divin. cap. 50. *Epicurum hebetem & rudem dicere solent Stoici.* Idem 1. de Divin. cap. 22 *Hebes æque ac pecus.* Idem 10. Philipp. cap. 8 *Hebes ingenium*, ein grober/ ungeschliffener Kopff. *Sensus hebetes & tardi*, Cic. 4. Acad. cap 8. *Hebetiores oculi*, blöde Gesicht/ Sueton. Ner. cap. 51. Et, *Aures hebetiores*, Cicer. pro Plancio cap. 27. Superl. *hebetissimus.* Plin. lib. 9. cap. 30 *Tanta solertia animalium hebetissimis quoque est.*

¶ Hebetudo. Macrob. 1. Somn. c. 14 *hebetudo sensuum.*

¶ Hebeo, hebere, hebetem esse; *Ferrum hebet*, apud Livium lib. 23. cap. 45, stumpff seyn.

¶ Hebescere, hebetem fieri, stumpff werden. *Mentis acies hebescit*, Cic. 1. Tusc. cap. 30. *Hebescere & languere in otio*, Cic. in Acad. 4. cap. 2. grob und unlustig werden.

¶ Hebetare, hebetem facere. stumpff machen. Livius lib 8. cap. 10 *cum hastas aut prafregissent, aut hebetassent.* Sueton. Claud. cap. 2 *hebetato corpore.* Plin. lib. 20. cap. 6 *Porrum oculorum aciem hebetat*, macht die Augen stumpff und blöde. Idem lib. 23 cap. 1 *Tristitia & cura hebetatur vino.*

¶ Hebetatio, ut, *Hebetatio oculorum*, Plin. 28. cap. 6.

¶ Hebetatrix, ut, *Hebetatrix umbra*, Idem lib. 2. c. 43.

¶ Hebetescere. Plin. 28. cap. 8 *Certum est, aciem in cultris tonsorum hebetescere.*

HEBRAEVS, & Ebræus, Hebræi, Judæi, ab Heber, pronepote Semi Geneseos 11. vid. Gallæus ad Lactant. p. 214.

¶ Hinc *Hebraicus & Hebraice.* Lactantius lib. 4. cap. 7 sub fin. *Nos CHRISTVM nuncupamus, id est unctum, qui Hebraice MESSIAS dicitur. Unde in quibusdam Græcis scripturis, quæ male de Hebraicis interpretata sunt,* ἀλειμμένος, *id est, ungendo curatus, scriptum invenitur* ἀπὸ τοῦ ἀλείφειν.

HĔBRVS, Ἕβρος, Thraciæ fluvius, in quem Orphei caput a Ciconibus confecti abjectum fuit. Ovid. Metam. 11. v. 50

Membra jacent dispersa locis, caput, Hebre, lyramque
Excipis, &c.

Pulchrum exstat Epigramma Germanici Cæsaris in Scaligeri Catalectis, de puero Thrace, qui in hoc flumine interiit:

Thrax puer adstricto glacie dum luderet Hebro,
Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumque ima partes rapido traherentur ab amni,
Præcipitis tenerum lubrica testa caput.

Orba

Orba quòd inventum mater dum conderet urnâ,
Hos puperi flammis, cætera, dixit, aquis.

HĔCĂLE nomen anus pauperculæ, quæ Theseum adolescentem hospitio excepit, cujus honori postea sacrificium institutum, quod *Hecalesium* dicebatur, ut tradit Plutarchus in Theseo. Apulej. lib. 1. de A. A. *Su contentus lare parvulo, Thesei illius cognominis, patru tui virtutes æmulaberis, qui non est assernatus Hecales anus hospitium tenue.* Vid. Plin. libr. 22. cap. 22. Petron. Arbiter:

Qualis in Attica quondam fuit hospita terra,
Digna sacris Hecale, quam Musa loquentibus annis
Battiadæ fatus mirando tradidit ævo.

Ejus res scripsit Callimachus, utinam superstes. Barth. ad lib. 12. Thebaid. Statii v. 582. pag. 1526. vide Angel. Politian. Miscell. cap. 24. And. Schottum lib. 2. observat. cap. 29. Salmas. ad Petron. Ovid. Remed. Amor. v. 747

Cur nemo est Hecalen, nulla est quæ ceperit Irum?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.

HĔCĂTE, es, Ἑκάτη, Proserpina, inde appellata, quod centum victimis placaretur, ἑκατὸν, centum est. Sæpius & pro *Diana* ponitur Poetis. Nam triformis dicitur, quod in cælo, terra, & Erebo Dea. In cælo *Luna* est, in terris *Diana*, apud inferos *Proserpina* sive *Hecate*. Virgil. 6. Æneid. v. 247

Voce vocans Hecaten cæloque Erebóque potentem.

¶ Hĕcătēius, pentesyllabum, ut *Hecatēia carmina*, Ovid. 14. Metam. v. 44 quæ incantationes sunt.

HĔCĂTOMBE, ἑκατόμβη, sacrificii genus in quo centenæ sui generis mactabantur victimæ, centum vel sues vel oves. *Facere hecatomben*, Julius Capitolinus in Balbin. cap. 11. Silius lib. 12. v. 331

-- -- *altaria fument*
Centum festa Jovi, centum cadat hostia cultro.

HECATRIS, planta, eadem quæ Aconitum.

HECTA, pustula in pane cocto, eine Blasen auff dem gebackenen Brodt. ¶ 2. Res nihili, apud Pomponium. *Hecta facere*, vilipendere.

HECTICA, æ, seu *Hectice, es*, ἑκτική, (ἕξις, habitus) species febris non in humore tantum atque spiritu, sed in ipsis plane coiens & inolescens ossibus, das heimliche verzehrende Fieber. *Hectica febris.*

HECTOR, Ἕκτωρ, Priami filiorum fortissimus, ab ἴχω, defendo, auctore Platone. Ovidius 1. art. am. v. 441

Hectora donabat Priamo prece motus Achilles.

¶ Hectŏreus, adjectivum. Virgil. 2. Æn. v. 543

- - - corpusque exsangue sepulcro
Reddidit Hectoreum.

HĔCŬBA, Ἑκάβη, Priami uxor, Hectoris mater, de qua infignem tragœdiam scripsit Euripides. Hecubam in canem mutatam Mythologi tradunt. Quod propter convicia factum, quæ in Græcos ingessit. Juvenalis de eâ Sat. 10. v. 271

-- - Sed torva canino
Latravit rictu.

Ubi Vetus Scholiastes: *Hecubam dicit, quæ excæcato Polymnestore, cum saxis impelleretur à populo Thracum, versa in canem fertur. Aut quia Græcis convicia congerebat, canem nominabant.* Vide & supra in *Canis*. Sueton. Tiberio cap. 70 *Grammaticos, quod genus hominum præcipuè appetebat, ejusmodi feré quæstionibus experiebatur: Quæ mater Hecubæ, quod Achilli nomen inter virgines fuisset, quid Sirenes cantare sint solitæ.*

HECYRA, ἑκυρά, socrus. Terentiana fabula.

HĔDĔRA, κίσσος, plurium est generum, ut, *Hedera alba, nigra, salix, arborea*, Epfeu / Mauerpfau. *Lascivus hederis ambitiosior*, Horat. libr. 1. Od. 36. Festus inde dictam putavit, quod muris & parietibus inhæreat. *Hedera* coronabantur Poetæ. *Doctarum hederæ præmia frontium*, Horat. lib. 1. Od. 1. Et Ovid. libr. 3. de arte amandi v. 411

Nunc hederæ sine honore jacent, operataque doctis
Cura vigil Musis, nomen inertiæ habet.

¶ 3. Ein Weinzeichen. *Vino vendibili non opus est suspensa hedera.*

¶ Hĕdĕrĭger, hederigera. Catullus Carm. 64

Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigera.

¶ Hederăceus, *Corona hederacea.* Plin. 24. cap 19.

¶ Hederōsus, *Antrum hederosum*, Propert. lib. 3. eleg. 4. v. 3.

HĒDUI, Ἤδουοι, Burgundiones, die Burgundier. Scribuntur etiam *Ædui*, quorum crebra mentio apud Cæsarem lib. 1. de B. Gallico.

HĒDYCHROUM, ἡδύχρουν, odoramentum videtur esse Ciceroni in 3. Tuscul. quæst. c. 19. ein lieblich Räuchwerck. ¶ 2. Medicis alioqui unguentum est, nitidam cutem reddens; quod & appellatio ipsa indicat. Meminerunt compositionis Hedychroi Dioscorides & Galenus. Vide Matthiolum.

HĒDYOSMUS, ἡδύοσμος, mentha, hoc nomine Græcis dicitur, ab odore suavi, Münte/Krausemünte. Plin. 35. cap. 15.

HĒDYPNŎIS, idis, intybus silvestris, folii latioris Plinio est, geel Wegwart/ ἡδύποις.

HEGESIAS, Ἡγησίας, Philosophus Cyrenaicus fuit, tanta eloquentia, ut sic mala vitæ repræsentaret, ut eorum miseranda imagine audientium pectoribus inserta, multis voluntariæ mortis oppetendæ cupiditatem ingeneraret. Ideo a rege Ptolemæo amplius de hac re disserere prohibitus fuit. Val. Maximus lib. 8. cap. 9.

HEGESISTRĀTUS, Ephesius, & conditor ex oracculo, *Elæunte* urbis in Asia. Pythocles Samius, apud Plutarchum in Parallel. minor. cap. 41.

HEGESIPPUS, scripsit historiam ecclesiasticam atque in ea historiam longam excidii Hierosolymorum.

HEGETMATIA, Ἡγετμάτια, Ptolemæo urbs est Germaniæ, putatur esse quæ *Lignitium* vulgo dicitur Silesiæ, Lignitz.

HEI, ei, interjectio dolentis, & ingemiscentis. Ter. in Andr. 2. 1. sc. 1. v. 46 *Hei timeor, ne quid Andria adportet mali.* Idem, *Hei misero mihi.* Cicero, *Hei mihi, non possum hoc sine lacrymis commemorare.* Ach/leider.

HELCIUM, ἕλκιον, ein Kommet. Dictum ab ἕλκειν, trahere. Apulejus lib. 9. p. 227 *Helcio absolutus*, abgeschirrt.

¶ Helciarii, qui naves deducunt, subducuntve, die am Seile gehen/ und das Schiff vom Sande abführen/ Treckenechte. Extant apud Martialem lib. 4. epigram. 64. *Clamor helciariorum*, ad officia enim mutuò sese cohortantur: Vide Savaron. ad Sidon. lib. 2 epist. 10.

HELCYSMA, ἕλκυσμα Plin. libr. 3. cap. 6 *Scoriam in argento Græci vocant helcysma*; Silberschlacken. Vocant & encauma.

HĔLĔNA, ἑλένη, Menelai Lacedæmoniorum regis uxor, a Paride rapta, pro qua recuperanda Troja eversa est. Euripides in cognomine Tragœdia non ipsam Helenam raptam a Paride, sed nubem pro ea tradit: Helenam ipsam vero deportatam a Mercurio in Ægyptum, & custoditam Proteo: tandemque a Menelao inventam ibi, & ope Theonoes, Protei filiæ, abductam fuisse. Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. pag. 124. Cicer. Philipp. 2. *Ut Helena Trojanis, sic iste caussa belli exitiique fuit.* Lucian. in Eunucho: Αὐτὴ, ὦ πάμφιλε, Ἑλένη ὑπῆρ ἧς ἐμονομάχουν; Id est, *Hæc ipsa, ô Pamphile, erat Helena, pro qua digladiabantur,* das ist die Braut/ da man um tantzet. Vide in chiliadibus *Hæc Helena.* Pro impudica Martialis posuit, ut contra pro pudica Penelopen. lib. 1. Epigr. 62

-- -- *Penelope venit, abit Helene.*

Ælian. lib. 4. cap. 12 *Zeuxidem pinxisse opere admirando Helenam, magnumque ex eo quæstum fecisse scribit, inde factum funisse, ut vulgo scortum cluerat Helena.* Helenæ sidus vulgo pernicio sissimum navigantibus, teste Solino: sed salutare insdem, judice Apolline, habetur apud Euripidem in Oreste: quâ de re Dalechamp. ad Plin. 2. cap. 36. p. 68. & Nat. Comes Mytholog. lib. 8. p. 860. seqq.

HELENIUM, Ἑλένιον, a lacrymis Helenæ dictum, ut Plinius ait lib. 21. c. 10. Planta est, quæ Inula Latinis dicitur, Alant.

HĔLĔNUS, Priami filius, vates. Æneid. 3. v. 295.

HĔLĔPŎLIS, machina oppugnatoria, quam ex usu Demetrii Poliorcetæ Vitruvius lib. 10. cap. ult. describit.

HĒLĬĂDES, Ἡλιάδες, patronym. sorores Phaethontis, ab ἥλιος, Sol. Ovid. 10 Metamorph. v. 91 *nemus Heliadum.*

HĒLĬCE, Ἑλίκη, Sidus illud cæleste, *Ursa major.* Ovid. 3. Fastor. v. 107 *Esse duas Arctos, quarum Cynosura notetur*
Sidonis, Helicen Graja carina notet.

Et Lucanus lib. 2. v. 237

Parrhasis obliquos Helice cum verteret axes.

¶ Fuit hoc nomine & Achaiæ oppidum ad Sinum Crissæum, maris impetu haustum, de quo Plin. lib. 2. cap. 92.

HĒLĬCON, mons Bœotiæ juxta Thebas Apollini & Musis sacer, Ἑλικών. Casaubonus existimat, quod ei nomen fecerit ambulatio, quia certos ibi conventus habuere veteres, in quibus de rebus seriis egerunt: verum ab altitudine, & ambitu dictum asserit Bochartus. Vide & Servium ad Ecl. 6. Virgilii, & infra in *Parnassus.* ¶ 2. Est & viri nomen. Vide *Acesius.* Martial. lib. 1. epigr. 71

Præter aquas Helicon, & serta, lyrasque deorum
Nil habet, & magnum, sed perinane, sophos.

¶ Helĭcōnĭădes, ἑλικωνιάδες, & *Helicōnides* ipsæ Musæ appellatæ sunt. Persius in proœm. v. 4

Helicōnidasque, pallidamque Pyrenen.

Et Lucretius lib. 3. v. 1050

Adde Heliconiadum comites, quorum unus Homerus.

¶ Hĕlĭcōnius, adjectivum, ut, *Heliconia mella*, Claudian. de laud. Serenæ v. 10. Et, *Collis Heliconii cultor*, Catull. epithal. Juliæ & Manl. principio.

HĒLĬŎCĂMĪNUS, ἡλιοκάμινος, vaporarium solare, eine Sommerstuben/ apud Plinium lib. 2. epistola 17. Vide *Solarium.*

HĒLĬŎDŌRUS, rhetor Horatio 1. Satyr. 5. pr.

- - - - rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longe doctissimus, &c.

Heliodorus alius historiam Æthiopicam scripsit Græce, auctor doctissimus & jucundissimus, ejus historiæ libri decem exstant.

HELIOGABALVS, Antonini Caracallæ filius, Imperator; homo turpissimus & portentosissimus. Vide Lampridium. Sed vulgare & corruptum nomen *Heliogabalus:* verum & antiquum est *Elagabalus*, uti ex nummis constat apud hujus rei peritissimos viros Spanhemium p. 92; Vaillant Tom. 2. p. 128. De origine vocabuli in Crit. ad Eutrop. lib. 8. p. 20 diximus.

HELIOPOLIS, civitas Ægypti, ἡλιόπολις, unde *Heliopolites Nomos*, præfectura Ægyptiaca, Plin. lib. 5. cap. 9, in confinio Ægypti & Arabiæ; propterea perperam distingui videntur Harduino ad c. l. Ægypti & Arabiæ Heliopoles, quæ una sit. Salmasio tamen altera colonia est Ægyptiacæ. Vid. Holsten. ad Steph. Byzant. ¶ 2. Heliopolis alia Phœniciæ prope Libanum, de qua multa erudite congessit ac exposuit Holstenius d. l. ad Steph. p. 129. ¶ Obscuriora hujus nominis oppida, ut Thraciæ, apud Stephanum: Galatiæ, apud Procopium, (vid. Holsten. c. l.) & si quæ alia sunt, prætermittimus.

¶ Heliopolites, ut *Nomos Heliopolites*, Plin. c. l. & *Heliopolitæ*, cives aut populus. Plinius lib. 36 cap. 26 *Heliopolitarum carimoniæ.*

HELIOTROPIVM, Ἡλιοτρόπιον, herba, Sonnenwirbel / inde dictum, quod florem Soli obvertat. Varro lib. 1. de re rust. c. 46 *Heliotropia solis ortum mane spectant, & ejus iter ita sequuntur ad occasum, ut ad eum semper spectent.* ¶ Heliotropium *majus* est & *minus*, *Majus* Dioscoridi *Scorpiurus* etiam dicitur, & Plinio a similitudine caudæ scorpionis. Non est cichorium, Wegwart / aut, Hindleufft.

¶ Heliotropium etiam gemma est, quam Plinius laudat lib. 37. cap. 10. sect. 60.

HELLAS, Ἑλλάς Græcia: ab *Hellene*, Deucalionis filia sic appellata, ut Mela auctor est.

¶ Hellenismus, Græcismus, ἑλληνισμός.

¶ Hellenistæ, Judæi qui Græce tantum Biblia legebant; sic dicti ut ab *Hebræis* distinguerentur. Nam & Apostolus duo Judæorum genera agnoscit. *Hebræos* & *Hellenistas* Actorum cap. 7. Vide Scaligeri Animadvers. in Eusebium p. 124. Item lib. 2. de Emendat. Temp. pag. 143. & lib. 5. pag. 306. nec non Cunæum lib. 2. de Rep. Ebr. cap. 23. Aliter sentit Salmasius de Hellenistis, quem vide in Commentario de Hellenistica, & in Funere ac Ossilegio Hellenistico.

¶ Helladicus, adject. Græcus, Græcanius. Plinius lib. 35. cap. 10 *Pictura genera duo fuere, Helladicum, & quod Asiaticum appellabant.*

HELLE quæ fuerit, vide mox in *Hellespontus*, quem inde *Hellis undas* Sidonius dixit Carm. 9. v. 41.

HELLEBORVM & *Helleborus*. Ἑλλέβορος. Scribunt & *Elleborus*, ἔλλεβορος herba quæ & *Veratrum* dicitur. *Elleborus albus*, vel, *Veratrum album*, weiß Nieswurtz. ¶ 2. *Elleborum ut bibant, & Elleboro opus habere* dicuntur illi, qui mente parum sibi constant. Vide Chiliadas. Plautus Pseud. act. 4. sc. 8. v. 89 *Helleborum hic hominibus opus est.* Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 82

Danda est hellebori multo pars maxima avaro.

Nempe avaros pro insanis habendos significat, & inde elleboro curandos. Purgat enim educitque humores noxios, ne redundent ad animum & sedem mentis infestent. Unde & scripturi limatius aliquid & exquisitius elleboro sese purgabant ante. Vide Gellium lib. 17. cap. 15. & quæ viri docti ad illud Persii sat. 1. v. 64 notarunt,

- - - - non est hic Ilias Acci
Ebria veratro.

HELLESPONTVS, Ἑλλήσποντος, maris angustiæ inter Thraciam & Phrygiam, septem tantùm stadiis Asiam ab Europa dividentes. Dictæ ab *Helle*, Athamantis regis Thebarum filia, quæ in Pontum ibi decidit. Hellespontus hodie *Bracchium sancti Georgii* dicitur. Corn. Nepos: *Themistocles verens, ne bellare perseveraret (Xerxes) certiorem eum fecit, id agi, ut pons quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur.* Vide *Pontus & Propontis.* ¶ 2. Hellespontus regio est Asiæ juxta fretum Hellesponti. Sextus Rufus de Provinc. Rom. cap. 10 *Caria, Hellespontus, ac Phrygia, in potestatem populi Romani juncta deditione pervenerunt.*

¶ Hellespontiacus, ad Hellespontum pertinens, aut ex Hellesponti regione, ut, *Priapus Hellespontiacus*, Virgil. 4 Georg. v. 111. *Hellespontiaci æquor Abydi*, Ausonius Epist. 9. v. 29. Et *Hellespontiacæ procellæ*, Sidonius Panegyr. Anthemii vers. 507.

¶ Hellespontius, idem. *Ora Hellespontia*, i. e. regio juxta Hellespontum, Catullus Carm. 18.

¶ Hellespontii, Mysiæ populus, Plin. lib. 5. cap. 30.

HELOPS, ŏpis, piscis genus, delicatissimi saporis, in mari Pamphylio. Quintil. libr. 5. cap. 10 *Nec helopem nostro mari aut scarum ducas.* Nam, ut Columella lib. 8. cap. 16 ait, *Helops Pamphylio profundo, nec alio pascitur;* Unde Ovidius in fragm. Halieutico v. 96

Et pretiosus elops nostris incognitus undis.

Adde Plin. lib. 9 cap. 17. Agellium lib. 7. cap. 6. Pithœi Collectan. ad Petron. p. 173. edit. Goldast. Scribitur & *Elops*, Græce ἔλοψ & ἔλλοπς.

HELORVS, ἕλωρος, Siciliæ fluvius. Virg. 3. Æneid. 698

Exsupero præpingue solum stagnantis Helori.

HELŌTES, Servi publici Lacedæmoniorum arandis colendisque agris præpositi, quales, qui *Penestæ* Thessalis dicebantur. C. Nepos Pausania: *Est genus quoddam hominum, quod* HELOTES *vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur.* Meminit Plato & Aristoteles, itemque Plutarchus in Aristide non semel. Ab oppido quodam Peloponnesi, cui ἕλος nomen, sic appellatos Suidas auctor est. Ibi enim ut habitarent, captivos aliquot collocatos fuisse; ex quibus postea natos servos *Helotas* vocatos. vid. Crag. de Republ. Laced. lib. 1. cap. 11. Loccen. Ind. Philolog. ad Nepot. Ubb. Emmius Tom. 3. veter. Græc. p. 139.

HELVCVS, & Thūcus, nam utrumque legitur. Significat languidum ac semisomnum, quod post ebrietatem contingit, wann man auff einen Rausch unlustig und verdrossen ist. Græci ἴαλος vocant. Festus. ELVCVS, *Languidum & semisomnum significat* &c. Rursus: HELVCVS *ab hiatu & oscitatione dictus.* Tibullus lib. 1. Eleg. 11. v. 51

Rusticus elucoque bibit male sobrius ipso
Uxorem plaustro progeniemque domum:

Eluco male sobrius i. e. nondum sobrius satis per elucum, seu ἰαλεμίας. Alii divise *e luco* legunt. Vide Scalig. ibidem. Tamen Tertull. de corona militis cap. 7 *Liberum eundem apud Ægyptios Osirim, Harpocration industriâ hederatum argumentatur, quod hedera natura sit, cerebrum ab heluco defensare.* Apulej. Apol. *An, quod verius, ex crapula heluco attentatur.* pag. 507.

HELVELLAE, plur. Oleris minuti genus, ut exponit Festus. Cicero lib. 7. famil. Epist. 27 *Fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius.*

HELVETIA, Schweitzerland. *Civitas Helvetia* Cæsari libr. 1. de B. Gall. c. 12; tametsi angustior illa fuit, quam hodierna Helvetia.

¶ Helvetii, die Schweitzer / Eydgenossen. Cic. de Provinc. cap. 13 *Acerrima & maxima Helvetiorum natio.*

HELVO, trisyllabum, ōnis, gulæ deditus, & ventri suo qui bona omnia dat. Ein Prasser / Schlemmer. Engraphius, Scholiastes Terentii, INVASOREM interpretatur, *& qui plurimum consumit*, INVASOREM, bonorum puta, ut ea comedat atque absumat. Vet. Gloss. *Helluo, ἄσωτος, καταφαγᾶς.* Festus: *Helluo dictus, immoderate bona sua consumens;* ab ELVENDO. *Cui aspiratur, ut aviditas magis exprobretur. Fit enim vox incitatior.* Sane *eluere* Plautus non semel pro perdere, amittere dixit. Cui & *elotus* Trinum. act. 2. sc. 4. v. 5 dicitur, qui sua omnia consumsit. Der abgebrauet hat. *Heluo patriæ*, qui consumit, atque exhaurit patriam. *Heluo librorum*, qui legendo satiari nequit, Ciceronis est utrumque, hoc de Catone in lib. 3. de Finib. cap. 1; illud in oratione pro P. Sextio cap. 11.

¶ Heluor, heluari, vorare, consumere, schlemmen und demmen / prassen / und drauff gehen lassen. Cic. de Provinc. cap. 6 *in orchestra heluatur.*

¶ Heluatio, Cicer. post reditum in Senatu cap. 6 *in lustris & heluationibus.* Trebell. Pollio in Gallien. c. 4. *vacare heluationi.*

HELVVS, color, medius inter rubrum & nigrum, apud Varron. de rust. re lib. 2. cap. 5. gelb / oder fahl / cujusmodi corii non albi, nec nigri, nec rubri color est, Ledergehl. Vide Scalig. Exerc. 325. & Pontan. Progymn. sacr. p. 623.

¶ Est hinc Helvolus, ut, *Vinum helvolum*, (legunt & *helveolum*) quod nec rubens est, nec album, brommer / schiler / apud Catonem. *Uva helvola* Columell. lib. 3. cap. 2.

HELXINE, Ἑλξίνη, Dioscorides, cognomentum adjecit, κισσάμπελος herba, Helxine cissampelos herba nascens in sepibus, vineis & segetibus, irretiens quæcunque contigerit, Nutelwinde. Sed quæ sepes & vicina omnia implicat, herba candidis floribus campanulis similis, *Convolvulus est*, Plinius libro 21. cap. 5. Glockenblumen. De Helxine altera vide in *Parietaria*, Tag und Nacht.

HEM, interjectio variis serviens affectibus. Est enim vel irascentis, vel commiserescentis, vel perturbati animi, vel lætitiæ vox. Exempla apud Terentium ubique obvia sunt, quarum aliqua saltem recensebo. ¶ Irascentis, ut, *Quid Davus narrat. Nihilne? Hem.* Terent. in And. act. 1. sc. 2. ¶ 2. Exhortantis, *Hem serva*, wolan / halt nun fest. Ibid. ¶ 3. Exclamantis, seu respondentis potius. *Pamphile*, P. *Hem pater*, ach lieber Vater. Ibid. act. 1. sc. 5. ¶ 4. Grata nunciari audientis. *Adducimus tuam Bacchidem*, CL. *Hem quid? Bacchidem?* Wie sagestu? Idem Heaut. act. 2. sc. 3. Et in Adelph. act. 4. sc. 5, *Bono animo es, duces uxorem hanc;* Æsch. *Hem.* ¶ 5. Factum demonstrantis, *Obsecro te, hoc me libera miseram metu* D. *Hem libero*, es sey wohl / siehe da / ich benehme dir deine Furcht. And. act. 2. sc. 2. Et in eadem, *Hem Davum, tibi. Hem paululum obsonii, &c.* ¶ 6. Commiserescentis, aut ingemiscentis potius; Crito, *Inane Chrysis? M. Hem!* ach ja leider / GOtt sey es geklaget / Ibidem act. 4. scen. 6. ¶ 7. Ex improviso vocanti respondentis. S. *Dave*, D. *Hem quid est?*

Was

Was giebts? Ibid. act. 1. sc. 2. Et in Adelph. Act. 2. sc. 4 *Hem bene Syre*, S. *Hem quid est?* ¶ 8. Apud animam perturbati, seu perturbationem dissimulantis. And. 5. sc. 2. *O salve bone vir*, D. *Hem. Simo, o noster Chreme.* ¶ 9. Muliebriter exclamantis. *Hem istuc verbo animus mihi redit, & cura ex corde excessit*, GOtt sey gedanckt / diese Rede macht mich wieder lebendig/ &c. Hecyr. act. 3. sc. 2. ¶ 10. Lætitiæ vel exsultantis. *Hem istuc volueram*, so recht/ so wolt ichs haben. Heaut. act. 4. sc. 5. ¶ 11. Animi solliciti & laborantis. *Occepi mecum cogitare, hem biduum hic manendum est, soli sine illa?* And. 3. sc. 3. ¶ 12. Sed hic interjectio est Ironica: *Hem, si quid velis, huic mandes, quod quidem, &c.* Ach lieber hastu was fleißig zu bestellen/ so befehle es doch dem / Phorm. act. 4. sc. 4. Cætera mediocriter rerum & affectuum rationem animadvertenti, pro cujusque linguæ consuetudine accommodare non erit difficile.

¶ Hem, interjectio est commoti nova re aliqua. Idem in Eun. act. 1. sc. 2 *Quis hic loquitur? Hem, tune eras hic, mi Phædria*, ach siehe da/ wareſtu es? Adelph. act. 3. sc. 3. *Hem Demea, haud adspexeram te.*

HEMEROBION, unum vivens diem. Hemerobia, ἡμεροβία, id est, bestiolas, quæ unam diem vivant, apud Hypanium fluvium nasci scripsit Aristoteles. Cic. Tusc. Quæst. 1. cap. 39. vid. supra *Ephemera.*

HEMEROCALLIS, ἡμεροκαλλὶς & ἡμεροκαλὶς, lilium silvestre, A B hendnische Lilien/ weisse Hornungsblumen. Vide *Lilium.*

HEMERODRŌMVS, ἡμεροδρόμος, cursor, qui die uno ingens spatium cursu conficit, ein Postbot/schneller Läuffer/ apud Livium lib. 31. cap. 24. & Corn. Nepotem in vita Miltiadis cap. 4. Lips. Epistola de Cursoribus, & Loccen. Ind. Philolog. ad Cornel. Nepot. Primæ hujus muneris partes olim in eo sitæ erant, ut sub manum annunciari, cognoscive posset, quid geratur, interprete Suetonio. Nobis hodie, die Post. Antiquissimum institutum Persarum initio; quibus *Angari*, & *Aslanda* dicti, de quibus Herod. lib. 8. Xenoph. Cyropæd. lib. 8. Deinde Græcorum, juxta Nepot. in Miltiad. c. 4, 3. Tandem ab August. ad Romanos translatum, de quo operæ precium est videre Sueton. August. c. 49. & Symmach. lib. 10. Epist. 37. Brisson. de Regno Persar. p. 147.

HEMICRANIA, ἡμικρανία, morbus quo dimidium capitis infestatur, Beherage an einer Helffte des Haupts.

HEMICYCLVS, Semicirculus, ein halber Circkel/ ἡμίκυκλος. ¶ 2. Apud Cicer. de amicit. cap. 1 significare videtur sedem rotundam in domo, ein runder Gestüle oder Ercker. *Cum sæpe multa, tum memini domi in hemicyclo sedentem, ut solebat, in eum sermonem incidere, qui tum fere multis erat in ore.*

¶ Hemicyclion, idem. Vitruvius lib. 9. cap. 8 *Describantur hemicyclia duo*; & mox: *ab extremo hemicyclio.*

HĒMĪNA, ἡμίνα, dimidium est sextarii, idem quod *Cotyla*, & *acetabulum*, ein halb Nössel. Fannius apud Priscianum:

At cōrylas, quas si placeat dixisse licebit
Heminæ recipit geminæ Sextarius unus.

Fulbertus Carnotensis de Gradib. Castitatis epigrammate:

Libræ cibi solidi, simplex hemina Falerni.

¶ Heminarius, a, um. Quintil. lib. 6. *Congiaria heminaria*, hoc est, mediocria.

HEMIOLIVS, ἡμιόλιος, numerus sesquialter, Anderthalb / ut quindecim. Is enim numerus totus est, & dimidium denarii continet, zehen und halb zehen / dreyßig ist zwantzig und halb zwantzig/ Gell. lib. 18 cap. 14.

¶ De Hemiola proportione consule Musicos.

HEMIONITIS, & hemionite & hemionium, ἡμιονῖτις, herba.

HEMIPENTHEMIMĔRIS, ἡμιπενθημιμερὴς, cæsura carminis est, cum post duos pedes priores syllaba partem Orationis finit, ut, *Hanc tuæ Penelope, &c.*

HEMIPLEXIA, resolutio nervorum in altera corporis parte, ein halber Schlag. Cum enim corpus totum hoc malo afficitur, *Apoplexia* nominatur. Idem quod *hemiplexia* est, *Paralysis* & *Paresis*, Hermolao auctore.

HEMISPHAERIVM, dimidia sphæra, hoc est, cæli dimidium, superus & inferius hemisphærium, der halbe Himmel. Hygin. 4. Astron. c. 13. Macrob. Somn. 2. cap. 5.

HEMISTICHION, dimidiatus versus, ut

Cernit Deus omnia vindex. Aut, *medio tutissimus ibis.*

HĒMĬTRĬTAEOS, ἡμιτριταῖος, febris tertianæ species, eine Art von dem dreytages Fieber. Apud latinos Hemitritæus nomen non habuit, sicuti colligere est ex Sereno, qui cap. 53 ita scribit:

Mortiferum magis est, quod Græcis Hemitritæon
Vulgatur verbis: Hoc nostra dicere linguâ
Non docuere alli puto, nec voluere parentes.

Medici posteriores vocarunt *Semitertianam.* Vide Hier. Mercurialis Var. Lect. lib. 1. cap. 24. Martial. lib. 12. Epigr. 91

Cui gratia & ferbens hemitritæos erat.

HENDECASYLLABON, seu versus hendecasyllabus, aut hendecasyllabicus, ἑνδεκασύλλαβος. Phalæcius est, a numero syllabarum, quibus constat, ἕνδεκα, undecim, ut Martial. lib. 12. epigr. 34

Si bilare belis acerba quædam,
Et tristes animi tabere morsus:
Nulli te facias nimis sodalem,
Gaudebis minus, & minus dolebis.

Plinius libr. 4. epist. 14 *Unum illud prædicendum videtur; cogitare has nugas meas ita inscribere, HENDECASYLLABI, qui titulus sola metri lege constringitur. Proinde sive epigrammata, sive idyllia, sive eclogas, sive, ut multi, poemata, seu quod aliud vocare malueris, licebit voces: ego tantum hendecasyllabos præsto.*

Hendiadis, seu Hendiadyo, vid. *Endiadis.*

HĔNĔTI populus Paphlagoniæ antiquissimus, Straboni, Plinio, Stephano, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi Cornelius Nepos postulat, ut Plinius refert lib. 6. cap. 2. quod vero valde dubium & incertum est.

¶ *Heneti* etiam sive *Veneti* (nam unum nomen est) Galliæ Lugdunensis populus ad mare, cujus Plinius meminit libr. 4. cap. 19. Atque ab his Venetias in Adriatico sinu originem ducere Strabo sentit libr. 4. pag. 195. Quod & Thuanus approbat lib. 1. Hist. pag. 26.

HENIOCHVS, ita dictus Erichtheus, sive Erichthonius, auriga, propter curruum inventionem, postquam in cælum sublatus: est enim inter sidera. Hyginus libr. 3. Poet. Astr. cap. 15 *Heniochus circulo æstivo genuum sine, præterea ab humero sinistro usque ad zonam dividitur ab eo, quem supra Lacteum Orbem diximus.*

HĒPAR, ătis, ἧπαρ, jecur, die Leber. Rara Latinis priscis vox, qui *jecur* fere semper dixerunt. Scribunt & Epar. ἦπαρ. Plutarchus Hesiodi carmen:

Οἴ ἀντῷ κακὰ τίχτει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τίχτει, sic refert:
Ὅς τ' ἄλλῳ κακὰ τίχτει, ἑῷ κακὸν ἦπαρ τίχτει. Hoc est:
Damna parans alii, proprio parat epati damna.

Est autem Lucilii.

¶ Hepaticus, qui hepatis vitio laborat. Plinius lib. 26. cap. 14 de pulegio silvestri: *Hepaticis cum melle & sale bibendum datur.* Leberſüchtig. ¶ Adjective *Hepaticus morbus*, Celsus lib. 4. cap. 11. die Leberſucht.

¶ Hepatarius, idem quod hepaticus. Plautus Curcul. a. 2. sc. 1. v. 24 *Tum igitur te morbus agitat hepatarius.*

¶ Hepatica, herba, Leberkraut.

HEPĬOLVS, ἐπίολος, pyrallis alio nomine, Papilionum de genere insectum est, circa lychnum volitans noctu, ein kleiner Zwyfacher / Lichtmücke. Sic enim vulgo vocant.

HEPHTHEMIMĔRES, vel Hephthemimĕris, ἑφθημιμερὴς, Cæsura quæ Latine vel *Septenaria* vel *Semiseptenaria* dicitur, & locum habet in principio quarti pedis, ut, *Tityre tu patulæ recubans &c.* Vide quæ de cæsuris dicta sunt supra.

C HĔPTĒRIS, is, fœm. 3. ein Schiff mit sieben Zieherudern. Livius 37. cap. 23. seq. Vide infra *Hexeris.*

HERACLĒA, Ἡράκλεια, nomen aliquot civitatum, quasi Herculi sacrarum. Ab ea, quæ Lydiæ est, *Heraclius lapis*, Λίθος ἡρακλεία, qui & *lapis Lydius*, & *Coticula* dicitur a Plinio, Probierstein. Vide Erasmi chiliad. ¶ 2. Et est Heraclea civitas Bithyniæ, & Italiæ, & Siciliæ, & Ponti, juxta Stephanum. Vid. Ælian. Histor. Anim. lib. 6. cap. 40.

¶ Heracleōtes, & Heracleota, Heraclea oriundus, qualis Zeuxis fuit. Vid. Ælian. Var. Hist. libr. 4. cap. 12. & Cicer. lib. 2 de Invent. cap. 1.

¶ Heraclienſis, idem, Latina terminatione. Cicero pro Archia cap. 4 *Adsunt Heraclienses legati.*

¶ Heracleus lapis, magnes enim dicitur, ein Magnet / ab Heraclia Magnesiæ civitate, ubi magnes laudatissimus nascitur. Vide tamen Voss. lib. 1. Instit. Orator. pag. 188.

D HERACLĪDES, æ, Lycius sophista sub Severo principe. ¶ 2. Alter Philosophus Ponticus, auditor Platonis & Aristotelis. ¶ 3. Alios denique hoc nomine plures apud Laertium reperies.

HERACLĪTVS, pen. longa ἡράκλειτος, Philosophus Ephesius qui humana omnia defl evit, sicut alter, Democritus, risit. Cum is ægrotaret, & Medici convenissent, neque tamen de morbi caussis & remediis consentirent, refutaturus eorum imperitiam & petulantiam more suo obscuris verbis interrogabat, quonam modo ἐκ τῆς ἰατρείας ἀυχμὸς πεπαύσεται; Cum ignari medici nihil quicquam respondere possent, merito sunt expulsi ab Heraclito. Laborabat autem hydrope, quem ἀσκίτην Græci vocant; qui ut facile ex signis indubiis manifestus fit: ita illum cognoscere, & curandi rationem ex iis verbis intelligere arduum haud erat. Vid. Hier. Mercurialem Var. Lect. lib. 3. cap. 19. Vide & supra in *Democritus.* Scripsit librum de naturâ, sed obscurissime, ut soli eruditi legerent, ne Philosophiæ arcana apud vulgus profanarentur, ut Laërtius scribit. Hinc ei Σκοτεινῷ nomen inditum, Clemens Alexandrinus auctor est lib. 5. Stromat. pag. 416. ubi de Symbolica philosophandi ratione tractat. Namque & iste Heracliti liber totus ex allegoriis erat constatus. Cujusmodi & est, quod Aristoteles ex eo lib. 8. Ethic. Nicom. cap. 2 producit. Vide & Anthолog. Græc. Epigram. lib. 1. in Philosoph. Epigr. 11. & ibi Brodæum. Vixit Darii ultimi temporibus. Alciatus emblem. 152

Plus

Plus solito humana nunc desse incommoda vitæ
Heraclite, scaset pluribus illa malis &c.

HERBA, ein Kraut. *Florentes herbæ*, Virg. eclog. 9. v. 19.

¶ *Herbam dare*, Et *herbam porrigere*, proverbialiter dicitur pro victoriam cedere, se fateri victum. Vid. Plin. libr. 22. cap. 14. Tractum ab eo, quod pastores olim cursu certantes, quum superati essent, herbam ex eodem loco statim decerptam adversario porrigebant, & ita se victos esse ostendebant. Vide Festum, & ibi Scaligerum: nec non Servium ad illud Virg. libr. 8. Æneid. 128 *Et vitta comtos volvit prætendere ramos.* Item Francisc. Juret. ad illud Symmachi libr. 3. epist. 44 *Sed quid ago de hoc plura, cum sim tibi dicto audiens, atque herbam dederim voluntati tuæ.* ¶ *In herba* vel *in herbis* esse dicuntur frumenta & alia, quæ terra gignit, cum germen cœperunt mittere, wann sie auffgangen / aber noch nicht geschoßet / noch Aeren haben. Cæsar libr. 1. de bello Civili cap. 48 *Tempus autem erat anni difficillimum, quo neque frumenta in herbis erant, neque multum à maturitate aberant.* Et Plinius lib. 22. cap. 25 *Sesama trita in vino sumta inhibet vomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est.* Hinc proverbialis nata locutio de iis, quæ nondum rem quidem; sed bonam spem præbent. Vide Chiliadas. Ovidius Epistola Helenæ in fine:

Sed nimium properas; & adhuc tua messis in herba est.

¶ Herbula. Ein Kräutlein. Cicero 2. Nat. Deor. cap. 50 *Cervæ perpurgant se quadam herbula* &c. Et Apulejus 3. Milesiar. p. 139 *parvis & futilibus herbulis res procuratur.*

¶ Herbāceus, herbaceum, quod in herbam assurgit, das sich umher bewächst und beraset. *Herbacei coloris esse*, Plin. lib. 27. cap. 12.

¶ Herbeus, Grasegrüne. Plaut. Curcul. 2. 1. sc. 1. v. 17.

¶ Herbidum, herbis plenum, *Campus herbidus*, mit Kräutern bewachsen/ Livius lib. 9. cap. 2. *Mons herbidus*, Idem lib. 29. c. 31. *Herbida ripa*, Ammianus lib. 14. c. 9.

¶ Herbosus, herbis abundans. *Ager herbosus*, Ovid. libr. 14. Metam. v. 445. Superl. *Herbosissimus.* Cato cap. 54. *Herbosissima stramenta.*

¶ Herbifer, idem ac herbidus & herbosus. Plinius lib. 25. cap. 8 *Herbiferum esse & Pelium montem in Thessalia, tradunt.*

¶ Herbaticus, ut *Herbatica animalia*, quæ herbas pascuntur, Vopiscus in Probo cap. 19 dixit. Gloss. Vet. Herbaticus, βοτανικός.

¶ Herbarius, idem. *Ars herbaria*, Plinius libr. 7. cap. 56. die Kräuter-Kunst. ¶ Substantive *Herbarius*, qui herbas colligit, iisque ad medicinam utitur. Plinius lib. 22. cap. ult. *Nostri, qui nunc sunt, herbarii Latine salviam vocant.*

¶ Ex verbo *Herbeo*, participium supersit apud Apulejum lib. 7. p. 194 [ed. Elmenh.] *prata herbentia.* Ita quoque Pricæus legit p. 142.

¶ Herbescere vel Herbascere. Cic. de Senect. cap. 15 *Elicit herbescentem ex eo viriditatem.* Onomast. Vet. *Herbascere*, βοτανοῦσθαι. An etiam Plinii sit *Herbascere*, lib. 19. cap. 8, res incerta est. Harduinus sane [p. 610] pro *herbascere*, legit *herbas creet.*

¶ Obherbescere. Festus interpretatur *herbam increscere.* bewachsen.

¶ Exherbare, herbas evellere, Geten/ Columella lib. 11. cap. 3. *Cum sationis appropinquabit tempus, ante quintum diem exherbandus erit locus.*

HERCISCO, id est, divido, intersepio, antiquum verbum juris, ab ἐρκίζειν. Cicero 1. de Oratore cap. 56 *Nec si parvi nabigii & magni eadem est in gubernando scientia, idcirco qui, quibus verbis herctum cieri oporteat, nesciat, idem herciscunda familia causam agere non possit.* Sed totum hoc verbum nihili censet, & cælo Latino ignotum Salmasius, & ab Triboniano per imperitiam conflatum. ERCTVM, inquit, *significat patrimonium:* CITVM: *divisum. Inde* HERCTO NON CITO, *bonis hereditatis non divisis. Hinc altior illa duodecim Tabularum, quæ dabatur* HERCTO CIVNDO, id est, *hereditati dividundæ, ita conceptam fuisse liquet:* FAMILIAE HERCTO CIVNDAE: id est, *Familiæ, & reliquorum bonorum, quæ* HERCTI *nomine comprehenduntur, dividendorum. Hoc loquendi genus cum Tribonianus non caperet, id mutavit, in* FAMILIAE HERCISCVNDAE, *& putavit id esse familiæ dividendæ.* Vide Exercit. ejus Plinian. p. 1263. Sed si ex Latinorum finibus deporrandum verbum HERCISCO pro *divido* est, quid illo Apulejo sub fin. 6. Metamorph. sive Milesiac? *Sic nos diversa tendentes & in caussa finali de proprietate soli, imo vice erciscundæ, contendentes, rapinis suis onustis deprehendunt ipsi latrones?* Imo quid de ipso Ciceronis supra adducto loco? Ex mente enim Salmasii debuisset *familiæ, herctli ciundæ*, sive *ciscundæ, caussam*; non *herciscundæ familiæ caussam* dicere.

HERCVLES, Ἡρακλῆς, plures hoc nomine fuerunt. Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 395. Varro 44 nominat. Sed omnium est celeberrimus heros laudatissimus in Græcia, qui vixit paullo ante Saulis in populo Israëlitico regnum, & ante bellum Troianum. Priamum enim, occiso Laomedonte, regem Trojæ fecit. Natus fuit Hercules Thebis, parentibus Amphitryone & Alcmena, vel potius Jove, & Alcmena; spurius enim fuit. Inde est, quod parasiti sive epulones Athenis in Herculano templo, cui nomen *Cynosarges*, ex lege quotannis unum e spuriis, spuriorumve liberis in ordinem suum cooptarent. Qui si jure vocatus non obtemperaret, sacerdos de eo ad judicum concilium referebat. Vide Voss. lib. 1. Instit. Orat. pag. 65. Res in Græcia, Italia & Hispania heroicis virtutibus maximas gessit, pacem terra marique fecit. Vide Dionysium Halicarnassensem lib. 1. & 2. Antiquitat. Rom. Adolescentes legant, qua de virtute, & voluptate, cum Hercule colloquentibus, elegantissimo commento ex Prodico recitantur a Xenophonte lib. 2. de dictis & factis Socratis. Quæ elegantibus versibus Silius expressit lib. 15 v. 22 seqq. sed ad Scipionem, Africanum postea cognominatum accommodat. Herculis autem labores, sive certamina, alii pauciores, alii plures faciunt. Plerumque XII numerantur. At Quintus (sive Cointhus) Smyrnæus circiter X in Euripyli clypeo depingit, quem vide lib. 6. Paralip. Martialis lib. 9. Epigr. 102

Si cupis Alcidæ cognoscere facta prioris:
Disce: Libyn domuit, ramique pomaria tulit.
Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo:
Addidit Arcadio terga leonis apro.
Arcadem silvis cervam, Stymphalidas astris
Abstulit: à Stygiâ cum cane venit aquâ.
Fœcundam vetuit reparari moribus Hydram:
Hesperios Tusco labit in amne bovis, &c.

Habes de iisdem & Silii lib. 3. v. 32. seq. & Ausonii Idyll. nuptial. 12. Ægyptii, ut Tacitus 2. Annal. cap. 60 auctor est, asseruerunt, primum omnium & antiquissimum Herculem apud se ortum: ab eo appellatos postea, qui pari virtute præstiterunt. Auctor libri de origine Gentis Romanæ *Recaranum* quendam, Græcæ originis, ingentis corporis & magnarum virium patronum, *Herculem* appellatum, quod formâ, virtute cæteris præcelleret, ex Cass. 1. Pontifical. prodit. Pluribus cognominibus insignis fuit. Dictus enim ἀλεξίκακος sive malorum depulsor & Averruncator, de quo Turnebus lib. 4. cap. 16. Ἡγεμόνιος, quasi dux comesque Musarum: de quo elegans locus ad apud Eumen. Rhetor. de instaurandis scholis cap. 7. Vide Torrentium ad Suetonii Augustum cap. 29. &c. Herculis nodus Thesauris præcise creditum, Vet. Schol. Horatii ad Od. 2 Lib. 2 Sat. 6. Sapientis viri exemplar habitum Seneca de constantia sapientis cap. 2 indicat, ubi Lipsium vide. De eius διδασκάλου contritu vid. Lactant. lib. 1. cap. 9. Ovid. lib. 9. Metam. Philostr. in Heroicis cap. 4. ¶ *Personam Herculis & Cothurnos aptare infantibus*, de inepte applicatis, proverbialiter dixit Quintilianus lib. 6. cap. 2. ¶ *Herculem lacessere:* est fortiori negotium facere. Vetus inscriptio apud Grutер. p. 103. n. 5

NONNE DIXI TIBI
DECEBALE
FVNESTVM EST
HERCVLEM
LACESSERE.

¶ *Ne Hercules adversus duos*, id est, Nemo tantis pollet viribus, ut pluribus par esse possit, viel Hunde sind des Hasen Tod. Et ex Platonis Phædone: ἀλλὰ πρὸς δύο, φάθ' ὁ Ἡρακλῆς, λέγεται θύειν ἴσως. Qui licet esset robustissimus adversus Hydram, tamen & contra *Cancrum* simul nequivit pugnare, sed nepotis sui Iolai imploravit auxilium. Ejus rei in Euthydemo mentionem facit Plato. Ad quod Catullus in Carmine Nuptiali adusit v. 64 *Noli pugnare duobus.* ¶ *Clavam Herculi extorquere*, quod est frustra aliquid conari.

¶ Herculeus, ut: *Herculei labores*, pro ingentibus & duris, proverbio locum fecerunt, Roßarbeit / ut & alia multa ex Herculis fumta historiâ. *Herculea audacia aggredi*, Justinus Præfat. Propert. lib. 4. eleg. 10. v. 39.

Quis facta Herculea non audit fortia clava.

¶ Herculaneus, & Herculanus, alia adjectiva. Ut *Herculaneum scyphus*, de magno. Talibus enim Herculem usum Athenæus commemorat. Scypho hujusmodi epoto, Alexandrum M. periisse Plutarchus ejus vita, & Seneca Epist. 82 circa finem tradunt. *Herculaneus nodus*, pro indissolubili. ¶ 2. *Herculaneus morbus*, Comitialis est. Vid. Crin. de H. D. lib. 25. cap. 1. ¶ 3. *Herculanea scabies* de jucunda & facile sanabili; aut quæ Herculana, id est, calida balnea desideret: Herculi enim ingentibus illis laboribus fatigato Pallas ferventia suppeditasse balnea dicitur.

¶ Herculaneum, oppidum Campaniæ inter Vesuvium & mare. Vellej. lib. 2. c. 16.

¶ Herculanensis, ut *fundus Herculanensis*, Cicer. libr. 9. fam. ep. 25.

¶ Hercle & Mehercle, Hercule, Mehercule, Hercules & Mehercules, adverbium jurandi, quasi dicas per Herculem, Cic. in Oratore cap. 47. *Libentius dixerim, mehercule, quàm mehercules.* Idem pro Plancio cap. 26 *Vere mehercules hoc dicam.* Observat Gellius apud Auctores idoneos nusquam legi; aut mehercules

les mulierem dicere, aut Mecastor, virum. Tamen Apulejus inter Scriptores non proletarius, sed Classicus, morosa illa diligentia haudquaquam observata non tam inscite, quam eleganter fœminam per Herculem adjuratam inducit. Beroald. ad lib. 4. Apuleji de A. A. Sed nobis Christianis his dejerationibus abstinendum est. *Quis enim per quos dejerat, non honorat?* Tertullianus ait in lib. de Idololatria. B. Hieronymus ad Damasum in parabola Evangelica, de filio prodigo: *Absit*, inquit, *ut de ore Christiano sonet*, IVPITER OMNIPOTENS, & MEHERCVLES, MECASTOR, &c.

HERCYNIA, maxima Germaniæ silva, Græcis & Latinis memorata scriptoribus. Græci Ἑρκύνιον δρυμὸν appellant. De variis ejus nominibus Dalechamp. ad Plin. lib. 16. cap. 2. pag. 694. Nos eam bonam certe & maximam ejus partem, silvosam & montosam, quæ nobis vicina est, & Saxoniam attingit, den Hartz oder Hartzwald / nominamus. Multarum postea gentium fines, quemadmodum Cæsar lib. 6 Commentariorum suorum de bello Gallico cap. 25 scripsit, propter magnitudinem attingit, variasque sortitur appellationes, ut *Silva Bohemica*, *Silva Thuringica*, &c. Seneca Medeâ v. 712

Aut quos sub axe frigido succos legunt
Lucis Suevi nobiles Hercyniis.

¶ Dictam *Hercyniam* putant ab ἴρκος, quod circuitum seu septum significat, ideo, ut hæc silva Germaniam fere totam valli instar circundet. Germanica appellatio a piciferis arboribus est; unde & Latinum vocabulum procul dubio derivatum. Vide Cluverium lib. 3. Antiquæ Germaniæ cap. 47. Claudianus de Bello Getico v. 330

Prominet Hercynia confinis Rhatia silva.

HĔRĔ, & HERI, adverb. temporis: sed *here* antiquum est. Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 8 *Qui here tantum biberis.* Et Plautus Pers. a. 1. sc. 3. v. 36 *Hoc jam here narrabi tibi.* Propertius lib. 2. eleg. 22 pr.

Scis here mi multas pariter placuisse puellas.

Heri vesperi, Gestern zu Abend. Cicero ad Att. lib. 13. epist. 47 *Lepidus ad me heri vesperi literas misit. Heri & nudius tertius*, gestern und vorgestern.

¶ Est hinc *Hesternus* adject. ut, *Hesternus dies*, Catull. Carm. 50. pr. *Nocte hesterna*, Ovid. epist. Herûs 19. v. 72. Et, *Hesterna cœna*, Plin. Panegyr. cap. 63. Et, *Hesterna disputatio*, die Unterredung / so gestern geschehen / Cic. 2. Tuscul. c. 4.

Heres, Hereditas, vide *Hæres.*

HERĪCIVS, Herinaceus, vel Erinaceus, echinus terrestris, ein Igel / vide *Echinus.*

HERMA, vel hermes potius, æ, mascul. Hermæ autem Mercurii statuæ erant, lapideæ, quadratæ figura cubica, sine manibus pedibusque; qua de caussa *truncum Hermam* Juvenalis dixit Sat. 8. v. 53. Plerumque ad Alcibiadis vultum effingebantur, quod omnium ætatis suæ multo formosissimus esset. Clem. Alexand. Admonit. ad Gentes pag. 35. Significabatur autem orationem, sive sermonem, cujus præses Mercurius credebatur, non indigere corporis viribus, sed sine iis opera sua conficere: de quo Thucydidis Scholiastes, Suidasque, itemque Plutarchus libro, *An seni gerenda Reipubl.* Athenis non modo in templis; sed & in vicis ad ianuas ædium hos positos dedicatosque Hermas habebant. Nepos Alcibiade: *Primumquam classis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam Andocidis erat, Andocidesque Hermes vocabatur.* Unde colligere licet, nomen ex domino ædium eosdem accepisse. vide Scheffer. ad Ælian. pag. 328. Bosium ad Nepot. Alcibiad. cap. 3, 2. & Indice, hac voce. Solebant ejusmodi statuis & exornari monumenta, quemadmodum Ciceronis illud testatur lib. 2. de Legib. cap. 26 *Neque id opere tectorio exornari, nec hermas eos, quos vocant, licebat imponi.* de sepulcro enim loquitur. Idem lib. 1. ad Attic. epist. 4 *Hermes communes omnium gymnasiorum insigne est.* Idemque epist. 8 ejusdem libri: *Hermæ illi tui Pentelici cum capitibus aneis me maxime delectant.* Mercuriolos lapideos ex marmore Pentelico affabre fictos & elaboratos intelligit. Ejusmodi enim simulacra in Gymnasio ac Xystis collocare cupiebat; ut qui talibus monumentis atque antiquitatum lautitiis miro studio teneretur. Vid. Crin. de H. D. lib. 5. cap. 12. *Mercurios* autem inter ornamenta primi Athenienses posuerunt, vid. Pausan. in Atticis.

¶ Hermáthēna, æ, Ἑρμαθήνη, Mercurii ac Minervæ statuæ conjunctæ, quas in Gymnasiis Romani dedicare solebant. Cicer. ad Att. lib. 1. epist. 4 *Quod ad me de Hermathena scribis, mihi pergratum est, & ornamentum Academiæ proprium meæ, &c.* Effinxere autem olim Hermathenam ideò, ut significarent; Musas Gratiis miscendas, quam ἁδίστην συζυγίαν dixere, hoc est, Mercurii & Palladis, sive sapientiæ & eloquentiæ studia conjungi debere.

¶ Hermoglyphus, statuarius, a γλύφω sculpo.

HERMAGŎRAS, Æglides Rhetor, docuit Romæ temporibus Augusti

HERMĂPHRŎDĪTVS, Ἑρμαφρόδιτος, Mercurii & Veneris filius, homo ambigui sexus. Vide Ovid. lib. 4. Metam. Fab. 8. & supra *Androgynus.* Ein Zwitter. Plinius lib. 11. cap. 49 *Hermaphroditi utrimque sexus.*

HERMES, is, & ētis; Mercurius, Ἑρμῆς ab ἑρμηνεία, interpretatio, ἑρμηνεύω, interpretor. Virg. 4. Æn. v. 356

Nunc etiam interpres divûm Jove missus ab ipso &c.

Id est, *Mercurius.* Vide Homeri hymnum.

¶ Hermes Trismegistus, Philosophus Ægyptius fuit post Mosen, Ἑρμῆς τρισμέγιστος. Hujus tempore studia Philosophiæ in Ægypto florere cœperunt. Plura de hoc Suidas: itemque Jamblichus de mysteriis, qui & scripta ejus commemorant. Quæ sæpe & sancti Patres laudare solent: ex quibus ea interdum producunt, quæ non nisi a Christianis prodita videri possint. Itaque multis eruditorum suspicionem moverunt, supposititia esse. Vide Isaac. Casaubonum Exercitat. 1. contra Baron. sect. 10. & Dan. Heinsium Responsione ad Dissertationem Balsaci de Herode infanticida, Heinsiana Tragœdia, pag. 337. extr. & seqq. Trismegisti nomen accepit ob virtutem & multarum artium scientiam, ut Lactantius lib. de ira DEI cap. 11 auctor est.

HERMĬŎNE, Cadmi uxor, Martis & Veneris filia, quæ & *Harmonia.* ¶ 2. Altera Menelai fuit filia ex Helena, Pyrrhi primum sponsa, deinde Orestis. Martial. lib. 3. Epigr. 11

Dic mihi, quid simile est Thaïs & Hermione?

HERMŎDŌRVS, Ἑρμόδωρος, Platonis auditor, cujus commentarios exceptos, in Sicilia divulgare & vendere solebant. Quam rem Siculi in proverbium verterunt: Λόγοι γὰρ Ἑρμοδώρου ἐμπορεύονται. *Negotiatio Hermodori verba sunt.*

HERMVNDVRI, ἑρμόνδορι. Straboni: Suevorum, potentissimæ in Germanis gentis, quippe qui majorem partem Germaniæ, ut Tacitus auctor est, obtinuerant olim, magna & nobilissima natio: quæ ab Albi ac Marcomannis, ubi nunc Bojohemi sunt, Narisci sque sive Varisci s nostris, ad usque Danubium & Rhætos coluit. Fida amicaque Romanis civitas, ut ex eodem Tacito cognoscere licet. Quem, si libet, cap. 41 de Germania vide: itemque Cluverium lib. 3 Antiquæ Germaniæ cap. 28. Hodie *Hermundurorum* nomen sibi præcipuè Misnenses vindicant. Nam tota Misnia, excepris partibus quæ trans Albim Lusatiæ utrique contermina est, in Hermunduris fuit.

HERMVS, minoris Asiæ fluvius aureas arenas trahens, quia Pactolum excepit. vide Plinium lib. 5. c. 29. & Strabon. lib. 3. Virgil. 2. Georg. v. 137 *Et pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus.*

HERNIA, æ, descensus omenti aut intestinorum in scrotum, der Bruch / wenn man gebrochen ist. Græci id morbi appellant, ἐντεροκήλη & ἐπιπλοκήλη, illo ab intestino, hoc omento, vide *Enterocela.* Martial. 3. Epigr. 24 *Ingens intùs apparuit hernia sacris.*

¶ Hernioſus, qui herniam patitur, der gebrochen ist. Lamprid. in Heliogab. cap. 25.

HERNĬCI, Campaniæ populi saxosa incolentes, quorum metropolis *Anagnia.* Virg. lib. 7. Æneid. v. 683

- - - & roscida rivis,
Hernica saxa colunt, quos dives Anagnia pascit.

HĒRŌDES, Ἡρώδης. Tres hoc nomine Judææ Reges fuerunt. Herodes cognomento *Magnus: Herodes Antipas*, ejus filius, tetrarcha: & *Herodes Agrippa*, Magni nepos, qui Jacobum Apostolum interfecit. Ad Magnum pertinet Augusti jocus Macrobio lib. 2. Saturnal. cap. 4 relatus. Nam cum audiisset inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait: *Melius est Herodis porcum esse, quam filium.* Ab eo nomen acceperunt *Herodiani*, secta apud Judæos, quæ Herodem Messiam credidit, & vivum mortuumque honoribus coluit. Vide Scaligerum Animadversion. in Eusebii Chronicon pag. 105, Casaubon. Commentar. in Persium sat. 5. v. 180. item Exercitat. 1. contra Baronium sect. 5. & Grotium Annotationibus in Matth. cap. 16. v. 6. Et Marci cap. 3. v. 6. Denique Samuelem Petitum lib. 2. Var. Lect. cap. 1. & lib. 4. cap. 9. qui tamen à cæteris diversus abit. ¶ Alius *Herodes Atticus* fuit, vir consularis, amœno ingenio, Græcaque facundia ita excellens, ut gravitate, copia ac elegantia omnes alios præstiterit longe. Vid. Gellium lib. 1. cap. 2. lib. 9. cap. 2. & lib. 19. c. 12.

HERODIANVS, Ἡρωδιανός, Historicus: contexuit historiam sui temporis a morte M. Antonii Philosophi, usque ad Gordianos in Africa interfectos, ab anno Christi 185, usque ad annum ejusdem 241. Eum auctorem dulcissima & purissima oratione Latine reddidit Angelus Politianus: Notis illustravit Jo. Henr. Bœclerus.

HERONES. *Heronibus clusum frumentum.* Lege 31. Dig. Locati conducti. Brissonio tegetes spartææ sunt aut scirpeæ, seu vimine contexta vasa.

HĔROSTRĂTVS, Ἡρόστρατος, incensor fuit templi Dianæ Ephesiæ, ut nomen suum sceleris memoria propagaret. Strabo libro 4. Similis amentiæ Caligula fuit; qui sæpe de suis temporibus questus traditur, *quòd nullis calamitatibus insignirentur.* Optare solitus exercituum cædes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum terræ, quo principatus suus memorabilis apud posteros foret. Lege Suetonium ejus vita, cap. 31.

HĔRŎDŎTVS, Halicarnassensis fuit. Scripsit historiam lingua Jonica, tanta cum suavitate, ut Musarum nomina singulis ejus

libris (novem enim conscripsit) titulos præfecerint docti illi, apud quos eam in frequenti conventu Græciæ in Olympiis recitavit. Primus inter omnes historicos, longe superans puritate, elegantia, suavitate, antiquitate regnorum ac rerum, multitudine denique exemplorum, scriptores in eo genere Græcos omnes & Latinos. Orsus ibi est, ubi Hieremias desinit, à Cyro Persarum rege, adeò ut Historiis biblicis ipse proximè succedat. Floruit Olympiade LXXXVII. *Patrem Historiæ* appellat Cicero lib. 1. de LL. sed notam hanc addidit, innumerabiles fabulas apud eum esse. Scaliger animadversion. in Chronologica Eusebii pag. 97. *Vetustissimum omnium solutæ orationis scriptorum, qui hodie extant, scrinium originum Græcarum & Barbararum, auctorem à doctis nunquam deponendum, à semidoctis & pædagogis & similibus nunquam tractandum, &c.* nominat. Vide ibi plura. Malignitatis notam Plutarchus ipsi allinere peculiari libro conatus est: sed ei respondit Camerarius luculenter, itemque Henricus Stephanus. Vide & Alciatum Præfat. in Tacitum, & Ludovicum Vivem lib. 2. de caussis corruptar. art.

HĒROS, ōis: ἥρως: qui excellenti & plusquam humana virtute præditus, quæ ipsa etiam peculiari nomine *Heroica* appellatur, & a moralibus distinguitur, ut præclare Aristoteles docet. Cum itaque in tali virtute divinum quiddam videtur inesse; idcirco eos, in quibus hæc notabatur, non simplices homines, sed divinitatis cujusdam participes existimabant. Quo fiebat, ut ipsos Deorum filios & crederent & fabularentur, Heroasque appellitarent. Heroes enim antiquissimis temporibus iidem erant, qui *Dæmones* alias nominabantur, Latinis *Genii* & *Lares* vocati, de quibus multa Apulejus libello de Deo Socratis. Namque & Philo lib. de mundo ἥρωας καὶ δαίμονας, Græcis dictos scribit, quos Moses ἀγγέλους appellavit: qui inter Deum & homines medium locum obtinent. Et ita in aureis Pythagoræ, primo loco *Immortales Dii:* Deinde, *illustres heroes,* postremo denique *humani animi,* ipso princ. commemorantur: ubi & Hieroclem vide. Itaque Heroes appellati veteribus quorum mistum genus erat divinum ex parte, ex parte humanum: hoc est, qui vel patrem Deum, matrem hominem, vel contra, habebant. Talis Hercules, ex Jove & Alcumena; talis Æneas ex Anchisa Trojano & Venere natus. Plato in Cratylo; SOCR. ὡς οἶδα, ὅτι ἡμῖν οἱ ἥρωες; HER. τί δέ; SOCR. πάντες δήπου μέμνησαι, ἡγοῦνται, ἢ θεὸς ἀνθρώπου, ἢ ἀνθρώπους θεούς: SOC. *Nostine* HEROAS *esse semideos?* HER. *Quidni?* SOCR. *Omnes nimirum ex Deorum erga mortales mulieres, aut mortalium erga Deos amoribus nati.* Vide & Dionys. Halicarnass. lib. 1. antiq. cap. 78. Et hanc ob caussam Cicero ineunte lib. 1. de Divinatione *Heroica tempora* vocavit, quibus Hercules, Castor, Orpheus, & alii hujus generis, ex Diis, ut credebantur, geniti floruerunt. Quamquam autem Veteres Heroas & Dæmonas eosdem habebant: quidam tamen discrimen inter eos fecerunt, Heroasque appellarunt id genus Dæmonum, quod cum hominibus conjungitur: nam quod cœlestibus inhæret, Angelus vocabatur: ut apud Hieroclem legimus. Atque huc pertinent, quæ & Jamblichus de differentia Dæmonum, Heroum, & humanorum animorum in de mysteriis disputat. Thales vero hominum animas jam separatas corporibus, heroes appellavit, quemadmodum Athenagoras Legatione pro Christianis observat. Quo fortasse Virgilius respexit; cum 6. Æn. v. 672 diceret: *Atque huic responsum paucis ita reddidit Heros.* *Heroem* enim de anima Musæi dixit. Et ante Sibylla alloquens dixerat: *Dicite felices animæ, tuque optime Vates.* Unde dicta appellatio, non convenit. Quidam a terra, quæ ἔρα dicta, derivant, ut Servius in Eclog. 4 observat: alii ab *aëre* alii a *virtute:* alii ab *amore.* Vide Hesiodi & Homeri Scholiastas Græcos. Plato in Cratylo ab ἔρειν, *dicere.* Antiqua enim, ut ait Atticorum lingua ἥρωες ii, qui dicendi seu interrogandi facultate valent, appellati sunt. Itaque Oratorum, quod addit, & Sophistarum genus est Heroica natio. Hierocles: ΗΡΩΕΣ δὲ, ὡς ἐρωτικές τινες ὄντες καὶ ἐγρηγορότες, οἷον ἐρωτικοὶ καὶ φιλοπευσταὶ ὄντες τοῦ θεοῦ, &c. HEROES *autem tanquam amantes quidam, quidamque eloquentes:* id est, benevoli & diserti Dei amatores, &c. ¶ *Heroum filii, noxa,* grosser Leute Kinder gerathen selten. Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα, πήματα, quemadmodum & Demosthenes dixit, seu Aristides potius in Cimone: Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔστιν ἡμαρτῆσθαι μὲν φύλας δικαίους τοὺς υἱεῖς, καὶ ὀλίγου τινὸς ἀξίους τῆς πατρώας ἀρετῆς, id est, *A viris egregiis, quasi fato quodam accidit, ut improbi filii proficiscantur, & parum referentes paternam virtutem.* Habes de hac re dissertationem Spartiani in Severi vita cum pluribus exemplis pag. 106.

¶ Hēroïs, ĭdis: Et Hēroïna, īnæ, eine Heldin. Sueton. Nerone cap. 21 *Tragœdias quoque cantabit personatus, heroum Deorumque. Item Heroidum ac Dearum personis effictus ad similitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamque diligeret.* Ovidius 2. Amor. eleg. 4. v. 33

Tu, quia tam longa es, veteres heroidas æquas.

Propertius lib. 1 eleg. 13. v. 31

Illa sit Inachiis & blandior heroinis.

Idem Propertius lib. 1. eleg. 19. v. 13

Illic formosa veniat chorus heroina.

Uterque versus spondaicus.

¶ Hēroicus adject. ut, *Heroica persona,* Cic. 3 de Natura D. cap. 29. pr. *Heroicus motus, impetus,* ein Helden-Herr. *Ætas heroica,* Cic. 5. Tusc. cap. 3, in qua heroes floruerunt. Sicuti & *Heroica tempora* Cicero dixit, ut supra monebamus. *Heroici honores,* ἡρωϊκὴ τιμή, quibus afficiebantur seu colebantur Heroes: Quos Diodorus lib. 20 istos scribit; De nomine alicujus loco nomen imponere: aras ei festaque vel ludos, ac his similia decernere. Berneg. ad Sueton. August. cap. 1. Diodor. Sicul. lib. 20. cap. 103.

¶ Hērōus, aliud adject. ut, *Pes herous,* apud Ciceron. de quo videndus Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 437. *Carmen heroum,* hoc est, *heroicum:* Sic appellatur, quod eo Heroum gesta describerentur. *Versus heroos* Ammianus dixit lib. 21. c. 4.

¶ Hērōum, ἡρῶον, monumentum heroi positum, bustum, Cicero de Legib. lib. 2 cap. 24 *Heroum, id est vestibulum sepulcri busumve.* Gruterus autem cum Turnebo legit *Forum* pro *Heroum.*

HERPES, Ἕρπης, morbus est, ignis sacri species, quam & *Zonam* Scribonius dicit, in quo ardor cutim serpentibus minimis pustulis exasperat & urit per artus repens, unde illi nomen, hitzige Blattern / die um sich fressen. ¶ 2. Est & *herpes,* excedens & depascens ulcus quod serpendo celeriter penetrandoque usque ad ossa corpus vorat, teste Celso, der Wolff.

HERSĬLĬA Romuli uxor; Livius lib. 1. cap. 11; quæ post mariti apotheosin & ipsa Dea facta, & *Ora* appellata est, Ovid. lib. 14. Metam. fab. ultima.

HĔRUS, dominus. Cic. 2. Offic. cap. 7 *Sit sane adhibenda sævitia, ut heris in famulos. Herus major,* paterfamilias: Plautus Captiv. act. 3. sc. 5. v. 50, & Trin. act. 2. sc. 2 v. 53. *Herus minor,* filius familiaris eidem. Plaut. Asin. act. 2. sc. 2. v. 61.

¶ Hera, domina. *Qualis hera, tales pedisequæ.* Citat Cicero lib. 5. Epist. ad Attic. epist. 11, οἷα γ' ἡ δέσποινα, quod supplendem: τοιαὶ καὶ θεραπαινίδες. Terent. Andr. 4. sc. 2. v. 4 *Orare jussit hera, ut ad se venias.*

¶ Herīlis, & hoc herile, ut, *Herilis filius,* Terent. Andr. a. 3. sc. 4. v. 23. *herile imperium,* meines Herrn Befehl / Plaut. Aulul. a. 4. sc. 1. v. 13.

¶ Herif ŭga, *Famuli herifugæ,* verlauffene Knechte. Catull. de Acy 63. v. 51.

HĒSĬŎDUS, Ἡσίοδος, sacerdos fuit templi Musarum in Helicone, ad cujus radices Ascra pagus Hesiodi patria sita fuit. Scribit Pausanias, ejus carmen adhuc suo tempore in plumbeis tabulis in eo templo servatum fuisse. Scripsit Poëmata, *Theogoniam:* Unde eum *fabularum auctorem,* Quintilianus dixit. Ἔργα καὶ ἡμέραι, *Opera & dies,* Librum παραινετικὸν & *moralem,* quem edisce Græci pueri solebant, quemadmodum & Leptæ Cicero præcepit lib. 6. famil. epist. 19 *Lepta suavissimus edisca Hesiodum & habebat in ore*

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Sudorem posuere Dii virtuti ad arcem, &c. Item γλαφυρά, quæ interierunt. Nam qui putant ejus γλαφυρὰ unum & idem esse opus quod ἔργα, valde falluntur, ut erudite ostendit Heinsius in introductione in Hesiodi libros. ¶ Fuit posterior Hesiodus *Homero* annis centum 20 circiter, ut Velleius auctor est lib. 1. c. 7. Alii vero majorem Homero; nonnulli æqualem prodiderunt. Vide Gellium lib. 3. c. 11. & l[illegible] cap. 21. Jul. Cæs. Scaliger. lib. 1. Poëtic. cap. 5 iis accedit, qui majorem statuerunt: *quod major simplicitas & quasi rudior antiquitas in Hesiodo appareat.* Porro quo casu in Locris interfectus sit Hesiodus, & in mare projectus, ex quo cadaver recens in littus exportarit grex delphinorum, interfectores vero ejus inventi: atque in mari demersi sint, ædibus ipsorum succensis prius, optime narrat Plutarchus in convivio septem sapientum, & lib. de industria animalium, ubi auctores cædis a cane proditos narrat.

¶ Hesiodēus, possessivum, Cicero in Bruto cap. 4. *Illud Hesiodeum laudatur a doctis, quod eadem mensum reddere jubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis.* Versiculus habetur in primo libro v. 347

Εὖ δ' ἀπὸ δύνην

Αὐτῷ τῷ μέτρῳ λαῖον πίμπλη δύνην.

Sidonius Carm. 9. v. 213

Non hic Hesiodea pinguis Ascra
Spelles carmina, Pindaricque chordas.

HĒSĬŎNE, Laomedontis Trojæ regis filia, quam Hercules a monstro marino, cui objecta erat, liberavit & Telamoni dedit uxorem. Ovid. lib. 11. Metamorph. Fabul. 7.

HESPĔRĬA, simpliciter dicta, Ἑσπερία, Italia est: Sed, *Hesperia ultima,* Hispaniam significat. Est autem à situ utraque sic appellata, ab *Hespero* occidentali stella, Macrobio lib. 1. Sat. cap. 3 extremo. Horat. 3. Carm. Od. 6

Dii multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.

Et lib. 1. Od. 36 *Qui nunc Hesperia sospes ab ultima divisit,* &c. Vide Serv. in 1. Æneid. v. 530 ad verba:

Est locus, Hesperiam Græci cognomine dicunt.

Ubi

Ubi Italia significatur. Adde infrà in *Hiſpania*.

¶ Heſpĕrius, *Fretum Heſperium*, Ovid. 11. Metamorphoſeos v. 219 i. e. mare occidentale.

¶ Heſpĕrĭdes, Ἑσπερίδες, Atlantis filiæ, cuſtodes aureorum malorum, ſeu gregum potius vel ovium, lanam purpuream ferentium. μῆλον enim utrumque ſignificat, & *malum* & *ovem*. Sed hæc ſuis explicantur locis. Hinc *mala Heſperidum*, Virg. eclog. 6. v. 61 hoc eſt, *poma*, ut Statius 3. Silv. 1. v. 158 appellat.

¶ *Heſperides* etiam fœmininum cognomen eſt, idem ſignans quod *Heſperia*, adjectivum. Virg. 8 Æn. v. 77 de Tibeſi:

Corniger Heſperidum fluvius regnator aquarum.

Heſperidum aquarum, id eſt Italicarum.

¶ Heſpĕris, ĭdis, Singulare, herbæ nomen apud Plinium lib. 21. cap. 7, *nomine invento, quod noctu illa magis oleat.*

¶ Heſpĕrus, Veſper, der Abendſtern. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 20 *Infima eſt errantium, terræque proxima ſtella Veneris, &c. quæ φωσφόρος, latine LVCIFER, dicitur, quum antegreditur ſolem: quum ſubſequitur autem, HESPERVS.* Seneca Hippolyto v. 749 *Qualis eſt primas referens tenebras,*

Nuncium noctis, modo lotus undis
Heſperus, pulſis iterum tenebris
Lucifer idem.

Idem Medea v. 71 *Gemini temporis præbiam ſtellam* appellavit. Hinc factum, ut Homerus confundens hæc duo nomina *Heſperum* pro *Lucifero* dixerit, quod Heinſius ad Silium obſervat pag. 419.

¶ Heſperūgo, ĭnis, idem. Seneca in Medea v. 877

Mergat diem timendum
Dux noctu Heſperugo.

HETAERĬCE. Ita vocabatur honoris cauſſa ala equitum apud Macedonas ab amicitia, & veluti ſodalitate regia. Vid. Cornel. Nep. Eumene cap. 1, & quæ Lambinus huc congeſſit.

HEſVS, ſub hoc nomine *Martem* antiqui colebant: ſignificat enim *ſortem* in Hebraico idiomate; eum Galli humano cruore placabant. Lactant. lib. 1. cap. 21.

HETEROCLĬTON, ἑτερόκλιτον, varie declinatum. Sunt autem *Heteroclita* in numeris, genere, declinationibus. Hæc ex Grammaticis diſcenda ſunt.

HETEROCRANEAE, capitis quidam ſunt morbi Plinio lib. 31. cap. 9; caput nimirum doloribus inæqualiter affectum.

Hetruria, Hetruſcus, vide *Etruria*.

HEV, *ĭo*, Interjectio, dolentis, quæ nominativo fere & accuſativo proponitur, ut, *Heu pietas, heu priſca fides*, Virg. Æn. 6. v. 878. *Heu me miſerum!* Terent. Andr. 4. ſc. 1. v. 22.

¶ Sic & *Hĕheu*, ut; *Eheu conditionem iſtius temporis!* ach der elenden Gelegenheit dieſer Zeit! Auctor declamat. Antequam iret in exil.

¶ Heneu, Plaut. in Captivis & Pœnulo, idem.

HEVS, adverb. vocantis & revocantis. ut Terent. Eunuch. act. 4. ſc. 1. v. 10 *Heus puer, Pamphilam arceſſe.*

HEXACLĪNON, ἑξάκλινον, ſtibadium, vel torus ſex capiens convivas, ein Gefüß für ſechs Gäſte. Martial. lib. 10. Epigr. 60

Fer teſtudineum menſus quater hexaclinon, &c.

HEXAEMERON, ἑξαήμερον. Sic appellant S. Patres creationem ſex diebus perfectam; in quod multi Commentarios ediderunt. Vide de operibus ſex dierum creationis prolixe diſſerentem Voet. part. diſſp. Theolog. p. 598. 726. & VVeizium ad Draconitium.

HEXAGŌNVM, ἑξάγωνον, habens ſex angulos, ſechseckicht.

HEXAMĔTER, tri. ἑξάμετρος, ſex pedum verſus, heroicus, cujusmodi verſibus Homeri & Virgilii opera ſunt conſcripta.

HEXAMILVM, murus fuit per Iſthmum Corinthiacum, qui Iſthmus annectit Peloponneſum Græciæ, facitque peninſulam. Hexamilum autem dicitur, quod longitudine ſua æquet ſex miliaria Italica, ſeu ſeſquimiliare Germanicum, a Sinu Corinthiaco ad Megaricum. De quo in Rebus Venetis & Turcicis.

HEXAPHŎRON, ἑξαφόρον, *lectica*, quæ a ſex ſervis ferebatur, eine Senffte daran ihr ſechs trugen. Martial. lib. 6. Epigr. 77

Non debes ferri mortuus hexaphoro.

HEXASTĬCHVM, ἑξάστιχον, hordeum cujus ſpicæ ſex habent ordines, vocant & *cantharinum*, ſechsſchichtige Gerſten. Sicut *diſtichon*, quod duos habet ordines, zweyſchichtige. Columell. lib. 2. cap. 4. ¶ Hexaſticha etiam carmina & Epigrammata ſunt ſex verſibus conſtantia.

HEXĒRIS, ἑξήρης, navis ſex remorum habens ordines, ein Schiff ſo ſechs Ruderbäncke hat. Sic & *Hepteris*: utroque Livius uſus eſt lib. 37. cap. 23 *Regia claſſis ſeptem & triginta majoris formæ navium erat, in quibus tres hepteres & quatuor hexeres habebat, &c.*

HIAGNIS *Fuit, ut fando accepimus, Marſyæ tibicinis pater & magiſter rudibus adhuc Muſicæ ſeculo, ſolus ante alios carmi cane re, &c. Ante Hiagnim nihil aliud plerique callebant, quam Virgilianus opilio ſeu bubſequa:*

Stridenti miſerum ſtipulâ diſpendere carmen.

Primus Hiagnis in canendo manus diſcapedinabit, primus duas tibias uno ſpiritu animabit, primus lævis & dextris foraminibus acuto tinnitu & gravi bombo concentum muſicum miſcuit. Hæc Apulejus lib. Florid. poſt init.

HIARBAS, Ἰάρβας, Rex Mauritaniæ, qui Didonis nuptias ſub belli periit denunciatione, cujus vero averſata conſuetudinem Dido, gladio vitam finivit. Vide Juſtinum lib. 18. c. 6, & infra *Jarbas*.

¶ Fuit & alius hujus nominis in Africa nobilis rex auſpiciis Syllæ, ductu Pompeji, victus & interfectus. Vide Plutarch. in Pomp. & Epitoma Liviana 89. Eutrop. lib. 5. cap. 6. Add. infra *Jarbas*.

HIBERNIA, inſula in mari Atlantico inter Angliam & Hiſpaniam, dimidio minor, quam Britannia, quemadmodum Cæſar ſcripſit lib. 5. bell. Gall. *Iverna* prius appellata. Juvenalis Sat. 2. v. 160 & Pomponius Mela lib. 3. cap. 6 *Juvernam* dixerunt. Angli *Irlandiam* vocant. Irrland. Apul. de Mundo: *Sed in altera parte Orbis jacent inſularum aggeres maximarum: Britannia duæ, Albion & Hibernia, iis quas ſupra diximus majores.*

HĬBISCVS & *Ibiſcus* ἴβισκος, ἀλθαία, hoc eſt, Medica, ab ἀλθαίνω, medeor, herba eſt, radicis laudatiſſimæ, de genere ſilveſtrium malvarum, ut Dioſcorides inquit, Ibiſch oder Heilwurtz.

HIBRIS, vel Hybris, dis, Hybrides, porci ſemiferi, hoc eſt, ex verre ſilveſtri, & ſue domeſtica, halb wilde Säue. Plin. lib. 8. cap. 52. Vide infra *Hybrida*.

¶ Dicitur & de aliis animalibus & ipſis etiam hominibus.

HIC, hæc, hoc, pronom. demonſtrativum, dieſer. Ad quantitatem hujus Pronominis quod attinet; producebant & *Hæ* & *Hoc* veteres, quando per duplex c ſcribebant *Hicce* & *Hocce* abjecto e, ex *Hicce*, *Hocce*: corripiebant eum per c ſimplex exarabant. Vide Voſſium lib. 2 de arte Grammat. c. 29. Aliter tamen ſenſit Terentianus: qui τὸ *Hic*, quippe quod ex *Hicce* eſſet, perpetuo longum exiſtimavit, eamque ob cauſſam in illo Virgilii Æn. 4. v. 22 *Solus hic inflexit ſenſus*

Creticum ſtatuit. Verba, ſive verſus potius ſuaviſſimi Grammaticorum iſti ſunt pag. 63

Creticæ offendit pes primus & aſperat aures,
Dabo & latentem, ſed notandum, Creticum.
Solus hic inflexit ſenſus: nam primus & iſtic
Pes longiorem tertiam dat ſyllabam.
C geminum quoniam ſermonis regula poſcit,
Ut ſiat HICCE plena vox.

Ita tamen Virgilius & alibi v. 791. lib. 6. Æneid.

Hic Vir, hic eſt.

Et Lucretius lib. 6. v. 9

Nam cum vidit hic ad victum quod flagitat uſus.

Elegantiſſime, & Græco more præter neceſſitatem aliquando additur hoc pronomen. Terentius Andr. act. 5. ſcen. 6. princ. *Ubinam Pamphilus hic eſt?* Satis fuerat dixiſſe: *Ubinam Pamphilus eſt?* Similiter nos: Wo iſt doch der Pamphilus? Nam poſſumus etiam dicere: Wo iſt doch Pamphilus? Vide Rutgerſium lib. 5. Variar. Lect. cap. 19. Idem Comicus ejusdem Fabulæ act. 1. ſc. 1. v. 77

Fere in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt
Chryſis vicina hæc moritur.

quanquam & δευτικῶς *Vicinia hæc* dixiſſe potuit, quaſi diceret: *hæc Chryſis, quæ huc vicinia commigravit*, ut ſupra loquitur. Vel *Hæc*: id eſt, de qua mentionem modò feci. ¶ Additur aliquando pronomen *hic* vel ad honorem, vel ad contemtum. Virg. Æneid. 11. v. 16

— — — manibuque meis Mezentius hic eſt.

Ubi Servius HIC EST, pro *talis eſt*; ut: Hunc ego te Euryale adſpicio? *id eſt, talem. Et utrum per contemtum, an per commendationem hoc pronunciandum?* Idem Æn. 6. de Auguſto v. 791

Hic vir, hic eſt, tibi quem promitti ſæpius audis.

Terentius Andr. act. 1. ſc. 1. v. 118

— — comperiſſe Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam — —

Donatus: HANC, inquit, cum contemtu dictum eſt. ¶ Hic ſæpe pro relativis ille, ipſe. *Capta urbis, & in his Byzantium*, Corn. Nep. in Alcib. cap. 5. n. 6, pro in eis, in illis. *Cum veniſſent in invidiam & ob id imperium his eſſet abrogatum*; pro illis. Idem in Epaminonda cap. 7. n. 3. ¶ Virgilius 2. Æneid. v. 45

His lacrymis vitam damus.

Id eſt, talibus ac tantis, Horatius lib. 3. od. 6

Non his juventus orta parentibus
Infecit æquor ſanguine Punicum.

His parentibus: i. e. talibus: tam vitioſis ſcilicet & corruptis. Idem lib. 1. epiſt. 6. v. 40 *Ne ſueris hic tu.* ¶

Idem Epiſt. 13. v. 42

Nimirum hic ego ſum.

Id eſt; talis. ¶ In illo Terentii Andria act. 2. ſc. 1. v. 12 *Ita ſi hic ſis, aliter ſentias*: τὸ *Hic* demonſtrativum eſt: & cum geſta prolatum. Hoc enim cum Charinus diceret, manu pectus percuſſit, ſe ſimul oſtendens. Wann du an meiner Stelle wärеſt. Donatus: *Hoc*, inquit, *geſtu ſcenico melius commendatur.*

Nam hæc magis spectatoribus, quàm lectoribus scripta sunt. HIC *ergo seipsum ostendens dixit.* Priscianus lib. 17. p. 1103. de hoc ipso loco: *Nota*, inquit, *quod sese ostendens*, HIC, *dixit, in qua demonstratione intelligitur etiam* EGO. ¶ HOC ERAT, formula succensentium & expostulantium elegans. Virgilius 2. Æneid. v. 564 & seqq.

Hoc erat, alma parens, quod me per tela, per ignes
Eripis, ut medius hostem in penetralibus, utque
Ascaniumque, patremque meum, juxtaque Creusam
Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?

Propertius lib. 2. Eleg. 24. v. 17

Hoc erat inprimis, quod me gaudere jubebas?

Similiter & in aliis hoc pronomen supra nominatis affectibus eleganter inservit. Propertius lib. 2. Eleg. 5. pr.

Hoc verum est, totâ te ferri Cynthia, Româ,
Et non ignotâ vivere nequitiâ?
Hoc merui spenere? dabis mihi perfida pœnas.

¶ Hicce, hæcce, hocce, Hiccine, hoccine, id est, hic, hæt, hoc, *ne* subservit enim semper interrogationibus.

¶ Hiccine, hæccine, boccine. Terent. Andr. act. 4. scen. 1. pr. *Hoccine credibile est?* Sunt ab his adverbia.

¶ Hîc, antique *Heic*, in loco. *Thais, ego jamdudum hîc adsum*, Terent. Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 5. Ich bin schon lange allhie gewesen. ¶ Aliquando temporis adverbium est, & *Tum* significat. Terentius Andria act. 2. sc. 3. v. 15

– – – – hic veddas omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient.

Donatus: HIC, inquit, *adverbium loci non est, sed temporis:* ut, Virgilius lib. 9. Æneid. v. 246

Hic annus gravis atque animi maturus Aletbes:

Est & alibi sæpius Maro ita usus, quod & Servius notat.

¶ Hinc, de loco, von hinnen. Terent. Andr. a. 5. sc. 1. v. 14 *Illam hinc civem esse ajunt*, man sagt / sie sey eines Bürgers Tochter aus dieser Stadt. *Hinc illinc*, hie und dort her. Livius lib. 2. cap. 11 *Hinc a porta Collina; illinc ab Navia redditus clamor.* Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 38 *Ita & hinc & illinc mihi exhibent negotium.* Et, Cicero de Univers. c. 14 *cum speculorum labitas hinc illinc que altitudinem adsumsit.*

¶ Abhinc, idem quod *Hinc:* & modo cum Accusativo, modo cum Ablativo jungitur. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 42

Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc vicinia.

Cicero 4 Verrinâ cap. 9 *Horum pater abhinc duos & viginti annos mortuus est.* Idem pro Roscio Comœdo cap. 13 *Abhinc annis XV.* Plautus Mostell. a. 2. sc. 2. v. 63 *Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.*

¶ Dehinc, est posthac, deinde, deinceps, hernachmahls. *At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam fore*, Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 33.

¶ Exhinc: Suetonius Tiberio cap. 9 *Exhinc Rhæticum Vindelicumque bellum inde Pannonicum, inde Germanicum gessit.*

¶ Posthinc, hernach. Virgil. 8. Æn. v. 546

Posthinc ad naves gradatur, sociosque revisit.

¶ Hâc, per locum, hiedurch. *Hâc illac circumcursa*, lauff hie und dort durch / Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. pr. *Hac non successit*, id est, hoc modo, den Weg hat es nicht gehen wollen / Idem in Andr. a. 4. sc. 1. v. 47. Et Nepos Hannibale cap. 3 *Loca patefecit, itinera muniit, effecitque, ut ea elephantus ornatus ire posset, quâ antea unus homo inermis vix potuit repere. Hâc copias traduxit, in Italiamque pervenit.*

¶ Posthac, darnach / hernach. Virg. Eclog. 1. v. 76

Non ego vos posthac viridi projectus in antro
Dumosa pendere procul de rupe videbo.

¶ Hactenus, adverb. loci biß hieher. *Sed hactenus*, & paucis interjectis: *Sed hæc quoque hactenus*, Cic. lib. 5. ad Attic. ep. 13. genug von diesem. ¶ Deinde *Hactenus* eleganter, sequente *Ut*, pro *in tantum*, aut *Eatenus*, ponitur: Cicero pro Flacco c. 15. extr. *Nisi vero hactenus ista formula testimonii atque orationis tuæ describi ac distingui potest, ut Flacco absenti aliquid dignitatis tribuisse dicantur.* Tacitus 2. annal. c. 34. n. 4 *Tiberius hactenus indulgere matri civile ratus, ut se iturum ad prætoris tribunal diceret.* Et ita sæpe Suetonius. ¶ Est quoque, ubi *Hactenus* cum *Quod* componatur. Plin. lib. 9. epist. 15 *Patrem familiæ hactenus ago, quòd aliquam partem prædiorum, sed pro gestatione, percurro.*

¶ Huc, ad locum. hieher. Cic. 2. in Catil. cap. 2 *Rem huc deduxi, ut* &c. Sic cum *Illuc* sæpe conjungitur. *Huc illuc*, hieher und dorthin. Cic. 9. ad Attic. epist. 9, *ne huc illuc via deterrima cursem.* Et Tacitus 1. Annal. cap. 56. extr. *Cheruscos exterruit Cæcinna, huc illuc ferens arma.* Et cum junctione Cic. 1. de Orat. cap. 40 extr. *Huc atque illuc intuentem vagari.*

¶ Huccine, an huc, *Huccine tandem omnia reciderunt?* ist dann eben hieher alles gerathen? Cic. in Verr. 7. c. 63.

¶ Hucusque biß anher. Plin. lib. 6. c. 29 *Huc usque Sesostris exercitum duxit.*

¶ Adhuc, noch zur Zeit / bißher / vide sub A. in *Ad.*

HIEMS vel Hyems, quarta & ultima anni pars, frigoribus & imbribus, unde & nomen accepit, maxime infesta, der Winter / die ungestüme Zeit im Jahr. Orthographia hujus vocabuli controversa est. Qui per Y Græcum scribunt, ab ὕειν *pluere*, derivant, quod crebræ pluviæ hoc anni tempore sint. Quo Vossius putat Varronem respexisse ab *imbribus* deducentem, ut res, non vox significetur. Contrarium videtur Manutio in Orthographia, præsertim quod addat Varro ibidem [lib. 5. de LL. cap. 2] *vel ab Hiatu hiems*, quæ origo pure Latina est. Sunt, qui a χεῖμα vel χειμὼς repetunt, ut ne sic quidem locus sit Græcorum linetæ. Vide Voss. in Etymologico; qui tandem, *HIEMS*, inquit, *scripsere Romani veteres: HYEMS est a Grammaticis.* Ab iisdem etiam interpositio τῦ P, *biemps*, qua aque ac Y monumenta veterum caruerunt, Manutio observante, qui acriter pro *Hiems* pugnat; *Hyems* autem exsibilat. Hæc de scripturæ ratione. Cæterum varia Hiemis epitheta, ut apud Livium lib. 5. cap. 13 *gelida ac nivosa:* item *glacialis*, Ovid. 2. Met. v. 30. *Hieme omnia bella jure gentium conquiescunt*, Cicer. pro Rabirio Posth. cap. 15. im Winter kriegt man nicht. *Hiems nova*, principium; *adulta*, medium; *præceps*, finem notat, Servius. *Matura hiems*, zeitlicher Winter / apud Cæsarem lib. 4. de Bello Gallico cap. 20. huic opponitur *Serotina*, apud Plinium lib. 22. cap. 2. Wann es langsam Winter oder kalt wird. Tacitus Annal. 12. cap. 43. *Magna Deum benignitate & modestia hiemis rebus extremis subventum.* Per *modestiam hiemis* mediocritatem intelligit: & quod tum crebræ tempestates non fuerint. Quod factum ut navigari mare, & supportari frumentum potuerit, quo fami consuleretur. ¶ 2. Ponitur & pro quavis impetuosa & pluvia tempestate: vid. Barth. ad Claudian. p. 854. Cornel. Nepos in vita Attici cap. 10. n. 6 *Quemadmodum gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat*, &c. Virgil. lib. 1. Æneid. *Emissamque hiemem sensit Neptunus.* Ad quem locum Servius Fuldensis: *Aperte declarat hic tempestatem significari ex Græco: Nam & illi χειμῶνα tempestatem dicunt. Et bene veteres nostri* hiemem anni *dicebant; ne tempestas posset intelligi.* Hæc ille. Cæterum illa loquendi forma *hieme anni* pro χειμῶνος ὥρᾳ usus Sueton. in Cæsare cap. 35. *Bella sane difficillima gessit neque loco, nec tempore æquo: sed hieme anni.* Apul. in Floridis: *Hiems anni erat*, &c. Qui an illud attenderint, quod Servius vult, valde dubitabo. Nam eodem modo Gell. lib. 2. cap. 21 *Nox fuit, & clemens mare, & anni æstas.* Et lib. 19. cap. 5 *in Tiburte vua concessemus æstate anni flagrantissima.* In quibus Serviana observatio locum non habet. Igitur *hieme anni*, simpliciter dicitur pro *hiberno tempore anni*, quemadmodum Hirtius loquitur de bello Alexandrino cap. 43. pr. ¶ *Senilis hiems*, Ovid. Metam. 15. v. 212. das Alter. ¶ *Sexta hiems*, das sechste Jahr / Martial. lib. 10. epigr. 61.

¶ Hiemare, hiemem facere, Winterisch wittern / ut, *Fidicula exoritur, hiemat, & pluit*, Columella lib. 11. cap. 2. & paullo ante: *Quinto Calendas Novembr. Vergilia occidunt: hiemat cum frigore & gelicidiis.* Sallustius *Hiemantes æquas*, de commotis tempestate dixit apud Senecam Epist. 114. Horatius lib. 2. Sat. 2. v. 17

– – – & nitum
Defendens pisces hiemat mare:

Sævum autem & concitatum mare defendit pisces, quia tunc piscationi locus non est. Ausonius præfatione ad Theodosium: *Insanum quamvis hiemet mare.* ¶ 2. Est & *Hibernare*, sive in hibernis agere. Cæsar lib. 1. de Bello Civili cap. 37 *Quas* (Legiones) *Narbone, circumque ea loca hiemandi caussa disposuerat.* Et mox: *Legiones reliquas, quæ longius hiemabant, subsequi jubet.* Nepos Agesilao cap. 3 *Magna prada militibus locupletatis Ephesum hiematum exercitum reduxit.* Et ita in Eumene quoque cap. 8 hoc verbo usus est. Cic. pro Font. cap. 3 *Pompejus hiemabit in Gallia*, hat sein Winterlager in Gallien gehabt. Vetus Inscriptio in ænea tabula, quam Romæ Manutius exscripsit: NEI QVIS MAGISTRATVS PROVE MAGISTRATV LEGATVS NEV QVIS ALIVS MEILITES IN OPPIDVM THERMENSIVM HIEMANDI CAVSSA INTRODVCITO, NEIVE FACITO QVO QVIS EO MEILITES INTRODVCAT, QVOQVE IBEI MEILITES HIEMENT. Atque ita constanter a veteribus *hiemare*, non *hyemare*, scriptum fuit.

¶ Hiematio. Varro lib. 3 de re rustica cap. 17 de apibus loquens: *Ut ne plus tertia parte eximatur mellis, reliquum hiemationi relinquatur.*

¶ Perhiemare, auswintern / den Winter über nehren / Columella lib. 11. cap. 3.

¶ Hiemalis, hibernus, ut, *Dies hiemalis*, ein Wintertag / Columell. lib. 11. cap. 1. *Navigatio hiemalis*, Cic. 6. fam. ep. 20. *Tempus hiemale*, Nepos Datame cap. 6.

¶ Hibernus, adject. aliud. *Tempus hibernum*, Winter-Zeit. *Hiberni menses*, Cicer. 7. Verr. cap. 10. *Nix hiberna*, Horat. 4. Carm. od. 12. Et, *Hiberna navigatio odiosa est*, der Winter-Schiffahrt ist man nicht gut / Cicer. ad Attic. lib. 15. epist. 25. *Hibernum mare*, tempestuosum est apud Horat. Epod. 15. ut vetus Scholiastes recte interpretatur. Hiberno enim tempore anni crebræ tempestates sunt; qua de caussa & tum claudebatur apud

veteres

veteres mare. Sic *hibernos imbres* procellosos atque immodicos Seneca dixit Medea v. 584. Et Tacitus 3. Hist. cap. 69. extr. Idem simpliciter *Hibernas Alpes*, nive opertas & glacie 1. Hist. c. 70.

¶ Hiberna, orum, plur. neut. Winterlager / Winterquartier. Cic. 15. epist. 4 ad Catonem: *Exercitum in hiberna dimisi*, in die Winterlager ziehen lassen. *In hibernis legiones collocare*, Pollio lib. 10. fam. epist. 33. *Hiberna sumere*, Corn. Nepos Eumen. cap. 8. Winterquartier nehmen. *Iudem hibernis tendere*, Tacitus 1. Histor. cap. 55. ¶ Varro *hibernorum* vocem, ad villas eas transtulit, ubi hibernare, id est, per hiemem agere earum domini solebant: sicut & *aestiva* dixit, ubi æstivabant lib. 1. de re rustica c. 1. extr. Sic in Laurentinum suum Plinius hiberno tempore, æstivo in Tusculanum solebat secedere, ut ipse testatur lib. 9. epist. ult.

¶ Hibernaculum, &

¶ Hibernacula, idem, quod hiberna. Livius lib. 22. cap. 32 *Hibernacula mature communire*, das Winterlager zeitlich verwahren. Claudianus Paneg. de 4. Cons. Honorii, v. 322

Non Bruma requies, non hibernacula segnes
Enervent corpore manus.

Alias *hibernacula* pro ipsis tentoriis sumuntur, sive pro pellibus, sub quibus antiquitus milites hiemabant.

¶ Hiberno, hibernare, über Winter liegen / Winterlager halten. Cic. pro Lege Man. cap. 13 *Jam vero quomodo milites hibernent, quotidie sermones ac literæ perferunt.* ¶ Persius Sat. 6. v. 7 *Hibernare mare* dixit, (quemadmodum *Hiemare* Horatius, de quo supra) id est sævire.

HIERA, ex Græco Latina vox, & usurpata Senecæ Ep. 83. nec interpretibus satis hactenus explicata. Verba Senecæ sunt: *Quomodo tamen hodiernum certamen nobis cesserit, quæris? quod nuper cursoribus evenit, Hieran fecimus.* Muretus *Hieran*, de media in stadio linea, quippe sic appellata, interpretatur: ad quam ambo fessi pervenerint, & ita neuter vicerit. Lipsius morem suis suspicatur, ut in victoria ambigua, & cum pares in metâ, Deo sacraretur corona, quod ἱερὸν πανδᾶν Græcos dixisse, respectu ad τὸν στέφανον ex Polybio ostendit: Senecam vero *Hieran facere*, respectu ad coronam.

HIERARCHIA, f. 1. ἱερατία, das geistliche Regiment / Dionys. Areop. ¶ 2. die drey Hauptstände. Tres hierarchiæ.

¶ Hierarcha, Ein Ertz-Priester.

HIERO, ἱέρων, Rex Syracusanus, homo pulcherrimus, & fortissimus, Romanis amicus, & eruditionis studiosus in senectute, Æliano auctore. Pindarum & Simonidem inter familiares habuit. Dicere consuevit: *Magistros a discipulis magnam debere exigere mercedem; ab ingeniosis quidem, quod multa discerent: A rudibus autem & hebetibus, quod molesti plurimum facesserent,* παρὰ μὲν τῶν εὐφυῶν, ὅτι πολλὰ μανθάνουσι, παρὰ δὲ τῶν ἀφυῶν, ὅτι πολὺν χρόνον παρέχουσιν. Refert Maximus. Nepotem moriens reliquit admodum adolescentem sub tutoribus, Hieronymum, mandans, ut fidem erga Pop. Rom. cultam a se per annos quinquaginta, servare & ipse pergeret inviolatam. Cujus vero præcepti non memor, luxuriosius & arrogantius agendo, a Romanis ad Hannibalem cùm defecisset, ab iisdem cæsus tandem est. Livius lib. 24. cap. 4. seqq.

HIEROBOTANE, ἱερόβοτάνη, seu rectius, ἱερὰ βοτάνη, duabus dictionibus, id est, *sacra herba*, quo nomine *verbena* seu *verbenaca* dicitur, Eisenkraut. Plinius lib. 25. c. 9.

HIEROCLES, ἱεροκλῆς, Philosophus fuit Alexandrinus. Scripsit commentarium in Pythagoræ aurea carmina, qui e Græco conversus exstat.

HIERODULI, ἱερόδουλοι, Ministri sacrorum, Altarknechte / Pfaffenknechte / apud Firmicum lib. 8. c. 21. *Pars XXVI Geminorum in horoscopo inventa, ædituos faciet, templorumque custodes, hierodulos, & qui sacris officiis deputentur.*

HIEROGLYPHICAE (ἱερογλυφικὴ) literæ sacræ, Bildnüß-Schrifft. Quo nomine dictæ sunt Ægyptiæ notæ volucrum, ferarum, aliarumque rerum, de quibus hoc modo Tacitus lib. 11. cap. 14 *Primi*, inquit, *per figuras animalium Ægyptii sensus mentis effingebant, &c.* Extant de Hieroglyphicis libri duo Orii Apollinis Niliaci, a Bernhardino Trebatio e Græco translati, & ab Hœschelio illustrati Aug. Vindel. 1595. quibus deinde scholia addidit Mercerus Parisiis, in quibus hæc habentur: Cum nuptias significare volunt, geminas cornices pingunt. Item, mundum scribere volentes, serpentem pingunt suam ipsius caudam devorantem, &c. Exstant & Joannis Pierii Valeriani Hieroglyphica, sive de sacris Ægyptiorum literis commentariorum libri 58, Opus varium, atque eruditione plenum. Conf. Lips. ad Lib. 2. Ann. Tac. pag. 102. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromat. notat triplici ratione fuisse usos Ægyptios: ἐπιστολογραφικῇ, quâ in Epistolis utebantur: ἱερατικῇ, quâ sacerdotes in rebus sacris utebantur: & ἱερογλυφικῇ, cum insculperetur. Et hanc fuisse duplicis generis: alteram κυριολογικὴν, id est propriè loquentem: alteram συμβολικὴν per signa significantem. Vide ipsum pag. 405. & Ammianum Marcellinum lib. 17. c. 7. ibique Lindebruchium. Hujusmodi Hieroglyphicam literaturam conspicere licet in *Mensa Isiaca*, quam Mantuæ Dux ex Bembi Cardinalis

A museo domum suam transtulit, & delineatam illustratamque explicationibus eruditissimis vulgavit Laurentius Pignorius.

HIERONĪCAE, quos *sacri certaminis victores* quasi interpretatus Plinius appellat lib. 19. cap. 8. Suetonius Nerone cap. 24 *Ac ne cujus alterius hieronicarum memoria aut vestigium exstaret usquam*, &c. *Hieronicæ*; qui in Olympiis, Pythiis, Isthmiis & Nemeis vicissent. Hæc enim *sacra certamina* dicebantur. Variis autem honoribus Hieronicæ afficiebantur. De quibus vide Casaubonum & cæteros interpretes ad Neronem Suetonii c. 25.

HIEROPHANTA & Hierophantes, sacrarum ceremoniarum magister, & interpres. Arnob. lib. 5. adv. Gent. & ibi Elmenhorst. Conf. Loccen. Indice Philolog. ad Nep. aliosque hujus Scriptoris interpretes ad Pelopidam ejus cap. 3. n. 2. Adde Meurs. Eleusin. cap. 13. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 7. & lib. 5. c. 17. Jac. Gothofr. not. ad L. 14. Cod. Theodos. de Pagan. sacrif. & templ. quipleraque veterum loca collegerunt.

HIEROSOLYMA, ἱεροσόλυμα, plurale & *Hierosolyma, æ*, sing. & *Hierusalem* indeclinab. urbs Palæstinæ, clarissima & florentissima urbium Orientis, quemadmodum Plinius scripsit. ¶ Dicta primum fuit *Solyma*; sed cum Rex Cananæus, Justus nomine, templum addidisset, *Hierosolyma* appellari cœpta est, Græci enim ἱερὸν, templum vocant. Eusebius quasi ἱερὸν Σολομῶνος, id est, *ædem Salomonis*, dictam putavit lib. 9. de præparatione Evangel. B. Hieronymus Epist. ad Eustochium de vita Paullæ; *Ingressa est Hierosolymam urbem trinominem Jebus, Salem, Hierusalem: quæ ab Ælio postea Adriano de ruinis & cineribus civitatis in Aeliam suscitata est.* Nempe significat, Hadrianum de reliquiis & ruinis novam exstruxisse urbem, quam ab se *Aeliam* appellavit: quod & ad cap. 1 Joelis docet. Sed nomen *Hierusalem* contractum & leviter immutatum ex *Jebus* & *Salem*. Quæ vera originatio est. Nugæ enim sunt, quæ de *Solimu*, gente Homero celebrata, & *Hierosolymo* Duce apud Tacitum initio 5. Hist. & apud Plutarchum legimus. Capta, direpta, & secundum Christi vaticinium incensa & eversa, post obsidionem semestrem funditus est a Tito anno secundo Vespasiani, anno Christi 73 octavo die Septembris. Hodiernæ urbis situm nihil immutatum a veteri Brocardus Monachus asserit, in descriptione terræ sanctæ; atque id hodierni incolæ persuasum habere memorantur. Sed aliter, nisi fallor, sentiunt Pradus & Villalpandus Comment. in Ezechielem.

¶ Hierosolymitanus, adjectiv. ut *Cives Hierosolymitani, Templum Hierosolymitanum*, &c.

¶ Hierosolymarius, quod nomen Cicero formavit, Pompejum, Hierosolymorum victorem, victoriæque suæ prædicatorem pungens, ad Attic. lib. 2. epist. 9, *Hic noster Hierosolymarius, traductor ad plebem.*

HILARIS, & hilarus, ἱλαρὸς, [utrumque enim dici Macrobius, lib. 1. Satur. cap. 9 notat] lætus, jucundus, lustig / frölich. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 89

Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi.

Terent. in Adelph. act. 2. sc. 4. v. 23 *Hilarem hunc sumamus diem*; last uns diesen Tag in Frölichkeit zubringen. Idem in eadem fab. act. 5. sc. 3. v. 56 *Hodie modo hilarem fac te*, Erzeige dich nur heute frölich. *Vita hilara*, Ein freudenvolles Leben / Cic. lib. 5. de Fin. cap. 30. Comp. *Hilarior.* Cic. de Cl. Orat. cap. 5. *Animadverti paullo te hilariorem*: & in Pison. cap. 5. *hilarioribus oculis.*

¶ Hilarulus, a. diminutivum. Cicero usus est ad Att. lib. 16. epist. 11. extr. *Atticæ quoniam (quod optimum est in pueris) hilarula est, meis verbis suavium des.*

¶ Hilaritas, festivitas, lætitia. Frölichkeit / Kurtzweil. Cic. 1. Offic. cap. 30 *Inerat in C. Lælio multa hilaritas.*

¶ Hilaritudo, idem. *Onera te in hilaritudine*, Plaut. Mil. a. 3. sc. 1. v. 83. Et, *Hilaritudo oculorum*, Plaut. Rud. a. 2. sc. 4. v. 8. Ac Apulejus lib. 11. p. 260 *Tanta hilaritudine gestire mihi cuncta videbantur.*

¶ Hilare, ab *Hilarus*, adverbium, & *hilariter*. *Hilare vivere*, Cic. 5. de Fin. cap. 30. *Hilare accipi*, 2. de Orat. cap. 72. pr. frölich empfangen werden. *Hilare quem prosequi*, Sueton. Nerone cap. 34. *Hilarius loqui*, Cic. 3. Tuscul. cap. 27. Et, *Hilarius & quasi exultantius scribere*, Plin. lib. 3. Epist. 18. Superl. *Hilarissime* Plauti est Menæch. act. 1. sc. 2. v. 40,

Ecquid audes de tuo istuc addere? Parasit. *atque hilarissimè.*

¶ Hilariter, idem. Auctor ad Herenn. lib. 3. c. 14 *Modo acriter, tum clementer, mœste, hilariter, in omnes partes commutabimus, ut verba, ita pronunciationem.*

¶ Hilaro, hilarare, ἱλαρύνω, hilaritatem afferre, frölich machen / erfreuen. Apulej. lib. 5. Milet. *Quantis gaudiis totam domum nostram hilarabis?* Catull. Carm. 64. v. 18 *Hilarate animum.* Et Cic. 2. Nat. Deor. cap. 40 *Terra cum cælo hilarata.*

¶ Sed usitatius compositum est, *Exhilarare.* Plin. lib. 16. cap. 25 *Neque ilex, larix, pinus, ullo flore exhilarantur.* Et Cicero lib. 9. ep. ult. ad Patum: *Mirarìs, tam exhilaratam esse servitutem nostram?* Et Columella lib. 6. c. 24. *pecudes pabulo exhilaratæ.*

¶ Exhilaratio, Erfreuung. Augustinus lib. 8 de Genesi ad lit. cap. 8 *Exhilaratio voluntatis.*

¶ Hilăresco, hilarescere, frölich werden / Varro apud Nonium, *Cum amicorum domus fumat, hilaresco.* Et Augustinus lib. 10 Confess. cap. 31 *Ad hoc interdum hilarescit infelix anima.* Idem lib. 5 Confess. c. 13 *sermo hilarescens.*

¶ Hilaria, hilariorum, ἱλάρια. Sic diem æquinoctii verni antiqui vocarunt; nimirum diem octavum Calendarum Aprilis, den 25 Martii / ut Macrob. indicat lib. 1. Saturn. cap. 21. Lampridius, *Hilaria Matris Deum* appellat: in ejus enim & Attinis honorem festus agebatur hic dies, ut idem Macrobius significat; vide & Herodianum lib. 1. cap. 10. qui accurate describit. Casaubonus ad Severum Lampridii observat, *Hilaria* in genere appellari quemlibet diem qua privata, qua publica festivitate solennem: peculiariter vero festum Matris Deûm. Contra Salmasius ad Aurelianum Vopisci negat usquam apud Latinos γενικῶς usurpari *Hilaria*; sed tantum de festo die Matris Deûm. Nobis hic dies multo est ac debet quidem esse festivior & hilarior, recordatione maximarum rerum in ecclesia.

HILLA, æ, & neut. genere Hillum, hillorum, intestinum, ein Darm. Plaut. & Horatius lib. 2. serm. Satyr. 4. v. 60

Post vinum stomacho perna magis, at magis hillis
Flagitat inmorsus vesci. Intestinum porcinum est, fartum, ein gefüllter Schweinsdarm / eine Wurst. Plaut. *Hillas infumatas* dixit. B. Ambrosius de Tobia cap. 19 *ad lanium dirigit, ut hillam procuret.*

HILVM, macula illa nigra est in summa faba, ut Festus docet, das schwartze Plätzlein oben auff der Bonen. ¶ 2. Hinc pro re vili & nihili usurpatur, Lucretius lib. 3. v. 843

Mors igitur nihil est, ad nos neque pertinet hilum.

Vetus Poëta apud Ciceronem 1. Tusc. Q. cap. 4

— — quod Sisyphus versat
Saxum sudans nitendo neque proficit hilum.

Avienus Arateis v. 447

Non eget hujus enim sedes sacra luminis hilum.

¶ Componitur inde *Nihil*, quod est, quasi *Ne hilum* quidem. Vide suo loco.

HIMANTŎPŎDES, Latine Loripedes, Æthiopiæ populi, serpendo ingredientes, Pomponio & Solino, ab ἱμὰς, ἱμάντος lorum, ἱμαντόποδες. ¶ 2. Sunt & aves *Himantopodes* sic dictæ, a crurum exilitate. Oppian.

Hinc, cum derivatis, vide in *Hic.*

HINNVS, ex equo & asina est, minor mulo, qui ex asino est & equa, Plinius lib. 8. cap. 44, & Columella lib. 6. cap. 37. Ein Pferd-Esel. Vid. supra *Ginnus.*

¶ Hinnŭlus, idem. Plinius supra laudato loco: *Equo & asinâ genitos mares*, hinnulos *antiqui vocabant*, &c. Vet. Gloss. *Hinnulus, ὁ ἐξ ἵππου καὶ ὄνου.* ¶ *Hinnuli* etiam dicuntur Catuli caprearum, damarum, &c. Rehböcklein / Geißlein. Vet. Gloss. *Hinnuli, ἐλαφίδες. Hinnulus si sis, ne cum leone carnes partiaris:* Critiæ, qui unus e triginta Athenienſium tyrannis fuit, dictum, quo tenuis loci hominibus tutum negabat, ut cum potentibus rem haberent.

¶ Hinnŭlĕus, idem qui Hinnulus, sicut *equuleus*, dicitur. Horat. lib. 1. Oda 23 *Vitas hinnuleo me similis Chloë.*

Hoc est similis pullo cervino, quo nihil timidius & ad fugiendum paratius est.

¶ Hinnio, hinnire, equorum est. Unde & *Hinnientes* pro equis Lævius poëta vetus dixit apud Apulejum in Apologia, Philtra recensens: *Radicula, herbæ, furculi,*
Hinnientium dulcedines.

Hinnientium dulcedines, Hippomanes vocat.

¶ Hinnĭtus, ein Pferde-Geschrey. Liv. lib. 2. cap. 64 *fremitus hinnitusque equorum.* Et Silius lib. 5 v. 66

fremuisse hinnitibus Alpes.

Justinus lib. 1. cap. 10 *hinnitum edere.* Arnobius 4. p. 145 *sub pecoris specie hinnitibus evolavisse Saturnum jactatis?* h. e. in equum se mutasse. Apud Stobæum Socrates, *Superbiam*, inquit, *hinnitum esse stultitiæ*, Ἂν ἀλαζονῆς; τοῦτ' ἄνοιας ἰὰ φρύαγμα.

¶ Adhinnire, quod est hinnitu provocare, zuschreyen. Ovid. lib. 2. de remedio amor. v. 237

Fortis equus visæ semper adhinnit equæ.

Plautus Cistell. act. 4. sc. 2. v. 83 *Adhinnire possim ego equulam hanc.* Plinius lib. 35. cap. 10 de Apellis picto equo: *Apellis tantum equo adhinnivere.* Cicero metaphorice dixit *Ad alicujus orationem adhinnire*, in Pisonem cap. 28. id est applaudere.

HĬO, hiare, est aperiri, sich von einander thun / klaffen / Ritze gewinnen / unde *hiare* pro manifestum esse nonnunquam usurpatur. Apulejus Apol. pag. 533. *Patent artes tuæ, Rufine: fraudes hiant: detectum mendacium est.* Sallust. apud Nonium, *Hiabit humus multa, basta & profunda*, das Erdreich thut sich von einander. Sic *Flores hiant* cum incipiunt nasci & aperiri, die Blumen gehen auff. Propertius lib. 4. eleg. 2

Nec flos ullus hiat pratis.

Sed, *Hiatus oris*, das Gehnen oder Lechzen. Hiatus orationis, fit ex concursu vocalium finientium alias, atque sine intervallo alias incipientium dictiones, das Stutzen / Ausstossen und unfügliches Aussprechen. *Mutila & hiantia loqui*, Cic. in Orat. c. 9. *Disjuncti atque hiantes concursus literarum*, Idem Partit. orat. cap. 6. Buchstaben / so übel auff einander folgen. *Crebri vocalium concursus hiantem orationem reddunt*, Auct. ad Herenn. lib. 4. c. 12. ¶ *Hiare ad lucrum, ad prædam*, est cupidum esse, begierig seyn nach dem Gewinn. Ita *hiantes cupiditates* Tacitus dixit Histor. 1. c. 12. & *præmiorum hiatum*, 4. Histor. cap. 42. Verbi exemplum ex Seneca damus Epist. 72 *Canis quidquid accipit, protinus integrum devorat, & semper ad spem futuri hiat*, id est aperto ore concupiscit.

¶ Semihians. Apulejus Florid. lib. 2. p. 351 *Ore tereti, semihiantibus labellis.* Idem lib. 5. Milesc. p. 166 *Verba semihiante voce substrepens.* Idem lib. 10. p. 252 *semihiantes compressis labiis.*

¶ Hiatus, apertio, das von einander stehen. *Hiatus terrarum*, Senec. ad Helv. cap. 6. Ovid. 3. Her. Epist. v. 63

Devorer ante, precor, subito telluris hiatu.

Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 47 *oris hiatu cibum capessunt.* ¶ *Hiatus concursu vocalium*, Cic. in Oratore cap. 23.

¶ *Hietare*, sive *hiatare* frequentativo ab *hiare* veteres usi sunt, ut Plautus Menæch. 3. sc. 1. v. 4. & Lucilius, ac Laberius, vide Diomed. lib. 1. p. 336. Maulaffen feil haben.

¶ Idem est *Inhiare*, cum dativo junctum. Cic. 3. Catil. cap. 8 *Romulum in Capitolio parvum atque lactentem, uberious lupinis inhiantem fuisse meministi.* Horat. Serm. lib. 1. Satyr. 1. v. 70

— — congestis undique saccis
Indormis inhians, &c.

Plaut. cum accusativo exstat in Sticho 4. sc. 2. v. 25, *Illic homo tuam hereditatem inhiat, quasi esuriens lupus*, gehet und schnarpet nach deinem Erbe / wie ein hungeriger Wolff. Et Milite Glor. act. 3. sc. 1. v. 120

Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

¶ Inhiatio, cupiditas. Trebell. Pollio in Gallienis c. 9 *Scrutantes omnia, atque uniuscujusque vultum mira inhiatione mirantes.*

¶ Inhianter, cupide. Augustinus Confess. lib. 9. cap. 8 *plenos mero calículos inhianter haurire.* Idem epist. 112 cap. 8 *inhianter ardescunt*, id est cupiunt.

¶ Interhiare. Tertullianus Apolog. cap. 48 *finis & limes medius, qui interhiat.* Vide ibi Rigalt.

¶ Hiascere, apud Catonem, de re rust. cap. 17 *Ubi primum hiascere incipiunt, tum legi oportet*, wenn sie angefangen sich auffzuthun / de nucibus loquitur.

¶ Hisco, hiscere, inchoativum, sich auffthun / von einander geben. Usurpatur fere semper de ore humano. Cicero 2. Philipp. cap. 43 *Respondebúne ad hæc, aut omnino hiscere audebis?* Livius lib. 6. cap. 16 *Nec attollere oculos aut hiscere audebant*, Mucksen / das Maul auffthun. Virgil. 3. Æn. v. 314

— — novis turbatus vocibus hisco.

¶ Circumhiscere. Arnobius lib. 5. pag. 176 *Jamdudum me fateor hasisse, circumhiscere, tergiversari* &c.

¶ Dehiscere, aperire, sich auffthun. ut, *Terra dehiscit*, das Erdreich thut sich von einander. Virgilius 4. Æneid. v. 25

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat.

Seneca Epist. 30 *Quemadmodum in nave, quæ sentinam trahit, uni vitio aut alteri obsistitur; ubi plurimus locus laxari cœpit & cedere, succurri non potest navigio dehiscenti: ita in senili corpore aliquatenus imbecillitas sustineri & fulciri potest*; &c.

¶ Fatiscere, vide suo loco.

HIPPACARE, ab ἵππος, est celeriter animam ducere, ab equi halitu, qui supra modum acutus, Festus. ¶ In Isidori Glossis, *Hippitare* est. Vid. Barth. ad Stat. Sily. p. 22. 23.

HIPPĂCE, es, ἱππάκη, caseus ex lacte equino, ein Roß-Käse. Plin. lib. 27. cap. 9.

HIPPARCHVS, ἵππαρχος, Astrologus Nicæus fuit, qui contra Platonem scripsit de Arati Phænomenis, stellis fixis, de lunæ motu. Primus instrumenta mathematica invenit, Plinio maxime laudatus lib. 2. multis locis. ¶ 2. Hipparchus alius, filius fuit Pisistrati Tyranni.

HIPPEVS, sculptor, & faber insignis, de quo Athenæus p. 213. Conf. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. c. 25. p. 83. ¶ Est & Cometæ genus. Plin. ibid.

HIPPIAS, Philosophus, Elæus fuit, cujus Cicero & Quintilianus meminerunt. Summum is bonum fecit αὐταρκείαν, hoc est, eo contentum esse, quod victui simplici sat esset. Hic audiente tota pæne Græcia gloriatus est, se omnes artes novisse, non solum liberales illas, sed & quas sellularias vocamus: atque nihil esse in toto supellectilis suæ instrumento, quod non suis sibi manibus confecisset. Vide Ciceron. lib. 3. de Oratore, & Apulejum in Floridis. ¶ Hippiæ, Simonidis & Theodectis præceptionibus de memoria meminit Ælianus H. A. lib. 6. cap. 10.

¶ 2. Hippias item Pisistrati filius in pugna Marathoniâ cecidit, contra patrem arma ferens, Cic. ad Attic. lib. 9. Epist. 10.

HIPPĬCE, ἱππίκη, herba est Plinio, quam in ore habentes equi, famem & sitim non sentiunt, lib. 25. c. 8.

HIPPO, onis, ἵππων, masculin. & fœmin. Africæ urbs. *Hippo Regius* appellatur, episcopatu Augustini insignis, qui se alioqui *Tagastanum* fuisse, a *Tagasta* Africæ oppido scripsit libro 2 confessionum. Silius lib. 3. v. 259

Tum et

Tum saga & antiquis dilectus regibus Hippo.

¶ Est & *Hippo Diarrhytus*, colonia Romana in Africa propria, quæ distinguitur ab urbe Numidiæ, Hippone Regio, de quo jam diximus. Plinius lib. 9. epist 33. Adde avunculum lib. 9 cap. 8. Ab utraque

¶ Hipponensis. Ut, *Hipponensis colonia*, Plinius lib. 9. Epist. 33. *Præsul Hipponensis*, Augustinus est. Additur tamen discriminis aliquando nota, ut Augustinus epist. 60 *regionem Hipponensium Regiorum* dixit.

¶ Hippon, Diagoras, Herostratus infensa Diis nomina congregantur ab Æliano lib. 6. cap. 11 H. A.

HIPPOCAMPI, *ἱπποκάμπαι*, equi marini in piscium caudas desinentes, Nonio.

¶ *Hippocampinus cinis*, Plin. lib. 32. cap. 7.

¶ Est autem *Hippocampus* piscículus marinus, capite & juba equum æmulante, caudâ vero erucas, die Rauppen. Nomen ab utraque figura factum est: *ἵππος* equum, *κάμπη* erucam significat, cujusmodi est cauda hippocampi: Germanicè interpretari liceat, ein Meerroß oder Seeröß lein/ Inde *caballionem marinum* quidam nuncupant, piscículus est non edulis, nec ipsis etiam piscibus aliis.

¶ Lucilio *hippocampus* lentica est: *Transverso ordine posuit hippocampi elephanto armillos.*

¶ Sed *Hippocamptus*, *ἱππόκαμπτος* avicula quædam est Hesychio, Varino *passerculus.*

HIPPOCENTAVRVS, *ἱπποκένταυρος*, equi stimulator. Diodorus Centaurorum filios, *Hippocentauros* dixit, quia equitationem primi exercuerunt. Vide *Centaurus.*

HIPPOCLIDES, *ἱπποκλείδης*, Tisandri filius, adagii auctor: *οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ*, *Non est curæ Hippoclidi*, vel *non curat Hippoclides.* Eo usus Lucianus est Philopatr. extremo. vel qui alius ejus Dialogi auctor est, Clistenes filiam Agaristem Græcorum præstantissimo nuptum dare volebat; Convolabant undique proci nobilissimi. Eos annum apud se detinens, explorabat singulorum mores, iracundiam & eruditionem. Dies dictus erat nuptus, mactati centum boves, certamen de musica instituunt proci. Hippoclides alios longe antecellit; jubet tibicinem sibi canere *ἐμμέλειαν* (sedatum quoddam saltationis genus) & saltat: dein inferri mensam præcipit: qua allata, primùm super eam Laconicos saltavit modulos, mox alios Atticos: tandem super mensam capite statuto, cruribus veluti manibus gesticulabatur. Ad quæ Clistenes: Fili Tisandri, desaltasti matrimonium. Cui ille, *Non est istud curæ Hippoclidæ.* Unde proverbium factum est. Hæc Herodotus in Erato.

HIPPOCOMVS, *ἱπποκόμος*, mango: sic dictus ab equis componendis, ein Roßtäuscher.

HIPPOCRATES, medicorum princeps, medicinam diu neglectam in lucem revocavit. Floruit post bellum Trojanum, Democriti & Pythagoræ temporibus. Huic tribuitur, *Πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον.* Hoc est, *Omne multum vel nimium, naturæ inimicum est*, zu viel ist ungesund.

¶ Fuit & alius quidam Hippocrates, Athenienſis, cujus liberi, Telesippus, Demophoon, & Pericles nominati, à Comicis exagitantur, & ridentur, ut stolidi, inertes, stupidi. Decessit initio belli Peloponnesiaci, quo tempore Cous ille vates vix annorum fuit triginta, ut verisimile non fiat, liberos ejus Athenis incessi solitos, tanquam territos. Vid. Voss. libro 2. Instit. Orat. pag. 303.

¶ Hippocraticus, a, um. Prudentius Romano v. 496

Num mitiores sunt manus medentium,
Laniena quando sævit Hippocratica?

Ubi *Lanienam Hippocraticam* medicorum sectiones vocat, cum carnes putridas recidunt. Sequitur etiam quasi interpretatio quædam:

Vivum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.

Simili ratione S. Hieronymus *Hippocratica vincula* elegantissime dixit, quibus phrenetici recuperandæ sanitatis caussa constringuntur. Ita enim adversus Vigilantium scribit: *Gallia*, inquit, *vernaculum hostem sustinent, & hominem moti capitis atque Hippocratis vinculis alligandum, sedentem cernunt in Ecclesia.*

HIPPOCRENE, fons Musarum in Bœotia, qui *Caballinus* Persio dicitur: propterea, quod ungula Pagasi equi factus fingitur. Ovidius lib. 5. Fastor. v. 7

— — *fontes Aganippidos Hippocrenes.*

¶ Hippocrenæus, adjectivum. Poeta anonymus de Laudibus Herculis v. 5

Hippocrenæos victorem insistere fontes.

¶ Hippocrenides Musæ.

HIPPODAMES, & Hippodamia, Oenomai Regis Elidis & Pisarum filia, eximiâ pulchritudine, & ob id multis petita procis. Quibus hanc legem pater dixit, ut curule certamen secum iniret, victor Hippodamia potiretur; victi morerentur. Superatis verò occisisque 13 adolescentibus, tandem victus a Pelope est. Propertius lib. 1. eleg. 2. v. 20

Abiecta externis Hippodamia rotis.

Idem d. l. eleg. 8 v. 35

— — *Dotata regnum vetus Hippodamia.*

Vide & Pausan. lib. 6. Hyginum fab. 84.

¶ Fuit & alia puella hoc nomine, quam Achilles expugnato Lyrnesso oppido secum abduxit, quæ a patre *Brisa*, *Briseis* poëtis appellatur.

¶ Et alia Pirithoi uxor, de qua Ovidius lib. 12. Metamorph. v. 210.

HIPPODAMVS, Milesius fuit, cujus instituta multa percenset, pauca castigat Aristot. lib. 2. Polit. c. 7. & lib. 7. c. 11. Eidem divisionem, & dispositionem civitatum adscribit. Vid. Piccart. ad Polit. Aristot. p. 237. seq. & p. 1064. seq.

HIPPODROMVS, *ἱππόδρομος*, locus certaminis equestris, ein Rennplatz / Stechbahn. Plaut. Bacch. act. 3. sc. 3. v. 27

De hippodromo, & palæstra ubi revenisses domum.

In privatis quoque villis Hippodromus. Vide Plinium lib. 5. epist. 6.

HIPPOGLOSSVM, *ἱππόγλωσσον*, Itali eam herbam *Bislinguam* vocant, Zepfflinkraut. Plinius lib. 27 cap. 11 pr. *Hippoglossam* muliebri genere dixit.

HIPPOLAPATHVM, herba, rumicis, seu lapathi species, omninò respondens illi plantæ, quæ sub *Rhabarbari* nomenclatura in hortis seritur, Matthiol. Münchrhabarbara / *Rhabarbarum Monachorum*, exponitur, &, groß Mengelwurtz / &, Roß- oder Wasser-Ampffer / *ὑδρολάπαθον.*

HIPPOLYTVS, *ἱππόλυτος*, Thesei & Hippolytæ Amazonis filius, ab equis, perturbatis lapsu præcipiti phocarum ex littore in mare, discerptus, & ab Æsculapio in vitam revocatus, qua occasione *Virbius* dictus fuit, *bis vir.* Lactant. lib. 1. cap. 17, & ibi Gall. p. 94. ¶ De quo extant Euripidis & Senecæ Tragœdiæ ejus nomine inscriptæ.

HIPPOMANES, nomen indeclinabile *ἱπποµανές*, ab *ἵππος* & *µαίνοµαι*. De quo & quid sit varia tradunt auctores. Columella generaliter de eo loquitur; & venenum quidem & medicamentum amatorium (& sane inter philtra *Hinnientium dulcedinem*, *Hippomanes* circumscribens, vetus Poëta Lævius numerat, cujus versus paullo ante retulimus) esse declarat, sed quid sit illud, non adjicit; sic appellatum scribit tamen, quod equinæ cupidini amorem similem accendat. Locus Columellæ est lib. 6. c. 27. Aristoteles & Plinius nunc liquorem, nunc carunculam, ad idem modo, modo diversum faciunt. Etiam Virgilius sibi non constat. Alibi enim liquorem virosum tradit, ut 3. Georgicorum v. 281

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum destillat ab inguine virus,
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre novercæ.

Alibi carunculam toneram in fronte pulli equini, recens editi, quam genitrix illico devorat, aut partum ad ubera non admittit. Nam. 4. Æneid. v. 515 scribit:

Quæritur & nascentis equi de fronte revulsus,
Et matri præreptus amor.

Vid. Ælianum lib. 3. H. A. cap. 17. Ubi Hippomanes appellat *Ἵυγγας ἱππικὰς, τὸ ἐπὶ τῷ µετώπῳ σαρκίον.* & lib. 14. cap. 22 nonnullos in fronte istam carunculam, alios ad lumbos, ad genitalia alios adhærescere opinari scribit. Ubi plura vide. Theocrito herba est, qua gustata equi in furias agantur, quemadmodum & Hesiodo. Theocriti in Pharmaceutria verba sunt:

Ἱππόµανές φυτόν ἐστι παν' Ἀρκάσι, τῷ δ' ἐπὶ πάσσω,
Καὶ πῶλοι µαίνονται ἀν' ὄρεα, πρίν γε φαγεῖν ἵπποι.

Hoc est, *Hippomanes planta est apud Arcadas, ex qua pulli & equi omnes per montes insaniâ correpti, rabiosi feruntur.* Theophrasto verò lib. 9. Histor. Plant. confectio quædam, quæ apud Arcadas, in urbe Ægæa ex tithymalo herba præparetur, eo nomine venit.

HIPPOMARATHRVM, *ἱππόµαραθρον*, feniculum sylvestre. Plin. lib. 20. cap. 23. Roßfenchel / Pferdegifft. Gustu est acriore & procerius, *Myrsinean* vocant eam aliqui. Matthiolus.

HIPPOMENES. Megari filius, ex progenie Neptuni, qui Atalantam Schœnei regis in Scyro filiam, cum qua in cursus certamen descenderat, arte & dolo vicit & conjugem obtinuit. Vide Ovid. lib. 10. Metamorph. Fab. 14. & Ælian. lib. 13. c. 1.

HIPPONA, *ἵππων*, dea equorum, quam stabularii colebant. Juvenal. satyr. 8 v. 157. — — *Jurat*

Hipponam, & facies olida ad præsepia pictas.

Sed hæc corruptorum Codicum lectio. In melioribus tam editis, quam manuscriptis ita legitur: *Solam Eponam, & facies*, &c. Atque hanc lectionem etiam Vetus Scholiastes agnoscit. Nam ad illa verba *Solam Eponam*, hæc notat: *Quia mulio est qui consulitur. Epona Dea mulionum.* Meminit hujus Deæ & Apul. lib. 3. Milesi. & Tertull. in Apologet. item Minutius Felix. Vetus Inscriptio: DEAE EPONAE, MANLIVS RESTIO. Prudentius contra Symmachum: *Nemo Cloacinæ aut Eponæ super æstra deabus*, &c. Valeat igitur commentitia Hippona, & in ejus locum succedat *Epŏna.* Plutarchus de hâc Deâ in Parallelis ex Agesilai 3. Italicorum pag. 312 ita exponit, ut Græca a Xylandro versa sunt: *Fulvius*, inquit, *Stella a mulieribus animo alieno cum equa habuit rem: ea suo tempore filiam edidit perpulchram, cui pater Eponæ nomen indidit. Atque hæc Dea est equorum procurationem gerens.* Quamvis verò hæc ita a doctis viris censeantur; facit tamen nummus antiquus apud Seguinum pag. 12,

ut non omnem *Hipponæ*, diſerte ibi expreſſæ, abjiciamus mentionem.

HIPPŌNAX, ἱππώναξ, auctor carminis maledici, a quo *Jambicum Hipponactéum*, quod & *Scazon* dicitur. Quod ex Jambo in Spondæum deſinat, quo fit, ut impari gradu incedat. Ideo autem Spondæum pro Jambo ſubſtituit Poeta, ut gravius feriret, ac ferrum veluti in vulnere relinqueret, ut Dionyſius Halicarnaſſ. tradit. Unde Scaliger in Nemes. de Hipponacte: *Qui claudicante fortius currit pede. Sane quanta vis horum ejus carminum fuerit, teſtis Lycambes ſocer eſt, quam ſuis verſibus ad reſtim adegit.* Hæc de Archilocho narrantur, in *Archilochus*, ubi vide. Tribuit & hunc verſum Hipponacti Stobæus: Χρόνος δὶ φθονέτω σε μηδὶ εἷς ἀργὸς, Id eſt, *Tempus ne ullum elabatur tibi otioſum.*

¶ Hippōnactēus, a, um: ut Carmen Hipponacteum, de quo paullo ante. Duplicis hoc generis fuit. Primo cum in Senario jambico ultimus jambus in Spondæum convertitur, quale illud Catulli eſt Epigr. 39

Nam riſu inepto res ineptior nulla eſt.

Deinde cum Senatorio Jambico triſyllabum ex prima brevi, & duabus longis, quod antibachium conſtituit; adjungitur. Tale illud ejusdem Catulli Epigr. 25, *Cynede Thalle mollior cuniculi capillo.* Vide Terentianum Maurum, qui hoc metri genere veteſtos Comicos uſos obſervat. Cicero lib. 7. ad Famil. Epiſt. 23 *Hipponacteum praconium*, pro conviciis, ſive maledico carmine dixit, quod eo in genere Hipponax deditus fuit.

HIPPOPĒRA, ἱππόπηρα, ſacculi genus, quod imponebatur equorum lumbis ad utilia portanda. Ein Watſack / Felleiſen / Satteltaſche. Seneca Epiſtol. 87 *M. Cato Cenſorius cantheris vehebatur, & hippoperis quidem impoſitis, ut ſecum utilia portaret.* Horatius *manticam* appellat libro 1. Sermon. Satyr. 6. v. 105

— — nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, ſi libet, usque Tarentum:
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque equus armos.

HIPPŎTĂDES dicitur Æolus ventorum rex, propterea, quod eſſet Hippotæ Trojani ex Seſta filia Nepos.

HIPPOPOTĂMVS, ἱπποπόταμος, belua immanis, in Nilo & Gange, ungulas habens bubulas, jubam & dorſum equino ſimile, dentes apri, &c. Plinius lib. 8. cap. 25. ein Waſſer-Pferd / Meerroß. Non tam equi, quam porci, vituli & bovis figuram capite refert. Vide cumprimis Ludolfi Hiſtor. Æthiopicam, qua depictum Hippopotamum, pluribusque verbis deſcriptum exhibet. Quamobrem modo *porcum*, modo *bovem marinum* vocant Byzantini. De ſummâ hujus animalis ſolertiâ & ſagacitate adde Ammianum Marcellinum lib. 22. pag. 248. Apud Ægyptios ſymbolice, *Hippopotamus* injuſtum & ingratum hominem deſignabat. Hippopotami enim ut coire poſſint cum matribus, parentes necant. Vide Horapollinem lib. 1. Hieroglyph. c. 56. Ariſtotel. lib. 2. Hiſtor. animal. cap. 7. Plutarch. de Solertia animal. itemque de Iſide.

HIPPOSELĬNVM, ἱπποσέλινον, herba de apiorum genere: grandius nimirum, quod *Lebiſticum* vulgo vocant, Liebſtöckel. Matthiolus.

HIPPOTOXŎTAE, ἱπποτοξόται, ſagittarii equeſtres, reiſige Schützen / apud Cæſarem 3. de bello Civ. cap. 4. Hirtium de bello Africano cap. 19.

HIPPŪRIS ἵππουρις, latine *equiſetum* dicitur, Roßſchwantz / Kannenkraut. Vide *Equiſetum*.

HIR, vola manus. Cicero lib. 2. de Fin. *Quibus vinum defuſum e pleno ſit, hir, ſipho, ut ait Lucilius, nihil demſit. Hir*, inquit Scalig. in Conject. eſt vola manus, & qui vinum furtim deplent, ut guſtent, ſolent id vola manus haurire.

HIRA, inteſtinum quod jejunum dicitur, epati proximum; ſic dictum, quod ſemper vacuum ſit. *Hinum* autem a veteribus dictum Macrobius indicat lib. 1. in ſomnium Scipionis cap. 6. Græci ἰγνύλιον vocant, der ledige Darm.

HIRCVS, vir gregis caprini, caprarum admiſſarius. ein Bock. Virg. eclog. 3. v. 8 *transverſa tuentibus hircis.*

Antiquis etiam *Hirquus* ſcribebatur. *Hircum mulgere*, Τράγον ἀμέλγειν, de conatu abſurdo proverbialiter dicitur, närriſch ungereimt Ding fürgeben. Virgilius Ecloga 3. v. 91

Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.

Olere hircum, ſtincken wie ein Bock. ¶ 2. Nam & fœtorem eum ſub alis, *hircum* dixit Horatius in Epod. 12. Stanck und Schweiß unter den Armen. & Ovid. lib. 1. de arte am. v. 522

Nec ledant nares virque paterque gregis.

¶ Cæterum ſub quorum alis hircus excubabat, ut Horatius d. l. Epod. 12 loqui ſolet, five, qui ex alarum ſudore male olebant, *Hirquitalli*; & *Hirquitallire* dicebantur, & quorum vox craſſior & inæquabilis fiebat. Cenſorinus de die natali cap. 14. *In ſecunda hebdomade, vel incipiente tertiâ, vocem craſſiorem & inæquabilem fieri* (ait Solon) *quod Ariſtoteles appellat*, τραγίζειν, *antiqui noſtri* Hirquitallire; *Et inde ipſos putant* Hirquitallos *appellari, quod tum corpus Hircum olere incipiat.* Feſtus tamen *Hirquitallos* non a graveolentia, ſed a libidine hircorum dictos putat.

¶ Hircīnus, vel Hirquinus, ut, *Sebum* vel *Sebum hircinum*, Bö-cken-Talck oder Unſchlit. *Hircinis pellibus teſtus*, Plin. lib. 12. cap. 17. extr. *Hirquina barba*, Plaut. Pſeud. a. 4. ſc. 2. v. 12. nam & *Hirquinus* veteres pro *Hircinus* ſcribebant.

¶ Hircoſus, aliud adject. ſtinckend oder unkeuſch wie ein Bock. *Senex hircoſus*, Plaut. in Mercatore act. 3. ſc. 3. v. 14.

¶ Hircŭlus, herba ſic vocata ab odoris gravitate, quâ Celtica adulteratur nardus, Dioſcoridi & Plinio l. b. 12. cap. 12. Lavendel / oder Spicken / *ſaliunca*, Scaligero. ¶ 2. Muſci ſpecies eſt quibusdam.

¶ Sed *Barbula hirci*, τραγωπώγων, herba alia. Bocksbart.

HIRNEA, vaſis vinarii genus apud Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 173. Antiquis *Erneum*, vocabatur ex græco ἄρνειον, quod avis figuram haberet. vide Scaligerum in Catalect. Ein Weinkrug.

HIRPINVS, equi Circenſis nomen apud Juvenal. Satyr. 8. & Martial. Vide Lipſ. Centur. 3. Epiſt. 26.

HIRQVVS, angulus oculi, die Ecke oder Winckel im Auge. Virg. Ecl. 3. v. 8

Novimus, & qui te, transverſa tuentibus hirquis.

Ubi Servius hypallagen vult eſſe, hoc eſt, oculis in hirquos retortis. Sic intueri, *limis* eſt *adſpicere*, anſchielen / über ein Auge ſehen / vide ſuo loco. Porro *hirqui* ad naſum, ex quibus lacrymæ ſtillant, ῥαντῆρες & πηγαί dicuntur, at, qui ad tempora ſunt, παρωπίδες.

¶ Sed *Hirquus* & *Hirquinus*, pro *Hircus*, *Hircinus*, vide ſupra in *Hircus*.

HIRRIRE, inquit Feſtus, *ringere: quod genus vocis eſt canis rabioſæ.* Nonius: *Irritare tractum à canibus: qui cum prōvocantur*, hirriunt. Sidon. lib. 7. Epiſt. 3 *Veluti eſt canibus innatum, ut, etſi non latrant, hirriant tamen.*

¶ Hirritus, Sidon. lib. 9. Epiſt. ult.

Prodat hirritu rabiem canino.

HIRSŪTVS, quaſi horrens ſetis, horridus, rauhe / rauch. *Barba hirſuta*, Ovid. lib. 13 Metam. v. 767. ein raucher / ſtachlichter Bart. *Coma hirſuta & intonſa*, Curt. lib. 9. cap. 10. *Caſtanea hirſuta*, Virg. Ecl. 7. v. 53. Comp. *Hirſutior.* Plinius lib. 21. cap. 27. extr. *hirſutior ramis ac folio.* ¶ Translate rigidus, ſeverus. Ovid. 2. Triſt. v. 259

Sumſerit annales: nihil eſt hirſutius.

¶ Hirſutia, ſubſt. pro forma hirſuta. Solinus c. 38 [al. 25] *Setarum hirſutia nulla*: & cap. 42 *hirſutia pili.*

¶ Hirtus, idem quod Hirſutus. *Hirta ora Bactrianis*, Curt. lib. 4. cap. 13, 5. Ovidius 13. Metamorph. v. 851

Barba viros hirtaque decent in corpore ſeta.

Rauhe und grobe Haar. Horatius lib. 1. Epiſt. 3. v. 22

Ingenium non incultum eſt, non turpiter hirtum.

Ubi *Hirtum* Vetus Scholiaſtes *ruſticum* interpretatur. *Hirta toga*, Sil. Ital. 1. v. 610. *Hirta tunica*, Corn. Nep. 14, 3. 2. *Hirta capella*, Virgil. 3. Georg. v. 287. die rauchhärichten Ziegen. Prudentius Hippolyto v. 120

ſpinigeris ſtirpibus hirtus ager.

HIRTIVS, aut Hircius, Conſul fuit Romæ cum Panſa, quocum ab Antonino cæſus eſt, cum ad liberandum Brutum, Mutinæ obſeſſum, veniſſet, ut Cicero, Dio, & Appianus docent. Hic ille Hirtius eſt, qui librum 8 de bello Cæſaris ſcripſit. Ex cujus præfatione conſtat, eundem & libellorum eorum, qui de Bello Alexandrino & Africano, eduntur cum Commentariis Cæſaris, auctorem eſſe. Quanquam Suetonius Cæſare cap. 56 ſcribit, dubitatum de iis, Oppiine, an Hirtii eſſent. Vide Lipſium Elector. lib. 2. c. 22.

Hirtus, vide paullo ante in *Hirſutus.*

HIRŪDO, ſanguiſuga, eine Egel. Græcè, Βδέλλα, à βδέλλω, mulgeo vel ſugo. Horat. in Arte Poëtica, v. ult.

Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

¶ Cicero ad metaphoram nomen tranſtulit, *plebs miſera hirudo erarii*, Ausſauger der gemeinen Caſſen. lib. 1. ad Attic. Epiſt. 16.

HĬRVNDO, avis nota, χελιδών, eine Schwalbe / Avis veris prænuncia, ut Ovid. dixit lib. 2. Faſtorum v. 853,

Fallimur an veris prænuncia venit hirundo?

Inde Horatius lib. 1. Epiſt. 7. v. 12

— — — te dulcis amice reviſet
Cum Zephyris, ſi concedes, hirundine primâ.

Hirundine prima, i. e. ineunte vere. Tempus enim a ſigno deſcribit. De hirundinum in nidulando ſolertia Ariſtoteles lib. 9. Hiſt. animal. cap. 7. Conf. Plin. lib. 10. cap. 33. Porphyr. lib. 3 de Sacrif. ¶ Sic: *Hirundo una ver non facit*, μία χελιδὼν ἦρ οὐ ποιεῖ. Eine Schwalbe macht keinen Sommer. Mantuanus in Somnio Romano v. 7

Ver non una dies, non una reducit hirundo.

Plura hirundinum genera ſunt. *Domeſtica*, Haußſchwalben. *Ruſtica* vel *agreſtes*, Kirſchſchwalben. *Ripariæ*, quæ in ripis nidificant, Waſſerſchwalben. Et *Apodes*, ἄποδες, Reutſchwalben oder Mauerſchwalben.

¶ *Hirundininum nidus*, Plaut. in Rudente act. 3. ſc. 1. v. 6.

Hiſco, hiſcere: vide *Hio.*

HISPANIA, prima terrarum in Europa ad occidentem, unde & ab hoc ſitu ac occidentali ſtellâ, *Heſperia* appellata eſt, quanquam

quam id nominis Italiæ quoque sit attributum, de quo legendus Servius in 1 Æneid. est. *Hispania* nomen ab Rege *Hispalo*, & condita ab eo urbe *Hispali*, habet, unius literæ mutatione. Vid. Cluver. Introd. Geograph. lib. 2. cap. 2. Merul. in Hispan. Fuit divisa *Hispania* in VLTERIOREM & CITERIOREM. VLTERIOR à Bæti flumine ex parte australi, BAETICA; pars altera, LVSITANIA; quæ fere *Portugallia* hodie est, appellabatur; CITERIOR à *Tarracone*, clarissimâ civitate TARRACONENSIS appellata fuit. Hinc *duas Hispanias* Cicero pro lege Manilia, & Cæsar 3. de bello Civili cap. 83 commemorant. Vide Plinium lib. 3. cap. 1. & Lipsi. ad Tacitum pag. 460. Hodie quoque regnis distincta est, *Portugalliæ, Castellæ, Legionis, Arragoniæ & Navarræ*, ut Mariana enumerat lib. 1. de rebus Hispaniæ c. 4. Ubertatem & fertilitatem Hispaniæ multis modis celebrant veteres: Polybius apud Athenæum, Strabo, Diodorus Siculus, Mela, Justinus: usque adeo, ut Latinus Pacatus *terris omnibus terram feliciorem* pronunciet Paneg. Theodosii cap. 4. Sed istis laudibus hodie non respondet: & Plinius hanc ubertatem ad loca maritima tantùm in fine operis videtur adstringere: & lib. 3. cap. 1 ad Bæticam inprimis. Quibus de caussis à veteri ingenio mutata in tantum, inquisivêre viri eruditi jam olim, qui hoc non ad soli vitium, sed incolarum & agricolarum infrequentiam referunt, quam ex assiduis bellis, deinde Maurorum & Judæorum expulsione; denique ex coloniarum in insulas & Americam deductione. Juvabit tamen ex Latini Pacati Panegyrico, quem supra laudavimus, asscribere nonnulla, quæ ad alias Hispaniæ laudes pertinent. *Hispania*, inquit, *quicquid ubique laudatur, assurgat. Hæc durissimos milites, hæc experientissimos duces, hæc facundissimos oratores, hæc clarissimos vates parit: hæc judicum mater, hæc principum est. Hæc Trajanum illum, hæc deinceps Hadrianum misit imperio; huic te debet imperium*, &c. Græci ab initio vocaverunt *Iberiam* a flumine ejus celebratissimo *Ibero*.

¶ Hispānus, ein Spanier. Liv. lib. 22 cap. 21 *Hispanorum inquieta avidaque in novas res sunt ingenia.* ¶ 2. Adjective, ut apud Martial. lib. 7. epigr. 87 — *Hispano si me Tagus impleat auro.*

¶ Hispane, adverb. Ennius apud Charisium lib. 2. p. 180 *Hispane, non Romane, memoretis loqui me.*

¶ Hispanicus, adject. Spanisch. Suetonius Aug. cap. 82 *Hispanicum verbum.*

¶ Hispaniensis, qui in Hispania tantum versatur, der in Spanien liegt / ut, *Hispaniensis exercitus*, hoc est, Romanorum, qui in Hispania erant cum Prætoribus. Ita *Hispaniensem victoriam* Sueton. Cæsar. cap. 37. & seq. dixit, non de Hispanis, sed de Pompeji in Hispania copiis quæ parta esset. Martialis Epistola lib. 12. præfixa ad Priscum: *Tu velim ista, quæ tantum apud te non periclitantur, æstimare & excutere non graveris: & quod tibi difficillimum est, de nugis nostris judices nitore sepositio; ne Romam, si ita decreveris, non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum.* Nonnulli veterum Grammaticorum appellationes has ita distinxerunt, ut Græcos, Hispanos, Sardos, Siculos, Corinthios putarent dici, qui in Græcia, Hispania, Sardinia, Sicilia & Corinthi nata sint; Græcienses, Hispanienses, Sardinienses, Sicilienses, Corinthienses, &c. incolas negotiatoresque Græciæ, Hispaniæ, &c. Vid. Béroald. ad Apulej. lib. 10. p. 980. Sospater Charisius lib. 1. p. 82 *Cum dicimus Hispanus, nomen nationis ostendimus; cum autem Hispaniensis, cognomen eorum, qui provinciam Hispaniam incolunt, etsi non Hispani.* Vide Festum in Corinthienses. Adde Lipsium in Vell. Paterc. lib. 2. cap. 51, 4. Nec tamen perpetuum hoc discrimen est: sed *Oceanus Hispaniensis* etiam dicitur Plin. 37. cap. 10. *Spuma* [argenti] *Hispaniensis*, Idem lib. 33. cap. 6. Hæc autem non sunt importata, sed nativa ibidem. Porro viros quondam Hispania celebres & doctos genuit, *Quintilianum, Senecam, Martialem, Silium, Lucanum*, &c. quo respexit Latinus supra adducto loco.

HISPIDVS, horridus, hirsutus, ut, *facies hispida*, Horat. 4. od. 10. *Frons hispida* Virg. 10. v. 110 ein rauhes Angesicht. Juvenal. Sat. 2. v. 11 *Hispida membra quidem & duræ per brachia setæ, Promittunt atrocem animum.* Horat. lib. 2. od. 9 *Imbres nubibus hispidos manant in agros.*

¶ Hispidosus, barbatus. Catull. Epigr. 16 *Non dico pueris, sed hispidosis.*

HISTŎRIA, est expositio rerum gestarum, ἱστορία, sic dicta ab ἱστᾶν, videre, quod in ea res gestæ coram quasi inspiciantur, & quod ab iis scribi consuevit, qui ipsi bellis, & rebus gerendis interfuiissent. Eine warhafftige Geschicht. Vide Vossium de arte Historica. Cic. lib. 2. de orat. cap. 9 *Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuncia vetustatis.* Idem historiæ leges has ibidem commemorat: *Nihil dicere falsi: Nihil dissimulare veri: Sine suspicione vel gratiæ, vel simultatis scribere.*

¶ Historicus, subst. ein Historienschreiber. Cicero Topic. c. 10. extr. *Oratores, philosophi, poetæ, & historici, ex quorum & dictis & scriptis sæpe auctoritas petitur ad faciendam fidem.*

¶ Adjective *historicus*, ad historiam pertinens. Cic. de clar. orat. cap. 83. *Demochares historiam non tam historico quam oratorio genere perscripsit.* Et Ovidius lib. 3. Amor. eleg. 12 v. 41 *Obligat historica nec sua verba fide.*

¶ Historice, es, ἱστορική, Grammatices pars, quæ in enarratione factorum occupatur, Quintiliano dicitur lib. 1. c. 9. pr.

¶ Historialis, e. Plin. lib. 16. cap. 33. de Cupresso: *Trabitur etiam in picturas opere historiali.*

¶ Historialiter. Auctor commentarii in Apocalypsin, qui Ambrosius creditur, cap. 21 pr. *Quicquid de innovatione cœli & terræ dictum est, & historialiter intelligendum est, & spiritaliter.*

¶ Historiographus, in censum posterioris Latinitatis referri debet. Ambrosius epist. 42. princ. *Josephus Historiographus.* Capitolini, Hieronymi, Orosii, Fulgentii exempla Curis Posterioribus nostris proposita sunt.

¶ Philistoricus, amator historiarum. Theodulfus libr. 2. Carminum v. 67 *Inde philistoricus Daniel est toti ut orbis.*

HISTRIO, à verbo Tusco *Hister*, quo *Ludio* significabatur. Livius lib. 7. cap. 2 *Accepta itaque res* (Ludi scenici) *sæpiusque usurpando excitata vernaculis artificibus, quia HISTER Tusco verbo LVDIO vocabatur, nomen* HISTRIONIBVS *inditum.* Festus ab *Histria* regione, ex qua primum venerunt, sic appellatos asserit. Verum prius etiam Plutarcho placet. Est vero fabularum actor, ein Comödienspieler. Cic. in Parad. 3 *Exsibilatur & explodatur histrio, si paullum se movit extra numerum &c.* Imo & flagris coercitos, qui male egissent partes, Lucianus testatur de mercede conducto p. 374. Sed id Augustus sustulit, non penitus tamen: nam intra ludos & scenam tantum id vetuit fieri. Vide Sueton. ejus vita cap. 45. item cap. 5. extremo & ibi Casaubon. itemque Plautinos interpretes Trin. act. 3. sc. 2. v. 82. Demosthenes: ὑποκριτὴς δεῖ κρίνειν ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης. *Histriones e voce judicare par est, oratores verò è mente*, einen Spielmann soll man loben nach seiner Stimme / einen Redner aber / oder Lehrer / aus seinem Hertzen. Histriones celebres fuerunt *Roscius & Æsopus.* Cic. lib. 1. de orat. cap. 61.

¶ Histrionia, vel

¶ Histrionica, æ, ars Histrionum. *Histrioniam facere*, Plautus dixit prolog. Amphitr. v. 90 pro exercere. Petronius: *Totus mundus exercet histrioniam.* Idem pag. 51 *histrioniæ addictus.*

¶ Histrionicus, ut, *Histrionici gestus, histrionica vestis.*

¶ Histrionalis, idem. *Histrionale studium*, Tac. 1. annal. cap. 16 *Pescennius quidam, dux olim theatralium operarum, miscere cœtus histrionali studio doctus.* Et auctor dialogi de caussis corr. eloq. cap. 29 *histrionalis favor.*

¶ Histricus, ut, *Imperator histricus*, qui histrionico cœtui præfectus est, apud Plaut. in Pœnuli prologo v. 4. *Decor histricus* apud Apulejum, in quibus ad originem histrionum tacite alludit. Tradit enim Festus eos ex *Histria* primum venisse, atque exinde quoque accepisse nomen.

Histrix, vide *Hystrix.*

HITTIO, hittire, proprium canum, vestigia indagantium cum aliquâ vocis nictatione, ut exponit Scal. ad Festum. Vet. Gloss. *Hittio, ἰχνεύω.* Factum autem ab *Hittus*; quod in Gloss. exponitur *φωνὴ κυνός.*

HIVLCVS, um, fatiscens. *Arva hiulca*, das Feld / so da auffgerissen / geborsten ist. Virg. 2. Georg. v. 353

— — *hiulca siti findit Canis æstifer arva.*

Plautus Trin. act. 2. sc. 2. v. 9 *Hiulcum* pro avido & alienum inhiante dixit. Sed *hiulca voces*, Cic. in Orat. cap. 44. Et *hiulcus verborum concursus*, lib. 3. de orat. cap. 43, habitus est orationis non numerosus, non densus, sed hians & inelegans, wenn die Rede kahl / und mit Worten nicht wohl ausgefüllet ist.

¶ Hiulce, adverb. ut, *Hiulce loqui*, apud eundem in 3. de orat. cap. 12.

¶ Catullus etiam verbo, *Hiulcare*, usus legitur, pro findere, seu hiulcum facere, ut, *Æstus hiulcat agros*, die Hitze zwinget das Land auff / Carm. 69. v. 62.

¶ Semihiulcus, halb von einander stehend / halb klaffend. Gellius lib. 19 cap. 11 amici cujusdam versus ex Platonis amatoriis translatos, citat, quorum initium est:

Dum semihulco savio &c.

Semihulco dicit pro *semihiulco*, metri caussâ, quasi distincte scriptam vocalem eliserit, *semi hiulco.*

HŎDIE, quasi hoc die, adverbium. Heut.

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Hodie mane, heut frühe. Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 9.

¶ Hodieque, eleganter connectitur. Livius lib. 1. cap. 17 *Hodieque usurpatur idem jus.* Noch heutiges Tages. Adde eundem ejusdem libri cap. 26 cum Gronovii castigatione. Et Vellejus lib. 1. cap. 4 *Vires veteres earum urbium hodieque magnitudo ostentat mœnium.*

¶ Hodiernus, adject. *Hodierno die, in hodiernum usque diem*, auff diesen heutigen Tag. *Ante hodiernum diem*, Cic. 3. Catil. cap. 8 extr. *Hodierno die mane*; ibidem cap. 9. Horatius lib. 1. oda 11 *Spem longam reseces.* Et lib. 4. oda 7

Quis scit an adjiciant hodiernæ crastina luci
Tempora dii superi?

HŎÏ, hei, Interjectio plorantis, Terentio Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 48. Scribitur & *oi*, ibidem.

HŎLŎCAVSTVM, & Holocaustoma, hostia tota in ignem conjecta. Joseph. lib. 3. Antiq. Jud. cap. 10. Bernegg. ad Sueton. August. cap. 1. das Brandopffer. Prudentius Apotheos. v. 536

At tua congesta tumulant holocausta ruina.

HŎMĒRVS, numine afflatus & divinam sortitus naturam, quemadmodum de ipso Dio Chrysostomus testatus est. Regem Poëtarum vocat Plin. lib. 7. cap. 29. Cæcum autem fuisse Homerum multorum literis proditum est, ideoque *Homerum* dictum, cum prius *Melesigenes* vocaretur: quod ad Meletem Smyrnæ fluvium natus. Cumani enim & Jones captos oculis ὁμήρους appellant, quod ὁμήρους, id est itineris ducibus egeant. Vellejus Paterc. lib. 1. cap. 5 eum omnibus sensibus orbum censet, qui Homerum cæcum natum esse crediderit. Heraclides per morbum incidisse eum in cœcitatem scripsit. Vixit autem post bellum Trojanum, cum essent exacti anni centum & quinquaginta & ante conditam Romam, anni circiter centum & quinquaginta. Non igitur procul abfuit ab Esaiæ tempore. Ejus carmen cui Iliados & Odysseæ nomen inscripsit, ostendit principum familias ejus ætatis, & pingit imagines variarum personarum, consiliorum, & mirabilium eventuum in vita. Basilius Magnus, universam Homeri poesin, *laudem* dixit *esse virtutis*. Ælianus Variarum lib. 13 c. 22 Ptolemæum Philopatora Homero templum exstruxisse, eumque decore sedentem collocasse, circa simulacrum autem civitates, quæ sibi hunc vatem vendicent, de quibus apud Gellium lib. 3. Noct. Attic. cap. 11 hoc carmen exstat:

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι, περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφών, Σαλαμὶς, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

Ejus ingenium extra invidiæ metas positum est. Hierocli apud Stobæum Sermone 64, qui de nuptiis est, audit Ὅμηρος θαυμασιώτατος, *maxime admirabilis*: Clementi Strom. lib. 5 ἀξιοθαύμαστος, & lib. 6 μέγας ποιητής. Val. Maximo lib. 8. cap. 8 *ingenii cælestis vates*: Apulejo in Apologiâ, *Poeta multiscius, vel potius cunctarum rerum apprime peritus*. Vellejus H. R. lib. 1. cap. 5 *Clarissimum deinde Homeri illuxit ingenium, sine exemplo maximum: qui magnitudine operis, & fulgore carminum, solus appellari Poeta meruit. In quo hoc maximum est, quod neque ante illum, quem illum imitaretur; neque post illum, qui eum imitari possent, inventus est.* Utrumque verum est. Nam & *Homerus primus doctrinarum & antiquitatis parens*: Nec post eum natus, qui germanitus exprimeret aut referret. Non ergo ipse Virgilius? Non, Vellejo quidem judice, atque etiam acri illo Fabio, cujus hæc verba lib. 10. cap. 1, *In verbis, sententiis, figuris, humani ingenii modum excedit: ut magni viri sit virtutes ejus non æmulatione, quod fieri non potest, sed intellectu sequi.* Et profecto ita est omnium rerum, omnium artium, omnis non prudentiæ solum, sed sapientiæ vestigia aut expressa aut recondita sunt in illo. Quem haut temere Themistius dixit: πρωτόπατρα καὶ ἀρχίγονον τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λόγων. *Primum parentem auctoremque Platonis & Aristotelis sermonum.* Ælianus loco laudato scripsit Agathonem, pictorem quendam, Homerum finxisse vomentem; reliquos vero poëtas, ea quæ ipse evomuisset, exhaurientes. Ad quod & Ovidius respexit, hæc de Homero referens lib. 3. Amor. eleg. 9. v. 25 *Adspice Mæoniden, a quo ceu fonte perenni*

Vatum Pieriis ora rigantur aquis.

Sotades apud Stobæum fame extinctum ipsum prodidit: Τὸν θεῖον Ὅμηρον λιμὸς κατεδαπάνησε. Hoc est, *Divinum Homerum fames absumsit*; quemadmodum & de paupertate ipsius Ovidius monuit 4. Trist. eleg. 10. v. 21

Sæpe pater dixit, studium quid inutile tentas?
Mæonides nullas ipse reliquit opes.

Peculiarem de vita Homeri librum Herodotus scripsit, unde cætera petenda. *Ægyptium* Heliodorus vocat, quod in Ægypto, ut puto, eruditus fuit, de quo Justinus Martyr Paræner. ad gentes. Epigramma in Homerum Notis ad Silii librum 13 subjecit D. Heinsius ejusmodi:

Inclyta Naturæ mens linguaque dius Homerus
Ultima lex hominum, proxima meta Deum.
Ille oculos gessit sub pectore nobile monstrum,
Hinc facies oculos non tulit illa suos,
Omnia qui vidit, terramque hominesque Deosque,
Omnia qui potuit cernere, cæcus erat.

¶ Hŏmĕricus, ut, *Agamemnon Homericus*, apud Cic. 3. Tusc. cap. 26. Et Quintilian. lib. 2. cap. 3. extr.

¶ Hŏmeromastix, ὁμηρομάστιξ, Zoilus Homeri obtrectator, vide *Mastix*.

HOMILIAE dictæ conciones sacræ veterum, aut sacri sermones, Predigten. &

¶ Homilētæ, concionatores. Vid. Hildebrand. de Concion. Veter. cap. 3. v. 3.

¶ Homileticus, ad conciones pertinens.

HŎMO, ab humo dicitur, Vid. Martinii Lexicon præfat. ubi etymologiam è variis linguis collegit. ἄνθρωπος, quasi ἄνω θεωρῶν sive πρόσωπον τὸ ἄνω, hoc est, sursum spectans, quod Ovidius expressit 1 Metamorphoseos:

Os homini sublime dedit cælumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Et ex eo Boethius lib. 5. Metro 5.

Unica gens hominum celsum levat altius cacumen,
Atque levis recto stat corpore, despicitque terras.
Hæc, nisi terrenus male despis, admonet figura,
Qui recto cælum vultu petis excuque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne grabata pessum
Inferior sidat mens corpore celsius levato.

Cic. de Nat. D. lib. 2. cap. 56 *Deus homines humo excitatos, celsos & erectos constituit, ad cælique quasi cognationis, & domicilii pristini conspectum excitavit.* Apulejus de Deo Socratis: *Homines ratione pollentes, oratione plaudentes, immortalibus animus, moribundis membris, levibus & anxiis mentibus, brutis & obnoxiis corporibus, dissimilibus moribus, similibus erroribus, pervicaci audacia, pertinaci spe, casso labore, fortuna caduca, segnes, latim mortales, cunctis tamen universo genere perpetui, vicissim sufficienda prole mutabiles, volucri tempore, tardâ sapientia, cita morte, querula vita terras incolunt.* Homerus Odyss. Σ v. 129

Οὐδέν ἀχειρότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο
Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἐπὶ πνείει τε, καὶ ἕρπει.

Nihil imbecillius terra alit homine, inter omnia quæcunque in ea vel spirant vel repunt. Philippus Macedo puerum habuit, hoc apud ipsum munere delegato quoties fungentem, ut priusquam vel ipso prodiret, vel ad eum quisquam admitteretur, admonitionem eam ter sibi acclamaret: Φίλιππε ἄνθρωπος εἶ, *Philippe homo es*, quod Ælianus lib. 8. Var. Hist. cap. 15 refert. Etiam Simonides in convivio a Pausania jussus, sapiens aliquod in medium proponere præceptum tantum id protulit, *Memento te hominem esse*, Ὦ Παυσανία, μέμνησο ἄνθρωπος εἶναι. Sed hujus doctrinæ tum quidem contemtæ, non ita multo post, pœnas dedit gravissimas, ut idem Ælianus lib. 9. cap. 41 recenset. ¶ *Homo maximi corporis*; Corn. Nep. Datame cap. 3. Ponitur hæc vox aliquando eleganter pronominis vice. Ibid. 18, 2. n. 3. *Perdiccas Eumenem sibi adjunxit, quod in homine*, &c. ¶ Cæterum κατ' ἐξοχήν homo de viro dicitur. Plautus Cistell. act. 4. sc. 2. v. 52 *Mi homo & mea mulier, vos saluto.* Namque per hominem Lampadiscum intelligit: & quem hic *hominem*, supra *masculum* dixerat v. 34,

Bona fœmina & malus masculus volunt te.

Lactantius lib. 2. cap. 12 *Cum ergo marem ad similitudinem suam primum finxisset, tum & fœminam configuravit ad ipsius hominis effigiem.* Et sub fin. cap. *Et primo mulierem dolo fefellit, ut vetitum cibum sumeret: Et per eam ipsi quoque homini persuasit, ut transcenderet Dei legem.* Et ita potitlamum vocabulo hominis & JCti utuntur. Paullus Lege Si quis aliquid 3. § 5. Dig. de pœnis: *Qui abortionis aut amatorium poculum dant, &c. humiliores in metallum; honestiores amissa bonorum parte in insulam relegantur: quod si eo mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficientur.* Hinc non raro *boni homines* dicuntur, qui alias *boni viri* audiunt. Cicero lib. 16. Epist. 18 *Rorus homo & nobis amicus.* Et lib. 3. ad Quint. Fratr. Epist. 3 *Hominem opinor, valde exercitati & boni.* Et pro Dejotaro cap. 12 *Ejus enim nomine, optimi hominis, nec cibi ignoti, maledicebat tibi.* Vetus inscriptio apud Gruter. p. 349. n. 2

AEMILIO VALERIO CHORINTHO HOMINI
BONO QVI VIXIT ANN. XXXX.

Apulejus Floridis: *O celeres bonorum hominum dies!* Similiter Nepos Pausania pr. *Pausanias Lacedæmonius magnus homo, sed varius in omni genere vitæ fuit.* Quamvis autem in his exemplis omnibus *homo* pro masculo dicatur & opponatur quodammodo fœminis; mulieres tamen excludendæ numero hominum non sunt, & multo minus habendæ pro monstris, quo dementiæ nonnulli venerunt, contra quos styli mucronem Vossius stringit lib. 3. de Idololatria c. 48. ¶ Nonnunquam *Hominis* voce servos, aut quorum ministerio in aliqua re utimur, designamus, das Hausgesinde. &c. Cic. pro Quint. cap. 19 *Hominem P. Quintii deprehendis; in publicum conaris abducere*, &c. Catullus epigr. 10. v. 15 *Comparasti ad lecticam homines*, id est, servos lecticarios. Statius lib. 2. Silv. 6. v. 14 de Pileto Ursi servo: *hominem gemis (heu mihi subdo ipse faces) hominem, Urse, tuum.* Varro lib. 2. de re rust. cap. 2. extr. *Illud vero omnes in Epiro facimus, ne minus habeamus in centenas oves binas singulos homines, in pellitas binos.* Nepos Pausania cap. 2 *His de rebus si quid geri voluerus, certum hominem ad eum mittas face.* Et rursus Alcibiade cap. 10. n. 1. *Eodem tempore Critias cæterique tyranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserant.* ¶ Terentius Eunucho act. 2. sc. 2. v. 30 *Ubi homo cœpit me obsecrare.* Ad quem locum Donatus: *Mire addidit*, homo: *aut addidit superbiacue* homo: *Ut*,

Donat habere viro decus & tutamen in armis.

Similiter Nepos Datame cap. 10 *Hæc dies faciendo persuasit hominis, se infinitum adversus Regem suscepisse bellum.* Poterat ei *homini* omittere, quod ex præcedentibus intelligi posset, cui persuaserit: poterat etiam dicere, *persuasit Datami*; vel ei, puta Datami: Sed quia & pronomine, & proprio *Datamis* in præcedentibus usus erat, ab utroque abstinuit & illud, homini, elegante,

ganter inserit. ¶ *Quid hominis es?* elegans in eos correptio, qui nobis videntur absurda narrare. Ter. Heaut. act. 4. sc. 8. v. 5

CH. *Cedò, quid vis faciam?* ME. *Invenisti hodie filiam.*
CH. *Quid tum?* ME. *hanc uxorem sibi dare, salt Clinia.*
CH. *Quaso quid tu hominis?*

Similiter nos in talibus: Was bist du für ein Mensch? ¶ Aliter Eunucho act. 5. sc. 1. v. 17 *Quid illuc hominis?* Id enim dicit meretrix, conspicata Chæream, tanquam ignotum peregrinumque despiciens atque contemnens. Ita nos: Was ist das für ein Kerl? Per Genitivum injuriosè dicitur; per Nominativum honorificè: Donatus Hecyr. Act. 4. sc. 4. ¶ In reprehensione usus vocabulo *hominis* in illo quoque Terentius est Heaut. act. 5. sc. 3. ipso principio:

Profectò, nisi cavès tu homo, aliquid gnato conficies mali.

Item Adelph. act. 1. sc. 2. v. 31

Pro Jupiter, ut me homo adigis ad insaniam.

Et v. 63 *Ita est homo:* Ubi Donatus; *moraliter*, inquit, *Homo, dixit. Sic enim de iis dicimus, quos parce reprehendimus.* ¶ Est & hæc elegans formula. *Si homo esses*, id est, si saperes ut homo. Terent. Adelph. act. 1. sc. 2. v. 27

— — tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet.

Est enim, quemadmodum ait Proxinoe apud Theocritum Idyllio 15. v. 83 Σοφόν τι χρῆμ' ὁ ἄνθρωπος. *Sapiens quædam res homo.* ¶ *Homo sericarum sectum*, id est, sericis vestibus addictus, apud S. Hieronymum. Vide Barthium lib. 26 Adversar. cap. 16.

¶ Homuncio, dimin. Seneca Epist. 116 *Nos homunciones sumus.* Usus & Cicero lib. 4. Acad. Q. cap. 43 *homuncio hic, qui &c.*

¶ Homunculus, diminutivum, Cic. 1. Tusc. cap. 9 *Ea, quæ vis, ut potero, explicabo: nec tamen quasi Pythius Apollo, certa sint & fixa, quæ dixero, sed ut homunculus à multis probabilia conjectura sequens.* Et Ser. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5 *Hem nos homunculi indignamur, &c.*

¶ Homulus, idem. Cic. in Pison. cap. 25 *Quid restat hic homulus ex argilla & luto fictus?*

¶ Semihomo, ein halb Mensch. Virgil. 8 Æneid. v. 194

Semihominis Caci facies &c.

Alcimus Avitus lib. 4. v. 99

Artus semihominum patulis qui faucibus atri
Ferrent.

¶ Homicida, ein Menschen-Mörder. Quintil. 7. cap. 3. Plin. 10. cap. 23. De fœmina Seneca Controvers. 2, *Quid si tantum capta? quid si tantum prostituta? quid si tantum homicida? quid si tantum rea fuisses?*

¶ Homicidium, ein Mord. *Facere homicidium*, Quintil. lib. 5. cap. 9. *Homicidii reus*, Cicero Philipp. 2. cap. 12 *Suspicio homicidii*, Sueton. Claudio cap. 26.

¶ Humanus, Menschlich. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 25 *Homo sum, humani à me nihil alienum puto.* Pers. Sat. 3. v. 71

— — quem te Deus esse
Jussit, & humanâ qua parte locatus es in re,
Disce, &c.

Plinius *humanas dapes, & humanos potus* verecunde vocat reliquias cibi, & humorem, quem profundimus. Voss. l. 4. Instit. Orat. p. 117. Valer. Max. lib. 6. cap. 3. pr. *Armet se duritia petitus necesse est, dum horrida ac tristu severitatis acta narrantur, ut humaniore cogitatione sepositâ, rebus auditu asperis vacet.* ¶ 2. Humanus etiam sapiens est, argutus, sagax, quæ virtus propria hominis. Propertius lib. 2. Eleg. 12

Idem non frustra ventosas addidit alas,
Fecit & humano corde volare Deum.

Humano corde fecit, id est, sapienter, &c. Manil. lib. 1. v. 716

Inquirunt quæ sacras humano pectore causas.

Cic. in Verr. 6. cap. 44 *Hæc Scipio non intelligebat homo doctissimus atque humanissimus? tu sine ulla bona arte, sine humanitate, sine ingenio, sine literis intelligis & judicas?* ¶ 3. Item comis, benignus, utilis, &c. Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 87 *Hæc ego putabam esse omnia humani mansuetique animi officia.* ¶ 4. Item doctus, versatus in literis. Varro lib. 1. rerum humanarum apud Nonium: *Praxiteles qui propter artificium egregium nemini est paullum modo humaniori ignotus.* Vide Gell. libr. 13. cap. 16.

¶ Humanus substantive veteribus pro homine. Varro: *Natura humanis omnia sunt paria.* Lucret. lib. 3. v. 79

Et sæpe usque adeo mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, lucisque videndæ, &c.

¶ Festus tradit *Humanum* esse sacrificium, quod mortui causa fiat.

¶ Humanitas illa virtus dicitur, quæ proprie hominis erga hominem: ut *civilitas* civis est, erga civem. Cum itaque homines in adjutorium mutuum nati simus, & alter alteri Deus esse debeat, si suum officium facere velit, latissime patent ejus fines, ac itaque misereri alterius, levare adversam fortunam, consulere inopiæ, adjuvare labores & opem ferre: studere assidue, ne quem offendas aut lædas temere, ac parcas potius ac serves: nec quicquam in quenquam statuas temere, quod tibi ipsi nolis fieri; deinde leniter ferre aliorum errores, peccatis ignoscere recordando te quoque hominem & obnoxium talibus, &c. Lactantius lib. 3. Instit. divinar. cap. 17 *Cum natura hominis imbecillior sit, quam cæterorum animalium, quæ vel ad perferendam vim temporum, vel ad incursiones à suis corporibus arcendas naturalibus munimentis providentia cælestis armabit; homini autem quia nihil istorum datum est, accepit pro istis omnibus misericordiæ affectum, qui plane vocatur* HVMANITAS, *qua nosmet invicem tueremur.* Cicero pro L. Manilia c. 14 *Humanitate tanta est, ut difficile dictu sit, utrum hostes magis virtutem ejus pugnantes timuerint, an mansuetudinem victi dilexerint.* Plinius lib. 9. epist. 5 *Humanitatis præcipua pars est, honestissimum quemque complecti, atque ita a minoribus amari, ut simul a principibus diligaris.* Sic Nepos humanitatis laudem Attico ideo quoque tribuit, quod senibus æque atque adolescentibus æqualibusque jucundissimus fuerit, cap. 23. Nimirum sui cuique ætati mores sunt: tristes senes, severi & garruli; Juvenes læti, faciles, ostentatores: atque his inter se cum male conveniat, senibus juvenes; juvenibus senes molesti & odiosi sunt. Humanus vero erit, qui cujuslibet ætatis mores haut ægre ferat, itaque se comparet, ut quibuslibet aptus videatur. Recogitans, in hanc vel illam ætatem non alios mores humanitus cadere, atque humanitatis esse, ferre humaniter, quæ aliena a conditione hominis non sunt. Huc pertinent quæ idem Nepos de Attico atque Cæcilio aspero ac difficillimo sene cap. 6; refert: item quæ Plinius lib. 9. epist. 17 ad Genitorem scribit, quem inerrantes mensæ scurræ & inoriones offenderant. Humanitatis enim est, *dare alienis oblectationibus veniam, ut nostris impetremus*, ut idem humanissimus vir ibidem loquitur. Quamvis autem *Humanitas*, magnam cum *comitate* cognitionem habeat, differt tamen. Potest enim *humanitas*, & tristior esse: *Comitas*, nisi læta & suavis sit, nomen amittit. Nepos Miltiade extremo: *In Miltiade erat, cum summa humanitas, tum mira comitas.* Pro *comitate* tamen usus Seneca est lib. 1. de Beneficiis cap. 13. *Legatos*, inquit, *invitatione aliaque humanitate prosecutus*, &c. Sic acclamandi morem in recitationibus Quintiliani ætate *Humanitatem*, ut ipse lib. 2. cap. 2 auctor est, appellabant, quod urbanior quædam comitas esset. ¶ Tacitus Agricola cap. 21 *Paullatim discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, balnea, & conviviorum elegantiam: idque apud imperitos* HVMANITAS *vocabatur, cum pars servitutis esset.* Nempe voluptatum ac deliciarum usum, HVMANITATEM vocat: quod iis uti proprium hominis sit, qui dulcium & jucundorum usu præditus: abstinere ferarum & bestiarum. *Humanitas* igitur hic elegantior lautiorque vitæ cultus. ¶ 2. Humanitas etiam *studia* sive eruditio, quæ eos distinguit a brutis & vere reddit homines. Hinc Plinius *humanitatem vitæ ac memoriam chartæ usu constare maxime* lib. 13. cap. 11 scribit. *Studia humanitatis*, ipsæ dicuntur literæ. *Artes quæ ad humanitatem pertinent*, Cicer. pro Arch. cap. 1. *Artibus ad humanitatem informari*, ibid. cap. 3. Vide Gell. lib. 13. cap. 16. ¶ 3. Pro ipso hominum genere Minucio ponitur in Octavio: *Timorem omnem quo humanitas regitur, penitus sustulerunt.* Apulejus de dogmate Platonis pag. 19 *Genitale seminium humanitatis.*

¶ Humane, adverb. Terent. Adelph. act. 1. sc. 2. v. 65 *Vix humane patitur.* Et

¶ Humaniter, æquo animo, leniter. Cicero ad Atticum lib. 12. epist. 44. pr. *humane fecit:* quod idem ad Q. fratrem lib. 2 ineunte dixit, *humaniter fecit.* Comp. *Humanius.* Cic. 3. Tusc. cap. 27 *Si qui forte, cum se in ludu esse vellent, aliquid fecerunt humanius aut si hilarius locuti sunt, revocant se rursus ad tristitiam.*

¶ Humanitus, humano more, menschlicher Weise. Terent. Heaut. act. 1. sc 1. v. 47

Ubi rem rescivi, cœpi non humanitus,
Neque ut animum decuit ægrotum adolescentuli
Tractare.

Humanitus, id est, ut humanitatis ratio postulat: utrecte interpretatus Rivius est dum hanc lectionem contra Diomedem firmat, qui *humaniter* legit. Apulejus Apol. pag. 551 *Invenies filiam heredem; mihi vero tenue nescio quid bonoris gratia legatum, ne si quid ei humanitus accidisset, nomen maritus in uxoris tabulis non haberem.* SI QVID HVMANITVS EI ACCIDISSET, id est, quod hominibus solet accidere, id est, mortua esset, vel ei contigisset mori. Et ita ἀνθρωπίνως loqui solebant. Cic. 1. Philipp. cap. 4 *Si quid mihi humanitus accidisset: multa autem impendere videbantur præter naturam etiam, præterque fatum.* Quanquam & absolute dicebant: SI QVID EI ACCIDERIT. Pomponius JC. lib. 162. §. 1. D. de verborum signif. *Si quis ita in Testamento scripserit*, SI QVID FILIO MEO ACCIDERIT, DAMAS SERVVS MEVS LIBER ESTO:

ESTO: *mortuo filio Damæ liber erit. Licet enim accidant & vivis, sed vulgi sermone etiam Mors significatur.* Plinius lib. 10. cap. 63 *Ursi autem, ut dictum est, humanitus strati:* subaudi, *coeunt. Humanitus*, ἀνθρωπίνως, humano more, ut homines solent: *ambobus cubantibus complexuque*, ut idem initio c. 36. lib. 8 de ursis scribit: quo procul dubio respicit cum ait, *ut dictum est.*

Composita.

¶ Inhumanus, humanitatis expers, immitis, unleutselig/ unfreundlich/ unbescheiden. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 41 *Non adeò inhumano ingenio sum*, so wilde/ grob und unleutselig bin ich nicht. Solin. cap. 21. de Sporadibus: *inhumana littora.* Cic. 4. Verrin. extrem. *quis inhumanior? quis insidiosior?* Terent. Hecyr. act. 1. sc. 2 *miles inhumanissimus.*

¶ Inhumanitas, Grobheit/ Unfreundligkeit. *Impudens, crudelis, & immoderata inhumanitas* Cic. pro Dejotaro cap. 12. *Mansuetudinem in crudelitatem inhumanitatemque convertere*, Idem 7. Verrin. cap. 44.

¶ Inhumane, adverb. unfreundlich/grob/ wild. Cicer. 3. offic. cap. 6 *Inhumane fecerus contraque naturæ legem, si quid detraxeris*, &c. Nazar. Panegyr. cap. 16 *inhumane muta oratio. Inhumaniùs dicere*, Cic. de Amic. cap. 13.

¶ Inhumaniter, idem. Cic. ad Quint. frat. lib. 3. epist. 1 *inhumaniter fecisse.*

¶ Perhumanus, sehr freundlich. Cic. 16. ad Attic. epist. 12 *perhumana epistola.*

¶ Perhumaniter, adverb. idem. Cic. 7. ad fam. epist. 8 *Scripsit ad me Cæsar perhumaniter.*

HOMOEOPTŌTON, ὁμοιόπτωτον, similiter cadens in nominibus, ut, *Mœrentes, flentes, lacrymantes, & miserantes.* Ennius.

HOMOEOTELEVTON, ὁμοιοτέλευτον, similiter desinens in verbis, ut, *Eos deduci, ebebi quam desieri malui.* Et in aliis vocibus, ut, *Vivis invidiosè, delinquit studiosè, loqueris odiosè.*

HOMOEOMERĪA, ὁμοιομέρεια, partium vel membrorum similitudo. Lucret. lib. 1. v. 829

Hinc & Anaxagoræ scrutemur homœomeriam.

HOMOEŌSIS, ὁμοίωσις, similitudo, vel declaratio rei per similitudinem, *Schema*, cujus species sunt; *Paradigmata & Parabole*, ut, *Neque equus indomitus, quamvis natura bene compositus sit, idoneus potest esse ad eas utilitates, quæ desiderantur ab equo, neque homo indoctus, quamvis sit ingeniosus, ad virtutem potest pervenire.*

HOMONŸMON, ὁμώνυμον, nomen diversa significans, quod & *Polysemum* Grammatici, & *æquivocum* Dialectici vocant, ut, *acies, lupus, aries, nepos.* Differt a *Synonymo*, quod vide in suo loco.

HOMOTŎNVS, æqualis tensionis. Vitruvius lib. 1. cap. 1 usus est. Vide Baldi Lex. Vitruvian.

HŎNOR & Honos. Ehre. Est *præmium virtutis, judicio studioque civium delatus ad aliquem*, quemadmodum Cicero dixit de Clar. orat. cap. 81. Homerus Iliad. B. v. 197 τιμὴ δ' ἐκ Διός ἐστι, *Honor ex Jove est.* Cicero 1. Tusc. cap. 2 *Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloriæ, jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.* Strobæus ex Bucolicis Bionis citat Τιμὰ τὰ πράγματα ἀμείνονα ποιεῖ, Id est, Honor res meliores efficit, vermehret sich. *Honore afficere*, Cicer. pro Rosc. Am. c. 30. Et, *Honorem alicui habere*, Curt. lib. 4. c. 8. n. 14. Et *reddere* Idem lib. 8. c. 9. n. 32. Et *præstare* Plin. Paneg. c. 88. Et *Habere in honore* Curt. 9. c. 10. n. 21. einen ehren/ Ehre anthun. *Esse in magno honore apud quem*, Idem Curt. 8. c. 8. n. 10. Et, *Honori magno* esse Idem 5. c. 7. n. 12, rühmlich seyn/ Ehre bringen. *Quo vis honore dignus*, aller Ehren werth. *Ascendere ad honores*, zu hohen Ehren kommen. *Honores alicui decernere*, Cic. 5. Att. epist. 21. einem ein ehrliches Amt zuwilligen. ¶ 2. Honor aliquando pro pulchritudine ponitur: Virg. lib. 1. Æn. v. 591 *Latos oculis adspirat honores.* Et Stat. lib. 1. Silv. 2. v. 113 *Celsos procul adspice frontis honores Suggestumque comæ.* Hinc *honestus, inhonestus*, ad formam seu faciem interdum referuntur. Vide infra. ¶ 3. Item pro Sacrificiis. Virg. Æneid. 3. v. 178 *perfecto lætus honore.* Item Ovid. lib. 3. Metamorph. vers. 745

— — *qui numina divûm*
Sperneret, & nullos aris adoleret honores.

Sacrificiis enim Dii honorantur. Ovidius Fast. lib. 5. v. 551

Ultor ad ipse suos cælo descendit honores,
Templaque in Augusto conspicienda foro.

Idem Virgilius lib. 3. Æneid. v. 118

Sic fatus meritos aris mactabit honores.

Et v. 264 ejusdem libri:

— — *meritosque indicit honores.*

Conf. Barth. ad Script. Venat. p. 150. ¶ 4. Sæpe & pro magistratu, *honor* sumitur: sicut & Græcum τιμή. Hinc *honor Prætura, Quæstura* apud Sueton. Claudio cap. 1. & Tito cap. 4. *Honores petere*, i. e. magistratus petere, Nepos Attico cap. 7, & Plinius lib. 6. Epistola 31. Et, *Honoribus operam dare*, idem

Nepos Catonis principio: *Honore abire*, i. e. magistratu decedere, Suetonius dixit Augusto cap. 26. ¶ 5. Honor & præmium, munus, notat, quomodo & Græcum, Τιμὴ usurpatum legimus. Cicero lib. 16. Epist. 9 *Curio missi, ut medico honos haberetur*, i. e. sostrum persolvatur. Eine Verehrung. Cæsar lib. 2. de Bello Civili cap. 21 *Eadem ratione privatim ac publicè quibusdam civitatibus habitis honoribus, Tarracone discedit. Honores habere* dixit pro *præmia tribuere*, quemadmodum paullo ante locutus fuerat. Terentius Eun. act. 5. sc. 7. v. 22 *Hic pro illo munere tibi honos est habitus.* Id est, pro indicandi officio, tibi hoc paratum præmium est: videlicet, ut pendeas, de quo prædixerat. Sicut enim *præmium*, & pœnam notat, & in utramque partem accipitur, ita & *honos.* Sic *malum honorem alicui habere*, pro injuria afficere, Gellius dixit lib. 12. cap. 9. Et, *Hic pietatis honos* Virgil. Æn. 1. v. 253. Ist diß die Belohnung für meine Frömmigkeit? ¶ *Honorem præfari*, item *habere auribus*, est cum turpiculum & inhonestum, quodque salvo pudore atque honore audientium dici vix potest, prolaturi, præmittimus aliquid veniæ petendæ. *Honos sit auribus*, Curt. lib. 5. cap. 1. n. 38. Et Arnobius lib. 5. pag. 176 *propudiosa corporum monstratur obscenitas, objectanturque partes illæ, quas pudor communis abscondere atque naturalis verecundiæ lex jubet: quas inter aures castas sine venia nefas est, ac sine honoribus appellare præfatus.* Quintilianus Declamation. 3. initio: *Satis dedecoris atque flagitii castra ceperunt, cum hæc furenti tribuno mens subjecta est, ut in medio belli Cimbrici strepitu, ante signa (tuus honor sit habitus sanctissimis auribus) juberet prostare gladio cinctum, & vim turpissimam ac nefariam tentaret inferre (ne quid aliud dicam) fortiori.* Honori & Virtuti Romani ædes gemellas, junctim locarunt, quia ubi merita virtutis, ibi præmia honoris: sacrificia honoris aperto capite peracta mense Majo, cum in cæteris recto capite id fieri. DEI Honoris mentio apud Augustin. de C. D. lib. 4. cap. 21. Symmach. Epist. 21. lib. 1. Val. Max. lib. 1. c. 1. n. 8. De *Honorum nundinatione* apud Romanos Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 19. Adde Sallust. Jugurth. cap. 8, 15, 35. Quo melius statui publico esset, *species honoris*, alioquin eo indigni, amovebantur, quæ regnantium ars erat: Tacit. 1. Hist. cap. 71 *exsilii honorem* vocat. Vid. Gruter. discurs. ad Tacit. part. 2. discurs. 15.

¶ Honorinus, honoris Deus, de quo jam diximus. Augustinus 4. de Civ. D. cap. 21 *Deo Honorino commendare, ut honorarentur.*

¶ Honoriger, honoratus, gerens honores. Tertullian. de Virgin. veland. cap. 10. pr. *Honorigera nota virginitatis.*

¶ Honoripeta, ut heredipeta, apud Apulejum lib. 2. Doctr. Platon. p. 20, qui honores & dignitates captat.

¶ Honorarius, ut, *Arbiter honorarius*, Cic. 5. Tusc. c. ult. dem man die Ehre thut/ und stellet ihm eine Sache heim zu erkennen. *Honorarii ludi* apud Suetonium Aug. cap. 31 appellantur, qui *honoris* sive *magistratus* collati caussa a prætoribus, qui *honoratus magistratus* dicebantur: aut ix honorem principis instituebantur. Vide ibi Casaub. ¶ *Jus honorarium* est, quod & *prætorium* appellatur: hoc est, quod introduxerunt prætores: ac honore, i. e. magistratu Prætoris sic appellatum. Namque cum Consules, penes quos summa, exactis Regibus, rerum jurisque dicendi Romæ potestas erat, vicinis bellis avocarentur, nec magistratus esset domi, qui interim redderet jus, creati Prætores sunt, penes quos ea provincia potestasque esset, ut Pomponius lege 2. § 27. & 28. de orig. Juris observat. Vide L. 7. § 1. D. de Just. & Jure & dictam L. 2. § 10. D. de orig. J. Sic *Honoraria actio: Honorariæ obligationes: Honorarii successores*, &c. dicebantur, quorum ratio à Prætorum edictis nasceretur. Vide JCtos. Hinc ipsum Prætorem, *Honoratum*, Ovid. vocat 1. Fast. v. 51 *Verbaque honoratus libera Prætor habet.*

¶ Honorarium; donum, quod honoris caussa confertur, Verehrung/ Ehrengeschenck. Ubi non locatio & conductio intercessit: sed opera beneficii loco præbita est, idque quod datur, ad remunerandum datur, ut JCtus describit Lege 1. Dig. Si mensor falsum modum dixerit. *Honorarium Decurionatus* quod pro collato Decurionatu in Coloniis dabatur, apud Plinium leges lib. 10. epist. 116.

¶ Dehonorarius, inhonestus. Tertullianus Apolog. c. 39 *Si quod arcæ genus est, non dehonoraria summa, quasi redemtæ religionis congregatur.* Vide ibi Rigalt.

¶ Hŏnoro, honorare, honore afficere, in honore habere, ehren. *Laudibus suis & alienis ornare & honorare*, Cic. Philipp. 2. cap. 11. ¶ 2. Item præmio afficere, beschencken/belohnen. Horatius in arte v. 120

Scriptor honoratum si forte reponit Achillem.

Honoratum, id est, amplissimis muneribus ab Agamemnone affectum. Ita contra Ajax apud Ovidium in armorum judicio Metam. 13. v. 41 *Nos inhonorati & donis patruelibus orbi.* Ulpian. Lege 1. Dig. de postulando: *Nisi in arena passi sunt se honorari.* Curtius lib. 7. cap. 1, 23 *Cum donis honoramur.*

¶ Honoratus, qui in honore est apud alios. *Vir honoratus*, ein geehrter Mann/ Liv. Cicer. *Vetus & honorata familia*, Sueto-

nius

nius Tiberio cap. 3. Et, *Honoratior apud plebem*, Liv. lib. 4. cap. 25. *Otium honoratius imperio*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 99. extr. Et, *Vir honoratissimæ imaginis*, Liv. lib. 3. cap. 58. *Sedem alicui inter quos honoratissimo loco dare*, Valer. Maxim. lib. 4. cap. 5. extr.

¶ Honorate, adverb. cum honore. Tacitus 4. Histor. cap. 63 *Cibilem etiam beneficii memoria flexit; quod filium ejus primo rerum motu in Agrippinensi colonia honorate custodierant.* Vell. Paterc. lib. 2. cap. 129 *Quam illum honorate, nec secure continet.* Justin. lib. 5. cap. 4, 13 de Alcibiade: *Certant secum ipsi, utrum contumelioſius eum expulerint, an revocaverint honoratius.* Sic *honoratius cremare* (corpus) Val. Maxim. lib. 5. cap. 1. n. 11. *Honoratissime quem excipere*, Idem lib. 2. c. 10.

¶ Dehonorare, pro, honore privare, verunehren. posterioris ætatis scriptores dixerunt. Salvianus lib. 3. contra Avarit. p. 106. *filios religiosos bono a vobis dehonorari adseveratis?* Oros. lib. 2. cap. 2. *dehonorata Babylon.*

¶ Exhonorare, idem. Augustinus lib. 16. Civ. Dei cap. 2 *Passionem Christi annuntiant, profitendo, & male agendo exhonorant.*

¶ Inhonoratus, sine honore. *Vita inhonorata & ingloria*, Cic. 3. Tusc. cap. 34. Et Silius lib. 4. v. 607 *mors inhonorata.* Et, *Inhonoratum quem dimittere*, Liv. 37. cap. 54. *Triumphus inhonoratior*, Idem lib. 33. cap. 23. Superl. *inhonoratissimus.* Idem Livius lib. 35. cap. 12 *Thoas Ætolorum prætor conquestus, quod omnium Græciæ gentium civitatumque inhonoratissimi post eam victoriam essent.*

¶ *Honorabilis*, ehrenwerth. Cic. de Senect. cap. 18 *Hæc ipsa sunt honorabiliora, quæ videntur lebia atque communia*, &c.

¶ Honorabiliter, ehrlich. ut, *honorabiliter sepelire*, Capitolinus Murino cap. 5. Cassiodorus lib. 2. cap. 9 *Misericordia omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant.* Ammianus lib. 29. cap. 13 *honorabiliter colebatur.*

¶ Honorificus, honorificum, quod honorem confert, das zu Ehren gereicht/ehrlich. Cic. in Philipp. 2. cap. 15 *Nunquam ab eo mentio de me, nisi honorifica facta est*, er hat nicht in allen Ehren gedacht. Et lib. 1. ad Attic. epist. 16. *Mihi res multo honorificentior visa est.* Idem ad C. Marcellum lib. 15. epist. 10 *honorificentissimum senatus consultum.*

¶ Perhonorificus. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 18 *Consalutatio forensis perhonorifica.*

¶ Honorifice, in Ehren/ Ehrentwegen. Cic. 5. fam. epist. 2. *Hoc non potest in te non honorifice esse dictum.* Idem in Pison. cap. 15. *Nemini triumphus honorificentius, quam mihi salus, restitutioque est perscripta.* Item lib. 6. epist. 6. ad Cæcinam: *Cæsar nunquam nisi honorificentissime Pompejum appellat.* Ehrlichen/ rühmlichen gedencken.

¶ Perhonorifice. Cic. 14. ad Attic. epist. 11 *Nobiscum hic perhonorifice & amice Octavius.*

¶ Inhonorificus, non honorificus, das nicht zu Ehren gereicht. Seneca de Constant. Sap. cap. 10 *Humilitas animi contrahentis secum saltum dictumque inhonorificum.*

¶ Honorificentia, substt. Vopiscus Aureliano cap. 25. extr. *Templum Soli posuit, majore honorificentia consecratum.* mit gröſſern Pracht und Gepränge eingeweihet. Symmachus lib. 6. epist. 35 *Evocationis honorificentiam deprecati:* & epist. sequens: *Te honorificentia imperialis accibit.*

¶ Inde *Honorificare* Lactantius format, e. gr. lib. de Ira Dei cap. ult. & lib. 7. Instit. cap. 24. extr. Glossæ etiam Cyrilli: *Honorifico, δοξάζω, τιμῶ.* Et Augustinus epist. 119. cap. 3 *Salvatorem honorificantes.*

¶ Honorus, adject. Honestus, ehrlich/ rühmlich. Silius lib. 11. v. 301 *Ductor honori nominis.* Tac. 1. annal. cap. 10. n. 10 *honora oratio.*

¶ Inhonorus, ohne Ehr/unberühmt. Plin. lib. 5. cap. 30. *inhonora civitates.* Silius lib. 10. v 391 *facies inhonora.* Eutropius lib. 10. cap. 7. de Constantio: *neque inhonoros sinens, quorum laboriosa expertus fuisset officia.* Tacit. lib. 4. Hist. c. 62 *Repulsa imperatorum imagines, inhonora signa.*

¶ Honestus, honore insignis, probus. ehrlich/rühmlich/geehrt. Cicero de clar. Orat. *Qui honorem sententiis & suffragiis adeptus est, unibi & honestus & honoratus videtur.* Unde *honore honestiorem aliquem facere*, Plautus Captiv. act. 2. sc. 3. v. 32 dixit. Plinius Panegyr. cap. 85 ad Trajanum: *Dilige, cum diligaris, & in eo quod utrique honestissimum est, tota gloria tua est.* Idem lib. 8. epist. 6. extr. *Honesto loco natus*, der einer ehrlichen Zunfft ist. Quicquid honori decorique est, hoc est, rectum, verumque est, & virtutis regulam servat, id vero honestum maxime est. Cicero de officiis lib. 3. cap. 7 *Nihil præter id, quod honestum sit, propter se est expetendum.* Sic *Honestam orationem* Terentius Andr. act. 1. sc. 1. v. 114 dixit, quæ virum bonum atque humanum inprimis decet. Statius lib. 3. Silv. 1. v. 6

— — — Cui tædis iterum lustratus honesti
Ignis ab Oetæd concsendens æthera flammâ,

Ubi *honestum ignem* appellat qui honorificus Herculi fuerit atque ad cælum divosque aperuerit viam. Similiter libr. 4. Sil. 6. v. 83

— — immeritæque domos ut templa Sagunti
Polluit, & populis furias immisit honestas.

Nam *furias honestas* vocat Saguntinorum impetum, quo maluerunt perire cum civitate suâ, quam a Romanis desciscere; ex eo, quod servatæ in Romanos fidei honorem & famam iis peperisset. Florus lib. 2. cap. 6 de iisdem & eorum facinore verba faciens: *versa in rabiem fide.* ¶ 2. Honestus etiam pro pulchro ponitur. Sicut & *inhonestus* contra de deformi, ac turpi. Terent. Andria act. 1. sc. 1. v. 95

— — — erat forma prater cæteras
Honesta & liberali.

Ubi Donatus: HONESTA *ad formam*; LIBERALI *ad cultum retulit.* Sic *honestam faciem* idem alibi & Sueton. Tiberio cap. 68 dixit. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 3. *Ita me Dii amant, honestus est*, id est, *pulcher*, ut Donatus exponit. Virg. lib. 10. v. 133

Dardanius caput ecce puer detritus honestum.

Idem de equis lib. 3 Georg. v. 82 *honesti*

Spadices glaucique; color deterrimus albis.

Varro lib. 2. de re rustica cap. 6 de asinis loquens: *Sumat firmos, omnibus partibus honestos, corpore amplo*, &c. ¶ 3. *Non eadem omnibus honesta*, Corn. Nepos prafat. i. e. apud omnes decora, πρέποντα. ¶ 4. Pro divite, ut auctor est Asconius in 3. Verrinam.

¶ Dehonestus pro *inhonestus.* Gellius lib. 19. cap. 10 *dehonestum verbum.*

¶ Inhonestus, turpis, unehrlich / schändlich. *Mors inhonesta*, Propert. lib. 2. eleg. 8. v. 28. Et, *Quid hoc joco inhonestius?* Valer. Max. lib. 7. extr. *Inhonestissima cupiditas*, Cic. lib. 1. ad Q. frat. epist. 1. cap. 6. extr. ¶ Pro deformi Terentius posuit Eunucho act. 2. sc. 3. v. 65. Eadem fab. act. 5. sc. 4. v. 16 *Inhonestas* pro immundis & sordidis dixit.

¶ Honeste, mit Ehren. *Valde honeste se gerere*, Cic. lib. 6. ep. 1. ad Atticum. Idem cap. 16 de Amicitia: *Quæ in nostris rebus non satis honeste: in amicorum fiunt honestissime.*

¶ Inhoneste, mit unehren/unehrlich. Terent. in Andria act. 4. sc. 5. *qua se inhoneste optavit parare hic divitias, quam in patria honeste pauper vivere*, mit Unehren reich werden. ¶ *Inhonestius*, Capitol. in Vero c. 8.

¶ Honestas, dignitas, decus, Ehre/Erbarkeit. Cic. pro Arch. cap. 6 *Nihil est in vita magnopere expetendum, nisi laus & honestas.* ¶ Item *bonitas, humanitas*, Suetonius de illustr. Grammat. c. 13 *Sunt, qui tradant tantâ eum honestate praditum, ut temporibus Syllanis proscriptorum liberos gratis & sine mercede ulla in disciplinam receperit.*

¶ Honestitudo, quo Accius usus apud Nonium, antiquum est.

¶ Inhonestas, atis, contrarium honestatis. Tertullianus lib. 5. contra Marc. cap. 5. *Infirmitati, & inhonestati, & pusillitati, & contemtui deputari possunt.*

¶ Honesto, honestare, zieren/ ehren. Cicer. in off. lib. 1. cap. 39 *Non domo dominus, sed domino domus honestanda est.* Auctor Rhetor. ad Herenn. lib. 4. sub fin. *Omnes rationes honestandæ elocutionis studiose collegimus. Honestandæ*, i. e. ornandæ, & ad omnem elegantiam ac venustatem expoliendæ. Cicero Catil. 1. cap. 12 *Si summi viri & clarissimi Saturnini & Gracchorum & Flacci ex sanguine non modo se non contaminarunt, sed & honestarunt.* Curtius lib. 3. cap. 6. n. 19 *Ætas quoque vix tanta matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia etiam ejus opera honestabat.* i. e. commendabat & pulchra magis decoraque efficiebat.

¶ Honestamentum, Ehre/ Zierde. Seneca in Epist. 66 *Nullo honestamento egit virtus, ipsa & magnum sui decus est.* Et Arnob. lib. 2. p. 76 *honestamenta natalium.*

Composita.

¶ Cohonestare, ut, idem quod honestare. *Amici conveniunt ad exsequias cohonestandas*, Cic pro Quintio c. 15.

¶ Dehonestare, verstellen / schänden. Treb. Pollio in Gallien. cap. 16.

¶ Dehonestatio. Tertullian de Pudicit. cap. 18 *Dolores & dehonestationes sustinet.* Unehr / Schmach.

¶ Dehonestamentum, Ubelstand. *Originis dehonestamentum*, Justinus 28. cap. 2 n 9. unehrliche Ankunfft. *Dehonestamenta amicitiarum*, Tacitus 2. Histor. cap 87. Et 4. Hist. cap 13 *Sed Civilis ultra, quam barbaris solitum, ingenio solers, & Sertorium se aut Hannibalem ferens, simili oris dehonestamento.* *Oris dehonestamentum* dixit, quod luscus, seu captus altero, sicut Sertorius & Hannibal, oculo esset. Et Seneca lib. extremo de Const. Sapientis: *contumelia, verba probrosa, ignominia, & cætera dehonestamenta.*

¶ Inhonestare, dehonestare. Ovidius 4. Trist. Eleg. 8

Ne cadat, & palmas multas inhonestet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.

Heinsio tamen hoc distichon suspectum est.

¶ Inhonestamentum, dehonestamentum. Apulejus Apolog. p. 275 *ne quid macula aut inhonestamenti in me admittam.*

HOPLOMACHVS, ὁπλομάχος, gladiator, qui armatus pugnat. Martial. lib. 8 Epigr. 74

Hoplomachus nunces, fucatas ophthalmicus ante;
Feciſti medicus, quod facis hoplomachus.

HŌRA, ὥρα, temporis & diei pars. eine Stunde/ Jahr-Zeit. Horæ ſeu tempora anni 4 ſunt: *Ver, Æſtas, Autumnus, Hiems.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. Has horas intelligit Horatius lib. 1. od. 12. cum ait:

— — Variique mundum
Temperat horis.

uti recte vetus Schol. interpretatur. Idem *Horam canicule* caniculares dies dixit lib. 3. oda 13. Plinius lib. 9. c. 35 *Genitalem anni horam*, Ver, ut opinor, deſignans. *Hora matutina*, die Morgenſtunde. Sic *Hora meridiana, Pomeridiana, Veſpertina, Nocturna. Hora tempeſtiva*, eine gelegene Stunde. Hora æſtiva, longa eſt Martiali Lib. 12. Epigr. 1.

Otia, Priſce, brevi poteris donare libello;
Hora nec æſtiva eſt, nec tibi tota perit.

Et lib. 4 epigr. 8 ſingulis diei horis deſtinat ſua officia:

Prima ſalutantes atque altera conterit hora.
Exercet tauros tertia cauſſidicos,
In quintam varios extendit Roma labores,
Sexta quies laſſis, ſeptima finis erit.
Sufficit in nonam nitidæ oliveta palæſtris;
Imperat excelſos frangere nona toros.
Hora libellorum decima eſt, Euphemе, meorum,
Temperat ambroſias cum tua cura dapes.

Et Horat. lib. 1. epiſt. 4. v. 14

Grata ſuperveniet, quæ non ſperabitur hora.

Idem in eodem lib. epiſt. 11. v. 21

Tu quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata ſume manu.

In quam ſententiam Germani dicunt, man muß die Zeit nehmen wie ſie kömmt. Seneca in Hippolyto v. 773

— — Horaque
Semper præteritâ deterior ſubit.

Et Manilius lib. 3. v. 528

Horaque non nulli ſimilis perducitur horæ,

Es iſt keine Stunde der andern gleich. ¶ Hora, κατ' ἐξοχὴν de natali, ſive momento illo, quo quis natus. Seneca de morte Claudii: *Et tamen non eſt mirum, ſi errant* (Mathematici, ſeu Genethliaci) *Horam ejus nemo novit.* ¶ Horam fatalem pro morte, & vita humana ad demonſtrandam rerum humanarum fragilitatem, Poëtarum filii dicunt. Barth. ad Stat. Silv. p. 122. ¶ *Omnium horarum homines*, eleganter dicuntur, qui in ſeria ludicraque ſufficiunt. Quintil. lib. 6. cap. 4. extr. *De Pollione Aſinio ſeriis jocisque accommodato dictum eſt.* ESSE EVM OMNIVM HORARVM. Sueton. Tiberio cap. 42 *Jucundiſſimos & omnium horarum amicos profeſſus.*

¶ Poëtis *Horæ* Deæ ſunt; quas cuſtodes portarum cæleſtium facit Homerus Iliad. E. v. 749. Ovidius miniſtras Phœbi ſive Solis lib. 2. Metam. v. 118

Jungere equos Titan velocibus imperat Horis,
Juſſa Dea celeres peragunt. — — —

Idem in Deſcriptione regiæ Solis eod. lib.

A dextra lævaque dies & menſis & annus,
Seculaque, & poſitæ ſpatiis æqualibus Horæ.

Vide & Lucianum de Sacrificiis pag. 88. Heſiodus Jovis & Themidis filias facit, ante Gratias natas, de quo & Seneca 1. de Beneficiis c. 3 vid. *Gratiæ.*

¶ Horarius, horarium, quod unius eſt horæ, eine Stunde lang/ Sueton. Domitian. cap. 3. *Secretum horarium.*

¶ Horologium, ὡρολόγιον, horarum indicatio, vel index, ein Zeiger/ *Horologium ſolarium*, ein Sonnenzeiger/ quod primum inventum fuiſſe, ac poſt illud, aquarum κλεψύδραν quod dixerunt, Plin. libr. 7. cap. 60 auctor eſt. Vide Vitruvium lib. 9 cap. 9. & Caſſiodorum lib. 1. epiſt. 15. & Lucianum in Hippia extr. De origine Horologiorum apud Romanos vide Rycquium de Capitolio cap. 38. Salmaſium Exercitat. Plin. pag. 651. De noſtrorum Horologiorum ratione, quæ ignota veteribus fuit, vide Pancirollum Part. 2. Tit. 10. præcipue Bernard. Saccum lib. 7. Hiſtoriæ Ticinenſis cap. 17.

¶ Horarium, horologium. Cenſorinus de Die Natali cap. 23 *P. Cornelius Naſica, Cenſor, ex aqua fecit horarium, quod & ipſum ex conſuetudine noſcendi a ſole horas, Solarium cæptum vocari.* Non autem hoc hydraulicum horarium ipſa clepſydra eſt, ſed major machina, cujus ſtructuram Vitruvius deſcribit lib. 9. cap. ult. Adde Plin. lib. 7. extremo, & ibi Harduinum.

¶ Horoſcŏpus, ὡροσκόπος adject. id eſt, in quo *horæ* notantur, ut *vaſa horoſcopa*, Geſchirre daran man die Stunden ſiehet/ apud Plinium lib. 2. cap. 72. ¶ 2. Item illa cæli pars, qua hora quælibet ab inferiore hemiſphærio ab oriente, aſcendit, unde & Aſtrologis *Aſcendens* vocatur. ¶ 3. Denique illud punctum temporis, quo quis naſcitur, Geburts-Stunde. Manilius *ortivum cardinem* vocat lib. 3. v. 189

— — ortivo totidem de cardine lucris,
Quem bene partitis memorant horoſcopon aſtris.

Perſius Sat. 6. v. 18. *Germanos horoſcope vero*
Produxit Genio.

¶ Inde eſt *horoſcopare* verbum. Manilius lib. 3. v. 302

Jam facile eſt, ſi quod quandoque horoſcopat aſtrum
Noſcere. Uſus non ſemel & Firmicus eſt.

¶ Horæum, ὡραῖον, mel æſtivum, Sommerhonig. ὡραῖα, Græci dicunt omnes fructus æſtivos. Apud Plautum & ſalſamenti genus ita vocatur Captiv. act. 4. ſc. 2. v. 71.

¶ Horula, diminutivum.

¶ Semihora, halb Stunde. Cic. pro Rabirio cap. 2. *Me in ſemihoræ curriculum coegiſti*, du haſt mich auff einer halben Stunden Zeit getrungen.

¶ Bihorium, tempus duarum horarum: &

¶ Trihorium, trium horarum tempus. Auſonius Moſella v. 87 & Epiſt. 4 v. 60 *poſt bina triboria*, id eſt, poſt ſex horas.

HŌRĀTIVS, Q. Horatius Flaccus, Poëta Lyricus, & in eo genere Latinorum princeps. Natus in Apulia in tenui re, patre libertino. Romam delatus literas didicit. Inde Athenas profectus Philoſophiæ dedit operam. Ac ſunt qui Academicum; ſunt qui Epicureum evaſiſſe aſſerant. Neutri recte. Merus Academicus non fuit: nam alibi Epicureos, alibi Stoicos ſequitur. Epicureos quidem, quum ait *Deos ſecurum agere ævum.* Stoicos vero, quum in Epiſt. ad Quintium peccata paria facit. Cæterum purum putum Epicureum non fuiſſe, illud arguit, quod libr. 1. od. 34 doctrinam eorum de Deorum cultu damnat; imo conceptis verbis ejerat. Quare illi potius audiendi ſunt, qui Eclecticum fuiſſe tradunt. Quod ipſe innuere videtur lib. 1. Epiſt. 1. v. 13 quum ait:

At ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magiſtri,
Quo me cunque rapit tempeſtas, deferor hoſpes, &c.

Fuit primum Mæcenati, deinde & Auguſto, ob ſett. v. itatem ingenii valde carus. Ac Mæcenas quidem in Epigrammate quodam ad eum confeſſus eſt, *ſe illum plus liberibus ſuis amare.* Auguſtus vero, & *ſuum:* & inter jocos plerumque *lepidiſſimum homuncionem* appellare ſolitus. Natus eſt 6. Idus Decemb. L. Cotta & L. Torquato Coſſ. Deceſſit 5. Kal. Decemb. C. Marco Cenſorino & C. Aſinio Gallo Coſſ. poſt nonum & quinquageſimum ætatis annum herede Auguſto palam nuncupato, ut tradit Suetonius ejus vita. ¶ Fuit & alius Horatius nobilis Romanus, qui cum in prælio alterum oculum amiſiſſet, ex eo *Cocles* dictus eſt, Dion. Halic. lib. 5. De virtute ejus Livius 10. c. 10.

HORDA, vaccâ prægnans, eine trächtige Kuh. Varro lib. 2. cap. 5. de R. R. *Quæ ſterilis eſt vacca, taura appellatur: quæ prægnans, horda.* Eadem ergo quæ *Forda*, de qua ſupra diximus.

¶ Hordicalia, feſtus dies, quo gravidæ hoſtiæ immolabantur. Varro d. l. Sed Feſtus

¶ Hordicidia vocat ab *horda* illo feſto die cæſis & immolatis.

HORDEVM, frumentum, Gerſten/ dictum vel ab horrore ariſtæ, vel ab oriente. *Ordeum* etiam ſcribitur. *Hordeum cantherinum* ſeu, ἑξάστιχον, δίστιχον ſeu *galaticum*: ſechs und zweyſchichtige Gerſten/ oder groſſe und kleine/ vide ſuo loco. Sed cum *Galaticum*, circa Martium menſem; *Cantherinum* verò circa Octobrem ſeri ſolitum, ex Columella & Palladio conſtat; ſane *Galaticum erit*, quod nos Sommergerſte? *Cantherinum*, quod Wintergerſte appellamus. Vide Columellam lib. 2. cap. 9.

¶ Hordea in plurali Virgilius dixit Ecl. 5. v. 36

Grandia ſæpe quibus mandabimus hordea ſulcis.

Ubi Servius: HORDEA *uſurpative, metri cauſſa dixit.* Nam triticum, vinum, hordeum, mel, *numeri tantum ſingularis ſunt. Unde plurali in proſa uti non poſſumus.* Vina *tamen poſſumus dicere Ciceronis exemplo*, &c.

¶ Hordeaceus: *Panis hordeaceus*, Plin. 18. cap. 11, Gerſtenbrodt. *Spica hordeacea*, Gerſtenähren/ Apul. lib. 7. *Farina hordeacea*, Pallad. lib. 1. cap. 29.

¶ Hordearius, ut, *Gladiatores hordearii*, qui hordeo vivebant, apud Plinium lib. 18. cap. 7. Hinc & *hordearium Rhetorem* Cælius dixit, quaſi hordeo paſtum, id eſt, inflatum; levem, ac ſordidum, ut Suetonius auctor eſt, de claris Rhetoribus cap. 2. Vel *Hordearium*, id eſt, hordeo paſcendum, ignominiæ ſcil. cauſſâ. In militia enim qui male functi officio, pro frumento hordeum accipiebant, quod pœnæ loco erat, & ignominiæ dabatur. Suetonius Auguſto cap. 24 *Cohortes, ſi quæ ceſſiſſent loco, decimatas hordeo pavit.* Vide ibi Interpretes.

HORIA, navicula piſcatoria. Non. & Feſtus. *Salute horiæ* i. e. ſalva & incolumi horia, Plaut. Rud. act. 4. ſc. 1. v. 5.

¶ Horiola dimin. ap. eund. Trinum. act 4. ſc. 2. v. 100.

HŌRIZON, ὁρίζων, cæli circulus vel terminus, qui ſuper terram videtur. Hyginus: HORIZON *appellatur is* (circulus) *qui terminat ea, quæ perſpici aut non videri poſſunt.* Cic. 2. Divin. c. 44 *finientem*; Martianus Capella *finitorem* appellat. der Horizont.

HORMĪNVM, Ὄρμινον, planta eſt, alia ſativa, alia ſilveſtris, Scharlach oder wilde Salbey. Plin. *aſparagum ſilveſtrem* ab Atticis vocari ſcripſit *Horminium*, ὁρμίνον, libr. 20. cap. 10. Eſt & *Hormi-*

Horminum Theophrasto & Plinio frumenti species, mediæ facultatis inter Lupinum & Cuminum. Matthiolus. A

HORNVS, Hornum, quod hujus est anni, Heurig. *Hornum vinum*, Horat. Epod. 2 v. 47. & *Hornam frugem* Idem 3. od. 23 dixit. Wein und Getreyde so heuer gewachsen ist. *Hornam megem* Plaut. dixit in Mostell. act. 1. sc. 3. v. 3 proverbialiter pro re grata & commoda. *Evenit*, inquit, *rebus in omnibus velut in horreo horna messis, magnifit*, was einem wohl gelückt/ ist ihm lieb und kömlich. Verum plures ibi legunt, *velut horno messis magna fiat*, ut *horno* sit vel *hoc anno*, adverbialiter; vel *huic anno*, tertio casu. Vide Lambinum in hunc locum. *Horni anni*, i. e. annales, Propert. lib. 4. eleg. 3. v. 61.

¶ Hornotinus, idem quod Hornus. Sic Cicero Verrin 5. c. 18 *Hornotinum frumentum*; Cato cap. 17 *Hornotinas nuces virides*, pro *Hornas* dixit.

¶ *Horno*, adverb. Heuer / cui *annō* opponitur, Plaut. Mostell. a. 1. sc. 3. v. 3. Vide modo dicta in *Hornus*.

Horoscopum, Horoscopus, vide supra in *Hora*.

HORREVM, ἀποθήκη, eine Scheuer. Virg. 1. Georg. v. 49

Illius immensa ruperunt horrea messes.

Tibullus lib. 2. eleg. 5. [al. 6.] v. 84

Deflendet spicis horrea plena Ceres.

Necrusticorum tantum sunt, sed principum etiam & rerumpublicarum. Magazin. Livius lib. 31. cap. 23 *Conflagrarunt & horrea regia, & armamentarium, cum ingenti apparatu machinarum tormentorumque.* Neque tamen *horrea* dicebantur tantum receptacula sive repositoria frumentaria; verum & ubi aliarum rerum copia condebatur, etiam pretiosarum. Sic Apulejus lib. 3. Milet. p. 141 *Horreum gazæ refertum*: & sub init. lib. 5. *horrea magnum congesta gazæ*: ac Plinius libro 8. Epist. 18 *Horreum operum*, i. e. statuarum & picturarum appellat. Ubi vide Buchneri Notas. B

¶ Horreolum, Diminut. Ein Scheuerlein. Val. Max. libr. 7. cap. 1. exter. *Usûs necessariis horreolum.*

¶ Horrearius, qui horreo præest, horrei custos. Ulpianus Lege 5. §. Dig. de his qui effuderint, *Si horrearius aliquid dejecerit.* Adde Leg. 60. § ult. Dig. Locati.

¶ Horreaticus, ut *Horreatica species*, fructus in horreo adservati. Cod. Theodos. Lege 3. de conditis in horr. publ.

HORROR, das Schüttern des Leibes / Grauen / oder Hautschauren. Livius lib. 1. cap. 25 *Horror ingens spectantes perstringit.* Tacitus lib. 1. Hist. cap. 37 *Horror animum subit*, es grauet ihm/ erentsetzet sich. Et Plautus Amphitr. a. 5. sc. 1. v. 66 *mihi horror membra misero percipit dictis tuis.* Erschrecke vor deinen Reden. Cic. Attico lib. 8 epist. 6 *Dii immortales, qui me horror perfudit!* C ¶ 2. Aliquando ad venerationem & religionem refertur. Servius ad illud Virg. 1. Æn. v. 165

— — horrentique atrum nemus imminet umbra:

HORROR, inquit, *plerumque ad odium pertinet: plerumque ad generationem, ut hoc loco.* Sic Lucanus lib. 3. v. 411

Arboribus tunc horror inest.

Idem Virgilius 6. Æneid. v. 10

— — — horrendaque procul secreta Sibylla:

Ad quod idem doctissimus Scholiastes: *HORRENDAE, venerandæ; ait:*

Horrendum silvis & religione parentum.

Similiter *formido* pro religione, nescio an Tacito ipsi, versum fortuitum commento, an veteri cuidam Poëtæ, cujus carmine ibi usum voluerit Tacitus; dicitur de Germania cap. 39 *Suo tempore in silvam auguriis patrum & priscâ formidine sacram omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coeunt.* Vid. Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 458. ¶ 3. De torvitate & adspectu horrido etiam dicitur, præsertim illo qui ex pilis est inordinatis, aut sursum exporrectis, unde *horridus sus*, Virg. 4. Georg. v. 407. & *horricomes canes* apud Apulejum lib. 4. Metam. p. 151. Adde dicenda in *Horrere* & *Horripilare.* D

¶ Horridus, asper, hispidus, rauhe/ stachlicht. *Locus horridus*, incultus, qui horrori est, ein greulicher / ungewöhnlicher Ort. De loco enim spinis obsito & tristiore facie squalido proprie dici Pareus. in Critico Lex. contendit. Vide Ovidium jam proferendum. *Horrida vita*, ein grobes und wildes Leben / Cic. pro Quintio cap. 30. Comp. *Horridior locus*, Ovid. 1. de Pont. eleg. 3. v. 84. Et *Horridiora verba*, Cic. de Cl. Orat. cap. 17.

¶ Perhorridus. Livius lib. 22. cap. 16 *stagna horrida situ.* sehr greulich.

¶ Subhorridus, aliquantum horridus. Cic. pro Sextio cap. 9 *subhorridam & incultam videbant.*

¶ Horridè, greulich. *Horridè & incultè dicere*, Cicer. in oratore cap. 9.

¶ Horridulus diminutivum, subhorridus, nonnihil horridus, etwas unlieblich/greulich. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 1 *Horridula dixit atque incompta.* Et, *horridula orationes Catonis*, Idem in Oratore cap. 45. Et Plaut. Pseud. act. 1. sc. 1. v. 66 *papillæ horridulæ*, id est, duriusculæ & protuberantes.

¶ Horribilis, formidabilis, schrecklich / greulich. *Mare turbulentum & horribile terris*, Cic. de somn. Scip. cap. 4. *Horribiles existunt formidines* [ex aliqua re] Cic. lib. 1. de Fin. cap. 19. Idem pro Quintio cap. 31 *Horribile est caussam capitis dicere? horribilius, priore loco dicere.*

¶ Horricomis, qui horridis pilis vel coma est. Struppich/ zottet. *Horricomes canes* apud Apulejum lib. 4. p. 151. & lib. 7. p. 192.

¶ Horrifer, Poëticum: ut, *Horrifera voces*, apud Lucret. lib. 5. v. 994. Worte die schrecklich seyn/ Schrecken bringen. *Horriferi aquilones*, Avienus Arat. Phænom. v. 96.

¶ Horrificus, idem. *Bellum horrificum*, Cic. pro Domo cap. 23. *Horrifica cæsaries*, Lucanus lib. 3. v. 372.

¶ A quo nomine &, *Horrificare*, verbum Poëtæ fecere Virg. 4. Æneid. v. 465 *Terribili monitu horrificant*, hoc est, horrorem incutiunt. Et Silius 3. v. 389 *rictu horrificant galeas.* Et poëtarum similis Florus libr. 3. cap. 21. *Carcer, catena, fuga, exilium, horrificaberant dignitatem.*

¶ Horripilare, id est, pilis horrere, sive obsitum esse in fruticeti morem, die Haar stehen zu Berge. Apulejus lib. 3. Metam. p. 140 *Jam facies enormis, & os prolixum, & nares hiantes, & labiæ pendulæ. Sic & nares immodicis horripilant auctibus.* Gloss. Vet. *Horripilat*, ὀρθριχᾶ, item Ὀρθριχία, *Horripilo.*

¶ Horripilatio: Vetus Interpres Bibl. Ecclesiast. cap. 27. v. 15. *Loquela multum jurans horripilationem capiti statuet.* Nam qui horrent, iis pili arriguntur. Virg. Æn. 2, 774 & lib. 3, 48 *Obstupui steteruntque comæ.*

¶ Horrisonus, cum horrore sonans, ut, *Fretum horrisonum*, das Meer/ so greulich sauset und rauschet/ apud Cic. lib. 2. Tusc. cap. 10. in metro. Et *horrisono fremitu*, Virgil. 9. Æn. v. 55. Et, *stridore horrisono*, Silius lib. 4, 614.

¶ Horreo, horrēre, horrore concuti, ein Grauen oder Schrecken haben. Cicero ad Attic. lib. 11. epist. 14 *Omnium conspectum horreo*, mir grauet für iedermann. Terent. in Eun. act. 1. sc. 2. v. 4 *Totus Parmeno, tremo; horreoque postquam adspexi hunc*, ich zittere und bebe. ¶ 2. Horret, i. e. abundat, densatur, constipatur, condensatur. Virgil. 11. Æn. v. 600 *Ferreus hastis horret ager.* Translatio est a densitate capillorum. Stat. lib. 12. Theb. v. 595 *— — Locus horret egenus Cœtibus.* Vid. ibi Barth. p. 1508. Columella locis tribuit, quæ frigoribus rigent, lib. 1. cap. 4, *Sunt quædam loca, quæ solstitiis minus concalescunt, sed frigoribus hiemis intolerabiliter horrent.* ¶ 3. Subaudita præpositione cum quarto casu: ut, *Horrere divinum numen*, est religiose metuere, apud Cic. in Acad. lib. 4. cap. 38. sich fürchten und entsetzen für GOttes Gewalt. ¶ *Horrere capilli* dicuntur Tibull. lib. 2. El. 3. v. 23, qui inculti & neglecti sunt. De pilis enim hoc verbum in primis eleganter dicitur. Silius lib. 4. vers. 560

Huic horret thorax Samnitis pellibus ursæ.

Et Prosper Aquitanicus de Providentia Dei v. 47

— — — Ad Scythiæ proceres regesque Getarum
Respice, queis ostro contemto & vellere Serum,
Eximius decor est tergis horrere ferarum.

¶ Horrendus, grausam. Tibullus lib. 1. Eleg. 11. pr.

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enses.

¶ Item venerandus: vide supra *Horror.*

¶ Horresco, horrescere, erschrecken/ Schrecken fühlen. *Horresco semper, ubi pulsare hasce occipio fores*, Terent. in Adelph. act. 4. sc. 4. v. 24. mir stehen die Haar zu Berg/ wenn ꝛc. Subaudita præpositione regit etiam quartum casum. Virgil. Æn. 3. v. 394

Nec tu mensarum morsus horresce futuros.

Et Statius lib. 3. Theb. v. 70 *prodiga vitæ*

Pectora, & extremam nihil horrescentia mortem.

Compositæ:

¶ Abhorrere, einen Abscheu tragen. Construitur cum Accus. ut, *parum abhorrens famam*, Liv. lib. 4. cap. 44. sed frequentius cum Præpositione. Cic. 14. ad Attic. ep. 19 *Nostra ætas* [senectus] *abhorret a castris, præsertim civilibus.* Ad eundem lib. 2. epist. 6. *Animus prorsus abhorret a scribendo.* Et Terent. Andr. act. 5. sc. 1. v. 10 *abhorrere ab re uxoria*, nicht heyrathen wollen. ¶ Differre, discrepare. *A meis consiliis tua ratio non abhorret*, Cic. lib. 1. ad Attic. Epist. 20. *Cultus habitusque paululum a privato abhorrens*, Curt. 3. cap. 6, 19. & omissa Præpositione: *Abhorrent moribus nostris*, Idem lib. 7. cap. 8. n. 11.

¶ Cohorrescere, ingenti horrore affici, sehr erschrecken. Sueton. in Tiber. cap. 21 *Dii me perdant, nisi cohorrescit corpus meum*, GOtt straffe mich / wo mir nicht ein Schauren übern gantzen Leib lufft. Et Cic. Somn. Scip. cap. 1 *Quem ut agnovi, equidem cohorrui.*

¶ Exhorrescere, erschrecken / sich entsetzen. Plancus ad Cicer. lib. 10. famil. epist. 18 *Non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris.*

¶ Inhorrere, & Inhorrescere, erzittern. *Vallo septa inhorret acies*, Livius lib. 8. cap. 8. Et Virgil. 3. Æn. v. 195 *Inhorruit unda tenebris*, auff dem Wasser war es greulich für Finsterniß.

niß. Petronius: *Inhorruit mare, nubesque undique obducta obruere tenebris diem.* Pacuvius apud Cic. 1. de Divin. cap. 14 *inhorrescit mare.* Et Minucius Felix p. 255 *Dæmones adjurati per Deum verum & solum, inhorrescunt.*

¶ Obhorrere. Plinius lib. 37 cap. 8 *sanguineis punctis obhorret.* Ita Froben. & Dalechampius. Harduinus quidem *abhorret*, ita tamen, ut in Notis adjiciat: *Forte obhorret.*

¶ Perhorrere, & Perhorrescere, sehr erschrecken/ ut, *Genus belli crudelissimi & maximi quod nondum vident homines quale futurum sit, perhorrui*, Cicero ad Atticum lib. 9. epist. 10. Et, *Commoveri animo & toto corpore perhorrescere*, in Verr. Divinat. cap. 13. Et, *Memoriam alicujus diei perhorrescere*, erschrecken / wenn man an einen Tag gedencket / Cic. Philipp. 13. cap 15.

¶ Subhorrescere, non nihil horrescere. Sisenna usus est. Vide Nonium in *Horrendum.*

HORSVM, adverbium loci, hunc versus locum, hieherwerts/ Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 13 *Nam aut jam revertere, aut mox nocte adigent te horsum insomnia.*

HORTOR, hortari, plus est quam monere, *Monemus consilio*, ait Donatus, *hortamur impulsu.* anhalten/ ermahnen/ antreiben. Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 1. v. 7 *Et moneo, & hortor, ne cujusquam misereat, quin spolies.* Et Cicer. lib. 1. famil. epist. 1. *Pompejum & hortari & orare, & jam liberius accusare & monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistamus.* Construitur & cum Accusativo rei: ut, *hortor te aliquid.* Cicero in Catil. 1. cap. 5. extr. *Sin, quod te jam diu hortor, exieris.* Statius lib. 3. Silv. ult. v. 20

Vel super Hesperiæ Gadæ caligantia Thules,
Aut septem gemini caput haud penetrabile Nili
Hortarere vias.

Quod genus loquendi etiam Senecæ Epist. 71 eruditiss. Gronovius vindicat, atque pro eo & Taciti, Justinique auctoritates adducit. In quibus locutionibus tamen non putandum est, accusativum rei a verbo, sed præpositione suppressa regi: ut intelligatur *ad, secundum* &c. ut Vossius lib. 7. de arte Grammatica cap. 40 nos docet. *Hortari milites*, i. e. allocutione ante prælium firmare, Corn. Nep. 1, 6. 3. Ein Hertze und Muth zusprechen. *Canes*, Ovid. libr. 10. Metam. v. 537. die Hunde anhetzen.

¶ Hortatio, Ermahnung. Cicero ad Quint. fratr. libr. 1. epist. 1. cap. 14. *Hoc loco non hortatione, sed precibus tecum ago.*

¶ Hortatus, nomen, idem. *Hæc vox hujus hortatu præceptisque confirmata*, Cicer. pro Archia cap. 1. *Hortatui succubuit*, Macrob. lib. 7. cap. 5. nach langer Wegerung sich endlich bereden lassen. Silius lib. 8. v. 29

- - - blandus hortatibus implet.

¶ Hortamen, idem. Livius lib. 10. cap. 29 *Ibi auditur P. Decii eventus, ingens hortamen ad omnia pro republica, audenda.* Tacitus Germ. cap. 7 *Conjuges cibos & hortamina pugnantibus ferunt.*

¶ Hortamentum, idem. Livius lib. 7. cap. 11 *magna hortamenta animi.* Silius lib. 5. v. 153

- - - aspera quisque
Hortamenta sibi referat.

¶ Hortator, ein Antreiber/ Anmahner. Cic. de orat. lib. 1. cap. 55. *Cum ejus studii tibi & hortator & magister esset domi.* Idem ad Quirit. post red. c. 4 *Hortatores ad me restituendum multi fuere.*

¶ Hortatrix, *Gloria hortatrix animosi lethi*, Statius lib. 9. Thebaidos v. 717.

¶ Hortativus, *Genus hortativum* pro *deliberativo* seu *suasorio*, Quintil.

Composita:

¶ Adhortor, adhortari, idem propemodum cum *simplici*, anhalten/ vermahnen. *Ad defendendam Rempub. te adhortor*, Cicero. *Ad libertatem recuperandam vos adhortabor*, Idem Philipp. 4. cap. 10. *Locus ipse ad bellum faciendum adhortatur*, Cic. 1. Offic. cap. 11. *Adhortari ad laudem aliquem*, Idem lib. 1. epist. 7. ad Lentulum.

¶ Adhortatio, Vermahnung. Cicer. 2. de Orat. cap. 3. *Omissa nostra adhortatione, veniamus ad eorum sermonem*, &c.

¶ Adhortamen, idem. Apulejus 4. Floridor. *Non multa mihi apud vos adhortamina suppetunt.*

¶ Adhortator, Anmahner/ Antreiber. *Adhortator operis*, Liv. lib. 2. cap. 58. Idem lib. 9. cap. 13 *Nulla adhortatio imperatoris audita est, suus cuique animus, memor ignominiæ, adhortator erat.*

¶ Cohortari, zu etwas vermahnen. *Cohortari ad studium summæ laudis*, Cic. lib. 2. fam. epist. 4. *Cohortari ad virtutem*, Idem 2. de Orat. cap. 9. & *ad studium virtutis*, Idem 1. Acad. cap. 4.

¶ Cohortatio, Vermahnung. Cicero ad Attic. lib. 16. epist. 13 *Incredibiliter me commovet cohortatio tua.*

¶ Cohortatiuncula, diminut. Ambrosius epist. 84 pr. *neque cohortatiunculas meas adhibere præsumerem.*

¶ Dehortari, est dissuadere, widerrathen/ oder einen von etwas abhalten. Terentius in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 17 *At hic dehortatus est me, ne illam illi darem*, er hat mirs aber widerrathen. *Dehortari ab re aliqua*, ad Herenn. lib. 3. cap. 3.

¶ Dehortatorius. Tertullianus Apolog. cap. 22 pr. *Socrati dæmonium adhæsisse a pueritia dicitur, dehortatorium plane a bono.*

¶ Exhortari, valde hortari, hoch oder sehr vermahnen. *Exhortari ad studium virtutis*, Cic. 1. Acad. Q. cap. 4. Et Ovid. lib. 13, v. 234 *cives exhortor in hostes.*

¶ Exhortatio. Quintilianus lib. 9. cap. 2. sub fin. ita vertit Gr. παραινετικόν. Columella lib. 11. cap. 1. *varius exhortationibus in opere ipso exhilarare laborantes.* Zurede/ Anmahnung.

¶ Exhortator. Tertullian. de fuga in pers. extremo libro: *Exhortator omnium toltrantiarum*, Paracletus scilicet, sive Sp. S. Auffmunterer/ Anreger.

¶ Exhortatorius. Ut *Exhortatoria epistola*, Hieronymus epist. 2 ad Nepotianum sub init. & Augustinus epist. 209 pr.

¶ Exhortamentum. Nonius Marcellus in *Portisculus.* PORTISCVLVS, inquit, *est hortator remigum, qui eandem pertica[m pergulam* Scalig. ad Silium 6, 361*] tenet, quæ portisculus dicitur, qua excursum & exhortamenta moderatur.*

HORTVS, Κῆπος, ein Garte. *Hortus suburbanus*, Stat. 4. Silv. 4. v. 7. ein Garten vorm Thor. Festus HORTVS, inquit, *apud antiquos dicebatur omnis villa; quod ibi, qui arma capere possent, orirentur.* Quod ex XII. Tabb. Plinius sumsit lib. 19. cap. 4. *In XII*, inquit, *tabulis legum nostrarum ubicunque nominatur villa, semper in significatione ea*, HORTVS: *in* HORTIS *vero hæredium.* Invento *Villæ* vocabulo, *Horti* nomen illis antiquis mansit; qui sepiri solebant, oleribusque ac herbis, quibus in cibis usus esset, levando quotidiani victûs sumptui censeri. De quo Columella lib. 10. toto, qui scriptus hexametro Carmine, & lib. 11. cap. 3. Postea vero HORTORVM nomine appellatæ sunt domus seu villæ, cum hortis, piscinis, nemoribus, fontibus &c. ad delicias & voluptates maxime comparatæ; cujusmodi Marcellæ hortos Martialis depingit libr. 12. Epigr. 31. Plinius supra laudato loco: *Jam quidem hortorum nomine in ipsa urbe, delicias, agros, villasque possident.* Romani *dictæ* vocarunt hortorum ædificia voluptuaria, in quæ secedebant, Græci Zetas. Dalech. ad Plin. loc. citat. Atque in ista significatione plurali numero maxime fuerunt usi. Sic *horti Cæsaris ad Tiberim: Horti Mecænatiani: Horti Lauriani: Horti Serbitiani*, apud Suetonium aliosque celebrantur. De hortorum cura Plin. lib. 19. cap. 4. ¶ Notat & arrum genitale mulieris. In Priap. carm. 4 *Quod tuus hortus habet.* ¶ Hortos pensiles Semiramidis Plinius inter mundi admiranda recenset lib. 36. cap. 14.

¶ Hortulus, Cic. de nat. Deor. libr. 1. cap. 43 *Democriti fontibus Epicurus hortulos rigabit.* Plin. 35. cap. 10. sub. fin. *Casula Protogenes contentus erat in hortulo suo.*

¶ Hortensis, e. in hortis nascens. Sed pro hoc ut plurimum usus Plinius est altera, quæ sequitur, forma *Hortensius.*

¶ Hortensius, um. Plin. lib. 19. cap. 8. *Beta hortensiorum levissima est*, Kohl ist unter den Garten-Kräutern das unwertheste.

¶ Hortensia, plur. quasi substantivum, Garten-Gewächse. Plinius 19. cap. 6. pr. *Hortensium omnibus fere singula radices*, &c.

¶ Hortulanus, adjectivum, ad hortos pertinens, seu quod hortorum est. Tertullianus de Pœnitent. cap. 11 *Hortulanus maritimusve secessus.*

¶ Hortulanus, subst. Ita hodie vocatur, qui olim *Olitor.* Ein Gärtner. Habet tamen vocabulum Apulejus lib. 9. & 10. & Macrobius lib. 7. cap. 3.

HORTENSIVS, prænomine Quintus, Romæ orator nobilis, Ciceroni amicissimus, qui de eo longe plura in Bruto, sive de claris Oratoribus prodidit. Vid. hic Vossius lib. 2. Instit. Orat. p. 229. Apulej. Apol. *Oratio undique sui perfecta & absoluta, ut in illa neque Cato gravitatem requirat, neque Lælius lenitatem, neque Gracchus impetum, nec Cæsar calorem, nec Hortensius distributionem, nec Calvus argutias, nec parsimoniam Sallustius, nec opulentiam Cicero.* De quo Valer. Max. lib. 10. cap. 10. scribit: *Q. Hortensius plurimum in corporis decoro motu repositum credens, pene plus studii in eodem elaborando, quam in ipsa eloquentia affectanda impendit. Itaque nescires, utrum cupidius ad eum audiendum, an ad spectandum concurreretur: Sic verbis oratoris adfectus, & rursus adspectus verba servabant.* ¶ Ejus filia & ipsa magnæ eloquentiæ fuit. Quæ, quum matronarum ordo gravi tributo a Triumviris Octavio, Antonio, & Lepido premeretur, nec quisquam virorum patrocinium illarum auderet suscipere, ipsa communem caussam intrepide ac constanter egit, obtinuitque ut major pecuniæ pars iis remitteretur. Orationis illius capita Appianus refert.

HOSPES, ξένος, ξενοδόκος, tam qui recipit, quam qui recipitur; Ein Wirth/ oder Gast. Cic. pro Dejot. cap. 3 *Per dextram istam, quam hospes hospiti porrexisti.* Ovidius lib. 5. Trist. El. 6. v. 13

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

Ovid. 4. Metamorphoseon v. 144

- - - non hospes ab hospite tutus.

Sic,

Sic, *Hoſpes veſpertinus*, Horat. lib. 2. Sat. 4. v. 17. ein Gaſt der ſpat oder auff den Abend kömmt. *Divertere ad hoſpitem*, Cic. 5. de Fin. cap. 2. zu einem einziehen. *Hoſpitem accipere* Cicer. extrem. 9. fam. epiſt. *Non oportet hoſpitem ſemper eſſe hoſpitem*, ὰ δεῖ τὸν ξένον, ξένον ἀεὶ εἶναι. Hoc eſt, *Diſcendi ſunt mores eorum, apud quos vivitur.* Ariſtot. lib. 3. Rhetoric. ¶ Hoſpes item pro peregrino accipitur. *Hoſpites*, fremde Leute. Terent. Andr. act. 4. ſc. 5. v. 15 *Nunc me hoſpitem lites ſequi quam hic mihi ſit facile atque utile aliorum exempla commonent.* Et Cic. pro Rabir. cap. 10 *Adeone hoſpes hujus urbis?* biſtu ſo fremd in dieſer Stadt?

¶ Hoſpitium, eine Herberge. *Hoſpitio accipere*, *Hoſpitio invitare*, zur Herberge einnehmen / laden. Idem de ſenect. cap. ult. *Ex hac vita diſcedimus tanquam ex hoſpitio.* Plaut. in Milite glorioſo act. 3. ſc. 1. v. 146

Hoſpes nullus tam in amici hoſpitium diverti poteſt,
Quin ubi triduum continuum fuerit, jam odioſus ſiet,
Verum ubi dies decem continuos immorabitur,
Tametſi dominus non invitus patitur, ſervi murmurant.

Antiquitus hoſpitia privata erant, itaque ſolebant contrahi, ut ab hoſpitibus dimidiatæ acciperentur teſſeræ mutuo: cujusmodi teſſeram, ſi quis afferret deinceps (quam ob cauſſam diligentiſſime aſſervabantur) agnoſci poſſet, & tanquam hoſpes atque amicus vetus hoſpitio excipi. Atque hoc jus ad liberos etiam tranſibat. Plautus Pœnulo act. 5, ſc. 1, extr.

Sed hic mihi ante hac hoſpes Antidamas fuit,
Eum feciſſe ajunt, ſibi quod faciendum fuit.
Ejus filium hic prædicant eſſe Agoraſtoclem,
DEVM hoſpitalem ac teſſeram mecum fero, &c.

Religioſe autem hoc colebatur amicitiæ genus reverentiâ *Dei hoſpitalis* quem Plautus vocat, ſive *Jovis Xenii*, ut Græcis appellatur, propterea quod præeſſe hoſpitiis & violata horum jura crederetur ulciſci. Cicero lib. 13. ad Famil. Epiſt. 19 *Cum Lyſone Patrenſi eſt mihi quidem hoſpitium vetus; quam ego neceſſitudinem ſanctè colendam puto.* Idem lib. 2. epiſt. 11 ad Quintum Fratr. *Sed non faciam, ut illum offendam, ne impleret ſidem Jovis Hoſpitalis.* Et Livius Hiſtoriæ ſuæ initio auctor eſt capta Troja Æneæ atque Antenori parcitum a Græcis veruſti hoſpitii jure. Hujusmodi vero hoſpitia non privati modo, ſed Reges, viri principes, & Civitates ſolebant conjungere, vel parandæ potentiæ vel ſtabiliendæ cauſſâ. Vide Livium lib. 1. cap. 45. item lib. 33. cap. 54. Cæſarem lib. 2. de Bello Civili cap. 25. Et Ciceronem pro Dejotaro ſub fin. Totam hanc rem copioſe illuſtravit Joh. Guil. Stuckius Antiquit. Convival. lib. 1. cap. 27. & Phil. Jac. Tomaſin. lib. de teſſer. hoſpitalitat.

¶ Hoſpitiolum, dimin. Ulpian. Lege 5. § 1. de his qui effud. vel dejecerunt: *Si quis amicis ſuis modica hoſpitiola diſtribuerit.*

¶ Hoſpita, adject. in fœm. & neutro genere, ut, *Hoſpita terra*, Virg. 3. Æn. v. 539. id eſt, hoſpitium nobis præbens, barmherzig Herberge findet. *Hoſpita æquora*, Idem cit. lib. v. 377.

¶ 2. Et hoſpita ſubſtant. eine Wirthin oder fremde Frau / Terent. in Andria act. 2. ſc. 6. v. 8. *propter hoſpitæ hujus conſuetudinem.*

¶ Inhoſpitus, a, um, hoſpitio non aptum, horridum, wild / unbewohnlich. *Tecta inhoſpita*, Ovidius lib. 1. Metam. v. 218. *Inhoſpita littora ponti*, Idem lib. 3. Triſt. eleg. 11. v. 7.

¶ Hoſpitari, verbum, ſignificat hoſpitio uti, hauſen oder herbergen. Seneca Epiſt. 31 *Quid aliud voces animum, quam deum in humano corpore hoſpitantem?* Et Epiſtola 108 de Pythagora: *Hominibus parricidii metum fecit, cum poſſint in parentis animam inſciâ incurrere, & ferro morſuve violare, in quo cognatus aliquis ſpiritus hoſpitaretur.* Et cap. 23. de Vita beata: *Veniant, hoſpitentur.* Plinius 17. cap. 20. de caſtanea: *translata neſcit hoſpitari, pagetque nobilitatem.*

¶ Hoſpitator, qui hoſpitatur. Apulejus lib. 4. de Aſin. p. 145 *fideliſſimi mei hoſpitatores.*

¶ Hoſpitalis, hoſpites recipiens. *Domus apertiſſima maximeque hoſpitalis*, Cic. 6. Verrin. cap. 2. *Hoſpitale cubiculum*, Liv. lib. 1. cap. 58. eine Gaſt-Kammer. *Homo hoſpitaliſſimus amicuſſimusque noſtrorum hominum*, ein ſehr gaſtfreyer Menſch / Cicer. lib. 3. in Verr. cap. 26.

¶ Hoſpitalitas, φιλοξενία, Gaſtfreyheit. Cic. 2. Offic. cap. 18. *Relata Theophraſto eſt laudata hoſpitalitas.* Macrob. lib. 1. Somn. Sc. cap. 21 *Animorum origo cæleſtis eſt: ſed lege temporalis hoſpitalitatis hîc exſulat.*

¶ Hoſpitaliter, Livius lib. 6. cap. 26 *Vocari hoſpitaliter magis, quam hoſtiliter*, Et lib. 1. cap. 9. *Invitati hoſpitaliter.* aus milder Freundſchafft.

¶ Inhoſpitalis, ut, *inhoſpitalis Caucaſus*, Horat. lib. 1. Carm. od. 22. *Nudæ ſaxa & inhoſpitale litus incolere*, Plin. Panegyr. cap. 34. wild / wüſt / unfreundlich.

¶ Inhoſpitalitas. Cic. 4. Tuſc. cap. 11 *Inhoſpitalitas ex metu naſcitur*, &c.

Hoſtanes, vid. *Oſtanes.*

HOSTIA, æ, victima, ſacrificium. Schlachtopffer. *Cædere, immolare hoſtias*, opffern. Cicero 1. Divin. c. 42. Accepit autem A nomen ab hoſtibus, quod poſt cæſos hoſtes immolaretur. Servius aliter in 2. Æneid. HOSTIA, inquit, *dicta, quod Dii per eam hoſtientur: id eſt, æqui ac propitii reddantur: unde* HOSTIMENTUM *æquationem dicimus.* Differt a *Victima*, ut Gellius tradit, in eo, quod *hoſtia* a quovis ſacerdote immolari ſolita; *victima* vero, illius, qui viciſſet, manibus. Nec aliter Ovid. lib. 1. Faſtor. v. 335

Victima, *quæ cecidit dextra victrice, vocatur;*
Hoſtibus a domitis hoſtia *nomen habet.*

Hoſtiarum more occidi, Sueton. Aug. cap. 13. eſt ſecuri percuti, ut Caſaubonus interpretatur.

HOSTIRE, quo pro penſare, æquare, &c. veteres uſi, vergelten. Plautus Aſinaria act. 2. ſc. 2. v. 110 *Quin promiſto inquam hoſtire contra ut meruerit.* Pacuv. apud Non. *Niſi coërcuero proteritatem atque hoſtiero ferociam.*

¶ Hoſtimentum. Feſtus: *Hoſtimentum eſt beneficii penſatio.* Servius in paullò ante laudato loco *æquationem* interpretatur. Plaut. Aſin. act. 1. ſc. 3. v. 20 *Par pari datum hoſtimentum eſt, opera pro pecunia.* Es iſt gleiches mit gleichen vergolten.

¶ Rèdhoſtire, inquit, Feſtus, *eſt gratiam referre: nam & hoſtire pro æquare poſuerunt.*

B HOSTIS, inimicus, perduellis, antiquis, gen. com. ein Feind oder Feindin. Quintil. lib. 2. cap. 2 *Conſuetudo qualiacunque in pueris laudandi pernicioſiſſima ſtudiorum hoſtis eſt.* Prudentius Pſychomachia v. 504 - - - *& atra*
Hoſtis ab incurſu &c.

Cic. pro Domo ſua cap. 25 *Iſte non hominibus, ſed virtutibus hoſtis ſemper fuit. Inhadere in hoſtem; adoriri hoſtem*, an den Feind gehen. *Hoſtes fundere*, die Feinde ertegen. *Impetus hoſtium reprimere ac retardare*, Cicer. pro leg. Manilia cap. 5. HOSTES IN VRBE SVNT, vox concurſantium inter tumultum. Liv. lib. 3. c. 15 *Alii inter tumultum præcipites pavore in ſeſe devolant: Alterna voces:* AD ARMA. *Et* HOSTES IN VRBE SVNT, *audiebantur.* Alias *Hoſtis* is dicitur, qui cum publice bellum gerimus; *inimicus* autem, qui cum privata odia exercemus. *Hoſtis non hoſtis* dicitur, qui nulla lacceſſitus injuria, tamen ea, quæ ſunt hoſtium, facit; aut qui pacis obtextu facit hoſtilia. Convenit etiam in illos, qui priusquam expoſtulaverint de injuria cum amico, jam lædunt inimice. Eos qui contra patriam arma cepiſſent, vel a Rep. defeciſſent resque novas moliti eſſent, moris erat hoſtes a Senatu judicari, inquit Briſſon. Lib. 2. de For. ubi plura vide.

¶ Antiquis *hoſtes* dicti *peregrini* a Græco ὄσις, ut videtur Scaligero patri. Feſtus ab *hoſtire* dici putat. *Ejus generis* (peregrini) HOSTES *ab antiquis appellati: quod erant pari jure cum Rom. atque* HOSTIRE *ponebatur pro æquare.* Ac in non ſemel uſus Plautus. Varro lib. 4. de LL. in pr. *Multa verba aliud nunc oſtendunt, aliud ante ſignificabant, ut* Hoſtis. *Nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui ſuis legibus uteretur; nunc dicunt eum, quem tum dicebant*, perduellem. Vide & Cicer. offic. 1. cap. 12. & B. Ambroſium lib. 1. offic. c. 29. & Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orat. p. 345.

¶ Hoſtilis, ut, *Exercitus hoſtilis*, Tacit. 3. Hiſt. cap. 82, feindliche Armee. *Animus hoſtilis*, Cic. ad Brut. ep. 4. ein feindſeliges Gemüth. *Odium hoſtile*, Tacit. 15. cap. 28. *Terra hoſtilis*, Cic. lib. 1. de Invent. cap. 55. der Feinde Land. Tacitus 3. Hiſt. cap. 42 *Haud procul inde agebat Marius Maturus, Alpium maritimarum procurator, fidus Vitellio, cujus ſacramentum, cunctis circa hoſtilibus, nondum exuerant.* Et cap. 46 *Ubi flagrare bello Italiam, cuncta circa hoſtilia accepere.*

¶ Hoſtiliter, feindſeliger weiſe. Livius lib. 1. cap. 11 *Hoſtiliter in fines Romanos incurſionem facit*, er fällt in der Römer Land feindſeliger Weiſe. Et lib. 9. c. 38 *caſtella hoſtiliter deleta.*

¶ Hoſtilitas, Feindſeligkeit. Seneca de Orio Sap. cap. ult. *adverſus hoſtes inhumana crudelitas, etiam adverſus ſuos hoſtilitas.*

¶ Hoſticus, adject. aliud, idem quod hoſtilis. *Incurſiones hoſticæ*, Columell. præfat. lib. 1. feindliche Einfälle. Horatius 1. ſerm. ſatyr. 9. v. 31

Hunc neque dira venena, nec hoſticus auferet enſis.

Hoſtica flamma, apud Ovidium lib. 3. Triſt. 10. v. 68. Et, *Hoſticus ager*, qui hoſtium eſt, Varro lib. 4. Livius tamen abſolute lib. 6. cap. 31 *Romano conſtat etiam in hoſtico mundi erat tauſſa.* Et lib. 8. cap. 38 *Caſtra in hoſtico incuriose poſita.* Plinius Paneg. cap. 29 *rapta ex hoſtico meſſes.*

¶ Hoſtifer. Manil. lib. 1. v. 420

Hoſtiferum necdum ſibi quemquam Numina norant.

Hoſtiferum, id eſt hoſtem, hoſtilem.

HOSTORIVM, radius quo menſura æquatur, ein Streichholtz / quod ſine dubio ab *hoſtire* eſt.

Huber, vide *Uber.*

HVI, Interjectio admirantis. Cicero Attico lib. 5. epiſt. 11. pr. *Hui, totiesne me literas dediſſe Romam, cùm ad te nullas darem?*

Hujusmòdi; vide in *Modus.*

HVMA, Aquilæ genus, apud Perſas ſingularis, & optimi omnis avis: veſcitur oſſibus, nec cætera animalia dilaniat: quemque volans umbra ſua contigerit, ad regium aut ſummæ opulentiæ faſti-

gium evectum iri credunt. e Gentio ad Rosar. Polit. Sadi Chr. Arnoldus præfat. ad Rupert. observat. Synopſ. Hiſt. Beſoldi.

HVMEO, humēre, humidum vel madidum eſſe, feucht ſeyn. Ovid. 10. Metam. v. 509

- - - *lacrymisque cadentibus humet.*

Plin. Panegyr. cap. 30 *humentes terra.*

¶ Humeſcere, feucht / naß werden. Virg. 3. Georg. v. 111 *Humeſcunt ſpumis.* Plin. Panegyr. c. 73 *Vidimus humeſcentes oculos tuos.*

¶ Humectare, humore perfundere, feucht machen. Virg. 1. Æn. v. 465 - - - *multoque humectat flumine vultum.*

Silius lib. 8. v. 438

- - *ſtatque humectata Romano Adria.*

¶ Humectus, humidus, humectatus, feucht. ut, *Solum humectæ poſitionis*, Pallad lib. 11. cap. 12. Et, *Aquæ humectiores humilius meant*, Apul. de Deo Socr. p. 47. *Puericia eſt humectiſſima*, Macrob. lib. 7. Sat. cap. 10.

¶ Humidus, feucht / naß / ut, *Nox humida*, Virg 3. Æn. v. 198. *Vapor humidus* Ovid. 1. Metam. v. 432. *Humidior ſpiritus* Manil. lib. 1. v. 816. Et Apulejus Doctr. Plat. lib. 1. pag. 9 *Guſtatus ſenſus humidioribus & aquoſis commodatus.* Et Vitruvius lib. 8 cap. 2 *Auſter & reliqui* [venti] *qui a ſolis curſu impetum faciunt, ſunt humidiſſimi.* ¶ Subſtantive *humida* pro mari, Avienus Arateis dixit v. 792. & Tacitus 1. annal. c. 61, 2. *humido paludum, pontes & aggeres imponere.*

¶ Humidulus. dim. Ovid. 3. de Arte v. 629 *humiduli lini aſumen.* Et Auſon. Epigram. 106 *humidulæ comæ.*

¶ Subhumidus, idem. Celſus lib. 3. cap. 6 *ſubhumidi oculi.*

¶ Humor, liquor, Feuchtigkeit. *Gelidus humor*, Virg. 1. Georg. v. 43. *Bacchi Maſſicus humor*, 2. Georg. v. 143. Et, *Humore radices ſubeunte*, Curt. lib. 5. cap. 4, 8. Idem lib. 7. cap. 5. n. 8 *Grabes humore hauſto non ſuſtinere arma, non ingredi poterant.*

¶ Humifer, Cic. 1. Divin. cap. 9. ex poëta, *naribus humiferum ſuccum ducere.*

¶ Humificus, idem quod humectans, ut, *Spiritus lunæ humificus*, die Kühle und Feuchtigkeit / ſo von dem Mond gehet / Plin. lib. 2. cap. 101. Inde

¶ Humificare, feucht machen. Auſonius Idyll. 8. v. 12

Sementem Notus humificet.

¶ Humigare, humigatus. Apul. in Flor. *Ceſpes libamine humigatus.* befeuchten.

¶ Inhumigare, idem. Livius Andronicus apud Nonium in Confluges: *Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.*

HVMERVS, die Schulter / vide Homo. *Eſſe demiſſis humeris*, oben herab ſchmal ſeyn / Terent. in Eunuch. act. 2. ſc. 3. v. 22. *Humeru ſuſtinere*, auff ſeinem Halſe tragen / *Rempublicam univerſam humeris ſuis ſuſtinere* dixit Cicero pro Flacc. cap. 37. das gantze Regiment auff dem Halſe tragen. Idem de Aruſp. cap. 27. extr. *In humeris noſtris hæc innixa cohærebunt.* Salluſt. in Cicer. ſub finem: *Italia Ciceronem exſulem humeris ſuis reportavit.* Virg. *Os, humerosque Deo ſimilis*, 1. Æn. v. 589.

¶ Hūmĕrāle, ὠμίς, ein kurtzer Halßmantel. Paullus JCtus Dig. de Re militari Lege 14 §. 1. *Si tibiale vel humerale miles alienavit, caſtigari verberibus debet.*

¶ Superhumerale, ſubaudi, ut in *Humerale* etiam, veſtimentum, tegmen, aut ſimile. Hieronymus uſus eſt epiſt. 130, & Vulg. Interpr. Exod. 28, 4.

¶ Hūmĕrōſus, der breite Schultern hat. Translate *locus humeroſus*, Colum. lib. 3 cap. 10.

HVMILIS, ab humo, demiſſus, ſubmiſſus, niedrig. Curtius lib. 7. cap. 4 *Venturos* (dicebat) *Choſramios, & Dahas, Sacasque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas, quorum neminem tam humilem eſſe, ut humeri ejus non poſſent Macedonis militis verticem æquare.* Sic *Humilis radix*, Plinio lib. 8. Epiſt. 20, quæ non alte ſive profunde fixa eſt. ¶ 2. Transfertur ad animum & fortunam, kleinmüthig / geringe. Cicero lib. 1. de fin. cap. 15 *Succumbere doloribus, eosque humili animo imbecillique ferre, miſerum eſt.* Idem 7. in Verr. *Humili atque obſcuro loco natus*; & de Amic. cap. 19 *parentibus natus humilibus*, von geringer Ankunfft. ¶ *Nemo tam humilis erat, cui non ad eum aditus pateret.* Corn. Nep. 1, 8. 4. Es war keiner ſo gering. *Nil humile cogitant*, Cicer. de Fin. lib. 5 cap. 20. Sie gedencken an nichts geringes. Idem Cic. pro Quintio c. 31 *Indignum eſt a pari vinci, aut ſuperiore: indignius, ab inferiore atque humiliore.* Et Salluſt. Jug. cap. 96 *Joca atque ſeria cum humillimis agebat Sylla.* Et Livius lib. 3. c. 19 *humillimus homo de plebe.*

¶ Humilitas, Niedrigkeit / ut, *Humilitas arborum*, Salluſt. Jug. cap. 49. *navium*, Cæſ. 5. Gall. B. cap. 1. ¶ 2. obſcuritas, ignobilitas, ut, *Generis humilitas*, Salluſt. Jug. c. 72. Apud Romanos veteres cum habitum animi notarent, ſemper in pejorem partem accipiebatur: itaque ferme dicebatur vitium illud, quod ſuperbiæ & arrogantiæ in defectu opponitur. Cum quis demittit & abjicit ſe ultra, quam dignitatis decorique ratio patitur. Ita Plinius lib. 8. Epiſt. 6 ſub finem *Humilitatem* vocat, quod Senatus Romanus Pallanti ſervo ſive liberto Principis, contra gravitatem & dignitatem ampliſſimi Ordinis, non modo Prætoria ornamenta, ſed eos honores decreverat quoque ut Marii, Sullæ, Pompeji & aliis ejus generis maximis rebus geſtis celebres, deque Romana re nobiliſſime meriti infra Pallantis laudes jacerent. Vide ibi Buchnerum. Chriſtianis virtus eſt, ſuperbiæ contraria: qua homo veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi vilescit, ut Radulphus Ardens deſcribit Homilia in Dominicam 4 Adventûs.

¶ Humiliter, niedrig / gering. *Humiliter & demiſſe ſentire*, Cicero in 5. Tuſcul. cap. 8. extr. ſchlechte Gedancken haben. *Hæc natura multitudinis eſt, aut ſervit humiliter, aut ſuperbe dominatur*, Liv. lib. 24. c. 25. Superl. *humillime.* Plin. lib. 6. epiſt. 24 *Eadem facta claritate vel obſcuritate facientium aut tolluntur altiſſime, aut humillime deprimuntur.* Proprie Palladius lib. 3. cap. 13. *In loco cliboſo humilius rami arborum ſervandi ſunt: in plano & uliginoſo, altius.*

¶ Perhumilis, ſehr niedrig. Ammianus lib. 16. cap. 16 *corpus perhumile.*

¶ ¶ Humiliare, verbum Eccleſiaſticorum fere proprium. Salvianus lib. 6. *Civitas hoſtili populatione vaſtatur, humiliatur:* & poſt paullo, *Deus nos non nunquam ſinit pro peccatis noſtris humiliari.* Adde Curas noſtras Poſteriores.

¶ Humiliatio, ejus conditionis eſt, cujus ipſum verbum *Humiliare* fuit. Tertullianus adv. Hermogenem cap. 7 *Non capit ullam diminutionem & humiliationem, quod eſt æternum atque innatum.* Innatum autem h. l. eſt non natum.

HVMVS, terra, die Erde / das Erdreich. Ovid. Remed. Am. v. 536

Nunc in arenoſa laſſa jacebat humo.

Et Epiſt. Heroid. 4. v. 44

Aut in graminea ponere corpus humo.

Virg. 3. Georg. v. 9 *ſe humo tollere.*

¶ Humi adverbialiter. *Humi ſerpere*, ſich herunter halten. Horatius de Arte P. v. 28

Serpit humi, tutus nimium, timidusque procellæ.

Humi fundere, zur Erden erlegen / Virg. 1. Æn. v. 193.

¶ Hūmo, humare, humo operire, ſepelire, zur Erden beſtatten / begraben. Lucretius lib. 6. extrem.

Tunque ſuum pro re conſortem mœſtus humabat.

Cic. 2. de Leg. c. 22 *Quod nunc communiter in omnibus ſepultis penitus, humati dicantur; id erat proprium tum in iis, quos humus injecta contegeret.* ¶ Sed *humare talem*, Columellæ lib. 5. cap. 9. eſt Geſencke einlegen.

¶ Humatio, ſepultura, Begräbnüß. Cicer. 1. Tuſcul. cap. 43 *Aliquid etiam de humatione & ſepulturæ dicendum exiſtimo.*

¶ Hūmātor, ein Todtengräber. Lucanus lib. 7. v. 799 *Parvus humator Conſulis*, id eſt Hannibal, qui caſi ad Cannas conſulis Æmilii corpus magnifice ſepeliit.

¶ Inhūmare, Plin. pro, *humare*, uſurpavit lib. 17 c. 18. *Inhumare taleas*, quod Columella jam *humare* dixerat.

¶ Sed *Inhumatus*, non humatum ſignificat, unbegraben. Virg. 4. Æneidos v. 620

Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arenâ, &c.

¶ Poſthumus vide *Poſt.*

HVNNI, Οὖννοι, gens Scythica origine, barbara & immaniſſima, die Hunnen. Regem ſibi præfecerunt Attilam crudeliſſime omnia vaſtantem, anno Chriſti 401. Qui interrogatus quamobrem tam immaniter ſæviret, reſpondit, *ſe eſſe flagellum Dei.* Ab his, & Avaribus, alia Scythica gente, Pannonia Inferior, *Hungaria* quaſi *Hunnavaria* appellata eſt. Nam Hunnis ibi colentibus ſupervenêre Avares, & miſcuerunt ſe, itaque communi regno commune nomen tribuerunt. Niſi mavis ab Οὔγγροις, *Ungris*, ejusdem immanitatis populo Scythico, qui ad Danubium conſedit, nomen iſtius regionis derivare. Vide Zonar. lib. 16. c. 12. in Leone Philoſopho.

HYACINTHVS, Ὑάκινθος, planta cum flore, qui ſub Martii finem & Aprilis initium inter ſegetes & in ſilvis provenit, Mertzblumen. Florem ipſum *Hyacinum* vocant. ¶ 2. Eſt & lapis pretioſus ejusdem nominis, aŭreo ſecundum Plinium colore lucens, ein Amethiſt / Agricol. *Encelio*, Hyacinth / qui ab amethyſto eum vult differre. ¶ Fuit alias Hyacinthus Amydæ & Diomedæ filius, Cynorti frater, ab Apolline valde adamatus, & ab eodem per imprudentiam reciſus: poſtmodum in Hyacinthum, florem ſui nominis, ab eo converſus. Gallæus ad Lactant. p. 51.

¶ Hyacinthĭnus, um, quod coloris eſt hyacinthi. Catullus epithalam. Juliæ v. 93 *Flos hyacinthinus.* Perſius Satyr. 1. v. 32

- - *Cui circum humeros hyacinthina læna eſt.*

HYAENA, Ὕαινα, animal Africæ, ſive ut Porphyrius lib. 3. περὶ ἀποχῆς ſcribit, Indiæ, ubi *Crocuta* appellatur, lupi magnitudine: in mortuorum ſepulcra ſeſe condit, & noctu ovium ad ſtabula, redditisque quas audit vocibus, paſtores evocat, egreſſos laniat ac devorat, ein Wolffraß. Vide Solinum. Plinius, Ælianus, itemque Ovidius lib. 15 Metamorph. tradunt, ſingulis annis mutare ſexum hoc animal, & marem modo, modo fœminam fieri; ſed negat Ariſtoteles lib. 6. Hiſtor. animal. cap. 32. ¶ 2. Cæterum & piſcis & ¶ 3. Serpentis nomen *Hyæna* eſt. Geſnerus.

HYA-

HYALVS, ὕαλος, vitri, seu color viridis, ut Servius interpretatur, qui *hyalinus* etiam dicitur, Glaßgrün / Meergrün. Virg. 4. Georg. v. 334 A

- - - Milesia vellera nymphæ
Carpebant hyali saturo fucata colore.

Ausonius Mosella v. 418

Cæruleos nunc Rhene sinus, hialoque virentem
Pande peplum.

¶ Hialurgus, vitrarius.

HYANTES dicti olim Bœoti, Græciæ populi, Vide Plinium lib. 4 cap. 7. & Scholiasten Pindari ad Olymp. 6. p. 56.

¶ Hyantius, Hyantēus.

¶ Hyantides, Musæ quæ in Bœotia habitasse finguntur.

HYAS, ădis, Ὑάς, Hyades septem sunt stellæ, in capite Tauri, qui & *Hœdi* & *Succulæ* dicuntur, Siebengestirn. *Hyades* ab ὕειν, quod pluvias concitent. Ovidius Fast. 5. v. 165

Ore micant Tauri septem radiantia flammis
Sidera, quas Hyadas *Græcus ab imbre vocat.*

Vide & Gell. 13. cap. 9. Plin. 2. cap. 39. & lib. 18. cap. 26.

Hybernia. Irrland. Vide *Hibernia.*

HYBLA, æ, & Hyble, es, Ὕβλα, civitas & mons Siciliæ, thymi & salicum copia abundans, a quo *apes hyblæa*, & *Mel hyblæum.* Claud. Fescenninorum Ode 4. sive v. 105 B

Non quisquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec spoliat favos.
Si fronti cavebat, si timebat rubos,
Armat spina rosas, mella regunt apes.

Martial. lib. 11. Epigr. 43

Mella jubes Hyblæa tibi vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropia Corsica ponis api.

HYBRIDA, æ, antiqua vox, qua genus aliquod mixtum significabatur, & est proprie fœtus ex imparibus parentibus, ut ex apro, & sue, fero uno, domestico altero conceptus, vel canis ex venatico, & gregario. &c. halbwild. Plinius de Suibus lib. 8. cap. 52 *In nullo genere æque facilis mixtura cum fero: qualiter natos antiqui* HYBRIDAS *vocabant, ad homines quoque, ut Antonium, Ciceronis in Consulatu collegam, appellatione translata.* Vetus Scholiastes Horatii in lib. 1. Sat. 7. HYBRIDAE, inquit, *proprie dicuntur canes, qui ex imparibus nati sunt; ut ex venatico & gregario.* ¶ 2. Sed ad homines etiam appellatio translata est, ut hybrida sit, qui vel ex ingenuo & servo, vel ex servo & libertino natus est. item qui diversæ nationis parentes habet, quod & Plinius observat. Horatius lib. 1. sermonum Sat. 7. pr.

Hybrida quo pacto sit Persius ultus opinor.

Hybridam vocat, quod patre Græco, matre Romana natus esset. Quemadmodum & Suetonius Asinium Epicadum *Hybridam* dixit, quod patre Romano, matre Parthyna editus esset Augusti vita cap. 19. Martial. lib. 6. epigr. 39 *hybridarum grex:* & lib. 8. epigram. 22

Invitus ad aprum, ponis mihi, Gallice, porcum,
Hybrida sum, si das, Gallice, verba mihi.

Denique dicitur hybrida, qui mixto sermonis genere utitur, ut homines peregrini fere solent, indigenis mixti, quomodo exponunt locum Horat. lib. 1. Sat. 7. v. 2.

¶ *Hybrida vox* est ex diversis linguis conglutinata. Ludit ejusmodi voce Eyricius Cordus in obtrectatorem suum Thilonium Philymnum:

Si Græcum Latio coire posset;
Vilymnus *mihi, non* Philymnus *esset.*
Et dignum tibi congruensque nomen
Post tot millia multa possideres.
Non est conveniens minus Philavtus,
Et sic integra Græca vox manebit.

Vid. Bernegg. ad Suet. Cæsar. cap. 56; 6. & ad August. cap. 19, ubi de vocis etymo prolixe agit.

HYDASPES, Ὑδάσπης, Indiæ fluvius in Pori regno, inter Indum & Acesinem medius, qui postea cum aliis in Indum se exonerat. *Nysæus Hydaspes* Lucano est libro 8. v. 227. *Fabulosus* Horatio lib. D 1. Carm. od. 22. *Gemmifer* Senecæ Medea v. 725.

¶ Hydaspēus inde, adjectivum. Claudianus de 3. consul. Honor. v. 4 *Dives Hydaspeis augescat purpura gemmis.*

Et Sidonius Panegyr. Anthemii v. 446

Non Pori modo regna precor, nec ut hispida lacertis
Frangat Hydaspeas aries, impactus Erythras.

Vide Sirmondum ad h. l. pag. 114.

¶ Est & Hydaspes Persiæ fluvius aut Mediæ, si fides Virgilio habenda atque Curtio. Ille 4. Georg. v. 211 *Medus Hydaspes:* hic lib. 4. cap. 5. n. 4 *Euphratem, Tigrim, Araxem & Hydaspem monumenta regni* Persarum vocat. Verum quia *fabulosus* Horatio Hydaspes dicitur, videtur Romanis nihil certi de illo notum fuisse, eosque, ut alibi de Curtio & Virgilio constat, in hac quoque Geographiæ parte hallucinatos fuisse. Forte *Choaspes* utrique innanimo fuit, cujus nominis flumen & India habet, & Persia Susiene. Geographi certe de Persidis Hydaspe constanter silent.

HYDRA, & Hydrus, sed mas iste, illa fœmina, genus anguium

in aqua vivens, nullis serpentum veneno inferius, quemadmodum Plinius ait lib. 19. cap. 4. eine Wasserschlange. Sunt qui & *natricem*, quod aquis innatet, dicant & *Chersydrum.* Aetius lib. 13. cap. 35 *Serpens hic Chersydri appellationem inde habet, quod in principio quidem in aquosis degit locis, & hydrus appellatur, ab ipsis aquis, hoc est, natrix, postea vero siccos incolit locos, Chersydri, id est, natricis terrestris, nomen invenit.* Ejusdem igitur serpentis appellationes erunt: *Nater, Natrix, Coluber, Hydrus,* ὕδρος, χέρσυδρος, *Chersydrus.*

¶ 2. Hydra serpens multorum capitum in Lerna palude Poëtis fuit, ab Hercule tandem victa.

¶ 3. *Hydrum secare,* ὕδρον τέμνειν, proverbiale est, apud Platonem, & Plutarchum, pro eo, quod est ita tollere incommodum unum, ut in ejus locum decem aut plura alia succedant.

HYDRARGYRVM, Ὑδράργυρος, quo nomine Græce argentum vivum vocant, tam nativum, quàm factitium, Queckſilber.

HYDRAVLVS, Ὑδραύλος, organum extrahendæ e profundo aquæ idoneum, eine Wasserkunst. Valla. ¶ 2. Erat & instrumentum musicum plane simile nostris Organis, quæ in templis habemus: nisi quod nostra pneustica & vento follibus concepto agitantur; illud agitatione aquæ sonum edebat. Vide Vitruv. lib. 10. cap. 13, & Scalig. Comment. in Aetnam Severi. Elegantissime describit Claudian. Panegyr. de Conſ. Mallii sub finem. Plin. lib. 9. cap. 8 de Delphino: *Mulcetur symphoniæ cantu, & præcipue hydraulis sono,* Orgelklang.

¶ Hydraules, ein Organist. Vet. Gloss. *Organarius,* ὑδραύλης.

¶ Hydraulicus, *Organon Hydraulicum*, apud Plinium lib. 7. cap. 37. & Sueton. Ner. cap. 41. Auctorem ejus Archimedem fuisse dixit Tertullianus de Anima cap. 14. *Hydraulica machina*, Vitruv. lib. 9. cap. ult.

HYDREVM, Hydreuma, aquatio, apud Plinium & Solinum. Vide Exercitat. Salmasii pag. 495. & 1184.

HYDRIA, Ὑδρία, urna, quam Plautus *Aqualem* dixit, Wasserkrug. *Hydria argentea*, Cic. 4. in Verr. cap. 19. ¶ 2. *Hydria in foribus, ἐπὶ θύραις ὑδρία*, proverbiale est, apud Arist. pro re vili, & contemta; ungeacht / als ein alter Topff.

HYDROCĒLE, es, ὑδροκήλη, hernia, der Bruch. Martial. *Dicentem tumidas in hydrocelas*, lib. 12. Epigr. 84.

¶ Hydrocelicus, hydrocele laborans, Plin. lib. 30. cap. 8. *Hydrocelicis stelliones prodesse tradunt*, den gebrochenen.

HYDROLAPATHVM, lapathi genus in aqua nascens. Wasserampffer / Plinio lib. 20. cap. 21. ὑδρολάπαθον.

HYDROMĔLI, neut. indeclin. ὑδρόμελι, aqua mulsa, quam & μελίκρατον Græci dicunt, melicratum, Meth von Honig / ἀμέθη, *ebrietas.* C

HYDROPHŎBVS, ὑδροφόβος, qui aquam formidat. Miserrimum genus morbi, quo qui laborat, a rabido nimirum cane vulneratus, & siti & aquæ metu pariter cruciatur, Celsus lib. 5. cap. 27.

¶ Hydrophobia, ipse morbus, apud Celsum. d. l. Plutarchus Sympos. 8. probl. 9. Hydrophobiam & Elephantiasin morbos fuisse novos Asclepiadis tempore, qui sub Pompejo M. Romæ in arte Medica claruit, ex sententia Athenodori Medici testatum fecit; ubi similes morbos ex caussis diversis posse noviter oriri disputat. Ejus remedium esse nullum scribit Ovidius ex Ponto lib. 2. epist. 3. v. 23

Tollere nodosam nescit Medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Sed vide mihi Hierom. Mercurialem, de hoc morbo differentem lib. 1. Var. Lect. cap. 2.

HYDROPS, ōpis, masc. gen. ὕδρωψ, aqua intercus, die Wassersucht. Horat. lib. 2. oda 2

Crescit indulgens sibi dirus hydrops.

¶ Hydröpisis, ὑδρώπισις, idem. Plin. lib. 20. cap. 1. extr.

¶ Hydropicus, ὑδρωπικός, Wassersüchtig. Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 34 *Si nolu sanus, curres hydropicus, & ni*
Posces ante diem librum cum lumine &c.

Plinius lib. 21 cap. 20 *Polium propinant hydropicis incipientibus in vino decoctum.*

HYDRVS, Hydruntis: & *Hydruntum*, alia forma. Priore usus est Cic. ad Attic. 15. epist. 21 *Ego jam destinaram, Hydruntem quidem:* posteriore Plinius lib. 3. cap. 11, *Hydruntum, ad discrimen Ionii & Adriatici maris, qua in Græciam brevissimus transitus.* Oppidum nempe Calabriæ est, portu adversus Græciam nobilissimum, hodie *Otranto.*

Hyems, Hyemalis, Hybernus, Hybernare &c. vide in *Hiems.*

HYLA vel Hylas, æ, Ὕλας, comes Herculis fuit, cui in finibus Joniis amisso, cum in fonte periisset, sacra instituit, in quibus nomen ejus crebro appellabatur, ad quod Virgil. respexit, Eclog. 6.

Ut litus Hylà, Hyla omne sonaret.

Vide ibi Servium. Totam fabulam elegantèr describit Propert. lib. 1. Eleg. 20. Vide etiam Theocriti Idyllion 13, quod inscribitur *Hylas.*

HYLE, silva; Hyles autem nomine Attejus Philologus quen-

dam variæ eruditionis librum inſcripſit, ut Suetonius auctor eſt de Illuſtr. Grammat. cap.10. Ita Latino nomine alii opera ſua, in quibus variæ diverſæque res tractatæ eſſent, *Silvas* vocarunt. Vide infra *Silva.*

HYMEN, ĕnis, in natura muliebri membranula, quæ, ut Scalig. lib. 1. Poët. cap. 50 loquitur, ſcinditur virginibus primo quoque Veneris tentamento & aditu. Cæcilius apud Nonium: *Hymenem Virginis, niſi mirum eſt, deintegrabit.* Sed neque Stephani fragmenta vet. poetarum, neque Merceri, aut Godofredi Nonius aliter, quam *Nomen virginis* habent, quod ſuſpicatur Mercerus vertendum eſſe in *Novem virgines.* Excerpta ex Veteribus Lexicis cap.1, *Membranum*, ὑμὴν.

¶ Hinc Hymen dictus nuptiarum Deus, Uraniæ filius: Qui Latinis *Thalaſſius* ſive *Thalaſſus*, de quo Livius lib. 1. cap. 9. Statius lib. 1. Silv. 2. v. 238

Quærit Hymen thalamis intactum dicere carmen.

¶ Hyměnæus ipſe Deus nuptialis. Catullus 62

Hymen ô Hymenæe: Hymen ades ô Hymenæe.

Sed *Hymenæi* nomen Servius a puero quodam ab Heſpero adamato; vel juvene Athenienſi ducendum putat, qui inter bella ſæviſſima liberavit virgines. Quo factum, ut tanquam liberator virginitatis à nubentibus invocaretur. Vide eum in Ecl. 8. & Æneid. 1. præcipue verò 4. Æneid. Virgilii. ¶ 2. Carmen nuptiale, quod canebatur ſponſo jam ſponſæ accumbenti. Stat. lib. 2. Silv. ult. v. 87

Et veſtros Hymenæon ante poſtes
Feſtis cantibus ipſa perſonabo.

Vid. ſupra *Epithalamium.* ¶ 3. Ipſæ nuptiæ per metonymiam: Virg. 1. Æneidos v. 651 *Pergama cùm peteret, inconceſſosque Hymenæos.* Loquitur de Helena.

HYMETTVS, Τυμηττός, mons Atticæ clariſſimus, optimo abundans melle. Martial. lib. 7. Epig. 88

Paſcat & Hybla meas, paſcat Hymettos apes.

¶ Hymettius, Horat. 2 Sermonum Satyr. 2. v. 15 *Sperne cibum vilem, niſi Hymettia mella Falerno*, &c.

HYMNVS, ὕμνος, cantió laudans, Lobgeſang / ab ὑμνέω, laudo. Sophoclis Scholiaſtes in Elect. ὕμνος κυρίως ἐστὶν εἰς θεὸν ᾠδή, id eſt, *hymnus proprie carmen in Dei laudem*; ſed idem inibi addit: παρὰ ποιηταῖς ἁπλῶς ἡ ᾠδή, id eſt, *à Poëtis ſimpliciter carmen* appellatur: neque à Poëtis ſolum, nam Athenæus quoque ἐπινικίους vocat μελικοὺς ὕμνους. Proprie tamen de divinis laudibus. Prudentius præfatione Cathemer. v. 37

Hymnis continuet dies,
Nec nox ulla vacet, quin Dominum canat.

Et carm. 4 Cathemer. ſive Ante cibum, v. 75

Grates reddimus, & ſacramus hymnos.

¶ Hymnifer Ovid. in Metam. 11. v. 58 de diſcerpto Orpheo:

- - hymniferos inhiat divellere vultus,

Scilicet *anguis.* Sed ſuſpectus verſus Heinſio eſt, quem videas.

¶ Hymnŏlŏgus, qui hymnos canit. Firmicus lib 3. cap.6.num. 9: *Sol in nono loco ab horoſcopo conſtitutus fabricatores deorum facit, - - ſive templorum conditores, aut hymnologos.*

¶ Hymnire Prudentius Latine ex ὑμνεῖν formavit. Paſſione enim Calagurritarum ſub fin. cecinit:

State nunc, hymnite, matres, pro receptis parvulis.

HYOSCYAMVS, Υοσκύαμος, herba nota & nocentiſſima, cujus ſemen comeſtum, ſoporem, inſaniam & mortem aliquando pueris adfert. Latine vertas, *Fabam ſuillam*; propterea quod apri poſt ejus eſum convellantur. Vocant & *herbam Apollinarem*, Germanis eſt, Bilſen oder Bilſenkraut. De

¶ *Hioſcyamino oleo*, Plin. lib. 23. cap. 24.

HYPAETHRVS, a, um, ſeu Hypæthrium, ὑπαίθριον, locus ſeu ædificium ſub æthere, ein Lufftgebäue unter dem Himmel / ſo unbedeckt / Altan. Vitruvius lib. 1. cap. 2 *Jovi, Fulguri, & Cælo, & Soli, & Lunæ ædificia ſub dio, hypæthraque conſtituuntur.* Idem lib. 5. cap. 9. extr. *hypæthræ ambulationes:* & paullo ante eodem cap. *in apertis hypæthriſque locis.*

HYPALLĂGE, ὑπαλλαγή, figura Poëtica nota, inverſio ſententiæ eſt, quæ verborum ordinem & ſtructuram ita invertit, ut contrario plane modo referri aliquid videatur, quàm res ſe habet. ut, *Dare claſſibus Auſtros*, Virg. 3. Æneidos v. 61.

HYPĂNIS, fluvius Sarmatiæ. Virg. 4. Georgicorum v. 370

Saxoſumque ſonans Hypanis, Myſusque Caicus.

Adde Ovid. 15. Metam. v. 285. Cicero Tuſcul. 1. cap. 39 *Apud Hypanim fluvium, qui ab Europæ parte in Pontum influit*, &c. Videtur idem eſſe, qui *Bog* hodie appellatur, per Podoliam in Pontum Euxinum decurrens.

HYPENEMIVM ovum, ὑπηνέμιον ᾠόν, ovum irritum Plinio dicitur lib. 10. c. 58 extremo, & Varroni lib. 2. de RR. cap. 1. ein Windey / ex quo nihil gignitur.

HYPERBĂSIS, & Hyperbăton, ὑπέρβασις, ὑπέρβατον, transgreſſio ſeu confuſio, id eſt, turbatus ordo Syntaxeos, ut, Virg. 1. Æn. v. 108 *Tres Notus abreptas in ſaxa latentia torquet*, &c. Idem 2. Æneidos v. 348

- - - Juvenes, fortiſſima, fruſtra,
Pectora, (ſi vobis audentem extrema cupido

A *Certa ſequi,) quæ ſit rebus fortuna videtis,*
Exceſſere omnes adytis, arisque relictis,
Dii, quibus imperium hoc ſteterat, &c.
- - - Succurritis urbi
Incenſæ. - - -

Ordo eſt: *Juvenes fortiſſima pectora, Quæ ſit rebus fortuna videtis, Exceſſere omnes adytis arisque dii, quibus*, &c. *Fruſtra igitur ſuccurritis urbi incenſæ, Sed ſi me audentem extrema, cupido certa eſt, ſequi*, &c. Plures habet ſpecies, ut *Anaſtrophen, Parentheſin, Tmeſin, σύγχυσιν*, ſeu *Confuſionem*, & *Hyſterologiam*, ſeu ὕστερον πρότερον, de quibus ſingulis vide ſuo loco.

HYPERBŎLE, ὑπερβολὴ, Latine *exceſſus*, formula orationis eſt, veritatis fidem excedens. An ſit communis Troporum affectio disquirit Corvinus in Dub. Rhetor. faſc 8. dub. 4. An mendacii Species, Hackſpanus Miſcell. p. 202. ſeqq. qui hyperbolicas locutiones etiam in ſacris occurrere oſtendit. Vid. Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orator. p. 229. ſeqq. Quintilianus *audacem* vocat *ornatum*, ut, *fugit ilicet ocius Euro.*

Et lib. 7. Æneidos ſub fin.

Ille vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu raſiſſet ariſtas,
B *Vel mare per medium, fluctu ſuſpenſa tumenti,*
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

¶ Hyperbolicè, ὑπερβολικῶς, alſo/ daß man der Warheit ſparet. Græce Cicero ad Attic. lib. 5. epiſt. ult. *Non* ὑπερβολικῶς, *ſed verißime loquor.* Adde lib. 6. epiſt. 2.

HYPERBŎREI, Ὑπερβόρεοι, montes fabuloſi Scythiæ. Vide tamen quæ de Hyperboreis gentibus ſcripſerunt, Mela lib. 3. cap. 5. de Scythia, Strabo, Plin. Herodotus, & alii.

¶ *Hyperborea glacies*, adjective, apud Virg. 4. Georg. v. 517.

HYPERBERETAEA, ὑπερβερεταῖα, dicebantur ſerotina, quæque vix tandem advenirent, Spätlinge. Et ὑπερβερεταῖοι, comperendinatores. Quod apud Macedones ultimus anni menſis diceretur, ὑπερβερεταῖος, qui nobis October eſt juxta Suidam, vide Chiliadas.

HYPERCATALECTĬCVS verſus, ſeu hypercatalecticum metrum, vel carmen ὑπερκαταληκτικὸν, quod pluribus, quàm una, abundat ſyllaba, vide *Catalecticum.*

HYPERĪCON, Ὑπερικὸν, Hypericum, herba nota, S. Johannskraut.

HYPERIDES, Ὑπερίδης, ex præcipuis fuit oratoribus Athenienſibus. Scripſit orationes multas, Suida teſte, quæ temporum injuria perierunt. Interfectus eſt ab Antipatro lingua exciſa, teſte Plutarcho, in Demoſthene.

HYPERĪON, Ὑπερίων, Sol poëtis eſt. Ovid. 1. Faſtor. v. 385

Placat equo Perſis radius Hyperiona cinctum.

C ¶ Hyperiŏnius, adjectivum, ut *Hyperionius currus*, Valer. Flacc. lib. 2. v. 34. Et Silius lib. 15 v. 214

Iamque Hyperiona lux ſeptima lampade ſurgens.

Et Avienus Phænom. v. 396

Hic Hyperionii flagrat via Solis.

HYPERMNESTRA, Ὑπερμνήστρα, Danai filia, ex L. filiis, quæ ſponſos ſuos prima nocte interemerunt, Hypermneſtrâ ſolâ exceptâ, quæ ſponſo ſuo Lino (aliis Linceo) pepercit, vide *Danaus.*

HYPERMĔTER, ſeu Hypermetrus. Ὑπέρμετρος verſus abundans ſyllaba, in vocali vel *M* terminatâ, quæ in principium ſequentis, quam a vocali incipi neceſſe eſt, cogitur, ut,

Aut dulcis muſti Vulcano decoquit humorem
Et foliis undam, &c. Georgic. 1. v. 295.

Item: *Omnia Mercurio ſimilis vocemque coloremque,*
Et crines flavos, &c. Æneid. 4. v. 558.

HYPHEN, Ὑφὴν, ſubunio, ſeu copulatio in pronunciatione duarum dictionum, ut, *Heri ſemper-lenitas, Ante-malorum*, &c.

HYPERTHYRVM, n. 2. Vitruvius lib. 4. cap. 6 *Hyperthyra ad eundem modum componantur.*

¶ Hyperthyris, idos. Idem Vitruvius dicto loco: *in Doricis hyperthyridibus.* Vide Lex. Vitruvian.

HYPŎCAVSTVM, Ὑπόκαυστον, Latine *vaporarium*, ab ὑποκαίειν, ſuccendere. Germanis proprie eſt, Badeſtuben / Schweißbad. D Statius lib. 1. Silv. Carm. 5. v. 59

Tenuem volvunt hypocauſta vaporem.

HYPOCHONDRIA, orum, n. 2. das Weiche an der Seiten.

HYPOCRĬSIS, Ὑπόκρισις, alienæ perſonæ ſimulatio. ¶ Eſt concinna vocis moderatio & geſtuum repræſentatio rebus, de quibus agitur, ex amuſſim reſpondens; Ea utramque facit paginam in Oratoriâ, ipſo Demoſthene cenſente. Nam cum interrogaretur, quidnam eſſet in dicendo efficaciſſimum, reſpondit, ἡ ὑπόκρισις. Iterum deinde & tertio interpellatus, idem dixit, pæne totum ſe illi debere confitendo. vid. Val. Max. lib. 10. cap. 10.

¶ Hypocrĭta, ſimulator, hiſtrio, ut in dicto Demoſthenis, ὑποκριτὴς δεῖ κρίνειν ἐκ τῆς φωνῆς, &c. Vide Hiſtrio, itemque Torrentium ad Horatium lib. 1. epiſt. 18. v. 44. & ad Suetonium Nerone cap. 19.

¶ 2. Quoniam autem qui pietatem, aut probitatem, quâ nihil habent minus, ſimulant, alienam revera agunt perſonam, ideò & ipſi *hypocritæ* dicuntur, Heuchler / Schein-Chriſten.

¶ 3. Et

¶ 3. Et hypocrisis, Gleißnerey / Heucheley.

Hypodidascalus, vide *Didascalus.*

HYPOGÆVM, Ὑπόγειον, ein Keller / Gewölbe unter der Erden / apud Petronium, & Vitruvium lib. 6. cap. 11. pr. ¶ 2. Hypogeorum appellatio complectitur cellas vinarias, carnarias, olearias, penuarias. Budæus.

HYPOMNĒMA, Ὑπόμνημα, neut. commentarius; commentatio, interpretatio, Eine Erklärung oder Auslegung. Cicero filius ad Tironem lib. 16. famil. Epist. extr. 21 *Multum mihi eripitur operæ in exscribendis hypomnematis.*

HYPOMOCHLIVM, quod vecti subjicitur; vocabulum artis stathmicæ & motoriæ. Vitruvius lib. 10. uno capite 8 & Græce ὑπομόχλιον, & Latine *Hypomochlion* scripsit. Μόχλιον autem *vectis* est.

HYPOTHĒCA, Ὑποθήκη, pignus; ein Unterpfand. Martianus Lege 5. Dig. de Pignorib. *Inter pignus & hypothecam tantum nominis sonus differt.* Add. Valla lib. 6. cap. 57. Utitur Cicero lib. 13. famil. epist. 56, *Cures velim ut aut de hypothecis decedat,* &c. Daß er von den Pfanden abstehe.

¶ *Hypothecarius creditor*, der Geld auff Pfand leyhet / Ulpianus Lege 1. § 3. Dig. de Separationib.

HYPOTHĒSIS, Ὑπόθεσις, definitum, caussa; sic enim in Topicis Cicero. der Grund / oder Handel / oder Inhalt. ¶ 2. Sed aliud tamen, ὑπόθεσις, Ciceroni est ad Attic. lib. 14 epist. ultima: ὑπόθεσιν *autem hanc habent, eamque præ se ferunt, clarissimum interfectum, totam Rempubl. illius interitu perturbatum,* &c. ubi ὑπόθεσις, idem est quod σκέπασμα, σκέπασις, prætextus, occasio, velamen. ὑπόθεσιν *hanc habent,* &c. Sie haben diesen Schein / und wenden ihn für / ꝛc. Vide infra de *Thesi* & *Hypothesi.*

¶ Hypotheticus, ὑποθετικός, ut, *Prologus hypotheticus.* vide *Prologus.*

HYPOTYPŌSIS, si Latina scribas literatura; ὑποτύπωσις, figura sententiarum est, quæ & ὑπογραφὴ & ἀφήνησις dicitur, descriptio scilicet viva rerum, cognata χαρακτηρισμῷ. Cicero vocat *subjectionem sub adspectum:* Fabius, *Formam rerum expressam verbis.*

HYPOZEVXIS, Ὑπόζευξις, figura locutionis est, cum diversæ clausulæ singulis verbis redduntur. Virgil. 10. Æn. v. 149

Regem adit, & regi memorat nomenque decusque:
Quidve petat, quidve ipse ferat, Mezentius arma,
Quæ sibi conciliet, &c. Vide *Zeugma.*

A HYPSIPYLE Thoantis filia, regina Lemni, quæ quum reliquæ mulieres illius insulæ viros omnes interemissent, sola patrem servavit, &c. de ea Statius in Thebaid. lib. 5. & 6. & Propert. lib. 1. eleg. 15. & Ovid. in Epist. Heroid. 6.

HYRCANIA, Ὑρκανία, regio Asiatica, dicta ab Hyrcana silva, quæ pardis, pantheris & tigribus abundat. Lactant. lib. 5. cap. 11 *Quis Caucasus, quæ India, quæ Hyrcania tam immanes, tam sanguinarias unquam bestias aluit?* Virgilius 4. Æneid. v. 367

Hyrcanæque admorunt ubera tigres.

Mare Hyrcanum, quod & *Caspium* dicitur. *Hyrcanos canes*, ut *nobile genus* commendat Cicero 1. Tuscul. cap. 45.

HYRTACVS, Trojanus; Nisi pater, unde is *Hyrtacides* Virgilio dicitur lib. 9. Æneid. v. 177. &c.

HYSGINVM, Ὑσγῖνον, sive *Huginus color*, coccineo similis. Plinio lib. 21. cap. 26. Röthe / Braunroth.

HYSSŌPVS, fœmininum, & Hyssopum neut. Ὕσσωπος, herba, Ysop / Jsopen. Colum. 7. cap. 5. Plin. 25. c. 11.

¶ Hyssopītes, æ, mascul. ὑσσωπίτης, vinum factitium ex hyssopo, Jsopenwein. Columell. lib. 12. cap. 35.

HYSTASPES, pater regis Persarum Darii.

¶ Item Darii filius. Vide Herodot.

HYSTEROLOGIA, ὑστερολογία, &, ὕστερον πρότερον, ordo in oratione præposterus, cum scilicet quod primum dici oportuit, B secundo loco ponitur, wenn das Hinterste zuförderst / und wiederum gesetzt wird / ut Æneid. 3. v. 662

Postquam alios tetigit fluctus, & ad æquora venit,

Prius enim ad æquor venitur, quàm fluctus tanguntur. Virg. 4. Æn. v. 6 *Postera Phœbea lustrabat lampade terras,*
Humentemque aurora polo dimoverat umbram.

Prius enim est ut noctis umbra discedat, deinde sol oriatur. Frequenter hac figura usus Homerus est. Unde Cicero lib. 1. Attic. Epist. 16 *Respondebo tibi,* ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς.

HYSTRIX, icis, fœmin. 3. Ὕστριξ, animal ex erinaceorum genere, quod forma sit illi non absimilis, quanquam corpore longe major, quin ut longioribus aculeis firmioribusque; & missilibus. ein Stachel-Schwein. Plin. lib. 8. cap. 35. Penultimam in obliquis corripit Calpurnius Ecloga 6. v. 13

Venit & hirsuta spinosior hystrice barba.

¶ Hystriculus, diminutivum. Salmasius Tertulliano vindicavit de Pallio c. 4. p. 47. Adde commentarium ejus p. 285.

I.

LITERA, vocalis Latina, quam *jota* Cicero vocat libro 3. de orat. *Literam longam* appellat Plautus Aulular. act. 1. sc. 1. extr. Vide Scalig. de caussis Latinæ linguæ lib. 1. cap. 40. & Just. Lipsium de rectâ pronunciatione Latinæ Lingv. cap. 8. Sonum exilem habet. ¶ 2. Fit interdum consonans vel simplex, ut, *Juno, Juppiter, juro, adjubo.* ¶ 3. Vel duplex, C ut, *major, pejor, ajo, ejus.* ¶ 4. Veteres nonnunquam in *u* mutaverunt, pro *decimo, maritimo, optimo; decumum, maritumum, optumum* pronunciantes, quemadmodum id ex vetustis exemplaribus, Plinii, Livii, & Ciceronis apparet. Quin & *here* pro *heri*, & *mage* pro *magis* dixerunt, *i* in *e* verso. Juvenal. Satyr. 3. v. 23

Res hodie minor est, here quam fuit, &c.

Ennius apud Gellium lib. 20. cap. 10

Non ex jure manus consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, &c.

IACCHVS, Ἴακχος, *Bacchus* in mysteriis (vide supra *Eleusis*) dicebatur, ab ἰάχω, vel potius, ἰαχχέω, clamo. Virgil. pro vino posuit, eclog. 6. v. 15

Inflatum hesterno venas, at semper, Iaccho.

IACEO, jacēre, cubare, prostratum esse, liegen. ut *Jacere humi,* Cic. 1. in Catil. cap. 10. *Strata jacent sub arbore poma*, Virgil. ecl. 7. v. 54. Sed *studia jacent*, id est, in nullo sunt pretio, frigent, seyn ungeacht / und liegen in Verachtung. De quibus Cic. 1. Tusc. cap. 2 *Jacent ea semper, quæ apud quosque improbantur.* Idem in Philipp. 10. cap. 7 *In pace jacere, quàm in bello vigere maluit*, hoc est, ignobilem & obscurum in pace se D esse voluit. Plautus *Jacere in occulto*, dixit in Trinummo act. 3. sc. 2. v. 38, *In occulto jacebis, cum te maxime clarum volet.* Tale & Ovidii illud est lib. 1. Fastor. v. 217

— — — — — dat census honores,
Census amicitias, pauper ubique jacet.

¶ Jacere etiam dicuntur, qui in morbo cubant. Statius 2. Silv. 1. v. 155 *— — sed non mors lenta jacentis*
Exedit puerile decus.

Inde languidi atque infirmi; & sic ignavi etiam, *jacere* dicuntur. Cicero in Catilin. 2 sub finem: *Ex illo, quàm valde illi jaceant, intelligere possumus.* Tibullus lib. 1. Eleg. 4

Quam jacet, infirma venere ubi fata senecta,
Qui prior Elæo carcere missus equus.

Claudianus lib. 1. de raptu Proserp. v. 96

— — an forte jacentes,
Ignavosque putas?

¶ Jacere, de situ. Cornel. Nepos in Datame cap. 4 *Hæc gens jacet super Ciliciam.* Idem Eumene cap. 3 *jacet inter Taurum montem, & Hellespontum.* Et Virg. Æn. 6. v. 795 *Jacet extra sidera tellus.* ¶ Usurpatur & de mortuis. Petronius: *Ipsum te jacentis corpus admonere debet, ut vivas.* Phædrus lib. 1. fab. 25 *rupto jacuit corpore.* Ubi Cl. Schefferus annotavit, usurpari de iis, qui violenta morte pereant, quod egregiis ibi exemplis illustratum vides. ¶ *Jacere* etiam de mari tranquillo & nullis auris commoto dicitur, quod *stare* Virgilio est Ecloga 2. Valerius Flaccus lib. 3. v. 732

Flumina conticuêre, jacet sine fluctibus æquor.

Lucanus lib. 3. v. 523

— — pacemque tenentibus Austris
Servatum bello jacuit mare.

Et lib. 5. versu 432

— — — — — terræque relicta
Non valet ipsa sequi puppes, quæ vexerat, aura.
Æquora lenta jacent.

Similiter Horatius lib. 1. Carm. ode 12. v. 32 *Undam recumbere* dixit.

Composita.

¶ Adjăcēre, an einem Dinge liegen / an etwas stossen. Livius lib. 2. cap. 49 *Tuscus ager Romano adjacet*, Beider Feld stossen an einander. *Adjacere mari*, Corn. Nep. Timotheo cap. 2. an der See liegen.

¶ Circumjacēre, ab Jaceo, herüm liegen. Livius 37 cap. 54 *Lycaonia, Phrygia utraque, & Pisidia omnis, & Chersonesus, quæque circumjacent Europæ, in vestra sunt potestate.*

¶ Interjăcere, dazwischen liegen. *Campus interjacet urbi*, & *urbem*, sic diverse construitur. Plin. lib. 5. cap. 4 *Regio, quæ duas Syrtes interjacet.* Columella lib. 11 cap. 3 post princ. *spatium quod sulcis interjacet.* Plin. Jun. Panegyr. cap. 14 *Vastitas interjacentis soli.*

¶ Præjăcēre, dafür liegen. Plin. lib. 3. cap. 4 *Oppida intra, præjacentibus stagnis.* Tacitus cum Accusativo junxit An-

nal. 12 cap. 36 *Stetère in armis Prætoria cohortes, campo, qui castra prajacet.*

¶ Objăcere, für / oder gegen etwas liegen. Idem Tacitus 5. Hist. cap. 6 *A meridie Ægyptus objacet.* Plin. lib. 6. epist. 31 *In ore portus insula assurgit, quæ illatum vento mare, objacens frangat.* Construitur cum tertio casu. Pompon. Mela lib. 2. cap. 3 *Gratia, qua sol occidit, Ionio fluctibus objacet.*

¶ Subjăcēre, unter etwas liegen. Plinius lib. 5. epist. 6. in pr. *Tusci* [villa Pliniana] *Apennino, salubérrimo montium, subjacent.*

¶ Subterjacēre, idem. Alcimus Avitus lib. 1. v. 196,

Hic gens ardentem cali subterjacet axem.

IĂCIO, jeci, jăcĕre, werffen. *Jacere in sublime*, in die Höhe treiben oder werffen / Plin. lib. 11. cap. 2. *Jacere fundamenta novæ domus*, Sueton. Caligul. c. 22. einen Grund legen. *Grammatica nisi fideliter oratori futuro fundamenta jecerit, &c.* Quintil. lib. 1. cap. 4. Cicero metaphorice dixit lib. 10. epist. 29 *jeci fundamenta pacis*, den Anfang machen zum Frieden. *Jacere aleam*, wagen auff Glück / wie es gerathen will / vide *Alea*. *Si crebro jacies, aliud jeceris.* Ἂν πολλὰ βάλῃς, ἄλλοτ' ἄλλοις ἁλῇς. Hoc est, Iterum atque iterum aliquid tentatum, feliciter aliquando cadet; Quod Germani dicunt; geräth es nicht zum ersten / so geräth es doch zum andern mahl. ¶ *Jacere verba* est loqui. Propert. lib. 2. El. 1. extr. *Taliaque illacrymans muta jace verba fabilla.* Et Ovid. 2. Fast. v. 590 *Et jacit in medio talia verba choro.* Livius lib. 2. cap. 12 *Cum Rex circumdari ignes minitabundus juberet, nisi expromeret propere, quæ insidiarum sibi minas per ambages jaceret:* id est, loqueretur. ¶ Apud Tacitum *jacere sermones* est spargere rumorem, eine Rede ausspreng gen. Aliquando id & absolute *jacere* significat. Livius lib. 6. c. 14 de Manlio, *Thesauros Gallici auri occultari a patribus, jecit.* ¶ Est & projicere. *Scuta jacere, fugereque*, Plautus Trinum. act. 4. sc. 3. v. 27.

¶ Jactus, nomen, ein Wurff. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 7. v. 20 *Si illud quod est maxime opus, jactu non cadit, &c.* so das der Wurff nicht giebt. *Jactus fulminum*, Cicer. 3. Catil. cap. 8. das Einschlagen des Wetters. *Extra teli jactum esse*, Curtius lib. 3. cap. 10. pr. Et, *ad teli jactum pervenerant*, ibidem cap. 11. pr.

¶ Jactura, ipse jaciendi actus, seu jactio proprie: deinde damnum a consequenti. Nam quæ abjicimus, eorum facimus damnum. Schaden / Verlust. Videturque maxime *jacturæ* vox ea significare damna, quæ jactis in mare mercibus facimus, ut ex tempestate servemus navem. Sallustius Oratione postrema ad Cæsarem cap. 14 extr. *Videntur quasi magna nabis onera esse, ubi salvi pervenire visi sunt: si quid adversi exortum est, de illis potissimum jactura fit: quia precii minimi sunt.* Et Seneca epist. 1 *Turpissima est jactura, quæ per negligentiam fit.* Vet. Gloss. *Jactura*, ἀπώλεια, βλάβη, ὀκνηρία, ζημία. *Facere jacturam*, Schaden leiden. Cic. 2. de Fin. cap. 24 *Si jactura rei familiaris erunt faciundæ, labores suscipiendi, adeundum vitæ periculum; ne tum quidem te respicies.* Sed *Afferre jacturam*, Columella lib. 1. cap. 1. Schaden bringen. *Rei familiaris jactura*, Cæs. 7. Gall. B. cap. 64. quod Hirtius de B. Alex. c. 49 pluraliter dixit, *jacturas & detrimenta rei familiaris*, sicut & Gell. lib. 2. c. 27. *jacturarum damnorumque corporis contemtor.*

¶ Jecto, jactare, frequentativum. *Jactare talos*, sicut Cicero 2 de Divin. cap. 21 *jacere talos*, dixit, mit Würffeln spielen. *Jactare faces ardentes in vicinorum tecta*, Idem de Aruspic. R. c. 18. *Jactare minas*, mit Dräuworten um sich werffen / Idem pro Quintio cap. 14. Et, *Probra in aliquem jactare*, Livius lib. 29. cap. 9. Schmehwort auff einen treiben. *Jactari tempestate, fluctibus, undis, æquore*, Æneid. 1. v. 29 & 442. vom Ungewitter hin und wieder getrieben werden. Unde & *jactari*, dicuntur, qui æstuant, animique dubii sunt. Plautus Trinummo act. 3. sc. 2. v. 59 *Nolo te jactari diutius.* ¶ f. Jactare, est de aliqua re multum sæpiusque verba facere; item ausschreyen / laut machen. Virg. Ecl. 2. pr.

— — *ubi hæc incondita solus,*
Montibus & silvis studio jactabat inani.

Cæsar lib. 1. de bello Gallico cap. 18 *sed, quod pluribus præsentibus eas res jactari nolebant, celeriter consilium dimittit.* Petronius: *Dum hæc taliaque jactamus inhorruit mare.* IACTAMUS, id est, fabulamur, sermocinamur. Suetonius Augusto cap. 12 *Dicta factaque quorundam calumniatus, quasi alii se puerum, alii ornandum tollendumque jactassent:* id est: Subinde dixissent. Et Livius lib. 22 cap. 23 *sæpius jactata in senatu re*, offt erinnert und vorgetragen. ¶ Hinc *jactare se*, est multum de se gloriose dicere, cujus locutionis exempla passim exstant. Unum sufficiat, quod simul syntaxin edoceat. Cic. Verr. 6. cap. 21. pr. *Jactat se jamdudum de Calidio.* ¶ Est & *jactare nomine suo*, id est, ostentare se, seu facere aliquid in oculis hominum, affectandæ gratiæ vel gloriolæ caussa, pravieren / sich sehen lassen. Cicero in Catilin. 2. c. 9 *Sed tamen ubi sunt coloni, qui se insperatis repentinisque pecuniis sumtuosius insolentiusque jactarunt.* Livius lib. 39. c. 43 *Placentiæ famosam mulierem, cujus amore deperiret, in convivium accersitam scribit: ibi jactantem se scorto inter cætera retuliss.* &c. Silius lib. 12 v. 247

Haud secus Oceani rediens Cythereus ignis,
Cum sese Veneri jactat splendore refuso.

Juvenal. Satyr. 1. v. 62

Ipse lacernata cum se jactaret amica.

Parere, id dixit Cato in Distichis. ¶ *Jactare* etiam satagere est, & multum laborare in aliquâ re, geschäfftig seyn. Cicero lib. 2. ad Fam. Epist. 15 *Sed tamen ipsa Repub. mihi nihil est carius: in qua tu non valde te jactas.* Idem 4. in Catil. c. 5 *Sancit in posterum, ne quis hujus supplicio levando se jactare, & in perniciem Reipubl. popularis esse possit.* Cœlius lib. 8. ad Fam. Ep. 10 *Curionem video se dupliciter jactaturum: primum ut aliquid Cæsari adimat: deinde ut aliquid Pompejo tribuat.* Sic *Jactare ingenium*, Quintilian. lib. 3. c. 2. ¶ Jactare etiam projicere, ut *Jactare pecunias suas*, Paullus lege 25. pr. Dig. de probat. & præsumt. verschlaudern.

¶ Jactans, jactantior. Plin. lib. 3. epist. 9 *Jactantes & glorioſæ epistolæ.* Quintilian. lib. 11. cap. 1 *Commoveaturne quisquam ejus fortuna, quem tumidum ac sui jactantem videat.* Horatius lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 50 *Jactantior hic paullo est.* Ruhmredig. Statius lib. 9. v. 559 *multum alio jactantior.* Et apud Spartianum Hadriano cap. 17 *jactantissimus amator.*

¶ Jactitare, frequent. Livius lib. 7. c. 2. *Juventus inter se more antiquo ridicula versibus jactitare cœpit.* schertzen.

¶ Jactantia, das Rühmen / Ruhmredigkeit. Quintilian. lib. 1. cap. 6 *Abolita atque abrogata retinere, insolentiæ cujusdam est, & frivole in parvis jactantiæ.* Et cap. 8 ejusdem libri, sub fin. *Persequi, quod quisque vel contemtissimorum hominum dixerit, aut nimiæ miseriæ, aut inanis jactantiæ est.*

¶ Cicero *Jactationem* dixit, ac sic definit 4. Tusc. cap. 9. *Jactatio est voluptas gestiens, & se efferens insolentius.* Sic *Jactatio eruditionis*, Quintil. lib. 1. cap. 5. Praleren. At proprie *jactatio maris*, Cic. pro Muræn. cap. 2 & *modica jactatio corporis*, Idem in Oratore cap. 25. *Jactatio lapidum*, Hyginus lib. 2. Astron. cap. 28.

¶ Jactatus, ûs, nomen, ut, *jactatus maris*, apud Plin. 14. c. 18. id est, agitatio; *pennarum*, Ovid. 6. Met. v. 703. ubi pl. *jactatibus*, Schwimmen der Flügel.

¶ Jactanter, cum ostentatione, ambitiose, adv. Pralerhafftig. Ammian. Marcell. lib. 27. cap. 2 *Minæ jactanter sonantes.* Tacitus lib. 2. annal. cap. 77 *Periisse Germanicum nulli jactantius mœrent, quam qui maxime lætantur.* Et lib. 3. Histor. cap. 53 *Literas ad Vespasianum composuit jactantius, quam ad principem.* Prudent. Hamartig. v. 170 *ostentat jactantius.*

¶ Jactator, ein Prahler / Rühmer. Sueton. Claud. c. 35 *jactator civilitatis.* Quintilianus de Cicerone lib. 11. cap. 1. *Rerum a se gestarum major, quam eloquentiæ fuit in orationibus jactator.*

¶ Jactabundus. ut, *mare jactabundum*, hoc est tempestuosum; ungestüm / apud Gellium ineunte lib. 19. Idem lib. 15. cap. 2 *in Græca facundia gloria jactabundus.* ruhmredig.

¶ Jactitabundus, idem. Sidonius lib. 3. epist. 13. extrem. *Citra honestatis nitorem jactitabundi.* Ruhmredig / großsprechend.

[¶ *Jactuosus*, quod Nonius semel & iterum ex Ciceronis ad Brutum Oratore cap. 36 inculcat, falsum est, cum MSti libri omnes *Actuosus* illo loco exhibeant. Vide Gruter.]

¶ Jaculum, quære post Composita ab *Jacio*.

Composita a *Jacio* & *Jacto* sunt

¶ Abjicere, hinwerffen / verwerffen. *Cleombrotus, cum ei nihil accidisset adversi, è muro se in mare abjecit, lecto Platonis libro*, Cic. in Tusc. lib. 1. cap. 34. *Abjicere se ad pedes alicui*, Idem ad Attic. 4. epist. 2. einen Fußfall thun. *Abjicere se supplicem*, Cic. pro Milone c. 36. *Abjicere arma*, Idem 6. fam. ep. 2. vom Krieg ablassen. *Abjicere spem*, desperare. *Abjicere curam, cogitationem*, Cic. lib. 9. fam. ep. 20. *Consilium ædificandi*, Idem 5. ad Attic. ep. 11. & *voluntatem discendi*, nichts lernen wollen / Cicer. 2. Orat. cap. 33.

¶ Abjectio. Cic. in Pison. cap. 36 *Debilitatio atque abjectio animi tui.* Kleinmüthigkeit.

¶ Abjectus, participium & nomen, abjectior, abjectissimus, veracht / verworffen. *Ipsi inter nos abjecti negligentique sumus*, Cicer. 3. Fin. cap. 20. Et 3 Attic. epist. 2. *Plura scribere non possum, ita sum animo perculso atque abjecto*, bestürtzt und kleinmüthig. Et Comp. *animus abjectior*, Idem in Lælio cap. 16. *Mestiorum & abjectioris animi esse*, Liv. lib. 10. cap. 6. Et, *Abjectissimum negotium*, Valer. Max. lib. 3. c. 7. extern. 5. & *abjectissimus homo*, Idem lib. 9. cap. 2. n. 2. ¶ Sumitur & pro victo fusoque & omni spe destituto. Nepos Attico cap. 11 *Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florenti parti, abjecto Bruto Italiaque cedenti, LLS centum millia muneri dedit.*

¶ Abjecte, adverbio, usus est in Tusc. 2. cap. 23 Cicero. *Hoc*, inquit, *in dolore maxime est providendum, ne quid abjecte, ne quid timide faciamus*, aus Kleinmüthigkeit und Furcht. Gell. lib. 2. cap. 6 *incuriose & abjecte.* Comparative Dialog. de Orator. cap. 8 *quò sordidius & abjectius nati sunt.* Et, *Se abjectiùs projicere*, Ammianus dixit lib. 15. c. 2.

¶ Adjicere, addere, zuwerffen / zusetzen / zugeben / hinzuthun.

Cæsar

Cæsar 2. Bell. Gall. c. 21 *Longius aberant, quam quo telum adjici* A
posset. Horat. 2. Carm. od. 7

Quis scit an adjiciant hodiernæ crastina luci
Tempora Dii superi.

Animum ad aliquid adjicere, pro applicare, dixit Terent. in Eun. act. 1. sc. 2. v. 63. Seinen Sinn auff etwas werffen. *Oculum hereditati adjicere*, ein Auge auff das Erbe haben / Cic. in Verrem 4. cap. 15. ¶ Poetæ aliquando alterum J. abjiciunt, & pro *adjicere*, *adicere* dicunt. Martial. lib. 4. Epigr. 54 *Nil adicit penso Lachesis.*

¶ Adjectio. Livius lib. 1. cap. 30 *Res Romana adjectione populi Albani aucta.* Idem lib. 38. cap. 15 *illiberalis adjectio*, geringe Zugabe / Zusatz. Symmach. lib. 6 epist. 9 *molitionibus nobis aliquot pedum ultra ædificia adjectionem permittere*, lassen weiter hinaus bauen. Et Lege 14 Dig. pr. de Except. rei judic. *nulla adjectione diminutioneque facta.*

¶ Adjectus, ús, subst. idem. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *cuneorum adjectus aut exemtus.*

¶ Adjectamentum, idem. Lege 242 Dig. de Verb. Signif. *Arteмo magis adjectamento, quam pars navis est.*

¶ Adjectivum, nomen est, quod propriis vel appellativis, ad exprimendam qualitatem eorum, adjicitur.

¶ *Adjiciales cœnæ* sacerdotum ideo dicebantur, quod in iis multa extra ordinem, ultraque justa fercula adjicerentur. Ita Beroald. Sed rectius Scaliger Conjectan. in Varron. *Adjicialis*, inquit, *erat, quoties aut inaugurandi alicujus gratia, aut propter aliud quid, puta publicam lætitiam, indicebatur epulum. Idque dicebatur*, epulum, *aut* cœnam adjicere. Tac. Annal. 2, *Rhescuporis sanciendo, ut dictitabant, fœderi CONVIVIVM ADJICIT, tractaque in multam noctem lætitia per epulas ac vinolentiam*, &c. Hæc ille. Vide & Senecam epist. 55. post medium: & Dalechamp. ad Plin. 10. cap. 20. & lib. 29. cap. 4. Argute J. Lipsi. lib. 4. de Magnit. Rom. cap. 9 *Aditiales* scribendum contendit, sic dictas, quod in *aditu honoris* dari solitæ, &c. Dictæ alias & *adipales* & *pontificiales*, secundum Macrobium. *Adipales* quidem à lautiore apparatu; *Pontificales* ab illis, qui exhibebant.

¶ Amicio (quod huc pertinet; est enim ab *am* & *jacio* quasi circumjicio) vide in A.

¶ Coadjicio, una adjicio. Columella lib. 12. cap. 21 *coadjicitur in binas urnas.* Ita omnes libri.

¶ Superadjicio. Apicius lib. 7 cap. 4 *Ubi offella cocta fuerint, superadjicitur hic in foco positis hæc conditura*, &c. Prosper Aquitanicus de Providentia v. 340

Sed superadjecta est generi custodia sancto. C

¶ Circumjacére, & Circumjicere, à Jacio, herum werffen. Livius 33, 18. [Grut. c. 2.] *Postquam læva latere nudato circumjacere hastas in venientem ex transverso hostem conati sunt.* Et lib. 35. c. 4 fin. *Consul sarcinas in medium conjici jussit, & triarios vallum circumjicere.* Idem lib. 9. c. 28 *Ædificia circumjecta muris.* Curtius lib. 3. cap. 1 *circumjectos rigat campos*, id est circumjacentes, die herumliegende Felder.

¶ Circumjectus, Subst. pro Circumjectione. Tertullian. de Pallio cap. 5 *Id ex uno circumjectu licet*, &c.

¶ Circumjectio. Arnobius lib. 2. p. 73 de animabus: *Habitare jussæ sunt has partes, & humani corporis circumjectione vestiri.*

¶ Conjicere, zusammen werffen / zuwerffen. *Tela in hostem conjicere*, Liv. lib. 2. c. 10. & Cæs. 2. Gall. cap. 27. auff den Feind zustürmen. *Conjicere in vincula, carcerem*, Cicer. 7. in Verr. c. 7. in den Thurn hinwerffen. *Conjicere se ad fugam*, Cicer. pro Cœlio c. 27. &, *Hostes in fugam conjicere*, Cæsar lib. 3. bell. Gall. c. 6. Den Feind in die Flucht schlagen. *In pedes se conjicere*, sich auffmachen / und davon treten / Terent. Phorm. 1. sc. 4. v. 13. *Conjicere in lætitiam aliquem*, Idem Heaut. 2. sc. 3. v. 51. Et, *Conjicere se in malum*, sich in Unglück stecken. *Conjicere oculos in aliquem*, Hecyr. 2. 1. sc. 2. v. 37. Tac. Hist. 1. cap. 17. einen ansehen. *Conjicere in aliquem culpam, caussam*, die Schuld auff D
einen werffen. Hirtius de B. Alexandr. c. 49 *In gregum locupletum, simultatum caussa conjiciebantur.* ¶ 2. Conjicere, abnehmen / muthmassen. Terent. Heaut. 2. 1. sc. 1. v. 11 *Annos sexaginta natus es, aut plus eo, ut conjicio*; wie ichs dafür halte. Et Cicer. de Clar. or. c. 14 *Ex oraculo acute argute que conjicere.* ¶ 3. *Conjicere alicui somnum*, est conjiciendo interpretari, Träume deuten und auslegen. Tota enim ars conjecturis tantum, non demonstrationibus nititur. Plautus Curcul. act. 2. sc. 2. princ. *Mane sis, dum huic conjicio somnum.* Hinc *conjector* somniorum interpres: & *conjectum* ipsa interpretatio somniorum, de quibus infra.

¶ Conjectio, ein Wurff. Cic. pro Cæcin. c. 15 *conjectio telorum.* ¶ 2. pro Conjectura, ut *conjectio somniorum*, Cic. 2. de Divin. c. 63. Muthmassung.

¶ Conjectus, nomen verbale, quo sæpe Lucretius, aliquando & Quintilianus usus est: etiam Corn. Nepos in Pelopida c. 5 *conjectu telorum confossus est.* Liv. lib. 28. cap. 14 *cum nondum ad teli conjectum venisset.* ein Wurff.

¶ Conjector, qui conjicit. ¶ Item divinator, vates. *μάντις*, ein

Wahrsager / Zeichendeuter. Plautus Amphitr. a. 5. sc. 1. extr. *Ego Tiresiam conjectorem advocabo, & consulam.* Præcipue vero hoc nominis de interpretibus somniorum sumebantur, ut apud Ciceronem lib. 2. Divinat. c. 65 *Defert ad conjectorem quidam, somniasse se* &c. Vet. Gloss. *Conjector*, Ὀνειροκρίτης. Item: Ὀνειροκρίτης *conjector, somni solutor, somniorum interpres.* Quintilianus lib. 3. cap. 6 *Conjectura dicta est à conjectu, id est, directione quadam rationis ad veritatem. Unde etiam somniorum atque omnium interpretes, CONJECTORES vocantur.*

¶ Conjectrix, fœmin. a Conjector. Plaut. Milite a. 3. sc. 1. v. 99 *Conjectrici, hariolæ, aruspicæ.*

¶ Conjectura, das Abnehmen / Vermuthung / Muthmassen. *Conjecturâ augurari*, rathen / Cicer. ad Atticum l. 2. ep. 9. *Conjecturam facere*, Terent. *Conjecturam capere*, abnehmen. *Conjectura assequi*, errathen. *Conjectura me ducit*, ich habe die Vermuthung / Cic. lib. 9. fam. ep. 2. ¶ Item Interpretatio somnii. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 1. extr.

Potin' conjecturam facere, si narrem tibi,
Hac nocte quod ego somniavi dormiens.

¶ Conjecturalis, e, *Caussa conjecturales*, Cic. Topic. cap. 11. extr. Sachen / darinnen man nach Vermuthung urtheilet. *Status conjecturalis*, cum de facto controversia, wenn die That geleugnet wird / und auff Vermuthungen stehet / Cic. Topic. c. 25. Et, *Conjecturales artes*, quæ fine suo sæpe carent, quod incertæ sunt & sine fundamento, Celsus præfat. lib. 1.

¶ Conjecturo, conjecturare, est conjecturam facere, colligere. Seneca Quæst. Nat. lib. 7. cap. 29 *Nobis conjecturare illa tantum, in occulto licet.* Sed jam olim Joh. Obsopœus observavit, e manuscriptis legendum esse, *& conjectum ire in occulta tantum licet*: quod etiam editione Amstelodamensi, Gronovio accurante, expressum est. Sic etiam noster 2. Quæst. Nat. cap. ult. *cum imus per occulta naturæ.*

¶ Conjectare, frequentativum, idem quod conjicere. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 4. v. 5 *Neque scio quid dicam, aut quid conjectem*, wofür ichs halten soll.

¶ Conjectatio. Plinius lib. 10. c. 75 *Somni quæstio non obscuram conjectationem habet.* Muthmassung.

¶ Conjectatorius. ut *Conjectatoria argumenta*, Gell. lib. 14. c. 3. die in Muthmassungen bestehen.

¶ Conjectanea autem miscella & adversaria notant sive libros, in quos conjectationes nostras referimus. Gellius Præfat. & alibi. v. gr. lib. 6. cap. 2 *Alfenus in Conjectaneorum libro secundo*, &c.

¶ Conjectarium, quod conjici facile potest. Onomasticum vetus: *Conjectarium*, ἴυσμος.

¶ Dejicere, abwerffen / abstossen. *Jugum servile a cervicibus dejicere*, Cic. 1. Philipp. cap. 2. vom Halse abschütteln / von sich werffen. *Dejicere vultum, oculos*, die Augen niederschlagen. *Pudor dejicit vultus*, Valerius in Argonaut. lib. 7. v. 514. At, *a republica oculos dejicere*, Cic. principio Philipp. 1, est curam illius abjicere, nicht achten. *Dejicere alvum*, Cato cap. 156. de R. R. sich leichter machen. *Dejici de gradu, honore, dignitate, possessione*; seines Ampts / Gutes entsetzet werden. *Dejici de sententia*, Cic. 2. Tusc. cap. 5. von seiner Meinung abgetrieben werden. *Dejicere præsidium*, Philipp. 8. cap. 2. depellere, expugnare. At *Loco quem dejicere*, est, de gradu turbare, einen aus seinem Lager / oder Stande treiben. Quadrigarius apud Gell. lib. 9. cap. 13. *Manlius scuto scutum percutit, atque de loco certo hominem iterum dejicit.* Et; *Dejicere ferum*, sternere, est, ein Wild fällen. Curt. lib. 7. c. 1 *Ille quatuor millibus ferarum dejectis in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est.* Phædrus lib. 2. fab. 2 *Super juvencum stabat dejectum Leo.* Hinc & *Dejectus*, pro victo atque pro mortuo ponitur. Erlegt. Nepos in Thrasybulo: *In secundo prælio cecidit Critias, dux Tyrannorum, cum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret. Hoc dejecto Pausanias venit Atticis auxilio.* Cæsar lib. 1. de Bello Civ. cap. 46 *Paucisque dejectis reliquos se convertere cogunt.* Lucan. lib. 2. v. 65

— — tot oppressa dejectis hostibus arces.

Comparativo Tertull. lib. 1. adv. Marc. c. 6 usus est: *Neutrum altero sublimius aut dejectius est.*

¶ Dejectio; ein gewaltsames Anstossen. Cic. pro Cæcin. c. 20. *Vim dejectionemque facere.* Item inter pœnas militares Dejectio. Lege 3. § 1 Dig. de re militari, refertur *Gradus dejectio*, i. e. mutatio militiæ in deteriorem, quod ibidem § 5 dicitur: *gradu militiæ dejicitur.* Sed *Dejectio alvi*; apud Celsum sæpe, & absolute *dejectio*, lib. 4. c. 14. pr. qui & in præfat. habet *Dejectionibus laborare*, Durchfall haben.

¶ Dejectiuncula, idem, apud Scribon. Larg. cap. 9. compos. 52. extr.

¶ Dejectus, us, nom. Niederwerffung. Livius lib. 9. cap. 2. de Furculis Caudinis: *angustias dejectu arborum septas invenêre.* funden den Wald verhauen. Et Silius lib. 12 v. 189

nec armorumque virumque
Dejectum spernit valet.

¶ Indejectus, non dejectus. Ovid. 1. Metamorph. v. 288 *Domus indejecta.* nicht nieder geworffen.

¶ Deje-

¶ Dejectare, frequentat. Tertullian. de Pallio c. 4 *Non erat satis animi tumens Macedo, ni illum etiam vestis inflatior dejectasset.*

¶ Disjicere, von einander werffen/ zerstreuen. Virg. 1. Æn. v. 128

Disjectam Æneæ toto videt æquore classem.

Sic *Agmina disjecta*, ein zertrenntes Kriegsvolck. Tacitus lib. 2. annal. cap. 45 *Diriguntur acies pariterque spe, nec, ut olim apud Germanos, vagæ incursibus, aut disjectæ per catervas.*

¶ Lucretius frequentativo *Disjectare* usus est lib. 2. v. 553

Disjectare solet magnum mare transtra carinas.

Usus etiam Ammianus est lib. 16. c. 4.

¶ Disjectus, ûs, subst. dispersio. Lucretius lib. 3. v. 941

Major enim turbæ disjectus materiai
Consequitur letho. i. e. atomorum dissipatio.

¶ Ejicere, expellere, extrudere, ausstopffen/ auswerffen. *Ejicere navem in terram.* Vide *Navis.* Ovid. lib. 5. Tristium Eleg. 6. v. 13 *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.*

Et, *Ejicere ex animo*, Cic. pro S. Rosc. cap. 19. aus dem Sinn schlagen.

¶ *Ejectus*, qui ex naufragio in littus appulit. Terent. in Andr. act. 1. sc. 3. in fine,

— — navem is fregit apud Andrum insulam,
Is obiit mortem, ibi tum hanc ejectam, Chrysidis
Patrem recepisse orbam, parvam.

Idem act. 5. sc. 4. v. 20

Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum ejectus est,
Et istac una parva virgo.

¶ Ejectio, expulsio, Verstossung. Cic. lib. 2. ad Attic. epist. 18 *Tenemur undique, neque jam, quo minus serviamus, recusamus: sed mortem & ejectionem, quasi majora timemus, quæ multo sunt minora.*

¶ Ejectare frequent. Ovid. 5. Metam. v. 355 *arenas ejectat.* Silius lib. 16. v. 277 *— — manantem ex ore cruorem*
Ejectans consul.

Et eodem libro v. 320

Sanguineus tumidis in campos Ausidus undis
Ejectat, redditque furens sua corpora ripis.

Iterum Ovid. lib. 2. Metam. v. 231 *ejectata favilla.*

¶ Ejectamentum, ut *Succinum ejectamentum maris est*, Agtstein wirfft das Meer aus/ Tacitus de Germania cap. 45. Etiam Apulejus apolog. p. 297 *maris ejectamenta* dixit.

¶ Ejectitius, adjectivum, quod vel ejicit, vel ejectum est. Plin. 11. cap. 37. sect. 84.

¶ Injicere, hinein werffen. Terent. in And. act. 1. sc. 1. v. 113 *Quæ sese voluit in ignem injicere, servavi*, ins Feuer stürtzen. *Injicere se in medios hostes, in medium agmen*, sich mitten unter die Feinde wagen/ Virgil. 2. Æn. v. 408. *Cogitationem alicui injicere*, Cicero ad Att. lib. 7. ep. 3. einem Gedancken machen. Sic *Curam, formidinem, terrorem, suspicionem, scrupulum*, Cicer. Terent. *Injicere manum alicui*, Livius lib. 3. c. 44. & *in aliquem*, Plaut. Truc. a. 4. sc. 3. v. 49. Hand anlegen. Servius ad illud Virg. 10. v. 419 *Injicere manus Parcæ* &c. *Usus est*, inquit, *sermone juris. Nam* MANVS INIECTIO *dicitur, quoties non exspectata auctoritate judicis, rem nobis debitam vindicamus.* Propert. l. 4. eleg. 6. extr.

Sic noctem patêrâ, sic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.

¶ Injectio, Seneca de Constantia sapientis cap. 5. de Stilpone philosopho: *Habebat secum bona sua, in quæ non est manus injectio*, der sich niemand unterstehen/ und einen Eingriff darein thun darff. *Injectiones* quoque eleganter vertit Tertullianus de Pudic. cap. 13, Diaboli πανουργίας sive insidiosas machinationes, 2. Corinth. 2. v. 11.

¶ Subinjicere, von unten zu werffen. Seneca Controvers. 13. pr. *Subinjecta manu satelles: Quid moraris? inquit.*

¶ Superinjicio, drüber her werffen. Plin. 17. cap. 20 *Terra superinjecta duorum digitorum crassitudine.* Ovid. 8. Metam. v. 640

Quo superinjecit textum &c.

¶ Injectare, Frequentativum, apud Statium legitur in lib. 9. Theb. v. 133, *Ausus erat furto dextram injectare.* Et Silius Italicus lib. 3 v. 183 *Jamque videbatur dextram injectare.*

¶ Interjicere, dazwischen werffen. *Spatio interjecto*, Cæs. 3. Gall. cap. 4. Et, *Paucis interjectis diebus*, Livius lib. 1. c. 58. Rursus Cæsar 1. Civil. cap. 73 *Crebras stationes disponunt equitum, legionariasque interjiciunt cohortes:* quod Tacito lib. 3. hist. c. 79 est *interjectus equiti pedes*, qui ad alias etiam res non insicite transtulit, ut *interjicere moram*, ibid. c. 81. *preces, minas* annali 1. cap. 23.

¶ Interjectus, ûs, darzwischen Werffung/ oder Setzung. substant. ut, *Luna interpositu interjectuque terræ deficit*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 40. extr. Sic, *Interjectu temporis* Tac. 3. annal. cap. 51. *paucorum dierum*, ibid. cap. 67. & *noctis*, lib. 6. cap. 39.

¶ Interjectio, idem, ut, *interjectio verborum*, Quintil. lib. 8. cap. 2.

¶ Objicere, fürwerffen/ fürschieben/ fürwenden. Horat. lib. 1. Epistola 15. v. 62 *Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.* *Objicere caput suum furori atque ferro* alicujus, Cic. pro Domo cap. 57. Sed *Objicere aliquid alteri*, criminis loco, est exprobrare, auffrücken/ fürwerffen/ Cic. 1. Tusc. cap. 2 *Inqua* [oratione Cato] *objecit, ut probrum, Marco Nobiliori.* Hinc

¶ Objectus, a, um, ut *Diluere objecta*, Quintil. lib. 4. cap. 2. Et, *objecta spe*, id est injecta, Tacit. ann. 4 cap. 60.

¶ Objectus, ûs, masc. & substant. objectio, wenn was entgegen stösset. ut, *objectu montis* Tacit. ann. 4. cap. 67. &, *paludis*, Idem hist. 3. cap. 9. &, *molis*, lib. 5 hist. cap. 14. & pluraliter *molium*, idem lib. 14. cap. 8.

¶ Objectio, Einwurff/ Einrede/ Vorwurff. Ambrosius ep. 27 ad Valentinianum Imperator. de legatione sua ad Maximum tyrannum: *Utinam hoc meum esset, objectionem non timerem, non vererer criminationes tuas.* Et epist. 84 *Omnem vim objectionem repellamus.*

¶ Objectare, freq. idem quod objicere. ut, *caput objectare periclis*, Virgil. 2. Æneid. v. 751. sich in Gefahr wagen. *Aliquem dolo & casibus objectare*, Tacit. ann. 2 cap. 5. Et, *Probrum alicui objectare*, Cic. pro Domo cap. 29. einem was vorwerffen.

¶ Objectatio, Vorwurff. Cæsar 3 Civ. c. 60 *Idque ita esse, cum ex aliorum objectationibus, tum etiam ex domestico judicio atque animi conscientia intelligebant.*

¶ Objectaculum. Varro extremo lib. 3. de Re rust. pro mole aquas cohibente vel admittente.

¶ Objectamentum. Apul. principio Apolog. *objectamenta jurgio prolata*, Vorwürffe.

¶ Objectamen, idem. Vet. Gloss. *Objectamen*, ἔγκλημα.

¶ Projicere, für sich werffen/ hinwerffen. *Arma projicere*, Hirt. 8. Gall. cap. 29. die Waffen hinwerffen. *Diogenes projici se jussit inhumatum*, Cicer. 1. Tuscul. cap. 43. Et, *Foras projicere*, Idem 2. in Catilin. cap. 1. *Ad pedes alicujus se projicere*, Cic. pro Sextio cap. 11. einen Fußfall thun. Horat. in arte Poetica v. 97 *Projicit ampullas, & sesquipedalia verba.*

Id est abjicit, ἀποβάλλει, negligit magnifice loqui, & verbis minoribus utitur, &c. gelinde Seyten auffziehen. Virg. 6. Æn. v. 436

— — — — Lucemque perosi
Projecere animas.

i. e. profuderunt vitam, sine ullo ejus servandi studio, tanquam rei vilis & odiosæ. Sic *aliquem projicere*, est negligere, nullam ejus rationem habere ac curam. Cæsar 1. de Bello Civil. cap. 30 *Queritur in concione, se projectum & proditum a Pompejo.* Et lib. 2. cap. 32 *Nonne extremam patri fortunam paratos projecit ille?* Lucanus 4. v. 516

Projeci vitam comites, tutumque futuræ
Mortis agor stimulis.

¶ Projectus, extensus, ut, *Projectum brachium*, Cic. 3. de Orat. cap. 59. ausgestreckt/ ausgereckt. *Projecta atque eminens audacia*, Idem pro Cluent. cap. 65. *Projecta & effrenata cupiditas*, h. e. impudens, eine öffentliche und verwegene Kühnheit/ Cic. pro Dom. c. 44. Comp. usus est Prudentius Romano v. 153

Quid esse vobis æstimem projectius?

Superlativo Tacitus 5. Hist. c. 5 *projectissima ad libidinem gens.*

¶ Projectio, *Brachii projectio*, Cic. in Orat. cap. 18. das Auffwerffen des Arms.

¶ Projectus, substantive, idem. Plin. lib. 17. cap. 12 *Projectu frondis defenduntur.*

¶ Projectare. Plaut. Bacch. 3. sc. 5. v. 38 *Tuis me projectas probris.* Alii *prolectas*, id est, provocas, legunt, id quod fortun rectius est. Vide Lambinum in h. l.

¶ Projectitius, hingeworffen. ut, *projectitius infans.* Plaut. Argum. Cistell. Et Palladius quidam epistola ad Romanum apud Ammian. Marcellinum lib. 28. cap. 37 *Salutat te*, inquit, *Palladius projectitius, qui non aliam ob causam dicit se esse projectum, nisi quod* &c.

¶ Projectura, apud Vitruvium lib. 3. cap. 2. &c. was am Dache oder Wand oben fürgehet/ um der Trauffen willen. Cujusmodi prominentiæ, *Corona* etiam dicuntur: etiam *projecturæ coronarum* lib. 2. cap. 8. JCti *Projecta* vocant. Vide Hotoman. lib. 2. Respons. amicabilium cap. 30.

¶ Rejicere, auf einen wiederum zuwerffen. Cæsar 1. bell. Gall. c. 46 *Suos impensbit, ne quod omnino telum in hostem rejicerent.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 109 *Rejicit se in eum quam familiariter*, sie drücket sich an ihn. ¶ 2. Est & idem quod Repellere, abjicere, zurück treiben/ verstossen/ verwerffen. Ovid. Met. 9. v. 512

Ergo ego quæ fuerum non rejectura petentem.

Est & verbum nauticum. Cæsar 5. de Bello Gallico cap. 5 *Ibi cognoscit XL naves, quæ in Meldis factæ erant, tempestate rejectas, tenere cursum non potuisse.* Zurücke getrieben oder geschlagen werden. Cicero Tusc. Quæst. extr. lib. 1, *Quo utinam bellis pasfis perbibi liceat. Sin testantibus ventis rejiciemur, tamen eodem paullò tardius referamur necesse est.* ¶ 3. Item remittere, vel differre, auffschieben. Cic. lib. 2. ad Quint. frat. epist. 1. *Habes acta unius diei: reliqua, ut arbitror, in mensem Januarium rejicientur.*

¶ Rejectio, ipse actus rejiciendi, qui tam varie, quam ipsum verbum *rejicere*, explicari potest. e. gr. *Rejectio judicum*, Cic. 2. Verr. c. 6. Verwerffung. *Rejectio in alium*, Idem 3. de Orat. cap. 53.

¶ Reje-

¶ Rejectus, us, subst. Celso *vomitus* est. Usus & Hyginus lib. 3. Astr. cap. 36 in Argo nave, quanquam lectiones & judicia doctorum ibi variant. Adi Munckerum.

¶ Rejectare, Lucret. lib. 2. v. 330 *Montes clamore illi rejectant vocem.* Widerschall geben. Et Virgil. Æn. 5. v. 470 *Ore rejectare cruorem*, Blut auswerffen.

¶ Rejectāneum, quod ut malum rejicitur, Cicer. 4. de finibus cap. 26.

¶ Rejiculus, ut, *Oves rejiculæ*, quæ aut ætate defectæ, aut morbo tentatæ, minus aptæ ad fœturam sunt, idque rejiciuntur, Mertzschaffe. Varro in Catone, sive de liberis educandis apud Nonium: *Et ut in grege opilio oves minus idoneas removeri solet, quas omnes REJICVLAS appellat*, &c. Idem lib. 2. de re rustica cap. 1, *Præterea scire oportet in grege, quot fœminas habeat, quæ parere possunt, quot arietes, quot utriusque generis soboles, quot REJICVLAE sunt alienandæ.* Seneca de brevitate vitæ c. 8 *Dispunge, inquam, & recense vitæ tuæ dies, videbis paucos admodum & rejiculos, apud te resedisse.* Quos *rejiculos dies* dixerit, lib. 7 Quæst. Natur. c. 32 docet.

¶ Subjicere, unterwerffen. *Ignem subjicere* Virgil. 5. Æneid. v. 104. *Imperio alicujus se subjicere*, Cic. 2. Offic. cap. 6. sich unter eines Gewalt ergeben / unterwerffen. *Subjicere oculis*, Livius lib. 3. cap. 69, unter Augen stellen / ansehen. *Subjicere causſam, exemplum, rationem*, Ursach setzen / anführen. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 40 *Subjice*, hoc est, Suggere, in memoriam redige, erinnere mich dran. ¶ 2. Ponitur etiam pro subornare, abrichten. Cæsar lib. 1. de bello Civili cap. 33 *Subjicitur etiam L. Metellus Trib. Pl. ab inimicis Cæsaris, qui hanc rem distrahat.* Suetonius Nerone c. 35 *Occidit sub crimine adulteriorum, adeo impudenti falsoque, ut in quæstione pernegantibus cunctis Anicetum pædagogum suum indicem subjecerit, qui dolo stupratam a se fateretur.* ¶ 3. Idem, Suetonius absolute, *subjicere* pro *hasta subjicere*, Caligulâ dixit cap. 38. Feil machen.

¶ Subjectus. Virgil. 6. Æneid. v. 853

Parcere subjectis, & debellare superbos.

Der sich ergiebt und unterwirfft. *Subjectior invidiæ*, dem Neid je mehr und mehr unterworffen / Horat. in Serm. lib. 2. Sat. 6. v. 47. Superl. *subjectissimus*, unde

¶ Adverbium *Subjectissime* apud Cæsarem supereſt lib. 1. Civ. cap. 84 *Hæc, quam potest, demississime atque subjectissime exponit.* auffs unterthänigste / demüthigst.

¶ Subjectio, *Subjectio sub adspectum*, Cic. lib. 3. de Orat. cap. 53. vor Augen stellung.

¶ ¶ Subjectus, subst. idem, præsertim auferendi casu. Plin. lib. 26. cap. 15 *Inhibet vel fustis, vel subjectu*, stillet / damit geräuchert / oder drunter gehalten.

¶ Subjector, *Testamentorum subjector*, hoc est, qui pro testamentis veris falsa subjicit, vel supponit, Cic. Catil. 2. c. 4.

¶ Subjectare, frequent. ut, *Lasso stimulos subjectare*, Horat. lib. 2. satyr. 7. v. 94. Virg. 3 Georg. v. 241

Nigramque alte subjectat arenam.

Treibt unten herfür. ¶ 2. Alia notione & forma *subjactare* est non nihil jactare, sich etwas rühmen. Cresconius Corippus in Præfat. - - *Solus qui se subjactat amicum.*

¶ Superjicere. Tacitus 5. Hist. cap. 6. de Asphaltitide: *Superjacta ut solido feruntur.* Was drauff geworffen wird ꝛc. Livius lib. 10. cap. 30 *superjecere quidam augendo fidem*, machens zu groß. De fama cujusdam pugnæ agit.

¶ Superjectio, hyperbole. Quintilian. lib. 8. cap. ult.

¶ Superjectus, substantiv. Columella lib. 6. cap. 36 extr. *mus superjectu eblanditus est.*

¶ Superjactare. Valer. Max. lib. 9. cap. 2. n. 4 *Infantes alios in conspectu parentum humo infligi, alios superjactatos pilis excipi jussit.* in die Höhe geworffen. Usus etiam est Plin. lib. 9. cap. 15. extremo.

¶ Trajicere, seu Transjicere, ut in quibusdam libris legitur. *Ferro trajicere* Virg. 1. Æn. v. 355. *Trajectâ*, Cæsar 5. Gall. cap. 35. *Cuspide trajicere*, Ovid. 4. Metam. v. 571. est transfigere, durchrennen / durchstechen. ¶ Sed, *Trajicio exercitum*, id est, transporto trans mare, seu flumen, über Wasser setzen. Cæsar 3. Civ. cap. 29. ¶ Et, *Trajicio mare vel flumen*, hoc est, transeo, ich setze hinüber / Valla lib. 3. cap. 36. Propertius lib. 1. eleg. 9. v. 12 *Trajicit & fati litora verus amor.*

¶ Trajectio, Cicer. 3. de Orat. cap. 53 *Veritatis superlatio atque trajectio.* das drüber setzen. Trajectiones μετάφορα, transcurrentes & evolantes stellæ dicuntur. Schiessende Sterne.

¶ Trajectus, & Transjectus, subst. trajiciendi actus. Cæsar 1. Civil. cap. 20 *Transjectu intercludi.* Livius lib. 1. cap. 3 *in trajectu Albulæ amnis submersus.* im hinüber fahren. ¶ 2. locus, ubi trajicitur, die Furth. Idem Cæsar 4. Gall. cap. 21 *E Morinis brevissimus erat in Britanniam trajectus.*

¶ Trajector. Prudent. Hamart. v. 875 *Ignis trajector nebulæ.* Vertreiber.

¶ Trajectura. Vitruvius lib. 4. cap. 7 *Trajectura mutilorum.*

¶ Trajecticius. *Trajecticia pecunia*, lege 3 § 8 Dig. de peculio.

¶ Trajectare. Celsus lib. 7. cap. 14 *acu trajectatur, duo lina duente*, ein doppeln Faden durchzustehen.

¶ Perrajicio, decompositum. Augustinus Dominica ante Natalem Domini, sive Sermone 3, *Solis radius specular penetrat, & soliditatem ejus insensibili subtilitate perrajicit.*

IACVLVM, a jaciendo dictum, telum est quodcunque, quod emittitur, ein Geschoß / Pfeil / Wurffwehr. *Jaculo trajicere*, durchschiessen. Revera autem adjectivum est, *Jaculus, jacula, jaculum*: uti *rete jaculum* apud Plautum & *jaculus serpens* apud Plinium lib. 8. cap. 23. Eine Schießschlange. Et absolute cum *jaculum* dicitur, teli vox subaudienda est, ut integrum sit, *telum jaculum.*

¶ Jăcŭlari, jaculum mittere, schiessen / werffen. Livius lib. 22. cap. 50 *Quum in latus dextrum, quod patebat, Numidæ jacularentur.* Florus lib. 1. cap. 11 *Dictator signum in hostes jaculatus est.* Ajunt etiam *se jaculari.* Idem Florus d. l. cap. 14 *in confertissima se hostium tela jaculatus.* drein begeben. Claudianus de consul. Mall. Theod. v. 320

Vel qui more avium sese jaculentur in auras.

sich in die Lufft schwingen. ¶ 2. Est jaculando ferire. Horatius de Jove fulminante loquens, lib. 1. Ode 2. *rubente*

Dextera sacras jaculatus arces.

Ovid. lib. 3. Amor. Elegia 3. v. 33

Jupiter igne suo jaculatur & arbes.

¶ 3. Est moliri, designare. Horat. 2. Carm. ode 16

Quid brevi fortes jaculamur ævo Multa?

¶ Jaculatio, Werffung / Wurff. Apulej. lib. 1. Milet. *Statutum est, ut in eam diem altera severissime saxorum jaculationibus vindicaretur.* Minutius Felix p. 24 *Testarum in mare jaculationibus ludere.*

¶ Jăcŭlator, qui jaculatur. Horat. 3. oda 4 *Jaculator audax.* Statius Theb. 12. v. 562 *fulminis jaculator.* Jaculandi peritia Cretenses maxime excelluisse tradunt: Scythas Parthosque sagittandi jaculandique ex equo ratione.

¶ Jaculatrix: quo cognomine apud Poëtas Diana gaudet. Ovid. 5. Metam. v. 375 *jaculatricemque Dianam.* Add. 2. Fast. v. 155.

¶ Jaculabilis, e. Ovid. 7. Metam. v. 680

Viderunt oculi telum jaculabile nostri.

Statius Theb. 6. v. 658 *jaculabile pondus.* Et Claudianus in Eutrop. 2. v. 166

Telum ingens nullique Deo jaculabile torsit.

¶ Jaculatorius, ut *Campus jaculatorius*, ein Schützenplan / Schießgraben / Ulpian. Lege 9 § 4 Dig. ad Legem Aquiliam.

¶ Ejăcŭlare, compositum. Gell. lib. 16. extremo: *se in salum ejaculabere.* sich hinaus werffen.

CIACVLVS, *anguis*, serpens est duorum cubitorum magnitudine, ut Ætius tradit: sic dictus, quod corpore extenso veluti jaculum vibratum corporibus involat, & aculeo venenato valide in ea adacto sauciat. Appellatur & *Tenebrius* a colore milii, quem refert, Matthiolus. Lucan. lib. 9. v. 710

Et natrix violator aquæ jaculique volucres.

Plinius paullo ante citato loco *serpentem jaculum* vocat: Horatius *serpentem similem sagittæ* Lib. 3. Ode 27. v. 5.

IACTVRA, damnum, detrimentum, Schaden / Verlust. Vide expositum in *Jacio*, unde est. Adde ex Senecæ epist. 1. *Turpissima est jactura, quæ per negligentiam fit.*

IALĔMVS, Calliopæ filius, in Poësi frigidus & ineptus. ¶ Item *carmen lugubre.* Athen. lib. 14. ἐν δὲ γάμοις ὑμέναιος, ἐν δὲ πένθεσι, ἰάλεμος, *nuptiis Hymenæus convenit, luctui jalemus*, ein Todten-Lied / Leichen-Gesang. Vid. Voss. lib. 3. Instit. Orator. p. 413.

IAM, adverb. temporis, modò, itzund / nun / bald / schon. Terent. act. 2. sc. 2. v. 1 *Tace, egomet conveniam jam ipsum. Jam a pueris*, bald von Kind auff / Terent. Heaut. 2. sc. 1. v. 2. *Jam a prima adolescentia*, Cicero libro 1. famil. epist. 1. Et, *jam inde ab adolescentia*, Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 16. *Jam inde ab initio* Livius lib. 1. cap. 1. *Jam inde a principio*, Sallust. Jugurth. cap. 77. Quod etiam absolute, sine præpositione, componitur. Livius lib. 21. cap. 31 *Allobroges, gens jam inde nulla Gallica gente opibus aut fama inferior.* Contra abesse potest *Inde*, præsente præpositione. Cic. lib. 2. fam. epist. 16 *Sententiam meam tu facillime perspicere potuisti jam ab illo tempore, cum* &c. Aliquando abundat, &, ut expleat, tantum additur. Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 1 *Nulla mihi res posthac potest jam intervenire tanta.* Tacitus de Germania cap. 45 *Ergo jam dextero Suevici maris littore Æstyorum gentes alluuntur.* Ibid. cap. ultimo extremo: *Cetera jam fabulosa, Hellusios & Oxionas ora hominum vultusque, corpora atque artus ferarum gerere*, &c. ¶ Aliquando pro *præterea* ponitur, & inservit connexionibus. Cic. 2. de Orator. cap. 19 *Jam vero narrationem quod jubent verisimilem*, &c. Idem: *Jam quod ad illam causſam attinet.* Tibullus de Messala lib. 4. eleg. 1. v. 82

Jam te non alius belli tenet aptius artes.

¶ Geminatur nonnunquam celeritatis exprimendæ causſa, Terent. Adelph. a. 5. sc. 3. v. 67 *Jam jam desino.* also bald. *Jam jam intelligo, Crasse, quid dicas*, Cicer. 3. de Orat. cap. 24. pr. Sic & *Jam jamque.* Idem ad Attic. lib. 7. epist. 21 *Mihi dubium*

non sint, quin ille jam jamque foret in Apuliâ, jetzo bald/ in dem. Catull. Carm. 64 de Ary v. 73

Jam jam dolet quod egi, jam jamque pœnitet.

¶ Jam diu, jetzt für langes/ schon längst. Terent. Eunuch. a. 3. sc. 3. v. 12 *Quam pridem pater & mater mihi mortui essent. Dico, jam diu.* Ubi Donatus *Jam olim* interpretatur. Cicero lib. 2. epist. 14 ad Cœlium: *Jamdiu propter hiemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur.*

¶ Jamdūdum, jetzt neulich. Dicitur enim de parvo tempore, ut, *Diu*, de longo. Vall. lib. 2. cap. 35. ¶ 2. Pro citò, quàm primùm, ut Servius quoque interpretatur, usus Virgilius est 2. Æn. v. 103

- - Si omnes uno ordine habetus Archivos
Idque audire sat est, jamdudum sumite pœnas.

¶ Observa autem utrumque familiariter gaudere verbo Indicativo præsenti, ut, *Idem jamdiu non facit*, Cic. 1. de Divin. cap. 19. Das hat er schon lange nicht gethan. *Jam diu flagitat*, Cic. Div. in Verr. c. 8. Et, *Jam dudum est animus in patinis*, Ter. Eun. 4. sc. 7. extr. *Jamdudum te exspectant*, Cicer. 2. de Orat. cap. 7. es ist ein eben weil/ daß ꝛc. *Jam ferme moriens me vocat*, Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 49. da sie fast den Geist wolte auffgeben.

¶ Jam nunc, Ovidius 3. de arte am. v. 59

Ventura memores jam nunc estote senectæ.

Eodem plane modo Propertius lib. 4. eleg. ult. v. 93

Discite venturam jam nunc sentire senectam.

Quod & *nunc jam* dicitur, Terent. Andr. a. 1. sc. 1. extr. *Eamus nunc jam intrò*, last uns nun hinein gehen.

¶ *Jam olim*, est, jam à longo tempore, schon vor Alters / vor langer Zeit. Terent. Eun. a. 3. sc. 5. v. 38 *Consimilem luserat jam olim illę ludum.* Adde Virg. 2. Georg. v. 403.

¶ *Jam pridem*, jetzt neulich / vel aliquando abhinc tempore, ut exponit Valla. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 22 *Jampridem equidem audibi*, vor einer guten Weile.

¶ *Jam primum*, jetzt erst. *Jam primum omnium*, demnach vor das erste / Livius principio lib. 1.

¶ *Jam tandem*, nun einmahl / Virg. 6. Æn. v. 61.

¶ *Jam tum*, zur selben Zeit. *Jam tum illis temporibus*, Corn. Nepos Thrasybulo c. 2, 4. schon damahls. Add. Virg. 2. Georg. v. 405.

¶ *Jam verò*, nun aber / Cic. 4 Verr. cap. 48, & passim alibi.

IAMBLICHVS, Philosophus Pythagoricus Chalcidensis, Porphyrii discipulus, Constantini Magni tempore. Leguntur ex fragmentis ejus quædam apud Stobæum, ut commendationes Dialectices, quam donum vocat Dei necessarium ad omnes partes Philosophiæ: Et dicta quædam Philosophica: Ejus tamen liber de vitâ Pythagoræ & hodieque exstat.

IAMBVS, ἴαμβος, pes dictus, ab ἰαμβίζειν, seu ἰάπτειν, i. e. maledicendo. Horat. de art. Poëtica v. 251

Syllaba longa brevi subjecta vocatur Iambus, sic ex propterea quod ex parva caussa, coorta sæpe calumnia in malum longum desinat.

¶ Jambicus, ut *versus Jambicus*, *Carmen Jambicum.* Vide Diomedem lib. 3.

¶ Jambūs, ἰαμβεῖος idem. Horatius de arte Poët. v. 252

- - Unde etiam trimetris accrescere jussit
Nomen Jambeis.

¶ Mimiambus: ita videtur appellatum ipsum fabulæ genus, quod *Mimus* nominabatur: ex eo, quod jambis maxime constaret; licet quandoque & alia trochaica, maximè, ut ex Laberii, & Publii fragmentis constat, admiscerentur. Nam & in veteri Comœdia παραφάσεις, Anapæsti dicebantur, non quod perpetuo, sed plurimum ex iis constarent, ut Scholiastes Aristophanis, & Pollux lib. 15. cap. 16 observat. Mimiambos Marii laudat Gellius lib. 15. cap. 25 & lib. 20. cap. 9. Meminit & Terentianus. ¶ Non absimili ratione & carmen illud, quod Galli matris Deûm sive Deæ Cybeles Sacerdotes canebant *Galliambus* appellatur, ut Terentianus Maurus docet. Galliambum dedit Catullus in illo: *Super alta vectus Atys celeri rate maria.* Mæcenatis Galliambum Diomedes, & Atiliani Fortunatianus citant. Constabant autem *Galliambi*, ex Jambico metro peculiari, de quo laudatos Grammaticos vide.

IANTHĪNVS, a, um, color violaceus, Violnbraun/ ab ἴον, *viola*, & ἄνθος, *flos*, Martial. lib. 2. epist. 39

Coccina formosæ donas, & ianthina mœchæ,

Subaudi *indumenta.*

¶ Tyrianthīnus, vide infra.

IANVA ab Jano, ostium, aditus, fores, Græce θύρα, Thür/ sed in domo & pariete; cum murorum, aut urbium, & arcium, fit *porta*, auctore Valla. Virgil. 6. Æn.

Noctes atque dies patet atri janua Ditis, &c.

Propert. lib. 4. Eleg. 12. v. 2

Panditur ad nullas janua nigra preces.

Q. Cic. de pet. cons. cap. 11 *Janua animi frons est.* ¶ 2. Ponitur & pro aditu, & occasione: unde proverbiale illud, *januam aperire*, vel *patefacere*; id est, occasionem præbere & caussam; cui affine aliud: *Fenestram aperire*: de quo supra. Virg. 2. Æn. v. 661

- - patet isthic janua leto.

Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 1

Hæc est blanditiæ janua laxa meæ.

Cicer. pro Plancio cap. 3 *Qua volui janua, ingressus sum in caussam*, durch den Weg / den ich gewolt. *Aberrare ab janua*, est aberrare a vero, seu errare toto cælo, des rechten Weges / der Warheit fehlen.

¶ Jānitor, ein Pförtner / Thürhüter. Hi moribus Romanis vincti catenis domum aditus servabant, & vilissima erant mancipia. Unde *janitor catenatus* Columellæ præfatione dicitur. Consuli possunt Joh. Brodæus lib. 4. Miscell. cap. 3. Rævard. lib. 5. Var. cap. 20. Laur. Pignorius de Servis pag. 214. Vide *Ostiarius*. Cerberus etiam inferorum *ingens janitor* appellatur lib. 6. Æn. v. 400.

¶ Janītrix, fœm. *Anus janitrix*, Plaut. Curcul. act. 1. sc. 1. v. 76. *Laurus janitrix domibus Cæsarum*, Plin. 15. cap. 30. Eleganter quoque Tertullianus de Anima cap. 55 *Romphæa paradisi janitrix*, qua scilicet paradisus custoditus fuit, ut domus per janitorem. ¶ Sed Lege 4 5 6 Dig. de Gradibus, *Janitrices* duorum fratrum uxores dicuntur. Et Gloss. Vet. *Janitrices*, δύο ἀδελφῶν γυναῖκες, σύννυμφοι.

IANVS, Ἰανὸς, *Chaos* antiquis appellatus, temporis Deus, & penes quem omnia aperiendi claudendique potestas esset. Unde ita fingebatur, ut in alterâ manu baculum, in altera clavem teneret. De quo vide Ovidium lib. 1. Fastorum v. 89. & plurimis insequentibus: itemque Macrobium lib. 1. Saturnal. cap. 9. *Bifrontem* finxerunt: quia per duas quasi portas Sol, qui per *Janum* intelligitur, oritur & occidit. Tum quia initium & finis anni concurrunt. Fecerunt & *quadrifrontem* propter quatuor mundi & orbis regiones. ¶ Antiquissimus fuit Italiæ rex, & revera ipse Noah, respiciens ad mundum eum, qui diluvio totus interierat, tum eum, qui post diluvium propagari denuo cœperat, vid. Gallæus ad Lactant. p. 76. Ejus templum *Janiculum* dictum Romæ indicem pacis & belli Numa constituit. Nam pacis tempore clausum erat; belli verò apertum. Unde & *Patulcius* a patendo; & *Clusius* a claudendo *Janus* dictus est. At quod quidam, quamvis docti viri, dicunt, rer tantum in omni ævo clausum fuisse Jani templum, in eo largiter errant. Nam ex Suetonio constat, a solo Augusto ter clausum fuisse. Jam & ante Augustum bis, & post eum aliquoties clausum fuisse Historiæ docent. Vide Lipsium lib. 1. Electorum cap. 20. & Casaub. ad Suetonium p. 61. Bernegg. ad Sueton. August. c. 20.

¶ *Jani* dicebantur omnes transitiones perviæ, ut Cicero vocat, sive fornicata ædificia quadrata, quâ transitus essent. Dio διόδους appellat, cujusmodi plures per omnis urbis regiones Domitianum exstruxisse Suetonius ejus vitâ auctor est cap. 13. De Jano ejusmodi capiendus & alius locus Suetonii in vita Augusti cap. 31. extr. *Pompeji quoque statuam contra theatri ejus regiam, marmoreo Jano supposuit.* Vide ibi Casaubonum, itemque Turnebum lib. 22. cap. 16. nec non Torrentium ad illud Horatii lib. 1. epist. 1. v. 54 *- r - Hæc Janus summus ad imum Perdocet.* Ubi per metonymiam continentis intelliguntur fœneratores, trapezitæ, ac mercatores, qui eo in loco habitabant, aut versabantur. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 126. ¶ *Jani* nomen, nonnulli ex Ebræo deducunt: Ovidius à *janua* ex eo petit, quod Janus cæli foribus præesset lib. 1. Fastor. v. 124

Præsideo foribus cæli, cum mitibus Horis,
Et redit officio Juppiter itque meo,
Inde vocor Janus.

Loquitur Poëta ex Dei ipsius persona.

¶ Janālis, e: ut *Janalis virga* apud Ovidium 6. Fastorum v. 165. id est, qualem vel gestabat ipse Janus (gerebat quippe baculum) de spina alba; vel qualem Cranæ seu Carnæ dederat, de quo vide eundem Poëtam eodem lib. 6, 129.

¶ Januarius, primus mensium, dictus ab Jano, quia annum & claudit, & auspicatur, der Jenner. Saxones vocant, den Hartmen/ hoc est, mensem durum, frigoris scilicet ratione. *Januario mense curant Romæ fit*, Cicero ad Attic. lib. 1. epist. 2.

IAPĔTVS, Promethei pater, Japhet. Quadrisyllabum est, Græce Ἰαπετός. Horatius lib. 1. oda 3

Audax Japeti genus,

id est Prometheus. Valer. Flacc. 1. v. 564

Japeti post bella, truces Phlegræque labores.

¶ IĀPĔTOINĪDES, patronymicum. Ovidius 4. Metam. v. 630 *- - - ingenti corpore præstans*
Japetionides Atlas fuit.

Et Claudian. 2 in Eutrop. v. 491

Japetionidæ generis primordia nostri.

¶ Est & alia forma *Japetides*, Ovid. Metam. 5. v. 111, sed variant ibi libri.

IĀPYX, ventus occidentalis, qui & *Caurus* dicitur, Nordwest. Vid. Gell. lib. 2. cap. 22. Et Apulej. de mundo: *Idem occidui sunt, Caurus, qui Græcè ἀπαρκτίας vocatur, is adversus est Aquiloni, &c. Horum nomina plerique commutant de loco vel similitudine aliqua: ut Galli Circium, a turbine ejus & vertice: Apuli Japygem, ex Japyge sinu, id est, ex ipso Gargano venientem. Hunc Caurum esse manifestum est. Nam & ex occiduo venit, & Virgilius ejus sic meminit* [Æn. 8. v. 708].

Illum

Illum inter tædet pallentem morte futura
Fecerat ignipotens undæ & Japygis ferri.
Horat. 1. Carm. od. 3
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis præter Japygas.

IARBAS, Getuliæ Rex, qui Didûs nuptias ambiit; sed rejectus fuit, de quo etiam in *Hiarbas* diximus. Virg. 4. Æn. v. 35
Esto: agrâm nulli quondam flexere mariti,
Non Libyæ, non ante Tyro despectus Iarbas.
Jarba Ovidio appellatur 3. Fastorum v. 552
Et potitur captâ Maurus Iarba domo.
Solebant Latini Poëtæ n S in talibus abjicere, ut in sonum suaviorem hæc nomina flecterentur, & locum facilius invenirent in carmine. Ita *Marsya* pro *Marsyas*, & alia hujus generis dicebant. Vide infra *Marsyas*.

IASIVS. Dardani fuit frater, Virg. 3. Æneid. v. 168
hinc Dardanus ortus,
Jasiusque pater, genus a quo principe nostrum.
¶ Iásides, Palinurus, Virgilio dicitur lib. 5. Æneid. v. 843
Jasside Palinure, ferunt ipsa æquora classem.
Et Cepheus Iasides apud Avienum Phænom. Arat. v. 441
Iasidem quoque summa poli Cephea revolvunt.
Cephea, media longa, ex Κηφεύς; Ionico casu.
¶ Iasis appellatur Propertio Atalanta Arcadica, Parthenopæi mater, a patre Iasio, sive Iasione Jovis & Electræ filio, Cereris amasio, lib. 1. eleg. 1. v. 10 *Sævitiam duræ condidit Iasidos.*

IASON, Æsonis filius, fratris Peliæ Thessaliæ regis, quem ex Colchis Iason reversus interfecit, ac regno potitus est. Aureum vellus, ad quod tollendum in Colchide Iasonem Pelias miserat, Plutarchus indicat fuisse venas metallicas. Figmentum inde originem habet, quod Colchi aurum e fluminibus, asseribus perforatis ac lanosis pellibus excipere solent. ¶ Iason alius fuit, Pherarum Tyrannus in Thessalia sui temporis omnium potentissimus, ut Nepos in Timotheo significat: Ejus virtutem & rei militaris scientiam prædicant, Xenophon lib. 6. de rebus Græc. & Diodorus Siculus lib. 15. & 16. ubi de fine ejus habes. De quo Valerius Maximus etiam lib. 9. cap. 11 videndus. Aliquot ejus strategemata apud Polyænum poteris legere.
¶ Iasonius, adjectivum, ut *Argo Iasonia*, Avienus Arat. Phænom. v. 756. Ibidem v. 808
Puppis Iasoniæ depictaque terga carinæ.
¶ Iasonidæ juvenes, Iasone geniti, apud Statium Theb. lib. 6. v. 340.

IASPIS, idis, fœminino, ἴασπις, lapis pretiosus, aliquot colorum, ut, *viridis*, *cærulei*, *purpurei*, &c. præstantis vero inprimis naturæ, quemadmodum in veteri est versiculo:
Auro quid melius? Jaspis: quid Jaspide? virtus.
Virgil. 4. Æneidos v. 261
Atque illi stellatus Iaspide fulvâ,
Ensis erat.
¶ Jaspis aërizusa; ἴασπις ἀερίζουσα, gemma alia, quæ & *Eranus* dicitur, ein Türckis. *Est & Jaspis Garamantica, quæ transversa linea alba præcingitur.* Plin. lib. 37. cap. 9. Idem adjectivum fecit
¶ Iaspideus, ut *Iaspidea gemma*, qui jaspidis refert colorem, lib. 37. cap. 10. Jaspen / Jaspenstein.

Iatraliptes vide supra in *Aliptes*, in A.

IAZYGES, Sarmatica gens, Danubii accola, inter Marcomanos, nationem Germanicam, & Getas, ut Arrianus describit. *Sarmatæ Jazyges* Tacitus vocat lib. 12. c. 29.

IBERVS, Ἴβηρ, fluvius Hispaniæ Tarraconensis, in mare se mediterraneum effundens: a quo
¶ Ibēria, ipsa Hispania appellatur, Græcis maxime, quos Horatius imitatur lib. 4. od. 14. v. 50 *Duræ tellus Iberiæ.* Quanquam & pro parte tantum littorali, quæ ab Herculis columnis ad fluvium Iberum est, *Iberia* nomen antiquis Græcis sumta fuerit, ut Isaac. Vossius ad Melam lib. 2. c. 6. p. 189 observat.
¶ Iber, Ibēris & Ibērus, Ibēri, pro Hispanis, &c. Virg. Georg. 3. 408. *a tergo horrebis Iberos.* ¶ Et adjective Idem 9. Æn. v. 582 *ferrugine clarus Iberâ*, quam Servius quidem de Asiatica regione: plerique alii de Hispania interpretantur. Vide ipsos interpretes.
¶ Ibērĭcus, Hispanicus. Sidonius Carm. 23. v. 164
Terrarum indigenas Ibericarum.
Ita Martialem & Senecas laudat. *Iberici funes*, i. e. spartei, Horat. Epod. 4, 3. quia Hispania sparto abundat.
¶ Iberiacus, idem. Silius lib. 13. v. 510
Omen Iberiacis vitta Carthagine terris.
¶ Celtibēri, dicti sunt, qui profecti ex Gallia in Hispania consederunt, & nomen ex utraque gente mistum sibi invenerunt. Lucan. lib. 4. v. 9 - - *profugique a gente vetusta*
Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberi.
Ad quem locum vide animadversionem Cluverii lib. 1. de antiqua Germania cap. 2.
¶ Celtibēria regio Celtiberorum, supra Iberum sita. Florus lib. 4. cap. 2, 28 *Cedentes* [Pompejanos Cæsar] *ad Celtiberiam consecutus.* Adde Geograph.

A ¶ Alii *Iberi* sive *Iberes*, itemque *Iberia* in Asia fuit, confinis Armeniæ, in Caucasi montibus posita inter Albaniam & Colchidem. Unde Valerius Flactus lib. 5. v. 166
Armenia pratentus Iber;
& Plinius lib. 6. cap. 10. *gens Iberum:* & Eutropius lib. 6. cap. 11, 5. *Iberia regem Artacen vicit acie*, scil. Pompejus.
¶ Ibēris, idis, fœmininum, ἴβηρις, herba est, quam *Lepidium* Latini dicunt, wilder Kreß.

IBEX, rupicapta, ein Steinbock. Plin. lib. 8. cap. 53 *Sunt capreæ, sunt rupicapræ, sunt ibices pernicitatis mirandæ.*

IBI, ibidem, adverb. loci, daselbst/ an demselben Ort. Tacit. 1. Hist. cap. 70. *Adversus Petronium ibi Procuratorem.* Et, *Ibi homo cœpit me obsecrare*, id est, tum, da hub er an mich um Gottes willen zu bitten/ Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 30. ¶ Elegans ratio in illo est apud Terent. Heautont. act. 3. sc. 1. v. 62 *Et si subsensi id quoque, illos ibi esse.* Id est, in eo esse, subaudi, dediros, ut te fallant, quod ex præcedentibus patet. Idem eâdem fabula act. 5. sc. 2 v. 30 *Ibi sum*, da dencke ich jetzund auff. Plaut. Cistell. a. 2. sc. 1. v. 53 *Ibidem loci res erit*, es wird eben eins seyn.
¶ Inibi, daselbst. Cic. Agrar. 1. cap. 7. pr.
¶ Interibi, interea. Unterdessen. Plautus sæpe usus est. v.g. Pœnulo a. 3. sc. 3. v. 3 *Interibi attulerint exta.* Et Rudente act. 4. B sc. 6. v. 20 *Tu interibi adorna cæterum, quod opus est.* Gellius lib. 3. cap. 7 *Consul interibi, dum ea pugna fit, se in locos tutos atque editos subducit.*
¶ Postibi, postea. Plautus Pœnul. prol. v. 108 *Rogitat postibi, unde sit.* Et eadem fabula act. 4. sc. 2. v. 80 *Postibi, qui eum surripuit, huc devexit.*

IBIS, is & idis. Ἶβις. Juvenal. satyr. 15. v. 2
- - - - *Crocodilon adorat*
Pars hæc: illa pavet saturum serpentibus ibin.
Cic. de Nat. Deor. 1. cap. 36. *Ibes maximam vim serpentum conficiunt, cùm sint aves excelsæ, cruribus rigidis, corneo proceroque rostro.* Ein Egyptischer Storch. Est enim ciconiæ similis, sed nigra tota: extra Ægyptum nusquam progreditur. Hæc illa avis est, quæ nobis clysterum rationem ostendit. Plena enim & adstricta alvo aduncitate rostri, per eam partem se perluit, qua fœdi ciborum onera salubre maxime est, ut loquitur Plinius lib. 8. cap. 27 initio. Vide Pisidem Cosmurgiâ v. 110; & Philen. c. 15. *Ibin* maledico suo carmine Callimachus vocat Apollonium Rhodium, discipulum ingratum, teste Suidâ.

IBIX, ycis, ἶβυξ, avis clamosa, ein Kybitz. Gesner.

ICADION, Festo est nomen sævissimi piratæ. Lucilius:
Quemquem consequitur febris capitisque dolores
Tamde mihi infesti quam Rhodes Icadionque.
Vide Fest. *Tamde* autem ἀρχαϊκῶς, pro *tam* positum.

ICARVS, Dædali filius, Fabula nota est, Ovid. 3. Tristium Eleg. 4 C
Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas,
Icarus immensæ nomine signet aquas?
Nempe quod hic alte, submissius ille volabat,
Nam pennas ambo non habuere suas.
¶ Fuit & Icarus Oebeli Laconum Regis filius.
¶ Icărius, ut, *Mare Icarium.* Ovid. 1. Trist. eleg. 1
Icarus Icariis nomina fecit aquis.
Vide tamen & Bochardi etymologiam in Canaan lib. 1. cap. 8.
¶ 2. Icarius alius pater fuit Penelopes, à quo
¶ *Icarĭus, dus, & Icariotis, tidis*, ipsa dicta fuit. Propert. lib. 3. Eleg. 13. v. 10 *Quæque ferunt fastus, Icarioti, tuos.*
Ovid. 3. de Ponto Eleg. 1. v. 112
Morte nihil opus est, nihil Icariotide telâ.

Iccirco, vide *Idcirco*.

ICHNEVMON, ἰχνεύμων, mus Indicus vulgo, Plin. lib. 8. c. 24. ὀφιομάχος alias dicitur, pugnat enim contra serpentes. Nascitur in Ægypto solùm magnitudine felis. Gesner. *Armat se diligentissime in pugnam congressurus cum crocodilo.* Plutarch. lib. 1. de indust. animalium. De ejus solertia in oppugnandis serpentibus lege & Lucan. lib. 4. v. 734 & seqq. Nam de Ichneumone accipiendus ille locus est. Martial. lib. 7. epigr. 87
Delectat Marium si perniciosus Ichneumon.

ICHNOGRAPHIA, ἰχνογραφία, descriptio vestigii, Entwerffung eines Gebäus / Grund-Riß. Vitruv. lib. 1. c. 2. D

ICHTHYOCOLLA, ἰχθυόκολλα, piscis corio glutinoso, quem *exossem* dicunt, Hausen / & vesiculæ ejus, hausenblasen. Quo nomine glutinum etiam ipsum appellatur. Fischleim / Mundleim. *Antiacum* hunc piscem docti nominant, Gesnerus.

ICHTHYOPHAGI, ἰχθυοφάγοι, gentes Æthiopicæ, quæ piscibus vivunt, Ptolemæo & Straboni. Fischfresser.

ICHTHYOTROPHIVM, ἰχθυοτροφεῖον, vivarium, ein Helder / Teich. Colum. 8. c. 1.
¶ Ichthyopolium. Fischmarckt.

ICO, ici, icĕre, ferire, treffen / schlagen. Solinus cap. 7. ex Plinii lib. 7. cap. 24 *Qui lapide ictus fuerat, accepimus, oblitum literarum.* Plaut. Trucul. act. 2. sc. 7, 42 *Icit femur.* Turpil. *Si iceris me.* Lucret. lib. 3. v. 161 *Propellit corpus & icit.* Sueton. Aug. cap. 28 *Ictus lapide genu dextrum.* Idem Claudio cap. 33 *Ictus nidore prandii*: id est stimulatus. Horat. lib. 4. ode 5

Si desideriis, icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem.

Sed *icere fœdus* est fœdus facere, inire, locutio similis illi, qua *ferire fœdus*, æque Latine dicimus. einen Bund machen / Bund auffrichten / sich mit einem verbinden. Cic. in Pison. cap. 12 *Fœdus, quod ieras, frangere voluisti.* Idem pro Balbo cap. 15 *cum Gaditanis fœdus iciisse dicitur.* In confirmandis enim fœderibus victimæ cædebantur, ut porca, Servio auctore ad Æn. 1. v. 62. & ad illud 8. Æneid. v. 641

- - cæsa jungebant fœdera porca.

¶ Ictus, us, ui, nomen, ein Schlag / Streich / Wurff. ut, *Saxorum ictus*, Tacitus 3. Histor. c. 29. *Fulminis ictus*, ein Donnerschlag. Cic. in off. lib. 3. cap. 25. *Phaethon ictu fulminis deflagrabit.* Et, *Ictus serpentis*, hoc est morsus, Ovid. 4. Metam. v. 498. ein Schlangenbiß. *Ictum declinare*, entgehen. *Ictum, ictus excipere*, die Püffe auffahen. *Per facile ego ictus patior argenteos*, Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. v. 93. *Sub ictu esse*; pro in professo discrimine periculoque versari. Seneca Consol. ad Marciam cap. 9. extr. *Ille amisit liberos, & tu amittere potes. Ille damnatus est, & tua innocentia sub ictu est*, i. e. eo loci adducta est, ut damnari feriri que possit. Idem lib. 2. de Benef. cap. 29 *Cogita quanta nobis tribuerit parens noster, quanto valentiora consequamur: quam nihil sit mortale non sub ictu nostro positum:* i. e. ita subjectum nobis, ut tangere, ut ferire possimus atque perimere. Idem epist. 72 *Adhuc est genus tertium eorum, qui sapientiæ alludunt: quam non quidem attigerunt, in conspectu tamen, & ut ita dicam, sub ictu habent.* SUB ICTU, id est, ad ictum expositum. Seneca Tragicus Thebaid. v. 528

- - stupeo & exsanguis tremo
Cum stare fratres hinc & hinc video duos
Sceleris sub ictu.

Sub ictum dari est ictui exponi, apud Tacitum Annal. 13. cap. 39. extr. Adde quæ ad Silium lib. 8. v. 310 notavimus.

ĪCON, ŏnis, εἰκών, imago, effigies, ein Bild. ¶ 2. Est & εἰκών, Schema à Cicerone *imago* dictum, hoc est, formæ cum formâ cum quadam similitudine collatio. Virg. 1. Æn. 588

Restitit Æneas, claraque in luce refulsit,
Os humerosque Deo similis, &c.

Vocant & εἰκασμόν.

¶ Iconicus, εἰκονικός, ut, *Simulacrum aureum Iconicum*, id est, respondens vivæ formæ, seu ad vivum expressum, apud Sueton. Calig. cap. 22. ein Bild / also eben abconterfect / als lebe es. Sic *statuas iconicas*, Plinius lib. 34. cap. 4, & *duces iconicos* lib. 35. c. 8 dixit. *Icon* enim cujusque imago ad vivum expressa dicitur.

¶ Iconcula, diminut. Sueton. Ner. 56 *Iconcula puellaria*, ein Bildgen / Püppchen.

ICONIVM, Ἰκόνιον, oppidum Lycaoniæ, cujus & Cicero ad Appium lib. 3 epistol. 5 mentionem fecit.

ICTĔRVS, Ἴκτερος, die Gelesucht: dictus & morbus regius,

Molliter excelsa quoniam curetur in aula,

ut Sammonicus canit cap. 59. Vulgo *Ictericiam* vocant, à colore avis *Icteri*, id est *Galguli*. [vide *Galgulus*] Appellatur idem & *aurigo* à colore auri. [vide *Aurum*] Lucretio *arquatus* dicitur lib. 4.

¶ Ictĕricus; ἰκτερικός, qui eo morbo laborat. Juvenal. satyr. 6. v. 564 *Consulit ictericæ lento de funere matris.*

ICTIS, is, Ἰκτίς, Viverra, mustela silvestris, Plinio lib. 29. cap. 4. Majus est animal mustelâ, alioqui simile, Germani vocant, ein Iltis / Georg. Agricola, Gesn. Vide in Chiliad. ex Plauto, *I modo venare leporem, nunc ictia tenes.* Sed alii aliter hunc locum legunt: qui est Captiv. act. 1. sc. 2. v. 81. Vide ad eum Taubmanni, si placet, collectanea.

ĪDA, æ, Ἰδή, mons Cretæ, item Phrygiæ in Troade, ubi expositus fuit Paris, & somnium habuit de fœmina formosissimâ in tota Græcia: quæ non hujus sunt loci.

¶ Ita etiam nomen Nisi illius, qui cum Euryalo exemplum arctissimæ amicitiæ dedit, matris fuit. Virgilius de ipso Niso Æn. 9. v. 178 *- - quem miserat Ida Venatrix.* Vide Serv.

¶ Idæus, *Mons Idæus*, *Nemus Idæum*, apud poetas.

IDALIVM, mons Cypri, Veneri sacer. Virg. 1. Æn. v. 681 *Aut super Idalium sacratas sede recondam.*

IDCIRCO, quod & *Iccirco* scribitur, idem quod eam ob rem, von deßwegen. Ter. Andr. act. 4. sc. 2. v. 7 *Idcirco accersor, nuptias quod mihi apparari sensit*, deßhalben werde ich geforbert.

IDĔA, *idia*, quem accentum etiam in Latina hac voce vulgo tenent. Significat speciem seu rei formam, quæ etsi non cernitur, mente tamen concipitur, quemadmodum Cicero dixit, ein Muster / Vorbild / Entwerffung. Ut *Plato ideam tantùm adumbravit, seu depinxit perfecti status Reipub.* Cicero in Timæo EXEMPLAR & EXEMPLVM vertit: & ipse Plato Ideam παράδειγμα appellavit: ex quo Alcinous etiam de dogmate Platonis *Ideam* παράδειγμα definivit, Vide eum cap. 9. Apulejus lib. 1. de dogmate Platonis: IDEAS, *verò, id est, formas omnium simplices, & æternas esse, nec corporales tamen, esse autem ex iis, quæ Deus sumserit exempla rerum, quæ sunt eruntque, &c.* Idem Cicero & *formas* alibi & *species* vocat. In Topicis cap. 7 *formas* dicere; quàm *Species* præstare his verbis tradit: FORMAE *sunt, quas Græci ἰδέας vocant: nostri, si qui hæc forte tractant,* SPECIES *appellant: non pessime id quidem, sed inutiliter ad mutandos casus in dicendo. Nolim enim, ne si Latine dici quidem possit,* SPECIERVM & SPECIEBVS *dicere: & sæpe his casibus utendum est: at* FORMIS & FORMARVM *velim.* Sed de Platonis Ideis idem Oratore ad Brutum cap. 3. & Seneca Epist. 58.

ĪDEM, eidem, idem, in neutro priori brevi, quæ in masc. producitur, eben derselbige. *Unus & idem*, Cicer. pro Domo cap. 20. *Uno & eodem statu*, Idem in Oratore cap. 3. Et Offic. lib. 1. cap. 26 *Præclara est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eademque frons, ut de Socrate, & C. Lælio accepimus*, einerley Geberde und Gesichte. Et, *Semper esse eundem, & sui similem*, einerley gesinnet seyn eine Zeit wie die ander. *Iste idem Verres, qui fuit semper*, Cic. 3. Verr. cap. 1. er ist gleich derselbige / der er lange oder allezeit gewest. Cicer. pro Quintio cap. 2 *Non jus par, non agendi potestas eadem.* ¶ 2. *Idem ac.* Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 24 *Nam & vita est eadem & animus ergate idem ac fuit*, es stehet ihr Hertz noch also gegen dir / als es immer gewest ist. Notent autem tirones Romana consuetudine, *Idem qui; Idem ac*, vel *Idem &*; non *Idem cum illo* dici, de quo videndus Vossius lib. 1. de arte Grammatica, qui de constructione est, cap. 58. ¶ Copulæ quoque vicem præstat eleganter. Corn. Nep. Conone cap. 2 *Sat impes idemque gener regis.* ¶ 3. *Idem alia* Græca loquendi forma. Lucretius lib. 3. *eadem aut sopitus quiete est*, id est, eadem quiete, ac alii sopitus est, &c. Horat. in arte Poëtica v. 467 *Invitum qui servat idem facit occidenti.* Vide Petr. Victor. lib. 10. Var. L. cap. 22. ¶ 4. *Idem in me*, Præjurationum formula: quas facere dicebantur illi, qui ante alios conceptis verbis jurabant, IDEM IN ME. Festus & Turneb. lib. 3. cap. 10.

¶ Identidem, frequenter, subinde, immerzu. Cicero pro Rosc. Am. cap. 30 *L. Cassius identidem in caussis quærere solebat*, CVI BONO FVISSET. Idem pro Rabirio posthumo cap. 12 *Recitabatur identidem Pompeji testimonium.* Livius lib. 26. cap. 44. *subsidia identidem summissa*, & lib. 35. cap. 23. *per legatos identidem omnia explorabant*; & lib. 40. cap. 56 *cum identidem species & umbræ insontis interemti filii eum diris agitarent.*

¶ Eâdem, quasi adverbialiter, pro *eadem via*, Charisius. *Veteres*, *EADEM soliti sunt dicere, non addentes VIA: ut sit κατ' ἐνθύμησιν. Ut Plautus* inquit, *eâdem bibes, eâdem dedero suavium.* Et ita Cicero aliique haud raro.

IDEO, propterea, idcirco, eo. Subjicitur ei fere, *ut, quia, quòd.* Cicer. in Verr. 6. cap. 4 *Ideo Claudius retulit, ut Verres auferre posset.* Et Plautus prologo Mercator. v. 31 *Hoc ideo fit, quia* &c. Et rursus Cic. lib. 1. epist. 8 ad Lentulum: *ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum consequi possum.*

IDIŌTA, ἰδιώτης, illiteratus, ein grober und ungelehrter gemeiner Mann / plebejus. Cic. pro Sextio cap. 51 *Idiotarum divitiæ.* Seneca Suasor. 6. p. 40 *Mors non movet me: idiotam petit.* Et Tertullianus ad Martyres principio: *non tantum magistri & præpositi, sed etiam idiotæ.*

¶ Idiotissimus, Senec. præfat. lib. 7 Controversiar. (qui vulgo 3) *Idiotissimus*, inquit, *est inter oratorias virtutes, res quæ raro procedit. Magno enim temperamento opus est, & occasione quadam.*

IDIŌMA, ἴδιωμα, proprietas, Eigenschafft und Art. *Linguæ alicujus idiomata, personarum idiomata*, hoc est, mores & officia propria.

IDMON, vates inter Argonautas, de quo Apollonius & Val. Flaccus.

ĪDŌLVM, εἴδωλον, simulachrum; ein Götze / Bild. Sophocles in Ajace v. 125

Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν
εἴδωλ', ὅσοι πὲρ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.

Hoc est: *Video nos aliud esse nihil, præter simulacra quædam, quotquot vivimus, aut umbram levem.* Idolorum cultus, Abgötterey / Götzendienst. ¶ De spectro *idolon* Plinius dixit lib. 7. epist. 27 *Apparebat idolon, senex, macie & squalore confectus.*

¶ Idolĕum, εἰδωλεῖον, ein Götzen-Hauß. Hieronymus Epist. 22 ad Eustochium cap. 13 *Si frater te viderit in idoleo recumbentem.* Tertullianus de Corona cap. 10 *Si in idoleo recumbere alienum est a fide, quid in idoli habitu videri?*

¶ Idolicus, ad idola pertinens. Tertullian. de Idololatr. cap. 13 *Res idolica.* Et Paullinus Petrocor. lib. 2. de vita Martini v. 231 *idolica figura:* ac ibidem v. 555 *idolica signa.*

¶ Idolŏlātra, æ, εἰδωλολάτρης, ein Götzendiener / Ecclesiasticis perfamiliaris vox.

¶ Idololatris, idis, fœm. Prudentius Hamartig. v. 405

Inceme lapides famosos, idololatris Religio.

Ita enim summi viri, Gronovius atque Heinsius emendant, cum vulgatum *idololatrix*, neque Græcum neque Latinum sit: hoc vero ipsum εἰδωλολατρεὶς, muliebris terminationis.

¶ Idololatria, Abgötterey. Tertullianus de Anima c. 39 *Omnes idololatriæ obstetrice nascuntur*, &c.

¶ Idolomania, εἰδωλομανία, furor circa idola.

¶ Ido-

¶ Idolothytum, εἰδωλόθυτον, quod immolatum est idolis, Cö- A
genopffer.

¶ Idolopœia, Rhetoribus εἰδωλοποιία modus est, quò mortuos loqui fingunt.

IDŌMENEVS, Ἰδομενεύς, Rex Cretensis, qui post Trojæ eversionem, Salentinum Calabriæ promontorium occupavit. Virgil. 3. Æneid. v. 400

Et Sallentinos obsedit milite campos
Lyctius Idomeneus.

Lyctius dicitur à Lycto Cretæ oppido, quæ colonia erat Lacedæmoniorum.

IDŌNEVS, a, um, aptum, conveniens, gelegen / bequem / eben. *Idoneum tempus*, Nepos Attico cap. 2. n. 2. gelegene Zeit. *Auctor idoneus*, tüchtig. Grammaticis IDONEI AVCTORES appellantur veteres, & *Neotericis* opponuntur, ut observat Salmasius Prolegom. Exercitat. Plinianarum pag. 3. Et, *Idoneus testis*, qui per leges citari potest. Sic *Idoneus* apud Suetonium Nerone cap. 44 dicitur, qui honeste & ex legibus militare potest. *Locus idoneus*, Livius lib. 27. cap. 24. ein bequemer Ort. *Idonea causa*, Nepos Themistocle cap. 2. n. 2. id est speciosa & opportuna. Additur etiam interdum dativus, Cicero in Verr. 5. cap. 16 *Tibi fortasse idoneus fuit nemo, quem imitarere*, es ist dir vielleicht niemand eben gewest. Quintil. lib. 2. cap. 8 *Historia magis idoneus erit alius.* Atque ita *idoneos rhetori pueros* Idem lib. 2. cap. 3 pr. dixit. Nonnunquam accusativus cum præpositione. Ut *Idoneus ad studium, rem aliquam*, tüchtig und geschickt. Cic. de Invent. 2. c. 12 *commoditas ad faciendum idonea.* Et ad Att. lib. 5. epist. 6 *Instruar consiliis, idoneus ad hoc nostrum negotium.* Est & hæc locutio elegans: *Utrum Pompejus idoneus non est, qui impetret?* Cic. pro Lege Man. c. 19. nicht werth solches zu erlangen. *Magis, minus idoneus, maxime, minime idoneus.* Sic enim comparatur. Dure enim & licenter Tertullianus de Anima cap. 18, & adverss. Hermogenem cap. 18, *idonior* vel *idoneior* formavit.

¶ Idonee, adverb. Cic. lib. 1. de Invent. cap. 15 *Exordium est oratio, animum auditoris idonee comparans ad reliquam dictionem.* Apulejus 3. Florid. *nondum ad venitendum idonee, sed quantum satis videatur.* Et lege 35 § 3 Dig. de procurat. & defens. *idonee cavere.* Tertullianus de Pallio cap. 3 formavit etiam Comparativum *idonius*, quod vero non temere imitandum. Vide Salmas. c. l.

¶ Inidoneus, non idoneus. Unde

¶ Inidonee adverbium est apud Apulejum lib. 4. Metam. p. 155 *Inidonee celebrari laudibus.*

¶ Peridoneus, valde idoneus. Cæsar 2. Civil. cap. 24 *locum peridoneum castris.* Sueton. de Cl. Grammat. cap. 11 *peridoneus præceptor.* Et Tacitus annal. 4. c. 11 *legerat Julium, consilius suo peridoneum.*

IDVMAEA, Ἰδουμαία, regio Syriæ, Arabiæ & Phœniciæ vicina, quæ *Idume* quoque dicitur, palmis abundans. Lucan. lib. 3. v. 216 *Arbusto palmarum dives Idume.* Et Silio 3. v. 600 est *Idume palmifera.*

¶ Idumæus, adject. Virg. Georg. 3. v. 12

Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas.

IDVS, uum, plur. fœm. ἴδες, dies, qui mensem dividunt, præcipue vero Nonas a Calendis. Singuli menses octo Idus habent. Der 13. oder 15. Tag im Monat. ¶ Dictæ Idus sunt ab *Iduare* verbo Hetrusco, quod dividere significat, vel a plena Lunæ specie, vide Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 15. & Plutarchum Quæstion. Roman. Ad etymon vocis alludit Horatius lib. 4. Ode 9

— — Idus tibi sunt agenda,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Sic autem dicimus, 8. 7. 6. &c. Idus vel Iduum.

¶ Idúlis, adject. ut *Idulis ovis*, quæ omnibus Idibus Jovi immolabatur, auctore Festo. De eâ Ovidius 1. Fast. v. 56

Idibus alba Jovi quondam mactabere agna cadet.

¶ *Idulia sacra* Festus vocat, ubi de sacra via agit.

IECVR, ŏris, & jecinoris, epar, membrum principale, quod in dextra corporis parte situm est, die Leber. Lactantius de Opific. Dei cap. 14 *Jecoris officium volunt esse, ut cibos in alvo concoquat.* Hyginus Astron. lib. 2. cap. 15. de Prometheo: *Admisit ei aquilam, quæ assidue noctu renascentia jecinora exesset.* Jecur amoris ac cupiditatis sedem statuerunt Platonici, Barth. ad Claudian. p. 119. hinc *ulcerosum jecur* Horatio est amore correptum, lib. 1. Ode 25. Idem lib. 1. epist. 18. v. 72

Non ancilla tuum jecur ulceret ulla, puerve.

Olim inter alitum jecora maxime in deliciis erat jecur anseris, ut suis inter quadrupedes, mulli inter pisces. Plin. lib. 10. c. 20. & lib. 2. cap. 51. lib. 10. cap. 17.

¶ Jecusculum, diminutivum, *Murium jecuscula*, Cic. de Divinatione lib. 2. cap. 14.

IEIVNVS, jejunior, vacuus cibo, nüchtern / ungessen. Horat. 2. serm. 2. v. 28

Jejunus stomachus vix bulgaria temnit.

Plin. lib. 7. cap. 2 *Oris jejuni saliva*, nüchtern Speichel. Idem lib. 10. cap. 3 *Jejuna avis*, Lust zu essen wenn man nüchtern ist. ¶ 2. Inanis, vacuus, Apul. lib. 11. Milet. *Nec fuit nox una, vel quies aliqua, visu Dea monituque jejuna.* Sic *humus jejuna*, id est infœcunda. Columell. lib. 2. cap. 4 *Omnis humus, quamvis latissima, tamen inferiorem partem jejuniorem habet.* ¶ 3. *Jejuna oratio*, cui contraria est *copiosa, conferta, plena*; eine Rede/ da weder Krafft noch Safft ist. Quintil. lib. 3. cap. 1 *Traditio jejuna atque arida.* Cicero de optimo gen. orat. c. 3 *Lysias videtur esse jejunior, quoniam se ipse consulto ad minutarum genera causarum limaverit.* Senec. ad Helviam. c. 6. *quid jejunius?*

¶ Jejunum substant. intestinum, vide *Hira.*

¶ Jejune, adverb. *Jejune de re aliqua disputare*, id est, exiliter, languide, frigide, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 11. schwach / ohne Nachdruck. Idem Comparativo usus est ad Attic. lib. 12. epist. 21 *Quis enim jejunius dixit inimicus?* & clarius lib. 3. de Finib. cap. 5. *Hæc dicuntur fortasse jejunius.*

¶ Jejunitas, Plaut. Merc. act. 3. sc. 3. v. 13 *Jejunitatis plenus anima fœtida:* Ita enim apud Nonium hic versus legitur. Et recte *anima fœtida* cum *jejunitate* jungitur. Nam qui nihil dum gustarunt cibi, illis fere anima fœtet, sive *acet spiritus*, ut Petronius loquitur. ¶ Est & *Jejunitas*, cui opponitur *ubertas, copia.* Cicer. 2. Tusc. cap. 1 *Reperiebantur nonnulli, qui cum obruerentur copia sententiarum atque verborum, jejunitatem & famem se malle, quam ubertatem & copiam dicerent.*

¶ Jejunium, cibi carentia, seu abstinentia, das Fasten: quod & ad potum Lucanus duriuscule, uti videtur, transtulit in illo lib. 4. v. 332 *Quoque magis miseros undæ jejunia solvant.* Ovid. 4. Metam. v. 263 *Lacrymis parit jejunia*, Thränen sind seine Speise gewesen. ¶ Item tempus, quo a cibo abstinetur, Fasten / Fastenzeit. *Jejunium instituere*, Livius 36. cap. 37, & *Jejunia indicere*, Horat. 2. Satyr. 3. v. 291. Fasten anstellen / verkündigen. *Annua jejunia celebrare*, Claudian. extremo Paschali Carm.

¶ Jejuniosus: Plautus captiv. act. 3. sc. 1. v. 6

Neque jejuniosiorem, nec magis effertum fame vidi.

¶ Jejunare: pro quo Nepos 25. cap 22 *Cibo se abstinere* dixit, soli fere Ecclesiastici scriptores habent. v. gr. Tertullian. de Jejun. cap. 13. pr. *Convenio vos & præter Pascha jejunantes.* Hieronymus epistola 22 ad Eustoch. cap. 13 *Lectitare Tullium jejunabam.*

¶ Jejunatio quoque inde Tertullianus l. c. cap. 13. extr. formavit, *jejunationibus operati:* Et

¶ Jejunator, qui jejunat. Augustinus epist. 86 *Qui ventriculas tanquam magnus jejunator accusat.* ein Faster / Hungerleider.

¶ Semijejunia, ibidem cap. 13 pr. *stationum semijejunia interponentes.*

IENTO, jentare, jentaculo uti, Frühestücken. Jul. Cæsar Scal. lib. 1. Poet. cap. 5 *Quod illi* [Attici] Δεῦρο, *Dores*, κεῦρα, *unde* κευράζειν, *quod est per vicos vagari animi gratia. Id cœnas faciebant, ut remitterent animum post negotia diurna. Jentatione enim præparca ac minima contenti* (a quo etiam tentare verbum ἔστι δὲ καὶ ἴεσθαι, & ut Dores loquuntur ἴην) *haud multo largius merendabant.* Græci βρωμάζειν vocabant, quod paucas bucceas comedere jentantes sustinendi stomachi tantum, non implendi causa, quod ad Suetonii Augustum notat Casaubonus p. 102.

¶ Jentāculum, quod ante prandium sumitur, prandiolum, Frühstück / Morgenbrod. Sueton. in Vitell. cap. 13 *Pulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispartiebantur, in jentaculum, & prandia & cœnas, commessationesque.* Apulej. lib. 1. de A. A. *Jentaculum ambulatorum.* Martial. lib. 14. Epigr. ult.

Surgite, jam vendit, pueri, jentacula pistor.

IESVS, ū, um, u, Ιησοῦς, ῦ, &c. Salvator, ein Heyland. Matth. 1. *Vocabit nomen ejus Jesum, quia ipse salvum faciet populum suum à peccatis suis.* Apud Prudentium, ita dissyllabum illud vocabulum est, ut ī vocalis fungatur. Ut Psychomachia v. 763

Utque homini atque Deo medius intervenit Jesus.

IGITVR, conjunctio rationalis, quæ in initio post verbum fere aliud ponitur. Ter. in Eunuch. act. 1. principio: *Quid igitur faciam?* Was soll ich dann nun thun? Cic. in Oratore cap. 30 *Jejunas igitur hujus orationis aures cohibitas accepimus.* Aliquando tamen ipsam periodum incipit. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 143

Igitur magis in modum majorem concipiet metum.

In magis majorem, pro, *in majorem modum* Græca ratione dixit. Nepos Attico cap. 4 *Igitur primum illud munus fortunæ* &c. Tacitus Agricola cap. 7 *Igitur ad solennia pietatis profectus*, &c. Et alibi: ut continuandæ orationi Cicero 1. in Catil. cap. 4 *Dico te priori nocte venisse inter Falcarios* [*non agam obscure*] *in domum Leccæ* &c. Hinc cum nonnulla interciderunt, subjicit: *Fuisti igitur apud Leccam eâ nocte* &c. Apulejus Floridis: *Tibicen quidam fuit Antigenides, omnis vocula melleus modulator, & idem omnimodis modificator peritus.* Quod cum declarasset, pergit; *Is igitur cum esset in tibicinio apprimè nobilis*, &c. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 54

— — Sin aliter sient animati neque dent, quæ petat;
Sese igitur summâ vi Virumque eorum oppidum expugnassent.

Sed hoc in loco Nonius *igitur* deinde interpretatur, quem-

admodum & Propertius *tũ ergo* est usus. ¶ 3. Pro *tum* non semel usus est Plautus: ut *igitur demum* pro *tum demum*. Alibi conjunxit & dixit *igitur tum*: ut Captiv. act. 2. sc. 2. v. 30. Vide Sanctii Minervam, & ibi Perizonio notata pag. 380. *Ergo igitur*, & *Igitur demum* &c. apud optimos auctores inveniri. ¶ 4. Pro *enim* usus est Mostell. act. 5. sc. 1. v. 52.

Ignarus, vide *Gnarus*. &
Ignavus vide Navus in N.

IGNIS, elementum, flamma, Feuer. Cicero lib. 2. de Oratore cap. 45 *Nulla materia, nisi admoto igni, ignem concipere potest*, es mag nichts Feuer fangen / wo nicht Feuer zugethan wird. *Ignem subjicere*, Cic. 3. Verr. cap. 27. Feuer unterstören. ¶ 2. Ignis pro Amoris vehementiâ. Virgil. 4. Æneid. pr.

Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

¶ Ignis, pro eo eâve; cujus amore ardeo. Virg. Ecl. 3. v. 66

At mihi sese offert ultrò meus ignis Amyntas.

¶ Pro ardore sive cupiditate animi, idem 2. Æneid. v. 575 *Exarsere ignes animo*. ¶ *Ignis lambens: ignis fatuus* (ein Irrwisch) meteora sunt. De *igne lambente*, habes apud Virgilium 2. Æn. v. 682. & Livium in Historia Servii Tullii, Sexti Romanorum Regis; & Plin. lib. 36. cap. 27. ¶ *Ignes* etiam inter signa erant quibus res subito annunciarentur. Plutarchus de Deo Socratis pag. 593. c. Græci πυρσοὺς vocabant, & qui curabant eos *pyrsentas* Ipsa res πυρσεία Polybio dicitur, quem vide lib. 10. p. 614.

¶ 3. Ignis sacer, morbus, ἱερὸς νόσος. Vulgo ignem S. Antonii vocant, das heilige Werck. Virg. Georg. 3. extr.

Contactos artus sacer ignis edebat.

Hier. Mercurialis lib. 4. Var. Lect. cap. 9 Servium scribit erasse, quod *sacrum ignem* esse putaverit, quem Græci ἱερὸν πῦρ vocant; cum ἱερὸς νόσος nil aliud sit, quàm epilepsia. *Ignis* verò *sacer* apud Latinos idem sit, quod apud Arabas *Formica*, apud Græcos *Herpes*, apud Scribonium *Zona*, apud Plinium *Zoster* & *Circinus* Taubman. ad Virgil. lib. 3. Georg. p. 251. ¶ *Sapientis ignis* apud multos fit mentio. Minucius Felix in Octavio p. 331 *Illic sapiens ignis membra urit & reficit*. Meursius præfert *rapiens*. Sed nihil mendi subesse consensus aliorum confirmat, quos VVowerus ad d. l. Felicis adhibuit, Clementis nempe Alexandrini, qui in Protreptico πῦρ σοφιστὸν; Tertulliani adverss. Gnostic. c. 3. Hieronymi in Daniel. cap. 3. Paullini ad Severum epist. 28 [vet. ed. 9] n. 2, qui omnes *sapientem ignem* laudaverunt. Addo his epistolam ad Marcellam, quæ Paullino vulgo tributa fuit, n. 7. Rigaltius in Minucium interpretatur *Sapientissimi artificis jussa exsequentem; a sapientissimo artifice datum*.

¶ Igniculus, diminut. ein Feuergen. Juvenal. Sat. 3. v. 102

Igniculum brumæ si tempore poscas.

¶ Eleganter ad animum transtulit Cicero. *Natura parvulos nobis dedit igniculos*, id est, stimulos & incitamenta ad virtutem, Anreitzungen oder Anregungen im Hertzen. 3. Tusc. cap. 1. Et, *Virtutum igniculi & semina in animis*, lib. 5. de Fin. cap. 6. *Igniculus desiderii tui*, in famil. 15. epist. 20.

¶ Igneus, igne candens, glüend für Feuer / feurig. *Igneus fervor*, Plin. 9. cap. 60. *Igneæ sitis*, Virg. Georg. 3. v. 482. der brennende Durst.

¶ Igneolus, adjectivi diminutio. Prudent. περὶ στεφ. 3. v. 186

Orîs opus, vigor igneolus
Non moritur.

¶ Ignire. Prudent. in Romano v. 1077

Acûs minutas ingerunt fornacibus,
Hæ membra pergunt urere, ut ignîverint.

Usitatius est inde factum participium

¶ Ignitus, quod & comparatur; ut *Vinum natura ignitius*, Gell. lib. 17. cap. 8. sehr hitzig und feurig.

¶ Ignitulus, diminutiv. Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 10 sub fin. *Mercurius in calvitio pennatulus; in caduceo ignitulus*.

¶ Ignescere, entbrennen / feurig werden. Cic. de nat. Deor. lib. 2, cap. 46 *Ad extremum omnis mundus ignescet*, wird gantz Feuer werden. Et Apulej. Trismegist. p. 98 *Cælum vel frigescens, vel ignescens*. Metaphorice Virgil. lib. 9. v. 66 *Ignescunt iræ*, id est accenduntur, incitantur. Et Silius lib. 9 v. 461 de Pallade:

Tum virgo ignescens penitus.

¶ Igniarium, Feuerzeug / Budæo auctore.

¶ Ignitabulum, ignis receptaculum, Feuerpfanne / Wärmpfanne. Solin. cap. 18. & Macrob. 2. Saturn. cap. 8.

¶ Ignicŏlorus, ignei coloris, Feuerfarbig. Juvencus in Matth. 26, 64 — — *sub nubibus ignicoloris*.

¶ Ignicŏmans, igneam comam habens. Avienus Phænom. Arat. v. 1118 *Et Procyon, primique pedes Canis ignicomantis.*

Et in Prognost. Arat. v. 88

— — — *calor ignicomantum*
Hausit stellarum.

¶ Ignicŏmus, idem. *Sol ignicomus*, Ausonius Epist. 7. v. 8. & Avienus Descript. Orbis v. 801.

¶ Ignifer. *Ne ignifer quidem reliquum est factus*, proverb. de strage crudeli, quâ ad unum omnes sunt deleti. Haud absimile illi, *Ne nuncius quidem est relictus*, vide Chiliad. *Ignifer axis*, Ovid. 2. Metam. v. 59.

¶ Ignifluus, *Caverna ignifluæ*, Claudian. 3 Cons. Hon. v. 196.

¶ Ignigĕna, Bacchi apud Ovidium cognomen, lib. 4. Metam. v. 12.

¶ Ignipes, *Ignipedes equi Solis*, Ovid. 2. Metam. v. 352.

¶ Ignipŏtens, Vulcanus, feuermächtig. Virg. 8, 414. &c.

¶ Ignivŏmus, feuerspeyend. Carm. Paschale, quod Lactantio, alii Venantio tribuunt, v. 3

Altius ignivomum solem cæli orbita ducit.

¶ Ignispicium, divinatio ex ignis inspectione. Plin. lib. 7. cap. 56. *Ignispicia Amphiarai invenit*.

IGNŌMĪNIA, infamia, probrum, dedecus, Hohn / Schande. *Ignominiâ afficere*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 59. beschimpffen. Plus est, *ignominia quem notare*, quod in pœnarum generibus habetur. Idem 7. Philipp. cap. 9 *Respondendum honorifice est Marrucinis, qui ignominia notandos censuerunt eos, qui militiam subterfugissent*. einen öffentlichen Schimpff anthun. *Ignominiam depellere*, Quintil. lib. 1. cap. 2.

¶ Ignominiosus, schmählich / schimpfflich. *Ignominiosa fuga*, Liv. lib. 3. cap. 23. *Ignominiosa dicta*, Horat. de Arte P. v. 247. schimpffliche Reden. *Ignominiosissimum caput*, Tertullian. Apolog. cap. 15.

¶ Ignominiosè, adverb. ut; *Ignominiosè turpare*, Eutrop. lib. 4. cap. 10. *Ignominiosius trallari*, Arnob. lib. 4. *Ignominiosissime fugere*, Orosius lib. 7. cap. 7. extr.

¶ Ignominiatus, ignominiâ affectus, Gell. lib. 8. cap. ult.

IGNŌRO, ignorare, nescire. *Ignoras me*, du kennest mich nicht. Pertinet autem hoc ad mores, atque ingenium. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 52

Errat, si id credis, me ignorare Clinia.

Nepos Aristide: *Cui ille respondit, se ignorare Aristidem*. Hinc *ignoratus* pro ignotus, non cognitus, Tacitus 3. Hist. cap. 74 *Lineo amictu turbæ fæcicolarum immixtus ignoratusque delituit*. Ita enim in Florentino legitur indicante Pichena. Et lib. 4. Hist. cap. 36 *Nisi servili habitu per tenebras ignotusque evasisset*. Terentius Heaut. 2. sc. 3. v. 28 *ut ne quid hujus ignores*, damit du um alle ihre Sachen nögest Wissenschafft haben. Cicero 3. Tuscul. Quæst. *Optimus & gravissimus quisque confitetur multa se ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda*. Quid interfic inter *ignorare* & *nescire* habes apud Spiegelium ad Prudent. pag. 246. ¶ Ponitur pro negligo, aut dissimulo, ut, *ignorare hominem*, pro aspernari velut ignotum: *ignorare beneficia alterius, aut facinora sua*, pro dissimulare aut diffiteri, quasi nihil tale commerit. Terent. Phorm. act. 2. sc. 3.

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens.

Vide Voss. lib. 4. Instit. orat. pag. 162.

¶ Ignoratus, Particip. Cicer. 5. Tuscul. Quæst. cap. 23 *Cujus* [Archimedis] *ego quæstor ignoratum ab Syracusanis indagavi sepulcrum*. Tacitus 3. Hist. cap. 74 *ignoratus delituit*. Adde modo dicta in verbo *Ignoro*.

¶ Ignoratio, rei est, quæ nescitur, Unwissenschafft. *Ignoratio sui, gravis atque intolerabilis arrogantiæ*, Cicer. pro Cluent. c. 39. sich selbst nicht kennen.

¶ Ignorantia, Unwissenheit. *Ignorantia literarum*, Cicer. pro Flacco cap. 20. *Ignorantia veri*, Ovid. 7. Metam. v. 92. Et, *Propter ignorantiam sirpis in servitutem fuerunt*, Cic. de Amic. cap. 19.

¶ Ignorabilis, e, obscurus, unkentlich. Plautus Pseud. act. 2. sc. 1. v. 18 *Quis hic est, qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur?* Cicero lib. 2. de Invent. cap. 32 *quod levius, facilius, non ignorabile, non fortuitum fuerit*. Gellius lib. 9. c. 12 *Literarum ignorabilium obscurissimique est*.

¶ Ignorabiliter. Apulejus 3. Metamorph. p. 137 *laminis ignorabiliter litteratis*. Ignotos magiæ characteres intelligit.

ĪLE, is, λαγών. Sed *ilia, ilium*; *ilibus* pluraliter usitatius dicitur, pro intestinis in imo ventre, die Gedärme. *Ilia ducere*, Horat. 1. Epist. 1. v. 9. keichen. *Ilia balthco religare*, Seneca Herc. Fur. 543. den Leib auffgürten. Virgil. Ecl. 7. v. 26 *Inflatâ rumpantur ut ilia Codro*, Proverbialis hyperbole extremæ indignationis, quâ uti potest, qui præclarum facinus molitur, ut invidentibus oculi doleant. Cic. in Vatin. cap. 4. *Ut aliquando ista ilia, quæ sunt inflata, rumpantur*. Singulare *Ile* est Servii ad Eclog. 7, & ad Æn. 7. v. 499, qui pluralem in tertia Declinatione format ex Juvenale, Satyr. 5. v. 135 dicente *ab ipsis ilibus*, qui casus frequens & apud Plinium est. v. g. lib. 27. cap. 7 *Absinthium ilibus imponitur*. Celsus tamen lib. 4. cap. 1. extr. habet *ilia fœmina*, quasi ex II forma. Cæterum quid proprie *ilia* sint, definit Celsus c. l. & Plinius lib. 11. c. 37. Celsi verba sunt: *Ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt*. Elegans hic etiam à Servio notatur jocus ex ambiguo, Marylli Mimographi in Parasitum: *Tunc Hector, ab Ilio nunquam recedis*, q. d. à ventre & abdomine. Taubm.

¶ Ilios, qui ilium morbo laborat, der das Grummen im Bauch hat / darmgichtig. Plinius 20. cap. 4.

ĪLEX, differt a quercu foliis, laurinis similibus & serratis, & glandes habet quernis minores, ein Eichbaum / Steineiche. Gell. 5. cap. 6 *Civica corona fit e fronde querna: etiam ex ilice, quod genus*

genus superiori proximi est. Virgilius 8. Æneid. v. 43 *inventa sub ilicibus sus.*

¶ Iliceus, ut, *Ilicea trabes*, Statius 6. Theb. v. 101.

¶ Ligneus, & Ilignus, tria adjectiva, ut, *Frons ilignea*, ein Eichenzweig. Colum. 6. cap. 5. *Glans Iligna*, Plin. lib. 16. c. 5.

¶ Ilicētum, locus ilicibus consitus, Martial. 4. epigr. 55.

ILIA, Ἰλία, Remi & Romuli mater: vide Livium.

ILICET, dictum per syncopen, pro *ire licet*, præconis vox fuit, judicium dimittentis, ut Donatus notat ad illud Terentii in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 21 *Hoc nihil est, ilicet, quid conterimus operam frustra*, da ist nichts / es mag davon gehen wer da will. Rem ipsam egregie Apulejus illustrat lib. 11. Milet. p. 265 ubi *Gnommatea* inducit *de sublimi suggestu, de libro, de literis fausta bona præfatum*: PRINCIPI MAGNO SENATVIQVE ET EQVITI TOTIQVE ROMANO POPVLO. *Nauticus, navibus, quaque sub imperio mundi nostratis reguntur, renunciat, sermone rituque Græciensi, ita*, ΔΑΟΙΣ ΑΦΕΣΙΣ. id est, Missa est. Ilicet. Erat & solennis in funeribus, vid. Turneb. lib. 3. c. 12. Item in re desperata. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 30. & Terentius Eunucho act. 1. sc. 4, 9. ¶ 2. Virgil. pro Confestim, usus est. 2. Æneid. v. 424 *Ilicet obruimur numero.*

ILIONE, es, Virgil. 1. Æn. v. 653 *Ilione*, &c. *Maxima natarum Priami.*

¶ Ilioneus, Trojani eloquentis nomen. Virg. Æn. 1. v. 521. &c.

ILITHYIA, quadrisyllab. Dea parturientium, quam Junonis filiam Pindarus Nem. ode 7. princ. vocat. Horat. in Carm. Secul. *Lenis Ilithyia tuere matres.* Ovid. lib. 9. Metam. v. 284 *Præpositam timidis parientibus Ilithyiam.* Est versus spondaicus. Vide Horatianos interpretes & Joh. Seldenum Syntagmate de Diis Syris pag. 163.

ILIVM, Ἴλιος, pro quo *Ilios* fœm. genere Horatius 4. oda 9 posuit. *Non semel Ilios vexata* &c. Civitas proprie Trojana. Nam *Troja* regio est. Vide infra *Troas.* Æneid. 1. v. 68

Ilium in Italiam portans.

¶ Ilius, adject. ut, *Iliatellus*, Virg. 9. v. 285. *Ilia turma*, Horat. Carm. Secul. v. 37.

¶ Iliacus, adject. aliud, ut, *Gens Iliaca*, Virg. 6. v. 875. *Ruinæ Iliacæ*, 1. Æneid. v. 647. Et Horat. 1. epist. 2. v. 16.

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Man thut ihm zu viel zu beyden Theilen.

¶ Ilias, ădis, fœm. Ἰλιάς mulier ex ilio. Virg. 3. Æn. v. 65

Et circum Iliades crinem de more solutæ.

¶ Item Homeri de Ilio opus. Propertius de Æneide Virgiliana lib. 2. Eleg. 34 *Cedite Romani scriptores, cedite Graji:*
Nescio quid majus nascitur Iliade.

Et Ovidius de Arte 3. v. 413 — — *Quis nosset Homerum,*
Ilias, æternum si latuisset opus.

¶ *Ilias malorum*, Ἰλιὰς κακῶν, de malis & calamitatibus omnis generis, Unglücks vollauf. Cicero ad Attic. lib. 8. ep. 11. *Tantas malorum impendet ἰλιάς.* Et famæ, celebritatis, & laudis respectu additur.

ILLE, interdum, emphaticum est. Virgilius lib. 7. v. 110

— — *Sic Jupiter ille manebat.*

Ego ille agrestis, ich der rechte grobe / Terent. Adelph. a. 5. sc. 4. v. 12. Et, *Ego ille ipse vindex æris alieni*, Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 1. Pacuv. Armorum Judicio: *Nam canis, quando est percussa lapide, non tam illum appetit, qui se icit, quam illum eum lapidem, quo ipsa icta est, petit.* Sic etiam Illa, illud, *illa ipsa rerum humanarum domina fortuna*, Cic. pro Marcell. cap. 2.

¶ Illiusmodi, dergleichen. Cic. Divin. in Verr. c. 12.

¶ Illic, in illo loco, dort. Pro quo *Illi* Terentius dixit Adelph. 2. 1. sc. 2. v. 36. ut Donatus observat.

¶ Illuc, dorthin. Cic. lib. 1. de Orat. c. 40 *Huc atque illuc intuentem vagari.* Pro quo Nepos *illò* dixit Agesilao c. 3. n. 5, *Nam cum illò veniisset, jam Agesilaus magnâ erat prædâ potitus.* Idem de Dione cap. 4 *Sed illuc revertor.*

¶ Illàc, dorthindurch / adverb. Cicer. lib. 7. ad Attic. epist. 3 *Video, omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione ignominiaque dignos illac facere.*

¶ Illactĕnus. Gellius lib 16. cap. 19.

¶ Illinc, contrarium *hinc.* Cicer. 2. Philipp. cap. 31 *Caput literarum, omnem se amorem abjecisse illinc, atque in hanc transfudisse.*

Dort / von dannen.

ILLIBĔRIS, Ἰλιβερίς. Narbonensis provinciæ civitas. ¶ 2. Altera in Bœtica Hispania est. Vide Geogr.

ILLICIO, vide *Lacio.*

ILLICO, adverb. loci & temporis, auctore Donato. *Nunc jam illicò hic consiste*, id est, in illo loco, Terent. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 2. gleich auff dieser Stätt. Cæcil. *Manete illico*: vide Nonium. *In loco* pro *illico* Terent. dixit Heauton. act. 4. sc. 6, 23. ¶ 2. Et *illico*, Continuo, so bald. *Ubi eam video, illico accedo*, Terent. Adelph. 4. sc. 4. v. 8.

Illustris, illecebræ, illuvies; vide *Lustro, Lacio, Luo.*

ILLYRIA, Illyris, idis, Illyrium, & Illyricum. Regio post sinum Adriaticum inter ultimum Italiæ Tergestum & Macedoniam intercepta, Liburniam & Dalmatiam complectens. Aliis latius in septentrionem excurrebat. Suetonius inter Italiam regnumque Noricum & Thraciam & Macedoniam, interque Danubii flumen, & sinum maris Adriatici patere scribit Tiberio cap. 16 extremo. Pompon. Mela lib. 1. c. 3 *Adriatici latus Illyris occupat.*

¶ Illyrius, Adjectivum. Propertius lib. 3. eleg. 16. v. 10 *navigat Illyrias*, puta aquas vel undas.

¶ Illyricus, idem. Propertius dicta elegia ineunte:

Prætor ab Illyricis venit modo, Cynthia, terris.

¶ Illyricianus. Valerius epistola apud Treb. Pollion. in Claud. c. 14 *Claudius Illyricianæ gentis vir.* Et, *Illyriciani*, Lege 25 Cod. Theod. de petitionib.

ILVA, æ, insula, in Mari Tusco, ferri ferax. Virg. 10. Æneid. v. 173

Ast Ilva trecentos
Insula inexhausta Chalybum generosa metallis.

ILVS, Ἴλος, Trois, Trojanorum regis, filius, Ilii conditor. Virgil. de Ascanio lib. 1. Æn. v. 268

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo,
Ilus erat, &c.

IMĀGO, ĭnis, simulacrum, exemplar, similitudo, ab imitatione dicta, ein Ebenbild / Bildnüß. Cic. lib. 5. epist. 12 *Agesilaum neque pictam, neque fictam imaginem suam, passus est.* Idem in Philipp. 11. cap. 3 *Imaginem Antonii crudelitatis in Dolabella cernitis.* Idem de orat. lib. 3. cap. 59 *Imago animi, vultus est, indices oculi*, des Gemüths Bild ist das Gesicht. *Animo imaginem alicujus rei concipere*, Quintilianus lib. 1. cap. 10. *Effingere, exprimere, repræsentare imaginem.* Idem, Manil. lib. 4. v. 893

Exemplumque Dei quisque est in imagine parvâ.

Virgilius Æneid. 7. v. 179

Vitisator curvam servans sub imagine falcem.

Loquitur de picturâ. Martial. lib. 11. Epigr. 103.

Portentum est, quoties cœpit imago loqui.

¶ Suetonius Vespasiano cap. 1. *Gens Flavia*, inquit, *obscura illa quidem, ac sine ullis majorum imaginibus, sed tamen Reipubl. nequaquam pœnitenda.* OBSCVRAM opponit NOBILI. Nobilitatem ex imaginibus æstimat, more Romano. Nam quo plures imagines in domo alicujus reperirentur, hoc major, & amplior quoque ejus ducebatur nobilitas. Tranquillus itaque, ut Flaviam gentem obscuram probaret, subjicit, *sine ullis majorum imaginibus.* Per eas enim tollebatur obscuritas, nobilitas & claritudo conciliabatur. Cæterum ponendæ imaginis in suis ædibus habebant jus, quorum parentes, atque auctores magistratum, non quemvis, sed curulem, hoc est, sublimiorem, ut *Consulatum, Prætorem, Ædilitatem* gessissent: Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 301. Nihil itaque aliud istæ imagines erant, quam majorum effigies, qui magistratu ejusmodi defuncti essent, humerorum tenus orbiculari figura in clypei speciem, (quamobrem *clypei* etiam appellantur non rarò) cerâ expressæ, propositæque & collocatæ ordine generis in atrio maxime cum titulis sive indicibus honorum, ac rerum, quas gesserant, quibus dedicatæ erant. Ut eorum virtutes ac gesta nossent non tantum & legerent posteri, sed imitarentur etiam, ut Valer. Maximus lib. 5. cap. 8, observat. Hinc imagines, & elogia (hæc sunt tituli illi sive imagines, de quibus paullo ante facta mentio) idem Suetonius in Galba c. 3 conjungit. Hinc poterit patere, quid sibi Juvenalis velit, cum Satyram 7 his verbis inchoat:

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictosque ostendere vultus
Majorum, & stantes in curribus Æmilianos &c.

Item cum paullo post addit,

Tota licet veteres exornent undique cera
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

Vide omnino Plinium lib. 35. cap. 2. & 3. & Lipsii de imaginibus his collectanea, lib. 1. Electorum cap. 29. Sed præter istas cerâ pictas imagines, & signa ærea majorum habebant in domibus adstruendæ familiæ nobilitati. Maternus apud auctorem Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ cap. 11. extr. *Nec concussatus istos & egressus, aut frequentiam salutantium non concupiscet non magis quam æra & imagines, quæ etiam me nolente in domum meam irruperunt.* Statius 2. Thebaid. v. 214

— — — — *lato regalia cœtu*
Atria complentur: species est cernere avorum
Cominus, & vivis certantia vultibus æra.

Quem locum frustra tentavit Lipsius, in versu ultimo, pro ÆRA, ORA reponens. Conf. Plin. lib. 35. c. 2. Senec. de Benef. lib. 3. cap. 28. & Epist. 44. Adde Polyb. lib. 6. c. 2. præcipue Lipsium in Elect. lib. 1. cap. 29. & Rosin. Antiq. Rom. lib. 1. c. 19. ¶ Sed & Somnia, seu visa Spectraque, quæ εἴδωλα Græcis & φαντάσματα appellantur, vocantur *imagines.* Vet. Gloss. *Imago, εἰκὼν, εἴδωλον.* Tullius lib. 1. de finibus cap. 6 de Epicuro loquens: *Quæ sequitur, sunt tota Democriti: atomi, inane, imagines, quæ idola nominat.* Sed quas *Imagines* hoc loco, libr. 15. ad Famil. 16 *Spectra* appellat. Horatius lib. 3. ode 27. v. 39

— — *an vitiis carentem*
Ludit imago
Vana, quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit.

Ubi

Ubi *Imago*, visum inane est, quod per somnum objicitur. Et ita Suetonius *Somniorum imagines* dixit Caligula cap. 1. Prudentius Hymno ante somnum, somnium circumscribens:

Plerumque dissipatis,
Mendax imago, veris,
Animos pavere mœstos
age fallit atrâ.

Sic φρενῖτις, morbus *Imaginosus* dicebatur, quòd eo laborantibus multæ imagines, sive phantasmata objicerentur. ¶ Sed *imago* & Echo est: Quippe quæ *vocis imago* est, ut Virgilius describit Georgicorum 4. v. 50, cum de apibus præcipit. Cicero Tuscul. 3. cap. 2. *Ea*, inquit, *virtuti resonat, ut imago.* De gloria loquitur. Hanc itaque virtuti resonare haud aliter dicit, quam Echo voce respondet. Est enim Gloria, ut ipse definit, *incorrupta vox bene judicantium de excellenti virtute.* Varro lib. 2. de re rustica c. 16 de faciendis ponendisque alvearibus præcipiens: *Primum*, inquit, *secundum villam potissimum, ubi non resonent imagines, hic enim sonus harum fuga caussa existimatur esse.* Horatius lib. 1. Ode 12 initio, & ode 20. ejusdem libri, *Jocosam imaginem* nominat. ¶ *Imago* etiam est cogitatio; qua aliquid animo intuendum spectandumque velut coram proponitur. Ovid. 6. Metam. v. 589

— — pœnaque in imagine tota est,

id est, versat apud animum quod pœnæ genus a Tereo exigat. De Progne enim Poeta loquitur. Sie denckt wie sie ihn straffen wolle. Tacitus Histor. 4. cap. 58 *Horret animus tanti flagitii imagine.* Plinius lib. 7. Epist. 5 *Inde est, quod magnam partem noctium in imagine tua vigil exigo.* IN IMAGINE TVA, id est, recogitatione de te: Cum te videre, te alloqui videor, sive imaginor mihi.

¶ Imago apud Rhetores est, assimilatio, collatio, quæ & parabola dicitur. Vide Senecam Epist. 59. & Vossium lib. 4. Instit. Orat. cap. ult. sect. 9. & cap. 11. ejusdem lib. sect. 7. sub finem.

¶ Imaginosum, das voll Bilder ist. Unde *imaginosus* morbus, φρενῖτις, quum φαντάσματα animo occurrunt. Item alius, quem Græci κορυφαντιακὸν appellarunt, quod putarent illum Corybantibus immitti. Is autem est, cum Musica carminumque concentibus personari jacentium aures videntur. Vide Scaligerum ad illud Catulli Epigr. 38

Non est sana puella, ne rogate
Qualis sit, solet hæc imaginosum, &c.

¶ Imagineus, a, um, quod imaginum est, Sedulius lib. 1. carm. de tribus pueris in fornace Babylonia:

Nil urente rogo, tantoque ardore calentes
Cordis, imagineæ vincunt incendia pœnæ.

Imaginex, h. e. propter negatum imaginis cultum inflictæ pœnæ.

¶ Imaginor, imaginari, imaginem alicujus rei mente concipere, ihm fürbilden / in Gedancken nehmen. Plin. 9. cap. 35 *Imaginari ferculæ triumphi*, &c. ¶ Deinde somniare. Suet. Cæsar. c. 81 *Calpurnia uxor imaginata est collabi fastigium domus.* Interpretante Berneggero in Indice. Et Plin. lib. 5. epist. 5 *Mox imaginatus est venisse Neronem.* Lactantius passive usus est, pro in imaginem formari seu fingi, lib. 3. c. 13. extr. *Sibylla Erythræa*, inquit, κωφοὺς καὶ ἀνοήτους vocat, *surdos scilicet & excordes, qui nec audiant divina, nec sentiant; sed terram digitis suis imaginatam metuant & adorent.* Activo *imagino* usus est Gellius lib. 16. cap. 18. pro imaginem facere, ut ipse interpretatur, Ὁπτᾶν, inquit, *facie multâ demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item ut speculum in certo positum nihil imaginet, aliorsum translatum faciat imagines.*

¶ Imaginarius, a, um: fictum, assimilatum, non verum, quod imaginem quidem & speciem habet, non rem. was in bloſſer Einbildung beſtehet. Sic *imaginarius honor*, apud Senecam de constantia sapientis cap. 3. *Imaginaria paupertas* apud eundem Epist. 20. Et *Imaginarii contactus* apud JCtos. *Imaginarii fasces* apud Livium lib. 3. cap. 41. das ihm einer einbildet. Sueton. Claud. c. 25 *Stipendia instituit & imaginariæ militiæ genus, quod vocaretur super numerum.* ¶ Imaginarius morbus.

¶ Imaginarie, adverb. Augustinus Confession. lib. 3. cap. 2 *In theatris congaudebam amantibus, quum sese fruebantur per flagitia, quamvis hæc imaginarie gererentur in ludo spectaculi.*

¶ Imaginario: vide *Phantasia.* Plinius lib. 20. cap. 7. extr. *libidinum imaginationes in somno.*

¶ Imaginabundus. Apulejus lib. 3. Milesi. ineunte: *carnificem imaginabundus.* der sich was in Gedancken vorstellet und einbildet.

¶ Imaginifer, ut signifer, officium militare. Inscriptio vetus apud Gruter. f. 1107. n. 1. AVRELIVS SECVNDIANVS IMAGINIFER LEG. SS.

¶ Imaguncula, parva imago. Sueton. Aug. cap. 7 *nactus puerilem imaguncula ejus æream veterem.* Add. Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 1.

IMAVS, Ἴμαος, mons Indiæ, extensus usque ad fontes Gangis, ultra quem sunt Scythärum gentes. ¶ 2. Est & pars *Caucasi & Tauri* Ptolemæo.

IMBĔCILLIS & imbecillus 3 & 2 declin. infirmus, debilis. Schwach. Cic. lib. 2. epist. 9. ad Q. frat. *Marius & valetudine, & natura imbecillior est*, etwas schwach. *Vox imbecilla*, Quint. lib. 11. c. 3. schwache Stim. ¶ De ægroto usus Paterculus lib. 2. c. 114 *Nemo a nobis imbecillus fuit, cujus salus ac valetudo non ita sustentaretur Cæsaris curâ, tanquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni negotio vacaret animus.* Dicitur a *baculo imbecillis*, i. e. sine baculo: ut *inermis*, sine armis. Senes enim opera scipionis destituti labascunt, & infirmi sunt. Hinc natura sua secundam corripit. Et ita Prudentius Hymno post cibum v. 2

Quem lex corporis imbecilla poscit.

Et Cathem. 11. in Natali Domini v. 99

Et imbecilla infantia.

Horatius tamen posthabitâ origine produxit 2. Sermonum Satyr. 7. v. 39, *Imbecillus iners, si quid vis adde*, &c. Quem secutus Paullinus Eleg. de Celsi obitu v. 114

Imbecilla quidem, sed naturalia carnis.

Et ita Lucretius quoque lib. 3. v. 505 primam in *Vacillo* produxit, quod ipsum tamen a baculo sive bacillo est, Nonio teste. Sed forte in his π C. geminandum est. Nam contra idem Lucretius primam in *Vacillo* corripuit lib. 4. v. 1121

Languent officia atque agrotat fama vacillans.

¶ Comp. *imbecillior*, ut supra vidimus, non inusitatus est. Sic etiam Cicer. de Senect. cap. 9 *Cyrus negat se unquam sensisse senectutem suam imbecilliorem factam.* Superl. geminus reperitur. Corn. Celsus lib. 2. cap. 18 *Imbecillissima materia.* Et Seneca 4. de benefic. cap. 18. *Quid sumus? præda animalium & vilissima, ac imbecillissimus ac facillimus sanguis.* Idem tamen Epist. 85 post princ. *Quantum autem sapienti damus, si imbecillimis fortior est?*

¶ Imbecillitas, infirmitas. Schwachheit / Unpäßligkeit. Cic. Att. lib. 11. epist. 6 *Tullia mea morbus & imbecillitas corporis me exanimat*, Leibs-Schwachheit. *Imbecillitas valetudinis*, Idem lib. 7. fam. epist. 1. Unpäßlichkeit. *Humani generis imbecillitatem fragilitatemque extimescere*, Idem lib. 5. Tusc. cap. 1. Vet. Gloss. *Imbecillitas*, ἀῤῥωστία, νόσος.

¶ Imbecilliter, adverb. languide, remisse, schwächlich / aus Schwachheit. *Imbecilliter dolorem horrere & reformidare*, Cic. 5. Tusc. cap. 30. Et, *Imbecilliter assentiri*, schwächlich beyfallen / Idem 4. Acad. Q. c. 17. quanquam & hîc *imbecillius*, comparativus, legitur.

¶ Perimbecillus, sehr schwach. Cic. lib. 10. epist. ult. *Quod quidem est natum, perimbecillum est.* Et Varro 3. de R. R. c. 10 *Anseribus collum perimbecillum est.*

Imbellis, e, vide *Bellum.*

IMBER, ris, agmen aquarum largius effusum, ein Platzregen / oder Schlagregen. Hoc enim discriminis Grammatici veteres inter *Imbrem & pluviam* statuunt: ut *imbrem* pronuncient, qui summâ vi cadat, & cito desinat: *Pluviam* quam nubes ex impulsu ventorum exprimant, nec ingruentem effusius, & sic diutius durantem. Nec aliter Lucretius lib. 6. v. 516

Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utrinque
Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti,
At retinere diu pluvias, longumque morari
Consuerunt &c.

Lege & quæ præcedunt. Hinc Tacitus 5. Histor. 23 *Pluviales imbres* videtur dixisse, qui & summa vi caderent, & pluviarum instar diutius durarent. Nisi ad differentiam aliorum imbrium ita vocavit. *Imber* enim non modo agmen aquarum cælestium, sed quemvis etiam humorem aqueum notat, ut Nonius auctor est. Sed prior explicatio magis arridet. Plautus verò *imbrem* pro aqua in proverbiali illo dixit: *Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum geras:* quod Pseudolo legitur act. 1. sc. 1. v. 100. *In cribrum geras*, pro *in cribro* geras antique dixit. Et ita Ennius:

— — ratibusque fremebat
Imber Neptuni.

Id est, mare, sive unda maris. *Imbrem grandinis* dixit Lucretius lib. 6. v. 106

Nec cohibere nives gelidas & grandinis imbres.

¶ Præterea *Imber* de quavis densâ sparsione tralatè dicitur. Virg. lib. 12. v. 284. *Tempestas telorum & ferreus ingruit imber.* Et Statius lib. 1. Silv. 6. v. 27 de Amphitheatrali sparsione. *Dum nostri Jovis hi feruntur imbres.* Apulejus lib. 8 pag. 209 *Imber lapidum congestus cessabit*, sie höreten auff mit Steinen zu werffen. Et Prudentius Tetrasticho 45. de Stephano: *imbri adfectus lapidum.*

¶ Imbridus, *Calum imbridum*, Solin. cap. 10 [al. 4] de Sardinia.

¶ Imbricus, adject. pluviosus. *Auster imbricus*, hoc est, imbres excitans, Plaut. in Mercatore a. 5. sc. 2. v. 35.

¶ Ennio est *Imbricitor* à ciendo. Versus ejus hi sunt apud Macrob. lib. 6. cap. 2

Concurrunt veluti venti quum spiritus Austri
Imbricitor Aquiloque suo cum flamine contra
Endo mari magno fluctus extollere cœpunt.

¶ Imbrifer, ut, *Ver imbriferum* Virg. 1. Georg. v. 313. *Imbrifer*

ser cæli ſtatus Columella lib. 7. cap. 6. *Hiems imbrifera*, Silius lib. 3. v. 197.

IMBREX, icis, dubii gener. tegula cava, per quam ex tecto aqua deſluit, eine Dachrinnen/ holer Ziegel/ dardurch das Waſſer vom Dache läufft. Plinius lib. 35. cap. 12 diſtinguit a tegulis. *Primus*, inquit, *perſonas* (ſimulacra) *tegularum extremis imbricibus impoſuit.* Apud Suetonium Nerone cap. 20 plauſus genus denotat ad ſimilitudinem crepantis ſuper tegulas pluviæ commentum. Vid. ibi Caſaub.

¶ Imbricare, i. e. in modum imbricis facere, aut, imbricibus tegere. Sidon. lib. 2. epiſt. 2. *Tegulæ interjacentibus imbricarentur.* Vet. Gloſſ. καλυπτριάζω, *imbrico.*

¶ Imbricatus. Imbricatæ ſunt, quæ inter ſe hærent, imbricum modo, in einander gefüget/ wie auff einem Dach die Ziegel. Budæus. Vitruvius lib. 2. cap. 8 pr. *Cæmenta alia ſuper alia ſedentia, inter ſeque imbricata.* Plinius lib. 11 ineunte: *Imbricatis flexilis vertebris*, inciſura ſcilicet in inſectis flexilis. Et eod. lib. ſect. 65 [cap. 37] *Leonibus, pardis, etiam felibus, imbricatâ aſperitate* [eſt lingua] *& limæ ſimilis, attenuansque lambendo cutem hominis.* Ibidem cap. 45 *imbricati ungues ſimiæ.* Omnia hæc, quod formam imbricum referant.

¶ Imbricatim, adverb. Plin. lib. 9. cap. 33 *pectinatim, imbricatim*, id eſt ad modum imbricum.

IMBVO, imbuere, perfundere, tingere, adſpergere, madefacere, netzen. Horat lib. 2. epiſt. 2. v. 69

Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem
Teſta diu, &c. Feuchten/ einnetzen. ¶ 2. Per metaphoram ſumitur pro erudire, unterrichten/ & ad animum elegantiſſime transfertur, ut, *Pueri animum tenerum bonis opinionibus imbuere*, Cic. ad Att. 14. epiſt. 13. *Imbuere vitiis*, Quintil. lib. 1. cap. 1. *Lebiter literis imbutus*, ibidem cap. 2. nicht tieff gelehrt. Gellius lib. 16. cap. 8 *Cum in diſciplinas Dialecticas induci atque imbui vellemus.* Tacitus 5. Hiſtor. cap. 5 *Nec quicquam priùs imbuuntur, quàm contemnere Deos, exuere patriam.* *Imbui* autem non tantum eſt ex præceptione ac diſciplina; ſed conſuetudine etiam ac uſu diſcere aliquid & animo moribusque imprimere. Cicero pro Milone cap. 4. *ad quam, non nati, ſed fabri; non inſtituti, ſed imbuti ſumus.* Plinius Panegyrico cap. 44 *Sic imbuti ſumus, ut quibus erat ſumma votorum, melior peſſimo Princeps, jam non poſſimus, niſi optimum ferre.* Utrumque autem dicimus, *Imbuere aliquem aliquid*, & *aliquo.* Ut, *imbuo puerum rubrica* & *rubricam*, quod exempli loco Chariſius lib. 5 extremo, pro obſervatione iſta adducit. Et videtur *Imbuere aliquem aliquid* per Ellipſin, pro *in aliquid* dici. Quemadmodum Gellius ſupra dixit, *in diſciplinas imbui.* ¶ Servius Danielis notat, *imbuere* proprie eſſe inchoare, initiare. Vid. Taubm. ad Virg. Eclog. p. 7.

¶ Imbutamentum inde Fulgentius formavit Mytholog. libr. 1. cap. 1, *Variis dogmatum imbutamentis laſciva Græcorum præſtruens corda.*

IMITOR, imitari, eſt effingere alicujus mores, einem etwas nachthun/ einem nachfolgen. *Imitari alicujus geſtum*, Lucret. lib. 3. v. 366. ſich einem andern nachgeberden. *Imitari chirographum alicujus*, eine Handſchrifft lernen nachmahlen/ Cicer. 3. Nat. D. cap. 30. Et Tibull. 4. eleg. ult.

Heu mihi difficile eſt imitari gaudia falſa.

¶ Imitatio, Nachfolgung. Cic. in Philipp. 14. cap. 6 *Excellentium hominum virtus imitatione, non invidia, digna eſt.* Sicut & Cæſar ait in oratione ad Senatum Rom. apud Salluſt. Catil. cap. 51, *Majores noſtri imitari, quàm invidere bonis malebant.* Cæterum de imitatione in ſcribendo & loquendo ſcripſerunt præter Quintilianum, etiam alii, ut Picus, Bembus, Politianus, &c. Quintil. lib. 10. cap. 2 *Imitatio non ſit tantum in verbis: illud intendenda mens eſt, quantum fuerit illis viris decoris in rebus atque perſonis, quod conſilium, quæ diſpoſitio.*

¶ Imitator, Nep. Attico cap. 18 *Imitator moris majorum.* Martial. lib. 1. epigr. 40

Si quis erit recti cuſtos, imitator honeſti.

Ubi tamen alii *mirator* legunt. Adi Gronovium. Cic. 2. de orat. cap. 54 *Imitator & narrator facetus*, der einem andern fein kurtzweilig nachredet. Et Horatius de Arte poet. v. 318 *morum imitatorem* dixit.

¶ Imitatrix, *Imitatrix boni voluptas*, Cicero de legib. 1. cap. 17. Et Plinius lib. 10. cap. 23 *imitatrix avis.*

¶ Imitabilis, imitabile, quod quis imitari poteſt, das ſich leicht nachthun läſt. Cic. in orat. cap. 23 *Orationis ſubtilitas imitabilis illa quidem eſſe videtur exiſtimanti, ſed nihil eſt experienti minus.* Horat. 1. epiſt. 19. v. 17

Decipit exemplar vitiis imitabile.

Comp. *Imitabilior.* Plin. 37. cap. 8 *Gemma imitabilior mendacio vitri.*

¶ Inimitabile, das nicht nachzuthun iſt. Quintil. lib. 2. cap. 2. *Opera quædam nobis inimitabilia.* add. lib. 1. cap. 10.

¶ Imitamen, idem quod imitatio, Ovid. 4. Faſt. v. 211 *priſcique imitamina facti.*

¶ Imitamentum, idem. [illegible]. cap. 5 *Polus* [hiſtrio] *opplevit*

omnia non ſimulacris, neque imitamentis, ſed luctu atque lamentis veris & ſpirantibus. & Tacit. 14. annal. cap. 57 *veterum Romanorum imitamenta præferre.*

IMMĀNIS, e, ferus, importunus, teter, ſcheußlich/ greulich. *Immanis ac tetra bellua*, Cic. 4. Tuſc. cap. 20. *Immanis ac barbara natio*, Cic. 1. ad Q. frat. ep. 1. cap. 9. ein greulich und grobes Volck. *Immane facinus*, Cicer. pro S. Roſc. cap. 24 extr. *Voluptatem immaniſſimus quisque ſequitur*, Idem in Partit. Orat. cap. 25. Et, *Beſtiis immanioribus uti*, Idem pro Roſc. Am. cap. 26. Et, *Bellua immaniſſima*, Plin. Panegyr. 48. ¶ 2. *Immane antrum. Immania templa*, hoc eſt ingentia, Virg. 4. Æn. v. 199. Ita *Græciam immanem* Attius dixit; & Eumenius pro Reſtaur. ſchol. cap. 4 *molem reſtitutionis immaniorem*: Et Cic. Philipp. 2. cap. 25 *immania pocula.*

¶ *Immane quantum*, pro valde, vehementer, ſive in modum maximum, Græca loquendi ratio eſt. Horatius lib. 1. ode 27

Vino, & lucernis Medus acinaces
Immane quantum diſcrepat.

Salluſtius lib. 2. Hiſt. *Immane quantum animi exarſere.* Apulej. Apol. *Quod quidem matrimonium noſtrum Æmiliano huic immane quanto angori, quantaque invidiæ fuit.* Similiter Cicero *mirum quantum* dixit. Vid. Vechneri Hellenolexias lib. 1. cap. 17.

¶ Immānitas, feritas, crudelitas. Grauſamkeit. *Gentes immanitate efferatæ*, Cic. Nat. D. lib. 1. cap. 23. wilde und greuliche Leute. *Vitiorum immanitas*, Idem pro Cœlio cap. 6. Eſt illud vitium, quo homo humanitatem plane exuit, & in naturam efferatiſſimarum belluarum tranſit; ſicut contra heroicâ virtute, humanæ virtutis modum excedit, & Deo ſit ſimilis. Vide peculiarem Tractationem *de Immanitate* Joviani Pontani.

¶ Immaniter, adv. greulich/ wild. *Immaniter clamare*, Gell. lib. 1. cap. 26. Et Auguſtinus Confeſſion. lib. 10 cap. 37 *Perdite & immaniter vivere*, wild leben. *Immaniùs efferescunt*, Ammianus lib. 18. cap. 17.

Immenſus, vide *Metior.*

IMMO, vel Imò, eligendi ſeu corrigendi potiùs adverbium, quam affirmandi. Varro: *Non humanitas, imò ſævitia eſt, ledere innocentem*, ja es iſt wol eine Grauſamkeit zu nennen. Terent. Andr. a. 1. ſc. 1. v. 3 *Nempe ut curentur recte hæc. Imò aliud*, nein es iſt viel ein anders.

Immolo, vide in *Mola.*

Immunis, vide *Munus.*

IMMVSSVLVS, vel *Immiſſulus* potius, avis eſt ex aquilarum ſeu vulturum genere, inde dicta, quòd ſubito & inexſpectata ſe immittit, Fiſcharn.

Impedio vide *Pes.*

Imperare & Imperium vide in *Parare.*

Impetigo, Impetiginoſus, vide in *Petigo.*

Impetrare, & Impetrire, vide *Patrare.*

Impetus, vide *Peto.*

Impleo, vide *Pleo, Plenus.*

Importunus, vide ſub *Portus.*

Impos, vide *Compos.*

Impunis, vide *Pœna.*

ĪMVS, a, um, infimum, profundum, das unterſte/ Contrarium *ſummo.* Virg. 6. Æneidos v. 581

Fulmine dejecti fundo volvuntur in imo,

zu unterſt auff dem Grunde. *Ab imo pectore*, Æneid. 1. v. 85. *Senſibus imis reponere*, Idem eclog. 3. v. 53. Et, *Ima ſummis mutare*, Horat. lib. 1. od. 34. das unterſte zu oberſte kehren.

¶ Imus etiam dicitur, qui in extrema vici cujusdam parte habitat. Horatius Epiſt. ad Piſones de arte Poet. v. 32

Æmilium circa ludum faber imus.

Sic Ovidius de nuce verſ. 62 *Imum fundum* appellat poſtremam agri partem. *Imæ fores* pro ima earum parte, Virgil. 2. Æn. v. 449.

¶ Imĭtus, adverb. de fundo, von Grund aus. Gellius 17. cap. 10 *fontes imitus ignes eructare.* Et Apulejus lib. 9. p. 233 *terra dehiſcente imitus.*

IN, præpoſitio, quæ modo cum Accuſat. modo cum Ablativo jungitur. Accuſativo, quando ad locum; Ablativo, quando in loco ſignificat. Quod tamen diſcrimen auctores veteres interdum neglexerunt. Plautus Bacch. a. 1. ſc. 3. v. 53 *Ecquid in mentem eſt tibi?* Cicero pro Lege Manil. cap. 12 *Cum veſtros portus in prædonum poteſtatem fuiſſe ſciatis.* De quo loco & Gellium lib. 1. cap. 7 videre licet. Adde Auſon. Popmam de uſu antiquæ locutionis, Gifan. Indic. Lucretiano, & Huetium ad Manilii lib. 2. v. 245. ¶ Non raro *in* pro *inter* ponitur. Nepos cum aliis plurimis locis, tum in Pauſania cap. 2 *Byzantio expugnato cepiſſet complures Perſarum nobiles; atque in his nonnullos Regis propinquos.* Cæſar 3. de Bello Civili cap. 38 *Noſtri cognitis inſidiis duas nacti hoſtium turmas exceperunt. In his fuit M. Opimius.* Ovid. 2. Faſtorum v. 571

Ecce anus in mediis reſidens annoſa puellis.

Statius lib. 4. Silv. 2 v. 10.

— — medio videor diſcumbere in aſtris.

¶ Sed & pro *ex* usurpatur. Nam quod Cæsar *ex itinere confligere*; id Nepos *in itinere* dixit Eumene cap. 8. pr. Et ita quoque Hirtius lib. 8 de bello Gallico cap. 27. Quamquam & ibi IN pro INTER interpretari licet. Florus lib. 3. cap. 4 de Scordiscis Thraciæ populis: *Litare Diis sanguinem humanum: bibere in ossibus capitum* &c. Terent. Heaut. act. 5. sc. 1. v. 59

Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi cabes?

Vetus Inscriptio Hispanica: STATVAM IN AERE AVRATAM POSVERE, i. e. æneam deauratam. Paullo aliter Suetonius Galba cap. 8 *Nec ad gestandum quidem unquam iter ingressus, quàm ut secum vehiculo proximo decies HS in auro afferret*, Id est, decies HS in nummis aureis, am Golde/ ut nos loquimur. Virg. 5. Æn. 344 *Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.* VENIENS, i. e. proveniens ex corpore. Nisi veniens ibi pro ὤν, sive existens exponendum est. Nonnunquam enim *venire*, pro *esse* sumitur. ¶ Sumitur & pro *ad* in exprimendo numero. Livius lib. 1. cap. 42 *Tertia classis in quinquaginta millium censum esse voluit.* Vß funffzig tausend. Alter Varro lib. 2. de re rustica cap. 2. extr. *Illud vero omnes in Epiro facimus, ne minus habeamus in centenas hirtas singulos homines, in pellitas, binos.* Ubi *in centenas oves*, uff 100. oder zu hundert Schaffen einen Hirten. ¶ Eleganter hæc præpositio finem aliquando & causam rei notat. Terentius Andria act. 2. sc. 2. v. 31

— — etiam puerum inde abiens convenî libremis:
Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam.

Pisciculos ferre in cœnam: id est, ideo ferre, ut cœna inde seni appararetur. Livius lib. 1. cap. 35 *Centum in patres legit*, id est, ut patres essent. Sed potest IN hoc loco, pro *inter* etiam esse positum. Lucan. lib. 1. v. 306

In classem cadit omne nemus.

id est, ut classis ædificetur. Claudianus Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 624 *In lintres fregere nemus.*

Propertius lib. 3. Eleg. 3. v. 35

Hæc hederas legit in thyrsos.

Id est, legit, ut inde thyrsos contexat. Florus lib. 2. cap. 6 *In caussam belli delecta Saguntus.* Id est, unde belli caussa peteretur. Tacitus lib. 2. Hist. cap. 64 *Nec ullis fortunæ illecebris & ambitu civitatis in gaudium evicta.* Ita enim in vulgatis omnibus legitur: nec audiendus Pichena & alii, qui pro *evicta, ebeta* substituerunt. *Vinci animus* dicitur, cum succumbit affectibus, inter quos gaudium etiam est. Itaque sensus est: Contra illecebras fortunæ, & contra civitatis ambitum, invictam stetisse Sextiliam matrem Imperatoris Vitellii, hoc est, neque felicitate sua, quod Imperatoris mater esset, neque *civitatis ambitu*, hoc est, Romanorum studiis atque honoribus, qui in ipsam conferebantur certatim, eo adductam, sive adduci se passam esse, ut gauderet improbius exsultaretque ac superbium sumeret. Daß sie sich dessen überhübe. ¶ Aliquando *in* mutationem significat, & Accusativum regit: ut, *Vertit Homerum in linguam latinam*, sic *in bestiam mutatus est.* Item, cum tempus futurum respicit, ut *in crastinum, in cœnam.* Accusativum etiam regit, cum sumitur in bonam partem pro *erga*, vel in malam pro *contra.* In bonam apud Virg. lib. 1. Æn. v. 303

— — Inprimis regina quietum
Accipit in Teucros animum.

In malam, Terent. Heaut. act. 2. sc. 1. pr. *Quam iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices.* ¶ Aliquando item significat quod *post*: ut apud Liv. *Bellum in trigesimum diem indixerant*, i. e. post triginta dies, vel triginta diebus exactis. ¶ Nonnunquam hæc oppositio circumloquendo Genitivo, Dativo & Ablativo usurpatur: Sic *æmulus in aliquem, Similis in aliquem* dicitur: de quo Gruterus lib. 1. Suspicionum cap. 11. Terent. Andr. act. 4. sc. 5. v. 19 *Adeo videmur bobus esse idonei,*
In quibus sic illudatur.

IN QVIBVS, pro *Quibus.* Plautus Aul. act. 3. sc. 4. extr. *Ne in me mutassis nomen*, IN ME, pro *Mihi.* Catullus Epithal. Mallii v. 102 *Non tuus levis in mala*
Deditus vir adultera.

Deditus in adultera, pro adulteræ deditus. Lucret. 3. v. 647

— — in pugnæ studio quod dedita mens est.

Sic *studere in aliqua re*, pro, *rei alicui*, Caro apud Gellium dixit lib. 11. cap. 3. ¶ Tacitus 4. Annal. cap. 45 *L. Pisonem uno vulnere in mortem affecit*: id est, ita affecit, ut ex eo moreretur. ¶ Aliquando abundat hæc præpositio: Plautus Capt. act. 1. sc. 2. v. 64 *— — nam illam confido domum*
In hic diebus non reconciliasse.

Suetonius Tiberio cap. 60 *In paucis diebus, quam capreas attigit.* Item in Claudio cap. 18 *Nihil non excogitavit ad invehendos etiam in tempore hiberno commeatus.* Avienus Arateis v. 403 *hoc tempore in anni.* Virg. eclog. 7. 20

— — referebat in ordine Thyrsis.

Est quidem in istis omnibus & his similibus plena ac integra oratio; ellipsis tamen in frequentiore usu est.

¶ In compositione & auget & minuit significationem. vid. Barth. Claudian. p. 44. 45. Sic *infractum* dicimus & valde fractum, & non fractum. Virg. lib. 12. pr.

Turnus ut infractos adverso Marte Latinos
Defecisse videt.

Id est, valde fractos. Nec apud antiquos aliter usurpatum facile inveneris. Ita *impotens* pro valde potens apud Horat. *Invalidus*, id est, valde validus apud Lucret. &c. *Indemnatæ pennæ*, i. e. damnatæ apud Plautum Capt. act. 4. sc. 3. extr. Aliquando in Compositis & *Intus* notat. Ut *incœnare* pro intus cœnare apud Suetonium Tiberio cap. 39. Ubi Casaubonus notat, & Columellam *impascere*, & Statium *inservare* simpliciter posuisse. ¶ *In tempore* significat *opportune.* Terenc. Andr. 4. sc. 5. v. 19 *In tempore veni.* Et, *In tantum* adverbialiter: pro tantum, plures dixerunt. Vide *Tantum.* Similiter. *In totum*, pro penitus. Manilius lib. 1. v. 421

At non Lanigeri signum Libraque repugnat
In totum. Et vers. 779
Nam nihil in totum servit sibi.

¶ Pro *In*, vetustiores, ut Ennius, Pacuvius, Lucillius, &c. *endo* sive *indu* dicebant, unde *Endopedire*, sive *indupedire*, *induperare*, *indugredi*, &c. apud Lucretium.

INA, pars chartæ tenuissima est, sive filamentum, quod suscitatur, cum charta usu detrita est. Vide Salmasii Exercitationes pag. 391.

INĂCHVS, Ἴναχος, fluvius vel rex Argolidis, cujus filia Io ab Jove amata in vaccam mutata fuit. Ovid. 1. Metam. fab. 11. De illo Horat. 2. carm. od. 3

Dibesne prisco natus ab Inacho
Nil interest, an pauper, &c.
Omnes eodem cogimur.

¶ Inachum Oceani filium, patrem Phoronæi, primi inter mortales Regis, facit Higinus cap. 145.

¶ Inăchides, patronym. masculinum. Ovid. Met. 1. v. 754.

¶ Inachis, fœmininum, hoc est, Io, sive Isis, *Iuno* vocatur Ovid. 3. Fast. v. 454 quod ei sacrificarent anserem.

¶ Inachius, adjectiv. *Littus Inachium*, Ovid. 5. Fast. v 656. Nam & *Inachum* fluvium Argivorum Poetæ fecerunt, qui in finum Argolicum exeat; de quo fabulosa Strabo lib. 6. vera autem Plutarch. de Fluminib. Vide Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 932.

¶ Inachia est Peloponnesus Stephano.

INANIS, vacuus, inops, leer. *Nuda & inanis domus*, Cicer. 4 Verr. c. 34 ein blosses leeres Hauß. Cic. offic. 1. cap. 2 *Ad quos, cum velut ad mercaturam bonarum artium profectus sis, inanem redire turpissimum est.* Plin. Panegyr. cap. 31 *navigia inania & vacua.* Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 174

Vix incedo inanis; ne ire posse cum onere existimes.

Ubi *inanis* ei opponitur, qui onus gestat. Idem Mostell. act. 3. sc. 1. v. 40 *Hic homo est inanis*, i. e. nihil pecuniæ habet. *Inanem a marsupio* Prudentius in Laurentio dixit v. 104. Sic, quemadmodum Plautus *amatorem a datis sterilem: montem ab aqua sterilem* Apulejus, ut Gruterus lib. 3. Suspicionum cap. 13 observat. ¶ Inanes etiam dicuntur, stolidi & mentis inopes, item futiles & vani! quos *gravibus* opponit Lucretius lib. 1. v. 638

Heraclitus init, quorum dux prælia primus,
Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes,
Quamde graves inter Grajos, qui vera requirunt,
Omnia enim stolidi magis admirantur.

Horatius lib. 1. Sat. 4. v. 76 *inanes*

Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno.

Vide & Turnebum lib. 10. Adversariorum cap. 1.

¶ Adsciscit interdum genitivum. Ovid. epist. 3. v. 60

Sanguinis atque animi postus inane fuit.

Inanissimus prudentiæ, gar ohn allen Verstand/ Cic. pro Murena cap. 12, unde etiam gradus intelligimus, pro quibus addimus: *Inanissimi homines*, Lactant. lib. 2. cap. 17. *Apulia inanissima pars Italiæ*, Cic. lib. 8. ad Attic. epist. 3. *Ager aratoribus inanior*, Idem Verrin. 5. cap. 52. princ.

¶ Inane substantivum pro aere vel cælo. Virg. 6. Ecl. v. 31

Namque canebat uti magnum per inane coacta, &c.

Durch die weite Lufft. Inane spatium immensum inter cælum & terram; Inane etiam regnum inferorum sonat: de ipso inani vid. Heronem init. Pneumatici; Galenum lib. 1. de Elementis; Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 1111.

¶ Inanitas, das Leere. Ut, *Inanitas arundinis*, Plin. lib. 13. cap. 22. Et, *Sub terris vacantis loci inanitas*, Seneca lib. 6. Q. Nat. c. 25 extremo. Et, *In summa inanitate versari*, Cicer. 3. Tusc. c. 2. ¶ 2. Vanitas. ut *Inanitates verborum*, Gell. lib. 13. c 8.

¶ Veteres etiam *inaniam* dixére. Nonius: *Inania, inaniæ*, id est, *inanitas.* Plautus Aulul. act. 1. sc. 2. v. 6 *Ita inanis sunt oppletæ atque araneis.*

¶ Inaniter. adverb. frustra. Ohne Nutz/ vergeblich. Cicero 4. Tusc. cap. 6 *Inaniter & effuse animis exultat.* Ovid. 2 Metam. vers. 620

— — medicas exercet inaniter artes.

¶ Inanilŏquus, Plaut. Pseudolo act. 1. scen. 3. vers. 24. ubi tamen exemplaria quædam [illegible] *Inanilogus*, ein unnützer Wäscher.

¶ Inanio,

¶ Inanio, inanire, verbum pro vacuare, entledigen/ut, *Inanire alvum*, Plinius lib. 20. cap. 3.

¶ Exinanio, evacuo, attenuo, vasto. *Exinanire alvum, ovum, urinam* Plinius dixit. *Vastare & exinanire agros*, Cicero Verrin. 5. cap. 50. extr. Et Vitruvius lib. 3. cap. 3 sub initium: *Locus fodiatur, exinaniaturque.* ausleeren.

¶ Exinanitio, Ausleerung. Ut, *præceps alvi exinanitio*, Plinius 13. c. 22. Durchfall.

¶ Obinanis, idem ac inanis, vacuus. Varro R. R. lib. 3. cap. 9 *Ajunt, cum ad lumen sustuleris* [ova] *quod perluceat, id esse obinane.* Quidam dividunt *ob inane*: Scaliger autem conjungendum censet.

¶ Seminanis, halb leer. Plinius lib. 2. cap. 18 de Luna: *In triquetro seminanii ambitur orbe.*

¶ Subinanis, aliquantum inanis. Cicero ad Atticum lib. 2. epist. 17 *Quin etiam quod est subinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον, id afficitur quadam delectatione.*

Incatium, quære supra in *Cassus.*

Incendo, vide supra sub *Candeo.*

Incentivum, vide *Incino* sub *Cano.*

Incestus, vide supra in *Cestus.*

INCHOO, inchoare, (scribunt & *Incoare*) quod a *Chaos, χάος*, (id enim rerum omnium initium esse Hesiodus scripsit) Festus deducit. Certe Servius *inchoare*, scribi debere affirmat, & a veteribus *inchoare*, scribi consuevisse addit, in commentario in tertium Georgicorum, vide Gell. lib. 2. cap. 3. Cicero alicubi se, *puleros*, *Cartaginem*, dixisse ostendit, cujus auctoritate; orthographia altera (*incoare*) defendi potest. Sed usum tamen loquendi se populo reliquisse, scientiam sibi reservasse, testatur. Est ordiri, incipere, anfahen/fürnehmen. Virg. 3. Georgicorum v. 42 *Te sine nil altum mens inchoat.*

Horat. 1. Carm. od. 4.

Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam.

Et Cic. de clar. or. cap. 37 *Præclare multa inchoare, sed non plane perficere.*

¶ Inchoatus, particip. ut, *Perfecta anteponuntur inchoatis*, Cic. Top. cap. 18.

¶ Inchoator, Anfänger. Prudent. Præfat. Hamart. v. 27 *mortis inchoator.* Et Augustinus de Genesi ad lit. lib. 1. cap. 14 *inchoatore Deo.*

¶ Inchoatio, das Anfahen/Anfang. Ambrosius lib. 2 de Vocatione gentium cap. 3. *Non facile reperitur in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio.* Et Augustinus de Genesi contra Manich. cap. 14. *inchoatio futuri operis.* Mox eodem capite, *inchoatio nostra*, quod etiam legitur lib. 2 de Genesi ad lit. cap. 15 sub finem. Idem Augustin. epist. 222 *inchoatio cognitionis Dei.*

¶ *Inchoativa verba.* Grammat.

INCILE, is, fossa in lapidem vel terram incisa, per quam aqua ex flumine ducitur, Wasserleite/Wassergrabe/item eine Rinne oder Gossen. Ulpianus Lege 1. § 5. Dig. de Rivis: *Incile est locus e pressus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur. Incidit enim vel lapis vel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit.* Festus Pompejus: *Incilia* (vel *Incilia*) sunt *fossæ, quæ in agros sunt ad deducendam aquam: sive derivationes de rivo communi factæ.* Plinius lib. 18. cap. 26 *incilia aperire.* Et Columella lib. 5. cap. 9 *Si olea in colle sit, incilia excitentur, qua limosam aquam ad coacervem deducant.* Apulejus lib. 9. p. 221 *Via lacunosis incilibus horaginosa.* Adde Græv. ad Cic. fam. 8. ep. 5.

¶ Adjective utus Cato est cap. 155. de R. R. *inciles fossæ.*

¶ Dicuntur ejusmodi fossæ, *Incilia* etiam auctore Festo, ut modo diximus.

¶ Incilare, increpare. Lucret. lib. 3. v. 977

Jure, ut opinor, agat, jure increpet inciletque.

Vide Nonium.

INCITA, æ: item, inciti, orum: item, incita, orum, quid sint, item illud *ad incitas redigi*, omnium optime Scal. docet Appendice ad Conjectan. lib. 6. *Antiqui*, inquit, *fines seu terminos, quos amplius promovere non est*, incitos *vocabant. Et qui eo rerum erant redacti, ut nullum certum rerum suarum consilium capessere possent*, ad incitas redacti *dicebantur. Ubi subaudiendum* lineas. *Metaphora enim a ludo* duodecim scriptorum. *Nam quum ad ultimam lineam promoti erant calculi, tum is, cujus intererat*, ad incitas lineas redactus, *calculo vero ipsi* inciti *dicebantur. Quod annotat Isidorus. Apud Græcos alia erat tabula calculorum, quippe quinque linearum. Itaque non in ultimis lineis erant illi calculi, sed in mediâ. Quare cùm alteruter ex lusoribus in incitam lineam cogeretur, tunc movebant calculum ab eadem mediâ lineâ, hoc dicto, κινῶ τὸν ἀπ' ἰσημέρας: nam linea illa vocabatur ἰσημέρα*, &c. Isidori locus, quem hic Scal. innuit, est lib. 18. Orig. c. 67 Cæterum quando in neutro *incita* dicimus, subintelligendum loca, quod Joh. Livineius ad Mamertini Panegyr. Juliano Augusto dictum cap. 9 notat, ubi duo ejusmodi exempla ex Lucilio adjecit. *Inciti* autem, seu *Incita*, id est, immoti; immotæ, A Cic. moveo. Plaut. Trin. act. 2. scen. 4. v. 136 *Ad incitas redactus est.* & Pœnulo act. 4. sc. 2. v. 85 *Ad incitas lenonem redigat, si eas abduxerit.* Lucilius apud Nonium.

A *Illud ad incitas cum rediit, atque internecionem.* Idem: *Vilicum corrupit, ad incitas adegit.* Apulej. lib. 3. A. A. *Ad extremas incitas deducti.* Lib. 11. *Ad ultimam salutis metam detrusus* idem dicit.

INCITEGA, inquit Festus, *est machinula, in quâ constituebatur in convivio bini amphoræ, de qua subinde deferrentur binæ.* Ad quem locum Jos. Scal. *Superius*, inquit, *monuimus*, incitegam, *dictam ab* integendo. *Quia veteres* incitepere *pro* integere *dicebant: ut* recuperare *pro* reparare, &c. *Dicta autem ab* integendo, *quia partem mensæ tegat. Eâ autem utebantur ne bat binarium, puta crater magnus, aut amphora; labem ex fundo in mensa relinquat. Cum sæpe videmus lagenas mensæ impositas circulum describere in mappa*, &c.

Incito, vide *citus*, in *Cieo* vel *Cio.*

Inclino, vide *Clino.*

INCLYTVS, vel *inclutus*, κλυτός, celebris, insignis, berühmt. Seneca Herc. Oct. v. 1984 *Nunquam Sygis mergitur unâs inclyta virtus.* Et, *Inclyta justitia religioque*, Livius lib. 1. cap. 18. *Inclytus est apud mulieres*, Plaut. Milite a. 4. sc. 6. v. 12. Hochgeacht.

Incolumis, vide *Columis.*

Inculco, vide *Calx.*

INCVS, ūdis, ἄκμων: instrumentum fabrile, in quo ferrum cuditur. Amboß. Cic. 1. de Nat. Deor. cap. 20 *Ex quo efficiuntur hæ rerum formæ, atque figuræ: quas vos effici posse sine follibus, atque incudibus non putatis.* Et Horatius lib. 1. oda 35 extrema: *nova incude diffingas retusum ferrum.* Idem de Arte Poet. v. 441 metaphorice:

B *Et male tornatos incudi reddere versus.*

Incuso, vide *Caussa.*

INDĀGO, indagāre, est vestigare, inquirere, spüren/nachspüren/ausspüren. *Canis natus est ad indagandum*, Cic. de finib. lib. 2. cap. 13. Et, *Acutissime indagare & odorari omnia*, Idem 4. in Verrem cap. 54. alles zum fleißigsten erforschen. Apul. Apol. *Semper potius duxi mea peccata tegere, quam aliena indagare.*

¶ Indagator, ut, *indagatores aquarum*, Columella lib. 2. c. 2. Idem lib. 9. cap. 8 *indagatorem* vocat, qui apum commeatus explorat. Ausforscher/Nachsteller.

¶ Indagatrix. Cic. 5. Tusc. Quæst. cap. 2 *Philosophia indagatrix virtutis expultrixque vitiorum.*

¶ Indagatio. Cic. lib. 1. offic. cap. 5. *indagatio atque inventio veri.* Erforschung.

¶ Indagatus, ûs, subst. idem. Apulejus lib. 7. p. 191 *Vexillationum indagatu.*

¶ Indagatuer, Columell. lib. 5 ineunte, *Feras indaganter capere*, mit nachspüren.

C ¶ Indāgo, ĭnis, vestigatio, sive inquisitio ferarum, ut Servius interpretatur ad illud Virgilii 4. Æn. v. 122

— — Saltumque indagine cingunt.

Lactantius Scholiastes Statii ad lib. 2. Thebaid. v. 553 INDAGO *est, cum silvam venantium corona vallat, ut fera evadere non possint.* Tacitus Agricola cap. 37 *Quod ni frequens ubique Agricola, validas & expeditas cohortes indaginis modo; & sicubi certiora erant, partem equitum dimissis equis, simul variores silvas equitum persultare jussisset, acceptum aliquod vulnus per ninniam fiduciam foret.* Ubi videtur *Indaginis* voce id venatorum genus designasse, qui *investigatores* veteribus appellati, die auff die Spur ziehen. Est igitur hic locus pro Serviana interpretatione, etiam Glossator vetus, qui *Indaginem ἐξιχνιασμὸν* interpretatur. Pro Lactantio est illud Flori lib. 3. cap. 6 *Sic per omnes aquoris portus, sinus, latebras, recessus, promontoria, freta, peninsulas, quicquid piratarum fuit, quadam indagine inclusum & oppressum est.* Budæo vero INDAGO est series plagarum in perticas seu varos arrectarum; sive *περιτείχισμὸς*: Garn und Tücher/damit man das Wild umbstellet. *Saltu indagine cingimur*, Virgil. 4. Æneid. v. 121. Sie umstellen den Forst. ¶ *Res altioris indaginis*, Das eines weitern Nachsinnens bedarff.

INDE, adverbium, daher/von dannen. *Jam inde a principio hujus imperii*, Cic. de prov. consul. cap. 13. vom Anfang. *Jam inde ab incunabulis imbutus odio tribunorum plebis*, Livius lib. 4. cap. 36. Et, *Inde usque repetens*, Cic. pro Arch. cap. 1. *Inde adeo*, idem quod inde. nam *adeo* explet tantum. Terentius Heaut. act. 1. sc. 1. pr.

D *Quanquam hæc inter nos nupera notitia admodum est,*
Inde adeo, quod agrum in proximo hic mercatus es.

id est, ex eo tempore, quo agrum mercatus in proximo es. Subjungitur & personis ut *unde.* Terentius Adelph. act. 1. sc. 1, 21.

— — nati filii
Duo, inde ego hunc majorem adoptavi mihi.

Inde, id est, *ex quibus.* Vide Donatum.

¶ 2. Et, inde pro Deinde, nachdem. Livius lib. 1. cap. 3 *Agrippa inde Tiberini filius regnat.* ¶ Veteres aliquando & cum genitivo junxêre. Ennius: *Inde loci lituus sonitum effundit acutos*, Lucret. lib. 4. *Inde loci mortalia sæcla crearit.*

¶ Deinde, & Dein, darnach/hernach/nachmahls. Terentius Prolog. Heaut. v. 18:

— — *factum hic esse id non negat,*
Neque se pigere: & deinde facturum autumat.

Cæsar. lib. 1. Civ. cap. 74 *Primum gratias agunt*, &c. *deinde imperatoris fide quærunt.*

¶ Deinceps, idem. Cæsar d. l. cap. 25 *His perfectis, collocatisque, alias deinceps pari magnitudine rates jungebat.* Cicer. de Clar. orat. cap. 3 *Prospera res deinceps multa consecuta sunt.*

¶ Exinde & Exin, dannenher/ darauf/ darnach. Cicero 2. Nat. D. cap. 39 *Exinde mari finitimus aer.* Ibidem c. 43 in Aratеorum versione

Exin contortis Aries cum cornibus hæret.

¶ Perinde, æque, gleich also. Flagitat fere post se has particulas, *ac, atque, ac si, ut, quam*, &c. *Perinde ac satisfacere, & fraudata restituere vellent*, Cæsar 3. Civ. cap. 60. *Perinde ac si usus essem*, Cicer. 13 ad Attic. ep. 49. also als hätte ich deß gebraucht. *Vereor, ut hoc perinde intelligi possit, atque ego sentio*, pro Marcell. cap. 4. nicht also verstanden/ wie ichs meine. *Atque hæc perinde loquor quasi*, &c. Cicer. pro Quintio cap. 26. Et Sueton. in Domitiano cap. 16 *Nudâre perinde commotus est, quam responso mathematici.* Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 21 *Hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet.*

¶ Proin, &

¶ Prŏinde, significat *ideo, quapropter*, derwegen/ derhalben. Terent. Eunuch. 1. sc. 1. v. 11 *Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita.* Et Cicero lib. 12. fam. ep. 6 *Proinde fac magnum animum habeas.* Idem Catil. 2. cap. 5 *Proinde aut exeant, aut quiescant.* ¶ 2. Interdum idem est quod *perinde*. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 35 *Proinde expiscare, quasi non nosses*, du forschest also darnach/ gleich als wissestu es nicht. Et Heaut. act. 1. sc. 1. v. 13

— — *proinde quasi nemo siet,*
Ita tute attente illorum officia fungere.

Et observat Fabricius usum vocis istius in objurgationibus præcipue esse. *Proinde ut*, id est, *prout.* Plautus Amphitr. act. 3. sc. 3. v. 18.

Recte loquere, & proinde diligentem ut uxorem decet.

Et vers. 26 — — *hæc curata sint.*

Fac sis: proinde adeo ut me velle intelligis.

¶ Subinde; est frequenter, crebro, sed cum intervallo, immer zu/ bey der hand. Plin. lib. 2. epist. 7 *Effigiem subinde intueri, subinde respicere.* Sueton. Tiber. cap. 57 *subinde appellans eum*, &c. id est, crebro. ¶ Ponitur & pro postea, deinde, mox. Horat. lib. 1. Epist. 8. v. 15

— — *subinde*
Præceptum auriculis hoc instillare memento.

Vellejus Paterculus lib. 1. Histor. cap. 7 *Sed M. Cato, quantum differt? qui dicit Capuam ab eadem conditam, ac subinde Nolam.* Suetonius Augusto cap. 95 *Post necem Cæsaris reversо ab Apollonia & ingrediente eo urbem repente liquido & puro sereno, circulus ad speciem cælestis arcus orbem solis ambiit, ac subinde Juliæ Cæsaris filiæ monumentum fulmine ictum est.* Ita & alibi usus est: ut Claudio cap. 43, Galba cap. 1, Vitellio cap. 9. Et Tacitus Agric. cap. 14 de Britanniæ præfectis: *Consularium primus A. Plautius præpositus, ac subinde Ostorius Scapula.*

¶ Indidem, factum ex *inde* & *idem*, significat, ex eodem loco, gleich oder eben selbst daher. Corn. Nepos Epaminonda cap. 5 *Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam indidem Thebis:* id est, perinde Thebanum, ut Epaminondas. Cicero pro Roscio Amerino cap. 27 *Quos homines? indidemne Ameria? an boscе ex urbe ficarios?* Apulejus lib. 6. pag. 180 *Pergit ad quampiam turrim prealtam, indidem sese datura præcipitem.* Adde Livium 27 cap. 12, & Gellium lib. 6. cap. 10. Vet. Gloss. *Indidem*, ὁμοῦ, αὐτόθι, ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Index, vide *Indico* in *Dico*.

INDIA, Ἰνδία, orientalis regio, ab Indo flumine dicta, quod 10 intra se recipit amnes, atque ex iis plerosque navigabiles. India autem alia citra, alia ultra Gangem, nominatur. Auro gemmisque dives, & omnium rerum abundantia felix: in quam rem multa Plinius, non pauciſſima Mela. Habes & elegantem ejus descriptionem apud Curtium lib. 8. cap. 9.

¶ Indus, ein Indianer. *Colorati Indi*, Virg. 4. Georg. v. 293, i. e. fusci propter solis ardorem. *Odorati Indi*, Silius 17. v. 652.

¶ Indicus, Indianisch. *Indici elephantes*, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 23. Et Ovidius 1. Pont. 5. v. 80

Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua.

INDĬGĔNA, αὐτόχθων, ibi natus, non advena, der nicht frembd einkommen/ sondern allda gebohren ist. Vide supra in *Gigno*. Sic *Indigenæ advectis* opponit Tacitus in vita Agricolæ cap. 11. *Cæterum*, inquit, *Britannium qui mortales initio coluerunt, indigenæ an advecti, ut inter barbaros, parum compertum.* Vet. Gloss. *Indigenæ* αὐτόχθονες.

¶ Veteres dixerunt, Indigenus, a, um.

INDĬGES, ĕtis. Virg. 12 Æneidos v. 794

Indigetem Æneam scis ipsa & scire fateris.

¶ Indigĕtes, dii facti ex hominibus, heroes, divi, gemachte Heiligen/ vergötterte Menschen. Dii tutelares; Patrii. Sic

dicti, quasi *in Dis agentes*: vel quia *nullius indigeant*, per antiphrasin; vel *quia nos Deorum indigeamus*: quâ ratione omnes Dii sic appellari possunt. Servius ad supra allegatum locum Virgilii; item ad illud 1. Georg. extremo:

Dii Patrii indigetes, & Romule, Vestaque mater.

Vet. Gloss. *Indigetes.* Ἡμίθεοι, ἐπίτιμοι: Vid. Voss. lib. 1. de Idololatr. cap. 12. Barth. ad Claudian. p. 389. Salmas. in Exercit. ad Solin. part. 1. p. 71. alios.

¶ Indigetare, vel Indigitare, non est *nominare*, ut vulgo usurpari solet, sed *invocare*: Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 17 *Namque Virgines Vestales ita indigitant*, APOLLO MEDICE: APOLLO PAEAN. Hinc

¶ Indigitamenta appellabantur libri Pontificales, qui & nomina Deorum, ut Servius interpretatur, & rationem ipsorum numinum continebant: sive libri rituales in quibus rationes invocandi Deos præscriptæ erant. Vet. Gloss. *Indigitamenta*, ἱερατικὰ βιβλία. Arnobius lib. 2. p. 95 *Non doctorum literis continetur, Apollinis nomen Pompiliana indigitamenta nescire?* Nomen ab *In* & *citare*, hoc est, vocare, ut Vossius monet lib. 1. de vitiis sermonis cap. 34. Recentium significatio *nominandi* non satis probata est.

Indipiscor, indeptus, quære sub *Apiscor*.

INDŎLES, is, fœm. Natürliche Art/ Zuneigung/ in adolescentibus maxime. Ab *inolesco* enim docti deducunt. Scaliger ad Festum ita: INDOLES *incrementum significat primigenia notione, ut apud Gellium* [lib. 20, cap. 6. extr.] *mendi indoles.* Olere *enim*, Crescere. *Significat & spem, quam ex vultu colligimus, virtutis futuræ in puero.* Hactenus Scaliger, & bene, ex veterum indole ac mente. Nam Cicero epist. 3 ad Brutum sub init. *Cæsaris pueri mirifica indoles virtutis.* Idem 2. de Finib. cap. ult. *In adolescentibus bona spes & magna indoles est.* Nec adultiori ætati inconveniens vocabulum, ut animi sollertiam & naturalem bonitatem prudentiamque significet. Livius lib. 1. cap. 3 de Lavinia, Æneæ vidua regnatrice: *Tanta indoles in Lavinia erat*, ein solcher Verstand. Quin etiam in malam partem, *indoles vitiorum* dicitur. Rursus Livius lib. 21. cap. 4 extr. de Hannibale: *Cum hac indole virtutum ac vitiorum triennio sub Asdrubale imperatore meruit.* Et sicut *industriæ indolem* Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. v. 42, ita Tacitus lib. 12. cap. 26 *segnem* dixit *indolem.* De Britannico enim: *Neque segnem ei fuisse indolem ferunt.* Tandem de aliis quoque rebus fas est *indolem* dicere, ut *arborum & frugum*, apud Gellium lib. 11. cap. 1. &c.

INDVCIAE, plural. Stillstand des Krieges/ Frist/ Frage. Donatus. INDICIAE, *pax in paucos dies: vel quod in diem dentur; vel quod in dies otium præbeant.* Sic, *facere inducias*, Anstand machen. *Inducias in centum annos factas*, Livius lib. 7. cap. 10. Et, *Inducias aliquot dierum cum hoste pacisci*, Cicer. 1. Offic. cap. 10. Stillstand auf etliche Tage. *Pacta cum Rom. inducіarum fides*, Liv. lib. 1. cap. 30. *Agitare inducias*, Frist/ Frage halten/ Sallust. cap. 29. B. Jugurth. *Inducia exeunt*, hat ein Ende. Vide Gellium lib. 1. cap. 25. *Pactionem* vocat Nepos Agesilao cap. 2. ubi etiam legitur *Facere, petere, impetrare, conservare inducias.* Ibidem cap. 3 *Dies inducіarum præterit*, id est, exierunt inducіæ, Sie sind aus. Vide quæ de hujus vocis etymologia notat Voss. part. 4. Instit. Orat. p. 252.

INDVLGEO, indulsi, indulgere, est molliter & delicate obsequi ac gratificari, nachgeben/ verzeihen. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 8. v. 21 *Nimium illi, Menedeme, indulges*, du bist ihm viel zu weich/ giebest ihm zu sehr nach. Nepos in Dione c. 2 *Quo sicut ut uni huic maxime indulgeret, neque eum secus diligeret ac filium.* Sed, *Indulgere dolori*, Plin. lib. 5. ep. 9. dem Betrubniß nachhengen/ und Raum geben. *Indulgere valetudini*, est rationem suæ valetudinis habere, Cic. 16. ad Tiron. ep. 18. seiner Gesundheit pflegen. *Indulgere genio*, vide *Genius*. De hoc verbo ita Casaubon. ad Persium: Indulgere *proprie est contrarium* τῷ urgere, *ea enim origo vocis*: Indulgere *pro* inurgere *dixerunt inserto d, ut* indolescere *pro* inolescere, *unde est* indoles: *deinde l pro r posito: sunt enim in omnibus linguis ea literæ facile invicem permutabiles.* Urgere *est severi ἐπιτιμήτου, qui pensum morosè exigit*, indulgere *est ejus qui de summo jure aliquid remittit, ut ferè parentes liberis. Sic dicitur princeps* debitorum reliqua indulgere *quorum exigendi jus habuit. Dicitur & de aliis, ut fere Græcorum ἐπιτρέπειν, ut* genio, epulis indulgere. *Hinc etiam obtinuit ut dicerent* indulgere, *pro multum studere alicui rei. Ut:* Indulget campo: *id est, multus in campo est: eo oblectatur*, &c. Martialis præfat. lib. 12 *Imperabi mihi, quod indulgere consueveram.* ¶ *Indulgere alicui aliquid*, est gratiam concedere, largiri. Vet. Gloss. Δαψιλεύομαι, *Largior, indulgeo.* Statius Epithal. Stellæ v. 179

— — *juvenique curule*
Indulgebit ebur.

Id est, concedet ut ante legitimam ætatem consul fiat. Sic *rudem indulgere* Suetonius dixit, pro rude donare, in Claudio cap. 21. Et cap. 24 *Ornamenta consularia indulgere.* Severus Sulpitius Dial. 2. cap. 4 *Orare ac obsecrare indulgeret scelerі venіam.*

Sic

Sic *precibus indulgere* Plinius dixit lib. 4. epist. 15. ¶ Hinc ipsi A *Imperatores*, quod multa concederent benigne atque humaniter, inter alios titulos & INDVLGENTISSIMI, ut CLEMENTISSIMI hodie, appellabantur. Nazarius Panegyrico Constantino dicto cap. 26 *. O fortuna, ô prepotens Roma! quam tu unquam gratiam pro tantis laboribus referes? nisi quod indulgentissimus princeps, tanquam hoc ipsum tibi debeat, eo cariorem habet, quo majore labore servabit.* Vetus Inscriptio: FORTISSIMO ET INDVLGENTISSIMO PRINCIPI DOMINO NOSTRO CONSTANTIO VICTORI PERPETVO &c. Et alia apud Gruter. pag. 253 num. 8 AVRELIO HADRIANO ANTONINO AVG. PIO PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. III. P.P. INDVLGENTISS. Etiam Suetonius de Vespasiano cap. 21 *Nec ullo tempore facilior aut indulgentior traditur.* Et Plinius Trajano Epist. 11 *Rogo ergo, indulgentissime imperator, ut* &c.

¶ Indulgentia, Verzärtelung / das Verziehen der Kinder / de qua sic Quintilianus lib. 1. cap. 2 *Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit.* Mantuan. lib. 1. Parthen. v. 164

Blanda patrum segnes facit indulgentia natos.

Neque vero parentum tantum indulgentia est; sed aliorum B etiam, quos ira ferunt, ut nullo eorum facto offendantur. Wohlgewogenheit. Nepos cum de Attici pietate cap. 13 *Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse; aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut quos amare debuerat, iisdem eis nefas duceret.* Per SVOS matrem sororemque intelligit, quarum ante mentionem fecerat. ¶ Ponitur & pro *Gratia*; hoc est, illa virtute, unde Principes *indulgentissimi* appellabantur. Plinius libr. 10. epist. 2 *Videor ego summam voti mei consecutus, cum inter initia Principatus tui* (scribit ad Trajanum Imperatorem) *probaveris, me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere.* Et sæpius ita eo in libro hâc voce est usus. Ausonius Gratiar. Actione cap. 21 *Neque verò unum aliquod bonum uno die præstas, sed indulgentias seculares per singula momenta hominum multiplicas.* INDVLGENTIAS, id est, beneficia per gratiam collata. ¶ Indulgentiæ etiam vocantur pœnarum remissiones, criminum condonationes. Capitolinus in Antonino Pio cap. 6 *His, quos Hadrianus damnaverat, indulgentias petiit.* Cæterum aliud *indulgentia*, aliud *venia* proprie est. Ubi *indulgentia*, ibi *venia* nullus locus: quippe nullum peccatum ejus, cui indulgetur? Casaub. Verùm scriptores non semper attendunt, & ita elegantissimus auctor Sulpicius Dial. 1. de Virtutibus Monach. Oriental. cap. 8 *Indulgentiam consequi*, pro, veniam consequi, dixit. C

¶ Indultus, indultu, subst. indulgentia. Sidonius lib. 1. epist. ult. *Oro, ut indultu clementiæ tuæ, quæ volo, scribam.*

¶ indultor. Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 9 *indultor legis.*

¶ Indulgenter: *Habere aliquem indulgenter*, ut, Livius libr. 36. cap. 14 *Captivis indulgenter habitis.* Et Seneca lib. 4. Benefic. cap. 32 *Dii alios indulgentius tractant.* Valer. quoque Max. lib. 1. cap. 7 *Longè indulgentius in poëta Simonide*, subaudi *fecerunt*, aut *se gesserunt.* Solinus cap. 14 [Salm. 9] *Voluptati aurium indulgentissime deditus.*

¶ Perindulgens. Cic. 3. offic. cap. 31. extr. *perindulgens in patrem.*

Indio, vide *Exuo.*

INDVSTRIA, animi sagacitas, alacritas ingenii, & habilitas gnavitasque in rebus agendis, Geschicklichkeit / Hurtigkeit / Behendigkeit / Fleiß. Terentius *naturæ* opposuit Andria act. 4. sc. 5 extrema:

Paulùm interesse censes, ex animo omnia
Ut fert natura, facias, an de industria.

Donatus: VT FERT NATVRA: *Hoc est, naturalis & ingenita actio.* AN DE INDVSTRIA, id est, *conscientia & providentia. Ea enim quæ discimus & scimus, operatione genita & industria quadam scimus.* Lycurgus apud Rutilium Lupum lib. 1. de figuris sentent. in EPIPLOCE: *Cui præsto est sua voluntas, industrius ut sit necesse est: industriam verò scientia consequitur: ex scientia copia & facultas ingenii nascitur: ex qua facultate vera & facili felicitas laudis oritur. Neque enim temere diligens studium virtutis fructus fortuna fallit.* Vet. Gloss. *Industria, Σπουδὴ, ἀρετὴ, φιλοπονία.* Cicer. pro Cœlio cap. 19 *Ingenium industria alitur.* Et Sallust. de Sylla in Jugurth. B. cap. 95 *Nunquam super industriam fortuna fuit.* Es hat das Glück nie mehr vermocht / als sein Fleiß und Geschicklichkeit. *De industria*, Terent. Andr. a. 4. sc. 5. v. 56, & Cicer. 2. Verr. cap. 12. Pariter *Ex industria*, id est, consulto & deditâ operâ. Livius lib. 26. extrem. *Ex industria famam captæ Carthaginis compresserant.* mit Fürsatz / mit Fleiß. Cicero 4. Tuscul. Q. cap. 19 *Opificum antelucana victus est industria.*

¶ Industrius, witzig / anschlägig / geschickt. Cicero pro Lege Man. cap. 7 *Homines nobi & industrii in Asia negotiantur.* Idem, *Homo nobus & industrius, experientissimus, & diligentissimus*, in Verr. 5. cap. 21. Et, *in rebus gerendis virum acrem & industrium esse*, Tuscul. Q. lib 5. cap. 20. Comparativo *industrior* usus Plautus est Mostell. act. 1. sc. 2. v. 71. Et Cato oratione Ne quis iterum consl fiat, apud Priscianum libr. 3 pag. 601 ed. Putsch. *Imperator laudem capit, exercitum meliorem & industriorem facit.*

¶ Industrie, adverb. hurtig. Cæsar 7. Bell. Gall. cap. 60 *diligenter industrieque administrare.* Cicero & comparativo usus est, *Industriùs*, pro magis industrie, hurtiger / geschicklicher / pro Domo sua cap. 11, *Quis apud populum R. de illius dignitate industriùs, quis senatui sapius dixit?*

¶ Industriosus, plenus industriâ; sehr fleißig. Val. Maximus libr. 3. cap. 4. n. 2 de Tarquinio Prisco: *industriosum pro ignominioso reddidit.* Et Seneca Provident. cap. 2 *Industrioso otium pœna est.*

¶ Industriosè, adverb. Auctor vitæ Juvenalis, quæ Suetonio subjicitur: *Genus scripturæ industriosè excoluit.* Cassiodorus lib. 5. epist. 1. *industriosè detergit.* Cato libr. 2. Origin. apud Charisium p. 181 *Pleraque Gallia duas res industriosissimè persequitur, rem militarem, & argutè loqui.*

Inedia, vide supra in *Edo.*

Ineptus, quære in *Aptus.*

Iners, vide *Ars.*

Infandus, Infans, vide *Fari.* B

Infensus, vide supra sub antiquo *Fendo.*

Inferiæ, vide *Infero* In *Fero.*

Inferi, Inferior, vide mox sub *Infra.*

Infestus, a, um, vide sub *Festus.*

INFICIAS, accusativus, solus est plural. qui cum verbo, *Eo*, effertur, ut, *Inficias ire*, hoc est, negare, verneinen / verleugnen. *Si inficias ibit testis, mecum est annulus, &c.* Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 49. & alibi sæpe. Et Quintilianus libr. 3 cap. 7 post princ. *Neque inficias eo, quasdam esse ex hoc genere materias ad solam compositas ostentationem.* Et Tacitus lib. 15. cap. 2 *Non ibo inficias.* Vossius de Analog. lib. 1. cap. 47 dictum vult ut *ire exsequias, suppetias:* & utrobique subintelligit *ad.*

¶ Inficior, inficiari, ire inficias, leugnen. Cic. in Catil. 3. cap. 5 *Cum id posset inficiari, repente præter opinionem omnem confessus est.* ¶ Participia *Inficiatus* & *Inficiandus* apud Ovidium sunt. Ex Ponto libr. 1 epist. 7. v. 27 *inficiatus amicos*: Idem epist. 9 Deianiræ v. 4 *fama fallis inficianda.*

¶ Inficiator, der nichts gestehet / alles läugnet. Martial. lib. 1. Epigr. 104 *In jus, ô fallax atque inficiator, eamus.*

Ciceroni 2. Catil. cap. 10 *inficiatores lenti* sunt, qui abjurant debita, die Schuld nicht gestehen. Contra apud Sidonium lib. 3. epist. 13 *inficiator soluti*, der leugnet / daß ihm was bezahlet worden.

¶ Inficiatrix. Prudent. Psychom. v. 632 *fidei fraus inficiatrix.*

¶ Inficiatio, negatio. Cicero 2. de Oratore cap. 25 *Causæ, quæ criminum sunt, plerumque inficiatione defenduntur.* Et Quintilianus procemio lib. 8 *Depulsio omnis inficiatione duplici constat.*

¶ Inficialis, ut *Status inficialis*, Cic. Topic. cap. 24 extremo, quo inficias imus, & negamus objecta, vide Vallam lib. 6. c. 9.

INFIT, ἐπιφέρει, ἄρχεται, ut Gloss. Vet. exponitur, est a *Fio.* Plautus Prol. Rudent. v. 49

Is illius laudare infit formam virginis.

& mox: *Infit Lenoni suadere.*

Et Silius lib. 12 v. 67

hortatibus infit
Laudum agitare suos.

¶ Aliquando est, *incipit dicere.* Vet. Gloss. *Infit*, ἄρχει λέγειν. Virg. lib. 10. Æneid. v. 100

Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas
Infit. Vide supra in *Fio* plura ex Festo, &c.

INFRA, præpositio, in adverbium aliquando degenerans, unter / drunter. Cicer. 4. Acad. c. 40 *Supra, infra, dextra, sinistra, ante, post*, droben / drunten &c. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 2. v. 36 *Quem ego infra omnes infimos homines esse puto*, id est, Quem posthabeo infimis etiam, den ich für den allerschlimmesten halte. *Infra aliquem accumbere*, sive *discumbere*, qui in medio lecto, qui locus honoratissimus apud Romanos, ad sinistram accumbebat, nam qui a dextra discumbebat, *super*, vel *supra accumbere* dicebatur. Suetonius Calig. cap. 24 *Cum omnibus sororibus stupri consuetudinem fecit: plenoque convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante.* Cicero lib. 9. ad Familiares epist. 26. pr. *Accubueram hora nona cum ad te harum exemplum in codicillis exarabi. Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui.* Horatius lib. 2. Sat. 8. v. 22 Nasidieni cœnam describens:

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra.

Vide Torrentium ad v. 20 ejus Satyræ, & Lipsium lib. 3. Antiquarum Lectionum.

¶ Inférior, comparativus, der untere. *Inferior horret, quicquid peccat superior*, was die Grossen übels thun / müssen die Geringen entgelten / Publ. Mimus. Cicero pro Quint. cap. 31 *Indignum est vinci ab inferiore.* Idem in Offic. libr. 1. cap. 32 *Timotheus belli laude non inferior fuit, quam pater.* Sic *Inferior ætate,*

ætate, jünger. *Inferior fortunâ* Cic. 13. fam. epist. 5. *Inferior copiis*, Nepos Datame cap. 8.

¶ Infimus, superlativus, der Unterste. *In foro infimo*, Plaut. Curcul. 4. sc. 1. v. 14. unten am Marck. *Infimo loco natus*, Cicer. pro Flacco cap. 11. gar geringer Ankunfft. *Homines infimâ fortunâ*, lib. 5. de Finib. cap. 19, arme/ungeachte Leute. *Infima fax populi*, ad Quint. frat. lib. 2. epist. 6 [al. 8] Et, *Infima conditio & fortuna servorum*, Idem Cic. 1. offic. cap. 13. Ac, *Infimis precibus auxilium impetrare*, Liv. lib. 29. cap. 30. pr. mit demüthigster Bitte.

¶ Infimātes, ut *summates*, Plaut. Stich. 3. sc. 2, 37.

¶ Infimare, contrarium ad sublimare. Apulejus lib. 1. Milesc. p. 106 *Manes sublimare, Deos infimare.* Idem de Deo Socratis p. 44 *Ingenia ad miserias infimata.*

¶ Veteres & adjective dixerunt, *Inferus*, vel *infer, infera, inferum*, ut, *Inferum mare*, Cic. 9. ad Attic. epist. 3. *Omnia supera, infera*, libr. 1. Tusc. cap. 26. Et Livius libr. 31. cap. 31 *Dii superi inferique.*

¶ Inferi, plurale tantum, mortui, in infernis locis degentes. die Verstorbene unter der Erden. Item die Hölle/ und die in der Hölle seyn. Apul. lib. 11. Milesc. *Ad meum festinant illico diurnum reducemque ab Inferis conspectum.* Hinc frequens vox *ab inferis excitare, revocare*, &c. von Todten erwecken. Cic. 2. Catil. cap. 9. *Si salvi esse velint, Sylla sit iis ab inferis excitandus.* Pro Milone cap. 29. *si vellet illum ab inferis revocare.* Livius lib. 26. cap. 32 *Si ab inferis exsistat rex Hiero.* von Todten auffersthen. Nam omnes mortuos ad inferiora descendere credebant pagani.

¶ Inferiæ, plur. sacra, quæ inferis vel mortuis fiunt, Todtenopffer oder Begängnüß. Sed *Inferiæ* potius ab *inferendo*: vide *Infero.*

¶ Infernas, infernātis, ut supernas. Infernatia ligna sunt, quæ ex Apennini parte, quæ inferum mare spectat, cæduntur; supernatia a diverso. Plinius lib. 16. cap. 39 *Roma infernas abies, supernati præfertur.* Vitruv. lib. 2. cap. ult. *Infernates* [abietes,] *quæ ex apricis locis apportantur, meliores sunt, quam quæ opacis de supernatibus advehuntur.*

¶ Infernus, a, um, adject. höllisch. ut, *Inferni Dii*, Livius lib. 31. cap. 31. Et, *Inferni lacus*, plur. Tibull. sub fin. lib. 2. *Rex infernus*, Pluto, Virgil. 6. Æn. v. 106. Veteres Glossæ: *Infernus, κατώτερος. καταχθόνιος.* Substantive *Infernum* pro inferis, dicere, usitatissimum veteribus Christianis scriptoribus, idque & hodie obtinet. Quo Cicero & notæ illius ætatis abiisse videntur; *Inferni* quidem voce Varronem ita usum observavit Buchnerus ad Elegiam Venantii de Resurrectione pag. 33. Sed confusus est summus vir libris Nonii, qui Varronis fragmentum illud servavit, non emendatissimis, in quibus est *infernus tenebrosus κακοδαίμονας tenet.* At Parisiensis editio ex MSS. restituit: *infernus tenebro, κακὸς δαίμων. Tenebro* pro *Tenebrio.* Vide Notas ad eum locum p. 171. & quæ Godofredus ad Nonium observavit. Addi possunt Curæ Posteriores Cellarii, ubi hæc singula examinantur. Ecclesiasticum usum etiam servat Vetus Glossar. *ἅδης, infernus.* De voce *ἅδης* autem vide Grotium in Matthæi cap. 15. v. 18. & Lucæ cap. 23. v. 41. Itemque Heinsium Epist. ad Balsacum pag. 194. & seqq.

¶ Infernæ, orum, Plurale, idem ac vulgari notione Infernus. die Hölle. Lactantius, elegantissimus scriptor, lib. 1. Div. Instit. cap. 11 *Ajunt Jovi cælum obtigisse: Neptuno mare: inferna Plutoni.* Adde Cur. Posterior. p. 171.

¶ Infernalis, adjectivum ex alio adjectivo *Infernus* factum, quemadmodum ab Æternus, *æternalis*; ex Perpetuus, *perpetualis*; ex Avernus, *avernalis.* Usi eo fere soli Ecclesiastici. Prudentius adv. Symmach. lib. 1. v. 388

Hæ sunt delitiæ Jovis infernalis.

Alcimus Avitus lib. 2. v. 290

- - - infernali jamdudum nocte sepultis.

Infrunitus, vide in *Frunisco.*

INFŬLA, æ, quæ quid & qualis fuerit, ita Servius docet in 10. Æneid. Virgil. v. 538. INFULA, inquit, *fascia in modum diadematis, a qua vittæ ab utraque parte dependent: quæ plerumque lata est; plerumque tortilis ex albo & cocco.* Festus *Filamenta* lanea interpretatur. Vet. Gloss. *Infula, Στέμματα*: item *Στέμμα, Insula, Offula, Mitra.* Propriè infulæ sacerdotum fuerunt. Ein Bischoffshut. Virgil. Æneid. 10. v. 537

Ne procul Æmonides Phœbi Tribiæque Sacerdos
Infula cui sacra redimibat tempora mitra.

Et Æneid. 2. v. 329 *-- -- nec te tua plurima Panthu*
Labentem pietas nec Apollinis infula texit.

Ubi *Infula Apollinis*, Apollinis sacerdotium est. Cicero 6. Verrina cap. 50 *Præsto mihi sacerdotes Cereris cum infulis ac verbenis fuerunt.* ¶ 2. Hostiarum seu victimarum. Varro lib. 6. de Lat. Ling. INFULAS *dictas apparet in hostiis: quod velamenta e lana quæ adduntur, intra hostiarum cornua velamenta erant.* Florus lib. 4. cap. 2. extr. *Quæ omnia velut infula in destinatam morti victimam conferebantur.* ¶ 3. Supplicantium & petentium pacem. Hi enim caduceum filis laneis velatum præferebant; vide infra *Stemma*: & *Velamentum.* Livius lib. 30. cap. 36 *Haud procul aberat, cum velata infulis ramos que olea Carthaginensium occurrit navis. Decem legati erant principes civitatis, auctore Hannibale missi ad petendam pacem.* ¶ 4. Denique *infulæ* dicebantur, ornamenta atque insignia magistratuum, & ipsa administratio officii. Hinc *Infulas magisteria dignitatis* Cassiodorus dixit lib. 4. Epist. 12. Zeno Veronensis de Præcepto ATTENDE TIBI. *Ubi fasces eorum? ubi magistratus? ubi infulæ diversorum dignitatum?* Sic *Infulas honorum* lege 1 Cod. de tempor. & reparat. appellatione: sic *administrationis infulas* apud Ambros. lib. 1. de Offic. cap. 1 legimus. Spartianus in Hadriano cap. 6 *Manium Turbonem post Mauritaniæ præfecturam infulis ornatum Pannoniæ, Daciæ quoque ad tempus præfecit.* *Infulas Pannoniæ*, tigulum præfecturæ Pannonicæ vocat, ut vere interpretatus maximus Salmasius est, cui & sanitas hujus loci debetur. *Imperiales infulas* pro diademate, sive titulo Imperatoris, Justinianus L. ultima extr. C. de quadriennii Præscript. & *Majestatis infulas* similiter Trebellius Pollio in Gallienis dixit. Elegans dictio & proverbialis quodammodo *Infularum loco habere*, vel *esse.* Qua usus Seneca epist. 14, cum ait: *ad philosophiam confugiendum est: hæc literæ non dico, apud bonos, sed apud mediocriter malos, infularum loco sunt.* Deinde Consolat. ad Helviam cap. 13 *Qui adversus gravissimos casus se extollit, & ea mala, quibus alii opprimuntur, evertit, ipsas miserias infularum loco habet: quando ita affecti sumus, ut nihil atque magnam apud nos admirationem occupet, quam homo fortuna miser.* INFULARUM LOCO SUNT: id est, sanctitatem & reverentiam addunt sive conciliant, sic quasi infulæ honorant, sacerdotes feciales, & supplices venerabiles & sacrosanctos efficiunt. Sic INFULARUM LOCO HABERE, est præsidii loco habere, in quo contemtum vites facile, & contra honorem ac admirationem tibi adquiras.

¶ Infulatus, infula ornatus. Sueton. Calig. cap. 27 *Cunctantem puerum tradidit verbenatum infulatumque.* Prudentius Hymn. 4. Martyrum Cæsaraugust. v. 79.

Hic sacerdotum domus infulata.

INGĔNIUM, insita vis est & natura cuique rei, *ἐμφύτα, φύσις*, die angebohrne Art und Natur. *Ingenium soli*, die Art der Erden/ Plin. lib. 14. cap. 1. *Ingenium ligni*, Gell. 3. cap. 6. & *Ingenium montis*, Tac. 2. Hist. cap. 4, 5. id est situs: *Latii ingenia & proprietates*, Gellius lib. 12. cap. 1. Nævius apud Nonium: *Ingenio arbusta nata sunt, non consita.* INGENIO NATA, id est, sponte nata: Quibus CONSITA, hoc est, industria & disciplina effecta, sive *manu sata*, ut Cæsar lib. 3. de bello civili cap. 44 vocat, opponuntur. Petronius p. 172 *Crimis ingenio suo flexi:* von sich selbst. Tacitus 5. Histor. cap. 14 *Campi suopte ingenio humentes.* INGENIUM enim natura est. Horus lib. 2. cap. 4 *Observato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus pulvis.* Idem eodem libro cap. 17 de Hispania: *Unaque mari Pyrenæoque vallata est, ut ingenio situs nec adiri quidem posuerit.* Sic *Herbarum ingenia: mundi, metalli*, &c. *ingenium* boni scriptores dixerunt: quorum loca notavit Barthius ad Claudianum libr. 1. de raptu Proserpinæ. vers. 143. ubi multa de usu hujus vocis congessit. *Ad ingenium redire*, est reuire ad mores & consueta studia, quæ ductu naturæ quis solitus sequi, apud Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. v. 46. Uff seine Art wieder kommen. Plaut. Pœn. act. 1. sc. 2. v. 90

Bono ingenio me esse ornatum, quam auro multo, malo.

Aurum in fortunâ invenitur, natum ingenium bonum.

Cui gemellum est illud Livii lib. 2. cap. 22 *Vulsci suum rediit ingenium.* ¶ Κατ' ἐξοχὴν tamen ita dicitur bonum insita vis ad aliquid exsequendum aut inveniendum ducens, an aliis acutior, in aliis remissior. Propert. lib. 2. Eleg. 1. v. 4

Ingenium nobis ipsa puella facit.

Et Martial. lib. 8. Epigr. 73

Si dare tu nostræ vires animosque Thaliæ,
Et vidua petis carmina; da, quod amem.
Cynthia te vatem fecit, lascive Properti:
Ingenium Gallo pulchra Lycoris erat.

Terent. And. act. 1. sc. 1. v. 50 *Ingenium est omnium hominum a labore proclive ad libidinem.* Idem Heaut. act. 1. sc. 1. v. 99 *Ingenio te esse in liberos leni puto*, gelind. *Ingenium pudicum*, eine züchtige Art/ in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 77. ¶ 2. Ingenium etiam *Docilitas & memoria* dicitur, Cicerone auctore lib. 5. de finib. c. 13. ein guter Kopff/ ein gutes Ingenium. *Ingenium acre*, ein geschwinder/ trefflicher Kopff. *Ingenii magnitudo*, Cicer. 4. Acad. cap. 1. Et *Vena ingenii benigna*, Horat. lib. 2. oda 18. v. 9. Et Seneca de tranquill. animi cap. 6 *Male respondent ingenia coacta, reluctante naturâ irritus labor est:* vide *respondeo.* Plautus Captiv. act. 1. sc. 2. *Ut sæpe summa ingenia in occulto latent.* Lacharas quispiam de ingenio felici & fidenti adolescentis, ad Philosophum Syriacum dixit, quod de magnis ingeniis dicere consueverat Plato, Οὗτος, ἢ μεγάλα ἀγαθὸν ἴσχει, ἢ τοὐναντίον ἐναντίον, quod est, *Hic aut magnum dabit bonum, aut quod ei contrarium est.* Laërt. Propert. lib. 3. eleg. 1. extr.

At non ingenio quæsitum nomen ab avo
Exuitet. Ingenio stat sine morte decus.

¶ 3. Ingenium pro Artibus, quæ ingenii beneficio discuntur, Kunst. Ovidius de Remed. amor. v. 365

Ingenium magnum livor detrectat Homeri.

Et 3. Amorum eleg. 8. v. 3

Ingenium quondam fuerat pretiosius auro.

Kunst golte mehr denn Geld. *Multum habere ingenii ad fingendum*, Cic. pro Font. c. 14. viel Geschick haben zu erdencken. *Ingenium alere*, Quintil. lib. 1. cap. 8 Seine Geschicklichkeit vermehren. Et Sallust. Catil. cap. 51 *Ubi intenderis ingenium, valet.* ¶ Non raro & ingenium pro vi diserte & promptè dicendi, sive facundia, quæ ab ingenio magis, quam arte & disciplinâ est, usurpatur. Claudian. Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 515

— — — quæ docta facultas
Ingenii, linguæque modus, responsa ferentur
Legati.

Hinc *alterius ingeniô uti*, est eloquentia, sive facundia, seu opera alterius, in componendis orationibus, quas ipse habiturus sis, uti. Tacitus 1. Histor. extremo: *Ille in consiliis militiæ Suetonio Paullino, & Mario Celso: ita in rebus urbanis Galerii Trachali ingenio utebatur. Et erant, qui ipsum orandi genus noscerent, crebro fori usu celebre, &c.* Hoc igitur significat Tacitus, Othonem Imperatorem, (de eo enim hic sermo Tacito est) alienæ facundiæ indiguisse: nec potuisse ab se comminisci, si quæ apud Senatum aut alias differenda dicendaque prolixius essent. Ad eam itaque rem usum fuisse Trachalo, qui ipsi orationes hujusmodi componeret. Neque hoc latuisse illos, qui nossent, quo genere dicendi Trachalus hactenus ad forum celebris evasisset. Sic *alieno ingenio orationes formare* Suetonius dixit Domitiano cap. 20. Terentius Heaut. Prol. v. 22

Tum quod malevolus vetus poëta dicitat,
Repente ad studium hunc se applicasse musicum
Amicum ingenio fretum, non sua natura sua.

Nempe hoc dicit: Objectum a malevolis, Terentium ad scribendas Comœdias appulisse animum, non tam quod ipse suapte indole id posset præstare, quam quod amicos haberet, qui condere & scribere possent, quæ ipse postea venditaret pro suis. Nam ferebatur fama, Terentium in scribendis fabulis a Lælio & Scipione adjutari, ut Donatus, sive Suetonius, sicut Vossio placet, auctor est, in vita Comici, & ipse Terentius Adelph. Prol. v. 15 significat. Sed & alterius *ingenio* dicimur *uti*, cum saltem consilio & ratione, quam suggerit, utimur. Petronius in lepidissima fabula de Ephesina matrona: *Usus est miles ingenio prudentissimæ fœminæ, &c.* Sic *offerre ingenium*, est operam suam promittere ad reperiendum & excogitandum aliquid, quod ad efficiendam rem, de qua ambigimus ac consultamus, facere videatur. Tacitus Annal. 14. cap. 3 *Ferrum & cædes matris quonam modo occultaretur, nemo reperiebat: ut ne quis illi tanto facinori delectus jussa sperneret, metuebat Nero, obtulit ingenium Anicetus libertus, &c.* Ubi *ingenium* vocat inventum navis arte ita compositæ, ut in mari solveretur, & matrem Neronis effunderet, sine suspicione cædis illatæ. Sic omne commentum ac solertet callideque excogitatum, *ingenium* vocatur. Suetonius Caligula cap. 37 *Nepotinus sumtibus omnium prodigorum ingenia superabit: Commentus novum balnearum usum portentosissima genera ciborum, &c.* INGENIA, id est, commenta & apparatus. Plinius Panegyr. cap. 49 *Ergo non aurum, nec argentum, nec exquisita ingenia cœnarum, sed suavitatem tuam jucunditatemque miramur.* Tacitus Annal. 16. cap. 20 *Ambigenti Neroni quonam modo noctium suarum ingenia notescerent, offertur &c.* Ita Tertullianus de habitu muliebri, *decoris ingenia*, commenta, & artes appellat, quibus ad conciliandum decorem mulieres uti solent: & de resurrectione cap. 8, *Atrocia pœnarum ingenia* ad exasperandas pœnas excogitatas rationes similiter vocat.

¶ Ingeniolum, diminut. Arnob. lib. 5. p. 157 *ingeniola puerilium fictionum.* Hieronymus libr. 3. adv. Rufinum cap. 4 extrem. *Hoc est, quod destruit strophas ingeniolî tui.*

¶ Ingeniosus, qui docilis est, & memoria valet; solers, sinnreich / geschickt / der ein Ding bald fassen oder erfinden kan. Cicer. pro Rosc. Comœd. cap. 11 *Quo quisque est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius*, ie geschickter und fertiger ꝛc. *Egestas ingeniosa est*, das Armuth lehrt viel erdencken / Claudian. 3. Rapt. Pr. v. 31. Martialis Epistola ad Lectorem libro 1. Epigrammatum præfixa: *Improbe facit, qui in alieno libro ingeniosus est.* Plin. Panegyr. cap. 55 *Ingeniosior est ad excogitandum simulatio veritate.* Cic. pro Muræn. cap. 30. princ. *Homo ingeniosissimus, M. Cato.*

¶ Ingeniose, adverb. Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 27 *Tractantur ista ingeniose, disputantur etiam eleganter.* Idem lib. 1. de Invent. cap. 6 *Ingeniose & diligenter electas res collocare.* Comparative Seneca Controvers. 10 dixit: *Hanc controversiam declamavit longe ingeniosius.*

¶ Peringeniosus. *Peringeni & homines*, Cicero de Clar. Orat. cap. 24.

A ¶ Ab Ingeniare est *Ingeniatus.* Plautus Milit. act. 3. scen. 1 *Lepide ingeniatus.* Et Gell. lib. 12. cap. 1 *Animus bene ingeniatis primordiis inchoatus.* Apul. Florid. 4 *Versutus alioquin & ingeniatus ad astutiam.*

INGENS, gen. omn. notum per se adjectivum. *Ingentis spiritus vir*, Liv. lib. 21. cap. 1 eines tapfferen unerschrockenen Muths. *Animus ingens*, id est, fortis, magnus, constans. Plinius Panegyr. cap. 35 *Ingenti animo dibus Titus securitati nostræ ultionique prospexerat.* Virgil. 4. Georg. v. 83

Ingentes animos angusto in pectore versant.

Est autem plus, quam *magnus.* Terentius in Eunuch. act. 3. sc. 1 *Magnas verò agere gratias Thaïs Mihi? G. Ingentes:* überaus grossen Danck. Quem versum adducens Cicero in Lælio ait cap. 26, *Satis erat responsum*, magnas; ingentes *inquit. Semper auget assentatio, id quod is, cujus ad voluntatem dicitur, vult esse magnum.* ¶ Ingentior, comparativo usus est Symmachus lib. 8. Epist. 31 ad Eudoxium valetudinis dubium: *Solatur tamen sollicitudinem meam, quod parsimonia tibi familiaris est, quod cognata sapientia, & adversis fortunæ animus ingentior.* Superlativus est apud Veget. lib. 4. de Re mil. cap. 8 *Rotæ de lignis viridibus ingentissimæ fabricantur.*

INGĔNVVS, a, um. Proprie nativum, non manu factum, natürlich). Ita *ingenuos fontes* Lucret. lib. 1. v. 230. & Auson. in
B Mosella v. 65 dixerunt, τὰς μὴ χειροποιήτους, ut Scal. exponit. *Ingenium* enim, ut dictum, ipsa natura. Prudent. hymno ante cibum v. 51. *Fundit opes ager ingenuas.* ¶ Antiquis *ingenui* erant, qui ex legitimo matrimonio nati, & *spurii* opponebantur. Gr. εὐγενὴς, quæ vox non semper nobilem significat. Ehrlicher Ankunfft / ehrlich gebohren. Livius lib. 10. cap. 8 *An Romæ unquam fando audistis, patricios primo esse factos, non de cælo demissos, sed qui patrem ciere possent, id est, nihil ultra quam ingenuos.* ¶ Poëtæ sic dicti, qui statim, ut nati, liberi, ut Justinianus loquitur. freygebohren. Martial. lib. 3. epigr. 32

Ingenuam malo: sed si tamen illa negetur,
Libertina mihi proxima conditio est,
Extremo est ancillæ loco: sed vincet utramque,
Si facie nobis hæc erit ingenua.

¶ Hinc *ingenuus*, pro liberali, & qui minime servilis atque abjecti ingenii sit, ponitur. Erbar / auffrichtig / züchtig. Plautus Milite 3 sc. 1. v. 38 *Ingenua indoles.* Juven. Sat. 11. v. 154

Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris.

Et, *Ingenua facies*, Plaut. Pœnul. act. 5. sc. 2. v. 17 [alii *Punica* legunt: aliis deest finis versûs] ein erbares / züchtiges Aussehen. *Ingenuæ artes*, quæ ingenuos decent, freye Künste. Cicero lib. 4 epist. 3 ad Serv. Sulpicium extrema: *Servius tuus in omnibus ingenuis artibus ita versatur, ut excellat.* Et, *Ingenuis studiis artibusque delectari*, idem lib. 5. de Fin. cap. 18. *Ingenui mores*; Auson. Mosellâ v. 442.

¶ Ingenuitas, Erbarkeit / Auffrichtigkeit. *Probitatem quandam & ingenuitatem præ se ferre*, Cic. 1. Acad. cap. 11. ein frommes / erbares und redliches Ansehen haben. Sueton. Augusto c. 74 *Valerius Messala tradit, neminem unquam libertinorum adhibitum ab eo cœnæ, excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem*, angebohrne Freyheit. *Ingenuitatis memor adolescens*, Livius lib. 8. cap. 28. Pluraliter Arnobius sub fin. lib. 2. *sublatis ingenuitatibus servitutes.*

¶ Ingenue, libere, simpliciter, *Loqui ingenue*, reden mit einem auffrichtigen Gemüthe. *Aperte atque ingenue fateri*, frey heraus bekennen / Cicer. lib. 5. famil. epist. 2. *Puer ingenue educatus*, erbarlich erzogen / Idem 3. Fin. c. 17.

INGLŬVIES, Festo a *Gula* est, quasi *Ingulubies.* Primum significat sinum, qui circa guttur est, & in quem aves cibum recondunt, antequam in ventrem demittant. Der Gropff. Columella lib. 5. cap. 8 de pullis gallinaceis: *Singuli tentandi, ne quid hesterni habeant in gutture. Nam si vacua non est inglubies, eruditatem significat.* Virgilius 3. Georg. v. 431 de serpente *inglubiem explere.* ¶ Pro gutture & collo humano Apulejus 1. Metam. p. 109 *Ut restis ad inglubiem adstricta, spiritus officia discluderet.* ¶ Tandem ut gula, ita & ingluvies voracitatem sonat & prodigentiam. Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 8 *Parentis præclaram rem inglubie stringere*, durch die Gurgel jagen. Salvianus lib. 1. de Gubern. p. 36 *ventris inglubies.*

Ingruo, ingruere, vide supra in *Grus.*

INGVEN, pubes, die Scham / proprie *penis*: Celsus enim distinguit a *scroto.* Ubi vide. Virgilius: *Destillat ab inguine virus.* Juvenal. Sat. 6. v. 299

— — — quid enim Venus ebria curat?
Inguinis & capitis quæ sint discrimina, nescit.

¶ Inguinariam, herbam quidam *Argemonem* vocant. Plin. libr. 26. cap. 9. Gansing / Gänserich / vide *Argemone.*

Ingurgitare, vide *Gurges.*

INĬTIVM, principium rei, scilicet majoris, quemadmodum Valla docet. Anfang. *Facere, ponere, sumere initium.* e. gr. Cicer. ad Attic. lib. 10. ep. ult. *Ut male posuimus initia, sic cætera sequuntur*, den Grund und Anfang übel gelegt haben. *Ducere initium suarum rerum alicunde, ex re aliqua*, Quintilian. lib. 2.

den

den Anfang holen oder machen. *Ab initio*, von Anfang. ut, *ab initio belli*, Cic. ad Brutum epist. 10. Ibidem: *Cui Consuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit.* ¶ *Initia* quoque dicebantur Cereris sacra, quæ μυστήρια appellabantur, atque duplicia erant, *minuscula & majuscula*, de quibus Scal. ad Tibull. Ita autem dicta, quod agricultura nihil antiquius. Inde enim principia vitæ. Vide Varron. libr. 3. de re rust. cap. 1. & supra in *Epopta*. Cicero lib. 2. de Legib. cap. 14 *Nihil melius illis mysteriis, quibus ex agresti immanique vita exculti ad humanitatem, & mitigati sumus: INITI Aque ut appellantur; ita revera principia vitæ cognovimus.* ¶ Catullus *initia* pro crepundiis sacrorum dixit in Carm. de Atys v. 9 *Tympanum, tubam, Cybelle, tua mater initia.*

¶ Initio, anfänglich / erstlich / für das erste. adverb. vel ablativus potius subaudita præpositione. Cic. lib. 1. epist. 7 ad Lentulum: *Redeo ad illud, quod initio scripsi.*

¶ Initiari, sacris, præcipue Cereris, imbui. Cicero libr. 1. de Nat. Deorum cap. 42 *Mitto Eleusinam sanctam illam & augustam, ubi initiantur gentes terrarum ultimæ.* Tertull. de pallio cap. 4. *ob privilegium galeri Cereri initiantur*, einweihen. Ubi Salmas. vide p. 352. ¶ Hinc *initiati* mystæ sive catechumeni, qui nondum ad majuscula mysteria adspirarent, & in discendis sacris adhuc occupabantur, quos *tuitiantes* Vitruvius dixit Præfatione libri 7. sub fin. Vide Scal. dicto loco. ¶ Initiari dicebantur infantes, quum ablactarentur, [entwehnen /] Varro de libris educandis apud Nonium: *Cum primores cibo & potione initiarent pueros, sacrificabantur ab edulibus Edusa & à potione Potina nutrices.* Dicuntur & *initiari* omnia quæ initium capiunt, Lege Breviter 5 1. Dig. de officio Præfecti Prætorio: *His cunabulis præfectorum auctoritas initiata in tantum meruit augeri, ut appellari a Præfecto Prætorio non possit.*

¶ Initiatio, ipse actus initiandi seu cooptandi in participationem horum sacrorum, qui eò se dabant. Quod quibus ritibus perageretur Apulejus nos docet lib. 11. Milet. ¶ Item ipsa initiorum sacrorum celebratio Suetonius Nerone cap. 34. *Peregrinatione quidem Græciæ, Eleusinis sacris, quorum initiatione impii & scelerati voce præconis submoventur, interesse non ausus est.*

¶ Initiamenta Seneca dixit, elementa, aut prima dogmata religionis, epist. 90. *Hæc*, inquit, *initiamenta sunt, per quæ non municipale sacrum, sed ingens omnium deorum templum mundus iste reseratur.*

¶ Initiator. Tertullianus lib. 4 adv. Marc. cap. 14 *Novi testamenti initiator.* Et Ambrosius epist. 13 *pater & initiator virginitatis.* Gloss. Gr. Lat. Μυσταγώγος, *Initiator.* Der einweihet.

¶ Initiatrix, fœm. Salvianus contra Avaritiam lib. 4 p. 165 *De misericordia & Largitate quid dicam? quæ virtus quasi omnium virtutum initiatrix est.*

¶ Initialis, adjectivum, primordialis. Apulejus post principium lib. 11 *Natura rerum parens, seculorum progenies initialis.*

¶ Initialia, plur. sacra & ceremoniæ initiorum. Capitolinus in Marco cap. 27, secundum scripturam Palatini Cod. *Athenis fuit, & initialia Cereris adiit*, quod Salmasius defendit ex analogia, sicut *parricidalis* a parricidio, extrusa litera, dicatur: Gruterus autem suspicatur legendum *initialia*. Et parricidalis potest æque a *parricida* esse, quam a parricidio.

Injuria, vide *Jus.*

INO, Cadmi & Hermiones filia, Athamantis, Thebarum regis, uxor. Quæ mariti furias fugiens cum filio Melicerta se in mare præcipitavit Deaque facta, *Leucothoe*, Latinis *Matuta* appellata est. Ovid. in Fast. & lib. 3. Metam. Horat. de Arte Poet. v. 123

Sit Medea ferox, invictaque: flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.

¶ Inous. Stat. lib. 2. Silv. Carm. 2. v 35

Culmen ab Inoo fert semita tecta Lechæo.

Nimirum Medea Jasoni perfido filios epulandos apposuit, fratremque Absyrtem obtruncavit: Ino Athamantem maritum furiosum fugiens, se cum filio in mare præcipitavit. Ixion socero ad epulas invitato flammas supposuit. &c. Et 4. Silv. 3. v. 60 *Inous Isthmus.*

Inops, Inopia, vide *Opis.*

INQUAM & Inquio, verbum defectivum, *Inquio, inquis, inquit, inquiunt, inquisti* præterit. apud Cic. *inquies, inquiet*, futurum apud eund. in Verr. ut Priscianus docet in principio libr. 10. Sed pro τῷ *Inquio*, certior Catulli auctoritas Epigr. 10. v. 27, ut Vossius demonstrat lib. 3. cap. 11. de Analogia. *Inque*, imperat. apud Plautum Pseud. act. 1. sc. 5. v. 124. & Terent. in Heaut. act. 4. sc. 7. v. 1. *Eccum me, inque. Inquito*, futur. Imperat. apud Plaut. in Aulul. a. 4. sc. 10. v. 58. & *inquiat*, potentiale, pro dicere possit, apud auctorem ad Herennium lib. 4. cap. 3. Plurali *Inquimus*, usus Horatius 1. Serm. Sat. 3. v. 66, cui hoc verbum tertiæ flexionis est: quo etiam illud *Inque* Plautinum facit. Diomedes tamen quarti ordinis pronunciat libr. 1. de his, quæ prima persona deficiunt. Collocatur hoc verbum post primam vocem, aut post priores orationis quæ exponitur: id quod à plurimis, qui hodie latine scribunt, non observatur. Nepos Hannibale c. 2. *Pater, inquit, meus Hamilcar.* & ibidem: *Tum ille, faciam, inquit, si fidem dederis.* Vid. phrases Lat. L. And. Schortii. Cæterum verbo *inquam* usi tantum veteres continuaturi, quæ interruperant. Cicero 2. Philipp. c. 44 *Hunc unum diem, hunc unum, inquam, hodiernum diem, defende si potes.* Idem pro Dejotaro cap. 3 *Per dexteram te istam oro, quam Regi Dejotaro hospes hospiti porrexisti: istam, inquam, dexteram &c.* Ac contra Antiquorum rationem, id verbi eruditi etiam adhibent, cum quæ exciderint, perperam corrigere volunt. Pro quo veteres, *illud volui dicere*, solebant. Plautus Milite Glor. act. 4. sc. 2. pr.

— — — — LV. *Sorbet dormiens.*
PA. *Quid, sorbet?* LV. *Illud stertit, volui dicere.*

Idem Mostell. act. 3. sc. 2. v. 144

— — — TR. *Specta quam arcte dormiunt.*
TH. *Dormiunt?* TR. *illud quidem, ut conniveant, volui dicere.*

INQUILINUS. Qui in alieno privato habitat, proprie tamen in conducto, sive in urbe, sive ruri, licet in proprio loco publico, h. e. in patria sua, ait Valla lib. 4. cap. 56. Ein Haußgenosse / oder der zur Miete inne sitzt. Cicero Philipp. 2. cap. 41 *Te inquilino (non enim domino) personabant omnia vocibus ebriorum* Lege 6. Cod. de agricol. &c. *colonis* opponuntur. Itaque erunt *inquilini* ibi, quos nos, Häußler / appellamus, qui ædem tantum, non & agros habent. Vide JCtos. Transfertur eleganter ad alia. Ammianus lib. 30. cap. 18 *perpetui carcerum inquilini.* Tertullianus de Anima c. 38 *Inquilinus carnis anima.* ¶ Inquilinatus, substantivum, habitatio inquilini. Tertullianus jam dicto loco: *Inquilinus carnis anima. Desiderabit itaque inquilinus toto inquilinatus sui tempore &c.*

INQUINO, inquinare, maculare est, verunreinigen / besudeln / ut, *Vitiis atque flagitiis se inquinare*, in Lastern leben. Cicero in Tuscul. 1. cap. 30. Et, *Famam alicujus inquinare*, Livius dixit libr. 29. cap. 37. einen verleumden. Horat. 1. serm. satyr. 8. vers. 38

Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum.

Claudianus in 4. Cons. Honor. v. 304

Inquinat egregios adjuncta superbia mores.

¶ Inquinatus, inquinatior, inquinatissimus dixit Cicero. besudelt / befleckt. *Nihil illo inquinatius*, hoc est, sordidius & turpius, pro Flac. cap. 22. Et, *Sordidissima & inquinatissima ratio*, lib. 2. officiorum cap. 6. Item: *Quis in voluptatibus inquinatior*, pro Cœlio cap. 6. *Sermo inquinatissimus*, Idem Verr. 5. cap. 26. Et, *Vita omnibus vitiis inquinata*, pro Rosc. Amer. cap. 24.

¶ Inquinate, adverbium, unflätig. *Neque tamen est admodum inquinate locutus*, Cic. de Cl. orat. cap. 37. & eodem libro cap. 74 *Confluxerunt & Athenas, & in hanc urbem multi inquinate loquentes.*

¶ Inquinamentum, pro sordibus, apud Gellium lib. 2. cap. 6. Unflat. *Jam squalor*, inquit, *de alia re nulla, quam de sola inquinamentis dici cæpit.* Add. Macrob. 6. cap. 7. & Tertullian. de Spectac. cap. 10.

¶ Coinquinare, idem quod simplex, *Totam progeniem coinquinas*, Columella lib. 7. c. 5. Prudentius hymno ante somn. v. 53

— — — qui coinquinatum
Vitiis cor impiavit.

¶ Incoinquinatus, non coinquinatus. Vulgatus Interpres Sapient. cap. 8. v. 20 ita vertit σῶμα ἀμίαντον.

Insectum, vide *Seco.*

Insidiæ, vide *insideo* in *sedeo.*

INSTAR, nomen indeclinabile, comparationem significans magnitudinis vel mensuræ & qualitatis, ὄψις, species. Apulejus Floridis: *Psittacus India avis est: instar illi minimo minus quam columbarum.* Virgil. 2. Æneid. *Instar montis equum*, &c. *Ædificant.* In massen wie ein Berg. *Instar voluminis epistola*, Cicer. ad Att. lib. 10. epist 4. *Plato mihi unus est instar omnium.* gilt mir so viel als die andern alle. Sic dixit Antimachus poeta, quoties recitans ab auditoribus omnibus, Platone excepto, desereretur, apud Ciceron. de clar. orat. cap. 51. Et Sueton. in Cæsare cap. 61 *cujus* (equi) *etiam instar pro ede Veneris Genetricis postea dedicavit.* INSTAR, i. e. imaginem, effigiem. Dicit eum ac dicitur *instar*, quod similitudinem quandam habet, eamque oculis ingerit, & instat quasi, unde & dicitur, ut Jovianus Pontanus in Actio censet pag. 110 & 111. Unde & Virgilius Æneid. 6, vers. 865

— — — quantum instar in ipso?

i. e. quantum exempli, quod sibi ad imitandum alii petant: sive quantum exemplar, unde alii sibi exempla sumant. Cæterum non satis bene *ad instar* pro, ad similitudinem, dicimus, si Servium audimus: INSTAR, inquit, *similitudo, & ejus nomen, quod non recipit præpositionem.* AD INSTAR *enim non dicimus, quod Probus declarat.* Et rursus alibi: INSTAR, *ut supra diximus, per se plenum est, nec recipit præpositionem, licet Terentius* AD INSTAR *dixerit: quod in idoneis auctoribus non reperitur.*

Sed

Sed præter Serenum & Solinus & Apulejus ita locuti sunt. Vet. Gloss. *Instar*, *similitudo*, ἐμοίωμα, ἀπεικόνισμα.

INSTAVRO, instaurare, est quasi ad instar & similitudinem prioris aliquid reficere, wiederum auffs neue anrichten / verneuen. Cicero plerumque extulit cum verbo *renovare*. ut, 2. Verr. cap. 4 *scelus renovabit & instaurabit quæstorium*. Et de Provinc. consul. cap. 8 *Instaurata maxima belli reliquiæ ac renovatæ*. ¶ 2. Nonnunquam idem est, quod apparare vel instruere, anrichten. *Instaurare epulas*, Virg. lib. 7. v. 146. *Instaurare monumentum*, ein Begräbnüß zurichten / Plin. 31. cap. 2. *Instaurare sacrificium*, Cicer. ad Atticum lib. 1. epist. 13. *Ludos instaurare*, Livius lib. 33. cap. 42.

¶ Instauratio, ut *ludorum instauratio*, das Anrichten der Spectackel / apud eund. de Arusp. Resp. cap. 11.

¶ Instaurator. Veteri saxo ad Tiberim : TYPO APOLLONIO INSTAVRATORI MOENIVM NOSTRORVM. &c. apud Reinesium Class. 2. inscript. 31. Et Alcimus Avitus ad Sororem v. 438 *Quæque instaurator templi promtissimus Esdras Egerit.*

Sic Zehnerus & Fabricius; & Biblioth. PP. 1587. At Sirmondus aliter, quem videas v. 396.

¶ Instaurativus, ut *Ludi instaurativi*, qui instaurantur. Cic. de Divinat. lib. 1. cap. 26.

¶ Instauraticius. ut *Dies instauraticius*, qui additus Circensibus fuit, ab redintegratione ita dictus, Varrone auctore apud Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 11.

¶ Restaurare barbarum censet Scaliger pater, idque Cardanum eo sæpius utentem reprehendit Exercitat. 195, quippe quod non *restat*; sed *instar* dicatur. Servius ad Æn. 2. v. 15, INSTAR *autem*, inquit, *est ad similitudinem, unde non* RESTAVRATA, *sed* INSTAVRATA *dicuntur ædificia ad antiquam similitudinem facta.* Eo tamen Tacitus & Justinus usi sunt. Ille lib. 3. Ann. cap. 72 *restaurare theatrum igne haustum*; iste, *bellum ex integro restaurare* dixit lib. 2. cap. 10. pr. Ulpianus Lege 4. fin. Dig. ad Legem Jul. de adult. *restaurare accusationem*: & Modestinus Lege 29 § 1. Dig. de Minorib. *litem restaurare.*

¶ Restauratio. Julianus Lege 7 Dig. de Fundo dotali: *sine restauratione servitutis.*

INSTĪGO, instigare, est incitare, anreitzen / anhetzen. Thema insitarum; *Stigo*, à στίζω videtur factum. Id significat, pungo. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 76 *Non hercle ex re istius me instigasti Demipho.* Idem in Andr. a. 4. sc. 2. v. 9 *Age si hic non insanit sua sponte, instiga*, hetze an / blase zu. *Instigare aliquem in alterum*, einen auff den andern verhetzen / Livius dixit lib. 33. cap. 47. *Romanos*, inquit, *in Hannibalem instigabant.* Statius lib. 4. Silv. Carm. 4. v. 33 - - - *vires instigat alitque*
Tempestiva quies: major post otia virtus.

¶ Instigator, Anreitzer. Lege 20 Dig. de his, qui infamia notantur, *instigator accusationis.*

¶ Instigatrix. Tacitus 1. Hist. cap. 51. n. 4 *acerrima instigatrix adversus Galbianos.*

¶ Instigatio, Anreitzung. Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 30 *Instigatio auditorum.*

¶ Instigatus, us, subst. Ulpianus Lege 1. § 6 Dig. Si quadrupes pauperiem fec. *Si instigatu alterius, fera damnum dederit.*

Instinctus vide in *Stinguo.*

INSTĪTA, æ, der Schweiff am Rock. Horat. 1. Sat. 2. v. 29
Subsutâ talos tegat instita veste.
Scal. ad Catull. *Instita*, inquit, *ut veteres magistri interpretantur, est* ἐπίδυτον, ἐπίδυλον. *Et ita Ptolemæus usurpat.* Πεπάδιον *in asterismo Virginis & Heniochi. In LXXXIIX fab. Hygini* acropodium *Minervæ in eam mentem accipitur.* Aliter *Inserta* dicitur: vide eundem Scaliger. ad illud Publii: *Frugalitas inserta est rumoris boni.* Ovid. 1. de Arte am. v. 32 *Quæque tegis medios instita longa pedes.* Et Petronius: *Duas institas ancilla protulit de sinu: alterâ pedes nostros alligavit, alterâ manus.* Sic Hieronymus dixit: *Lazarus institu vinctus jacuerat in sepulcro.* ¶ 2. Eine Binde. ut Petron. & Hieron. explicantur.

INSTĪTOR, negotiator, sic dictus ab insistendo, hoc est, urgendo suo negotio, ein Krämer / Händeler / Tröbeler. *Institor mercis*, Livius lib. 22 cap. 25. extr. Et *scena institoris*, eine Kramer-Buden. *Institor hiberna tegetis*, apud Juvenal. Satyr. 7. v. 221. Et, *Institorem eloquentiæ*, Quintil. lib. 8. cap. 3 dixit ostentatorem, der mit dem Maul sich nähret. Ulpianus Lege 3 & 5 de institoria actione: INSTITOR, inquit, *est appellatus ex eo, quod negotio gerendo instat. Nec multum facit, taberna sit præpositus, aut cujuslibet alii negotiationi.* Nam *cuicunque negotio præpositus*, INSTITOR *recte appellatur.* Sive: INSTITOR est is, qui negotiis, sive mercibus exercendis ab alio præpositus est: alter a Domino sive Magistro. Ein Factor. Jul. Paullus lib. 2. Recept. Sentent. Tit. 8. de Institoribus.

¶ Institorius, a, um. Ut, *ars institoria*, *Institoria actio* apud JCtos. Vid. Tit. Dig. de institoria actione.

¶ Institorium mercimonium: vel institorii muneris exercitatio. Suetonius Nerone cap. 27 *Dispositæ per littora & ripas diversoria taberna parabantur, insignes ganeæ & matronarum institoriæ operas imitantium*, &c.

Insubidus, vide *Subidus.*

INSVBRES, Galliæ populi, Mediolani conditores: de quibus vide Merulam de Gallia Cisalp. antiq. lib. 1. & Bonaventuram Castilioneum de Gallorum Insubrum antiquis sedibus.

¶ Insubria, hodie Lombardia, die Lombardey.

INSVLA, νῆσος, quæ a continenti, hoc est, solida terra sejuncta undique mari alluitur, ut *Sardinia*, *Cyprus*, *Creta*, *Andros*, eine Insul / Eyland. *Insulæ fortunatæ* ab ubertate & felicitate fructuum sic dictæ in occidente sunt, in Hispaniæ termino contra Mauritaniam. De quibus Pindarus Olymp. B. ἀπορ. δ. Vide & Horat. Epod. 16. itemque Muretum lib. 5. Variar. Lect. cap. 1. In illis Elysium, seu beatarum animarum receptaculum statuerunt pagani. Vide Plutarchum in Sertorio pag. 772. ¶ 2. Insulæ etiam Ædes dicuntur in urbibus seorsim extructæ, & spaciis circumjectis separatæ, Höfe oder Häuser / so in Städten alleine liegen / und an keine Nachbarn rühren. Sueton. Tiber. cap. 48, & Nerone cap. 38. & Jureconsulti. v. gr. lege 3 § 2 Dig. de off. præf. vigil. Vide Festum: itemque Cujacium lib. 1. Observ. cap. 1. Unde Spartianus scribit 335 insulas olim Romæ incendio consumtas fuisse. Sic & usus Cicero pro Cœlio cap. 7, & Vitruvius lib. 1. cap. 6. Adde Reinesii Inscript. 138. Classis 1. cum ejusdem interpretatione p. 169. ¶ Casaub. ad Suetonium in Cæsar. cap. 41. & in Neron. cap. 44 notat, *insulas*, & quasvis ædes locatitias appellatas: Unde in Vet. Gloss. ἐνοικιαστής, *Insularius*, id est, servus flagitator, pensionum exactor. Der den Hauszinß einfordert.

¶ Peninsula, quasi pene insula, quæ non toto mari ambitur, sed jugo aliquo continenti annectitur. Eine halbe Insul. Qualis est Achajæ Peloponnesus. Græci ejusmodi insulam χερόνησον, *Chersonesum* vocant. Catullus Epigr. 32
Peninsularum Sirmio, insularumque
Ocelle.

¶ Insŭlarius, *insulæ custos*, id est, ædium; qui & *Domnædius* & *Cœnacularius* appellatus: Vide Torrentium & Theod. Marcilium ad Horat. lib. 1. epist. 14. v. 1. & Reinesium ad Class. 1. inscription. 138. Et Lege 5 § 1 Dig. de institor. act. *Si quid cum insulario gestum sit, vel eo, quem quis ædificio præposuit.*

¶ Insularis, are, quod ad insulam pertinet. Poeta Phallicus Carm. 32 *Ductor ferreus insularis*, ubi Scalig. consule pag. 194. Ammianus lib. 15. cap. 17 *insulari pœna mulctabit.* Idem lib. 26. cap. 29 *insulare supplicium*, hoc est, deportatio in insulam. Et rursus lib. 15. cap. 27 *insulari ambitu*, de Lutetia. Cassiodorus lib. 12. epist. 24 *domus insularis*, quæ in insula est ædificata.

¶ At *Insulare*, Verbum, est insulam facere. Apulejus de Mundo sub fin. *Audivimus, regiones, quæ prius fuerint continentes, hospitibus atque advenis fluctibus insulatas.* Quod iisdem verbis ex Apuleji libro etiam Augustinus lib. 4. Civ. Dei cap 2. produxit, ut de genuina lectione minus dubitare liceat.

¶ Insulanus, idem qui insularis. Pacatus Panegyr. Theodosii cap. 23 *Cum pauci homines & insulani totius incendium continentis adolerent.* Gloss. Vet. *Insulani*, νησιῶται. Servius in Æneid. 8. v. 725 *Cæræ insulani populi fuerunt.*

¶ Insulosus, plenus insulis. Ammianus lib. 23. cap. 18 *insulosum & celebre Persicum mare.* Idem lib. 22. cap. 11 *Ægæum per Sporadas insulosum est atque Cycladas.*

INTĔGER, gra, grum, opponitur vitioso, corrupto, mutilo, fracto, violato, gesund / rein / ohne Wandel / gantz / ungefälscht / ungenützet. Ita Lucretius lib. 4 principio *integros fontes*, dixit, quos intactos, & unde nemo hausisset hactenus, significabat. Quemadmodum & Terent. Prologo Heaut. princ. *Integram Comœdiam Græcam* dicit, a nullo Latinorum tractatam, ut Vet. Gloss. interpretatur, Lindebruchio observante: & eam ob caussam, mox *novam* vocat. Sane & Plautus *novum* ac *integrum* conjungit Casina act. 3. sc. 5. v. 5. Sic *integri* fessis & lanciis, itemque victis & fusis opponuntur. Cæsar lib. 5 de bello Gallico cap. 16 extr. *Accedebat, ut nunquam conferti, sed rari, magnisque intervallis prœliarentur, stationesque dispositas haberent, atque alios alii deinceps exciperent, integrique & recentes fatigatis succederent.* Nepos Eumene cap. 9 *Ibi diem unum operitur, ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret.* Ubi *integrior* opponitur *lasso.* Sic Liv. lib. 6. cap. 7 *integerrimi diutina pace populi.* Cicero quoque *integras gentes*, bello intactas, quæ recentes & novæ bellum suscipiunt, pro lege Manilia; quemadmodum & *provincias integras* eodem sensu Florus dixit lib. 2. cap. 17. Vet. Gloss. *Integrum*, ὁλόκληρον, ὑγιές. ¶ Item ἀκίρωτος, *sincerus*, *incolumis*, gantz / unverletzt. Sic *integræ virgines* apud Plaut. & Catull. Epithal. Mallii v. 36 nondum imminutæ, sive devirginatæ, ut Petronius loquitur. ¶ Transfertur etiam ad animum: & *integer* ponitur, pro incorrupto vitiis, candido, qui non habet dissensum cordis ad sententiam mentis: quæ veluti mutilant animum, & lacerant, sive contaminant. Nam & *mutilato* opponitur *integrum.* Juvenalis sat. 15. v. 87
- - - *ceciditque Cethegus*
Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.
Integer homo & honestus in omnibus vitæ partibus, Cicer. pro

Font. cap. 14. ein rechtſchaffener / frommer / und durchaus ehrlicher Mann. *Integer vitæ ſceleriſque purus*, Horat. 1. Carm. Ode 22. Vide odem illam pulcherrimam, de integritate & innocentia ubique tuta. *Vita integerrima*, Cicer. pro Planc. cap. 1. ein ſehr auffrichtiges unſträffliches Leben. *Integer conſulatus*, id eſt integre, ſine labe actus apud Tacitum 2. Hiſt. cap. 97. *Ætas integra*, Terent. Andr. a. 1. ſc. 1. v. 45. das Alter ſo in ſeinen beſten Jahren ſtehet. ¶ Integrum etiam in quo nihil laboratum eſt. *Diſcipulus integer*, rohe. Cicero 3. Nat. Deor. cap. 3 *Rudem me diſcipulum & integrum accipe, & ea, quæ requiro, doce.* Sic *Cauſſa integra*, ut, *Cauſſam integram alicui reſervare*, Cic. 13. fam. epiſt. 4. einem von ſeiner Sache nichts vergeben. Cicero 2. de offic. ſub f. *Alexandriam ſe profiſciſci belle dixit. namque integrum rem ad reditum ſuum juſſit eſſe*, nichts in der Sache vorzunehmen biß zur Wiederkunfft. *Integrum corpus*, ein geſunder Leib / daran nichts gebrechlichs. *Integri ſenſus*, 4. Acad. Q. cap. 7. geſunde Vernunfft. *Integra valetudo*, Cicer. 2. de Fin. cap. 20. *Servare ſe integrum*, eſt neutri parti ſe adſtringere, ſich mit keinem Theil einlaſſen oder verpflichten. Idem ad Attic. lib. 7. epiſt. 26 *Quod me amiciſſime admones, ut me integrum, quoad poſſim, ſervem, gratum eſt. Reſtituere in integrum*, eſt dignitatem priſtinam reddere, vollkömmlich wiederum einſetzen. Cæſar lib. 3. de B. C. cap. 1 *Nonnullos ambitus Pompeja lege damnatos in integrum reſtituit.* ¶ 2. *Integrum eſſe*, locutio alia eſt. *Non eſt integrum mihi tuo conſilio uti*, Cicero in Piſon. cap. 24. ſtehet nun nicht bey mir. *Res, cauſſa eſt in integro*, id eſt, poteſtate noſtrâ, Idem de Orat. lib. 3. cap. 4, iſt unverlohren. Cæſar lib. 1. de B. C. cap. 85 *Conſtigere noluit, ut quam integerrima ad pacem eſſent omnia.* ¶ *Ab integro*, i. e. denuo ſeu ab initio, ut Servius interpretatur apud Virgil. Eclog. 4. v. 5, quod Terentius Heaut. act. 4. ſc. 2. v. 7. & Salluſtius Jugurtha cap. 62. extr. *de integro* dixerunt. Item *Epiſtolam de integro ſcribere*, Cicer. 13. ad Attic. epiſt. 27. *Ex integro*, Suet. Aug. cap. 34.

¶ Perinteger. Gellius lib. 3. cap. 5 *incorruptus, caſtus & perinteger.*

¶ Semiinteger. Ammianus 20. cap. 11 [Valeſ. cap. 5] *pauca, quæ ſemiintegra ſunt relicta.*

¶ Integrè, adverb. ſincere, incorrupte, redlich / auffrichtig / ohne Tadel. *Incorrupte & integre judicare*, Cicero 1. de Fin. cap. 9. Et, *Integre verſari in aliqua re*, Tacitus Agricola cap. 7. Idem *provinciam integre ſeverèque regere*, lib. 1. Hiſt. cap. 48 dixit. Plinius lib. 7. epiſt. 25 *Procuratione Narbonenſis provinciæ integerrime functus recepit ſe in agros ſuos.* Declamat. in Salluſtium, *vita integerrime acta.*

¶ Integritas, idem quod ſanitas, incolumitas: gute Geſundheit: cum ad corpus refertur. Gellius lib. 18. cap. 1 *Quoniam & corporis integritas ſanitasque & honeſtus modus formæ*, &c. *neceſſaria viderentur perficiendæ beatæ vitæ.* Similiter *incorruptam ſermonis Latini integritatem* Cicero de claris oratoribus cap. 35 dixit. ¶ Ad mores, & vitam quando refertur, probitatem & innocentiam ſignificat. Auffrichtigkeit. Cicero pro Lege Manilia, cap. 20 *Etenim talis eſt vir* (Pompejus) *ut nulla res tanta ſit, ac tam difficilis, quam illi non & conſilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere poſſit.* Idem pro Q. Ligario cap. 1, *Cui* [provinciæ] *ſic præfuit in pace, ut & civibus & ſociis gratiſſima eſſet ejus integritas & fides.*

¶ Integrare, denuo inchoare, renovare, inſtaurare, auffs neue anheben. *Integrant ſeditionem Tribuni plebis*, Livius lib. 5. cap. 25. Sic, *Integrare pugnam, bellum, actem, lacrymas*, &c. Livius lib. 1. cap. 29 *Jam continens agmen migrantium impleverat vias: & conſpectu aliorum mutua miſeratione integrabat lacrymas.* Apulejus Apologiâ: *Namque peccatum ſemel ut bonus quisque poſtea ſollicitius cavet: ita qui ingenio malo eſt, confidentius integrat: ac jam de cæterò, quo ſæpius, eo apertius delinquit. Pudor enim veluti veſtis, quanto obſoletior eſt, tanto incuriоſius habetur.* Virgilius 4. Georg. v. 514 de Philomelâ:

- - ramoque ſedens miſerabile carmen
Integrat.

Seneca Medea v. 671 *- - - ſemet dolor*
Incendit ipſe, vimque præteritam integrat.

¶ Tralate Gellius lib. 15. cap. 2 *Nam & modicis honeſtisque interbibendum remiſſionibus refici integrarique* (i.e. recreari) *animos ad inſtaurandæ ſobrietatis officia exiſtimavit.*

¶ Integratio, reparatio, inſtauratio. Terentius Andr. 3. ſc. 3. v. 23 *Amantium iræ amoris integratio eſt.* Ita enim legendum: non *redintegratio*: quod malunt nonnulli. Vet. Gl. *Integratio, ἀναλήψις.*

¶ Integrator. Tertullianus Apolog. cap. 46 extremo: *interpolator erroris, & integrator veritatis.*

¶ Deintegrare, corrumpere, imminuere: Cæcilius apud Nonium: *Nomen virginis deintegrabit.*

¶ Redintegrare, idem, quod *integrare*; ut, *prælium redintegrare*, id eſt, inſtaurare, Cæſ. 1. Gall. cap. 25. *Vires redintegrare*, ſich auffs neue ſtärcken / Ibid. lib. 3. cap. 26.

¶ Redintegrator. Tertullian. Reſurr. Carn. cap. 57 *Redintegrator carnis.* Idem de Anima cap. 43 *Somnus redintegrator virium.* Vetus Inſcriptio apud Gruter. p. 459. n. 1. REDINTEGRATORI OPERVM PVBLICORVM.

¶ Redintegratio. Arnobius 7. p. 249 *Ut corpori & viribus redintegratio ſubrogetur.* Tertullianus 4. contra Marcion. cap. 10 *redintegratio membrorum.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 11 *Inſtauraticius dies dictus a redintegratione, ut Varroni placet.* Ergäntzung / Erneuerung.

¶ Integraſcere, ad integrum redire. Terent. in Andr. 4. ſc. 2. v. 5 *Hoc malum integraſcit*, das Unglück und Elend wird wieder neu.

Intelligo, vide *Lego.*

INTER, præpoſitio, cujus vis & ſignificatio in exemplis perſpicitur. Ex Græco apud Gellium lib. 13. cap. 17

Multa cadunt inter calicem, ſupremaque labra,

zwiſchen der Zeit / ehe der angefaſte Becher zum Munde kömmt. Seneca lib. 2. de benef. ineunte: *Ingratum eſt munus, quod diu inter manus dantis hæſit*, ſo da lang zwiſchen den Händen deß / der ſie giebt / geklebet hat. *Inter ſpem metumque*, Livius lib. 8. c. 13. zwiſchen Hoffnung und Furcht. *Inter manus auferri*, Cic. 7. Verrin. c. 11. unter den Händen. Virg. 2. Æneid. v. 681

Namque manus inter, mæſtorumque ora parentum,
Ecce levis ſummo de vertice viſus Iuli
Fundere lumen apex.

Aliter Florus lib. 3. cap. 21 extr. *Piget referre, Bæbium, ſine ferro, ritu ferarum, inter manus, laniatum.* Significat enim Bæbium, dum amici ſervare, inimici perdere cupiunt, utraque parte injiciente manus & rapiente diſtractum fuiſſe & laniatum. Sic cap. 19 ejusdem libri idem Auctor: *Inter rixantium manus præda lacerata eſt.* Sic apud Suetonium Aug. c. 71 *Inter cænam*, eſt, interea, dum cœnatur: vel in cœna. Unter vel über der Mahlzeit. Plautus Ciſtell. act. 2. ſc. 1. v. 31 *Inter rem novam verbum uſurpabo vetus.* i. e. in re nova. Quemadmodum Terentius Hecyræ Prologo: *Vetere in nova utar conſuetudine* dixit. *Inter conventum matronarum*, i. e. in conventu matronarum, apud Suet. Galbâ cap. 5. ubi Torrentius audiendus non eſt. *Inter initia*, Colum. 2. c. 11. im Anfange. *Inter diem*, pro interdiu, Gellius lib. 9. cap. 4. *Inter vias*, i. e. in via, Ter. Eun. act. 4. ſc. 2. v. 1. & Suetonius Cæſ. cap. 39 *Dictum inter nos fuit*, das iſt unter uns geredt worden / Terent. Adelph. a. 5. ſc. 3. v. 10. qui ibidem act. 2. ſc. 4. v. 7 *Quaſi nunc non nobimus nos inter nos*, Als wann wir nicht unter einander bekant wären. ¶ Non raro in compoſitione auget, ut innuit Donatus in Andr. act. 4. ſc. 1. & Eunuch. act. 1. ſc. 1. qui adauctivam particulam vocat, ac *interturbare* explicat non mediocriter turbare, & *intercipere* totum capere. Vid. Voſſ. lib. 4. Inſtit. orat. p. 236. ¶ Ponitur & pro invicem. Nep. Ariſtide pr. *Obtrectarunt inter ſe.* Sic, *Pueri amant inter ſe*, Cicer. ad Attic. 6. ep. 1.

¶ Interea, interim, unter deß / mitler Zeit / mitler weil. *Interea rumor venit, datum iri gladiatores*, apud Terent. in Prol. Hecyr. v. 31. *Interea loci*, idem, apud eundem in Heautontimorumeno, act. 2. ſc. 3. v. 16. quomodo & Plautus, & Ennius & alii veterum locuti.

¶ Interibi, pro interea, Plautus Captiv. act. 5. ſc. 1. v. 31. & 33. Vide ſupra in *Ibi.*

¶ Interim, inzwiſchen. Ter. And. 1. ſc. 1. v. 100. *Funus interim procedit, ſequimur.* ¶ Item *interdum.* Trajanus apud Plin. lib. 10. Ep. 27 *Prudenter autem conſtitui interim habilus, interim vehiculo uti.* Quintilianus lib. 3. cap. 10 *Nam interim triplices etiam ſuaſoriæ incidunt.* Tacitus 1. Annal. cap. 4 *Qui rempubl. interim premant, quandoque diſtrahant.* Seneca Conſol. ad Marciam cap. 25 *Quid aliorum tibi funera Cæſarum referam? quos in hoc mihi interim videtur violare fortuna, ut ſic quoque generi humano proſint.*

¶ Interdum, Adverb. bißweilen / zuweilen. Cicero de Clar. orat. cap. 67 *M. Piſo habuit a natura genus acuminis, ſed ſæpe ſtomachoſum; nonnunquam frigidum: interdum etiam ſacetum.*

INTERANEA, viſcera, & inteſtina, das Eingewende. Vet. Gloſſ. ἔγκατα, *Inteſtina, Interanea, Exta.* Item *Interanea*, ἔντερα. Plinius lib. 8 cap. 27 de Panthera: *vivacitatis adeò lentæ, ut ejectis interaneis pugnet.* & 30. cap. 7 *interaneorum morbi.* Vettius Valens apud Barthium lib. 5. Adverſ. cap. 4 *Humanorum autem membrorum tibia, genua, nervi, cruor, pituita, alvus, renes, & interanea.* Vetus inſcriptio Romæ: RELIQVA CARO CVM PELLE ET INTERANEIS PROFICIAT VENDITORI.

INTERCĂLO, intercalare, inferre eſt, ſeu interponere, mit einſchieben / darzwiſchen einſetzen / utitur Cicer. ad Attic. extremo lib. 5. & Plinius lib. 2. cap. 47 extr. Sed *pœnas intercalatas* Livius dixit dilatas, lib. 9. cap. 9. pr.

¶ Intercalaris, e, quod interponitur, ut, Menſis intercalaris, hodie Februarius dicitur, cui quarto quoque anno dies inſeritur. Ante Julianam Faſtorum reformationem integer menſis, ſupplemento temporum inſertus, ita vocabatur, ſive *menſis intercalarius*,

ut mox ex Livio damus, cujus *calendæ* Ciceroni *intercalares* sunt lib. 6. epist. 15 ad Ligarium. Vide Censorinum cap. 18. & Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 13. *Dies intercalaris*, ἐμβόλιμος & ἐμβολιμαῖος, dies ipsa qui interponitur, der XXIX Tag Februarii / vide *Emboliſmus*. *Annus intercalaris* biſextilis, das Schaltjahr. Plin. lib. 2. c. 8 *Quinto anno unus intercalaris dies additur*, hoc est primo & extremo simul computatis. *Verſus intercalares:* qui frequenter in poemate interponuntur, ut in Virgilii Pharmaceutria,

Incipe Mœnalios mecum mea tibia verſus. Et:

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.

Servius ad dictam 8 eclog. v. 21 *Dicitur hic verſus Intercalaris, qui frequenter poſt aliquantulos interponitur verſus: ſicut intercalares dies & menſes vocantur, qui interponuntur, ut ratio Lunæ Solisque conveniat.*

¶ Intercalarius, ut, *Menſis intercalarius*, apud Liv. lib. 37. cap. 59 *Triumphabit menſe intercalario pridie Calendas Martias.* Plin. 18. cap. 25 *Intercalarius dies quadrans.*

¶ Intercalatio. Macrob. 1. Saturn. cap. 13 *Omni intercalationi menſis Februarius deputatus eſt.* Et Plinius lib. 2. cap. 47 *Per ſingulas intercalationes uno die* [venti] *anticipant.* Vide Harduinum ſcite interpretantem.

Intercăpēdo, inis, vide ſupra ſub *Capedo.*

INTERCVS, ŭtis, omnis generis inteſtinum, ſeu quod inter carnem & cutem eſt, inwendig / das zwiſchen Fell und Fleiſch iſt / ut, *Aqua intercus*, Cic. off. lib. 3. cap. 24. *Vitia intercutia*, Gebrechen zwiſchen Fell und Fleiſch. Gell. lib. 13. cap. 8.

Interdiu, adverbium, vide ſupra in *Dies.*

Interdum, vide ſub *Inter.*

Interpello, vide ſub antiquo *Pellare.*

Interpŏlo, vide in *Polio.*

INTERPRES, ētis, medius dicitur in re agendâ & quaſi conſiliator, ein Mittler / Unterhändler. Ida *pres*, compoſitum eſſe, Grammatici dicunt. Plautus Curcul. act. 3. v. 64. *Quod te præſente iſtic egi, teque interprete.* Sic, *Pacis interpres*, apud Liv. lib. 21. cap. 12. Et, *Fallaces interpretes ac nuntii*, Cicer. ad Brutum epiſt. 10. ¶ 2. Et *interpres*, qui linguam alienam & obſcuram exponit, ein Dolmetſcher / Ausleger. *Conjector & interpres portentorum*, Cic. lib. 2. de Divin. cap. 28. Et Quintilian. lib. 3. cap. 6 *Somniorum atque omnium interpretes Conjectores vocantur*, Traumdeuter.

¶ Interpretari, verb. enarrare, explicare, dolmetſchen / auslegen. *Interpretari ſomnium*, Cic. 1. Divin. c. 23. *obſcure dicta*, Quintil. 3. cap. 4. Et, *Interpretari ſcriptores*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 34. einen Scribenten erklären und auslegen. Livius lib. 1. cap. 21 *Neque recte an ſecus interpreter*, i. e. definio, pronuncio. Tacitus 2. Hiſt. cap. 39 *Miles alacer, qui tamen juſſa Ducum interpretari, quam exſequi vellet.* INTERPRETARI, id est, examinare, & quo pertineant ac ſpectent, pronunciare. Plaut. Trucul. Act. 1. ſc. 2. v. 41 *Illa, haud ego, habuit publicum. Perſorſe interpretaris.*

¶ Paſſive uſus Suetonius eſt Nerone cap. 13.

¶ Interpretatio, Auslegung / Deutung / Urtheil. Livius lib. 2. cap. 8 *Nec interpretatio eſt facilis.* Cicero lib. 2. offic. c. 10 *malitioſa juris interpretatio.*

¶ Interpretatiuncula. Hieronym. Epiſt. 89. cap. 6 ad Auguſtinum: *Miror quod ſeptuaginta interpretum libros legas non puros, ut ab ipſis editi ſunt; & Chriſtiani hominis interpretatiunculam non ſequaris.*

¶ Interpretamentum, qua voce Gellius aliquoties uſus eſt, lib. 5. cap. 18. lib. 6. cap. 2 &c. & Petronius pag. 55 *ſomniorum interpretamenta* dixit.

¶ Interpretator, interpres, Ausleger / Erklärer. Tertullian. adv. Prax. cap. 19 *Ipſe interpretator eſt, quomodo cælum ſolus extenderit.*

Interſtitium, Intertrigo, Intervallum, Inteſtinus, vide *Statuo, Tero, Vallus, Intra.*

INTRA, præpoſ. locum & tempus ſignificans, inwendig / innerhalb / ut, *Intra oppidum*, hoc est, in oppido: *Intra mœnia*, innerhalb der Ringmauer. Livius lib. 34 cap. 33 *Compulſo intra mœnia hoſte.* Cicer. in Verr. 5. cap. 89 *Locus intra Oceanum jam nullus eſt, quo non* &c. Ovidius 3. Triſt. eleg. 4. v. 26

\- - - - *& intra*
Fortunam debet quisque manere ſuam,

innerhalb ſeinem Stand / quanquam *infra* hic Heinſius ex MSS. malit. ¶ Sed *intra viginti dies*, Plaut. Curcul. a. 3. v. 78. innerhalb zwantzig Tagen. *Intra paucos dies*, Liv. lib. 23. cap. 41. *Intra annum exſtincti ſunt*, Val. Max. lib. 1. cap. 1. n. 17. Et, *Intra hos proximos decem annos*, Trajanus Plinio ep. 41, die nechſte zehn Jahr her. Eutropius lib. 6. cap. 9 *Intra triennium omnem provinciam cepit*, hoc est, triennio nondum finito. Ibidem cap. 10 *Bellum* [piraticum Pompejus] *intra paucos menſes confecit.* Et, *intra legem*, noch weniger als die Gesetze zulassen. Opponitur τῷ *contra legem.* Cicero extremo lib. 9 ad famil. *Epulamur non modo non contra legem, ſed etiam intra legem.* ¶ Aliquando est citra, vel sine. Horat. de arte Poetica v. 266 *& intra ſpem veniæ cantus*, h. e. sine spe veniæ. Vide Gell. lib. 12. c. 13. Florus lib. 1. cap. 3 *Sed facinus intra gloriam fuit*, hoc est, minus gloriâ. Et lib. 4. cap. 12 *Pulchritudo intra pudicitiam principis fuit.* i. e. Pulchritudo Cleopatræ (de ea enim ibi loquitur) eo usque suam exerere non potuit vim, ut principis Augusti pudicitiam tentaret. Vide & Gruterum lib. 8. Suspic. cap. 10.

¶ Interior, comp., ut, *Interior ædium pars*, Cic. pro Sextio cap. 10. das inwendige mitten im Hause. *Domus interior*, Virg. 1. Æn. v. 637. Et, *Interiora regni*, Livius 42. c. 39. pr. & Curtius 4. c. 9. n. 1. hoc est media & a finibus remotior regio. *Interiores & recondita litera*, die man nicht für einen jeden kommen läst / Cicero lib. 3. Nat. Deor. cap. 16. Ac, *Interiore epiſtola*, hoc est media, ad Quint. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 5. *Interiora conſilia*, i. e. secretiora, Nepos Hannibale cap. 2. n. 2.

¶ Interiùs, adverb. drinnen / inwendig. Cicero lib. 3. de Oratore cap. 49 *Ne ſinat oratio, ne vagetur, ne inſiſtat interius, ne excurrat longius.* Palladius lib. 1. cap. 24 de columbariis: *Nidi figurentur interius:* & cap. 40 de balneis: *fiſtula tantum calida ducat interius*, &c. Prudent. in Cypriano v. 14

Sic Deus interius ſentitur, & inditur medullis.

¶ Internus adject. innerlich. Plin. lib. 2. cap. 68 *Oceanus interna maria allatrat.* Seneca lib. 6. Quæst. N. cap. 27 *interni ignes.* Et Tacitus 1. annal. cap. 27 *interna diſcordia:* & 2. Histor. cap. 69 *interno bello.*

¶ Interne, adverb. Ausonius de Claris Urb. in Burdigala v. 14

Diſtinctas interne vias mirere domorum
Diſpoſitum &c.

Sed varia lectio est: etiam contra legem correptio. Vide quæ doctissimus vir Jo. G. Grævius ibi p. 259 adnotavit.

¶ Intĭmus, superlativ. *Intimum ſacrarium*, Cic. 6. Verrin. c. 45. das inwendigste / innerste. *Intima ædes*, Idem 3. Verrin. c. 20. der innerste im Hause. *Angor intimis ſenſibus*, Cic. ad Att. lib. 5. epist. 10. ¶ Sed *intimus amicus*, pro maxime familiari & caro. Terent. in Andr. act. 3. sc. 3. v. 44 *Dabus intimus eſt eorum conſiliis*, ist ihr vertraulichster. *Intimum aliquem habere*, einen für seinen lieben Getreuen halten / Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 47. Item, *in intimis alicujus eſſe*, Cicer. ad Attic. lib. 4. ep. 16. post initium. Nepos Dione cap. 1 *Erat intimus Dionyſio priori.* Idem in Cotone cap. 2 *Qui ex intimis Regis ab amicitia ejus deſcivit.*

¶ Intime, adverb. *Intime uti*, Apulejus lib. 2 Metam. p. 118. Idem Apologia, *contubernio intime junctus.*

¶ Est hinc *intimare* verbum, quo præcipue cadentis Latinitatis scriptores usi, ut sunt Apulejus, Solinus, Symmachus, Ammianus, & Patres. Significat *intimum reddere.* Sic Auctor Anaxomeni, qui vulgo Apulejus creditur, *intimare amplexus* dixit. Ammianus lib. 15. cap. 6 de Rheno: *Oceani gurgitibus intimatur.* Ita Tertullian. de resurrectione carnis cap. 3 *ſiquidem Ephesius ſcribens* (Paulus) *interiorem habitare Chriſtum, ſenſibus utique intimandum omnium ſignificat.* ¶ 2. Hinc *intimare* & significare, inculcare, defigere sensibus, & quidem recentioribus auctoribus significat. Veteres Glossæ: *Intimare, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι; Intimat παρίχεται.* Symmachus lib. 10. epist. 40 ad Theodos. Augustum: *Prædeceſſor meus perennitati veſtræ rationem dicitur intimaſſe.*

¶ Intimatio inde est apud Capellam lib. 9. post principium, *docta intimationis excurſus:* &

¶ Intimator apud Capitolinum in Pertinace cap. 10.

¶ Intro, adverbium, motum significans ad locum. *Abi intro*, Terent. And. a. 3. sc. 2. v. 43. geht hinein. *Intro ferre*, hinein tragen. *Intro ad nos venit ornus*, er ist zu uns herein kommen / Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 6. v. 2.

¶ Inteſtīnus, id est, interior, innerlich. ut, *Diſcordia inteſtina.* Sic *malum inteſtinum*, Cicer. ad Brutum epist. 10. pr. Et, *Bellum inteſtinum*, i. e. civile, Idem 2. Catilin. c. ult. *Dolor inteſtinus*, Ser. Sulp. ad Cicer. lib. 4. epist. 5.

¶ Inteſtinum, Inteſtina substantiv. neutrum, die Gedärme / Eingeweyde. *Mihi inanitate jamdudum inteſtina murmurant*, Plaut. Casin. a. 4. sc. 3. v. 6. *Inteſtinum tenue*, Celsus lib. 2. cap. 1. zarte Därm. *Inteſtinorum roſiones*, das Grimmen im Leibe / Plin. lib. 20. cap. 21. Et, *Ex inteſtinis laborare*, Cic. lib. 7. epist. 26. Idem lib. 2. de Nat. Deor. cap. 55 *Reliquæ tibi expelluntur, tum adſtringentibus ſe inteſtinis, tum relaxantibus.*

¶ Intrinsĕcus, adverb. inwendig / oder von inwendig / ut *extrinſecus*, von aussen. Columell. lib. 12. cap. 43 *Vaſa intrinſecus & exterius craſſe picare.*

¶ Introrſum, & introrſus, quasi intrò versus, hineinwerts / inwendig hinein. *Hoſtem introrſum in media caſtra accipiunt*, Liv. lib. 10. cap. 33. Et Cæsar 2. Gall. c. 18 *Collis infimus apertus, ab ſuperiore parte ſilveſtris, ut non facile introrſus perſpici poſſet.* Seneca de Vita Beata cap. 3 *Foris nitent: introrſus miſera ſunt.*

¶ Interula, tunica interior, Hemd. Apulejus Florid. 2. pr. *Tunica interula tenuiſſimo textu.*

INTRÒ, intrare; introire, ingredi. hinein gehen. *Intrare urbem & in urbem.* Virg. 5. Æn. v. 57 *Portus intramus amicos*, einziehen. *Non niſi victor caſtra intrabis*, Liv. lib. 10. cap. 36. *Intrare in re-*

rum naturam, Cic. lib. 5. de Fin. c. 16. pr. zu betrachten für sich A
nehmen: & *Intrare in alicujus familiaritatem*, id est, sese insinuare, Idem metaphoricè dixit ad Quint. frat. lib. 1. Epist. 1. cap. 5. ¶ Est & judiciorum verbum, vor Gericht erscheinen. Plinius lib. 5. Ep. 4 *Alio Senatu sine advocato intraverunt.* Et lib. 6. Epist. 31 *A parte hæredum intraverunt duo.* ¶ *Intrare cuspide*, pro transverberare, dixit de apro Martialis lib. 7. Epigr. 97

Quem meus intrabit splendenti cuspide Dexter,
Præda jacet nostris invidiosa focis.

Passive *intratus Galliæ cum exercitu*, Vellejus lib. 2. cap. 39 dixit, & cap. 105 *intrata protinus Germania.* Silius quoque lib. 11. v. 583 *Intratam Senonum capietis millibus urbem.*

¶ Intrabilis. *Intrabile os amnis*, Livius lib. 22. cap. 19. extr. ex emendatione Cl. Gronovii.

¶ Subintrare. Augustinus Enchirid. cap. 14 *Etiam nolentibus subintrabit ignorantia rerum agendarum.*

INTVS, adverb. ἔνδον. Quod & in loco, & ad locum, & de loco significat; in loco tamen cum maxime. Unde & Quintilianus solœcismi arguit, qui dicant, *Intus eo.* Nam lib. 1. cap. 5 ait: INTRO, & INTVS *loci adverbia.* Eo *tamen* INTVS, & INTRO sum, *solœcismi sunt.* Et inde Scioppius solœcismi Thuanum arguit, quod, *qui intro eant*, dixerit, Comment. de Stilo Historico. p. 110. Sed ita tamen Plautum, Lucretiumque B
locutos, infra ostendam. Persius Sat. 3. v. 30

– – ego te intus & in cute novi.

Ich kenne dich auswendig und inwendig. Sic *intus macham: intus patens: Intus argentum*, &c. & alia per hyphen apud Veteres dicuntur, pro iis, quæ intus sunt, vel asservantur. Aliquando & cum Accusativo aut Ablativo, ut præpositio IN, construitur, sic *intus domum*, pro in domo, Plautus dixit Mil. Glor. act. 2. sc. 1. v. 55. Plinius principio lib. 33 *Metalla nunc, ipsæque opes, & rerum pretia dicentur tellurem intus exquirente cura.* INTVS TELLVREM, id est, intra tellurem, vel in tellure. *Intus sedibus*, pro in sedibus, apud Lucretium est lib. 2. v. 964. ¶ 2. Plautus Casina act. 5. sc. 2. v. 7

Ubi intus hanc novam nuptam deduxi via recta,

Ubi *intus* idem quod *intro* est. Lucretius lib. 4. v. 1088

Nam cibus atque humor membris assumitur intus.

¶ 3. Idem Lucretius lib. 6. v. 726

Cum mare permotum ventis ruit intus arenam.

¶ Ubi *intus* ἔνδοθεν est, von inwarts rauß. Plautus Persa act. 2. sc. 4. extr. *Egreditur intus.* i. e. e domo. Ita enim omnino legendum est. Alibi tamen per Pleonasmum idem Comicus *foras* adjecit, ut: *Exit foras Chalinus intus*, Casina a. 2. sc. 6. v. C
42. Et: *Jubebo, intus efferri foras*, Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 62. ¶ *Intus equum agere*, est brevi gyro circumagere sive flectere: Wenden: & ad sinistram quidem maxime: si circum respicimus: ad metam enim provecti introrsum ad sinistram flectebant. Unde Virgilius Æn. 5. v. 170

Radit iter lævum interior.

Vide Torrentium ad lib. 1. Horatii Carm. od. 1. v. 4. & lib. 2. Sat. 5. v. 17. itemque Lipsium ad illud Senecæ de tranquillit. animi cap. 9 *Non in cursu tantum circique certamine, sed in his vitæ spatiis interius stellendum est.* Per allegoriam Ovidius 6. Fastor. v. 585 *Tertia causa mihi spatio majore canenda est.*

Nos tamen adductos intus agemus equos.

i. e. Non longe digrediemur, & paucis adeo rem expeditam dabimus. Sic & *intus canere:* est sinistra chordas carpere: nam quando dextra plectro utitur, *foris canere* est. *Intus* autem *sibi canere* proverbialiter Cicero dixit in Verrem de prætura urbana, pro commodi proprii gratia facere omnia sine honestatis cura. Vide Asconium Pedianum ad illum locum.

¶ Abintus. Paullinus Jambo ad Cyther. v. 437

Abintus ejus emicabat gratia
Sermone mentis nuncio.

INTŸBVS, scribunt & *Intubus*, fœm. plur. *Intyba*, ut, *Et amaris intyba fibris*, Virgil. 1. Georg. v. 120. Et Plin. 20. cap. 8 *Intybi non extra remedia sunt.* Invenias & singulare neutrum, *Intybum.* Est autem *Intybus* herba, quam vulgo nomine ab *intybo* corrupto vocant, Endivien. *Intybus* scilicet *hortensis*, Græcis σέρις. Nam *silvestris Intybus*, Cichorium est, Wegreiß/ D
oder Wegwart. *Folia intubacea*, Plin. lib. 27. cap. 12.

Invicem, vide *Vicis.*

Invideo & Invidia vide in *Video.*

INVĪTO, invitare, allicere est quodam blandimento, quod quidam quasi *non vitare* exponunt: Vossius autem a *vi* deducit, quasi vi blanda, aut in vim blande attrahere. Locken / reitzen/ an sich ziehen. ut, *Invitare aliquem præmiis*, Cic. pro Lig. cap. 6. Et ad Brut. epist. 15 *Ingenia præclara gloriâ invitantur.* Et, *Appetitum animi invitare & allicere*, Idem de finib. 5. cap. 6. Eleganter quoque Curtius lib. 3. cap. 5 *Regem invitavit liquor fluminis.* ¶ 2. Sed, *Invitare ad cœnam, ad epulas*, vocare est. Ter. in Heaut. act. 1. sc. 2. *Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie*, laden / zu Gaste bitten. Liv. lib. 3. cap. 14 *Benigne salutare, alloqui, domum invitare*, zu Hauß laden. Nepos in vita Attici cap. 27 *Cum inprimis lautus esset Eques*

Romanus, & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret. Sic, *Invitare hospitio*, Cic. in Phil. 12. cap. 9. ¶ 3. Neque vero *invitare* vocare tantum ad cœnam est: sed & in cœna largiter & liberaliter accipere, wol tractiren/ und den Gästen einen guten Trunck beybringen. Cæsar 1. de B. C. cap. 74 *Interim alii suos in castra invitandi caussa adducunt: alii ab suis abducuntur.* INVITANDI CAVSSA, i. e. ut acciperent apud se & bene haberent, daß sie ihnen eine Ehr erweisen. Liv. lib. 1. cap. 9 *Invitati per domos hospitaliter*, &c. Sallust. 4. Hist. *Cum se cibo vinoque lati invitarent*, als sie es ihnen wol schmecken liessen und lustig waren. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 127 *Mira sunt, nisi invitabit se in cœna plusculum*, mehr zu sich nehmen / als man vertragen kan. Suet. in Aug. cap. 77 *largissime sese invitare*, i. e. largiori potu se implere, sich voll trincken.

¶ Invitatus, nomen, Einladung. Cic. 7. famil. epist. 5 *Ita misto, ut initio mea sponte, post autem invitatu tuo*, &c. auff dein Laden und Erfordern.

¶ Invitatio, idem, & Anreitzung. Cic. 3. Tuscul. cap. ult. *Ægritudo, non natura exoritur, sed judicio, sed opinione, sed quadam invitatione ad dolendum.*

¶ Invitamentum, idem. Cic. in Hortens. ap. Nonium: *Voluptates nullæ ad res necessarias invitamenta afferunt senibus*, reitzet nicht / thut keine Reitzung. Et lib. 5. de fin. cap. 6. extr. *Fons reperiendus est, in quo sint prima invitamenta naturæ.*

¶ Invitator. Lemmate lib. 3. epigr. 23 Martialis: & Sidon. lib. 2. epist. 9 *primi invitatorii prærogativa.* Idem lib. 9. epist. 13 *quos undique adscitos invitator in unam cœnam contraxerat.* Tertull. 4. adv. Marc. cap. 25. extr. *Christus æternæ vitæ invitator.*

¶ Invitatorius. Hieronym. Epist. 1 ad Heliodorum, sub init. *Postularas, ut invitatoria ad te scripta transmitterem.*

¶ Invitabilis, ut, *Sermones jucundi & invitabiles*, apud Gell. lib. 13. cap. 2.

¶ Subinvitare. Cicero 7. fam. epist. 1. extr. *Me quadam epistola subinvitaras.* Est aliquantum aut modice invitare.

INVĪTVS, a, um, adject. coactus, nolens, repugnans, ungern/ unwillig / wider seinen Willen. *Sapiens nihil facit invitus, nihil coactus*, Cicer. Parad. 5. cap. 1. Et, *Facere inviti & recusantes coacti sumus*, Idem 2. de orat. cap. 4. extr. Et, *Invitus facio*, ungern thun. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 6. pr. *Nulla res est tam difficilis, quin difficilis fiet, quam invitus facias.* Et, *Non invitus lego*, Cicero de Finib. lib. 1. cap. 2. gern/ mit Lust. Horatius de Arte v. 385

Tu nihil invita dices faciesve Minerva.

Vide *Minerva.* *Invitis vobis*, Plaut. Casin. 2. sc. 5. v. 7. Euch zu leide.

¶ Invitissimus, superlativus. *Invitissimus eum à me dimisi*, Cic. 13. fam. epist. 64. & *me invitissimo*, lib. 5. ad Attic. epist. ult.

¶ Invite, invitius, adverbia. Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 3. *Invite cepi Capuam*, habe ungern über mich genommen zu Capua zu commandiren. Idem 2. de Orat. cap. 89 *Quem ego paullo sciebam vel pudentius, vel invitius ad hoc genus sermonis accedere.*

¶ Perinvitus. Cic. Fam. epist. lib. 7. extrem. & Liv lib. 40. c. 57.

INVLA, æ, planta, quæ & Elenium, ἕλενιον, dicitur, Alant. Horat. 2. serm. sat. 2. v. 44

Atque acidas mavult inulas. Vide *Helenium.*

ĪNŬVS, i, qui *Incubus*, ὁ ἐφιάλτης. Pana esse Servius tradit ab ineundo, in illud Virg. 6. Æneid. v. 775

Pomonios, castrumque Inui, &c.

Vide & Livium lib. 1. cap. 5.

Ĭō, Interjectio, gestientis lætitiâ. Ovid. lib. 2. de arte amandi principio: *Dicite io Paan, & io bis dicite Paan.*

Horat. *Io triumphe*, lib. 4. oda 2. Adde Epod. 9, 21. ¶ Item mœrentis, & inclamantis. Ovid. Fastor. 4. v. 447

Illa quidem clamabat, io charissima mater,
Auferor – – –

Tibull. 2. Eleg. 4. v. 6

– – io remove, saeva puella, faces.

Silius lib. 4. v. 781

Clamat io conjux, quocunque in cardine mundi
Bella moves, huc signa refer.

Īō, Ius, Inachi filia, amata ab Jove. Ovid. 1. Metam. v. 618

Constiterat quocunque loco spectabat ad Io.

Vide fabulam apud eundem ibidem.

ĬŌCASTA, Ἰοκάστη, filia fuit Creontis, & uxor Laji regis Thebarum, mater Polynicis & Eteoclis, cum Oedipodi filio post Laji mortem, per imprudentiam nupsisset. Qui cum mutuis sese vulneribus confecissent, ipsa quoque sese interemit, vide Stat. lib. 8. v. 642 *Prima videt cunctamque tremens Iocasta vocabat.*

IŌCVS, plur. joci & joca, Schertz. Cic. ad Att. lib. 14. epist. 14 *Jocata plena facetiarum*, Schertzrede/voll Kurtzweil. *Jocus* enim verborum est, ut factorum *ludus. Joci liberales*, Plinius Panegyr. c. 49. ehrliche Schertzrede. *Joci lascivi*, contrar. Plinius major lib. 8. cap. 40. *Movere alicui jocum*, Horatius dixit lib. 1. epist. 19. v. 20. Et Plaut. in Pœnulo act. 5. scen. 5. v. 41

Tu,

Tu, si quid per jocum dixi, nolito in serium convertere. Et in Amph. a. 3. sc. 2. v. 39 *Si quid dictum est per jocum, non æquum est, id te serio præfortier.* Verkehren in Ernst verstehen. Cic. lib. 1. off. cap. 29 *Ludo & joco uti licet, cum gravibus seriisque rebus satisfecerimus.* Sic, *Joco dicere, joco velle*, est, per jocum, non serio, Schertzweise / apud Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 99. & Heaut. act. 3. sc. 2. v. 30. *Ludum jocumque habere aliquem*, pro ludibrio habere, factis verbisque jocularibus exagitare aliquem, einen verkehren / Plautus dixit. Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 7

Hic verò est, qui si amare occeperit, ludum jocumque dices
Fuisse illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.

i. e. levis & jocularis illius videbitur amor ad hujus furorem comparatus. Nam quidquid levi & tralatitiâ operâ agitur, id *ludus* dicitur & *jocus*. Was man liederlich und oben hin thut / wenig acht. Lucilius apud Gellium lib. 16. cap. 9

Verum hæc ludus ibi, fuque omnia deque fuerunt
Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus jocusque.

¶ Joculus, Dimin. Plaut. Truc. act. 1. sc. 2, *Per joculum & ludum.*

¶ Jocosus, Schertzhafft. *Ludi jocosi*, voll Schertz und Kurtzweil. Ovid. 5. Fastor. v. 183. Sic Cicero lib. 1. de offic. c. 37 *Videat, quibus de rebus loquatur: si serius, severitatem adhibeat: si jocosius, leporem.*

¶ Jocosè, schertzhafft / in Schertz. adverb. Cic. ad Q. Fratr. lib. 2. epist. 11. *Eum lusi jocosè satis.* Idem lib. 9. ad fam. epist 24. *Cave existimes, me, quod jocosius scribam, abjecisse curam reipublicæ.* Horat. lib. 1. Serm. Satyr. 4 v. 103

— — — liberius si
Dixero quid, si forte jocosius.

¶ Jocularis & joculare, idem, schimpfflich / das zum Schertz dienet. Cic. 1. de Leg. cap. 20 *Joculare est istud quidem, & a multis sæpe derisum.* Et, *Joculares casus* apud Ciceron. de fato c. 8, & Ammianum Marcell. lib. 20 ridiculi sunt: sive, qui non tam affligunt, quam jocum ludumque nos faciunt. Sic *jocularium malum* Terentius dixit Andr. act. 4. sc. 5. v. 43. id est, non adeo grave. *Joculare* etiam dicitur, quicquid leve & contemnendum. Unde & duo ista conjunxit Phœdrus cum ait lib. 4 ineunte:

Joculare tibi videretur & sane lebe,
Dum nihil habeamus majus, calamo ludimus.

Auson. Parental. 5. de Æmilia Corinthia Maura:

Nomen huic joculare datum, cute Fusca quod olim
Æquales inter Maura vocata fuit.

Huic contrarium, *Serium malum*, id est, magnum & grave.

¶ Jocunditer, adverb. Schertzweise. Plinius lib. 22. cap. 22 *Aristophanes Euripidi poëta objicit jocunditer.* Sueton. Aug. c. 75 *Festos & solennes dies profusissime; nonnunquam jocunditer tantum celebrabat.*

¶ Jocularius, idem; unde *Jocularium malum* Terent. dixit loco jam cit.

¶ Joculor, verbum, cujus participium, *militariter joculantes*, apud Livium est lib. 7. cap. 10.

¶ Joculator, ein Possenreisser. Cic. lib. 4. ad Attic. epist. 16 *Joculatorem senem illum interesse nolui.* Variant quidem libri: ità tamen ediderunt accuratissimi viri Jan. Gruterus & J.G. Grævius.

¶ Joculatio, Schertz-Possen. Firmicus lib. 5. cap. 5 *Joculationes cantusque exercebunt.*

¶ Jocor, jocari, Schertzrede treiben. Cic. lib. 2. famil. ep. 4 *Jocerne tecum per literas?*

¶ Jocatio, Schertz. Cicero lib. 9. fam. epist. 16 *Nunc venio ad jocationes tuas.* Et ad Attic. lib. 2. epist. 8 *Si nihil in ea epistola fuit præter jocationem.*

¶ Jocabundus, schertzhafft / schertzend / im Schertz. Lactantius lib. 1. cap. 7 *jocabundus ac ludens interrogaret.*

¶ Joculabundus, Valer. Max. lib. 2. cap. 4, 4. & lib. 3. cap. 2, 6.

¶ Exjocari, ausschertzen. Catullus Epigram. 21 *Simul exjocarier una*, ut Scaliger ex MS. emendat, quem vide.

IŌNIA, Ἰωνία, Græciæ Asiaticæ, seu Asiæ minoris regio, in qua sunt Ephesus, Miletus, Priene, &c. celebres urbes.

¶ Iōnes, tribus syllabis, populus Ioniæ.

¶ Ionicus, *Lingua, dialectus Jonica.* Sic Horatius lib. 3. oda 6. v. 21 *Motus doceri gaudet Ionicos.*

¶ Iōnius, *Mare Jonium*, inter Italiam Græciamque. Livius 23 cap. 33 *Philippus propior Italiæ, ac mari tantum Ionio discretus erat.* Et, *Sinus Ionius*, Horat. Epod. 10, 19.

IOPPE, es, Ἰόππη, urbs Judææ maritima antiquissima, Joppen / Ebræis *Japho* dicta. Pomp. Mela lib. 1. cap. 11 ibi tradit Andromedam à Perseo liberatam.

IORDANIS, Ἰορδάνης, amnis amœnissimus Judææ, sic dici creditur a duobus fontibus ipsum ex Libano monte fundentibus, quorum alter *Jor*, alter *Dan*, der Jordan. B Hieron. lib. 3. in Matth. cap. 16 *Jordanis oritur ad radices Libani: & habet duos fontes: Unum nomine* IOR, *& alterum* DAN: *qui simul mixti Jordanis nomen efficiunt.* Tacito 5. Histor. cap. 6 *Jordanes* dicitur. Mediam fecerunt ancipitem. Nam Tertullianus & Fortunatus corripuerunt: Juvencus & alii contra produxerunt. ¶ 2. Et quia baptismus Christianus in Jordane primitus factus; ipsum fluminis nomen Christianis poetis baptismum aliquando significat. Prudentius hymno matutino:

Durare nos tales jube,
Quales remotis sordibus
Nitere pridem jusseras
Jordane tinctos flumine.

Et Paullinus Petrocoriensis lib. 4. v. 253

Altera pocla decent homines Jordane renatos.

IOS, duabus syllabis, Ἰός, insula una ex Cycladibus, in qua sepultus fuit Homerus.

IŌTA, duab. syll. Ἰῶτα, nomen literæ Græcorum. Martial. lib. 2. Epigr. ult. *Unum de titulo tollere jota potes.*

IPHĬCLUS, Herculis frater uno cum eo patru editus, vel Iphicles, Ἰφικλῆς. Sic enim Suidas habet. Pater fuit Jolai, qui Herculе defuncto filios ejus in Sardiniam insulam duxit. Ab eo igitur *Sardinii Jolenses* appellati fuêre. Vide Strabonem.

IPHIANASSA Lucretio dicta est Iphigenia, (de qua mox) lib. 1. v. 86 *Iphianassai turparunt sanguine fœde*
Ductores Danaum.

IPHICRĂTES, Ἰφικράτης, Atheniensis fuit, rei militaris gloria & virtute celebris: qui turpissimam dixit esse imperatoris vocem, οὐκ ἂν οἰηθῆναι, hoc est, *non putârim*, Plutarch.

B IPHĬGĔNĬA, Ἰφιγένεια, Agamemnonis filia, quam ad placandum numen Calchas mactandum in sacrificio censuit apud Aulidem. Vide Argumentum Tragœdiæ Euripidis, cui titulus Iphigenia in Aulide, & Beroald. ad lib. 8. Apul. pag. 72. Ovid. 12 Metamorph. v. 32

Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris.

IPSE, a, um, pronom. trium personarum, epitagmaticum Linacro, Donato subjectivum. Selbst. Virg. Æn. 2. v. 5

— — quæque ipse miserrima vidi.

Et Ovidius Epistola Penelopes principio:

Nil mihi rescribas, attamen ipse veni.

Tertiæ personæ exempla ubique obvia sunt. ¶ 2. Habet emphasin interdum, ut, *Jobe missus ab ipso*, Virg. Æn. 4. v. 356. *Ipsa si cupiat Salus servare*, &c. Terent. Adelph. 2. 4. extremo. selbst. *Flos ipse*, Eunuch. 2. sc. 3. v. 27. das ist die rechte Blüthe der Jugend. *Res ipsa*, die Sache an ihr selbst. *Res ipsa indicat*, Eun. act. 4. sc. 4. v. 38. *Si non re ipsa id tibi dolet*, Idem Adelph. 4. sc. 7. v. 15. so dir es nicht ernstlich wehe thut. *In ipso tempore*, Andria act. 5. sc. 6. v. 10. eben zu rechter Zeit. *In ipsis nuptiis*, eod. actu, sc. 4. v. 13. gleich mitten in der Hochzeit. ¶ 3. Ipsum pro *me* Virgilius posuit Eclog. 1. v. 9

Ille meas errare boves, ut cernis, & ipsum
Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

Et ita sæpe Manilius, quod & Scaliger observat. ¶ 4. Additur nonnunquam aliud pronomen, ut, *Illo ipso tempore, Eo ipso die, Illud ipsum quod est optimum, Istum ipsum dico librum, Hic ipse, Hoc ipsum, Id ipsum faterent commodius, Se ipsum fallere*, sich selbst. *Per ipsum*, von und an sich selbst / Cicero. ¶ Observat Casaub. ad Theophrasti Characteres, cap. περὶ κολακείας, & apud Græcos pronomen αὐτὸς & Latinos, *ipse*, voces servorum, aut discipulorum fuisse, quibus vel dominos vel magistros suos, proprio nomine dissimulato, appellitarent. Ita Plautus Casina act. 4. sc. 2. v. 10 *Quid tu hic agis?* ANCIL. *Ego eo quo me ipsa misit*, &c. *Ipsa*, id est hera mea, &c.

¶ Ipsus, pro ipso, apud Terent. sæpissime invenies. *Ipsus sefallit, haud ego.* Plautus *ipsissimus* etiam dixit Trinum. a. 4. sc. 2. v. 146. eben der rechte / ꝛc.

¶ Egomet ipse. *Semetipsum*, Curt. lib. 6. cap. 11. n. 37.

IRA, dicta ab *Ire*, quod a se abeat quasi, qui irascitur. Unde & qui iram deponit, ad se redire dicitur. *Ira est libido puniendi ejus, qui videtur lædisse injuriâ*, Cic. in Tuscul. lib. 4. c. 9. Zorn / Ungedult. Magna autem ejus vis est in citando juxta ad virtutem animo (unde & *Fortitudinis cos* Ciceroni in Lucullo sive 4. Acad. cap. 44 appellatur) & impellendo eodem in scelera facinoraque atrocissima. Unde Poëta 2. Æneid. v. 16

— — furor iraque mentem Præcipitant.

Sed de affectu isto, quis & qualis sit, quæ ejus species, & quæ alia huc pertinent, pulcherrime exsecutus Seneca est tribus libris, quos de ira nobis reliquit: quos nosse & legere operæ pretium erit. Rabiei comparatur, & irasci nihil aliud quam insanire, quàm furere. Vid. Barth. ad Claudian. p. 118. *Iram in promptu gerere*, Plaut. Pseud. a. 1. sc. 5. v. 34. bald auffahren. ¶ 2. Ira pro Culpa nonnunquam ponitur, observante Vlitio in Curis secundis ad jam indicandum Cynegetici poetæ locum. Livius lib. 27. cap. 7 *Qui ex prætoriis exercitu ob similis iram fugæ missi eò erant.* Gratius Cyneg. v. 374

— — — furtim commissam ulciscitur iram.

¶ Iræ, irarum, Feindschafft. Terent. Andr. a. 3. sc. 3, 26 *Iræ sunt inter Glycerium, & natum.* Et, *Iræ indulgere*, Livius lib. 23 c. 3. *Missam iram facere*, den Zorn fahren lassen. *Ira abscedit*, Ter. Hecyr. 5. sc. 2. v. 15. der Zorn fällt hin. *Iram in aliquem evomere*, Adelph. act. 3. sc. 2. v. 14. den Zorn über einen ausschüt-

ten. *Ira incitari, accendi*, erzürnen. *Ira deflagrant*, Livius lib. 40. cap. 8. der Zorn läßt ab. *Ira moderari*, sich des Zorns mäßigen. Horat. lib. 1. ep. 2. v. 59

— — — *qui non moderabitur iræ,*
Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens, &c.

Cicer. in Tusc. lib. 4. cap. 23 *Ira est initium insaniæ.* Idem in offic. lib. 1. cap. 38 *Semper ira procul absit cum qua nihil recte, nihil considerate fieri potest.* Seneca lib. 1. de ira sub fin. *Ira muliebre maxime & puerile vitium est.* Horat. Epist. ad Pisones v. 159 puerilis ætatis mores describens:

— — *gestit paribus colludere, & iram*
Colligit ac temere.

Terentius Hecyra act. 3. sc. 1. v. 30

Pueri inter sese quam pro lebibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Rursus Seneca lib. 1. de Ira cap. 9 *Ira, inquit Aristoteles, necessaria est, nec quicquam sine illa expugnari potest, nisi illa implet animum & spiritum accendat. Utendum autem illa est, non ut duce, sed ut milite.*

¶ Irācundus, refertur ad mores & significat eum, qui natura ad iram proclivis est, der leichtlich und bald erzürnet wird. *Animus iracundus*, ein zorniger Sinn / Plaut. Bacchid. act. 4. sc. 3. pr. *Sunt morosi, & anxii, & iracundi, & difficiles senes*, Cic. de Senect. cap. 18. Compar. *Iracundior Adriâ*, Horat. lib. 3. Carm. od. 9. Superl. *Iracundissimus.* Seneca lib. 2. de Ira cap. 6 *Aut iniquum erit sapiens, si æqualiter insectetur delictis inæqualibus: ut iracundissimus, si toties excanduerit, quoties iram scelera meruerint.* Et Augustinus de Civ. Dei lib. 6. cap. 10 *Juno iracundissima.*

¶ Iracundia, quam *libidinem ulciscendi* Cicero vocat Tusc. lib. 3. cap. 5. Rachgierigkeit. *Iracundiâ ardere*, Terent. Adelph. a. 3. sc. 2. v. 12. *Iracundiâ exardescere*, Cic. lib. 1. fam. 9. Et, *Iracundiam cohibere*, Cicero pro Marcello cap. 3 *Iracundia est inimica consilio*, Idem ibidem. Zorn läßet sich nicht rathen. Et ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 13. *Iracundia vitium levis esse animi atque infirmi videtur.* Cæterum non idem sunt IRA & IRACUNDIA: & differunt, sicut EBRIETAS & EBRIOSITAS: ANGOR & ANXIETAS. Vide Ciceronem 4. Tusc. & Senecam lib. 1. de ira c. 4. ibique Lipsium: Terentius tamen iracundiam pro ira sumsit, dicens: *Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo iracundia*, Adelph. 3. sc. 2. v. 12.

¶ Iracunde, adverb. aus Zorn / aus Rachgierigkeit. Cicer. Philipp. 8. cap. 5 *Vehementer me tecum agere fateor; iracunde, nego.* Comparativ. *Iracundius.* Cicero pro Roscio Comœdo cap. 11 *Quo quisque est sollertior & ingeniosior; hoc docet iracundius & laboriosius.*

¶ Irascor, irasci, succensere, stomachari, *Vehementer alicui irasci*, mit einem hart zürnen / auff einen zornig seyn. *Admonitioni alicujus irasci*, Quintil. lib. 2. cap. 6. Horatius lib. 1. Epist. 20. v. 25 *Irasci facilis, tamen ut placabilis essem:* quem *irasci facilem* Poëta; Tacitus *commotum ingenio* dixit, h. e. qui eo ingenio sit, ut facile commoveatur, Annal. 6. cap. 45.

¶ Iratus, qui actu ipso irascitur. *Habere iratum aliquem*, eines Zorn und Feindschafft wider sich haben. Cic. ad Attic. lib. 14. ep. 19. ¶ *Iratior* & *Iratissimus* quoque Cicero dixit. Pro M. Marc. cap. 5 *Cæsar pacis auctores conservandos statim censuit: cæteris fuit iratior.* Et 4. Tusc. c. 36 *Cum Archytæ villico factum est iratior, Quo te modo, inquit, accepissem, nisi iratus essem.* Et 8. Philippica cap. 6 *Cæsar ipse, qui illis fuerat iratissimus: tamen quotidie aliquid iracundiæ remittebat.* Lactantius lib. 5. cap. 19 *iratissimi hostes.* Habitum irati describit Arnobius lib. 1. adv. Gentes. vid. ibi Herald. & Elmenhorst.

¶ Irate, adv. zornig. Phædrus lib. 4. fab. 24 *irate dimissus.* Columella lib. 7. c. 12 *Conservos iratius intuentur.*

¶ Obiraſci, idem quod iraſci. Seneca de Tranquill. animi cap. 2 *Obirascens fortuna animus, & de seculo querens.* Apulejus Apolog. p. 275 *Cum bi, qui sibi delicti alicujus conscii sunt, tamen cum male audiunt, impendio commoveantur & obirascantur.*

¶ Obiratus, zornig / erzürnt. Livius lib. 1. cap. 31 *Fortuna obiratis, cultum reliquerant deum.*

¶ Unde *Obiratio* est apud Ciceron. lib. 6 ad Attic. epist. 3 sub fin. *Nebulonis obiratione si Brutus moveri potest.* Adde Cl. Grævii annotationem.

¶ Subiraſcor, paululum iraſcor. unwillig werden. Cic. 10. fam. epist. 28 *Interdum tibi subirascor.* Et lib. 11. epist. 24 *Subirascebar brevitati tuarum literarum.*

¶ Subiratus, subiratior. Apul. lib. 4. de A. A. *Adhæc anus subiratior dicere eam sævior jam vultu jubebat, quid malum fieret?* Cic. 3. fam. epist. 9 *Rescripsi tibi subiratus.*

IRENARCHES, εἰρηνάρχης, qui ad pacandos civium animos & tollendas discordias præficitur, ein Vertrager / ein Friedmacher. Charisius Lege 18. § 7 Digest. de Munerib. & Honor. *Irenarchas præfectos* dixit *disciplinæ publicæ moribusque corrigendis.*

IRIS, iridis, fœm. ἶρις, *arcus cælestis*, & absolute *arcus* Latinis. Appellatio ab εἴρειν est, quod est nunciare. Poëtæ enim deorum nuntiam eam esse fingunt. Virg. in fin. 4. Æneid.

Ergo Iris croceis per cælum roscida pennis,
Mille trahens varios adverso sole colores,
Devolat, &c.

Servius observat Mercurium bona, Iridam vero mala fere nunciare. Seu ideo potius quod pluvium nunciet & prædicat, der Regenbogen. Generatur ex reflexione radiorum Solis in nubem roridam, Soli oppositam. Apulejus de Mundo: *Irim vulgo arcum esse ajunt, quando imago Solis vel Lunæ humidam & cavam nubem densamque ad instar speculi colorat, & medietatem orbis ejus secat.* Colores habet insignes tres, puniceum, viridem, & purpureum. Addunt quidam quartum colorem flavum, qui incurrit in visum ex collocatione punicei & viridis. Præter Aristotelem & Plin. lib. 2 cap. 59, vide de ea Senecam lib. 1. Natur. Qu. cap. 3. 4. 5. 6. 7. & 8 disputantem. Locris, & in lacu Velino nullo non die apparent arcus. Plin. ibid. cap. 62. In plenilunio nonnunquam noctu videtur Gemina, copiosissimum imbrem portendit. Arat. in cap. 6. prognostica habet. *A meridie*, inquit, *ortus* (Arcus) *magnam vim aquarum vehet. Si circa occasum resulsit, ventis, & leviter impluet. Si ab ortu circave surrexit, serena promittit.* Erudite & Ammianus de Iride disserit, lib. 20. sub fin. ¶ 2. Est & Iris planta, blaue Lilien / Schwertel. ¶ 3. Der Circkel im Augapffel.

¶ Irīnus, *Unguentum irinum* Plin. lib. 13. cap. 1.

¶ Sed Irio, irionis, herba est, quam ἰρύσιμον Græci vocant, Hederich oder wilder Senff.

IRONĪA, εἰρωνεία, *illusio* est, auctore Quintil. lib. 8. c. 6. Spottredt. & *joci prope genus*, lib. 6. cap. 3. Cicero *dissimulationem* interpretatur in Academicis lib. 4. c. 5. hæc de Socrate scribens: *Cum aliud diceret, aliudque sentiret, libenter uti solitus est ea dissimulatione, quam Græci εἰρωνείαν vocant*, eine höfliche Rede. Terent. in Andr. a. 5. sc. 2. v. 5 *Hem bone vir, curasti probe*, du guter Kerl / du hasts wol ausgericht. Ironiæ cognatus est *Sarcasmus*, qui irrisio hostilis est, & amarulenta, ein giffiger bitter Hohn. Vide *Sarcasmus.* Conf. Corvini Dubia Rhet. fascic. 8. dubio 3.

IRPICES, regula cum pluribus dentibus, quam itidem, ut plaustrum boves trahunt, ut eruant, quæ in terra serpunt, &c. Varro lib. 4. de LL. & Servius ad illud Virg. Georg. VIMINEASQUE TRAHIT CRATES, ad *agrorum*, inquit, *scilicet exæquationem, quam* Irpicem *rustici vocant*, &c. Festus: *IRPICES genus rastrorum ferreorum, quod plures habent dentes ad exstirpandas herbas in agris.* ein eisern Rechen. Cato *Urpices vel Harpices* vocat, ab ἅρπαξ vel ἁρπάζω, ut docet Scaliger.

IRRĪTO, irritare, ἐρεθίζειν, est provocare, vocare iramque commovere, zu Zorn reitzen oder bewegen. Terent. in Phorm. a. 1. sc. 1. v. 10 *Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere*, so gar bin ich erzürnet / daß ich nur keine Gedancken kan fürnehmen. ¶ 2. *Irritare crabrones*, Plautus dixit Amphitr. a. 2. sc. 2, 75 pro, cum periculo provocare. ¶ 3. Interdum vero simpliciter significat Commovere, bewegen / reitzen / erregen. Quæ Germanica, & Græco propemodum & Latino verbo respondent. Sic, *irritare adolescentiam ad discendum*, Quintil. dixit lib. 4. cap. 1. *Pocula irritant luxum*, Silius lib. 13. v. 355. ¶ Proprie, de Canibus dicitur. Nonius: *irritare, provocare: ritium a canibus, qui cum provocantur irriunt* (id est R. litteram sæpius sonant; unde *caninam* Persius dixit) *Lucilius: Irritatis canu, quod R. quàm plurima dicit.* Notat idem & Donatus Adelph. act. 2. sc. 4.

¶ Irritatus, adjectivum participiale, ut, *irritatis animis*, Livius lib. 2. cap. 46. Comp. *irritatior.* Gellius Præfat. *Invidentia irritatior.* Et lib. 10. cap. 19 *Taurus* [philosophus] *ipso ipso defensionis genere irritatior, Homo, inquit, stulte & nihili*, &c.

¶ Irritate, adverbium, unde Compar. Ammiano est lib. 20. c. 37, *Gingivam irritatiùs titillare.*

¶ Irritatio, Anreitzung. *Irritatio animorum*, Livius lib. 31. cap. 14. Tacitus Germ. c. 19 *nullis conviviorum irritationibus corrupta.*

¶ Irritāmen, Ovid. aliquoties pro irritamento dixit, eine Anreitzung / oder Reitzung. Lib. 13. Metam. v. 435

— — *Opes, animi irritamen avari.*

Et lib. 9. v. 133. *irritamen amoris.* Et Prudentius Hamartig. v. 513

Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
Corporis accuset.

¶ Irritāmentum, idem, & plenius, nec indignum soluta oratione. Livius lib. 30. cap. 11 *irritamenta certaminum.* Plinius lib. 5. cap. 9 *incitatus irritamentis.* Nec poetis ingratum. Ovid. 1. Metam. v. 140. *opes irritamenta malorum:* Juvenal. Sat. 11. v. 165. *Irritamentum Veneris languentis.*

¶ Irritator, qui irritat & provocat. ein Anreitzer. Seneca Epist. 108 *Omnibus natum fundamenta dedit semenque virtutum: omnes ad omnia ista nati sumus: cum irritator accessit, tunc illa animi bona velut sopita excitantur.*

¶ Irritabilis, e, passive, der sich leicht reitzen und aufbringen läst. Cic. ad Attic. lib. 1. Epist. 17 *Irritabiles animi sunt optimorum sæpè hominum, & iidem placabiles*, es seynd auch sehr from-

me Leute zu Zeiten leichtlich zu entrüſten / ſie laſſen ſich aber auch bald wieder verſöhnen. Active uſus eſt Lactantius lib. 6. Inſtit. cap. 23. *Objicis* [Diabolus] *oculis irritabiles formas, ſuggeritque fomenta, & vitiis pabulum ſubminiſtrat*, &c. Reitzend.

¶ Ab hoc nomen *Irritabilitas* formavit Apulejus ſub fin. lib. 1 de doctr. Platonis.

¶ Proritare etiam legitur apud Plin. 26. cap. 8 pro *Provocare*, herbey bringen / locken. Et Columella lib. 2. c. 10 *Lini ſemen, niſi magnus eſt in ea regione, quam colas; proventus, & pretium proritat; ſerendum non eſt.* Seneca epiſt. 23 *quem ſpes proritat.*

Irritus, vide *Ratus.*

IRTIOLA, vitis genus fœcundæ, commemoratur a Columella lib. 3. cap. 2.

IRVS, Ιρος, mendicus publicus fuit, apud Ithacenſes, quem Ulyſſes interfecit, domum reverſus, vide lib. Odyſſ. Σ, ubi Poëta docet; eum priùs *Arnæum* fuiſſe dictum. Ita autem Homerus ibi v. 5

Ἀρναῖος δ' ὄνομ' ἦεν. τὸ γὰρ ῥά οἱ πότνια μήτηρ
Ἐκ γενετῆς. Ἴρον δὲ νέοι κίκλησκον ἅπαντες.
Arnæus autem nomine erat: hoc enim impoſuit veneranda mater
Ex nativitate: Irum vero juvenes vocabant omnes.

Propert. lib. 3 Eleg. 5. v. 17.

Lydus Dulichio non diſtat Cræſus ab Iro.

Ovidius 3. Triſt. eleg. 7. v. 42

Irus erit ſubito, qui modo Cræſus erat.

¶ *Iro pauperior*, Proverb.

IS, ea, id, pron. relativum, *Is eſt*, das iſt der Mann / Terentius Eunuch. a. 3. ſc. 4. v. 8. & *Eâ ſum aute*, Hecyr. act. 5. ſc. 1. v. 10. ich bin ja ſo alt. *Eo pacto*, Andria a. 1. ſc. 1. v. 22. auff dieſe Weiſe. *Non ſum is, qui*, non ejusmodi homo, vel tali animo præditus; Nepos Ageſil. c. 5. n. 3. Adde Indicem Boſii.

¶ *Id autis, id auctoritatis*, &c. des Alters / des Anſehens. *Id honoris, id genus hominum*, &c. Pro ejus generis, noti Atticiſmi ſunt.

¶ Id pro ideo, vel propter, id, ſæpe Plautus uſus eſt. Ut Rudente act. 2. ſc. 3, *Id miſera mœſta eſt.*

¶ *Eâ*, & *Quâ*, adverbia relativa: Nepos Hannibale c. 3 *Loca patefacit, itinera munivit, effecitque, ut eâ elephantus ornatus ire poſſet, quâ antea unus homo inermis vix poterat repere.* Hinc *eatenus, quatenus.*

¶ Eò, adverb. vide ſub ſuo elemento.

ISAEVS, Ισαῖος, Rhetor fuit Chalcidenſis, Demoſthenis præceptor, de quo Plutarchus libro de X Oratoribus. Ejus aliquot exſtant Orationes Græcæ, jam olim ab Aldo editæ. ¶ 2. Alius rhetor & junior, de quo videas Plinium lib. 2. ep. 3. & Juven. Satyr. 3. v. 74 *ſermo*

Promptus, & Iſæo torrentior: ede quid illum,
Eſſe putes. Adde ſcholiaſten.

ISARA, æ, fluvius Galliæ, Rhodano ſe jungens. Lucan. lib. 1. v. 399

Hi vada liquerunt Iſaræ, qui gurgite ductus, &c.

ISAVRIA, Ισαυρία, regio Aſiæ minoris ad Taurum montem, Ciliciæ proxima, quam Servilius Romanis ſubegit, piratis plurimis è medio ſublatis, quamobrem & Servilius Iſauricus appellatus fuit. Ammian. Marcell. lib. 14. cap. 25. Flor. lib. 3. cap. 6.

¶ Iſauri, populi ejus regionis. Eutrop. lib. 6. cap. 3.

¶ Iſaura, orum, τὰ Ἰσαύρων, vel *Iſaura* & *Iſaurica* generis fœmin. quemadmodum apud Ammianum eſt, urbs ejusdem regionis, quam poſtea coloniam à ſe factam Claud. Imperator *Claudiopolim* appellari voluit. Ovid. 1. Faſtor.

Africa victorem de ſe vocat alter Iſaurum (legunt & *Iſauras*)
Aut Cretum domitas teſtificatur opes.

¶ Iſauricus, adject. *Gens Iſaurica*, Plin. lib. 5. cap. 27. Et *Iſauricus* Servilii cognomen, de quo ſupra dictum. Adde Eutropium c. 1.

¶ Iſaurus autem Flaminiæ fluvius eſt, qui accepto Iſapi non procul a Cæſenna, in Adriaticum evolvitur, de quo Lucan. lib. 2. v. 406

Cruſtumiumque rapax, & junctus Iſapus Iſauro.

ISAGŌGE, es, εἰσαγωγή, introductio prima ad artis alicujus elementa vel rudimenta, eine Anweiſung oder Anleitung. Gellius lib. 16. cap. 8 pr. *Cum in diſciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus, neceſſum fuit adire atque cognoſcere, quas Græci vocant εἰσαγωγάς.*

ISATIS, Iſatidis, ἰσάτις, herba eſt ſativa & ſilveſtris, qua lanæ inficiuntur, Weid / oder Weid-Kraut. Abundat ea præter alias nationes maxime Thuringia. Dioſcorides *glaſtum* dixit lib. 2. cap. 180.

ISCHION, Ἰσχίον, coxa, vel coxendix, os ſcil. inferius verſuræ ſeu vertebræ, das Schloß oder die Hüfft. Nam ſinus aut concavum ſuperius *cotyla eſt*, κοτύλη, quæ & *acetabulum* dicitur, das Hole im Hüfftbein.

¶ Iſchias, iſchiadis, ἰσχιάς, dolor vocatur iſchiacus, vel iſchiadicus, quem medicorum vulgus *ſciaticam* vocat, das Hüfftwehe oder Lendenwehe. Plin. lib. 27. cap. 5 *Arction decoctum bibitur propter iſchiada & ſtranguriam.* Tibiarum cantu levari prodit Gellius lib. 4. Noct. Attic. c. 14.

¶ Iſchiaci, ſive iſchiadici, qui eo morbo affliguntur. Cato c. 123 *Vinum ad iſchiacos ſic facito*, &c. Plinius lib. 27. cap. 4 *Radices æthiopis medentur iſchiadicis.* ¶ Et adjective, ut *dolores iſchiadici*, Plin. lib. 26. cap. 7 extr.

ISICIVM, eſculenti genus, ſecundum Varron. 4. de L. L. & Macrob. lib. 7 cap. 8 ab *inſecando* eſt. ein gefüllet / oder eingeſchnitten Gericht. Scribunt etiam Eſicius, quaſi ab *eſitando*, ut ſupra in *Eſitando* ſub *Edo* oſtenſum fuit. Alii *Hyſitius* ſcribunt, quaſi ab ὗς ſus, quod autem Voſſio diſplicet Etymolog. p. 270.

¶ Iſiciatus, gefüllet / ausgeſtopfft. Vide ſupra Eſitiatus. Alii Hyſiatus. Apicius lib. 2. cap. 5.

ISIS, ĭdis, quæ & Io, Inachi filia, Ægyptiorum dea, de qua plura Diodorus Siculus, & Plutarchus peculiari libro de hac dea & Oſiride, de ejus ſacris Minucius in Octavio, Apulejus de A. A. lib. 11. Et Tacitus de Germ. cap. 9 *Pars Sueborum & Iſidi ſacrificat.* Vid. Herald. ad Martial. lib. 12. Epigr. 29. & ſupra in *Diana*. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 868

Iſis enim & Serapis, & grandi ſimia cauda.

¶ Iſiăcus, Iſidis ſacerdos. Valer. Max. lib. 7. cap. 3. n. 8 *M. Voluſius, Ædilis plebis proſcriptus, abſumto Iſiaci habitu per itinera viasque publicas ſtipem petens* &c. Plutarch. in lib. de Iſide & Oſir. poſt principium: οὔτε γὰρ φιλοσόφοις παγγελοτροφίαν καὶ τερατοφορείαν πείθουσι οὔτε ἰσιακοὺς οἱ λινοφορίαι, καὶ ξύρησις, hoc eſt, *Neque Philoſophos barbæ promiſſa ac veſtis talaris faciunt, neque Iſiacos, veſtes lineæ aut raſura.* Simile illi, quod ſuo loco alibi refertur, es ſind nicht alle Köche / &c. De iis eorumque habitu vide Torrentium ad Domitianum Suetonii cap. 1.

ISMĂRVS, plur. Iſmara, Ἴσμαρος, mons Thraciæ. Virg. Ecl. 6. v. 30

Nec tantum Rhodope miratur & Iſmarus Orphea.

Et Lucretius lib. 5. v. 30

Thracen, Biſtoniaque plagas, atque Iſmara propter.

¶ Iſmărius. ut *Gentes Iſmariæ*, Iſmarum accolentes vel inhabitantes. Ovid. 10. Metam. v. 305.

¶ Iſmaricus, idem. Avienus Deſcriptione Orbis v. 35 *Iſmarici flabra aquilonis.*

ISMĒNVS, fluvius Bœotiæ, per planiciem ante Thebas delabens, ut Strabo deſcribit. ¶ 2. Iſmenus etiam tibicen fuit, qui putavit ad urbis ſuæ contemtum pertinere, quod tibicinis nomen tam multis eſſet commune, etiam monumentariis teraulis, quos fiticines appellabant. Voſſ. lib. 2 Inſtit. Orat. p. 271.

ISŎCŌLON, ἰσόκωλον, compar. vocat auctor ad Herennium membris æquatum, quod duabus aut pluribus ſententiis brevibus, & inter ſe paribus exigitur, cujusmodi illud eſt: *Nequaquam mihi cum eo res eſt, qui neque finem habet cupiendi, neque modum ſtatuit utendi. Nam & multum deſiderare egentis eſt ſignum, & nihil parcere egeſtatis eſt initium.* Quintil. lib. 4 cap. 2 ἰσόκωλα, in pares elocutionum tractus incidentia vocat.

ISOCRĂTES, Ισοκράτης, Rhetor fuit clariſſimus, docuit tantum & ſcripſit, fuitque domus ejus communis quaſi ludus totius Græciæ, ex qua tanquam ex equo Trojano innumeros Oratores principes prodiiſſe, Cicero ſcripſit in Oratore. Omnes eum dicendi Veneres ſectatum Quintilian. tradidit, qui & jucundum eum dixit. Scripſit autem accuratiſſime & cum diligentia ſuperſtitioſa ac propemodum reprehendenda, adeo, ut Panegyricum ſuum decennii integri ſpatio vix emendatum abſolverit; quemadmodum idem prodidit Quintilianus lib. 10. cap. 9. In conviviis verò apud reges etiam rogatus, ut aliquid diceret aut diſputaret, ſemper tergiverſatus, reſpondit; *Poſſe quidem ſe de aliquibus pro dignitate dicere, ſed ad quæ tempus ſibi jam minime eſſet: ad quæ vero tempus quidem nunc haberet, ad ea ſe jam minus eſſe inſtructum.* Meminit Plutarch. in vit. decem orator. & alibi aliquoties. Unam orationem vendidiſſe eum Plinius lib. 7 cap. 30 teſtatur viginti talentis, hoc eſt, duodecies mille coronatis. Deceſſit annos natus centum fere poſt Athenienſium cladem ad Cheroneam acceptam. Dixit ac ſcripſit egregie prrmulta, e quibus orationes & epiſtolæ ſuperſunt.

ISODŎMON, ἰσόδομον, genus ſtructuræ æquabilis, Plin. lib. 26. cap. 32.

DISONOMIA, ἰσονομία, æquabilis tributio, Cicero lib. 1. de natur. Deor. ἴσον, æquale ſignificat, νέμω, diſtribuo.

ISPIDA, æ, Eißvogel oder Eiſengart / avis; venuſtate pennarum pulcherrima, per hiemem ad ripas, glacie concretas, viſitur. Iſpidæ nomen a ſono vocis habet.

ISSVS oppidum Ciliciæ prope Syriæ portas, nec procul a mari. Curtius 3. c. 7. n. 6.

¶ Iſſicus, ut *Sinus Iſſicus*, Ammian. 26. cap. 25. Maris mediterranei ſinus propter oppidum Iſſum.

ISTE, iſta, iſtud, pro quo Comici *iſtuc* & Compoſito *Iſtuccine* frequenter utuntur, pronomen tertiæ perſonæ vel præſentis vel abſentis. Terent. Eunuch. act. 5. ſc. 1. v. 14 *Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?* Vid. Valla lib. 2. cap. 4.

¶ Iſtic, iſtæc, Iſtoc, ex *iſte hic* compoſ. ut, *Iſtæc res eſt*, Plautus Mercat. a. 3. ſc. 1. v. 25. ſo ſtehet der Handel. *Iſtoc modo*, Idem Trucul. a. 1. ſc. 2. v. 60. *Iſtoc ſilvas*, Terent. in Adelph. a. 5. ſc. 9. v. 14. Encliticum etiam ce ad hoc Iſtic adjungi poteſt. Plautus Trucul. act. 3. ſc. 2. v. 16 *iſtæcce ridiculariæ*, pluraliter.

¶ Iſtius-

¶ Istiusmodi, dergleichen / Genitivus, qui adjectivi indeclinabilis vim habet. Cic. Verr. 6. cap. 5. pr. *Nihil istiusmodi*, nichts dergleichen. *Et vos esse istiusmodi, haud mirabile est*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 4. v. 7.

¶ Istic, adverb. dort / Cic. 1. famil. Epist. ultima: *Ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quàm istic, ubi solus sapere videare.*

¶ Isthinc, sive Istinc, de loco dicitur, daher und dorther. Cic. lib. 1. fam. ep. ult. *Qui isthinc nunc veniunt.* Et ad Attic. lib. 7. ep. 21. pr. *De malis nostris tu prius audis, quam ego: istinc enim emanant.*

¶ Isthuc, ab isto loco, Terent. Adelph. 2. sc. 2. v. 15 *Nimium ist-hoc abisti.*

¶ Sed istò ad locum significat. *Isto excurrere*, dixit Plinius lib. 3. epist. 6. dorthin.

¶ Isthac, *per locum*, da oder dorthin durch / & *Istac*. Vide in sequente *Istorsum*.

¶ Istorsum, da hinwerts / Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 27. *Abi sane istac, istorsum, quo vis*: & in Phorm. 5. sc. 1. v. 14 *Concede hinc a foribus paululum istorsum*, tritt ein wenig hie von der Thür weg dorthin.

ISTER, istri, Ἴστρος, Europæ fluvius, qui & Danubius est inferior. Unde *binominis* Ovidio 1. Pont. 8. v. 11. ¶ Dictus est autem *Danubius* quasi *Abnobius*, a monte *Abnoba*, unde oritur, die Donau / quasi, die Abnow oder Dabnow / Vadian. Vide *Danubius*. Flaccus lib. 8. v. 185

— — — exitus Istri,
Fundere non uno tantùm quem flumina cornu
Accipimus: septem exit aquis, septem ostia pandit.

ISTHMVS, i, Ἰσθμός, proprie collum significat, a cujus similitudine, terra oblonga, & angusta inter duo maria, *Isthmos* etiam dicitur; cujusmodi tractus angustus in Peloponneso inter maria Ægeum & Ionium est, prope Corinthum, quinque millium passuum intervallo. Item inter Euxinum & Caspium mare. ein enges oder schmales Land zwischen zweyen Meeren. Mela, elegantissimus auctor, lib. 2. cap. 2 de terra inter Hellespontum & Ægeum loquens: *Angustias*, inquit, ISTHMON: *frontem ejus* MASTVSIAM: *totam* CHERSONESVM *appellant*. Contra *Porthmos*, Latine fretum, mare est inter duas continentes angustum, ein enges oder schmales Meer. – Vide *Fretum*. Sic, *Bimaris Isthmos*, Ovid. 7. Metam. v. 406. *Isthmum perfodere*, ἰσθμιάζειν, proverbio dicuntur, qui irrito aliquid labore conantur, vide Chiliadas. Ac Isthmum quidem perfodere cogitavit Cæsar & Caligula; aggressus est Nero, nequicquam tamen. Vide Sueton. Cæsare cap. 44. Calig. cap. 21. extr. Nerone cap. 19. ubi & Torrentium vide atque Casaubonum. Conf. Plin. lib. 4. cap. 4. & Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii pag. 913.

¶ Isthmius Neptunus, *Isthmii ludi*, quos Corinthi celebrare soliti sunt, qui & *Isthmia* dicuntur. Livius lib. 33. cap. 32. c. 1.

¶ *Isthmiacus portus* apud Statium 2. Silv. 1. v. 179. *Isthmiacum fretum*, Sidonius Carm. 11. v. 6.

ISTRIA, Ἰστρία, legas & Histria, regio est Italiam attingens ad mare Adriaticum, in finibus Illyridis. Formam habet peninsulæ. Vide Geographos.

¶ Istri, sive Histri, Istriæ populi. Livius lib. 21. cap. 16 *Sardos Corsosque, & Istros atque Illyrios lacessisse magis, quam exercuisse Romana arma.*

ITA, adverb. affirmandi, respondendi &c. *Ita est*, Terent. Eun. a. 1. sc. 2, 44. Dem ist also. *Ita res est*, Andr. act. 3 ineunte. So stehet die Sach. *Est ita, ut dicitur*, Cicer. 6. Verr. cap. 52. Es ist also / wie man sagt. *Ut ita dicam*, Idem de Amicit. cap. 9, also zu reden. *Ita ajunt*, Terent. Heaut. 4. sc. 8. v. 13. so sagt man. *Ita me Deus amet*; Ethnice *Ita me dii ament*, Terent. Eun. a. 3. sc. 2. v. 21. Als mir GOtt helffe. *Ita ut fit*, ibidem act. 4. sc. 2. v. 2. wie es denn pflegt zu gehen. ¶ Eleganter pro Adeò. Nepos Pausania cap. 1, *Haud ita magna manu*, mit nicht gar zu viel Volck. Cic. de Clar. Orat. cap. 69. extr. *Non ita multi fuerunt.* Nicht gar zu viel. *Non ita multò post*, Idem 2. Offic. c. 6. nicht gar zu lang hernach).

¶ Ităne, sciscitantis particula, ey lieber ist denn also? Terent. Eun. a. 5. sc. 8, 28 GN. *Itane?* TH. *Sic erit.* Et pro Adeone? Andria a. 3. sc. 2. v. 12 *Itane contemnor abs te?*

¶ Itaque, derwegen / derhalben. *Itaque ergo*, Livius conjunxit aliquoties. Lib. 1. cap. 25 *Itaque ergo erecti suspensique.* Idem lib. 28 cap. 12. *Itaque ergo prima Romanus inita provinciarum.* Adde Gronov. ad ejusdem Livii lib. 3. cap. 31. ¶ 2. Aliquando pro & *ita* ponitur. Et subinde orationem modo connectit, nec semper conclusiva particula est. C. Nepos Alcibiade: *Illud tempus exspectandum decreverunt quod si exisset, ut sic absentem aggrederentur. Itaque fecerunt.* Terent. Andr. act. 3. sc. 3. v. 18. *Hinc ita volo, itaque postulo ut fiat*: Ubi Donatus: ITAQVE *modo duas partes orationis sunt, ut in Hecyra*, &c. Similiter *utique* pro & *uti* Nepos dixit in fragm. epist Corneliæ, matris Gracchorum.

ITALIA, regio Europæ, Welschland. Primum dicta *Hesperia*, deinde *Oenotria*: item *Ausonia*: postea *Italia*, ab *Italo* rege; vel à bobus, qui veteri lingua Græca *Itali* dicti fuêre, auctoribus Varrone & Columella Præfat. lib. 5. de re rust. Quod & Virgilius sensit lib. 3. Æn. v. 66. Vel etiam ab *Atte* Lydò, quasi *Attalia*, ut est apud Festum, ubi consulendus & Scalig. Divisionem ejus antiquam, novam dabunt Geographi. Italiæ encomium habes apud Virg. lib. 2. Georg. v. 236. & seqq. & Varr. lib. 1. de re rustica cap. 2. ut alios innumeros taceamus.

¶ *Jus Italiæ*, dicebatur, sicut *Latinitatis* & *Civitatis Romanæ*: De quo Sigonius, itemque Torrentius ad Sueton. Aug. cap. 47. & Claud. cap. 19.

¶ Itali, Italiäner / Welsche. *Ex Græciæ terra venit sapientia Italis.* Ἐξ Ἑλλάδος χώρης ἦλθε σοφὴ Ἰταλίηνη. Ex Sibyllinis versibus.

¶ Itălus, a, um, adject. ut *Itala regna* apud Virg. ¶ Fuit & Viri nomen *Italus*, cui filia *Roma*; quæ urbi ipsi dedisse nomen existimatur nonnullis. Vid. Plutarchum in Romulo, initio.

¶ Itălicus. Ovid. 15. Metam. v. 9 *Italicis in oris.* Et *Bellum Italicum*, quod & Marsicum & Sociale dictum fuit. Vide Eutrop. lib. 5. extremo.

¶ *Silius Italicus*, elegantissimus poeta, qui Bellum Punicum II scripsit: æmulus & imitator Virgilii. De cujus laudibus plura Plinius junior congessit lib. 3. epist. 7.

¶ Italica, colonia Romana in Hispania Bætica. Eutropius lib. 8. cap. 2 de Trajano: *natus Italicæ in Hispania.* ¶ 2. *Italica* vel *Italicum* Corfinium in bello Sociali appellatum fuit, ut imperii sedes Italiæ populis, qui contra Romanos istud funestum bellum gesserunt, quod Marsicum, Sociale & Italicum nominamus. Vid. Vellej. Paterc. lib. 2. c. 16. Adde Claud. Dausquejum in principio commentarii in Silium Italicum: & Vitam Silii a Cellario conscriptam.

¶ Italicensis, qui urbis Italicæ est. Vetus inscriptio apud Grut. pag. 385. n. 1 COLONI. ITALICENSIS IN PROV. BAETICA.

ITEM, adv. deßgleichen / und auch. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 62 *Item alio die quærebam* &c. gleicher weiß fragt ich auff einen andern Tag. Ibid. v. 50 *Unus & item alter*, einer und aber einer. ¶ Pro similiter, sive itidem usus Plautus Trucul. act. 4. sc. 2. v. 36 *Nam item ut Acheronti hoc ratio accepti scribitur*, &c. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 8

Item ut filium meum amico atque æquali suo
Video inservire.

Cicero vero & *ut* omisit lib. 9. ad Fam. Epist. 13 *Eadem causa fere est M. Planii Heredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus.* Calenum enim Leptæ familiariss. fuisse ex ipso initio Epist. constat.

¶ Itemque, und darzu / und deßgleichen. Copulat, & comparat simul. Cicer. 2. de Leg. cap. 21 *Placuit Scævolæ, itemque cæteris.* Add. Corn. Nep. Hannibale cap. 7. n. 1.

ITER, ĭtĭneris, ab antiquo *stiner*, quo Plautum usum legimus, significat itionem: ab eundo enim dictum est, eine Reise. *Iter dici*, Livius 25. cap. 15. Tagreise. *Iter justum*, eine rechte Tagreise. V. *Justus*. Et, *Iter facere*, reisen / Nepos Themist. cap. 5. *Iter aliquò habere*; etwa hin zu reisen haben / Cicero ad Pompej. sub 8. ad Att. epist. 11. *Iter aliquo convertere*, Cæsar 7. Gall. cap. 56. fort reisen. *Comparare iter ad aliquem*: Nepos Alcib. cap. 10, 3. Sic *Iter conficere*, seine Reise vollbringen / Cicer. 5. Att. epist. 14. quod Livio lib. 38 est *expedire iter*. Et, *Iter pedibus conficere*, Idem in Vatin. cap. 5. die Reise zu Fuß ausrichten. *Iter inire*, Tusc. Quæst. 1. & *iter ingredi*, Quintil. lib. 3. cap. 1. sich auff die Reise machen. *Instituere iter*, Cato Ciceroni 15. ep. 5. Reise anstellen. *Iter explicare*, Plin. lib. 8. epist. 1. die Reise ablegen / zu Ende bringen. *Iter supprimere*, die Reise einstellen / Cæsar 1. de B. C. cap. 46. Et, *iter est ei* aliquo. Cic. pro Milone c. 10. Iter militi justum & ordinarium 4000. passuum erat, ut ex Cæsare cognoscimus 3. de B. C. cap. 76. ¶ Neque verò hoc vocabulum de longiore aliqua via tantum, sed breviore etiam, quovis progressu intra urbem quoque usurpatur. Plinius Panegyr. Trajani c. 77. *Iter illi sæpius in forum, frequenter tamen in campum.* Id est progrediebatur in forum sæpius, &c. Terent. Phormione act. 3. sc. 3. extr. *Dicam in itinere*, inter eundum ad Phormionem, qui æque erat Athenis. ¶ Aliquando *iter* non actum eundi seu proficiscendi, sed viam ipsam, quâ itur, significat. Sic *itinera urbis* pro viis, Gassen oder Strassen / Seneca dixit Epist. 21. itemque Sueronius Cæsare cap. 84. Sic *Iter pontis* Vetus Scholiastes Juvenalis dixit ad illud Satyr. 14. v. 134

Invitatus adhuc aliquis de ponte.

Quia, inquit, *in pontis itinere sedent.* Tacitus 1. Histor. cap. 81 *Senes fœminæque per tenebras, diversa urbis itinera, rari domos, plurimi amicorum tecta, petivêre.* Idem ejusdem libri cap. 79 *Sarmatæ dispersi, aut cupidine prædæ graves onere sarcinarum, & lubrico itinerum, ademta equorum pernicitate, velut vincti cadebantur.* Nepos Eumene: *Hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut devios itineribus milites duceret.* Vetus inscriptio Hispan. GALIENVS IMP. &c. VRBE AEDIFICIIS RESTAVRATA IN BONVM ITALIAE GALLIAE & HISPANIAE PVBLICVM CONVERSVS HOC ITER VARIE PER PROVINCIAS INTERRVPTVM REFICI IMPERAVIT. Cæsar 1. de B. C. cap. 27. *Aditus atque itinera duo, quæ extra murum ad portam ferebant.* Livius lib. 1. cap.

cap. 28. extr. *Exinde duabus admotis quadrigis in cursus earum, distentum illigat Metium, deinde in diversum iter equi concitati*, &c. ¶ Eleganti metaphora *iter* etiam, pro ratione & instituto, sicut & *via* vocabulum usurpatur. Horatius lib. 1. Epist. 18. v. 103 *An secretum iter, & fallentis semita vitæ.*

Ausonius Idyllio 15. pr.

Quod vita sectabor iter, si plena tumultu
Sunt fora?

Plinius lib. 5. Epist. 8 *Invenio apud sapientes honestissimum esse majorum vestigia sequi, si modo recto itinere præcesserint.* Tacitus 4. Histor. cap. 49 *Sed duo itinera audendi, seu mallet statim arma; seu petita habitus Gallia, decem se Vitellianus exercitibus ostenderet.*

¶ Itinerarius, adject. ut *Itinerarius sumtus*, Lamprid. in Commodo cap. 9.

ĬTĔRO, iterare, est repetere, ac quasi per iter factum rèverti, wiederum fürnehmen / wiederholen / ut, *Iterare pugnam*, Livius lib. 6. cap. 32. *Iterare verba.* Cic. Partit. Orat. cap. 6. *Verba sæpius iterata.* ¶ Sed *Iterare campum*, vel *agrum*, est iterum seu secundò arare, zum andernmahl pflügen. Columell. lib. 2. cap. 4 *Colles pinguis soli Februario statim proscindendi sunt: deinde de Aprili medio usque in solstitium iterandi tertiandique.* Sic *iterare æquor*, est iterum navigare. Horat. lib. 1. Carm. od. 7

Cras ingens iterabimus æquor.

¶ Iteratio, repetitio. *Iterationes verborum*, Cic. in Orat. cap. 25. *Lectio non crudа, sed multâ iteratione mollita*, Quintilian. lib. 10. cap. 1. ¶ Deinde est secunda aratio. Plin. 15. cap. 20. pr. quanquam Salmasius ibi *tertiatio* malit. Item iterata olei pressura, Columell. lib. 12. cap. 50.

¶ Iteratò, adv. rursus, iterum. Ulpian. Lege 6. Dig. de Cessione bonor. *iterato venundari.*

¶ Iterum, adverb. secundò, denuò, wiederum auffs neu / zum andernmahl. Cicero de Invent. lib. 1. cap. 39 *Primo quidem decipi incommodum est, iterum stultum, tertio turpe.* Et Plautus Menæchm. act. 2. sc. 3. v. 51 *Ubi rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pythia: tertium Liparo.* Sic, *Iterum & sæpius: & Semel atque iterum*, etlichmahl. Cic. pro Leg. Man. cap. 11 *Testis est iterum & sæpius Italia.* & pro Fontej. cap. 8. *Pecuniam semel atque iterum, ac sæpius infitissimi dare coacti sumus. Iterum iterumque* Virg. 2. Æn. v. 770. ¶ *Iterum consul*, i. e. secundum. Nepos Hannibale cap. 5, 3.

ITHĂCA, parva insula maris Jonii, Ulyssis patria, a qua ipse dictus est

¶ Ithacus. Virg. Æn. 2. v. 104 *Hoc Ithacus velit*, &c.

¶ Ithacensis, idem. Horat. lib. 1. epist. 6. v. 63 *Ithacensis Ulysses.*

¶ Ithăcēsius, idem Græca forma. Silius 8. vers. 540 *sedes Ithacesia.*

ITHŸPHALLVS, Priapus est, qui & *Triphallus* dictus. Columell. lib. 10. v. 31 *--- sed truncum fortè dolatum*
Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.

¶ Ithyphallicus, a, um. Ut *carmen Ithyphallicum*, certi generis & moduli, cujus exemplum Casaubonus produxit Animadvers. in Athenæum lib. 6. cap. 15.

ĬTĬDEM, eo modo, adverb. deßgleichen/eben also. *Itidem patriæ qui abligurierat bona*, Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 4. *Placet non fieri hoc itidem, ut in Comœdiis*, Idem Hecyr. a. 5. sc. 4, 26.

ĬTŪRÆI, sive Ityræi, populi Syriæ, sagittandi arte præstantes. Unde Virg. Georg. 4, 447 *--- bona bellis*
Cornus: Ituræos taxi curvantur in arcus.
Et Lucan. lib. 7. v. 230 *Ituræis cursus fuit inde sagittis.*

ITYS, Ityos, Ityn, Ἴτυς, Terei regis Thracum filius, conversus in Phasianum, cum epulandus patri Tereo a Progne matre appositus fuisset. Ovid. 6. Metam.

¶ Diminutivo Itylus usus Catullus ad Ortalum Carm. 65

Qualia sub densis ramorum concinit umbris
Daulias absumpti fata querens Ityli.

IVBA, æ, capillitium equorum vel leonum a collo dependens, der Kamp/ die Mähne. *Juba leonis*, Plin. 8. cap. 16. *Equina juba*, Ovid. 12. Metam. v. 88. Sic Columella & in gallinaceis plumas, quibus collum vestitum est, *jubam* dixit lib. 8. cap. 2. *Jubam effundere*, den Kamp schütteln / Virgil. 3. Georg. v. 92. Catullus in Atys, sive Carm. 63. v. 83 de leone:

Rutilam ferox torosâ cervice quate jubam.

¶ Jubatus, Jubâ vestitus, ut, *Equus, leo, anguis, jubatus*, apud Poetas & alios. Plin. lib. 7. cap. 16. de pugna leonum sive spectaculo: *Pompejus Magnus in Circo DC in iis jubatorum CCCXV dedit.* Solinus cap. 43 [Salm. 30] *Lycaon lupus est cervice jubatus.* Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 56 *angues jubati.*

¶ Juba, rex fuit Numidiæ, qui in bello civili, quia se partibus socium præbuisset, exstinctus est, quemadmodum Polybius tradidit. Videtur id nominis commune illis regibus fuisse. Inde enim accusatus Lucius Albinus est, quod sumtis insignibus regiis Jubæ nomen usurpasset, ut Tacitus auctor est 2. Hist. cap. 58. Afris Ἰόβας Deus est: ex quo Latini *Jubæ* nomen effecerunt, ut Grotius ad Matth. cap. 20, 1 observat. Et inde Lucanus primam in isto nomine semper corripit. Claudianus vero non ita bene produxit lib. 1. de laudibus Stiliconis v. 254. si tuta lectio vulgaris. Sed præstat cum Heinsio & Gul. Pyrrho *Nuba* ibi legere.

IVBAR, ăris, *Lucifer & Vesper*, stella proprie, deinde ad alia etiam transfertur. Vide Varron. lib. 5. de LL. in pr. itemque Buchnerum in Hymn. Prudentii de Natali Domini v. 9. Virg. 4. Æn. v. 130 *It portis jubare exorto Trojana juventus.*

¶ Item fulgur, splendor. Ut *solis, auri*, &c. *jubar. Jubar regale*, Claudian. lib. 2. in Rufin. v. 144. In Masculino genere a quibusdam positum notat Barthius lib. 17. Adversar. cap. 3.

IVBEO, jussi, jubere, est mandare, heissen / gebieten / befehlen / Juven. Satyr. 6. v. 222

Sic volo, sic jubeo: sit pro ratione voluntas.

Horat. 3. Carm. Od. 24

Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis & facere & pati.

Cic. ad Attic. lib. 12 epist. 6 *Cæsar te sine cura esse jussit*, heist dich ohne Sorgen seyn. *Jubeo te salvere, plurimum salvere*, Terent. Adelph. 3. sc. 4. v. 15. *Dionysium jube salvere*, Cic. ad Att. lib. 4. epist. 14. grüssen lassen / viel gutes sagen. In quibus *jubeo, Volo* est. Terent. Andr. act. 3. sc. 3. pr. *Jubeo Chremetem*: ubi Donatus: *Firme aliquid velle, jubere est.* Jubeo *ergo*, volo: *Et deest* Salvere, *quod exprimitur ab alterius personæ interventu, Virgilius*: reddique viro promissa jubebat. *Et μεταληπτικῶς: quia dicit* SALVE jubet. *Volumus enim animo, jubemus verbis.* Vide & Nonium. Sed quando dico *Jube te salvere*, & similia, tum accusativus personæ non ad verbum *jubeo*, sed ad infinitivum, qui vel expresse ponitur, vel reticetur subintelligendus, referendus est. Per sese etenim verbum *Jubeo* personæ casum non assumit, apud Veteres quidem. Nam apud recentiores cum Dativo aliquando jungitur, cum imperare significat. Quod nisi Hellenismo excusari haud potest. Quare cum dico: *Jubeo te, ut hoc facias*; Latinum non est, ut observavit eruditissimus Vossius de Construct. cap. 36. Accusativum rei tamen aliquando videtur adscisсere. Ut apud Ciceron. Orat. pro Balb. cap. 16. extr. *Pop. Romanus legem jussit.* Sic *Jubere classica* apud Lucanum lib. 2. v. 528, est præcipere, ut canant classica: *Jubere tributa*, est imperare, apud Florum lib. 2. cap. 6 *Urebat nobilem populum, ablatum mare, capta insulæ, dare tributa, quæ jubere consueverat.* Quanquam in his exemplis quoque Accusativus non ad verbum *Jubere*, sed ad infinitivum, qui per ellipsin deest, referri debet. *Legem jussit* scil. *esse. Jubet classica*, subaudi, *canere. Jubet tributa*, nimirum *dari.* Tacitus 4. Histor. cap. 76 *Nam Germanos, qui ab ipsis sperentur, non juberi, non regi.* Lassen sich nicht befehligen oder commandiren. Et nota *juberi* passive dici: quod & apud Virgilium invenias. Vide Lambinum ad Horat. Epod. 11. & lib. 1. Epist. 5. ¶ Jubeo etiam civile verbum est, & Democraticis Rebuspublicis proprium, ubi cum nihil, quod Senatus censuerat, legis obtinere posset vim, nisi de eo ante rogatus, sive interrogatus populus esset, isque id habuisset ratum. *Jubere* proprie dicebatur Populus, quod super facta rogatione constituisset. Namque & magistratus rogaturus Populum his verbis alloquebatur, VELITIS, IVBEATIS, &c. Et inde leges ipsæ sive decreta Populi, IVSSA, ET SCITA POP. appellabantur. Vide Gell. lib. 5. cap. 19. & lib. 10. cap. 20. itemque Anton. Augustinum de LL. cap. 13. Seneca ad Helviam cap. 5. extr. *Ita enim populus jussit. Sed populi scita ex magnâ parte sapientes abrogant.* Nec prætermittendus locus Bruti est apud Ciceronem Epist. 4 *Quod enim nondum Senatus censuit, nec P. R. jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum.* ¶ Usurpatur eleganter hoc verbum & de operibus, quæ manu fiunt, aliter, quam natura instituit. Sic *jussos rivos*, manu factos, non sponte natos, Columella lib. 10 v. 48 dixit. Vide Barthium ad Claudianum de 4. Cons. Honorii v. 483. Similiter verbo *docere* usus Horatius est: Alii verbo *Imperare*, de quibus suis locis. De constructione hujus verbi vide Vossium de arte Grammaticâ lib. 7. c. 36.

¶ Jussus, jussu, nomen, Befehl / Geheiß. Plautus Prologo Amphitr. v. 19 *Jovis jussu venio.* Cic. pro Lege Man. cap. 9 *Lucullus vestro jussu coactus partem militum dimisit, partem Glabrioni tradidit.* Et Sallust. Catil. 29 extr. *sine populi jussu.* Sic fere semper in sexto casu.

¶ Jussum, plur. *Jussa*, idem. *Jussum ratum, atque firmum*, Cic. pro Cæcina cap. 33. ein Befehl / so fest und gewiß ist. *Jussa capessere*, sich eines Befehls nach verhalten. Virg. 1. Æn. v. 77.

¶ Jussio, idem. Lactant. lib. 4. cap. 19 *Hæc omnia non manibus, aut aliqua medela* (agit enim de mirandis Christi sanationibus) *sed verbo ac jussione faciebat.* Arnobius lib. 2. p. 49 *Verbo uno potuit, aut unius imperii jussione.* Gloss. Vet. *Jussio, κέλευσις.*

¶ Jussor. Eadem Glossæ: *Jussor, κελευστής.* Sed *Fidejussor, Fidejussio* vide supra in *Fides.*

¶ Injussus, non jussus. Virg. 1. Georg. v. 55 *injussa virescunt gramina.* Horat. 1. Satyr. 3. pr. *injussi nunquam desistunt.*

¶ Injussus, injussu, nomen subst. ohngeheiß. Terent. Phorm. act. 2. sc. 1. pr. *injussu meo.* Livius lib. 2. cap. 12 *consulum injussu*

& ignarũ omnibus. Cic. lib. 1. Tusc. c. 30 *Vetat Deus injussu* A *hinc nos suo demigrare.*

IVBILO, jubilare, frolocken und jauchzen. Proprium rusticorum, ut *quiritare* urbanorum, Varro lib. 5. de LL. Festus: Jubilare *est rustica voce inclamare.* Prius, *jobilare*, ab *io*, quod rusticorum *ἐπίφθεγμα*, inquit Scaliger, quem vide ad Fest. Hinc signate Calpurnius Ecl. 1. v. 29

--- nihil armentale resultat,
Non montana sacros distinguunt jubila cantus.

¶ Jubilatio, das Jauchzen / Jubel-Geschrey. Apulejus lib. 8. p. 209 *jubilationibus solitis inhortantur.*

¶ Jubilum, i, nomen, ein Jauchzen oder Freuden-Geschrey. Silius lib. 14. v. 476

Et latus scopulis audivit jubila Cyclops.

¶ *Jubilæus* (sive potius *Jobelæus*) *annus*, vulgari loquendi modo dicitur ein Jubel-Jahr/ de quo legem habuerunt Judæi, Leviticí cap. 25. Arator in Acta Apost. cap. 19

— — Quinquagesimus annus
Cum Jubilæus adest, proprii distractio ruris
Antiquo donatur hero.

IVCVNDVS, non *Jocundus* [a *juvare* enim Cicero 2. de Finib. c. 4 fecit, vid. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 33] is dicitur qui alteri B voluptati est, & gratus, der einen andern erfreut und frölich macht. Idem qui *Comis.* vide Jovianum Pontanum. *Jucundæ literæ*, frölliche Briefe. *Verba ad audiendum jucunda*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 49. *Jucundus conspectus*, pro Lege Manil. principio. *Jucundi acti labores*, proverbium, quo Cicero de Finib. lib. 2. cap. 32 usus est. nach gethaner Arbeit ist gut ruhen. *Jucunda est memoria præteritorum malorum*, Idem ibid. *Jucundissimus est mihi*, in convictu scil. Nepos Attico cap. 16. *Adolescens idem seni Sullæ fuit jucundissimus.* Differt a *gratus.* Cicero lib. 4. ep. 6 ad Ser. Sulpicium: *Cujus* [filii tui] *officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt: nunquam tamen gratiora.*

¶ Jucunde, adv. lustig/ frölich/ erfreulich. Cic. 1. de Fin. c. 12. extr. *Summum est bonum jucunde vivere.* Valer. Max. lib. 7. cap. 2 *Aristoteles, Callisthenem ad Alexandrum dimittens, monuit, ut cum eo aut rarissime, aut quam jucundissime loqueretur, quo scil. apud regias aures vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior.* Pluraliter Cic. lib. 10. ad Attic. ep. 8 *Nihil mihi unquam ex plurimis tuis jucunditatibus gratius accidit.*

¶ Jucunditas, suavitas, Lieblichkeit. *Jucunditate perfundi*, Cic. 2. de Finib. cap. 3. Et, *Dare se jucunditati*, ihm einen frölichen Muth fürnehmen / Cic. offic. lib. 1. c. 34. Plinius Panegyrico Trajani cap. 49 *Tristitiæ* opponit. Et ita Pacianus Parænesi ad Pœnitentiam: *Quare tenacitas humanitate redimetur: convicium satisfactione pensabitur; tristitia jucunditate*, &c.

¶ Jucundari, jucunde agere. Lactant. 4. c. 6 de Sapientia Proverb. 8 *Jucundabar ante faciem ejus, quum lætaretur orbe perfecto.* Et Augustinus lib. 12 de Genesi ad lit. c. 34 *Consolationes Dei jucundant animam.* Videtur ex Psal. 94, 19 esse, sed Versio Vulg. ibi *lætificaverunt.* Etiam Oros. proœm. lib. 4, *infantes in gelu ludentes, jucundantes.*

¶ Injucundus, ingratus, insuavis, unlieblich. Sed *Labor minime injucundus*, Cic. 1. Fin. c. 1. extr. gar nicht unliebliche/ sondern liebliche Arbeit. Tacito ita appellatur, qui sermone acerbior est, Agricola cap. 22. extr.

¶ Injucunde, adverb. cujus compar. apud Ciceronem est lib. 1. ad Attic. ep. ult. *Res asperius a nobis & injucundius acta.*

¶ Injucunditas, Unanmuthigkeit. Cic. lib. 1. de Nat. D. cap. 55 *ne quid habeat injucunditatis oratio.*

¶ Perjucundus. valde jucundus. Cic. 2. de Orat. cap. 7 *Disputatio fuit mihi perjucunda.*

¶ Perjucunde. Cic. pro Cœlio cap. 11 *in hac suavitate humanitatis, quæ prope jam delectantur homines, versari perjucunde solere.*

IVDAEA, Ἰουδαία, pars Palæstinæ, seu sanctæ terræ. das Jüdi- D sche Land. De situ ejus post sacras literas Strabo lib. 16. & Dio Cassius lib. 36. Quidam *umbilicum* terræ tradiderunt: De quo Petrus Blesens. Serm. 1. de Adventu, & Chr. Cellarius Program. 39.

¶ Jüdæus, Ἰουδαῖος, ein Jude. *Judæum apellam*, dixit Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 100. ein verschnittener Jude. Vide supra *Apella.* Juvenalis Satyr. 6. v. 546

Qualescunque boles Judæi somnia vendunt.

Multa autem de origine gentis & religione confinxerunt profani scriptores, qui Judæum & Hierosolymum fratres, Typhonis filios, fabulati sunt, unde & nomen genti & urbi principi manarit, de quo Plutarchus lib. de Iside & Osiride pag. 363. Alii a monte *Ida* nomen deduxerunt. Nonnulli volunt Bacchum, aut ejus loco vitem auream coluisse; nonnulli asinum & porcum; nonnulli cælum, quod elatis ad cælum oculis manibusque orarent. Vide Tacitum 5. Histor. cap. 2. & seqq. Florum lib. 3. cap. 6. Plutarchum lib. 4. Sympos. Quæst. 5. Petron. in Catalectis & ibi Interpretes; nec non Origenem lib. 5. contra Celsum pag. 239. Minime omnium corrupte de religione eorum Strabo su- A pra laudato loco: qui & *justos, & vere religiosos*, appellat: itemque Dio citato superius libro. Iidem Pagani scriptores Judæorum & Christianorum nomen non raro confundentes, illos pro his posuerunt, quod Lipsius ad 15. Annal. Taciti: itemque Pithœus lib. 2. Advers. cap. 2. & Barthius ad Rutilium Numantianum lib. 1. vers. 159 observant.

¶ Judæorum sectæ tres fuerunt, *Pharisæi, Sadducæi & Essæi*, de quibus suis locis. Judæos *Christianorum librarios* vocat S. Augustin. in Psal. 86. Conf. eund. lib. 12. contra Faustum cap. 23. & lib. 13. cap. 10 *Capsarii nostri studentibus nobis Codices præferunt.*

¶ Judaicus, *Judaica superstitio*, Quintil. 3. cap. 7. Jüdischer Aberglaub.

¶ Judaismus, ex verbo *ἰουδαΐζειν*, quo Apostolus usus est ad Galat. 2, 14. das Jüdenthum. Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. cap. 20 *Apostolus adversus Judaismum aliquid in conversatione reprehendendum existimabit.*, Idem lib. 4. adv. eund. cap. 11 principio: *Extraneus legis & Judaismi profanus.*

IVDICO, judicare, urtheilen/ richten/ dafür achten/ oder halten. *Ex aliorum ingenio aliquem judicare*, Terent. Eun. 1. sc. 2. v. 118. Et *Judicare de aliquo*, Cicer. de Amicit. cap. 2. *Judicare perperam*, Cicer. pro Cæcin. cap. 24. übel von einem urtheilen. *Judicare ex æquo & bono*, ibidem cap. 23. der Billigkeit nach. Cicero de orat. lib. 2. c. 42 *Plura multo judicant homines odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia*, &c. *quam veritate*, die Leute richten vielmehr aus Haß / oder Gunst / oder Lust / oder Zorn/ denn aus Warheit. *Judicare aliquem exulem.* i. e. judicio exilium decernere/ Nep. Hannib. c. 7.

¶ Judicatio, cognitio, Erkäntnüß-Urtheil / Cic. 1. de Invent. c. 13 *Judicatio est, quæ ex infirmatione, & confirmatione rationis nascitur controversia.* Et cap. 14 ineunte: *Summa controversiæ, quam judicationem appellamus.*

¶ Judicato, adverbium, quod cum τῷ *Seriò* conjunxit Gellius lib. 19. cap. 1. *Exercendine autem*, inquit, *anne ostentandi gratiâ ingenii an quod ita seriò judicatoque existimaret, non habeo dicere*, mit wohlbedachtem Muthe.

¶ Judicatrix, *Ars judicatrix*, κριτική, Quintil. lib. 2. cap. 15.

¶ Judicatum, substant. vel particip. potius substantive sumtum, id est, res judicata, ein Ding / darüber geurtheilet und gesprochen ist. Cicer. 1. de Invent. cap. 30 *Judicatum est res assensione, aut auctoritate, aut judicio alicujus, aut aliquorum, comprobata.*

¶ Jüdex, qui judicat, seu jus dicit. *Judex* quasi *jus dicens*, Varro lib. 4. de LL. & Isidor. lib. 10. Etymolog. c. 8. ut, *auspex* quasi *avis spiciens.* ein Richter. *Judicem de re aliqua constituere*, Cicer. pro Domo c. 13. einen Richter setzen. *Dare judicem.* Idem 4. Verr. cap. 12. *Judicem se præbere*, sich für einen Richter brauchen lassen / Cic. lib. 5. famil. epist. 2. Horat. 2. Serm. Sat. 2. v. 8 *--- Male verum examinat omnis*
Corruptus judex.

Sed *Judices privati*, qui de privatis rebus judicant, ut prætor, & centumviri: apud Sueton. Claudio cap. 14. Iidem & *ordinarii*: a quibus diversi *delegati & recuperatores*, qui hodie *Commissarii* appellantur. *Judices Critici*, qui de Carminibus Poëtarum judicabant, Sueton. Claudio cap. 11. De judicum decuriis, vide supra in *Decuria.*

¶ Jüdicium, disceptatio, cognitio. Gericht. *Adducere in judicium*, Cic. pro Cluent. c. 17. anklagen. *Dare judicium in aliquem*, Idem 3. Verr. c. 52. erlauben einen mit Recht fürzunehmen. *Judicium facere, exercere*, richten/ Gericht halten/ Cic. *Judicium de eâdem re iterum reddere*, Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 57. auffs neu über einer geurtheilten Sachen wieder mit einander zu rechten gestatten. *Judicium habere*, Nepos Attico cap. 6. n. 3. Gericht halten. *Judicio præesse*, dem Gerichte vorstehen/ præsidieren/ quod etiam *judicium exercere* dicitur pro Archia oratione extrema. Horum alia *centumviralia*, alia *forensia* erant, hoc est, quæ in foro exstructis tribunalibus atque subselliis agebantur. Vide Casaubon. ad Suet. p. 185. Sorriebantur & alia à causis nomina. Ut *judicia nummaria*, & *Judices nummarii* apud Suet. Domit. c. 8. De publicis, privatisque Athenienſium judiciis vid. Sigon. de Rep. Athen. lib. 3. c. 1. Ubbo Emmius Tom. 3. Vet. Græc. p. 41. Sam. Petit. ad leg. Attic. lib. 4. ¶ 2. Judicium est sententia, mens, existimatio, Verstand / Meynung. Sic, *Subjicere se alicujus judicio, permittere omnia aliorum judicio*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 8. v. 56. andern heimstellen/ wie sie es verstehen und urtheilen wollen. *Grave judicium subire*, Cicero lib. 1. de Orat. cap. 27. *Meo judicio*, Cic. de Clar. or. c. 8. meinem Verstand und Gutdüncken nach. *Non inertia, sed judicio fugit reipubl. procurationem*, Nep. 25. 15, 3. Er hat sein Bedencken gehabt/ warum er ꝛc. *Judicium strictum, asperum, nimis ratum* i. e. durum & contumax: Seneca excerptis controv. lib. 4. Præfat. Eigensinn / Hartnäckigkeit. Terentius Prologo Heauton. v. 12. *Vestrum judicium fecit*, id est vobis judicandi reliquit copiam. Eleganter ac perurbane *rem aliquam nostri negamus judicii esse*, cum deprecamur de ea fere sententiam. Cæsar 1. de B. Civ. cap. 23 *Adventu Cæsaris*

saris cognito, Decuriones Auximi ad Attium Varum frequentes conveniunt: docent, sui judicii rem non esse, &c. Ibidem cap. 35 *Renunciant, intelligere se, dubium esse Pop. Rom. in duas partes: neque sui Judicii, neque suarum esse virium discernere, utra pars justiorem habeat causam.* Similiter Nepos Conone: *Id arbitrium* (id est, de eo statuere & pronunciare) *Conon negabit sui esse consilii.*

¶ Judicialis, ut, *Judiciales causse*, Gerichtssachen. *Oratio judicialis*, Cic. in Orat. cap. 51. Judiciale genus dicendi, quod accusatione & defensione constat.

¶ Judiciarius. *Controversia judiciaria*, Cic. 3. in Verr. cap. 2. hoc est, quæ ad judicem aut judicium pertinent. *Lex judiciaria*, ein Gesetz/ darnach sich die Richter halten müssen/ Idem in Pison. cap. 39.

Composita sunt.

¶ Abjudicare, significat judicio auferre, absprechen/ ut, Cic. pro Cæcin. cap. 34 *Eum, qui cum liber esset, censeri noluerat, populus judicat, ipsum sibi libertatem abjudicasse.* Plautus Rudente act. 4. sc. 3. v. 100 *Nunquam hercle hodie abjudicabit ab suo triobolum.* Er wird seinen Knecht nicht auff einen Scherff absprechen. *Ab suo* enim est *a servo.* Ibidem act. 5. sc. 1. v. 3 *Abjudicanda a me modo est palæstra.* Idem Asinar. act. 3. sc. 3. v. 17 *Mea vita abjudicabo*, h. e. me vita privabo, vitam mihi adimam. ¶ 2. Significat & *Rejicere*, per Metaph. Cicero de orat. lib. 2. c. 24 *Ubi plus mali quam boni reperio, id totum abjudico atque rejicio.*

¶ Contrarium est, *Adjudicare*, quod per sententiam aut judicium alicui attribuere est, einem was zutheilen/ zuschantzen/ zuschlagen. Cic. ad Att. 4. epist. 2 *Nemo dubitat, quin domus nobis esset adjudicata*, mit Recht zugesprochen. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 57 *Nunc, si quid abest, Italo adjudicat armo.*

¶ Dijudicare, diligenter judicare, fleißig erkennen/ erwegen/ ermessen. *Dijudicare vera & falsa*, Cic. 4. Acad. c. 33. Et, *Vera a falsis dijudicare*, Cic. Partit. extrem. Et, *Dijudicare controversiam*, einen streitigen Handel örtern und entscheiden. *Lis dijudicata*, Horat. 3. od. 5. v. 54.

¶ Dijudicatio. Cic. 1. de Leg. cap. 21 *Magna dijūdichtio est.*

¶ Dijudicatrix. Apulejus 2. Dogm. Plat. p. 15 *Virtus pellatrix & dijudicatrix omnium rerum, prudentia.*

¶ Injudicatus, Quintil. lib. 10. cap. 1 *Id injudicatum relinquo.* & Gellius lib. 5. cap. 10. *Rem injudicatam reliquerunt*, unbeygelegt/ ungerichtet.

¶ Præjudicare, vor der Zeit urtheilen oder richten. In hac significatione usus est hoc verbo Brutus ad Ciceronem epist. 4 earum, quæ ad Brutum dicuntur: *Quod nondum Senatus censuit, nec populus Romanus jussit, id arroganter non præjudico.* Germani hodie eleganter dicunt, einem fürgreiffen. ¶ 2. Alias idem est, quod *præjudicium facere*, ohn gründliches Erkäntnüß der Sachen/ einen mit Urtheil übereilen. Cic. pro Cluent. cap. 2 *Antequam de ipsa caussa dicere incipio, hoc postulo, ut ne quid præjudicati afferatis.*

¶ Præjudicatio, ut, *Damnari præjudicatione Senatus*, Quintil. lib. 4. cap. 2. si salva scriptura, nam meliores libri habent *præjudicio.*

¶ Præjudicium, sententia est ante judicium, vel sententiam legitimam latam, sive pro me, sive contra me, ein heimliches Urtheil vor dem rechten Proceß. Exstat inter Publii mimos etiam hic versus: *Grave præjudicium est, quod judicium non habet*, dieses ist eine beschwerliche Ubereilung/ darauff kein gerichtlicher Proceß folget. *Ut si inter duos de officio contendentes, magistratus jubeat, interea dum sententiam ferat, alterum officio fungi quasi judicans se pro ea parte sentire, penes quam fuit esse rem de qua litigatur.* Hæc Valla in Raudens. *Facere præjudicium*, est sic præjudicare, Quintil. lib. 4. c. 5 *præjudicia esse facta ab ipsis judicibus, a quibus condemnatus sit.* Plinius Epistolarum lib. 5 ineunte *præjudicio aliquem juvare* dixit. *Curianus*, inquit, *orabat, ut sibi donarem portionem meam, seque præjudicio juvarem.* Hoc petebat uti si Secundus suam partem donasset, posset hoc præjudicio a reliquis coheredibus partes repetere. *Sine præjudicio* est sine derogatione juris aut honoris, cujus rei elegantissimum exemplum Gellius affert lib. 2. cap. 2. ¶ 2. Apud Tacitum, pro futuræ rei judicio, sive quod de eventu judicandum est significat, de Germania cap. 10. extr. *Victoriæ hujus vel illius pro præjudicio accipitur.* ¶ 3. Est & id præjudicium, quod exemplum præbet, aut reliquit, ad judicandum in eadem caussa, ein vorgebrachtes Urtheil von einer andern Obrigkeit/ in gleichem Fall oder Sachen. Asconius Pedianus: P RAEIVDICIVM, inquit, *dicitur res, quæ cum statura furiæ, affert judicaturis exemplum, quod sequantur.* Hinc pro exemplo & auctoritate sumitur. Cæsar 2 de B. C. cap. 32 *Vos pro vestrumque facilum, inquit, omnia deinceps municipia sunt secuta, neque sine caussa, & Cæsar amicissime de vobis, & illi gravissime judicaverunt; Pompejus enim nullo prælio pulsus, vestri facti præjudicio demotus Italiâ excessit.* Cicero pro Cluentio cap. 21. *Duobus præjudiciis* (eadem veneficii caussa factis) *Oppianicus damnatus est.* ¶ 4. Et, præjudicium sæpe, ein Nachtheil. Sicut vulgo dicunt, *Id mihi nil præjudicat*, das giebt und nimmet mir nichts. Et lege 1. § 11 Dig. de agnoscend. *nullum sibi præjudicium facit.*

IVERNIA, Ἰερνία Stephano, *Jerna* Straboni, *Juverna* Melæ, Cæsari vero *Hibernia* est, Irrland. Juven. satyr. 2. v. 159

— — arma quid ultra
Littora Juvernæ promovimus & modo captas,
Orcadas, &c.

Claudian. 4. Cons. Hon. v. 33 *Scotorum cumulos flevit glacialis Iverne.*

Adde supra *Hibernia.*

IVGERE, vel jugire, mihi dicuntur, auctore Festo. Varro Sesqui Ulysse: *Jugere solitans milibus visus*, &c. Vet. Glossa *Jugit, ἰκνεῖ βοᾶ.*

IVGERVM, jugeri, & ablativo *jugere*, Plaut. *Jugera, jugerum, jugeribus* tertio ordine (est enim Ἀνώμαλον) Plinio dictum est agri spatium, quantum uno per diem jugo boum exarari potuit. Budæus lib. 1. de Asse *Jugerum* esse tradidit pedum duodetriginta, & octingentorum, eine Breite Lands von acht und zwantzig tausend und acht hundert Schuhen. *Uncia* partem significat jugeri duodecimam. Varro lib. 1. de re rust. cap. 10. *Jugerum quod quadratos duos actus habet: quadratus actus, qui & latus pedes 120. & longus totidem. Is modus* ACNVA *Latinè appellatur. Jugeri pars minima dicitur* Scrupulum, *id est 10 pedes in longitudinem & latitudinem quadratum* &c. Vide & Columell. lib. 5. cap. 1.

¶ Jugeratim, per singula jugera. Columell. lib. 3. cap. 3.

¶ Hinc *Jugeralis*, ut *Jugeralis tabula*, apud Palladium lib. 3. cap. 9.

¶ Jugeratio, assignatio facta in jugeribus. Fronin. de colon. Adde Rigalt. de Re Agrar. Glossas.

¶ Semijugerum, dimidium jugerum. Columella lib. 4. c. 12 *In semijugera omnis modus* [hortorum] *dirimatur.*

IVGIS, e, adject. idem est quod perpetuum, continuum, immer während. Cic. de divin. lib. 1. cap. 1 *Aqua hausta de jugi puteo*, aus einem Brunnen so stets Wasser hält. Et Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 15 *Putei perennes jugis aquæ.*

¶ Jugiter, adverb. assidue. Ohn unterlaß. Apulejus de Mundo p. 71 *Machina* [mundi] *jugiter per circuitum suis legibus terminata.* Gloss. Ver. *Jugiter ἰφεξῆς.*

Juglans, vide *Glans.*

IVGVLA, jugulæ. Hoc nomine Plautus dixit, sidus Orionis, in Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 119 *Neque jugulæ, neque Vesperugo, neque Virgiliæ occidunt.* Festo ab eo videtur dici, quod ea stella amplior cæteris, quasi nux juglandis. Sed aliter Varro lib. 6. de LL. Aliter Isidorus lib. 3. Origin. & cum secutus vetus Germanici Cæsaris Scholiastes, quos vide & infra in *Orion.*

IVGVLVS, i, pars anterior in imo collo, ossa scilicet duo, quorum alterum *dexter*, alterum *sinister jugulus* dicitur, a collo ad humores extensa, das unterste forn am Halse/ oder die unterste Halsknochen/ so nach den Achseln gehen. Græcis κλεῖδες, ossa illa dicuntur. *Jugulum frangere*, den Halß entzwey fallen. *Jugulum ferire*, den Halß abhauen. *Jugulum præbere, jugulum dare alicui*, den Halß herhalten/ dixit Cic. ad Attic. & pro Milone cap. 11. ¶ Reperitur & *Jugulum* in neutro. Cic. de Fato cap. 5. *Quod jugula concava non haberet.* Gloss. Ver. *Jugulus & Jugulum, κατάκλεις, σφαγή.*

¶ 2. Sed *petere Jugulum*, orator dicitur, quando id quod est potentissimum invadit, & adversarium argumentis quasi jugulat; Quintil. 8. cap. 6.

¶ Jugulo, jugulare, interficere, erwürgen/ tödten. Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 32

Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones.

Jugulare suis verbis, quod simpliciter est Terentio Eun. 3. sc. 5. 27 *jugulare hominem*, respectu ad prædicta habito. Et *jugulare quem suo gladio*, Adelph. a. 5. sc. 8. extrema. einen in seinen eigenen Worten fangen. *Quartana neminem jugulat*, Cels. lib. 3. cap. 15. extr.

¶ Jugulatio, Tödtung. Hirtius de B. Hispan. cap. 16 *Jugulatione oppidanorum facta.*

IVGVM, montis cacumen, die Höhe des Bergs. Nisi forte ab jumentorum jugo translatio facta ad montes est. Cæsar lib. 7 cap. 67 *Germani ab dextro latere summum jugum nacti, hostes loco depellunt.* Virg. Eclog. 5. v. 76

Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit.

¶ 2. Et *Jugum* est ligneum instrumentum, quod boum junctorum collis imponitur, ein Joch. — *Jugo subdere*, Plin. 8. cap. 16. unter das Joch spannen. *Jugum subire*, Idem lib. 18. cap. 4 pr. das Joch über sich nehmen. *Jugum imponere alicui*, Ovidius epist. Deianiræ 9. v. 6. Et *sub jugum mittere*, unter das Joch bringen. Sed *mitti sub jugum hostes* dicebantur, cum a concluſi & dediti, per ignominiam mittebantur. Id autem ita fiebat: Duabus hastis humi defixis hasta transversa super eas deligabatur; hoc jugum subire inermes hostes cogebantur, & ita confessionem edere, se victos domitosque esse. Plura

ejus rei passim exstant exempla. Vide tamen Livium lib. 3. cap. 28. & lib. 9. cap. 5. & seq. & Dionys. Halicarnass. lib. 10. in Historia L. Quintii Cincinnati, qui id primus videtur instituisse, itemque Festum. Simile quid in nostra militia obtinet, cum victi & dediti, positis armis, cum albis bacillis dimittuntur. Quod veteres Germani, an den Stab auffnehmen / appellarunt, ut Rhellicanus ad Cæsarem lib. 1. de bello Gallico N. 55 observat. ¶ Apud bonos scriptores etiam sæpius sumitur pro servitute, onere, vel tyrannide. *Collum jugo subducere*, Ovid. Remed. am. v. 90 den Kopff aus der Schlingen ziehen. *Jugum servitutis*, schwere Dienstbarkeit. Declam. Antequam iret &c. sub init. *A vestro corpore jugum acerbissimum repulit servitutis.* Et ibidem: *Omnibus grave servitutis jugum esse debet in libertate educatis.* Et Cicero Philipp. 1. cap. 2 *A cervicibus jugum servile dejicere.* Horat. 2. Serm. Sat. 7. v. 91 *Eripe turpi colla jugo liber.* Juvenal. Satyr. 13. v. 20

— — *Dicimus autem*
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec jactare jugum, vitâ didicêre magistrâ.

Ubi *Jugum jactare*, sich in dem / so man dulden und tragen soll / sperren und unwillig erzeigen. *Excutere* (non *decutere*) *jugum*, proprie de jumentis, Curtius 4. cap. 15, 16; de hominibus translate Plinius Panegyr. cap. 11, quod Cicero *dejicere jugum* modo dixerat: & Tacitus Agric. cap. 31, 7 *exuere jugum.* ¶ 3. In agris *jugum* est, quod juncti boves uno die exarare possunt: Varro de re rust. lib. 1. cap. 10. ¶ 4. Est & *jugum* in vineis, propagatio vitium in sublime, ut umbram præbeant, sub iis considentibus, eine Weinlaube. Plinius lib. 17. cap. 21 *Simplici jugo constat porrecto ordine, quem cantherium appellant.* Adde Columellam lib. 4 cap. 12. Hinc *vineæ jugatæ*, apud eundem Columellam de Arborib. c. 4, & *Vites jugatæ*, Weinstöcke so man in die Höhe weiset / und damit eine Hütten beschleust. ¶ Sed quæ in longitudinem perticis alligantur *unijugæ* dicuntur, cujusmodi structuram *Cantherium* vocant, Kammerwerck / vide *Cantherius.*

¶ 5. Jugum etiam est, cui textores telam jungunt. Der Baum oder Webergezeug. Ovidius lib. 6. Metam. v. 55

Tela jugo vincta est, stamen secernit arundo:
Inseritur medium radiis subtemen acutis.

Vide ibi Ciofanium. ¶ 6. Sicut ζυγὸς apud Græcos non illud tantum, quo jugantur boves, sed & stateram seu libram significat; ita & apud Latinos vox *jugum* idem notat. Cicero 2. de Divinat. cap. 47 *L. quidam Tarquinius Firmianus familiaris noster, urbis etiam nostræ natalem diem repetebat à Palilibus, quibus eam a Romulo conditam accepit: Romamque, cum in jugo esset Luna, natam esse dicebat*, IN IVGO, id est, in libra sive signo libræ: quod disertè Solinus nominat, cum cap. 1. Polyhist. de urbis natali & ipse agit. Ergo *jugum* & libram notat. Ut apud Græcos ζυγὸς, quod dicebamus. Vet. Gloss. ζυγὸς, ὁ σταθμὸς, *Libra, examen, statera, trutina.* Manilius lib. 1. v. 609

Et juga chelarum media volitantia cælo.

¶ 7. Juga denique Transtra dixit, quæ ζυγὰ quoque *Græci* vocant, Virg. 6. Æneid. v. 411

Inde alias animas, quæ per juga longa sedebant,
Deturbat, Die Gesässe oder Bäncke im Schiffe.

¶ 8. Jugum etiam ordo dicitur in militari agmine à latere ad latus (ein Glied) nam qui à fronte ad tergum pertinet, *Versus* appellatur. Vide infra *Versus* in *Verto.*

¶ Jugosus, *Silva jugosa*, bergig / Ovid. 1. Amor. eleg. 1.

¶ Jugarius, bubulcus, qui juga ducit, ein Pflugtreiber / Ochsenwarter. Columella lib. 1. cap. 6 *Lata bubilia esse oportebit ad procumbendum pecori, & jugario ad circumeundum laxa ministeria præbeat.*

¶ Jugalis, e, adject. ut, *Vinculum jugale*, Virg. Æn. 4. v. 16, id est matrimonii: & *lectus jugalis*, pro conjugalis, v. 496 ejusdem libri. *Equi jugales*, Pferde so bey einander gespannet werden / Æneid. 7. v. 280. *Jugalia jumenta*, Curtius lib. 9. cap. 10. n. 22.

¶ Jugo, jugare, conjungere, zusammen fügen. Ausonius ex apophthegmate Solini: *Par pari jugato conjux: dissideo, quo impar est*, gleich und gleich gesellt sich zusammen / was ungleich ist / dienet nicht zusammen. ¶ Est & vinitorium verbum. Ita enim *jugare vites* dicimus, de quo supra. Septimius Severus apud Terentianum p. 76

Quando flagella jugas, ita juga.

Ubi *flagella* de vitibus dixit: de quo supra in F.

¶ Hinc *jugatæ vineæ* dicuntur, apud Varronem de Re rust. lib. 1. cap. 8. &

¶ *Jugatio* vinearum, apud eundem cit. loco.

¶ Jugator, qui jungit jugo. *Boum jugator Triptolemus.* Arnobius lib. 5. p. 174. Anspanner.

¶ Jugatorius bos, ein Pflug- oder Wagenochs / apud Varronem lib. 2. de Re R. cap. 5.

¶ Jugamentum, vel Jugumentum, jugo similis structura, Cato cap. 14, *limina, postes, jugamenta, asseres.*

¶ Jugamentare, est in modum jugi transversis religare, apud Vitruvium lib. 2. cap. 1. & lib. 7. cap. 1.

¶ Jugabilis, Macrobii est lib. 2 Somn. Sc. cap. 2. princ.

Composita Nominalia.

¶ Bijugis, e, & *Bijugus*: ut *Bijuge curriculum*, apud Suetonium Calig. cap. 19. *Bijugo curru*, Silius lib. 2. v. 82.

¶ Bigæ, Bigatus, quære in suo elemento.

¶ Trijugis, e, ut *Cisium trijuge*, Ausonius Epist. 8. v. 6.

¶ Trigæ, vide in T.

¶ Conjux, conjugis, ut Phocas: aut *conjunx*, ut Priscianus: qui a *Conjungo* dictum putat. [Sed verius a *Jugo conjux* dicitur, unde & Genitivus *Conjugis* est. Veteres tamen indifferenter scripsere.] eine eheliche Person / Mann oder Weib. Vet. Gloss. *Conjunx*, Σύνδιος, Σύζυγος, Σύνζυγος. Idem scilicet trahentes jugum, die mit einander gut und böses trägen müssen. Seneca in Herc. Oet. v. 407 *Conciliat animos conjugum partus fere*, Kinder machen Liebe unter Eheleuten. Plerumque fœminino, ut *Fida conjux*, Horat. lib. 2 epist. 1. v. 142. *Carissima*, Statius Silv. lib. 3 extremo. Tamen etiam virili genere dicitur. Ovid. Metam. 11. v. 727 *ô carissime conjux.* Et Valer. Flacc. lib. 3 v. 419 *fidissime conjux.* Et Statius lib. 5. Silv. 1. v. 20 *conjugo orbati*, cujus uxor mortua est.

¶ Conjuga, æ. Ehefrau. Apulej. lib. 9. A. A. *Pistor ille, qui me pretio suum fecerat, bonus alioquin vir & apprime modestus, pessimam & ante cunctas mulieres longe deterrimam fortitus conjugam, pœnas extremas tori Lariique sustinebat.* & lib. 6 Junonem ita adorat: MAGNI IOVIS GERMANA ET CONIVGA.

¶ Conjugium, Ehe / Ehestand. Seneca Agamemnone vers. 80 *Conjugii sacrata fides.* Ovid. 14. Met. v. 303 *Dos conjugii.* Et Cicero 1. Offic. c. 17. *prima societas in ipso est conjugio.*

¶ Conjugalis, ut, *Dii conjugales*, qui præsunt conjugio, Seneca principio Medeæ.

¶ Conjugaliter. Augustinus epist. 89 *pudice, quamvis conjugaliter vivunt.*

¶ Conjugialis, a conjugio, idem quod Conjugalis, ut, *Festa conjugialia*, Ovid. initio lib. 5. Metamorph. *Conjugialia jura*, lib. 6. v. 536.

¶ Injuges hostiæ, quæ nunquam jugo subditæ apud Macrob. lib. 3 Saturn. cap. 5, & Festum. Versus *ἀνυπόδητος injuges* appellat Diomedes lib. 8. cap. de pedibus metricis.

¶ Multijugis, & multijugus, um, multiplex & varium numerosum. Cic. ad Att. lib. 14. epist. 9 *De republ. multijuges a te accepi literas uno tempore*, viel oder mancherley Briefe. Livius lib. 28. cap. 9 *Iret alter consul sublimis curru, multijugis equis.*

¶ Quadrijugus, vierspännig. Silius lib. 4. v. 440 de Martis curru: *Quadrijugos atro stimulat Bellona flagello.*

¶ Sejuges, & sejugi, equi seni, ad unum juncti currum, Kutschpferd. Plin. 34 cap. 5. Et Apulejus lib. 3. Floridor. *quadrijuges & sejuges currus.* ¶ 2. separatus. Solinus c. 10 de Sardinia, *sejuges gentes ad unum morem conjugare.*

¶ Subjugalis, ὑπόζυγιος, *jugo assuetus*, lastbar. Prudent. in Romano v. 333.

¶ Subjugis, ut *subjuges equæ*; Frobenius in Plin. 11. cap. 49 legit: sed Harduinus aliique *subjunctæ.*

¶ Subjugium, subjugia, lora, quibus bobus aut equis juga aptabantur, Cato cap. 63. Et Vitruvius lib. 10. cap. 8. *subjugiorum lora.*

¶ Totjugus, tot, tam varius. Apulejus 4 Floridor. *Hæc tanta ac totjuga invitamenta.* Idem 2. Metamorph. p 125 *in qua* [domo] *totjugis jam diebus ne fumus quidem visus est ullus.*

Composita Verbalia ex *Jugare.*

¶ Abjugare, id est, solvere & abjungere. Pacuvius apud Nonium.

¶ Conjugare, conjungere, Cic. in off. lib. 1. cap. 17. extr. *Jucundissima amicitia est, quam similitudo morum conjugavit.*

¶ Conjugatio, fit in viribus. Cic. de Senect. cap. 15. ¶ Pro Conjunctione & copulatione posuit Apulejus lib. 3. Floridorum: *Nihil quicquam homini tam prosperum divinitus datum, quin ei tamen admixtum sit aliquid difficultatis; ut etiam in amplissima quaque lætitia subsit quapiam vel parva querimonia, conjugatione quadam mellis & fellis.* ¶ *Conjugatio verborum*, apud Grammaticos quid sit, notum est: apud Dialecticos, exponit Cicero Topic. cap. 3. cujus verba jam in *Conjugatorum* vocabulo prodemus.

¶ Conjugata, Locus a conjugatis. Vide præcepta Dialecticorum. Et Cicero Topic. cap. 3 *Conjugata*, inquit, *dicuntur, quæ sunt ex verbis generis ejusdem. Ejusdem autem generis verba sunt, quæ orta ab uno varie commutantur, ut* sapiens, sapienter, sapientia. *Hæc verborum conjugatio συζυγία dicitur.* ¶ 2. Conjugatus Augustino lib. 6. Confess. c. 13 pr. est, uxori junctus, quem barbare *uxoratum* dicunt.

¶ Conjugator. Catullus Epithalamio Manlii sive Carm. 62. v. 44

Dux bonæ Veneris, boni
Conjugator amoris.

¶ Dijugare, sejungere, unde

¶ Dijugatio, separatio est. Arnobius lib. 2. p. 53 *Animarum a corporibus dijugatio.*

¶ Sejugare, idem quod sejungere apud Ciceron. de Divinatione

tione lib. 1. cap. 32, *Humani animi eam partem, quæ sensum, quæ motum, quæ appetitum habeat, non esse ab actione corporis sejugatam.* Et Apulejus lib. 6. p. 180 *Si spiritus corpore semel fueris sejugatus.*

¶ Subjugare, sub jugum mittere, debellare, atque imperio suo subjicere, unter sich zwingen und bringen. *Subjugare hostes*, Claudian. 6. Cons. Hon. v. 249. *Subjugata provincia*, Ascon. Pedianus in Verr. de Prætura Urb. p. 85. Cum Dandi casu construxit Lactantius lib. 4. cap. 10 *Ingratum populum legi, quam per Mosen dederat, subjugavit.* & post paullo: *eos alienigenis subjugabat.*

¶ Unijugus, ut, *unijuga vinea*, Plin. lib. 17. cap. 22. Vide modo dicta in *Jugum.*

IVGVRTHA, Manastabilis ex pellice filius, Masanissæ Nepos, rex Numidarum, a Mario victus; de quo Sallustius. Claudianus de Bello Gildon. v. 92

Traximus immanem Marii sub vincla Jugurtham.

¶ Jugurthinus, ut *Bellum Jugurthinum*, Horat. Epod. 9. v. 23.

IVLIANVS, Ἰουλιανός, Imperator, apostata, cujus historia vel pueris nota est. A Christianis *Idolianus* dictus est, quod idolorum templa a Constantino M. clausa aperuisset, & gentilibus restituisset. Nazianzenus. De eo Apollinis oraculum Suidas exposuit:

Ἔχθιστος μακάρεσσιν ὁλύμπια δώματ' ἔχουσι
Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἰουλιανὸς θεοειδής.
Invisissimus est diis cælestes domos habitantibus,
Julianus Romanorum rex Deo similis.

IVLIS, idis, fœmininum Coæ insulæ oppidum, Simonidis Melici patria, Plin. lib. 4. cap. 12. ¶ Est & piscis genus Plinio lib. 32. cap. 9. Quo pisce pulchriorem non habet mare. Palmi est longitudine, corpore gracili, tanta varietate, ut iridis formam in tergore repræsentet. Veneti & Massil. vocant *Donsellam*, Gesnerus. Venenatum tradit Ælianus lib. 2. H. A. cap. 144.

IVLIVS Cæsar, Romanorum Imperator primus, & Monarchiæ inchoator, ab Iulo, qui & Ascanius, Æneæ filio, oriundus. Virgil. 1. Æneidos v. 288

Julius a magno demissum nomen Iulo.

Post consulatum Galliæ proconsul, bis in quinquennium prorogata provincia, civile bellum suscepit, victorque Pompeji ad Pharsalum, reliquias partium ad Thapsum quoque in Africa, & in Hispania ad Mundam superavit. Hinc quinque mensium otium mediocre nactus, quum annum ad Solis motum, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset, ordinasset, quo adhuc utimur; à Cassio & Bruto, cum aliis quibusdam conspirationis in eum sociis, in Senatu interfectus est, Idibus Martiis, ac confossus vulneribus tribus & viginti, anno ætatis suæ 56. Cicero ad Brutum Oratores enumerans, negat se videre, cui Cæsar cedere debeat, atque eum elegantem, splendidam, magnificam ac generosam quodammodo dicendi rationem tenere. Commentarios rerum a se gestarum scripsit, tersos & venustos, quos genuinos esse ostendit Vossius lib. 5. Instit. Orat. pag. 302. Scripsit ad Ciceronem, qui ei familiarissimus fuit, libros de Analogia, Idem Voss. ibid. lib. 4. p. 25. In quibus, originem eloquentiæ dixit esse verborum delectum. Et, Fugiendum esse inauditum atque insolens verbum tanquam scopulum. Meminit Phavorinus Philosophus, apud Gell. lib. 1. cap. 10. Exstat hodie inter Ciceronis ad Atticum epistolas, Cæsaris una, quam hac clausit modestissima sententia: *Neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse.* ¶ 2. Julius mensis, Quintilis, der Heumonat / a fœnisectione. De quo Martialis lib. 10, Epigr. 62

Alba leone flammeo calent luces,
Tostumque fervens Julius coquit messem.

¶ Julianus, adjectivum, ut *Annus Julianus*, Julii Jahrs-Ordnung. *Juliani milites*, Sueton. Cæs. cap. 75. *Vectigalia Juliana*, a Julio imperata & exacta, Cic. 13. Philipp. cap. 15.

¶ Julius, aliud adject. ut, *Domus Julia*, Ovid. 4 Fast. v. 48. & *Leges Juliæ*, in Digestis.

¶ Et Iulēus, quadrisyllab. Ovid. 6. Fastorum v. 797

Tempus Iuleus erat est natale Calendis.

¶ Juliacum, Jülich / urbs Germaniæ; cognominis principatus caput.

IVLVS, Ἴουλος, Ascanius, Æneæ filius, qui occiso Mezentio, ex Jul. Cæsaris sententia, ita cœptus est appellari, quasi, ἰοβόλος, a sagittandi peritia, vel a primâ lanugine, quam ἴουλον Græci dicunt, vide Servium. Virgil. Æneid. 1. v. 267

At puer Ascanius cui nunc cognomen Iulo,
Ilus erat,

¶ Sed *Iulus* appellativum, lanugo est pomorum & arborum, Wöllichte an Quitten / Pfersingen und andern Obst.

¶ Apud Julium Pollucem & inter cantilenarum genera, IVLVS refertur. *Julæ voces*, Auctori Elegiæ de Phœnice v. 74. Ait enim:

Quam nec Julæ voces, nec tibia possit
Musica Corybas assimulare modo.

IVMENTVM, dictum, quasi jugamentum, allerley Last- und Trägethier / ut, equi, muli, cameli, asini. Sed, Columella Præfat. libr. 6 *Jumentum*, à *Juvando* deducit, id est, operam præbendo, sive id fiat, vel sarcinas gerendo, vel currus trahendo, vel terram excolendo. *Malam rem jumento suo accessere*, id est, sui mali fabrum ipsummet atque auctorem esse, Plautus dixit Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 171. *Jumenta sarcinaria*, quæ sarcinas vehunt Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 81. ¶ Neque vero de pecoribus tantum *jumentum* dicitur; sed ipsum vehiculum etiam hac voce olim designabatur. Gellius lib. 20. cap. 1, IVMENTVM *quoque non id solùm significat, quod nunc dicitur, sed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri* IVMENTVM *à* IVNGENDO *dixerunt.*

¶ Jumentarius, a, um. *Mola jumentaria*, eine Roßmühle. Apul. lib. 9. *Jam de meo jumentario contubernio, quid, vel ad quem modum memorem?* ¶ Substantivè eum significat, qui curat jumenta. Unde

¶ *Superjumentarius* apud Sueton. Claudio cap. 2. qui *jumentario* præest. Vide ibi Casaubonum Gloss. Vet. *Jumentarius*, κτηνοτρόφος.

IVNCVS, σχοῖνος, arundo tenuior, scirpus, Binsen / oder Sembden. *Aliquid molli detexere junco*, Virgil. 2. Eclog. extr. Ejus duæ species: alius enim quadratus, alius rotundus est. Illum κύπειρον; hunc σχοῖνον Græci appellant. Celsus lib. 3. cap. 21. ¶ 2. Alius est juncus qui *Odoratus* dicitur, σχοῖνος ἀρωματικὸς ἄγρ, Rameistroh. Ab *juncus* adjectiva sunt

¶ Junceus. Ut *juncea cratis*, Plinius 21 cap. 14. von Binsen geflochten. *Sporta juncea*, Colum. 12. cap. 6. Et Terentius Eun. act. 2. sc. 3. v. 24.

Si qua est habilior paullo, pugilem esse ajunt: deducunt cibum,
Tametsi bona est natura, reddunt curatum junceas.

IVNCEAS, id est, graciles, tenues, instar junci, schlang / schmal. Vide ibi & Lindebruchium.

¶ Juncinus, Plin. 15. cap. 7 *oleum juncinum.*

¶ Juncosus, ut, *littora juncosa*, quæ juncis abundant apud Ovidium lib. 7. Metam. v. 231.

¶ Juncētum, locus juncis consitus. Varro lib. 1. de R. R. cap. 8, *salicta, arundineta, juncta.*

IVNGO, jungere, copulare, conjungere, fügen / binden / zusammen bringen. *Jungi alicui, & cum aliquo, & ad aliquem. Jungi inter se*, Cic. 1. de Oratore cap. 51. Et, *Amicitias cum aliquibus jungere*, Cic. pro Dejot. cap. 9. Freundschafft machen. *Jungere fœdus, fœdera*, Livius lib. 7. cap. 30. *Jungi fœdere alicui regi*, Idem lib. 26. cap. 24. Et, *Juncta matrimonio puella*, geehlicht / Idem lib. 30. cap. 14. Eleganter & flumina ripæque *glacie*, itemque *pontibus jungi* dicuntur: quod ea ratione ex una in alteram ripam pervenire licet, & ita utramque veluti jungere. ¶ Proprie de Jumentis dicitur, anspannen. Tibull. 2. Eleg. 1. v. 87

Ludite, jam nox jungit equos, currumque sequuntur
Matres lascivo sidera fulva choro.

Stat. lib. 1. Silv. 2. v. 142

- - - Amyclæos ad frena ciebit blores:
Jungit Amor, &c.

¶ Junctus, ex participio adjectivum. Cicer. de Fato cap. 16 *Caussa propior, & cum exitu junctior.* Ovid. libr. 1. de Ponto eleg. 5 *Junctior Æmonia est Ponto.* Et Tacitus 4. Hist. cap. 52. n. 4 *Principum prosperis & alii fruuntur: adversa ad junctissimos pertinent.*

¶ Junctio, ut, *junctione teneri*; Cicer. 1. Tusc. cap. 29. gefüget seyn.

¶ Junctūra, eine Füge / Zusammenfügung / Gelencke. *Junctura boum*, Columella lib. 2. cap. 2. *Junctura verborum*, compositio. Quintilianus lib. 9. cap. 4 *In omni porro compositione tria sunt necessaria, ordo, junctura, & numerus.* Horat. de Arte v. 47.

- - - notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum.

Seneca Epist. 114 *Nolunt sine salebra esse junctūram.* Et Sueton. Aug. cap. 92 *inter junctūras lapidum enata palma.*

¶ Junctim, sine intervallo, an einander / oder nach einander. Manilius lib. 4. v. 467 *tribus appositu junctim.* Sueton. Tiber. cap. 9 *pane junctim percucurrit quæsturam, præturam, consulatum.*

Composita sunt:

¶ Abjungere, ausspannen. Virgil. 3. Georg. v. 518 *arator abjungens juvencum* ¶ Item separare, von etwas abhalten / ablassen. *Quod se ab hoc dicendi genere abjunxerit*, Cic. 3. ad Attic. epist. 1. Et Arnobius lib. 3. p. 105 *Ab omni turpitudinis labe disparatâ atque abjunctâ divinitas.*

¶ Adjungere, an etwas fügen. *Adjungere se alicui comitem, socium.* Et, *Socium sibi adjungere*, Cic. pro Quintio cap. 3. *Auxilium sibi adjungere*, pro S. Rosc. cap. 40. Hülffe an sich nehmen. *Fortuna adjuncta divitiis summis viris est ad res bene gerendas*, Cic. pro Leg. Manil. cap. 16. Et, *Adjungere sibi aliquem beneficiis*, Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 47. Et, *Adjungere sibi hominum benevolentiam lenitate, &c.* Cic. pro Muræn. cap. 20. Der Leute Gunst an sich bringen. *Adjungere animum ad aliquod studium*; Terent. in Andria a. 1. sc. 1. v. 29. sich auff etwas legen. *Adjungere inimicos alicui*, Cæsar 1. Civ. cap. 4.

¶ Adjunctus, participiale adjectivum. Comparativo usus Cicero pro Cluentio cap. 10 *Ad ea, quæ propiora hujus caussæ, & adjunctiora sunt, perveniam.* Superlativo Arnobius lib. 7. pag. 243 *Ventum ad veram & adjunctissimam quæstionem.*

¶ Adjunctor, qui adjungit. Cicer. 8. ad Attic. epist. 3 *ille Galliæ citerioris adjunctor*, i. e. Pompejus, qui procurarit, ut Cæsari ulteriorem Galliam regenti etiam citerior adjungeretur.

¶ Adjunctio, accessio. *Adjunctio animi vel voluntatis*, Q. Cic. de Pet. Cons. cap. 6. *Sine adjunctione materiæ*, Arnobius lib. 1. pag. 28.

¶ Conjungere, zusammen fügen. *Calamos cera conjungere*, Virgil. eclog. 2 *Cum aliquo se conjungere*, Ovid. epist. Cydippes extrema. sich zu einem schlagen. Et, *Conjungere vires suas cum aliquo*, Val. Flacc. lib. 6. v. 632. zusammen setzen. *Societate, amicitia, cognatione alicui esse conjunctum*, einem verwandt seyn. *Vita multis vitiis conjuncta est*, Cic. 2. in Verr. cap. 4. pr. ein lasterhafftes Leben. *Nos ab ineunte ætate usus, consuetudo, studiorum etiam honestissimorum societas ac similitudo conjunxit*, Cic. Philipp. 7. cap. 2. zu Freunden gemacht. *Bellum conjungere*, de sociis armis. Cic. pro Lege Manil. cap. 9. *Quantum bellum futurum putatis, quod conjunguntur reges potentissimi?*

¶ Conjunctior, conjunctissimus. Ovid. 15. Metam. v. 599

— — quamvis conjunctior illo
Nemo mihi est.

Esse alicui conjunctissimum, sehr wohl mit einem dran seyn. *Urbs mihi conjunctissima*, Syracusæ, Cic. Philipp. 1. cap. 3. Et *Concordiâ esse alicui conjunctissimum*, Idem pro Cluent. cap. 53. Est & alia syntaxis. Cic. de Amic. cap. 11. *Tum etiam cum iis, & inter se conjunctissimos fuisse* &c. *Cum iis*, h. e. cum aliis, Æmilio Paulo & T. Luscinio M. Curium & T. Coruncanum, tum etiam hos *inter se* fuisse conjunctissimos. Idem epist. ad Antonium, sub lib. 14 ad Attic. epist. 13 *ut nosmet ipsi inter nos conjunctiores simus.* Hæc de gradibus elatis. Positivus per se notus. v. gr. *non solum societate atque amicitia, verum etiam cognatione cum aliquo conjunctum esse*, Cic. in Verr. 6. cap. 33. Et *conjunctum* pro affine; & *conjunctionem* pro affinitate Nepos dixit in vita Attici. Vide Rutgers. lib. 2. Variar. Lect. cap. 8. & supra in *Affinis.*

¶ Conjunctio, significat interdum mutuam amicitiam. Ut *Amicitiæ conjunctionisque necessitudo*, Cic. de Amic. cap. 20. Freundschafft. Et de Amic. cap. 7 *Quod si exemeris ex natura rerum benevolentiæ conjunctionem, nec domus ulla, nec urbs stare poterit.* Deinde *Conjunctio sanguinis*, Blutfreundschafft. Et, *Affinitatis conjunctio*, Cic. pro Cluent. cap. 67. Schwägerschafft. Quod etiam absolute dicitur lib. 1. epist. 7 extrema ad Lentulum: *Quod mihi de filia & Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam, speroque & opto, nobis hanc conjunctionem voluptati fore.* Herrath/Neue Schwägerschafft.

¶ 1. Est & Orationis *Conjunctio*, sive copulatio grammatica. Cicero in Oratore cap. 39 *Cum demtis conjunctionibus dissolute plura dicuntur.*

¶ Conjuncte, conjunctius, conjunctissime, ut *Conjunctissime & amantissime cum aliquo vivere*, in grosser Freundschafft und Liebe mit einem leben/Cicero de Amic. cap. 1. Idem lib. 5. epist. 12 ad Lucejum historicum: *Conjunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere, an ab hostilibus externisque bellis sejungere?*

¶ Conjunctim, idem. Senatusconsulto, quod Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 8 perscribit, *Quod conjunctim de ea re referatur à consulibus.* Cæsar lib. 6. Gall. B. cap. 18 *Omnis pecunia conjunctim ratio habetur.*

¶ Conjunctrix. Augustinus de Trinitate lib. 11 cap. 10 pr. *Voluntas conjunctrix & separatrix.*

¶ Conjugium, vide supra in *Jugum.*

¶ Dejungere, a quo dejunctus, apud Ciceronem legitur de Univers. cap. 5. & Plaut. Asinar. 2. 3. sc. 3. v. 75 *Ne nos dejunge amantes*, idem est, quod *Disjungere*, quod est separare, von einander sondern/trennen/scheiden. Vide Lambinum ad illud Horatii l. 1. Epist. 14. v. 27 *— — bovemque*
Dejunctum cures & strictis frondibus exple.
Ita enim ibi legendum censet, dissentiente Torrentio, qui vulgatum *Disjunctum* retinet & defendit.

¶ Disjungere, trennen/von einander thun. Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 86. *Hæc res multo maxime disjunxit illum ab illa*, das hat ihn am allermeisten von ihr bracht. Cic. 1. famil. ad Lentul. epist. 9 *Ab orationibus disjungo me fere referoque ad mansuetiores Musas*, ich entziehe oder halte mich ab/ꝛc. *Intervallo locorum & temporum disjungi*, des Orts und der Zeit halben von einander seyn/ibidem epist. 7. pr.

¶ Disjunctus, remotus, entfernet/abgesondert/ adject. ex participio. Cicer. 4. Acad. c. 17. *Nihil est ab ea cogitatione disjunctius*, &c. Idem pro Marcell. c. 2, & Plin. Paneg. c. 15 *disjunctissima terræ.*

¶ Disjunctio Trennung. Cic. Agrar. 2. cap. 6 *Animorum disjunctio dissensionem facit.* Idem de Amicit. cap. 21 *Non statim alienatio disjunctioque facienda est.*

¶ Dijungo, idem quod disjungo. Cic. libr. 16 ad Attic. ep. 3 *Dijungor a te.* Et

¶ Dijunctio eadem quæ disjunctio. Cic. 4. Acad. c. 28 *judicare quæ conjunctio, quæ dijunctio vera sit.* Utrumque ex Gruteri scriptura.

¶ Injungere, est inferre, ut, *Detrimentum alicui injungere*, Brutus ad Ciceron. lib. 11. epist. 13. zufügen. *Injuriam injungere*, Livius lib. 3. cap. 65. extr. ¶ Imponere, ut, *Graviora onera injungere cui*, Cæsar 2. Civ. cap. 18. *Munus injungere*, Livius lib. 3. cap. 35. quod simpliciter etiam Plin. lib. 10. epist. 55 *injungere* dixit. *Inter prima*, inquit, *injungo mihi, ut* &c. Ac rursus Livius lib. 26. c. 36 *Si quid injungere inferiori velis.* anbefehlen/ auftragen/ committeren. Atque ita alia quoque *injungi* dicuntur, ut, *Laborem injungere*, Quintil. lib. 1. præfatione: *Æternam servitutem injungere*, Cæsar lib. 8. cap. 77.

¶ Interjungere. Livius lib. 22. cap. 30 *Interjungere dextras*, einander die Hände geben. ¶ Proprie est jumenta cibi capiendi & lassitudinis vitandæ caussa jugo aliquantisper solvere, füttern. Martial. lib. 3. Epigr. 67

Interjungit equos meridiana.

Et libr. 2. Epigr. 6

Interjungere quarit ad Bobillas.

¶ Sejungere, separare, removere. trennen/von einander thun/ absondern. Cicero lib. 3 de Nat. Deor. c. 24 *Fortunam nemo ab inconstantia & temeritate sejunget.* Idem in Catil. 1. cap. 9 *Dummodo ista tua privata sit calamitas, & a republica periculo sejungatur.*

¶ Sejunctio, trennung. Cic. de Oratore lib. 3 cap. 53 *ab eo, quod est dictum, sejunctio, & reditus ad propositum.*

¶ Subjungere, subjicere, addere, adjungere. Ut, *currui subjungere tigres*, Virg. eclog. 5. v. 29. Deinde variis rebus adhibetur, in additamenti descriptione. anknüpffen/ hinzuthun. *Opportune alicui rei quippiam subjungere*, Quintilianus lib. 4. cap. 3. Quod elegans est, si sermonis continuatio hoc verbo, aut responso significatur. Plinius lib. 7. Epist. ult. *Venimus ad consules: dicit Senecio, quæ res ferebat: aliqua subjungo.* Ich rede auch was darzu. ¶ Interest victoriæ significandæ, ut dicamus *sub suum jus, potestatem, imperium, subjungere*, seinem Recht und Gewalt unterwerffen. Cicer. in Verr. 3. c. 21 *Nummius urbes Achaiæ Bœotiaque sub imperium P. R. ditionemque subjunxit.* Idem Agraria 2. contra Rullum cap. 36 *ut sub vestrum jus, jurisdictionem, potestatem, urbes, nationes, provincias subjungeretis.*

IVNICVLVS, palmes verus, qui & *draco* dicitur, eine alte Weinreben/ so unten vom Stock geleitet wird/ Plin. lib. 17. c. 22.

IŪNĬPĔRVS, fœminini gen. frutex. Virgil. eclog. 10 extr. *Juniperi gravis umbra* &c. ein Wacholderstrauch. *Grana juniperi*, Wacholderbeer/ oder Krametzbeer. Apollini, & Eumenidibus sacra erat. Plinius lib. 24. cap. 8. extrem. *Juniperus ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro assimilis. Et ejus duo genera, altera major, altera minor. Utraque accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile*, &c. Ubi *Semen* notes baccas sive grana appellari.

IŪNIVS, mensis, dictus primùm Junonius ab Junone; Quidam ab *Junio Bruto* vocitarum putant, qui primus Romæ factus est Consul, quod *Kalendis Junii* pulso Tarquinio, sacrum Carnæ Deæ in Cœlio monte reus feciſſet. Sed Ovidius ab *juvenibus* sic dictum putavit,

Junius a juvenum nomine dictus adest;

lib. 5. Fastorum v. 78. der Brachmonath/ ab aratione seu proscissione agrorum nostris appellatus.

IŪNIX, icis, juvenca, bos, quæ vitula esse desiit, necdum tamen peperit, eine junge Kuh/ Sterichen: exstat apud Plaut. & Persium. Vet. Gloss. *Junix* Δάμαλις. Vid. Taubm. ad Mil. Glor. act. 2. sc. 2. v. 33. ubi & Philocomasium hoc nomine insigniri ostendit, eine junge Mietz.

IŪNO, ōnis, Jovis soror & conjux. Virg. 1. Æneid. v. 46

Ast ego, quæ divûm incedo regina Jovisque
Et soror & conjux.

Juno Saturnia, Lucina, Pronuba. Item *Moneta*, de qua Ovidius 6. Fastor. v. 183. Eleganter Plaut. Trin. act. 1. sc. 2. v. 168. de Urbanis, assiduis civibus, quos Scurras vocant:

Sciunt id, quod in aurem rex regina dixerit:
Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
Quæ neque futura, nec facta sunt, tamen illi sciunt.

Vid. Martial. lib. 9. Epigr. 36 in Philomusum. ¶ Per antonomasiam pro uxore accipitur in illo Plauti Casin. act. 2. sc. 3. v. 14

Eja mea Juno, non decet te esse tam tristem tuo Jovi.

¶ Juno Lucina quæ sit, vide infra in *Lucina.*

¶ Jūnōnius, ut *puer Junonius.* Cicer. ad Octav. *Cum te puerum Junonium, & matris tuæ partum aureum esse dixi*, hoc est, acrem quandam ac veluti Martiam præ te ferentem adversus hostes Senatus & bonorum indolem; einen rechten Held. *Avis Junonia*, pavo. Ovid. lib. 1. de arte am. v. 627

Laudatas ostendit avis Junonia pennas.

¶ Junonalis, e, Ovidius 6. Fastorum v. 63

Junonale leges tempus — — —

¶ Jūnōnigĕna, Vulcanus dictus est Ovidio 4. Metamorphoseos vers. 173.

¶ Ejuno,

¶ Ejuro, vox jurandi. Vide Ædepol. 7.

IVPITER, vel Juppiter potius, ut in nummis antiquis est; Rex Deorum Optimus propter beneficia, Maximus propter vim, a majoribus quasi *juvans pater* dictus. Lucanus lib. 9. v. 583

Juppiter est quodcunque vides, quocunque moveris.

Martial. lib. 11 epigr. 58

Juppiter ambrosia satur est, & nectare bibit:
Nos tamen exta Jovi cruda, merumque damus.

Cic. lib. 3. de Nat. D. cap. 16 *Joves plures in Græcorum literis invenimus.* Græci finxerunt a capra & apibus enutritum, quæ fabula unde sit, docet Lactantius libr. 1. cap. 21. & 22. Vide & Ovidium 3. Fastorum v. 43. & libr. 5. v. 113 & seq. De variis Jovis cognominibus idem Lactantius lib. 1. Instit. Divinarum cap. 20. 21. & 22. Apulejus de Mundo: *Et cum sit unus, pluribus nominibus cietur, propter specierum multitudinem, quarum diversitate sit multiformis. Et a Juvando Jupiter dicitur: quem Zηνα Græci, quod vitæ nostræ auctor sit, rectissime appellant &c.* Ubi plura de variis appellationibus ejus. Deorum est traductissimus: cujus tot monstra, quot nomina. Infinita ejus scelera recenset Arnob. lib. 4. & atrocius lib. 5. Vid. Barth. ad Stat. Thebaid. lib. 10. p. 1128. Furtivos ejus concubitus, & metamorphoses XII habes apud Taubman. ad Plaut. p. 16. Eum non esse Deum variis rationibus evincit Lactant. libr. 1. Instit. Divin. cap. 11. ¶ *Scit, quomodo Juppiter duxerit Junonem,* er hört das Graß wachsen. Vide Chiliadas. ¶ 2. Gellius observat lib. 15. cap. 21. Poëtas quemque virtute, prudentia, viribus præstantissimum, ut *Æacum, Minoa, Sarpedona* &c. *Jovis* appellasse *filios;* ferocissimos quosvis atque immanes & alienos ab omni humanitate, tanquam a mari genitos, *Neptuni filios* dixisse. Vide eum libr. 15. cap. 21. ¶ 3. Jupiter, stella, planeta. Plinius lib. 2, 18 Suus cuique color: *Saturno candidus, Jovi clarus, Martii igneus,* &c.

¶ Jovialis, e, quod Jovis est. *Jovialis incontinentia,* Arnobius lib. 5. p. 162. *Jovialis pellacia,* ibidem p. 171.

IVRGO, Jurgor, quod posterius usitatius est, jurgari, contendere quasi de jure, zancken. Ciceronis tamen exempla *jurgant, jurgare,* habet Nonius. Horat. 2. Satyr. 2. v. 100 *Istic jurgatur verbis.* Amat præpositionem: *Cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam,* Terent. Andr. a. 5. sc. 1. v. 19.

¶ Jurgium, contentio, Hader. Ovidius lib. 1. Fastor. v. 74

Este procul lites, insanaque protinus absint
Jurgia.

Plaut. Men. act. 1. sc. 2. v. 18 *Ehax! jurgio tandem uxorem abegi à janua.* Tacit. 2. Histor. cap. 53 *Notabile jurgium inde fuit, quod Licinius Cæcina Marcellum Epirum, ut ambigua differentem, invasit.* Idem lib. 4, 72 *Ne quis in certamine jurgioso seditionem aut cladem commilitoni objectaret.* Vet. Gloss. *Jurgium, ἔρις, ἀψυμαχία, ἀμφισφύτησις, περιπλακισμός, ἀντιλογία.* Differt a *lite,* quod hæc sit inter inimicos, illud vero nonnunquam etiam inter amicos solet accidere.

¶ Jurgiosus Gellius dixit, pro contentiosus, libr. 1. cap. 17.

¶ Jurgator, unde fœmininum est

¶ Jurgatrix eine Zänckerin. Hieronymus epist. 47, de vitando suspecto contubernio, cap. 2 *Quid matrem deseris, eum eligis, qui forsitan suam reliquit sororem & matrem? Illa difficilis, sed iste facilis: illa jurgatrix, ergo iste placabilis.*

¶ Jurgatorius, adjectivum, Ammianus lib. 27. cap. 1 *vocis jurgatorio sono.* Zänckisch/ haderisch.

¶ Abjurgare, jurgio abjudicare. Hyginus Fabula 107 *Arma Achillis abjurgata sunt Ajaci ab Agamemnone.*

¶ Objurgare, reprehendere, castigare, mit Worten straffen. Plaut. Bacchid. act. 4. sc. 9 *Chrysalus*

Me objurgabit plurimis verbis malis.

Quanquam Suetonius Calig. cap. 20 *ferulis objurgare aliquem, & flagris objurgare* Othone cap. 2. Et Petronius *colaphis objurgare,* & Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 1 *molli brachio objurgare* dixit. *Monendi sunt amici & objurgandi,* Cic. de amicit. cap. 24. *Blande, minaciter objurgare aliquem,* Seneca 1. de Clement. cap. 14.

¶ Objurgatio, Cic. in off. lib. 1. cap. 38 *Objurgatio acerbitatem habet,* das straffen ist schwerlich ohne Bitterkeit. *Objurgatione corrigi,* Quintil. lib. 1. cap. 3. Et ante paullo eod. cap. *Hic [puer] erit attendus ambitu, hunc mordebit objurgatio, hunc honor excitabit.*

¶ Objurgator, qui objurgat. Cic. Verrina 5. cap. 2 *Non modo accusator, sed vere objurgator quidem ferendus est is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipse deprehenditur.* Idem lib. 1. de Divin. cap. 49 *Objurgatores suos convincere.*

¶ Objurgatorius. Gellius lib. 7. cap. 3 *Cato principio nimis acri & objurgatorio usus est.* Ammianus lib. 15. cap. 17 *sono respondere objurgatorio:* & lib. 16. cap. 32 *clamore objurgatorio prohibere:* & lib. 18. cap. 19 *objurgatorio sono vocis increpitus.* scheltend/ mit harten Worten.

Jurisdictio, vide infra *Jus.*

IVRO, jurare, schweren. *Jurare per deos,* Cic. 4. Acad. cap. 20. *Jurare sancte,* Terent. Hecyr. act. 1. sc. 1. v. 3. hoch und theuer schweren. *Jurare in alterius verba,* Suetonius Othone cap. 8. huldigen. Horatius lib. 1. Epist. 1. v. 14.

Nullius addictus jurare in verba magistri,

Keinem geschworen seyn / seine Wort für die gewissesten zu halten. Et, *Jurare in aliquem,* idem quod in verba cujus. Tacitus Hist. 1. cap. 76 *Othoni fiduciam addidit ex Illyrico nuntius, juravisse in eum Dalmatiæ, ac Pannoniæ, & Mœsiæ legiones.* haben ihm gehuldiget. *Jurare verbis conceptis,* schweren wie einem fürgelesen oder fürgesaget wird/ (Vide *Concipere*) Plaut. in Pseud. 1. sc. 3. v. 119. & Livius lib. 43. c. 16. extremo. *Jurantis posteritas benè habebit,* wer recht schweret / deß Geschlecht soll es wohlgehen.

¶ Juror, jurati, deponentis forma, plebejum, uti videtur. Vid. Schefferus in Hyginum.

¶ Juratus, qui juravit. Cicero Offic. 3. cap. 26 *Regulus quum ex insidiis captus esset, juratus missus est ad senatum, ut, nisi redditi essent Pœnis captivi nobiles quidam, rediret ipse Carthaginem.* Geschworen/ beeydigt. De eodem Regulo Silius l. 6. v. 346

At nova Elisæi jurato fœdera patres
Consultant mandare duci.

Seneca de morte Claudii sub initium: *Quis unquam ab historico jurato res exegit?* Vide Gronovii ad hunc locum annotationem. *Juratissimus auctor,* auf den man geschworen hat / daß der beste sey / Plin. in Præfat.

¶ Injuratus, contrar. qui non juravit. Cic. in offic. 3. cap. 29 ex Euripide vertit: *Jurabit lingua, mentem injuratam gero.* γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. Livius libr. 10. cap. 41 *pariter jurati, injuratique fugiunt.* Asconius præfat. *injurati judices.*

¶ Juratò, adv. Paulus JC. Lege ult. Digest. Qui satisdare cogantur: *Qui juratò promisit judicio sisti.* Eydlich.

¶ Jurario, jurandi actus. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6 extr. *Verba jurationis concipit.* Tertullian. de Idololatr. cap. 21. pr. *Cum te alius per deos suos obligat juratione.* Et Augustinus lib. 16 de Civ. Dei c. 32 sub fin. *juratione Dei firmata promissio.*

¶ Jurator, qui jurat. Macrob. lib. 5. Saturnal. c. 19 *Mox in lacu amittebat vitam falsus jurator.* ¶ Juratores etiam apud Veteres dicebantur vel ipsi Censores, vel qui Censoribus censum agentibus aderant: non tam quod ipsi jurati essent, quam quod edentes censum jurejurando adigebant. Vide Turnebum libr. 19. Adversar. cap. 12. itemque Casaubonum Suetonianis Animadversionibus pag. 79. itemque Platonis interpretes. Adde Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 187.

¶ Jūramentum, pro qua voce Seneca perperam citatur, (ut ostendit Vorst. de susp. lat. cap. 22) vix antiquiorem auctoritatem habet, quàm Ammiani, Severi, Hieronymi & æqualium, quorum verba Secundis nostris Curis exhibuimus. Est quidem eadem vox in Ulpiani 34 Lege § 5 de Jurejurando: quod vero alibi hic & ceteri veterum jurisperitorum *jurisjurandi* vocabulo constantissime utuntur; venit in mentem dubitare, an forte Tribonianissimus sit, quod ibi contra seculi illius consuetudinem verbum irrepsit. Juramenti Atheniensium exemplum, vide apud Pollucem libr. 7. & Stob. Orat. 14.

¶ Jusjurandum, vide paullo post.

Composita à *Juro* sunt.

¶ Abjūrare, est rem creditam negare perjurio, mit einem falschen Eyde verläugnen/ abschweren/ ut Servius explicat. *Abjurare creditum,* Sallust. in Catilin. c. 25. Et Cicero Attic. libr. 1. ep. 8 *Mihi abjurare, certius est, quàm dependere,* für etwas schweren. Plautus Curcul. act. 4. sc. 2. *Qui abjurant, si quid creditum est.* ¶ Virg. 8. Æneid. v. 63

Abstractaque boves, abjuratæque rapinæ
Cælo ostenduntur.

Ubi *abjuratas rapinas* Servius *contra jus retentas,* interpretatur. Alii, ut idem indicat, *abductas atque alieni juris factas;* alii *fraude & furto abductas* acceperunt. Sed possimus simpliciter *abjuratas* interpretari, quas abjurando, seu pejerando, negat se amovisse.

¶ Adjurare; idem fere, sed paullo majus tamen, quam jurare: Terentius Andr. act. 4. sc. 2. v. 11 *Per omnes tibi adjuro Deos.* Passive apud Vopiscum in Floriano est cap. 1 *Cum sciret adjuratum esse in senatu Tacitum, ut cum mori cœpisset, non liberos suos, sed optimum aliquem principem faceret.* Respicitur ad Metii Falconii orationem in vita Taciti cap. 6.

¶ Adjurator, ein Beschwerer. Alcimus Avitus lib. 2. v. 313

Adjuratoris contemsit murmura serpens.

¶ Conjūrare, in re bona. Nam συνόμνυμι, vult esse hoc verbum Servius; zusammen oder mit einander schweren. Frequentius vero est *conspirare,* & in malam partem accipitur, sich zusammen rotten und verschweren. *Conjurare de aliquo interficiendo,* Cic. pro Milone cap. 14. Et, *Conjurare contra aliquem.* Idem pro Sylla cap. 15 *Catilina contra Rempubl. conjurabit.* Et, *Conjurare in arma,* Lucan. lib. 2. v. 48.

¶ Conjurati, zusammen verendete oder geschworne. Cicer. passim. v. g. 4 Catilin. cap. 10 *Manus conjuratorum permagna.*

¶ Conjuratio, conspiratio, Zusammenverschwerung. *Principes*

ceps conjurationis, Cic. 1. Catil. cap. 11. *Facere conjurationem*, idem ac conjurare. Cic. 2. Catil. cap. 4 *Ut vos omnes, factam esse aperte conjurationem contra remp. videretis.* Sed *Prodere conjurationem*, Tacit. 16. cap. 17. entdecken. *Integrum esse a conjuratione*, keine Schuld haben an einer Meuterey/Tacitus 15. annal. cap. 52.

¶ Dejĕrare, sancte jurare, hoch betheuren. Terent. in Eunucho act. 2. sc. 3. v. 39 *Illum liquet mihi dejerare, sex totis mensibus non vidisse, &c.* Ich mag mit gutem Gewissen wol hoch und theuer schweren/ꝛc. Idem in Hecyr. a. 5. sc. 2. v. 5 *Bacchis dejerat persancte.* Cornelia apud Nepotem Fragm. *Conceptis verbis dejerare ausim.*

¶ Legas aliquoties apud Plautum etiam *dejurare.* v. gr. Casin. a. 3. sc. 5. v. 36 *Per omnes deos & deas dejurabit.* Et Gellius lib. 11 cap. 6 *neque mulieres Romanæ per Herculem dejurant; neque viri per Castorem.*

¶ Dejeratio, sancta juratio. Salvianus libr. 4. de Gubern. Dei p. 146 *Cum maximi sacramenti sit dejeratio; necesse est maximi sit reatus pejeratio.*

¶ Ejūrare, renuntiare, verreden/ verschweren. *Ejurato magistratu privatum se facere.* Sic Plin. loquitur lib. 1. epist. 23. Et, *Ejurare imperium*, das Regiment auffgeben/Tacit. 3. Histor. cap. 68. *Ejurabit militiam*, Plaut. in Fragm.

¶ Ejuratio, renunciatio, Val. Max. lib. 2. cap. 7. n. 7 *ignominiosa consulum ejuratione.* Abdanckung/Absetzung vom Amt.

¶ Scribitur etiam *Ejerare & Ejeratio.* Vide Tertullian. de Spectac. cap. 4. extr. ubi *Ejeratio* legitur: & cap. 24, ubi *Ejerare* verbaliter: etiam de Idololatr. cap. 18 extr. *Tu si diaboli pompam ejerasti.*

¶ Jure jurare, semel apud Livium lib. 41. cap. 15 legitur, pro *jurare.*

¶ Jusjurandum in genitivo jusjurandi & jurisjurandi, (*Jusjurandi* enim apud Cæsarem & Tacitum legitur.) Ein Eydschwur. Est juramentum religiosum, quo jurans invocat Deum testem voluntatis suæ, quod non velit fallere, ac petit, ut Deus sit ultor, & puniat fallentem, atque ad hanc pœnam se obligat. Hæc enim in Athenienſium juramento formula fuit, ἴσπες Διὶ τέλειος. Id est, *Horum mihi dii testes, & conscii sunto.* Unde Apul. libello de Deo Socratis *jusjurandum* quasi *Jovis jumendum* dictum censet. Ut ita Ennius apud Cicer. lib. 3 de Offic. cap. 29 *Fides alma apta pennis jurandum Jovis.* Et Nævius apud Festum in Sagmina: *Jus sacratum Jovis jurandum Sagmine.* Ejusmodi autem Jurisjurandi formulam apud Plaut. Rudente act. 5. sc. 2 habes. *Dare jusjurandum*, einen Eyd thun / Plaut. Mostell. act. 5. sc. 1. v. 36. *Servare jusjurandum*, Nep. in Agesil. cap. 2. Eyd halten. *Jurisjurandi gratiam facere*, Plaut. Rudente act. 5. sc. 3. v. 58. Einen des Eydes überheben. *Jusjurandum deferre*, Quintilian. lib. 5. cap. 6. extr. sich eines Eyds entbieten. *Jurejurando firmare*, Cicer. 2. de Legib. cap. 7. mit einem Eyd bekräfftigen. *Jusjurandum interponere*, Livius lib. 34. cap. 25. *Aliquem ad jusjurandum adigere*, einen in Pflicht nehmen/ Cæsar 1. de B.C. cap. 76. ubi vide Ciacconium. Unde *jurisjurandi adactio*, apud Livium lib. 22. c. 38. Ejus apud Romanos magna fuit religio, ut notat Coquejus ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 15. pag. 58. Unde pacta conventa jurisjurandi religione in Capitolio facta, ut sanctiora essent Dalechamp. ad Plin. lib. 1. cap. 7. p. 65 refert.

¶ Pejerare, r & u exemtis, falsch schweren / den Eyd nicht halten. Cicer. pro Rab. Postumo cap. 13 *Ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea, etiamsi per plures Deos juret, non oportet.* Idem pro Cluent. cap. 48 *conceptis verbis pejerasse.*

¶ Pejeratio, actus pejerandi, perjurium. Vide Salvianum lib. 4. de Gubern. in *Dejeratio*, quod præcessit.

¶ Perjūrus, qui jusjurandum violat, meineydig. *Domus perjura Priami*, Horat. 3. od. 3. *Perjurique arte Sinonis credita res*, Virg. 2. Æn. v. 195. Comp. *Perjurior*, Plaut. Milit. a. 1. sc. 1, 21. *Perjurissimus*, Cic. pro Rosc. Comœd. cap. 7. Polybius lib. 4. in Messeniorum quodam epigrammate inciso columnæ in templo Jovis hæc fuisse verba tradit: Πάντως ὁ χρόνος ὤρε δίκην ἀδίκῳ βασιλῆϊ, χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἄνδρ' ἐπίορκον, hoc est, *Invenit tandem tempus impio regi pœnam. Difficile enim est latere Deum hominem perjurum.*

¶ Perjurium, quod id non facere est, quod juraveris, ut exponit Cic. lib. 3. off. cap. 29. ein falscher Eyd/ dem nicht folge geschiehet. Cicero libr. 2. de legib. cap. 9 *Pœna divina perjurii, exitium: humana, dedecus.*

¶ Præjurare, einen Eyd fürsprechen. *Præjurare*, dicebatur, qui ante alios conceptis verbis & addita execratione, jurabat. Post quem alii in verba eadem jurantes tantum dicebant, IDEM IN ME. Vide Festum. Huc videtur respicere locus Livii libr. 2. cap. 45 *Victor, inquit* (M. Flavolejus Centurio) *M. Fabi, revertar ex acie: si fallat, Jovem patrem, Gradivumque Martem, aliosque natos invocat Deos.* IDEM *deinceps omnis exercitus* IN SE *quisque jurat.*

IVS, jūris, liquor eorum quæ coquuntur, eine Brüe oder Suppen. *Confundere multa jura*, Plaut. Mostell. act. 1. sc. 3. v. 120. viel Brühen zusammen schütten. Cic. 9. fam. epist. 20 *Jus fervens*, eine heisse Brühe. *gelatum*, eine Galerte. *Ex jure hesterno panem atrum vorare*, Terent. Eun. 5. sc. 4. v. 17. schwartz Brodt essen aus einer Suppen / so für zweyen Tagen gekocht. *Tepidum jus ligurire*, Horat. libr. 1. Sat. 3. v. 81. Plautus Mostell. act. 1. sc. 3. v. 120

Iidem olent, quasi cum una multa jura confundit cocus:
Quid oleant, nescias: nisi id unum, ut male olere intelligas.

¶ Jūrŭlentus, juris plenum, sive quod cum jure coctum est, *Cibus jurulentus*, daran viel Brühe ist. Celsus libr. 2. cap. 18 *Eadem res magis alit jurulenta, quam assa: magis assa, quam frixa.*

¶ Jurulentia, jus, Brühe. Tertullianus de Jejun. cap. 1 *Quod xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia.* Ulus & in Apologet. cap. 8.

¶ Jusculum, diminutivum. Ein Süpchen. Cato cap. 156 *jusculum frigidum sorbere.*

¶ Jussulentus, pro jurulentus, Apulejus dixit Apolog. [p. 299 ed. Elmenh.] *pisces assus aut jussulentus.* Ita & Jul. Floridus p. 470.

IVS, est notitia & administratio boni & æqui; deductum a *jussu* volunt, cum nihil aliud sit, quam quod vel natura, vel civitas, vel populus, vel consuetudo jubeat. Recht. *Jus naturæ* vel *naturale*, vel *divinum*, natürlich Recht/ cujus summa est Decalogus. *Jus gentium*, quo gentes omnes utuntur. *Jus civile*, seu proprium, seu publicum. *Jus municipale*, idem jus scilicet proprium civitatis, Stadtrecht. *Jus colere*, sich des Rechts verhalten. *Jus violare*, das Recht brechen oder wider selbiges handeln. *Jus dicere*, administrare est, nach Recht regieren / Recht sprechen. Sueton. Cæs. cap. 7 *Cum jure dicundo conventus circumiret*, herüm zog/ Gericht zu halten. *Jus suum obtinere contra aliquem*, Cicer. pro Quintio cap. 9. sein Recht erhalten. *Concedere, decedere de suo jure*, Cic. 2. offic. cap. 18. von seinem Recht nachlassen. *Agere pro suo jure*, vel *Meo, tuo, suo jure agere*, est auctoritate seu libertate & potestate sibi concessa agere, der Gebühr handeln / der man befüget ist/ der man Fug hat. Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. v. 27 *Non necesse habeo, omnia pro meo jure agere.* Sed *Jus summum* vulgo *strictum*, ἀκριβοδίκαιον, cum leges severe, & sine ullius mitigatione circumstantiæ observantur, scharff Recht / gestreng oder starck Recht. *Jus summum antiqui summam putabant esse crucem*, Cornelius lib. 1. cap. 7. Et Terent. Heaut. act. 4. sc. 5. v. 48. *Jus summum, summa sæpe malitia est.* Quod Cicero 1. Offic. cap. 10 effert: *Summum jus, summa injuria*, idque vocat tritum sermone proverbium. Contrarium, *summo juri* est ἐπιείκεια, æquitas, Milterung des Rechts. *Agere summo jure*, Cicer. 7. Verrin. cap. 2. nach der Schärffe richten. *Experiri summo jure*, Idem pro Quint. cap. 11. ¶ *Jus ordinarium* apud Suetonium Tiberio cap. 31, itemque in Claudio cap. 15 dicitur, quod per datos a Prætore judices redditur, cumque negotium ordine juris decidtur legitime. Huic in ultimo loco Suetonii *cognitiones* opponuntur: cum extra juris ordinem ad Principem defertur res, aut nullo dato judice, ab ipso, qui appellatus, ut puta Prætore, aut Præside, cognoscitur. Vide Turnebum lib. 27. Adverss. cap. 19: itemque Torrentium ad Suetonii Claudium dicto cap. 15. ¶ *Jus petere*, sive *orare*, est rem justam petere. Sæpe ita Plautus loquitur. Ut Pseud. act. 5. sc. 2. v. 16. Trinum. act. 5. sc. 2. v. 37. Non idem tamen *jus* esse, & *justum*, ostendit Freinshemius ad Flor. libr. 3. cap. 23. n. 3 pag. 311. Vide in hanc rem Alcibiadis & Periclis disputat. apud Xenophont. Memorabil. lib. 1. pag. 718. ¶ *Jus dare alicui rei*, est justam quasi & licitam facere. Seneca Epist. 18 *December est mensis, cum maxime civitas desudat. Jus luxuriæ publice datum est: ingenti apparatu sonant omnia.* Lucanus principio operis:

Bella per Emathios plusquam civilia campos,
Jusque datum sceleri, canimus. - - -

Jus, id est, licentiam datam canimus sceleri. Per bella enim, atque inprimis civilia, plura licent & committuntur impune, quæ privatim vetita sunt, & puniuntur. Idem eodem libro v. 274

- - - - - - - nolente Senatu
Traximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
Jus erat.

Jus, id est, licentia potestasque, quam mihimet ipse per vim ac impotentiam sumseram. Plin. libr. 18. cap. 34, *Hic* (Zephyrus) *vites putandi; frugesque curandi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractandi jus dabit, afflatuque nutricum exercebit.* IVS DABIT, id est, facultatem concedet, copiam faciet. Nempe significat, per illam horam anni omnia ista hæc facere, tempestivum fore. ¶ Sumitur & pro loco judicii: Paullus JCtus: *Jus dicitur locus, ubi jus redditur.* Ita Plautus Curcul. *In jus ambula.* Et Rudente act. 3. sc. 6 *Ego hunc sceleſtum in jus rapiam.* Ibid. *In jure dicito causam*, &c. Nepos Attico cap. 7 *In jus descendere nunquam ibat*, Juvenalis sat. 15. vers. 135

- - - pupillum ad jura vocantem.

¶ Jūre,

¶ Jure, ablativus solus, idem est quod meritò, billicher Weise. Terent. Andr. a. 2. sc. 3, 20 *Ut cum velit tibi jure irasci non queat.* Cicer. in Verr. 7. cap. 8 *Quamobrem jure in eum animadverteretur*, darum wäre er billich in die Straff zu nehmen. *Quo jure, quâque injuriâ*, Terent. Andr. a. 1. sc. 3. v. 9. mit was Recht oder Unrecht. *Non quæro jure an injuriâ sint inimici*, Cic. 4. Verrina c. 61.

¶ Jurisconsultus, ein Rechtsverständiger/ & *Jureconsultus*, quod ab eo de iis, quæ ad jus pertinent, consilium petatur. Cicero 1. de Oratore cap. 45 *Domus jurisconsulti est totius oraculum civitatis.* Et altera forma pro Muræna cap. 12 *Ea jureconsultorum ingeniis plerunque corrupta ac depravata sunt.* Dividitur etiam & transponitur. Horatius de Arte poet. v. 369 *Consultus juris & actor caussarum.*

¶ Jurisprudentia, Jurisscientia, Jurtsterey/ Rechtsverständigkeit. Ulpianus Lege 10 de Justitia & Jure: *Juruprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia.* Quod Imperator principio Institutionum repetiit.

¶ Jüridĭcus, ut, *dies juridicus*, ein Gerichtstag. *Actio juridica*, quæ secundum jus est, Gerichtshandlung. *Conventus juridici*, Plin. lib. 3. cap. 1.

¶ Aliquando & Substantive sumitur, & judicem ipsum, seu Quæsitorem notat; qui cognoscit cãusas & jus dicit. Vet. Gloss. *Juridicus*, Δικαστής. Hinc titulus in Digestis *de officio Alexandrini Juridici.* Ubi Ulpiani verba sunt: *Adoptare quis apud juridicum potest.* Seneca Hercule Furente v. 581

Flentes Euridicen juridici sedent.

Per Juridicos Æacum & Minoa intelligit, qui juri dicundo apud Inferos præesse Poëtis finguntur.

¶ Juridicinæ vocabulo usus est Tertull. de Pallio cap. 3 extremo.

¶ Juridicialis, ut, *Status juridicialis*, in quo disputatur de jure, sive injuria facti, ut, *Jure sit interfectus Cæsar, &c.* de quo in Rhetoricis. Usus hoc verbo in eadem materia ipse Cicero lib. 1. de Invent. c. 9. & in Topic. cap. 24 extremo, quod ideo admonere visum est, ne quis pro novo & technico Rhetorum id vocabulo habeat.

¶ Jurisdictio, ipse actus dicendi juris. Suetonius Nerone cap. 14 *In* IVRISDICTIONE *postulatoribus nisi sequenti die ac per libellos non temere respondit.* IN IVRISDICTIONE, id est, cum jus diceret, hoc est, juris dicendi potestatem, quæ penes ipsum erat, exerceret. Aliud enim est *habere jurisdictionem*, aliud, exercere. Tacitus Agricola cap. 6 *Idem prætura tenor, & silentium: nec enim jurisdictio obvenerat.* Habebat omnino Agricola, ut prætor, potestatem dicendi juris: sed quia materia atque occasio exercendi deerat, *non obvenisse ei jurisdictionem* ait. Est autem IVRISDICTIO, sive facultas dicendi juris, alia *simplex*, hoc est, quæ nudam statuendi, non æque & exsequendi juris potestatem habet; alia *cum imperio conjuncta*: quæ non pronunciare de facinorosis tantum; verum & animadvertere in eos potest, atque hæc ipsa vel *mera*, vel *mixta*. *Mixta*, unde provocari potest: *mera*, quæ a nemine impeditur: quam jurisdictionem *liberam* Suetonius dixit Caligulâ cap. 16. *Magistratibus*, inquit, *jurisdictionem liberam, & sine sui appellatione concessit.* Talis Jurisdictio Principum maxime est, quorum potestas absoluta est, nec quenquam alium respicit. Seneca 1. de Clement. cap. 1, *Tot millia gladiorum, quæ pax mea comprimit, ad nutum meum stringentur: quas nationes funditus excindi, quas transportari, quibus libertatem dari, quibus eripi, quos reges mancipia fieri, quorum capiti regium circumdari decus oporteat, quæ ruant urbes, quæ oriantur, mea jurisdictio est.* IVRISDICTIO, Bottmäßigkeit/ Gewalt. ¶ Aliquando & loca, ubi dicebatur jus, sive Conventus Juridici habentur, IVRISDICTIONES vocari solent. Plinius lib. 5. cap. 28 *Sed prius terga & mediterraneas jurisdictiones indicasse conveniat.* Nisi potius est, IVRISDICTIONES, Ditiones simpliciter interpretari.

¶ Injuria, iniquitas, injustitia, damnum, offensio, ac quicquid non jure fit, allerley Unrecht/ Frevel und Gewalt. *Inferre injuriam*, Cicer. 1. offic. cap. 7. beleidigen. Idem de Amic. cap. 21 *In culpa est, qui facit, non qui patitur injuriam.* Idem lib. 5. Tuscul. cap. 19 *Accipere præstat, quàm facere injuriam*, es ist besser Gewalt leiden/ denn thun. *Injuriam propulsare*, Gewalt von sich abweisen/ Cic. 1. offic. cap. 7. *Non injuria. Nec injuria. Neque id injuria*, ut Cic. 3. ad Q. fratr. epist. 8 *Hoc horret Milo: nec injuria.* nicht unbillich. Apud Plautum Aul. act. 4. sc. 10. v. 64. *Injuriam virgini facere*, est stuprum inferre. Quid à *contumelia injuria* differat vide supra in *Contumelia.*

¶ Injurius, adject. frevelhafftig/ der wider Recht handelt. *Multus modus injurius Clitipho est*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 79. *Injurium est*, iniquum, es ist unbillich/ Plautus Aul. act. 4. sc. 7. v. penult. Et Cicero 3. offic. c. 23 *Si tabulam de naufragio stultus arripuerit, extorquebitque eam sapiens? Negat* [Hecato,] *quia sit injurium.*

¶ Perinjurius. Minucius Felix p. 118 *Perinjurium est, vires te actionis meæ intergressu gravissimæ disputationis infringere.* überaus unrecht.

¶ Injuriosus, qui injuriam infert, schädlich. *Injuriosa facinorosaque vita*, Cicero 1. de Legib. cap. 14. Idem 1. Offic. cap. 14 *Qui benigniores esse volunt, quam res patitur, in eo peccant, quod injuriosi sunt in proximos.*

¶ Injuriosè, injuriosius, adverbia. Ut, *injuriosè decernere in aliquem*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 7. *Injuriosè tractare*, Val. Max. lib. 2. cap. 9. n. 2. Comp. Injuriosius. Cicer. pro Lege Manil. cap. 5 *Majores nostri, mercatoribus aut navicularibus injuriosius tractatis, bella gesserunt.* Superl. Augustinus lib. Octaginta Quæst. Q. 82. *injuriosissime cogitantur.*

IVSTVS, jus & justitiam colens, fromm/ gerecht. *Caussa justa*, Cicer. 4. de Fin. *Bellum justum*, Ovid. 8. Met. v. 58 *Honores justi*, id est, jure collati. *Justa servitus*, ein leidlicher/ billicher Dienst. ¶ Terentius *Justa magnitudo*, eine gebührliche Grösse. *Justum prælium*, eine volle Schlacht. *Justus exercitus*, ein rechtes volles Heer/ Livius. Sic, *Justa acies*, eine Schlacht-Ordnung gemacht und besetzt/ wie sichs gebührt/ idem. Sic, *Justum tempus vel studio, vel alicui rei conficiendæ tribuere*, gnugsame und gebührliche Zeit. In quibus omnibus *justum* dicitur, cui nihil deest, ad tuendum nomen. Sic *justam servitutem*, pro moderatâ Terentius dixit Andr. act. 1. sc. 1. v. 9. Ita *justus annus* Livio lib. 1. cap. 4. *Justa volumina*, Vellejo lib. 2. cap. 114. *Justa libertas: justus triumphus: Justi milites*, Sueton. Aug. 20. & Calig. 44. *Justa pax* Lucano lib. 4. v. 385 dicuntur. Sic *justum* dicitur, quod satis est, cui nec deest quicquam, neque excedit. Plinius lib. 18. cap. 23 *Justum est, vebes XVIII jugere tribui.* Et mox: *Justum est, singulas vebes simi denario ire in singulas pecudes minores, in majores, denas.* Itaque *justum*, in quo verus ac legitimus modus est. Sic *justo liberius vivere* apud Nepotem Themistocle, est liberius vivere, quam decebat atque par erat. Sic *justo longius, diutius* dicimus. Motio nota est. *Justior Princeps*, Val. Max. extremo opere: *justiorem caussam resistendi præbere*, Liv. lib. 4. cap. 53. *Justissima caussa*, Cæs. B. Gall. lib. 4. cap. 16. *Justissimum imperium*, ibid. lib. 1. cap. 45. ¶ 2. Observent autem pueri, *Justum* in sacris literis usurpari fere passive, ut, *Homo justus*, id est, credens ac propterea Deo placens & justificatus.

¶ Juste, billich/ gebührlich. *Juste & legitime imperare*, Cic. 1. Offic. cap. 4. Comparativo usus est Apulej. Apol. *Neque ille exotico pulvere dentes emaculet, quod justius carbone de rogo obtriverit.* Prudent. passione Vincentii v. 188

Quem tu, maligne, mysticis
Minitaris ignem literis,
Flagrabis ipse hoc justiùs.

Valer. Max. lib. 1. cap. 1, 13 *Id supplicii genus* [culeo insui] *parricidis irrogatum est. Justissime quidem, quia* &c.

¶ Justĭficus, adjectivum. Catullus Carm. 65. sub fin.

Omnia fanda nefanda malo permista furore,
Justificam nobis mentem avertêre Deorum.

¶ Sed *Justificare*, & *Justificatio*, ecclesiastica sunt, non minus Patribus & veteri Scripturæ Interpreti, quam nostris theologis usurpata.

¶ Justificatrix, ejusdem notæ. Tertullianus 4 adv. Marc. cap. 36 *disciplinam humilitatis justificatricem* dixit.

¶ Justa, justorum plural. exsequiæ, sunt & sacrificia mortuorum, ita dicta, quod jure fierent his, qui de nobis viventes benemeriti fuerant. Todtenbegängnüß/ Seelmessen. *Justa funebria* Livius vocat lib. 1. cap. 20. *Justa exsequiarum*, Cicer. 2. de Leg. c. 17. *Justa facere, solvere*, Begängniß halten/ Idem de Leg. 2. cap. 22. *Justa peragere*, Plin. lib. 2. cap. ult. *persolvere*, Curt. lib. 4. cap. 12, 2. *Manibus alicujus justa persistere*, Cenotaph. Pisan. Caji Cæsaris v. 18.

¶ *Justa operum peragere*, sein Tagewerck verrichten/ Columella lib. 9. cap. 8.

¶ Injustus, justo contrarium, ungerecht/ unrecht/ unbillich/ verdrießlich. Terent. Adelph. act. 1. sc. 2. v. 18. *Homine imperito nunquam quicquam injustius*, es ist nichts unleidlichers/ noch beschwerlichers/ als ein unverständiger/ ungeschickter Mensch. *Vir maleficus & injustus*, Cic. Tusc. lib. 5. cap. 20. der niemand nichts gleiches thut. Sicut autem *justum*, ut dicebamus, etiam est, in quo modus; ita contra *injustum* pro immodico nimioque aliquando ponitur. Virg. 3. Georg. v. 346

Non secus ac patriis acer Romanus in armis
Injusto sub fasce viam cum carpit.

Ita Cicero pro Milone *injustas inimicitias* pro magnis dixit, ut Asconius interpretatur. Similiter alibi Maro *iniquum pondus*: Serenus Sammonicus *iniqua pocula* dixit. Vide suprà in *Æquus.*

¶ Injustè, adverb. unrecht/ unbillig. ut, *injuste facta*, Cic. 1. de Finib. cap. 16. Superl. usus Sallustius Jugurth. cap. 85. sub fin. *Injustissime luxuria & ignavia, pessimæ artes, illis, qui coluere eas, nihil officiunt.* Et Tertullianus 4. adv. Marc. cap. 7. extr. *injustissime increpuit.*

¶ Justitia, Gerechtigkeit à *jure* est, ut indicat Priscianus lib. 4. non *jus* à *justitiâ* uti scripsit Ulpianus, qui non tam attendit *juris* vocabulum quam doctrinam juris seu jurisprudentiam.

Romanam. Vossius. Estque alia *universalis*, quæ obedientia est erga omnes leges, & virtutes omnes complectitur, quemadmodum in Theognidis versu 147 dicitur:

εἰ δὲ δικαιοσύνη συλλήδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι.

Justitia in se virtutem complectitur omnem.

Alia *particularis*, quæ est virtus suum cuique tribuens. Quæ Simonidis definitio est. ¶ Aliquando pro æquitate atque clementia ponitur. Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. v. 33

– – – nunc hoc te obsecro,
Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,
Ut mea stultitia in justitia tua sit aliquid præsidii.

Similiter Cicero pro Marcello *justitiam & lenitatem*, tanquam synonyma conjungit. Locum Nepotis, quo similiter usus *Justitiæ* voce, vide supra in *Æquitas*. Et ea de caussa apud Ebræos *Justitia* pro Eleemosyna ponitur, quod Beza ad cap. 6. Matth. v. 1 observat. ¶ Florus lib. 1. cap. 21 *Ordinataque erat in XII. tabulis tota Justitia*, id est, Juris ratio.

¶ Injustitia. Unrecht / Ungerechtigkeit. Cicer. lib. 1. offic. c. 12 *Totius injustitiæ nulla capitalior est, quàm eorum, qui tum, cùm maximè fallunt, id agunt, ut boni viri esse videantur.*

¶ Justitium, quasi *juris statio* seu *interstitio*. Anstand der Gerichte. Est enim juris dicendi intermissio, quæ fieri solebat in publica lætitia per festos dies (unde *Forum litibus orbum*, Horatius memorat, cum lætitiam urbis Romanæ ob Augusti reditum lib. 4. ode 2 designat) aut in Reip. aliqua insigni calamitate, & luctu publico: Lucanus lib. 2. v. 17 *Femle per urbem justitium.* Et lib. 5. v. 31 *Cæsar habet vacuasque domos, legesque silentes Clausaque justitio tristi fora.* ¶ Quia *igitur* a Jure dicendo cessabatur ingruente calamitate aliqua, & duro ac luctuoso Reip. tempore; idcirco *justitii* vox ad luctum quoque publicum designandum translata est; cum per præconem edicebatur, ut cessarent ab opere, & virum vel fœminam illustrem lugerent. Fulgent. de Prisco Sermone: *Justitium est luctus publicus.* Apul. lib. 5. Milet. sub fin. *Sic affecta domus triste fatum cuncta etiam civitas congemebat, luctuque publico confestim congruens edicitur justitium.* Et Suetonius Tiberio cap. 52 *Statim à funere ad negotiorum consuetudinem redit, justitio longiore prohibito.* Item Calig. 24 *Eâdem* (Drusilla) *defunctâ justitium indixit: in quo risisse, lavisse, cœnasse cum parentibus, aut conjuge liberisve capitale fuit.* Sidon. lib. 2. Epist. 2. *decessit nudius tertius, non absque justitio matrona Filimatia, &c.* De *Justitio* plura Petr. Faber lib. 2. Semestr. c. X. *Justitium edicere & indicere*, Feyer an oder auskündigen / Cicer. pro Plancio cap. 14 *edicto justitio* Idem 5. Philipp. cap. 12 *Tumultum decerni, justitium indici, saga sumi dico oportere.* Livius lib. 10. cap. 21 *Senatus justitium indici jussit.* Contra, *Justitium remittere*, Gerichtstage wieder lassen angehen. Livius lib. 3. cap. 5. *Justitium remissum:* & dicto lib. 10. cap. 21 *justitium remittitur.*

IVTVRNA, Nympha Latina, soror Turni, Virg. 12. Æn. 146

Disce tuum, ne me incuses, Juturna dolorem.

Apulej. de Deo Socratis: *Hinc & illa Virgiliana Juturna, quæ medius millibus auxiliabunda fratri conversatur, miscetque viris, nec cernitur ulli.*

IVVENCVS, & fœmininum, Juvenca, ein junges Rind / junger Ochse / junge Kuh / Stier. Inde dictus quod agriculturam juvare possit. *Juvencus petulans, fortis, torvus*, apud Poëtas. Horatius lib. 4. od. 4 *Est in juvencis, est in equis patrum virtus.* Et, *Juvenca formosa*, Virgil. 3. Georg. 219. *nitens*, Ovid. 1. Metam. v. 610.

¶ Juvenculus, diminut. Quod nomen de pueris etiam aliquando dicitur. Catullus Carm. 24 ad Juventium puerum: *O qui flosculus es juvenculorum.*

¶ Juvencus, presbyter Hispanus, generis (ut ait Hieronymus) nobilissimi, sed & genus & patria ejus ignorantur. Evangelia libris quatuor, versibus Hexametris Matthæum Evangelistam secutus, pæne ad verbum transtulit, de quibus in carmine Bucolico Poëta Aretinus: – – – *Carmina bini*

Hic hominis pariterque aquilæ, bovis atque leonis,
Hispanum *nostra modulantem voce* Juvencum.

Vixit sub Constantino magno, eo tempore quo *Fundator securitatis æternæ* dictus est, Maxentio & Licinio superatis, ad quod alluxit idem Juvencus, cùm eum nominat *Pacem sui seculi.* Opus suum edidit finitis bellis intestinis, circa annum Christi 331, ut Prosper annotavit. Georg. Fabricius.

IVVĔNALIS, vel Junius Juvenalis, Poëta Satyricus, quem Suidas sub Domitiano vixisse, ab eodemque in Africanam Pentapolin relegatum scripsit. Alii sub Trajano fuisse eum maluerunt: ideò quod contra ipsum etiam Domitianum liberius scripserit, facere id impune non potuisse videatur. Quod tamen facile propter continuum tempus conciliari potest. Satyras, quibus in corruptissimos seculi sui mores invehitur, scripsit 16 plenas varietate, ubertate, acumine sententiarum & urbanitate, cultior longe, quam Persius, vel Horatius, ut Scaliger censet: a quo tamen Heinsius dissentit, qui cæteris omnibus Horatium præfert. Vide eum de Satyra Horatianâ. In exilio mortuus creditur, ubi *Irati fuit histrionis exul*, quemadmodum Sidonius retulit. Is histrio Paris fuit; Vide Suidam.

AIVVENIS, qui adolescentiæ excessit ætatem, ein junger Mann. Varro à XXX usque ad XLV annum ætatis *Juvenes* appellat, & nomen ipsum à *juvando* ducit, apud Censorinum de die natali cap. 14. Et ita Hiero νέος Polybio dicitur, qui XXX annos excesserat: quod Casaub. ad eum pag. 86 observat. Sic apud Dionem Cass. lib. 36 pag. 46 νέος appellatur Cæsar, qui quadragenario propior erat. Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 291. Cæterum *Juvenis* in utroque genere dicitur. Plin. lib. 7. cap. 36 *Cornelia juvenis est, & parere adhuc potest.* ¶ Aliquando *Juvenis* pro filio ponitur. Ita *Telluris juvenes*, Gigantes, terrâ natos appellat Horat. lib. 2. oda 12. Ovidius lib. 5. Tristium Eleg. 1.

Sic juvenis tibi consimilis sit natus.

Tacitus 2. Hist. cap. 77 *Tua domui triumphale nomen, duo juvenes, capax jam alter imperii* &c. Verba Muciani ad Vespasianum sunt: *Cui duo filii erant*, Titus & Domitianus: qui hoc per duos juvenes intelliguntur. Curt. lib. 8. cap. 2. n. 33 *Duos illi* (Alexandro) *juvenes patre* (Sysimithre) *tradente secum militaturos sequi jussit.* Et lib. 6. cap. 5 *Novem juvenes eâdem matre geniti patrem comitabantur.* Sic *Agrippa juvenis, Antonius juvenis*, apud Suetonium: *Pompeji juvenes: Marius juvenis* apud Florum: ita pariter & natio eorum, & ætas significabatur. Similiter & *Pueri* voce utebantur. Usus & ita hac voce Modestinus L. 4. § 10. D. de re militari. ¶ Nonnunquam *Juvenes* & milites, ac maximè equites notant. Nam quos Plutarchus in Cæsare pag. 711. A. νέους: eos Suetonius in eadem narratione in vita Cæsaris cap. 14 *Equites* vocat. S. quoque Marco cap. 14. v. 51. νεανίσκοι milites sunt. Vide & Lipsium lib. 2. Elect. cap. 1 & lib. 1. Epist. Quæst. 1.

¶ *Juvenem* pro Juvenili ætate Poëtice Claudianus dixit Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 386. Jung.

¶ Comparativus est, *Junior*, per Syncopen a Juvenior. quo tamen usus Apulejus lib. 8. pag. 210 *Sed unus præ cæteris & animo fortior & ætate juvenior.* Alii *junior.* Horat. lib. 2. epist. 1 *toto junior anno.* Tacitus 4. Hist. c. 69 *Sapientissimum quemque reverentia fideque: juniores periculo ac metu continuit.* Hos ergo sapientioribus opponit.

¶ Jŭvĕnīlis, e, adject. ut, *Ætas juvenilis*, die Jugend oder junge Jahre. *Ardor juvenilis*, Val. Max. lib. 5. cap. 6. extr. *robur juvenile*, junge Stärcke / Columell. lib. 4. cap. 3. *Superfluentes juvenili quadam dicendi impunitate & licentia*, Cic. de Clar. or. cap. 91. ¶ Ovidius etiam *juvenilior* fecit, 14. Metamorph. v. 644.

¶ Juveniliter, adverb. juvenum more, wie junger Leute Art ist. *Juveniliter exultare*, Cic. de Senect. 4. leichtsinnig und frölich seyn nach junger Leute Gewonheit. Et Ovidius lib. 2. Trist. v. 117. *ingenio juveniliter uti.*

¶ Jŭvĕnīlitas. Varro apud Nonium: *Quam dereliquit multicupida juvenilitas.*

¶ Jŭvĕnalis, idem quod juvenilis: Apulejus de Mundo pag. 67 *valenti habitudine, pubertate juvenali.* Hinc *Juvenalis dies*, quam saturnalium festivitati adjecit Caligula à juvenibus potissimum celebrandum, unde & nomen. Vide Lips. in Saturnal. Sueton. c. 17. ac ¶ Juvenalia, sive juvenales ludi, quos Nero instituit, quum primam barbam posuisset, de quibus vide Sueton. c. 11. cum Xiphilino, & Lipsium lib. Annot. Taciti.

¶ Jŭvĕnesco, juvenescere. Horat. 4. Carm. od. 2. v. 55 *vitulus largus juvenescit herbis.* Plinius lib. 8. cap. 57. extr. *Rursus æstate juvenescunt:* de gliribus agit. *Adis non datur bis juvenescere*, Theognidis est v. 1003 Οὐ γὰρ ἀνηβᾶν δὶς πάλεται πρὸς Ἰῶν.

¶ Horatius, *juvenari* fecit, pro juveniliter loqui, in art. Poetica v. 246 *Aut nimium teneris juvenaturi versibus unquam.*

¶ Juventus, juventa, ætas juvenilis, die Jugend. Plaut. in Capt. act. 1. sc. 2. v. 19 *Nulla est spes juventutis, sese omnes amant.* Et Sallust. de Catilina cap. 5 *Huic ab adolescentia bella intestina, cædes, rapinæ, discordia civilis, grata fuere: ibique juventutem suam exercuit.* ¶ 2. multitudo juvenum. das junge Volck. Idem cap. 12. *Ex divitiis juventutem luxuria atque avaritia cum superbia invasere.* Cæsar lib. 3. de Bello Gall. cap. 16 *Omnis juventus, omnes etiam gravioris ætatis convenerant.*

¶ Juventa, idem. Poëtæ amant pro juventutis vocabulo, ut *viridis juventa*, Virg. Æn. 5. v. 295. *Florente juventa fervidus*, Horat. de Arte v. 115. &c. Non autem abstinent alii. Livius lib. 35. cap. 42. extr. *Non ita se a juventa eum gessisse:* & lib. 40. cap. 6 *media juventa robore ille.* Ac Plinius Panegyr. cap. 8 *Nerva tua juventa, tuo robore invaluit.* Major Plin. lib. 7. cap. 51 *Senilis juventa præmaturæ mortis est signum.*

¶ Juventas, Hebe, Dea Juventutis apud Horat. lib. 1. oda 30, & Cicero 1. Tusc. cap. 26, qui *Juventatis* sexto casu formavit.

IVVO, juvi, præterit. juvare, opem ferre, helffen. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 33 *Crede, inquam, mihi, aut consolando, aut consilio, aut re juvero.* Cicer. lib. 13. famil. epist. 22 *Juvare aliquem, quibuscunque rebus possis.* Idem de finib. lib. 1. cap. 21 *Eruditio ad beatam vitam juvat*, gelehrt seyn hilfft zu einem glückseligen Leben. *Sollertia tempore juta*, Tacit. 14. annal. cap. 4. pr. *Juvaturus* tamen Sallustius dixit Jugurth. cap. 47. & Plinius lib. 4. Epist. 15. sicut Petronius p. 63 *adjuvaturus:* &

Fronti-

Frontinus de Aquæduct. lib. 1. *Adjuvatus ex compluribus aliis acquisitionibus*, plebejo modo: elegantius Corn. Nepos Miltiade cap. 2 *Non minus prudentia, quam felicitate adjutus est.* ¶ Elegans quoque est formula ex participio, *Deo juvante*, aut, *Deo bene juvante*; qua Livius inprimis delectatus est. Mit GOtt/ mit Gottes Hülffe. Lib. 7. cap. 10 Dictator ad Manlium Corvinum: *Nomen Romanum invictum, juvantibus dis, præstat.* Idem lib. 25. cap. 38 extr. *Ite, dis bene juvantibus, corpora curate*, &c.

¶ Jŭvat, impersonale, idem est, quod delectat, gratum, dulce est, es beluſtiget / iſt Luſt / thut wohl. Terent. in Adelph. 2. sc. 3. v. 2 *Id demum juvat, si quem æquum est benefacere; is facit.* Cic. ad Q. frat. lib. 2. ep. 12 *Te esse animo hilari; valde me juvat*, iſt mir eine groſſe Luſt. Horatius 2. Sat. 6. v. 32 *Hoc juvat & mihi est.* Virg. Ecl. 5. v. 82 *Nec percussa juvant fluctu tam litora.* Lucretius lib. 5. v. 1280 de origine Musicæ:

At liquidas avium voces imitarier ore
Ante fuit multo, quam lævia carmina canta
Concelebrare homines possent, auresque juvare.

Seneca Epist. cap. 6 *quæ sint hæc interrogo? Quæ scire magis juvat, quàm prodest.* Vet. Gloss. *juvat*, τέρπει.

¶ Adjŭvare compositum, helffen / beyſpringen. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4 *Fortes fortuna adjuvat.* Corn. Nepos Attico cap. 9 *Quibus rebus indiguerunt, adjuvit.* Gell. lib. 14. cap. 6. *adjutum ire aliquem*, einem zu ſtatten kommen.

¶ Adjūtare, frequent. Terent. in Andr. a. 1. sc. 3. pr. *Nec quid agam, certum est, Pamphilumne adjutem &c.* Gellius lib. 1. cap. 3 *voluntatem alicujus adjutare.* In Heraclii nummo apud Carol. du Freſne Famil. Byzant. p. 112 cum dandi casu: DEVS ADIVTA ROMANIS.

¶ Adjūtor, ein Gehülffe / Beyſtand. *Adjutorem alicui in re aliqua esse*, einem beyſtehen. *Adjutor in re gerenda*, Cic. pro Sextio cap. 17. *Adjutor periculorum*, pro Flacco, principio. Beyſtand in Noth. *Adjutor honoris, alicujus*, ibidem; ein Beförderer. *Adjutor alicujus iracundiæ*, der einen zu ſeinen Zorn ſtärcket / Terent. Adelph. 1. sc. 2. v. 62. *Adjutorem alicui venire*, Cic. lib. 1. de Nat. Deor. cap. 7. zu Hülffe kommen. *Adjutor operum principalium: adjutor & minister consiliorum*, Vellejus lib. 2. c. 129. & 104. In quibus exemplis *adjutores* cum excellentia significandi de præcipuis amicis principum, & qui in partem curæ publicæ potissimum veniunt, usurpatur. *Tiro libertus Ciceronis, adjutorque in literis studiorum ejus fuit*, Gellius lib. 13. cap. 9. pr.

¶ Adjutorium, pro adjumento seu auxilio. Hülffe / Beyſtand. *Uti adjutorio aliquo concesso à naturâ. Adjutorio egere*, Quintilianus lib. 1. cap. 1. Vellejus lib. 2. cap. 112 de copiis auxiliaribus: *in adjutorium ejus belli trahebat manum magnam.* Suetonius de illustr. Grammat. cap. 10 *in eam rem adjutorium ei fecit Attejus*; i. e. adjuvit: adjutor ei fuit.

¶ Adjutrix. Terent. in Heaut. a. 5. sc. 2. v. 38 *Matres omnes adjutrices solent esse in peccato filiæ*, pflegen ihren Söhnen überzuhelffen. *Legio adjutrix* passim in inscriptionibus, & apud Spartianum Hadriano cap. 2. idque nominis primæ, secundæ & tertiæ Legionibus frequenter vindicatum. Vide Indicem rer. militar. in Opus Inscr. Gruterianum.

¶ Adjumentum, Hülffe / Beyſtand / Förderung. *Adjumento esse*, Cic. 2. epist. 6. Et, *Adjumentum afferre*, lib. 1. offic. cap. 1. behülfflich ſeyn. Delicatiores cibos Salluſt. Jugurth. c. 45 *adjumenta ignaviæ* vocat.

¶ Dejŭvare, non juvare. Plautus Trinum. act. 2. sc. 2. v. 63 *Deserere illum & dejuvare in rebus adversis pudet.*

¶ Præjŭvare. *Præjuvisse fidem* cujus *affectam*, Tacit. 3. Histor. cap. 65. beym credit erhalten.

¶ Subadjŭva, nomen, adjutoris adjutor. Helffershelffer. Cod. Theodos. Lege 3 de Agent. in reb. *ut periculum se & adjutor & subadjuvæ subituros esse cognoscant.* Reperitur etiam eod. titulo, Lege ult. in Cod. Justin. & Lege 1. seq. tit. sive de præpos. agent. in rebus.

IVXTA, præpositio, ad, vel apud, bey / neben. Nepos Attico extremō: *Sepultus juxta viam Appiam.* Tacitus 2. Histor. cap. 76 *Juxta Deos in tuâ manu positum est.* Id est, post Deos. Nechſt GOtt. Sic Plinius lib. 2. cap. 7. *Vilitate juxta bellua esse.* Suetonius Calig. cap. 10 *Tantique in avum & qui juxta erant obsequii.* Id est, qui avum cognationis jure proxime sequebantur. Tacitus de Germania cap. 30 *Velocitas juxta formidinem: constatio propior constantiæ. Juxta formidinem*, id est, formidini proxima: vel cum formidine conjuncta est. Ita idem Annal. 6. cap. 41 *Imperium juxta libertatem; paucorum dominatio regiæ libidini propior est.*

¶ 2. *Juxta* adverbium significat æque, similiter. Et vel absolute; vel cum particulis *ac, atque, cum*, ponitur. Salluſt. Jugurth. c. 67 *Juxta boni malique, strenui & imbelles obtruncati sunt.* zugleich gute und böſe. Livius lib. 5. cap. 6 *Juxta hieme atque æstate bella gerere.* Idem lib. 28. cap. 20 *Trucidant inermes juxta atque armatos.* Sallustius Catil. cap. 2 *Quibus contra naturam corpus voluptati, anima oneri fuit, eorum ego vitam & mortem juxta æstimo.* Et, Tacitus 1. Histor. cap. 73 *Quæ bonis malisque temporibus juxta valent.* Livius lib. 37. c. 54 *Prodigitate & gloria apud omne genus humanum, quod vestrum nomen imperiumque juxta ac Deos immortales jampridem intuetur.* Plautus Aul. act. 4. sc. 7. *Dixi tibi mater: juxta rem mecum tenes.* Idem Trinum. act. 1. sc. 2. v. 160 *Juxta eam curo cum meâ.*

¶ Est etiam frequens hodie hæc vocula in citandis auctoribus; *juxta Horatium, juxta Plinium*, &c. Veteres autem dixere *secundum Horatium, teste Plinio, ex sententiâ Ciceronis.* Hoc contra Vossium observavit Scioppius.

¶ Juxtim etiam apud Suetonium legitur in Tiberio c. 33, *Juxtim adsidere.* Usus & Lucret. lib. 4. v. 1206. & Apul. in Flor.

IXION, Ἰξίων, rex Thessaliæ, quem apud inferos religatum ad rotam serpentibus circumfusam, Poëtæ fingunt, Virg. 6. Æn. v. 601

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumque.

Ovid. Metam. 4. v. 461

Volvitur Ixion, & se sequiturque fugitque.

Claudian. lib. 2. de Raptu Proserpinæ v. 335

Non rota suspensum præceps Ixiona torquet;
Non aqua Tantalicis subducitur invida labris,
Solvitur Ixion, invenit Tantalus undas,
Et Tityus tandem spacioſos erigit artus.

¶ Ixĭŏnĕus. *orbis Ixioneus*, Virg. 4. Georgicorum v. 484

Atque Ixioneus, vento rota constitit orbis.

Boëth. lib. 3. de Cons. Phil. Metro 12

Non Ixionium caput
Velox præcipitat rota;
Et longâ si se perditus
Spernit flumina Tantalus:
Vultur dum satur est modis
Non traxit Tityi jecur.

¶ Ixĭŏnĭdes, Ἰξιονίδης, filius Ixionis Pirithous, Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 38.

IYNX, ἴυγξ, iyngis, ayis Aristoteli lib. 2. de naturis animalium. Theodorus Gaza vertit, *Torquillam* a colli circumactu, reliquo corpore quiescente, nisi quod & caudam motitat, quamobrem & στροφίγγα [& στροφιγγίς] vocatur. Veteres *Turbinem* dixerunt, ein Windhalß / Drehehalß? Sed ἴυξ potius dicendum erat, ab ἴυζω, clamo, Gesnerus.

¶ Alia avis, hoc nomine in philtris adhiberi solita, de qua Theocritus Pharmaceutria, ubi vide Veteres Scholiastas. *Junga* Latinorum more pro *Iynga* vocat Lævius vetus Poeta apud Apulejum in Apologiâ, ubi philtra recenset. *Trochisci*, inquit, *junges taniæ.* Iynges præfert Vulcanius, legitque:

Philtra omnia, undique eruunt,
Antiphates illud quæritur,
Trochisci, Iynges, taniæ, &c.

Atque tantam vim & efficaciam tribuêre huic avi in conciliando amore veteres, ut omnia, quæ conciliandi amoris, ut amicitiæ, etiam honestæ, vim haberent, ἀτελῶς ejus nomine cœpta sint appellari, quod Casaub. ad Apulejum observat. Vide suprà in Hippomanes, ubi Ἴυγγων ex Æliano facta mentio est. Eustathius de Ismeniæ & Ismenes moribus, lib. 1. sub fin. Ἀλλ' ἵλεώς σοι Ἔρως, Ἀφροδίτη τε μήτηρ, καὶ ἴυγγες ἱμερικαί. Quem locum Gaulminus interpretatur in hunc modum: *At tibi Amor, Venusque mater, & omnes cupidinum illecebræ faveant.*

K.

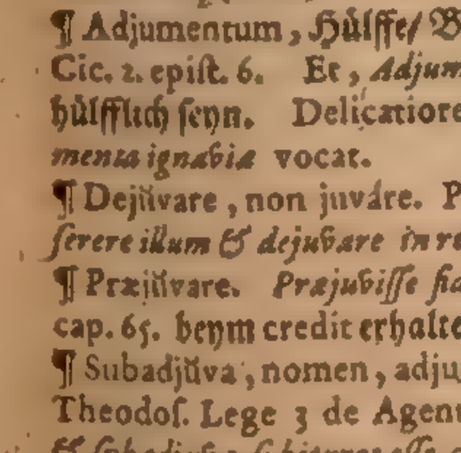

Græcorum Litera est, κ, quam *cappa* ipsi vocant, non Latinorum, qui pro ea, ut est in ordine elementorum Latinorum supervacua, *C* litera, quæ & *K* ipsius, & *Q* potestatem habet, usi sunt. Veteres *Calendas* per *K* scripsisse *Kalendas*, & alia quædam, ut *Karthago, Kalumnia*, & in vetustis inscriptionibus sæpe *Karissimus*, quæ nunc per C scribuntur omnia, Probus indicavit. KAL. Kalendæ, KAL. IAN. Calendis Januariis: Κάνος, Græcum, Latini per *C. Cygnus* scribunt. Sed κυβερνάω, κυβερνήτης, per *G. Guberno, gubernator*, quemadmodum & κωβιός, *gobius*, &c. Vide Quintil. lib. 1. Instit. Orat. c. 7. & ibi not. Varior. p. 69.

KALENDAE Januariæ Romanis solennes, & festæ, quâ de re Pontan. Progymnas. sacr. p. 458. Conf. D. Ziegleri, & aliorum de his Commentationes. *Ad Kalendas Græcas*, proverb. cum aliquid nunquam futurum volumus significare: quod ab Augusto institutum est, qui ut erat faceto ingenio, cum aliquos non soluturos, quod debebant, existimabat, *ad Kalendas Græcas* soluturos ajebat. Sueton. vita c. 87. Adde supra *Calendæ*.

L.

Semivocalis & Liquida, *exilioris* in aliis, *plenioris* vero in aliis dictionibus soni est. *Exilioris*, ut in *Metellus*, *Marcellus*. *Plenioris*, ut in *Sol*, *Silva*, *Flavius*, *Clarus*. A quo sono duplici medium quiddam præstat in *lectus*, *leges*, & aliis. Hesychius in λάβδα L, στοιχεῖον ὑγρόν, elementum liquidum, Dionysius Halicarn. τῶν ἡμίφωνων ἡδὺ γλυκύτατον, semivocalem suavissimam vocat. Convenit autem rebus mollibus, ut Plato testatur in Cratylo. Hujus literæ odiosa repetitio à Martiano Capella labdacismus dicitur. Veteres enim λάβδα pro λάμβδα. Aliis tamen λαβδισμὸς vitium oris & linguæ est, uti Fab. lib. 1. cap. 9. vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 45. ¶ 2. Propriis præfixum pro *Lucio* ubique legitur, ut *L. Cornel. Scipio*, &c. *L. Tarquinius Priscus Rom. Rex.* ¶ 3. Sed hic *L. L. Q. F. Lucius Lucejus, Quinti filius.* ¶ 4. Et L. A. G. *Lex agraria, L. IV. Lex Julia.* ¶ 5. Est & numeri quinquagesimi nota, L. quinquaginta, LV, quinquaginta quinque, ac sic deinceps. ¶ 6. Inter notas Criticorum etiam erat, cùm simplex L, tum geminatum LL. quod locum laudabilem significabat. Vide infra in *Laudo*.

A

LĂBĂRVM, labari, vel ut alii *Laborum*; nam neque de scriptione, nec de originatione hujus vocis inter doctos convenit. Est autem *Labarum* magnum vexillum, quod Imperatori præferri solebat, & à militibus pæne adorabatur, quod Galli *banniere* vocant. Ejus forma hæc erat, hasta videlicet in apice transversa in similitudinem crucis, cui lineæ transversæ inhærebat velum, ubi imago Imperatoris. Constantinus autem & nomen Christi superponi curavit. Prudentius priores duas syllabas corripuit, lib. 1. contra Symmachum v. 487

CHRISTVS purpureum gemmanti textum in auro
Signabat labarum, clypeorum insignia Christus.

Gregorius Nazianz. Orat. in Julianum: *Magnum vexillum, quod simul cum cruce magnifice, & cum insigni pompâ exercitum ducit in sublime erectum, quod* laborum solvendorum *vim habet ab eoque apud Latinos nomen trahit, principatumque, ut ita dicam, in reliquâ omnia vexilla tenet*, &c. Vide Nicolaum Fuller. lib. 2. Miscell. cap. 1. Juretum ad Tertull. carmen de Jona ac Ninive. Isaac. Grangeum ad Prudent. contra Symmach. Itemque Cujacium lib. 11. observ. c. 20, & ad codicem de Præpositis Laborum.

B

LABERIVS, cognomine *Decimus*, (perperam à Crinito & aliis *Decius* vocatur, cum id nomen ipsum, non prænomen fuerit Romanis) Eques Romanus, præcipui nominis inter mimorum scriptores. Quare ut ludos suos Cæsar Julius illustriores faceret, hunc eo perduxit, ut prodiret in scenam, atque quos scriptitarat ipse ageret mimos. Qua in re cum perdidisset ordinem (namque prodire in scenam nefas erat equiti Romano) solaturus Cæsar eidem restituit, cum quingenta sestertia, & annulum aureum donasset, jussissetque sessum ire in quatuordecim, ex quibus omnibus equestris ordo censebatur. Hanc conversionem status sui ipse Laberius disertissimis verbis in mimi sui prologo deflevit, quos Macrobius nobis servavit lib. 2. Saturnalium cap. 7. Vide & Senecam lib. 2. Controv. 18, & Suetonium Cæsare cap. 39. Horatius lib. 1. Serm. Satyr. 10. princip. Laberii mimos negat *pulchra poëmata* esse. Quod Poëtæ judicium exagitarunt admodum duo maximi viri, pater, & filius, Scaligeri. Ille quidem lib. 1. Poëtices cap. 10. iste Eusebianis animadversionibus Num. 1534. Quibus respondet Daniel Heinsius lib. 2. de Satyra Horatianâ pag. 272. & seqq. De Mimis Laberii Macrobius loco laudato, & Gellius lib. 16 cap. 7 quosdam versus producit, in quibus isti:

Quid est jusjurandum? æris emplastrum alieni. Et:
Necessitas, cujus cursus transversi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt. Et:
Non possunt primi esse omnes omni tempore:
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes ægre, & citius quàm adscendas decides,
Cecidi ego, cadet qui sequitur, lapis est publica. Item:
Necesse est multos timeat, quem multi timent.

C

Ejus vitam habet Crinitus lib. 2. de Poët. Latin. cap. 21.

LĀBES, is, quodlibet vitium dicitur, quod aut deformat rem; aut corrumpit, & suo de statu dejicit. Nam a *labendo* seu *lapsu* dicitur. Unde & Servius in illud 2. Æneid. *Hinc mihi prima mali labes*, RVINAM interpretatur. Cicero etiam non semel *ruinam & labem* tanquam Synonyma conjunxit. Lucret. lib. 2. v. 1143

Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem putresque ruinas.

Hinc JCtis *labes* dicitur, cum aut subsidit terra & corruit, ein Einfall; aut incidit calamitas, quæ comminuat segetes atque corrumpat. Labeo Lege ult. D. locatum: *Si vibum, quem faciendum conduxeras & feceras, antequam eum probaru, labes corrumpit, tuum periculum est.* Cicero 1. de Divinat. cap. 43 *Delata etiam ad Senatum labes Privernatis agri, cum ad infinitam altitudinem terra desedisset.* Ulpianus lege 15. D. eodem respondet: *Et si labes facta sit, omnemque fructum tulerit, damnum coloni non esse.* Ubi male Budæus pro *Labes: Tabes* substituit; recte alterum vindicante Cujacio lib. 15. observat. c. 28. Hinc *labes* quoque pro interitu ponitur. Plautus Captiv. act. 4. sc. 3 *Quanta pernis pestis veniet, quanta labes larido.* Cicero 2. in Verr. cap. 1 *Labes atque pernicies provinciæ.* Zeno de resurrectione: *Cur de hujusmodi labe in melius migrantes tam pertinaciter plangis?* Vet. Gloss. λύμη, *Lues*, *Labes*. ¶ Ad animum quando refertur, vitium, sive depravatæ mentis habitum notat: ut cum cedit affectibus, & a recta ratione, quam sequi debebat perpetuò, deflectit. Virg. 6. Æn. v. 743

- - - pauci læta arva tenemus,
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem.

CONCRETAM dixit, ut initio, cum includeretur in corpus demissa cælo, immunem ab ea fuisse animam demonstraret: & vitiatam demum, quando concreta cum corpore seu copulata fuisset. Ita enim sentiebat Plato: cujus dogma Poëta hic exprimit. Cicero pro Cornel. Balbo cap. 6 *Est hujus seculi labes quædam & macula, virtuti invidere*, ein Gebrechen und Laster dieser Zeit. *Labes conscientiæ*, böses Gewissen. Cic. 3. Offic. cap. 21 *Hunc tu quas conscientia labes in animo censes habuisse?* Falsum ergo, quod in Vet Gloss. *Labes plurale non habet*, traditum est. *Labem inferre*, beschmützen und verderben / Cicero pro Cœlio cap. 18.

D

¶ Labēcula, diminutivum. *Labeculam adspergere*, Idem in Vatin. cap. 17. Ein Flecklein.

Lăbĕfacio, labefacere, & Labefactare vide in *Labo*, *labare*.

LĂBĬĒNVS, Cæsaris partes primùm secutus, & in Gallia legatione fungens, bello civili ad Pompejum defecit, Lucan. lib. 5. v. 345

- - - Fortis in armis
Cæsareis Labienus erat, nunc transfuga vilis.

¶ Alius hoc nomine Declamator nobilis, quem *magnum Oratorem*, Seneca pater nominat, cæterum tantæ libertatis, ut libertatis nomen excederet, & quia passim ordines hominesque laniabat, *Rabienus* vocaretur. Vide plura de eo apud eundem præfat. lib. 5. Controversiarum.

LĂBIVM, seu labia potius, plurale, Lefzen / Lippen. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 44 *Labiis demissis*, Lippen so untet sich hangen. Vide *Labrum*. Veteres etiam in fœminino *labias* dixerunt. Poëta anonymus apud Gell. lib. 19. cap. 11 *Animula ægra & saucia Cucurrit ad labias mihi.* Apulejus lib. 3 Metam. *Nares hiantes & labia pendula.* Adde lib. 10. Metam. p. 249. 251 ed. Elmenh. Atque ita etiam fœmineo genere Pricæus ibidem expressit.

¶ Lăbellum, Dim. *Platoni in cunis parvulo dormienti apes in labellis consederunt*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 36. *Labella cum labellis comparare*, Plaut. Asin. a. 3. sc. 3. v. 78. Küssen.

¶ Labiosus, qui magnis ac prominentibus labiis est. Lucret. lib. 4. v. 1162 *Labiosa.*

¶ Labeo, ōnis, cui magna sunt labia, der grosse Lippen hat. Plinius lib. 11. c. 37 *Labra a quibus brocchi labeones dicti.* Arnobius libro 3 de discriminibus in vultibus mentionem injiciens: *Ergo esse dicendum est quosdam Capitones, Silunculos, Frontones, Labeones*, &c. Idem & *Chilones* dicti ex Græco. Vide supra in C. ¶ 2. Est & piscis Plinio, *Cephalo*, similis capite minore, labra habens crassa & prominentia, unde ei *Labeonis* nomen, Græcis χείλων.

¶ Lăbeo Antistius JCtus nobilis Romæ, non solum leges sed bonas quoque artes egregie doctus. Vide de eo Gell. lib. 13 cap. 10. & cap. 12.

LĂBO, labare, ruere repente, einen plötzlichen und grossen Fall thun. Sed *Labi*, est leniter sensimque cadere, vide *Labor*. Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 14 *Labat consilium meum, quod fixum erat*, mein Anschlag / den ich mir gewiß hatte fürgenommen / fällt dahin. Suetonius Tiberio cap. 33. extr. *Si qua in publicis moribus desidiâ aut malâ consuetudine labarent, corrigenda suscepit.* Et *Memoria labat*, Livius lib. 5. cap. 18. das Gedächtniß nimt ab. *Labare sermone*, nicht auff einer Rede bleiben / Plin. lib. 14. cap. ult. ¶ Est aliquando etiam *nutare*. Sueton. Cæs. c. 14 *labantem ordinem confirmavit Catonis oratio.*

¶ Labasco, labascere, fallend werden / anfahen zu fallen. Terentius Adelph. act. 2. sc. 2. v. 31 *Labascit:* id est, excidit sua spe, & plus præsidii in aliena misericordia, quam suo jure positum arbitratur, vide ipsum locum. Ubi Donatus monet sumtam ab arboribus metaphoram, quæ multis succisæ ictibus, in casum ferri tandem incipiunt ac labi.

¶ Collabasco, collabascere, mit einander dahin fallen. Plaut. Stich. 4. sc. 1. v. 17 *Si res lassa labat, itidem amici collabascunt.*

¶ Lapso, lapsare, frequentativum. Virg. 2. Æn. v. 551

In multo lapsantem sanguine nati.

¶ Lapsabundus Seneca Epist. 52. *fundamenta lapsabunda*, pro quo alii ex MS. legunt *fundamenta lassarunt.*

¶ Lăbèfacio, quasi labare facere, est concutere, destruere, debili-

bilitare, bewegen / baufällig machen / zerrütten. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 36 *Omnes dentes labefecit mihi*, er hat mir alle meine Zähne wacklen gemacht / oder loß geschlagen. *Labefacere suam fidem*, seinen Credit schwächen und ungewiß machen / Suet. Vesp. cap. 4. *Leges & jura*, Cic. pro Cæcin. cap. 25.

¶ *Labefactio dentium*, Plin. lib. 23. cap. 1.

¶ Labefio, passivum est. Cæsar lib. 2. de Bello Civil. cap. 22 *dejecta turri, labefacta parte muri.* Etiam Cicero cap. 6. de Senect. (verba mox producimus) secundum Gruterum & Lambinum habet *labefactas resp.* non *labefactatas.*

¶ Labefactare frequentativum est, infirmare, debilitare, evertere, schwächen / zerrütten / baufällig machen. Cicero de Senect. cap. 6 *Maximas Respubl. ab adolescentibus labefactatas, à senibus sustentatas & restitutas reperietis.* Ubi vero *labefacere* opposuit *restituere.* Et, *Labefactare atque oppugnare alicujus commoda*, Cicer. in Verr. 5. cap. 78. *Labefactare suam fidem*, hoc est, violare, Livius lib. 24. cap. 21. Et Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 3. v. 3 *Ita video ab ea astute labefactarier*, id est, à proposito averti, vom Fürnehmen abgeführet werden.

¶ Collabefieri. Cæsar 2. Civil. cap. 6 *ut altera* [navis] *præfracto rostro, tota collabefieret.*

¶ Collabefactare, Ovid. 1. Fastorum v. 566

Et vastum motu collabefactat onus.

¶ Illabefactus, non labefactus. Ovidius e Ponto lib. 4. ep. 8. v. 10

Quæ semper maneant illabefacta precor.

LĀBOR, labi, mehlich fallen / sincken / Valla lib. 5. cap. 59. *Labi per funem demissum*, Virg. 2. Æn. 262 sich an einem Seil herab lassen. Et Ovidius 1. Trist. eleg. 3. v. 4

Labitur ex oculo tunc quoque gutta meis.

¶ 2. dahin gehen / schleichen. Sic *labi* dicuntur *serpentes, flumina, ætas* &c. Ovid. 1. amor. eleg. 10.

Labitur occulte fallitque volatilis ætas.

Idem 6. Fast. v. 771 *Tempora labuntur*, &c. Die Zeit geht dahin. *Labitur paullatim disciplina*, Livius præfatione Operis. die Zucht fällt immer mehlich dahin. ¶ Sed *labi judicio*, significat falli. *Labi imprudentia*, Varro de R. R. lib. 3. c. 2. aus Unvorsichtigkeit fehlen und straucheln. *Labi spe*, Cæsar pro frustrari dixit lib. 5. Gall. B. cap. 53, *Hac spe lapsus Indutiomarus* &c. *Errore labi*, Lege 19. Dig. de Usu & usufr. & red. *Res lapsæ*, Virg. 4. Georg. 449. ein Gut oder Nahrung / so zu Boden gangen. Virg. 2. Æn. v. 429

— — — — nec te tua plurima Pantha,
Labentem pietas, nec Apollinis insula texit.

Labentem, id est, morientem, occidentem.

¶ Lapsus, ûs, nomen, ruina, ein Fall. *Lapsus scalarum*, Plin. lib. 7. cap. 37. *Fluminum lapsus*, Horat. lib. 1. Carm. od. 12. Pluraliter Claudianus lib. 1. de Laud. Stilicon. v. 141

Ancipites rerum ruituro culmine lapsus
Æquali cervice subis.

¶ Lapsio, ein Fall / das Fallen. Cic. Tusc. lib. 4. cap. 12. extr. *in malis proclivitas, ut significet lapsionem.*

¶ Lābilis, e, quod facile labitur. Arnob. 7. p. 213 *Dulcedo labilis.* Ammianus lib. 27. cap. 23 *per labilem limum digressus.* Antiquiores qui usi hoc verbo sint, forsan non suppetunt.

¶ Labidus, labilis. Vitruvius lib. 6 procœmio, *labidis itineribus vadere.*

Composita.

¶ Allābi, herzu fallen / herbey schleichen / ankommen. *Allapsus genibus*, id est, ad genua prostratus, Senec. in Hippol. v. 667. De navium appulsu Virgilius ineunte 6 Æneidos

— — Euboicis Cumarum allabitur oris.

De serpentibus Livius lib. 25. cap. 16 *Angues duo ex occulto allapsi.*

¶ Allapsus, ûs, nomen, Horat. in Epod. 1. v. 20 *Ibis serpentium allapsus timet.*

¶ Collābi, über einen Hauffen fallen. ut *Domus fastigium collabitur*, Suetonius Cæsare cap. 81. *Ædes vetustate collapsæ*, Idem in Augusto c. 30.

¶ Delābi, herabfallen. *Quendam e cælo divinum hominem esse in provinciam delapsum putent*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. ep. 1. c. 2 vom Himmel herab fallen. *Delabi in flumen*, lib. 1. Divin. c. 28. *Delabi in difficultates*, Cicer. de Fato c. 17. in Beschwerung gerathen. *In morbum delabi*, Idem Attico lib. 7. epist. 5. in Kranckheit fallen. *Delabi in insidias*, Victor de Vir. illustr. in CCC Fabiis. *In vitium delabi*, lib. 2. de Orat. cap. 60. *Oratio eò delabitur*, hoc est, convertitur, die Rede trägt sich dahin. Cicer. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1 cap. 6 *Nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea.* Idem 1. de Orat. c. 21 *Insperanti mihi cecidit, ut in istum sermonem delaberemini.* Auff einen discurs kommen.

¶ Dilabi, diffugere, sich verlauffen. *Multitudo dilapsa in agros vel oppida*, Liv. lib. 3. c. 4. ¶ 2. Et *Dilabi*, verschwinden / zerrinnen. *Male parta, male dilabuntur*, übel gewonnen Gut gedeyet nicht / zerrinnet. Quod ex Nævio citat Festus, ac meminit Cicer. Philipp. 2. cap. 17. *Discordia maximæ res dilabuntur*, Sallust. Jug. cap. 10.

¶ Dilapsio, das Zerrinnen. Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 12 *De ipsis corruptionibus & dilapsionibus corporum mortuorum*, &c.

¶ Elābi, effugere, evadere ex periculo, entgehen / davon kommen / entwischen. *Elabi è, ex manibus*, Cicer. 2. de orat. cap. 50. pr. & ad Attic. lib. 10. epist. 4. & *de manibus*, ibidem lib. 1. epist. 16. aus den Händen entgehen. *Ex prælio elabi*, Cæsar lib. 5. Gall. c. 36. *Elabi inter tela & gladios*, Livius lib. 1. cap. 53.

¶ Illābi, einfallen / einschleichen. Virg. 2. Æn. v. 377

Sensit medios illapsus in hostes. [al. *delapsus,*]
Voluptas animis illabitur, sive ut Cicero loquitur lib. 1. de Finib. c. 11, *ad sensus cum suavitate affluit & illabitur*, schleicht ein. Et *pernicies illapsa civium animos*, Cic. lib. 2. de Leg. c. 15.

¶ Illapsus, nomen, ut, *In vitia facilis est illapsus*, in Laster kan man leichtlich gerathen. *Humoris illapsus atque exitus*, Columell. lib. 2. cap. 2.

¶ Interlābi, darzwischen fallen / zwischen durchschleichen. Statius Theb. 2. v. 649

Parce per has stellis interlabentibus umbras.

Et Silius lib. 6. v. 18 *— — truncosque trahebat*
Per stingem nervis interlabentibus artus.

Et per tmesin Virgilius Georg. 2. v. 349

Inter enim labuntur aquæ.

¶ Perlābi, celeriter labi, behende überlauffen. Virg. 1. Æn. v. 147

Atque rotis summas levibus perlabitur undas.

¶ Prælābi, præterire, fürüber schleichen / fliessen. Columell. lib. 11. cap. 1. *Prælabentis temporis fuga, quam sit irreparabilis, quis dubitet?*

¶ Præterlābi, ibidem, fürüber gehen / nahe an etwas hinfliessen. Cic. lib. 2 de orat. cap. 25. extr. *In mentem intrare non potest: ante enim præterlabitur, quam percepta est.* Et Virg. 3. Æn. v. 478 *terram pelago præterlabi*, vorbey schiffen. Idem 6. Æn. v. 874 *Tiberis tumulum præterlabitur*, vorm Grab vorbey fliessen.

¶ Prolabi, vor sich fallen. *Prolabi per caput*, Livius lib. 27. c. 32, auff das Haupt stürtzen. *Eò jam prolapsi sunt mores, ut* &c. Seneca Controv. 15. pr. *Prolabi aliquo cupiditate*, Cicero lib. 1. epist. 17.

¶ Prolapsio, apud eundem, pro Cœlio cap. 17, *Ingredi sine casu, aut prolapsione*, ohne fallen oder wancken.

¶ Relābi, denuo ruere, wieder zurück fallen. Horat. lib. 1. Ep. 1. v. 18

Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor.

¶ Sublābi, sich untenhin verschleichen. Virg. 1. Georg. v. 199

— — Sic omnia fatis
In pejus ruere, ac retro sublapsa referri.

gehet den Krebsgang. Plin. lib. 10. epist. 70 *Quæ sunt vetustate sublapsa, reparentur in melius.*

¶ Subterlabi, untenhin gehen / entwischen. Livius lib. 30. cap. 25 *Quinquiremem Romanam repente aggressa sunt, sed neque rostro ferire celeritate subterlabentem poterant.* Virg. Ecl. 10. v. 4 *Sic tibi cum fluctus subterlabère Sicanos*, &c.

¶ Superlābi. Seneca epist. 90 *in aperto jacentes sidera superlabebantur.* schlichen über ihnen weg.

LĀBOR, & labos, animi seu corporis in re aliqua occupatio, Arbeit / Mühe. *Capere laborem*, Terent. Hecyr. a. 3. sc. 2. v. 9. Arbeit / Mühe und Elend haben. *Ferre, perferre, sustinere laborem*, Arbeit tragen. *Laborem ac sumtum in rem aliquam insumere*, Cic. 2. de Invent. cap. 39. Arbeit und Unkosten anwenden. *Frangere se laboribus*, Cicer. pro Arch. cap. 11. sichs lassen sauer werden. *Labor animi*, contentio, oppon. remissioni, Nepos Alcibiade cap. 1. n. 4. Virg. 1. Georg. v. 145

— — — Labor omnia vincit
Improbus & durus urgens in rebus egestas.

Id est pertinax & assiduus labor. Manilius lib. 1. v. 80

Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque
Advigilare sibi jussit fortuna premendo.

Celsus lib. 1. c. 1 *Ignavia corpus hebetat, labor firmat: Illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit.* ¶ 2. Sumitur & pro diligentiâ, operâ. Virg. 2. Æn. v. 708 *— — Nec me labor iste gravabit.* ¶ Philargyrus ad Georg. 2 notat, Virgilium *laborem* pro quovis malo, periculo, calamitate, vel alio incommodo posuisse. Quæ verissima observatio est. Ita enim & 4. Æn. v. 78 *Iliacos labores* dixit, id est, ærumnas ac calamitates Trojanorum. Livius lib. 34. c. 17 *Non nostra, inquit, magis quàm vestra refert, vos non rebellare. Siquidem id majore Hispanorum malo, quam exercitûs Romani labore semper adhuc factum est.* Sic, *Malos labores* Horatius dixit Epod. 16. v. 16. ¶ Pro morbo vel dolore *laborem* Plautus dixit Curcul. act. 2. sc. 1. v. 4. *Valetudo decrescit, accrescit labor.* Idem Cas. act. 2. sc. 6. v. 62

— — Cor lienosum opinor habeo; jamdudum salit:
De labore pectus fundit.

Tacitus 3. Histor. cap. 38 *Fovet æmulum: Principis labores a convivio prospectantem.* Vide initio capitis. Vitruvius lib. 8. c. 3 *Sulphurosi fontes nervorum labores reficiunt.* Hinc *laborare* pro *ægrotare:* de quo post.

¶ Lăbŏrĭōsus, laboriosum, mühselig / was Mühe und Arbeit voll ist / und kostet. *Homo natum laboriosum est animal*, der Mensch ist von Natur ein mühseliges Thier. Timoclis est apud Stob.

Stob. Serm. 278 Ἀνθρωπὸς ἐπὶ ζῶον ἐπίπονον φύσει. *Laboriosa deambulatio*, apud Terent. Heaut. a. 4. sc. 6. v. 3. *Fabula laboriosa*, ejusdem prologo v. 44. Et Cic. 11. Phil. cap. 4 *qui labores magnos pertulere, hos non miseros, sed laboriosos solemus dicere.* Et, *Laboriosa exercitationes*, Cicero 2. Tuscul. Æque vero de laborante ac de opere dicitur. Corn. Nep. Attico c. 12 *Quod utrum ei laboriosius, an glorioſius fuerit, difficile fuit judicare.* Livius lib. 5. cap. 19 *Operum fuit omnium longè maximum ac laboriosissimum.* Cicero pro Milone cap. 2 *Quid nobis duobus laboriosius?* hoc est, quinam exerciti magis sunt injuriis perditissimorum hominum? Columella fine proœmii lib. 6 *Laboriosissimus hominis socius in agricultura bos.*

¶ Laboriosè, adv. beschwerlich / mit Mühe. Catull. Epigr. 39

Male est, Cornifici, tuo Catullo,
Male, mehercule, & laboriosè.

Cic. pro Rosc. Comœdo cap. 11 *Quo quisque est sollertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius.* Plinius lib. 34. cap. 16 de plumbo nigro: *Laboriosius in Hispania eruitur: Sed in Britannia summo terræ corio adeo large*, &c. Sueton. Cæsare cap. 43 *Jus laboriosissime ac severissime dixit.*

¶ Invenias apud Poëtas etiam *Laborifer*, ut; *Hercules laborifer*, Ovid. Metam. lib. 9. v. 285. der viel Arbeit hat. Statius 6. Theb. v. 25

Clara laborifero cælo Tithonia currus
Extulerat.

¶ Laboriæ, arum, plural. pars Campaniæ, quæ & *Terra laboris* dicitur, Græcis *Phlegræi* campi, das mühsame harte Land / vid. Plinius lib. 18. cap. 11.

¶ Laboro, laborare, labore occupari, exerceri. arbeiten / Mühe haben / sich bemühen. Construitur varie. Cicero ad Attic. lib. 13 epist. 9 *Laboro idem quod tu.* Statius Theb. 3. v. 279 *laboret arma tibi.* Et cum præpositionibus. Cic. de Senect. c. 7 *Senes laborant in eis, quæ sciunt nihil ad se omnino pertinere.* Et Quintilianus lib. 3 cap. 11 *circa nomina rerum ambitiosè laborare.* Et cum præpositione *De*, Cic. Tuscul. 2. cap. 12 *quasi de verbo, non de re laboretur.* Idem lib. 13 fam. epist. 26 sub finem: *Sic velim existimes, non minus me de illius re laborare, quam ipsum de sua.* Etiam cum *Ut* vel *Ne.* Ibidem in clausula epist 26 libri 13, *Illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione sē consecutum arbitretur.* Et in Verrem 5. cap. 57 extr. *Sponsio illa ne fieret, laborasti.* Tandem etiam cum Infinitivo. Nepos Pelopidâ cap. 3, *ut ne quærere quidem de tanta re laborarint.* Et Plinius lib. 1. epist. 10 num. 2 *amari ab eo laborabi.* ¶ Hujus verbi metaphora locutiones Latinas bonas multas præstat. *Laborare morbo*, Cic. 1. de Finib. c. 18. schwach / krank seyn. *Laborat dolore puerpera*, ist Kindesnöthen seyn / Ter. in And. act. 1. sc. 5. v. 34. *Laborare ex renibus*, Cic. Tusc. 2. cap. 25. *Laborare frigore*, Columell. lib. 2. cap. 10. & *a frigore*, Plin. 32. cap. 10 Kälte haben. *Laborare fame*, Columella præfat. Oper. Hunger leiden. *Laborare re frumentaria*; Cæsar 7 Gall. c. 10. Mangel an Getreide haben. *Laborare ex invidiâ*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 51. extr. geneidet werden. *Laborare vitio* Livius lib. 34. cap. 4. Sic: *fides annalium laborat*, id est, vacillat, apud Florum lib. 1. cap. 12. ubi Freinshemium licebit videre. ¶ *De hac re non laboro*, id est, non sum solicitus, da bekümmere ich mich nichts üm. Et, *Non magnopere laborare*, frage so groß nicht darnach / Cicer. passim. *Quod epistolam consciissam doles, noli laborare*, Idem lib. 7. fam. ep. 26. sey deshalben zu frieden. Horatius ad Pisones de arte P. v. 192

— nec quarta loqui persona laboret.

Varro lib. 3 de re rusticâ cap. 17 *Non laboro, hoc loco, discessisse Merulam.* Nepos Pelopidâ cap. 3 *Laboro quærere de hoc*, id est, annitor, studeo, de quo modo plenius dictum fuit. ¶ Laborare pro vivere posuit Cato in distichis illis aureolis, quod vita nostra nil nisi labor sit, & calamitas. Versus ejus hi sunt:

Quum dubia incertis versetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem, quicunque laboras.

¶ Lăbōratus, particip. passivum, zugerichtet. *Arte laboratæ vestes*, Virg. Æn. 1. v. 639. *Laborati libri*, fleißig gemachte Bücher / Martial. lib. 4. epigr. 33.

¶ Laborandus, participium aliud. Tertullian. lib. 2. adv. Marcion. cap. 2 *in ergastulum laborandæ terræ relegatus*, scil. homo.

Composita sunt:

¶ Adlabōrare, sive Allaborare, Fleiß und Arbeit anlegen / apud Horat. aliquoties, & Cic. in Bruto cap. 49 *An tu adlaborasse, hoc modo Bruto probaturus es?*

¶ Elabōrare, elucubrare, ausmächen / verfertigen / schmücken. *Oratio elaborata*, Cic. de Clar. Orat. cap. 90. extr. Idem pro Marcello cap. 9. pr. *In hoc elaborandum est, ut remp. constituas.* Dahin ist aller Fleiß und Mühe anzuwenden / daß ꝛc. *Elaborare in literis*, Idem de Senect. cap. 8. Et *Desudare & elaborare in re aliqua*, ibidem cap. 11.

¶ Et hinc nomen, *inelaboratus*, *inelaboratum*, quod non artificiosè satis excultum est, das nicht künstlich und fleißig genug ausgemacht ist. Seneca de Tranquill. cap. 1, *inelaborata oratio.*

¶ Sed *illaboratum*, quod sine labore videtur factum, das sich selbst gibt / darauff keine sonderliche Arbeit gewandt wird. Sic *Ciceronis omnia fuere illaborata, quæ intensissima cura vix consequi alii possent*, dixit Quintilianus lib. 10. cap. 1. Et, *Terra illaborata*, id est, non culta aratro, Seneca epist. 90.

¶ At *illaborare* est in re laborare. Tacitus German. extrem. *ingemere agris, illaborare domibus.*

LABRADEVS, cognomen Jovis, quod multum pluisset. Ælianus. vid. Lactant. lib. 1. c. 20. & ibi Gallæum p. 130.

LĂBRVM, idem quod *labium*, quanquam Donatus distinguit. LABIA, inquit, *sunt superiora*: LABRA *inferiora.* LABRA *asinorum proprie dicuntur.* Virg. 3. Ecl. v. 47 *Nec dum illis labra admovi, &c.* Ich habe sie an meinen Mund noch nie bracht. *Apes in labris Platonis pueri dicuntur consedisse.* Cicer. de divin. lib. 1. cap. 36. *Versabatur mihi in prioribus labris*, Plaut. Trinum. act. 4. sc. 2. v. 65 Es saß mir auff der Zunge. ¶ *Similes habent labra lactucæ*, Crasso tribuitur; vide Chiliad. *Labris primoribus attingere*, Cicero dixit pro leviter degustare, lößlich anrühren. ¶ 2. *A summis labris*, quod est, non ex animo, apud Senecam legitur in Epistola ad Lucilium. *Non à summis labris ista veniunt. Labra* dicta sunt ἀπὸ τῦ λαμβάνειν τὴν βορᾶν, quod iis esca prehendatur, Plut. in problematibus.

¶ Et, labrum, ein steinern Trog / ein Röhrkasten / eine Wanne. Cicer. lib. 14. famil. ep. 20 *Labrum si in balneo non est, ut sit.*

¶ 2. Et labrum, eine Butten und Zuber. ut, *Labrum vinarium, olearium*, apud scriptores rei rusticæ. Vide Caton. cap. 11 & 13. Cognata notione id significat, unde aqua effluit, v. g. Plinius lib. 5. epistola 6 *Marmoreo labro aquâ exundat, circumjectasque platanos, & subjecta platanis gramina leni aspergine fovet.* ¶ 3. *Labrum Veneris*, Dipsacus, Δίψακος, planta, quam Germani Gartendisteln / & Webertarten / nominant.

¶ Sublabrare, cibos intra labra mittere. Vide Nonium.

LĂBRVSCA, æ, ἄμπελος ἀγρία, vitis agrestis, ein wilder Weinstock: Vel à labris & extremitatibus agrorum [nam in marginibus terræ nascitur] vel quod sapore acerbo labra lædit, sic appellata Serwio auctore.

¶ Virgil. & *Labruscum* dixit, neutro genere, in Culice v. 52

Densaque virgultis avide labrusca petuntur.

LĂBŸRINTHVS, λαβύρινθος, antrum Dædali, sinuosum, & inextricabile in Creta, ein irriger Ort / daraus nicht zu kommen ist / Irrgang. *Labyrinthos* Plinius lib. 36. cap. 13. inter miracula mundi recensuit, & quatuor numeravit, *Creticum*, qui maxime fuit spectabilis, *Ægyptium*, *Lemnium*, & *Italicum.* Virgil. lib. 5. Æn. v. 588 *Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in ala*

Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuisse dolum, qua signa sequendi
Falleret indeprensus, & irremeabilis error.

¶ 2. Significat & *Labyrinthus* vel orationem, vel rem quamcunque inexplicabilem, eine verführliche Rede / daraus sich nicht zu richten. Boëthius lib. 3. de Cons. Phil. Prosa 12 *Ludune, inquam, me, inextricabilem Labyrinthum rationibus texens, quo nunc quidem, qua egrediaris, introeas; nunc verò, quo introieris, egrediare?* Vide Chiliad.

¶ Labyrinthicus, adjectivum. Sidonius Anacreontico epistolæ 13. lib. 9 inserto:

Iter asperum viasque
Labyrinthicas cucurrit.

¶ Labyrinthēus, idem. Sedulius exordio Operis:

Quid Labyrintheo Thesidæ erratis in antro?

LAC, ctis, γάλα, gen. neutr. succus maternus, quo animalia nutriuntur, Milch. Lucret. lib. 5. v. 812

Dulci repletur peperit cum fœmina lacte.

Errorem cum lacte nutricis suximus, Cicer. lib. 3. Tuscul. cap. 1. Vide *Error.* Sic *Lac bubulum, caprinum, ovillum, suillum, humanum* &c. *Lac Gallinaceum* de summâ felicitate olim usurpatum. Plin. præfat. H. N. & ibi Dalechamp. pag. 7. Veteres in masculino etiam posuere. Gellius lib. 12. cap. 1, *Quam ad præbendum lactem adhibetis.* & Apulejus lib. 8 p. 214 *hominum lactem concupiscere.* Et *Lacte* in Nominativo Plautus dixit in Menæch. loco infra indicando. & Varro Andabatis apud Nonium in Lacte: *Candidum lacte papillâ cum fluit.* Athenæus ex Aristotele & Theophrasto refert, Philinum quendam nullo alio cibo per totum vitæ suæ curriculum usum fuisse, quam solo lacte. Eo rustici supplicabant, multæque gentes, quæ thura non habebant. Plin. ibid. *Lac coit*, Varro lib. 2. de re rustica cap. ult. gerinnet. Id *coagulari* Plinio dicitur lib. 23 cap. 7, *Solidari* Palladio in Majo cap. 9. Sed *Lac novum*, COLOSTRVM appellari Servius in Eclog. 2 Virgilii observat. *Lac pressum* Turneb. lib. 5. Adverss. cap. 12 *Caseum* exponit, alii recens emulctum intelligunt. Vid. Taubm. ad Virg. p. 13. At Plaut. Amph. act. 2. sc. 1 *Neque lac lacti magis est simile.* Menæch. act. 5. sc. 9. v. 30 *Neque aqua aquæ, neque lacte est lacti, crede mihi, usquam similius, quam hic tui est, tuque hujus.* Ihr sehet einander so ähnlich und gleich / als wenn einer dem andern aus den Augen geschnitten wäre. ¶ 2. Lac etiam dicitur herbarum succus: Und & ipsæ herbæ *lactere* dicuntur. Virg. Georg. 4. v. 514

Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni.

Quod suum fecit Prudentius Hymno in Infideles, sive 2 præfat. in Apotheosin:

Addens ahenas amulas,
Quis de veneni lacte in herbam fertilem
Sinit colonus crescere.

¶ Lactes, ium, plurale fœminin. intestina sunt graciliora, ita dicta vel a candore, vel a mollitie. Die kleinen Därme. *Lactes agnina*, Titinnius apud Nonium. Lambs-Gekröß / Kaldaune. Usus & Plautus Pseud. a. 1. sc. 3. v. 85. Item Curculione a. 2. sc. 3. v. 40 *Ita cibi vacuitate venio laxus lactibus*, hoc est, Ita intestina mihi vacua sunt. Nonius p. 331 *Lactes dicuntur intestina.*

¶ Lactarius, ut *Herba Lactaria*, cujusmodi est lactuca. &c. Plin. 26. c. 8. Ein Kraut so Milch giebt. *Oves lactariæ*, Schaafe so zu melcken seyn. Varro lib. 1. de Re rust. cap. 1 *Dandum bubus lupinum, & lactario medica & cytisum.*

¶ Lactarius, subst. qui cibos ex lacte conficit. Lampridius in Heliogab. c. 27 *Dulciarios & lactarios tales habuit, ut quæcunque coqui de diversis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii; illi modo de dulcia, modo de lactariis exhiberent.*

¶ Lacteus, adject. aliud. *Humor lacteus*, Lucret. lib. 1. v. 259. *liquor lacteus*, Tibull. lib. 2. eleg. 3. v. 18 [si is Tibulli est. Vide Scalig.] weiß wie Milch. *Lacteus circulus*, Cic. Somn. Scip. c. 3. vel, *via lactea* Ovid. 1. Met. v. 169, tractus est conspicuus ille, quem agmina stellarum densissima efficiunt. Rustici, die Milch-Strassen vocant. Hercules cum adhuc infans esset, multum lactis absumsit, nec in ore continere potuit, ideò profusum evomuit, & circulum in cælo, candido colore, quem *Lacteum* vocant, designavit, ut Poëtæ fingunt.

¶ Lacteolus, dimin. ut, *lacteola puella*, Catull. Epigr. 56. *Lacteola ovis*, Prudent. Psychom. v. 794 est alba.

¶ Lacticŏlor, idem. Ausonius Epist. 7. v. 54

— — — — — oblinat
Furvam lacticolor spongia sepiam.

¶ Lacticinium, cibus ex lacte, Milchspeise. Apicius lib. 7. cap. 11.

¶ Lacteo, lactere, lac sugere, saugen. *Infans lactens*, ein Säugling. *Romulus lactens*, Cic. 3. Catil. c. 8. ¶ Vel *Lacte plenum esse*: ita herbæ, segetes, *lactere* dicuntur, cum adhuc teneræ sunt. Virg. Georg. 1. v. 314

Spicea jam campis cum messis inhorruit, & jam
Frumenta in viridi stipula lactentia turgent.

Ubi Servius: FRVMENTA LACTENTIA, id est, *tenuia & lactis plena. Sane sciendum, Varronem in libris rerum divinarum dicere*, LACTANTEM, *Deum esse, qui se infundat segetibus & eas faciat lactescere. Et sciendum inter* LACTANTEM & LACTENTEM *hoc interesse, quod* LACTANS *est, qui lac præbet;* LACTENS, *cui lac præbetur.*

¶ Lactescere, in lac converti, zu Milch werden / ut, *Omnis fere matrum cibus lactescit*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 51. *Ficus* arbor non floret, sed *lactet*: ei enim loco floris est ὀπός, id est, succus, ut docet Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 22. vid. Turneb. lib. 18. cap. 4.

¶ Lacto, lactare, matrum proprie est, säugen / stillen. Vide quæ modo in *Lactere* ex Servio producta sunt. ¶ 2. Pro Lactere, Auson. Epitaph. 32 *Infans lactabit.* Idem Idyll. 4. v. 67 *lactantibus annis.* Vide Vinetum ibi. ¶ 3. Pro inducere a *Lacio* est, de quo sequitur sub *Lacio.*

¶ Collactaneus, simul lactens, una cum alio educatus. Glossæ Cyrilli: *Collactaneus*, ὁμογάλακτος. Quo Vulgatus interpres usus est Actuum Apost. cap. 13 v. 1 pro σύντροφος. Et Augustinus Confession. lib. 1. cap. 7 *Parvulus intuebatur pallidus amaro adspectu collactaneum suum.*

¶ Collactanea, fœm. Ambrosius epist. 34 ad Virgines sacras: *Emeruntiana, quæ fuerat collactanea ejus*, &c. Et Venant. Fortunatus lib. 6 carm. 7

Nulla puella choro neque collactanea ludat.

LACTERIS, idis, a Plinio dicta herba lactaria, quo succo lacteo turgeat, Dioscorid. *Erinus* est ἔριος, otimum aquaticum, Wasserbasilien; ad rivulos enim aquarum nascitur.

LĂCĔDAEMON, Λακεδαίμων, fœm. Peloponnesi civitas celeberrima, eadem, quæ Sparta. Vide de hac urbe, & ejus imperio in Græcia Strab. lib. 8. Demosthen. Philipp. 3. Pausan. lib. 3. Eustathium ad Iliad. β. Cicero pro Flacco. Nic. Cragium pecul. libro, & infra *Sparta.*

¶ Lacedæmonius, adject. ut *Lacedæmonium Tarentum*, Horat. lib. 3. oda 5. v. 56.

¶ Lacedæmonii, subst. nisi *cives* subintelligere vis, populus sunt & incolæ, laudati ob honestas plurimas constitutiones, leges ac mores, quos & publice & privatim observarunt & coluerunt, & quos libro peculiari commendavit Xenophon. Vide in *Sparta*, & Porphyr. lib. 4. περὶ ἀποχῆς pag. 348. Cùm ad publica irent convivia, singulis, qui venirent, natu quispiam maximus fores indicans dicebat, Δι' οὐδὲν ἄλλο ἐξέρχεται λόγος, *Per has nullum egrediatur verbum.* Plut. Iidem in conviviis publicis modeste poti abeunt sine funali (δίχα λαμπάδος) ut per diem ac noctem ite & intrepide facere assuescant. Summa disciplina eorum hæc fuit: τὸ ἄρχεσθαι καλῶς καὶ πείθεσθαι πονοῦντα, καὶ μὴ

A χόμενον μηδὲν, ἢ δεινὸν, hoc est, *bene obedire, laborem tolerare, & pugnando vincere aut mori.* Plutarch. in Apophth. Iidem in conviviis publicis (quæ assuescerent) carminum utebantur recitatione, quo vel laudes essent eorum, qui generose vixissent, ac pro patriâ mortui essent, vel vituperationes eorum, qui timidi fuissent. Instituebant tres choros, secundum tres ætates. [De quo Trichorio vide suprà in *Chorus.*] Iidem pueris servos ebrios ostentabant, ut ipsos ab ebrietate deterrerent. Iidem denique nec Comœdias nec Tragœdias spectarunt, ut neque serio, neque joco audirent eos, qui legibus contradicerent. Idem ibidem. Vide & infra in Sparta, *Laconica pocula* describit Porphyrius lib. 4. περὶ ἀποχῆς pag. 352.

¶ Lăco, ōnis, vel Lacon, ὁ Λάκων, idem qui Lacedæmonius, ein Lacedämonier. Corn. Nepos in Ages. cap. 2. n. 3 *inducias a Larone petivit.* Et in Timotheo cap. 1 *a quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset.* ¶ Horatio Epod. 6. v. 5 *vulnus Lacon* Canis præstantioris generis est, qui ibi cum *molosso* conjungitur.

¶ Lăcæna, fœm. ut, *Helene Lacæna*, Horat. 4. Oda 9. v. 16. Eadem *Tyndaris Lacæna* Virgilio 2. Æn. v. 601.

¶ Lăconicus, aliud Adjectivum. Horat. lib. 2. Oda 18

Nec Laconicæ mihi
Trahunt honestæ purpuræ clientæ.

¶ Laconica, scilicet terra, regio, est ager Lacedæmonius. das Land um Lacedämon. Nepos in Timotheo cap. 2 *Idem classi præfectus circumvehens Peloponnesum Laconicam populatus, classem eorum fugavit.*

B ¶ Laconicum, locus orbicularis in balneis, in quo sudor elicitur, ein Schweißbadestüblein. Cicer. ad Attic. lib. 4. ep. 10 *Nostram ambulationem & Laconicum, cum poteris, invisas.* Dictum *Laconicum*, quod eo peculiariter Lacones usi sunt.

¶ *Laconicè dicere* est paucis, & compendio dicere, kurtz reden. *Laconicè vivere*, id est, frugaliter & caste, mäßig und züchtig leben. Ejusmodi enim Lacedæmoniorum præ cæteris gentibus vita fuit.

¶ Laconismus, λακωνισμὸς, *breviloquentia*, cujus fuerunt studiosi *Lacones*, kurtz und wenig Wort / und viel dahinder. Cicer. 11. fam. ep. 25 *Non imitor* λακωνισμὸν, *altera jam pagella procedit.* Symmachus lib. 1. epist. 14 id dicit *Laconica studere brevitati.* Plato lib. 1. de Leg. p. 517 Urbem Athenas φιλόλογόν τε καὶ πολύλογον, λακεδαίμονα δὲ βραχύλογον, καὶ τὴν Κρήτην πολύνοιαν, *Athenas elegantiæ & copiæ sermonis, Lacedæmonem brevitatis, Cretam verò sensuum fœcunditatis studiosam esse.*

LĂCER, a, um, adject. dilaceratus, zerrissen / zerfleischt. ut, *Vestis lacera*, ein böses Kleid / zerrissen Rock. *Nubis lacera*, Ovid. 2. Pont. epist. 3. v. 28. *Corpus lacerum*, Livius lib. 3 cap. 28. scil. Metii Suffeti, quadrigis discerpti.

¶ Semilăcer, halb zerrissen. Ovidius 7. Metam. v. 345

Semilacerque toro tentat consurgere.

¶ Lăcero, lacerare, discindere, dilacerare, discerpere, zerreissen / zerfleischen. *Tergum virgis lacerare*, Livius lib. 3. cap. 58, stäupen / daß das Blut hernach gehet. *Lacerare morsu viscera*, Cicer. 2. Tusc. cap. 8. *Meum me mœror lacerat & conficit*, Idem ad Att. lib. 3. epist. 8. Et, *Famam alicujus lacerare*, Livius lib. 38. cap. 54, einen an seinem ehrlichen Nahmen beleidigen. Sic *lacerare probris*, Idem lib. 31. cap. 6. *verborum contumeliis*, Cicer. in Philipp. 11. cap. 2. *Obtrectatio invidiæ solet lacerare plerosque*, Idem de clar. Orat. cap. 42. *Lacerare homines*, pro perdere bonisque exuere dixit Plautus Curcul. act. 4. sc. 1. v. 22. ¶ 2. Lacerare est consumere, dilapidare Plaut. in Sticho act. 3. sc. 1. extr. *Lacerare rem suam*, id est, absumere bona sua.

¶ Laceratio, Zerfleischung. *Lacerationes muliebres genarum*, Cic. 3. Tusc. cap. 26. *Lacertis corporum*, Liv. lib. 7. cap. 4.

¶ Lacerator, qui lacerat. Augustinus de moribus eccles. cathol. cap. 1, *impius lacerator.*

¶ Lăcĕrābilis, e, quod lacerari facile potest. Zerreißlich. Ausonius Idyll. 15. v. 17

— — Ipsa senectus
Objicit innumeris corpus lacerabile morbis.

¶ Illacerabilis, non lacerabilis. Silius lib. 5. v. 137

— — spolium quod rege superbus
Bojorum cæso capiti illacerabile victor
Aptarat.

D ¶ Delacerare, quo Plautus usus Capt. act. 3. sc. 5. v. 14. &
¶ Delacerare composita, zerreissen / zerfleischen.
¶ 2. Et per metaph. *Dilacerare Remp.* zerrütten / zertrennen. Cic. pro Milone cap. 9.

LĂCERNA, æ, vestimentum militare crassius, arcendis injuriis cæli & tempestatum: Ein Regen-Mantel / Reuterkappen. Vid. Torrent. ad Sueton. Aug. cap. 40. Juvenalis Satyr. 9. v. 28

pingues aliquando lacernas,
Munimenta toga duri crassique coloris.

Ubi *lacernas pingues* à lana filoque crassiori contextas vocat, Mäntel von groben Tuch. Ex frustis melioribus malarum lacernarum facta pilea vilissima docent Brodæus lib. 10. Miscell. c. 35. Martial. lib. 14. Epigr. 132. & ibi Farnab. Barth. ad Statii Silvas p. 419.

¶ Lacer-

¶ Lacernula, diminutivum. Arnobius lib. 2. p. 56 *Lanae, lacernulas, trabeas* &c. *sibi fecerunt.*

¶ Lăcernatus, lacernam indutus. Juvenal. Satyr. 1. v. 62.

LĂCERTA, Eidex / Horatio lib. 1. Oda 23 *Lacertae virides. Lacerta chalcidica*, quae & *Seps*, Kupffereidex. *Lacerta aquatica*, Wassermolch / oder Wassereidex.

LĂCERTUS, in homine brachium est a cubito ad manus usque vertebram, der förder Arm / vom Ellbogen biß an die Hand. *Milo Crotoniates cum senex esset, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrimansque dixisse: At hi quidem jam mortui sunt*, Cic. de Senect. 9. Et, *Cupidis lacertis amplecti aliquem*, Ovid. 13. Her. epist. v. 115. Mit grosser Begierde umfangen. ¶ *Parem esse lacertis, & viribus*, an Stärcke und Kräfften gleich seyn. *Movere lacertos*, seine Stärcke gebrauchen / sehen lassen. Florus prologo extremo: *Sub Trajano principe movit lacertos*, scil. Romanus populus.

¶ 2. Lacertus, piscis Trachurus, & σαῦρος dicitur, & scombro similis est, eine Art Macrellen / quod genus pulcre illustravit Hermolaus Barbarus ad Plin. lib. 32. cap. 11. *Byzantiacus* Statio cognominatur, quod praestantior in mari circa Byzantium erat. Nam lib. 4. Silv. 9 v. 13 ait: *Aut Byzantiacos colunt lacertos.*

Adde ibi Barthium. Sunt qui Aalraupen dicant, ex Oppiano:

Atque lacertorum gentes, quae putrida pascunt,
Inter caenosas volventes corpora sordes
Sanvides, Scepani, &c.

Saurus, eine Macqueralsen / Scombrum enim & acum refert.

¶ Lăcertōsus, qui validis est lacertis. Cic. Phil. 8. cap. 9 *Centuriones pugnaces & lacertosi.* Et Varro 2. de R. R. cap. 7 etiam *equum lacertosum* dixit.

Lacesso, vide paullo post in *Lacio.*

LĂCHĂNUM, Graecum Λάχανον, id Horatius latine scripsit in sermonibus lib. 1. Satyr. 6. v. 115

Ad porri & ciceris refero, lachanique catinum.

Significat olus, Kraut. Ita Lambinus in Horatio legit: Torrentius aliique ex antiquis libris *Laganum*, quod placentae genus est, de quo infra dicemus.

LĂCHĔSIS, Λάχεσις, una ex Parcis, ἀπὸ τοῦ λαγχάνω, sortior. Vide *Parcae.* Martial. lib. 4. Epigr. 54

Nil adicit penso Lachesis, fusosque sororum
Explicat, & semper de tribus una necat.

Seneca in Oedipo v. 984

Quicquid facimus venit ex alto.
Servatque sua decreta colus
Lachesis dura revoluta manu.

Lachryma, vide *Lacryma.*

LACINIA, ae, pars extrema vestimenti, flexuosa sinuosaque, ut Beroaldus ad Apulejum dixit. Togae enim & pallia laxiore ambitu erant, itaque rugas & plicas veluti sinus faciebant; idcirco lacinia erat illarum extremitas. Rubenio sunt πλεύμονα, ala, vestimenti, quod secus videtur Octavio Ferrario Analect. de Re Vest. cap. 40, quia Plautus Mercatore act. 1. sc. 1. v. 16 dicat: *Sume laciniam, atque absterge sudorem tibi.* Cic. lib. 16. ep. 21 *Video videre ementem te rusticum res, cum villico loquentem, in laciniâ servantem ex manusa secunda semina.* Apulejus lib. 3. Milet. p. 138 *Omnibus laciniis se devestit Pamphile.* Ubi synecdochice pro toto vestimento sumitur, quemadmodum etiam lib. 1 idem Apulejus pag. 105 *Unam e duabus laciniis meis exuo, eumque propere vestio.* Metaphorice pro cujuscunque rei flexu & ambage dici, observat Colvius ad Apuleji l. d.

¶ Laciniosus, ut *Vestis laciniosa*, Kleid mit Falten. *Laciniosa folia*, Plin. 25. cap. 10. Tralate idem lib. 5. cap. 10 Alexandriam Ægypti a situ *laciniosam* vocat. Et Apulejo Apolog. p. 287. *imbecillitas laciniosa*, est non simplex, sed nimium redundans. Et Hieronymus Epist. 112 [praefat. in lib. Esther] *Laciniosis verborum finibus.* Idem in Daniel. cap. 11. v. 21 *sermone laciniosissimo prosequi.*

¶ Laciniose, adverb. Plinius lib. 16 cap. 43 *laciniose crispa.* Ita Harduinus: alii *lacunose*: vulgo *lacrymose.*

¶ Laciniare, quod & *Liciniare* scribitur, est in lacinias colligere, falten. Item, laciniis & volumine involvere. Apulejus lib. 10. p. 254 *Ut ventus adhaerens pressule, membrorum voluptatem graphice liciniaret.* Ita Elmenhorstius, etiam id Indice suo repetens, & Pricaeo teste veteres codices: ipse suspicatur *linearet, κατ' ἀφαίρεσιν* pro *delinearet.* Habet tamen *Laciniare* aliquid praesidii in derivato adverbio, quod sequitur.

¶ Laciniatim, per lacinias, faltenweiß. Apulejus lib. 8. p. 208 *non laciniatim dispersos, sed cuneatim stipato commeatu.* Ita quoque Pricaeus p. 163.

LĂCIO, lacĕre a Prisciano ponitur, sed inusitatum est. Festus quoque Pompejus: *LACIT, decipiendo inducit. LAX etenim fraus est. LACIT, in fraudem inducit. Inde est Allicere & Lacessere: inde Lactat, Illectat, Delectat, Oblectat.* Est hinc ergo

¶ Lăcesso, lacessere, provocare, reitzen / auff sich hetzen. Terent. in Prolog. Eunuch. *Is ne erret moneo, & desinat lacessere.* daß er auffhöre mich ihm auff den Halß zu hetzen. Cicer. pro Milone cap. 31 *irritare, ferroque lacessere.* Et, *Lacessere injuria*, pro Lege Manil. cap. 6. *maledictis*, Idem 1. Philipp. cap. 1. Infinitivum passivum Columella lib. 9. cap. 8. & 15 ex quarto ordine format *lacessiri*: alii *lacessi*, ut Curt. lib. 4. cap. 12 *contentus non lacessi.*

¶ Lacessitio, actus lacessendi, provocatio, irritatio. Ammianus lib. 19. c. 6 [4. Vales.] *lacessitionibus crebris occupare obsidionis adhaerentes*, durch öfftern Anfall / Ansetzung zu schaffen machen.

¶ Lacessitus, particip. Cic. pro Lege Manil. cap. 2 *Duo potentissimi reges, alter relictus, alter lacessitus.* Hinc

¶ Illacessitus, non lacessitus, non provocatus, ungereitzt / unheraus gefordert. Tacitus Agric. cap. 20 *Pars Britanniae illacessita*, i. e. bello nondum provocata, intacta. Et de German. cap. 36 *Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem illacessiti nutrierunt.*

Composita veteris verbi, *Lacio*, sunt

¶ Allicio, allicere, & invitare & blandimentis ad se pertrahere, zu sich locken / zu sich bringen. Cicer. de Amic. cap. 8 *Allicit homines virtus ad diligendum.* Idem de divinat. lib. 1. cap. 39 *Magnes allicit & trahit ad se ferrum.* Et Ovid. 6. Fastorum v. 681

Alliciunt somnos tempus, motusque merumque.

¶ Allector, oris, ein Locker / Lockvogel. apud Columell. lib. 8. c. 10 *Turdi allectores.*

¶ Allecto, allectare, frequentativum. Colum. 2. c. 3 *Boves ad aquam duci oportet, sibiloque allectari, quo libentius bibant.* Träncke pfeiffen. Et Cic. de Senect. c. 16 *ad agrum fruendum non modo non retardat, verum etiam invitat & allectat.* Idem de Amicit. c. 26 *qui ipsi blandam vanitatem allectant & invitant.*

¶ Allectatio, Anlockung. Quintil. lib. 1 cap. 10. p. 89 *nutricum allectatio*, id est cantio, qua soporem vagientibus conciliant.

¶ Allicefacio. Suetonius Vitellio c. 14 *Omnibus blanditiis tantum non ad societatem imperii allicefactos occidit.*

¶ A *Delicio* in usu Latinis est *Delicium*, itemque plurale foemininum, *Delicia*, quae oblectamenta dicuntur, Lust / Kurtzweil. Martialis lib. 7. epigr. 49 *Gloria conspicua deliciumque domus.* Caelius Ciceroni lib. 8. fam. epist. 8 *Sempronius mel & delicia tua, &c. Amores & delicia tua*, Cicer. de Divinat. lib. 1. cap. 36. *Habere in deliciis quem*, Idem ad Att. lib. 6. ep. 1. für seine Lust und Freude halten. *Esse in deliciis alicui*, Cic. 6. in Verr. c. 1. sehr von einem geliebet werden. *Deliciae facere*, apud Catull. 45, & Plaut. Men. act. 2. sc. 2. v. 30. est jocari, Lust und Kurtzweil pflegen. *Deliciarum & voluptatis caussa*, pro Rabir. Post. cap. 10. um Lust und Kurtzweil willen. Quintil. lib. 1. cap. 11 *Utinam liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus, infantiam statim deliciis solvimus*, die Kinder verwehnen. *Usque ad delicias vocorum*, Juvenalis Satyr. 10. v. 191. *Usque in delicias amare*, Seneca lib. 4. de beneficiis cap. 5. Praecipue domini servos & ministeria sua, quae impense & improbe saepius amabant, *Deliciae* suas solebant vocare. Plinius lib. 8. Ep. 1 *Encolpius lector, ille seria nostra, ille delicia.* Propertius lib. 4. eleg. 7. v. 75

Deliciaque mea, Latris cui nomen ab usu est,
Ne speculum dominae porrigat illa novae.

Vide & Casaubon. ad Sueton. p. 169 & seq. Ita haec vox accipienda & apud Fabium Quintilianum est lib. 1. c. 2 *Verba ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis.* Nam *Alexandrinae deliciae* ibi pueri dicuntur licenti lasciviaque dicacitate grati dominis: quales & Statius *loquaces delicias* lib. 5. Silv. 5. v. 66 dixit. Vide infra in *Verna, Vernilitas.*

¶ Delicia, sing. Plaut. Trucul. act. 5. v. 29.

¶ Deliciolum, dimin. Seneca Epist. 12 *Ego Philositi villici filium, deliciolum tuum. Perfecte, inquam, delirat iste vetulus: Etiam deliciolum meum factus est.*

¶ Deliciŏlae, diminutiv. aliud. Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 8 extr. *Tulliola, deliciolae nostrae, tuum munusculum flagitat.*

¶ Delicĭosus, plenus deliciis. Sedulius in Oratione Dominica de tentationibus: — — *vetita mundi*
Delicĭosa sequens.

Ambrosius Sermone 67 extremo, *Delicĭosa vidua.* wollüstig. Et Augustinus l. b. 2 de Genesi contra Manich. cap. 9. pr. *in nemoribus delicĭosa quies.*

¶ Huc & *Delicatus* repono. Id significat deliciis assuetum & mollem, verzogen / verwehnet / zart / so Wollust und guter Tage gewohnet ist: quos Plautus *Ignavos* dixit, ut supra monebamus. *Adolescens delicatus*, Cic. de Cl. Orat. cap. 53. pr. *Mollis & delicata voluptates*, Idem 1. Nat. D. cap. 40 weibische und zarte Lüste. *Delicatissimum fastidium*, Idem lib. 1. de Fin. cap. 2. *Delicata vita* 2. Tusc. c. 11. ein Leben in eitel Wollust. *Delicatior cibus*, Plin. lib. 17. cap. 24. Seneca de Constant. sap. cap. 4 *Delicatos* dixit, qui molliore animo sunt ad ferendas injurias. Laboris impatientiam Quintilianus sic notavit Declam. 9. extr. *Agrestia opem delicatior aggrediar? hoc a fortuna non didici.* Plin. lib. 2. Epist. 11 *ebes delicatissimas*, nitore & vigore pulchras, dixit. ¶ *Delicati* etiam & *Delicatae* dicebantur, *Concubini* & *Concubinae*: de quo Turnebus lib. 22. Adverss. cap. 15. & Torrentius ad Vespasianum Suetonii c. 3. Et Cicero 7. Verr. c. 27 *delicatissimum*, mulierosum quendam dixit.

¶ Delicate, zärtlich / wollüstig. adv. *Delicate & molliter vivere*, Cic. 1 off. c. 30. *Delicate vestiri*, Colum. 11. c. 1. nach Wollust bekleidet werden. Comp. *Delicatius*, Seneca 3. de Ira c. 9. pr. usus est.

¶ Eli-

¶ Elicio, elicui, elicitum (variat enim hujus præteritum a cæteris compositis) est extrahere, ausziehen / ausfordern / heraus langen. ut, *Elicere ferrum ex terra cabernu*, Eisen aus der Erde heraus graben / Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 60. *Suscitare & elicere fontem*, Plin. lib. 4. ep. ult. einen Brunn sencken. *Animas inferorum elicere*, id est, excire, evocare, Cic. in Vatin. cap. 6. aus der Hölle hervor bringen. *Sanguinem elicere*, Cicero 1. Tusc. cap. 48. Unde proverbium: *Sanguinem elicit acrius emungens*, wer die Nase zu hart schneutzet / zwingt Blut heraus. *Elicere sententiam*, Cic. 7. ad Attic. ep. 1. Et, *Elicere arcana alicujus*, Livius 40. c. 23. auslocken / aus einem bringen. *Elicere ad colloquium*, Livius lib. 5. cap. 15; & *ad pugnam*; Idem lib. 34. cap. 19. heraus fodern. Idem, *Elicere ad disputandum*, Cic. de orat. lib. 2. cap. 3.

¶ Electare, frequentativum. Plautus Asinaria act. 2. sc. 2. v. 28 *Electabo quicquid est*: Ich wil es rauß bringen und erfahren / es sey was es wolle.

¶ Illicio, illexi, illicere, fraude & blanditiis pertrahere, mit Listigkeit bewegen und anlocken. Terent. in Andr. 5. sc. 4. v. 8. *Adolescentulos, imperitos rerum, in fraudem illicis.* verführest. *Illicere in stuprum*, Cic. 3 Nat. Deor. c. 27.

¶ Illecebra, quo singulari Cicero utitur pro Milone cap. 16, *Maxima illecebra est peccandi, impunitatis spes*, Anreitzung zu sündigen. Gellius lib. 12. cap. 5 *Delectatus enim videbatur illecebra quæstionis.* Sed Plur. usitatius. *Illecebris voluptatis deliniri*, Cic. 15. fam. epist. 16. von der Wollust verführet werden. *Dedere se illecebris vitiorum & lenociniis cupiditatum*, Idem pro Sestio cap. 66.

¶ Illecebrōsus, plenus illecebrarum, Anlockend. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 144 *illecebrosus sapor.* Paullinus Nolan. epist. 41 [vet. ed. 26] n. 2 *illecebrosa modulamina.* Et Ammianus lib. 30 cap. 4 *illecebrosis insidiis ambire.* Comp. *illecebrosius fieri nihil potest*, Plaut. Bacch. a. 1. sc. 2. v. 55. nisi pro adverbio cum aliis illud habere velis.

¶ Illecebrose, lieblich / item verführerisch. adverb. Plaut. Milite act. 3. sc. 2. v. 36 *Hui! illecebrose*, i. e. festive, lepide. Ammianus lib. 30. cap. 19 *Hæc ita illecebrosius atque inhumanius agi loquebatur pertinax rumor.*

¶ Illex, icis, pro inliciens. *Illex animi Venus*, Apulejus Apologia p. 295. Idem ibidem: *Quis non disciplinam matris agnovit; cum in puella videret immedicatum os & purpurissatas genas, & illices oculos?* Paullinus Nolanus d. l. *Per gustum illicem gula morbus irrepsit.* Prudentius Psychom. v. 329 *balatus illex:* & lib. 2. adv. Symmach. v. 6

— — *corda illice flecteret arte.*

¶ Illix, sive Illex, subst. ein Lockvogel. Nonius: Illix & Illex sic discernuntur, ab illiciendo fit *illix: illex* verò est, a quo lex non servatur. Sed hoc discrimen neglectum ab Apulejo & Plauto. Illum adduximus: hic nunc prodeat ex Asinaria act. 1. sc. 3. v. 67 — *Ædis nobis area est; auceps sum ego;*

Esca est meretrix; lectus illex est; amatores, aves.

¶ Illicibilis, e, quod illicit. Ut, *illicibilis voluptas*, Lactant. 7. cap. 27.

¶ Illectamentum ab *illectare* apud Apulejum legitur in Apologia p. 335 *illectamentis captus.*

¶ Illectus, ûs, idem. Plaut. Iooo allegato v. 21

Magis illectum tuum, quàm lectum metuo. Mala tu es bestia.

¶ Illectatio, idem, a frequentativo *illectare*, unde & *illectamentum* fuit. Gellius 18. cap. 2. *Demulcentes eum jucundis honestisque sermonum illectationibus.*

¶ Pellicio, pellicere, blanditiis inducere, mit guten Worten an sich bringen und zu sich ziehen. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 18 *Is senem per epistolam pellexit*, hat ihn mit guten Brieffen auffbracht. Cic. pro Cluent. cap. 5 *Animum adolescentis nondum consilio ac ratione firmatum, pellexit in omnibus rebus, quibus illa ætas capi ac deliniri potest.* ¶ 2. *Pellicere* etiam dicuntur veneficæ, cum aliquid excantationibus suis aliunde ad se pertrahant. Lex 12. Tab. apud Servium ad Eclog. 8. Virgil. v. 99. NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS. Virgilius ibi *traducere* vocat: & Tibullus lib. 1. El. 9. v. 19

Carmina vicinis fruges traducit ab agris.

¶ Pellax, ācis, qui blanditiis decipit, *pellax Ulysses* Virgil. 2. Æneid. v. 90.

¶ Pellācia, quies, blanditiæ. Lucret. lib. 2. v. 559 *Subdola quum ridet placidi pellacia ponti.* Prudent. Hamartig. v. 637

Senecio, quam contra moveat pellacia, litem.

¶ 2. Concubinatus, incontinentia. Arnobius 4. p. 147 *per omnes libidinum formas incestarum cupiditatum circumegisse pellaciam.* Et lib. 5. pag. 171 *Jovialia monumenta pellacia.*

¶ Pellex, fœm. icis. media brevi, concubina mariti, uxorem habentis, ein Kebsweib / inde dicta, quod blanditiis suis alienum maritum ad se pelliciat. Gellius a *Græco* πάλλαξ, derivari sensit lib. 4. cap. 3. quem vide & Paullum JC. L. 144. D. de Verbor. sign. Vet. Gloss. *Pellex*, ζήλη, παλλακή. Item παλλακή, *Concubina, Succuba, Pellex. Pellicem autem habere vir non dicitur,* A *sed uxor*, Valla lib. 6. Ita Horatius lib. 3. od. 27

— — *dominaque tradi*

Barbaræ pellex.

Sueton. Cæsare cap. 49. *Præterea actionis Dolabellæ & Curionis patris: in quibus eum Dolabella*, PELLICEM REGINAE : SPONDAM INTERIOREM REGIAE LECTICAE; *ac Curio*, STABVLVM NICOMEDIS ET BITHYNICVM FORNICEM *dicunt.* Ipse Suetonius Græco usus est flexione Latina Vespasiano cap. 21 *Inde quieti vacabat, accubante aliqua pallacarum, quas in defunctæ Cænidis locum plurimas constituerat.* Græca hac voce & Plinius usus lib. 35. cap. 10.

¶ Pellicare, verbo pro æmulari, ut rivales solent, veteres videntur usi. Vet. Gloss. ζηλόω, *Pellico, Æmulor.* Item: ζῆλος, *pellicatus, Pellicatio, Æmulatio, Zelus.*

¶ Prolicio, ĕre, vorlocken. Plautus Curcul. act. 1. sc. 2

Nos veteris vini meis naribus objectus est:

Ejus amor cupidum me huc prolicit per tenebras.

¶ Prolecto, prolectare, Raus locken / hervor locken. Cicero pro Flacco c. 8 *Egentes & leves spe legationis, & viatico publico, privata etiam benignitate prolectat.* Vitruvius proœmio lib. 5. *Carminum metra & pedes, & versuum distincta pronunciatio, prolectando sensus legentium, perducit sine offensa ad summam scriptorum terminationem.* Apulejus lib. 5 post princip. *prolectante studio pulcherrima visionis:* & ibidem p. 162 *prolectante gaudio:* & in Apolog. p. 331 *caussa prolectandi ad nuptias.*

Frequentativum *Lacio* cum Compositis.

¶ Lacto, lactare, frequentativum a *Lacio*, est inducere, & blanditiis pellicere. Terentius Andr. act. 4. sc. 1. v. 24 *Nisi me lactasses amantem.* Ubi Donatus: *Oblectasses, induxisses. Qua significatio frustrationem ostendit.* LACTARE *est inducere in voluptatem aliquam: a* LACIENDO. *Unde &* OBLECTARE *dicitur.* Idem: LACTARE *est dulcedine aliqua tenere: ad persuasionem inducere.*

¶ Delecto, delectare, voluptate afficere, erfreuen / erlustigen / eine Lust machen. Cic. 1. Offic. c. 28 *Pulchritudo corporis delectat hoc ipso, quod inter se omnes partes quodam lepore consentiunt.* Idem 2. ad Attic. epist. 4 *Delectare se cum Musis*, seine Lust am Studiren haben. Idem 2. de Legib. cap. 7 *In hoc admodum delector, quod* &c. Daran habe meine Freude ꝛc. Idem ad Attic. lib. 2. ep. 6 *Libris me delecto*, ich ergetze mich am Studiren. *Delectari ludo, otio, nugis*, seine Lust haben am Spiel / &c.

¶ Delectamentum, Kurtzweil / Lust. Ter. Heaut. act. 5. sc. 1. v. 79 *Qui me sibi pro ridiculo & delectamento putat*, der mich für seinen Narrn und Kurtzweil hält. *Inania delectamenta puerorum*, Cic. in Pison. cap. 25.

¶ Delectatio, Ergötzung / voluptas. *Esse delectationi, Afferre delectationem*, ergötzen / erlustigen. *Magna delectationi in rebus adversis litera esse debent*, Cic. lib. 6. fam. epist. 6. Idem eod. lib. Epist. 12 *Est unum perfugium, doctrina ac litera, quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem.* Ergötzung / Lust und Trost geben.

¶ Delectatus, participium & nomen. Unde Comparativus apud Gellium in præfatione: *Sermo delectatior in otio.*

¶ Indelectatus, contrarium. unergetzt. Petronius in Satyr. *At ille non indelectatus nequitia mea.*

¶ Delectabilis, delectationem afferens. ergetzen. Gellius lib. 1. cap. 4 *Rhetor fuit amœni ingenii, doctrina quoque ista utiliore & delectabili.* Idem lib. 2. cap. 23 *illud Menandri verum & delectabile.* Comp. *Delectabilior.* Apulejus Florid. 3. sub fin. *Lyra concentu variatior, & tibia questu delectabilior.*

¶ Delectabiliter, adverb. Rursus Gellius lib. 13. cap. 24 *Facies delectabiliter ac decore depicta.*

¶ Oblecto, oblectare, erlustigen. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 86 *Habebis, qua tuam senectutem oblectes.* Dicimus *oblectari aliqua re*, & *in re.* Illius jam dedimus exemplum. Aliud ad Quint. fratrem lib. 1. epist. 1. cap. 1 *ut te jucunda opinione oblectarem.* Hujus, sit Terentianum Adelph. act. 1. sc. 1. v. 24 *In eo me oblecto solum.* Tritum est sed verissimum, *Studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant*, &c. Cicer. pro Archia cap. 7.

¶ Oblectatio, Belustigung. ut, *Oblectatio animi*, Cic. 1. de Orat. cap. 26. Et, *requies plena oblectationis*, Idem de Amic. cap. ult.

¶ Oblectator. Apulejus 3. Florid. sub fin. *Arion misericordium belluarum oblectator.* Et Tertullianus de Corona c. 8. extr. *Deus prospector, & instructor, & oblectator hominis sui.*

¶ Oblectamentum, idem quod oblectatio. Cicer. de Senect. cap. 16 *Oblectamenta rerum rusticarum.* Et paullo ante cap. 15 *oblectamentum senectutis.*

¶ Oblectāmen, idem. *Varia oblectamina vitæ*, Statius lib. 3. Silv. 5. v. 95. *Vario oblectamine*, Prudent. Hamartig. v. 311.

¶ Oblectabilis. Ausonius Epist. 19 extr. *Delectabile negotium*, i. e. jucundum. Vide Vinetum ibi.

¶ Sublectare. Plaut. Milite act. 4. sc. 2. v. 74 *Ut sublecto os*, hoc est; oblino os, oblectando decipio.

LACRŸMA, sed plurale usitatius *Lacryma*, ex Græc. δάκρυ, δάκρυον.

δάκρυον. Hæc genuina scriptio, sine *H*, & cum Υ, quod ut in aliis, Latini in U verterunt, *Lacruma* dicentes, quemadmodum *Sulla* pro *Sylla*. Alii ita receperunt in Latinam civitatem, ut originis obliti *Lacrima* Latina litera scripserunt, ut vestigia multa in antiquis libris supersunt. Alii firmioris pronunciationis caussa adspirationem *H* indiderunt *lachryma* scribentes, cujus autem, ut Gellius lib. 2. cap. 3 censet, nulla est visa ratio. *Lacryma* itaque scribimus, vertimusque patria lingua Thränen / Zähren / das Weinen. Cicero Partit. Orat. cap. 17 *Cito aresci lacryma, præsertim in alienis malis.* Quod Græci ita efferunt: ὅτι ῥᾷστον ξεραίνεται δάκρυα. Vide Chiliadas. ¶ *Lacrymas movere* Quintil. lib. 4. cap. 2. zum Weinen bewegen. *Lacrymas effundere*, Cic. pro Planc.o cap. 42. Et *Vim lacrymarum profundere*, Idem Somn. Scip. c. 3. Item *effundi in lacrymas*, Tacit. 3. annal. cap. 23. weinen / Thränen vergiſſen. *Homini illico, quasi puero, lacryma cadunt*, Terent. Adelph. act. 4. sc. 1. v. 20. die Thränen flieſſen ihm über die Backen. *Vultum lacrymis rigare*, Virg. 9. Æneid. v. 251. *Dare lacrymas.* Juvenalis Satyr. 15. v. 133 *Quæ lacrymas dedit hæc nostri pars optima sensus:* Cic. 2. Tuscul. c. 21 *Lacrymis & lamentis multebriter sese dedere*, nichts thun als weinen und wehklagen. Idem 7. in Verr. cap. 67. *Lacrymas in morte nasarchorum non tenebamus*, Konten uns des Weinens nicht enthalten. *Vix videtur continere lacrymas*, Plaut. Mostell. act. 3. sc. 2. v. 135. das Weinen lassen. Terent. in Andr. *Hinc illæ lacrymæ?* Kam das Weinen daher? ¶ 2. Sunt & *arborum & vitium* lacrymæ, das Trieffen an Bäumen und Weinstöcken: Plinius lib. 11. cap. 6 *Lacryma arborum:* & procem. lib. 23 *lacryma vitium.* Unde & *lacrymare* dicuntur. Vide Buchnerum ad Venantium Eleg. de resurrect. vers. 27.

¶ Lacrymula, diminutivum, ein Zährichen / ein Thränichen. Terent. Eunuch. act. 1. sc. 1. v. 22 *Falsam lacrymulam exprimere.* Catull. Carm. 67

Frustrantur falsis gaudia lacrymulis.

¶ Lacrymo, lacrymare, neutro genere, weinen: & active quasi pro *deflere*, bewegnen. Sed tum Casus non a verbo pendet, sed ab intellecta præpositione *Ob*, *Propter.* Nepos Alcibiade cap. 6. n. 4 *Ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus casum lacrymarit.* Neutraliter *Lacrymare gaudio*, vor Freuden weinen / Terentius dixit Adelph. act. 3. sc. 4 v. 46. De lacrymis gaudio expressis, Casaub. ad Suetonium pag. 92. Et Rittershus. ad Oppian. Lindebruchius ad citatum locum Terentii, & Morellus ad Statii Silvas. Barth. ad Claudian. p. 359. Lambin. ad Horat. lib. 1. Epist. 18. ¶ Trālate *Lacrymare*, pro quovis modo stillare dicitur. Quemadmodum & verbo *flere* Lucretius usus. Vide Buchnerum ad Venantium laudato loco.

¶ Lacrymor, lacrymari, deponenti genere, lacrymas effundere, weinen. Cic. in Verr. 7. cap. 46 *Et quis fuit, quin lacrymaretur?* der nicht geweinet habe?

¶ Participia hinc passiva quoque sunt: *Lacrymatus* apud Ovid. 1. Fast. v. 339

Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas.

Et *lacrymandus.* Statius Theb. lib. 9. v. 109

Exsequiis lacrymandus erat.

¶ Lacrymatio, das Weinen. Plin. 11. cap. 37. sect. 54, *lacrymationum saliva.* & Procemio lib. 23 *emendat oculorum lacrymationes.*

¶ Lacrymosus, klägtich. ut, *Carmen lacrymosum*, Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 1. v. 35. *Oculi lacrymosi*, Plin. 29. cap. 6. Et, *Singultus lacrymosus*, Apulejus lib. 5. p. 164. *Mater lacrymosa*, Idem lib. 7. p. 199.

¶ Lacrymose, adverb. Plinius lib. 16. cap. 43 habere dicitur, & ita Frobenius, alii: Harduinus autem *lacinioſe crispa*, quod, aut *lacunoſe*, omnino rectius. Vide supra *Lacinioſe.*

¶ Lacrymābilis, e, lacrymis dignum, ut, *Bellum lacrymabile*, Ovid. 8. Metam. v. 44. Krieg der wohl zu betrauren und zu bewinnen ist. *Lacrymabile tempus*, Idem lib. 5. Trist. eleg. 12. pr. *Boni viri lacrymabiles*, ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες, Vide Chiliad.

¶ Lacrymabiliter. Hieronym. 2. adv. Rufin. cap. 7 *lacrymabiliter indicare*, mit Thränen anzeigen. Idem ep. 139 [Explicatio est Psalmi 89. al. 90] *Propheta lacrymabiliter deprecatur.*

¶ Illacrymabilis, qui nullis lacrymis movetur, durus, unbarmhertzig. Quod nomen Horatius tribuit Plutoni, lib. 2. carm. ode 14.

¶ Lacrymabundus. Livius lib. 3. cap. 46 *Ille lacrymabundus, Gratum est, inquit*, &c. Lactantius de Mort. persecut. c. 18 *Lacrymabundus, Fiat, inquit, si hoc placet.*

Composita.

¶ Collacrymare, weinen / beweinen. Cic. Somn. Scip. principio: *Complexus me senex collacrymabit.* Et Terentius And. 1. sc. 1. v. 82 *Nonnunquam conlacrymabat.*

¶ Collacrymatio. Cic. 2. de Orat. c. 45 *signa doloris voce, vultu, collacrymatione denique ostendere.*

¶ Delacrymare, unter sich weinen / Thränen trieffen. Columell. lib. 4. cap. 9 de vite putata.

¶ Delacrymatio, Beweinung. Plin. lib. 20. cap. 5 *Cepæ sativæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur.* Wenn vom Zwiebel-Geruch die Augen übergehen.

¶ Illacrymare, idem propemodum quod simplex. *Illacrymare gaudio*, vor Freuden weinen. Livius lib. 25. c. 24 de Syracusarum expugnatione: *Marcellus ut mœnia ingressus ex superioribus locis urbem subjectam oculis vidit, illacrymasse dicitur, partim gaudio tantæ perpetratæ rei, partim vetustæ gloriæ urbis.*

¶ Illacrymabilis, vide supra apud *Lacrymabilis.*

Lacon, Laconicus, Laconica, Laconismus vide sub *Lacedæmon.*

LACTORIS, idis, vel Lacteris, fœm. herba plena lactis est, Plinio lib. 24. cap. 18.

LACTŪCA, a *lacte* & ipsa dicta, herba nota est. Salat. Duplex est, altera *sativa*, eademque crispa, & florida; *agrestis* altera. Martial. lib. 13. Epigr. 14

Claudere quæ cœnas lactuca solebat aborum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

¶ Lactucula, diminutivum. Columell. lib. 10. v. 111

— — Teneris frondens lactucula foliis.

LĂCVS, masculi quartæ declin. eine See / Sumpff / aqua non fluens, perpetua tamen. ut *Lacus Lemanus*, Cæsar B. Gall. 1. cap. 2. Genver See. Et Martialis lib. 9. Epigr. 100

Multum, crede mihi, refert, a fonte bibatur
Qui fluit, an pigro quæ stupet unda lacu.

¶ 2. Est & *lacus* vasis genus, ein Kübel / præsertim in torculari, ubi uvæ exprimuntur. Columella lib. 12. cap. 29 *De lacu recentissimum mustum.* Ovidius 4. Fastor. v. 888

Præmia, de lacubus proxima musta tuis.

¶ 3. Item trabium interstitium. Vide infra *Lacunar.*

¶ Lacusculus, diminut. foveola, ein Grüblein. Columella lib. 12. cap. 50 *Horum lacusculorum solum lapide vel tegulis oportet consterni.* De olei pressura loquitur.

¶ Lăcūna, fossa, eine Lache / Lücke / quæ videntur ex Latino esse. Vide infra *Lama.* Cic. metaphorice dixit 4. in Verr. c. 55 *Lacunam rei familiaris explere*, pro, attritam & diminutam rem familiarem sarcire, der Nahrung wiederum auffhelffen. Idem 12. Attic. epist. 6 *Vide quæso, ne qua sit lacuna in auro*, daß nicht was am Gelde mangele. Gellius, *labem & lacunam famæ*, simili dixit figura lib. 1. c. p. 3.

¶ Lăcūnosus, grübicht. Vitruv. lib. 8. cap. 6. extr. *interstitia lacunosa.* Et Apulejus lib. 9. pag. 221 *Via lacunosis inciditur voraginosa.*

¶ Lacunare, verbum, est lacunar facere. Ovidius 8. Metam. Fab. 9. de Acheloi tecto v. 565

Summa lacunabant alterno murice conchæ.

Nempe, significat lacunar tecti ex conchis muricibusque concinnatum fuisse. Idem & *laqueare* est.

¶ Lăcūnar, diminutivum, a *Lacus.* Servius ad illud Virgilii 1. Æneid. vers. 726

— — dependent lychni laquearibus aureis:

Principaliter, inquit, LACVS *dicitur: ut Lucilius: Resultant adesque lacusque. Deminutio* LACVNAR *facit. Horatius:*

— — nec aurem
Mea renidet in domo lacunar.

Inde fit alia deminutio: LACVNARIVM: *quod per antistichon* LAQVEARIVM *facit*, &c. LACVS itaque videntur dici, interstitia lignorum, quod lacuum similitudinem quandam præ se ferant. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 12. LAQVEARIA *sunt quæ Cameram subtegunt & ornant: quæ &* LACVNARIA *dicuntur. Quod* LACVS *quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gypso, vel coloribus habeant pictos cum signis intermicantibus.* Vitruvius lib. 7. cap. 2 *Tunc autem machinis camerarum dispositiones in conclavibus disponantur, nisi lacunaribus ea fuerint ornata.* Quare LACVNAR, templi cubiculive aut cœnationis summa contignatio erit, seu culmen extatum varie, ac picturatum, die Decke. Cic. 5. Tusc. cap. 21 *In hoc medio apparatu Dionysius fulgentem gladium a lacunari demitti jussit, ut impenderet Democlis regiam opulentiam admirandis cervicibus.* Vet. Gloss. *Lacunar*, Ὀρόφωμα, ὑποτόχιον. Item: Ὀροφή, *Lacunar, Laquearium, Fastigium, Culmen.* Notandum autem in Glossis istis LACVNAR & ὑποτόχιον seu *vas urinarium* exponi. Quia enim & *Lacus* vasa ejusmodi significant; mirum non est, si & diminutivum eam significationem retineat. Sane LACVS pro concepticulis aquarum publicis, ubi abluebant lintea & similia, Vitruvius posuit lib. 8. cap. 7. Quin & Frontinus de aquæductibus hac notione isto vocabulo non semel est usus. Vet. Gloss. *Lacus*, ὑδρία, λάκκος. Item ὑδρία *Lacum, Silanum.* Nec alio nomine Tibullus ac Plinius vas appellant, quod mustum prælo expressum excipit, eine Wanne / ein Trog.

¶ Lacunarium, lacuna, lacus. Vet. Gloss. *Lacunarium*, λίμνη, ὀρόφωσις. Genitivo plurali *lacunariorum* usus Vitruvius lib. 4. cap. 3.

¶ Lacunarius, qui lacunas fodit. Eisdem Glossis: *Lacunarius*, λακκοποιός. Usus & Firmicus lib. 8. c. 21. n. 9.

LADANVM, gummi est odoratum, quod ex frutice in Cypro colligi-

colligitur; quem *ledam*, λήδον vocant, λήδειν. Plin. 12. cap. 17. Celsus lib. 5. c. 26. Hesych. L. III. c. 112.

LĀDAS, Alexandri Macedonis cursor, tanta pedum velocitate, ut vestigia ejus in arena non apparerent. Quo nomine statuam meruit apud Argos in templo Veneris. Catullus Epigr. 55. v. 24

Non si Pegaseo ferar volatu,
Non Ladas si ego, pennipesve Perseus.

Martial. lib. 10. Epigr. 100

Habeas licebit alterum pedem Lade,
Inepte, frustra crure ligneo curres.

Celebrant ejus velocitatem etiam Pausanias in Corinth. & Arcad. Anthol. Epigr. 5. Juvenal. Sat. 13. v. 97.

LAEDO, lædere est quacunque offensione & contumeliâ afficere, beleidigen/ verletzen/ beschädigen. *Dicto* vel *facto ledere*, mit Worten oder Wercken einem zu viel thun. Plautus Captivis act. 2. sc. 2. v. 5 *Quum dicto haud audebat, facto nunc ladat.* Et Cic. pro Cluent. cap. 5 *suspicionibus ladi famam suam noluit.* Et Virgil. eclog. 10. v. 48 *ah te ne frigora ledant.* Terent. in Adelph. act. 5. sc. 4. v. 10 *Nulli ledere os*, id est, præsenti nemini molestus erat, er war keinem/ bey dem er war/ zu nahe. Sæpius etiam vulnerare significat.

¶ Læsus, violatus, ut *Læsa dignitas* apud Ciceronem pro Cluent. c. 42. Et, *Læsa fides* apud Horatium lib. 1. oda 33.

¶ Illæsus, inviolatus. Martialis lib. 1. Epigr. 7

Illæsum timidis unguibus hæsit onus.

¶ Læsio, Verletzung. Cic. 3. de Orat. c. 53. extr. *Conciliatio, læsio*, &c. Et Lactant. de Ira Dei cap. 17 *Irritat læsio dolorem.*

¶ Læsura, idem. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 567. num. 8 QVAE VIXIT MECVM ANNIS XVII. M. II. D. III. SINE VLLA ANIMI LAESVRA. Et Tertullianus de Patientia cap. 7 *læsura divitiarum*, hoc est detrimentum.

¶ Illæsibilis. Lactant. de ira Dei cap. 17 *Ira in Deo esse non potest, quia illæsibilis est.*

Compositæ.

¶ Allido, allidere est, *ad aliquid impingere*, anstossen/ anprellen/ &c. *Allisa capite ostio*, vel *ad postium*, er ist mit dem Kopff wider die Thür gelauffen. *Ad scopulos allidi*, Cæsar Civ. 3. cap. 27. scheitern. ¶ 2. *Allidi*, damno affici; übel anlauffen/ zu Schaden kommen/ per Metaph. apud Cic. ad Q. frat. lib. 2. epist. 6 [secundum Grut.] *in quibus, me perlubente, Servius allisus est.* Et Columella lib. 1. cap. 3 *allidi dominum*, id est damno affici, dixit. Seneca de tranquillitate animi cap. 3 *Ille vir fuerit, qui periculis undique imminentibus, armis circa & catenis frementibus non alliserit virtutem nec absconderit.*

¶ Allisio, Anstoß. Trebell. Pollio in tyranno Mario cap. 8 *Multa duorum digitorum allisione contribit.*

¶ Collidere, conterere, zusammen zerschmetternt. *Navigia inter se collidunt*, Curt. lib. 4. cap. 3. Et, *collidere manus*, Quintilian. lib. 2 cap. 12. die Hände zusammen schlagen. Idem lib. 7 extremo: *Res invicem colliduntur.*

¶ Collisus, participium, hart zusammen gestossen. Horat. lib. 1. ep. 2. v. 7 *Græcia barbariæ lento collisa duello.*

¶ Collisus, ûs, subst. Zusammenstossung. Plin. lib. 9. cap. 35 *collisu ipso margaritarum.*

¶ Collisio, idem. Justinus lib. 11. cap. 12 *Nuntiatur, uxorem* [Darii] *ex collisione abjecti partus decessisse.*

¶ Elido, elidere, i. e. frangendo premendoque præfocare: Virgil. 8. Æneid. v. 288

— — — ut prima noverca
Monstra manu geminosque premens eliserit angues.

Ubi Servius: ELISERIT, *præfocaverit.* Virgilianum hoc respexit Nazarius Panegyr. Constantini cap. 16. de Hercule loquens, cum ait: *Ferunt tenerum adhuc atque lactantem duos angues manu elisisse.* Sic *Examinati & elisi* conjunguntur Suetonio Cæsare c. 39. Idem Tiberio cap. 39 *Incœnante eo plura & ingentia saxa fortuito superne delapsa sunt: multisque convivarum & ministrorum elisis præter spem evasit.* Et, *Naves naufragio elidi*, Cæsar. 3. de B. C. cap. 27. Vet. Gloss. *Elisos* ἐκλελυμένους. *Elisus* ἐκγεγε, πεπόν. *Elidere omnes virtutis nervos* Cicero per translationem dixit. *Elidere morbum nervis*, Horat. lib. 1. epist. 15. v. 6. ¶ *Ignem elidere e silice*, id est, percutiendo exprimere, Plinius 11. c. 37.

¶ Elisio, exclusio, eine Aussonderung. *Elisio literarum vocalium.* Vide Grammat.

¶ Illidere, an etwas stossen/ schmeissen. *Dentes illidere, imprimere*, die Zähne an etwas ansetzen/ anbeissen. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 1. v. 77 *Fragili quærens illidere dentem,*
Offendes solido, &c.

Et, *Fluctus illiduntur littori*, die Wellen schlagen wider das Ufer. Quintil. 10. c. 3.

¶ Illisio, Anstossung. Hieronymus epist. 18 ad Marcellam: *Navis nostra scopulorum illisionibus perturbata est.*

¶ Illisus, ûs, subst. idem. Silius lib. 17. v. 250

Illisu scopulus tremit omnis aquarum.

¶ Interlidere. Paullinus Nolanus Carm. 10. v. 161

— — — grabem interlidere dentem.

¶ Oblido, ĕre, idem quod *elidere.* Columella lib. 7. cap. 3 *nec angustiæ* [stabulorum] *fœtus oblidant.* Tacitus annali 5. cap. 9 *oblisis faucibus*, & Prudentius Psychom. v. 592 *oblisoque gutture*, gewürgt. Et Arnobius lib. 7. p. 233 *Oblidi ejus necesse est animam*, muß ersticken.

¶ Relido, ĕre, zurück stossen. Prudentius passione Cassiani v. 48 — *Relisa fronte lignum dissilit.*

LAELIVS, C. Lælius, Scipioni fuit familiarissimus, & Romanis sapiens appellatus est. *Mitis sapientia Læli*, Horat. in Sermonibus lib. 2. Sat. 1. v. 72.

LAENA, & *Chlæna*, χλαῖνα vestimenti aut palliu genus vel sagum, quod superindui solebat hiberno tempore, ein Oberrock/ Regenmantel. Nonius: *Læna vestimentum militare, quod supra omnia vestimenta sumitur.* Virg. Æn. 4. v. 262

Tyrioque ardebat murice læna.

Sed Festo *vestimenti genus est habitus duplicis*, ein gefütterter Rock oder Mantel. ¶ 2. Fuit & amictus auguralis, Cic. de clar. orat. cap. 14 *Sacrificium publicum cum læna facere.*

LAERTES, æ, Λαέρτης, pater Ulyssis, à quo *Laërtiades* ipse Poëtis dicitur. Lucanus vel quisquis auctor Panegyr. ad Pison. v. 61

Vim Laertiadæ: brevitatem vincis Atridæ.

¶ Laërtius, *senex Laërtius.* Virg. 3. Æneid. v. 272

Effugimus scopulos Ithacæ, Laërtia regna.

LAESTRYGONES, populi immanissimi. Formias Campaniæ inhabitantes, &c. Tibullus Paneg. Messalæ de Ulysse loquens v. 59 *Incultos addit Læstrygonas Antiphatesque.*

Læstrygon Antiphates Homero unus idemque est. Odyss. K. v. 106. de Læstrygonibus vero scribit vers. 120, quod fuerint

οὐκ ἀνθρώποισιν ὁμοῖοι, ἀλλὰ γίγασι,
Non hominibus similes, sed gigantibus.

¶ Læstrygoniam Lami urbem excelsam vocat v. 81. ejusdem libri.

¶ Læstrygonius adjectiv. Horat. lib. 3. Od. 16, 34 *Et Læstrygonia Bacchus in amphorâ.*

LAETVS, hilaris, gaudens, hilari vultu, frölich und guts Muths. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. extr. *Lætus est de amicâ.* Valer. Max. lib. 6. cap. 9 *lætiore vultu.* Ovid. 6. Fastorum v. 463

Scilicet interdum miscentur tristia lætis.

Læta seges, die Saat so wohl stehet/ Virgilius principio Georg. Et *fata læta*, Æneid. 2. v. 306. *Tellus justo lætior*, id est fertilitate luxurians, 2. Georg. v. 251. ¶ 2. Aliquando *lætum* est, de quo lætamur: sive quod gratum amicumque est. Tacitus 3. Histor. cap. 75 *Eadem ejus lætam fuisse Muciano accepimus.* Sic *incrementum imperii lætissimum*, Val. Max. lib. 5. c. 3. n. 2. *Lætum colonis ubertas agri*, Ausonius epist. 24. v. 92. In quibus tertium casum eleganter adjungi, eruditi observant. Vide Vlitium ad Gratii Cyneg. pr. pag. 92. ¶ 3. Invito etiam opponitur *lætus*, idemque quod libens est, Horat. lib. 1. epist. 10. v. 39

Inspice si possim donata reponere lætus.

Sic *tristis* contra pro *invito* ponitur Terentio. De quo suo loco. ¶ 4. Lætus idem etiam est quod propitius: glückselig: sic *læti Dii* sunt propitii, *omina & exta læta*, quæ secunda: contra *tristes*, irati Dii apud Propertium. Sic *lætus Mercurius* significat propitium, h. e. bono publico lubentem, & lætificantem suos Quirites, ab effectu scilicet. Taubmann. ad Plaut. p. 10. Boxhorn. ibid. pag. 5. Poetis non uno modo construitur. *Lætus laboris*, Silius lib. 15. v. 569: *lætissimus iræ*, Idem lib. 17. v. 312. Et *lætus spectari* apud eundem lib. 9. v. 455. Ac *lætus bellare* lib. 16. v. 564.

¶ Lætè, adverbium. Cic. Philipp. 9. cap. 3 *Auctorem senatus exstinctum, læte atque insolenter tulit.* Vellejus Paterc. lib. 2. cap. 45: *Neque quisquam aut expulsus invidiosius, aut receptus est lætius.* De Numidico loquitur. *Lætius frondebit*, Palladius lib. 4. cap. 9, extr. *Lætissime gaudere*, Gell. lib. 3. cap. 15.

¶ Perlætus, sehr frölich. Liv. lib. 10 c. 21 *Supplicatio perlæta fuit.*

¶ Lætor, lætari, gaudere, sich freuen. *Animo lætanti*, Cicer. pro Cluent. cap. 9. *Lætari toto pectore*, von gantzem Hertzen froh seyn/ Ovid. 1. Pont. 8. v. 63.

¶ Lætificare, frölich machen/ erquicken. Lucan. 3. v. 48 *illum Gloria lætificat.* ¶ Stercorare, Plin. 17. cap. 9. &c. Düngen. Hinc *lætificata seges* apud Sedulium exordio lib. 1. v. 41.

¶ Lætificor, lætificari, lætari, Plaut. in Aul. act. 4. sc. 9. v. 15. *Lætificantur meo malo & damno.* Vide ibi.

¶ Lætificus, a, um, ut *Lætifici plausus*, i. e. læti apud Stat. lib. 16. Theb. v. 531.

¶ Lætitia, opinio recens boni præsentis, in quo efferri rectum esse videatur. Cic. Tusc. lib. 4 cap. 7. Hinc dicimus: *Ferre, afferre lætitiam*, eine Freude oder Frolocken zufügen. *Lætitiâ afficere*, erfreuen. *Capere, percipere lætitiam*, Ciceronis cuncta sunt: ejusdemque 1. Catilin. cap. 10 *Perfrui lætitiâ*: & pro Dejotaro c. 9. *Efferri lætitiâ*, sich überaus freuen. Item, *Lætitiâ aliquid prosequi*, Quintil. lib. 5. c. 11. sich über etwas frölich erzeigen. *Conjicere aliquem in lætitiam*, einem Freude machen/ Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 51. Et; *Lætitia minus diuturna*, eine kurtze Freude/ Nepos Alcib. c. 7. ¶ Plurali usus est Cicero lib. 2. ad Famil. epist. 9. *Repente vero incessit omnibus lætitiis.*

¶ Lætitudo, Accius apud Nonium, pro Lætitia.
¶ Lætabilis, e; quod lætitiæ est. Statius lib. 4. Silv. 8. v. 21. *Fue tibi tergemina dederat lætabile prolis.*
¶ Illætabilis, e, contrarium. i. e. triste. Virgil. Æn. 12. v. 619
Confusus sonus urbis, & illætabile murmur.
¶ Lætatio, lætitia. Cæsar lib. 5. Bell. Gall. cap. 50, *neque hostibus diutina lætatio relinquatur.*
¶ Lætamen, fimus qui agros lætos, hoc est, pingues efficit, Düngmist / Plin. lib. 18. cap. 16. Pallad. 8. c. 5. &c. *Lætamen efferre*, Idem lib. 11 ineunte.
¶ Lætanter, læte. Lamprid. in Commodo cap. 5.
¶ Lætabundus, sich freuend/frölich. Gellius lib. 11. c. 15.
¶ Conlætari, συγχαίρειν. Tertullianus de Idololatr. cap. 14 *Convivamus cum omnibus: conlætemur ex communione naturæ, non superstitionis.*

LAEVVS, adjectivum, sinister. *Latus lævum*, Horat. lib. 3. Oda 26. *Manus læva*, & *læva* solùm. *Ad lævam*, Plaut. Mil. 2. 4. sc. 6. v. 1 zur lincken Hand. *Mens læva*, id est, stulta, apud Virgil. Ecl. 1. v. 16. & 2. Æneid. v. 54. Scholiastes Sophoclis: οἱ παλαιοὶ ἀριστερὰ, τὰ μαρὰ δεξιὰ δὲ τὰ ξυνετὰ ἔλεγον. Vide & Servium, & infra in *Sinister*. ¶ *Lævi boves*, quorum cornua terram spectant, Taubm. ad Plaut. p. 1187. *Læva* de humanis quando dicuntur, contraria notant: ita *pectus lævum* apud Persium Sat. 2. v. 53. De cælestibus vero prospera: sic Romanis *sinistra auspicia* fausta, quæ secus apud Græcos habebant. Vid. Taubm. ad lib. 4. Georg. Virgil. p. 255. Gellius lib. 5. c. 12. Barth. ad lib. 3. Thebaid. Statii p. 807.
¶ Lævè, adverb. Horatius lib. 1. epist. 7. v. 52
--- Puer hic non læve jussa Philippi
Accipiebat.
Non lævè, i. e. haut stulte. Nimirum minimè stupidum ac tardum fuisse significat. Sic usurpatur & *Scævus*.
¶ Lævorsum, linckwarts / zur lincken. Apulejus in Florid. post princip. *Lævorsum vel dextrorsum tanta mole corporis labitur.*

LAEVIS, e, vel Lēvis, priore longa, quicquid tactu asperum non est, glatt. Virg. 5. Æneid. v. 93
Tandem inter pateras & pocula lævia serpens,
Libavitque dapes, &c.
Schlechte und glatte Becher. Ovidius 13 Metam. v. 793
Lævior assiduo detritus æquore conchis.
¶ Lævitas, Glatthett / Glätte / Schlipffrigkeit. Plinius lib. 9. cap. 29 de polypis: *Soli mollium in siccum exeunt, duntaxat asperum: lævitatem odere.* Celsus lib. 4. cap. 19 *Lævitas intestinorum.*
¶ Lævor, idem. Plin. 9. c. 35. & Celsus præfat.
¶ Lævigo, lævigare, schlecht und glatt machen / poliren. Varro lib. 3. cap. 11 de R. R. *Omnes parietes tectorio lævigantur.* Plinius lib. 13. c. 12 *Scabritia* [chartæ] *lævigatur dente.*
¶ Lævare, idem. Statius 1. Theb. v. 519
Pars teretes lævare manu ac disponere mensas.
¶ Delævare, apud Columellam lib. de arboribus cap. 6, *Plagas acutissimo ferro delævare*, idem quod *lævare*.

LAGĂNVM, Lagana, plurali, genus placentæ, Plintzen / Pfannkuchen. Horatius lib. 1. Satyr. 6. v. 115
Ad porri & ciceris refero, laganique catinum.
Vide ibi Torrentium: Hesychium adde in Λάγανα.
¶ Artolaganus, ἀρτολάγανος, *Artolagani*, Armeritter / Brodkuchen. Athenæus lib. 3. c. 29 scribit in artolagano poni parum vini cum pipere, lacte & oleo seu adipe modico. Cic. ad Pætum lib. 9. epist. 20 *Dediscenda sunt tibi sportella & artolagani tui.*
¶ Tyrolagana, τυρολάγανα, caseo admixto fiunt, Käsekuchen.

LAGĒNA, Λάγηνος, eine Flaschen / Lägel. Horat. lib. 2. epist. 2. v. 134 *Et signo læso non insanire lagena.*
Martial. lib. 10. epigr. 45
Vaticana bibas, si delectaris aceto:
Non facit ad stomachum nostra lagena tuum.
¶ Fuit & mensuræ genus. Hieronymus in Vitâ Hilarionis: *Cumque centum lagenis æstimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit.*
¶ Laguncula, diminutivum. Plin. lib. 2. epist. 6 *Vinum parvulis lagunculis in tria genera descripserat.*

LAGŌOS, Λάγωος, uva leporaria. Virg. 2. Georg. v. 93
Et passo psythia utilior tenuisque lagoos.
Λαγὼς autem *lepus* est.
¶ Lăgōis, genus piscis, Horat. 2. serm. sat. 2. v. 21
Nec scarus aut poterit peregrina juvare lagois.
¶ Lăgōpus, λαγώπους, Lagopodis, avis non ignota, Alpina, candida, columbæ magnitudine, apud Plin. lib. 10. c. 48. ein Steinhun / Schnehun / ein wild Weißhun / ein Berghun / in frigidissimis montium jugis moratur. Citatur & hic versus ex Martial. lib. 7. epigr. 87
Si meus aurita gaudet lagopode Flaccus.
Sed ei vetus mendum hæret. Pro *lagopode* enim legendum *glaucopide*, ut firmissimis rationibus illustris Scal. docet ad lib. 3. Propertii. *Glaucopis* autem est bubo, &c. *Lagopus* a pedibus leporinis.

¶ 2. Avis alia ejusdem nominis est croceo colore, notissima & hieme tota conspicua, ein Goldammer / passeris genus. ¶ 3 Lagopus, herba, Hasenfuß / Hasenpfötlein / Katzenklee.
¶ Lagophthalmus, ein Scharten am Auge / im öbern Augenliedt / quoties in curatione plus æquo cute excisa, vel alia causa evenit, ut oculus non contegatur. Celsus lib. 7. cap. 7. n. 9.

LĀGVS Ptolemæi, Ægyptii regis, pater: unde Ægypti reges omnes, qui inter Alexandrum M. & Augustum Cæsarem fuerunt, *Lagidæ* appellantur.
¶ Lagēus adject. Ægyptius. Lucan. lib. 10. v. 394
--- præstet Lageâ juventus
Hoc Regi, Romana sibi, &c.
Et *Lageus amnis*, id est Nilus, apud Silium lib. 1. v. 196, ac *Lageïtis*, apud eundem lib. 10. v. 322.

LAICVS, Λαϊκὸς, popularis, a λαὸς, ein Leye / sacris non initiatus, profanus. *Laici panes*, gemeines oder ungeweihetes Brodt. Sic verterunt interpretes Latini Bibliorum, 1. Reg. 21. Οὐκ εἰσὶν ὑπὸ τὰς χεῖράς μου βέβηλοι ἄρτοι, ἀλλ' ἅγιοι. *Non sunt ad manum meam tibi profani panes sed sacri.* Est vox novitia.

LĀIS, idis, Λαΐς, meretrix Corinthia famosissima, Alcibiadis ex Timandra habita filia. Vide Plutarch. Alcibiade extr. Ovid. lib. 1. amorum eleg. 5.
Dicitur & multis Lais amara procis.
Vide Gell. lib. 8. cap. 1.

LAIVS, Λάϊος, Rex Thebarum, Oedipi pater ex Jocasta.

LĂLĪSIO, onis, masculinum, pullus onagri, ein junger Waldesel. Martialis lib. 13. epigr. 97
Cùm tener est onager solaque lalisio matre.
Adde Plin. lib. 8. cap. 44.

LALLO, are, verbum factum: quod usurpatur de infantibus, cum vel lac sugunt, vel loquuntur. Persius Sat. 3. v. 18
--- Iratus mamma, lallare recusat,
saugen / lallen. Ubi vide Ver. Schol. B. Hieronymus lib. 2. Epist. 6 *Forsitan & laxis uberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mammæ lallare congeminet.* Casaubonus observat *Lallare* proprie esse, quando nutrix næniam canens puerum demulcet, ut somnum ei concilier. Et sane
¶ Lallus Ausonio ejusmodi nænia appellatur: Ita enim Epistola 16. scribit: *Nutricis inter lemmata*
Lallique somniferos modos
Suescat peritis fabulis.
Vid. Scaliger lib. 2. Auson. Lect. cap. 11. & Casaub. ad Theophrasti Characteres. Turnebus autem *Lallum* Deum facit lib. 18. Adverss. cap. 14.

LĀMA, lacuna. Festus: LACVNA *aquæ collectio*: a Lacu *dicitur quam alii* LAMAM; *alii* LVSTRVM *vocant*: *Ennius*: *Silvarum saltus latebras lamasque lutosas.* LAMAE vocabulo usus & Horatius est lib. 1. Epist. 13. v. 10, ubi Torrentium videas licet.

LAMBO, lambi, lambĕre, lecken / belecken / mehlich berühren. Martial. Apophoretis de muscario pavonino Epigr. 67
Lambere quæ turpes probibet tua prandia muscas,
Alitis eximiæ cauda superba fuit.
¶ Lambĭtare, freq. Solino cap. 15 [vulg. 25] *Ægyptii canes e Nilo nunquam nisi currentes lambitant.*

Compositæ:

¶ Adlambo, adlambĕre, belecken. Ausonius Mosella v. 360
Festinant famulus quam primum adlambere lymphæ.
¶ Circumlambere, umher belecken. Plinius lib. 11. c. 37 [sect. 65] *ad circumlambenda ora.*
¶ Delambere, belecken. Statius lib. 2. Theb. v. 681
Molliaque ejecta delambit vellera lingua.
¶ Prælambere, benaschen. Horat. 2. Serm. Sat. 6. v. 109
Fungitur officiis prælambens omne quod affert.

LĀMENTOR, lamentari, est querula voce & oratione tristi dolorem suum testari & proprie mulieribus convenit. Muret. ad Terent. Wehklagen / klägtich beweinen. Ter. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 94 *Quæ tum mihi lamentari præter cæteras visa est.* Cic. in 2. Tuscul. ex Pacuvio hos versus recitat:
Conqueri adversam fortunam, non lamentari decet:
Id viri est officium, fletus muliebri ingenio additus.
Et passive apud Apulejum lib. 4 sub fin. *Mœretur, fletur, lamentatur diebus plusculis.* Unde participium passivum apud Silium lib. 13 v. 711 *Armipotens ductor, quam sunt tua fata per urbem*
Lamentata diu.
¶ Lamentatio, das Wehklagen. Cic. 1. Tusc. cap. 13 *lugubris lamentatio.*
¶ Lāmentābĭlis, e, lamentatione dignum, das Klagens und Weinens werth ist / kläglich. *Lamentabile regnum*, Virg. 2. Æn. v. 4. *Lamentabili voce deplorare*, Cic. 2. Tusc. cap. 13. Et *Lamentabilis comploratio*, Livius lib. 3. cap. 47.
¶ Lamentum, ipsa lamentatio. Cic. de Senect. cap. 20 *Solon negat se velle suam mortem dolore amicorum lamentisque vacare.* Idem Tusc. Q. 2. c. 21 *Muliebriter lamentis se lacrymisque dedere.*
¶ Compositum, *Delamentari* apud Ovid. reperitur lib. 11. Metam. v. 332 *Et natam delamentatur ademtam.*

LĂMĬA,

LĂMĬA, Lamiæ, Λάμιαι, mulieres veneficæ, striges, Hexen/Zäuberin/ſo die Kinder beruffen/martern/und ſtehlen. Quas oculos exemtiles habuiſſe Plutarchus tradit de curioſitate, pag. 115. extr. *Lamiam*, inquit, *fabulæ narrant domi quidem canere cæcam, oculos habentem, in baſculo repoſitos, verum ubi prodeat foras reponere, ac tum oculatam eſſe: Ita quinque noſtrum foris & in rebus aliorum ob malevolentiam ſibi curioſitatem velut oculum imponit: In noſtris vero ipſorum erratis nec oculos habemus, nec lucem,* ὄψιν οὐδὲ φῶς ἐπιζώμενοι. Vide Michaelem Apoſtolium Proverb. Cent. 11. N. 15. & quos ad eum locum Pantinus, vel Schottus potius, citat. ¶ 2. De perniciosis & infeſtis quibuscunque mulieribus ſumitur. Apulej. lib. 5. Cupido ad Pſychen inſit: *Si poſt hac peſſima illa Lamiæ noxiis animis armata venerint (venient autem ſcio) neque omnino ſermonem conferas* &c. ¶ 3. Item larvæ & lemures, unkeuſche Geiſter/und Geſpenſte/ Phantaſmata modo in hanc, mox in aliam ſeſe figuram convertentia. Philoſtrat.

¶ Lamia etiam familia Romana. Vide infra *Lamus*.

¶ Lamia fuit etiam Atticum ſcortum. Solita eſt ea dicere: ὅτι ἐκ τῆς ἐν ἄδου λέαινες, τὸ ἐφεσῳ γεγόναμεν ἀλώπηκες, *Leones Graci, Epheſi redduntur vulpes.* Ælian. Var. Hiſt. lib. 13. cap. 9. Vide ibi Cl. Scheffer.

¶ Lamia etiam Theſſaliæ oppidum, unde bellum dicitur *Lamiacum* inter Antipatrum & Athenienſes geſtum, quod victus Antipater oppido ſe Lamia defendebat. Vid. Diodor. Sicul. libr. 17. cap. 111. B

LĂMĬNA, bractea, ein Blat oder Blech von allerley Metallen. Cicero 2. de Legib. c. 23 *Ad eam* [aram] *cum lamina eſſet inventa, & in ea ſcriptum*, &c. *Lamina fulva*, aurea, Ovid. 11. Metam. v. 124. Et, *Enſis lamina diſſiluit*, ibidem lib. 5. v. 173. die Klinge zerſpringt. ¶ Et Lamina in torrorum inſtrumentis fuit. Cic. 7. in Verr. cap. 63 *Cum ignes, candentesque lamina ceterique cruciatus admovebantur.* Et Prudentius paſſione Romani v. 486

- - - inuſta laminis ardet cutis.

Horat. *Lamnam* ſcripſit lib. 2. carm. ode 2. v. 2. & lib. 1. Epiſt. 15. qua forma & Vitruvius uſus eſt aliquoties lib. 7. cap. 9 ſub finem. Habuerunt & *Laminas* inter σίδηρα: de quibus infra in *Phylacteria*.

¶ Lamella diminutivum. Vitruv. lib. 7. cap. 3 *tenuis lamella*: & lib. 7. cap. 12 *lamella ærea*. Et Seneca de Vita beata c. 21 *pauca argenti lamellæ*: & de Brevit. vitæ c. 12 *æruginoſæ lamellæ*.

LAMIVM, urticæ fœtidæ ſpecies eſt Plinio lib. 22. cap. 14, eine taube/ſtinckende Neſſel.

LAMPAS, ădis. λαμπάς, in Accuſat. Lampada facit, lychnus penſilis, eine Lampe. *Lampas ferrea*, Columell. 12. c. 18. aënea, Juvenal. Sat. 3. v. 285. ¶ 2. Sunt & *lampades* Meteora ignita in aere, quas *faces ardentes* vulgo dicunt, brennende Fackeln in der Lufft. Plin. lib. 2. cap. 26. ¶ 3. Lampas pro luce, ſplendore. Statius 10. Theb. v. 121 *lampade clara perculſus*. Et Virgil. 4. Æneid. v. 6 *Poſtea Phœbea luſtrabat lampade terras Aurora*, &c. C

¶ *Lampada alicui tradere*, eleganti proverbio dicuntur, qui partes ſuas aliis tradunt agendas: Perſius Satyr. 6. v. 61

Qui prior es, cur me in decurſu lampada poſcis?

Ubi vetus Scholiaſtes: *Apud Athenas*, inquit, *cum juvenes curſu ludos celebrabant, qui victor eſſet, primus facem tollebat: deinde ſequenti ſe, tradebat, & ſecundus tertio: ſimiliter omnes, donec currentium numerus impleretur.* Varro lib. 3. de re ruſt. c. 16 *Quod de fructu nihil dixi, nunc curſu lampada tibi trado.* Lucret. lib. 2. v. 77 *Inque brevi curſu mutantur ſecla animantum, Et quaſi curſores vitai lampada tradunt.*

Vide & Platonem lib. 1. de Republ. initio. Lubin. ad Juvenal. Satyr. 15. v. 141. ¶ Lampades etiam & faces in hoſtilem utrinque aciem olim injiciebant, πυρφόροι, ſive λαμπαδηφόροι, ut, eo velut ſigno dato, prœlium auſpicarentur. Vid. Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orat. p. 394. D

LAMPRVS Muſici nomen apud Nepotem in Epaminonda. Vide ibi Lambinum.

LAMPRETA piſcis lubricus, colore cœruleo ſubnigro, ſeptem parvis fiſtulis mirabili ordine diſtinctis, acceptam aquam remittens, quam alias *muſtelam ſtellarum* vocant, eine Lamprete/ a *lambendis petris* nomen habens, Vide *Muſtela*.

LAMPSĂCVM, Ciceroni & Plinio: Ptolemæo & Poëtæ Priapejorum Λάμψακος, *Lampſacus*, urbs Myſiæ ad os Helleſponti clariſſima, nobili portu, & templo matris Deûm inſignis quondam, auctore Strabone, dono aliquando a Perſarum rege data Themiſtocli, quemadmodum Nepos retulit, & Ammianus lib. 22.

¶ Lampſacēni, fuere Anaximenes & Metrodorus, Epicuri ſodales.

¶ Lampſacius adject. Martial. lib. 11. Epigr. 17

Nam mea Lampſacio laſcivit pagina verſu.

LAMPSANA, æ, λαμψάνη, olus ſilveſtre & vulgare, braſſica ſilveſtris, wilder Kohl/Reinkohl/ διὰ τὸ λάπτειν, quod foliis terram lambat. Verterunt & *apium* & *napium*, wild Senfftraut/ weiſſer Hederich. *Lampſana vivere*, id eſt, perparce tenuiterque. Vide Chiliad. Dioſcorides lib. 2. c. 330.

ALAMPYRIS, idis, fœm. λαμπυρίς. *Lampyrides*, ſcarabei ſunt ignium modo noctu lucentes clunium & laterum colore, Plin. lib. 11. c. 28. Feuerkefer/Liechtmücken/Johannes Würmlein/ vocant & *Pyrolampides*.

LAMVS, antiquus Læſtrygonum rex, Caretæ & Formiarum conditor: Unde *Lamiarum* Cognomen in Ælia gente. Horatius lib. 3. ode 17. ad Ælium Lamiam:

Æli vetuſto nobis ab Lamo,
Quando hinc priores & Lamiæ ferunt
Denominati &c. Vide ibi Torrentium.

LĀNA, λάχνη, Wollen. Potiſſima virgunum in gynæceis cura. *Ducere lanam*, ſpinnen. Ovid. 4. Met. v. 34

Aut ducunt lanas, aut ſtamina pollice verſant.

Lucretio lib. 5. v. 1353 *facere lanam*, idem: & *lanam tractare*, Juſtino lib. 1. cap. 3. *Lanâ & tela victum quæritare*, ſich mit ſpinnen und wircken nehren/Terent Andr. a. 1. ſc. 1. v. 48. De tractandæ, nendæque lanæ ratione elegantes Ovidii verſiculi ſunt principio lib. 6. Metamorph.

Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes:
Seu digitis ſubigebat opus: repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu.
Sive levi teretem verſabat pollice fuſum &c.

Sordida lana. Ungewaſchene Wolle. *Rixari de lanâ caprinâ*, eſt, de nihilo contendere, Horatius lib. 1. Epiſt. 18. Varius autem uſus lanarum commemoratur apud Veteres auctores. His enim circumligabant fauces valetudinis cauſſa, de quo vide ſupra in *Focale*. Utebantur & in vulneribus obligandis, de quo Caſaub. ad Suetonium pag. 121. Lanarum quibus gravidæ uterum fovebant, Lucianus Dialogis Meretriciis meminit in Myrtio: & has ni fallor Tertullianus *uteri infulas* appellat lib. de animâ cap. 21.

¶ Lānŭla, diminutivum. Celſ. 7. cap. 27.

¶ Lānārius, ein Wollenſchläger. Plaut. Aulul. a. 3. ſc. 5. v. 34.

¶ Lānāris, ut *pecus lanare*, Wollenreich. Varr. 2. Ruſt. R. cap. 9.

¶ Lānātus, ut, *Oves lanatæ*, Columell. 7. c. 3. & *pelles lanatæ* apud Vitruv. lib. 10. c. 13. & *pecus lanatum*, Plin. 17. cap. 22. qui etiam *lanatiore canitie folia*, Comparativo dixit lib. 21. cap. 20.

¶ Lāneus, wöllin/ut, *pallium laneum*, Cicer. N. D. libr. 3. cap. 34. ¶ *Dii laneos habent pedes.* Ænigma proverbiale eſt, indicans Deos lento ſolere procedere ad ſcelerum ultionem gradu. Vide Chiliad.

¶ Laneſtris, laneus. Vopiſcus Aureliano cap. 29. vid. Caſaub.

¶ Lānitium, ſive Lanicium, Wollwerck/Virgil. 3. Georg. *Sit tibi lanicium cura*, &c.

¶ Lanificus, *Ars lanifica*, ut apud Claudianum lib. 2 in Eutrop. v. 381 *doctiſſimus artis lanificæ*, ein Tuchmacher/Woll-Kämmer. Et Tibullus lib. 2 eleg. 1. v. 10

Lanificam penſis impoſuiſſe manum.

Et Martialis lib. 4. Epigr. 54

Lanificæ nulli tres exorare puellæ
Contigit, obſervant quem ſtatuêre diem.

Sic Parcas vocat, über ſeine ihm von GOtt geſetzte Lebzeit kan niemand leben.

¶ Lanificium, Woll-Arbeit/das Wollſpinnen. Columella præfat. lib. 12 *Nunc pleraque* [Rom. mulieres] *ſic luxu & inertia deſiuunt, ut ne lanificii quidem curam ſuſcipere dignentur.* Sie ſchämen ſich mit Woll und Spinnen umzugehen. Et Apulejus lib. 9. pag. 219 *Ego miſera, & pernox & perdia lanificio nervos meos contorqueo.*

¶ Lānifer, ut: *Arbor lanifera*, Wollbaum/Plin. 13. c. 14.

¶ Lāniger, *pecudes lanigeræ*, Virgil. 3. Æn. 642. *vellus lanigerum*, Ovid. Epiſt. Leandri 18. v. 144.

¶ Lanoſus, lana abundans, voll Wollen. Pallad. lib. 8. cap. 4 de armentis. Et Apulejus lib. 5. p. 162 *Juvenis lanoſo barbitio genas inumbrans.*

¶ Lanoſitas, Tertullian. de Pallio cap. 3. *muſcoſa lanoſitatis concha.*

¶ Lanaria, herba, quæ & *Struthion* apud Plinium lib. 24 c. 18, στρούθιον, *herbam fullonum*, vulgus vocat, Seiffenkraut/Waſchekraut/Knabenkraut.

¶ Lānūgo, quæ in adoleſcentum genis conſpicitur, die Milchhaare/der erſte Bart. Pacuvius apud Feſtum in GENAS: *Nunc primum opacat flora lanugo genas.* Suetonius Neronc. cap. 34. extremo: *Quam cum ex duritia alvi cubantem viſitaret, & illa tractans lanuginem ejus, ut aſſolet, jam grandiuſculi, per blanditias forte dixiſſet*, SIMVL HANC EXCEPERO, MORI VOLO: *Converſus ad proximos, confeſtim ſe poſiturum, velut irridens ait.* Ammianus lib. 16. cap. 27 *adulta lanuginis juvenis*: & lib. 28. cap. 6 *prima lanuginis adoleſcens.* Cum prima tondentibus poneretur barba, excepta a cognatis & condita DEO alicui ſacrabatur. Eratque is dies ſolennis & feſtus. Huc reſpexit & amita Neronis & Nero. Vide eâdem Neronis vita cap. 12. ¶ 2. Item, allerley weiches Wüllwerck oder Rauchwerck um die Früchte und Kräuter. *Mala tenerâ lanugine*, Virgil. Eclog. 2. ¶ 3. ſcobs, die Segſpäne. Colum. 4. c. 29.

¶ Lanuginosus. Plin. libr. 19. cap. 3. & *Lanuginosior*, libr. 22. cap. 20.

LANCEA, λόγχη, hasta oblonga: à λόγχη derivat Festus argute magis, quam verè, Spehr/ Spieß / dictio est Hispanica, Gellius libr. 15. cap. 30. vel Gallica potius, ut Diodorus ait. / Sisenna Suevis hoc vocabulum tribuit 3. Hist. vid. Casaub. ad lib. 4. Strab. Lancea venatoria, Jägerspieß. Apulejus lib. 1. de A. A. *Athenis proximè ante Pœlicem porticum isto gemino obtutu circulatorem aspexi equestrem spatam præacutam mucrone infesto devorasse: ac mox eundem invitamento exiguæ stipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera condidisse.*

¶ Lancearius, ein Spießträger/ Spießbub.

¶ Lancino, lancinare, lacerare. Solinus cap. 40. [al. 53] *In Asia locus est, quo primo adventus sui tempore ciconiæ advolant & eam, quæ ultima advenerit, lancinant universæ.* Plin. lib. 11. c. 34 *Est & volucre canibus peculiare malum, aures maximè lancinans.* Catull. Carm. 19 in Cæsarem v. 18

Paterna prima lancinata sunt bona.

hoc est decocta, consumta. Add. Senec. de ira lib. 1. cap. 2. De brevit. vitæ c. 12. & Epist. 32.

¶ Lancinator, qui lancinat, discerpit. Prudentius Romano v. 1057 *Lancinatores gregum.*

¶ Est hinc etiam vox *Lanceare*, quod est jacere, mittere, qua Tertullianus adv. Marcion. lib. 1. c. 13.

LANGA, æ, animal quod & *Languriam* dici testis est Plin. qui *Langurium* electri speciem esse ab eo appellatam affirmat libr. 37. cap. 2. Cujus verba adscribo: *Alii dixere langurium, & esse in Italia bestias langurias Zenothemis longas vocat eadem, & circa Padum ita vitam finire affirmat.*

LANGVEO languere, infirmum esse, deficere, otiosum esse, siech/ schwach/ faul / träge und müßig seyn. *Corpus, animus languet.* Virg. 4. Georg. v. 252 *languebunt corpora morbo.* Et Ovid. 1. Pont. 4. v. 3 *Vires in corpore languent.* Cicero in Pison. cap. 33 *Languet juventus, nec perinde, atque debet, in laudis & gloriæ cupiditate versatur*, ist träge und faul. *Languere otio*, Idem 1. Nat. D. c. 4. verdrossen seyn. *Languere e via*, müde seyn von der Reise/ Cic. 1. Philipp. cap. 5.

¶ Languescere, languidum fieri, labore confici, siech / schwach/ faul werden. Cicer. in Oratore cap. 2 *Languescit industria.* Der Fleiß sincket. Idem de Senect. c. 9 *Orator metuo languescat senectute*, Alters halben matt und schwach werden.

¶ Elanguere, elanguescere. Languore tabescere, torpescere, verfaulen / verstechen. Aurel. Victor de viris illustribus in Hannibale: *Cum urbem capere posset in Campania, deliciis elanguit.* Et Gell. lib. 3. cap. 1 *Omnis vigor animi corporisque elanguescit & effœminatur.* Et Livius lib. 35 cap. 45 *non esse elanguescendum*, man soll nicht laß und säumig werden.

¶ Oblanguere. Cicer. 16 famil. epist. 12 *Literulæ nostræ tui desiderio oblanguerunt.*

¶ Relanguescere. Arnobius lib. 7. p. 238 *Indignatio relanguescit.* Et Livius d. l. 35. cap. 45 *ut impetus relanguescat regis.* Sic editi libri: vetus autem Sigonii, *elanguescat.*

¶ Languidus, schwach und matt. *Languidus vino vigiliisque*, Cic. 5. in Verr. cap. 12. matt und krank vom trincken und langem sitzen. *Languidus pulsus, ictus*, ein schwacher / langsamer Pulß / Plin. lib. 11. cap. 37. Et, *languida auctoritas*, Idem lib. 15. cap. 29. Sic, *Studium languidum.* Cicer. pro Ligario cap. 9 *languidiori studio in caussa fuistis*, habt den Fleiß gespart. *Languidiora consilia*, ad Attic. 10. epist. 11.

¶ Languide, adverb. *Cunctanter & languide procedere*, Colum. 11. cap. 1. säumlich und schwächlich. Hirtius 8. Bell. Gall. cap. 18 *languide negligenterque tela mittere.* Plinius 37. cap. 7 de Carbunculis: *Qui languidius & lividius lucent.*

¶ Languidulus, *somni languiduli*, leise Schläfe/ Catullus Carm. 65. Et *Corona languidula*, Quintil. 8. cap. 3.

¶ Languor, Siechthum/ Schwachheit/ Mattigkeit/ virium defectus, debilitas, lassitudo. Terentius Heaut. 4. sc. 5. v. 3

- - - - vel me hæc deambulatio
Quam non laboriosa ad languorem dedit.

Hat mich matt gemacht. ¶ 2. Est & animi languor. *Languori se desidiæque dedere*, verdrossen und faul werden. Cic. 1. officiorum cap. 34.

LANIO, onis & *Lanius, ii.* Vet. Gloss. *Lanius κρεοπώλης*, ein Fleischhauer/ Metzger. Ter. Eun. 2. sc. 2, 26 *cetarii, lanii, coqui.* Forma *Lanius* etiam Livius lib. 22. cap. 25 usus; & ipse Cicero Offic. libr. 1. cap. 42. Altera *lanionis* rarior quidem, non autem rejectanea est, uti Glossæ non solum veteres habent *κρεοπώλης, lanio, carnarius, lanius*; sed Paullus etiam JC. lege 18 pr. Dig. de instruct. *Lanionis instrumentum* dixit, ut de Petronii fragm. Traguriano, & Suetonii *lanionia mensa* taceamus, procul dubio a *lanione*, non *lanio*, dicta. Add. Olai Borrichii in Voss. Cogitationes.

¶ Lăniēna, officina, in quâ laniantur pecora venduntur ve carnes. Schlachthauß / Fleischbanck. Plautus Epid. act. 2. sc. 2. v. 15 *Per myropolia, & lanienas, circaque argentarias*
Rogitando sum rancum factus.

Varro *laniehan tabernam* vocat, ut Scaliger in Catalectis observavit. *Laniam* dixit Livius. Vocabatur & *Laniatorium.* Vet. Gloss. *κρεοπωλεῖον, Laniatorium, Macellum.* ¶ Sed & ipse laniandi actus, sive laniatio, aut dissectio carnium *Laniena* dicitur. Unde & Medicorum sectio, *Laniena Hippocratica* Prudentio appellatur Romano v. 498.

¶ Lanionius, ut *Mensa lanionia*, Suetonius Claudio c. 15. ubi vide Casaub. zum schlachten gehörig.

¶ Laniarius, vel idem quod lanius, vel collegii & corporis nomen. Vetus inscriptio Narbonensis apud Grut. p. 1035. n. 4. C. NIGIDIVS PRIMVS LANIARIVS SIBI ET PROBO MEROE. &c.

¶ Et laniarium pro laniena apud Varronem lib. 2. Rei rust. c. 4 legitur, Fleischbanck / Schlachthauß / Kuttelhoff.

¶ Lanio, laniare, zerfleischen / zerreissen / Livius lib. 9. cap. 1. *Placari nequeant, nisi hauriendum sanguinem laniandaque viscera nostra præbuerimus.* Vet. Gloss. *κρεοκοπῶ, Lanio.*

¶ Laniatus, nomen, ut, *Ferarum laniatus*, apud Cic. Tusc. lib. 1. cap. 43. Zerreissung. Arnobius lib. 1. pag. 14 *belluarum laniatibus objectare.*

¶ Laniatio, idem. Seneca 2. de Clem. c. 4 *in cædes hominum & laniationes pervenit.*

¶ Dilaniare, von einander reissen / zerfleischen. Cic. pro Mil. cap. 13 *Tu cadaver P. Clodii nocturnis canibus dilaniandum reliquisti.*

LĂNISTA, gladiator, ein Fechter/ Fechtmeister. *Ad lanistam se conferre*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 6. fechten lernen. Juvenal. Satyr. 3. v. 158 *Pinnirapi cultos juvenes, juvenisque lanistæ.*

LANIVIVM sive Lanuvium, λανούϊον, Dianæ lucus; id est, Artemisium (sic enim vocant) e sinistra viæ regione, ex Arica ad Arecinam viam conscendentibus, quod templum nominant ædificium Tauricæ.

¶ Hinc Lanuvinus. Horat. 3. carm. ode 27 *Ab agro Rava decurrens lupa Lanuvino.*

¶ Lanuvium & in Latio oppidum, de quo Cicero pro Milone cap. 10.

LANX, lancis, πέλυξ, ein Bradteller/ breite Schüssel / vas cibis ferendis aptum, potissimum vero in quo assa ponebantur, sunt in *catino* jurulenta. Cicero ad Att. lib. 6. epist. 1 *Lautius, & splendidissimus canistris nos soles pascere.* Plaut. Amphitr. act. 4. sc. 4, 22 *Lances detergam omnes, omnesque trullas hauriam.* Symmachus lib. 1. Epist. 23 *Quid? si ego cænas dapsiles & salsare convivium, tum visceraliones atque epulum postulassem: tu mihi mensas secundas & scitamenta exigua lancis apponeres?* ¶ 2. Lances sunt in libra, eine Schüssel / Schalen und Blat an der Wage. Horatius lib. 1. Epist. 5. v. 23

- - - ne non & cantharus & lanx
Ostendat tibi te.

Lanx i. e. discus, ut vetus Scholiastes interpretatur. Cic. in Acad. lib. 4. cap. 12 *Necesse est, ut lancem in libra ponderibus impositis deprimi, sic animum perspicuis cedere*, wie die Schalen an der Wage &c. *Æquâ lance*, mit gleicher Wagen.

¶ Bilanx, libra, eine Wage/ *statera.*

¶ Lancicula, diminutiv. Schüsselein. Arnobius lib. 2. pag. 59 *trulla, lancicula, candelabrum.*

¶ Lancula, aliud diminutiv. eine Wagschale. Vitruv. lib. 10. cap. 8.

LAŎCŎON Priami filius, Tymbræi Apollinis sacerdos. Virgil. 2. Æneidos v. 41

Laocoon ardens summa decurrit ab arce.

¶ Laocoontis.

LAŎDĂMĪA, pen. product. Λαοδάμεια, Protesilai, qui ad Trojam primus occubuit, uxor. Vide Epist. Ovid. 13.

¶ 2. Altera Bellerophontis fuit filia, Sarpedonis mater.

LAŎDĬCE, Λαοδίκη, una filiarum Priami nupta Helicaoni Antenoris regis Thraciæ filio. ¶ 2. Altera Agamemnonis ex Clytæmnestra fuit filia. De utraque illarum Homerus.

LAŎDĬCĒA, Λαοδίκεια, urbs insignis Asiæ juxta Lycaones: haud ita procul ab Hierapoli & Colossis. Vide Georg. antiq.

LAŎMĔDON, tis; Rex Trojæ, filius Ili, Priami pater perjurus, quia Neptuno, & Apollini murorum Trojæ conditoribus pactam negavit mercedem.

¶ Laomedontiades, patronymicum, Laomedontis filius.

¶ Laomedontiadæ, Trojani. Virg. 3. Æn. v. 248.

¶ Laomedontēus, Virg. 1. Georg. v. 502

Laomedontea luimus perjuria Troja.

¶ Leomedontius, *Heros Laomedontius.* Virgil. 8. Æneid. v. 18.

LĂPĂTHVM, Λάπαθον, herba, quæ & *Rumex*, Ampfer. Sed *Oxalis*, ὀξαλὶς est, Saurampffer. Horat. 2. Satyr. 4. v. 29

Et lapathi brevis herba, &c.

¶ Oxylapathum, Wasserampffer. Dioscorides lib. 2.

¶ Hippolapathum. Vide suo loco.

LĂPIS, qui saxo minor est, ein Stein. *Jactus lapidis*, ein Wurff mit einem Steine. *Telorum lapidumque intessere jactu*, Ovid. 13. Metam. v. 567. Et *conjectus lapidum* apud Lucret. lib. 3. v. 199. Et, *Modici lapides, qui funda mitti possunt*, Livius 38. cap. 20.

pe-

pr. Schleuder-Steine. *Lapidibus appetitus & percussus*, Cicer. pro Domo cap. 5. *Omnem movere lapidem*, est omnia conari & experiri, alle Mittel und Wege suchen und brauchen. Plinius lib. 1. epist. 20 *Omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ.* Originem adagii apud Erasmum exquire. Ovid. libr. 4. de ponto eleg. 8. v. 49

Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas?

Lapis angularis, Cato de re rust. cap. 14. pr. ein Quaderstein. *Lapis Parius*, Marmor / Virg. 3. Georg. v. 34. ¶ 2. Lapis erat locus eminens, & tanquam suggestus unde præco prædicabat & vendebat. Hinc *de lapide emtos* Cic. in Pisonem cap. 15 nominat vilissimos, non frugi bonæ, servos venales Turneb. lib. 10. cap. 3. ¶ 3. *Lapides loqueris*, Plaut. Aulul. act. 2. sc. 1. id est, durus & asper est sermo tuus, qui me quasi lapidibus impetit. du redest harte Worte. ¶ 4. Pro stupido brutoque ponitur. Plaut. Merc. act. 3. sc. 4 *lapidi maximo mando*, i. e. stupidissimo. Ter. Heaut. act. 4. sc. 6. & act. 5. sc. 1. v. 44 *Quid stas lapis?* Voss. lib. 4. Instit. Orator. p. 93. ¶ 5. *Lapidem ferre altera manu, panem ostendere altera*, apud Plaut. Aul. a. 2. sc. 2. vers. 18, est coram amice blandiri, sed clanculum nocere. vorwerts einem gut seyn / aber in den Rücken ihm alles arges nachreden. ¶ 6. Ponitur & pro milliario. Ut, *ad tertium ab urbe lapidem.* Drey Meilen von der Stadt. Florus lib. 2. cap. 6. n. 56 *Non jam a tertio lapide*, [ut Hannibal Romam] *sed ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat.* Quod Livius libr. 26. cap. 10 *tria millia passuum ab urbe* dixit. Idem Livius lib. 3. cap. 69 *ad decimum lapidem manere.* Valer. Max. lib. 4. cap. 1. n. 10 *Intra septimum lapidem triumphi quærebantur.* De paupere Roma & initio imperii loquitur. Caussa hujus formulæ fuit, quod singula milliaria lapidibus singulis distinguebantur, ut interquiescere ibi viatores possent. Inscriptusque lapidi numerus erat, qui, quotum milliarium esset, denotaret. Rutilius Numatianus lib. 2. Itinerarii v. 7

Intervalla viæ fessis præstare videtur,
Qui notat inscriptus millia crebra lapis.

Vid. Brisson. libr. 4. cap. 9. Dalechamp. ad Plin. libr. 15. cap. 30. Ulpianus lege 1. § 4. D. de officio Præfecti urbi: *Quicquid igitur intra urbem admittitur, ad Præfectum urbi videtur pertinere: Sed & si quid intra centesimum milliarium admissum sit, ad Præfectum pertinet. Si ultra ipsum lapidem, egressum est Præfecti urbi rationem.* Sed in designandis his milliaribus utrumque vocabulum & *lapidis* & *milliarii* omittebatur interdum, numero raritùm expresso. Tacit. 2. Hist. cap. 24 *Ad duodecimum a Cremona locus Castrorum vocatur.* ¶ 7. Lapides superaggesti cadaveribus in via, vicem tumuli præstant. Vide Petronium ejusque interpretes. ¶ 8 *Lapis sacer*, ein geweyheter Grentzstein / Heiligenstock. Livius libr. 41 cap. 13 pr. *Prodigia nunciata: ebem sangualem, quam vocant, sacrum lapidem rostro cecidisse.* Ubi Gronovium pretium est consulere. Tibullus lib. 1. eleg. 1. v. 17

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea serta lapis.

Seneca Hippolyto v. 528

– – – Nullus in campo sacer
Divisit agros arbiter populus lapis.

Ita enim non publicos tantum fines, sed privatos etiam agros disterminabant. Adde quæ Gallæus collegit ad Lactantii verba lib. 1. cap. 20 *Qui lapidem colunt informem atque rudem, cui nomen est Terminus.* ¶ 9. De Lapide Philosophico vid. Voetius part. 1. Disp. Theol. p. 677.

¶ Läpideus, steinern / mit Steinen. Livius lib. 30. cap. 38 *Lapideo imbri pluit*, es hat Steine geregnet. *Lapideus murus*, Idem lib. 1. cap. 38.

¶ Läpidosus, steinicht. *Terra lapidosa*, Varro R. R. lib. 1. cap. 9. ein steinicht Land. Seneca libr. 2. de Benefic. cap. 7. pr. *Beneficium superbe datum ab homine duro simile est pani lapidoso.* die Wohlthat eines unwilligen und kargen / ist einem steinichten Brod gleich.

¶ Lapidositas. Tertullian. de Habitu mulieb. cap. 6 *In piscium cerebris lapidositas quædam est.*

¶ Läpillus, Steinchen / diminutivum. Martialis libr. 9. epigram. 58 *Qui littoribus nitent lapilli.* Eodem lib. epigram. 53 *Dies signandi melioribus lapillis.* Quales Plinius lib. 6. epist. 11 *candidissimo calculo notandos dixit.* ¶ 2. Gemmas sonat sæpissime. Horatius lib. 1. Satyr. 2. v. 80

– – – inter niveos viridesque lapillos.

Et Ovidius de Nuce v. 141

Auferat hic aurum, peregrinos ille lapillos.

¶ Lapicida, Steinmetz. Varro de L. L. lib. 7. n. 33 *Qui lapides cædunt, Lapicidæ: qui ligna, lignicidæ non dici.* Onamost. Vet. *Lapicida, λατόμος.*

¶ Lapidicinarius est in Cyrilli Gloss. eoque vertitur Græcum λατόμος.

¶ Lapidarius, ein Steinbrecher. Ulpianus Lege 5. § 7. Dig. Commodati &c. *Si servus lapidario commodatus sub machina perierit*, &c. impetuntur. ¶ 2. *Lapidarii* & illi dicuntur tralate, qui pulsantur cavillis, vel in quos joca dictaque conjiciuntur. Macrobius libr. 2. Saturnal. cap. 7. *Quo dicto universitas populi ad Julium Cæsarem oculos & ora convertit, notantes impotentiam ejus, hac dicacitate lapidatam*, i. e. percussam sive caxatam.

¶ Lapidarius, adject. Plaut. Captiv. act. 3. sc. 5. v. 65 *Ibis in latomias lapidarias.*

¶ Lapicidina, eine Steingruben / Steinbruch / ubi lapides cæduntur. Varro lib. 4 de L. L. n. 32 de Latomiarum, Syracusani carceris, nomine ait: *De Latomia translatum, quod hoc quoque lapicidinæ fuerunt.* Et Cic. 2. de Divinat. cap. 21. extr. *lapicidinæ Chiorum.* Ulpianus Lege 9 § 1. Dig. Communia prædior. *Si constat in tuo agro lapicidinas esse, nec privato nec publico nomine quisquam lapidem cædere potest, cui id faciendi jus non est.* Idem Lege 7 § 13 D. de soluto matrim. vocat *lapicidinas marmoreas*, ubi marmor cæditur. Vulgo scribitur *Lapidicina*, quod vero displicet eruditis, quia & Varro a *cædendo* ducit; & veteres libri *Lapicidina* plerique referunt. Vetus inscriptio Romana: CAESARIS SER. THAMYRIANVS A LAPICIDINIS CARISTIIS &c. Vide Gruter. p. 593. n. 8. & Manut. in Orthogr.

¶ Lapidescere, lapidem fieri, zum Stein werden / Steinhart werden. Plin. lib. 16. cap. 6 *Glans lapidescit duritia.*

¶ Lapido, lapidare, est lapide petere, lapides conjicere etiam. Sueton. Caligula cap. 6 de Germanico Cæsare: *Longe majora & firmiora de eo indicia in morte ac post mortem exstitere. Quo defuncto est dictum, lapidata sunt templa, subversæ Deum aræ*, &c. Significat tam carum amatumque Germanicum omnibus fuisse, ut ejus mortem tam imparienter tulerint, ut vim fecerint ædibus sacris, injectis lapidibus, atque subverterint aras: quasi jam amplius Dii colendi non essent, qui neglexissent Germanicum, & decumbentem valetudini non restituissent, fastiditis votis pro eo susceptis. Petronius: *Si nihil aliud certe diutius jundla nos mors feret, vel si voluerit misericors fluctus ad idem littus expellere, aut prætereuns aliquis tralatitia humanitate lapidabit, aut quod ultimum est, iratus etiam fluctibus imprudens arena componet.* LAPIDABIT, id est, lapides conjiciet in nostra cadavera. Tertullianus adversf. Praxeam cap. penult. *Stephanus cum lapidaretur.* Apud Lactantium lib. 6. cap. 23 ista leguntur: *Hi obscœnitatibus animas ad sanctitatem genitas, velut in cani gurgite demersit* (Dæmon) *pudorem exstinxit, pudicitiam flagitabit.* Pro FLAGITAVIT tamen nonnulli *fugabit*, vel *profligabit*, substituerunt. At vero Thomasius ex eo defendit Lectionem plerorumque Codicum, quod Ulpianus, *Flagitare*, ob stuprum appellare instantius, posuerit. Vide supra *flagito.* Nec repugnarem magnopere, ni præcedentia verba, *demersit, restinxit*, aliud suaderent. Ea enim cum vehementiora sint, nec tam corruptionem aliquam, quam deletionem significant, adduci haud possum, ut credam Lactantium significatûs mollioris verbo in fine præcipuè fuisse usum. Atque conjicio adeo dissertissimum Patrem, non *flagitabit*, sed *lapidabit*, i. e. violenter invasit prostravitque scripsisse, ut solent, everti, atque prosterni, quæ per vim magnam conjectis lapidibus imperuntur. ¶ 2. Apud Livium *Lapidare* sæpius pro lapidibus pluere invenitur, ut libr. 42. cap. 13 *Reate imbri lapidabit.* Idem lib. 29 cap. 14 *Novendiale sacrum, quod de cælo lapidatum esset, factum.* Et lib. 44 cap. 18 *Bis in exitu ejus anni lapidatum esse, nuntiatum est.* Es hat Steine geregnet.

¶ Lapidatio, lapidum conjectio. Steinigung. Fuit & pœnæ genus apud Ebræos: apud Macedonas parricidæ eo necabantur. Curtius lib. 6. extr. & Cicer. pro Domo cap. 5. *facta lapidatio est.* De grandine Lege 4. Cod. de Malefic. & Math. *ne ventis grandinisque lapidatione quaterentur.* Der Hagel.

¶ Lapidator. Ein Steinwerffer. Cicero ibidem: *percussor, lapidator, fori depopulator.*

¶ Dilapidare, umbringen / verschleudern / durch den Halß jagen. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 4. *Conveniendus Phormio est priusquam dilapidet nostras triginta minas.* Cicero ad Octavium: *Publicam dilapidabat pecuniam, ærarium exhauriebat*, der Gemeine Geld bracht er um / und sog aus den gemeinen Schatz. Hanc notionem hujus verbi Horomannus à lapide deducit, in quo adstabat Præco rem venalem & distrahendam proponens. Ego *dilapidare* pro disperdere inde cœptum dici putaverim, quod lapides sine curâ sæpius temere solemus jacere & ita disperdere. Columella lib. 10. v. 329

Sæpe ferus duros jaculatur Jupiter imbres
Grandine dilapidans hominumque boumque labores.

¶ Elapidare solum, id est, lapidibus purgare, die Steine aus dem Acker fegen / Plin. lib. 17. cap. 10.

LĂPĬTHAE, Λαπίθαι, Thessaliæ populi, equorum domitores, qui cum Centauris bella gessere. Virgil. 3. Georgic. vers. 115

Frena Pelethronii Lapithæ gyrosque dedere.

Pelethronios dixit à Pelethronio oppido Thessaliæ, ubi primum domandorum equorum ratio reperta est. Horat. libr. 1. odâ 18

At ne quis modici transiliat munera Liberi
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata. Apulejus lib. 9 de Asino Aureo: *Estur & potatur; pulmentis acervatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis. Clamore ludunt, strepitu cantillant, convicijs jocantur: ac jam cetera semiferis Lapithis Thebanis, Centauriquè similia.*

¶ Lapithæus. *Gens Lapithæa.* Ovid. 12. Met. v. 530.

¶ Lăpithĕius, *Prælia Lapithcia,* Idem 14. Metam. v. 677.

LAPPA, æ, planta major, quæ & *personata*, großkletter/ ac *minor*, quæ *Xanthium* ξάνθιον, etiam dicitur, spitze Kletten. Tertia species *Aparine*, ἀπαρίνη, quæ & *Philanthropos* est, Klebkraut/ Matthiolus. Ovidius libr. 2. ex Ponto epist. 1. v. 14

Mixta tenax segeti crescere lappa solet.

Lappaceus, adject. von Kletten. Plin. lib. 22. cap. 18 *Helxine semina* [habet] *in capitibus lappaceu adhærentia vestibus.* Lappaceum ergo h. l. est, quod lappæ simile, vel instar lappæ adhæresci.

¶ Est & *Lappago* herba peculiaris Plin. lib. 11. cap. 10, *negallidi* similis, nisi quod ramosior est & pluribus foliis.

LAPRIVS, cognomen Jovis apud Lactant. libr. 1. cap. 22. Sed apud alios scriptores altissimum de eo silentium: quidam *Elaphum* cum Gyraldo intelligunt secundum Hesychium in Cretâ B cultum.

LAPSANA, wilder Senff. Plin. lib. 20. cap. 9.

LĂQVEAR, & laquĕāre; is, eine gewölbte oder getäfelte Decken eines Gemachs/ ein Balcken. *Dependent lychni laquearibus aureis*, Virgil. 1. Æneid. v. 726. Et lib. 8. v. 25 *summi laquearia tecti.* Plinius 33 cap. 3 *laquearia inaurata.* Gloss. Cyrilli *Laquear*, καλαθωμα. Vide supra *Lacunar.*

¶ Laquearium, alia flexione, in Vet. Gloss. est, quo ὀρόφωσις & ὀροφὴ interpretando vertuntur.

¶ Laquearius, artifex struendi lăquearia vel lacunaria. ein Gipser. Lege 2. Cod. Theod. de excusat. artif. *Architecti, laquearii, atbarii*, &c.

¶ Laqueatus, laquearibus ornātus. Cic. 3. in Verr. cap. 51. pr. *Templum undique tectum, pulcherrime laqueatum.* Et ineunte lib. 2. de Legib. *magnificas villas, & pavimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Livius lib. 41. cap. 20 *Jovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, sed parietibus totis lamina inauratum.* ¶ Aliam notionem vide in *Laqueus.*

LAQVEVS, eine Schlinge/ Fallstrick/ sive ein Strick/ so in eine Schleiffe oder Schlinge geleget/ sich zusammen ziehet. Quo ipso ab resti & fune distinguitur. Laqueus enim ad capiendum C & strangulandum compositus est. *Laqueu feras captare*, Virg. 1. Georg. v. 139. in Schlingen fangen. *Laqueum venandi caussa ponere*, Lege 55. Dig. de acquirendo rer. dominio. Sed *Laqueo vitam finire*, Seneca Hippolyto v. 259, & *Laqueis sibi spiritum eripere*, Val. Maxim. lib. 6. cap. 1 extrem. sich erhencken. *Laqueo gulam frangere*, hencken. Sallustius Catilin. cap. 55, *Vindices rerum capitalium, quibus id præceptum erat, laqueo gulam* [Lentuli] *fregere.* Mit dem Strang erwürgen. Formam laquei ex Taciti verbis intelligimus lib. 15. cap. 57, *Vinclo fascia, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sella restricto, indidit cervicem, & corporis pondere connisa tenuem jam spiritum expressit.* Sic Cicero 6. in Verr. cap. 17 *collum in laqueum inserere*, den Kopff in die Schlingen stecken/ sich erhencken. Qui sponte vitam laqueo finissent, solis illis justa non fiebant, nec in parentalibus eorum nomina ciebantur, ut auctor est Artemidorus lib. 1. cap. 5. Tales quoque abjiciebantur insepulti, ut ex pontificalibus libris refert Servius ad lib. 12. Æn. ¶ 2. Laquei dicuntur etiam quæcunque *Captiones*, alles damit man einen fänget. ut, *Laquei disputationum*, Cic. 1. de Orat. c. 10. *Laquei judicii*, pro Milone cap. 15. *Æquitatem rei verbi laqueo capi non oportet*, pro Cæcin. cap. 29. Gefährung eines Worts. *Inexplicabiles laquei*, Quintil. libr. 5. cap. 10. D ¶ 3. Diogenes sermonem ad gratiam instructum, τὸν πρὸς τὴν χάριν λόγον, *melleum dixit esse laqueum*, μελίτινον, ἄγχόνην, Diog. Laertius.

¶ Laquearii, Isidoro lib. 18 cap. 53, genus gladiatorum sunt, qui laqueum adversario injiciebant: ut prosternerent perimerentque. Vide Lipsium lib. 2. Saturn. cap. 13. ¶ Sed Laquearius, pro artifice, structore laquearis, vide in *Laquear.*

¶ Laqueatus, particip. a Laqueo, are, legitur apud Columellam lib. 6. cap. 19 extr. *Cæterum corpus laqueatum & distentum*, id est laqueis constrictum.

Composita:

¶ Circumlaqueare, laqueis cingere. Gratius Cyneget. v. 29 per tmesin: *Per senos circum usque sinus laqueabis.*

¶ Elaqueare, expedire, laqueo exsolvere, loß machen. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 147

Elaqueanda animi constantia, ne retinaclis
Mollibus ac lentis nexa & captiva prematur.

Sidonius lib. 8. epist. 9. *Non statim sè poetica teneritudo a vinculo incursi angoris elaqueat.*

¶ Illaqueare, verbum, laqueo constringere, irretire, fangen/ berücken. Prudentius Hymn. 3. καθημερ. v. 41 *Callidus illaqueat volucres, Aut pedicis dolus, aut maculis.* Cicero Arusp. R. cap. 4. *illaqueatus legum periculis.*

¶ Et hæc certiora sunt ex *Laqueo* composita: cætera his similia, subdubiæ originis, & ex *Lacu* potius multis videntur emanasse. Sunt autem

¶ Ablaqueare, rusticæ rei scriptoribus tritissimum verbum. e. c. Columella lib. 4. cap. 8 *Frimquam frigora invadant, vitis ablaqueanda est.* Inde

¶ Ablaqueatio. Columella lib. 4. cap. 17 *Autumnalis ablaqueatio diligenter facienda est.* Est autem fossio circa radices, ut amoveantur, quæ illas illigant aut impediunt. *Radicula* enim *æstiva*, ut Columella c. l. cap. 8 docet, *ferro decidebantur.* Vossius autem Etymolog. a *lacu* derivat, ut sit quasi ablacuare.

¶ Oblaqueare. Tertullianus de Resurrect. Carn. cap. 7 dixit, *argento gemmas oblaqueare*, hoc est circumdare, in Silber einfassen. Quod Rhenanus in Annotationibus æque ab *Lacu* deduci postulat, quem videas.

LAR, Lăres, Dii geniales, genii, Dii domestici, Hauß-Engel/ Haußgötzen. Eorum mater *Lara* sive *Larunda*, quæ & *Muta* appellata. Lactant. lib. 1. Inst. Div. cap. 20. Alii autem *Lares* PRIVATI; alii PVBLICI erant: qui & COMPITALES & VIALES appellati: quod compitis viisque publicis præessent: *Privati* qui suum cujusque focum ac domum servare credebantur. vide Ovidium lib. 2. Fastorum, & supra in *Compitum.* PRAESTITES iidem appellati sunt:

Quod præstant oculis omnia tuta suis.

Ut Ovidius auctor est: quem vide 5. Fastorum v. 129. & seqq. Cur canis iis additus, ibidem etiam habes. Vide & infra *Præs.* LARES nonnullos malos nocentesque Genios dixisse Plutarchus auctor est, Quæst. Romanis pag. 277 initio, quos alii *Larvas* dixerunt. vide post in *Larva*, & Apulej. de Deo Socratis. ¶ 2. Lar, Lar familiaris pro ipsis ædibus. *Ad suum larem familiarem redire*, Cic. in Verr. 5. cap. 54. Et, *Patrii lares*, der Eltern Hauß. Et singulariter, *patrium larem revisurus*, Apulejus lib. 11. p. 270. *Paterni laris inops*, Horat. lib. 2. epist. 2. v. 50. *A lare incipe*, proverb. i. e. a domesticis ac familiaribus initium sumito.

¶ Lararium, sacrarium domesticum, in quo Lares, & Dii domestici colebantur, quemadmodum Severum Lampridius in Vita cap. 29 scribit rem divinam facere solitum, cum *in lrario* ad effigies Deorum, inter quos & Abrahami ac Christi, Alexandri Magni, Ciceronis & Virgilii imagines habuerit. Solebant enim ibi non Deorum tantum, sed magnorum quoque virorum, & quos præcipue admirarentur, ac colerent, imagines habere, & honorare. Quemadmodum & L. Vitellius *Pallantis, & Narcissi libertorum imagines inter Lares coluit*, ut Suetonius auctor est in Vitellii vitâ cap. 2. extr.

LARDVM, & *Laridum* apud Plaut. in Captivis a. 4. sc. 2. v. 67. ac ibidem scen. 3. aliquoties; pingue illud frequens seu densum in porcis, Speck. Sed *Succidia*, ein Speckseite.

Uncta satu pingui ponentur oluscula lardo.

Horat. 2. Sermonum Sat. 6. v. 64 *Larda* in plurali dixit Ovid. lib. 1. Fastor. v. 169.

LARGIOR, largiri, large præbere, mündlich oder reichlich geben. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 8, 17 *De te largitor puer*, wiltu was vergeben/ so vergib es von dem Deinen. *Largiri ex alieno*, Cic. 3. fam. ep. 8. aus eines andern Beutel milde seyn. *Patrimonium effundere inconsulte largiendo*, Idem 2. offic. c. 15. verschwenden. *Vitam largiri*, das Leben schencken/ Apul. lib. 6.

¶ Largitor, prodigus. der gerne ausgibt. Livius lib. 6. cap. 16. *Largitor voluntarius repente senatus factus.* Et in meliorem partem Ambrosius lib. 2 de Spir. S. cap. 12 *Largitor sua moderator est largitatis.*

¶ Largitio, liberalitas, Mildigkeit/ Geschencke und Verehrung/ wenn man nach einem Amte trachtet. Cic. 2. off. cap. 15. *Largitio fundum non habet*, zu milde seyn und viel geben/ macht Kasten und Beutel leer/ id est, liberalitate immodica, opes etiam magnæ exhauriuntur & effugiunt. Præcipue enim illa liberalitas ita vocatur, quæ per ambitionem exercetur & corrumpit. Cæsar 1. Civil. cap. 39 *Largitione redemit militum voluntates.* Cic. 2. Offic. c. 15 *Epistola quadam Alexandrum filium Philippus accusat, quod largitione benevolentiam Macedonum consectetur.* ¶ Aliquando & veniam notat. Rutilius Lupus libr. 1. de figuris sentent. in *Metanœa: Hujusmodi*, inquit, *incepti duntaxat arguere, penè maleficii largitionem est facere.*

¶ Largitas, Mildigkeit/ Uberfluß. Terent. Adelph. a. 5. sc. 9. v. 28 *Quæ isthæc subita est largitas?* Boethius lib. 2. de Cons. Phil. Prosâ 6. *Avaritia semper odiosos, claros largitas facit Largitas* humanitatis, ac liberalitatis; *largitio* ambitionis est. Muret. in libr. 2 Ann. Tacit.

¶ Largus, milde/ reich/ überflüssig. Cicer. 2. off. cap. 16 *Duo genera sunt Largorum, quorum alteri prodigi, alteri liberales.*

Frey-

Frengebiſche oder verthuiſche Leute. De aliis rebus copiam ſignificat & abundantiam. Sic *Larga meſſis*, Ovid. Faſt. 4. v. 617. eine reiche Ernde. *Largæ opes*, Martial. lib. 5. ep. 25. *Largus imber*, Ovid. 4. Metam. v. 282. ein ſtarcker Regen. *Largiore vino uti*, zu viel Weins trincken / Liv. lib. 40. c. 13. *Largiſſimus*, ſuperl. apud Cicer. Verrin. 5. cap. 50. pr.

¶ Largiuſculus, aliquantum largus. Solinus cap. 7 [al. 12] de Græcia: *Subnexus* [Galactites] *parvulis largiuſculos hauſtus ſalibarum facit.*

¶ Large, adverb. liberaliter, abundanter, reichlich / mildiglich / überflüßig. *Largè effuſeque donare*, Cic. pro Roſc. *Dare largius*, reichlich geben. Ter. Eun. 5. ſc. 8, 48.

¶ Largiter, idem. Plaut. Rudente a. 4. ſc. 4. v. 144 *Credo illic inesſe auri & argenti largiter.* Sic *Largiter ultionis*, Tertullianus dixit Apologet. cap. 37.

¶ Largificus. Lucretius lib. 2, 627

Largifica ſtipe ditantes.

¶ Largifluus. ut, *Imber Largiſluus*, Cicer. 3. de Orat. c. 39. ex poeta.

¶ Largilöquus, ſchwatzhafftig. Plautus Milite act. 2. ſc. 3. v. 47

Nonne tibi iſtam prætruncari linguam largiloquam jubes?

¶ Largitionalis, honoris nomen fuit. Vopiſcus in Carino c. 20 *Quidam largitionalis fuit.* Lege 12. Cod. de Vectigal. *largitionales tituli.*

¶ Elargiri, mildiglich ausgeben. Perſius Satyr. 3. v. 70

- - - patriæ carique propinquis
Quantum elargiri deceat.

¶ Prælargus, Perſ. Sat. 1. v. 14. *Pulmo animæ prælargus.* Et Juvencus in Matth. 22,

Prælargis dapibus quæcunque inſtruximus.

LARISSA. Λάρισσα, multarum & diverſarum eſt nomen civitatum in Theſſalia, Argolide, Æolia, Syria. Vide Geogr. Antiq. Sed, *Lariſſæus Achilles*, apud Virg. a *Lariſſa* Theſſaliæ appellatur 2. Æneid. v. 197

Quæ neque Tydeus nec Lariſſæus Achilles, &c.

Et hæc Achillis patria videtur eſſe de qua Lucanus dixit lib. 6. v. 355 *Atque olim Lariſſa potens.*

LARIVS, lacus Italiæ ſeu Galliæ potius Ciſalpinæ, ſic nuncupatus à fulicarum multitudine, quas λάρους Græci dicunt, tametſi differant *Fulica* & *Larus*. Vide ſuis locis. Aliàs Comenſis lacus dicitur, ab adjacente urbe Como. Vid. Plin. 9. epiſt. 7.

LARIX, arbor ex illis, quæ reſinam fundunt, eximiæ proceritatis, cortice craſſo, conos ferens cupreſſinis ſimillimos, odore, quemadmodum & flos ejus, non ingrato, ein Lerchenbaum. Cognata pino, piceæ, & abieti. Incombuſtibilem faciunt Plinius itemque Vitruvius lib. 2. cap. 9, exemplo turris, cui fruſtra Cæſar ignem circumjecerit: quibus contradixit Gyraldus de re navali: itemque Brodæus lib. 3. Miſcell. cap. 3. pro quibus etiam eſt Lucanus lib. 9. v. 919

Peucedanumque ſonat flammis, Erycinaque thapſus,
Et larices, fumoque gravem ſerpentibus urunt
Abrotanum.

¶ Larignus, denominativum, ut, *Reſina larignæ*, Hartz von Lerchenbäumen.

LARVA, vana viſio, ſpectrum. Vet. Gloſſ. *Larva*, δαιμόνιον, εἴδωλον. Item: εἴδωλον, *ſimulacrum*, *larva*, Item: φάντασμα, *Larva*, *viſio vana*, *oſtentum*, böſe Geiſter / Geſpenſte. Cæterum quia Larvarum viſu in furorem agitari credebantur homines, inde *Larvati* pro furioſis, & mente captis dici ſolebant, quos *plenos larvarum* Plautus dixit Amphitr. act. 2. ſc. 2. v. 145. Feſtus: LARVATI *ſunt furioſi, & mente mortui, quaſi larvis, & ſpectris, exterriti.* Idem Plautus Aulular. act. 4. ſc. 4. v. 15 *Larvæ hunc, atque intemperiæ inſaniæque agitant ſenem.* den alten reitet der Teuffel. Apulejus de Deo Socratis p. 90. & ſeq. *Eſt & ſecundo ſignificatu ſpecies Dæmonum animus humanus emeritus ſtipendiis vitæ, corpore ſuo abjunctus. Hunc vetere latinâ linguâ ſentio LEMVREM dictitatum. Ex hiſce ergo lemuribus, qui poſterorum ſuorum curam ſortitus, placato & quieto nomine domum poſſidet, LAR dicitur FAMILIARIS: qui verò ob adverſa vitæ merita, nullis bonis ſedibus incertâ vagatione, ceu quodam exilio, punitur, inane terriculamentum hominibus hortus, ceterum noxium malis, id genus plerique LARVAS putabant.* &c. Vide & Iſidorum lib. 7. Orig. cap. ult. extr. *Larva umbratilis, tu me minùs territas.* Plaut. Amphitr. Apulejus Apol. *At tibi, Æmiliane, pro iſto mendacio duat Deus iſte, ſuperum & inferum commeator, utrorumque Deorum malam gratiam, ſemperque obviæ ſpecies mortuorum, quicquid umbrarum eſt usquam, quicquid lemurum, quicquid larvarum, oculis tuis oggerat: omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamina, omnia pulchrorum terriculamenta.* ¶ *Luctari cum larvis*, eſt maledictis inſectari vita defunctos, ſich mit Todten hadern. Tribuit Plinius in præfatione hiſtoriæ mundi Planco. *Cum mortuis non niſi larvæ luctantur*, in eos qui mortuos conviciis inſectantur, Vide Chiliadas. ¶ 2. Larva etiam exarefactum cadaver notat, unde caro omnis defluxit: unde *facies*, *forma larvalis*, de macilentâ & planè eviſceratâ. Ein Todtengeripp. Vet. Gloſſ. Σκίλητος, *Larva*, *ſceletus*.

¶ 3. Larva etiam perſonam notat, hoc eſt fictam faciem, quâ Tragici olim uti ſolebant. Eine Maſque / eine Larven / oder gemahltes Angeſicht. Horat. lib. 2. Serm. ſat. 5. v. 64

Nil illi larva, aut tragicus opus eſſe cothurnis.

¶ Larvatus; larvam indutus, perſonatus: Quemadmodum LARVATA FVNERA accepit Kirchmannus de illis, quorum facies ruina ædium detrita & mutilata, veluti larva, quem vide lib. 2. de funeribus Roman. cap. 9. Quamquam larvata funera de illis ſimpliciter dici poſſint, qui ex caſu aliquo deformati maxime ſunt, ut non tam homines quam ſpectra videantur. Ita enim & *Larvalem faciem* pro fœda & deformi maximè atque cadaveroſa adeò Poeta Vetus Priapejorum Carm. 31 dixit: Etiam Apulejus *larvam* pulchræ & floridæ formæ Apolog. opponit p. 517. *Hunc denique qui Larvam putat, ipſe eſt larvatus.* Et ſic *larvalem formam* paullò ante dixerat, quæ etiam ibidem *macilenta vel omninò exſiccata*, h. e. carne omni & ſucco deſtituta appellatur: quam ob cauſam ibidem & *Sceletum* vocat haud ſemel. Namque & *Larva* σκίλητος notat. Vet. Gloſſ. Σκίλητος, *Larva*, *ſceletus*. ¶ 2. Item qui larvis agitatus & ſic inſanus eſt, apud Plautum Menæchm. act. 5. ſc. 4. v. 2. Et ita Apulejus in modo adducto loco etiam uſus eſt.

¶ Larvalis. Senec. Epiſt. 24 *Nemo tam puer eſt, ut Cerberum timeat & tenebras, & larvalem habitum nudis oſſibus cohærentium.* Sidonius lib. 3. epiſt. 13 *Umbræ larvales*, Geſpenſte. In ludis Priapeis Carm. 32 *Larvialis* ſcribitur quatuor ſyllabis:

Pallorem macremque larvialem,

quod Scaliger ibi epentheſin poeticam vocat.

LARVS, Λάρος, avis marina, *Gabia* alio nomine, eine Mewe / Seemewe / Holbrodt. Plura earum genera ſunt, vide Geſneri avium hiſtoriam. Βυφάγος, Athenæo lib. 10 dicitur, atque Herculi dicatus eſt propter voracitatem. Ariſtoph. Scholiaſtes in Aver. ¶ *Larus bibans*, Prov. pro avido & rapace. ¶ *Larus parturit*, Vide Eraſ. chil. 4. ¶ 2. Sunt & piſciculi *lari* ſeu *larimi*, à quibus quod eos appetant *lari*, aves dictæ ſunt, Geſnerus.

LASANVM, vaſculum, in quod alvus dejicitur. Sic enim Acron exponit in illo Horat. 1. ſatyr. 6. v. 108

Cum Tyburte via prætorem quinque ſequuntur,
Te pueri laſanum portantes, &c.

Ein Kammergefäß oder Scherben.

LASCIVVS, a, um, libidinoſus, impudicus; Geil / unzüchtig. *Verſus laſciviſſimus* Solonis ab Apulejo in Apologia p. 278 citatur. Martialis lib. 1. Epigr. 5

Laſciva eſt nobis pagina, vita proba.

Hadrianus de Voconio Poëta, apud Apulejum Apol.

Laſcivus verſu, mente pudicus erat.

¶ Item procax, petulans, temerarius. Unde & Spartianus Hadriano *Laſcivum & Cunctatorem* oppoſuit. Vetus Gloſſ. *Laſcivi* ἀγυπνεῖς. Sane *laſcivus* eſt qui facile movetur, modo in ludum, modo in libidinem, modo in petulantiam, unde voluptatem ſibi promittat. Ita *laſcivos pueros* Horatius dixit lib. 1. Serm. ſat. 3. v. 134. *Laſcivos leporum curſus* Martialis lib. 1. epig. 45. Vorwitzig / muthwillig / woltägtſch / frech. Ita *Laſciva puella* apud Virg. Ecl. 3. quæ malo petebat paſtorem, & fugiebat ad ſalices, & ſeſe ante videri cupiebat. Ovid. 13. Metam. v. 792. *tenero laſcivior hædo.* Sueton. Tiberio cap. 43 *laſciviſſima pictura.*

¶ Laſcive, adverb. Apulejus. Vid. Ind. Elmenh. Comp. *laſciviùs* Avienus in Prognoſt. Arati v. 514

Et ſi perſultans aries laſciviùs herbas
Appetit.

¶ Laſcivia, prolubium animi, quod ex faturitate & otio naſcitur, & vel in ludum, vel in libidinem, aut petulantiam erumpit. De blandiſſimo lætiſſimoque puero Seneca conſolat. ad Helviam cap. 16 *Cujus non lacrymas ejus hilaritas ſupprimat, cujus non contractum ſolicitudine animum illius argutia ſolvant? quem non in jocos vocabit illa laſcivia?* &c. Ita ludicros curſus recurſusque Delphini Plinius *Laſcivíam* vocat lib. 9. epiſt. 33. Et Cicero 1. de Divinat. cap. 14 *An Achivorum exercitus, & tot navium rectores, non ita profecti ſunt ab Ilio, ut profectione læti piſcium laſcivíam intuerentur?* LASCIVIAM, id eſt, luſum. Sic Tacitus de Germania c. 24 *audacem laſcivíam*, ſaltationem inter gladios vocat. Idem, quod Nero itinera urbis & lupanaria, & diverticula veſte ſervili pererraret, comitantibus qui raperent ad venditionem expoſita & obviis vulnera inferrent &c. *Laſcivíam* Tacitus vocat Annal. 13. cap. 25. De impudicitiâ & libidine Suetonius Calig. cap. 36 *Quoties deinde libuiſſet, egreſſus triclinio, cum maximè placitam ſevocaſſet, paulò poſt, recentibus adhuc laſcivíæ notis, reverſus vel laudabat palàm, vel vituperabat.* Apud Tacitum Ann. 11. cap. 12 *Theatrales laſcivíæ* dicitur, quod populus in Theatro ſpectans in virum Conſularem illuſtresque fœminas probra jactaſſet. Ibi itaque *Laſcivíæ*, licentia ac petulantia eſt. Et ita idem Tacitus Agricolâ cap. 5 *militiam in laſcivíam vertere* dixit.

¶ Laſcivitas, idem. Firmicus lib. 1. Aſtrol. cap. 1. *Aſiana laſcivitas.*

¶ Laſcivio, laſcivire, Vorwitz treiben. Seneca ad Lucilium epiſt. 56 *Nunquam vacat laſcivire diſtrictis, nihilque tam certum eſt,*

quàm otii vitia negotio discuti, die so mit steten Geschäfften beladen seyn haben nimmer Muße Scherz und Kurtzweil zu treiben. A
Apulej. lib. 5. Metamorph. p. 169 *Proximè ripam vago pastu lascivient comam fluvii tondentes capellæ.*

¶ Lascivibundus. Plaut. Stich. act. 2. sc. 1. v. 16

Lascivibundum tam lubenter currere.

vor Muthwillen springen.

LASER, neut. & *Laserpitium*, utrumque enim & plantam, & succum, seu liquorem ejus significat, Græci Σίλφιον dicunt: folia μάκωνα, radicem, μηδίκειον vocant, & succum Cyrenaicum, quod eo Cyrenaica regio quondam abundarit, sed nunc omninò desideratur. *Laserpiciferâ Cyrenâ* apud Catull. Carm. 7. &
¶ *Acetum laserpitiatum*, hoc est laserpitii succo dilutum, apud Plin. 18. cap. 30. *Laser Cyrenaicum* vulgò asa dulcis odorata & gummi Benzoinum, Benzum vocant Belgæ, *Laser medicum* vel *Syriacum* vulgò asa fœtida. Teuffelsdreck. *Laser* vel *Laserpitium Gallicum* eam esse herbam reor, quam *Ostrutium* herbariorum vulgus nominat, Meisterwurtz / Brustwurtz / Hadrian. Vide *Silphium*. Apulej. lib. 10. de Asino Aureo: *Offerebant mihi carnes laseri infectas, altilia pipere insperso, pisces exotico jure perfusos.* Apud Macrobium lib. 2. cap. 4. Augustus per jocum Mæcenatem vocat, *mel gentium*, *ebur ex Hetruria*, *laser Aretinum*, B
quod in eo pretio esset, quo laser apud omnes, tanquam pretiosissimum.

LASSVS, a, um, fatigatus labore tam animi, quàm corporis, müde / schwach. Terent. Andr. act. 2. sc. 1. v. 4. *Animus lassus, & curâ confectus.* Et, *Lassa aures*, Horat. 1. Satyr. 10. v. 10. *Lassus de via*, Plautus Pseud. act. 2. sc. 2. v. 66, & *lassus viâ*, Ovid. 5. Trist. 4, 2. *Res lassa*, Plaut. Stich. a. 4. sc. 1. v. 16. id est improspera, unglücklich. *Terra lassa*, Plin. 17. cap. 5. est sterilior, seu effœta.
¶ Lassitudo, molestia ex labore, Müdigkeit. Cic. ad Cornificium lib. 12. famil. epist. 25 *Nulla lassitudo impedire officium, & fidem debet.* Nep. Eumene cap. 9, 6. *Ad lassitudinem sedandam.* Idem Datame cap. 11 *à lassitudine acquiescere.* Livius lib. 21. cap. 56 *præ lassitudine.*
¶ Lassesco, lassescere, müde werden. *Visu lassescere*, Prudentius dixit 2. in Symmach. v. 101. *Lassescere sub lorica*, Hieronym. epist. 22 ad Eustoch. c. 17. extr. *Fœmineo torpore lassescunt*, Apulejus in Trismeg. pag. 88. Translate Plinius lib. 7. cap. 40 *Ne lassescat fortuna, metus est.*
¶ Lasso, lassare, fatigare, müde machen. Seneca de Const. Sapientis cap. 9 *Robur perpetiendi lassandique inimicam vim.* Pall. *Lassari*, Plin. lib. 3. epist. 9. Hinc Particip. *lassatus*, ut *lassata membra*, Ovid. 6. Met. v. 353.
¶ Delassare, idem. Horat. lib. 1. Sat. 1. v. 14. loquacem *delassare valent Fabium*, & Martial. lib. 10. Epig. 5. *Delasset omnes fabulas poëtarum.* C
¶ Indelassatus, non delassatus, unermüdet. Manilius lib. 5. v. 63

Indelassato properantia corda labore.

¶ Prædelassare, vorher müde machen. Ovidius Metamorph. lib. 11. v. 730 de mole aquas frangente.

incursu quæ prædelassat aquarum.

¶ Elassescere, lassitudine deficere, Plin. lib. 16. cap. 25 *In arboribus nimia germinatio elassescit.*
¶ Prælassatus, valde lassatus. Frontin. lib. 2. Strateg. cap. 5 extremo: *prælassatos facile superavit.*

LASVS Hermionensis Poëta antiquissimus, quem & quidam unum è septem sapientibus fecerunt. Fuisse ejus nomine circumlatam odam sive sigma, quæ inscripta sit *Centauri*, Athenæus refert lib. 10.

LATAX, λάτραξ, ein Nürtz / ex aquis victum petit, ut Lutra.

LĂTEO, latere, in occulto esse, ignorari, verborgen seyn oder liegen / Plaut. in Capt. a. 1. sc. 1. v. 62 *ut sæpe summa ingenia in occulto latent.*

– – – Sub paupere tecto
Sapè etiam virtus ingeniosa latet.

Dicimus & sic: *Hæc caussa plerosque latet*, hoc est, fugit, ignota est plerisque, üm diese Ursachen wissen gemeiniglich alle Menschen nichts. Vossio plus indolis Latinæ videtur habere, si dicamus *Latet mihi; latet me* autem majore usu tritum esse. Pro priore citantur Ciceronis verba è Catil. cap. 1. *Quod mihi latere valeat in tempore.* Utinam verò certior esset hæc lectio. Optimi enim Codices ne vestigium quidem ejus rei habent. Nihilominus Tertullianus ita scripsit adverf. Hermog. cap. 4 *Prophetis, & Apostolis latuit:* & lib. 1. adv. Marcion. cap. 3 *Ne cui lateat.* Posterius comprobatur præter Græcismi excusationem auctoritate Virgilii Æn. 1. v. 130

– – Nec latuere doli fratrem Junonis.

Et Ovidius lib. 5. Fastor. v. 361

– – quorum me caussa latebat.

Plin. lib. 2. H. N. cap. 20 *Latet plerosque.* Justinus lib. 31. cap. 2, 2. *Res Annibalem non diu latuit.* Quod si Cicero, Livius, Nepos, Curtius, aliique potuerant latine loqui nullo personæ casu ad verbum *latendi* addito: tutiùs omninò ibimus, si tantos potius, quam Tertullianum, quam Plin. & Justinum, quam Poëtas, duces secuti, prorsus abstineamus à dubiâ & suspectâ constructione, præsertim cum non desint Verba certiora Syntaxeos, *præterit*, *fugit*, &c. si forsan omnino Personæ mentio injicienda. Cell. Antib. p. 255.

¶ Latens, particip. nominale, cujus comparativo usus Augustinus lib. 12 de Genesi ad lit. cap. 18 *latentioris originis esse.*
¶ Latenter, adverb. clanculum, occulto modo, heimlich. Cic. Topic. cap. 17 *latenter efficitur.* Et Ovid. 3. Pont. epist. 6. extrema: *latenter ama.* Et Ammianus lib. 27. cap. 21 extr. *latenter irrepsit.* Et lib. 31. cap. 44 *Latenter incenderent urbem.*
¶ Latito, latitare, freq. verborgen liegen. *Extrahitur domo latitans Oppianicus*, Cicer. pro Cluent. cap. 13. Et Horat. lib. 3. oda 12

latitantem fruticeto excipere aprum.

Rursus Cicero pro Quintio cap. 17 *Si latitare ac diutius ludificare videatur.*
¶ Latitatio. Quintilianus lib. 7 cap. 2 p. 526 de signis in Conjecturali statu: *sonus*, *clamor*, *gemitus*, *latitatio*, *metus.*
¶ Latitabundus. Sidonius lib. 1. epist. 6.
¶ Lătesco, idem quod lateo, latito. Cicero in Arat. (ed. Grot. v. 634) *Hic Equus a capite, & longa cervice latescit.*
Distinguendum a Latescere, quod a Lātus est & primam producit.
¶ Interlatēre, darzwischen verborgen liegen. Seneca Quæst. Nat. lib. 6 cap. 16 *Non est dubium, quin multum spiritus interlateat.*
¶ Perlateo, perlatēre, lang oder sehr verborgen liegen. Ovidius 3. de arte am. v. 416

Inque sua turri perlatuisset anus.

¶ Lătebra, latebræ, verborgene Oerter / Schlufftlöcher / Behältnüß / Löcher. *Ex latebris atque tenebris erumpere*, Cic. pro Sextio cap. 4. Et, *In animis hominum latebræ sunt & recessus*, Cic. pro Marcello cap. 7. Die Menschen sind nicht auszugründen. *In fugam & latebras impellere*, Idem pro Rab. perduell. cap. 8. das sich verkriechen muß. *Videant, ne quæruntur latebra perjurio*, Cicer. 3. officiorum cap. 29.
¶ Latebrosus, winckelich. Livius lib. 21. c. 54 *Locus latebrosus ad equites tegendos.* Et Silius lib. 5. v. 191 *latebrosis collibus Astur*, in Berg und Thälern wohnend. *Pumex latebrosus*, Virg. 5. Æn. 214, hoc est fistulosus, löcherich. Superlativo Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 19 *latebrosissima quæstio*, quod etiam legitur in ejusdem Enchiridio cap. 18.
¶ Latebrosè, adverb. Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. pr. *Pater, adsum: impera quod vis, neque tibi ero in mora, neque latebrosè me abs tuo conspectu occultabo.*
¶ Latebricŏla, qui latebras amat, der gern zu Winckel kreucht. Plautus Trinum. act. 2. sc. 1. v. 14 *Latebricolarum hominum corruptor.*
¶ Latibulum, ferarum est, ut latebra hominum, auctore Valla, ein Lager oder Loch / darinnen sich das Wild hält und verbirget. Quæ differentia tamen perpetua non est. Vide Buchnerum ad Prudentii Hymn. de Christi Servatoris natali v. 96. Cic. 1. Offic. cap. 4 *Generi animantium omni est a natura tributum, ut quæ sint ad vivendum necessaria, inquirat & paret, ut pastum, ut latibula, & alia ejusdem generis.* des Wilds Lager. Catullus de Ary Carm. 63. v. 54

Et ut omnia earum adirem furibunda latibula.

A *Lateo* composita sunt
¶ Deliteo, ui, ēre, unde *spatia dilitentia* apud Plinium 35. cap. 1. Pro quo usitatius in præsenti Tempore
¶ Delitesco, communi Præterito, *delitui*, cum illo gaudens. verborgen liegen. Cic. 2. de Nat. D. cap. 49. extr. *Bestiæ in cubilibus delitescunt.* Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 240

– – in parva delituisse casa.

¶ Obliteſcere, idem. Cic. de Univers. cap. 10 *quibus temporibus [sidera] a nostro conspectu obliteſcunt.* Et Seneca 7. Quæst. Nat. cap. 29 *Cometa erigens suum cursum, oblituit.*
¶ Illatebrare pro in latebris abscondere, usus L. Claudius Annal. Scriptor. apud Gell. lib. 17. cap. 2.

LATER, ĕris, lapis coctus, seu terra potius in lapidem durata, ein Brandstein oder Ziegel. *Lateres coquere*, Ziegel brennen. *Laterem lavare*, est operam ludere, apud Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 8. vergebene Arbeit thun. Eorum differentias tradit Vitruvius lib. 11. de Architect. cap. 3. & ibi Philander in Animadv. Ac Plin. lib. 35. cap. 14. His conficiendis apud Rom. præfecti *Tegularii.* Coler. Parerg. cap. 35.
¶ Latericius, adject. ut, *Latericius paries*, eine Wand von Brandsteinen aufgeführet / Plin. lib. 18. cap. 30. Sic *Romam latericiam* Augustus acceperat; reliquit *marmoream*, Sueton. cap. 28.
¶ Laterculus, diminut. *Laterculo coctili structi fuerunt muri Babylonii*, Curtius 5. cap. 1. Est etiam genus pistorii operis, a forma, in quam fingitur, vocati, Turn. lib. 8. c. 8. Apul. lib. 10 *Hæc panes, crustulæ, jucunculos, hamos, laterculos, plura scitamenta mellita.*
¶ Laterculum, codex dignitatum, in scrinio memoriæ; eratque vel majus vel minus. Fit mentio in Lege 1 & 2 Cod. de offic. Quæstoris. Inde
¶ Laterculenses dicti. Vide Gutherium de Off. Dom. Aug. lib. 3. cap. 9. & Pancirol. Notit. Imp. Or. c. 94.

¶ Latera.

¶ Laterarius, adject. lateribus aptus, ad lateres pertinens, ut *Terrâ laterariâ*, Plin. lib. 19. cap. 8. Thonigt Erdreich.

¶ Laterarius, subst. Gloss. Gr. Lat. πλινθουργὸς, *Laterarius*. ein Ziegelbrenner. πλίνθος enim *latet* est.

¶ Lateraria, æ, officina in quâ lateres fiunt, eine Ziegel-Hütten. Plin. lib. 7. c. 56. & ibi Harduin.

LĀTERNA, æ, eine Leuchten. Martialis Apophoretis Epigr. 61

Dux laterna viæ clausis feror aurea flammâ,
Et tuta est gremio parva lucerna meo.

¶ Laternarius, qui laternam alteri præfert, ein Leuchtetrâger / Cic. in Pisonem cap. 9. Item Laternmacher.

LĂTEX, quemlibet humorem significat, Wasser/ Feuchtigkeit. Virg. 6. Æneid. v. 218

Pars calidos latices & ahena undantia flammis
Expediunt.

Mâchen Wasser heiß. *Latex Lyæus*, Vinum Virgilio Æn. 1. v. 686. *Latex Palladius*, oleum est Ovidio 8. Metam. v. 274.

LATHYRIS, Λαθυρὶς, quæ & *tithymalum* & *cataputia* appellatur, Springkraut / Springkörner / Treibkörner / pituitam utiliter purgat. Vid. Dioscoridem lib. 4. c. 768.

LĂTIVM, Λάτιον, *Dicta quoque est Latium terra, latente Deo*, scilicet Saturno, Jovem filium fugiente, Ovidius 1. Fastor. v. 238. Sed quod inter præcipitia *Alpium & Apennini* Latium *latet*, inde dictum putat Varro. Pars est Italiæ, in quâ Roma terrarum caput: sive tractus inter Tiberim & Campaniam.

¶ Lătius, adjectivum. *Latia Musa*, Columella procœmio sub finem. *Gens Latia*, Ovid. lib. 4. Fast. v. 42. Et *Latia facundia lingua*, Idem lib. 1 Pont. epist. 3. v. 75.

¶ Lătialis, ut, *Latialis sermo*, Plin. lib. 3. cap. 1. Lateinische Sprach. *Populus Latialis*, Ovid. Metam. 15. v. 481.

¶ Latialiter, adverb. Latine. Sidonius Carm. 23. v. 235 *latialiter sonare*. Ita Savaro & Browerus: at *latiariter* Sirmondus.

¶ Latiaris, idem quod Latialis. *Jupiter Latiaris*, Cicero pro Milone cap. 31.

¶ Lătinus, *lingua latina*, quam non modo non inopem, sed locupletiorem etiam, quam Græcam esse Cicero scripsit lib. 1. de finib. Conqueritur tamen de ejus egestate Seneca ep. 59, & Plin. lib. 4. epist. 17. De genio ejus ita Nepos Attico cap. 4 *Latini sermonis natibus lepor*, qui *adscito* ibidem opponitur. Gradus hujus adjectivi, quos Borrichius in Analectis pag. 61 in dubium vocabat, vindicavimus Curis nostris Posterioribus editione altera ex Hieronymo, qui epist. 13 ad Paullinum, *nihil Latinius tuis voluminibus*; & epist. 51 ad Domnionem, *homo Latinissimus* dixit. Addo nunc Augustinum quoque, libro de Grammatica, cap. de Adverbio dicentem, *viris Latinissimus*. Tom. 1. p. 98.

¶ Latinus, nom. prop. Rex Aboriginum, cujus filiam Laviniam Æneas uxorem accepit. Virgil.

¶ Latinæ, Latinarum, subaudi *feriæ*. Erant autem ex conceptivarum genere, ut Macrobius docet lib. 1. Saturnal. cap. 16. Ubi *Latinarum tempus*: *Latinarum Solenne* etiam legere licet. Non habebant certam diem aut statum anni tempus. Vide Livium 42. cap. 10 extremo. Hinc a. d. 3. Non. Maj. Liv. lib. 41. c. 16. pr. & prid. Idus April. lib. 44. cap. 19. & Novemb. lib. 45. cap. 3.

¶ Latine, *loqui latine*, quod est *pure & emendate* loqui, secundum Cic. de opt. gen. Orat. cap. 2. *Perbene loqui latine*, sehr wol Latein reden / Idem de Clar. or. cap. 28. Et, *Ipsum latine loqui est in magnâ laude ponendum*, Cic. dicto libro cap. 37. Et ibidem: *Non tam præclarum est scire latine, quàm turpe nescire*. Aliquando *latine loqui* est sine figura ac colore, simpliciter, apertè, & ingenue eloqui rem, sicut est. Vid. Turneb. lib. 24. Adv. cap. 5. Sic Quintil. Declam. 3 *De injuria nostra latine queri non possumus: parcendum verbis est*. Intelligit stuprum militi à tribuno intentatum. Poëta Phallicus Carm. 2.

Simplicius multò est, da pedicare, Latine
Dicere, quid faciam? crassa Minerva mea est.

Martialis lib. 11. epigr. 20 *Romana simplicitate loqui.*

¶ Latinitas, quæ sermonem purum conservat ab omni vitio remotum, auctor ad Herennium lib. 4. cap. 12. Vel Latinitas nihil aliud est, quam observatio incorrupte loquendi secundum Romanam linguam: ut est apud Diomedem lib. 2. de latinitate, & Maximum Victorinum lib. de Grammaticâ. ¶ 2. *Jus Latinorum*, ut vocat Suetonius Augusto cap. 47. *Latium* absolute dixit Plinius Panegyrico Trajani c. 37. Id autem proximum erat civitati Romanæ. Nam consecuti qui essent, Romani cives fieri poterant, si magistratum gessissent domi, aut relicta civitate suâ migrassent Romam: denique navi, ædificio, pistrino.

¶ Latinienſis: idem quod Latinus, ut, *Ager Latinienſis*, Cicero de Aruſp. resp. cap. 10.

LATMVS, Ioniæ mons, in quo obdormivit longum illum & fabulosum dormiens somnum Endymion. Vid. Cic. 1. Q. Tusc. c. 38.

LATOMIAE, λατομίαι, Lapicidinæ, Steingruben/ Erz-oder Eisengruben. Plaut. Captiv. a. 3. sc. 5. v. 65

Indo ibi porro in latomias lapidarias:
Ibi quum alii octonos lapides effodint, &c.

Vide infra *Lautumiæ*. Ita enim scribi volunt doctiores.

A ¶ Latŏmus, λατόμος, lapidicida, ein Steinmetz.

LĀTŌNA; λητὼ, Apollinis & Dianæ mater.

¶ Latōus, Apollo. Horat. 1. Od. 31, 18.

¶ Lātōnia, Diana. Virgil. 9. Æneid. v. 405

- - nemorum, Latonia, custos.

¶ Latōnius, ut *Delos Latonia*. Virgil. Georg. 3. v. 6. Et *Stirps Latonia* Ovid. 3 Trist. eleg. 2. v. 3. ubi vero MSS. habent *Latoia*. Est enim

¶ Latoïus idem quod Latonius, uti jam ex Ovidio *stirps Latoia*, id est Apollo, monstratâ. Vide Heinsium ibidem. Sic & Metamorph. 8. v. 541 *Parthaonia Latoia clade*
Exsatiata domûs.

¶ Latoïa, id est, Diana, quæ &.

¶ Latoïs, Latoïdos appellatur, substantiva forma. Ovid. epist. ult. Cydippes v. 153

timeo sæva Latoidos iram.

¶ Lātōnĭgĕnæ, Apollo & Diana dicuntur a Seneca Agamem. v. 320.

LATRĪNA, cloaca, eine Gosse / Abzucht / heimlich Gemach / à latendo dicta. Apul. lib. 9. p. 223 *Omnia prorsus, ut in quandam cænosam latrinam, in ejus animum vitia confluxerant.*

LATRO, latrare, canum est, bellen. Virg. Eclog. 3. v. 18

- - multum latrante lyciſca.

B Cicero pro Rosc. Am. cap. 20 *Quod si luce quoque canes latrent.* ¶ 2. Transfertur ad homines. Cic. de clar. orat. cap. 15 *Latrant jam quidam oratores, non loquuntur.* Et, *Latrat stomachus*, der Magen gurret. Horat. 2. Satyr. 2. v. 17. ¶ Pro poscere Lucretius posuit lib. 2. v. 17 *- - - nonne videre*
Nil aliud sibi naturam latrare.

Latrant enim fere canes aliquid petentes. Festus quoque Ennium observat *latrare* pro *poscere* dixisse. ¶ Hoc quoque notandum est, auctores sæpe active positum cum accusativo construxisse. Horatius Epod. 5. v. 57

Senem, (quod omnes ridrant) adulterum
Latrent suburbana canes.

Et lib. 1. Epist. 2. v. 66 *- - - ex quo*
Tempore cervinam pellem latrabit in aula.
Militat in silvis catulus.

Statius lib. 2 Silv. 3. v. 5

Illyrion calido latrabit Sirius astro:

Et lib. 2. Silv. 1. v. 184

Illum nec terno latrabit Cerberus ore.

Gellius lib. 7. cap. 1 de Scipione Africano: *Solum id temporis in Capitolium ingredientem canes, semper in alios sævientes: neque latrarunt eum, nec incurrerunt. Latrarunt eum*, id est, allatrarunt. Et hinc passivè Plinius lib. 22. cap. 10. *Hanc habentes, negant latrari à canibus.*

¶ Latrator [*Cerberus*] Ein Beller. Virg. 8. v. 698.

¶ Latratus, *canum latratus*, Virg. Æn. 5. v. 257. Idem Georg. 3. v. 412 *- - - apros*
Latratu turbabit agens.

Paullinus Petrocor. lib. 5. de Martino v. 323

Terrificique oris strictum siluisse latratum.

Pluraliter Silius lib. 14. v. 21 *Latratus, & matutinos volucrum cantus transmittere*, quarto casu.

¶ Allatro, allatrare, anbellen. Livius lib. 38. c. 54 *Cato allatrare Africani magnitudinem solitus erat.* Plin. lib. 4 cap. 5 *Peloponnesi oram tot maria allatrant.*

¶ Circumlatrare. Paullinus Nolanus Epist. 1. [al. 6] n. 2 *Si nos profana vel stulta quorundam secularium verba circumlatrent.* Et Avienus Perieg. v. 48 *totum hoc circumlatrat æstus.*

¶ Conlatrare, apud Senecam de Vit. beat. cap. 17 *Philosophiam conlatrare*, pro detrahere vel obtrectare, übel nachreden.

¶ Elatrare, herausschreyen / bellen. Horat. lib. 1. epist. 18. v. 18 *Acriter elatrare.* Et Tertull. de Pallio cap. 5 *Jura non conturbo, causas non elatro.*

D ¶ Illatrare, hinein bellen. Silius lib. 13. v. 845

Illatrat jejunis faucibus Orcus.

Et Lucanus lib. 6. v. 729 *Manibus illatrat.*

¶ Interlatrare. Paullinus Nol. epist. 4. [al. 41.] n. 4 *inter nos & Deum peccatis interlatrantibus.*

¶ Oblatrare, entgegen bellen. Silius 8. v. 250

Intima dum vulgi fovet, oblatratque senatum.

¶ Oblatratrix, Widerbellerin. Plaut. Milite act. 3. sc. 1

Licuit uxorem dotatam genere summo ducere,
Sol nolo mihi oblatratricem in ædes intromittere.

LĂTRO, latrones, milites quondam dicebantur conducti, a λατρεύειν, inservire, qui nunc satellites sunt, Trabanten. Plaut. in Milit. a. 2 sc. 1. v. 75 *Rex Seleucus me opere orabit maximo, ut sibi latrones cogerem, & scriberem.* ¶ 2. Nunc *Prædones* dicuntur, publica itinera infestantes, vel quod a latere adoriantur, vel quod latenter insidientur. Brisson. in lexic. hac voce. Strassenräuber. *Vivere latronum ritu & tantum habere, quantum rapere possis*, Cic. 2. Philippica cap. 25. Et Martial. lib. 11. epist. 59

Quid si me tonsor, cum stricta novacula supra est,
Tunc libertatem divitiasque roget?

Promittam. Nec enim rogat illo tempore, tonsor:
Latro rogat: res eſt imperioſa timor.
Sed fuerit curva cum tuta novacula theca.
Frangam tonſori crura manusque ſimul.

¶ Latrunculus, diminutivum. Cic. Provinc. conſ. cap. 7 *Res in Sardinia cum Maſtrucatis latrunculis a propratore geſta.* Et

¶ Laterunculus. Quod nomen ſcrupis etiam illis eſt, quibus ludimus, die Steine im Schachtſpiel. *Ludere latrunculis*, Plin. 8. cap. 54. Hinc

¶ *Latruncularia tabula*, apud Senec. Epiſt. 117.

¶ Latrunculatores, judices, qui latronibus conquirendis, & ſupplicio afficiendis præſunt. Blutvoigt. Lege 66 extrema Dig. de Judiciis.

¶ Latrocinor, latrocinari, latronum more prædari, auff der Straſſen rauben. Cic. 1. Nat. D. c. 31 *Tot millia latrocinantur morte propoſita.* Plinius lib. 9. c. 42 *latrocinari ex occulto.* Cum accuſativo Eutropius lib. 3 cap. 2 extr. *Hiſtri latrocinati naves Romanorum fuerant.* ¶ Etiam militare apud Plaut. Trin act. 2. ſc. 4. ſub f.

¶ Latrocinatio, ipſa Latrócinandi actio: Plin. 19. cap. 4 *Coegit multitudinis innumera ſæva latrocinatio.* Straſſenraub.

¶ Latrocinium, item. *Tueri finei ab excurſionibus hoſtium & latrocinio*, Cic. pro Dejot. cap. 8. für Streiffen der Feinde / und Straſſenräuberey. *Latrocinia depellere*, ad Q. frat. lib. 1. epiſt. 1. cap. 8. *Agitare latrocinia*, apud Tacitum lib. 12. c. 27.

¶ Latrocinalis, e. räuberiſch. Apul. lib. 2. Mileſ. *Quodcunque vel ignotorum miſeratione, vel amicorum benevolentia extraximus, id omne latrocinalis invaſit manus.* Ammianus 31. cap. 16 extr. *Latrocinales globi.* Et lib. 27 cap. 2 *latrocinalia caſtra.*

LĀTVS, a, um, *amplus*, weit / brett / cui opponitur, anguſtus. Virg. 8. Æn. v. 8 - - *latos vaſtant cultoribus agros.*
Sic dicimus, *Latum unguem, digitum, culmum diſcedere*, eines Nagels / Fingers / Halms breit von etwas weichen. *Ontio liberior & latior*, Cic. de Clar. Orat. cap. 31. *Latiſſima tæda*, Juvenal. Satyr. 12. v. 59.

¶ Latè adverbium. *Latiùs acta præda*, Livius lib. 2. c. 60. *Late longeque diffuſa laus Pompeji*, Cicero pro Cornel. Balb. cap. 5. weit und breit. *Latius opinione diſſeminatum eſt hoc malum*, iſt weiter kommen / als jemand gedacht. *Latiſſimè patere*, Cicer. 2. Fin. cap. 16. weit um ſich greiffen / ſich weit ausſtrecken. *Latius ſe fundere*, Cicer. in Orat. c. 35. Et, *Fidei bonæ nomen manat latiſſime*, Idem Offic. 3. c. 17. Sic, *Ingenii vela latiſſime vehi*, Plin lib. 4. epiſt. 20. *Latius aliquid narrare*, eſt aliquid affingere addereque geſtis dum enarrantur. Cæſar lib. 2. de Bello civili cap. 17 *Atque hæc ad eum latius atque inflatius Afranius perſcribebat.* Id verò homines plerumque in rebus lætis exponendis facere ſolent. Cicer. Philipp. 1. cap. 3 *Fit plerumque, ut qui bonum aliquid volunt referre, affingant aliquid, quò faciant id, quod nunciant, latius.* Sed Gruterus ibi *latius* legit. Tacitus id elegantiſſime *proſperitate rerum in vanitatem uti*, dixit Agric. cap. 58.

¶ Perlāte, adverb. ſehr weit / ſehr breit. Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 4 *Id in ſermonis noſtri conſuetudine perlate patet.*

¶ Latĭtūdo, die Breite. *Creſcere in latitudinem*, Columella de Arbor. cap. 17 ſich ausbreiten / in die Breite geben. *Immenſitas latitudinum*, Cic. 1. Nat. D. cap. 11.

¶ Lātesco, lateſcere, latum fieri, breit werden / oder breit ſeyn / Manil. lib. 1. v. 680 *bis ſex lateſcit faſcia partes:* & Columella lib. 2. cap. 10 *Rapa non in ventrem lateſcunt.*

¶ Latifolius, ut, *Laurus, myrtus, latifolia*, mit breiten Blättern. Plin. 15. cap. 7.

¶ Latifundium, fundus latus, & amplus, ein breiter Grund oder Acker. Plin. 18. cap. 6. Senec. epiſt. 88.

¶ Latusclavus, laticlavi, veſtis ſenatoria, vide *Clavus.*

¶ Laticlavii, Senatores Sueton. Aug. c. 38. vide *Clavus.*

¶ Laticlavialis, idem. Vet. Inſcriptio apud Grut. pag. 180. n. 3.
TRIBVNVS LATICLAVIALIS PRAEF. LEG. XIII.

¶ Lātipes, ĕdis, breitfüßig. Avienus Prognoſt. Arat. v. 358
Latipedemque anatem cernes &c.

¶ Dilāto, dilatare, ausbreiten / erweitern. *Dilatare imperii fines*, weiter ausſtrecken. *Dilatare orationem*, copioſam efficere. Cic. pro Flacc. cap. 5.

¶ *Collatata ac diffuſa oratio* legitur apud Cicer. in Orat. cap. 56. a *Collatare.*

¶ Prolātare, idem quod dilatare, erſtrecken / apud Cicer. Livium & Tacitum, *qui prolatare agros* dixit Hiſtor. 1. c. 78. & lib. 6. Annal. *Ubi diem ex die prolatabant*, von einem Tage zum andern auffſchieben: iſte orat. 4 in Catilin. cap. 3 *Malum opprimi ſuſtentando ac prolatando nullo pacto poteſt:* ille de Hannibale lib. 21. c. 5 *Nihil prolatandum ratus.*

¶ Prolatatio, actus prolatandi. Tacit. 3. Hiſt. cap. 81 *Omnem prolatationem ut inimicam victoriæ ſuſpectabant.*

LĂTVS, λάπος, piſcis eſt marinus & Niliacus, coracino ſimilis, de quo Athenæus.

LĂTVS, ĕris, πλευρά, die Seiten. *Sedere ad latus alicujus*, vel *Lateri alicujus aſſidere*, einem an der Seiten ſitzen. *A latere*, zur Seiten. Id κατ' ἐξοχὴν de ſatellitibus dicitur, & intimis ac familiaribus. Livius lib. 24 c. 5 *Ab latere inde eos nominat tyrannni, quorum capita vilissima fingenti inter dolores gemitusque ecurrebant.* Vide ibi Gronovium. Curtius quoque lib. 3. cap. 5 extr. *quum ad perniciem ejus etiam a latere ipſius ſollicitaret hoſtis.* Sic, *Enſem lateri accingere*, den Degen an die Seiten gürten. *Latus alicujus tegere*, itemque *claudere*, eſt ad latus alicujus incedere, & quidem à læva, neben einem zur Lincken gehen. Vide Torrent. in Hor. lib. 2. Sat. 5. v. 17. & Sueton. Claudio c. 24. extr. *Latus alicui fodere*, in die Seite ſtoppen / quod facere ſolent, qui quem cujusdam monere volunt, Horat. lib. 1. Ep. 8. v. 50

Mercemur ſervum, qui dicat nomina, labrum
Qui ſubiat latus, & cogat trans pondera dextrum
Porrigere.

¶ *Latus mundi*, Horat. lib. 1. od. 22. Das Theil der Welt.

¶ *Tegere latus* dicebantur gladiatores, qui defendebant, ne inferretur ictus, cum id maxime peti ſoleret. Hinc *latere tuto diſcedere*, apud Terent. Heaut. act. 4. ſc. 1. v. 5. eſt tute & extra periculum diſcedere: Contra *nudum latus*, quod expoſitum periculis, adque ad ictus patet. Tibullus lib. 1. eleg 4. v. 46

Sæpe dabis nudum, vincat ut ille, latus,

Sich bloß geben. Florus lib. 3. cap. 5 *Nudumque imperii latus oſtentabant procul Marius & Sulla.* Contra, *Apertum latus* Siſenna apud Nonium dixit. *Latus præbere*, pro nudum latus dare, Seneca dixit Præfat. lib. 4. Quæſt. Natural. cui & qui id faciunt, *patere* ſimpliciter eidem dicuntur. ¶ Pro laterone, ſeu eo, qui latus tegit, *latus* uſurpat Martial. lib. 6. epigr. 68

Eutychus ille, tuum, Caſtrice, dulce latus.

¶ Etiam *latus* pro genere, familia. Plinius lib. 3 epiſt. 10 *a meo tuoque latere*, auff väterlicher und mütterlicher Seiten.

¶ Lătĕralis, e. ut, *Dolor lateralis*, Seitenwehe. Plinius lib. 11. cap. 21.

¶ Lătuſculum, diminutivum, Lucret. 4, 311.

¶ Laterani, ſatellites, à latere, qui & *Laterones.*

¶ Laterarius, adj. Vitruv. lib. 10. cap. 20. ut, *Laterarium lignum*, ein Seitenbret.

LAVDO, laudare, ſignificat nominatim citare, atque ad ſui defenſionem accerſere. Plaut. in Captiv. act. 3. ſc. 3. v. 66 *Jovem ſupremum teſtem laudo*, ich beruffe mich. Cicer. de orator. 3. c. 18 *Auctores certiſſimos laudare poſſum.* ¶ Laudo, id eſt, laudem tribuo, laude afficio vel orno. Loben. Cic. lib. 6. Fam. epiſt. 12 *Placet Hector ille mihi Nabianus, qui non tantùm laudari ſe lætatur, ſed addit etiam, a laudato viro*, loben / gelobet werden. Idem pro Roſcio cap. 12 *Hunc pro dignitate laudare, nemo ſatis commode poteſt*, loben nach dem er wohl werth iſt. *Lauda parce, Vitupera parcius.*

¶ Laudatus, adject. ex participio. Plinius lib. 12. cap. 8 *Saccaron & Arabia fert: ſed laudatius India.* Ovid. 9. Metam. v. 718 *Virgo laudatiſſima forma dote.*

¶ Laudator. Cicer. pro Flacc. cap. 26 *His utitur laudatoribus Flaccus, his innocentia teſtibus.* Plinius lib. 2. epiſt. 1. de funere Virginii Rufi: *Laudatus eſt a conſule Corn. Tacito. Nam hic ſupremus felicitati ejus cumulus acceſſit, laudator eloquentiſſimus.*

¶ Laudatrix Cicer. in 3. Tuſcul. cap. 2. *Vitiorum laudatrix fama populoſa.* Et Ovidius Epiſt. Helenæ v. 126

Laudatrix Venus eſt invidioſa mihi.

¶ Laudatio, differt a *laude.* Exigit enim vocem, ut Seneca ait epiſt. 102. eine Lobrede / Rühmung. *Laudationem alicui decernere*, Cicer. 6. in Verr. cap. 65. Et, *Laudatio funebris*, Quintil. lib. 3. cap. 7. eine Leichpredigt / darinne der Verſtorbene gelobt wird.

¶ Laudabilis, e, Horat de Arte P. v. 408

Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt, &c. löblich / das zu loben iſt.

Comp. *Laudabilior*, Cic. in Orat. cap. 20. Et Livius 36. cap. 11 *Exercitus modeſtiâ poſt victoriam, quam ipſa victoriâ laudabilior.*

¶ Laudabilia dicebantur, loca auctorum notatu digna, & quorum uſus eſſe egregius poſſet: Græce dicebantur χρήσιμα: unde & χρησιμαθείαι, ejusmodi ſelectæ ſententiæ appellabantur. Vid. Joſeph. Scalig. Notis ad lib. 1 Varronis de re ruſtica, itemque Caſauboni notas ad lib. 3 Laërtii.

¶ Laudabiliter, ut *Recte, honeſte, laudabiliter vivere*, Cicero lib. 5. Tuſc. cap. 5.

¶ Laudabilitas. Lege 1 Cod. de metallariis, Comes metallorum hoc titulo ornatur: *Laudabilitas tua.*

¶ Laudātīvus, ut *Genus laudativum*, quod demonſtrativum dicitur. Et Quintilianus 2. cap. 15 *Laudativa Rhetorices pars:* ac Ammianus lib. 16. cap. 1 *laudativa materies.*

Compoſita.

¶ Collaudare, cum aliis laudare, mit loben. Terent. in Eun. act. 5. ſc. 9. v. 60 *Collaudabi ſecundum facta, & virtutes tuas.* Cicer. ad Attic. lib. 1. epiſt. 16. *Clementiam Cæſaris per literas collaudabi*, ſchrifftlich loben. *Ab omnibus collaudari*, Idem lib. 1. fam. epiſt. 7.

¶ Collau-

¶ Collaudatio. Auct. ad Herenn. lib. 2. cap. 9 *Scriptoris collaudatione.*

¶ Collaudator. Augustinus Confession. lib. 4 cap. 14 extr. *nullo collaudatore mirabar.*

¶ Collaudabilis. Prudentius Hamartig. v. 692

— — nec bonus est, nec collaudabilis ille.

¶ Dilaudare. Cic. ad Att. lib. 6. epist. 2 *Quos tu dilaudas libros.* Hin und wieder / mannigfältiger Weise loben.

¶ Illaudatus, nomen, qui in omni re atque tempore laude omni vacat, quippe omnium pessimus deterrimusque habetur, Gell. lib. 2. cap. 6. & ibidem rursus: *Illaudatus est, quasi illaudabilis & innominabilis, qui neque mentione aut memoriâ ullâ dignus est,* einer so nicht werth ist / daß man seiner gedencke. Vid. *Busirus.* Plin. lib. 9. epistola 26 *Gubernator cum placido mari vehitur, tunc adminante nullo illaudatus, inglorius subit portum.* ungelobt.

¶ Illaudabilis. Gell. lib. 2. c. 6. ut dictum. Nicht lobens werth.

¶ Laus, Lob. *Laude dignus,* lobenswerth. *Afficere laude,* Cic. 2. offic. 13. loben. *Laudibus summis ad cælum extollere,* Cic. 9. fam. ep. 14. auffs höchste loben. *Laudem obterere* Nepos in Timoleonte cap. 1. n. 5. *deterere* Horatius dixit lib. 1. Oda 6. verkleinern. *Laude cumulari,* Cicer. lib. 1. de Orat. c. 26. Et, *Laudi alicui dare aliquid,* pro Plancio cap. 36. etwas an einem wolsprechen oder loben. *Fraudare aliquem debitâ laude,* Quintil. 2. c. 14. einen seines gebührlichen Lobs berauben. Cicero lib. 15. fam. *Nulla tam odiosa narratio, quàm sui ipsius laus,* es ist verdrießlich zu hören / wenn sich einer selbst lobet. Tribuit Themistio Stob. ὑδὲν ἴδιος ἔπαινος φορτικὸν, ὡς ὁ παρ' ἑαυτῷ ἔπαινος. Veram autem laudem ita notavit Cicero lib. 15. epist. 6 ad Caton. *Ea est profecto jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt.* Plinius lib. 7. Epist. 32 ex Xenophonte: ἥδιστος ἔπαινος ἑαυτοῦ. ¶ 2. Porrò sicuti *honor* pro præmio ac munere, ita pro eodem & *Laudis* poni aliquando vocem, atque Horat. quidem lib. 1. Epist. 7. v. 24 sic posuisse contendit Marcilius. Verba Horatii sunt:

Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.

Id est, dignum præstabo me beneficio promerentis, hoc est, optime de me merentis patroni. Nam cum dicit *pro laude merentis;* tmesis est, pro *laude promerentis.* Sed optime etiam ad ipsum Poëtam referre hæc possumus; ita, ut *laudis* suam usitatam notionem retineat. Quasi dicat; efficiam, ut cum laude dicat meruisse, quæ contulisti in me.

LAVER, eris, neut. & fœm. apud Plin. 26. c. 8 herba est, quæ & *Sium, ἴον* dicitur, Wassermerck / Wasserepffig.

LAVERNA, Dea Romanorum, quam fures precabantur, ut instituta sua prosperaret. Horat. lib. 1. Epist. 16. *Pulchra Laverna Da mihi fallere* &c. Ausonius epist. 4. extr. pro plagiario alienorum scriptorum posuit:

Hic est ille Theo Poëta falsus
Bonorum mala carminum Laverna &c.

Vide Festum & ibi Scaligerum. Acro in Horat. lib. 1. Epist. 17 LAVERNA *dicta est,* à LAVANDO: *nam fures* LAVATORES *dicuntur.* Quid si à LAVANDO potius dictam, ut E in A, euphoniæ causâ mutatum putemus? *Lavare* enim furari est: & *Lavatores* fures, de quo infra suo loco. Hinc

¶ *Lavernio,* id est, fur, apud eundem Fest.

LAVĪNIA, Latini filia, Æneæ uxor.

¶ Lavinium, urbs Latii, ab Æneâ condita, & uxoris nomine appellata.

¶ Lāvinius, & Lāvīnus, ut, *Arva Lavinia,* Virg. Æn. 4. v. 236. Et, *Lavina littora,* Æneid. 1 ineunte.

¶ Lavinius, prænomine *Luscius,* vetus Comœdiarum Poëta, Terentii Zoilus, & reprehensor perpetuus: itaque in omnium Comœdiarum Prologis maledicta ejus refellit, dissimulato tamen per modestiam nomine ejus. Hinc & B. Hieronymus calumniatores suos & Momos, Lavinios dixit. Ut lib. 1. Ep. 31 *Igitur & noster Luscius Lavinius fruatur testibus,* i. e. *fautoribus suis.* Item lib. 1. adverf. Ruffinum: *Sin autem contra invidos loquor & L. Lavinium vel Ann. Pollionem stylî mei mucro convulnerat.* Vulcatius Sedigitus apud Gellium lib. 15. cap. 24 huic Luscio nonum inter Latinos Comicos locum dedit.

LĀVO, lāvi, lavare, lavatum, lautum & lotum, est abluere, aquâ purgare, waschen / baden. Veteres aliquando & in tertiâ flexione *lavere* dixerunt, quanquam & Horatius ita posuit. Plaut. Amphitr. 2. 5. sc. 1. v. 50 *Postquam peperit pueros lavere nos jussit.*

¶ Noranda est differentia inter *Lavare* & *Lavari* ex Varrone lib. 8. de L L. *Et* lavant & lavantur *dicitur separatim recte in rebus certis: quod puerum nutrix* lavat, *puer a nutrice* lavatur. *Nos in balneis &* lavamus & lavamur. *Sed consuetudo alterutrum cum satis haberet in toto corpore potius utimur,* lavamur: *in partibus* lavamus: *quod dicimus* lavo manus: *sic* pedes *& cætera. Quare & in balneis non recte dicunt* Lavi: Lavi manus *recte* &c. Plautus tamen hoc non attendit, cujus in Truc. act. 2. sc. 3. ipso principio statim, versus isti sunt:

Pisces ego credo, qui usque dum vivunt, lavant

Minus diu lavere, quam hæc lavat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam lavant,
Omnes amantes balneatores fient.

Item Terentius Eun. act. 3. sc. 5. v. 47 *Cape hoc flabellum, & ventulum huic facito, dum lavamus: Ubi nos laverimus, si voles, lavato.* Ubi *lavere* pro *lavare,* de toto corpore dicitur, contra quam Varro faciendum existimavit. Similiter *tondere* dicuntur, qui tondentur: apud Virgil. & Horat. Vid. Taubm. ad Virgil. p. 9. & ad Plautum Trucul. act. 2. sc. 3. pag. 1190. B. Hieronymus lib. 1. Epist. 45 ad Alellam: *Tibi placet lavare quotidie: alius hæc munditiæ fordes putat.* Ultimum addit, quod balnea aliquando luxuriæ notam traherent. Vide supra *Balneum:* & Casaubonum de Caldariis in Histor. Augustam.

¶ Lāvātio, balneum, ein Bad. Cic. lib. 9. fam. ep. 5 *Ante te certiorem faciam, ut lavatio parata sit.* Tertull. de Baptismo cap. 5. pr. *ipsos etiam deos suos lavationibus efferunt.*

¶ Lāvācrum, ein Bad. Claudian. 2. in Eutrop. v. 410 *Abidus splendere lavacra.* Et Gellius lib. 1. cap. 2 *lavacris nitidus.* Alcimus mediam corripuit contra originem. Est enim a *lavatum,* Supino. Vide ipse lib. 5. v. 702. & lib. 6. v. 191.

¶ Lautus, lotus. *Tene symbolum venire unctum atque lautum e balneo?* Terent. in Phorm. 2. 2. sc. 2. v. 25.

¶ Illotus, ungewaschen / *Illoto sermone uti,* unflätige Rede führen / Declam. in Sallustium. *Illoto versu,* id est rudi, incomto, Rutilio Numatiano lib. 1. v. 422 restituit è codice Grævius, cujus animadversionem relegere pretium omnino est. ¶ *Manibus illotis,* Plaut. Pœn. 1. sc. 2. v. 103. i. e. irreverenter, ohn Zucht / mit ungewaschenen Händen. ¶ Item, *Illotis pedibus ad sacra irrumpere.* Vide chiliad. wie eine Sau zum Troge.

¶ Semilautus. Catullus Carm. 55 *semilauta crura.*

¶ Lotura apud Plinium est pro ablutione, lib. 33 cap. 7 *prima lotura;* item, *sequens lotura,* qua aliquid fit dilutius.

¶ Lōtio. De manuum crebra lotione in conviviis Lipf. lib. 2. Saturn. cap. 1. De lotionibus Deorum in charis sibi amnibus, Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 646. Vide v. gr. Silium lib. 8. v. 364.

¶ Elavare, elotus apud Columell. lib. 12. cap. 50 sub fin. *oliva elota.* Et Plautus *Elavare se bonis,* ausbaden und nichts behalten / dixit in Asinaria a. 1. sc. 2. v. 9.

¶ Prælavere. *Os prælabere,* den Mund voraus außspülen. Apul. Apol. p. 278 *Qui sese scit mitionem promturum neque inutilem, neque injucundam, ejus merito os, ut bono potui poculum, prælabitur.*

¶ Composita, *Abluo, Diluo, Eluo,* &c. Vide in *Luo.*

¶ Lautus, nomen, *elegans, mundus,* reinlich / hüpsch / herrlich / ducta nomio ex priore participii, quia quod lavatur, mundum fit atque nitidum. Terent. in Heaut. a. 4. sc. 5. v. 50 *Omnes te in lauta & bene aucta parte putant,* iederman hält dich für den / der seine Nahrung sehr wohl habe. Cicero pro Flacc. cap. 36 *Lautum patrimonium dissipare,* ein herrliches Gut ümbringen. *Cæna lautior,* Sueton. Galb. cap. 12. *Lautiores epulæ,* Stat. 1. Silv. 6. v. 32. *Lautissima vina,* Plin. lib. 14. cap. 13. ¶ 2. Dives. *Lautus eques Romanus,* Nep. Attico cap. 13, 6. *Lautissimi solent esse in iis locis* &c. Cic. pro Plancio cap. 26.

¶ Lautiusculus, diminut. Apulejus lib. 7. pag. 191 *vestem lautiusculam proferunt.* etwas ansehnlich / etwas köstlich.

¶ Prælautus, valde lautus, sehr herrlich. Suetonius Vitellio c. 2 *Prælautus alioqui famosusque cænarum magnificentia.* Add. in Nerone cap. 30.

¶ Semilautus vide superius in propria vocis *Lautus* significatione, post *Illotus.*

¶ Laute, adverb. wohl / herrlich / köstlich. ut, *Laute esse vestitum,* reichlich und wohl gekleidet seyn. *Laute exornatus,* Plaut. Casin. 4. sc. 1. v. 10. *Laute munus administrato tuum,* lustig / Terent. in Adelph. act. 5. sc. 1. pr. *Laute vivere,* i. e. splendide, liberalius sibi indulgere. Nepos Chabr. cap. 3. *Villa lautius ædificata,* Cic. lib. 2 de Legib. cap. 1.

¶ Lautitia, elegantia, mundicies in cibo & vestitu, Pracht / Reinlichkeit. Sueton. Cæsar. cap. 46 *Lautitiarum studiosissimus.* & in Augusto c. 71 *invidiam lautitiarum refutare.* Plinius lib. 9. cap. 35 regina *lautitiam ejus omnem apparatumque obtrectans.* De luxu Antonii loquitur.

¶ Et Lautia, lautiorum, apud Livium legimus 28. cap. 39. & lib. 30. cap. 17. extr. & lib. 33. cap. 24, & lib. 45. c. 20. pro esculentis, supellectile aliisque ad victum lautiorem necessariis, quæ hospitibus dabantur, aut legatis. Vid. & Festum ibique Scalig.

LAVRENTIA Romuli & Remi nutrix, secundum quosdam, Faustuli pastoris uxor, propter pulchritudinem & rapacitatem corporis quæstuosi Lupa à vicinis dicta. Vide Liv. lib. 1. c. 4. Plutarch. Romulo p. 19. 20. & Lactant. lib. 1. cap. 20.

¶ Laurentalia, Laurentiæ festa. Vide Varr. lib. 5. de L L. & Scal. in Conject. itemque Plut. d. l. celebrantur X Kal. Junii. Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 10.

¶ Sed *Laurentum* oppidum Italiæ est. Λαύρεντον, à quo

¶ *Laurens,* qui ex Laurento est, vel quod ad Laurentum pertinet. *Laurentia arva,* Virgil. 9. v. 101. Martial. lib. 10. epig. 45

Vita Laurentis cum tibi demtus apri.

A

LAVREOTIS, is, in, ſpodos, Vide *Spodos.* Plin. lib. 34. c. 13 *Fit in argenti fornacibus ſpodos quam vocant Laureotin,* Roſt von Hüttenrauch.

LAVRVS, *Apollinea, Delphica, Phœbea,* a Poëtis vocatur, quòd Apollini ſacra fuerit, ein Lorbeerbaum. Plin. lib. 15. c. 30 pr. *Laurus triumphis proprie dicatur, vel gratiſſima domibus, janitrix Cæſarum pontificumque, ſola & domos exornat, & ante limina excubat.* ¶ *Lauri bacca, δαφνίδες* Lorbeeren. Ceterum lauro vaticinandi vim tribuebant veteres: unde & Phœbades reddituræ oracula lauri folia comedebant. Lycophron Caſſandra v. 3. Tibull. lib. 2. Eleg. 5. tangit & Juven. Sat. 7. v. 17. Hanc & afflari fulmine negabant. Vide Plinium itemque Suetonium Tiberio cap. 62. ¶ De Lauru Cæſarum domibus perpetuo affixâ Barthius in Claudiani Panegyr. de 4. Conſ. Honorii v. 3.

¶ Laurea, folium lauri, & ex lauro corona, quæ in triumphis adhibebatur, ein Lorberkrantz. *Laurea magnis periculis parta,* Cicer. idem in officiis lib. 1. cap. 22

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.

Quem verſum in Piſon. c. 30 etiam ſic recitat:

Cedant arma togæ, concedat laurea laudi.

¶ Laurea & laurus pro victoria ſæpe ponitur: tum quòd victoriæ laureatis literis nunciarentur, tum quod in Jovis Capitolini gremio *laurea* à victoribus deponeretur, etiam cum triumphus ductus haud eſſet. Suet. Domitiano cap. 6. & ibi Caſaubonus atque Torrentius. *Laurus Indica* pro victoriâ Indica apud Stat. lib. 4. Silv. Ita *Parthica Laurus,* Plin. Paneg. Trajani c. 14.

B

¶ Laureatus, laureâ coronatus, ut, *littores laureati,* Cic. 7. Attic. ep. 10. Et *Laureati faſces,* de Divin. lib. 1. c. 28. *Poſtes laureati,* Quintil. 8. c. 6. p. 622 Pfoſten mit Lorbeerzweigen beſteckt. *Laureata tabella,* (Lamprid. in Alexand. c. 58.) ſeu litteræ res lætas notant: *pinnatæ* haſtæ res triſtes. Gronov. ad Stat. ſilv. p. 130. Barth. ad Claud. p. 308.

¶ Laureus, ut, *Laurem ramus. Laurea corona,* Plin. 15. cap. 30. von Lorbern.

¶ Laureola diminutivum. *Laureolam in muſtaceo quærere,* eſt ex frivolis negotiis famam captare haut præclaram, Ruhm ſuchen in einer unrühmlichen Sachen. Uſus eſt Cicero in epiſt. ad Att. lib. 5. epiſt. 20. Vide chiliad. ¶ Significat & *Laureola* qualemcunque triumphum, ein klrines Gepränge.

¶ Laurētum, ſilva laurorum, ein Lorbeerwald. Plin. lib. 15 extremo.

¶ Laurĭcŏmus, *Lauricomi montes,* Lucret. 6. v. 151.

¶ Laurĭfer, *Lauriferi currus,* Lucan. lib. 5. v. 332.

¶ Laurĭger, *Laurigeri triumphi.* Martial. lib. 3. epigr. 66.

¶ Laurĭnus, *Oleum laurinum,* Lorbeerŏhle / Plin. 23. cap. 4. *Laurina folia,* Idem Plin. 19. c. 8.

C

LAVRĔŌLVS, nomen latronis ſceleratiſſimi & ob id in crucem ſublati ac a feris laniati, ut Joſephus auctor eſt. Id argumentum frequenter tractatum mimis, ſuadent Sueton. Calig. cap. 57. Juvenal. Sat. 8. v. 186. & Martialis in Spectaculis Epig. 8. Sed Juvenal. Scholiaſtes argumentum Laureoli mimi aliter interpretatur, quam Joſephus exponit.

Laus, laudis, vide in *Laudo.*

LAVS, diſſyllabum, fluvius Lucaniæ.

LAVSVS, Mezentii filius, Virgil. 7. v. 649. &c. ¶ Item Numitoris frater Iliæ Silviæ, quem Amulius patruus occidit. Ovid. Faſtor. 4. v. 55.

LAVSVS, nomen appellativum, quo veteres pro leſſu utebantur. Vide *Leſſus.*

LAVTVMIAE, quaſi λαοτομίαι, lingua Siculorum, ut Aſconius in Vert. de Præt. urb. refert, dicuntur lapicidinæ, id eſt locæ cæſis lapidibus exſecta. Præcipue ita nominatus eſt carcer Syracuſanus, quem Cicero ultima Verrina cap. 27 deſcripſit. *Opus eſt,* inquit, *ingens, magnificum regum ac tyrannorum. Totum eſt ex ſaxo in mirandam altitudinem depreſſo, & multorum operis penitus exciſo. Nil tam clauſum ad exitus, nihil tam ſeptum undique, nihil tam tutum ad cuſtodias nec fieri, nec cogitari poteſt.* Deinde quemvis carcerem & vincula publica ſignificat. Ulpianus Lege 15 ult. de Aleatoribus: *aut multâ multetur, aut in lautumias vel vincula publica ducatur.* Videtur tamen aliquid laboris duri, ut in lapicidinis eſſe ſolet, hoc verbo adnotari. Plautus Pœnulo act. 4. ſcen. 2. v. 5 *Vel in lautum iu vel in piſtrino mavelim ætatem agere.* Sidonius lib. 1. ep. 7 *Lautumiis aut ergaſtulo inferri.* Siculas tamen lautumias ſimpliciter carcerem fuiſſe, præſertim elaboratas, non dubitatur. Scribitur & *Latomiæ,* de quo ſupra; & *Latumiæ:* ſed optimus quisque liber *Lautumiæ* præfert.

D

LAXVS, a, um, idem eſt quod remiſſum, diſſolutum. Laxum, ſchlaff / weit / ut, *Funes laxi,* qui non contenti ſunt. *Laxus calceus,* Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 31. Ovidius lib. 1. de arte am. v. 516 *Nec in laxâ pes tibi pelle natet.* in weiten Schuhen ſchlürffen. Cic. de Amicit. cap. 13 *Commodiſſimum eſt quàm laxiſſimas habenas habere amicitiæ, quas vel adducas cùm velis, vel remittas,* ſehr ſchlaffe Zügel. *Laxiora ſpatia,* Columell. 4. cap. 30. Et *Laxior terra,* Pallad. lib. 1. cap. 8. *Laxior ſtomachus,* Idem lib. 11. c. 14, 12.

¶ Laxè, *Habitare laxe & magnifice voluit,* geraum und prächtig wohnen / Cicer. pro Dom. cap. 44. *Romanos, remoto metu, laxiùs licentiusque futuros.* Superl. laxiſſime. Plinius lib. 2. c. 16 *Ab his Mercurii ſtella laxiſſime,* ſubaudi *vagatur.*

¶ Laxo, laxare, eſt remittere, nachlaſſen / weit machen / cui opponitur *adducere* vel *adſtringere,* nach ſich ziehen / an ſich halten. *Laxare habenas cupiditatibus,* den Zügel laſſen. Raum geben / nachgeben. *Laxare forum & explicare,* Cicer. ad Att. lib. 4. ep. 16. erweitern. *Laxare animum à laboribus,* Livius lib. 32. cap. 5. pr. das Gemüth abhalten / abziehen. *Laxare ſe moleſtiis,* Lucejus ad Ciceronem lib. 5. ep. 14. *Laxari a vinculo,* Cicer. de Senectute, pro liberari, aus den Banden gelöſet werden. *Laxare vincula epiſtolæ,* Corn. Nepos Pauſ. cap. 4.

¶ Laxatus, ex participio nomen. *Lini membrana laxatior,* Plin. lib. 19. cap. 1.

¶ Laxĭtas, amplitudo, eine Weite / ut, *Laxitas domus.* Cic. pro Domo cap. 44 *Ut facile omnium domos laxitate ſuperaret.* Add. 1. Offic. cap. 39. Et *laxitas ſemitarum,* Columella lib. 4. c. 13. *Aëris laxitas,* Palladius lib. 1. cap. 5. De valle loquitur laxiore, ubi aer & venti montium altitudine & compreſſione vicina non impediantur.

¶ Laxāmentum, relaxatio. Trebonius Ciceroni lib. 12. epiſt. 16. *Ego nactus in navigatione noſtrâ puſillum laxamenti, concinnabi tibi munuſculum,* &c. Id Germani non ineleganter dicunt, ein wenig Lufft kriegen für Geſchäfften.

¶ Compoſitum à *laxo* eſt *Relaxo, relaxare,* Cic. ad Att. lib. 10. epiſt. 6. *Pater nimis indulgens, quicquid ego adſtrinxi, relaxat,* worinne ich ihn hart halte / darinne iſt ihm ſein Vater / der ihm ſeinen Willen zu viel läſt / zu weich / und giebt ihm viel nach. *Relaxare animum, & dare ſe jucunditati,* ſeinem Hertzen Lufft geben / und frölich ſeyn / in off. lib. 1. cap. 34. *Relaxare ſe occupatione,* ad Att. lib. 16. epiſt. 16.

¶ Relaxatio, ut, *Animi relaxatio,* remiſſio, Lüfftung / Erquickung des Gemüths / Cic. 2. de Fin. cap. 29.

¶ Prolixus, vide infra.

Lea, Lexna: vide *Leo.*

LĒANDER & Leandrus, Λέανδρος, Erûs puellæ amator. Vide epiſtolas Ovidii, Leandri ab Eco, & Erûs ad Leandrum. Idem 3. Triſt. eleg. 10. v. 41

Si tibi tale fretum quondam Leandre fuiſſet,
Non foret anguſta mors tua crimen aquæ.

Inter Græcos hanc fabulam delicatiſſimo carmine proſequutus Muſæus, vel potius Onomacritus eſt.

¶ Leandrius, ut, *Helleſpontus Leandrius,* in quo Leander periit, apud Silium lib. 8. v. 622.

LĔBĔDVS, i, Ioniæ oppidum minus frequens: Horatius lib. 1. Epiſt. 11. v. 7 *Scis Lebedus quàm ſit Gabiis deſertior, atque Fidenis vicus.*

Vide & Strabonem, itemque Plinium & Melam.

LĔBES, ētis, λέβης, vas æneum, ein ehrner Tigel / oder Pfannen. Virg. Æn. 3. v. 466 *Stipatque carinis*
Ingens argumentum, Dodonæosque lebetes.

Ubi Servius lebetem exponit pollubrum ſeu malluvium, ollamque æream. Alii *lebetes Dodonæos* interpretantur vaſa rebus variis apta, ex ære dodonæo & præſtantiſſimo conflata. *Lebes Dodonæus,* Adagium eſt in garrulos.

LECTVS, λέκτρος, cubile, eine Ruheſtätt / Bette. *Lectus cubicularis,* Cicer. 2. de Divinat. cap. 65 dixit, ad differentiam lecti in triclinio, in quo ſedebant cibum capientes. *Lectus genialis,* Horat. 1. epiſt. 1. v. 87. ein Brautbette. *Lectus ad ſtudendum,* ſive *lucubratorius:* Vid. Caſaub. ad Spartianum, & infra in *Lucubro. Lectum ſternere,* ein Bett zurichten / machen.

¶ Lectŭlus, dimin. Cic. ad Att. lib. 14. epiſt. 13 *A ducendâ uxore abhorret, ut libero lectulo neget eſſe quicquam jucundius,* h. e. eſſe liberum & ſui juris. *Lecto teneri,* decumbere ægritudinis cauſſa, zu Bett liegen / Cicer. in Verr. 7. cap. 7. De ratione lectorum apud Veteres fusè Salmaſius in Spartianum, itemque Caſaubonus, quos licet videre.

¶ Lectiſternium, ſuum Diis, placandi gratiâ, lectos ſternerent & epulum anteponerent, de quo paſſim Livius: v. gr. lib. 22. c. 10 *Curatum lectiſternium & per triduum habitum, decemviris ſacrorum curantibus: & pulvinaria in conſpectu fuere.* Vide & Turneb. lib. 30. Adverſ. cap. 32.

¶ Lectiſterniator, qui lectum ſternit, Plaut. Pſeud. a. 1. ſc. 2. v. 29 Ein Bettwarter.

¶ Lectĭca ſedes, pulvinaribus & lecto ſtructa, qua divites & potentes ferebantur, (quamquam Tiberii ætate etiam mediocres iis uti ſolebant, de quo Caſaub. ad Suet. p. 741) eine Senffte / Græcè ἐξάφορος, quod a ſex ſervis portabatur. Plura de iis Lipſius in Electis lib. 1. c. 19. & Bernegg. ad Suet. Cæſ. c. 43. Servius Sulp. lib. 4. epiſt. 12 ad Cicer. *Coactus ſum in eadem illa lectica, qua ipſe delatus eram, meâque lecticariis in urbem eum referre.*

¶ Lectĭcula, diminutivum. Livius lib. 24. c. 42 *Scipio lecticula in aciem illatus.* Sed *Lecticula elatus Atticus,* Nepos extr. Vita, ſc. funebri λέκτῳ. Græcis eâ nobiliores, & ditiores: cæteri ſandapilâ efferebantur, Kirchm. de Fun. lib. 2. c. 9.

¶ Lectiſ-

¶ Lectīcārius, servus lecticam portans, ein Sänffientrāger. vide *Lectica*.

¶ Lectīcārīŏla, quæ se associat lecticariis, quod vilissimum genus, sequè iis substernit, Martial. lib. 12. epigr. 58.

LĒCYTHVS, λήκυθος, ampulla olei, ein Oelkrug. Quemadmodum autem *ampulla* vox, ita & *Lecythi* ad rem oratoriam translata est. Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 14 *Quid multa? totum illum locum, quem ego variè meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, solco pingere de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valde grabiter pertexui.* Et Plinius lib. 1. epist. 2. *Non tamen omnino Marci nostri* (Ciceronis) *ληκύθους fugimus, quoties paululum itinere decedere non intempestivis amœnitatibus admonebamur.* Ubi Buchnerum etiam poteris videre. ¶ *Oleum non est in lecytho*, hie ist keine Gnade noch Barmhertzigkeit. Vide Chiliadas.

LĒDA, Λήδα, quæ & *Nemesis*, Tyndari regis conjux, cum quâ in figurâ cygni concubuit Jupiter, unde nata duo ova: ex quorum uno Helena, ex altero Castor & Pollux prognati. Vide Mythologos.

¶ Lēdæus, *Fratres Ledæi*, Castor & Pollux, Ovidius ad Liviam v. 281. & Silius lib. 15. v. 83.

LĔGIO, ōnis, à delectu dicta est, continet decem cohortes. Numerus autem militum in legionibus non idem semper, sed varius diversis temporibus fuit. Prima legio sub Romulo trium millium peditum, & trecentorum equitum fuit. Post Sabinos autem in civitatem receptos legionem duplicatam fuisse, scribit Plutarchus. eine Legion. Vegetio legio est, 6666. Sex millium, sexcentorum & sexaginta sex millium. Vide Lipsium de Milit. Rom. & Marcell. Donatum ad Tacit. 1. Annal. cap. 31. Manipuli autem in quâlibet triginta erant. Numerus legionum apud Romanos non unus fuit. Ipsæ verò distinguebantur vel ordine; ut *prima, secunda, tertia* &c. *Legio*; vel cognominibus: quæ vel ab institutoribus, ut *Augusta, Claudiana, Galbiana*, &c. vel a Provinciis devictis, ut *Parthica, Scythica, Gallica* &c. vel à Deorum nominibus, ut *Minerva, Apollinaris, Veneria* &c. vel ab eventibus, ut *Gemina, Victrix, Fulminatrix* &c. accipiebant. Vide Dionem Cassium lib. 55. Histor. præcipuè Onuphrium Panvin. Descript. Imperii Romani, qui liber 3. Commentar. Reip. Rom. pag. 379. & seqq. *Legionem constituere*, Cæs. 1. Gall. c. 42. ein Regiment richten. *Supplere legiones*, Livius 29. cap. 24. die Regimenter ergäntzen. Legiones autem ex Romanis militibus constabant, auxilia sociorum erant. Veget. lib. 2. de re milit. cap. 2. Sed docuit P. Ciacconius ad columnam rastratam C. Duillii, legiones non tantum Romanorum, sed & aliarum gentium atque adeò Carthaginiensium ipsorum, à latinis dicl exemplis. Liv. & Sall. Conf. Taub. ad Plaut. p. 28.

¶ Legiuncula. dim. Livius 35. cap. 49.

¶ Legionarius, ut, *Miles legionarius*, Asinius Ciceroni lib. 10. fam. ep. 32. *Centurio legionarius*, ein Hauptmann aus einer Legion. *Legionaria cohortes*, Liv. 10. cap. 43.

LĒGO, legare, legatum mittere, einen Legaten weise verschicken. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 49

Continuo Amphitruo delegit viros primorum principes.
Hos legat: Telebois jubet sententiam, ut dicant, suam.

Legare aliquem, einen verschicken. *Legare in Africam*, &c. *Legare aliquò*. ¶ 2. Significat & mandare. Plaut. Cas. a. 1. sc. 1. v. 12

Quin potius, quod legatum est tibi negotium,
Id cures, atque urbanis rebus te abstines.

¶ 3. Est & militare verbum & significat aliquem sibi substituere, adjungere, qui belli & imperii sit administer & socius. Cic. lib. 15. ad Attic. epist. 11 *Dolabella me sibi legabit.* Idem lib. 6. Fam. epist. 6. *Cassium sibi legabit*, zu seinen General-Lieutenant gemacht. ¶ 4. Et *legare testamento*, relinquere est, vermachen/ bescheiden. Cic. ad Octavium: *Qui tanquam in dotali matrimonio Rempub. testamento legatam sibi obtineret.* Idem pro Cæcina c. 4 *Usum fructum omnium bonorum suorum Cesenniæ legat.* ¶ 5. Livius lib. 28. cap. 41 etiam pro adscribere, imputare &c. usus, ut *adversa fortuna legare.*

¶ Lēgatum, donatio testamento legata, bescheiden Gut. Cic. Attic. lib. 7. cap. 3. *Hortensii legata cognovi.*

¶ Lēgātārius; *Provincia legataria*, quæ delegata est, apud Cicer. ad Att. quamquam alii aliter legant. ¶ *Legatarius*, cui legatum datum est. Paullus Lege 14 Dig. de Usurpationibus: *In re legata legatarius quodammodo heres est.* ¶ Rursus adjective, quod quis ex testamento & legatione debet vel facit. Tertullianus de Spectac. cap. 6 *Etiam privatorum memoriis legataria editiones* [munerum] *parentant.* hoc est in testamento mandatæ.

¶ Collegatarius, cui conjunctim cum alio legatum est. Lege 9 Dig. de usu fr. adcresc.

¶ Legator, qui aliquid legat. Der ein Testament macht. *Voluntas legatoria*, Sueton. Tiber. cap. 31.

¶ Legatus, legati; quæ vox tripliciter accipitur & usurpatur. ¶ 1. De oratoribus, qui publico nomine mitti solent. Ein Gesandter. *Legatos cum auctoritate mittere*, Cicer. lib. 1. Att. ep. 19. Legaten mit Befehl und Vollmacht abfertigen. *Mittere legatos de pace*, Livius lib. 2. cap. 18. Gesandten abfertigen des Friedens halben. *Legatum decernere, eligere, constituere*, Cicer. ad Lentul. lib. 1. Familiarium epist. 1. ¶ 2. qui exercitibus præerant atque militibus, aut Duces bellorum, aut Præfecti. Alii enim *Consulares* dicebantur, qui totis exercitibus bellisque administrandis præerant Principis sive Imperatoris vicem; General-Lieutenant: alii *prætorii*, qui singulis Legionibus præfecti, unde & *Legati legionum* appellari, Obristen. Suet. Vespas. cap. 4 *Claudio principe, Narcissi gratia legatus Legionis in Germaniam missus est.* Et hunc designat idem Scriptor, cum Tito cap. 4 scribit: Ex *quæstura deindè honore legioni præpositus, Tarichæum, & Gamalum urbes validissimas Judææ in potestatem redegit.* Utrorumque meminit Tacit. Agric. cap. 7. Vid. Lipsium in 2. Annal. Taciti p. 111. præcipue de milit. lib. 2. Dial. 11. ¶ 3. Provinciarum: qui & *Præsides* & *Rectores* alio nomine dicebantur. Non autem omnium provinciarum; sed earum tantum, quæ Cæsarum erant. Unde & *Legati Cæsarum* dicebantur. Vide Casaubonum & inprimis Salmasium ad Spartianum in Adriano, itemque Savil. Comm. ad lib. 1. Annal. Taciti p. 85. ¶ In libera Repub. *Legati* etiam dicebantur, quos Proconsules & Prætores ituri in Provincias consiliorum atque officii adjutores sibi adjungebant. De quibus Sigonius lib. 2. de antiquo jure Provinciarum cap. 2. C. Nepos vita Attici cap. 8 *Multorum Consulum Prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus: qui nec cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati totum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum prætorem gerere noluisset, assectam esse prætoris,* Apulejus lib. 2. Florid. *Quod qui legatus mittitur, Proconsul ad nos cito reversurus est.* ¶ *Legati nati*, itemque *Cancellarii nati* hodiè dicuntur, non quidem qui ita nascuntur, tales tamen, quorum muneri aut statui officium ejusmodi naturale, adeoque connatum est. Sic primi Archi-Episcopi Regnorum sunt *Legati Nati* in iisdem, h. e. Legatio Pontificia Archi-Episcopali muneri illorum connata, atque adeò, quia Archi-Episcopi sunt, simul Legatorum qualitatem induunt. Sic *Archi-Episcopus Salzburgensis est Legatus Natus* sedis Apostolicæ in Germaniâ, *Toletanus* in Hispaniâ, &c.

¶ Legatio, *Munus legationis obire*, sich der Legation anmassen/ und unterstehen. Et, *accipere*, Cic. pro Flacco c. 19. *Legatione fungi*, Quintil. lib. 3. c. 2. *Legationem obire*, Cic. 4. Acad. c. 2. *suscipere*, Nep. Themist. c. 6. *administrare*, Nepos Dione c. 1. *Legationem perferre pro aliquo*, Sueton. Claudio cap. 6. *Legatio legionis, provinciæ*, apud Tac. Agric. cap. 9. Suet. Tiberio cap. 31. *Prætor designatus legationem liberam impetrabit.* Ubi *libera legatio* dicitur, quando quis solo legati nomine, veluti ornamento, decoratus ab urbe discedit, non tam Reip. quam privatorum commodorum causa. Ulpianus l. 14. D. de Legationibus: *Qui liberæ legationis abest, non videtur Reip. causa abesse. Hic enim non publici commodi causa, sed sui abest.* Vid. JCtos & Beroaldum ad modo productum locum Sueronii. Est autem legationis jus sanctum apud omnes gentes. Vid. Grot. de Jure belli & pacis lib. 2. c. 18. Paschal. itemque Marselarium, qui hoc omne argumentum præ cæteris illustraverunt eximiè.

¶ Legativum, Legatorum viaticum dicitur, der Legaten Zehrbeutel. Ulpianus Leg. 2. Dig. de Legationib. *His, qui non gratuitam legationem susceperunt, legationum ex forma restituatur.*

Composita.

¶ Ablēgare, aliò mittere, verschicken. Terent. Heaut. act 3. sc. 3. extr. *Aliquo mihi est hinc ablegandus, dum parit Philumena. Forès ablegare*, Plaut. Milite 3. sc. 2. v. 55. *Pueros venatum ablegabit*, Livius lib. 1. cap. 35.

¶ Allēgare, est mittere, einen beschicken/ zu einem abfertigen. Plaut. Prol. Cas. v. 52.

Pater allegabit billicum, qui posceret
Sibi istam uxorem.

Ter. Andr. act. 5. sc. 3. v. 28.

Hoc modo te obsecro, ut ne credas à me
allegatum hunc Senem.

Cicer. in 3. Verr. cap. 57. *petit à me, & amicos allegat, facile impetrat*, er begehret es von mir/ und schickt deshalben seine Freunde an mich. Sed hic animadverte, *Allegari* dici in rebus privatis; *Legari* autem in publicis. Apulej. de Deo Socratis: *Nullus, inquit, Deus humanis rebus interbenit: Cui igitur preces allegabo? cui vota nuncupabo?* Plautus Amph. 1. sc. 2. *Alium huic rei allegabo.* Et *allegare aliquem ad negotium aliquod*, in Epidico Act. 3. sc. 3 dixit, pro committere, ein Ampt auffragen. ¶ Est & *allegare*, idem quod adferre seu adducere, quod vulgò dicunt, Etwen oder anziehen/ fürwenden/ ut: *adhibere preces, allegare exemplum*, sich auff etwas beruffen. Statius lib. 2. Achill. v. 225

Allegantque suos utroque à sanguine divos.

¶ Pro significare, nunciare, Plinius Paneg. Trajani, cap. 70 *Hoc Senatui allegandum putavi.* Symmachus lib. 7. Epist. 89 *Jamdudum literas meas in manus tuas credo perlatas, quibus allegavi, quod judicio approbatum est, amicum meum Jucundum per valetudinem non posse proficisci.* Ita & lib. 9. Ep. 127 usus hoc verbo est.

¶ Allegatio, Abfertigung/ Beschickung. *Allegationibus legationem expugnare*, Cicer. in. 3. Verr. cap. 16.

¶ Collēga, Collegæ, socii dicuntur, in legatione, magistratu, aut

aut quocunque tandem officio, dicti quasi una legati, unde & alteram productam habet, Gesellen/Companen/Zween oder mehr/ so in gleichem Ampt und Gewalt sind. *Collega in Pratum*, Cic. 1. offic. c. 40. *Collega in censum*, de Amicit. c. 11.

¶ Collēgium, societas ipsa collegarum, ut: *Collegium pratorum, sacerdotum*, der Rath/ Gesellschafft/ das Convent &c. *In Collegium cooptare*, Cic. in Orat. cap. 33. extr. einnehmen. *Ad Collegium deferre*, an das Convent gelangen lassen/ Cic. 2. Philip. Livius de Consulibus etiam dixit lib. 10. ad Urb. *Scire se, nihil concordi collegio firmius ad Rempubl. tuendam esse.* Sed & quævis Sodalitates, quibus jus coeundi erat, *Collegia* appellabantur. Ita Suet. Cæs. cap. 42 *Cuncta collegia, præter antiquitus constituta, demraxit*, i. e. sustulit, numero Collegiorum exemit. Plinius lib. 10. epist. 42 *Tu, domine, dispice, an instituendum putes collegium fabrorum, duntaxat hominum CL.*

¶ Dēlēgare, est committere, demandare, imponere, aufferlegen/ aufftragen. *Delegare alicui curam, officium, provinciam*, apud Cic. & Quintil. frequenter. *Laborem alteri delegare* Cælius Ciceroni lib. 8. epist. 1. ¶ 2. Est & aliquando remittere sive rejicere quem ad aliquem: qua ratione & τὸ *relegare* utimur. C. Nep. Catone extremo: *Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.* Ubi malè Lambinus contra manuscriptorum librorum auctoritatem, *Relegamus*, substituit. Ita enim & JCti *Delegare creditorem debitori* dicunt, cum creditorem suum aliquis ad alium, qui sibi debeat, remittit, ut solvat. Vid. L. Nesennius 41. D. de re judicata. Seneca lib. 6. de Benef. cap. 5. *Delegatione & verbis solutionem perficere* dixit, durch Anweisung zahlen. Similiter *Delegationem recipere*, Anweisung annehmen/ Idem dixit Epist. 27. Apulejus Apologia p. 493. *Magia ista quantum audio, res est legibus delegata, & ab iis damnata.*

¶ Delegatio. Vide Titulum Digestor. de *Novationibus & Delegationibus*, in primis Lege 11. Habet etiam Cic. ad Att. lib. 12. ep. 3. Adde quæ modo ex Seneca dicta sunt.

¶ Prælēgare, Jurisperitorum verbum, quo significatur, aliquid præter hæreditariam portionem alicui heredi legare. Zum Voraus vermachen. Papinianus Lege 77 § 8. Dig. de Legat. & fideicommiss. lib. 2. *Arbiter conjectura voluntatis non patietur, eum partes coheredibus prælegatas restituere.*

¶ Rēlēgare, separare, absondern. Cic. in 3. off. cap. 31 *Filium ab hominibus relegavit, & ruri habitare jussit.* Et, *Rejicere & longe a cæteris relegare*, verstossen/ von ferne von andern Leuten hinweg thun/ Cæsar lib. 5. Bell. Gall. cap. 30. ¶ 2. Et *Relegare*, quod *in exilium relegare*, Livius lib. 25. cap. 6 dicit, verweisen. Cicer. pro Sest. cap. 12 *Lamiam in concione relegavit, edixitque ut ab urbe abesset millia passuum ducenta.* Et lege 2 extr. de his qui sui vel alien. Ulpianus: *quandam matronam in quinquennium relegavit.* ¶ 3. Est & simpliciter aliquem aliquo remittere. Plinius lib. 7. cap. 1. extr. *Nec tamen ego in plerusque eorum obstringam fidem meam: potiusque ad auctores relegabo, qui dubia reddentur omnibus.*

¶ Relegatio, quam exilio tamen minorem facit Ovid. lib. 2. Trist. v. 137 *Quippe relegatus, non exul dicor in illo.*
Cic. pro S. Rosc. cap. 15 *Tot prædia tam pulchra, tam fructuosa, Sex. Roscius filio suo relegationis ac supplicii gratia colenda ac tuenda tradiderat?*

LĔGO, legere, lesen/ auffliesen. Virg. eclog 3. v. 92
Qui legitis flores, & humi nascentia fraga.

¶ 2. *Legere librum, scriptum*, lesen. Cic. lib. 6. fam. epist. 5. *Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter.* Idem de orat. lib. 2. c. 55 *Orationem alicui legendam dare*, zu lesen geben. Et ibidem lib. 1. cap. 34 *Omnium bonarum artium scriptores & doctores legendi, & perbolutandi sunt.* ¶ 3. Transire, Præterire, præternavigare, *Legere oram Italiæ*, Liv. lib. 21. cap. 51. Et, *Littoraque Epiri legimus*, Virg. Æn. 3, 292. Et ibidem v. 127
-- -- *legimus freta concita terris.*
Ubi Servius: PRAETERIMVS. *Tractus autem sermo à nautis, quod funem legendo, id est, colligendo, aspera loca prætereunt.* ¶ 4. Idem interdum etiam est, quod *Eligere*, ut, *legere Senatum*, Livius 40. cap. 51. pr. einen neuen Rath wehlen: *Legere milites*, Pompejus ad Coss. sub ep. 12. lib. 8 ad Atticum. Et Seneca Medea v. 255 *Generum exulem legendo.* ¶ 5. Est & quid clam vel furto auferre, stehlen. Unde & *Sacrilegii* appellatio est, quo respiciens Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 117 ait: *Et qui nocturnus Divum sacra legerit.* Hinc *legere alicujus sermonem* furtim auscultando arripere, Plautus dixit Pseud. act. 1. sc. 2. v. 21. auffangen/ behorchen. ¶ *Pugno aliquem legere*, i. e. ferire, (mit Fäusten belesen) dixit Amph. act. 1. sc. 1. v. 160. Vide ibi Interpretes.

¶ Lectus, nomen, lectior, lectissimus, selectus, außerlesen. *Lectissimus adolescens*, Cic. Div. in Verr. cap. 9. *Lectissimi atque ornatissimi viri*, Idem 3. Verr. cap. 6. *Lectis & illustribus verbis utendum est*, Cic. 3. de Orat. cap. 37 außerlesene und deutliche Wort/ Körwort. *Lectissimi flores*, Cic. 6. Verr. c. 48. *Lectior femina, & lectissima uxor*, eod. c. 31. lib. 1 de Inventione Idem dixit.

¶ Lectè, lectissimè, adv. Cic. in Orat. cap. 68 *Optimis sententiis verbisque lectissimè dicere.*

¶ Lectio, das Lesen. Quintil. lib. 1. cap. 8 ineunte: *In lectione puer sciat, ubi suspendere spiritum debeat, quo loco versum distinguere, ubi claudatur sensus, unde incipiat*, Im lesen ꝛc. Et in cœna frequens veteribus. vide *Anagnostes.* ¶ 2. *Lectio*, i. e. electio, Kühr/ Wahl. Suet. Aug. cap. 35 *Senatorum affluentem numerum ad modum pristinum & splendorem redegit duabus lectionibus.*

¶ Lectiuncula, dimin. *Matutina tempora lectiunculis consumere*, Cicero lib. 7. fam. ep. 1.

¶ Lector, Leser. Cic. lib. 5. epist. 12 ad Lucejum: *Nihil est aptius ad delectationem lectoris.*

¶ Lectitare, frequent. Cic. de Clar. or. cap. 31. *Lectitasse Platonem studiose dicitur.*

¶ Lecturio, lecturire, lesen wollen. Sidonius lib. 9. epist. 7 *cum merito lecturiremus.*

¶ Lĕgulus qui uvas, oleas colligit, apud Caton. & Varron. de re rust.

Compositа a *Lego*.

¶ Allĕgo, allegere, adscribere in cœtum & quasi cooptare, zu oder neben andere erwehlen und außkühren. *Allegere in ordinem*, Ulpian. Lege 3. § 2 Dig. de Decurionibus. Sic Sueton. Cæsare c. 41 *Senatum supplebit, Patricios allegit*, i. e. legit, quos patricios faceret, quos in patriciorum numerum referret. Tacitus *sublegere* item *adsciscere* vocat, ut ibi observat Casaubonus. Idem Augusto cap. 2. *Ea gens allecta in Senatum, mox à Ser. Tullio in patricias transducta. Ita in decurias allegere* idem dixit Tiberio c. 51. *Allegere* est legendo addere.

¶ Allectio, Adlectio. Tertull. adv. Hæretic. cap. 43 *Cura sollicita & allectio explorata.* Idem 2. adv. Marc. c. 24 *circa Saulis allectionem.* Et de Monogam. c. 12 *allectio in clerum*, i. e. cooptatio ad sacerdotium.

¶ Colligo, colligere, contrahere, samlen/ zusammen lesen/ auffreiben ut, *Colligere exercitum*, Cic. 2. Catil. cap. 3. ein Kriegsvolck zusammen bringen. *Colligere stipem*, Livius 38. c. 45 zusammen betteln. *Naufragium Reipub. colligere, ac salutem communem reficere*, Cic. pro Sextio cap. 6. extr. wiederum auffraffen/ ꝛc. *Colligere & conciliare sibi hominum benevolentiam*, Idem 9. fam. ep. 16. ihm Gunst und guten Willen machen. *Colligere vires ad aliquid agendum*, id est, acquirere, Livius lib. 29. c. 30. sich stärcken. *Colligere se.* Cic. in 4. Tusc. c. 36. *Quid est ipsum colligere, nisi dissipatas animi partes rursum in suum locum cogere?* sich wieder ermannen/ wieder zu ihm selber kommen. Cicero ad Fabium lib. 5. fam. ep. 18 *Te colligas, virumque præbeas.* Et, *Colligere se & confirmare*, Cæsar 1. Civil. c. 14. *Colligere frigus*, id est contrahere, Horatius dixit lib. 1. epist. 1. v. 13. ¶ In codice utroque Titulus est, *De Seditiosis, & de his qui plebem contra Remp. audent colligere.* Ubi *colligere*, suscipere est. Ita enim ipsi Impp. Lege 1, *Si quis contra evidentissimam jussionem suscipere plebem & adversus publicam disciplinam defendere tentaverit.* Auffnehmen/ hegen. Sic *puerum & puellam susceptum colligere*, id est, suscipere seu tollere, Lege 1. Tit. 6. lib. 5. Cod. Theodosiani dicitur. Concil. Vasense Can. 9, *De expositis processit querela, eos non misericordia jam, sed canibus exponi, quos colligere calumniarum metu mens humana detrectet.* Et paullo post: *Quisquis expositum colliget, Ecclesiam contestetur, & nisi intra dies X repetatur, sit ejus qui collegit.* ¶ Et *colligere*, schliessen/ abnehmen/ quasi ratione subductâ ita se habere aliquid, asserere. Nam & de ratiociniis & computationibus hoc verbum usurpatur. Tacitus de Germania c. 37 *Ex quo si ad alterum Imp. Trajani consulatum computemus, centum ferme & decem anni colligentur.* Petrus Chrysologus Serm. 155 *Sermo Evangelicus non humana loquitur, sed divina --- a Deo venientia, non a fato: non collecta numeris sed virtutibus acquisita.* Sic *Acute colligere*, lib. 1. de Orat. cap. 57. aus scharffen Verstand schliessen. *Apertissime colligere*, Quintil. proœm. lib. 1.

¶ Collectio, Samlung. *Collectio dispersa*, Cicer. pro Leg. Man. cap. 9.

¶ Collectum, was man gesamlet und für sich gebracht. *Vibere collecto* contrarium huic, *bibere rapto.* Plin. lib. 11. c. 37 sect. 60 de rostris ait: *Eadem rapto bibentibus adunca: collecto, recta.*

¶ Item non diffusus, ad pauca contractus. Apulejus Apolog. p. 247 *Tanto beatior, quanto collectior*, je weniger Güter und Geräthe/ je glückseliger. Et Tertull. de Monogam. c. 14 *Tempore collectiore.* ¶ Collecta symbola, was man aus vielen Beuteln zusammen scheust. *Collectam à convivis exigere*, Cicero 2. de Orat. cap. 57. Vet. Gloss. *Collecta* ἔρανος. Item: ἔρανος *stipes sodalium.* Vide Turneb.

¶ Conlector, qui simul legit, eosdem nobiscum auctores tractat. Augustinus Confession. lib. 1. cap. 17 *Mihi recitanti acclamabatur præ multis coætaneis & conlectoribus meis.* ¶ 2. qui colligit, einsamlet. Vulgaris notio. ¶ Conjector, qui colligit, muthmasset/ schliesset/ aus Zeichen. Vet. Gloss. Collector, ὀρνιθοσκόπος.

¶ Collectare, frequent. Glossæ Cyrilli: *Collecto*, συλλέγω. Inde

¶ Collectāneus, ut, *Æs collectaneum*, quod collectum est, Plinius lib. 34. c. 9. Et vetus Onomasticon: *Collectanea*, ῥαψῳδία.

¶ Collectarius, Wechsler/ Wucherer/ Aufkauffer. Lege 16 Cod.

Cod. Si certum petatur, *Si quis collectarius honoris pretium dederit ambienti.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 22. cap. 8 *cujusdam collectarii filius ægritudine extinctus est.* Acron Horatii scholiastes, in lib. 1. Satyr. 6. v. 86 ad verbum *Coactor* ita: COACTORES *dicuntur argentarii in auctionibus, quia pecuniam cogant qui & collectarii nominantur;* Lege & quæ præcedunt verba. Suidas: Κομεντάριος, ἀργυραμοιβός; ἤτοι ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργύρου ἀλλασσόμενος, τραπεζίτης. Horum integrum corpus sive collegium Romæ erat. Symmachus lib. 10. epist. 42 Jureti ed. [Sciopp. 49] *Vendendis solidis, quos plerumque publicus usus exposcit, collectariorum corpus obnoxium est, quibus arta vinaria statutum pretium subministrat.*

¶ Collectitius, vel Collecticius, ut *Exercitus collectitius*, ein Hauffe von allerley Volck zusammen gelesen / apud Cicer. lib. 7. Familiarium epist. 3. *Ignis collectitius*, Seneca 7. Quæst. Nat. cap. 23.

¶ Collectivus, idem. Seneca 3. Q. N. cap. 7 *collectivus humor.*

¶ Deinde schließlich. Quintil. lib. 7. cap. 2 *Ratiocinativa atque collectiva quæstio.*

¶ Recolligere, decompositum, wiederum zusammen lesen. *Recolligere vires è longa ægritudine*, Plinius 24. cap. 6. *Recolligere se a longa valetudine*, hoc est, reparare vires paullatim, Idem lib. 23. cap. 7. Et, *Æger se recolligit*, Idem lib. 20. cap. 5. der Krancke beginnet wieder umher zu gehen. ¶ 2. Sed, *Recolligere alicujus animum*, pro ab ira revocare, vel placare, einen wiederum zufrieden stellen / Cicero dixit ad Attic. lib. 1. epist. 5.

¶ Deligo, deligere, ersehen / auslesen / was uns zu unserm Fürnehmen bequem ist. *Deligit* imperator *milites* idoneos sibi, non eligit. *Deligere ex omni numero*, Cic. 4. in Verr. aus dem gantzen Hauffen auslesen. *Ex Senatu quosdam in consilium deligere*, Cic. pro Rosc. Amerino cap. 3. Idem de Pompejo pro Lege Man. c. 22 *Vos unum illum ex omnibus delegistis, quem bello prædonum præponeretis.* Atque sic plerumque in bonam partem sumitur, raro in deteriorem, ut apud Virg. Æn. 5. v. 716

Et quidquid secum invalidum metuensque periculi est,
Delige.

¶ 2. Aliquando distractionem & avulsionem significat. Propertius lib. 2. eleg. 31. v. 50 *Altaque mortali deligere astra manu.* Ovid. Epist. Phædræ 4. v. 30 *Et tenui primam deligere ungue rosam.* Plautus Asinar. act. 3. sc. 3. v. 42 *ex ædibus quem deligere*, i. e. ejicere.

¶ Delectus, nomen, die Wahl oder Köhre. Cicer. in 4. Verr. cap. 50. *Omnium rerum delectum, atque discrimen pecunia sustulit*, Geld hat auffgehaben die Wahl und Unterscheid in allen Dingen. Cæsar dixit, *Delectum verborum originem esse eloquentiæ.* Refert Cicero de claris orat. cap. 72. *Habere, adhibere delectum*, illud 3. de Orat. c. 37; hoc in Oratore cap. 15. Unterscheid halten / und ausleſen was das beste ist. *Sed delectum agere, facere*, eadem significatione dixit Quintilianus, ut, *Facere certum studiorum delectum nemo dissuaserit*, lib. 2. cap. 8. Quam formulam tamen impugnat Valla, quem vide lib. 5. c. 61. *Delectum militum habere*, Musterung fürnehmen oder halten / Cæsar lib. 1. Civ. cap. 11.

¶ Diligo, dilexi, *diligere*, minus est, quam *amare*, Valla teste. Cicero ad Brutum apud Nonium, cap. de Verbor. differentiis: *Sic igitur facies, & me aut amabis, aut quo contentus sum, diliges*, lieb haben / zum wenigsten nicht gram seyn. Idem lib. 9. ad Familiar. Epist. 14 *Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Diligere, carum habere, colere aliquem. Mirificè ab aliquo diligi.* Ovid. lib. 2. de Ponto Eleg. 3. v. 23

Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est.

¶ Dilectio. Gloss. Vet. *Dilectio, ἀγάπη, ἐπιλογή.* Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 27 *Oluscula decimantes* [Pharisæi] *& dilectionem Dei prætereuntes.*

¶ Dilector, ein Liebhaber / amator. Apulejus 2. Florid. *Atque ego me dilectorem tuum profiteor.* Tertullianus 4. contra Marcion. cap. 23 *parvulorum dilector.* & cap. 25. extr. *Consequetur vitam longævam dilector creatoris.* Ambrosius epist. 84. p. 261 *dilectores hujus sæculi.* Et Augustinus epist. 32 *fratrem & dilectorem meum.* Idem de Vera religione cap. 40 *a suis dilectoribus amatur acerrime.*

¶ Diligens, nomen, studiosus. Eorum enim quæ amamus sumus studiosi. *Diligens in re hæreditaria*, fleißig / und der gute Achtung gibt / Cic. in 3. Verr. cap. 48. Et, *in omni genere diligens*, ad Attic. 12. epist. 33. Et, *Diligentior ritus patrii custodia*, Vellej. Pat. lib. 1. cap. 4. Utrumque autem dicitur: *diligens in re aliqua*, & *alicujus rei.* Cicero pro Cœlio c. 30 *Diligentissimus officii:* Nepos Cononc cap. 1 *Nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperii.* Quanquam alii hic *imperator* legunt. Idem Epaminonda c. 3 *adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur.* Sic *diligentissimum vitæ* Mithridatem fuisse Plinius lib. 25. cap. 5 scribit.

¶ Diligentia, assiduitas. Fleiß. *Diligentia accuratissima*, Cic. 7. ad Attic. ep. 3. pr. *Diligentiam adhibere*, lib. 5. fam. ep. 6. Fleiß anwenden. *Diligentiam ad aliquid conferre*, ibidem 10.

ep. 2. *Magna cum cura atque diligentia scribere*, Idem lib. 1. de Invent. c. 39. Et lib. 2. de orat. cap. 35 *Diligentia in omnibus rebus plurimum valet: hæc præcipue colenda est nobis, hæc semper adhibenda, quæ nihil est quod assequatur, quæ una virtute omnes reliquæ virtutes continentur.*

¶ Diligenter, studiose, accurate, mit Fleiß. *Benigne ac diligenter audire*, Cic. 1. Philipp. cap. 15. Idem lib. 10. ad Attic. ep. 12 *Omnia quo diligentius cogitata, eo facta sunt imprudentius.* Cæsar 2. Gall. c. 28 *diligentissime conservare:* & lib. 5. cap. 35 *præceptum diligentissime observare.*

¶ Indiligens, unfleißig. *Non indiligens paterfamilias*, Nepos Attico cap. 4. *Rerum memoria non indiligens*, Gell. lib. 15. cap. 28. *Si indiligentiores fuerint*, Cæsar 7. Bell. Gall. cap. 71.

¶ Indiligenter, adv. *Indiligenter facere*, Cic. ad Att. 16. ep. 3. *Indiligenter agrum curare*, Gellius lib. 4. cap. 12. *Bene parta indiligenter tutari*, Ter. Phorm. act. 5. sc. 3. v. 5. unfleißig / unachtsam. *Indiligentius servare præsidia*, Cæs. 2. Gall. c. 33.

¶ Indiligentia, negligentia, Unfleiß / Unachtsamkeit. Cic. ad fratrem lib. 1. epist. 2 *Litterarum missarum indiligentiam reprehendere.* Tacitus 4. Hist. c. 49 *indiligentia veri, & adulandi libido.*

¶ Perdiligens, sehr fleißig. Cic. 3. ad frat. epist. 5 extr. *Res operosa est, & hominis perdiligentis.*

¶ Perdiligenter, adverb. Idem de Clar. orat. cap. 3. extr. *Omnium rerum memoriam perdiligenter complexus est.*

¶ Eligo, eligere, unter vielen etwas erwehlen / erkiesen. *Ab, ex multis eligere commodissimum quodque*, Cicero lib. 2. de Invent. cap. 2. *Optionem alicui facere, ut eligat, utrum velit*, Idem Divin. in Verrem cap. 14. einem die Wahl und Macht lassen zu wehlen / welches er wil.

¶ Electus, a, um, ex participio nomen. Auserlesen / gut. Cic. pro Quintio cap. 2 *Viri electissimi civitatis.* Catullus Carm. 36 *Electissima pessimi poetæ scripta.* Et Dialog. de Orator. c. 34 *electissimus præceptor.* Comparativo usus Augustinus de Civ. Dei lib. 20 cap. 29, *Potest*, inquit, *sensus alius, idemque electior inveniri.*

¶ Electus, ûs, subst. electio, Wahl / Erwehlung. Ovidius ep. 2, quæ Phyllidis est, v. 144

In necis electu pars a futura mora est.

¶ Electio, idem. Köhrung / Erwehlung. Cic. lib. 4. de Fin. c. 17 *Ex initiorum electione virtus existit.*

¶ Electe, adverb. Cic. lib. 1. de Invent. cap. 30 *Discrete & electe in genus quodque causæ, quid cuique conveniat, digeremus.* Gellius lib. 18 cap. 7 *Veteres, qui electius locuti sunt.*

¶ Elector, qui eligit, Erwehler. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 4 *Ipsi ab aliis potius eligendi, quam aliorum boni electores existimentur.* ¶ 2. Elector, hodie præcipue dignitatis post Cæsarem in Imperio nomen est. Illis enim principibus tribuitur, penes quos solos imperatoris creandi seu eligendi potestas est. Quorum septem fuerunt antea (unde *Septemviros Augustales*, h. e. Augustis seu Imperatoribus eligendis Strada in Historia Belgica dixit) nuper octo erant; nunc nonus accessit. De origine eorum varia opinio est. Receptissima ad Ottonis 3 imperium refert. Sed aliud facile persuadebitur, qui Onuphrium Panvinium legerit, quem vide libro de Comit. Imperatoriis cap. 6. ein Churfürst.

¶ Electoratus, das Churfürstenthum.

¶ Cicero, & *Elegans* ab eligendo dictum putat, de quo vide suo loco.

¶ Præeligere. Sidonius lib. 7. epist. 14 *Ego tamen morum illius amulator esse præeligerem.*

¶ Illectus, id est, non lectus, Ovid. lib. 1. de Arte v. 469

Si non accipiet scriptum illectumque remittet.

¶ Interlegere, zwischen etwas auf- oder ablesen. Palladius Februario cap. 25 de malis: *Si spissa poma ramos onerabunt, interlegenda sunt quæque vitiosa.* Ejusdem compositionis, sed sensus diversi, aut translati potius est, quod sequitur,

¶ Intelligo, intellexi, intelligere, percipere, intelligentia assequi, cognoscere, verstehen / mercken / vernehmen. Suetonius in Augusto cap. 86 *Marcum quidem Antonium, ut insanum, increpat: quasi ea scribentem, quæ mirentur potius homines, quàm intelligant.* Donatus in Andr. Prolog. *Quod* CREDIMVS, *plerumque falsum: quod* INTELLIGIMVS, *certum est.* Itaque *intelligere*, est penitus nosse, & ita ut nihil ejus quod in aliquo notitiam nostram lateat. Similiter *Intelligi*, eleganter dicuntur, quorum ingenium nobis moresque ac instituta virtutesque nota sunt. Seneca de constantia Sapientis cap. 1, *Indigne ferebas, quod Catonem ætas sua parum intellexisset.* nicht gewust / was hinter ihm gewesen. Idem de Tranquillitate animi cap. 7 *Utraque enim turba* (bonorum & malorum) *opus erat, ut Cato posset intelligi. Habere debuit & bonos, quibus se approbaret, & malos, in quibus vim suam experiretur.* Idem de providentia cap. 4. *Gubernatorem in tempestate, in acie, militem intelligas.* Vellejus lib. 2. cap. 114 *Quem in quantum quisque aut cognoscere aut intelligere potuit, in tantum dilexit.* Et rursus cap. 116 *Quem virum, nec qui intellexit quidem, abunde miratus est.* Locutus ita & Plinius lib. 8. Epist. 23. & lib. 6. Epist. 27

Intelligentem principis dicit, quem Tacitus *peritum cogitationum Principis* Agricola cap. 42 vocat.

¶ Intelligens, verſtändig. Ter. in Eunuch. act. 2. ſc. 2. pr. *Stulto intelligens quid intereſt? Judicium intelligens*, ein reiner und rechter Verſtand / Cic. de opt. gen. c. 4. *Doctus & intelligens exiſtimator*, Idem de clar. orat. c. 54. Comparativus, *Vigilantiore atque intelligentiore mente diſcutiat*, Auguſtini eſt lib. 1 Retractat. c. 19.

¶ Intelligentia, ut, *Rationis & intelligentiæ animus particeps eſt*, Cic. de Divinat. cap. 32 theilhafftig der Vernunfft und Verſtands. *Anteire omnes intelligentiâ*, mit Verſtand über alle ſeyn / Idem de Clar. Orat. c. 64.

¶ Intelligenter, mit Verſtand / verſtändlich. *Intelligenter audire*, Cic. de Partit. cap. 8.

¶ Intellectus, aliud nomen. *Communis intellectus*, Quintil. lib. 2. c. 16. *facilis intellectus*, ibid. c. 5. ein behender Verſtand. *Intellectus diſciplinarum*, Idem lib. 1. c. 11. pro cognitione & ſcientia. *Amittere intellectum rei optimæ & dulciſſimæ*, Senec. 3. de Benef. cap. 17.

¶ Intellectio. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 33 *Intellectio eſt, cum res tota parva de parte cognoſcitur, aut de toto pars.* Rhetorica figura.

¶ Intellector, qui intelligit. Auguſtinus lib. 2 de Doctr. Chriſtiana c. 13. *Quid obeſt intellectori, quod ita ſcriptum eſt*, &c. Idem lib. 8 de Geneſi ad lit. cap. 2 *Intellector laudabilis.* Adde lib. 2 de morib. Manich. cap. 3.

¶ Intelligibilis, e, quod poteſt intelligi. Seneca epiſt. 124 *bonum intelligibile.* Et Macrobius Somn. Sc. lib. 1. c. 6 *corporis intelligibilis linea.*

¶ Intelligibiliter. Auguſtinus Soliloq. 1. cap. 1 *Deus intelligibilis lux, in quo, & a quo, & per quem intelligibiliter lucent, quæ intelligibiliter lucent omnia.* Idem epiſt. 118 *intelligibiliter cognoſci poteſt.*

¶ Intellectualis &

¶ Intellectualitas, Philoſophorum ſunt, etiam Tertulliani de Anima cap. 38 extremo.

¶ Negligo, neglexi, negligere, eſt ne legere quidem, ac videre dignari: nicht achten / verachten / unterwegen laſſen / aſpernari, prætermittere. Cic. 14. famil. epiſt. 4 *Periculum fortunarum & capitis negligere pro amico*, nicht anſehen oder achten / ꝛc. *Negligere ſpem rerum ampliſſimarum*, Cic. 3. Catil. cap. 9. ungeachtet des groſſen Nutzens / ſo zu hoffen war. *Non negligere aliquod negotium*, eſt diligenter illud curare, ſich eines Dinges fleißig annehmen. Terent. in Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 4 *Amo te & non neglexiſſe habeo gratiam.*

¶ Negligens, unfleißig / nachläßig. Varie conſtruitur. *Sociorum atque amicorum negligentior*, Cic. 5. in Verr. c. 62. Et, *Me in ſe negligentem putabit*, Cic. 13. fam. epiſt. 1. extr. *Negligentior circa deos ac religiones*, Suet. Tiber. c. 69. Et, *Qui fortaſſe de alieno negligentes, certe de ſuo diligentes erunt*, Plin. lib. 4. epiſt. 13.

¶ Negligentia, profectus omnis & ſtudiorum turpiſſima peſtis, Unfleiß / Nachläßigkeit / ſo alle Beſſerung hindert. *Inopiâ & cognatorum negligentiâ, coacta*, Terent. in Andr. act. 1. ſc. 1. v. 44. daß die Verwandten ihrer nicht achteten. Columell. lib. 12. cap. 2 *In re familiari laborioſior eſt negligentia, quam diligentia*, in Haußhaltung macht Unachtſamkeit vielmehr Mühe / als Fleiß.

¶ Negligenter, unachtſam / nachläßig. *Aſſervare aliquid negligenter*, Cic. pro Cæcin. c. 26. übel verwahren / auffheben. *Minuta non negligenter tractanda ſunt*, Idem in Oratore cap. 23. Et Plinius lib. 1. epiſt. 12. num. 12 *Vereor, ne negligentius vibam.*

¶ Neglectus participium nominale. *Apparatus neglectus*, Gell. lib. 13. cap. 11. nicht geachtet. Et Horatius Carm. Secul. v. 57 *Neglecta redire virtus audet.* Superlat. Statius Theb. 7. v. 165

Scilicet e cunctis ego neglectiſſima natu
Progenies.

¶ Neglectus, ûs, ſubſt. nomen, Terent. in Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 116 *Neutiquam hæc res neglectui eſt mihi*, kan die Sache nicht in Wind ſchlagen. Al. leg. *neglecta.*

¶ *Neglectiùs incedere*, ſine cultu & ornatu, Hieron. epiſt. 25. cap. 1. ad Paullam de Blæſillæ obitu.

¶ Perlegere, durchleſen / ausleſen. Cic. 1. de Divinat. cap. 5 *Perlegi tuum paullo ante tertium de natura Deorum.* Et Auſon. de ſtudio juvenili, ſive idyll. 4. v. 45

Perlege quodcunque eſt memorabile, prima monebo.

¶ Eleganter Virgilius 6. Æneid. v. 34 pro inſpicere & contemplari poſuit de picturâ agens: ait enim:

— — quin protinus omnia
Perlegerent oculis.

PERLEGERENT, id eſt, ordine luſtrarent.

¶ Prælegere, legendo præire, fürleſen. Quintil. lib. 1. cap. 8 *Pueris, quæ maxime ingenium alant, prælegenda*, den Knaben ſoll man / was ihnen zu Beſſerung und Verſtand dienet / am meiſten fürleſen.

¶ Prælectio. Quintil. lib. 2. c. 5 *Prælectio in hoc adhibetur, ut facile atque diſtincte pueri ſcripta oculis ſequantur.* das Verleſen.

¶ Prælector. Gell. lib. 18 c. 5 *Quid putatis, ſi magiſtrum aut prælectorem habuiſſet?* Verleſer.

¶ Relegere, wiederum leſen. Ovidius lib. 3 ex Ponto epiſt. 5 ad Max. Cottam: *Legimus*

Dicta tibi pleno verba diſerta foro.
Quæ quanquam lingua mihi ſunt properante profluxa
Lecta ſatis multis, pauca fuiſſe queror.
Plura ſed effeci, relegendo ſæpe.

Idem de Remed. amor. v. 717 *Scripta cave relegas:* & mox: *ſcripta relecta movent*, Briefe mehr denn einmahl leſen. *Dicti religioſi ex relegendo*, Cic. Nat. D. lib. 2. c. 28. *Relegere iter, itus*, Poetæ dicunt, pro, per eandem viam redire, einen Weg zurücke gehen. Virgil. Æn. 3. v. 690

relegens errata retrorſum
Littora. Et Statius Achill. 1. v. 23

Culpatum relegebat iter.

¶ Sublegere, legere in transcurſu, behend überleſen. ¶ 2. Et Colligere, auffheben. Horat. lib. 2. Sat. 8. v. 10

Puer alte cinctus, &c.
Sublegit quodcunque jaceret inutile.

At, *In demortui locum ſublegere*, pro ſubſtituere, an des Verſtorbenen ſtatt ſetzen / wehlen. dixit Livius lib. 23. c. 23. Virgil. autem Eclog. 9. v. 21

Vel quæ ſublegi tacitus tibi carmina nuper.

Id eſt, furto ſubripui, ausführen / ſtehlen.

LĔGŬLUS, qui aliquid legit, & uvas quidem & oleas maxime, Obſt- oder Weinleſer. Varro lib. 5. de L. L. *A legendo leguli, qui oleam, aut uvas legunt.* Calpurn. Eclog. 3. v. 49

— — — extremas legulus cum ſuſtulit uvas.

Idem tamen Varro vocabulum *Leguli* ad oleam cumprimis reſtringit. Nam lib. 4 ita ſcribit: *Pleraque* (vocabula) *aperta: ut* LEGULUS & VINDEMIATOR. *Alter ab oleo, alter ab uvis* &c. ¶ Sed & qui purpuras legunt ſic appellantur. Verus apud Terentianum pag. 99

Purpura leguli ſenes
Intus hic ubi conſitum eſt.

¶ Etiam *auri legulos* Paullinus dixit ad Nicetam v. 278.

LĔGŪMEN, a legendo dictum eſt, allerley Gemüß / Hülſenfrucht / ut, *Faba, Piſa, Cicera, Lentes, Oryza.* A *legendo* nomen habent, quod non ſecantur, ſed vellendo *leguntur*, ut Varro lib. 1. R. R. cap. 31 oſtendit. Ejusdem libri c. 23 *cicer quoque legumen.* Et Virgilius Georg. 1. v. 74

latum ſiliqua quaſſante legumen.

Idem Varro *Legaria* etiam *legumina* dicta affirmat eodem lib. 1. de re ruſt. cap. 31. *Legumenta* Gellius vocat lib. 4. cap. 6.

LĔMĀNUS Galliæ lacus inter Helvetios & Allobroges, cujus longitudo octo aut novem adeò miliarium eſt. Hodie vocatur, der Genffer See. Cæſar Gall. lib. 1. c. 2 & 8.

LEMBUS, λέμβος, navicula, ein Kahn / kleines Schifflein. Virg. 1. Georg. v. 202

Non aliter quam qui adverſo vix flumine lembum
Remigiis ſubigit.

Den Kahn wider den Strom aufwarts führen. Verius autem parva & velociſſima navigia quam lintres fluviales & monoxyla, lembi. Hinc *piratici lembi* Curtio ſunt lib. 4. cap. 5. n. 18. & Livius lib. 28 cap. 8 *quinqueremibus ſeptem, & lembis viginti amplius*, &c.

¶ Lembŭlus, & Lembunculus, dimin. Tacit. annal. 14. cap. 5 *Lembunculorum occurſus.* & Prudent. in Vincentio 455

Lebique bellum lembulo
Amplum per æquor auferat.

LĔMMA, λῆμμα, *ſumtio*, ut exponit Cicero, vel *aſſumptio* ſeu *aſſumtum*, das man anzeucht / zur Beweiſung eines Dings. ¶ 2. Pro inſcriptione ſeu titulo ſæpe uſurpatur, die Uberſchrifft und Innhalt. Auſonius Epiſtola ad Gregorium filium ſuper Cupidine cruci affixo, Idyllio 7, *Mihi præter lemma, nihil placet.* Et præfatione ſuper Parentalia: *Quosdam ſolet commendare materia, & aliquotiens forſaſſe Lectorem ſolum lemma ſolicitat tituli, ut feſtivitate perſuaſus, & ineptiam ferre contentus ſit.* Martial. lib. 10. Epigr. 59

Conſumpta eſt uno ſi lemmate pagina, tranſis.
Et brevior tibi, non meliora placent.

Et lib. 11. Epigr. 43

Vivida cum poſcas Epigrammata, mortua ponis
Lemmata, &c.

Idem lib. 14. Epigr. 2

Lemmata ſi quæris cur ſint adſcripta, docebo:
Ut, ſi maluero, lemmata ſola legas.

¶ Dilemma, δίλημμα. Vide ſuo loco ſupra.

LEMNISCI, plurale, faſciolæ dependentes ex coronis, die Schnůr ům die Kränze gewunden / Frantzen. Plin. lib. 16. c. 14 *Philyræ coronarum lemniſci celebres.* Vide Turneb. lib. 18. c. 3. & Scal. Lect. Auſon. lib. 1. cap. 10. Caſaub. ad Sueton. pag. 189. Ad illorum ſimilitudinem Celſus, Ætius, Paulus aliique Medici Lemniſcorum nomen indiderunt involucris quibusdam ligneis longis retortis, quibus in dilatandis vulnerum, nec non amplificandis aliquorum locorum anguſtiis oris utebantur. Lemniſcos anguſtas vittas vocaſſe Syracuſios, auctor eſt Heſychius. Vide Mercurialis Var. Lect. lib. 3. cap. 9.

¶ Lemni-

¶ Lemniſcatus, *palma lemniſcata*, apud Cic. pro Roſc. Amerino cap. 35.

LEMNOS, λῆμνος, inſula Ægæi Maris. Vide Geograph.

¶ Lemnius, *Terra Lemnia*, quæ & *Lemnia rubrica & Lemnium ſigillum*, vulgus *Terra ſigillata*, optimum & præſtantiſſimum remedium in peſte.

¶ *Lemnium malum*, λήμνιον κακὸν, de ingenti ac miſerando malo; vide Chiliadas.

¶ Lemnĭcus, aliud adjectivum. Martial. lib. 5. Epigr. 7 *Lemniaca catena*, id eſt a Vulcano factæ.

LEMONIVM, rectius autem *Limonium*, λειμώνιον, herba naſcitur in paludibus, foliis betæ, ſed tenuioribus & longioribus. Plin. 25. c. 9. Sunt & *Limonia* mala.

LĔMŬRES, maſcul. *Spectra & larvæ nocturna*, Poltergeiſter / Geſpenſt. Vide ſupra *Larvæ*. Perſio Satyra 5. v. 185 *Lemures nigri*: Horatio *nocturni* appellati. Ita enim 2. Epiſt. 2. v. 209

Nocturnos lemures, portentaque Theſſala ridet.

¶ Lemŭria, ſacra ad placandos Lemures, quæ prius *Remuria* appellata, Ovid. lib. 5. Faſtor. v. 479. Vide & ſupra v. 420.

LENAEVS, Ληναῖος, Bacchus, ἀπὸ τῦ ληνῦ, id eſt, lacu torcularivinario. Vide Diodorum Siculum. Virgil. 2. Georg. v. 4 *Huc pater, o Lenæe* &c.

LENIS, lene, molle, tactu non aſperum, facile, mite &c. *Lenis aura*, gelinde Lufft. *Lenes venti*, leiſe / ſtille Winde. Ovidius ſub fin. de Remed. amor.

Lenis alit flammam, grandior aura necat.

Ad Atticum Cicero lib. 7. epiſt. 2. pr. *Belle nobis flavit ab Epiro leniſſimus Onchesmites.* Sic *lenior amnis*, Panegyr. Conſtantino dictus cap. 8. *Lenes tibi*, Celſus lib. 2. cap. 22 weiche und gelinde Speiſen. *Lene vinum*, Terent. Heaut. a. 3. ſc. 1. v. 30. Et ibidem v. 29 *Lenis animus*, ein ſanffres Hertz. *Homo leniſſimus, & natura & diſciplina*, Cic. Verr. 3. cap. 32. ſanfftmüthig von Natur / und alſo gezogen. Plinius 9. Epiſt. 21 *Torqueris etiam, cum tam lenis iraſceris.* Ergo *Lenis* eſt, non qui plane non iraſcitur; ſed qui regit iram, & ita cohibet, ne quid per eam turbide faciat, vide *Lenitas & Lentus*. ¶ Per translationem *lene jugum* Cæſari 2. de Bello civili cap. 24 dicitur, quod ſuperatu facile eſt, & *aſpero præruptoque* opponitur.

¶ Lene, pro Leniter, poetæ dicunt. Martialis lib. 1. epigr. 50

Tepidum natabis lene Congedi vadum.

Et Avienus orbis deſcript. v. 847 *Lene Notus ſpirat.*

¶ Lēniter, ut, *Placide leniterque procedere*, ſanfft und leiſe fahren / Hirt. B. Afr. cap. 70. *Lenius ac remiſſius dicere*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 60. Et Quintilian. lib. 9. cap. 4 *Quis dubitat, alia lenius, alia concitatius; alia ſublimius, alia pugnacius, alia gravius eſſe dicenda.* Cicero rurſus lib. 5. fam. epiſt. 2 *leniſſime ſentire*, & Sueton. Veſp. cap. 13 aliorum *libertatem & contumaciam leniſſime ferre.*

¶ Leniuſculus. In Plin. lib. 1. epiſt. 16 intruſit Catanæus, *Inſerit, ſed data opera, molliuſculos, leniuſculosque verſus.* Sed antiquiores omnes *mollius, leniusque.* Vide Cellario ibidem notata.

¶ Lenitas, ipſe habitus lenis hominis: manſuetudo, Gelindigkeit / Sanfftmuth / ἐπιείκεια: Vide poſt *Lenitudo. Dare ſe ad lenitatem*, Cic. 13. fam. ep. 1.

¶ Lenitudo, Idem. *Nimia in aliquem lenitudo*, Cic. 6. in Verr. cap. 61. gar zu fromm. *Lenitudo orationis*, Cicero Tuſc. 5. cap. 16. Vid. Voſſ. lib. 2. Inſt. orat. pag. 216.

¶ Lenio, lenire, mitigare, lindern / beſänfftigen. *Lenire miſeriam*, Terent. in Heaut. 1. ſc. 1. v. 75. tröſten. *Lenire ægritudinem*, Cic. 2. de Divin. cap. 1. & *deſiderium*, Idem 15. fam. epiſt. 21. extrem. *Lenire invidiam obſequio*, Nep. Dione cap. 6, 5. *Ira leniunt*, Plaut. Mil. act. 2. ſc. 6. v. 100. pro *leniuntur*, der Zorn legt ſich.

¶ Lenīmen, & Lenīmentum, Linderung / Sänfftung. Ovid. 11. Metam. v. 450 — *addidit illis*
Hoc quoque lenimen.

Et *Lenimentō dare* (graviora medicamenta) Plinius lib. 25. cap. 5 dixit.

¶ Adlenimentum, idem. Ammianus lib. 25. cap. 5. Ita & Valeſ. legit pag. 480. ed. nov.

¶ Delīnire ſive delinere, id eſt demulcere: Cic. pro Milone c. 35 *Ut plebem non modo virtute flecteret, ſed etiam tribus ſuis patrimonius deliniret.* begütigen / günſtig und gewogen machen. Cicero ipſe ſui interpres addit: *cum plebem muneribus placarit.* ¶ Item decipere, Vide Taubmann. ad illud Plauti Amph. act. 2. ſc. 2. *Delinitus ſum ita, ut me, qui ſim, neſciam.* Unde

¶ Delinimenta, ut *Voluptatum deliniments*, Arnob. lib. 1. p. 35. id eſt, illecebræ. Unde *illecebræ deliniments ſicti*, Ambroſius epiſt. 7 conjunxit. ¶ 2. delenifica dicta &c. Symmachus lib. 4. Epiſt. 42 *Jubet alios titulo Sublimitatis attolli. Ego magnificentiæ appellationem recuſo: niſi forte me improbum putas, quod honori tuo eadem deliniments non defero.* Livius *Delinimenta & Venena* conjungit lib. 39. c. 11. Afranius apud Nonium in *Senium*:

Si poſſent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.

¶ Delinitio, Säufftigung. Cic. 2. off. cap. 16. *Delinitio multitudinis ad breve exiguumque durat tempus.*

¶ Delinītor. Cic. de Clar. orat. cap. 70 *Judicis delinitor debet eſſe orator.* muß begütigen.

¶ Delenificus, qui lenit, mitigat, blande capit, adjectivum. Plautus Mil. 2. ſc. 2. v. 37 *dolos, delenifica facta, fraudes* conjungit. Symmachus lib. 3. epiſt. 6 *delenifica & ſuada facundia*. geſchmierte Worte.

¶ Oblenire, idem quod lenire, delenire. Seneca de Ira lib. 3. cap. 9 *Lectio illum carminum obleniat.*

LĒNO, a quo Plaut. diminutiva fecit *Lenullus & Lenunculus*, ein Hurenwirth / Kuppler. Terent. Adelph. a. 2. ſc. 1. v. 34 *Leno pernicies communis adoleſcentium.* Qui pueros, puellas, & mulieres in libidinis ſervitium, venditabant, antiquo Romanorum vocabulo *Lenones* vocabantur; qui vero infantes in caniſtris, ſervos, eunuchos aliosque homines alterius operis gratia venales habebant, ἀνδραποκάπηλοι & ἀνδροκάπηλοι a Galeno, a Latinis *Mangones* vocati ſunt. Mercurialis Var. Lect. lib. 2. c. ult.

¶ Lenullus & lenunculus, Dimin. Vide Plaut. Pœn. a. 2. ſc. 1. v. 8, & act. 5. ſc. 5. v. 7.

¶ Lena, fœm. reſpondens virili *Lenonis nomini.* Ulpianus enim Lege 43 § 7 Dig. de ritu nuptiar. *Lenas eas accipimus, quæ mulieres quæſtuarias proſtituunt.* & § ſeq. *quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercent.* Hoc vocabulo ad res inanimatas, aliasque utuntur boni ſcriptores, teſte Barth. ad Claudian. p. 812, ſive ad Nupt. Honor. & Mariæ v. 25, ubi *lena pictura* explicatur ex Prudentio, Ovidio &c.

¶ Lēnonius, adj. ut *oppidum lenonium* Plaut. Pſeud. act. 2, ſc. 4. verſ. ult. *Servitus lenonia*, ibid. act. 3. ſc. 1. v. 1. Apulejus Apol. p. 335 *Aut ille puella meretriciis blandimentis, & lenoniis patrui illectamentis captus, & poſſeſſus*, &c. hürtſch.

¶ Lenocinium, lenonis profeſſio, diſciplina meretricia. *Facere lenocinium*, unzüchtige Handthierung treiben / Suetonius Calig. cap. 40 extr. ¶ 2. *Lenocinium* etiam vulgò vocant, quicquid exornando corpori ſeu cuicunque rei adhibetur, Gepränge und Geſchmück / ut, *Lenocinia formæ*, quibus formam commendamus. Cicero de Nat. Deorum lib. 2. cap. 58 *Perſpicuum eſt, quo corporum lenocinia proceſſerint.* Et Suet. in Auguſto cap. 79 *Omnis lenocinii negligens erat*, er achtet keines Schmucks / keiner Hoffart. Cicero etiam *lenocinia cupiditatum*, dixit, pro illecebris aut blandimentis, in orat. pro Sextio cap. 66. ¶ 3. De orationis etiam verborumque fucatis ornamentis atque illecebris ponitur. Suetonius Calig. c. 39 *Cui inſtrumento diſtrahendo nihil non fraudis ac lenocinii adhibuit.* LENOCINIVM vocāt blandimenta verborum quibus illiciebat captabatque emtores. Idem Claudio cap. 7 *Sub Cajo demum fratris filio ſecundam exiſtimationem circa initia imperii omnibus lenociniis colligente*, &c. Tacitus 1. Hiſtor. cap. 18 *Nec ullius oratione lenocinium additum.*

¶ Lenocinor, lenocinari, lenocinium exercere, & ¶ 2. per metaphoram, blandiri ſeu allicere; Schmeichelwort treiben / liebkoſen. Cic. Divinat. in Verr. cap. 15 *Tibi ſerviet, tibi lenocinabitur.* Plinius lib. 2. epiſt. 19 *Poteſt tamen fieri, ut libro iſti nobilitas lenocinetur.* Symmachus lib. 9. epiſt. 87 *Ergo parce verbis lenocinantibus, & ſuco oblitis, & ad gratiam comparatis.*

¶ Lenocinator. Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 22 extr. *gratiæ lenocinator*, Schmeichler. Vet. Gloſſ. *Lenocinator*, προσῳδός, κόλαξ.

¶ Lenonice, adv. lenonum more. Lamprid. in Commodo cap. 15. *quæ gladiatorie, quæ lenonice faceret.*

LENS, lendis, lendes, Græce, κόνιδες, ſordes & excrementa pediculorum in capite, Nüſſe in Haaren. Vet. Gloſſ. *Hi lendes*, κόνιδες. Add. Plin. 28. c. 11.

LENS, lentis, legumen, Linſen. Apul. lib. 6 *Et hordeo, & milio, & papavere, & cicere, & fabis, & faba, commixtique acervatim confuſisque in unum grumulum.* Virgil. 1. Georg. v. 228.

Nec Peluſiaca curam aſpernabere lentis.

Dives factus deſiit gaudere lente, Nachdem er reich worden / achtet er armer Leute Koſt nicht mehr. Ἔφυγε πλοῦτος, ὃν ἔχων ἄθλιος φακῆς. Vide Chil. *Lentes paluſtres*, Waſſerlinſen. De lente Ægyptia Pererius ad cap. 25 Geneſ. cap. 6. Tom. 4.

¶ Lenticula, diminut. Plinius 27. cap. 12 *Lenticulæ dimidiæ figura.* Et pro cibo, ferculo huius leguminis. Auguſtinus Civ. Dei lib. 16. c. 37 *Lenticulam, quam minor paraverat, major immoderatius concupivit.* De Jacobo & Eſavo. ¶ In adagio, *Unguentum in lenticula*, lentem coctam ſeu pulmentum lentis ſignificat. Vid. Turneb. lib. 21. cap. 4. ¶ Porro lentigo eſt ſeu faciei macula ſubrufa, aut leviter a lentigine diſtincta. Vid. Corn. Celſ. lib. 6. cap. 5. ¶ Tandem in gemmis lenticula. Plin. 37. c. 12.

¶ Lenticularis, ut, *forma lenticularis*, Apulej. 2. Florid. ubi de ampulla olearia loquitur.

¶ Lentīgo, macula ſubrufa in facie. Sommerſproſſen / Sommerflecken. Serenus Sammonicus Carm. 12

Invida ſi maculet faciem lentigo decoram.

Adde Plin. lib. 20. cap. 20 & alibi.

¶ Lentiginosus, cujus facies lentigine maculosa est. Sommersprossig. *Sparso ore* Terentius dixit Heaut. act. 5. sc. 5. v. 17. Et Valer. Maximus lib. 1. cap. 7 *Præbalentem virum, flavi coloris, lentiginosi oris.* Vet. Gloss. φάκοψις, *Lentiginosus, sparso ore.*

LENTISCVS arbor est, frequentissima in Italia perpetuo virens, & præter alium quendam liquorem in folliculis nutritum, etiam mastichen proferens: Ein Mastixbaum. Plinius lib. 14. c. 20. pr. *Lentisci fundunt resinam, quam & mastichen vocant.* Trifera est, sive ut Cicero ait 1. de Divin. c. 9

Lentiscus triplici solita est grandescere fœtu,
Ter fruges fundens.

Quæ verba etiam Plinius laudavit lib. 18. cap. 25. extr. ¶ 2. Lentiscus pro fructu vel oleo lentiscino. Vid. Cato cap. 7. Plin. lib. 15. cap. 6. pr.

¶ Lentiscinus, ex lentisco. *Oleum lentiscinum*, Plinius lib. 23. cap. 2.

¶ Lentiscifer. Ovidius lib. 15 Metam. v. 713 *Linternum* [Campaniæ oppidum] *lentisciferum.*

LENTVS, a, um, flexibilis, zehe / schwang / zach. *Lenta salix*, Virgil. eclog. 5. v. 16. & *rami lenti*, Georg. 4. v. 558. & *Lenta vincula*, Plautus Menæch. act. 1. sc. 1. v. 18. Vide Muret. 3. Var. lect. c. 18. *Aurum* etiam *lentum* dicitur, quod ductile est. Ovid. 4. Metam. fabul. 1. extr.

Illic & lentum filo immittitur aurum. Vide locum. Quintil. lib. 11. cap. 3 *Opus est spatio lentioribus aut citatioribus.* Ovid. lib. 13. Metam. v. 801 *Lentior & salicis virgis.* Seneca epist. 70 *Venti segnes tranquillitatis lentissimo tædio lassant.* ¶ Sed *homo consideratus & lentus*, ein bedachtsamer Mann / der mit seinen Anschlägen langsam umgehet. Cicero lib. 5 de Republ. apud Nonium: *Marcellus ut acer & pugnax: Maximus* [Fabius] *ut consideratus & lentus.* Et Val. Maxim. lib. 1. cap. 2 *Lento quidem gradu ad vindictam sui divina procedit ira tarditatemque supplicii gravitate compensat.* Juven. Sat. 13. v. 100

Ut sit magna tamen certe lenta ira Deorum est.

¶ *Tu Tityre lentus in umbra*, &c. müssig / Virg. Ecl. 1. v. 4. Id est, otiosus, securus, ut Servius ibi interpretatur. ¶ *Lentus* etiam segnis dicitur, & qui per stuporem ac tarditatem animi nunquam irascitur. Laberius apud Gell. lib. 16. c. 9

Nunc lentus es tu, nunc tu susquè deque fers:
Materfamilias tua lecto in adverso sedet:
Servus sexcentis verbis nefariis utitur.

Vide Buchnerum ad Plin. lib. 9. epist. 21. num. 547.

¶ *Lentus ignis*, ein gemachsam und nicht gehlings Feuer. Horat. 1. Carm. od. 13. ¶ *Lentissima brachia*, quæ reluctantur, nolunt obsequi, Horat. lib. 1. Satyr. 9. v. 64.

¶ Lentulus, diminut. Cic. ad Attic. lib. 10. epist. 11 *lentulus aut restrictus.*

¶ Lente, adverb. gemach / langsam. *Lentè & securè aliquid ferre*, Suet. Nerone cap. 40. *Lentius agere*, Hirtius de Bell. Alexand. cap. 71. *Lentius subsequi*, Cæsar lib. 2. Bell. Civil. cap. 40. Et Seneca 7. Quæst. Nat. c. 29 *Stella Saturni iter suum lentissime efficit.* Columella lib. 2. c. 15 *Optimum stercus, quod asinus facit, quoniam id animal lentissime mandit, ideoque facilius concoquit.* ¶ 2. *Festina lente*, eile mit Weile. Σπεῦδε βραδέως, Augusti & Vespasiani symbolum, vel, Ἀεὶ σπεῦδε βραδέως. *Semper festina lentè. Lentè agere*, hoc est, segniter, & remisse, langsam und mit guter Musse mit etwas umgehen / Liv. lib. 1. c. 10.

¶ Lentitia, mollitia, flexibilitas, Gefügigkeit. Plin. lib. 20. c. 7 *lentitia pituitæ*, zeher Schleim. Idem lib. 16. cap. 37. *virga sequacis ad vincituram lentitiæ*, zache Treh-Weyden.

¶ Lentitudo, tarditas. Cic. in 4. Tuscul. cap. 19 *Quam lenitatem nos dicimus, vitioso lentitudinis nomine appellant.* Vitium illud quod ἀναλγησία Græcis dicitur. Vide Casaub. ad illud Suetonii Tiberio cap. 57 *Seva ac lenta natura ne in puero quidem latuit*, itemque Buchnerum in Plinium dicto loco.

¶ Lentor, ōris, aliud substantivum, humorem significat tenacem, & glutinosum, zehe / klebrige Feuchtigkeit. *Lentor resinosus*, Plinius lib. 9. c. 36.

¶ Lentare, biegen / dehnen / a quo *lentandus* videtur fecisse Virgil. 3. Æneid. v. 384

Ante & Trinacriâ lentandus remus in undâ est.

Hoc est, aut lente, aut diu ducendus. Aut *lentare remum* simpliciter navigare est. Vide Turneb. lib. 4. c. 22. & Scal. ad Catullum. Et Silius lib. 8 v. 11 *lentando ferbida bella Dictator.*

¶ *Lentet opus*, pro eo quod est, lentum est, dixit Lucilius, à *Lenteo*, a quo usitatius est

¶ Lentesco, lentescere, lentum fieri, zehe / weich und klebrig werden. Virg. 2. Georg. v. 250

Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.

Et Columella lib. 2. cap. 11 extr. *Aquâ maceratur, dum lentescat.* De legumine quodam loquitur.

¶ Relentesco, rursus lentesco. Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 8. v. 76

Nebe relentescat sæpe repulsus amor.

¶ Lentipes, tardus pedibus. Ausonius Epist. 21. v. 40

Spondeus ille lentipes ibat comes.

ALENVNCVLVS, navigium piscatorium, ut Nonius exponit. Gloss. Vet. *Lenunculus*, πίτυλος, σκαφίδιον. Legitur apud Cæsarem & Ammianum lib. 14. c. 7. Fischer-Kähnlein. Cæsaris locus est 2. de B. C. cap. 43. Ubi tamen in MSto pro *Lenunculus*, *Lembunculus* legitur, Ciacconio teste. Nonius ex Sallustii lib. 2 Hist. huc refert, *in lenunculo piscantis.* Adde Lindebrog. ad d. l. Ammiani p. 9.

¶ Lenuncularii, in Vet. inscript. apud Lindebr. c. 1. naviculanii sunt, qui lenunculis utuntur.

LEO, λέων, *fulvus, jubatus, magnanimus leo*, ein Löwe. Plinius lib. 8. c. 16 *Leoni præcipua generositas tunc, cum colla armosque vestiunt jubæ.* Cybelæ sacer erat, & Vulcano etiam ob vim igneam. ¶ 2. *Leonem ex unguibus æstimare*, an den Federn sehen / was er vor ein Vogel sey. Est ex minimis de summis aut toto judicare. Vide Chiliad. Et ibidem: *Mortuo leoni vel lepores insultant.* Νεκρῷ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζειν λαγωοί.

Audet vel lepus ex animo insultare leoni.

Ovid. lib. 3. Trist. Eclog. 5. v. 33

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.

Conf. Plin. lib. 8. c. 16. ¶ 2. Est & leo piscis ex cancrorum genere.

¶ Læna, fœm. Virg. Eclog. 2. v. 63

Torva leæna lupum sequitur, &c.

¶ *Læna* nomine Athenis appellata & meretrix fuit. Meminit Lactantius lib. 1. cap. 20.

¶ Eadem & *Lea*, & Lucretio & Ovidio lib. 4. Metam. & 2. Fastor. v. 88. Valer. Flacco lib. 3. v. 736.

¶ Leonum simulacra in Heroum sepulcris statui solita, vetus Scholiastes Horatii ad Epod. 16. v. 14 observat. Quam in rem ibidem Torrentius Ptolemæi Hephæstionis locum notat: addens, tales leones in sepulcris tota Italia passim conspici. Sed in Germaniâ quoque sepulcra ejusmodi videre licet, ut pedibus, prostratis infra leonibus, insistere videantur. Quod & antiquitùs obtinuisse, videtur suadere Æsopi fabula 123. Quæ ita habet: *Leo & homo faciebant iter una. Qui cum contenderent, uter fortior esset, offendunt columnas, in quibus Leones hominibus subjectos licebat videre. Quod cum pro se allegaret homo; respondit Leo: si scirent Leones fingere talia, homines leonibus subjectos intuereris.*

¶ Leoninus, *Leonina societas*, gefährliche untreue Gesellschafft. Ubi alius damnum tantùm, alter lucrum sentit. Vide Legem 29 § 2. Dig. pro Socio. Huc pertinet Fabula Æsopia apud Phædrum lib. 1. num. 5. Et *Leonina pellis.* Vide *Vulpes. Leonini versus*, qui sint, vide apud Scal. lib. 2. Poet. cap. 29.

LEONTICE, es, herba Plinio 25. cap. 11, & Dioscoridi eadem quæ & *Cacalia* a Plinio dicitur, nascitur in Alpibus Apenninis, folio tussilaginis, sed majore aversa parte candidiore &c. Vide & *Cacalia*, ejusque descriptionem integram apud Matthiolum.

LEONTIOS, gemma a leonis pelle sic dicta eidem, lib. 37. c. 11.

LEONTIVM, meretrix, Epicuri amica: cujus Plutarch. meminit, libello, *an recte dictum sit, latenter esse vivendum.* Item M. Tull. lib. 1. de Nat. Deor. c. 33 *Sed meretricula etiam Leontium contra Theophrastum scribere ausa est, scito quidem illa sermone, & Attico.* Theon etiam Progymn. cap. de laudatione: *Animum ad philosophiam applicasse scribit.* ¶ 2. Leontium Ptolemæo, urbs Siciliæ mediterranea, aliàs communi cum civibus nomine *Leontini* pluraliter appellata. Vide Cic. 5. in Verrem cap. 46, ubi & *Leontina civitas* vocatur. Nam

¶ Leontinus, possessivum est; ut *Ager Leontinus*, Cic. ibidem & 1. de Divinat. cap. 33.

LEONTOPETALON, Λεοντοπέταλον, herba, Plinio lib. 27. cap. 9. & Dioscoridi lib. 3. cap. 96. Löwentapp / Löwentatsche.

LEONTOPHONON, Λεοντοφόνον, vermiculus, iis in locis nascens, ubi Leo gignitur; quem verò si gustet leo, extinguitur, Plin. lib. 7. c. 38.

LEONTOPODIVM, Λεοντοπόδιον, herba, Plinio libro 22. cap. 8, & Dioscoridi lib. 4. Sed ut incognita, ita nec magni usus, cùm eâ alligatâ ad amatoria tantum usa fuerit antiquitas. Matthiol. Cordus.

LEOPARDVS, Λεοπάρδαλις, animal ex *Pardo* & *Læna* natum; valde iracundum, simile est leoni capite, & membrorum forma, minus tamen, ein Leopard. Vide *Panther.*

LEPIDIVM, λεπίδιον, herba, quæ & *Iberis* & vulgò *piperitis* dicitur, wilde Kreiß / Vide *Iberis.* Matth. ex Democrate,

Herba hæc ubique multaque frequens nascitur.
Monumenta juxta antiqua murosque veteres,
Tritasque quondam publicè pedibus vias,
Semper virescens folia habet nasturtii, &c.

LEPIDVS, adjectivum, quod à λεπίς, *lamina*, seu *squama* Donatus format; elegans, fein / artig. *Puer lepidus ac delicatus*, fein und zärtlich erzogen / Cic. 2. Catil. cap. 10. Sic Horat. Art. P. v. 273 *Lepidum dictum.* Plaut. Milite act. 3. sc. 1

– – *Procreare liberos lepidum est onus.*
Pe. *Hercle vero liberum esse; id multo est lepidius.*

Lepidio-

Lepidiora carmina, Apulej. Apolog. p. 280. *Lepidissima conjux*, Catull. Carm. 79.

¶ Lepide, adverb. artlich. *Lepide ludere*, Cic. 3. de Orat. cap. 43. Plauto cumprimis familiare, qui etiam inde diminutivum fecit.

¶ Lepidulè, Pseud. act. 1. sc. 5. v. 115.

¶ Perlepide, sehr artlich. Plautus Casin. act. 5. scen. 2. v. 47 *perlepide narrat.*

¶ Illepidus, sine gratia. Gellius lib. 13. cap. 23. *illepida gemination.* Unartlich / nicht fein.

¶ Illepide, adv. *Non illepide existimatur*, Plinius lib. 8. cap. 51. *Non illepide fictum*, Gell. lib. 12. cap. 14.

¶ Lepidus, cognomen apud Romanos, quo quatuor inprimis nobiles, de quibus Rutilius Numatianus Itinerario, cujus versus illustrat declaratque Lipsius ad 14 Annalium Taciti p. 369. ¶ M. Lepidi, Cons. Rom. res gestas & bellum, quod cœpit, civile describit Flor. libr. 3. cap. 23. Plutarch. Pompejo, Appian. lib. 1. Valer. Max. lib. 2. cap. 3. Sueton. Cæsar. cap. 3.

LĔPISTA, sive *Lepesta* vasis aquarii genus: vide Scal. ad Varron. item ad Festum, & Vossium inprimis in Etymologico. Gloss. Philox. *Lepista*, λάβρα χύτρα.

LEPONTII, Germaniæ populi, in Alpibus Rhæticis, Salassiis vicini, apud quos Rhenus oritur, ut testatur Cæsar 4. Gall. c. 10.

LĔPOR, ōris, festivitas, elegantia, dicitur de verbis, Lieblichkeit / Scherz. Cognatum cum *Lepidus*: sed an ejusdem originis, incertum. Vossius in Erymolog. pag. 285 dubitanter: *Lepidus creditur esse a* LEPORE. Hic sane verborum plerumque: καλλιπρεπεια in Onomastico. *Lepor admirabilis dicendi*, Cicero 4. Acad. Q. cap. 6. *Lepore ac venustate affluere*, Idem in Verr. 7. cap. 57. Et Plin. lib. 17. cap. 1 *Faceto lepore solers.* Nepos, *Lepor Natibus*, id est, suavitas linguæ naturalis, Attico cap. 4.

¶ Scribitur & *Lepos. Lepos facetiaque & eruditio*, Cicer. de oratore lib. 1. cap. 5.

LĔPUS, ŭris, animal notum, quod λαγωος, vocabulo antiquo, Æoles dixerunt. Ein Haas. Terentius in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 36 *Lepus tute es & pulpamentum quæris.* Vide *Pulpa.* Was du selbst genug hast / das suchest du an einem andern. Horatius lib. 2 Satyr. 4. v. 44

Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos,

Et Martial. lib. 13 epigr. 92

Inter aves turdus, si quis me judice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

¶ *Duos insequens lepores, neutrum capit*, wer zu viel haben will / dem wird gar nichts. Dictum est negotiis susceptis urgendis non distrahendis. *Lepos apparens inauspicatum facit iter*, es ist ein böses Zeichen ꝛc. Φωνὴ λαγωὸς δυσχὴς πυθῆ τελέυς. Vide chiliad. Antiqua fabula est, septem diebus pulchros fore qui comedissent leporem. Martial. lib. 5. Epigr. 30

Si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis:
Septem formosus, Marce, diebus eris, &c.

Lampridius in Alexandro Severo cap. 38 *Et quoniam de lepusculo facta est mentio, quod ille leporem quotidie haberet, jocus poëticus emersit, idcirco, quod multi septem diebus pulchros esse dicunt eos, qui leporem comederint.* Vide ibi plura. *Leporum nives* mentio apud Calpurnium Eclog. 7. v. 58. ¶ 2. *Lepus marinus*, Piscis, qui Græcis & Latinis alius est, quam Germanis, venenatus nimirum, ein giftiger Meerhaase / ein Kuttelfisch. Sed *Lepus marinus*, Germanorum, ein Seehase. Conradus Gesnerus.

¶ Lepusculus, ein Häßlein. Seneca epist. 124 *Par lepusculo non eru.* Usus & Cicero est lib. 1. de Nat. Deor. c. 31. extr. & Columella 9. cap. 1. extr.

¶ Lepŏrinus, ut, *Lac leporinum*, Varro lib. 2. cap. 11.

¶ Leporarium, λαγωτροφεῖον, ein Thiergarten. Locus in quo non lepores solùm, sed & aliæ feræ pascuntur, Varr. auctore de re rust. lib. 3. cap. 3. & 12.

LĔPRA, λέπρα, elephantiasis, *malam scabiem* vocat Horat. in arte Poëtica. Nascitur ex corruptione humorum, & membrorum eorum, quæ humoribus nutriuntur. Aussatz. Lepram & Elephantiasin eadem esse negat Beza c. 8. Matth. v. 2. Vide ibi & Casaubon.

¶ Leprosus. Gloss. Vet. *Leprosus*, λεπρὸς. ein Aussätziger. Ecclesiasticis usitatior vox, quam cæteris. Sedulius libr. 4. de leprosis Luc. 17

— — — Decem maculosa gerentes
Leprosi portenta viri.

Adjectivum autem est, & si absolute ponitur, *vir*, *homo*, aut simile subauditur, uti ex Sedulio jam patuit. Prudentius passione S. Laurentii v. 285

Peccante nil est tetrius:
Nil tam leprosum aut putidum.

LERNA, lacus in Argivorum & Mycenæorum agro, in quo Poëtæ fingunt hydram illam septem capitum constitisse, quam ex Hercules interfecerit, quæ nihil fuit aliud, quam palus ipsa exitiosas aquas evomens, cujus fontes Hercules igne occlusit.

Aut arx munitissima regis Lerni, quam Hercules expugnavit. ¶ *Lerna malorum.* Λέρνη κακῶν, de malis plurimis in unum locum congestis: item de homine, omni turpitudinis genere contaminato. Vide Chiliad.

¶ Lernæus, ut, *Hydra lernæa*, quæ septem capitum erat, passim apud poëtas. v. g. Lucretius lib. 5. v. 26

— — — Quid Lernæaque pestis,
Hydra venenatis posset vallata colubris.

¶ *Lerniferum venenum*, quod ex Ovidii epist 9. v. 141 adferunt, docto antidoto infirmat Heinsius, legens *letifero Ebeno.*

LESBONACTES, λεσβοναξ, Græcus auctor, cujus orationes aliquot in opere magno orationum Græcarum edidit Aldus. Ex protreptico ejus adducunt illud, Ἀρετὴν πλεῖστοι ἂν εὕροις μετὰ τὴν ἐκδίδοσθαι, ἔτι μείζω πολὺ ἴσχει τοῖς ἄθλοις καὶ ἐπαίνοις. Hoc est, *Virtutem maxime inbenias cultam & proficientem, ubi maxime honoratur laudibus & præmiis.*

LESBOS, λέσβος, insula in Ægæo, Æoliæ Asiaticæ propinqua, cui etiam annumerata fere fuit. Metropolis in ea fuit Mitylene, & aliæ urbes insignes. Vide Geograph.

¶ Lesbius, &

¶ Lesbous, adjectivum, *Lesbia vina*, Horat. Epod. 9. *Lesbium plectrum*, Idem libr. 1. Oda 26. Et, *Lesboum barbiton*, Idem 1. Oda 1. in quibus Lesbous optimum poesios Lyricæ significat, propter Lesbios Alcæum & Sappho, Lyrico carmine excellentes.

¶ Lesbides, puellæ, a *Lesbis* patronym. Ovid. Ep. 3. v. 36.

LESCHE, Pausaniâ in Phocicis auctore appellatus Delphis locus est juxta fontem Cassotidem, quod eò convenientes seria & joca inter se conferebant, ein Trösch- oder Plauder-Marck.

LESSUS, us, ui, ejulatio lugubris, seu lamentatio, ein Klagegeschrey. Usus est eo Plaut. in Trucul. act. 4. sc. 2. vers. 18 *Lamentando Lessum facere*, & Cicer. lib. 2. de legib. cap. 23. Antiqui pro *Lessu Lausum* dicebant, quo usus est Varro: cujus locum lege infra in *silicernium.*

LESTRYGŎNES, Λεστρυγόνες, populi in Italia, quos Homerus scribit socios Ulyssis verubus transfixos, atque igni assos comedisse. Fuerunt autem latrones, dicti ἀπὸ τῆς λῃστείας, a latrocinio. Juven. Satyr. 15. v. 18

Fingentem immanes Lestrygonas, atque Cyclopas.

¶ Lestrygŏnius, a, um. *Lestrygoniâ Bacchus in amphora*, Horat. 3. Oda 16. v. 34.

LĒTHARGUS, Λήθαργος, qui & *Lethargia* dicitur, Latine *torpor*, inexpugnabilis penè somni necessitas, ut Celsus describit lib. 3. cap. 20. pr. die Schlaffsucht. Horat. 2. Sat. 3. v. 145 *Lethargo gravi oppressus.*

¶ Lethargicus, lethargo laborans. Plin. 26. c. 4. & Horatius d. l. versu 30.

LETHE, es, Λήθη, fluvius apud inferos oblivionem omnium rerum inducens, λήθη enim oblivio est. ¶ 2. Fluvius tamen ejusdem nominis Africæ quoque est, Berenicen urbem alluens, *Infernis, ut fama, trahens oblivia venis*, quemadmodum Lucanus scripsit lib. 9. v. 355.

¶ Lethæus, adj. ut, *Amnis Lethæus*, Virg. Æn. 6. v. 705. *Lethæa papavera*, 4 Georgic. v. 545.

LĒTHUM, vel, *Letum* (utroque enim modo scribitur) mors, à λήθη, ut Varro putat: Sed Priscianus a supino verbi *Leo, Letum* deducit. Prisciani opinionem verisimiliorem: Varronis acutiorem censet Scal. in Conjectan. *Leto interire*, Cic. 1. de Divin. c. 26. *Leto affici*, Nepos in Regibus cap. 3 de eo, qui prælio ceciderat. Horat. lib. 2. serm. satyr. 6. v. 94

— — — — nec ulla est,
Aut magno, aut parvo leti fuga, &c.

Pers. satyr. 5. v. 153

Vive memor leti, fugit hora, hoc quod loquor, inde est.

Cornel. Gallus, vel quisquis sub hoc nomine latet, el. ult.

Omnibus est eadem leti via, non tamen una
Est vita cunctis exitiique modus.

Statius lib. 9. Theb. v. 280

Mille modis leti miseros mors una fatigat.

Convenientius Poëtis, quam Oratoribus, est vocabulum. Vid. Buchn. de Commut. rat. dic. p. 231 Cicero raro habet.

¶ Lēthalis, vel Letalis. *Letale vulnus*, Virg. lib. 11. Æn. v. 759. eine tödtliche Wunde. Plin. 11. cap. ult. *Letalis inedia.*

¶ Lethaliter. Plin. lib. 11. cap. 37. tödtlich.

¶ Letifer, ut, *Arcus, ensis, letifer*, hoc est, mortem præsentem inferens. *Letifer morbus* apud Columellam libr. 7. cap. 12. extremo.

¶ Lētare, i. e. interficere, Virgil. in Culice v. 322 *Rursus acerba fremunt, Paris hunc quod letat*, &c. Ovid. 3. Metam. *Letataque corpora vidit*, Fab. 2. princ. v. 55.

LEUCACANTHA, Λευκάκανθη, *spina alba*, a qua tamen leucacantham differre, Matthiolus ostendit, weisse Gartendisteln. v. Dioscoridem lib. 3 cap 427.

LEUCA, spatium, quo Galli tertas sive itinera metiebantur, quale apud Persas *Parasanga*; apud Romanos, *Milliarium* dicebatur. Id mille & quingentorum passuum erat, ut in Glossario

scribit Papias, & Petrus Pithœus lib. 1. Adversar. c. 13 observat. Id clarissimis verbis confirmat quoque Ammianus Marcellinus lib. 16. cap. 13. *A loco*, inquit, *unde Romana promota sunt signa, ad usque vallum barbaricum, quarta leuca signabatur & decima, id est, unum & viginti millia passuum.* Barthius putat *Leucam* perperam scribi & *Leubam* potius dicendam, Nithardi auctoritate maxime adductus, quem vide ad lib. 2. Rutilii vers. 8. Sed rectius videtur *Leuca*, ut præclare Vossius observat, quem vide lib. 3. de Vitiis sermonis cap. 19. Valesius d. l. Ammiani p. 140 *Lenga* scripsit.

LEVCANTHĔMIS, ĭdis, idem quod *anthemis*, Camillenblumen/ vide *Anthemis*.

LEVCASPIS, Æneæ socius, qui tempestate in mari obrutus periit. Virg. 6. Æneidos v 334

Leucaspim & Lycia duttorem classis Orontem.

LEVCĀTES, æ, Λευκάτης, promontorium in Epiro, dictum a saxis candidis.

¶ Leucas, ădis, insula Ionii maris, Λευκάς, olim peninsula, (hodie S. Maura dicta) Item oppidum ejusdem insulæ. Livius lib. 33. c. 17. De saltu, qui inibi est, quo finiri amores credebantur, unde & Sappho desiliit, vide Strabonem lib. 10. Meminit & Servius in Eclog. 9 Virgilii, & nescio quis apud Photium Bibliotheca, p. 49. extr. Statius Epicedio Patris lib. 5. Silv. 3. v. 154 - - - - - *saltusque ingressa viriles*

Non formidatâ temeraria Leucade Sappho.

¶ Leucădius hinc possessivum est. Livius d. l. 33. c. 17 *Eos acie in foro instructa aliquamdiu Leucadii sustinuerunt*; id est incolæ urbis Leucadis, cives. Et Ovidius lib. 3. Trist. eleg. 1. v. 42

An quia Leucadio semper amata Deo,

Hoc est Apollini, cujus fanum ibidem erat.

LEVCOIVM, Λευκόϊον, nomen est commune apud Græcos multis violis, ut *albæ*, *luteæ* & *purpureæ*, gelbe Violn/ weisse Violn. Plin. 34. c. 12.

LEVCŌMA, Λεύκωμα, Album dicitur, hoc est, tabula illa, in quam Judicum descripta erant nomina. Tum inquam singulorum annorum acta referebantur a Pontifice maximo. *Matricem* vulgo vocant, das Rathsbuch/ Stadtbuch/ Stadtregister. ¶ 2 Accipitur & pro *Albo oculi*, & *albugine oculorum*, das weisse im Ey/ und das weisse in Augen.

LEVCŌNIVM, Λευκόνιον & *Leuconicum*, tomentum, Baumwollen/ Scherwollen. Martial. lib. 11. epigr. 21

Calcita leuconio quam viduata suo.

LEVCŌPHAEVS, Λευκόφαιος, coloris appellatio, apud Plin. 32 cap. 10 vel fusci vel cineritii, schwärtzlich oder aschenfarb/ à λευκὸς albus & φαιὸς, fuscus, pullus.

¶ Leucŏphræātus, λευκοφαιητὸς, fusca veste indutus, der eine graue Münchskappen an hat. Legitur apud Martialem lib. 1. Epigr. 97.

LEVCOSTICTOS, lapis ab albis sic dictus maculis seu punctis, Plinio libr. 36. cap. 7. Marmelstein mit weissen Flecken.

LEVCOSŸRI, qui nunc *Cappadoces*, sic dicti ad differentiam fusci coloris Syrorum. Eustathius schol. in Dionys.

LEVCŎTHĔA, Λευκοθέα, aurora, Ino Cadmi filia. Latini *Matutam* vocant, item *Albunam*, sive *Albuneam*, de quâ supra. Cic. 1. Tuscul. & lib. 3. de nat. Deorum. Vide Ovidium 6. Fast. v. 545. & Plutarch. in Camillo pag. 131. Ubi & de sacrorum, quibus coli solita, ritibus habes. die Morgenröthe.

LEVCTRA, æ, & Leuctra, orum, gen. neut. Λεῦκτρα, oppidum Bœotiæ. Hinc

¶ Leuctricus; ut, *Leuctrica pugna*, in qua, Epaminondâ Thebanorum duce, Lacedæmonii victi sunt, omnisque eorum fracta potentia est, quam nunquam postea recuperarunt. Vide Diodor. Siculum lib. 15. cap. 55. seq. & Nepotem Vita Epaminondæ c. 6. Pœna fuit ea pugna libidinum, quod in eo ipso loco, duo adolescentes nobiles Spartani, Scedasi filias vi stupravissent, dissectasque in frusta, in puteum abjecissent. Cujus flagitii pœna illa & oraculo denunciata antea v. Pausan. Facta est autem pugna Leuctrica initio anni secundi Olympiadis centesimæ secundæ, die quinto Junii. Ejus iconem habes apud Joh. Arcerium in notis ad Æliani Tactica.

Lenga vide paullo ante in *Lenca*.

LEVIDENSIS, vestimentum est vile. Sic appellatum quod raro filo sit, leviterque densatum, ut Isidorus auctor est libr. 19. Ein Kleid von groben und dünnen Futtertuch. Hinc *munus levidense*, orationem suam parum elaboratam atque expolitam pro Dejotaro Cicero dixit lib. 9. famil. ep. 12 ad Dolabellam.

LEVIR, mariti, & uxoris frater secundum Nonium & Festum, ein Schwager meines Mannes/ Item meines Weibes Bruder. Lege 4 Dig. de Gradibus § 6 *Viri frater Levir: is apud Græcos δᾶηρ appellatur.*

LĔVIS, adject. sine pondere, leicht/ leichtfertig. *Levis armatura*, leichte Rüstung. *Milites levis armaturæ*, apud historicos & Ciceronem 10. Philipp cap. 6. qui id etiam eleganter ad orationis argu[illegible]ra transtulit lib. 2. de Divinatione cap. 10, *Hæc fuerint nobis tanquam levis armaturæ prima orationis excursio.*

A Proprie, *Plumâ levior*, apud Plaut. Menæch. act. 3. sc. 2. v. 23. leichter als eine Feder. *Labor levis*, Heaut. act. 2. sc. 4, 19. *Caussa levis*, Hecyr. act. 3. sc. 4, 12. eine geringe Ursache. Terent. Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 30 *Pueri inter se quam pro levibus noxis iras plumbeas gerunt.* Et, *In levi habere*, id est, parum curare, Tacitus 2. Hist. cap. 21, wenig achten. *Levi manu, brachio*, id est, molli. Vid. Not. Varior. Quintil. pag. 167. *Leviores usuræ*, sunt tolerabiles. Sueton. Aug. c. 39 *Notabit aliquos, quod pecunias levioribus usuris mutuatas graviori fœnore collocassent.* ¶ *Homo levis*, i. e. sibi non constans, ein leichtfertiger/ unbeständiger Mensch. Idem & *Inanis*. Vide supra. *Mulieres levis sententiæ*, Weiber von unbeständigem Sinn/ Ter. in Hecyr. c. 1. v. 32. Tacitus Histor. lib. 1. cap. 88 *Sapientibus quietis & reip. curæ: levissimus quisque & futuri improvidus, spe vana tumens.* Cæsar libr. 5. c. 28 *Quid est levius aut turpius, quam auctore hoste de summis rebus capere consilium?* Qui *leves* sint, & quid *levitas* vide apud Gell. libr. 7. cap. 11. ¶ 2. Levis, etiam agilem, celerem, expeditum notat, geschwind/ rasch/ hurtig. Corn. Nepos Iphicrate cap. 1 *Peltam pro parma fecit, ut ad motus & concursus essent leviores.* Sic *levem molossum*, Lucanus dixit lib. 4. v. 440. Virgilius 9. Æneid. v. 548 *Ense levis nudo*, geschwinde mit dem Degen. Idem Messapum *Levem cursu* in 12. v. 489 vocat. Tacitus de Germania cap. 6 *Nudi aut sagulo leves.* ¶ 3. Tacitus 1. Histor. cap. 62 *Latum augurium Fonteio Valenti ipso profectionis die aquila levi volatu, prout agmen incederet, velut dux viæ prævolavit*, LEVI, i. d est, languido & remisso: qui contento, & in quem omni incumbitur vi, opponitur. Pichena tamen pro *levi* maluit *leni*.

¶ Leviculus, gar leicht. Cicero 5. Tusc. c. 36 *Leviculus noster Demosthenes.*

¶ Levitas, Unbeständigkeit/ Leichtfertigkeit. Ei opponitur gravitas & constantia. *Levitas* enim est, cum repentino impetu & sine ratione certâ, veluti vento, rapitur animus atque impellitur in aliquid. Propert. lib. 2. Eleg. 13 *Vulgo*

Formosis levitas semper amica fuit.

Phædrus lib. 4 extr. ad Particulonem:

- - - - ergo non levitas mihi,
Sed certa ratio caussam scribendi dedit.

Cic. in off. lib. 1. cap. 26 *Ut adversæ res, sic secundæ immoderate ferre levitatis est.* Vide & Gellium laudato loco.

¶ Leviter, levatus, gering/ schwächlich/ ut, *Studia leviter attingere*, Sueton. Gram. c. 9. Et, *Leviter aliquid tangere*, Cic. pro S. Rosc. cap. 30. lößlich/ schwächlich berühren. *Leviter adspergi*, Cic. 6. fam. epist. 6, etwas besprützet werden. *Homo leviter eruditus*, schlecht gelehrt/ Idem de Orat. lib. 3. cap. 6. Sic, *Leviter ferre*, hoc est facile & patienter, sich eines Dinges nicht groß annehmen. *Levissime feram, si forte bis minus probaro*, Cic. de prov. Cons. cap 20. ¶ *Levius cadere* dicuntur, quæ minus nocent, ac debilius allidunt. Cæsar lib. 3. Civ. B. cap. 92 *Levius quoque cassa pila sperabat* [Pompejus,] *suloca retentus militibus, quam si ipsi immissis telis occurrissent.* Quod a militia ad alios quosque, præsertim fortunæ, casus transtulerunt. Cicero enim lib. 2. de Divinat. cap. 10. *Addunt*, inquit, *omnia levius casura, veluti divinus procuratus.* ¶ *Ut levissime dicam*, formula est, qua atrocitatem rei mitigamus. Cicero 3 Catilin. cap 7 *Quodsi Catilina in urbe ad hanc diem remansisset, quanquam, quoad fuit, omnibus ejus consiliis occurri atque obstiti; tamen, ut levissime dicam, diminuendum nobis cum illo fuisset.*

¶ Perlevis, idem. *Perleve momentum*, Livius lib. 24. cap 34. Sic & Cicero Agrar. 2. cap. 29 *An ignoratis, belligalia perlevi sæpe momento fortuna pendere?*

¶ Perleviter. Cicero ad Q. frat. lib. 2. epist. 6. pr. *perleviter commotus.* Et 3. Tusc. 25. extr. *Perleviter pungat animi dolor.*

¶ Levisidus, Plaut. Pers. 2. sc. 3, 61. *Omnes sunt leno levisidi*, der nicht Glauben hält.

¶ Lĕvipes, Varro R. R. lib. 3. c. 12. &

¶ Levisomnus, canum epithera, apud Lucret. lib. 5. v. 862.

B Lēvis, glatt/ vide suprà *Lævis.*

LĔVO, levare, erheben/ aufheben. *Levare manum*, Quintil. lib. 2. c. 12. *Levare in sublime*, empor heben/ Plinius lib 2. c. 16. Hinc posteriorum seculorum Scriptores, *levare in regem aliquem*, pro facere, sive creare dixerunt. Receptum enim Francis, Gothis, & aliis quibusdam populis fuit, Reges, seu Duces suos sustinere, scuto imponere, humeris levare, sive attollere, de quo ritu vide Pithœum lib. 2. Adv. cap. 6. & Lipsium ad 4. Histor. Tacti pag. 519. ¶ 2. Sed, *Levare aliquem onere*, est *exonerare*, Cic. 3. fam. epist. 12. einem seiner Last entledigen. Sic, *Levare ægritudine*, Cic. lib. 5. epist. 13. extrem. ad Lucejum: & *levare animum mœstius*, lib. 4 epist. 4. ad Ser. Sulpicium. *Levare dolorem alicujus*, Cic. ad Brut. epist. 9. pr. erleichtern. *Inopiam alicujus levare*, eines Armuth zu hülffe kommen/ Cæs. 3. Civ. B. cap. 48. *Levare inopiam publicam opibus suis*, Nepos Attico cap. 2. i. e. sublevare, subvenire. *Levare vitam sermone*, Virg. 8. v. 309. den Weg mit Reden kürtzen. *Vinula*, Idem 2. Æneid. v. 146. der Bande entledigen. *Nemus frondæ*, 2. Georg. v. 400. das Laub abstreiffeln. Cic. lib. 6. famil. epist. 6 *Levat dolorem, communis quasi lex, & humana*

humanæ conditionis recordatio, das Bedencken des gemeinen Anliegens und Standes der Menschen ist eine Linderung des Betrübnüß. Sic & ægroti dicuntur *levari*, qui liberantur morbo, quo graves antea fuerant sive gravati. Horatius Carm. Secul. ari de Apolline Medico v. 63

Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus.

Sic *animum levare*, pro recreare & revocare ab ægritudine Cicero dixit lib. 13 ad Atticum Epist. 13. Similiter *levari* dicuntur, quorum necessitati consulitur, adversitas emendatur. Cicero pro Balbo cap. 17 *Pop. Romanum* (Gaditani) *in caritate annonæ, (nec sæpe antè fecerant) frumento suppeditato levaverunt.* Mamertinus Paneg. Juliani cap. 7. *Omnes urbes quæ Danubium incolunt adita, omnium audita decreta* (malim *desideria* legere) *levare statu, instauratæque fortunæ.* ¶ Horat. 2. Epist. 2. v. 10 *Mendacia fidem promissa levant*, &c. Hoc est, imminuunt, elevant, viel Zusagens schwächt und verkleinert den Glauben. ¶ Est & rapere, furari. Sidonius libr. 7. epist. 2. *Peracta circumscriptione legitima, & fraude solenni levat divitem conjugem pauper ad amores* &c. LEVAT. i. e. abducit. Vide ibi Savaronium. Hinc

¶ Levatores apud Petronium.

¶ Levatio, Erleichterung. Proprie Vitruvius lib. 10. cap. 8 *onerum facere levationes.* Deinde ad animum refertur. *Ea quæ levationem habent ægritudinum*, Cicer. libr. 1. Tusc. Quæst. extremo, tröstlich seyn. *Ægritudini levationem reperire*, Idem lib. 1. de Nat. Deor. cap. 4. Trost finden.

¶ Levāmen, Entledigung/Trost. Cic. ad Attic. lib. 12. epist. 16 *Quid si esset aliquod levamen, id esset in tenuo.* Virg. 3. Æneid. v. 709 *Omnis cura, casusque levamen.*

¶ Levāmentum, ut *Levamentum miseriarum*, Cic. 5. de Fin. cap. 19. Linderung/Trost/Entledigung. Idem ad Attic. lib. 12. epist. 43 *Levamento esse*, eine Erleichterung geben.

Composita à Levo.

¶ Allevare, attollere. Ita *naves tabulatis allevare*, Erhöhen/ Florus dixit lib. 4. c. 2. Eidem tralatæ *allevari* dicuntur qui efferuntur & superbiunt eodem libro 4. c. 11. *Lapsum in aquam allevare*, Quintil. Quod exemplum producit Valla. Sic, *Allevare afflictum*, Quintil. idem Declam. 1. pr. *Allevare dictis aliorum ærumnam*, Cic. Tusc. 3 cap. 29. mit Trost lindern und leichter machen. *Onus alicui allevare*, Idem pro Sextio cap. 4.

¶ Allevatio, Erleichterung. Cic. 1. de Fin. cap. 12 *ut doloris diuturnitatem allevatio consoletur.*

¶ Allevamentum, idem. *In adversis sine ullo remedio atque allevamento permanere*, im Unglück bleiben ohne alle Hülffe und Linderung/ Idem pro Sylla cap. 23.

¶ Allevator. Tertullian. 4. Tusc. c. 36 *Destructor superborum allevator humilium.*

¶ Collevare, Entledigen oder leichter machen. Plin. lib. 22. c. 1. *Mustum collevat renes, jecur, & interanea vesicæ.*

¶ Elevare, est extenuare, vel imminuere, verkleinern/schmälern/ verglimpffen/ ut, *Elevare auctoritatem alicujus*, eines Ansehen gering und unwerth machen. *Elevare verbis famam capta urbis*, Livius lib. 10. cap. 1. extr. *Caussat suspicionum offensionumque eum evitare, tum elevare, tum ferre sapientis est*, Cic. de Amic. c. 24.

¶ Elevatio. Quintil. lib. 9.

¶ Relevare, erleichtern. Ter. in Adelph. act. 4. sc. 4. v. 11 *Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore & miseria tabescit*, id est, erges aut suscitabis animum. *Relevari molestiis, curâ, metu*, id est, liberari, benommen/entledigt werden/ Cicero 1. Catilin. cap. 13. Sic Ovid. lib. 3. de Ponto Eleg. 3. v. 17

Non est in medico semper relevetur ut ager.

¶ Sublevare, erigere, auffrichten/ auffhelffen. Oratione antequam iret exulatum: *Quem singuli stratum atque abjectum sublevastis.* ¶ Hinc & *sublevare*, idem quod auxilium præstare est, behülfflich seyn/ Rettung thun. Cic. ad Attic. lib. 2. c. 18 *Hic statim una omnium voce gemitur, neque verbo cujusquam sublevatur.* Idem in Philipp. 7. c. 9 *Vicinos suos facultatibus suis sublevabit*, seinen Nachbarn ist er mit seinem Gut tröstlich und behülfflich gewest. *Sublevare inopiam alicujus*, Cæsar lib. 3. Civ. cap. 80.

LEX, νόμος, quod ipsum à νέμω est, à quo lex dicitur, quod suum cuique tribuat. ein Gesetz. Stoici, Chrysippus lib. de LL. & exco JCtus L. 1 D. de legg. definiebant πάντων βασιλέα θείων τε καὶ ἀνθρωπείων πραγμάτων, *regem rerum omnium divinarum, humanarumque*: quique sit juxtim eos λόγος ὀρθὸς, προστακτικὸς μὲν τῶν πρακτέων, ἀπαγορευτικὸς δὲ τῶν οὐ πρακτέων. i. e. *ratio recta jubens ea, quæ facienda sunt, & prohibens non facienda*: quibus concinit illud Tullii Philipp. 11. cap. 12 *Est enim lex nihil aliud, nisi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibens contraria.* Quibus gemina legere est lib. 1. de legg. & 1. de Nat. Deor. Muretus in 1. Tusculanam Ciceronis p. 187 observat *Legis* nomen sex ferè modis veteribus usurpatum. 1. Pro pacto & conditione: ut, *Ea lege exient.* Cicero ad Atticum. 2. Pro *mente divinâ* sive *summâ ratione in natura insita*: 3. Cum omnè *jus scriptum & non-scriptum* significat: 4. Quandò tantùm *jus scriptum* notat: 5. Cum Romæ ea demum lex proprie dicitur, quam Senatorius aliusve magistratus rogaverat: atque à *plebiscitò* distinguebatur. 6. Cum & *plebiscita* ita appellarentur. Præterea *Leges* dicuntur cujuscunque etiam artis præcepta. Ut *leges Grammaticorum, Dialecticorum*, &c.

¶ Cicero à *legendo* vel *delectu*, legem dictam putat. Sunt qui à *ligando*, hoc est, *obligando* (vom verpflichten/) *legem* denominatam existiment, Cicero lib. 1. de leg. Propertius cum Phyllide & Theia amicis à Cynthia deprehensus, lib. 4. Eleg. 9. v. 45

- - - Admissa si vis me ignoscere culpæ,
Accipe, quæ nostræ formula legis erit, &c.
Indixit leges: respondi, Ego legibus utar.

Legem ferre, constituere, promulgare, condere, statuere, sancire, ein Gesetz auffrichten/ordnen/setzen/geben. *Pareto legi, quisque legem sanxerit*, Ausonius de Sapientib. in Pittaco. *Lege* vel *legibus adstringi*, Cic. *Lege alligari*, Quintil. lib. 4. c. 5. Durch die Gesetze verpflicht werden. Sed & *Servare legem* apud Ciceronem lib. 2. Fam. Epist. 17 legitur. *Legem abrogare*, Ein Gesetz abschaffen. Cui contrarium est *rogare*. Ulpianus Tit. 1. Instit. § 2 LEX *aut* ROGATVR, *id est, prior fertur: aut* ABROGATVR, *id est, tollitur: aut* DEROGATVR, *id est, pars primæ tollitur: aut* SVBROGATVR, *id est, adjicitur aliquid primæ legi: aut* OBROGATVR, *i. e. mutatur aliquid ex primâ lege.* A modo affigendi in tabulis dicimus *Leges figere, atque refigere*, Virgil. Æneid. 6, 622. anschlagen und abreissen/ hoc est, leges ferre & abrogare. Quem morem scite Plautus sugillat Trinum. 4 sc. 3. v. 32 *Et misera ad parietem sunt fixæ clavis ferreis, ubi malos mores affigi, nimio fuerat æquius.* Cicero *Legibus solvere aliquem*, mit einem dispensiren. add. Sueton. Cæsar. cap. 18. *Legibus fit judicium de* &c. Nep. Phocione cap. 3. Nach den Gesetzen. *Lege agere*, est actionem alicui intendere secundum legum præscripta. C. Nepos Timoleonte cap. 5 *Huic quidam Lamestius, homo petulans, & ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret*, &c. Sic *legibus experiri*, das Recht wagen/ Idem ibidem dixit. *Aliquem legibus aggredi*, Suetonius Aug. cap. 9. Vid. Brisson. libr. 5. Formul. & Sigon. de judic. libr. 1. cap. 7. & 9. LEGE etiam AGERE lictor seu carnifex dicebatur, cum sumebat pœnam de sontibus, quam leges jusserant. Vid. Brisson. libr. 5 Formularum Solennium. *Legibus eripere aliquem*, est pœnæ definitæ legibus vel judicio subtrahere, Sueton. Aug. cap. 56. Terent. Andr. act. 4. scen. ult. v. 4 *Hujus morte ad me lege redierunt bona*, von Rechtswegen. Cicer. pro Cluent. cap. 53 *Ut corpori nostro sine mente, sic civitati sine lege suis partibus, ut nervis ac sanguine & membris, uti non potest.* De origine Legum insignis extat locus libr. 3. Annalium cap. 25 & seq. De legibus Romanis scripsit, sed brevissime Pomp. Lætus, qui propugnacula & muros ocii & tranquillitatis eas dixit, a quo & leges ipsæ & earum auctores petantur. Vide de his & aliis pluribus Romanorum legibus libellum eruditum *Rivalli* Allobrogis, item *Antonii Augustini* doctissimi Tarraconensium Episcopi, & *Paulli Manutii*, qui in Antiquitatum volumine est liber sextus. Leges XII Tabularum, veteres Romani, Draconis & Solonis dixerunt leges, tametsi ea separatim ab illis recenseantur, & Decemvirales, 12 tabularum leges ex Draconis, Solonis, aliorumque Græcorum sapientum decretis collectæ dicantur, quarum summam, tum laude earum eximia Cicero exponit libr. 1. de orat. cap. 43 *Prapotens & gloriosa*, inquit, *Philosophia fontes habet omnium disputationum suarum, quæ jure civili & legibus continentur, quarum auctoritate nusquam docemur domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere. Fremant omnes licet, dicam quod sentio, bibliothecas mehercule omnium philosophorum, unus mihi videtur XII tabul. libellus, si quis legum fontes & capita viderit, & auctoritatis ponderi, & utilitatis ubertate superare.* ¶ 2. Leges etiam dicuntur conditiones, & capita, in quæ conveniunt fœdera, & pacta. Virg. Æneid. 12. v. 314

- - - - - ictum jam fœdus & omnes
Compositæ leges.

Livius libr. 33. cap. 16 *Legati ab Roma venerunt; quorum ex consilio pax data Philippo in has leges est.* Ter. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 45. *Tam facillime patris pacem in leges conficiet suas.* Sic *Hac lege*, est hâc conditione. Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 2 *Lege hac tibi meam adstringo*, &c. Mit dieser Bedingung. ¶ 3. Lex aliquando & honestatem dicit, & bonos mores. Vid. Barth. Statii Silvas lib. 1. carm. 2. v. 35.

¶ Legulejus, qui legum studia sectatur, einer der in den Rechten studieret/ procurator. Ita enim ab Jurisconsulto Cicero discernit in 1 de oratore cap. 55 *Legulejus quidam tantus, & acutus præco actionum.*

¶ Legitimus, legitimum, quod definitum, decretum, constitutum legibus est; quemadmodum *Ætatem legitimam ad petendum*

Lex antiquabatur non rogabatur Liv. Sequar Ateium V. Hotom. c. 1. L. XII Tabb.

tendum conſulatum Livius dixit. Ita *Legitimæ nuptiæ* ſecundum leges factæ. *Legitimi filii*, qui juſto matrimonio orti. Apulej. lib. 7 *Ad Venerem collata facie Jupiter, Nec tu, inquit, filia quicquam contriſtare: nec proſapia tanta tua, ſtatuique de matrimonio mortali metuas. Jam ſaxo nuptias non impares, ſed legitimas & jure civili congruas. Legitima uxor:* ſecundum leges ducta. ¶ Quod ad leges pertinet: Seneca *verba legitima*, pro legis verbis dixit libr. 4 Controverſ. p. 174. *Legitimam ſcientiam*, legum ſcientiam § Juſtinianus Imperator Proœmio Inſtitut. ¶ *Legitima*, pro Solennibus legum & judiciorum, Nepos Phocione dixit ſub f. *Inde judicio legitimis quibusdam confectus damnatus, traditus eſt undecim viris* &c. Eleganter Zeno Veronenſ. Sermone de Reſurrectione *Legitimum diem* ſupremum vocat, quo judicaturus orbem ſedebit DEVS. Tertullianus de fugâ in perſecutione cap. 3. & de Oratione, Orationem Dominicam, *legitimam* vocat, quod pro lege ediſcenda & in orando obſervanda eſſet: Sicut & *legitimum carmen* dicebatur, quod *neceſſarium* Cicero dixit lib. 2. de LL. cap. 23. Vide Scalig. ad Feſtum AXAMENTA. itemque Barth. lib. 60 Adverſ. cap. 3. p. 2851 extr. ¶ *Legitimum* etiam dicitur quod verum, & cui nihil deeſt, quod & *Juſtum* conſuevit dici, de quo ſupra Sueronius Claudio cap. 21 *Anniverſarium in Caſtris Prætorianis, ſine venatione apparatuque juſtum atque legitimum in ſeptis. Ibidem extraordinarium & brebe* (ſubaudi, *munus*, ſive *ſpectaculum*) *exhibuit*. IVSTVM & LEGITIMVM i. e. cui nec venatio nec apparatus deeſſet, & quantum ſatis, temporis tribueretur. Eodem libro ſupra cap. 5 *legitimos honores* dicit, non imaginarios, & qui non inſignia tantum, ſed rem haberent.

¶ *Illegitimus*, legi repugnans, nullum jus habens, nondum probatum eſt, Latinis priſcis in uſu fuiſſe. Vid. Curæ Poſter. Cellarii, ubi Valerii Maximi exemplum, quod ſolum ex antiquitate ſupereſſe viſum fuit, vindicatur pro contraria ſententia.

¶ Legitimè, *Juſte & legitime imperare*, Cicer. offic. lib. 1. cap. 4. Rechtmäßiger Weiſe.

¶ Legalis, e, gerichtlich. *Legale genus*, Quintil. lib. 3. c. 5.

¶ Item quod ad legem pertinet, ut, *promiſſio legalis*. Theol.

¶ Legaliter, ut, *Legaliter provocare*, Caſſiodor. lib. 4. Epiſt. 37. Nach Rechtes Gebrauch.

¶ Lēgĭfer, ut *Legifera Ceres*, Virg. 4. Æn. v. 58. die Geſetze gegeben / Ordnung gemacht. Et, *Legifer vates*, Moſes, Alcimus Avitus lib. 2. v. 295. Et Paullinus Nolanus Carm. 19 ad Jovium v. 39

Legifer antiquo venerandus nomine Moſes.

¶ Legislator, Legislatio vide in *Fero, ferre*, quia diſtinctæ voces C ſunt, & transponi poſſunt, ut *lator legis*, 4. in Catilin. cap. 5.

¶ Lēgĭrŭpa, πολύνομος, τὰς νόμους παραβαίνων, Plaut. Pſeud. act. 1. ſc. 3. Perſ. act. 1. ſc. 2. quem

¶ Legirupionem vocat Rudente, act. 3. ſc. 4.

¶ Legirŭpus adject. Prudentius Hamartig. v. 238.

Omnia legirupa quaſſantia viribus orbem.

¶ Legicrĕpa, qui leges crepat, ut Plautus loquitur in Mil. act. 3. ſc. 1. Varro Atacinus apud Fulgentium:

Legicrepæ tundunt, latrant fora, claſſica turbant.

Compoſita à Lex.

¶ Exlex, exlēgis, qui ſine lege vivit, Cicero pro Cluent. cap. 34 *non quo illi aut exlegem eſſe Syllam putarent*. Livius lib. 9. c. 34. *An hoc dicis, Appi, Æmilia lege populum teneri, te unum exlegem eſſe?*

¶ Illex, idem, Plaut. Perſ. act. 3. ſc. 3. v. 4.

¶ Privilegium, vide infra.

LEXIS, eos, λέξις, dictio, Lucilius apud Cic. 3. de Orat. cap. 43 *Quàm lepida lexes, compoſtæ ut teſſerulæ omnes*, &c.

¶ Lexicon, Dictionarium, Ein Wörterbuch.

LIBADIVM. n. 2. Tauſendgülden Kraut. Plinius lib. 25. c. 5.

LIBANIVS, Λιβάνιος, ſophiſta fuit natione Syrus, patriâ Antiochenus, vixit Juliani Imperatoris temporibus, blaſphemus, & D Chriſtianæ pietatis, perinde ut Julianus ipſe, illuſor. Antiochiæ Rhetorica profitentem, Gregorius Nazianzenus & Baſilius audiverunt, quemadmodum Socrates teſtatur, & plures Epiſtolæ, quas Libanius & Baſilius inter ſe ſcripſere. Docuit poſtea Libanius Conſtantinopoli, unde a pædagogis ejectus, Nicomediam conceſſit. Scripſit lamentationem Juliani. Et librum alium de ira Imperatoris. Edidit & argumenta in omnes orationes Demoſthenis. Et orationes duas de laudibus Juliani. Epiſtolas item 400. Vide Socrat. lib. 4 Hiſtor. Eccleſiaſt. & Suidam.

LIBANŌTIS, idis, Λιβανωτίς, herba, quæ Roſmarinum vulgo dicitur. Duorum eſt generum, quorum illud nobis notiſſimum eſt, quod *Libanotis coronaria*, λιβανωτὶς στεφανωματικὴ dicitur, Roßmarin. Alterum, *faniculus porcinus* eſt, Beerwurtz. Vid. Dioſcorid. lib. 3. c. 492.

LIBANŌTVS, alii Libonotus, ventus Plinio lib. 2. c. 47 eſt flans inter *Liba*, id eſt, *Africum* & *Notbum*, Sudweſtwind.

LĪBĂNVS, Λίβανος, mons inter Arabes & Phœnices ſacris & profanis hiſtoriis notiſſimus. *Libanus Veneris*, de loco amœno, apud Æthicum p. 21.

¶ Et *Libanus* arbor thus producens, quod inde *Libanum* dicunt; Weyrauch.

LIBER, Bacchus dicitur, quod vinum mentes curis exſolvat & liberet, ut Grammatici volunt: etiam Seneca de tranquillitate animi cap. 15. Quos tamen ineptire Heinſius ait Notis in I. Sili. Non enim a *liberare*, ſed a λείβειν quod eſt σπένδειν, dicitur *Liber*: quo nomine eum Siculi indigitabant, quemadmodum idem *Hecaten*, *Liberam*, appellabant, quæ tamen in Vet. Gloſſ. Σεμίλη exponitur. *Libera* meminit Cicero 2. de Natura Deorum, itemque 4. lib. in Verrem c. 47. quam cum Proſerpina eandem facit. Columella eam cum Baccho conjungit l. b. 12. cap. 18. Apud Ovidium Ariadne *Libera* dicitur lib. 3. Faſtor. v. 512. Terent. in Eun. *Sine Cerere & Libero friget Venus*. Horatius libr. 1. oda 12. *Prœliis audax Liber* ſalutatur: Odâ 18. *Transilire munera Liberi*, eſt immodice vinum ingurgitare, & Libro 1. ſerm. ſatyr. 4. v. 89

Condita cùm venax aperit præcordia Liber.

In quibus exemplis metonymia eſt: pro *vino* enim accipitur.

¶ Liberalia, orum, libus, dies Libero ſacer, quo virilem togam pueri ingenui ſumebant, 16 ſcilicet Calend. Aprilis, den 17 Martii. Cic. famil. lib. 12. ep. 25. ad Cornificium: *Liberalibus literas accepi tuas*, &c.

LIBER, libera, um, liberior, liberrimus, qui ſui juris, & in ſua poteſtate eſt, frey / ledig und loß. Plautus Captiv. act. 1. ſc. 2. v. 10 *Omnes profecto liberi lubentius ſumus, quam ſervimus*. Et Perſius Satyr. 5. v. 83

An quisquam eſt alius liber, niſi ducere vitam
Cui licet, ut volui?

Lectulus liber, Vide Lectus. Tiberius Imp. dicere conſuevit, *in libera civitate linguas mentesque liberas eſſe oportere*, apud Sueton. cap. 28. *Litera liberæ*, quæ liberius loquuntur, Cicero ad Attic. lib. 1. epiſt. 13. *Liberum arbitrium*, vide *Arbitrium*. *Liber a delictis*, Cicer. Agrar. 1. extr. & *liber religione*, Idem Aruſp. Reſp. cap. 6. pr. Utroque enim modo conſtruitur: frequentius tamen cum præpoſitione. *Adoleſcentia liberior*, Cic. pro Cœlio cap. 18. pr. hoc eſt moribus laxa. Nam de morum licentia etiam Terentius Eun. act. 3. ſc. 1. v. 40 *Dolet imprudenti adoleſcenti & libero*. Et Plautus *loca libera* vocat, ubi liberius voluptates ſectari licet, Pœnulo act. 1. ſc. 1. v. 49 & a. 3. ſc. 2. v. 25. *Liberiore indignatione proſcindere*, Val. Max. lib. 5. cap. 3. n. 3. ſicut & Horatius *liberrimam indignationem* Epod. 4 v. 10 dixit apertam & ſine fuco. *Liberrima otia*, Idem lib. 1. epiſt. 7. verſ. 36.

¶ Libere, adverb. frey / ungeſcheut. Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 16 *Quaris ego me ut geſſerim? conſtanter & libere*. Cæſar B. Gall. lib. 1. cap. 18. *Dicit liberius atque audacius*: & lib. 7 incunte, *liberiùs atque audacius de bello conſilia inire incipiunt*. Sed *libere educari*, eſt liberaliter & ut liberos decet. Terent. Andr. act. 5. ſc. 4, 7. *Adoleſcentulos libere eductos, in fraudem illicis?*

¶ *Liberius vivere* morum licentiam notat Nepori in Themiſtocle cap. 1.

¶ Præliber, valde liber. Prudentius Apotheoſ. v. 87

- - liquido prælibera motu,

intellige, *Naturæ ſuperni ignis*, de qua v. 84 prædixerat.

¶ Semiliber, halbfrey. Cicero lib. 13. ad Attic. epiſt. 31 *Abjiciamus iſta, & ſemiliberi ſaltem ſimus*.

¶ Libertas, eſt poteſtas vivendi, ut velis, quemadmodum in Parad. 5 inquit Cicero. Quæ definitio Stoicorum eſt, ut ex Laërtio & Epictero apud Arrianum conſtat. Quos & ſecutus Perſius iis verſibus; quos paullò antè produximus, quibus liberum hominem definivit. Juſtinianus *Facultatem* definit, *naturalem ejus, quod cuique facere libet, niſi quod vi aut jure prohibeatur*; quæ reſtrictio & apud Perſium eſt eâdem Satyra cum ait v. 89.

Cur mihi non liceat, juſſit quodcunque voluntas,
Excepto, ſi quid Maſuri rubrica vetabit?

Proprie voluntatem reſpicit, cui adeo *libertas* eſt propria, ut ne quidem ſit voluntas niſi ſit *libera*, i. e. ſpontanea. Eſt autem alia animi, alia corporis: illa naturalis dicitur Philoſophis, veraque & ſolida eſt: hæc multiplex & in varias ſpecies diſtincta: in quibus clariſſima, quæ ex jure venit: cujus rurſus tria genera erant. Alia major & juſta, quâ manumiſſi civitatem Romanam conſequebantur: alia minor, quâ Latini fiebant: alia inferior, quâ in deditiorum numero cenſebantur. Vide JCtos. Seneca cap. 15. extr. de Beata Vita: *Deo parere, libertas eſt*. ¶ 2. Sæpe *Libertas* παῤῥησία notat. Horatius lib. 1. Epiſt. 18. v. 6

Aſperitas agreſtis & inconcinna gravisque
Quæ ſe commendat tonſâ cute, dentibus atris,
Dum vult libertas mera dici, veraque virtus.

Dentes atros vocat conviciandi & arrodendi libidinem: in qua cum dediti nonnulli ſunt, παῤῥησίαν videri id volunt. Virgilius *Libertatem fandi* vocat Æneid. 11. v. 346. Sed Curtius Tacitusque *libertatem* abſolute haud ſemel: quomodo Calliſthenes, Alexandri præceptor atque comes, *libertatis pœnas pependiſſe* dicitur Juſtino lib. 15. cap. 3. n. 6. Libertas etiam vocabatur licentia Saturnalitia. Vide Statium lib. 1. Silv. 6. v. 45, & ibi Barthium. ¶ 3. *Libertas* etiam nonnunquam pro Democratia auctoribus

auctoribus ponitur: quippe cujus præcipuus finis libertas est, ut Plato & Aristoteles monent. Tacitus princ. Annal. *Libertatem & Consulatum L. Brutus instituit.* Lucanus lib. 1. v. 269

Audax venali comitatur Curio lingua
Vox quondam populi libertatemque tueri
Ausus, & armatos plebi miscere potentes.

¶ *Libertatem suam tenere*, Cic. 1. de Orat. cap. 52. *Retinere libertatem*, ad Attic. lib. 15. ep. 13. *Tueri libertatem*, Lucan. lib. 2. v. 282. seine Freyheit verthädigen. *Libertatem adimere*, Cic. pro Domo cap. 9. *Amittere*, ibidem cap. 29. die Freyheit nehmen/ verlieren. *Libertatem Reipubl. asserere*, die Freyheit retten/ Quintil. lib. 6. cap. 5. Hanc *pessimam metallis libertatem* vocat Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 39. Freyheit die mit Golde nicht zu bezahlen ist. *Aurea libertas toto non venditur auro*, qui versus Ennio tribuitur. *Fides, libertas, amicitia, præcipua animi humani bona sunt*, Tacit. 1. Histor. cap. 15.

¶ Libertas, Dea Romanis erat, cui Atrium dedicatum, quod Asinius Pollio refecit, ut Suetonius Augusto cap. 31 refert. Erat in Aventino: eoque dicti homines tanquam ad Ἀίσυλον conveniebant. Fuit ibi & tabularium, in quo acta publica servabantur. Vide Suetonianos Interpretes, & Taubman. ad Virg. p. 9. ubi *respiciens* i. e. felix, & propitia cognominatur.

¶ Libertus, qui ex servo liber factus est, ein freygelassener/ odermit Freyheit begnadeter Knecht. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 10

Feci è servo ut esses libertus mihi.

Libertus & Patronus, Relata. Sed præter eos, a quibus manumissi erant & dati in libertatem, alios quoque adscisebant Patronos: quorum tamen non *Liberti*: sed *Clientes* appellabantur. Vide Casaub. Animadversionibus Suetonianis pag. 6. Hi raso capite pileum gestabant, libertatis insigne. Vid. in *Pileus*. De potentia libertorum in quorundam Cæsarum aula, Suetonius consulatur, Claudio cap. 28. Calig. cap. 56. &c. unde Plinius Panegyr. Trajani cap. 88. *Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed unquam libertu habes: abundeque sufficere his credis, si probi & frugi existimentur. Seu enim præcipuum esse indicium non magni principis, magnos libertos.*

¶ Liberta, fœm. Sueton. Aug. 65 *cum una ex conscriis liberta suspendio finem vitæ finisset.* In vetustis lapidibus libertæ laudantur *carissimæ, optimæ, benemerentes, gratissimæ, sanctissimæ*, nec raro patronorum connubio honoratæ fuerunt. Permultæ enim inscriptiones hujusmodi visuntur: LIBERTA ET CONIVX: LIBERTAE ET VXORI BENEMERENTI: LIBERTAE CONIVGI CARISSIMAE BENEMERITAE, &c. ut passim apud Gruterum prostat, qui & p. 935. n. 13 hanc profert: CASSIAE DAMALIDI LIBERTAE KARISS. ET BENEMERENTI EIDEM CONIVGI &c. Alia formula, ex qua tertius plurativi numeri casus intelligitur, maxime obvia est in lapidibus: LIBERTIS LIBERTABVSQVE POSTERISQVE EOR.

¶ Collibertus, compositio, usus est Plautus Pœnulo act. 4. sc. 2. v. 88. Vet. Inscriptio apud Reines. pag. 869 PATRONAE BENEMERENTI FECERVNT ET COLLIBERTIS COLLIBERTABVS POSTERISQ. Scribitur sæpius *Conlibertus*, ut apud Gruterum sæpenumero est.

¶ Colliberta, Conliberta, fœm. Gruterus pag. 968 n. 9 CAECILIAE SPERATAE CONLIBERT. IDEM CONIVGI BENEMERENTI.

¶ Libertinus, vel libertus, vel ex liberto natus: opponitur *ingenuo*, qui ex libero natus est. Posterior enim ætas etiam *libertinos* vocavit, qui vetustioribus erant *liberti*, hoc est manu ex servitute missi, observante Casaubono ad Suetonii Aug. cap. 25. Olim autem ita distinguebantur, ut *libertus* manumissus esset; *libertinus* ex libero natus. Sueton. in Claud. c. 24 *Ignarus libertinos dictos, non ipsos, qui manu mitterentur, sed ingenuos ex his procreatos*, von Freygelassenen gebohren. Seneca Epist. 31 fin. *Refert quam bonus animus tam in equitem Romanum, quam in libertinum, quam in servum potest cadere.*

¶ Libertina, Horat. 1. Satyr. 2. v. 48 *Merx libertinarum.*

¶ Libertinitas, status libertinorum. Ulpianus Lege 14 Dig. de Probation. *Qui se ex libertinitate ingenuum dicat, - - - & si quidem in possessionem libertinitatis fuit.*

¶ Liberalis, qui se libero & ingenuo dignum præstat. Ad omnia applicatur, quæ libertatis sunt aut status ingenuorum. e. g. *Causa liberalis*, in quâ de libertate agitur, eine Sache die Freyheit betreffende. Plautus Curcul. act. 4. sc. 2 princ.

Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri.

Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 40

- - - Ego illum liberali assero caussa manu.

Ubi Donatus: *Juris verba: a quibus etiam* ASSERTORES *dicuntur* VINDICES *aliena libertatis. Nam & caussa ipsa* LIBERALIS *dicitur, quæ actionem in se continet libertatis.* Vide integros titulos in Digest. juxta & Codice *de caussâ liberali* inscriptos. ¶ Sed *Liberale ingenium*, Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 50. ein manieret Kopff. *Liberalis facies*, ein erbares Gesichte. *Liberalis forma & optimaque spei puer*, Val. Max. lib. 9. cap. 2. extern. 5. *Artes liberales*, quæ liberis, hoc est, ingenuis dignæ sunt, redliche freye Künste. *Liberalis & digna homine nobili doctrina*, Cic. 4. Acad. pr. *Studia liberalia*, Seneca vocat Epist. 88, quam vide. Tota enim huc pertinet. ¶ Et, *Liberalis* largus est, beneficus, munificus, freygebig/ gütig/ und milde. Cicer. pro Q. Rosc. c. 8 *Roscius semper liberalissimus, munificentissimus fuit*, ist allewege überaus milde und wolthätig gewest. *Fortuna liberalior.* Sic Liv. lib. 22 cap. 26. pr. *Animum ad spem liberaliorie fortunæ adjecit*, quod Gronovius ex membranis ita emendat: *animos ad spem liberalioris fortunæ fecit.*

¶ Illiberalis, contrarium in utraque significatione, unerbar/ unredlich/ karg/ nicht milde. *Illiberale facinus*, quod homine libero indignum est, eine unehrliche/ unredliche That/ Terent. Adelph. 3. sc. 4. v. 3. *Jocus illiberalis*, Cicero 1. Offic. cap. 29. Unerbarer Schertz. Et Cic. lib. 13. ep. 1 ad Memmium: *non te in me illiberalem, sed me in te negligentem putabit.*

¶ Liberalitas, ingenuitas, bonitas. Ut *Liberalitas ingenii; Liberalitas artium*, &c. Ter. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 32

Pudore & liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quàm metu.

Ubi Donatus etiam *Liberalitatem; Bonitatem* interpretatur. Nec aliter Cicero hac voce usus est pro Marcello, & in altera pro Ligario. Nam quod ignovit plurimis Cæsar, qui contra se cum Pompejo fuerant: quod lenitate temperavit victoriam, quæ natura insolens, nec omnia egit pro suo jure, hoc *liberalitatem* vocat & omne illud bonitatis est. Hinc & pro *munificentia*; quæ ab ipsa bonitate est, ponitur; quæ vulgatissima vocis significatio est. Unde & quæ conferuntur per Liberalitatem in alios, *liberalitates* appellatæ, beneficia scil. & munera ipsa. Sic *revocare liberalitates*, id est, data, Suetonius dixit Claudio cap. 29. Idem in vita Horatii: *Unaque & altera liberalitate* (Horatium Augustus) *locupletavit.* Tacitus 1. Hist. c. 18. f. *Constat potuisse conciliari animos qualicunque parci senis liberalitate.* Et cap. 20 *appellari singulos jussit, decima liberalitatis parte apud quemque relicta.* ¶ Seneca de vita beata cap. 24 LIBERALITAS, *non quia liberis debetur, sed quia a libero animo proficiscitur, ita nominata est.*

¶ Illiberalitas, Karghett. Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 6 *Malo Tironis verecundiam in culpa esse, quam illiberalitatem Curii.*

¶ Liberaliter, comiter, humaniter, large, benigne atque benefice, freundlich/ mildiglich/ &c. *Liberaliter aliquem tractare*, einem gütlich thun. *Large liberaliterque æstimare*, Cicer. Verr. 5. cap. 88. *Liberalius accepi*, de hospitalitate, idem lib. 16. ad Atticum epist. 6. Et, *Dotem largiri liberalissime*, Apul. lib. 10. p. 250. Et, *Servire liberaliter*, Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 11, redlich dienen. *Ingenuus & liberaliter educatus*, Cic. de Oratore lib. 1. c. 31. wol erzogen. *Aliquem accurate & liberaliter habere*, Sallust. Jugurth. c. 103. wohl halten/ tractiren. *Liberaliter eruditus*, Cic. Tusc. 2. c. 2. extr. ¶ Indulgenter, & licenter. Sallust. Catil. cap. 10. *Luxuriose aliquem, & nimis liberaliter habere.* Nep. Lysandr. cap. 4 *Liberaliter polliceri* i. e. prolixe, ample. Idem Nepos in Chabria cap. 3 *Vivebat laude, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere.*

¶ Illiberaliter, kärglich/ unredlich. Cic. lib. 4. ad Attic. epist. 2 *superficiem adium consules de consilii sententia æstimarunt* H-S *vicies; cætera valdè illiberaliter.* Et lib. 16. epist. 3 ad eundem: *De Xenone coram cognoscam, quanquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter* [factum.]

Liberare cum Compositis.

¶ Libero, liberare, est manumittere, in libertatem dare. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 9 *Ad extremum auxilium descenderunt, servosque omnes puberes liberaverunt.* Et rursus eodem cap. *Cum iis, quos nuper manumissos libertate vocarunt.* ¶ 1. Item exsolvere, ex periculo eripere, erledigen/ loß/ ledig/ frey machen. *Liberatus sum, Dave, hodie tua opera*, Terent. 2. sc. 2. v. 33. heute bin ich durch deine Hülffe aus aller meiner Noth kommen. Sic, *liberare metu quem*, ibidem v. 14. & *curâ*, Cic. 7. Verr. c. 5. & *errore animos hominum*, lib. 1. de Finib. c. 5. die Furcht/ Sorge/ Irthum benehmen. *Prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis*, Cic. lib. 1. epist. 2. fam. ich zehle ihn loß aller Verdacht. *Liberari ære alieno*, Cic. ad Att. lib. 6. ep. 2. der Schulden loß werden. *Liberare periculo obsidionis*, Pompejus Marcello sub ad Att. lib. 8. ep. 12. Quod Livius dixit *liberare obsidionem urbis*, lib. 26. cap. 8, ut Gronovius feliciter restituit, quem videas ex lib. 36. cap. 25 id quoque confirmantem. *Liberare fidem suam*, seine Zusage halten/ Idem pro Flacco c. 20. ¶ Aliquando & Genitivo jungitur Græcâ ratione. Ulpianus Lege 50. Dig. de Legat. III *Puto & de eo sensum casu, quo curæ, & tutelæ liberetur.* ¶ *Liberare flumen* vel *mare*, est trajicere. Frontinus Strateg. lib. 1. cap. 4. n. 13 *Philippus nullo prohibente angustias freti liberavit.* Et cap. 5. n. 3 *si flumen liberasset.* Et lib. 4. cap. 7. n. 28 *Pelopidas cum flumen liberasset.* Hyginus fab. 257 *liberato flumine.* Vide Keuchen. ad Frontin. & Salmas. in Solin. pag. 9. ed. nov.

¶ Liberator. *Liberator patriæ*, Nepos Dione c. 10. *Liberator urbis*, Liv. lib. 1. cap. ult. Erlöser.

¶ Liberatio, Befreyung. *Liberatio culpæ*, Cic. pro Ligar. cap. 8. *Liberatio molestiæ*, ad Q. Frat. lib. 1. epist. 1. cap. 12.

¶ Delibero, deliberare, in Bedencken nehmen / bey sich berathschlagen. *Amplius deliberandum censeo*, Terent. in Phorm. 2. sc. 3. v. 17. weiter bedencken. *Tempus ad deliberandum sibi postulare*, Cic. post red. ad Quir. cap. 5. *Cum noctem*, inquit, *sibi ad deliberandum postulasset.* Bedenck-Zeit begehren. *Spatium deliberandi habere*, Cicero 1. Offic. cap. 33. Et, *Deliberare cum aliquo, cum amicis*, non usus sunt. berathschlagen. *Deliberatum & constitutum est mihi*, Cic. 1. Agrar. c. 8. *Statutum cum animo, & deliberatum habere*, bey sich entschlossen haben / Idem in Verr. 5. cap. 41. ¶ 2. Nepos, & pro consulere, quærere posuisse videtur. Ut in Themistocle cap. 2 *miserunt Delphos consultum. Deliberantibus Pythia respondit, &c.* Item Miltiade c. 1 *Ex hac delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulerent Apollinem. &c.* Minuc. Felix p. 80 *Eos autem merito torqueri, qui Deum nesciunt, ut impios, ut injustos, nisi profanus nemo deliberat.* i.e. nemo dubitat. Deliberant enim, qui incerti sunt de aliqua re.

¶ Deliberatus, ex participio adjectivum. Cic. lib. 5. ep. fam. 2 *Neque illi quicquam deliberatius fuit, quam me evertere.*

¶ Deliberabundus. Liv. lib. 2. cap. 45 *Deliberabundi capita conferunt.*

¶ Deliberator, qui deliberat. Cic. pro Sextio cap. 34. extr. *Illi deliberatori merces duplicata est.*

¶ Deliberatio, ut, *Deliberationem alicujus rei suscipere*, Cicero Attico 14. epist 13. *Ad deliberationem alios adhibere*, zum Rath und zum Bedencken ziehen / Idem 1. Philipp. cap. 1.

¶ Deliberativus, ut, *Caussa deliberativa*, eine Sache so auff Bedencken gestellt / Cicero 1. de Invent. cap. 55. Idem eod. lib. cap. 5. *Genus deliberativum, &c.*

LĪBĔRI, plural. à libertate regendi sunt dicti, auctore Donato; Kinder. Quamvis ergo non dubium sit, quin tanquam liberi homines & liberaliter educandi ab adjectivo *Liber* dicantur: tamen seorsum hic scribere, vitandæ confusionis caussa placuit. Jurisconsultis *liberi* etiam nepotes & pronepotes significant. Vide Leg. 10. Dig. de Grad. § 7 parentes. Sed recepta significatione contenti sumus. Cic. post red. ad Quir. cap. 1, *Quid dulcius hominum generi a natura datum est, quam sui cuique liberi?* Ser. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5. *Malum est liberos amittere*, es ist ein groß Hertzleid / wenn einem ein Kind stirbt. De Tulliola enim Ciceronis loquitur. Nam *Liberos*, ut ut plurale, etiam de singulari filio filiave dici fas est. Unde est quod interdum numerale nomen adjiciatur. Plinius lib. 1. epist. 10 *Liberi tres, duo mares, quos diligentissime instituit.* Er hat drey Kinder / darunter zwey Söhne ꝛc. Vide Voss. de Analog. lib. 1. c. 42. & adde Munkeri in Hyginum observationem pag. 27. Et Augustinus Civ. Dei lib. 16. c. 40. *Latinæ linguæ consuetudine Liberi dicuntur pluraliter filii, etiamsi non sint uno amplius.* Plautus Aulularia act. 4, sc. 10. v. 5

– – – quid ego de te merui adolescens mali,
Quamobrem ita faceres meque meosque perditum ires liberos?

Loquitur Euclio ad Lyconidem adolescentem: Et dicit *Liberos*, cum tamen de sola filia, Phædra, intelligat, quam vitiarat Lyconides. Vide & Gellium lib. 2. cap. 13. Et, *Liberos tollere, suscipere*, idem quod accipere seu procreare est. Quam ob caussam; vide in verbis illis. ¶ *Jus trium liberorum* sæpe memoratur apud auctores. Quod quale fuerit, non alienum erit explicare hoc loco. Inter cætera igitur præmia, quæ lege Papiâ, maritis patribusque decreta fuerunt, hoc etiam fuit, ut in petitione magistratus præferrentur Candidati, quibus plures liberi essent: item ut in magistratu ipso præcederent tales: denique ut ante 25 annum ætatis contra legem annariam possent admitti. Quæ beneficia non nisi in illis locum habebant, quibus terni liberi nati essent; quibus pauciores, excidebant. Poterat tamen Princeps hoc, quod proprium alias illorum erat, qui trium liberorum parentes essent, peculiari quadam indulgentiâ tribuere iis, qui totidem liberos non genuissent. Hoc itaque privilegium Principis, IVS TRIVM LIBERORVM appellabatur, de quo multa Lipsius Excursu ad Legem Papiam Comment. in 3. Annal. Taciti pag. 50. & seqq. Vocat *jura parentis* Juvenalis Satyr. 9. v. 87. & *Jus liberorum* Plinius vocat lib. 7. Epist. 16. *Beneficium liberorum* Suetonius Claudio cap. 15. Conf. Alex. Neap. lib. 4. c. 8.

¶ Liber, singulariter, pro filio, est lege 33 princ. Cod. de inoffic. test. *Si quis suo testamento maximam quidem portionem libero relinquat, minusculam autem alii vel alii, de sua stirpe progenitis* &c.

¶ Illĭbĕris, ἄτεκνος, sine liberis, orbus, ohne Kinder. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 34 *Si frater illiberis decesserit.*

LIBER, bri, subst. cortex interior ligno adhærens, die inwendige weiche Rinden. Virg 2. Georg. v. 77

– – Huc aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inolescere libro.

Bekleiben in den inwendigen saffrigen Rinden. Unde *delibratum* Nonio est *decorticatum*, de quo infra. ¶ 2. Et, *Liber*, βίβλος, & βιβλίον; Volumen, codex, ein Buch. *Librum legere, evolvere, componere, conficere*, obvia sunt & notæ significationis: *Librum edere, emittere*, Quintilianus proœm. lib. 6. & ibidem cap. 3. ein Buch lassen ausgehen. Plinius dicere solebat, *Nullum esse librum tam malum, quin aliqua parte prodesset*, ut refert junior Plinius lib. 3. epist. 5. Seneca in epistola de varietate lectionis, quæ 2 est, *Distrahit animum librorum multitudo. Itaque cum legere non possis, quantum habueris, sat est habere, quantum legas.* Pro adagio est, *E libro gubernatores*, Buchgelehrte Regenten / Vide Chiliad. Juliani impii, boni tamen sunt hi versus de amore librorum:

Ἄλλοι μὲν ἵππων, ἄλλοι δὲ ὀρνίθων, ἄλλοι
Θηρῶν ἰχνῶσι, ἐμοὶ δὲ βιβλίων κτῆσις
Ἐκ παιδὸς ἀθανὼς ἵμερος ἐμπέπτωκε πόθος,

Hoc est, *Alii quidem equorum, alii verò avium, alii rursus ferarum ardent amore; Me verò possidendi libros ingens a puero tenuit cupiditas.* De ornamentis librorum apud Priscos usitatis vide quæ scripsit Barthius lib. 22. Adversar. cap. 18. & ad Statii Silv. p. 417. ¶ Cæterum liber non pro Codice tantum aut volumine (ein Buch) sed & pro breviore scriptura, exempli gratia, Epistolâ, ponitur. Ita Nepos Lysandro sub f. *Librum grabem multis verbis conscripsit, in quo summis eum effert laudibus*, &c. Per *librum* literas intelligit. Putant hoc nomen ab eo esse, quod Veteres in libris arborum sive corticibus scribebant. Sed aliter sentit Salmasius, qui ex Græco deducit, quem vide, si lubet, de modo usurarum cap. 10. pag. 404.

¶ Libellus, diminutivum, ein Büchlein. Catullus Carm. 1. *Cui dono lepidum, novum libellum?* Quintilianus lib. 1. cap. 7 extremo: *Messalla totos libellos non de verbis modo singulis, sed etiam literis dedit.* ¶ Sicut autem *liber*, ut diximus, pro quavis scriptura; ita & *libellus* usurpabatur. *Libellos* vocabant paucorum versuum carmina. Barth. ad Stat. Silv. p. 7. Item literas petitorias ad magistratum. Cicero ad Plancum sub 16. lib. 16 ad Attic. Atticus libellum composuit: *eum mihi dedit, ut darem Cæsari. – – – Eum libellum Cæsari dedi: probavit caussam;* rescripsit Attico, *aqua eum postulare* &c. eine Klage oder Supplication auffsetzen / übergeben. Ita *libellos supplices*, (eine Supplication) Martialis 8 epist. 31. *Postulationum libellos* Plinius lib. 10. epist. 81. *Libellum memorialem* (ein Memorial) Suetonius dixit Cæsare cap. 56. Hinc *a libellis*, officii genus. Lampridius Alexandro cap. 31 *Postmeridianis horis subscriptioni & lectioni epistolarum semper dedit operam, ita, ut ab epistolis, a libellis, a memoriâ assisterent.* ¶ Pro taberna libraria *Libellum*, sic, quasi *Medicinam* pro Medicamentaria Plautus, Catullus posuit Epigr. 52 *Te campo quæsivimus minore,*

Te in Circo, te in omnibus libellis.

Vide ibi Scaligerum, & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 131. In versu ultimo postrema in *te* non eliditur; sed corripitur propter sequentem vocalem: quod & alibi apud eum notare licet.

¶ Libellio, veteribus idem erat, qui nunc *Tabellio*. Ein Brieffträger / ut Nonius explicat, qui ex Varrone refert: *libellionem esse sciebant.* ¶ 2. qui minutos libros vendit, pauper bibliopola. Statius 4. Silv. carm. 9. v. 21

De capsa miseri libellionis.

¶ Libriger, qui libros portat. Item tabellarius. Paullinus Nolanus epist. 28 [al. 9] cap. 4 *Postulasti per eundem librigerum, ut tibi pluribus, si possim, essem molestior.*

¶ Librarius, qui libros transcribit: quomodo dici possunt etiam typographi, Setzer und Buchdrucker. Cicer. filius lib. 16. Epist. extrema 21 ad Tironem: *Peto a te, ut quam celerrime mihi librarium mittatur, maxime quidem Græcum, qui mihi exscribat hypomnemata*, ein Copist oder Umschreiber. Et pater ad Attic. 6. epist. 6 *Legi literas non tuas, sed librarii tui.* Vid. Pignor. de Servis.

¶ Librārĭŏlus, ein Schreiberchen. Idem ad eundem lib. 4. epist. 4 *Vellem mihi mittas de tuis librariolis duos*, &c.

¶ Librārius, adject. ut, *Taberna libraria*, ein Buchladen. Cic. in Philipp. 2. cap. 9 *Nisi se sub scalas taberna libraria conjecisset.* Absolute *librariam* Gell. dixit lib. 5. c. 4.

¶ Librarium, gen. neut. Cicero pro Milone cap. 12 *Exhibe librarium illud legum vestrarum*, hoc est, cistam, thecam librorum sive tabellarum. Bücherkasten.

¶ Libellaticus, libellatici dicebantur, qui idolis non quidem accendissent thura, sed nomina per libellos dedissent, die sich schrifftlich zur Abgötterey und Heydenthum bekannten / aus Furcht der Straffe. Sic exponit Erasmus, in Cypriani illo lib. 4. Epist. 11 ad Antonianum, *Nec tu existimes frater, libellaticos cum sacrificatis æquari oportere.*

¶ Delibrare, ut supra diximus, Nonio Marcello est decorticare, schelen / ex notione illa *libri*, qua corticem significat. Palladius lib. 3. cap. 17 *Ramus ad modum foraminis delibratus.* Et Columella lib. 5. cap. 6 *Ante, quam radix ulmi in eximendo delibretur, recte seritur.* Idem lib. 4. cap. 24 *Cortex corpore tenus delibrandus est.*

LĪBET, libuit vel libitum est, verbum impersonale, es geliebet / gelüstet. Plauto, & aliis antiquorum, *Lubet* (ut & cetera quæ ab eo fiunt, ut, *Lubens, lubenter, Lubido*) dicitur. Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 18 *De Republ. non libet plura scribere*, vom Regiment habe ich nicht Lust mehr zu schreiben. Ausonius in Sapientibus, & quidem Periandro:

Faxo,

Exit, ut libeat quod eſt neceſſe.

Seneca in Troadibus v. 336 *Minimum decet libere, cui multum licet*, der ſoll ſich das wenigſte gelüſten laſſen / dem viel erlaubet iſt. *Libet interponere hoc loco*, Nep. in Pelop. c. 3. quæ formula cum tacita velut παρέκβασις ſervit inſerendis in hiſtoriam judiciis, obſervationibus, egreſſionibus, locis memorabilibus.

¶ Libens, lubens, volens, willig. *Animo libenti*, Cicero pro Cluent. cap. 2. *opinionem animo veſtro aut libentibus, aut æquis remittatis.* Idem ad Attic. lib. 4. epiſt. 2 *Porticum demoliti libentiſſimis omnibus.* Cæſar lib. 1. Civil. cap. 15 *Cunctæ earum regionum præfecturæ libentiſſimo animo eum recipiunt.* Et, *Lubens merito* formula ſolennis in precibus, gratiarum actionibus, ſuppliciis, &c. Vide Briſſon. Plautus Perſa act. 1. ſc. 3 *Jovi opulento bonas copias commendanti lubens vitulosque merito*, &c. ¶ *Lubentes* Plauto dicuntur etiam læti & hilares; ubi Vid. Terentius Adelph. a. 4. ſc. 7. v. 38 *Hilarem ac lubentem fac te in nati nuptiis*, mache dich frölich und luſtig. Gellius etiam *Libentius conviviorum*, pro voluptatibus dixit lib. 15. cap. 2. Plautus ſimiliter, *Lubentia* Sticho act. 2. ſc. 2. princ. *onuſtum*, inquit, *pectus porto lætitia lubentiaque.*

¶ Libenter, æquo animo, gerne. *Studioſe libenterque audire*, Cic. Div. in Verr. c. 12. *Non libenter erat ante oculos civium ſuorum*, Nepos Chabriâ cap. 3. Et, *Cauſſam puto, cur hunc libentius venias*, Cic. 2. de Leg. c. 2. *Libentiſſime dare*, Idem 6. Verrin. cap. 27. Et, *Libentiſſime quem audire*, Seneca ep. 30. Horat. lib. 2. Epiſtola 1. v. 262

Dicit enim citius meminitque libentius illud,
Quod quis deridet, quàm quod probat, & veneratur.

¶ Libentia, vel Lubentia, πρόθυμία, gratia, voluptas. Gell. 15. cap. 2 *Cui libentia gratiaque omnes conviviorum incognitæ ſunt.* Adde Plaut. ſupra in *Libens.*

¶ Adlubentia, idem. Vide infra in Compoſitis.

¶ Libīdo, ſive *Lubido*, quilibet ſubitaneus motus animi, quo aliquid petimus, volumusque, die Luſtſeuche. *Mœvi* itaque eſt: & ita *bonam* juxta ac *malam libidinem* dixerunt. Salluſtius 1. Orat. de ordinandâ Rep. ad Cæſarem extr. *Quod ſi tibi bona libido fuerit, patriæ parentibus gratificandi*, &c. Livius lib. 1. cap. 57. extr. *Ibi Sext. Tarquinium mala libido Lucretiæ per vim ſtupranda cepit.* Et, Plautus Epid. act. 2. ſc. 2. v. 56 *Id libido eſt ſemel.* Terent. Heautont. act. 1. ſc. 2. v. 27 *Fortaſſe aliquando iniquior, præter ejus libidinem*, id eſt, voluntatem. Sed magis in malam partem uſurpatur, & abſolutè ita dicitur temerariâ omnis & inconſulta agendi quidlibet voluntas aut cupiditas. Sic *Res libidine, non ratione gerere*, Cicero dixit pro Quint. cap. 4. Idem in oratore cap. 65, *Ubi libido dominatur, innocentiæ leve præſidium eſt.* Salluſtius 1. Orat. de ordinanda Rep. pr. *Quia apud indignos ſæpe erant, quaſi per lubidinem data.* Idem Orat. 2. pr. *Pleraque res fortuna ex lubidine ſua agitat.* Sic *Libidinem aſſentandi; adulandi: epularum* item & *ſanguinis libidinem* Tacitus: *ulciſcendi libidinem*, iram Cicero non ſemel 4. Tuſculana appellat. ¶ Præcipue tamen incontinentia, ſive Venerea cupiditas vel immoderatus coëundi appetitus *Libido* vocatur, Geilheit. Auguſtinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 16 *Cum ſint multarum rerum libidines, tamen cum* LIBIDO *dicitur, neque cujus rei libido ſit, additur, non fere aſſolet alia occurrere, niſi illa, qua obſcena partes corporis excitantur*, &c.

¶ Libīdĭnōſus. Cicer. de Sen. cap. 9 *Libidinoſa & intemperans adoleſcentia effœtum corpus tradit ſenectuti.* Vide *Fœtus.* Et, *Libidinoſa voluptas*, Idem lib. 1. de Fin. cap. 18. unkeuſche Luſt. Compar. Idem in Piſon. cap. 27. *Nihil ſcitote eſſe* [iſto homine] *luxurioſius, nihil libidinoſius.* Seneca inter otioſas quæſtiones, Epiſt. 88, & hanc ponit, *libidinoſior Anacreon, an ebrioſior vixerit.* Superl. *libidinoſiſſima mulier*, Cic. Verr. 5. cap. 33.

¶ Libidinoſe, adverb. *Facere aliquid libidinoſe, nefarie, crudeliter*, Idem in 1. Verrina ſeu Divinat. c. 12.

¶ Libidinari, pro libidine tentari, Suetonius Nerone poſuit c. 28. & Martial. lib. 7. Epig. 56.

A *Libet* Compoſita.

¶ Allŭbet. Unde *Adlubentia* Apulejus lib. 1. de Aſino poſt princip. *Jam allubentia proclivis eſt, ſermonis & joci.*

¶ Allubeſcere Plauti Mil. act. 4. ſc. 2. v. 13. & Apulejus lib. 9 poſt principium: *ſi aquis allubeſcerem.*

¶ Collĭbet, collibere, collibuit, collibitum eſt, idem quod libere, placere. Ter. in Eun. a. 5. ſc. 8, 26 *Si quid collibuit, nobi te. Collibitum mihi eſt*, es hat mich gelüſtet.

¶ Prolubium, nomen: fit enim a libet, effuſa cupiditas; Eine unmäßige Wilfertigkeit. Terent. in Adelph. 5. ſc. 9. v. 28 *Quod prolubium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas?*

¶ Perlubet. Plaut. Capt. a. 4. ſc. 3. v. 53.

¶ Perlubens. Cic. ad Q. fratr. lib. 2. ep. 8 *in quibus me perlubente Servius alliſus eſt.*

¶ Perlubenter. Idem de Clar. Orat. cap. 3 *Tum ille, legi, inquit, perlubenter epiſtolam, quam ad te Brutus miſit ex Aſia.* Et lib. 7. ep. 13. fam.

LIBETHRA, fons Magneſiæ, quæ Theſſaliæ annexa eſt. Plin. lib. 4 cap. 9 princ. & Solin. cap. 8 extr. maſc. *Libethrus*, qui fontem hunc *præſidium potorum* dixit. Aliis in Macedonia locus eſt. Vid. Strab. & Heſych. Hinc

¶ Libethrĭdes, Muſæ, nymphæ. Virg. Eclog. 7. v. 21

Nymphæ, noſter amor, Libethrides.

LĪBĬTĪNA, Dea Funerum apud Romanos, die Todtengöttin. Horat. lib. 2. Sat. 6. v. 19 *Auctumnusque gravis Libitinæ quæſtus acerbæ.* Suetonius Nerone cap. 29 *Peſtilentia unius autumni, qua triginta funerum millia in rationem Libitinæ venerunt.* Vide ibi Interpretes. Dionyſ. Halicarnaſſ. & Plutarchus in Romanis tradunt Venerem hoc cognomento Romanis cultam fuiſſe. [Vid. Rhodigin. lib. 19. cap. 18. ¶ 2. Significat & lectulum, in quo mortui efferuntur, ut exponit Acron ad illud Horatii lib. 3. ode ult. *Multaque pars mei Vitabit Libitinam.* Die Todtenbahre. Sidon. Epiſt. 8. lib. 2 *Sed cum Libitinam ipſam flentes omnes, externi quoque prenſitarent, remorarentur, exoſcularentur, ſacerdotum propinquorumque manibus excepta, perpetuis ſedibus dormienti ſimilior illata eſt.* ¶ 3. Etiam *Veſpillonia* ſic dicitur. Ita Valer. Max. lib. 5. cap. 2, 10 *Libitinam exercere* dixit, pro veſpillonem agere. Martial. lib. 10. Epigr. 97

Dum levis arſura ſtruitur Libitina papyro,
Dum myrrham & caſiam flebilis uxor emit;
Jam ſcrobe, jam lecto, jam pollinctore parato
Heredem ſcripſit me Numa: convaluit.

¶ Libitinarius, qui libitinam exercet, Todtengräber. Apud Senecam de Benefic. lib. 6 cap. 38. & Ulpian. lege 5. § 8 de Inſtit. act. ubi ait *Libitinarium* eſſe, quem Græci νεκροφόρον vocant. Vet. Gloſſ. *Libitinarius*, ἐνταφιαστής. Item: ἐνταφιαστάλης, *Libitinarius.* Item: νεκροθάπτης, *Libitinarius.*

LĪBŌ, libare, leviter deguſtare, & primis veluti vix labris attingere, ein wenig berühren. Quod de apibus proprie dicitur. Virg. 4. Georgicorum v. 54

Purpureoſque metunt flores, & flumina libant,

Ein wenig koſten / oder an etwas nippen. ¶ 2. Hinc elegantî metaphora, *Libare*, Cicero dixit pro Excerpere legendo in Tuſc. lib. 5. c. 29, *Libet ex omnibus, quodcunque te maxime ſpecie veritatis monet.* Tacitus *Libare guſtu*, annali 13. cap. 16 dixit pro guſtu explorare vel præguſtare, koſten / credenzen. ¶ 3. Et *Libare*, Sacrificare eſt. Livius lib. 39. cap. 43 *Ubi libare dis dapes, ubi bene precari mos eſſet.* Et, *Thura dis libare*, Ovid. 4 Pont. ep. 8. v. 39. Præcipuè verò hoc verbo uſi vetères, quum de primitiis Diis oblatis ſermo eſſet. Illæ enim de frugibus delibabantur, ſive decerpebantur. Tibullus lib. 1. Eleg. 1. v. 19

Et quodcunque mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.

Item quum inter epulas in honorem alicujus Dei in menſam, vel inter ſacra in aram aliquid vini de patera defundebant. Apulej. lib. 4 *Poculis aureis memoriæ defunctorum commilitonum vino mero libant; Debinc, canticis quibuſdam Marti Deo blanditi, paululum conquieſcunt.* Virgilius de Didone Æn. 1. v. 736

Dixit, & in menſâ læticum libavit honorem.

Idem 8. Æn. v. 279

In menſam læti libant, divosque precantur.

Idem Æneid. 5. v. 77. *dum vite mero libans carchesia Bacchо Fundit humi, &c.* Hinc veteres Gloſſ. *Libat*, ἀπάρχεται. *Libat* ἐπιδίδωσι. *Libare alicui ſaluti*, Taubm. Einem andern Geſundheit trincken.

¶ Libāmen, ĭnis: quod libatur. Ein Opffer. Ovid. 3. Faſtor. v. 133 *Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen,*
Libaque, quod ſanctæ pars datur inde focis.

Unde nota, *Liba* & *Libamina*, a Libero patre ſive Baccho, qui primus Jovi libavit, ſic appellata. Vide ipſum locum.

¶ Libamentum, Cicero lib. 2. de Leg. cap. 12 *libamenta ſacrificiorum.* Statius 3. Silvar. carm. 1. v. 165

Hæc ego naſcentes lætus bacchatus ad aras,
Libamenta tuli.

¶ Libatio, deguſtatio. ¶ Item quod in ſacris libatur. Ein Opffer. *Libationes ſacerdotii*, Cic. Aruſp. Reſp. cap. 16. quo nomine & χοαί, quæ mortuis fiebant, appellatæ. Apulejus de mundo p. 74 *Diis ſacrificatur: Geniis miniſtratur: obitis libatione profunditur.*

¶ Libum, i, genus cibi ſeu panis dulcis ex farre, melle & oleo, Honigkuchen / oder Fladen. Ovid. 3. Faſtor. v. 735

Liba Deo fiunt, ſuccis quia dulcibus ille
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

¶ Lībārius, qui liba vendit, Kuchenbäcker / apud Senecam, Epiſt. 56.

Compoſita a *Libo* ſunt

¶ Dēlibare, deguſtare, decerpere. Cicero pro Sextio c. 56, *Ut omnes undique floſculos carpam atque delibem*, abbrechen und heraus leſen. *Delibare de gloria alterius*, id eſt, detrahere, Cicer. 2. de Invent. c. 39. Et, *Quod de honeſtate delibatum, virtute aliquando recuperare*; Idem eodem libro, cap. penult. Nepos Datame cap. 6 *Quod prius ad hoſtem perveniſſet, quam de male re geſta fama ad ſuos perveniſſet & ne cognita filii morte animi delibarentur militis.* DELIBARENTVR, id eſt, minuerentur.

¶ Illibatus, illibatum, integrum, incorruptum, unberühret / unverletzet. *Imperium illibatum*; apud Liv. lib. 3. c. 61. *Fœdera tori illibata*, eine reine Ehe / Lucanus lib. 2. v. 341. Et Val. Max. lib. 6. cap. 1. n. 4 *Ut non solum virginitatem illibatam, sed etiam oscula ad virum sincera perferret.*

¶ Illibabilis. Lactant. lib. 2. Instit. cap. 7, *Illibabilis est* [sapientia] *tanquam lux.*

¶ Indelibatus, idem quod illibatus. Silius lib. 15. v. 271 *indelibata virgo.* Et Ovidius 1. Trist. eleg. 4. v. 28

Indelibatas cuncta sequuntur opes.

¶ Prælibare, prægustare, credentzen. *Superū prælibare verendum nectar*, Stat. Silvar. lib. 3. carm. 4. v. 60.

¶ Prolibare idem. Plinius 28. cap. 4 *Aquas prolibant novo fictili.* & lib. 35. cap. 12 *fictilibus prolibatur simpulis.*

LIBRA, λίτρα, idem omnino quod *As*, *Mina*, *pondo*, quemadmodum aliquot in locis Budæus in libris de asse probat. Ein Pfund. Dividebatur libra in 12 uncias. ¶ 2. Nec ponderum solum, verum etiam mensurarum libra fuit. Et hanc quidem *mensuralem*, illam *ponderalem* appellant. Sic, ut *ponderalem libram*, *pondo*, *mensuralem libram*, *mensuam* dicerent. *Libra nummularia*, ein Marck. *Libra aromataria*, ein Kramerpfund. Per *as* & *libram emere* dicitur, cum emtionibus quæ mancipii erant, libra interponeretur, Plinius lib. 33. cap. 3. Et, *Turres ad libram factæ* apud Cæsarem lib. 3. de B. C. cap. 11 dicuntur, quæ æquatis fastigiis, sive ejusdem altitudinis sunt. Aliquando enim *Libra*, pro altitudine & fastigio sumitur, propter perlibrationes aquarum. Turnebus lib. 5. cap. 5. ¶ 3. Est & instrumentum fabrile. ¶ 4. Præcipuè verò instrumentum illud bilanx, quo res ponderantur, eine Wage. Partes ejus vide paullo inferius. Quo pertinet elegans translatio Plinii lib. 9. epist. 9 *Quam pari libra gravitas comitasque?* scilicet in Pompejo Quintiano erant.

¶ Sēlibra, eine halbe Marck / halb Pfund. *Selibra panis*, ein halb Pfund Brodt. Martialis primam corripuit lib. 10. epigr. 57. quamvis sit ab ἥμισυ, per syncopen.

¶ Libella, diminut. fuit nummulus argenteus valens decimæ denarii parte, idem quod *As*, ein Dreyer oder Vierling. Plautus Pseudolo a. 2. sc. 2. v. 34 *Tibi libellam argenti nunquam credam.* Ich wolte dir nicht einen Creutzer trauen. Romani enim minimam pecuniam significare volentes, *assem & libellam* dicebant, Bud. auctore libro 1. de asse. Lucret. 4. v. 516. *Et libellâ aliquâ si ex parte claudicat bilum.*

¶ Librālis, adject. pfündig. Plin. lib. 19. cap. 2 *librale pondus.* Et

¶ Librarius, unius libræ pondus habens, pfündig. Vitruvius lib. 8 extremo: *Cementum de silice frangatur, ne gravius, quam librarium*, &c.

¶ Bilibra, æ, zwey Pfund. Liv. lib. 4. c. 15 *Frumentarium dibitem bilibris farris spernisse se libertatem civium suorum emisse.* Ubi Gronovium vide, cui *bilibris* plurale est, quasi binis libris, sivè in multos datas singulas bilibras.

¶ Bilibralis, zweypfündig. Gloss. Cyr. *Bilibralis*, διλιτραῖος.

¶ Bilībris, idem Eodem Glossario: *Bilibris*, δίλιτρος. Martial. lib. 11. Epigr. 50

Nunc ut emam grandembe lupum mullumbe bilibrem.

¶ Trilībris, dreypfündig. Horatius lib. 2. Satyr. 2. v. 33

– – Laudas insane trilibrem Mullum.

Gallienus in epistola apud Treb. Pollionem in Claudio cap. 17 *Misi ad eum paterας gemmatas trilibres duas: scyphos aureos, gemmatos trilibres duos.*

¶ Quadrilibris Plaut. Aulul. act. & sc. ult. v. 2 *Quadrilibris aula, auro onusta.*

¶ Æquilibrium, & Æquilibris &c. vide in *Æquus.*

¶ Librīle Festo *scapus libræ*, der Wag-Balcken / unde lances pendent. ¶ 2. Synecdochice pro tota libra. Gellius 20. c. 1. *perpendi in librili.* ¶ 3. Est & æquamentum seu inclinamentum libræ, die instehende oder überschlagende Wage. Onomasticum Vetus: Librile, ῥοπή, quæ vox inclinamentum & propensionem significat. Æquamentum libræ Seneca 3 Quæst. N. cap. 25 *æquilibrium* appellat, *quadam ligna*, dicens, *ad æquilibrium æqua descendunt*, fahren halb unters Wasser / und bleiben halb heraus / cum alia vel tota submergantur, alia tota supernatent. Vide supra in Æquus. ¶ Instrumentum bellicum, de quo Paullus ad Festum: *Librilia appellantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachii crassitudinem in modum flagellorum loris revincta.* Pareus in Lex. Crit. huc Cæsaris locum refert 7. Gall. c. 81 *fundas, librilibus fundibusque Gallos perterrent.* Aliis *funda libriles* sunt, quæ lapidem unius libræ projiciunt.

¶ Lībripens, enis, Wagmeister. Veteres Glossæ *Libripens* ζυγοστάτης, qui priscis fuerit, vide apud Plin. lib. 33. cap. 3. Cajus lib. 1. Instit. apud Priscianum extremo lib. 6, *Qui libram aneam teneat, qui appellatur libripens.*

¶ Librārius, ut, *Frusta librāria*, id est, libralia, Colum. lib. 12. cap. 53 *Caro in frusta librāria conciditur*, pfündige Stücken.

¶ Libro', librare, erwegen / ponderare. ¶ 2. Item, wichtig und schwer machen. *Librare telum*, Virg. Æn. 9. v. 417. im schwang von sich werffen. *Aquila librat sese ex alto*, Plin. lib. 10. c. 3. schwingt sich. Et de Dædalo Ovidius lib. 8. Metam. v. 201. *geminas librabit in alas ipse suum corpus.* ¶ 3. æqualiter dividere. Columella lib. 10. v. 42

Et paribus Titan orbem librāverit horis.

¶ Libratus, æquatus, ponderatus. Comp. *Libratior.* Livius lib. 30. cap. 10 *Gravior & pondere ipso libratior superne ex onerariis ictus erat.*

¶ Libratio, librandi actus. Vitruvius lib. 8. cap. 6 *Qui Archimedis libros legit, dicet, non posse fieri veram ex aqua librationem.*

¶ Librator, Libratores: qui aquam dioptris aut libris aquariis aut chirobate librant deducuntque. Die das Wasser abwägen und wohin führen. Plinius lib. 10. Epist. 50 *Superest ut tu libratorem, sive architectum, si tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, sitne lacus altior mari &c.* Vide ibi Buchnerum. ¶ 2. Milites jaculatores. Tacitus 13. cap. 39 *Libratoribus funditoribusque attributus locus.* Vide *Librile* n. 4.

¶ Librāmen, libramentum. Livius lib. 42. cap. 65 de teli genere loquens: *ad libramen pinna.* Metaphorice Paullinus Natal. 6. Felic. v. 306 – – *æquato libramine constet*

Judicium.

¶ Libramentum, æquamentum. Vet. Gloss. *Libramentum, ἰσῤῥοπία.* Columella lib. 1. c. 5 *temperatum libramentum ventorum hiemalium & æstivorum tenet.* ¶ 2. id quo libratur, ut, *libramentum aquæ*, Plin. 31. cap. 6. Et Frontinus lib. 1. de Aquæduct. *Ductus* [Anienis] *habet longitudinem, ita exigente libramento, passuum XLII millium.* ¶ In tormentis etiam libramenta erant plumbum, saxa, quibus æquatio motus fiebat facilior. Livius lib. 38. cap. 5 *libramenta plumbi aut saxorum.* Tacitus lib. 3 Histor. cap. 23 *vincla & libramenta tormentorum.*

¶ Collibrare. Cato cap. 19. gleich abwägen.

¶ Delibrare vide in *Liber*, hoc est cortex, unde est.

¶ Perlibrare. Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 28 *Si quis excelsa perlibret, maria paria sunt*, id est, ad unum omnia libret. Et Vitruvius lib. 8 cap. 6 *Cum perlibratum ita fuerit.* Et Silius lib. 1. v. 89 *bipennem*

Perlibrans media fronti. Et lib. 5. v. 321

– – – – servidus hastam

Perlibrat.

¶ Perlibratio. Vitruvius lib. 8. cap. 6 *Perductionis* [aquarum] *prima ratio est perlibratio. Libratur autem dioptra aut libra aquariis.* das Abwägen.

LIBS, libis, λίψ, ventus, qui & Africus, flat contra Aquilonem, Plinius. Apulejus de Mundo: *Africus, id est, λίψ, Vulturno restat.*

¶ Libanōtus, vide supra.

LIBURNIA, Λιβυρνία, regio Illyrici inter Istriam & Dalmatiam veterem, & hodie ditionis est Venetorum.

¶ Liburnus, einer aus Liburnien. Plinius lib. 3. cap. 21 pr. *Gens Liburnorum usque ad flumen Titium.*

¶ Liburnus & Liburnicus, gentilia adjectiva, ut *Liburna rostra*, Propert. lib. 3. eleg. 11. v. 44. *Insula Liburnica*, Plin. lib. 3. cap. 16. Si *navis* subauditur, quasi substantive

¶ Liburna, & Liburnica, genus est navis bellicæ velocissimæ, ein leicht Rennschiff / quo Liburni Illyrici usi olim dicuntur in prædationibus per Jonium mare. Vide Appianum Alexandrin. in Bello Illyrico. Plin. lib. 6. epist. 16 *Jubet Liburnicam aptari mihi, si venire unà vellem, faciat copiam.* Horat. in Epod. 1

Ibis Liburnis inter alta navium,

Amice, propugnacula.

LIBYA, & Libye, es, Λιβύη, Latinis proprie Africa illa est, quæ circa Ægyptum est, non tota Africa, *Mareotis Libya Ægypto contermina est*, inquit Plin. lib. 5. cap. 6. Et Eutropius lib. 6. cap. 9 *Libya quoque Romano imperio per testamentum Apionis accessit*, hoc est Pentapolis Cyrenaica. Non raro tamen latius patet, poëtis præsertim, Græcorum more, quibus Λιβύη *Africa* est: atque ita etiam Carthaginensem agrum comprehendit.

¶ Libys, yos, Λίβυς, ein Libyer / Africaner. Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 685

Adfirmentque Libyn Collina a cardine porta

Hannibalem Jovis imperio Martisque repulsum.

¶ Libyssa, fœm. ut *Arena Libyssa*, Catull. Carm. 7. Hinc ambiguitas oraculi, quo Hannibal deceptus fuit. Nam & Bithyniæ Libyssa est. Vide Scriptores de morte Hannibalis.

¶ Sed & *Libs*, invenitur eodem significatu. Sidon. carm. 9. v. 94, ubi labores Herculis recenset: *Nessus, Libs, juga, poma, virgo, serpens.* Est Phalæcius. Idem carm. 15. v. 143 de iisdem: *Cres, stubina, Libs, poma, &c. Libs* autem Antæus est.

¶ *Migdolips*, id est, mixtus Libys apud Plaut. Pœn. act. 5 *Libes* in plurali idem. Sidon. Paneg. Majorani v. 46 *Arma Chalybs, frumenta Libys*, &c.

¶ Libyssīnus, ut, *Montes Libyssini*, Catull. carm. 61.

¶ Libystis, idis, patronymicum, Λιβυστίς. Et, *pelle Libystidis ursæ*, Virg. Æn. 5. v. 37. De quo versu & Africæ ursis lis magna est. Vide Lipsium 2. Elect. c. 4. & Vossium ad Melam p. 177, quorum

rum sententiæ Salmasius in Solin. p. 220 contrarium tenet. Et Avienus Periegef. v. 263 *terræque Libystidis ora per Austrum.*

¶ Libycus, adjectivum. *Gentes Libycæ*, Virg. 4. Æn. v. 320. Et Horat. lib. 1. Carm. oda 1

Quicquid de Libycis verritur areis.

LĪCEO, licui, liceor, licitatus sum, à *Licitor*, frequentat. quam licitùs sum, dixerit etiam Cic. in Verr. significatione differunt. *Licet* enim, quòd venditur; *Licetur* emptor. Itaque *Licere*, geachtet/ geschätzet werden/ wenn ein Ding feil geboten wird/ ut, *Quanti licet hic fundus*, wie theuer steht diß Gut zu kauff/ wie theuer wird es geboten? *Parvo pretio licere*, Martial. lib. 6. epigr. 66. um ein gering Geld feil stehen/ oder geboten werden. Cic. ad Att. lib. 12. epist. 23 *De Drusi horto, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram.* Neutro-passivum *est*, ut *Veneo*.

¶ Sed *Liceri*, activam habet significationem, estque idem quod pretium pollicèri, quemadmodum Valla ostendit lib. 5. cap. 28, auff die Wahr bieten oder setzen/ ut, *Quantum tu liceris*, was bõtest du mir drauff/ was wilt du mir geben? Pomponius Lege 7. § 8 Dig. de Minoribus, *Si existat, qui plus liceatur*, wenn einer ist/ der mehr geben wil. *Animosè liceri*, frisch drauff bieten/ Paullus JCtus dixit lege 29. Dig. famil. herciscund. Persius Sat. 5. extr. *Et ventum Græcos curto vix asse licetur.*

Er beut kaum drey Pfennig auff hundert Griechen. Plaut. in Stich. a. 1. sc. 3. v. 69 *Jocos ridiculos vendo, agite licemini.* Sed *Contra aliquem liceri*, mehr bieten/ denn ein ander/ Cicero in officiis lib. 3. c. 15 *qui contra se liceatur*, scil. contra emtorem. Cæsar 1. Gall. B. cap. 18 *Vectigalia parvo pretio redemta; propterea quod illo licente, contra liceri audeat nemo.* ¶ Neque verò in emtionibus tantum hoc verbum, sed in conductionibus etiam usurpabatur. Sueton. Cæsare cap. 20 *Ne in locatione vectigalium licerentur, propalàm monuit.* Paullus JC. Lege 9 Dig. de publ. vectigalibus. *Locatio vectigalium, quæ calor licitantium ultra modum solita conductionis inflavit, &c.*

¶ Lĭcĭtor, licitari, precium deferre, sive augere in auctione facienda, seu licendo contendere. Curt. lib. 4. cap. 1 *Impia bella gerentis, & cum habeatis arma, licitamini hostium capita*, quod ipse explicat: *percussorem in me emere voluisti.*

¶ Licitatio, precii in auctione oblatio, das Gebot auff ein Ding. *Facere licitationem*, ein Geld auff ein Ding setzen/ Cic. ad Attic. lib. 11. epist. 15. *Admittere licitationem*, Lege 7. § quæsitum 8. Dig. de Minoribus.

¶ Licitator, der ein Gebot thut. Cic. 3. off. cap. 15 *Non licitatorem venditor opponet.*

¶ A liceor, unum est compositum, *polliceor, polliceri*, promittere, vel ultro, vel ex pactione, sich erbieten. *Benigne, liberaliter, prolixe*, redlich und nach der Länge zusagen. Cic. Att. lib. 5. ep. 13 *Liberalissime erat pollicitus tuis omnibus.* Et pro Domo cap. 11 *Quæ meum tempus postulat, satis prolixe mihi pollicetur. Polliceri suam operam*, Cic. Divinat. in Verr. cap. 6. sich seines Diensts oder Fleisses erbieten. *Pro certo hoc vobis polliceor atque confirmo*, Idem 2. Agrar. extr. das sag ich euch gewiß zu. *De caussa regia tantum habeo tibi polliceri, &c.* Cicero lib. 1. fam. epist. 5.

¶ Pollĭcĭtum, promissum, promissio. Ovid. 1. de art. v. 144

Pollicitus dives quilibet esse potest.

¶ Pollicitor, frequentativum. *Pollicitari*, viel verheissen/ zusagen. *Pollicitando eorum animum lactas*, Terent. Andr. act. 5. sc. 4. v. 9.

¶ Pollicitatio. *Pollicitationes tuas hinc aufer*, hebe dich mit deinen grossen Worten/ da nichts hinder ist/ Terent. Phorm. act. 5. sc. 6. v. 17. Sueton. Nerone c. 13 *Regem magnis pollicitationibus solicitatum*, mit grossem Versprechen.

¶ Pollicitator, qui pollicetur. Tertullian. adv. Judæos cap. 11 *Habemus Deum idoneum pollicitatorem & fidelem sponsorem.* Et Augustinus de Morib. Manich. lib. 2 cap. 17 *pollicitatores rationis & veritatis.*

¶ Pollicitatrix. Idem Tertull. in Apolog. cap. 23 *Virgo cælestis pluviarum pollicitatrix.*

LICET, licuit, & licitum est, Cic. in Tusc. lib. 5. c. 19 *Id licere dicimus, quod cuique conceditur.* gezimen/ erlaubt/ zugelassen/ frey seyn. *Peccare nemini licet*, Cicer. ibidem. Sünde thun/ ist niemand erlaubt. *Licet tibi per me*, meinet halben ist dirs erlaubet/ permitto, non impedio. *Statariam agere ut liceat per silentium*, Terent. in Prolog. Heaut. *Ut sibi liceret id de me discere*, Idem Eun. a. 2. sc. 2. v. 31. Et, *Modo liceat vivere, spes est*, Heaut. act. 5. sc. 2. v. 28. GOtt friste mir mein Leben/ &c. Id. *Licet tibi esse virum bonum.* Et, *Licet tibi esse viro bono*, Quæ formula posterior usitatior est. Cicero Tusc. 1. cap. 15 *Licuit esse otioso Themistocli.* Plaut. in Trin. a. 4. sc. 3. v. 25 *Nunc mores nihil faciunt quod licet, nisi quod lubet*, jetzt thut man nicht was ziemlich ist/ sondern allein was einem jeden gelüstet. Claudian. de 4. Cons. Hon. v. 265

— — — Sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat; sed quod feciisse decebit,

Occurrat, mentemque domet respectus honesti.

Conf. Grot. de J. B. & P. lib. 3. cap. 4. § 2. pag. 456. 465.

¶ Eleganter hoc verbum, & in precationibus maxime interseritur. Horatius lib. 3. od. 27

Su, licet, felix ubicunque mavis,
Et memor nostri, Galathea, vivas,

i. e. ubicunque hinc profecta degere malis, felix sis: atque id licet esse, & fas esse, nec ullum malum omen impediet. Ovidius in Narcissi fabula lib. 3. v. 404

Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens,
Sic amat ipse, licet, sic non patiatur amato,
Dixerat.

¶ Licitus, a, um, nachgelassen/ erlaubt/ ut, *Negociatio licita*, ziemliche Handthierung. Ulpian. Lege 2 de jure patron.

¶ Licito, adverb. Solinus c. 11 [al. 16] *Ædem Dianæ nudus Belgia nullus licitò ingreditur.* ist niemand erlaubt.

¶ *Licitè*, idem. Orosius lib. 6. cap. 20. *licitè usurpare.*

¶ Illicitus, a, um, was nicht ziemet. *Ille per illicitum*, Stat. 1. Theb. v. 223. *Illicitas tentare vias*, Valer. Flacc. lib. 1. Argon. v. 197. Superlat. *illicitissimus*, Augustinus epist. 202 dixit: *rem illicitissimam atque indignissimam prohibere.*

¶ Illicitè, adv. Lege 11. § 14 Digest. de Legatis & fideicommiss. lib. III, *Si quis illicite ædificasset, id est hoc, quod dirui constitutiones jubent.* Et Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 34 *Illicitas dimissam, pro indimissa*, [uxòrem] *ducens, adulter est.*

¶ *Licturum esse*, Cic. dixit ad Attic. libro 2. epist. 1.

¶ Licens, licentiosus ex participio adjectivum. Propertius lib. 4. El. 1. v. 26 *Unde licent Fabius sacra Lupercus habet.* Et Stat. lib. 1. Silva ult. *Quæ spectacula, quos jocos licentes.* ¶ Hinc Licentior, licentius. Cic. 3. de Oratore cap. 48. *Inde illic licentior & divitior fluxit dithyrambus.* Et *licentior vita*, Val. Max. lib. 9. c. 1. n. 3. *Licentior accusatio*, ibid. cap. 2. n. 3.

¶ Licentia, est impunita facultas loquendi vel agendi quæcunque libuerint, impunitas, libertas immodica, & nimia permissio, zu viel Freyheit und Sicherheit. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 74 *Deteriores omnes sumus licentia*, wenn uns zu viel übersehen und nachgelassen wird. Idem in Adelph. a. 3. sc. 4. extr. *Nimia istæc licentia, profectò evadet in aliquod magnum malum*, daß ihme so gar viel nachgelassen wird/ das wird einmal übel ablauffen. *Largiri, dare licentiam*, zu viel oder zu weit erlauben. Cic. in offic. lib. 1. c. 29 *Puero non omnem licentiam ludendi damus.* Idem pro Flacc. cap. 7 *Gracia hoc uno malo concidit, libertate immoderatâ, & licentiâ concionum Libertas* cum transcendit limites, *licentia* dicitur. Phædrus fab. 2.

Athenæ cum florerent æquis legibus,
Procax libertas civitatem miscuit,
Firmumque solvit pristinum licentia.

Tacitus 2. Histor. cap. 10 *In civitate discordi & ob crebras principum mutationes inter libertatem ac licentiam incerta, parvæ quoque res magnis motibus agebantur.* Quam, *Verborum licentiam* appellavit Curtius lib. 8. cap. 2. quam alio loco *intemperantiam linguæ* dixit. Wenn man mehr redet/ als man soll/ und verantworten kan. Verùm non semper in vitio esse hoc verbum, & aliquando honestam potestatem significare ostendit Pontan. Vol. 1. progymn. dial. 17. p. 79. 80. Cui *dare licentiam* est ἐξουσίαν διδόναι, Erlaubnüß geben.

¶ Licenter, adverb. per licentiam, sicher und frey. *Licenter errare*, Cic. in Orat. cap 23. *Licenter eludere*, Liv. lib. 29. cap. 31. *Licenter verbo usus est*, Seneca Controvers. 10. Et, *Licentiùs abuti*, Cic. 3. Orat. c. 43. *Laxiùs licentiusque esse*, Sallust. Jugurth. cap. 87. *Licentius errare*, Virg. 7. v. 557.

¶ Prælicenter. Gell. lib. 16. cap. 7 *prælicenter verba fingere*, hoc est, nimis licenter.

¶ Licentiosus, a, um, der zu grosse Freyheit hat. Quintilianus lib. 1. cap. 6 *Quod non minus est licentiosum.* Arnob. lib. 4. p. 149 *tantum ibi licentiosi juris adsciscere.* Et Apulejus 4. Milet. p. 154 *lamentationes licentiosæ.*

¶ Illicentiosus, ungebührlich. Apulej. lib. 2. Milet. *Inter hæc per convivium illicentiosus cachinnus effunditur.*

LICET, conjunct. adversativa, idem quod *quamvis*, & excipi solet verbo Conjunctivo. Juvenalis Satyr. 8. v. 19

Tota licet veteres exornent undique ceras
Atria; nobilitas sola est atque unica virtus.

In quo versu, *Tamen*, omissum est, quod alioqui has particulas sequi solet. JCti & cum Indicativo non semel junxerunt. Ulpianus L. cum hi 8. §. ult. transact. *Fructus habitationis præstatur, licet ruina vel incendio subjecta transactio est.* Ita & Modestinus L. 20. de accusat. & Julianus L. Si ei 2. §. 2. D. de Jure Codicill. posuit. ¶ *Licebit* alia conjunctio idem significans. Horat. Epod. 15. v. 19 *Sic pecore & multâ dives tellure licebit.* Idem lib. 2. Sat. 2. v. 59

— — — licebit,
Ille repotia, natales, aliosque dierum
Festos albatus celebret.

¶ Sed hæc ex vulgi sententia; quod *Licet, Licebit*, Conjunctiones sint: doctioribus semper Verba sunt, post quæ *Ut* subaudiatur,

a quo ἱκετηλικῶς sequentis Verbi conjunctivus Modus pendeat. Vide Sanctii Minervam lib. 3. cap. 14. Indicativus Jurisconsultorum sæculi vitio & cadenti Latinitati imputatur.

LĪCHEN, ēnis, masc. & *Lichēne, es*, fœm. morbi genus, λειχήν, Latine *mentagra*, quod a mento incipiat, & per faciem deinde omnem serpat, eine schuppichte Räudigkeit im Gesicht. Dicunt & *impetiginem*. Martial. lib. 11. Epigr. 99

Non ulcus acre, pustulæque lucentes,
Non triste mentum, sordidique lichenes,
Nec labra pingui delibuta cerato,
Nec congelati gutta proderit nasi.

¶ 2. *Lichenes* sunt etiam calli indurati in genibus, & super ungulas equorum, λειχῆνες ἵππων, *Lichenes equorum*, Sic vocat Dioscorides lib. 2. Die harte Schwullen an den Schenckeln der Pferde / zunechst den Knien. ¶ 3. Et *Lichen* herba est, quam *Hepaticam* vulgò dicunt, Steinleberkraut / oder Brunnenleberkraut / vocant & *pulmonariam*, quod pulmonis speciem referat, Matthiolus.

Liciniare, vide *Laciniare*, sub *Lacinia*.

LĪCIVM, licia, orum, fila sunt, quibus implicatur stamen, die Drümer / daran die Weber das Garn oder Warff knüpffen. Apulejus Apologiâ: *Si Virgilium legisses, profectò scisses, alias quæri ad hanc rem solere. Ille enim, quantum scio, enumerat vittas molles, & verbenas pingues, & thura masculæ, & licia discolora &c.*

¶ Trilix, trilicis, *Vestem trilicem*, dicimus tribus liciis constantem, ein Kleid von Dreylich. Virgil. 3. Æn. v. 467 *Loricam consertam hamis, auroque trilicem*, id est, triplicem.

¶ Sic & *Bilicem* dixit *loricam*, lib. 12. Æn. v. 375.

¶ Licitatorium, der Weberbaum oder Wendelbaum.

¶ Relicinus Apul. Apol. *Emi & comâ relicinus, & barbâ squalidus, & pectore hirsutus.* Jul. Floridus p. 763 exponit: *comis retractis crispus.*

LICTA, antiquum pro *Linea*. Vide in *Monogrammus*.

LICTOR, lictores, Consulis & Prætoris ministri, Stadtknechte / Häscher / Scherganten / *A ligando* dictos censet Gell. lib. 12. cap. 3. De his accurata Collectanea habes apud Lipsium lib. 1. Electorum cap. 23. & Rosin. lib. 7. Antiq. Roman. cap. 48. Augustas etiam usas lictoribus rursus Lipsius tradit ad lib. 1. Annal. Tacit. p. 14. Turneb. Advers. lib. 15. cap. 10. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. c. 20. Barth. ad Stat. Silv. p. 54. *Proximus* autem *lictor* dicebatur, qui proxime magistratum, vel regem præcedebat. Consuli duodecim *lictores* erant: cæteris verò magistratibus (quales sunt Proconsules, Præsides, Prætores) sex. Hi fascem virgarum alligatum cum securi ferebant; unde *fasces* pro magistratu. Hunc autem morem ab Hetruscis sumptum tradunt, apud quos creato rege ex duodecim populis, singulis singuli populi lictores dabant.

¶ Lictorius, ut *Lictorii fasces*, Plin. lib. 7. cap. 30.

LIEN, ēnis, & *Lienis*, idem quod splen, quod Græcum est, der Milz. Plut. Curcul. a. 2. sc. 1. v. 29. *Ambula, id lieni optimum est.* Celsus lib. 4. c. 9. *At lienis ubi affectus est, intumescit.* Idem lib. 5. c. 18. *At si lienis torquet.* In plurativo numero Cato dixit cap. 157, *Lienes turgent.*

¶ Liēnōsus qui morbo lienis laborat. Milßsüchtig. Plinius lib. 7. cap. 2 *Quorundam corpori partes nascuntur ad aliqua mirabiles, sicut Pyrrho regi pollex in dextero pede, cujus tactu lienosis medebatur.*

¶ Lienicus, idem. Plinius lib. 29. cap. 3. *Sic & lienicis.* Ita vulgo legunt. Harduinus autem *Lientericus*, quod proxime sequetur.

LIENTERIA, morbus, alvi fluxus à melancholicis excrementis à liene per intestina descendentibus ortus, *ταχεῖα διέξοδος ἀμεταβλήτων σίτων*, inquit Galen. id est, *celer transitus nutrimenti non commutati*, der rohe Bauchfluß / der Riet / oder Rietkuchen. Celsus lib. 2. cap. 1. *Fit labitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur.*

¶ Lientericus, Bauchflüssig. Plin. 29. cap. 3 pro vulgata lectione *lienicis*, Harduinus restituit *lientericus*. Vide emendationes ejus ad h. l. n. 15. p. 718.

LIGELLVM, apud Plautum legitur in Aulular. *De suo ligello sumus si qua exit foras*, quod Nonius tuguriolum exponit, ein Hüttichen / Häußlein. Sed rectius alii libri, tam editi, quam MS. *tigillo*, habent.

LĪGER, & Līgĕris, Galliæ fluvius, die Loire. Cæsar lib. 7. c. 5 *qui cum ad flumen Ligerim venissent*: & ibidem c. 55 *ad ripas Ligeris*: & eodem cap. *Liger ex nivibus creverat.* Tibull. lib. 1. eleg. 7. v. 11

Testis Arar, Rhodanusque celer, magnusque Garumna,
Carnuti & flavii cærula lympha, Liger.

LIGNVM, Holtz. *Ligna & sarmenta circumdare, ignem subjicere*, Cic. 3. Verrin. cap. 27. Adagii modo: *Non ex quovis ligno Mercurius fingitur*, ein Marienbild kan man aus einem ieden Holtz nicht schnitzen. Et, *Lignum pravum haud unquam rectum*, ein krumm Holtz ist übel gerade zu machen; Quod hemistichium apud Galen. legitur ξύλον ἀγνύλον οὐδέποτ' ὀρθόν.

¶ Ligneus, hölzern / von Holtz. *Ligneam materiam flammâ uri posse necesse est.* Cic. de inventione lib. 2. c. 57. *Ligneamenia* ænigmatice de navibus apud Corn. Nepot. 2, 2. 6.

¶ Ligneŏlus, diminut. Cic. lib. 3. ad Q. fratr. epist. 7 *Hæc scripsi ad lychnuchum ligneolum.* Apulejus de Mundo p. 70 *Qui in ligneolis hominum figuris gestus moveat.* Et Augustinus Confession. lib. 11. cap. 23 *circuitus ligneola rota.*

¶ Lignarius, adject. ut *faber lignarius*: & subst. ut Gloss. Ver. *Lignarius, ξυλοκόπος, ὁ πέκτων ξύλα.* Zimmermann / Holtzspälter. Livius lib. 35. c. 41 *Porticum extra portam Trigeminam inter lignarios fecerunt.*

¶ Lignosus, hart wie Holtz. *Radix lignosa*, Plin. lib. 12. cap. 7 extr. *Lignosiore callo induruit*, Idem lib. 16. c. 36. quamvis in MS. *limosiore* est.

¶ Lignor, lignari, holtzen / nach Holtz ausgehen. Hirt. B. Hisp. c. 7 *Dum lignantur, interfecti sunt.* Liv. lib. 10. cap. 25 *lignatum ire*, nach Holtz gehen.

¶ Lignatio, Holtzung. *Milites lignationis caussa in silvas discesserant*, Cæsar 5. Bell. Gall. c. 38.

¶ Lignator, miles qui lignatur. Livius lib. 10. c. 25 *Lignatores ei cum præsidio occurrunt.* Et lib. 41. cap. 1 *pabulatores & lignatores tueri*, die Fouragierer bedecken.

LĪGO, ligare, vincire, constringere, binden / hefften. *Ligare vulnera*, Wunden verbinden / Ovid. 7. Metam. v. 850. Et, *Ligata coma*, Lucan. 3. v. 280.

¶ Ligamen, quo quid ligatur, ein Band. *Salices ad ligamina vitium præparari possunt*, Colum. 11. cap. 2.

¶ Ligatura, Band / Bindung. Pallad. lib. 1. c. 6 *Ligatura in vitibus locum debet mutare.* ¶ Ligaturæ, φυσικὰ πιέσματα, quæ vocabant. Vide *Philacteria.* Usus Augustinus lib. 2. de Doctrina Christianâ cap. 20.

¶ Ligamen, Band. Propert. lib. 2. eleg. 29. v. 6 *Ligamina mitræ.*

¶ Ligamentum, idem. Tacitus lib. 15. c. 54 *Vulneribus ligamenta, quibusque sistitur sanguis, parare eundem monet.*

¶ Ligula, eine Nestel / Band / Senckel. Juvenalis Satyr. 5. v. 20 *ligulas dimittere.* ¶ 2. Mensuræ genus. Cœl. Apicius lib. 8. c. 6. sub fin. *Super trituram colabis lactis sextarios duos, mellis ligulas duas.*

Composita.

¶ Alligare, anbinden. Apul. lib. 6 *Luxuria puerilis nuptialibus pedicis alliganda est.* Et, *Alligare vitem palo*, vel, *ad palum*, den Wein an den Pfal hefften. *Alligari in re aliqua*, plus est aliquanto, quam *impediri*, gefangen genommen und gehindert werden. Cic. ad Att. lib. 8. ep. ult. *Cedendum celeriter est, ne forte qua in re impediar atque alliger.* Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 39 *Hic sè furti alligat*, hoc est, *obnoxium facit*, er macht sich selbst zum Diebe. Plaut. Epidico act. 3. sc. 2. v. 33 *Ibi leno scelestum caput suum imprudens alligabit. Alligare se ad præcepta, leges*, eleganter dixit Quintil. lib. 2. c. 13 pro *accuratissimè observare leges.*

¶ 2. Pro obligare usus est Livius lib. 7. c. 24, *Consul vulnere alligato reversus ad prima signa.* Cicero Tusc. 2. c. 17 *Quiesce igitur, & vulnus alliga.*

¶ Alligator, Anbinder. Colum. 4. c. 13. *Alligatoris officium est, ut vetlam vitem producat in jugum.* Et cap. 20 ejusdem libri, pr. *Sequitur alligatoris cura.*

¶ Alligatio, Anbindung. *Arbustorum alligatio*, Colum. 9. c. 1.

¶ Alligatura, das Hefften oder Binden. Idem cap. 8 de Arboribus. Usus hac voce sæpius B. Ambrosius, ut in Epist. 44 bis terve, & 1. Offic. cap. 3 &c.

¶ Circumlĭgo, ümbinden / ümmwinden. Livius lib. 21. c. 8 *Stupa circumligabant, linebantque pice.*

¶ Colligo, colligare, constringere, zusammen binden. Terent. in Eun. a. 5. sc. 5. v. 13 *Colligavit eum primum miserus modis*, er hat ihm alle vier gebunden. Cic. pro Rab. cap. 4 *Lictor colliga manus*, binde ihm die Hände auff den Rücken. *Colligare in fasciculos*, Plin. 19. cap. 1.

¶ Colligatio. Cic. 1. offic. cap. 17 *Arctior colligatio est societatis propinquorum.*

¶ Deligo, deligare, idem quod alligare, *Deligare vulnus*, Quint. dixit lib. 2. cap. 17. quod ligare & alligare dicitur, eine Wunde verbinden.

¶ Illigo, illigare, anbinden. *Illigatæ post tergum manus*, apud Livium lib. 5. c. 27. Idem lib. 1. cap. 28 *in currus distentum illigat Metium.*

¶ Illigamentum. Salvianus lib. 7 de Gubern. p. 284 *fœmineis tegminum illigamentis capita velare.*

¶ Superilligare. Plinius lib. 30 cap. 7 *Quidam recentem* [lienem caninum] *superilligant.*

¶ Interligare. Statius 7. Theb. v. 571

— — alterno maculas interligat ostro.

¶ Obligo, obligare, ümher binden / verbinden / ut, *Obligare vulnus*, Cic. 3. Nat. Deor. cap. 22. ¶ 2. Significat & devincire, ut, *Beneficio, liberalitate sua aliquem sibi obligare*, verpflichten / an sich bringen. Quod & absolute *obligare*, Plinius dixit Paneg. cap. 28 *Populusque Rom. obligatus à tribunali suo, non taxantis recessit*, id est, obstrictus beneficio. Ibidem cap. 60 *Sed in princi-*

pi

pe rarum, ac prope insolitum est, ut se putet obligatum, aut si putet, amet. ¶ 3. Aliquando *oppignerare* est, verschreiben / verpfänden. Suetonius Vespasiano cap. 4 *Rediit nihilo opulentior, ut qui prope labefactatâ fide; omnia prædia fratri obligarat.* ¶ 4. Est & veneficiis devovere, bezäubern/ Paullus lib. 5. Sentent. Tit. 23. sent. 9 *Qui sacra impia nocturnave, ut quem obcantarent, interficerent, obligarent, fecerint, faciendave curaverint, aut cruci suffiguntur, aut bestiis objiciuntur.* Sic contra *solvi*, est veneficio liberari.

¶ Obligatus, particip. & nomen. Plin. lib. 8. ep. 2. extr. *Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit.*

¶ Obligatio. Cic. ad Brut. epist. 18 *Gravior est animi & sententiæ pro altero, quam pecuniæ obligatio.* Verbindung.

¶ Obligamentum. Tertullianus de Corona cap. 14. pr. *Caput ne velamento quidem obnoxium, nedum obligamento.* Idem de Idolatria cap. 15 *consecrationis obligamentum.*

¶ Obligatura, æ. Gloss. Vet. *Obligatum*, κατάδεσμος.

¶ Obligatorius. Gloss. Vet. *Obligatorium*, ὑποχρεωτικόν. Sic *mandatum obligatorium*, Instit. Tit. de Mandato § Illud quoque §.

¶ Præligare, für oder an etwas binden. *Arida sarmenta præligantur cornibus boum*, Liv. 22. c. 16. Et, *Plagam* [deputati cacuminis] *foliis præligare*, Plin. lib. 17. c. 11. extr.

¶ *Præligatum pectus*, apud Plaut. Bacchidib. act. 1. sc. 2. quod Turnebus *insanum* exponit. Ducta metaphora ab his, qui veneficiis ceu vinculis ligare videntur.

¶ Sed *Præliganeum* Catonis c. 23 videtur a *Præ legendo* esse.

¶ Rĕligare, hart anbinden. Cic. 1. Tusc. c. 43 *Traxit Hectorem ad currum religatum Achilles*, hat ihn geschleifft. *Religare robora tenuia*, Lucan. lib. 2. v. 671. Holtz mit Ketten fassen und anbinden. *Religare religionibus alicujus bona*, est consecrare alicui Deorum, Cic. pro Domo sua cap. 47. sed *obligabit* alii legunt. Usurpatur non raro de navibus appulsis: quæ revinctæ in litore stare solent. Unde & *solvi* dicuntur, cum instituitur navigatio. Catullus Argon. sive 65. v. 174

Perfidus in Creta religasset navita funem.

Horatius lib. 1. Oda 32

Sive jactatam religarit udo
— — — Litore navim.

¶ Religatio, Anbindung. Cic. de Senect. c. 15 *Adminiculorum, ordines, capitum conjugatio, religatio, propagatio vitium.*

¶ Religamen, idem. Prud. Psychom. v. 359

Ut mitra crispum cohibens aurata virilem
Combibat infusum croceo religamine nardum.

¶ Irreligatus, non religatus, nicht auffgebunden / ungebunden. Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 530

Nuda pedem, croceas irreligata comas.

¶ Religio, vide in suo elemento. Incerta enim hujus vocis origo est, ut ibi dicemus.

¶ Subligare, unterbinden / unten binden oder hefften. Virgil. 8. Æneid. v. 459

Tum lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.

¶ Subligar, subligaris, ein Niederkleid / Badekleid. Martial. lib. 3. Epigr. 87 *Transfer subligar in faciem.*

¶ Subligaculum, idem. Cic. 1. offic. c. 35 *Ut in scenam sine subligaculo prodeat nemo*, Vid. Casaub. ad Suet. p. 160.

¶ Subligatio. Palladius lib. 1. cap. 6 *Subligatio acerbis uvis facienda est.*

LĪGO, ōnis, mascul. *Ἀξίνη*, instrumentum ferreum, quo vel veprium, vel arborum stipites eradicantur, eine Rodehauen/ oder Hacken / Nam *bidens* vinitorum est, ein Karst oder Weinhacken. Horatius Epod. 5. v. 30 *Ligonibus duris humum exhaurire*, Ovidius lib. 1. ex Ponto 8. v. 59

Nec dubitem longis purgare ligonibus arva.

Statius Theb. 3. v. 589

Rastraque & incurvi sæpum rubuere ligones.

LĪGVRIA, Italiæ regio, ad mare inferum Galliæ proxima. Situm præter alios describit Florus lib. 2. c. 3.

¶ Hinc Lĭgus, ūris, λίγυς, Liguriæ incola, com. ein Ligurier. *Ligur Ianus*, Virg. Æn. 11, 715.

¶ Ligusticus. ut *mare Ligusticum*, pars maris Tyrrheni, Liguriæ adjacens, der Ligurier Meer. Plin. lib. 2. c. 47.

¶ 2. Ligusticum, herba, Vide paullo post.

LĬGŪRIO, vel *ligurrio*, ligurivi, ligurire, suavia carpere, verlecken. a λιγυρὸς, quod suave significat, auctore Donato, in Terentii illud in Eun. act. 5. sc. 4 *Quæ cum amatore suo quum cœnant, liguriunt*, hoc est, cum fastidio se degustare simulant. mögen dieses / mögen jenes nicht. Horat. 2. serm. satyr. 4. v. 79

— — — Seu puer sanctus
Tractabit calicem manibus dum furta lignrit.

Dieweil er verzehret / was er wöchentlich nicht essen darff. Cic. in Verr. 5. cap. 76 *Non leviter improbissima furta ligurire, sed devorare pecuniam.* Plautus etiam dixit *ligurire aliquem* außzehren / Capt. act. 1. sc. 1, 16. Vet. Gl. *Liguriunt* λιχνεύουσι. Vetustis libris R geminato *Ligurrio* scribitur.

¶ Liguritio, onis, aviditas, appetentia, Lust nach guten Bißlein. Cic. 4. Tusc. cap. 11.

¶ Liguritor, gulosus, antiquis catillo dictus, ein Lecker/ Näscher. Auson. Epigr. 128, in obsceno significatu.

¶ 2. Liguritor, piscis genus Macrobio lib. 2 Saturn. c. 12. extr.

¶ Veteres etiam *Ligurium* (fortean & *Ligurionem*) dixerunt, qui bona sua abligurit. Vet. Gloss. *Ligurius*, *Gulosus*, *Catillo* λίχνος.

Composita.

¶ Abligūrire, liguriendo absumere, vernaschen / verfressen. Terent. in Eunuch. 2. sc. 2, 4. *Itidem patria qui abligurient bona*, durch den Halß gejagt haben. Apulejus Apolog. p. 313 *Patrimonium omne jam pridem abligurivit.* ¶ In obscenum sensum nescio quis abusus legitur apud Suetonium de Illustr. Gramm. cap. 23. extr. Adde dicta in *Liguritor*.

¶ Abligurītio, actus abliguriendi. Vernaschung. Capitolinus in Macrino cap. 15 *Heliogabalus imperium dedecorabit vitiis ingentibus, luxuria, turpitudine, abligurītione*, &c.

¶ Abligurītor, ein Naschmaul/ homo qui sua cupediis consumit. Ambrosius epist. 42 ad Sabinum: *Unusquisque se ebiscerat luxuriosus, heluo internecat, abligurītor perimit.*

¶ Obligurire, idem quod abligurire. Cicero 2. Catilin. cap. 5 *fortunas suas obligurierunt.* Ita Gruterus & Lambinus ex optimis membranis: vulgo *abligurierunt.*

¶ Obligurītor, ein Schlemmer. Julius Firmicus lib. 3. Astrolog. cap. 3. n. 2 *In Tauro Mars si fuerit inventus, homines faciet audaces, temerarios, obligurītores.*

LĪGVSTĬCVM, λιγυστικὸν, Dioscorides lib. 23. c. 463. Sed Galenus λιβυστικὸν, *Lybisticum* vocat, herba est in montibus Liguriæ nascens, ein wild Bergkraut / aliæ prorsus ab illâ, quam *Lebisticum* Pharmacopolæ vocant, Lübestückel / *Hipposelinum.*

LĪGVSTRVM, arbor, quam σφυρία Græci dicunt, Germani, Reinweiden / Mundholtz. Virg. Ecl. 2, *Albâ ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur*, Hoc est, *flores ligustri*, qui albissimi sunt, vid. ibi Taubm. p. 14. & 20. Martial. lib. 1. Epigr. 116

Quædam me cupit, invide Procille,
Loto candidior puella cygno,
Argento, nive, lilio, ligustro:
Sed quandam volo nocte nigriorem,
Formicâ, pice, graculo, cicadâ.

LĪLIVM, λείριον, planta, Lilien / *Lilia alba*, Virg. Georg. 4. v. 131. & *candida*, lib. 6. Æn. v. 709. Idem Ecloga 2. v. 45

— — Tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis.

Lilium rosæ nobilitate proximum, inquit Plinius: *Candor ejus eximius, foliis striatis, & ab angustiis in latitudinem paullatim sese laxantibus, effigie Calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo & semine, stantibus in medio crocis.* Locus est lib. 21. c. 5. Quomodo Calathorum figura lilio respondeat, vide supra in *Calathus.* Crocos appellat luteos illos apices qui de medio, sive ex ipso calyce surgunt. Nam & *Calyx* de Lilio dicitur, sicut de rosâ. vide *Calyx.*

¶ Liliaceus, ut, *Oleum liliaceum*, (quod & *lirinum* à Plinio dicitur, lib 21. v. 5) Liljenöhl. Pallad. lib. 6. c. 14. in lemmate.

¶ Lilietum, ein Liljengarten. Palladius lib. 3. c. 21 *nova lilieta formabunt.*

¶ Est & *lilium silvestre*, heydnische Lilien: item *Lilium convallium*, Meyenblumen.

LĪLYBÆVM, Siciliæ promontorium, Africæ oppositum: item oppidum ibidem.

¶ Lĭlybēius. Virg. Æn. 3. v. 706

Et vada dura lego cæci Lilybeia saxis.

Lilybætanus, idem. *Quæstor Lilybætanus*, Cicero, Ascon. Pedianus in Divin. Verrin. sub init.

LĪMA, eine Feilen / *Opus lima polire*, Quintil. lib. 10. cap. 3 dixit, mit der Feilen glatt machen und poliren. Apul. 2 Florid. *Non eo inficias, net radio, nec subula, nec lima, nec torno, nec id genus ferramentis uti nosse.* ¶ 2. perfectio, perpolitio. der letzte Schmuck. Plin. lib. 1. epist. 8 *lima persequi scriptum.* Idem lib. 5. epist. 11 *Perfectum opus absolutumque, non splendescit lima, sed atteritur.* Vellej. 2. c. 9 *Lima plus in illis est.* Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 6. v. 30

Defuit & scriptis ultima lima meis.

¶ Limo, limare, limam addere, lima polire, feilen/glatt machen. *Limare cornua elephanti*, Plin. lib. 18. cap. 1. Et, *Politius limare aliquid*, Cic. lib. 1. Acad. Quæst. c. 1. Horat. lib. 1. Epist. 14. v. 37

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat.

id est, fascinat; & ita atterit atque evertit. Cicero lib. 3. Fam. ad Appium ep. 8 *De tua prolixa beneficaque naturâ limabit aliquid posterior annus*, id est, atterendo quasi detraxit. ¶ *Limare caput cum aliquo*, Plautus dixit & Turpilius in Leucadia, sich schnäbelen. Vide Nonium.

¶ Limatus, Līmātior, poliert / glatt gemacht. *Oratione limatus*, Cic. lib. 1. de Orat. cap. 39. *Limatius dicendi genus*, Idem de Clar. Orat. cap. 34. Horatius lib. 1. Satyr. 10. v. 65

Comis & urbanus, fuerit limatior idem.

¶ Limatè, adverb. Comparativo usus est Ammianus lib. 15. cap. ult.

ult. *Constantinus cum limatius superstitionum quæreret sectas*, h. e. accuratius.

¶ Līmātŭlus, Cic. lib. 5. fam. epist. ult. *Opus est huic limatulo & polito tuo judicio*, id est, terso & subtili, da alles gar accurat seyn soll.

¶ Limator. Gloss. Cyrilli: *Limator*, γναφεύς.

¶ Limatura, scobs; Feilstaub. Onomast. Vet. *Limatura*, ῥίνημα.

Composita.

¶ Delimare, idem quod elimare, abfeilen. *Scobs delimata*, Plinius lib. 34. c. 11.

¶ Delimator. Gloss. Cyrilli, *Delimator*, διαιρέτης.

¶ Elimare, idem. abfeilen. *Scobs elimata*, Plinius lib. 34. c. 18. De Virgilio Gellius lib. 17. cap. 10 *Morbo oppressus orabit a suis impense, ut Æneida, quam nondum satis elimasset, adolerent. Commodius aliquid elimare*, auspolieren. Onomast. Vet. *Delimo*, ἀκριβίζω.

¶ Elimata, expolita dicuntur. Cic. 4. Acad. c. 20 *Rationes latiore specie, non ad tenue elimata.* Et Severus ad Augustinum epistola (quæ in Augustinianis est 37) comparative, *elimatiores.*

¶ Elimator, Tertulliani est 4. adv. Marc. c. 35, nisi id à *Limus*, quod sordes significat, deducere velis. Vide infra in *Limus.*

¶ Oblimare, ex omni parte limare atque atterere sive consumere. Horatius lib. 1. Sat. 2. v. 61

— — — Bonam deperdere famam,
Rem patriu oblimare, malum est ubicunque.

Ubi vetus Interpres: *Tractum a lima, quæ fabri utuntur.* Terentianus de metris pag. 2419. ed. Putsch.

Quum venit in medium vocesque oblimat adhærens.

¶ Alia notione tam *Oblimare*, quam *Elimare*, vide in *Limus.*

LĪMAX, ācis, cochlea terrestris, eine schwartze Schnecken / à limo, quod in eo generetur, & nutriatur, auctore Varrone & Festo. Vel potius a *limando*, quod plantas atque olera delimet sive corrodat. Unde & *Limaces* meretrices dictæ, quæ miseros amantes κατεσθίουσι. Scal. Conjectan. in Varr. lib. 6. de LL. Columella lib. 10. *Implicitus conchæ limax, &c.* Plautus vero apud Varr. dicto loco: *limaces libidas* in fœminino dixit.

LIMBVS, vestis instita, id est, fascia ambiens ejus extremitatem, ut Lactatius Placidius Scholiastes Statii ad Theb. 6. v. 367 describit, der Schweiff oder Strich am Rock. Virg. 4. Æn. v. 137

Sidoniam picto chlamydem circundata limbo,

Mit einem bunten Schweiff. A *Limus* deducit Donatus in Eun. act. 3. sc. 5. v. 53. itemque Hygenus de Limitibus constituendis pag. 161. Vide post in *Limus.* ¶ 2. *Orbis Oceani limbo circumseptus*, Oros. lib. 1. cap. 2. Metaphorice.

¶ Limbolarii, limborum textores, Schweiffmacher. Plaut. Aul. act. 3. sc. 5. v. 45.

LĪMEN, a *limo.* Eine Schwelle. Vide post in *Limus.* Est autem duplex, superum & inferum. *Superum* proprie *sublimen*, vel *sublimentum* vocatur. Propert. lib. 2. Eleg. 25. v. 17 *At nullo domina teritur sub limine amor, qui Restat, &c.* Vide Scal. in Varr. de re rust. Et, *Jam ut limen exirem, adgenua accidit*, Terent. Hecyr. 3. sc. 3. v. 18. wie ich über die Schwelle zur Thür hinaus schritte / ꝛc. Et, *Exturbari limine templi*, Silius lib. 11. v. 103. hinaus gestossen werden. *In limine deficere*, vel *offendere*, bald forne im Eingange anstossen oder fehlen. Idem quod *in portu impingere*, Vide Chiliad. ¶ Limina etiam dicuntur *limites*, sive *fines.* Unde qui captus ab hostibus, in nostros fines iterum pervenit, *postliminio reversus* dicitur. ¶ *A limine disciplinæ salutare*, Seneca dixit epistola 49, pro leviter degustare. schlecht / wenig studieren. Denique *limine submoveri*, eleganter dixerunt Juvenal. & Virg. 7. Æneidos pro, ab amicitiâ repelli. Juvenal. Satyr. 3. v. 124

Limine submoveor, perierunt tempora longi
Servitii &c. Ich werde abgewiesen / und ist alle Freundschafft aus. Clientes enim in vestibulis patronorum conveniebant ad salutandum & deducendum eos.

¶ Alimen, est *Postliminium*, Scævolâ auctore, indicante Cicerone in Topicis cap. 8. *Quæ a nobis alienata sunt, cùm ad hostem pervenerint, & ex suo tanquam limine exierint, cum redierint ad idem limen, postliminio dicuntur redire*, wenn etwas / so entfremdet gewest / wiederum an seinen rechten Herrn kömmt. Sic, *Recipere postliminio* dicimus, cùm id recipimus, quod vel bello, vel aliis casibus amisimus. Adeo ut *postliminium* nihil sit aliud, quàm reversio quædam.

¶ *Superliminare*, Plinio pars ostii superior est, Græcis ὑπέρθυρον, Oberthür / Verb. compos. Nam lib. 29. cap. 4. *suffensum in superliminari.*

¶ *Superlimen*, idem est in Vet. Gloss. atque etiam per ὑπέρθυρον, Græce vertitur.

¶ Elīmĭno, eliminare, secundùm Nonium est extra limen ejicere, zum Hause hinaus stossen. Sic Ennius apud eundem Nonium dixit in Medea, *extra ædes eliminare.* Horat. lib. 1. epist. 5. v. 25

— — — ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet, &c. aus der Schulen schwatzen.

ALĪMES, itis, ὅρος, terminus, & via transversa in agro, ein Grentzstein und Querweg durch einen Acker. Hygenus de limitibus constituendis pag. 160 *Primum duos limites constituerunt: unum, qui ab Oriente in Occidentem dirigeret: Hunc appellaverunt duodecimanum: ideo quod terram in duas dividat partes, & ab eo omnis ager nominatur. Alterum a Meridiano ad Septentrionem quem Kardinem appellaverunt a mundi Kardine.* Duodecimanum, *postea*, Decimanum *appellaverunt. Reliquos limites fecerunt angustiores, & qui spectabant in Orientem prorsos: qui ad Meridianum transversos appellaverunt.* Limites autem appellati a LIMO, antiquo verbo, id est, transverso. Nam & Limus (qui postea LIMBVS) cinctum, ideo, quod purpuram transversam habeat &c. Vide & alium Gromaticum veterem apud Rigaltium pag. 296. & alium pag. 336. In urbibus quoque & juxta illas in suburbiis viæ limites dicuntur, Gassen / breite Wege. Livius lib. 31 cap. 24 *Intra portam extraque late sunt viæ, ut & oppidani dirigere aciem a foro ad portam possent: & extra limes mille ferme passus in Academia gymnasium ferens, pediti equitique hostium liberum spatium præberet. Eo limite Athenienses, acie intra portam instructa signa extulerunt.* Atque ita fere Virg. lib. 9. v. 324

— — lato te limite ducam;

nisi quod ipse viam inter hostes cædibus & strage faciendam intelligit, sicut ipse lib. 10. Æn. v. 514

— — — latumque per agmen
Ardens limitem agit ferro.

Id quod viam Corn. Tacitus appellavit Annali 2. c. 21 *Cum miles* [Romanus] *viam strage hostium aperiret.*

¶ Līmito, &

¶ Limitor, limitari, limitibus distinguere, Grentzen unterscheiden / austheilen. *Ager limitatus*, descriptus limitibus & finitus, apud Festum. *Quæstio limitata*, id est, terminata, absoluta, Varroni lib. 2. de re rust. c. 2.

¶ Limitatio. Colum. lib. 3. cap. 12. pr. *Limitatio terræ vinealis.* Unterscheidung.

¶ Limitaris, e, ut, *Limitare iter*, apud Varr. lib. 4. de L. L. pro semita modica, quæ relinquitur inter duo confinia.

¶ Limitanĕus, ut, *Limitanei milites*, qui in limitibus regni constituuntur in præsidio, Knechte / so auff die Grentzen zum Schutz gestellet werden. Sextus Rufus cap. 25 *reparato de limitanea Daciæ exercitu.* Spartianus in Nigro c. 7 *Quum apud Ægyptum ab eo limitanei milites vinum peterent, respondit: Nilum habetis, & vinum quæritis?* Et Vopiscus in Probo cap. 14 extr. *Ut limitaneis militibus quinquagenos & sexagenos interseraret.*

¶ Collimĭtare. Ammianus lib. 31. c. 5 *Gelonis Agathyrsi collimitant*, grentzen mit einander. Utitur & Solinus cap. 15 [al. 25] ubi eadem verba deponentialiter aut passive: *Gelonis Agathyrsi collimitantur.*

¶ Collimitium, conjunctio vel coitio limitum, der Ort / da die Grentzen an einander rühren. Solinus c. 49 [al. 62] de amne Jaxarte: *Hoc est collimitium, in quo limes Persicus Scythis jungitur.* Ammianus sæpe *collimitia* pluraliter dixit. e. gr. lib. 15. c. 6 *Alemannicus pagus collimitia Romana latius irrumpentibus*: & lib. 16. cap. 16 *collimitia Thraciarum.* Adde lib. 31. cap. 16. &c.

¶ Elimes, extra limites. Gloss. Vet. *Elimes*, ἄπειρος, ἀπέρατος.

¶ Limnesia, sive Limenia Venus, quæ portubus præest. a Gr. λιμήν, *portus.* Vide Gallæum ad Lactant. lib. 1. c. 21. p. 119.

LĪMŌNIUM, λειμώνιον, herba non dissimilis betæ, nisi quod foliis est tenuioribus & longioribus. *Pyrolam* officinæ vocant, Holtzmangold / Wintergrün. Nomen inde accepit, quod in palustribus nascatur pratis, unde & *brassicam pratensem* nonnulli dixêre. Wiesenmangold / Bieberklee. Cordus.

LIMPĬDUS, limpidum, clarum, purum, lauter und klar. *Lacus limpidus*, Catull. Epigr. 4. *Vinum limpidissimum*, Colum. lib. 12. cap. 28. *Vox limpida*, eine reine Stimme / Plin. 34. c. ult. Et, *limpida gemma*, Plin. lib. 37. cap. 9. id est claræ, lucidæ.

¶ Limpitudo, der Ort / da das Wasser lauter ist / Plinius lib. 31. extr.

LĪMUS, cœnum, lutum, Schleim / Schlamm. *Limus ut hic durescit*, &c. Virgilius Eclog. 8. v. 80. Et Plinius lib. 35. cap. 7 *Invita conferente fluminum suorum limum.* Ac Horat. lib. 2. Sat. 4. v. 30

Sive gravis veteri crustata limus adhæsit.

¶ Līmosus, schlammicht / koticht. *Flumina limosa*, Ovid. 1. Metam. v. 634. Idem Remed. v. 124 *limosa canna.*

¶ Elimare, limum educere, distinctum ab altero, quod a lima est, & expoliendi significationem habet. Tertullianus de Pœnitentia c. 11 *Cedo pulverem dentibus elimandu.* Ubi Le Prieur: *Aptissime verbo ELIMARE usus est. nam LIMVS vocatur illa scabrities, seu sordes illæ dentibus adhærentes.* Hinc forte etiam

¶ Elimator est apud eundem lib. 4. adv. Marcion. c. 35, *Christus elimator humanarum macularum.* Comparatio ibi cum lepra est quæ non limâ abradi, sed ut limus & sordes abstergi ac eluì postulat.

¶ Illīmis, e, sine limo, rein / ohne Schlamm. Ovidius Metamorph. 3. v. 407

Fons

Fons erat illimis, nitidis argenteus undis.

¶ Oblimare, i. e. Limo obducere, ut Virgilius loquitur, verschlämmen. Suetonius Augusto c. 18 *Fossas omnes, in quas Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere detersit.* Cicero *oblimatos agros* dixit lib. 2. de Orat. cap. 52. ¶ Alia notione *Oblimare* quære in *Lima.*

¶ Līmicŏla, habitator limi. Ausonius epist. 7. v. 36

Junctus limicolis musculus ostreis.

¶ Līmigĕnus, in limo natus. Idem Ausonius Mosell. v. 45

— — limigenis ripam prætexeris ulvis.

1 LĪMVS adject. quod & *Limis* dicitur, significat obliquum, transversum, überzwerch. Festus: LIMVS, *obliquus, id est, transversus, unde &* LIMINA. Donatus ad illud Terentii Eun. act. 3. sc. 5, *Ego limis specto:* LIMIS, inquit, *si nominativus singularis est, transversus significas: si septimus Pluralis, deest,* OCVLIS. *Nam* LIMIS *est transversus: unde* LIMEN *dicitur quoque, quod ingredientibus, exeuntibus transversum est. Cum igitur dissimulant homines se videre quod vident, & non recta facie, sed transversa intuentur,* LIMIS *dicuntur* ASPICERE. De LIMVS vide & Veteres Gromaticos, quos supra laudavimus in LIMES. *Limos oculos, transversa tuentes* ex Virgilii Eclog. 3 interpretari liceat. Hoc autem Libidinosorum esse, notavit Aristoteles in Physiognomicis. Hinc *Venerei* appellari Quintiliano lib. 11. c. 3. Ubi de oculorum gestu agit: *Lascivi*, inquit, *& mobiles, aut natantes, & quadam voluptate suffusi, aut limi, & ut sic dicam Venerei* &c. Vide & Cœlium Rhodiginum lib. 15. Antiq. Lect. cap. 10. & Lindebrochium ad supra citatum locum Terentii. ¶ 2. Faciunt & quidam *Limum* vestis genus, idque probare conantur illo Virgilii lib. 12. Æneid. v. 120

Velati limo, & verbenâ tempora cincti.

Ita enim hunc locum Caper & Higinus legendum censuere, qui *limum* exponunt vestem, quâ ab umbilico usque ad pedes prope tegebantur: ab eo sic appellatur, quod in extremo haberet purpuram, limam sive transversam & flexuosam, ut Servius auctor est. De qua veste & Gromatici veteres, quorum paullo ante mentionem feci. Sed Servius existimat Poëtam *Lino* scripsisse (uti & editur) idque summo judicio, quem vide.

¶ Limulus, diminut. *Limulus intueri*, apud Plaut. in Bacchidib. act. 5. sc. 2. v. 12.

¶ Faciunt a *limis*, Collimare. Volunt autem idem esse *collimare*, quod *collineare*, & limis oculis, quibus scopum intueri jaculatores solent, factum, zielen oder das Ziel treffen: sed vix probo exemplo confirmari potest, cum meliores libri pro eo habeant *collineare*, quod vide in *Linea*: & adde sis, quæ Antibarbaro diximus de hoc, uti videtur, sordidiore verbo.

LĪNEA, proprie est funiculus fabrorum, qui in rubricam intingitur, die Rötelschnur / Richtschnur / *Perpendiculo & linea uti*, Cic. ad Q. frat. lib. 3. epist. 1. cap. 1. ¶ 2. Et Figura illa longa sine altitudine, & latitudine, die Linien. *Lineam ducere*, einen Zug oder Strich thun / mit der Farbe oder Federn. Plin. de Apelle lib. 35. c. 10 *Apelli fuit perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in proverbium venit.* Utile dictum: *Nulla dies sine linea.* Faustus Andrelinus:

Nulla dies abeat, quin linea ducta supersit,
Non decet ignavum præteriisse diem.

Ducere primas lineas, Quintil. lib. 2. c. 6. pr. *Aliquid velut primis lineis designare*, Idem lib. 4. c. 2. sub fin. etwas entwerffen. *A linea incipere*, forn anheben. Erant in circo quoque, itemque in stadio lineæ duæ cretâ signatæ, à quarum alterâ procurrebatur ad carceres: alterâ, ubi flectebatur ad metam, victoriæ nota. De quibus notat Buchnerus ad illud Prudentii Hymno de Natali Servatoris:

Scandit gradatim demuo
Jubar priores lineas.

Hinc interpretandum putaverim illud Terentii Eunuch. act. 4. sc. 2. *— — certè extrema linea*
Amare haud nihil est.

Id est, quamvis absim ab amica, & videndi tangendique copia haud sit, tamen ex longinquo etiam amare haud nihil est: hoc est, non extra spem potiundi positum est. *Extrema* enim *linea*, unde instituebatur cursus: primam enim & principem habebat alteram ad metam, a qua *extrema* ista longissime distabat. Hinc *extremâ lineâ amare* est ex longinquo. Proverbialiter *Alba linea* (λευκὴ γράμμη) qui res nullo discrimine habent, appellabantur. Qua locutione Plutarchus & Plato usi sunt, uti Casaub. ad Theophrasti Characteres observat pag. 130. Gellius lib. 20. c. 11 *Græci multa & varia lectitantes, in quas res cumque inciderent,* ALBA, *ut dicitur* LINEA, *sine cura discriminis solam copiam sectati, convertebant.* Namque linea illa, unde procursus, quoslibet sine discrimine admittit cursores: at altera ad metam discrimen facit, victoremque a cæteris separat atque distinguit. Huic *igitur* lineæ similes sunt, qui nullum rerum discrimen habent. ¶ 3. Martialis *lineam* funiculum dixit, ex quo piscatorum hamus dependet, eine Angelschnur / lib. 5. epigr. 57

Tremulaque captum lineâ trahit piscem.

Hinc *lineam mittere*, den Angel werffen / Plautus dixit Mostell. act. 5. sc. 1. v. 22. ¶ 4. Linea idem quoque est quod longurius, vacerra: Ein Stallbaum. *Lineam poscere*, Cassius Severus urbane. vid. Ludov. Cresoll. Vacat. Autumn. lib. 11. cap. 12. sect. 3. pag. 383. Cœl. Rhodigin. lib. 5. cap. 14. Conf. Voss. lib. 6. Instit. Orat. cap. 11. pag. 529. ¶ 5. Et, *linea*, agnationis Gradus est Jure consultis Linien der Gesipschafft. ¶ 6. *Linea*, pro ordine subselliorum in circo apud Ovid. ut Lipsius exponit Centur. 5. Miscell. Epist. 56. ¶ 7. *Lineam Margaritarum* Scævola dixit seriem margaritarum nexarum in filo, einen Strech oder Schnur angereyeter Perlen. *Margaritas in lino* Ulpianus dixit. ¶ 8. In Notitia Imperii, *Linea Valli* dicitur tractus valli in directam longitudinem lineæ instar, productus. ¶ 9. Severus Sulpicius *Lineam lactis* dixit lac demanans ubere & lineam veluti signans, Dial. 2. cap. 3, *Ut solet ex uberibus caprarum aut ovium, pastorum manu pressis, longa linea copiosi lactis effluere.* ¶ 10. *Lineam* pro formidine dixit Seneca Hippolyto v. 46

— — Altus rarus
Cervice grabi portare plagas,
Alius teretes properet laqueos;
Picta rubenti linea pinna
Vano eludat terrore feras.

Ubi Farnabius lineam hanc interpretatur formidinem, sive genus retis plumis versicoloribus iisdemque ustulatis intertextum, quod visu & odore feras terret & in plagas impellit.

¶ Linearis, ut *linearis pictura*, & *linearia* absolutè Plinio lib. 35. cap. 3 dicitur, quæ sine coloribus, lineis tantum perficitur: quam Græci *Graphida* appellant, quo vocabulo idem Plinius atque Vitruvius usi sunt, Reißkunst / Reissen. Vide supra *Graphis.*

¶ Linealis, idem. Ammianus lib. 22. c. 40 [Vales. cap. 16] *Omnes ambitus lineales farina respersit.* Loquitur de metatione Alexandriæ, quam Curtius lib. 4. c. 8. n. 6 descripsit. *Ambitus* autem *lineales* sunt lineæ, quæ murorum ductum designabant, farina, quod calx defuerat, ut notiores essent operantibus, respersæ.

¶ *Lineamentum*, lineamenta notæ sunt, & quasi lineæ quædam ac fila corporis, ex quibus de forma judicatur, ejusque similitudine, cum alio corpore, ut, *Lineamenta faciei*, die Bildung und Gestalt des Angesichts / habitus ipse faciei. *Pythagoras ex lineamentis oris judicabat de ingeniis eorum, qui ad discendum sese obtulissent*, Gell. lib. 1. cap. 9. Et Cicero lib. 1. Nat. Deor. cap. 18 *Quæ compositio membrorum, quæ conformatio lineamentorum, quæ figura, quæ species, humana potest esse pulchrior?* Justinus lib. 1. cap. 2 *Lineamentorum qualitas matri ac filio similis*, sich ähnlich sehen.

¶ Līneare: unde

¶ Collĭneare, zielen / und das Ziel treffen. Cic. de divinat. lib. 2. c. 59 *Quis est, qui totum diem jaculans, non aliquando collineet?* Idem de finib. lib. 3. cap. 6 *Hastam aliquò, aut sagittam collineare*, etwa ein Ziel mit dem Spieß oder Pfeil treffen.

¶ Delineare, est rei primas lineas ducere, abreissen / entwerffen / einen Riß von etwas machen / ut pictores solent. Plinius lib. 35. c. 10 *Apelles arrepto carbone exstincto e foculo imaginem in pariete delineabit.* Apulejus 1. Florid. Solus Apelles coloribus delineavit. Arnobius lib. 1. p. 17 de Deo: *quem nulla delineat forma corporalis.*

¶ Delineatio, Abriß / Entwerffung. Tertullianus advers. Valentinianos cap. 27 *In delineationem superioris Christi.* &c.

LINGO, linxi, lingere, λείχειν, lecken. Plaut. Casin. a. 2. sc. 8. v. 21 *Mel mihi videor lingere.* ¶ 2. Et, aliquid paulatim deglutire, im Munde zergehen / und hinab in den Magen sincken lassen / in qua significatione apud Plin. aliquoties legitur, ut lib. 37. c. 10 *Lingentium calculos frangere.*

¶ Linctus nomen. Idem lib. 31. c. 9 *Multi tussim veterem linctu salis discussere*, einen alten Husten mit Salzlecken zertheilen. add. lib. 36. c. 17.

¶ Delingere, *Delingere salem*, Plautus Persa a. 3. sc. 3, 24.

LINGVA, maximum bonorum & malorum instrumentum, ὄργανον μὲν ἀγαθῶν, ὄργανον δὲ τῶν κακῶν λέγειν, quemadmodum Pittacus scripsit. Dicta est vel a *lingendo*, hoc est, à *lingendo*, vel quod dentium septis, quasi vallo, munita ac ligata sit. Vide Gell. lib. 1. c. 15 *Linguam continere, cohibere*, die Zunge im Zaum halten. Cic. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. c. 13 *Lingua omnibus quam diligentissime continenda est.* Idem pro Flacco cap. 23 *Lingua quasi flabellum est seditione*, die Zunge richtet Uneinigkeit an / hilfft zur Auffruhr. *Immodicum linguæ*, dixit Tacitus 3. Hist. cap. 53. qui licenter nimis loquitur, qui temperare sermonibus non potest. Namque & ipsum vitium *intemperantia linguæ* Curtio appellatur. Vide supra *Libertas*: item *Licentia. Petulantiam linguæ*, dicacitatem improbam impudentemque Suetonius dixit Tiberio cap. 61. extr. *Titubantiam* verò *linguæ* Claudio cap. 30, quam in Vitellio cap. 7 *Titubantiam oris* vocat; das Anstossen der Zungen. ¶ Linguam ψυχῆς ἄγγελον, Democritus dixit: ex sermone enim de sensibus & cogitatis animi constat. Horat. de arte Poetica v. 110. *Post effert animi*

animi motus interprete lingua. Et, *Interpretem animi* linguam Lucretius etiam lib. 6. v. 1147. iremque Prudentius Romano v. 771 dixit. *Cogitationis interpretem* Lactantius de ira Dei cap. 14. ¶ *Linguis favere*, jubebantur olim in sacris: quo aliquando silentium, aliquando εὐφημία significabatur, vide Brisson. lib. 1. Form. ¶ *Linguam* pro obtrectatione posuit Cic. in Epist. 2. ad Varronem lib. 9. famil. *Tibi idem consilii dedi, quod mihimetipsi, ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus.* ¶ 3. Et *Lingua*; Differentiæ sermonum, Sprachen/ *Lingua Græca, Latina* &c. Horat. 3. Carminum oda 8

Doctus sermonis utriusque linguæ, beyder Sprachen erfahren. Ovid. 2. de arte am. v. 121

Nec levis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Pro eloquentiâ lingua ponitur apud Apostolum 1. Corinth. 13. v. 1 *Si linguis Angelorum loquar.* ¶ 4. Linguæ etiam dicuntur promontoria a similitudine. Cæsar de bello Gallico lib. 3. cap. 13 *Erant ejusmodi fere situs oppidorum, ut posita in linguis promontoriisque neque pedibus aditum haberent, neque navibus.* Lucanus eleganter describit lib. 2. v. 613 de Brundusii situ agens:

Hanc lacus angustum jam se cogentis in artum
Hesperia, tenuem producit in æquora linguam,
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas.

Ex quibus intelligere licet, *linguam* appellari terram aliquam editiorem, quæ longo arctoque dorso, instar linguæ, porrigatur in mare. Vide Schottum lib. 3. observat. Human. cap. 28. ¶ Lingula, diminut. quod & *Ligula* indifferenter fere scribitur, *Lingula* vel *ligula calcei*, das Zünglein im Schuhrucken. Martialis lib. 2. epigr. 29

Non hesterna sedet lunata lingula planta,
Coccina non lassum cingit aluta pedem.

¶ 2. Et *Ligula* instrumentum, ein Schäufflein/ ein Schaumkellen. Columell. lib. 9. cap. 15. extr. *Liquatum mel transfertur in vasa fictilia, quæ paucis diebus aperta sint, dum mustum fructus defervescat, isque sæpius ligula depurgandus est.* ¶ 3. Et mensura, cochlear, quarta cyathi pars, ein Löffel voll. Plinius lib. 20. cap. 5. *duarum aut trium ligularum mensura.* ¶ 5. Pro ipsis cochlearibus posuisse Cato videtur. *Lingulas* (a *lingendo* videlicet) de re rustica cap. 84.

¶ Lingulatus. ut *lingulati tubi*, qui ad aquæ ductionem ita aptati sunt, ut palmi spatio unus in alterum possit intrare. Vitruv. lib. 8. cap. ultimo. Brunnröhren/ die sich in einander schliessen.

¶ Linguatus. Tertullianus de Anima cap. 3 *Apostolus Athenis expertus linguatam civitatem.* waschhafftig.

¶ Linguōsus, idem. Petronius fragmento Tragur. p. 21 *Dura bucca fuit, linguosus, Discordia, non homo.* Et Hieronymus Epitaphio Paullæ [epist. 27] cap. 10 *Quam linguosam, garrulam, ac procacem, rixisque perspexerat delectari*, &c. Et Augustinus Confession. lib. 1. cap. 9 pr. *linguosæ artes.*

¶ Linguax, loculus jejus, blatero, ein Schwätzer. Onomast. *Linguax*, λάλος, ἀδολέσχης.

¶ Lingulāca, Plaut. in Casina act. 2. sc. 8. v. 63 *Uxor linguacea est nobis domi, nam nunquam tacet*, dem die Zunge wohl gelöst ist/ ein Klappermaul. Et Gellius lib. 1. cap. 15 extremo: *Veteres nostri hoc genus homines, in verba projectos, loculutejos, & blatiæones, & lingulacas dixerunt.* ¶ 2. Sed, *Lingulacam piscem*, Hermolaus, *soleam* esse, aut ab ea piscem non valde dissimilem voluit, ein Schollen. Ex eo jocus Plauti Casina act. 2. scen. 8. vers. 62

OL. *Vin Lingulacas?* (pisces scil.) ST. *quid opus est, quando uxor domi est?*
Ea lingulaca est nobis (satis loquax) *nam nunquam tacet:*

Lingulacæ nimirum sunt, qui Græcis λάλοι, B. Hieronymo *Linguosi*, aliis *linguaces.* Composita a *Lingua.*

¶ *Linguarium* apud Senecam 4. de B[illegible]. cap. 36 est multa, vel vectigal pro lingua inconsideratius l[illegible]a, ut recte Muretus explicat in Variis. V[illegible]de & Lips. ad eum Senecæ locum.

¶ Bilinguis, proprie duas linguas habens, quemadmodum Diodorus Siculus sub fin. lib. 2. p. 97 fabulose de incolis insulæ in australi Oceano tradit δίγλωττοι ἀνθρωποι ἦσαν τὴν γλῶτταν. ¶ 2. Duarum linguarum pericus, zweyer Sprachen kundig. Sic Bruttios Ennius *bilingues* apud Festum vocavit, quod Osce & Græce loqui fuerint soliti. Et Curtius lib. 7. cap. 3. n. 29 *bilingues* vocat, qui Græce & barbare loquebantur. ¶ 3. Qui lubrica & parum sincera fide loquitur. der mit zweyen Zungen redet/ δίγλωσσος ἀνήρ, Vide Chiliad. Virgilius Æn. 1. v. 661

Quippe domum timet ambiguam Tyriosque bilingues.

¶ Trilinguis, trium linguarum, dreyzüngig/ ut appareré in serpentibus dicuntur. Prudentius Cathemer. 3. v. 127 ex protevangelio: -- -- *ut mulier*
Colla trilinguia calce terat.

Vide VVeitzium ad Prudent. 1. contra Symmach. v. 28 pag. 723. ¶ Tergemini sermonis peritus, der drey Sprachen kan. Apulejus lib. 11 post principium: *Siculi trilingues Stygiam Proserpi-*

nam nominant. Quod Cœl. Rhodig. extremo lib. 3. Antiqu. Lect. interpretatur, *initio barbare, mox Græce, postremo Latine locutos esse.*

¶ Elinguis, mutus, Sprachloß. Cic. pro Flacco cap. 10 *Convicit & elinguem reddit*, überzeuget/ daß er erstummen müssen.

LĪNIO, linire, apud Columellam subinde reperitur, pro quo tamen usitatius est *Lino*, livi, vel levi, linere, schmieren/ bestreichen/ überziehen. *Linere pice*, verpichen. Columella lib. 6. cap. 17 *Optimum est inurere, atque ita liquida pice cum oleo linire.* Idem lib. 12 cap. 50 *dolia gummi liberunt.* Et Ovidius Fast. 3. v. 760 *linit ora luto.* Altera forma Vitruvius lib. 7 cap. 3 *luto liniuntur.* Sed & *Auro sublimia tecta linuntur*, Ovidius de Medicam. faciei v. 7. Martialis lib. 3. epigr. 42

Lomento rugas uteri quod condere tentas,
Pulla, tibi ventrem, non mihi labra lini.

Ubi *Labra linere*, das Maul schmieren/ betriegen. Apud Horat. *linere vinum* est condere. Oblinebantur enim pice vel gypso amphoræ, in quibus vinum recondebatur. Locus est lib. 1. ode 20. ubi vide Interpretes.

¶ Litūra, das überherschmieren/ auslöschen. *Litura in nomen alicujus*, Cic. pro Arch. cap. 5. subaudi *facta*, ausgestrichen. *Lituram facere*, Ovid. Epist. 3. v. 3. ausstreichen. Martialis lib. 4. epigr. 10

Non possunt nostros multæ, Faustine, libros
Emendare joco: una litura potest.

Horat. de arte Poetica v. 292

Carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit.

Claudius Imperator cum orantibus familiaribus appositam cuidam demsisset notam, *Litura tamen*, inquit, *exstat*, ut Suetonius auctor est ejus vitæ cap. 16. Significat autem notam eandem ignominiosam tolli posse, memoriam vero ipsius notæ flagitii manere.

¶ Litūrare, inducere, delere, apud Sidon. lib. 9. Ep. 3. extr. *Tunc certim te prolasse reliqua gaudebo, si liturasse aliqua cognovero.* Ubi hæc ex veteri inscriptione Savaro laudat: CVM IN RE PRAESENTI INSPEXERIM LITVRATVM AGR. ET ERASVM, &c.

¶ Liturarius idem quod delicticius. Ausonius Præfat in Centonem: *Hoc die uno & addita lucubratione properatum modo inter liturarios meos cum reperissem &c.* Ubi *liturarios*, ut Scaliger reponit, vocat codicillos, in quibus prima concepta scriptionis nostræ perscribimus, &, quæ displicent, inducimus, ut posteà chartæ puræ commendentur.

Composita a *Lino* sunt

¶ Allĭnere, adspergere, *Vitia sua alteri allinere*, dixit Seneca Epist. 7. pr. einen andern mit seinem Laster beschmitzen/ Horat. de Arte poet. v. 445

Vir bonus & prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Transverso calamo signum,

wird dabey schmieren/ oder zeichnen.

¶ Circumlinere, umher beschmieren/ bestreichen. Plinius lib. 11. cap. 14 *Circumlini alveos fimo bubulo utilissimum.* Unde

¶ Circumlītus, participium. Plinius c. l. *Vasis melle circumlitis.* Et pro *circumdatus.* Horatius lib. 2. epist. 10. vers. *musco circumlita saxa:* Et Ovidius 11. Metam. v. 137 *auro circumlitus*, übergüldet. Et Quintilianus lib. 8 cap. 5 *pictura, in qua nihil circumlitum est.*

¶ Circumlitio. Seneca epist. 86 *In pictura modum varia circumlitio* [pari[illegible] *pratexitur.* Ac Plinius lib. 24. cap. 7 *Ora circumlitiones.*

¶ Circumlinire, idem ac circumlinĕre. Columella lib. 6 c. 16 extr. *Vulnera medicamento circumlinienda.* Quintilianus lib. 1. cap. 11 *simplicem vocis naturam pleniore quodam sono circumlinire*, scilicet magister haud patietur.

¶ Collĭnere, beschmieren/ besudeln. Prudentius Cathem. 5. v. 15

--- Filia favus scindens floreis
Presso melle prius conlita fingimus.

Quod candelarum apud veteres genus erat: Sic filum cera collitum, ein Wachslicht. Metaphorice Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 3. v. 133 *Pulchrum ornatum turpes mores pessumi cum collinunt*, schönen Schmuck verstellen und besudeln schändliche Sitten unflätiger als Koth. Repetit Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 93.

¶ *Collinitum* facit Columella a *Collinio*, lib. 6. cap. 17. extr. *Semina melle collinita.*

¶ Delĭnere, fœdare, corrumpere. Cicero in quadam epistola, citante Prisciano, lib. 9. sub fin. *Tuli molestè, quod litteræ delitæ mihi antè, redditæ sunt*, besudelter Brieff.

¶ Delītor. Accius Atreo, apud Priscian. c. l. *Scelerum fratris delitor.*

¶ Non autem huc pertinet *Delinire*, quod a *Lenis* est; nec *Delinimentum* Livii lib. 40. cap. 11. neque *Delinitio*, Cicer 2. de Fin. cap. 16. nec *Delinitor*, de Claris orat. cap. 70. De his suprain *Lenio.*

¶ Illinere, einschmieren/ anstreichen. Cicer. de orat. lib. 1. cap. 58

cap. 52 *Color venustatis non fuco illitus, sed sanguine diffusus.* A nicht geschminckt. *Aurum vestibus illitum*, Horat. lib. 3. od. 9. Et Livius *Illitum veneno donum* dixit lib. 5. cap. 2.

¶ Illinire, idem. Plinius 20. cap. 17 *Phreneticis illinivit cum polenta* &c. Et lib. 25. cap. 12 extr. *Psyllion illinitum fronti.*

¶ Illitus, ûs, subst. das Anstreichen. Plinius lib. 23 extremo: *appositu, fotu, illitu.*

¶ Superillinere, drüber her schmieren. Idem Plinius lib. 30. cap. 12 *superillito butyro obvillo cum melle.* Celsus lib. 3. cap. 19 *Totum corpus superillinendum est.*

¶ Interlinere, delere. *Corrupta atque interlita tabula*, durchstreichen und austhun. Cic. 4. Verr. cap. 42.

¶ Oblinere, verstreichen/ ümher schmieren. Varro de re rust. lib. 3. cap. 7 *Aves decipiuntur, cum se obleverint visco*, wenn sie sich mit Leim ümher beschmitzet haben. Cic. Philipp. 14. cap. 3. extr. *Libidine flagitiosâ oblita est Antoniorum vita*, beschmitzt und berüchtiget.

¶ Oblinire, verschmieren. Columella lib. 12. cap. 39 *Vasis oblinitis includere.* Scribonius Compositione 245 *Prodest & cinis de filice facta, aqua conspersa, oblinita.*

¶ Perlinere, wohl durchschmieren. Columella lib. 7. cap. 5 *Ulcera labantur aceto, & pice liquidâ cum adipi suilla perlinuntur.* Plaut. *Unguentis perlitus ignave incedis*, in Casina act. 2. sc. 3. v. 23. Alii *unguentatus per vias*, legunt. B

¶ Prælinere, von aussen/ oder von fornen beschmieren. Gellius lib. 13. cap. 23 *Villas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuisse.* Seyen nicht getüncht gewesen. Et lib. 7. cap. 14 extr. Unumquodque *cum caste pudiceque ornatur, sit illustrius: cum fucatur atque prælinitur, sit prestigiosum.* angestrichen.

¶ Relinere, quod oblitum & obturatum fuit, aperire, auffthun/ auffspinden. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 51 *Relevi dolia omnia*, &c.

¶ Sublinere, bestreichen/ aliquantulum illinire. Plinius lib. 33 cap. 5 *sublinunt atramento:* & cap. 6 de argento vivo: *Cum ea inaurantur, sublitum bracteis pertinacissime retinet.* ¶ 2. *Sublinere os*, proverbiale est, pro illudere, vanis promissis decipere. Plaut. Captiv. Act. 3. sc. 4. sub fin.

Nucleum amisi, reliquit pignori putamina.
Ita mihi stolido sursum vorsum os sublevêre effutiis.

& in Aul. act. 4. sc. 6. princ.

Fidei censebam maximam multò fidem
Esse, ea sublevit os mihi plenissimè.

Vide Taubm. ad Argumentum Epidici.

¶ Sublatio, der erste Uberzug/ erste Farbe.

¶ Sublinire, idem. Plaut. Milite a. 2. sc. 5. v. 57 *Sublinitur os custodi.* Et ibidem sc. 1. v. 75 *Sublinitum est os custodi mulieris.* C

¶ Subterlinere, von unten schmieren. Plinius 28. cap. 7 *Plantas ægri subterlinere*, die Fußsolen schmieren.

¶ Superlino, Plinius lib. 22. cap. 23 *viscо superlitum, ut hæreat.*

LINQVO, linquere, deserere, relinquere. *Animo linqui*, in Ohnmacht fallen/ Sueton. Cæs. cap. 45. *Animum linquentem revocare*, Curtius lib. 9. c. 5. n. 11. sich wieder erhohlen.

Composita.

¶ Delinquere, prætermittere, quod prætermitti non oportuit: & peccare, versehen. Terent. Hecyr. act. 4. sc. 4, 41 *At quia non delinquunt viri*, können denn Männer kein Wasser betrüben? Cic. off. lib. 1. cap. 41 *Si quid delinquitur, fit nescio quomodo, ut magis in aliis cernamus, quam in nobismetipsis.* ¶ Veteres *delinquere* & pro deesse ponebant: unde *deliquium*, quod deest, dicebant. Sicut *reliquum* a relinquendo, quod remanserit. Plautus Casina act. 2. sc. 2. v. 32

--- Sine, quod libet, id faciat
Quando tibi nil domi deliquum est.

Vide ibi interpretes.

¶ Delinquentia, Tertullian. Resurr. Carn. c. 46 & 47.

¶ Deliquium, defectus, ut, *Deliquium solis*, Finsternüß/ Plin. lib. 2. cap. 12. *Deliquium animi*, Ohnmacht. D

¶ Delictum, Versehung/ Sünde/ Cic. off. lib. 1. cap. 13 *Quæ parva videntur esse delicta, ab iis est diligentius declinandum*, für den Sünden/ so für geringe anzusehen/ soll man sich desto fleißiger hüten. Idem lib. 5. fam. ep. 17 *Homines sapientes delicto suo, non aliorum injuriâ commovebentur.*

¶ Delictor, peccator. Cyprian. Epist. 59 cap. 1 *gravissimis delictoribus, & in Deum multum ante peccantibus.*

¶ Relinquere, deserere, Terent. in Adelph. act. 3. sc. 4, 52 *Animam relinquam potius, quam illam deseram*, ehe ich sie verlasse/ so wil ich ehe mein Leben lassen. Idem in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 46 *At si talentum rem reliquisset decem*, nach sich lasse. Cic. pro Rosc. Amerino: *De patrimonio nihil relinquere.* Et, *Testamento relinquere aliquid alicui*, Idem Offic. lib. 3. c. 24 einem etwas bescheiden/ vermachen. *In medio relinquere*, Cic. 1. Acad. c. 10. in seinem Werth und Unwerth bleiben lassen. *Scriptum relinquere*, Nepos Cononе cap. 5. nach sich beschrieben lassen. *Relinquere res*, est imperfectas deserere seu interrumpere res vix inchoatas. Nos dicimus, alles stehen und liegen lassen. Terent. Andr. act. 2. sc. 5. princ.

Herus me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Observare.

Ubi Donatus: *Imponitur manus rebus, cum perficitur id, quod cœperit: ut Virgilius*, Imponit Regina manum. *Relinquuntur verò res, cum imperfectæ relinquuntur. Idem Virgilius:* ATQVE OPERE IN MEDIO DEFIXA RELIQVIT ARATRA. *Adeò præposuit hoc negotii rebus omnibus.* Cæsar 3. de B. C. cap. 102 *Cæsar omnibus rebus relictis, persequendum sibi Pompejum existimavit.*

¶ Relictio. *Desperationes & relictiones reipublicæ*, Cic. ad Attic. lib. 16. epist. 7.

¶ Rĕlĭquus, a, um, übrig/ überblieben/ quod vel restat, vel superest: ut, *Nihil est reliqui*, Cic. 2. Fin. c. 31. es ist nichts mehr übrig. Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 9 *Itane paratus es, ut spes nulla reliqua in te siet?* daß du keine Hoffnung mehr an dir selbst habest? *De reliquo velim tibi persuadeas*, Cic. lib. 6. ep. 21 fam. demnach ꝛc. *Reliquum est*, &c. nun ist es an dem. Nepos Attico cap. 21 *Quoniam nihil reliqui feci, quod ad sanandum me pertineret; reliquum est, ut ego mihi consulam.* weil nichts unterlassen ꝛc. so ists nun an dem ꝛc. Ubi, *Reliqui nihil facere* eleganter dicitur, pro, omnia facere, tentare, quibus simillima Cicero scripsit lib. 3. fam. ep. ult. *nullum munus officii cuiquam reliquum fecisse.* Sed *in reliquum tempus* est in posterum, hinfüro/ hernachmahls. Cæsar l. b. 1. Gall. cap. 20 *Monet, ut in reliquum tempus omnes suspiciones vitet.*

¶ Reliquum, reliqua, quæ deductis rationibus, & computatis acceptis expensisque debita resident, & solvenda præstandaque supersunt: Ἔλλειμμα Græcis: item λειπόδες, & λειπογραφία, Reste. Terentius Phorm. act. 1. sc. 1. pr.

Amicus summus meus & popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de vatiuncula,
Jampridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum id ut conficerem.

Cicero ad Atticum lib. 16. epist. 3 *Angit me ratio reliquorum meorum*, die Rechnung meiner Schulden. Plin. lib. 3. epist. 19 *Reliqua colonorum minuit*, die Schulden und Reste/ so auffgewachsen waren/ ꝛc. Atque ita etiam JCti absolute *Reliqua* vocant: perinde, ut *debita* dicuntur. Et ita alii quoque auctores. Spartianus Adriano cap. 7 *In provinciis verò etiam ex reliquis ingentes summas remisit.* In Nummis Adriani: RELIQVA VETERA HS. NOVIES MILLIES ABOLITA. Quintilianus lib. 6. cap. 4 ex emendatione Salmasii: *Dispensatori, qui cum reliqua non responderent, dicebat subinde &c.* Symmachus lib. 10. Epist. 47 *Adversum rescripta tot Principum, qui præfectis debita exigenda mandarunt: adversum relationem, quæ uberiorem summam docuit exclusam; reliquum verò secundum rectorum literas exculpendum ab obnoxiis intimabit.* Vocantur & *Residua*: vide *Resideo*, in *Sedeo*. A priori est

¶ Reliquari verbum, Rest bleiben/ quo usus Scævola Lege 20 § 1 de fundo instructo: Adde infra in *Pagina.*

¶ Reliquatio. Gloss. Philox. Λειπογραφία, *Reliquatio.* Et Tertullianus de Anima c. 56 *Ajunt & immatura morte præventas (animas) eo usque vagari isthinc, donec reliquatio compleatur ætatis, qua cum perfixissent, si non intempestive obiissent.*

¶ Reliquatores, qui quod alicui debent, ex asse & integro non persolvunt, sed alicujus partis debitores adhuc remanent: quod etiam ad illos referri potest, qui malam rationem reddunt. Crinitus de H. D. lib. 15. cap. 3. Vid. infra in *Pariare.* Scævola Lege 102 Dig. § 2 Valerius, de Solutionib. *superioris anni reliquator*, Restant aus vorigem Jahre.

¶ Reliquatrix. Tertullianus de Anima cap. 35 *Anima reliquatrix delictorum, donec exsolvat novissimum quadrantem.*

¶ Reliquiæ, quæ reliqua sunt, Uberbleibungen/ das Ubrige/ ut, *reliquiæ cibi, prandii, cœnæ*, was vom Essen übrig blieben. Sic *reliquiæ conjurationis*, Cicer. Paradox. die von der zusammen Geschwornen noch vorhanden. *Reliquiæ exercitûs*, Hirtius Alex. B. c. 40. *Belli*, Vellej. lib. 2. c. 17, 1. Et, *reliquias cladis bellum ex naufragio colligere*, Livius lib. 22 cap. 56. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 90 *Quam gaudet, ubi hujus generis reliquias restare video*, wie ist mirs eine Freude/ wenn ich sehe/ daß von dieser alten und guten Art noch jemands verhanden. ¶ 2. *Reliquiæ* dicuntur etiam Cineres & Ossa mortuorum. Sueronius in Domitiano cap. 8 *Monimentum diruit, ossaque & reliquias, quæ inerant, mari mersit.* De *reliquiis* sepulcrorum *transferendis*, scripsit epistolam ad Trajanum Plinius 73. lib. 10. *Reliquiæ*, die todten Cörper/ oder was von denselbigen noch nicht verwesen. *Reliquiæ sanctorum* vel *martyrum*, Heiligthum. Vide Elmenhorst. ad Gennad. p. 168.

¶ Abrelinquo, idem quod relinquere, deserere. Tertullian. adv. Judæos cap. 1, *Divinitate abrelicta*: & eodem cap. *Deo abrelicto.*

¶ Derelinquo, idem, verlassen. *Communem causam derelinquo*, Cic. pro Cæcina cap. 35. extr. *Agros deserere & totas ansiones derelinquere*, Idem 5. in Verr. cap. 51. das Feld wüst liegen lassen/ darvon gehen.

¶ Derelictio, Verlassung. Idem lib. 3. Offic. cap. 6 *Communis utilitatis derelictio contra naturam est.*

¶ Dere-

¶ *Derelictui habere*, nicht achten. Gellius lib.4 cap. 12 *Vineam derelictui habuerat*, id est minime curaverat. liegen lassen/ nicht abwarten.

LINTER, tris, masculinum & fœmininum, sed *fœmininum* frequentius, *scapha*, ein Kahn/ Fischerkahn. *Lintribus in insulam aliquid convehere*, Cic. pro Mil. cap. 27. *Amnem lintre transvehi*, mit einem Kahn übergesetzet/ übergeführet werden / Claudianus lib. 1. de laud. Stilic. v. 206.

¶ 2. Item, ein Trog. *Cavat arbore lintres*, Virg. 1. Georg. v. 261. Tibullus lib. 1. eleg. 5. v. 23

Hac mihi servabit plenis in lintribus uvas.

¶ Lintrarius, qui lintri præst, der da überführet. Ulpian. Lege 1. § 4 Dig. Nautæ, Caupones &c.

LINTEVM, à *lino* dictum, ein leinen Tuch/ Badetuch/ Schweißtuch. *Linteum tepefacere*, Gellius lib 3. c. 6. Et, *Merces fallaces & fucosa chartis, & linteis, & vitro delata*, Cicer. pro Rab. Post. c. 14. ¶ 2. Velum nauticum sæpe Poetis est. Ovidius 13 Metam. v. 195

Orba suis essent etiamnum linea ventis.

Virgilius 3. Æneid. v. 686

— — certum est dare linea retro.

¶ Linteolum, leinen Tüchlein / Plin. 20. c. 17.

¶ Linteus, leinin. ut, *Linea lorica*, Nepos in Iphicr. cap. 1, 4.

¶ *Linea vestis*, Cic. 7. Verr. c. 56. ein Kittel/ leinen Kleid. *Linea candida tunica*, Livius lib. 9. cap. 40. *Lintei libri*, cujusmodi fuêre *Sibyllini*. Plin. lib. 13. cap. 11. *In plumbeis linteisque libris scriptitatum constat*, Bücher von Leinwand.

¶ Linteatus, linteo indutus. *Senex linteatus*, Seneca de Vita beata cap. 27. *Linteata legio*, Liv. lib. 10. cap. 38. vide Interpretes.

¶ Linteārius. *Linearia negociatio*, Leinwandhandelung. Ulpian. Lege 5. Dig. de Tribut. act. § 15 Si plures.

¶ Lintearius substantive: qui linea conficit aut vendit. Lege 5. § 4 Dig. de institor. act. & Cod. Theod. Leg. 16 de murilegulis & gynæceariis: *Si quis ex corpore linteariorum*; hoc est ex collegio illorum.

¶ Linteamen, idem quod Linteum. ein leinen Tuch oder Decken. Apul. lib. 11. pag. 261 *Candido linteamine cinctum pectorale*. Lampridius Heliogab. c. 26 *Linteamen lotum nunquam attigit, mendicos dicens, qui linteo lotis uterentur*. weisse Wäsche. Novis ergo semper, non lotis ille linteis usus fuit. P. Chrysologus Serm. 84 de Christi resurrectione: *linteamina resoluta sunt*.

¶ Linteo, onis, qui *linteamina* texit, ein Leinweber. Cod. Theodos. Lege 8. de murileg. & gynæc.

LINVM, Λίνον, à Λίνω, dictum antiquo verbo, quod est, *teneo*, Lein/ Flachs. *Herbam esse*, ait Plin. lib. 19. proœmio *quæ Ægyptum Italiæ*, paucarum intervallo dierum, *admoveat, atque orbem terrarum ultro citroque portet*. De navigatione loquitur, cui vela serviunt ex lino facta.

¶ Ex lino autem contextas vestes habebant Isidis sacerdotes, unde *Linigeri* a Martiale appellantur. Lanam enim & Orpheus & Pythagoras profanum vestitum judicarunt, ut est apud Apul. in Apologia pag. 504. In quo videntur Gentes Judæos æmulatæ, apud quos Summi Dei scitis *Linea vestes* sacræ & sacerdotibus propriæ.

¶ Lineus, *vestis linea*, flächsin/ leinin. Summa elegantia Laberius apud Petronium vestem Coam, mollissimam ac pellucidam, *nebulam lineam*, vocat; quod per eam velut per nebulam corporis facies appareat,

Æquum est induere nuptam vestem textilem?
Palam prostare nudam in nebulâ linea?

¶ Līnīger. Martial. lib. 12. Epigr. 29 de sacerdotibus Isidis:

Linigeri veniunt calvi sistrataque turba.

¶ Linamentum, alles was man aus Flachs oder leinen Tüchlein zusammen wickelt. Item, eine Wicke/ so der Barbier in die Wunde drehet. Colum. lib. 6. c. 11. ac 38. & Cels. lib. 5. c. 26.

¶ Linifarii &

¶ Linificii, linteones sunt in Cod. Lege 13 de Murileg. & Gynæc. & in Cod. Theod. eod. Tit. Lege 8 & 16, quanquam in literis quibusdam variata ibi scriptura librorum est.

LĪNVS, Λίνος, *Poeta Thebanus* fuit antiquissimus, qui *Herculem literas* & *Musicam* docuit. Quem cum objurgaret, adolescens iratus tabulam, in qua literas pinxerat, capiti Lini illisit, quo ictu, Linus mortuus est, Ælianus lib. 3. Var. cap. 32. Ejus versus aliquos annotavit Stobæus Sermone 37. & 261.

LĪPĂRA, æ, Λιπάρα, Liparæ, *emplastra lenia* sunt apud Celsum lib. 5. c. 19, 25. gelinde Pflaster.

¶ Lipare, proprium nomen insulæ unius ex Æoliis inter Italiam & Siciliam, Vulcano sacra. Vid. Virg. 8. Æn. v. 417. Hinc

¶ Liparensis, ut, *testimonium Liparensium*, Cic. Verr. 5. c. 37. *Liparenses camini*, Sidonius Carm. 23. v. 202.

LIPPVS, qui oculos lacrymantes habet, &c. Dem die Augen stets triefen. Plaut. in Persa act. 1. sc. 1. v. 11 *Lippo quasi oculo me herus meus mavum abstinere haud quit*. Horat. 1. Serm. Sat. 7. v. 3 *Omnibus & lippis notum & tonsoribus, &c.*

Es weiß es niemand/ denn die jungen Ruder und alten Leute.

Idem lib. eodem satyr. 3. v. 25

Cum tua perbideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in animorum vitiis tam cernis acutum? &c.

Martial. lib. 8. epigr. 9

Solvere dodrantem nuper tibi, Quintle, volebat
Lippus Hylas: Luscus vult dare dimidium.
Accipe quam primum: brevis est occasio lucri,
Si fuerit cæcus nil tibi solvet Hylas.

¶ Lippulus, diminut. Arnobius lib. 7. p. 240.

¶ Sublippus. Gloss. Vet. *Sublippus*, ὑπόπλεως.

¶ Lippitudo, *morbus ipse*, Augenwehe/ quanquam ab ὀφθαλμία differt. *Lippitudo perodiosa*, das sehr verdrießliche Augentrieffen / Cicero ad Attic. 10. epist. 17. Et Seneca lib. 1. ad Neronem de clementia cap. 6 *Imbecilles oculos esse suos, qui ad alienam lippitudinem suffunduntur.*

¶ Lippio, lippire, lippitudine laborare, Cic. ad Attic. 7. epist. 14 *Cum lebiter lippirem, hæc ad te dedi.* Tertullian. adv. Marc. lib. 1. cap. 2 *Lippientibus etiam singularis lucerna numerosa est.* Plaut. Curcul. a. 2. sc. 3. v. 39 *Lippiunt fauces fame*, der Schlund schäumet mir für Hunger.

LIQVET, liquere, impersonale, significat constare, manifestum & certum esse, öffentlich und am Tage seyn / klar seyn. Cic. lib. 1. Nat. Deor. c. 12 *Negat omnino de diis sese habere, quod liqueat*, von den Göttern sagt er / habe oder wisse er gar nichts / das da klar und gewiß sey. *De caussa mihi nondum liquet*, ich hab der Sachen noch keinen Grund / Cicero pro Cluentio. Donatus ad illud Terentii Eun. act. 2. sc. 3, *Illum liquet mihi dejerare:* LIQVIDVM, inquit, *est constans, manifestum & certum. Et sic* LIQVET, *pro liquidum est: ut* CLAVDIT, *pro claudum est. Est &* LIQVET *verbum juris, quo utebantur judices, quum* AMPLIVS *pronunciabant, obscuritate commoti caussæ magis, quam negotii simplicitate.* Nimirum cum in caussa obscura atque ambigua versarentur, neque constaret, quid esset pronunciandum, tum dicebant, NON LIQVET: item AMPLIVS: quo significabatur, proferendum esse judicium, & amplius de eo judicio tractandum. Cicero in Cluentiana cap. 28 *Homines sapientes ex vetere illa disciplina judiciorum, qui neque absolvere hominem nocentissimum possent, neque eum, de quo esset orta suspicio pecunia oppugnatum, re illâ incognitâ, primò condemnare vellent,* NON LIQVERE *dixerunt.* Vide Brissonium in formulis.

¶ Liqueo, liquere, liquidum esse, weich seyn.

¶ A quo & *liquesco*, liquescere, *in liquorem solvi*, weich werden / zerrinnen/ zergehen / ut, *Cera liquescit igni*, Virgil. ecl. 8. v. 80. das Wachs zerschmeltzet vom Feuer. *Voluptate liquescere, & diffluere mollitia*, Cic. Tuscul. 2. cap. 22. ganz dissolut werden.

¶ Liquescere, & disparere est, evanescere, perire & abire in nihilum: Zerrinnen / verschwinden. Seneca Epist. 26 *Incommodum summum est*, inquit, *minui & deperire, & ut proprie dicam, liquescere.* Prudentius Hymno ante somnum extremo:

O tortuose serpens, &c.
Discede, CHRISTVS hic est,
Hic CHRISTVS est, liquesce.

Idem Apotheosi v. 1023

--- Sed cassa cadit, ventoque liquescit
Assimilis.

Laurentius Novariensis Homil. de pœnitentia: *Mens perdita obstupescit, spes depravata liquescit.* Verbo *deliquescere* ita usus Lactantius, & cum τῷ *perire* conjunxit lib. 8. Instit. c. 12. *Tam celeriter*, inquit, *etiam corpus adhuc spiritu in eo manente deliquesceret ac periret, quam celeriter anima discedet.*

¶ Colliquescere, compositi. idem quod simplex. *Perniscito, dum ea, quæ addidêris, in pice colliquescant, & unitas fiat*, Columella lib. 12. cap. 22. mit zerschmeltzen. *Malus cum malo colliquescit voluptate.* Refertur ab Aristotele inter adagia similitudinis, vide Chiliadas.

¶ Eliquescere, eadem significatione, apud Varr. legitur lib. 1. de R. R. cap. 55, *Olea alia ad cibum eligitur; alia, ut eliquescat, ac non solum corpus intus unguat, sed etiam extrinsecus.*

¶ Deliquescere, Columell. lib. 12. cap. 41 *Ita coquuntur, ut omnia poma deliquescant cum musto.* Et Ovidius 4. Metam. v. 251

Protinus imbutum cælesti nectare corpus
Delicuit, &c.

¶ Item perire, diffluere. Vide supra in *Liquesco.*

¶ Liquĕfacere, schmeltzen/ weich machen. Catullus in Gellium Epigram. 89

Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Passivum est *Liquefieri*, ut, *æra liquefacta legum*, Cic. Catil. 3. cap. 8. die ehrne Tafel waren zerschmoltzen. *Saxa liquefacta*, apud Virgil. 1. Georg. v. 473. Silius lib. 11. v. 416

— — & carmina rursus
Pieriâ liquefacta lyrâ.

id est, suavissimo mollissimoque cantu deducta. Ita enim & *liquida vox* suavis & candida appellatur. Vide *Vox.* Et paullo post *Liquidus.*

¶ Colliquefacere, & passive

¶ Colli-

¶ Colliquefieri. *Venenum colliquefactum in potione*, Cicer. pro Cluentio cap. 62.

¶ Liquo, liquare, *liquefacere*, flöſſen/ſchmeltzen/ut cum liquantur metalla. Martialis lib. 9. epigr. 3 *Nives liquantur*, der Schnee zerſchmiltzt. *Liquare alvum*, Celſ. lib. 4. c. 7. Den Bauch erweichen.

¶ Liquāmen, Colum. 7. cap. 4 ſub fin. *Obi tecta, quandocunque detonſa fuerit, ungi debet tali medicamine: Succus excocti lupini, veteriique bini fax & amurca pari menſura miſcentur, eoque liquamine tonſa obi imbuitur.*

¶ Liquatio, actus liquandi, das Schmeltzen. Vopiſcus Aureliano cap. 46 *Aurum per varios bractearum, florum & liquationum uſus perit.*

¶ Eliquamen, pinguedo liquefacta, geſchmoltzen Schmeer/ Schmaltz/Fett. Colum. 9. cap. 14.

¶ Eſt hinc *Deliquare*. Unde & *deliquium*. Varro lib. 6. de Lat. lingua: DELIQVIVM *dictum ab eo, quod* DELIQVATVR: ut *turpida quæ ſunt*, DELIQVANTVR, *ut liquida fiant.*

¶ Eliquare, pro *liquidum reddere*, & ad aliquem uſum purgare, lauter. Seneca 3. Quæſt. Natural. cap. 26 *Eſt in Cherſoneſo Rhodiorum fons, qui poſt magnum interballum temporis, fœda quædam turbidus ex imimo fundat, donec liberatus, eliquatuſque eſt.* Prudentius Hamartigen. v. 259

- - - - operta metalla
Eliquat ornatus, ſolvendi leno pudoris.

¶ Et *Colliquare.*

¶ A quo *Colliquia* & *collicia*, quæ ſulci ſunt majores, in quos, ſi exolvunt minores, dicuntur & *elices* Columell. Vitruvius *colluviaria* vocat, Waſſergraben / Waſſerfurchen / Plin. libr. 18. cap. 19. extr.

¶ Proliquare, Apulejus Apolog. *An ut alii Philoſophi diſputant, radii noſtri, ſeu mediis oculis proliquati & limini extrario mixti, &c.*

¶ Liquor, liqui, deponentale, diſſolvi, zergehen / auffthauen. Virgil. 1. Georg. v. 43

Vere novo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, &c.

¶ Liquidus, adjectivum, flüßig/ *liquida mella*, Virgil. Georg. 4. v. 102. id eſt, pura, defecata, rein/ lauter Hontg. Cicer pro Cæcina cap. 28 *Quicquid inde hauſtus, purum liquidumque ſit.* Virgil. *Liquidus aer, Liquidi fontes*, Georg 1, 404 & 2, 200. *Liquidiſſima tempeſtas cæli*, apud Lucret. lib. 4. v. 168. *liquidiſſimus æther*, lib. 5. v. 501. apud eundem. *Liquidiſſima veritas*, Auguſtinus Retractat. lib. 2 cap. 1. Et, *Oratio liquida.* Cic. de Clar. or. cap. 79 *ita pura erat, ut nihil liquidius.* In his purum & diffuſile ſonat. *Liquidum auſpicium* bonum eſt apud Plautum Pſeud. act. 2. ſc. 4. v. 72, quod liquido, id eſt, puro ſudoque cælo oſtenditur. *Liquida vox*, pura, limpida, candida. Eine reine/ unverfälſchte und liebliche Stimme. Lucretius de avibus lib. 2. v. 145

Æra per tenerum liquidis loca vocibus opplent.

Horatius lib. 1. oda 24. de Melpomene Muſa:

- - Cui liquidam Pater
Vocem cum cithara dedit.

Vide & *Vox.* Notandum autem primam in *liquidus* & *liquor* non ſemel produxiſſe Lucretium contra aliorum rationem. Ut lib. 1. v. 346 *- - - - permanat aquarum*
Liquidus humor.
Et lib. 3. v. 428 *quam liquidus humor aquai.*
Item libr. 1. v. 452
Pondus uti ſaxis, calor ignibu', liquor aquai.
Id inde factum, quia veteres haut raro vocalem brevem, ſi q & ſequerentur, producebant, quod & Beda notavit de metris cap. 18. Ita idem Lucretius alio in loco primam in AQVA longam facit.

¶ Liquidiuſculus, pro leni, molli ſive ſereno uſus eſt Plautus Milite act. 3. ſc. 1. v. 70

Liquidiuſculusque ero, quàm ventus eſt Favonius.

¶ Liquidò, & *liquide*, manifeſtè, klar/rein. Cic. lib. 10. Fam. Epiſt. 10 *Lectis tuis literis, liquidò de toto ſenſu tuo judicabi*, habe beſto klärer können urtheilen/ was deine Meynung wäre. *Liquido dicere*, Cic. Verr. 5. cap. 59. *Liquido jurare*, Terent. Andr. act. 4. ſc. 3. v. 14. id eſt, aperte, ohne Scheu / unverhindert/ frey. *Siderum ſtellarumque obſervatio haudquaquam liquide conſiſtit*, Gellius lib. 14. cap. 1. Et Superlative, *liquidiſſime conſtat*, Auguſtin. Soliloq. lib. 2. c. 13. Et, *liquidiſſime defendere*, Idem epiſt. 28 ſub finem.

¶ Liquor, humor, Feuchtigkeit. ut, *liquor mellis*, Lucret. lib. 1. v. 936. *fluidus liquor*, Virgil. 3. Georg. v. 484. *liquores perlucidi amnium*, Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 39.

LĪRA, quæ & *porca* dicitur, pars agri elatior inter duos ſulcos, quæ conſeritur, ein Bett oder Furche. Videtur autem LIRA horum, agrorum verò PORCA eſſe. Varus Gromaticus apud Rigaltium pag. 298. PORCA *quod in arando exſtat:* LIRA, *quod defoſſum eſt.* Columella libr. 11. cap. 3 *Habet allium plures cohærentes ſpicas, eaque cùm ſint diviſa, liratim ſeri debent, ut in pulvinis poſita minus infeſtentur herbis aquis. Eſt autem*

LIRA *ſimilis ei* PORCAE, *quam in ſationibus campeſtribus rufici faciunt, ut uliginem vitent*, &c.

¶ Lirare, egen/ ſemina in agrum dejecta operire, quod fit per crates. Varro R. R. lib. 1, cap. 29. Veterum autem lirandi modum Plinius lib. 18. cap. 20 ineunte accuratius expoſuit, quem videas.

¶ Liratim, adverb. per liras. Columella lib. 11. cap. 3. Furchen weiſe.

¶ Delirare, überzwerg führen/ egen.

¶ 2. Per metaphoram, deſipere, dementem eſſe, mente captum eſſe, raſen/ wonſinnig ſeyn / ſchwermen. Quanquam hoc alii non a *lira* ruſticorum, ſed a Græcorum λήρος deducunt: quos Plautus Latio donavit Pœn. act. 1. ſc. 1. *Gerra germana atque edepol lira*, id eſt nugæ meræ. *Lira*, ut *Adelphæ*, id eſt, Adelphi apud Terentium ex Ἀδελφοί. A *lira* ergo *lirare* (quemadmodum apud Græcos à λήρος, λαρεῖν) id eſt ineptire: & *delirare.* Tò *de* enim auget. Cui originationi favent & Veteres Gloſſæ, in quibus hæc ſunt: *Delerus* λαρὸς, παραλήρων, *Delerat* παραπέπτωκε, λαρεῖ. E enim pro I antiquorum more poſitum. Alteræ Græco-Latinæ clarius: Λαρὸς, *Delirus.* Fruſtra igitur eſt vir doctus, qui inter *Delerus* & *delirus* diſtinguit. De λήρος etiam quædam ex Heſychio & Græcis Epigramm. Illuſtriſſ. Scal. in Varronem notat. Sed quæ proprie huc non faciunt. *Deliramus interdum ſenes*, Plautus Epid. act. 3 ſc. 3. v. 11. *Senex delirans*, ein alter Narr/der nicht weiß was er thut/ Terent. Hor. 1. Epiſt. 2. v. 14

Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.

Wenn ſich die Herren räuffen/ müſſen die Unterthanen die Haar dazu leihen.

¶ Deliratio, *Deliramentum*, ein Schwarm. Cicer. de Senect. cap. 11. *Iſta ſtultitia (quæ deliratio appellari ſolet) ſenum levium eſt, non omnium.* Et libr. 2. de Divinat. cap. 43. pr. *O deliramentum incredibile! Non enim omnis error ſtultitia eſt dicenda.*

¶ Delīrus, *Anus delira.* Cicer. lib. 2. de Divin. cap. 68. Apud eundem Hannibal libere de Phormione Philoſopho, rei militaris præcepta jactante, judicabat: *Multos ſe deliros ſenes ſæpe vidiſſe, ſed qui magis, quam Phormio deliraret, vidiſſe neminem:* quæ leguntur lib. 2. de Orat. cap. 18. Comparativo uſus eſt Lactantius lib. 3. cap. 18, *Quo quid delirius dici poſſit, non invenio* Et ex intervallo, eodem tamen capite: *Ego plane contenderim, nunquam dictum eſſe quicquam delirius.*

¶ Delirium, inſania, Unſinnigkeit. Celſus lib. 3. cap. 18. extr. *Raro, ſed aliquando tamen, ex metu delirium naſcitur.*

¶ Deliramentum, deliratio, abſurditas, Plaut. Amphitruone act. 2. ſcen. 2. v. 64 *deliramenta loquitur.* Redet ungereimte Dinge.

¶ *Deliritas* Laberii apud Nonium inuſitatius eſt.

¶ Perdelīrus, valde delirus. Lucretius lib. 1. v. 693.

Quod facit hic idem, perdelirum eſſe videtur.

LIRIS, fluvii nomen, qui Campaniam a Latio diſterminat, olim *Clanius* apud Strabonem, & Plinium, hodiè autem *Garigliano* dicitur. Horatius lib. 1. Oda 31

- - - Rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.

LIS, ītis, controverſia, concertatio, *jurgio* tamen major & vehementior. *Lis* enim inter inimicos concertatio; *Jurgium* inter benevolos aut propinquos levior diſſenſio, ut docet Nonius ex Ciceron. lib. 4. de Rep. eine ſtreitige Sache / Handel / Zanck/ actio ſuſcepta vel in *perſonam*, vel *rem aliquam. Lites ſerere*, Hader anrichten. *Lis litem ſerit*, Plaut. Pœn. act. 3. ſc. 2. v. 10 ein unnütz Wort holet oder langet das ander. Phocylidis eſt, ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει. *Litem ſuſcipere*, Quintil. lib. 4. c. 1. einen ſtreitigen Handel annehmen / fürnehmen. *Litem inſtruere.* vide *Inſtruo* in *Struo. Dijudicare litem*, Horat. 3. Oda 5 extrem. einen Handel erkennen und richten. *Litem conteſtari*, einen Krieg bekräfftigen mit Zeugen/ ja oder nein zur Sachen ſagen. Prima autem *Petitio rei* eſt: deinde *litis conteſtatio:* hinc *Conſtitutio* ſive *conjectio.* Vid. Gell. lib. 5. cap. 10. *Lites ſequi*, Rechten/ apud Terent. Andria act. 4. ſc. 5. item Adelph. act. 2. ſc. 2. v. 40. *Æſtimare litem:* & *lis æſtimata* frequenter reperitur apud auctores Veteres, de quo ita Aſconius in 2 Verrin. quæ Proœmium dicitur: LIS ÆSTIMATA, *hoc eſt, pecunia, de quâ lis fuit, & propter quam condemnatus eſt, in ſummam redacta, quæ de ejus rebus exigeretur. Duæ res enim conſequebantur damnationem. Altera redditio pecuniæ iis ad quos pertinebat: in quo vel ſimpli, vel dupli, vel quadrupli ratio ducebatur: altera exilii.* Sermo eſt de peculatus crimine, & repetundarum judicio. Tunc igitur *æſtimare litem*, eſt, quando damnato reo rationes ineuntur furtorum ſive pecuniarum, quas peculatus rapuit, quasque reperunt ſocii, atque redigitur ſumma quæ reſtituatur. Aliquando & *æſtimari lis* dicitur, quando definitur ſumma, quam abſolutus quis capitis multæ nomine pendere debeat. Nepos Miltiade cap. 7 *Cauſſa cognitâ, capitis abſolutus, pecuniâ mulctatus eſt, eaque lis quinquaginta talentis æſtimata eſt, quantus in claſſem ſumtus factus erat.* Cæſar lib. 5. de bello Gallico cap. 1. extr. *Arbitros inter civitates dat, qui litem æſtiment, pœnamque conſtituant*, id eſt, quantum intulerint damni piratæ incurſando

cursando vastandoque provinciam, quo nomine accusabantur à provincialibus; iis ut satisfieret; Vide & L. 21. § ult. D. de pignoribus &c. *Litibus distineri*, Nepos Attico cap. 9, 4. mit Rechtshändeln beladen seyn. *Litem dare*, vide *dare*. *Litium depellor*, vide paciscor. *Litem perdere*, die Sache verlieren/ Plautus Cas. act. 3. sc. 3. v. 6. Quod & *lite cadere* dicitur. *Nostra omnis lis est: Vicimus.* Plautus eadem fab. act. 2. sc. 8. v. 73 Wir haben die gantze Sache erhalten. *Lis pendens*, eine Sache/ so noch am Gerichte hanget.

¶ Lītīgo, litigare, *disceptare*, streitig seyn/ zancken. Cicer. ad Quintum frat. lib. 2. epist. 9 *Litigarem tecum, si fas esset.* Et lib. 9. fam. ep. 25 *Noli pati litigare fratres.* Et Plautus Rud. a. 4. sc. 4. v. 16 *qua de re litigatis nunc inter vos?* Adagii vim habet, *Qui non litigat, cœlebs est.* Quia

Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet, &c. Juvenal. satyr. 6. v. 267.

¶ Dēlītigo, delitigare, vehementer litigare. Horat. in art. Poëtica v. 94 *Iratusque Chremes tumido delitigat ore.*

¶ Lītigium, idem quod *lis*. Plaut. in Casina a. 3. sc. 2. v. 31 *Ego quid contrahere cupio litigii inter eos*, einen Hader unter ihnen zu wege bringen. *Cum viro litigium natum.* Plaut. act. 5. sc. 2. v. 15. Er ist mit Zanck auff die Welt kommen.

¶ Litigiosus, haderhafftig/ *Disputatio litigiosa*, ein Gespräch so mit Hader angehet/ Cicer. 5. de Fin. cap. 26. Et, *Litigiosus ager*, Ovid. 2. Fast. v. 660, de quo litigatur. *Litigiosus dominus*, Horat. 2. Satyr. 3. v. 285. Superl. *litigiosissimus* Augustini est epist. 68.

¶ Litigator, ein Zäncker/Haderer. *Rusticus illiteratusque litigator*, Quintil. libr. 2. cap. 21. *Litigatoribus defatigatis*, Cic. pro Domo cap. 44.

¶ Litigatio. Gloss. Vet. *Litigatio*, μάχη, ἴδιος λόγων.

¶ Vitilitigare ex *vitio* & *litigare* compositum, vide infra in litera V. suo loco.

Litania, vide infrà, *Litatio* in *Lito*.

LĪTERA a *litura* dicta est, significat *elementum*, seu minimas partes vocis, ex quibus Syllabæ conficiuntur. Buchstab. Scribitur tamen etiam *Littera*, elemento geminato, præsertim in antiquis monumentis. Literas invenerunt Cadmus, qui ex Phœnicia in Græciam primùm eas intulit, & Evander. Auxerunt Palamedes, & Simonides. Vide Plin. lib. 7. c. 56, Tacitum 11 Annal. cap. 14, & ibi Lipsium, itemque Scalig. ad Eusebium. *Literæ fidissimæ sunt memoriæ custodes. Literæ, posteritatis caussa repertæ sunt, quæ subsidio oblivioni esse possunt.* Cicer. pro Sylla c. 16. *Ad literam*, den Worten nach. *Literis mandare, commendare*, beschreiben. *Homo trium literarum*, Fur, Plaut. in Aul. *Literam ex se longam facere*, est *suspendio vitam finire*, Idem in eadem fabula. *Literæ exolescentes* Suetonio in Aug. cap. 7, sunt vetustate detritæ & vanescentes. *Grandes & maximæ Literæ* sunt, quas alias *Capitales*, item *Cubitales* appellamus, *cubitum longas* Plautus dixit duobus locis, quibus Romani in Inscriptionibus uti solebant, ut & nos hodie, si quid notari in scripto præ cæteris volumus. Petronius *quadratas* appellare videtur: *Unciales* Hieronymus vocavit Præfat. in Jobum. Grosse Versal-Buchstaben. Literarum sonum in artificio priscæ poeseos sæpius observat Barth. ad lib. 1. Theb. Stat. p. 3. 4.

¶ 2. Literæ plural. *Epistolam* significant. Quam significationem Poëtæ singulariter etiam efferre consueverunt, ut Ovidius Epist. 3. Heroica pr.

Quam legis, a rapta Briseide litera venit.

Sic & lib. 1. Pontic. epist. 7. & lib. 2. epist. 7. & lib. 4. ep. 8 exordiur, ut *literam* ponat pro epistola. In prosa semper multitudinis numero. Ut, *Dare literas ad aliquem*, an einen schreiben. *Per literas cum aliquo colloqui. Literæ tenues & obscuræ notæ sunt voluntatis. Literæ scriptæ meâ manu. Literas reddere*, einen Brieff überantworten. *Literas consignare*, versiegeln/ Omnia hæc Ciceronis sunt. *Literas intercipere. Literæ non committendæ sunt ejusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi possint*, Brieffe soll man in solche Gefahr nicht wagen/daß sie entweder können verlohren/ oder geöffnet/ oder auffgefangen werden/ Idem ad Attic. lib. 1. ep. 13. *Literæ laureatæ* res lætas notant Gronov. ad Stat. Silv. pag. 310. Barth. ad Claudian. p. 308.

¶ 3. Sumuntur & pro Cautione seu Syngrapha; unde titulus in Jure Romano *de literarum obligationibus.* Notavit Grotius in Lucæ cap. 16. v. 5.

¶ 4. Literæ, disciplinæ humaniores, philologia, studia liberalia, quæ literarum monumentis continentur, gute Künste. *Literas attingere, lebiter attingere, discere. Literis deditum esse. Literis imbutus. Literis aliquem instituere. Dare operam literis. Literis eruditus, initiatus, perpolitus, tinctus, in studiis humanitatis literarum versari, in literis ætatem agere*, studieren. *Homo sine ingenio, sine literis*, ungelehrt/ Cic. in Verrem 6. cap. 44. cujus etiam, aut Quintiliani, priora omnia sunt. *Unum est perfugium doctrina & literæ*, Cicero lib. 6. fam. ep. 12.

Γράμματα μαθεῖν δεῖ, τὴν μαθοῦσαν δὲ ἔχειν. *Literas discere oportet, & discentem mentem habere.* Græcus Senarius.

¶ Lĭterulæ, literæ breves. Cicero ad Attic. lib. 12 incunte: *Postquam à te discesseram, hoc literularum ad te exaravi*, habe ich diß Brieffelein an dich gefertiget. ¶ 2. Studia, παιδεία. Horat. lib. 2. Epist. 2. v. 7 *literulis Græcis imbutus.* Et Cicero lib. 16 ep. 10 ad Tironem: *Literulæ meæ sive nostra tui desiderio oblanguerunt.*

¶ Lĭtĕrātus, literis doctus, excultus, ornatus, gelehrt. Cicer. pro Corn. Balb. cap. 1 *Viri literati ac studiis doctrinisque dediti. Mediocriter literatus*, der mittelmäßig studieret hat. *Quid dulcius licento ocio?* Was ist lieblicher / denn die Musse haben und studieren? Cicer. 5. Tuscul. cap. 37 *Frater tuus, quem literatissimum fuisse judico, facilè diceret, hic versus Plauti non est, hic est*, Idem familiarium libr. 9. ep. 16 *Pueri literatissimi*, quales in familiarum eruditorum plures habuit Atticus Corn. Nep. 25, 13. 3. vid. Pignor. Comment. de servis p. 116.

¶ 2. Literis inscriptus aut stigmate notatus. *Silex literatus* in Veteri Inscriptione. *Frons literata*, notis threicitis exarata. *Lacinias auro literatas* Psychen in Junonis fano vidisse Apulejus fingit lib. 6. id est, aureis literis inscriptas. *Insiculus literatus* Plautus Rudente act. 4. sc. 4. v. 112. & act. 2. sc. 5. v. 21 de *urna*. Sceparnio inquit: *Hæc literata est: Ab se cantat cujus sit.* Ist gezeichnet/und verräth sich selbst.

¶ Lĭtĕratè, *docte, erudite.* Cic. de clar. orat. c. 28 *Furius perbene Latine loqui putabatur, literatiusque quàm cæteri.* Idem in Pison. c. 25 *Literæ scitè & literatè scriptæ.* & de Clar. Orat. cap. 56 *Scriptorum veterum literatè peritus.* Compar. Augustinus epist. 19 cap. 4 *Quod ineptius forsasse, quam literatius, a me commemoratum est.*

¶ Illĭtĕrātus, *contrarium.* Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 6 *Vir bonus & non illiteratus.* Et ad Pætum lib. 9. famil. ep. 16 *Incidunt in sermone vario multa, nec illiterata, nec insulsa*, so nicht ohn Kunst und ungeschickt ist. *Illiteratissimæ literæ*, Plin. libr. 1. Epist. 10. id est, incomtæ, inornatæ: quibus *literatæ literæ*, hoc est docta epistola, apud Sidonium opponuntur libr. 4. Epist. 17. pr.

¶ Literatulus, dimin. Hieronymus libr. 1. adversus Rufinum cap. 7.

¶ Lĭtĕrārius, ut *Ludus Literarius*, Schul. Plinius lib. 9. cap. 8. *in ludum literarium itare.* Quintilianus lib. 1. cap. 4 sub finem: *In verbis quis est adeo imperitus, ut ignoret genera, & qualitates, & personas, & numeros. Literarii pene ista sunt ludi, & trivialis scientiæ.*

¶ Literosus. Ex Cassio Hemina adducit Nonius, *Homo mire literosus*, idque *literatus* interpretatur. Onomastic. *Literosus*, ἐγγράμματος.

¶ Literator, qui literas novit, vel docet: vel literis non perfecte imbutus est, Suetonio teste, quem vide de Illustribus Grammaticis cap. 4. Gellius lib. 16. cap. 6 *quispiam linguæ Latinæ literator.* Apulejus 4. Florid. de cratera Musarum: *Prima cratera literatoris ruditatem eximit: secunda Grammatici doctrina instruit: tertia Rhetoris eloquentiæ armat.* Ubi vides Literatorem esse, qui vix prima literarum rudimenta deposuit.

¶ Literio, idem vel contemtius aliquid. Ammian. Marcell. lib. 17. cap. 22 *Julianum carpentes appellantesque loquacem talpam, & purpuratam simiam, & literionem Græcum.*

¶ Literatura, Grammatica, ars de literis. Seneca Epist. 88 *Prima illa literatura, per quam pueris elementa traduntur.* ¶ 2. Item cognitio & scientia literarum. Cic. Philipp. 2. cap. 45 de Cæsare: *Fuit in illo ingenium, ratio, memoria, literatura, cogitatio, diligentia.* Quintil. lib. X. 1.

¶ Obliterare, quasi ex literarum monumentis delere, obscurare, ausleschen/ austhun/verstreichen. *Obliterare memoriam*, Liv. 21. cap. 29. Et, *Res obliterata vetustate*, Idem libr. 3. cap. 71. *Peccata obliterata repetere*, ibidem cap. 59. Et lib. 43. cap. 2 idem Livius: *præteritis silentio obliteratis.* Cicero post red. in Sen. cap. 8 *publici beneficii memoria privatam offensionem obliteraverunt.*

¶ Obliteratio, deletio. Plinius lib. 34. cap. 7. extr. *Æris obliteratio*, id est fundendi æris scientia obliterata. Et Arnobius *Vetustatis obliteratione celari* dixit libr. 6. pag. 194. Etiam Ammianus Marcell. lib. 30. cap. 22 *pacem cum præteritorum obliteratione suppliciter obsecrantes*, id est oblivione.

¶ Obliterator. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 26 *Commemorator, non obliterator vetustatum.* Paullinus Nolanus epist. 16 [al. 38] cap. 7 *quasi illos patriæ obliteratores de baccarum suavitate Lotophagos ebita.*

¶ Inobliteratus, non obliteratus. Tertullianus de Anima cap. 24 *& homini oblivioissimo inobliterata perseverabit scientia naturalium.*

LITHARGYRIVM, seu Lichargyros, λιθάργυρος, scoria argenti, Glett. Plin. lib. 26. cap. 10.

LITHIASIS, λιθίασις, calculi generatio in renibus aut vesica, der Lenden- oder Blasenstein.

¶ 2. Tubercula item candicantia in palpebris, harte weisse Blätterlein an den Augbraunen.

LITHOSPERMVM, λιθόσπερμον, herba, *milium Solis*, vulgo à barbaris dictum, Meerhirsen/ Steinsaamen/ a seminis duritie sic appellatum. Plin. 27. cap. 11.

LITHO-

LITHOSTRŌTOS, Λιθόστρωτος, locus lapidibus stratus, ein Pflaster oder Steinweg.

¶ Dicunt & *lithostrotum* genere neutro.

LĪTO, litare, non simpliciter sacrificare, sed sacrificando Deos placare amicósque reddere nobis atque propitios, glücklich opffern/ versöhnen. Plaut. Pœnulo act. 2. v. 41

Si hercle istuc unquam factum est, tum me Jupiter
Faciat, ut semper sacrificem, nec unquam litem.

Martial. lib. 10. epigr. 73

Non quacunque manu victima cæsa litat.

Et sese credebant litasse Veteres, cum exta hostiarum luculenta & notis felicibus insignita essent. Suetonius Cæsare cap. 81 *Dein pluribus hostiis cæsis cum litare non posset, introit curiam spreta religione.* Pertinet huc & Livii locus infra in *Litatio.* Proprie autem dicimus, *Deum sacris litare*, non *Deo sacra litare*, si Servium audimus ad illud Virgilii 4. Æneid. v. 50

- - - Sacrisque litatis
Indulge hospitio.

Diis, inquit, *litatis debuit dicere. Non enim sacra, sed Deos sacris litamus, id est, placamus. Ergo nove dixit.* Ita tamen & Livius dixit, cujus verba post paullo in *Perlitare*, ex lib. 41. cap. 15 dabimus: & Suetonius Othone cap. 8 *Victimas Dii Patri cæsas litavit.* Itemque Seneca Medeâ sub finem:

- - - plura non habui dolor
Tibi quæ litarem.

Et Tertullianus de Patientia cap. 7 *Quem autem honorem litabimus Domino Deo?* Sed apud Senecam & Tertullianum, *litare* simpliciter sacrificare notat. *Molâ salsa litant, qui thura non habent*, Plin. præfatione. arme Leute tragen arme Creutz. Plinius in præfatione. Vide interpretes Virgilianos de hoc verbo & Macrob. lib. 3. cap. 5. Eleganter hac voce usus est Apulejus lib. 3. Milet. *Succurrite, & de latronis hujus sanguine legibus vestris & disciplinæ publicæ litate.*

¶ Litatio, glückliche Anzeigung im Opffer. Liv. libr. 27. cap. 23 *Per dies aliquot hostiæ majores sine litatione cæsæ, dixque non impetrata pax Deorum.* Et lib. 41. cap. 15, cum jecur hostiæ deflaxisse narraretur, nec tribus posthac bobus perlitatum esse, *Senatus majoribus hostiis usque ad litationem sacrificari jussit.* So lange mit Opffern fortfahren/ biß eines wieder gut und glücklich würde. Vet. Gloss. *Litatio*, Ἱλαστήρια. Quod Græcum nomen ad publicas rogationes & supplicationes in Ecclesiis translatum est & Latinitate donatum Sidonio lib. 5. epist. 7. itemque Bedæ & aliis. De re ipsa idem Sidonius dicti lib. 5. epist. 14. ibique Savaró: Vide & VValafridum Strabonem de rebus Ecclesiasticis cap. 28.

¶ Lītamen, sacrificium quo litatur. Prudentius Præfat. Hamartig. v. 50 de Caino immolante:

Cujus litamen sordet, & terram sapit.

¶ Litabilis. Lactantius lib. 1. Instit. Div. cap 21 *Apud Lampsacum Priapo litabilis victima est asellus.* Litabilis, id est justa, grata, qua litatur & placatur.

¶ Litatò, quasi adverbium ex Ablativo participii, sub quo *Sacrificio* audiri potest. Livius lib. 5. cap. 38 pr. *Tribuni militum nec auspicato, nec litato instruunt aciem.*

¶ Perlītare, *recte litare*, Livius lib. 36. cap. 1. *hostiis perlitatum est.* Valer. Antias apud Gellium lib. 1. cap. 7. *Si hæ res divinæ satis riteque perlitatæ essent.* Rursus Livius lib. 41. cap. 15 *Cæteris Diis perlitatum ferunt: Saluti Petilium perlitasse negant.*

LĪTUS, sive Littus, ŏris, non maris tantùm extremitas est (sicut fluminis ripa) verum omnis etiam terra, quæ mari fluminibusve alluitur, ein Land oder Strich so ans Meer oder einen Fluß rühret/ ein Ufer am Meer. Nam & Aquillius JCtus, *Litus* definit, *quæ fluctus eluderet*, ut Cicero auctor in Topicis est cap. 7. Poetis *Litus arenosum*, Æneid. 4. v. 257. *Curvum*, Æn. 3. v. 16. *Sinuosum*, Val. Flacc. 2. v. 452. &c. ¶ 2. Et quia secedentes otii & voluptatis caussa, maritima loca quærebant cumprimis, propter jucundum prospectum in mare; ideircò *litora* non raro pro secessibus amœnis ponuntur auctoribus. Tacitus 3. Histor. cap. 63 *Vitellius de numero Servorum & electione litorum loqui.* Vide ibi Lipsium. Cicero 1. ad Atticum Epist. 15 *Metellus non homo, sed littus & aër & solitudo mera.* Quid *Litus* & *Ripa* differant vide in *Ripa. Littori loqui*, proverbialiter à Græcis dicitur, de opera inani, αἰγιαλῷ λαλεῖν.

¶ Littŏreus. Virg. *Aves littoreæ*, Æn. 12 v. 248.

¶ Littŏrālis, *piscis litoralis*, Plin. 9. cap. 17. Et, *Dii litorales*, Catull. Carm. 4. v. 22.

¶ Littŏrosus, *Lapis litoroso mari similis*, id est, aquæ marinæ circa littus colorem referens, Plin. lib. 37. cap. 10.

LĪTŬUS, buccina, eine Droumpete/ Zinck oder Schalmey. Ovid. 3. Fastorum v. 216

Jam lituus pugna signa daturus erat.

Claudian. lib. 1. de Stilic. laud. v. 168

Scilicet in vulgus manant exempla potentum.
Utque ducum lituos, sic mores castra sequuntur.

¶ 2. Erat & *lituus* incurvum, & leviter à summo inflexum baculum, insigne auguratus, ein Bischoffsstab. Cicer. de divinat. lib. 1. c. 17 *interdum & leviter a summo inflexum bacillum*; & Livius lib. 1. cap. 18 *baculum sine nodo aduncum* vocat. Quem vide: Itemque Gell. lib. 5. cap. 8. Virgil. 7. Æn. v. 187

Ipse Quirinali lituo, parvaque sedebat,
Succinctus trabea, lævaque ancile gerebat.

¶ Liticen, qui lituo canit, ein Zinckenbläser. Varro lib. 4. de Ling. Lat. cap. 16 *Tubicines à tuba & canendo: similiter* LITICINES. Nonius in Siticines: *Liticines à lituo, ut tubicines à tuba.* Ammianus lib. 14. cap. 8 *audito liticinum cantu*: Et lib. 16. cap. 34 *occinente liticine.*

LĪVEO, livēre, atrum esse, blau/ schwartzbleich seyn. Nam & Tacitus *lividus* & *suffusum* conjungit Agric. cap. 12, *Gignit & Britannia Oceanus margarita, sed subfusca ac lividia.* ¶ 2. Invidere etiam est, mißgönnen/ neiden. Martial. lib. 9. epigr. 24

Albana livere potest pia quercus oliva,
Cinxerit invictum quod prior illa caput.

Lib. 6. epigr. 86

Possideat Libycas messes, Hermumque Tagumque,
Et potet calidam, qui mihi livet aquam.

Statius Epithalamio Stellæ v. 150

- - - - - queis purpura sæpe
Otbali, & Tyrii moderator livet abeni.

Ubi vide Gevartium.

¶ Liventer, adverb. ex *Livens*, participió. Sonat fuscè, vel ad modum lividi coloris. Paullinus Petrocor. lib. 4. v. 192

Liventer fructo nigrescunt gutture fauces.

¶ Livesco, erschwartzen/ Todtenfarb bekommen. Lucret. lib. 3. v. 529 - - - - - - - *Cernimus*

In pedibus primum digitos livescere & ungues,
Inde pedes & crura mori.

¶ 2. Invideo. Claudian. de Rapt. 3. v. 27

Haud equidem invideo, neque enim livescere fas est,
Vel nocuisse Deos, &c. Abgünstig/ neidisch werden.

¶ Līvor, blau/ oder Todtenfarb. *Livorem contrahere.* Juvenal. Sat. 2. v. 81

Uvaque conspecta livorem ducit ab uva.

¶ 2. Līvor, invidia, Abgunst/ Neid. *Malevolentia & livore impediuntur, ne quid faciant*, Brutus ad Ciceronem lib. 11. famil. epist. 16. Ovid. 1. Amor. 15. v. 39

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Die Abgunst weidet sich an lebendigen Leuten. Videant pueri carmen Virgilio tributum,

Livor tabificum malis venenum, &c.

¶ Livēdo, inis, idem. Apulejus lib. 9. p. 222 *Di boni! quales illic homunculi vibicibus livedinis totam cutem depicti!*

¶ Līvidus, subfuscus, braun und blau. *Livida arma brachia*, Horat. lib. 1 Oda 8. *Ora livida*, Ovid. Epist. Acontii 20. v. 82. Et Virgilius de inferno fluvio lib. 6. v. 320

- - - remis vada livida verrunt,

hoc est *nigra*, Servio interprete. Catullus Carm. 17

- - - - - paludis
Lividissimæ maximeque est profunda vorago.

¶ 2. Invidus, malevolus, Martial. lib. 1. epigr. 41

Omnibus invideas, livide, nemo tibi.

¶ Lividulus, Juvenal. Satyr. 11. v. 110 *Quibus invideas, si lividulus sis*, ein Neidhart.

¶ Sublividus. Celsus lib. 3. c. 28. pr. *Fistulæ sublividæ.*

LIVIA, columba silvestris, eine Holtztaube/ a *Lividis*, hoc est, nigricantibus plumis dicta.

LIVIUS, alter Andronīcus fuit, de quo ita Gell. lib. 17. cap. ultimo: *Primus omnium L. Livius Poeta fabulas docere Romæ cœpit, post Sophoclis & Euripidis mortem, annis plus fere C. & LX post Menandri, annis circiter LII. Hujus Livii versus celebratur, ex Equo Trojano: Usquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.* ¶ 2. Alter Patavinus fuit T. Livius, cui *lacteam* tribuit *ubertatem, miram jucunditatem, clarissimumque candorem* Quintilianus, lib. 10. cap. 1, eumque pueris proponendum censet, lib. 2. c. 6. Cremutius *eloquentiæ & fidei præclarum inprimis* apud Tacitum 4. Annal. cap. 34; ipse Tacitus *eloquentissimum* Agricola cap. 10 vocat. Tantâ famâ vivus fuit, ut ad eum videndum ab ultimis Gadibus quidam Romam venerint, ut Plinius lib. 2. Epist. 3. & B. Hieronymus Epist. 103 cap. 1, tradunt. Scripsit Romanam Historiam ab Urbis initio ad suam usque ætatem libris 111, de quibus 45 habemus: Cæterorum vix Epitomæ supersunt. Quin plura alia, atque in iis etiam Dialogos, quæ tamen omnia perierunt. Vide Senec. Epist. 45 & 100, & Fabium Quintil. lib. 10. c. 1. Natus est, annis ante Ciceronem interfectum 18.

LIX, licis, cinis, vel aqua cum cinere confusa. Plin. lib. 36. c. 27.

¶ Lixivia, æ, vel Lixivium gener. neutro, aqua per cinerem colata, Laugen. Columell. lib. 12. cap. 16.

¶ Plin. lib. 14. c. 20. adjective etiam dixit. *Lixivius cinis*, Laugasche.

¶ Lixa, æ, qui exercitum sequitur coquendo & eluendo lucrum quærens. Vide Festum. Livius lib. 33. cap. 16. *Impedimenta subsequi jussit, calones, lixasque, & invalidos milites.* Feldkoch/ Marcketender. Sane cum negotiatoribus conjungi,

git, & propter commercia pecuniamque augendam secutos castra A
Tacitus significat 2. Annal. c. 62.

¶ Semilixa, halberfoch/ apud Livium lib. 30. c. 28.

¶ Lixabundus. Plautus apud Festum, quod ipse exponit, *iter libere & prolixe faciens*, a more forsean lixarum.

¶ Lixus, a, adject. cujus compositum tamen

¶ *Elixus* usitatius est, significat aqua mollitum & percoctum, gesotten. *Elixa caro*, gesotten/oder gekocht Fleisch. Plaut. in Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 67 *Assum apud te eccum*, sihe da hastu einen Braten. Respondet alter, *At ego elixum volo*. Hor. 2. Serm. Sat. 2. v. 73 - - - - *at simul assis*
Miscueris elixa, simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent.
Gebratens und Gesottens untereinander essen. *Calcei elixi* per metaphoram ita dicti apud Varronem, quasi ita madefacti, ut est caro, quæ elixatur.

¶ Elixare, kochen/ in Brühe kochen. Apicius lib. 3. cap. 9 *Coliculos elixatos medrabis*. Wenn sie gesotten haben/ so soll man sie mitten entzwey schneiden.

¶ Elixatim, adverb. Apicius lib. 5 extremo: *Elixatim sumto semine* &c. Siedend/ siedheiß/ gesotten.

¶ Perelixare, wohl sieden lassen. Idem Apicius lib. 7. c. 7 *Denuo eum* [aquæliculum] *perelixabis, ut coqui commode possit.*

LŌBA, æ, λόβη, milium Indicum. Id enim *lobas* appellari, Plin. B
scripsit lib. 17. cap. 7. *Melicam*, Matthiolus vocat, Türckischer Weitzen.

LOCRIS, ĭdis, regio Græciæ inter Ætoliam, Phocida, & Bœotiam. Vid. Geograph.

¶ Locri, populi ejusdem regionis, qui pro situs diversitate triplicis ordinis erant, Ozoles, Epicnemidii, Opuntii. Vid. Geograph. Antiq.

¶ 2. Et, *Locri*, Urbs insignis in Brutiis, à Locris Ajacis sociis condita.

¶ Locrenses, cives ejus urbis. Cic. 7. Verr. c. 34.

LŎCVS, quicquid aliquid continet, plural. *Loci* & *Loca*. ein Ort. Proprie *locus* antiquitus idem, qui fundus postea. Vetus auctor de limitibus apud Rigalt. pag. 337. *Nostri &c. duodecim decempedas esse voluerunt. Exactum concibium locum primum appellatum, deinde dictum* FVNDVM. Sed locus manifeste mendosus. Legendum puto: Et *actum collimitium* LOCVM, &c. COLLIMITIVS ACTVS est modus agri quatuor terminis collimitantibus definitus. *Collimitantes termini sunt*, qui mutuo respectu limitem ostendunt. Vide infra & *Locuples*. Et, *Loci dejecti & inferiores*, Cæsar lib. 1. de B. Civ. cap. 46. Niedrige Oerter. *Locus communis* terra vel orcus Plauto dicitur Cas. Prol. v. 19. Senecæ lib. 1. Controvers. 2 *Lupanar* ita appellatur. *Loca & Lautia dare*: Quartier und Mahl geben/ frey halten/ Livius 28. cap. 39. *Homo locum ornat, non ornat hominem locus*, Incerti auctoris dictum apud Charisium. Efferuntur plura cum hoc nomine oppido quam eleganter, & accipitur pro statu & fortuna, ut *Pejore res loco non potest esse, quam in quo nunc nostra est*, Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 46. es könte die Sache übler nicht stehen/&c. *Nostra res meliore loco videbantur*, Cicer. Att. 11 13. Et, *Per bono res loco est*, ad eundem lib. 6. ep. 1. Item, *Res in eum locum deducta*, lib. 16. fam. ep. 12. die Sache ist dahin gebracht. *Eo loci res est*, pro Sextio cap. 31. *Difficili loco res est*, 12. fam. ep. 23 die Sache läst sich schwerlich an. *Quem locum apud ipsum Cæsarem obtinuisti?* Cic. 2. Philipp. c. 29. was bist du bey dem Cäsare sonderlich geacht gewest? *Tenere locum oratorum*, Cic. de clar. orat. cap. 36. *In maledicto & contumelia loco ponere*, in Pison. cap. 14. für Scheltwort und Hohn rechnen. *Locum relinquere alicujus admonitionibus*, Cic. libr. 1. fam. ep. 1. Et, *Principem locum & auctoritatem tenere*, pro Domo cap. ult. der Fürnehmste und in grossem Ansehen seyn. *Obtinere locum primum ac potentissimum*, Quintil. lib. 6. cap. 5. *In loco*, id est, oportune, da es gelegen ist/ da es Noth ist/ Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 26. & *Dulce est desipere in loco*, Horatius lib. 4. Carm. Od. 12. Pro natalibus & genere, ut, *Summo loco natus*, Livius lib. 1. c. 34. der hoher Ankunfft ist. *Infimo loco natus*, Cic. pro D
Flacco c. 11. pr. von geringem Geschlecht und Ankunfft. Et, *Nobili, equestri, ignobili loco natus, ortus, Haud obscuro loco natus*, &c. Ac, *honesto loco natus*, Cic. pro Flacco cap. 8. Hic enim Locus *genus* vel *generis dignitatem ordinemve* significat. Plautus Capt. Prol. vers. 30. *De summo loco summoque genere.* Ubi *Locus* ordinem notat. Nam potest in summo loco impar genus esse. Gellius lib. 12. cap. 1 initio: *Is erat loci Senatorii.* Lampridius Alexandro Severo cap. 19 *Libertinos nunquam in equestrem locum redegit: asserens seminarium Senatorum equestrem locum esse.* ¶ Sæpius accipitur pro vice, an statt/ ut cum dicimus, *loco patris, loco fratris te habeo* &c. *Habere aliquem vetustissimorum familiarium loco*, Asinius Ciceroni lib. 10. epist. 31. *Fratris loco diligere*, Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 57. Et, *Te mihi fratris loco esse duco*, Metellus Ciceroni lib. 5. epist. 3. ¶ Aliquando pro occasione & facultate ponitur. Terent. act. 2. scen. 1. v. 22
17. *Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.*

¶ Sæpe etiam *Loci* dicuntur Auctorum librorumque certæ partes: ut, *iste ex Platone desumtus locus est.* Græcis χώρος aliquando, & περιοχὴ ita usurpatur. Vide *Perioche.* Sed disciplinarum etiam seu doctrinarum partes seu capita *loci* vocantur, τόποι Græcis. Ut, *Locus Physicus, Mathematicus, Dialecticus.* Cicero lib. 2. de Divinat. cap. 1 *Magnus locus Philosophiaque propria.* Idem in Oratore cap. 48 extremo: *Est enim hic locus late patens, de natura usuque verborum.* ¶ Loci item dicuntur sedes argumentorum, ex quibus velut ex promtuario quodam argumenta petuntur. Et hoc sensu tantum masculino genere in plurali usurpatur. ¶ *Loci* etiam Genitalia vocantur: præcipue fœminarum. Plinius lib. 11. cap. 37 *Fœminis eadem omnia, præterque vesica junctus utriculus, unde uterus: quod alio nomine* LOCOS *appellant: hoc in reliquis animalibus* VVLVAM. Et Columella lib. 6. cap. 27 *Quod si admissarius iners in Venerem est, odore perfricatur detersis spongia fœminæ locis & admotis maritus equi.* De viris tamen & usus Lucretius lib. 4. v. 1032. & v. 1041. & 1043. Vet. Gloss. *Loci muliebres*, ὑπερῶα, κόλποι, μήτραι. ¶ *Locus* & sepulcrum notat. Plura exempla in Inscriptionibus antiquis: ut Romæ: LOCVS OPORTVNI CIRCITORIS CONIVGISQVE EIVS ALBINAE, &c.

¶ Lŏcŭlus, diminutivum. ¶ 2. Sed *Loculi* plurale, pro *sacco* aut *marsupio*, Beutel. *Mendicorum loculi semper inanes*, der Bettelsack ist Bodenloß/ist nicht zu füllen. Vide Chiliad. *Nummum in loculos dimittere*, in den Beutel stecken/ dixit Horat. lib. 2. epist 1. v. 175. ¶ 3. Et, *Loculus* Feretrum dicitur, cui mortui includuntur, ein Sarck. *Creator omnium rerum, quem tu fabri filium appellas, loculum Juliano jam parat*, er richt dem Juliano einen Sarck zu. Sic respondit ludimagister Antiochenus Libanio Sophistæ, Christianam religionem deridenti, & quærenti, quid fabri nunc faceret filius. Vid. Theodoretus lib. 3. Hist. Eccl. cap. 23, qui Græce γλωσσόκομος vocat. Latinum exemplum habes apud Plinium lib. 7. cap. 2. *Hunc*, inquit, *cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt, conditumque loculo in templo.* Loquitur de pollice pedis illo Pyrrhi, de quo supra in *Lienosus.*

¶ Lŏcellus, diminutivum aliud, quo Martialis usus est, lib. 10, Epigr. 88.

¶ Lŏcŭlāmentum. Loculamenta, Winckel in Häußern/ darinne Tauben und Vögel nisten/ Columell. lib. 8. cap. 8. & lib. 9. cap. 12. & Vitruv. lib. 10. c. 14. ¶ 2. Item *Thecæ* vel, *loculi*, libris digerendis compositi in bibliotheca, Buchschränckleins/ Buchbretter. Seneca de Tranquill. cap. 9 *Librorum tecto tenus exstructo loculamenta.*

¶ Loculosus, voll Fächlein. Plin. lib. 15. cap. 22 *Putamen* [juglandis] *loculosum.* Id est, loculis intus plenum.

¶ Loculatus, in loculos distinctus. Varro libr. 3. R. R. cap. ult. *loculatas piscinas* vocat, quibus dispares discluſi habeantur pisces. Darinnen ein jedweder Gattung allein und besonders behalten wird.

¶ Lŏcālis, e, adjectivum. Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 34 *Esse aliquam localem determinationem, quæ sinus dicta sit Abrahæ.*

¶ Localiter, adverb. Idem Tertull. de Pallio cap. 2 *Mutat & nunc localiter habitus, cum situs laditur.* &c.

¶ Lŏco, locare, constituere, setzen/ stellen/ ut, *Fundamenta locant alii*, legen den Grund/ Virgil. 1. Æneidos v. 428. Et, Plin. 36. cap. 14 *Fundamenta instabili loco locare.*

¶ Sed, *Locare agrum, fundum*, ein Gut austhun/ oder vermieten/ verdingen. sic *marmora secanda locare*, Horatius dixit lib. 2. ode 18. *Beneficium locare apud gratos*, Livius lib. 7. cap. 20. seine Wohlthat bey Danckbaren legen. *Locare filiam*, eine Tochter ausgeben/ oder ausstatten/ Terent. Phorm. 4. sc. 3, 40. *Operam suam locare alicui*, Gell. lib. 3. c. 3.

¶ Locārius, Martial. lib. 5. Epigr. 25 *Hermes dubitat locariorum.* Der da vermietet.

¶ Locarium, merces, quæ datur in stabulo & tabernâ, pro loco ubi consistant. Varro lib. 1. de LL. Miet-Geld.

¶ Lŏcito, frequent. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 8. v. 26 *Agedi hic sub urbe est paululum, quod locites foris.*

¶ Locator, qui locat, & pretium accipit, aut rem arte factam. Ut, *Locator fundi*, Lege 35 Dig. Locati cond. der verpachter. *Operis*, ibidem Lege 36. *Domus faciendæ*, ibidem Lege 60 § 3. der verdinget. Et, *locator funeris*, Plin. 7. cap. 52. Quibus *Conductor* opponitur, qui pretium dat; aut *Redemptor*, qui opus faciendum in se recipit. Vide Leges cit.

¶ Locatio est, qua alteri rem certo pretio utendam, aut faciendam damus. Cic. lib. 1. ad Att. epist. 17. *ut induceretur locatio, postulaverunt.* hoc est deleretur, aut minueretur.

¶ Locatarius, qui domum, aut fundum, aliudve in locationem conducit.

A *Loco* composita sunt

¶ Ablocare, vermieten. Suetonius Vitell. c. 7 *Satis constat, exituro vitæ tempus defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut uxore & liberis, quos Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo abdito, domum in rel quam partem anni ablocaret.*

¶ Collo-

¶ Collocare, *Suo quidque loco collocare*, ein leglich Ding an ſeinen Ort ſtellen und ſetzen. *Collocare legionem in aliquo loco*, Cæſar lib. 3. de B. G. initio, & ſæpe alias. Et, *collocare rem militarem*, i. e. ordinare, Cic. lib. 2. Epiſt. 13. *In lecto illam collocant*, Terent. Eunuch. 3. ſc. 5. v. 45. bringen ſie zu Bette. *Collocare in tuto*, Cic. de Aruſp. cap. 25. auff einen ſichern Ort bringen / ins Trockne bringen. *Collocare beneficium apud aliquem*, Idem pro Cæcin. cap. 5. *Pecuniam collocare*, Geld anlegen und damit verlehen: oder austhun und auff Zinſe verleyhen. Cicero pro L. Manilia cap. 7 *Homines nobiles & induſtrii partim in Aſiâ negotiantur: partim ſuas & aliorum in ea provincia pecunias magnas collocatas habent.* Item pro Cæcina cap. 4 *Cumbit, ut in eo fundo dos collocaretur*, id eſt, pecunia dotis data: alia ibidem habet exempla. Suetonius Auguſt. cap. 39 *Notabit aliquos, quòd pecunias levioribus uſuris mutuati, graviore fœnore collocaſſent.* Et *Collocare inſidias alicui*, Cic. pro Milone cap. 10. auff einen lauren / einem nachſtellen. *Collocare in matrimonium filiam*, Cic. 1. Div. cap. 46. *Collocare nuptum*, & *nuptui*, Cæſ. 1. Gall. cap. 18. Seine Tochter verheyrathen oder verehlichen: quod & abſolute *collocare* dicunt. Nepos Ariſtide extremo: *Quo factum eſt, ut filiæ ejus publice alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur.* Similiter locutus in Epaminonda & Attico eſt. Suetonius Cæſare cap. 21 *Suamque Juliam Cn. Pompejo collocavit.* Ita & Claudio cap. 27 *Studium ſuum in doctrina ac ſapientia collocare*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. epiſt. 1. cap. 10. ſeinen Fleiß anwenden. *Collocare ſpem ſuam in aliquo*, Hirtius B. Alex. c. 29. Et, *Horas male collocare*, übel anlegen. ¶ Tacitus 6. Annal. cap. 27. *De cujus moderatione atque ſapientia in prioribus libris ſatis collocavi.* i. e. expoſui, in loco dixi.

¶ Collocatio, *Collocatio filiæ*, Cicer. pro Cluent. cap. 56. extr. Außſtattung. *Ordo & collocatio argumentorum*, Idem lib. 2. de Orat. cap. 42. extr. Ordnung und Stellung. Et Vitruvius lib. 5. cap. 3. *collocationes mœnium.*

¶ Elocare, loco movere; ausheben. Cicero pro Flacco cap. 28 extr. *Quam cum illa gens* [Judæorum] *diu immortalibus eſſet, docuit, quod eſt victa, quod elocata, quod ſervata.* ¶ Et, *Elocare fundum*, idem quod locare. Cicer. in Verr. lib. 5. cap. 22. *Boves elocare*, Colum. 1. cap. 7. Vieh úm Zinß austhun.

¶ Oblocare, idem quod locare, elocare, verdingen: apud Sueton. Cæſare cap. 26, *quæ ad epulum pertinebant, macellariis oblocata.*

¶ Prælocare, voranſetzen. Auguſtinus lib. 7 de Geneſi ad lit. c. 17 *Senſus in ſola facie prælocati ſunt*, hoc eſt in anteriori parte.

¶ Relocare, wieder vermieten. Ulpian. Lege 13. Dig. 1. Locati & conducti: *Si lege operis locandi comprehenſum eſſet, ut ſi ad diem effectum non eſſet, relocare id liceret, &c.*

LOCVPLES, dives, abundans, reich. Proprie qui plures poſſeſſiones ſeu fundos habet: quaſi *Locorum plenus*: *Locus* enim antiquitus dictus, qui poſtea fundus: de quo ſupra. Gellius lib. 10. cap. 5. LOCVPLETEM *dictum ait Nigidius ex Compoſitis Vocibus, qui plenique loca, hoc eſt, qui multas poſſeſſiones teneret.* Plinius lib. 18. cap. 3 *Hinc & LOCVPLETES dicebant LOCI, hoc eſt, agri PLENOS:* Ovidius 5. Faſtorum v. 279

Cætera luxuria nondum inſtrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipſa pecunia dicta eſt, &c.

Nimirum ſignificat veterum divitias omnes in agris pecoreque poſitas fuiſſe. Hinc *locupletes* pro divitibus ab agris; *pecuniam* ipſam quoque à pecore appellatam. *Locuples ac referta provincia*, Cic. 5. in Verr. cap. 19. reich und voll. *Domus locuples*, Horat. lib. 2. cap. 6, 101. *Locuples oratio*; verborum abundans, Cic. de orat. lib. 3. cap. 48. *Locuples & ſpecioſa vult eſſe eloquentia*, von reichen und ſcheinbarlichen Worten / Quintil. lib. 5. c. 14. *Locuples auctor, teſtis*, hoc eſt certus, & magnæ auctoritatis, ein gnugſamer / vollſtändiger / anſehnlicher / gewiſſer Zeuge. Cicer. 3. off & de div. lib. 2. c. 58. *Pythagoras & Plato locupletiſſimi auctores.* Et Corn. Nep. Ageſ. cap. 3 *Locupletiſſima regio.* Horat. 1. Serm. Sat. 1. v. 113

Sic feſtinanti ſemper locupletior obſtat.

Livius lib. 1. cap. 47 extr. *Cenſus inſtitutus, ut inſignis ad invidiam locupletiorum fortuna eſſet.*

¶ Locupletiſſime, adverb. *Filia locupletiſſime dotata*, Epit. Victoris in Veſpaſ. ſehr reichlich.

¶ Locupletare, ditare, augere, reich machen / vermehren. *Fortunis aliquem locupletare*, an Gütern reich machen / Cic. 2. Agrar. cap. 26. *Excurſionibus locupletare*, Nep. Miltiade cap. 2.

¶ Locupletator. Eutrop. lib. 10. c. 7. n. 9 *familiarium locupletator*, ſcilicet Conſtantius. Et nummo Hadriani apud Vaillantium Tom. 1. p. 66 LOCVPLETATORI ORBIS TERRARVM.

¶ Collocupletare, idem Terent. in Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 16. *Tu interea loci collocupletaſſite, Antiphila*, haſt dich wohl begraſet / verſorget / gebeſſert.

LOCVSTA, κάραβος, eine Heuſchrecken. Sed *Locuſta*, cancri ſpecies, κάραβος, *Carabus*, ἄρκτος, dicitur, ein Meerkrebs. Nam cancros fluviatiles noſtros, quos locuſtas ſuprà diximus, Geſnerus dicendos putat *Aſtacos* ἀστακούς, quod nomen ſuprà in ſuo elemento omiſſum hîc requiratur. *Aſtacus fluviatilis*, ein Krebs. *Aſtacus ſaxatilis*, qui minor eſt & brevior, ein Steinkrebs / ad cancros referuntur & *Squillæ.* Vide ſuo loco. Cæterum locuſtarum multitudine & tetram, & ſolem obumbratum ſcribit Plin. lib. 11. c. 29. Earum appulſum fames comitatur, & peſtis, ſi computruerint. Dausquejus ad Q. Calabrum p. 52. 53. 54.

LODIX, īcis, ein Leinlach oder Bettdecken / Juven. Satyr. 7. v. 66

Magna mentis opus, nec de lodice parandi.

¶ Lodicula, Dimin. Sueton. in Auguſto cap. 83.

LOGVS vel logos, Latina enim literatura ſcripſerunt, Cicero apud Nonium, & Terent. in Phorm. act. 3. ſc. 2. v. 8. *Logi*, dicta ridicula, nugatoria, inepta & contemnenda, lächerliche Wort oder Reden. Apud Plautum in Stich. a. 2. ſc. 3. v. 68 *Logos ridiculos vendo.* In bonam tamen partem uſus vocabulo iſto Paullinus Jambo ad Cytherium, v. 425

Referensque pauca de tuis ſcriptis logos,
Quaſi labra melle adſperſerit.

Niſi potius legendum locos. Λόγος, Græcis, multa ſignificat, ut, *verbum, ſermonem, rationem, librum*; & in Johanne, *perſonam Filii Dei.*

¶ Logodædalus. Λογοδαίδαλος Socrates dixit, qui inanem verborum ornatum, non rerum pondera ſectantur, vide Ciceronem in Oratore cap. 12.

¶ Logodædalia inde formatur. Auſonius Idyll. 12 in Grammaticomaſtige pr. *O logodædalia ſtrides modo qui nimium trux.* Idem epiſt. 14 v. 26 Græce in Græco verſu poſuit.

¶ Logice, es, vel *Logica, æ*, λογική, Philoſophiæ inſtrumentum eſt. Cicer. de Fato cap. 1. *Logice, quam rationem diſſerendi voco*, die Kunſt zu diſputiren / die Vernunfft-Kunſt.

¶ Logica, logicorum, λογικά, idem vocat diſputationes ſubtiliores, ſubtile und ſcharffe Gedancken und Geſpräche / 4. Tuſc. cap. 14.

¶ Logarium, λογάριον, ein Regiſter oder Rechenbüchlein täglich des ausgebens. Chartæ ad ratiunculam paratæ, vel adverſaria, quæ fiunt cauſſa deſcribendi, quod quotidie in victualibus expendatur. Uſus eſt Ulpianus Lege 3. § 10 Dig. de Penu legata. Veteres dixerunt *diurnum.*

¶ Logeum pulpitum in ſcenâ, in quâ chorus Tragœdiarum & Comœdiarum ceteriſque perſonam non habentes, fabulæ ſubſerviebant. Vitruv. lib. 5. c. 8.

¶ Logion, λόγιον, Græci oraculum vocant, præſertim ſoluta oratione editum: χρηστήριον enim nominant, quod carmine reſpondebatur. Rhodig. lib. 7. c. 6.

¶ Logiſta, Rationalis, qui reddendis rationibus præeſt. Rentmeiſter. *Logographi* enim dicebantur, qui rationum libros ſcribebant. Die Rechnung halten und ſchreiben. Utrumque vocabulum apud JCtos reperitur. In Veteri inſcriptione Hiſpanicâ: LOGISTAE CIVITATIS SPLENDIDISSIMAE NICOMEDENSIVM, &c.

¶ Logiſtoricum, λογιστόρημα, titulus fuit libri cujusdam Varronis, quem Gell. citat lib. 4. c. 19. à λόγος & ἱστορία.

LOLIGO, piſcis, Græcis τευθὶς & τευθὶς, Blackfiſch / ab humore atramento ſimili, quo ſanguinis loco utitur. Plin. 9. cap. 15. Atramentum enim Germani ac Saxones fere, Black / vocant. *Loligo major*, ein groſſer langer Blackfiſch. *Loligo minor*, ein kleiner Blackfiſch. *Sepia*, ein breiter Blackfiſch. *Polypus*, ein Blackfiſch mit Füſſen / darauff er gehen kan / Geſnerus. ¶ Pro livore ac invidâ animo uſus Horatius lib. 1. ſat. 4. v. 100

— — hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt
Ærugo mera.

¶ Loligiuncula, diminutivum, fecit Plautus illud piſcis nomen, in Caſina act. 2. ſc. 8. v. 57.

LOLIVM, λόλιον, ſegetibus inimica, Treſpen / oder Lulch / Virg. 1. Georg. v. 153 *Interque nitentia culta*
Infelix lolium & ſteriles dominantur avenæ.

¶ *Lolio victitare*, apud Plaut. in Milite act. 2. ſc. 3. v. 50. Jocus proverbialis eſt in luſcioſos & cæcutientes, ſchielen und ſtumpff ſehen. *Lolio* enim vitium illud ineſt, ut caliginem oculis inducat. Ovid. 1. Faſtorum v. 691

Et careant lolio oculos vitiantibus agri.

Servius in Eclog. 5. *Qui lolium manducant, cæcitatem patiuntur.*

LOMENTVM, λείμμα, farina fabacea, Bonenmehl. Plin. 18. cap. 12. Martial. lib. 3. Epigr. 42

Lomento rugas uteri quid vendere tentas?

LONCHITIS, idis, λογχῖτις, herba foliis ſcolopendrio ſimilis, ſed quæ aſperiora ipſa habet, majoraque, Spitzfarn / Großſpitzfarn / Steinfahren / quæ *Lonchitis* altera eſt & *aſpera* cognominatur. Duplex enim eſt; prior porri habet folia; ſed latiora, flores nigros ſeu galericulos ſchwartze Kappen / pueri vocant, Dioſcorides cap. 56. & Plin. 25. cap. 11.

LONDINIVM, Λονδίνιον, Ptol. Londinum, metropolis Angliæ, London / de qua urbe jam tum Tacitus ſcripſit 14 annali cap. 33 *Londinium cognomento quidem coloniæ non inſignè, ſed copia negotiatorum & commeatuum maxime celebre.*

LONGABO, farris genus, quod longius, quàm duo hila, ut docet Varro lib. 4. de LL. Usus hac voce & Arnobius lib. 7. adversus Gentes.

LONGANON, masculi. longanonis, intestinum rectum juxta anum excrementa emittens, κῶλον, der Mastdarm. *Longanones porcini.* Apicius.

LONGVS, a, um, porrectum, lang. *Longa pedes septem*, Plin. 6. cap. ult. *Agmen longum pascitur per valles, &c.* Virg. Æneid. 1. v. 186. *Iter longum*, Horat. lib. 1. Sat. 5. v. 94. eine ferne Reise. *Longi versus*, Diomedi lib. 3 p. 493 sunt epici, hexametri. Et, *Nimium longi sumus in rebus apertissimis*, Cic. 2. de Fin. cap. 27. pr. wir machen allzu viel Wort / &c. *Sed nolo esse longus*, lib. 1. Nat. Deor. cap. 36. ich will nicht mehr davon sagen. *Memini atque adeò longum est nos illum expectare dum exeat*, Terent. Andr. 5. sc. 6, 13. es will uns lang werden zu warten / biß er heraus gehet. *De omnibus longum est dicere*, Cic. 3. Verrina, cap. 60. formula præcisionis. *In longiorem diem conferre aliquid*, Cæsar 1. Gall. cap. 40. weit hinaus schieben. *Longior oratio*, Idem lib. 2. c. 21. *Longissimo agmine magnisque impedimentis*, ibid. lib. 5. cap. 31. & Juvenalis Satyr. 3. v. 284

- - comitum longissimus ordo.

¶ *Longus homo*, stolidus est Catullo: Martiali *magnus* dictus; Tales enim plerumque sunt, qui nimis proceri & vasti. Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orator. p. 73.

¶ Longanimus a Theologis introductum hoc vocabulum, ut exprimerent μακρόθυμον.

¶ Et *Longanimitas*, μακροθυμία, ejusdem censuræ est, ad usus pertinens Theologorum.

¶ Longum, adverbialiter, in die Länge / auff lange Zeit. Claud. lib. 2. de Raptu Proserp. v. 234. *Su memor, ô longumque vale.* Et, *Nec longum luxubere*, i. e. diu. Virg. 10. Æneid. v. 740.

¶ Longe, procul. Ut *Longe a mari rus est*, Terent Eunuch. 3. sc. 3, 13. weit vom Meer. *Non longe ab ædibus*, Cic. 1. de Legib. cap. 1. Et Plautus Cas. act. 2. sc. 6. v. 68 *Sin tu ruri esse ad villam longe?* Sic *Longe abesse*, Cic. de Senect. c. 16. weit von dannen seyn. *Longe gentium abest*, id est, quam maxime longe, Cicer. ad Att. lib. 6. epist. 3. *Longe lateque diffusum*, weit hin und wieder zerstreuet / Cic. de finib. lib. 2. c. 34. Dicimus &, *Longe doctior, longe doctissimus*, Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 3. *Græcorum longe doctissimus.* Et Cicer. lib. 1. de orat. cap. 11 *princeps longe omnium in dicendo gravissimus & eloquentissimus Plato.* Sic, *Longe aliter, longe secus*, weit oder viel anders. Cic. pro Domo cap. 16 *Longe aliter, atque a me dicta sunt, detulerunt.* Idem Partit. Orat. cap. 5 *Omnia longe secus.* Et *Longe ante videre venientia*, Cic. Tusc. 3. cap. 14. lange zuvorn / lange vorher. *Longe errare*, weit fehlen / Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 40. *Longiùs abire, longius abesse*, etwas weit von hinnen seyn. *Longiùs prodire*, Cæsar lib. 1. Gall. cap. 48. *Provincia longissime absunt*, ibid. cap. 1. Et, *Longissime abesse a vero*, Cicer. 4. Acad. cap. 11.

¶ Virgil. 12. Æneid. v. 52 *Longe illi Dea mater erit:* id est nihil proderit, nihil juvabit, ut longè esse videatur. Absentes enim nihil opis possunt conferre. Plinius Paneg. cap. 49 *Longeque tunc illi divinitas sua.* Ita non semel & Florus usus est. Vide Lips. & Livinejum ad modo citatum Plinii locum: itemque Barthium ad Rutilium lib. 1. v. 335. ¶ Longius, diutius. Virg. Æn. 5. v. 461 *- - procedere longius iras.*

¶ Longiter pro longe Lucretius dixit: ut lib. 3. v. 682

Non, ut opinor, ea ab telo jam longiter errat.

Et lib. 5. v. 133

Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola, neque a nervis, & sanguine longiter esse.

Similiter alibi *Uniter* dixit.

¶ Longulus, diminut. Cicero ad Attic. lib. 16. epist. 13 *Longulum sane iter.*

¶ Longule, adverb. Plaut. prologo Menæch. v. 64. & Terentius Heaut. act. 2. sc. 2. v. 10 *Haud longule ex hoc loco.* Apul. Florid. 1, *Neque longule dissita*, nicht weit abgelegen. Ein wenig fern.

¶ Longiusculus, a *Longius* diminutivum, eben oder etwas lang. Cic. pro Archia cap. 10 *Epigramma alternis versibus longiusculis.*

¶ Longitūdo, die Länge und Weite. *Longitudo itineris*, Cic. Philipp. 9. cap. 1. & *orationis*, Idem Partit. c. 17. Et, *Consulere in longitudinem*, elegans apud Ter. locutio in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 10. Bedencken wo es heut oder morgen hinaus will.

¶ Longesco, longus fio vel frango. Ennius ap. Nonium:

Neque corpora firma longescunt quicquam. Idem:
Cum sola est, eadem faciunt longescere longe.

¶ Longūrius, masc. pertica longa, ein Hebebaum / eine Stange / Item: Ein Baum so man zwischen die bösen Pferde einlegt / Varro lib. 2. cap. 7. & Cæsar 7. de B. G. c. 84. & lib. 2. de B. C. cap. 11.

¶ Longurionem idem Varro hominem vocat longæ staturæ, einen langen Schalck. Vide Nonium.

¶ Longævus, *Longævi senes*, alte Leut / so lang gelebt haben. Virg. Æn. 5. v. 715. De vocis hujus significatione disputatur apud Gellium lib. 2. cap. 16.

¶ Longævitas, grosses Alter. Macrobius lib. 7. Saturn. c. 5. *De longævitate eorum* [corvorum] *opinio fabulatur.*

¶ Longipes, longos habens pedes, *Scarabæus longipes*, Plinius lib. 30. cap. 4.

¶ Longinquus, remotus, distans, Ferne / weit. *Venire e longinquo*, Plin. 10. cap. 42. Et, *Homo longinquus & alienigena*, Cicero pro Dejotaro c. 3. id est longe habitans: quemadmodum eidem Ciceroni *propinqui* appellantur, qui propius habitant. *Longinquum tempus*, id est longum, diuturnum. Nepos Themistocle c. 4 *Qui si discessissent, majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum.* Similiter *Longinquam oppugnationem* Cæsar dixit lib. 3. de Bello Civ. cap. 80. Itemque Lucilius *bene longinquum morbum. Bene*, id est, valde. Eine langwierige Kranckheit. *Longinquiores civitates*, id est remotiores, Cæsar lib. 1. Civil. Bell. cap. 60. Nam etiam de loco dicitur, sicut *longinqua provincia*, apud Tacit. 1. Hist. c. 76.

¶ Perlonginquus, valde longinquus. Plaut. Bacch. act. 5. sc. ult. v. 77 *Id quidem esse haud perlonginquum.*

¶ Longinquitas, temporis & loci. die Länge der Zeit / die Entlegenheit der Oerter. *Nihil est, quod longinquitas temporis efficere non possit*, Cic. lib. 1. de divinat. c. 7. Lange Zeit vermag alles. Et in tertio Tusculan. cap. 16 *Est tarda illa quidem medicina, sed tamen magna, quam affert longinquitas & dies.* Et pro Lege Manil. cap. 9 de exercitu Romano in Asia militante: *nimia longinquitate locorum, ac desiderio suorum commovebatur.*

¶ Oblongus, fast lang. *Figura oblonga*, Plin. lib. 37. cap. 2.

¶ Oblongulus, diminut. Gellius lib. 17. cap. 9 *Surculi teretes, oblonguli.*

¶ Perlongus, sehr lang. Cic. Attico lib. 5. epist. 20 *Perlonga, & non satis tuta via.*

¶ Perlonge, adverb. Terentius Eunuch. a. 3. sc. 5. v. 61 *Perlonge est: sed tanto ocius properemus.*

¶ Prælongus, valde longus, *Homo prælongus*, Quintil. lib. 6. cap. 4. *Gladii prælongi*, Tacit. lib. 1. Hist. cap. 79. Et, *prælonga hasta*, Livius lib. 31. cap. 39.

Composita Verba.

Hæc vulgatiora hodie sunt, quam pro usu veterum. Et quidem.

¶ Elongare, ex Glossario Cyrilli & Onomastico damus: ibi ita μακρύνω, hic ἀφίστημι Latine vertitur.

¶ Prælongare, Plinii est lib. 11. cap. 2, *Prælongavit pedum crura*, scil. natura insectis.

¶ Prolongare eidem Plinio Lexicorum auctores tribuunt, qui lib. 13. cap. 3 pr. dixerit: *Vestes prolongant tempus:* ubi libris est *prorogant.* Eadem ratio est loci Senecæ lib. 5. de Benef. cap. 17 *Ut prolongetur tibi dies mortis.* Nam meliores libri: *Ut prorogetur* &c. Usus tamen eo est Vulgatus Interpres Psalm. 128 [Hebr. 129] v. 3 *prolongaverunt iniquitatem suam.*

LOPAS, adis, λοπάς, fœm. Plauto videtur esse genus conchæ marinæ, in Rudente a. 2. sc. 1. v. 8.

LŎQVOR, loqui, dicere. Varro ad etymologiam allusit, lib. 5. de ling. Latina: *Is loquitur*, inquit, *qui suo loco quodque verbum sciens ponit.* Et, *Loqui paucula*, Terent. Heaut. 4. sc. 6, 24; *loqui aperte*, Idem Andr. 1. sc. 2. v. 31. *Plane & distincte loqui*, Plaut. Amph. 2. sc. 1. v. 30. deutlich und vernehmlich reden. *Loqui dilucide*, Cicer. de Orat. 1. cap. 32. *Loqui Latine, Grammatice*, Quintil. lib. 1. c. 6. *Rem loqui* Plauto est, verum, non nugas & verba loqui. Sed Ciceroni pro Milone cap. 10, *Res ipsa loquitur*, idem est, ac clara & manifesta res est. *Forma, lex, ratio, observatio loquendi.* Idem Plaut. in Epid. act. 1. sc. 1. v. 57 *Plus scire satius est, quàm loqui verbum hominem, ea sapientia est*, nicht alles reden was man weiß. Ovid. lib. 1. A. A. v. 603

Eximia est virtus præstare silentia rebus;
At contra gravis est culpa, tacenda loqui.

¶ Loqui, pro referre, narrare, commemorare, ferre rumoribus, μυνθάνεσθαι est. Plaut. Men. a. 2. sc. 2. v. 47 *Quos pamfilos in loqueris?* Ibidem act. 5. sc. 9. v. 7 *Quæso adolescens, loquere mihi tuum nomen.* Petronius:

- - - quam Musa loquentibus annis
Battiadæ veteris mirando tradidit ævo.

Sidonius Paneg. Anthemii v. 192

- - - nunquam sine laude loquendus.

Vide & Livinejum ad Panegyric. 7. cap. 11.

¶ Lŏqŭitor, loquitari frequentativum Plaut. Bacch. 4. sc. 7. v. 5. & Apulejus in Floridis extremo lib. 2 de Pythagoræ disciplina: *Hoc erat primum sapientiæ rudimentum meditari, condiscere, loquitari, dediscere.*

¶ Loquentia, æ, λαλιά, Wäscherey. Ita apud Sallustium, pro *eloquentia* legendum, Valerius Grammaticus apud Gell. probat lib. 1. cap. 15. Sallustii verba erunt: *Satis loquentiæ, sapientiæ parum*, de Catilina cap. 5. Sic apud Plinium lib. 5. Epist. 10 Julius Candidus non invenuste solebat dicere, *aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam.*

¶ Lŏcū-

¶ Lŏcūtio, eine Rede / Red-Art. *Locutio recta, emendata, latina,* Cic. de clar. orat. cap. 74. *Locutio Græca,* ibidem. Quintil. lib. 1. cap. 10 *Quid tam necessarium, quam certa locutio?*

¶ Locutus, subst. idem. Apulejus 2. Florid. sub fin. *passis verſibus, ſoluto locutu, libera oratione.*

¶ Lŏcūtor, *Importuni locutores,* Gell. lib. 1. cap. 15. Et Augustinus Confess. lib. 1. cap. 18 *Pacta litterarum & ſyllabarum accepis a prioribus locutoribus.*

¶ Lŏcūtŭlejus, loquax, ein verdrießlicher Schwätzer. Λάλος Græcis. Vide Gellium lib. 1. cap. 15. extr. & Casaubonum ad Theophrastum περὶ λαλιᾶς.

¶ Lŏcūtius, qui & *Ajus locutius,* ab ajendo & loquendo, Deus apud Romanos. Nam quum nocte esset audita vox humanâ major, quæ juberet, ut monerent Senatum, Gallos adventare, prohiderent igitur, ne urbs caperetur; non dubitarunt Dei alicujus vocem esse. Cujus nomen quum dubitarent, à reipsa eum *Ajum Locutium* appellarunt templumque ei condiderunt. Livius lib. 5. cap. 50, & Cicero lib. 2. de divinat. cap. 32.

¶ Lŏquax, verbosus, Gespräch von vielen Worten. *Epistola loquax,* id est, longa & verbosa, Cicero ad Atticum lib. 4. epist. 14. *Senectus naturâ loquacior,* Cic. de Senect. cap. 16. Et, *Unus omnium loquacissimus, & minime aptus ad docendum,* Idem lib. 8. ad Attic. epist. 4.

¶ Lŏquācitas, garrulitas, Waschhafftigkeit / viel Wort. Cicero Torquato lib. 6. epist. 4 *Facit autem non loquacitas mea, ſed benevolentia longiores epistolas.* Idem Attico lib. 7. epist. 13 *Loquacitati ignoſces, quæ & me lebat, ad te quidem ſcribentem; & elicuit tuas literas.* In meliorem partem usus est pro facundia Sidonius Apollinaris Carm. 14 sive Præfat. Epithalam.

Ejus Calliope, nitente palma
Det ſacri laticis loquacitatem,
Quem fodit pede Pegaſus volanti &c.

¶ Lŏquaciter, Cicero pro Murena cap. 12. *Loquaciter litigioſus.* Paullinus Nolanus epist. 39 ad Aprum cap. 8 *dum loquaciùs vos fatigo.*

¶ Lŏquācŭlus, loquacula. Lucret. 4, 1158.

¶ Lŏquela, die Rede / *Loquela fallax,* Cic. lib. 4. de fin. cap. 25. ex Accio, ut Steph. citat. at Gruter. *fallaciloquentia* legit. Tamen Catullus Carm. 56 ad Camerium:

Verboſa gaudet Venus loquela.

Nomina a *loquor* composita sunt

¶ Brevilŏquens, qui breviter loquitur, der nicht viel Wort machet / kurtz redet. Cic. lib. 7. ad Attic. ep. 20. pr. *Breviloquentem jam me tempus ipſum facit.* Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 7 ex Laberio *Submiſſa placide blandiloquens omtio.*

Ex Apollonio Stob. Sermone 133 Οἱ κράτιστοι τῶν ἀνθρώπων, βραχυλόγοτατοι, *Optimi, breviloqui.*

¶ Breviloquentia. Gell. 12. c. 2 ex Cicerone cujus quamobrem essent Lacedæmonii studiosi rogatus Lycurgus, respondit, *quia ſilentio ſimillimum eſt,* darum / daß kurtze Wort dem Stillschweigen am nechsten sind.

¶ Blandiloquentia, Schmeicheley. Cic. 3. Nat. D. c. 25. extr.

¶ Blandilŏquus, idem quod blandiloquens. Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 91

— — Blandiloqua [puellæ] *vox exſpectata revixit.*

¶ Dulcilŏquus. Ausonius Idyll. 20. v. 4

Dulciloquos calamos Euterpe flatibus urget.

Adde supra in *Dulcis* dicta.

¶ Doctilŏquus. Arator in Act. Apost. 16

— — Sic nocte fugata
Doctiloquus convertit iter, scil. Paulus.

¶ Doctiloquax, idem. Dracontius lib. 2. v. 55 *Litera doctiloquax.*

¶ Falsiloquus. Prudentius Apotheos. v. 107

Et jam falſiloqua eſt divini pagina libri.

¶ Falsiloquium. Augustinus prologo in libros Retractationum: *Incidunt ex multiloquio etiam in falſiloquium.*

¶ Grandilŏquus. Cic. Tusc. lib. 5. cap. 31. fin. *Iſti grandiloqui contemnebant duo.*

¶ Magnilŏquus. Statius Silvar. lib. 5. carm. 3. v. 62

— — Magniloquo non poſthabuiſſet Homero.

¶ Magniloquentia. Cic. lib. 13. ep. fam. 15 *Ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Eversidæ.* grosse prächtige Wörter. Plura vide infra in *Magnus.*

¶ Maliloquium. Tertullian. de Spectac. cap. 2 *Non ſumſimus* [i. e. accepimus] *linguam ad maliloquium; & aures ad exceptaculum maleloquii.* Adde eundem Apolog. cap. 45.

¶ Multilŏquus Plaut. Cistellar. act. 1. sc. 3. pr. *Hæc & multiloqua & multibiba eſt anus.*

¶ Multiloquium. Symmach. lib. 1. epist. 50. *Facile erit angustiam ſcriptorum eorum multilŏquio repenſare.* Adde dicta in *Falsiloquium.*

¶ Pauciloquium. Plautus Mercat. act. 1. sc. 1. v. 31 *multiloquio* opponit.

¶ Tardilŏquus, Seneca Epistola 40. extr. *Tardiloquum te eſſe jubeo.*

¶ Vaniloquus, mendax. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 223 *Quia vaniloquus, vapulabis.* Et Livius lib. 35. cap. 48 pr. *Is* [legatus Antiochi] *ut plerique, quos opes regiæ alunt, vaniloquus.*

¶ Vaniloquium. Augustinus epist. 28 *Joviniani vaniloquia redarguens.* Et idem epist. 160 *vaniloquio ſolicitare animos imperitos.*

¶ Vaniloquentia, Pralerey / Lügen. Livius lib. 34. cap. 24. pr. *Hæc vaniloquentia prætorem Achæorum excitabit.*

Verbalia Composita.

¶ Allŏqui, anreden / ansprechen / Plaut. Amph. 1. sc. 1. v. 232 *Alloqui te perparce liceat obſecro,* laß dich doch gar ein wenig ansprechen. ¶ 2. Consolari. Varro lib. 6 *Hinc ALLOCVTVM mulieres IRE ajunt, cum eunt ad aliquam locutum conſolandi cauſſa.*

¶ Allocutio, Anredung. Plinius lib. 2. Epist. ult. *Mutat perſonam, vertit allocutionem.* ¶ 2. Sæpius & consolationem significat, quemadmodum & *alloquium.* Ita enim & Græci παράκλησιν voce, quæ *allocutionem* significat, usi sunt. Seneca Consolat. ad Helviam cap. 1 *Quid quod nobis verbis, nec ex vulgari & quotidiana ſumtis allocutione opus erat homini ad conſolandos ſuos:* Vide Petr. Victor. lib. 8. Var. Lect. cap. 23. Muret. lib. 2. V. L. c. 4.

¶ Allŏquium, Livius 1. cap. 34 *Blando alloquio & comitate invitare,* mit einem freundlichen Zusprechen an sich locken. *Blandioribus alloquiis proſequi* Plin. lib. 1. epist. 8. ¶ Pro Solatiis Horat. Epod. 13. extr.

Illic omne malum vino cantuque levato
Deformis ægrimonia
Dulcibus alloquiis.

¶ Anteloquium, Vorrede. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 4. pr. *Omnes Prætextato anteloquium detulerunt.*

¶ Circumlŏqui, umreden / weitläufftig beschreiben. Ausonius Epigram. 146 *Cum maxime nunc proloquor*
Circumloquentis ambitu.

Et Epist. 16. v. 8

Sed dulcius circumloquar.

¶ Circumlocutio. Apulejus Apolog. p. 296 *Virile marinum, neſcio qua circumlocutione male & ſordide nominavit.* Græci περίφρασιν vocant, cum una res non proprio nomine, sed verbis multis significatur. Usus & Latino Arnobius lib. 6. extremo, *ſine ullis circumlocutionibus dicere.*

¶ Collŏqui, mit einem / mit einander reden / Cic. de orat. lib. 1. cap. 8. *Hoc uno præſtamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos, & quòd exprimere dicendo ſenſa poſſumus.* Et, *Colloqui cum aliquo per literas,* Idem ad Atticum lib. 6. epist. 1. *Colloqui per internuncios,* Nepos Alcibiade cap. 5. *Colloqui aliquem,* Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 33.

¶ Collocutio. *Blandiſſima cum aliquo collocutiones,* Cicer. in Philipp. 2. cap. 2.

¶ Collocutor. Tertullianus adv. Praxean cap. 5 *Collocutorem patris ſermonem.* Et Augustinus Confession. lib. 9 cap. 6 *ex perſona collocatoris mei.*

¶ Collŏquium, Unterredung / Gespräch. *In congreſſum alicujus colloquiumque venire,* Cic. Phil. 9. cap. 1. Et, *Omnium colloquio in ſolitudine carere,* Idem ad Att. lib. 12. ep. 15.

¶ Elŏqui, ausreden / apte, ornate, composite, eleganter, copiose dicere, auctore Cicerone lib. 1. de Orat. cap. 11, *Oratoris,* inquit, *nihil vis eſſe, niſi compoſite, ornate, copioſe eloqui.*

¶ Elŏquens, beredt. *Eloquentis eſt, qui ad id, quodcunque docet, poteſt accommodare orationem,* Cic. in Orat. c. 36. Idem lib. 1. de Oratore cap. 14 *Socrates dicebat, omnes in eo, quod ſcirent, ſatis eſſe eloquentes.* Et eod. lib. cap. 5 *Antonius diſertos ait ſe vidiſſe multos, eloquentem adhuc neminem.* Sueton. in Galba cap. 3 *Serg. Galba conſularis, temporum ſuorum eloquentiſſimus.*

¶ Elŏquentia, dicendi facultas singularis, copia, gravitas, die Beredsamkeit. *Nihil enim eſt aliud eloquentia, quam copioſè loquens ſapientia; una de ſummis virtutibus, ingenii lumen, & domina rerum, pacis comes, otii ſocia,* quemadmodum passim Cicero docet, v. g. Partit. Orat. cap 23 & alibi. Plato dixit: *Eloquentiam eſſe, Deo grata dicere.* Sed, *Eloquentiam nemini unquam plus profuiſſe, quàm obfuiſſe,* dixit in quadam declamatione Quintilianus. Cic. 2. off. cap. 14 *Nihil eſt tam inhumanum, quam eloquentiam a natura ad ſalutem, & conſervationem datam, ad bonorum peſtem, perniciemque convertere.*

¶ Eloquenter, adverb. Gloss. Vet. *Eloquenter,* λογίως. Plin. lib. 3. Epist. 18 *eloquentiùs ſcribere.* Idem *eloquentiſſime reſpondere,* lib. 2. Epist. 11. & *eloquentiſſime ſcribere,* lib. 6. Epist. 21.

¶ Elŏquium, sermo, facundia. Rede / Beredsamkeit. Statius lib. 4 Silv. 4 v. 65 *cui potentem eloquii virtus eſt,* ein beredter Mañ. Silius lib. 3 v. 619 similiter:

Quem erit eloquio partum decus.

Et Juvenalis Sat 10. v. 114

Eloquium ac famam Demoſthenis, aut Ciceronis,
Incipit optare, &c.
Eloquio ſed uterque perit orator.

¶ Elocutio, enarratio, est *idoneorum verborum & ſententiarum ad rem inventam accommodatio,* Cic. 1. Invent. cap. 7. ein bequemes

mes und zierliches Ausreden. Ad Herenn. lib. 4 cap. 12 *Elocutio commoda & perfecta, quæ maxime admodum oratori accommodata est, tres res in se debet habere, elegantiam, compositionem, dignitatem.* Hinc est, quod exornationem orationis, eam maxime, quæ per tropos & figuras fit, artifices *elocutionem* appellant.

¶ Elocutoria, &

¶ Elocutrix, Quintil. lib. 2. cap. 14 *Oratoria efferetur, ut elocutoria: ornatrix, ut elocutrix.*

¶ Elocutilis, Eloquutulis. Apulejus lib. 11. p. 240 *Eloquutilis facundia.*

¶ Ineloquens, unberedt. Lactantius de Opific. Dei cap. ult. *M. Tullius, eloquentiæ unicum exemplar, ab indoctis & ineloquentibus, qui tamen pro vero nitebantur, sæpe superatus est.*

¶ Ineloquibilis, e, ineffabilis, unſäglich / unaussprechlich / Lactant. lib. 7. cap. 11 *Divinos & ineloquibilis immortalitatis suæ fructus capit.*

¶ Interlŏqui, Terent. in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 13 *Siccine mihi interloquere?* Sollſtu mir alſo ins Wort fallen?

¶ Interlocutio, Unterredung. Gellius lib. 14. cap. 2 *Qui judicat, crebris interrogationibus, necessariisque interlocutionibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat.*

¶ Oblŏqui, entgegen reden / widerſprechen. *Ferocissime oblocuti sunt*; Curt. lib. 10. cap. 2. extr.

¶ Oblocutor, qui alteri detrahit, ein Nachreder. Plaut. in Milit. 3. sc. 1. v. 48 *Obloquutor non sum alteri.*

¶ Obloquium, contradictio, calumnia. Sidonius lib. 7. epist. 9 in subnexa concione: *Nosse vos par est, in quas me obloquiorum Scyllas turbo conjecerit.*

¶ Præloqui, præfari, die Vorrede thun / vorher reden. Plin lib. 8. epist. 21 *quod mihi caussam præloquendi dedit.*

¶ Prŏloqui, profari, herausreden / darthun. Terent. in Andr. 2. 1. sc. 5. v. 21 *Censen' ullum me ... dum potuisse proloqui?* meinſtu auch / daß ich ein Wort habe machen können? *Proloqui cogitata*, Idem Phorm. 2. sc. 1. v. 53.

¶ Prolŏquium, exordium, Ein Eingang oder Vorrede. ¶ 2. ἀξίωμα, propositio, Gell. lib. 5. cap. 10 *Proloquium disjunctivum*: & lib. 16. cap. 8 ex M. Varrone: *Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur.*

LORA, æ, διυπεία, liquor ex uvarum folliculis, & acinis post mustum affusa aqua expressus, Laur / Laurwein / Trieſterwein / [*Acinaceum* Ulpianus vocat] daturque servis pro potu. Vide Varr. de R. R. lib. 1. cap. 54.

LŌRĪCA, χιτών, à loris dicitur. Antiqui enim a loris *de corio crudo faciebant pectoralia*, Recte autem, *Pectoralia* Varro dixit: antiqui enim pectus tantum tegebant armis: tergum nudum relinquebant. Inde enim & *Thoracis* nomen est. Polybius παράφυλακα hoc monumentum eâdem de caussâ vocat. Lutatii, Scholiastæ Statiani, in istam rem locum notavimus supra in *Cæsa*: ubi docemus, quos Maro *parietes cæcos*: & quod Sallustius *Cæcum corpus* dixerit. *Loricarum linearum* mentio apud Suetonium in Galba cap. 11. ubi Casaubonus: itemque apud Nepotem in Iphicrate. Ein Panzer / Bruſt-Harniſch. Cic. pro Flacco c. 17 *Mithridates ambulat cum loricâ, metuit enim.* Juvenalis Satyr. 11. v. 30 — — *Nec enim loricam poscit Achillis Thersites.*

¶ 2. *Lorica*, projectura & semifastigium est, quod parietibus imponitur, ein Schirmdächlein. Vitruv. lib. 2. cap. 8, & lib. 7. cap. 1. ¶ 3. Corium ex calce & arena, quod parietibus & pavimentis inducitur, ein Tünchwerck / Bewerffung. Vitruv. lib. 7. cap. 1. ¶ 4. Est & munimenti castrensis genus. Eine Bruſtwehr. Vide Lipsi lib. 2 Poliorceticon Dial. 2. itemque Stewechium ad Veget. pag. 275.

¶ Loricula, diminutivum. Hirtius 8. Gall. bell. cap. 9. *quorum frontes viminea loricula munirentur.*

¶ Loricare, loricâ se induere, *Loricati milites*, Hirt. B. Hisp. cap. 4. *Loricatus statua* Livius lib. 23. cap. 19. extr. & altera notione *Loricare parietes* Varro lib. 1. de re rust. cap. 24 dixit, pro incrustare, & calce obducere.

¶ Loricatio, ex architectonica significatione, actus, quo lorica seu incrustatio ædificii inducitur. Vitruvius lib. 7. cap. 1 *Coassatio clavis fixa præbeat contignationi loricationem.*

¶ Diloricare, loricam solvere, exuere: item vestes quascunque dissolvere. Apulejus lib. 7. p. 191 [Pric. p. 138] *Diloricatis statim pannulis.* Ubi Pricæus ex Hegesippi 1. cap. 25 addit: *Amictu diloricato.*

LORUM, λῶρον vel λῶρος, à recentioribus Græcis usurpatum, corrigia, ein Rieme. Terent. Andr. act. 2. sc. 1. v. 20 *Atque ibi usque ad necem operiere loris*, mit Peitſchen geſtrichen werden. *Loris cædere*, Cic. dixit 8. Phil. cap. 8. Multa eorum mentio apud Plautum. ¶ 2. *Lora* etiam habenæ dicuntur, Zügel. *Corripe lora manu*, Ovid. 2. Metamorph v. 14. Eruditum est apud Plutarch. Ἐκ τοῦ βοὸς τὸν ἰμάντας λαμβάνειν, *Ex ipso bove lora sumere*, Hoc est, *Quo lædus aliquem, ex ipso, quem lædus, sumere*, Vide Chil. ¶ Lorarius, lictor, tortor, Steckenknecht / Häſcher / Peiniger. Gellius lib. 10 cap. 3 extremo: *Hi sequebantur magistratus, tanquam in scenicis fabulis qui dicebantur lorarii, & quos erant jussi, vinciebant, aut verberabant.*

¶ Lorare, loris constringere, verbum erat; unde supereſt participium

¶ Loratus, loris constrictus. Auctor Moreti extremo carmine:

Sub juga parentes cogit lorata juvencos.

¶ Lōramentum, ligamentum ex loris. Justinus lib. 11. cap. 7. extr. *Cum capita loramentorum inter nodos abscondita reperire* (Alexander) *non posset, gladio loramenta cædit.*

¶ Lōreus, adjectivum, ut, *Loreus funis*, ein ledern Strick. Cato cap. 12.

¶ Loripes, der einen krummen Fuß hat. Juvenal. Satyr. 2. v. 23

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

wer eines andern Gebrechen ſpotten will / ſoll nicht ſelbſt gebrechlich ſeyn. *Carere* enim *debet omni vitio, qui in alterum partus est dicere*, quemadmodum Cicero dixit in Sallustium.

¶ *Monoloros, Diloros, Triloros, Penteloros*, Vopiſci verba sunt, Aureliano cap. 46. quibus vestes militares ex numero lororum distinguit.

LŌTIVM, urina, Netze / Harn. *Lotium reddere*, das Waſſer laſſen. Lucretio &, qui eum imitatus, Sammonico Sereno eleganter & verecunde *saccatus corporis humor* vocatur. Percolatur enim per corpus quasi sacco. Arnobius absolute, *saccatum* vocat. Vide infra in *Saccus*. Sic Cato cap. 122. *Si lotium difficilius transibit.* & cap. 7. *lotium suillum.*

LOTOS, vel Lotus, λωτὸς δένδρον, arbor Africæ familiaris, ubi *Celtis* dicitur. Nomen accepisse fingitur à Loto nympha in eam commutata, qua de fabula, Ovid. lib. 9. Metam. Ceterum est pyri magnitudine, aut paullo minori, fructumque fert magnitudine fabæ, tanta dulcedine, ut advenas ibi morari longius & patriæ oblivisci faciat. Unde proverbium *lotum gustasti*, de iis, qui justo diutius in peregrinis regionibus hærent. Vide Chiliadas & Plin. lib. 13. cap. 17. Quidam volunt esse cannam saccharî, quam appellant γλυκυκάλαμον. Homer. Odyss. 9, 11. Plin. lib. 7. cap. 16. Theophrasto herba quædam est suavissima, & esculenta: de qua intellexisse videtur & Quintil. lib. 5. c. 8. Idem testatur Plinius lib. 22.

¶ 2. *Lotos* pro tibia Poëtis ponitur, quod illæ ex ligno arboris ferî solitæ. Festus: LOTOS *arboris genus, ex cujus materia frequenter tibiæ fiebant.* Ad cavandum enim apta. Ovidius Fast. 4 v. 190 *horrendo lotos adunca sono.*

Et Silius Italicus lib. 8. v. 505 de Marsya:

Mygdoniam Phœbi superatus pectine lotos.

Sic, *strepere ad Phrygiam lotos*, idem dixit lib. 11 v. 432. ¶ 3. Est & *Lotos Ægyptiaca*, & *Lotos urbana & silvestris* planta seu herba, *Melilotos*, μελίλωτος, & *Sertula Campana.* Steinklee / Tabentröpfflein / welſcher Steinklee / *Melilotus Italica.* Tragus *Trifolium* odoratum vocat, Siebengezeit / vera melilotos gratissimum habet mellis odorem, unde nomen ipsi.

¶ Lotophăgi, λωτοφάγοι populi Africæ minoris, loto arbore victitantes. Plin. 5. cap. 4. Eleganter Paullinus epist. 16. n. 7 *Lotophagos obliteratores patriæ* dixit. Vide supra in *Oblitemor.*

¶ Lotophagia, Pharos insula: & ¶ Lotophagitis insula alia *Meninx* ad minorem Syrtim, Plinio auctore lib. 5. cap. 7.

Lubet, Lubens, vide *Libet.*

LVBRĪCVS, lubricum, ſchlüpfferig / da man bald kan ausgleiten / und fallen. Silius lib. 3 v. 518

Tum qua durati concreto frigore colli
Lubrica frustratur canenti semita clivo,
Lucentem ferro glaciem premit.

Et Propertius lib. 4 eleg. 4 v. 49

Lubrica tota via est, & perfida quippe tacentes
Fallaci celat limite semper aquæ.

Est & *Lubricus anguis* Virg. Æn. 5. v. 84. *In lubrico versari*, Cic. in Oratore cap. 28. in gefährlichem Wege gehen. *Oculi lubrici*, Cic. Nat. D. lib. 2. cap. 57. die im Kopffe hin und her gehen. *Ætas lubrica*, *Adolescentia lubrica*, per Metaph. h. e. prona in lapsus & errores. die Jugend die ihr ſelbſt nicht mächtig / und bald zu verführen iſt. Cicer. pro Cœlio cap. 17 *Lubrica via sunt adolescentiæ, quibus illa insistere aut ingredi sine casu aliquo aut prolapsione vix potest.* Idem in Philipp. 5. cap. 18 *Dominandi cupiditas præceps & lubrica.*

¶ Lubricum linguæ, incontinentia. Modestinus Lege 7. §. 3. Dig. ad L. Jul. majestat. *Nec lubricum linguæ ad pœnam facile trahendum est.* Lubricitas autem sine exemplo dicitur. Classici aliter. Plin. lib. 2. epist. 3 *In hoc lubrico ætatis.* Tacit. Hist. lib. 2. c. 85, 5. *lubrico viæ.*

¶ Lubricare, lubricum efficere. Juven. Sat. 9. v. 173

Qui Lacedæmonium pytisma lubricat orbem.

Vide ibi interpretes.

¶ Illubricare, idem. Apulejus lib. 2. Metam p. 117 [Pric. p. 25] *Membra sua leniter illubricans.* Ubi agilitas expedita & quasi lubrica significatur.

LŪCA, Bos Luca antiquioribus Latinis elephas dicebatur: Ennius apud Varronem lib. 6 de Lat. Ling. *Prius parvet locusta Lucam bovem:* Lucret. lib. 5. v. 1301

Inde

Inde boves Lucas turrito corpore tetros,
Anguimanes belli docuerunt bulnera Pœni.

Auſon. Epiſt. 15 ad Tetradium:

Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, ut Lucas boves
Olim reſumto præferoces prælio
Fugit juventus Romula?

Seneca Hippolyto v. 351

— — amat infans
Bellua Ponti, Lucaque boves.

Cur autem Elephantes dicti ſunt Lucæ boves, non ſatis convenit. Ælius apud Varronem lib. 6. de LL. *Lucas*, quaſi Libycos dictos cenſet: Virginius vero, quaſi *Lucanos:* ab eo quod Latini nullum animal grandius bove viderant, & quod primum in Lucanis viderant bello Pyrrhi. Varro vero a *Luce* dictos cenſet, quod relucerent propter inauratos clypeos, quibus eorum ornatæ erant turres. Virginii ſententiam & Iſidorus ſequitur, lib. 12. Orig. quam & Scal. probat in Appendice ad Conjectanea, contra Varronem. Et videntur ei Lucani antea dicti *Luca;* ut *Luca*, aut *Lucas* potius, & *Lucanus* idem ſit. Obſervat & Lipſius quædam, quæ huc faciunt lib. 2. Elector. cap. 4.

¶ Luca etiam Galliæ Ciſalpinæ urbs eſt: quam tamen Plinius lib. 3. c. 5 Hetruriæ facit oppidum. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæſar. cap. 24.

¶ Lūcānia, Italiæ regio juxta inferum mare inter Campaniam & Bruttios. Vide Geographos. Horatio lib. 2. Satyr. 1. v. 38 *violenta Lucania.*

¶ Lūcānus, Lucani, incolæ. Livius lib. 22. cap. 42 *turma Lucanorum.*

¶ Lūcānus, adjectivum, ut *Lucana paſcua*, Horat. Epod. 1. v 28. *Lucanum mare*, Statius 3. Silv. 1. v. 85.

¶ Lucānica, genus farciminis porcinis carnibus infarcti, Bratwürſt. Martialis lib. 13. epigr. 35

Filia Picena venio lucanica porca.

¶ Lūcānus, Poëta magni ingenii, magni ſpiritus. Natus eſt Cordubæ in Hiſpania, patremque habuit Annæum Melam, ſive Mellam, Senecæ Rhetoris filium, Philoſophi fratrem. Floruit ſub Nerone, cui primum carus & gratus, mox ut æmulus inviſus & averſatus; denique retectâ conjuratione Piſoniana, cujus & ipſe ſocius, damnatus & mori juſſus, permiſſo tamen libero mortis arbitrio. Scripſit præter X illos Pharſaliæ, quos habemus, libros alia plura: *Saturnalia*, *Tragœdiam Medeam*, *de Incendio Urbis*, *de Incendio Troico*, *Silvarum* lib. X, *Orphea* & alia, quæ Veteres Grammatici enumerant in ejus vita. Maxime illum ſua ætas mirata eſt. Quintilianus *ardentem & concitatum & ſententiis clariſſimum*, *Oratoribus tamen magis, quàm Poëtis annumerandum cenſet* lib. 10. cap. 1. Quo fortaſſe Martialis reſpexit hoc de Lucano Epigrammate 194 lib. 14

Sunt quidam qui me dicunt non eſſe Poëtam:
At qui me vendit bibliopola putat.

Ille ipſe Martialis honorificentiſſimam ejus mentionem paſſim facit, & tanquam ſummum Poëtam admiratur. Auctor Dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ ita meminit: *Exigitur jam ab Oratore Poëticus decor: non Attici aut Pacuvii veterno inquinatus; ſed ex Homerii & Virgilii & Lucani ſacrario prolatus.* Nimius videtur fuiſſe Statius, qui eum non cum Homero & Virgilio componere ſolum, ſed iis ipſis præponere voluit in lib. 2. Silv. ult. *Nos non tam duri geſtamus pectora Pœni.* Noſtrâ ætate Scaligeri non ita bene de eo ſenſiſſe videntur. Sane pater Poëſin ejus ut *tumnicam*, & *tædii parentem*, ſæpe etiam *ineptam;* filius vero & Aſtronomiam exagitat. Mihi omnium candidiſſime de Lucano judicaſſe videtur Daniel Heinſius in de Conſtitutione Tragœdiæ c. 12. Vide & Barth. lib. 53 Adverſ. c. 6 cumprimis extremo.

LVCAR, aris, merces ſaltatorum & hiſtrionum, veteres Gloſſæ: *Lucar*, θυμελικόν. Tertullianus adverſus Gnoſticos cap. 8 de Johanne Baptiſta loquens: *Ipſe clauſula legis & prophetarum, nec prophetes, ſed angelus dictus, contumelioſe cæde truncatur in puella ſaltricæ lucar.* Exſtat hæc vox & apud Liv. lib. 3. Vide & Feſtum in hac voce & ibi Scalig. Itemque Lipſium ad Tacitum p. 74. nec non Paull. Leopard. lib. 7. cap. 17. & Marcell. Donatum ad l. Ann. Taciti c. 77. & Pamelium ad c. l. Tertulliani.

LVCĀRIA feſta Romanorum, quæ in luco magno, inter viam Salariam & Tiberim, colebantur: pro eo quod victi à Gallis fugientes in Prælio ibi ſe occultarant, ut tradit Feſtus. Varro tamen non a *luco*; ſed a *luce* dicta cenſet lib. 5. de LL.

LVCEIVS, ſive potius Lucceius, ut in antiquis monumentis eſt, Hiſtoricus fuit Romanus, quem Cicero rogat, ut res in Conſulatu geſtas ſeorſim deſcribat, lib. 5. epiſt. fam. 12.

LVCĔRES, prim. ancip. & med. brev. Hoc nomen fuit tertiæ parti populi Romani ſub Romulo. Sed cujus nominis cauſſam non liquere Livius ſcripſit. Joh. Annius de Rebus Etruriæ in *Falucer* ita ſcribit: Lucerum nomen a Lucomone derivatur; Quod Varro doctiſſimus lib. 1. de L. L. probat auctoribus ſe antiquioribus & ratione derivationis Grammaticæ. Doctores affert, ut Ennium, qui dicit Romam diviſam in tres partes a Romulo, unde tribus dictæ, & eas a tribus ducibus nominatas, Tatienſes a Tatio, Ramnenſes a Romulo, Luceres a Lucumone, ut ait Junius. Et hæc ſunt nomina Etruſca auctore Tolumnio Tragœdiarum Tuſcarum ſcriptore. Propert. lib. 4. Eleg. 1. v. 31

Hinc Tatiei Ramnesque viri, Luceresque coloni,
Quatuor hinc albos Romulus egit equos.

LVCIANVS, Λουκιανός, Samoſatenſis fuit ſub Trajano Imperatore Chriſtianæ religionis blaſphemus ac contumelioſiſſimus deriſor, quam antea tamen fuerat profeſſus. Libri ejus Græci 171, argumenti omninò varii ac jucundi, exſtant. Dedit blaſphemiæ ſuæ pœnas & periit à canibus diſcerptus, quemadmodum Suidas ſcripſit, apud quem de Luciano vide plura.

LVCĪLIVS, Latinus fuit Satyricus, qui Diis, & hominibus non pepercit, cujus frequenter Horatius meminit in Sermonibus, ſed non laudat admodum. *Sapientem* tamen vocat lib. 2. Serm Sat. 1. eique libertatem in vitiis reprehendendis tribuit. Quintilianus verò, etiamſi in uno eum reprehendat verbo, tamen eruditiſſimum vocat hominem lib. 1. cap. 9. Et lib. 10. cap. 1, *In Lucilio*, inquit, *& eruditio eſt mira, & libertas, & abunde ſalis.* Cicero lib. 2. de orator. cap. 9 *C. Lucilius homo doctus & perurbanus dicere ſolebat, ea quæ ſcriberet, neque ab indoctiſſimis, neque à doctiſſimis legi velle, quod alteri nihil intelligerent; alteri plus fortaſſe quàm ipſe.* Vide ibi cætera: & adde Plinii locum Præfat. Hiſtoriæ Naturalis, qui ſtili naſum eum condidiſſe ſcribit, quia Satyram invenit. Lucilii verſus aliquos recenſet Nonius, ut

Hunc laborem ſumas, laudem qui tibi ac fructum ferat.

Et: *Amici animum quærunt, pauciſſi divitias.*

Et: *Nihil eſt in vita proprium mortali datum.*

¶ Alius Lucilius, Senecæ Epiſtolis clarus, & Natural. Quæſtionum libris, quos ei inſcripſit; fuit Procurator Siciliæ, vir eruditus, & ſtudioſus: poſt iſta & Poëta inſignis, ut ex eodem Seneca conſtat.

LVCĪNA, Juno dicta fuit, quod ejus beneficio partus edantur in *lucem.* Ter. in Andr. 3. ſc. 1. v. 15 *Juno Lucina fer opem* &c. Catullus ad *Dianam* Seculari Carmine, 35

Tu Lucina dolentibus
Juno dicta puerperis:
Tu potens tribus, & notho te
Dicta lumine Luna.

Plautus Aulul. act. 4. ſc. 7. v. 11

Juno Lucina tuam fidem!

Ovid. 2. Faſtorum v. 449

Gratia Lucinæ dedit hæc tibi nomina lucis,
Aut quia principium tu Dea lucis habes.

Eadem ἐλείθυια ſive εἰλείθυια, qua voce Ovidius etiam & Horatius uſi. Quam tamen Junonis filiam, non ipſam Junonem Pindarus facit Nem. ode 12. pr. vid. Taubm. ad Plauti Aulul. loco laudato. *Lucretiam* etiam dictam ad Plin. lib. 16. cap. 44 Dalechampius obſervat, quem ibi vide. ¶ Pro partu ponitur apud Virgil. 3 Georg.

Lucinam jugoſque pati Hymenæos.

¶ *Lucinæ horæ* elegantiſſime dixit Prudentius pro iis, quibus edimur in lucem. Locus eſt poſteriore lib contra Symmachum v. 222.

LVCRĒTIA, nobilis Romana, Collatini uxor, per vim ſtuprata à Sex. Tarquinio, Tarquinii Superbi, Romanorum regis filio, cultro in pectus defixo ſeipſam interemit, cùm paullò ante dixiſſet: *Quid ſalvi eſſe poteſt mulieri pudicitiâ amiſſa?* Livius in fin. lib. 1. ad Urbe. Vide & Ovid. 1. Faſtor. v. 741. An ſeipſam interficiendo recte fecerit, diſputat Auguſtin. lib. 1. de C. D. cap. 19. vide ibi Interpp. ¶ Pro pudica, & unius mariti amante accipitur in illo Petronii: *Cum ego clamarem, gladium ſtrinxit, & ſi Lucretia es, inquit, Tarquinium invenisti.* Martialis lib. 11. epigr. 105. in Uxorem:

Si te delectat gravitas: Lucretia toto
Sit licet usque die.

¶ Lūcrētius, Poëta Latinus, minor Cicerone 12 annis. Scripſit de natura rerum libros ſex, qui exſtant. Ovid. lib 1. Amor. eleg. 15

Carmina ſublimis tunc ſunt peritura Lucreti,
Exitio terras cum dabit una dies.

Quintilianus lib. 10. cap. 1 *ſcriptorem difficilem eſſe, & qui non faciat ad φεφόν,* dixit. *Arduum* vocat Statius, *Magnum* Serenus Sammonicus: Uterque ob materiæ ſublimitatem. Phavorinus vero apud Gellium, *ingenio & facundia præcellentem.* Cæterum valde proprie locutus eſt, & ob id vel maxime legendus. Periit furore, propinato ſibi ab uxore Lucilla poculo amoris, pro quo furorem hauſerat. De quo Politiani extat illud:

Hic qui Philtra bibit, nimioque inſanus amore,
Mox ferro occubuit, ſic mentem amiſeras omnem.

B. Hieronymus Chronico Euſebiano: *T. Lucretius Poëta naſcitur: qui poſtea amatorio poculo in furorem verſus, quum aliquot libros per intervalla inſaniæ conſcripſiſſet, quos poſtea Cicero emendabit, propria ſe manu interfecit anno ætatis XLIV.*

LVCRĪNVS, Campaniæ lacus, ſicut & Avernus, inter Bajas & Cumas, a lucro ex piſcibus ſic appellatus, ut Feſtus tradit.

LVCRVM, quæſtus, Genieß / Gewinn. Terent. in Heaut. act. 4. ſc. 4. extr. *Nè ille haut ſcit, hoc paullum lucri quantum ei damni*

apporter, der weiß nicht wie grossen Schaden ihm dieser kleiner Gewinn zufüge. Idem a. 1. sc. 5 [al. a. 2. sc. 1.] v. 16 *in lucro deputare*, für Gewinn rechnen. *In lucro ponere*, Cic. lib. 8. fam. ep. 24. *Ad lucrum revocare*, Idem Philipp. 3. cap. 12. Et, *Lucro apponere*, Horat. lib. 1. od. 9. *Lucri bonus est odor ex re qualibet*, Juvenal. Satyr. 14. v. 204. Plautus Capt. act. 2. sc. 2, v. 75

Non ego omnino lucrum esse utile existimo.
Scio ego multos jam lucrum luculentos homines reddidit.
Est ubi profecto praestet damnum facere, quam lucrum.
Odi ego aurum, multis multus saepe suasit perpetam.

Rem facere lucri dicitur pro facere lucrum alicujus rei: ut facere rem compendii *pro* facere compendium alicujus rei, Corn. Nep. Thrasyb. c. 1. n. 3 *Quae ille universa naturali quodam bono fecit lucri.* i. e. ut praeclare gesta non collegae, sed sibi tribuerentur.

¶ Lucrosus, lucrosior, da viel Gewinns bey ist. *Eloquentia lucrosa*, Dial. de causs. corr. eloq. cap. 12. *Neque est ulla fraus vitae lucrosior*, Plin. 37. cap. 12. extremo, de gemmis factitiis. *Annona utriusque anni uti est lucrosissimum*, Idem lib. 18. c. 31. extr.

¶ Lucrose, adverb. Hieronymus Epist. 22 de custod. virgin. c. 5 *Sub virginali nomine lucrosius pereant.* Mar. Victorius ibi *tutius* mavult.

¶ Lucellum, dimin. *Dare aliquid lucelli*, Cic. in 5. Verr. c. 30. *Facere aliquid lucelli*, ibid. c. 44. fin. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 102

Quid pure tranquillet? bonos, an dulce lucellum.

¶ Lucrativum, Quintil. dixit lib. 10. cap. 7, *Neque vero tam ullus est dies occupatus, ut nihil lucrativae, ut Cicero Brutum facere tradit, operae ad scribendum, aut legendum, aut dicendum, rapi aliquo momento temporis possit.*

¶ Lucror, lucrari, lucrum facere, Gewinn treiben / erübrigen / gewinnen. Cic. in Verr. 7. cap. 24 extr. *certo pretio missos facere nautas: missorum omne stipendium lucrari.* Idem Offic. 2. cap. 24 pr. *Non si fuerit, ut locupletes suum perdant, debitores lucrentur alienum.* Statius 9. Theb. v. 779

— — Quoniam usque moram lucrabere fati.

Horat. Art. Poet. v. 238

Pythias emuncto lucrata Simone talentum.

¶ Lucrifacere, idem. *Lucrifacere injuriam*, est injuriam impune committere, unrecht thun / und damit frey ausgehen / Plin. lib. 7. cap. 39. Potest etiam dividi eleganter. Brutus Ciceroni lib. 11 epist. 20 *ut quam plurimum lucrifaciant.*

¶ Lucrifieri, passivum, erübert / gewonnen werden. Cicero Verr. 5. cap. 46. *Ostendo, in hac una emtione lucrifieri tritici modios C.* Ibidem cap. 75 *lucrifacta pecunia.*

LVCTOR, luctari, ringen. Virg. 6 Æn. v. 643

Contendunt ludo & fulvâ luctantur arenâ.

Cicero pro Sylla cap. 16 *Nondum statuo te virium satis habere, ut ego tecum luctari, & congredi debeam. Luctando exerceri*, Nepos Epaminonda cap. 2. extr.

¶ Luctator, ein Ringer / Kämpfer. Plautus, *Vinum dolosum vocat luctatorem, quia pedes captat primum*, in Pseud. act. 5. sc. 1. v. 6. Ovid. in Ibin v. 393

Ut jacet Aonio luctator ab hospite fusus.

Prudentius Cathemer. 2. v. 74

Luctator audax Angeli.

¶ Luctatus, pro luctatione. das Ringen / Kampf. Plin. 32. cap. 2 *Quem luctatum ejus si forte alius scarus extrinsecus videat.* Tertullianus de Spectaculis cap. 29 pluraliter: *Vic & pugillatus & luctatus?*

¶ Luctatio, idem. Cicero de Fato cap. 6 *Cum Diodoro tibi magna luctatio est*, ein Ringen / Kampff. Seneca lib. 5. Q. Nat. c. 13. pr. *Nonnunquam conglobationem illam spiritus rumpit inclusi, & in exitum nitentis luctatio.*

¶ Luctāmen, idem. Virg. lib. 8. v. 89

— — remo ut luctamen abesset.

Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 4. *Emendatio morum judiciorumque correctio, & difficile luctamen, & periculi plenum negotium est.* Et Lampridius Alexandro c. 30 *operam luctaminibus mollioribus dare.*

¶ Lucta, idem, ein Kampf. Onomast. *Lucta*, πάλη. Ausonius Epigram. 93

Ne quis Hylam castu, ne quis certamine lucta
Phegea, ne cursu te, Lyce, praetereat.

Sidonius lib. 2. epist. 2 *Palaestritarum luctas, si involvantur obscenius, casta confestim gymnasiarchorum lucta dissolvit.* Hyginus fab. 273 *Ajax vicit lucta.* Et Augustinus epist. 106 *lucta convincitur.* Habet & Capitolinus in Maximino cap. 6 *exercere luctam*, sed MSS. libri, Palatini praesertim, *luctamina*, ut Salmasius & Gruterus observarunt.

Composita:

¶ Adluctari, idem quod colluctari. Apulejus lib. 10 edit. Elmenh. pag. 247 *Me quidem mensam accumbere suffixo cubito, & adluctari, & etiam saltare sublatis primoribus pedibus perdocuit.*

¶ Colluctari, luctando congredi. mit einem ringen. Plin. lib. 27. cap. 2 *Cum eo solo colluctatur.*

¶ Colluctatio, Kampf. Columella lib. 6. cap. 2. *Ne in colluctatione alter alteri noceat.*

¶ Colluctator, qui cum aliquo colluctatur. Kämpfer. Lactantius de Opific. Dei c. 1, *Ille colluctator & adversarius noster scit quam sit astutus, & idem ipse violentus.*

¶ Deluctari, idem. Plautus Persa act. 1. sc. 1. v. 4 *Cum Antea deluctari malebam.*

¶ Eluctari, luctam superare, sich aus etwas ringen / einen Kampf überwinden. *Locorum difficultates eluctari*, Tacitus Agric. cap. 17. Idem 3. Hist. cap. 59 *nives eluctari.* Et Val. Flacc. lib. 8. v. 184 *eluctanda via est.* durchdringen / sich hindurch reissen.

¶ Ineluctabilis, e, quod lucta evinci nequit, daraus man sich weder winden noch ringen kan. ut, *Ineluctabile fatum*, id est, insuperabilis vis fati, Virg. 8. Æn. v. 334. Et lib. 2. v. 32

Venit summa dies, & ineluctabile tempus,
Dardaniae, &c.

¶ Illuctari, in quo luctari. Statius Theb. 4. v. 790

Et teneris meditans verba illuctantia labris.

¶ Obluctari, adversus aliquid luctari & niti, gegen einem streben und ringen. Virgil. 3. Æn. v. 38

Aggredior genibusque adversae obluctor arenae,

Et alii cum tertio casu componunt. Silius lib. 8. v. 10 *soli obluctandum Fabio.* Et, *obluctari oblivioni*, Curt. lib. 7. c. 1. n. 9. auff etwas vergessenes sich nicht besinnen können. Et lib. 6. c. 6. n. 27 *obluctari difficultatibus*, idem Curtius dixit.

¶ Obluctatio, Wiederstrebung. Arnobius lib. 2. p. 77 *Qui cum suis cupiditatibus pugnant, pertinaci moliuntur obluctatione virtutis.*

¶ Reluctari, repugnare, obniti, sich wiedersetzig machen / wiederstreben. Claudian. lib 2. in Rufin. v. 354

— — equites poscentia cursum
Ora reluctantur pressis sedare lupatis.

hoc est, equorum cursum inhibent. *Ore reluctanti*, de equo, Ovid. 3. Amor. eleg. 4. v. 14. *Dracones reluctantes*, Horat. 4. od. 4. *Rebus reluctatis*, Claudian. de Raptu Pros. lib. 1. v. 42.

LVCVBRO, lucubrare, noctu studiis, vel aliis rebus operam dare ad lucernam, des Nachts bey Liecht studieren / schreiben / oder etwas anders fürhaben. Cic. in Parad. proœmio: *Accipies hoc parvum opusculum lucubratum his jam contractioribus noctibus*, bey nächtiger weile bey Liecht geschrieben. Martial. lib. 4. Epigr. 90

Haec dat, nocturnus nox lucubrata Camenis.

Et *lucubrantes ancillas* Livius dixit lib. 1. cap. 57. Apulejus lib. 9 *Lucubrare farinam* dixit. bey Nacht mahlen: & lib. 6 *Latrones risu maligno nos salutant, & unus e numero sic appellat: Quorsum istam festinanti vestigio lucubratus viam nec noctis intempestae Manes Larvasque formidatis?* Bey Nacht reisen / wandern.

¶ Lucubratio, das Sitzen und Arbeiten bey Liecht. Plinius lib. 18. cap. 26 *Reliqua opera nocturna maxime vigilia constante: cum sint noctes tanto ampliores. Qualos, crates, fiscinas texere. Faces incidere, Radicas praeparare interdiu XXX. palos LX. in lucubratione vespertinâ radicas V. palos X. totidem antelucana* &c. subaudi *lucubratione.* Colum. lib. 11. cap. 2. *ad lucubrationem vespertinam palos decem conficere, totidemque per antelucanam lucubrationem.* De lucubrationibus veterum vide Muretum in Var. Lect. lib. 18. c. 13.

¶ Lucubratiuncula, Gellius praefat. *Si cui forte nonnunquam tempus voluptasque erit, lucubratiunculas istas cognoscere.* Ubi pro re ad lucernam facta ponitur. Alibi pro tempore lucubrationis. Ausonius prosa epistolae 21 *Isti* [versus] *spatio lucubratiunculae unius effusi*, hoc est, vigilia unius noctis.

¶ Lucubratoria lecticula, in qua lucubrare solitus est Augustus, Sueton. ejus vita c. 78. ubi Casaub. videas.

¶ Elucubrare, ad lucernam elaborare. Cic. deponentaliter exulit ad Att. lib. 7. ep. 19, *Nihil habeo quod ad te scribam, quin etiam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi.* At participio usus est passive, de Clar. Orat. cap. 90 extr. *Orationes diligenter elaboratae, & tanquam elucubratae.* Val. Maxim. lib. 3. cap. 7. extern. 1, *cunctante stilo elucubratum opus.* Activa forma est Columellae praefat. lib. 10, *Quidquid est istud, quod elucubravimus, propriam sibi laudem non vindicat.*

¶ Lūcubrum vocabant veteres quicquid ex materiâ arida erat ad concipiendum ignem apta, ut sunt sulphurata & arborum fungi putres ad ignem arefacti vel insolati. Scalig. in Moretum Catonis. Nomen a *luceo* est: Sicut à *Polluo*, *Pollubrum*: Ita a *Luceo lucubrum.* Salmas. Proleg. Exercit. Plinian. pag. 17. Vide Plin. lib. 16. c. 40. & ibi Dalech.

Luculentus, vide in *Lux.*

LVCVLLVS, clarissimus Romanus, praenomine Lucius, qui adversus Mithridatem bella gessit. Ejus vitam scripsit Plutarchus. Adde Cicer. pro Archia.

¶ 2. Alius Lucullus, praenomine Marcus, Lucii frater patruelis, Macedoniae proconsul, victor Thracum & Ponticae orae. Eutrop. lib. 6. cap. 6 & 8.

¶ Lucullēa, Λουκύλλεια, festi dies Cyzicenorum, in L. Luculli honorem instituti, qui eos obsidione Mithridatica liberaverat. Vid. Appian. Alexandrin. in Bello Mithrid. p. 222.

¶ Lucullēus, ut *Marmor Luculleum*, quod in Romam Lucullus invexit. Plin. lib. 36. cap. 6.

¶ Lucul-

¶ Lucullanus, idem. Sidonius Panegyr. Anthemii v. 511
Lucullanis freta cincta carinis.

LVCVMO, ônis, per syncopen *Lucmo*, vocabulum Tuscum, quo Rex significabatur, ut Servius auctor est in 3. Æneid. Et ita videtur usus Sidonius lib. 5. Epist. 7 *Temperat Lucumonem nostrum Tranquil suo.* Loquitur enim de Chilperico rege. Annius de Rebus Etruriæ in *Luceres*, hunc in modum differit: Lucumo fuit Etruscus, qui post Cœlium Tuscum fuit auxilio Romulo contra Sabinos, ut Dionysius Halicarnasseus in lib. 2 scribit. Cœlius enim primus cum manu sua venit auxilio Romulo contra Ceninenses & alios Latinos, uti Varro ait lib. 1. de L. L. Galeritus vero Arbanus Lucumo auxilio fuit Romulo contra Sabinos, & illos devicit, Propert. lib. 4. Eleg. 2. v. 51

Tempore quo socius venit Lucomonius armis,
Atque Sabina feri contudit arma Tati, &c.

Idem Elegiâ 1 asserit Galeritum vicisse, posuisse prætoria Romæ primùm, indidisse tribubus nomina, & ita ejus auxilio quatuor triumphos Romulum egisse, cum ait v. 29

Prima Galeritus posuit prætoria Lucmo, &c.

Vide Annium loco laudato, & Quæstione 14. de Tuscià, pag. 310. Ubi eidem *Lucumo* à *Luca* vocabulo Etrusco, *Senem* sive Senatorem, Et *Moni* supputatorem, dictatoremve significantibus derivatur: Adeoque Lucumo propriè *Senem dictatorem*, Latinè Viterbum, Græce Palæologum notat. Aliter Festus: LVCVMONES inquit, *homines insani dicti: quod loca ad quæ venissent infesta redderent.* Et inde Scaliger interpretatus est locum Ausonii Epist. ad Theonem:

Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen:

Quem vide lib. 2. Lect. Auson. cap. 12. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 176.

LVCVNTER, Græcè λαγάνη, ab adspersione albæ farinæ, placentæ genus: dicitur & *Lucuns* & ὑποχοιννῶς, *Lucunculus*. Varro: *Panis, pemma, lucuns, cibus, qui purissimus multo est.* Apulejus lib. 1. Metam. *Panes, crustula, lucunculos & complum scitamenta.* Vide Scal. ad Fest. in *Lucunter*, & Turneb. 18. Adverss. cap. 20.

LVCVS, i, silva densa, religiosa & alicui Divo consecrata, ein Hainwald / Wahlfart-Holtz. Græcè, ἄλσος est. Quo nomine Homeri interpres quemcunque locum arboribus consitum, habentem aquam, & Diis sacrum, appellari tradit. Conf. Barth. ad Stat. Silv. pag. 69. & 101. Cæterum *Lucos* omnes, etsi & aliis Diis dicati, Dianæ tamen nihilo secius sacros esse, Servius ad 3. Georgicorum, & Lutatius, Vetus Scholiastes Statii, ad 4. Thebaid. docet. *Lucus* dictus est per antiphrasin, quod minime sit lucidus, per religionem enim cædi non licuit. Alii tamen aliter. Vide quæ diximus in *Antiphrasi.* Annius de Rebus Etruriæ aliter sentit, cui certo certius a Luca, i. e. *sine*, seu Senatore, Lucus derivari Aramee atque Etrusce videtur, ut Lucus proprie sit Senatorum curiæ templum, affirmatque Virgilium 7 Æneidos Etruscum hoc vocabulum definivisse his versibus:

Templum augustum, ingens, centum sublime columnis:
Horrendum silvis & religione parentum, &c.

Adi, si lubet, ipsum Annium p. 472. & seqq. Differt *lucus* a *silva*, *nemore & saltu*, vide Vall. lib. 4. cap. 56.

¶ Collucare. Ramos luci officientes amputare. Cato 139. cap. *lucum collucare.* Colum. lib. 2. c. 22 *arborem collucare.*

¶ Interlucare; idem, sive ramis inutilibus resecatis, lucem arboribus reddere, die Bäume beschneutteln und liecht machen / apud Plin. lib. 17. c. 23.

¶ Interlucatio. Plin. lib. 17. c. 27.

¶ A Luco & *oblucinare*, quod Festus *mente errare* exponit, Heinsius deducit Notis in lib. 1. Silii. *Antiquis*, inquit, LYMPHARE *idem quod* OBLVCINARE *erat, utrumque* ἐνθουσιᾶσθαι *& furore corripi: aut enim* a luco oblucinare *dicebant, quod lucos sacros Dii æstimarent, & qui in iis multum versarentur Deorum occursu & præsentiâ furore agituri: Sic eum, cui conspecta nympha essent,* νυμφόληπτον *vocant, & Lymphatum, furiosum nempe & furore divino percitum*, &c. Hæc ille. At vero Scal. non a *luco*, sed a *luce* videtur ducere, quem vide ad Festum in hac voce: vide & supra *Hallucinor.*

¶ Oblucinamentum pro caligine videtur usurpasse M. Anton. Sabellicus Coccius Oratione 4. de præstantia latinæ linguæ in Plautum: *Nemo est*, inquit, *ita rerum humanarum expers, ut Græcorum in hac parte oblucinamenta comparare audeat cum Theologica luce, quæ Romanarum literarum complexu continetur; nisi forte aliquis aut Anaxagoræ tenebras miretur*, &c.

LVDVS, proprie quodvis ludicrum est, ad animi recreationem, corporis exercitationem fieri solitum. Kurtzweil / kurtzweilig Spiel. ut, *Ludus pilæ*, das Ballspielen. *Ludus tesserarum, talorum, ludus & lusus aleæ*, Brettspiel / Würffelspiel. Sed & quicquid fert adolescentia & juvenilis animi prolubium, ut amare, comissare, saltare, & alia hujus generis, *Ludus* & *Ludere* dicitur. Horat. lib. 1. Epist. 14. v. 36

Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.

Lege & præcedentia. Inde cognosces quid *ludere* & *ludum* vocet. Terentius Eun. act. 2. sc. 3. v. 8

-- -- qui si amare occeperit ludum jocumque
Dices fuisse illum alterum, prout hujus rabies quæ dabit.

Ludum jocumque appellat, quæ longe minora & contemtiora sint, si comparentur cum aliis. Ita nos: Gegen dem ists lauter Kinderspiel. Livius lib. 28. c. 42. pr. *Ne sibi P. Cornelio cum ex alto Africam conspexeris, ludus & jocus Hispania videbuntur.* Sed, *Ludum jocumque quem facere*, einen zum Narren machen. Vide supra *Jocus.*

¶ 2. Ludus etiam dicitur, ubi habebantur, alebanturque & exercebantur gladiatores: Cujusmodi plures erant Romæ: ut ille Æmilius, cujus Horatius meminit de arte Poëtica v. 32. Vide Torrentium apud Suetonii Cæsarem cap. 26. ¶ Sed & quævis aliæ Scholæ *Ludi* appellatæ etiam literarum. Livius lib. 6. cap. 25 *Vidit ludos literarum strepere discentium vocibus.* Hinc *ludum aperire*, Cic. lib. 9. epist. 18. eine Schule eröffnen / sive anfangen Schule zu halten. *Ludum habere*, Schule halten: *In ludum ire*, Plin. 9. cap. 8, in die Schule gehen. *Ludus palæstræ, ludus armorum*, item *Ludus musicus*, Singschule. *Ludus literarum*, Plin. 9. cap. 8. & *literarius*, Quintil. lib. 1. cap. 4. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 6 *In eo ludo docta mihi omnes videntur ad malitiam.* Et ibidem: *Et ei ludo, si quis usquam est, magistrum hanc esse satis certo scio*, über dieselbige Schule zu Lehrmeistern gesetzt. Hinc

¶ Ludimagister, & *magister ludi.* Valer. Max. lib. 6. extr. *Magister ludi factus ex Tyranno est*, de Dionysio. Martial. lib. 10. epigr. 62 *Ludimagister parce simplici turbæ.*

¶ Ludi, plurale, spectacula dicuntur publica, vel placandæ Deorum iræ, vel pro salute populi, aut gratiæ populi demerendæ caussa edita, ut, *Ludi Apollinares, Megalenses, Funebres*, &c. *Ludos magnificentissimos apparare* Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 8. extr. *Facere ludos Apollini*, Idem de clar. or. c. 20. Schauspiel halten. *Celebrare dies festos ludorum*, Idem pro Archia cap. 6. Et, *Ludos instituere*, Quintilianus lib. 3. cap. 8. Hinc *Ludos facere, ludos reddere, ludos præbere*, i. e. spectaculo atque irrisui esse, Terent. Andr. 3. sc. 1, 21 & Phorm. 5. sc. 7, 52. Ludorum apud Romanos in universum duo erant genera, *Circenses*, & *scenici.* Fuerunt & Ludi Sacri, &c.

¶ Anteludia, orum, Vorspiel. Apulejus lib. 11. post princ. *Ecce pompa magna paullatim procedunt anteludia.*

¶ Diludia, orum, Horat. dixit pro induciis quasi, & dilatione ludorum, Frist zu den Spielstagen. Lib. 1. epist. 19. exer.

Displicet ille locus, clamo, & diludia posco.

¶ Lusus, *voluptatis* est, inquit *Valla* lib. 4. cap. 16. Lustspiel / Kinderspiel. Quintil. lib. 1. cap. 3 *Nec me offenderit lusus in puero. est & hoc signum alacritatis.* Et, *Dare venustissimos lusus*, liebliche Kurtzweil und Schertzerey machen / apud eundem lib. 5. cap. 13.

¶ Lusio, idem. Cicer. de Senect. c. 16 *Nobis senibus ex lusionibus multis talos relinquant & tesseras*, Kurtzweil. *Lusio pilæ*, Idem de oratore lib. 1. cap. 16.

¶ Ludio & *Ludius*, histrio, ein Spielmann / Springer / Gaucheler. Livius 7. cap. 2 *Ludiones ex Hetruriâ acciti, ad tibicinis modos saltantes.* Tantzer. Arnobius lib. 4. p. 148 *Si ludius constitit, aut tibicen repente conticuit.* Vide quæ de ludionibus hisce notant, Turneb. lib. 6. cap. 26. Scal. Pater lib. 1. Poët. cap. 4. & Filius ad Catull. Quem tamen notat Salmasius in Histor. August. quod apud Catullum Carm. 32 *Lydias undas* in *Ludias* corrigendo mutaverit. Cum & *Ludius* histrionem significat, non a *Ludendo*, sed a *Lydia* nomen acceperit. Nam ludicrum illud Lydorum inventum est, ut Halicarnass. auctor est.

¶ Ludia, fœm. eine Tantzerin. Martial. lib. 5. epigr. 24

Hermes cum laborque ludiarum.

¶ Ludo, ludere, spielen. ut, *tesseris ludere*, Ter. Adelph. 4. sc. 7. v. 21. Et, *Ludum consimilem ludere*, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 38. *Ludere par impar*, Horat. 2. Sat. 3, 248. quod etiam Suetonius Aug. c. 71 habet, *inter cœnam talis sibe par impar ludere.* ¶ 2. Et Ludere, *Irridere* est, deludere & decipere. Ter. in Andr. 4. sc. 5. v. 48 *Hic ille est, non te credas Davum ludere.* Idem, *Ludere dolo*, pro deludere, Eun. a. 2. sc. 3. v. 94. mit einem betrüglich umbgehen. *Ludere operam* est perdere, Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. v. 18. ¶ 3. *Ludere versibus, & versu*, est scribere versus parum operosos & argumenti minime gravis & serii, ut amatorii sunt. Virg. 4. Georg. extr. *Carmina qui lusi pastorum.* Et Ovid. 3. Amor. Eleg. 1 *Lata & juvenilia lusi.* Horatius 4. Oda 9 *Non si quid olim lusit Anacreon.* ¶ 4. Ludere etiam Venereum est, vid. Barth. ad Script. Venat. pag. 183. Catullus Epithal. v. 211

Ludite, ut lubet, & brevi
Liberos date.

Horatius lib. 2. Epist. 2 extrema:

Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti,
Tempus abire tibi est.

¶ 5. Ludere etiam dicuntur, qui in scholis seu ludis gladiatoriis exercentur. Horat. Art. Poet. v. 379

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.

Ludere, id est per ludum, non serio, sed exercendi caussa tantum

tum pugnare. *Armis ludere* Vulcatius Gallicanus dixit. Claudianus de 4 Conſ. Honorii v. 538 A

Simulacraque Martia ludis. Alius Poeta:

Materno cauſſam qui luſit in ulnu.

Ubi *Cauſſam ludere* eſt declamando ſe ad cauſſas agendas exercere. ¶ Ludere etiam undæ dicuntur, quod motu perpetuo ſubſiliant, reſiliantque, atque ſic ſaltent quaſi. Unde illa Aquilii *Littoris* definitio apud Ciceronem Topicis c. 7, *Litus eſſe* dicentis, *qua fluctus eluderet*, hoc eſt, deſineret ludere. Et inde *Ludia unda* Catullo dictæ carm. 32. *Ludia*, id eſt, χορευουσα, ut Scaliger præclare explicat. Virg. Ecl. 6. v. 27

Tum verò in numerum Faunosque ferasque videres
Ludere.

Id eſt, ad rhythmi, & cantelæ modum ſaltare, ut Servius interpretatur. ¶ Qua ratione de bellis hoc verbum dicatur, & præliis, vid. apud Corvin. Dubior. Philolog. faſcicul. 3. dub. 6.

¶ Luſor, ein Spieler / Plauto Amphitr. a. 2. ſc. 2. v. 62. eſt fraudator, Betrieger: *Te ut deludam contra luſorem meum.* ¶ 2. *Luſor amorum*, id eſt ſcriptor, Ovid. 4. Triſt. eleg. 10. pr. ¶ 3. Pro aleatore eſt in illo ejusdem Poetæ lib. 1. de Arte amandi v. 451

Sic ne perdiderit non ceſſat perdere luſor,
Et revocat cupidas alea ſæpe manus.

¶ Luſorius, ut, *Aſſeus luſorius*, Plin. 37. c. 2. pr. ein Bretſpiel. B *Luſoria pila*, Plin. lib. 7. c. 56. Et, *Quæſtio luſoria*, eine Frage vom Spiel / ibidem c. 53. *Luſoria arma*, Senecæ ſunt Epiſt. 117, quibus exercentur tirones, quibus *decretoria* opponuntur. Vide Lipſium in Saturnalibus.

¶ Luſorie, adverb. lege 50. § 1. Dig. de Legat. & fideicommiſſ. lib. 1. *Si hereditatis judex contra heredem pronunciaverit non agentem cauſſam, vel luſorie agentem.*

¶ Luſito, luſitare, frequentativum, Plaut. Capt. a. 5. ſc. 4. v. 6 *quicum luſitent.*

¶ Ludibundus, ſpielend. *Omnia ludibundus perficies*, Cic. in Verr. 5. cap. 67. *Per laſciviam & jocum ludibundi rediere*, Livius lib. 24. cap. 16.

Compoſita:

¶ Ludificare, &

¶ Ludificari deponentaliter, (nam utroque uſus Plautus eſt) per jocum, & ludum fallere, ſpotten / narren / hetzen. Terent. in Eunuch. act. 4. ſc. 3 v. 3 *Tu me hic etiam nebulo ludificabere?* Et, *Aperte ludificari & calumniari*, Cic. pro Roſc. Am. c. 20. öffentlich ſpotten und läſtern. Silius lib. 7. v. 646 *Ludificatus equo*, equo in gyros rapto, mit dem Pferd pravieren. Sed *Ludificari virginem* eſt ſtuprare. Vide *Illudere.* ¶ Activa forma Salluſt. Jugurth. c. 36 dixit, *pacis mora conſulem ludificare.*

¶ Ludificatio, Spötterey. Cic. pro Seſtio c. 35. pr. *Cum mora*, C *ludificatione, calumnia, ſenatus auctoritas impediretur.*

¶ Ludificatorius. Auguſtinus Civ. Dei lib. 11 cap. 46 *phantaſiarum vel phantaſmatum imaginatio ludificatoria.*

¶ Suaviludius, qui ludis delectatur. Ita Tertullianus Chriſtianos appellat, qui a gentilium ludis non abſtinebant. Vide de Spectac. c. 20. & de Corona c. 6. extr. Adde Rhenani not.

¶ Allūdere, ad aliquem jocari & ludere, gegen einem ſcherzen und Kurtzweil treiben. Sicut alludunt infantes parentibus & nutricibus. Terent. in Eunuch. act. 3. ſc. 1. v. 34. *Cœpit ad id alludere*, er hub an mit ihr zu ſcherzen. Suetonius Cæſare cap. 22. extr. *Proinde ex eo inſulaturum omnium capitibus* (jactavit) *ac negante quodam per contumeliam:* FACILE HOC VLLI FAEMINAE FORE, *reſponderit quaſi alludens* IN ASSYRIA QVOQVE REGNASSE SEMIRAMIN. &c. *Alludere* enim hic παιζειν eſt, ut recte Caſaubonus explicat. Nam Beroaldus audiendus non eſt. Videtur proprie de canibus dici: qui blandiendo & aſſultando ludos faciunt heris. Plin. lib. 9. c. 8 de delphino: *alludens natantibus.* Plauto *alludiare* eſt Pœn. a. 5. ſc. 4. v. 62 AD. *Etiam me mea latrant canes?* AG. *at tu Herclè alludito.*

Item Sticho act. 2. ſc. 2. v. 50

Quando adhibero, alludiabo: tum ſum ridiculiſſimus.

¶ 2. *Sed alludere ad hiſtoriam* aliquam, *fabulam*, aut ejusmodi quodcunque, ſignificat inter alia narranda, latenter ſe eo referre aut reſpicere, auf etwas ſehen und ſich dahin beziehen. Virg. lib. 3. Æn. v. 280. *Alliaque Iliacis celebremus littora ludis.* D Dum enim narrat ludos *Æneæ*, alludit ad Auguſti victoriam, quâ contra Anton. in his locis potitus eſt, Valla lib. 4.

¶ Contrarium ejus eſt, *Abludere*, quod eſt, abſonum aut abſimile eſſe, ungleich ſeyn / nicht übereinſtimmen. Horat. 2. Serm. ſatyr. 3. v. 310 *Hæc a te non multum abludit imago.*

¶ Colludere, mit einander ſcherzen / und ſpotten. *Colludere cum aliquo*, ut cum actor & reus litem ſimulant. Cic. 4. Verr. c. 24.

¶ Colludium, *colluſio*, Solin. c. 12. (al. 22.) de Delphinis: *poſt adſueta colludia.* Ammian. 18. cap. 9 *per colludia.*

¶ Colluſio. *Per colluſionem.* Seneca Controv. 31 ſub fin. *Colluſio cum aliquo*, Cic. 5. Verr. c. 13. id eſt, dolus compoſitus, ein angelegtes.

¶ Colluſor. *Compranſores & colluſores alicujus*, Cic. 2. Philippica c. 39. *Delphinus colluſor puerorum*, Plin. lib. 9. epiſt. 33.

¶ Colluſorie, per colluſionem, nicht mit Ernſt. Leg. 50. §. 2 Dig. de Legat. & fideicommiſſ. lib. 1. *qui colluſorie de hereditate litigavit.*

¶ Deludere, *deridere & decipere.* Terent. in Andr. a. 1. ſc. 2. v. 3: *libenter facilius paſſus ſim, quam in hac re, me deludier*, in allen andern Sachen könte ich mich leichter äffen und narren laſſen/als in dieſer. *Deludere dolis*, Idem Andr. a. 3. ſc. 4, 4. Translate Propertius lib. 2. eleg. 15. v. 31:

Terna prima falſo partu deludet arantes.

¶ Eludere, eſt ad finem ludere, deſinere ludere. Unde & JCti veteres *litus* definierunt, *qua fluctus eluderet.* Vide Ciceronem in Topicis: & legem 96, item leg. 112 Dig. de verb. ſignif. itemque Iſidorum. ¶ Ita & Gladiatores dicebantur *eludere.* Donatus ad illud Terentii Eunuch. act. 1. ſc. 1. *Iludet, ubi te ſiſtere eſſe ſenſerit:* ELVDERE, *inquit, gladiatorum eſt, cum vicerunt & ludo finem impoſuerunt.* Plautus Curc. act. 5. ſc. 2. v. 2 *Eluſi militem in alea.* Ich habe ihn gantz fertig gemacht / daß er aufhören müſſen zu ſpielen. Sic dicimus etiam *eludere aliquid alicujus*, id eſt, vincendo ludum aliquid ab aliquo obtinere. Einem etwas abſpielen und abgewinnen. Plautus eadem fabula, indemque actu & ſcenâ v. 30

-- -- dicas unde illunc habeas annulum,
Quem Paraſitus hic te eluſit.

id eſt, quem in aleæ ludo lucratus eſt: quem tibi ludendo ademit victor. Nam *Te* antique pro *tibi* dixit. Quemadmodum & *me* pro *mihi* dicebant. Itaque elegantî translatione Propertius lib. 4. Eleg. 1. v. 139

Nam tibi victrices, quascunque labore paraſti,
Eludet palmas una puella tuas.

i. e. extorquebit, eripiet. Similiter *Eludere gloriam alicujus* Livius dixit lib. 28. ¶ Sed & *Eludere* gladiatores dicuntur, cum adverſarii petitiones flexu corporis declinant atque fruſtrantur. Martialis lib. 5. v. 163

Ille cito motu rigidos eludere cæſtus,
Nunc exire lebis miſſus, nunc mittere palmas.

Inde Horatius lib. 1. Epiſt. 17. *Mordacem Cynicum ſic eludebat:* Ubi Lambinum, ſi lubet, vide. Hinc *eludere* pro elabi. Tacitus 3. Hiſtor. c. 47 *Claſſi quoque faces intulit, pacato mari eludens.* Impune fuit faces intuliſſe, quod nullæ Romanorum naves in mari, quæ ab eo ſumerent pœnas. Eaque de cauſſa *eludere*, fallere & decipere eſt. Quod eluſionibus iſtis ſive declinationibus adverſarii fallantur. ¶ Sæpe & pro *illudere* ſive *ludere* ponitur. *Facete ab aliquo eludi*, höfflich von einem verlieret werden. Cicer. Acad. 4. cap. 39. *Sed & vos ab illo irrideamini, & ipſi illum vicissim eludetis.*

¶ Eluſio. Gloſſ. Vet. *Eluſio, ἐμπαιγμός.*

¶ Illudere, das Geſpötte aus einem treiben. Utrumque autem dicimus *illudere alicui & aliquem.* Virg. 2. Æn. v. 64

-- -- Certantque illudere capro.

Ubi Servius: *Et* ILLVDO TIBI, *dicimus, ut hoc in loco:* & ILLVDO TE, *ut:* VERBIS VIRTVTEM ILLVDE SVPERBIS. *Simile eſt:* INSVLTO TIBI, & TE. Terent. Heaut. act. 4. ſc. 4. v. 19. *Dignam me putat, quam illudat.* Sed & dicimus ILLVDERE IN ALIQVEM. Terentius Eunuch. act. 5. ſc. 4 extr. *Ut ne impune in nos illuſeris.* Imo etiam IN ALIQVO ILLVDERE. Idem Andr. act. 4. ſc. 5. v. 19 *Adeone videmur vobis eſſe idonei, in quibus ſic illudatis?* Sed hic *in quibus* eſt *quibus.* Non raro enim Latini tertium caſum cum præpoſitione ad iſtam modum circumloquuntur. Idem Comicus eadem fabula act. 5. ſc. 1. v. 3 *Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam filiæ*, habe ich darüber meiner Tochter Heil und Wolfarth ſchier verſchertzet. *Pecuniæ illudere*, Tacitus 2. Hiſtor. c. 94 extr. liederlich durchbringen.

¶ Aliquando *illudere* in turpibus eſt, & pro ſtuprare ſive vitiare ponitur. Tacitus 15. Annal. cap. 72 extr. *Sibi C. Cæſar ſororum quoque cupiens, etiam matri ejus illuſit.* Victor in Caligula: *Quin & ſororum ſtupro & matrimonio illudens nobilibus Deorum habitu incedebat.* Lactant. lib. 6. cap. 23 *Nihil amplius iſtos appellare poſſum, quàm impios & parricidas, quibus non ſufficit ſexus à Deo datus, niſi & ſuum profane & petulanter illudant.* ¶ Virgilius 2. Georg. v. 464 verbo *illudere* de acupictoribus uſus *illuſas auro veſtes* dixit, in quibus artifex, ſeu acupictor ludens auro aliqua depingit, ut Servius interpretatur. Eum imitatus Paullinus Epiſt. 12. *muſivo illuſam cameram* dixit. Qui & verbo *ludere* de pictura uſus Natali 9 Felicis v. 580 dixit

Propterea viſum nobis opus utile, totis
Felicis domibus picturâ ludere ſancta.

¶ Illuſio, Spötterey. Cic. 3. de Orat. cap. 53 *Conciſa brevitas, & extenuatio, & huic adjuncta illuſio.*

¶ Illuſor, ein Spötter. Auguſt. epiſt. 253 priore, *illuſorem potius, quam veritatis doctorem fuiſſe.* Paullinus Natali 7. Felic. v. 77

Luderis illuſor, dolus & tuus in tua cedit
Vincla tibi.

¶ Interludere, darzwiſchen ſpielen. Auſonius Moſella v. 75

Intentos tamen usquè oculos errore fatigant
Interludentes examina lubrica piſces.

¶ Obli-

¶ Oblūdere, gegen einem ſchertzen. Plautus Trucul. a. 1. ſc. 2. v. 10 *Si videant quempiam ſe adſervare, obludunt.*

¶ *Perluſorium judicium* Lege 14. pr. Dig. de Appellationibus, dicitur pro *proluſorio.* Verbum *Perludere* ex Propertio quidam arceſſunt lib. 4. eleg. 4. v. 19, ſed & ibi melioribus libris *proludere.*

¶ Præludere, vorſpielen / vorher kurtzweilen. Seneca in Epiſt. 101 *Illi meliori vitæ longiorique præluditur.*

¶ Præludium, ein Eingang oder Vorſpiel. Onomaſticum Vetus: *Præludium, προοίμιον.* An etiam Ciceronis verbum ſit, in controverſia eſt. Vulgo adfertur ex Philippica 14. cap. 3 *Præludium illud & portentum L. Antonius.* Sed plures MSS. libri habent *proludium.* Ferrarius & Lambinus ex contextu divinant *propudium:* Gruterus *prolubium.*

¶ Præluſio, vorſpiel. Plinius lib. 6. epiſt. 13 *Tu tamen æſtima, quantum nos in ipſa pugna prælii & certaminis maneat, cujus quaſi præluſio atque præcurſio has contentiones excitabit.*

¶ Proludere, ein Vorſpiel oder Eingang machen. *Exordium quaſi legitimi certaminis dare,* einen Vortrab machen. Cicer de Orat. lib. 2. cap. 80 *Ipſis ſententiis, quibus proluſerunt, pugnare.* Et Virgilius 3. Georg. v. 234

– ſparſa ad pugnam proludit arena.

¶ Proluſio, Vortrab / Vorſpiel / Eingang. Sic, Cicero divinationem ſuam, *proluſionem* vocat Verrinæ accuſationis, 1. Verr. cap. 14. extr. Et Macrobius 7 Saturn. cap. 5 poſt principium: *Eſt Rhetorica proluſio, communes locos in utramvis partem inventurum alternatione tractare.*

¶ Proludium pro *præludio* Gellius dixit lib. 3. cap. 10. Immo ubi vulgariter eſt *præludium* meliores libri *proludium* habent: etiam ipſe Cicero 14 Philipp. cap. 3. L. Antonium *proludium & portentum* fratris Marci appellat. Vide tamen de h. l. ad *Præludium* dicta.

¶ Proluſorius. *Proluſorium judicium* Digeſt. Lege 14 de Appellationib. & Relat. Alii *perluſorium* legunt.

¶ Ludibrium, Spötterey / Geſpött. *Ludibrio habere,* Terent. in Hecyr. 4. ſc. 1. v. 11. *Ludibrio alicui eſſe,* Cicero ad Brut. epiſt. 2. *in ludibria vertere,* einen Poſſen draus machen / Tacit. lib. 12. c. 26. *Fortuna ludibria,* opes & divitias Cicero 1. Paradoxo dixit, quod variis fortunæ caſibus obnoxiæ ſunt. ¶ *Ludibrii* vox & in obſcenis eſt. Namque Terentius in Hecyrâ *quam ludibrio habere,* pro vitiare dixit. Ubi Donatus: *Honeſto,* inquit, *verbo & pleno pudoris uſus eſt: & nove, pro vitiare:* Imper. lege 5. Cod. de Epiſc. audient. *Mimæ & quæ ludibrio corporis ſui quæſtum faciunt.* LVDIBRIO, i. e. proſtitutione corporis. Prudentius in Agnetem v. 29

Omnis juventus irruat, & nobum
Ludibriorum mancipium petat.

Mancipium ludibriorum, id eſt, ſcortum.

¶ Ludibrioſus, plenus ludibrii, ludibrio habitus. Ammianus lib. 15. cap. 13 *ludibrioſa auſpicia,* daraus man ein Geſpött machet. Uſus quoque Idem eſt lib. 17. cap. 12. & lib. 29. cap. 11.

¶ Ludibrioſe, adverb. Zu Spott. Ambroſius epiſt. 36 ad Sabinum: *Non ludibrioſe, ſed glorioſiſſime denudatus.*

¶ Ludicrum, ſubſtantivum, non tam ludos hiſtrionicos, & ſcenicos, quam quodcunque luſorium opus, ſeu quemcunque ludum, & rem, quæ joco & non ſerio fit, ſignificans, allerley Kurtzweil / und Schimpffſpiel / Leichtfertigkeit / Affenſpiel. ¶ 2. Catullus pro oblectamento luſorio hoc nomine uſus, in de Nuptiis Mallii v. 21

Floridis velut enitens
Myrtus Aſia ramulis,
Quos Hamadriades Dea
Ludicrum ſibi roſcido
Nutriunt humore.

Ihr Spiel und Luſt daran zu haben. ¶ 3. Pro *Ludis* ſive *Spectaculo* etiam ponitur. Sic Livius lib. 1. cap. 9 *Ludicrum* de ludis conſualibus, & lib. 7 *Ludicrum Olympia* pro Ludis olympicis dixit. Tacitus 1. Annal. cap. 54. *Indulſerat et ludicro Auguſtus* &c. Loquitur de ludis Auguſtalibus, quorum jam modo meminerat. Ita & 1. Hiſt. cap. 32. & 3. H. cap. 62 uſus eſt. Vet. Gloſſ. *Ludicrum, θέατρον, σκηνικόν.*

¶ Ludicrus, a, um, *Ars, res ludicra,* Kurtzweilig. *Certamen ludicrum,* Seneca Agamemn. v. 935. Spiegelfechten. Cicer. de nat. Deor. lib. 1. c. 37. pr. *Pueri exercitatione ludicrâ delectantur,* Kinder haben Luſt zu kurtzweiligen Ubungen. Idem in Acad. lib. 4. cap. 2. *Clarorum virorum ludicros eſſe ſermones non oportet.*

LVES, eine Seuche. Hominum, pecudum, aliarumque rerum eſt. *Dira lues,* Ovid. lib. 7 Metam. v. 114. Et, *demiſſa cælo lues,* Statius Theb. 11. v. 274. Et, *morbi lues* Claudian Gild. B. v. 39. Cicero quoque per metaphoram, de Aruſpic. reſp. cap. 12 *ut eos ludos hæc lues impura pollueret.* De vegetabilibus Virg. 3. Æneid. v. 138

– miſerandaque venit Arboribuſque ſatiſque lues.

Differt a peſtilentia, ut a ſpecie genus, *Lues* a λύειν, deduci poteſt, quod eſt, *ſolvere.*

¶ Luis, metri forſan cauſſa, etiam nominandi caſu Prudentius dixit Hamartig. v. 249

Si terras luis incendiva fatigat.

LVGDVNVM, Galliæ urbs, ad Araris & Rhodani confluentes. Lion. ¶ 2. Lugdunum Batavorum, Leyden.

LVGEO, lugere, in luctu eſſe, trauren / betrauren / Leid tragen. Cicer. in Philipp. 12. cap. 10 *Quis bonus non luget mortem Trebonii?* Idem in Piſon. c. 8. extr. *Senatum Reipubl. occaſum atque interitum lugere vetuiſti.* Julius Paullus lib. 2. recept. Sentent. Tit. 21 *Qui luget, abſtinere debet a convivio, ornamento & alba veſte.* ¶ 2. Significat & μινυρίζειν, ſive vocem flectere ad imitationem lugentium, apud Manilium lib. 4. v. 845.

¶ Hinc *lugeſcere* eſt acutum clamorem edere, Ammiano libro 31. c. 3 de Hunnis: *Utque ad pernicitatem ſunt leves & repentini, ita ſubitò de induſtria diſperſi lugeſcunt, & impoſita acie cum cæde haſtâ diſcurrunt.* At Valeſ. ex MSS. *vigeſcunt.*

¶ Luctus, Leidtragen / Trauren / vultu ſcilicet ipſo, atque veſtitu, doloris teſtatio. Cicer. in 4. Tuſc. cap. 8 *Luctus ægritudo eſt, ex ejus, qui carus fuit, interitu acerbo.* Idem in Piſon. c. 8 *Luctu afficere,* ein Trauren machen. *In luctum incidere,* Cic. 1. Offic. cap. 10. *In maximo luctu eſſe,* quod etiam plurativo numero uſurpavit Cicero lib. 3. de Offic. cap. 25, *Theſeus in maximis fuit luctibus.* in groſſem Trauren.

¶ Luctifer, *Bubo luctifer,* der Sterben und Trauren bedeutet / Seneca Herc. Fur v. 687.

¶ Luctiſonus, Ovid. 1 Metamorph. v. 733. *Luctiſonus mugitus.*

¶ Luctuoſus, *Res, bellum, victoria cruenta atque luctuoſa,* voll Trauens. Cic. pro Quintio cap. ult. *Luctuoſum eſt tradi alteri cum bonis: luctuoſius, inimico* Et, *Luctuoſiſſimum bellum,* Cic. 2. Philipp. c. 23. *Luctuoſiſſimum exitium,* pro Sylla cap. 11.

¶ Luctuoſe, adverb. cujus Compar. Livius uſus eſt lib. 28. cap. 39 *Imperatores veſtri luctuoſius nobis prope, quam vobis pepercerunt.* zu gröſſerm Leidweſen. Poſitivo Auguſtinus uſus eſt de Opere Monachor. c. 31 pr. *luctuoſe ridiculum eſt.*

¶ Perluctuoſus, gantz Trauer-voll. Cic. ad fratrem lib. 3. epiſt. 8 *Funus perluctuoſum fuit.*

¶ Luctificus, luctum inducens. Vetus Poëta apud Cicer. *Luctifica clades,* lib. 2. Tuſc. cap. 10. Et Silius lib. 6. v. 557 *luctificus pavor.* Et Prudentius 2. adv. Symmach. 508

Luctifico camporum in pulvere.

¶ Luctificabilis. Perſ. Sat. 1. v. 78

Antiope arumnis vor luctificabile fulta.

¶ Lugubris, e, quod ad luctum pertinet, ut, *Lugubris ejulatio,* Cicer. 2. de Legib. cap. 23. ein traurig Heulen. *Cantus lugubris,* Horat. lib. 1. oda 24. Trauerlied. *Veſtis lugubris,* Trauerkleidung / Terent. Heaut. a. 2. ſc. 3. v. 45.

¶ Lugubria ſubſtantive, habitus lugentium, Seneca Conſolat. ad Helviam cap. 16 *Noſti quædam, quæ amiſſis filiis impoſita lugubria nunquam depoſuerunt.* Et, *lugubria induere,* Ovid. Metam. lib. 11. v. 669. Propertius lib. 4. eleg. ult.

Et bene habet, nunquam mater lugubria ſumſi.

¶ Lugubriter, adverb. Apulejus lib. 3. Mileſ. p. 132 *lugubriter ejulantes.*

Compoſita:

¶ Conlugere. Ambroſius principio libri ad Virginem lapſam: *Qui Eccleſiæ gaudio congaudetis, & triſtitiæ conlugetis.*

¶ Elugeo, ēre, eſt luctum deponere, austrauren. Liv. lib. 34. cap. 2 *Quid aliud in luctu, quam purpuram & aurum deponunt? quid aliud, quum eluxerunt, ſumunt?* Gell. lib. 10. cap. 5 *Enn luctum quoniam ſatis viſum eſt eluxiſſe, &c.* Paullus Lege 10 de his qui notantur infamia: *Quæ virum eluget, intra id tempus ſponſam fuiſſe non nocet.*

¶ Prolugeo, ere, fortrauern / über die Zeit trauern. Feſtus: *Prolugere dicuntur, qui ſolito diutius lugent.*

¶ Sublugere. in Cenotaphio Piſano Caji Cæſaris legitur: MATRONAS, QVAE IN COLONIA NOSTRA SVNT, SVBLVGERE &c. Nec vero, quod etiam doctiſſimus vir, Henr. Noris, ad illud Cenotaph. p. 368 obſervat, SVB, præpoſitio, minuendi ibidem vim habet. nam omnino maximus graviſſimusque luctus deſcribitur, quod manifeſto apparet ipſam Cenotaphii inſcriptionem contuenti & perlegenti.

LVMA, æ, Feſto ſpinæ genus eſt. ¶ Unde *lumaria* falces Varroni ſunt lib. 4 de L. L. c. 31, quibus *lumen* purgantur. ¶ Apud Trebellium Pollionem in Zenobia *Luma* ſeu *Lumum,* ſagum eſt; ex Græco λῶμα. Vide ibi Salmaſium.

LVMBRICVS, ein Regenwurm. Columella lib. 7. cap. 9 *Sues effodiant lumbricos.* ¶ 2. Vermes item, qui ventribus puerorum ex cruditatibus naſcuntur, lumbrici dicuntur, ſuntque *teretes* alii, alii *lati,* die Bauchwürme / Spulwürme. Celſus lib. 4. cap. 20.

LVMBVS, *Lumbi* circa renes ſunt, quinque inferiores ſpinæ vertebræ, die Lenden. *Lumbos infringere* apud Horat. Epodo 11. *Lumbus vitulinus,* der Lenden-Braten vom Kalbe. *Lumborum tenus,* Cic. Arat. in Cepheo.

¶ Lumbulus, diminut. Plinius fecit lib. 28. cap. 11. Et Apicius lib. 7. c. 8 *lumbuli aſſati,* Lendenbrätgen.

¶ Lumbago, *lumborum debilitas,* Feſto eſt, Lendenwehe.

¶ Lumbifragium, fractura lumborum. Plautus Amphitr. a. 1. ſc. 1. v. 298

Si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.
Sollen dir die Lenden entzwey geschlagen werden.

¶ Delumbis, e, debile, lahm / schwach. Ideò quòd in lumbis corporis robur situm est. Plinius lib. 10. cap. 33 extr. *Perdix pregnãem aut delumbem se simulans.* Translate mollis est & effœminatus. Sidonius lib. 8 epist. ult. *Diffio exossis, tenera, delumbis.* Persius Sat. 1. v. 104

Summâ delumbe salivâ Hoc notat in labris.

¶ Delumbare, debilitare, lähmen / schwächen. Plin. 28. cap. 4 *quadrupede delumbata.* ¶ 2. Cicero in Oratore cap. 69 *Delumbare sententias* per translationem dixit, pro *mutilare*, verstümpfen / verbrechen.

¶ Elumbis, e, & *Elumbus*, qui præ lumbi debilitate erigere se non potest, dem die Lenden gebrechen seyn. Dialog. de Orat. cap. 18 *tanquam fractum atque elumbem.* Festus Pompejus: *Elumbem, evulso lumbo.*

LVMEN, *Lux*, Liecht / Schein / Glantz / ut, *Lumen diurnum, Jucundum cæli lumen.* Ita Cicero 1. Catilin. cap. 6 *Potestne tibi hujus cæli spiritus esse jucundus?* Item, *Lumen de suo lumine accendere*, lib. 1. off. cap. 16. ex Ennio. *Ad lumina*, i. e. ad lucernas, bey Liechte / Sueton. Cæs. cap. 37. *Adscendit Capitolium ad lumina.* & Calig. cap. 45 *ad lumina reversus.* Et Quintilian. lib. 5. cap. 12 *In rebus apertis argumentari, tam sit stultum, quam in clarissimum solem mortale lumen inferre.* ¶ 2. Lumen pro *Oculo*, Poetis maximè usitatum est. Ovid. 1. Metam. v. 625

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.

Suetonius Vespas. cap. 7 *E plebe quidam luminibus orbatus.* i. e. visu: cæcus puta. *Lumina oculorum*, pro oculis Nepos Timol. c. 4. pr. Et Martial. lib. 6. epigr. 78

- - - Lumine uno
Luscus Phryx erat, alteroque lippus:

Unde *Male luminati* Apulejo lib. 9 dicuntur, quibus fumo oculi sunt exesi. ¶ 3. Iidem Poetæ *lumina* aliquando pro diebus ponunt. Ennius in Medeâ: *Si te secundo lumine hic offendero.* Catullus Coma Berenic. v. 90. *Placabis festis luminibus Venerem.* Virg. 6. Æn. v. 356

Vix lumine quarto prospicio Italiam.

¶ 4. Lumina etiam significant fenestras, sive capacitatem, per quam lumen immittitur. Apul. lib. 2. Milet. *Intro vocat me, & conclave obseratis luminibus umbrosum demonstrat.* Frontinus lib. 2. de aquæduct. *Est autem calix modulus æneus, qui tubo vel castello inducitur: huic fistula applicatur; longitudo ejus habere debet digitos, non minus XII. Lumen, id est, capacitatem, quanta impensa fuerit.* Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 39 *mutare lumina.* ¶ 5. Significat & *expositionem clariorem*, eine deutliche Erklärung. Cic. lib. 7. famil. epist. 19 *Doctorem lumenque desiderant*, bedürffen eines Lehrers und Erklärung. quamvis *unum* alii, & forte rectius, *tenent.* *Lumen menti præferre*, fürleuchten und eingeben / rasâ & eleganti locutione dixisse Cicero creditur, antequam iret in exil. *Vos, vos obtestor, dii immortales, qui meæ menti lumina præstulistis.* ¶ 6. Sed, *lumen civitatis, familiæ &c.* Pro insigni aliquo & claro viro, qui sit tanquam ornamentum civitatis, domus, &c. Ein Schatz und sonderliche Ehre. Sic *lumina orationis* sunt *Ornamenta*, Zier und Schmuck / *Graci σχήματα* dicunt. ¶ 7. Lumen etiam pro vita ponitur. Lucretius lib. 3. v. 1047 - - - *donec*

Lumine ademto animam moribundo in corpore pònam.

Plautus Cist. act. 3. v. 12. *Lumen linque*, id est, morere, sed & *vita lumen* dixerunt. Lucretius lib. 3. v. 687

Tum cum gignimur & vita cum lumen adimus.

Similiter & *Lux* pro vita ponitur. ¶ 8. Lumen etiam de picturâ dicitur. Vide *picturæ* & *umbra.*

¶ Luminosus, klar / helle / scheinlich / ut, *luminosa partes*, Cic. in oratore cap. 36. Sic Vitruvius lib. 6. c. 9. *Omnia ædificia luminosa ut sint, curari oportet.* Et Augustinus Confession. lib. 12. cap. 28 extr. *luminosum cælum suspicimus.* Idem epist. 137 extrema, *fructu olei luminosioris impleri.* Et epist. 144 *sancta opera luminosissimæ caritatis.*

¶ Luminare, is, idem quod *lumen.* Cic. Philipp. 2. cap. 21 *Tot luminaribus exstinctis*, Nachdem so viel fürnehme Leute sind umkommen.

¶ Lumino, luminare, Martianus Capella lib. 1, *Amictus hyalinos, stellantibus oculis interdistinctos crebri vibratus ignium luminabant.* Et Apulejo lib. 9 *male luminatus* est male videns. Idem in Herm. Trismeg. p. 96 *Tibi, Deus summe, gratias ago, qui me videndæ divinitatis tuæ luminasti lumine.* Avienus in Prognost. Arati v. 127 de Luna:

- - Aërias quarta face luminat oras.

Et Paullinus Nolanus epist. 41 (al. 26) cap. 2 extr. *Spiritu Sancto oculus interior luminatur.* Sed usitatius est

¶ Verbum *Illuminare*, illustrare, erleuchten / helle machen. Cic. de nat. Deor. lib. 2. c. 46 *Sol mundum omnem sua luce complet, ab eoque luna illuminatur.* Idem 3. de orat. cap. 54. extr. *Illuminare orationem* dixit, pro lucem orationi adferre. Apulejus lib. 3. Milet. sub finem: *Cuncti gladiis & facibus instructi noctem illuminant.*

¶ Illuminate, adverb. apud Cicer. cap. 14. lib. 3 de oratore: *Distincte, explicate, abundanter, illuminate dicere*, id est, luculenter & perspicuè, vel ornatè.

¶ Illuminator. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 7 *illuminator nationum:* & ibidem cap. 17 extr. *illuminator religionis.* Et Lactantius lib. 6. cap. 18 *illuminator noster Deus.*

¶ Illuminus, sine lumine. *Illumina nuptia*, Apulejus lib. 6. sub initium, de Proserpina & inferis agens.

¶ Eluminare, lumine privare, Sidonius lib. 8 Ep. 11 *Quis ita gemino obtutu eluminatus, qui exanimati cadavere inspecto non statim signa vitæ colligeret extorta?* Rarum verbum, quod tamen etiam videtur contrariam notionem sustinuisse. Nam inde est

¶ Eluminatio, quæ in Vet. Gloss. φωτισμὸς vertitur, eique *Inluminatio* & *Lux*, ut synonyma vocabula, adjunguntur.

¶ Colluminare. Apulej. de Deo Socrat. pag. 45 *ut Servium Tullium flamma colluminetur à capite.* Et Prudentius 2 adv. Symmach. v. 830 - - *Solis radius colluminat omnes*
Diffuso splendore locos.

¶ Præluminare. Tertullianus de Resurr. Carn. cap. 33 *Parabola a commentatore præluminata.*

¶ Reluminare, rursus luminare, lumen reddere. Idem Tertullianus Apolog. cap. 21 *Cum ille* [Christus] *cæcos reluminaret, leprosos purgaret*, &c. Et Paullinus Nol. epist. 30. [al. 8] cap. 4 *reluminare quod cæcatum fuerat.*

LVNA, σέλας, quod jubar suum reparet, παρὰ τὸ σέλας νέον. Latinis a *lucendo*, cum alieno tamen, a sole nimirum recepto, lumine luceat, dicta est, der Mond. De ejus natura Plin. lib. 2. cap. 9. Solis filia, itemque soror dicitur Cæl. Rhodigin. lib. 11. cap. 6. Cælestium ultima & proxima terræ. Cicero in Som. Scipionis cap. 3 *Erant ea stellæ & ea magnitudines omnium, quas esse nunquam suspicati sumus, ex quibus erat ea minima, quæ ultima cælo, citima terræ, luce lucebat alienâ.* Sed *Luna nova*, quæ & *prima* Plinio, Novilunium, der neue Mond. *Luna crescens*, der Mond so zunimmt. *Luna plena*, plenilunium, der volle Mond. *Luna decrescens*, quæ *minuitur*, ut Plinius loquitur, quam & *senescentem* Varro dicit, der Mond / so abnimmt. *Conjunctio* vel *coitus lunæ* vel *interlunium*, triduum illud dicitur, quo luna nova nondum conspicitur. Quod tempus etiam *lunam silentem*; Plinius dixit lib. 16. c. 39. *Cornua lunæ*, die Ecken oder Spitzen des Monds / passim apud poetas: unde *bicornis* illa Horatio cognominata in Seculari carmine. *Defectus Lunæ*, Plin. 2. cap. 10. *Labores Lunæ* Virgilio 2. Georg. v. 478. Mondfinsternis. *Luna aucta & damna*, zunehmen und abnehmen des Monds / Gellio lib. 20. cap. 7. Manil. lib. 2. v. 94

Ad lunæ motum variant animalia corpus,

nach dem der Mond ab oder zunimt / neu oder alt ist. De singulari lunæ vi in res animales vide Gellium lib. 20. cap. 7. de Deo *Luno* apud Carras, vide Spartianum in Antonino Caracalla. Lunæ orbem habitari quidam crediderunt, Lactantius lib. 3. cap. 12. Poëtæ maculas in Luna puerum esse fingunt, quem dilectum secum Luna ferat, præ pudore faciem celantem: Dalech. ad Plin. l. all. ¶ *Quartâ lunâ nati.* i. e. infelices; & laboriosi. Vid. Chiliad. ¶ De defectu ejus Plin. lib. 2. c. 10, quare tunc æra pulsaverint veteres, docebit Barth. ad lib. 2. Theb. Stat. pag. 436. 437.

¶ Lunula, diminutivum, res parva, in Lunæ modum incurvata. Plaut. in Epid. act. 1. sc. 1. v. 33. *Lunulam atque anellum aureolum in digito*, eine güldene Spange. Nobiles veteres lunulas in *calceis* gestabant, vel ut admonerentur rerum in vita instabilitatis. Primum enim luna obscurè prodit, deinde luce ac splendore impletur, & cùm clarissima facta sit, rursus deficit & ad nihilum redit; vel ut imperium æquo animo ferre discerent, sicut *Luna* meliori, ut *Soli* obsequitur ac *Solem* semper intuetur modestiæ atque obedientiæ exemplo, Plutarch. in Problematibus.

¶ Lunaris, ut, *Annus lunaris*, eine Mondzeit. *Globus lunaris.* Claudianus lib. 2. de Raptu Proserp. v. 298

Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis
Lunari subjecta globo.

Idem in 6. Consul. Honor. v. 499, Padi, in Adriam se evolventis, litora propter æstus ex mari redundantes vocat

Oceani lunaribus æmula damnis.

Lunaris cursus, Cic. Somn. Scip. cap. 5.

¶ Lunatici, qui aut insania aut alio quopiam morbi genere, certis lunæ temporibus agitantur, mohnsichtige. Morbum ipsum ita describit Juvencus lib. 1. v. 476

Et Lunæ cursum comitata insania mentis.

Vide de his plura apud Voet. part. 1. disp. select. pag. 1039. 1040. 1056.

¶ Luno, *lunare*, Poetis idem est quod *curvare.* Ovid. 1. amor. eleg. 2. v. 23 *Lunabitque genu sinuosum fortiter arcum*, Hoc est, *curvabit* vel *intendit*, den Bogen spannen. *Cauda lunata delphinorum*, Senec. Oedipo v. 465. der krumme oder gekrümmete Schwantz. *Mare obliquatur lunatis cornibus*, das Meer zeucht sich in die krümme. Frontinus lib. 2. Stratagem. cap. 3 *Corn. Scipio hostem lunatâ acie aggressus facile fudit.* Stat. Theb. 5. v. 145. *Lunatum agmen.*

¶ Illu-

¶ Illunis, e, Plinius lib. 6. Epist. 20 *Nox illunis & nubila.* Apul. lib. 4. p. 150 *Noctu illuni tempore, quo somnus obvius impetu primo cordis mortalium validius invadit & premit.*

¶ Illūnus, a, um, alia forma, ut libri præferunt Apulejani. Nam 9. Milesiar. legitur: *tenebris illuna caliginis impeditus.* Ita Elmenh. p. 232, & Pricæus p. 200.

¶ Interlūnis. Ammianus lib. 19 cap. 12 *Nocte squalida & interlunii.* Da kein Mond am Himmel ist. Quod tempus uno verbo dicitur

¶ Interlunium. Plinius lib. 18. cap. 32 *Humidis locis interlunio serito, & circa interlunium quatriduo.*

¶ Plenilunium, Luna plena, der Vollmond. Plinius d. l. *Cum occidente Sole orietur ex adverso* [Luna,] *ita ut pariter adspiciantur; tum erit plenilunium.*

LŪNA. oppidum maritimum in Etruriæ & Liguriæ confinio. Unde

¶ Lunensis, ut *Lunensis ara*, Sueton. Ner. cap. 50, quæ structa Romæ erat ex marmore Lunensi. *Caseus Lunensis*, Plin. lib. 11. cap. 42, de quo & Martialis legatur lib. 13. epigram. 30.

LVO, luere, *persolvere* est, gelten / entgelten / zahlen / bezahlen. *Luere peccata*, id est, delictorum supplicium ferre. Livius lib. 38. cap. 48 *Coacti luere peccata sua:* & *luere pœnas*, ibidem cap. 47 extremos; & Cicero ad Att. lib. 3. ep. 9 *Mei peccati pœnas luo*, id est, do vel fero supplicium, ich büsse / leide Straffe dafür. *Supplicia crucibus luere*, Justinus lib. 2. cap. 5. n. 6. mit dem Galgen bezahlen. Cicer. ad Brutum epist. 12 *Acerbum est parentum scelera filiorum pœnis lui.* ¶ Proprie nihil aliud quam *solvere* est, à λύω. Nam & *as alienum luere*, pro solvere, Curtius dixit lib. 10. cap. 2. n. 25. Et Jurisconsultis, v. gr. lege 78 § Titia, 6, Dig. ad SC. Trebell. *luere fundum a testatore obligatum:* Et lege 6 Cod. de fideicommiss. *prædia obligata luere*, ubi *Luere* est, pecunia numerata rem obligatam liberare. Servius ad illud Virg. Æn. 10. v. 31 - - *invito numine Troes*

Italiam petiere; luant peccata.

LVANT, inquit, i. e. *absolvant. Dicimus autem* & LVO POENAM; *sed melius est*, LVO PECCATVM. *Nam peccatum solvitur pœna. Qui enim crimine tenetur obnoxius, pœna eum a pristina liberat obligatione. Contra* LVO POENAM, *non procedit: quasi pœna solvatur. Auctoritas tamen ista confundit licenter. More quo solet poni, vel a sequenti, quod procedit; vel à præcedenti, quod sequitur.* Idem alibi tradit Verbum LVERE proprium in pecuniis habere locum: inde ad alias, ac etiam capitis pœnas translatum. Quod omnes veterum pœnæ pecuniariæ fuerint.

¶ Luitio, Zahlung / Büßung. Ulpian. Dig. de suis & legit. hered. Lege 1. § 4. *Quod si filius apud hostes sit, quamdiu vivit, nepotes non succedunt: proinde etsi fuerit redemtus, nondum succedunt ante luitionem.*

¶ Luela. Lucret. lib. 3. v. 1028 *Sceleris luela, carcer.*

Composita.

¶ Quæ a *Lavo*, alii formant, atque ad ejus verbi significationem propius accedunt, huc tamen, ut obvia magis sint, reponere nobis libuit. Sunt autem:

¶ Abluo, abluere, abwaschen / abwischen / Virg. 2. Æn. v. 719

Donec me flumine vivo Abluero.

¶ 2. Transfertur & ad animum, ut, Plin. lib. 3. Epist. 7 *Maculam veteris inertiæ, laudabili otio abluent.* De Silio Italico loquitur.

¶ Ablutio, Reinigung / Abwaschung. Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 1. *Corporis ablutione purgari.*

¶ Ablūvium, pro diluvio, dixit Labienus, ut Gell. monet lib. 16. cap. 7.

¶ Superabluere. Avienus Periegesi v. 881

Cassiterim late terram superabluit unda,

nisi velis cum anastrophe separare.

¶ Alluere, an etwas herfliessen / ut, *Fluvii alluunt urbes*, fliessen dran weg. Sic Cicero in Verr. 7. cap. 37 *Mœnia alluuntur à mari.* Et Plinius lib. 3. cap. 4. pr. *Narbonensis Gallia interno mari alluitur*, stösset an das Mittelländische Meer.

¶ Alluvies, & *Allubio*, inundatio, ein schnelles Gewässer. Livius lib. 1. cap. 4 *in proxima allubie pueros exponunt.* Cic. 1. de Orat. c. 38 *jacere allubionum, collubionum.* Avienus Phænom. Arat. v. 1249 *Allubione sali.* Vide ibi Grot.

¶ Alluvius, a, um: quod ex alluvione est. Ut *ager alluvius*, quem paullatim fluvius in agrum reddit, ut Vetus Grammaticus describit.

¶ Circumluere, vel Circunluere, herum fliessen. Livius lib. 25. cap. 11 *Mari in peninsula modum pars major circumluitur.*

¶ Circumluvio, verbale, Cic. 1. de orat. c 38.

¶ Colluere, spülen / waschen. *Dentes colluere*, Plinius lib. 24. cap. 7.

¶ Colluvies, & *Collubio*, gesamleter Unflat / Spülwasser. *Collubies peregrini & servilis sanguinis*, Sueton. Aug. cap. 40. ein loser Hauffe frembdes und unredliches Geblüts. Cicero de Senect. c. ult. *O præclarum diem, cum ad illud divinum animorum concilium cœtumque proficiscar, quumque ex hac turba, & collubione discedam*, aus dieser schändlichen Grundsuppen der argen und bösen Welt. Sic *Collubio gentium*, apud Livium lib. 4. cap. 2. Pluraliter Arnobius lib. 5. p. 172 *in quem spurcitia se omnes sentinarum collubionibus deribant.*

¶ Diluere, feuchtigen / läutern / durchläutern / abwaschen / vermischen / temperare, ut apud Persium Satyr. 3. v. 14

Dilutas querimur geminet quòd fistula guttas,

die Dinten sey zu dünne / fluße zu sehr. ¶ 2. Sed *Diluere crimen*, est purgare & refellere, sich einer Ubelthat entschuldigen / und sie widerlegen / Cicer. pro Milone c. 27. Et pro Rosc. Amer. c. 15. *Infirmare res lebes, & diluere*, widerlegen.

¶ Dilutum, abgeläutert / abgeklåret / abgesäuget. Plinius 27. cap. 7. Compar. *Dilutior.* Cicero Fragmento pro Fontejo apud Ammianum lib. 15. c. 29, *Gallos post hæc dilutius esse poturos, quod illi venenum esse arbitrabantur.* Et Tertullianus de Anima cap. 24 *dilutioris divinitatis esse*, hoc est inferioris.

¶ Dilūvium, inundatio, ein groß Gewässer / Sündfluth / Verschwemmung. Seneca Quæst. Nat. lib. 3. cap. 29 *Berosus conflagrationi atque diluvio* (ex cursu siderum) *tempus assignat.* Plin. lib. 8. epist. 17 *Hic assiduæ tempestates & crebra diluvia. Tiberis alveum excessit* &c.

¶ Diluvies, idem. Horat. lib. 3. Carm. od. 29 *Fera diluvies quietos irritat amnes.*

¶ Diluvio, ōnis, fœm. idem. Censorinus de Die Nat. cap. 18 *Cujus anni hiems summa est κατακλυσμὸς, quam nostri diluvionem vocant.*

¶ Diluvialis, adjectivum, ad diluvium pertinens. Solinus c. 9 [al. 14] de Macedonia: *Quas solas* [montium eminentias] *diluvialis irruptio inaccessas reliquit.*

¶ Est & *Dilubiare*, verbum apud Lucretium, pro inundare, verschwemmen / lib. 5. v. 388.

¶ Eluere, aquis expurgare, auswaschen / spühlen. *Eluere maculam vestium*, Plin. lib. 20. cap. 8. Flecken auswaschen. Cicer. de legib. lib. 2. cap. 10 *Animi labes nec diuturnitate vanescere, nec manibus ullis elui potest*, die Gebrechen der Hertzen lassen sich durch keine Hände waschen.

¶ Ab *Elutum* comparat. *elutius* etiam Horat. fecit 2. sermonum Sat. 4. v. 16 *Irriguo nihil est elutius horto.*

¶ Elūvies, gesamleter Unflat / der abflisset. Plin. lib. 2. c. 82 *Oppida crebris ad eluviem cuniculis cavata*, Canale zu Abführung des Unflats. ¶ 2. Vorago a torrente facta, Graben / so das wilde Wasser gerissen. Sic Curtius lib. 5. cap. 4. n. 26 *eluviem* vocat, quam paullo ante n. 23 *voraginem* dixerat, *concursu cavatam torrentium.* Et lib. 8 cap. 11. n. 7 *voragines eluviesque præruptæ.* ¶ 3. Translate pro vitiis. Cic. pro Domo cap. 20. extr. *Labes atque eluvies civitatis.*

¶ Eluvio, onis, idem. Cic. Somn. Scip. c. 7 *propter eluviones exustionesque terrarum.* Idem 2. Offic. cap. 5 *vanissa eluvionis, pestilentia, vastitatis.*

¶ Eluibilis, quod elui potest. Unde

¶ Ineluibilis, quod nequit elui. Lactantius de Ira Dei cap. ult. *Ineluibiles sibi maculas insserunt.* Unausleschlich.

¶ Elutrio, elutriare, aus einem Faß ins ander ziehen / ut vinum, &c. huc Vossius referendum magis censet, quam & a *lutum*, i. e. utre, elutriandi instrumento, putet derivari posse. Verbo usus est Plinius lib. 9. c. 38, & lib. 14. cap. 17. Gellius quoque ex Laberio adfert *elutriare lintea*, quod ipse in obsoletis & plebejis numerat.

¶ Elutia, id est, metalla elutis sordibus purgata, ex Plinii lib. 34. cap. 16 ostenduntur, sed Harduinus ibi *aluta* legit MSS. libris confisus, quem vide.

¶ Illūvies, ēi, quæ ἄλυσις Græcis, ea Latinis similiter a non lavando *illubies* appellatur, quæ ad δυσχίρνιαν seu fœditatem pertinet: quam ἀπεριποίησιν σώματος Theophrastus, id est, *incultum negletumque corporis*, definit. Unflath / wenn man sich nicht reiniget und wäscht. Curtius lib. 4. cap. 1 *Eluc corpus illubie æternique sordibus squalidum.* Terentius Heaut. act. 2. sc. 2. v. 53 - - - - - *pannis obsita,*

Neglecta, immunda illubie.

Lucretius lib. 6. extr.

Languida semanimo cum corpore membra videres
Horrida pædore & pannis cooperta perire
Corporis illubie.

Plauto Mostell. act. 1. sc. 1. v. 39 convicii verbum est *illubies*, ein Unflat.

¶ Illutus, sive inlutus, non lotus, unbenetzt. Arnobius lib. 1. p. 26. *Christus per altissimos gurgites pedem ferebat inlutum.*

¶ Interluere, interfluere. Livius lib. 41. c. 23 *quantum interluit fretum?* Solinus cap. 56 *Babylon amnî interluitur Euphrate.* Et Virgilius 3. Æn. v. 418 de freto Siculo:

- - - *arvaque & urbes*
Litore diductas angusto interluit æstu.

¶ Interluvies, aqua interluens. Solinus cap. 22 *Hebudes insulæ, quotquot sunt, omnes angustâ interlubie dividuntur.* Vide ibi Salmas. p. 176.

¶ Perluere, durchreinigen / durchwaschen. *Os vino perluere*,

Columell. lib. 6. cap. 8. *Manus perluere fontana unda*, Ovid. 5. Fastorum v. 435. Heinsius tamen *proluit*.

¶ Polluere, contaminare, inquinare, besudeln / beschmitzen / beflecken. Cicer. pro Dom. sua cap. 40 *Ceremonias incesto, stupro, & flagitio polluere.* Et in 11. Philipp. cap. 12 *Inexpiabili scelere omnia jura Deorum hominumque polluere*, mit unversühnlichen Schanden und Lastern alle göttliche und menschliche Rechte beschmitzen. Sic, *polluere se libidine, vitiis, peccatis*, &c.

¶ Pollutus, unrein / besudelt. *Mensa cruore polluta*, Silius lib. 7. v. 183. *Polluta dolis fœdera*, Idem lib. 11. v. 323. *Pollutissimus dives*, Apulejus lib. 9. p. 234. Et rursum Silius lib. 11. v. 46

- - - temeraria pubes
Delicta augebat: pollutior ipsa senectus.

¶ Pollutio, Beflekung / Beschmitzung / Verunreinigung. Palladius lib. 9. c. 10 *Aqua omni labe pollutionis aliena.*

¶ Impollutus, unbefleckt. Tacitus lib. 14. cap. 35 *Virginitas impolluta:* & lib. 16. cap. 26 *intemeratus, impollutus.* Et Paullinus Nolan. Carm. 6. de Baptista, v. 227 *mens impolluta.*

¶ Proluere, wohl durchspühlen / schwemmen. Persius in Præfatione: *Nec fonte labra prolui Caballino.*

Columella lib. 2. cap. 18 *Impetus aquarum proluit terram*, verschwemmet die Erden. Et Apulejus de Mundo p. 73 *Audivimus, abruptis imbribus prolutas esse totas regiones.* Metaphorice Gellius lib. 2. cap. 24 *pecuniam suam prandiorum gurgitibus proluisse.*

¶ Proluvies, Schlam / Unflat / *Albi proluvies*, retrimenta, Columellæ lib. 12. cap. 38. pr. & *Ventris proluvies*, Virgilio Æneid. 3. v. 216.

¶ Proluvio, onis. Apulejus loco proxime laudato: *In Occidentis plagis scaturigines quædam ac prolubiones easdem fruges dederunt.*

¶ Prolŭvium, idem. Verschwälgerung / Verschwämmung. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 9. v. 28 *Quod prolubium? quæ isthæc subita est Largitas?* Sed ibi Donatus: *Prolubium* agnoscit, & παροιμίαν interpretatur.

¶ Reluere, repignerare, wieder einlösen. Festus ex Cæcilio *Aurum & vestem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipsi opposuit pignori.* Turnebus lib. 17 cap. 8 ex Declamatione in Sallustium, quæ Ciceroni tribuitur, idem probavit, veteris libri auctoritate inductus.

¶ Subluere, von unten auff abwaschen / abspülen. Cæsar lib. 7 de B. G. cap. 69 *Cujus collu radices duo duabus ex partibus flumina subluebant.* Et Avienus Perieg. v. 556 *citus Hadria rursus Subluit hanc fluctu.*

¶ Subluvies, idem ac proluvies, Schlam / Unflat. Apulejus lib. 9. p. 221 *Via sublubrie cænosa lubrica.* Et Ammianus lib. 15 cap. 6 de Rheno: *limosa sublubrie tardatur properans flumen.* ¶ 2. Subluvies morbus ovium. Columella lib. 7. cap. 5. *Sublubries & intertrigo pice per se liquida, vel alumine & sulfure atque aceto mistis rite, eruentur.*

¶ Subterluere, idem quod subluere. Claudianus 6. Consul. Honor. v. 177 *Gurgite sidereo subterluit Oriona.*

De Eridano cælesti sive sidereo intelligendus est.

¶ Subterluvio, subluvies. Claud. Mamertus de Statu animæ lib. 1. cap. 2 *Lota humoris assidui subterlubione cedentia.* Was unten dran hinflisset.

LVPERCAL, locus Romæ consecratus Pani Arcadiæ Deo, ut ejus beneficio greges & armenta a *lupo* tuta essent. Seu quod ibi per caprum *lueretur*, hoc est, sacrificaretur. Hæc Servius in 8. Æn. v. 343.

¶ Lupercalia, λυκαῖα, sacra erant in honorem Panis, quæ in Februario celebrabantur. Vide Ovid. 2. Fast. 367. & seqq. plurimis item Dionys. lib. 1. & Livium: Plutarchum in Romulo pag. 31. Itemque in Cæsare pag. 736.

¶ Luperci, sacerdotes dicebantur Pani sacra facientes. Cicero in 2 Philipp. cap. 34 *Itaque Lupercus, ut te consulem esse meminisse deberes.* M. Antonium intelligit. Lupercalibus autem Luperci discurrebant per urbem nudi & loris caprinis nuptas percutiebant fœcunditatis & facilioris partus augurio. Hinc proprie dicebantur *Currere*, urnos Fastnacht lauffen. Sueton. Augusto cap. 31 *Lupercalibus vetuit currere imberbes.* Cæterum *Lupercorum* duæ sodalitates erant: quibus tertiam addidit Cæsar & *Julianam* appellavit. Dio Cass. initio lib. 44. & Sueton. in Cæsare. Vide Turneb. lib. 7. Advers. cap. 3.

LVPIA, Λουπία, Germaniæ fluvius, die Lippe. Vid. Cluver. Germ.

LVPVS, rapax, infestus pecori, insatiabilis, λύκος. Olim Marti sacrum fuit hoc animal. Unde Horatius lib. 1. Od. 17 *Lupos Martiales* vocavit. Vide Plutarch. Romulo p. 19. qui tamen in libro, *cur Pythia oracula reddere desinat*, inter Apollinaria etiam refert p. 400. Vide & Justinum lib. 43. cap. 2. Plautus Asinar. act. 2. sc. 2. v. 88

Lupus est homo homini, non homo, cum qualis sit non novit.

Terent. in Eun. act. 5. sc. 1. v. 16. *Ovem lupo commisisti*, den Bock zum Gärtner gesetzt / ꝛc. *Non tunt numerum lupus*, der Wolff frist auch wohl ein gezehlt Schaf. Lupus a dextro occurrens, ore pleno, felix omen. Voss. lib. 1. Instit. Orat. pag. 95. ¶ *Lupus in fabula*, Terent. in Adelph. act. 4. sc. 1. Servius ad illud Virgil. Ecl. 9, *Lupi Mœrin videre priores: Hoc physici*, inquit, *confirmant, quod vox detrahitur ei, quem primum lupus viderit. Unde etiam proverbium hoc natum est*, LVPVS IN FABVLA, *quoties supervenit ille, de quo loquimur, & nobis sua præsentia amputat facultatem loquendi.* Hæc ille. Vide & Donat. ad loc. Terentii & Plinium lib. 8. c. 22. & Albericum Gentilem Lection. Virgilian. cap. 18. Cicer. ad Attic. *De Varrone loquebatur, lupus in fabula, venit enim ad me*, hätten wir seiner ehe gedacht / so wäre er ehe kommen. ¶ *Lupus pilum mutat, non mentem*, Alter hilfft vor Thorheit nicht. ¶ *Auribus lupum teneo.* Id est, ejusmodi negotio involutus sum, quod neque relinquere integrum mihi est, neque tolerare possum. Sueton. Tiberio c. 25. & ibi Beroaldus. Alia notione illo adagio usus est Plutarchus πολιτικῶν παραγγελμάτων pag. 802, quam exposuimus Notis nostris ad Petri Cunæi orationem quintam p. 88.

¶ 2. *Lupus* piscis, sic dictus à rapacitate & voracitate, *Lucius* non est, ein Hecht / nisi quod cognatum quippiam cum eo habet, vorax enim utrique est, Gesnerus. Alii *lupum* eundem esse, qui sit *Lucius*, disputant. *Lupus* piscis Græcis λάβραξ dicitur, ὅτι λάβρως τὸ δίκτυον ἁρπάζει, quia cum impetu & avidè escam devorat.

¶ 3. *Lupus*, ἅρπαξ, instrumentum, quo ex puteis, quæ inciderunt, extrahuntur, ein Sücher oder Bornhacke / Vide *Harpago.* Livius lib. 28. cap. 3 *Qui erexerant ad murum scalas, alii furcis ad idipsum factis, detrudebantur; in alios lupi superne ferrei injecti, ut in periculo essent, ne suspensi in murum extraherentur.*

¶ 4. *Lupus salictarius*, Plinio 21. cap. 15, & *Lupulus*, vulgo humulus est, Hoppen.

¶ 5. Ein scharff Gebieß / oder Brechzaum. Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 6. v. 3 *Tempore paret equus lentis animosus habenis,*
Et placido duros accipit ore lupos.

¶ Lŭpa, æ, fœm. *Rapida tradus ovile lupa*, Ovid. 3. de art. am. v. 8 eine Wölffin. *Romulus & Remus, infantes finguntur esse nutriti a lupa*, id est, uxore parum honesta pastoris Fausti, Livius lib. 1. & Dion. Halic. lib. 1. ¶ 2. Nam & meretrices *lupæ* dicebantur ob rapacitatem. Plautus Epidico act. 3. sc. 3, *Divertunt mores virgini longe ac lupæ.* Catullus Carm. 100. al. 97 ad Juventium: *Tanquam commicta spurca saliva lupæ.* Apul. Apolog. *Ipse propudiosus, uxor lupa.* Hinc *Lupanar*, ubi meretrices prostabant, de quo infra.

¶ Lŭpīnus, *Lupina uberâ*, Cic. Catil. 3. cap. 8.

¶ Lupini, *legumen*, Feigbonen / oder Wolffsbonen / pauperum cibus, de quo Culpurnius etiam Ecl. 3. extr. Pontanus in Anconе: *Post dulces quandoque epulas juvat esse lupinum.*
Circumagitur lupinus quotidie cum sole, horasque agricolis etiam nubilo demonstrat, Plin. in lib. 18. cap. 14. Zeno difficilis erat & iracundus omninò inter amicos, multum autem bibens vini, suavis & placidus fiebat. Interrogatus igitur de hujusmodi consuetudinis ratione, *se lupinus valde similem esse dicebat, qui asperrimi primùm irrigarentur, post verò dulces essent & placidissimi*, ἔλεγε τὸ αὐτὸ τοῖς θέρμοις πάσχειν. καὶ γὰρ ἐκείνους πρὶν διαβρεχθῆναι πικροτάτους εἶναι, πραοτάτους δὲ γλυκεῖς, καὶ ἡμερωτάτους. Athen. lib. 2. cap. 15. p. 57, & D. Laërtius in Zenone.

¶ Lupini non in Comœdiis tantum, sed extra eas etiam, nummorum vice erant, ut Marcilius docet ad istud Horatii, *Neo tu men ignorat quid distant æra lupinis*, i. e. quid interfis inter veros nummos & illos lupinarios. Quanquam alii aliter eum locum & legant & explicent.

¶ Lŭpānar, & *Lupanarium*, domus inhonesta, fornix, *stabulum* Petronio: Senecæ Rhetori, *Locus communis:* ubi impune permittebatur libido. Ein Hurenhauß. Apulejus Apol. *Idem libidinum ganearumque locus, lustrum, lupanar.* Exemplum alterius formæ, *lupanarium*, habes Lege 27 § 1 Dig. de heredit. petit.

¶ Luparum, frenum asperrimum, à lupinis dictum dentibus, juxta Servium, ein Brechzaum. *Frena lupata*, Horat. dixit 1. Carm. oda 8. Quæ & *Lupos* Ovid. dixit loco supra in *Lupus* num. 5. cit.

LVRCO, nepos, gulosus, Festo *capacis gulæ homo*; ein Prasser / Schlemmer. *Lurco edax*, Plaut. in Persa act. 3. sc. 3. v. 16. Lucilius apud Nonium:

Edite lurcones, comedones, vivite ventres.

Lenæus Grammaticus, ut auctor est Suetonius cap. 15, Sallustium *lastaurum, & lurconem, & nebulonem popinonemque* appellavit.

¶ Lurconianus, adject. Schlemmerisch. Tertullian. de Anima cap. 33 *Condimenta Apiciana & lurconiana.*

¶ Lurco, & Lurcor, *lurcari*, verbum, sauffen und fressen / Lucil. apud Nonium, quem vide.

¶ Collurcinatio, Apul. Apol. *Quæ omnia in paucis annis hic degulator studiose in ventrem condidit, & omnimodis collurcinationibus dilapidavit.*

LVRA,

LVRA, os culei, vel etiam utris. Festus. Vide mox in *Luridus*.

LVRIDVS, adject. supra modum pallidus, ut, *Color luridus*, Plin. 18. c. 10. Bleyfarb / qualis est membrorum, quæ vel loris cæsa sunt, vel gelu mortua, die da erfroren seyn. *Dentes luridi*, unflätige gelbe Zähn / Horat. 4. Carm. od. 13. Et in Epod. 17 *Pelle lurida amicta ossa.* Sic, *Pallor luridus*, Ovid. 4 Metam. v. 267. & *sulfura lurida*, 14 Metam. v. 797: idemque 1. Metam. v. 146 *Lurida aconita.* Est a Lura, secundum Festum, quod est os culei vel utris. Quanquam & utrem ipsum sive corium significet, ut Lambinus ex Lucilio ad Horatium lib. 3. ode 4. eum observat.

¶ Lucretius, *Luror* etiam dixit, lib. 4. v. 333, pro *pallore*. Apulejus lib. 9. p. 222 *Lurore deformes* dixit; & pag. 231 est *buxanti pallore.*

¶ Luridatus, squalidus. Tertullian. 4. adv. Marc. cap. 8 ineunte: *Qui retro luridati delinquentiæ maculis, & nigrati ignorantiæ tenebris.*

¶ Subluridus. Plautus (vel quisquis supplevit) Amphitr. a. 4. sc. 4. v. 64 *Coibit cicatrix rufula, subluridula.*

LVSCINIA, ἀηδών, philomela, sic dicta, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ ᾄδειν, quod sine intermissione fere, cum cœpit, canat. Nachtigal. Sappho eam appellat ἄγγελον, *verè nunciam.* Apulej. lib. 3. Florid. *Luscinia in solitudine Africana canticum adolescentiæ garriunt.* Vide de cantu ejus locum elegantem apud Plin. lib. 10. c. 39. Proverb. *Neque picæ cum luscinia dormiant.* De iis dictum, qui somni parcissimi sunt. Luscinias enim insomnes esse, Ælianus Var. Hist. 12. cap. 20 ex Hesiodo tradidit. *Picæ cum luscinia certat*, proverbiale, de impari certamine. *Corbi luscinias bonoratiores, κόρακες ἀηδόνων ἀδιαφώτεροι.* Vide *Corbus.* Memorabile porro est, quod de luscinias prodidit Plutarch. in libello de industria animalium, *Quod etiamsi innatam habeant, & natum cantus suavitatem, tamen nisi à matribus primum condoceſiant, & in cœtu aliarum discant, canant inconcinniter.* Proverb. aliud, *Luscinia tantio deest*, q. d. mulieri desunt verba, Poëtæ versus, Oratori color, Sophistæ cavillum. Est & aliud; *Luscinia Musarum*, in hominem insigniter eruditum, præcipue in Poëtam carmine felicem, qui ab aliis μουσῶν ὄρνις, ab aliis Cygnus appellatur.

¶ Luscinïola, Plaut. in Bacchid. act. 1. sc. 1. v. 4. *Pol ego quoque metuo, luscinïolæ ne defuat cantio.*

LVSCVS, qui altero captus est oculo, Einäugig. Est à *luce*, τῷ S interjecto, ut docet Scaliger ad Festum. Juvenal. Satyr. 10. v. 158

Cum Gætula ducem portaret bellua luscum.

Et Alanus class. 3. parab. 12

Lippo non lusco collyria nigra medentur,
Qui semel est luscus, non nisi luscus erit.

Vide *Collyrium.*

¶ Lusca, fœm. Martial. lib. 4. Epigr. 65

Oculo Philænis semper altero plorat.
Quo fiat illud quæritis modo? lusca est.

¶ Eluscare, *luscum facere*; ein Auge ausschlagen / apud Jurisconsultos legitur. Ulpianus Lege 5. § ult. Dig. ad Legem Aquil. *Julianus scribitur Aquilia teneri eum, qui eluscaverat discipulum in disciplina.* Marcellus Lege 27 Dig. de pignorib. vel hypoth. *Si servum interfecisset aut eluscasset.*

¶ Eluscatio. Gloss. Cyrill. *Eluscatio*, ἀνωφλωσις.

¶ Luscïosus, Plin. 23. cap. 7. &c.

¶ Luscitïosus, μύωψ & νυκτάλωψ, der blöde und plintzende Augen hat / und des Abends schärffer sehen kan / als am Tage / Varro. & Lege 10. §. 4. Dig. de Ædilitio edicto & redh.

¶ Vitium ipsum *Luscitio* apud Festum dicitur, à Græcis, νυκτάλωψ, seu νυκταλωπία, blöde Augen. Vide *Nyctalops.*

LVSITANIA, Hispaniæ regio ad Oceanum Occidentalem fere in eo tractu, ubi hodie *Portugallia.* Dicitur à *Luso* Hispanorum rege. das Königreich Portugall.

¶ Lusitani, populus Lusitaniæ. Portugiesen.

LVSTRVM, ferarum habitaculum, ein Wildlager / Wildbau. Virg. 2. Georg. v. 471

Non absunt illic saltus ac lustra ferarum.

¶ 2. Et Lustra *Lupanaria* dici Servius auctor est, item Vet. Schol. Horatii ad lib. 1. Sat. 6. v. 68. Huren und Buben Gelagk. Cic. pro Red. in Sen. c. 6 *Cur in lustris, & heluationibus hujus saltatorum eximia virtus tamdiu cessavit.* Et Philipp. 2. cap. 3 *vino lustrisque consectus.* ¶ 3. Et *Lustrum* Olympias est, quinquennale spatium; quum quadriennio exacto, quintus annus jam procurrit. Hinc sæpe lustrum pro absoluto quadriennio ponitur. Vide Scalig. lib. 5 de Emendat. temporum, item lib. 2. Auson. Lect. cap. 23. Et Cujacium lib. 2. Codicis de auro lustrali. Itemque Barth. ad Stat. Silv. p. 120. Dictum a *luendo*, quod quinto quoque anno vectigalia & tributa ex prædiis lui, hoc est, solvi juberentur, Varrone auctore. Sed *Lustrum condere* est censum finire, ut mox dicemus. ¶ 4. Denique *lustrum* sacrificii genus est, seu purgatio Livio lib. 2. de cujus ritu vide Peucerî Divinationes. *Lustra* autem alia *stata* erant, quæ quinto quovis anno iterabantur per censores, alia *piacularia*, quæ fiebant mense Februario. De priori genere intelligendus est Livius lib. 1. cap. 44 *Exercitum omnem suc, ove, taurilibus lustravit, idque condítum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est.* Idem lib. 40. cap. 46 *Agatur censum, lustrum condatur.* Et Cicero de Orat. lib. 1. cap. 40 *Quæritur is, qui domini voluntate census sit, si non sit conditum lustrum, sine liber?* In his ergo *condere lustrum*, est lustratione & solennibus sacrificiis censum finire.

¶ Lustro, lustrare, activ. expiare est seu purgare, reinigen und versühnen. *Lustrare agros, urbem*, mit den Creutzen und Fahnen gehen. *Lustratum atque purgatum Capitolium*, Liv. lib. 3. c. 19. ¶ 2. Est & *lustrare*, circumire, peragere: quod lustrationes scilicet circumeundo fierent. *Lustrare agros, æquora*, durchwandern / ümher gehen. *Pythagoras Ægyptum lustravit*, Cic. lib. 5. de Finib. cap. 25. ¶ *Lustrare exercitum*, id est sacrificiis expiare. Quod fiebat, cùm Imperator ad novum exercitum veniret. Vide Ciaccon. ad Hirtium lib. 8. de B. G. N. 529. & Livium lib. 38. c. 12. Quo ritu id apud Macedonas celebraretur, apud eundem habes lib. 40. c. 6. itemque apud Curtium lib. 10. c. 9. n. 12. Musterung halten.

¶ Lustralis, e, ut, *Sacrificium lustrale*, Livius lib. 1. c. 28. pr. *Lustrale certamen*, Tacit. lib. 16. c. 4. quod c. 2 *quinquennale ludicrum* dixerat: *Aqua lustralis*, Sprengwasser oder Weyhewasser / Ovid. 3. Pont. Epist. 2. v. 73.

¶ Lustratio, expiatio, cujus ritus vide apud Casaub. in 2. Persii, & Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 1073. ¶ 2. Et Circuitio, ut apud Cicer. in Philipp. 2. c. 23, *Peragratio itinerum, lustratio municipiorum*, Durchzug und Besichtigung. *Lustratio exercitus*, Heerschau. Vide supra *Lustrare.*

¶ Lustramen, idem. Val. Flacc. 3. v. 409 *qua dando forent lustramine casis.*

¶ Lustramentum, idem. Lege 3. §3 Dig. ad Legem Cornel. de sicar. & venef. *quod lustramenti caussa dederint cantharidas.* Lustramenti, id est *purgamenti.*

¶ Lustror, lustrari, id est, in lustris sive lupanaribus ætatem & rem consumere, den Huren nachlauffen / apud Plaut. Pseud. a. 4. sc. 7.

Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod habent.

¶ Lustro, ōnis, homo ejusmodi rei deditus. Catull. epigr. pen. *Tamen ipse est maximus lustro.* Nævius: *Pessumorum pessume, audax, ganeo, lustro, aleo.*

¶ Lustricus, ut, *Dies lustrici*, secundum Macrob. lib. 1. Saturn. c. 16 erant, quibus infantes lustrabantur, & nomen accipiebant. Nonus scil. dies puerorum, & octavus puellarum, der achte und neundte Tag von der Geburt. Tertull. de Idololatr. cap. 16 *Nominalia* vocat. Vide Scal. ad Fest. in hac voce & lib. 2. Auson. 50. c. 22. Præcipue Casaubonum in Sat. 2. Persii, & Torrent. ad Sueton. Ner. c. 6.

¶ Lustrator, qui lustrat. Aulej. Apolog. p. 288 *Hercules lustrator orbis, purgator ferarum, gentium domitor.* Ubi *lustrator* est peragrator, sicut *lustrare* aliquando peragrare sonat, ut supra diximus. ¶ Deinde id nominis ad alias etiam notiones extendi potest, ut *lustrator infantis, lustrator exercitus* &c.

Composita:

¶ Bilustris, decennis, duorum lustrorum quod est. Ovidius 2. Amor. eleg. 12. v. 9

Pergama cum caderent bello supensa bilustri.

Quod Sidonius imitatus est Carm. 23. v. 299

Seu quod carminis atque fabularum
Clausa ad Pergama dat bilustre bellum.

¶ Collustro. *Collustrare oculis*, Cic. 5. Tusc. c. 23. ümher besichtigen. Virg. Æn. 3. v. 651

Omnia collustrans, hanc primùm in littore classem
Conspexi venientem.

Et Cicero 2. Nat. Deor. cap. 36 *Sol omnia clarissima luce collustrat.* Et, *Luna solis lumina collustrari putatur*, erleuchten / licht machen / Cic. 2. de Divin. cap. 43.

¶ Illustrare, lucem afferre, erleuchten. *Illustrari a Sole*, Varro lib. 1. de R. R. c. 12. Et, *Sol illustrat habitabiles oras*, Horat. 4. Oda 14. ¶ 2. Significat & declarare, perspicuum facere, clarum item ac celebrem reddere, erhellen / ausstreichen / berühmt und ansehen machen. *Patefacere & illustrare alicujus nomen. Tuam amplitudinem, mihi crede, illustrabit hominum injuria*, Cic. 1. fam. ep. 6. an Tag bringen / und beruffen machen. Idem 3 in Catilinam princ. *Quæ quoniam in Senatu illustrata, patefacta comperta que sunt.* Ibidem post: *Haruspices se spenare dixerunt, si illud signum, quod videtis, Solis ortum & forum curiamque conspiceret, fore, ut ea consilia, quæ illam essent inita contra salutem urbis atque imperii, illustrarentur, ut à S. P. Q. R. conspici possent.* C. Nepos in Themistocle: *Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur*, i. e. notus clarusque fieret. Salvianus lib. 4. de Gubern. p. 112 *Ut pauci illustrentur, mundus evertitur. Unius honor orbis excidium est. Ut illustrentur*; id est, ut ad honores & dignitates altiores adspirent, ex quibus illustres fiant, & appellentur.

¶ Illustratio, illustrandi actus, Erleuchtung. Quintil. lib. 6. c. 2 *Ἐνάργεια à Cicerone illustratio & evidentia nominatur.* Et Cicero lib. 1. de Nat. Deor. cap. 31 *Solis illustrationem, ejusdem incensam radiis menstruo spatio luna complet.*

¶ Illustramentum, idem. Quintilian. lib. 12. cap. 3 *illustramenta pronunciationis.*

¶ Illustrator. Lactant. lib. 2. Div. Instit. c. 9 *Deus luminis fons & illustrator rerum.* Et Hieronymus proœmio Quæst. in Genesin; *Cicero Latinæ linguæ illustrator.* Usus & Augustinus Confession. lib. 12 c. 11 & 16. Inscriptio Vetus apud Reinesium Classe 6. n. 129 INLVSTRATORI PROSAPIAE SVAE.

¶ Illustris, nomen. splendidus, clarus, nobilis, hell / klar / berühmt / edel. *Civitas, locus illustris*, cui obscurus contrarium est, ein beruffener Ort / *Illustre notumque omnibus factum. Homo illustris honore ac nomine*, Cicer. *Illustriores legationes*, Corn. Nepos Dione cap. 1. *Ubi major atque illustrior incidit res*, Cæsar lib. 8. cap. 3. wichtige Sache. *Illustrissimum prælium*, Nepos Pausania cap. 1. ILLVSTRES in monumentis veterum appellabantur primi ordinis Senatores: Secundi SPECTABILES: tertii CLARISSIMI. Isidorus lib. 9. Orig. cap. 4. Sidonius lib. 8. epist. 6. ab inferiore ad summum gradum procedens: *Nicetius vir ortu clarissimus privilegio spectabilis, merito illustris*: Vide ibi Savaronem, & supra ad Concionem quæ lib. 7. Epistolæ 9 subjungitur pag. 450.

¶ Illustriùs, Illustrissimè. adverb. Cic. lib. 10. epist. 19. ad Plancum: *Video, quæ tea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper equidem, sed nunquam illustriùs.* Gellius lib. 5. cap. 1. *labores suos illustrissimè narrare.* Et lib. 9. c. 13 *illustrissimè descripsit.*

¶ Perillustris. valde illustris. Cic. lib. 5. ad Att. epist. 20 sub initium: *perillustres fulmus.*

¶ Perlustrare, fleißig alles besichtigen. Liv. lib. 25. cap. 9. *Discurrere circa vias, perlustrareque oculis omnia.* Cic. etiam *perlustrare animo dixit*, betrachten / Partit. Orat. cap. 11.

¶ Præclustris, nom. hoch / edel / ansehnlich / scheinbar / fürtrefflich / Ovid. 3. Trist. eleg. 4.

Vive tibi, quantumque potes, præclustria vita:
Sævum præclustri fulmen ab arce venit.

¶ Subclustris, e, aliquid lucis habens, etwas liecht und deutlich. Livius lib. 5. cap. 47 *Nocte subclustri*, quod Paullinus 6. Nat. Felic. v. 373 *subclustri lumine noctis* dixit. Translate *Verba subclustria*, Gell. lib. 13. cap. 24. Et, *Nox subclustris*, Horat. lib. 3. Ode 27. v. 31, id est aliquantulum luminosa.

LVTETIA, Λουκοτοκία, Galliæ celeberrima, maxima & populosissima urbs, hodie *Parisii.* Cæsar *Lutetiam Parisiorum* dixit, Pariß.

LVTRA & Lutris, ἐνυδρὶς, ἀμφίβιον est, ut, Castor, eine Fischotter / oder Natter / *Canem fluviatilem* etiam dici a quibusdam Gesnerus indicavit. vid. Rhodig. lib. 18. c. 40.

LVTVM, terra humore soluta, a Λύω, Koth. *In luto perbolvere, probolvere*, im Koth welzen. *In eodem hæsitas luto*, Terent. Phorm. a. 5. sc. 2. v. 15. id est, in eodem, quo ego, versaris periculo, steckst so tieff / als ich. *Hærere in cœno*, dixit Horat. lib. 2. Serm. sat. 7. v. 26. ¶ *Extra lutum pedes habes*, ἐκ τοῦ πηλοῦ πόδας ἔχεις, quoties extra periculum quis est constitutus. Vide Chiliad. ¶ 3. *Lutum nisi tundatur, non fit urceus*, h. e. Nihil egregium sine labore est. ¶ *Lutum es*, ein unflätiger Mensch / convicium apud Romanos in hominem nequam & nullius rei. Lucilius: *Nihil parvi ac pensi utiliter edoceas lutum.* Sed & apud Græcos obtinuit hæc ratio. Unde Origenistæ olim Orthodoxos per contemtum πηλωσίτας appellabant: quasi luteos: a πηλὸς *Lutum.* S. Hieronymus epist. 65. c. 3 *Pelusiotas nos appellant & luteos.* Ubi imperite Baronius *Piloſiotas* rescribi voluit, uti Casaubonus Prolegom. Exercit. contra Baron. pag. 20 animadvertit. Aliô Persii illud Sat. 3. v. 23 *Udum & molle lutum es*, interpretandum est. Ibi enim significatur ejusmodi indoles, quæ ad argillæ instar ductilis sit, & melioris cultus capax, sed multis hactenus disciplinis exculta, ut virtutis indueret formam. Vide infra de *Luteus.*

¶ Lutensis, ut pratensis. Plin. lib. 9. c. 37 *Purpuræ nomine alio* pelagiæ *vocantur. Earum genera plura &c.* LVTENSE *putri limo*; & ALGENSE, *enutritum algâ.*

¶ Lūteus, ut, *Paries luteus*, von Koth / von Lehm. *Lutea basa.*

¶ Est & convicium in vilem & sordidum. Plautus Trucul. act. 4. sc. 4. pr. *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam*, Sie ist nichts werth. Juvenalis Sat. 10. v. 132 Vulcanum *luteum* vocat, quod oppletus cœno & sordibus esset. *Luteum negotium*, Cic. 6. Verr. cap. 14.

¶ Subluteus, non nihil luteus. Apulejus lib. 2 Florid. de Psittaco: *Non lacteus ille vel lividus, vel utrimque subluteus aut sparsus est: sed color psittaco viridis.*

¶ Lutosus, koticht. *Terra lutosa*, Plin. lib. 17. c. 19.

¶ Luto, lutare, mit Koth beschmieren. Martial. Apophoretis Epigr. 50 de Galericulo:

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

¶ Collutulare, Plautus in Trinummo act. 3. sc. 2. v. 67. Beschmieren / besudeln.

¶ Lutescere. Columell. lib. 8. cap. 17 *Stagna, quæ limo cœnoque lutescunt*, schlammicht werden.

¶ Lutamentum, ein Klebwerck / Cato cap. 128.

¶ Lutulentus, luto plenus. *Sus lutulentus*, Declam. in Sallust. sub Cic. nomine. Et, *Amnis lutulentus*, ein unflätig / trüb Wasser / Ovid. 3. Amor. el. 6. v. 95. *Lutulenta vitia*, Cic. in Pison. principio.

¶ *Luturias testudines*, Plinius vocat lib. 32. cap. 4, in luto degentes, Schnecken / die sich im Schlamm enthalten.

¶ Delutare, pro luto contegere, Cato de re rust. cap. 128, ubi docet quomodo instituenda delutario sit, ne & aspergo noceat, nec cava faciant mures, neque herba nascatur, nec lutamenta se scindant.

LVTVM, sive *Luteum*, Plinio *Lutea*, herba est, qua cæruleum inficiunt, auctore Vitruvio lib. 7. c. 17. Virg. Ecl. 4. v. 44 *Croceo mutabit vellera luto.* Cæsar 5. de B. Gall. cap. 14 *Omnes vero se Britanni luteo inficiunt, quod & cæruleum efficit colorem.* Sunt qui eam putent, quæ Græcis ἰσάτις, Italis *Glastum*, nobis Waidt / vocatur: Brodæus lib. 5. Miscell. cap. 1. Turneb. lib. 6. c. 17.

¶ *Luteum ovi* vitellus est, der Dotter. Plin. lib. 10. cap. 53 *Pullis cibus in luteo est.*

¶ Lūteus, a, um, Gelb / Goldfarb. *Lutea viola*, Plin. lib. 21. c. 6. *Panis luteus*, Plaut. Menæch. a. 5. sc. 5. v. 19. gesaffert Brod. Virgil. lib. 7. v. 26

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

¶ Lūtĕŏlus, diminutiv. *Luteola viola*, Colum. lib. 9. c. 4. *Luteola caltha* Virg. eclog. 2. v. 50.

¶ Sublūteus, aliquantum luteus. Arnobius lib. 5. p. 164 *Illis color est purpurei luminis offectione subluteus.*

LVX, λύξ, λύκη, lumen, claritas, Liecht / Tag. Lux proprie cæli, siderum, diei est. Ovidius 2. Metam. v. 35 de Phœbo:

O lux immensi publica mundi.

Cic. de Divin. 2. c. 26 *Ante lucem galli cantant*, vor Tage. *Primâ luce*, Livius lib. 1. cap. 44: & Terentius act. 5. sc. 3. v. 55 in Adelphis, *Cum prima luce*, mit dem frühsten. *Ad lucem*, tempus quod lucem antecedit. Sueronius Cæsare cap. 31 *Tandem ad lucem duce reperto per angustissimos tramites pedibus evasit.* Sic *ad meridiem, ad mediam noctem*, dicebant. *Lucem invocare*, nach dem Tage wünschen / Idem Sueton. Calig. c. 51. ¶ 2. Metaphora Vocis hujus varia est; v. gr. *Historia est lux veritatis*, Cicer. de orat. lib. 2. cap. 9. *Signa omni luce clariora*, Idem pro Cœlio cap. 9. Sic *Luce clarius*, heller denn das Liecht. *Proferre in lucem res occultas*, an das Liecht bringen / Idem Acad. 4. c. 19. Κλεπτῶν γὰρ ἡ νὺξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς. *Furibus idonea est nox, sed veritati lux*, Euripides Iphigeniâ in Tauris v. 1026. ¶ 3. Non raro lux & *vitam* notat. Virg. 4. Æn. v. 31

— — ô luce magis dilecta sorori?

Cicero 2. Tuscul. cap. 4 *Objiciebatur interdum animo metus, & dolor cogitanti, fore aliquando finem hujus lucis, & amissionem omnium vitæ commodorum.* Sic, *Lucis cupiditas*, Quintil. lib. 3. cap. 8. Et Cic. in Verr. 7. c. 29 *Cur piratis lucis usuram tam diuturnam dedisti?* warum hastu so lange leben lassen? *Edi in lucem*, auff die Welt gebohren werden / Seneca in Oedip. v. 939. ¶ 4. Lux etiam pro *die* ponitur cum poëtis, tum prosæ auctoribus. *Hodierna*, Ovid. 9 epist. Deianiræ extrema: der heutige Tag. *hesterna lux*, Idem 2. Amor. 2. v. 3. *Lux sacra*, Stat. 1. Achill. v. 287. *Luces festæ*, Horat. lib. 4. od. 6, 42. Ein heiliger / oder Feyertag. Gellius lib. 2. cap. 29 *Alia luce orta abiit in pastum profecta est.* Plinius lib. 2. cap. 9 *Luce vicesima*, id est Die. Atque ita Cic. pro Milone c. 35 *Centesima lux est hæc ab interitu P. Clodii.* ¶ 5. *Lux doctrinarum altera* Cicero, Plinius dixit lib. 17. cap. 5. quo insigne quid & præstantissimum significatur. Ipse Cicero Catil. 4. cap. 6 *Hæc urbs lux orbis terrarum, arx omnium gentium.* Et Virg. 2. v. 281 de Hectore:

O lux Dardaniæ! spes o fidissima Teucrûm!

Cum *lucem* vocat, significat felicitatem atque securitatem patriæ in eo maxime tum fuisse. Ita enim *lucis* vocabulum ad læta & prospera aliquando refertur. Cicero pro L. Manilia c. 12 *Dii immortales! tantamne unius hominis incredibilis atque divina virtus tam brevi tempore lucem afferre Reip. potuit, ut vos, qui modo ante ostium Tiberinum classem hostium videbatis, nunc nullam intra Oceanum prædonum navem esse audiatis?* ¶ 6. Claritatem quoque conditionis, & honoris notat. *In luce Asiæ versari*, pro Lege Manil. c. 3. hoc est, in clarissima & cultissima Asiæ parte. Et Lege 3 Cod. de commerc. & mercat. *bonorum luce conspicui.* Claudianus 4 cons. Hon. v. 273 *lux altissima fati*

Occultum nihil esse sinit,

hoc est, splendor dignitatis augustalis. ¶ 7. Pro oculis, ut *Lumina*, etiam ponitur aliquando. Statius Thebaid. 11. v. 585

effossa squallent vestigia lucis.

¶ Luci, adverb. bey Tage. Plaut. Casin. act. 4. sc. 2 *Venire luci.* Cic. Philipp. 12. cap. 10 *Quin enim audeat luci?*

¶ Lūcŭlentus, adject. liechte / luce plenus, Cic. lib. 7. fam. epist. 10 *Camino luculento utendum censeo.* Apulej. lib. 4 *Facies luculenta.* ¶ *Patriæ fumus alieno igne luculentior est*, Vide Chiliad. *Forma luculenta*, hübsche Gestalt / Terent. Heaut. a. 3. sc. 2. v. 12. Et, *Luculentus scriptor*, Cic. Att. 7. ep. 17. ein herrlicher / guter Scribent. *Oratio luculenta*, ornata, elegans, Sallust. Catil. c. 31. ¶ *Luculenti* etiam dicuntur, divitiis conspicui & clari sive splendidi. Plautus Capt. a. 2. sc. 2. v. 76

Scio ego, multos jam lucrum luculentos homines reddidit.

Idem Cistell. act. 2. sc. 3. v. 17

Ego te reduco & voco ad divitias, ubi
Tu collocere in luculentam familiam,
Unde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis.

Compar. *luculentioribus verbis rem comprehendere*, Cicero lib. 12. ad Atticum epist. 21.

¶ Luculente, & Luculenter, adverbia, hell / herrlich. ut *scribere luculente*, id est, eleganter, splendide, Cicero 14. ad Attic. ep. 21. ¶ *Luculentè habere diem*, est laute atque opipare se curate: ut, sicut Poëta loquitur,

— — *multo splendeat igne focus.*

In multo enim & magno apparatu ciborum multo igne opus est. Seiner wol warten und frölich seyn. Plautus Epidic. act. 1. sc. 2. v. 54 *--- eamus intro ad te, ut hunc hodie diem*
Luculente habeamus.

Ibidem act. 3. sc. 2. v. 5 *Dii mihi hunc diem dedistis luculentum!* Quod tamen ideò dicit, quia a sene argentum abstulerat. Itaque ibi *luculentus dies*, felix ac fortunatus est. *Vendere luculentè*, theuer verkauffen. Plaut. Mercat. act. 2. sc. 3. v. 88.

¶ *Luculenter*, ut diximus, æque usitatum est. Cicero ad Q. fratr. lib. 3. epist. 5 *Sane opus texebatur luculenter.* Idem lib. 2. de Fin. c. 5 *cum Græce, ut videor, luculenter sciam.*

¶ Luculentia, splendor, nitor. Glantz / Schein. Pluraliter, *Verborum luculentias sumere a Cicerone*, Arnob. lib. 3. p. 103.

¶ Lucerna, λύχνος, candela, ein Liecht / Kertzen. *Lucerna cubicularia*, Martial. lemmate Epigr. 39 Apophoret. Kammerlicht / Nachtlicht: *Cubicularis* etiam dicitur. *Lumen lucernæ obscuratur luce solis*, Cicer. 3. de Fin. c. 14. Et Apul. lib. 4 *Tædis, lucernis, cereis, sebaceis, nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebræ.* Persius Satyr. 5. v. 181.

Dispositæ pinguem nebulam vomere lucernæ.

¶ *Olet lucernam*, proverbialiter de scripto elaborato dicitur. *Lucerna eadem hanc epistolam scripsissem, &c.* Cic. 8. Att. epist. 8. Bey demselben Liecht / und zu derselbigen Zeit. Primam autem brevem habet, quia ex Græco λύχνος unde & *Lux*, & λύχνος est: à quo & Servius in 1. Æneid. deducit. *Græco* inquit, *sermone usus est. A lychno enim* lucerna *dicta* est, *unde & brevis est* LV. *Si enim* à luce *diceretur, non staret versus.* Sed & alia quantitate à primitivis diverunt. De lucernis, & lampadibus perpetuis Voëtius part. 1. dispp. Theolog. pag. 669. seqq.

¶ Lucernula, dimin. Hieronymus de vitando suspecto contubernio, quæ est Epistola 47. in fine: *Extemporalis est dilatio, & tanta ad lumen lucernulæ facilitate profusa, ut notariorum manus lingua præcurreret.*

¶ Lucernatus. Tertullianus lib. 2. ad Uxorem cap. 6, *Janua laureata & lucernata.* id est lucernis illustrata.

¶ Lūcidus, lucidum, clarus, perspicuus, liechte / hell. *Sidera lucida*, Horat. 1. oda 3. *Aer lucidus*, Lucret. 4. v. 341. Et *Gemma lucida*, Ovid. epist. Sapph. 15, 74. Et Virgil. 7. v. 626 *Et spicula lucida tergent.* Ovid. 13. Metam. v. 796 *Lucidior glacie.* Ac Vitruvius lib. 9. cap. 6. *lucidissima stella.* ¶ 2. Hilaris, lætus. Barth. ad Stat. Silv. p. 266. ¶ 3. Alia translatione de ingeniis & scriptoribus dicitur. Quintil. lib. 10. c. 1 *Philistus imitator Thucydidis, ut multo infirmior, ita aliquatenus lucidior.*

¶ Lucide, adverb. ut, *Lucide breviterque definire*, Cic. 2. de Orat. cap. 25 klär / deutlich. Compar. Seneca epist. 71 pag. 265 *Animus lucidius tranquillusque inter divina mansurus.*

¶ Lucifer, quem Stellam *diurnam* Plautus in Menæchm. a. 1. sc. 2, 62 dicit, *Stella Veneris*, φωσφόρος, ἑῶος, der Morgenstern. Virgil. 2. Æn. 801

Jamque jugis summa surgebat Lucifer Idæ.

Arist. 5. Ethic. κρεῖττον τῶν ἀρετῶν ἡ δικαιοσύνη, καὶ οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῶος οὕτω θαυμαστός, *Pulcherrima virtutum justitia, & neque est Hesperus, ita, neque Lucifer admirabilis.* Conf. Plin. lib. 2. c. 8. & ibi Dalechamp.

¶ Lūcifer, adject. ut, *Equi solis lucifери*, Ovid. Her. epist. 11. v. 46. *Lucifera faces*, Val. Flacc. lib. 5. v. 370. Liechtbringend.

¶ Lucifugus, Liechtscheu. Cic. de Fin. lib. 1. c. 18 *Invidi, difficiles, lucifugi, maledici.*

¶ Lucifuga, masc. idem, Seneca dixit Epist. 122, sub finem, *lucifugarum turbam*, quos Pedo Albinovanus græca voce λυχνοβίους appellavit, apud eundem Senec. c. l. id est, qui noctu agunt omnia diurna opera, & quidem ad lucernam: interdiu se somno dant. Lege Senecam. Et Apulejus quoque *lucifuga* dixit lib. 5. p. 167.

¶ Lucifugax, alia forma. *Latebrosa & lucifugax natio*, Minuc. Felix. in Octav. p. 75.

¶ Lucipărens, idem quod lucifer. Avienus in Phænom. Arat. v. 854 *Luciparens nox.*

¶ Lūceo, lucēre, lucem emittere, leuchten / scheinen. *Luna lucet alieno lumine*, Cic. Somn. Scip. c. 3. Et Tibull. lib. 1. eleg. 1. v. 6

Dum meus assiduo luceat igne focus.

¶ In agendi significatu posuit Plautus. Ut *cereum lucere alicui*, i. e. præferre, Curcul. 1. sc. 1. v. 9. *facem*; Casin. 1. sc. 2, 30.

¶ Impersonaliter Cicero pro Rosc. Amer. c. 34 *Nondum lucebat, cum Ameria scitum est.* Es war noch nicht recht Tag. quod ibidem cap. 7 *primo diluculo* dixerat.

¶ Lucīscit, lucīscere, sive *Lucescit*, es wird Tag. Terentius Heaut. act. 3. sc. 1. v. 1 *Luciscit hoc jam. Hoc*, id est, cælum. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 45 *Eamus Amphitruo: luciscit hoc jam.* In Milite act. 2. sc. 2. v. 63 *Lucet hoc jam* similiter dixit. Designatur autem his locis diluculum, cum sole nondum orto jam lucet. Et HOC *Donatus* effertur. Livius lib. 4. c. 28 *Et jam lucescebat, omniaque sub oculis erant.*

¶ Lucubrare, quod hinc videtur esse, vide cum derivatis suo loco superius.

Composita:

¶ Allucere, adlucere. Seneca epist. 92 p. 425 *Nisi aliquis igniculus alluxerit.* Anschemen. August. Confess. lib. 11. cap. 23 *Dilucescant allucente misericordia tua Domine.*

¶ Antelucio, ante lucem, vor Tage. Apulejus lib. 1. Milesi. pag. 107 *Itaque maturius quieti nos reponamus: & somno levatâ lassitudine noctis, antelucio anfugiamus isthinc quam pote longissime.* Idem paullò inferius pag. 108 etiam

¶ Anteluculò, dixit. *Anteluculò furtim evadere, & viam, licet trepido vestigio capessere.* Add. lib. 9. p. 223.

¶ Antelūcanus, was früh vor Tag geschiehet. Symm. lib. 1. ep. 21 *Antelucanus somnus.* Sic *Studia, opera antelucana.* Cic. 4. Tusc. cap. 19 *Dolere se ajebat Demosthenes, si quando opificum antelucanâ vitam esset industriâ.*

¶ Circumlucere, umherleuchten. Seneca Consol. ad Marciam c. 2 *Magnitudinis fraternæ nimis circumlucentem fortunam exosa, defodit se, & abdidit.*

¶ Collucēre, *Cælum omnibus collucet*, Cic. de Univers. c. 9. leuchtet allen zugleich. *Collucet flammis tota acies*, über dem gantzen Heer ist es hell vom Feuer / Livius lib. 38. cap. 6. Sic & Curtius lib. 3. cap. 3 *Castra ignis fulgore collucere et visa sunt.* Fuisse idem verbum etiam tertiæ flexionis, Nic. Heinsius ad Prudentii Vincentium v. 10. ex antiqua scriptura probat:

Collucis insigni stola.

¶ Dilucēre, durchscheinen / Horat. lib. 1. epist. 4. v. 12

Inter spem, curamque, timores inter & iras,
Omnem, crede, diem tibi diluxisse supremum.
Grata superveniet quæ non sperabitur hora.

Sed *Dilucet res*, hoc est, clara & aperta est, Livius lib. 3. cap. 16. pr. Idem lib. 25. cap. 29 *Dilucere, id quod erat, cœpit.* Et Apulejus Apolog. p. 317 *Cuivis clare dilucet, aliam rem nullam esse,* &c.

¶ Diluceſcit, es wird Tag. Cicer. 3. Catilin. cap. 3 *Cum jam dilucesceret.* Livius lib. 36. cap. 24 *Jam diluculescebat, cum signum consul dedit.*

¶ Dilucidus, clarus, ut, *Oratio dilucida*, eine klare und deutliche Rede / Cic. 3. de Fin. cap. 1. Comp. *dilucidior.* Cic. in Oratore cap. 5. extrem. *Omnia docentes, & dilucidiora, non ampliora facientes.*

¶ Dilucide, perspicue; adverb. Ter. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 52 *Dilucidè expedivi, quibus me oportuit judicibus*, ich habe klaren Bericht gethan / für den Richtern / für den ichs habe thun müssen. *Dilucide docere*, Livius lib. 39. cap. 47. *Dilucide explicare*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 51. Compar. *Quæstio dilucidius tractata*, Ulpianus Lege 195 1 Dig. de Peculio. Superl. *Dilucidissime* est apud August. Epist. 29 ad Hieron. col. 112 *Eorum vanitatem in Jobiniano de scripturis sanctis dilucidissime convicisti.*

¶ Dilucidare declarare. Auct. ad Herenn. lib. 3. cap. 4 *Rei dilucidandæ caussa.*

¶ Diluculum, tempus diei lucentis, der Morgen / wenn es beginnet zu tagen. *Primo diluculo venire*, so bald es beginnet zu tagen / Cicer. pro Rosc. Am. cap. 7. Et lib. 16. ad Art. epist. 13 *Cum ante lucem surrexissem, venissemque diluculo ad pontem, qui est Minturnis*, &c.

¶ Diluculare. Gellius lib. 2. cap. 29 *Die ernastini, ubi primum diluculabit.*

¶ Elucere, herfür leuchten / scheinen. Cicero de amicit. cap. 6 *Amicitia magis elucet inter æquales*, läst sich mehr spüren und kennen. *Ingenium in eo elucet*, thut sich herfür / läst sich mercken / Cic. pro Cœl. c. 19. Et, *Spes in pueris elucet*, Quintil. lib. 1. c. 1.

¶ Sed de *Eluceſcit*, quod ex analogia Scioppius tuetur, exemplis autem antiquis vix probari potest, vide Voss. de Vitiis Serm. & Cellar. Cur. Posterior.

¶ Illucere, illuceſcere, erscheinen / liecht werden / Tag werden. Cicero pro Milon. c. 26. *Illuceſcit aliquando ille dies.* Plautus in Pers. *Pessimus hic mihi dies hodie illuxit.*

¶ Item active, pro illustrare, Plautus Bacchid. act. 2. sc. 3

Vulcanus, Sol, Luna, & Dies, Dii quatuor
Scelestiorem nullum hoc illuxere alterum.

¶ Interlucere, unter etwas herfür leuchten / Liv. lib. 29. cap. 14 *Duos Soles visos & nocte interluxisse.* Et Virgil. 9. v. 508

— — *interlucetque corona*
Non tam spissa viris.

¶ Sed *interlucare*, quære in *Lucus.*

¶ Pel-

¶ Pellucere, &
¶ Perlucere, vel Pellucere, durchleuchten / gar durch helle ſeyn. *Perlucentibus aliis*, Ovid. 4. Metam. v. 411. *Oratio pellucens*, Cicero de Clar. Orat. c. 79. Idem Offic. lib. 2. cap. 9 *Decorum honeſtumque ex virtutibus maxime perlucet.*
¶ Pellucidus, & perlucidus, das durchaus liecht und klar iſt. *Stella illuſtris & perlucida*, Cicer. 1. Divin. c. 57. *Vitro pellucidior*, Horat. lib. 1. Od. 18. extr. durchſichtiger als Glas.
¶ *Perlucidi* etiam dicebantur, qui pellucentes veſtes, quales ſericæ atque bombycinæ erant, induti eſſent: quod mollium atque mulierum erat. Seneca de Conſtantia Sapientis c. 18 *Hæc ipſe perlucidus, crepidatus, armillatus.* Intelligit Caligulam cui parum virilem cultum exprobrat: Et ſic veſtiti *perlucere* ipſi etiam dicebantur: Juvenal. Sat. 2. v. 77

— — libertatuque magiſter
Cretice, pelluces.

Nam quia tenuiſſimæ iſtæ veſtes erant, pæne nudi apparebant tales induti. Unde idem Seneca Epiſt. 90 *Veſtem nihil celaturam* dixit. Vide & lib. 7. de Benefic. cap. 9.
¶ Pellucidulus, Dimin. Catull. Epigr. 70 *Pelluciduli delicia lapidis*, id eſt gemma.
¶ Pellucidicas, Durchſichtigkeit. Vitruvius lib. 2. cap. 8 *Parietes tectoriis operibus expoliti, ut vitri pellucidatem videantur habere.*
¶ Pollucere, ſacrificare, conſecrare, auffopffern / zueignen / geloben / convivio lautò ſacrificare. *Uti decumam partem Herculi polluceam.* Dem Hercult ein herrlich Mahl zu Ehren anrichten / vid. Macrob. lib. 3. Sat. c. 13.
¶ Pollucibilem cœnam, opiparam & ſplendidam dixit Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 13. & Symmach. lib. 6. epiſt. 71. quam & *Polluctam* Plinius 32. cap. 2 vocat. Et Plaut. in Rud. a. 5. ſc. 3. v. 63 *Neque ſit quicquam pollucti domi.* Vide ibi act. 5. ſc. 3. v. 63. Comp. *Pollucibilior*, Tertull. de Jejuniis cap. ult.
¶ Pollucibiliter adverb. *Obſonare pollucibiliter*, Plaut. Moſtell. 1. ſc. 1. v. 23. Symmach. lib. 3. epiſt. 24.
¶ Pollucus, vide modo expoſitum in *Pollucibilis*, & adde Voſſ. Etymolog. p. 399, ubi accuratiſſime explicatur.
¶ Prælucere, lucem præferre. Et, *prælucere virtute ſua majoribus*, Declam. in Salluſt. vorleuchten / die Vorfahren übertreffen. *Prælucere bona ſpe*, Cic. de amicitia cap. 7. Et Martial. lib. 12. Epigr. 42 *Præluxere faces*, nuptiarum ritus. Sueton. Aug. cap. 29 *Cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam ejus fulgur perſtrinxiſſet, ſervumque prælucentem exanimaſſet.*
¶ Prælucidus ſehr hell / ſehr ſchimmernd. Plinius 37. c. 6 *Ambiga Sardonyches excellunt candore circuli prælucido.*
¶ Relucere, ein Liecht und Schein von ſich geben / ut, *Flamma relucens*, Livius lib. 22. cap. 17. Et Plinius lib. 6. epiſt. 16 *E Veſuvio latiſſima flamma altaque incendia relucebant.* Et, *Veſtis fulgore reluxit*, Ovid. 11. Met. 617.
¶ Sublucere, aliquantulum lucere, ein wenig herfür blicken / einen Schein von ſich geben. Ovidius epiſtola 21. v. 217

Candida nec miſto ſublucent ora rubore.

¶ Sublucidus, etwas licht. Apulejus lib. 6 poſt princip. *ſublucidus lucus.*
¶ Sublucanus. Plin. lib. 11. c. 12 *Sublucanis temporibus.* Nechſt vor Tag.
¶ Translucere, pellucere, durchſichtig ſeyn / durchglantzen oder ſcheinen / ut, *Corpus* vel *Cutis per veſtem tenuem translucet.* Sic Plinius lib. 6. cap. 17 per *ἐπφώνημα: Tam multiplici opere tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona transluceat.* De ſerico loquitur. Ovid. 4. Metam. v. 354 *In liquidis translucet aquis.*
¶ Translucidus, durchſchimmernd. *Elocutio translucida & verſicolor*, apud Quintilianum in Prooemio libri 8.
¶ Pertranslucidus. Plinius lib. 13 cap. 12 *Charta indecoro viſu pertranslucida.*

LVXO, luxare, frequentativum videtur eſſe à *Luere*. Imo a *luxum*, ut Nonius auctor eſt: vide paullo poſt in *Luxuria*. Significat ſolvere, aut loco ſuo movere, verrücken / verrencken. *Membra luxata*; Plin. lib. 25. cap. 28. verrenckt. Seneca Epiſt. 104 *Fregit aliquis crus, aut extorſit articulum? non vehiculum, navemque conſcendit, ſed advocat medicum, ut fracta pars jungatur, ut luxata in locum reponatur.* Prudentius Hymno matutino:

Sub nocte Jacob cærulâ
Luctator audax Angeli,
Eò usque, dum Lux ſurgeret,
Sudavit impar prælium.
Sed cum jubar clareſceret
Luxante claudus poplite
Femurque victus debile
Culpæ vigorem perdidit.

Ubi *luxante* paſſive dixit, pro luxato.
¶ Luxatio, Verrückung. Vet. Gloſſ. *Luxatio*, ἅρμα.
¶ Eluxare, *Fiſtula eluxata*, Plin. lib. 20. cap. 19.

LVXVS, quæcunque intemperantia, & profuſio ſumptuoſa, allerley Ubermaß und Uberfluß mit eſſen / trincken / kleiden / bauen. Terent. in Adelph. act. 5. ſc. 7. extr. *Adoleſcens luxu perditus*, der im Luder liegt. *In luxum effuſus*, Tacitus Hiſt. 2. cap. 36. Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 35

Et luxus populator opum, quem ſemper adhærens
Infelix humili greſſu comitatur egeſtas.

Et pluraliter Silius lib. 11. v. 402

Combibat illapſos ductor per viſcera luxus.

¶ Tacitus Hiſt. 4. cap. 14 pro libidine uſus eſt, cum ait: *quem ſuapte natura grabem onerabant miniſtri avaritiæ & luxu.* Nam *luxum* vocat, ut impubes & forma conſpicuos ad ſtupra traherent. Uti ibidem ſequitur.
¶ Luxuria, & *Luxuries*, diſſolutio morum, Schwelgerey / Schlemmerey. Nonius: LVXVM, *id eſt, vulſum & loco motum, quod nunc* LVXARI *ignari Latinè dicimus: Inde* LVXVRIA: *quia arcta vivendi via ſit excluſa & ejecta.* Alibi ita ſcribit, *ut contra pudorem & ſupra modum profuſionem* nominet. Boethius lib. 1. de diſciplina Scholarium cap. 2, LVXVRIEM *Satyrici triplici partitione diviſerunt. Aliquam in ornatu veſtium dicentes conſiſtere: aliam coitu: tertiam vero guloſitatu aſſiſtricem.* Primæ & ultimæ notionis exempla paſſim obvia ſunt. In ſecunda uſus Terentius eſt Heaut. act. 5. ſc. 1. v. 72

Egone? ut illius animam, qui nunc luxuria & laſcivia
Diffluit, retundam.

Laurentius Novarienſis Homil. de pœnitentia ſæpius utitur hoc vocabulo, ſemper tamen in hoc ſignificatu. Unde & *Luxuriæ* expiandæ exemplum Mariæ Magdalenæ proponit. Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 16 *Si quæ nunc concubitu ipſo ætatis ac ſexus neceſſitate, ne dixerim, libidine & luxuriâ earet, &c.* Et ita poſt binis vicibus iſto vocabulo utitur. Iſidorus quoque lib. 10 Ganeonem *luxurioſum* interpretatur. Cicer. 1. offic. c. 30 *Intelligimus, quam ſit turpe diffluere luxuriâ, delicatè ac molliter vivere*, in Schwelgerey oder Freſſen und Sauffen gerathen. Et ibidem cap. 34 *Luxuria cum omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt.* Et, *Luxuria gnata eſt inopia*, Plaut. in Trinum. prolog. v. 8. Claudianus lib. 2. de Laud. Stilic. v. 132

Luxuries prædulce malum.

Blandum malum luxuria, quam accuſare aliquantò facilius, quam vitare, Valer. Maximus lib. 9 ineunte. *Luxuria pullulans reprimenda*, Corn. Nep. in Catone cap. 2, 3. ¶ 3. Intempeſtiva abundantia, ut Nonius interpretatur, Virg. 1. Georg. v. 112

Luxuriem ſegetum tenera depaſcet in herba.

Wenn die Saat zu geil und dicke ſtehet. Idem v. 191

Aut ſi luxuria foliorum exuberat umbra.

¶ Luxurioſus, ſchwelgeriſch / dem Pracht und Wolluſt ergeben. Cic. de finibus lib. 2. cap. 7 *Luxurioſi reprehendendi ſunt ob eam ipſam cauſſam, quod ita vivunt, ut proſequantur cujusque modi voluptates.* Idem & *luxurioſa frumenta* dixit in Oratore cap. 24. Livius lib. 2. c. 21 *Eo nuncio* (Tarquinii mortui) *erecti patres, erecta plebs: ſed patribus nimia luxurioſa ea fuit lætitia.* LVXVRIOSA FVIT, id eſt, Luxuriæ præbuit cauſam: fecit ut luxuriarent animi & imporentiâ ferociaque nimis efferrent ſe, unde ſeditionum graviſſimæ cauſſæ naſcerentur. Ita & *luxuriare lætitiam* dixit, de quo poſt. Comp. *luxurioſior.* Seneca Epiſt. 7, de turba vitanda: *Avarior redeo, ambitioſior, luxurioſior.* Plin. lib. 17. c. 13. *luxurioſius genus.* Marius tyrannus apud Trebellium Pollionem cap. 8 Gallienum appellat *luxurioſiſſimam peſtem.*
¶ Luxurioſe, adverb. *Luxurioſe vivere*, Cic. 2. de Fin. c. 7. ſchwelgen / üppiges Leben führen. Columella Proœmio: *luxurioſius fercula ſtruere.* Nepos Pauſania c. 3. n. 2 *epulari luxurioſius.* Et Auguſtinus de Morib. eccleſ. cathol. c. 34 *luxurioſiſſime bibere.*
¶ Luxurio & Luxurior, luxuriari, eſt laſcivire, übermas treiben. Livius lib. 1. c. 19 *Animi otio luxuriare.* Idem lib. 23. cap. 12 *Vereor, inquit Hanno, ne hæc quoque lætitia luxuriet nobis & vana evadat*, id eſt, inani gaudio titillet animos, nullum de cætero afferat fructum. Sicut arbores fallere ſolent, nec poma ferre, quæ foliorum ramorumque luxuria nimis exuberant. Ovidius lib. 2. de Arte am. v. 436

Luxuriant animi rebus plerumque ſecundis;
Nec facile eſt æquâ commoda mente pati.

Columella de Arbor. c. 11 *Luxuriantur arbores*, bekommen viel Aeſte. *Litera joco luxuriata ſuo*, Ovid. Triſt. 5. eleg. 1. v. 44.
¶ Eluxuriari, idem. Columella de Arbor. c. 3 *Si pingui agro valida vites depoſueris, pampinis magis eluxuriabuntur, & qualemcunque fructum tulerint, ad maturitatem non perducent.*

LYAEVS, Λυαῖος, *Bacchus*, ἀπὸ τοῦ λύειν. Quia curam ſolvit. *Libare Lyæi latices*, Silius lib. 6 v. 138. Et Horatius eleganter dixit, 3. Carm. od. 21 *— — — tu ſapientum*
Curas, & arcanum jocoſo
Conſilium retegis Lyæo.

¶ Lyæus, adjectivum. Virg. Æn. 1. v. 686

Regales inter menſas lætumque Lyæum.

LYCAMBES, Thebanus fuit, quem Archilochus Poeta maledicus jambis ad laqueum adegit.
¶ Lycambēus, adject. Ovid. in Ibin v. 51

In te mihi liber Iambus
Tincta Lycambeo ſanguine tela dabit.

Martial.

Martial. lib. 7. epigr. 11

Si qua Lycambeo sanguine tela madent.

LYCĀON, rex Arcadiæ, ab Jove in lupum conversus. Ovid. 1. Metamorph. v. 198

Struxerit insidias notus feritate Lycaon.

¶ Lycāönius. Catull. Carm. 76, sive Coma Berenices, v. 66 *Callisto Lycaonia:* & Avienus Phœnom. Arat. v. 118 *Lycaonia Ursa.* Idem Periegesi v. 759 *in Lycaonias Arctos.*

¶ Lycāönis, Ovid. 2. Fastor. v. 173 *perjura Lycaoni*, Callisto, Lycaonis filia, vocandi casu.

LYCAONIA, Λυκαονία, Asiæ regio, inter Cappadociam, Pamphyliam, Pisidiam & Ciliciam asperam. Plin. lib. 5. c. 27.

¶ Lycaones, Lycaonier. Plin. lib. 5. c. 28. ¶ 2. Et *Lycaones* Lupi sunt jubati & varii Indiæ, Indianische/ zottigte/ und bunte Wölffe/ Plin. lib. 8. cap. 34.

LYCĒUM, Λύκειον, Schola Aristotelis, in qua inambulantes disputabant Peripatetici. Nomen ab Apolline Lyceo accepit, cui sacrum fuit, ut auctor est Lucianus de Gymnasiis. ¶ 2. Fuit idem etiam nomen gymnasii Ciceronis in Tusculano, de quo lib. 1. de divinatione cap. 5 pr. & alibi. ¶ Dicitur & de quovis gymnasio, sive loco colendis studiis idoneo.

LYCĒUS, λύκειος, vel Lycæus, Λύκαιος, mons Arcadiæ, sic a frequentia luporum dictus. Unde *Jupiter Lycæus.* Plinius lib. 4. cap. 6 *Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido: item Cyllene: Lycæus, in quo Jobis Lycæi delubrum.*

LYCHNIS, λυχνὶς, *Lucernulam* transfert Gaza, herba est coronaria, & silvestris Dioscoridi lib. 3. cap. 520. & 521. Coronaria, quæ *rosa Græca* Plinio est, Marienrosen / Margenröslein; Silvestris vero, Wiederstöß/ Lichtwerck/ Hadriano est. Nam hæ appellationes, Tausentschön/ Damernäglein/ Feldnäglein/ Graßblumen/ *Lychnidi* non conveniunt. Vide descriptionem Matthioli. ¶ Et *Lychnitis*, herba alia Plinio lib. 25. cap. 10. ¶ 2. *Lychnitem* Gemmam etiam vocat Agricola, ein gelblicher Rubin. *Lychnites* rubinus noster est, Encelio. Vide Jacob. Philipp. Mausacum ad Plutarchi librum de fluminibus capite de Hydaspe.

LYCHNVS, λύχνος, lucerna, eine Leuchte. Candelis sebaceis olim non nisi pauperes utebantur: reliqui facibus, vel lucernis. Has Græci λύχνους vocant. Virg. Æn. 1. v. 726

Dependent lychni laquearibus aurea.

¶ Ellychnium autem, ἐλύχνιον, funiculus est in oleo ardens. Ein Docht in der Lampen. Stat. lib. 4. Silvar. carm. 9. v. 29

Non ellychnia sicca, non repleta
Bulborum tunica - - -

¶ Lychnuchus, λυχνοῦχος, lucernæ sustentaculum, ein Lampenstock/ Leuchter. Cicero ad Q. fratr. lib. 3. ep. 7 *Hanc* (Epistolam) *scripsi ad lychnuchum ligneolum.* Et Sueton. Cæs. cap. 37 *Ascenditque Capitolium ad lumina, quadraginta Elephantis dextra, atque sinistra lychnuchos gestantibus.* Vide ibi Casaubon. & Torrent.

¶ Lychnobii, λυχνόβιοι, qui ad lucernam vitam degunt, præponere sc. viventes, apud Senecam epist. 122 sub finem. Vide supra in *Lucifugæ.* Adde Chiliadas, & P. Crinitum lib. 16. de D. H. cap. 6.

¶ Bilychnis, duos lychnos habens. Petronius Arbiter pag. 75 *Lucerna bilychnis de camera pendebat.*

LYCIA, Asiæ regio inter Pamphyliam & Cariam a *Lyco* rege cognominata. *Chimærifera Lycia*, Ovidio 6. Metam. v. 339, quia in ea regione mons Chimæra.

¶ Lycius, adject. ut, *Lycii montes*, Statius 1. Silv. 2. v. 222. *Deus Lycius*, id est, Apollo, Propert. lib. 3. eleg. 1. extr. *Lycia coma*, pro ea quæ promissior sit & comptior: proverbium est inde natum, quod Lycii studiose consueverint fovere comam, atque adeo, ut mulctam subire maluerint, quam eam præcidere, ut Aristotel. scribit. Sed adagii hujus originem plurimis refert verbis Cæl. lib. 16 Antiq. Lectionum cap. 19.

LYCISCA, dimin. a λύκος, canis nomen apud Virgil. Wölfichen. ut, *multum latrante lyciscæ*, Ecloga 3. v. 18. Quasi ex lupo & cane nata. Eugenius Toletanus Carm. 22

At lupus & catula formant coëundo lyciscam.

In canum nominibus & Ovidius posuit Metam. 3. v. 220.

¶ Lyciscus, pueri nomen Horatio Epod. 11. v. 36.

LYCIVM, λύκιον, arbor spinosa in Lycia, Cappadocia, Italia & Dalmatia nascens. ¶ 2. Medicamentum ex succo baccarum ejus arboris, quam Galenus *Pyxacanthum* πυξάκανθον vocat. Vide tum de arbore, tum de medicamento Dioscoridem lib. 1. cap. 114.

LYCŌPHRON, Λυκόφρων, Grammaticus, & Tragœdiarum scriptor, quem sic nominatum ferunt, quod ænigmatice τὰ πανύργα scribat, quæ sua est lupis natura. Ovid. in Ibin v. 531

Utque cothurnatum periisse Lycophrona narrant.

Lycophronis autem sive hujus, sive alterius Poëma vetustissimum, inscriptum Cassandra, doctissimum illud quidem, ac copiosissimum fabularum atque historiarum oceanum, continens narrationem de rebus ab Hercule gestis usque ad tempora Alexandri Magni, Historiam item Argonauticam, bellique Thebani & Trojani, sed obscurissimum, unde Statius lib. 5. Silv. carm. 3. v. 157 *latebrasque Lycophronis atri* dixit; erudite exposuerunt Theodorus Canterus, & Joh. Meursius, quod Jos. Scaliger Carmine Jambico Latino, ad antiqui sermonis faciem accommodato divine, ut solet, transtulit.

LYCOPSIS, λύκοψις, herba anchusæ adeo similis, ut vix ab ea discerni possit. Quare & a Dioscoride inter anchusarum genera refertur lib. 4. Est autem *Anchusa*, rothe Ochsenzung. *Lycopsin*, cui à floribus, quorum hiantium faucium luporum figura est, hoc est nominis, vocant wilde Ochsenzung / oder scharffe Zung.

LYCVRGVS, Λυκόοργος, Λυκοῦργος, Rex & legislator Lacedæmoniorum. Reip. rationem & leges optimas Lacedæmoniis constituit, quibus usi illi ad quingentesimum usque annum bene habuerunt. Lycurgi instituta explicat & commendat elegantissime Xenophon libro de Repub. & legibus Lacedæmoniorum, & Plutarchus in vita Lycurgi: & Justinus lib. 3. c. 2 & 3, summam quandam earum dedit. ¶ Hinc pro severo Judice *Lycurgum* per antonomasiam non semel Ammianus dixit, ut lib. 22. cap. 23 *Verum ille judicibus Cassius tristior & Lycurgis, causarum momenta æquo jure perpendens, suum cuique tribuebat, nunquam à vero abductus.* Et lib. 30 cap. 29 *Judices nunquam consulto malignos elegit: sed si semel promotos agere didicit immaniter, Lycurgos invenisse se prædicabat & Cassios, columina justitiæ priscæ.*

¶ 2. Fuit & alius Lycurgus Thraciæ Rex, qui omnes vites in regno suo excidi jussit, cum temulentos aliquot conspexisset nimio mero pugnantes. Vide Servium ad illud Virgilii 3. Æneid. v. 14 *- - - acri quondam regnata Lycurgo,*

item Vet. Schol. Sophoclis Antigone v. 967. itemque Philippum Poetam Græcum lib. 1 Anthologias εἰς ἄμπελον: inprimis Plutarchum lib. 4 de utilitate ex poetarum lectione capienda. ¶ 3. Lycurgus alius Rhetor Athenienſis fuit, cujus exstant orationes aliquot inter reliquas orationes Græcas multorum. Is dixit: Ἔπαινος μόνος ἆθλον τῶν κινδύνων τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐστί, hoc est, *Laus sola præmium boni est viri.*

LYDIA, Λυδία, quæ & *Mæonia*, regio Asiæ mediterranea Crœsi regno, fortuna, opibus & rebus gestis celebris, tum etiam Pactoli fluvii auriferi famâ. Nomen a *Lydo* rege est, Tyrrheni fratre: Vide Servium in 8. Æneid. Virgil.

¶ Lydus, ein Lydier. Lydi Herodoto auctore lib. 2. primi aurum argentumque percussere, post hos Ægyptii. *Lydo viro negotium non erat, at ipse foras egressus parabis.* Λυδοῖ Λυδῶ πρᾶγμα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπλάτυνε. De Crœso dictum, qui rebus florentissimis utens Cyrum in se provocavit. Aures habebant perforatas, sive annulatas, qui mos Asiorum etiam fuit. Plaut. Pœnul. act. 5. scen. 2. Voss. lib. 6. Instit. Orator. p. 477.

¶ Lydius adjectivum aliud, ut, *Aurifer amnis Lydius*, apud Tibull. lib. 3. eleg. 3. v. 29. *Lydius lapis*, vel Heraclius, ein Probierstein / pro acri & exacto judicio proverb. Vide Chiliad.

¶ Lydius sonus & modus quid sit, v. Mitrælii Lexicon Philosoph. in Musica. Apul. lib. 1. Florid. *Seu tu velles Æolium simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum.*

LYMPHA, aqua, unius literæ mutatione factum ex Græco νύμφη. *Dant famuli manibus lymphas*, &c. Virg. 1. Æneid. v. 701. *Fluvialis lympha*, fliessend Wasser/ 4. Æneid. v. 635. Catull. epigr. 27

At vos, quo libet, hinc abite lymphæ,
Vini pernicies.

¶ Lymphaticus, νυμφόληπτος, furiosus, unsinnig. Cujus furoris caussa vulgo credita fuit, conspectus nymphæ, id est, spectri, in fonte aut aquis. Festus: *Lymphæ dictæ sunt à Nymphis: vulgo autem memoriæ proditum est, quicunque speciem quandam è fonte, id est effigiem Nymphæ viderint, furendi non fecisse finem, quos Græci* Νυμφολήπτους; *Latini* Lymphaticos *appellant.* Solebant autem qui furore eo agebantur, corpus jactare, & plerumque in aquam conjicere. Unde Pastor quidam apud Theocritum optat, si pejeret, *Lymphaticus* fieri, & in flumen desilire. Vide Heinsium ad illud Horatii lib. 1. Satyr. 5. v. 97.

- - - debinc Gnatia lymphis
Iratus extructa dedit risumque jocosque.

Item ad Theocritum cap. 9. Prudentius Hymno Καθημερ. 9. v. 55 de Gergesenorum suibus malo genio perciteis, seque in mare præcipitantibus:

Pulsa pestis lubricorum mille formis; Dæmonum
Corripit gregis suilli sordida spurcamina
Seque nigris mergit undis: sic pecus lymphaticum.

Ubi ὕστερον πρότερον est. Nam præcedere debet: *Fit pecus lymphaticum;* sequi verò, *seque nigris mergit undis.* Livius lib. 10. c. 28 *Lymphaticum paborem* dixit. Apul. lib. 4. p. 153 Milet. *Jam commodum conniverat, nec diu, cum repente lymphatico ritu somno recussa, longeque vehementius afflictare sese, & pectus etiam palmis infestis tundere, & faciem illam luculentam verberare incepit.* Ist im Schlaffe uffgefahren.

¶ Lympho, lymphare, verbum activum, & *Lymphari* passivum,

pro, in furorem impellere, seu horrorem incutere, veteribus aliquibus in usu fuit, einen Greuel und Schrecken machen. Val. Flaccus lib. 3. v. 46

— — Deus ancipitem lymphaverat urbem.

Et Statius 7. Thebaid. v. 662

It, lymphante deo, media inter millia longum
Vociferans. (i. e. deo in furorem agente.)

Et passive Plinius lib. 24. cap. 17 de herba quadam Indica: *Hac pota lymphari homines*, &c. Maximè ita participium usitatum est. Livius lib. 7. c. 17. *Tunc quidem velut lymphati & attoniti, munimentis suis trepido agmine inciderunt*, sie haben sich in ihre Festungen/ als die Unsinnigen/ und so von sich selbst nichts wüsten/ verkrochen. *Lymphati animi caco pavore*, Tacitus lib. 1. Hist. cap. 82. Curtius lib. 6. cap. 2. *Discurrunt lymphatis similes. Mens lymphata Mareotico* (præstantissimi vini genus Mareoticum) apud Horat. lib. 1. carm. 37. Ubi vide.

¶ Lymphatio. Plinius lib. 34. c. 15 *nocturna lymphationes*, Nachtschrecken.

LYNCESTIS, aqua acidula in Paphlagonia, vini modo inebrians. Plin. libr. 2. c. 106. Ovid. 15. Metamorphoseon v. 329

— — Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quàm si mera vina bibisset.

Lynceus, dissyllabum & trisyllabum, sub *Lynx* invenies.

LYNX, λύγξ, λυγκὸς, & *lupus cervarius*, ein Luchs. Helvetii nominant, einen Thierwolff/ animal est vario & maculoso tergore, visus acutissimi, cervis vehementer infestum, duorum aut trium generum. Minus etiam in Germania notum est, Gesnerus. Vide de iis & D. Hieron. lib. 1. epist. 4. ad Chrysogonum Monachum: ubi & iis a natura insitum refert, ut post tergum respicientes priorum obliviscantur. *Lynces varias, maculosas, imbelles, fugaces*, epitheta sunt. Propert. lib. 3. eleg. 17 ad Bacchum:

Lyncibus in caelum vecta Ariadna tuis.

¶ Lynceus, dissyllabum, Λυγκεύς, unus ex Argonautis, accuratissimâ oculorum acie præditus. Hunc Varro centum triginta millia passuum prospexisse scribit, hat können sehen über zwantzig grosser teutscher Meilwegs weit. Tot enim milliaria germanica, non communia, sed magna numerus 130000. passuum efficit. Quin saxa truncosque transmittere visu creditus est. Plutarchus de communibus notitiis adversus Stoicos; qui & de alio docet, qui ex Lilibæo Siciliæ promontorio, navium numerum solventium Carthagine notare, & edicere potuerit, de quo & Strabo lib. 6. De utroque Ælianus Var. Hist. lib. 11. cap. 13. & Nazarius Panegyrico Constantini cap. 10. Ac ultimo quidem *Strabonis* nomen fuit, ut ex Varrone Plinius tradit lib. 7. cap. 21. Apulej. lib. 2. A. A. *Ineptias, inquam, mihi narras, & nugas meras. Vides hominem ferreum, & insomnem, certè perspicaciorem ipso Lynceo, vel Argo, & oculeum totum.* Horat. lib. 1. epist. 1. v. 28

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen iccirco contemnas lippus inungi.

Senecâ Medeâ v. 228

— — Munus est Orpheus meum
Satique Boreæ, quique trans pontum quoque
Submota Lynceus lumine immisso videt.

¶ Lynceus tribus syllab. λύγκειος, ut, *Lynceis oculis contemplari*, apud Horat. 1. serm. satyr. 2. v. 90. Et Cicero ad Varr. lib. 9. fam. ep. 2 *Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nunquam incurrat*, wer ist doch so eines scharffen Gesichts und Verstands/ der in solcher grosser Blindheit und Finsternüß nirgend anstosse/ anlauffe und fehle? Boëthius de Cons. Phil. lib. 3. Prosa 8 *Quod si, ut Aristoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus, illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus, turpissimum videretur?* Ovid. 5. Fast. sub fin. v. 709

Pectora trajectus Lyncéo castor ab ense
Non expectato vulnere pressit humum.
Ultor adest Pollux, & Lyncea perforat hastâ.

In primo versu est Adjectivum, in tertio Accusativus Græcus à primitivo.

¶ Lyncurium, Λυγγούριον, gemma è lyncis urinâ coacta, colore succini, de quo Ovid. lib. 15. Metamorph. 413

Villa racemifero lyncas dedit India Baccho,
E quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.

¶ Dicitur autem & *Lyncurius* & *lapis lyncurinus*.

LYRA, dicta a λύρα, ut Etymol. vel *olovεὶ λύτρα λίγειας*, Eustath. Lyra quasi lytra dicta est, quod est pretium pro redimendis. Mercurius enim, qui lyram primus (tensis super cochleam chordis) invenit, eam Apollini, cum pax inter illos post furtum facta esset, largitus. Pausanias in Eliacis prioribus, & Homerus Hymno in Mercurium. Estque instrumentum musicum, eine Leyer/ Lauten und Harffen. Alexander magnus cum Ilium veniisset, Paridis lyram ostensam sibi admirari noluit, sed pluris se factorum respondit, si quis ei monstraret lyram Achillis, Ælian. lib. 9. Variar. c. 38. Et Quintil. lib. 1. cap. de Musica: *Socrates jam senex instituit lyra non erubescebat*, auff Seitenspielen lernen. Apul. lib. 2. Florid. *Poemata, omne genus apta virgæ, lyræ, soccо, cothurno.* Lyræ cantu omnem circumscribere Musicam Poetas notat Barth. ad Claudian. p. 501.

¶ 2. Et, *Lyra*, Sidus est cœleste, Fides vel Fidicula. Ovid. 2. Fast. v. 75 *Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultus,*
Dicet, ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri?

¶ Lyricus, ut, *Poeta lyricus*, qui carmina sua ad lyram recitabat. Inter eos Poetas excellere se jactat Horatius, Od. 1. lib. 1

Quod si me lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sydera vertice, &c.

Lyrici apud Græcos novem fuere, inter quos excelluit Pindarus. Vide *Pindarus*.

¶ Lyricen, ein Geiger / Seitenspieler. Onomast. vet. *Lyricen*, λυρῳδός.

¶ Lyristes, idem. Sidonius lib. 8. epist. 11. in carmine: *Alcæo potior lyristes ipso.* Et Plinius lib. 9 epist. 17 *cum lector, aut lyristes, aut comœdus inductus est*, puta in convivium.

LYRNESSVS, Λυρνησσὸς, Troadis urbs in Phrygia, ex qua Briseis fuit. ¶ 2. Alia urbs & illius quasi colonia in Pamphylia. Vide quæ ad Curtium 3. cap. 4. n. 10 notavimus.

¶ Lyrnessius, Virgil. 10. Æneid. v. 128, *Lyrnessius Acmon.*

¶ Lyrnessis, patronymicum seu gentile, Ovid. 4. Trist. eleg. 1. v. 15 *Fertur & abducta Lyrnesside tristis Achilles.*
Id est, *Briseide.*

LYSANDER, Λύσανδρος, dux fuit Lacedæmoniorum invictissimus, tempore Pausaniæ & Agesilai. Decessit admodum pauper, adeò ut ille, cui vivens filiam desponsaverat, retrocederet ac ducere nollet, quam ob caussam ab Ephoris punitus est, ut qui amico mortuo gratiam non præstaret, & pactis fideque divitias potiores haberet, *φίλῳ τι ἀποθανόντος ἀμνημονεῖν, καὶ τῶν συνθηκῶν τὸν πλοῦτον προτιμᾶν*, Ælian. lib. 6. hist. Variæ cap. 4.

LYSIAS, Λυσίας, Syracusanus fuit genere, unus ex decem illis clarissimis oratoribus, quos una ætate Athenæ habuerunt, quem Cicero pluribus in locis egregiis ornat testimoniis. *Disertissimum* eum vocat, *venustissimum & politissimum scriptorem*, in Oratore cap. 9. *Subtilem* item atque *elegantem*, de clar. orat. cap. 9. quæ repetit Quintilianus lib. 10. cap. 1, additque, *nihil eo quæri posse perfectius*, &c. Lysiæ orationes aliquot in opere Aldi extant, & seorsum quoque excusæ sunt.

LYSIMACHVS, Λυσιμάχος, Alexandri magni pædagogus fuit. Callisthenis auditor studiosus, cui, cum Alexandro invisus, in vinculis teneretur, poculum remediumque miseriæ optanti, propinavit, quamobrem leoni eum Alexander objecit, sed qui a Lysimacho in congressu interfectus est, Justin. lib. 15. c. 3. & Plutarch. in Alex. Magno. Periit in ultima pugna principum Alexandri (de quorum numero & ipse fuit) amissis ante a variis casibus quindecim libris, victus a Seleuco. Justin. lib. 17. c. 2.

¶ Lysimachia, urbs fuit in ore Chersonesi Thraciæ, condita a Lysimacho, Justinus ibidem.

¶ Lysimachiensis, gentile nomen ab hac urbe ductum. Livius lib. 33. c. 38.

LYSIS Philosophus Pythagoræus, quo magistro in Philosophia e Præceptore Epaminondas usus est. Vide Plutarchum & Nepotem in Epaminonda. Dictum de hoc etiam aliquid in *Aristippus.*

LYSIPPVS, Sicyonius fuit nobilis statuarius, de quo multa Plinius lib. 37. cap. 7. Et Cicero ad Luceium lib. 5. famil. Epist. 12 *Alexander ab Apelle potissimum pingi, & a Lysippo fingi volebat.* Horat. lib. 2. epist. 1. v. 239

Edicto vetuit ne quis se præter Apellem
Pingeret, aut alius Lysippo duceret ære
Fortis Alexandri vultum simulantia.

LYSISTRATVS, Lysippi statuarii fuit frater, qui primus statuas e gypso finxit. Plin. lib. 35. c. 12.

LYTRON, λύτρον, ἀπὸ τῆς λύσεως, a solutione auri, Fest. estque pretium redemptionis, quod datur liberatoribus. Sicuti μαίωτρα obstetricibus, θρεπτήρια parentibus, διδακτρα præceptoribus, σώτρα servatoribus, ὀπτήρια, alicujus videndi, μηνύτρα indicii, εὐαγγέλιον boni nuncii præmia sunt. Vid. Rhodig. lib. 13. cap. 30. lib. 20. cap. 29. Ranzion/ Lösegeld.

LYTTA, λύσσα, vermiculus in lingua canum, qui si catulis eximatur, rabidi postea non fiunt, ein Hundswurm / Plinius lib. 29. cap. 5. λύσσαν, Græci *rabiem* vocant.

LLS. Sestertium antiqui his modis exprimebant IIS. H S. LLS. duarum librarum & semissis charactere; superposita lineola, millenarii index sestertium in neutro signif. Vide *Budæ. & Glarean. de Asse.* item *Henisch.* & præsertim tabulas Scioppianas: eas, sed ad veriorem sententiam correctas, suis *de pecuniâ veteri* libris subjunxit Gronov. p. 889. seqq.

M.

M Conſonans liquida (quam literam mugientem Quintilianus vocat) tranſit in *n*, per derivationes (exceptis *d*, *t*, *c*, *q*, ut, *Tantundem*, *itemtidem*) *nuncubi*, *nunquàm*, *nunquam*, *quicunque* &c. Et in his quidem, *anceps*, *anfractus*, quæ ex præpoſitione inſeparabili *am* componuntur. Convenit rebus vaſtis & inſuavibus, & cum literæ R. miſcetur, murmur exprimit, ut Æneid. 1. v. 55 A

— — magno cum murmure montis
Circum claustra fremunt.

Cum nimium, aut temerè repetitur, Græcis μυσιγμὸς dicitur, teſte Capella lib. 5. Sed Diomedi vitium eſt pronunciationis, cum M. profertur, ubi debet abſorberi: ut ſi vocem claudat, & ſequens dictio incipiat a vocali. Alii *motacismum* vocant, quod non improbat Voſſius lib. 4. Inſtit. Orat. pag. 46. Nam literam hanc non μῦ tantum, ſed μῦ quoque dixére, ut Euſtathius ex lexico Rhetorico init. Commentarii in Iliad. γ teſtis eſt. ¶ 2. Majuſcula, Marcum repræſentat, ut, *M. Manilius*, *M. Lepid.* *M. T. C. Marcus Tullius Cicero.* M' cum apoſtrophi ſigno, *Manii* nota eſt. ¶ 3. In numerorum notis, millenarium refert.

MACCVS. Maccos, ut Diomedes lib. 3 tradit, Atellanarum Poëtæ fecere perſonas ſordidas, fatuas, ſtultas. Apulejus Apolog. p. 325 *Si cum hac una Ruffini fallacia contendantur, Macci prorſus & baccones videbuntur, &c.* Ita hunc locum emendavit Lipſ. lib. 2. Epiſt. Quæſt. 22. Sed ante Lipſium ita Turnebus legit, & citat hunc locum lib. 17. Adverſ. cap. 21. Idem ille, maximus literator lib. 29. cap. 20 *macros* a ſtirpe quadam & ſtolidiſſima muliere, *Macco*, dictos putat. Unde & μακκοῦν verbum Ariſtophanes fecit, & pro deſipere, ſeu delirare poſuit, ut Vetus Scholiaſtes interpretatur. Helladius Biſantinus apud Photium Cod. 179 Οπερ μακκοῦν ἀρχαίως ἐστὶ τὸ μὴ ἀκούειν. ἢ τὸ μὴ νόειν, ὅπερ τὸ τοῦ ἰδιώτου. Μακκοῦν, *juxta antiquos eſt*, μὴ ἀκούειν. (non audire) ἢ μὴ νόειν, *quod* τοῦ (intelligere) *ſignificat.* B

MACEDONIA, ſic dicta a filio Oſiridis, primus Emathia appellabatur ab Emathio filio Cameſis, regio fertiliſſima inter Thraciam, Epirum & Græciam propriam: regnum quondam Philippi & Alexandri Macedonum, quinquaginta populorum frequentia, Plinio auctore lib. 4. c. 10 celebre. Dicta & fuit *Macetia* Gellius lib. 9. cap. 3. *Philippus Amynta terra Macetia rex.* Heſych. μακεσία, ἡ μακεδονία.

¶ Mācĕdo, ŏnis: & Mācĕta, æ, Macedonier. Stat. lib. 4. Silv. 6. extr. de Alexandro:

Nec te regnator Macetûm — —

Auſon. in Alexandria:

Et vos ite pares: Maacetûmque attollite nomen.

Et in his & in aliis Poëtarum locis corruptum fere hoc nomen, legiturque *Macedum*, non *Macetûm*, quod verum & genuinum. Eſt enim contractio, pro *Macetarum*: At *Macedum* pro *Macedonum* quis dicat? Primus *Macetarum* nomen reſtituit Scaliger ad Auſonium de clar. Urb. c. 3. Fuit Macedonum gens fortitudine virtuteque bellica inprimis celebris, quibus rebus & ſummum ſibi imperium peperit. C. Nepos Eumene cap. 3 *Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim ſemper habiti fortiſſimi, qui ſummâ imperii potirentur.* Cæterum de Imperio Macedonum vide Liv. lib. 45. cap. 109. C

¶ Macedonius, & Macedonicus adjectiva, ut, *Mare Macedonicum*, Plin. 4. c. 11. Et *Macedonia fariſſa*, Ovid. 12. Metam. v. 466, ubi ſecunda contra legem originis producta eſt, metri cauſſa.

¶ Macedonienſis, idem. Plautus Pſeud. a. 4. ſc. 4. v. 4 *vir Macedonienſis.*

MĂCELLVM, ὀψωνάλιον, locus ubi veneunt quæcunque ad victum pertinent, ein Spetſemarck. Cic. de divinat. lib. 2. cap. 27. extr. *Annona in Macello cara.* Vide Caſaub. ad Cæſarem Suetonii cap. 26. Varro nomen ipſum a Macillo quodam Romano derivat Donato notante. D

¶ Macellarius, qui neceſſaria ad victum vendit. Vet. Gloſſæ *Macellarius*, ὀψωνιοπώλης. Garkoch. ¶ 2. Ein Metzger.

Macco, vide paullo poſt in *Macer.*

MACER, cra, crum, macrior, macerrimus, exilis, extenuatus, dürr / mager / abgezehrt / a μακρὸς, longum, ſchlang / Horat. epiſt. 7. lib. 1. v. 33

Macra cibum petes arctum, quem macra ſubiſti.

Seneca Epiſt. 78 *Maximi dolores conſiſtunt in macerrimis corporis partibus.* Columella lib. 2. cap. 9 *macerrima humus.* Et *macrior ager*, apud Caton. cap. 6. *Macriori vitu*, Columell. lib. 4. c. 24. *Loca macriora*, Columell. lib. 2. cap. 18. *Macerrima pars ſineti*, Idem lib. 4. cap. 23.

¶ Mācellus, diminutivum, *Homo non magnus, macellus*, Lucilius apud Nonium.

¶ Macritudo, ipſa macies. Plautus Captiv. act. 1. ſc. 2. v. 32. *Oſſa atque pellis ſum miſer macritudine.* Vide Nonium.

¶ Macritas. Vet. Gloſſ. *Macritas*, λεπτότης, & Palladius lib. 11. cap. 1, *propter macritatem ſemen aliud ferre* [terra] *non valet.* Et Vitruvius lib. 2. cap. 4 *macritatem arenæ* dixit.

¶ Macies, Dürrigkeit / φθίσις. Ovidius de Invidia, lib. 2. Met. v. 775 *Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto.* & lib. 3. Metam. verſ. 397

Abducitque cutem macies.

¶ Macilentus, hager / mager. Plaut. in Capt. a. 3. ſc. 4. v. 114. *Macilento eſt ore, naſo acuto*, er ſiehet dürr und ſpitz aus.

¶ Maceo, macere, Mager ſeyn. Plaut. Aulul. a. 3. ſc. 6. v. 18 *curâ macet.*

¶ Maceſco, maceſcere, macrum fieri, mager werden. Pallad. lib. 11. cap. 1 *ſemine maceſcunt herba.*

¶ Emacio, emaciare, quod pro macie conficere, aliquoties Columella uſurpavit, ut, *Emaciatum armentum*, lib. 2. cap. 11, mager Vieh: *Vinea emaciata*, ibidem cap. 10. pr. ausgemergelt. Et lib. 4. cap. 24 *Palmæ* [viris] *emaciant ſtirpem ſuam.*

¶ Macreſco, macreſcere, idem quod maceſcere. Horatius lib. 1. Epiſt. 2. v. 57

Invidus alterius macreſcit rebus opimis.

De *Marceſco*, vide infra in *Marceo.*

¶ Emacrare, macrum reddere. Plinius lib. 18. cap. 10. extr. *terram emacrari hoc ſatu exiſtimantes.* Non tamen certa ſatis auctoritas, manuſcriptis repugnantibus. Vide Harduinum.

¶ Emacreſcere, mager werden / valde macreſcere. Celſus lib. 2. cap. 4 *Mali morbi ſignum eſt, nimis celeriter emacreſcere:* & cap. ſeq. *Ubi ager pro ſpatio paxum emacreſcit.* abnehmen und verfallen.

¶ Remacreſco, idem. Hæc enim particula aliquando intendit, de quo ſuo loco monuimus. Sueton. Domit. cap. 18 *Quæ* (crura) *tamen longâ valetudine remacruerant.*

¶ A Macer eſt & *macerare*, id eſt, attenuare. mollificare, quod tamen primam producit: Horat. lib. 1. Carm. ode 13

— — — arguens
Quàm lentis penitus macerer ignibus.

Ovidius Epiſtola Acontii 20. v. 125

Maceror interdum quod ſim tua cauſa doloris.

¶ *Macerari fame*, durch Hunger dürr und ſchmal werden. Sed, *Salſamenta hæc Stephanio fac macerentur pulchre*, Terent. Adelph. 3. ſc. 3. v. 27. wäſſern / weichen. *Macerare ſale*, einſaltzen / Plin. 31. cap. 7. extr. *Calcem macerare*, Vitruv. 7. cap. 2. Kalck löſchen. *Calx macerata*, Pallad. lib. 1. cap. 14. ¶ 2. Sæpius autem & ad animum transfertur. Terentius in Andr. 5. ſc. 3. v. 15 *Tu modo, anime mi, noli te macerare*, kräncke dich nicht. Et ibidem, *Cur me excrucio? cur me macero?* ¶ 3. Et alia metaphora Florus 2. cap. 6, 28 *Fabius Cunctator per Falernos Gauranosque ſaltus macerabit Hannibalem*, hoc eſt, exercitum ejus fatigavit, vexavit.

¶ Maceratio. Vitruvius lib. 7. cap. 2 *Calx in maceratione diuturna liquore deferbere cœpit.*

¶ Permacerare. Vitruvius c. l. *Calculi in opere cum permacerantur, diſſolvunt & diſſipant teſtorii politiones.*

¶ Præmacerare. Scribon. Largus Compoſ. 193 *Præmacerantur mala cydonia*, id eſt, ante macerantur.

MACERIA, æ, & Maceries, ei, τοῖχος, paries, eine Wand / Leimwand. Terent. in Adelph. act. 5. ſc. 7. v. 10 *Hanc in horto maceriam jube dirui.*

MĂCHAERA, μάχαιρα, gladius, ſica, ein Meſſer / Schwerdt. Apud Suetonium in Claudio cap. 15 carnifici tribuitur, ad præcidendas manus. Et Juvencus in Lucæ cap. 2

Atque tuam fulgens animam, mihi crede, machæra,

ſcilicet *percurret.* Proverbium: *Ne puero machæram*, ſubaudi *commiſeris*, Kindern gehöret nicht / damit ſie nicht wiſſen umzugehen. Plutarchus ſic, quemadmodum Stob. indicat, Μὴ παιδὶ μάχαιραν, ἡ παροιμία φησίν. Ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδευσίαν, Hoc eſt, *Ne puero gladium, proverbium ait. Ego vero dixerim, Ne puero divitias, neve viro imperitiam.*

¶ Machærophŏrus, μαχαιροφόρος, ſicarius, gladium ferens, ſic legitur apud Ciceronem lib. 2. ad Qu. fratrem ep. 9.

¶ Machæropœus, ein Meſſerſchmiedt / Schwerdtfeger.

MĂCHĀON, Μαχάων, Medicus apud Homerum in Iliade. Et Propertius lib. 2. Eleg. 1. v. 59

Tarda Philoctetæ ſanabit crura Machaon.

¶ Măchāŏnius, adject. Ovid. Remed. am. v. 546

Ille Machaonia vix ope ſalvus erit.

MĂCHĪNA, æ, μηχανή, molimen, opus, inſtrumentum. *Machina bellica*, eine Kriegsrüſtung. *Machina lignea*, eine Rüſtung von Holtz. *Machina Mundi*, Lucret. lib. 5. v. 97. das Gebäu der Welt. Proprie eſt inſtrumentum, quo commodius moles, in eum quem volumus locum, transfertur. Ita Horat. lib. 2. Epiſt. 2. v. 73 *Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina lignum.* Ejusmodi machinarum apparatus deſcribit Vitruvius lib. 10.

¶ 2. Sed & de aliis rebus dicuntur *machinæ*; nam & *machinæ*

de mola usurpatur: unde *Asinus machinarius*, molendinarius est. *Machinam frumentariam* JCtus dixit lege 13 § 10. Dig. de Instructo vel instrumento locato. Vide Turnebum lib. 8. cap. 9. Magnus *machinarum* usus in theatris olim & tragœdiis fuit: per quas aut ex insperato superveniebant Dii, aut homines, cum effugere aliàs non possent, elaberentur. Unde solutionis in Tragœdiis species PER MACHINAM dicta. Et inde proverbia: E MACHINA DEVS, de repentino & insperato remedio: item ATTRAHERE MACHINAM pro elabi. Quo & Plutarchus usus est Themistocle p. 116. Vide Heinsium de Constitutione Tragœd. c. 12. Machinarum scientiam Archytas instituit & Eudoxus, quæ primùm cum Geometria conjuncta fuit: post separata contemtaque a Philosophis, jacuit, donec inter militares artes accepta ab Archimede in summum splendorem adduceretur. Plutarchus Marcello p. 305. Proverb. *Machinas post bellum adferre*, τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζειν. ¶ 3. Sed, Doli & machinæ, per metaph. Listige Anschläge. Cicero ad Brutum epist. ult. *Ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adolescentem*, alle Behendigkeit und Griffe brauchen. Plaut. Bacchid. act. 2. sc. 2. sub fin.

Ego hodie aliquam machinabor machinam,
Unde aurum efficiam,

Ich muß einen Ranck erdencken wie ich Geld mache.

¶ Machinalis, e, ut, *Machinalis scientia* apud Plinium 7. cap. 37. Et, *Machinale pondus*, apud Ausonium Epist. 21. v. 34.

¶ Machinarius, a, um, *Asinus machinarius*, id est, molendinarius, qui molam volvit & torquet, Alfeno & Ulpiano JCtis. Lege 66. § 3. Dig. de Legat. & fideicom.

¶ *Machinarius* verò substantivum Paulo JCto est, qui tractoria machinâ onera in altum collocat. Et Ulpiano *mensor machinarius*, idem, Lege 7 § 1 Dig. Si mensor falsum modum.

¶ Machinor, μηχανάομαι machinari, moliri, cogitare, invenire, per dolum aliquid moliri, mit etwas ümgehen/ erdencken/ erfinden. *Machinari calamitatem alicui*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 8. zu Schaden trachten. Et, *Machinari pestem in aliquem*, Cic. de Divinat. c. 26. pr. quod etiam *moliri pestem*, initio secundæ Catilinariæ dixit. Et Livius lib. 1. cap. 51 pr. *Corfestim Turno necem machinatur*, so bald gehet er darnit ümb/ wie er den Turnum ümbringe. Passive *machinatum strepitum* pro per *machinas effectum*, Sallustius dixit apud Nonium: *Praeterea sedenti transenna demissum victoria simulacrum cum machinato strepitu tonitruum coronam capiti imponebat* &c.

¶ Machinamentum, idem quod machina, *machinamenta oppugnationum & astus*, Tacitus lib. 12. cap. 45. künstliche Wercke zu Belagerung und Bestürmung. Et Vegetius lib. 4 cap. 8 *Saxa maxima pondere, dimissa per praceps, machinamenta confringunt.*

¶ Machinator, proprie Architectus, apud Tacitum 15. cap. 42. & Inscriptio vet. apud Gruter. pag. 642. n. 4 BAEBIO MVSAEO MACHINATORI. Livius 24. cap. 34 *Archimedes machinator bellicorum tormentorum.* Seneca Epist. 88 vocat *machinatores, qui pegmata per se surgentia excogitant.* Atque sic Deus *rerum omnium machinator* appellatur a Lactantio lib. 2. cap. 11 & lib. 4. cap. 6 ineunte. ¶ 2. translate cujusque auctor & inventor. *Machinator doli*, Tac. annal. 1. cap. 10, 2. Et, *Improbissimus machinator omnium scelerum*, Cicero 3. Catil. cap. 3.

¶ Machinatrix. fœm. Seneca Medeâ v. 266

Tu tu malorum machinatrix facinorum.

¶ Machinatio, idem. Cæs. 2. Bell. Gall. cap. 31 *tanta altitudinis machinationes tanta celeritate promovere.*

¶ Machinatus, ûs, idem. Apul. Apolog. p. 321 *me suo machinatu reum postulatum.* Et Sidonius lib. 5. epist. 6 *tuo præcipue machinatu.*

¶ Machinosus, ut *Navigium machinosum*, id est, ita concinnatum arte, ut laxata machina solveretur: quare & paullo ante *solubilem navem* appellârat; Sueton. Nerone cap. 34.

Macies, vide supra in *Macer*.

MACHLIS, ein Rennthier. Plin. lib. 8. cap. 15. Cluv. lib. 3. G. A. cap. 47.

MACRŎBII, Μακρόβιοι, populi vivaces supra Ægyptum, Pomp. Mela lib. 3. cap. 10. vitæ spatium dimidio fere, quam nos, longius agunt. Sed istud nominis apud Græcos non certæ genti tantum proprium est, verum commune cum iis omnibus, qui præter solitum ætatem suam protraxerunt, & Lucianus Dialogum suum, seu dissertationem potius, de iis, qui longissima vitæ spatia confecissent, μακροβίους inscripsit: ubi plura longævorum exempla leges. Vide & Plinium lib. 7. cap. 48. & Valer. Maximum lib. 8. cap. 13.

¶ Macrobius, auctor Latinus, scripsit in Somnium Scipionis libros duos. Et libros alios septem Saturnaliorum, diversas materias & res ad literas & studia adolescentum maxime pertinentes, Gellii exemplo. cujus fur seu simia dictus est, ideo quod ex eo inter commentarios suos multa descripsit, Gellii nomine dissimulato.

MACROCHĒRA, pen. longa, μακρόχειρα, tunica manicata, ein Rock mit langen Ermeln / apud Ælium Lampridium in Alex. Severo cap. 33.

MACROCOLLVM, μακρόκολλον, seu *macrocollon* regia charta, Regalpapir / quemadmodum ex Plinio exponit Hermolaus. Budæus *novam chartam* exponit, ex illo Ciceronis: *Archetypum, translatum in macrocollum, lege in Arcano convivii tui*, lib. 16. ad Att. epist. 3. Ad eundem lib. 13. epist. 25 *Impensam fecimus in macrocolla.* Est a κόλλα, quia compaginatam & agglutinatam chartam significat. Vide interpretes.

Mactea, vide infra *Mattya*.

MACTVS, a, um, a *magu* & *auctus*. Sic *macta munera* luculenta & magna Sallustius; *mactum infortunio* Chremem Terentius: *Herbam mactam*, id est, adultam Cato dixit. Verum hæc non certissima exempla sunt, quia Sallustii Jugurthino c. 13 & 80 *magna munera*: Terentii Phormione act. 5. sc. 8. v. 39 *mactatum infortunio*, plerique legunt: certiora apud Catonem R. R. cap. 134 *mactus hoc ferto*: & Donatum p. 1750 ed. Putsch. *mactus virtute.*

¶ Macte, ut, *Macte esto*; qua formula applaudimus aliis, iisque de aliqua re gratulamur, simul apprecantes, ut propria sit & perpetua. Virgil. 9, 641 *Macte nova virtute puer.* Stat. 1. Silv. 2, 201 *Macte toris Latios inter placidissime vates.* Idem 1. Silv. 3. v. 106 *Macte bonus animi.* Seneca Epist. 66 *Macte virtute esto: Sanguinolentis & ex acie redeuntibus dicitur.* Et in plurali numero: Liv. lib. 7. cap. 36 *Macti virtute milites Romani estote.* Plin. lib. 2. cap. 12 *Macti ingenio cæli interpretes.* Cæterum hæc forma MACTE ESTO, a sacris tracta est. Vide Servium ad illud Virg. lib. 9. Æn. *Macte nova virtute puer*, &c. Josephus Scaliger in quadam Epist. ad Franciscum Vertumanum Doctorem Medicum; *De* MACTE, inquit, *quod petis, plane tractandum est nobis non κριτικῶς, neque ἐξηγητικῶς, sed τεχνικῶς. A significatione igitur* MACTVM *veteres Romani vocant auctum: herbam adultam Cato vocabit* MACTAM: *nempe quod ita aucta esset: quod verbenis aucta & coronata*, MACTA HOSTIA *quum frugibus & molâ aucta erat. Sic* MACTA ARA, *quod verbenis aucta & cumulata.* MACTARE HOSTIAM *postea, pro cædere hostiam dicebant καὶ ἐυφημισμὸν, sc. eadem nominarent. Quare* MACTARE *pro cædere? quia nunquam cædebatur hostia, nisi frugibus mactus esset: à præcedentibus consequentia, ut vulgò Rhetores & Dialectici Scholastici loquuntur: ut veteres Chrysippei, ἀπὸ τῶν προηγουμένων τὰ ἐπιφερόμενα. Nunquam mactabant hostiam quin dicerent,* MACTA ESTO HAC MOLA SALSA. *Sic quum Deo alicui vinum libabant:* MACTE HOC VINO ESTO. *Sed cur vocandi casu MACTE? In hoc quoque est τεχνικὸν Grammaticorum. Nam MACTVS ESTO dicendum erat, sed utrisque lingua auctores ita loqui solent. Theocritus:* ὄλβιε κῶρε γέροντος *dicendum erat* ὄλβιος. *Tibullus,* Huc venias hodierne, *hodiernus Persius;* Stemmate quod Tusco Ramum millesime ducis; *millesimus. Ausonius creber est in hoc genere loquendi. Quare & MACTE ESTO pro mactus. Propterea non mirum, si in Atticismo ἡ κλητικὴ confunditur cum ὀνομαστικῇ: cum contra hic videamus vocandi casum cum nominativo commutari. Sic igitur dictum,* MACTE ESTO VIRTVTE. Hæc Heros ille. Epistola ipsa legitur in Variis Opusculis a Casaubono primum editis. Utebantur hac forma ita Veteres, ut τὸ MACTE indeclinabile, nec certi generis esset, & interjectionis locum subiret. Livius lib. 2. cap. 12 extr. *Juberem macte virtute esse, si pro mea patria ista virtus staret.* Florus lib. 2. cap. 8 *Macte esse fortissimam & meo judicio beatissimam in ipsis malis civitatem asseruit.*

¶ Cum Genitivo junxit Stat. lib. 5. Silv. 1. v. 37 *Macte animi, notat ipse Deus*, &c.

¶ Macto, mactare: id est, augere. Sic *mactare quem infortunio, damno*, Plaut. & Terent. *Supplicio & morte*, Cicero Catilin. 1. extr. ¶ 2. Cædere & immolare: Cujus significationis caussa ex verbis Scaligeri modo adductis satis patet. Virg. 4. Æn. v. 57 *Mactant lectas de more bidentes.* Horat. lib. 1. Od. 19 *Mactatâ venies lenior hostiâ.* Vossium adde lib. 4. Inst. Orator. p. 118. ein Schlächter.

¶ Mactator, occisor. Seneca in Troad. v. 1002 *Perge mactator senum; Et hic decet te sanguis.*

¶ Mactatus, ûs, Lucret. lib. 1. v. 98

— — nubendi tempore in ipso
Hostia concideret mactatu mœsta parentis,

Loquitur de Iphigenia, quam Iphianassam vocat.

¶ Mactabilis. Lucretius lib. 6. v. 805

Tum sit odor vini plagæ mactabilis instar.

Ita Lambinus, & recentissimus Thomas Creech: alii *manabilis*, qui & alia mutant.

MACTRA, æ, ein Backtrog / a μάσσω, vel μάττω, subigo, mollio, secundum Budæum. Vide *Magis.*

MĂCŬLA, labes, vitium, ein Flecken. *Maculæ albæ, nigræ, luridæ, discolores*, bunte Flecken. *Fullones maculas e vestibus tollunt*, Plin. waschen die Flecken aus den Kleidern. Cicero pro Cornel. Balb. cap. 6 *Est hujus seculi labes quædam & macula virtuti inhidere*, i. e. vitium? ein Gebrechen oder böse Gewonheit. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 8. v. 30 *Vitium commune omnium*

est,

est, quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus. Hanc maculam nos decet effugere, id est, infamiam. Hinc illæ formulæ: *Maculâ afficere, Inurere æternas maculas alicui. Maculis aspergere*, einen Schandflecken anhencken / Cicer. pro Roscio, Planco & in Sallust. Idem, *Delenda est tibi illa macula, Mithridatico bello superiore susceptâ*, pro leg. Manil. cap. 3. Et, *Maculam eluere*, pro Sextio cap. 29. ¶ 2. Sunt & *macule* Foramina retis, die Netzlöcher. *Reticulum minutis maculis*, Cicer. in Verr. 7. cap. 11. Et Varro 3. R. R. cap. 11 *Septum totum grandibus maculis integitur, ne eò involare aquila possit, nebe ex eo evolare apes.* Quo in loco *maculas* videtur pro ipsis retibus posuisse. Nemesianus Cynegetico v. 30

- - - longoque meantia retia tractu
Addiscant raris semper contexere nodis,
Et servare modum maculis.

Ausonius Epist. 21 ad Theonem:

An cum fratre vagos dumeta per avia cervos
Circumdo maculis & multâ indagine pinnis?

¶ Măculosus, varius, maculis conspersus, fleckich/ bund/ sprenglich / ut, *Lynces maculosæ*, Virg. Æn. 1. v. 323. ¶ *Avaritiâ & libidine sædus aliquis, & maculosus*, i. e. turpis, pollutus, Tacitus lib. 2. Hist. cap. 7. n. 2. & *omni dedecore maculosus*, lib. 3. Hist. cap. 38, 6. Et Lactantius lib. 1. cap. 10. sub fin. *Jupiter in expugnanda fœminarum pudicitia maculosus.* mit Schandflecken beschmitzet.

¶ Maculo, maculare, macula afficere, beflecken. Cicero Arusp. Resp. c. 13 *Omni flagitio polluere, omni dedecore maculare*, mit aller Schande beschmitzen und besudeln. *Maculare gloriam turpi morte*, Corn. Nep. Pausania cap. 5, 4.

¶ Maculatio. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 15 *maculatione pollutus.* Et Apulejus Apolog. p. 306 *maculationibus conbariat.*

Composita:

¶ Commaculare, idem quod simplex, beflecken. *Commaculare se ambitu*, per Metaph. Cicer. pro Cœlio cap. 7.

¶ Emaculare, Flecke auswaschen. Plin. 21. cap. 19 *Narcissus nigras vitiligines emaculat*, vertreibet die schwarzen Flecken. Apulej. Apol. *exotico pulvere dentes emaculare.* Zähne segen.

¶ Immaculare, idem quod maculare. Firmicus lib. 4. cap 16 *nullus insidiæ labor immaculet.* Sed contrariam vim præpositio habet in *Immaculatus* & *Immaculabilis.* Nam

¶ Immaculatus sic usus est Lucanus lib. 2. extr.

- - - - - in orbe remoto
Abscondat Fortuna nefas, Romanaque tellus
Immaculata sui servetur sanguine Magni.

¶ Immaculabilis, unbefleckt. Auson. ad Gratianum Imperatorem discipulum Gratiarum actione pro Consulatu: *Nullum te unquam diem ab adolescentiâ tuâ, nisi adorato Dei numine, & reboti & illico absolutus egisti: Lautis manibus, mente purâ, immaculabili conscientiâ, & quod in paucis est, cogitatione sincerâ.*

MADAURA, civitas Africæ in Numidiæ & Getuliæ finibus, patria L. Apuleji Philosophi Platonici.

¶ Madaurensis. ut, *Apulejus Madaurensis*, Augustinus epist. 49. p. est. ult.

MĂDĔO, mădēre, humidum esse, naß / feucht seyn. Cicero in Philipp. 2. cap. 41 *Natabant pavimenta vino, madebant parietes*, naß von Wein. *Madent genæ imbre tristi*, Catull. 68. ad Mall. v. 56. ¶ Madere etiam est esse ebrium. Plautus Mostell. act. 1. sc. 4. v. 7 *Madet homo*, Et, *Vino madere* dixit, Apul. lib. 2. Milesi. ¶ Transfertur etiam ad alia perquam eleganter. *Madere metu*, id est, plenum esse, dicit Plautus Mostell. act. 2. sc. 1. v. 48. &, *madere arte* Lucretius libr. 4. v. 793. *madere sermonibus Socraticis* Horat. lib. 3. od. 21. ¶ Madere pro coctum esse accipit Turnebus lib. 18. c. 15. in illo Virgilii Georg. v. 596

Et quamvis igni exiguo properata maderent,

Plautus Men. act. 2. sc. 2. v. 51 *Jam ergo hæc madebunt faxo*, i. e. cocta sint. Aul. act. 1. sc. 3. v. 28 *Madida* pro coctis idem dixit.

¶ Madesco, madescere, humectari, feucht/ naß werden. Ovid. 1. Metam. v. 65 de australi terra: *Nubibus assiduis, pluvioque madescit ab austro.*

¶ Mădidus, adjectivum, imbutus. Cicer. ad Quintum fratr. lib. 2. epist. 11 *Ille fasciculus totus aqua madidus mihi redditus.* Et Plinius 27. cap. 5 *semina madidiora.* Eleganti metaphora Martialis lib. 1. epigram. 40

Si quis Cecropiæ madidus, Latiæque Minervæ
Artibus, &c.

¶ Ponitur pro ebrio etiam Plauti Amphitr. act. 3. sc. 4. v. 18. Similiter *ubidos* pro potis seu ebriis Horatius lib. 4. od. 5. extr.

- - - dicimus integro
Sicci mane die: dicimus ubidi
Cum sol oceano subest.

Ut *siccos* pro sobriis; ita *ubidos* pro ebriis ponit.

¶ Semimadidus, halb feucht/ halb naß. Columella lib. 2. cap. 4 *ager exiguis nimbis semimadidus.*

¶ Madulsa, antiquum, pro ebrio: apud Festum & Plautum Pseud. act. 5. sc. 1. v. 7.

¶ Mădido, madidare, madidum facere. Naß machen. Arnob. lib. 1 *madidata ex imbribus arva succrescunt.* Idem lib. 2 *Prolubie linerent & madidarent se suâ.* Claudian. libr. 2. de Raptu Proserpinæ v. 88

- - - madidantes nectare pennas Concutit.

Apul. lib. 8 *Spongiæ madidatæ*, gefeucht/ genetzt.

¶ Mădor, pro humiditate apud Sallustium in fragm. legitur. Nässe/ Feuchte. Usi præterea sunt Ammianus lib. 17, cap. 15. & lib. 20. cap. 14. Arnob. lib. 2. p. 70.

Composita.

¶ Commădēre, prorsus madere, gar naß / feucht seyn. Cato cap. 156 *Brassicam coquito, usquedum ea commadebit bene.*

¶ Demădere, Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 4. v. 40. Sed Heinsius emendat *emaduisse.* Vide mox *Emadere.*

¶ Demadescere, Scribon. Larg Compos. 73.

¶ Emadere vel Emadescere. Ita Heinsius ex plurimis MSS. restituit Ovidio 5. Trist. 4. v. 40 vocatque *elegans verbum*, quamlibet *rari usus.* Poeta emendatus ita:

Et te flente suos emaduisse sinus.

¶ Immadere sive Immadescere potius, gefeuchtet werden. Plin. 17. cap. 5 *immaduit imbre.* Et Ovid. Metam. 6. v. 396 *Fertilis immaduit terra:* & lib. 1. Trist. eleg. 8. v. 34 *lacrymis immaduisse genas.*

¶ Permădēre, Permadescere, durchaus naß seyn. Seneca epist. 20. extr. *Deliciis permaduimus.* Et proprie Columella lib. 2. cap. 4 *Quasi hibernis pluviis terra permaduerit.*

¶ Permadescere, durchaus naß werden. Seneca de Provid. cap. 4 *Fugite enervatam felicitatem, qua animi permadescunt.*

¶ Madefacere, inficere, & humore aspergere, einnetzen/ naß machen/ Virgil. Æn. 5. v. 330

virides madefecerat herbas.

¶ Madefieri, Cicer. de divinat. lib. 1. cap. 32 *Vaticinatus est, madefactum iri minus triginta diebus Græciam sanguine*, Griechenland in Blut schwimmen solte.

¶ Madefactare, frequentativum. Venantius Fortunatus libr. 1. Carm. 21. v. 26

Si tamen est fluvius qui madefactat humum.

¶ Permadefacere. Plautus Mostell. act. 1. sc. 2. v. 63 *Amor permadefecit cor meum.*

MAEANDER, *Μαίανδρος*, Mæandrus, fluvius Phrygiæ admodum sinuosis flexibus, unde ¶ 1. Per metaphoram *Mæandros*, ambages dicimus, & consilia obliqua. umschweiffige Rede und Anschläge/ damit man nicht gleich zugehet/ Ränke. Cicer. in Pison. cap. 22 *Quos tu Mæandros, quæ diverticula, flexionesque quæsisti?* Prudentius ante somnum:

O tortuose serpens,
Qui mille per mæandros,
Fraudesque flexuosas
Agitas quieta corda.

Et Columella libr. 8. cap. ult. *more Mæandri*, id est, flexuose. *Lentum* Claudianus 2. in Eutrop. v. 291 appellat cursus respectu: quam ob causam & paullo ante Mæandrum, & Marsyam, velocem fluvium, cum Rhodano, Arareque comparat: quorum ille admodum celer, hic lentus est. De fluvio flexuoso vide Livium 38. cap. 13, & Nicol. Heinsium ad Prudentii hymnum ante somnum, pag. 12. seq.

¶ Est & picturæ genus variis ambagibus implexum, Festo & Nonio, quod oris vestium addi solebat. Virg. 5. Æn. v. 250

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Id est, victori præmium decernit, chlamydem pictam, vel variatam duplici laciniâ, in se recurrente, Mæandri modo, ein Rock rings umher belegt mit zweyen Strichen von Purpur.

¶ Mæandrius, adject. ut *Mæandria gleba*, Avienus Periegef. v. 1000.

¶ Mæandratus, flexus, flexuose tortus. Vide Heinsium c. l. pag. 13 ad Prudentium, ex Varrone apud Nonium.

MAECĒNAS, *Μαικήνας*, plures exstitisse, Mæcenatis nomine insignitos, ex bonis auctoribus constat. ¶ 1. Antiquissimus omnium, cujus apud Silium Italicum lib. 10 mentio, qui originem ex Etruriæ regum prosapiâ duxit. ¶ 2. Proximus ab hoc ille est, quem inter fortes equites, & robora Pop. Rom. recensuit Cicero Orat. pro Cluent. ¶ 3. Diversus ab istis Cajus Cilnius Mæcenas, ex eadem Tyrrhenorum seu Etruriæ regum prosapiâ oriundus, Augusti Cæsaris familiaris, & consiliorum moderator, cæterorumque omnium clarissimus. Fuit & ipse elegantissimè doctus, & doctorum hominum patronus. Hinc Martialis libr. 8 epigr. 56 ad Flaccum *Mæcenates* vocat eos, qui doctis favent, & eosdem fovent,

Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones, &c.

Et lib. 12. Epigr. 4

Quod Flacco Varioque fuit summoque Maroni
Mæcenas atavis regibus ortus eques.

Et lib. 1. Epigr. 108

Otia da nobis; sed qualia fecerat olim
Mæcenas Flacco Virgilioque suo.

Sic enim beneficos & liberales in ſtudia, *Mæcenates* dicere omnes poſſumus, der Studierenden Wohlthäter/ Beförderer der Studien. *Laborabiſſe Mæcenatem perpetua febri, nec ullius horæ momento, triennio ſupremo, contigiſſe ei ſomnum,* Plinius tradidit lib. 7. cap. 2. ¶ Sed & pro mollibus ac effœminatis *Mæcenates* dixit Juven. ſat. 12. v. 39. Quippe & diſcinctus ipſe fuit, & ſoluta ejus oratio, qua de re Paterculus lib. 2. c. 88. Seneca Epiſt. 92. 114. & 120. Sueton. in Auguſt. cap. 66. & Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 4.

¶ Mæcenatianus, a, um, quod Mæcenatis eſt vel fuit. Ut, *Turris Mæcenatiana*, Sueton. Nerone cap. 38. *Horti Mæcenatiani*, Idem Tiberio cap. 15.

MAENA, æ, μαινίς, piſcis in Italiâ, quam Germaniâ notior, Heuting/ Geſner. *Mœna candida*, ein weiſſet Heuting. *Acipenſerem mœna non anteponere*, Cicer. 2. de Fin. cap. 28. Et Arnobius lib. 3. pag. 118 *piſtricum dominus atque mœnarum Neptunus.*

MAENĂDES, plural. μαινάδες, mulieres bacchantes, inſanæ, a μαίνεσθαι, furere. Catullus Carm. 64 de Aty v. 23

Ubi capita Mœnades vi jaciunt hederigera.

¶ Mœnas, dis, ſingul. Seneca Medea v. 382

Incerta quales euhœos curſus tulit
Cum jam recepto Mœnas inſanit Deo.

Et Catullus loco allegato v. 69

Ego Mœnas, ego mei pars, ego vir ſterilis ero?

Et Silius Italicus lib. 3 v. 102 de Baccho:

Concutiens thyrſo, atque armata Mœnade Calpen.

MAENĂLVS, plur. Mœnăla, Arcadiæ mons altiſſimus, & amœniſſimus. Virg. eclog. 8

Mœnalus argutumque nemus pinoſque loquentes
Semper habet.

¶ Mœnălius, ut, *Nemus Mœnalium*, Statius 9. Theb. 719.

¶ Mœnălis, idis, patronym. pro adjectivo *Mœnalia*, Ovidius facit, *Mœnalis urſa*, 3. Triſt. eleg. 11. v. 8.

Mœniana, vide infra *Mœniana.*

MAEŎNIA, Μαιονία, Lydia eſt, præſertim qua procurrit ad Ioniam atque Cariam. Vide *Lydia*, & adi Geographos antiquos.

¶ Mœones, populi ejus regionis.

¶ Mœŏnius, adject. ut, *Homerus Mœonius*, Horat. 4. Od. 9. *Carmen Mœonium*, Martialis de Βατραχομυομαχίᾳ

Perlege Mœonio cantatas carmine ranas.

Et quia Tyrrhenus ex Lydia advenit in Italiam, ut Vellejus lib. 1. cap. 1 tradit; fit, ut *Mœonius* ſit etiam Etruſcus. e. gr. *gens Mœonia*, Silius lib. 8 v. 484, & *Mœonius lacus*, apud eundem lib. 15. v. 35, Traſimenus.

¶ Mœŏnides, Μαιονίδης. Homerus, Martialis lib. 5. epigr. 10

Et ſua riſerunt ſecula Mœonidem.

Et *Mœonidum tellus*, Etruria, apud Silium lib. 6 v. 607.

¶ Mœŏnis, patronymicum, ut, Ovidius 6. Metam. v. 103 de Arachne Lydia:

Mœonis eluſam deſignat imagine tauri Europen.

Avienus Periegeſ. v. 1002 *Mœonis hic etiam deducit turba choreas.* Muſas quoque *Mœonides* Ovidium 5. Metam. v. 268 dixiſſe vulgo adhuc creditum fuit, ad quem locum hæc Heinſii, viri conſummatiſſimi, cenſura eſt: *MAEONIDAS cur Muſas appellet* [poeta] *nihil cauſſæ eſt.* Ipſe autem ex MSS. legit *Memnonidas*, de quo nomine ſuo loco.

MAEŌTIS, Μαιῶτις, Scythiæ Septentrionalis palus, quæ nunc *Elmarnegro*, quemadmodum in Scholiis ſuis in Pomp. Melam indicavit Olivarius, dicitur. Africanus apud Ennium:

A Sole exoriente, ſupra Mœoti' paludes,
Nemo eſt qui factis me æquiperare queat.

Citat Cicero lib. 5. Tuſc. Qu. cap. 17.

¶ Mœotis, idis, patronymicum, quo pro adjectivo Ovidius aliquoties uſus eſt. Vide 3. Triſt. 12. pr. ſed Heinſium quoque ibidem adde: & Juvenalis Satyr. 15. v. 115

- - - Mœotide ſævior arâ,

Ara ſcilicet Dianæ Tauricæ, cui hoſpites immolabantur.

¶ Mœoticus, ut, *Palus Mœotica*, Plin. 2. c. 67. *Tellus Mœotica*, Virg. 6. Æn. v. 799.

¶ Mœotius, idem, ut *Lacus Mœotius*, Plin. libr. 4. cap. 12. ſect. 24.

¶ Mœotæ, accolæ illius lacus. Plin. d. l. ſect. 26 *Per oram* [Mœotidos,] *Tanaim usque, Mœotæ, à quibus lacus nomen accepit.*

¶ Mœotici, iidem qui Mœotæ. Pomponius Mela lib. 1. cap. 2 extr. *Ad lacum, Mœotici: ad Tanaim, Sauromatæ.* Et ſub finem libri 1. *Primi Mœotici γυναικοκρατούμενοι: regna Amazonum*; &c.

MĀGALIA, quod nomen ex ἀντιπίχῳ, pro *magaria* dictum, pars exterior Karthaginis, Byrſam amplectens. Corn. Nep. Fragm. 3, 2. *Magar* enim Pœnorum linguâ villam dici Servius contendit ſuper illo Virg. 1. Æneid. v. 421

Miratus molem Æneas, magalia quondam.

So vor Zeiten ſchlechte Hütten geweſen. Chariſius: *Magalia, καλύβαι ἄφωνοι.*

MAGIRISCIVM, neutr. gen. diminutivum videtur eſſe a μάγειρος, quod coquum ſignificat. Plin. lib. 33. cap. 12. *Fecit & coquos, magiriſcia appellatos*, &c.

MAGIS, magĭdis, μάγις, idem eſt quod mactra, vas ſc. in quo farinæ ſubiguntur, ein Backtrock/ oder Knetefaß. Pollux lib. 6. cap. 10. n. 2 ἡ μάκτρα καὶ μαγὶς σαλπή.

MAGIS, & antique *mage*, μᾶλλον, adverbium, plus, Terent. in Heaut. act. 5. ſc. 1. v. 16 *Magis, ſi noris, putes ita rem eſſe*, du möchteſt es mehr dafür halten. Cicero pro Roſc. cap. 14 *Annos natus magis quadraginta.* Sic, *magis idoneus, magis ineptus, magis moleſtus, magis ſeverus*, uſitata deſcriptio comparativi eſt. *Magis placebat*, i. e. potius, Nepos Themiſt. cap. 3. n. 1. *Eò, quò, tantò, quantò, magis*, je mehr/ deſto mehr. *Neque eo magis carebat ſuſpicione*, Idem Nepos Pauſania cap. 3. n. 5. i. e. nihilominus ſuſpicionem habebat. *Quàm magis, tam* &c. Plautus dixit act. 1. ſc. 3. v. 6.

Quam magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum refert. Et, *multò magis*, viel mehr. ¶ *Magis ac magis, magis & magis, magis magisque*, je mehr und mehr/ je länger je mehr/ eleganter dicitur & Græco more. Cicer. fil. lib. 16. epiſt. 21 *Enitar ut indies magis magisque hæc naſcens de me duplicetur opinio.* Et paret Attico lib. 14. epiſt. 18 *De Gracia quotidie magis & magis cogito.* ¶ Aliquando abundat in oratione, videlicet quando Comparativis additur. Plaut. Pœn. Prol. *Niſi qui argentum dederit, nugas egerit; Qui dederit, magis majores egerit.* Virgil. Culice: *Qui queat optato magis eſſe beatior ævo.* ¶ Aliquando contra deeſt & ſubintelligitur. Plaut. Rudente act. 4. ſc. 4. v. 70, *Tacita bona eſt ſemper mulier, quàm loquens.* Tacitus lib. 4. Annal. cap. 61 *Aſinius Agrippa clarus majoribus, quàm vetuſtis.*

¶ Maxime; ſuperlativus, *Maximè idoneus*, zum meiſten/ zum höchſten. *Maximè neceſſarium; Maxime indigere*, zum allermeiſten bedürffen. ¶ 2. Significat & præcipue, poriſſimum, ſonderlich/ fürnemlich. Cicer. ad Lentul. lib. 1. famil. epiſt. 9 *Quod ego cum audiſſem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi.* ¶ Habet & concedendi ſeu annuendi potius ſignificationem. Ter. in Andr. 4. ſc. 5. v. 23 *Duc me ad eam, quando huc veni.* M. *maximè*, ja.

¶ Maximopere, Vide *Magnus.*

¶ Cummaxime. Ter. Heaut. act. 4. ſc. 4. v. 40

- - - atqui cummaxime
Volo te dare operam, ut ſtat.

Idem Hecyra act. 1. ſc. 2. v. 36

- - - hanc Bacchidem
Amabat, ut cummaxime, tum Pamphilus.

Cicero pro Cluentio: *Qua multos jam annos, & nunc cummaxime, filium interfectum cupit.* Conſule de elegantiſſima hac compoſitione virum exactiſſimum J. G. Grævium in Suetonii Domit. cap. 10. & ad Auſonii Gratiar. act. p. 723.

¶ *Tum cummaxime*, Frontinus lib. 2. cap. 9. n. 5. Vide ibi Keuchenium.

MAGISTER, magiſtri. Vexatiſſima vox, quod ad originem attinet. Alii a *magis* & *ter*, ut magiſter ſit quaſi τριομέγιστος; alii a *magis* tantum, ut *ter* ſit terminalis adjunctio, derivarunt. Iſidorus ſic dictum cenſet, quod ſit *major in ſtatione*; quiâ (.cis, inquit, στάσις, *ſtatio* dicitur. Qui omnia ex Hebraicis putanda autumant, a *Magis* Perſarum ſapientibus deducunt; ut ſit *Magiſter* quaſi μαγίστωρ ſive τῆς μαγίας ἴστωρ, & primario nihil aliud notet, quam σοφὸν θεωρητικόν. Mihi omnium proxima & ſimpliciſſima videtur originatio Feſti, qui ab antiquo verbo *magiſterare* deducit. Nam quemadmodum ab *arbitrari*, *arbiter*; ita a *magiſterare*, *magiſter*. *Magiſterare* autem procul omni dubio a *magis*. Verba Feſti hæc ſunt: *MAGISTERARE regere & temperare eſt: unde MAGISTRI non ſolum Doctores artium, ſed & pagorum, ſocietatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur, quia omnes hi cæteris magis poſſunt, unde &* magiſtratus, *qui per imperia potentiores ſunt, quam privati*, &c. Ad ſignificationem, duplex fere eſt: vel enim eum notat, qui docet aliquid; vel qui imperium in aliquos exercet. Sive Magiſtri proprie dicuntur artium præceptores, pædagogi: & transfertur deinde hoc nomen ad omnes, quibus præcipua cura rerum incumbit, ſive ad quoscunque præfectos: vel quod *magis* cæteris poſſunt, vel quod *magis*, quam cæteri, diligentiam & ſolicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Veteres Gloſſ. *Magiſter* ἐπιστάτης, ἐξηγητής, διδάσκαλος; Perſius Sat. 4. pr.

- - - barbatum hoc crede magiſtrum Dicere.

Apud Terentium Maurum κατ' ἐξοχὴν de Grammaticis frequenter uſurpatur *Magiſtri* vocabulum. Et ita Remmius Palæmon *Magiſter* apud Suet. de Illuſtribus Grammaticis cap. 23. Ita *Iſo Magiſter*, qui Gloſſas in Prudentium ſcripſit. Cicer. de Oratore lib. 1. cap. 33 *Stilus optimus dicendi effector & magiſter.* Vide *Stilus.* Sic *mutos magiſtros*, libros dixit Gellius lib. 14. cap. 2. *Magiſter ludi*, *Ludimagiſter*, Schulmeiſter/ qui ludo præeſt. Sic *Magiſter taberna*, Ein Kauffherr: ut contra *diſcipulus*, ein Kramjunge/ apud Jul. Paullum libr. 2. Receptar. Sentent. Tit. 8. § 1 *Magiſter morum*, id eſt, Cenſor apud Cic. Epiſt. famil. lib. 3 extremo. Zuchtmeiſter. *Magiſter equitum*, Marſchall. *Magiſter ſcripturæ*, Idem Attico lib. 5. ep. 15. extr. Et *pro magiſtro in ſcriptura*, 4. in Verr. cap. 70. pr. Rentmeiſter.

ſter. *Magiſter convivii* Apulejo & aliis, qui *Modimperator* Varroni, Horatio, *arbiter bibendi*, συμποσιάρχος, βασιλεύς, Græcis: unde *regna vini* apud Horat. Vidē Lipſ. 3. Antiq. Lect. *Sæpe in magiſtrum ſcelera redierunt ſua*, Untreu ſchlägt ihren eignen Herrn / Seneca in Thyeſte. Vid. Scip. Gentilis de ſignificatu vario hujus vocis in Lect. Virgil. cap. 4. ¶ Magiſter etiam aliquando pro *Cuſtode* accipitur. Terentius Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 22 *Me filiis relinquunt quaſi magiſtrum.* Sie ſetzen mich zum Hoffmeiſter über ihre Kinder.

¶ Magiſtra, fœmin. Terentius in Hecyr. act. 2. ſc. 1. v. 7 *Et ei ludo, ſi quis eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certe ſcio.* daß ſie über dieſelbige Schule zur Lehrmeiſterin geſetzt ſey / ꝛc. Quintil. lib. 1. cap. 6 *Certiſſimam loquendi magiſtram* vocat *conſuetudinem.* Vetus ſententia: *Paupertas eſt magiſtra morum.* Annotat ex Antiphane Stobæus, Πενία γὰρ ἐστὶν ἡ τρόπων διδάσκαλος. Martial. lib. 10. ep. 35 de Sulpitia:

Hæc condiſcipulâ vel hâc magiſtrâ
Eſſet doctior & pudica Sappho.

¶ Magiſterium, ἀρχή, imperium: item inſtitutio, Meiſterſchafft / Regiment. *Municipalia magiſteria* Suetonius dixit Auguſto cap. 2. ubi Caſaub. & Torrent. videri poſſunt. *Equitum Magiſterium*, idem Tiber. cap. 3. Et *Magiſterium collegii* Domitiano cap. 4. Et Plautus Bacchid. act. 1. ſc. 2 *Jam exceſſit mihi ætas magiſterio tuo.* Ich bin der Ruthen entwachſen. Tibull. lib. 1. eleg. 4. extr. *Quum mea videbunt vana magiſteria.* Columell. Præf. Libr. de re Ruſt. *Vulgaris exiſtimatio, rem ruſticam, ſordidam eſſe negotium, quod nullius egent magiſterio præceptoris* &c. i. e. inſtitutione ſeu diſciplinâ. Arnob. lib. 1. *Nam quum hominum vis tanta, magiſterio ejus* (CHRISTI) *acceperimus ac legibus, malum malo rependi non oportere* &c. Idem eodem libro: *Oratores, Grammatici, Rhetores, Conſulti Juris, Medici, Philoſophiæ etiam ſecreta rimantes, magiſteria hæc* (Chriſtianam religionem) *expetant, ſpretis, quibus ante fidebant.* Cyprian. lib. 1. adverſus Demetrian. *Non hoc ſine magiſterii divini auctoritate faciebam.* Apul. 10. de adoleſcente Paridem in ſcena repræſentante: *Pecuarium ſimulabat magiſterium*, gab ſich vor einen Hirten aus.

¶ Magiſteria etiam dicebantur συμποσιαρχίαι, *Regna vini*, ut Horatius vocat lib. 1. Ode 4. Nam in conviviis vel ſorte vel ſuffragio eligebatur, qui præeſſet & leges bibendi præſcriberet. Hujus igitur *Magiſterium*, ſive imperium quoddam erat: unde & *Modimperator* dicebatur: Horatius *bibendi arbitrum* vocavit. Quin & *Magiſtri* appellabantur. Catullus Carm. 27 *Ut lex Poſthumia jubet magiſtra.* Vide & ſupra in *Magiſter.* Cicero Catone majore cap. 14 *Me vero & magiſteria delectant, a majoribus inſtituta, & is ſermo, qui more majorum à ſummo magiſtro adhibetur in poculo.*

¶ Magiſtrari, magiſtrum agere. Hieronym. epiſt. 25. cap. 5. extrem. *Te magiſtrante.* Spartianus Hadriano c. 10 *Ipſe inter manipulares vitam militarem magiſtrans.* Vide Caſaub. ad h. l.

¶ Magiſtralis, ad magiſtrum pertinens. Vopiſcus in Saturnino ſub finem: *Roma frequentaverat pergulas magiſtrales.*

¶ Magiſtratus, a magiſtris, vel magiſterare potius cognominatus eſt, & vel perſonam vel honorem demonſtrat, eine Obrigkeitliche Perſon oder Ampt. In phraſibus, *Magiſtratum gerere, obtinere*, vox *magiſtratus* ſignificat officium: at in alteris *Magiſtratui tradere, Magiſtratuum largitiones*, ipſos homines denotat, qui magiſtratum gerunt. Sic *ſervitium* notat ſervorum ſtatum, & ipſos deinde homines. Die Obrigkeit. Cic. 1. offic. cap. 34 *Eſt proprium munus magiſtratus, intelligere, ſe gerere perſonam civitatis, debereque ejus dignitatem, & decus ſuſtinere, ſervare leges, jura deſcribere, & fidei ſuæ commiſſa meminiſſe.* Idem de legibus lib. 3. cap. 1 *Magiſtratus lex eſt loquens. Magiſtratum gerere*, Cicer. pro Planc. cap. 3. & *Magiſtratum habere*, in Verr. 6. cap. 61. ein Oberkeitlich Amt führen. *Magiſtratum inire*, in Verr. 2. c. 10. Et, *in magiſtratum venire*, Lentulus Ciceroni lib. 12. epiſt. 14, zum Regiment kommen. *Abire magiſtratu*, Cic. 3. de Leg. ſub finem: &, *magiſtratu ſe abdicare*, Idem 2. de Divin. cap. 35, & Livius lib. 8. cap. 17. das Ampt der Obrigkeit übergeben. Ex Demoſthene: *Magiſtratus virum indicat*, was der Mann kan / zeigt das Ampt an. Ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι. Vide Chiliadas. Magiſtratus Romæ, majores, minoresque erant: Majores *Conſules, Prætores, Cenſores:* minores reliqui, ut *Ædiles, Quæſtores*, &c. Vide Gell. lib. 13. cap. 15. Feneſtell. de Magiſtrat. & Sacerdot. Rom. Joach. Perion. de Roman. & Græcor. Magiſtr. Hinc Sueton. Cæſare cap. 41 *Senatum ſupplevit, patricios allegit: prætorum, ædilium, quæſtorum, minorum etiam magiſtratuum numerum ampliavit. Minorum*, ſcilicet ædilium atque Quæſtorum: Qui & ipſi in minoribus erant, uti notavimus. Ceterum, *Magiſtratus* nomine ii continebantur maxime, qui domi atque in pace adminiſtrarent Rempublicam. Namque de illis, qui bellis præeſſent, *Imperia* dicuntur: qua de cauſſa & Sueton. Cæſare cap. 53 *Imperia & Magiſtratus* diſtinguit. *Abſtinentiam*, inquit, *neque in Imperiis, neque in magiſtratibus præſtitit.* Præſtetne perpetuos, an ambulatorios eſſe Magiſtratus, diſquirunt Politici. vid. Beſold. libr. 2. Polit. cap. 3. Piccart. Obſervat. decad. 6. cap. 7. Bernegg. ad Suet. Cæſ. cap. 10.

AMAGMA, atis, ἄγμα, fex unguenti, ſecundum Plin. lib. 13. cap. 2. die Grundſuppen der Salben.

MAGNES, & Magnītes, æ, Μαγνήτης. Dioſcor. libr. 5. cap. 922. lapis ferrum attrahens, ſic dictus ab inventore, Plinio auctore, lib. 36. cui *Magno* nomen fuit, aut à *Magneſia* regione, ut Lucretius tradidit, ein Magnet. Dicitur etiam *lapis Heraclius*, ab Heraclia urbe, & *Sideritis* à σίδηρος, quod ferrum trahat arcana, ac nondum alicui Philoſophorum compertâ ratione, quod tamen non facit allii ſucco tinctus, ſicut auctor eſt Plutarch. in Prob. *Gemma magnetica*, apud Claud. Conſ. Voſſ. lib. 1. Inſtit. Orat. p. 188.

¶ *Magnetis more attrahere*, Vid. Chiliad.

MAGNĒSIA, Μαγνησία, Macedoniæ regio, Theſſaliæ annexa, a qua *Magnetes*, & *Magneſii* populi, Centauriis Theſſalis vicini. Theognis v. 1099.

Ὕβρις καὶ Μάγνητας ἀπώλεσε, &c.

Injuria etiam Magnetas perdidit, Unrecht ſchlägt auch groſſe Gewalt. ¶ Fuit & Aſiæ minoris Civitas Themiſtocli profugo patriâ in domicilium à Rege Perſarum donata, de quo Thucydides itemque Nepos in vita Themiſtoclis cap. 10, 3. Sed hæc Magneſia ad Mæandrum fluvium. Præter hanc alia erat ſub Sipylo monte, juxta quam Antiochus Magnus, ab Romanis victus fuit: utraque in Lydia, ſive Aſia propria.

¶ Magneſis, idis, fœmininum.

B MAGNVS, major, maximus, μέγας, μείζων, μέγιστος. groß. Cicero in orat. cap. 10. *Magnum opus & arduum, Brute, conamur.* Idem de nat. deor. lib. 2. cap. 66 *Nemo vir magnus ſine aliquo afflatu divino unquam fuit.* ein groſſer vornehmer Mann. *Quæ magna ſunt, magnis etiam malis implicantur*, Euripidis apud Stob. τὰ μεγάλα, μεγάλα καὶ πάσχει κακά. Seneca: *Nihil magnum, quod non eſt placidum*, Quia, ut Ovidius canit 3. Triſt. eleg. 5. v. 31

Quo quisque eſt major, magis eſt placabilis iræ,
Et faciles motus mens generoſa capit.

Sed, *Magnâ ex parte, maximâ parte*, des mehrentheils / meiſtentheils. *Major natu*, Cic. 1. Tuſc. 1. extr. älter oder betagter. *Maximus natu*, der älteſte / Livius 21. cap. 19. Et, *Sexagenario major*, Capitolinus in Pertinace cap. 4. über ſechzig Jahr / älter als ſechzig ꝛc. Eleganter enim hic comparativus in ætatis deſcriptione ponitur.

¶ 2. *Magni* dicuntur *homines*, qui magnas res geſſerunt; qua de cauſſa & Alexandro Philippi filio, & Cn. Pompejo MAGNI cognomen datum eſt: quoniam magna & excellenti virtute ingenioque fuerunt. Ex ambiguo luſit Martialis lib. 11. Epigr. 50, cum ſcriberet:

Ingenium mihi, Gaure, probas, ſic eſſe puſillum,
Carmina quod faciam, quæ brevitate placent.
Confiteor, ſed tu bis denis grandia libris
Qui ſcribis Priami prœlia, magnus homo es.

Magnum etenim vocat, non quod res magnas ingreſſus ſcribere, ſed ſtultum & ſtolidum, qui impar tantis rebus, ineptè easdem proderet. ¶ Nimirum & *Magnus* aliquando pro ſtolido ſumitur, ſicut & *Longus.* Quod longi homines raro ingenio valeant, vide Barth. ad Claudian. Mamert. pag. 373. ¶ *Magnus* etiam pro potente & opulento ponitur: ut *amplus* etiam divitem notat: & utrique *parvus* opponitur, id eſt, pauper. Suetonius Galba cap. 2 *Magnaque & vetere proſapiâ* &c. Quod utrumque cum Tacitus vellet exprimere, *vetus*, inquit, *in familiâ nobilitas, magnæ opes.* Sic *magnas propinquitates*, pro opulentis idem dixit Suetonius Othone cap. 1. Similiter *maximos cultus*, Florus dixit de Cleopatra, quos Poëtæ *divites* appellarent, quod magno conſtant. ¶ *Magni eſſe*, id eſt, æſtimari, Nepos Cononè initio: *In eoque* (bello) *ejus opera magni fuit.* Item Datame: *multis millibus hoſtium & regiorum interfectis magni fuit ejus opera.* Eodem ſenſu in Themiſtocle dixit cap. 6 *Magnus hoc bello Themiſtocles fuit, nec minor in pace.* Vid. Voſſ. de Conſtruct. cap. 29. ¶ Suetonius Cæſare cap. 23 *Ad ſecuritatem poſteri temporis in magno negotio habuit obligare ſemper animos magiſtratus*, i. e. magno negotio ſe functum credidit: magnum quid præſtitiſſe ſibi viſus eſt. Hat es für ein groſſes gehalten. Ita Virg. lib. 5. Æneid. v. 537

- - - - in magno numero Ciſſeus
Ferre ſui dederat monumentum & pignus amoris:

id eſt, magni muneris loco. Sed apud Suetonium vehementer Caſaub. placebat legere, *in magno habuit*, quemadmodum Græci dicere ſolent, ἐν μεγάλῳ τίθεσθαι: & Tacitus, *in levi habitum* dixit. ¶ *Magna loqui*, vide infra *Magniloquus.*

¶ *Major*, comparativus, *Major res*, i. e. magni momenti, Nepos Themiſtocle cap. 1. Et, *Alia clariora ſunt, alia majora*, Plin. lib. 3. epiſt. 16. Sic *Major herus* appellabatur paterfamilias: nam *minor* filius vocabatur. Plaut. Trucul. act. 1. ſc. 2. v. 53

Niſi iſta ego veſtro hero majori facta denarravero.

Dominæ minores pro filiabus ponit Auguſtinus lib. 9. Confeſſ. cap. 8. § 5. ¶ In veteri Gall. Regum aula, qui loco à Rege proximo eſſet, & toti aulæ præfectus *Major Domus* appellabatur. Eginhardus in Vita Caroli Magni: *Opes & potentia regni penes palatii Præfectos, qui* MAIORES DOMVS *dicebantur*,

tur, ad quos summa imperii pertinebat. Beatus Rhenanus ex Germanico Meyer/ quod præfectum notat, putavit deductum, ut Vincentius Lupanus observat lib. 1. de magistrat. Francorum cap. 4. Cui & Johan. Tilius de rebus Gallicis adstipulatur. Sed videntur cedente Latinitate, *majores domus*, in magnatum familiis, appellati: qui antiquitus ATRIENSES, & DIAETARII vel DIAETARCHI appellati: qui primi & honoratissimi inter servos erant, ut ex iis, quæ de hoc genere servorum Laurentius Pignorius Commentario de Servis notavit, constare potest. Qui nihil aliud, quam quos hodie Marschalcke/ item Hoffmeister vocamus. Ita Hieronymus ad Nepotianum de vita Clericorum: *Solus cum sola, secreto & absque arbitro vel teste non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum, habet nutricem, majorem domus, virginem, viduam, maritatam: non est tam inhumana, ut nullum præter te habeat, cui se audeat credere.* MAIOREM DOMVS: Hoffmeisterin. Sane fuerunt *majores domus* apud Francorum Reges initio, nihil aliud, quam aulæ præfecti, & sic primarii ministri aulæ, non eâ potentiâ ac vi, quàm postea sibi, socordiâ Regum & lenitudine, usurparunt & arrogarunt, de quo videre Isaacum Pontanum licebit libr. 6. Origin. Francicarum cap. 12.

¶ Majores, dicuntur qui a tritavo sunt, & ante hunc in infinitum. L. 10. § 7. D. de gradibus, die Vorfahren oder alten Herren. ¶ Majores etiam vocantur auctores doctrinæ, sectæ, quam aliquis sequitur. Gell. lib. 20. cap. 1 *Majores nostri conditores sectæ Stoicæ.* Apul. Apol. *Majores meos Aristotelem dico & Theophrastum*, &c. Item in Floridis: *At non itidem major meus Socrates, &c.* ¶ *Optimus maximus*, de Deo dicitur, & apud Gentiles fere de Jove tantùm. Exempla sunt obvia. Tamen etiam de hominibus, aliisque rebus. Papinianus Lege 30 Dig. de excusation. *Optimi maximique Principes nostri constituerunt* &c. Lege 69 Dig. de legat. 1. § 3 *Fundus optimus maximus.* Adde Leg. 116 de Verborum signif. *Homo, vir, maximi pretii*, ein Mann/ der mit Gelde nicht zu bezahlen ist/ Terent. Adelph. 5. sc. 6. v. 3.

¶ Majusculus, comparativus, diminut. aliquanto major. Refertur tam ad corpus quàm ad ætatem. Terent. in Eun. act. 3. sc. 3, 21 *Thais, ego quàm sum, majuscula est*, ist etwas älter als ich.

¶ Magnitudo, die Grösse/ ut *Magnitudo periculi*, id est, gravitas, *Magnitudo animi.* Quæ in quibus rebus posita sit declarat Cicer. 1. de off. cap. 20. Sic Seneca epist. 43 *Magnitudo non habet certum modum: comparatio illam aut tollit aut deprimit.*

¶ Magnities. Auctor Carminis de Phœnice sub f.

Magnitiem, terris Arabum quæ gignitur ales,
Vix aquare potest seu fera, seu sit avis.

¶ Magnātes, primates, optimates, die grossen Herren/ die obersten Regenten. Onomast. Vet. *Magnus, tes, μεγιστᾶνες.*

¶ Magnarius, a, um, ut, *Negotiator magnarius*, apud Apulej. lib. 1. Milesf. post principium. Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 283. n. 1. CORPVS CORIARIORVM MAGNARIORVM &c. Turnebus Adverss. lib. 27. cap. 21 *Hi negotiatores*, inquit, *videntur fuisse, qui multas magnasque merces coemere solebant.* Onomasticon: *Magnarius, μεγαλέμφορος*, prave. Legas autem *μεγαλέμπορος*. Nam *ἔμπορος mercator* est.

¶ Magnalia, vox parum Latina. Vulgatus interpres usus est Act. Apost. 2 v. 11. & Augustinus Confession. lib. 13. c. 27 *magnalia miraculorum.*

Composita a *Magnus.*

¶ Magnănimus, *μεγαλόψυχος, μεγαλόπνους*, qui magno & excelso animo est, großmüthig. ut, *Magnanimus leo*, Ovid. 3. Trist. eleg. 5. v. 33. &, *magnanimi heroes*, Virg. Æn. 6. v. 647. Cicer. 1. offic. cap. 19 *Viros fortes & magnanimos, eosdem bonos & simplices, veritatis amicos, minimeque fallaces esse volumus.*

¶ Magnanimitas, *μεγαλοψυχία.* Cicer. 1. Offic. cap. 43 *Omnis honestas manat è partibus quatuor: quarum una sit cognitionis, altera communitatis, tertia magnanimitatis, quarta moderationis.*

¶ Magnidicus, vide infra *Magniloquus*, großsprecherisch.

¶ Magnĭficus, magnificentior, magnificentissimus, splendidus, qui magna facit, vel qui magnis in rebus pro dignitate in ludis, in sacrificiis, in ædificiis, in epulo publico sumtum facit, prächtig/ herrlich/ ut, *magnificus apparatus*, Cic. 1. Offic. cap. 8. Et, *Domus magnifica*, Plin. 17. cap. 1. ein stattliches / prächtiges Hauß. *Cœna magnifica, & lauta*, Cicer. lib. 9. epist. 16 ad Pætum. *Verba magnifica*, Terent. in Eun. act. 4. sc. 4. v. 4. Grosse prächtige Wort. Vide infra *Magniloquus.* Cic. in Pisonem cap. 2 *Sed omitto &c. Magnificentius est dicere, quemadmodum gesserimus consulatum.* Superlat. *magnificentissimus triumphus, magnificentissimum spectaculum*, apud Vellejum lib. 2. cap. 40. & 56. qui & in aliis hâc usus est voce, ut delectatus eâ videatur. Nep. Attic. cap. 13 *Elegans, non magnificus.* Explicat h. l. Baptista Pius Annot. post cap. 8. Vide infra *magniloquus.*

¶ Magnificentia, Pracht/ Schein. *Magnificentia verborum & gloriæ*, Cicer. de Amic. cap. 6. Et *magnificentia epularum*, idem in Oratore cap. 25. Et pro Muræna c. 36 *Odit populus Romanus privatam luxuriam, publicam magnificentiam diligit.* ¶ Apud Cic. 1. de offic. cap. 28 *Magnificentia rerum humanarum* pro admiratione dicitur, quæ magnum quid iis tribuit, sive quæ eas magnifacit, cui *despicientia* opponitur. Verba ejus sunt: *Cæ. pessentibus autem Rempubl. nihilominus, quam Philosophis, haud scio, an magis etiam, & magnificentia & despicientia adhibenda sit rerum humanarum, &c.*

¶ Magnifice, adverb. ut, *Magnifice tractare aliquem*, nach aller Herrlichkeit mit einem ümgehen. *Magnifice loqui*, Cicer. ad Brut. 16. epist. *Magnifice incedere*, Livius libr. 2. cap. 6. prächtig einhergehen. *Magnifice utilis*, i. e. mire, valde, Plin. lib. 23. cap. 7. Et, *Omnia excelsius magnificentiusque & dicet & sentiet*, Cicer. in Orat. cap. 34. Idem cap. 43 eodem Oratore: *Necessaria sunt magnificentius, quam docentur.* Et libr. 4. epist. 7 ad M. Marcellum: *cum consulatum magnificentissime gesseris.*

¶ Magnificenter, idem. Vitruvius lib. 6 extremo: *Cum magnificenter opus perfectum adspicietur.*

¶ Magnifacere, extollere, erheben. Sic & *magnum aliquem facere*, hoc significatu dicebant. Terentius Andr. act. 3. sc. 3. extr. *Merito semper maximum feci.* Ita enim in plerisque MSS. legi; & qui in *maximi* mutarunt, hos antiquitatis imperitiam prodere, Georg. & Franciscus Fabricii auctores sunt.

¶ Magnificare, groß achten/ vel, magni, pluris, maximi facere. Plaut. Cistell. act. 1. sc. 1. *Quia me colitis & magnificatis.* Idem Men. act. 2. sc. 3. v. 19

- - - quia pol se unum ex omnibus
Venus voluit me magnificare.

Et Venantius Fortunatus lib. 2. Carm. 3

Et textu crucibus magnificatur opus.

Gloss. Vet. *μεγαλύνω, Amplio, amplifico, magnifico.*

¶ Magniloquus, qui magna sonat, loquitur, *omnia magna loquens*, ut vocatur Horat. lib. 1. Sat. 3. Plautus *Magnidicum* appellat, Milite act. 3. sc. 3. Ein Großsprecher/ Prahler/ Aufschneider/ *μεγαλήγορος*. Adde supra in *Loquor*, dicta.

¶ Magniloquentia, grosse Worte/ Prahlerey/ Græcis hoc vitium *μεγαληγορία* dicitur. Cic. 4 Tusculan. *Superbiloquentiam* appellavit. *Verba magnifica*, Plaut. Curcul. act. 4. sc. 4. v. 23. itemque Terentius Eunucho act. 4. sc. 4. v. 4. Cui etiam *magnifice loqui* est *μεγαληγορῶν*; & Tibullo lib. 2. Eleg. 7. Exemplum vocis *Magniloquentia* ex Cicerone supra datum in *Loquor.* Addo aliud ex Livii lib. 44. c. 15 pr. *Rhodiorum legati magniloquentiam vix curia ante ceperat.*

¶ Magnipendĕre, magnifacere, Terent. in Adelph. act. 5. sc. 4, 25 *Ego quoque a meis me amari, & magnipendi postulo*, ich will auch von meinen geliebt und groß geachtet seyn.

¶ Magnopere, maximopere, valde, etiam atque etiam. Hefftig. *Magnopere censeo tibi Romam properandum*, Cicer. lib. 15. epist. 14 ad Cassium. Ich achte es gar nöthig. *Magnopere miror*, mich nimmt es sehr wunder/ de Invent. 2. cap. 1. *Non magnopere laboro*, pro Rosc. Comœdo cap. 15. ich frage nicht sonderlich darnach. *Ab te maximopere pro nostra [sumina] conjunctione etiam atque etiam quæso & peto*, &c. lib. 3. famil. epist. 2. Et Terent. in Eunuch. 3. sc. 4, 26 *Thais maximo te orabat opere, ut cras redires.*

¶ Maximitas. Arnobius lib. 6. p. 204 *porrigere se longius, atque in maximitatem producere.* Hausit ex Lucretio, cujus 2. libr. v. 497 est *immani maximitate.*

MAGO, Pœnorum Dux, frater Hannibalis, qui duo de triginta volumina de agricultură scripsit, quæ convertenda Latine per linguæ Punicæ peritos Rom. Pop. curavit. Plin. lib. 18. cap. 3. extr. Columell. lib. 1. cap. 1. Vide etiam Livium de 2 bello Punico, ubi & alii hujus nominis duces Carthaginienses commemorantur.

MAGONTIACVM, sive Maguntiacum, Tacitus 4. Hist. & Ammianus lib. 15 cap. 27 *Maguntiacus*, uterque *A* in prima scribunt: cæteri fere *Mogontiacum* vel *Moguntiacum* vocali quarta: etiam Inscriptio apud Gut. p. 468. n. 3 MOGVNTIACI. Adde de diversa scriptura Hadr. Vales. Notit. Gall. p. 340. Urbs Germaniæ superioris sive primæ, in ripa Rheni Gallica, haud longe a Mœni confluente. Hodie Mainz.

¶ Magontiacensis. Salvianus lib. 6. de Gub. D. p. 211 *Civitas Magontiacensium.*

MAGVDARIS, sive magydaris, *μαγύδαρις*. Plaut. in Rud. act. 3. sc. 2. v. 19 *Seu tibi confidis fore multam magudarim.* Radix est *Silphii* seu *Laserpitii.* Vide suo loco. Meisterwurtz.

MAGVS, *μάγος.* *Magos* Persæ eos vocarunt, quos Græci *Philosophos*, Latini *Sapientes*, Galli *Druydas*, Ægyptii *Prophetas*, sive *Sacerdotes*, die weisen und gelehrten Naturkündiger. Vide Barth. ad Claudian. pag. 590. Def. Herald. ad Arnob. p. 43. seq. Cic. de divin. lib. 1. cap. 23 *Sapientum & doctorum genus Magorum habebatur in Persis.* Apul. Apologiâ: *Persarum linguâ Magus est, qui nostra Sacerdos.* Porphyrius lib. 4 περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων: *Persæ*, inquit, *eos qui circa divina occupantur, Magos vocant, quod sua patria Linguâ idem sonat, quod apud nos* SAPIENTES &c. Vide locum pag. 398. & seq. Ubi etiam docet tria eorum

eorum genera fuisse. Quando autem dicit circa τὸ θεῖον sapientes fuisse significat, non tantum circa Dei cultum occupatos fuisse; sed rerum quoque scrutatos naturam. Quam sibi præcipue inquirendam putabant. (Vide supra *Divinus.*) Hinc Philo in libro, *quod omnis probus liber sit*, ita Magos describit, ut eos τὰ φύσεως ἴχνη διερευνωμένους appellet, pag. 678. Vide & post in *Magia.* ¶ 2. Et Magos incantator dicitur, ein Schwartzkünstler oder Zauberer.

¶ Magia enim (μαγεία) duplex est, altera *probata*, naturalis sc. Philos. apex: altera *improbata*, & infamis, Zauberey/ schwartze Kunst/ γοητεία, βασκανία, ad quam pertinent præstigiæ, fascinum. Ejus magiæ auctores fuerunt, Cham, filius Noæ, & filius ejus Misraim, quem gentes Zoroastrem dixerunt, & a Plinio lib. 30. cap. 1 primus artes magicas inveniisse traditur, VVierus lib. 2. de præstigiis dæmonum cap. 3. De hac impura spuriaque magia ita Apulej. Apol. pag. 493 *Magia ista*, inquit, *quantum ego audio, vetus est legibus delegata, jam inde antiquitus XII tabulis propter incredendus frugum illecebras interdicta. Igitur & occulta nominum, quam tetra & horribilis, plerumque noctibus vigilata, & tenebris abstrusa, & arbitris solitaria, & carminibus murmurata &c.* Ea, Deo connivente, est vis Magiæ, ut ipsas cogitationes hominum penetret. Rupert. ad Flor. lib. 2. cap. 3, 3. pag. 108. Add. Tacit. Ann. lib. 6. cap. 21. Barth. ad Script. Venat. pag. 140.

¶ Magice, ἡ μαγική, idem quod magia, Plinio lib. 30. cap. 1.

¶ Mägicus, adject. ut, *Ars magica*, Plin. loco jam dicto. *Sacra magica*, Virg. 8. eclog. v. 66.

MAHOMETVS, Mahomet/ der Türcken grosser Prophet. Arabs fuit patre ethnico, & matre Ismaelitica natus, auctor sectæ Saracenorum, & regni Saracenici sive Chaliphatûs, cui Turcorum imperium successit. Initium collocatur in Annum Chr. 623. sub Heraclio. De occasione vide historias Turc. Arabice scribitur *Mohammed* vel *Muhammed*: nec diversum ab illo est nomen *Mechmet* Turcis perquam usitatum nomen.

¶ Mohammedanus, sive Mahometanus, ut *Religio Mohammedana* &c.

MAIA, Atlantis filia, Mercurii mater, &c. *Maja genitum demittit ab alto*, Virg. 1. Æneidos v. 297. Et 1. Georg. v. 225 *Multi ante occasum Majæ cœpere*, hoc est, ante occasum *Plejadum.*

¶ Majugena, i. e. Majâ genitus, Mercurius dicitur Poetis. Martianus Capella in choriambico, sub finem lib. 1

Nostri Majugenam pignoris inclyti.

¶ Majālis, porcus castratus, ein geschnitten Schwein/ ein Borg/ Varro lib. 2. de re rust. cap. 4.

MAIESTAS a magnitudine dicta est, vox cum splendore suo nulli alii linguæ sese submittens, significat amplitudinem, decus, dignitatem, vel Senatus, vel Regis, vel Imperatoris, das Ansehen/ die Hoheit/ Majestät. Vid. Adami Theodori Siberi, Orationem de majestate, itemque Salmasium ad Trebell. Pollionem &c. Elegantissimam fabulam de majestatis origine ejusque vi, lege apud Ovid. 5. Fastorum ipso principio libri. *Minuere & imminuere majestatem*, Cic. 2. de Orat. cap. 25. & 39. Item, *ladere*, der Obrigkeit Hoheit und Ansehen schwächen. *Majestas imperatoria*, Tacit. annal. 1. c. 46. *Læsa majestatis reus*, einer der sich an seiner Obrigkeit vergriffen. *Damnatus majestatis*, Cic. pro Cluent. c. 35. *Conservare majestatem*, Cicer. pro Rabir. cap. 7. *Majestas in oratione*, sublimitas dicitur vel gravitas, Ansehnligkeit/ Tapfferkeit. Cic. de Amicit. cap. 25 *Quantus illi fuit gravitas, quanta in oratione majestas? Afferre orationi majestatem quandam*, Quintil. lib. 1. c. 6. pag. 65, ein tapfferes Ansehen machen.

MAIVS, μάϊος, mensis, vel a *Maja*, vel à *majoribus* sic dictus, ut Ovidius censuit lib. 5. Fastorum v. 73

Hinc sua majores posuisse vocabula Majo.

Der Mey/ à frondibus. Carolus Magnus, der Wonnemonat/ id est, mensem amœnitatis olim nuncupavit.

MALA, malæ, contractum ex maxilla, die Backen/ Wangen. Plin. lib. 2. c. 37 *Infra oculos mala homini tantum, quas prisci genas vocabant.* Pudoris hæ sedes, ibi maxime ostenditur, die Wangen. Virg. Æneid. 5. v. 435

Errat tempora circum
Crebra manus, duro crepitant sub verbere malæ.

¶ Maxilla, vide infra.

MALABATHRVM, & *Malobathrum*, μαλάβαθρον, τὸ φύλλον, *folium*, & *folium Indicum*, a nemine hac ætate visum. Nascitur in palustribus locis Indiæ, aquis innatans sine radice, lenticulæ aquaticæ modo. Vide Dioscoridem cap. 11. Matthiolum, & interpretes Horatianos ad illud odæ 6. lib. 1

coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.

MALACIA, æ, μαλακία, in mari dicitur, quum stat, & sine ventis ac motu fere est, Windstille. Cæs. lib. 3. bell. Gall. c. 15 *Tantâ subito malacia ac tranquillitas exstitit, ut se loco movere non possent.* Et Seneca Epist. 67 *Sed in otio inconcusso jacere, non tranquillitas est, malacia est.* Aurel. Victor de viris illustr. cap. 22 *Legati Deum volentes Antium profecti sunt, ubi per malaciam maris proximum Æsculapii fanum petiit.* Ita enim legendum est, nec aliter habet vetus codex Mediolani anno 1509 excusus. Vulgo: *per mollitiem* legitur, quod Glossema videtur. Quamquam Sulpitius Severus, elegantissimus auctor, ita usus hac voce Dial. 1. de virtutibus Monachorum Oriental. cap. 2. *Consalutatum* (senex) *accepit nos benigne, ejectos nos in illud littus, exponimus, & ne statim repetere cursum possimus, maris mollitie attineri.* Quod ipsum tamen eruditis viris de glossemate suspectum est, & pro eo *malacia* substituendum videtur. De hac *malacia* maris, Virg. Ecloga 2. v. 25

Nec sum adeo informis, nuper me littore vidi,
Cum placidum ventis staret mare.

¶ 2. Est & stomacho *malacia*; languor scilicet, cibos fastidiens, der Eckel für dem Essen/ apud Plin. aliquoties. Apparentia absurdissimorum interdum eduliorum in prægnantibus, *pica, picus*, ab avis ejus versicolore varietate dicitur, schwanger Weiber Lust.

¶ Mălăcus, a, um, id est, mollis, ut, *malacum pallium*; & ¶ *Malacissare* emollire, Plaut. Bacchid. act. 1. sc. 1. *Nimium ferus es, malacissandus es.* Senec. Epist. 66 *malacissandos articulos* dixit. Pincianus legit *malaxando.* Laberius apud Gellium lib. 18. c. 7 *malas malaxari.* Vid. Taubm. ad Plaut. p. 539.

MĂLAGMA, neut. μάλαγμα, ein Weichpflaster/ dictum à μαλάσσειν, mollire. Corn. Celsus lib. 5. c. 17 *Malagmata vero atque emplastra pastillique, quos τρόχισκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant, differunt eo, quod* MALAGMATA *maxime ex arboribus, earumque etiam furculis,* EMPLASTRA, PASTILLIQVE *magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde* MALAGMATA *contusa abunde mollescunt: nam super integrum cutem injiciuntur. Laboriosè verò conteruntur ea, ex quibus* EMPLASMATA PASTILLIQVE *fiunt, ne lædant vulnera cum imposita sunt.* Salvian. lib. 6. de Provident. c. 14 *Sicut optimi ac peritissimi Medici dissimilibus morbis curas dispares præstant, atque alios per dulcia medicamina, alios per amara succurrunt, & quosdam curant cauteriorum adustione, quosdam malagmatum placabilitate*, &c.

MALEA, æ, μαλία & μάλεια, promontorium Laconiæ, ventis æstibusque turbulentum & sævum. Vide adagium, *Maleam legens, quæ domi sunt, oblivisceris*, de periculo admodum præsenti, bleibe entweder darvon/ oder erwege dich deines Lebens. Virg. 3. Æn. v. 193 *Ionioque mari, Maleæque sequacibus undis.* Statius 7. Thebaid. v. 16

& nuda circumtonat ira Malea.

Vide ibi Lutatium Scholiasten, & Servium ad allegatum locum Virgilii.

¶ Malēus, ut *jugum Maleum*, Florus lib. 2. c. 9. & *Maleus finis* lib. 3. cap. 6.

Malicorium, vide *Malum.*

MALLEVS, Hammer/ ἡ σφύρα. Plaut. Menæch. a. 2. sc. 3. v. 52 *navem sæpe excussam malleo.* Paullus Lege 2. § 1. Dig. de Lege Rhod. *Si faber incudem aut malleum fregerit.*

¶ Malleolus: novus palmes in vite, ein Schoßreben/ oder Rebenschößlein. Sed pars in vite majori, ex qua malleolus nascitur, *Flagellum* dicitur, die alte Reben/ Vide *Vitis.* ¶ *Malleoli* etiam dicebantur manipuli spartei, pice tecti, qui incensi, aut in muros, aut in testudines jaciebantur, Nonius. Pechkräntze/ Feuerballen/ Granaten. Vide Ammianum Marcellinum lib. 23. cap. 10. Vegetium lib. 4. c. 18. Lipsium 5. Poliorcetic. Dial. 5. Casaubon. in Æneam Tacticum, pag. 103. & Stewechium ad Vegetium.

¶ Malleolaris, ut, *Virga malleolaris*, id est, malleolus, Columell. de Arbor. c. 3. ein jung Rebschoß.

¶ Malleator, malleo cudens, Martial. lib. 12. Epigr. 57 *paludis malleator Hispana*, i. e. lini, in paludosis locis nascentis, vel macerati. Gloss. Vet. *Malleator*, ὑφαντικός.

¶ Malleatus, *Libri malleati*, geschlagene Bücher/ Ulpian. Lege 52 § 5. *Unde*, Dig. de Legat. 3. Et, *spartum malleatum*, Columella lib. 12. c. 19.

MALLVVIVM, Handbecken/ Handfaß. Onomast. Vet. *Mallubium*, χειρόνιπτρον. Vossio Etymol. *Mallubia*, plur. fœm. Est autem quasi manuluvium, sicut *pellubium*, quasi pediluvium, ποδόνιπτρον.

Malo, vide *Volo.*

Malobathrum, vide *Malabathrum.*

MALTHA, æ, Kleister und ander Glotwerck/ quicquid vim habet conglutinandi, quod maltha factitia dici potest. Nam quid maltha sit naturalis, docet Plinius lib. 36. cap. 24. Et lib. 2. cap. 104, ubi limum flagrantem maltham vocat. *Est autem* maltha *massa quædam ex calce recenti, vino, adipe & oleo confecta, quæ cum semel ignem concepit, retinet illum tenacissimè, & cum aliquid solidi attingit, ita adhæret, ut neque revelli, neque ullâ arte restingui possit, nisi operiatur terra & suffocetur*, Milich. in lib. 2. Plinii *Maltham*, Röthe/ reddit G. Agricola.

¶ Aliis Maltha est cerâ, qua tabella judicum illinebatur. Vide Turneb. lib. 6. cap. 9.

¶ A maltha est verbum *malthare*, quo vetus Scholiastes Juvenal. usus est ad illud Sat. 5. v. 48

— — & rupto poscentem sulphura vitro:

Sulphura, *quia hoc solent vitrum solidare, id est, malthare.* Conf. Salmas. ad Solin. pag. 1094. Barth. ad Stat. Silv. p. 258.

MALVA, æ, μαλάχη, utrumque a mollitie vocabulum factum, Pappeln. Martial. lib. 10. Epigr. 48

Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
Attulit, & varias quas habet hortus opes.

¶ Malvaceus, ut, *Caulis malvaceus*, eine Pappelſtauden / Plin. 21. cap. 4.

MĀLVS, fœm. μηλέα, ein Apffelbaum.

¶ Mālum, ein Apffel / Virg. eclog. 3 *Malo me Galathea petit*, &c. *Malum medicum*, vel *citreum*, ein Citrin-Apffel / Vide *Citrus*. *Mala Limonis* vel *aurantia*, Pomerantzen / *mala aurea*, Virgil. eclog. 3. v. 71. *Malum Punicum*, quod Plinius lib. 26. cap. 8 *Granatum* vocat, & aliquibus etiam *Citrium* eſt, ein Granatapffel. *Malum orbiculatum* ſeu *Epiroticum*, ein Scheibapffel / Plin. lib. 15. cap. 14 *Malum cotoneum* ſeu *cydoneum*, κυδώνιον μῆλον, ein Quittenapffel / a *Cydone* oppido Cretæ. Tria eorum ſunt genera, *Chryſomela*, χρυσόμηλα, colore aureo, groſſe Quitten. *Mala ſtruthia*, kleine ſüſſe Quitten. *Mala cydonia* vires pharmacorum lethalium odoris ſui bonitate debilitant. Athen. lib. 3.

¶ *Malum terræ* Cylcaminus dicitur Gazæ, Erdäpffel / Erdſcheiben / Säubrodt / Plinio verò etiam ariſtolochia rotunda, malum terræ eſt, lib. 25. cap. 8. die Holtzwurtz.

¶ Mālifer, pomifer. Virgilius lib. 7. v. 740 *Malifera Abella.*

¶ Malicorium, putamen mali granati aut Punici. Plinius lib. 23 cap. 6 *Cortex ex acerbis* [malis Punicis] *in magno uſu. Vulgus coria maxime perficere illo nobit: ob id malicorium appellant medici.*

¶ Malogranatum, compoſita voce, eſt malum granatum, Latino interpreti Hagg. 2, 20. & Hieronymo ibidem in commentariis.

MĀLVS, maſc. à malo arbore, arbor navis, der Maſtbaum mitten im Schiffe / qui in ſuprema parte antennam habet, ex qua dependent vela, das Creutz oben am Maſtbaum daran die Segel hangen. Horat. lib. 1. Ode 14

Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennæque gemunt.

MĂLVS, mala, malum, adject. κακός, φαῦλος, abſolute pro *improbo*, böſe / arg / unartig. *Homo minimè malus*, Cicer. 3. offic. cap. 9. redlich / fromm. Juvenal. ſat. 4. v. 8 *Nemo malus felix*, es gehet keinem böſen Buben wol. *Malus ipſe fies, ſi malis convixeris*, Græcus eſt ſenarius:

κακοῖς ὁμιλῶν κάντὸς ἐκβήσῃ κακός.

Plaut. in Trinum. a. 1. ſc. 2. v. 35. *Nota res mala, optima eſt*, Quintil. lib 3. cap. 10 *Nec quisquam tam malus, ut videri velit*, Es iſt niemand ſo böſe und arg / daß er dafür angeſehen wolte ſeyn / was er iſt. *Mala manus*, id eſt, noxia & affligens. Plautus Perſa act. 2. ſc. 5. v. 12. *ubi quis malâ tetigit manu.* ¶ 2. *Malo virgo* apud Plautum non ſemel pro invenuſta, deformi dicitur. Sic *Mala facies* apud Quintil. lib. 4. deformis eſt. ¶ 3. Aliquando *malus* & *furtivus* ſignificat Virgil. Ecl. 3. v. 11

Atque mala vites incidere falce novellas.

Tibullus lib. 3. eleg. 5. v. 19

Quid fraudare jubat vitem creſcentibus uvis,
Et modo nata malâ vellere poma manu.

Phallicorum Poëta carm. 86

Herique villulam, hortulumque pauperis
Tueor malasque furis arceo manus.

Ita *mala brachia* dixit Calpurnius Ecl. 3. ¶ 4. Malum etiam dicitur magicum, ſive quicquid aptum ad artes magicas, Tibull. lib. 1. El. 2. v. 51 *Sola tenere malas Medea dicitur herbas:* loquitur de Saga. Silius lib. 8. v. 499 *Mala gramina primam monſtravisſe ferunt.* Sic in 12. tab. LL. *Malum carmen* eſt incantatio. ¶ 5. Malus; id eſt, infelix, inauſpicatus. *Mala avis* Horat. Epod. 10. *Mala arbor* Calpurnius Ecl. 3. v. 89. ¶ 6. *Mala vita*, dura & aſpera: ut mollis contra, & delicata, *bona*: ita & *mala mors* dura atque difficilis: quemadmodum *male mori* Plin. dixit lib. 3. epiſt. 16. *Mala ætas*, ſenectus eſt: quia plura incommoda affert. Exempla aliquot Plautus habet. Vide Nonium, apud quem elegantes hoſce Afranii verſus habes:

Si poſſent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas, & corpus tenerum, & morigeratio.
Hæc ſunt venena formoſarum mulierum,
Mala ætas nulla delinimenta invenit.

Conf. Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. pag. 248. ¶ 7. Comparatio etiam pueris nota eſt. *Pejore res loco eſſe non poteſt*, Terent. Adelph. 3. ſc. 2. v. 46. *Sors peſſima rerum*, Ovid. 14. Metam. v. 489. ¶ Malum, ſubſtantive, infortunium, calamitas, ein Ubel / ein Schade. Malum, etiam pro damno, detrimento ac pernicie ſumitur. Unde *malo alicui eſſe*, nocere eſt, apud Nep. Alcibiade cap. 7. n. 3, & Cic. ad Attic. lib. 14. extr. Catullus Epigr. 78. pr.

Rufe mihi frustra, ac nequicquam cognite amice,
Frustra? Immo magno cum pretio atque malo.

Ita ſæpe apud Plautum; *Cum magno malo.* Et ita *peſſimum*

etiam ſubſtantive dixit Livius lib. 2. cap. 1, *Neque ambigitur, quin Brutus peſſimo publico reges exacturus fuerit.* Idem Plaut. voce *Mali* ſubſtantivè pro pœna ſervili, ut plagis, pedicis &c. uſus eſt. Ut Rud. act. 4. ſc. 4. v. 81

Non ego te comprimere poſſum ſine malo.

Item Perſa act. 3. ſc. 1. v. 33

Herus ſi minatus eſt malum ſervo ſuo.

Terent. And. act. 2. ſc. 5. extr.

Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

Ut me pro malefacto meo verberet. Idem Eunucho act. 4. ſc. 4. v. 46 *— — — non poteſt ſine*

Malo fateri, video.

Sine malo, id eſt, ſine verberibus. Er bekennet nicht / er bekommet denn Schläge. Salluſtius Jugurtha cap. 100 *Pudore magis, quam malo exercitum coërcebat.* Vide Taubm. ad Plaut. p. 11. & 1447. Mala etiam dicuntur morbi, & ipſæ partes malo adfectæ. Barth. ad Script. Venat. pag. 143. *Mala ultro adſunt*, man darff dem Unglück keinen Boten ſchicken. Plaut. in Stich. act. 1. ſc. 2. v. 63 *E multis malis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* Cic. in epiſt. ad Octav. *In duobus malis cùm fugiendum majus ſit, levius eſt eligendum.* Memineris & proverbium harum locutionum: Ἰλιὰς ἀέρτι, ἥλκαστον κακῶν. *Ilias*, ſeu *Lerna*, ſeu *mare malorum*, de malis cumulatis, & calamitatibus immenſis. Vide Chiliad. *Mala ultrò adſunt*, das Unglück kömmt ungeruffen. Vide ibidem.

¶ Malùm, interjectio, ut veteres Grammatici docent, deteſtantis & indignantis, ſed per interrogationem. Terent. Eun. act. 4. ſc. 7. v. 10. THRASO. *Ubi alii?* SANGA. *Qui (malum) alii?* Ubi Donatus: *Malum per παρέγκλισιν ſuaviter infertur. Plautus in Epidico: Quæ malum! hæc impudentia eſt? Et non interponitur, MALVM, niſi oculis converſis ad eum, qui id, quod reprehendimus, dixerit. MALVM nunc interjectio eſt:* quod & ad alium locum pronunciat. At verò ad illud Phormione act. 5. ſc. 7. v. 55

Quid vos, malum, ergò me ſic ludificamini.

MALVM, inquit, *adverbium eſt, interpoſita indignatione.* Nimirum Græcorum more *Interjectionem* inter Adverbia refert: de quo & Priſcian. lib. 15. obſervat. Voſſius vt MALVM negat interjectionem, ſed ἐπιφώνημα eſſe aſſerit, ut, *nefas* apud Virg. Æn. 8. v. 688

— — ſequiturque, nefas, Ægyptia conjux:

Quem vide lib. 1 de Analogiâ cap. 2. & lib. 9. c. 28. Malum, Für der Drüſe / Fürn Teuffel / ut nos diceremus. Cic. in Verrem. *Quæ (malum) iſta fuit amentia?* Plin. lib. 7. cap. 57 *Quæ (malum) iſta dementia eſt, iterari vitam morte?* Ita contra pacati & lenes dicebant *bonum.* Apul. lib. 10. Mil. *Sciſcitatus denique quid (bonum) videret familia.*

¶ Mălè, adverb. pejus, peſſime, *Animo malè eſt*, Terent. Adelph. 4. ſc. 5. v. 21. mir iſt übel zu Muth. *Male ſanus*, Cic. 9. ad Attic. epiſt. 15. übel bey Vernunfft. *Malè accipere, malè accipi*, mit Worten übel angelaſſen werden / Lentulus Cic. lib. 12. famil. ep. 14. Et *Malè audire*, Cic. ad Att. lib. 1. ep. 17. einen böſen Nahmen haben. *Malè de aliquo cogitare*, gegen einem nichts guts im Sinn haben. *Male in aliquem conſulere.* Terent. in Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 28 *Peſſimè iſtud in te atque in illum conſulis*, bringſt dich und ihn in Schaden. *Hæc me res malè habet*, verdreuſt mich. Sic Terent. in And. act. 2. ſc. 6. v. 5 *Præter ſpem evenit, ſentio, hoc male habet virum.* es kräncket ihn. *Beneficium malè locare*, Wolthat übel anlegen. Quandoque idem eſt quod infeliciter. *Malè rem gerere*, Nep. Miltiade cap. 3. Cicer. de off. 2. *Malè vertat*, imprecandi locutio, es müſſe dir übel bekommen. Terent. in Adelph. a. 2. ſc. 1. v. 37 *minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vertat male.* Sic pejùs *accidere alicui*, Cæſ. 1. Gall. c. 31. ¶ *Peſſime de republ. ſentire*, die allerärgſten Gedancken haben von dem Regiment / Cicer. 4. Philippica. Et Sen. Epiſt. 72 *Male tibi eſſe malo, quam molliter.* *MALE nunc ſic excipe, quemadmodum a populo ſolet dici, dure, aſpere, laborioſe.* *Male conciliare* apud Plaut. Pſeud. a. 1. ſc. 2. pr. eſt, care, magno pretio emere; & contra *bene conciliare*, vili emere. Hinc apud Cicer. *Domus male emta* eſt cara & pretioſa. Nos eodem modo dicimus, wol / übel kauffen. *Male præcinctum puerum* Sylla vocavit Cæſarem, i. e. luxurioſe ac effœminate, ſive perverſe cinctum, ut Sueton. auctor Cæſare c. 45. *Male diſpar*, i. e. valde diſpar, Horat. dixit lib. 1. ode 17. Vide ibi Marcilium. MALE-DEVS, MALE-HOMINES, MALE-MATER quo ſenſu dicatur vid. apud Barth. ad Script. Ven. pag. 138. Sen. in Thyeſte act. 1. ſc. 1 *Quis male-Deorum Tantali vivat domos,*
Oſtentat iterum.

¶ 2. Male ſignificat ſimulare. Petron. *Conſurrexi ad aurem male dormientis*, ſich ſtellen / als ſchlieffe man / einen Haſenſchlaff thun. & pag. 97 *Male repugnanti gaudium extorſi*, h. e. interprete Douſa in Præcidan. p. 258. ſimulate repugnanti ſive obluctanti potius: idque ex diſciplina adeo puellari, cui reſpondet Ovidianum iſtud lib. 1. Amor. eleg. 5. v. 15

Quæ cum ita pugnaret, tanquam quæ vincere nollet,
Victa eſt non ægre proditione ſuâ.

Sic

Sic Horat. lib. 1. od. 9.

Pignus dereptum lacertis
Aut digito malè pertinaci.

¶ Maledicere, male dicere, maledicentia, maledictum, &c. Vide *Dico*.

¶ Malefacere, zu Verderteß thun / übel thun / Ter. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 10 *Neque tu verbum solvêi unquam, quod mihi re malefecerus.*

¶ Malefactum. Enn. apud Cic. de Offic. 2. c. 18 *Benefacta male locata malefacta arbitror.* Unum novi & illud quidem magnum, malefacta malefactori gravissimis compensatum iri malis, Ἓν δὶ ἰκέσθαι μέγα, τὸν κακῶς δρῶντα δεινοῖς ἀντιμετρεῖσθαι κακοῖς, Archilochus.

¶ Maleferiatus, quæ vera hujus vocis significatio, ostendit Reines. lib. 1. Var. Lect. cap. 4.

¶ Maleficus, ein schädlicher / böser Mensch / sceleratus, Plin. lib. 11. c. 17. *Maleficum frondibus animal capra*, id est, nocens. ¶ 2. Item invidus, malignus, Nepos Agesilai: *Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus; sic maleficam nullus est in corpore.* ¶ 3. *Malefici* per excellentiam dicuntur *Magni*, vel secundum Suidam, *Magi*, *Venefici*, *Sortilegi*, qui per mille artes hominum generi nocent. Cod. Tit. 18. Leg. 9 de Maleficis & Mathemat.

¶ Maleficium, quodlibet facinus improbe admissum, eine Ubelthat / unredliche böse That. *Admittere & committere maleficium*, Cic. pro S. Rosc. c. 22. ¶ Item quævis noxa, ac damnum. Cæsar lib. 2. de B. C. cap. 20 *Altera ex duabus legionibus, ex castris Varronis, adstante & inspectante ipso, signa sustulit, seseque Hispalim recepit, atque in foro & porticibus sine maleficio consedit*, id est, ita consedit, ut nemini injuriam ac damnum inferret; Ita *sine maleficio transire* eodem exercitus dicitur, qui innoxius transit. Wann ein Volck ohne Zufügung eines Schadens durchzihet. ¶ 3. Venefícium, Magorum artificium, quod atrocius omni homicidio, adulterio, & furto.

¶ Maleficiosus, & maleficiose, suspecta verba. *Maleficiose intendere*, Cic. pro Cæcin. cap. 7. sed Grut. *malitiose*.

¶ Maleficentia. *Assimulati maleficentia*, Plin. lib. 9. cap. 9.

¶ Malesuadus, ein böser Rathgeber / Virg. lib. 6. Æneid. v. 276 *Et metus, & malesuada fames.*

¶ Malevolus, invidus, abgünstig / Cicer. 2. famil. ad Curionem. *Qui malevolo sunt animo, deteriores sunt rogati*, die eines bösen und abgünstigen Gemüths seyn / die seyn noch ärger / wenn man sie um etwas bittet. *Malevolis sermonibus credere*, Cicer. 3. fam. ep. 10. Superl. *Malevolentissimæ obtrectationes*, Cic. lib. 1. fam. epist. 7. ex *Malevolens*, quod sequitur. Pro fascinatore *malevolus* etiam Latinis usurpatur. Vid. Barth. ad Script. Venat. p. 137. 138.

¶ Malevolens, *Est miserorum, ut malevolenter sint, atque invideant bonis.* Plaut. Captiv. a. 3. sc. 4. v. 51 abgünstig.

¶ Malevolentia, *voluptas est ex malo alterius, sine emolumento suo*, definiente Cicerone, lib. 4. Tusc. cap. 9. Abgunst / damit doch nichts verdienet oder gewonnen wird.

¶ Malignus, malus, invidus, boßhafftig und mißgünstig / Barth. loc. pr. alleg. Glossæ Vet. *Malignus*, πονηρὸς, κακοήθης. Horat. 2. Carm. Oda 16 *malignum spernere vulgus.* Comparativ. *malignior.* Martialis lib. 4 epigram. 86 ad librum suum:

Nec ronchos metues maligniorum.

¶ 2. Significat & dubium, non verum, infidum. Virg. lib. 6. Æn. v. 270 *Quare per incertam Lunam sub luce maligna*
Est iter in silvis.

Martialis lib. 10. Epig. 96

- - - - - tepet igne maligno
Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.

Plin. lib. 7. cap. 1 *Incertum ac fragile est hoc munus naturæ quicquid datur nobis, malignum verò, & breve in iis etiam, quibus largissimè contingit, universum utique ævi tempus intuentibus*, übel gegönnet / genau / kurtz. Statius lib. 4. Silv. 3. v. 29

Sordebatque rotas maligna tellus.

Das unfeste Erdreich / so nicht hält oder trägt. ¶ 3. Aliquando *malignus* est δύσκολος, morosus, tetricus, difficilis. Nam proprie MALIGNVS dicitur, qui difficultatem sui præbet, ut Donatus interpretatur; cui BENIGNVS opponitur. Vide Buchn. ad Plin. lib. 8. Ep. 12. n. 394. Unde & pro parvo & modico ponitur, & *malignè*, parvè est. Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 27 *Pars tamen major, ut maligno ostio retenta, restagnat. Malignum ostium*, angustum, nec latum satis. Lucanus lib. 9. v. 500

- - - Conspecta est parva maligna
Unde procul vena.

Ovid. lib. 1. Amor. Eleg. 4. v. 66

Blanditiæ taceant sitque maligna Venus.

Superlativus quoque usu nonnunquam venit. Seneca de Vita beata cap. 18. *Malignissima capita & optimo cuique inimicissima.*

¶ Malignosus. Vet. Glos. *Malignosus*, κακοήθης.

¶ Malignitas, κακοήθεια. Livius lib. 2. cap. 42 *Malignitas conferendi ex privato.* Val. Max. lib. 4. cap. 7 *Nulla tam molesta felicitas est, quæ malignitatis dentes vitare possit*, id est, invidiæ.

Vide Buchnerum loco paullo ante laudato.

¶ Maligne, aus Boßheit / Abgunst. *Ager maligne divisus*, Livius lib. 8. cap. 12. ¶ Item parce, exigue, Livius lib. 39. cap. 9 *Maligne omnia præbentibus suis meretricula munificentiâ sustinebatur.* Comp. *Maligniùs habere sermonem*, Curtius lib. 8. cap. 1, 29.

¶ Malitia, κακία, perversitas, cum quis data opera malè agit, fürsetzliche Untugend und Boßheit. Sallust. Orat. 2. de Rep. ordin. *Malitia præmiis exercetur, ubi eadem seris, nemo omnium gratuitò malus est*, Boßheit wird geübt um Belohnung willen ꝛc. Senec. in Epist. 82 *Malitia ipsa maximam partem veneni sui bibit*, die Boßheit thut ihr selbst den grösten Schaden. Hieronym. in apolog. adversus Rufinum: *Malitia non habet tantas vires, quantos conatus.* Et Senecæ *malitia* vitiositas est, quæ virtuti opponitur, Ep. 31, *Si intellexeris bona esse, quibus admixta virtus est: turpia, quibus malitia conjuncta est.* Et mox: *honesta & turpia virtutis & malitiæ societas efficit.* Item epist. 106 extr. *Quicquid facimus, aut malitiæ, aut virtutis gerimus imperio.* Et Gell. lib. 18. cap. 1 *Cum essent malitia & virtus contraria, vita misera atque beata æque contraria* &c. Sed eam loquendi rationem improbat Cic. 4 Tusc. his verbis: *Hujus igitur virtutis contraria est VITIOSITAS. Sic enim malo, quàm MALITIAM appellare, quàm Græci κακίαν appellant. Nam MALITIA certi cujusdam vitii nomen est: VITIOSITAS omnium* &c. Interim tamen & Vetus Gloss. *Malitiam* κακίαν interpretatur.

¶ Malitiosus, fallax, böse und betrüglich. *Malitiosa interpretatio juris*, falsche und betrügliche Anslegung / Cic. lib. 1. offic. c. 10. Conjunctim *malum & malitiosum hominem*, Gellius dixit lib. 9. cap. 2.

¶ Malitiosè, dolosè, fälschlich / betrieglich. Cicer. in Verr. 4. cap. 53 *Nihil sane vafre aut malitiosè facere conatus est.* Idem pro Rosc. Am. cap. 38 *Si quis rem mandatam malitiosiùs gessisset sui quæstus aut commodi caussa.*

¶ Malitiositas. Tertullian. 3. adv. Marc. cap. 15 extr. *Aut diffidentia, aut malitiositatu consilium est.*

MAMMA, æ, μαστὸς, Zitze oder Brust. Ter. in Adelph. 5. sc. 9, 17 *Et quidem tuo nepoti, hujus filio, hodie primam mammam dedit*, zum erstenmahl gesäuget. *Puer lactens, in gremio matris sedens, mammam appetens*, Cic. de Div. lib. 2. c. 41. Festus auctor est, veteres mammam lacte deficientem *Minam* vocasse. At contra eam, quæ præbet lac, *munificem* eleganter dixit Plin. lib. 11. cap. 40. quod ad Varronem Scaliger observat.

¶ Mamma, & Græcum μάμμα, puerorum vox, qua nutrices, avias, matres appellabant; quemadmodum *Tatas* vocabant patres. Pers. Sat. 3. v. 18

- - - & intus mamma lallare recusat.

Hinc elegans jocus Martialis in Afram vetulam lib. 1. Epigr. 101

Mammas atque Tatas habet Afra: sed ipsa Tatarum
Dici & Mammarum maxima Mamma potest.

Vide Turneb. lib. 8. cap. 8.

¶ Mamilla, & mammula, dimin. Juven. Sat. 13. v. 163

In Meroe crasso majorem infante mamillam.

¶ Mammosus, wohl gebrüstet. *Mammosa pyra*, Plin. lib. 15. cap. 15.

¶ Mammiliare, is, Brustuch / Brustlatz.

¶ Multimammia, id est, multas mammas habens, Diana dicta, quæ Græcis appellata πολύμαστος, & apud Ephesios culta fuit. S. Hieronymus in Procem. Epist. Pauli ad Ephes. *Dianam colentes non hanc* VENATRICEM, *quæ arcum tenet, atque succincta est; sed illam* MVLTIMAMMIAM, *quam Græci* πολύμαστον *vocant, at scilicet ex ipsa quoque effigie mentiream, omnium eam bestiarum & viventium esse nutricem.* Minucius Felix in Octavio: *Diana*, inquit, *interim est alte succincta venatrix, & Ephesia mammis multis*, &c.

¶ Unimammia, vel Unomammia, ficta Plauti vox, Curcul. act. 3. sc. un. v. 75.

MAMMŌNA, mascul. vox Syriaca, Opes significans, ut apud Græcos, πλοῦτος, der Mammon / allerley Reichthum / so übrig und ohne Nothdurfft ist / lucrum, Eras. in Matth. pronunciatur penultima longa. Augustin. Panice *lucrum*, esse dicit. vid. Ludov. Vives ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 10. Significanturque hâc voce omnia, quæ ad rem pecuniariam pertinent. Ang. Canin. cap. 8. de locis Hebræis.

MĀMŬTIVS, Veturius, faber ærarius, qui ancilia, Romæ quæ colebantur, item Palladis simulacra fecit: Vide Ovidium 3. Fastor. v. 382. & seq. & Servium in 2. Æneid. pag. 239.

MANACVS, Tarentinâ voce lineam ecliptican, Lunæ orbitam, *circulum manacum* veteres appellârunt, quasi maniacum. Vitruv. lib. 9. cap. 8. Unde Calendarium *Almanach* dictum putat Dalechamp. ad Plin. lib. 2. c. 9.

MANCEPS, conductor, redemtor, qui à populo aliquid emit, conductione; ejus rei quoniam sublatâ manu indicium facit, seque auctorem profitetur, *manceps* dicitur. Vid. Sigon. de antiqu. jur. civ. Rom. lib. 2. c. 4. Der etwas zu sich mietet / kaufft oder löset / ein Vorkäuffer / *Propola*, ein Zöllner / *Decumanus* Ciceroni a decimis redemtis, *Portitor* a portu conducto, *pecua-*

rius, à pascuis publicis. Nepos Attico cap. 6 *Nullius rei neque manceps fallus est.* Tacitus 3. Annal. cap. 31 *Idem Corbulo plurima per Italiam itinera fraude mancipum & incuria magistratuum interrupta & impervia clamitando* &c. Ubi *mancipes* vocat, qui vias reparandas & muniendas conduxerant, idque maligne & malitiosè fecerant. Vide ibi & Lipsium. ¶ 2. Prædem sive fidejussorem significat, Plaut. Curc. act. 4. sc. 2. Ein Bürge.

¶ Mancipare, zu eigen übergeben / und einräumen. *Venditus atque mancipatus Tribunatus*, Cic. Philipp. 2. cap. 21. Et de Senectute cap. 11 *Senectus nemini mancipata*, hoc est, devincta, obligata, sed sui juris, niemand unterthan oder verpflichtet. Apulejus lib. 10 *Cum jam sententia pares, cunctorum stylis ad unum sermonem congruentibus, ex more perpetuo in urnam aeneam deberent conjici: quo semel conditis calculis jam cum rei fortuna transacta, nihil postea commutari licebat; sed mancipabatur poteslas capitis in manum carnificis.*

¶ Mancipatus, nomen. Plin. 9. c. 35 *In mancipatum venire*, in Eigenschafft übergeben werden.

¶ Mancipatio, & Emancipatio, id est, manus traditio, sive imaginaria venditio, quæ certis ritibus, certisque verborum formulis peragebatur. Vide Cajum JCt. lib. 1. Instit. Tit. 6. Ritus fuit Romanorum mancipia sibi vendicandi, Zueignung.

¶ Mancipium, ein Leibeigener / Erkauffter oder im Krieg gefangener Mensch. Terent. in Eun. a. 2. sc. 3. v. 72 *Ut mancipia hæc, ita ut jussit frater, deducam ad Thaidem*, diese zwo erkaufte Personen. Quintilianus lib. 5. cap. 12 *Negotiatores mancipiorum*, die Knechte und Mägde kauffen und verkauffen. Sic *mancipium Christi* in bonam partem pro Christiano dixit Prudentius Apotheos. v. 408. ¶ *Dare & accipere mancipio*, zu eigen geben / zu eigen annehmen. Plaut. Curcul. a. 4. sc. 2 v. 9 *Memini, & mancipio tibi dabo.* CVR. *Egon', ab lenone quidquam mancipii accipiam?* Et Ciceroni lib. 1. ad Attic. epist. 1 *mancipio accipere* est ita emere, ut venditor periculum præstet, cui opponitur *suo periculo emere.* Sic *accipere mancipio*, Cicer. ad Attic. lib. 1. ep. 1. Seneca Epist. 70 *Fortuna nihil dat mancipio*, das Glück giebt nichts zu eigen. Huc Lucretii illud pertinet, lib. 3. v. 985

Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.

¶ Mancipi, vel Mancupi, indeclinabile singul. & plur. *Res mancipi*, id est, propria. *Ædes mancipi*, Plaut. in Mostellaria a. 5. sc. 1. v. 43, quanquam & *mancipio* ibidem legant: *Emtio mancipi*, Plinius lib. 32. cap. 3.

Compositum.

¶ Emancipare, est per illam imaginariam venditionem addicere alicui, vel quovis modo alienare, & in alterius jura transferre, vel dono etiam dare. Nam cum Tacitus Hist. 1. c. 24 scribit Othonem Proculo de parte finium cum vicino ambigenti, *universum agrum vicini sua pecunia emtum dono dedisse*; Sueton. Othone cap. 4. eandem rem narrans *emancipasse* dixit. *Totum*, inquit, *agrum redemit emancipavitque*, aus seiner Gewalt lassen oder übergeben. Cicer. 1. de finib. cap. 7. *Filium in adoptionem alicui emancipare.*

¶ Emancipator, qui emancipat. Prudentius Hymno Jejunant. v. 184 *Emancipator servientis plasmatis.*

¶ Emancipatio. Vide supra Mancipatio. Distinguit a manumissione Ulpianus Lege 1. § 4. Dig. Quando de peculio &c. quod Manumissio ad servos, emancipatio ad filios pertineat, quando hi sui juris fiunt, dimissi e potestate parentum.

¶ Scribitur etiam *mancupatio* (sicut etiam *mancupium*) v. g. Plin. 9. cap. 35. p. 335, uti ex MSS. ibi Harduinus legit, quem vide.

MANCVS, quasi manu carens, der nur eine Hand hat. ¶ 2. Deinde qui quoquo modo debilis est, lahm / gebrechlich / unvollkommen / schwach. Cicer. pro Rab. perduell. cap. 7 *Scævolæ mancus, ac membris omnibus captus ac debilis.* Idem in offic. lib. 1. c. 43 *Cognitio natura manca atque imperfecta.* Et pro Milone cap. 9 *Occurrebat mancam ac debilem præturam suam futuram Consule Milone.* Vet. Gloss. *Mancus*, κυλός. Vide & supra *Debilis.*

¶ Emancare, id est manus præcidere aut debilitare, rarum verbum, quo Seneca usus est Controvers. 33 sub fin. *Gaudeo*, inquit ibi nescio quis, *me non omnes emancasse.*

MANDELA, pagus seu vicus in Sabinis, ubi fundum habuit Horat. quem vide lib. 1. Ep. 18 extremâ.

MANDO, mandare, est gerendum aliquid alicui exequendumque committere, tradere, aufferlegen / befehlen / unde & *commendare*, est custodiendum dare, de quo infra. Nepos Phocione cap. 1 *Cum divitissimus esse posset, propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei a populo mandabantur.* Sic Lambinus legit: cæteri ex MSS. *dabantur.* Nec vero alterum contra Latinitatis indolem. Cic. 6. in Verr. cap. 37 *Populum Rom. hominibus nobis atque industriis libenter honores mandare, semperque mandasse*, quod 7. in Verr. c. 14 dixit *magistratum alicui mandare:* & Livius lib. 24. cap. 8 pr. *ad mandandos, quibus velitis, honores.* Sic *honores alicui mandare*, est conferre. Eleganter Florus lib. 3. cap. 1 *Primum scelus mandat insidiis*, i.e. sceleris ordinem ab insidiis ducit: quibus initia peragenda mandat veluti, seu committit & tradit. Seneca Medeâ v. 150

— — — sile obsecro, questusque secreto abditos
Manda dolori.

Verschmertzen. Terentius in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 18 *Huic mandes, si quid recte curatum velis*, wilt du etwas wohl bestellet und ausgerichtet haben / so befiehle es dem. *Animis & mentibus mandare*, in das Hertze bilden / zu Hertzen nehmen. Cicero in Catil. 1. cap. 11 *Percipite quæso diligenter quæ dicam, & ea penitus animis vestris mentibusque mandate.* Et, *Mandare memoriæ*, ins Gedächtnüß fassen / einschliessen. Cicero de Amicit. cap. 1. *Ejus disputationis sententias memoriæ mandavi.* Idem, *Literis, memoriæ mandare*, Cic. 1. Nat. D. cap. 4. pr. & de Amic. cap. 1. & lib. 1. offic. cap. 2. pr. *Monumentis mandare*, Idem 4. Acad. cap. 1. *posteritati, scriptis, monumentis mandare*, zu ewigem Gedächtnüß beschreiben. *Mandare terræ semina*, idem est, quod seminare, Columell. lib. 1. cap. 7. *Mandare se fugæ*, Cæsar lib. 3. Gall. c. 18, est fuga salutem sibi quærere. *Mandare quem humo*, Virgil. 9, 215, est sepelire, begraben. ¶ 2. Interdum *mandare*, est mittere, ablegare: Cicero pro Quintio cap. 15 *Is non modo ex numero viventium exturbatur; sed, si fieri potest, insuper etiam mortuos mandatur.*

¶ Mandatum, Befehl / Gewerb. *Dare mandata ad aliquem alicui*, einem Befehl oder Gewerb an einen geben / Cic. 3. famil. epist. 11. *Dare mandata alicui de magnis rebus*, Idem in Philipp. 8. cap. 7. *Accipere mandata ad aliquem*, Quintil. lib. 3. c. 10. *Mandata conficere*, Cic. 9. Philipp. cap. 3. & *exsequi mandata*, ibidem cap. 4. extr. *Venire cum mandatis*, 4. Verrin. c. 64. *Habere mandata ab aliquo*, Cicero 1. Philipp. c. 34.

¶ Mandator, ein Befehlhaber / Befehlgeber. Tertullianus lib. 3. adv. Marc. cap. 2 *Nec missus credetur, quem nunquam mandator designavit, nuncupaturus Pater & designaturus mandator si fuisset.* ¶ 2. Et, Impulsor, ein Anstiffter / ut, *Mandator delationis, vadis.* Sic enim Jureconsulti veteres utuntur, quos vide: itemque Sueton. Tito cap. 8 *Inter adversa temporum, & delatores mandatoresque erant ex licentia veteri.*

¶ *Mandatrix.* Claudianus 4. consul. Hon. v. 235 *Mandatrix operum.*

¶ Mandatus, mandatu, nomen, apud JCtos sæpius, idem quod mandatum. Ut, *Mandatu creditorum*, Lege 32 Dig. Mandati vel contra. *Mandatu meo*, ibidem Lege 45. pr.

Composita:

¶ Amandare, ablegare, cum mandatis mittere, abfertigen / etwa hin verschicken. Cic. ad Attic. 7. ep. 13 *De Ciceronibus nostris dubito quid agam, nam mihi interdum amandandi videntur in Græciam.* Idem ad Quir. post red. c. 4. extr. *Spiritu duntaxat vivit: re quidem inter omnes mortuos amandatus.*

¶ Amandatio, eine Abfertigung. *Relegatio atque amandatio*, Idem pro Rosc. Amerino cap. 15.

¶ Commendare, treulich befehlen / als einem Bekandten und Freunde / plus enim est, quam *committere.* Nam proprie nihil aliud est, quàm deponere, ut Ulpianus docet leg. 186. Dig. de verb. signif. & Papinianus Lege Lucius 24. Dig. depositi vel contra. Seneca Epist. 27 *Bona mens nec commendatur, nec emitur.* Malit tamen Lipsius *commodatur* pro *commendatur* legi: ut sensus sit, nec usu nec mancipio bonam mentem dari. Justinus lib. 35. cap. ult. *Initio belli Demetrii, duos filios apud Gnidium hospitem suum, cum magno auri pondere commendaverat, ubi belli periculo eximerentur, & si id fors tulisset, paterna ultioni servarentur.* Ambros. lib. de Tobia cap. 20 PIGNVS *dicunt, quod pro mutuo ære susceptum est:* COMMENDATVM *autem &* DEPOSITVM, *quod custodiæ caussa alicui commissum.* Augustin. lib. 5 Dulciloquiorum cap. 18 *Veni ad partes ejus, ubi commendavi affectiones proximi mei*, id est, deposui. Terent. in Eun. a. 5. sc. 2. v. 47 *Ego tua commendo & commisto fidei*, ich befehle und ergebe mich dir in deine Treue. *Commendo tibi ejus omnia negotia, liberos, opes, fortunas. Commendare se, filios suos alicujus fidei, virtuti, tutelæ*, Ciceronis sunt. *In clientelam alicujus se commendare*, Terent. Eun a. 5. sc. 8. v. 9 sich in eines Schutz und Schirm befehlen. *Perge, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati*, Cic. lib. 10. epist. 12 ad Plancum; ihm einen ewigen Nahmen machen. Frequenter & de morituris usurpatur hoc verbum, qui liberos aliosve suos tutandos fovendosque aliis tradunt. Cæsar 2. de B. C. cap. 41 extr. *Hi de sua salute desperantes, ut extremo vitæ tempore homines facere consueverunt, aut suam mortem miserabantur, aut parentes suos commendabant*, &c. Cicero lib. 3. de officiis cap. 10 *Et is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum caussa postulavisset.* Et Hirtius de bello Africano cap. 88 *Ipse omnibus rebus diligentissime constitutis, liberis suis L. Cæsari commendatis, ferrum in cubiculum tulit, atque ita se trajecit.* ¶ Sed, *commendo te apud Regem*, id est, laudo, probo, ich lobe dich bey dem Könige / Vall. lib. 3. cap. 45. Curius ad Cic. famil. epist. 30. lib. 7. *Quare mi Cicero, perfecem constanter nos conservare, Sulpicii successori nos de meliore nota commendare*, zum treulichsten /

ſten / und beſten commendiren. Cic. de clar. orat. cap. 59 *Nulla re magis orator commendatur, quàm verborum ſplendore & copiâ*, wird ùm keines Dinges willen mehr gerühmet und gelobet / &c. Idem 1. de orat. cap. 59 *Eloquentiam vox maxime commendat*, macht angenehm. Sic, *Modeſtia, ſilentium, adoleſcentes maxime commendat*, macht beliebt.

¶ Commendatus. ut, *Habere aliquem commendatum*, ihm etwas laſſen befohlen ſeyn. *Dignitatem tuam habeo commendatam*, Plancus & Trebon. ad Cic. lib. 10. & 11. fam. *Commendatioris famæ eſſe*, Plin. lib. 25. cap. 10. *Civitas commendatior*, lieber und angenehmer. *Rogo ut habeas eos à me commendatiſſimos*, Cic. ad Cornificium lib. 12. fam. ep. 26.

¶ Commendatio, Vorſchreibung / Vorſchrifft / Commendationſchrifft. Cic. ad Lentul. lib. 1. epiſt. 3 *Noſtra cæterorumque amicorum commendatione gratiſſimus in provinciâ fuit.* Idem 2 offic. cap. 13 *Prima commendatio proficiſcitur a modeſtia, pietate*, &c. id eſt, prima laus, das erſte Lob / die erſte Gunſt ꝛc.

¶ Commendator. Symmach. lib. 1. Epiſt. 40 *Amicum meum promtus commendator inſinuo.*

¶ Commendatrix, ut, *Lex commendatrix virtutum*, Cic. lib. 1. de legibus c. 22. *Miraculorum ferax commendatrixque terra*, Plin. lib. 8. epiſt. 20.

¶ Commendātitius, ut, *Litera commendatitiæ.* Cicer. lib. 5. fam. ep. 5. *Statueram nullas ad te literas mittere, niſi commendatitias*, Vorſchrifft / Lobeſchrifft / Vorbitt. Plato cum Heliconi cuidam Cyziceno ad Dionyſium literas dediſſet commendatitias, eumque ut humanum ac modeſtum laudaſſet, in fine adjecit: *Hæc tibi ſcribo de homine animante naturâ mutabili*, γεγράφω δὲ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου ζώου φύσει ἐυμεταβόλου, Plutarch. lib. de vitioſa verecundia.

¶ Commendabilis, e, rühmlich / das zu loben iſt. Livius lib. 42. cap. 5 *nullo commendabilis merito.* Et, *Quæ commendabilia apud Africanum erant*, Livius lib. 37. cap. 7. *Cantu commendabiles avicula*, Val. Max. lib. 9. cap. 1. n. 2. *Commendabiliorem injuriæ patientiam facit*, Nazarius Panegyr. Conſtantini c. 12.

¶ Incommendatus, non commendatus. Ovid. 11. Metam. v. 434

-- -- incommendataque tellus
Omnis, & omne fretum.

¶ Demandare, diligenter, prorſus mandare, gantz und gar befehlen / Liv. 8. ab urb. cap. 36 *Curam eorum nominatim Legatis Tribunisque & præfectis demandabat.* Idem lib. 5. c. 27. pr. *Plures pueri unius curæ demandabantur.*

¶ Præmandare, prius mandare, zuvor befehlen. Legitur in Epiſtola Vatinii ad Cic. lib. 5. fam. ep. 9 *Dicitur mihi ſervus tuus Vardæis eſſe, de quo tu mihi nihil mandaſti, ego tamen terra marique, ut conquireretur, præmandabi.*

¶ Remandare, zurück entbieten. Eutrop. lib. 2. c. 7. n. 4 *Remandatum Pyrrho a ſenatu eſt.* Uſus & vulgatus interpres Eſ. 28, 10. pro iterato mandare. *Manda, remanda*, &c.

MANDO, mandi, manſum, mandĕre, dentibus conficere, kauen. Virg. 4. Æn. v. 135

Stat ſonipes & frena ferox ſpumantia mandit.

Cic. 2. Nat. Deor. cap. 54 *Dentibus manditur, extenuatur & molitur cibus.* Vet. Gl. *mandit*, μασᾶται.

¶ Manſum, Gekeuetes. Cic. 2. de Orat. cap. 39 *Qui omnia minima manſa, ut nutrices infantibus pueris in os inferant.*

Compoſita.

¶ Præmandĕre, vorkauen. Gellius lib. 4. cap. 1 *Si item mihi præmandere, quod ajunt, poſtulas.* Ciceroni id eſt lib. 2. de Orat. cap. 39 *Omnia minime manſa, ut nutrices infantibus pueris in os inferere.* Ex utroque loco natum adagium: *Præmanſum in os inferere*, quod Eraſmus commendat Centur. 5. n. 33. Einem was gantz deutlich einkauen und einſtreichen. Nam & Cicero lib. 2 de Oratore cap. 39, de inſtitutione doctrinæ locutus eſt, qui vero non *præmanſa*, ſed *minima manſa* habet.

¶ Remandere, wiederkeuen. Quintil. lib. 11. cap. 2 de memoria: *Pueri ſtatim quamplurima ediſcant, & quæcunque ætas operam juvandæ ſtudio memoriæ dabit, deboret initio tædium illud & ſcripta & lecta ſæpiùs revolvendi, & quaſi eundem cibum remandendi.*

¶ Supermandére, auff etwas eſſen / nachkauen. Plin. 31. cap. 6 *Raphanos ſupermandi jubent.* Man ſoll Rettich drauff eſſen.

¶ Mandĭbŭla, & mandibulum, quæ & maxilla. Kinback. Macrobius lib. 7 Saturn. c. 4 *Virtus calentem deorſum trahit cibaria confecta mandibulis.* Idem de Somn. Sc. lib. 1 cap. 6 *Poſt ſeptem menſes dentes incipiunt mandibulis emergere.*

¶ Manducō, manducare, idem quod mandere, eſſen. Suet. in Auguſt. *In balneo duas buccas manducabi prius quam ungi incipiam*, habe zween Biſſen Brodts geſſen.

¶ Manducī, manducones, mandones, edaces. Varro, *Magna ut tremiſcat Roma, & magna mandonum gula.* Pompon. *Magnus Camillus manducus cauterius.* Vide Nonium.

¶ Manducus apud Plautum Rudente act. 2. ſc. 6. v. 51 dicitur μορμολύκειον, quod in ludis circumferebatur inter ceteras ridiculas vias, & formidoloſas perſonas, maxillis magnis, latisque dehiſcens, & clare crepitans dentibus, &c. Vide Scaligerum in Conjectan. Meurſium Mantiſſa ad lib. de luxu Roman. cap. 12. Boxhorn. ad Plaut. Rudent. pag. 924. ein Popelmann oder Ruprecht. Et ſupra in Acco.

¶ Manducō, ōnis, idem qui manducus, edax. Apulejus lib. 6 ſub fin. *De iſto aſino, ſemper pigro quidem, ſed manducone ſummo.*

¶ Commanducare. Plinius 10. cap. 4, *mandendo commanducatum*: & lib. 24. cap. 4. & Scribon. Largus compoſ. 55 *commanducare herbam*, kauen.

MANDRA, mandræ, μάνδρα, ſtabulum & receptaculum quodcunque ſignificat pecudum; ſeu gregem ipſum. ein Viehſtall / Schaffhürde. Martial. lib. 5. epigr. 22

Vixque datur longas inulorum vincere mandras.

Laur. Novar. Homilia de Pœnitentia: *Quæ ſunt iſtæ oves, quæ ſunt de mandra mea.* ¶ Martiali lib. 7. epigr. 72, & Panegyrici ad Piſonem auctori *mandræ* etiam dicuntur ſedes & ſepta, in quæ diſtinctæ tabulæ luſoriæ ſunt, atque in quibus diſcolores calculi collocantur. Vide Salmaſ. in Vopiſci Proculum.

¶ Archimandrita. Vid. in A.

MANDRĂGŌRA, μανδραγόρας, herba, quæ & Circæa dicitur, Germanis Alraun. *Cujus inter venenum & ſoporem media vis eſt*, uti Frontin. lib. 2. Stratagem. cap. 5. n. 12 affirmat. Apulejus lib. 10 *Dedi non venenum, ſed ſomniferum mandragoræ, illum gravedinis comperta famoſum, & morti ſimillimi ſoporis efficacem.* Radix ejus humanam formam non refert, ſed ejusmodi forma ex aliarum plantarum radicibus, ab impoſtoribus fingitur. Matthiol. ¶ *Bibere mandragoram, Sub mandragora dormire*, eſt in negotio ſegnem eſſe & dormire, träg / faul ſeyn. Luciani eſt, ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδειν. Ineſt enim mandragoræ vis ſomnifica. Vide Chiliadas.

MĀNE, πρωΐ, ἑωθινὸν: a *mānando*: quod tum manet dies ab oriente. Niſi potius quod bonum antiqui *manum* dicebant. Varro lib. 5. de LL. Macrobius lib. 1. Saturn. c. 3 etiam à *manibus* deducit: quod tum Lux a *manibus* ſive inferioribus locis emergat. Inſtar Adverbii eſt, ſed tamen epitheta fert ut Nomen. *Multo mane*, Cic. lib. 5. ad Attic. epiſt. 4. *Clarum mane, Obſcurum mane*, vide paullo poſt. *Eo die mane*, Cic. lib. 11. Attic. ep. 11. *Hodie mane*, ad eund. lib. 13. epiſt. 9. heut früh. *Bene mane hæc ſcripſi*, ibidem lib. 4. epiſt. 9 extrema. eben früh. Reverā autem primarioque nomen eſt. Mane etiam dicitur illud tempus, quod diluculum ſequitur, cum ſole orto jam lucet. Der helle Morgen. Perſius ſatyr. 3 pr.

Jam clarum mane feneſtras
Intrat, & auguſtas extendit lumine rimas.

Martialis lib. 1. Epigr. 50. v. 36

Sed mane totum dormire.

Sic *ſub obſcuro mane* Columella lib. 7. cap. 12. & *à mane diei* Hirtius, ſive Oppius dicit de bello Africano cap. 42. Donatus in Phorm. act. 3. ſc. 1. auctor, veteres in ſexto caſu *manu & mani* dixiſſe: ut *veſpere, & veſperi: luce & luci: tempore tempori*: Utrumque enim & *manu & mani* dixerunt pro bono. A *manis* igitur *mani* eſt.

¶ Matutinus, vide ſuo locō.

MĀNEŌ, manēre, μένω, loco inſiſtere, bleiben / fußhalten / ſtille ſtehen. *Paulliſper mane*, i. e. exſpecta, Terent. Adelph. a. 2. ſc. 2. extr. Warte ein wenig. *Mane pulvillum*, i. e. dum pulvillum apponatur, quo ſedeas, Plautus Sticho act. 1. ſc. 2. v. 37. Terentius Eunuch. a. 3. ſc. 3. v. 28 *Apud nos hic mane, dum redeat ipſa.* Item, *Manem apud me tum tuis*, Cic. ad Att. lib. 4 extremo. *Domi manère oportet bellè fortunatum*, Vide Chiliad. ¶ *Manere aliquem* expectare eſt, auff einen warten. Terent. in Phorm. a. 3. ſc. 1. v. 16 *Manſurus patruum pater eſt, dum huc adveniat*, wird auff den Vetter warten / biß ꝛc. *Pœna te manet*, die Straffe wartet auff dich. Livius lib. 24. c. 22 extremo: *Periculum ingens manet, niſi communi concordiâ conſulitis*, habt euch groſſer Gefahr zu beſorgen. *Omne malum vindicta manet*, auff Ubelthat wartet GOttes Rach und Straffe / Herodoti eſt, πᾶς ἂν ἰδὼν, μένει τὸ κακὸν δίκη. *Manere in officio*, ſich ſeiner Gebühr verhalten nach wie vor. *In fide & officio manere*, Livius lib. 28. c. 24. ¶ 2. Manere pro inhibere ineptum, Plautus dixit Milite a. 5. v. 16. PE. *Mentitur: feri.* PY. *Mane, dum narro. Mane*, halt inne. ¶ 3. Sed, *Contentio mihi manet cum illo*, id eſt, durat, der Hader währet noch. Cicero Antonio ſub 13. lib. 14 ad Atticum.

¶ Manere etiam dicimur, ubi per noctem cubamus, ſive quieſcimus, unde & *manſiones* Latinis, quæ nobis Nachtlager appellantur. Sueton. Cæſare c. 39 *Tantum undique confluxit hominum, ut plerique advenæ, aut inter vicos tabernaculis poſitis manerent.* Idem Auguſto c. 72 *Eodem cubiculo hieme & æſtate manſit.* Et c. 72 *Matutina Vigilia offendebatur: ac ſi vel officii vel ſacri cauſa maturius evigilandum eſſet, ne id contra commodum faceret, in proximo cujuscunque domeſticorum cœnaculo manebat*, id eſt, cubabat. Horat. lib. 1. od. 1

-- -- manet ſub Jove frigido
Venator, tenera conjugis immemor.

Hinc *manere cum aliqua*, ſive *apud aliquam*, concumbere eſt. Donatus ad illud Terentii Andria act. 2. ſc. 5. extr.

Si se illam in somnis, quam illum amplecti maluit:
Dicet, inquit, *quod vulgò dicitur*, Cum ILLA MANERE: Cum ILLA DORMIRE. Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 16 *Quàm invenies tàm miserum, tam sordidam, ut illi satis sit, unum adulterorum par? nisi singulis dibisit horas & non sufficit dies omnibus? nisi apud alium gestata est, apud alium mansit?* Huic contrarium, *manere ab aliquo*, id est, secubare, (allein schlaffen/) Capitolinus in M. Antonino cap. 7 *Per viginti & tres annos in domo patris ita versatus, ut ejus quotidie amor cresceret, nec prater duas noctes, per tot annos ab eo mansit diversis vicibus.* ¶ *Manere promissis*, est stare promissis, seine Zusage halten. Virg. 2. Æn. v. 160

Non modo promissis maneas, servataque serves
Troja fidem.

Ubi *Promissis manere*, Servius, *in promissis manere* interpretatur. Idem Virg. 8. Æneid. v. 643

— — at tu dictis, Albane, maneres:

Similiter Græci ἐμμένειν νόμῳ: ἐμμένειν ὅρκῳ dicunt, *legem & jusjurandum servare.* Vid. de his, & similibus formulis Pricæus ad Apulej. Milesc. 2. pag. 110. & Gronov. ad Stat. Thebaid. lib. 6. v. 630.

¶ Mansio, das Bleiben / Beruhen. Terent. in Phorm. a. 5. sc. 8, 23 *Haccine erunt itiones crebra, & mansiones diutina Lemni?* bedeutet das das stete Reisen / und lange aussenbleiben? ¶ 2. Et, Mansio, locus, ubi confecto itinere diurno per noctem quiescebant. Nachtlager. Apulej. lib. 1. de A. A. *Sumo sarcinulam: & pretio mansionis stabulario persoluto, capessimus viam*, Herbergeld. Plin. lib. 12. cap. 14 *Mansionibus octo distat.* Sulpitius Severus Dial. de Virtutibus Monach. Orient. cap. 4 *Bethleem ab Alexandrea sedecim mansionibus abest.* Vide Salmas. Exercit. Plinian. p. 495.

¶ Mansito, frequentativum, Tacitus Annal. 8. c. 44 *una mansisse:* & annal. 14. cap. 42 *sub eodem tecto mansitabant.* Adde Tertullian. de Anima cap. 37.

Composita.

¶ Commanere, inusitatiore verbo, usus est Augustinus de Civ. Dei lib. 22. cap. 8, post initium, *quocunque commanentium loco.* Et Macrobius Saturn. lib. 6 cap. 8 *qui in domo commanent*, bey einander bleiben.

¶ Emanere, aussenbleiben. Gloss. Vet. *Emaneo*, ἐκκοιτῶ, ἀπαύλω. Est fere militum extra castra manentium. Unde

¶ Emansor, &

¶ Emansio, sunt Jurisconsultorum Legibus Digest. de Re militari. v. gr. ejus Tituli Lege 3 § 2 Modestinus: *Emansor est, qui diu vagatus ad castra regreditur.* Et Lege 4. § 14 Arrius Menander: *Levius delictum emansionis habetur, ut erronis in servis; desertionis gravius, ut in fugitivis. Examinantur autem caussa semper emansionis, & cur, & ubi fuerit, & quid egerit.*

¶ Eminere, exstare est, cæteris esse altiorem, herfürragen / herfür gehen / oben ausstehen. Plin. lib. 16. cap. 21 *Æsculus quantum corpore eminet, tantum radice descendit*, so hoch ein Eichenbaum über der Erden heraus stehet / also tieff wächst er auch unter sich in die Erden / Cic. in Oratore c. 29 *Inter omnes in omni genere dicendi unus eminet Demosthenes*, id est, *omnes excellit*, gehet über alle. Seneca in Octavia v. 472 *Pulchrum eminere est inter illustres viros.* Plautus Captivis act. 3. sc. 2. v. 5

Vix ex gratulando miser jam eminebam.

Id est, turba gratulantium, quo velut demersus ac obrutus latueram, me liberabam, ac emergebam veluti, ut conspici possem. Tacitus Agric. cap. 35 *Aloquente adhuc Agricola ardor eminebat*, i. e. apparebat, conspiciendum se dabat.

¶ Eminens, ex participio nomen. hervorragend / vortrefflich. ut, *nasus eminentior* Suetonius Augusto cap. 79. *Magnanimitas eminentissima*, Seneca Epist. 115.

¶ Eminenter, adverb. Sidonius lib. 1. cap. 11 *non eminentius quam municipaliter natus*, nicht höhern Standes / als ꝛc.

¶ Eminentia, was da fürgehet / und scheinbar ist / ut, *Eminentia in pilum*, Cic. 4. Academ. c. 7.

¶ Eminus, von ferne. Vide *Cominus.*

¶ Præeminere. Tribuitur Tacito lib. 12. cap. 12 pr. *Cassius cæteros præeminebat peritia legum.* Ita etiam Julianus Pichon nuper vulgavit. Quod tuetur Jo. Pricæus ad Apulejum 6. p. 325: at Bernegg. & Ryckius *præminentes.* Pricæus c. l. producit etiam ex Augustini Confession. lib. 6. c. 9 *ad cancellos plumbeos, qui vico argentario desuper præeminent:* sed Frobenius *præminent* edidit.

¶ Supereminere. Virg. 6. Æn. v. 857. *Viros supereminet omnes.* Plinius 26. cap. 8 *paullum supereminens extra aquam.*

¶ Immineo, imminere, instare, impendere, vor der Hand seyn. Cic. 1. Tusc. cap. 38 *Mors propter incertos casus quotidie imminet*, um gewisser Fälle willen sitzt uns der Tod täglich auff dem Halse. *Imminet nobis periculum.* Gefahr ist vorhanden. Sic Plinius Paneg. cap. 18 *Princeps, qui sibi imminere putat, quod in hostes paratur*, h. e. tyrannus, qui semper sibi timet. *Imminere imperio*, nach dem Regiment stehen / Cic. pro Balbo cap. 15, quod Tacitus 16. cap. 14 dixit *imminere rebus.*

¶ Superimminere. Virgil. 12. v. 306

Ense sequens nudo superimminet.

Avienus in Phænom. Arat. v. 963

Virgineusque pudens zona superimminet artus.

¶ Intermanere, zwischen etwas bleiben. Lucan. lib. 6. v. 47

Defessus Cæsar mediis intermanet agris.

¶ Permanere, überbleiben / beharren / perseverare. Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 25 *Ita inter eos intercessit, quæ tam permansit diu*, lange blieben / gewähret. *Mos permansit*, Cic. de Leg. 2. c. 25. *Permanere in amicitia, in eadem mente, in sententia, in incepto, in proposito susceptoque consilio*, auff einem Sinn / auff einer Meinung und Rath beharren / Cic. passim. v. g. lib. 2 de Orat. cap. 6 *In qua permaneo, Catule, sententia.* Et Lucejus Ciceroni lib. 5. epist. 14 *Cupio deterrere, ne permaneas in incepto. Permanere in officio*, Cæsar lib. 5. Gall. cap. 4.

¶ Permansio. Cic. 2. de Invent. c. 54 *Perseverantia est in ratione bene consideuta stabilis & perpetua permansio.*

¶ Præmineo, præminēre, præ aliis eminere. Seneca Medea v. 93

Hæc si virginea constitit in choro
Unius — — præminet omnibus.

Tacitus cum quarto casu junxit. Ut Ann. 15. cap. 34 *Eo usque valuit, ut gratiâ, pecuniâ, vi nocendi etiam malos præmineret.* Adde 12 annal. cap. 12. pr. ut Bernegger & Ryckius legunt, de quo supra in *Præmineo* videas. Augustinus de Genesi ad lit. cap. 14 extremo, *litera auctoritate præminentes.*

¶ Promineo, prominui, ut, *Eminui, Imminui*, Prominere, ultrà aliquid eminere, über etwas herfür ragen. *Prominent dentes*, die Zähne stehen heraus / Plinius lib. 11. c. 37.

¶ Promĭnens participium, comparatur ut nomen. v. gr. *prominentiore cauda*, Plin. lib. 10. c. 3.

¶ Prominentia, æ, fœm. Vitruvius lib. 6 cap. 11 *habere summam prominentiam.* Et Solinus cap. 27. pr, *Africa extenta in duas prominentias*, id est, promontoria. Idem cap. 2 de Italia: *In cornua duo scinditur, quorum alterum Ionium spectat æquor, alterum Siculum. Inter quas prominentias* &c.

¶ Prominulus, prominens. hervorhangend. Idem Solinus cap. 27 extr *mammis prominulis*: & cap. 30 *habere rictus caninos & prominulas ora*, lange Schnautzen / auffgeworffene Mäuler. Capitolinus in Pertinace cap. 12 *Habitudine corporis pinguiore, ventre prominulo.*

¶ Remanere, Zurücke bleiben. Cic. 1. Tuscul. c. 12 *Animi remanent post mortem.* Lucret. lib. 3. v. 403

At manet in vita, cui mens animusque remansit.

¶ Remansio. Cic. pro Ligario c. 2. *Profectio certe animum tuum non debet offendere. Num igitur remansio?*

¶ Remansor in militia idem qui Emansor. Lege 4 § 13 Dig. de re militari: *Edicta Germanici Cæsaris militem desertorem faciebant, qui diu afuisset, ut is inter remansores haberetur.*

MANES, manium, plural. animæ corporibus exutæ sunt Poëtis, quæ in corpore dicuntur *Genii*, Geister / die Seelen der Verstorbenen / ab antiquo *manis*, vel *manus*, quod *bonum* significabat, Festo auctore. De his Propert. lib. 4. eleg. 7. pr.

Sunt aliquid manes, letum non omnia finit,
Lucidaque effictos effugit umbra rogos.

Virg. Æn. 6. *Quisque suos patimur manes*, ein ieder hat seine Plage. ¶ Pro laboribus, *manes* posuit Silius lib. 2. v. 588

— — ceu proditis tectis
Expulsi fugiant Manes.

Vide ibi Heins. De Manium evocationibus, seu sacro Romano inferis facto, Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii. pag. 1088. 1108. Accuratè de Manibus etiam Salmas. ad Solin. pag. 412. quem vide.

¶ Mania, æ, mater Larum, quam capitibus allii aut papaveris placabant, aut effigie suspensa, cum olim capite humano placari soleret. Vide Macrob. Satur. lib. 1. c. 7.

¶ Maniæ [vel Maniolæ] etiam dicuntur infantum terriculamenta, der Popantz / vide Fest. ¶ Item lactentium Dii Præsides. Cato de liberis educandis:

Hisce manibus lacte sit, non vino:
Cunina propter cunas, Rumina propter rumas.

MANES, Manētis, Μάνης, Persa fuit genere, hæreticus, dæmoniacus & insanus, quemadmodum nomen ipsum testatur. Fuit temporibus Aureliani & Probi Impp. sub annum Christi trecentesimum. Auctor fuit insani dogmatis, de Deo bono & malo. Vivus excoriatus est arundine à rege Persarum, cum filio ejus gravi & desperato morbo laboranti, incantamentis fretus, liberationem promisisset, sed is inter manus ipsius fuisset exstinctus, Epiph.

¶ A Manete, sectatores ejus *Manichæi* nominati sunt, quos in Græcia, vitandi insaniæ nomen caussa, *Manichæos*, hoc est, *Manna fundentes*, se dixisse Augustinus scribit. Mantcheerkeтzer.

MANGANVM, μάγγανον, instrumentum ad jacienda tela, ut balista: item ad torquendum. Usus hac voce Hegesippus est. Vid. Casaub. ad Suetonium pag. 195.

MANGO, ōnis: propriè canum educator & altor: Vet. Gloss. *mango*, κυνοτρόφος. ¶ 2. Deinde longius tractum, & ita dicti puerorum, sive servorum negociatores, Seneca ep. 80 in fine [Vid. supra *Leno.*] Martialis lib. 1. epigr. 59

Millia pro puero centum me mango popposcit.

Mangones mulorum, Sueton. Vespasiano cap. 4 *Spadonum mango-*

mangones, Domitiano cap. 7. *Mangones gemmarum*, Plinius lib. ult. cap. ult. dixit, qui & verbo

¶ Mangonizare, pro ornare, usus est lib. 23. cap. 1 *Equos mangonizatos venire videmus*, geputzt / gestriegelt.

¶ *Mangonicus quæstus*, Suetonius Vesp. cap. 4.

¶ Mangonium, artificium ipsum, quod rebus facilius vendendis adhibetur, Pugwerck / Plinius 10. cap. 50.

MANIA, μανία, furor, insania.

MĂNĪCA, æ, pars vestis, quâ manus teguntur, Ermel / a manu enim derivatur. ¶ 2. Sunt & manuum vincula *manicæ*, Daumenstock / Handschrauben / χειροδέσμαι. Apulej. lib. 3. Florid. *Quid si manus manicis vestringantur? quid si pedes pedicis coarctentur?* Virg. 2. Æneid. v. 146

— — Manicas atque arcta levari
Vincla jubet Priamus.

Ita usus & Plautus est Mostell. act. 5. sc. 1. v. 17. ¶ Lucanus *Manicas* dixit, quas alii *manus ferreas* appellant: quibus utebantur ad retinendas constringendasque naves. Locus est lib. 3. v. 565. ¶ 2. Et *manicæ* chirothecæ sunt, quibus adversus frigus manus muniuntur, χειρόμυκες, Händschcken / ein Muff.

¶ Manicatus, ut, *Tunica manicata*, ein Rock mit Ermeln. Cic. in Catilin. 2. cap. 10. Eas apud Romanos veteres habere, flagitium erat, Augustino teste: militaribus enim viris parum conveniebant. Persis Curtius lib. 3. cap. 3. n. 13 tribuit, ut molliciem notaret.

MĂNĪFESTVS, um, clarum, apertum, augenscheinlich / öffentlich / das am Tage ist. *Furtum manifestum*, Cicer. 4. Verrin. c. 10, öffentlicher Diebstahl. Gell. 1. cap. 11 extr. *Quo manifestior fieret securitas.* Et Quintilian. lib. 3. c. 8. *manifestius est, quam ut* &c. Et, *Manifestissimum scelus*, Idem Declamat. 14. Construitur sæpe cum Genitivo casu, *crimine, culpa*, vel simili vocabulo subintellecto. Sallustius Jugurth. cap. 35 *manifestus tanti sceleris.* Et Tacitus 2. annal. c. 85. n. 3 *manifesta delicti uxor.* Annali 15. c. 60. n. 3 *manifestus conjurationis.*

¶ Manifeste & manifesto, palam, perspicue, non obscure, ut, *Manifeste deprehendere*, Cicer. 3. Catil. cap. 11. *Manifesto compertum atque deprehensum facinus*, pro Cluentio cap. 14. öffentlich entdeckte That. Comp. *Manifestiùs*, Taciti est 4. Histor. c. 23, *quo discretæ virtus manifestius spectaretur.* Idem lib. 1. Hist. c. 88 *manifestius pavidi.* Adde Virgil. 8. v. 16. Superl. *Manifestissime* Hieronymi Epist. 59 cap. 2 ad Avitum, & Apulej. in Apolog. p. 316 *Ut omnibus manifestissime pateat.* Et Augustinus Confess. lib. 12. c. 17 *manifestissime apparent.*

¶ Manifestarius, idem quod Manifestus. *Solœcismus manifestarius*, Gell. lib. 1. cap. 7. *Manifestarius fur*, Plaut. in Aul. a. 3. sc. 4. v. 10.

¶ Manifestare, manifestum facere, offenbahren / entdecken. Ovid. lib. 13. Metam. v. 106

Insidias prodet, manifestabitque latentem.

¶ Manifestatio. Sulpic. Severus Dial. 3. c. 4 *Perculsus miser tanta manifestatione virtutis.* Gloss. Vet. *Manifestatio*, φανέρωσις, φανέρωσις. Et Augustinus lib. 20 Civ. Dei c. 30 *præsentia manifestatio.*

MANIPVLVS, eine Handvoll / oder Armvoll / eine Garben. Fasciculus qui manu comprehenditur. *Colligare fœnum in manipulos*, in Bindlein. ¶ *Manipulus militum*, eine Rotte Knechte. Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 7. v. 6 *Ubi Centurio est Sanga, & manipulus furum.* Vegetius contubernium decem militum *manipulum* esse ait, eine Rotte von zehen Knechten. Donatus: *MANIPVLVS proprie est militum: cum Romani & Latini sub uno centurione bellum aggressuri deputabantur, sibi fertum vel coronam ex manipulo herbæ vel hujusmodi conficiebant, quod pro signo sequebantur.* Plutarchus a Romulo hanc repetit rem p. 22. itaque auctor de Origine gentis Rom. p. 17. Ovidius 3. Fastor. v. 113

Non illi (Romani) *cælo labentia signa tenebant;*
Sed sua (militaria) *quæ magnum perdere crimen erat.*
Illa quidem fœno, sed erat reverentia fœno,
Quantum nunc aquilæ cernis habere suæ.
Pertica suspensos portabat longa maniplos,
Unde manipularis nomina miles habet.

Vide infra in *Manus*.

¶ Manipularis, &

¶ Manipularius: *Miles manipularis*, Cæsar 7. cap. 50. add. Ovid. c. l. *Judices manipulares*, Cic. 1. Philipp. c. 8. Richter aus einer Rotte Knechte genommen. *Habitus manipularius*, Suet. Caligula c. 9. ein Feldtracht.

¶ Manipulatim, per manipulos, Rotten weise. Liv. 2. cap. 53 *manipulatim excurrunt:* & lib. 8. cap. 8 *manipulatim fructa acies*; Adde Tacit. Hist. 1. cap. 82.

¶ Commanipulus, qui & Commanipulo, ut mox dicemus; socius manipularis, der mit in einer Compagnie ist. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 46. n. 10 REGRESSI CVM COMMANIPVLIS LIBENTES VOTVM SOLVERVNT. Et pag. 532. n. 1, TITVS COMMANIPVLVS ET HERES EIVS &c. Et contracte COMMANIPLVS p. 551. n. 4 apud eundem Gruter.

¶ Commanipulo, onis, idem. Spartianus in Nigro cap. 10. *decem commanipulones securi percuti jussit.*

¶ Commanipulatio, societas commanipulonum. Spartianus ibidem: *ut tum in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret.*

¶ Commanipularis, idem qui commilito, in eodem manipulo. Tacitus 4. Hist. cap. 46 *prensare commanipularium pectora.* Inscriptio apud Gruter. p. 521. n. 9. C. IVLIVS PROCVLVS COMMANIPVLARIS. & pag. 555. n. 7 CVRAM EGIT SEPVLTVRAE C. VARIVS OPTATVS COMMANIPVLARIS EVOK.

MANLIVS Torquatus, cum esset Cos. filium suum securi percussit, quod speculatum ab eo missus, cum interdictione pugnæ, hostem, a quo provocatus fuerat, occidisset, Liv. lib. 8. cap. 7, ob quod imperia aspera & immitia *Manliana* dicta sunt, ernste und scharffe Regiment / Gell. lib. 9. cap. 13. Nimirum maluit pater carere forti filio, quam patriam disciplina militari.

¶ Manlii plures alii, ut servator Capitolii contra Gallos, Livius lib. 5. cap. 47; Manlius Volso, Galatarum victor, Livius lib. 38; & Manlius Catilinæ apud Fæsulas præfectus militum, de quo Cic. 1 in Catilinam: & plures alii.

MANNA, æ, μάννα, ros seu liquor est suavis ex aëre veniens sublucanis temporibus, atque arborum ramis & frondibus, herbis, lapidibus, & solo interdum adhærescens, ac brevi temporis spatio in grumas coalescens, süsser Thau / so sich auff die Bäume und Kräuter setzet und hart wird. Vide Salmasii de Manna commentarium. Ecclesiastice vertitur Himmelbrod. ¶ 2. Sed *manna thuris*, micæ sunt thuris concussu elisæ, zermalmeter oder zertriebener Weyrauch / Matth.

MANNVS & Mannulus, equus pusillus. Horat. Epod. 4.

Et Appiam mannis terit.

Propert. lib. 4. El. 8. v. 15

Huc mea detonsis abelia est Cynthia mannis.

Schürkämmtchen. Plin. lib. 4. epist. 2 *Habebat puer mannulos multos, & junctos & solutos*, kleine Rößlein. Vetus Scholiastes Horatii notat eos vulgo *burdos, burdones*, item *burichios* dictos. Vet. Gloss. *mannis*, βυρίχοις.

MĀNO, āre, manare, trieffen / rinnen / fliessen / defluere. *Aqua manat è fonte*, quemadmodum Tibullus lib. 3. eleg. 5. pr.

— — manat qua fontibus unda.

Et Silius lib. 7. v. 709

Manavere genis lacrymæ.

die Thränen lauffen über die Backen. Cic. de divinat. 1. cap. 34 *Herculis simulacrum multo sudore manavit.* Usitata & in hoc verbo metaphora est, *Serpit in urbe malum, & manat in dies latiùs*, Cicer. 1. Philipp. cap. 2. flicht sich weiter / bricht weiter aus / disseminatur. Sic, *Manat in tota urbe rumor*, Livius lib. 2. c. 49. pr. ein Gerüchte gehet in der ganzen Stadt. Cic. off. 3. cap. 17 *Fidei bonæ nomen manat latissime.* Et, *Ulcera manantia*, quæ serpunt, Geschwer / so sich weiter flechten / apud Plin. 22. cap. 25. ¶ Activè hoc verbo Horatius usus est lib. 1. epist. 19. v. 44

— — fidis enim manare poëtica mella
Te solum,

quemadmodum & Plinius lib. 14 cap. 20 pr. *arbores succo picem resinamque manantes* dixit. Et lib. 37 cap. 10. de gemma quadam Indica: *in attritu sudorem purpureum manat.*

¶ Manatio, actus manandi. Augustinus lib. de Trinitate cap. 20 *Filius Dei est manatio claritatis omnipotentis Dei sincera.*

¶ Mānālis, e, ut *fons manalis*, id est, perpetuis aquis manans, perennis. Vide Festum.

¶ Mānābilis, facile manans. *Frigus manabile* apud Lucretium lib. 1. v. 535 est penetrans.

Composita à *Mano*.

¶ Dimānare, defluere, abfliessen / auskommen. Cic. pro Cæl. c. 3 *Meus hic forensis labor vitaque tutto dimanavit ad existimationem hominum paullo latius commendatione & judicio meorum.*

¶ Emānare, ut, *ex fonte emanare*, ausfliessen. Metaphorice Cic. 2. de Invent. cap. 2. extr. *Alii alio ex fonte præceptores dicendi emanaverunt.* Idem Attico 7. epist. 21. pr. *Mala nostra isthinc emanant*, id est, oriuntur, herflissen / herrühren / herkommen. Deinde eleganter de rumore & manifestatione. Cicer. pro Rosc. Am. cap. 1. Nequaquam *similiter oratio mea exire atque in vulgus emanare poterit.* Ubi *in vulgus emanare*, est auskommen / nachgesaget werden. Sic & Livius lib. 42. cap. 14 pr. *Silentio clausa curia erat. Bello denique perfecto, quæque dicta ab rege, quæque responsa essent, emanavere.* Ibidem cap. 16 *ne indicium emanaret.* Rursus Cicero ineunte 3 Verrina: *fama emanârat.*

¶ Permanare, pervenire, divulgari, durchflissen. Cic. pro Rosc. Am. cap. 22 extr. *Ad animam permanat macula ex sanguine paterno aut materno concepta*, flicht sich biß auff das Hertz. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 4. v. 19 *Ne aliquando ad patrem hoc permanet*, daß es nicht für meinen Vater komme. Cic. pro domo sua cap. 46 *Effluunt multa ex vestra disciplina, quæ etiam ad nostras aures sæpe permanant.* zu Ohren kommen.

¶ Immanare, hineinflissen. August. lib. 2 de Genesi ad lit. c. 4 extr. *minutioribus guttis, & levioribus immanare vaporibus.*

¶ Pro-

¶ Permananter, perennitet. Lucretius lib. 6. v. 916
Usque adeo permananter vis pervalet ejus.

¶ Promanare, quod pervulgatum hodie, desideratur apud antiquos. Senecæ enim quod quidam exemplum ferunt, falsum pravatumque est. Vide Curas posterior. Cellarii.

¶ Remanare, zurückflissen. Lucretius lib. 5. v. 270
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris.
Tritt zurück / geht hinter sich. Quæ verba repetiit lib. 6. v. 635.

¶ Submanare, drunterhin flissen. Vitruvius lib. 8 cap. 1 *Aquæ ex montibus sub terra submanantes erumpunt in medios campos.*

MANSVĒTVS, auctore Nonio, mitis, placidus, a feritate alienus, quasi ad manum adsuetus accedere, manum patiens, sanfft/ sanfftmüthig. Cic. de orat. lib. 2. cap. 49 *In moribus suis erga necessarios declarandis mansuetissimus visus est.* Cic. lib. 1. fam. ep. 9 *mansuetiores Musæ.* Valer. Max. lib. 2. cap. 7. n. 11 *mansuetissimum ingenium.* Rursus Cicero lib. 1. de Invent. c. 2 *Ex feris & immanibus mites reddidit & mansuetos.*

¶ Mansues antique idem ac Mansuetus. Varro ἔπος λόγιον, apud Nonium: *Quadrupedem galli tympanis adeo fecerunt mansuem, ut tractarent manibus.* Accii addit & Plauti exempla, quanquam quod hujus est, non omnino certum sit. Apulejus quoque lib. 11. p. 261 *Vidi ursam mansuem.* Delectatur enim obsoletis, ut nemo magis. Unde lib. 7. p. 198 *mansuetos & mansues*, ut synonyma conjungit. *Multos ego*, inquit, *scio non modo asinos inertes, verum etiam ferocissimos equos, nimio libidinis calore labomntes, atque ob id truces vesanosque, adhibita tali detestatione mansuetos ac mansues exinde factos.* Sic etiam Pricæus legit p. 148.

¶ Mansuete, adv. placide, clementer, Sanfftmüthig. *Mansuete facere aliquid*, Cic. pro Marcello cap. 3.

¶ Mansuetudo, Gelindigkeit / Sanfftmuth. *Lenitas & facilitas morum.* Cicero in 7. Verr. cap. 1 *Clementia mansuetudoque imperii in crudelitatem inhumanitatemque conversa.* Et lib. 1. Offic. c. 9 *mansuetudo morum ac facilitas.*

¶ Mansuetarius, qui feras mansuefacit. *Leones & leopardi docti per mansuetarios*, durch die/ so wilde Thiere zahm machen. Lamprid. Heliogabalo cap. 21.

¶ Mansuefacio, mansuefacere, domare, mansuetum reddere, zähmen / zahm machen. Livius lib. 3. cap. 14 *Paullatim permulcendo tractandoque mansuefecerant plebem.* Et Augustinus Confess. lib. 10. c. 36 *mansuefeceris jugo tuo cervicem meam.*

¶ Mansuefieri, passivum. Cic. Tusc. 1. c. 25. *A quibus mansuefacti & exculti ad elegantiam defluximus.* Apulejus de Mundo p. 72 *Leges ad mansuefaciendos homines sunt inventæ.*

¶ Mansuesco, mansuescere, mitescere, zahm werden. Columella lib. 6. cap. 2 de bubus domandis: *Per blandimenta triduo fere mansuescunt*, durch Streichen und Schmeichelwerck werden sie zahm. *Tellus mansuescit arando*, Virg. 1. Georg. v. 239.

¶ Immansuetus, ferus, wild / ungezähmt. Cic. lib. 1. de Legib. cap. 11 *Nulla gens est neque tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignoret, qualem habere Deum deceat, tamen habendum sciat.* Seneca lib. 2. de Ira cap. 16 *In frigora septentrionemque vergentibus immansueta ingenia sunt.* Idem lib. 1. de ira cap. 15 *bobem immansuetum cædimus.* Et ad Helviam cap. 6 *quid immansuetius?* Ovidius Epistola Her. 18. v. 37 ad Boream:
At tu de rapida immansuetissime ventis.

MANTES, vel mantis, μάντις. Cic. de divinat. lib. 1. c. 43 *Divini sacerdotes, quos mantes vocant.* Wahrsager.

¶ Mantēum, μαντεῖον, locus oraculis dicatus, da man ihm läst wahrsagen. Plin. lib. 5. cap. 29.

¶ Mantice, es, μαντική, ars divinandi, Wahrsagerkunst. Cic. 1. Nat. Deor. cap. 20 *Sequitur μαντικὴ vestra, quæ latine divinatio dicitur.*

MANTĬCA, æ, eine Satteltaschen / Wadsack / Rantzen. (*Hippopera* Senecæ Epist. 87.) Apul. lib. 1. de A. A. *Et cum dicto manticam meam humero exui*, den Rantzen ablegen. Catull. Carm. 21
Nimirum idem omnes fallimur, neque est quisquam,
Quem non in aliquâ re videre Suffenum
Possis: suus cuique attributus est error:
Sed non videmus mantica quod in tergo est.
Id est, vitia nostra non perspicimus. Vide Chiliadas. Pers. satyr. 4. v. 24
Ut nemo in sese tentat descendere, nemo,
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.
Ad quem locum Casaubonus: MANTICAM, inquit, *volunt à manu deductam vocem: est verò peregrina vox, & propriè baltheum significat aut Zonam, qua veteribus instar peræ cujusdam fuit. Frequens in libris Arabum, & tàm quod inde formârunt sibi verbum, quàm illud unde est ipsum deductum. Pro* hippopera *posuerunt Lucilius atque Horatius.* Horatii locus est, lib. 1. sat. 6. v. 106. Ubi & Vet. Schol. vide, qui Lucilii locum producit.

¶ Manticula, dimin. Festus.

¶ Manticularius, ein Beutelschneider / Spitzbube / Tertull. Apologet. c. 44.

¶ Manticulari, die Beutel spülen / abschneiden / dolose captioseque agere & furari. Vide Festum. Sic Apulej. Apol. *Ut olim Ulyssis socii thesaurum reperisse arbitrati sunt, cum utrem ventosissimum manticularentur.*

MANTĪLE, mantele; mantellum, mantelium, μανδύλιον, Pollucі; Hesychio, μανδύλιον, χειρόμακτρον, 1. est quod in mensis ad manus tergendas adhibetur: 2. Integumenti humeralis genus, quo brachium manusque involvebant; unde à *manu tergenda*, *terenda*, *tegenda* dici volunt Grammatici, Handquele / Salvet / Servet / Tellertüchlein. Virg. lib. 1. Æn. v. 701
Dant manibus famuli lymphas Cereremque canistris
Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis.
Plin. lib. 7. cap. 2 *Anthropophagos ossibus humanorum capitum bibere, cutibusque cum capillo pro mantilibus, uti Isogonus Nicæensis tradit.* Plautus Capt. act. 3. sc. 3 v. 6 *Nec mandaciis subdolis mihi usquam mantellum est meis*, ich habe nichts / da ich meine Lügen mit bemänteln könte. Vid. Cæl. Rhodig. lib. 16. Var. 50. c. 10. Scalig. in Conjectan. Casaubon. ad Athenæum lib. 9. cap. 16. & Hugon. Grot. in Arateis ad Imag. asterismorum pag. 62.

¶ Mantellum quoque pallii genus est, aut velamenti. Boxhorn. ad Plaut. p. 203.

MANTINĒA, Μαντίνεια, Arcadiæ urbs, victoria Epaminondæ ejusque morte nobilis. Vide Diodorum Siculum lib. 15. & Corn. Nepot. c. 9.

MANTISSA, additamentum rei, quæ venditur, id est, pauxillum illud quod adjicitur ponderi, ita dictum, quod *manu* addatur. Zugabe. Festus: *Mantissa est additamentum lingua Tuscæ, quod ponderi additur:* & Lucilium advocat, qui scripsit alicubi: *mantissa obsonia vincit.* Simplici & geminato S invenimus expressum.

MANTO, Mantûs, Μαντώ, Tiresiæ vatis Thebani filia, à qua *Mantua*, Virgilii patria, civitas clarissima, dicta est. Eam enim Bianor, Mantûs filius, condidit, ut Servius in Eclog. 9 Virgilii auctor est. Vid. Nannii Miscell. lib. 6. cap. 1.

¶ Mantua, urbs Transpadanæ Galliæ clarissima, quæ jam tum a conditore, tum ab alumno poeta laudata fuit, cujus Ecl. 9. v. 28
Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

¶ Mantuanus, ut, *Mantuanus Virgilius*, & *Baptista Mantuanus*, Carmelita, Poëta Latinus doctissimus, qui vixit ac scripsit sub Alphonso rege Arragonum, natus A. C. 1444. Libri Carminum ejus extant, de quibus non pauca suo loco adduximus.

¶ Mantous adj. idem quod Mantuanus. Ita enim Ecloga 6 quæ Cornix dicitur, de se Baptista:
Sic factum est servile genus, sic ruris & urbis
Indultum discrimen, ait Mantous Amyntas.

MANVCODIĀTA, der Paradießvogel.

MANVS, dextra, sinistra & læva, die Hand. *Manus non verterim*, pro eo, quod est, nihil omninò laboro, ich wolte nicht eine Hand darüm umkehren. Usus hâc forma Apulej. in Apologiâ. Anaxagoras manum dixit sapientiæ caussam esse, nisi enim fabri haberent organa, neque doceri neque disci ullæ artes possent. Quanquam Plutarchus erudite interpretatur *manus*, id est, experientiam sapientiæ caussam esse. Xenophon, Τὴν χεῖρα ὁ θεὸς ἀντὶ τοῦ συναμβάνειν ἀνθρώπους ἐποίησεν, hoc est, *Manus Deus, ut alteri alterum juvet, creavit.* Sic; *Manus manum lavat*, χεὶρ χεῖρα νίπτει, proverbiale de mutua operâ præstanda. Seneca Ludo de morte Claudii: *Noli mihi invidere: mea res agitur: deinde si quid volueris, invicem faciam: Manus manum lavat.* eine Hand wäschet die andere. *Manus compressa in pugnum*, Quintil. lib. 2. c. 20, eine Faust. *Manus explicata*, sive *explicita*, ibidem, quæ palma est, eine flache Hand. *Vola*, media pars manus, der Handteller. *Manum admovere, Manum adhibere operi* vel *ad opus*, die Hand an die Arbeit legen. *Conferre manus*, Silio lib. 6. v. 600, est congredi, sich mit einem schlagen. Apul. lib. 1. de A. A. *Quam sanctissimè dejurantes, sese neque ei manus admolituros.* Sed, *Inferre manus*, est manus injicere, die Hände an einen legen. Cicer. in Catil. 1. c. 8 *Senatus vim ac manum intulit.* Et Plinius lib. 9, epist. 13 *Inter multa scelera multorum, nullum atrocius videbatur, quam quod in senatu senator senatori, prætorius consulari, reo judex manus intulisset.* Sed *Manus sibi inferre* vel *afferre*, sich selbst entleiben. *Tollere manus*, die Hände auffheben: quod diverso respectu dicitur. ¶ 1. In admiratione Cicero lib. 4. Acad. Quæst. *Hortensium autem vehementer admirans, quod quidem perpetuo Lucullo loquente fecerat, ut etiam manus sæpè tolleret.* Idem lib. 7. ad Fam. Epist. 5. *Sustulimus manus, & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid, non fortuitum, sed divinum videretur?* Catull. Carm. 54
Admirans ait hæc, manumque tollens.
Prolatâ, & reductâ manu multa veteres indicârunt, jusserunt, permiserunt, petierunt, verterunt. Vid. Barth. ad Stat. lib. 1. Thebaid. p. 60. ubi explicat, quid sit *tollere manus.* Vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 162. 163. ubi de *porrectione manus* in *sublime*, cum suffragium ferrent. Adde eundem ibid. lib. 6. pag. 535. 536. Porrigebant etiam manus victi. Petrus Faber Agonist. lib. 1. cap. 8. ¶ 2. *Manum* etiam *tollere* dicebantur, qui victos se

fate-

fateretur, quod à gladiatoribus tractum. Cicero apud Lactantium lib. 3. cap. 8. *Cedo, & tollo manum.* B. Hieronymus adversus Luciferianos: *En tolle manum, cedo, vicisti.* Idem est dare manus. Nepos Hamilcare: *Donec aut virtute vicissent, aut victi manum dedissent.* Vide ibi Andr. Schottum, & Savaron. ad Apollinarem, itemque Petrum Fabrum lib. 1 Agonistici c. 8. *Abstinere manus, continere manus*, est *continere animi impetum*, an sich halten/ die Hände bey sich behalten. Terent. in Adelph. *Non manum abstinens mastigia.* Cic. in Catil. 1. cap. 8 *Ego vix abs te jamdiu manus ac tela contineo.* *Continere manum intra pallium*, apud Athenienses pudoris & modestiæ signum erat. Hinc Quintilianus lib. 12. cap. 10. *Falli videntur, qui solos esse Atticos credunt tenues & lucidos, & significantes; sed quadam eloquentiæ frugalitate, & semper manum intra pallium continente.* Vide Casaubonum ad Diogen. Laërt. in Polemone. *Manus supinas ad cælum ac Deos tendere*, Virgil. 3. Æn. 176 die Hände gen Himmel auffheben. *Supinus*, id est, expansas. Sic *manibus supinis accipere*, Seneca dixit lib. 1. de Benef. cap. ult. Et Cicero in Catilin. 4. cap. 9 *Supplex manus tendit patria communis*, streckt die Hände aus/ und bittet. *Tradere per manus*, ut, *Religio tradita per manus*, Livius lib. 5. cap. 51. Von den Vorfahren auf uns geerbet. Et, *Disciplina militaris tradita per manus, jam inde ab initio urbis*, Livius. Quod vulgò de manu dicitur. Dicunt & *inter manus.* Plautus Mostell. act. 2. sc. 1. v. 39. *Abripite hinc intro allutum inter manus.* Cæsar lib. 2. de Bello Civili cap. 2 *Hinc agger inter manus proferebatur.* Virgil. etiam 2. Æneid. v. 681 *interque manus:* & 8. Æneid. v. 528. *inter nubem*: pro *per manus, per nubem* dixisse Servius auctor est. *Præ manu dare*, zuvor herausgeben/ fürstrecken/ Terent. in Adelph. act. 5. scen. 9. v. 25. *Esse sub manu*, zur Hand seyn. *Consilium nascitur sub manu*, Seneca Epist. 71. ein guter Rath so bald zu finden. Plaut. in milite act. 3. sc. 2. extr. *Lepide hoc succedit sub manu negotium*, dieser Handel gehet wohl von der Faust. Suetonius Augusto cap. 49. *Et quo celerius ac sub manum annunciari posset.* SVB MANVM, id est, facilè; Vide ibi Torrent. *Ad manum esse*, id est, in promptu, in Bereitschafft/ zur Hand seyn. Nepos Eumene cap. 1 *Ad manum habuit scribæ loco.* Sed, *In manu*, id est, in potestate. *In manu est meâ*, Plaut. Rud. act. 4. sc. 3. v. 44. es stehet in meiner Hand/ es ist in meiner Macht. Cicero lib. 14. epist. 2 *Verum hæc non sunt in nostra manu.* Terentius Hecyra act. 3. sc. 5. *Tibi id in manu est, ne fiat*, daß es nicht geschehe/ stehet bey dir. C. Nepos Timotheo: *Et, ut si in suâ manu fortuna esset, quo contenderet, pervenit.* Tacitus 2. Histor. cap. 76. *Juxta Deos in tua manu est positum*, nechst GOtt stehet es bey dir. Vid. Taubman. ad Plaut. pag. 14. ¶ Sed & usus tritus & vulgaris hac formula, *in manu* esse significatur. Quintilianus lib. 10. cap. 1. sub fin. *Tum Seneca solus hic fere in manibus adolescentium fuit.* ¶ *Imponere summam*, vel *supremam manum alicui operi*, ein Werck fertigen und beschliessen/ Virgilius 7. Æneid. v. 572

Nec minus interea extremam Saturnia bello
Imponit Regina manum.

Ubi Servius: id est, *quod superest, perficit. Et est translatio a pictura, quam manus complet & ornat extrema.* Donatus ad Terentii Andr. act. 2. sc. 5. v. 1, IMPONITVR, inquit, MANVS REVS, *cum perficitur, id quod ceperit:* ut Virgilius: IMPOSVIT REGINA MANVM. RELINQVVNTVR verò RES, *cum imperfecta relinquuntur.* Idem Virgilius: ATQVE OPERE IN MEDIO DEFIXA RELINQVIT ARATRA. Petronius de Carmine: *Etsi nondum recepit ultimam manum.* Ubi plura VVowerius. *Manum ferula subducere*, Juvenal. Satyr. 1. v. 15. aus der Zucht gelesen werden. *Manu venerari* est honoris alteri habendi caussa manum ori admovere & basiare: id enim vel adeuntes vel prætereuntes simulacra Deorum faciebant, cultûs & venerationis caussa: Vide infra *Adorare*, & Vossium lib. 6. Instit. Orat. p. 539. Tacitus 16. Ann. cap. 4 *Postremo flexus genu cætum illum manu veneratus, sententias judicum operiebatur.* Et Sueton. Claudio cap. 12 *Eosdem spectacula edentes voce manuque veneratus est.* Idem significat Tacitus 1 Histor. cap. 36, *Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, & omnia servilia pro dominatione.* Gegen einem einen Reverentz oder Baselter machen. ¶ *Manum conserere*, id est, pugnare apud Nemanes machen. Ubi & Lambinum licebit videre. ¶ Manus pro proboscide elephantis, quod eâ in decerpendo pabulo pro manu utatur elephas. Cicero lib. 2. Nat. Deor. c. 47 extr. *Manus etiam data elephanto, quia propter magnitudinem corporis difficiles aditus habebat ad pastum.* Vide & *Anguimanus.* ¶ *Manus adire alicui*, est lepide frustrari apud Plautum: De quo Muretus lib. 19. Var. Lect. cap. 19. Sed melius forte a Gladiatoria repetenda videtur loquendi forma. Similiter nos dicimus: Er ist stattlich angelauffen. ¶ *Manu agere*, est vi uti: cui contrarium, *jure agere.* Tacitus cap. 36 *Ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superiorie sunt.* Item Agricola cap. 9 *Castrensis jurisdictio secura & obtusior: ac plura manu agens, calliditatem fori non exercet.* Sic *manu reducere: manu opprimere* apud Florum est, vi armisque reducere, opprimere,

lib. 1. cap. 11. & lib. 4. cap. 1. ¶ *Manu facere* dicimur, quorum caussæ a nobis ipsis petendæ: qua formulâ sæpe usus est Seneca. Ut Consolat. ad Marciam *orbitatem manu facere*, c. 19. Ubi vide Lipsium. Sic quæ non sponte suâ nascuntur & fiunt, sed nostro producuntur labore atque industria, *manu* dicuntur *fieri.* Cæsar 3. de B. C. cap. 44 *Multaque erant inter eum locum manu facta, quibus interim jumenta pascerentur.* Ubi per *manu facta* frumenta intelligit, quæ non sponte nascuntur, ut ex cap. 58. ejusdem libri constare potest. Plin. præfat. lib. 8. de Venenis: *Ne iis quidem quæ nascuntur contenti quando plura eorum humanâ manu fiunt.* Seneca Epist. 52 *Quædam ingenia facilia, & expedita: quædam manu (quod ajunt) facienda*, id est, labore, disciplina. ¶ *De manu reddere*, selbst und aus seiner eigenen Hand geben. Sueton. Tiberio cap. 34 *Consueverat & quadruplam strenam & de manu reddere.* Lampridius Severo: *Nam semper de manu ministris convivii & panem & partes aut olerum aut carnis dabat.* ¶ *Manibus pedibusque*, id est, summa contentione, Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 133. & act. 4. sc. 1. v. 52. ¶ *Manu utraque amplecti*, id est, libenter ac prompte. Martialis lib. 1. epigr. 16

Hæc (Gaudia) *utraque manu complexuque assere toto:*
Sæpe fluunt imo sic quoque lapsa sinu.

Reperitur hæc formula & apud Petron. Similiter *ambabus manibus dicimus.* ¶ 2. *Manus ferrea*, machinæ genus quo in navalibus prœliis ad retinendas constringendasque naves utebantur, Græcè *Harpagones* vocabantur. Curt. lib. 4. cap. 2. *Ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hostium injicerent, corvique & alia tuendis urbibus excogitata præparabantur.* Cap. seq. iterum meminit, & has à *corvis* separatim nominat. Appian. lib. 5. de bellis civil. p. 737. Lucanus *Manicas* vocat. Vide supra *Manicæ.* Livius *asseres ferreo unco præfixos*, HARPAGONAS interpretatur lib. 30. cap. 10. ¶ 3. *Manus* pro Chirographo, eigene Handschrifft. Cic. ad Attic. lib. 4 epist. 16 *Occupationum mearum vel hoc signum erit, quod epistola librarii manus est*, der Brieff ist meines Schreibers Hand. Quintil. lib. 1. cap. 7 *Quomodo & ipsum* (Ciceronem) *& Virgilium scripsisse, manus eorum docent.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 316. Similiter & Attici scripturam, χεῖρα appellabant. ¶ Sed & artificum opera, ab iisdem Græcis juxtà Latinisque χεῖρες seu *manus* dicebantur. Ut picturæ: Petronius: *Nam & Zeuxidis manus vidi, nondum vetustatis incuriâ vittas. Protogenus manus* apud Gell. lib. 15. cap. 31. vid. Barth. ad Stat. Silv. p. 101. 102. 228. Item signa. Martialis lib. 8. Epigr. 51

Mentoris hæc manus est, vel, Polyclete, tua.

Propertius lib. 3. Eleg. 21. v. 30

Sive ebore exacta, seu magis ære manus.

Notat & Salmasius de modis usurarum, itemque Rigaltius in Artemidorum pag. 7. & 18. ¶ 4. Notat & *manus*, pecuniam, quam quisque lusorum in lusum confert. Einen Satz. Einen Aufsatz. Augustus apud Sueton. vitâ suâ cap. 71. *Si quas manus remisi cuique, exegissem, & retinuissem, quod cuique donabi, vicissem vel quinquaginta millia.* Wann ich von einem jeglichen gefordert hätte/ was er zusetzen sollen/ und ich ihme erlassen/ &c. Sed & ipsi jactus, *manus* appellantur: Sicuti *manus* quoque Gladiatorum istas dici solebant. Vide ibi Casaubonum. ¶ 5. *Manus* pro multitudine. *Manus comitum*, Statius 5. Silv. 3. v. 262. Ein Hauffen Gefehrten. Virg. 6. Æneid. v. 660

Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.

Idem lib. eod. pr. - - - *Juvenum manus emicat ardens.* Vet. Gloss. *manus* χειρ, *manus* πλῆθος. Sed Cæsar & Hirtius in multitudinis numero pro copiis *manus* dicit: *Conbenientes manus dissipare*, lib. 8. de B. Gall. cap. 6. *quam maximas manus cogere*, lib. 5. cap. 38. Sed singulari Corn. Nepos Dione cap. 4 *Manum comparare.* Idem Miltiade cap. 1 *Delecta manus.* Horatius Carmine Seculari v. 53

Jam mari terraque manus potentes
Medus, Albanasque timet secures.

¶ 6. Ponuntur etiam *manus*, pro famulis, sive operis, quibus utimur. Martialis lib. 1. Epigr. 101

Illa manus quondam studiorum fida meorum.

Loquitur de Demetrio servo, cujus mortem ibi deflet. Ita Plinius lib. 9. epist. 37 Agriculturam *manus multas poscere* dixit: & lib. 10. epist. 50 *Sed hoc opus multas manus poscit &c.* Tacitus Agricol. cap. 15 *Æque discordiam præpositorum: æque concordiam subjectis exitiosam: alterius manus; centuriones alterius, vim & contumelias miscere.* Per præpositos intelligit Legatum, & Procuratorem provinciæ: ille juris dicendi caussa, hic exigendi reditus gratia præponebatur. Hunc per *manus*, id est, servos suos, illum per centuriones suos vim, & contumelias miscere ait. Vide ad eum locum Boxhornium.

¶ Mancipium, vide supra *Manceps.*

¶ Manicula, dimin. Plaut. Pseud. act. 5. sc. 1.

¶ Manipulus, a manu fit, & proprie significat manualem herbarum fasciculum, quem manu quis apprehendit metendo. Fertur tamen pro exiguâ militum manu, quæ unum signum sequebantur. Vide supra suo loco, cum derivatis.

¶ Manualis, e, ut, *Manuale fasciculus*, ein Handbindel/ Plinius

nius lib. 19 cap. 1. Et, *Saxa manualia*, Tacit. lib. 4. Annal. cap. 51. Wurffſteine/ ſo man mit der Hand tractieren kan. *Aqua manualis*, Handwaſſer/ apud Tertullian. Apologet. cap. 39. Vide ibi Pamel.

¶ Mănuarius, *Æs manuarium*, Handgeld / Gell. lib. 18. c. 13.

¶ Manuleatus, *Tunica manuleata*, id eſt, manicata; ein Rock mit Ermeln / Plautus Pſeud. a. 2. ſc. 4. v. 43, & Sueton. Calig. cap. 52. Seneca Epicurum *manuleatum* dixit epiſt. 33. hoc eſt, delicatum. Nam *tunicæ iſtæ* mollitiei notabantur: Unde & eas Trojanis exprobrat Virgilius 9. Æneid. v. 616.

¶ Manubrium, capulus cujuscunque rei, ein Hefft / Handhabe. *Eximere è manu manubrium*, pro, præripere alicui occaſionem & facultatem quippiam agendi, Plaut. in Aulul. a. 3. ſc. 4. v. 12. Vide Chiliadas. *Malleus ſapientior manubrio*, apud eundem Plaurum Epid. act. 3. ſc. 4. extr.

¶ Manubriolum, diminutivum. Celſus lib. 7. cap. 6 ſub fin. *Sculpelli manubriolo* [tunica] *diducenda a cute & carne eſt.*

¶ Manubriatus, manubrio præditus. Ammianus lib. 25. cap. 4 *manubriati cultri.*

¶ Manubiæ, plural. tantùm, præda ex hoſtibus, & pecunia ex præda vendita, coacta, auctore Nonio. Vide & Gell. lib. 13. cap. 25, itemque Aſconium in Verrinam de Prætura urbana. Cicero in oratione prima pro lege Agraria c. 4. *Quod ad quemque perbenit, perbenerit ex præda, ex manubiis, &c.* Beute. Vet. Gloſſ. *Manubiæ, σκῦλα ἀπὸ ζώντων ἀφαιρεθέντα.* ¶ *Manubiæ* etiàm dicuntur ſpolia, & quæſtus illiciti cogendæ pecuniæ. Ita uſus Suetonius ea voce eſt Veſpaſ. c. 16. ut interpretatur Torrentius. ¶ Jactus fulminum *manubiæ* etiam dicuntur, quas Hetruſci à tribus ſuperioribus ſideribus, Saturno, Jove, Marte, decidere putárunt: undecim manubias eſſe, ex his tres Jovi datas. Vide Senec. 2. Quæſt. Nat. cap. 41, & Plin. lib. 2. c. 52. & ibi Dalechamp. p. 98.

¶ Manubialis, e. *Manubiales pecuniæ*, Geld aus verkauffter Beute gelöſet. Sueton. Aug. cap. 30.

¶ Manubiarius, fructum & quæſtum manubiarum afferens. Plautus Trucul. act. 4. ſc. 4. v. 27 *Saltem amicus mihi eſto manubiarius*, hoc eſt: ſi non ex animo; at fructuoſus, utilis.

¶ Manupretium, quod datur pro eo, quod manufactum eſt, a *manibus & pretio*, ut Varro lib. 4. de LL. interpretatur. Iſidorus lib. 11. cap. 1 *Abuſive* MANVS *etiam ars, vel artifex. Unde* manupretium *dicimus* Handlohn / Macherlohn. Livius lib. 34. cap. 7 *In auro præter manus pretium nihil intertrimenti eſt.* Am Golde verleurt man nichts als das Macherlohn. Plautus Menæchm. act. 3. ſc. 3. v. 17.

AN. *Amabo, mi Menachme, inaures da mihi.*
Faciundas pondo duûm numûm ſtalagmia.
ME. *Fiat, cedo aurum, ego manupretium dabo.*

Aſconius ad orat. de præt. urb. obſervat, MANVPRETIVM dici, *ubi non tam materiæ ratio, quàm manus atque artus ducitur.*

¶ Manumittere, libertate donare, frey machen / loß geben. Cicero pro Cœlio cap. 29 pr. *Adſunt ſervi de cognatorum ſententia manumiſſi.* Terent. Phorm. a. 5. ſc. 5. v. 2 *Manu emiſti* dixit. Et Plaut. in Curcul. act. 5. ſc. 2. v. 18 *Mea ancilla, libera ut ſit, quam ego nunquam emiſi manu.* Dividitur etiam interpoſito alio verbo. Cicero pro Milone cap. 22 pr. *Manû vero cur miſerit?* Cæterum manumiſſionis duæ ſpecies erant: una, cum vindicta, cenſu, teſtamento aliquis manumittebatur: hæc juſtam & plenam libertatem conferebat; altera, cum inter amicos, convivia, per epiſtolam quis mittebatur manu: unde non plena libertas erat: & metuendum habebant tales, ne rurſus ad priſtinum ſtatum revocarentur: manebant itaque adhuc quodammodo ſervi. Unde Tacitus, *quos vindicta patronus non liberavit; veluti vinculo ſervitutis attineri* ſcribit Annal. 13. cap. 27.

¶ Eſt & aliud genus manumiſſionis liberorum, cum adoptandi a parentibus, quos natura dederat, manu emitterentur. Plinius lib. 8. epiſt. 18 *Curtius Mantia peroſus generum ſuum Domitium Lucanum ſub ea conditione, ut filiam ejus, neptem ſuam, inſtitueret heredem, ſi eſſet manu patris emiſſa. Emiſerat pater: adoptaverat patruus.* Add. Titul. Digeſtor. *Si a parente quis manumiſſus ſit.*

¶ Manumiſſio, Freylaſſung. Ulpianus Lege 1 §. 4 Dig. Quando de peculio: *Alienatio & manumiſſio ad ſervos pertinet, non ad filios: emancipatio vero ad ſolum filium.* Ita ut plurimum diſtinguebant veteres: quanquam manumiſſio etiam de emancipatione invenitur, ut modo dictum fuit.

¶ Manumiſſor, qui manumittit. Ulpianus Lege 1 § 5 Dig. Si a parente quis &c. uſus eſt: ac Tertullianus lib. 5. adv. Marc. c. 4 *Nonne eum conſtituit manumiſſorem, qui fuit dominus?*

¶ A manus compoſita ſunt, *Æquimanus*, qui *Ambidexter* a nonnullis dicitur: nempe qui utraque manu æque utitur. Auſonius Technopægnio:

Quis Myrmilloni contenditur? æquimanus Thrax.

¶ Dicitur & *ambimánus*: Gloſſ. Vet. *ambimanus, παμφιδέξιος.*

¶ Anguimănus, de elephanti proboſcide, vide in *Anguis*. Adde Lactantium de Opific. Dei cap. 5.

¶ Centimánus, centum manus habens, Horat. 2. od. 17.

¶ Unimănus, Liv. lib. 35. cap. 21. & lib. 41. cap. 20. Utrobique *puer natus unimanus* traditur. Mit einer Hand.

¶ Manuinſpex, in Gloſſ. vet. exponitur *χειροσκόπος*, id eſt chiromanta.

¶ Amanuenſis, vide in elemento A.

MAPALIA, orum, caſæ ſeu domus dicuntur agreſtes, linguâ Punica, Hirtenhäuſer/ Zelt/ Feldhütten. Martial. lib. 10. Epigr. 20

Tecum ego vel ſicci Gætula mapalia Pœni,
Et poteram Scythicas hoſpes amare caſas.

Virg. 3. Georgic. v. 339

Quid tibi paſtores Lybiæ, quid paſcua verſu
Proſequar, & raris habitata mapalia tectis?

In 4 Æneid. *Magalia* vocat. Eadem enim *magalia mapaliaque* ſunt: niſi quod alterum primam longam, alterum brevem habet, quod Servius ibi annotat. Plinius lib. 5. cap. 3 NVMIDAE *verò* NOMADES (appellati) *à permutandis pabulis*, MAPALIA *ſua, hoc eſt, domos plauſtris circumferentes.* Feſtus obſervat, hoc vocabulum & diſſolute viventibus objici. MAPALIA inquit, *caſæ Punica appellantur: in quibus, quia nihil eſt ſecreti, ſolet ſolute viventibus id vocabulum objici.* Ita Seneca ludo de Morte Claudii: *Ego*, inquit, *Patres conſcripti, interrogare vobis permiſeram, vos mera mapalia feciſtis. Volo ſervetis diſciplinam Curiæ.*

MAPPA, linteum, quo ſternebantur menſæ, manus tergebantur, Tiſchtuch/ Handtuch. Horat. lib. 1. Epiſt. 5. v. 22

-- -- ne ſordida mappa
Corruget nares.

Servius obſervat *mappas* non niſi in plurali ſecundùm artem dicendum eſſe: ſed aliud introdùxiſſe ſcriptorum auctoritatem. Seneca lib. 3. de ira cap. 30 *Taurum color rubicundus excitat: urſos leonesque mappa proritat.* Volunt autem differre à *mantilibus mappas*: quod illa lotis manibus inſerviant: hæc cibo madidis ſordidisque. Sed Servius ad illud Virgilii 1. Æneid. v. 702

- - - tonſisque ferunt mantilia villis,

videtur eadem habuiſſe. Et ita Vet. Gloſſ. *Mappa, χειρόμακτρον.* Item *χειρομαγγάνιον, Mantele, mappa.* Item *χειρόμακτρον, Mantele.* In Veteribus Colloquiis Latino-Græcis: *Mappa, μάκτρον: Mantile, ἐπιμανίζιον* redditur.

¶ *Mappa* enim dicebatur panniculus candicans, quem Prætor ſive ludorum editor mittebat, ſive attollebat, daturus ſignum committendis ludis: unde & Quintilianus lib. 1. cap. 5 *uſurpatum circo nomen* appellitat. Vide Torrentium ad Suetonii Neronem cap. 22. Imaginem Prætoris ſeu Editoris mittentis mappam ex marmore antiquo Philippus Rubenius exhibuit lib. 1. Electorum cap. 30, unde res ipſa patere poteſt. Et inde *mappam mittere*, pro ſignum quodlibet dare, proverbialiter dixerunt. Tertullianus adverſus Valentinianos cap. 16 *Quanto meliores, qui totum hoc tædium de medio amoliti, nullum æonem voluerunt alium ex alio per gradus vebera Gemonios ſtructum, ſed mappa, quod ajunt, miſſa ſemel octojugem iſtam ex patre & Ennœa ejus excluſam.* MAPPAM quod à manibus pendeat dictam volunt nonnulli. Sed Quintilianus lib. 1. cap. 5 Punicam vocem pronunciat.

¶ Mappula, diminut. Hieronym. epitaphio Paullæ, ſive Epiſt. 27 cap. 13 pro linteo, quo ægrotantes tergimus, uſus eſt, Schnupftuch/ Serviet.

MĂRĂTHON, ōnis, (μαραθών) campus & civitas Atticæ: pugna celebris, qua ingentes Perſarum copiæ deletæ Miltiade duce. Vide Herodotum, Strabonem: itemque Plutarchum Nepotemque in vita Miltiadis.

¶ Marathonius, a, um. *Marathonia pugna* Corn. Nepos Themiſt. cap. 2. *Marathonium tropæum*, id eſt; pugna, ſeu pugnæ gloria. ibid. cap. 5.

MARATHRVM, *μάραθρον*, fœniculum, Fenchel/ Vide *Fœniculum*.

¶ Marathrites, Fenchelwein. Colum. lib. 12. cap. 35.

MARCELLVS, cognomen apud Romanos: quo inſignis maxime fuit M. Claudius Marcellus, ſtrenuus, bellicoſus vir, ideoque *Enſis Romanorum* appellatus. Hic primus vinci Annibalem docuit, ut de eo Victor ſcribit. Syracuſas quoque ſtupenda obſidione per tres annos expugnavit, ut idem Victor in hoc viro tradit. Vide & Livium, & Plutarchum in ejus vitâ. Adde not. Lud. Viv. ad Coquej. ad Auguſt. de C. D. lib. 1. cap. 5.

¶ Alius Marcellus, ex Octavia Auguſti ſorore natus, lætiſſima atque egregia indole juvenis, idque ab Auguſto in ſpem imperii adoptatus: ſed immaturo funere præreptus: cujus obitum Virgilius in 6. Æneid. ſub fin. deplorat. De eo non ſemel Sueconius, item Vellejus lib. 2. cap. 93. Elogium ejus eſt & apud Senecam Patrem Conſolat. ad Marciam cap. 2.

¶ Alius M. Marcellus, vir clariſſimus, Ciceronis amicus, qui, victo Pompejo, in Aſia exul vixit: tandem reſtitutus a Cæſare, in Piræeo interfectus fuit. Vide Ciceronem lib. 4. epiſt. fam. & in Oratione pro M. Marc.

¶ Marcellēa, feſtum Syracuſanorum, in memoriam Marcelli honoremque, quod ab rebellibus urbem liberaverat, inſtitutum. Cic. 4. in Verr. cap. 21.

MARCEO, marcēre, contrahi marcore, putrere, welck ſeyn/ dürre

dürre ſeyn. ¶ Item languere, gravem ac tardum eſſe. Sic *Vino marcere: epulo marcere* dixerunt auctores. Suetonius Caligula cap. 58 *Cunctatus an ad prandium ſurgeret, marcente adhuc ſtomacho pridiani cibi onere.* Ubi *marcens ſtomachus* dicitur, qui crudus & gravis nihil appetit. Vet. Gloſſ. *Marcidus & Marcens* (ita enim legendum eſt) πεπηρὸς, πεπὸς ἀπὸ κρεωπώλης.

¶ Marceſco, marceſcere, idem fere quod *Macreſcere*, a quo per metatheſin differt. Vide *Macreſco*, verwelcken / welck werden. *Deſidia & otio marceſcere*, für Faulheit ſtinckend werden / Livius lib. 28. cap. 35.

¶ Marcĭdus, putridus, welck / faul. *Otia luxu marcida*, Claudian. de 3. Conſul. Hon. v. 40.

¶ Marcidŭlus, diminutiv. Martianus Capella lib. 7 ſub init. *marcidulis luminibus conſpicatur.*

¶ Marcor, putredo, languor, conſumtio, tabes, Verwelckung / Darre. Celſus lib. 3. cap. 10 *In hoc* (lethargo) *marcor & inexpugnabilis perdormiendi neceſſitas.* Seneca 3. Quæſt. Nat. cap. 27 *Inde vitium ſatis, & ſegetum ſine fruge ſurgentium marcor.* Ad animum Seneca cap. 2 de Tranquillitate refert: *Inde mœror marcorque, & mille fluctus mentis incerta.*

¶ Marcĭdare, activum; marcidum reddere. Gloſſ. Vet. *Marcidat*, πάπῃ, πήπτει.

¶ Marculentus, marcidus. Fulgentius lib. 2. Mythol. cap. 8 *marculenta calvities.*

¶ Marceſcibilis: eique contrarium

¶ Immarceſcibilis, e, quod nequit marceſcere, Hieronymus in Pſalm. 45. quæ 140 epiſtola ad Principiam eſt: *immarceſcibilis gloriæ corona.* Et Paullinus 4. Natal. Felic. extremo:

Immarceſcibilis redimibit honore corona.

¶ Commarceo. Ammianus lib. 17. cap. 19 *bellicoſus ante hæc & induſtrius repente commarcuit.* iſt faß und träg worden.

¶ Emarceſcere, verwelcken / idem quod ſimplex. Plinius lib. 15. cap. 29 *Marſico bello languida auctoritas patrum facta eſt, ac paullatim in ſterilitatem emarcuit majeſtas.*

MARCOMANNI, Μαρκόμανοι. Germanica Gens, antiquitùs quidem ad Rhenum coluit, poſtea vero Maroboduo duce Bojohemum occupavit. Vellej. Paterc. lib. 2. c. 108. Vide Cluverium lib. 3. Antiquæ Germaniæ cap. 3. & cap. 30. Statius penultimam corripuit 3. Silv. 3. v. 170

Quæ modo Marcomanos poſt horrida bella vagosque Sauromatas.

¶ Marcomanus Rhetor fuit, cujus meminit Sulpitius Victor. vid. Voſſ. Inſtit. Orat. p. 171.

MARCVLVS, malleus, ſive malleolus, ein Hammer. Plinius lib. 7. cap. 56 *Tegulas invenit Cinyra Agrippæ filius, & metalla æris, utrumque in inſula Cypro. Item forcipem, marculum, vellem, incudem.* Vet. Gloſſ. *Marculus, Malleolus & Malleus*, Σφύρα σιδηρᾶ, τὸ σφυρίον. Martial. lib. 12. Epigr. 57

Nec cogitandi, Sparſe, nec quieſcendi
In urbe locus eſt pauperi: negant vitam
Ludi magiſtri mane, nocte piſtores,
Ærariorum marculi die toto.

Et Theodulfus lib. 2. Carm. v. 284

Marculus & parvus magna metalla polit.

MARCVS, Romanorum prænomen notiſſimum, per M. ſignari ſolitum. ¶ 2. Multorum nomen, ut Evangeliſtæ &c. ¶ 3. Hujus nominis hæreticus fuit, & magus, quique juxta Irenæum lib. 8. adv. Hæreſes, *præcurſor quaſi vere exſtitit Anti-Chriſti:* Irenæus ejusdem ſomnium de concentu cæli harmonico lib. 1 ejusdem libri refert. Nimirum ſtatuebat primum cælum ſonare *a*, proximum *g*, tertium *f*, quartum ſive medium *e*, quintum *d*, ſextum *c*, ſeptimum *b*. vid. Voſſ. lib. 6. Inſtit. Orat. p. 445.

¶ Marcion, hæreticus alius, contra quem Tertullianus quinque libros ſcripſit. Deum alium Chriſti patrem, alium mundi dicebat conditorem. Vide præter Tertullianum, Euſebii Hiſt. eccleſ. lib. 4. cap. 11.

¶ Marcionita, qui Marcionis hæreſin ſectatur. Et *Marcionita Deus*, apud Prudent. Hamartig. v. 129 eſt commentitius Deus Marcionis.

MARDI, populi Aſiæ, de quorum dubio ſitu ad Curtii lib. 5. cap. 6. n. 17 notavimus. Videntur hoc nomine latrones & fugitivi ſignificari. Vide ibidem.

MARDONIVS, dux Perſarum, a Pauſania ad Platæas victus. Corn. Nep. in Pauſ. c. 1.

MARE, nomen eſt generale, ſed varias & ſpeciales appellationes recipiens a locis, ut, *Mare Indicum, Atlanticum, Tyrrhenum*, ſeu *inferum* & *Tuſcum*; ſeu *ſuperum* vel *Adriaticum, Ionium, Mare Caſpium, Mare mediterraneum*, &c. De quibus appellationibus ſingulis, ſuis vide locis: *Mare violentum & vaſtum & jactabundum* apud Gellium lib. 19. cap. 1. quod & *hibernum* appellatur. Vide *Hiems.* Cui contrarium *placidum & ſtans.* Vide ad Virgil. Ecl. 2. v. 26. *Mare piger um & grave navigantibus* Tacitus Agricola cap. 10: *Tempeſtivum ad navigandum* Cicero pro L. Manilia cap. 12 dixit. *Claudi mare*, & *clauſum mare* dicebatur, cum navigationes ceſſarent per tempeſtatum acerbitatem hiberno anni tempore, ex die 3. Id. Novembr. usque in diem Iduum Martiarum; ut Vegetius lib. 5. cap. 9 definit; ut Impp. Gratianus & Valentin. Lege *Quoties* 3. C. de *Naufragiis*, a Kalend. Octobr. ad Kalend. Apriles. Conf. Plin. lib. 2. c. 47. & ibi Dalechamp. pag. 95. Turneb. lib. 18. Adverſ. cap. 24. De maris origine, æſtu, ſalſedine, admirandis aliis multa Voët. p. 1. diſpp. Theol. p. 640. ſeqq. Plautus in Pœnulo act. 3. ſc. 3. v. 14

Viam qui neſcit, qua deveniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem ſibi.

Hoc eſt, Qui per ſe non ſapit, obtemperet aliis, qui plus ſapere videntur. Cic. Tiron. lib. 16. famil. epiſt. 9 *Mare magnum & difficile tibi reſtat.* Vatinius Ciceroni epiſt. 9. lib. 5 familiarium, *Terra marique conquirere aliquem*, zu Land und Waſſer. Ea autem natura maris eſt, ut omne immundum, ſtercoroſumque litoribus impingat: nec tantum tempeſtate fluctuque, ſed tranquillum quoque & placidum purgatur. Vide Senecam 3. Quæſt. Natur. c. 26. Ejusdem altitudinis, faſtigiique mare cum terra eſſe idem dicit eodem libro c. 28. ¶ *Maris* nomen aliquando & amplioribus fluviis tribuitur. Ita Virgil. 1. Æneid. 150 *It mare præruptum*, de Timavo fluvio, cujus paullo ante meminerat. Vide ibi Servium & Turnebum lib. 10. Adverſ. cap. 11. Franciſcus Junius ad Geneſ. c. 4, 10 obſervat, hanc rationem loquendi Ebræis propriam quaſi fuiſſe.

¶ *Mare malorum*, de malis immenſis & multiplicibus proverbialis locutio. *Maria & montes polliceri*, Salluſt. B. Catil. cap. 23. id eſt, res maximas. Catullus Carm. penult.

Mentula habet juſta triginta jugera prati,
Quadraginta arbi cætera ſunt maria.

Sic θάλαττα χέρσος apud Græcos. Vide ibi Scaligerum. Nicolaus Rigaltius ad Geographorum rationem refert: qui ad incognita loca cum veniunt, fere ea adumbrare his verbis ſolent, *obſtat mare magnum.* Vide ipſum ad Onoſandri Strategicum pag. 4.

¶ Mārīnus adjectivum, quod in mari vel ex mari eſt. *Aqua marina*, Plin. 14. cap. 16. Sic & *piſcis marinus.* Item *humores marini*, Cic. 2. Nat. D. cap. 16 Meerwaſſer. *Dii marini*, Ovid. 13. Metam. v. 964. Meer-Götter. *Monſtra marina*, Meerwunder / Virg. 7. Æn. v. 780.

¶ Semimarīnus, halb von Meer-Art. Lucretius lib. 5. v. 890

Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas.

¶ Transmarīnus, ut, *Hoſpes transmarinus*, ein fremder Mann / der über Meer kommen iſt. Plaut. in Moſtell. a. 2. ſc. 2. v. 66 *Ego transmarinus hoſpes ſum Diapontius.* Et, *Veſtigalia transmarina*, Cic. 2. Agr. c. 29. *Res transmarinas accerſere*, die Dinge / ſo über Meer gewachſen / holen laſſen / Cicero in 7. Verr. c. 18.

¶ Permarinus, ut *ædes Larium Permarinium*, apud Livium lib. 40 cap. 52; & extremo capite *ædem Laribus Permarinis vovit.*

¶ Maritimus, qui mare accolit, ut, *Gens maritima*, ein Volck das am Meer wohnet. *Homines maritimi*, Cicer. 7. in Verr. cap. 27. *Maritima domus*, Livius lib. 27. cap. 31. Et *Ora maritima* Cic. Tuſc. 5. cap. 14. *Civitates maritimæ*, Seeſtädte. *Bellum maritimum*, quod ad mare commiſſum eſt, ein Krieg oder Schlacht / ſo am Meer geſchehen iſt / Cicero pro Lege Manil. c. 19. Et, *Imperium maritimum*, Nepos Ariſtide c. 2. *prædo maritimus*, Idem in Themiſtocle cap. 2. n. 3. *fluctus maritimi*, C. Nep. Attico c. 6.

¶ Amari, eſt *Bimaris*, ut, *Bimaris Corinthus*, apud Horatium lib. 1. Oda 7. gelegen zwiſchen zweyen Meeren / Vide *Corinthus.* Sic *Calpe bimaris* apud Paullinum Nolanum Carm. 10. v. 230. Et Auſonius Epiſt. 24. v. 69

— — bimaris juga ninguida Pyrenæi.

MĂRĔŌTIS, Μαρεώτης, Ægypti, ſive ut alii volunt, Lybiæ pars Ægypto contermina, a quo *Mareotidas* vites, Virgil. dixit 2. Georg. v. 91, *Sunt Thaſiæ vites, ſunt & Mareotides albæ.*

¶ Mărĕōticus, ut *Vites Mareoticæ*, Columella lib. 3. cap. 2. Et *Vina Mareotica*, Statius lib. 3. Silv. 2. v. 24. & abſolute *Mareoticum* pro vino, Horat. 1. od. 37.

¶ Eſt & *Mareotis* palus Ægypti prope Alexandriam. Vide Curtium lib. 4. cap. 7. n. 9.

MARGA, æ, terra alba ex pinguedine ſoli durata, qua ad agros ſtercorandos, non Britanni tantum, & Galli, ſed in aliquibus etiam locis Saxones utuntur, & vocant, Mergel. Plin. lib. 17. c. 6.

MARGĂRIS, idis, μάργαρις, palmæ genus eſt Plinio lib. 13 cap. 4. Eine Art eines Dattelbaums.

MARGĂRĪTA, μαργαρίτης, unio, eine Perle. *Ornatus margaritarum*, Perlenſchmuck. Varro apud Nonium:

Imperito nonnunquam concha videtur
Margarita, ut amethyſtus, ſmaragdus.

¶ Legitur & *Margaritum* neut. genere. Mæcenas apud Suetonium in Vita Horatii: *Nec præcandida margarita quæro.* Tacitus Agricola cap. 12 *Gignit & Oceanus margarita.* Sed fœminino rectius eſt. Græce enim μαργαρίτης dicitur: atqui Græca in ης exeuntia, in a tranſeunt, & fœminini generis fiunt. Ut ὁ χάρτης, *hæc charta*: itaque & μαργαρίτης, *hæc margarita*, ut Chariſius lib. 1 obſervat. Vide & Salmaſium Exercitat.

Plinianis pag. 1123. Quomodo nascantur margaritæ, vide apud Solinum cap. 53, & Plinium lib. 9. cap. 35. itemque Ammianum Marcellinum Histor. lib. 23. extr. Adde Scaligerum in Manilium pag. 441. itemque Salmasium Exercitat. Plinianis.

¶ Margaritarius, ein Perlenkrämer. Item, Piscator margaritarum, apud Julium Firmicum lib. 7. cap. 16.

¶ *Margaritiferæ conchæ*, Plin. 22. cap. 11. Gignuntur enim margaritæ, à conchis marinis. Vide elegantem margaritarum historiam, apud Matthiolum.

MARGĪTES, Μαργίτης, stupidus dicitur, nullius rei, ἀμὰ & ἴργω, voce facta, quod ad nullam actionem sit utilis, ein Schlüngel: Vide Chiliadas. Condidit Poema hoc nomine Homerus Heroicis Hexametris Jambicos submiscens, de quo præter alios etiam Victorinus l.b. 1. extr.

MARGO, extremitas cujuscunque rei, der Rand / das Ufer. In masculino gènere Ovid. posuit Metam. 1. v. 13

- - - - nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

In fœminino Juvenal. Sat. 1. v. 5. *Plena jam margine libri.* Item Æmilius Macer: *Flubiorum margine summâ.* Citat Sosipater Charisius lib. 1.

¶ *Marginare*, apud Livium & Plin. legitur pro margine munire. einen Rand schützen. *Tabula marginata*, Plin. lib. 35. cap. 12. *Viam marginare*, munire. Livius lib. 41. c. 27 *Censores vias sternendas siliceis urbe, glarea extra urbem sulsternendas marginandasque primi omnium locaverunt.*

¶ Commarginare verbo usus Ammianus Marcell. lib. 31. cap. 2, *commarginare pontes.*

¶ Emarginare, Plin. 28. c. 9 *emarginare ulcera*, i. e. sordes & crustas in ora ulcerum adimere.

MARIA, Μαρία, quo pacto latine etiam *Mariam* legendum indeclinabiliter contendit Valla, voce & accentu scilicet Hebræo. Penultimam corripuit Claudianus Fescenn. extrem.

Formosus Mariam ducit Honorius.

Choriambus est. Et Juvencus passim, ubi Deiparæ mentionem fecit. v. g. in Matthæi c. 1

Interea Mariæ sponso miracula mentem
Sollicitant.

Ac ita quoque Prudentius Psychom. v. 83

Nec mea post Mariam potuses perfringere jura.

Sedulius autem in Cap. 1 Lucæ produxit:

Angelus intulit cecinit properata Mariæ.

MĂRĪCA, Nympha Laurens apud Virgil. Æneid. 7. v. 47. Eam, *Minturnensium litoris Deam*, ibidem Servius tradit. Lactantius lib. 1. Instit. Div. c. 21 *Circen* mortuam & consecratam ita appellatam prodit. ¶ Ab ea palus Minturnensium ita appellata est, in quam se Marius fugiens abdiderat arundineto latens, ut auctor Vellejus est lib. 2. c. 19.

MARISCA, æ, ficus vilis, & insipida, geringe und unschmackhaffte Feigen/ Plin. 15. c. 18, & Martialis lib. 7. epigr. 24. ¶ 2. Ex hujus fici similitudine podicis uleus attritu genitam in iis, qui equo nudo insident, ex mala & natium attritu, *mariscam & ficum* olim esse appellatum, observat Dalechampius ad Plin. l.b. 15. c. 20. vide *Ficus.* Juvenal. satyr. 2. v. 13

Caduntur tumidæ medico ridente mariscæ.

Feigblattern und Feigwartzen.

¶ Sed *Mariscus & mariscum*, junci genus est, ex quo tegeticulæ texuntur, die grossen Semden oder Binsen / Μαρίσκος, Plin. lib 21. cap. 17.

MARĪTVS, conjux, uxoris vir, ein Ehemann/Bräutigam. *Sparge mariti nuces*, Virgil. Eclog. 8. Aliquando pro eo usurpatur, qui nondum cognovit fœminam, sponsalia tamen facta. Ita Matth I v. 16 accipitur. vid. ibi Pricæus. Apul. libr. 4 *Votis nuptialibus pacto jugali destinatus tabulis etiam maritus nuncupatus.*

¶ Marita, uxor, ein Eheweib. Livius lib. 27. cap. 31 adjective quodammodo *domos maritas*, conjugales dixit, eheliche Häuser/ & Ovid. *fœdus maritum*, libr. 3. Pont. eleg. 1. Et Plaut. *Pecuniam maritam*, pro *uxoris dote*, in Epid. act. 2. sc. 1. v. 11. *Arbores* verò *maritas*, Plin. & Columella eas dicunt, ad quas vites, aut aliæ id genus applicantur, Bäume/an denen man den Wein wachsen läst. De Plinio vide post in *Maritare*: Columella libr. 11 cap. 2 *Si quæ in agris, aut vepribus singulares arbores maritæ a putatoribus relictæ sunt.*

¶ In qua significatione etiam verbum, *Maritare*, à scriptoribus rei rusticæ usurpatur, den Wein/ oder Weinstock an einen Baum hinan weisen/ lencken und wachsen lassen/ ut *Ulmus arbor est maritandis vitibus idonea.* Vid. Columella lib. 5. c. 5. Sed & populus conjugio hujusmodi apta. Horatius Epod. 2. v. 9

- - - - adulta vitium propagine
Altas maritat populos.

Plinius libr. 14. c. 1 *In Campano agro vites populis nubunt, maritasque complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis geniculato cursu scandentes cacumina æquant.* E quibus ratio translatitiæ significationis elucet. Sed Sueton. in Vespas. cap. 14 *Vitellii hospitis sui filiam splendidissime maritabit*, verehligen/ver-

freyen. Hinc Julia lex *de maritandis ordinibus*, quam non instituit Augustus, sed retractavit, revocavitque in usum, de quo Suetonius ejus vita cap. 33. Quid ea sancitum fuerit, aliaque ad eam quæ pertinent, vide apud Suetonianos interpretes, & qui Historiam legum Romanarum veterem composuerunt.

¶ Maritalis, e, ehelich / conjugalis. Columella meminit libr. 12 *maritale conjugium.* Ovid. 2. de Arte v. 258 & *flu maritalu.*

MARIVS, vel C. Marius, Arpinas fuit, humili loco natus: sed exemplum postea factus utriusque fortunæ memorabile, multa & præclara, sed non sine tyrannide gessit, & atrocia pertulit. Consulatum septies administravit Romæ. A Sylla prælio infelici superatus Minturnis in fuga latuit, in carcerem deinde conjectam, cum lictor percussurus adisset, vultus gravitate, & flamma ex oculis fulgurante, deterritus est. Iram Africam delatus cum filio, Romam tamen denique rediit, ac in septimo consulatu ilium & febris doloribus cruciatus diem suum obiit, natus annos 68. cum inter insomnia tristia & cruciatus, vocem illam crebro in auribus insonare sibi visus fuisset, *dura sunt leonis cubilia*, auff ein gewaltsam und böses Leben folgt ein hartes Lager und schrecklicher Tod. Plutarchus in vita Marii. Vide paullo ab his diversa in Sylla. ¶ Per antonomasian sive heterosin hoc vocabulum de homine, populari factioni addicto usurpatur: ut Berneggerus observat ad Sueton. Cæsar. c. 1. v. 3. Marii tropæa a Sylla disjecta Cæsar restituit: eaque hodie lapidea (aurea enim olim erant, Plutarch. Cæsare) in suggestum Capitolinum S. P. Q. R. transferri jussit. Rycquius de Capitol. Rom. cap. 28. Conf. Propert. lib. 3. Eleg. 9. v. 46

¶ Marianus, ut, *Miles Marianus, pugna*, & *Mariana rabies* Florus lib. 4. cap. 2. pr. *Mariana fossa*, in Narbonensi provincia. Vide Geograph. antiquam: & colonia *Mariana* insulæ Corsicæ. Plin. 3. cap. 6.

MARMARICA regio inter Ægyptum & Cyrenaicam: unde

¶ Marmaricus adjectivum. Silius lib. 2 v. 57

Marmaricus audax in bella Oenotria signa
Venerat Hamate.

¶ Marmaridæ pop. ejus tractus. Idem Silius lib. 3. v. 300

Marmaridæ, medium vulgus, &c.

hoc est, Psylli, serpentum veneno resistentes. Et *phalanx Marmaridum*, Idem lib. 5. v. 184.

¶ Marmaritis, herba Plinio 24 cap. 17.

MARMOR, μάρμαρος, lapis, Marmelstein. Aliud est candidum sive *Parium*, weisser Marmelstein / aliud *Laconicum*, id est, viride, grüner Marmelstein. De *marmore Lucullo*, vide supra. Plures species recenset Plinius libro 36. cui Sidonium addas lib. 2. epist. 2 scribentem: *Si marmora inquiras, non illic quidem Paros, Carystos, Proconnesos, Phryges, Numidæ, Spartiatæ rupium variatarum posuere crustas*, &c. unde de fodinis quoque præstantioribus judicari potest. *Ponere simulachrum e marmore*, ein Bild aufrichten von Marmelstein/ Cicer. pro Dom. cap. 43. *In marmor meidere*, unde *incisa notis publicis marmora* Horatio sunt lapides inscriptionibus notati, vel subscriptiones statuarum, lib. 4. Od. 8. in Marmelstein hauen oder bilden. *Marmor expolire*, Quintilianus lib. 2. c. 19. fin. ¶ 2. Poetis *marmor* sæpe pro *mari* ponitur. Virgil. *In lento luctantur marmore tonsæ.* Æn. 7. v. 28.

¶ Marmŏreus, um, quod ex marmore est, *Columna marmorea*, Cic. pro domo c. 24. *Opus marmoreum*, Ovid. 4. Metam. v. 674. ein Werck von Marmelstein. *Cervix marmorea*, ein weisser Nacke/ Virgil. 4. Georg. v. 523. per metaph.

¶ Marmorare, marmore incrustare. Lampridius vita Alexandri cap. 25 *Alexandrinum opus marmoris ac duobus marmoribus, hoc est porphyretico & Lacedæmonio, primus instituit, Palatio exornato hoc genere marmorandi.*

¶ Marmoratus, ut, *Tectorium marmoratum*, Varro 1. de R. R. cap. 57. pr. Et Statius lib. 4. Silv. carm. 3. v. 96 *Ingenti via marmorata dorso*, id est, marmoribus strata.

¶ *Marmoratum*, substantive, ein Anstrich oder Tünchwerck von Marmelstein. Varro de re rustica 3. c. 7.

¶ *Marmoratio passim erat*, Apulejus 4. Florid. pr.

¶ Marmorosum, hart wie Marmelstein. Plin. 35. c. 6.

¶ Marmorarius, qui marmora vel secat, vel polit, der Marmelstein arbeitet. Vet. Inscript. apud Gruter. pag. 640. n. 6 SEMPRONIO FELICI MARMORARIO. Seneca epist. 90 *Faber marmorarius.* Glossæ vet. *Marmorarius*, μαρμαρογλύπτης, ἀγαλματογλύφος.

MARO, Μάρων, Virgilii cognomen, a patre derivatum. Juvenalis Satyr. 11. v. 180

Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dulcem facientia carmina palmam.

¶ Maronēus, adject Virgilianus. Statius 4. Silv. 4. v. 54

- - - Maronei sedeas in margine templi.

MARRA, instrumentum ferreum, quo excidantur herbæ, ein Grabeisen/ Krauthacke. *Ne marra & sarcula desint*, Juvenal. satyr. 3. v. 316.

MARRVBIVM, πράσιον, Andorn oder Lungenkraut. *Marrubium nigrum*, μέλαν πράσιον, vel βαλλότη, ballote, schwartz Andorn. Plin. 20. c. 22.

¶ Marru-

¶ Marrubium oppidum Marsorum in Italia, quod & Marruvium vocatur, situm ad Orientalem Fucini lacus ripam. vid. Cluver. Ital. lib. 2. c. 15. A

¶ Marrubii, seu Marruvii, pop. circa lacum Fucinum. Virgil. lib. 7. v. 750

Quin & Marrubia venit de gente sacerdos.

Plinius lib. 3. c. 12 *Fucentes, Lucenses, Marrubii; Albensium Alba ad Fucinum lacum.*

MARPĒSVS, mons insulæ Pari, unde

¶ Marpēsius, ut, *Marpesia cautes*, Virg. Æn. 6. v. 471. ubi Servium videas. Dicitur proverbialiter de pertinaciter silente tam ab ipso poeta, quam ab Arnobio lib. 2. pag. 60. *Ut stipes*, inquit, *aliquis, aut Marpesia, ut dictum est, rupes stabit elinguis & mutus.*

MARS, Planeta, stella Martis. Cic. de natura Deorum libr. 2. cap. 20 *Jovi proximum inferiorem orbem tenet πυρόεις, quæ Martia stella dicitur, eaque quatuor & viginti mensibus, sex, ut opinor, diebus minus, eundem lustrat orbem.* ¶ 2. Mars, Deus belli, ἄρης, *Mars cruentus, ferox, impius, torvus, belliger*, Mantuanus:

- - - - Mars implacabile monstrum.
Dira lues hominum, mortisque Erebique minister.

Animalia Marti sacra recenset Vossius lib. 1. Instit. Orat. p. m. 94. 9. *Marti arma non sunt onera.* Vel, *Mars non concurrit sas ohne arma*, des Dings / so man gewohnet ist / fühlet man keine Beschwerung / Vide Chiliad. ¶ 3. Item fortuna belli & ipsum bellum. Cicer. libr. 6. fam. epist. 4 *Omnis belli Mars communis, & incerti semper exitus sunt præliorum*, das Glück im Krieg ist ungewiß / &c. *Vario Marte pugnatum est.* Quem sententiam eruditam ait esse Quintil. lib. 8. cap. 6. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 115. ¶ 4. *Suo, nostro Marte*, proverbiale est, pro propriis viribus, sine alicujus adminiculo. Cicer. 2. Philip. cap. 37 *Rex suo Marte res suas recuperabit*, ohne fremde Hülffe. Et lib. 3 Officior. cap. 7. *Hanc partem relictam explerimus nullius adminiculis, sed, ut dicitur, Marte nostro.* Est & hæc Latina locutio, *Aperto Marte*, auffrichtig / ohne List. Ovidius Metam 13. v. 208

- - - nec aperti copia Martis
Ulla fuit.

Et, *æquo Marte*, ohne Vortheil. Curtius lib. 4. cap. 1. num. 8 *De regno æquo Marte, si bellet, contenderet.*

¶ Martius, adjectivum. *Campus Martius*, Romæ inter urbem fuit & Tiberim. *Legio Martia, Calenda Martia, Martius mensis*, der Merz- oder Lentzmonat.

¶ Martia, aqua Romana, de qua Plin. lib. 31. cap. 3 *Clarissima aquarum omnium toto orbe frigoris salubritatisque palma Martiæ est, &c.*

¶ Marticŏla, Martis cultor, Ovid. 5. Trist. eleg. 3. v. 22 *Getes Marticola.*

¶ Martigĕna, Marte genitus, Ovid. 3. Amor. eleg. 4. v. 39. Et Silius 13. v. 582 *Martigena populus*, i. e. Romanus.

¶ Martianus, *Martianum fœdus*, Cicer. pro Corn. Balbo cap. 17.

¶ Martialis, ut, *Flamen Martialis*, Cic. Aruspic. cap. 6. *Ministri Martiales*, qui Marti serviunt, Idem pro Cluent. cap. 15. pr. *Ludi Martiales*, in honorem Martis instituti. Et *lupi Martiales*, Horat. lib. 1. Oda 17.

¶ Mavors, per Epenthesin *Mars* dicitur, quod magna vertat.

¶ Mavortius, *Terra Mavortia*, Virgil. 3. Æneid. v. 13.

MARTIALIS, Poeta Latinus, scripsit libros epigrammatum 14, qui leguntur excusi. Eum vero Poetam quamvis, ut ingeniosum & candidum, Plinius junior commendet, tamen in scribendo parum est verecundus, imo nimium spurcus & obscenus, ac talis omnino, ut a lectione ejus pias & honestas puerorum mentes arcendas censeam. Habet quidem doctas, breves & argutas sententias, sed quas ex stercore, veluti aurum, oportet colligi. Scripsit sub Domitiano. v. Petr. Crinitum de Poet. Latinis, cap. 71.

Ancus MARTIVS, quartus Romanorum Rex, religionis & æquitatis studio laudatus. Horat. lib. 4. carm. Oda 7 D

Quò pius Æneas, quo Tullus dives & Ancus?
Pulvis & umbra sumus.

MARSI, populus Italiæ supra Picenum inter Vestinos Peligno-sque montibus incolens: parvus quidem, sed fortissimus: quippe qui duce Popedio acerrimum bellum concitavit Romanis. Quod ab auctoribus, *Marsicum*, a conjunctis aliis Italiæ populis, *Sociale*, itemque *Italicum* appellatum est. Funestius fere lis, Italiæ, quam Civilia, si Plinio credimus lib. 2. c. 83. Hi excantandis non modo serpentibus, sed naturali quadam repugnantiâ contra serpentum venena, nobiles fuere: sicut Psylli Ophiogenes. Ovid. de medicamine faciei vers. 39

Nec mediæ Marsis sinduntur cantibus anguis.

Et Silius Italicus lib. 8. v. 496

Marsica pubes scil. norat
Et bellare manu, & chelydris cantare soporem,
Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem.

Adde Solinum, quem ad hunc Silii locum allegavimus. Plinius aliquot locis: Gellius lib. 16. cap. 11. Est de his & luculentus locus apud Alcimum Avitum lib. 2. de mundi origine v. 305. & seq. Atque hi etiam vendebant remedia contra serpentes. Arnobius lib. 2 adversus gentes: *Adversus ictus noxios & venenatos colubrarum morsus remedia sæpè conquirimus; & protegimus nos laminis, Psyllus Marsisque vendentibus, aliisque institoribus atque planis.* Quem locum frustra de medio suspectum habuere viri eruditi. Per *laminas* Phylacteria intelligit, quæ Psylli Marsique contra serpentum morsus vendebant. Quin omnes plani illi & circumforanei, qui serpentes tractabant innoxie (Schlangenfänger) quos Martialis lib. 1. Epigr. 41

Custodes Dominosque viperarum

appellat, *Marsi* (fortè & *Psylli*) appellabantur. Jul. Firmicus libr. 8. cap. 6 *Marsi erunt* (nempè sic nati, uti descripserat hactenus) *qui pestiferos angues sopitis & mitigatis aculeis opprimant.* Vet. Gloss. *Marsos, ἀοχιόδηκτος, ἐφιοδίωκτος*, Schlangenfänger.

¶ Marsus & Marsicus adjectiva. Ut *bellum Marsicum*, Cic. 2. de Leg. Agr. c. 33. *Marsi cantus* apud Ovidium, vel si quis alius Carminis ejus auctor est, cujus versum supra laudavimus: item *Marsæ voces* apud Horat. Epod. 5. v. 76. *Marsa nænia* apud eundem Epod. 17. v. 29. pro incantationibus Marsicis.

MARSVPIVM, loculi, ein Beutel / Geldsack / μαρσύπιον. Nonius lib. de proprietate verborum ex Varronis libro, de liberis educandis adducit, *Majorem curam homines habere marsupii, quam vitæ*, die Leute versorgen und bedencken den Beutel fleißiger / als ihr Leben. *Exenterare alicui marsupium*, Plaut. Epidic. act. 2. sc. 2. v. 2. Einem den Beutel fegen.

MARSYAS, amnis Phrygiæ, Μαρσύας, à Marsya Satyro, qui victus canendi arte ab Apolline, in flavium mutatus est. Fabulam eam habes apud Apollodorum, itemque Ovidium 6. Metamorph. & 6. Fastorum. ¶ Statua ejus Romæ fuit in foro, ubi caussæ agebantur. Horatius lib. 1. Satyr. 6, 120

- - - Non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane, obeundus Marsya.

Vide Lipsi Antiq. Lect. lib. 3. pag. 121. Fluvium describit Livius lib. 38. & Curtius lib. 3. princ. Vid. & Claudianus 2. in Europ. v. 265. Solent autem Latini in Græcis nominibus in AS finitis ultimum elementum abjicere haud raro, & in A terminare: ut & *Marsya* dicerent: quod apud Horatium libr. 1. Sat. 6. v. 120 legimus: & apud Martialem, & Juvenalem, quorum loca Torrentius ad Horatium notavit. Claudianus quoque citato loco Marsya dixit. Ita *Jarbas*, & *Jarba: Pterelas*, & *Pterela* dicebant, ut Vossius ostendit Addendis ad lib. 2. de Analogia cap. 2. pag. 245. n. 33. Similiter *Helia* pro *Helias* Prudentius dixit Jejunantium Hymno. Curt. lib. 3. c. 1, 5 *Marsyan* & *Lycum* confundit, quum *Marsyas Apameam* adluat, vel interfluat, *Lycus Laodiceam*: utraque urbs Phrygiæ est, quas fere semper jungit Strabo.

MARTELLVS sive Marteus, Gall. *Marteau*, malleus est, & novum diminutivum ex *Marculus*, de quo supra, quod ab inusitatiore *Marcus* est. *Martellus* hinc appellatus est Carolus, Galliæ princeps, quasi malleus, quo hostes contundebantur. Vide Spelm. Gloss.

MARTES, animal. ein Marder. *Martes Scythica*, mustela Scythia, ein Zobel.

MARTYR, commune, μάρτυς, testis, ein Zeuge / ein Märterer. Prudentius hymn. Epiphan. v. 125 de pueris ab Herode occisis: *Salvete flores Martyrum.* Martyres non pœna, sed caussa facit, Augustin. lib. 7. contra Cresson. Gramm. c. 48. Epist. 61. & 167. Eorum memoria iis in locis culta, ubi eorum reliquiæ, Ludov. Vives ad August. de C. D. lib. 1. c. 1.

¶ Protomartyr, πρωτομάρτυς, martyrum primus, Stephanum puta.

¶ Martyrium, μαρτύριον, testimonium proprie, sed ex Græcismo notum est. ¶ 2. Supplicium sanctorum, pro confessione Christi & religione susceptum. Tertullianus de Spectacul. c. 29 *Ad martyria palmas gloriare.* ¶ 3. Templum Constantini in Resurrectionis Dominicæ loco positum. Vide Henr. Valesii Epistolam ad amicum, commentariis Eusebianis subjectam. Etiam alia templa ita vocata, ut *Martyrium Eufemiæ*, Anastas. in Leone. Adde Gloss. Spelm.

MAS, maris, cui opponitur femina. Cic. de natura Deor. *Bestiæ aliæ mares, aliæ fœminæ sunt*, unter den Thieren seyn etliche männlichs / etliche weiblichs oder Mutter Geschlechts. Prudent. Hymno de Epiphan. v. 101

Mas omnis infans occidat.

Auson. Epigr. 110 in puerum formosum:

Dum dubitat Natura, marem faceretne puellam,
Factus es ô pulcher pene puella puer.

¶ Auctores etiam non raro active usurparunt & *marem* pro forti ac virili, seu masculo, dixerunt. Apul. lib. 3. de A. A. post princ. *Maribus animis, & viribus alacribus dormientes aggrediamur.* Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 63

Nænia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis & decantata Camillis.

Idem de arte Poet. v. 402

— post hos insignis Homerus
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

Idem *marem Vitellum* lib. 2. Sat. 4. v. 14 dixit.

¶ Semimas, ăris, castratus, ut, *Capri semimares*, Varro de R. R. lib. 3. c. 9. verschnitten. Et Ovidius 1. Fast. 588

— Seminaris flammis viscera libat ovis.

¶ 2. Androgynus, ein Zwitter. Livius libr. 31. cap. 12 *Ante omnia abominati semimares, jussique in mare extemplo deportari.* Dicuntur ibi *ambiguosexu* esse, *incerti, masculi an fœmina sint.*

¶ Masculus, diminut. a *mas*, notatque virum, seu virilis sexus qui est. Livius l. d. *incertus, masculus an fœmina esset.*

¶ 2. Adjective *masculus*, ut *masculaproles*, Horat. 3. Oda 6, 37. *Masculæ Sappho*, Idem lib. 1. Epist. 19. v. 28. *Masculum thus*, Plin. 12. c. 14. *Masculus animus*, ein unerschrocken Gemüth. Apul. lib. 6. *Quin igitur tandem masculum sumis animum.* Ibidem *Ærumnas ingenio masculo sustinebat.*

¶ Masculīnus, männlich. Plinius lib. 19. c. 5 *De rapis abunde dixisse potuimus videri, nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora vero & concava, fœminini.*

¶ Masculetum, Masculeta, Vites masculæ sunt Plinio, quæ non subiguntur, ut palmites alios emittant, sed in altum crescere sinuntur, lib. 17. c. 22.

¶ Masculescere, id est, masculum fieri, Plin. lib. 18. c. 13. *densiore satu masculescere.*

¶ Masculare, id est, masculum facere; unde

¶ Commasculare, Apul. Milet. 2 *His cognitis, animum meum commasculo*, Fasse ich mir einen Muth.

¶ Emasculare autem est castrare, virilitate privare. Apulejus lib. 7. p. 198 *Possum amatorem, illum dissecto semoris nervo emasculare, & quovis verbere mitiorem efficere.*

¶ Emasculator. Apulejus Apolog. p. 321 *Emasculatoribus suis ad omnia nefanda morigerus.*

¶ Semimasculus, semimas. Fulgentius Mytholog. lib. 3. cap. 5 *Berecynthia Attin castrando semimasculum fecit.*

MASINISSA, vel Masanissa, ut Suidas habet, Μασσανάσσης, rex Numidarum, avus Jugurthæ, pater Micipsæ, hostis primum capitalis populi Rom. deinde amicissimus ei factus, ad finem usque vitæ perseveravit. Multa de eo Livius lib. 7. bell. Pun. Ac meminit ejus etiam Cicer. de Senect.

MASŌRA, Doctrina Critica Ebræorum, quæ creditur a viris Synagogæ magnæ, quibus præsedit sapientissimus Esdras, confecta, qua observatum est, non modo quot commata & verba, sed etiam quot literas contineant libri singuli, quibus Canon Biblicus constat. Sepimentum, & munimentum quasi Sacrarum Scripturarum V. T. vocat Buxtorff. in Comm. Masoreth. cap. 13.

¶ Masorēthæ, Ebræorum Critici, de quibus Heinsius Prolegom. in N. T. pag. 11. item in Aristarcho Sacro pag. 650.

MASSA, æ, μάζα, farina aqua subacta; ein Teig. Vetus Gloss. *Massa, μάζα, φύραμα, μάγμα.* Sed *massa auri, argenti, ferri.* Columell. lib. 12. c. 5. *Quidam ferri massas exurunt.* Et Virgilius 4. Georg. v. 170

Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
Cum properant.

Et Vet. Gloss. Massa, βῶλος ἀργύρου, ἢ ἄλλης ὕλης. Ein Klump Silber/ Eisen ꝛc.

¶ Massula, diminutivum. Columella libr. 12. cap. 38 *Posthac complures ex ea massulæ fiunt.* Sic *Massula nivea.* Ein Schneeball.

¶ Lucretius, etiam verbo, *Massare*, utitur, pro, in massam redigere, zu einem Klump fügen oder machen/ lib. 1. v. 666, sed alii *mutare* legunt. Vide Pareum.

MASSAESYLI, Numidæ Occidentales, a Massylis, ut Orientalibus, distincti. Numidia Massæsylorum, regnum Syphacis. Vide Histor. & Geograph. Antiquam, & Harduinum in Plin. lib. 5. cap. 5. p. 527.

MASSAGETAE, Μασσαγέται, populi Scythiæ Asiaticæ Orientem versus. *Massagetes* singulari numero dixit Claudianus lib. 1. in Rufin. v. 312.

MASSĬCVS, plural. Massica, mons Campaniæ vini optimi ferax. *Vina Massica*, adjective, Horatius lib. 2. Sat. 4. v. 51. Et: *Munera Massica Bacchi*, Virg. 3. Georgicorum v. 526.

¶ Massicum, substantivum, idem. *Veteris pocula Massici*, Horat. lib. 1. od. 1. v. 19.

MASSĬLIA, Μασσαλία, *secunda syllaba correpta*, urbs Galliæ Narbonensis, condita a Phocæensibus, sive Phocæis, civitate Ioniæ, qui relicta patria Phocæa cò demigrarunt, ut Strabo lib. 4. & Mela testantur. Horatius Epod. 16. v. 17.

— — Phocæorum
Velut profugit execrata civitas.

S. Hieronymus Præf. lib. 2. in Epist. Pauli ad Galatas: *Massiliam Phocæi condiderunt.* Solinus a *Phocensibus* conditam prodit. Sed alii sunt *Phocæi*, alii *Phocenses*: sicut *Phocæa*, unde *Phocæi*, seu *Phocæenses* appellati; & *Phocis*, unde *Phocenses*; diversa loca sunt, quæ confudit Solinus, cum ista de Massiliâ literis proderet. Etiam Seneca cum Consol. ad Helviam c. 8 scriberet, *Phocide relictâ Græci, qui nunc Massiliam colunt, prius in hac insulâ consederunt.* Livius lib. 35. cap. 9 *Jam tum — — — — duo oppida erant, muro divisa: unum Græci habebant, à Phocâ, unde & Massilienses oriundi; alterum Hispani. Græci à Phocæa, id est, Phocenses.* *Græculam civitatem* vocavit Florus libr. 4. cap. 2. *Græjam filiam*, Paullinus Jambo ad Cytherium v. 306. quod a Phocæensibus Græcis condita esset. Quod factum anno 1. Olymp. 45. ut Eusebius notavit, hoc est A. 153. post urbem conditam. Magna semper gloria ac fama hæc civitas fuit: tum ob optime constitutam Rempubl. legumque ac disciplinæ sanctitatem, tum ob Philosophiæ ac literarum studia, quibus adeo floruit celebrataque est, ut ipsis Athenis palmam propemodum faceret ambiguam. Quare Patricii quoque Juvenes Roma studiorum & morum fingendorum caussa eo mitti solebant; quod de Agricola etiam suo Tacitus refert. Et eam ob caussam Cæsar Massiliensibus, quamvis, ut pessime de se meritis, iratissimus esset, ignovit eosque conservavit, ut Cicero auctor est Philippica 9. & Cæsar ipse lib. 2. de B. C. c. 22. Luculentum Civitatis elogium habes apud eundem Ciceronem Orat. pro Flacco cap. 26. Vide etiam Strabonem libr. 4. Geograph. Situm ejus describit Cæsar lib. 2. de B. C. initio. Vide & Eumenium Rhetorem Panegyrico Constantini c. 19.

¶ Massiliensis. *Massilienses*, cives incolæ, apud Cæsarem cit. lib. sæpissime.

¶ Massilitanus. *Massilitani*, id est cives Massiliënses, apud Vitruvium lib. 10. cap. ult.

¶ Massalioticus, ut, *Massalioticum os Rhodani*, Plin. lib. 3. cap. 4, Græca formatione.

MASSŸLIA, mediterraneo pars est Mauritaniæ, non procul ab Atlante, & hortus Hesperidum, auctore Servio, in illud Virgilii Æneidos 4. v. 483

Hinc mihi Massyla gentis monstratus sacerdos.

¶ Massylus, & Massylius. Idem ibidem:

Massylique ruunt equites, &c. Lucan. lib. 4. v. 682
Et gens quæ nudo residens Massylia dorso,
Ora levi flectit frenorum nescia virga.

Nec ephippiis enim, nec frenis hæc gens utitur.

¶ Massylēus, aliud adject. Martial. lib. 9. Epigr. 23

Et Massyleum virga gubernet equum.

MASTICHE, es, penult. brev. μαστίχη, lacryma lentisci, in Asia, Arabia, Græcia, Ponto & Italia. Plin. 12. c. 17. Mastixkörner/ resina, lentiscina. Vide *Lentiscus.*

MASTIX, mastīgis, μάστιξ, scutica, flagellum, à μαστίγω, seu μαστίζω, flagello. Eine Peitsche.

¶ Hinc Homeromastix Zoilus, Homeri calumniator, Virgiliomastix, &c.

¶ Mastigophŏrus μαστιγοφόρος, Mastigophori, flagelliferi, lictores erant agonothetarum, qui turbam submovebant, & strepitum ac seditiones cohibebant, Steckenknechte / Scherganten.

¶ Mastigia, μαστιγίας, verbero, sive qui verberibus dignus est, ein Galgenschwengel/ Henckermäßiger / apud Plaut. & Terentium. Adelph. act. 5. sc. 2. v. 6.

MASTRŪCA, vel Mastruga, vestis pellicea Sardorum & populorum Septentrionalium. Eine Kotze / Madratze. Cicero pro Scauro, *Quem purpura regalis non commovit, eum Sardorum mastruca mutavit.* Prudent. libr. 2. contrà Symmachum v. 699 Gothis tribuit. Isidorus vero & Germanis: *Mastruca*, inquit, *vestis Germanica expellibus ferarum.* Vid. Barth. ad Claudian. p. 56.

¶ Mastrucatus, mastrucam indutus. Cicer. de provinc. Consul. cap. 6 *Res in Sardinia cum mastrucatis latrunculis gesta est.*

Masturbari, vide *Mastuprari*, in *Stuprum.*

MASTVS, μαστός, mamma. Vitruvius Latine extulit libr. 8. c. 3 *Masti saltantes*, id est, Tubuli mammati, in balneis vel fontibus, Löwenköpffe oder andere auffgeblasene Bilder/ daraus das Wasser läufft über Brunnen und Röhrkasten. Sed alii *in asty* legunt. pro *masti.*

MATARA, teli Gallici genus: & procul omni dubio Gallica etiam vox, apud Cæsarem 1. de Bello Gallico c. 26. Sed ibi Turnebus *Materes* legit. Vide Vossium de vitiis sermonis pag. 12.

MATEŎLA, sarculi Genus est Catoni de re rust. cap. 46. ein Häckichen. *Malleola aut mateola adigere*, pflöcken oder hinein treiben.

MĀTER, μήτηρ, parens, genitrix. Mutter. Dicitur non tantum de humano genere, sed & brutis, de quo Buchnerus ad Venantium de resurrectione, v. 9. immo & rebus inanimatis. Cicer. de legib. lib. 1. cap. 22 *Sapientia omnium bonarum rerum mater est.* Idem lib. 2. de orat. cap. 40 *Luxuries, avaritia mater*, Geitz wächst aus Ubermaß. Ita Plautus Amph. act. 1. sc. 1. v. 274 *matrem vini* vitem vocat. Ita Virg. Laurum pullulantem *matrem* vocat libr. 2. Georg. v. 19. Apes *matres mellis* vocat Varro lib. 2. de re rustica cap. 5. ¶ 1. Est & honoris vocabulum. Solemus

lemus enim in compellatione seniores *matres* salutare. Plaut. Rudente act. 1. sc. 5, *Jubemus te salvere, mater.* Vide VVower. ad Petron. Apud Christianos id frequentissimum erat, ut ex Hieronymo & aliis constat. Vid. infra *Soror.* ¶ Dex quoque honoris caussa appellatæ matres; ut Dii, *Patres.* Seneca lib. 4. controvers. 4 *Vesta mater, forsasse nullum sacerdotem haberes, nisi Metellum habuisses.* ¶ Mater, pro materno affectu Poëticum est. Seneca Medea v. 628

- - - - ira discessit loco,
Materque, tota conjuge expulsa, redit.

Mater, id est, μητὴρ in liberos. Similiter eodem versu, *conjugem*, pro odio conjugali dixit, quod Medea in Jasonem maritum conceperat. Ita & *Pater* pro paterno affectu ponitur. Claudianus de 3. cons. Honor. v. 157.

in hac mente patrem.

¶ Mater etiam pro nutrice ponitur Plauto Prologo Menæchm. v. 19. Itemque Virg. Vide Nonium, & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 274.

¶ Matercula, diminut. Cicer. pro Flacco cap. 36 *Matercula sua festivus fuit.* Ein Mütterlein.

¶ Mater familiâs, matrisfamilias, matresfamilias, matrumfamilias, &c. Haußmutter. Sumitur hoc vocabulum pluribus modis. Primum pro ea, quæ peperit ex mariro, patre familias: deinde pro ea, quæ tantummodo patrem familias habet, licet non peperit: tertio, quæ convenerit in manum, i. e. per coemtionem nupserit: quæ sola in hæredis locum veniebat; quarto, quæ amiserit maritum, viduaque honeste vivat. Utrumque autem dicitur: *Materfamilias, matresfamiliæ*, & *Materfamiliæ, matresfamiliæ.* Vide P. Manut. in Epist. 10. Cicero lib. 5. ad Famil. Festus ab isto nomine excludit viduas, item quæ sine filiis sunt. Cicero Topicis cap. 3 *Genus est, uxor: ejus duæ formæ* (species) *una matrum familiæ earum, quæ in manum* (h. e. plenam viri potestatem) *convenerunt: altera earum, quæ tantummodo uxores habentur*, hoc est, in quas vir nullum jus, quam usum habet.

¶ Māternus, adject. Cicer. pro Cluent. cap. 5 *Nomen amantius, indulgentiusque maternum.* Et, *Animus maternus*, Terent. Heaut. 2. 4. sc. 1. v. 24. mütterlich Hertz und Treu.

¶ A matre dicta est *Matrona*, eine eheliche/ehrliche Matron. *Matronæ primores civitatis*, Livius lib. 29. c. 14. Et Cicero Trebatio lib. 7. famil. epist. 6 *Opulentæ, optimates matronæ.* Justinus lib. 20. c. 4. n. 12 Pythagoram Crotonienses docuisse refert: *Vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse*, der rechte Schmuck der Weiber sey Zucht/ und nicht Kleider. Proprie autem *matrona* dicitur, quæ in matrimonium cum viro convenit, licet non peperit, Gellius lib. 18. c. 6. Hinc pro *uxore* ponitur. Ovidius lib. 6. Metam. v. 581

- - - - sævi matrona tyranni.

Id est, Progne, Terei Tyranni, uxor. Idem Epistola Oënones ad Paridem v. 87

Dignaque sum, & cupio fieri matrona potentis.

¶ Matrōnalis, ut, *Gravitas matronalis*, Plin. lib. 5. Epist. 16. *Decus matronale*, Liv. lib. 26. c. 49.

¶ Matralia, festa matronarum, a quibus famulæ excludebantur. In honorem *Matris Matutæ* quæ Græcis *Leucothea* appellata: de quibus Ovidius 6. Fastorum v. 475. & seqq. Alia *Matronalia* fuerunt, ob diremtum a matronis bellum cum Sabinis institutum a Romulo, de quo in ejus vita Plutarchus.

¶ Matrimōnium, conjugium, der Mutterstand/ Ehestand. *Matrimonii jus castum & legitimum*, Cic. pro Cluent. cap. 61. *Habere in matrimonio*, zu der Ehe haben / Cicer. 3. Leg. c. 16. Et, *Ducere in matrimonium*, zu der Ehe nehmen/ idem pro Cluentio cap. 44. *Jungere & conjungere secum aliquem matrimonio*, Curtius 6, 9. 30. & 8. c. 1, 9. *Uxor matrimonio exigitur*, bekömmt einen Scheidebrieff. Plaut. Merc. 4. 6. ¶ Matrimonium ponitur pro matrona sive conjuge, apud Livium lib. 23 *Matrimonii conbocatu.* Justinus lib. 3. cap. 3 *Ut severius matrimonia sua viri coercerent*, & cap. 5 *Servos manumitterent, quique interfectorum matrimonia pollicerentur*, Vid. Sueton. Caligula cap. 25. Per matrimonia autem non paucos promotos notat Piccart. observat. Polit. decad. 6. cap. 3. Bernegg. ad Sueton. Cæsarem cap. 21. Virdung. ad Tacit. Agricol. c. 7. ¶ Falso Cujacius Conanusque, & alii e JCtis existimarunt *Matrimonii* vocem materna etiam Latinis bona denotasse; sicut *Patrimonium*, paterna bona significaret. Nam eos corruptæ codicum Lectiones apud Suetonium, Valer. Maximum & Senecam deceperunt: de quo Casaub. ad Suetonium monuit. Vide Christoph. Colerum Parerg. c. 6.

¶ Matrimonialis, e, ut *tabulæ matrimoniales*, Ehestifftung. Jul. Firmicus lib. 7. c. 17.

¶ Matertĕra, μητρομήτωρ, matris soror, eine Muhmen / der Mutter Schwester. Dicta quasi *mater altera.* Tacitus libr. 4. annal. cap. 71 *Agrippina matertera erat liberorum Asinii Galli.* Persius Satyra 6. v. 54

- - - - patrui sterilis matertera vixit.

¶ Promatertera, matertera major, Lege 1, § 7. Dig. de Grad. der Großmutter Schwester.

¶ Matrueles, ex matris fratre nati, der Mutter Brüder Kinder. Lege 1. Dig. ad Leg. Pomp. de parricid.

¶ Mattĭmus, puer, cujus mater adhuc superstes est. Sic & *patrimus*, legitur apud Liv. lib. 37. c. 3. & Ciceronem. *Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes matrimique ad id sacrificium adhibiti.* Tacitus 4. Histor. cap. 53.

¶ Matrix, matrices, Mutterthier / die zur Zucht gehalten werden/ apud Scriptores de re rust. Varro libr. 3 de Re rust. cap. 5 *Habeo tauros ad matrices septuaginta duos.* ¶ 2. Et matrix, μήτρα, organum conceptionis & generationis in utero materno, die Mutter. ¶ 3. Nominat & *matricem* Theophrastus cor seu medullam in medio ligni arboris, den Kern oder Marck im Holtz. ¶ 4. Item Index sive regestum, hoc est, Codex in quo certa nomina describuntur. Glossæ Philoxeni *Matrix*, σημεῖον ὑπομνήματος. Tertullianus de fuga in persecutione: *Nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum & curiosorum inter tabernarios & lanios, & fures balnearum, & aleones, & lenones Christiani quoque deprehendantur.* Sed usitatior hac notione, *Matricula* vox est.

¶ Matricula, Catalogus militum, apud Vegetium lib. 1. cap. 16. & lib. 2. cap. 6. Inde ad alios Indices translatum vocabulum est. Vide Vossium lib. 3. de vitiis Sermonis cap. 24. Ein Nahmens-Buch.

¶ Matricaria, herba, vide *Parthenium.*

¶ Matricīda: ut *Parricida*, qui patrem: ita *Matricida*, qui matrem occidit. Utrumque autem secundam correptam habet, ut *officiperda* apud Dionys. Catonem. Horat. lib. 3. od. 29

Telegoni juga parricidæ.

Ausonius Cæsaribus per Tmesin:

Claudius ambiguo conclusit fata veneno,
Matrique cida Nero proprii vim pertulit ensis.

Vide & Vossium lib. 2. de arte Grammat. cap. 20. Vide etiam de hac voce Savar. ad Sidon. carm. 5.

¶ Matrīcīdium, ut, *Orestes accusatur matricidii*, Cic. 1. Invent. c. 13. habe seine Mutter umbracht.

¶ Bĭmāter, Bacchi epitheton, apud Ovid. 4. Metam. v. 12

Ignigenamque, satumque iterum, solumque bimatrem.

MĀTĔRIA, & *Materies, ei*, ex qua aliquid fit, seu quicquid ad formam alicujus rei requiritur, ut, *Materia ædificii, lapides sunt & ligna*, materia calcei est corium, &c. Allerley Materien/ daraus etwas gemacht wird / wächst und entstehet. Præcipue tamen ligna significat. Vet. Gloss. *Materia, ὕλαια.* Unde & *Materiari, & Materiarii* de quibus infra. Jure Consulti tamen inter *Materiam* & *Ligna* distinguunt. *Ligna* enim vocant, quæ comburendi caussa; *materiam*, quæ ad ædificandum parantur. Tacitus de Germania cap. 16, ubi de Veterum Germanorum ædificandi ratione agit: *Materia ad omnia utuntur informi, & citra speciem ad delectationem.* Et Ovid. 2. Metam. v. 5 *Materiem superabat opus.* die Arbeit war mehr werth / als die Materi / oder das Zeug. ¶ 2. Significat & hypothesin seu argumentum, ut, *Ingens materia ad dicendum*, Quintil. lib. 2. cap. 4. *Scribere de integro materiam retractatam*; Idem lib. 2. cap. 4. Et Horat. de art. Poëtica v. 38

Sumite materiam, vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, &c.

Plaut. in Pœnulo act. 4 sc. 2. v. 93 *Proba materia est, si probum adhibeas fabrum*, die Materie ist gut / so du einen rechtschaffenen Meister darüber setzest. Sallust. Catil. cap. 10 *Cupido pecunia primo, deinde imperii crebit, ea quasi materies omnium malorum fuere.* Ursach und Gelegenheit. Et, *Ut lenta fuit materia*, Plaut. Milite a. 4. sc. 5. v. 4.

¶ Materialis, e, ad materiam pertinens. Macrobius lib. 1. de Somn. Scip. cap. 12 *Priusquam materialis influxio in corpus venientes animas ebriaret.*

¶ Materialiter. Sidonius lib. 8. epist. 11 *In pectore viri iracundia materialiter regnans.*

¶ Materiarius, qui materiam confert vel præstat, der da verschaffet / was zum Gebäude von nöthen. Plautus Milite act. 3. sc. 3. v. 45

Adsunt fabri architectique, a mi, a te, haud imperiti,
Si non nos materiarius remoratur, quod opus est, qui det.

¶ Item *Faber lignarius*, ein Zimmermann. Inscriptio Vetus apud Gruter. pag. 642. n. 6 FVLVIVS L. F. QVINTIANVS FABER MATERIARIVS &c. Ex quo apparet ellipsin esse, cum *Materiarius* absolute, sine apposito fabri nomine, dicitur lignarius faber, ut in Onomastico vetere: *Materiarius, ξύλινος.* Nam

¶ Mareriarius adjectivum per se est. Plinius lib. 7. c. 56 *Fabricam materiariam Dædalus invenit, & in ea serram, asciam, perpendiculum, terebram, glutinum, ichthyocollam.* Eine Zimmer-Werckstat/ Tischer-Werckstat.

¶ Materiari, idem quod lignari, holtzen. Cæsar lib. 7. Bell. Gall. cap. 73 *Erat eo tempore & materiari & frumentari necesse*, nach Holtz und Getreide auslauffen.

¶ Materiatus, passivæ notionis, ut *Ædes male materiata ac ruinosa*, Cicer. 3. Offic. cap. 13. daran das Holtz nichts taugt.

¶ Mate-

¶ Materiandus, aliud participium. Vitruvius lib. 5. extremo: *Ea ædificia minime sunt materianda propter incendia.* von Holtz bauen. A

¶ Materiatio, &

¶ Materiatura, Vitruvii sunt lib. 4. cap. 2. ut trabes, contignationes &c. in ædificiis.

MĂTHĒMA, ătis, &

¶ Máthēsis, μάθημα, μάθησις, disciplina, doctrina: τὰ μαθήματα, μαθήματα, *Quæ nocent, docent*, mit Schaden wird man klug. Herodotus l. 1. Gellius lib. 1. c. 9 *Geometriam & Gnomonicam, Musicam cæteraque item disciplinas altiores* μαθήματα *veteres Græci appellabant.* ¶ 2. Recentiores auctores Latini *Matheseos* vocabulo pro Astrologia judiciariâ, sive Genethliace, usi sunt: sicut & eam profitentes, *Mathematici* appellati. Prudentius cum lib. 2 contra Symmachum, v. 888. eas artes recenset, quas Dæmon invenerit, eo & Genethliacen referens (quod & Tertullianus de Idololatria, & Apologetici cap. 35, itemque Lactantius lib. 2. Instit. Divin. cap. 16 facit) ait

Involvit (Dæmon) *matheſi, magicas impellit in artes.*

Quo loco secundam in *Matheſi*, non ignorantia (quod obiter in tyronum gratiam notandum duximus) naturæ elementi Græci Poeta corripuit, sed pro seculi sui consuetudine: quâ breves poni solebant syllabæ, ubi accentus non esset: & contra produci, ubi esset, licet literaturæ Græcæ ratio contra esset. B Sic Julius Firmicus libros, quibus hujus vaticinatoriæ Astrologiæ rationes explicat, *Matheseos* inscripsit: inque iis sæpe hac notione ea voce usus est. Vet. Scholiastes Juvenalis ad Satyr. 6. v. 574 *Thrasyllus multarum artium scientiam professus, postremo se dedit Platonicæ sectæ, ac deinde Matheſi, quæ præcipue viguit apud Tiberium.* Per *Matheſin* hic Genethliacen intelligendam & Scholiastes ipse in sequentibus ostendit, & adstruunt ea, quæ de Thrasyllo isto Suetonius, & Dio Cassius prodiderunt.

¶ Mathematici, μαθηματικοὶ, Lehrschüler / Gell. ibidem. ¶ 2. *Mathematici* genethliaci dicuntur astrologi, Chaldæi, Gelehrte in der Astrologie / die Nativitäten stellen. Juvenal. satyr. 14. v. 248 *Nota mathematico genesis tua.*

Tacit. lib. 1. Hist. cap. 22 *Mathematici, genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax* &c. Quin & alibi hac notione isto vocabulo usus. Ac ita quoque Suetonius August. cap. 94 extr. & Tiberio cap. 36, & Caligula cap. 57. Origo vocabuli ex schola Pythagoræ petenda est. Ibi enim alii ἀκουστικοὶ, alii μαθηματικοὶ vocabantur. Inde Chaldæi sumserunt, & sibi imposuerunt tandem, ut magnifico nomine vanitatem artis exornarent, quemadmodum Sextus Empiricus lib. 5 adversus Mathematicos scribit. Vide Gellium lib. 1. cap. 9. C

MATRŪNA, fluvius Galliæ: Ausonius in Mosella v. 461

Non tibi se Liger anteferet, non Axona præceps,
Matrona non Gallos Belgasque interfluit fines.

MATTA, æ, storia teges ex materia vili, eine Decken von Stroh oder Rohr geflochten / Ovid. 6. Fastorum v. 680

In plaustro scirpea matta fuit.

MATTYA, æ, ματτύη, edulium pretiosum. Scribunt & *Mattea*, neut. plural. allerley niedliche Essen / Kuchen. Suetonius *Matteas* dixit Caligula cap. 38. Ubi vide Casaubon. atque Torrentium.

MĂTŬLA, æ, ein Nacht-Topff / Kammer-Topff. vas aquæ & urinæ. Plautus Mostell. act. 2. sc. 1. v. 39 *Ego vos pro matulis habebo, nisi mihi matulam datis.* Ubi semel pro re vilissima accipitur, ich will euch vor &c. halten / wenn ihr nicht ꝛc. Sic etiam in Persa act. 4. sc. 3. v. 64 *Nunquam ego te tam esse matulam credidi*, id est tam stolidum, insipidum.

¶ Matella, diminutivum, idem significat. *Cibum in matellam ne immittas*, quod inter Pythagoræ symbola recenset Eras. Vide Chiliad. *Indignus qui illi matellam porrigat*, er ist nicht werth / daß er ihm ꝛc. Sic enim Martial. lib. 10. Epigr. 11

Dispeream, si tu Pyladi præstare matellam D
Dignus es, &c. Vide Chiliadas.

¶ Matellio, onis, aliud diminut. *Matellio Corinthius*, pro vase Corinthio, Cicer. in paradoxo 5. cap. 2.

MĀTŪRUS, maturior, maturissimus & maturrimus per contractionem: proprie de frugibus dicitur & coctum significat, & ad maturitatem perductum, reiff / zeitig / ut, *fruges maturæ*, Virg. eclog. 3, 80. *Uvæ maturæ*, eclog. 10. v. 36. Contrarium est *crudum*, rohe / unzeitig. ¶ 1. Transfertur ad alia multa, ut, *Puer maturus alicui rei faciendæ.* Sic Quintil. lib. 2. cap. 1 *Quando iis, quæ Rhetorice præcepit, percipiendis puer maturus esse videtur.* Sic & *maturus militiæ*, apud Livium lib. 42. c. 52, & *maturus ad arma*, apud Silium lib. 16. v. 656, hoc est, per ætatem idoneus. *Virgo matura viro*, Æneid. 7. v. 53. Mannbar. *Scribendi exspectandum est tempus maturius*, eine gelegnere Zeit / Cicer. ad Attic. lib. 15. epist. 4. Et de Senect. cap. 20 *Satietas vitæ tempus maturum mortis affert*, wer des Lebens müde ist / dem ist die rechte Zeit zu sterben. *Maturrimum robur ætatis*, Tacitus lib. 12. cap. 65. n. 5. Das rechte Manns-Alter. ¶ 3. Aliquando *maturum*, *sero* opponitur. Cæsar lib. 4. de B. G. cap. 20 *Et si in iis locis, ubi omnis Gallia ad septentrionem vergit, matura sunt hiemes* &c. Es wird zeitlich Winter. Celsus similiter *maturam senectutem* lib. 1. cap. 1 dixit, & *maturissimam ætatem*, auctor ad Herenn. lib. 4 c. 17. Et Pallad. lib. 1 cap. 34. extr. *Calidis regionibus* [satio] *autumnalis serior fieri potest, & verna maturior.* Sic *Maturum diem* perinde Auson. Eidyll. 14. de rosis v. 6. *Maturo cupiens me vegetare die.* De matutino enim tempore loquitur. ¶ 4. Non raro & plenum, & quod ad summum seu τὴν ἀκμὴν, venit, τέλειον, ἄκρον. Virgilius 10. Æneid. v. 256

- - - - - revoluta ruebat
Matura jam luce dies.

Matura lux, quæ eo venit, ubi incrementa omnia consumta sunt, & nunc deinceps imminuit. Similiter B. Hieronymus *Maturam noctem*, pro exacta dixit Epist. ad Innocentium de muliere septies icta. *Festinato*, inquit, *Sol cursu occidit, & misericordia Dei celerior maturâ nocte advenit.* Suetonius quoque Caligula c. 44 *Centuriones maturos* vocat, qui implevissent stipendia. Vid. Charis. lib. 2. Barth. ad Script. Venat. pag. 66. & ad Claudian. lib. 1. in Eutrop.

¶ Maturitas, tempus maturum. *Maturitas frugum*, Cic. Tusc. 1. c. 28, *frumenti*, Cæsar B. Civ. 3. cap. 49. die Reiffung oder reiffe Zeit. *Maturitas ætatis*, Cic. lib. 4. epist. 4 ad Sulpic. vollkommen Alter. *Ingenium celeritate maturitatem assecutum*, ut fere Cicero ait lib. 2. de Orat. c. 21. ein Verstand / so behende zur Vollkommenheit kommen ist. Idem pro Cœl. c. 31 *Studia quæ sunt in adolescentia, tanquam in herbis, significant quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industriæ sint futuræ.* ¶ Refertur & ad animum, & pro exacta sive adulta peritia ponitur. Vellejus lib. 2. c. 125 *Sed hæc omnia veteris Imperatoris maturitas brevi sopiit ac sustulit.* Tacit. 1. Histor. c. 87. de Licinio Proculo: *Is urbanæ militiæ impiger, bellorum insolens, auctoritatem Paulini, vigorem Ceisi, maturitatem Galli, ut cuique erat, criminando bonos & modestos anteibat.* Ita *maturitas* in oratione gravitas est, ubi nihil juvenile & minus decens intercurrit. Auctor Dial. de causis corruptæ eloquentiæ cap. 26. *Cæterum si omisso optimo illo & perfectissimo genere eloquentiæ, eligenda sit forma dicendi, malim hercle C. Gracchi impetum, aut Gracchi maturitatem, quàm calamistros Mæcenatis aut tinnitus Gallionis.*

¶ Mature, adverb. tempestive, Zeit / zeitlich / bey zeite / quod neque *citius* est, nec *serius*, ut Nigidius explicat apud Gellium lib. 10. c. 11. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 4. v. 10 *Meretricum ingenia & mores noscere mature*, zeitlich innen werden / was sie im Schilde führen. *Mature fias senex, si diu velis esse senex*, Hoc est, mature abjicias fallitiam juvenilem & valetudinis tuæ curam agas, si velis esse vivax ac diuturna senecta frui. Commendat autem hoc Latinorum adagium, *Maturè fias senex*, &c, Cicero in libello de Senect. Germani in eam fere sententiam dicunt, es muß sich zeitlich krümmen / was ein guter Hacke werden soll. Item, die Jugend soll erwerben / was das Alter muß verzehren. *Maturè decessit* Nep. Attico cap. 2. i. e. cito, ante tempus. Livius lib. 6. cap. 23 *Patere te vinci consilio, ut maturius bello vincas.* Et Juvenalis Satyr. 11. v. 88

- - - - ad has epulas solito maturius ibat.

Plinius lib. 8. Epist. 17 *quam maturissime valetudini meæ consulas.* Atque ita etiam lib. eod. Epist. 21. & lib. 10. Epist. 14. Et Apulejus lib. 10. p. 250 *quàm maturissime.* At Tacitus lib. 1. annal. c. 63 *pontes quam maturrime sternere.* Sic pariter antiquiores variant. Cicero pro Cæcin. c. 3. *Quæque res turpissima maturrimè judicanda est.* At Cæsar Gall. B. lib. 1. c. 33 *Rebus quam maturrime occurrere*, den Sachen aufs allerzeitlichste begegnen oder vorkommen. Sallust. lib. 1. Histor. apud Charis. lib. 2, *Ut Lepidus, & Catulus decretis exercitibus maturrimè proficiscerentur.*

¶ Maturare, præter propriam significationem, quæ est, ad maturitatem perducere, reiff machen / significat ¶ 2. accelerare, sed cum tarditate quadam & diligentia, vel non præpropere facere aliquid, neque serius quam oportet, σπεύδειν βραδέως, quemadmodum exponit Gell. & ex eo Erasmus, eilends thun / und doch nicht übereilen / behende / gut und fleißig machen. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 87, *Id ut maturent facere*, daß sie bald thun / was sie thun wollen. Et Sallust. Catil. cap. 36 *Antonius Catilinam cum exercitu persequi maturet*, ihm nacheilen. ¶ Dicimus autem absolute *Maturare*, & *Maturare rem aliquam.* Virgil. Georg. v. 260

- Multa forent quæ mox cœlo properanda sereno,
Maturare datur, &c. mit müsse zu fertigen. Sic Livius lib. 24. cap. 13 *Maturare capta*, pro mature absolvere. *Maturare mortem* est accelerare, den Todt behende verursachen / Cicer. pro Cluent. cap. 61, & Celsus lib. 7. c. 26. Sed, *Maturato opus est*, Livius lib. 1. c. 58. es ist eilends von nöthen. Multa de hoc verbo Gellius lib. 10. c. 11. Passivum *maturari* est maturato fieri. Tacitus 12. c. 41 *Neroni virilis toga maturata fuit.* Item pro *maturescere.* Plin. lib. 15. c. 18 *Nobilissima sub hieme maturatur chelidonia.*

¶ Maturate, adverbium, idem quod festinanter, apud Livium lib. 32. cap. 16, *maturatè sequi*, eilig folgen.

¶ Matu-

¶ Maturatio. Lib. 3. ad Herenn. cap. 2 *Dolus maturitione consumitur.* Eile / geſchwinde Verfertigung.

¶ Matureſco, matureſcere, maturum fieri, reiffen / reiff werden / zeitig werden. *Matureſcunt frumenta, meſſa, bites, partus.* Et Quintil. in epiſt. ad Thryphonem, *Libros*, inquit, *opinabar nondum ſatis maturuiſſe.* Seneca ad Marciam cap. 23 *Eripit ſe auferique ex oculis perfecta virtus: nec ultimum tempus reſpectant, quæ in primo maturuerunt.*

Compoſita.

¶ Admāturare. Cæſar lib. 7. cap. 54 *Horum diſceſſu admaturari defectionem civitatis exiſtimabat*, beſchleunigen.

¶ Ematurare. Eumenius Panegyr. Conſtantini, Flavienſium nomine, c. 16 *Fruges calor ematurat.* Reiff machen.

¶ Ematureſcere, recht reiff werden. Plin. lib. 25. c. 4 *ſi non ematurent.* Ovidius lib. 2. Triſt. v. 123

- - - ſi modo læſi
Ematuruerit Cæſaris ira.

¶ Immaturus, unzeitig / ut, *Immaturi fructus.* Frequenter metaphorice, ut, *Immaturum conſilium*, quod ante tempus datur, apud Sueton. Aug. c. 8. Et, *Mors immatura*, Cicer. 4. Catil. c. 2. Item de Clar. Orator. c. 33 *Damnum illius immaturo interitu res Romana Latinaque litera fecerunt*, durch eines allzufrühen Tod Schaden nehmen. *Virgo immatura*, nondum nubilis. Die noch nicht mannbar. *Tempore ad navigandum immaturo*, Liv. lib. 35. c. 44.

¶ Immaturitas, ut *immaturitas ſponſarum*, apud Sueton. Aug. c. 34.

¶ Immature. adv. Apulej. lib. 6. Mileſ. *Haud immaturius redito.*

¶ Permaturus, ſehr reiff / recht zeitig. Columella lib. 12. cap. 48 pr. *Oliva cum jam nigruerint, nec adhuc tamen permaturæ fuerint.* Et Celſus lib. 6. cap. 13 extr. *non permaturum mandere*, das noch nicht recht reiff iſt.

¶ Permatureſcere, wohl und durchaus reiff werden. Corn. Celſus lib. 2. c. 24 *Oleæ nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt.* Ovidius 4. Metam. v. 165

Nam color in pomo eſt, ubi permaturuit, ater.

¶ Permaturare an uſus recipiat, dubitavit Cl. Munkius ad Hygini Fabul. 136, qui *permaturuit* ſubſtituit, cum antea legeretur, *permaturabit.* Vir tamen æque clariſſimus Jo. Schefferus edidit: *arbori moro ſimilem eſſe. nam primum album eſt; deinde rubrum; cum permaturabit, nigrum.*

¶ Præmaturus, nondum maturus, præcox, ut, *Fructus præmaturus*, zu zeitlich reiff / noch nicht zeitig / Colum. 11. c. 3 *Mors præmatura*, der Todt / ſo für der Zeit kömmt. *Senilis juvenis præmaturæ mortis ſignum*, Plin. lib. 7. cap. 51. *Præmatura poſtulatio*, eine unzeitige Klage oder Anmutung / Vall. lib. 4. cap. 107.

¶ Præmaturè, vor der Zeit.

MĀTŪTA, Græcè, Ἀυτολύη, Aurora, ſic dicta à tempore matutino, cui præeſt. Ovidius 6. Faſtor. v. 545

Leucothoë Grajis: Matuta vocabere noſtris.

Vide *Albunia:* item *Leucothea.*

¶ Matutinus, ut, *Tempus matutinum, Hora matutina*, die Morgenſtunden. Cicer. in famil. lib. 7. epiſt. 1, *Matutina tempora lectiunculis conſumo*, die Morgenzeiten bringe ich zu mit leſen. Apud Plinium lib. 10 cap. 43 pr. *omnibus matutinis*, eſt ſingulo mane, alle Morgen. Apulej. lib. 1. de A. A. *Quin imus, inquam, & itineris matutini gratiam carpimus?* Virg. 8. Æneid. v. 465

Nec minùs Æneas ſe matutinus agebat,

machte ſich frühe herfür.

¶ Matutinalis, idem. Auctor Philomelæ v. 16, *matutinali tempore.*

MAVRITANIA, *Μαυρουσία, Μαυρουσία*, & in antiquis monumentis *Mauretania*, Africæ regio extrema, oceaſum verſus, dicta à μαῦρος, nigrum, quod colonos nigros habet. Duas Mauritanias memorat Tacitus 1. Hiſtor. c. 11. Harum altera *Tingitana*, altera *Cæarienſis* appellata. Quam diviſionem Plinius Caligulæ; Dio Claudio adſcribit. De utraque idem Tacitus 2. Hiſt. c. 58. & 59. Alteram autem productam habet Manilius lib. 4. v. 720

- - - & Mauritania nomen
Oris habet, titulumque ſuo fert ipſa colore.

A Μαυρὸς, *Maurus*, fit *Μαυρίτης Maurita.* Græca inflexione. Inde Latinis *Mauritanus*, & *Mauritania.*

¶ Maurus, Μαῦρος, Mauri, die Mohren oder Mauritanier. Auſon. Parental. epigr. 5. de Æmilia Corinthia Maura:

Nomen huic joculare datum, cute fuſca quòd olim
Æquales inter Maura vocata fuit.

¶ Mauritanus, & Mauritanicus, & Mauricus &

¶ Mauruſius, Μαυρούσιος, ut, *Arundo Mauruſia*, hoc eſt, telum Mauritanicum, apud Silium lib. 10. v. 401.

¶ Mauruſiacus, idem, apud Martial. lib. 12. epigr. 67.

MAVSŌLVS, Μαύσωλος, Rex fuit Cariæ, cujus uxor Artemiſia luctu atque deſiderio defuncti flagrans, conſervandæ memoriæ ejus cauſſa, ſepulcrum illud condidit memoratiſſimum, relatum inter miracula mundi. De quo multa Plinius lib. 36. c. 5, & Gellius lib. 10. c. 18.

¶ Mauſolēus, a, um, Propertius lib. 3. eleg. 2. v. 21

Nec Mauſolei dives fortuna ſepulcri.

¶ Mauſolēum, ſubſtantive, ſepulcrum magnificum & operoſum, quale Mauſoli illud fuit. Sane Regum & Cæſarum ſepulcris id datum nomen. De quo Hieronymum videas lib. 1. adv. Jovinian. c. 27. p. 134. Hinc Florus lib. 4. c. 11 extr. *Quod ubi deſperavit a Principe* (Cleopatra,) *ſervarique ſe triumpho vidit, incautiorem nacta cuſtodiam in Mauſoleum ſe (ſepulcra Regum ſic vocant) recipit.* Suetonius Veſpaſiano c. 23 *Cum inter prodigia cæterum Mauſoleum Cæſarum derepente patuiſſet.* Cæſarum, quod ei Cæſares inferri ſoliti; de quo & in Nerone mentio c. 46. Id autem primum Auguſto exſtructum fuit in campo Martio. Ejus rationem exponit Strabo lib. 5. Meminit & Suetonius vita ejus c. 100, *Reliquias legerunt primores equeſtris ordinis tunicati & diſcincti, pedibuſque nudis, ac in Mauſoleo condiderunt.*

MAXILLA, quod a *mala* diminutivum fecit Priſcianus. Ein Kinbacken. Cum a *maxilla*, *mala* potius dicta videatur per detractionem mediarum literarum, Cicerone auctore in Oratore cap. 45, cum de ſuavitate vocum auriumque judicio agit: *Quomodo*, inquit, *beſter*, AXILLA, ALA *factum eſt, niſi fuga literæ baſtioris? Quam literam* e MAXILLIS & TAXILLIS, & VEXILLO & PAXILLO &c. *conſuetudo elegans Latini ſermonis evellit.* Sunt autem *maxillæ*, in quibus fixi ſunt dentes, die Kinbacken. *Maxilla ſenibus ſcipionis eſt vice.* Vide *Scipio. Sub lentis maxillis eſſe*, apud Suetonium Tiberio c. 21 eſt lenta ſævitia conſumi. Vide ibi Caſaub.

¶ Maxillaris, ut, *Dentes Maxillares*, qui & *Molares* ſunt, Backenzähne.

MAXIMVS. Tyrius, Philoſophus Platonicus fuit. Exſtant ejus ſermones ac diſputationes Græcè & Latinè.

MAZA, μάζα, maſſa farinæ, oleo & aqua ſubacta, aut etiam lacte, ein Kuchenteig. Latini *maſſa* pro eo dicunt. Gloſſ. Vet. *Maſſa, μάζα, φύραμα.* Sed Græca forma in expreſſis ex Græco ſententiis retinetur. v. g. *Maza eſurienti homini charior & auro & ebore.* Athen. Πινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μάζα πυκτὶς χρυσῦ τε καὶ ἐλέφαντος, Vide in Chiliad.

MAZARA, Sic apud Cæſarem legitur lib. 1. bell. Gall. c. 26. Videtur autem eſſe genus *teli*, ein Pfeil oder Geſchoß. Sed ibi alii legunt *Mataras.* Vide ſupra.

MAZŌNŌMVM, μαζόνομος, aut μαζονομεῖον, lanx major quo cibi apponuntur, eine groſſe Schüſſel. Horat. 2. Serm. ſatyr. ultima v. 86 *Mazonomo pueri magno diſcerpta ferentes*
Oſſa gruis.

MECHANICVS, μηχανικὸς, faber eorum operum, quæ ingenio ſimul ac manibus perficiuntur, ein künſtlicher Handwercksmann / à μηχανάομαι, *machinor*, vel *excogito.* Abuſu vulgari admodum contaminatur hoc vocabulum, dum hodie ad illiberalia fere opificia, & ſellularias artes detruditur. Vera quidem manuum in mechanicis opus, ſed magis ingeni[illegible]on. Veſpaſ. cap. 18 *Mechanicum* vocat, *qui grandes columnas exiguâ impensâ perducere in Capitolium pollicebatur.* Quod & adjective uſurpatur, ut, *ars mechanica*,

¶ Quæ & *Mechanice* appellatur: Plutarcho ὀργανική, in Marcello. eine Kunſt / die durch Räder / Winden und dergleichen / was ſchweres zuwegen bringt.

Mecænas, Mecœnas, prave ſcriptum nomen, vide *Mæcenas.* Sic enim ſcribendum eſt.

MECVM, pronomen, Priſciano; adverbium perſonale, Donato eſt. Terent. in Hecyr. a. 1. ſc. 2. v. 56 *Ut colloqui una mecum poſſet*, daß ſie mit mir könte Geſpräch halten. *Mecum facit*, Er hält mit mir. *Verba hæc mecum faciunt*, Cicer. pro Cæcin. dieſe Wort ſeyn vor mich. Terent. in Andr. a. 2. ſc. 1. v. 26 *Haud mecum ſentit*, er hält mit mir nicht. *Mecum & Tecum*, pro *Cum me, cum te*, quod refugerint dicere, Cicero oſtendit in Oratore cap. 45 *Non olet, unde ſit, quod dicitur*, CVM ILLIS? CVM *autem* NOBIS, *non dicitur, ſed* NOBISCVM? *Quia ſi id diceretur, obſcœnius concurrerent litera; ut etiam modò, niſi* AVTEM *interpoſuiſſem, concurriſſent. Exeo eſt*, MECVM & TECVM: *non* CVM ME, CVM TE, *ut eſſet ſimile illis*, VOBISCVM *atque* NOBISCVM. Ex quibus manifeſtum, hæc verius provocabula, ſive pronomina, quam adverbia eſſe. Vide Priſcianum lib. 12. cap. penult. de figura.

MEDALIA vulgò vocatur, quæ aliàs σφραγίς, Arabes etiam *Methalia*: quòd ab illis ad Italos & Gallos delatum. Ita autem vocant numiſmata Chriſtianorum, quæ expreſſum caput humanum præferunt. Verbum propriè ſignificat εἰκόνα, item *enigma.* Vetus Gloſſarium Latino-Arabicum ad verbum reddit, *monetum, enigma.* *Clypeum* Latini vocant, in quo imago, ſive ἐγκαυμά, Imperatoris expreſſa erat thoracetenus. Adhelmus *imagines* vocat *Thoracidias*, quòd in Germanico ad verbum dicitur, Bruſtbild. Ruſſinus *Thoracas* vocat H. E. lib. 11. cap. 29. Vid. Scaliger. animadverſ. ad Euſeb. Chronic. p. 218.

MEDĒA, Μήδεια, Æetæ regis Colchorum filia, venefica inſignis, Jaſonis uxor; à quo repudiata, Ægeo regi Athenienſi poſtea nupſit, & ex eo filium ſuſcepit *Medum* nomine, à quo *Media* provincia; & *Medi* appellati ſunt, Juſtin. lib. 42. c. 2.

Μήδειαν Ἰάσων γαμίει, κίλετυ δ' ἀφρόδιτη.

Id est: *Medeam ducit Jason, Venus aurea mandat:* Versus inscriptus statuæ Jasonis & Medeæ, apud Pausaniam in Eliacis. De Medea lege Tragœdiam Senecæ. Hanc *sævus amor* docuit *commaculare manus natorum sanguine.* Virgil. Eclog. 8. v. 47.

¶ Mēdēis, ĭdis, Ovid. lib. 2. de arte amandi v. 101. *Medeides herbæ*, quibus usa Medea ad veneficium.

MĔDEOR, deponens, curo, Medicinam adhibeo, affero, heilen / gesund machen / rathen. Cicer. lib. 2. de Orat cap. 44 *Cum morbo alicui mederi vis, consuetudo valentis, & natura corporis cognoscenda est.* Sed veteres etiam accusativum junxere. Terentius Phorm. act. 5. sc. 4. v. 2. 3

Quam scitum est, ejusmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res adversæ sient, paullo mederi possit?

Agnoscit hanc rationem & Servius 1. in Georg. Sed *medeor illam rem* figuratum putat: *medeor*, rei proprium: quod non satis capio. Namque activæ significationis verba proprie accusativos adsciscunt. Vide infra & *Medicor.* ¶ 2. Metaphora in hoc verbo frequentissima est. Idem cont. Rull. orat. 1. cap. 9 *Huic malo pro se quisque nostrum mederi debemus*, dem Unglück abhelffen. *Mederi afflictæ Reipubl.* Idem pro Sextio cap. 13. Et lib. 7. fam. ep. 28 *Dies etiam stultis mederi solet*, mit der Zeit vergessen auch unverständige ihres Leides. *Mederi satietati lectoris*, i. e. cavere, ne satietate obtundatur, Nepos Pelopida cap. 1.

¶ Medentes pro Medicis. Veteres enim Participiis pro nominibus uti solebant. Substantive Plinius Panegyrico Trajani cap. 22 *Te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes, ægri quoque neglecto medentium imperio, ad conspectum sui, quasi ad salutem sanitatemque prorepere.* Lucretius lib. 1. v. 834

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur.

Adjective Apulejus de philosophia, *Medentes manus adhibere* dixit: Locum integrum vide infra in *Medicus.*

¶ Medico, medicare, est medicamento inficere. Sic *medicare semina*, Virg. 1. Georg. v. 193. *Capillos medicare*, Ovidius 1. Amor. eleg. 14. pr. *medicatas sedes*, i. e. sapore herbarum infectas, Virg. dixit 4. Georg. v. 65. Pro *mederi* Silius lib. 6. v. 98

Marus instat vulneris æstus
Expertis medicare modis.

¶ Medicor, medicari, idem quod mederi, Dativo & Accusativo jungitur. Terent. in Andr. act. 5. sc. 4. v. 42 *Cum ego possim in hac re medicari mihi*, so ich mir doch selber Rath schaffen kan. Cum Accusativo jungit Virg. lib. 7. Æneid. p. 756, *Sed non Dardania medicari cuspidis ictum Evaluit.* Ubi Servius: Medicor illam rem, & illi rei: sicut MODVLOR. Sed quis auctorum *modulor* cum Dativo construxit? Itaque pro *Modulor* ego *Moderor* legendum puto. Id enim utroque casu gaudet. Ita *Palpari aliquem*, & *alicui*, *conciurl aliquem*, & *alicui* dicimus. Idem Virg. 3. Georg. v. 135

- - - Senibus medicantur anhelis.

Atque hæc ratio usitatior est, quæ & in verbo *Mederi* obtinet. *Multo, quam finem, medicari initia præstat*, es ist besser im Anfang Rath schaffen / als am Ende. Refertur a Suida:

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λώιον, ἢ πολιητήν.

¶ *Medicati fontes*, Plin. lib. 2. cap. 93. Heil-Brunnen. Sed de hoc plura post *Medicamentum.*

¶ Medicabilis, e, cui medicina adhiberi potest, dem zu helffen / oder das zu heilen ist. Ovid. 1. Metam. v. 123

Hei mihi quod nullus amor est medicabilis herbis.

Et Silius lib. 10. v. 416 *medicabile vulnus.* Active Prudentius hymn. ante somn. v. 23

Ut temperet laborem
Medicabilis voluptas.

¶ Medicabiliter, adverb. Palladius Februario c. 31 *Limum dysentericæ passionis medicabiliter asperare.*

¶ Immedicabile. das nicht zu heilen ist. *Malum immedicabile cancer*, Ovid. 2. Metamorph. v. 825. *Immedicabilis ira*, Silius lib. 1. v. 147.

¶ Mĕdicāmen, &

¶ Medicamentum, remedium, medicina. Artzney. Cic. in Pison. cap. 6. *Quòd diceres vinolentis de quibusdam medicaminibus solere curari*, Artzney da viel Wein zu kömmt. Et 2. Nat. Deor. c. 53 *Terra plena medicamentorum salutarium.* Idem 3. offic. cap. 24 *Dare medicamentum ad aquam intercutem.* Et, *medicamento uti*, ibidem. Ac idem Cicero in Oratore cap. 23 *Fucati medicamenta candoris & ruboris*, Artzney zu gemachter Röthe und Milchfarbe. Est autem vocabulum μίσυι, sicut φάρμακον apud Græcos, quod & *Venenum* significat. Curtius lib. 6. cap. 1 *Parmenio enim, cum audisset venenum à Philippo medico Regi parari, deterrere cum voluit epistola scripta, quo minus medicamentum biberet, quòd Medicus dare constituerat.* Tacitus 12. Annal. cap. 68 *Ut temporum illorum scriptores prodiderint, infusum delectabili cibo boletorum venenum, nec vim medicaminis statim intellectam &c.* & *medicamentum innoxium* Seneca 3. de Beneficiis cap. 24. contra *medicamentum malum* Musa declamator apud Senecam dixit Controvers. 18. Zauberey. Vet. Gloss. *Medicamentum, φάρμακον ἰάσιμον.*

¶ Medicatus, ut, *medicata pocula*, Martial. lib. 9. epigr. 95. ein Artzneytrunck. *Medicatus sapor vel odor*, Plin. 8. epist. 20. n. 4. ein Schmack oder Geruch mit Artzney zugericht: *Vinum medicatum*, Kräuterwein. *Boletum medicatum*, pro veneno infecto, dixit Sueton. Claudio cap. 44. Et, *medicata veneno tela*, Silius lib. 7. v. 453. Gradus habet, & Comparativum quidem, ut Plin. 28 cap. 9 *Lac bubulum medicatius:* Superlativus ibidem cap. 7 *res medicatissima* i. e. aptissimæ ad medicinam. De *fontibus medicatis* supra in *Medicor.*

¶ Medicatus, ûs, subst. Ovidius epist. Medeæ 12. v. 165

Quaque feros populi doctis medicatibus ignes.

¶ Medicator, medicus, medens. Tertullianus 3. adv. Marc. cap. 17 extr. ubi Christum vocat *medicatorem.* Et Avienus in Ophiucho v. 216 *- - - Anima rursum tepefacta calore*
Viscera mundanas revocat medicator in oras.

¶ Præmedicatus. Ovid. Epist. 12. Medeæ v. 15

Isset anhelatos non præmedicatus in ignes.
Immemor Ausonides.

Et Tertullianus de Jejun. cap. 12 *antidoto præmedicatus*, mit præservativ versehen.

¶ Medicabulum, quod medicinam affert. Ita Apulejus principio 3. Flor. thermas appellavit: *Gratissima prorsus sanis natabula, & ægris medicabula.*

¶ Medicamentarius, ein Apothecker. Plinius lib. 19. c. 6. de porro herbaceo: *quo utuntur medicamentarii.* Sic *Ars medicamentaria*, Apothecker-ey.

¶ Medicamentosus, um, quod medicamenti vice est, gesund / heilsam. Cato de re rustica cap. 157 *De omnibus brassicis nulla est medicamentosior.* Vitruv. lib. 8. cap. 3 *aqua medicamentosa*, ut thermæ sunt.

¶ Meditrina, dea medicamentorum, Festus.

¶ Meditrinalia, sacra deæ Meditrinæ. Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 409.

¶ Medela, æ, Artzney / Hülffe. Gellius lib. 12 cap. 5 *Medicos arcessit, collocutusque de faciendâ medelâ.* Idem pluraliter lib. 16 cap. 11 *facere medelarum miracula*, de Marsorum incantationibus. Idem lib. 17 c. 16 de Mithridate: *assiduo medelarum usu a clandestinis epularum insidiis cavisse.* Et Auson. Prof. Burd. Epigr. 15 *Medela nostri, Nepotiane, pectoris.*

¶ Medicina, remedium, Artzney. *Facere medicinam*, Cic. 14 epist. 7. *Adhibere medicinam reip.* Idem pro Sext. c. 65. Et, *afferre cui*, Catilin. 2. c. 8. *Exercere medicinam*, pro Cluent. cap. 65. practiciren. *Petere medicinam a literis*, lib. 5. epist. 15 ad Lucejum. Idem ad Attic. 16. epist. 15 *Desperatis etiam Hippocratis bonis adhibere medicinam*, da keine Hoffnung des Lebens mehr vorhanden / soll mans mit Artzneyen bleiben lassen. ¶ 2. Ipsa quoque medendi ars, sive scientia, ut quidam vocant, *Medicina* dicta; Celsus principio præfationis: *ut alimenta sanis corporibus agricultura, sic sanitatem ægris medicina promittit.* Apulejus lib. 10. Milet. *Non exitio, sed saluti hominum, Medicinam quæsitam esse didici.* Inventionem ejus cuidam Pœoni tribuit Homer. Odyss. δ, Ovidius Apollini, Galenus Æsculapio. Hæc olim *sapientiæ*, ut Celsus c. l. auctor est, hoc est Philosophiæ habita pars est, atque tractata etiam a Philosophis atque exercita, ac inter liberales numerata. Qua Aristotelem quoque instructum Plutarchus sentit in Alexandro pag. 668. Quem & vide de tuenda valetudine pag. 12. & Ælian. lib. 9. cap. 22. cum Apulejum Apologia p. 498. Primum Hippocratem separasse a sapientiæ studio, & disciplinam peculiarem constituisse, Celsus observat: quem vide præfatione operis, itemque Plinium lib. 29. cap. 1. Ubi historiam quandam hujus artis habes. Quanquam autem Hippocrates separavit à Philosophia Medicinam, alteram tamen conjungendam cum altera idem περὶ εὐσχημοσύνης monuit, adjiciens: Ἰατρὸς γὰρ φιλόσοφος ἰσόθεος, *Medicus Philosophus Deo æqualis est.* ¶ 3. Quin & Medicorum pergula seu officina sic appellata. Eine Artzt-stube / τὸ ἰατρεῖον. Plautus Amphitr. act. 4. sc. 1. v. 5

In medicinis, in tonstrinis, apud omnes ædes sacras.

Item Epidico act. 2. sc. 2. v. 13

- - - per omnem urbem quam sum defessus quærere,
Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio atque in foro.

¶ Medicinalis, e, ut, *Ars medicinalis*, Cels. præfat. *Herba medicinalis*, ein Kraut so zur Artzney gebraucht wird. ¶ 2. Et digitum minimo proximum *medicinalem* appellari, Macrob. indicavit lib. 7. Sat. cap. 13.

¶ Medicinius. Auson. ad Symmachum epistolâ Gripho præfixa, *Librosque medicinios.*

¶ Medicus, adject ut, *Medicas adhibere manus*, Virg. 3. Georg. v. 455. Et Ovidius Metam. 2. v. 618 *Medicas exercet inaniter artes.* Er richtet nichts aus mit seiner Cur. ¶ 2. Et substantivum, ein Artzt / qui medicinam facit. Ovidius ex Ponto lib. 1. epist. 3. v. 17 *Non est in Medico, semper relevetur ut ager,*
Interdum medica plus valet arte malum.

Apulejus de Philosophia Morali p. 21 *Optimi Medici conclamatis despe-*

desperatisque corporibus non adhibent medentes manus, ne nihil profutura curatio doloribus spatia promulget: ita eos, quorum animæ vitiis imbutæ sunt, nec curari queunt medicinâ sapientiæ, eos mori præstat. Namque eum cui nec ex naturâ, nec ex industria recte vivendi studium conciliari potest, vitâ existimat Plato esse pellendum: vel si cupido vitæ eum teneat, oportere sapientibus tradi, quorum arte quadam ad rectionis flectatur. Terent. in Hecyr. 2. 3. sc. 1. v. 43 *Nemone medicum adduxit?* hat niemand den Doctor zu ihr geholet? *Adhibere medicum*, Cic. de Fato cap. 13. *Medico bonorem habere*, Idem lib. 16. fam. ep. 9. Medici celebres fuêre, *Æsculapius, Hippocrates, Asclepiades*, qui medicinas communes, & efficaces esse professus est, *Abstinentiam cibi & interdum vini, corporis fricationem, ambulationem, gestationem*, Plin. lib. 26. cap. 2. Galenus, qui sub Marco Antonino vixit, &c. Livius lib. 22. cap. 18 *Medici plus interdum quiete, quàm movendo atque agendo proficiunt.* Divites olim Romæ in cæteris servis urbanæ familiæ & *Medicos* habuisse, præter alios etiam Pignorius docet commentario de Servis: quos Seneca de Constantia Sapientis principio, *domesticos & familiares Medicos* appellat. Idem Senec. lib. 3. de beneficiis cap. 24 *Impendit Medico eidemque servo suo.* Augustus Epistola ad Agrippinam apud Sueton. Caligula cap. 8 *Mitto præterea cum eo ex servis meis Medicum* &c. Sed quod his atque aliis hujus generis auctoritatibus Robortellus omnes omnino Medicos Romæ servilis conditionis pronunciavit, in eo recessit a veritate; & merito ipsum eo nomine taxat castigatque Casaubonus ad Suetonii Cæsarem cap. 4. Itemque Bernegg. ibid. Conf. Tacit. Annal. 4. c. 3.

¶ Remedium, medicina. *Efficax, præsens remedium*, kräfftige Artzney. *Remediis acrioribus saluti suæ subvenire*, mit scharffer Artzney sein Heil retten / Cicero pro Cluent. cap. 24. Idem ad Octavium: *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam ipsa salutaria sunt.* Et Terent. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 10 *Quod remedium nunc huic malo inveniam*, Rath finden. *Quærere remedium ad aliquam rem*, Cic. pro Cluent. c. 9. Rath suchen. *Remedium sibi comparare*, Idem 7. in Verr. cap. 10.

¶ Remediare, remedio esse, heilen / helffen. Scribonius Largus Compos. 11 *Capitis dolorem in perpetuum remediat.* Et Hieronymus Vita Hilarion. f. 94 *remediantis animas.* Add. Tertull. 4 adv. Marcion. c. 35. Et passive *remediari*, sanari. Idem Scribonius Compos. 18 *Viros facilius mulieribus remediari.* Nec non Deponentaliter usurpatur, uti Cl. Munckerus probavit ad Hygini Fabul. 101, quem vide.

¶ Remediatio, sanatio, Heilung. Rursus Scribonius Compos. 11 *Torpor signum est remediationis.*

¶ Remediator, Artzt. Tertullianus lib. 4. contra Marc. c. 8 *Remediator valetudinum:* & c. 35 *remediator languorum.*

¶ Remedialis. Macrobius lib. 7. Saturn. extremo: *Inesse ari vis quædam remedialis*, id est, vim remediandi habens.

¶ Remediabilis. Seneca epistola 95 *minora peccantes, & levi cura remediabiles.* h. e. qui facile sanari possunt.

¶ Irremediabilis, contrarium, apud eundem Senecam epist. 114 *tyranni irremediabilis factio.*

MĒDIA, Asiæ regio *ab occasu transversa oblique Parthiæ occurrens*, ut Plinius de ea scribit lib. 6. cap. 16. Ejus caput *Ecbatana* à Seleuco Rege condita. Nomen a *Medea* inditum voluit, de quo & supra.

¶ Medus, Medi, ipse populus: qui summum imperium Chaldæis eripuit Pharnace duce, ut Vellejus; Arbace vel Arbacto, ut Justinus appellat, mox Persis cedendum. Horatius adjectivè usus lib. 1. od. 27 *Vino & Lucernis Medus acinaces*
Immane quantum discrepat.

¶ Mēdicus, a, um; adjectivum: ut *Medicum imperium: Medica vestis*, pro pellucida, Corn. Nepos Pausania cap. 3. Dicitur autem *Medica vestis* pro Persicâ. Vid. Freinshem. ad Curt. 6, 6. 4. Tertullianus de Pallio cap. 4 de Alexandro: *Vicerat Medicam gentem; & victum est Medica veste.*

¶ Mēdica, Μηδική, herba, pabulum jumentorum, Pferdfutter / Germania ignorat: ex Media verò in Græciam, ut Plinius 18 cap. 16 bellorum occasione; inde in Italiam translata. *Fœnum Burgundiacum* vocant, Medischkraut / Burgundischheu / Ex genere trifoliorum est. Multa de ea habent scriptores de re rustica. Virg. 1. Georg. v. 215 *Tunc te quoque medica putres*
Accipiunt sulci, &c.

Adde Columellam lib. 2. cap. 11, *Eximia*, dicentem, *est herba Medica, quod cum semel seritur, decem annis durat: quod per annum deinde recte quater; interdum sexies demetitur.*

¶ Et Medica, malus est Assyria. *Malum medicum*, Vide *Malus.*

MĒDIMNVS, μέδιμνος, ἀπὸ ξυρῶν μοδίων ἕξ, inquit Suidas, id est, *Medimnus est mensura aridorum, modios sex continens*, ist ein Getreide Maß / und hält sechs Modios / ein Malter. *Medimnus Atticus*, de quo C. Nepos Attico cap. 2. n. 6 *Universos frumento donavit, ita ut singulis modii sex tritici darentur, qui modus mensura* MEDIMNVS *Athenis appellatur.*

¶ Dicimus & *Medimnum*, neutro genere. Cicero 5. in Verr. cap. 47 *In jugere Leontini agri medimnum fere tritici seritur.* Et ibidem: *Quot jugera sunt sata, totidem medimna decuma debeantur.* Auson. in Gripho ternario:

Hinc Bromii quadrantal, & hinc Sicana medimna.

MEDIOLANIVM, Μεδιολάνιον, urbs Britanniæ, Mancheſter / & Germaniæ illa quam Monasterium vulgo vocant, Münſter / Ptolemæo.

¶ 2. Sed *Mediolanum*, Galliæ Cisalpinæ, quæ hodiè ad Italiam pertinet, urbs est, a Gallis Insubribus condita, aut occupata potius, ut Puteano videtur lib. 1. Histor. Insubricæ pag. 10. quam notis eruditis illustratam edidit rursus Rudolph. Gothofredus Knichen, Consiliarius Lignicensis. Vide & Gaudent. Merul. de Gallia Cisalpinâ lib. 3. cap. 12. & Bonaventuram Castillionæum de Gallorum Insubrum antiquis sedibus. Meyland. Ausonius de Clar. urb. *Et Mediolani mira omnia, copia rerum,*
Innumeræ cultæque domus, facunda virorum
Ingenia; &c.

¶ Mediolanensis. Cic. in Pison. cap. 26 *Mediolanensis praco.*

MEDITOR, meditari, cogitare est, & mente pertractare, tichten / betrachten / auff ein Ding gedencken. Servius in 1. Eclog. Virg. à Græco μελετῶ format per antistœchon. Ter. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 12 *Omnes, cum secundæ res sunt maxime, tum maxime meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant.* Quod autem Terentius *meditari secum*, id *animo meditari* Nepos dixit Agesilao cap. 4. n. 1. Nam & *meditari* exercere est: quod extra mentem, de quo mox. Cicer. de clar. orat. cap. 88 *Nullum patior esse diem, quin aut in foro dicam, aut mediter extra forum.* Et Terent. in Andr. act. 2. sc. 4. v. 3 *Venit meditatus aliunde ex solo loco.* Et Cic. in Verr. 4. cap. 6 *Meditati ad dicendum paratique venimus.* Quod participium in passiva etiam legitur significatione, apud Cicer. frequenter, ut, *Nihil feci non diu consideratum, & multo ante meditatum*, de Arusp. Resp. cap. 1. das nicht lange zuvorn betracht und bedacht worden. In Philipp. 2. c. 34 *Attuleras meditatum & cogitatum scelus.* Et in Tusculanis 3. cap. 14 *Sint semper omnia homini humana meditata.* ¶ 2. Meditari etiam exercere est. Plautus Sticho act. 2. sc. 1. v. 34 *Ad cursurum meditabor me.* Cum Accus. absolute, & interveniente præpositione construitur. Cic. 1. Catil. cap. 10 *Ad hujus vitæ studium meditati sunt labores tui.* Idem Cicero 1. de Orat. cap. 61 *Demosthenes perfecit meditando, ut nemo planius eo loqueretur.* Virgilius Ecloga 1

Agrestem tenui Musam meditaris avena.

i. e. Cantando exerces. Et Ecl. 6. extr. similiter:

Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus
Audiit Eurotas.

Meditante, i. e. canente, ut Servius interpretatur. Ita & μελετᾶν apud Græcos *declamare* est. Gellius lib. 9. cap. 15 *Erat adolescens tum quisquam è ditioribus cum utriusque linguæ magistris meditans & exercens ad tantas Romæ orandas Eloquentiæ Latinæ felicitatem.* Suetonius Nerone cap. 20 *Paullatim & ipse meditari exercerique cœpit.* ¶ 3. Meditari insidias, vindictam, dolum, est machinari, struere. Virg. Ecl. 5

Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis
Ulla dolum meditantur.

¶ Meditate, adverb. mit Nachsinnen / vorbereitet. Plaut. in Bacchid. a. 3. sc. 6. v. 16 *Ne tu illorum mores perquam meditate tenes*, der du ihrer Weise lange nachgedacht hast.

¶ Meditator. VVeitzius legit in Prudentii Vincentio v. 266; sed Fabricius ibi atque Heinsius *meditatus.*

¶ Meditatio, consideratio, exercitatio, Ubung / Betrachtung. Tacit. Annal. 16. c. 27 *Cæterum ipse an in Senatum venire deceret, meditationi suæ reliquit.* Cicero 2. Tusculanarum c. 17 *Tantum exercitatio, meditatio, consuetudo valet*, also viel vermag Ubung / Nachdencken und Gewonheit. Seneca lib. 2. de ira cap. 12 *Nihil est tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducet assidua meditatio.* Μελέτη πάντα δύναται, *Meditatio*, vel *cura*, vel *exercitatio potest omnia*, vide Chiliadas. Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 16 *Multi naturæ vitium meditatione atque exercitatione sustulerunt*, angebohrnen Mängeln durch Nachdencken und Ubung abhelffen. *Meditatio campestris*, Plin. Paneg. cap. 13, est exercitatio armorum, atque equestris, reiten / fechten / ringen.

¶ Meditamentum, idem. Tacitus 4. Hist. cap. 26 *Cæteris belli meditamentis militem firmabant.* Soldaten exercieren. Et

¶ Meditamen dicitur pro meditamento. Prudentius Psychom. v. 234 *Desidiam pigro rerum meditamine palpent.*

¶ Meditatus, ûs, u, Theodulfus lib. 2. Carm. v. 187.

¶ Meditabundus. Justin. 38. c. 3 num. 7 *Romanum meditabundus bellum.* Nam casum etiam Verborum suorum regere possunt, quæ in *undus* adjectiva participiorum æmulè formantur.

¶ Meditativum, verbum, quod *desiderativum* dici commodius censet Valla lib. 1. c. 24. Gloss. Vet. *Meditativus, μαχητικός, μελετικός.*

Composita:

¶ Commeditari, una meditari. Auct. ad Herenn. lib. 3. c. 18 *Locos, quos assumserimus, egregiè commeditari oportebit.* Lucretius lib. 6. v. 111 *Et fragiles sonitus chartarum commeditatur.*

¶ Emeditor, unde Emeditatus Apulejo lib. 2. *Emeditatis ad hæc illa fletibus, quamque sanctissime poterat, adjunxit cuncta nomina, tantum scelus abnuebat.*

¶ Immeditatus, non meditatus, *Immeditatus incessus*, Apulej. lib. 2. Milef. sub init. Idem 3. Florid. *animalium immeditati sonores.*

¶ Immeditate, adverbium, sine meditatione præeunte. Gellius præfatione: *Not, ut captus noster est, incuriose & immediate, ac prope etiam subrustice ex ipso loco ac tempore hibernarum vigiliarum* ATTICAS NOCTES *inscripsimus.*

¶ Præmeditari, ante cogitare & prospicere, zuvor bedencken/ ut, *Præmeditari, quid sibi usu sit venturum*, vorher bedencken/ was einem begegnen wolle. Lib. 2. ad Herenn. c. 5.

¶ Præmeditatio, Vorgedancken / vorhergehende Betrachtung. Cicer. 3. Tuscul. c. 14 *Præmeditatio futurorum malorum lenit eorum adventum.*

¶ Præmeditatorium, locus ubi meditatio fit & præparatio. Tertullianus de Jejun. cap. 6 *Totum illud domicilium interioris hominis, escis stipatum, vinis inundatum, decoquendis jam stercoribus æstuans præmeditatorium efficitur latrinarum.* Adde ibi Pamelium ex Hieronymo.

MĔDIVS, a, um, *μέσος*, quod æqualiter distat ab extremis, das mitten inne ist/ das Mittel. Horatius 1. Epist. 18. v. 9

Virtus est medium vitiorum utrinque reductum.

Id est, media inter duo extrema vitiosa. Vide *Virtus.* Cic. 1. Tuscul. c. 17 *In medio mundi terra sita est.* Sic, *Medium diei*, Liv. lib. 27. c. 49. der Mittag. *In medios dormire dies*, Horat. 1. Epist. 2. v. 30. *Medium accipere*, in der Mitten ergreiffen. *Mediam mulierem complectitur*, Terent. Andr. 1. sc. 1. v. 106. Sed *Afferre in medium*, hoc est, in communem usum, Cicer. in offic. lib. 1. c. 7. Virgilius, *In medium consulere*, dixit Æn. 11. v. 335, id est, in commune, der Gemeine zum besten. Idem Georg. 1. v. 126 *Nec signare quidem, aut partiri limite campum*

Fas erat; in medium quærebant.

In medium proferre, Cicer. 15. fam. epist. 2. auff den Platz bringen/ darthun. *Ponere in medio*, Terent. in Prolog. Phormionis: *Is sibi hoc responsi habeat in medio omnibus palmam esse positam*, &c. daß einem ieden frey stehe zu gewinnen/ wer da könne. *Esse in medio.* Idem Adelph. 3. sc. 4. v. 33. *Mater virginis in medio est*, stehet da/ ist verhanden. Cicer. in 4. Verr. c. 42 *Tabulæ in medio sunt*, die Verzeichniß sind vorhanden. *Relinquere in medio*, locutio Latina & elegans est, pro nihil statuere, seu de re aliqua pronunciare, ein Ding in seinem Werth und Unwerth bleiben lassen. Sallust. Catilin. c. 19 *Nos eam rem in medio relinquimus.* Cic. pro Cœlio cap. 20 *Mulierem nullam nominabo: tantum in medio relinquam.* Sic *Tollere de medio*, est interficere, pro Rosc. Amer. cap. 7. *Recedere de medio*, ibidem cap. 38. beyseits gehen. *De medio aliquid removere*, hinweg räumen. *E medio excedere, æquum est*, Terent. Hecyr. a. 4. sc. 3. v. 14. aus den Augen gehen/ sich verkriechen. Cicer. 3. offic. c. 8 *Pellitur è medio*, aus dem Lande jagen. ¶ 2. *Medius* etiam pro mediocri ponitur, qui præterit quidem ultimos, in primis tamen haud est. Vellejus lib. 2. cap. 29 de Pompejo: *Innocentia eximius, sanctitate præcipuus, eloquentiâ medius* &c. Tacitus 1. Histor. cap. 49 de Galba: *Ipsi medium ingenium; magis extra vitia, quam cum virtutibus.* ¶ 3. *Medium erat Anco ingenium*, Liv. lib. 1. c. 32. i. e. ad utrumque paratum, tam ad pacis, quam belli artes. ¶ 4. Livius lib. 39. c. 39 *Medio responso*, pro dubio seu ancipiti, dixit. ¶ 5. *Medii* etiam dicuntur, arbitri & sequestri, qui lites certantium partium componunt, qui & *Mediatores* appellati: de quo Buchnerus ad Prudentium Salvatoris Natali v. 16

Mediator & duplex genus.

Quod vocabulum tamen extra usum sacrum, qui de Christo *μεσίτης* est, non videtur licitum purioris stili amantibus; *quia conciliatorii* vocabulum cum Nepote Attico cap. 12, 2 usurpabunt. ¶ 6. *Medii* etiam, qui hodie *neutrales* appellantur; quod neutrius partis sint: sive cum neutra parte faciant. Ciceto lib. 10. ad Attic. Epist. 8 *Navigabit igitur* (Pompejus) *& ad Italiam accedet, in qua nos sedentes quid erimus? Nam medios esse jam non licebit*: Et Antonius Ciceroni in 10. lib. ad Attic. epist. 10 *Qui se medium esse vult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte judicare videtur.* Vellejus lib. 2. cap. 21 *Se dubium mediumque partibus præstitit.* Et Sueton. Cæsare cap. 75 *Ipse medius & neutrius partis.* Item Nerone cap. 2 *Consultante autem Pompejo de mediis ac neutram partem sequentibus.* ¶ 7. Media vocabula, *μέσα*, nomina & verba illa dicuntur, quæ in bonam & malam partem accipi possunt, ut *facinus*, eine gute und böse That: *Valetudo*, Gesundheit und Schwachheit: *Tempestas*, gut Wetter und Ungewitter: *Deprecor*: ut, *Deprecari culpam*, & *Deprecari facinus*, id est, detestari, Gell. lib. 6. cap. 16. Sed Horatius lib. 2. od. 19 *Pacis eras mediusque belli*, id est, in utrumque paratus: ad utrumque aptus. ¶ 8. Media pro *subsidiis*, aut *sumptibus* non raro ex Germanismi consuetudine dicuntur, Mittel. e. g. *media salutis, studiorum* &c. At substantive vix in usu est vocabulum pure Latinis: Adjective quid significet, jam dictum est: cujus Neutrum Genus *Mediam rem* Græcorum imitatione designat. e. g. *medio tutissimus ibis*, Ovid. 2. Met. v. 137. Et, *a medio ad summum*, Cic. de Univers. Vid. Antibarb. ¶ 9. Medium pro *dimidiâ parte* Capitolinus in Pio fin. cap. 4 scripsit: *Aurum quod oblatum fuerat, Italicis totum, medium provincialibus reddidit.* Casaubonus ad h. l. *Nobe*, inquit, *medium pro alicujus dimidio.*

¶ Mediè, adverb. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 22 *Nec plane optimi, nec oppido deterrimi sunt, sed quasi medie morati.* Eutropius lib. 7. cap. 8 de Claudio: *Hic medie impensbit*, id est, neque optime, neque pessime.

¶ Medietas, pro medio, Cicero scripsit, se vix audere dicere, lib. de Universitate cap. 7. Ipse vero c. l. habet: *in singulis esse bina media* &c. Usi tamen hac voce sunt Palladius, Apulejus, & his inferiores Ammianus, Eutropius, ut Curis Secundis nostris monstravimus. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 14 etiam pluraliter *medietates inter virtutes & vitia* dixit.

¶ Intermedius, interjectivus, das mitten ein/ das zwischen etwas gelegen ist. Varro lib. 3. R. R. cap. 5 *Porticus sunt, primoribus columnis lapideis, intermediis arbusculis humilibus ordinatæ.* Adfertur etiam Cicero in Oratore dicens cap. 6, *Est quidam interjectus intermedius* &c. Sed Gruterus legit *inter bos medius.*

¶ Mediocris, mittelmäßig/ ziemlich/ contrarium *excellenti.* ut, *Orator mediocris*, Cic. de Clar. Orat. c. 26. *Status mediocris*, Idem ad Q. Fratr. ep. 1. ein ziemlicher Zustand. B. Ambros. in cap. 10 Lucæ: *Non mediocris ille Samaritanus*, i. e. non vulgaris, nicht ein schlechter Mann. Ter. Adelph. a. 5. sc. 9. v. 9 *Non mediocris hominis hæc sunt officia.* Et Cicero de Amic. cap. 17 *Nec verò negligenda est fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium.* Et, *Non mediocris est industria*, i. e. eximiæ, singularis, Nepos Attico cap. 13. n. 4.

¶ Mediocritas, der Mittelstand. Horatius *auream* vocat *mediocritatem*, Vide lib. 2. Od. 10. id est, longè pulcherrimam. *Mediocritas tutior in omnibus*, das Mittel halten ist überall sicher. Apollodori apud Stob. *ἡ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα*. Cicer. in offic. lib. 2. c. 17 *Mediocritas regula optima est. Mediocritas ingenii*, quam modestè sibi tribuit Cic. Philipp. 2. cap. 1.

¶ Mediocriter, ziemlicher weise/ mäßig. *Mediocriter vestitus*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 45. *Mediocriter doctus*, Plin. lib. 1. epist. 10. Et, *Literatus mediocriter*, lib. 4. ad Herenn. cap. 4. *Non mediocriter conqueri*, Cic. pro Quintio cap. 18, id est, valde, vehementer. Et, *Non mediocriter doctus*, id est, egregie, excellenter.

¶ Permediocris, sehr gering/ valde mediocris. Cic. 1. de Orat. cap. 51, *Permediocres ac potius leves motus.*

¶ Medianum, quod in medio est, ut, *Columna mediana*, die mittel Säulen. Vitruv. lib. 3. cap. 1. De Meniană, vide suo loco.

¶ Mediastīnus, minister balnei; ut Nonius & Priscianus exponunt. Quo Plinius referri potest lib. 29. cap. 1. Sed larius paruit nomen eoque omnes, quibus certum officium non creditum esset, appellabantur Servi, quod in medio starent ad capessendas partes parati, quæ eis darentur, unde & dicti, ein Haußknecht. Quin & viliores cæteris erant. Vide Horatianos Interpretes, atque inprimis Torrentium ad lib. 1. epist. 14. v. 24

Tu mediastinus tacitâ prece rura petebas.

Itemque Pignorium de servis pag. 44. & pag. 103. ¶ 2. Vocant & *mediastinum* panniculum dividentem pectus per medium, & pulmonem, idem quod diaphragma, das Zwergnetze/ dividens thoracem in duos veluti ventriculos, das gleich als eine Wand das Hertz und Lunge von der Leber und Milz unterscheidet.

¶ Medioximi Dii apud Plautum in Cistell. a. 2. sc. 1. v. 36 sunt, quos Græci *Δαίμονες* vocant; Apulejus *medias potestates inter homines & Deos* appellat lib. 1. Doctr. Plat. p. 8.

¶ Mediterraneus, mediterraneum, quod à mari remotum est, weit vom Meer gelegen. *Mare mediterraneum*, das Mittelländische Meer. *Oppidum mediterraneum*, Plinius lib. 6. cap. 23, quod a mari longius abest. Junior Plinius lib. 2. epist. 17 extr. *Villa nostra etiam mediterraneas copias præstat, lac in primis.* Quintilianus lib. 5. cap. 10 *Ducuntur argumenta & ex LOCO. Spectantur enim ad fidem probationis, montanus an planus, maritimus an mediterraneus* &c. *sit.*

¶ *Mediterranei* substantive, populi sunt a mari remotiores. Cic. 1. de Nat. Deor. c. 31 *Mediterranei mare esse non credunt.*

¶ Mediterraneum, neutro genere, pro tractu seu regione mediterranea. Plin. lib. 3. cap. 1 *Inter Batim & Oceani oram in mediterraneo*, &c. Idem lib. 5. c. 27 *Comprehendit in mediterraneis*, scilicet Lycia.

¶ Meditullium, medium ipsum, auctore Cicerone, qui, *tullium*, extensionem dixit esse vocabuli nihil significantem, in Topicis cap. 8. das Mittel oder Mittel-Platz. Apulej. lib. 3. de A. A. *In ipso fere meditullio.* & lib. 5. princ. *Videt lucum proceris & fastu arboribus consitum: videt fontem vitreo latice placidum medio luci meditullio.* Idem de philosophia Morali pag. 15 *In meditullio quodam vitiorum sunt sitæ*; loquitur de virtutibus.

¶ Dimidius, dimidium, pars altera ex dimidiato, das halbe Theil/ oder die Helffte von zweyen Dingen/ so von einander getheilet sind/ secundum Gellium, quem vide & disce discrimen

inter

inter DIMIDIVM & DIMIDIATVM, lib. 3. cap. 14. Plaut. in Pseudolo a. 1. sc. 5. v. 37

Bonus animus in re mala dimidium est mali.

Heres ex parte dimidiâ, der das halbe Gut erbet / Horat. 1. Epist. 2. v. 40. Et Ausonius Epigram. 81

Incipe. dimidium facti est coepisse.

Quocum vulgaris versiculus convenit:

Dimidium facti, qui bene coepit, habet.

Dimidium plus toto. Πλέον ἥμισυ παντός. Ænigma proverbiale Hesiodi, quo commendatur mediocritas, es ist besser zu wenig / als zu viel. Vide Chiliad.

¶ Dimidiatus, dimidiatum, quod in duas partes divisum est, halb / ut, *Mensis dimidiatus*, Cic. in Tuscul. lib. 2. c. 16. *Dimidiati versiculi*, Tuscul. 5. cap. 23. Et, *Luna dimidiata*, Plin. lib. 16. c. 39.

¶ Mediare, medium facere, medio dividere. Apicius lib. 3. c. 9 *colliculos elixatos mediabis.* Mitten entzwey schneiden. Palladius lib. 4. cap. 10. sect. de ficu, *Junio mediante*, id est, dimidio. Wenn der Monat halb ist. Vide Cur. Posterior.

¶ Mediator, ecclesiastici usus vocabulum. Vide supra in *Medius* n. 5.

¶ Mediatrix. Alcimus lib. 5. v. 554

Ut mediatricis curet tutela columnæ.

MĒDIVS FIDIVS, adverb. jurandi, seu per Herculem, Jovis filium, Διὰ τὸν Διὸς υἱόν, per Jovis filium, seu per Deum fidium, qui fidei præest. Balbus Ciceroni sub fin. lib. 8. ad Atticum: *Quod Lentulum voluisti hic manere, mihi gratissimum medius fidius feci.* Ovid. Fast. 6. v. 213

Quærebam, Nonas Sanco, Fidione referrem,
An tibi Semicaper: tunc mihi Sancus ait:
Cuicunque ex istis dederis, ego munus habebo.

Vid. supra in *Fides* & *Dius*.

MEDON, Codri Regis filius & primus Archon Athenienſium, claudus fuit: cujus imperium cum frater Nileus propterea negaret ferre se posse, res delata est ad oraculum Delphicum: quod Medonti adjudicavit imperium: eaque res occasio fuit migrationis Jonix, duce Nileo. Alios hujus nominis Ovidius memorat Epist. Penelopes, & 3. Metam.

MĔDVLLA, dicta quod in ossibus media sit, das Marck in den Beinen. Cicer. eleganter dixit, *Hærere in medullis alicujus*, lib. 15. famil. epist. 16. einem sehr lieb seyn. Et Philipp. 1. cap. ult. *In populi Rom. medullis ac visceribus hærere.* Et 4. Tusc. cap. 10. *In venis medullisque insidere*, also tieff uns Hertz einsitzen / daß man sein nunmehr vergessen kan. *In medias litium medullas versantur*, Quintil. lib. 2. cap. 1. sind mitten im Zanck begriffen. *Mellis medulla*, der rechte Kern vom Honig / pro re majorem in modum suavi. Vide Chiliad. Plaut. Sticho act. 2. sc. 2. v. 16 *Cui medullam ventris percepit fames.* Juvenal. Sat. 8. v. 90

Ossa vides regum vacuis exhausta medullis,
Respice quid moneant leges, &c.

¶ *Medullula anseris*, apud Catullum Carm. 25.

¶ Medullitus, adv. von Hertzen. Ennius lib. 3. Sat. apud Nonium:

Enni Poeta salve, qui mortalibus
Versus propinas flammeos medullitus.

Usus & Varro, itemque Plautus eodem Nonio observante. Apulejus Floridorum lib. 3 *Summis medullitus viribus contendunt ambo.* Idem 7 Metamorph. post initium: *medullitus ingemebam.* Et, *Alicui se medullitus ostendere*, Plaut. Trinum. a. 2. sc. 4. v. 85. Einem sein gantzes Hertz offenbahren. Prudent. Hamartig. v. 391 -- -- *serit ille medullitus omnes*

Nequitias, spargitque suos per membra ministros.

¶ Medullaris, ut *Dolor medullaris*, Apulejus lib. 7. p. 195. Wenn es biß in Marck und Beine weh thut.

¶ Medullatus, a verbo Medullare. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 21 *medullati artus.*

¶ Emedullare, medullam extrahere. Plinius lib. 22. cap. 22. *radix emedullata.*

MĔDŪSA, Μέδουσα, cujus capilli in angues mutati sunt, quam Perseus peremit, Vide *Gorgon.* Ovidius 4. Metam. fab. ult.

¶ Mĕdūsæus, ut *Medusæus equus*, Ovid. lib. 5. Fast. v. 8.

MĔGAERA, Μέγαιρα, una ex furiis, à μεγαίρω, invideo, quod quieti hominum invideat. Vide *Furia.*

MEGALENSES (subaudi *Ludi*,) seu Megalensia, vel Megalesia (subaudi *Ludicra*, tot enim modis reperitur apud auctores vocabulum istud) ludi erant, qui in honorem matris Deûm sive Cybeles, quæ *Magna Mater* dicebatur, peragi solebant, idque ex instituto Junii Bruti, ut Livius auctor est lib. 36. Cicero Orat. de Aruspicum Responsis c. 12. Quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio nostri majores ante templum in ipso Matris magnæ conspectu Megalensibus fieri celebrarique voluerunt. Nec aliter Varro ac Festus. Non audiendus itaque Donatus est, qui Prolegomenis in Terentium de Comœdia non magnæ matri, sed universim magnis Diis hos ludos peractos literis prodidit. MEGALENSES, inquit, magnis Diis consecrati quos Græci μεγαλησίους appellant. Sed pro μεγαλησίους in Pythœi, & Mureti libris μεγάλους σοὺς legitur. Bene. Σιὸς enim Æolibus est, qui Θεὸς ceteris. Vide in dictione *Cybele.*

MĔGĂRA, Μέγαρα & *Megara*, *Megarorum*, urbs juxta Isthmum Corinthiacum, patria Euclidis, qui Socratem Athenis audiendi cupidissimus sub noctem pallium muliebre indutus & tunicam versicolorem, eo se recepit, cum decreto gravissimo Athenienses cavissent, ut si quis Megarensium intulisse pedem Athenas deprehensus esset, ei capitale id esset, Gell. lib. 6. cap. 10.

¶ Megaricus, Megarici. *Discesserunt non multum a Platone Megarici*, Cicero 4. Acad. cap. 42. Philosophi erant, ab Euclide Megareo, Socratis discipulo, nominati. Cicero ibidem.

¶ Megarēus, ut, *Euclides Socratis discipulus Megareus*, Cicero in Acad. 4. cap. 42.

¶ Et, Megareius, quinque syllabis, *Heros Megareius*, Ovid. 10. Metamorph. v. 659.

¶ Megarensis. Gell. lib. 6. c. 10 *Athenienses odio flagrabant hominum Megarensium.* Proverbium: *Megarenses obsonant, quasi crastina die morituri: ædificant, quasi nunquam morituri.* Diogenes dixit apud Tertullianum Apol. cap. 39.

MEGISTĀNES, penult. prod. Viri summates & regni cujusque proceres, quibus permissum cum regibus epulari. Die Fürnehmsten. Nam & Herodes S. Marco cap. 6 scribitur, μεγίστασι convivium præbuisse: quos vetus interpres *principes* vertit. Usus hâc voce Seneca Epist. 21. Tacitus 15. Annal. c. 27. itemque Suetonius Calig. c. 5.

MEIO, Mejĕre, sine præterito proprio, urinam emittere est, das Wasser lassen. Pers. Sat. 1. v. 113

Sacer est, pueri, locus, extra mejite.

¶ Demejo, deorsùm mejo, vel evacuo vesicam. Gloss. Ver. *Demejo*, ἀφουῶ, ἐξουῶ.

¶ Submejo, Marcell. Empiricus cap. 8.

¶ Submejulus, qui in lectulo mingit. Idem cap. 26.

MEL, μέλι. *Mella flava, liquentia, dulcia, fragrantia*, Honig. Plaut. Trucul. Act. 1. sc. 2. v. 75

In melle sunt lingua sita vestræ atque orationes,
Lacteque: Corda felle sunt lita atque acerbo aceto.

Mantuan. lib. 5. Silv. *Mel nulli sine felle datur.* Hoc est, nihil dulce contingit sine dolore vel difficultate, was süsse ist / kömmt sauer an. Apul. in Floridis: *Nihil quidquam homini tam prosperum divinitus datur, quin ei tam admistum sit aliquid difficultatis; ut etiam in amplissima quâque lætitiâ subsit quapiam vel parva querimonia conjugatione quâdam mellis & fellis. Ubi uber, ibi tuber.* Boethius lib. 3. Metro 7

Habet omnis hæc voluptas,
Stimulis agit fruentes,
Apiumque par volantum,
Ubi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Mellis natura talis est, ut putrescere corpora non sinat. Vid. Plin. lib. 22. c. 24. Cæl. Rhodigin. lib. 27. cap. 28. Vide Nepotem extremo Agesilao, & quæ nos ibi notavimus. ¶ Horat. lib. 2. sat. 6. v. 32 *Hoc juvat & melli est.* Id est gratissimum ac jucundissimum mihi est. ¶ Aliquando & pro ὑποκορισμῷ & sermonis lepore ponitur. Auson. Epist. 15. v. 5

Qui melle carmen atque felle temperans
Torpere Musas non sinis.

¶ Inservit hæc dictio & blanditiis. Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 8. pr. *Scito Sempronium, mel ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse.* B. Hieron. ad Nepotianum de vita Clericorum: *Mel meum, lumen meum, meum desiderium, omnes delitias & lepores & risu dignas urbanitates, & cæteras ineptias amatorum in comœdiis erubescimus, in seculi hominibus detestamur.* Utrum autem apes faciant magis, quam colligant mel, quærit Seneca Epist. 84. De origine mellis vide etiam, si lubet, Buchnerum ad Elegiam Venantii de resurrectione. v. 28.

¶ Melliculum, Plaut. in Casina a. 4. sc. 4. v. 14.

¶ Mellarius, *Vasa mellaria*, quæ & *apiaria.* Plin. 21. cap. 14.

¶ Mellarius, substant. μελιτοῦργος, ein Honigmacher. *Verno tempore & æstivo fere ter in mense mellarius inspicere debet*, Varro lib. 3. de R. R. cap. 16.

¶ Mellarium, μελιτοῦργιον, melitrophium, ein Bienenstock. De loco mellariis idoneo vid. Colum. lib. 9. cap. 5. Pallad. lib. 1. c. 37. Varro lib. 3. c. 16.

¶ Mellatio, mellis vindemia, ut, *mellatio æstiva*, die Zeit im Sommer / wenn man das Honig ausnimmt / Plin. 11. c. 15. Et Columella lib. 11. c. 2. p. 376 *Differenda est in mensem Octobrem mellatio.*

¶ Melleus, *Melleus sapor, odor*: dulcis, süß wie Honig. Plin. 15, 14. & 21, 14.

¶ Mellĭcus, mellitum, melle conditum, was mit Honig eingemacht ist. *Placentula mellita*, Horat. lib. 1. epist. 10. v. 11. Honigkuchen. Cicer. ad Att. lib. 1. ep. 18 *Puer mellitus*, ein lieblicher Knabe. Superl. *mellitissimum fabium*, Apulej. lib. 2. Metamorph. p. 119.

¶ Mellitulus, Apulej. lib. 3. p. 139 *Mea mellitula.*

¶ Mellĭfluus, ut, *Oratio mellifua*, hoc est, dulcis, jucunda. *Mellifluum carmen*, Drepanius. Vide in *Fluo.* Et, *Homerus melliflui oris*, Boeth. lib. 5. metr. 2. Et, *mellifluus sub antris*, Avien. Perieg. v. 468.

¶ Mellifluens, idem. Ausonius epist. 16. v. 14. *Mellifluentem Nestora*, &c.

¶ Mellifico, Mellificare, Honig wircken. In vita Virg.

Sic bos non bobus mellificatus apes.

¶ Mellificus. *Apes ab opere mellifico evocatæ*, Columella lib. 9. c. 13 extr. *Locus mellificus*, eod. lib. cap. 8.

¶ Mellificium, Honigwerck. *Apes mellificio student*, Columell. lib. 9. cap. 13 sub fin.

¶ Mellifer, ut *Mellifer exercitus*, apes, Claudian. de Raptu lib. 2. v. 127. *Mellifera apes*, Ovid. 15. Metam. v. 385.

¶ *Melligenus succus*, qui mellis saporem refert, wie Honig geartet / Plin. lib. 16. cap. 7.

¶ Mulsus, & mulsum. Vide suo loco infra.

MELAMPHYLLVM, Μελάμφυλλον, herba est Plinio species acanthi, lib. 22. cap. 22. *Paderos* ab aliis dicta, Bärenklau.

MELAMPODIVM, Μελαμπόδιον, nigrum ellebori genus, schwartz Nieswurtz / idem lib. 25. cap. 5.

MELAMPYRON, Μελάμπυρον, triticum exilius, Wachtelweitzen.

MELAMPVS, Amythaonis filius, Medicus & Vates, de quo Apollodorus libro 1. Bibliothecæ. Vide & supra *Amythaon*.

MELANCHOLIA, Μελαγχολία, atra bilis: quæ nec parvis nec abjectis ingeniis accidit, & πάθος ἡμιτικὸν est. Gell. lib. 18. c. 7. An possit esse causla divinationis, & sermonis peregrini, & quidem de rebus antea ignotis, disputat Voëtius part. 1. Dispp. Theolog. p. 1043.

¶ Melancholicus, μελαγχολικὸς, atra bile abundans. Cicér. 1. Tusc. cap. 33 *Aristoteles ait omnes ingeniosos melancholicos esse*. Vide Aristotel. Problem. Sect. 30. & Plutarchum de oraculorum defectu.

MELANCORYPHVS, μελαγκόρυφος, avis, quæ & *Atricapilla*, dicta quod κορυφὴν μέλαιναν, id est, verticem nigrum habeat, Schwartzkopff / Mönchlein. Vide *Atricapilla*.

MELANDRYS, μέλανδρος, piscis ex Thynnorum genere, Athenæo, à quo *Melandrya salsamenta* dicuntur, Martial. lib. 3. Epigr. 77

Teque juvant gerres & pelle Melandrya cana,

groß gesaltzen Fischwerck.

MELANES, nigri montes, juxta deserta Arabiæ, hodiè mons *Sinai*, mons S. Catharinæ. Ptolem. lib. 5. c. 17.

MELANTHIVM, Μελάνθιον, herba vulgo *Nigella* a seminis dicta nigredine, schwartzer Römischer Kümmel. Statium est & silvestre. Sed *Pseudomelanthium* inter segetes nascitur, Raden / Kornrosen.

MELANVRVS, μελανούρος, piscis sic dictus a cauda nigricante, ein Kulparsch. Antecellunt Melanuri percis, sind besser als die gemeinen Parsen. Qui ex illis rotundiore sunt corporis figura *Melanderini* dicuntur. Μελανδήρινοι, runde Kulbarse / quanquam diversos esse à *Melanuris* docuit Gesnerus; nimirum, eine Seebrachsmen Art / mit schwartzen Flecken am Schwantz. Lippius, Oppiani interpres, lib. 3. Halieutic.

Haud facili parvus melanurus fallitur arte.

¶ Melanurum Plaut. in Capt. a. 4. sc. 2. v. 70 *Ophthalmiam* dixit, id est, oculatam, ab oculorum magnitudine.

¶ Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, *Sequitur perca melanurum*, de tali societate, in qua minor ductor est majoris, Eber. Vide Chiliad.

MELAPIVM, melapia, poma apiana majora, grosse grüne Aepffel. Plin. lib. 15. c. 14. Oepffelbirn / rectius.

MELAS, anos, vitiliginis species, schwartze Flecken / oder Flechten am Leibe / vide *Vitiligo*. ¶ Est & fluvii nomen, cujus Plutarchus in Pelopida meminit; & Ovidius 2. Metamorph. v. 247

Mygdoniusque Melas, &c.

MELEAGRIS, Μελεαγρὶς, Meleagrides gallinæ Africanæ, de quibus Plin. 10. cap. 26, & Columella 8. cap. 2, quas alii interpretantur Auerhennen. Ova edunt maculis & punctis variata, ut phasiani, Eber. Alii *Meleagridas*, gallinis Africanis annumerant, quæ nunc *Phasonis* dicuntur aves, Welsch- oder Indianische Hüner / ex Gesnero.

Meles, is, Vide infra *Melus*.

MELESIGENES, Homeri fuit nomen proprium, priusquam a excitate Homerus diceretur. Vide *Homerus*.

MELETEMA, μελέτημα, meditatio, a μελετᾶν, unde &

¶ Commeletare apud Hyginum Fab. 165 *Tibiis assidue commeletando sonum in dies suaviorem fecit*, scilicet Marsyas. Id est meditando, studendo.

MELIBAEI, urbs Magnesiæ, propinqua Thessaliæ, Virg. 5. Æn. v. 251

— — — — quamplurima circum

Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit, i. e.

Melibensis, à *Melibœus*, adjectivum.

MELICA, æ, milium Indicum, Türckisch Weitzen / Matthiolo est, vide *Milium*.

MELICERIS, idis & Meliceria, æ, tuberculum, in cubitis & genibus, humorem melli similem includens, ein gelber Schwer / Honigschwer.

MELILOTVS, Μελίλωτος, fertula Campana. Gratiano ἀείσπους, sempercustos dicta, quod ebrietatis fervorem sedaret, vid. Mercurialem lib. 3. Var. Lect. cap. 9. gelber Klee / Steinklee. Ovid. 4. Fastor. v. 440

Pars thyma, pars casiam, pars meliloton amant.

MELIMELI; scribunt & melomeli, μελομέλι, quod & *cydonomeli* dicunt, liquor est & sapor malorum Cydoniorum conditorum, Quittensafft / Quittenlatwerge / Dioscorid. lib. 5. cap. 24.

¶ 2. Sed *Melimelum*, μελίμηλον, *Melimela*, Poma sunt mustea seu dulcia, à μέλι & μῆλον, Honigäpffel / süsse Aepffel / à sapore melleo, Paradißäpffel. Martial. lib. 7. Epigr. 25 Horat. II. Sat. VIII. 31.

Infanti melimela dato, fatuasque marisca.

MELINVM, μήλινον, oleum ex flore malorum, Plinius lib. 23. c. 6. Item ex malis cotoneis nondum planè maturis, Quittenöl.

¶ 2. Et *Melinum* coloris nomen est, Plin. lib. 35. cap. 6, sic dicti ab insula *Melo*, schöne weisse Farbe. Aliis vero color est *mali cydonii*, Quittengelbe Farbe / Apffelgrün.

MELINA, scortea, mantica, eine lederne Tasche / Plaut. Epid. a. 1. sc. 1. v. 21. Vide Scaligeri conjectanea. ¶ Item potio ex melle, vel ut alii legunt, *Mellina*. Plautus eodem loco, secundùm Turneb. lib. 20. cap. 1.

MELIPHYLLON, & Melissophyllum, Μελίφυλλον, & μελισσόφυλλον, Latine *apiastrum* & *Citrago*, herba, Melissen- oder Bienenkraut.

MELIS & Meles, fœm. animal, vulgo *Taxus*, *Taxus*, vel *Taxo* dictum, μέλις, a melle, cujus avidissimum esse ferunt, ein Dachs. Martial. lib. 10. Epigr. 37

Venator captâ mele superbus adest.

Conf. Plin. lib. 8. c. 38. Lotich. ad Petron. p. 392.

Melium, vide *Millus*.

MELISSA, Cretensium Regis Melissi filia, quæ una cum sorore Amaltheâ Jovem caprino lacte aluit. Vid. Columell. 9. c. 2. ¶ 2. Nympha, quæ melleficium primo invenit. ¶ 3. Periandri uxor, de quâ Laërtius. ¶ 4. Melissas mortuorum animas esse dictas, quibus melle, sicuti vivis felle, antiqui faciebant, scribit Porphyrius in antro Nympharum. Mortis enim symbolum mel est. Vid. Heinsium ad Silii lib. 13. pag. 474. ¶ 5. Sacerdotes Cereris sic appellatæ sunt. Callimachus Hymno in Apollinem v. 110

Δηοῖ δ' οὐκ ἅπαντες ὕδωρ φορέουσι Μέλισσαι,

Cereri non ex omni flubio aquam libant Melissæ.

¶ 6. Abusive Melissam Delphicam pro Pythia positam esse a Pindaro docet Scholiastes ad Pythionicarum oden 4. Vid. Rhodiginum lib. 12. cap. 1. lib. 22. cap. 3. Gyraldum Syntagm. 5. Hist. Deorum. ¶ 7. Denique Melissæ Hesychio sunt fœminæ omnis ætatis, dignitatis, & ordinis sacris initiatæ. Vid. Jonston. de Festis Junonis p. 95. ¶ 8. Melissa quoque herbæ genus est. Melissenkraut.

MELITE, es, & Melita, æ, Μελίτη, insula inter Italiam & Epirum Straboni, sive, ut Plinius ait lib. 3 extremo, inter Corcyram & Illyricum, in Adriæ sinu. Ab hac

¶ *Melitæi canes* vel *catuli*, ut ibidem Plinius cum Callimacho sentit, & Stephanus Byzantius dicuntur nominari kleine Spiel- und Schoßhündtchen / quos Sybaritis vehementer in deliciis fuisse scribit Athenæus lib. 12. Meminit eorum & Aristot. sect. 10. probl. 14. indicans eos omnibus membris pusillos, gracilesque fuisse. Nostris quoque temporibus cum otiosis, delicatis matronis lusitant. Vid. Erasm. Chiliad. vid. *Canis*. Alii tamen ex altera Melite hos catulos cognominant. Hodie in neutra reperiuntur. Unde lis appellationis dubia. Vide Harduin. in d. l. Plinii.

¶ 2. Melite, alia insula inter Siciliam & Africam sita, de qua ita Vadianus: *Melita naufragio Pauli notata, medio fere pelago inter Lilybæum Siciliæ promontorium & Cernicinam Africæ insulam, quæ sinui magnarum Syrtium adjacet, ponitur, cum oppido ejusdem nominis. Malta* hodie vulgo dicitur. Meminit ejus Cicero actione in Verrem sexta cap. 46, ubi situm quoque ejus describit; & Ovid. lib. 3. Fastorum v. 567.

Fertilis est Melite, sterili vicina Cosyræ,

Insula, quam Libyci verberat unda freti.

¶ Melitensis, gentile ex Melite Africani maris. Ut, *Vestis Melitensis*, Cic. 4. in Verr. cap. 72. Nam celebris textrina in oppido ejus insulæ cognomine fuit, ut ex Cic. 6. Verrin. cap. 46 apparet. Silius quoque Italicus lib. 14. v. 251

— — telâque superbæ

Lanigerâ Melite.

Ubi Dausquejum adeas.

MELITIDES, Athenienſis, unus est e felicissimis illis fatuis, quos Homerus suo carmine nobilitavit. Hic jam eversâ Trojâ venisse legitur auxilium laturus Priamo. Eustathius ad Odyss. 10. Comicorum quoque conviciis traducitur ob stultitiam, quibus non potuisse numerare supra quinque dicitur. *Melitide stultior*, proverb. Apul. Apolog. p. 289 *Quædam* (gentes) *stultitia vel solertia insigniores. Apud socordissimos Scythas, Anacharsis sapiens natus est: apud Athenienses cæcos Melitides fatuus.* Lucanus in Amoribus, Μελιτίδην, ἢ κόρακόν σε οἴεσθαι με εἶναι θεῶν, *An Melitidem, aut Coracum me putas per Deos?* vid. Chiliadas.

MELITITES, μελιτίτης, potio ex musto & melle, ein süsser Tranck / Honigtranck / Meet. Plinio est lib. 22. c. 24.

MELLIGO, inis, μέλιγμα, succus est, ex arborum lacrymis sive florum, quem ad mellificationem apes convehunt, Safft von Bäumen

Bäumen und Blumen/ den die Bienen einführen zum Honigzeuge / Plin. lib. 11. cap. 6. ¶ 2. Idem & succum uvæ immaturæ *mel-liginem* dixit lib. 12. cap. 27.

MELO, ita dicebatur olim *Nilus*; teste Festo in vocibus *Alcedo*, *Alumento* atque *Melo*: & Servio in 4. Georg. & 4. Æneid. Hinc apud Auson. epist. 4 ad Theonem, *Melonis alba pagina*, vel rectius *filia* papyrum Niloticam notat. Ita autem Græci nomen Ægyptium reddiderunt à μέλας, *niger*, nempe à *nigris*, h. e. *turbidis aquis*, ut Jerem. 11. v. 18 vocatur *Schichor*, Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 207. seq.

MĒLŌNES, & Melopepones, genus peponum, Pfeben oder Melaunen / ἀπὸ τοῦ μήλου, hoc est, à malo cotoneo, quod ejus figuram referant. *Melonum* vox apud Palladium est.

MĔLOS, neut. indeclinabile: Persius prologo extremo:

Cantare credas Pegasium melos.

Nam obliqui non nisi apud vetustissimos, & quosdam Christianos Poëtas, qui temere imitandi non sunt, invenitur. Der Gesang. Accius apud Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 35

— — — — Silvani melo
Consimilem ad aures cantum & auditum refert.

Ausonius Profess. Burdigal. Epigr. 10

Flebile Musa melum.

Venantius Fortunatus Elegia de resurrectione Christi, quæ vulgò Lactantio adscribitur,

Fitque repercusso dulcior aura melo.

Ambrosius in Hymno Paschali:

Chorus novæ Hierusalem,
Novam meli dulcedinem
Promat — — —

Auson. Parental. Epigr. 37

Et amita veneria properiter obiit,
Cui brevia mela modifica recino.

μέλος, τῦ μέλεος, cantus, cantionis suavitas, Gesang.

¶ *Mele* in plurali, (μέλη,) ut alibi *pelage*, dixit Lucret. lib. 2. v. 504

Et cygnea mele, Phœbeaque dædala chordis
Carmina.

¶ Melicus, ut, *Poëma melicum*, hoc est, Musicum, Cicer. de optimo gen. orat. cap. 1.

¶ Melodia, Μελῳδία, lieblicher Gesang / liebliche Art eines Gesanges / Melodey.

¶ Mĕlōdus, a, um, apud cadentis Latinitatis auctores. Auson. de Profess. Carm. 16

Te fabulantem non Ulysses linqueret,
Linquit canentes qui melodas virgines.

Melodas virgines vocat Sirenas. Sidonius lib. 9. Epist. 15

Proculùs melodus insonare pulsibus.

Prudent. Hymno 9. Cathemer. v. 1

Dulce carmen & melodum.

Significat canorum harmonicum, sive modulabile ut Isonis in Prudent. Glossæ explicant.

MELOTA, æ, & Melote, es, gr. μηλώτη, vellus sive ovina pellis, ein Schaffspeltz. Bapt. Mantuanus Cornice sive Ecloga 6

— — — — & ad ilia vulpes
Melotasque trahunt, maculosaque tergora lyncis.

MELPŎMĔNE, es, Μελπομένη, una ex Musis, à μέλπω, canto, ludo, vide *Musa*.

MELPŎMĔNE, es, Μελπομένη, una ex Musis μέλπω, canto, ludo, vide *Musa*.

MEMBRVM, membra, differunt ab artubus, quod hos dicimus ossa cum nervis & venis; *Membra* vero carnem artus contegentem. Attamen & singulæ corporis partes membra dicuntur, Glieder / Gliedmaß. Ter. Adelph. 4. sc. 4. v. 3 *Membra metu debilia sunt.* Et, *Membra componere*, Virg. 4. Georg. 438. sich setzen / legen: item sich geberden. *Infans membris expressus*, ein Kind mit seinen Gliedern gebildet / Quintil. lib. 2. cap. 4. *Membra teretia* vide *Teres: Membra compacta & firma*, dichte an einander gesetzt/ starck / Sueton. Vespas. c. 20. ¶ 2. Membrum etiam κατ' ἐξοχὴν de illa parte dicitur, quâ sexus discernitur. Poëta Phallicus Epigr. 69

Hujus & Alcinoi minuta est filia membrum.

Idem Præfat. Carminum:

Sed ruber hortorum custos membrosior æquo.

Ubi *Membrosior*, qui Carm. 36 *Mentulatior* dicitur. Hinc *virile*, *muliebre membrum*: quanquam & absolute, *Virilia*, *Muliebria* dicimus per ellipsin, de quibus suis locis. ¶ 3. Sueronius & statuarum partes *membra* dixit lib. eodem cap. 1. ¶ 4. Membrum in oratione est sensus numeris conclusus, sed a toto corpore abruptus per se, & nihil efficiens. Vid. Cic. in Oratore cap. 62, & Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 19. Differt ab inciso, qui sensus est non expleto concluso numero, Valla lib. 6. cap. 10. Vide *Comma*, *Colon*. *Membrum*, ein Stück aus einem Text/ darin von mehr Stücken oder Artickeln gehandelt wird. ¶ 5. Et partem domûs *membrum* vocant. Cicer. lib. 3. ad Quint. Fratr. Ep. 1 *Neque solet, nisi in his ædificiis fieri, in quibus est atrium majus: nec habere poterat adjuncta cubicula hujusmodi membra.* Et Plinius lib. 2. epist. 17 *Adhæret dormitorium membrum, tantum situ interjacente.* Apulejus sub fin. lib. 3. Metamorph. *Singula domus membra cingit armata factio.*

¶ Membratim, in stückweise/ von Stück zu Stück / idem quod *specialim*. Unde & τῷ *Generatim* opponitur. Plin. Proœm. lib. 12 *Animalium omnium naturâ generatim membratimque ita se habent.* Sic, *Incisè & membratim dicere*, in Stück oder Artickel weiß / Cic. in orat. cap. 63.

Composita a *Membrum*, sunt:

¶ Bimembris, Ovid. in epistola 9. Her. v. 99

Et malè confissum pedibus formaque bimembri.

Virgilius 8. Æn. v. 293 *Nubigenas bimembres*, Centauros; & Ovidius 15. Metamorph. absolute *Bimembres*, eosdem vocat. Et Silius lib. 3. v. 41 *bimembres Centauri.*

¶ Sic Trimembris, &

¶ Quadrimembris, ex analogia defenduntur. Ad hæc Vetus Onomasticon: *Quadrimembru*, τετραμερής.

¶ Membrana, pellis, quæ artus tegit, ein Fell / Haut. Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 57 *Natura oculos membranis tenuissimis vestivit*, mit sehr dünnen Häutlichen. *Membrana ligni*, die dünne Rinden zu nechst am Holtz / Plin. lib. 16. cap. 14. Et membranæ, *Chartæ Pergamenæ* sunt, Pergamen / Operment / operimenta, quibus includuntur libelli. Tibullus lib. 3. Eleg. 1. v. 9

Lutea sed niveum involvat membrana libellum.

Horat. in arte v. 389

Membranis intus positis delere licebit,
Quod non ediderit, &c.

Membranæ autem æmulatione Ptolemæi Ægyptii & Eumenis Pergameni Regis inventæ sunt. Nam cum uterque amore librorum & bibliothecas condendi studio teneretur, Ptolemæus impediturus æmulum chartas Ægypto exportari vetuit. Sic membranæ, quæ Chartarum vice essent, Pergami repertæ; quæ & abindè *Pergamenæ*, quasi *Chartæ Pergamenæ* appellatæ, vide Plin. lib. 21. cap. 11. Et eo B. Hieronymus respexit Epist. 43 ad Chromatium, Jovinum & Eusebium scribens: *Etsi alicui Ptolemæus maria clausisset, tamen Rex Attalus membranas à Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur, unde & PERGAMENARUM nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est.* ¶ Membranæ appellatione serpentis exuviæ etiam veniunt, quæ & *senectus* appellantur. Ita non semel hac voce Plinius usus, & Ovid. 7. Metam. v. 272 *squamea membrana chelydri*, ein Schlangen-Balg. Vide & *Senectus*.

¶ Membranula, dimin. Celsus 7. cap. 7. Pro libro Cic. ad Atticum lib. 4. ep. 4.

¶ Neutro genere *tenue membranulum*, dixit Apulejus lib. 6. Ita Elmenh. p. 184, & Pricæus p. 127 legunt.

¶ Membranaceus, similitudinem habens membranæ. *Cortex membranaceus vitis*, Plin. lib. 16. c. 31.

¶ Membraneus. *Codex membraneus*, Ulpianus Lege 52 Dig. de legat. lib. III. *Codices membranei vel chartacei.*

¶ Membror, ari, per membra formari. Censorinus de Die Nat. c. 11 *Quinque & triginta diebus infans membratur.*

¶ *Membratura*, membrorum compositio. Vitruv. lib. 8. c. 5.

¶ Commembratus, compactus, conjunctus. Paullinus Nolanus epist. 44. [al. 31.] cap. 4 *commembratus in corpore compago.*

MĔMĬNI, defectivum, ich gedencke/ und habe gedacht. *Bene memini*, Horat. 1. Satyr. 9 v. 68. ich gedencke / oder weiß es sehr wohl. Ter. Andr. a. 2. sc. 5. v. 18 *Memini videre.* Cic. *Hoc me memini dicere*, ich weiß mich zu erinnern/ daß ich solches gesaget. Virg. ecl. 9

Cantando longos memini me condere soles.

Aliquando tamen & cum præterito construitur. Cic. pro Rosc. Am. c. 42 *Meministi me ità distribuisse initio causam.* Adde, si placet, Posterior. Cur. nostras p. 97. Virg. Ecl. eadem v. 45

— — Numeros memini, si verba tenerem.

¶ *Meminisse alicujus rei* vel *de aliqua re*, est mentionem facere, Quintil. lib. 11. c. 2, *Neque omninò hujus rei meminit usquam Poëta ipse*, gedenckt des Handels nirgend. Idem, *De quibus multi meminerunt.* Ab hac significatione fortassis est, *Mentio*, de quo vide infra. Vall. lib. 3. c. 58. ¶ Elegans formula in gratiis agendis: SEMPER MEMINERO, Ich wil Zeit meines Lebens diese Gutthat nicht vergessen. Plautus Cistell. act. 1. sc. 1. v. 9

Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti, apud te ut semper meminerimus.

Phædrus lib. 4. fab. 15 extr.

Dum sanitas constabit, pulchrè meminero.

Plautus Pœn. a. 4. sc. 4. v. 24. *Faciam ut mei memineris, dum vitam vivas*; i. e. ut gratias mihi agas.

¶ Dememinisse, oblivisci. Vulgo ex Martialis lib. 2. epigr. 59 proferunt; *dememinisse mortu*: sed meliores ibi libri *se meminisse.*

¶ Rememinisse. Tertullianus 4. adv. Marc. cap. 1 *Ne rememineritis priorum.*

¶ Mĕmor, qui meminit, eingedenck / eindächtig. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 47 *Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esset sui.* Virgil. 4. Æneid. v. 539

Et bene apud memores veteris stat gratia facti.

Cic.

Cic. in famil. lib. 1. ep. 9 *Memorem in bene meritos animum præstare*, ein danckbares Hertz erzeigen. *Memorem me dices esse & gratum*, Terent. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 44. Livius etiam in neutro usus est lib. 1. c. 32 *Medium erit in Anco ingenium & Numæ & Romuli memor*, i.e. & belli & pacis artibus imbutum, atque exercendis utrisque par. Virg. Æn. 1. v. 4 *memorem iram* dixit. Horat. lib. 1. Oda 13

Impressit memorem dente laboris notam.

Ovid. de Ponto lib. 4. Eleg. 2. v. 7

Carmina sola tibi memorem testantia curam
Non data sunt: quid enim, quæ facis ipse, darem?

¶ In veteri Ecclesia receptissima formula erat, qua petebant ab aliis, VT SVI MEMORES ESSENT; aut, APVD DEVM MEMORES ESSENT. Quæ eo spectabat, ut orarent pro se. August. de Civ. Dei lib. 21. c. 27 *Sed adjecit* (Virgilius) *atque ait:*

Quique sui memores alios fecere merendo.

Id est, qui promeruerunt alios, eosque sui memores merendo fecerunt. Prorsus tanquam eis diceret, quod frequentatur ore Christiano, cum se cuique sanctorum humilis quisque commendat, & dicit, MEI MEMOR ESTO. Licentius Carmine ad Augustinum:

Et cum Luciferos precis ordia vesper in ortus
Distulerit, sanctumve super bene dixeris ignem,
SIS MEMOR IPSE MEI.

S. quoque Cyprianus frequenter Epistolas hac clausulâ finit: *Opto vos semper in Domino bene valere, ET NOSTRI MEMINISSE.* Tertullianus de Baptismo, extremo: *Tantum ora, ut, cum petitis, etiam Tertulliani peccatoris, MEMINERITIS.* Exstat hæc formula & apud Chrysostomum Epist. ad Cyracium Exulem ipso fine: & Paullinum Nolanum de obitu Celsi v. 594 &c. Et B. Hieronymum epist. 55 ad Riparium, in fine.

¶ Immĕmor, qui non meminit, vergessen. Cicer. ad Att. 4. ep. 6 *Ne me immemorem mandati tui putes*, halt mich nicht dafür/ als hätte ich deines Befehls vergessen. Idem in Phil. 2. cap. 23 *Hujus rei ne posteritas quidem omnium seculorum immemor erit*, wird nimmermehr vergessen werden.

¶ Memoria, μνήμη, quæ est, *per quam animus repetit illa, quæ fuerunt, recordatio superioris vitæ, custos ingenii, thesaurus rerum inventarum*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 5, & ad Herenn. lib. 3. c. 15 extr. Gedächtnüß. Vide eundem & 1 Tuscul. c. 24. & 25. Ubi diviniratem ejus dignis modis admiratur. Et lib. 2 de Orat. c. 86 *Non sum tanto ego*, inquit, *ingenio, quanto Themistocles fuit, ut oblivionis artem, quam memoriæ malim: Gratiamque habeo Simonidi illi Ceio, quem primum ferunt artem memoriæ protulisse.* Et Quintil. lib. 11 c. 2 *Omnis disciplina memoria constat, frustraque docemur, si quicquid audimus, præterfluat. Neque immerito thesaurum hic eloquentiæ dicitur.* Et ibidem: *Memoria excolendo, sicut alia omnia, augetur.* Et, *Nihil æque vel augetur cura vel negligentiâ intercidit. Quare pueri statim quam plurima edisc ant, & quæcunque ætas operam juvandæ studio memoriæ dabit, deboret initio tædium illud, & scripta & lecta sæpius revolvendi, & quasi eundem cibum remandendi. Memoria tenax, tenacissima*, Quintilian. lib. 1. cap. 1. ein gut Gedächtnüß. *Memoriam firmare*, das Gedächtnüß gewiß machen/ Idem. *Memoriâ complecti* Cic. 2. Divin. c. 71. & *comprehendere memoriam rerum*, Idem de clar. or. c. 5. ins Gedächtnüß fassen. *Memoria tenere*, Cic. 7. fam. ep. 3. pr. im Gedächtnüß behalten. *In memoriâ habere*, Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 13. Et, *In memoriam redigere*, Cic. 1. ep. 9. & Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 36/ *Memoriæ mandare*, 3. ad Herenn. c. 11. ihm einbilden/ auswendig lernen. *Redire in memoriam*, sich besinnen/ erinnern. Cic. in Verr. 3. c. 46 *Quæso redite in memoriam, judices.* Adde quæ mox ex Plauto dicentur. *Memoriam prodere alicujus rei posteris*, Cœlius Ciceroni lib. 8. ep. 3. etwas verzeichnen/ auff die Nachkommen gelangen lassen. Item *Memoriam amittere, Memoria falli*, nicht recht gedencken. *Memoria vacillare*, mit dem Gedächtniß fehlen/ Cic. ad Att. lib. 12 ineunte. *Memoriam alicujus rei adhibere*, id est, meminisse, gedencken. Nepos Epamin. cap. 7 *Nullam adhibuit memoriam contumeliæ; & exercitum obsidione liberatum, domum reduxit incolumem.* Et, *Immortali memoria recepta beneficia retinere*, idem dixit in Attico c. 11. Plautus Capt. act. 5. sc. 4. v. 25

Nunc demum in memoriam redeo, cum mecum recogito.
Nunc adepol demum in memoriam regredior, audisse me
&c.

Nun ich mich recht besinne/ fällt es mir ein/ das ich gehöret habe. Cic. lib. 10. fam. ep. 16 *Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius accidere vidi*, Bey Menschen Gedencken. C. Nepos Themistocle cap. 5, 3. *Maxima post hominum memoriam classis est debilitata*, i.e. maxima earum, quarum homines meminisse possunt. Item Aristide: *Unus post hominum memoriam cognomine IVSTVS appellatus.* Sed, *Memoriâ nostra*, pro nostro tempore, zu unserer Zeit. *Superiore memoria*, Cic. pro Balbo cap. 11 extr. vor dieser Zeit/ vor alten Zeiten. Idem pro Fonteio cap. 7 *Et nostrâ & patrum memoriâ*, beyde zu unser und unserer Vorfahren Zeit. *Omni memoriâ*, Et *in omni memoriâ*, id est, omni tempore, zu allen Zeiten/ Idem de Arusp. resp. Huic opponitur *oblivio*: inter utramque media est *recordatio*, alio nomine *reminiscentia.* ¶ 2. Memoriæ dicuntur Commentarii, quibus rerum olim gestarum memoria conservatur; antiquitates, ὑπομνηματισμοί. Gellius lib. 4. c. 6 *In veteribus memoriis scriptum est*: & alibi sæpius. Tertullianus: *Ite per memorias veteres*, &c. Minutius Felix: *Memoria & Tragœdia vestra incestis gloriantur.* Arnobius lib. 6. adversus gentes MEMORIALIA SCRIPTA. Vide Casaub. ad Sueton. p. 105. Sic *memoria* relatio, traditio est. Nepos Hannibale c. 8. n. 2 *De Magonis interitu duplex memoria est.* ¶ 3. Appellantur quoque sepulcra *memoriæ*: præcipue cadentis Latinitatis & Christiani ritus scriptoribus. Vetus inscriptio apud Gruter. pag. 827. n. 8 SERVILIVS TROILVS SE VIVO COMPARAVIT MEMORIAM SIBI ET SVIS. Augustin. de cura pro mortuis c. 4 *Non ob aliud vel* Memoriæ *vel* Monumenta *dicuntur ea quæ insignita sunt sepulcra mortuorum, nisi quia eos, qui viventium oculis morte subtracti sunt, ne oblivione etiam cordibus subtrahantur, in memoriam revocant & admonendo faciunt cogitari*, &c. Atque in hac significatione procul dubio etiam accipitur in vita S. Antonii ex Athanasio per Evagrium translata, & a Joh. Majore VVittenbergæ An. 1544 edita, p. 114. *Igitur S. Antonius secum reputans, oportere DEI famulum ex instituto magni Heliæ exemplum capere, & ad illud speculum vitam suam debere componere*, ad sepulcra *longe a villa constitutâ secessit: uni de cognatis mandans, ut statutis diebus sibi alimenta deferret. Et cum* in una memoria *supra dictus frater eum clausisset, solus ibidem morabatur.* &c. Nec aliter forte Augustinus Lege 22 de C. D. c. 8 circa med. quo tamen in loco per *memoriam* Basilicam intelligit Georg. VVicelius lib. 4. Epist. ad D. J. C. vid. & Cassandr. Consult. p. 185. & Coquæum in d. l. Augustini. Ibi Augustinus dicit Stephani *memoriam* fuisse in colonia Calamensi: sed ejusdem *memoriam* etiam apud Hipponem Regium postea. ¶ Honorificæ quoque mentioni mortuorum inservit hoc vocabulum. Sic *Beatæ memoriæ* Hieronymus dixit. Vide supra *Beatus.* Et Ambrosius Epist. 30 *a fratre clementiæ tuæ, augustæ memoriæ*: & Epist. 31 sub fin. *Constantius augustæ memoriæ*, nisi quod *Constans* ibidem legendum videtur ex Symmachi lib. 10. epist. 61.

¶ Memoriŏla, dimin. Cic. lib. 12. ad Att. Epist. 1 *memoriola vacillare.*

¶ Memorialis, ut; *Memorialis liber*, ein Gedenckregister/ Memorial. Sueton. Cæsare cap. 56. Fuerunt & inter Palatina officia dicti *Memoriales*, quorum B. Ambrosius meminit Ep. 31. Hi in scriniis sacræ memoriæ militabant, de quibus vide L. 10. & 11. C. de proximis sacrorum scriniorum.

¶ Memorosus, & memoriosus. Vetus Glossar. Latino-Græc. *Memoriosus* μνήμων. Alterum Græco-Latinum: μνημονικὸς *memorosus, memorabilis.*

¶ Memoriter, mente memori, sine libro, Auswendig. Cic. 1 de Oratore cap. 19 *Memoriter pronunciare multa ex orationibus Demosthenis.* Et, *Memoriter recitare*, auswendig sagen/ *Memoriter respondere*, Cic. in Vatin. cap. 4. *Memoriter salutare*, Sueton. Nerone cap. 10. hoc est, sine monitore, *Memoriter proferre*, Terent. *Orationem memoriter habere*, eine Rede auswendig thun/ Cic. 4. Acad. cap. 19. quod eidem etiam est *ex memoria*, 3. in Catilinam c. 6. *Et quoniam nondum est præscriptum SC. ex memoriâ vobis Quirites, quid Senatus censuerit, exponam.* Et, *Memoria meminisse*, Plautus dixit Capt. a. 2. sc. 3. v. 33. quod a. 2. sc. 1. v. 53 *memoriter meminisse* dixerat.

¶ Mĕmŏro, memorare, est commemorare, narrare, dicere, erzehlen. Cicer. de legib. lib. 2. cap. 24 *Honoratorum virorum laudes in concione memorare*, öffentlich rühmen und erzehlen. *Memoriter memorare*, Plautus dixit Amph. a. 1. sc. 1, v. 161. Virg. Æn. 1. v. 8 *Musa mihi causas memora* &c. *Incredibile memoratu est*, id est, dictu, unglaublich zu sagen/ Sallust. Catil. c. 6. & 7. Perperam hæc vox usurpatur, quando quibusdam idem est ac *memoriæ infigere.*

¶ Memoratus, a, um, particip. & nomen. Gellius lib. 10. cap. 18 *sepulcrum memoratissimum*, Mausoleum: & lib. 19. cap. 8 *Ennius in illo memoratissimo libro.*

¶ Memoratus, subst. nomen fecit Gell. lib. 10. cap. 4, *Versus assiduo memoratu digni*, hoc est, vel memoria, vel commemoratione.

¶ Memorabilis, e, memoria & commemoratione dignus, merck- und denckwürdig. Terentius in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 73 *Non sit sine periculo facinus magnum & memorabile.* Cicer. 13. Phil. c. 19 *Memorabilis & divina virtus.* Item, de clar. orat. c. 13 *Multa jam memorabilia in domesticis & bellicis rebus effecerat.*

¶ Memorandus, a, um. *Memoranda facta*, Ovid. 13. Met. v. 13.

¶ Memorator, Propert. lib. 3. eleg. 1. v. 33

Nec non ille tui casus memorator Homerus.

¶ Memoratrix. Valer. Flacc. lib. 6. v. 142

— — Eoa memoratrix tibia pugnæ.

¶ Memoraculum, Apul. Apol. *Dixi me sanctissime tot sacrorum signa & memoracula custodire.*

Composita:

¶ Commemorare, recitare, erzehlen. Cic. de Senect. c. 11. *Pythagoræorum*

graecorum more, exercenda memoria gratiâ, quod quoque die dixerim, audiverim, egerim, commemoro vesperi. Idem de amicit. cap. 20 *Beneficia meminisse debet is, in quem collata sunt; non commemorare, qui contulit.* ¶ Additur & præpositio interdum, ut, *Omnes de tua virtute commemorant*, Cic. ad Qu. frat. 1. Epist. 1. cap. 13.

¶ Commemorabilis, e, dignum commemoratione, rühmlich. Cic. pro Marcell. cap. 4. *Vir optimus & commemorabili pietate ac virtute præditus.*

¶ Commemoratio, Erzehlung. Terent. in And. act. 1. sc. 1, 16 *Isthac commemoratio, quasi exprobratio est immemoris beneficii,* dieſe Meldung iſt gleich als ein Fürwurff einer Undanckbarkeit. Cic. in Verr. 3. cap. 39 *Verres in assidua commemoratione omnibus omnium flagitiorum fuit,* von ſeinen Ubelthaten hat jederman täglich zu reden gehabt.

¶ Commemorator. Tertull. 4. ad Marc. cap. 26 *Commemorator, non oblitterator vetustatum.*

¶ Immémorabilis, e, quod memoria vel commemoratione indignum est. Plautus Prolog. Captiv. v. 65 *Versus immemorabiles.* Et Lucret. lib. 4. v. 192 *Immemorabile per spatium transcurrere posse.* Sed *Immemorabile*, Active usurpavit Plaut. Cistell. act. 2. sc. 2. de eo qui nihil vult memorare.

¶ Et, Immemoratus, *Immemorata ferens*, id est, non dicta, nova. Horat. lib. 1. Epist. 19, 33. *Immemoratus erit*, Auson. Parentat. Epigr. 20.

¶ Rememorari, deponens, Tertulliani est 4. adv. Marcion. cap. ult. ut *rememoramini* respondeat Græco μνήσθητε Luc. 24, 6 ubi Vulgatus interpres *recordamini.*

MEMNON, Μέμνων, dux Æthiopum fuit, qui ex Oriente suppetias Trojanis cùm venisset, ab Achille interfectus est. Virgilius 1. Æneid. v. 489 *Et nigri Memnonis arma.* Hujus statua apud Ægyptios magicâ arte ita facta fuit, ut cithara, quam tenebat, certis horis musicum sonum ederet: quo factum, ut plurimi ejus videndæ causſa vel longinquas peregrinationes eò susciperent, ut ex Spartiani Severo, & Luciani Toxari discimus. Juven. sat. 15. v. 5

Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ.

Ubi notandus Vetus Scholiastes est, quod ex ære conflatam hanc statuam tradidit: nam de durissimo marmore fuisse Strabo lib. 13. cap. 5. & Plinius lib. 5. cap. 9 prodidêre. Etiam Tacitus 2. Annal. cap. 61 *Saxeam effigiem* vocat. Perperam Philostratus in vita Apollinis in Æthiopia hanc statuam ponit. Nam de Ægypto, omnes, qui meminerunt scriptores cæteri, consentiunt. Quod & ad Tacitum Lipsius monet. Conf. Andr. Schottus ad tabulam Ortelii, quâ Alexandri M. expeditiones adumbrantur & ex eo Freinshem. ad Curt. lib. 4. cap. 8, 4.

¶ Memnónius, ut, *Aves Memnonia*, quas *Memnonidas* Ovid. 13. Metam. v. 619 vocat, quæ singulis annis ex Æthiopia ad Trojam adventantes, super Memnonis sepulcro decertant. Vid. Ælian. Hist. Anim. lib. 5. cap. 1.

¶ Memnónides Musæ Ovidio lib. 5. Metam. v. 268 dicuntur. Ubi Heinsium vide. Vulgo *Mæonides* lectum fuit, quod improbat vir laudatissimus. Sensus autem & nominis ratio eodem interprete est, quod sint Μνημοσύνης θυγατέρες, *filiæ Mnemosynes* sive memoriæ.

MEMPHIS, Μέμφις, urbs Ægypti, omnium ante Alexandriam clarissima, proxime divortium Nili, sedes regum Ægyptiorum, quæ Alexandriam postea translata. Veneri sacram fuisse Horatius tradit, lib. 3. ode 26. Fuit in ea *Apis* taurus Ægyptiorum Deus. Propert. lib. 3. eleg. 11. v. 33

Noxia Alexandrina dolis aptissima tellus,
Et totiès nostro, Memphi, cruenta malo.

¶ Memphítes, incola ejus urbis.

¶ Memphítis, ut, *Terra Memphitis*, Juven. Sat. 15. vers. 122. Et, *princeps Memphitidis aulæ*, i. e. Pharao, Alcimus lib. 5. v. 682.

¶ Memphíticus, *Memphitica sacra juvenca*, Ovid. lib. 1. de arte am. v. 77.

MENAECHMI, fabula Plauti. Vide argumentum ejus.

MENANDER, & Menandrus, Μένανδρος, Athenienſis, γνωμικώτατος Poëta, Comicorum princeps, cujus egregiam commendationem vide apud Quint. lib. 10. cap. 1. Comœdias scripsit 108, de quibus præter sententias paucas, a Philologis & Gnomologis passim annotatas, nihil habetur amplius. Menandri & Philistionis σύγκρισιν, sive libellum veteris cujusdam Grammatici, in quo Menandri & Philistionis, sive potius Philemonis, sententiæ de una re inter se opponuntur, ex Galliarum Regis bibliotheca primus edidit *Nicol. Rigaltius.* Sed proximis annis longe emendatiùs auctiusque Rutgersius, lib. 4. Variar. Lect. cap. 12. Est liber ille plane aureus.

¶ Menandrēus, μενάνδρειος, adjectivum. Propert. lib. 2. eleg. 6. v. 3 *Turba Menandrea Thaidos*, i. e. proci.

¶ Menandricus, idem. *Menandricus fluxus*, Tertullian. de Pallio cap. 4. Adde Salmas. ibi, p. 339. seq.

MENDA, æ, & Mendum, i, erratum, & corporis vitium, ein Fleck/ Schnitzer/ Fehler/ ein Verſehen. Cicero ad Attic. lib. 13 epist. 23. *Librariorum menda tolluntur.* Et Cæcina Ciceroni lib. 6. Epist. 7 *Mendum scripturæ liturâ tollitur.* Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 5. v. 18

In toto nusquam corpore menda fuit,

ein Flecken/ Verſtellung. Idem lib. 1. de A. A. v. 249 *Nocte latent mendæ,* &c. des Nachts ſind alle Kühe ſchwartz.

¶ Mendósus, voller Fehler. *Exemplar mendosum*, Plin. lib. 10. Epist. 75. sub finem. falſch. *Nihil mendosum, sed recte atque integrè scriptum*, Gellius lib. 18. cap. 9. Et, *Historia mendosior*, id est, plena mendis, Cicer. de Clar. orat. cap. 16. *Librarius mendosus*, Cic. 4. Verr. cap. 77. der falſch ſchreibt. *Faciet mendosa*, voll Flecken und Unthätlein/ Ovidius lib. 12. Metam. v. 399.

¶ Mendose, adv. falſch/ Cic. ad Quint. frat. lib. 3. ep. 5. *De Latinis quo me vertam nescio, ita mendosè & scribuntur & venient*, hoc est, inemendate, nicht überſehen/ uncorrigiret. Pers. Sat. 5. v. 85 *Mendosè colligis*, falso argumentaris. Cic. lib. 1. de Invent. cap. 6 *Ejus ars, quam edidit, mihi mendosissimè scripta videtur.*

¶ Mendosítas. Augustinus epist. 10. cap 3 *mendositatem corrigere.* Idem lib. 1. Retractat. cap. 1 *Mendositas nostri codicis me fefellit.*

¶ Emendare, mendas expurgare, corrigere, beſſern/ überſehen. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 16 *Me rogat, ut annales suos emendem.* Idem de legibus lib. 3. cap. 13 *Civitas emendari & corrigi solet principum continentia*, Vide *Inficio.* in Facio. ¶ 2. Plinius pro *Auferre*, hoc verbo frequentissime utitur, ut, *Dolores capitis emendantur contrito nasturtio*, lib. 20. c. 13. das Hauptwehe wird vertrieben. *Gravitas aurium emendatur, nasturtio trito*, Idem lib. 20. cap. 13.

¶ Emendatus, Particip. & Adjectiv. ut, *Emendati mores*, Cic. de Amicit. cap. 17. *Emendata locutio & Latina*, de Clar. Orat. cap. 74. Hinc Comp. & Superlativus. Nazarius Paneg. Constantini cap. 34 *Nullam matronarum, cui forma emendatior fuerit, boni sui piguit.* Ausonius Gratiar. act. ad Gratianum: *Emendatissimi viri est, pigenda non facere.* Lactantius lib. 2. cap. 4 *emendatissimi libri.*

¶ Emendate, adverb. reinlich/ correct. Cic. de opt. gen. orat. c. 2 *Perficiendum est, ut pure & emendate loquamur, quod est Latine*, rein und recht Latein reden. *Emendate loqui*, Quintil. 8. cap. 1. &, *emendate describere*, Vitruvius lib. 10. cap. 11.

¶ Emendator, ein Verbeſſerer/ Corrector. Cic. pro Corn. Balb. cap. 8 *Sisenna quasi emendator sermonis usitati esse volebat.* Plin. lib. 7. Epist. 17 *Timor est emendator acerrimus.*

¶ Emendatrix, Cic. lib. 1 de legibus c. 22 *Vitiorum emendatricem legem esse oportet*, die Geſetze müſſen die Laſter ausfegen.

¶ Emendatio, quam *partem studiorum longe utilissimam* Quinctilianus dixit lib. 10. cap. 4. Sed *nimiâ emendationis severitate desicere puerorum ingenia* sensit, lib. 2. cap. 4.

¶ Emendabilis, qui corrigi potest. *In errorem emendabilem lapsus*, Livius lib. 44. cap. 10.

¶ Inemendabilis, e, Val. Max. lib. 7. cap. 2 *Inemendabilis est error, qui violentia Martis committitur.* Loqvitur de Scipione Africano, qui turpe esse ajebat, in re militari dicere, NON PVTARAM. Seneca lib. 3. de Ira cap. 41 *Inemendabilis affectus, cum ex ira in odium occalluit.*

¶ Inemendatus. Hieronymus lib. 3. adv. Rufin. cap. 9 *Inemendata chartula.* Et Augustinus epist. 54 *Tanto minus volumus inemendatum interire vitiosum.*

¶ Emendatorius. Augustinus epist. 109 *emendatoriam sustinere vindictam.* [al. *disciplinam* legunt]

Mendax, Mendacium, vide in *Mentior.*

MENDICVS, pauper, proprii nihil habens, ein Bettler. Plautus Stich. a. 1. sc. 2. v. 76 *Placet ille meus mihi mendicus: suus rex regina placet.* ¶ Etiam adjectivum est, ut, *exiguum & mendicum instrumentum*, Cicero lib. 3 de Orat. cap. 24. & Superl. *Mendicissimus*, pro Murænа cap. 29, *Solos sapientes esse; si distortissimi sint, formosos: si mendicissimi, divites.* Comp. *Mendicior.* Ambrosii exemplum vide supra in *Egestuosus.* ¶ *Mendico ne parentes quidem amici sunt.* Quod proverbialiter magis Germani efferunt, an das Armuth will jedermann die Schuhe wiſchen. Πτωχῷ πήρη οὐ πίμπλαται, *Mendici pera non impletur*, der Bettelſack iſt Bodenloß. Hesiodus Ἔργ. v. 26

Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.
Mendicus mendico invidet, & cantor cantori.

Es iſt dem Bettler leid/ daß der ander für der Thür ſtehet. Vide Chiliad.

¶ Mendice, adverb. bettleriſch. Seneca epist. 33 *Non tam mendice tecum agam: sed plena manu fiet.* Compar. *Mendicius.* Tertull. de Pallio sub finem: *Credo ne mendicius patre cænasset.*

¶ Mendicabulum, idem. Apulej. lib. 1. Florid. sub finem: *Saltiata mendicabula obambulant*, Vaganten. Plaut. Aulul. 4, 8. *Hominum mendicabula reges cæterot* appellat & præ se spernit Strobilus. Rursus Apulejus Apolog. p. 288 *Hæc tibi* [exempla Cynici &c.] *ut quædam mendicabula sordent.*

¶ Mendico, mendicare, mendicando colligere, betteln. Ovid. Tristium lib. 5. eleg. 8.

Vilia qui quondam miserè alimenta negabit?
Nunc mendicato pascitur ille cibo,

muß nun ſelbſt das Bettelbrod eſſen. Plautus deponentis forma *mendicari* dixit in Captiv. & Aulularia, teste Nonio. *Mendicare malum ab aliquo.* Plaut. Einem die Schläge abbetteln.

¶ Mendicatio, Seneca Epist. 101 *fœda vitæ mendicatio.* Betteley.

¶ Mendicabundus, Augustin. epist. 140 *mendicabunda prece stipem rogare.*

¶ Mendicitas, Betteley. Cic. de fin. lib. 5. c. 11 *Mendicitatem multi perpetiuntur, ut vivant,* um des Lebens willen sind viel Bettler. *Emergere ex mendicitate,* reich werden / Cic. in Vatin. cap. 9.

¶ Mendicimonium, Laberius apud Nonium.

¶ Emendicare, erbetteln / ausbetteln. Sueton. Aug. c. 91 *stipem a populo emendicare.* Idem Cæsare cap. 54 *Emendicata pecunia.* Et Lege 14 Cod. de Accusation. *Emendicata suffragia,* erbettelte Stimmen / Beyfall.

MĔNĔLĀVS, Μενέλαος, Rex Spartæ, & Helenæ maritus; dux alter cum Agamemnone belli ad Trojam, cui breviloquentiam Homerus tribuit, 3. Iliad. v. 213

Μενέλαος ἰτυφροχάδην ἀγόρευε,
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος.

Hoc est, *Menelaus succincte dicebat, pauca quidem, sed valde acuta, siquidem non multis loquebatur verbis.* Cic. de clar. orat. c. 13 *Menelaum ipsum, dulcem illum quidem tradit Homerus, sed pauca dicentem.*

¶ Menelai portus inter Cyrenas & Ægyptum, de quo Nepos Agesilao meminit. B

¶ Menelaëus, adject. Propert. lib. 2. Eleg. 15. v. 13

Ipse Paris nuda fertur periisse Lacæna,
Cum Menelaëo surgeret e thalamo.

MĔNOECEVS, juvenis Thebanus, Creontis filius, qui pro patria sua oraculo edito, vitam profudit. Cic. 1. Tusc. c. 98, & Statius 10. Thebaid.

MĔNESTHEVS, Iphicratis filius, Nepos in vita Iphicratis extr. & in Timotheo, cujus gener fuit.

MENIANVM, Meniana, plur. *Podium* vel *Podiolum* dicitur, ein Ercker / Ubersatz / oder Eingang auswendig am Hause. Sueton. in Calig. c. 18 *Columnæ Meniana,* ein Pfeiler so unten her frey stehet / und auff sich ein Gebäu trägt / a Menio dictum utrunque. *Is enim domum suam vendens Catoni, jus sibi exceperat unius columnæ cui podium imponeret, ut ex eo spectare gladiatores posset,* Ascon. in Divination. Verr. Vide & Festum & Isidorum lib. 15. Orig. c. 3 cujus locum emendat Casaubon. ad Suet. p. 185. vid. & in *Mœnia,* & Vales. in Ammian. 27. p. 497.

MENINGES, μήνιγγες, cerebri involucra, barbari *duram & piam matrem* appellant, das Hirnhäutlein.

MENIPPVS, Phœnix, Philosophus Cynicus, conditione servus, nihil dedit præter nænias aliquot, testamenta, epistolas, & id genus nugas crebris salibus, Cynicaque mordacitate refertos: Ad quarum imitationem M. Varro Satyras conscripsit, quas ab illius nomine Menippéas appellavit, ut tradit Macrobius. Hic ad rem augendam tam avidus fuisse dicitur, ut etiam nauticum fœnus exerceret. Ex quo immensam pecuniæ vim brevi congessit, eam ubi per insidias sibi ereptam comperisset, laqueo vitam finivit, Laërt. ¶ Ejus nominis fuit etiam Poeta comicus, Suidas. ¶ Alius Stratonicensis, tota Asia disertissimus. Cicero in Bruto. C

MENIS, Veteres ut in calce librorum coronidem appingebant, ita ut suspicor, in fronte lunulam ad ornatum designabant. Menis autem *lunula* est, quæ cum corniculata sit, idcirco & cornua Latini ea ornamenta librorum vocavêre. vid. Turn. lib. 22. cap. 10. Auson. Profess. *Coronide:*

Quos legis a prima doctores Menide libri,
Doctores patriæ scito fuisse meæ.

MENS, altior pars animi, dicta quasi eminens, qua homini Deus nihil contulit præstabilius, das Gemüth / die Vernunfft / Sinn / Rath / Gedancken. Jul. Cæsar Scalig. παρὰ τὸ μανύω dictam censet Exerc. 307. Unde & μῆμα postea. Est enim mens judicatrix rationum. Gerardus Vossius lib. 4. Instit. Orat. c. 13. p. 253. a Græco μένος deducit, quod *animum* significat. Qua origine nihil verius. Sic enim & *gens* a γένος. *Mentis compos,* der bey guter Vernunfft ist / Vide *Compos. Mentis alienatio,* Plinius lib. 21 cap. 21. Unsinnigkeit. *Mente comprehendere aliquid,* Cic. 3 Nat. Deor. c. 8 extr. begreiffen. *In mentem venire,* in den D Sinn kommen. *Hoc in mentem venit, illius mihi rei in mentem venit, Venit mihi in mentem de hac re,* einfallen. *Mens illiberalis,* Quintil. lib. 1. cap. 3. ein unartig Gemüth. Idem lib. 2 cap. 4 *Doctoribus hoc esse curæ velim, ut teneras adhuc mentes more nutricum mollius alant, & satiari velut quodam jucundioris disciplinæ lacte patiantur.* Nepos Conone c. 4, 4 *Hâc mente magnam contrahunt classem.* Item Pelopida: *Hac mente amicis suis summas potestates dederant.* Id est, *hoc consilio* quemadmodum in Hamilcare loquitur. *Mente labi,* est ex morbo desipere, seu *linqui mente,* seu *capi mente,* Wahnwitzig seyn / Sueton. Aug. cap. 48. ¶ Aliquando accipitur *mens* pro voluntate, intentione. Virg. 1. Æn. v. 303

— — inprimis regina quietum
Accipit in Teucros animum, mentemque benignam.

Aliquando pro consilio. Idem d. l. v. 676

— — nostram nunc accipe mentem

Hâc mente, i. e. consilio. vid. supra.

¶ Mentem pro anima, qua vivimus, Prudent. dixit Hymno ad exequias v. 34. ¶ Mens Romanis Dea fuit & templo culta. Vid. Ovid. 6. Fast. v. 241. & Livius lib. 23 c. 31. Quæ & aliquando BONA MENS appellatur. Propertius lib. 3. Elegia 24. v. 19

Mens bona, si qua Dea es, tua me in sacraria dono.

Et Ovidius Fastor. lib. 6. v. 241

Mens quoque numen habet: Menti delubra videmus
Vota metu belli, perfide Pœne, tui.

Vide Passeratium ad laudatum Propertii carmen. Sed & *bona mens* dicitur sana, recta, justaque, nec illa intelligitur Dea. Ita Petronius, *Bonæ mentis sororem paupertatem* dixit. Seneca epist. 10 *Votorum tuorum veterem licet Diis gratiam facias: alia de integro suscipe: Roga bonam mentem.* Idem Præfat. lib. 4. Quæst. Natural. *Demetrium egregium virum memini dicere cuidam libertino potenti, facilem sibi esse ad divitias viam, quo die ipsum pœnituisset bonæ mentis.* Et Ovidius lib. 1. Amor. eleg. 2. v. 31 de Cupidinis triumpho:

Mens bona ducetur manibus post terga retortis
Et Pudor, & castris quidquid Amoris obest.

Elegantissimi sunt Senarii, quos in Oratione contra Leocratem affert Lycurgus: Ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάπτῃ τινά,
Τούτῳ τὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρενῶν
Τὸν νοῦν ἰδιώτου κἀς τὸ μὴ χεῖρω τρέπει
Γνώμην, ἵν' εἰδῇ μηδὲν, οὐ διαμαρτάνει.
Si indignatio divina læsura est aliquem,
Ei principio aufert e præcordiis
Mentem bonam, & in pejorem flectit
Sententiam, ne videat, ubi exerret.

¶ Mala contra *mens,* insana, stulta, vitiosa. Hinc qui aliquem dicto vel facto contumelioso læsissent, & jam de eo redituri in ejus gratiam, satisfaciebant ei, seque purgabant, dicebant SE MALA MENTE FVISSE. Tibullus 2. Elcg. 5. v. 101

Ingeret hic potus juvenis maledicta puellæ,
Postmodo quæ votis irrita facta velit.
Nam ferus ille suæ plorabit sobrius idem,
Et se jurabit mente fuisse malâ.

Paullo post vocat *insanam mentem,* quam hic *malam* appellat,

— — tu me mihi dura precari
Cogis, & insana mente nefanda loqui.

Vid. & Senec. 3. de Benef. c. 27. ¶ *Suæ mentis esse* dicuntur, qui sapiunt recte; Item, qui se unos respiciunt sequunturque, quos ἰδιογνώμονας Græci dicunt, *sui arbitrii* Suetonius dixit Tib. c. 18, alii & *sui sensus:* qui nihil probant, nisi quod ipsi senserint: id autem αὐθαδείας est. Eigensinnig / seines Kopffs / &c. *Suæ menti aliquem relinquere,* i. e. consilio, arbitrio, Silius dixit l. 11. v. 326

Et tu securis concede penatibus, & me
Linque meæ menti. Laß mich meines Willens leben.

¶ Mentio, quam vocem a *Memini* Valla facit, sicut & *Mentem,* lib. 3. c. 13, *Recordationem* significat. *Facere mentionem alicujus rei,* Cicero passim, v. gr. in Pison. c. 10 *Tu etiam mentionem facies consulatus tui?* Et pro S. Rosc. c. 2 *Ejus rei mentio facta non est.* Idem sæpe cum *De* composuit, ut Agrar. 3 c. 2 pr. *De quo ego neque apud vos feci mentionem.* Et Philipp. 2 c. 15 suppresso verbo: *Nunquam ab eo* [Pompejo fugiente] *mentio de me, nisi honorifica, nisi plena amicissimi desiderii.* Et Nepos Epam. c. 4. n. 5 *de quo supra mentionem fecimus.* Etiam *inferre mentionem* idem significat. Livius lib. 4 ineunte: *Mentio sensim illata a tribunis, ut* &c. Omnia hæc vertas: eines Dinges erwehnen / gedencken. *In mentionem alicujus rei incidere,* Cic. de Amic. c. 1. auff ein Ding kommen / des zu gedencken. *Mentionem alicujus rei intermittere,* eines Handels nicht gedencken. *Mentionem de aliqua re movere* dixit Livius 28. c. 11.

¶ Amens, ἄνους, de statu mentis dejectus, stultus, quasi sine mente, Närrisch / Unweiß. Cic. 2. de fin. c. 22 *An me tam amentem putas, ut apud imperitos isto modo loquar?* Idem pro Rosc. Amer. c. 14 *Pater amens, qui odisset filium sine caussa.* Idem Philipp. 5. *Homo amentissimus.* Idem pro Rabir. cap. 8. extr. *quos amentissimus fuisset, si oppugnasset.*

¶ Amentia, ἄνοια, Unsinnigkeit. Ter. Andr. a. 5. sc. 3. v. 16 *Cur meam senectutem sollicito hujus amentia?* Cic. 2. Catil. c. 11 *Mens sana cum amentia confligit.*

¶ Dēmens, Aberwitzig. Idem fere quod amens. Quanquam alii distinguant: ut *amens* dicatur, qui omni sensu & ratione caret; *demens* vero sit, qui non est integra mente sana, retinet tamen communem vitæ cultum. At Cic. 3. Tusc. c. 5 confundit: *nec minus,* inquit, *illud acute, quod animi affectionem lumine mentis carentem nominaverunt* Amentiam, *eandemque* dementiam. Idem in offic. 1. c. 24 *in tranquillo tempestatem adversam optare dementis.* Idem de Arusp. resp. c. 27 *plenus inconsideratissimæ ac dementissimæ temeritatis.* Et in Pison. c. 20 *Dementior Tragico Oreste aut Athamante.* Lactant. lib. 5. c. 10 *Quid potest esse hac pietate dementius, quam mortuis humanas victimas immolare & ignem cruore hominum tanquam oleo pascere?* Idem de morte persecut. c. 31 *dementissimus tyrannus.*

¶ Dementia, stultitia, Thorheit. Cic. 4. Catil. c. 10 *dementia depravatus.* Cæs. lib. 4. Bell. Gall. cap. 13 *id summæ dementiæ esse judicabat.*

¶ Demen-

¶ Dementer, stulce, insane. Thöricht / unbesonnener Weise. A Cic. 3. in Catil. cap. 9 *Tanta res tam dementer credita.*

¶ Dementio, Dementire; desipere, insanire. Lucret. l. 3. v. 464

Quin etiam morbis in corporis abstrusa errat
Sepe animus, dementit enim deliraque fatur.

Usus & Tertullianus est Apolog. c. 23, ubi Pamelium vide: Et Apulejus Apolog. semel iterumque. Est autem quasi mente exire. Pro quo &

¶ Dementare Lactantius de Mort. Persecut. cap. 7. extr. dixit, *Ita semper dementabat*; id est Jo. Columbo interprete, insaniebat, furiosus & demens erat. Vetus Onomasticon: *Demento*, ας, ἐξ-ω. Quod etiam in Tertulliani locum irrepserat, ubi membranarum fide emendatum purgatumque est.

¶ A *Mens* videtur etiam *Menisco* fluxisse, cujus composita supersunt

¶ Comminisci, quod est excogitare, aussinnen/erdencken/erdichten. Ter. Heaut. a. 4. sc. 6. v. 8 *Hujusmodi res semper commini-scere*, du erdenckest immer solche Ränck. *Ingeniosus ad comminiscendum*, ad Herennium lib. 2. c. 7.

¶ Commentum, res ficta atque excogitata. erdichtetes Ding. Ter. 1. sc. 3. v. 20 *Atqui ipsis commentum placet*, sie haben Gefallen an ihren eigenen Lügen. In quo passivi significatio est. Similiter *commenta funera* pro fictis & falsis dixit Ovidius 6. Metam. v. 565.

¶ Commentitius, fictitius, erdicht / *Commentitii & ficti Dii*, erdichtete und falsche Götter / Cic. 2. Nat. D. c. 28. Et, *Ficta & commentitia fabula* 3. Off. c. 9. *crimen commentitium*, pro Rosc. Am. cap. 15. Et *commentitia spectacula* apud Suet. Claud. c. 21. sunt recenter inventa, quæque usitatis opponuntur.

¶ Commentor, oris, pro *inventore* posuit Ovidius 3. Fast. v. 785. *æva commentor*, i. e. Bacchus. Erfinder.

¶ Commentor, commentari, cogitare, tractare, disputare. Cic. Tusc. lib. 3. c. 14. *Futuras mecum commentabar miserias*, ich bedachte und beherzigte bey mir selbst mein künfftiges Elend. *Commentandi caussa atque inter se colloquendi congregari*, lib. 1. de Divin. c. 41. zusammen kommen/ von Sachen mit einander zu reden und handeln. ¶ 2. Utuntur & pro *enarrare scribendo*, ut, *Acron in Horatium commentatus est*, hat geschrieben über den Horatium.

¶ Commentatus, a, um, passive. ut, *diu & multis lucubrationibus commentata oratio.* Quint. Cic. lib. 16. ep. penult.

¶ Commentatio, cogitatio, meditatio. *Accurata & meditata commentationes*, wohlbedachte Gedancken/ Cic. 1. de Orat. c. 60.

¶ Commentator, oris, mendax, der was ertichtet. Apulejus Apolog. p. 321. ed. Elmenh. *Omnium falsorum commentator, omnium simulationum architectus.*

¶ Commentarium, liber in quem memoriæ gratia capita & summas rerum annotamus, Verzeichniß/ Register. Senec. Epist. 33 *Zenoni* tribuit, *Turpe esse seni ex commentario sapere, experientia enim multa docet.* Seneca Pater in Excerpt. Proœm. 3. Controv. *Sine Commentario nunquam dixit: nec hoc commentario contentus erat, in quo nuda res ponuntur* &c. Scripsit commentarios bellorum suorum aliquot Cæsar, h. e. non libros exacte explicantes & plene bellorum eorum historias, sed perstringentes & materiam eas exequendi aliis subjicientes, quemadmodum Valla indicat lib. 4. c. 21. Hinc historiam compendiosam & rudem *commentarium* dixit Cic. ad Att. 1. Ep. 16. & 17. & l. 2. Ep. 1. *Commentarium consulatus mei Græce compositum misi ad te*, &c. *Facere & conficere commentarios*, Ciceronis & Quintiliani locutiones sunt. Vid. 5. Fam. ep. 12. extr. Sic cum alii, tum Trajanus ad Plinium epist. 106. sub lib. 10. epistolar. Plinii dixere, *Referre in commentarios*, verzeichnen. ¶ 2. Est & expositio & interpretatio auctorum *Commentarius* vel *Commentarium. Conscribere, Componere, in auctorem aliquem commentarios, commentaria*, a Gellio dictum legitur lib. 2. c. 6. & lib. 14. c. 3. Vid. de hâc voce plura apud Laur. Vallam lib. 4. Eleg. c. 21. Ramirez in Pentecont. pag. 127, Bernegg. ad Suet. Cæs. c. 56, 1. Buchn. ad Plin. l. 6. Epist. 22. & lib. 10. Epist. 96.

¶ *A Commentariis*, Latina phrasis est, significans eum, qui commentariis præest, quem *Commentariensem* vocant Asconius & Budæus, ein Buchhalter / der allerley Handlungen auffzeichnet/ D Schreiber.

¶ Commentariensis etiam is speciatim dicebatur, qui commentariis damnatorum seu carceris præerat. Jul. Firmicus lib. 3. Astrol. cap. 6 *Erunt commentarienses*, inquit, *quibus damnatorum cura committatur.* Lege 4. Cod. de Custodia reor. *Ad commentariensem receptarum personarum custodia observatioque pertineat.*

¶ Commentariolum. Cic. 4. de Fin. c. 4 *eisdem de rebus semper, quasi dictata, decantare, neque a commentariolis suis discedere.*

¶ Reminiscor, reminisci, recordari, sich erinnern / sich wieder besinnen/ ab antiquo *Meniscor* est. Genitivo & Accusativo jungitur, ut, *Reminiscebantur Calend. Januarii.* Cic. Att. 4. ep. 2 *Ea potius reminiscere, quæ digna tuâ personâ sunt*, Ser. Sulp. Ciceroni lib. 4. ep. 5. bedencke vielmehr das / oder dencke an das / 2c. *Reminisceretur veteris incommodi*, Cæsar 1. de B. Gall. c. 13. Et Statius 12. Theb. v. 391. *miseros reminiscitur actus.* Deponens est, non Activum, eleganti epigrammate ostendit Ausonius num. 49.

¶ Reminiscentia; qua voce nonnulli ἀνάμνησιν illam Socraticam reddiderunt, ut Tertullianus de Anima c. 23, quod Cicero maluit *recordationem* vertere 1. Tusc. cap. 24. Nihil autem aliud est, quam progressio, qua ex aliquibus memoria comprehensis in ejus cognitionem venimus, quod nec *memoriæ* occurrebat, nec à *memoriâ* penitus exciderat. E. gr. Si quis heri librum in loco aliquo reposuit, cujus loci ei hodie in mentem non venit, & ut ipsum in memoriam reducat, loca ubi heri fuit, & eos, quibus cum locutus est, animo repetat, tandemque ex alicujus memoriâ occurrat menti locus, ubi librum reliquerat, dicitur locum illius *reminisci*, cujus antea simpliciter recordari non poterat.

MENSA, inde dicta, quod in medio poni solebat, μέσον τῆς εἰς μέσον ἵστης, quemadmodum Plutarch. scripsit in problem. *Acerna, querna mensa*, &c. ein ahörnin/ ein eichen Tisch. *Accumbere ad mensam*, zu Tische sitzen. *Mensas conquisitissimis cibis exstruere*, wohl speisen / Cicero 5. Tusc. c. 21. In Sallust. declamator, *Tu omnium mensarum assecla*, der du dich überall zu Gast bittest. Seneca Thyeste v. 452. *Tutus mensa hospitur angusta cibus*, id est, frugali vel tenui. Plaut. in Trin. a. 2. sc. 4. v. 77 *Verecundari neminem apud mensam decet.* Eoban. Idyl. 14

Semper abundantes pariunt fastidia mensæ,

wenn die Maus satt ist/ schmeckt das Meel bitter. *Jucunda post fatigationem mensa plena*, nach Arbeit schmecket das Essen wohl/ πρανὲς, ἐν κενεχίαι τράπεζα πλήρης. Euripid. in Hippolyt. *Mensa secunda*, dicuntur, quæcunque vel ex fructibus, vel aliis rebus post cibos loco postremo apponuntur. Confect/ Obst / gebackene Kuchen / 2c. Cic. singulariter extulit ad Attic. lib. 14. ep. 6 *Hæc ad te scripsi, appositâ mensa secundâ.* Itemque Nepos Agesil. cap. 8 *Secundam mensam servus desiderat.* De inferiecta hujus vid. Stuck. Antiqu. Convival. lib. 3. cap. 2. & Buleng. de Conviviis lib. 2. cap. 39. ¶ 2. Mensa etiam aliquando aralum, ἐσχάρα significat. Petron. *Enothea mensam veterem posuit in medio altari, quam vivis implebit carbonibus.* Vid. Festum & ibi Scalig. ¶ 3. Et *Mensa, Tabula* argentariorum est, Wechseltisch / Wechselbanck. *Mensa publica*, Cicero. Unde & ipsi *mensarii* dicti. ¶ *Mensam Lanioniam* in carnificis instrumento Suetonius nominat Claud. c. 15. Ubi vide Casaub. & Berold.

¶ Mensula dimin. Plaut. in Most. act. 1. sc. 3. v. 150 *Puer appone hic mensulam*, richte hie ein Tischlein zu. Et Apul. 2. Milet. p. 121 *Grabatulum meum adsistit mensulâ cœnæ totius honestas reliquias tolerans.*

¶ Mensālis, ad mensam pertinens. ut *Argentum mensale*, Vopisc. in Tacito cap. 10. *Vinum mensale*, Idem in Aureliano c. 9 ex epistola Valeriani.

¶ Mensārius, argentarius, trapezita, τραπεζίτης, ein Wechseler der mit Gelde umgehet. Livius lib 7. c. 21 *Quinque viros creatos, quos mensarios ab dispensatione pecuniæ appellarunt.* Pecunia enim in *mensa* numerabatur. Unde subjicit Livius ibidem: *mensis cum ære in foro positis.* Add. lib. 23. c. 21.

¶ Mensularius, idem. Gloss. Vet. *Mensularius*, τραπεζίτης. Usus & Seneca Controvers. 24.

MENSIS, tempus lunæ cursus, eine Monatzeit/ Monat. Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 27 *Lunæ cursus, quia mensa spacia conficiunt, menses dicuntur.* Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 34 *Mensis hic agitur jam septimus*, es ist nun der siebende Monat. Idem in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 57 *Hæc dum dubitas, menses abierunt decem*, seyn verlauffen oder hingangen. *Exacto mense*, Virgil. 3 Georg. 139. nach verlauffener Monatzeit. Cic. 5. fam. ep. 6 *Res tota in mensem Januarium rejecta est*, ist aufgeschoben biß auf den Jenner. Manilius lib. 3. v. 526

Non annis anni, non menses mensibus æque
Conveniunt, &c.

Ausonius de mensibus:

Æthereos menses, & tempora quattuor anni,
Quattuor ista tibi subjecta Monasticha dicent:
Martius, Aprilis, Majus sunt tempore veris.
Julius, Augustus, nec non & Junius, æstas.
Septembri, Octobri, autumnus totoque Novembri;
Brumales, Janus, Februarius, atque December.

Nomina mensium ad suum nomen transferre conabantur Impp. Rom. De Julio & Augusto res nota: de Neroneo, Suet. c. 55. & de Commodo mense Herodian. l. 1. c. 14, Lamprid. c. 11.

¶ Item pluraliter Fluxus mulierum, menstruum. Plinius lib. 7. c. 15 de mola: *Movetur*, inquit, *sistitque menses.*

¶ Bimensis, duo menses. Livius 45. c. 15 *ut anni & bimensis tempus prorogaretur.*

Adjectiva a *Mensis*, sunt

¶ Bimestris, e, duorum mensium, *Bimestris Consulatus*, Plancus Ciceroni 10. epist. 24. *Frumentum bimestre*, Plin. 18. c. 7, quod intra duos menses matuescit. *Porcus bimestris*, Horat. 3. oda 17.

¶ Trimestris. Plin. 7. c. 15. *trimestri spatio largius.* & lib. 18. cap. 7 aliquoties.

¶ Septemmestris. Ut, *Septemmestres infantes*, Censorin. c. 8. Sieben Mónats-Kinder. *Partus septemmestris*, ibidem cap. 11. pr.

¶ Decemmestris. Idem cap. 11 *Partus decemmestris.*

¶ Semestris. *Regnum semestre*, ein Regiment von einem halben Jahr / Cic. ad Attic. lib. 10. epist. 8.

¶ Intermestris, ut, *Luna intermestris*, hoc est, interlunium, Plinius 16. c. 39.

¶ Quotmensibus, sicut *quotannis* compositum, Monatlich. Vitruvius lib. 10. cap. 7 *Hodie quotmensibus magistratus in eum locum proficiscitur.* Et Cato de R. R. c. 43 [Popma 44] *Semel in mense sulcos, & circum capita oleagina quotmensibus, usque donec trimae erunt, fodere oportet.* Varro autem 4. de LL. cap. 8 *qua* [via] *sacra quotquotmensibus feruntur in arcem*, geminata vocula, quamvis & *quot* semel legatur, ut in margine editionis cum Scalig. &c. notis adscriptum est.

¶ Menstruus, ut, *Menstruum spatium. Ratio menstrua*, Cic. pro Q. Rosc. c. 3. eine Rechnung von vier Wochen. *Cibaria menstrua*, Idem in Verr. 5. cap. 30. Nahrung auff vier Wochen. Quod & *Menstruum* simpliciter Livius dixit lib. 44. c. 2, *Consul menstruum jusso milite secum ferre, profectus est*, id est, annonam mensis unius, Proviant auff einen Monat. ¶ *Menstrua* etiam *sacra* sunt, quæ quot mensibus pro exercitus incolumitate, & maximè salute suorum persolvi nescio an Romani, Barbari certe moris antiquitus fuisse videtur.

¶ *Menstruum* substantive dicimus profluvium mulierum; quod singulis mensibus iis accidere soleat. Die Blume der Weiber. Tacitus 5. Hist. c. 6 *Sanguinem* vocat *quo fœmina per menses exsolvuntur.* vid. Plin. lib. 2. c. 36. & lib. 7. c. 15.

¶ Bimenstruus, ut bimestris. Gloss. Cyr. δισμηνιαῖος.

¶ Trimenstruus eodem Glossario, τριμηνιαῖος.

¶ Intermenstruum, luna extrema & prima. Varr. de re rust. lib. 1. cap. 37 pr. *Luna decrescit, quoad ventat ad intermenstruum: e quo die dicitur luna esse extrema & prima.* Et Ammianus lib. 20 cap. 3 *Interménstruum lunæ ad idem revocatur initium certis temporum intervallis.*

¶ Menstrualis, menstruus: item singulis mensibus quod fit, aut aliquid patitur. Prudentius Lunam, quam *menstruam* dixit Hymno Epiphaniæ v. 10, vocat in Romano v. 538 *sphæram menstrualem*: *Sphæram ruina menstrualem destruet.*

Sic Plauto Capt. act. 3. sc. 1. v. 23 *menstruales epulæ* sunt, quæ vel in mensem satis essent. Plinius lib. 7 c. 15 pr. & ex eo Solinus cap. de Homine [1. vel 4] *Mulier solum animal menstruale est.* Rursus Plinius 19 c. 10 *mulier menstrualis*, menstruo laborans.

¶ Mensurnus, menstruus, Priscianus sub fin. lib. 2 Ciceroni vindicat ex lib. 1. de invent. c. 26. ubi vulgo hodie *menstrui* legunt: sed etiam *mensurni* nonnullos MSS. codices referre testis Gruterus est. Cyprianus Epist. 34. extr. *Divisiones mensurnas aquatis quantitatibus partiantur.*

MENTA & Mentha, herba ab odore grata, Græcis ἡδύοσμος, dicta, Múntze / Krausemúntze. Diversæ ejus species sunt. *Mentha rubea*, quam & *crispam* vocant, Krausemúntz. *Mentha Græca*, seu *Saracenica*, unser Frauen Múntz / oder Römische Salbey. *Calamintha*, καλαμίνθη. *Calamentum* vulgo, wilder Poley. *Mentha aquatica*, Bachmúntz / oder Fischmúntz. Mart. 10. Epigr. 47

In quibus est lactuca sedens, & fetile porrum,
Nec deest ructatrix mentha, nec herba salax.

¶ Mentastrum, seu rectius *Menthastrum*, mentha silvestris est, Pferdmúntz / Roßmúntz / Plin. Bord. Matth.

Μίνθην ἐν πολέμῳ μήτ' ἔσθιε, μήτε φύτευε.
Mentham nec comedas nec plantes tempore belli.

Hoc est, Ne quid alieno tempore facias, quod officiat. V. Chil. Mentham enim, propterea, quia membra refrigeret, audaciæ, fortitudinis, quibus in bello opus maximè est, retundere vires Aristoteles indicat in problematibus: Meminit Tiraquellus.

Mentagra vide in *Mentum.*

MENTĪGO, morbus est, velut ignis sacer agnorum lactentium, fœdis ulceribus obsidens, pastores *ostiginem* vocant, eine böse Räude úm das Maul der Lämmer / Columell. 7. cap. 5.

MENTIOR, mentiri, mendacium dicere, Lügen. Antiqui etiam *mentio* dixére auctore Prisciano lib. 8. p. 799, sed nullum exemplum adfert. Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 30 *qui mentiri aut fallere insueverit patrem, tanto magis audebit cæteros.* Idem in Heaut. a. 3. sc. 2. v. 38 *Non est mentiri meum*, man ist an mir keiner Lügen gewohnet. Cic. de orat. 2. c. 45 *De me nulla est caussa cur mentiar*, habe keine Ursach Lügen von mir zu sagen. Idem 3 offic. cap. 20 *In virum bonum mentiri non cadit emolumenti sui caussa.* Gell. ex Nigidio sic lib. 11. c. 11 *Vir bonus præstare debet, ne mentiatur* soll nicht unwarhafftig seyn. *Prudens ne mendacium dicat*, soll nicht nachreden was von andern gelogen. Sic enim inter *mentiri*, & *mendacium dicere*, discernit. Qui mentitur, alios fallit; Qui *mendacium* dicit, ipse fallitur. Quæ tamen sæpe confunduntur. Corn. Nep. Attic. *Mendacium neque dicebat, neque pati poterat.* Ubi *Mendacium dicere* nihil aliud est quam *mentiri.* Cic. ad Quint. fratr. lib. 1. ep. 1. cap. 5 *Natura, frons oculi, vultus, persæpè mentiuntur, oratio verò sæpissimè*, die Augen und das Geberde triegen offt / die Rede aber sehr offt. ¶ 2. Mentiri aliquando est similitudinem alicujus referre, imitari, assimulare. Val. Flaccus lib. 7. v. 355

Non jam mentita vultum vocemque resumit,
Calliopes - - - Idem lib. 7. v. 211
Sicut erat, mutata Deam, mentitaque vittis
Vestibus, & Magicâ Circen Titanida virgâ.

Ita Virgil. Eclog. 4. v. 42

Nec varios discet mentiri lana colores.

Martial. lib. 3. Epigr. 43

Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis;
Tam subito corvus, qui modo cygnus eras.
Non omnes falles, scit te Proserpina canum;
Personam capiti detrahet illa tuo.

¶ Mentitus passive, pro falso & commentitio. Vetus Poëta apud Suetonium Othone cap. 3

Cur Otho mentito sit quæritis exul honore.

Conf. Barth. ad Scriptor. Venat. p. 78.

¶ Commentior, mentior, comminiscor. Apulejus Apolog. p. 314 *Lignum a me toto oppido quæsitum, non piguit vos commentiri.* Ita & Pricæus pag. 71.

¶ Ementior, ementiri, erlügen / palam mentiri. Cic. de opt. gen. orat. cap. 7. *Æschines legationem ementitus est*, hat die Legation mit Lügen ausgebracht / oder fürgewand. *Ementiri suum genus*, falschen Bericht thun von seiner Ankunfft / Idem pro Corn. Balbo cap. 2.

¶ Ementitus, passive, erlogen. Cic. Philipp. 2 c. 35 pr. *quod me de exentis auspicus putares esse dicturum.* Idem de N. Deor. 2 cap. 21 *ementita ea, & falsa, plenaque errorum.*

¶ Mendax, qui mendacium frequenter dicit, lügenhafftig / der gerne leuget. *Fama mendax*, Propert. 4. eleg. 2. *Forma mendax*, die offt betreuget / Ovid. 3. Metam. v. 439. *Parthis mendacior*, Horat. 2. Epist. 1. v. 112. ¶ *Mendaces facere, ut nec vera dicentibus credatur*; antiquum sermonem D. Hieronymus tradit Epist. 2. Quam verum ergo erit, quod Cicero dixit lib. 2. de Divinatione cap. 71, *Mendaci homini, ne verum quidem dicenti, credere solemus.* Nec minus illud tritum est: *Mendacem memorem esse oportet*, quod Apulejus Apolog. p. 318 non de nihilo ita dici existimat.

¶ Mendacium, eine Lüge. *magnum & impudens mendacium*, Cic. pro Cluent. c. 60. At *mendacium dicere* quotuplici sensu dicatur, vide supra in *Mentiri.* Rursus Cic. pro Muræna c. 30 *Improbi hominis est mendacio fallere*, Lügen und Trügen gehört keinem ehrlichen Manne zu. Plaut. Most. a. 3. sc. 1. v. 136 *Calidum, hercle audivi optimum mendacium.* Lactant. lib. 5. c. 3. pr. *Hæc est mendaciorum natura, ut cohærere non possint.* Οὐδὲ ἕρπει ψεῦδος εἰς χρόνον. Hoc est, *Nullum mendacium veterascit*, keine Lügen wird alt / oder bestehet lange / Sophocles. De duplici mendacio, quorum alterum ex ignorantia, alterum ex malitia est, Vide Polyb. lib. 12. p. 68. Alias malitioso opponitur *officiosum*: & Augustinus quoque *officiosa mendacia* memoravit epist. 8. cap. 3, & epist. 9. cap. 3.

¶ Mendaciunculum, *Mendaciunculis [illegible]gere*, legunt alii, *mendaciolis*, apud Ciceronem lib. 2. de orat. cap. 59.

¶ Mendaciter, adv. Solinus cap. 4 de Similitudine formæ: *Liquido manifestabitur, nihil te antiquitatem mendaciter prædicasse.* Augustinus Hieronymo epist. 9. c. 4 *nec mendaciter, nec incongrue faceret.* Arnobius lib. 5. p. 166 *mendaciter & falsitatis alicujus fictione composita.* Idem lib. 1. p. 43 *Conscriptores nostri mendaciter illa promserunt.* Superlative *mendacissime affirmare*, Augustinus lib. 1 contra Julian. Pelagian. [al. 5] a Menardo in lucem producto, cap. 104. Idemque de Morib. eccles. cathol. cap. 17 *mendacissime dicere.*

MENTVM, quod homini tantum est, quemadmodum & malæ, Plinio teste, das Kinn / ab eminendo dictum, γένειον. Plin. lib. 11 cap. 45 *Antiquis Græcis in supplicando mentum attingere mos erat.* Lactant. de Opif. c. 10 *Deductum clementer a genis mentum, & ita inferius conclusum, ut acumen ejus extremum signare videatur leniter impressa divisio.* Figurate bobus mentum Virgil. tribuit Georgicorum 3. v. 53

Et crurum tenus a mento palearia pendent.

¶ Mento, ónis, majore mento præditus. Arnob. lib. 3. p. 108.

¶ Mentagra, morbus, quoniam a mento oritur, joculariter primum, deinde usu confirmante, etiam sine joco ita appellatus. vide Plinium lib. 26 ineunte. Elegantius Græco nomine *Lichen*, λειχήν, vel pluraliter nominatur *Lichenes.* Plinius ibidem. Der Ansprung.

MENTOR, mirus in vasis cælandis artifex, de quo Plinius lib. 33 cap. 2. Et Juvenalis Sat. 8. v. 102

Et cum Parrhasii tabulis, signisque Myronis,
Phidiacum bibebat ebur, nec non Polycleti
Multus ubique labor: rara sine Mentore mensa.

Et Martial. l. 4 epigr. 38 *Argenti genus omne comparasti*
Et solus veteres Myronis artes,

Solus

Solus Praxitelia manus, Scopaque,
Solus Phidiaci toreuma cœli,
Solus Mentoreos habes labores.

Ponitur per metonym. pro *toreumate* apud Juvenal. dicto loco *Rara sine Mentore mensa.*

¶ Mentoreus, adj. *Opus mentoreum,* Propert. lib. 1. eleg. 14. pr. Adde Martial. jam laudatum.

MEO, meare, ultro citroque ire, gehen / wandern. Plin. lib. 10. cap. 38. extr. *Aves in volatu subrecta, prona, obliqua, resupina feruntur, ut si pariter cernantur plura genera, non in eadem natura meare videantur.* Lucanus lib. 3. v. 640

Discursuque animæ diversa in membra meantis.

¶ Meatus, ein Gang. *Aves vario meatu feruntur,* die Vögel haben mancherley Flug oder Gang / Plin. 10. cap. 38. pr. *Meatus fluvium,* id est, cursus vel motus; Idem lib. 2. cap. 8. Est & meatus fluminum. Tacitus German. cap. 1 *Danubius in Ponticum mare sex meatibus erumpit.* Mit sechs Strömen / oder Armen.

¶ Meabilis, e, quod facile penetrat, ut, *Aer meabilis per cuncta rerum,* die Lufft / so leichtlich durch alles gehet / Plin. lib. 3. cap. 5. Idem lib. 6. cap. 1. de Bosporo: *vel bubus meabili transitu.*

Composita a *Meo.*

¶ Commeare, ausgehen / auswandern. Terent. Hec. 1. scen. 2, 100 *Senex rus abdidit se, huc nunc in urbem commeat,* kommt selten hieher in die Stadt. Cic. pro Lege Manil. cap. 18 *omnes undique cum mercibus atque oneribus Delum commeabant.* Et, *Vicissim retro commeant omnia,* de N. Deor. lib. 3. c. 12. Idem ad Att. 8 ep. 9 *Crebro illius litera ad nos commeant*

¶ Commeatus, nom. est facultas ad tempus a militia aliove muniendi recedendi, militi ab imperatore data, Valla auctore. COMMEATVS, inquit Festus, *tempus illud significat, quo quo ire & redire possit.* Hoc spatium si excederet miles, *emansoris* aut *desertoris* loco habebatur. De quo JCti Dig. de re militari. Livius lib. 3 cap. 46 *Appius collegis in castra scribit ne Virginio commeatum dent; atque etiam in custodia habeant.* Paullo post: *Commeatu sumto profectus Virginius.* Sic *petere, dare, accipere,* Commeatu *sumto* dicimus. Suetonius Tiberio cap. 12 *a commeatu repetentes castra:* est præterita commeatus die: Ita *ex commeatu redire* Seneca dixit lib. 1. de ira c. 16. Quamvis autem *commeatus* iste ad militiam pertinebat maxime: tamen extra eam non nisi data venia magistratus & alii ex urbe Italiaque abire poterant; ut ita quævis abeundi & peregrinandi facultas veniaque *commeatus* appellaretur. Vellej. Pat. 2. cap. 99 de Tiberio: *Dissimulata caussa consilii sui, commeatum à socero atque eodem vitrico* (Augusto) *acquiescendi a continuatione laborum petiit.* Id est veniam secedendi in otium. V. Suet. Tib. cap. 10. & 31. itemque Calig. cap. 29. nec non in Claudio cap. 20. & 23. Et Lipsium ad 12. Annal. Taciti pag. 304. Seneca præfat. lib. 3. Nat. Quæst. sub f. *Sine intervallo, sine commeatu,* i. e. absque vacatione. Id quod ad morbi vacationem eleganter idem Seneca transfert Epist. 54 pr. *Longum mihi commeatum dederat mala valetudo.* ¶ 2. Et commeatus in utroque numero, pro exercitus alimonia, aut hominis etiam privati, Proviant. Cic. pro leg. Manil. cap. 17 *Commeatu, & privato & publico prohibebamur.* Cæs. lib. 1. Beli. Civ. cap. 36 *Commeatus ad obsidionem urbis reservare.* Et Plinius Paneg. cap. 32 *Æternis commeatibus Orientem Occidentemque connectit.* id est frumentariis navibus, ultro citroque commeantibus. *Intercludere hostes commeatu & frumento,* Cæsar Gall. lib. 1. cap. 48. die Zufuhr versperren. Item Vet. Gloss. *Commeatus, σιτηρέσια. Commercium* vocavit Frontinus. Vide, infra in *Merx.* ¶ 3. *Commeatus* etiam dicuntur cum plures naves una aliquo appulerunt: Græcis φόρτος, καταγωγὴ πλοίων. Cæsar 5. de B. G. cap. 23 *His* (navibus) *deductis, quod & captivorum magnum numerum habebat, & nonnulla tempestate deperierant nautæ, duobus commeatibus exercitum reportare constituit.* Suetonius Nerone cap. 20 *Captus modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo commeatu Neapolim construxerant.* V. Casaub. ad Suet. Aug. p. 120.

¶ Commeator. Apul. lib. 11. p. 262 de Mercurio: *ille Superum commeator, & Inferum.* Quæ repetit in Apologia p. 315. Interpretis loco potest Claudianus esse lib. 1. de Raptu Pros. vers. 89. seq.

¶ Commeabilis. Arnobius lib. 7. p. 233 *Quidquid reciprocot habitus auris commeabilibus ducit,* was Athem holet. Commeabile ergo, quod ultro citroque commeat, vel ubi licet ita commeare.

¶ Incommeabilis, non commeabilis. Ammianus lib. 16. c. 20 pr. *via cluosa & incommeabilis.*

¶ Demeare, deorsum meare, hinabgehen / herabgehen. Apulej. lib. 6. p. 180 *ad Tartarum Manesque demeare:* & lib. 10. pag. 254 *Corpus candidum, quod cælo demeat.*

¶ Demeaculum. Apulejus sub init. lib. 6 *Illuminarium Proserpina nuptiarum demeacula, & luminosarum filia inventionum remeacula.* Vetus Onomasticon: *Demeaculum, κατωτερεία,* id est descensus.

¶ Immeare, Plin. lib. 8. cap. 25 *Delphini immeantes Nilo,* hoc est, in Nilo meantes, natantes.

¶ Permeare, durchwandern / durchgehen. *Permeare & transire per omnia,* Cic. 4. Acad. cap. 37. extr.

¶ Permeabilis, e, quod transiri potest. Solinus cap. 47 (al. 60) de Caspius portus: *Latitudo vix est plaustro permeabilis.*

¶ Permeator. Tertullian. Apol. c. 21 *Permeator universitatis spiritus.*

¶ Prætermeare, vorbeygehen. Lucretius lib. 1. v. 319

Sæpe salutantum tactu prætergue meantum.

Tmesis est non inelegans. Et Ammianus lib. 31. cap. 23 *quos* [tractus] *Ister prætermeat.*

¶ Rĕmeare, redire, Virg. 2. Æn. v. 95

Si patrios unquam remeassem victor ad Agros.

Martialis lib. 1. Epigr. 16

Gaudia non remeant, sed fugitiva volant.

¶ Remeaculum, reditus, locus per quem reditur. Vide, quod præcessit, *Demeaculum,* ubi Apulejum auctorem laudavimus.

¶ Remeābilis. Prudentius Apotheosi v. 1053

Cum moritur Christus, cum flebiliter tumulatur,
Me video: e tumulo cum jam remeabilis adstat,
Cerno Deum.

¶ Irrĕmeābilis. Virgil. 3. Æn. v. 591 *irremeabilis error:* & 6. Æn. v. 425 *irremeabilis unda:* & Silius lib. 5. v. 40 *irremeabile littus.*

¶ Subtermeare. Claudianus Eidyllio, cui *Aponus* nomen, v. 61

Et junctos rapido pontes subtermeat æstu.

¶ Supermeare. Plinius lib. 2. cap. 103 *Quædam dulces inter se* [aquæ] *supermeant alias.* h. e. non miscentur, sed supernatant, quod ex amnibus probat, qui se lacubus infundunt.

¶ Transmeare. Apulejus lib. 6 *limite transmeato,* ut Pricæus legit p. 120. Corrupte Elmenh. (p. 130) *transmeatam.* Et Ammianus lib. 27. c. 18 *Transmeato lentius freto.*

¶ Transmeabilis. Beda lib. 1. Hist. eccl. Angl. c. 25 *Transmeabilis fluvius.*

MĔPHĪTIS, mephītim, μεφῖτις, terræ pūtor ex aquis nascens sulphuratis. Virgil. 7. Æn. de valle Amsancti in Hirpinis:

Sævamque exhalat opaca mephitin.

Pers. satyr. 3. v. 99

Gutture sulphureas lente exhalante mephites.

¶ Mephītĭcus, adjectivum. Sidonius lib. 3. epist. 13 *Exhalatus e concavo molarium computrescentium mephiticus odor.*

MERĀCVS, a, um, id est, merum, purum. *Vinum meracum,* Celsus lib. 5. cap. 27. reiner und ungemischter Wein. *Bibere meracius,* Idem lib. 1. cap. 3. *vinum meracius sumere,* id est, cui minus aquæ sit admistum, Cicero 3. N. Deor. cap. 31. Wein der etwas starck / milde ist / und ungemenget. Et Apulejus Florid. lib. 4 sub fin. *Musarum craterem, versa vice quanto crebrior, quantoque meracior, tanto propior ad animi sanitatem.* Propertius lib. 2. El. 33. v. 27 *Ah pereat quicunque meracas repperit uvas.*

¶ *Meraculum vinum,* Plin. libr. 20. cap. 19. extr. & Scrib. Larg. Composit. 134 per diminutionem.

¶ Meraciùs, adverb. Sidonius principio lib. 4 *Purius, fortius, meracius amat.*

MERCES, stipendium pro labore, a merendo, Lohn. *Conducere mercede,* Cic. Offic. 2. cap. 6. fin. um Lohn dingen oder miethen. *Mercede cum aliquo pacisci,* Livius lib. 25. cap. 33. pr. mit einem dingen / eins werden. Juvenal. sat. 7. v. 157

Nosse velint omnes, mercedem solvere nemo.

Silius lib. 13. v. 663

Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces.

¶ 2. Transfertur & ad pecunias, quæ pro conductis a nobis rebus penduntur. Cæsar 3. de B. C. cap. 21 *Duas* (leges) *promulgabit; unam qua mercedes habitationum annuas* (Jährlichen Haußzinß) *conductoribus donabit.* Græci ἐνοίκια vocant. Suetonius absolutè *Habitationes* Cæs. cap. 38. JCti *obventiones,* ut ibi notat Casaubonus. Idem Sueton. Cæs. cap. 20 *mercedes* dixit, qua publicani pro vectigalibus pendebant. ¶ *Mercedes prædiorum* Cic. lib. 2. de Fin. c. 26 extr. dixit, Einkommen von den Gütern.

¶ Mercēdŭla, dimin. Cic. 1. de orat. c. 45 *Infimi homines mercedula adducti præbent se ministros.*

¶ Mercenarius, operarius mercede conductus, ein Miethling / Taglöhner. Vet. Gloss. *Mercenarius, μισθωτὸς, μισθοφόρος.* Nec de operariis tantum, sed de aliis quibusque dicitur, qui mercede parantur. Cic. pro Font. cap. 10 *Potestis mercenarios gratuitis anteferre?* Quanquam hic adjectivum videtur esse, ut *gratuitus,* sub quo *homines* intelligantur. Nam

¶ Mercenarius revera adjectivum est. Vet. Gloss. *Mercenarius, μισθωτός;* & Onomasticon: *Mercenarius adject. ἐμισθός.* Apulejus 7. p. 194 *mercenariis discursibus.* Et Cic. in Pison. cap. 21 *Gabinius tribuit se mercenarium comitem regi,* zum Gefertten um den Lohn. *Liberalitas mercenaria,* cui opponitur *gratuita,* Idem de Legib. lib. 1. cap. 18. *Mercenaria operâ, mercenarii homines* &c. apud auctores passim non sine contemtu dicuntur. Nam, quod Cicero dixit Offic. 1. cap. 42, *illiberales & sordidi quæstus mercenariorum omnium:* & Corn. Nep. 18, 1 *Mercenarii scriba.*

Mercor, mercari, cum derivatis, quære infra sub *Merx*.

MERCVRIVS, Planeta. Plin. lib. 2. cap. 8 *Proximum Soli Mercurii sidus.* ¶ 2. Item Majæ & Jovis filius Deorum nuncius & interpres. Qui & Palæstræ & mercaturæ, & eloquentiæ &c. præesse creditus. Vid. Prolog. Amphitr. Plautinæ, & ibi Taubm. pag. 10. itemque Horatium lib. 1. ode 10. ibique Interpretes: & Alexandrum expositione Tabulæ Heliacæ pag. 31. & seqq. quibus adde Lubin. ad Pers. p. 389. 814. Furum quoque Deus, & doctor erat. Gallæus ad Lactant. p. 50. 51. De eo Apulej. lib. 10 *Adest luculentus puer &c. quem caduceum & virgula Mercurium judicabat.* ¶ *Non ex quolibet ligno exsculpi debere Mercurium*, Pythagoræ monitum fuisse Apulejus auctor est Apologia pag. 302. Ὁ Ἑρμῆς ab ἑρμήνεια, interpretatio; item *Atlantides, Cyllenius* cognominatur. Plures Mercurios recenset Cic. lib. 3 de N. Deor. cap. 22. Adde Barth. ad lib. 4. Theb. Statii pag. 1114. 1115. ¶ 3. Fuit & alius Mercurius sive Hermes, apud Ægyptios Philosophus sapientissimus, idemque Sacerdos summus, & tandem Rex potentissimus, τρισμέγιστος, id est, *termaximus* appellatus. Fuit auditor Noachi, scripsitque libros longe plurimos ad divinarum rerum cognitionem pertinentes: quorum testimoniis sæpe usi sunt veteres Patres, *Justinus, Lactantius, Augustinus*, &c. Hodie tantum habemus duos ejus libros, quorum prior Pimander, alter Asclepius, à præcipuâ personâ, sunt enim Dialogi, inscribitur. Edidit Marsilius Ficinus & egregio Commentario illustravit. Chalcidius tradit eum, quum morti vicinus esset, hæc verba pronunciasse: *Hactenus fili, pulsus e patria vixi peregrinus & exul, nunc incolumis patriam repeto. Cumque paullo post a vobis corporeis vinculis solutus discessero, videte, ne me, quasi mortuum lugeatis. Nam ad illam optimam beatamque civitatem regredior, ad quam universi cives mortis sorte venturi sunt. Ibi solus Deus est summus Princeps, qui cives suos replebit suavitate admirandâ. At hæc, quam multi vitam existimant, mors est potius dicenda, quàm vita.* Vide Casaub. Exerc. 1. contra Baron. sect. 10. Ubi plura habes de hoc Mercurio Trismegisto, & quid de libris ejus censendum sit. Nonnihil & Daniel Heinsius Epist. ad Balsacum p. 238. Pro ingenuitate eorum pugnat Athanas. Kircherus S. J. lib. 1. Obeliscl Pamphilii cap. 3. Copiosissime & ex professo de Zoroastre, Hermete Trismegisto & Sanchoniathone scripsit Jo. Henr. Ursinus, & in Spicilegio suo Arnold.

¶ Mercurii etiam dicebantur statuæ viarum, ac pontium (de quibus Ammianus lib. 31.) quas *Hermas* Græci vocant, item acervi ex lapidibus à prætereuntibus ex tempore jactis, qui Mercurio sacri. V. Joseph. Scalig. Comment. in Aitnam, item Lipsi Cent. Miscel. lib. 5. Epist. 5. & Aleandrum in Expositione Tabulæ Heliacæ pag. 43. & seqq.

¶ Mercuriolus, imago minuta Mercurii, apud Apulej. Apolog. p. 315.

¶ Mercurialis. *Mercuriales viri*, poetæ, docti, Horat. lib. 1. Carm. od. 17. ¶ 2. Videntur collegium certum fuisse. Cic. ad Q. Frat. lib. 2 epist. 5 *M. Furium Flaccum Capitolini & Mercuriales de collegio ejecerunt.*

¶ Mercurialis herba, eadem quæ *Linozostis*, λινόζωστις, est, Bingelkraut.

MERDA, excrementum, Menschenkoth. Horat. lib. 1. Satyr. 8. v. 37. *merdis inquinari.*

MERENDA, cibus pomeridianus, das Vesperbrodt. Veteres & prandium, quia medio die caperent, *merendam* dicebant, Festus. At Joseph. Scal. non a *meridie* sed a *merendo* deducit. Quod iis, qui merebant ære, id est, mercenariis, antequam labore mitterentur, à domino vel conductore dabatur. Quo nihil verius. Neque enim in meridiem, sed post meridiem sub vesperam scilicet *merenda* apponebatur. De quo diserte Calpurnius Eclog. 5. v. 60 *Verum ubi declivi jam nona tepescere sole*
Incipiet, seraque videbitur hora merendæ.

Itaque bene Isidorus lib. 20. Origin. cap. 2 MERENDA, inquit, *est, qui declinante die sumitur cibus.* Gloss. Vet. Δεῖλινα, *Merenda.* Vide Mercurial. Lect. lib. 4. cap. 17. Muret. V. L. lib. 4. cap. 12. Turneb. lib. 17. cap. 7. Voss. Instit. Orat. lib. 4. p. 222.

MEREO, ui, & Mereor, meritus sum, est in aliqua re dare operam, vel ex conducto, ut mercedem auferas, vel quæstus causa, ut acquiras, vel ex officio, benevolentia, & cura honesti, ut prosis aliis, & laude, honore, gratia dignus fias. Quanquam & verbo hoc utimur cum pessime consulimus aliis atque incommodamus. Μέρος enim est, & in utramque partem vim habet, unde & *male & bene mereri de aliquo; malum & bonum meritum* dicimus, Sich wol und übel um einen verdienen. *Merere* autem de iis usitatissime dicitur, qui locant operas suas ac quæstum faciunt, um Lohn dienen und arbeiten: *merere* & *mereri* de iis, qui non tam mercede, quam præmio gratiaque digni sunt, atque in quibus non tam factum, sicut in mercenariis, quam animus spectatur. Unde & *Meritus* ἄξιος in Vet. Gloss. exponitur. Sic *merere milites* dicuntur, cum stipendia faciunt, seu belli operam Imperatori navant: quod idem est ac στρατεύειν seu militare. Livius 21. cap. 4 *Triennio sub Hasdrubale Imperatore meruit.* Aliquando & aliquid additur, quo modus merendi designatur. Ut *equo merere*, zu Rosse dienen: *pedibus merere*, zu Fuß dienen. Sed & *ære merere* dicimus, um Geld dienen. Lucanus lib. 10. v. 409 *Ære merent parvo.*

Item *stipendia merere*, apud Sueton. & Livium. Tacitus tamen 1. Annal. cap. 36 *Stipendia meritos* dixit. Neque vero *milites* tantum dicuntur *merere*, sive mercedes facere, sed & alii. Ut *Prostitutæ* quæ *meretrices* hinc appellatæ. Suetonius Caligula cap. 40 *Vectigalia nova atque inaudita per centuriones tribunosque prætorianos exercuit &c. Pro edulis, quæ tota urbe venirent, certum statumque exigebatur &c. Ex gerulorum diurnis quæstibus pars octava: ex capturis prostitutarum, quantum quaque uno concubitu mereretur.* Horatius Epist. ad Pison. v. 345

Hic meret æra liber Sosiis.

id est acquirit Sosiis. Significat enim Sosios librarios ex tali libro magnum quæstum facere. Ubi nota verbum istud non de persona ipsa, quæ acquirit; sed re, per quam acquiritur, usurpari, quemadmodum & *demerendi* verbo Plautus usus, de quo infra. ¶ 2. Quanquam autem ut supra notabamus verbum μέρος est, & *bene* juxta ac *male merere* sive *mereri* dicimus: sæpe tamen, pro *bene mereri* absolutè ponimus. In quo, & à *Commereo* distinguitur ex Donati sententia, qui ad Terentii illud Adelph. act. 2. sc. 1. v. 47 *Verum enim quando bene promeruit, fiat.* BENE, inquit, *i. e. multum* PROMERVIT, *adjuvit, profuit: cui contrarium est* COMMERVIT. *Nam* MERERI & PROMERERI *est præstare beneficium.* Virgilius [Æn. 6. v. 664]

Quique sui memores alios fecere merendo.

Et [Æn. 4. v. 334] - - - *nunquam regina negabo*
Promeritam.

Idem ad illud Hecyræ act. 3. sc. 5. v. 36

Quæ nunquam quicquam erga me commerita est pater.

Adverte, inquit, *Proprietatem expressit* COMMERITAM, pro male meritam, dici. MERERI verò in bonam accipi partem. Sed hoc discrimen perpetuum non est. Neque verò tantum dicimus *bene mereri de aliquo:* sed & *omni bono mereri.* Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 787. n. 5

L. BAEB. PARDVS OMNI BONO DE SE MERITAE FECIT.

¶ 3. Est & illa elegans forma: *non meream hoc vel hoc, ut hoc vel illud faciam.* Ich wolte nicht viel nehmen und dieses thun. Plautus Menæch. act. 1. sc. 3. extr. *Neque hodie ut te perdam meream Deûm divitias mihi.* Idem Mostellaria act 4. sc. 2. v. 71. *Quid merear, quamobrem mentiar?* Et rursus Bacchid. act. 5. sc. ult. v. 65 *Quem quidem ego ut non excruciem*
Alterum tantum auri non meream.

Cicero 2. de finibus: *Quid mereare igitur, ut te dicas, in eo magistratu omnia voluptatis caussa facturum?* id est, quid prætii tibi postules dari &c. ¶ 4. Urbanissimæ modestiæ est, cum in delatione honorum & laudum, quæ fit ab aliis; vel ipsi cum aliquid petimus, SI MERVERO dicimus. Sueton. Augusto cap. 56 *Nunquam filios suos populo commendavit, ut non adjiceret,* SI MERERVNTVR. Idem Nerone cap. 10 *Agenti Senatui gratias, respondit,* CVM MERVERO. ¶ 5. Notanda & Casauboni observatio est, qui ad lib. 1. Plinii Epist. 8. num. 14 ad verba: *si casu aliquo non sequatur, idcirco, quod gloriam non meruit, minus pulcrum est;* monet, verbum *mereri* veteribus non semper ἀξιοῦσθαι sive dignum esse: Sed τυγχάνειν etiam simpliciter, & factum notare, non jus: quod & Grotius ad Matthæum cap. 6. v. 1 observat. Quod in patrum scriptis rectè accipiendis magnum usum habet adversus eorum corruptores sinistrosque interpretes. Prudentius de Maria θεοτόκῳ Hymno 3. καθημερ. sive Ante cibum, v. 151 *Edere namque Deum merita* alia loca ejusd. Hymn. vid. Scal. 1. p. 332.
Omnia Virgo venena domat.

Alcimus Avitus de eadem ad Sororem v. 214

- - - - - - *quæ pondere casto*
Factorem portare suum, Dominumque perennem
Edere commeruit.

Id est, consecuta est, ut ederet. Itaque *mereri* hic est, non suo aliquo jure quem dignum fieri; sed sola gratiosa dignantis dispositione. *Meruit* itaque *Deum edere* virgo, non quod præstaret aliis; sed sola Numinis gratia quod esset dilecta ad id, atque in eo aliis prælata. Dracontius Hexaemero v. 125

Exsilit inde volans, gens plumea, læta per auras,
Aera concutiens pennis, crepitante volatu,
Ac varias fundit blando modulamine voces:
Ac, puto, collaudant Dominum meruisse creari.

MERVISSE dicit: non quod earum ullum exstaret meritum, quod obligaverit Deum, (neque enim exstiterant hactenus) sed quod rem dignam bonitate sua statuerat DEVS, si & aves crearet. Similiter *legatum mereri* dicitur Paulo L. 21. D. ad Leg. Falcidiam, qui accipit, sive consequitur: Et *donationem merere* Valentiniano & Valenti Impp. Lege 10 de Pistoribus Cod. Theod.

¶ Merens, nomen participiale, *Bene merenti*, passim in Inscriptionibus: etiam in Superlativo. Gruter. p. 932. n. 7 REGIVS ARISTIVS PRIMITIVVS ARISTIAE FILETENI PATRONAE BENEMERENTISSIMAE ET REGIVS HERMES VXORI MERENTISSIMAE. P. Adde Reines. Class. 16. inscr. 8.

¶ Meri-

¶ Meritus, nom. qui meruit. *Lingua lauream merite*, Plin. lib. 7. cap. 30. de Cicerone. Virgil. 3. Æneid. v. 118 *Meritos aris mactabit honores*, pflichtige oder gebührliche Verehrungen/Opffer. Cic. de orat. lib. 2. cap. 50. *Iracundiam meritam ac debitam defendere.* Plinius lib. 5. Epist. 15 *meritissima fama frui.* & vet. Inscript. apud Reinesium classe 5. n. 35 FILIAE MERITISSIMAE, &c. quod ideo adferre visum fuit, quia summus hujus vocis gradus tam in libris, quam lapidibus rarior, quam pro vulgari opinione est: & vix aliud in saxis conspicitur, quam *bene meritus, optime meritus, bene merens, bene merentissimus* &c. Index Adfectuum in Opere Gruteri. A

¶ Meritum, beneficium, officium, Verdienst/ Wohlthat. Cic. ineunte epist. 1. lib. 1. ad Lentulum: *Tanta est magnitudo tuorum in me meritorum.* Et, *Divinum atque immortale meritum*, Idem Philipp. 3 cap. 6. grosse unvergeßliche Wohlthat. *Merita alicujus prædicare*, eines Wohlthat rühmen/ &, *prædicator meritorum alicujus*, Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 7. Ovidius Epist. 12. Medeæ v. 21 *Est quadam ingrato meritum exprobrare voluptas.* für werffen. *Meo merito*, aus meinem Verdienst oder Schuld. Varinius Cic. lib. 5. fam. epist. 9 *Seu meam fortunam, nescio quo modo, facile obtrectatores invenire, non meo quidem mehercules merito.* *Pro*, &, *Ex merito*, dem Verdienst nach. Ovid. epist. 6

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Est autem & hoc vocabulum μέσον seu medium & bene juxtà ac male factum notat. Macrobius lib. 1. in Somn. Scipionis cap. 1 *Consequens esse animadvertit, ut certa illis* (animis) *loca nexu corporis pro contemplatu probi improbive meriti deputata sint.* Lactantius lib. 5. Instit. cap. 23 *Jubet Deus nos exspectare patienter illum cælestis judicii diem, quo ipse pro suis quemque meritis aut honoret aut puniat.* Et lib. 7. cap. 20 *Donec tempus adveniat, quo maximus judex meritorum faciet examen.* ¶ Aliquando & *meritum* significat, quod facta nostra consequitur, atque vel præmia notat, vel pœnam. B. Hieronymus in vita Paulli extr. *Cui si Dominus optionem daret, multò magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus, quam regum purpuram cum pœnis.* CVM MERITIS, i. e. præmiis: his enim POENAS opposuit. Præmia autem intelligit, quæ ipsemet meruit bene operando. Buchnerum ad illud Prudentii Hymno de Natali Christi extr. B

Meritis rependet congrua.

Egregie Prosper Præfat. in Ingratos extrema:

Sed bona quæ tibi sunt operante fatebere Christo
Non esse ex merito sumta, sed ad meritum.

Idem ipso opere v. 991 seu sub fin. operis:

Siquid enim recte gerimus, Domine, auxiliante
Te, gerimus; tu corda moves, tu vota petentis,
Quæ dare vis, tribuis; servans largita creansque
De meritis merita, cumulans tua dona coronis.

De verbo *mereri*, & voce *meritum* egregia dissertatio est apud Radulph. Ardentem Homil. in Vigiliâ Ascensionis Dominicæ, qua docet solum Christum & *meruisse* & *mereri* potuisse: nec nisi divinam gratiam proprie *merita* vocari posse. Vid. p. 484. seq. Cæterum vocem hanc apud veteres usurpatam cum magna latitudine docet Dorscheus in relat. Anonymi de S. Marci corpore not. pag. 211. C

¶ Est & *meritum*, quo quævis maxime censetur res, & dignitatem, excellentiam, pretiumque acquirit, seque reddit insignem. Gratius Cyneget. v. 249

Hoc ingens meritum est, hæc ultima palma tropæi,
Hagnon magne tibi Divum concessa favore.

Idem v. 370 *= = = exercitus ingens*
Æquali sub labe ruit: nec viribus ullis
Aut merito venia est.

Ovidius lib. 1. Fastorum v. 8

Et quo se merito quæque notata dies.

Martialis lib. 8. Epigr. 65

Grande loci meritum testantur & altera dona.

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 589

Nec rudis in tali sufficit gratia textu,
Auget acus meritum, picturatumque metallis
Vivit opus. D

Loquitur de vestimento: cujus pretium magnum quidem esse significat, si materiam æstimes; intendi id tamen atque augeri arte pingendi acu, qua mirum in modum excelleret. Marcianus JC. lege 18 § 5 Dig. de jure fisci: *Veteranis quoque sacris constitutionibus delatores esse prohibentur propter honorem utique & merita militiæ.* PROPTER MERITA, id est existimationem & dignitatem sive ἀξίαν. Vet. Gloss. ἀξία, *Meritum, dignitas.* Palladius de Insitione, de pistaceis:

Quin & amygdaleos subeunt pistacea ramos.
Et meritum (ita legendum non *debitum*, ut vulgo) *majus de brevitate petunt.*

Significat pistacea ob ipsam brevitatem suam amygdalis præstantiora esse, seu majore pretio habenda. Ita hac voce & alii, præcipuè Patres & Christiani Scriptores, Tertullianus, Hieronymus, Prudentius, Severus, Sidonius &c. usi sunt: Ausonius Prof. Burdigalens. Epigr. 13 *Qua forma aut merito fueris qua stirpe parentis.*

¶ Merito, non immerito, non injuria, billich. Terent. Eun. 1. sc. 2. v. 106 *Meritò te amo*, Cicero in Verrem 5. cap. 68 *Quanquam meritò sum iratus Metello, tamen hæc, quæ vera sunt, dicam.* ¶ *Meritissimo*, simili ratione dicitur. Idem 1. de orat. cap. 55 *Scævole te dedisti, quem omnes amare meritissimo pro ejus eximia suavitate debemus*, mit höchster Billigkeit. Aliquando tamen utrumque non adverbium est, sed nomen, atque ut technici loquuntur substantivum. Cic. lib. 14. Ep. 2 *Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum.* Plaut. Asinar. act. 3. sc. 3. v. 147

Meritissimo ejus, quæ volet, faciemus.

Pessimo publico similiter Livius dixit, de quo supra in *Malus.*

¶ Meritare, frequentat. Plin. 7. cap. 39 *Roscius histrio sestertia quingenta annua meritasse proditur.* Cic. 5. in Verr. cap. 30 *qui HS dena meritasset.* Et Silius lib. 10 v. 656

Damnatis Siculas longe meritare per oras
Impositum.

¶ Meritorius, um, quod meret, damit man Geld verdienet/ ut, *Rheda meritoria*, Sueton. Cæs. cap. 57. Miethkütsche. *Vehiculum meritorium*, idem Calig. cap. 39. Et *Cœnaculum meritorium*, Vitellio cap. 7. *Scorta meritoria*, Claudio cap. 15 dixit. *Puer meritorius*, qui *Catamitus* Servio ad Ecl. 8. Sed *meritorii pueri* sunt, qui se mercede prostituunt: *Catamiti*, qui dominorum delicix; & concubini. *Taberna meritoria*, eine Garküchen/ Wirthshauß/ da um Geld iederman zehret.

¶ Et *Meritorium*, absolute Juvenal. Satyr. 3. v. 234 *Nam quæ meritoria somnum Admittunt?* Vet. Gloss. *Meritorium*, ξενοδοχεῖον. ¶ 2. Sumitur & pro cellâ meretricis. Ambros. in Psal. 118 *An putas tunc primum te intrare meritorium, quum fornicem meretricis ingredieris?* Vide & Barth. lib. 48. Adversar. cap. 6.

¶ Mĕrĕtrix, eine Hure. *Meretricis amor turpis*, Horat. lib. 1. Satyr. 4. v. 111. *Mercabilis ære meretrix*, Ovid. 1. Amor. el. 10. Atticæ utebantur veste diversicolore, Romanæ vero togâ. Artemidor. lib. 2. cap. 3. Voss. lib. 1. Instit. orat. p. 168.

¶ Meretrĭcula, diminut. Cic. lib. 1. Nat. D. c. 33 ein Hürchen.

¶ Meretrĭcius, adject. Terent. And. 5. sc. 4. v. 10 *Meretricios amores nuptiis conglutinat.*

¶ Meretricium, substantivè, quæstus meretricius est, ut *Lenocinium*, Lenonum; Suet. Calig. cap. 40.

¶ Mĕrĕtrĭcor, meretricari, Huren. Columella lib. 11. cap. 1 *Plurimum affert mali, si operario meretricandi potestas fiat.* Vid. Barth. ad Briton. Aremor. p. 60. Ubi quomodo *meretrix*, & *prostibulum* differant, etiam docet.

¶ Meretricie, adv. hürisch. Plaut. Milite act. 3. sc. 2. fin.

Quam digne ornata incedit, haud meretricie.

Composita à *Mereo* & *Mereor.*

¶ Commĕrĕre, idem quod mereri, verdienen/ verschulden. Terent. Hecyr. act. 4. sc. 2, 4 *Ut nunquam sciens commerui, meritò ut caperet illam odium mei*, wissentlich habe ichs nie verschuldet/ daß sie mir billich könte feind seyn. Et Andr. act. 1. sc. 1. v. 112 *Quid feci? quid commerui aut peccavi pater?* Plaut. in Aulul. a. 4. sc. 10. v. 8 *Fateor me peccasse, & me culpam commeritam scio.* Quæ auctoritates omnes pro Donato sunt: qui *commereri* in malam; *mereri* & *promereri* in bonam partem usurpari observat, de quo supra num. 2.

¶ Demerere idem quod *merere.* Plaut. Pseud. act. 4. sc. 7. v. 90 *Quid mercedis Petasus hodie domino demeret?* Similiter usus hoc verbo Gellius est lib. 1. cap. 8. de Laide meretrice: *grandem pecuniam demerebat.* ¶ *Demereri* est merito aliquo sibi obligare, quemadmodum Valla exponit in Raudens. einen durch eine Wolthat an sich bringen und verpflichten. Quintil. Præfat. lib. 1 *Pleniori obsequio amantissimos sui demereri*, seine Freunde ihm verbundener machen. Livius lib. 3. cap. 18 *Demereri beneficio civitatem.* Sic, *Benevolentia, officiis demereri amicos*, &c. Tacitus Annal. 15. cap. 21 *Plura sæpe peccantur, dum demeremur, quam dum offendimus.*

¶ Emereri, idem interdum fere, quod simplex, ut, *Emereri judicium hominum*, Quintil. proœm. lib. 1. der Leute Erkäntnüß und Urtheil verdienen oder überkommen. *Emereri aliquem obsequiis*, dixit Mamertus Panegyr. Juliani c. 19.

¶ Emeritus, qui jam merere, sive stipendia facere desiit, hoc est, defunctus militiâ est. Proprie enim *Milites*, dicuntur, *emeriti.* Vet. Gloss. *Emeritus*, ἀπολειτουργήτως, ὁ ἀπεστρατευμένος. Iterum: *Emeritus* ἔντιμος κατὰ στρατιωτικὴν ταξιάρχης. *Miles emeritus*, Lucan. lib. 1. v. 344. Ein alter Soldat/ so ausgedienet hat. Martial. lib. 7. Epigr. 62

Emeritos Musis & Phœbo tradidit annos,

id est, effœtos, Seine alten abgelebten Jahre. *Emeritæ apes*, Bienen/ die nicht mehr wircken/ Plin. lib. 11. cap. 11. Et, *Emeritum ætatum*, Ovid. 1. Fastor. v. 665. *Emeritum stipendium*, Livius 39. cap. 19. i. e. finitum: quemadmodum & *emeritam militiam* Suetonius dixit Caligula cap. 44. *Emeritam mortem*, pro peractâ, & ubi nulla ad vitam reliqua spes, eleganter dixit Lucanus lib. 3. v. 620,

= = = crebrâ confixus tuspide perstat;
Telaque multorum leto cæsura suorum
Emeritâ jam morte tenet.

¶ Emt-

¶ *Emeritum* substantivè pecunia dicitur, quæ dabatur emeritis, A seu solutis militiâ. Modestinus L. 3. D. de re militari: *Qui militiæ tempus in desertione implevit, emerito privatur.* V. Lipſ. ad 1. Annal. Taciti p. 40. itemque Torrentium in Suet. Aug. c. 24.

¶ Emerita, urbis Hiſpanicæ nomen. Integre *Augusta Emerita*, colonia Auguſti Cæſaris in ripa Anæ Luſitanica, in quam emeritos milites deduxit.

¶ Emeritenſis, qui hujus urbis eſt. Auſonius' Epiſt. 24. v. 74.

Emeritenſis Anæ, lateque fluenta Garumnæ.

¶ Immĕrens, unverdienend/unſchuldig. Sueton. Veſpaſiano cap. 10 *Multumque conqueſtus, eripi ſibi vitam immerenti. Neque enim extare ullum ſuum factum pœnitendum, excepto uno duntaxat.* Plin. 3. Epiſt. 9 *Honeſtiſſimum credidi non premere immerentem.*

¶ Immerenter, adverb. præter meritum, Valer. Max. lib. 6. cap. 2 *Mulier a rege temulento immerenter damnata.*

¶ Immĕritus, unverdient. Ovid. lib. 2. Triſt. v. 274

Protegit hæc fontes immeritosque premit.

Livius lib. 4. cap. 14 *laudes haud immeritæ.*

¶ Immeritum, ſubſtantive. Plautus Aſinar. act. 3. ſcen. 3. v. 18 *immerito meo.* ohne mein Verſchuldung.

¶ Immeritò, adverb. unverdienter/unſchuldiger Weiſe. Terent. in Hecyr. act. 2. ſc. 1. v. 11 *Neque abs te immeritò eſſe accuſatam, poſtmodum reſciſces,* Idem in Phormione act. 2. ſc. 1. v. 59 *Jamdudum te, omnes nos accuſare audio immeritò, & me omnium horum immeritiſſimò.*

¶ Permerere, multum & legitime merere. Statius l. 1. Silv. 4. v. 73

- - - - - ſole ſub omni
Permeruit junta manus,

hoc eſt: multis expeditionibus, in variis regionibus, ſacramento obſtrictus miles interfuit.

¶ Promerere, Promereri, verdienen. Terent. in Adelph. act. 2. ſc. 1. v. 47 *Verum enim, quando bene promeruit, fiat; ſuum jus poſtulat.* Et in Phorm. act. 3. ſc. 2. v. 31 *Idem hoc tibi, quod bene promeritus ſueris, conduplicabit.* Et Cicero *Bene promereri de multis,* id eſt; bene mereri, 2. offic. cap. 15. Ac, *Optime promeretur de Republ.* Philipp. 3. c. ult. *Promereri & Mereri,* de bono dici Donatus obſervat, ut annotatum ſuperius eſt. In malam tamen partem & poni ſolitum, Plautus vincit Amphitr. act. 2. ſc. 1. v. 20 *Quid mali ſum, here, tua ex re promeritus?*

Et rurſus act. 5. ſc. 2 *Haud promeruit, quamobrem vitio verteres.* Cicero 2. de Invent. cap. 27 *Reus levius punitus eſt, quam ſit promeritus.*

¶ Promeritum, Verdienſt. Cic. ad Quir. poſt red. cap. 4. pr. *Hoc majus eſt in nos veſtrum promeritum.* Et, *Veſtra in nos univerſa promerita,* Poſt reditum in Senatu, cap. 1. h. e. merita vel beneficia.

MERGA, æ, furcula ſupra falcem, qua acervi frugum fiunt. Ein Korngabel/ Columella lib. 2. c. 21. C

¶ Merges, itis, fœm. *ſpicarum manipulus,* eine Garbe. *Merges Cerealis culmi,* Virgil. 2. Georg. v. 517. Derivant utrumque à *Mergo.*

MERGO, ere, täuchen. *Mergere in aquam,* Cic. 2. Nat. D. cap. 3. unter das Waſſer tauchen. *Aves ſe in mari mergunt & emergunt,* ibidem cap. 49. Et Livius lib. 9. cap. 18. pr. *Alexandrum merſum* dixit *rebus ſecundis,* id eſt, obrutum, eleganti metaphora. Et Juvenal. ſatyr. 11. v. 38

- - - quis enim te, deficiente crumena,
Et creſcente gula, manet exitus, ære paterno,
Ac rebus merſis in ventrem, &c.

Wenn man alles durch die Gurgel gejagt.

¶ Merſio, actus mergendi, das Tauchen. Gloſſ. Cyrill. *Merſio, βύθισις, δύσις ὲν ὕδατι.*

¶ Merſo, merſare, frequentat. ſchweminen. Virgil. 1. Georg. 1. v. 272 *Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri,* Schaafe ſchwemmen. *Fluctibus fortuna merſor,* Catull. carm. 69 das Unglück ſchlägt über mir zu wie eine Waſſerwoge. *Merſatus condimento,* Seneca Quæſt. Nat. lib. 4. extr. D

¶ Merſito, frequent. aliud. Solinus 45. [al. 57.] *profundiùs naves merſitat in bibendo.*

¶ Mergus vide poſt paullo ſeparato loco poſitum.

Compoſita a *Mergo.*

¶ Demergere, verſencken/untertauchen. *Demergi in aqua,* Cic. 3. de Finib. cap. 14. Idem 2. Divin. cap. 68 *Equus, in quo vehebar, demerſus una mecum rurſus apparuit.* Idem pro Sylla cap. 31 *Patriam demerſam extuli,* Ich habe ihm aus der Noth herausgeholffen. Sic, *ære alieno demergi,* in groſſen Schulden ſtecken/ Livius dixit lib. 2. cap. 29.

¶ Demerſus, ûs, ſubſt. Untertauchung. Apulejus' Apolog. p. 287 *Sunt in vita humana tempeſtates: levia ſuſtentatui, gravia demerſui.*

¶ Demerſio, idem. Macrob. Somn. Sc. lib. 1. cap. 12 *Sua morte anima non exſtinguitur, ſed ad tempus obruitur: nec temporali demerſione beneficium perpetuitatis eximitur.*

¶ Emergere, ausſchwimmen / wieder herfür kommen. *Emergere e flumine,* Cic. 2. de Divin. c. 31. Et, *Emergere ex palude,* apud Livium lib. 1. cap. 13. *Emergere ſe ex malis,* (namque & active ponitur) pro eluctari, Terent. eleganter dixit, Andria act. 3. ſc. 3. v. 30. aus der Noth kommen. Corn. Nepos in vita Attici cap. 11 n. 1 *Quibus ex malis ut ſe emerſerat,* Vide ibi Schottum. *Emergere ex mendicitate,* Cic. in Vatin. cap. 9. *Emergere, & ad bonam ſe frugem recipere,* idem pro Cœlio cap. 12. aus der Gefahr kommen/ und ſich beſſern. Et pro Cluent. cap. 65 *Multarum improbitate depreſſa veritas emerſit,* kömmt wieder herfür. Juvenal. Sat. 3. v. 164.

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi, &c.

id eſt, non aſpirant facile ad dignitates, arme Geſellen kommen nicht leichtlich zu Ehren. *Emergunt ſtellæ,* Plin. lib. 2. cap. 14, id eſt, oriuntur heliace.

¶ Emerſus, ûs, nomen ſubſt. Plinius lib. 22. cap. 22 *ab emerſu earum,* puta ſerpentium: & de ortu heliaco lib. 18. cap. 25 *Emerſum hoc melius, quam exortum, conſuetudo dixiſſet:* & cap. 26 *Vindemitoriis emerſu,* id eſt ortu ſtellæ, quæ Vindemitor vocatur. *Emerſum facere,* hervor kommen. Vitruvius lib. 10. cap. ult. *neque certum locum ſcire poterant, quo emerſum ſidturi ſuiſſent hoſtes.* De cuniculis loquitur & ſubterraneis foſſionibus.

B ¶ Immergere, demergere ſe, ſich einſencken. Virgil. 3. Æn. v. 605 *Vaſtoque immerguntur ponto. Immergere ſe in voluptates* Livius feſtiva dixit metaphora lib. 23. cap. 18. ſich in Wolluſt vertieffen. Et Cic. pro Cluent. cap. 13 *Blandiùs ſe penitus in conſuetudinem alicujus immergere.* Apulejus lib. 1. de A. A. ſub fin. *Gladium ſinu liberatum arripio, latrones involo, ac ſingulis altiſſime immergo.*

¶ Immerſio. Arnobius lib. 2. cap. 47 *Oleum reſpuit immerſionem in ſe pati.*

¶ Immerſabilis ab *immerſare,* dixit Horat. lib. 1. epiſt. 2. v. 22 de Ulyſſe, *Adverſis rerum immerſabilis undis,* h. e. qui fortunæ iniquioris fluctibus mergi non potuit, der ſich aus allerley Nöthen tapffer loßgeriſſen hat.

¶ Submergere, verſencken/ untertauchen. *Medio in fluctu ſubmerſus,* untergangen / zu Grunde geſuncken / Virgil. 1. Æneid. v. 585. *Submerſæ puppes,* ibidem v. 69. *Submergi hominibus,* in einem treffen Tümpel verſincken/ Cic. lib. 1. de Divin. c. 33.

¶ Submerſio, untertauchung. ὑπόδυσις. Gloſſ. Vet.

¶ Submerſus, ûs, idem. Tertullian. de Anima cap. 32 *ſubmerſu piſcinarum.*

MERGUS, ab immergendo avis dicta. Victum enim ex aquis conquirit ſe immergens, Græci ἀίθυιαν vocant. Eſtque nomen quodammodo generale plurimis commune ſpeciebus, *Mergus,* ein Merg / Taucher. *Columbus* vel *Urinatrix,* ein ſchwartzes Täucherlein. *Mergi* alii rubri ſunt, alii nigri. *Celeres mergi,* Virg. 1. Georg. v. 361.

¶ 2. Mergus in vite, pars eſt viris curvata, & ex alto ſcrobe ſubmerſa, evocata ad palum, ein Rebengeſencke. Columell. lib. 4. cap. 15.

¶ Mergulus, ein Täucherlein oder Mergigeln/ Geſner.

MERĪDIES, quaſi *medidies,* id eſt, medius dies, μεσημβρία, Mittag. Horatius lib. 3. od. 28

Inclinare meridiem ſentis - - -

¶ Abuſive Varro Marcipore apud Non. de media nocte: *Repente noctis circiter meridiem.* ¶ 2. Meridies etiam vocatur Auſtralis mundi regio. Cicero 2. Nat. Deor. c. 19 *Sol curſum flectit tum ad ſeptentrionem, tum ad meridiem.*

¶ Mĕridianus, a, um, *Sol meridianus,* Plin. 12. c. 19. *Orbis meridianus,* lib. 13. c. 4. *hora meridiana,* Mittagsſtunde. *Meridianum mare,* die Sud-See. Plin. lib. 6. cap. 17, *Indorum gens non Eo tantum mari adjacens, verum & meridiano.*

¶ Meridiani, gladiatorum genus, apud Suet. Claud. cap. 34, & Tertull. Apolog. cap. 15, qui ſine arte & armis ſeminudi inter ſe pugnabant. Nomen habent a tempore. Nam ſub meridiem dari ſolebant Lipſ. lib. 2. Saturn. cap. 15. & Torrentius ad Claudium Suetonii cap. 34.

¶ Meridialis, idem. Gellius lib. 2. cap. 22 *Meridialis ventus,* ut Salmaſius Exerc. Plin. p. 1248 emendavit. Vulgo *meridionalis* legitur, quod ſummo huic viro male Latinum videtur. Tertullianus de Anima cap. 25 *Populi frequentiores apud Orientalem & meridialem* [aëris] *temperaturam, & ingenia expeditiora.* Ammianus 22. cap. 34 *a meridiali latere.*

¶ Meridionalis, Salmaſio vix Latinum, quia non dicamus *Meridio,* ſicut *Aquilo, Septentrio;* ut inde in ONALIS terminatio adjectivi formetur. Vide ſupra in *Meridialis,* & adde, ſi placet, Curas noſtras Poſteriores, ubi ex Firmico (lib. 2 cap. 12) *ſignum meridionale* produximus. Lactantius quoque lib. 2. cap. 9 *meridionalis plaga.* Ita Aldus, Thomaſius, Thyſius, & auctor novæ edit. Cantabrigienſis (1685) vulgarunt: at Th. Spark. ibidem *meridiana.*

¶ Mĕridiare, & Meridiari, eſt, in meridie dormire, ſeu interſitio ſomno, ut Varro appellat, interquieſcere. Mittagsruhe halten. Catullus ad amicam Carm. 29

Jube, ad te veniam meridiatum.

Non

Non enim epulas respiciebat Poeta, sed volebat cum amica dormire, ut satis sequentia arguunt. Ita usus hoc verbo Celsus est, itemque Sueton. Caligula cap. 39. itemque Nerone cap. 6. Vetus Glossarium: *Μεριάω, Meridio.*

¶ Meridiatio, pro quiete meridiana, Cicer. de div. lib. 2. cap. 68. *Meridiationes addidi, quibus uti antea non solebam.*

¶ Antemeridianus, quod ante meridiem est, ut *Ambulatio antemeridiana*, Cic. 3. de Orat. cap. 30. *Antemeridianus sermo*, eodem lib. cap. 6. Idem Attico lib. 13. epist. 23. pr. *Antemeridianus tuus literis heri statim rescripsi.* vormittägig.

¶ Postmeridianus vel *Pomeridianus*, quod sit post meridiem. Nachmittägig. *Postmeridianum tempus*, Cic. 3. de Orat. cap. 5. *Pomeridiana sessio*, ibidem c. 30. Et Quintil. lib. 3. cap. 1. *Pomeridianis scholis Aristoteles præcipere artem oratoriam cœpit.*

MERMESSVS; Lactant. *Marpessus*, vicus, Sibyllæ Hellespontiæ patria. Gallæus ad Lactant. p. 35.

MERO, pro Nerone per ludum atque convicium Tiberius Cæsar propter aviditatem vini appellatus fuit. Quemadmodum & *Caldius*, pro *Claudius*: *Biberius* pro *Tiberius* dictus fuit, ut Suetonius Tiberii vita refert cap. 42.

MĔROE, es, Μερόη, insula supra Ægyptum, omnium Nili insularum maxima. Vide Plin. lib. 2. c. 73.

MĔROPS, Μέροψ, avis, quæ & *apiaster* & *Apiastra*. Latinis dicitur, quia apibus vescitur, ein Bienenfraß/ oder Bienenfresser/ Albertus *picum viridem* dixit, ein Grünspecht/ Et Eberus, ein Krmitz oder Windehalß/ vocat. Sed quod Gesnerus refutat. *Merops* enim *Ærops* dicitur, Plin. *Æropes dicuntur parentes suos alere, & in pennis gestare ut ciconiæ.*

¶ 2. Merops Clymenes maritus, & Phaëthontis pater putativus. Ovid. 3. Tristium eleg. 4. v. 30.

MĔRŬLA, κόσσυφος, vel κότυφος, avis tota nigra, cantu valens, eine Amsel. Vid. Cic. 5. Fin. cap. 15. & Plin. lib. 10. cap. 29. Dividuntur ita: *Merula fusca*, Bergamsel/ non est canora. *Merula silvatica*, Waldamsel/ habet lineam albam sub gutture collum totum ambientem, Ringamsel/ *Merula novalium*, eine Brachamsel/ Brachvogel/ Gesnerus. Dicitur quasi *mera*, id est, sola volans, juxta Varronem.

¶ 2. Est & piscis, *Merula*, saxatilis, laudatus, tincæ fluviali similis, colore nigro, sed quem mutat. Tincæ marinæ species, eine Art der Meerschleyen. Plin. 32. c. 11.

MĔRVS, a, um, solum, purum, immistum, rein und unvermischt. Festus: *MERVM antiqui dicebant SOLVM: at nunc MERVM, PVRVM appellamus.* Cic. 6. Attic. ep. 3 *Mera nuga*, nichts anders als Schwenckreden. Idem: *Dolabella suis literis merum bellum loquitur*, lib. 9 ad Attic. ep. 13 extr. er giebt nichts als eitel Krieg für. Eo ibid. epist. 12. extr. *Scelera mera loquuntur*, h. e. nihil aliud quam scelera. *Spes mera*, blosse Hoffnung. *Nihil habet nisi spem meram*, Ter. in Phorm. a. 1. sc. 2. v. 96. Et, *Merus pes* pro nudo apud Juven. Satyr. 6. v. 158. *Vinum merum*, ἄκρατον, Ovid. 15. Metam. v. 331.

¶ Et *Merum*, absolute, reiner/ klarer Wein. *Vinum* autem subauditur. v. g. *Nocturno certare mero*, Horat. lib. 1. Epist. 19. v. 11. Et Ovidius lib. 1. de arte am. v. 238

Cura fugit multo diluiturque mero, &c.

Ingurgitare in se merum, Plaut. Curcul. act. 1. sc. 2. v. 35. Et, *ingurgitare se mero*, sich voll Weins sauffen.

¶ Merobibus, Merobiba, fœm. Weinsäuffer. Plaut in Curc. a. 1. sc. 1. v. 77 *Nomen est lena multibiba atque merobiba.*

¶ Submĕrus. Plautus Sticho act. 1. extremo: *Vinum submerum*, fast ohne Wasser.

MERX, quicquid emitur venditurve, allerley Wahr so gekaufft oder verkaufft wird. *Fallaces & fucosa merces*, Cicer. pro Rab. Posth. c. 14. betrieglich und falsche Wahr. *Proba merx facile emtorem reperit*, Plaut. in Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 129 Gute Wahr findet wohl ihren Käuffer. Hor. lib. 2. ep. 2.

Laudat venales qui vult extrudere merces.

Plaut. in Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 128 *Invendibili merci oportet ultro emtorem adducere.* Sic dicimus: *Merx ultronea putet*, angebotene Wahr ist verdächtig. Et, *officia ultro oblata ingrata sunt*, quod Germani dicunt, angeboten Dienst war nie werth. Vide Chiliad.

¶ Mercimōnium, antiquum; pro merce. Plaut. Prol. Amphitr. pr. *Emere, vendere mercimonia.* Usus est & Mostell. act. 3. sc. 3. v. 11. Et Tacitus lib. 16. cap. 38 *Ubi per tabernas, quibus id mercimonium inest, quo flamma alitur, simul captus ignis*, &c.

¶ Mercor, mercari, deponens, emere, nundinari, mercaturam exercere, kauffen/ kauffschlagen/ handthieren. *Precio magistratum mercari*, ein Ampt ums Geld kauffen. Vid. hic Bernegg. ad Suet. Cæs. c. 9. *Mercari præsenti pecunia*, Plaut. Captiv. a. 2. sc. 2. v. 8. & *Mercari Græcâ fide*, um paar Geld kauffen. Plaut. in Asinar. a. 1. sc. 3. v. 46 *Diem, aquam, solem, noctem, hoc argento non emo, Cætera quæ volumus uti, Græca mercamur fide*, hoc est, pecunia numerata. Græcis enim, ob levitatem, fidei nihil habebatur, nisi præsentem pecuniam numerassent.

¶ Mercatio, Handlung. Gell. lib. 3. cap. 3 *Pecunia in mercationibus perdita.* Avienus Astron. v. 250

Hæc concessa etenim curvis mercatio velis.

¶ Mercator, qui mercaturam facit, ein Handelsmann/ Kauffmann. Cic. lib. 1. offic. cap. 42 *Sordidi putandi, qui mercantur a mercatoribus, quod statim vendant.* Horatius lib. 1. epist. 1. v. 45

Impiger extremos curris mercator ad Indos.

¶ Mercātūra, Handel/ Kauffmannschafft. Cicer. Tuscul. lib. 5. cap. 31 pr. *Quæstuosa mercatura, fructuosa autio dicitur.* Et, *Facere mercaturam*; Idem 7. in Verr. c. 28. *Verti in mercaturam*, Plautus Mostell. a. 3. sc. 1. v. 109 Kauffmannschafft treiben. Translatione eleganti Cicero initio lib. 3. offic. cap. 2 ad Marcum filium: *Suscepisti onus grave & Athenarum & Cratippi, ad quos cum tanquam ad mercaturam bonarum artium sis profectus, inanem redire turpissimum est, dedecorantem & urbis auctoritatem & magistri.* Cæterùm an honesta sit mercatura, & ex usu Reipubl. disputat Bernegg. ad Tacit. Germ. quæst. 17.

¶ Mercatus, nundinæ, ein Marckt/ Jahrmarckt. Donatus ad locum Terentii mox allegandum: MERCATVS *locum tempusque.* Tacitus lib. 3. Histor. c. 30 *Magna pars Italiæ stato in eosdem dies mercatu congregata.* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 23 *Nisi eò ad mercatum veniam, damnum maximum est.* Item, *Mercatus frequens*, Livius lib. 1. c. 30. ein grosser Marckt. *Instituere mercatum*, Cic. Phil. 3. c. 12. Jahrmarckt anlegen. *Indicere mercatum*, Cicer. 4. Verrin. c. 53. ausschreiben.

¶ Mercabilis. Ovid. 1. Amor. eleg. 10. v. 21 *ære mercabilis.*

Composita:

¶ Commercium, libera est commeandi contrahendique facultas, ab iis qui merces ultro citroque convehunt appellata, ein Gewerbe/ Gewerbschafft/ Handel. Ulpian. *Homines rerum habent commercia*, Lege 34 Dig. de Verbor. oblig. Cicer. in Verr. 6. cap. 59 *Mihi commercium illius rei cum illo non est*, Ich habe nichts mit ihm zu schaffen. Et Verrin. 5. c. 40 *Commercium in eo agro nemini est*, da hat niemand nichts zu thun. Plinius in Panegyr. c. 29 *Diversas gentes miscere commercio.* ¶ 2. Hinc pro *usu* seu *consuetudine*, frequens est nomen commercii, actum præpositioni *cum* jungitur. *Ne sit tibi*, vel, *habeas commercii quicquam cum improbis*, halte keine Gemeinschafft mit bösen. Quin potius id commendatum adolescentibus sit, quod Cicero dixit lib. 5. Tusc. Q. c. 23, *Cum Musis, id est, cum humanitate & doctrina habere aliquod commercium.* Idem de Senect. c. 12 *Non habet ullum cum virtute commercium voluptas. Commercium literarum*, Brieffwechselung. Paullinus Nolanus epist. 28 [al. 9] cap. 1 de tabellario: *ferens indefessus ac referens commercia literarum.* Symmachus lib. 4. epist. 54 *literale commercium* dixit. *Commercium strenarum* Suetonius Tiberio cap. 34. Et, *Commercium stupri* Calig. c. 36, pro consuetudine mittendi mutuò strenas; item pro consuetudine stupri mutuâ, dixit. Et Valerius Maximus lib. 5. cap. 3. ext. 3 *Dandi & accipiendi beneficii commercium. Commercia belli* negotiationes de pace inter arma susceptas Tacitus vocat 3 Hist. c. 81. extr. ¶ Pro commeatu sive annona usus est Julius Frontinus lib. 2. de stratagem. c. 5, *Tiberius Gracchus in Hispania certior factus hostem inopem commercio laborare, instructissima castra omnibus esculentis deseruit.*

¶ Commercari, zusammen kauffen. Sic *Captivos commercari* Plautus dixit Captiv. prolog. v. 27, & ibid. act. 1. sc. 1. v. 31.

¶ Præmercari, vor weg kauffen. in emtione prævenire. Plinius lib. 32. cap. 2. *Ni pretio minus parcerent, eaque præmercarentur.* Usus & Plautus Epidic. 3. sc. 3. v. 26.

¶ Promercalis, ut, *Res promercales*, Columella lib. 1. cap. 8. was man loß zu schlagen und zu verkauffen hat. Gellius lib. 4 cap. 1 extr. *promercalia* neutro genere dixit. Sueton. Cæs. c. 54 *aurum promercale per provincias dividere.* Idem de illust. Grammat. cap. 23 *officinam promercalium bestium exercere.*

¶ Promercium, negotiatio, ut promercii caussa haberi dicantur, quæ in hoc habentur, ut veneant. Was einem zu verkauffen ist. Lege 3. § 4 Dig. ad Leg. Corn. de sicar. *qui hominem libidinis vel commercii caussa castraverit.* Et Lege 41 § 5. de Legat. & fideicom. lib. 1. *promercii caussa aliquid habere.*

MESENTERIVM, μεσεντέριον, medium intestinorum, quo lactes involvuntur, ne contactu spinæ duro lædantur. Græci etiam μίσπυχον dicunt. Omnes enim venas, quæ ad ipsum ex hepate feruntur, una cum adjacentibus arteriis circumquaque ambit & complectitur. Das mittler am Gedärme/ Gekröß.

MESOCHŎRVS, μεσόχορος, fistulator in medio saltantium, ein Spielmann/ Pfeiffer/ Plin. lib. 2. Ep. 15. & Sidon. lib. 1. Epist. 2.

MESOMEDES, Μεσομήδης, Poeta Lyricus, Eusebio κιθαρῳδικῶν νόμων ποιητής. Jul. Capitolinus in Anton. Pio cap. 7 *Salaria multis subtraxit, quos otiosos videbat accipere, dicens, nihil esse sordidius, imò crudelius, quam si Remp. ii arroderent, qui nihil in eam suo labore conferrent. Unde etiam Mesomedi Lyrico salarium imminuit.* Vide ibi Salmas. pag. 69, 70.

MESOPOTAMIA, Μεσοποταμία, Asiæ regio media inter duos fluvios, Tigrim & Euphratem. Alexander Severus Imperator μεσοποταμίας vocabulum reddens, *Interamnam* dixit. Ad senatum enim scripsit: *Terras interamnas, Mesopotamiæ scilicet,*

neglectas ab impuma illa bellua, recepi, Lamprid. in Vita cap. 56. Ubi *Mesopotamia scil.* glossema videtur Casaubono.

MESPĬLVS, fœm. μέσπιλος, & ἡ μεσπίλη, *Mespila*, arbor nota, Mispelbaum / Plin. 17. c. 24.

¶ Mespilum, fructus, quem *tricoccum* Galenus vocat; quod tria intus in universum grana dura contineat, Mispeln. Plin. l. 15. c. 20.

MESSĀLA, æ, vel Messalla, a civitate Siciliæ *Messana* victa, nomen fuit Valerio Corvino victori. A quo & *Messalarum* familia Romæ florentissima dicta fuit. Seneca de brevitate vitæ c. 13. Messala Corvinus proprii oblitus nominis fuit, teste Plinio l. 7. c. 24.

¶ Messalina, Claudii Imperatoris uxor libidinis incontinentissimæ, de qua multa Juven. sat. 6. Add. Sueton. Claud. c. 26.

MESSĀNA, Siciliæ urbs prope fretum & Pelorum promontorium, condita a Messenis Peloponnesi, unde & nomen est. Hodie *Messina*, civitas ampla & dives. Vide Geogr.

MESSĒNA, Messene, Peloponnesi urbs, quam diruram ac desertam Epaminondas restituit: Nepos ejus vita: vide & Diodorum Siculum & Strabonem.

MĒTA, κῶνος, proprie terminus est, quo agrorum mensores utebantur, post congeries quæcunque fastigiata, was unten breit und obenaus gespitzt ist. Qua forma poni solebant scopi seu metæ certantium, ein Ziel: & *Pervenisse ad metam* dicuntur, qui iter, aut aliquod aliud opus perfecerunt. Virg. Æn. 5. v. 129

Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam
Constituit.

¶ 2. Est & *meta* terminus ad instar metæ turbinatus. Frontinus de coloniis; *In campis vero statuerunt terminos cursorios, spatulas vel metas assignatas.* ¶ Hinc & quemcunque Terminum ac finem significat. Apulej. lib. 9 de A. A. *Ad ultimam salutis metam destrusum* eum vocat, de quo actum & pæne conclamatum est, vide *Incita.* Virg. 1. Æneid. v. 278

Hic ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Horat. de arte Poet. v. 12

Multa tulit fecitque puer, sudabit & alsit,
Qui studet optatam cursu contingere metam, &c.

Sic & *meta mortis* dicitur. Ovidius vel Albinovanus de morte Drusi ad Liviam v. 359

Tendimus huc omnes, metam properamus ad unam,
Omnia sub leges mors vocat atra suas.

¶ Plinius l. 28. c. 28, & Columella l. 2. c. 19 *Metam fœni* dixêre acervum illum fœni in formam pyramidalem fastigiatum, ein Heuschober / Heuhauffen. Martial. lib. 1. Epigr. 45 *Meta lactantes*, Quarck-Käse. ¶ Est & *mola* pars *Meta*. Vide infra *Mola*.

¶ Mētŭla, dimin. Plin. junior lib. 5. epist. 6. n. 35.

¶ Intermetium, locus inter metas, sicut *Intercolumnium*, spatium inter duas columnas. Gloss. Vet. *Intermetium*, τὸ μεταξὺ καμπτήρων. Add. Salmas. Exerc. Pl. p. 469, ed. nov.

¶ Metor, metari; Vide infra.

METACARPIVM, μετακάρπιον, torus manûs, unde digiti exoriuntur, der Berg in der Hand.

METALEPSIS, μετάληψις, tropus poëticus, *Transumtio* dictus a Quintiliano l. 8. c. 6, quæ ex alio in aliud velut viam præstat. Virg. eclog. 1 *Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.* Per aristas enim intelligit messes, per messes æstates, per æstates annos. Vide libellos de Schematibus, & Erasmi Copiam.

METALLVM, ein Metall / Ertzwerck. ab inquirendo dicitur, μετάλλαω enim scrutor vel inquiro est, ad quam Etymologiam alludisse videtur Ovid. Metamorph. lib. 1

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

Plinius ab eo nomen adduxit, quod una metalli vena aliam proxime post se ostendat, μετ' ἄλλων. Sic enim l. 33 c. 11 *Ubicunque*, ait, *una inventa vena est, non procul invenitur alia.* Metalli species sunt: *Aurum, Argentum, Electrum*, Conterfey: *Stannum, Plumbum, Æs Cyprium*, Kupffer: *Orichalcum*, Meßing: *Ferrum*, quod notum. *Metallum gignitur*, das Ertz wächst / *metallum invenire*, Ertz treffen / *metallum fodere, effodere, eruere*, Ertz hauen / *metallum perfectum*, gediegen Ertz / *metallum aliquod sub summo cespite invenire*, Ertz am Tage treffen / *metallum torrere*, rösten / *metallum urere*, brennen / *tundere*, pochen / *molere*, mahlen / *lavare*, waschen. ¶ 2. Metalla etiam dicuntur ipsa loca, unde metalla effodiuntur, Ertzbrüche. Sic *Metalla auraria* dicit Plinius, pro aurifodinis lib. ult. cap. 12 Goldbrüche / Goldbergwercke. *Metalla æraria* pro ærifodinis apud Solinum cap. 20. C. Nepos 2. c. 2 *Pecunia publica quæ ex metallis redibat*, was aus den Bergwercken einkam. Item Cimone c. 1 *Magnas pecunias ex metallis fecerat.* Lucanus lib. 4. v. 223

Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerant.

Galgacus apud Tacit. vita Agric. cap. 31 *Neque enim arva nobis, aut metalla, aut portus sunt, quibus exercendis reservemur.* Quin & ad lapicidinas transfertur hæc vox. Lucanus 4. v. 303

Tunc exhausta super multo sudore juventus
Extrahitur, duris silicum lassata metallis.

Stat. lib. 1. Silv. 5. in Balneo Hetrusci, v. 36.

Sola nitet flavis Nomadum decisa metallis Purpura.

Hinc *in metallum damnari*, est in lapicidinam damnari. Plin. lib. 10. Epist. 66. Vide & Castalionis Varias cap. 20.

¶ Metallicus, adject. *Natura metallica*, Plin. 27. cap. 4.

¶ Metallicus, subst. ein Bergmann. *Metallici*, Bergleute. Plinius l. 34. c. 16 *Lavant eas harenas metallici, & quod subsidit, coquunt in fornacibus.* ¶ Metallici etiam dicuntur in metalla damnati Lege 10. § 1. Dig. de Pœnis. Est autem vere adjectivum, ut homo, vel aliud, subaudiatur. Sic *Dæmon metallicus*, das Bergmännlein. Georg. Agricola.

¶ Metallarius, qui metallum effodit vel sponte, vel sua conditione, apud JCtos. Vide Titul. Cod. de hisce.

¶ Metallifer, a, um. Silius lib. 15. v. 498 *Metallifera terra*, Länder / die Ertz tragen.

METAMORPHŌSIS, μεταμόρφωσις, transformatio, eine Aenderung oder Wechsel in eine andere Gestalt. Ovidius in initio operis fabulosi μεταμορφώσεως ἔτυμον exponit:

In nova fert animus mutatas dicere formas, &c.

METAPHŌRA, μεταφορά, translatio, figura, quæ vocem à genuina ac propria significatione ad non propriam transfert. Quæ quia non necessitatis solum, sed & ornatus gratia excogitata est, in lingua Latina latissime patet, quemadmodum Cicero ostendit lib. 3. de orat. *Nihil enim tum gratius est, tum delectat magis, quam metaphoræ in loco usurpatæ.* Vide Erasm. Copiam.

METAPLASMVS, μεταπλασμός, Transformatio est unius dictionis in carmine, quæ in prosa *barbarismus* dicitur. Constat suis figuris, quæ dictionis dicuntur, *Prosthesi, Epenthesi, Aphæresi, Syncope*, &c.

METATHESIS, μετάθεσις, transpositio literarum est, ut, *Tymbre* pro *Tymber*, *Evandre* pro *Evander*, *Accerso, arcesso, καρδία, κραδία.*

MĔTELLVS, plures fuerunt Metelli, plebeji quidem sed victoriarum fortunâ celebres, ut *Metellus Cæcus Pontifex Maxim.* 2. *Balearicus.* 3. *Numidicus.* 4. *Creticus.* 5. *Dalmaticus.* 6. *Macedonicus*, à Balearibus Hispaniæ populis, à Numidis, Cretensibus, Dalmatis & Macedonibus devictis. Hic ultimus ille Metellus est, qui in exercitu arcanum quiddam interrogatus, respondit, εἰ ἤμην τὸν χιτῶνά μου συνειδὼς τοῦτο ἀπόρρητον, ἀποδυσάμενος ἂν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πῦρ ἔρριψα, hoc est, *Si existimarem tunicam esse mihi conscium hujus arcani, exutam eam in ignem conjicerem*, Plutarch. lib. de garrulitate. Idem ille id felicitatis consecutus est, ut præter amplissimos honores, a quatuor filiis illatus rogo uno prætorio, tribus consularibus, duobus triumphalibus, uno censorio, ut de ceteris liberis neporibusque nihil dicam. v. Plin. l. 7. c. 13. & 44. Cic. 1. Tusc. c. 34. & A. Victor de vir. illustr. Val. Max. l. 7. c. 2. n. 1. ¶ Metelli milites, qui & Ærarii, hoc est, qui publico sumtu militabant. Vide Meurs. ad Cassandr. p. 335.

METEMPSYCHŌSIS, transanimatio. Rationales creaturas fuisse in cœlestibus, & propter quædam antiqua peccata in corpora esse delapsa ad pœnas luendas delirarunt Pythagoras, Plato, & Origenes: qui ob dogma male sanum doctorum sermonibus lancinantur, & vapulant. Vid. Hieronym. in Epitaph. Paullæ matris, ad Eustochium Virgin. Tom. 1. epist. 27. c. n. & ad Avitum Epist. 59. cap. 1. Isidor. Pelusiot. lib. 4. Epist. 163. Lipsius *reciprocum hunc discursum, & animarum recidivatum*, Tertulliani verbo, Pythagoræ somnium vocat Monit. Polit. pag. 183. Crediderunt eandem Judæi, qua de re Majol. Dier. Canic. p. 336. Hotting. Pentad. dissert. miscell. p. 155. Kipping. ad Pappi Histor. Eccles. p. 158. Barth. ad Zachar. Mitylen. p. 297.

METEŌROS, meteoron, μετέωρον, Meteora, quorum materia sunt fumi vel exhalationes ex terra & aquis, alles was sich oben in der Lufft zuträgt / von Dünsten aus der Erden / oder aus dem Wasser. Hinc enim meteora alia *ignita* sunt, alia *humidis mixta* vel *aquosa*. *Ignita*, ut, *fulmina, tonitrua, stellæ cadentes, titiones, acontia*, schiessende Feuerflammen oder Strahlen / *Chasmata* vel *hiatus*, wenn sich der Himmel auffthut / *Candelæ, Capræ saltantes*, hüpffende Lichtlein / &c. Quæ suis locis videnda sunt. *Meteora aquosa* dicuntur, *Ros, pruina, nix, grando, nebula, caligo.*

MĔTHŎDVS, μέθοδος, via compendiaria docendi, qualem monstrat Dialectica, eine kurtze und richtige Art zu lehren.

¶ Methodice, es, pars Grammatices rationem loquendi complectens, Quintil. lib. 1. cap. 15.

¶ Methodicus. Celsus Procemio: *Methodici seculi nostri contendunt* &c. qui methodice res suas tractant.

MĒTIOR, metiri, μετρεῖν, mensurare, messen / abmessen / ermessen. *Interballis æqualibus aliquid metiri*, gleich abmessen. *Metiri agrum*, Cic. 9. epist. 17. *frumentum*, in Verr. 5. c. 83. Idem in Pison. c. 28 *Epicurei omnes res, quæ sunt homini expetendæ, voluptate metiuntur.* Et de nat. Deor. l. 1. c. 40 *Omnia quæ ad beatam vitam pertinent, ventre metiri*, id est, æstimare, spectare. *Fidelitas, quam ego ex mea conscientia metior*, Planeus ad Cicer. lib. 10. famil. epist. 4. Boëth. lib. 3. Prosa 6 *Qui falso prædicantur, suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Quæ si etiam meritis conquisita sint, quid tamen sapientiæ adjecerint conscientiæ, qui bonum suum non populari rumore, sed conscientiæ veritate metitur. Metiri aliquem fortunâ, virtute*, C. Nepos Eumene pr. l. e. æstimare. Symmachus lib. 8. Epist. 12 *Religio magis fide animi metienda est, quam ostentatione verborum.* Horatius lib. 1. Epist. 7. extr. *Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.*

Martia-

Martialis lib. 12. Epigr. 100 ad Baetim:

Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Vid. Barth. ad Claudian. p. 906. & ad Stat. silvas pag. 68. cui idem est quod actis expendere.

¶ Mensor, geometra, Feldmesser. Horat. lib. 1. Carm. od. 28

Te maris & terræ numeroque carentis arenæ
Mensorem &c.

Plin. lib. 10. Epist. 28 *Dispice, Domine, an necessarium putes, mittere huc mensorem.* ubi architectum, dimetiendarum operarum peritum, significat.

¶ Agrimensor conjuncte & divise scribitur, ein Feldmesser. Ammianus l. 19. c. 24 *cum Innocentio quodam agrimensore* &c.

¶ Mensura, mensio. Plinius cit. epist. *Videntur non mediocres pecuniæ posse revocari à curatoribus operum, si mensuræ fideliter exigantur.* Wenn fleißig abgemessen wird. Plinius l. 7. c. 56 *Mensuras & pondera Phidon invenit.* Et Cic. 1. Off. cap. 15 *Majori mensura reddere, quæ acceperis utenda*, mit grösserm Maß.

¶ Mensio, actus metiendi, das Abmessen. Cicero in Oratore cap. 53 *Aures, vel animus aurium nuncio, naturalem quandam in se continet locum omnium mensionem.* Arnobius lib. 3. p. 107 *Deos formarum amplectimini mensione.* Ausonius in Sapientibus:

Ἄριστον μέτρον esse, dixit Lindius
Cleobulus, hoc est, Optimus cunctis modus.

Masse ist die beste Weise. Hesiodus Ἔργ. v. 692

Μέτρα φυλάσσεσθαι, μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον
Mensuram serva: modus in re est optimus omni,

Maß ist zu allen Dingen gut. Nomina mensurarum quibus veteres sunt usi, hæc sunt: *Digitus*, is continet 4. grana hordei, secundum latitudinem. *Palmus*, quatuor digitos, & est manus transversa. *Palmus major* 12. digitos, Græci σπιθαμὴν, Latini *dodrantem*, ein Spannen. *Pes* quatuor palmos. *Cubitus* sesquipedes seu ulnam, hoc est, palmos sex. *Passus simplex* seu gressus, pedes duos & semissem. *Passus Geometricus* quinque pedes. *Pertica* decem pedes, *Stadium* 125 passus. *Stadia octo*, milliare Italicum, quod & 1000 passus habet. Germanicum commune 4 Italica, seu 4000 passus. De quibus hi sunt versiculi vulgares:

Ex granis digitus quatuor, formabitur unus,
Et quater in palmo digitus, quater in pede palmus;
Quinque pedes passum faciunt, passus quoque centum
Viginti quinque stadium dant, sed miliare
Octo dabunt stadia, at duplatum dat tibi Leuca.

Id est, milliare Gallicum. De mensuris veterum earumque generibus vide Fannii Carmen, & Gromaticos Scriptores Rigaltii p. 333. itemque Dalechamp. ad Plin. lib. 2. c. 23. p. 80. 81. ubi tabellam in hanc rem consule. ¶ Pro æstimatione dignitatis usus est Tacitus 1. Hist. c. 52. *Nec consularis Legati mensum, sed omnia in majus accipiebantur*, i. e. non pro conditione & modo Consularis Legati. B. Hieron. lib. 2. Epist. 13. p. 284 *Non est humilitatis meæ neque mensuræ judicare de Clericis.* *Mensura*, i. e. loci mei, conditionis.

¶ Mensurare, hoc est metiri aut metari, posterioris ævi est, v. g. Veget. lib. 1. cap. 25. Unde

¶ *Mensurabilis* apud Prudentium Apotheos. v. 817.

¶ Et *Immensurabilis* apud Salvianum lib. 2. de Avaritia p. 54. De singulis in Cur. Poster. nostris diximus.

Composita à *Metior*:

¶ Admetiri, *Frumentum admetiri*, messen oder zumessen/ Sueton. Aug. cap. 41. Sic & *Admetiri vinum emtoribus*, Cato cap. 154.

¶ Commetior, commetiri. Cic. lib. 1. de invent. cap. 26 *Oportet commetiri cum tempore negotium.* Idem de Univers. cap. 9 *fidetum inter se ambitus commetiri.*

¶ Commensus, ûs, nomen quo συμμετρίαν vocem Græcam Vitruvius reddidit. Ut lib. 1. cap. 3, *Venustatis* verò (habita erit ratio) *cum fuerit operis species grata & elegans membrorumque commensus justas habeat symmetriarum rationes:* sive *metiocinationes* ut alii legunt. Cæterum pæne est, ut hoc in loco *Symmetriarum* vocem, glossema putem. Tamen etiam proœmio extremo lib. 6 *commensus symmetriarum explicabo.* Idem lib. 3. cap. 1. *Ut etiam in operum perfectionibus singulorum membrorum ad universam figuræ speciem habeat commensus exactionem.*

¶ Demetiri, & Dimetiri, diligenter metiri, fleißig abmessen. Cic. de Senect. cap. 14 *Mori videbamus in studio dimetiendi cæli & terræ, C. Gallum familiarem patris tui Scipio*, abrechnen und ausmessen die Grösse des Himmels und der Erden. *Demetiri & dinumerare syllabas*, Idem in orat. cap. 43. Et, *Linea dimetiens*, Plin. lib. 2. c. 23. eine gerade Linie/ so gleich durchgehet und theilet. Particip. passiv. *Dimensus atque descriptus*, Cic. de Senect. cap. 17.

¶ Demensum, victus vel cibus erat menstruus, apud Romanos, quaterni scilicet modi frumenti, qui servis dabantur in mensem auctore Donato, in illud Terentii in Phorm. *Quod ille unciatim vix de demenso suo, Suum defraudans genium, comparsit miser*, was er von seinem bescheidenen Theil erübriget hat: Servi enim frugales ex demenso peculium suum augebant, ut Budæus inquit.

¶ Demensio, & Dimensio, Abmessung. *Dimensio quadrati*, Cic.

1. Tusc. cap. 24. Et Ausonius Epist. 5. v. 9

– – – jubet demensio legum.

¶ Indimensus, immensus. Ammianus lib. 19 cap. 3 (Vales. c. 2. f. 209) *Cernentes populos tam indimensos*, id est immensos, innumerabiles.

¶ Emetiri, messen/ ausmessen. *Emetiri iter*, Virg. 7. v. 160. &, *Emetiri uno die spatium ingens*, id est, conficere, ein groß Theil Wegs zurück lassen/ Livius lib. 31. cap. 24. Et, *Multo major pars itineris emensa*, significatione passiva, Idem lib. 21. c. 30. Et Tacitus lib. 1. Hist. c. 49 *Galba quinque principes prospera fortuna emensus*, hat überlebet/ ausgehalten.

¶ Immensus, adjectivum, unmeßlich/ unermeßlich/ überaus groß/ ut, *iter immensum*, Livius lib. 21. c. 29. Cicero in Tusc. lib. 1. c. 30 *Tanquam ratis in mari immenso nostra vehitur oratio.* Et, *Aër immensus & infinitus*, Idem de nat. Deor. lib. 1. cap. 10. *Immensa vorago vitiorum*, in 5. Verr. cap. 9. unergründliche Laster. *Immensa, infinita, immoderata cupiditas*, Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 22. *Immensissimæ voluptates*, Spartianus Hadriano cap. 19.

¶ Immensitas, *Immensitas latitudinum, longitudinum, altitudinum*, unmäßliche Breite/ Länge/ Höhe/ apud eundem de nat. Deor. lib. 1. cap. 20. *Immensitates camporum*, ibidem l. 2. c. 39.

¶ Permetiri, peragrare, durchwandern/ ut, *iter diurum permetiri*, Virg. 3. Æneid. v. 157.

Nos tumidum sub te permensi classibus æquor, &c.

Tibull. lib. 3. eleg. 3. passive:

– – – permenso defunctus tempore lucis.

Alt und abgelebet. Etiam in prorsa oratione. Columella lib. 3. cap. 13 extr. *permensum & perlibratum opus.* Et Apulejus lib. 8. p. 209 *aliquanto via permenso spatio.*

¶ Remetiri, zurücke messen/ zurücke reisen/ wiederholen/ ut, *Remetiri iter, pelagus.* Virg. 2. Æn. 181 *pelagoque remenso*, passive, ut fere solent participia Deponentium. *Facta ac dicta remetiri*, pro cognoscere; Seneca dixit, lib. 3. de Ira cap. 36. zurück denken/ was man gethan und geredt hat. Apulej. lib. 2 *Fabulam illam tuam remetire, ut & filius meus iste Lucius lepidi sermonis tui perfruatur commeatu.* Et, *Frumentum pecunia remetiri*, pro pensare, Quint. Declam. 12. p. 175, das Korn mit Gelde vergleichen.

¶ Supermetiri. Tertullianus de Anima cap. 38 *secunda post diluvium genitura supermensus est.*

METIVS Suffetius, dux Albanorum, a Tullo Hostilio rege, quòd contra fœdus societatis in bello Fidenatum egisset, quadrigis discerpi jussus, Liv. lib. 1. & Plutarch. in Parallelis.

METO, messui, mĕtĕre, secare, schneiden/ erndten/ abbrechen/ frumenta, pabula, flores, Cic. l. 2. de orat. c. 65 *Ut sementem feceris, ita & metes*: wie du säest/ so wirst du auch erndten: id est, reportabis præmium factis tuis dignum. Plaut. in Epid. act. 2. sc. 2. v. 80. *Mihi istic nec seritur, nec metitur*, hoc est, Res ista ad me non pertinet, Vide de utroque Chiliad. Declam. anteq. iret in exil. *Serere beneficium, ut fructum metere possis, liberale est officium.* ¶ Elegans quoque metaphora est, quando *metere* significat obtruncare in prœlio. Silius lib. 13. v. 218

Scipio & oblatam metit insatiabilis agmen.

Idem lib. 14 v. 135 de prœlio Siculo:

Ite, gregem & metite imbellem, ac succidite ferro.

Plura in Indice nostro ad eundem poetam dedimus.

¶ Messio, das Erndten/ Schnitt. Vet. Onomast. *Messio*, θέρος. Et Vulg. Interpr. Job. 29, 19.

¶ Messor, ein Schnitter/ Meder. Virg. Ecl. 2. v. 10 *rapido fessis messoribus æstu.* Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 381

– – subitis messor gaudebit aristis.

¶ Messorius, a, um, *Falx messoria*, Ulpian. Lege 8. Dig. de instructo vel instrum. legato. eine Sichel/ Sense. *Corbis messoria*, Cic. pro Sextio cap. 38.

¶ Messis, metendi tempus & opera, die Erndte/ ut, *Sementis*, die Säezeit. Plautus festiva dixit metaphora in Epid. a. 5. sc. 2. v. 53 *Ut est acerbum, pro benefactis, cum malis messem metas*, wie wehe thuts/ so man für Wolthat ein Hauffen Undancks einerndten muß. Pers. sat. 6. v. 25 *Messe tenus propria vive*, id est, fac sumtum pro modo tuarum facultatum, strecke dich nach der Decke. *Falcem in alienam messem immittere*, vide supra *Falx*. Et, *Tua messis in herba est*, de affulgente bonâ spe aliud proverbiale apud Ovidium Ep. Helenæ ad Paridem in fine.

¶ Demetere, metere, einerndten/ abschneiden. Catull. Carm. 65. v. 353 *flaventia demetit arva.* Particip. *Flos demessus*, Virg. 11. Æn. v. 68. *Fructus demetendi*, Cicero de Senect. cap. 19. Etiam de interfectis prœlio, ut supra *Metere*. Silius lib. 4. v. 213

Demetit aversi Vesagus tum colla.

Et lib. 5. v. 286 idem Silius:

Ense ferit tum colla viri, dextramque micantem
Demetit. Idemque lib. 16. v. 101
Tantum acies, hominumque ferox discordia ferro
Demetit.

¶ Præmetium. Festus: *Præmetium, quod prælibationis caussa ante præmetitur.* Primitiæ frugum. Onomasticum: *Præmetium*, ἀπαρχή. Adde Salmas. Exerc. Plin. sub fin. c. 16.

¶ Præmetivum, idem. Gl. Vet. ὁ πρὸ θερισμοῦ δημόσιος χοῖρος.

METOECVS, colonus. Eumenius Panegyr. Flavienſium nomine cap. 4, *Civitatem jacentem erigere, metœcis undique transferendis.* Suidas: *Μέτοικοι, οἱ ἀφ' ἑτέρας πόλεως μετοικίσαντες, καὶ εἰς ἑτέραν οἰκοῦντες*, qui aliam urbem inhabitant, priore relicta.

METONYMIA, *μετωνυμία*, denominatio ſecundum Ciceronem dicitur, vel nominis transmutatio, qua ut inventor pro re inventa ponitur, ut, *Sine Cerere & Baccho friget Venus*; vel, continens pro contento, ut, Virg. *Nunc pateras libate Jovi*; vel *contra*, ut, *Vina coronant*, &c. Reliqua quæ hujus ſunt figuræ, vide in libellis de Schematibus.

METŎPA, architecturæ vocabulum, quod Vitruvius explicat lib. 4. c. 3.

¶ Semimetopia, apud eundem d. l. p. 67.

METŌPOSCŎPVS, *Μετωποσκόπος*, divinator ex inſpectione faciei, a *μέτωπον* frons, & *σκοπὸς* inſpector, ein Wahrſager aus der Geſtalt des Geſichts / apud Plin. l. 35. c. 5. & Suet. Tit. c. 2.

¶ Metopoſcopia, ars illa divinandi.

METOR, metari, a *meta* eſt: ſignificat enim metas ponere ſeu conſtituere: & ita locum ſeu ſpatium definire, ſive certis finibus terminisque circumſcribere, abſtecken / ausmeſſen. Valerius Cato in Diris v. 45

Pertica quæ noſtros metata eſt impia agellos.

Livius lib. 1. cap. 10 *Jupiter Feretri, hæc tibi victor Romulus rex regia arma ferò, templumque iis regionibus, quas modo animo metatus ſum, dedico.* METATVS SVM, id eſt, determinavi, finii. ¶ Virgilius 2. Georg. v. 274

- - - ſi pinguis agros metabere campi:

Id eſt, eliges, ut Servius interpretatur. Nam qui menſurantur agri, ſecernuntur à cæteris & ita eliguntur quaſi: Vel quod aſſignatione vel metatione non niſi ager cultus atque electilis, ut Apuleji voce dicam, dari ſolebat. ¶ Sic locum caſtris deligere, *metari* eſt: id enim fit metis poſitis ſive directis, das Lager abſtecken. Curtius lib. 3. cap. 8. n. 19 *eo ipſo loco metari ſuos caſtra juſſerat.* Vide & Feſtum. ¶ Translatum hoc verbum denique eſt ad quævis hoſpitia & manſiones aſſignatas, de quo videndus eſt Lipſ. de milit. Rom. lib. 4. Dial. 12.

¶ Mēto, metare, in forma activa Virgil. dixit Culice v. 173

Metabat ſeſe circum loca.

Inde paſſivum Horatio eſt lib. 2. ode 15

- - - Nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton.

Et lib. 2. Sat. 2. v. 114

- - - videas metato in agello
Cum pecore & gnatis ſortem mercede colonum.

¶ Metatio, ut, *Metatio vinearum*, das anmeſſen oder austheilen der Weinberge / Columell. lib. 3. cap. 15.

¶ Metator, qui arbores diſponit & digerit. *Metator oliveti*, Plin. lib. 19. cap. 33. ¶ 2. Item deſignator hoſpitii, qui præparandi diverſorii cauſſa præcurrit, ein Fourier. ¶ 3. qui locum caſtris deſignat, Veget. lib. 2. cap. 2. der ein Lager abſtecket. Cic. Philipp. 11. cap. 5 *Caſtrorum antea metator: nunc, ut ſpero, urbis.* ¶ 4. Menſor, quem Cicero *Decempedatorem* a *Decempeda*, inſtrumento menſorio, dixit, Feld-Meſſer. Eleganti metaphora Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. cap. 8 extr. *Deus tam alienus ab initio & fine eſt, quam a tempore, arbitro, & metatore initii & finis.*

¶ Metatorius, ut *Metatoria pagina*, id eſt, Epiſtola quæ advenienti amico metatur hoſpitium, Sidon. lib. 8. epiſt. 11. Vide & Scalig. lib. 2. Lect. Auſon. c. 24. Item der Fourier-Zettel.

¶ Dimetari, metari. Cic. de Nat. Deor. lib. 2 c. 62 *Siderum curſus dimetati, maturitates temporum, & varietates mutationesque cognovimus.* Livius lib. 8. cap. 38 *locum caſtris dimetari juſſit.*

¶ Immetatus, ut *Immetata jugera*, unausgemeſſen Feld / Horat. lib. 3. Carm. od. 24.

¶ Præmetari, vorhermeſſen. Solinus cap. 40 *Dinocratem Alexandri juſſu Alexandriam in Ægypto præmetatum, ſupra expoſuimus.*

METRĒTA, *μετρήτης*, idem, quod Cadus, menſura ſcilicet decem congiorum, etwas weniger als 30 Kannen. *Duæ metretæ*, ein Eymer fere. Conf. VVaſer. & Pontan. Progymn. ſacr. p. 623.

METROPOLIS, *μητρόπολις*, urbs ex qua coloniæ deductæ ſunt, eine Hauptſtadt. Diogenes cupiditatem dixit eſſe, *μητρόπολιν πάντων τῶν κακῶν*, *metropolim omnium malorum*, Geitz ein Urſprung aller Laſter. In hiſtoria eccleſiaſtica Metropolis civitas eſt, quæ metropolitam habet pontificem.

¶ Metropolita, pontifex metropoleos, major epiſcopo. Vide Petr. Joſ. Cantelium in Hiſtoria Metropolitan. urbium, p. 15.

¶ Metropolitanus, oriundus ex metropoli, aut ad metropolim pertinens. *Eccleſia metropolitana*, archiepiſcopalis dicitur, quanquam inter Archiepiſcopum & Metropolitam aliquid diſcriminis ſit, de quo Cantelius c. l. p. 13. Deinde *Metropolitanus* abſolute ſæpe pro Metropolita ponitur.

METRVM, *μέτρον*, menſura verſus, duo pedes. Verßmaß. Vid. Vet. Grammat.

¶ Hinc *Dimĕter verſus*, duorum metrorum ſeu quatuor pedum.

¶ Trimĕter, Senarius: Horat. A. P. 252. 259.

¶ Tetramĕter, octonarius.

¶ Hypermeter, qui legitimum pedum & regionum numerum excedit, ſyllaba quæ in principium verſus ſequentis cogitur; ut Æneid. 4 v. 558 *Omnia Mercurio ſimilis vocemque coloremque,*
Et crines flavos, &c.

¶ Monometer.

¶ Multimĕter. Sidonius lib. 8. epiſt. 12 *multimeter, argutus, artifex.*

¶ Centimeter. Idem Sidonius Carm. 9. v. 265

Sed nec centimeter Terentianus.

¶ Metricus, *μετρικὸς*, ut, *Compoſitio metrica, leges metricæ.*

MĔTVO, metuere, in metu eſſe, timere. fürchten / ſich fürchten / beſorgen. Cicero lib. 1. fam. ep. 5 *Quanquam omnia ſunt metuenda, nihil magis, quam perfidiam timemus. Ab inimico periculum ſibi metuere*, Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 19. Et Cicero lib. 5. ep. 6 ad P. Sextium, *Inſidias ab aliquo metuere:* & ad Attic. lib. epiſt. 13 *Metuo malum Reipub. ab eo*, ich beſorge mich eines Schadens / ſo der Republic entſtehen möchte. Nam cum Dandi caſu, ſignificat timorem, ne alicui malum accidat. Plinius lib. 18. cap. 29 *Tria tempora fructibus metuebant*, fürchten ſich vor drey Zeiten / die den Früchten möchten ſchädlich ſeyn. *Metuere de vitâ*, des Lebens halben Furcht haben. Cicero lib. 10. ad Attic. epiſt. 4 *Jacet in mœrore meus frater, neque tam de ſua, quàm de mea metuit.* lib. 6. ad Familiares Ep. 4. *Plus eſt in metuendo mali, quàm in illo ipſo, quod timetur.* Conſtruitur autem cum *ne* & *ut*, ſicuti *vereor.* Metuo, *ne fiat*, id eſt, *metuo futurum: metuo ut fiat*, id eſt, *futurum haud eſſe.* Idem Terent. in Heaut. a. 5. ſc. 3. v. 15 *Metuis, ne non, cum velis, convincas, &c.* Beſorgſt du dich / du möchteſts nicht können erweiſen / ꝛc. Idem in Hec. a. 2. ſc. 2. v. 15 *Si metuis, ſatis ut mea domui curetur diligenter.* Sed, *Oderint dum metuant*, vox tyrannica, quem verſum exſecrabilem, qui multos dederit præcipites, vocat Seneca lib. 1. de Clementia cap. 12 ad Neronem. Vide Chiliad. Cicer. 2. off. cap. 7 *Quem metuunt oderunt, quem quisque odit, periiſſe expetit.*

¶ Metuo, pro Caveo. Virgilius lib. 1. Georg. v. 246

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

Horat. lib. 2. carm. od. 2

Illum agat penna metuente ſolvi Fama ſuperſtes.

Ad quem locum plura exempla congeſſit Lambinus. Differunt autem *Metuere* & *Vereri.* Nam *Veretur* liber, *metuit* ſervus. Donatus. Ita & Cicero pro P. Quinctio diſtinguit ſtatim in princ. Conf. Voſſ. l. 2. Inſt. Orat. p. 35. ſeq. ¶ Pro *dubito* Plautus poſuit Amphitr. a. 5. ſc. 1. v. 53

- - - ſi iſtæc vera ſunt divinitus,
Non metuo, quin mea uxori lata ſuppetiæ ſient.

¶ Metuens, particip. & nomen, a quo *metuentior*, comparat. fecit Ovidius aliquoties, ut, *metuentior unda*, Epiſt. 19. Her. v. 83. Et, *Quo non metuentius ullum Numinis ingenium*, lib. 6. Faſtor. v. 259 de Numa. Etiam alii, ut Silius lib. 8. v. 503 *metuentior hoſtes*: & Tacitus lib. 13 cap. 25 *Nero metuentior inpoſterum, militem ſibi circumdedit.*

¶ Metuendus. Virg. 4 Georg. v. 37

Utraque vis apibus pariter metuenda.

¶ Metus, *exſpectatio mali, ægritudo de futuro malo, ægritudinis futuræ ſollicita recordatio, opinio mali impendentis*, quemadmodum in Tuſcul. Cicero expoſuit lib. 4. cap. 37. & lib. 5. cap. 18. Sic, *Hoc metuere, alterum in metu non ponere*, Cic. 14. ad Attic. ep. 21. Et *Metum alicui afferre*, Cic. 4. Verr. c. 54, fürchtend machen. *Metum incutere*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epiſt. 4. eine Furcht in einen jagen. *Civitas metu ſuſpenſa*, Idem Agrar. 1. cap. 8. ſo für Furcht zappelt. *In metu eſſe* pro *metuere*, Ter. in Phorm. a. 1. ſc. 2. v. 7. Et, *Liberare aliquem metu, adimere, eximere metum*, Furcht benehmen. Cic. off. lib. 2. c. 7 *Malus cuſtos diuturnitatis metus*, was lange beſtehen ſoll / muß nicht mit lauter Furcht zugehen. Vide paullo ante *Quem metuunt, oderunt.* Et lib. 1. off. *Benevolentiæ vis maxima eſt, metûs imbecillis.* ¶ 2. Accipitur aliquando & pro *furore* Græcorum more: quibus φόβος eſt ἡ μανία, ὁ ἐνθουσιασμός. Horat. lib. 2. od. 19. *Eheu recenti mens trepidat metu.* Sic *timores* pro inſania poſuit Græciſſans Silius lib. 2. v. 621

- - - verbera Erinnys
Incutit, atque atros inſibilat ore timores.

¶ 3. Pro *religione* ponitur, quod individuo nexu eidem junctum eſſe judicabant veteres. Certe Maro 7 Æn. de lauro dixit v. 60

- - - multosque metu ſervata per annos.

In quem locum ita Servius: METV i. e. *religione quæ naſcitur per timorem:* nempe juxta illud Arbitri:

Primus in orbe Deos fecit timor.

Quin θεὸς a δέος, i. e. metus eapſe de causâ deducitur à Grammaticorum vulgo. Voſſ. l. 6 Inſtit. Orat. pag. 451.

¶ Meticuloſus, formidoloſus, feige / furchtſam. Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 137.

¶ Per-

¶ Permetuere, sehr fürchten. Virg. 2. Æn. v. 572 A

— — deserti conjugis iras
Permetuens.

¶ Præmetuere, metuere, cavere. Cæsar lib. 7. Gall. c. 49. *Cæsar præmetuens suis.* Phædrus lib. 1. fab. 7 *dolum præmetuens.* Prudentius 2. adv. Symmach. v. 581

Præmetuit cultus inolescere Christi.

¶ Præmetuenter. Gronovius Observat. lib. 3. cap. 5, Lucretio restituit, lib. 4. v. 822, ubi vulgo legebatur *præmeditator, præmeditemur*, &c. Ita autem emendat ex MSS.

Effugere, errorem fugiendo præmetuenter.

MEVM, vel Meon, herba anetho foliis & caule similis, Beerwurtz oder Hertzwurtz / Matth.

MEVIVS, vel Mævius, pessimus Poëta, Virgilii & Horatii osor. Virgil. eclog. 3

Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mævi.

MEVS, mea, meum. *Meum* est, id est, mei officii, es stehet mir zu / gebühret mir. Cic. ad Att. lib. 5. epist. 13 *Intelligis, quam sit meum scire & curare, quid in Republica fiat*, wie hoch mir gebühret zu wissen ꝛc. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 2. v. 38 *Non est mentiri meum*, Lügen ist wider meine Natur. Idem eâdem fab. a. 4. sc. 5. v. 34 *Mea non est simulatio.* Sed *Meum hoc est dictum*, B Idem Eunuch. 3. sc. 1. v. 39 das Wort habe ich erdacht. *Mea est descriptio*, Cicer. de Senect. c. 17. das habe ich geschrieben. *Mea sententia*, hoc est, *ut ego sentio*, meiner Meinung nach. *De meo nihil addo*, von den meinen. Plaut. Trin. act. 2. sc. 2. v. 74

LY. *Bene ego volo illi facere, si tu non vis.* PH. *nempe de tuo.*

LY. *De meo: nam quod tuum est, meum est: omne meum autem est tuum.*

Litem mea manu, Vide *manus. Meapte taussa*, von meiner selbst wegen / Terent. Plaut. *Meopte ingenio id reperi*, das habe ich aus meinem eigen Kopff gesponnen. ¶ *Meus est*, elegans formula de iis, quos inducimus sive decipimus. Plautus Curc. act. 3. v. 61 *Meus hic est, hamum vorat.* Idem Pseud. act. 2. sc. 2. v. 6 *Meus hic est homo, ni omnes Dii atque homines deserunt.* Ovid. lib. 4. Metam. v. 356

Vicimus, & meus est, exclamat Nais, & omni
Veste procul jacta mediis immittitur undis.

¶ *Meus dies est*; elegans formula, quando diem aliquem fumendum hilariter, & comburendum quasi, ut Plautus loquitur, nodum hilariter, & comburendum quasi, ut Plautus loquitur, nodis vindicamus. Quemadmodum & nos dicimus, der Tag ist mein. Corn. Severus apud Senecam Rhetor. Suas. 2 de militibus epulantibus: *— — stratique per herbam*
Hic meus est, dixere, dies.

Vide Gevartium lib. 2. Papiniarum Lect. c. 18. ¶ Catull. Epigr. 17

Talis iste meus stupor nihil videt, nihil audit.

Ita comparatus est ille meus, de quo loquor, (quicum mihi negotium) municeps, est non stupidus magis, quàm stupor ipse. C Terent. Eun. act. 2. sc. 1. extr. *Cum meo decrepito hoc Eunucho.* Vide & infra in *Noster.*

¶ Mei, substantivè, die Meinen / Mejnigen / die mir zustehen. Cic. in Ep. Ixpissime.

MEZENTIVS, Rex Etruriæ, de quo Virgil. Æn. 8. v. 481. *Hanc* gentem Lydiam, quæ jugis insederat Etruscis, multosque annos florentem, Rex superbo

Imperio, & sævis tenuit Mezentius armis:
Mortua quin etiam jungebat corpora vivis,
Componens manibusque manus atque oribus ora,
(Tormenti genus!) & sanie taboque fluentes
Complexu in misero, longa sic morte necabat.

MICA, æ. Micæ pulvisculi in arena, & panis omniumque aliarum rerum fructula, schitt-mernde Sandkörnlein / Brosamen, *Tuberis mica*, Colum. lib. 6. cap. 30. *Auri micæ*, Lucret. lib. 1. v. 839. Et *Mica salis*, Saltzkorn. Catull. Epigr. 87. de Quinctia,

Nulla in tam magno est corpore mica salis.

Vide Scal. ¶ Cœna tenuis & exigua Cæsaris appellabatur Mica, de qua Martialis lib. 2. Epigr. 59

Mica vocor quid sim cernis: cœnatio parva,
Ex me Cæsareum prospicis ecce tholum.

Ne micam quidem sapientiæ habet, pro ne minimum quidem. ¶ Mico, micare, resplendere, schimmern / gläntzen. *Stella micans.* Cicer. 2. Nat. Deor. cap. 42 *Stella micans radio* &c. *Gladii micant*, Liv. lib. 6. cap. 12. Et, *Crebris micat ignibus æther*, Virg. 1. Æn. v. 90. ¶ *Micare*, & *Micare digitis*, zu rathen geben / gerade oder ungerade spielen. Cic. off. lib. 3. cap. 19 *Cum fidem alicujus bonitatemque laudat dignum esse dicunt, quicum in tenebris micet.* Erasm. *Dignus, quicum in tenebris mices, dicitur, qui sit adeò certa fide, ut nec, si tutò possit, velit quempiam mendacio fallere*, der niemand betrieget. Casaubon. ad Suetonii August. cap. 12. SORTIRI & MICARE, inquit, *non aliter differunt, quàm ut genus & species.* Glossar. Micare, λαγχάνειν. *Sortitionis variі erant modi: MICARE de eâ dicitur, quæ fit per digitos subitò expansos sub certo numero.* Nonius lib. 33 *istum Hymenæum, quos inducit, miro jaculationis genere imbuenta Gany-*

mede certare. Hinc dictum est dimicare, *quod proprie est, sorte ac micatione finem imponere controversiæ. Deinde accipi cœpit pro tollere controversiam quoquo modo: Sed quia ferro id sæpe fit, propterea pro pugnare ponitur. Græci Magistri* πυκτεύειν *bene dixerunt eleganter: nam propriè dicitur de ea pugna, quæ ex rixâ inter duos orta est. Fuit autem frequens apud veteres micationis usus in controversiis: nam etiam in contractibus faciendis, si de pretio aliave quâ re non convenerit, micatione controversiam tollebant. Sic res in foro, si carnes de lanio emebantur. Quod tamen postea jure mutatum est, tantumque, ut sub exagio, hoc est,* ὑπὸ ζυγοῦ, *non micatione, carnes emerentur. Cujus instituti auctorem facit vetus inscriptio omnibus notа Apronianum Præfectum Urbi.* [apud Gruter. p. 647. n. 6] *Ejus initium est:* EX AVCTORITATE TVRCI APRONIANI V. C. PRAEFECTI VRBIS, RATIO DOCVIT VTILITATE SVADENTE CONSVETVDINE MICANDI SVMMOTA SVB EXAGIO POTIVS PECORA VENDERE, QVAM DIGITIS CONLVDENTIBVS TRADERE. *Varro Parmenone:* micandum erit cum Græco, utrum illius numerum, an ille meum sequatur. *Alludit Varro non ad lusionem, ut volunt: sed ad illam, quam notavimus, consuetudinem transigendi de pretio in emtione, & id genus aliis per micationem. Atque hinc potius ortum putem proverbium*, Dignus, quicum vel in tenebris mices, *quam ex lusu, quem ajunt quidam Græcis fuisse familiarem, & ab iis* ἐπὶ σκότου *appellatum. Somnia mera.* Hæc ille. Pertinet huc locus Suetonii Claudio cap. 21 *Oblatos victoribus aureos protulit sinistra pariter cum vulgo, voce digitisque numeraret.* Nam *digitis numerare*, micare est. Hoc est, digitis significare, quod aureos expectare victores deberent. Veteres enim non calculis tantum, sed digitis etiam numerabant. Eos enim fingebant varie, & figurabant nunc aperientes, nunc constringentes, aut componentes inter se diversis formis, ut numeros diversos exprimerent. Ac digitis quidem numerandi ratio altera illa longe antiquior, ut docet VVowerius de Polymathia cap. 7. qui omnino videndus: itemque Beda, qui de hâc computandi ratione, & variis digitorum schematis, peculiarem librum dedit: quem in compendium Ludovicus Berus Basileensis civis redegit olim, publicèque exhibuit Erasmus Appendice Schol. in lib. 1. Hieronymi adversus Jovinianum. Omnem quoque ordinem a Decem usque ad Mille Millia ære insculptum expressit Parisiis eleganter ad Bedæ præscriptum Ann. 1544. Jac. Bogardus: quam picturam in Conditoriis suis servasse se scribit Barth. Comment. ad Claudian. p. 1116. Conf. Scip. Gentil. in Apolog. Apul. p. 429. Petr. Faber lib. 3 Semestr. cap. 23. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 33. Voss. lib. 6. Inst. Orat. p. 537. Lipsi. Saturn. lib. 2. cap. 22. Politian. Miscell. cap. 42.

¶ Micans, splendidus, ex participio adjectivum. Prudent. περὶ στεφ. Hymn. 5. sive ad incens. lucernæ, v. 44

Ducebat radius sole micantior.

Composita.

¶ Dimicare, dimicavi & dimicui. Pugnare est, kämpffen / schar-mützeln. Cic. 4. Tuscul. cap. 19 *Pro legibus, pro libertate, simul ac pro patria dimicare convenit.* Et ad Attic. lib. 7. Epist. 3 *De potentia sua dimicant homines hoc tempore, periculo civitatis.* Sic, *Dimicare prælio, in acie*, & *acie*, gegen den Feind kämpffen / Schlacht halten. Cicero lib. 2. Nat. Deor. c. 2 *Quum A. Postumius cum Octavio Manilio Tusculano prælio dimicaret.* Livius lib. 2. c. 49 *Cum Etruscis dimicant acie.* Ovid. 2. Amor. eleg. 13. extr.

Hæc tibi sit pugnâ dimicuisse satis.

¶ Dimicatio, ein Scharmützel / Kampff. *Dimicationem subire*, in den Kampff treten / Livius lib. 2. cap. 13. *In aciem dimicationemque venire*, Cic. in Oratore cap. 13. extr.

¶ Emico, emicui, emicare, herfür schimmern / herfür leuchten. *Flamma emicat ex incendio.* Seneca lib. 2. de benefic. cap. 27. ¶ Tralate Virg. Æn. 5. v. 337 *Emicat Euryalus*, Et, *Jubenum manus emicat ardens*, thut sich herfür / springet herfür / Æneid. 6, 5. Et rursus lib. 5. v. 319

Longeque ante omnia corpora Nisus
Emicat,

raget herfür über die Personen alle. Florus lib. 1. cap. 18 *Hostem vati, emicant, sinè discrimine insultant.* Fallen aus.

¶ Intermicare, darzwischen schimmern. Statius Theb. 12. v. 252

— — e speculis moriens intermicet ignis.

Lactantius lib. 6. cap. 20 *intermicantibus astrorum luminibus.* D Claudianus cons. Prob. & Olybr. v. 26

— — Plaustro jam rara intermicat Arctos.

¶ Præmicare. Apul. lib. 11 ineunte: *Præmicantis Lunæ candore nimio completus orbis.* Et Prudentius hymno Calagurrit. v. 84

Quæ viam patere cœli præmicando ostenderent.

¶ Promicare, hervor schimmern. Ex Nævio citat Nonius: *promicanda oratio.* Et Apul. lib. 3. Milesi. p. 133 *lacrymis rursum promicantibus:* & p. 138 *promicant molles plumulæ.*

¶ Supermicare. Seneca 3. Benefic. c. 32 *Beneficia parentum supermicant.* Quamvis dubitet de lectione Lipsius: tamen vel ex Avieni Phænom. v. 846 verbo sua constare ratio potest:

— — tepidumque supermicat austrum.

¶ Superemicare. Sidonius Carm. 15, quod Polemii Epithalamium est, v. 75

Hinc fieri, ut terram levior superemicet unda.

MICROCOSMVS, μικρόκοσμος, parvus mundus, homo. Mantuan. lib. de contemnenda morte:

Omnia quæ in mundo fieri majore videmus,
In nobis simili cernimus esse modo.
Cor jecur atque caput, *cœli sunt, sidera*, sensus,
Est animus nobis, cum ratione Deus.

MIDAS, μίδας, Phrygiæ rex fuit ditissimus. Fabulæ stolidissimum quoque fuisse eum indicant: qui a Baccho (sive a Satyro, quod alii volunt, quos inter & Maximus Tyrius est Dissert. 30 qua totam fabulam eleganter interpretatur) impetravit, ut quicquid attingeret, aurum fieret. Cujus quum eum cepisset tædium, in silvis degit vitam & Pana coluit. Qui quum aliquando in certamen canendi Apollinem provocasset, victoria Apollini, & a Tmolo constituto judice, & cæteris silvarum Diis, attributa est. Id autem solus pro stultitia sua Midas improbavit, & Pana dixit victorem. Quâ re offensus Apollo Midæ aures in asininas convertit, ut ejus stultitia omnibus innotesceret. Fabulam narrat Ovidius lib. 11. Metamorph. Hinc factum, *Auriculas asini Midas habet*, Vide Chiliad. & Scholiast. Aristophanis in Plutum. Eidem parvulo in cunabulis formicæ grana tritici congessisse dicuntur, auctore Ælian lib. 12. Var. Histor. c. 45. Omine non vano, ditissimum eum fore: ut etiam est apud Sarisberiensem Policratici lib. 1. cap. 13.

¶ Græcis autem, μίδαι, vermiculi sunt fabas consumentes, Bonenwürmlein.

MIDIAS (leges & *Medias*, & *Medius*) calumniator fuit in aula Alexandri, qui dicere solitus est: *Calumniare audacter, quia semper aliquid hæret*, lästere getrost / es bleibt allzeit etwas kleben / Plutarch. *Ut enim maxime*, inquit, *sanet vulnus, qui delatus est, manet tamen cicatrix.*

MIGRO, migrare, conferre se alio ad habitandum, & conductoris proprie est, cum habitationem mutat, ausziehen / auff einen andern Ort ziehen / daselbst zu wohnen / Vall. lib. 5. c. 95. Virgilius primam semper produxit, Manilius corripuit isto versu 79 lib. 3

Nascentum acciperent proprias, signisque migrarent.

Migrare ex urbe, domo, migrare de vita, & ex vita, aus dieser Welt ziehen / Cicero. *Migrare ex vita sicut ex domo in domum*, Nep. Attico cap. 22. ¶ 2. Interdum active ponitur & significat mutare. Cicer. lib. 1. offic. c. 10 *Promissa non facere, quæque pertinent ad veritatem & ad fidem, ea migrare interdum, & non servare sit justum.* Idem lib. 3. de Legibus cap. 4 *Quod quis earum rerum migrassit, noxa par pœna est.* Gellius lib. 2. c. 29 *Cassita nidum migravit.* Hat anders wohin genistet. Hinc est, quod passive dixit Silius lib. 7. v. 431

— — *migrantur Rhœteia regna.*

¶ *Migratu difficile*, quod facile deportari nequit. Livius lib. 10. cap. 34 *Relicta, quæ migratu difficilia essent.*

¶ Migratio, Fortziehung. Migrationes populorum quare hodie infrequentiores, quam olim, exponit Bernegg. ad Tacit. quæst. 3. ¶ 2. *Mors, quasi migratio est, commutatioque vitæ*, Cic. 1. Tusc. cap. 41.

Composita:

¶ Commigrare, Terent. in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 15 *Neque enim diu huc commigrarunt*, es ist nicht lange / daß sie anher gezogen seyn. *Romam commigravit*, Livius lib. 1. cap. 34.

¶ Demigrare, einen Ort räumen. *Demigrare ex agris in urbem*, Liv. lib. 1. *Demigrare ex ædificiis*, Cæsar lib. 4. cap. 4. *de oppidis*, ibidem c. 19. Et, *Ex hominum vitâ demigrare*, von der Welt abscheiden / sterben. Cic. 1. Tusc. cap. 30 *Vetat dominans ille in nobis Deus injussu hinc nos suo demigrare.* Stat. lib. 1. Silv. 2. v. 4 *Demigrant Helicone Deæ.*

¶ Demigratio. Corn. Nepos Miltiade cap. 1. *Cum multi ejus demigrationis peterent societatem.*

¶ Emigrare, ut, *Emigrare domo*, &, *ex domo*, ausziehen. *Emigrare e vita*, Cicero de Leg. 2. c. 19. *Emigrare sè*, Titinnius dixit, cujus hos versus Nonius citat:

— — *quot pestes & jurgia*
Ex meis ædibus se emigrarunt.

¶ Immigrare, einziehen habitandi caussa, zuwohnen. Cic. Philipp. 13. c. 17 *Paucis diebus, & in domum & in hortos paternos immigrabit.* Sic Livius procœmio: *Immigravit avaritia & luxuria in Remp.* Geitz und Übermaß ist eingesessen in die Stadt.

¶ Præmigrare, antea emigrare, voraus wegziehen. Plin. lib. 8. cap. 28 *Ruinis imminentibus musculi præmigrant.* Wenn was will einfallen / ziehen die Mäuse zuvor heraus.

¶ Remigrare, in domum priorem reverti, wiederum einziehen. *In nostram domum remigremus*, Cic. Tusc. 1. cap. 49. *Romam tibi remigrandum est*, Cic. 9. fam. epist. 18.

¶ Semigrare, Cic. *Reprehendistis, a patre quod semigrarit, &c.* pro Cælio cap. 7.

¶ Transmigrare, sich etwa weit hin verziehen. Livius lib. 5. c. 54 *Aliam urbem quæsituri sumus, quo transmigremus?* Et Vitruvius lib. 1. cap. 4 *Ita transmigrabant, & mutabant regiones.*

¶ Transmigratio, der Fortzug. Etiam de exsilio, ut apud Vulgatum interpretem Matth. 1. v. 17 *Transmigratio Babylonis.* Et Prudentius Hamartig. v. 448

Hæc illa est Babylon, hæc transmigratio nostræ
Gentis, & horribilis victoria principis Assur.

MILES, *barbarus, ferus, impius, infestus*, apud Poetas, στρατιώτης. ein Soldat. Opponitur *Pagano.* Plin. lib. 10. epist. 17 *Et milites & pagani, a quibus justitia ejus & humanitas penitus inspecta est, certatim ei quæ privatim, quæ publice testimonium pertribuerunt.* Vide & JCtos, & infra *Paganus*, in *Pagus.* Cæsar κατ' ἐξοχὴν de pedite dixit, ut lib. 2. de B. C. cap. 40. & 42. & lib. 3. c. 76, & aliis locis. *Miles subitus*, subito collectus, apud Tacitum 4. Histor. cap. 66. Nam *veteri* & *experto* opponitur, ein in der Eil auffgerafftes Volck. *Extrema pueritia miles fuit summi imperatoris*, Cic. pro Lege Man. cap. 10. Noch in zarter Jugend hat er vor einen Soldaten unter dem vortrefflichsten General gedienet. *Tirones*, Et, *Milites tirones*, junge Kriegsleute. *Milites veterani*, alte Knechte. *Legere milites*, Knechte zusammen bringen / Cic. ad Att. *Milites Fabiani, Iphicratenses* apud Corn. Nep. 11. cap. 2, 4. pro præstantibus.

¶ Commilito, onis, militiæ socius, *Commilitones*, die mit einander dienen. Val. Max. lib. 2. c. 2 de Leonida Spartano: *Tam alacri animo suos ad id prælium, qua perituri, cohortatus est, ut diceret, sic prandete commilitones, tanquam apud inferos cœnaturi.* Cic. pro Dejot. cap. 10 *Hic adolescens meus in Cicilia miles, in Græcia commilito fuit.*

¶ *Commiles*, idem Plinio lib. 37. cap. 2 de triumpho Pompeji: *Reip. datum mille talentum: legatis & quæstoribus* H-S *bina millia, commilitibus singulis quinquagena.*

¶ Commilitium, belli societas. *Commilitio alicujus uti*, Quintil. lib. 5. cap. 10. sub fin. Et Ovidius 2. ex Ponto epist. 5. v. 72 *Et commilitii sacra tuenda putas.* Eleganter quoque Apulejus lib. 3. Floridor. *Jura amicitiæ a commilitio studiorum eisdem magistris inchoata honeste*, hoc est, *a condiscipulatu*, ut Nepos dixit in Attico.

¶ Militia, bellum, res militaris, Kriegswesen. *Dare nomen militiæ*, Cic. Philipp. 7. sich unterhalten lassen. *Militiam colere*, Ovid. Fast. 2. v. 508. ein Soldat seyn. *In militiam proficisci*, Sulp. Apollinar. in Periocha Heautont. Terentianæ. Item, *Proficisci in militiæ disciplinam*, Cicer. pro lege Manil. cap. 10. in Krieg ziehen. *Militiâ vacare*, ohne Dienst seyn / Quintilian. lib. 9. cap. 2. Sic *Militia pedestris: militia equestris*, quæ pedibus aut equo obitur. Sed apud Suetonium Claudio c. 25 *Equestris militia*, non eam significat, quæ pedestri opponitur; sed quam equestri loco editi juvenes qua pedibus, qua equo obeant. Vide supra in *Cohors*, & Buchnerum ad Plinium lib. 7. epist. 25. n. 314.

¶ Militiæ, genitivus adverbialis. Cic. in Tusc. lib. 5. c. 19 *Quorum virtus fuerit domi militiæque cognita*, daheim und in Kriegen. Idem de Oratore lib. 3. c. 33 *Iidem & domi & militiæ consilium suum fidemque præstabant.*

¶ Militiola, dimin. Auctor Vitæ Juvenalis, quæ Suetonii Rhetoribus adjuncta cum aliis est: *Satyra composita in pantomimum poetamque Cl. Neronis, ejus semestribus militiolis tumentem.*

¶ Milito, militare, militiam colere, merere stipendia, zu Felde liegen / dienen. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 1. v. 65 *In Asiam ad regem militatum abiit.* Et, *Militare sub alicujus signis.* Liv. lib. 23 c. 42 *Nostra juventus omnis sub signis militat tuis.* Horat. lib. 1. epist. 2. extr. — — *ex quo*

Tempore, cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus.

i. e. inservit, & persequitur feras, ut miles hostem. Recentioris Latinitatis auctoribus, non raro *militare*, pro munus seu ministerium aliquod obire dicitur. Exempla plura cum apud alios tum apud JCtos occurrunt. Quibus togatorum quoque & Palatinorum vita, *militiæ* dicebatur; nec *milites* tantum, qui contra hostem pugnabant; sed qui in foro atque palatio etiam munera & dignitates obibant. Sic ἄστυος στρατιώτης, *urbanus miles*: i. e. qui civilibus negotiis atque officiis fungitur Themistio: *Palatinus miles* Prudentius Gennadio de viris illustribus appellatur. Ipse Prudent. Procem. in καθημερινῶν:

Tandem militiæ gradu
Evectum pietas Principis extulit
Assumtum propius stare jubens ordine proximo.

Quibus verbis significat, ut mihi videtur, ad Patriciatus dignitatem Poëta se fuisse evectum: quæ principali proxima habebatur.

¶ Permilitare. Ulpianus Lege 9. Dig. de Excusation. *Si tribunus in cohortibus prætoris permilitaverit.* Adde ibidem Leg. 8. § 9.

¶ Militaris, e, was zum Krieg gehöret. *Militaris industria*, Kriegsgeschicklichkeit. *Rem militarem discere*, Cic. de orat. lib. 1. c. 29. *Signa militaria*, Kriegsfähnlein / Liv. 22. c. 21. Et, *Ætas militaris*, Tacitus 2. annal. c. 60, 45 quæ ab anno 17 erat, uti ex Livii lib. 25. c. 5 constat. *Stature militaris*, Lege 9. Cod. Theodos. de desertor. & occultator. eorum, quæ media est inter

exiguam

exiguam & grandem; Plauto *commoda* dicitur & Romanâ æstimatione senum erat pedum vel certe quinum & denarum unciarum, ut constat e Vegetii lib. 1. c. 5. Comparativo Tertullianus usus est, Apologet. c. 11. extr. *Quis justior & militarior Scipione?*

¶ Militariter, adv. militari more, auff Soldaten Manier. *Militariter gravis*, Livius lib. 4. c. 41. *Tecta militariter ædificare*, Idem lib. 27. cap. 3.

MILĒTVS, Μίλητος, urbs maxime celebris Ioniæ, sic dicta a conditore suo Mileto, Apollinis & Deiones filio, de quo Ovidius lib. 9 Metamorph. fab. 11.

¶ Milesius, *Thales Milesius*, *Timotheus Musicus Milesius*, de quo Quintil. lib. 2. cap. 3. *Milesia vellera* apud Virgilium Georg. 3. v. 306 pro pretiosissimis lanis. Mileti enim oves præ cæteris lanâ nobiles. Unde *milesia ovilia* Tertull. celebrat de Pallio cap. 3. in fine. B. Hieronymus quoque in Ezechiel. cap. 27 auctor est, ex Mileto lanas præcipue solitas Tyrum deferri, ut non sine caussa libuerit interpretibus septuaginta apud eum Prophetam vertere; *Et lanas de Mileto*; cum tamen *Mileti* vocabulum in Hebræo nusquam comperiatur. Hinc Tertullianus de Habitu muliebri cap. 1 scribit: *Age nunc si ab initio rerum Milesii oves tonderent, & Seres arbores nerent, & Tyrii tingerent, & Phryges insuerent, &c.*

¶ Milesiaca, & Milesiæ, narratiunculæ sive fabellæ ludicræ & amatoriæ atque lascivæ. Μιλησιακοὶ λόγοι, quales Aristides scripsit, de quibus Lucianus in Amoribus & alii meminerunt: item Clodius Albinus, ut quidam volebant, de quo Capitolinus ejus vita. Sed & Severus Epistolâ ad Senatum, quæ in eadem Albini vita apud Capitolinum legitur, Apuleji libros Metamorphoseon, quæ vulgo de *Asino aureo* inscribuntur, *Milesias Punicas* appellat. Ipse Apulejus principio ejus operis: *At ego tibi sermone isto Milesio varias fabellas conseram* &c. Vide & Politiani Miscellan. c. 16. VVowerium in vita Apuleji p. 26. & Voss. lib. 3. de Histor. in Aristide.

MĪLĪVM, κέγχρος, Hirsen. *Milio venit annua cura*, Virg. Georg. 1. v. 216. *Milium Indicum*, Türckischer Weitzen / Vide *Melica*.

¶ Miliarius, ut, *Miliaria avis* Varr. lib. 3. cap. 5. quæ milio vescitur. *Herba miliaria*, quæ milium necat, apud Plinium & Varron.

MILLE, substantivum & adjectivum, ut, Virg. ecl. 1

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Apulej. lib. 6 *Sic fatus, jubet Mercurium deos omnes ad concionem protinus convocare: ac si qui cœtu cœlestium defuisset, in pœnam decem millium nummûm conventum iri pronunciare.* Sic *Octo millia nummorum*, Horat. lib. 2. epist. 2. v. 5. *Centum millia*, Idem 1. Satyr. 1. v. 45. hundert tausend. *Mille hominum* recte dici ostendit Gell. lib. 1. cap. 16. Et Cic. pro Milone c. 20 *Ante fundum Clodii, qui in fundo propter insanas illas substructiones facile mille hominum versabatur valentium.* Hic *mille* in singulari ponitur, & idem est, quod χιλιάς. Sic *mille drachmarum* Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 40. & *mille nummûm*, v. 45 dixit. Vide Gell. lib. 1. cap. 16. & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 5. Gronov. de pecun. veter. lib. 1. c. 1. Ovid. de Pont. 2. eleg. 3. v. 11

Nec facile invenies multis e millibus unum,
Virtutum precium qui putet esse sui.

hoc est, qui putet, virtutem per se, non præmii caussa, expetendam.

¶ Millesimus, ordinale, der tausendste. *Annus millesimus*, Cic. de Fato cap. 7.

¶ Milliarius, adject. *Apri milliarii*, hoc est, mille librarum, tausendpfündig / Varr. de R. R. lib. 3. cap. 2. ¶ At vero *milliarius grex*, apud eundem Varronem lib. 2 R. R. cap. 10 sub fin. est totidem capitum, eine Heerd von tausend Stücken.

¶ Milliare, &, milliarium, μίλιον, spatium mille passuum, eine Welsche Meile. *Milliare Italicum*, *Germanicum*, *Persicum*, *Gallicum*, *&c.* vid. & supra in *Lapis*, & in *Mensura*. Formam *Milliare* probant ex principio lib. 6. Cicer. ad Atticum, *Accepi tuas literas ad quintum milliare Laodiceæ.* Sed doctissimus quisque Criticorum *a. d. quintum Terminalia* legunt. Et rectissime. Altera, *Milliarium*, frequens & obvia, præsertim apud posteriores ætatis scriptores. Nam vetustiores *M. P.* hoc est *mille passus* dicebant, aut *millia passuum*; vel per *lapides* significabant locorum intervalla, ut ex Livio aliisque notum est. Ulpianus Lege 1. § 4 Dig. de offic. præf. Urbi, *intra centesimum milliarium.* Idem Lege 4. Dig. de hered. inst. § Puto: *a primo milliario Alexandriæ.* Eutropius lib. 1. cap. 3 *Albani ab urbe Roma duodecimo milliario absunt.* Attamen Valerius etiam Maximus lib. 1. c. 8. n. 4 de Fortunæ Muliebris simulacro: *quod est via Latina, ad quartum milliarium.*

¶ *Milliarium aureum* Romæ dicebatur columna, a qua omnes militares viæ per Italiam incipiebant, ac in eandem desinebant. Vide Plinium lib. 3. cap. 5. circa finem, & Dion. Cass. lib. 54. Vocatur etiam *milliarium Urbis.* Lege 154 de Verb. signif. Macer: *Mille passus non a milliario urbis, sed a continentibus ædificiis numerandi sunt.*

¶ Milliaria sive Miliaria erant etiam vasa ad calefaciendam in balneis aquam, a mille sive multis gyris & flexibus ita dicta. Vide Senec. Quæst. Nat. lib. 3. cap. 24, & lib. 4. c. 9, & quæ ibi Muretus ac Th. de Juges. Vet. Gloss. *Miliarium*, θερμοστάτης, χαλκεῖον.

¶ Millenarius, adject. quod mille complectitur. Item subst. pro tempore mille annorum, incertæ auctoritatis.

¶ Millies, adverbium. *Plus millies audivi*, mehr als tausendmahl. Sic Cicero in off. lib. 1. cap. 31 *Millies oppetere mortem, quàm hæc pati maluisset*, er hätte lieber tausendmal wollen des Todes seyn / denn solches leiden. *Bis millies*, Val. Max. 3. cap. 7. n. 1. zwey tausendmahl. *Quinquies millies*, Plin. lib. 2. cap. 23. Sic *Decies millies*, &c.

Composita quædam a *Mille*.

¶ Millefolia, æ, quo nomine, Plin. 25. cap. 5. *Panaces heracleum*, sua ætate appellatum scripsit, cum Asclepium panaces, rectius fortasse, millefoliam dicendum sensisset, Vide *panax* vel *panaces*.

¶ Millefolium, herba, quæ & Myriophyllum, μυριόφυλλον, Schaffgarben / Tausendblat. Plin. 14. c. 16.

¶ Millemŏdus & Millimŏdus. Venant. Fortunatus lib. 3. de Vita Martini v. 303

Hic ubi millimodus animalis adegerit iras.

¶ Millepĕda, millepedæ, vermiculi, ὄνοι, vel ὀνίσκοι, Græcis, Germanis, Esel / Kellerwürm / eine Art Raupen. Plin. 29. c. 6.

MILLVS, *collare canum venaticorum*, inquit Festus, *factum ex corio confixumque clavis ferreis eminentibus adversus vim luporum. Scipio Æmilianus ad populum: Vobis, inquit, Reique publicæ præsidio tritis, quasi millus cani.* Hæc Festus. Varro in neutrali posuit, lib. 2. de re rust. cap. 9. Conf. Barth. ad Script. Venat. p. 135.

MILO, Romanus, cujus caussam, cum Clodium occidisset, Cicero diligentissime quidem, sed infeliciter egit. De qua oratione quid Dio prodiderit literis, adjicere libet. Sed conversa Latine. *Milonis eadem defensurus videt Pompejum armatis militibus præter consuetudinem judicio adesse. Animo igitur collapsus ac perculsus nihil eorum, quæ præmeditatus erat, dixit, sed brevi ac languidâ oratione contentus finem dicendi fecit. Quæ enim nunc pro Milone habita extat oratio, eam post illud tempus Cicero animo collecto per otium, scripsit: Ferturque Milo in exilium actus missam hanc sibi a Cicerone orationem, cum legisset, rescripsisse: Bene sibi evenisse, quod eam is non in judicio pronunciâsset. Nunquam enim futurum fuisse, si hoc modo pro se dictum fuisset, tantos ut mullos Massilia (eò enim exul se contulerat) ederet. Quod vero Milo non eo scripsit animo, quasi præsenti statu suarum rerum delectaretur (quippe multa reditus sui causa impetrandi molitus est) sed Ciceronem verbis exagitans, quod cum defensionis tempore nihil causse conducibile dixisset, nunc demum orationes inutiles componeret, sibique mitteret, quasi vero nunc aliquid ab his juvari posset.* Hæc Dio lib. 40, non sine obtrectatione in Ciceronem: cujus gloriæ & alibi se parum æquum fuisse homo Græcus ostendit. Conf. de hac oratione quoque Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 119. & 344, & 345.

¶ Fuit alius *Milo* Crotoniates vel Crotoniensis, athleta robustissimus, qui in certamine Olympio taurum ictu nudæ dextræ jugulavit, totumque eo die devoravit, cum alioqui in cibum absumere consuevisset carnium minas 20, totidemque panum: bibere verò tres vini choas, quemadmodum ex Theophrasto retulit Athenæus lib. 10. apud quem de Milone plura vide. Periit senex, manibus ejus retentis ab arbore caudice discissâ, quam discindere penitus fuisset conatus. Vide Gell. lib. 15. cap. 16. Et Valerium lib. 9. cap. 12.

MILTIADES. Plures fuisse hoc nomine insignes indicat Ælianus lib. 3. Var. Histor. cap. 35. *Miltiadæ tres: unus, qui Chersonesum condidit, alter Cypseli filius, tertius Cimonis*; quos Corn. Nep. in Viris excellent. Impp. ex parte confundit. Vide Jani Rutgersii Lectiones Varias. Athenienses post pugnam Marathoniam, quam victor obtinuerat, perpetuo eum carceri addixerunt: factumque id colore istiusmodi tuebantur, quod præstabilius esset, unum Miltiadem innoxium pœna affici, quam Rempubl. universam in perpetuo tyrannidis metu versari.

MILVIVS, & Milvus. Sic enim Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 16 *Non enim rete accipitri tenditur neque milvio.* Cic. de nat. Deorum lib. 2. cap. 49 *Milvo est quoddam bellum naturale cum corvo:* Avis est rapacissima, ein Weyt / Weiher / Hünergeyer. Persius Satyr. 4. v. 26

Dives arat Curibus quantum non Milvius obvert,

Proverbiale de vehementer et locuplete. Vide Chiliad. Gifanius ad Lucret. observat *milvius* non dici, neque id inveniri in MSstis; sed *Milvus*, & per diæresin *milvius*. Idem ad Ovid. observavit Hercules Ciofanus. In Plauti quoque Aul. 2. sc. 4. v. 40. Libros veteres constanter *milvus* habere pro *milvius* Lambinus & Gruterus testantur. Quapropter illud barbarum *milvius* ablegemus licet.

¶ 2. Milvus piscis, qui & *Milvago* & *Lucerna*, eine Art vom Gornart oder Redfisch / so bey Nacht scheinet / vel uno nomine secto appellabimus, ein Schemfisch / Gesn. Subit in summa maria,

ria, piſcis ex argumento appellatus lucerna, lioguâque ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet, Plin. lib. 10. c. 27.

¶ Milvīnus, adjectivum, ut, *Pullus Milvinus*, apud Cic. ad Qu. fratr. lib. 1. ep. 2. ein junger Geitzhals. *Milvina pluma*, Weihers Federn. *Oculi milvini.*

¶ *Milvinam* ſubſtantive, pro vehementi appetitione cibi, qualis in hoc avis genere voraciſſimo eſt, Plautus dixit Menæch. act. 2. ſc. 1. v. 29.

MĪMALLŌNES, & Mimallōnĭdes, Μιμαλλόνες, Bacchæ, mulieres cornutæ, a μιμέομαι dictæ, quod ad Bacchi imitationem cornua ferrent. Quæ & *Baſſarides* & *Thyades*, & *Ogygides* vocatæ ſunt, Schwarm-Frauen / Faſtnachtsweiber. Priore vocis forma, *Mimallones*, uſus Statius eſt lib. 4. Thebaid. v. 660. Patronymica alterâ (*Mimallonides*) Ovidius lib. 1. de Arte amandi v. 541.

¶ Mimallōneus, adject. Perſ. Sat. 1. v. 99

Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.

MIMNERMVS, vel Minermus, Μίμνερμος, elegiarum ſcriptor antiquiſſimus. Vixiſſe enim traditur temporibus ſeptem ſapientum, aut priùs adeò. Stobæus hanc ejus annotavit ſententiam ſerm. 61

Τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς ἀφροδίτης.

Plutarchus eandem citat lib. περὶ ἀφετῆς ἀδολίας. Sed ibi pro τίς δὲ βίος, &c. legitur, τίς δὲ χάρις, ἢ τὸ ἄτερ χρυσῆς, &c. Huc reſpexit Horat. lib. 2. epiſt. 6. v. 101

Si Mimnermus uti cenſet, ſine amore jocisque
Nil eſt jucundum: vivas in amore jocisque.

Alia de humanæ vitæ miſeriâ ex eodem citat Stobæus ſerm. 46. quæ elegantèr admodum Latine vertit Joh. Livinejus apud Andr. Schottum lib. 2. Obſerv. Humanar. c. 52. Fuit Poëta iſte Veteribus valdè in deliciis. Unde Propert. lib. 1. Eleg. 11 de eo ſcribit:

Plus in amore valet Mimnermi verſus Homero.

MIMĒSIS, μίμησις, Imitatio. Figura eſt, qua non verba ſolùm, verum etiam geſtum vocemque imitamur & fingimus. Eine Nachthuung. Vid. Rhetor.

¶ Mīmus, μίμος, hiſtrio, geſticulator & imitator dictorum, morumque hominum intra vel extra ſcenam, ein Poſſenreiſſer / Gaukeler / oder Narr im Spiel. Dicuntur ἀπὸ τῆς μιμήσεως, eo quod imitarentur plerumque actiones obſcenas; Græci μιμαμόνους vocant, quam vocem & Ovidius, forma tamen patronymicâ, uſurpavit lib. 1. de Art. Amandi v. 541. quod alii de Bacchis fœminis intelligunt, ut ſupra in illa voce dictum fuit. De obſcenitate Juven. ſat. 11. Arnob. lib. 2. Habebant & illi ſuas partes, ut Comœdiarum actores, *primas*, puta, & *ſecundas*, &c. qui & *Secundarii* dicebantur. Illi videlicet, qui primarum actores exprimebant, ſolaque imitatione oblectabant. Vide Torrentium ad illud Horatii lib. 1. epiſt. 18. v. 13

Ut puerum credas ſæpe dictata magiſtro
Reddere, vel partes mimum tractare ſecundas.

Mimos qui Deorum perſonas, quas gerebant, non referrent ſatis dignè, flagellatos ab agonum Præfectis, Lucianus Piſcatore pag. 169 auctor eſt. ¶ 2. Et *Mimi* Poëmata ſunt duplicis generis: alii enim *morales*: alii *ridiculi*, qui & ſæpius obſceniuſculi erant, unde Ovid. lib. 2. Triſt. *Obſcena jocantes, & imitantes turpia* mimos appellavit. Nomina ab argumento accipiebant. Ita *Laureolus Mimus* apud Sueton. Calig. 57. a Laureolo, latrone, qui in eo repræſentabatur. ¶ 3. Quia vero in mimis iſtis, ſicut in aliis fabulis, ficta omnia erant & adſimulata; ità ad alia etiam translata vox, quæ plus ſpeciei ac ſimulationis haberent, quàm veritatis. Sic *vita mimum*, Auguſtus dixit apud Sueton. vitâ ſua cap. 99. & Seneca epiſt. 80. Fictum & falſum triumphum Caligulæ *mimum* vocat Suetonius ejus vita c. 45. Idem Othone cap. 3 *Quare diducto matrimonio ſepoſitus eſt per cauſſam legationis in Luſitaniam. Id ſatis viſum, ne pœna acrior mimum omnem divulgaret.* Poppæa nupta erat Rufo Criſpino formoſiſſima fœminarum. Eam impenſe amabat Nero. Sed matris & conjugis reverentia impediebat matrimonio divellere, pellicemque inducere. Erat inter amicos intimos principis Otho. Hic abducit marito Poppæam nuptiarum ſpecie; revera, ut ejus copia apud ſe fieri Neroni poſſet. Qui cum ægre ferret rivalem, Othonem præfecit Luſitaniæ; id agens, non ut afficeret honore, ſed uti ſubmoveret velut æmulum, quo poſſet Poppææ amori libere indulgere. Durius tractaturus Othonem, ni veritus, amores ſuos in Poppæam ſic enoteſcere. Hoc ergo *Mimum* vocat. Vide Scalig. lib. 1. Poët. cap. 10. De hiſtrionib. & Mimis, Vallam lib. 4. c. 31.

¶ Mimulus, dimin. Arnob. lib. 2. p. 69 *Quid pantomimos, quid mimulos, hiſtriones, cantores*, &c.

¶ Mima, fœm. hoc eſt, geſticulatrix, die Gauckelwerck und Kurtzweil treibet / Cic. in Philipp. 2. c. 24.

¶ Mimula, dimin. eadem. Cic. ibidem cap. 25 ineunte: *Veniſti Brunduſium in ſinum quidem & complexum tuæ mimulæ.*

¶ Mimicus, adject. Cic. de orat. lib. 2. c. 59 *Vitandum eſt oratori utrumque, ne aut ſcurrilis jocus ſit, aut mimicus*, lotterbübiſch / grob und unſchambar. *Mimicum nomen*, Idem Phil. 2. c. 24.

¶ Mimŏgrăphus, μιμογράφος, mimorum ſcriptor. Sueton. de Grammat. cap. 18 *Hic initio circa ſcenam verſatus eſt, dum mimographos adjuvat.* Mimographi Latini celebres fuerunt, *Publius*, cujus mimi ſelectiores, ſententias graves & utiles continentes exſtant, & ab Eraſmo expoſiti ſunt. Et *Laberius*, de cujus mimis quædam Gellius percenſuit. Vide *Laberius.*

¶ Pantomīmus. Pantomimi & Pantomimæ erant hiſtrionum genus, qui quicquid volebant, artifici motu geſtuque corporis exprimebant, etiam hiſtorias fabulasque repræſentabant. Prudentius Romano v. 222

Saltat tonantem tauricornem ludius.

Intelligit enim de Pantomimo fabulam Jovis & Europæ ſaltando repræſentante. Primum omnium in ſcenam Romanam productus Pylades, ab Auguſto ex Aſia evocatus. Plura de his paſſim notârunt viri docti. Ut Scaliger ad Manilium, Rigaltius ad Artemidorum, Salmaſius ad Hiſtor. Auguſtam, ad Claudian. Barth. &c. Vide & Lucian. de Saltatione. Seneca Conſol. ad Helviam cap. 13 *Quorum* (divitum, qui tales domi habere ſolebant, ſervas, vel libertinas, ut ex Plinio etiam conſtat lib. 7. epiſt. 24) *pantomimæ decies ſeſtertio nubunt.*

¶ Pantomīmicus, adjectivum. *Pantomimica ornamenta*, Seneca Epiſt. 29 extrema.

MĪNA, æ, & apud Plautum *Mna*, μνᾶ, idem quod libra & pondo, valebat drachmis Atticis centum. Decem verò drachmæ aureo uno coronato. *Mina* igitur decem coronis ſeu coronatis valuit, eine Summa zehen Cronen werth. Budæus. Eſſe autem *Minam* ipſam Græcorum Μνᾶν, Fannius docet de Ponderibus v. 32

— — — parvo quam nomine Graji
Mnam vocitant, noſtrique Minam dixere priores.

MĪNAE, plural. eminentiæ dicuntur murorum ſeu pinnæ, die Zinnen an der Mauer. Virg. 4. Æn. v. 88

Pendent opera interrupta minæque
Murorum ingentes.

¶ 2. Minæ, Comminationes, Dräuungen / Dräuwort. Cic. ad Att. lib. 2 ep. 19 *Minæ Clodii contentionesque modice me tangunt.* Dräuwort nicht achten. *Minas jactare*, groß dräuen oder pochen / Idem pro Quintio cap. 14. Et, *Clamore ac minis aliquem inſequi*, groß Geſchrey und Dräuwort über einen führen / Idem pro Cluent. cap. 8. Et de orat. l. b. 1. cap. 58 *Virtus inſtituendo ac perſuadendo, non minis & vi ac metu traditur.*

¶ Minor, minari, minis inſequi, minas jactare, dräuen / bedräuen. *Malum alicui minari, mortem*, &c. *Nulla minantis auctoritas eſt apud liberos*, ſeine Bedräuungen haben kein Anſehen / Brut. & Caſſ. ad Anton. lib. 11. epiſt. 3. fam. Ciceronis: qui & pro Planc. cap. 40 *Mea domus ardore ſuo deflagrationem urbi minatur.*

¶ 2. Virgil. Æneid. 1. v. 161

— — — — Geminique minantur
In cælum ſcopuli.

id eſt, eminent, zweene Felſen reichen hoch hinan in die Lufft. Servius. ¶ 3. Promittere, præ ſe ferre. Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 9

Atque vultus erat pulchra ac præclara minantis.

Idem lib. 1. Epiſt. 8. v. 3

— — multa & pulchra minantem.

Phædrus lib. 4. fab. 22

— — — hoc ſcriptum eſt tibi,
Qui magna cum minere, extricas nihil.

Magna minari, eſt promittere de ſe. Horatius *grandia profiteri* dixit. Sic contra *promittere*, pro *minari* Virgilius dixit 2. Æn. v. 96. *Promiſi ultorem & verbis odia aſpera movi.* Ita enim ibi Servius. PROMISI: *minatus ſum: Per contrarium.* MINAMVR *malis*: PROMITTIMVS *bona.* Vid. Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. p. 228.

¶ Minanter, cum minis. Ovid. 3. de arte v. 481.

Multaque ſubmiſſe, multa minanter agant.

¶ Minatio, Dräuung / Bedrohung. Cic. 2. de Orat. c. 71 *Colliguntur a Græcis alia nonnulla: exſecrationes, adminationes, minationes.* Gloſſ. Gr. Lat. Ἀπειλή, *Minatio.*

¶ Minator, qui minatur. Vide poſt paullo in *Minax.* ¶ Pro actore, compulſore, Treiber / vide ſub *Minare*, quod ſequitur; hoc eſt, pecus agere.

¶ Minatorius. Ammianus lib. 17. c. 16 *Terræ motus ſonitu audiuntur minatorio.*

¶ Minabiliter. Gloſſ. vet. *Minabiliter*, ἀπειλητικῶς.

¶ Minĭtor, minitari, frequentativum, crebris minis inſequi, für und für dräuen. *Minitari malum*, Terent. in Phorm. a. 5. ſc. 6. v. 11. Et Cic. in Phil. 13. cap. 9. extr. *Hoſtis teterrimus omnibus bonis cruces ac tormenta minitatur.* Et initio Catilinar. 2 *Vobis atque huic urbi ferro flammâque minitatur.* Virgil. *Exciſurum urbes minitans*, lib. 12. v. 762.

¶ Minitabundus, id eſt, minitans, Liv. lib. 39. c. 41 *Etenim tum quoque minitabundus petebat.* Et Tacitus 2. annal. cap. 9 *minitabundus Arminius.*

¶ Minax, trotzig und dräulich. Cic. 16. fam. epiſt. 10 *Cæſar minaces & acerbas literas ad Senatum miſit*, zornige Dräu-Briefe. *Minacior, quam perniciоſior*, Livius lib. 4. cap. 52. Et, *minaciſſima plebis*, Ammianus lib. 19. c. 21. pr. ¶ 2. Joſephus Scal. ad Feſtum ex Catullo & Auſonio docet *minaces* antiquis dictos, quos *aretalogos* appellamus vulgo, qui multa cum minentur

ac

ac jactent, nihil præstent tamen. ¶ Iidem & *minatores* dicebantur vulgò. B. Eligius Homilia 16 *Qui erat scurra, i. e. minator, turpia fictans, & immunda loquens.* De Aretalogis vid. supr. suo loc.

¶ Minacix. Plaut. Mil. act. 2. sc. 4. v. 21, & Rudente act. 3. sc. 5 *Minacias ego istas flocci non facio tuas.* Drohworte.

¶ Minaciter, *Fremere minaciter*, zornig seyn / und dräuen / Liv. lib. 2. c. 6. *Terrere minaciter*, Cic. 1. de Orat. c. 20. Et, *Num putatis dixisse eum minaciùs, quàm futurum fuisse?* Philipp. 5. cap. 8.

Composita:

¶ Comminari, bedräuen / minari. Liv. lib. 10. c. 39. *Comminando magis, quam inferendo pugnam, dies absumebatur.*

¶ Comminatio. Liv. lib. 26. c. 8. *Fabius circumagi ad nutus comminationesque Hannibalis flagitiosum ducebat.* Et Cic. 3. de Orat. c. 54 pr. *Orationis comminatio.*

¶ Comminator. Tertullian. adv. Gnost. c. 9 *ignium comminator.*

¶ Comminabundus. Idem Tertull. lib. 4. adv. Marcion. c. 15 *In filias Sionis insebitur comminabundus per Esaiam.*

¶ Eminor, Plaut. in Capt. act. 4. sc. 2. v. 11

Eminor, interminorque ne quis obstiterit obviam.

¶ Eminatio. Plaut. ibidem v. 19.

¶ Interminari, mit Dräuworten verbieten / untersagen. Terent. in And. a. 3. sc. 2. v. 16 *Interminatus sum ne faceres.* Et in Eun. a. 5. sc. 2, 14 *Istaccine interminata sum hinc abiens tibi?* ¶ *Interminatum cibum*, pro inhibito vetitoque Horatius dixit Epod. Oda 5. v. 39.

¶ Præminari, valde minari, ut Elmenhorstius in Indice Apuleiano interpretatur. Apulejus enim lib. 5. Milesi. p. 167 *Malum grande de vultus curiositate præminatur.* h. e. si curiosè vultum grande ejus perscrutarer. Psyche enim ad sorores loquitur de ignoto marito.

¶ Mino, minare quoque huc pertinet, quod *agere* significat, & de jumentis aliave pecude dicitur, treiben. Nam & hoc minis plerumque fit, sive minitando. Germanicus Cæsar in Arateis:

Inde Helicem sequitur senior baculoque minatur,
Sibe ille Arctophylax &c.

Tibullus lib. 1. eleg. 1. v. 12

Aut stimulo tardos increpuisse boves.

Veteres enim *Mino* & *Minor*, item *Minito* & *Minitor*, PriscIano auctore lib. 8 p. 799 dixerunt. Hinc factum, ut obsoletior illa forma rusticæ notioni relinqueretur; altera, deponentalis, serviret minis & increpationi. Vide Voss. Etymolog. p. 323, & Scalig. ad Manil. lib. 1. v. 317. p. 42. *Minare* ergo, activæ formæ, est verbum sequioris ævi scriptoribus frequentatum. [Locum Victoris Uticensis quæ te supra in Æthiops.] Apulejus lib. 3 Milesi. p. 141 *Nos duos asinos minantes baculis exigunt.* Auson. de bucula Myronis Epigr. 67, *Suam relinquens, minabat, ut suam.* Paulus Festi Epitomator: *Agasones equos agentes, id est, minantes.* Et paullo post: *agere modo significat ante se pellere, id est, minare.* Anianus ad Paullum JCtum: *Actus, qua pecora minare.* Interpres Vulgatus Act. Apost. 18, 16 *minabit eos a tribunali:* translatione a pecoribus ad homines facta.

¶ Minator, qui minat, compellit. Tertull. ad Nationes lib. 2. c. 3 *Per se movebuntur*, [animalia] *nullo extrinsecus apparente motatore eorum aut minatore.*

¶ Compositis *Comminare* &
¶ *Prominare* usus Apulejus. Ut lib. 7. Milesi. *Nec multo post advenium illi, binarios utres ferentes & gregatim pecua comminantes.* Idem lib. 9 *Universa nos jumenta ad lacum proximum bibendi gratiâ prominabat.*

MINCIVS, Italiæ fluvius, Mantuam circumfluens, cujus in Bucolicis eclog. 7, 13 & Georgicis lib. 3. v. 15 meminit Virgilius; quem ab eo *Minciaden*, i. e. Mantuanum dixit Juvencus proœmio Evangeliorum:

Illos Minciadæ celebrat dulcedo Maronis.

MINERA, æ, matrix, seu vena terræ metallica: unde *Minerales*, dicta Philosophis, quæ inde eruuntur. Est vocabulum barbarum, a *myne*, cuniculus: a quo & *minare* verbum est, cuniculos agere, minieren. Vide Vossium de vitiis sermonis lib. 2. c. 12. p. 246. Barth. ad Briton. Aremor. p. 106.

MINERVA, *armifera, bellatrix, casta, innupta, operosa*, (hæc enim a Poetis epitheta tribuuntur) Μήνη, Ἀθήνη, Ἀθηναία, Αθηνᾶ, quod ex Adonai factum videtur, Pallas verò non a Μήνη, quæ ridicula Etymologia est, sed forsan a *Pale* voce Ebraica significante admirabile quiddam seu miraculosum. Casp. Peucer. Veteribus fuit disciplinarum Dea, vel a *minuendo*, vel *minitando* Ciceroni dicta. Sed ut Festus admonet, quod bene *moneat*: Belli & lanificii inventrix, Cicerone teste. Unde pro *lanificio* etiam ponitur Ovid. 4. Metam. v. 32. Apulej. de Deo Socratis exit. *Nec aliud te, quam qualis esse debeas, in eodem Ulysse Homerus docet; qui semper ei comitem voluit esse Prudentiam, quam poetico ritu Minervam nuncupavit. Igitur hâc eadem vomitante, omnia horrenda subiit, omnia adversa superavit. Quippe ea adjutrice Cyclopis specus intravit; sed egressus est: Solis*

bobes vidit; sed abstinuit: ad Inferos demeabit; sed adscendit. Eadem sapientiâ comite Scyllam præternavigabit; nec abreptus est Charybdi & conseptus est; nec retentus est: Circes poculum bibit; nec mutatus est: Lothophagos accessit; nec remansit: Sirenes audivit; nec accessit. Cur nata de Jovis capite dicatur ejusque, non tamen nolentis; exemta imperio, cum aliis quam plurimis huc facientibus vid. apud Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. pag. 640. seqq. & Lucian. festivo hac de re Dialog. ¶ *Pingui* seu *crassâ Minervâ dicere* aliquid vel *agere*, etwas grob und deutlich fürgeben. Eadem & arcium Dea habita, quod de Jovis capite nata esset, ut Serv. ad 2. Eclog. Virgil. docet. Catullus de ea in de nuptiis Pelei v. 8

Diva, quibus retinens in summis turribus arces.

¶ Pythagoræos triangulum ἰσόπλευρον *Minervam* vocasse Plutarchus auctor est de Iside & Osiride p. 381. De Minervæ sive Palladis statuâ, quæ *Palladium* vocata, & Trojæ culta fuit, Vide Julium Firmicum de errroribus profanæ religionis, itemque Servium in 2. Æneid. p. 239. ¶ *Invitâ* seu *repugnante Minervâ*, idem est, quod ingenio vel naturâ repugnante, infeliciter, ohne Vermögen / ohne Fortgang / Horat. in arte v. 385

Tu nihil invitâ dices facietve Minervâ.

Et Cicer. ad Cornificium lib. 12. famil. epist. 25 *Quinquatribus frequenti Senatu causam suam egi, non invitâ Minervâ*, ging (ihm) wol von statten. Idem in offic. lib. 1. c. 31. *Nihil dicet invitâ (ut ajunt) Minervâ*, id est repugnante & adversante naturâ, *Male enim respondent*, quemadmodum Seneca scripsit, *ingenia coacta.* Contrarium Martialis dixit lib. 6 Epigr. 64. *Tibi cor limante Minerva acrius*, hoc est, Minerva polivit ingenium tuum. ¶ *Sus minervam*, subaudi docet aut monet, Cic. 9. fam. epist. 18. Vid. Chil. ¶ *Cum Minervâ manum quoque move*, helfft euch selbst / so hilfft euch Gott / man muß Hand anschlagen.

¶ Minerval, seu Minervale, διδακτρον, præmium, quod dabatur præceptoribus, aut cœnacula aut tale quiddam satis exiguum, quod & hodie Scholis & præceptoribus penditur, at vix tamen. Schul-Lehrgeld. Utitur Varro lib. 3. de re rustica 2. extr. *Axius, Merulami, inquit, Recipe me quæso discipulum villaticæ pastionis. Ille: Quin simulac promiseris minerval, incipiam.*

MINGO, minxi, mingere, Mejere, das Wasser lassen. Martial. lib. 3. Epigr. 78.

¶ Micturio, Juvenal. Satyr. 6. v. 308. gerne das Wasser lassen wollen.

¶ Circummingo, Frägm. Petronii p. 41 *Si circumminxero illum:* & p. 49 *At ille circumminxit vestimenta sua.*

MINISTER, Διάκονος, & *Minister*, fœm. *Succincti ministri*, Lucan. lib. 1. v. 612. Et, *Omnes artes ministræ ac comites oratoris*, Cic. 1. de Orat. c. 17. ein Diener / Dienerin. Sed verè est adjectivum. *Lumina ministra*, Ovid. Epist. Her. 21. v. 114. Et, *Præbere se ministrum*, Cic. 1. de Orat. c. 45. *Magistratus ministri legum*, Idem pro Cluent. c. 53. hoc est, administratores. *Manus multarum artium sunt ministræ*, Cic. 2. Nat. D. cap. 60. pr.

¶ Ministra, fœm. vide in *Minister*.

¶ Ministerium, Διακονία, ministri opera, ein Dienst / Tacit. Agric. c. 2. *In libros quoque sævitum, delegato triumviris ministerio, ut monumenta clarissimorum ingeniorum urrerentur.* Id est, negotio dato, es war ihnen aufgetragen / befohlen. Notarque hæc vox non raro honestiorem aliquam operam, sive officium, quod Reip. præstatur. Valerius Maximus lib. 7. c. 3 *Idem ut Puteolos vertit perinde ac publicum ministerium agens* &c. Vellej. lib. 3. c. 39 *Quippe Senatus consulto, ministerio Catonis, Regis morte* (Cyprus) *facta provincia est.* MINISTERIO, id est, ductû, operâ. Et c. 45 *Idem P. Clodius, in senatu sub honorificentissimo ministerii titulo; M. Catonem a Rep. relegavit.* MINISTERII, id est, legationis. Nam lege a Clodio latâ missus in Cyprum Cato est, ut Regem Ptolemæum spoliaret regno, & Cyprum provinciam Romanam faceret. ¶ 2. Pro ministris usurpatur, sicut servitium pro servis, magisterium magistris &c. Apulej. l. 3. de A. A. *Tunc me per proscenium medium, velut quandam villicam, publica ministeria perducunt & orchestra media sistunt.*

¶ Ministro, ministrare, dienen / Dienst verwalten / Handreichung thun. Virgil. 1. Æneid. *Furor arma ministrat*, i. e. suggerit, objicit, wirfft zu / reicht dar. *Vinum verba ministrat*, Hor. lib. 1. epist. 15. v. 20. macht sprechend. *Ministremus nosmet inter nos*, Plaut. Stich. a. 5. sc. 4. v. 7. Wir wollen uns untereinander selbst aufwarten. ¶ Nove Columella lib. 12 c. 1. *Si quis ex familia cœperit adversa valetudine affici, videndum erit, ut is quàm commodissime ministretur*, Ist zu beobachten / daß er aufs beste bedienet werde.

¶ Ministratio. Tertull. de Pudic. c. 15 sic vertit Græcum διακονία. 2. Corinth. 4, 1.

¶ Ministrator, qui ministrat. Cic. 2. de Orat. c. 75 *Te objurgabam, quod ministratorem peteres, non adversarium.* Sueton. Vitell. c. 17. *Ministratorem se exhibere* alicui. *Cum auriganti*, inquit, *ministratorem exhiberet.*

¶ Ministratorius, Dienstbar / Martial. femmate Epigr. 105. l. 14. *Urceoli ministratorii.*

Compoſita.

¶ Adminiſter, & Adminiſtra, miniſterio aliquo fungens, ein Diener ſo da einem zur Hand gehet. *Adminiſter audaciæ, libidinis alicujus*, Cic. in Catil. 1. c. 3. *Adminiſtra & comes virtutis ars*, Id. pro leg. Manilia cap. 13.

¶ Adminiſtrare, zureichen. Cæſ. lib. 7. Gall. c. 19. *Reliqua, quæ ad oppugnationem oppidi pertinebant, adminiſtrare inſtituit.*

¶ 2. Item, Gubernare, regieren und verwalten. *Adminiſtrare bellum, civitatem, rem familiarem, Rempublicam, leges, judicia, negotium, &c.* Cicero paſſim. Cæſ. 3. de B. C. cap. 26. *Illi* [Cæſariani] *adhibitâ audaciâ & virtute, adminiſtrantibus M. Antonio & Fuſio Caleno, navES ſolvunt.* ADMINISTRANTIBVS, id eſt curantibus. Illi quippe præerant, & cogendi habebant poteſtatem. Hinc & pro *peragere* ponitur; ſic *adminiſtrare ſementem, ſæniſicium, vindemiam*, alia, Columella dixit.

¶ Adminiſtrator, Verwalter. Cic. lib. 1. de Orat. c. 48 *Adminiſtrator belli gerendi.*

¶ Adminiſtratio, Verwaltung. *A curatione & adminiſtratione rerum vacare*, des Amtes und Dienſtes benehmen / Cic. lib. 1. Nat. D. cap. 1.

¶ Adminiſtrativus. ut, *Ars actiVa vel adminiſtrativa*, Quintil. lib. 2. c. 18. extr.

¶ Comminiſtrare, ex Plinio Cœlius annotavit, oſtenſa tamen ſimul lectione variante. Locus eſt lib. 28. c. 8, & vera lectio, etiam Harduini, *commonſtrant*, non *comminiſtrant*.

¶ Præminiſter, Auffwärter / Diener. Macrob. 3. Saturn. c. 8 *Mercurii vocabulo ſignificant præminiſtrum.* Tertull. de Orat. c. 1 *opus præminiſtri*, Baptiſtæ ſcilicet præcurſoris.

¶ Præminiſtra, fœm. Macrobius dicto loco: *Camilla Dianæ præminiſtra.* Et Apulej. Apolog. p. 278 *Lingua mendaciorum & amaritudinum præminiſtra.*

¶ Præminiſtrare. Idem Apulejus lib. 2. Mileſ. p. 119 *Aſſidue reſpicientem præminiſtrantem Fotidem*, auffwarten / zu Tiſche dienen. Tertull. Apolog. c. 21 *Fabulas ad deſtructionem veritatis, iſtius amulas, præminiſtraverunt.*

¶ Subminiſtrare, zur Hand reichen / zuſtecken. *Tela clam ſubminiſtrantur*, Cic. pro Cœlio c. 9. Et, *Subminiſtrare frumenta*, Cæſ. B. Gall. lib. 1. cap. 40. *auxilia*, lib. 4. c. 20.

¶ Subminiſtrator, Seneca in epiſtola 114 ſub fin. *Subminiſtrator libidinum*, der Vorſchub thut. Tertull. Apolog. c. 23 *Æſculapius vitæ ſubminiſtrator moriturIs.*

¶ Subminiſtratio. Tertull. lib. 4. adv. Marc. c. 39 *Excepit pronunciandi ſubminiſtrationem.* Et Apologet. c. 48 *ſubminiſtratio incorruptibilitatis.*

MINIVM, duplex eſt, alterum *nativum*, Bergzinnober: Alterum *ſecundarium*, Mennig oder Rubricken. Plin. lib. 33. c. 7 *Minium in voluminum ſcriptura uſurpatur.* Minio illitas Deorum facies, quorum proprius rubeus color, qui ſimilitudinem ætheris refert: & ob id triumphantium quoque, qui omnia Jovis inſignia habebant, miniatas fuiſſe, Servius ad Eclog. 5. & Ecl. 10 Virgilii notat.

¶ Miniaria, æ, locus in quo minium foditur, eine Mennuggrube. Plin. 33. c. 7 *Miniaria Siſaponenſia*, pluraliter.

¶ Miniarius, adjectivum, ex minio. *Metallum miniarium*, Plin. 33. cap. 7 *Miniaria expolitio parietum*, Anſtrich von Mennig.

¶ Miniaceus, idem. Vitruv. lib. 7. cap. 4 *Cuneis ſilaceis ſeu miniaceis interpoſitis.* Et eodem libro cap. 5 *miniaceorum cuneorum diſtributiones.*

¶ Miniare, minio tingere, roth färben / idem lib. 10. c. 42. Hinc

¶ *Miniatus*, ut, *Cera miniata & miniatuli*, Cic. ad Attic. lib. 16. ep. 11. roth Wachs. *Miniatulâ cerâ notare*, unterſtreichen oder zeichnen / daß es zu emendiren ſey. Vide ſupra in *Cera*. ¶ *Funiculum fugiunt miniatum.* De illis qui officium faciunt non ex animo, ſed metu notæ & mulctæ. Vide Chiliadas.

Minor, Minimus, quære in *Parvus*.

MINOS, Minōis, *Minus*, Rex Cretenſium, Jovis, & Europæ filius, qui Cretenſibus primus leges dedit, quas ex antro patris ſe proferre ſimulavit ad firmandum imperium. Lactant. lib. 1. c. 22. Videatur Platonis Minos, & Nicolaus Damaſcenus de moribus gentium in Cretenſibus. Suet. Tiberio c. 70 *Quo primum die poſt exceſſum Auguſti, curiam intrabit: quaſi pietati ſimul, ac religioni ſatisfacturus; Minois exemplo, thure quidem ac vino, verum ſine tibicine, ſupplicabit; ut ille olim in morte filii.* ¶ 2. Judex item animarum apud inferos. Cic. 1. Tuſc. cap. 5 *Inexorabiles judices apud inferos ſunt, Minos & Rhadamantus.* Etſi autem tres judices ſunt apud inferos, *Minos, Æacus & Rhadamantus* duo fratres, Minos tamen præcipuus eſt: Et ſi quid cæteris ambiguum, ipſe dijudicat: Sed & ſolus aureum ſceptrum gerit. Virgil. Æn. 6. v. 432

Quæſtor Minos urnam movet: ille ſilentum
Conciliumque vocat, vitasque & crimina diſcit.

¶ Mīnōius, Virgil. 6. Æn. v. 14

Dædalus, ut fama eſt, fugiens Minoia regna.

¶ Mīnōus, adject. Ovid. in Ibin v. 509

Si tua contigerit Minoas puppis arenas.

¶ Mīnōis, idis, patronym. Idem 8. Metam. v. 174

¶ Minotaurus, ſoboles ex Paſiphaë, Minois uxore, & Tauro, ejusdem amaſio. Virg. 6. Æn. v. 24. ſeq. & Catullus de nuptiis Pelei & Thet. a v. 76.

MINVO, μειόω, minuere, extenuare, detrahere, gering machen / verkleinern / ſchwächen. *Minuere dolorem, iram, laborem, ſtultum*, Terent. prolog. Heaut. v. 42, & in Phorm. a. 5. ſc. 8. v. 24. *Auctoritatem alicujus minuere*, id eſt, elevare, eines Anſehen ſchwächen / verkleinern. *Majeſtatem P. R. minuere*, Cic. 2. de Orat. c. 39. *Minuere ſumtus*, &c. Pro omittere, deſinere, Veteres poſuêre. Terent. Andr. act. 2. ſc. 3. v. 18 *Neque tua ea cauſſa minueris hæc, quæ facis.* Et Phorm. act. 2. ſc. 2. v. 88 *Minue verò iram.* i. e. deſine iraſci. Ita Lucret. lib. 2. v. 1027

— — quòd non minuant mirarier omnes
Paullatim.

¶ *Minuere religionem*, Cornel. Nep. Ageſil. cap. 4. extr. id eſt violare.

¶ Minutus, minutum, parvum. *Fruges minutæ*, Cic. Verrin. 5. c. 7. klein Gewächſe. *Piſciculi minuti*, Ter. And. 2. ſc. 2. v. 32. *Minutioris eſt curæ*, Quintilian. lib. 8. c. 6. ſind Kleinigkeiten. *Animalia minutiora*, Tertullian. 1. adv. Marc. c. 14. pr. *Minutiſſimi ictus*, Sueton. Vitell. c. 17. *Minutiſſima animantes*, Gell. lib. 14. c. 1.

¶ Minutio, Verkleinerung / Minderung. ut, *capitis minutio*, Gell. lib. 1. c. 12. hoc eſt diminutio dignitatis & ſtatus prioris. Et Tertullian. de Spectac. cap. 22 *Damnant ignominia & capitis minutione.*

¶ Minute, adv. in minutas partes. *Dens aratri minute diſſindit humum*, Colum. lib. 2. cap. 4. & ¶ Comp. & Superl. quoque inveniuntur. Quintilian. l. 5. c. 14 *Minutiùs & ſcrupuloſius ſcrutari omnia.* Cato R. R. c. 107 *quam minutiſſime per cribrum cernere.*

¶ Minutim, adverb. idem. Ein klein Bißgen. Colum. 4. c. 14. Gell. 17. c. 8.

¶ Et, *minutatim*, id eſt, perexigue, geringlich / allmählich. ¶ 2. Item in minutiſſimas particulas, ut, *Minutatim addere* aut *demere*, ein wenig und aber ein wenig zu oder ablegen / Cic. 4. Acad. c. 16. Et Senec. ad Marciam c. 8 *Triſtitiam tuam minutatim eximet.*

¶ Minutia, minutiæ, partes ſunt minutiſſimæ, einzele / kleine Stücklein. ¶ 2. *Minutia*, vel *Minitia* (nam & ita ſcriptum invenitur hoc nomen) eſt locus Romæ in Circi Flaminii regione, auctoribus Rufo & Victore, ubi frumentum dividebatur populo: ſic dictus vel a *Minutio*, cujus inibi ara, de qua apud Feſtum, ut Lipſio videtur lib. 1. Elector. c. 7. Vide & Scalig. ad lib. 5. Manilii.

¶ Minuties, ei, idem. Arnob. lib. 6. p. 204 *palmarum in minutiem contrahi.* Apulejus lib. 9. p. 195 *ad ſummam minutiem contero.*

¶ Minutulus, diminutiv. a Minutus. ut, *minutulæ quæſtiones*, Macrob. lib. 7. c. 3. *Minutula litera*, Vopiſc. in Tacito c. 11. kleine Schrifft. *Pueri infantes minutuli*, Plautus prologo Pœnuli v. 28.

¶ Minutal, condimenti genus ex rebus minutatim conciſis, zerhackte Speiſe / Lungenmuß. Juven. ſat. 14. v. 128

Heſternum ſolitum medio ſervare minutal
Septembri.

Plur. *Minutalia.* Tertull. de Anima c. 32 *Culices, formicæ, tineæ, & hoc genus minutalia.* Ergo de aliis etiam minutis rebus, non de cibis ſolum, hoc verbum dici poteſt, ut hoc loco de minutiſſimis beſtiolis.

¶ Minuiſco, minuiſcere, weniger werden. Auſonius Ephemer. ſub fin. *— — profugi minuiſcunt crimina ſomni.*

Compoſita à *Minuo*.

¶ Comminuere, verringern / ſchwächen. *Frangere & comminuere*, Cic. 2. Offic. c. 11. Et *Comminuere vires ingenii*, Ovid. 3. Pont. 3. v. 34. id eſt, exhaurire, debilitare, ſchwächen. Cic. pro Quint. c. 6 *Nullum officium tam ſanctum eſt, quod non avaritia comminuere atque violare ſoleat.* Ad Attic. lib. 4. ep. 3 *Re familiari comminuti ſumus.*

¶ Deminuere, & Diminuere, in partes minutas confringere & attenuare. Ter. in Eunuch. act. 4. ſc. 7, 33 *Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abs*, den Kopff zudreſchen. *Detrahere & diminuere de re aliqua*, Cic. 2. de Invent. c. 10. abkürtzen und abbrechen. *De bonis alicujus diminuere*, Cic. ad Qu. frat. 1. epiſt. 2. Idem de clar. Orat. princ. *Interitu talis auguris dignitatem noſtri collegii diminutam dolebam*, iſt unſerm collegio ein groſſes abgangen. *Diminutum quicquam ex regia poteſtate*, Liv. lib. 2. c. 1. ubi Gronovius *deminutum*: alii *diminutum*.

¶ Diminutus, particip. & adjectivum. Hinc Compar. *Diminutior* eſt. Tertull. adv. Marcion. lib. 2. cap. 9 *tranſire in aliquam diminutiorem qualitatem.*

¶ Diminutio, Verkleinerung / Abzug. *Diminutio civium*, Cic. 3. Catil. c. 10. *libertatis*, 2. de Lege Agrar. c. 7. Idem in offic. lib. 2. c. 21 *Ne de bonis privatorum publice diminutio fiat*, daß kein Abbruch öffentlicher Weiſe geſchehe / ꝛc. *Diminutio facta de imperio*, Servius ad Cic. lib. 4. ep. 5.

¶ Immi-

¶ Imminuere, attenuare, verringern/geringer machen. contrarium verbo amplificare. *Imminuere auctoritatem suam*, Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 18. sein Ansehen schwächen. *Imminuere alicujus laudem*; Idem Dolabellæ, lib. 9. epist. 14. einen verkleinern. *Attenuatum atque imminutum bellum expectatione Pompeji*, Idem pro Lege Manil. c. 11. Et, *Cupiditas imminuta atque debilitata*, Cicero Philipp. 12. cap. 3.

¶ Imminutio, Verringerung/Schmälerung. *Imminutio dignitatis*, Cic. 3. fam. epist. 8.

¶ A perminuere, videtur

¶ Perminutum legi, apud Cic. in Tusc. lib. 2. c. 13 *Omnia bona corporis & fortunæ perexigua & perminuta*, sehr gering/und sehr geschwächt oder geringert. Sed hoc & à *minutus* esse potest. Ut à *magnus*, *permagnus*, &c. Quanquam ne sic quidem certissimum hoc exemplum est, quod castigatiores libri simpliciter *Minutum* exhibent.

MINVRIO, minurire. Veteres Glossæ: *Minurit*, μινυρίζει: id quod est tenui & deducta voce canere, proprieque dicitur de avibus minoribus. Festus: *Minuritiones minorum sunt avium cantus.* Sidonius lib. 2. Epist. 2 *Philomelam* [quam volupe est audire] *inter frutices sibilantem, Prognen inter asseres minurientem!* Spartianus *minurire* palumbum proprium tradit in Antonino Geta circa finem.

¶ Minuritio apud Ciceronem lib. 1. de oratore c. 59. ut eum locum feliciter restituit Turnebus, quem vide lib. 1. adversar. c. 12. Adde Festum modo in *Minurio* allegatum.

MINYÆ, arum: Argonautæ, Jasonis socii. Servius ad Eclog. 4 *Socii vero Jasonis appellati sunt* MINYAE *vel ab Argo hujus nominis Colchorum: vel quod multi ex quadam* Minya *nati Jasoni se conjunxerunt:* vel *quod* Minya *Jasonia terra avia fuerit.* Sed in his verbis bis nonnulla corrupta & emendanda sunt. Itaque pro *Argo hujus nominis Colchorum*; legendum puto: *a rege hujus nominis Tolchorum.* Tolchi enim omnes *Minyæ* appellati, ut Diodorus Scapsius apud Scholiasten Apollonii tradit: procul dubio ab isto rege suo. Deinde pro *Jasonia terra avia fuerit*, lego; *Jasonia terra, patria fuerit. Jasonia terra*, Thessalia est, regnum Jasonis.

MIRMILLO, Mirmillones gladiatorum genus, quibus origo e Gallis. Vide Lipsi. lib. 2. Saturnal. c. 10. Cicero L. Antonium *gladiatorem & mirmillonem* sæpe vocat Philipp. 6. Vetus Schol. Juvenal. Sat. 5. v. 199 *Mirmillo armaturæ Gallicæ nomen, ex pisce inditum, cujus imago in galea fingitur.*

¶ Mirmillonium, genus armaturæ Gallicæ.

MIROR, Mirari, proprie est in admirationem rapi, re aliqua tanquam nova, obstupefieri. *Magnopere miror*, Cic. Acad. 4. c. 19. *Miror te ad me nihil scribere*, Pompejus Domitio sub 12. epist. 8 lib. ad Atticum. Ipse Cicero 10. ad Attic. epist. 5, *Satis mirari hominis negligentiam non possum, non queo. Mirari non desinam*, Cic. *Mirabar hoc si sic abiret*, Ter. And. a. 1. sc. 2, 4. es nahm mich wunder/daß diß also solte hinaus gehen. *Se mirari*, sibi placere, Martial. 13. epigr. 2. ¶ Virgil. 8. Æneid. v. 517 *Primis & te miretur ab annis*, hoc est, tuas virtutes primum miretur, deinde imitetur, Servius MIRETVR; *imitetur*, Lucanus lib. 9. v. 807 *---- miratorique Catonis.*

Idest, IMITATORI. *Optima enim ingenia necesse est, ut ea, quæ mirantur, imitentur.* Idem Lucanus lib. 3. v. 106

---- Superos mirata vetustas,

i. e. imitata. Valerius Flaccus lib. 1. v. 68

--- te parvum lituos, & bella loquentem
Miretur: sub te puerilia tela magistro
Venator ferat.

¶ Nonnunquam significat in deliciis habere, cum voluptate & delectatione intueri. Sallust. Catilin. c. 11 *Insuevit exercitus Pop. Rom. vasa cælata mirari.*, i. e. in deliciis habere. ¶ Aliquando hoc verbum non simplicem admirationem significat, sed effectum aliquem; quando videlicet blanditiæ & adulationi inservit: cujus proprium est alios mirari. Cicero in Paradoxis: *Loquitur ad voluntatem: quicquid denunciatum sit, facit; assentatur, assidet, miratur.* Idem 1. de Divinatione: *Neque porro aut adulatus aut miratus sum fortunam alterius, ut me mea pœniteret.* Apud Græcos quoque θαυμάζειν abjecti animi verbum ac servile esse Casaubonus ad Theophrastum περὶ ἀποικίας observat. ¶ 2. Mirari, pro nescire, ignorare, in illo Plaut. Prol. Aulul. *Ne quis miretur qui sim, paucis eloquar.*, Donatus accipit: quem vide ad Terent. Andr. act. 4. sc. 4. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. c. 7. n. 5. p. 122.

¶ *Miratu digna*, Senec. Epist. 94. p. 451.

¶ Miratio, Verwunderung. Cic. lib. 2. de Divin. c. 22 *Causarum ignoratio in te nova mirationem facit.*

¶ Mirator. Martial. l. 10. Ep. 87 *Mirator veterum senex avorum.* Adde Lucan. cit. jam loco. *Mirator tantùm sui*, Senec. Vit. beat. c. 8.

¶ Miratrix. ut, *Miratrix turba*, Juv. Sat. 4. v. 62. Et Seneca Hippolyto v. 742 *Fama miratrix senioris ævi.*

Et Lucan. lib. 4. v. 654 *--- famosa vetustas*
Miratrixque fui.

¶ Mirandus, a, um: *admiratione dignum* Cic. ad Marcell. 15. famil. *Mirandum in modum gaudeo*, wunderbarlicher Weise. *Mirandum in modum concupiscere*, Idem ad Attic. lib. 9. epist. 7. *Quæ mihi minime miranda acciderunt*, Idem lib. 3. fam. ep. 10. darüber ich mich nicht wundere.

¶ Mirabundus, admirans, Liv. lib. 3. c. 38 *Plebs mirabunda.* Idem lib. 4. c. 33 *quum utramque mirabundam in se aciem vertisset.*

¶ Mirabilis, mirandus, dignus miratione. *Mirabile dictu*, Cic. 5. Paradox. c. 1. *Mirabilem in modum*, Idem lib. 5. ad Attic. epist. 13. wunderbar/wundersam. Lucretius lib. 2. v. 1026

Nihil adeò magnum, nec tam mirabile quicquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paulatim. *Mirabilis cupiditas*, C. Nep. Milt. c. 5.

vehemens, ingens. Cic. lib. 2. de Orat. cap. 18 *Tum Catulus: Quo mirabiliora feceris, eo me major exspectatio tenet.* Livius lib. 9. c. 18 *Mirabiliores, quam Alexander.*

¶ Mirabiliter, wunderlich/wunder sehr. Cic. ad Brutum lib. 11. fam. epist. 14. pr. *Mirabiliter, mi Brute, lætor, mea consilia, measque sententias a te probari*, es ist mir eine wunder-grosse Freude. Idem lib. 4 epist. 13 ad Nigidium: *Familiares ejus mirabiliter de te & loquuntur & sentiunt.* i. e. præclare, honorifice.

¶ Permirabilis. Augustinus de Genesi ad liter. c. 10 *Immo vero id ipsum permirabile est, tam &c.*

¶ Miraculum, θαῦμα, res miranda, quæ admirationem afferre potest, quasi sit contra naturam, Wunderwerck/Wunderthat. Plinius lib. 10. cap. 52 *Generatio avium simplex esse videtur, cum & ipsa sua habeat miracula.* Liv. lib. 25. c. 9 *Vigil incautius miraculo magnitudinis in eos, qui ferebant* [aprum prægrandem] *versus.* Ædificia quædam & moles admirandas, *Miracula mundi* vocat Plinius, ut, *Mausoli monumentum, Obeliscos, Pyramides Ægyptias, Labyrinthos, Hortos pensiles, Templum Dianæ Ephesi, Lapidem fugitivum, Ædificia quædam sine clavo*, &c. Vide ipsum lib. 36. c. 12. seqq.

¶ Miraculosum, miraculis plenum, priscis ignotum verbum.

¶ Mirio, ōnis: qui admiratur omnia, inque iis stupet, Tertull. de Præscription. cap. 1.

¶ Mirus, mirum, mirabile, admiratione dignum. Cic. ad fam. lib. 2. ep. 10 *Me mirum desiderium tenet urbis, incredibile meorum*, ich habe wundergroß Verlangen nach der Stadt. Notentur & istæ locutiones: Plaut. Amph. a. 1. sc. 1. v. 127 *Mira sunt, nisi invitavit sese in cœna plusculum*, es nähme mich wunder/wenn er sich nicht ziemlich solte besoffen haben. Ter. Andr. act. 3. sc. 4. v. 19 S. *Ubi nunc est ipsius?* D. *Mirum, ni domi est.* Idem in Eun. act. 2. sc. 3. v. 52 *Mirum, ni hanc dicit, modo huic, quædata est dono.* Alibi Plautus subjunxit particulam, *quin*, ut Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 118 *Mirum, quin te adversus dicat*, Es solte mich wundern/wann er dir nicht widerspräche. ¶ 2. Gifanio in Indice Lucretiano videtur hoc nomen in remotiore quâdam significatione posuisse veteres. Ut, pro *nobo*, item *egregio*, Lucretium: pro *trisi* ac *duro* Cic. & Plaut. Vide ipsum.

¶ Mira, wunderbare Dinge. *Minime mirum tibi debet videri*, Cic. 10. fam. ep. 31. das soll dich nicht wunder nehmen. *Non, nec mirum*, es ist kein Wunder/Idem. ¶ Comp. *Mirior, mirius*, Festus ex Titinio; Nonius ex Varrone attulerunt.

¶ Mire, adverb. wunderlich. Ter. Heaut. 5. sc. 1. v. 25 *Tuus Syrus mire finxit filium*, Cic. ad Att. lib. 16. epist. 11 *Puero municipia mire favent.*

¶ Permirum, valde mirum, überaus wunderlich. Cic. 3. ep. 10. famil. *Illud permirum mihi accidit*, ist mir sehr wunderlich gefallen. Idem de orat. lib. 1. c. 49 *Per mihi mirum visum est.*

¶ Mirificus, wunderschön/wundergroß. *Mirificam cepi voluptatem*, Cic. 3. fam. epist. 11. *Agere gratias mirifice alicui*, Cic. ad Att. 14. epist. 13. *Cæsarie pueri mirifica est indoles virtutis*, Idem ad Brutum epist. 3. läst sich wunderseltn an. ¶ Mirificissimum, Ter. in Phorm. 5. sc. 6. v. 32, ficte. At veriore forma Augustinus de Civ. Dei lib. 18 cap. 42 pr. *Post Alexandri Macedonis mirificentissimam, minimeque diuturnam potentiam.*

¶ Mirificè, admirabiliter, *Te ab eo mirifice diligi intelligebam*, Cic. 1. de Nat. D. c. 21. Et *Mirifice aliquâre delectari*, Cic. 2. fam. ep. 11. *Studiis mirifice deditus*, Idem 1. de Orat. c. 13. sehr fleißig überm Studiren. Nec tantum de lætioribus rebus, sed de tristibus etiam usurpatur. Cic. Attico lib. 6 epist. 3 sub finem: *Mirifice conturbatum vidi puerum.* sehr bestürzt.

¶ Mirificare, mirabilem facere. Eugenius Toletanus Carm. 9

Gestit & athletam mirificare suum.

Tribuunt etiam Plauto Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 46. sed MSS. *rumifera tane*; Vide Lambinum: Nonius *rumiferant.*

Composita.

¶ Admirari, sich verwundern/Cic. Attic. lib. 6. epist. 9. *Admiratus sum brevitatem tuæ epistolæ*, habe mich verwundert/daß du nur so kurtz geschrieben. Idem in Acad. 4. c. 16 *Dicæarchum & admiror & diligo*, hoc est, veneror, suspicio, halte viel von ihm. Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 19. *Eorum ingenia admiror sæpe. Dionysio sum admiratus*, Cic. ad Att. lib. 9. epist. 12.

¶ Admiranda, quæ admiratione digna sunt. Nepos Catone de ejus historiis reddens: *In iisdem exposuit, quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda*, id est, res admirandæ, quæ ibi viderentur. Sic Lipsius libros suos *de magnitudine Romanâ* ADMIRANDORVM nomine inscripsit.

¶ Admiratio, Verwunderung. Cic. off. lib. 2. c. 14 *Magna est admira-*

admiratio copioſe ſapienterque dicentis, man verwundert ſich groß über einen ꝛc. Idem lib. 5. famil. epiſt. 12 *Varii caſus habent admirationem*, tragen ſich zu mit Verwunderung. Et de Fin. lib. 4. cap. penult. *Quid habent admirationis, ſi propius acceſſeris?* was findet ſich bey ihnen / ſo verwunderns werth ſey? *Afficere admiratione*, 2. Offic. c. 10. *Movere maximam admirationem alicui*, Idem lib. 10. Philipp. c. 2. Et, *In maximâ admiratione pinus eſt*, Plin. lib. 16. cap. 26. iſt ſonderlich wunderns werth. Apulej. de Deo Socratis: *Parit enim converſatio contemtum; raritas conciliat ipſa rebus admirationem.* Et Nepos Iphicrate cap. 3 *Ipſo adſpectu cuibis injecit admirationem ſui*, i. e. reverentiam. Pluraliter Vitruvius lib. 7. c. 13 *Non minores ſunt, quam ceterarum naturæ rerum conſiderantibus, admirationes.*

¶ Admirator. *Antiquitatis admirator*, Quintil. lib. 2. c. 5. Et Seneca Epiſt. 94. ſub fin. *Irritamentum eſt omnium, in quæ inſanimus, admirator & conſpectus.*

¶ Admirabilis, e, admiratione dignum, wunderbar / wunderſam. *Res nova & admirabilis*, Cic. 2. de Divin. cap. 28. *Vir admirabilis in dicendo atque in omnibus artibus*, de orat. lib. 1. c. 2. Et, *Admirabilis ac ſingularis ſapientia*, ad Cæſarem ſub 9 ad Attic. ep. 10. *Admirabile fuit in eo*, Nep. Ageſil. c. 7. i. e. inſigne ad gloriam. *Tractatio rerum efficit admirabiliorem orationem*, Cic. in Orat. c. 35. Et, *Magnitudo populi Rom. admirabilior prope adverſis rebus, quam ſecundis fuit*, Liv. lib. 22. c. 37. pr. ¶ *Admirabilia* interpretatus eſt Cicero, quæ apud Græcos Stoici παράδοξα appellabant. Ipſe lib. 4. de finibus ſub f. *Hæc παράδοξα illi* (Stoici,) *nos ADMIRABILIA dicamus.* Idem Paradox. Præf. *Quæ quia ſunt admirabilia, contraque opinionem omnium, ab ipſis etiam* (Stoicis Græcis) παράδοξα *appellantur.* Et Paradoxo 4 *Nec hoc tam re eſt, quam dicto inopinatum atque mirabile.* Eidem in Tuſculana 4. c. 16 *admirabiliter dicere*, παράδοξος eſt.

¶ Admirabiliter, Cic. de nat. Deor. lib. 2. c. 53 *Mundus conſilio admirabiliter gubernatur*, alſo / daß es zu verwundern iſt. Adde modo dicta ſub finem in *Admirabilis.*

¶ Admirabilitas, nam & hoc nomine Cicero uſus eſt. *Admirabilitas cæleſtium rerum*, Cic. de N. Deor. lib. 2 cap. 36. pr. die wunderliche Geſtalt und Art der himmliſchen Creaturen. Et 2. offic. cap. 11. pr. *Hæc animi deſpicientia admirabilitatem magnam facit.*

¶ Demirari, valde mirari, ſehr verwundern. Terent. in Heaut. 2. 2. ſc. 3. v. 121 *At hoc demiror, qui tam facile potueris perſuadere illi*, das nimmt mich groß Wunder / wie ꝛc.

¶ Emirari, pro demirari, Horat. lib. 1. Carm. oda 5. v. 8. *Emirabitur inſolens.*

MISANTHRŌPOS, μισάνθρωπος, oſor hominum, ein Unleutſeliger / ein Menſchenfeind / qualis Timon quispiam fuiſſe legitur, [de quo Lucianus] Vide *Timon.*

MISCEO, μίγνυμι, miſcere, permiſcere, temperare, confundere, mengen / vermengen / miſchen. *Miſcere vinum aquâ*, Plin. 7. c. 56. *Omnia turbare & miſcere*, Cic. Aruſp. c. 22. Sed, *Mare cælo miſcere: miſcere ſacra profanis*, das hundert ins tauſende werffen. Vide Chiliadas. ¶ Non infrequenter auctores de turbatoribus & per ambitionem ac impotentiam res novas molientibus uti ſolent. Nepos Pauſania: *Qua victoria elatus plurima miſcere cœpit, & majora concupiſcere.* Cic. pro Milone: *Quando ille plura miſcebat?* Phædrus Fab. 3 *Procax libertas civitatem miſcuit.* ¶ Iidem de architectis fraudum & deceptionum. Terent. Heaut. 4. ſc. 4. v. 33

Ita tu iſthæc tua miſceto, ne me admiſceas.

Itaque nos diceremus: braue / koche wie du wilſt: menge mich nur nicht darein. ¶ Uſurpatur & in re Venerea. Virg. Æn. 7. v. 661 *Miſta Deo mulier* Sulpic. Sever. lib. 1. H. S. c. 11 *Socero miſta eſt.* Cic. 1. de Div. c. 29 *Corpus cum matre miſcere.*

¶ Miſtus, & mixtus. *Amor voluptate & moleſtia miſtus*, Cic. de Univerſ. c. 12. vermengt mit Wol und Wehe / mit Luſt und Unluſt. *Miſtus candore rubor, ea mixta ex diſſimilibus erunt*, Cic. 1. Nat. Deor. cap. 17. Superlativo Vellejus Paterc. lib. 2. c. 98 *Mores vigore ac lenitate mixtiſſimi.*

¶ Miſtura, & Mixtura, ein Gemeng / Vermiſchung. Quintil. lib. 6. c. 3 *Frequentiſſima aliorum generum cum aliis miſtura eſt.* Adde Varron. apud Nonium. Et Lucretius lib. 2. v. 977 *de rerum miſtura dicere.*

¶ Miſcellaneus, um, Gell. lib. ult. cap. 11 *Varia, miſcellanea, & quaſi confuſanea doctrina*, aus mancherley zuſammen geleſen / zuſammen gebracht. *Æra miſcellanea*, ex variis metallis mixta & confuſa, ut *Corinthia* erant; de quibus copioſe in Fragm. Petronii Tragur. p. 33 diſſeritur, ibique *miſcellanea* vocantur. *Opus miſcellaneum*, in quo variæ res commixtæ tractantur, ein Buch / darinn von mancherley zuſammen geſuchten [illegible] gehandelt wird. Apulejus, lib. 3. de A. A. ſub init. *Ne mora, cum magna irruptione pateſactis ædibus, magiſtratibus eorumque miniſtris & turba miſcellanea cuncta completa.* ¶ Juvenalis Satyr. 11. verſ. 20 *Veniunt ad miſcellanea ludi.* Ubi *miſcellanea* Vetus Scholiaſtes interpretatur cibum gladiatorum, ſic dictum, quod omnia, quæ apponuntur eis, miſceant, & ſic manducent. Sed *Miſcellanea*, ludi genus Juvenalis appellat, quod ita dictum; quia ad nullum certum genus ludorum, ſeu argumentum ſpectet, ſeu apparatum ſcenæ, referri poſſet. *Ludos miſcellos* Suetonius vocat Caligula c. 20. Ubi vide Torrentium itemque Scaligerum l. 5. de emendat. temporum p. 449. ¶ Miſcellus, aliud adjectivum, ut; *Ludi miſcelli*; i. e. mixti, de quibus paullo ante ex Suetonio. *Miſcellum genus columbarum*, Varro lib. 3 de re ruſt. cap. 7. zahme und wilde untereinander. *Miſcella bites*, quæ omni agro conveniunt, omnibus aliis vitibus utilibus miſcentur, Varro R. R. lib. 1. c. 54.

Compoſita.

¶ Admiſcere, zu etwas vermengen / ut, *Verſus admiſcere orationi*, Cic. 2. Tuſc. c. 11. Et Ter. in Heaut. a. 4. ſc. 5. v. 35 *Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.* Et ibidem act. 5. ſc. 2. v. 22 *Ne te admiſce, nemo accuſat Syre te*, menge dich nicht drein. Cic. in Philipp. 12. cap. 7 *Ego ad id conſilium admiſcear? in hac legatione ſim?* Idem de Univerſo c. 3 *Deus bonis omnibus mundum explebit, mali nihil admiſcuit.*

¶ Admiſtio. *Admiſtione corporis liberatus*, Cic. de Senect. c. 22. *Sine admiſtione terreni*, Pallad. lib. 1. cap. 5.

¶ Commiſcere, in einander vermengen. *Alterum cum altero commiſcere*, eins mit dem andern vermengen. Cic. pro Marc. c. 2 *Nunquam temeritas cum ſapientia commiſcetur*, leiden einander nicht / ſtehen nicht beyſammen.

¶ Commiſcibilis. Tertullian. de Anima cap. 12 *commiſcibilis anima.*

¶ Incommiſcibilis. Ibidem: *ſimplex & incommiſcibilis animus.*

¶ Immiſcere, in etwas mengen. *Immiſcere aliorum colloquiis*, Liv. 21. c. 32. in anderer Geſpräche ſich mengen. *Se immiſcere turbæ militum*, Liv. lib. 3. c. 50. *Immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti, culpæ eſt*, Pompon. 36. de diverſ. Regul. Jur.

¶ Intermiſcere, zwiſchen etwas mit einbringen. Liv. lib. 4. c. 56 *Turbam indignorum candidatorum intermiſcendo dignis.* Et Virg. ecl. 10. v. 5 *Dorus amara ſuam non intermiſceat undam.*

¶ Permiſcere, *Confundere*, durch einander vermengen. *Permiſcere cum materia*, Cic. de Univerſ. c. 7. Et, *Suas ſordes permiſcere cum clariſſimorum virorum ſplendore*, Idem in Vatin. c. 5. *Fructus magnâ acerbitate permiſtos tuli*, Früchte oder Nutz mit vieler Bitterkeit vermenget / pro Plancio cap. 38.

¶ Permiſte, adverbium, apud eundem 1. de Invent. c. 30 *Partes confuſe & permiſte diſperſimus.*

¶ Permixtim, idem. Prudent. in Hippolyto v. 192.

¶ Permiſtio. Cic. de Univerſ. cap. 12 *permiſtionis reliquiæ.* Et Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. ſub fin. *Intemperans & intemperata permixtio animal celeri exitio corrumpit*, ein übel Temperament.

¶ Impermixtus, unvermiſcht. Ambroſius Epiſt. 2. p. 72 *Sapientia impermixta atque incorrupta.*

¶ Promiſcuus, um, confuſum, incertum. Salluſtius Catil. c. 12 *Divina atque humana habere promiſcua*, eins halten wie das andere / für einerley halten. *Connubia promiſcua*, Liv. lib. 4. c. 2. unordentliche Heyrathen.

¶ Veteres & *promiſcus* dicebant. Gell. lib. 16. c. 13 *De hujus opinionis tam promiſca erroribus* &c.

¶ Promiſcue & antique promiſce, vermenget / gemein / ohne Ordnung / ohne Zucht. *Pecudum ferarumque ritu promiſcue in concubitus ruere*, Liv. 3. c. 47. Et Gellius lib. 20. cap. ult. *Indiſtincte atque promiſcue annotatum.* Iterum Liv. lib. 1. c. 43 *Suffragium eodem jure promiſcue omnibus datum eſt.*

¶ Impromiſcuus, unvermengt / iedes beſonders. Gellius lib. 1. c. 7 *Verbum liberum undique & impromiſcuum.* Idem lib. 12. c. 4 *Suâvitas impromiſca.* Utraque enim & hîc forma valet, *impromiſcuum* & *impromiſcus*, ſicut in ſimplici *promiſcuus* & *promiſcus* dicimus.

¶ Remiſcere, wieder mengen / wieder miſchen. Seneca epiſt. 71. p. 265 *Animus naturæ ſuæ remiſcebitur*, hoc eſt, in ſideream naturam redibit, ſi manſurus poſt mortem non eſt. Et Horatius arte Poetica v. 151 *Atque ita mentitur, ſic veris falſa remiſcet.* Hinc *remixto corpore*, Paullinus 6. Natali Felic. v. 80.

MĪSĒNVS, Æneæ fuit tubicen, Æoli filius, a quo & Æolides dictus eſt, quia ſonus omnis vento creatur. Virg. 6. Æneid. v. 164

Miſenum Æolidem quo non præſtantior alter,
Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.

¶ Miſenum, promontorium Campaniæ prope Cumas, nomen habens ab Æneæ tubicine, ibi ſepulto. Silius 12. v. 155

Nec non Miſenum ſervantem Idæa ſepulcro
Nomina, ſcilicet *videt.*

¶ Subter promontorium egregius portus, Flor. lib. 1. c. 16. n. 4, atque ibi Claſſis Romana ad tutelam inferi maris ab Auguſto collocata fuit, ut Suetonius ejus vita c. 49 refert. Vide & Vegetium. Huic Claſſi Plinius præfuit, ut ex ſororis filio; Plinio Secundo conſtat lib. 6. epiſt. 16.

¶ Miſenum quoque oppidum, juxta portum, Plin. cit. loco.

¶ Miſenenſis, denominativum, ut *Villa Miſenenſis*, Phædr. 2. fab. 6. *Claſſis Miſenenſis*, Tacitus 3. Hiſt. cap. 57. Et Miſenenſes, incolæ Miſeni oppidi. Et

¶ Miſe-

¶ Misenates, iidem dicti apud Veget. lib. 4. de Re milit. cap. 31. A

MĪSER, calamitosus, ærumnosus, infelix, afflictus, flebilis, elend/arm/mühselig. Cicer. pro Plancio c. 34 *Ego miseris & laborantibus negare nihil possum.* Lucan. lib. 8. v. 535

Nullâ fides unquam miseros elegit amicos.

Et, *Miseros convicia non decent*, Justin. lib. 14. cap. 4. *Misera fortuna*, ein elender Stand. Martial. lib. 11. Epigr. 57

Fortiter ille facit qui miser esse potest.

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret, Publius. Miseri gratiosi, etiam quos injuriæ invisos faciunt. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 12. & ad Justin. lib. 27. c. 2. not. p. 378. ¶ Terentius Eun. act. 5. sc. 2. v. 4 *Miserrimus fui fugitando*, i. e. fatigatus, lassus & languidus sum, dum fugio, ut Donatus interpretatur. ¶ *Quem miserum habere*, est affligere, molestiam exhibere alicui. Plautus Cistell. act. 2. sc. 2 ineunte:

Annum seltatus cum clamore per vias
Miserrimam habui.

Cic. lib. 14. ad Famil. Epist. 7 *Omnes molestias & solitudines, quibus te miserrimam habui.* Comp. Miserior. Cicero lib. 1. Tusc. cap. 34 *Vitam efficere deplorando miseriorem.* Hirtius 8. bell. Gall. cap. 7 *miseriore ac duriore conditione decertare.*

¶ Misellus, diminutivum, armselig. Cicer. ad Attic. lib. 3. B epist. 23. extr. *Ciceronem meum, cui nihil misello relinquo præter invidiam & ignominiam nominis mei, tuere quoad potueris.* dem armen Kind verlasse nichts/als ꝛc. Idem ad Terent. 14. famil. epist. 4 *Illius misella & matrimonio, & fama serviendum est.* Lucret. lib. 4. v. 1089 *Spes misella.*

¶ Miserulus, aliud diminut. quo Catullus usus apud Nonium in *Prosiliter.*

¶ Misĕre, adverb. jämmerlich/elendiglich. Cic. ad Quint. frat. lib. 1. epist. 3. pr. *Tuâ me invidiâ, ac non ego te misere perdidi.* Sed, *Misere amare, misere invidere*, id est, valde, hertzlich lieb haben/einen sehr neiden/ Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 16. & Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 22. Comp. *Nihil profecto gravius, nihil miserius, Roma, doluisti*, Nazarius Panegyr. Constantini cap. 4.

¶ Miseriter, idem, quod ex Laberio antiquatum, Nonius adfert. Sed & Catullus Carm. 64. v. 49.

Patriam allocuta est ista voce mœsta miseriter.

¶ Misĕria, infelicitas, calamitas, afflictio, Elend/Unglück. *Te miseria & ærumna premunt omnes*, Cic. Paradoxo 2. alles Elend und Jammer. *In miseriam nasci*, Cic. Tusc. lib. 1. cap. 5. zu Unglück und Elend gebohren. *In miserias incidere*, In Philipp. 2. cap. 10. Et, *Lebia est consolatio ex miseriis aliorum*, lib. 6. fam. epist. 3. daß es andern auch übel gehet/ist ein schlechter Trost. Signa miseriæ summopere misericordiam ciere solent. Vossius lib. 2. Instit. Orat. pag. 266. C

MĪSĔRĔOR, misereri, alicujus miseriâ affici, misericordiâ moveri, sich eines erbarmen/jammern/Mitleiden haben. *Nil nostri miserere*, Virgil. Eclog. 2. v. 7. *Misereri supplicum*, Cic. lib. 1. de Invent. cap. 30. Idem ad Att. lib. 4. epist. 5 *Qui misereri mei debent, non desinunt invidere. Misereri attis*, sc. senectutis, Corn. Nep. 19, 4. 1. subintell. vox *Caussa*, ut docet Voss. de Construct. cap. 27.

¶ Miseret, impersonale, ejusdem significationis. Idem enim est, *Miseret me tui*, mich jammert dein/quod *Misereor tui.* Cicer. pro Mil. c. 34 *Eorum nos magis miseret, qui nostram misericordiam non requirunt, quam qui eam efflagitant.* Idem pro Ligario cap. 5 *Cave te fratrum obsecrantium misereat.*

¶ Misereſco, misereſcere, idem quod misereri. Verbum Tragicum pronunciat Scalig. lib. 4. Poët. c. 17. Virg. 2. Æneid. v. 145

His lacrymis vitam damus, & miserescimus ultrò.

Idem 8. Æneid. v. 573 *Arcadii miserescite regis.*

¶ Miserescit, impersonale, effertur perinde, ut *miseret.* Terent. in Heaut. act. 5. sc. 4. v. 3 *Atque inopiæ nunc te miserescat mei*, laß dich mein/der dich ohne Hülffe gelassen/ jammern. D

¶ Composit. *Commiserescit.* Idem in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 54 *ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem, si adesset, credo tibi ejus commiserescere*, mit ihm würde Mitleiden haben.

¶ Misericors, clemens, qui aliena calamitate afficitur, barmhertzig/mitleidig. *Misericordem se præbere*, Cic. pro Cæcin. c. 10. Et, *Mitis & misericors animus*, Cic. 1. Invent. cap. 55. ein sanfftes und mitleidiges Hertz. *Misericordem judicem esse non oportet?* Cic. de finibus lib. 4. cap. 9. ¶ Comp. *Misericordior.* Plautus Rudente act. 1. sc. 5. v. 23

Misericordior nulla me est fœminarum.

Et Augustinus Civ. Dei lib. 21. cap. 17 *Sententia tanto verior, quanto misericordior.* Idem & lib. 1. Confession. cap. 4 *misericordissime Deus:* & ibidem lib. 6. cap. 8 extr. *manu validissimâ & misericordissima eripuisti.*

¶ Immisericors, unbarmhertzig. Cicer. lib 2. de Inventione cap. 36 *Ipsum immisericordem, superbum fuisse.*

¶ Misericordia, quæ ægritudo est ex alterius miseriâ injuriâ laborantis. Item, ægritudo ex alterius rebus adversis, Mitleidung/Erbarmung. Cic. pro Ligar. cap. ult. *Nulla de virtutibus tuis plurimis, nec gratior, nec admirabilior misericordia est.* Et, *Misericordia commoveri*, 4. Tusc. cap. 7. *Misericordiam alicui impertiri*, Idem ad Brut. epist. 12. Et pro Plancio cap. 1 *Peto à vobis, ut ei vestram misericordiam, me deprecante, tribuatis.* Et pro Milone cap. 34 *Implorare & exposcere alicujus misericordiam*, um Gnade bitten. *Confugere in misericordiam alicujus*, Idem pro Quintio cap. 2. Et, *Aliena misericordiâ vivere*, pro S. Rosc. cap. 50 anderer Leute Gnade leben. Stoici *misericordiam*, virtutem esse, negarunt. Vide Senecam lib. 2. de Clementia cap. 4. & 5. itemque Lactantium, qui eos refutat, & hanc in homine singularem virtutem agnoscit, lib. 6. cap. 10. & 11. Plaut. Mostell. act. 3. sc. 2. v. 114

Lucri quicquid est, id domum trahere oportet,
Misericordiæ jam habere haud hominem oportet.

¶ *Misericordiam*, pro eleemosyna dixisse Christianos Scriptores Def. Heraldus Commentar. ad Tertull. Apolog. c. 42 observat. ¶ Misericordiæ Ara. Heraclidæ ab Eurystheo post Herculis obitum pulsi, cum facile ab Athenienſibus auxilium impetrassent, Aram Misericordiæ dedicârunt Athenis, quæ commune miseris confugium & asylum calamitosorum esset. De eâ Statius Thebaidos lib. 12. v. 481

Urbe fuit mediâ, nulli concessa potentum
Ara Deûm, mitis posuit clementia sedem.
Et miseri fecere sacram, sine supplice nunquam,
Illa novo, nullâ damnavit voce repulsâ,
Auditi quicunque rogant: noctesque diesque
Ire datum, & solo Numen placare querelis.

Apulej. lib. 11 *Multis & variis exantlatis laboribus, magnisque Fortunæ tempestatibus & maximis actus procellis ad portum Quietis & aram Misericordiæ tandem, Luci, venisti.* Vide de hac ara plura apud Cœl. Rhodig. lib. 6. Ant. Lect. cap. 17. Livinej. not. ad Panegyr. p. 325. Hug. Grot. lib. 2. de J. B. & P. cap. 21. Barth. ad lib. 12. Theb. Stat. v. 481. p. 1504. & ad Claudian. Bell. Gildon. v. 404.

¶ Misericorditer. Lactantius lib. 6. cap. 18 *Justus nunquam prætermittet, quo minus aliquid misericorditer faciat.* Hieronymus ad Augustinum Ep. 89. cap. 5. *Misselli & misericorditer deplorandi.* Habet & Augustin. epist. 5.

¶ Immisericorditer, unbarmhertziger Weise. Ter. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 28 *Factum à vobis duriter, immisericorditerque* &c.

¶ Miseror, miserari, est lacrymis aut verbis dolorem ex alicujus miseriâ declarare, deplorare, beklagen/beweinen. Cicer. pro Muræn. cap. 27 *Non queo satis hujus eventum fortunamque miserari.* Virgil. lib. 12. v. 243

- - - - Turni sortem miserantur iniquam.

Misereri autem est reipsa misericordiam exhibere. Vetus Grammaticus de differentiis rerum: MISEREMVR *cum eodem tempore & dolet nobis de alicujus caussa, & subvenimus laboranti;* MISERARI, *consolari tantum est intra affectum doloris.* Talia & apud Festum legimus. Poetæ tamen hæc duo, *miserari*, & *misereri* plerumque confundunt, & altero utuntur pro altero indifferenter, Virg. 5. Æneid. v. 350

Liceat casum miserari insontis amici,

laß mich Mitleiden haben. Et paullo post v. 452

Æquævumque ab humo miserans attollit amicum,

aus Mitleiden. Neque Servius agnoscit discrimen, nisi Constructionis: cujus verba ad illud Poetæ Æn. 1. v. 597

O sola infandos Troja miserata labores

hæc sunt: Et MISEROR *act.* MISEREOR *unum significant: Sed* MISEROR *accusativum regit:* MISEREOR *genitivum.*

¶ Miserantes. Venant. Fortunatus lib. 4. de Vita Martini v. 114

Perbavit ut senior gressu miseranter anhelo.

¶ Miserandus, jämmerlich/klägtlich/ Cicer. de Provinc. Consul. c. 3. pr. *Miserandum in modum, milites populi Rom. capti, necati, deserti, dissipati sunt*, daß es zu erbarmen/daß es einen Stein erbarmen möchte. Livius lib. 5. cap. 42 *Tantò ante alios miserandi.*

¶ Miseratio, significatio misericordiæ, qua ex alicujus infelicitate movemur, Beklagung. Cic. 2. de Orat. cap. 47 *Non sine lacrymis, non sine dolore miseratio.* Et in Oratore cap. 38. pr. *Miseration ment judicum permovenda est*, mit mitleidigem Beklagen das Hertz erweichen.

¶ Miserator, qui opus aliquod misericordiæ exhibet in eum cujus miseretur. Onomast. *Miserator*, ἐλεήμων.

¶ Miseratrix. Prosper Aquitanicus de Ingratis c. 30

Et tamen ex istu miseratrix gratia quosdam
Eligit.

¶ Miserabilis, e, *Casus miserabilis*, ein jämmerlicher oder klägticher Fall/ miseratione dignus. *Nihil tam miserabile, quam ex beato miser*, Cic. Partit. or. cap. 17. *Voces miserabiles exaudiebantur mulierum*, Liv. lib. 1. cap. 29. klägliche Worte. *Cædes miserabilis*, ibidem c. 59. & mox eodem cap. *Tricipitino morte, filiæ caussa mortis indignior & miserabilior.* Juvenalis Sat. 9. v. 6

Non erat hac facie miserabilior Crepereius.

¶ Miserabiliter, klägticher Weise. Cic. ad Att. lib. 14. ep. 10 *Cæsar in foro combustus, laudatusque miserabiliter.* Valer Max. lib 4. c. 1. extern. 4 *vitam miserabiliter exigere.* Et Livius l. 45. c. 42 pr. *miserabiliter orbitatem suam deflere.*

Compoſita.

¶ Commiſerari, beklagen/ Conqueri. *Commiſerari fortunam alicujus*, ſcil. ſermone. Corn. Nep. Ageſ. c. 5. n. 2.

¶ Commiſeratio, das Beklagen. *Commiſerationem brevem eſſe oportet, nihil enim lacryma citius areſcit.* Auctor ad Herenn. lib. 2. extr.

MITHRA, Μίθρα, a Perſis Sol dicitur, teſtibus Xenophonte, Pauſaniâ, Curtio & aliis. Et ſimulacrum vultu leonis, cum tiara, Perſico habitu, utrisque manibus bovis cornua comprimens, colebaturque in antro quodam. Vide veterem Scholiaſten Statii ad verſ. ult. lib. 1 Thebaidos, ubi & allegorice interpretatur. Conf. ibid. Barth. p. 245. Freinshem. Indice Curtiano, hac voce. Martianus Capella lib. 2. de Nupt. Philol. & Merc.

Te Serapin Nilus, Memphis venerator Oſirin,
Diſſona ſacra Mithræ - - -

¶ Hinc *mithrica*, orum, ſacra Mithræ ſive Solis, de quibus Tertull. de Pallio, Hieron. Epiſt. ad Lætam, & Juſtinius Martyr Apol. 2. pro Chriſtianis, alii.

¶ Mithra & funis nauticus eſt, quo navis media vincitur, ut Iſidorus lib. 19. Orig. c. 4 docet. Tertullian. de Jona & Ninive v. 44 *Oblaqueare mithram* &c. Ita enim legendum eſt.

MITHRIDĀTES, Μιθριδάτης, Rex Ponti, qui duarum & viginti gentium linguas tenuit, & locutus eſt. Invictum ſe adverſus venena fecit, ſubinde venena bibens. Ad quod alluſit Martialis l. 5. Epig. 76 *Profecit poto Mithridates ſæpe veneno,*
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.

¶ Ab hoc Mithridate *Mithridaticum*, antidotum appellatum: Artzney wider Gifft/ Mithridat. Serenus cap. 62

Antidotus verò multis Mithridatica fertur
Confociata modis. Sed Magnus ſcrinia regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Synthefin, & vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis denum rutæ folium, ſalis & brevis granum,
Juglandesque duas terno cum corpore ficus,
Hæc oriente die modico conſperſa Lyæo
Sumebat, metuens dederat qua pocula mater.

Vide Camerar. Cent. 1. Horar. ſubcis. cap. 88. ¶ Alius Mithridatis meminit Nepos in Datame, cui Aſpis a Datame ad Regem captivus ducendus traditus fuerat. Notat ibi Lambinus, in nummis antiquis MITHRADATES-, non MITHRIDATES ſcribi.

MITIS, e, manſuetus, lenis, placidus, gelind/gütig/ ſanfft. *Homo mitiſſimus atque leniſſimus*, Cicer. Catil. 4. cap. 5. Et, *Patientia dolorem mitiorem facit*, Idem in Tuſcul. lib. 2. c. 22. extr. Gedult lindert den Schmertzen. *Exilium mitius*, Ovid. 2. Triſt. v. 185. erträglicher. *Mitiſſima numina*, Idem 1. Triſt. el. 1. v. 73. ¶ 2. Uſurpatur & de fructibus. Virg. Bucolicis ecl. 1

- - - *ſunt nobis mitia poma,*

Mürbe/ quod ex maturitate eſt. Unde & Nonius MITEM, *maturum* interpretatur. Et ita Virgilius *vindemiam mitem* appellavit lib. 2. Georg. v. 522. Et Curtius lib. 7. c. 4. n. 26 *Vitis largos mitesque fructus alit.* Petronius:

- - - *mitia ſorba*
Inter odoratas pendebant texta coronas.

Item de terris, quæ teneræ, molles, facilisque culturæ: quibus notis optimam terram deſcribit Plinius lib. 17. cap. 5. Horat. lib. 1. Carm. 18 *Circa mite ſolum Tiburis & mœnia Catili.* Statius lib. 3. Silv. ult. v. 79 *Parthenope, cui mite ſolum, &c.* Curtius cit. loc. *mitiora ſola*, & n. 30. *mitior terra.* Nec alia ratione idem Poeta, *mite Tarentum*, iisdem Silvis dixit lib. 1. carm. 1. v. 102.

¶ Mitiùs, adverb. ut, *Ferre aliquid mitius*, gedültiger leiden. Ovid. 15. Metam. v. 494 - - - *Similes aliorum reſpice caſus;*
Mitius iſta feres.

Et lib. 3. de Pont. Epiſt. 7. v. 29

Mitiùs ille perit, ſubita qui mergitur unda.

Cæſar 7. bell. Gall. c. 43 *Cæſar, quam mitiſſime poteſt, legatos appellat.*

¶ Immītis, aſper, durus, unfreundlich/ wild/ unreif. *Dolor immitis*, Senec. Octavia verſ. 53. *Immite & turbidum cælum*, Plin. Jun. lib. 8. epiſt. 17. Et, *Fructum ferre immitem*, Plin. lib. 13. c. 4. pr. hoc eſt, ad maturitatem non perducere. Unreiff Früchte/ übel zu eſſen. ¶ 2. Crudelis etiam eſt & immiſericors. Manil. lib. 5. v. 408 - - - *immitis tortor pœnæque miniſter.*

Tacitus Annali 1. cap. 20 *Antiquam duramque militiam vocabat, vetus operis & laboris, & eo immitior, quia toleraverat.* Atque ita etiam de ferocia beſtiarum. Plinius lib. 10. c. 74 *Serpentes, immitiſſimum animalium genus.* Ovidius, lib. 13. Metam. v. 804 - - - *calcato immitior hydro.*

¶ Præmītis, valde mitis. Ven. Fortunatus lib. 3. carm. 12. v. 37

Horrea præmitis melius tua condita ſervans.

¶ Mītesco, mitescere, manſuescere, gelinde/ ſanfftmüthig/ ſittig werden. *Hiems mitéſcit*, Livius lib. 23. c. 19. Et, *Uva mitéſcunt*, Colum. 3. cap. 1. Horat. libro 1. epiſt. 1. v. 39

Nemo adeo ferus eſt, ut non mitéſcere poſſit,
Si modo cultura patientem præbeat aurem.

Ovidius lib. 2. Pont. epiſt. 7. v. 79

Spes quoque, poſſe mora mitéſcere Principis iram.

¶ Mītigo, mitigare, mitiorem facere, lenire, ſänfftigen/ lindern. Cicer. 3. Att. epiſt. 15 *Dolores mitigantur vetuſtate*, gelindert durch lange Zeit. Idem pro Cæl. c. 31 *Jam diet omnia, jam vis, jam ætas mitigabit.* gelind machen. Et, *Mitigare alicujus animum*, id eſt placare, Cic. pro Fonteio cap. 12. begütigen/ friedſam machen/ verſöhnen. Idem ad Quint. frat. lib. 1. ep. 1. c. 7 *Severitatem acerbam multis condimentis humanitatis mitigare.* Idem 2. Nat. Deor. c. 60 *Mitigare cibum*, die Speiſe gar machen/ kochen.

¶ Mitificare, mitem efficere, gedultig und zahm machen. Plin. lib. 8. cap. 7 *Elephanti capti celerrime mitificantur hordei ſucco. In omne corpus divifus & mitificatus cibus*, id eſt, coctus, Cic. de divin. lib. 2. cap. 26.

¶ Mitificus, a, um, quod facit mite. Prudent. Hamartig. v. 963

- - - *mitificos incendia lenta vapores*
Exhalent. Idem Tetraſticho 20
Regia mitifici fulgent inſignia David.

¶ Commitigare, Terent. in Eun. act. 5. ſc. 7. *Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput*, wetch zubläuet werden.

¶ Demitigare, Cic. ad Attic. lib. 11 epiſt. 13, idem eſt quod *mitigare.* *Quotidie*, inquit, *demitigamur.*

MITRA, Μίτρα, vocabulum barbarum, quo capitis ornamentum aut pileus ſignificatur, quo Mæonii primum uſi ſunt. Hinc *Mæoniam mitram* Virgil. dixit in Æn. 4. v. 216. Fuit fœminarum & meretricum *mitra* proprie, itemque mollium. Vide ad illum locum Virgilii Servium & Iſidorum lib. 19. Orig. c. 31. Mercerum ad Alexandri Neapol. Geniales ſermones pag. 424. Paſſeratium ad Propertium, itemque Salmaſium ad Hiſtor. Auguſt. & in Exercit. Plinian. Eine Mütze/ Biſchoffshut.

¶ Mitella, Virg. in Copa pr. *Copa Syriſca caput Graiâ redimita mitellâ.* Ein Müßlein. Cic. pro Rabir. Poſt. cap. 10 *Nobiles adoleſcentes & quosdam etiam ſenatores, non in hortis, ſed in celeberrimo oppido cum mitella ſæpe videmus.* Et Apulej. lib. 7 p. 191 *mitella textili contecto capite.* Mit einem geſtrickten Häubgen.

¶ Mitrula; diminutiv. aliud. *Alba mitrula lineatus ſerpens*, ein weiſſes Käppichen oder Sträußlein/ apud Solinum capite 27. [al. 40] de Africâ.

¶ Semimitra, dimidiata mitra. Ulpianus Lege 25 § 10. Dig. de auro, arg. & mund.

MITTO, mittere, ut, *Mittere legatos, literas*, ſchicken/ ſenden/ abfertigen. Terent. in Andr. act. 3. ſc. 2, 34 *Miſſa ancilla illico obſtetricem accerſitum ad eam*, ſie iſt abgefertiget/ die Wehmutter zu holen. *Mittere oratores petitum pacem*, Livius lib. 1. c. 15. Et, *Mittere in conſilium judices*, eſt dimittere ad conſultandum, Cicero pro Cluent. c. 30. quod eleganter ad Deos adhibet Plinius in Paneg. ad Trajanum c. 67. Sed, *Mittere ſanguinem*, zur Ader laſſen/ das Blut ſpringen laſſen/ Cicero ad Atticum lib. 6. ep. 1. Et Celſ. lib. 2. c. 10. princ. *Sanguinem inciſa vena mittere, novum non eſt.* ¶ 2. Mittere aliquando κατ' ἐξοχὴν eſt legatos mittere. Nepos Themiſtocle: *Miſerunt Delphos conſultum, quidnam facerent de rebus ſuis.* Phædrus lib. 1. fab. 3. v. 22

Alium rogantes regem miſere ad Jovem.

Tacitus 1. Hiſtor. cap. 74 *Rurſus ad utrumque Germanicum exercitum, & ad Legionem Italicam &c. ſpecie Senatus miſit.* ¶ 3. Aliquando pro *dimittere* ponitur. Ita enim *mittere noxiam* Terentius dixit Eun. act. 5. ſc. 2. v. 13. ¶ 4. Sic & *omittere* interdum ſignificat: ut apud Horatium haud ſemel. Terent. Andr. act. 5. ſc. 4. princ. *Mitte orare.* Et, *Mitte iram*, id eſt, *omitte*, Terent. Hec. act. 5. ſc. 2. v. 14. Zorn fahren laſſen. *Quin mittimus ambages*, hoc eſt, miſſas facimus, Livius lib. 34. c. 58 dixit. *Mitte male loqui*, Terent. Andr. act. 5. ſc. 3. v. 2. höre auff zu ſchelten. ¶ 5. Utimur hoc verbo & in talorum luſu, idemque eſt quod jacere. Werffen. Auguſtus apud Suetonium in vita ſua c. 71 *Ut quisque canem aut ſenionem miſerat.* Seneca Ludo de morte Claudii: *Nam quoties miſſurus erat, reſonante fritillo,*
Utraque ſubducto fugiebat teſſera fundo:
Cumque recollectos auderet mittere talos &c.

¶ 6. Eſt & Circi verbum: nam *mitti agitatores* dicebantur cum procurrendi ex carceribus fiebat copia ſigno data; quod ſublevata mappa fiebat: quod ipſum & *mappam mittere* dicebatur. Et inde *miſſus* dicebantur illæ excurſiones, de quo infra. ¶ 7. Pro dejicere, deturbare Catull. Epigr. 17

Nunc eum volo de suo ponte mittere pronum.

¶ 8. Mittere eſt nunciare, ſcribere. Corn. Nepos: *quin Attico mitteret, quid ageret:* in Vita cap. 20.

¶ *Miſſum, miſſam, miſſos, miſſas, miſſa facere*, nota phraſis accommodatur omnibus generibus ac numeris. *Miſſum me fac*, Terent. Andr. 4. ſc. 1. v. 56. laß mich zu frieden. *Miſſos nos face*, ibidem a. 5 ſc. 1. v. 14. *Miſſa hæc facio*, Cic. pro S. Roſc. c. 45. ſeyn laſſen/ auffhören. *Miſſum facere amorem*, Plautus Mercat. act. 1. ſc. 1. v. 83. *iram*, Ter. Hec. 5. ſc. 2, 14.

¶ *Miſſa eſt*, ſcilicet concio, quid in eccleſiis fuerit, notum eſt, dimiſſio nempe populi, ſaltem Catechumenorum, finitis ſacris. ¶ Sed eadem vox etiam in prætoriis uſitata. Alcimus Avitus epiſt. 1. ad Gundobadum, Burgundionum regem: *In eccleſiis, palatiisque, ſive oratoriis, MISSA fieri pronunciatur, cum populus ab obſervatione emittitur.* Vide ibi Sirmondum.

¶ Miſſus, ûs, Abſchickung. Tacitus 1. Hiſtor. cap. 9 *Inferioris Germaniæ legiones diutius ſine Conſulari fuere: donec miſſu Galbæ, Vitellius aderat.* Et ita idem alibi non ſemel. *Ad quem legatus venerat*

Venerat missu Marsyæ Regis, Solin. c. 2. Et, *Missu Ephororum* Corn. Nep. 17, 4, 1. ¶ 2. In Circo *missus* dicebatur, singulæ procursiones & circuitiones equorum. Ein Rennen. Sueton. Claudio cap. 21 *Circenses frequenter, etiam in Vaticano, commisit, nonnunquam interjecta per quinos missus venatione.* Idem Nerone cap. 22 *Spectaculum multiplicatis missibus in serum protraxit.* Significat plures missus dedisse, quam alias esset receptum & constitutum. Legitimos enim missus 25 fuisse, Servius ad illud Virgilii princip. 3. Georgicorum:

Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.

ex Varrone observat. Postea vero C. exhibitos ex Suetonii Domitiano cap. 4 colligitur. Quo forte respiciens Maro *Centum quadrijugos* &c. dixit. Cæterum singuli missus septenis spatiis absolvebantur; nisi quod Domitianus ad quina illa redegerit, quo facilius centum missus peragerentur, ut Suetonius ejus vitâ refert cap. 4. Beroaldus nonnulla egregie notavit, quem videre, si lubet, potes. ¶ Dicitur & Ferculorum *missus*, ein Gang. Nam *mittere* hic est apponere, Uffsetzen/ auffragen. Capitolinus in Pertinace cap. 12 *Erat illiberalis ac prope sordidus, ut dimidiatas lactucas & carduos in privatâ vitâ convivio apponeret: & nisi quod missum esset edulium; quotquot essent amici, novem libras carnis per tres missus ponebat. Si autem plus aliquid missum esset, etiam in alium diem differebat.* ¶ Sed & telorum conjectio, *missus* vocatur. Livius lib. 9. cap. 19 *Pilum haud paullo, quam hasta, vehementius ictu missuque telum.* Sane & *telum mittere* dicimus. Similiter etiam *vocem mittere.* Nam in his *mittere*, jacere est. Vet. Gloss. *Mittit*, βάλλει.

¶ Missio, Sendung/ Abfertigung. Cic. 7. Philipp. cap. 1 *missio legatorum.* Idem lib. 1. ad Attic. ep. 5 *De litterarum missione sine caussa abs te accusor.* ¶ 2. *Jactus*, ein Wurff. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Cæsar jussit extra telorum missionem eos circumvallari.* Weiter als ein Bogenschuß. Idem lib. 1. cap. 5 *telorum missionibus hostes rejicere.* durch Geschoß. ¶ 3. dimissio, ut, *missio ludorum*, Cic. lib. 5, fam. ep. 12. sub fin. Et Sueton. in Cæs. cap. 7 *Missionem continuò efflagitavit*, hat seinen Abschied begehret. Et Livius lib. 26. cap. 1 *Quibus Senatus missionem redituque in patriam negasset ante belli finem.* Dicitur de militibus, cum solvuntur militiâ. Quorum *missio* triplex erat, *honesta, caussaria, ignominiosa.* Lege 13 Dig. de re militari. Lipsius lib. 5. dial. 9. Sigon. lib. 1. de Antiq. jure civium Roman. cap. 15. P. Fabrum lib. 1. Semestr. cap. 17. *Honesta* cum implessent stipendia: *Caussaria*, quæ ob morbum seu valetudinem dabatur. Vide supra in *Caussa, Caussarius*: *Ignominiosa*, quæ cum pœna conjuncta erat.

¶ Missicius, missitius, veteranus, militiâ dimissus. Sueton. Nerone cap. 48 *Agnitus a quodam missicio prætoriano.* Vet. Inscr. TRIB. LEG. XI. AVG. ET MISSICIVS LEG. VI. AVG. Apud Gruterum p. 1109. n. 5.

¶ Missito, missitare, frequent. Plin. lib. 33. c. 1 *codicilli missitati:* & Livius lib. 9. c. 45 *missitaverant Samniti auxilia.*

¶ *Missiculare* apud Plaut. Epid. a. 1. sc. 2. v. 29 idem.

¶ Missilis, e, quicquid facile mittitur, was leichtlich zu werffen ist. Sic *lapides missiles*, apud Livium lib. 1. c. 43. Steine/ die man werffen kan. *Telum missile*, vel *globus missilis*, eine Bleykugel. *Res missiles*, Sueton. Aug. c. 98. & Propertius lib. 3. eleg. 14. v. 10 *missile pondus disci.*

¶ & *Missilia* substantivè, quæ sparguntur, ut diripiantur, ludicri & hilaritatis caussa. Sueton. in Calig. cap. 23 *Sparsit missilia variarum rerum*, was man ausstreuet/ und in die Rapusen wirfft. Vide eundem & in Aug. c. 48. & Domitiano cap. 4. Erant autem variarum rerum, de quibus idem Suetonius Nerone cap. 11. Item Statius lib. 1. Silvarum carm. ult. ubi vide Gevartium & Crucæum. Vide & infra *Sparsio.* Pro telis etiam substantive Curtius lib. 4. c. 4. n. 9 *Rex portum intrare non potuit, cum procul è muris missilibus submoveretur.* Et Livius lib. 34. c. 39 *Lacedæmonii missilibus pugnabant.*

Composita a *Mitto.*

¶ Admittere, recipere, intromittere. *Consilium admittere auribus*, Livius 33. cap. 35. guten Rath hören/ annehmen. Martial. lib. 1. Epigr. 26 *Ante fores stantem dubitas admittere famam.* ¶ 2. Perpetrare, committere. Ut, *Culpam admittere*, Livius 31. cap. 46. sive, *culpam in se admittere*, Plautus Trin. act. 1. sc. 2. v. 6. quod Cicero Philipp. 2. c. 19 dixit: *Ea in te admisisti, quæ* &c. & Terentius Adelph. act. 4. sc. 5. v. 48 *me hoc admisisti, quæ* &c. & Terentius Adelph. act. 4. sc. 5. v. 48 *me hoc delictum admisisse in me.* Rursus Cicero Attico lib. 9. epist. 4 *Tantum mihi dedecoris admisisse videor.* Unde *Admissa* absolute, Delicta sunt. Tacitus 11. c. 4. n. 5 *Rogatus sententiam & Scipio: Cum idem, inquit, de admissis Poppææ sentiam, quod omnes; putate me idem dicere, quod omnes.* ¶ 3. admittere equum, est permissis frenis ad cursum incitare. Cicero lib. 2. de Finib. cap. 19 *Decius equo admisso in mediam aciem Latinorum irruebat.* Cæsar lib. 1. de bello Gall. c. 22 *Considius equo admisso ad eum accurrit.* Livius lib. 2. c. 19 *Tarquinius equum infestus admisit, illusque ab latere,* &c. Ovid. de Ponto lib. 2. c. 6. extr.

Nil nocet admisso subdere calcar equo.

Admisso passu pro celeri & concitato, Ovid. lib. 1. Metam. v. 532

admisso sequitur vestigia passu.

¶ 4. Marem cum fœmina conjungere. *Admittere ovibus arietes*, zulassen/ Columell. lib. 6. c. 37. Eodem significatu Lucretius & Virgilius *submittere* posuere.

¶ Est & inaugurale verbum *admittere.* Nam cum volatu aut voce faustum omen præbent, & ratum faciunt aves, *admittere* dicuntur. Plaut. Asinaria act. 2. sc. 1. v. 10

Impetritum, inauguratum est: quibus admittunt aves.

Usus & Livius lib. 1. cap. 36 extremo, & lib. 4. c. 18. Idem *addicere* est. Vide supra in *Dico.*

¶ Admissūra, ut, *admissura idonei bovis*, Colum. lib. 6. cap. 24. Plin. lib. 20. cap. 12. de Venere pecudum & armentorum.

¶ Admissarius. Ut, *Admissarius equus*, ein Schelhengst. Columell. lib. 6. cap. 27. Plin. lib. 28. cap. 15. ¶ Tralatitie Cicero in Pisonem cap. 28 *admissarium* vocat hominem pervagatæ libidinis: quo ipso, vel obsceniore etiam sensu, usus est Seneca lib. 1. Quæst. Nat. cap. 16.

¶ Admissio. *Amici primæ, secundæ admissionis*, id est, qui primo, vel secundo loco admittuntur ad salutationem apud Senecam lib. 1. de Clement. cap. 10. ubi Lipsium vide. Hinc *Admissionum magister*, Vopisco in Aureliano cap. 12. [qui & *Admissionalis* Lampridio in Alexandro cap. 4.] inter officia aulica. Sueton. *Admissionis officium* dixit Vespasiano cap. 14. Vide Lips. ad 6 Annal. Taciti, item Senecam lib. 6. de Benef. cap. 34. & Laur. Pignorium de Servis pag. 231. & seqq.

¶ Admissus, ûs, nomen, idem quod Admissio. Palladius lib. 6. cap. 2 *Admissu solis maturitati consulere.*

¶ Amittere, amandare, ἀποπέμπειν. Plautus in Capt. act. 2. sc. 2. v. 82 *Et te & hunc amittam hinc.* Virgil. lib. 2. v. 148 *amissos* (dimissos) *hinc jam obliviscere Grajos.* Ita Terentius passim. Ut Phormione act. 1. sc. 3. v. 23. & 24. & act. 2. sc. 2. v. 67. & act. 3. sc. 2. v. 22. &c. ¶ 2. Perdere, verlieren. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 84 *aut hæc cum illo sunt habenda, aut alia cum hoc amittenda sunt*, id est, perdenda, jenes mit diesem fahren lassen. *Amittere ex animo*, Cic. pro Rosc. Amer. extr. aus dem Sinne lassen/ vergessen. *Amittere de manibus*, Cic. pro Cœl. cap. 27. &, *e manibus*, Livius 29. cap. 32. aus den Händen oder unter der Hand verlieren. *Amittere occasionem*, Cic. ad Attic. 15. epist. 11. Et ad eundem lib. 8. ep. 3 *Necesse est servire tempori, & non est amittendum tempus, cum sit datum.* Idem lib. 7. ad Attic. epist. 13 *Conditionum amissum tempus est*, die Zeit zum Vergleich ist verstrichen/ aus den Händen. Plaut. in Bacchid. a. 5. sc. 2. v. 70

Quod Dii dant boni, cave culpa tua amusis.

Amusis id est amiseris, antique.

Amissam incendio domum Sueronius dixit Claudio cap. 6. ¶ Significat etiam per negligentiam dimittere, sive omittere. Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 217

Istam rem inquisitam certum est non amittere,

Et act. 4. sc. 1. v. 9

Nam me, quam illam quæstionem inquisitam habit amittere,

Mortuum satius est.

¶ De morte etiam eleganter adhibetur non solum, *vitam amittere*, Cic. pro Marcell. cap. 7. & *animam amittere*, Nepos, Epamin. cap. 9; sed etiam *amittere patrem, liberos* &c. Servius Sulp. Ciceroni lib. 4. epist. 5 *Malum est liberos amittere*, es ist ein grosses Hertzleid/ wenn einem die Kinder sterben. Sueton. Tiberio cap. 7 *Drusum fratrem in Germania amisit.*

¶ Amissio, Verlust. Cic. lib. 4. epist. 3. ad Ser. Sulpicium: *Omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi.* Et in Pison. cap. 18. extr. *Amissio dignitatis.* Seneca Epist. 4 *Nullam bonum juvat habentem, nisi ad cujus amissionem præparatus est animus.*

¶ Amissibilis. Augustinus lib. 5 de Trinit. cap. 4 *Nihil accidens in Deo, quia nihil mutabile aut amissibile.* Ibidem lib. 15 de Trin. cap. 13 sub fin. *Nostra scientia amissibilis est & receptibilis.*

¶ Circummittere. Cæsar 3. Civ. B. cap. 55 *Circummissis legionibus.* Livius lib. 4. c. 18 *Qui inter dimicationem castra Romana aggredcrentur, post montes circummisit.* hinter den Bergen herum lassen ziehen.

¶ Committere, est duos pluresve in certamen conjicere: sive potestatem certandi facere. Ut cum exercitus ad imperia Ducum & tubæ signum concurrunt. Vel cum in Circensibus agitatores mappa missâ contendunt ad metam. Hinc *bellum, prælium, certamen committere*: item *ludos, spectacula committere* pro *edere* dicimus. Quo sensu etiam Eutropius absolute *committere* dixit, pro Prælium committere, lib. 4 cap. 5. n. 4. & lib. 5. cap. 4. n. 3. & lib. 9. cap. 15. n. 7. Neque verò milites & quadrigarii tantum dicuntur *committi*; sed & Poëtæ ac Oratores, & si qui alii ingenii ac eloquentiæ certamen possunt instituere. Vide Torrentium ad Augustum Suetonii cap. 89, & infrà in *Commissio.* Nec tantum dicuntur *Poetæ* committi; sed & Poëtas ipsos *committere sua opera*, dicimus, cum edunt & recitant; ut comparentur cum aliis & censeantur. Suetonius Claudio cap. 41 *Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpitio vero Flavo etiam adjubante scribere aggressus est. Et cum primum frequenti auditorio commisisset, egre perlegit.* COMMISISSET, id est, recitasset.

Anti-

Antiquus auctor in vita Juvenalis, quem alii Suetonium, alii Probum esse putant: *Diu ne modico quidem auditorio quicquam committere est ausus: mox magna frequentia, magnoque successu bis ac ter auditus est.* ¶ Committere etiam est, arcanum quoddam secretumque alicui credere; Einem etwas in geheim sagen und vertrauen. Cæsar 3. de B. C. cap. 60 *Cum paucis colloquuti clientibus tantum facinus committere audebant.* Horat. lib. 1. epist. 18. v. 38 *Commissumque teges & vino tortus & ira.* Idem lib. 1. Sat. 4. v. 84 *commissa tacere Qui nequit.* Juvenalis Satyr. 10. vers. 337 *Hæc tu secreta & paucis commissa putabas.* ¶ Committere etiam est, servandum tuendumque aliquid alicui tradere: sive fidei alicujus committere. Terentius And. act. 3. sc. 5. v. 3 *Servon' fortunas meas me commisisse futili.* ubi Donatus: COMMITTIMVS, *qua cum magno periculo volumus servata.* Sic *committere cui filiam*, pro collocare, in matrimonium tradere, Terentius dixit Heaut. act. 4. sc. 3. v. 36. Sic nos einem sein Kind vertrauen. ¶ Est & nauticum verbum *committere*: quod vela dare significat. Cæsar 3. de B. C. cap. 25 *Hiems præcipitaverat, neque Brundusio naves legionesque ad Cæsarem veniebant: ac nonnulla ejus rei occasiones prætermissæ Cæsari videbantur: quod certe sæpe flaverant venti, quibus necessario committendum existimabat.* ¶ 3. Committere, Peccare est, versehen/ sündigen. Cic. pro Mil. cap. 23 *Non timent, qui nihil commiserunt.* Et, *Committere contra legem*, Idem pro Cluent. cap. 34. *Committere culpam, delictum, flagitium, adulterium*, &c. begehen. *Non committam, ut*, ich wils nicht geschehen lassen/ wils nicht versehen. Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 6 *Non committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis.* Idem epist. 20. ejusd. libri: *Non committemus, ut ea, quæ gessimus, fortuito gessisse videamur*, laß es darzu nicht kommen. Vide & infra *commissum.* ¶ 3. Committere, credere, commendare. *Committere alicui bona, famam, salutem*, befehlen und übergeben. Cic. ad Quint. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 9 *Eos, quos tuæ fidei potestatique Senatus commisit & credidit, diliges.* Idem in fam. lib. 13. epist. 5 *Cæsar rem magnam difficilemque tibi commisit*, hat dir befohlen und übergeben.

¶ Commissio, *Commissio ludorum*, Cicer. lib. 15. ad Att. epist. 26. *Ab ipsa commissione*, id est, initio ludorum. *Commissio Poetarum*; quæ δεῖξις Græcis, ἐπίδειξις, item ἄγων dicebatur. *Certamen Latinæ Græcæque facundiæ* vocat Suetonius Calig. cap. 20. Erant autem duplicis generis: aliæ publicæ, quæ in theatro, amphitheatro, odeo &c. instituebantur: aliæ privatæ, cum sibi quisque committebat auctores, & comparabat inter se, pronunciabatque, in quibus alius alium vicissim ac superasset: Quæ proprie συγκρίσεις dicebantur. De tali Juvenalis Satyr. 6. v. 439

Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elissæ,
Committit vates & comparat, inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.

Vide Casaubonum ad Suetonii Aug. cap. 89. & Danielem Heinsium in Menandri & Philistionis Συγκρίσεις apud Rutgers. lib. 4. Variar. Lection. cap. 12.

¶ *Commissiones* pro scriptis ipsis, quæ in commissionibus edebantur, & Græce appellabantur ἀγωνίσματα, Caligula posuit; cum Senecam *Commissiones meras componere* argueret, ut Suetonius ejus vita cap. 53 refert. Notabat enim in eo dicendi genus, quod magis ad pompam & ostentationem (quam soleant spectare præcipue, qui committunt sua opera) quam gravitatem comparatum esset. Vide ibi Casaubonum: & Justum Lipsium in Judicio super Senecam ejusque scriptis, quod in Prolegomenis leges.

¶ Commissum, substantiv. pro delicto, ein Versehen/ was versehen und übel gethan ist. *Audax commissum*, Cic. pro Sylla c. 26. Sed Asconius constringit, & COMMISSA *facta contra testatoris voluntatem* interpretatur, de Jurisdict. & præt. Sicil. p. 117.

¶ Commissura, die Fuge oder Zusammenfügung. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 55 *Ossa subjecta corpori mirabiles commissuras habent.* Sic *commissura lapidum*, apud Senecam lib. 2. Quæst. Nat. cap. 6. Et Quintilianus lib. 7. extr. de Dispositione: *Non modo ut sint ordine collocati sensus, elaborandum est, sed ut inter se juncti, atque ita cohærentes, ne commissura pelluceat.*

¶ Commissarius, Jurisconsultorum verbum, ut *Fideicommissarius.* Lege 29 § 2 Dig. Quibus modis usufr. *Marcellus notat, nihil hanc rem fideicommissario nocere.*

¶ Commissorius, apud eosdem, ut *Lex commissoria*, de qua integer titulus in Digestis est.

¶ Demittere, herab lassen. *Demittere in carcerem*, Livius lib. 34. cap. 44. extr. Et, *Demittere se in causam*, Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 12. sich einlassen in eine Sach. *Ad minora me demittere non recusabo*, Quintilianus in procem. lib. 1. Et, *Demittere oculos, vultum*, die Augen/den Kopff niederschlagen. *Demittere animum*, Cic. 5. de Fin. cap. 15. *Contrahere & demittere animum*, Idem lib. 1. ad Q. frat. epist. 1. cap. 1. den Muth verlieren/ kleinmüthig werden.

¶ Demissio, proprie Herablassung. Vitruvius lib. 5 cap. 10 extr. *Ex eo clypeum æneum catenis pendeat: per cujus reductiones & demissiones perficietur sudationis temperatura.* Tralate dein usurpatur, ut *demissio animi*, Cic. 3. Tusc. c. 7. Kleinmüthigkeit.

¶ Demissus. *Demissis humeris virgo*, von geraden oder schmalen Schultern/ Terent. Eunuch. act. 2. sc. 2, 22. *Demissis labiis homo*, Terent. in Eun. ibidem v. 44. dem die Lefftzen herunter hangen. *Demissus animus: facto ac demisso animo esse*, Cic. ad Lentul. lib. 1. fam. epist. 9. ungetrost/kleinmüthig/ verzagt seyn. *Demissa usque ad talos purpura, vestis*, so da lang herab gehen biß auff die Füsse/ Cic. pro Cluent. cap. 40. Comp. *Demissior.* Plin. lib. 8. epist. 18 *Tiberis demissioribus ripis alte superfunditur.* Niedrige Ufer. Ovidius lib. 8. Metam. v. 204

Icare, ait, moneo, ne, si demissior ibis,
Unde grabet pennas.

Cicero in Oratore cap. 24 *Orator ornamentis & verborum & sententiarum demissior.* Livius lib. 4. c. 44 *Demissiore animo*, kleinmüthiger.

¶ Demisse, Cic. 5. Tusc. cap. 8. extr. *ample loqui: humiliter demisseque sentire.* Val. Maximus lib. 9. cap. 13, 2. *Petiit demisse & flebiliter.* demüthig. Ovid. 3. Trist. eleg. 4. v. 23

- - - hic alte, demissus ille volabat.

Cæsar lib. 1. Civil. cap. 85 *Demississime atque subjectissime exponit.* Kleinlaut/demüthig/ unterthänigst.

¶ Dimittere, verschicken/ hin und wieder verschicken. Virg. Æneid. 1. v. 576 *Equidem per littora certos Dimittam*, &c. Gewisse Kundschaffer ausschicken. *Dimittere exercitum*, Suet. Cæs. c. 30 den Hauffen von sich lassen. Et, *Discedentem non sine magno dolore dimittere*, Cicer. 12. ad Attic. epist. 18. *Dimittere curam ex animo*, Livius lib. 30. cap. 3. Et, *Dimittere comitia, Senatum, concionem.* Cic. 2. ad Attic. ep. 24 *Dimissa concione*, von einander lassen. *Dimittere Scholam*, Sueton. de Clar. Grammaticis cap. 6.

¶ Dimissio, ἄφεσις. Cic. 7. Verrin. cap. 33 *Inops classis propter dimissionem propugnatorum atque remigum.* Deinde amandatió. Cic. Paradox. 6. cap. 2 *Dimissiones libertorum ad fœnerandas diripiendasque provincias.*

¶ Dimissorius. *Dimissoria litera.* Leg. 106. de Verb. signif.

¶ Indimissus, non dimissus, unerlassen/ nicht frey. Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 34 *Illicite dimissam* [uxorem] *pro indimissa ducens, adulter est.*

¶ Emittere, auslassen. *Emitti e carcere*, Cic. pro Planc. cap. 12. Et, *Emitti e custodia, & levari vinculis*, Cic. lib. 1. Tusc. cap. 49. Et, *Emittere aliquid dignum suo nomine*, etwas seinem Nahmen gemäß lassen ausgehen/ unter die Leute kommen lassen/ idem ad Volumnium lib. 7. famil. epist. ult. *Emittere vocem*, Livius lib. 1. cap. 54. *verbum*, Horat. lib. 1. epist. 18. v. 71

Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

Cic. de orat. lib. 2. c. 54 *Facete dicta, statim ut emissa sunt, hærere debent*, Schertzwort sollen hafften so bald sie gefallen. Idem pro Planc. cap. 23 *Maledicto nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur*, wird leicht ausgestossen/ entfähret einem. *Emittere e manibus*, von den Händen kommen lassen/ Livius lib. 28. cap. 42.

¶ 2. *Emittere manu*, est manumittere, einen frey machen/ apud Plautum & Terentium Phorm. act. 5. sc. 5. v. 2. ¶ 3. Emittere etiam est aquam deducere facto canali. Wasser abführen: unde & *Emissarium* dicitur, de quo & infra. Suetonius Claudio cap. 20. *Fucinum* (lacum) *aggressus est, non minus compendii spe, quàm gloriæ: cùm quidam privato sumtu se emissuros promitterent.* Et cap. 21. extr. *Quin & emissurus Fucinum lacum naumachiam ante commisit.*

¶ Emissio. Auslassung. *Emissio anguis*, Cic. lib. 2. de Divin. cap. 29. Idem lib. 2. Tusc. Quæst. cap. 24 *Tormenta telorum eò graviores emissiones habent, quo sunt contenta atque adducta vehementius.* Et Vitruvius lib. 10 cap. ult. *citra sagittæ emissionem.* nicht gar einen Bogenschuß weit.

¶ Emissarius, ad calumniandum subornatus, ad invehendum paratus. Cic. lib. 7. famil. epistol. 2 *Persuaserat nonnullis invidis meis, se in me emissarium semper fore*, wolte immer auff mich abgericht seyn/ mir in Haaren liegen. *Emissarii* enim *milites* dicuntur subornati ad excursiones subitas, quacunque occasione oblata. *Per emissarios suæ factionis*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 18. ¶ 2. Et, *Emissarius exercitus*, qui aciem præcedit ad lacessendum hostem. ¶ 3. *Emissarius equus, arbor*, ein Zuchthengst/ Springhengst/ Schäler. *Emissarius palmes*, Reben/ die man gehn und schiessen läst/ Plinius lib. 17. c. 23.

¶ Emissarium, subst. ein Ausgang eines Teichs oder Sees/ Auslauff/ eine Gosse/ Abzug. Locus qui aquam emittit, fictitve obicibus vel demissis, vel reclusis. Cicer. 16. famil. epist. 18 *Hortus nullo emissario, nulla materia, nulla casa*, ein Garten so keinen Ausfluß hat/ &c.

¶ Emissitius, a, um: quicquid emittitur, *Oculos emissitios*, Plaut. dixit *vagos, & huc atque illuc spectantes*, unstete/ leichtfertige und vorwitzige Augen/ in Aululari act. 1. sc. 1. v. 2. Et Tertullianus de Pallio cap. 3 *circumspectu emissitii ocelli.*

¶ Immittere, einlassen/ eingehen lassen/ item, ausschicken/ ut, *Servi in tecta nostra cum facibus immissi sunt*, Cic. ad Atticum lib. 14. epist. 10. Et, *Immittere se in medios hostes*, idem in Tuscul. lib. 3. cap. 48. Et pro Fonteio cap. ult. *Armatum se in hostium manum multitudinemque immittere.* Et Plinius lib. 8. epist. 4

immissa

immissa terris nova flumina. Cœlius Ciceroni 8. epist. 10 *hostes immittere in provinciam.*

¶ Immissio. Cic. de Senect. cap. 15 *sarmentorum immissio*, quæ emputationi opponitur in cultura vinearum.

¶ Immissarium, receptaculum, in quod aqua immittitur. Vitruv. lib. 8. cap. 7.

¶ Intermittere, unterlassen / darzwischen vorbey lassen. ut, *intermissa consuetudine*, Cic. lib. 3. fam. epist. 1. &, *Intermisso triennio*, Pallad. lib. 11. c. 8. Et ad Attic. Cicero lib. 8. epist. 12. *Ne quis a me dies intermittatur.*

¶ Intermissio, Unterlassung. *Intermissio officii*, Cic. de Amic. cap. 2. Et, *Intermissio consuetudinis*, Idem lib. 5. fam. epist. 17. *Excusatio de intermissione literarum*, lib. 16. epist. 25. Et Frontinus lib. 2. de Aquæduct. *ut sine intermissione diebus noctibusque aqua fluat.*

¶ Intermissus, ûs, idem. Plinius lib. 9. c. 29 *Luscinii diebus ac noctibus continuis XV garrulus sine intermissu cantus.*

¶ Intromittere, hinein lassen. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 40 *Heri nemo voluit hisentem ad eam intromittere*, es hat sie niemand für sie kommen lassen. *Comissatum aliquem intromittere*, Cic. 1. famil. epist. 9.

¶ Omittere, unterlassen / etwas bleiben / fahren lassen. *Omitte ista, quæ nec percontari, nec audire sine molestia possumus*, Cic. Acad. 1. cap. 1. Et, *Omittere iracundiam, tristitiam*, Terent. Adelph. 2. sc. 4, 3. & 2. 4. sc. 7, 36. *Consilium alicujus rei omittere*, Livius lib. 33. cap. 41. anstehen lassen. *Ut alia omittam*, i. e. præteream, daß ich von andern Stücken nichts sage / Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 4. v. 4, quanquam hîc alii *mittam* legunt. Cicero tamen pro Quintio cap. 22 *Ut alia omittam, hoc satis est.*

¶ Omissus, omissior, id est, remissus, ut, *Esse animo omisso*, unachtsam und nachläßig seyn / Terent. in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 9. Idem in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 45 *Ab re esse omissiorem paullo*, sich zur Nahrung nicht wohl anlassen / nachläßig seyn.

¶ Postmitto, quod Nizolius & Cœl. Secundus ex Cic. pro Cœlio cap. 22 arcessunt, falsum est, quia optimo quoque libro legitur *prætermitteret.*

¶ Permittere, ut, *Trans maria permitti*, Colum. lib. 7. cap. 8. id est, mitti, seu transmitti. Seneca de constantia Sapientis, c. 3 *Ego vero sapientem non imaginario honore verborum exornare constitui, sed eo loco ponere, quo nulla permittitur injuria.* i. e. quo nulla nutti & penetrare injuria possit. Alia exempla ad eum locum Lipsius notat. *Permittere se alicujus fidei*, Cæsar lib. 5. c. 3. extr. vel, *in fidem, in deditionem*, sich wagen / ergeben / Livius. *Permittere aliquid amico*, est *concedere*, erlauben / nachgeben / zulassen. *Tibi pater permittimus*, Terent. Adelph. extrem. wir stellen dirs heim. *Permittere omnia alicujus judicio*, zu eines Gutdünken und Verstand stellen / Idem Phorm. 5. sc. 8. v. 56. *Leges permittunt*, Cic. 2. de Invent. c. 49. das Recht läßt zu: *vetant*, Contrarium. *Permittamus vela ventis*, Quintilian. epist. ad Tryphonem, operibus præmissa. laß uns wagen. ¶ *Permittere equum, canes*, lauffen lassen.

¶ Permissio. Cic. ad Qu. Fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 3 *Quod tibi mea permissio mansionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore & desiderio, tamen ex parte gaudeo.* Zulassung / Erlaubniß.

¶ Permissus, idem. Cic. de Arusp. Resp. cap. 12 *Omne servitium permissu magistratus liberatum.* Livius lib. 3. cap. 43 *Decemvirorum permissu.*

¶ Permissor, qui permittit. *Mali permissor*, Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 22. extr. der zulässet / gestattet.

¶ Præmittere, vorher / oder vor sich herschicken / vorher gehen lassen. *In Siciliam cum imperio præmittitur*, Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 15.

¶ Prætermittere, præterire, vel omittere, ignorantia scilicet, aut oblivione, aut negligentia. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 60 *Nihil prætermitto, consuefacio*, &c. Ich unterlasse oder versehe nichts. *Nihil quod ad rem pertinet, prætermittere*, Cic. 1. fam. epist. 5. Et, *Nullum locum laudandi tui prætermitto*, Idem 12. fam. epist. 24. *Nullum officium hominis amantissimi erga aliquem prætermittere*, Idem 1. fam. epist. 8. Et Corn. Nepos Cimone extremo: *Quotidiè sic cœna ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes deduceret: quod facere nullum diem prætermittebat.* Ubi male Lambinus *intermittebat* emendat.

¶ Prætermissio. Cicero Topic. cap. 7 *sine ullius prætermissione.* Vorbeylassung.

¶ Prōmittere, polliceri, verheissen. *Vix videbar, quod promisenim, præstare posse*, Cic. ad Brut. epist. 18. halten was man zugesaget hat. *Promittere damni infecti*, apud Cic. Topicis cap. 3. item Dig. de damno infecto, est *nomine damni infecti promittere:* qui & *Cavere damni infecti* dixerunt. *Promittere ad cœnam*; de iis dicitur, qui invitati ituros ad cœnam se pollicentur: à quo diversum est *condicere ad cœnam*; de quo suprà in *Dico*, vide *Condico.* Dicimus & absolutè *Promittere.* Plautus Mostell. act. 4. sc. 3. v. 13 *Promisi foràs*, ich habe mich ausser Hause verredet. ¶ Est & promittere *minari*, Virgil. 2. Æneid. v. 96. *Promisi ultorem*: vide ibi Servium & supra in *Minari*; Plautus Asinar. act. 5. sc. 1. v. 6 *Quin surrepturum pallium promisit tibi* &c. minatus est. Terentius Heauton. act. 4. sc. 4. v. 6

BACCHIS. - - - *Syrus mihi tergo pœnas pendet.*
CLIN. *Satis scite promittit tibi*, i. e. minatur.

¶ Promittere barbam, capillum, lang wachsen lassen. Livius lib. 6. cap. 16 *Multos mortales capillum ac barbam promisisse.*

¶ Promissor, Horatius de arte Poëtica v. 138 *Quid tanto feret hic promissor hiatu.* der viel verspricht.

¶ Promissio, pollicitatio, Verheissung / Versprechung. *Promissio auxilii*, Cic. lib. 4. fam. ep. 13. *Promissio provinciæ*, Idem ad Attic. lib. 8. ep. 9.

¶ Promissum, nomen, ut, *Servare promissa*, Cic. 3. offic. c. 24. Zusage halten. *Satisfacere promisso*, in Verr. 7. cap. 53. Et, *Stare promissis*, Cic. lib. 1. offic. cap. 10. *Fac promissa appareant*, Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 19.

¶ Promissus, a, um. *Promissa barba*, prolixa. Plin. lib. 7. Epist. 27. *Coma promissa*, Livius lib. 38. c. 17.

Decomposita.

¶ Appromittere, neben einem andern verheissen. Reperitur hoc Decompositum aliquoties usurpatum a Cicerone. Lib. 5. ad Attic. epist. 1. & pro Rosc. Am. c. 9.

¶ Appromissor. Lege 43. Dig. de Solution.

¶ Compromittere, mit andern bewilligen und übergeben. Cic. 2. ad Q. frat. ep. 14. sub finem: *Tribunicii candidati compromiserunt.*

¶ Compromissum, Cicer. pro Rosc. Com. c. 4. *compromissum facere.*

¶ Expromittere, für einen andern geloben.

¶ Expromissor, der für einen andern eintritt und angelobet. Paulus JC. Reg. Jur. 110. sub An. Digest. Et Lege 7. § 8 Dig. de dolo malo.

¶ Repromittere, apud Plautum Curcul. act. 5. sc. 3. v. 67 idem quod promittere. Ut apud JCtos promittere & repromittere damni infecti eadem sint. Vide Leg. 9 § 7 Dig. quod met. causſa, &c.

¶ Repromissio. Tertull. adv. Hæretic. cap. 8. *Deum nationes non magis noverant, quam ullam repromissionem ejus.*

¶ Remittere, zurück schicken / wieder senden. Ovidius Metam. lib. 13. v. 702 *Nec levibus datis Trojani dona remittunt.*

¶ Aliquando *Remittere* idem est quod *mittere*, sive *permittere*. Ut *Nuncium remittere*, *Repudium remittere*, apud Ciceronem, & Terentium. Tacitus Ann. 3. c. 55 *Auditis Cæsaris literis remissa Ædilibus talis cum*, luxus videlicet reprimendi. REMISSA i. e. permissa: sive datum negotium Ædilibus est, ut de hâc ipsa re agens Suetonius loquitur Tiberio cap. 34. Idem 1. Ann. cap. 8 *Remisit Cæsar* Tiberius nempe, ut corpus Augusti ad rogum Senatorum humeris ferretur. Symmachus lib. 6. epist. 8 *Allores absentium, quibus res longinqua remittitur tanquam solati legibus vivunt.* ¶ *Remitte me jam onerare injuriis*, laß ab / laß nach / ꝛc. *Remittere animam*, est relaxare, Livius lib. 39 cap. 24 pr. *Nunquam remisit animum a colligendis in pace viribus.* hat nicht geruhet ꝛc. *Remittere labores*, Martial. lib. 10. epigr. 82, est cessare à laboribus. *Animi curam remittere*, Cic. in Verrem 6. cap. 61. *Morbus, dolores remittunt*, die Wehtagen lassen nach. Sic, *Frigus remittit.* ¶ *Remittere de supplicio*, Cic. 7. Verr. cap. 65. nachlassen. *Remittere debitum*, Idem ad Attic. lib. 13. ep. 23 extr. die Schuld erlassen. *Causſam ad Senatum remittere*, id est, referre, gelangen lassen / oder an den Rath weisen / Tacit. *Nuncium remittere uxori*, Cicer. lib. 1. ad Att. ep. 13. *Repudium remittere*, est repudiare, sich vom Weibe scheiden / Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 55.

¶ Remissus, a, um: *Remissius frigus*, gelindere Kälte / Cæsar lib. 5. c. 12. de bell. Gall. *Remissior ventus*, Idem lib. 3. Civ. B. c. 26. & *Remissior ira*, Livius lib. 24. c. 39. hoc est lenior. ¶ 2. Remissus, hilaris, negotiis liber: quemadmodum contra *tristes*, adstricti appellantur. Similiter & nos de valdè hilaribus dicimus: Er ist gar ausgelassen. Sueton. Claudio cap. 21 *Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat*, &c. Et in Augusto cap. 98 *Remississimo ad otium & ad omnem comitatem animo.* ¶ Remissus & *acri* opponitur ac *strenuo.* Nepos Iphicrate: *Sed in labore remissus nimis, parumque patiens.*

¶ Remissè, remissius, adverb. leniter, ut, *Remisse loqui*, schwächlich. *Remisse cum aliquo agere*, Cic. pro Cælio c. 14. *Remissus & placatus ferre* [molestias] Cicer. 6. fam. ep. 13. Et, *Nihilo remissius, atque etiam multo vehementius instabat*, Idem 6. Verr. cap. 34. Est & *remisse* per ludum & jocum: & τῷ *seriò* opponitur, Scherzweise. Suetonius Claudio cap. 33 *ingredientem destituebant poplites minus firmi. & remissè quid vel seriò agentem multa dehonestabant.*

¶ Remissio, relaxatio, Ruhe / Ergetzung. ut, *Remissio animi*, Cic. lib. 5. ep. 2. *Danda est omnibus aliqua remissio*, Quintil. lib. 1. c. 3. Et, *Remissio votis*, Nachlassung / Cic. de Clar. orat. cap. 91. *Remissio febris*, Sueton. Tiber. c. 73. *Remissio pœnæ*, Cic. 4. Catil. c. 6. extr. Erlassung der Straffe. *Remissio pensionis*, est diminutio. Sueton. in Cæsare cap. 20 *Publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte relevavit.* Erleichterung des Pachtgeldes.

¶ Remissibilis, &

¶ Irremissibilis, ecclesiastici usus sunt, sed oppido antiqui. Utrumque vides in Tertulliani de Pudicitia cap. 2.

¶ Submittere, unter ſich halten. *Submittere ſe alicui*, ſich einem unterwerffen. *Submittere animum*, den Muth fallen laſſen/ Livius lib. 23. cap. 25. Et, *Submittere ſe ad menſuram dicentis*, ſich herab laſſen / Quintil. lib. 2. cap. 3. ¶ Eſt & ruſticum verbum, & de pecoribus dicitur, quæ educantur ad fœturam & uſum, das man zur Zucht auffzeucht und hält. *Submittere* enim eſt *in gregem compellere*; ut Varro loquitur: ejus verba lib. 2 de re ruſtica cap. 2 iſta ſunt: *Cum oblivione jam lactis* (agni) *non deſiderant matrem, tum denique compellendum in gregem.* Idem eodem lib. cap. 3 *In nutricatu hædi trimeſtres cum ſint facti, tum ſubmittuntur, & in grege incipiebant eſſe.* v. Columella lib. 7. cap. 3 *Poſt fœturam deinde longinqua regionis paſcua petiturus opilio, ferè omnem ſobolem paſtioni reſervet ſuburbanæ. Villicus enim teneros agnos lanio tradit, num adhuc herbæ ſunt expertes: quoniam & parvo ſumtu devebuntur, & iis ſummotis fructus lactis ex matribus non minor percipitur. Submitti tamen etiam in vicinia urbis quandoque oportebit.* Ubi *ſubmittere* & *Lanio tradere* opponuntur: *reſervare paſtioni* & *ſubmittere* eadem ſunt. Significat igitur non omnes agnos tradendos lanio, ſed quosdam ſubmittendos ſive ſervandos eſſe, ne grex effœtus tandem fiat. Virg. 3 Georg. v. 157

Poſt partum, cum in vitulos traducitur omnis:
Continuoque notas, & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint ſubmittere habendo,
Aut aris ſervare ſacris, aut ſcindere terram
Et campum horrentem fractis invertere glebis.

Et ante eodem lib. 3. v. 72

Tu modò quos in ſpem ſtatues ſubmittere gentis
Præcipuum jam inde à teneris impende laborem.

In quibus locis *ſubmittere* eſt ideo ſubmittere, ut admiſſarii fiant, ut Servius interpretatur: quod Varro *ad admiſſum ſubmittere* lib. 3. c. 3 dixit. Columella etiam ad alia traduxit. Ad *vitem* cum lib. 3. c. 6 *Vitis autem fœcunda, cujus progeniem ſtudemus ſubmittere.* Ad *prata* lib. 11. c. 2 *Per hoſce dies locis maritimis & calidis & ſiccis prata vel arva purgantur & in fœnum ſubmittuntur.* SVBMITTVNTVR, i. e. intacta ſervantur, ut neque depaſcatur, neque ſecetur herba, ſed in fœnum finatur creſcere, Werden geſchonet und nicht betrieben. Illud Virgilii Ecl. 1

Paſcite ut ante boves pueri, ſubmittite tauros,

nonnulli pro jugo ſupponere interpretantur, quod Apulejo *ſubjicere* in Floridis dicitur. Nam de Gymnoſophiſtis ita ſcribit: *Non illi norunt arva colere, vel aurum colare, vel equum domare, vel taurum ſubmittere.* ¶ Eſt & clanculum immittere, *percuſſores ſubmittere* apud Suetonium in Galba extremo.

¶ Submiſſum, eingezogen / niedrig. *Submiſſa voce canere, dicere, agere*, mit halber Stimme / mit leiſer Stimme. Cicero pro Plancio: *Submiſſa voce agam, tantùm ut judices audiant.* Et Martialis lib. 8 epigr. 75

Hos comes invalidus ſubmiſſa voce precatur.

Hirtius 8. de bello Gall. cap. 31 etiam Comparativo uſus eſt. *Non dubitabat*, inquit, *quin recenti calamitate* [civitates] *ſubmiſſiores eſſent futurâ*, demütiger / nicht ſo trotzig. Et Seneca Controverſ. 32 *ſubmiſſioribus verbis.* Et magis proprie Livius lib. 44. c. 9 de teſtudine militari: *ſtantibus primis, ſecundis ſubmiſſioribus, tertiis magis & quartis, poſtremis etiam genu nixis.*

¶ Submiſſio, Niederlaſſung. *Submiſſio vocis*, Cic. offic. lib. 1. cap. 41. *orationis*, Idem in Oratore c. 25.

¶ Submiſsè, adverb. Cicero in offic. lib. 1. c. 26 *Quantò ſumus ſuperiores, tantò nos ſubmiſſiùs geramus*, je höher wir ſind / je demütiger wir uns halten ſollen. Idem 2. de Orat. cap. 53 *Qui aut breviter, aut ſubmiſſe dicunt, docere judicem poſſunt; commovere non poſſunt.* Idem in Oratore cap. 8 *ſubmiſſius a primo* [dicere] *deinde preſſius.* &c.

¶ Submiſſim, idem. Sueton. Aug. c. 74 *Submiſſim fabulantes.*

¶ Supermittere. Apicius lib. 2. cap. 1 & *ſic ſupermittes jecur*: & lib. 5. cap. 3 *piſa ſupermittes.* Drüber her thun. Oben drauff thun.

¶ Transmittere, hinüber ſchicken. *Transmittere mare*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 49. über Meer ſchiffen. Et, *Transmittere mari ſupero*, Cicer. ad Attic. lib. 9. epiſt. 3. *Bellum transmittere*, apud Livium lib. 21 cap. 20. Durchzug verſtatten / ein Kriegsvolck durchlaſſen. pro quo & *exercitum transmittere* dici poteſt. Sed *Transmittere tempus* apud Plinium lib. 9 epiſt. 6 eſt die Zeit vertreiben / hinbringen. *Omne*, inquit, *hoc tempus inter pugillares & libellos jucundiſſima quiete transmiſi.* Et major Plinius lib. 12. c. 12 *Papyrus transmittit literas*, h. e. bibula, das Papier ſchlägt durch. ¶ Transmittere & abſolutè pro *transfretare* ponitur. Vide Gell. lib. 2. cap. 22.

¶ Inde *Transmiſſus* pro Trajectu apud Cæſarem lib. 5. Bello Gallico cap. 13. *Pari ſpatio transmiſſus atque ex Gallia eſt in Britanniam.*

¶ Transmiſſio. Salvianus lib. 4. contrà Avarit. p. 166 *ſibi opulenta rerum transmiſſione proſpiciunt.* Et pro trajectu, Uberfarth / Uberſchiffung / Capitolinus in Marco cap. 8 *audita Veri transmiſſione*, id eſt navigatione in Aſiam ad bellum Parthicum.

MITYLENE, es, μιτυλήνη, urbs in Lesbo, *magna & pulchra*, ut Longus Sophiſta appellat lib. 1 Ποιμενικῶν. *Pulchrum* & Horat. vocat lib. 1. Epiſt. 11. v. 17. Vide Strabon. lib. 13. Ejus expugnationem narrat Livius epit. 89. in fin.

MNA, μνᾶ, mina. Plinio libro 21. cap. 24 *Mna, quam noſtri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.* Vide ſupra *Mina.*

MNEMONICA, plur. neutr. μνημονικὰ, præcepta de memoria. *Qui mnemonica didicerunt*, Auctor ad Herennium lib. 3. cap. 17.

MNĒMŎSŸNE, μνημοσύνη, mater novem Muſarum, *Memoria.*

¶ Mnēmŏſynon, μνημόσυνον, memoriæ monumentum. ein Gedenckzeichen / Gedenckmahl / Catullus Epigr. 12.

MNESTHEVS, duabus ſyllabis, Trojanus eſt Virgilio ex Aſſarici regis familia. *Mneſtheа, Sergeſtumque vocat*, &c. *Et genus Aſſarici Mneſtheus*, &c. Virgil. 4. &c. 12 Æneid.

MODERNVS, *qui noſtro vivit tempore.* Hoc ſenſu Priſciano, atque Caſſiodoro, & Bedæ in uſu eſt: quorum tamen auctoritas, niſi antiquior acceſſerit, tanta haud eſt, ut a barbariſmo eos, qui hoc verbo frequenter hodie utuntur, liberare poſſit. Barth. ad Briton. Aremor. pag. 687 eam Latinam non eſſe, dudumque doctis exploſam aſſerit. Et quid opus vocabulo ſordido, cum non deſint puriora: *recentiores, juniores* &c. Vid. Antibarb. Cellarii.

MŎDIVS, menſura duas & triginta heminas, vel ſextarios ſedecim, vel amphoræ partem tertiam continens. Eſt autem tum liquidorum, tum aridorum menſura. Liquidorum, zwey Stübichen / acht Kannen: Aridorum, ein Viertel. Cicer. de amic. cap. 19 *Verum illud eſt, quod dicitur, multos modios ſalis ſimul edendos eſſe, ut amicitia munus expletum ſit.* Vid. Proverb. in Chiliadibus. *Nemini fidas, niſi cum quo priùs modium ſalis abſumſeris. Modius agri*, ein Stück Landes hundert Schuhe breit und lang / Varroni de re ruſt. lib. 1. cap. 10. ¶ Plinius etiam *modium* dixit genere neutro, *Modia bicena* lib. 18 cap. 16. Vetus auctor de menſuris apud Rigaltium: *Urnæ duæ amphoram complent, quæ ſunt modia tria.* Et mox: *Modia quinque medimnum faciunt.*

¶ Modiolus, dimin. ¶ 1. Vitruvio etiam eſt, ein Brunnen-Eimer / Schöpffgelten / lib. 10. cap. 12. ſeq.

¶ Modialis: ut, *aulæ modiales*; id eſt, capaces modii, Plaut. Capt. a. 4. ſc. 4. v. 8. darein ein Scheffel gehet.

¶ Semodius, dimidium modii. Martial. lib. 4. Epigr. 46. *Farris ſemodius*, halb Kornmaß. Columella lib. 2. c. 11. extr. *modiis tribus, interdum duobus ac ſemodio jugerum occupatur.* Dicitur quaſi *Semimodius.* Gloſſæ vet. *Semodium*, ἡμιμόδιον.

¶ Semodialis. *Placenta ſemodialis*, Cato de Re ruſt. c. 76 extr.

¶ Trimodium, menſura trium modiorum. Plin. lib. 33. cap. 1, *Trimodia annulorum Carthaginem ab Hannibale miſſa.* Drey Korn-Maße voll Ringe.

¶ Trimodius, adjectivum. Columella lib. 12. cap. 50 *Corbula trimodia ſatoria.*

¶ Decemmodius, adjectiv. Columella ibidem: *Corbula decemmodia*, darein zehn Mäßgen gehen.

MŎDO, adverb. minùs ſignificat, quam *nuper.* Cicer. in 6. Verrin. cap. 3 *Quid dico nuper? imo verò, modò, ac plane paullo ante vidimus*, neulich / jetzt / erſt / allererſt. Terent. in Eun. a. 4. ſc. 4, 47 *Modò ait, modò negat*, jetzt ſaget er ja / jetzt nein. *Modò ut tacere poſſis*, id eſt, *Dummodò* vel *ſaltem ut*, ſo du nur ſchweigen könteſt. Idem Phormione act. 1. ſc. 2. v. 9. Et Heaut. act. 4. ſc. 1. v. 4 *Utut ſatis contemplata modò ſis.* Virg. 4. Æneid. v. 109

Si modò, quod memoras, factum fortuna ſequatur.

Ter. in Eun. act. 4. ſc. 4. v. 47 *Charea aliquid inveni modò*; id eſt, ſaltem, vel tantummodò, vel tantùm. Sueronius Domitiano c. 5 *De Sarmatis lauream modò Jovi Capitolino retulit. Mediocriter modò conſideres*, dencke ihm nur ein wenig nach. *Modò non*, id eſt, Tantùm non, hoc eſt, propemodum. Terent. in Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 18 *Senem per epiſtolas pellexit modò non montes auri pollicens.* Nota ſunt *non modò, ſed etiam.* Cicer. pro Ligario: *Non modò cum Repub. ſecunda ſperare, ſed etiam ſi adverſa omnia eſſent.* id eſt, non ſolùm &c.

MODVS, menſura, μέτρον, ratio jubens, ne quid nimis, ſed cum moderatione omnia fiant, Maß und Weiſe. *Μέτρα δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστα*, Pythag. Phocyl. Heſiodi, omnium denique ſapientum præceptum. Plaut. in Pœnulo Act. 1. ſc. 2. v. 30 *Modus omnibus in rebus optimum eſt habitu: Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex ſe.* Et, Plin. lib. 26. c. 4 *Nulla in re modum humana ingenia noverunt*, Menſchen wiſſen in keinem Dinge Maß zu halten. *Modum facere.* Cic. in 4. Verr. cap. 48 *Nos modum aliquem, & finem orationi noſtræ faciamus*, Maß und Ziel treffen. *Statuere modum inimicitiarum*, Idem pro Syll. c. 17. *Statuere modum gravibus ærumnis*, Senec. Herc. Fur. v. 206. *Tenere & retinere modum*, Cicer. in offic. 1. c. 29. Lucan. lib. 2. v. 380

Hæc duri immota Catonis
Secta fuit, ſervare modum finemque tenere.

¶ Significat & rationem ſeu viam, ritum ac morem, eine Art / eine Weiſe. Plaut. Amphitr. act. 3. ſc. 4. v. 11

- - - recte facit animo quando obſequitur ſuo:
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo ſiat bono:

i. e. bo-

i. e. bona ratione: hoc eſt, juſte ac licite. Idem Menæchmis act. 2. ſc. 1. v. 8 *Nam quid modi futurum eſt illum quærere?* Auff welche Weiſe ſoll man ihn künfftig ſuchen? *Novo modo*, Cic. in Verr. 4. cap. 38. *Multis modis aliquem expectare*, Terent. Hec. a. 2 ſc. 3. v. 7. quod Donatus *vehementer* interpretatur. *Omnibus modis*, Ter. Eun. a. 2. ſc. 3. v. 92. in alle Wege. *In modum*: ut, *Ferarum in modum.* & *Ferarum modo*, wie die wilden Thiere. *Hoſtilem in modum*, Livius lib. 1. cap. 5. feindſeliger Weiſe. Horat. lib. 4. od. 2 - - - *ego apis Matinæ*

More modoque

Grata carpentis thyma:

Auff Art und Weiſe einer Bienen. *Majorem in modum*, Cic. lib. 11. fam. epiſt. 22. *Mirum in modum* lib. 15. epiſt. 9. *Mirus modis*, wunderlich / wunderſehr. *Miſerandum in modum*, Idem de provinc. conſ. cap. 3. ¶ Terent. Andr. act. 1. ſc. 1. v. 125. *Sine nunc meo me vivere interea modo*, i. e. voluntate & arbitrio meo, ut Donatus explicat. ¶ Idem Eun. act. 5. ſc. 3. v. 11 *Spero me habere, qui hanc meo excruciem modo*, i. e. ut volo, ſicut Donatus interpretatur. Plautus Men. act. 2. ſc. 1. v. 25 *Moleſtus ne ſis, non tuo hoc fiet modo.* Idem Terentius Andr. act. 1. ſc. 1. v. 66

Nam qui cum ingenio conflictatur ejusmodi,
Neque commovetur animus in eâ re tamen,
Scias, poſſe habere jam ipſum ſuæ vitæ modum.

Habere modum vitæ, i. e. imperare, ſeu moderari vitæ; & quaſi aliquam dare legem poſſe. ſich gubernieren können. Videturque hæc ratio à Muſicis petita, qui cantilenas ſuas ad certam aliquam legem (*modum* Latini; Græci νόμους appellant) componunt. Nam & Horatius lib. 2 Epiſt. 2 eâdem uſus translatione dixit: *Nimirum ſapere eſt abjectis utile nugis*

Et tempeſtivum pueris concedere ludum,
Ac non verba ſequi numeris modulanda Latinis,
Sed vera numerosque modosque ediſcere vitæ.

i. e. rectè vivendi diſciplinas ac leges. Idem lib. 1. Epiſt. 18. v. 59

Quambus nil extra numerum feciſſe modumque
Curas. Id eſt, contra decorum, ac recti legem.

¶ Modus igitur Muſicorum eſt: In cantilenis enim *Modos* vocant, quos νόμους Græci dicunt. Ariſtoteles apud Suidam: νόμοι καλοῦνται οἱ μυστικοὶ τρόποι καθ' οὓς τὰ ᾄσματα. Vetus auctor, qui cum Cenſorino edi ſolet cap. 11, MODVS *eſt lex quædam & ordo vocalium intervallorum & differentiæ: vel, ut Ariſtoxenus definit, non utcunque compoſitum vocalium temporum intervallum.* Idem principio capitis, Muſicam ipſam *peritiam faciendorum & canendorum modorum* definit. *Modi* enim, ſive τρόποι, varii fuerunt. Ut *Æolius, Lydius, Phrygius, Dorius* &c. Apulejus Floridis: *Tibicen quidam Antigenidas fuit, omnu vocula melleus modulator & idem omnu modi* (ita legendum putat Salmaſius non *omnimodis*) *peritus modificator. Seu tu velles Æolium ſimplex, ſeu Iarium, ſeu Lydium querulum, ſeu Phrygium religioſum, ſeu Dorium bellicoſum.* &c. Vid. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 22. Cicero: *Extra modum vox abſona eſt.* In titulis Terentianarum fabularum legimus, *Modos fecit Flaccus Claudii*, i. e. præcepit, præſcripſit, quos & Tibicen caneret, & actor ſequeretur. Hoc autem præſtabat peritus Muſicæ: quæ eam ob cauſam & *faciendorum* juxta & *canendorum modorum peritia*, auctori veteri, quem citabamus paullò ante, definitur. Evanthius prolegomenis in Terentium: *modis canticum temperare.* Tertullianus, quod Salmaſius ad Capitolinum obſervat, *Canticum muſicum votis expedire* dixit. Apulejo in floridis *Modificator* cantor eſt. ¶ 3. *Modus agri*, pro certa menſura, ein gewiß Stück Landes oder Ackers / apud Horat. ſat. 6. lib. 2. v. 1. *Modus agri non ita magnus.* Et Cic. pro Marcello c. 8 *Vita modum* dixit, i. e. ſpatium. vid. Rhodii Lexicon Scribonian. *Sic modum ſpatiumque plantæ* Gellius dixit lib. 1. cap. 1. & Vide Buchnerum ad Plin. lib. 8. Ep. 20. A quo non longe abludit, quando pro *termino* ſumitur, uti de Herculis columnis Avienus Deſcript. Orb. v. 100 dixit *Hic modus eſt Orbis.*

¶ 4. Hinc & modus pro copiâ, ſive inſtrumento ponitur *Veſtis ingens modus:* item *ingens pecuniæ captivæ modus*, Curt. lib. 5. c. 6. n. 8. Seneca de Tranquillit. animi cap. 7. extr. *Optimus pecuniæ modus eſt, qui nec in paupertatem cadit, nec procul à paupertate diſcedit.* Apulej. lib. 6. Mileſ. *Erant & falces & operæ meſſoriæ modus omnis.* Frontinus de aquæductib. lib. 1 *Qui foderant, ingentem aquæ modum invenerunt.* A. Victor in Trajano: *Tantus erat in eo maximarum rerum modus.*

Ex *Modus* Compoſita ſunt Adjectiva:

¶ Dulcimŏdus. ut, *Dulcimodi pſalmi*, Prudent. Pſychom. v. 666. Wohlklingende.

¶ Millemodus, vide ſupra in *Mille.*

¶ Multimŏdus. Idem Prudentius Cathemer. 3. v. 64 *fœta legumine multimodo.* Apulejus lib. 10. p. 153 *multimoda ambages.* Auff vielerley Weiſe.

¶ Omnimŏdus. Ut, *Omnimodus ignis*, Lucret. lib. 1. v. 684. Et Apulejus Florid. 1. p. 342 *Tibicen quidam fuit omnis vocula mellus modulator, & idem omnimodis peritus modificator.* Auff allerley Weiſe. Atque ita ſæpe Lucretius *omnimodis*, pro Omnibus modis, quaſi adverbialiter. Vide lib. 2, 488. & 699. & lib. 3. v. 407. &c.

¶ Omnimodò, adverb. omni modo. Lactantius lib. 6. c. 12. pr. *Tenendum eſt omnimodò, ut ab officio miſericordiæ ſpes recipiendi abſit.*

¶ Huc pertinent Genitivi compoſiti *Hujusmŏdi, Ejusmodi, Hujuscemodi*, qui ſæpe vim Adjectivi habent. Terent. Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 98 *Hujusmodi, obſecro, aliquid reperi*, erfinde doch etwas von dergleichen Art. Cicero pro Lege Man. cap. 2 *Genus belli eſt ejusmodi*, &c. Inprimis

¶ Cujusmodi, welcher Art / welcherley / fœcundum eſt derivationibus. Hirtius Afric. cap. 31 *Cujusmodi victoria eſſet futura.* Unde

¶ Cuicuimodi, id eſt, qualiscunque, qualitercunque. Cicero Attico lib. 3. epiſt. 22 extrema: *Tu ad me velim omnia, cuicuimodi ſunt, ſcribas.* Idem Tuſculanis extremis: *Ubi melius uti poſſumus hoc, cuicuimodi eſt, otio?*

¶ Cujusmodicunque. Pro Cluentio c. 6 *Cujusmodicunque mater ſit.*

¶ Sunt etiam, quæ dividi poſſunt, ut *Cujusquemodi*, Idem lib. 2. de Finib. cap. 1 *Torrens multa cujusquemodi rapit:* aut *cujusque modi.*

¶ Et *Cujusdammodi.* Lib. 4. de Finib. cap. 12 *Animus non eſſe ſolum, ſed etiam cujusdammodi debet eſſe.*

BADMŎDVM, adverb. idem quod mirum in modum, valde, ut, *Litteræ tuæ admodùm me delectárunt*, haben mich ſehr erfreuet / Cic. Attico 7. epiſt. 24. ¶ 2. *Admodum quam*, pro *admodùm* Plautus dixit Amph. a. 1. ſc. 3. v. 43, *ex amore hic admodum quam ſebuge eſt.* ¶ 3. Habet in reſponſione & annuendi vim, valetque idem, quod *omnino*, Ja / freylich / allerdings / Terent. Phorm. a. 2. ſc. 2. v. 1. PH. *Itane patruus conſpectum veritum hinc abiſſe?* GE. *admodùm.* Vide ibi Donatum. Atque ita Plautus non ſemel, ut Trin. a. 1. ſc. 4. v. 19. ¶ 4. Etiam extra reſponſionem fortiter atque aſſeverate affirmat interdum, idemque adeo valet, quod *omnino, plane, certe*, ut explanat Pareus in Lex. Crit. p. 42. Terent. Heaut. A. 1. ſc. 1. *Quanquam hæc inter nos nuper admodùm notitia eſt:* ganz neulich. Gell. lib. 19. c. *quia nihil admodùm ſuper vite aut arbore colendâ ſciret:* Weil er ſich auff den Wein- und Gartenbau ſo viel verſtund als nichts / i. e. gantz und gar nichts. Ac frequenter hunc in ſenſum hac particula uti amat Salvianus, de quo & Barthium conſule lib. 29. Adverſ. c. 3. f. 1352. ¶ 5. Viciſſim tamen alicui trepide tantum, atque non prorſus determinatę affirmat, ut idem ſit quod *fere*, ut Pareus reddit in Lex. Crit. vel, quomodo Freinshemius quædam Juſtini loca in Indice exponit, *circiter*, (quæ tamen in Indice ad Florum ad rotundam illam & exactam aſſeverandi formam revocat.) Atque ſic eleganter inſervit numeris exprimendis, cum ad certum numerum nolumus adſtringi. Cæſar lib. 5. de bello Gall. c. 40, *Turres admodum CXX. excitantur incredibili celeritate.* Livius lib. 44. c. 43 *Secuti ſunt eum admodùm quingenti Cretenſes.* Epitom. lib. 55 *Alexandri filius Rex Syriæ decem annos admodum habens.* Wenn er alt war / ſo war er etwa 10 Jahr.

¶ Præmŏdum, idem, ex Livio poeta produxit Gellius lib. 7. cap. 7 extr. *Parcentes præmodum:* quaſi *ſupra modum.*

¶ Modimperator, Varroni dicitur *Magiſter convivii*, qui modos legesque bibendi dabat, de quo Lipſ. lib. 3. Antiq. lect.

¶ Mŏdŭlus, Diminut. Horat. 1. epiſt. 7 v. 98

Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede verum eſt.

ſich halten nach ſeinen Maß und Vermögen.

¶ Mŏdŭlor, modulari, propriè metiri, menſurare, cum menſurâ, & numerorum ratione componere. Eine Weiſe geben. Gellius lib. 1. cap. 1 *In reperienda modulandaque ſtatu longitudinisque Herculeque præſtantia.* ¶ Deinde ad modos canere: Virg. Eclog. 10. v. 51

Carmina paſtoris Siculi modulabor avenâ,

auff der Pfeiffen ſingen oder ſpielen. Cicer. in Orat. cap. 18 *Ipſa natura modulatur hominum orationem*, giebt der Rede eine Weiſe.

¶ Modulatus, particip. quod paſſive ſæpe uſurpatur, ut, *modulata cantica*, apud Quintil. lib. 9. cap. 2. Et *modulata carmina* apud Suetonium Auguſto cap. 57. & Caligula cap. 16 modis muſicis inſtructa, ſic, ut cani poſſint, appellantur. Florus lib. 2. c. *Modulatiſſimum tibiarum aut ſidium cantum* dixit. ¶ *Modulatum* pro concinno Apulejus dixit, vide infra *Muſicus.* ¶ Comp. *Modulatiores animi*, id eſt, moderatiores, modum magis tenentes, apud Gellium lib. 1. cap. 11.

¶ Et nomen, *Canoro modulatu*, hoc eſt, *modulatione*, Seneca Herc. Fur. v. 263.

¶ Modulabilis, e, quod cani poteſt. Calpurn. Ecl. 4

- - - *Hyblea modulabile carmen avenâ.*

¶ Modulamen, ein Lied. Auctor Philomelæ v. 5

- - *alia volucres modulamina tentent.*

¶ Modulamentum, idem. Gell. lib. 1. cap. 7.

¶ Modulator. *Hermogenes cantor tamen atque*

Optimus eſt modulator, Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 129 *Modulator cantus*, Columell. proœm.

¶ *Modulatè canere*, nach der Weiſe oder Melodey ſingen / Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 8. Comp. *Ars modulatius intendi*

dendi concinentibus fistulis, (vel fidibus,) Ammianus lib. 16. cap. 7. die Tantz-Kunst.

¶ Commodulatio, i. e. proportio. Vitruvius lib. 3. cap. 1. pr. *Proportio est rata partis membrorum in omni opere totius commodulatio.* Ubereinstimmung.

¶ Commodule quære supra in C.

¶ Immodulatus. Horat. Arte Poët. v. 263 *Immodulata poëmata*, quæ suis numeris non constant.

¶ Modificus, modum servans. Auson. Parental. 27

Cui brevia mela modifica recino.

¶ Modifico & Modificor. Apulejus extrem. Florid. *orationi modificabor.* Et, *Verba modificata ab oratore, & inflexa quodammodo*, auff Gesangsweise gerichtet und gezogen / apud Cicer. in Partit. Orat. cap. 5.

¶ Modificatio, Seneca in epist 88. post princip. *Versuum lex ac modificatio.* Add. Gell. lib. 10. cap. 3.

¶ Modificator, Apul. Flor. de Antigenida: *Omnis vocula melleus modulator & idem omnis modi peritus modificator.*

¶ Mŏdicus, modicum, mediocre, moderatum, pusillum, mäßig / wenig. *Sume cibum modicè, modico natura fovetur.* Cicer. de Senect. cap. 11 *Utendum est exercitationibus modicis*, mäßige Ubung des Leibes soll man gebrauchen. *Pecunia modica*, Idem Paradoxo 6. cap. 2. *Modico contentus agebas*, begnüget an einem wenigen / subaudi vive, apud Juvenal. Satyr. 9. v. 9. *Modicus dignationis: modicus originis*, pro dignatione, origine modicus, apud Tacitum lib. 4. annal. cap. 52. & lib. 6. c. 39. Idem 4. Hist. cap. 60 *Pauca & modica disseruit.* i. e. modesta.

¶ Modicellus, diminut. apud Sueton. Nerone c. 48 *Decubuit super lectum modicella culcitrâ instructum.*

¶ Modicè, adverb. mediocriter, moderate. *Modice facere*, Cic. 4. fam. epist. 4. *Dolorem modice ferre*, sich des Bertübnis nicht groß annehmen. Idem lib. 1. de Fin. cap. 14 *Sapientia ipsius fortuna modice ferre docet injurias.* Et lib. 2. ad Attic. epist. 19 *Minæ, quæ mihi proponuntur, modice me tangunt.*

¶ Immodicus, incus, ohne Maß / zuviel. *Verbis & rebus immodicus*, Suet. Domit. cap. 22. extr. Et, *Immodicus linguâ*, Tac. Hist. 3. cap. 53. Item, *Immodicus sævitiâ*, Hist. 1. cap. 69. *Immodicus animi*, Idem Hist. 1. cap. 53. Græcâ ratione loquendi.

¶ Immodicè, unmäßig / über die Weise. Cic. 4. Tuscul. cap. 17 *Cum id ferret immodice.* Palladius lib. 1. cap. 5. *Situs terrarum arduus tempestates immodice sentit.*

¶ Permodicus, admodum modicus. *Locus permodicus*, Sueton. Aug. cap. 6. ein kleiner / geringer Ort. *Permodica res familiaris*, Idem in Tiber. cap. 47. geringes Vermögen.

¶ Permodice, adverb. Columella lib. 5. cap. 11 *Truncum acuto scalpello permodice findito.*

¶ Modero, active Plautus Milite act. 2. sc. 2. extr. *Ego voci modebo meæ.* Gloss. Vet. *Mŏdero, δαμάζω.* Quod ex Sallust. Catilin. cap. 51 exemplum addunt, falsum est, nec *modebit* in correctis libris legitur, sed *modebitur.* Usitatius itaque & melius

¶ Moderor, moderari, modum vel moderationem adhibere, temperare, & gubernare. Mäßigen / nach dem Maße halten. Accusativum, & Dativum adsciscit, sed hunc frequentius. Cic 5. Tuscul. cap. 36 *Cantus numerosque arbitrio multitudinis moderari.* Et Verr. 5. cap. 98 *Res rusticas venti & tempestates moderantur.* Idem in Epist. 7. libri 2. ad Curionem: *Te hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua.* Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 59

- - - - *Qui non moderabitur iræ*
Infectum volet esse dolor quod suaserit & mens.

Cic. ad Quint. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 13 *Moderari animo & orationi, cum sis iratus, non mediocris ingenii est.*

¶ Moderanter, mäßiglich. Lucretius lib. 2. v. 1093

- - - - - *Quis habere profundi*
Indo manu validas potis est moderanter habenas.

Comparativus Ovidii 1. Metam. v. 510 putatur esse,

- - - - - *Moderantius, oro,*
Curre, fugamque inhibe: moderantius insequar ipse:

sed membranæ castigatiores habent tum hîc, tum aliis Ovidii locis, quos Cælius Secundus citat, *Moderatius.*

¶ Moderatus, nomen, temperans, bescheiden / sittig. Cicer. 12. fam. epist. 27 *Temperati moderatique mores.* Et 2. de Orat. c. 37 *Ego istæ studia non improbo, moderata modo sint*, allein daß sie eine Maß haben. *Nihil habere moderati*, Sallust. Catilin. cap. 12. nichts bescheidenes an sich haben. Cicero pro Font. cap. 10 *cupidos moderatis* opponit. Comparative: *Vita gestu moderatior*, Cic. Paradox. 3. extr. *Neque enim moderatior alter*, Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 8. Superlat. *Moderatissimi sensus esse*, Ciceroni Plancus lib. 10. epist. 24.

¶ Moderate, cum moderatione, modeste, Cic. lib. 6. fam. epist. 1. *Omnia humane & moderate feramus*, i. e. æquo animo, non impatienter, geduldig und bescheiden. Idem contra Rull. 1. cap. 6 *Copiam rerum moderatè ferre non possunt*, können keine Bescheidenheit halten. Idem de legib. lib. 3. cap. 5 *Res moderatissime a majoribus constituta.* Idem in Oratore cap. 52 *Isocrates festivitates moderatius temperabit.*

¶ Moderatio, Bescheidenheit / quæ & *Modestia*: de qua vide infra. *Nobis moderationem animi tui & æquitatem*, de Senect. pr. Et, *Moderationem adhibere*, Masse halten / Idem 2. de Orat. cap. 59.

¶ Moderabilis, e, Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 6

Nox & amor vinumque nihil moderabile suadent.

rathen nichts vernünfftiges oder bescheidens.

¶ Moderator, rector, gubernator, Cic. in Tusc. lib. 1. c. 28. *Sol moderator est & dux temporum*, die Sonne regieret und führet die Zeiten. Idem lib. 1. fam. epist. 9 *Tu eris omnium moderator consiliorum meorum.* Et de Nat. Deor. lib. 2. cap. 35. extr. *Rector & moderator, & tanquam architectus tanti operis.*

¶ Moderatrix, gubernatrix. Cicer. in Philipp. 5. cap. 18 *Cæsar Rempubl. sibi judicem constituit, & moderatricem omnium fallorum.* Et in Tuscul. 5. cap. 14 *Temperantia est moderatrix omnium commotionum*, Mäßigkeit regieret alle Bewegungen und Affecten.

¶ Moderamen, idem quod moderatio, ut, *Moderamen habet*, Ovid. 3. Metam. v. 644. Et, *Sceptra & moderamen rerum capere*, 6. Metam. v. 687. *Moderamina mundi*, Claudian. de laud. Serenæ v. 46.

¶ Moderamentum, idem. Gellius lib. 13. cap. 6 Accentus vocat *moderamenta vocum.*

¶ Emoderor, ari, idem quod moderor. Ovid. lib. 1. de remedio amor. v. 131 *Ille dolor verbis emoderandus erit.*

¶ Immoderatus, intemperans, nimius, ut, *Immoderata cupiditas*, ad Herenn. 2. c. 22. unmäßig / unbescheiden / der ihm zu viel thut. *Immoderatæ tempestates*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 45 *Nihil est immoderatius, quam post longam tristitiam recens gaudium*, Nazarius Panegyr. Constantini cap. 32. *Motus animi immoderatiores*, Gell. lib. 19. cap. 12. ¶ 2. Immoderatus, i. e. immensus, Cicero in Versione Euripidis quorundam versuum lib. 2. de Nat. Deor. cap. 25

Vides sublime fusum, immoderatum æthera,
Qui tenero terram circumjecto amplectitur &c.

¶ Immoderate, Cic. in offic. lib. 1. c. 26. *Ut adversas res, sic secundas immoderate ferre, levitatis est*, sich in Unglück und Wolfarth unbescheidentlich halten. Augustinus de Trinitate lib. 2 extr. *ne immoderatius progrediatur secundi hujus voluminis longitudo.* Spartianus Severo cap. 20 *immoderatissime lætari.*

¶ Immoderatio, Unmäßigkeit. Cicer. pro Sylla cap. 10 *Immoderatio verborum.*

¶ Immoderantia, pro Immoderatione. Tertullianus extremo lib. de Baptismo: *Plenitudo & immoderantia ventris.*

¶ Præmoderari. Gell. lib. 1. cap. 11 *Cretenses in prælia ingredi solebant præcinente ac præmoderante cithara gressibus.* id est præmodulante.

¶ Mŏdestus, sittig und züchtig / eingezogen: quod nonnulli ad tectos occultosque animos, & qui insidiantur aliorum libertati, interpretantur. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 94

- - - - *plerumque modestus*
Occupat obscuri speciem.

Cicero *modestum* & *petulantem* opponit 2. ad Atticum Epist. 2. *Homo frugi & modestus*, Idem 13. fam. epist. 70. Et, *Modestior epistola*, ibidem lib. 3 extremo. *Modestissima adolescentia*, Idem pro Muræn. c. 26. ¶ Tacitus 4. Annal. cap. 7 *Rari per Italiam, Cæsaris agri, modesta servitia*, i. e. modica, pauca. *Servitia* autem pro servis dixit.

¶ Modestia, *virtus est, per quam pudor honestus clarum & stabilem comparat auctoritatem*, ut Cic. lib. 2. de Inventione cap. 54 describit. Idem Tusc. Quæst. lib. 3. c. 8 *Eam virtutem σωφροσύνην vocant, quam solco equidem tum temperantiam, tum moderationem appellare, nonnunquam etiam modestiam* &c. Auctor Rhetor. ad Herenn. lib. 3. cap. 2. extr. MODESTIA *est in animo continens moderatio cupiditatum.* Vide & Cicer. 1. de offic. cap. 5. & 15. & lib. 2. de finibus c. 19. & Orat. pro Dejotaro *Modestia* & *temperantia* Synonyma sunt, Zucht / Mäßigkeit / Bescheidenheit. Cicer. lib. 11. fam. epist. 28. *Vita modestia non parum valet contra falsos rumores.* Statius lib. 3. Silv. 5. v. 67 ad Claudiam uxorem: *Ingenium probitas, artemque modestia vincit.*

¶ Aliquando *modestia* extra animum & mores statuitur & *magnitudini* opponitur. Tacitus Annal. 1. cap. 11 *Ille varie differebat de magnitudine Imperii, sua modestia*, i. e. mediocritate. Item 12. Annal. cap. 43 *Magna Deûm benignitate & modestiâ hiemis rebus extremis subventum.* Nobilitatem maxime ornare *modestiam* asserit Loccen. not. ad Corn. Nep. p. 5. 6.

¶ Modeste, modestissime, Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 1. v. 36 *Quid tum postea, si modeste ac raro hoc fecit*, mit einer Maße. *Modeste ferre injurias fortunæ*, Cic. de fin. *In prætura modestè se gessit & abstinenter*, Idem in Sallust. *Modestius in convivio esse*, Gracchus apud Gellium lib. 15. c. 12. *Modestius appetere*, Curt. lib. 10. cap. 6, 18. *Dignitate quam modestissime uti*, Plin. lib. 1. Epist. 19.

¶ Immodestus, unbescheiden. Ter. in Heaut. act. 3. sc. 3 *Heri in vino, quam immodestus fuisti.* Et Cic. 1. offic. cap. 29 *Ipsum genus jocandi non profusum, ac immodestum, sed ingenuum & facetum esse debet.*

¶ Immo-

¶ Immodeſte. Livius lib. 22. c. 27. pr. *Immodice immodeſteque gloriari.* unbeſcheiden.

¶ Immodeſtia. Unbeſcheidenheit. Plaut. Mercat. act. 1. ſc. 1. v. 27 *Excors immodeſtia.* Et Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 9 *Immodeſtia cogit me.* Ἀμαθία μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον ἢ δεξιότης μετ' ἀκολασίας, hoc eſt, *utilior eſt imperitia cum modeſtia, quam peritia.* Unbeſcheidenheit / Unvernunfft.

¶ Permodeſtus, valde modeſtus. Cic. ad Att. lib. 4. epiſt. 8 *permodeſtus ac bonæ frugi.* Tac. 1. annal. c. 7 *Verba edicti fuere pauca ac ſenſu permodeſto.* ſehr beſcheiden.

MOECHVS, μοιχὸς, adulter. Terent. Andr. act. 2. ſc. 1. v. 16 *Ut arbitretur te ſibi paratum mœchum, ſi illam duxeris.* Ein Ehebrecher.

¶ Mœcha, fœmin. Catull. Carm. 43. & Juvenal. Satyr. 6. v. 277. Ehebrecherin.

¶ Mœchor, mœchari, μοιχεύειν, Ehebrechen. Catull. Epigr. 95.

MOENIA, τεῖχοι, a muniendo dicuntur, pluraliter, ab obſoleto *Mœne*, quo Ennius uſus, ut Feſtus auctor eſt. Differunt à muris, Virg. 2. Æneid. v. 234

Dividimus muros, & mœnia pandimus urbis.

Ubi Servius *mœnia* cætera urbis tecta vel ædes interpretatur. At verò Pimpontius *muros* pro ambitu lapideo urbem cingente, Stadtmauren / *mœnia* pro propugnaculis & munitionibus, non urbis tantum, ſed & caſtrorum & aliorum ædificiorum accipit, Wall und Poliwerck. Cæſar lib. 2. de bello civili c. 16 *Cum pene ædificata ab exercitu noſtro in muris mœnia viderentur.* Vide & Varron. lib. 4. de LL. Et Vitruvius lib. 8. cap. 4 pr. *Zama eſt civitas Afrorum, cujus mœnia rex Juba duplici muro ſepſit.* Ovid. tamen *mœnia* & *muros* pro iisdem habuit lib. 11. Met. v. 104

— — — — Phrygiaque Tyranno
Ædificat muros, pallo pro mœnibus auro.

Viri civitas ſunt, non mœnia. Ἄνδρες πόλις, καὶ οὐ τεῖχος. Sic reſpondit Ageſilaus interrogant, quamobrem Sparta nullis eſſet mœnibus cincta. Tribuitur & Themiſtocli apud Juſtinum lib. 2. cap. 12, 14. & Niciæ apud Thucydidem lib. 7. p. 542. *Urbem mœnibus cingere*, Cic. 3. de Nat. D. cap. 40. die Stadt befeſtigen. Idem pro Sextio c. 42 *Domicilia conjuncta, quas urbes dicimus invento & divino & humano jure, mœnibus ſepſerunt. Mœnia dejicere, mœnia promovere.* Et Plautus Sticho act. 5. ſc. 4. v. 13 *Nos tamen efficimus pro operibus noſtris mœnia.* Quod Lambinus à civibus tractum ait, qui urbis ſuæ mœnia pro opibus ſuis faciunt. Ita nos: Kleine Vögel bauen kleine Neſter. At verò Turnebus, *Mœnia* pro *munia*, ſive *munera* accipit: quaſi hoc Comicus eorum imitatione dixerit, qui pro opibus & facultatibus ſuis, ſe munera facere dicunt, quem vide lib. 16. Adverſar. c. 11. Vide Chiliad. *Mœnia lignea* ænigmat. naves apud Corn. Nepotem Themiſt. cap. 2.

¶ A *mœnibus* etiam *Mœniana*, deducit Salmaſius, id eſt, ædificia, quæ ultra columnas tigna extendunt. *Mœnia* enim ſunt ἐξώστρα. Nam quod a *Mœnio* quodam ſic appellata Grammatici volunt, ac Feſtus inprimis; nugas magnas eſſe ſibi habet perſuaſum. Vide ipſum ad Peſcennium Nigrum, Spartiano pag. 155. ſive cap. ult. Add. Sueton. Caligula cap. 18. Vitruvius lib. 5. cap. 1. pr. Leg. 242. de Verb. Signif. & ſingulare *Mœnianum* Lege 20. Dig. de Servitut. prædior. urbana. Sed de his plura ſupra in *Menianum*, ubi vide.

¶ Submœnianus vel Summœnianus, ſub mœnibus habitans. Martialis lib. 3. epigram. 82

Summœnianas cœnet inter uxores.

& lib. 11. epigr. 62

Summœnianis inquinatior buccis.

Utrobique meretrices intelligit. die hinter der Mauer wohnen.

MOENVS fluvius Germaniæ, etiam Tacito ita appellatus Germ. c. 28, & Plinio lib. 9 cap. 15. At *Mœnus*, alia forma, apud Melam eſt lib. 3 cap. 3, uti Voſſ. & Gronov. ediderunt. Der Main.

MOEREO, mœrēre, quod à *Marceo* Varro fecit, triſtari, mœrore & dolore affici, trauren / betrübt ſeyn. *Mœrere calamitatem Reipub.* Cic. pro Sextio c. 14. *Mœrere filii mortem*, ibidem c. 17. betrauren. Et rurſus Cic. 9. Philipp. cap. 5 *Nemo unquam unici filii mortem magis doluit, quam ille mœret patrem.* Et Ser. Sulpicius lib. 4. epiſt. 5. ad Cic. *Amici tuo dolore mœrent.* Apul. lib. 4. de A. A. ſub finem: *Mœretur, fletur, lamentatur diebus pluſculis.*

¶ Mœror, ægritudo flebilis, ut ait Cicero 4. Tuſcul. c. 8. Hertzeleid / Betrübniß / Trauren. Differt à *dolore.* Cicero ad Att. lib. 12. epiſt. 28 *Mœrorem minui, dolorem non potui.* Mœror ergo in geſtum & fletum erumpit: dolor in animo reſidet. *Jacet in mœrore meus frater*, Idem ad Att. lib. 10. epiſt. 4. Et Seneca Troad. v. 77 *Nulla dies mœrore caret.* Rurſus Cic. lib. 1. de Fin. c. 18 *Mœrores, qui animos exedunt, conficiuntque curis.*

¶ Mœſtus, mœſtiſſimus, ut, *Mœſtus & conturbatus vultus*, lib. 3. ad Herenn. cap. 15. Traurig. *Quem videam æque mœſtum, quaſi dies dicta ſit*, Plaut. Aſinar. a. 5. ſc. 1. v. 11. Et, *Mœſtas promere voces*, Virg. 2. Æn. v. 280. *Mœſtiſſimus Hector*, ibid. v. 270. *Vultu mœſtiſſima*, ſcil. patria, Lucan. lib. 1. v. 187. *Camillus mœſtior fortunâ publicâ, quam ſuâ*, Livius lib. 5. cap. 43. Et Cicero

in Orat. cap. 22 *Cum, immolanda Iphigenia, triſtis Chalcas eſſet, mœſtior Ulyſſes*, &c.

¶ Mœſte, adverb. Auctor ad Herenn. lib. 3. c. 14 *Modo acriter, tum clementer, mœſte, hilariter in omnes partes commutabimus.*

¶ Mœſtiter, idem. Plaut. Rud. a. 1. ſc. 5. v. 7 *Mœſtiter veſtitus.*

¶ Mœſtitia, mœror, Traurigkeit. *In mœſtitia eſſe*, Cic. 2. Philipp. cap. 15. *Mœſtitiam inferre*, Idem 1. Tuſcul. c. 44. Traurigkeit zufügen. *Mœſtitia animos inceſſit*, Livius lib. 29. cap. 3. Traurigkeit kömmt das Hertz an. Idem Cicero lib. 1. de Finib. cap. 13 *Sapientia una eſt, quæ mœſtitiam pellat ex animis*, Traurigkeit vertreiben.

¶ Mœſtitudo, Plaut. Aulul. act. 4. ſc. 10. v. 2. Et Pallad. lib. 1. c. 26 de turdis recenter captis: *Claudantur miſtis aliquibus antè nutritis, quorum ſocietate ad capiendos cibos pavidam novæ captivitatis mœſtitudinem conſolentur.*

¶ Permœſtus, valde mœſtus. Paullinus Petrocor. lib. 3. v. 711

Nam cum Trebirica permœſtus ab urbe rediret.

¶ Submœſtus, etwas traurig. Ammianus lib. 30. cap. 1. *Demiſſe ambulans, ſemperque ſubmœſtus.*

¶ Mœſtificare. Auguſtinus epiſt. 121 *Si luctus mœſtificat.* Ambros. L. 1. de Jo.

MOESIA, Europæ provincia, inter Danubium & Macedoniæ juga Thraciamque longiſſime procurrens. Diviſa fuit in Superiorem, Pannoniæ conterminam, cui nunc Serviæ nomen eſt: & Inferiorem, quæ Thraciam & Pontum ſpectat, hodie Bulgaria. Servien und Bulgarey. Errant, Græculi præſertim, qui *Myſiam*, Μοισίαν vocant, cum Myſia ſit Aſiæ regio juxta Propontidem: Mœſia, Μοισία, Europæ ſub Danubio.

¶ Mœſi, incolentes Mœſiam. Eutropius lib. 4. cap. 4 *Sylla etiam Dardanos, Scordiſcos, Dalmatas, & Mœſos partim vicit, alios in fidem accepit.* Quidam *Mœſios* appellant, tribus ſyllabis. Sextus Rufus cap. 7 *Dardanos & Mœſios Curio proconſul ſubegit.*

¶ Mœſiaci, iidem. Antiquus lapis, Mediomatricis repertus: EX ORDINE MOESIACORVM. Adi Valeſ. in Ammian. lib. 20 poſt principium f. 234.

Moguntiacum, vide *Magontiacum.*

MOLA, æ, μύλη, piſtrinum, eine Mühle. Erant autem duplicis generis apud antiquos: aliæ *truſatiles*, quas jumenta: aliæ *verſatiles*, quas homines agitabant. Earum mentio apud Catonem, Plin. 36. c. 18. Javolenus JCtus Lege 26. Dig. de Inſtruct. vel inſtr. *manuarias* & *jumentarias* vocat. Ad *manuarias* illud Calpurnii pertinet Eclogâ 3. v. 85

Vilia tum ſubigit manualibus hordea ſaxis.

Recentiores *Aquarias*, quarum meminere Palladius de re ruſtica lib. 1. Tit. 42. & Juſtinianus Imp. Lege decernimus, Cod. de aquæduct. Sic, *Mola quæ ventorum flatibus agitatur*, eine Windmühle. *Mola* autem partes duæ, *meta* ſeu *turbo* & *catillus.* Paullus JCtus L. 18. § 5. D. de inſtructo & inſtrum. legato: *Eſt autem metæ inferior pars molæ, catillus ſuperior.* Super quo loco Scaliger ad Manilium: *falſum*, inquit, *JCtus ſcripſit:* Eſt autem META, ſuperior pars molæ, CATILLVS inferior. *Apud Veteres enim ſuperior mola versatilis fuit: inferior cava, inſtar catini, unde illi nomen.* META *inſtar turbinis inverſi conveniebat in catillum, ut mas in fœminam, qua parte baſis eſt, non quamucro. Nam mucro ſuperne pendebat, baſis autem in catillo vertebatur* &c: Græci ſuperiorem partem molæ, ὄνον: inferiorem μύλον appellant. Vide Salmaſii Exercitationes Plinianas pag. 659. *Molam verſare*, die Mühlen treiben / Juven. Satyr. 8. v. 67. *Molis operam dare*, Cic. 2. ad Att. epiſt. 1. Müller-Arbeit treiben. ¶ *Sero molunt Deorum molæ*, id eſt, Qui peccant, etiamſi ſeriùs, tamen aliquando dant pœnas. Vide Chil. Exſtat inter Sibyllinos verſus & iſte:

Ὀψὲ θεῶν μύλοι ἀλέουσι τὸ λεπτὸν ἄλευρον,
Nam mola poſtremò pinſet divina farinam.

¶ 2. Mola etiam *Far toſtum*, & ſale conſperſum eſt, cujus in ſacrificiis uſus fuit. *Sparge molam*, Virg. ecl. 8, 82. Plaut. in Amph. a. 2. ſc. 2, 108 *Aut mola ſalſa hodie, aut thure comprecatum oportuit*, Plin. in Præfat. *Mola ſalſa liuant, qui non habent thum*, wer nicht Kalck hat / muß mit Leim mauern. Arme Leute tragen arm Creutz. Et *mola ſalſa ſupplicare*, Idem lib. 18. cap. 2. *Molam & vinum aſpergere*, Cic. de divin. lib. 2. c. 16. Fiebant autem hæ molæ ex fruge hornâ, & horno ſale; ut Servius docet ad modo dictam Virg. Ecl. 8. v. 82. Itemque ad Æn. 2. v. 133.

¶ Ab hac ſignificatione factum videtur verbum *Immolare*, cum ſacerdos molam ſalſam in caput victimæ deponebat addito thure: deinde vinum adſpergebat. Qui ritus *immolatio* dicebatur, quaſi molæ in caput victimæ collocatio. Unde *immolare hoſtias* eſt cædere. Quia nulla cædebatur hoſtia, niſi immolata, id eſt, mola ſalſa macta eſſet. De quo verbo paullo poſt in Compoſitis dicemus. ¶ 3. Et *mola* caro eſt informis in uteris mulierum, ein Affterbürden. Plutarchus Præceptis Connubial. pag. 145. Τὰ δὲ ἄμορφα κυήματα καὶ σαρκοειδῆ καὶ σύστασιν ἐν ἑαυτοῖς ἐν ἀλαφροῖς λαμβάνοντα, μύλας καλοῦσι. *Informia autem fœtus ac carnis moles, quæ ex corruptis humoribus in uteris coeunt, MOLAS vocant.* Vid. Plin. lib. 7. cap. 15.

¶ Molaris, adjectivum, ut, *Lapis molaris*, ein Mühlstein / *Dens molaris*, Backzahn. Juvenal. Satyr. 13. v. 212

— — — *interque molares*
Difficili-crescente cibo.

¶ Molarius, idem. Cato cap. 11 *Asinus molarius.*

¶ Mŏlŭ, molĕre, mola confringere, Mahlen. Terent. in Phorm. a. 1. sc. 1. v. 19 *Molendum usque in pistrino.* Plin lib. 6. cap. 61 *Ceres frumenta invenit, quum antea glande vescerentur. Eadem molere & conficere in Attica.* ¶ *Nisi purges & molas, non comedes.* Quia molam qui vitat, farinam vitat. vide Chiliad.

¶ Molitura, das Müllerwerck / Plin. 18. cap. 9.

¶ Molitor, ein Müller. Onomast. vet. *Molitor*, ἀλητής.

¶ Molendīnum, idem quod mola. S Bernh. Ep. 8.

¶ Molendarius, quod ad molendinum pertinet. Ut *metæ molendariæ* apud Paullum Jct. Lege 18 § 5. de instruct. & instrum. leg. Ammianus quoque lib. 17. cap. 8 *molendarias metas* dixit, ut Lindebrog. p. 101 edidit: Valesius autem p. 161 legit *molendinarias.*

¶ Molendinarius, qui molendino præest, ein Mühlherr. Programma ab Ædesio Præfecto Urbis sub Janiculo affixum (anno Christi 369 & 374, ut patet ex Lege 20 & 21 Cod. Theod. Quorum appellationes non recipiuntur) VT OMNIVM MOLENDINARIOR. FRAVDES AMPVTENTVR. ap. Grut. p. 114. n. 6.

¶ Molendinarius adjective, ut *metæ molendinariæ.* Sic Valesius legit apud Ammian. lib. 17. cap. 4. [Grut. cap. 8] p. 161. ubi Lindebr. *molendarias.*

¶ Molīna, idem quod mola, molendinum, apud sequioris Latinitatis scriptores. Ammianus lib. 18. cap. 20 *molinæ ad calles arandas ædificatæ.* Gloss Vet. *Molina*, ὑδραλέα. Gregor. Turonensis lib. 3. cap. 19 de Divione scripsit: *Ante portam fluvius molinas mira velocitate divertit.* der Fluß treibet die Mühlen. Adde, quæ plura de his Valesius collegit ad d. l. Ammiani f. 204.

¶ Molinarius. Gloss. Vet. *Molinarius*, ὑδραλίτης

¶ Molettrina, idem quod mola, molendinum. Nonius ex Catone adfert, explicatque ita: *Moletrina, a molendo, quod pistrinum dicimus.* Item die Werckstätt der Müller.

¶ Molile, is, Mahlrüstung / Mahlzeug / Cato cap. 11.

Composita.

¶ Commolere, zermahlen / Columell. lib. 12. cap. 50. *bacca commolita & expressa.*

¶ Emŏlere, ausmahlen. Persius Satyr. 6. v. 26

— — — *Granaria, fas est,*
Emole.

¶ Emolumentum vide supra in lit. E.

¶ Permolere. Quo verbo per metaph in obsceniore significatu usus Horat. 1. Serm. Sat. 2. — — — *alienas permolere uxores*, quemadmodum simplici usus Varro apud Nonium; imitatione Græcorum. Theocritus Eidyll. 3. sub fin.

Εἶτ' ἄγε μοι κορύδων, τὸ χεζήνεον ἢ ἐπὶ μύλαν
Τήνας τὰν κυανόφρυν ἰμανδύω, τᾶς νυ' ὀνίαν;

Ubi vide Scholiasten. Adde Interpretes Petronii.

¶ Immŏlare, quid proprie sit, & quomodo huc pertineat, paullo ante diximus in *Mola* significatione secunda. Opffern / Opffer schlachten. ut, *Hostias immolare*, Cic. 3. Tuscul. c. 26. Idem de Nat. Deor. lib. 3. cap 36 *Pythagoras cum in Geometria quiddam nobi invenisset; Musis bovem immolasse dicitur.* Et Horatius lib. 4 Carm. 11 *Ara — — — , abet immolato spargier agno.*

¶ Immolatio, Opfferung. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 52. extr. *in ipso immolationis tempore.*

¶ Immolator, qui immolat, non tantum minister, qui mactat, aut sacrificulus, verum is etiam, cujus nomine immolatur. Cicero lib. 2 de Divinat. cap. 15 *Decessio capitis, aut accessio subitone fieri potest, ut se exta ad immolatoris fortunam accommodent?* Ita Gruter. & Gronovius, ut corrupti libri censeantur, qui *immolantis* legunt, v. g. Jo. Sturmii &c.

¶ Immolaticius, ut *Caro immolaticia*, Augustinus epist. 154. quæ immolatur vel immolata est.

MŌLES, is, sing. & plur. magnitudo, pondus, eine Last. Ovid. lib. 2. de Arte v. 467

Prima fuit rerum confusa sine ordine moles.

Virgil. Æn. 1.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem,

Id est, Tanti res negotii seu difficultatis, also grosse Mühe kostet es. Cicero Catilin. 1. c. 9. *Vix molem istius invidiæ sustinebo*, die schwere Last. *Non facile tantam molem mali à cervicibus depulissem*, Idem 3. Catil. c. 7. Sic, *Moles belli*, Tacitus 1. Histor. cap. 61. & lib. 2. cap. 16 *Totâ mole*, est totis viribus, sive tota belli mole. Florus lib. 2. cap. 6 *In Africam totâ mole conversus.* Vellejus Paterc. lib. 2 extremo: *Romani imperii moles.* ¶ Videntur moles proprie dici structuræ mari vel flumini injectæ. Horat. l. 3 Ode 1 *Contracta pisces æquora sentiunt*
Jactu in altum molibus — — —

Ovid. lib. 11. Metam. v. 718 *Adjacet undis Facta manu moles.* Hirtius de bello Alexandrino cap. 17 *Insulam molemque ad insulam pertinentem.* Iterum cap. seq. *Seque per molem in mare præcipitaverunt.* Sidonius Paneg. Anthemii v. 57 *itur in æquor Molibus*, &c. Cæsar 1. de B. C. cap. 25 *Qua fauces erant angustissimæ portus, molem, atque aggerem ab utraque parte litoris jaciebat, quod hu locis erat mare vadosum.* Et, *Molem jacere*, idem dixit ap. Ciceron. lib. 9. ad Attic. Epist. 18. *Molem fundare* Sueton. Claudio cap. 20 extr. & *Objectus molium*, Tacit. 14. cap. 8. ein Damm. Ita vocabulo isto & usus Virgilius 2 Æneid. v. 497. Tacit. 1. Histor. c. 86. & Florus lib. 2. c. 1. ¶ Et extra aquas quævis magnifice structa ædificia *moles* vocantur. Horat. lib. 2 Oda 15

Jam pauca aratro jugera regia
Moles relinquent.

Cicero pro Milone cap. 31 de Clodianis ædificiis: *Substructionum insanæ moles.* ¶ Tacitus hac voce & de Amphitheatri Machina usus 2. Hist. cap. 21. Et Cicero 14. Philipp. c. 12 de monumento gloriæ, interfectis pro patria consulibus ponendo, *Erit*, inquit, *exstructa moles opere magnifico, inciseque litera, divinæ virtutis testes sempiternæ.*

MŎLESTVS, molestum, grave, ingratum, odiosum, beschwerlich / verdrießlich. A *mole*, quanquam mutata quantitate, dictum. Terent. in Eun. act. 3. sc. 2. v. 31, *Ubi molestum tibi non erit*, wenn du deß kein Verdrieß oder Beschwerung tragen wirst. Cic. lib 13. fam. epist. 73 *Si tibi grave non erit.* Idem de amic. c. 24 *Molesta veritas est, si quidem ex ea nascitur odium.* Ibidem c. 6 *Intempestiva & molesta nunquam est amicitia*, Freundschafft ist nimmer ungelegen und verdrießlich. Et ibidem cap. 20 *Sunt quidam qui molestas amicitias faciunt, cum ipsi se contemni putant.* Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 1. v. 69 *Unum hoc scito nimio celerius venire, quod molestum est, quam id quod cupide petas.* Pallad. lib. 1. c. 5. *Molestiores venti.* Et Cic. lib. 5. fam. ep. 3 *Ne vobis multitudine literarum molestior essem.* Idem in Verr. Divin. cap. 11 *Omnis arrogantia odiosa est: tum illa ingenii atque eloquentiæ multo molestissima.*

¶ Molestia, est *ægritudo permanens*, ut Cicero definit 4. Tuscul. cap. 8: stete Unlust / Mühe und Beschwerung. *Esse in maximis molestiis*, lib. 4. fam. epist. 13. *Magnam animo molestiam capere*, Cic. de Amic. c. 24. *Epistola jucunda hoc molestiæ adspersit* lib. 2. ad Q. frat. epist. 10. hat mir diese Verdrießligkeit zugefüget. *Omnes molestias & solicitudines deponere*, idem lib. 14. ep. 7. Et, *Molestias omnes depellere*, Ibid. lib. 2. ep. 16. *Molestiam alicui exhibere*, Cic. ad Atticum lib. 2. epist. 1. *Tradere alicui molestiam*, Nepos dixit fragmento Orationis Corneliæ Gracchorum matris.

¶ Molestè, adverb. ægre, mit Beschwerung / mit Unlust. *Molestè ferre. Graviter molesteque tuli*, Serv. Sulpicius Ciceroni lib. 4. ep. 5. Et Cicero lib. 1. epist. 1 ad Quintum fr. sub initium: *Quoniam ea molestissime ferre homines debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt; est quiddam in hac re mihi molestius ferendum, quam tibi.*

¶ Permolestus, sehr beschwerlich. Cicero lib. 1. ad Atticum Epist. 18 *Hi non sunt permolesti, sed tamen insident atque urgent.*

¶ Permolestè, adv. Cicer. Verrina 6. cap. 58. extr. *Marcellus Archimedem requisisse dicitur, eumque cum audisset interfectum, permolestè tulisse.*

¶ Præmolestia, metus, Ciceroni *quasi dux consequentis molestiæ* dicitur, 4. Tuscul. Quæst. c. 30.

¶ Submolestus, Cic. ad Att. lib. 16. ep. 4. sub fin.

¶ Submolestè, nonnihil molestè. *Submolestè ferre*, idem lib. 5. ad Att. ep. 21. pr.

¶ Molesto, molestare, molestia afficere, Unlust machen. Modestin. JC. Lege 20 Dig. de liberat. legata, *fratri meo neminem molestari volo nomine debiti.* Et *Molestare* etiam est apud Apulejum lib. de Herb. cap. 71. *Qui herba Herbasci virgulam portaverit secum, hunc occursus malus non molestant.* Sequioribus seculis usitatius, non tamen illatini usus verbum censet Barth. ad Briton. Aremor. p. 580. Sane & Scribonius Largus Compositione 71, sed forsan ut plebejo sui temporis. Vide Curas nostras Posteriores.

MŌLIOR, moliri, primùm movere, *molem* significat, unde etiam dictum est: ut apud Livium lib. 9. cap. 3. *Num montes moliri sua sede paramus*, verrücken / versetzen. Sic *fores moliri*, i. e. parare effringere Tacitus 1. Annal. cap. 39. & 2. Hist. cap. 22 dixit. ¶ Sane *moliri* est multum conari, & cum labore ac nisu multo. Unterstehen. Plautus Curc. act. 1. sc. 3. v. 31. *Vident ut misere moliuntur, nequeunt satis conari.* Tacitus 2. Histor. cap. 35 *Erat insula amne medio, in quam gladiatores navibus molientes, Germani nando prælabebantur.* Livius lib. 6. c. 34 *caussa moliundi*, pro moliendi. ¶ Non raro de operibus exstruendis usurpatur: Sic *arcem moliri* Virg. dixit 1. Æn. v. 424. Gellius lib. 19. cap. 10 *Assistebant fabri ædium complures balneus nobis moliendis adhibiti.* Et Florus lib. 1. c. 7 *Molientibus eadem in fundamentis humanum repertum est caput.* Solinus de Scythis quibusdam c. 20 *Pocula de inimicorum capitibus moliuntur.* Ac Apul. Apol. *Plato Philosophus in illo præclarissimo Timæo cœlesti quadam facundiâ universum mundum molitus.* In quibus locis *moliri* nihil aliud est, quam *condere*, *struere* vel *parare* &c. Cæterum sicut verbum *struere* ad formæ ornatusque studium translatum est, de

quo

quo infra ſuo loco; ita & verbum *moliri* eò tranſtulit Terentius Heaut. act. 2. ſc. 1. v. 11 *Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. Dum moliuntur*, i. e. dum inſtruuntur, finguntur, ornantur: πανοῦργος enim verbo iſto uſus eſt, ſicut & aliis ejus generis. Similiter & *vultum moliri*, ac *demoliri*, pro *fingere*, *adſtruere* dicebant. Hieronymus ad illud S. Matthæi c. 6. v. 16 ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα. *Verbum exterminant*, inquit, *quod in Eccleſiaſticis ſcripturis vitio interpretum tritum eſt; aliud multò ſignificat, quam vulgo intelligitur.* EXTERMINANTVR *quippe exules, qui mittuntur extra terminos. Pro hoc ergo ſermone* DEMOLIVNTVR *ſemper accipere debemus, quod Græce dicitur* ἀφανίζουσι DEMOLITVR *autem hypocrita faciem ſuam, ut triſtitiam ſimulet & animo forte lætante luctum geſtet in vultu.* Sic *moliri animum* eſt in certum ſtatum componere. Ovid. lib. 2. de arte amandi v. 119

Jam molire animum, qui duret, & aſtrue formam
Solus ad extremos permanet ille rogos.

¶ *Moliri crimina*, id eſt, parare, inſtruere, Tacitus Annal. 12. c. 22. Et *moliri imperium*, i. e. agitare, ſive parare, invadere, idem 2. Hiſtor. cap. 5 dixit. *Moliri, petere*, Corn. Nep. Cic. ad Att. lib. 14. epiſt. ult. *Minime obſcurum eſt, quod moliuntur*; was ſie vorhaben / womit ſie ümgehen. *Moliri inſidias alicui, aliquid mali, Moliri peſtem patriæ*, dem Vaterland nach Schaden und Verderb trachten / *Moliri periculum*, Cicero paſſim. *Moliri fugam*, damit ümgehen / daß man die Flucht gebe / Virg. 2. Æn. v. 109.

¶ Molitio, ipſe conatus, machinatio, Unterwindung / das Unterſtehen oder Fürnehmen. *Molitio falli*, Livius lib. 33. cap. 5. *Inter molitionem pii pariter ac fortu propoſiti oppreſſus*, Val. Max. lib. 3. cap. 3. n. 1. *Clandeſtina molitio*, Petron. Et, *dura molitio*, Seneca 3. Quæſt. Nat. cap. 30. *Molitio agrorum ſolique*, Columella procœmii fine, id eſt labor ruſticus, agricultura.

¶ Molimen, & Molumentum, idem, Livius lib. 2. cap. 56. *Res ſuo ipſa molimine gravis.* Et lib. 5. cap. 22. *Parvi molimenti adminiculis moveri ſede ſua.* Et Seneca ad Marciam cap. 11 *Res magni molimenti eſt.*

¶ Molitor, qui molitur. Cic. de Univerſ. cap. 5 extr. *Effector mundi molitorque Deus. Molitores novarum rerum*, Sueton. Domit c. 10. *Molitores ſcelerum*, Seneca Tranquill. c. 7.

¶ Molitrix, Sueton. in Nerone cap. 35 *Antoniam filiam Claudii, quaſi molitricem novarum rerum interemit*, als die mit neuen Practiken ümginge.

Compoſita à *Molior.*

¶ Amoliri, cum magno molimine è medio tollere, amovere, abſchaffen / hinweg bringen. *Hinc vos amolimini*, Terent. Andr. act. 4. ſc. 2. v. 24 hebt euch hinweg. *Periculum amoliri*, Plinius lib. 32. cap. 2. Et, *Singula amoliri*, id eſt refellere, wiederlegen / Quintil. lib. 5. cap. 13. Et Curtius lib. 8. cap. 5. n. 17 *Prius ab oculis mortalium amolita natura eſt, quam in cœlum fama perveheret.*

¶ Amolitio. Gellius lib. 12. cap. 1 *Ubi infantis facta ex oculis amolitio eſt.* Aus den Augen gethan werden. De infante loquitur, qui a matre removetur, ut alieno lacte alatur.

¶ Admoliri, admovere, ut, *Admoliri ſaxum*, mit groſſer Mühe herzu weltzen / herbey bringen. Curtius lib. 8. c. 10, 24 *Velut de induſtria rupes prærupta admolita natura eſt. Manus admoliri*, pro Adhibere, dixit Plaut. in Aſin. act. 3. ſc. 2. v. 24. Sic Apulej. lib. 1. de A. A. *Quam ſanctiſſime dejerantes, ſeſe neque ei manus admolituros*, ſie haben hoch betheuret / ſie wolten keine Hand an ſie legen / oder ſich an ihr vergreiffen. Idem lib. 6. p. 177 *Nec Pſyche manus admolitur incondita illi & inextricabili moli, ſed* &c.

¶ Commoliri, *Dolum aut machinam commoliri ad aliquem.* Cic. de Nat. Deor. lib. 3. cap. 29. Et Gellius lib. 3 extremo: *moleſte atque odioſe confabricatus commolitusque eſt originem vocabuli.*

¶ Demoliri, deſtruere, dejicere, zerbrechen / einreiſſen / abwerffen. *Demoliri domum*, Cicero 1. offic. c. 39. *Demoliri tectum*, Nepos Pauſania cap. ult. Et, *Partem muri*, Caſſius Ciceroni lib. 12. epiſt. 13. *In pariete demoliendo*, Cic. Top. cap. 4. *Statuas demoliendas locare*, Idem in 4. Verr. cap. 67. ¶ Activa forma Lactantius lib. 4. c. 11 *Altaria demolierunt.* Quæ forma etiam in Jure Romano occurrit, ut Lege 12 Communi divid. *demolire parietem*, infinito modo: & Lege 30 pr. Locat. conducti, *inſulam demolient*, hoc eſt, ædificia in inſula.

¶ Demolitio, ut *Demolitio ſtatuarum*, Cic. 4. Verr. c. 67.

¶ Demolitor. Vitruv. lib. 10. cap. 19 *Corbum demolitorem* memorat, i. e. machinam demolitionis poliorceticam.

¶ Emoliri, verrichten / und ins Werck ſetzen. Plautus Bacchid. act. 4. ſc. 5. *Inſanum magnum molior negotium, metuoque ut hodie poſſim emolirier.* ¶ 2. Item exſcreare, expellere. Celſus lib. 4. cap. 9 *Sicca tuſſis quæ nihil emolitur*, ein treuger Huſten / ſo nichts erhebt und auswirfft. Colum. lib. 8. c. 5 *Per nares emoliri pituitæ nauſeam.*

¶ Immolitus, apud Livium eſt, pro ædificatus, *Quæ immolita privati habebant, demoliti ſunt*, lib. 39. c. 44.

¶ Obmoliri, fürſchieben / fürweltzen. *Arborum truncos & ſaxa obmoliuntur*, Curtius lib. 6. cap. 6. Et Livius lib. 33 cap. 5 *Arbore valſa* (vallum) *porta inſtar patebat, nec in promtu erat, quod obmolirentur.* Idem lib. 37. c. 32 *ad muniendа & obmoliendа, quæ ruinis ſtrata erant, concurrerunt.*

¶ Præmoliri, præparare, vorher zurichten / beſtellen. Livius lib. 28. c. 17 *Præmoliendam ſibi ratus jam rem.*

¶ Remoliri, removere, Ovid. 5. Metamorph. v. 354

Sæpe remoliri luctatur pondera terræ.

Silius lib. 1. v. 36

- - - iterum inſtaurata capeſſens
Arma remolitur.

MOLLIS, e, tractabile, tenerum, weich. ut *Cera mollis*, Cic. 3. Orat. c. 45. *Infirma auricula mollior*, ad Quint. frat. lib. 2. ep. 14. Et, *Quodammodo molli brachio aliquem objurgare*, id eſt, leviter, ſtraffen und nicht wehe thun. *Mollibus lenire verbis*, Horat. Epod. 5. v. 83. *Mollior cygni plumus*, Ovid. 13. Metam. v. 797. Et, *Tactus molliſſimus*, Colum. lib. 6. cap. 1. extr. Seneca in Hercul. fur. v. 437 *Non eſt ad aſtra mollis e terra via.* ¶ Pro temperato. Florus lib. 3. cap. 3 *Quo fere tractu Italia molliſſima eſt*, & lib. 1. cap. 16 de pulcherrima Campaniæ plaga: *Nihil mollius cælo*, & lib. 4. cap. 12 *Cælum ipſum mitius molliusque ſolito videbatur.* ¶ Apud Virg. Ecl. 4. v. 28 *Mollem ariſtam* Servius *fertilem* interpretatur. Ego potius matureſcentem interpreter. Namque & dixit *Flaveſcet*:

Molli paulatim flaveſcet campus ariſta.

Si *campum mollem* dixiſſet, libenter *fertilem* acciperem. *Ariſta* ipſa fertilis dici vix poteſt. Idem Virgilius *Caſtaneas molles* de maturis Ecl. 1 dixit, quas tamen Macrobius *novas, & recentiores* interpretatur. Turneb. lib. 5. Adv. c. 12 certum earum genus poſſe intelligi putat, quod μαλακὸν appellant. ¶ *Molliſſimæ aures* ſunt verecundæ, Plin. Panegyr. c. 68. ¶ Aliquando molle opponitur arduo editoque, & quod aſcenſu difficile eſt. Sic *molle faſtigium* Cæſar dixit lib. 2. de B. C. c. 10. ubi Ciaconium, ſi lubet, vide. ¶ Non raro *molle* pro artificioſo & egregie effecto ſumitur. Virg. Æn. 6. v. 847

Excudent alii ſpirantia mollius æra.

MOLLIVS, i. e. propius ad naturam, ut vivere atque ſpirare videantur. Ita contra *durum* pro rudi & inelaborato ponitur. Horat. lib. 2. Serm. ſat. 3. v. 33

Quid ſculptum infabre, quid fuſum durius eſſet.

Ac ita fortaſſis Claudianus *fugas molles* de 4. Conſ. Honorii v. 540. id eſt perite & eleganter inſtitutas dixit. Nam & fuga artem requirit atque ſolertiam. Quamquam Barthius aliter explicet. Horatius lib. 1. Serm. ſat. 10. v. 44

- - - - - molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camenæ.

Ubi molle nihil aliud, quam exactum, elaboratum & ſummâ arte compoſitum eſt. Loquitur de Georgicis ejus, quibus nihil abſolutius eſt. Vide ſupra *Durus.*

¶ Molles, pro pathicis, ſive, qui muliebria patiebantur, item Eunuchis, dicuntur. Phædrus fab. 71

Rogabit alter tribades, & molles mares.

¶ Et *Molles*, pathici, ut dixi, ſunt; quos S. Paulus etiam 1. ad Corinth. cap. 6. v. 9 μαλακοὺς appellavit. Petronius *Molles, Veteres, Deliciaci manu reciſi.* Ubi per *Veteres* dura & exoleta ſcorta maſcula intelligit. *Molles & effœminatos*, conjungit Sueton. Calig. cap. 36. Hinc *Mollities*, ipſa fœditas illa, in qua operantur molles. Vide infra.

¶ *Ne quære mollia, ne tibi contingant dura*, Μὴ τὰ μαλακὰ μάτευε, μὴ τὰ σκληρὰ ἴσχῃς, Phurnuti eſt, vide Chiliad. Sed; *Homo mollis*, id eſt, effœminatus, ein Weibiſcher Menſch. *Mollet Sabæi*, die zarten / Virg. 1. Georg. v. 57. Et *Verſus molles*, Ovidius *amatorios* dixit in Triſtib. lib. 2. v. 307. Unzüchtige Buhlenlieder. Juvenal. ſatyr. 2. v. 47 *Magna inter molles concordia.*

¶ Mollicŭlus, Mollicellus, diminutiva: *Verſus molliculi*, apud Catull. Epigr. 16. *Molliculus & morboſus*, Ammianus lib. 27. c. 22. Et iterum Catullus Carm. 25 ad Thallum, *nates mollicellæ.*

¶ Molliuſculus, aliud diminutivum, ut, *Verſus molliuſculi*, apud Plin. lib. 1. epiſt. 16, ut Catanæus cum ſequacibus legit: alii veteres *mollius leniusque.* Vide noſtram, Cellarii, editionem & notas.

¶ Mollitia, Mollities, die Weiche / Zärtligkeit. *Officia deſerere animi mollitia*, darüm / daß man zu fege und furchtſam iſt / Cic. 1. Fin. cap. 10. Et Terent. in Eunuch. act 2. ſc. 1. v. 16 *Ejiciunda hercle hæc mollities animi eſt*, der weibiſche Sim / das blöde und verzagte Hertz. *Mollitia* autem omne genus excedentis teneritudinis notat. Vellej. lib. 2. c. 18 de Mæcenate: *Simul verò aliquid ex negotio remitti poſſet, otio ac mollitiis pene ultra fœminam fluens.* ¶ Mollities, vitium ipſum mollium & obſcenorum appellatur Senecæ de conſtantia Sapientis cap. 18, & Tacito 11. Annal. cap. 2.

¶ Mollitudo, idem. Cic. de natur. Deor. lib. 2. c. 55 pr. *In pulmonibus ineſt raritas quædam, & aſſimilis ſpongiæ mollitudo.* Lactant. lib. 5. c. 4 *Sicut infans ſolidi ac fortis cibi capere vim non poteſt, ob ſtomachi teneritudinem, ſed liquore lactis ac mollitudine alitur,*

alitur, donec firmatis viribus vesci fortioribus possit: ita & huic Demetriano oportebat, quia nondum capere poterat divina, prius humana testimonia offerri, id est, Philosophorum & Historicorum, ut suis potissimum refutaretur auctoribus. Et apud Arnobium lib. 2. cap. 64 *corrumpi mollitudine vitiorum.*

¶ Molliter, molliùs, adverb. ut, *Aves nidos mollissime substernunt, ut ova fervebntur*, füllen die Nester auffs allerweicheste aus / Cic. lib. 2. de Nat. D. c. 52. Sic mortuis bene precantes dicebant: *molliter ossa cubent*, ut apud Ovidium est 3. Trist. 3. v. 76. vel, *molliter ossa quiescant*, ut apud Virgil. eclog. 10. v. 33. ¶ Metaphorice, *Molliter & delicate vivere*, Cic. in off. lib. 1. c. 30. zärtlich/und in Wolluſt leben. *Molliter se tumare*, ſeiner wohl und mit Luſt pflegen / Terent. in Adelph. act. 5. ſc. 1. pr. Et, *Mollius aliquid interpretari*, ein Ding nicht zu harte annehmen / Tacitus lib. 2. Hist. cap. 96. Et Columella lib. 1. cap. 2 *Ager mollissime debexus*, hoc est, ita declinis, parumper, ut nec adscendenti, neque descendenti molestia sit: seu qui similis campestri positioni, ut ipse ibi Columella interpretatur.

¶ Præmollis vide post paullo in *Præmollio.*

¶ Mollire, molle efficere, weichen / weich / geſchmeidt machen. Horatius lib. 1. Satyr. 4. v. 20

- - - - dum ferrum molliat ignis.

Cicero lib. 1. Nat. Deor. cap. 34 *Usu mollienda nobis dum verba sunt.* Ovidius 3. de art. am. v. 545

Scilicet ingenium placida mollitur ab arte.

wird gelindter / ſittiger / durchs ſtudieren. Cic. 5. Tuscul. lib. 2. c. 11 *Poeta molliunt animos nostros*, hoc est, vel mites, vel effœminatos reddunt. ¶ Accipitur etiam *mollire*, pro sedare, mitigare, placare, ut, *mollire mare*, Accius apud Nonium. *Iras mollire*, Livius lib. 1. cap. 9, quod Virgilio Æn. 1. v. 57 est *mollire animos & temperare iras.*

¶ Mollimentum, pro lenimento, & mitigatione quadam dixit Seneca de tranquil. vitæ cap. 10. *Natura calamitatum mollimentum, consuetudinem invenit.* Gewonheit und Zeit lindert Elend.

¶ Mollesco, mollescere, Ovid. lib. 1. de Ponto Eleg. 6

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
Pectora mollescunt, asperitasque fugit.

Id est, mitescunt, humaniora fiunt, werden ſittiger / freundlicher / leutſeliger.

Composita.

¶ Emollire, erweichen. Ovid. lib. 2. de Ponto eleg. 9.

Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Hoc est, mores mites & humanos efficit.

¶ Præmollire. *Mentes præmollitæ*, vorher gelindert und erweichet / Quint. lib. 6, cap. ult. Idem lib. 4. cap. 3 *Si quid erit asperum, præmolliemus, quo facilius aures judicium admittant.*

¶ Nomen etiam, *Præmollis*, pro valde molli, apud Plin. legitur lib. 9. cap. 51, *Torpedo intra se parit ova præmollia:* & lib. 11. c. 37 p. 564 [ed. Hard.] *Cor præmolli firmoque opertum membrana involucro.*

¶ Remollire. Columell. lib. 2. c. 22 *In iteratione remolliri debet terra æqualiter.*

¶ Remollescere, idem quod mollescere, ut, *Cera sole remollescit*, Ovid. 10. Metam. v. 285. Et lib. 1. Metam. v. 377

Precibus si numina justis,
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum.

¶ Mollicomus. Avienus Descript. Orbis v. 1081

Mollicomis tellus insternitur herbis.

¶ Mollipes, quam vocem ex Arato vertit Cic. lib. 1. de divin. c. 9

Mollipedesque boves spectantes lumina cæli.

¶ Mollificare. Macer de Herbis lib. 4 cap. 14

Escis illius quia venter mollificatur.

Gloss. Vetus: *Mollifico, ἁπαλύνω, μαλάσσω.*

¶ Molleſtra, pellis ovilis: &

¶ Mollicina, vestis, quæ Festus, & Nonius annotarunt.

¶ Mollusca, æ, prunum Persicum est Macrobio lib. 2. Saturn. cap. 14. Aliis nux est molli putamine.

¶ Sed Molluſculum, aceris arboris genus, Plinio est lib. 16. cap. 15. 16. Flabern.

MOLOCHINUS, μαλάχινος, color malvæ floræ similis, à μαλάχη, quasi malachinus, Papelnfarbe / aut à μολόχη, moloche, quod idem est, quod μαλάχη.

¶ Hinc *Molochinarium*, infectorum molochini dixit Plautus Aul. a. 3. sc. 5. v. 40.

MOLO, ōnis, Rhodius fuit, clarissimus dicendi magister eaı̄ ſtarumque actor, de quo non uno loco Cicero. Vide & Strabonem. Meminit & Suetonius Cæsare c. 4. Male hunc nonnulli cum Apollonio, & ipso Rhodio dicendique magistro, confundunt. De quo Casaubonus videndus ad allegatum Suetonii locum.

MŎLORTHUS, plumbum rectum, à μόλυβδος, plumbum, & ὀρθός, rectius perpendiculum, Richtſchnur / Bleywag. Ita enim Joh. Baptista Pius in Annot. Posterior. c. 19. apud Stat. lib. 3. Silv. 2. v. 30. *Sint quibus exploret rupes gravis ante molorthus*, legendum censet, sed alii aliter legunt. Et nondum is locus rectè constitutus est. Vid. quæ de hâc voce notat Barth. ad Stat. Silv. p. 295.

MŎLOSSUS, μόλοσσος. Molossi gentes fuerunt Epiroticæ, fœcundirate canum generosorum celebres. *Canes Molossi*, Horat. epod. 6. *Acremque molossum, pasce sero pingui*, Virg. 3. Georg. v. 405.

¶ Adjective, Molossus, a, um. Ovid. 1. Metam. v. 226 *Gens Molossa.* Prop. lib. 3. El. 8 *Atque armillatos colla Molossa canes.*

¶ 2. *Molossus* Pes, tribus syllabis longis, ut, *Æneas*, à Pyrrho Molosso sic dictus.

MOLY, μῶλυ, neut. molyos, &c. *Herbarum laudatissima* Plinio lib. 25. cap. 4. sed ignota. Homerus a Mercurio monstratam eam scribit contra veneficia Circes lib. 10. Odyssez v. 302. Vide & Plinium lib. 25. cap. 4.

MOLYBDAENA, Μολύβδαινα, plumbago, Bleyertz / Bleyweiß / Bleyſchweiff / Glantz / multorum est colorum, ut, nigri, cærulei, grauer Glantz / flavi, &c. Agricol. Vena communis plumbi & argenti, quam & *Galneam* Plinius vocat lib. 34. cap. 18.

¶ Molybdītis, Plumbi spuma, Bleyſchaum / Plinio eidem lib. 40. c. 6.

¶ Molybdoïdes, μολυβδοειδής, lapis plumbarius Dioscoridi est, idem cum molybdæna.

MŌMAR, Stultus Siculis, ut Festus auctor est.

MŌMENTUM, temporis punctum, & mutatio subito nata; *Momentum* dicitur, ein Augenblick. Unde & Cicero lib. 1. Tuscul. Q. c. 17 elementorum motus *momenta* vocat. Terentius Andria act. 1. sc. 5. v. 32 *Cum in dubio est animus, paullò momento huc illuc impellitur*, id est motu. *Translatio*, inquit Donatus, *hæc est à mole alicujus ponderis, quæ antequam in loco sederit, cùm incerta pendet, facillime commovetur.* Videtur hæc vox ad libram, sive stateram pertinere inprimis. Zeno Veronensis, elegans auctor, Sermone de præcepto ATTENDE TIBI &c. *Sicut statera momentum, si in unam partem depresseris, lebiorem sine dubio altemm feceris; ita in hoc animæ & corporis jugo, cum in unam partem propensior eris, clara erit alterius & manifesta deminutio* &c. Nempe quod Græcis ῥοπή, Latinis *Momentum* est: & sicut ῥοπὴ Græcorum de statera juxta ac tempore dicitur: ira & *momenti* vox apud Latinos de utroque usurpatur. Seneca de tranquillitate animi cap. 2. *Horæ momentum interest solium & aliena genua.* Vetus Gloss. ῥοπὴ ἐπὶ ὕψος, *Momentum*: ῥοπὴ ἐπὶ ζυγῶ *Incrementum.* Cic. lib. 6. fam. ad Trebat. epist. 10 *Omnia momenta observabimus, neque ullum prætermittimus tui juvandi, & levandi locum.* Idem in Philipp. 5. c. 10 *Minimis momentis, maxima inclinationes temporum sunt*, in einem Hui tragen ſich merckliche Veränderungen der Zeiten und Läuffte zu. Et Livius lib. 21. c. 33 *Tumultus momento temporis sedatur.* Sed, *Res magni, permagni, parvi, nullius momenti*, kein Ding daran groß oder viel / wenig / nichts gelegen. *Minimi momenti esse ad aliquid*, Cic. 4. Fin. c. 17. Et ibidem: *minimum momentum ad aliquid habere*, nichts zur Sache thun. *Magnum ad salutem momentum preces attulerunt*, Quint. lib. 6. c. 1. groſſe Förderung oder Vorſchub thun. *Officiorum omnium momenta diligentissime perpendebat Cato*, Cic. pro Muræn. c. 2. Et Livius lib. 27 c. 9 pr. *Ex parvis sæpe magnarum rerum momenta pendent*, aus kleinen Dingen pflegen ſich wohl groſſe Dinge zuzutragen.

¶ Momen, quod idem est: ut enim à *stratum, stramen, stramentum, à monitum, monimen, monimentum*; ita & à *motum, momen, momentum.* Lucret. lib. 3. v. 144

Cætera pars animæ per totum dissita corpus
Paret & ad numen mentis momenque movetur.

¶ Momentaneum, quicquid seu breve, seu singulis momentis mutationi obnoxium est. Ut, *Momentanea felicitas*, Fulgentius lib. 2. Mythol. c. 17. Et, *Momentaneus ardor*, Tertull. lib. 3. adv. Marcion. c. 17. *In oculi momentaneo motu*, adversus eundem lib. 5. cap. 10. Gloss. vet. *Momentaneus, ἐφήμερος.*

¶ Momentarius, idem. Augenblicklich. Apul. lib. 5. p. 164 *momentarius maritus.* Idem lib. 9 post princ. *momentaria salus*: & lib. 10. p. 251 *momentarium venenum.* Ambros. 2. Offic. c. 5 *interitus momentarius*, ein geſchwinder und plötzlicher Tod. Loquitur de Jobi filiis, ruina ædium oppressis. Onomast. Vet. *Momentarius, ἀναρπής.*

¶ Momentalis, idem, unde

¶ Momentaliter, hoc est, ictu oculi, brevissimo momento. Fulgentius lib. 2. Mytholog. c. 3 *Iris ornatus varios pingens arcuato curvamine, momentaliter refugit.* Sed

¶ Momentosus, aliud adjectivum, rem magni momenti esse significat. wichtig / von importantz. Quintil. Decl. 13 *Nunc autem differendum mihi est, quam momentosa sit hujus animalis rapina.* Id est, quanti momenti, h. e. quam magna & gravis. Nempe significat, leve & advertendum minime esse de floribus apes quod populantur. Quod in sequentibus declarat.

Momia, vide infra *Mumia.*

MŌMUS, μῶμος, Deus reprehensor Hesiodo in Theogonia. Qui in hominis opificio illud potissimum notavit, quod artifex non in pectore fenestras, aut ostiola quædam addidisset, per quæ perspici, quid in corde lateret, posset, quod sinuosum multis aliquo recessibus finxisset. Vide Lucian. in Hermotimo. Vitruvius vero Præfat. lib. 2 id ipsi Socrati tribuit. *Momus*, einer der alles

alles meiſtert / und an keinem Dinge / was andere thun / Gnůge haben kan. Hinc proverbiales locutiones non paucæ natæ: ut, *Momo ipſi ſatisfacere*, vel *Momo judice cum aliquo decertare, Nec Momum judicem recuſarim.* Vel *inculpatior, quàm ut vel Momus poſſit carpere*, &c. De quibus in Chiliad. Eraſmi plura. Μῶμος, reprehenſio. Hinc, *ῥᾴδιον μωμῆσθαι ἢ μιμῆσθαι*, *facilius eſt reprehendere, quàm imitari.*

MŌNACHVS, Μοναχὸς, ſolitarius à μονάζειν, ein Münch. Eleganter Rutilius Numatianus Itinerarii lib. 1. v. 439

Proceſſu pelagi jam ſe Capraria tollit,
Squalet lucifugis inſula tota viris.
Ipſi ſe monachos Graio cognomine dicunt,
Quod ſoli nullo vivere teſte volunt.

S. Hieronymus ad Paullin. de inſtitut. Monachi: *Sin autem cupis eſſe, quod dicere, monachus, id eſt, ſolus: quid facis in urbibus? quæ utrique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum.* Habitarunt enim principio monachi non in urbibus, ſed in locis deſertis, procul à converſatione hominum. Progreſſu verò temporis in urbes commigrarunt. Primus in Occidente monaſteria in civitatibus condidiſſe dicitur Euſebius Vercellenſis Epiſcopus circa Annum Chriſti 360. Baſilius circa annum Chriſti 370 in Oriente. Vide Ambroſ. Epiſt. 62.

¶ Monacha, fœm. eine Nonne. Hieronym. Epiſt. 25 de Blæſillæ obitu, cap. 5. matrem Paulam vocat *Chriſtianam & monacham*: & cap. 6 *quia monacha eſſe noluerit.*

¶ Monachicus, adjectivum. Novella Conſtitut. 130 cap. 5. pr. *monachicum certamen ſupemmtes.*

¶ Monaſterium, ein Kloſter.

MŌNARCHA, μοναρχὴς, μόναρχος, qui ſolus cum ſumma poteſtate imperat, neque alium ſe ſuperiorem agnoſcit.

¶ Monarchia, μοναρχία, cum unus & ſolus imperat: *Singularis poteſtas* Cornelio Nepoti in Regibus cap. 2 appellata.

¶ 2. Speciali notione Monarchia eſt unum grande & vaſtum pæne totius Orbis imperium, quorum vulgo quatuor ſtatuuntur, Aſſyriacum, Perſicum, Græcum, Romanum.

MŌNAVLVS, μόναυλος, tibia ſimplex, eine einzele Flöten oder Pfeiffe: Martial. lib. 14. Epigr. 64

Sæpe duas pariter, ſæpe monaulon habet.

MONEDVLA, κολοιὸς λύκος, βωμολόχος, quorum nominum alterum à rapacitate, alterum a ſtrepitu ſcurrili factum eſt, eine Thale oder Dale / Tholen. Sic dictam volunt à *monetis*; ſingularis enim illi avi auri argentique rapacitas ineſt. At verò Joſeph. Scal. a *Monetis Dea*, quæ Juno eſt, dictam cenſet. In cujus tutela eſt *cornix* congener avis. Vide ipſum ad illud Tibull. l. 2. eleg. 2. v. 21 *Huc veniat natalis avis.*

Ovidius Metamorph. lib. 7. v. 470.

Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.

Cicer. pro Flacco cap. 31 *Non plus aurum tibi, quàm monedulæ committebant.* Germani eam furacitatem *corvis* tribuunt. Sic enim de homine furace dicunt, er ſtilt wie ein Rabe.

¶ Et Pyrrhocoraxe graculorum ſeu monedularum genere eſt, eine Bergthole / oder wilde Thole. Veſ. Vide *Graculus.*

MŌNEO, monere, commonefacere, erinnern / vermahnen. Minus eſt quam *hortari.* Cic. de amic. cap. 24 *Et monendi ſæpe amici ſunt, & objurgandi, & hæc accipienda amice cum benevole ſiunt.* Sic *Monere atque hortari aliquem*, Cic. 10. fam. ep. 1. Et idem lib. 2. de Invent. cap. 22 *Pietas officium erga parentes conſervare monet.* Et 11. ad Attic. ep. 16 *Te oro, ut Terentiam moneas de teſtamento.* Sic dicimus: *Multis, pluribus monere*; mit vielen Worten vermahnen. *Monere literis, per literas*, Schrifftlich ermahnen. *Moneo te hanc rem*, & *de hac re.* Terent. in Hecyr. 2. 3. ſc. 3. v. 15 *Neque voce alia, ac res monebat, conqueri poterat*, nicht anders als es das Werck an ſich ſelbſt leiden wolte. *Qui monet, quaſi adjuvat.* Plaut. Curcul. act. 3. extr. Ein guter Anreger iſt ein halber Arbeiter. Horat. lib. 4. ode 7

Immortalia ne ſperes, monet annus & almum
Quæ rapit hora diem.

¶ 2. *Monere* etiam, item *Admonere*, pro caſtigare ponitur. Virgil. Æn. 10. v. 586 *- - - ut pronus pendens in verbera telo*
Admonuit bijuges.

i. e. percuſſit, ut & Nonius interpretatur. Statius 3. Silvarum carm. 3. v. 160 *- - - tonitru tantum lenique procella*
Contentus monuiſſe.

Valerius Maximus lib. 1. cap. 1 *digna viſa eſt, quæ flagro admoneretur.* Ita *hortari quem verbere*, dicere liceat. Nam *hortamen verberis* Palladius dixit lib. 4. tit. 11. Similiter *ſtimulo increpare* Tibullus lib. 1. eleg. 1. v. 12. Et, *Flagro quem objurgare* Suetonius Othone cap 2 dixit. Tacitus de Germania cap. 37 *Medio tam longi ævi ſpatio, multa invicem damna. Non Samnis, non Pœni, non Hiſpania, Gallia vix, ne Parthi quidem ſæpius admonuere.* Significat, ne cæteras gentes, quas nominat, nec ipſos Parthos, ſæpius infeſtaſſe Romanum nomen, & percuſſiſſe veluti, & ſuæ virtutis admonuiſſe. Nihil enim mutandum eſt, ut viſum nonnullis: quod & Pichena rectiſſime monuit. Seneca lib. 1. de Clementia cap. 14 *Qui* (parentes) *objurgare liberos nonnunquam blande, nonnunquam minaciter ſolent, aliquando admonere etiam verberibus.* ¶ 3. Aliquando & præcipere, docere, erudire eſt. Vitruvius Præfat. lib. 7 *Ex eo* (Agatharcho) *moniti Democritus & Anaxagoras de eâdem re ſcripſerunt* &c. MONITI i. e. docti, eruditi. Valerius Flaccus principio Argonautic.

Prima Deum magnis canimus freta perbia nautis
Fati dicamque ratem &c.
Phœbe mone.

i. e. doce me de iſtis rebus: memora mihi & ſubjice omnia quæ canenda ſunt. Plinius Paneg. c. 26 *Labor parentibus erat, oſtentare parvulos impoſitosque cervicibus adulantia verba blandasque voces docere: reddebant illi, quæ monebantur.* Horatius lib. 3. ode 7 *Et peccare docentes*
Fallax hiſtoriæ monet.

¶ Monitio, Vermahnen / Rath. Apulej. lib. 8. de A. A. *Spretis ſalubri monitione.* Cic. de Amic. cap. 24 *Monitio acerbitate, objurgatio contumelia careat.*

¶ Mŏnĭtum, i, pro monitione. Cicer. lib. 5. fam. epiſt. 8 *Meis conſiliis monitisque nituntur*, ſie verlaſſen ſich auff meinen Rath und Vermahnungen.

¶ Monitus, ûs, idem. Cic. 2. de Divin. cap. 41 *Fortunæ monitu.* Plinius Panegyr. cap. 76 *Una erat in limine mora, conſulere ædes, revereriique numinum monitus.* Virgilius 4. Æneid. v. 464

- - - Vatum prædicta priorum
Terribili monitu horrificant.

¶ Mŏnĭtor, ein Aufreger. Ter. in Heaut. act. 1. ſc. 1, 119 *Nihil opus fuit monitore*, des Anregens und Ermahnens hätte es nicht bedürfft. ¶ 2. Monitores dicebantur, qui in ſcena verba ſubjiciebant & dictabant, die einhulffen / wenn man fehlet. Feſtus: MONITORES non ſolum dicuntur, qui in ſcenâ moneant hiſtriones, ſed etiam libri commentarii. Vet. Gloſſ. *Monitor ὑποβολεύς.* Aliis *Secundaris* dicebantur, item *Subdicæ*, quod ſecundo dicerent, ut ad Propert. obſervat Scaliger. Similiter & pro *Nomenclatore*, ſive qui nomina ſubjicit, uſurpatur Ciceroni Orat. pro Muræna c. 36. Et Plinius Panegyr. c. 23 *Gratum, quod equeſtris ordinis decora honore nominum ſine monitore ſignares.* ¶ 3. Monitores, dicebantur quorum fidei & curæ pueri committebantur, ut erant pædagogi & cuſtodes: a præcipuo eorum officio, quod in monendo verſatur, appellati. Horatius in arte v. 163 *Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper.* Ita Terent. in Phorm. act. 1. ſc. 5 *O facinus audax, ô Geta monitor!* Eundem enim & *Cuſtodem* & *Magiſtrum* dicit. Adde Barth. ad lib. 12. Thebaid. Statii p. 1460.

¶ Monitorius, a, um, ut *monitorium fulmen*, quod de futuris moneat, Seneca 2. Quæſt. Nat. c. 49.

¶ Mŏnenda, orum, Martiano Capellæ ſacrificii genus, quo Dii monentur, ut ſuccurrant mortalibus.

¶ Monimentum, ac de cæteris, quæ à *monendo* facta videntur, paullò vide poſt.

Compoſita.

¶ Admŏnere, ermahnen / erinnern. *illud te admoneo, illius te admoneo*, &c. *De illo te admoneo.* Cicer. lib. 4. fam. epiſt. 10 *Putabi ea de re te eſſe admonendum.* Idem ad Attic. lib. 7 extremo: *Quod me amiciſſime admones, gratum mihi eſt.* ¶ Admonere, pro caſtigare, excitare. Vide ſupra in *Moneo.*

¶ Admonitio, Erinnerung. Plancus Ciceroni lib. 10. epiſt. 4 *Quare ſi aut aliter ſentirem, certè admonitio tua me reprimere, aut ſi dubitarem, hortatio tua impellere poſſit.*

¶ Admonitor. *Admonitore non eges*, Cic. Top. c. 1. ein Erinnerer / Anreger.

¶ Admonitum. Cicero de Oratore lib. 2. c. 15 *Cohortationes, conſolationes, præcepta, admonita tractanda ſunt omnium diſertiſſime.*

¶ Admonitus, ſubſt. ut, *Admonitu tuo perfeci libros ad Varronem*, ad Atticum lib. 13. epiſt. 18. *Admonitu Allobrogum*, Cic. 3. Catilin. cap. 3. auff Erinnerung / Ermahnung.

¶ Commŏnere. *Aliorum me exempla commonent.* Terent. Andr. act. 4. ſc. 5. v. 17. Et *Amice aliquid commonere*, Quintil. lib. 6. cap. 1. ſub fin. Erinnern / lehren.

¶ Commonitio. Quintilianus lib. 4. cap. 2. *Erit non inutilis in extrema parte commonitio.* Id eſt repetitio, quæ epilogi more breviter recolligat.

¶ Commonitorius, a, um. ¶ Subſtantive *Commonitorium* ſcriptum vel epiſtolam denotat, qua quis officii admonetur. Ita Vincentius Lirinenſis libros ſuos ad Catholicos *Commonitorii* titulo præſcripſit. Symmachus lib. 5. epiſt. 21 *Secundùm commonitorium, quo ſummatim muneri præparanda reſcripſi.* & epiſt. ſeq. *Non graveris commonitorium ſtrictim ſignatum percurrere.* Ammianus lib. 28. cap. 5. *Commonitorium repertum eſt, manu ſcriptum Hymetii.* Sidon. figuratè lib. 8. epiſt. 11. in carmine inſerto v. 2 *Phœbus Commonitorium Thaliæ.*

¶ Eſt verſus Phaleucus. Vet. Gloſſ. ὑπομνηστικὸς, *Commonitorium.*

¶ Commonefacio, commonefieri, idem quod Commonere, erinnern. Cicer. lib. 13. fam. epiſt 72 *Procuratores ſcripſerunt, te propter magnitudinem provinciæ, & multitudinem negotiorum, etiam eſſe commonefaciendum.* Idem 7. Verrin. cap. 43

Nemo est, quin tui sceleris & crudelitatis ex illa oratione commonefiat.

¶ Præmonere, zuvor warnen. Cic. in 2. Verr. cap. 8. extr. *Animo sane benevolo, ut magnopere caverem, præmonebat.*

¶ Præmonitus, us, subst. Warnung. Ovid. lib. 15. Metam. v. 804

Nec tamen insidias ventumque vincere fatis
Præmonitus potuêre Deûm.

¶ Præmonitio, idem. Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 4. extr. *Agnosce bonitatem Dei ex legibus & præmonitionibus bonis & benignis.*

¶ Præmonitor. Apulejus de Deo Socratis: *Incertis prospector, dubiis præmonitor, periculosis tutator.*

¶ Præmonitorius. Tertullianus de Anima cap. 3 *præmonitorium edictum.* Warnung.

¶ Submonere, latenter monere, eine kleine Erinnerung und Anweisung thun. Terentius in Eunuch. act. 5. sc. 3. v. 22. *Submonuit Parmeno ibi servus, quod ego arripui.*

MONETA, cognomen Junonis apud Romanos, à *monendo* inditum. Nam cum terræ motus factus essent, VT SVE PLENA PROCVRATIO FIERET, vox ab ejus templo in arce prodita est, ut Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 15 auctor est: cujus & lib. 2. c. 31 extr. meminit. Alio referre videtur Ovidius 6. Fast. v. 103, cum ait:

Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ,
Ex voto memorant facta, Camille, tuo &c.

Suidas auctor est inde *Moneta* Junoni factum cognomen, quod bello Pyrrhi & Tarentino consulentes de pecuniarum inopiâ Romanos monuisset, PECVNIAM NON DEFORE IVSTITIAM ET ARMA COLENTIBVS, quem vide in Μονήτα, & Kipping. lib. 1. Antiq. ¶ 2. Inde *Moneta* vox translata ad numismata est, quod in Junonis æde Capitolinâ cuderetur, ut idem observat. Quanquam alii sic dictam volunt, quod nos illius character tum de auctore, tum de illius pretio moneat. Propriè enim nota numinis impressa MONETA est. Die Müntze. Zeno Veronensis de somnio Jacob: *Denarii sunt duo sed una moneta impressi.* Vide & Salmasium ad Lampridium p. 218. ¶ 3. Ipse etiam locus, ubi Moneta cuditur, MONETA vocatur. Et ita non semel in Justinianeo Codice hæc usurpata legitur vox. Ammianus Marcellinus lib. 22. c. 28 *Dracontius monetæ Præpositus & Diodorus quidam veluti comes, injectis per crura funibus simul examinati sunt: ille quod arcum in Monetæ, quam regebat, recens locatam evertit* &c. *Moneta*, Müntze / Müntzhauß. *Monetæ Præpositus*, ein Müntzmeister. Vetus Inscriptio apud Gruterum pag. 74. n. 1

FORTVNAE AVG.
SACRVM.
OFFICINATORES MONETAE
AVRARIAE, ARGENTARIAE
CAESARIS &c.

¶ Monetarius, Müntzmeister / Münter. Eutropius lib. 9 c. 9 *Aureliano imperante monetarii rebellaverunt:* quod Vopiscus eodem Principe cap. 38 vocat *monetariorum bellum.* Suidas: Μονητάριοι, οἱ περὶ τὸ νόμισμα πραγματευόμενοι.

¶ Monetalis, e, ut, *Aurum monetale*, apud Apulejum lib. 7. *Monetalem* Cicero ad Attic. lib. 10. epist. 11 extr. dicit vel Triumvirum monetalem, vel nimium nummorum amatorem.

MONERIS, navium genus, quod uno seu simplice remorum ordine agitur, ut Tacitus 5. Histor. cap. 29 describit. Livius lib. 38. c. 38 de pacificatione cum Antiocho: *nebe plures, quam decem navibus actuarias habeto; nebe monerem ex belli causa, quod ipse illaturus erit.* Gr. μονήρης, ut διήρης, τριήρης, *biremis, triremis* &c.

MONILE, ornamentum colli, virginum, vel juvenum ingenuorum, inde dictum, quod virtutis admoneat, ein gülden Halsschmuck / Halskragen / gülden Borten. Barthius omnem ornatum corpori appensum designare ait, ad Stat. Silv. p. 69. & ad lib. 2. Thebaid. v. 296. & lib. 162. Adversar. cap. 2. Tertullianus fœminis adsignat *monilia*, ut viris *annulos. Splendida ornamenta muliebria* exponit Vetus Scholiastes Prudentii. Ovid. 10. Metam. v. 264 *Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo.* Erat enim præmium egregii alicujus facti. Vide de omnibus mulierum ornamentis eruditam indicationem Andreæ Tiraquelli in expositione Legum connubialium. *Monile ex gemmis: monile margaritis gemmisque consertum*, Sueton. Galba c. 18.

MONIMENTVM & MONVMENTVM, quicquid ad memoriam deber spectare posteritatis, ut Cicero inquit, à *monendo* dictum, allerley Gedenckmahl / oder Gedenckzeichen. Vid. Buchner. ad Plin. lib. 10. epist. 40. pag. 254. Monumenta enim sunt, tituli, sepulcra, statuæ, fana, porticus, carmina, historiæ, libri, aliaque hujusmodi. *Insigne honoris, monumentum laudis*, Cicer. 3. Catil. cap. 11. Ehrengedächtnis. *Monumenta rerum gestarum, & vetustatis exempla oratori nota esse debent*, Idem de orat. lib. 1. cap. 46. *Monumenta odii publici sempiterna*, Idem ad Brutum epist 15. Et, *Monumentum mandare*, etwas zum ewigen Gedächtniß beschreiben / auffrichten. Cic. pro Sextio cap. 48 *Hæc fama celebrantur: monumentis annalium mandantur: posteritati propagantur.* Sic idem, *Monumentis commendare res suas*, lib. 5. famil. Epist. 12. *Celebrare, consecrare amplissimis monumentis alicujus*, Idem ad Qu. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 15. Et Tacitus 2. Histor. cap. 101 *Scriptores temporum, qui potiente rerum Flavia domo, monumenta hujus belli composuerunt.* MONVMENTA id est Historiam. Sic æræ & lapides cum inscriptionibus sive titulis, memoriæ alicujus rei positi *monimenta* passim vocantur. Vetus inscriptio:

OB PERPETVVM REI GESTAE MONVMENTVM POSVERVNT.

Alia:

AD AETERNAM GRATIAM ET MONVMENTVM RERVM &c.

i. e. memoriam. Præcipue de sepulcris usurpatur. Varro lib. 5. de LL. MONIMENTA, *quæ in sepulcris. Et ideò secundum viam, quo prætereuntes admoneant & se fuisse, & illos esse mortales. Ab eo cætera, quæ scripta ac facta memoriæ caussa*, MONIMENTA *dicta.* Martialis lib. 1. Epigr. 35

Abscondunt turpes & monumenta lupas.

Namque in cryptis sepulcrorum lupæ, seu meretrices, sæpius stabulabantur, unde & *Bustuarios mœchos* idem dixit. Nam quia sepiri atque fornicibus exstrui sepulcra seu tumuli solebant, receptacula & diversoria poterant præbere iis, qui aliud, quo se reciperent, non habebant. Sic plebs Romana vastata urbe incendio a Nerone *ad monumentorum bustorumque diversoria compulsa* fuit, ut Suetonius ejus vita scribit cap. 38. Hinc est *Monumentum ponere, facere*, &c. Et *Monumentum marmoreum*, id est sepulcrum, Ser. Sulpic. lib. 4. epist. 12. ad Cic. Et, *Monumentum sepulcri*, Idem 1. Tuscul. cap. 14. ¶ Monimenta etiam dicebantur, quæ cum infantibus exponebantur donaria atque crepundia, ut erant annuli, ensiculi, & alia: quæ Græcis λείψανα, ἐπίσημα, γνωρίσματα appellabantur. Vide Donatum ad Terentii Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 16. (v. 30. SIGNA appellat Comicus) itemque Eugraphium & Lindebrogium: nec non Victorium lib. 2. Var. Lect. cap. 3. & Isaac. Casaubon. ad Theophrasti Characteres pag. 158. ¶ Cæsar 2. de B. C. cap. 21 *Monumenta* vocat, dicata donataque templis, quæ ante cap. 18 ORNAMENTA dixerat.

¶ Monumentarius, ad monumentum sive sepulcrum pertinens, ut, *Cenyla monumentarius*, Apulej. lib. 1. Florid. Vide Choraula in *Chorus.*

¶ Monumentalis, idem. Vetus scriptor de Limitib. (in de Re Agrar. Gœsii p. 305) *monumentalis lapis.*

MONOCEROS, μονόκερως, unicornis, animal solitarium, in montibus excelsis, vastisque solitudinibus erraus, atrocissimum, armatum cornu inexpugnabili in media fronte, reperiri creditum in India, Indiæque vicinis desertis. Cornu Monocerotis præstantissimum adversus venena remedium præstat, ein Einhorn / vocant & *Carozonum. Cornu monocerotis*, Einhorn. Unicornes gemini asservari, & ostentari miraculi loco dicuntur in urbe Arabiæ Mecha, Mahometis delubro insigni, Gesnerus.

MONOCHROMATA, plur. μονοχρώματα, picturæ dicuntur unius coloris, Gemählde von einerley Farben / Plin. lib. 35. c. 8. ¶ Monochromatea, genera picturæ, adject. ibidem.

MONOGRAMMVS, μονόγραμμος, pictura primis tantum lineamentis deformata, ac nullis coloribus adumbrata: quæ & *sublicia* dicebatur. *Licia* enim veteribus linea, seu γραμμή, ut ex Vet. Gloss. docet Scal. ad Copam Virgilii, quem vide. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. c. 23 *Epicurus monogrammos deos, & nihil agentes commentus est*, arme / schwache Götter.

MONOPODIVM, μονοπόδιον, mensa fulta uno pede, ein runder Tisch mit einem Fuß / ein Dreh-Stuhl. Plin. lib. 34. c. 3.

MONOPŌLIVM, μονοπώλιον, potestas vendendi aliquid penes unum, eine Handthierung mit einer Wahr / so ein Kauffmann alleine treibet. Res minime admittenda in bonam Rempubl. ut valde opportuna fraudi: itaque & legibus vetita. Vide Titulum Codicis de *Monopoliis*, & Plinium lib. 8. cap. 37. Suetonius Tiberio c. 71 *Monopolium nominaturus prius veniam postulavit, quod sibi verbo peregrino utendum esset.*

¶ Monopōla, qui jus monopolii, ut solus certas merces divendat, impetravit.

MONOPTŌTON, μονόπτωτος, unius casus, ut, *Tot, Quot*, adjectiva, &c.

MONOTESSARON, μονοτέσσαρον, liber concordantiarum, quas vocant, quatuor Evangelistarum, cujusmodi librum magno sumptu fieri curavit Ludovicus Pius Imperator, & quo Lutherus diu usus est. Asservatur in Paulina bibliotheca Academiæ Lipsiensis.

MONOXYLON, μονόξυλον, navigium ex ligno integro. Quanquam adjective videtur posuisse Plinius lib. 6. c. 33. *Piper monoxylis lintribus convehitur.* ein Kahn aus einem einigen Baum gehauen.

MONS, ὄρος, ein Berg. *Altitudo montium*, Cic. de prov. cons. c. 14. *Mons saxeus*, Florus lib. 3. c. 1. sub fin. Ein Felß. Tralate pro magna mole aut copia dicitur. *Montes frumenti*, Plautus act. 1. sc. 2. v. 55. Virgil. 1. Æneid. v. 105 *præruptus aquæ mons.*

Sic

Sic Ovidius: *montes solvuntur aquarum*, lib. 1. Trist. eleg. 2. v. 19. *Aureos montes polliceri*, Terentius in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 18. Et Pers. satyr. 3. v. 65 *Magnos promittere montes*, de immensis pollicitationibus, grosses Versprechen. *Montes mali* Plaut. Merc. act. 3. sc. 4. v. 32. ¶ *Mons cum monte non miscetur.* Vel, *Duo montes non facile junguntur*, id est, non convenit inter superbos, si unà vivant. Quemadmodum Germani dicunt, zweene harte Steine mahlen selten kleine.

¶ Monticulus, diminut. Onomast. Vet. *Monticulus*, ὄρειος, βουνός. Itinerarium Hierosolymitanum vetus p. 153 *monticulus Golgatha.*

¶ Montānus, ut, *Flumen montanum*, ein Wasserfluß / so aus einem Berge entspringt. Cicer. de lege Agrar. 2. cap. 35 *Ligures montani, duri, atque agrestes*, qui montes incolunt, die auf dem Gebirge wohnen. Livius lib. 21. c. 31 *Apparuerunt imminentes tumulos insidentes montani.* Adde cap. 33 & 35.

¶ Montāna, plur. neut. ein Gebirge. Livius lib. 21. cap. 34. *Perbentum inde ad frequentem cultoribus alium, ut inter montana, populum.*

¶ Montosus, ut, *regio montosa*, Cicer. pro Planc. cap. 9. bergicht. Item in montibus nascens, ut, *Montosa ulmus*, Plin. 16. cap. 17. quanquam utroque loco *montuosa* alii legunt, etiam in Cic. Gruterus, & in Plinio Harduinus. Atque ita de aliis quoque locis, quibus *Montosus* legi putatur, censendum est, nec Glossæ veteres aliter quam *Montuosus*, ut ita de *Montosus* dubitari possit, nisi præsidio essent poëtæ. Virg. 7. Æn. v. 744

Et te montosa misere in prælia Nursæ.

¶ Montuosus, aliud adject. Cic. Partit. orat. c. 10 *In locis* [spectatur] *plani, an montuosi*, &c. Cæsar 3. de B. C. cap. 42. *Loca aspera & montuosa*, quæ etiam lib. 1. c. 66. leguntur.

¶ Montigĕna, der auff dem Berge gebohren ist. Onomast. vet. *Montigena*, ὀρεσίγονος.

¶ Montivăgus, qui per montes vagatur, *Cursus montivagi*, Silius lib. 3. v. 546. *Diana montivaga*, Statius Achill. 1. v. 450. Et, *montivagi Panes*, Seneca Hippolyto v. 784.

¶ Monticŏla, *Monticolæ Silvani*, Ovid. 1. Metam. v. 193.

¶ Promontorium, quasi prominens mons & in mare procurrens, ein Vorgebirg. Mela lib. 2. cap. 7. *Sicilia tribus promontoriis in diversa procurrens.* Cæsar 3. Gall. B. cap. 12 *oppida in extremis promontoriis posita.* Sed hæc ex vulgari sententia. Doctiores non a *Mons*, sed a *Prominco* Promontorium ducunt, ut sit *litteris prominentia*, etiam sine monte. Malunt etiam, secuti veteres libros, *Promuntorium* scribere. Isaacus Vossius ad Melæ lib. 1. cap. 13 pag. 70 *Multa passim sunt promuntoria, ubi tamen nulli sunt montes, nedum qui mari incumbant: multi vero montes mari incumbunt, ubi tamen nulla sunt promuntoria.* Quod si omnino a *Mons* est, dicetur ita, quod *pro monte*, hoc est *loco montis* sit, seu *vicem montis* teneat. Nam rupes primum, vel aliud in mare prominens, ita appellatum fuit, quod vicem montis adversus fluctus præstaret: postea etiam montes ipsi, maris fluctibus oppositi, hac appellatione comprehendi cœperunt. Vide Ger. Jo. Voss. Etymolog. p. 412.

¶ Transmontanus, trans montem habitans. Livius lib. 39 cap. 2 *Subactis eis Apenninum omnibus, tum transmontanos adortus.* Plinius lib. 3. cap. 3 *Transmontani Astures.*

MONSTRO, monstrare, ostendere, zeigen / weisen / lehren. *Homo qui erranti comiter monstrat viam*, &c. Vide in Ennii versibus. Pers. Sat. 1. v. 28 *At pulchrum est digito monstrari & dicier, Hic est.* ¶ 2. Item docere, monere, præcipere. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 43 *Bene monstrantem pugnis cædu.* Curcul. act. 2. sc. 3. v. 20. *Recte hic monstrat.* Statius lib. 2. Silvâ 1. v. 122

– – – illa genas, & adultum comere crinem,
Et monstrare artes, & verba refringere, qua nunc
Plangimus. Tacitus 2. Histor. cap. 1. *Pueritiâ & juventâ, qualem monstrabimus.* ¶ 3. Item judicare, deferre, angeben. Tacitus 1. Histor. cap. 88 *Nullum ob crimen, sed vetusto nomine & propinquitate Galba monstratus.* Et lib. 4. cap. 1 *Alii ab amicis monstrabantur.* Et cap. 41 *Ad Pactium Africanum transgressi, eum quoque proturbat, tanquam Neroni Scribonianos fratres concordia opibusque monstrasset.* Plaut. Menæch. a. 5. sc. 1. v. 42 *Monstra quod bibam*, reiche etwas zu trincken her.

¶ Monstratio, Zeigung / Weisung. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 6. v. 2 *Ut, Syre, te cum tua monstratione magnus perdat Juppiter.* Et Vitruvius lib. 6. cap. 1. sub fin. *Habemus ab ipsa natura sollertem & expeditam monstrationem.*

¶ Monstratus, ûs, idem. Apulejus lib. 5. p. 171 *cujus monstratu puellam cognosceret.*

¶ Monstrator, Zeiger / Weiser. Virg. 1. Georg. v. 19. *Curvique puer monstrator aratri*, i. e. inventor, doctor.

¶ Monstrabilis. Plin. lib. 6. epist. 21 *Nescio an noris hominem, quanquam nosse debes. Est enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate monstrabilis.*

Composita:

¶ Commonstrare, Terentius in Heaut. act. 5. sc. 4. v. 4 *Quod peto & volo, parentes meos ut commonstret mihi.* Zeigen / weisen. *Aurum defossum commonstrare*, Cicer. de oratore lib. 2. cap. 41. pr.

¶ Demonstrare, Terent. ibidem: *Audistin' homo iste, modo quam villam demonstrabit.* mit Fingern zeigen / quod & Cicero dixit Somn. Sc. cap. 8 *Digito demonstrare.* ¶ 2. Item docere, exponere, declarare. *Breviter demonstrare*, Quintil. procem. lib. 1. darthun. Cic. lib. 3. ad Famil. Epist. 4 *Mihi & Q. Fabius & C. Flaccus, demonstrabit me à te plurimi fieri.* Sueton. Aug. cap. 9 *Quo distinctius demonstrari cognoscique possent.*

¶ Demonstratio, bona consequentia, immota & necessaria conclusio, ein gewisser Grund und Beweisung / die nicht umzustossen. Vide præceptiones Dialecticas. Cicero lib. 3. de Orat. cap. 54 *Gestus rem & sententiam non demonstratione, sed significatione declarant.*

¶ Demonstrator. Cicero lib. 2. de orat. cap. 86 *Simonides demonstrator uniuscujusvis sepeliendi.* Columella lib. 3. cap. 10 *Hujus rationis demonstratorem magis esse me, quam inventorem, libenter profiteor.* Et Hieronymus Epist. 61 adv. err. Jo. Hieros. cap. 4 *Esaias Virginis demonstrator.*

¶ Demonstrativus, *Syllogismus demonstrativus, Genus demonstrativum causarum*, Vide præcepta Rhetorices. & Cic. 1. de invent. cap. 6.

¶ Demonstrabilis. Apulejus περὶ ἀποδείξεως, *Modos demonstrabiles* dixit: &

¶ Indemonstrabilis, itidem de Modis syllogismorum, eodem libro sæpius repetitum est.

¶ Permonstrare. Ammianus lib. 18. cap. 13 [Vales. c. 6. p. 197] *erupisse hostium vastatorias manus superato flumine permonstrantes.*

¶ Præmonstrare, Cic. de divin. lib. 1. c. 7. ex Poëta quopiam:

Atque etiam ventos præmonstrat sæpe futuros
Inflatum mare, i. e. prædicit, indicat. zeiget vorher.

¶ Præmonstrator, præceptor, magister, ein Führer und Anleiter. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 2

Adjutor meus, monitor, præmonstrator.

Ad quem locum Guyetus observat & Plautum verbo *præmonstrare* docere usum.

MONSTRVM, a moneo, quicquid inusitatum ac præter naturam accidit, ein Ungeheuer / oder ein ungeheurigs / ungewöhnlichs und unnatürlichs Ding / Servius in 2. Æn. v. 680. MONSTRVM τῶν μίσων est & à monstrando, i. e. monendo *dicitur. Et refertur ad præsens ejus significatio.* Prodigium *vero est, quod in longum tempus dirigit significationem.* Hactenus vetus ille interpres. De *rebus* ac *personis* dicitur. *Monstrum hominis*, convicium in admodum deformem, Terent. Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 29. Et, *Aliquid monstri alunt*, es ist ein Hund dahinter begraben / Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 16. Vide Chiliad. *Immanissimum & fœdissimum monstrum*, Cic. in Pison. c. 14. ein ungeheures und greuliches Muster. *Monstri, ita me Dii amant, simile*, id est, prodigii, Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 42. Et Cicero de Arusp. resp. cap. 12 *Periculum ex aliquo monstro significatum cavere.* Idem Cicer. lib. 2. ad Quint. frat. Ep. 6 *de Cæsare monstra promulgarunt*, sie haben seltzame und ungewöhnliche Sachen von Cäsare ausgeben. Ruffinus non contemnendus auctor, lib. 2. Histor. Ecclesiasticæ *monstrum* vocat, quod sacerdotis Ethnici filia B. Macarii navi terram contingente furore correpta fuerit, discurrensque immane clamarit. *Quumque ad spectaculum*, inquit, *tam ingens monstri perbenunt ad navicularn*, &c. Nec aliter Ovidius lib. 7. Metam. v. 298

Viderat ex alto tanti miracula monstri.

Monstrum vocat, quod arte Medeæ Æson ex sene in juvenem recoctus esset. Juvenal. Sat. 2. v. 122

Scilicet horreres majoraque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum!

In bonam partem etiam sumitur apud Flor. lib. 1. cap. 6. vid. Gruter. ad Hist. Aug. p. 4. ¶ In illo Catulli Carm. 102, *sed tu cum Tappone omnia monstra facu*, videtur res turpis obscenaque significari. – Vide Scalig. ad eum locum; item Conjectaneis in Varron. p. 156. Aliis est περιλογεῖν, portentosa commenta de aliquo narrare. Vid. Philipp. Silv.

¶ Monstrosus, ut, *Partus monstrosus*, Lucan. lib. 1. v. 562. eine Mißgeburt. *Monstrosa lues*, Claudian. 2. in Eutrop. v. 549 *Conceptus monstrosiores*, Tertullian. de Anima c. 26. & *Quintilla monstrosissima*, Idem de Baptismo cap. 1. Sic &, *Oratio monstrosa*, seltzame und ungewöhnliche / unerhörte Worte / &c. Cic. 1. de Fin. cap. 17 conjungit *invidos, lucifugos, maledicos, monstrosos.* Sueton. Grammat. cap. 15 *vita scriptique monstrosus*, scil. Sallustius. ungeheuer.

¶ Monstruosus, idem. *Monstruosæ libidines*, Sueton. Calig. cap. 16. *Monstruosissima bestia*, Cic. 2. de Divinat. c. 32. Et, *Omnium, quæ monstra dicuntur, monstruosissimum*, Gellius lib. 17. cap. 10. extr. Prudentius in Laurentio v. 7 de Roma Christo dedita:

Nunc monstruosis idolis
Imponis imperii jugum.

¶ Monstrosè, & Monstruosè, adverbia. Cic. lib. 2. de Divin. c. 71 *Nihil tam incondite, tam monstruosè cogitari potest.* Ungeheuere / seltzame Dinge gedencken.

¶ Monstrifer, Plin. 4. cap. 30 *Monstrifera animalium effigies.*

Et, *Monstrifer tumultus*, Lucanus lib. 2. v. 3. *Monstrifer annus*, Claudian. 2. in Eutrop. v. 3.

¶ Monstrificus, idem, ut, *Monstrifica hominum ingenia*, hoc est, monstrosa, aut monstris res similes cogitantia, wunderseltzame Köpffe / so seltzame Dinge fürgeben / Plinius lib. 21. cap. 5.

¶ Monstrifice, wunderseltzamlich. Plin. lib. 28. cap. 11, *monstrifice repræsentare.*

¶ Monstrigĕnus, seu Monstrigëna. Avienus Descript. Orbis v. 789

Anæ monstrigenæ hostem licet inferat æstus
Fluctibus.

Monumentum, vide *Monimentum* supra.

MŌRA, dilatio, cunctatio, Verzug / Verweilung. Ter. in Andr. a. 5. sc. 6. v. 7 *Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam.* Ciceronis sunt: *Afferre, Inferre moram & impedimentum alicui. Injicere, interponere moram*, Verzug / Hinderung fürwerffen / einem in den Weg werffen. v. gr. lib. 1. de Inventione cap. 9 *Ne, si diutius in hoc consliterimus, moram atque impedimentum reliquis præceptis intulisse videamur.* Idem pro Cæcin. c. 2 *Sperarunt id, quod adsecuti sunt: se injecturos bobus caussam deliberandi, & judicandi justam moram.* Et principio 10. Philippicæ: *Ne minimam quidem moram interposuisti, quin quamprimum* &c. *Moram facere*, aufziehen / verziehen. Livius lib. 31. cap. 32 *Nullam dimicandi moram facturus.* Sic *nectere moras*, Senec. 3. de Ira cap. 39. *Trahere moras*, Virgil. 10. Æn. v. 888. *Tollere moram*, Quintil. lib. 4. c. 4. Et, *Rumpere, pellere moras*, poetica sunt. *In mora esse alicui*, Terent. Andr. a. 3. sc. 1. v. 9. einen auffhalten. *In me mora est*, es fehlet an mir / Terent. in Andr. act. 2. sc. 5. v. 9. *In me mora non erit ulla*, Virg. 3. ecl. v. 52. *Sine mora*, ohne Verzug / ohne Verhinderung. *Per hunc nulla est mora*, Ter. Andr. act. 3. sc. 4. v. 14 dieses halben hat man sich keines Verzugs oder Hinderung zu befahren. *Moras orbium*, id est rotarum, Apulejus lib. 3. Floridorum: *Moram ætatis*, dixit Petronius. *Longæ*, inquit, *ætatis moram tremulus sociis cœpit accusare.* ¶ Eleganter & figurate *Mora* dicitur ipse homo, qui aliquam rem remoratur. Livius lib. 23. cap. 9 *Restituendæ Romanis Capuæ mora & impedimentum tues.* Vetus Poeta apud Senecam Suasor. 2

Ite triumphantes, belli mora concidit Hector.

Et Seneca Troad. v. 114

Columen patriæ, mora fatorum.

Ita Florus Antonium, *Scopulum, & moram, & nodum publicæ securitatis* appellat, lib. 4. cap. 9. Prudentius Hamartig. v. 211

Pugnæ nodumque moramque.

¶ Morula, diminut. eine kleine Weile / kurtzer Verzug. Augustinus Confession. lib. 11 cap. 15 *Præsens tempus ita raptim a futuro in præteritum tempus transvolat, ut nulla morula extendatur.* Et ejusd. libri cap. 23 *morula solis super terram.*

¶ Möror, morari, moram facere, retardare. verziehen / verzögern / auffhalten. Terentius in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 120 *Egomet convivas moror*, ich halte die Gäste selbst auff. Cicero Philipp. 5. cap. 9. extr. *Belli celeritatem morari.* Et 3 de Orat. c. 20 *Diutius morari*, länger auffhalten / verziehen. *Ne multum morer*, Idem Verr. 6. c. 46. damit ich nicht länger auffhalte. Et Plin. lib. 7. cap. 49 *Ne pluribus moremur in re confessa.* &c. *Non moror*, id est, non repugno, ich bin nicht darwider / ich bin deß zu frieden / Terentius in Eunuch. act. 3. sc. 2. v. 7. ¶ Aliquando morari etiam accipitur pro *curare*, vel *laborare.* Plaut. Aulul. act. 2. sc. 1. v. 47. *Nihil moror magnas istas dotes dapsiles.* i. e. nihil curo, nihili facio. *Nihil moror rationes tuas*, nach deinem Bedencken frage ich nichts. Et Livius lib. 3. cap. 54 *Nihil ne ego quidem moror, quo minus decemviratu abeam.* Pro quo vulgo dicunt, *Nihil curo.* Horat. lib. 1. Sat. 4. v. 13

Scribendi recte: nam ut multum, nil moror.

Et lib. 1. Epist. 15. v. 16.

- - - *nam vina nihil moror illius ora.*

Plautus Capt. Prol. vers. 19 *Alieno uti nihil moror.* ¶ NIHIL VOS MORAMVR PATRES: Formula qua mittebatur Senatus, apud Capitolinum in Antonino. ¶ *Morari cum aliquo*, est vivere, agere, conversari cum aliquo. Seneca Epist. 32 *Ab omnibus sciscitor, qui ex istâ regione veniunt, quid agas, ubi & cum quibus moreris.* Idem Epist. 2 *Primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari:* id est, non in plura diversaque vota cupiditatesque externarum rerum distrahi, sed sibi constare, sibi similem semper, atque æqualem esse. Horatius id, *secum esse* dixit lib. 2. Satyr. 7. v. 112

Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere, teque ipsum vitas fugitivus & erro.

Corn. Nepos Catone cap. 2. *Morari alicubi.*

¶ Aliquando expectare significat. Cicero lib. 12. famil. epist. 15 *Diutius morari, aut expectare præsidium non necesse habui.* ¶ Morari, etiam pro delectari ponitur; sicut & *Tenere.* Horatius lib. 1. Epist. 14. v. 6 *Me quambis Lamiæ pietas & cura moratur.* Item Epist. ad Pisones de Poetic. v. 321

Valdius oblectat populum meliusque moratur.

¶ Moratio, Verweilung / Verzug. Vitruvius lib. 9 c. 4 *morationibus impediri.* Et mox: *Faciunt ea stellæ regressus & morationes.*

¶ Morator. *Morator publicæ commodi*, Livius lib. 2. cap. 44.

¶ *Moratores* olim appellati rabulæ quod morarentur caussas. Vide Cujac. lib. 4. observat. cap. 40. *Moratores forenses* Ammianus dixit lib. 30. cap. 10. pag. 448. ex verisima emendatione Lindebrogii, quem ibi vide: vulgo, etiam Valesii, legunt oratores.

¶ Moramentum. Apulejus Florid. lib. 4 *His moramentis qui volunt debitari, advectorem sibimet equum deligunt.* Pro mora & impedimento.

¶ Moratim, tarde, mit Weile. Solinus cap. 3. (al. 9) pr. *ut moratim insularum omnium oras legamus.*

Composita.

¶ Commorari, verharren / warten / verziehen. Cic. lib. 3. fam. epist. 5 *Fuit mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum.* Et, *In vita misera commorari* Idem ad Quint. Frat. lib. 1. ep. 3. Et de Senect. cap. ult. *Ex hac vita ita discedo, tanquam ex hospitio, non tanquam e domo. Commorandi enim natura diversorium nobis, non habitandi dedit.* Sic, *Pluribus verbis in re aliqua commorari*, viel Wort von einem Dinge machen / pro Cluentio cap. 19. Activa forma *commorare*, Plinius dixit lib. 19. c. 6. extr.

¶ Commoratio, Verbleibung / Wohnung. Cic. 6. ad fam. epist. 19 *Amœnitas illa commorationis est, non diversorii.*

¶ Dēmŏrari, auffhalten. *Diutius aliquem demorari*, Cic. de orat. lib. 2. c. 58. *Detinere & demorari aliquem*, lib. 12. fam. epist. 15. Et Silius lib. 10. v. 289 - - *Quid enim te demoror ager, Lentule, conquestu?*

¶ Immŏrari, moram trahere, diutius in re aliqua morari, beharren. *Immorari honestis cogitationibus*, mit guten Gedancken umgehen / Plin. lib. 1. epist. 8. Et Columella lib. 8 cap. 5 de gallinis incubantibus: *Fixus ponendus est cibus, ut satura studiosius nidis immorentur.* auffm Nest bleiben. Et, *terrenis immorari* (puta, exemplis, quæ iis opponuntur, quæ de cælo sumimus) Quintilianus lib. 2. cap. 16.

¶ Rēmŏrari, retardare, hindern / hemmen / auffhalten. Terent. in Andr. a. 4. sc. 3. extrema: *Ne quod vestrum remorer commodum*, auff daß ich euch keinen Nutz hemme oder verhindere. Cicer. pro Leg. Man. c. 14 *Hæres, qua cæteros remorari solent, non retardarunt.*

¶ Rĕmŏra, nomen, retardatio. *Remoram facere*, auffhalten / Plaut. Pœnul. 4. sc. 2. v. 106. & Lucilius.

¶ Rĕmora, piscículus, navem retinens, ein Schuffheber / Schneckfisch / Vide *Echeneis.* ¶ *Remoræ* etiam dicebantur aves infelices, & quæ auspicium impediebant, sive remorabantur, Scal. in Conject.

¶ Remoratio: &

¶ Remorator, ac

¶ Remoratrix, ex veteri Glossario, quod Cyrilli inscribitur, desumta sunt, quo istud ἀναστροφή, διατριβή, illud περιλυτής hoc περιλυτρος, latine vertitur.

MŌRA, μόρα sive μοῖρα: Ordinatio hominum militaris apud Lacedæmonios ex 500 vel 700 vel 900 militibus. Diodorus lib. 15 τὴν δὲ μοῖραν ἀναπληροῦσιν ἄνδρες πεντακόσιοι. *Moram implent viri quingenti*, vid. *Meurs.* lib. 1. Lect. Atticar. cap. 15. Nepos Iphicrate cap. 2 *Hoc exercitu Moram Lacedæmoniorum intercepit: quod maximè tota celebratum est Græciæ.* Vide Plutarch. in Pelopidâ p. 286. Nomen, à μείρω partior est: Sicut à φθείρω φθορά. Vide Etymologicum, & Interpretes Nepotis.

MORBVS, habitus corporis contra naturam, imbecillitas, ægrotatio, invaletudo, affectio alicujus membri à præveniente exciata caussa, lædens ejus actionem, Leibs-Schwachheit / Kranckheit. *Morbi supplicia luxuriæ*, Seneca Epist. 95, ubi 11 latius exponit. *Morbo ægrum esse*, Cic. 1. Catil. cap. 13. Et, *Morbo affligi*, Idem in Pison. c. 35. *Cadere in morbum*, 1. Tuscul. cap. 32. *Incidere*, lib. 13. fam. ep. 30. Item, *Implicari morbo*, Livius lib. 5. c. 31. &, *in morbum*, Nepos Agesilao extremo. Adde, *in morbum delabi, Morbo affici, corripi: Morbo tentari, nancisci morbum:* mit einer Kranckheit anaestossen werden. Cic. passim. cujus & *Laborare morbo* est, 1. de Finib. c. 18, kranck seyn. *Morbus aggravescit, ingravescit*, Cic. 1. in Catil. cap. 13. die Schwachheit nimmt überhand. *Morbus amplior fit, augetur*, Terentius in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 50. 54. *Morbo levari*, der Schwachheit Linderung fühlen. *Morbum depellere*, Cic. 7. fam. epist. 27. & *Morbos curare, Morbis mederi*, heilen. *Morbo explicari*, gesund werden / vide *Plico. Venienti morbo occurrere*, Pers. satyr. 3. v. 64. Et Cicero ex Eurip. Tuscul. 3. cap. 25 *Mortalis nemo est quem non attingat dolor morbusque.* Cornelius Gallus: *Non intellecti nulla est curatio morbi.* Item, *Morbus acer & durus*, eine harte und schwere Kranckheit / Plaut. Men. act. 5. sc. 2. extr. *Morbus tenax*, Sueton. Claudio cap. 2. anhaltende Kranckheit. *Morbus cæcus*, cujus caussas neque Medici ipsi possunt perspicere, apud Columell. lib. 1. c. 5. *Anniversarii morbi & certo tempore recurrentes*, die einen jährlich zu gewisser Zeit anstossen / Sueton. August. cap. 81. *Morbus patrius, hereditarius*, qui parentum vitio obingit. Eine angeerbte Kranckheit. Plin. lib. 1. epist. 12 *Tertio & tricesimo anno pedum dolore correptus est. Patrius hic illi. Nam*

plerum-

plerumque morbi quoque per successiones quasdam, ut alia, trahuntur. Caussam Aristoteles aperit Problem. 22. Sect. 4. *Morbo obire*, an einer Kranckheit sterben / Idem Sueton. Claudio cap. 1. Et, *Morbus regius*, Celsus lib. 3. c. 24. die Geelsucht. *Morbos animi, inveteratæ vitia* Seneca vocat Epist. 85 p. 355, & ab affectibus distinguit Epist. 75. Sallust. in Cicer. *Gravior, & iniquo animo maledicta tua paterer, M. Tulli, si te scirem judicio magis, quam morbo animi, petulantiâ istâ uti.* Horat. 2. Serm. sat. 3. v. 121

Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.

¶ Morbidus, morbo infectus, morbo obnoxius, siech / gebrechlich. *Apes morbidæ*, Varro 3. de re rust. c. 16. *Morbidum corpus profluvio sanguinis exonerare*, Plin. lib. 8. c. 26. Versus proverbialis: *Morbida fallit pecus totum corrumpit ovile*, &c.
ein räudig Schaaf macht die gantze Heerde räudig.

¶ Morbosus, morbo obnoxius, valetudinarius, ungesund / gebrechlich / ut *Jucundi soli morbosi sunt*, Cic. Tusc. lib. 4. cap. 24. extr. *Servus morbosus*, Cato cap. 2. extr.

¶ Morbilli, qui Plinio *Vari* sunt, Græcis ἐξάνθημα, pustulæ, in summâ cute extuberantes, pueritiæ admodum infestæ, *albæ*, sed in ambitu *rubræ*, die Masern. *Affligi morbillis*, an den Masern krank liegen. *Varioli*, vel *papulæ*, die Blattern / oder Pocken. Sic enim infantum & puerorum morbos hosce discernere Medici solent.

¶ Morbonia, fictum, & proverbiali sermone tritum vocabulum. Nam cum imprecari alicui male vellent; *Morboniam* eum *abire* jubebant, i. e. *in malam crucem.* Suetonius Vespasiano cap. 14 *Trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quærentemque* QVIDNAM AGERET, *aut* QVO ABIRET, *quidam ex officio admissionis simul expellens*, ABIRE MORBONIAM *jusserat.* Xiphilinus dum id ponit, *is κόρακας* vertit. Quod nos: Geh an Galgen. Similiter Itali cui male volunt, morbum imprecantur, quod ad Sueton. Torrentius observat.

MORDEO, momordi, mordēre, est dentibus lædere. *Canes & latrare & mordere possunt*, Cicer. pro Rosc. Amer. c. 20. *Mordere frenum*, vide *Frenum.* ¶ 2. Detrahere est & calumniari. Terent. Eun. a. 3. sc. 1. v. 21 *Invidere omnes mihi, mordere clanculum*, id est, detrahebant, sie mißgunten mirs alle / und stachen heimlich auf mich. *Morderi falsis opprobriis*, Horatius dixit lib. 1. epist. 16. v. 38. *Jam dente minus mordeor invido*, ich werde jetzt nicht mehr so geneidet / Idem lib. 4. Carm. od. 3. ¶ Cicero ad Attic. lib. 11. epist. 7. extr. *In bonam partem accipiam, si qua sint in tuis literis, quæ me mordeant*, hoc est, quæ molestia me afficiant, mich verdriessen könten. Terent. Eun. a. 3. sc. 1. v. 55 *Par pari refero, quod illam mordeat.* Et Cic. 4. Tusc. c. 20 *Morderi est optimum conscientiæ, post commissum facinus*, im Gewissen gebissen werden nach begangener Missethat. Utimur & eo verbo pro corrumpere, Horat. lib. 1. epist. 8. v. 5

oleumve momorderit æstus.

¶ Dicitur & de frigore, cum urit, sive affligit. Idem Horat. lib. 2. Sat. 6. v. 45

Matutina minus cautos jam frigora mordent.

Auson. Idyll. 14. princ.

Ver erat, & blando mordentia frigora sensu
Spirabat crocco mane rebecta dies.

¶ Horat. lib. 1. Oda 31 *Amnis mordet rura*, id est, radit, detrahit ripis. Reisset weg von Feldern.

¶ Morsus, ein Biß. ut, *Morsus serpentum*, Cicer. 1. Divin. cap. 10. & *Morsus viperinus*, 2. Tusc. cap. 7. ein Schlangenstich / Otterbiß. Ovidius 9. Metam. v. 384

A pecudis morsu frondes defendite nostras.

Propertius lib. 4. eleg. 9, 39 *morsu cruentare*, wund beissen. *Non inest remedium adversus Sycophantæ morsum*, Vide Chiliad. *Acer morsus doloris*, Cic. lib. 2. Tusc. cap. 22.

¶ Morsiuncula, dimin. Plaut. in Pseud. act. 1. sc. 1. v. 65 *molles morsiunculæ.* Et Apulejus lib. 8. p. 211 de formicis: *numerosis & continuis morsiunculis inhærentes.*

¶ Morsicare, frequent. Apulejus lib. 7. p. 197 *ore improbo compulsat ac morsicat.*

¶ Morsicatim, adv. Varro ap. Non. *Labellis morsicatim ludunt.*

¶ Mordax, beißig. *Homo mordax*, detractor, der um sich beisset und verleumbdet. *Lacerat mordax Memmius*, Cic. de orat. lib. 2. cap. 59. Et Horat. lib. 1. Carm. od. 18 *Solicitudines mordaces* dixit, Sorgen so da beissen und qvälen. *Curæ mordacissimæ*, Augustinus Confession. lib. 7. cap. 5. sub finem. *Verum mordax*, die bittere Warheit. Persius Satyr. 1. v. 107

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas?

¶ Mordacitas, das Beissen. Plin. lib. 21. cap. 15. fin. de urticis: *Mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur.* Et Palladius lib. 2. c. 16 *Ne germen extinguat ex multo melle mordacitas.*

¶ Mordaciter, adverbium, beißig. Macrob. lib. 7 c. 3 *Ait inimus ille mordaciter.* Comparativo usus Lactantius est lib. 5. c. 2 *Alius eandem materiam mordacius scripsit.*

¶ Mordicus, adv. mit den Zähnen / feste / ὀδάξ, ut, *Mordicus tenere.* Cic. in Acad. 4. c. 16 *Perspicuitatem mordicus tenere debemus.* feste drob halten. *Mordicus arripere*, Plaut. Curc. a. 5. sc. 2. v. 7. mit den Zähnen ergreiffen. Apulej. lib. 3. de A. A. *Mox alium, pedibus meis mordicus inhærentem, per scapulas ictu temperato, perimo.* Horatius lib. 1. Satyr. 8. v. 27

— — — pullam divellere mordicus agnam.

¶ Mordicitus, aliud adverbium. Apulej. lib. 3. sub fin. *mordicitus adpetens.* Ita Elmenhorst. & Pricæus. Alii *mordicibus*, quod jam explicandum sequitur.

¶ Mordices, pro dentibus, ut, Catullus, *nutrices* pro mammis, videtur posuisse Plautus illo Aulul. *Asini me mordicibus scindant, boves incursent cornibus.* Ita *mordicibus appetere* Apulejus lib. 3. de Asino p. 140, ubi alii *mordicitus* legunt, ut prædictum: alii *mordicus.* Vid. Taubm. ad Aulul. act. 2. sc. 2. v. 57. & Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 344.

Composita à *Mordeo.*

¶ Admordere, anbeissen / abnagen. *Admorso signata in stirpe cicatrix*, Virg. 2. Georg. v. 379.

¶ Commordere, beissen. *Commorsi à cane, rabiem sentiunt*, Plin. lib. 24. c. 11. Et Seneca de Vitâ beata c. 21 *Gemite, & infelicem linguam bonorum exercete convicio, instate, commordete*, &c.

¶ Commorsicare, frequent. Apulej. lib. 7. p. 195 *totum me commorsicat.* Vide integra verba supra in *Equus*, sub fin.

¶ Demordere, morsu auferre, abbeissen. Persius Satyra 1. v. 106 *Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.* Hoc est, scribit incogitanter, & negligenter. Qui enim intenti & cogitabundi quippiam scribunt, vel ungues *demordendo*, vel caput *scabendo*, cogitandi atque emendandi moram sibi sumunt. Horatius, *Vivos rodere ungues*, dixit lib. 1. Satyr. 10. v. 71.

¶ Demorsico. Apul. lib. 3. de A. A. p. 140 *Rosis tantum demorsicatis exibis asinum.*

¶ Præmordere, ex Plauti Trigeminis adfert Gellius lib. 7 c. 9 his verbis: *Idem Plautus in Trigeminis non* præmordisse, *neque* præmemordisse *dixit, sed* præmorsisse. NI FVGISSEM, *inquit*, MEDIVM, CREDO, PRAEMORSISSET. von vernen abbeissen.

¶ Remordere, wieder beissen / wieder bekümern und wehe thun. *Quando hæc te cura remordet*, Virg. 1. Æn. v. 261. Lucret. lib. 3. v. 840

Præteritis admissa malis peccata remordent.

MORĒTVM, quodvis intritum. Veteres Glossæ: *moretum*, ῥέμμα. Ovidius 4. Fastor. v. 367

Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum.

Vide Scalig. itemque Taubm. & Salmas. Exercit. Plinian. p. 379 ad illud carmen quod *Moretum* inscribitur, & Virgilii, quanquam ejus non est, nomine vulgo præscribitur. Donatus &

¶ *Moretarium* dixit pro *moreto.* Vide & post *Mortarium.*

Morior, vide mox sub *Mors.*

Morio, onis, fatuus, vide sub *Morus.*

Morosus, vide in *Mos.*

Morphea, Vide *Vitiligo.*

MORS, excessus e vita, *extremus vitæ dies, supremus dies*, mutatio loci, non animæ exstinctio, der Todt / tödtlicher Abgang / das Absterben. Cicero sic definit: *Discessus animi à corpore, dissolutio, migratio, commutatioque vitæ. Migratio in eas oras, quas, qui è vita excesserunt, incolunt. Finis vitæ miseræ*, in Tusc. 1. c. 9. & 41. *Extremum omnium rerum*, lib. 6. famil. epist. 21. Et Horat. lib. 1. Epist. 16. extr. *ultima linea rerum.* Sed rectius Christiani definiunt:

Securus morte est, qui scit se morte renasci,
Mors ea non dici, sed nova vita potest.

Quem versum pie & eleganter Germani reddunt, wol sterben / ist nicht verderben / id est, Mori piè non est interire. *Mors turpis, immatura, honesta.* Cic. pro Quintio cap. 15 *Honesta mors sæpe vitam exornat, vita turpis ne morti quidem honestæ locum relinquit.* At, *Consciscere sibi mortem*, Cic. lib. 7 epist. 3 sich selbst entleiben. *Mortem appetere, mortem occumbere*, sterben. Cicero lib. 1. Tusc. Quæst. cap. 42. extr. *Qui pro patria mortem non dubitaret occumbere.* Idem lib. 4. epist. 7. ad Marcellum: *ei oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quam in externa atque aliena loca.* Sic & *mortem obire.* Cic. in 5. Philipp. cap. 17 *Macedo Alexander, quum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, tertio & tricesimo anno mortem obiit.* Et, *Morte extremum diem conficere*, Idem de finib. lib. 3. extrem. *Vitam cum morte commutare*, Servii est locutio ad Ciceronem lib. 4. fam. ep. 5. Et, *Ad mortem dare*, id est occidere, Plaut. Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 177. Nævius in Plauti Epitaphio apud Gell. lib. 1. cap. 24. *Postquam est morte datus Plautus comœdia luget.* *Morte* dixit pro *morti.* Lactant. de opif. cap. 4. *Mors sequela morborum est*, Et, *Morte immaturâ multari*, ibidem. *Mors quasi saxum Tantalo, semper impendet*, Cic. lib. 1. de Fin. c. 18. Lucan. lib. 8. v. 395 *Mors ultima pœna est, Nec metuenda viris.* Senec. in Theb. v. 151

Ubique mors est, optimè hoc cavit Deus:
Eripere vitam nemo non homini potest:
At nemo mortem, mille ad hanc aditus patent.

Martial. lib. 2. Epigr. 59

Ipse jubet mortis te meminisse Deus:

Mors bona, lenis & facilis: *Mors mala*, difficilis ac dura. Vide

Bonus, Malus. *Mors voluntaria* illicita, vid. Augustin. lib. 1. de C. D. cap. 17. & ibi Coquejus pag. 62. 63. *Mors pura* eorum vocabatur, qui ense occidebantur. Eustathius in Odyss. X. Nam, uti hodie, ita olim etiam, honestum censebant, gladio perire; inhonestum, laqueo. Isidorus lib. 2. Origin. cap. 2 *Tria sunt genera mortis; acerba, immatura, naturalis: acerba infantum, immatura juvenum, naturalis senum.*

¶ *Suâ morte mori* dicitur, qui non ipse sibi fabricatus est mortem, sed natura & fato, ut Cicero loquitur, obiit. Sueton. in Cæsare extremo: *Neque sua morte defunctus est.* Seneca Ep. 69. extr. *Bellaves est mori sua morte*, Idem est *die sua mori* in veteri Epigr.

Inviolatus artus
Die suâ peremtus
Hoc situs est in agro.

Eines natürlichen Todes sterben. Tacitus 6. Annal. cap. 10 *Per idem tempus L. Piso Pontifex, rerum in tantâ claritudine, fato obiit*, i. e. suâ morte.

¶ Mortes plurale etiam usitatum. Cic. 1. Tusc. c. 48 *Claras mortes pro patria oppetita.* Et lib. 2. de Finib. cap. 30 *Præclaras mortes sunt imperatoria.* Virg. 10. Æn. v. 854

Omnes per mortes animam sontem ipse dedissem.

Id est, Per omnia mortis genera. Sæpius ita Tacitus. Gargonies apud Senecam Suasor. 7. extr. *Juba & Petrejus mutuis vulneribus concurrerunt & mortes fœneraverunt.* Inter cœnandum Cæsar interrogatus, quænam mors esset optima, ἀπροσδόκητος, respondit, hoc est, *inexspectata*, Plutarchus. Vide & Suet. Cæs. cap. 82. extr. Conf. Plin. lib. 7. cap. 53.

¶ Morta, una Parcarum: Gellius lib. 3. cap. 36. Vide & infra in *Parca.*

¶ Mŏrior, mortuus sum, mori, diem suum obire, sterben. Cicero lib. 6. fam. ep. 3 *Mori nemo sapiens miserum dixit*, sterben hat nie kein Verständiger für Elend gehalten. Idem de Senect. cap. 23 *Æquissimo animo moritur sapientissimus quisque, stultissimus iniquissimo.* Et, *Mori ex vulnere*, Pollio Ciceroni lib. 10. fam. ep. 33. Et Plautus in Bacchid. act. 4. sc. 7. v. 18 *Quem dii diligunt, adolescens moritur.* Sic de verbo expressit *Menandri* illud: Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν, ἀποθνήσκει νέος. Seneca in lib. de brevitate vitæ cap. 7 *In tota vita discendum est mori.* Et ibidem: *Quid est nobis, hominem mori, cujus tota vita nihil aliud, quam ad mortem iter est?* Idem Epist. 24 *Quotidie morimur, quotidie enim demitur pars vitæ; & nunc quoque cum crescimus, vita decrescit.* Proverbii speciem habet illud Virgilii Ecloga 3, *Et si non aliqua nocuisses, mortuus esses.*

¶ *Moriar* jurandi verbum, quemadmodum, *Dispeream*, Cicer. ad Attic. lib. 8. ep. 6 *Moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset*, ich sey des Todes / oder der Todt hole mich.

¶ Mortuus, todt / gestorben. Cicero de clar. orat. cap. 11 *Concidit mortuus veneno*, puta Themistocles, ex falsa Clitarchi sententia. ¶ Et in Pison. cap. 36 *Exsanguis & mortuus concidisti*, todt niederfallen. *Mortuo verba facere*, Terentius in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 26. Et, *Excitare aliquem a mortuis*, Cicer. 1. de orat. c. 57. Cæsar, Athenienses cum post multa delicta in deditionem ultro venissent, *servari a mortuis* dixit, id est, propter majores, eorumque gloriam & virtutem ἔτι καὶ, inquit, ἀναμαρτήτους ὑπὸ τοιούτων σώζεσθαι; ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀνθρώπους καὶ ἀλλὰ πολλὰ δίκαια τὴν τῶν ἀρετὴν αὐτῶν, cum omnibus ipsis injuriis remissis parceret. Dion.

¶ Mortualia, neniæ, præficarum carmina, Plauto Asinar. act. 4. sc. 1. extr. Vide Scalig. Conjectan. in Varron. p. 142. ¶ Nævius *mortualia* appellat vestimenta, quæ in luctu sumebantur. ¶ *Mortualia Glossaria* Cato appellavit Philosophos, quod res terras & inanes ac frivolas, & similia præficarum carminibus, quæ unde voces essent, differerent, Gellius lib. 18. c. 7. Sed plures ibi *mortuaria* legunt. Hi vero

¶ Mortuarius eodem modo interpretantur, quo alii *Mortualis.*

¶ Mŏribundus, non qui similis morienti est, sed qui moritur, ein Sterbender. Sic Livius lib. 2. c. 20 *Moribundus Romanus, labentibus super corpus armis, æternum defluxit.* Prudentius lib. 2. adverss. Symmach. v. 136

— — — quantum moribundus & æger
Corporis ac vitæ volucris sibi poscere usus.

Vox moribunda, Statius 8. Theb. v. 643. *Hostia moribunda cecidit*, Virg. 3. Georg. v. 488.

¶ Morticīnus, a, um, θνησιμαῖος, quod absque amissione sanguinis vitam mittit; ut *morticina carnes*, von Aaß / quæ & absolutè *morticina* vocantur, Græcis κρεάτεια. Varro lib. 6. de LL. *Scortea ea quæ ex corio & pellibus sunt facta. Inde in aliquot sacris ac sacellis scriptum habemus:* NE QVID SCORTEVM ADHIBEATVR, NE QVID MORTICINVM ADSIT. Hoc Ovidius in Fastis ita expressit & interpretatus quasi est lib. 1. v. 629

Scortea non illi fas est inferre sacello,
Ne violent puros exanimata Deos.

Veteres Glossæ, *Morticina*, Θνιάσιμα. Vetus interpres Bibliorum Levit. cap. 22. v. 8 *Morticinum aut captum a bestia non comedent.* Ita & aliis locis. Et Tertullianus Apologet. cap. 9 *Suffocatis & morticinis abstinemus.* ¶ Erat & *morticinus* convicium in homines tetros, & exsangui, sive cadaverosâ, ut Terentius vocat, facie. Plaut. Persa act. 2. sc. 4. v. 12 *Non hercle si os præciderim tibi, metuam, morticine.* Observat Scaliger ad supracitatum Varronis locum in Conject.

¶ Moriturire, quo verbo Ciceronem usum, testis est D. Augustinus in Grammat. de verbis meditativis agens.

Composita à *Morior.*

¶ Commŏri, simul cum aliquo mori, mit sterben. *Eam commorientes Plautus fecit fabulam*, Terent. Prol. Adelph. De gallorum pugnacitate Plin. lib. 10. c. 21 *Nec finis sæpe commorientibus.*

¶ Dēmŏri, idem quod simplex *mori*, hinsterben / wegsterben. Cic. 4. in Verr. cap. 30 *Cum esset ex veterum numero quidam senator demortuus.* Livius lib. 5. c. 31 *in demortui locum sufficitur.* Idem lib. 9 cap. 34 *demortuo collega.* ¶ 2. Plauto est valde amare, ut *Depereo.* Mil. Glorios. a. 4. sc. 1. v. 23 *Ea demoritur* &c. & sc. 2. v. 49 *qua te demoritur.*

¶ Emŏri, ut simplex. Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 18 *Emori cupio.* Cic. in off. lib. 3. cap. 32 *Aut vincere aut emori.* Idem in Parad. 2 *Quorum laus emori non potest.*

¶ Inēmŏri, idem quod *immori.* Horat. Epod. 5. v. 34 *Inemori spectaculo*, id est mori in spectaculo, vel ex spectaculo cibi.

¶ Superēmŏri, super quo mori. Plin. lib. 10. cap. 2 de Phœnice ave: *Senescentem casia thuriaque surculis construere nidum, replere odoribus & superemori.*

¶ Immŏri, über etwas sterben. Horat. lib. 1. epist. 7. v. 85

Immoritur studiis, & amore senescit habendi.

sich zu tode geitzen / oder darüber alt werden. *Immori ferro*, Seneca Herc. Oet. v. 869. *Immortua reliquiæ conjurationis*, id est, mortuæ vel exstinctæ, Cic. lib. 1. epist. 14. ad Attic.

¶ Intermŏri, gantz ersterben / vergehen. *Intermoritur officium alicujus apud aliquem*, Bithynicus Ciceroni lib. 6. epist. 16. famil. *Memoria intermortua*, id est, abolita, Cic. pro Mur. c. 7. Suetonius Nerone cap. 42 *Diu & sine voce & prope intermortuus jacuit.* ¶ Plinio *intermori* non plane mori est, sed animo linqui ac exanimari. *Vituli*, inquit lib. 32. cap. 10, *marini adeps instillatur naribus intermortuarum vulvæ vitio.*

¶ Præmori, ante mori. Ovid. epist. 8. extrema:

Aut ego præmoriar primoque extinguar in ævo,

vor / zuvor oder ehe sterben. *Pudor præmortuus*, Livius lib. 3. extrem.

Derivata à *Mors.*

¶ Mortalis, e, contrarium æterno. *Vita mortalis*, Lucret. lib. 3, 882. das zeitliche oder sterbliche Leben. *Corpora mortalia*, Cic. de Senect. cap. 22. Horat. de arte v. 68. *Mortalia facta peribunt.* Virg. Æn. 9. v. 95 *Mortalique manu facta immortale carina,*

Fas habeant?

Ubi eleganter Servius: *Non possunt æterna esse, quæ ab hominibus facta sunt. Nam sicut animi facta immortalia sunt, ita corpora pereunt.* Lactantius lib. 7. c. 15 *Nihil est humanis viribus elaboratum, quod non humanis æquè viribus destrui possit: quoniam mortalia sunt mortalium opera.* Et, *Mundum mortalem fecit Pronœa*, Cic. de natur. Deor. lib. 1. cap. 8. extr. vergänglich. Ovid. lib. 3. Trist. eleg. 7. v. 44

Nil non mortale tenemus
Pectoris exceptis, ingeniique bonis.

¶ *Vulnus mortale*, Virgil. lib. 12. v. 797. ubi Servium consulas, non uno modo interpretantem. Comparativo usus est Plinius lib. 36 cap. 15 *aliquid ipso homine mortalius.*

¶ Immortalis, e, unsterblich / unvergänglich / ewig / ut, *Mens, anima immortalis.* Cicero de legib. lib. 2. cap. 11 *Animi omnium immortales sunt, sed fortium virorum divini.* Idem pro Balbo cap. 17 *Memoria immortalis.* Et Sallust. Jugurth. cap. 85. extr. *Nemo unquam ignavia immortalis factus est.* Horat. lib. 4. Carm. od. 7 *Immortalia ne speres, monet annus, & almum*

Quæ rapit hora diem.

Immortales gratias agere, Cic. lib. 10. fam. ep. 13.

¶ *Immortales* milites Persarum, quorum numerus (decem millia erant) ita conservabatur integer, ut perpetuo novi sufficerentur iis, quos casus aut mortalitas interceperat. Vid. Curtius lib. 3. c. 3. n. 13. Herodot. lib. 7. c. 83.

¶ Mortalis, substant. *homo.* Cic. de Arusp. R. c. 26 *Unus omnium mortalium, sine ulla dubitatione deterrimus.* Et Sallustius Catil. cap. 12 *nostri majores, religiosissimi mortales* &c. Declam. Anteq. iret in exil. *Miserrimi mortalis casum subire.* zum elendesten Menschen werden.

¶ Mortalitas, mors, finis. Cic. de nat. Deor. lib. 1. c. 10. extr. *Omne quod ortum est, mortalitas consequitur*, was einen Anfang hat / drauff folget auch ein Ende. *Mortalitate intercipi*, Plin. lib. 10. Ep. 50. ¶ Mortalitas, *mortalis vitæ conditio*, Sterbligkeit / das vergängliche Wesen dieses Lebens. Plin. lib. 35. cap. 11 *exuere mortalitatem.* ¶ Pro ipsis hominibus *mortalitatem* dixit idem Plinius lib. 2. cap. 12. *In Luna*, inquit, *venefica arguente mortalitate, & ob id crepitu dissono auxiliante* &c. Curt. lib. 8. cap. 4 *Omnium tamen oculos convertit in se* (Roxane,) *maxime Regis, minus jam cupiditatibus suis imperantis inter fortunæ obsequia, contra quam non satis cauta mortalitas est.*

¶ Mor-

¶ Mortaliter. Augustinus Enchirid. c. 64 *Filii Dei, quamdiu mortaliter vivunt, cum morte confligunt.*

¶ Immortalitas, immortalis vitæ conditio. das ewige Leben / Unsterbligkeit. Terentius in Andria act. 5. sc. 5 *Mihi immortalitas parta est, si nulla ægritudo huic gaudio intercesserit*, ich bin im Himmel / mir ist nun ewig geholffen / &c. Cicero de Senect. cap. 20 *Non est lugenda mors, quam immortalitas consequitur*, dieweil auff den Todt ein ewiges Leben folget / ist er nicht zu betrauren. *Mandare, commendare immortalitati*, Cic. pro Dom. c. 29. verewigen. *Socratis sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit*, Cic. de orat. lib. 3. cap. 16. Pluralem suum quoque Cicero fecit lib. 3. Nat. Deor. c. 18 *Vide igitur*, inquit, *ne virtutibus hominum isti honores habeantur, non immortalitatibus.*

¶ Immortaliter. Cicero ad Quint. frat. lib. 3. Epist. 1. c. 3 *Quod scribu, te a Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo.*

¶ Mortifer, & Mortiferus. *Cum in manibus jam mortiferum illud teneres poculum*, Idem 1. Tuscul. c. 29 extr. de Socrate. *Mortifera potio*, Quintil. lib. 7. cap. 3. ein Gifftrunck. *Vulnus mortiferum.* Liv. lib. 2. c. 47 *mortifero vulnere ictus.* Et, *insanabilis & mortifera plaga*, Cic. pro Sextio cap. 19. *Mortifer æstus*, Claud. 3. Rapt. Pros. v. 237. *Dolor mortiferus*, Cels. lib. 4. c. 2.

¶ Mortiferè. Ut, *mortiferè ægrotare*, apud Plin. lib. 3. ep. 16.

¶ Denique, & verbum, *Mortificare, Mortificatio* Biblica magis, quam Latina sunt. *Mortificare*, tamen habet Prudent. καθημερ. 10. v. 101.

¶ Mortificus autem est etiam Valer. Maximi lib. 5. cap. 6. n. 1, *mortifico vulnere*, ut quidam legunt, etiam Cantelius: at Vorstius *mortiferò.*

MORTARIVM, ein Mörser / à *mortando*, quo verbo veteres usi pro conterere, Festus. Sed Scal. *mortarium* dictum putat, quasi *moretarium*: quod in eo tunderentur herbæ, unde moretum fieret. *Mortaria Cypria* Plinius 33. cap. 5. kupfferne Mörsel. *Mortaria aurea*, Idem lib. 34. cap. 11. *Lapidea*, ibidem cap. 18. ¶ 2. Mortarium etiam architectonibus dictum, quod subigitur ex calce, aut arena, aut marmorato. ¶ 3. Item locus ipse in quo teretur aut pinsereturr. Scaliger ad Moretum.

MŌRVS, Μωρός, morio, fatuus, insipiens. Plaut. in Trin. act. 3. sc. 2. v. 43 de amore. *Is hominum*, inquit, *mores morot & morosos efficit*, die Liebe macht närrtische Köpffe. Idem Milite act. 2. sc. 4. v. 17 *Ego stulta atque mom multum.*

¶ Morŏlŏgus, μωρολόγος, stultiloquus. Idem Persa act. 1. sc. 1. v. 50 *Nunc tibi morologus fio.*

¶ Mŏrio, ōnis, μωρίων, ein Narr. Augustinus epist. 28 *Quidam tanta sunt fatuitatis, ut non multum a pecoribus differant, quos* MORIONES *vulgo vocant.* Martialis lib 8. epigr. 13

Morio dictus eram: viginti millibus emi.

Et lib. 12. epigr. 95

Parvum basiat usque morionem.

¶ Hinc verbum *morari*, primâ productâ, finxit Nero, cum Claudium mortuum designaturus *morari desisse inter homines* diceret, dementiam ejus atque vecordiam irridens. Vide Suet. Nerone cap. 33.

MŌRVS, Dioscoridi cap. 181. μορία, συκάμινος, *arborum sapientissima*, ein Maulbeerbaum / Plin. lib. 16. cap. 25.

¶ Mōrum, mora, συκάμινον, *mori fructus*, Maulbeeren / μαυρὸν *nigrum*, Hor. 2. Serm. satyr. 4. v. 21

Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet.

¶ Sycomŏrus, συκόμορος, *ficus* est *Ægyptia, moro* quidem similis, sed pomum ex caudice pariens magnitudine *ficus*, Egyptischer Feigenbaum / Matthiolus. Vide Dioscor. lib. 1. c. 182.

MOS, consuetudo, institutum, disciplina, ritus, mores. Sitten / Gewonheit / Gebrauch. Festus, *Mos est*, inquit, *institutum patrium, pertinens ad religiones, cæremoniasque majorum.* Sic, *Mos est hominum*, Cic. de clar. Orat. c. 21. es ist der Leute Gewonheit und Weise. *More hominum evenit*, Terent. Andr. a. 5. sc. 6, 3. es ist nach gemeinen Lauff gangen. *Morus est*, wie der Brauch ist. Cicero in Verr. 3. c. 26. *Negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres.* Et, *moris antiqui fuit*, Plin. lib. 3. epist. 21. Et, *Ferarum more*, Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 109 wie das Vieh. *Meo more*, nach meiner Weise und Gewonheit. Plautus Trin. act. 2. sc. 2. v. 16 *Meo modo & moribus vivo.* Sic, *De more, Ex more, In morem*, nach Gewonheit. Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 280

Ex more imponens cognata vocabula rebus.

Et Virg. 1. Æn. v. 318

- - Humeris de more habilem suspenderat arcum.

Sic & *ad morem* dicimus, auff Art und Weise. Quintil. lib. 4. c. 1. p. 277 *ad morem actionum prosequuntur*, führen es durch wie rechte Sachen. Persius Satyr. 3. v. 31

Non pudet in morem discincti vivere Nacca.

In morem venire, Livius lib. 42. cap. 21. extr. auffkommen. *Mihi semper moris fuit*, Quintil. lib. 2. cap. 13. *Morem diu servatum esse*, Pomp. Mela lib. 3. c. 5. Et, *Romanarum epulis fides ac tibiæ adhibere, moris fuit*, Quint. lib. 1. c. 10. *Mores boni, mali, compositi, probati, lepidi, mites, perditi*, gute / böse / verderbte Sitten / Wandel. *Congruere cum alterius moribus*, Cic. de Amicit. c. 8. *Conveniunt mores*, Terent. Andr. 4. sc. 1. v. 13. meine und ihre Weise kommen überein. *Suis cujusque fingitur moribus fortuna*, Nepos Attico c. 11. *Mores alicujus oratione exprimere*, Cic. 2. de Orat. c. 43. ¶ *Morem gerere*, obsequi, zu willen seyn / propriè lenonis & meretricis esse censet Taubman. ad Plautum p. 16. 458. Terent. in Eunuch. 1. sc. 2, 108 *Mos gerendus est Thaidi. Morem gerere voluntati Regis*, i. e. obedire Nep. Datame cap. 4. *Animo suo morem gerere*, seinem Müthlein hoffieren. Plaut. Prolog. Amphitr. v. 131. *Ut mores sunt, ita fortuna respondet*, wie man sich hält / so hat man Glück / &c. Φθείρουσι ἤθη χρηστ' ὁμιλίαι κακαί, *Mores bonos colloquia inficiunt seu corrumpit improbus*, böse Gesellschafft verderbet gute Sitten / Menandri dictum, quod S. Paulus usurpavit. *Præfectus morum*, Corn. Nep. 22, 3. 2. hodie tales appellari amant Hoffmeister. ¶ Non raro *mores* pro virtutibus ipsis ponuntur. Propertius lib. 4. Eleg. ult. *Moribus & cælum patuit.* Et Manilius lib. 4. v. 18

- - - Moresque creati Et vitia.

Dionysius Cato in Distichis:

Maxima enim morum semper patientia virtus.

¶ *Mos* etiam jus est, consuetudine longâ, inveterato consensu populi introductum. Unde Cicero Topic. cap. 5, cum partes juris civilis recenset, *Morem* etiam nominat. Alibi *mores* dixit, ut in Orat. pro Cæcina non semel. *Jus sine scripto.* Imperator vocat Institut. ¶ Contra pro vitiis sumitur vox apud Tacitum 3. Histor. c. 72 *Propitius, si per mores nostros liceret, Dii.* Nempe, *mores* vivendi rationem notat, quæ vel præclara ac recta secundum virtutem, vel prava ac vitiosa est.

¶ Morātus, adjectiv. moribus præditus. Terent. in Hecyr. a. 4. sc. 4. v. 22 *Quid mulieris uxorem habes, aut quibus moratam moribus?* was hat sie für Sitten / führt eine Art an sich? *Bene, optime, male, pessime moratus.* Sic, *Bene morata & bene constituta civitas*, Cicer. de clar. orat. cap. 2. *Bene morati reges*, Idem lib. 2. offic. c. 12. ¶ Transfertur & ad alia. Ovid. lib. 15. Metam. v. 94

- - - placare voracis
Et male morati poterit jejunia ventris.

Plautus Asinar. a. 2. sc. 2. v. 10

Ita hæc morata est janua: extemplo janitorem
Clamat, procul si quem videt ire ad se calcitronem.

Sed istud Comicum est & joculare.

¶ Morālis, e, ut, *Philosophia moralis*, ἠθική, mores formans, sed ad mores pertinens. Seneca Epist. 80 *Philosophia tres partes esse dixerunt & maximi & plurimi auctores:* MORALEM, NATVRALEM, ET RATIONALEM. *Lex moralis*, Decalogus.

¶ Morigĕrare Plautus dixit Captiv. a. 2. sc. 2. v. 4, quanquam plures & hîc *morigerari* legunt, quemadmodum Cic. in Oratore c. 48 *Voluptati aurium morigerari debet oratio*, obsequi, satisfacere, die Rede soll nach dem Gehöre gerichtet seyn. ¶ *Morigerari alicui*, Suetonio Tiberio cap. 94, in turpibus est.

¶ Morigĕrus, adj. obsequens. gehorsam / zu Willen. Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 59 *Sen tibi morigera fuit in rebus omnibus*, zu willen und gehorsam seyn.

¶ Morigeratio, Afranii est apud Nonium pag. 2.

¶ Morōsus, qui moribus est difficilibus & fastidiosis, närrisch / wunderlich / mit dem es bald zu verderben ist. *Qui nimis exacte nimisque ad unguem fieri omnia postulat, ut aliquando obvid indignetur*, Valla lib. 1. cap. 21. Cicer. in Orat. c. 29 *Usque eò difficiles & morosi sumus, ut nobis non satisfaciat ipse Demosthenes.* Idem de Senect. c. 18 *Sunt morosi & anxii & incundi, & difficiles senes.* Suetonius Cæsare cap. 45 *Morosior circa corporis curam*, i. e. curiosior, diligentior, ut nunquam tamen sibi faceret satis. His contrarii *indifferentes* vocabantur. Die es nicht so genaue nehmen. Idem Suetonius Cæsare cap. 53 *Circa victum C. Oppius adeò indifferentem docet &c.* Ubi vide Casaubonum. Comp. Gellius lib. 18. cap. 7 pr. *homo natura intractabilior & morosior.* Superl. *morosissimus* est Tertulliani de Corona sub init.

¶ Submorosus, aliquantulum morosus. Cic. l. 2. de Orat. c. 69.

¶ Morositas, ein wunderlicher Sinn / seltzame Weise. *Morositas tamen habet aliquid excusationis*, Cic. de Senect. c. 18. Et Sueton. Tiber. c. 70 *Affectione & morositate nimia obscurabat stylum: ut aliquando ex tempore, quàm à curâ præstantior haberetur.*

¶ Morose, adv. c. gr. *Piso respuebat ineptias hominum, sive morose ut putabatur, sive ingenuo liberoque fastidio.* Cicer. de clar. Orat. c. 67. aus einem edeln und wunderlichen Sinn. *Judicium alicujus morosissime pensitare*, Sueton. Aug. c. 66.

MOSCHVS, μόσχος, seu *Muscus*, odoramentum notum, ex sanguine crassiore in umbilico animalis cujusdam similis natum, Biesem oder Thiesem / a *Tebeth* regione Africæ, in qua animalia multa sunt *moschum* vel *muscum* producentia. *Capreolus moschi*, ein Biesemthier. Ges. Matthiol.

¶ Moschus Poëta Græcus Bucolicus, Syracusius in Sicilia natus, Ptolemæo Philometori coætaneus, cujus aliquot hodieque Idyllia legimus. Delicatissimum est *Amor Fugitivus*, & Epigramma in *Amorem Aratem.*

MŌSES,

MŌSES, Mosis, vel rectius *Mose*, ab Ebraico *Maschach*, id est, extractus vel servatus ex aqua. Græci per ου scribunt *Moyses*. Clem. Alex. lib. 1. Strom. p. 252. Edit. Heinf. *Τίθηται τῷ παιδίῳ ὄνομα ἡ βασιλὶς Μουσῆν, ἐτύμως, ἀπὸ τοῦ ἐξ ὕδατος ἀνελκύσθαι αὐτόν.* ubi de eo plura. Juvenalis sat. 14. v. 102

Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.

Sedulius de Transfiguratione Christi:

Quid? quod & Eliam, & clarum videre Moysen.

Mōÿsen, tribus syllabis.

MŎTACILLA, avis ab assidua caudæ vibratione sic dicta, eine Bachsteltz / à nigro & albo colore, Gesn. σπιζίας, Græcis, eadem quæ Latinis est etymologia.

MŎVEO, movere, ciere, motum facere. Terent. in Andr. act. 4. sc. 3. v. 16 *Move ocius te*, gehe bald fort. Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 16 *Si nondum profecta sunt, nihil est quod se moveat*, sich auffmachen / verrücken. Quod & *movere* simpliciter dixit, ib. lib. 9. epist. 1. *Hæc ego scribebam pridie, &c. Postquam ille Canusio moverat*, war auffgebrochen / hoc est, discesserat. Estque Castrense fere verbum. Sueton. Cæsare cap. 60 *Prælia non tantum destinatò, sed ex occasione sumebat: ac sæpe ab itinere statim; interdum spurcissimis tempestatibus, cum minime quis moturum putaret.* Lucanus lib. 2. v. 518

Jamque secuturo, jussurus Classica Phœbo,
Tentandasque ratus moturi militis iras.

Movere autem per ellipsin dicitur. Nam integrum est *castra movere*, quo Cæsar est usus, itemque Cicero, Corn. Nepos 14, 8. 4. & 18, 12. 4. *Bellum movere*, id est, excitare, erregen / erwecken. *Movere controversiam, indignationem, lacrymas, misericordiam, risum, suspicionem*, passim obvia. *Movere mentionem*, Livius lib. 28. c. 11. Et, Suetonius Cæsare c. 75 *Motis apud Ilerdam conditionibus*, i.e. mota conditionum mentione. *Movere alicui stomachum*; Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 3. zu Zorn bewegen / in Harnisch jagen. *Mente ac sensibus moveri*, Cic. 4. Acad. c. 31. *moveri animo, lacrymis, fletu*, &c. *nihil moveor* &c. Propertius lib. 3. eleg. 25. v. 5

Nihil moveor lacrymis, &c.

Res magnæ moventur, id est, commoventur; excitantur, es wird groß Ding erreget / Cicer. ad Q. frat. lib. 2. epist. 3. *Movere ac moliri aliquid*, Liv. lib. 23. c. 39. ¶ Movere etiam *persuadere* est. *Moveri auctoritate alicujus* scil. ad fidem habendam, Corn. Nep. Cononе cap. 4. *Moveri consilio alicujus*, Idem in Dione cap. 1. n. 3. ¶ *Moveri quæ possunt*, vulgò, *mobilia bona*, Nep. 2, 2. 8. 10, 4. 2. Fahrende Haabe. ¶ *Moveri* etiam de terræ motu dicitur. Livius lib. 35. c. 40. extr. *Terra dies duodequadraginta movit*, Erdbeben.

¶ Mōbilis, e, quod facile movetur, beweglich. *Lubrici & mobiles oculi*, Cic. lib. 2. Nat. D. c. 57. *Homo mobilis*, inconstans, unstät / unbeständig. *Mobilis esse animo*, einen unbeständigen Sinn haben / Metellus Ciceroni lib. 5. epist. 1. *Mobile ingenium*, Livius lib. 2. c. 37. Claudianus 4. Cons. Hon. v. 301

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Comp. & Superl. apud Ciceronem & alios sunt: lib. 2. Nat. Deor. cap. 11 *Mundi fervor pellucidior, mobiliorque multo.* & mox: *acerrimo & mobilissimo ardore teneri.* Livius lib. 6. c. 6 pr. *populus mobilior ad cupiditatem.* Et Gell. lib. 15. c. 22. extr. *quanquam id genus hominum esset mobilissimum*, hoc est inconstans & ad novandas res proclive. Et Tacitus 1. Histor. cap. 24 *mobilissimus quisque ingenio.* ¶ Aliquando tamen *mobilis* animus etiam in bonam partem dicitur, & tardo stupidoque opponitur. Vitruvius lib. 5. c. 7 *Architectus erit usu peritus: præterea ingenio mobili, solertiaque non fuerit viduatus.*

¶ Mōbilitas, Beweglichkeit. *Celerrima mobilitate sunt sidera*, Cicer. de nat. Deor. lib. 2. c. 15. Et, *Mobilitas linguæ*, Idem lib. 1. de Orat. c. 28. *Fama viget mobilitate*, Virg. 4. Æneid. v. 175. Item: *Quid est inconstantiâ ac mobilitate turpius?* Cicer. 7. Philippica cap. 3. *Mobilitas fortunæ*, Nepos Dione cap. 6. inconstantia, varietas.

¶ Mobiliter, beweglich. Cic. lib. 1. de Nat. Deor. c. 9 *Animadversum sæpe est, cum cor animantis alicujus evulsum, ita mobiliter palpitaret, ut imitaretur igneam celeritatem.* Cæsar lib. 3. de B. Gall. c. 10 *Cum intelligeret, omnes fere Gallos novis rebus studere, & ad bellum mobiliter celeriterque excitari.*

¶ Mobilitari, promoveri apud Lucret. legitur lib. 3. v. 249

- - - Inde aer, inde omnia mobilitantur.

¶ Immobilis, unbeweglich. *Immobilibus oculis contueri solem*, Plin. lib. 7. c. 2. *Immobilior scopulus*, Ovid. Metamorph. lib. 13. v. 802.

¶ Immobilitas, Unbeweglichkeit. Apul. in Trismeg. p. 95 *Deum agitari credibile est in seipsum eadem immobilitate stabilitatis.* Lactantius lib. 6. c. 17 *Qui immobilitatem animi adserunt, privare animum vita volunt, quia vita actuosa est, mors quieta.* Arnob. lib. 1. p. 26 de Christi miraculo: *Articuli immobilitates jam ingenitas explicabant.*

¶ Motio, Bewegung. Cic. de fato cap. 19 *Qui protrusit cylindrum, dedit ei principium motionis, volubilitatem non dedit.* Idem lib. 1. Acad. Q. c. 8 *Animi motiones* affectus dixit.

¶ Motiuncula, diminutivum, kleine Bewegung / kleiner Anstoß. qua voce de valetudine usus Sueton. Vespas. cap. 24 pr. *Tentatus motiunculis lenibus.* Et Senecæ epist. 53 *Levis aliquem motiuncula decipit: sed cum creverit & vera febris exarserit*, &c.

¶ Motus, ûs, motio, Bewegung. Motus autem duplex est, alter qui secundum rectam fit lineam, alter circularis. *Motus cæli & siderum*, Cic. de Univers. c. 6. des Himmels Lauff. *Quod animatum est, id motu cietur interiore*, Cic. 1. Tusc. cap. 23. was das Leben hat / das reget und beweget sich von inwendig heraus. *Omne quod est calidum, & igneum, cietur & agitatur motu suo*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. c. 9. ¶ 2. Motus, commotio, Bewegung / Empörung. *Motus populi factus est*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 48. *Afferre motum Reip.* Idem 2. in Catilin. cap. 2. extr. Unruh / Aufruhr machen. ¶ *Motus animi*, perturbationes sunt, idem in offic. lib. 2. cap. 36. *Dulcem motum afferunt sensibus res quædam*, Idem de finibus lib. 2. cap. 3. ¶ Motus & Movendi verbum etiam de Enthusiasmo usurpant auctores. vid. Barth. ad Claudian. p. 520. de Poetarum sive furore, sive εὐφυΐᾳ. Idem ibid. p. 862 ostendit.

¶ Mōtor, qui movet. *Motor cunarum*, Martial. lib. 11. Epigr. 40

Cunarum fuer e motor, Charideme, mearum,
Et puer custos, assiduusque comes.

Du hattest mich gewieget.

¶ Motōrius, a, um. Ut, *fabula motoria* quæ *stataria* opponitur. Vide infra in *Sto.*

¶ Mōto, motare, frequentativum. Virg. Ecl. 6. v. 28 *tum rigidas motare cacumina quercus*, (videas)

¶ Motator, motor. Tertullian. 2. ad Nation. c. 3 *Per se moventur* [animalia] *nullo extrinsecus apparente motatore.* Et ibidem: *motator cælestium rerum.* Et Arnobius lib. 3. p. 118 *Neptunus tremebundi motator sali.* Et rursus Tertullian. de Anima c. 12. pr. *Qui universitatis motatorem animum decernunt.*

¶ Motatio, motio. Idem Tertullianus de Anima c. 45 *perpetuitas motationis.*

¶ Motamen, idem. Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 681 *motamine cauda.*

Composita a *Moveo.*

¶ Admŏvere, hinzu rücken / hinzu thun. *Aurem admovere*, Cic. 2. de orat. c. 36. *Admovere manum operi, alicui rei*, die Hand anlegen / Cic. 1. Agrar. cap. 4. Proverbii vicem habet: *Manum admoventi fortuna est imploranda*, Vide Chil. *Quasi faces doloris alicui admovere*, Cic. 1. Tusc. cap. 25. extr. *Admovere quem in convivium: ad aleæ lusum*, Suetonius Claudio c. 39.

¶ Admotio, das Anhalten / Zufügen. Cic. 2. Nat. Deor. c. 60 *Ad nervorum eliciendos sonos, ac tibiarum, aptæ manus admotione digitorum.*

¶ Admotus, ûs, Plin. lib. 24. c. 11. pr. *Arundo* [Judææ odorata] *ciet menstrua admotu.* (*admota* alii legunt, etiam Harduinus.)

¶ Subadmovere. Columella dixit lib. 6. c. 36. sub fin.

¶ Amŏvere, compositum contrarium, abschaffen / abthun / abräumen / ut, *Amovere ex aliquo loco saxum, lignum, &c.* Ter. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 14 *Age, tamen ego hunc amovebo*, ich wil ihn doch hinweg schaffen. *Amovere metum, opinionem*; Id. And. 2. 1. sc. 2, 10, & 2. 3 sc. 2, 30. *Amovere à se culpam*, Livius lib. 4. c. 42. von ihm ablehnen / von sich wältzen. *Amovere aliquem ab officio*, quod & *removere* dicitur, von einem Ampt entsetzen. Cic. de Arusp. resp. *Quæstorem a sua frumentaria procuratione Senatus amovit.* ¶ In furtis quoque locum habet. Ita enim Horatius lib. 1. Ode 10, *Boves per dolum amotas* dixit. Idque verecunde: ne Deum (de Mercurio enim loquitur) furti reum videretur agere. Eodem ὑποκορισμῷ filiusfamilias, si quid patri surripit, non *furari*, sed *amovere* in Jure dicitur, quod ad Horat. Rutgersius observat. Entwenden.

¶ Amotio, ut, *Amotio doloris*, Cic. 2. de finib. cap. 3. Abwendung / Vertreibung.

¶ Commŏvere, bewegen. *Animum cujuspiam aut oculos commovere*, Cic. 4. in Verr. c. 34. *Exspectationem sui commovere*, Idem 1. ad Attic. epist. 4. pr. erregen. *Discendi aut scribendi studium commovere*, Idem 1. Nat. D. cap. 4. *Invidiam, misericordiam, miserationem, iracundiam, odium, suspicionem in aliquem, tumultum, bellum commovere*, Cicero passim. *Miseriis ac periculis alicujus commoveri*, pro Fontejo c. 16, sich lassen zu Hertzen gehen. *Commoveri misericordiâ*, Idem. / *Ab aliquo loco se commovere*, auffbrechen. *Nec me Thessalonica commovi*, Cicer. ad Attic. lib. 3. epist. 13. Idem lib. 2. de orat. cap. 44 *Facilius est currentem (ut ajunt) incitare, quam commovere languentem*, einen Krancken oder Faulen auff die Beine bringen. *In aliquâ commoveri*, in eine verliebt werden / Terent. Eunuch. 2. 3. sc. 5. v. 19. *Commotus ingenio*, qui facile movetur, *imsci facilius*, ut Horatius loquitur, apud Tacit. Ann. 6. cap. 45. extr. Der leicht auffzubringen.

¶ Commotus, a, um. *Gnviter commotus*, i. e. iratus. Virg. Æn. 1. v. 126. Comp. *commotior.* Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 37 *Potestne actio esse vehemens, & gravis, & copiosa, nisi est animus ipse commotior?* Livius lib. 6. c. 14 *Addita alia commotioris ad omnia turbanda consilii res.*

¶ Com

¶ Commotio, Bewegung/ Cicero lib. 3. Tuscul. Q. cap. 4 *Quid? A tibi omnisne animi commotio videtur insania?*

¶ Commotiuncula, diminut. Cic. lib. 12. ad Attic. epist. 11 *Attice hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω.*

¶ Demovere, de loco movere, abrucken/ abwenden. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 16 *Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam demoveas tuos*, deine Augen von meinem Gesichte verwenden. Et Tacitus ann. 6. c. 30 *in insulas demoti sunt*, h. e. relegati. Livius lib. 6. cap. 32 *Quantum Romana se inbexit acies, tantum hostes gradu demoti*, id est pulsi de loco & statione. haben sich treiben lassen/ sind gewichen.

¶ Dimovere, idem ferme, aut in diversa movere, ut, *aratro terram dimovere*, Virg. 2. Georg. v. 513. Quod ad animum quoque & alias res transferri potest. Sic Cicero Paradoxo 1. extrem. *Voluptas mentem ex sua sede & statu dimovet.* Et pro Domo cap. 26, *Labem a Repub. dimovere*, abschaffen/ abweisen.

¶ Emovere, heraustreiben/ hinaus schaffen. *Plebem de medio emovere*, Livius lib. 6. c. 38. *Multitudinem è foro emovere*, den Haufen vom Platz treiben/ hinweg bringen/ Idem lib. 25. cap. 1. *Emoti cardine postes*, Virg. 2. Æneid. v. 493. ausgehaben. Valer. Max. lib. 2. cap. 4. n. 5 *pertinaci spiritu flammam emovere*, Feuer anblasen/ auffblasen.

¶ Immotus, a, um, quod non moveatur, fest/ standhafftig. *Mens immota manet*, Virg. 4. Æn. v. 449. Et ibid. v. 15

Si mihi non animo fixum immotumque maneret.

Tacitus 1. Histor. cap. 86 *immotum diem* eum dixit, quo venti nulli spirant. Ein stiller Tag.

¶ Permovere, durchaus bewegen. Cicer. in Orat. cap. 38 *Miseratione mens judicum permovenda est.* Ibidem c. 28 *permovere animos.* Sic *Permotus metu*, pro Cæcin. cap. 17. Item *iracundia, dolore, lacrymis*, &c.

¶ Permotio. Cic. lib. 2. de Orat. cap. 53. extr. *Quæ aut conciliationis caussa leniter, aut permotionis, vehementer aguntur.* Hic affectum significat concitationem. ¶ Permotio mentis etiam raptus Vaticinorum dicitur. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 40 *Priamus Helenum filium & Cassandram filiam divinantes habebat alterum auguriis, alterum mentis incitatione & permotione divina.*

¶ Prömovere, förder oder weiter bringen/ heben/ rücken/ Vorschub thun. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 3. v. 3 *Movebero ocius te nutrix. Moveo. Video, sed nihil promoves*, du kömmst aber nicht förder. Idem in Andr. act. 4. sc. 2. v. 28 *Quantum huic promoveo nuptias*, id est, producam, protraham, auffziehen/ aufhalten. Quintil. lib. 2. cap. 13 *Cornua aciei utrinque permovere*, id est, extendere, zu beyden Seiten weiter ausstrecken/ erweitern. Sic *promovere mania* Sueton. dixit Nerone cap. 16. Et Ovid. lib. 2. Amor. eleg. 9

Roma nisi immensum vires promôsset in orbem.

Terentius in Hecyra act. 4. sc. [illegible] v. 18 *Abibo hinc, præsens quando promoveo parum*, hoc est, proficio, dieweil ich wenig ausrichte/ wenig Nutzen schaffe. Idem Andria act. 4. sc. 1. v. 16 *Nihil promoveris*, id est, proficies. Apulejus Apol. *Sed nihil ab eloquentiâ metuant, quam, si quid omnino promovi, potius spero, quam præsto.* Idem Floridis: *Quod, quis, videbatur paulò largius in arte promovisse.* Gellius lib. 5. cap. 10. *Cum in studio facundia abunde promovisset.* ¶ *Promovere quem in ampliorem gradum*, id est, provehere, Suet. Othone cap. 1. *Promotus ad amplissimas procurationes*, Plin. lib. 7. epist. 31.

¶ Promotio. Jul. Firmicus lib. 3. c. 7. n. 5 de certo stellarum positu: *Argumenta vitæ promotionesque, sed cum maxima largitur situ: Argumenta vitæ promotionesque infamia*, & n. 9 *promotionibus adornantur, & ex his rebus augmenta patrimonii consequuntur.*

¶ Removere, hinweg thun/ abschaffen. *Oculos removere & se totum avertere*, Cic. pro Balb. c. 5. die Augen hinweg wenden/ ꝛc. Idem 16. famil. epist. 12 *Accipimus conditiones, sed ita, ut removeat præsidia ex his locis, quæ occupavit.* Et, *Removere de medio*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 8. extr. Item, *Suspicionem à se removere*, 2. de Leg. Agrar. cap. 8. Verdacht von ihm abweisen. *A negotiis publicis se removere*, gemeiner Händel sich entziehen/ Idem in offic. lib. 1. cap. 20. Sic *Removere se ab alicujus amicitia*, Idem de Amicit. cap. 21. *A Repub. aliquem removere*, Cæs. lib. 3. Civil. B. cap. 31. absetzen.

¶ Remotus, remotior, remotissimus, qui longius abest. *Apulia ab impetu belli remotissima*, Cic. 8. ad Attic. epist. 3. *A Vulgari inscientia remotiora sunt*, Idem lib. 2. de Invent. cap. 22. Et, *Sermo a forensi strepitu remotissimus*, Cicer. in Oratore cap. 9. extr. Sic apud eundem lib. 15. fam. epist. 4 *Remotus ab inani laude & sermonibus Vulgi*, id est, vel abhorrens, vel alienus, vel nihili faciens. *Procul remotus ab oratoris officio*, Idem de Invent. lib. 1. cap. 6. Et, *Remoti ab injuriis magistratuum*, Idem 4. Verr. c. 66. *Remoto joco*, ohne Schertz/ Idem 7. fam. ep. 11.

¶ Remote, adverb. unde Superl. *remotissime* apud Augustinum est de Trinit. lib. 12. cap. 5.

¶ Remotio, ut, *Remotio criminis*, die Ablehnung deß/ so man beschuldiget wird/ cum crimen, quod ab adversario infertur, in alium dimovetur, ut ipse Cicero interpretatur lib. 2. de Invent. c. 29.

¶ Semoveo, removeo. beyseit schaffen. Cicero de Orat. lib. 3 cap. 5 *Neque res lumen habere possunt, si verba semoveris.* Idem de Arusp. c. 12. extr. *Qui antea voce præconis a liberis semovebantur.*

¶ Semotus, a, um, ut, *a curis semotus*, Lucret. lib. 1. v. 46. Et, *Arcana semota dictionis*, Dialog. de Orator. cap. 2. heimliche Gespräche. Compar. *Nihil a sapientis ratione semotius*, Lactantius lib. 5. cap. 15.

¶ Submovere, vel Summovere, aus dem Wege schaffen. Item, heimlich abschaffen. *I lictor, submove turbam*, Livius lib. 3. cap. 48. Et lib. 4. cap. 50 *Cum summoventes lictores vexarent turbam.* Hoc enim proprie verbo lictorum illud munus appellatum fuit. Idem Livius lib. 45. cap. 7 *Donec consul lictores misisset, qui summovendo iter ad prætorium facerent.* Unde Horat. lib. 2. Oda 16 *consularis summovet lictor.* Plin. Paneg. Trajani cap. 76 *Nemo submovebatur.* Vide integrum locum. Omnium autem elegantissime Seneca Epist. 94 ad mores & vitia transtulit: *Non est*, inquit, *quod feliciorem cum judices, cui summovetur, quàm quem lictor semitâ dejicit. Si vis exercere tibi utile, nulli autem grave imperium*, SVMMOVE *vitia.* Sic, *Arcere, & submovere*, Plinius Paneg. c. 55. *Submovere insidias*, Propert. lib. 1. eleg. 20. v. 30. Et, *A Consulatu aliquem submovere*, absetzen/ oder nicht zulassen. Sic Plinius lib. 21 epist. 12 *Summotus a proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesserat.*

¶ Submotor, qui submovet. *Submotor aditûs*, id est lictor, apud Livium lib. 45. c. 29. pr.

¶ Transmovere, transferre, fort bewegen/ fort setzen. Ter. in Eun. act. 3. sc. 1. v. 9. *Labore alieno magnam partam gloriam, verbis sæpe in se transmovet.*

MOX, statim, bald/ alsbald. *Mox hucrevertar.* Item, paullo post, ut, *Expecto, quam mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem*, wie bald/ so bald/ Terentius Phorm. 1. sc. 3. v. 9. ¶ 2. Aliquando idem quod *deinde*: bald darauff/ hernach. non enim continuatam modo temporis successionem, sed & ordinem qualemcunque significat, Auctor Panegyrici ad Constantin. cap. 18 *Sanctæ Tiberis quondam hospitis monitor Æneæ, mox Romuli conservator expositi. Mox*, id est deinde. Nam inter Æneam & Romulum quatuor fere secula intercesserunt. Florus lib. 3. cap. 19 postquam de servili tumultu, quem Appius Herdonius Sabinus anno urbis conditæ CCXCIV concitavit, exposuisset, subjungit: *Mox imperio per diversa terrarum occupato, quis crederet Siciliam multo cumulatius servili, quam Punico bello, esse vastatam.* At qui Punicum, de quo loquitur, bellum A. U. CCCCXIIX cœpit. Ergo *Mox* pro *deinde* posuit. Usus ita particula hac Suetonius etiam est Cæsare cap. 1, Augusto cap. 47, Nerone cap. 6. Item Othone cap. 10, & Tacitus de Germau. c. 34. in fin. Et Plinius lib. 36. cap. 8 *Probatissimus in Carmania: mox in India.* Loquitur de *Alabastrite* lapide. Et optimum esse qui in Carmania nascitur, significat. Deinde, quem India mittit. Etiam localiter: Plinius lib. 6. cap. 29. *Mox oppidum parvum est.* Eleganter quoque cum *Deinde* conjungi potest. Tibullus lib. 1. eleg. 7. v. 35

- - - - - - *mox deinde recurrit.*

MV, sive, *Mut*, μῦ, interjectio, inde *mutire & mussare.* Varro lib. 6. de LL. *Mussare dictum, quod muti non amplius quam mu dicunt: à quo idem* (Ennius) *dicit.* Quod minimum est neque ut ajunt mu facere audet. Apulejus in proverbiis, ut Sosipater Charisius citat, *mut non facere audet*, Lucilius apud eundem Charis. *Nec laudare hominem quendam nec mu facere unquam.* Scal. in Conject. notat *mu* canum esse, unde dicuntur *mutire:* sicut γρῦ porcorum, unde *Grunnire.*

MVCOR, lanugo, quæ situ diutino contrahitur, der Unflat auff einem Dinge/ so da beschlägt oder verschimlet. *Situ penora mucorem contrahunt*, Küchenspeise wird schimlich/ wenn sie lang liegen bleibt/ Columella lib. 12. cap. 4. Est & *mucor vini*, Lege 4. §. 1. Dig. de Peric. & commodo rei vend. Kahn/ wenn der Wein anlaufft/ kahnicht wird.

¶ Mucidus, adjectivum, verlegen/ schimlich/ verschlagen. Juven. satyr. 5. v. 69 - - - *Solida jam mucida frusta farinæ*, Klumpffe Mehls so da verschimlet seyn. *Vinum mucidum*, kahnicht Wein/ Martial. lib. 8. epigr. 6.

¶ Plin. etiam *vitem emucidam* dixit, lib. 17. c. 22, sed *ejuncidam.* Harduinus legit, cujus emendationem consulere non pigebit.

¶ Mucéo, Cato de R. R. c. 148 *Vinum neque aceat, neque muceat*, soll weder sauer/ noch kahnicht seyn.

¶ Mucesco, mucescere, mucidum reddi. Plin. lib. 14. cap. 20 *Proprium est vino, mucescere, aut in acetum verti*, kahnicht oder zu Essig werden.

MVCRO, cuspis & acumen ensis ac telorum, die Spitze eines Messers/ Degens ꝛc. & per Synecdochen ipse gladius. Cic. in Catil. 3. cap. 1 *Gladios in Rempub. districtos retudimus, mucrones eorum à jugulis nostris rejecimus.* Idem in Philipp. 14. cap. 3 *Mucrones in cive aut hoste figere.* Idem, *Mucronem defensionis* per metaph. dixit, das schärffste in der Verantwortung/ pro Cæcin. cap. 29. *Ardescere mucro* dicitur, qui summè acutus. Vide in *Ardeo.* ¶ 2. *Mucrones*, quarumvis rerum summitates, ut, *Mucrones herbarum*, die Wippel. Virgil. Æneid. 12. v. 66)

Strictisque seges mucronibus horret.

¶ *Mucronata folia*, id est, mucronum similia, Blätter wie Messerspitzen / Plin. lib. 25. c. 13.

MVCVS, seu Muccus, i, κόρυζα, narium pituita, der Rotz und Unflat in der Nasen. Catullus Carm. 23

A te sudor abest, abest saliva;
Mucusque & mala pituita nasi.

Celsus ferè in plurali numero usus est, ut lib. 4. c. 18. *Descendunt autem pituitæ mucique similia.* Juven. Sat. 10. v. 199 *madidi nasi infantiam* hoc vitium vocat.

¶ Muccēdo, Apulej. Apolog. pag. 496 *Enimverò si perniciosa illa muccedo intus cohibita, & bili atra sociata venis omnibus furens pervasit.*

¶ Mucosus, rotzig. *Mucosa ventris prolubies*, Colum. lib. 6. cap. 7.

¶ Mucculentus, idem. Ut, *munctiones mucculentæ*, Arnobius lib. 3. p. 107.

¶ Muccinium, linteum est, quo exceptatur nasi Muccus, ein Schnuptuch. Arnobius lib. 2. p. 59 *Indicet, in quos habitus bestiis stragula facta sit, mitra, strophium, fascia, pulvinus, muccinium*, &c. Add. Turneb. lib. 13. c. 14.

¶ Muco, onis, μύξων sive μύξινος, piscis est ex mugilum genere, Gazæ.

MVGIL, & mūgilis, piscis plurimorum generum & nominum; *Marinus* alius, *fluviatilis* alius. Mugilum marinorum hæ sunt species. *Capito*, κίφαλος, ein Alet / Harderen. *Cestreus*, Cephalo similis, sed capite minore, ein Harderen mit einem kleinen Kopff. Hoc piscis genus in puniendis mœchis, cum deprehendebantur, adhiberi solebat. Juvenalis sat. 15. v. 317

- - - quosdam mœchos & mugilis intrat.

Ubi vetus Scholiastes: MVGILIS *piscis grandis capitis, postremè exilis: qui in podicem mœchorum immitti solebat.* Huc respexit Catullus Epigr. 15. extr.

Quem attractis pedibus, patenti portâ
Percurrent raphanique mugilesque.

MVGĪNOR, muginari, verbum vetus. Cic. ad Attic. lib. 16. epist. 12 *De ocella dum tu muginaris, neque mihi rescribis, cepi consilium domesticum*, id est, tarde conaris, gehest langsam mit der Sachen um. Vid. P. Crinit. d. H. D. lib. 18. c. 5.

MVGIO, mugire, verbum factitium a sono boum, *Mugiunt boves*, brüllen. Liv. lib. 1. c. 7 *Cum actæ boves ad desiderium relictarum mugissent.* Propert. lib. 2. eleg. 28 v. 17 de Io in vaccam versa:

-- -- primos mugiverat annos.

& lib. 3. eleg. 12. v. 29 *mugisse juvencos.* ¶ Transfertur hinc eleganter ad terræ motum, qui cum mugiente sono solet fieri. Virgil. 4. Æn. v. 490 *- - - mugire videbis*
Sub pedibus terram.

Suetonius Galba c. 18 *Urbem & palatium ingressum excepit terræ tremor, & assimilis quidam mugitui sonus.* Treb. Pollio in Gallienis cap. 5 *Auditum tonitruum terra mugiente, non Jove tonante: quo motu multa fabrica devorata sunt cum habitatoribus.*

¶ Mugītus, ûs, das Brüllen. *Mugitus boum*, Virgil. 2. Georg. v. 470.

¶ *Mugitus edere*, Ovid. lib. 1. Metam. v. 637. *Fremitus & mugitus terræ*, Cic. de divinat. lib. 1. c. 18. nempe ad omnem amplissimum sonum ducitur. Barth. ad Stat. Silv. p. 35.

Composita.

¶ Admūgire, anbrüllen / zubrüllen. Ovid. 1. de arte v. 279

Mollibus in pratis admugit fœmina tauro.

¶ Demugire. Ovid. 11. Metam. v. 375

-- - demugitaque paludes.

¶ Emugire, cum mugitu proferre. herausbrüllen. Quintilianus lib. 2. cap. 12 *Clamant ubique, & omnia, levata manu, emugiunt.*

¶ Immugire. Virgilius 3. Æn. v. 674

-- -- curvis immugiit Ætna cavernis.

Erbrausen und sausen. *Mœsto immugit regia luctu*, Idem Æneidos 11. v. 38. Et Silius lib. 5. v. 63 *rauco immugire sono.*

¶ Remugire, cum mugitu respondere, wiederbrüllen. Virg. 3. Georg. v. 45 *Et vox assensu nemorum ingeminata remugit.*

MVLCEO, mulcere, est mollire, mitigare, schlichten / erquicken / streicheln / zu frieden stellen. Plin. lib. 8. c. 12 de cervis: *Mulcentur fistula pastorali & cantu. Mulcere fluctus*, Æn. 1. v. 66. stillen. *Carmina mulcent mentes*, Ovid. 10. Metam. v. 301.

¶ Mulcēdo, Boeth. Lib. 3. Prosâ 1 *Jam cantum illa finierat, cum me audiendi avidum stupentemque arrectis auribus carminis mulcedo defixerat.* Et Sidonius lib. 5. epist. 17 *Cultu peracto vigiliarum, quas alternante mulcedine monachi clericique psalmicines concelebraverant.*

Composita.

¶ Circummulcere. Plinius lib. 28. cap. 3 *circummulcentibus linguis.*

¶ Commulcere, idem quod simplex. *Aures commulcere*, Arnobius lib. 1. p. 35. Idem lib. 7. p. 233 *Thus commulcet sensum.*

¶ Demulcere, delinire, freundlich schlichten. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 5. v. 14 *Non possum pati, quin tibi caput demulceam*, id est, leniter destringam. Id enim fieri solet illis, qui placent. Vide ibi Eugraphium.

¶ Permulcere, idem. *Permulcere atque allicere*, schlichten und an sich bringen / Cic. 2. de Orat. c. 78. *Sonus & numerus permulcent*; Idem in Oratore c. 49. thut den Ohren wohl. *Permulcere iram* Liv. lib. 7. c. 40. Et lib. 39. c. 23 *permulsit iram ejus consul.* Priscianus lib. 9 ex Sallustii lib. 4 Histor. fragmentum servavit: *Dein lenitâ jam irâ, postero die liberalibus verbis permulcti sunt.*

¶ Præmulcere, &

¶ Promulcere. Utriusque participiis usus est Apulejus lib. 1. Floridor. p. 342, & una quidem sententia: *Crines ejus præmulsis antius, & promulsis caproneis antevenduli & propenduli.*

¶ Remulcere, wiederum stillen und schlichten. Statius 8. Theb. v. 93 *Corda stimulata remulcere.* Et Virg. Æn. 11. v. 812

Occiso pastore lupus, magnove juvenco
Conscius audacis facti, caudamque remulcens,
Subjecit pavitantem utero, &c.

MVLCĪBER, bĕris, quanquam & Mulciberus secunda declinatione apud Martianum legitur lib. 6. c. 1. *Vulcanus* dictus est, à *mulcendo*, id est, *molliendo ferro.* Voss. lib. 3. Inst. 1. Orat. p. 375. Ovid. 2. de arte v. 562

Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.

MVLCO, are, zerblauen / abdreschen / idem quod mulceo (à quo & est) sive mollio: quod male nonnulli cum *multare* confundunt, de quo Vossius monuit lib. 3. Instit. Orat. c. 5. Sect. 8. Isidorus in Gloss. *Mulcat, percutit.* Petronius: *Harundinem ab ostio rapuit iterumque nihil respondentem mulcavit.* Tacitus 1. Annal. c. 32 *Prostratos verberibus mulcant*, ubi Lipsius ex Cicerone & Livio exempla adducit & illis locis τὸ *multat*, non æque probat. (Vide & infra *Multare* in *Multa.*) Addimus Livium l. 3. c. 11 *Mulcatus nudatusque abibat:* & cap. 12 *alii se suosque multatos querentes.* Tacit. lib. 1. annal. cap. 70 *nudo aut mulcato corpore.* Sueton. Julio Cæs. cap. 17 *male mulcatum & pro Rostris pene discerptum conjecit in carcerem.* Ubi J. G. Grævii, viri exactissimi, annotamentum vide.

Mulcta, Mulctare; vide infra *Multa.*

MVLGEO, mulgere, lac e mammis exprimere, melcken / *Græci* ἀμέλγειν. *Bis mulget in hora*, Virg. Eclog. 3. *Mulgere hircos*, de re palam absurdâ proverbialiter dictum est eadem Eclog. 3. v. 91. Theocritus Idyllio 11. quod Cyclops inscribitur:

Τὰν παρεοῦσαν ἄμελγε, τί τὰν φεύγοισαν διώκεις;
Præsentem mulge, quid enim fugientem sectaris?

¶ Mulctra, æ, & *Mulctrum* in Neutro: item *Mulctrale* vas, in quo lac mulsum excipitur, Melckfaß. Virg. Ecl. 3. v. 30

Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus.

Ubi Servius: *Et fœmineo genere dicimus*, HAEC MVLCTRA: *vas, in quo mulgetur; & Neutro:* HOC MVLCTRALE. *Unde in Georgicis*: IMPLEBVNT MVLCTRALIA *vacca. Alii faciunt discretionem, ut sic* MVLCTRA *tempus quo mulgentur animalia.* MVLCTRALE *vas, in quod mulgentur.*

¶ Mulctrum in neutro Horatius dixit Epod. 16. v. 49, *Illic injussæ veniunt ad mulctra capellæ.*

¶ Mulctrale. Georgic. 3. v. 177. Verba modo, Servio auctore, prodita & explicata in *Mulctra.*

Composita.

¶ Emulgere, ausmelcken / Colum. l. 7. c. 3. & Catull. Carm. 81.

¶ Immulgere, auf etwas melcken. Virgil. Æneid. 10. v. 572

Teneru immulgens ubera labru.

¶ Caprimulgus vide in *Caper.*

¶ *Equimulgæ Geloni*, Sidonius lib. 4. epist. 1.

MVLGO, mulgare, inusitatum apud Plautum legitur in Cistellaria. Offenbar machen. Incertus & suspectus quidem locus: tamen compositum huc referre visum fuit

¶ Promulgare, quod est proponere, palam pronunciare, publicare. *Promulgantur leges, cum in vulgus eduntur*, Gesetze ausruffen / anschlagen. Cic. ad Q. fratr. lib. 2. epist. 3. *Cato legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando.* Idem pro Muræna c. 14 *Prælio promulgato, tollitur e medio sapientia.* Quod si suspectum est *mulgare*, quod Plauto quidam tribuunt; alias origines hujus verbi apud Vossium in Etymologico licet investigare.

¶ Promulgatio. *Illæ leges nulla promulgatione latæ sunt &c.* in Philippica 1. c. 10.

MVLIER, ĕris, fœmina, ein Weibsperson / Plaut. Stich. a. 1. sc. 2. v. 64 *Qui potest mulieres vitare, vitet.* Varie autem accipitur vox. ¶ Aliquando enim communiter de sexu dicitur, & omnem ætatem ac conditionem ejus complectitur. Itaque & de puellis usurpatur. Vide L. 81. § 1. D. de Legat. 3. L. 25. § 9. D. de auro, argento: Præcipue Tertullianum de Velandis Virginibus c. 4. & seqq. ¶ 2. Juvencula, sive viripotens, vel ut Virgilius loquitur, matura viro, & plenis nubilis annis *mulier* vocatur. Ulpian. L. 13. D. de verb. Signif. MVLIERIS *appellatione etiam virgo viripotens continetur.* Huc pertinent, quæ Tertullianus dicto libro de velandis Virginibus c. 10 disputat. ¶ 3. *Mulier* appella-

tur virum passa & sic opponitur *Virgini*, quo sensu Cicero irrisus, quod sexagenarius virginem duxisset, dixit apud Quintilianum lib. 6. c. 3, *cras mulier erit.* Ulpianus L. 14. § 7. D. de ædilitio edicto: *Mulierem ita artam, ut mulier fieri non possit, sanam non videri constat.* Ubi primam & tertiam miscuit. Nam *mulierem fieri*, est virum pati. Et Lactantius lib. 1. Institut. cap. 17 de Junone: *si adolevit, si virgo fuit primo, postea mulier.* ¶ 4. Hinc *mulier* denique pro nupta, sive uxore ponitur. Tertullianus de velandis Virgin. cap. 5 *Ipsa dubitatio animæ in usum sermonis eduxit nescientibus uti*, MVLIERES NOSTRAS, *dicamus uxores.* Scævola L. 43 § 1. D. de Legat. 3, *Sempronia mulieri meæ, reddi jubeo ab hæredibus meis C. aureos &c.* Cato in Distich.

Nil temerè uxori de servis crede querenti:
Sæpe etenim mulier, quem conjux diligit, odit.

Ita hâc voce etiam Horatius usus est, Epod. 2. v. 39. itemque Sueton. Vitellio cap. 2. Contra *Vacua mulier* libera est, nullo matrimonio copulata, apud Tacit. Annal. 13. cap. 44. *Vulgaris mulier* appellatur, quæ vulgo nubit, prostibulum: Eine gemeine Hure. *Mulieres infames*, Lampridius Alexandro Severo, *famosas* Livius lib. 39. cap. 44 appellat, quæ ob libidines, & ob impudicitiam audiunt malè. ¶ 5. Non rarò hæc vox reprehensionem atque convicium habet: cum impotentiam sexus & alia vitia mulieribus exprobramus. Eine feige Memme. Plautus Casina act. 2. sc. 2. v. 36 *I foras, mulier.* Item Amphitruone act. 2. sc. 2. v. 209 *Mulier es, audacter juras.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 3. v. 3 *Pergin' mulier esse?* id est, mulierum more rixari. Ita Amphitruo apud Plautum act. 2. sc. 2. v. 217. per contumeliam veluti Alcumenæ ait: *Mulier, istam rem inquisitam certum est non amittere.* Et bene Eugraphius Terentii Scholiastes: *Aliud est*, inquit, MVLIEREM, *per naturam dicere, aliud per vitium.* Vide & Passeratium ad Propertii lib. 3. Eleg. 24. Scal. Conjectan. Varron. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 600. seq. Cic. pro Mur. cap. 12 *Mulieres omnes propter infirmitatem consilii majores in tutorum potestate esse voluerunt. Mulieribus ornamento silentium est*, Weibern stehet stillschweigen wohl an. Sophocles est in Ajace, γυναικὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.

¶ Muliercula, diminut. Ser. Sulpicius Ciceroni lib. 4. Epist. 5 *In unius mulierculæ animula si jactura facta est.* Et Cic. 2. in Catil. cap. 10 *Num suas secum mulierculas sunt in castra ducturi?*

¶ Muliebris, weibisch/nach Weiber Art. ut, *Vox, audacia, fraus muliebris*, Weiber- oder weibische List. Citat ex Ennio Cic. 1. off. c. 18 *Vos etenim juvenes animum geritis muliebrem.*

Idem in Tusc. lib. 2. c. 6. *Enervata muliebrisque sententia*, feige und weibisch.

¶ Muliebria, per ellipsin (*membra* enim subaudienda) pro natura muliebri, substantivè ponuntur. Tacitus 14. Annal. c. 60 *Ex quibus una instanti Tigellino, castiora esse muliebria Octaviæ respondit, quam os ejus.* ¶ *Pati muliebria* sæpius sumitur pro præpostera libidine, cum quis sexus sui oblitus, alterius libidini obsequitur, & mulieris quodammodo partes suscipit. Curtius lib. 6. c. 6. n. 8.

¶ Muliebriter, effœminate. Horatius lib. 1. Carm. oda 27 *Nec muliebriter expabit enses.* Cic. 2. Tusc. c. 21 *Si se lamentis muliebriter, lacrymisque dedet.* Weibisch/ wie ein Weib.

¶ Mulierosus, addictus & indulgens mulieribus. Onomasticon Vetus: *Mulierosus*, φιλογύνης. Cicero de Fato cap. 5 *Hunc scribunt ipsius familiares, & ebriosum, & mulierosum fuisse.* Ein Frauen-Mann.

¶ Mulierositas, φιλογύνια, utitur & hoc Cic. in 4. Tusc. c. 11. Ita enim Græcam illam vocem censet interpretandam esse. Weibersucht.

¶ Muliero, mulierare, γυναικίζειν, & *mulieratus*, in Glossis vetustis reperiuntur.

¶ Mulierarius, ut, *manus mulieraria*, ein Hauffe weibischer Leute/ Cic. pro Cœlio c. 28. pr. Et Capitolinus in Albino c. 11 *Mulierarius inter primos amatores.* Treb. Pollio in Victorino tyranno: *cupiditas mulierariæ voluptatis.*

MVLLEVS, calceamenti lunati genus, quo reges primum Albanorum, postea & patricii Romani usi sunt, dictum à *mullando. Mullare* autem *Suere* est, a Græco μυλλᾶν. Vopiscus in vita Aureliani c. 49 *Calceos mulleos, & cereos, & albos, & hederaceos vitio omnibus tulit, mulieribus reliquit.* TVLIT, pro abstulit, id est, ademit, dixit. Vide de his calceis Plutarchum in Quæst. Rom. Suidam in voce χλαμύς, item Festum & Isidorum lib. 20. Vet. Schol. Horatii ad lib. 1. Sat. 5. v. 27 *Zanchas* appellat, de quibus Casaubonus ad Trebell. Pollion. p. 500. Vide & Torrentium ad locum Horatii citatum.

MVLLVS, τρίγλη, *Trigla*, piscis qui & *Barbo* dicitur, ein Barben oder Barmen. Juven. Sat. 11. v. 37

Nec mullum cupias, cum sit tibi gobio tantùm
In loculis.

GOBIO, id est, tantum pecuniæ, qua præstinare gobionem possis. Kauff keine Barme/ wenn du kaum ein Köbichen bezahlen kanst.

Legitur ibidem &, *Mulum*, Vide *Barbo.*

¶ Mululus, *Barbatulus mululus*, apud Cic. in Parad. 5. c. 2. diminutivè, ex *Mullus barbatus, Mullus marinus*, ein Meerbarben.

MVLSVM, ὑπόμελι, potio ex vino & melle, Weinmeet. Plin. lib. 22. c. 24 *Multi senectam longam mulsi tantum nutritu tolerasse, nèque alio ullo cibo, celebri Pollionu Romuli exemplo, quem centesimum annum excedentem cum dibus Augustus interrogaret, quanam ratione maximè vigorem illum animi corporisque custodisset? ille respondit, intus mulso, foris oleo.* Cic. Tusc. lib. 3. c. 19 *Huic calix mulsi impingendus est, ut plorare desinat.* Martial. lib. 3. Epigr. 108 de mulso:

Attica nectareum turbatis mella Falernum,
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

¶ Mulsus, adjectiv. ut, *Aqua mulsa*, Meet/ ὑδρόμελι, μελίκρατον. *Lac mulsum*, Plin. lib. 10. c. 22.

¶ Mulseus, adjectiv. ut, *Sapor mulseus*, ein süsser Honigschmack. Columella lib. 12. c. 45.

¶ Promulsis, idis, fœm. antecœna: ideo, quod daretur ante mulsum. Nam antiqui in conviviis non temere primam sitim nisi mulso sedabant. Vide Lipsi lib. 3. Antiq. Lect. & Petronianos interpretes. Cic. ad Patum lib. 9. fam. epist. 16. *Neque est quod in promulside spei ponas aliquid &c.*

¶ Promulsidarium. Petronius pag. 77 *in promulsidari*: quod VVowerus & alii legi volunt *in promulsidario.* Ulpianus Lege 19. § 10. Dig. de Auro, arg. &c. legato, *scutellas & promulsidaria* conjungit, & in vasis numerat, ut promulsidarium sit vas promulsidis. Glossæ Isidori *Prænsorium* per *Promulsarium* interpretantur, ubi VVowerus quoque legit *promulsidarium.* Vide hujus ad Petron. adnotationes.

MVLTA; Scribunt & *Mulcta*, æ. Sed male: à *Multus* enim est: significat pœnam pecuniariam: Geld-Busse oder Straffe. Varro lib. 4. de LL. MVLTA *pecunia, quæ a Magistratu dicta, & exigi possit ob peccatum. Quod singula dicuntur appellata* MVLTAE: *quod olim unum, dicebant*, MVLTA. *Itaque cum in dolium aut culeum unum addunt rustici, prima urna addita, dicunt etiam nunc* MVLTA. Ad quem locum Scaliger: *Varro*, inquit, *obscurum it objecturis, quare* singulæ, Multæ *ita appellatæ essent, cum* Multus *adjectivum multitudinem significet: cujus rei causam magis subtilem, quam veram reddit. Olim enim* unum *dixisse* multa. *Sed nimis tennis & λεπτολόγος est in hac etymologia Varro. Nam Veteres cum plures culeos in dolium unum inditurì essent, primo addito dicebant* MVLTA: *hoc est*, NVMERA. *Pro quo Galli dicunt* enprun, *id est*, en pro uno. *Id enim* multare *verbum, Plautus Sticho* (act. 3. sc. 2. v. 19.) cum quo multas multavi miserias, *id est*, ἐξαριθμησάμην. *Quanquam propriè* multare *est pollicert in auctionibus*, πλειοριάζειν, &c. Mehr bieten. Olim ovium, boumque impendio dicebatur, *maxima* 30 bobus, & duabus ovibus, *minima* ove una. Romani Reges homicidio convictos *ariete* multabant. Dalecamp. ad Plin. lib. 18. cap. 3. *Solvere*, vel *pendere multam*, die Busse geben. *Multam committere*, Cic. pro Cluent. cap. 37 bußfällig werden. *Multam irrogare*, pro Milone cap. 14. *Multam dicere*, Idem 11. Philipp. cap. 8. eine Straff ernennen/ auflegen. *Multam legis sufferre*, pro Cæcin. cap. 33. ausstehen/ leiden. *Multam remittere*, itidem 11. Philipp. c. 8. erlassen. *Multa aliquid detrahere*, Corn. Nep. 13, 4. 1. etwas nachlassen.

¶ Multatitius, ut, *Pecunia multatitia*, Livius lib. 10. c. 23 extr. & lib. 24 c. 17. Busse oder Straffgeld. *Argentum multatitium*, Idem lib. 30. c. 39. extrem.

¶ Multo, multare, propriè numerare, imo plus pollicerì sive πλειοριάζειν, de quo supra ex Scaligero monuimus. ¶ Deinde multâ punire, büssen/ straffen. Quamvis autem de pecunia dicatur propriè, tamen ad quamvis etiam aliam pœnam transfertur auctoribus. Plaut. in Rudente prolog. v. 20 *Majore multâ multat (Deus) qui litem adserunt*, die den Hader anrichten/ strafft GOtt am schwersten. *Multare exilio, morte.* Cic. lib. 1. de Orat. cap. 43 *Vitia hominum atque fraudes damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte multantur.* Nepos etiam *multari pecunia* aliquoties dixit, Miltiade c. 7. n. 6. & Cimone cap. 1. Idem, *Lex morte multat*, Epaminonda cap. 7, 5. *Stultitia multatur famâ*, Cæcina ad Cic. 6. fam. epist. 7. Et Plaut. Amph. act. 2. sc. 2. v. 122 *Numquid caussam dicis, quin ex hoc multem matrimonio*, id est, de solutione matrimonii, sive repudio & missione dotis. Ita enim in adulteras olim animadverti solebat, de quo Lipsius ad 4. Annal. Taciti pag. 210. Et, *Multantur bona omnibus exules*, id est, privantur, Cic. 5. Tusc. cap. 37. werden gestrafft mit Verlust ihrer Güter. Suetonius deponentis forma *multari* dixit August. cap. 21 *Neque aut crebrius aut perfidiosius rebellantes graviore unquam multatus est pœna &c.* ¶ Aliud est *mulco mulcare*, de quo supra dictum.

MVLTITIA, plur. orum, indumenta minutissimis filis contexta, vel *vestes sericæ* tenuissimæ, à multis filis, ac propterea tenuibus, sic appellatæ, weiche und zarte Kleider von kleiner Leinwand. Erant fœminarum & mollium. Juvenalis ea Cretico objicit Satyr. 2. v. 66

— — *sed quid*
Non facient alii, cùm tu multitia summa
Cretice? Et paullo post v. 76
Quæro an deceant multitia testem?

MVLTVS, plures, plus, plurimus, plurimum, viel. *Unus de*, vel *e*, vel *ex multis*, Horat. 3. od. 11, 33. & lib. 1. Ep. 6. v. 60. *Nimis, nimium multi*, Cic. 4. fam. ep. 14. *Minime multi*, *Multo mane*, Idem lib. 5. ad Attic. ep. 4. *Multa nocte*, Virgil. 4. Georg. v. 180: tieff in die Nacht. Tacitus 2. Histor. c. 44 *Multâ adhuc die castra ingressus*, i. e. cum multum adhuc de die supereſſet. Idem 4. Hist. cap. 35 *Qui ubi rursus missos Novesium frumentatores, velut multâ pace, ingredi accepit.* Et, *Multa opinio*, id est, vulgata & a multis recepta, apud Gellium lib. 3. c. 16. *Multus est in ea re*, Cic. 4. Acad. c. 6. er macht viel Worte davon. *Multus est in alicujus admiratione*, Plin. lib. 25. c. 2. *Multus est in labore, studio*, hoc est, assiduus, er hält stets an mit Arbeit ꝛc. Sallust. Jugurth. cap. 96. de Sylla: *In operibus, in agmine, atque ad vigilias multus adesse*, scil. cœpit. *Multis modis te exspectlo, Multis modis aliquod reprehendere*, id est, vehementer. Lucanus lib. 3. v. 707

— — *multus sua vulnera puppi*
Affixit moriens, & rostris abstulit ictus:

Id est, *multi*. Ita Horatius lib. 1. Oda 7. v. 1

Plurimus in Junonis honorem
Aptum dicet equis, Argos, ditesque Mycenas.

¶ Plures, viel mehr / oder ihr mehr. ut *plures civitates*, Cæs. 3. Gall. c. 10. & passim alibi exempla prostant, ac nota sunt.

¶ Plus, ut, *Plus virium habet alius alio*, Cic. 1. de Legib. c. 2. einer hat mehr Stärcke als der ander. *Plus decem*, über zehen. *Plus quingentos colaphos infregit mihi*, Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 46. Et, *Plus annum obtinere provinciam*, Cic. ad Att. lib. 6. ep. 6. über ein Jahr / länger als ein Jahr. Et, *Plus duobus mensibus, Anno plus tecum vixit*, pro Quintio c. 12. Et pro Sextio c. 39 *Plus viginti vulneribus acceptis jacentem vidisti.* Et, *Dies triginta, aut plus eo, in nubi fui.* Ter. Hec. a. 3. sc. 4. v. 7. In quibus omnibus *ti quam* subaudiendum est, Ita & *ti amplius* poni solet. *Ego te nimio plus diligo*, Antonius Ciceroni lib. 10. ad Attic. sub epist. 8. ich liebe dich mehr als zu viel. *Plus satis, plus quàm sat erat*, Terent. Phorm. 5. sc. 3, 14. mehr als zu viel. *Plus paullo, paullo plus*, ein wenig mehr / zu viel. *Is mihi ubi adhibit plus paullo*, Terent. in Heaut. act. 2. scen. 1. v. 8. *Plus minus*, ut, *Dies plus minus triginta*, id est, *circiter*, ohngefehr bey dreyßig Tagen / mehr oder weniger. *Plus facere* pro πλεονεκτεῖν apud Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 15 interpretatur Franciſc. Fabricius. *Pluris esse, pluris habere, æstimare, facere*, mehr achten. Cic. ad Attic. lib. 12. ep. 28 *Mea mihi conscientia pluris est, quàm omnium hominum sermo.* gilt mehr bey mir / als ꝛc. *Facio pluris omnium hominum neminem*, ad eund. lib. 8. ep. 2. *Pluris ædificare*, id est, majore sumtu, kostbarer / apud Columell. lib. 1. c. 4. ¶ Plus adverbialiter etiam aliquando, pro Magis ponitur. Latinus Pacatus Paneg. Theod. c. 8 *Severi patres hic, quos plus diligunt, filiis tristiores sunt.* Vide & infra *Multum*. Hoc quoque notandum, Veteres *plura* æque & *pluria*: & *Compluria*: item

¶ Adverbialiter *Pluries* & *Compluries* dixisse; de quo vide Gellium lib. 5. cap. ult. Cæs. lib. 1. B. C. cap. 79 *Expedita cohortes nobissimum agmen claudebant, pluriesque in locum campestribus subsistebant.*

¶ Plusculus, Terent. Phorm. 4. sc. 3. v. 60 *Pluscula supellectile opus est*, sie müssen ein wenig mehr Haußrath haben. Lucretius 4. v. 620 *Pluscula habent rationis.*

¶ Plurimus, sehr viel / Plurimi, die meisten. *Plurima salute impertire*, Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 2, 39. *Labor plurimus*, Horat. lib. 4 od. 2. v. 30.

¶ Multùm, plus, plusculum, plurimùm, adverbia. *Multum & diu cogitare*, Cic. de Divin. lib. 2. ineunte. Et, *Longe omnes multumque superare*, Cic. 7. Verr. c. 44. *A teneris consuescere multum est*, Virg. 2. Georg. v. 273. *Pluscula amori nostro largiare*, paullo plus, etwas mehr / Cic. 5. fam. ep. 12. *Plurimum diligere. plurimum posse*, sehr viel vermögen. *Plurimum valeat amicorum bene suadentium auctoritas*, Cic. de amic. cap. 13. Et Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 17 *Domum ire pergam, ibi plurimum est*, id est, sæpius, da ist er zum öfftersten / am meisten.

¶ Multo, adverb. amat post se hæc fere: *Multò aliter*, id quod longe aliter, viel anders. Ter. in prolog. Andriæ: *Verùm aliter evenire multo intelligitis.* Et Cic. lib. 4 epist. 9 ad Marcellum: *quod non multo secus fieret, si* &c. Sic *Multo ante*, Ter. Eun. 4. sc. 5. v. 7 lang zuvor. *Multo antemala providere. Multò post*, lang hernach. *Non ita multo ante, post*, kurtz zuvor / bald hernach. *Multo præstat*, ut apud Sallustium Jugurth. c. 31 extr. *Multo præstat beneficii, quam maleficii memorem esse*, es ist viel besser ꝛc. *Multò magis, multò prius, multò præstantius. Multò minoris vendidit, quàm tu*, Cic. in Verr. 5. c. 16. extr. Gaudet & superlativo, ut, *Multò omnium fortunatissimus*, Terent. Heaut. 4. sc. 8. pr. Et, *Conspectus vester multò jucundissimus,*

Cic. pro Leg. Manil. c. 1. *Multò maxima pars*, ibidem c. 18. Et, *Multò elegantissimus Poeta*, Nep. Attic. c. 12. *Multò locupletissima regio*, Idem Agesil. c. 3.

¶ Plurativus, pluralis. Gellius lib. 1. c. 16, & lib. 5 c. 21, & lib. 19. c. 8 *pluralibus numerum* vocat, qui multitudinis est, & vulgo *Pluralis* a Grammaticis dicitur.

¶ Pluralis, e, adject. nota vox Grammaticorum, nec modo recentium, sed antiquorum etiam, Vide Charisium, Diomedem, Priscianum &c. Gloss. vet. *Pluralis*, πλῆθυντικός.

¶ Pluraliter. Eædem Glossæ: *Pluraliter*, πληθυντικῶς.

¶ Complures. *Dies complures*, Cic. lib. 2. fam. 8. Et lib. 2. de Orat. c. 26 *Ambiguorum complura genera sunt.*

¶ Compluscŭli, idem, aut cum diminutione quadam. Terent. Hecyr. 1. sc. 2. v. 102 *dies compluscŭlos.* Et Gellius lib. 7 cap. 11 *Verba compluscula.*

¶ Compluscŭle, adverb. Gellius lib. 17. c. 2 *Veteres compluscule ita dixerunt.*

¶ Compluries, offt / vielmahl. adverb. Cato apud Nonium & Gellium lib. 5. c. 21, & ipse Gellius lib. 7. c. 3. *quæ compluries in cœtibus populi acta dictaque erant.*

¶ Permultus. Cic. 3. de Leg. cap. 14 *Permulti imitatores principum existunt.*

¶ Perplures. Plin. lib. 13. c. 24, si salva scriptura. Libri enim plerique aliter.

¶ Permultò, Permultùm. Cic. 2. de Divin. cap. 61 *permulto clariora.* Idem lib. 3. epist. 11 ad Appium: *Etsi permultum ante certior factus eram literis.*

¶ Multitudo, frequentia, numerus, die Menge / Anzahl / Vielheit. Ut, *multitudo tormentorum*, Cæsar lib. 2. Civ. c. 2. *Helotum magna multitudo*, Nepos Pausan. c. 3. n. 6. Atque ita sæpe idem est quod Multi. Nepos Eumene c. 7. n. 1. *Macedonum ibi erat multitudo*, id est multi Macedones. ¶ 2. Plebs, populus, οἱ πολλοί, qui principibus & magistratibus opponuntur. Idem Alcibiade c. 3. n. 3 *Magnus multitudini timor est injectus.* Cic. 1. off. cap. 19 *Qui ex errore imperita multitudinis pendet, hic in magnis viris non est habendus. Multitudo imperatorum Cariam perdidit*, viel Köche versaltzen den Brey / kochen selten wol.

¶ Multangulus, vieleckigt. Lucret. lib. 4. v. 655.

¶ Multibĭbus, Plaut. Curcul. 1. sc. 1. v. 77. *multibiba lena.*

¶ Multicăvus, ut, *pumex*, Ovid. 8. Metam. v. 561.

¶ Multicaulis, e, von vielen Stengeln / Plin. lib. 21. c. 16.

¶ Multicŏla, qui multos colit. Fulgentius adverſ. Arianos, *multicola pagani.*

¶ Multicŏlor, mannigfärbig. Plin. l. 37. c. 10 bis occurrit. Et Prudent. Cathem. 3. v. 104 *prata multicolora.*

¶ Multifarius, mancherley Art / allerhand. *Militares coronæ multifariæ*, Gell. lib. 5. c. 6. De hoc & sequentibus plura in *Fari* diximus.

¶ Multifarie, adverb. Plinius lib. 18. c. 7 *Panis multifarie fit.* Solin. c. 18. pr. *Ortygia clarissima in Cycladum numero multifarie traditur.*

¶ Multifariam. Liv. lib. 3. c. 5 *Hostes carpere multifariam vires Romanas aggressi sunt.* Plin. lib. 18. c. 18 *Multifariam in Italia octoni boves ad singulos vomeres anhelant.*

¶ Sic & plurifarius, plurifariam, id est, pluribus locis, & pluribus modis. Suetonius Tiberio c. 43 *Cubicula plurifariam dispositæ.* Idem Galba c. 19 *Statuit se Legionariorum firmare præsidiis, qui multifariam diverseque tendebant.* Idem Augusto c. 46 *Operibusque ac veteribus plurifariam* (id est, pluribus modis) *instruxit* (Italiam.)

¶ Multifacio apud Festum.

¶ Multifer, ferax, fertilis. Plin. 19. c. 8 *genere multifero.*

¶ Multĭfĭdus, in multas partes fissus, so viel Spalten hat. *Pedes multifidi, Dens multifidus*, Martial. lib. 14. epigr. 25.

¶ Multifluus. Juvencus in Matth. 6

Multifluique diem verbis ducendo fatigant.

¶ Multifŏris, & Multiforus, a, um, *Specus multifores* apud Plin. lib. 8. c. 55. *multifora tibia* apud Sen. Agamemn. v. 348. voll Löcher. *Multifidus Ister*, Lucan. lib. 3. v. 202.

¶ Multiforabilis. *Tibia multiforabiles*, Apul. lib. 10. Milesc.

¶ Multiforatilis idem. Sidon. Apollinaris lib. 8. epist. 9 *Qui tibi solent per musicum palati concavum, voce variata tinnientes, quasi tibiis multiforatilibus effundi.* Usus & hac voce Apulejus lib. 1. Floridorum.

¶ Multiformis, varius, mancherley Gestalt. *Partus multiformes*, Plin. lib. 8. c. 16. Adde supra in *Forma.*

¶ Multiformiter, apud Gell. l. 9. c. 5, *Plato multiformiter disseruit de voluptate*, auff mancherley Art und Weise. Plinius lib. 36. cap. ult. *multiformiter auxiliari.*

¶ Sic & *Pluriformis*, apud Apulejum lib. 1. Floridorum.

¶ Multigĕner, & Multigeneris, multorum generum, Plin. l. 11. c. 1. Vide supra in *Genus.*

¶ Multigeneris, apud Plaut. aliquoties. *Milites multigeneres* in Captivis act. 2. sc. 1. v. 56.

¶ Multijŭgis, & multijugus, um, multiplex & varium numerosum, Cic. ad Att. lib. 14. ep. 9. *De repub. multijuges a te accepi*

literas

literas uno tempore, viel und mancherley Brieffe. Livius lib. 28. c. 9. *Iret alter consul sublimis curru, multijugis equis.*

¶ Multilaudus, qui multæ laudis, apud Ammian. 21. cap. 18.

¶ Multilŏquus. Plaut. Pseud. act. 3. sc. 2. v. 5 *Coquum multiloquum, glorioſum*, &c. Et in Ciſtell. 1. sc. 3. pr. *multiloqua anus.* waſchhafft.

¶ Multiloquium. Idem Mercat. prolog. v. 31 *Multiloquium, paucilo quium* &c.

¶ Multimĕter, vide in *Metrum.*

¶ Multimŏdus, mannigfaltig. Liv. lib. 21. c. 8. Vide *Modus.*

¶ Multinŏdus, knörigt. Prudent. Hymn. Jejunant. v. 139 de propheta Jona:

Tellus flagellis multimodi germinis.

¶ Multinominis, πολυώνυμος, Apulej. lib. 11. p. 268 *multinominis Dea.*

¶ Multinubus. *Salomo multinubus*, Hieronym. lib. 1. adverſ. Jovin. cap. 15. ineunte.

¶ Multinuba, fœm. *Uxor multinuba*, Hieronym. Epiſt. 11. ad Ageruchiam de Monogamia.

¶ Multinummus, *Aſini multinummi*, id eſt, multos nummos ſua opera quærentes, ſo viel Gelds erwerben/ Varro lib. 3. de re ruſtica cap. 17.

¶ Multipartitus, vielfältig getheilet. Plin. 6. c. 19. *Vita multipartita degitur.*

¶ Multipes, vielfüßig. Plin. lib. 11. c. 45.

¶ Multipĕda, inſectum, quod & *millipeda* dicitur, aſellus, vide *Millepeda.*

¶ Multiplex varium, copioſum. *Sermones multiplices variique*, vielerley/ mancherley Reden/ Cicer. in Orat. cap. 3. *Multiplex ingenium*, Idem de Amic. cap. 18. Et Vell. Paterc. lib. 2 c. 105 *multiplex virtutibus vir.* Ac Silius lib. 5. v. 544 *multiplicem proavis* dixit antiquitate generis florentem.

¶ Multipliciter, auff mancherley Art und Weiſe. Gell. lib. 14. cap. 1. *Tam ſæpe, ac tam multipliciter eadem ipſa non eadem ſtellarum facie denotantur.* Compar. *Multiplicius periculoſa tentationis forma*, Auguſtinus Confeſſion. lib. 10. cap. 25 pr.

¶ Multiplicare, multiplex efficere, vervielfältigen. *Æs alienum multiplicare*, der Schuld viel machen. Cæſ. 3. Civil. cap. 32. *Auctus exercitus, auxilia multiplicata*, geſtärckte Hülffe/ Planc. Cic. 10. fam. ep. 8. *Multiplicandis uſuris creſcit æs alienum*, id eſt, dum multiplicantur, Corn. Nep. 25, 3. 5.

¶ Multiplicatio, Vermehrung. Columella lib. 3. cap. 2 *Multiplicatione frugum reditus augetur.*

¶ Multiplicator, Vermehrer. Paullinus Nolanus epiſt. 44 [al. 31] n. 4, de parabola Matth. 25, *Herilium talentorum multiplicator.*

¶ Multiplicabilis, e, quod multiplicari poteſt, das viel und gemehret werden kan. Cic. 2. Tuſc. cap. 9. ex poeta.

¶ Multipŏtens pectus, Plaut. Bacch. a. 4. sc. 4. v. 9.

¶ Multiſcius. Apulej. lib. 9 *Et ſi minus prudentem, multiſcium certe reddidit.*

¶ Multisŏnus, Stat. 8. Theb. v. 25 *multiſonæ catenæ.* Vide infra in *Sonus.*

¶ Multiſonŏrus, Claudian. Epigr. 1. *eſſeda multiſonora.*

¶ Multivăgus, ut, *Avis multivaga columba*, ſo hin und wieder fleucht/ Plin. lib. 10. cap. 37. *Multivagus Lunæ flexus*, Idem lib. 2. cap. 10.

¶ Multivĭra, (mulier,) Minucius Felix in Octavio pag. 226. ed. Ouzel. *Alia ſacra coronat univira, alia multivira, & magna religione conquiritur, qua plura poſſit adulteria numerare.*

¶ Multivŏla mulier, multa volens. Catull. Carm. 69. in Mallium, v. 128.

¶ Multopere, ſicut magnopere, Plaut. Mercat. 1. sc. 2. v. 65.

¶ Multoties a recentibus frequentatur: veteres ignorant. Vide Cur. Poſter. Cellar.

¶ Aliquammultus, i. e. aliquanto multus, vide ſupra in *Aliquus.*

MVLVS, ἡμίονος, eſt enim ex aſino & equa, Maul/ Mauleſel/ Maulthier. *Mulus clitellarius*, Cic. Topic. cap. 8. ¶ *Mulus*, imago eſt ingratorum, lacte enim materno ſaturatus, matrem calcibus petit. Hinc recto ſermone Plato Ariſtoteli ingratitudinem objiciens, *Mulum* eum nominare ſolebat. Ælian. lib. 4. cap. 9. Eſt & convicium in ἀναίσθητος, ſeu ſtupidos ac vecordes. Catullus: *Mule nihil ſentis.* Lyſippus Comicus de Athenarum urbe apud Dicæarchum:

εἰ μὴ πλέουσι τὰς Ἀθήνας, τίλεχος εἶ,
εἰ δὲ πλέουσι, μὴ ἐπιστέας δ', ὄνος·
εἰ δ' ἐπιστὰς ἀπορίχεις, καπήλιος.

Ubi καπήλιος jumentum clitellarium eſt ſive *Mulus.*

¶ *Cum mula pepererit*: Sermo proverbialis de re nunquam futura, apud Sueton. Galba cap. 4. Ubi vide Beroaldum.

¶ *Mutuum muli ſcabunt*, ſive *Mulus mulum ſcabit*, Vide Chiliades.

¶ Mula, ἡμίονος, etiam eſt ex equo & aſina. Plin. lib. 8. cap. 44.

¶ Mularis, e, das zur Mauleſel-Zucht dienet/ Columell. lib. 6. cap. 27.

¶ Mulio, onis, ein Eſeltreiber. Martialis lib. 13. Epigram. 11. de hordeo: *Mulio quod non det taciturus, accipe, mulus.* Seneca Ludo de morte Claudii: *perpetuarius mulio*, hoc eſt, qui ad magna & longinqua itinera, non ad paucas proximas manſiones ſeque & mulas probet. Adi Gronov.

¶ Mulionius, ut, *Penula mulionia*, ein Eſeltreibers Rock/ Cic. pro Sextio cap. 38.

¶ Mulomedicus. Firmicus lib. 8. cap. 13. Vide ſupra *Equitarius.*

MVMĪA, bitumen eſt piſſaſphaltum, quo humana cadavera condiebantur. ¶ 2. Deinde & liquor quidam, qui ex infarcto ſit humanorum corporum, myrrha ſcil. aloe, & humiditate, quam exudant humana corpora, *Momia* ſeu *Mumia ſepulcrorum* dicitur. Matthiolus.

MVNDVS, adject. terſus, elegans, ſauber/ rein/ reinlich. Terent. in Eun. act. 5. sc. 4. v. 12 *Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius, nec magis compoſitum quicquam.* Catull. Carm. 98 *Mundior & melior.* Et Livius lib. 8. cap. 15 *mundior cultus.* Columella lib. 7. cap. 3. *quala mundiſſima*: & cap. 9 extr. *mundiſſimum cubile.*

¶ Mundulus, dimin. Plaut. Trucul. act. 3. sc. 1. v. 13 *Mundulos, urbanos, amaſios.*

¶ Immundus, impurus, unrein/ unflätig. Catull. ibidem:

Nil immundius hoc, nihiloque immundius illud.

Seneca lib. 5. Quæſt. Nat. cap. 4 *immundius aliquid timere.* Plinius lib. 10. Epiſt. 99. *immundiſſima adſpectu cloaca.*

¶ Munditia & Mundities, lauterkeit, elegantia, Reinligkeit. Cicer. in offic. lib. 1. cap. 36 *Adhibenda munditia eſt, non odioſa, neque exquiſita nimis.* Plautus Men. act. 2. sc. 3. v. 4 *Munditia illecebræ animo eſt amantum.* Gellius lib. 1. cap. 5 *Hortenſius quod multa munditia & circumſpecte compoſiteque amictus eſſet &c. maledicto compellationibusque probroſis jactatus eſt.* Hic *munditia* ad veſtes pertinet; At verò Sueton. Cæſ. cap. 46 ad exquiſitam ædificiorum elegantiam refert: quem vide. Idem Othone cap. 12 vulſuram corporis, galericuli ſitum, & faciei raſuram, ad munditias interpretatur. ¶ Obſerva autem *munditiem*, ſing. & *munditias* plur. uſitatiſſimum eſſe bonis auctoribus. Salluſt. in Orat. Marii: *Ex parente meo, & alias ſanctis viris ita accepi, munditias mulieribus, viris laborem convenire.* Ovidius 3. Art. am. v. 133

Munditiis capimur: non ſint ſine lege capilli.

¶ Immunditia, impuritas, Unflätigkeit. Frontinus lib. 2. de Aquæduct. *Immunditiarum facies, & impurior ſpiritus, & cauſſa gravioris tali*, &c.

¶ Munde, adverb. Columella lib. 12. cap. 51 *Aromata in pila quam mundiſſime contunde 10.*

¶ Munditer, reinlich. Plaut. Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 26

Nam cum ſedulò munditer nos habemus,
Vix, ægreque amatorculos invenimus.

¶ Mundule, Apulej. lib. 2. A. A. *Ipſa lineâ tunicâ mundule amicta, & ruſſea faſciola pranitente altiuscule ſub ipſas papillas ſuccinctula*

¶ Mundĭcina, *Mundicinæ dentium*, medicina ad munditiem & nitorem dentibus conciliandum. Apul. Apolog. p. 277.

¶ Mundo, mundare, mundum efficere, reinigen. Plinius lib. 15. cap. 6 *Vaſa mundanda.*

¶ Mundator. Jul. Firmicus lib. 8. c. 19. extr. *cloacarum mundator.* Repetit. cap. 29. parte 13.

¶ Emundare. Columella lib. 3. c. 15. pr. *Vinea emundata*, rein machen/ ausputzen.

¶ Immundabilis. Tertullian. de Pudicit. cap. 20 *immundabile vitium.*

¶ Permundus. Varro lib. 3. cap. 8. Rei ruſt. de columbis: *Permunda ſunt hæ volucres.*

¶ Mundus, ſubſtantive inſtrumentum illud mulierum appellatur, quò mundiores fiunt, vel unde ſe mulier mundiorem, cultioremque efficit. *Mundus muliebris*, dicitur: Weiber-Schmuck: & differt ab ornatu, ut ex Ulpiano poteſt patere Lege Argumento 25 § Ornamenta 10. Dig. *de auro, argento, mundo.* Tertullianus de habitu muliebri cap. 3 *Habitus fœmina duplicem ſpeciem circumfert CVLTVM & ORNATVM. CVLTVM dicimus, quem MVNDVM MVLIEBREM vocant: ORNATVM, quem IMMVNDVM MVLIEBREM convenit dici. Ille in auro & argento, & gemmis & veſtibus deputatur. Iſte in curâ capilli, & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahunt &c Mundus virginalis*, Accius, *Mundum ita omnem muliebrem ademit*, Livius lib. 34. cap. 7 *Munditiæ & ornatus, & cultus, hæc fœminarum inſignia ſunt: his gaudent & gloriantur, hunc mundum muliebrem appellarunt majores noſtri.* Varro lib. 6. de LL. *MVNDVS MVLIEBRIS dictus a MVNDITIA. ORNATVS quaſi ab ore natus. Hinc enim maxime ſumitur, quod eum decet* Diſtinguit autem Varro ab *ornatu Mundum*: quod & JCti faciunt. Vide Julium Paullum lib 3. receptarum ſententiarum cap. 6. Similiter & Tertullianus *cultum*, quem eundem *mundo* facit, ab *ornatu* diſtinguit. Locum ipſum & ſupra in *Cultus*, & modo adduximus.

¶ Mundus, universi compages: *communis quasi deorum atque hominum domus aut urbs utrorumque*, Cicer. 2. de Nat. Deor. cap. 62. Himmel und Erde/ die Welt. Apulej. de Mundo: *Mundus omnis societate cæli & terræ constat, & eorum naturis, quæ utrimque sunt.* Nomen à pulchritudine & absolutissima elegantia est. Plin. lib. 2. cap. 4 *Quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellaverunt, eum & nos a perfecta absolutaque elegantia mundum.* Cicer. de Univers. cap. 10 *Varietate distinctum bene Græci κόσμον, nos lucentem mundum nominaremus.* Lucret. lib. 5. v. 69 *Una dies dabit exitio, multosque per annos*
Sustentata ruet moles, & machina mundi.

De mundi ætatibus & duratione legitur apud Platonem in Philebo prope finem Orphei versiculus, sumtus, ut quidam suspicantur, ex Eliæ dicto de sex millibus annorum mundi:

Ἕκτῳ ἐν χρονῷ κατακαήσεται κόσμος ἀοιδῆς.

ubi quidem alii sic malunt: *κόσμος κατακαήσεται ἀοιδῆς.* Id est: *In sexto millenario mundus cessabit, &c.* Vide Seberi Florileg. Græco-Lat. pag. 75. De formâ & motu Plin. lib. 1. H. N. cap. 2. 3. 4. & ibi Dalechamp. Philo de incorruptibilitate mundi principio, tribus potissimùm modis apud Græcos κόσμον seu *mundi* vocabulum sumi tradit. Primò enim ita vocari universitatem rerum. 2. Cælum. 3. Essentiam quandam. At vero Scaliger ad lib. 5 Manilii observat sexfariam κόσμον vocabulum usurpari Græcis. 1. de complexu cæli & terræ. 2. De domicilio Deorum. 3. De Deorum & hominum corpore. 4. de Æthere. 5. de orbe stellarum inerrantium. 6. de Providentia: & tot modis *Mundi* vocabulo usum Manilium. Stoicis sane *Deus, fatum, providentia, mundus* unum erant. Vide Senecam 2. Quæst. Natur. cap. 45. Idem 3. Nat. Quæst. cap. 28. extr. *Ergo quandoque res nova placuere mundo* &c. id est, quandocunque Deo placuit mundum renovari &c. Nam paullo ante dixerat: *Cum Deo visum ordiri meliora, vetera finiri.* Cæterum de *cælo* frequenter uruntur Poetæ: modo οὐρανός; Ut Claudianus lib. 2. in Ruffin. v. 3

Auctor ab adjecto fulgebat sidere mundus.

Idem lib. 2. de raptu Proserpinæ v. 47

Firmior Herculeâ mundus cervice pependit.

Lucretius lib. 5. v. 1376

At vigiles mundi magnum & versatile templum
Sol & Luna suo lustrantes lumine circum.

modò cum Epitheto declarando discrimini: Tibullus lib. 3. Eleg. 4. v. 17 *Jam nox æthereum nigris emensa quadrigis*
Mundum, cæruleas laverat amne rotas.

Seneca Medea v. 401

Dum terra calum media libratum ferat,
Nitidusque certas mundus evolvat vices.

Conf. Barth. ad Claudian. pag. 1190.

¶ Mundānus, Weltlich/ von der Welt/ Cicer. 5. Tusc. cap. 37 *Interrogatus Philosophus Socrates cujas esset*, mundanum *se esse respondit.* ¶ Avienus Arateis v. 47 *Mundanum* pro cælesti dixit, sicut & *Mundanas oras* eodem significatu, v. 216.

¶ Extramundanus. Martianus Capella lib. 9 *Extramundana intelligentia.*

¶ Ultramundanus. Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. pag. 8 *Deus ille summus, ultramundanus.*

¶ Mundialis, idem quod Mundanus. Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 4 *Mundialium elementorum derogatio.* Salvianus præfatione libror. de Gubern. Dei, *Literarum scriptores mundiales.* Et Prudent. 1. Cathem. v. 90 *mundialis gloria.* Et Ambrosius de mysterio paschæ cap. 2 *in ornatum mundialis fabricæ.*

¶ Mundialiter. *Vivere mundialiter*, Tertullian. de Resurr. carn. c. 46. extr.

¶ Supermundialis. Idem Tertull. de Anima cap. 18.

¶ Intermundium, spatium inter fictos Epicuri mundos. Cicero 1. Nat. Deor. cap. 8. pr. *Tanquam modo ex Deorum concilio, & ex Epicuri intermundiis descendisset.* ein Ort ausser der Welt.

MVNGO, mungĕre, mucum ex naribus extrahere, schneutzen. Onomast. Vet. *Mungo*, μύσσω.

¶ Munctio, das Schneutzen. *Munctiones mucculentæ*, Arnob. lib. 3. p. 107.

¶ Emungere, ausschneutzen/ die Nase wischen. Gloss. Vet. *Emungo*, ἐκμύσσω. Et Onomast. *Emungo*, ἐκμύττω. *Cubito se emungere*, est sordidum quæstum exercere, unflätige Handthierung treiben. *Homo emuncta naris*, qui acri est exactoque judicio, ein Mann eines fertigen Verstands/ Horat. lib. 1. Satyr. 4, 8. Vide de utraque paræmia Erasmi Chiliadas. Hinc Attici *limati & emuncti* Quintiliano lib. 12. cap. 10 dicuntur. Est & *emungere* aliquem defraudare, circumscribere, einen ums Geld bringen. Plautus Epid. act. 3. sc. 4. v. 57 *Qui me emunxisti, mucidum minimi pretii.* Et Terentius Phorm. act. 4. sc. 4 *Emunxi argento senes.* Horatius de arte Poetica v. 398

- - - - - - - audax
Pythiæ emuncto lucrata Simone talentum.

¶ Emunctio, Quintil. lib. 11. cap. 3. *Emunctio frequentior non sine caussa reprehenditur.* das Schneutzen.

¶ Emunctorium, eine Liechtschere/ Liechtputze.

MVNIO, munire, (etiam *Mœnire* veteres scripserunt) est firmare, instruere, verwahren/ vest machen/ ut, *Munire castra*, Cæs. 2. Gall. cap. 5. &c. *Præsidio, custodiis, vigiliisque munire coloniam*, Cic. Catil. 1. cap. 3. Et *Tenere & munire se benevolentia multorum*, Idem 2. de Finib. cap. 26. Et, *Munire viam*; die Wege bessern und bauen. Quo tralate sæpe usus est Cicero, ut lib. 1. ad Attic. ep. 17 *Munitur quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, via.* Idem pro Muræn. cap. 23 *Hæc omnia tibi accusandi viam muniebant*, Gelegenheit und Vortheil zu etwas geben. *Munire*, absolute pro muros struere, Nepos 25. 6. 5. Similiter Curtius 4, 2. 13 *Munientibus coria velaque jussit obtendi.* Translate est firmare vim dominationis, *Munire imperium singulare*, Nepos in Regib. cap. 2.

¶ Munitus, vest/ *Nihil tam munitum, quod non expugnari possit*, Cicero in 2. Verr. cap. 2. *Oppidum munitissimum oppugnare*, Idem lib. 2. fam. Epist. 10. eine Vestung belagern. *Munitissimi portus*, in Verr. 2. cap. 5. *Munitissima pars insulæ*, Livius lib. 24. cap. 22. Et *Sapientiâ munitum pectus gerere*, hoc est, instructum, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 22. *Munitior legatio*, id est tutior, Idem libr. 2. ad Atticum ep. 18. Sic & lib. 2. offic. cap. 4. extr. *Ex quo leges moresque constituti, effectum, ut esset vita munitior.*

¶ Mūnītio, actus muniendi. die Bevestigung/ Fortification. Cæsar lib. 1. Bell. Gall. cap. 49 *Quæ copiæ nostros perterrerent, & munitione prohiberent.* Nepos Themistocle cap. 7. num. 2. *cum audisset, non multum superesse munitionis*, es sey nicht viel mehr zu arbeiten am Vestungs-Bau. ¶ 2. Pro opere & munimento, Schantze/ Mauren/ Bollwerck/ Batterien. *Munitionibus urbem sepire*, Cicero Philipp. 13. cap. 9. Et, *Munitiones dejicere*, schleiffen/ Nepos Eumene cap. 5. *Munitioni, quam fecerat, legatum præfecit*, Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 10.

¶ Mūnīmentum, opus munitionis, Schantze/ Mauern/ Wall/ &c. Curtius lib. 3. cap. 1. *cum extra munimenta se* (fluvius) *evolvit.* Cæsar lib. 2. de bello Gall. cap. 17 *Instar muri sepes munimenta præbent.*

¶ Mūnīmen, idem. Lucanus lib. 6. v. 22

Sed munimen habet nullo quassabile ferro.

¶ Mūnītor, Schantzer/ Schantz-Gräber. Livius lib. 7. cap. 23 *Hastati pro munitoribus intenti armatique steterant*, die Schantzer bedecken. Tacitus Annali 1. cap. 64 *Barbari perfringere stationes, seque inferre munitoribus nisi.*

¶ Mūnīto, munitare, frequentativ. Cic. pro Rosc. cap. 48 *Quam viam munitet, quod iter affectet, videtis*, wo er hinaus gedenckt.

Composita:

¶ Circummunire, umher bevestigen. Cæsar lib. 1. de Bello Civ. cap. 18. *Oppidum vallo castelloque circummunire instituit.* Plautus in Captiv. act. 2. sc. 2. v. 4

Ita vinclis custodiisque circummœniti sumus.

¶ Circummunitio. Cæsar c. l. cap. 19 extr. *oppidi circummunitione*, Bevestigung.

¶ Communire, bevestigen/ verwahren. *Communire castella*, Cæsar 1. de B. Gall. cap. 8. *Communire caussam*, per Metaph. ut, *communita caussa Roscii firmissimis & sanctissimis testimoniis*, Cic. pro Roscio Comœdo cap. 15.

¶ Emunire, idem quod munire, vel altius munire, den Vestungs-Bau hoch führen. Livius lib. 24 cap. 21 extr. *Locus saxo quadrato septus arcis in modum emunitus.* Fortificiret. Tacitus Agricola cap. 31. *Corpora ipsa ac manus, sibis ac plaudibus emuniendis, verbera inter ac contumelias conterunt.* Virg. 8. Æneid. v. 228.

- - - fulcrosque emuniit obice postes.

Translate Seneca Controv. 17 *adversus metus emunire animum.*

¶ Immunītus, ut *immunita via*, non munita, Cicer. pro Cæcin. cap. 19. ungepflastert/ nicht ausgebessert. *Immunita castella*, Liv. 22 cap. 11. unverwahret. *Immunita Sparte*, Ovidius 10. Metam. v. 169. ohne Mauern.

¶ Præmunire, vor etwas eine Schantz legen/ vorher verwahren/ unterbauen. Cæsar lib. 3. Civ. cap. 55 *Rutilius, qui Achaiam, missus a Pompejo, obtinebat, Isthmum præmunire instituit.* Et cap. 58 *Cæsar aditus duos magnis operibus præmunivit.* Per metaph. Cicero pro Cœlio, cap. 8 *Illa quæ ex accusatorum oratione præmuniri & fingi intelligebam, fretus vestra prudentia, judices, non pertimesco.*

¶ Præmunitio, Verschantzung/ Verwahrung. Cic. 2. de Orat. cap. 75.

¶ Permunire, wohl bevestigen. Tacitus 3. Histor. cap. 9 *Castra permunit.* Livius lib. 7. cap. 16 *Cum ante mœnia sua, castris permunitis, consedissent.*

MVNVS, quod per liberalitatem ac benevolentiam datur alteri. Vetus Gloss. *Munus* φιλοτιμία, φιλοξαί, δῶρον: Ubi φιλοξαί corruptum est. An φιλοξενία legendum? Eine Gabe/ ein Geschenck. Donatus in Eunuch. Terent. act. 5. sc. 8, DONVM, inquit, *præmium est*: & MVNVS, *præmium.* Sed DONVM

præmi-

præmium Diis datur: MVNVS, *præmium hominibus. Nam separatim* DONVM *Deorum est:* PRAEMIVM *virorum est fortium:* MVNVS *hominum. Et* DONVM MVNVS*que, tam ante factum, quam post factum datur.* PRAEMIVM *nonnisi post factum est:* DONVM & MVNVS *voluntarium:* PRAEMIVM *debetur.* Hæc ille. *Munera militaria* erant Centurionatus; Præfecturæ, Decurionatus &c. *Dona militaria*, quæ militibus singulis virtutis ergo dabantur, ut coronæ, quæ multifariæ erant, Muralis, Triumphalis, Civica &c. JCti *Munus* dicunt, quod ex caussa datur. Lege *Inter donum*, Dig. de Verbor. signif. *Dare, largiri, offerre munus.* Cicer. *Dare, offerre aliquid muneri*; Quintilian. lib. 1. cap. 10. p. 85. etwas zum Geschenck geben / schencken. *Ξενίων δυμὸς ἄριστος*, *Munerum animus optimus*; man muß den guten Willen für die That nehmen. Martial. lib. 5. Epigr. 18

Odi dolosas munerum & malas artes:
Imitantur hamos dona. Namque quis nescit,
Avidum voratâ decipi scarum muscâ?

Porro de Modestia in muneribus ac delectu, dictum est illud; *ὅτε πάντα, ὅτε πάντη, ὅτε παρὰ πάντων. Nec omnia, nec ubique, neque ab omnibus.* In Pandectis ex Epistolâ Severi & Antonini Imperatorum. ¶ *Aliquem sui muneris*, sive *beneficii facere*, est ita mereri de aliquo, ut sibi omnia debeat. Æneas apud Ovidium lib. 14. Metam. v. 124

Numinis instar eris semper mihi, meque fatebor
Muneris esse tui.

Tacit. lib. 15. Annal. cap. 52 *Plerique Vestini quoque consulis acre ingenium vitavisse. Risonem credidere; ne aut libertatem moliretur, vel, delecto Imperatore alio, sui muneris Rempubl. faceret.* Vide Gruterum lib. 1. Suspic. cap. 13. In Justino etiam loquendi hoc genus notavit Casaubonus ad Suetonii Claud. cap. 23. Et Horat. lib. 4. ode 3

Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito prætereuntium
Romana fidicen Lyræ:
Quod spiro, & placeo, si placeo, tuum est.

¶ Hinc & spectacula appellata *munera* sunt, quod ambitiosa liberalitate & maximis sumtibus edi solerent: vel, quod ad officium seu munus, quod mortuis debetur, pertinere existimabatur. Mortuis enim ita litari obtinebat opinio. Lege Tertullianum de spectaculis, & Lipsium lib. 1. Saturnal. cap. 7. itemque si munerum origines, & ritus nosse velis, Petr. Fabr. lib. 2. Semestr. p. 139.

¶ 2. *Munus*, functio, Gebühr oder Ampt. *Tuum hoc est munus, tuæ partes*, Cic. lib. 11. fam. epist. 5. Idem lib. 3 de Orat. cap. 30 *Me ad munus meum, pensumque revocabo*, will mich zu dem halten / das mir befohlen / mir zustehet. *Fungi, perfungi munere. Curare munus suum*, Plaut. Truc. 2. sc. 4. v. 76. Et, *colere & efficere munus*, Cic. 1. de Leg. cap. 5. *Exsequi munus*, Idem de Senect. c. 10. extr. ein Amt verwalten / ausrichten. *Munus suscipere*, Quintil. procem. lib. 4. *Muneri alicui præponere aliquem*, Cic. 2 de Orat. c. 10. einen über ein Amt setzen. Cæterum JCti id *Munus* esse volunt, quod cum magna dignitate conjunctum non est, sed cum sumtu. L. *Honor.* D. *de Muneribus.* Vide & quæ summus Vir Hugo Grotius in Florum Sparsione de hac voce eleganter disserit ad L. *Munus* D. de verb. signif.

¶ Munusculum, diminutivum, donum parvum, klein Geschenck. Cic. 1. ad Attic. ep. 9 *Tulliola tuum munusculum flagitat.* Catull. Carm. 65. sive Argonaut. v. 103 *Non ingratus munuscula.*

¶ Munerarius, *muneris exhibitor*, Verehrer. Quam vocem Augustum primum usurpasse, Quintil. scripsit lib. 8. c. 3. ¶ 2. Est & qui ludos gladiatoris sive spectacula præbet populo, quæ & ipsa *munera* appellantur, apud Suet. Domitiano cap. 10. & Senecam Patrem, ut docebamus, Præfat. lib. 4. Controvers. Florus lib. 3. cap. 21 *Muneratores* appellat.

¶ *Muneralem legem*, Plautus dixit, qua munera prohibentur, quam Cincium tulisse attestatur Festus.

¶ Muneró, *Munero, muneror, muneras*, deponentale, munere afficere, begaben / beschencken / verehren. Cicero pro Dejotaro cap. 6 *Locus erat quidam, in quo erant ea composita, quibus Rex eum munerare constituerat.* Seneca epist. 119 *Inani me lance muneras.* Plautus Captiv. a. 5. sc. 1. v. 15 *Munerare beneficium*, pro gratum se pro beneficio præstare, sive referre gratiam dixit. Rursus Cic. ad Attic. 7. epist. 2 *Alexion me opipare muneratus est.* Adde Gellium 18. cap. 12 sub fin.

¶ Munérabundus. Apulejus 11. Metam. p. 265 *Quisque muneribundi ad meum festinant illico reducem ab inferis conspectum.*

¶ Muneratór, vide in *Munerarius* paullo ante.

¶ Remunerare & Remunerari, quod est, munus munere vicissim compensare, vergelten / wiederum begaben. *Quibus officiis beneficia remunerabor?* Cicer. post red. in Sen. c. 12. pr. *Ad remunerandum nihil suppetit, præter voluntatem.* Idem lib. 15. fam. ep. 13.

¶ Remuneratio, Vergeltung. *Nihil est remuneratione benevolentia jucundius*, Idem de Amicitia cap. 14. Et lib. 2. offic. cap. 20 *A quo expeditior & celerior remuneratio fore videtur, in eum fere est voluntas nostra propensior.* Gloss. Vet. Remuneratio, ἀνταπόδοσις.

¶ Remunerator. Interpres Vet. Epist. ad Ebræos c. 11. v. 6.

¶ Remunerabilis, unde

¶ Irremunerabilis, ut, *Irremunerabili beneficio pignerati*, Apulej. lib. 11. p. 269.

¶ Irremuneratus. Cassiodorus lib. 2. epist. 16. extr. *Si hanc sobolem irremuneratam relinquere debuimus.*

¶ Munis, ad officium seu munus obstrictus. Plautus Mercatore a. 1. sc. 1. extr. *Dico ejus pro meritis gratum & munem fore.* *Munes* itaque, qui munia faciunt sive tenentur facere. Quibus opponuntur

¶ *Immunes*, sine munere, qui liberi sunt, & munere vacantes, ut Festus interpretatur. Steuer- und dienstfrey. Cicer. de leg. Agrar. 3. cap. 2 *Conditione commodiore sunt immunia, quam illa, quæ pensitant*, freye Güter sind besser als zinßbare. *Sine fœdere immunes & liberæ civitates*, Idem in Verr. 5. cap. 6. Et, *A malis nemo est immunis*, Unglücks ist niemand überhoben / Sophocl. in Oedip. Κακῶν δυσάλυκτος ὐδείς. Livius etiam sine præpositione dixit, *Immunis militia. Una*, inquit lib. 1. cap. 43, *centuria facta est immunis militiæ.* Et Seneca Hippolyto v. 1054 *immunis metu.* Nimirum *munia* sunt, quæ publice præstantur: *ut tributa, vectigalia, &c.* In militia *valli, fossæ exstructio: pabuli, lignorum &c. aggestus.* Hæc qui facere cogebantur, appellati MVNIFICES: liberi ab his, IMMVNES; aut BENEFICIARII. Nam vacationem horum muniorum beneficio Imperatoris milites consequebantur. Vide Grotium loco citato. Hinc *immunis* pro otioso & ἀπράγμονι apud Horat. lib. 4. Ode 12 v. 23. Pro pura & vacua scelere, *immunem manum* idem dixit lib. 3. Ode 23. v. 12. Vide ad utrumque locum Torrentium. ¶ Construitur etiam cum secundo casu. Virgil. lib. 12. v. 559 *urbs immunis belli.* Et Ovid. lib. 3. Metam. v. 11.

Nullum passa jugum, curvique immunis aratri.

¶ Immunitas, vacatio à muneribus & oneribus, Freyheit. *Dare immunitatem*, Cic. 12. fam. ep. 1 *Alios immunitatibus juvare*, Tacitus 3. Histor. cap. 55.

¶ Emunitas, idem fere quod Immunitas, levi differentia, quam ostendit Rigaltius ad Tertullian. de Resurrect. cap. 38. Ibi enim hoc vocabulo usus fuit Tertullianus.

¶ Munia, orum, plur. tantùm, officia, quæ publicè præstantur, Amt und Pflicht. *Suis cervicibus munia sustinere*, Cic. pro Sextio cap. 66. Et Livius lib. 1. cap. 42 *Belli pacisque munia non viritim, sed pro habitu pecuniarum fiant.* Tacito frequens vocabulum, cujus sunt: *Munia consulatus obire*, 2. Annal. cap. 26. *Urbis & militiæ munia simul obire*, Annali 6. cap. 8. &, *implere duplicia munia*, lib. 1. Hist. cap. 62.

¶ Municeps, qui munera civilia sustinet, sed aliunde in civitatem receptus est, ein Mitgenoß der Bürgerschafft / Mitbürger / Bürger. Justin. lib. 2. cap. 12 *Themistocles persuadet omnibus, patriam, municipes esse, non munia, civitatemque non in ædificiis sed in civibus positam.* Breviter, *municeps* est, qui in sua patriâ munus, id est, officium publicum capere potest: & *incola* opponitur, id est, indigenæ sive advenæ. Namque & Cicero *incolas* cum *peregrinis* conjungit. Vide Ulpianum Lege 1. Dig. *ad municipalem*, & ibi Grotium in Florum Sparsione: itemque Onuphrium Panvinium lib. 3. Descript. Imperii Romani pag. 325. & pag. 354. & inprimis Pompejum Festum, diversas vocabuli notiones in suo de Verborum significatione libro interpretantem.

¶ Municipes etiam socios ejusdem municipii appellamus. Sic Cicero C. Marium vocat *municipem suum*, quia uterque Arpinas, seu Arpino municipio oriundus. Post red. ad Quir. cap. 8 *Vidi ego*, inquit, *fortissimum virum, municipem meum, C. Marium* &c. Mein Landsmann ꝛc.

¶ Municipium, certum genus oppidorum, in Italia præsertim, jure suo & magistratu utentium, ideoque distinctarum a coloniis & præfecturis. Eine Freystadt. Cicero pro Roscio cap. 6 *Roscius municeps fuit, genere & nobilitate sui municipii primus*, Vide Grotium atque Onuphrium Panvinium laudatis locis. *Municipia dicebantur civitates suo jure, & legibus gaudentes, muneribus tamen Pop. Romani & honoribus gaudentes.* Gellius lib. 16. c. 13. quem vide.

¶ Municipalis, *Homines municipales*, Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 13. Mitbürger. *Jus municipale*, Bürgerrecht / Stadtrecht.

¶ Municipaliter. Sidon. Apollinaris lib. 1. epist. 11. *Non eminentius, quam municipaliter natus:* hoc est, cujus majores nullam publicam dignitatem attigerunt.

¶ *Municipatim dividere*, id est, *per municipia*, in die Gemeinen austheilen. Sueton. Cæsare cap. 14.

¶ Municipatus, us, nomen, jus municipale. Tertullianus de Corona mil. cap. 13 ita vertit Apostoli πολίτευμα Philipp. 3. 20. *Tu peregrinus es, mundi hujus civis supernæ Hierusalem. Noster, inquit, municipatus in cœlis.* Imitatur Hieronymus sæpe idem Apostoli verbum ita vertendo, Epistola 1. ad Heliodorum, & 3. ad eundem, sive Nepotiani Epitaphio: & 13. ad Paulinum: & Epist. 58 ad Damasum extrema, &c.

¶ Munificus, freygebig. Cic. lib. 2. offic. c. 18 *Convenit tum in dando*

dando munificum esse, tum in exigendo non acerbum. Et pro Rosc. Comœdo cap. 8 *semper liberalissimus munificentissimusque fuit.* Festus Pompejus: MVNIFICIOR *à munifico identidem Cato dixit, cum nunc* MVNIFICENTIOR *dicamus; quambic munificens non sit in usu.*

¶ Immunificus, Plaut. in Trin. act. 2. sc. 2. v. 69 *Immunifico scis, quid cantari solet, quod habes, ne habeas. Et illud, quod nunc non habes, habeas malum; Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.*

¶ Munificè, *Munifice & aque tueri,* Cic. lib. 5. de finib. c. 23. *Munifice adjubare rem alicujus,* Livius lib. 22. cap. 37.

¶ Munificentia, liberalitas, Mildigkeit. *Sine munificentia quem præterire,* Livius lib. 22. cap. ult. Idem lib. 7. cap. 16 *Ad copiam rerum addidit munificentiam, quod nihil in publicum secernendo; augenti rem privatam militi fabit.*

¶ *Munifices* dicebantur milites infimi ordinis, quibus omnia militiæ munia incumbebant, quibusque tribuni & centuriones in modum servorum utebantur. His opponebantur *Beneficiarii*, qui vocationem munerum militarium habebant, Casaubon. ad Sueton. August. vide & supra in *Munia.* Usus hac voce, ut militari, Vegetius lib. 2. cap. 7. extr. & Ammianus lib. 16. cap. 5 *munificis militis vili & fortuito cibo contentus.*

MVNYCHIA, portus Atticæ, ut Stephanus ait, seu ut Strabo lib. 9, collis Chersonesi speciem præbens, introitum habens oris angusti. Nepos Thrasybulo: *Hinc in Pyræeum transit, Munychiamque munibit.* Clem. Alexandr. lib. 1. Strom. pag. 253. C. Θρασύβουλος τὸν ὀδηγὸν χίονα ἀφ' ὧν ἀτριβῶν ἰόντι, νύκτωρ ἀστράπτει καὶ δυσχειμερίᾳ καταιθρίᾳ χρώμενος, πῦρ ἐναίρει συμπνεύσαν, ὅπερ αὐτοὺς ἀπταίστως ἐκπέμψαι, καὶ τὸν Μουνιχίαν ἐξέλιπεν· ἔνθα νῦν, ὁ τῦ Φωσφόρου βωμός ἐστι, *Thrasybulo per invia eunti columna dux facta est. Nam sub noctem illunem & intempestam ignis visus est antecedens, qui, ubi eos inoffense deduxisset, juxta Munychiam defecit: Ibi nunc Phosphori ara est.* Vide Lambinum ad Nepotem & Joh. Meursium, qui peculiari Commentario de illâ egit.

¶ Munychius, adjectivum. *Agri Munychii,* Ovid. 2. Metam. v. 709. *Rura Munychia,* Statius 12. Theb. v. 616.

MVRAENA, Μύραινα, piscis marinus, *anguillam* magnitudine & figurâ referens, sed qui corpore paullò est crassiori, eine Murene/ Muraal/ Prick. Cum serpentibus non miscetur aut generat, sed marem habet proprium, qui *Myrus* dicitur, serpenti similis. Hinc fabulæ ejus origo. *Murænæ fluta-*, summis aquis perpetuò innatant, Gesnerus. Vide *Fluta.* Martial. lib. 10. epigr. 30

Natat ad Magistrum delicata Murena.

Conf. Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 15. Plin. lib. 9. c. 55.

¶ Muræna, eine Neunauge. ¶ 2. Est & *Muræna* catena collaris ex auri leuteſcentis segmentis flexibilis, ein Schnürlein. Vet. Interpr. Esa. 3, 20.

¶ Muræna etiam cognomen Romanum. L. Muræna Consul, pro quo Orationem habuit Cicero, quæ exstat.

MVRCIA, olim *Murtia,* a myrto dicta auctoribus Varrone, Plinio & Plutarcho, Dea amoris, sive Venus. Item Dea segnium, ut Arnobius vocat lib. 4. De ea ita August. lib. 4. de Civ. D. cap. 16 *Vocaverunt Deam Murciam, quæ præter modum non moveret, ac faceret hominem, ut ait Pomponius, murcidum,* id est, *nimis desidiosum & inactuosum.* Murciæ Deæ sacellum erat sub monte Aventino, qui antea Murcus vocabatur. Festus. Vide Juretum 10. miscell. in Symm. ad Epist. 22.

¶ Murcidus, vel *muricidus,* faul/ schläfferig. Plaut. Epidic. act. 3. sc. 1. v. 12.

¶ Murcus, qui ut refugeret necessitatem subeundæ militiæ, manus sibi debilitavit. Vide Leg. 4. Dig. de re militari: & Leg. 4. & 5 Cod. Theodos. de tironibus: itemque Cujacium lib. 15. Observat. cap. ult. Rei ipsius & Suetonius meminit Augusto cap. 24. Ejusdem autem originis & *Murcus,* & *Murcidus* in Etymolog. fecit Vossius.

MVREX, *piscis marinus,* cujus species est concha, eine Stachelschafen/ oder Stachelschneck / Gesner. Ex cujus sanguine color efficitur purpureus. ¶ 2. Hinc pro *purpura* interdum id nomen usurpatur. Virg. 4. Æneid. v. 262 *Tyrioque ardebat murice lana,* sein Rock glänzet von Purpurfarbe. *Impenitorius murex,* Ammianus lib. 15. cap. 21. ¶ 3. *Muricem* saxi etiam asperitatem, Virgilius dixit 5. Æneid. v. 205

Concussæ cautes & acuto murice remi
Obnixi crepuere,

scharffe Ecken am Felsen. Et Silius lib. 17. v. 281

— — — tum murice acuto
Dissiliens sonuit rupta compage carina.

¶ 4. Et *Murices machinulæ* sunt ferreæ aculeatæ, quas τριβόλους Græci dicunt, Fußeisen/ Fußangel. *Murices ferreos in terram defodere,* apud Curtium lib. 4. c. 13, 36.

¶ Murilegulus, qui *purpuras & murices* perquirit. Vet. Gloss. *Murilegulus,* κογχυλευτής. Est & in Codice titulus *de Murilegulis &c.* Ein Schneckenfischer.

¶ Muria, æ & *muries,* salsamentum ex piscium liquamine, eine Brühe von Fischtron. ¶ 2. Item *aqua salsa,* vel *Salsugo,* Herings-Lacke/ Saltzwasser. *Muriâ condire,* apud Columell. lib. 12. cap. 25. Et Cato cap. 88 *Ea muries erit, qua carnem, vel caseos, vel salsamenta condias.*

¶ Muriatica, salsamenta, Hering/ Stockfisch. Vide Taubmanni Collectanea ad illud Plauti Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 32

Quasi falsa muriatica esse autumantur.

¶ Muricatus, formam muricis habens. Plin 20. cap. 23 *Utrique carduo* [silvestri] *folia panda, spinosa, muricatis cacuminibus.*

¶ Muricatim, muricis modo & more. Plinius lib. 9. c. 33 *Vertice muricatim intorto.*

MVRMVR aquæ & cujuscunque rei strepitus nomen est fictitium, Quintil. ein Gethöne/ Geräusche/ Murmeln. *Maris murmur,* Cic. 3. de Orat. cap. 40. Virg. 4. Æn. v. 160

Magno miscetur murmure cælum.

¶ Murmuro, murmurare, murmur edere, murren/ brummen, Cic. 5. Tuscul. Quæst. c. 40 *fremitus murmurantis maris.* Ovid. 11. Metam. v. 52 — — — — *flebile lingua*
Murmurat exanimis.

¶ Murmuratio, das Murmeln. Plin. lib. 10. cap. 3 de aquilæ genere, quæ Valeria dicitur; *Sola sine clangore, sine murmuratione.*

¶ 2. Murmuratio, Unwillen/ Ungedult/ Ammurren. Seneca in Epist. 107 *Optimum est, Deum, quo auctore cuncta proveniunt, sine murmuratione sequi.*

¶ Murmurator. Gloss. vet. *Murmurator,* γογγυστής. Augustinus lib. 2 Retract. c. 20 *non illic adversus Deum murmuratoribus.*

¶ Murmurabundus. Apulejus lib. 2. Metamorph. *indigna murmurabundus.*

¶ Murmurillum, dimin. a. murmur, Nonius ex Rudente Plauti act. 5. sc. 3. v. 48 affert. alii divisis vocibus *murmur illum* legunt.

Composita.

¶ Admurmurare, quod est submisso quodam murmure dicenti applaudere. Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 13 *Admurmurante Senatu.* Idem in Verr. 7. cap. 16 *Memoria tenetis, judices, quam valde universi admurmurint,* hoc est, murmure adstrepuerint. Mit Murmeln seinen Beyfall zu verstehen geben.

¶ Admurmuratio. Cic. pro Lege Manil. cap. 13 *Vestra admurmuratio facit, ut agnoscere videamini, qui hæc fecerint.* Idem ad Q. frat. lib. 2. epist. 1 *Claudium accusavi, multis & secundis admurmurationibus.*

¶ Commurmurare. Plinius lib. 10. c. 23 de ciconiis: *congregata inter se commurmurant.* Silius lib. 15. extremo:

— — — clauso commurmurat ore.

¶ Immurmurare, *Silvis immurmurat Auster,* Virg. 4 Georg. 261 brauset durch den Wald. Et Silius lib. 5. v. 333

admorsa immurmurat hasta.

¶ Obmurmurare, widerbellen. Ovid. Epist. Leandri 18. v. 47

— — — precibusque meis obmurmurat ipse.

¶ Remurmurare. Statius lib. 5. Silvar. Carm. 1. v. 153 *pinus*
Deficit, & nulli spoliata remurmurat aurâ.

Fortunatus lib. 3. extr. de Vita Martini:

Et vitiata tibi quod lingua remurmurat.

¶ Submurmurare, paullulum murmurare. Augustinus Confess. lib. 6. cap. 9 *Submurmuraverunt argentarii.* Usus & eodem verbo est lib. 8 Confession. cap. 11, *submurmurabant.*

MVRRHA, μύρρα, gemma, ex qua pocula fiebant, Chalcedonier. Hoc enim non ut Germanicum, sed ut notius ei tribuit Agricola. Alii aliter censent, & multi murrhina pocula *porcellana* credunt fuisse, in quibus & Salmasius est & Scaliger pater. Contra fossilem materiem esse, & ex terra effodi, Harduinus ex Plinii præfat. in lib. 33 probat, quam inspicias, & laudati viri Notas.

¶ Murrhinus, ut, *pocula murrhina,* Senec. 7. Benef. cap. 9 & Epist. 123 absolute *Myrrhina; & calix myrrhinus,* Sueton. Aug. c. 71. de quibus peculiari libro Nicol. Guiberthus Lotharingus, Salmas. ad Solinum p. 203. Barth. ad Stat. Silv. 1. 330.

¶ Murrheus, adjectivum aliud. Propert. lib. 4. Eleg. 5. v. 26

Murrheaque in Parthis pocula cocta focis.

Etiam Seneca epistola 119 dixit *murrheum poculum,* quod epist. 122 appellat *myrrhinum.* Pompeji Mithridatica victoriâ primum myrrhina in Urbem inducta esse, Plinius auctor est lib. 37. c. 2.

¶ *Murrhina,* vinum conditum, vide in *Myrrha.*

MVRSA Pannoniæ oppidum ad Dravum fluvium, fere in loco, ubi nunc Essek est. Scribitur & *Mursia,* sed male, & contra Veterum monumenta. Crebra ejus mentio in historia Constantii apud Zosimum lib. 2. cap. 43, & Eutropium lib. 10. cap. 6. n. 8. Adde eundem lib. 9. cap. 6. n. 6.

¶ Mursensis, ut, *prælium Mursense,* apud Ammian. lib. 15. c. 14, & *Mursiensis episcopus,* Hieronymus adv. Luciferian. cap. 7. ex altera forma *Mursia.*

MVRVS a *muniendo* dictus, eine Maur. Justin. lib. 14. cap. 5 *Murus urbis, civium virtus.* Vide *Mœnia. Murum ariete percutere,* Cic. 1. offic. cap. 11. *In planum effundere muros,* hoc est, diruere, solo æquare, Lucan. lib. 1. v. 383. ¶ Aliquando pro quovis præsidio ac tutela. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 109 *Non dabitis murum sceleri,* id est præsidium & securitatem. Etiam de fortibus viris, in quibus præsidium gentis vel civitatis est, *murus* apud probatos scriptores dicitur. Ovidius Metamorph. 13. v. 281

quo Grajum murus Achilles.

Et

Et Silius lib. 16. v. 68 de Laro Cantabro:

Qui postquam murus miserus ruit, &c.

Ubi plura a nobis adnotata vide.

¶ Muralis, ut, *Herba muralis*, in muris crescens, *helxine*, Plin. 24. cap. 19. *Pila muralia*, quæ de muris dejiciuntur, Cæsar lib. 7. cap. 82. *Corona muralis*, quâ ab Imperatore donabatur, qui primus muro superato in hostium oppidum ascendisset, eine Sturmkrone / apud Plinium 16. cap. 4. & Livium lib. 23. c. 18. *Tormentum murale*, ein Mauerbrecher. Virg. 12. v. 921.

¶ Intermuralis, ut, *intermuralis amnis*, ein Wasser zwischen zweyen Mauren / Livius lib. 44. extrem.

¶ Antemurale, exterius propugnaculum, apud Vulg. interpretem Thren. 2, 8. & Hieronym. Homil 2. in Cantic. ex Origene versa, sub fin. An etiam apud antiquiores? non liquet.

¶ Antemuranus, idem. Ammianus lib. 21. c. 22 [Vales. p. 280] *Antemuranum vallum.*

¶ Circummuranus. Ammianus lib. 14. c. 14. *Populus R. annis fere trecentis circummurana pertulit bella.* Adde lib. 21. c. 25.

¶ Extramuranus, &

¶ Intramuranus, Lampridii sunt Heliogabali vita cap. 27. Ambrosius Epist. 33. pr. ad Marcellinam: *Extramurana basilica*. Ibidem: *Basilica intramurana*. Antiquior his Asconius in Orat. de Prætura & jurisdict. Sicil. p. 115 *magistratus intramuranus.*

¶ Intermuralis, idem quod intramuranus. *Amnis intermuralis*, Livius extremo lib. 44.

¶ Muratus, muro circumdatus. Vegetius lib. 1. c. 21. de castris munitis: *quasi muratam civitatem videntur secum ubique* (militantes) *portare.* Adde lib. 3. c. 8. extr. & vide supra in *Castrum.*

¶ Pomœrium, vid. suo loco.

MVS, μῦς, eine Mauß. Plaut. in Trucul. act. 4. sc. 4. v. 15 *Cogitato, mus pusillus quam sit sapiens bestia, ausim quæ uni cubili tuto, mus pusillus quam sit sapiens bestia, ausim quæ uni cubili tuto, nunquam committis suam*, sie weiß mehr als ein Loch. *Mures antiquæ domus ruinam imminentem præsentiunt & fugiunt.* Ælianus lib. 1. Allusit huc Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 9, *Tabernacula mihi duo corruerunt, reliqui ruinas agunt. Itaque non solum inquilini, sed mures migraverunt.* Murium variæ appellationes. *Mus major domesticus*, vulgo *Rattus* Germanis, Hispanis, Italis, & Anglis, eine Ratte. *Mus aquaticus*, Wassermauß. *Mus agrestis*, Feldmauß. *Mus silvaticus*, Waldmauß. *Mus abellanarum*, seu *Varius*, eine bunte Mauß oder Bech. *Mus alpinus*, seu *montanus*, plurimum dormit, ein Murmelthier. *Mus araneus*, Zißmauß. Ex Gesnero. *Mures rodunt*, zernagen / zerbeissen. *Derosi a muribus clypei*, Cicer. de divinat. lib. 2. c. 27. Satyrice & risus captandi caussa Senecæ Ludo de morte Claudii: *Venisti huc, ubi mures ferrum rodunt.* id est, ubi magna rerum, locique mutatio atque diversitas est, ut Rhenanus explicat. Aliud proverbiale ibidem paullo post: *Hic mures molas lingunt*, de iis, qui optima & delicatissima sequuntur. vide ibi Rhenanum. Murium encomium inter antiquos Polycrates scripsit: in quorum laudibus juxta Aristot. lib. 2. Rhetor. reposuit hoc, quod corrosis atque absumtis hostilium arcuum nervis, auxilium tulerint sive Ægyptiis contra Arabes, & Assyrios, ut vult Herodotus lib. 2. c. 141. sive, ut apud Aristotelem est, Troadis incolis: qui ob beneficium à *ἐμύοις*, quomodo murem vocabant, *Apollinem Sminthium* dixere, ut ex Polemone testatur Clem. Alexandrinus.

¶ Musculus, diminut. Mäußgen. Cic. 2. Divin. c. 14 *Musculorum frequentia brumâ dicuntur augeri.* Et Apulejus lib. 2. Milesiar. pag. 125 ad mustolam: *Quin abis, impurata bestia, teque ad tuos musculos recondis.* ¶ 2. Quod *nomen* etiam *partibus organicis*, quæ carne, nervis & venis constant, in corpore tribuitur, quæ carne, nervis & venis constant, in corpore tribuitur, xosa & brevia balænarum corpulentiam, ut Sidonius loquitur, gubernat. Vide Plin. lib. 11. c. 63. Hunc intelligit Claudianus, cum lib. 2. in Eutrop. v. 425 scribit:

Sic ruit in præceps amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas cui prævius edocet undas &c.

Piscis sodalis, musculus: *Bellua*, balæna est. ¶ 4. Musculus etiam machina bellica erat, sub quâ milites tecti murum perforarent, aut fossata implerent. Veget. lib. 4. c. 16. Ein Sturmdach.

¶ 5. Item, *Conchæ* species.

¶ Musculosus, mûsculis plenum. Celsus lib. 4. cap. 1 *Cor natura musculosum.* Et lib. 5. cap. 20 *locus corporis nervosior aut musculosior.* Columell. lib. 6. cap. penult. *pectore musculoso* esse.

¶ Murinus, ut. *Color murinus*, Columella lib. 6. cap. penult. Mäusfahl. *Hordeum murinum*, quod & *Chœnix*, Mäusekorn. Plin. lib. 22. c. 25.

¶ Muscerda, Mäusedreck. Plin. lib. 29. c. 6. pr. *Murinum stercus, quod Varro muscerdas appellat.*

¶ Muscipula eine Mäusefalle. Varr. R. R. lib. 1. c. 8 *Nisi totas vineas oppleveris muscipulis.* Phædrus lib. 4. fabul. 1 *Mus qui sæpe laqueos & muscipulam effugerat.*

MVSA, μοῦσα, *Deligatio* seu *inquisitio* Latine dicitur, eine Erforschung / Dichter. Sic enim Phornutus in lib. de nat. Deor. Κεκλῆσθαι δὲ μοῦσας ἀπὸ τῦ μάσθαι, ὅ ἐστι ζητεῖσθαι, id est, *appellantur Musæ ab inquisitione. Hæc enim artes quæ per Musas significantur, peperit.* ¶ 2. Sunt qui à *consentientia*, seu nexu disciplinarum, & *encyclopedia*, Musas quasi *συνοικίους* dictas putent. ¶ 3. Euseb. in præparat. Evangelica, à *μυέω Musæ* nomen deducit. Id significat *Instituo, Instruo.* ¶ 4. Jul. C. Scal. lib. 1. Poet. 2. ἀπὸ τῦ μανθάνειν, quod iis inventio tribuatur, Platonem secutus deducit. Vel ἀπὸ τῦ μανύειν, unde *Mysta* & *Mysteria*, quo verbo *judicium* designatur. ¶ 5. Dan. Heinsius Aristarcho Sacro & Gerhardus Johann. Vossius lib. 1. de Orig. & progressu Idololatriæ cap. 13. ab Ebræo *Musar* seu *Mosar* (unde Dorice μῶσα) quod disciplinam significat, derivant. *Musas* Poetæ *Jovis*, id est, intellectus & *Memoriæ* filias fecerunt. His enim rebus eruditio constat. *Musarum* autem nomine omnes artes liberales continentur: quippe quæ ab iis inventæ creditæ sunt. Plutarchus lib. 8. Symposiac. Quæst. 14. Hinc Cicer. MVSAS *humanitatem & literas* interpretatur in Tusc. Qu. & pro Archia. Gell. lib. 9. cap. 3. *A liberali numine Musa & à studio humanitatis nunquam abfuit.* Idem: *Ejusdem Musæ*, id est, studii seu disciplinæ; *& ejusdem Musæ amulum esse*, lib. 9. c. 10. & lib. 20. cap. ult. dixit. Fannius de ponderibus v. 54

Ut docuit tenui scribens in pulvere Musa.

Id est, Arithmetica, vel Mathematica. Idem v. 101

Quod tibi mechanica promtum est depromere Musa.

Musam Platonis pro Philosophiâ, Boethius dixit lib. 3. Metro 11. Et lib. 1. Prosa 1. *Poeticas musas* ad differentiam aliarum dixit, de quo & Barthius lib. 6. Adversar. cap. 20. extr. *Musas forenses* pro causarum studio, Auctor Dialogi de caus. corruptæ eloq. dixit cap. 12. Præcipue tamen *Musarum* voce *Porsis* & *Musica* designabantur. His enim artibus primum omnium pueri imbuebantur. Hinc *Amusos*, id est, imperitus Musicæ apud Vitruvium: & *Amusia* pro imperitiâ canendi Varroni dicitur: de quibus supra. Imò omnis antiquitas sapientia hoc nomine censebatur. Barth. ad Claudian. pag. 1094. Vulgò sedem Musarum Helicona Parnassumque montes constituunt: Sed in Cælo Hesiodus locat, itemque Horatius lib. 3. Ode 4. & lib. 4. Ode 3. Vide Macrobium lib. 2. in Somnium Scipionis cap. 3. Ubi & SIRENAS appellat. Initio tres fuere; postea novem; quarum 7 circa res cælestes versarentur; una terrestres mulceret, ex turbulento errore revocans, ut Plutarchus tradit de procreatione animæ pag. 29. D. Vide eundem supra citato loco ex Augustino lib. 2. de Christianâ doctrinâ cap. 20. Itemque Fragmentum incerti scriptoris, qui cum Censorino edi solet cap. 12. De nominibus & inventis earum hoc Epigramma Ausonii est Eidyll. 19

Clio *gesta canens transacti temporis edit.*
Melpomene *Tragico proclamat mœsta boatu.*
Comica lascivo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe *flatibus urget.*
Terpsichore *affectus citharis movet, imperat, auget.*
Plectra gerens Erato *saltat pede, carmine, vultu.*
Carmina Calliope *libris heroica mandat.*
Uraniæ *Cæli motus scrutatur & astra.*
Signat tunicæ manum, loquitur Polyhymnia *gestu.*
Mentis Apollineæ vis has movet undique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

Musæ museum ab ullo vel pictore vel fictore armatæ exhibitæ sunt. Quo significatur, *id genus vitæ quod in literis exigitur, placatum & mansuetum esse oportere*, Ælianus lib. 14. cap. 37. de Varia historia. Eobanus Eidyll. 2

Musæ noster amor, dulces meæ gaudia Musæ,
Dicite, quæ potior, quæ major in orbe voluptas,
Quàm Musas colere, & Musarum amplexibus uti.
Vivere apud Musas, doctis se tradere Musis.

Cicer. in Tuscul. lib. 5. cap. 23 *Cum Musis*, id est, *cum humanitate, & literis habere aliquod commercium*, Studiren. Et ad Atticum lib. 2. epist 4. *Delectare se cum Musis*, seine Lust in Büchern und Studiren haben. *A Musis aversus*, hoc est, alienus vel abhorrens, ἄμουσος, pro Arch. cap. 9. Ἄφθονοι μουσῶν θῶπες, *candidi vel expertes invidentiæ sunt Musarum januæ*, Et, *Aperta Musarum janua*, ἀνεῳγμένη &c. Vide Chiliad. Pueri & Theocriti hujus versus meminerint ex Eidyll. 16, 58

Ἐκ Μοισᾶν ἀγαθὸν καλὸς ἔρχεται ἀνθρώποισι.

Musarum picta sunt, *Camenæ, Heliconiades, Parnassides, Aonides, Pieides, Pegasides, Pompleides, Aganippides, Thespiades, Libethrides, Castalides* &c. quæ omnia suis vide locis.

¶ *Musa* ob ingenii solertiam per antonomasiam, Palamedes ab Euripide appellatur: *Musa Attica* Xenophon à sermonis dulcedine. Inò, ut in vitâ Orbilii Eunapius refert, nomen hoc tribuum fuit omnibus, qui Athenis nati, eloquentiâ præcellerent. Unde Anatolius, præfectus prætorio Illyrici, cognomine hoc etiam Milesium Smyrnæum donavit: ut apud eundem leges in Proxenii vitâ.

¶ Musica, æ. Et *Musice, es*, μουσική, ars canendi, Singekunst. *Musicam invenit Amphion*, Plin. lib. 7. c. 56. *Musicam tractare*, Cic. de Orat. lib. 3. c. 33. μουσικὴ ἔρως διδάσκει, *Musicam*, hoc est, literas *docet amor* Quemadmodum Germani dicunt, Lust und Lieb zum Ding / macht alle Müh gering. Vetus auctor fra-

fragmenti Censorino additi cap. 11 *Musicam* definit *peritiam faciendorum & canendorum modorum, cujus partes* HARMONICA, ORGANICA, CRVSMATICA &c. Boethius alia ratione triplicem facit: MVNDANAM, quæ in cælo, itemque compage elementorum & varietate temporum spectatur: HVMANAM, quæ est in harmonia animæ & corporis humani: & denique quæ in vocibus ac instrumentis consistit lib. 1. de Musica cap. 2. Musicæ magnam vim in humanum animum esse, ejusque rationem temere non mutandam, idque severe vindicasse veterem Græciam docet Cicero lib. 2. de LL. Vide & Polybium lib. 4. pag. 289. & Maximum Tyrium Dissert. 4. extr. Scheffer. item ad Ælian. p. 392. Senec. lib. 3. de Irâ cap. 9. De divinitate, præstantia atque utilitate ejusdem, vide eundem Maximum Dissert. 21. Alexandr. Aphrodis. Probl. 79. & 122. item Quintil. lib. 1. c. 17. Macrob. lib. 2. in Somnium Scipionis cap. 3. & Boeth. lib. 1. de Musica cap. 1. &c. ¶ *Musica* nomine omnem doctrinam liberalem complexum fuisse Aristophanem Muretus ad 1. Tusculanam pag. 198 observat. ¶ *Musicam* de Poesi dici Turnebus observat lib. 3. Adversar. cap. 20. ¶ *Occultæ Musicæ nullum respectum esse*; Græcorum proverbium fuit, quod sæpe jactavit Nero, v. Sueton. cap. 20. & ibi Beroald.

¶ Musicus, adjectivum. Ut, *Ars Musica.* Et *Tractare artem Musicam*, Terent. dixit in Prologo Phorm. pro, scribere Comœdias. Nam & *Poesis* & *Musica* numeris constant. Quomodo & *studium* dixit *Musicum* in Proleg. Heaut. Ausonius Epist. 11 *Nam qui ipse facundus & Musicus*, id est, Poeta, vel poeticis literis eruditus. *Musicus sonus*; Phædrus lib. 4. fab. 19. ¶ Daniel Heinsius ad Maximum Tyrium observat, Platonicos omne concinnum *Musicum* appellasse. Et ita Apulejus Platonicus de dogmate Platonis pag. 17. de structura hominis loquens: *Audi tu vero*, inquit, *quid homini magnificentius potuit evenire? Per quem prudentiam sapientiamque condisceret, numerosque orationis metiretur, ac modos faceret; siertque totum ipse modulatus & Musicus.* Sidonius Narbone v. 122

Musas vix mage musicas putares.

id est, Poeticas artes æquè doctas. Ita Ausonius ep. 16. v. 10

Hunc dico, qui fando potens,
Minorem Albidam præterit
Orando pauca, & musica.

¶ Musicus substant. qui *Musicam* tractat vel docet, ein Musicant/ Sänger. *In Græcia Musici floruerunt*, Cic. 1. Tusc. c. 2. Et Quintil. lib. 1. cap. 10 *Quis ignorat Musicen tantum jam tum antiquis temporibus non studii modò, verum etiam venerationis habuisse, ut iidem musici, & vates, & sapientes judicarentur?*

¶ Musica, orum, neutr. Terent. in Eun. act. 3. s. 2. v. 24 *Est periculum in Musicis.*

¶ Musicè, μουσικῶς, *Musice vivere*, id est, delicate Plautus in Mostell. act. 3. sc. 1. v. 99 *Musice agere autem*, dixit, schlemmen und wollleben.

¶ Musæus vel Museus, adject. ut, *museus lepor.* Lucret. l. 1. v. 932

— — — museo contingens cuncta lepore. Et v. 945

Et quasi museo, dulci contingere melle.

¶ Museum, μουσεῖον. MVSEA dicebantur ædificia seu loca, ubi aut degebant aut conveniebant homines circa disciplinas versantes: quæ hodie in Academiis *Auditoria* appellantur. Sic *Museum Alexandriæ* nominat & describit Strabo lib. ultimo: meminit & Suetonius Claudio cap. 42, & Spartianus Hadriano cap. 20. Ad utrumque vide interpretes. Plutarchus scribit, veteres *Musea* quam maximè procul ab urbibus collocasse, ne qua re assiduitas & studia interpellarentur, lib. de curiositate. Eine Studier-Stube.

¶ Mūsiva, sunt pavimenta sectilibus scutulis aut tessellis structa & ad regulam exactè perfricata, quæ Græci ψηφοθήκας vocant, Latini *tessellationem* & *opus tessellarium.* Ut enim ab ἀχαιὸς *Achivus*, ita à *Museus Musivus*, *Musiva* autem dicta à concinnitate: in eam enim partem Græci μῶσαι, ἐυμουσον & μουσικὸν accipiunt. *Camenam musivo illusam* Paullinus dixit Epist. 12. de Basilicorum structuris. ¶ *Musivarii* dicuntur artifices talium operum, tessellatores & ψηφοθέται. Vide Jos. Scal. ad Manil. lib. 5. v. 513. Item Casaubon. ad Ælii Spartiani Pecennium Nigrum pag. 276. Frid. Morell. ad Statii Silvas lib. 1. Silv. 3.

¶ Ἄμουσοι, *indocti* dicuntur *à musis alieni*, ungelehrte Esel. Vitruvius Latinum fecit, & *Amusum* pro imperito Musicæ dixit lib. 1. cap. 1. *Non enim*, inquit, *debet, nec potest esse architectus Grammaticus, ut fuit Aristarchus: Sed non agrammatos, nec Musicus ut Aristoxenus; sed non amusus.* Unde & *Amusiam* Varro dixit, de quo supra in A.

¶ Et ἀμυθολογία, *incrudita fabula*, eine ungelehrte und ungeschickte Rede. Vide Chiliad.

MVSA, viri cognomen. Ut Antonius Musa, Augusti Medicus. Vide supra *Antonius*: Et Torrent. ad Suet. Aug. cap. 59.

MVSCA, μυῖα, insectum notum. eine Fliege. *Muscas abigere*, depellere. ¶ *Ne musca quidem*, Vibii Crispi Oratoris in Domitianum Cæsarem jocus, Vide Sueton. in Domitiano, & Chiliad. Aliud proverbium: *Ne muscam excitare potest*, Seneca ludo de morte Claudii. ¶ *Muscam* de curioso dixit Plautus Mercatore act. 2. sc. 3. v. 26. De impudente, Homerus.

¶ Muscula, diminut. Augustinus lib. 3 de Trinit. cap. 7 *Magorum potentia, quæ serpentes facere potuit, ubi ad muscas minutissimas ventum est, omnino defecit. Cynipes enim muscula sunt brevissima, qua tertia plaga superbus populus Ægyptiorum cædebatur.* Gloss. Vet. Cyrilli: *Muscula*, μῦια ὀλιγοσ. ¶ Muscarius, a, um. Ut *araneus muscarius*, qui muscas captat. Plin. lib. 29 cap. 6.

¶ Muscarium, flagellum, ein Fliegenwedel. *Muscarium pavoninum*, ein Fliegenwedel von einem Pfauen-Schwantz/ Martial. lib. 14. Epigr. 67. in Lemmate.

MVSCVLVS, pars corporis carnosa, item piscis, vide supra in *Mus*, utrumque.

MVSCVS, lanugo in arborum corticibus, in fontibus & locis aliis humidis, Mooß. *Muscus mollis*, Ovid. 8. Metam. v. 564. *Muscus virens*, Idem 3. Fast. v. 297. *Musco circumlita saxa*, Horat. lib. 1. epist. 10. v. 7. vel *circumdari*, ut Virgil. eclog. 6. v. 62 dixit, mit Mooß bewachsen. ¶ *Saxum sæpius volutatum non obducitur musco.* Vid. Chiliad.

¶ Muscosus, um, *muscosi fontes*, Virg. Ecl. 7. v. 45. Mooßig. Comp. Muscosior. Cic. 3. ad Q. fratr. ep. 1. cap. 2 *Apodyterio nihil muscosius.*

¶ Emuscare apud Columellam legitur lib. 11. cap. 2. pro, muscum auferre, à musco purgare, das Mooß abschaben/ vom Mooß reinigen. *Olea putantur, & emuscantur.*

MVSAEVS, Μουσαῖος, *Poeta* fuit antiquissimus Orphei tempore, qui primus scivit, ab eodem omnia proficisci, & in idem resolvi omnia, teste Laertio lib. 1. Meminit hujus Maro lib. 6. Æn. v. 667. Ubi Servius: *Theologus iste fuit post Orpheum: Et sunt de eo variæ opiniones. Nam alii Lunæ filium, alii Orphei volunt, cujus eum constat fuisse discipulum. Nam ad ipsum primum carmen scripsit, quod appellatur* CRATERA. Hæc Servius. Vossius de arte poeticâ nunquam Musæum extitisse putat, sed esse nomen ab antiquâ Phœnicum lingua, qua Cadmus usus &c.

¶ Fuit & alius Musæus recentior, Grammaticus, æqualis fortassè Nonni temporibus. Ei carmen illud Græcum multò elegantissimum de Herone & Leandro tribuunt docti. Vide Casaub. ad Laert. p. 3. Suidas tres enumerat hujus nominis Poetas celebres.

MVSIMON, ōnis, Strabo μέσμων, duabus syllabis scripsit, animal Sardiniæ, pelle & pilis corvo simile, cornibus arieti sed retro circa aures flexis, cervi magnitudine, quod incolæ *Musimonem* vocant, ein Muffel-Thier. Gesner. Nonius Marcellus pag. 137 *Musimones*, inquit, *asini, muli, aut equi breves.* Lucilius ibi vocat *equum Musimonem.* At Strabonis Sardinienses Μέσμονες sunt κριοὶ, *arietes.* Vide hunc lib. 5. p. 156. Et huc Cato pertinet apud Nonium: *Asinum, aut musimonem, aut arietem.* Videtur etiam mediæ formæ inter capram & arietem fuisse. Eugenius Toletanus Carm. 22

Musimonem capra ex verveno sanguine gignit.

MVSINOR, ari: verbum fictum a *Musa*, sicut a *Muges*, *mugire*; *a Vulpes*, *vulpinari.* Significat scribere; commentari. Plinius Præfat. Naturalis Historiæ: *Dies vobis impendimus, cum somno valetudinem computamus: vel hoc solo præmio contenti, quod dum ista (ut M. Varro ait) musinamur, pluribus horis vivimus. Profectò enim vita vigilia est.* Ante Plinium etiam Varro hoc verbo usus est. Nos dicimus kalmeusern.

Mussare & Mussitare vide in *Mutio.*

MVSTACEVM, vel *mustaceus*, tertium genus Lauri, cujus foliis suppositis, *libi* quoddam genus, quod ab eo *mustaceum* dicebatur, coquebatur, eine Art von Fladen/ so auf Lorbeerblätter formiret und gesetzet worden. *Laureolam in mustaceo quærere*, Cic. 5. ad Att. ep. 20. hoc est, ex re frivola & exigua laudem. De formatione *mustacei*, Cato lib. de agricultura c. 121. Conf. Barth. ad Statii Silvas p. 149. & Dalechamp. ad Plin. lib. 15. c. 30.

MVSTELA. eine Wiesel. Apulejus l. b. 2. de Asin. p. 125 *Repente introrepens mustela contra me constitit.* Duorum est generum. Alia *domestica*, alia *silvestris* vel *rustica*, Plin. lib. 29. c. 4.

¶ 2. *Mustela* piscis, sic dictus a tergoris superioris subluteo colore, cujusmodi in *mustela* quadrupede est, vulgo *Lampredam & Lampretam* vocant. Sed revera mustela alia & diversa. Vide Joseph. Scalig. ad Auson. & Ludovicum Nonium in Ichthyophagia. Quidam & *Lumbricum fluviatilem*, eine Lampreten oder Langbruck (quod nomen in Germania inferiori usitatum est) dicunt, *mustelæ marinæ* sunt, & *fluviatiles.*

¶ 2. Sed *Mustelus* piscis alius est, nimirum *Galeus*, ein Hundfisch/ plurimarum specierum. Gesnerus.

¶ Mustelinus, ut, *color mustelinus*, gelbliche Farbe/ Ter. in Eun. 4. sc. 4. v. 22.

MVSTRICOLA, æ, formula sutorum, ein Schuchleisten/ cui calceus novus insuitur. Ita ex Afranio exponit Festus, *Mustricolam in dentes indam tibi.*

MVSTVM, vinum recens, Most. Virg. 1. Georg. v. 295 *Mustum dulce.* Ovid. 2. de Arte v. 695 *Musta nova*, & 3. Trist. 10. v. 72 *Musta fervida.* Propert. lib. 3. El. 17. v. 17

Dummodo purpureo spument mea dolia musto
Et nova pressantes inquinet uva pedes.

¶ *Urceus mustarius*, ein Mostkrug/ Cato cap. 11.

¶ Musteus, adjectivum, dulcis, recens. *Mala musteа*, süsse Aepffel.

Apffel. *Caseus musteus*, recens, Plin. lib. 2. cap. 4. ein frischer A
su ier Kese. *Musteus liber*, Plinius lib. 8. epist. 21. ein neu Buch.
¶ *Mustulentus* dixit Plautus eadem significatione, Cistell. act. 4. sc. 2. v. 90 *Ita mustulentus astus nares attigit.* Ita Lambinus p. 323; hæc verba, & Pareus Lex. Critico. Operarius illa prætermisit. Præterea Apulejus lib. 2. p. 116 *mustulentus autumnus.*

Muta, Dea vide infra *Mutus.*

MVTILVS, um, truncatum & comminutum, verstumpfft/ krüppel/ unvollkommen. *Bos cornibus mutilus*, Cæsar 6. Gall. c. 26. Et *Mutila & hiantia loqui*, Cicer. in orat. cap. 9. *Mutilum pecus*, quod sine cornibus est. Columella enim *Cornuto* opponit Præfat. lib. 1. *Dissimilem*, inquit, *rationem postulat Tarentinum, atque birtum, aliud caprinum: Et id ipsum aliter curatur mutilum & muripulum: aliter cornutum & setosum.* Qui *mutili brachii* erant, *Hermas* appellatos Casaubonus ad Strabonem observat pag. 251. Ubi & exempla habes eorum, qui suis manibus pedibusque difficillima præstiterint.

¶ Mutilo, *mutilare*, verstümpffen. Ter. in Hecyr. act. 1. sc. 1. v. 8 *Quin si olues, mutiles, laceres, quamquam nulla sis.* Cicer. in Philipp. 3. cap. 12 *Antonius in Galliam mutilatum ducit exercitum.* Mutilatos a sacerdotio prohibitos testatur Heraldus ad Martial. lib. 7. Epigr. 86. B

¶ Demutilare, Columella de arborib. cap. 11 *Cacumina virgarum, ne luxurientur, demutilato.*

Mutinus, sive Mutunus, vide in *Muto, onis*, substantivo nomine.

MVTIO, mutire, *signo, nutu*, aut *submissa voce* aliquid prodere. Ter. in Andr. a. 3. sc. 2. v. 25 *Itaque hercle nihil jam mutire audeo*, ich darff nicht mucken/ darff nicht ein Wort sagen. Idem in Hecyr. sc. ult. *Neque opus est adeo mutito*, es ist nicht Noth/ daß mans so gar heimlich hält. Ubi *mutito*, participium est, eadem syntaxi quâ, *opus consulto, maturato* &c. pro, *Neque opus est adeo mutire.* Phædrus lib. 4. fab. 25 *Palam mutire plebejo periculum est.* Scalig. *a Mu* deducit, quod canum est, unde *mutire* dicuntur: sicut γρύ porcorum, unde *Grunnire.* Nec aliter Varro & Nonius. Quod sc. muti nihil amplius quàm μῦ vel μῦ dicunt. In Gloss. Vet. tamen & *Mutum* legimus, atque per γρύ explicari.

¶ Mussare, & Mussitare, frequentativa duo: Mummeln. Significat autem *Mussare* mutire; id est, hæsitare, tergiversari, & pauca vel nihil propemodum; certè nihil disertè & clare proloqui; wenn man stutzt/ nicht raus will/ und heimlich etwas verbeist. Plin. Epist. 1. lib. 7 *Quum mussantes medicos repente vidissem, caussam requisivi*, daß die Aertzte zusammen murmelten. Virg. 11. Æn. v. 344 - - - *cunctis se ferre fatentur* C
Quid fortuna ferat patriæ, sed dicere mussant.

Vbi Servius *Modo* inquit, VERENTVR vel TIMENT, significat; *Alias* DVBITANT: *ut*

- - - *mussat Rex ipse Latinus*
Quos generos vocet.

Interdum DVSVRRANT: *& de apibus dicitur, & proprie* obmussare *est obmurmurare & queribundum, l & x velut musto esse vicinum. Aliàs* TACENT *aliàs* QVIESCVNT. In illo ejusdem libri: - - - *fremit arma juventus,*
Flent mœsti mussantque Patres:

MVSSANT, *queruntur*, interpretatur. Sed potest & pro *tacere, quiescere* accipi. Idem ad illud 12 Æneid. *Mussat Rex ipse Latinus:* MVSSAT, inquit, *modo* dubitat. *Veteres* MVSSAT *pro* timet. *Ennius* MVSSARE pro tacere *posuit. Clodius Tuscus* (forte *Clodio Tusco*) MVSSARE *est ex Græco comprimere oculos: Græci* μῦ *dicunt.* Liv. lib. 7. c. 25 *Mussantes inter se rogitabant* &c. befragten sich unter einander mit leisen Reden/ Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. exte. *Accipiunda & mussitanda injuria adolescentum est*, hoc est, dissimulanda tacendo, verbeissen/ in sich fressen/ gedencken/ als hätte einen ein Hund gebissen. Donatus ad eum locum: MVSSITANDA *patienda, considerandaque cum silentio, & ut in amatore putanda, atque* D
per hoc perferenda. MVSSITARE *enim proprie est, dissimulandi caussa tacere: dictum vel à* MOTO: *vel ab* M, *quæ littera est nimium pressæ vocis ac pene nullius* &c. Plautus Pseud. act. 1. sc. 5. v. 85 *Non a me scibas pistrinum in mundo tibi,*
Cum ea mussitabas?

Apulejus Apolog. pag. 320 *Hunc illa timorem mussitabat, adversari propalam non audebat.*

¶ Mussitatio. De canibus venaticis Apulejus lib. 8. post principium: *Tacitaque prius servata mussitatione; signo sibi repentino reddito, latratibus ferbidis dissoniique miscent omnia.*

¶ Mussitator. Vet. Gloss. *Mussitator*, ὑπαγγυστής.

¶ Mussitabundus. Onomast. Vet. *Mussitabundus*, μύζων.

MVTO, *mutare*, ändern/ verändern/ anders machen. *Mutare animum*, Terent. Phorm. 5. sc. 2. v. 9. *sententiam* Cicer. 9. Att. epist. 2. *Consilium*, ad eund. 7. epist. 23. *mores* Ter. Adelph. 5. sc. 9, 27. Et, *Locum* Cicer. 2. de Leg. c. 1. *Sedem*, Plin. 2. cap. 37. *Mutari in horas*, Horat. 2. Satyr. 7. v. 10. alle Stunden anders gesinnet seyn. *Naturam mutare pecunia nescit*, Horat. 1. Epist. 12. v. 10. *Vestem cum aliquo mutare*, Ter. Eunuch. 2. 3. sc. 5. v. 24. Kleider mit einem wechseln. Idem in Adelph. act. 4.

sc. 7. v. 19 *Factum hoc non placet, si queam mutare*, so ichs ändern könte/ id est, corrigere. *Mutare jumenta*, frische Pferde nehmen. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 11 *Mutatis ad celeritatem jumentis ad Pompejum contendit.* Sed, *mutare arma*, Nepos Iphicr. cap. 1. n. 3 est alia & nova invenire. ¶ Elegantèr etiam activa forma pro passiva ponitur, e. g. Livius lib. 39. cap. 51 *Mores populi Rom. quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit.* ¶ *Mutare quid cum aliquo*, umwechseln/ umsetzen/ vertäuschen. Quam phrasin injustè, Latio expulit Acidalius. Ita enim Plautus Captivis prolog. v. 28 *Si quam reperire posset, cum quo mutet suum illum captivum.* Ita Sallustius in Jugurth. cap. 44 dicit *Albani milites pecora & mancipia cum vino advectitio mutasse.* Medea apud Ovidium Metam. 7. v. 59

Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Æsoniden mutasse velim.

¶ Mutatio, Enderung/ Cic. in Philipp. 12. cap. 2. extr. *Optimus est portus pœnitenti mutatio consilii*, andere resolution. *Mutationem facere*, Idem in off. lib. 1. cap. 33. ändern. *Mutationes temporum*, Idem in 2. Nat. D. cap. 19. Spartianus in Severo cap. 14 *Omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est*, alle Dinge währen eine weil.

¶ Mutatus, ûs, idem. Tertullian. de Pallio cap. 4 *incredibili mutatu.*

¶ Mutator. Lucanus lib. 8. v. 854 *mercis mutator Eos.* Arnob. lib. 3. p. 119 *mercium commerciorumque mutator.*

¶ Mutatorium, quo vel vestimentum subauditur, ut apud Vulg. Interpretem Esa. 3, 22. add. Car. du Fresne Glossarium: vel ædificium, ut *Mutatorium Cæsaris*, Lusthauß. Vide Bellorium in Vestig. Vet. Romæ.

¶ Mutabilis, wanckelmüthig. Virg. 4. Æneid. v. 569

Varium & mutabile semper Fœmina.

Livius lib. 12. cap. 7 *Mutabiles vulgi animi.*

¶ Mutabilitas. Ut, *Mutabilitas mentis*, Cic. lib. 4. Tusc. c. 35. Wanckelmüthigkeit.

¶ Mutabiliter. Varro apud Nonium: *Quibus instabilis animus, ardens mutabiliter habet habere & non habere.*

Composita à *Muto.*

¶ Commutare, verändern/ verwechseln/ tauschen. Ter. Eunuch. act. 5. sc. 3. v. 3 *Ubi satietas fieri cæpit, commuto locum*, wo ich eines Orts überdrüßig werde/ so verrück ich auff einen andern. *Commutare verba cum aliquo*, Wort wechseln/ zancken/ Idem in Andr. a. 2. sc. 4. v. 7. Et in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 33. *Ut est ille bonus vir, tria non commutabitis verba hodie inter vos.* Et, *Commutare vitam cum morte*, Sulpitii ad Cic. famil. 4. epist. 5. *Cum patriæ caritate, constantiæ gloriam commutare*, Cicer. pro Sextio cap. 16 den Ruhm der Beständigkeit ihm lassen lieber seyn/ denn sein Vaterland.

¶ Commutatio, Veränderung. ut, *commutatio morum aut studiorum*, Cic. de Amic. c. 21. *Horum adventu tanta commutatio rerum est facta, ut* &c. Cæs. lib. 1. de B. Gall. c. 27. ¶ 2. Commutatio talis etiam dicitur Sententiæ figura, ἀντιμεταβολή, v. g. *Esse oportet, ut vivas; non vivere, ut edas*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 33.

¶ Commutabilis, veränderlich. Cicer. pro Milone c. 26. *Vide, quam sit varia vitæ commutabilisque ratio.* Idem de Amicit. c. 25 *Animus varius, commutabilis, multiplex.*

¶ Incommutabilis, unveränderlich. Ambrosius Epist. 84 *Æterna & incommutabilis voluntas.* Paullinus Nol. Epist. 13. ad Pammachium n. 24 *incommutabilis Dei veritas.* Et Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 9 *Voluntas avertitur ab incommutabili bono ad commutabile.*

¶ Incommutabiliter. Augustin. ep. 3 *incommutabiliter immortalis.* Et extremo lib. 11 Confessionum: immutabiliter æternus. Adde de Civ. Dei lib. 5. cap. 9. &c.

¶ Incommutabilitas. Idem Augustin. lib. 7 Confession. cap. 19 *Novit hoc omnis, qui novit incommutabilitatem verbi sui.* Idem lib. 12 Confession. cap. 12 *æternitas & incommutabilitas.*

¶ *Commutativa Justitia* Ethicis est, quæ æqualitatem rerum efficit sine respectu personarum.

¶ Demûtare, idem quod simplex, Plaut. Men. 5. sc. 2, 118. *Imperium tuum demutat.*

¶ Demutatio. Tertull. 4. adv. Marcion. cap. 1 *Omnis demutatio venient ex innovatione.* Et lib. 5. cap. 10. extr. *Demutatio carnis resuscitatæ.*

¶ Demutabilis. Prudentius Apotheos. v. 276

Non convertibilis, nec demutabilis unquam
Est Deus.

Tertullianus de Anima cap. 21 *Omnium naturarum ætque factorum convertibilis & demutabilis est natura.*

¶ Indemutabilis. Tertullian. adv. Hermogen. c. 12 *Naturam oportebit esse apud Deum inconvertibilem & indemutabilem.* Adde eund. de Pudicit. c. 12. extr. Prosper Aquitanicus de Providentia v. 728 - - - *indemutabilis instat Finis.*

¶ Emutare, Quintil. lib. 8. c. 2 *Emutatus in perversum dictis.*

¶ Immûtare, anders machen/ ändern. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 19 *Adeon' homines immutari ex amore?* Idem in Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 9. *Vultum earum sensi immutari omnium.*

Et Cicer. pro Flacc. cap. 14. extr. *Aliquid immutare de institutis priorum.* Sed Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 7 *Id immutabit, quoniam me immutatum videt*, h. e. non mutatum, dieweil er siehet / daß ich nicht wancke.

¶ Immutabilis, unwandelbar / unveränderlich. *Immutabilis æternitas*, Cic. de Univers. cap. 2. *Res stabilis & immutabilis*, ibidem. *Omnia in præteritis necessaria sunt, quia sunt immutabilia*, Idem de Fato cap. 7.

¶ Immutabilitas. Beständigkeit. Cic. de Fat. cap. 9 *in facie immutabilitas apparet.*

¶ Immutabiliter. Celsus JC. Leg. 99 de Verbor. obligation. *Immutabiliter verum fuit.* Et Augustin. Civ. Dei lib. 22. cap. 9 *immutabiliter & incorporaliter.*

¶ Immutatio, Veränderung. *Immutatio verborum*, Cic. 4. Acad cap. 6. *Immutatio ordinis*, Idem lib. 3. de Orat. c. 44.

¶ Immutator, qui immutat. Orosius lib. 7 cap. ult. de Athaulpho Gothorum rege: *Haberetur apud posteros Romanæ restitutionis auctor, postquam esse non poterat immutator.*

¶ Permutare, umwechseln / verwechseln / ex alio loco in alium transferre, cum commutare aliud sit pro alio substituere. Cicer. in off. lib. 2. c. 4 *Dando & accipiendo & permutandis facultatibus nullare egere.* Idem, *Permutare pecuniam*, 2. fam. epist. 17. Geld durch den Wechsel gehen lassen. *Permutare mercibus*, tauschen / stechen mit Wahr um Wahr / Plin. lib. 9. cap. 55.

¶ Permutatio. Wechsel / Umschlag. Cic. lib. 3. fam. ep. 5 *Dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur*, Wechsel empfahen.

¶ Submutare, vel Summutare. Cicero in Orat. c. 27 *quia quasi summutantur verba pro verbis.* in etwas ändern.

¶ Transmutare, versetzen / von einem zum andern verwechseln. Horat. lib. 3. Carm. ode 29

Fortuna sævo læta negotio
Ludum insolentem ludere pervicax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.

MŪTO, ōnis: penis, mentula. Horatius lib. 1. Sat. 2. v. 68

Huic si mutonis verbis mala tanta timentis
Diceret hæc animus.

Ubi Vet. Scholiastes: MVTO *dicitur membrum virile:* Lucilius lib. 8. *Luna manu lacrymas mutoni abstergat amica.* Hinc

¶ Mūtīnus, sive *Motonus* aut *Mutunus*, Deus Romanis dicebatur, qui *Priapus* Græcis, super cujus pudendis nova nupta sedere jubebatur, ut ejus pudicitiam Deus prior delibasse videretur, Lactantius lib. 1. c. 20. sub finem. Arnobius lib. 4. Et Augustinus lib. 4. cap. 11. & lib. 6. de Civitate Dei cap. 9. ¶ Item ipsum membrum virile. Poeta Phallicus Carm. 73 *- - rubro*

Priape furibus minare mutino.

¶ *Muttonius, & Muttonium.* Vet. Glossæ: *Muttonium* πεῤῥανσκάπτον, λάκκος. *Muttenius* πεῤῥανσκάπτον. *Mutonium* πεῤῥάμμα: quod & ipsum *fascinum* accipio. *Fascinus* autem mentula. Iisdem Gloss. *Mutonium*, ἀχυδάτιον exponitur.

¶ *Mutoniatus;* bene vasatus, probe peculiatus. Poeta Phallicus Carm. 52 *Ad partem veniet salax asellus*

Nihilo deterius mutoniatus.

Ubi nota primam in *Mutoniatus* correptam. Ut primam itaque ancipitem statuere oporteat, aut vere brevem potius, ut cum prima producitur, *Mutto, Muttinus*, scribendum sit, ut in veteri Glossario reperitur.

Mutunus vide supra *Mutinus.*

MŪTVS, βυβὸς, ἄφωνος, ἄλαλος, sprachloß / stumm / Plaut. in Aul. act. 2. sc. 1. v. 6 *Nec mutam profecto repertam ullam esse hodie dicunt mulierem ullo in sæculo.* Cic. Philipp. 3. cap. 9 *Mutum esse satius est, quam quod nemo intelligat, dicere.* Idem post Red. in Sen. cap. 3 *Forum mutum, clinguem civitatem, tacitam & fractam civitatem videbatis.* Et, *Formosa facies muta commendatio est.* Publius in Mimis. Schönheit lobt sich stillschweigends. *Mare mutum*, Plaut. Milite act. 3. sc. 1. v. 69. ein stilles Meer.

¶ Muta, Dea, quæ & *Lata* & *Larunda*, Larium mater. Una ex Najadibus: quam ob intemperantiam linguæ Jupiter mutam fecit, unde & hoc nomen. Vide Ovidium lib. 2. Fastorum v. 583. & seqq. Meminit & Lactantius lib. 1. Instit. Div. cap. 20.

¶ Immutescere, verstummen. Quintil. l. 10. c. 3 *Immutescamus alioqui, si nihil dicendum videatur, nisi quod non invenimus.*

¶ Obmutescere, mutum fieri, erstummen / verstummen. Cic. lib. 2 de orat. c. 7 *Ego neque Antonium verbum facere patiar, & ipse obmutescam, nisi prius à vobis impetravero.*

MVTVVS, *mutuum*, δάνειον, das eins ums ander ist / das wieder vergolten wird / gleichen / ut, *Amor mutuus*, Cicero lib. 12. ep. 17. sub finem, is est, quo ab eo vicissim amor, quem ego amo. Et, *Pro mutuo inter nos animo*, Metellus Ciceroni, ut hic lib. 5. fam. epist. 2 refert. *Officia mutua communi commodum gubernatur*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 38. Dienst gegen Dienst / Hülffe gegen Hülffe. Et Terentius Phorm. act. 1. scen. 5. v. 37 *Trahunt operas mutuas*, einer hilfft dem andern über. *Par & mutua voluntas*, Cicero Planco sub epist. 16 lib. 16 ad Atticum. Item, *Da mihi mutuum testimonium*, pro Flacc. cap. 4. hilff mir zeugen / ich will dirs wieder thun. *Odio mutuo inter se flagrare*, Plin. lib. 9. cap. 62. *Mutuum cum aliquo facere*, Plautus Curc. act. 1. sc. 1. v. 47. *Mutuum muli scabunt*, Proverbium, cum improbi & illaudati se mutuo mirantur & prædicant. Vide Chiliad. *Mutuum frumentum dare*, leihen / vorstrecken. Cic. 2. Agrar. c. 30. Et, *Mutuam pecuniam dare*, borgen / vorstrecken. Quod *fœnore dare* opponitur. Sicut & *mutua sumere*, & *fœnore sumere* opponuntur. Plautus Asinar. act. 1. sc. 3. extr. *Nam si mutuas* (pecunias) *non potero, certum est, sumam fœnore.* Sed Nonius pro *mutuas*, legit, *mutuo*, & *Mutuum* interpretatur *sine usuris. Fœnus* verò *cum usuris.* Eleganter & Plautus *mutua sumi* dixit, quæ in nobis non sunt, simulantur tamen, Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 137. ubi vide interpretes. *Mutuum sumere*, & Cicero dixit lib. 12 epist. 28. entlehen / auffnehmen.

¶ Mutuè, Mutuò & Mutuùm, adverbium, significat vicissim, invicem, ut: *Amamus nos mutuò*, & *Amamus nos invicem*, Vell. lib. 2. c. 59. & lib. 3. c. 74. Cic. 10. fam. epist. 9 *Fac valeas, meque mutuò diligas*, liebe mich / wie ich dich. Idem lib. 5. epist. 7 *Officia mutuò sibi respondere*, unter einander Dienst beweisen.

¶ Mutuo, mutuare, Mutuor, mutuari. Sed, *qui mutuat pecuniam, dat mutuo: Qui mutuatur, mutuo accipit*, leihen / entlehen / entlehnen / borgen / Vall. lib. 5. c. 25. Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 15; Item, *Cum abundare debeam, cogor mutuari, Mutuari auxilia ad rem aliquam*, Hirt. 8. Bell. Gall. cap. 21. Hülffe leihen. Volck zu einem Krieg borgen. *Ab amore temerarium, atque impudens mutuatur consilium*, h. e. petit vel sumit. Livius. *Mutuari nomen, verba ab aliquo*, Cicer. in Tuscul. lib. 2. c. 18. *A viro virtus nomen est mutuata.* Idem ad Attic. lib. 8. epist. 6. *Tironem video in sumtum ab alio mutuatum.*

¶ Mutuatio, das Borgen / Entlehnung. Cic. Tuscul. Q. lib. 1. c. 42 *Lacedæmonius quidam, cum ad mortem duceretur, damnatus ab ephoris, dixissetque ei quidam inimicus: Contemnisne leges Lycurgi? respondit: Ego vero illis maximam gratiam habeo, quod me ea pœna multaverit, quam sine mutuatione, & sine versura possem dissolvere.* Idem pro Flacco cap. 20 *cum multos minutis mutuationibus fraudasset.*

¶ Mutuaticius, a, um, quod mutuo sumitur. Ut *pecunia mutuaticia* apud Gellium lib. 20. cap. 1. entlehntes Geld.

¶ Mutitare antiquum verbum, quod mutua convivia agitare significat. Gell. lib. 2. c. 24 *Legi adeo nuper in Capitonis Atteii Collectaneis Senatus decretum vetus C. Fannio & M. Valerio Messalâ* COSS. *factum, in quo jubentur principes civitatis, qui ludu Megalensibus* mutitarent, *id est, mutua inter sese convivia agitarent, jurare apud Coss. verbis conceptis*, &c.

¶ Promutuus, a, um. Ut *promutua pecunia*; quæ in antecessum datur, sive prænumeratur ante diem, apud Cæsarem lib. 3. de bello civili cap. 31. & 32. ita enim ibi legendum. Ubi & *Vectigal promutuò* sive *promutuum*, ut Scaliger legit, *tollere* i. e. ante diem dixit. Vide Cujacium lib. 8. Observ. cap. 34.

MY, *Ne my quidem facere audet*, i. e. metu ne hiscere quidem audet, er darff nicht mucken. Vide Chiliad.

MYCALE, Μυκάλη, promontorium Ioniæ, e regione insulæ Sami, juxta quod Persæ a Græcis superati. Diod. Sicul. lib. 11. c. 35.

¶ Mycalæus, adject. Claudianus in Eutrop. lib. 2. v. 264

Icarium pelagus, Mycalæaque littora.

MYCĒNAE, arum, urbs Peloponnesi, in Argolide, regia Agamemnonis.

¶ Mȳcēnensis, Cic. 2. de Finib. cap. 6 ex poeta:

Omnes Danai, aut Mycenenses, Attica pubes.

¶ Mȳcēnæus, idem. Ovid. 2. Trist. v. 400

Teque Mycenæo Phœbas amata duci.

Duci Mycenæo, i. e. Agamemnoni.

MYCŌNE, es, & Mycōnus, μύκονος, insula una ex Cycladibus. Statius 1. Achill. v. 205. & Strabo lib. 10.

¶ *Myconii calvi* dicuntur proverbialiter, ideò, quod Myconi incolæ calvi fuerint omnes, auctore Strabone lib. 10. p. 335. Lucilius, *Myconi omnis calva juventus*, apud Donatum in Terent. Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 26. Et, *Myconius conviva*, ein ungebetener Gast. Et, *Myconius vicinus.* vide Chiliad. ¶ 2. Et *Myconii*, vel *Myconiorum more venire*, ad convivia aliorum est venire invocatum, ungebeten kommen. Vide Chiliadas Erasmi.

Myinda, æ, Ludus, die blinde Kuh.

Myobarbum, poculi genus: Vox ex Græco & Latino joculariter composita. Vide Joseph. Scal. lib. 11. Auson. Lect. 128.

MYOPARO, Raubschiff / Jageschiff / navicula piratarum, a longitudine sic dicta, ut Scaliger ad Festum censet, quem vide, & Nonium in hac voce. Cic. in Fragment. lib. 3. de Republ. *Nam cum quæreretur ex eo* (pirata) *quo scelere compulsus mare haberet infestum uno myoparone? Eodem, inquit, quo tu* (Alexander) *orbem terræ.* Valer. Max. lib. 2. c. 8. n. 5 *myoparonum piraticas rostra.* Seneca Controv. 2, *Jacuisti in pirata myoparone.*

MYOPS, is, myōpes, Μύωψ, luscioß qui nisi oculis quam proxime admota contueri queunt, die ein blöd Gesicht haben / Vide *Luscioßus.*

MYRIAS, adis, f. 3. Tausend. Græcum est, μυριάς.

MŸRĪCA, vel Myrice, es, μυρίκη, tamarix arbor, Tamarisken oder

oder Porst. *Myrica humiles*, Virg. eclog. 4. pr. *fragiles*, Ovid. 3. de arte am. v. 691. *tenues*; Idem 10. Metam. v. 97. Sed Heyden oder Heydenkraut / *Erica* est, ἐρείκη Matthiol. Vet. Gloss. *Genista*, μυρίκη. Vide D. 1. l. c. 99.

MYRIOPHYLLVM, μυριόφυλλον, herba, quæ & Millefolium, Schaffgarben.

MYRMECION, tuberculum in palmis aut inferioribus partibus pedum, ingentem dolorem ciens, das Adel / so man an den Händen kriegt. ¶ 2. *Myrmecion*, caverna formicarum est, ein Ameißhauff. Μυρμηκιὰ ἀγαθῶν, *Myrmecia bonorum*, Prov. de ingentibus bonis. Ein Vorrath und Schatz von Gütern / Vide Chil. ¶ 3. Μυρμήκιον, araneus capite formicis similis, Ebero.

MYRMĔCIDES, statuarius, de quo Plin. lib. 36. c. 5. *Sunt & in parvis*, inquit, *marmoreis famam consecuti, Myrmecides cujus quadrigam cum agitatore cooperuit alis musca*, &c.

MYRMĬDŎNES, μυρμιδόνες, Græci, Achillis socii. Virg. 2. Æn. v. 7 *Myrmidonum Dolopumve*, &c.

MYROBALĂNVS, μυροβάλανος, *glans unguentaria*, & glans Ægyptia. Indis tantum nota: fructus est arboris cujusdam myricæ similis, magnitudine nucis avellanæ, Plin. lib. 12. c. 22. Dioscor. lib. 4. *Ben*, officinis dicitur. Celsus lib. 4. c. 12 *Fit ex unguentariis glandulis, quas* μυροβαλάνους *Græci vocant.*

MYRON, ōnis, insignis statuarius, inter cujus opera præcipuum fuit bucula; ab Ovidio, Propertio, Statio, Ausonio, aliis celebrata. Vide *Mentor*: & Ovid. 3. Pont. ep. 1.

MYRŌPŌLA, μυροπώλης, unguentorum venditor, ein Salbekramer / Apotheker. Plaut. Casin. a. 2. sc. 3. v. 10.

¶ Myropolium, Apotheken. Idem Amphitr. a. 4. sc. 1. v. 3.

¶ Myrothecium, μυροθήκιον, unguentorum repositorium; pro *ornamentis oratoris* posuit Cicero ad Att. lib. 2. epist. 1. *Myrothecium*, inquit, *Isocratis totum consumsi*, &c.

MYRRHA, σμύρνα, arbuscula, & gutta ex ea stillans amara, quæ corpora à putrefactione servat, nascitur in Arabia, sicut *thus*, Myrrhen. Plin. 12. c. 15.

¶ Myrrheus, myrrha delibutus. Inde *Myrrhea coma*, Tibullo lib. 3. Eleg. 4. v. 28, & Horatio *coma myrrhea*, sive *murrea* lib. 3. ode 14. v. 22. Sed in Tibulli MSto Codice Scaliger *myrtea coma* scriptum invenit. Apud Horatium quoque lib. 3. od. 14 *myrteum crinem* Vetus Scholiastes agnoscit, & ad colorem refert. Vide paullò post in *Myrtus*.

¶ Myrrhinus, adjectivum, ut *Vinum myrrhinum*, myrrha conditum, Wein mit Myrrhen zugerichtet.

¶ Myrrhina sive Murrhina, subst. vinum aromaticum seu myrrhæ odore conditum, ut Plinius lib. 14. c. 13 exponit, ubi ex Fabio hunc versum citat:

Mittebam vinum pulchrum, murrhinam.

¶ *Myrrhina pocula*, vide in *Murrha*.

MIRRHIS, idis, μύρρις, herba est cicutæ similis Dioscoridi lib. 4. *Cicutariam* vulgò vocant, Wildertelbel / Buschmören / ab arbusta enim nascitur.

MYRTŌVS, Oenomani auriga, a quo *Myrtoum* nomen accepit mare, in quod præcipitatus ille fuit. Alii vero a *Myrtilo* Mercurii filio: alii a *Myrtone* muliere appellatum volunt, quod Pausaniæ in Arcadicis maxime placet. Vide Horatianos interpretes ad illud lib. 1. Ode 1 *Myrtoum pavidus nauta secet mare.*

Cæterum *Mare Myrtoum* Ægæi pars est, auctore Plinio lib. 4. c. 5. extr. & cap. 11. circa finem, ubi nomen ei a parva quadam insula tributum prodit.

MYRTVS, σμυρσίνη, arbor frequens in Italia. *Sativa* est & *sponte proveniens*; *alba* quoque & *nigra*, welsche Heidelbeeren. Myrtus silvestris, *Ruscus* est Dioscoridi, Vide *Ruscus*. In templum bonæ Deæ non inferebatur. Gallæus ad Lactant. p. 128. Conf. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 1012. seq.

¶ Myrtum, Neutr. Myrti fructus est. Virg. Georg. 1. v. 306

Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta.

¶ Myrtidanus. *Vinum Myrtidanum*, Plin. 15. c. 29.

¶ Myrtatus. *Myrtatum obsonium.* Idem ibid.

¶ Myrteus, quod ex myrto est; vel myrti colorem refert. Quem Vetus Scholiastes Horatii medium inter flavum & nigrum interpretatur. Vide Scal. ad paullo ante citatum locum Tibulli in *Myrrheus* &

¶ Myrteus, &

¶ Myrtinus, ut *oleum myrteum*, & *myrtinum*, Plin. lib. 23. c. 4. Idem & *fruticem* dixit *myrtuosum*, id est, densum & ramosum, quemadmodum Myrtus, lib. 12. c. 13.

¶ Myrtuosus, jam expositum in *Myrteus*.

¶ Myrtaceus, aliud adject. ut, *ad similitudinem myrtacei folii*, Corn. Celsus lib. 7. c. 17.

¶ Myrtētum, locus in quo myrti proveniunt. Virg. Georg. 2. v. 112. *Littora myrteta latissima.* Sallust. Jugurth. c. 48 *Collis vestitus oleastro & myrteto.*

¶ Myrtītes, *Vinum*, welsch Heydelbeerwein / Colum. lib. 12. c. 37 *Vinum myrtiten sic facito*, &c. Palladius lib. 13. cap. 2 *myrtite vinum.*

MYSCAE, *Mya*, *Myes*, *Myacis*, *Mytali*, & *Musculi*, conchæ sunt, Muscheln. Gesner.

¶ Myites, Muschelstein. Agricola.

MYSIA, Asiæ regio juxta Propontidem & Hellespontum. Vide Geographos, & quæ supra in Mœsia, quæ perperam cum hac confunditur, dicta sunt.

¶ Mȳsi, populus Mysiæ. *Mysus juvenis*, Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 65. Sed *Mysorum ultimus* vel *postremus*, Proverb. in hominem vehementer despectum, utitur Cic. pro Flacco c. 27. *Mysorum postremus es*, du bist ein Aschenbrödel. Idem *Mysos* & *Phrygios* pro contemtissimis quibusque dixit lib. 1. Epist. 1. ad Quintum Fratr. *Barbaros Barbarorum* Florus Mysos vocat lib. 4. c. 12.

MYSO, Philosophus, Apollinis judicio omnium hominum sapientissimus, eo nomine habitus ignobilis est, quod ex vico obscuro natus esset. Laertius.

MYSTĒRIVM, μυστήριον, *arcanum.* Ein Geheimnüs. Erant *mysteria* sacra, arcana & secluſa Cereris apud Eleusinen, *magna* & *parva*, in quibus quæ agerentur à sacerdotibus, summo silentio occultabantur. Alio nomine *Initia.* Vid. Justin. 3, 1. 1. Brisson. lib. 1. Formul. Alex. ab Alex. lib. 6. G. D. c. 19. *Mysteria facere*, Corn. Nep. 7, 3. 6. Cic. ad Att. lib. 4. epist. 8 *Epistolæ nostræ tantum habent mysteriorum, ut eas ne librariis quidem fere committamus.* Idem de orat. lib. 3. c. 17 *Tanquam mysterium, tacitum, aliquid tenere*, etwas verschwiegen halten / als geheime Sachen. *Mysteria aperire*, Idem in 4. Tusc. c. 25. Vide Exercitat. Casauboni contra Baronium, itemque Scaligerum ad illud Tibulli lib. 3. Eleg. 5. v. 7 *Non ego tentabi nulli temeranda virorum,*

Audax laudandæ sacra docere Deæ.

De Etymologiâ vocis vide Clement. Alexandrinum Protreptico ad Gent. p. 7. extr.

MYSTA, vel Mystes, æ, μύστης, *sacris initiatus*, *sacra discens.* Ein Priester. Vide supra *Epopta.*

¶ Symmysta, Symmystes Sacrorum eorundem particeps & collega. *Symmysta Liberi*, Apulej. Apol.

¶ Protomysta, primarius mystarum. Sidonius lib. 2. epist. 9.

¶ Mystagōgus, μυσταγωγός, sacrorum princeps. Symmach. lib. 3. epist. 64 *Amicitiæ meæ Scipio, te mystagogo usus, accessit.* Et lib. 6. ep. 25 *Hunc in amicitiam tuam, tanquam mystagogus, induco.*

¶ Mysticus, *adjectivum*, μυστικός, arcanus, sacer, *Mystica sacra*, Virg. 1. Georg. v. 161 *Arbutea crates, & mystica vannus Iacchi.* Hoc est, quæ in *Bacchi* sacris vel mysteriis simul erat, & arcani quippiam significat. Arator in Actor. c. 5

Fama ciet populos ad mystica signa salutis.

¶ Mystice, adverb. Solinus de Ægypto c. 32 (al. 45.): *Delubra, quibus succedit aut incubat* (Apis,) *mystice thalamos nominant.* Et Augustinus lib. 2. de Doctr. Christiana c. 16 *Translate ac mystice posita in scripturis.*

MYTHOLOGIA, μυθολογία, fabulæ allusio, significatio, & doctrina, die Lehre durch Fabel oder Gedicht.

¶ Mythologus, scriptor Mythologiæ.

MYVS, Myuntis, urbs Ioniæ. Vide præter Geographos, Corn. Nepotem Themistocle cap. 10. n. 3.

MYXA, & *Myxaria*, μύξα, μυξάρια, fructus sunt exigui, *pruni* magnitudine, ex arbore pruno valde simili, gustu dulces, *Sebestena* etiam vocant. Et nomen, Sebesten / in officinis Pharmacorum est.

MYXVS, μύξος, prominens pars lucernæ, cui inseritur *ellychnium*, die Dille / das Röhrlein in der Lampen / darin der Docht steckt / Martial. lib. 14. Epigr. 41 *Illustrem cum tota mea convivia flammis,*

Totque genam myxos, una lucerna vocor.

Alii malunt legere *myxas*, & ipsa ellychnia interpretantur. Vide Suidam.

N.

N CONSONANS liquida est, quæ in derivationibus & compositionibus in alias atque alias consonantes, ob pronunciationem faciliorem transit. In *l.* ut *unus*, *ullus*, *nullus*; *binum*, *billum*; *bonus*, *bellus*; *catinum*, *catillum.* 2. In *m*, ut *imbecillus*, *immotus*, *improbus*, *impiger*, *imbibo*, *immineo.* Seneca de brev. vit. c. 13 *Valerius Cerbinus primus Messanam dicit, & primus ex familia Valeriorum, urbis capta in se translato nomine* Messana *appellatus est, paulatimque, vulgo permutante literas*, Messala *dictus est.* 3. In *r*, ut *corrigo*, *corrumpo*, *irrigo*, *irriguus.* 4. In *s*, ut *canis*, *catulus*, *catellus.*

¶ NON. *Nonus* vel *Nonis.* NR. *Nero.* NEP. SAC. *Neptuno Sacrum*, &c. Si judici causſa videretur obscura, probationesque & argumenta non satis idonea ad causſam dijudicandam, in tabellâ scribebat ampliationis nomen, N. L. quibus literis significabatur, *Non liquet.* ¶ N, quia sonum vocalis additæ intus cohibet, ea exprimit, quæ intus sunt, ut inquit Plato in Cratylo. Observat id Maro in illo 1. Æneid. v. 168

Hic fessus non vincula navet

Illa teneat, unco non alligat anchora morsu. Vossius.

NABATHAEI, Arabiæ felicis incolæ. Vide Geographos. Nabathæos pro *toto Oriente* dixit Ovidius 1. Metam. v. 61

Eurus ad Auroram, Nabathæaque regna recessit.

NABIS, fœm. animal, Plin. lib. 8. c. 18 ab Æthiopibus *Nubin* vocari scribit Camelopardalim, animal collo simile equo, pedibus & cruribus bovi, capite Camelo &c.

NABLIVM, instrumentum musicum, idem quod psalterium. Ovid. lib. 3. de arte v. 327

Disce etiam duplices genialia nablia palmâ
Vertere, den Psalter greiffen.

NACCA, Persius Satyr. 3. v. 31

Non pudet ad morem discinctî vivere Naccæ.

Sed in membranis & nummis *Natta* legitur. Proprie sic appellabantur, qui sordidas artes exercebant, ut fullones. Postea ad animum translata vox est, & dissolutæ vitæ ac intemperantis homines sic appellati. vide Casaubon. ad Persium.

NAE, ναί, adverb. affirmandi. Terent. in Andria prolog. v. 17 *Faciunt ne intelligendo, ut nihil intelligant.* Idem, quod certe, eigentlich / gewißlich. Cic. in Catilin. 2. cap. 3. extr. *Ne illi vehementer errant*, gewißlich fehlen die weil.

Nænia vide *Nenia.*

NAEVIVS, poeta Comicus vetustissimus, de quo Horat. lib. 2. ep. 1. v. 53 *Nævius in manibus non est, & mentibus hæret*

Pene recens, adeò sanctum est vetus omne poema.

Vide Gellium lib. 17. cap. ult. & Ciceron. 1. Tuscul. it. de Senect. hanc citat Nævii sententiam: *Temeritas est videlicet florentis ætatis, sapientia senectutis.* Et Nonius hanc: *Ut quisque est, meritus pretium pro factis ferat.* Gellius ejusdem epigramma de se ipso superbe compositum exponit lib. 1. cap. 24. Nomen ipsum à *nævo* est. Nam qui nævis seu maculis insigniti essent, *Nævii* appellabantur. Arnobius lib. 3 *Ergo esse, dicendum est, quosdam Capitones, Silunculos, Frontones, Labeones, in hîc alios Mentones, Nævios atque Naseas.*

¶ *Nævianus*, ut, *Hector Nævianus*, apud Cicer. lib. 5. epist. 12 ad Lucejum.

NAEVVS, genuina corporis macula, ein Flecken / ein Mahl am Leibe. Olim *Gnæus* dicebant. Festus: *Gnæus, & corporis insigne, & prænomen, à generando dicta esse, & ea ipsa ex græco γίγνεσθαι apparet.* Salmasius tamen f. 38. ad Solin. mavult derivare ἀπὸ τῆς νιφάδος, nempe quod nævi soleant rescecari. Verrucas intellexit, quæ ex cute excrescunt. Nam & hoc sensu usurpatum priscis videtur. Alias maculam notat. Ovid. 5. Tristium:

Nullus in egregio corpore nævus erit.

Cicero 1. de Natura Deorum cap. 28 *Nævus in articulo pueri delectat Alcæum: at est corporis macula nævus.* ¶ 2. Et *Nævi*, mendæ, vel vitia, Gebrechen.

¶ Nævulus, dimin. Apul. de Mundo pag. 59 *Minores insulæ, ut nævuli quidam, per apertas ponti sunt sparsæ regiones.*

NAIAS, Najades, fontium Nymphæ vel fluminum. Aliquando tamen generaliter quaslibet nymphas hoc nomen designat. Sane Virg. Ecl. 10. v. 20 *Najades*, pro *Oreades* dicit. Vide ibid.

NAIS, nomen nymphæ, *tarula Nais*, *candida Nais* Virg. ecl. 2.

NAM. Conjunctio causalis præpositiva, reddens causam ejus, quod præcessit. Subservit exordiis narrationum eleganter. Ter. in Andr. sc. 1. *Nam is postquam excessit ex ephebis Sosia.* ¶ Inservit & continuationi. Cicero pro Dejotaro: *Nam de statua quis quæritur?* Item interrogationibus non modo in compositione, (ut *quisnam, quidnam, undenam &c.*) sed & per se cum præponitur scilicet. Plautus Cistell. act. 4. sc. 1. v. 16 *Nam, obsecro, unde hæc gentium?* Virg. 12. Æn. v. 637

Nam quid ago? aut quænam spondet fortuna salutem?

¶ Aliquando & adversativa est, & pro *sed* sive *autem* ponitur: ut contra *sed & autem* pro *nam, enim.* Quemadmodum & apud Græcos δὲ & γὰρ mutuas vices obeunt. Marcell. JCtus Lege 6. § 1. D. de auro & arg. leg. *Nam qui fieri potest, ut legatum vel fidei commissum durare existimetur, cum id, quod Testamento dabatur, in sua specie non permanserit, nam quodammodo exstinctum sit.*

¶ Namque, idem est, quod siquidem. Virg. 1. eclog.

Namque erit ille mihi semper Deus, &c.

NANCISCOR, nancisci, assequi, obtinere, acquirere, adipisci, erlangen und behalten. *Pisces ex sententia nactus sum*, Terent. Adelph. 3. sc. 3, 66. *Boni aliquid fortuiti nancisci*, Cic. 3. Nat. D. cap. 36. Et, *Cato sic abiit e vita, ut causam moriendi se nactum esse gauderet*, Idem in Tusc. lib. 1. c. 30. Et, *Nancisci potestatem per scelus*, Idem 3. Nat. D. c. 35. Utimur verbo maxime in iis, quæ aut fortuito nobis eveniunt, aut quorum eventus incertus est. Cæsar 3. de B. Civ. cap. 8 *nactus circiter XXX (naves) in eas vehementia ac doloris incundiâ erupit.* Ubi *nancisci* forte fortuna xceipere est, ohne gefähr ertappen. Similiter locutus est c. 23. Idem lib. 2. eorundem commentar. cap. 22 *Nactus turbidam tempestatem*; & lib. 3. c. 54. *Noctem subnubilam nactus.* Sallust. lib. 1. Hist. *Sertorius nactus obscuram noctem.* Ita *morbum nancisci* Nepos dixit Attico cap. 21. itemque *nancisci causam idoneam*, i. e. opportune, commode oblatam, in Themist. cap. 6. Ejus elegantiæ est locutio Floriana lib. 2. c. 4 *Hostes nivalem nacti diem* &c. scilicet tempestatem ejus diei in consilium verterunt.

¶ Nactus, passive. Hygin. Fab. 8 *Ea occasione nactâ, fugæ se mandabit.* Et fabula 18 *Qui ab Apolline nacti, sunt interfecti.*

NANNACVS, Rex Phrygum fuisse legitur ante Deucalionem, qui diluvium futurum prævíderit. *Cannacum* alii scribunt, aut *Cannacam* item *Annacum.* Erasmum vide Adag. Noachum intelligi suspicatur Læl. Bisciola Tom. 1. subsec. lib. 19. c. 13. Jo. Heinr. Ursinus fabulam Cannacæ fictam putat ex historia Mathusalem Gen. 5. Nam cum obiisset (vixisse autem scribitur trecentis annis,) Deucalioneum diluvium sequutum, morsque ejus solenni luctu omnium deplorata est: quod oracula consulta: *Quousque victurus esset?* respondissent: *Mortuo Cannacâ peritura universa.*

NANNIVM: meretriculæ cujusdam nomen, quæ, ut scribit Athenæus lib. 13, *proscenium* est cognominata, quoniam extrinsecus formosissima videretur instar prosceniorum theatralium, cum alias fœdissima foret. Vide Francisc. Philelph. Epist. ad Saxol. Pratens. (quam exhibet Goldast. Centur. Philol. Epist. p. 24) & Cœl. Rhodig. 8 (al. 5.) Lect. antiq. c. 8. f. 413. Atque inde emendare voluerunt illud Plautinum Prolog. Amphitr. v. 91

Etiam histriones anno cum in proscenio *hic*
Jovem invocarunt, venit.

legique jusserunt: - - - *Nannio in proscenio.* Sed vide ibi notas Taubmanni p. 15.

NANVS, νᾶνος, pumilio, ein Zwerg. Fest. Νᾶνος dictus est quasi μὴ αὐξόμενος, παρὰ τὸ ἄω, ὃ δηλοῖ τὸ αὐξάνω, quod non excrescat in altum. *Nanus cum sis, cede*, aus dem Wege was geringe Leute seyn. Vide Chiliades. Aristoteles dixit *Nanos* sive pumiliones mente deficere: quod usquequaque verum haud esse Beroaldus ostendit ad Suetonii Domitianum cap. 4. De Nano bipedali minore librarum XVII idem Suetonius Augusto c. 43. ubi vide Casaubonum & Torrentium. Ejus descriptionem habes apud Stat. lib. 1. Silv. 6. v. 57. ubi vide Barthium.

¶ Nani etiam equulei vel mali humiliores dicebantur. Gellius lib. 19. c. 13.

NAPÆAE, vel Napææ, fontium Nymphæ, auctore Servio. Virgil. 4. Georgicorum v. 335

Tende petens pacem & faciles venerare Napeas.

NAPHTHA, bitumen, quod igne admoto facillime accenditur. vide Plin. lib. 2. c. 108. *Petroleum* scripsit esse Encelius. Vide Hesychium, & Suidam in Νάφθα. Plin. lib. 2. c. 105. & lib. 35. c. 15. Ammian. lib. 23. c. 23. Bell. Rer. Antiq. lib. 3. Olearium Itinerar. Pers. lib. 6. cap. 9. Naphthæ genus oleo cedrino simile.

NAPVS, rapi genus, Steckelrüben / Plin. lib. 20. c. 4.

¶ Napina, ein Rübenfeld / Columell. lib. 11. c. 2.

NARBO Martius, Galliæ urbs, prope sinum mediterranei maris, qui Pyrenæos montes prospectat: vulgò *Narbona*, a qua *Galliæ Narbonensis* appellatio. Vide *Gallia.* Laudes ejus Ausonius habet de Claris urbibus cap. 13.

NARCISSVS, Νάρκισσος, flos, Hornungsblumen / Zeitlosen / Matthiolus. ¶ De Narcisso juvene in florem istum mutato vide Ovidium lib. 3. Metam. fab. 6.

¶ Narcissinus, ut *oleum narcissinum*, apud Plin. lib. 21. c. 19.

NARDVS, fœminino, & *nardum* neutro genere & nardinum, frutex est odoratus, Græcis νάρδος & νάρδου στάχυς, id est, *nardi spica*, Indica est & Syriaca, Germanis, edelfremde / wolriechende Spikenardt. *Nardus Italica*, gemeine Spikenardt / cujus generis planta etiam illa est, quam *Lavendulam* vulgo vocant, Lavendel. ¶ 2. Est & *Celtica Nardus.* ¶ 3. *Nardus pistica* dicebatur: quæ sincera & absque vitio esset, ἀπὸ τῆς πίστεως, a fide; & plane ἄδολος, hoc est, germana, ut ait Erasmus, & nulla arte vitiata, unverfälschte und rechtschaffene Spikenardt. *Nardum purum* JCtus appellat Lege 21. Dig. de auro & arg. leg. vide & Salmasii Exercitat. Plinianas.

¶ Nardinus, a, um. *Unguentum nardinum*, Nardenbalsam / Plin. lib. 13. cap. 1.

NARICA, nomen piscis minutuli, Festus *Naticam* veteres scripsisse ait, a *natando.*

NĀRIS, fœm. Plural. *nares*, organa sunt olfactus; Nasenlöcher. *Emunctæ naris* versus Horatius elegantes dixit & decentes lib. 1. Serm. Sat. 4. v. 8. Ad quem modum *emunctæ naris* homo, sagax, intelligens, in judicando acer dicitur. Satyra præcedente 3 *acutas naves* dixerat v. 29

Iracundior est paullo minus aptus acutis
Naribus horum hominum.

i. e. Nasutis istis. Sic nos de tali dicimus: Er hat eine dünne Nase. His opponuntur *obesæ nares.* Idem Epodon 12

Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis nec firmo juveni, nec naris obesæ?

Id est, nec inverecundo, (nam impudentis est munera temere, & conditiones oblatas accipere) nec stupido & parum intelligenti. Vide & Torrentium ad eum locum. Idem lib. 1. Epist. 19. v. 45 *naribus uti*, dixit pro judicare & sub censuram vocare aliorum dicta & facta; atque adeo vel subsannare, seu *nasum suspendere adunco*, ut Persius loquitur: Atque hoc ipse Persius *naribus indulgere* Satyra 1 dixit v. 40

- - - *rides, ait, & nimis uncis*

Nari-

Naribus indulget.

quod *detorta nare* Apulejus dixit lib. 8. p. 213. *Nare*, inquit, *detorta magistrum suum varie cabillantur.* Sed *Humentes nares*, triffende Naſe / apud Suetonium Claudio cap. 30. *De nare loqui*, durch die Naſe reden / Idem Perſius dixit Sat. 1. v. 33.

¶ Narinoſus, apertis naribus odorans. Ita MSS. libris Lactantii lib. 5. cap. 12 extr. *Dii narinoſi*, quod odoribus thuris colantur, appellari videntur: ubi alii legunt *carioſi*; alii *varicoſi*.

NARRO, narrare, exponere, recitare, erzehlen / ſagen. Terent. in Eunuch. act. 5. ſc. 5. extr. *Tu iſti narrato omnem rem ordine.* Et Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 43

Nabita de ventu, de turbâ narrat amator.

¶ Narratio, quæ rei eſt geſtæ expoſitio, Vermeldung / Erzehlung zugetragener Dinge / cujus ſumma virtus perſpicuitas eſt. Cic. de Orat. lib. 2. c. 19 *Narratio veriſimilis ſit, aperta, brevis.* Narrationum ejusmodi exempla aliquot Terentius, qui narrandi artifex egregius eſt, proponit. *Arida & jejuna narratio*, ſo weder Krafft noch Schmack hat / Quintil. lib. 2. c. 4. *Narratio obſcurat totam occæcat orationem*, Cic. 2. de Orat. cap. 80, ubi Narratio pars eſt totius orationis ab Exordio & Confirmatione &c. diſtincta.

¶ Narratus, ûs. Ovid. 5. Metam. fab. 8. v. 499

- - - veniat narratibus hora
Tempeſtiva meis.

¶ Narratiuncula. Quintil. lib. 1. cap. 9 *Narratiunculas à poetis celebratas notitiæ cauſſa, non eloquentiæ tractandas puto.*

¶ Narrator, qui narrat; ut *Faceti narratores*, die kurtzweilig von Händeln reden können / Cic. de Orat. lib. 2. c. 54.

¶ Narrabilis, das ſich melden läſt. Ovid. 2. de Ponto Eleg. 2

Lingua ſile, non eſt ullis narrabile quicquam.

¶ Denarrare, Terent. in Phorm. act. 5. ſc. 7. v. 51. *Hæc adeo egò illi jam denarrabo*, hoc eſt, ordine & ad finem usque narrabo.

¶ Enarrare, Terent. in Adelph. act. 3. ſc. 3. v. 11 *omnem rem modò ſeni, quo pacto ſe haberet, enarramus ordine*, nacheinander vermelden.

¶ Enarratio, *Diligens Enarratio*, Quintil. lib. 1. c. 8. Idem lib. 2. cap. 5. pr. *Exigitur a Grammatico Poetarum enarratio*, Auslegung / Erklärung.

¶ Enarrator. Gell. lib. 18. c. 9 *enarrator Salluſtii*, id eſt interpres: & cap. 6, *idonei locum antiquarum enarratores.*

¶ Enarratus, deutlich erzehlet. Unde

¶ Enarratè, adv. cujus Comp. *Enarratiùs* aliquoties Gellius uſus eſt. Lib. 10. cap. 1. *Tiro enarratiùs ſcripſit.* & lib. 13. c. 12 *enarratiùs ſcriptum invenimus.*

¶ Inenarratus, Gell. lib. 12. c. 6. & lib. 19. c. 14. unerzehlt.

¶ Enarrabilis. Vet. Gloſſ. *Enarrabilis*, διηγηματικός. Quintil. lib. 6. cap. 3. poſt init. *Non ratione aliquâ ſed motu quodam, neſcio an enarrabili, judicatur.*

¶ Inenarrabilis, unſäglich / unausſprechlich. Seneca 3. Nat. Quæſt. c. 22. *Fluminum inenarrabilis natura eſt.* Quintil. circa finem lib. 11 *latens quædam ratio & inenarrabilis.*

¶ Inenarrabiliter. Livius lib. 41. c. 15 *Jecur omne inenarrabiliter abſumtum.*

¶ Pernarrare. Gloſſæ Cyrilli, *Pernarro*, ἀφηγοῦμαι.

¶ Prænarrare, Ter. in Eun. a. 5. ſc. 5. v. 12 *Oportuit rem prænarraſſe me*, ich hätte ihn des Handels zuvor ſollen unterrichten.

¶ Renarrare, ante facta narrando repetere, vel explicare. Virgil. 3. Æneid. extremo:

Sic Pater Æneas, intentis omnibus, unus
Fata renarrabat divum.

NARTHĒCIVM, νάρθηκιον, repoſitorium medicamentorum, Ein Büchs-Lädichen / Artzney-Schachtel / à νάρθηξ, ferula, è qua olim fiebant narthecia, ut nunc ex ebore, vide *Ferula.* Cic. de finib. lib. 2 cap. 7 *Doloris medicamenta tanquam de narthecio promere.*

NĂSĂMŌNES, Africæ ſupra Syrtes populus, ſpolians miſeros, qui vadis illis detenti fuerant. Strabo lib. 17. Plin. 5. c. 5. atque ita

- - - toto commercia mundo
Naufragiis Naſamones habent,

ut Lucanus de illis lib. 9. v. 443 cenſuit. Curtius 4. c. 7 rectè *gentem Syrticam* vocat, errabundus autem ad Hammonem usque removet. Vide ibi notata.

¶ Naſămonius, Afer, Africanus, ſynecdochicè. Syrticis enim proprie gentibus debetur. Sidonius autem poetica licentia ad Numidas usque transmovet. Carm. 9. v. 257

Et vinctum Naſamonium Jugurtham.

¶ Naſamoniacus, idem. Silius lib. 16. v. 630

In Garamantas iter Naſamoniacosque triumphos.

NASCOR, natus ſum, naſci, edi in lucem, introire in vitam, auff die Welt kommen / gebohren werden. *Ex me is natus eſt*, Terent. Heaut 5. ſc. 4, 7. er iſt mein Sohn. *Natus patre, matre.* Sic, *Orpheus matre Muſa natus*, Cic. de Nat. D. lib. 3. c. 18. *Natus ſummo loco*, Cic. 11. fam. ep. 22. hoher Ankunfft. *Vir ad dignitatem & gloriam natus*, pro Sextio cap. 42. *Ad honeſtatem natum eſſe genus humanum*, Idem Partit. Orat. c. 27. Et, *Ad omnia ſumma natus Pompejus*, de Clar. Orat. cap. 68. zu allen höchſten

Tugenden gebohren. *In literas nati Græci*, Cicero de Orat. 3. c. 32. bey dem Studieren herkommen ſeyn. Et cum Dandi caſu, in Piſon. cap. 17 *natus abdomini, non laudi atque gloriæ.* Et, *Iterum mihi natus videor, quòd te reperi*, mir iſt / als wäre ich neu gebohren / Plaut. in Pœnulo a. 5. ſc. 2. v. 117. Idem Capt. act. 4. ſc. 2. v. 10 *Iterum natus videor, ſi vera audias.* Sermo eſt hominis impenſe lætantis; præcipue ſuperato aliquo malo. Apud eundem *natus nemo* eleganter pro *nemo* ponitur. Ciſtell. act. 2. ſc. 1, 56 *Tanquam intus natus nemo in ædibus habitet.* Idem ibidem ſc. 2. v. 21 *Natus nemo in ædibus ſervat.* Manilius lib. 4. v. 16.

Naſcentes morimur, finisque ab origine pendet.

Philonis eſt, πᾶν τὸ γενόμενον καταφθεῖν ὀφείλειν. Cic. 1. Tuſc. cap. 48. pr. *Silenus à Mida cum captus eſſet, hoc ei pro ſuâ miſſione dediſſe ſcribitur: Non naſci homini longe optimum eſt; proximum autem, quam primùm mori.* Imo naſci longe optimum eſt. Vide Chiliad. *Natus annos decem, quinquaginta.* Zehen Jahr alt ꝛc. paſſim obvia, ubi *Ante* ſubauditur, vel *Ad*, ut expreſſum eſt pro Cluentio c. 40 *tum annos ad quinquaginta natus eſſet.* ¶ *Qui mortui naſcuntur, neque nati neque procreati videntur*, ait Paulus]Ctus Lege 138 de V.S. Quem ad locum Brechæus ita commentatur: *Cùm hominem dicere haud liceat eum, qui & animo, & naturalibus faculiatibus, ſenſu item, atque motu prorſus caret, & ſpiritûs ſit expers: ſit ſane, ut qui ejusmodi egeritur à parente, (quoniam naſci proprium eſt eorum, quæ & motum, ſimul etiam ſenſum habent,) natus non cenſeatur.*

¶ 2. Transfertur ad alia quoque non rarò & pro *oriri* vel *fieri* ponitur: quemadmodum aliquando *fieri*, pro *naſci* poni ſolet, Statius Hercule [3. Silv. 1.] v. 28

Huc ades, & genium templis naſcentibus infer.

Lucilius apud Porphyrionem in Horat. lib. 1. Odam 27

Judicis Hortenſi eſt ad eam rem natus palæſtra.

Columella lib. 11. cap. 3 *Et autumno & vere plura ſeruntur: melius tamen vere riguis locis; quoniam & naſcentis anni clementia excipit prodeuntia ſemina, & ſitis æſtatis reſtinguitur fontibus.* Plinius lib. 16. cap. 25 *Arborum flos eſt pleni veris indicium, & anni renaſcentis.* Et Cicer. Orat. poſt reditum ad Quir. c. 2 *A parentibus, id quod neceſſe erat, parvus ſum creatus: à vobis natus ſum conſularis.* De quo & Turnebum, ſi luber, vide lib. 22. cap. 4. Cic. 2. de Fin. c. 24 *Ipſum à ſe oritur, & ſua ſponte naſcitur.* Et, *Nunc demum iſthæc nata oratio eſt*, Ter. Adelph. a. 5. ſc. 3. v. 19. iſt dieſe Rede jetzt erſt neu. Cic. 2. Off. cap. 5 *Nulla tam deteſtabilis peſtis eſt, quæ non homini ab homine naſcatur*, entſtehen könne. *Luna naſcens*, der neue Mond / Horatius 3. Carm. od. 23. Immo interdùm nil niſi *exiſtere* ſignificat. Cæſ. lib. 2. de B. Gall. c. 18 *Ab eo flumine pari acclivitate collis naſcebatur.*

¶ Naſcentia, γένεσις: Geburt. Vitruvius lib. 9. c. 7 *Poſtea eludens Antipater, itemque Achinapolus, qui etiam non è naſcentia, ſed ex conceptione, Genethliologiæ rationes explicatas reliquit.*

¶ Natus, & Nata, quod nomen nonnunquam G. adſciſcit ſibi, *Gnatus, Gnata*, Sohn / Tochter. Valla lib. 3. c. 10 *Oratores ſæpius dicunt filius, quàm natus.* Si ſoluto ſermone uſurpare velimus, multitudinis Numerus, quam ſingularis, convenientior videtur. Cicero de Amicit. cap. 8 *Ex ea caritate, quæ eſt inter natos, & parentes.* Unitatis numero tamen uſus C. Nepos Epaminond. cap. 10. n. 1 videtur, *qui talem ex te natum relicturus ſis:* niſi & ibi participium eſt. ¶ Nati, orum, pl. liberi, Kinder. Vide Cicer. c. 1. de Amicitia: & Horatius 3. Oda 5. v. 42 *parvi nati.*

¶ Natus, ûs: nomen ſubſtantivum, cujus Ablativus in uſu manſit, ut: *Grandi, majori, grandiori, minori, maximo, minimo natu.* Cic. de Sen. cap. 4 *cum colere capi non admodum grandem natu*, da er noch nicht ſonderlich alt war. Terent. in Adelph. a. 5. ſc. 4. extrem. *Idmea maxime refert, qui ſum natu maximus*, der ich der älteſte bin. *Minimus natu*, der Jüngſte. *Majores natu.* i. e. Seniores, Nepos in Themiſtocle cap. 2. Idem Hannibale cap. 3 *Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus Imperator factus.* Solemus & ita loqui: *Homo magno natu &c.* Idem Timotheo cap. 3 *Hic cum eſſet magno natu & magiſtratus gerere deſiſſet.* Idem Datame cap. 7 *Ab hoc tamen Sir, Sciſmæ, maximo natu filius, deſcit.* Et Livius lib. 2. c. 7 *Creatus Sp. Lucretius Coſ. qui magno natu, non ſufficientibus jam viribus, ad conſularia munera obeunda intra paucos dies moritur.* Idem lib. 21. c. 34 *magno natu principes.*

¶ Natio, Natalis, Nativitas, Natura, cum derivatis, vide poſt Compoſita.

¶ Naſcibilis. Tertull. 3. adv. Marcion. cap. 19 *Mortalem negat, quem naſcibilem confitetur.*

¶ Innaſcibilis, pro eo, qui naſci non poteſt; Tertullianus de præſc. adv. hæret. cap. 46 *Secutus eſt Saturnius, dicens, innaſcibilem virtutem, id eſt, Deum in ſummis & illis infinitis partibus, & in ſuperioribus manere.* Et Maximus Taurinenſis de Diverſis, in Symboli expoſitione, de Deo Patre: *in Deo natura innaſcibilis.*

Compoſita à *Naſcor.*

¶ Adnaſci, anwachſen / ut, *Viſcum in quercu adnaſcitur*, Plin. lib. 16. c. 44. Scribitur & ¶ Agnaſcor, agnaſci, D præpoſitionis

nis in G euphoniæ causſa mutato. Quod verbum jurisperitis est nasci post testamentum factum, hernach gebohren werden/ wenn das Testament geschlossen. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 57 *Constat agnascendo rumpi testamentum*, hat nicht Krafft/ wenn noch Kinder darnach gebohren werden. *Membra agnata*, superflua sunt, seu quæ abundant, Gliedmaß/ so zu viel sind. Plin. lib. 11. c. 52 *Membris animalibus agnata mutila sunt, sicut sextus homini semper digitus.*

¶ Agnati, Freunde oder Verwandte des Vaters halben. Sub quibus etiam cognati continentur, ut patruus *agnatus* & *cognatus*, dicitur; Matris vero frater, id est, avunculus *cognatus* tantum, non *agnatus*. Tacitus de Germania c. 19 *Agnatos* pro liberis dixit: vide ibi Lipsium: præcipue verò Colerum N. 109.

¶ Agnatio, Freundschafft vom Vater her. Cic. lib. 1. de Leg. c. 7. extr. *Homines Deorum agnatione & gente tenentur.*

¶ Circumnasci. Plin. lib. 2. c. 103 *Lacte circumnascente absinthio inficitur*; ům was herům wachsen.

¶ Cognatus, cognatione alicui junctus, Freund/ Verwandter. *Propinqui cognatique optime convenientes*, Cicer. pro Roscio Am. cap. 34. Et, *Affines atque cognati*, post red. ad Quir. c. 3. ¶ Sed *cognata rebus vocabula*, id est, convenientiâ. Horat. lib. 2. sc. 3. v. 230. gemäß/ bequem. Et Cic. de orat. lib. 3. cap. 51 *Nihil est tam cognatum mentibus nostris, quam numeri atque voces.*

¶ Cognatio, Verwandschafft. *Amplissima cognatio*, ein sehr grosses Geschlecht/ Freundschafft. *Septi stirpis cognationibus domus & affinitatibus*, Cic. 5. de Fin. c. 23. weitläufftig Geschlecht durch Befreundung und Schwägerschafften. *Conjunctum esse cognatione cum aliquo*, Idem in Verrem 6. c. 33. *Habere cognationem cum aliquo*, Quintil. lib. 1. cap. 10. sub finem. *Propinqua cognatione alicui esse conjunctum*, Sueton. in Nerone cap. 3. Et, *Frater cognatione patruelis: amore germanus*, Cic. 5. de Fin. ineunte. *Felicibus cognatus est vel quilibet.*

¶ Denasci, ἀπογίνεσθαι, mori, sterben. Varro lib. 4. de LL. *qui denascitur, ignem amittit ac frigescit.* Cassius Hemina apud Nonium: *quæ nata sunt, ea denasci ajunt.*

¶ Enasci, auswachsen/ aus etwas wachsen/ entspringen. Cic. ad Atticum lib. 11. ep. 2. *Ex multis meis miserrimis curis una est enata.* Et Varro de R. R. lib. 1. cap. 41 extr. *ex semine tardius enascebatur.*

¶ Superenasci. Plinius lib. 19. cap. 3 *superenato caule.* Drüber heraus wachsen.

¶ Innasci, angebohren werden. Terentius in Andria act. 4. sc. 1. v. 2. *Tanta vecordia innata cuiquam ut siet*, ists auch gläublich/ daß ein solche Boßheit einem Menschen solte angebohren seyn? *Vitium omnibus innatum*, Idem in Hecyr. act. 4. sc. 1. v. 28. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 37.

Neglectis urenda filix innascitur agris.

wurtzelt ein. *Insitum & innatum*, eingepflantzet und angebohren. Cic. de finib. lib. 4. cap. 2 *Insitam quandam vel potius innatam scientiæ cupiditatem habemus.* Proprie in loco natum esse. Justinus lib. 2. c. 4 de Athenienſibus: *Quippe non alienæ, neque passim collectâ populi colluvies originem urbi dedit, sed eodem innati solo, quod incolunt*, &c.

¶ Innatus, angebohren. Vide præcedentia. Superlativum *innatissimus* usurpavit Basilius Groning. lib. 7. de orat. c. 8. *Innatissimum* (bono filio) *illi* (patri) *semper cohærere.* ¶ 2. alio sensu innatus Tertulliano est, non natus: adverſ. Valentinianos cap. 15, *Materia, quam innatam volunt.* Et Prudentius Apotheos. v. 246 *natum Scimus ab innato.*

¶ Innascibilis, pro eo, qui nasci non potest; supra ante Composita dedimus.

¶ Internasci, mitten in/ oder zwischen etwas wachsen. *Herba internascentes*, Plin. lib. 23. cap. 16.

¶ Obnatus, ab obnascor, apud Livium lib. 33. c. 19 legitur. *Obnata ripis salicta*, h. e. circum vel ad ripas nata.

¶ Pregnatus, natus. Terent. Phorm. a. 1. sc. 2. v. 65 *Civis Attica, bona, (bonis) prognatus*; frohm/ und frommer Leute Kind.

¶ Renasci, wieder wachsen. Cicero ad Attic. lib. 4. epist. 2 *Qui mihi pennas incidérunt, nolunt eadem renasci*, die mir die Federn verschnitten haben/ wollen nicht/ daß sie mir wiederum wachsen sollen. *Primi cujusque mali excidendi causſa est, quòd aliud renascitur illo pejus*; Idem ad Brut. epist. 4. *Bellum istic renatum homines minantur*, Idem fam. lib. 11. ep. 11.

¶ Subnasci, succrescere, dahey auffwachsen. Plin. lib. 12. c. 3 *Malus Assyria omnibus horis pomifera est; aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis vero subnascentibus.* Nomina à *Nascor* derivata.

¶ Natio, procreatio, soboles: ¶ 2. Item qui unius familiæ, generis, aut sectæ sunt: unde & populi ipsi seu gentes hoc nomine comprehenduntur. Vet. Gloss. *Natio*, γένος, ἔθνος. Item: γενεά, *seculum, generatio, natio, nativitas, propagatio, progenies.* Festus: NATIO *genus hominum, qui non aliunde venerunt, sed ibi nati sunt. In pecoribus quoque bonitas proventus futura* BONA NATIO *dicitur.* Sane Prudentius Hymno de natali Domini v. 83 de bruto pecore:

Adorat exors natio,
Vis cujus in pastu sita est.

A *Natio ardelionum* apud Phædrum lib. 1. fab. 6; *Natio Scholasticorum* apud Virgilium in Catalectis, &c. Id est genus. Vide Buchnerum ad modo citatum Prudentii carmen. *Natio bellicosa* Cic. pro Lege Man. c. 10, *Erudita natio Græcorum*, lib. 2. de Orat. c. 4. Et, *Servituti nata Judæorum & Syrorum nationes*, Cic. 2 Provinc. Consul. cap. 5. Et, *Exteræ nationes & gentes*, Idem 3 ro Fonn. c. 11. ¶ 3. Quamvis autem *Natio* & *Gens* revera nihil differant, (ut enim illud *a Nascendo*; ita hoc a *Gignendo* est) aliquod tamen inter has voces discrimen Tacitus fecit; ita quidem, ut *Nationis* vocabulum angustius; *Gentis* latius esset. Nam cap. 2 Germania scribit: *Cæterum Germaniæ vocabulum recens & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc Tungri, tunc Germani vocati sint: ita nationis nomen, non gentis evaluisse paullatim &c.* Et cap. 38 *Nunc de Suebis dicendum est, quorum non una, ut Cattorum Tencterorumque gens: majorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis nationibus nominibusque discreti.* Quibus locis *gentis* vocabulum generale, speciale *nationis* est, & partem gentis significat. Vide & Cluver. lib. 2. antiquæ German. cap. 20. ¶ 4. Nationes Tertulliano passim sunt, quos alias appellare solemus ethnicos, vel gentiles, die Heyden. Loci sunt innumeri: paucos adscribemus. De præscr. adv. hær. cap. 20 de Christo: *Duodecim præcipuos lateri suo adlegerit destinatos nationibus magistros.* Ibid. cap. 23 unde videbis, nationes & ethnicos idem esse: *inter se distributionem officii ordinaverunt, non separationem Evangelii: nec ut aliud alter, sed ut alius alter prædicaret, Petrus in circumcisionem, Paulus in nationes. Cæterum si reprehensus est Petrus; quòd cum confixisset ethnicus, postea se a convictu eorum separabat*, &c. De Idolol. cap. 22 *Benedicis per Deos nationum, maledicis est per Deum.* De orat. cap. 12. *Est quorundam positus penulis orationem facere: sic enim adeunt ad idola nationes.* Paullo ante gentiles vocaverat.

¶ Natio quoque Dea nomen est, quæ nascentibus credebatur præesse. Cicero 3. de Nat. Deorum c. 18 *Quod si tales dii sunt, ut rebus humanis intersint*, Natio *quoque dea putanda est: cui, cum fana circumimus in agro Ardeati, rem divinam facere solemus. Quæ quia partus matronarum tuentur à nascentibus, NATIO appellata est.*

¶ Natalis, natale, & natalitium; dies, quo quis natus est, der Geburtstag. *Tertio nonarum* [*Januarii*] *natali meo*, lib. 7. ep. ad Attic. epist. 5. Et, *natalis dies.* Idem ad eundem lib. 9. epist. 5. pr. *Natali die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilii.* Et, *Agere natalem suum*, lib. 2. de Fin. c. 31. seinen Geburts-Tag begehen. *Hora natalis*, die Geburts-Stunde/ Horat. lib. 2. oda 17. *Solum natale*, Vaterland. Ovid. lib. 1. de Ponto epist. 3. v. 35

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit.

Solebant non hominum tantùm; sed urbium quoque natales festâ lætitiâ celebrari. Ut *Romæ*: item *Constantinopoleos*, de qua Zonaras Tomo 3 Annal. p. 7. ¶ In priscâ Ecclesia *Natales Martyrum* dici solebant, non quibus nati erant, sed quibus passi de seculo abierant. Lege Petr. Chrysologum Sermone 129. & Casp. Sagittarii de Martyrum Natalibus dissertationem. ¶ Solebant etiam *natales* non ineleganter quarumvis rerum Origines appellari. Sic *impatientiæ natales*, Tertullianus de patientia c. 4. & *agnitionis natales* lib. 1. adversus Marcionem c. 10 dixit.

¶ Natales, ium, plural. τὰ γενέθλια, conditio sanguinis, & familiæ, ut *Generosi natales*, edler Stamm oder Geschlecht. Plin. lib. 8. epist. 18 *mulier natalibus clara, moribus proba.* Et Tacitus 1. Hist. c. 49 *claritas natalium.* Idem 11 Annali cap. 21 de Curtio Rufo, qui gladiatore genitus credebatur, *dedecus natalium*, unehrliche Herkunfft.

¶ Natālitius, ut Dies *natalitius*, natalis. *Sidera natalitia*, Cic. 2. de Divinat. cap. 43. quæ natali cujusdam hora oriuntur. *Notant*, inquit, *sidera natalitia Chaldæi.* Nativität stellen. & ipsæ illæ divinationes cap. præcedente *natalitia prædicta Chaldæorum* appellantur.

¶ Natalitium, & plur. Natalitia, substantivum præter natalem diem aut nativitatem, ut in veteri hymno *Christi natalitia*; significat quoque donum, quod die natali mittitur. Censorinus præfatione ad Q. Cerellium: *Quodcunque hoc libri est, meis opibus comparatum, natalitii titulo sibi missi.* De more autem munusculorum, natali die ab amicis missorum, Lindenbrogius ad d. l. Censorini videatur. Item convivium quod natali die instituitur. Unde *Dare natalitia*, seinen Geburts-Tag verschencken oder begehen. Cic. Philipp. secunda cap. 6. *Hodie non descendit Antonius, cur? dat natalitia in horto*, h. e. convivia ad celebrationem diei natalis institura præbet. Solebant enim natalitia, non sacris tantum sed epulis etiam & aliis voluptatibus celebrari. Servius ad illud Virgilii Eclog. 3

Phyllidis mitte mihi: meus est natalis, Iola:
Amicam, inquit, *communem causſa natalis dei: in cujus tantum sacrificio licebat voluptatibus operam dare. Nam in aliis sacrificiis erat castitatis observatio &c.*

¶ Nativus, ut *Nativi montes salis*, Berge/ so von Natur Salz an sich haben. Plin. 31. cap. 7. ¶ 2. *Color Nativus*, Plin. 26. cap. 4, qui non est ascititius, non fictitius, natürliche Farbe. Sic *Na-*

tivus

tibi mores, ut, *natibos mores occultare, difficile*, quod proverbii instar est, ex Pindaro. *Coma nativa*, Ovid. Amor. 1. eleg. 14 extr. selbst gewachsen Haar. *Sententia nativa*, germana, der rechte Verstand / den die Worte selber geben. Sic Cic. Arusp. R. cap. 9 *domestico nativoque sensu*, quamquam de Italica natione, non de verbis, loquitur. ¶ 3. Nativum etiam Cicero & Lucretius dixerunt pro eo, quod aliquando, cùm non esset, esse cœpit; quod nascendi oriendive principium habet. Nasci enim idem esse, quod *oriri*, vel *fieri*, supra dictum. Cic. lib. 1. de nat. Deor. cap. 10 *Anaximandri opinio est, natibos esse Deos, longis interballis orientes, occidentesque.* Lucret. lib. 5. v. 66

Ut mihi mortali consistere corpore mundum,
Natibumque simul, ratio reddunda sit, esse.

¶ Nativitas, ut, *Annus, dies nativitatis.* Inscriptio vetus apud Gruter. p. 712. n. 11. VARIAE IVCVNDAE DEFVNCTAE ANNO NATIVITATIS XVIII. Ulpian. Leg. 1. Dig. ad municipal. *Municipem facit aut nativitas, aut manumissio, aut adoptio.* Minucius Felix p. 143 (ed. Ouzel.) *Deus nativitatem omnibus praestat.* Tertullianus de Anima cap. 39. *Spiritus nequam ab ipsa januanativitatis animae aucupabundus.* Et Claud. Mamertus (vulgo Venantius) in hymno: *Pange lingua gloriosi* &c.

Et rigor lentescat ille, quem dedit nativitas.

¶ Nativitùs, adverb. à nativitate. Tertullianus loco proxime cit. *Quae omnia nativitùs animae collata*, &c. Iterum Tertullianus eodem de Anima cap. 12 *ingenitum insitum, & nativitus proprium.*

¶ Natura, *Mater parens communis, opifex rerum*, quemadmodum eam Cicero vocat, Deus ipse, das ewige / Göttliche und allmächtige Wesen / so alle Dinge erschaffen hat. Silius Italicus l. 4. v. 794

Heu prima scelerum caussa mortalibus aegris,
Naturam nescire Deum.

Sed exaudienda haec sunt ex mente Gentilium, qui passim creaturam cum Creatore confundentes, *Naturam esse Deum ipsum* censebant immani errore. Scholastici non male hîc, licet barbaris vocabulis, distinguerent inter *Naturam naturantem* (quae Deus est.) & *naturatam.* Vid. Barth. ad Claudian. p. m. 515. quamquam & *Deum*; pluraliter & secundo casu Silius locutus videri possit. ¶ 2. Forma atque affectio, qua quodque est natum, das Wesen der Creaturen an ihm selber / angebohrne Art und Eigenschafft. *Natura mundi, aëris*, Cic. 1. Off. cap. 31 *Adversante & repugnante naturâ nihil decet.* Idem 1. de Leg. cap. 6 *insitum esse naturâ*, von Natur eingepflantzet seyn. *Ut fert natura, facere*, Terent. in Andr. act. 4. sc. 4. extr. wie es sich selbst giebt und zuträgt. *Praeter naturam*, unnatürlicher Weise / Idem in Adelph. act. 5. sc. 5. v. 4. Et Juvenal. Sat. 10. v. 303

- - - cum natura potentior omni, Sat. 12. v. 239
Ad mortis naturam recurrit
Damnatos, fixa & mutari nescia. Quo & Horatii illud pertinet, quo Juvenalis forsan respexit:

Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret.

Terentius Eun. act. 2. sc. 3. v. 24 *Tametsi bona est natura, reddunt cuticulâ junceas.* Ubi *natura*, temperamentum, unde succus nitorque corporis est; guter Art / gesund und wohl gewachsen. Nam & Donatus, *plenam, magnam & pinguem* interpretatur. *Natura loci*, quae aliàs *ingenium* appellatur. Cæsar 1. de Bello Gall. cap. 21 *Qualis esset natura montis, & qualis in circuitu adscensus, qui cognoscerent, misit.* Et ita non semel locutus Livius est. Sallustius in oratione Marii: *Mihi, qui omnem aetatem in artibus egi, benefacere jam ex consuetudine in naturam vertitur*, ich habe mich gantz und gar darzu gewöhnet. *Cedere naturae*, vel *Concedere*, der Natur ihren Lauff lassen / sterben / Idem de Rep. ordinanda. ¶ *Secundum naturam vivere* quid sit, vide apud Cicer. lib. 5. de finibus cap. 30, & Senecam de vita Beata cap. 8. ¶ 3. *Natura* nomine & genitalia membra (quae & *Naturalium* nomine veniunt) quibus discernuntur sexus, appellantur in hominibus juxta ac brutis. Rutilius Lupus lib. 1. de figuris Sententt. *Virilis naturae membra, quae non possumus honesta nominare.* B. Hieronymus, seu quisquis auctor est Epistolae de Circumcisione ad Theraiam, quae 10 est in 9 Tomo: *Videamus, quae caussa est, ut eam partem corporis, quae secretior & occultior est, quae à Graecis φύσις, a nostris dicitur natura, ad circumcidendum Dominus elegerit.* Varro lib. 2. de re rustica cap. 7 *Si fastidium saliendi est, scilla modicum conterunt cum aqua ad mellis crassitudinem: tum ea re naturam equae, cum menses ferunt, tangunt.* Sic Atellanarum Poeta apud Suetonium Tiberio cap. 45 *Hircum betulum capris naturam ligurire* dixit.

¶ Naturalis, natürlich / ut, *Naturalis atque insita in animis nostris notio*, Cic. 1. de Finib. cap. 9. *Lex naturalis naturâ nota, atque omnium mentibus insita*, das natürliche Gesetz. ¶ *Pater naturalis*, Cic. in 3. Philipp. cap. 6, pro quo Terentius dixit, *pater naturâ*, in Adelph. act. 1. sc. 2. v. 46 *Naturâ tu illi pater es, consilius ego.* Opponitur hîc *naturalis, adoptivo patri*, quemadmodum & filiis hoc tribuitur. Livius lib. 42. cap. 52 *Major Philippus naturâ frater, adoptione filius: Minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat.* Idem lib. 44. cap. 44 *P. Scipio is erat, naturalis Consulis Paulli, adoptione Africani nepos.* Sueton. Tiberio cap. 52 *Filiorum neque naturalem Drusum, neque adoptivum Germanicum patria caritate dilexit.* Ita & Ulpianus L. V. D. de Senatoribus. ¶ *Naturale bonum* apud Nepotem Thrasybulo εὐφυΐα est: *naturalem bonitatem* in Attico vocat cap. 12. Cicero pro Cœlio cap. 5. *Qua in aetate nisi qui se ipse suâ gravitate & castimonia & cùm disciplinâ domesticâ, tum etiam naturali quodam bono defenderet*, &c. *Bonitatem naturae* Orat. post reditum in senatu vocat. Seneca de Clementiâ cap. 1. *Difficile hoc fuisset, si non naturalis tibi ista bonitas esset.* Sed ibi, *Bonitas* strictius pro Clementiâ sumitur: quam *naturalem* dixit, ut non fictam & temporariam significaret, ut sequentia ostendunt. ¶ Jovem *naturalem*, eum puta, qui vere quondam, ut homo, exstiterit in rerum natura, *fabuloso*, i. e. ei, quem Gentilium commenta ex homine Deum fecerunt, opponit Lactantius lib. 1. cap. 1 *Philosophi, quod ea, quae de Jove feruntur, minimè in Deum convenire videbant, duos Joves fecerunt, unum naturalem, alterum fabulosum.*

¶ Substantive *Naturalia* dicuntur loca corporis, per quae excrementa funduntur. Celsus lib. 4. cap. 21 *Est etiam circa naturalia vitium nimia profusio seminis.* Columella lib. 8. cap. 5. de pullis gallinaceis agens: *plumula sub cauda clunibus detrahenda, ne stercore coinquinata durescant, & naturalia praecludant*, & cap. 7 *Loca naturalia*; lib. 6. cap. 30 *Naturales exitus* vocat. Onomast Vet. *Naturalia*, αἰδοῖα.

¶ Naturaliter, von Natur / natürlich / angebohren. Cic. de Sen. cap. 9 *Quod homini naturaliter insitum est, eo uti decet.* Caesar 3. Civil. cap. 92 *Alacritas naturaliter innata.*

¶ Naturalitas. Ut, *Naturalitas somni*, Tertull. de Anima c. 43.

¶ Extranaturalis, quod vulgo *Supernaturale* dicitur; ejusdem Tertulliani est d. l. *naturalium & extranaturalium discretio.*

¶ Naturabilis, naturalis. Apulejus fine 2. Florid. *Pythagoras fertur naturabilia commentatus.*

NASO, cognomen Romanum à *naso*: videntur enim *Nasones* appellati, qui magno naso essent. Plura enim cognomina a partibus corporis assumserunt: ut *Capitonum, Frontonum, Labeonum* &c. Nobile inprimis hoc redditur nomen in P. Ovidio ingeniosissimo & disertissimo Poetarum.

NASSA, ae, ein Fischreusen. Scribitur etiam *Naxa* in antiquis libris. Vide Orthogr. Claud. Dausq. Formam nassae eleganter Silius lib. 5. v. 47 *piscator ad undas*

Ore lebem patulo texens de vimine nassam
Cautus interiora ligat, mediamque per album
Sensim fastigans, compressa cacumina nectit.

Plautus Milite act. 2. sc. 6. v. 98 *Nunquam hercle existam nassa ego hodie escam petam.* Cic. 15. ad Attic. epist. 20 *Ex hac naxa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis melioris.* Vet Gloss. *Nassa* κύρτος ἁλιευτικός. Erasmus in similibus: *Ut in nassam facilis illapsus est, sed exitus difficilis; Sic declive iter in vitia, reditus verò ad meliorem frugem non perinde facilis est.* Stobæus de Socrate lepidum sanè retulit Apophthegma lib. 2. Is enim consulentibus se de ratione matrimonii contrahendi, respondere consuevit: Οἱ ἰχθύες οἱ περὶ τοὺς κύρτους, οἱ μὲν ἔξωθεν ὄντες βούλονται εἰσελθεῖν, οἱ δὲ ἔνδον ὄντες, βούλονται ἐξελθεῖν. Id est: *pisces, qui circa nassas sunt, volunt intrare: qui jam autem intus sunt, volunt exire*; Quod nos Germani de gallinis corbi inclusis dicere consuevimus.

¶ Nassiterna, [Festus S geminat] vide *Nasiterna* sub *Nasus*.

NASTVRTIVM, κάρδαμον, herba à naribus torquendis, Varrone auctore, dicta, & Plin. lib. 19. cap. 8, ubi *Nasturtium*, inquit, *nomen accepit à narium tormento*, Kressen / oder Gartenkreß. Cic. in 5. Tusc. c. 34 *Adhibent ad panem nihil praeter nasturtium Persa.* Quod de Xenophonte affert, quem etiam laudat. Inter viliores & plebejos cibos Plutarchus etiam *nasturtium* refert libello de virtute ac vitio sub fin.

NASVS, Cic. lib. 2 de Nat. Deor. cap. 57 *Nasus ita locatus est, ut quasi murus oculis interjectus esse videatur.* *Nasus aduncus*, eine krumme Habichts-Nase / apud Suetonium Galba cap. 21. Nam alia ratione *aduncum unum* Horatius dixit loco infra adducendo. Graecis, qui ejusmodi naso sunt, γρυπὸς appellantur: quales Persae praecipuè amarunt, propter Cyrum, qui talem nasum habuit, supra Reges omnes ab iis amatus: de quo Plutarchus Apophthg. Huic ferme opponitur *nasus collisus*, qui & *simus* est, qualis Silenis tribuebatur, apud Senecam lib. 3. de irâ cap. 22. Eine eingedruckte / verniffelte Nase / als die Affen haben. ¶ Aliquando pro sagacitate & lepore in notandis irridendisque hominum vitiis ponitur. Martialis lib. 1. Epigr. 42

Non cuicunque datum est habere nasum,

die Leute höflich anzapffen. Sanè in irridendo fingitur varie & occupatur veluti nasus: ut meritò eum irrisioni olim dicaverint. Plinius lib. 11. cap. 37 *Altior homini tantùm, quem nobi mores subdolae irrisioni dicaverè, nasus.* Hinc *naso aduncо*, ut Horat. lib. 1. Sat. 6. v. 5. sive *excusso*, ut Persius Sat. 1. v. 118 loquitur, *suspendere aliquem*; est irridere & subsannare. Hinc idem Plinius praefat. operis, *Lucilium primum condidisse stili nasum*, scribit, quem primum mordacitatis & irrisionis satyricae auctorem seu conditorem fuisse significat. Vid. Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 239. Sic *nasum Attitum*, Athenienſium irrisoriam vernilitatem

tem Senecæ vocat suasoriâ 1. ¶ Nasum quoque iræ sedem esse observat Raderus ad illud Martialis lib. 6. Epigr. 64

— — — rabido nec perditus ore,
Fumantem nasum vibi tentaveris ursi.

Quod proverbii speciem habet, quo moneantur homines, ne irritent. Theocr. Idyll. 1. v. 18 χαλὰ ποτὶ ῥινὶ κάϑηται. Et Persius Sat. 5. v. 91 *Discè, sed ira cadat naso, rugosaque sanna.* ¶ Nasus etiam ad res instar nasi prominentes, ut ansæ sunt, transfertur. Sic *caltem nasorum quatuor* dixit Juvenalis Satyr. 5. v. 47. Adde ibi interpretes, & infra in *Nasiterna* quæ dicentur. ¶ Nasus denique piscis in Danubio, ein Nasen.

¶ Nāsūtus, der eine grosse Nasen hat. qui & *Nasones*, ut opinor, appellati. Unde & inter Romanorum cognomina venit: de quo supra suo loco. ¶ Item reprehensor, irrisorque, sive qui naso suspendit, ein Klügling/ Spottvogel. Phædrus lib. 4. fab. 6

Tu qui nasute, scripta distringis mea
Et hoc jocorum legere fastidis genus.

Martialis lib. 13. ad Lectorem:

Nasutus sis usque licet, sis denique nasus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas,
Et possit ipsum tu deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plus mecus.

Et superl. *Homo nasutissimus*, apud Senec. Suasor. 7. Nam adjectivum est, & aliis verbis accommodari potest. Eugenius Toletanus præfatione Carminum:

— — — — nasutas fingere sannas.

¶ Nāsūtulus, adjectivum diminutum, ut, *nasutula mulier atque dicacula.* Steph. ex Apul.

¶ A naso *Nasica* est, quod cognomen Scipionis fuit. Alias ita dicebantur, puto, qui acuto contractoque naso essent, illis, quibus displosæ nares, oppositi. Arnobius lib. 3. *Ergo esse dicendum est quosdam Capitones, simunculos, frontones, labeones: in his alios mentones, nævios, atque nasicas. Illos displosis naribus, illos resimis &c.* Item lib. 6, *Potest ut hic flabus sit, in veritate habeat oculos cæsos: displosas ut gestitet nares, quem esse vos facitis figuratisque nasicam.* ¶ Nec aliud *Nasonum* cognomen. *Nasones* enim, qui probe nasati.

¶ Item *Nasiterna*, quod genus vasis aquarii, a *nasis*, id est, ansis ternis sic dicti. Plautus Sticho act. 2. sc. 2. v. 28 *Ecquis huc effert nasiternam cum aqua.* Vide Festum & ibi Scaligerum. Onomast. *Nasiterna*, ὑδρία.

¶ Denasare, verbum apud Plautum legitur Capt. act. 3. sc. 4. v. 73.

NĀTES, fœm. plural. quas à nitendo dictas volunt nonnulli; sustinent enim corporis sedentis molem, der Hinder/ darauff man sitzet. Martial. lib. 14. epigram. 18

Alea parva nuces, & non damnosa videtur,
Sæpè tamen pueris abstulit illa nates.

NATEX, cochlea parva marina, quæ & *nerites* dicitur, eine Art kleiner Meerschnecken/ à *natando* dicta.

Nato, natare, vide *No.*

NATRIX, icis, gen. commun. serpens qui & hydrus Chersidrus, eine Natter/ Wasser-Schlange. Nonius Marcellus: *Natrices dicuntur angues natantes.* Cic. 4. Academ. cap. 38 *Cur Deus, omnia nostri caussa cum faceret, tantam vim natricum vipernmque fecit?* Metaphorice *natricem*, id est pestiferum & noxium hominem, Tiberius Cajum Caligulam, populo Rom. futurum prædixit apud Sueton. in Vita Calig. cap. 11. Alia metaphora Lucilius apud Nonium:

Si natibus natricem impressit crussam & capitatam.

Ubi per *natricem* virgam intelligit aut scuticam, quæ serpentis instar curvetur & mordeat.

Natta, vide Nacca.

NAVCI, nucis putamen, aut olivæ nucleus, was man von den Nüssen abschälet und wegwirfft: vide Festum. ¶ 2. Item der Kern von einer Oliven. v. eundem Festum. ¶ Hinc *nauci hominem*, nihili dicimus, ein loser unnützer Mensch. Plaut. in Mostell. act. 5. sc. 1. pr. *Qui homo timidus erit in dubiis rebus; is nauci non erit*, wird nicht untüchtig oder verworffen seyn. *Nauci facere*, Plaut. Bacchid. act. 5. sc. 1. v. 16.

NAVCRATES, Rhetor, apud Cic. 2. de Oratore cap. 22.

Naulum, τὸ ναῦλον, v. in Navis.

NAVIS, Schiff; quæ aut *oneraria* est & velis tantum incitatur, ein Last-Schiff/ quæ & *frumentaria*; aut *longa* vel *actuaria*, quæ remis agitur, ein Ruder-Schiff. *Navis vectoria*, eine Fähre oder Schiff/ damit man überführet. *Navicula vectoria* Suetonio Cæsare cap. 63. *Navis piscatoria*, ein Fischer-Kahn. *Piratica, prædatoria navis*, ein Raubschiff. *Navis regia, prætoria.* Leguntur hæ navium differentiæ apud Livium, Cæsarem & Quintil. Conf. Joh. Schefferus de milit. navali. *Naves rostratæ*: quæ & *ærata* apud Cæsarem lib. 2. de bello civ. cap. 3. Sunt enim rostra ex ære. *Naves tectæ, constratæ, apertæ*, apud eundem Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 56. & lib. 2. cap. 3. & 23. *Naves claudæ & mutilatæ* schadhaffte Schiffe/ apud Livium lib. 37. cap. 24, qui easdem & *vulneratas* sæpius dixit. Vide v. gr. c. l. & lib. eodem cap. 30. Lucretius *claudæ navigia* appellat lib. 4. v. 441.

Exarmata navis est armamentis spoliata apud Senecam Consol. ad Helv. extr. *Fabellaria naves*, quæ adventantis classis nuncium ferebant, Jagten / apud Senecam Epist. 72. *Naves efficiendo ponti*, apud Tacitum 5. Histor. cap. 19. *Navem ædificare*, Plaut. *Ex integro fabricare*, von neuem bauen/ Suet. Aug. cap. 16. quod τῷ *reficere* opponitur. *Navem* vel *in navem conscendere*, Cic. lib. 14. epist. 7. *Navem ascendere*, Nepos Hannibale cap. 7. n. 6, & *in navem ascendere*, Idem Themistocle cap. 8, ubi quidam codices eleganter legunt *escendere*, ut alibi laudatur: vide Jo. Andr. Bosium ibidem: alii & absolute *conscendere* dixerunt, de quo suo loco: zu Schiffe gehen. Huic contrarium *egredi navi*, & absolute *egredi*, aussteigen: apud Terent. Heaut. act. 1. sc. 3. v. 6. & C. Nep. Datame. *Navem incitare.* Vid. *Cieo. Navem statuere*, i. e. sistere apud Plaut. Bacchid. act. 2. sc. 3. v. 57. *Navem tenere in ancoris*, vor Ancker liegen / Nepos Themistocle cap. 8, & alii. *Navem deprimere, supprimere*, versencken / Cicero, Nepos. Unde *Naves depressæ* apud Tacitum 4. Histor. cap. 79. *Navem frangere*, Terentius Andr. act. 1. sc. 3. v. 17. Schiffbruch leiden. *Navis sidit*, das Schiff sincket. Vid. *Sido. Elidi* etiam *dicitur navis*, cum perit. *Navis in noctem conjecta*, id est, oppressa nocte, Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 28. *Navem applicare ad terram*, Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 101. *Navem in terram ejicere*, Cæsar l. 3. de B. C. 25. & 28. anfahren/ landen. Vide ibi Ciacon. *Subduci naves* dicuntur, quæ peracto cursu navigationis in terram subducuntur, *Deduci* contra, quæ accinguntur itineri. Vide & in *Duco*. *Navem exercere*, zu Schiffe handeln/ Paullus JCtus lib. 2. Recept. Sentent. Tit. 6. *Navi advehi*, Sulpic. Ciceroni lib. 4. ep. 12. zu Schiff ankommen. *Navibus venire*, Livius lib. 26. cap. 17. Et, *Salvâ nave in portum pervenire*, Quintil. lib. 2. cap. 17. *Conficit optime cursum navis, quæ scientissimo gubernatore utitur*, Cic. 1. de invent. cap. 34. *Una est navis omnium bonorum omnium*, Idem lib. 12. famil. Epist. 24. i. e. fortuna. einerley Zustand. Similiter lib. 7. epist. 5 dixit, *In eadem esse navi.* Et Horatius lib. 2. epist. 1. v. 114 *Navem agere ignarus navis timet.* ¶ Naves antiqui Diis, Deabusque consecrabant, eorum tutelæ committebant, & insignia navibus præponebant. Ovid. lib. 1. Trist. eleg. 3. vers. 110

— — — pictos verberat unda Deos.

¶ In navi sunt, *Malus, antenna, velum, carina, sentina, remi, funes, rudentes, camelus, contus, anchora, rostrum, prora, puppis, gubernaculum, clavus, temo, camera, tectum, statumina, &c.* de quibus vide alibi.

¶ Navicula, ein Schifflein. *Naviculâ trajicere*, post red. ad Quir. cap. 8. übersetzen. Et extremo lib. 4. Acad. Quæst. *Nos ad naviculas nostras descendimus.*

¶ Naucula, per syncopen pro navicula. Paullin. Epist. ad Cyther. v. 247 *Saliens in illam decidisset nauculam.*

¶ Naucella, idem, Lege 17 § 1 Dig. de instruct. vel instr. leg. *Instrumento piscatorio contineri naucellas, quæ piscium capiendorum caussa comparatæ sunt.* Quasi Navicella.

¶ Navicella, Bauhus. lib. 3. Epigr. 38

Decurrit mea navicella cursu.

¶ Nāvigium, omne genus navis, quo in mari utimur, allerley Schiff- und Fahrzeug. Cic. 4. Acad. cap. 31 *Probo navigio, bono gubernatore ac tranquillitate.* Et Cæsar 4. B. Gall. cap. 26 *Speculatoria navigia.* ¶ 2. Posteriore ævo pro Navigatione sæpe. Rutilius Numatianus lib. 1. v. 541

Tempora navigii clarus reparaverat Eurus.

Atque ita Servius in Georg. 1. v. 139 *navigio invento*, hoc est navigatione. Ad quem modum in eodem Servii commentario plura loca Gronovius, Observat. ad Script. Eccles. cap. 25, ex duobus membranaceis codicibus restituit. v. g. in Georg. 2. v. 44, ubi editum, *ad navigandum*, reposuit laudatus vir MSStorum fide *ad navigium.* Et exordio in 4 Æneid. pro, *navigationum pericula*, reposuit unum verbum, *navigium.*

¶ Navigiolum, dimin. Lentulus Senatui lib. 12. fam. epist. 15 *Nos vix ipsi singuli cum navigiolis reciperemur.* Hirtius B. Afric. cap. 63 *navigiolum parvum conscendit.*

¶ Navalis, ut: *Apparatus navalis*, Cic. 10. ad Attic. epist. 8. Rüstung zum Schiffe gehörig. *Socii navales*, remiges sunt, Liv. lib. 21. cap. 50. *Disciplina navalis*, Cic. pro Lege Man. cap. 18. Kunst und Wissenschafft mit Schiffen umzugehen. *Corona navalis*, quæ ei donabatur, qui primus in hostium navem armatus transiliisset, Gell. lib. 5. cap. 6. *Bellum navale*, Krieg zu Wasser. *Navale belli peritissimus*, Corn. Nep. in Themist. c. 2. n. 3.

¶ Navale, substantive apud Ovidium Epist. 18 Leandri v. 207

— — — — aptum nostra navale carinæ:

& 3. Metamorph. v. 661 *siccum navale.* Frequentius & usitatius in plurativo *Navalia*; locus, ubi texuntur naves; aut ubi subducuntur. Quanquam de isto nonnulli maxime capiunt. Servius ad Æneid. 11. v. 326 *Quidam* TEXAMVS *proprie dictum trahunt: qua loca, in quibus naves fiunt, Græcis* ναυπήγια, *Latine* TEXTRINA *dicuntur. Ennius dicit:* Idem campus habet textrinam navibus longis. *NAVALIA enim non esse* ναυπήγια, *sed* νεώρια. Hæc Servius. Virgilius 4. Æneidos v. 593

Diripient-

Diripientque rates alii navalibus, &c.

Cæsar 2. de B. C. cap. 3 *Ex navalibus eorum unam* (navem) *deduxit.* Et cap. 4 *Ex navalibus productas naves referant.* Genitivum pluralem Vitruvius lib. 5 extremo *navaliorum* ex alio ordine formavit.

¶ Navarchus, ναύαρχος, navis princeps, der Schiffherr / Schiffmeister / gubernator. Cic. 5. Verr. cap. 80. Adde Leg. 6. Cod. de Navicular.

¶ Nauclērus, ναύκληρος, navis rector. Plaut. Mil. a. 4. sc. 3, 16. & Lege 4. Cod. de Navicular.

¶ *Nauclerius & naucleriacus ornatus*, Wassertracht / apud Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 54.

¶ Naufrăgus, qui navem frangit, hoc est, naufragium facit, ein Schiffbrüchiger / der Schiffbruch leidet. *Naufragorum ejecta & debilitata manus*, Cic. 2. in Catil. c. 11. Et; *Dare naufrago tabulam*, Seneca 3. Benef. c. 9. *Puppis naufraga*, Ovid. 2. epist. Phyllidis v. 16. Et, *Corpora naufraga*; Virg. 3. Georg. v. 542.

¶ Et active; *Mare naufragum*, Horat. lib. 1. Oda 16. *Naufraga tempestas*, Val. Flaccus lib. 2. v. 584.

¶ Poetæ etiam *Navifragus* dicunt pro *Naufragus*. Prudentius præfat. 1. adv. Symmach. v. 9

Et sinu navifragi pertulerat Noti.

Et Auson. ep. 7. v. 405 *Non hic navifrago quæritur æquore.* Statius 5. Theb. v. 41 *saxa navifraga.*

¶ Naufragium, Schiffbruch. ut, *Naufragium facere*, Cic. 16. epist. 9; *pati*, Seneca Herc. Oet. v. 118. *Naufragium commune, omnibus solatium*, κοινὸν ναυάγιον πᾶσι παραμύθιον. Vide Chiliad. *Naufragium rei familiaris, fortunarum*, Schaden und Abbruch der Nahrung / eleganti metaphora dixit Cic. lib. 1. fam. epist. 9. & pro Rabirio perd. c. 9.

¶ Naufrago, vel naufragor, pro naufragium facio, ignota vox ex classicis scriptoribus, itaque vitiis sermonis annumeratur à Vossio lib. 4. p. 716. Usurpavit interpres Bibliorum vetus haud dubie verbum volens verbo reddere, 1. Tim. 1. v. 14. περὶ τὴν πίστιν ἐναύαγησαν: *circa fidem naufragaverunt.* Hæsit hic locus in mente Augustini, cum ex alio (1. Tim. 6. v. 10) hæc citaret Apostoli verba lib. 1. de morib. Eccles. cathol. c. 19; *Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam sequentes naufragaverunt a fide:* quanquam ibi non ἐναυάγησαν est in fontibus, sed ἐπλανήθησαν, quod vetus interpres reddidit, *erraverunt.* Cyprianus quoque de Lapsis cap. 10, *naufragaverunt a fide.* Iterum Augustinus Epist. 48 *sine ullo lactamine naufragii.* Et c. 24: Meditat. *Loca periculosa Scylla & Charybdis, & alia innumerabilia, in quibus naufragantur incauti.* Sidon. 4. epist. 21. *Quo plus industrius quisque æquor frequentat, hoc minus naufragat.*

Ultimus ingressis per currum naufragat undis.

Paullinus ad Cytherium v. 154

Namque ante, pelago quam periret naufragus,
Jam mente naufragaverat.

¶ Naviculor, naviculari, navi vehi, schiffen. Pro eo *nauculor* Martialis dixit lib. 3. Epigr. 20.

¶ Naviculator, idem qui *Nauclerus.* Cicero *Naviculatores* cum mercatoribus conjungit, Orat. pro Lege Manilia c. 5. ein Schiffer.

¶ Navicularius, idem. Cic. 4. Verrin. cap. 55 *aratores, mercatores navicularii.* Idem lib. 16. epist. 9. extrema ad Tironem: *Cum honesto aliquo homine* [naviges,] *cujus auctoritate navicularius moveatur.*

¶ Navicularius, adjective, pertinens ad navigandi artem & usum. Ut, *navicularia functio*, Lege 3. Cod. de prædiis navicularior. *Onus navicularium*, Lege 2. & 12. Cod. Theod. de Navicularis.

¶ Navicularia, ars navis regendæ. *Naviculariam facere*, Cic. in Verrem 7. c. 17.

¶ Nāviger, a, um, Lucretius lib. 1. de Venere, v. 3. *Quæ mare navigerum, quæ terras fructiferentes concelebras.* Vegetius lib. 3. c. 7. *navigeri amnes.* Ammian. 23. c. 20 *Adiabene sita inter navigeros fluvios.*

¶ Nāvigo, navigare, segeln / über Wasser reisen / schiffen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. pr. *Non hercle verbis dici potest, quantum reipsa navigare incommodum est.* Cic. ad Attic. lib. 5. epist. 12 *Negotium magnum est navigare.* Et, *Probo navigio, bono gubernatore navigare*, Cic. lib. 4. Academ. cap. 31. *Navigare plenissimis velis*, Idem pro domo sua c. 10. mit vollem Winde segeln. Et, *navigare in portu*, est a periculo abesse, Terent. in Andr. a. 3. sc. 1. extr. ¶ Eleganti translatione *navigare* dicuntur, quorum magna celeritas est, Cicero pro Lege Manilia c. 12 *Quis unquam tam brevi tempore tot loca adire; tantos cursus conficere potuit, quam celeriter, Cn. Pompejo duce, belli impetus navigabit?* ¶ Navigari passive. Tacitus Germ. c. 34 *ambiuni immensos lacus Romanis classibus navigatos.* Plinius lib. 2. c. 67 *A Gadibus columnisque Herculis, Hispania & Galliarum circuitu, totus hodie navigatur Occidens. Septentrionalis Oceanus majori ex parte navigatus est auspiciis divi Augusti.* Impersonaliter Cic. pro Lege Man. c. 11 *Quum aut hieme, aut referto prædonum mari navigaretur.*

¶ Navigatio. Schiff-fahrt. *Secunda navigatione pervehi*, Tacit. 2. Annal. c. 8. glücklich schiffen. Cic. de Senect. c. 19. extr. *Quo propius ad mortem accedo, eo citius quasi terram videor videre, aliquandoque in portum ex longa navigatione esse venturus.* Adagii vim habet: *Jucundissima navigatio juxta terram, ambulatio juxta mare*, Plutarchi est in primo Sympos. πλοῦς μὲν ὁ παρὰ γῆν, περίπατος δὲ ὁ παρὰ θάλατταν ἡδίστος. Diem anni, quo navigationem auspicabantur veteres, feriis publicis celebrabant. Veget. Turneb. lib. 18. c. 24.

¶ Navigator, ein Schiffer. Quintil. Declamat. 12 *infelix navigator es; cujus votis aura non respondent.* Paullinus Nolanus ad Cytherium v. 397 *Qui veste trita navigator venerat.*

¶ Navigabilis. *Flumina navigabilia*, Senec. 3. Benef. c. 8. Sic Livius lib. 35. c. 44 *Simul primum anni tempus navigabile præbuisset mare.* Schiff-reich / das beschiffet werden kan.

¶ Innavigabilis, unschiffbar. Livius lib. 5. c. 13 *Insignis annus hieme gelida ac nivosa fuit, adeo ut via clausa, Tiberis innavigabilis fuerit.*

Composita.

¶ Adnavigare, vel, Annavigare, anschiffen / herzuschiffen. Plin. lib. 35. c. 10 *Rhodum quum Apelles adnavigasset.* Idem lib. 36. c. 12 *Pyramides conspicuæ undique adnavigantibus.*

¶ Circumnavigare, herum schiffen / umher schiffen. Vellej. Paterc. lib. 2. c. 106 *Classis, qua Oceani circumnavigaverat sinus.*

¶ Enavigare, die Schifffahrt vollenden. Plinius lib. 6. cap. 17 *Proditur, Alexandrum non potuisse ante menses quinque* [Indum] *enavigare.* Et lib. 9. cap. 3 *Sinus enavigatus.* Horatius lib. 2. Oda 14 *Unda* [inferorum] *omnibus enavigandæ.* Symmachus lib. 8. epist. 61 *enavigato Malæo.* ¶ Tralatè Cicero 4. Tusc. cap. 14. *E quibus tanquam ex scrupulosis scopulis enavigabit oratio.*

¶ Pernavigare, durchschiffen / Plinius lib. 2. c. 67 *Ex Indico mari pars pernavigata est Macedonum armis.*

¶ Prænavigare, vorbey schiffen. Plin. lib. 6. c. 28 *Duo oppida, Tigri prænavigari tradunt.* Pomp. Mela lib. 2. c. 3 *Ad Sunium tendentibus illa prænaviganda.*

¶ Prænavigatio. Plinius lib. 6. c. 31 *Statini Sebosus a Gorgonum insulis prænavigationem Atlantis dierum XL ad Hesperidum insulas cursum prodidit.*

¶ Præternavigare. Vet. Gloss. *Præternavigo*, παραπλέω. fürüber schiffen.

¶ Præternavigatio; apud Plin. lib. 4. c. 12 *Ægina XX mill. pass. præternavigatio est.*

¶ Renavigare, apud eundem lib. 6. c. 23 *Ex India renavigant mense Decembri:* & Cic. ad Atticum *In Puteolana & Cumana regna renavigare*, lib. 14. ep. 16. zurück schiffen / heimschiffen.

¶ Supernavigare. Gloss. Cyr. *Supernavigo*, ἐπιπλέω.

¶ Transnavigare, überhinschiffen. Sulpicius Severus Dialog. 1. de Monach. Orient. c. 1. *Tot maria transnavigabimus.*

¶ Naumachia, ναυμαχία, pugna navalis ludicra, ut, *Naumachiam committere* apud Sueton. Claudio c. 21. ¶ Item locus, ubi ejusmodi pugnæ fiebant: qua ratione *Præclusam Naumachiam* idem Suetonius dixit Nerone c. 27.

¶ Naumachiarius, ναυμάχος, qui prœlium navale committit, Suetonius Claudio c. 21. &c. *Pontem naumachiarium* Plinius adjective dixit lib. 16. c. 39. & 40.

¶ Naulum, ναῦλον, pretium pro vectione in navi, Schifflohn / Fehrgeld. Juvenalis Satyr. 8. v. 97

— — post omnia perdere naulum.

Hoc *Portorium* Plautus Asin. act. 1. sc. 3. v. 6 dixit.

¶ Nauta, & Nāvita, ein Schiffmann. Cicero ad Atticum lib. 9. epist. 2. *Navitam ipse audire videor jam evocantem.* Cæsar lib. 5. bell. Gall. c. 10. *quod neque anchoræ funesque subsisterent, neque nautæ gubernatoresque vim tempestatis pati possent.*

¶ Năuticus, zur Schifffahrt gehörig. ut, *clamor nauticus*, Virg. Æn. 3. v. 128. *Cantus nauticus*, hoc est, in navi, vel inter nautas exortus; Cic. 2. Nat. Deor. cap. 35. Et, *Verbum nauticum*, Idem ad Atticum lib. 13. ep. 21. *Panis nauticus*, Schiffbrodt / Plin. l. 22. c. 25. *Castra nautica*, Nep. Alcibiade c. 8, 5.

¶ Nautea, aqua de sentinis, ut Nonius ait. Plautus Asinar. a. 5. sc. 2. v. 45 *Nauteam bibere malim, quam* &c. Aliunde Festus ducit, quem videas.

NAVO, navare, Budæus hoc verbum a nautis deducit, quod sint auxilio aliis in navibus gubernandis: sed potius est, à *navus* derivari. *Navus*, seu *Gnavus* studiosum & strenuum significat. *Navare* igitur, studiose & strenue aliquid facere seu præstare est. Hinc *navare operam*, sive *studium alicui* apud Ciceronem sæpius legitur: quod est studio atque opera sua aliquem studiose strenueque juvare. Fleiß anwenden. Livius, *fortiter in acie operam navare* dixit lib. 7. c. 16. sich in der Schlacht wohl halten. Tacitus *bellum alicui navare*, 4. Hist. cap. 25 dixit. Idem 4. Histor. c. 59 *Interfectorem Vocula alius ordinibus, cæteros ut quisque flagitium navaverat, præmiis attollit:* id est, ut quisque in exsequendo flagitio, sive interficiendo Vocula contulerat operam, seque præbuerat strenuum.

¶ Enāvo, are, ad finem navo. *Enavata opera*, apud Tacitum

Hist. 3. c. 74. n. 3. *Præmia enabata operis petebant:* ubi vulgati libri *nabata* habent. Vide Theoderi Ryckii animadversionem.

NAVSEA & Nautea, ναυσία, ναύτεια, stomachi concitatio ad vomitum, Eckel/ das Grauſen/ Grauen. Cicer. ad Tiron. 16. famil. *Festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias ager.* Idem ad Attic. lib. 5. ep. 13 *Nabigabimus sine timore & nausea.* Et, *nauseam abiit*, Cic. ad eundem lib. 14. epist. 10. Et Plinius 30 cap. 14 *nauseam inhibere*, quod *cœrcere* Horatius Epod. 9. v. 35 dixit. das Brechen ſtillen.

¶ Nauseola, dimin. Cicer. ad Attic. lib. 14. ep. 8.

¶ Nauseosum, nauseam efficiens. *Radix nauseosa*, Plin. lib. 26. cap. 8.

¶ Nauseo, nauseare, nauseam facere. Horat. 1. Epist. 1. v. 93 *aque nauseat ac locuples.* Eckel haben und ſich brechen. *Ructare & nauseare*, ſich würgen und brechen/ Cic. 12. fam. epist. 25.

¶ Nauseabundus. Senec. Epist. 108 *Gubernator in tempestate nauseabundus.*

¶ Nauseator, Idem Seneca Epist. 53 *nauseator erat.*

NAVTILVS, ναυτίλος, piscis, polypus testaceus, ein Schifftüttel. Plin. lib. 9. cap. 29.

NĀVVS, item *Gnavus*, strenuus, wacker/ rüſtig. A navis velocitate Donatus & Festus deducunt. *Navus & industrius homo*, Cicero 5. in Verr. cap. 21. *Timor navus*, qui vehementer sollicitat ad fugam &c. Silius lib. 7. v. 349

- - - - stimulatque ruentes
Navus abire timor.

¶ Nāvitas, industria, Hurtigkeit. Cic. 10. fam. ep. 25 *Ejus operam tuam, nabitatem, animum in remp. veteratori prætura anteponendam censeo.*

¶ Navè, & Navitèr, adverb. Plaut. citante Festo: *Nave agere oportet, quod agis non dudarie.* Et, *Navitèr perficere*, Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 1. *Bellum gerere navitèr*, Livius lib. 24. cap. 23.

¶ Ignāvus, cujus contrarium *fortis* est, *Ignavus miles ac timidus*, Cic. 2. Tusc. cap. 23 faul und furchtſam. Ovidius 1. Pont. 5. v. 5

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus.

Comparationis Gradus quoque ferre potest. *Homo inertior, ignavior*, Cic. 4. Verrina extrema. Et, *Pejor, an ignavior sit, deliberari non potest*, Sallust. orat. L. Philippi contra Lepidum. *Ignavissimus & fugacissimus hostis*, Livius lib. 5. cap. 28. Idem lib. 9. c. 4 *ab ignavissimo ad opera ac muniendum hoste clausi.* ¶ *Ignavis semper feriæ*, desumtum ex Theocriti Eidyll. 15. v. 26, Ἀεργίη αἰὲν ἑορτή, wer nicht gern arbeitet/ hat bald einen Feyertag gemacht. Vide Chiliad.

¶ Ignavia, Faulheit. Cic. pro Rabir. cap. 7. *Ignaviam suam tenebrarum ac parietum custodiis tegere.* Idem de Invent. lib. 2. c. 54 *Contraria sunt, fortitudini ignavia; justitiæ injustitia.*

¶ Ignave. *Ne quid timide, ne quid ignave faciamus*, Cic. 2. Tuscul. cap. 13. Comp. *ignavius.* Virg. 3. Georg. v. 465

- - - carpentem ignavius herbas.

¶ Ignaviter, Idem. Ut, *facere aliquid ignaviter.* Hirtius Ciceroni sub 15. ad Attic. epist. 6. qui & Bello Afric. cap. 81. *castra non ignaviter munire.*

¶ Ignavescere. Tertullian. de Anima cap. 43 *Anima nec quiescit, nec ignavescit.*

NAXIVM, ita vocantur cotes in insula Cypro genitæ, Plin. lib. 36. cap. 7. *Lapis Naxius*, & *Cos Naxia*, ἀκόνη Νάξία, Dioscorid. ein Schleiffſtein/ Wetzſtein aus Cypern.

NAXVS, Νάξος, insula in Ægæo, una ex Cycladibus, *Dionysiæ* alio nomine dicta à vinearum copia, Plinio auctore lib. 4. cap. 12. *Bacchica Naxos.*

¶ Naxius, adject. *Naxia turba*, Propert. lib. 3. eleg. 17.

NE, adverbium prohibendi; *Ne metuas*, Terent. Eun. 4. sc. 7, 16. *Ne fugite hospitium* Virgil. 7. Æn. v. 202. *Ne quis illud admiretur*, Cicer. 3. de Orat. cap. 50. In his igitur ac similibus NE adverbium est prohibendi seu vetandi: quod distinguere jubet Quintilianus ab adverbiis negandi, lib. 1. c. 9. (al. 5.) *Ne ac non adverbia* (sunt:) *qui tamen dicat pro illo, ne feceris, non feceris, in vitium incidat, quia alterum* (non) *negandi est, alterum* (ne) *vetandi.*

¶ 2. Sciendum tamen, in aliis loquendi formulis certis etiam NE adverbium esse negandi. *Te obsecro, ut ne dicas*, hoc est, *ne dicas*, vel *ut non dicas*; nam & apud Quintilianum, *ut non*, reperias. lib. 12. c. 10 *ut non dicam pinguioribus, fortioribus certè verbis.* Cicero utrumque simul adhibuit 2. de Fin. cap. 8 *Ex quo efficitur, non ut voluptas ne sit voluptas, sed ut voluptas non sit summum bonum.* Plura vide infra in *Ut.* Observatione dignus hic Ovidii locus est, qui ordine inverso, quo carminis metro consuleret, *ne ut* usurpavit, pro *ut ne*, lib. 1. de Pont. Eleg. 2. v. 113

Sit ne, si supersit aliquis post funera sensus,
Terreat ut manes Sarmatis umbra meos.

Quanquam ita locutus est & Tacitus 4. Histor. c. 13. Ita *utinam ne* valet, *utinam non.* Notum illud Ennii apud auctorem ad Herenn. lib. 2. cap. 22

Utinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa cecidisset abiegna ad terram trabes,

quod & Cicero affert de Fato cap. 15. Ita *ne vivam; ne valeam; ne sim salvus*, pro *non vivam* &c. qui modi sunt asseverandi cum obtestatione aut devotione. Cicer. ad Attic. lib. 16. epist. 13 *Ne sim salvus, si aliter scribo ac sentio*: quod ferociores nostri dicunt: GOtt ſtraffe mich. Etiam composita *ne* servant pro *non.* Talè est *nefrendes*, de quo vide in *Frendeo.* Gell. lib. 13. c. 21 extremo: *Nerio dictum, quasi nevirio, hoc est, sine ira. Ne enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in latina quoque lingua, privativa est.* ¶ Ne quidem, pro nec quidem. *Ne istius quidem laudis cupidus*, Cic. pro Rosc. Am. c. 1. *Ne hoc quidem tacebit Parmeno*, Terent. Eun. a. 1. sc. 2. v. 49. *Ne id quidem*, ibidem a. 2. sc. 3. v. 30. *Ne tantillum quidem commotus est*, Cicero apud Donatum in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 9. Er hat ſich auch das geringſte Dingiein nicht bewegen laſſen. *Ne pilum quidem*, Idem 5. ad Attic. ep. 20. Nicht ein Härichen. ¶ *Nedum tu possis*, id est, tantum abest, ut tu possis, ich geſchweige denn/ daß du es ſolteſt vermögen. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 43 *Satrapes si siet amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat, nedum tu possis.* Postponitur autem & *nedum & ne modo* plerumque, ut in allegato Terentiano loco, item in isto Horatiano, Epistola ad Pisones de arte Poet. v. 68

-- -- -- Mirabitur hæc fastidit
Nedum sermonum stet honos, & gratia vivax.

Aliquando tamen utrumque ei præponitur, quod in Actio suo Jo. Jovianus Pontanus pag. 110 observat. Cicero ad Atticum: *Tu quoniam quartana careS, & nedum morbum removisti, sed etiam gravedinem, te vegetum nobis in Græcia sistes.* Locus est lib. 10 ep. 16. extr. Gruterianæ editionis: quæ in vulgatis Edit. modò 17 modò 18 est. Ubi tamen pro *nedum* legitur, *non modò.* Sed & Græv ius, vir acutissimi judicii, *ne dum* æque legit ac Gruterus. Oppius quoque & Balbus ad Ciceronem lib. 9. ad Atticum: *Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu, non ex voluntate à pleriique probari solent:* Plura apud ipsum Pontanum vide. ¶ 3. Aliàs *ne* conjunctio causalis est, valetque idem, quod *ut non. Ne amicis nihil tribuamus, epulamur.* Ne nihil, id est, ut non nihil, seu ut aliquid tribuamus: Damit wir unſern Freunden etwas zu willen ſeyn/ etwas einräumen/ Cic ad Pæt. lib. 9. famil. epist. ult. ¶ 4. Ne, interdum dubitativum aut interrogativum est. *Estne hic Crito sobrinus Chrysidis?* Ter. Andr. 4 sc. 5. v. 6. Et Cic. 1. Off. c. 3 *Honestumne factu sit, an turpe dubitant.* Plaut. in Capt. 3. sc. 5. v. 55 *Emittere ne nec ne eum servum mavis?* Ob du denſelben Knecht frey lieſſeſt oder nicht? *Fiat, nec ne fiat, id quæritur*, Cicer. Plautus & ante verbum ſuum ponit. Ut Captivis act. 1. sc. 2. v. 24. *Visam, ne nocte hac quicquam turbaverint*, pro *turbaverint ne quicquam.* ¶ 5. Interdum παρέλκει, nec aliud quicquam sonat, quam adjectio syllabica, qualis est Græcorum γε, Horat. 1. Sat. 10. v. 21

-- -- -- O seri studiorum, quine putetis
Difficile & mirum, Rhodio quod Pythocleonti
Contigit. - - -

Vide ibi notas Xylandri pag. 142. qui observat, similiter eundem Horatium dixisse *uterne* 2. Sat. 2. v. 107; *quone & quantane*, ib. Sat. 3. v. 295. & 317; Terentium item *anne*, de quo dictum in *An.* ¶ *Nec, neque, neve*, vide infra suis locis.

NEAERA, puellæ formosæ nomen, quam amavit Tibullus Poeta, quod ex libro 3 patet. Hanc illustrissimus Scaliger eam esse existimat, quam *Glycerem* Horatius appellavit lib. 1. ode 33. Solent enim Poetæ amores suos fictis nominibus celebrare. Sed & Horatius amicam suam ita vocavit Epod. 15. Unde sequioris seculi poetæ hoc vocabulo sic, quasi amicam aut pellicem significaret, fuerunt usi. Ita enim Prudentius Omphalem, *Herculis Neæram* Romano n. 240. & lib. 1. contra Symmach. v. 139. Ariadnen, *Bacchi Neæram* vocat, quam Iso in Glossis *pellicem* aut concubinam interpretatur. Plura vide apud Georg. Fabric. expos. in Prudent. Rom. qui & hæc addit: *Neæra Ægonis Pastoris apud Virgilium, & aliorum multorum apud Athenæum. Neæra Autolyci uxor dicitur à Pausaniâ, quæ nomine propriò Metra ab Ovidio, quia aliis se prostituit. Neæram scripsit Lucinius Imbrex* (adi Gellium lib. 13. cap. 21) *estque convicium proverbiale in quamvis procacem & petulantem. Vocis origo Ebraica est.*

NĒAETHVS, Νέαιθος, πεπαιὸς κρητικός, ἀπόπαιδας δέ, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ ἦσαν πολὺ καταπαλαιαὶ ἐκκλησίαι, Scholiastes Theocr. ad Idyll. 5. Fluvius Crotonis, inde sic appellatus, quod aliquando naves Græcorum in eo sint exustæ.

NEANTHES, Cyzicenus, scripsit tum alia, tum libros περὶ πλατῶνος: eos μυθικὸν λόγον vocat Harpocratio in Ἄτλις. Eo explicabat ritus mysticos gentilis superstitionis. Scripsit etiam librum περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν, *de viris illustribus*, ut censet Voss. lib. 1. de Hist. Græc. cap. 15. pag. 98. Mauſſacus tamen notis in Harpocr. pag. 115 adhuc quærit, an Illustrium hic scriptor sit idem cum scriptore μυθικῷ λόγῳ.

NEAPOLIS, Campaniæ in Italia celeberrima & antiquissima urbs: *Parthenope* prius a Sirene ejus nominis ibi sepulta; postea vero, cum Chalcedonenses Græci & Athenienses (unde & *Græca urbs* Tacito & Statio Epicedio patri nominata) eò demigrassent, *Neapolis*, quasi nova urbs appellata: de quo Strabo lib. 5.

¶ 2. Neapolis alia in Thraciæ finibus, sive inter Strymonis &

Neſſa

Neſſi oſtia, ubi Paulus appulſus eſt, cum primum ex Aſia in Europam trajiceret. Act. 16, 11. ¶ 3. Iterum alia Paleſtinæ, antea Sichem dicta, de qua plura in Collectan. noſtris Hiſtor. Samaritanæ tradidimus. ¶ Plura hujus nominis oppida Geographia Antiqua monſtrabit.

¶ Neapolitani, cives & incolæ non modo dictarum urbium, ſed aliarum etiam ejuſdem nominis. v. g. Plin. lib. 3. cap. 7 memorat *Neapolitanos* Sardiniæ. ¶ Et Adjectivum Neapolitanus, ut *civitas Neapolitana, regnum Neapolitanum*, &c.

NEARCHVS cum Alexandro militavit, deque eo hiſtoriam ſcripſit, Voſſ. de hiſt. Græc. cap. 10. pag. 60. qui hunc eſſe illum cenſet Nearchum, cui poſt Alexandri obitum Lyciæ & Pamphyliæ præfectura obtigit, ut ſcribit Juſtinus lib. 13. ¶ 2. Nearchi cujusdam Tarentini mentio fit apud Ciceronem de Senect. cap. 12. ¶ Apud Horatium lib. 3. od. 10 Nearchus juvenis cujusdam eximiæ pulchritudinis nomen eſt.

NEBRIS, nebridis, νέβρις, *Damarum* ſive *hinnulorum* pellis: qui Græcis νεβρίδι. Ein Rehböcklein Fell. ¶ Item veſtis Bacchica ex pellibus hujusmodi concinnata. Claudianus de 4. Conſ. Honorii v. 606 *Talis Erythræa incinctus nebrida gemma*
Liber agit currus.

Statius 2. Thebaid. v. 664 de comitatu Bacchi loquens:
Nebridas & fragiles thyrſos portare puellis
Imbellem ad ſonitum.

Ubi Vetus Scholiaſtes NEBRIDAS, *pelles damarum, quæ Græcè* νεβρίδες *appellantur. Ac per hoc indumenta Baccharum ſignificat, quibus ſacrificiorum tempore uti conſueverunt.* Adde Senec. Oedip. v. 438. & Silium 3. v. 395.

NĔBŬLA, vapor ex terra atque aquis ſurgens, qui in nubem convertitur, Nebel. Apulejus de Mundo pag. 61 *Nebula conſtat aut ex ortu nubeculæ, aut ex ejus reliquiis. Eſt autem exhalatio vaporata, & humore viduata, aere craſſior, nube ſubtilior, cui ſerenitas abolitionem infert.* Hæc Apulejus. ¶ *Per nebulam ſcire*, item *audire*, eſt leviter atque obſcure, non ſatis clare ac certe. Plautus Capt. act. 5. ſc. 4. v. 26
Nunc edepol in memoriam regredior audiſſe me
Quaſi per nebulam Hegionem patrem meum nominarier.

Nos dicimus, wie/oder als im Traum. Item Pſeud. a. 1. ſc. 5. v. 47
Sunt, quæ te volumus percontari, quæ quaſi
Per nebulam noſmet ſcimus atque audivimus.

Sed & mollia *nebulæ* comparantur. Plautus Caſ. act. 4. ſc. 4. v. 21
Nebula haud eſt mollis atque cutis hujus eſt.

¶ Hinc Laberius apud Petronium *nebulam lineam* pro tenui & pellucido amiculo dixit, quod nebulæ raritatem imitetur. Verſus ejus hi ſunt: *Æquum eſt induere nuptum ventum textilem;*
Palam proſtare nudam in nebulâ lineâ?

¶ Sed & obſcuras poëtarum fabulas, quæque levia per ſe ſola ſpecie magna ſunt, *nebulas* Latini vocant. Ita Perſius Sat. 5. v. 7
Grande locuturi nebulas Helicone legunto &c.

Ubi vide Caſaub.

¶ Nebulōſus, ut *aër nebuloſus*, Plin. 21. cap. 7 dunckele und trübe Lufft/ nebelicht. *Nebuloſum & caliginoſum cælum*, Cicer. 1. Tuſcul. c. 25. *Nebuloſa palus*, Silius lib. 8. v. 381. *Locus nebuloſior*, Cato R. R. cap. 6. extr.

¶ Nebuloſitas. Arnobius lib. 7. p. 334 *Cælum redundantium vaporum nebuloſitate cluditur.*

¶ Nebulare, verbum, quo Tertullianus uſus eſt Apolog. cap. 35. *Elatiſſimis*, inquit, *& clariſſimis lucernis veſtibula nebulabant.* hoc eſt, fuligine implebantur, quam etiam clariſſimæ lucernæ edunt.

NĔBŬLO, nequam, vanus ut nebula, ein Bube / Schelm. *Nos ab illo nebulone facetè illudimur*, Cicer. pro Roſcio Am. cap. 44. Terent. Eun. act. 2. v. 38 *Nebulonem hunc certum eſt, ludere.* Ubi Donatus: NEBVLONEM, inquit, *vel* FVREM, *quia nebulas objiciat; vel* MOLLEM, *ut nebulam; vel* VANVM, *ut nebula eſt.* Quas duas ultimas acceptiones & vetus Gloſſarium repræſentat: & ſimul aliam addit, quâ *Nebulo*, luxurioſum & nulli frugi denotat. Ita enim ibi legitur: *Nebulo*, μάλθων: ὁ τὰ ἴδια λάθρᾳ καταφαγών, εἰκῆ: λάθρᾳ ἄσωτος: Ac eam ob cauſſam Horatius avaro oppoſuit lib. 1. Satyr 1. v. 103
— — — — Non ego avarum
Cum veto te fieri, vappam jubeo, ac nebulonem.

Et ita ſequ. ſatyrâ dixit v. 12
Fuſidius vappa fumam timet, ac nebulonis,
Dives agris, dives poſitis in fœnore nummis.

Item lib. 1. Epiſt. 2. v. 28
Sponſi Penelopes, nebulones, Alcinoique,
In cute curandâ plus æquo operata juventus.

Ubi vetus ſcholiaſtes Varronem obſervat, NEBVLONES obſcuro loco natos dixiſſe: ſed quia NEBVLO & μάλθων ſive *mollis* eſt, idcirco & *Viro* opponitur. Terent. Eunuch. act. 4. ſc. 7. v. 15.
Sane, quod tibi nunc Vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt.

NEC, conjunctio disjunctiva, negationem ſignificans. Cicer. de Amicit. cap. 2 *Nec enim melior vir fuit Africano quisquam, nec clarior*, weder frömmer noch berühmter. Terent. in And. act. 1. ſc. 2. v. 9 *Id voluit, nos ſic nec opinantes duci falſo gaudio*, hoc eſt ne quidem, vel non opinantes. Idem in Adelph. 2. 1. ſc. 2. v. 61 *Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit*, es iſt wol etwas/ aber doch nicht alles/ ꝛc. *Nec ne*, oder nicht/ Cicer. 2. Famil. ep. 17 *Parthi tranſierint, nec ne, præter te vidêo dubitare neminem.* ¶ *Nec dum*, id eſt, nondum verò, nondum tamen. Virg. eclog. 3 *Nec dum illu labra admovi* &c. Cic. ad Attic. lib. 6. epiſt. 1. *Nec dum erant allata Bibuli litteræ.* Et Sueton. Auguſt. cap. 10. *Se candidatum oſtendit; quanquam Patricius, nec dum Senator.* At, *Nec non*, id eſt, Et, quod ipſum tamen quandoque adjicitur. Suet. Tiberio cap. 5 *Supplicitèr nec non & minacitèr efflagitantes.* (Vide & *neque.*)

NECEPSĬVS, Aſtrologus Ægyptius, artem ſuam ab Æſculapio & Anubi, quorum magiſter Mercurius Triſmegiſtus fuit, edoctus. Tradidit & mundi geneſin. Vide Julium Firmicum præfat. lib. 3. & lib. 4. præfat. Plura de eo quære apud Petr. Crinitum lib. 19. de hon. diſc. cap. 12.

NĔCESSE, & neceſſum, quod vi alicujus fit cogente, quod vitari non poteſt, was noth / und nicht zu umgehen iſt. Differre ab *opus* eſſe, hoc ipſum, *neceſſe eſſe*, indicat Catonis præceptum apud Senecam. Epiſt. 94 *Emas non quod opus eſt, ſed quod eſt neceſſe*; kaufe nicht/ was du wol bedürffeſt/ ſondern was du nicht entbehren kanſt. *Corpus mortale aliquo tempore interire neceſſe eſt*, Cic. 2. de Invent. cap. 57. muß ein Ende nehmen. *Mori neceſſe eſt, ſed non quoties volueris.* Terent. Eunucho act. 3. ſc. 5. extr.
Non dubium eſt, quin mihi magnum ex ea re ſit metum:
Niſi quia neceſſe fuit hoc facere.

Ubi Donatus: NECESSE *eſt nomen*: *Nam* NECESSVS, NECESSIS, & NECESSE, NECESSVM *lectum eſt.* Hæc Donatus. ¶ At etiam *neceſſe habere* Latine dicimus. von nöthen haben/ müſſen. Cicero de opt. gen. Orat. cap. 5 *In quibus non verbum pro verbo neceſſe habui reddere.* Et Quintilianus lib. 7. cap. 2 *Reliqua non neceſſe habet dicere.*

¶ Altera forma, *neceſſum*, non modò apud Plautum frequens; ut Strich. act. 1. ſc. 3. v. 66
Foras neceſſum eſt, quidquid habeo, vendere;

verum etiam apud Livium lib. 34. cap. 5 *Neceſſum eſt paucis reſpondere.*

¶ Neceſſarius, a, um, quod neceſſe eſt, ut *Ferrum ad agros colendos res eſt neceſſaria*, nöthig / nothwendig. *Inquirere omnia, quæ ad vitam neceſſaria ſunt*, Cicero 1. Offic. cap. 4. Durus eſt Comparativus, quo Tertullianus utitur de Habitu mulier. cap. 5, *neceſſariores operæ*: & alibi, ut de Anima cap. 4. &c. Sed malim *magis neceſſarius* dicere, quemadmodum Cicero lib. 2. epiſt. 6. ad Curion. *maximè neceſſarius*, pro Superlativo.

¶ Neceſſarius, neceſſarii, familiaritate & neceſſitudine aliqua conjuncti, nahe verwandte Freunde. Cicer. lib. 13. fam. epiſt. 29 *In neceſſariis, qui tibi à patre relicti ſunt, ego tibi ſum vel conjunctiſſimus.* Hinc, *Mortem neceſſarii graviter ferre*, Ciceroni Manius lib. 11. epiſt. 27.

¶ Perneceſſarius, ſehr nothwendig. Ulpianus Lege 11 § 4 Dig. de Minoribus, *emere ſibi rem perneceſſariam.*

¶ Neceſſariè. Cicer. 1. de Invent. cap. 29 *neceſſariè demonſtrantur ea.* Et Papinianus Lege 51. de Hereditat. petitione *tam neceſſariè, quam utiliter.* Adde Tertull. de Jejun. init.

¶ Neceſſariò, nothwendig. Cicer. 4. Tuſc. cap. 4 *Diſciplinæ legibus in philoſophia neceſſariò parèmus.*

¶ Neceſſitas, neceſſitudo, idem ſunt, ut *ſuavitas, ſuavitudo.* Gellius lib. 13. cap. 3. Noth/ Nothwendigkeit. Plaut. in Rud. act. 2. ſc. 1. v. 3 *Neceſſitate quicquid eſt domi, id ſat eſt habendum.* Et, *Neceſſitate coactum, & invitum aliquid facere*, Cic. pro Quinctio cap. 16. aus Noth und ungern was thun. *Quæ neceſſitas tanta premebat?* Cic. pro Roſc. Am. c. 34. extr. was trieb dich darzu? Et lib. 4. famil. epiſt. 9 *Tempori cedere, id eſt, neceſſitati parere, ſemper ſapientis eſt habitum.* Et Livius lib. 4. cap. 28 *Ultimum ac maximum telum neceſſitas*, Muß iſt ein bitter / herbes Kraut. *Adverſus neceſſitatem ne dii quidem pugnant*, Noth bricht Eiſen/ Ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται, Simonidis eſt. Vide Chiliad. Senecæ patris lib. 4. controverſ. 27 *Neceſſitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium eſt.* Idem Excerptis Controverſ. lib. 4 *Neceſſitas eſt, quæ navigia jactu exonerat. Neceſſitas eſt, quæ rumpit incendia opprimit. Neceſſitas eſt lex temporis.* ¶ 2. Pro neceſſitúdine ſive vinculo, qui cognati invicem obligati ſunt, (de quo poſt) Cæſar poſuit lib. 1. de Bello Civ. cap. 8. per *privatas* enim *neceſſitates* conjunctionem affinium intelligit. Similiter & vocabulo iſto uſus eſt Oratione pro Bithynis apud Gellium lib. 5. cap. 13. extr. ¶ 3. Neceſſitas, quocunque opus ad vitæ cultum uſumque eſt. Tacitus de Germania cap. 15 *Mos eſt conferre principibus vel armentorum vel frugum, quod pro honore acceptum, & neceſſitatibus ſubvenit.* Vide ibi Lipſium. ¶ 4. pro neceſſariis expenſis idem 1. Annal. c. 11 *Tributa aut vectigalia: Et neceſſitates ac largitiones.* Quem ad locum plura cumulat Lipſius num: 67. ¶ 5. Etiam caſum & adverſitatem, in quam incidimus, & ferre neceſſe eſt, denotat Sueton. Cæſare cap. 48 *Famem & cæteras neceſſitates toleraverat.* Item Tiberio cap. 47 *Pancorum*

Senatorum inopia ſuſtentata, ne pluribus opem ferret, negabit ſe aliis ſubventurum, niſi Senatui juſtas neceſſitatum cauſas probaſſent. Similiter pro inopia & ære alieno *neceſſitatem* Tacitus 2. Annal. cap. 27. & pro quæſtione per tormenta, 15 Ann. cap. 57 poſuit. Sic mortem, *ſupremam & ultimam neceſſitatem* non ſemel dixit.

¶ 6. Neceſſitates etiam ſunt, quæ muneris aut officii cauſſa neceſſariò obeundæ ſunt. Celſus lib. 1. cap. 1 *Nam & intermiſſus propter civiles aliquas neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit.*

¶ Neceſſitudo, inis: quam a NECESSITATE Grammatici diſtinguunt. Cornel. Fronto de differentiis vocum, NECESSITVDO *vel ſanguinis vel meritorum cum præceptoribus, amicis.* NECESSITAS *immutabilis res eſt.* Solipater Chariſius lib. 1. p. 76 NECESSITAS *imperii, eſt:* NECESSITVDO *ſanguinis conjunctio. Salluſtius tamen*, NECESSITVDINEM (etiam Tacitus, Salluſtii æmulus) *ponit, nec unquam* NECESSITATEM *pro* NECESSITVDINE, *aut ipſe aut quisquam veterum.* In quo tamen falſus eſt. NECESSITATEM enim pro NECESSITVDINE, ſive conjunctione ſanguinis dixiſſe Cæſarem ſupra probavimus. Et docuit jamdudum Gellius lib. 13. cap. 3 nihil diſcriminis in his duobus vocabulis revera eſſe: interim tamen diffitendum non eſt, *neceſſitudinis* vocem, quam frequentiſſime propinquitatem ac conjunctionem ſignificare, Verwandſchafft / Freundſchafft. *Habere neceſſitudinem cum aliquo*, Cic. in Oratore cap. 55. mit einem in Freundſchafft ſtehen. *Neceſſitudinem cum aliquo conjungere*, Cic. 6. Verr. cap. 65. ſich mit einem befreunden. *Summa neceſſitudine aliquem attingere*, einem ſehr nahe zugehören. *Neceſſitudo fraterna*, Idem pro Quintio cap. 4. Recte verò Fronto non ad ſanguinem tantum, ſed & ad merita amicosque *neceſſitudinis* vocabulum retulit. Ita enim Cicero Orat. pro Dejotaro extr. *Laboro equidem Regis Dejotari cauſſâ: quò cum mihi amicitiam Reſp. conciliabit: hoſpitium voluntates utrimque conjunxit: familiaritatem conſuetudo attulit: ſummam vero neceſſitudinem magna ejus officia in me & in exercitum meum effecerunt.* Vet. Gloſſ. *Neceſſitudo, ἀνάγκη, κατὰ φιλίαν λαμβανόμενον.* ¶ Neceſſitudines, pro ipſis neceſſitudine conjunctis dixerunt etiam auctores. Tacitus 3. Hiſtor. cap. 59 *Atque Vitellius reſpectu ſuarum neceſſitudinum nihil in Domitianum atrox parabat.* Et Suetonius Auguſto cap. 17 *Remiſit tamen hoſti judicato* (Antonio) *neceſſitudines amicosque omnes.* Similiter Tiberio cap. 11. ſub fin. & cap. 50 hoc vocabulo uſus eſt.

¶ Neceſſitare, Philoſophorum eſt, barbare loqui non erubeſcentium. v. gr. *Aſtra inclinant, non neceſſitant.* Latine dixeris, *neceſſitatem afferre*, vel *imponere.*

NĔCO, necavi, necare, interimere, interficere, necem afferre, würgen/ tödten. Cicer. pro Roſc. Amer. cap. 25 *in eum, qui parentem necaviſſet, nullum ſupplicium conſtituit Solon.* Sic *Necare ferro, fame, veneno.* Horatius 2. Satyr. 7. v. 58 *uri virgis ferroque necari.* Salluſt. Jugurth. cap. 14 *Alter eorum necatus:* & cap. 46 *uti Jugurtham maxume vivum: ſin id parum procedat, necatum ſibi traderent.* Ennius & *necui* dixit. Priſcianus lib. 9 de 1. Conjug. ex illo refert:

Hoc peſtis necuit, pars occidit illa duellis.

Supin. *nectum*, ſeu *nectus* Particip. ibidem Priſcianus habet, & Diomedes lib. 1. p. 362, ſed ſine exemplo & auctoritate.

¶ Necator. Vet. Gloſſ. *Necator, φονεὺς, ἀγχονιστής.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 12 *Marti dicatus, deo plerumque hominum necatori.*

¶ Necis, necem, nece, quanquam & *nex*, ſed raro, reperiatur. der Tod/ Todſchlag. *Latroni qua poteſt afferri injuſta nex?* Cicero pro Milone cap. 4. *Necem ſibi ipſi conſciſcere*, Cic. 2. N. Deor. c. 3. ſich ſelbſt entleiben. Ovid. lib. 1. de arte v. 655

Neque enim Lex juſtior ulla eſt,
Quam necis artifices arte perire ſuâ.

Feſtus obſervat *neci datum* proprie de illo dici, qui ſine vulnere interfectus eſt, ut veneno aut fame. Sed contra Suetonius Cæſare cap. 14 *armatos equites* Cæſari *comminatos necem* dixit; ubi ſane *neci* vocabulo ita eſt uſus, ut eædem & vulnus deſignaret. Itaque *Nex*, quævis non naturalis mors: quanquam & de naturali hac voce uſus Juſtinus, obſervante Berneggero, lib. 42. c. 1, & ad Sueton. Cæſar. cap. 5, 2. Adde Freinshem. ad Florum lib. 3. c. 23. n. 7. Plural. *neces*, apud Val. Flacc. 3. v. 381

Fas ideo miſcere neces.

¶ Seminex, ſeminĕcis, halb getödtet. Ammianus 31. cap. 45 *ſemineces aliqui.* Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 800 *corpora ſeminecum.* Sedulius de homine manu arida:

Seminecem membris, non totum vivere.

¶ Enĕcare, tödten. Unde *Enectus* eſt, ut, *enectus fame* Cic. 2. de Divin. cap. 35. *Siti enectus*, 1. Tuſcul. cap. 5. Et, *Inopiâ enectus*, 1. de Divin. cap. 29. Hungers / Froſts / Armuths halben geſtorben. *Enecas me*, Idiotiſmus eſt hominis, ab aliquare abhorrentis, ut obſervat Caſaub. ad Theophraſt. Characteres pag. 135. & ſequ. Terent. Andr. act. 4. ſc. 1. v. 36 *Cur me enecas? hoc audi;* was marterſtu mich? Similiter Phormione act. 2. ſc. 3. v 57. Ph.

Ebo tu ſobrinum tuum non noras? D. *Enecas.*

Sic *rogitando aliquem enecare*, Eunucho dixit act. 3. ſc. 5. v. 6.

¶ Internecare, internectus apud Plaut. legitur Amphit. act. 2. ſc. 2. v. 34. & Prudent. Præfat. Apoth. v. 49

Ne forte culmum ſibra inanis ſpicæum
Simul revulſa internecet.

¶ Interneciō, onis, occiſio, vitæ privatio. Cic. ad Attic. lib. 2. epiſt. 20 *Neque reſiſti ſine internecione arbitramur.* Crebro hiſtorici: *ad internecionem cædi*, Vell. Paterc. 2. cap. 110. *trucidari*, ibid. c. 119. *Ad internecionem perſequendus*, Curtius lib. 4. c. 11, 18. *Internecio gentis*, Tacit. 2. annal. cap. 21. hoc eſt, excidium. Eutropius lib. 4. cap. 6 *Pſeudophilippus Rom. prætorem ad internecionem vicit.* gänzliche Niederlag.

¶ Internecīnus, *Bellum internecinum*, quâ altera pars funditus deletur, verderblicher Krieg/ Liv. lib. 9. cap. 25. extr. *Internecivum* dixit Ammianus, lib. 28. cap. 3, *Leptimagnoque agro & Oeaſi internecivâ populatione transcurſis*: das Land mit Raub und Mord durchſtreiffen. Ita Lindebr. & Valeſius.

¶ Internecive, adverb. Idem Ammianus lib. 27. cap. 20. *Internecive cuncta diſperdere.* [Valeſ. cap. 9. p. 495]

¶ Pernĕcare. Silius lib. 4. v. 611

— — — Sitne in terris domitare quod enſis
Non queat Auſonium, Tyrrhenâque pernecet haſta.

Et Auguſtinus Serm. 17 de Temp (Tom. 10. fol. 605) *Moſes Regem Pharaonem freto hiante ſubduxit, non diabolum cum ſuis legionibus pernecavit.*

¶ Pernicies vide infra in ſuo elemento.

NECROMANTIA, *Νεκρομαντία, ſive Necyomantia, νεκυομαντεία*, divinandi genus ex mortuis, quod ſine ſanguine, illoque humano, & pueri maxime, peragi haud poterat. Vide Varronem apud Auguſtin. lib. 7. cap. 35. & ibi Coquejum pag. 707, Lucanum lib. 6. v. 710, Statium 4. Thebaid. v. 450. Senecam Oedipode v. 150. & ſeqq. Itemque Heliodorum in Æthiopicis. Vet. Gloſſ. *νεκυομαντεία, Inferorum conſultatio.* Revera diaboli illuſio eſt: mortui nequaquam corpus, ſed phantaſticam ſolum imaginem oſtentant, quemadmodum ex hiſtoriâ Samuelis clarum eſt.

¶ Necromanticus, ein Schwartzkünſtler.

NECTANĔBIS, ſeu *Nectanebus*, Ægypti Rex, de quo præter alios, Plutarchus & Nepos in Ageſilao. *Nectabis* Plinio dicitur lib. 36. cap. 9. Nili ibi *Nectanebis* aut *Nectanebus* legendum. Sed Nectabis etiam apud Tertullianum reperio cap. 57. de anima.

NĔCTAR, ăris, *νέκταρ*, Homero potio eſt deorum, ut cibus, *ambroſia.* Götter Tranck. Ita dictum volunt Grammatici a *νε* & *κτείνω*, ut intelligatur, potum eſſe immortalium. Sed hanc & ſimiles etymologias ridet Georg. Horn. lib. 1. hiſt. Philoſ. cap. 4. & vocabulum ex Hebræis fontibus derivat, quô ſignificetur voluptas, quæ ex contemplationibus oritur. Hoc certum ea voce notari beatorum ſuaviſſimam potionem. ¶ 2. Hinc uſurpatur pro omni, quod guſtu vel odoratu dulce eſt. Nam pro *melle* Virgilius in illo dixit 4. Georg. v. 164

— — — Et dulci diſtendunt nectare cellas.

Alibi pro *vino* dixit, quod *Bacchanum nectar* Statio 2. Silvar. carm. 1. v. 99. De *odore* Prudentius hymno in Natal. Domini v. 68 *fragraſſe nardo & nectare*: & Lucretius lib. 2. v. 847

Et nardi florum, nectar qui naribus halant.

¶ Nectaris flos, *νεκταρώδης ἄνθος*, de cibis lautioribus, vide Chiliadas.

¶ Nectareus, *νεκτάρεος*, ut *Nectareum Falernum*; apud Martialem lib. 13. Epigr. 108. *Nectarei fontes*, Claudian. de nupt. Honor. & Mar. v. 209.

¶ Nectarites, apud Plin. pro potu dulci legitur lib. 14. cap. 6.

NECTO, nectere, ligare, jungere, knüpffen/ zuſammen fügen. *Cauſſa cauſſa nexa, rem ex ſe gignit*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 55. *Nectere dolum alicui*, Livius lib. 27. cap. 28. Præteritum eſt *nexui*, & *nexi.* Sed illud antiquum puto. *Innexui* apud Virgilium eſt lib. 5. Æneid. v. 425.

¶ Nexilis, e, das ſich knüpffen und binden läſt/ ut, *corona nexilis*, ein gewundener Krantz/ apud Senecam Agamemnone p. 362. Et Silius lib. 5. v. 140 *lorica ſquama nexilis*, Panzer. Et Prudentius Cathem. 3. v. 75 *Nexilis inſcia connubii.*

¶ Nexibilis, idem. Ammianus lib. 29 cap. 13 [Valeſ. 2. fol. 559] *nexibili adſeveratione*, id eſt mendaciis callide connexis.

¶ Nexus, ûs, nomen, copulatio, ein Bund/ Flechtwerck/ Bande. ut, *Nexu vinctum eſſe*, Livius lib. 2. cap. 23 *nexu vincti ſolutique ſe undique in publicum proripiunt*; &, paucis interjectis, additum: *oſtentare vincula ſua.*

¶ *Nexus*, etiam & *Nexum* juris verbum eſt. Feſtus: NEXVM *eſt, quod per æs & libram geritur.* NEXVM AES *dicebatur pecunia, quæ per* NEXVM *obligatur.* Id ita fiebat. Manceps i. e. qui vendebat rem, & abalienabat, h. e. in alterius jus ſeu dominium tradebat, ſtipulabatur ab altero: DARE SPONDES? alter reſpondebat: SPONDEO, ſimulque dicis cauſa ſpondentem alligabat, & nectebat. Hinc *mancipio & nexu* alicujus eſſe dicitur, quod factum proprium eſt. Hinc Cicero lib. 7. ad Famil. Epiſt. 30 *Atticum noſtrum, cujus quando proprium te eſſe ſcribis,*

man-

mancipio & nexu, meum antea usu & fructu. Respicit id, quod initio præcedentis Epistolæ Curio Ciceroni scripserat: *Sum enim* χρήσει *tuus, mancipio vero Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipium illius.* Idem Cicero inter abalienationis species, & *traditionem nexu* vocat cap. 5. Topicorum. Plura apud Sigonium lib. 2. de antiquo jure civium Romanorum cap. 11. ¶ 2. *Nexi* Justino lib. 21. cap. 1. & eod. lib. cap. 2 sunt vincti captivi. Hoc sensu Florus etiam in Epitome Livii lib. 6 *nexos exsolvere* dixit. Quæ notanda tamen potius sunt, quam promiscue usurpanda. *Liv. l. 8. c. 28 et seq. prolo.*

¶ Nexo, nexare, frequent. Virg. Æn. 5. v. 279 *nexantem nodis.*

¶ Annectere, alligare, anknüpffen/ anhencken/ ut, *Scapham annexam puppi, & ad puppim* (Sic enim præpositionibus Cic. libenter utitur) *funiculus trahit*, Cic. lib. 2. de Invent. cap. 51. *Ad linguam stomachus annectitur*, Idem 2. Nat. D. c. 54.

¶ Circumnectere, umher bewinden und binden. Seneca lib. 1. Quæst. Nat. cap. 2. pt. *Fulgor, qui sidera circumnectit.*

¶ Connectere, zusammen binden/ an einander knüpffen. *Connectere orationem*, an einander fügen. Cic. lib. 1. de Fin. cap. 20 *Amicitia cum voluptate connectitur.*

¶ Connexio. ¶ 2. Quo nomine conclusionem etiam Quintilian. dixit lib. 5. cap. 14, *Connexio aut vera negatur, aut nihil ad quæstionem dicitur pertinere.*

¶ Connexus, us, nomen, connexio. Lucretius lib. 1. v. 626. *Varios connexus.*

¶ Connexus, adject. ex participio, unde compar. *Connexius*, vel ἐγχαιτότ. *connectius*, apud Lucretium est libr. 3. v. 557.

¶ Connexivus. *Conjunctio connexiva*, Gell. lib. 10. cap. ult. ex usu Grammaticorum. Cicero *Ratio connexi*, in Academic. l. 4. c. 30.

¶ Inpectere, verknüpffen / an etwas knüpffen. *Palmas amborum innexuit armis*, Virgil. 5. Æn. v. 425.

¶ Internectere, darzwischen knüpffen / unterbinden. Statius 8. Theb. v. 168 *--- Efflantes libet internectere plagas.* hoc est, letalia & animam quasi exspirantia vulnera futuris nectere ac ligare.

¶ Obnectere, obligare. Pompejus Festus.

¶ Pronectere, apud Statium est, 4. Silvarum carm. 3. v. 145 pro, producere, erstrecken / erlängern / fortknüpffen.

Vide quam seriem morantis ævi
Pronectant tibi candida sorores.

¶ Renectere. Avienus in Phænom. Arat. v. 475

Cornipedis simul hunc lux indiscreta renectit.

¶ Subnectere, *subnectit fibula vestem*, zusammen halten / unten einziehen / Virgilius 4. Æneid. v. 139. Et, *Subnectere aliquid superioribus*, id est, subjungere, mit anhencken. Quintilianus lib. 3. cap. 3 *His adjecerunt quidam sextam partem, ita ut Inventioni Judicium subnecterent.*

Necubi, Necunde, vide *Ubi, Unde.*

NECYDALVS, νεκύδαλος, insectum, quod ex bombyce fit, ex ipso verò sex mensibus bombyx, die Raupen oder Raupen-gesäm / daraus ein Seidenwurm wächst / Plin. lib. 11. cap. 22.

Necyomantia, vide supra *Necromantia.*

Nefarius & Nefas, vide *Fas.*

NEFRENS, dis. ein Sugfärckel. Varro libr. 2. Rei R. cap. 4. Vide supra in *Frendeo.*

NĔGO, negare, ire inficias, recusare, Nein sagen / leugnen / verleugnen / versagen / abschlagen. *Modo ait, modo negat*; Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 4. v. 47. Ovid. in Epistola Sapphûs 15. v. 31

Si mihi difficilis formam natura negabit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.

¶ Observavit Raderus ad Curt. lib. 4. cap. 1 elegantissimum hujus vocis usum apud cultissimos scriptores, Cæsarem, Ciceronem, Plautum, Terentium, alios pro eo quod vulgo teritur, *dicere quod non.* Quibus quidem locis observa, ut accurate sensum teneas, à *dicendi* vocabulo abjungendam esse *negandi particulam*, & in comma sequens transferendam. Curtii verba sunt lib. 4. cap. 1. n. 17 *Negaverunt, quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regiâ stirpe ortum*, id est, dixerunt, non quemquam, seu, neminem &c. sie sagten / es würde niemand darzu genommen / ꝛc. Terent. in Andr. a. 2. sc. 3. v. 5 *Si tu negaris ducere* &c. wirstu sagen / du wilt sie nicht freyen. Livius lib. 28 *Negate, vos id omnes fecisse* (id est, Dicite vos id non omnes fecisse,) aut factum voluisse, milites; paucorum enim furorem atque amentiam esse. Sprechet nur / ihr habt nicht alle drein gewilliget. ¶ Imò ab eodem *negandi* verbo pendent interdum duo commata, quorum alterum sit exaudiendum negative, alterum affirmative. Cic. lib. 13. Epist. fam. 29 *Non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare, eum affuisse, sed non plus duobus aut tribus mensibus.* Clarior in hanc rem est Lactantii locus lib. 5. c. 21. (al. 20) prope fin. *Epicurei quidem esse Deos, sed curare quicquam negant:* pro: Epicurei dicunt, esse quidem Deos, sed non curare quicquam.

¶ Negatio, inficiatio. Cicer. 1. de Invent. cap. 28 *Disparatum est, quod ab aliqua per oppositionem negationis separatur.* Verneinung / Leugnung.

¶ Negator. Prudent. Cathem. 1. v. 58. de Petro:

Flebit negator denique
Ex ore prolapsum nefas.

¶ Tertullianus adv. Hæretic. cap. 11 *Fidem meam deserens, negator invenior.* Et de Fuga in persec. cap. 1. *discernens frumentum martyrum, & paleam negatorum.* Ex quo apparet, negatorem esse ecclesiasticis apostatam, Mamluck. Quippe eodem de Fuga libro c. 12 Tertullianus dixit: *Negatio est martyrii recusatio.*

¶ Negatrix. Prudentius Apotheos. v. 549

--- triumphat
Gens infida prius: Christi sed victa negatrix
Subditur imperio.

¶ Negabundus. Festus Pompejus auctor est, veteres, ut Catonem, dixisse *Negabundus.* Onomast. *Negabundus*, ἀπαρ.

¶ Negantia, plura apud Ciceronem legitur in Topic. cap. 11, *Sunt negantia contraria ajentibus.*

¶ Negativus, ut *Propositio, particula negativa*, id est, negans.

¶ Abnegare, renuere, recusare, verleugnen / absagen / verschweren / abschlagen / Horat. lib. 1. Carm. od. 35. *comitem abnegat.*

¶ Abnegator. Verleugner, Tertullian. de Fuga in persec. cap. 12 *Quis talem abnegatorem spernat?*

¶ Denegare, idem propemodum, quod simplex. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 6. *Quid Chremes, qui denegarat se commissurum gnatam suam uxorem.* Et, *Auxilium alicui denegare*, Hirt. 8. Gall. B. cap. 45. *Denegare natura omnia jucunda*, alle Lust vorhalten und entziehen / Cic. in Verrem 7. c. 11.

¶ Pernegare, omninò vel constanter negare, stracks Nein zu einem Dinge sagen / Terentius in Prologo Eunuch. *Sed eas fabulas factas prius Latinas, id verò pernegat.*

¶ Subnegare, nonnihil negare, zum Theil absagen / abschlagen. Cicero Trebatio lib. 7. famil. ep. 19 *Quod præsenti tibi propè subnegarem, non tribuerem certe, id absenti debere non potui.*

Negotium, vide *Otium.*

NELEVS, Neptuni filius fuit ex Tyro nymphâ, filia Salmonei Regis: cujus undecim filios Hercules occidit, totamque ejus domum, patriamque evertit.

NEMAVSVS, urbs Galliæ Narbonensis trans Rhodanum, hodie *Nismes*, Amphitheatrum Romanum ad nostra tempora conservans. Vid. Lipsi. de Amphitheatro. Plinio 3. cap. 4 *Nemausum*, neutro genere est.

¶ Nemausiensis. Plin. ibidem cap. extremo: *Nemausiensibus attributa oppida.*

¶ Nemausiacus, idem. Theodulfus lib. 1. Carm. v. 131

Inde Nemausiacas sensim properamus ad arces.

NĔMĔA, æ, & Nĕmĕe, es, oppidum Arcadiæ, juxta quod silva ejusdem nominis, in qua Hercules leonem miræ magnitudinis confecit. In cujus rei memoriam postea sacra inibi Herculi & ludi instituti. Vid. Plin. lib. 4. cap. 6. & Virgil. lib. 8. v. 295.

¶ Nemæus, a, um, ut, *Leo Nemæus*, quem Hercules occidit, de quo Hyginus fab. 30. *Nemæum bellua*, Ovid. 9. Metam. v. 235.

NĔMĔSIS, νέμεσις, indignatio, Jovis filia Euripidi, dea ulciscens immoderatos & insolentes: unde ejus iram deprecabantur, qui loquebantur de se. Vide Callimachum Hymno in Cererem v. 56. Euripidem Phœnissis v. 189. Itemque Ausonium Eidyllio 5. v. 66. & Eidyll. 8. v. 40. Dicta est à νεμεσάω succenseo, seu à νέμω, quod bona & mala distribuat. Dicta fuit & *Adrastéa*, ab *Adrasto* rege, qui primus ei templum posuit, & *Rhamnusia* à *Rhamnunte*, oppido Asiæ, in quo templum habuit. Itemque *Leda*, Lactant. lib. 1. Institut. cap. 21.

NEMO, quasi ne homo quidem. *Nemo hominum*, Ter. Eun. 4. sc. 6, 19. *nemo omnium*, ut Cic. 8. ad Attic. epist. 2 *Neminem omnium hominum pluris facio.* Et, *Nemo quis, quam*, Terent. Hec. a. 1. sc. 1. v. 10. *Nemo de, è, ex nobis, nostris. Nemo de tanto populo, Nemo ex hoc numero*, Virg. 5. Æn. 305. &c. Sic enim cum præpositionibus illis effertur. *Nemo mortalium omnibus horis sapit*, Plinius libr. 7. cap. 40. *Vitio nemo sine nascitur*, Horatius 1. Satyr. 3, 68. *Nemo non*, iedermann. *Nemo non Atticum in magno periculo fore putabit*, Nepos. ¶ Usurpatur aliquando adjective, pro *nullus.* Ita Terentius Eun. a. 3. sc. 5. pr. *Nemo homo est.* Cicero lib. 13. Epist. Fam. Ep. 55. *ut hominem neminem pluris faciam.* Sic *auctorem neminem unum sequar*, dixit Plinius lib. 3. ineunte: *Diem neminem*, id est, nullum, Prudentius Romano v. 744.

NEMPE, nimirum, adverb. confirmandi, quod cum interrogatione quandoque, interdum sine interrogatione ponitur.

¶ Cum interrogatione, ut Cicero 5. Tuscul. cap. 5 *Nempe negas ad beate vivendum satis esse virtutem?* so sagstu nun / daß ꝛc. ¶ Sine interrogatione, Terent. in And. 2. sc. 3. v. 13 *Nempe hoc sic esse dicturum patrem*, eigentlich ist das mein Gedancke / es werde der Vater ꝛc. ¶ Elegantissimè autem interrogationibus cum responsione subjicitur. Cic. in Philipp. 1. c. 7 *Pompeji consulatus, in quibus actis consistit? nempe in Legibus.* Terent. in Andr. 2. 3. sc. 5. v. 11 *Expedies? nempe ut modo.* Vid. Valla lib. 2. c. 22. ¶ Eleganter etiam cum *ergo* jungitur. Terentius And. act. 1. sc. 2. v. 21

S. Nempe ergo aperte vis, quæ restant, me loqui?
D. Sane quidem.

NĔMVS, a νέμω, pasco, silva est amœna, ein Lustwald / Spatzierwald. Differt a *silva*, quæ cædua est; a *luco*, qui religiosus est; a *saltu*, in quo jumenta pascuntur, Valla auctore. Vide de singulis suis locis. *Nemus opacum, umbrosum, arduum, argutum*, Poëtarum Epitheta sunt. *Nemus omne virebit*, Virg. 7. eclog. v. 59.

¶ Nĕmŏrōsus, ut, *colles, montes nemorosi*, Hölzicht / mit Holtz oder Bäumen bewachsen. Ovid. 3. A. A. v. 427.

¶ Nĕmŏralis. *Templum nemorale Dianæ*, apud Ovid. 1. de Art. v. 259. eine Wald-Kirche. *Umbræ nemorales*, apud eundem lib. 3. Amor. eleg. 1. v. 5. Et Avienus Orbis descript. v. 936

Vellera per silvas Seres nemoralia carpunt.

¶ Nĕmŏrensis, ut, *mel nemorense*, Columella lib. 9. cap. 4. Waldhonig / quod in nemoribus apes conficiunt.

¶ *Aper nemoribagus*, apud Catullum Carm. 64.

NENIA, quam per diphthongum *Nænia* Festus scribit, alii vocali simplice; est cantio funebris, quæ in laudes defunctorum à Præficis ad tibias canebatur. ein Trauer-Lied / Leich-Gesang. Græci ἐπῳδὰς vocarunt ejusmodi Carmen & ἐπῳδὰς, unde *nenia* est. Cicero 2. de LL. cap. 24. *Honoratorum virorum laudes in concione memorentur: eæque etiam cantus ad tibiam persequatur, cui nomen* NENIAE: *quo vocabulo etiam a Graccho cantus lugubres nominantur.* Suetonius Augusto cap. 100 *canentibus neniam principum liberis.* Apud Sidonium lib. 7. Epist. 12. *Nenia sepulcralis*, est carmen sepulcro inscriptum. Vide ibi Savaronium. *Neniam dicere*, Plaut. Trucul. act. 2. sc. 1. v. 3. zu Grabe singen. Ver. Gloss. *Nenia*, ἐπικήδειος ᾠδή. ¶ 2. Nenia etiam nutricum cantio dicitur, qua pueris inducunt somnos subinde repetendo, *Lalla, Lalla*, Arnob. lib. 7. *Ut somno occupari possint, lenes audienda sunt nenia.* ¶ 3. Nenia dicitur omne dictum vulgatum & nugatorium. Sic Horatius illum versum:

Rex eris, si recte facis; si non facis, non eris;

vocat *putrorum neniam* lib. 1. Epist. 1. v. 62. Vide Scaligerum in Conjectan. pag. 142. & 143. item lib. 2. Lection. Auson. c. 1. Hieronymus Epist. ad Riparium, adversus Vigilantium, extr. *Si voluerit longiorem nos adversum eum scribere librum, mitte nenias illius, & ineptias.* Paucis versibus ante similiter *Cantilenas* per contemtum vocat: *Si librorum*, inquit, *ipsius ad nos voluisses mittere cantilenas.* Prudentius Passione Laurentii v. 513

Quicquid Quiritum fuerat
Ornare Nenias Numa.

Ubi *Nenias* vocat, ridicula illa à Numa ficta numina, sive Idola. Paullo ante v. 496 *Nugas* appellarat. Et observat Scaliger, *Nugas* propriè appellatas, quæ in mortuorum laudem canebantur: quæ *nenia* erant. Vide ipsum Conjectaneis Varronianis d. l.

NEO, nere, νέω est, lanam torquendo in fila ducere, spinnen. Justinus lib. 1. c. 3 de Sardanapalo: *Invenit eum inter scortorum greges purpuram colo nentem.* PVRPVRAM i. e. lanam purpurâ, sive murice infectam. Ovidius de medicamine faciei v. 14 *Assiduo durum pollice nebat opus.* In tertiâ Tibullus hoc verbo usus est lib. 3. Eleg. 3. cum ait v. 36

Stamina quæ ducunt, quæque futura neunt:

Ubi *neunt* pro *nent* positum est. Sed quæ ratio ita flectendi? Josephus Scal. ad eum Tibulli locum ita commentatus: Neunt *non à* Neo, *sed à* Neeo, *ut* Abnueo *Ennius:*

Certare abnueo, metuo legionibu' labem.

Et quamvis sic secundæ conjugationis videatur, tamen abnueo non facit abnuent, ut docent, sed abnueunt. Sic hic neunt, non nent. Hic Grammatista voluit esse, quia hoc non est in aliis scriptoribus vulgare. Hæc ille. Verùm nescio an hac via res accurate procedat. Nam si exemplum verbi *abnueo* hîc valere patimur, non paucioribus syllabis efferri debet tertia pluralis, quam prima singularis. Ut ergo ab *abnueo* est *abnueunt*, sic a *neeo* flectendum erat tribus syllabis *neeunt*, non duabus, *neunt*. Quod si sic dicamus potiùs: ut quarta nominum declinatio contractio quædam est secundæ, (ex *fructuis* enim factum apparet *fructûs:*) ita secundam verborum conjugationem esse contractionem tertiæ: veteres igitur *doceïs, doceunt*, dixisse, pro quibus postea *doces, docent*, obtinuerit. Quamobrem similiter à *neo* (non ut Scaliger, à *neeo*,) dictum olim *neunt*, quod retinuit Tibullus. Nihil tamen affirmo. ¶ *Nevi à neo* dixêre Ovidius, Silius, alii. Iste 2. Fastor. v. 771 *stamina nevit*; hic (Sil. l. 7. v. 81 *Quod nostræ nevere manus, venerabile donum.*

Supinum *Netum* usurpat Corippus lib. 1. de laudibus Justiniani Aug. c. 15: *Justinianorum series ubi tota laborum*
Neto auro insignita fuit, gemmisque coruscæ.

Ita legi is locus debet, ubi vulgò, *nexo auro*, editum est: Voss. lib. 3. de analog. c. 24. p. 89.

¶ Passive Plinius extulit lib. 33. cap. 3 de auro loquens: *Netur & texitur*, inquit, *lanæ modo.* Inde *Lana neta* apud Ulpianum Lege *Si cui lana* de legatis 3.

NĔOPTŎLĔMVS, Νεοπτόλεμος, novus miles; cognomen Pyrrhi Achillis filii.

¶ *Neoptolemi*, vel *Neoptolemita vindicta* (νεοπτολέμειος δίκη) ubi quis idem patitur, quod in alios fecit. Siquidem Neoptolemus, Achillis filius, qui Priamum in ipsis Palatii focis occiderat, Ipse vicissim apud Delphos ad Apollinis Aram interfectus est. Vide Chiliadas.

¶ 2. Fuit & isto nomine Tragœdus, de quo Suetonius Caligulâ cap. 107. ubi Torrentius videri potest.

NĔPA, æ, & Nepes, is, Scorpius, Signum cæleste. Legitur apud Plautum, Cicer. Columellam, & Manil. Festus Africum esse vocabulum ostendit. Cic. 2. Nat. Deor. c. 42 in carmine, *pectumque Nepæ.*

NĔPENTHES, neutr. νηπενθὲς herba Homerica tristitiam depellens, *Nobile nepenthes*, Plin. 25. c. 2. Sunt qui eandem esse cum Buglosso suspicantur; propterea, quod in vino injectum, hilaritatem inducat, Plin. c. l. Alii tamen aliter exponunt. Beckmanni vide origines p. 729. Nec desunt, qui rem totam ad allegoriam revocant. Copiosè de hac re scripsit Petrus la Seine, opere, quod inscripsit: *Homeri Nepenthes, seu de abolendo luctu liber.* appellatum est à νη & πένθος, *luctus.*

NEPHETA, herba, pulegium agreste, secunda species calaminthæ: vide *Calamintha*, wilder Poley.

NĔPOS, ex filio, filiave natus, Sohns-Kind / Tochter-Kind / Enckel / quod ab ἔγγονος est: Sicuti Latinum Nepos etymologi deducunt à Græco νέπως, νήπιος, qua voce nepotes interdum significari, docebit post alios Casaubon. cap. 18. Lect. Theocr. p. 127. Ac proferuntur in hanc sententiam tres præcipue loci, unus Theocriti Idyll. 17. v. 25. alter Apollonii l. 4. haud procul a fine: tertius Callimachi, quem tamen frustra quæras in integris ejus σωζομένοις: ne fragmenta quidem ab H. Stephano collecta eum exhibent. Servavit eum Pindari Scholiastes ad Isthm. 3.

-------- ἐγὼ ἐγγόνοις τρίφω
Τὴν μῆτιν, ἅς ὁ Κρόνος, ὑψίζυγι νίκᾳ.

¶ Fuit autem olim nepos generis communis, ut intelligis ex versu Ennii, quem profert Nonius Marcellus:

Ilia dia nepos, quas errumnas tetulisti.

Postea, *ut neptis dicamus, in jure est propter discretionem successionis admissum:* Isidor. lib. 9. Orig. cap. 5. ¶ Porro tamen nepos propriè filii filiæve, uti diximus, natus est: aliquando tamen latiùs extenditur vocabulum. Nam apud JCtos *nepotes ex fratre: nepotes ex sorore* reperiuntur. Sed alii auctores *fratris, sororis filios* nuncupant: ut Nepos; & Tacitus de Germania cap. 20. Cum Jure consultis tamen locutus est Ovidius lib. 3. de Ponto eleg. 3.

Cæsar, ab Æneæ qui tibi fratre nepos.

Sic Ambrosius Lothum vocat nepotem Abrahami lib. 1. offic. c. 24. Et apud Petrum Blesensem Epist. 131 nepos & avunculus relata sunt.

¶ 2. Nepos, id est, Luxuriosus, prodigus, dissolutus. Cicero 2. in Catilin. cap. 4 *Quis ganeo? quis nepos? quis adulter?* Horat. Epod. 1 - - - - - *haud parabero,*

Quod, aut avarus ut Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam ut Nepos.

Lactant. lib. 3. c. 21 *Viri, qui multas mulieres habent, nihil aliud dici possunt, quam luxuriosi atque nepotes.* Vide Casaub. ad Persium Commentar. pag. 508. Fuit autem fortasse quis ex Nepotum gente, qua & Cornelius Nepos, nobilis ille historicus oriundus, cujus perdita & dissoluta vita occasionem proverbio dedit. Sic & *Catones* dicti omnes sancti & serii viri a Catone Censore, qui talis. Aliter tamen Paullus Festi Epitomator. Cum quo & facit magnus Casaubonus ad Sat. 6. Persii. Seneca Epist. 95 *In Rhetorum ac Philosophorum scholis solitudo est: at quam celebres culinæ sunt, quanta circa nepotum focos juventus premit.*

¶ Nĕpōtŭlus diminut. Plaut. Milite act. 5. v. 20 & 28.

¶ Neptis, Fœmin. *Neptis ex aliquo*, Nepos Attico c. 19.

¶ Nepticula, diminut. Symmachus lib. 6. epist. 32.

¶ Nepotinus, a, um. Ut *Nepotini sumtus*, i. e. profusi, immodici, quales luxuriosorum sunt, apud Sueton. Caligula c. 37.

¶ Nepotalis, idem. Ammianus lib. 31. cap. 13 *In nepotali mensa ludicris concrepantibus diu discumbens.*

¶ Pronepos & proneptis, neporis filius, filia, meines Sohns oder Tochter Sohn / Tochter-Kind. Cicer. Phil. 13. c. 7. Et *Proneptis* apud Pers. Satyr. 6. v. 53.

¶ Abnepos, pronepotis filius. Seneca de Morte Claudii, verbis jam indicandis.

¶ Trinepos. Lege 10 § 9 Dig de in jus vocando, *ultra trinepotem.*

¶ Proneptis & Abneptis, fœm. Seneca dicto ludo de Morte Claudii p. 854 ex persona Divi Augusti: *Hanc mihi gratiam retulit, ut duas Julias proneptes meas occideret: unum abnepotem L. Silanum.*

¶ Nĕpōtor, nepotari; prodige & luxuriose vivere, schlemmen / prassen / Seneca lib. 1. de Beneficiis cap. ult. *Veto liberalitatem nepotari*, i. e. profundere, dilapidare.

¶ Nĕpōtātus, us, ipsa actio, Vet. Glossæ: *Nepotatus*, ἀσωτία.

NEPTŪNVS, Opis & Saturni filius, maris Deus, à nando dictus auctore Cicerone lib. 2. de Natura Deorum. Sed Scaliger pater

pater ſlib. de Plantis ἀπὸ τοῦ νήθειν deducit. Nam ut ſa *Verto Vertumnus*; ita a νήθω *Neptunus eſt*. Varroni à *nubendo*, quaſi *Nuptunus*: quod mare terras obnubat atque præcingat. lib. 4. de LL. Conf. Voſſ. lib. 4. Inſt. Orator. p. 135. Sed Bochartus, lib. 4. Geogr. ſacræ, ſuſpicatur nomen Neptuni deductum à verbo Ægyptio, νίφθυν, de quo Plutarchus in de Iſide & Oſir. Νίφθυν δὲ καλοῦσι τὴς γῆς τὰ ἔσχατα, καὶ περάτια, καὶ ψάμμους τῆς θαλάττης. *Nepthun verò appellant terræ extrema & promontoria, & quæ maria attingunt.*

¶ 2. Pro piſcibus accipitur in illo Nævii:

Cognus edit Neptunum, Venerem, Cererem.

¶ Neptūnales ludi, Tertullian. de Spectac. cap. 6.

¶ Neptunicŏla. Silius lib. 14 v. 444

Et Neptunicolæ transverberat æra Telonis,

id eſt mare vel inſulam inhabitantis. Poteſt etiam eſſe, qui Neptunum veneratur.

NĒQVAM, improbus, ein Schalck / und ſchalckhafftig / arg. *Servus nequam*, ein Schalcknecht. *Nequam atque improbus homo*, Cicero pro Cœlio cap. 4. ein Böſewicht. Vet. Gloſſ. *Nequam*, ἀχρεῖος, der zu nichts nütze: nichts taugt. In neutro genere Publius Syrus in Mimis: *Bonum quidem ſupprimitur; nequam extinguitur.* ¶ Nēquior, nequiſſimus, Horat. 3. carm. ode 6

Ætas parentum pejor avis tulit
Nos nequiores.

Et, *Homo omnium nequiſſimus*, Cicer. ad Brutum lib. 11. fam. epiſt. 21. pr. *Quid eſt nequius, aut turpius effœminato viro?* Cic. 3. Tuſc. cap. 17.

¶ Nequiter, nequiùs, nequiſſime, ſchalckhafftig. *Turpiter & nequiter aliquid facere*, Cicero in Tuſcul. itidem lib. 3. c. 17. Prudentius Cathem. 2. v. 29 *Qui mane ſumtus nequiter*
Non erubeſcit poculis.

Livius lib. 41. c. 7 *Utrum bellum ſuſceptum ſit nequiùs, an inconſultius geſtum, dici non poteſt.* Apulejus Apolog. p. 292 *Epiſtola perperam lectà, & nequiùs interpretata.* Et Plinius lib. 12. c. 25 *Nequiſſime gummi* [balſami vitiatur] *quoniam inareſcit in manu inverſa, & in aqua ſidit*, [atque ita difficillime deprehenditur.]

¶ Nequitia, improbitas, malitia, fraus, Schalckheit / Boßheit. Phædrus lib. 2. fab. 7

Vis & nequitia quicquid oppugnant, ruit.

Ulpianus L. cum autem § capitalem D. de Ædilitio Edicto: *Capitalem fraudem admiſiſſe accepimus dolo malo & per nequitiam.* In Vet. Inſcriptione Hiſpan. OPVS PATERNVM NEQVITIA PVBLICANORVM ET MORTE VESPASIANI INTERRVPTVM, &c. CONFICI IVSSIT. *Feneſtram adnequitiam patefacere*, Terent. in Heaut. 2. 3. ſc. 1. v. 71. *Officina nequitiæ & flagitiorum omnium domus*, Cicer. pro Roſc. Am. cap. 46. ein Auffenthalt loſer Buben. ¶ 2. Item libido, intemperantia, luxuria. Ovidius 1. Faſtor. v. 411

Te quoque inextincta, Silene, libidinis urunt (Najades)
Nequitia eſt, quæ te non ſinit eſſe ſenem.

Terent. Adelph. act. 3. ſc. 3. v. 3

Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicui rei eſt, etiam ad nequitiam abducere.

Ubi Donatus: NEQVITIA *proprie libidinoſa inertia dicta eſt: quod nihil queat, nullique rei ſit: vel a non agendo.* Vide & Cic. 3. Tuſc. cap. 8. & Gellium lib. 7. c. 11. & in eum animadverſ. Phil. Caroli pag. 369. Seneca Epiſt. 95 *Nondum in tantum nequitiæ proceſſerat.* NEQVITIA, i. e. luxuria, ut ex ſequentibus patet. ¶ Aliquando laſciviam, & petulantiam venuſtate quâdam, & vernilitate conjunctam notat. Barth. ad Claudian. p. 806. Vetus Gloſſ. ἀχρειότης, ἀχρεωσύνη: *Nequitia, Nugacitas.*

¶ Horat. *Nequities* dixit, in Sermonibus lib. 2. Sat. 2, 131.

NĔQVE, particula negativa & disjunctiva. Terent. in Andr. a. 1. ſc. 2. v. 34 *Ne temere facias, neque tu haud dicas tibi non prædictum*, &c. Noch auch. ¶ 2. Interdum ſæpius repetitur in ſententiis diſtributivis, ut, *nulla vitæ pars, neque publicis neque privatis, neque forenſibus neque domeſticis in rebus* &c. *vacare officio poteſt*, Cic. 1. Offic. cap. 2. weder / noch. ¶ 3. Neque dum, nec dum, noch nicht. Cicer. ad Q. fratr. lib. 3 ep. 8 *Sed ejus rei maturitas neque dum venit, & tamen jam appropinquat.* ¶ 4. Neque nihil, *Neque nihil, neque tantum tamen, quantum poſtules, conſequi*, Cic. pro Roſc. Com. cap. 4. nicht gar nichts / oder etwas. ¶ Aſconius Pedianus in Orat. Ciceronis pro M. Scauro, NEQVE, inquit, *conjunctivo disjunctiva eſt, & ſemper poſtulat ut rurſus inferatur. Ut cum dicimus:* NEQVE HOC, NEQVE ILLVD. Atqui apud auctores non ipſa infertur ſemper: ſed non raro copula ſequitur. Terentius Eunuch. act. 5. ſc. 5. v. 23 *Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas.* Cicero ad Atticum lib. 1. Epiſt. 17. *Id neque amoris mediocris, & ingenii ſummi ac ſapientiæ judicio.* (Vide & ſupra *Nec*) Valla non recte dici: *Neque autem*, ſed ſemper *neque verò* putat.

¶ Neve, neu, Terent. in Andria, act. 1. ſc. 5. v. 56 *Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras*, du wolleſt ſie nicht von dir ſtoſſen / noch ſie verlaſſen. Fiunt hæc omnia ab adverbio *Ne.*

Neque, vide *Queo.*

NĔREVS, duab. ſyllab. Νηρεύς, Deus marinus, Oceani & Tethyos filius. Ein Meer-GOtt. Virg. 2. Æn. v. 419

— imo Nereus ciet æquora ponto.

¶ Nērēides; Patronymicum, maris nymphæ, Meerfräulein. *Æquoreæ Nereides*, Catull. de nupt. Pel. & Thet. v. 15. Singulariter Ovidius 13. Metam. v. 858 vocandi caſu

Nerei te vereor &c.

Νηρῖδες belluæ ſunt marinæ, habentes ſpeciem aliquam conformem homini, Geſn. ex Philoſtrato. An dentur? diſputat Voëtius part. 1. Diſpp. Theolog. pag. 742.

¶ Nērīne, media longa patronymicum aliud. Virg. Eclog. 7. v. 37

Nerine Galatheæ, thymo mihi dulcior Hyblæ.

¶ Nērēius, adjectivum. Ovid. 13. Met. v. 162

Præſcia venturi genetrix Nereia læti. i. e. Thetis.

NERIENE, Martis uxor, apud Plaut. Trucul. a. 2. ſc. 6. vide & Gellium lib. 13. cap. 21.

NERITA, æ, & Nerite, es, ex concharum eſt genere, eine Art Meerſchnecken / à νέω, *nato*, unde & *natiscem*, vertit Gaza, vide *Natex.*

NĒRIVM, νήριον, frutex eſt foliis quàm amygdala longioribus, quem & *Rhododaphnen*, & *Rhododendron*, ῥοδοδάφνην & ῥοδόδενδρον, Græci vocant, Germani, Olander.

NĔRO, Νέρων, Nerōnis: Sabinum vocabulum eſt, quod virtutem & fortitudinem ſignificat. Itaque ex Claudiis, qui ex Sabinis oriundi fuerunt, qui erat egregia atque præſtanti fortitudine, NERO appellatus: quod in poſteros Cognomen deſcendit. Vide Gellium lib. 12. c. 21. itemque Suetonium Tiberio cap. 1. & ibi Caſaubonum. Qui Claudio 4. Imperatori Romano, Claudius Domitius Nero ſucceſſit, flagitioſiſſimus ac crudeliſſimus omnium Imperatorum Romanorum fuit, quo rapinas publicas & ſacrilegia plura nemo exercuit, nemo libidinoſior & profuſior exſtitit, adeo, ut aurato piſcaretur tetri. Matrem & amitam ſuam interfecit, imo & uxorem, affines & neceſſarios, virosque illuſtres alios multos, Senecam Præceptorem ad necem compulit, Romam incendit. Quam improbitatem ejus Domitius Pater tum ex ſuis; tum uxoris Agrippinæ moribus olim prædixerat, quemadmodum Xiphilinus ſcripſit, ἀδύνατόν ἐστιν ἄνδρα καὶ γυναῖκα τὰ ἐκ τούτων τοιαῦτα γενέσθαι, id eſt, *Fieri nullo modo poteſt, ut ex ipſo & illâ vir bonus naſcatur.* Tandem cum ab omnibus derelictus eſſet, ex urbe fugit. Sed quæſitus, ut ad ſupplicium virus attraheretur, ferrum jugulo adegit, ac ſic defecit, exſtantibus rigentibusque oculis ad horrorem usque formidinemque viſentium, eodem die, quo Octaviam quondam e medio ſuſtulerat. Suetonius. Imperavit annos 13, menſes 8. *Nero calvus* Domitianus dictus ob crudelitatem. Juvenal. Sat. 4. v. 38

Et calvo ſerviret Roma Neroni.

Ubi *calvus* diſcriminis cauſſa additum.

¶ Nērōnēus &

¶ Neronianus, adjectivum. *Quid thermis melius Neronianis?* Martialis lib. 7. epigr. 33. Et Statius lib. 1. Silv. 5. v. 62

Neronea lotus in unda.

NERVVS, νεῦρον, νεῦρος, à quo nomine *nervum* Latinum factum eſſe Gellius ſtatuit, eine Spannader oder Seenader. Nervis enim vis ineſt ſentiendi, oriuntur ex cerebro. *Nervis artus continentur*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 23. *Nervorum valetudo* Suetonius Veſpaſiano cap. 7. Wann man contract iſt. *Nervorum labores* Vitruvius vocat, lib. 8. c. 3. *Namque ſulphurioſi fontes nervorum labores reſiciunt.* Hoc qui laborant morbo *Nervicos* idem appellavit eo ipſo loco paulo poſt; *Igitur*, inquit, *nervi inflatione turgentes, ex longitudine contrahuntur, & ita aut nervicos aut podagricos efficiunt homines.* ¶ 2. Et *Nervus, nervi* per Metaphoram, robur ſignificant & vires, Stärcke und Krafft / ut, *Nervi belli pecunia & equitatus*, Cic. 5. Philipp. cap. 2. Et, *Nervi Reipubl. bellum Gallia*, idem pro L. Manilia cap. 7. *Nervi ſapientiæ, nil temere credere.* Vide *Credo.* Et *Omnes nervos in re aliqua contendere, intendere, & omnibus nervis contendere*, eſt ſummâ vi, ſummoque ſtudio conari, alle ſeine Stärcke und Vermögen an etwas ſetzen. Cic. in Verr. 2. c. 12 *Opus dignum, in quo omnes nervos ætatis induſtriæque meæ contenderem.* Terentius in Eunuch. act. 2. ſc. 3. v. 20 *Sive adeò dignares eſt, ubi tu nervos intendas tuos.* Sic, *Frangere nervos & mentis & corporis*, Quint. lib. 1. c. 2. Vide *Educatio. Incidere nervos*, hoc eſt, vim & robur frangere, ſchwächen. *Incidere nervos populi Romani*, Cicero Agrar. 2. c. 18. ¶ 3. Nervus, *Amentum* vel chorda arcus, die Sehne am Bogen oder Armbruſt. *Sagittam nervo aptare, accommodare, imponere*, den Boltzen aufflegen. Terentius Phormione act. 2. ſc. 2. v. 11. *Vereor, ne iſtæc fortitudo in nervum erumpat denique.* Ubi Donatus: *Ex conſuetudine Romana dixit: quia ſæpe in nervum conjiciebantur, ex aliquo maleficio in carcerem miſſi. An nunquid proverbium à ſagittariis natum eſt: quod immoderata plerumque vires adducendo arcu non telum incitent, ſed nervum rumpant? An ex eo, quod ſæpe fortius nitentes, nervum ſibi aliquem ladant?* Ego primam interpretationem primariam, hoc eſt, omnium optimam atque veriſſimam ſtatuo. ¶ 4. *Nervus* enim & vinculi lignei genus eſt, in quod pedes arctabantur, ut Tertullianus loquitur. In Leg. 12. Tabular. SECVM DVCITO: VINCITO: AVT NERVO, AVT COMPEDIBVS QVINDECIM PONDO &c. Vet. Gl. *Nervus*, ξυλοπέδη. Nec aliò trahendum illud Terentii eadem fabula act. 4. ſc. 4. v. 14

Cum argentum repetent, noſtra cauſſa ſcilicet
In nervum potius ibit.

Nam quod Terentius *ire in nervum*; hoc Plautus *in nervum correpere* dixit Rudente act. 3. ſc. 6. v. 34. ¶ 5. Nervus, ſicut νεῦρον Græcis, αἰδοῖον, etiam eſt, ſive pudendum virile, mentula. Tibullus Carmine ad Priapum:

Repente nervus excitat libidinem.

Alius Poëta in Phallicis carm. 63

Libidinoſo tenta pymmis nervo.

Et ita Juvenalis etiam Sat. 9 & Sat. 10 uſus eſt. Quamobrem in phraſi illa, *nervos intendere*, ſive *contendere*, κακέμφατον ſtatuerunt: hoc eſt illud dictionis vitium, cum mala conſuetudine in obſcenum intellectum ſermo detorquetur. De qua re vide Voſſium lib. 4. Inſtitut. Oratoriar. cap. 6. Tmemate 10. p. 105. ¶ 6. Et *nervi* Fides ſunt. *Citharæ intentæ nervis*, Quintil. lib. 2. c. 8 extremo. mit Saiten bezogen. *Nervos percutere*, idem l. 1. ¶ *Nervias* Suetonius dixit apud Gellium lib. 9. cap. 7. extr. Adde Nonium.

¶ Nervulus, *nervulos ſuos adhibere*, ſeine kleine Stärcke darzu brauchen. Cicero Capitoni ſub ad Att. lib. 16. epiſt. 16.

¶ *Nervicus*. De hac voce dictum in *Nervus* ſignif. 1.

¶ Nervoſus, Adericht / voll Adern / und darin viel Stärcke iſt. Celſus lib. 4. cap. 1 *Sub corde atque pulmone transverſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod à præcordiis uterum diducit, æque nervoſum, multis etiam venis per id diſcurrentibus.* Et poſt paullo: *Stomachus nervoſus a ſeptima ſpina vertebra incipit.* Et ibidem: *Veſica in ipſo ſinu nervoſa & duplex.* ¶ Translate firmus, validus. Cicer. de clar. orat. cap. 31 *Quis Ariſtotele nervoſior? Theophraſto dulcior?* puta oratione.

¶ Nervoſitas. Plinius lib. 19. cap. 1. de lino: *Nervoſitas filo æqualior pene, quam arancis.*

¶ Nervoſe, adverb. firmiter. Ciceroni Plancus lib. 10. epiſt. 23 *Tu, mi Cicero, quod adhuc feciſti, idem præſta, ut vigilanter nervoſeque nos, qui ſtamus in acie, ſubornes*, hoc eſt inſtruas iis rebus, quæ neceſſariæ ad bellum ſunt, & quidem ſumma cura & induſtria id facias. Cicero in Oratore cap. 36 *Aliquanto nervoſius dicere*: & lib. 3. offic. cap. 29 *qui iſta nervoſius diſſerunt*, id eſt accuratius, mit Krafft und Nachdruck.

¶ Enervis, e, ſine nervis & viribus, Krafftloß. *Spectaculum non enerve*, apud Plin. in Panegyr. cap. 33. Et Quintil. lib. 9. cap. 4. ſub fin. *effœminata & enervis compoſitio.* Et Valer. Maximus lib. 3. c. 8. pr. *ne vitam enervem exigant*, faul werden. Ita Pighius e MSS. & Cantelius: at Vorſtius *inertem*.

¶ Enervo, enervare, nervos frangere, debilitare, ſchwächen / krafftloß / matt machen. Cic. de Senect. cap. 10 *Ut vos videtis, non plane me enervabit ſenectus.* Virgilius, ſive quisquis auctor carminis eſt de Venere & Vino:

Ut Venus enervat vires, ſic copia Bacchi.

Mollis & enervata natio & oratio, Cicero 4. Tuſc. cap. 17.

¶ Subnervare, nervos incidere, lähmen. Tertullian. adv. Judæos cap. 10. *Subnervaverunt taurum*, vertens verba Geneſ. 49. v. 6. Et Vetus interpres Latinus Joſuæ 11. v. 6 *equos ſubnervabis.* Græci LXX utrobique νευροκοπεῖν. Tralato Apulejus Apolog. p. 327 *Calumniæ, ne corroborentur tempore, præcipitaſti, & nulla impertita mora ſubnervaſti.*

NERYLLĪNVS, Νηρυλλῖνος, vir clarus, cui Troadenſes erexêre ſtatuam. Meminit Athenag. legat. pro Chriſt. p. 242. additque ſuo eum ſeculo claruiſſe.

Neſcio, vide *Scio*.

NESSOTROPHIVM, Νεσσοτροφεῖον, locus ubi anates clauſæ aluntur, ein Endtenſtall / νῆσσαι, anates. Colum. l. 8. c. 15.

NESSVS, inter Centauros celeberrimus fuit: quem Hercules, Deianiram conjugem ſibi rapere volentem, ſagitta transfixit. ¶ Item fluvius Thraciæ. v. Geogr.

NESTOR, νέστωρ, Rex Pyli ſapientiſſimus & eloquentiſſimus, qui conſiliis ſuis & prudentia regit ubique apud Homerum Agamemnonem, & univerſum Græcorum exercitum conſilio & verbis; quemadmodum ipſe inquit: βουλῇ καὶ μύθοισιν, Iliad. δ. Cicero Dolabellæ lib. 9. epiſt. 14 *Non alienum eſt dignitate tua, quod ipſi Agamemnoni regi fuit honeſtum, aliquem in conſilio capiendo Neſtorem habere.* ¶ *Neſtoris eloquentia, Neſtoris anni, ætas, ſenecta*, proverbiis locum fecerunt. Exegiſſe autem Neſtorem tria ſecula vivendo Homerus prodidit, ad quod alludit Juvenal. Satyr. 10. v. 246

Rex Pylius, magno ſi quicquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit à cornice ſecundæ.

Homeri verſus de Neſtoris vitâ is eſt Odyſſ. γ. 245

Τρὶς γὰρ δὴ μιν φασὶν ἀναξέσθην γένε' ἀνδρῶν.

Nævius ipſum *Triſeclifenem*, quanquam duriùs, apud Gellium l. 19. c. 7 appellavit. Quam ob cauſſam de eodem Horatius l. 2. od. 9 *At non ter ævo funditus amabilem*
Plorabit omnes Antilochum ſenex Annos.

Antilochus enim Neſtoris filius fuit. Sed nondum ſic certi ſatis ſumus, quot annos exegerit Neſtor; cùm *ſeculi, ætatis, ævi*, γενεᾶς, vocabula ſint ambigua. Et Ovidius quidem ac Tibullus exiſtimant, *trecentos annos* vixiſſe Neſtorem. Sed Homeri Scholiaſtes monet, *ætatem* unam ex veterum ſententiâ *triginta annorum ſpatio* definiri, quâ ratione *nonageſimum* annum tantum attigiſſet Neſtor. Sic intelligit ætatem Neſtoris Acron & alii non pauci, quos citat Raderus ad 8. Epigr. Martial. 2. f. 544. ¶ Quem eundem & de ſcypho ſeu poculo Neſtoris conſule ad ejusd. libri Epigram. 6. f. 549. ¶ 2. Antiphon Rhetor propterea, quod eſſet ingenio promptus (ἀγχίνους) Neſtor fuit cognominatus. Teſtis Plutarchus in ejus vitâ. ¶ Neſtores ſcriptores, vide apud Voſſ. de Hiſt. Gr. l. 2. c. 4.

¶ Neſtŏreus, ut, *Neſtorea ſenecta*, Stat. 1. Silv. 3. extr.

Neu, Neve, vide in *Neque*.

NĔVRŎBĂTA, νευροβάτης, ambulans ſuper nervis, à νεῦρον & βαίνω, *funambulus*, der auff einem Seil oder Leinen gehet. Exſtat hoc nominis apud Julium Firmicum. Item apud Hyginum cap. 273 Mytholog. cujus locum expendit Turnebus lib. 11. Adverſar. cap. 15.

NĔVROSPASTON, νευρόσπαστον, illud eſt, quod Horatius ἕλκηθρον vocat *nervis alienis mobile lignum*, lib. 2. Sat. 7. v. 82. Eſt enim à νεῦρον & σπάω, quia nervo trahi poteſt. Imaguncula eo artificio confecta, ut ſi occultum funiculum trahas, ad ſpeciem hominis vivi movere membra, quin & totum corpus videatur. Vide, præter interpretes Horatianos, Muretum Comm. in 1. Platon. de Rep. pag. 649. Cœl. Rhodig. lib. 7. (al. 4.) antiq. Lect. cap. 16. Favorinus Gellii lib. 14. c. 1 *Ut plane homines non, quod dicitur, λεγικὰ ζῷα, ſed ludicra & ridenda quædam neuroſpaſta eſſe videantur, ſi nihil ſua ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt, ſed ducentibus ſtellis, & aurigantibus.* Hinc

¶ Neuroſpaſtes, Νευροσπάστης, circulator, qui tales icunculas lucelli atque quæſticuli cauſſa circumfert. Vide præter jam citatos Budæ. comm. ling. Græt. f. 466. Pſeud-Ariſtoteles de Mundo: οἱ νευροσπάσται μίαν μάχαιραν ἐπιτιθέασιν, καὶ ἐπὶ ταύτην τὴν ἀνωχέτα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρας τῷ ζώῳ, καὶ ὦμον, καὶ ὀφθαλμόν· ἐν δὲ, ὅτι πάντα τὰ μέρη μετά τινος εὐρυθμίας. Hæc Apulejus lib. de mund. ita extulit: *Illi, qui in ligneolis hominum figuris geſtus movent, quando ſilum membri, quod agitari ſolet, traxerint, torquebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad miniſterium præſto erunt, nec invenuſtè totum videbitur vivere.* Non refugit Græcam vocem Muretus Volum. 2. Orat. 5, *Demus hanc veniam Sophiſtæ, ut tanquam Neuroſpaſta inter pueros ludant.*

¶ Neuroſpaſtos, herba, quam alii *cynosbaton*, alii *cynoſpaſton* vocant. *Folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert & uvam nigram, in cujus acino nervum habet, unde neuroſpaſtos dicitur:* Plin. lib. 24. cap. 14.

NEVTER, neutra, neutrum, neutrius, de duobus dicitur, der beyder oder zweyer keiner. Ex *Ne* & *Uter*. Viſum tamen eſt hoc loco apponere. *Quid bonum, quid malum, quid neutrum ſit*, &c. Cicer. 2. Divinat. cap. 4. id eſt, indifferens. *In neutram partem moveri*, Idem 4. Academ. cap. 42. Et, *Neutrius partis*, qui nunc neutrales appellantur. *In neutris partibus eſſe* Seneca dixit lib. 2. de Irâ cap. 23. extr. Vide ſupra in *Medius*.

¶ Livius lib. 5. c. 26 *Neutrò* adverbialiter fecit, pro, in neutram partem, ut, *Neutrò inclinata ſpes eſt*, auff keinen Theil gerichtet.

¶ Neutralis, ut *Nomina, Verba neutralia*. Quintil. l. 1. c. 4. & 5.

¶ Neutraliter, Grammaticorum adverbium. Chariſius l. 1. p. 55 [ed. Putſch.] *Gellius* FORA *navium neutraliter dixit.*

¶ Neutrŭbi, in neutro loco, an keinem beider Orten. Plautus Aulul. a. 2. ſc. 2. v. 56. *Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum.* Ammianus lib. 19. c. 5. *Neutrubi prælio inclinato.*

NEVTĬQVAM, *à ne & utique, utiquam*; idem eſt, quod nequaquam, nullo modo, mit nichte / gar nicht. Cic. ad Attic. lib. 9 ep. 10 *Cui te ſocium neutiquam puto eſſe oportere.*

Nex, necis: vide ſupra in *Neco*.

Ni, vide *Niſi*.

NICAEA, Νίκαια. Plures hujus nominis urbes; Stephanus Byzantius octo nominatim enumeratis, addit: ἐστὶ καὶ ἄλλαι, *Sunt etiam aliæ.* Clariſſima Bithyniæ, mater urbium Bithyniæ quondam dicta, in qua Synodum illam Oecumenicam Conſtantinus Imperator coëgit, & in qua CCCXVIII Epiſcopi Arii blaſphemum dogma refutârunt, anno Domini CCCXXIV. ¶ Aliæ celebriores ſunt: *Nicæa* in Italiæ Galliæque collimitio, Maſſilienſium colonia, Nizza hodie: *Nicæa* Locrorum ad Thermopylas: *Nicæa* Indiæ ab Alexandro condita, Curt. 9. c. 3, 23. Alia, octava Stephani, *Nicæa* Thraciæ.

¶ Nicænus, ut, *Synodus Nicæna, Symbolum Nicænum*. Scribitur & *Niceenus*, ſicut ipſa urbs Bithyniæ *Nicæa*, apud Plin. lib. 10. epiſt. 48. *Nicænus* Holſtenio ad Steph. male contractum videtur ex *Nicaënus*, Νικαιήνος.

NICAGORAS Cyprius inter eos fuit, qui, cum Deorum gentilium hiſtoriam paullo curatius cæteris ſcrutati deprehendiſſent, quos pro Diis coleret vulgus, revera homines fuiſſe, idque palam enunciaſſent, per calumniam ſunt habiti athei, ut intelliges ex Arnob. lib. 4. p. 147. (ed. Lugd. 1651.) & Clem. Alex. Protrept. f. 11. ed. Heinſ. quanquam apud Clementem pro Nicagorâ vocatur *Nicanor*: quanquam & apud Arnobium ſic legi docebit Voſſ. lib. 4. de hiſt. Græc. p. 521. ¶ 2. Alios Nicagoras, Athenienſem, Zeliram, Leucadium, Rhodium, memorabit Jonſius lib. 3. Hiſt. Philoſ. c. 14. p. 283.

NICAN-

NICANDER, Poeta Colophonius, inquit lib. 1. de Orat. Cicer. *scripsit de rebus rusticis.* Sed hæc ejus *Georgica* ad nos non pervenerunt. Pervenerunt *Theriaca*, hoc est, remedia adversus serpentes & animalia, quæ vel morsu, vel ictu venenum infligunt; & *Alexipharmaca*, id est, antidota adversus cetera venena, quæ in cibo nocent aut potu. Quæ præterea scripserit, cognosces è Vossio de Poët. Græc. pag. 68. & lib. 4. de Histor. Græc. cap. 14. p. 473. 474. Rutgersio item lib. 4. Var. Lect. c. 18.

NICĀNOR, Alexandrinus Grammaticus: fortasse idem, qui Alexandri M. Historiam prodidit. ¶ 2. Alius Nicanor Samius, qui de fluviis scripsit. ¶ 3. Nicanor Cyprius. Vide *Nicagoras*. De his autem tribus Vossium leg. p. 520. 521. *de Hist. Græc.* ¶ 4. Nicanor unus è septem Diaconis primis Actor. 6. v. 5. de quo Baron. Martyrol. sub 10. Januar.

NĪCĔRŌTĬĀNVM, odoramentum videtur esse aut unguentum delicatius, sic dictum à *Nicerote* quopiam ejus artifice. Legitur apud Martial. lib. 6. Epigram. 55 *Fragras plumbea Nicerotiana.* Et rursus lib. 10. epigr. 38 *Nimbis ebria Nicerotianis.*

NĪCĒTĒRIA, plur. νικητήρια, præmia sunt victorum, & epulum post victoriam partam institutum. Kleinod und Freuden-Fest nach erlangten Sieg. Cujus notionis passim exempla apud Græcos sunt, v. g. Ælian. Var. Hist. lib. 2. c. 41. extrem. ¶ 2. Niceteria etiam remedia dicebantur incantatoria, quæ Gladiatores & Agitatores suballigabant aut suspendebant, ut vincerent; cui rei & sacrificia magica faciebant. De quo Augustinus lib. 4. Confession. cap. 2. & B. Hieron. vitâ Hilarionis: *Hic itaque æmulo suo habente maleficum, qui Dæmoniacis quibusdam imprecationibus hujus impediret equos & illius incitaret ad cursum, &c.* Juvenalis Sat. 3. v. 68 *Et ceromatico fert niceteria collo:*
Ad quem locum vide veterem Scholiasten.

NICIAS, homo clarus Athenienſis fuit, Reipubl. post Periclem gubernator primarius. Post pugnam infelicem contra Syracusanos, captus, & in carcerem conjectus, manus sibi intulit. Plutarch. apud quem & Aristophanis facetissimum in eum dicterium legere poteris. ¶ 2. Nicias alius pictor Athenienſis est, Plin. lib. 35, qui in artem pingendi tantâ incubuit diligentia, quemadmodum Ælianus tradidit lib. 3. cap. 31, ut cibum sumere sæpenumero sit oblitus. ¶ 3. Nicias tertius, Cous fuit Grammaticus, Pomponio, & Ciceroni, qui ejus meminit lib. 7. Epist. ad Atticum. ¶ 4. Idem & Niciam quendam Smyrnæum se complecti scripsit, ad Qu. fratr. lib. 1. ep. 2.

NICIPPVS, Coorum tyrannus, cui, cùm adhuc privatam ageret vitam, ovis in pascuis ejus leonem pariens, regnum portendere visa est. Ælian. lib. 1. Hist. var. cap. 20.

NICOCLES, filius Evagoræ, Salaminis Cypriæ Rex, notus e scriptis Isocratis. ¶ 2. Alius Nicocles Grammaticus, citatus Varino voce σκάλοψ.

NĪCŎMACHVS, Poëta fuit Tragicus. ¶ 2. Et alter Machaonis medici filius Æsculapii nepos. ¶ 3. Alii rursus aliquot ejus fuêre nominis, quos enumerat Suidas. E quibus minime prætereundus Aristotelis filius, cui decem Ethicorum libros pater inscripsit, qui ideò vocari solent *Nicomachea.* ¶ 4. Nicomachus Gerasenus, scripsit libros duos ἀριθμητικῆς θεολογουμένων, quorum excerpta habes apud Photium cod. 187. f. 419. item Isagogen Arithmeticam, quam commentariis suis exposuerunt præter Asclepium Trallianum, Jamblichum, Proclum, etiam Philoponus, cujus ἐξήγησιν manuscriptam scimus fuisse in Bibliothecâ Reinesianâ. Epitomen velut ejus quasi dederunt Apulejus, Boëthius, Cassiodorus, & è junioribus Joachimus Camerarius in Logistica sua. Apparet autem omnino ipsum fuisse Pythagoræum: unde suspicari licet, de hoc loqui Eusebium lib. 4. Histor. Eccl. cap. 18. & Niceph. lib. 5. cap. 13. cum Origenem narrant diligenter evolvisse commentarios Nicomachi Pythagoræi. Vid. Jonsius lib. 3. de script. hist. philos. cap. 13. pag. 280.

NĪCŎMĒDES, Νικομήδης, Rex Bithyniæ, à quo *Nicomedia* Civitas, Bithyniæ clarissima. Vid. Plin. lib. 10. ep. 42. &c.

NICOPOLIS, Νικόπολις, multarum urbium nomen. Celebrissima Epiri a victoria Augusti sic appellata, cum Cleopatram & Antonium apud Actium bello superâsset. Plin. lib. 4. cap. 1. & Sueton. Aug. cap. 18, ubi Casaubonum legas de situ accuratius disserentem. Aliæ sunt in Thracia; nobilis quoque in Mœsia ad Danubium: rursus alia in Bithynia: & in Armenia Minore, Pompeji opus: & ad Sinum Issicum, monumentum Alexandri: & in Palæstina, vetus Emmaus. Vide Geograph.
¶ Nicopolitanus. Ut *Nicopolitana civitas*, Plin. lib. 4. c. 1. *Nicopolitanus episcopus*, Alcimus Avitus epist. ult.

Nicostrata, eadem, quæ *Carmenta*: ubi vide.

NICTO, nictare, & *Nictor*, *nictari*, quod fit palpebrarum & ciliorum continuo motu, wimpern oder nicken mit den Augen. Plin. lib. 11. c. 37 *Qui nictare non cessant, pavidiores accepimus.* Est autem *nicto* frequentativum ab absoluto verbo, *niveo*, a quo est *connīveo*: vide *connīveo.* Sed
¶ Nicto, nictĕre apud Festum, verbum aliud, Bessen / bellen.
¶ Nictatio, actus nictandi. Solinus cap. 27 [al. 40] de Crocotta, monstroso in Africa animali: *Nunquam cohibet aciem orbita, monstroso in Africa animali: Nunquam cohibet aciem orbitum, sed in obtutu sine nictatione contendit.* Idem cap. 40 [al. 53] de Chamæleonte: *subducti oculi, & recessu concavo introrsum recepti, quos nunquam nictatione obnubit.*
¶ Nictus, idem. Consule Festum, qui hæc duo facit Synonyma. Laurentius Valla annotationibus in N. T. p. 168. in 1. ad Corinth. 15. v. 52. ubi legitur *in ictu oculi* (ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, in einem Augenblick /) putat dici oportere, *in nictu.* Sed nondum satis est causæ, cur receptam ibi lectionem mutemus.

NĪDOR, ōris, odor cujuscunque rei adustæ. *Nidor culinæ*, Martial. lib. 1. Epigr. 93. Küchen-Geruch / vom kochen und braten. *Nasum nidore supinare*, den Geruch zu sich in die Nasen ziehen / dixit Horatius in Serm. lib. 2. Sat. 7. v. 38. Et Suetonius Claudio cap. 33 *Nidore prandii ictus.* Et, *Exi nidor e culina*, Plaut. Mostell. act. 1. sc. 1. v. 5. Decker aus der Küche. *Nidor impudicitiæ*, Salvianus lib. 7. p. 278.
¶ Nidorosus, plenus nidoris. Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 5 *Holocaustomata nidorosa.*
¶ Rĕnīdeo, renidēre, fulgere, splendere, schimmern / glänzen. Statius 10. Theb. v. 654 [al. 660]

Emicat effigies, & sparsa orichalca renident.

Horat. 2. carm. Ode 18

Non ebur neque aureum
Meâ renidet in domo lacunar.

Renidet oratio, hoc est, ornata est, & afficit, apud Quintil. lib. 12. cap. 10. *Os renidens*, Ovid. 8. Metam. v. 197. ein frölich Angesicht.
¶ Renidescere apud Lucretium lib. 2. v. 327

— — — totaque circum
Ære renidescit tellus.

NĪDVS, avium receptaculum. ein Nest. Cic. de Orat. lib. 2. cap. 6 *Fingunt & construunt nidos procreationis atque utilitatis suæ causâ volucres*, Nester bauen und machen. *Texere nidos*, Quintilianus dixit lib. 2. c. 16. ¶ 2. Pro fœtu avium, metonymice. Virgilius lib. 12. v. 475 de hirundine:

Pabula parva legens nidisque loquacibus escas.

Seneca Herc. Fur. v. 148 *querulos inter nidos*, h. e. inter pullos. ¶ 3. Eleganter de quovis receptaculo, sive secessu usurpatur. Ita Virginius villam suam Alsiensem *nidum senectutis suæ* vocare est solitus, ut Plinius refert lib. 6. Epist. 10. Hesiodus Εργ. v. 501

Οὐκ ἀεὶ θέρος ἔσται, σὺ δὲ νηδύμους ποίησαι.
Æstas non semper fuerit, componite nidos.

Versus proverbialis, de occasione oblatâ arripienda.
¶ Nidulus, Ein Nestlein. Cicer. 1. de Orat. cap. 44 *Patria tanta est ea, ac tanta natura, ut Ithacam illam, in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam, sapientissimus vir* (Ulysses) *immortalitati anteponeret.* Arnobius lib. 2. p. 55 *Nidulorum sibi construere mansiones.*
¶ Nidamentum Arnobius quoque dixit pro nido, lib. 6. p. 202, *Non videtis sub istorum simulacrorum cavis stelliones, sorices, mures, blattasque lucifugas nidamenta ponere, atque habitare?*
¶ Nīdĭcus, a, um. Varronis fragmentum:

Ad quos tùm volucres venit pusillos
Usque ad limina nidica esca velis.

Sed non certissimum hoc adjectivum. Ita quidem, ut scripsimus, Popma p. 75 fragm. Varr. dedit, nec non Scaliger, qui vero alias quoque lectiones adponit in margine: Nonius autem, conservator fragmenti unicus, tam in *Limen*, quam in *Vela*, habet *indica* pro *nidica*: atque ita Godofredus altero; Mercerus utroque loco; ediderunt, & ante hos quoque H. Stephanus in fragminibus poetarum: altero loco Godofredus legit *nitida.*
¶ Nidificus, a, um: Seneca Medea v. 714 *Quodcunque tellus vere nidifico vovet.*
¶ Nidulor, nidulari, nisten. Varro apud Nonium in hoc verbo: *Halcyones hieme in aqua nidulantur.* Gellius lib. 2. cap. 29 *Cassita habitat nidulaturque in segetibus.*
¶ Nidificare, idem. Notum quoque verbum ex Epigrammate, quod Virgilio tribuitur, *Sic vos non vobis nidificatis aves.* Et Plinius lib. 10. cap. 39 *Cypselli nidificant in scopulis.*
¶ Nidificium, das Nisten. Apulejus lib. 8 pag. 211 *In cariosæ stipite inhabitantium formicarum nidificia burriebant.* Ita & Pricæus, nisi quod hic *cariosa* legit muliebri genere.
¶ Internidificare, zwischen etwas nisten. Plin. lib. 10. c. 33 *Ripas excavant, atque ita internidificant.*

NIGER, sive *Nigir*, fluvius Africam ab Æthiopia dirimens juxta Plin. lib. 5. c. 1. & 2. Ptolem. in Geogr. lib. 4. c. 6. Ab hoc flumine *Nigritæ* dicti, qui amplam regionem a Nilo, & Meroë insula, ad ostia Nigri usque & oceanum incolunt. Plin. lib. 5. c. 8. Fontem quoque in interiori Æthiopia *Nigrin* citat Plin. lib. 5. c. 9. Sed hæc veteres dubii & incerti. Certiora de hoc fluvio *nuper* Ludolfus profert ex Geographo Nubiensi aliisque monumentis, esse Nili alveum sinistrum, qui in Occidentem feratur, & in Atlanticum mare se exoneret. Vide ejus Hist. Æthiop. l. 1. c. 8.
¶ Nigrĭtæ, pop. vide jam in fluminis, a quo dicuntur, expositione.

NĬGER, obscurus, ater, fuscus, schwartz. *Pice nigrior*, Pechschwartz. Nam & *Nigrior* Martialis dixit lib. 12. Epigr. 34. & Plinius lib. 24. c. 15 *folia nigriora.* adde Columellam lib. 3. c. 2. Pro-

verbialiter Cic. lib. 2. de Divinat. c. 3 *Quæ alba sunt, nigra dicere*, verkehrte Dinge reden. *Nigrum in candida vertere*, Juvenal. Satyr. 3. v. 30. ¶ 2. Et niger, improbus est, insincerus. Horat. 1. Serm. Satyr. 4. v. 81

— — Absentem qui lædit amicum,
Qui non defendit alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum famamque dicacis,
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Et rursus eodem Carmine v. 90

Hic tibi comis & urbanus liberque videtur
Infesto nigris.

Cicero pro Cæcina c. 10. de Clodio: *Nec minus niger, nec minus confidens, quam ille Terentianus Phormio.* Nempe color candidus ad naturam boni; ater, seu niger ad malum spectat. Hinc Catullus Epigr. 94 *Nil nimium studeo, Cæsar, tibi velle placere;*
Nec scire utrum sis albus an ater homo.

i. e. bonus an malus.

¶ Subniger, braun / schwarzbraun. Plautus Merc. 3. sc. 4. v. 55 *subnigris oculis.* Celsus lib. 5. c. 26. n. 31 *subnigræ pustulæ.*

¶ Obniger est quidem apud Plin. lib. 20. c. 23. pr. sed suspecta lectio. Vide Harduinum.

¶ Nigellus, diminutivum. Schwärtzlich. Ausonius Epist. 4. v. 72 literas dixit *Cadmi nigellas filias.*

¶ Nigella, vide *Melanthium.*

¶ Nigrēdo, Schwärtze / schwartze Gestalt. Ex semibarbaro Jornandis seculo originem habere hanc vocem Vossius putat: sed Antoninorum, & DD. Fratrum tempore in usu fuisse ex Apul. 2 de A. A. constat: *corvina*, inquit, *nigredine cæruleos columbarum colli floseulos æmulantur.*

¶ Plin. lib. 10. c. 36 etiam *nigritudinem* & *nigritiam* dixit, *Nigritiem* Celsus lib. 8. cap. 2.

¶ Et Nigror, nigrorem, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 14. ex Pacuvio: nec non Cornel. Celsus lib. 2. cap. 1.

¶ Nigrescere, in nigrum verti, schwartz werden. Virg. Ll. v. 814

— — — tenebris nigrescunt omnia circum.

Plinius lib. 12. cap. 22 *Phœnicobalanus nigrescit.*

¶ Poëtæ *Nigrare* etiam dicunt, pro esse, aut reddere nigrum: sed maxime in participiis. ut, *Nigrantes terga juvenci*, Virgilius lib. 5. Æneid. v. 97. *Antra nigrantia*, Statius 10. Theb. v. 119. Et Silius lib. 9. v. 225

Corpora ab immodico servans nigrantia Phœbo.

Et passivum *nigratus.* Tertullian. lib. 4. adv. Marcion. c. 8. pr. *nigrati ignorantia tenebris.*

¶ Et hinc compositum, *Denigrare*, schwartz machen / schwärtzen. Plinius de Palmæ quodam genere lib. 23. c. 5 *Capillum denigrat fussitu.* Et Scribon. Largus compos. 208 *ligulæ calceolorum denigrantur.*

¶ Item, *Internigrare*, ut *macula internigrantes*, apud Statium 6. Thebaid. v. 336.

¶ Et Nigrico, nigricare, quod est, nigrum aliquantulum esse, schwärtzlich seyn. Plin. lib. 10. cap. 3 *colore nigricans.*

¶ Nigrefacere. Onomast. *Nigrefacio*, μελαίνω.

NIHIL, & nihilum, a *ne* & *hilum*, quasi dicas, *ne hilum quidem.* Nichts. *Nil*, quod ex *nihil* concisum est, unde *Nilum* apud Lucretium. Pers. Satyr. 3. v. 84

De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Nil ad illum, illud, ad hanc rem, nichts gegen dem / Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 69. *Nihil ad rem*, Cic. in Oratore cap. 64 es thut nichts zur Sachen, *Nihil aliud quàm*, i. e. duntaxat, more Græco, μηδὲν ἄλλο, usitata phrasis Suetonio in Cæsare cap. 20. Augusto cap. 83. Claudio cap. 10. Nerone cap. 43. Vespas. cap. 10. Domit. cap. 21. Et, *Nihil admodum literarum sciebat*, Cic. de Clar. orat. c. 58. *Nihil minus*, nichts weniger. *Nihilominus*, nichts desto weniger. *Nihilò magis*, nichts desto mehr. Plin. l. 7. Epist. 27 de Athenodoro domum spectro infestam conducente: *audito pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus omnia docetur, ac nihilo minus, immò tanto magis conducit.* Sed, *cui minus nihilo est*, der ich weniger als nichts habe. *Non hoc de nihilo est*, diß kan so gar ohne Ursache nicht seyn: non frustra est. Propertius lib. 2. eleg. 3 v. 16 *Non sum de nihilo blandus amator ego.* Idem lib. 2. Eleg. 16. v. 52

Nec si de nihilo fulminis ira cadit.

Macrob. 5. Saturn. 9 *Hanc Virgilius non de nihilo fabulam fingit:* nicht umsonst / nicht vor die lange weile. *Nihilo secius*, Terent. Andr. 3. sc. 2. v. 27. idem quod, nihilominus. *Nihil non*, omne. *Nihil incommodi, gratiæ, lucri*, &c. Articismi sunt. *Nihil cari, nihil sancti, nihil pensi est:* Sallustianæ locutiones. Livius l. 11. c. 8 *Nihil clari, nihil sancti est: in omnium vicem regni unius insatiabilis amor successit. Nihil est*, quando quid elevamus, aut negamus. Terentius Andriâ, act. 2. sc. 2. v. 3. *Latus est, nescio quid.* C. *Nihil est.* Item Heaut. act. 4. sc. 1. v. 56 *Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere, Nihil est.* Ita & nos: Es ist nichts. *Nihil pol falsi dixi, mi senex*, Idem Terent. Andr. a. 4. sc. 4. v. 49. *Ex nihilo oriri, in nihilum interire, occidere, venire, recidere*, Cicer. *Redigi, reverti ad nihilum*, zu nichts werden / gar aus seyn /. Lucretius lib. 1. v. 238 & 791.

¶ Nihil & sæpe pro *non* ponitur: Cicero lib. 4. Tuscul. Quæst. c. 8 *Æmulatio autem dupliciter quidem illa dicitur, sed eâ nihil hoc loco utimur.* Tibullus lib. 1. El. 9. v. 24 *Forma nihil magicis utitur auxiliis.* Item Stat. lib. 1. Achill. v. 104 *Illa nihil gavisa locis.* Et alibi sæpius.

¶ Nihili, ut, *Homo, res nihili.* Plautus in Pseudol. act. 4. sc. 7. pr. *Servus nihili est, suum qui officium facere est immemor, nisi adeò monitus*, der ist ein unnützer und loser Knecht / der ꝛc. *Nihili facere, nihili pendere*, non curare, nichts darnach fragen / nichts achten. Cic. de Finib. lib. 2 cap. 27 *At eum nihili facit.* ¶ Nihilo etiam, nihili homo, sive nullâ re æstimandus. Vet. Gloss. ἐυδαμινὸς, *Nihilo: nugatorius, gerra.* Nihilo, indeclinabile est. Der nichts taug / nichts werth ist.

NILVS, Νεῖλος, *Cadmus*, a nigredine, itemque *Melas* & *Melo*, de quo supra, quibusdam appellatus, de quo Petr. Cunæus ad Nonni Dionysiaca notat. Fluvius Ægypti, unus de majoribus totius Orbis fluminibus, unde κατ' ἐξοχὴν *flumen* appellatus non Ciceroni tantùm pro Dejotaro, & Juvenali, sed & Mosi Exodi cap. 7. Habet ostia septem, ad quæ respexit Juvenalis Satyr. 13. v. 26

Rari quippe boni, vix sunt numero totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

De *Nilo* hæc Seneca lib. 4. natural. Quæst. cap. 2 *Quantum crescit*, inquit, *Nilus, tantum spei est in annum: nec computatio fallit agricolam, adeò ad mensuram fluminis respondet, quam fertilitatem facit Nilus. Is arenoso & sitienti solo & aquam inducit & terram; nam cùm turbulentus fluat, omnem in siccis & hiantibus locis fecem relinquit, & quicquid pingue secum tulit arentibus locis illinit. Mira itaque natura fluminis, quod cùm cæteri amnes abluant terras & eviscerent, Nilus tanto cæteris major adeo nihil exedit, nec abradit, ut contra adjiciat vires &c.* Ubi revera ortum habeat, quæque causa incrementi ejus, veteribus minus exploratum & cognitum fuit. Hinc tanta auctorum super ea re discrepantia, quam Diodorus notat, lib. 1. Antiq. rerum cap. 3. item Seneca lib. 6. Qu. Nat. cap. 8. Atque hoc ipsum clariorem magisque augustum hunc fluvium reddidit: unde eleganter Alcimus Avitus lib. 1. de eo canit v. 262

Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur, ignoto cunctis plus nobilis ortu.

Cui illud Sidonii prorsus concinit Panegyrico Aviti v. 44

— — ignotum plus notus Nile per ortum.

Vide & Scalig. Exerc. 17. & Petri Gassendi Philosophiam Epicuri in de Meteorologia: Certiora prodiderunt Isaacus Vossius de Nili & fluminum origine cap. 15, & Jobus Ludolfus Histor. Æthiop. lib. 1. cap. 8, oriri non ultra Æquatorem in Australi hemisphærio, sed cis Æquatorem in regno Habessinorum, sive Christianorum Æthiopum. Magna religione hic fluvius cultus ab Ægyptiis: quippe qui illis omnia est, καὶ πατρὸς, καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ λίμνης, *& fluvius, & terra, & mare, & palus*, ut est apud Achillem Tatium lib. 4. Hinc etiam *Patrem, Servatorem, Opificem*, (δημιουργὸν) appellabant: eique quotannis sacra omnium maximè solennia, *Nilea* dicta, peragebant, ut scribit Heliodorus lib. 9. Æthiopic. Add. Barth. Comment. ad Carm. Claudiani de Nilo, & ad Stat. Silv. p. 301, 302. ¶ 2. Dicitur & *Nilus*, quum rivuli plures in piscinam confluunt. Cicero ad Quintum Fratrem lib. 3. Epist. ult. *Imagines enim istæ, & palæstra & piscina & Nilus, multorum Philotimorum est, non Diphilorum.* Item lib. 2. de Legib. princ. *Ductus vero aquarum, quos isti Nilos, & Euripos vocant, quis non, cum hæc videat, irriserit?*

¶ Niliacus, adjectivum. *Lens Niliaca;* apud Martial. lib. 13. Epigr. 9. Et Prudentius 2. adv. Symm. v. 865

Vilia Niliacis veneruntur oluscula in hortis.

Et Cathemer. 5. v. 45 *Rex Niliaci litoris.*

¶ Nilōticus, idem. *Aqua Nilotica*, Seneca Quæst. Nat. l. 3. c. 25.

¶ Nilōtis, patronym. ut, *Acus Nilotis;* apud Lucanum l. 10. v. 142.

¶ Nilĭgĕnus apud Ovidium lib. 1. de Arte am. v. 77. sed *linigeræ* pro Niligenæ doctiores legunt, præsertim Heinsius, quem consulas. Nihilominus, alia quamvis & virili forma, Macrobius l. 1. Saturn. c. 16 p. 269 dixit *argutus Niligena*, id est Ægyptius.

¶ Nilĭcŏla pro Ægyptio apud Prudent. 2. adv. Symmach. v. 493.

NIMBVS, vis venti cum pluviâ, ungestümer Regen mit Wind / pluvia præceps, Platzregen / Schlagregen. Livius lib. 1. cap. 16 *Subito coorta tempestas cum magno fragore tonitribusque, tam denso regem operuit nimbo, ut conspectum ejus concioni abstulerit.* Et Virgil. 2. Æn. v. 113 *Toto sonuerunt æthere nimbi*, id est, venti. ¶ 2. Translate *nimbus* ponitur pro quavis densa subitâque sparsione, sive multitudine, quæ in modum imbris aut procellæ, sive nimbi contingit. Sic *nimbum florum* Statius & Claudianus dixere; *Saxorum manualium nimbos*, Ammian. Marcellinus; *Nimbos equitum* Prudentius lib. 2. adversus Symmach. v. 702. Et Florus lib. 3. c. 8, *Ingenti*, inquit, *lapidum saxorumque nimbo classem operuerunt:* & Sextus Rufus cap. 27 *Nimbo sagittarum obruti sunt:* Ac Silius l. 12. v. 176 *— — — fundite portis*

Telorum in campos nimbum.

Plura dabit Casp. Gevart. cap. 13. ad 1. Silv. Statii. Qui & cap. 7. ad lib. 5 *nimbum orationis* eleganter pro vehementi & præci-

præcipiti quodam orationis genere usurpatum veteribus docet.
¶ 3. Est & *nimbus* Bacis genus, quo vinum spargebant apud Martialem, lib. 14. Epigram. 92. ¶ 4. Dicitur & *nimbus* divina nubes, sive fluidum illud lumen, quod Deorum capita tinguit, Gr. ῥύσιος, ut notat Servius ad illud Virg. lib. 2. Æn. v. 615

Jam summas arces Tritonia (respice) Pallas
Insedit, nimbo effulgens.

Plura monebimus paullo postea. ¶ 5. Denique *Nimbus est fasciola transversa ex auro assuta in linteo, quod est in fronte fœminarum*, Isidoro lib. 19. Orig. c. 31. Quare nimbi vocem Barthius animadvers. in Claud. p. 122. & Philipp. Pareus Lex. Crit. pag. 788 quibusdam Scriptorum locis reddunt, quæ aliàs migraverat in *Limbum*. Vide & Taubman. ad Plaut. pag. 1055. Plauto enim ab hoc sensu

¶ *Nimbata meretrix* est fasciâ frontali, seu nimbo tecta, Pœnul. act. 1. sc. 2. v. 135

Quàm magis adspecto, tàm magis est nimbata.

Quem locum etiam Isidorus observaverat. ¶ Quod autem sequitur mox apud Isidorum: *Nam & lumen, quod circa angulorum capita pingitur, nimbus vocatur*, emendatione putem opus habere, proque *angulorum* legendum *angelorum*. Interpretor enim de ea nimbi significatione, quam suprà habes quartam. De qua aliàs & VVeitzium consule ad Prudent. 2. adv. Symm. v. 576. & 760. & Taubm. ad Virg. p. 474. 506. 866. Lipsi. ad lib. 1. Ann. Tacit. Dempst. ad Rosin. lib. 1. A. R. pag. 68. Freinsh. ad Flor. lib. 4. cap. 2.

¶ Nimbosus, ut, *Bruma nimbosa*, der ungestüme Winter. Stat. lib. 1. Silv. 3. v. 89. *Nimbosus Orion*, Virg. 1. Æn. v. 535.

¶ Nimbifer, ut *nimbifera nubes*, apud Avienum in Arat. Phæn. v. 858. Et Ovid. 4. Pont. 8. v. 60

Ad styga nimbifero vindicis igne datos.

Ut Heinsius ex MSS. legit, & ante hunc Scaliger, pro vulg. *nubifero.*

NIMIRVM, nempe, certe, sine dubio. Terent. in Eun. *Nimirum hic homines frigent*, eigentlich ist hie bey den Leuten nicht viel zum besten. Horat. lib. 1. Epistola 14. v. 11

Cui placet alterius sua nimirum est odio sors.

Subjicitur interrogantibus eodem modo, quo *nempe*. Quintil. lib. 12. cap. 1. *Uter melior dicetur Orator? nimirum, qui homo quoque melior.* Cicer. pro. Flacc. cap. 28. pr. *Hoc nimirum est illud*, Das ist nemlich das. Terent. Eun. a. 3. sc. 3. v. 2

Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum.

Ad quod Donatus: NIMIRVM, & *fac*, NON EST MIRVM: *Et statim consequens erit per ἀνάπαλιν ista sententia, quasi dixerit:* NON EST MIRVM. *Nam* NI, NE *significat:* ET NE, NON. NI *pro* NE Virgilius. NE *pro* NON *Plautus* &c. Vetus Gloss. *Nimirum; εἰ μὴ θαυμαστὸν σφόδρα.*

NIMIS, allzu sehr / gar zu viel / adverbium jungitur adjectivis, adverbiis, & verbis, ut *Nimis acer*. Cicero pro Arch. cap. 11 *De meo quodam amore gloriæ nimis acri fortasse, verumtamen honesto, vobis confitebor.* Sic, *Nimis longum tempus, nimis serò*, allzu spat oder langsam. *Nimis antique*, Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 66. Et Cicer. 3. de Leg. principio: *Tu verò eum nec nimis valde unquam, nec nimis sæpe laudaveris. Nimis citò*, Cic. de Amic. c. 21. Et, *Nimis delectarunt literæ tuæ*, Cic. ad Attic. 7. ep. 24. *Nimis dixi*, Plinius Panegyr. cap. 45. *Ne quid nimis, μηδὲν ἄγαν*, zuviel zerreist den Sack / quam juvenum dixit esse virtutem Socrates, velut retulit Laertius. Interrogatus enim, quænam juvenum esset virtus? respondit: τὸ μηδὲν ἄγαν.

¶ Nimius, a, um, quod modum excedit, gar zu groß / zu viel. Cicero pro Milone c. 24 *Diligentiam nimiam nullam putabam*, man könte nicht zu fleißig seyn. Neutro substantivi naturam induit. Ut, *Te nimio plus diligo*, Antonius Ciceroni sub 8 epist. ad Attic. lib. 10 mehr als zu viel. Seneca de Tranquillit. cap. 9 *Vitiosum est omne, quod nimium est.* Et Cic. in Orat. c. 53 *Nimium quod est, offendit vehementius, quam id quod parum est.* Livius his etiam locutionibus delectatus est: *Nimius animi* lib. 6. cap. 11. *Nimius imperii*, lib. 3. cap. 26. Cicero ad Brutum ep. 15 *Nimium esse in re aliqua*, einem Dinge zu viel thun.

¶ Sic *nimii*, impotentes, superbi, & contumaces, ut ita modestis opponantur. Sæpe ita usus Tacit. est, ut Agricola c. 7. de Legione vicesimâ: *Legatis quoque Consularibus nimia & formidolosa erat.* Item 3. Historiarum cap. 52 *Erant inter Duces, qui necterent moras, quippe jam nimius Antonius.* Item 4. Histor. c. 23 *Præferoces initio, & rebus secundis nimii.* Florus lib. 3. c. 15 *Jamque nimius & potens altero Tribunatu.* Sic de Tarquinio Superbo Manilius lib. 1. v. 776

Tarquiniique nimii reges.

hoc est, nimii regni, sive imperii: seu qui Regnum in superbum dominatum atque tyrannidem vertunt. Sed Jos. Scaliger & Mich. Fayus ex MS. restituerunt, *Tarquinioque minus reges.*

¶ Nimium, adverb. idem quod Nimis. Cicero in Catilin. 1. c. 5. *Nimium diu te imperatorem illa tua Manliana castra desiderant.* Ovidius 7. Metam. v. 14

Nam cur jussa patris nimium mihi dura videntur?

Virg. Eclog. 2. *nimium ne crede colori.*

¶ Nimiè, adverb. aliud. Augustinus Confess. lib. 2 cap. 9 *Si aliquid nimiè ridiculum vel sensibus occurrerit, vel animo.* Idem lib. 3 de Genesi ad lit. c. 4 *cum corpus nimiè frigescit.*

¶ Nimietas, Uberfluß / allzu grosse Menge. Columella lib. 6. c. 24 *Nimietate verni pabuli pecudes exhilarata lascivium.* Palladius lib. 7. c. 7 *sanguinis nimietatem probibet.* Et Macrob. 7 Saturn. c. 6 *vini nimietas.* Qui præterea usi sunt, Curis Secundis nostris declaravimus.

¶ Nimiopere, contractum ex nimio opere. Sed meliores libri dividunt, *nimio opere*, ut Cic. Paradox. 5. cap. 2 *Quos ædificia magnifica nimio opere delectant.*

¶ Nimium quantum, vide de hac locutione Manutium ad Cicer. lib. 4. de Finib. p. 106. Ciceronem imitati sequiores. Gell. lib. 16. cap. 6 *Sed nimium quantum audacter inquit* &c. Eumenius Gratiar. actione ad Constantinum Flavienstium nomine, cap. 5 *qui locus nimium quantum plus mihi suppeditaret orationis, si fas esset, audiente te, rebus tristioribus immorari.*

¶ Prænimis. Gellius 19. cap. 10 *Hoc prænimis plebejum est.*

¶ Pernimius. Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 25

Pernimium sentiret onus.

NINGO, ninxi, ningĕre. schneien. Virgil. 3. v. 367 Georgicorum: *Interea toto non secius aere ningit.* ¶ 2. Metaphorice usus Lucretius est lib. 2. v. 627

. . . ninguntque rosarum Floribus:

i. e. ut ibi recte Lambinus exponit pag. 225, tantam rosarum copiam diffundunt, ut ningere videantur. Vide & Gevart. ad 1. lib. Silv. Stat. cap. 13. ¶ Veteres pro ningo dixerunt *ninguo*, pro tingo, *tinguo*. Atque hinc est

¶ Ninguidus, idem quod nivosus, de quo postea. Prudentius Apotheos. v. 665 *ninguidus Boreas*; & Cathemer. 5. v. 97 *Implet castra cibus ninguidus*, id est Manna. Ausonius Epist. 24 quæ est ad Paulinum, v. 68

. . . me Punica ladit
Barcino, me bimaris juga ninguida Pyrenæ.

Et v. 124 ejusdem epistolæ:

Ecce tuus Paulinus adest, jam ninguida linquit
Oppida Iberorum.

Ac Epist. 25. v. 51 *ninguida Pyrenæi hospitia.*

¶ Ningor, nomen, das Schneyen. Apulejus de Mundo p. 61 *Eam tempestatem nos ningorem vocamus.*

¶ A ningo etiam est *Nix*, *nivis*, vapor à frigore resolutus molliterque conglobatus & congelatus. der Schnee. *Aquarum cælestium spumam* Plinius vocat lib. 17. c. 1. *Candida, cana, gelida, hiberna nix*, apud poetas. *Nix cumulata vento*, Curt. lib. 5. c. 4. n. 18. Wind-Wehen / zusammen geweheter Schnee. *Nive discussa*, Idem 7. cap. 3. n. 10. Wenn der Schnee zerschmolzen. *Nives altæ*, tieffer Schnee / ibidem n. 11. *Nivibus pruinisque obrui*, Livius lib. 5. cap. 2. beschneiet werden. *Pruinas ac nives perferre*, Cic. 2. Catil. c. 10.

¶ Nivalis, schnelicht. *Nivalia loca*, Plin. 26. c. 8. *Nivalis dies*, in qua nix plurima delabitur; Livius lib. 21. c. 54, & Seneca 4. Quæst. N. c. 4. *Nivale Osculum*, Martial. lib. 7. epigr. 95. i. e. frigido & madido.

¶ Nivarius, Adjectivum aliud in lemmatis lib. 14 Martialis Epigr. 103. 104. & 116. *Colum nivarium, Saccus nivarius, Lagena nivaria.*

¶ Nivatus, nive refrigeratus. Suetonius Nerone cap. 27 *Refotus sæpius calidis piscinis, ac tempore æstivo nivatus.* Seneca 4. Quæst. nat. extremo; *nivata potiones.*

¶ Niveus, a, um, quod ex nive est: μεταφορικῶς pro candido ponitur, schneeweiß. *Niveus color*, Horat. 2. Oda 4. *Nivei lapilli*, Idem lib. 1. Satyr. 2. v. 80. *Pecus niveum*, i. e. oves candidæ, Virg. eclog. 2. v. 20.

¶ Nivosus, um, nivibus abundans, voll Schnees. *Hiems nivosa*, Livius lib. 5. c. 13.

¶ *Nivifera vallis*, Salvianus Lib. 6. v. 196.

NINNVS, sive *ninnius*, parvus equus, qui & *Hinnius* dicebatur, ex Græco ἵννος, ut docet Scalig. ad lib. 5 Manilii. Hesychius Νίννοι τὸ καβάλλιον ἵππου. Glossar. Vetus: *Popus, ninnus.* Mecænas ad Horatium:

. . . tu tuum sodalem
Ninnio videas strigosiorem,

Quemadmodum ἰυσίχως hunc locum Tiliobroga emendavit.

NINVS, Νίνος, primus Rex Assyriorum. Justinus lib. 1. Diod. Sicul. lib. 2. Oros. lib. 1.

¶ A quo Ninive, es, Νινευή, ingens civitas, sacris scriptoribus ita dicta: profanis & ipsa Νίνος, *Ninus*, Diodor. Sic. lib. 2. cap. 3, & Herodot. lib. 2. c. 150. Tigride alluebatur. Herodot. ibidem.

¶ Hinc *Ninivitæ*, incolæ. Tertull. lib. 5. adv. Marc. c. 11. pr. *Deus misericordiam Ninivitis exorantibus præstitit.*

NIOBE, Tantali filia fuit, luctu ex liberorum orbitate in saxum, hoc est, luctum æternum conversa: Fabulam Ovid. habet lib. 6 Metamorph. Et Cicero in 3. Tuscul. c. 26 *Niobe fingitur lapidea, propter æternum, credo, in luctu silentium.* Homer. Iliad. lib. ultimo. Sunt, qui fabulam Niobes ex historiâ de uxore

Lothi deducunt. Sed magis hic probem expositionem Ciceronis modo prolatam. Nec male Gilbertus Cognatus lib. 1. Silv. narrat. p. 62 propterea fictum hoc ait à Poetis perhiberi, quod ipsa post occisos liberos immodico dolore dirigerit, suamque ipsius lapideam statuam super liberorum monumento posuerit. Etiam velut in proverbium res abiit apud Hieronym. ad Ocean. Epistola 83 *Secundò ac tertiò scisciturі cœpi. Nioben putares, quæ nimio fletu in lapidem versa est.* Nos ita solemus: Antwortet ein Stein/ so ꝛc. Vide & Hadr. Jun. adag. 68. *Niobes archetypum.* De numero liberorum *Niobes* non consentiunt auctores. Homerus Iliad. ult. XII prodidit: quem secutus Propertius lib. 2. Eleg. 16. Ovidius vero 6. Metam. & Seneca Medea v. 955 XIV ponunt: alii rursus vel pauciores. vid. Ælian. lib. 12. ποικίλης ἱστορίας c. 36. Et Gellium lib. 20. c. 7.

NĬPHĀTES, fluvius & mons Armeniæ. Virg. 3. Georg. v. 30

Addam urbes Asiæ domitas, pulsumque Niphatem,

id est Armenios, νιφὰς, ἄδος, nivem significat.

NĪREVS, Νιρεύς, Græcorum ad Trojam pulcherrimus. Hom. Iliad. β. v. 673

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.
Nireus, qui pulcherrimus vir sub Ilium venit.

Subjungit tamen Poëta *mollem fuisse.* Unde factum Galenus Suasor. ad artes cap. 5 putat, quòd ejus semel tantum meminerit Poëta, ut indicaret, formæ nullam esse utilitatem, nisi res ad usum vitæ necessariæ ei adjunctæ sint. Propertius lib. 3. elegia 18. v. 27

Nirea non facies, non illa exemit Achillem, &c.

¶ Niræus, derivativum à Nireus, ut a Theseus Thesæus, ab Orpheus, Orphæus: vel potius absque diphthongo, tribus tamen syllabis & productâ penultimâ, Nirēus, ut Thesēus. Atque hanc vocem Catullo reddit Bernardinus Rutilius c. 8. decur. Locus est Epigr. ad Aurel. 21 - - - *esurire*

Nireus puer & sitire discet.

Nireus puer, id est, pulcherrimus, & Nireo Homerico similis. Alii tamen aliter legunt. Nobis Rutilii conjectura non penitus aspernanda videtur: sed è diphthongo fecimus vocalem, quæ respondeat Græcorum ει.

NISAEVM, Νισαῖον, campus sive planicies Mediæ, magnis equis nobilis, qui *Nisæi* inde appellati, ut Eustathius Dionysii Scholiastes tradit. Celerrimos prodit Aristoteles 9 de Histor. animal. De iisdem Herodotus. Vide & Ammianum Marcellinum lib. 13. c. 21. extrem.

NĬSI, conjunctio, verbis præponitur Indicativis & Conjunctivis, idem quod *si non;* ut, *Nisi me animus fallit*, Terent. Heaut. 4. sc. 1. pr. *Nisi quis nos Deus respexerit*, Cicer. ad Attic. lib. 1. ep. 16. *Nisi forte, nisi verò. Nisi fortè volumus Epicureorum opinionem sequi*, Cic. de Fato c. 16. es wäre denn Sache/ oder/ es wäre denn/ daß ꝛc. quasi dicat, quod esset absurdum.

¶ 2. Inservit exceptionibus & idem est, quod præterquam. Terent. Andr. a. 2. sc. 1. v. 6 *Nihil aliud nisi Philumenam volo.* Niemand anders als nur allein. Cicer. de Amic. cap. 5 *Nisi in bonis, non potest esse amicitia.* Ovid. 4. Trist. El. ult.

Si tamen extinctis aliquid, nisi nomina, restat.

Aptiùs apud Senecam Suasor. 2 *Ideo Taygeti montis, nisi Laconibus, difficillima juga.* Solet autem hæc particula non nisi similia ejusdem generis excipere. Contra quod Plautus Prol. Menæchm. v. 59

Liberorum, nisi divitiæ, nihil erat.

¶ *Nisi si*, pro *nisi*. Terentius Andr. a. 1. sc. 5. v. 13 *Nisi si id est, quod suspicor.* Ita & Plautus locutus est Menæchm. a. 1. sc. 2. v. 22. L. Florus lib. 4. c. 7. extr. Quintil. lib. 1. c. 9 *Poetas metri necessitas excusat, nisi si quando nihil impediente in utroque modulatione pedum alterum malunt.* Columella lib. 4 extremo: *Nisi si dumosi glareosique montes glandem magis, quam castaneam, postulabunt.*

¶ Nisi pro *sed*, non semel Terentius posuit, ut; Adelph. a. 1. sc. 2. v. 73 *Ecce autem de integro: nisi quicquid id est, volo scire.* Et Eun. a. 3. sc. 4. extr. *Nisi quicquid hic est, procul hunc.* Similiter locutus & Plautus est. Cajus JCT. 1. Instit. Tit. 6. § ult. *Succedere is naturalis pater non potest, nisi fiduciarii, à quo manu missi sunt.*

¶ Ex *Nisi*, per Apocopen factum est Ni, pro si non. Terent. Andr. 3. sc. 4, 19 *Mirum ni domi est*, so er nicht zu Hause ist/ ists Wunder. *Quod ni ita se haberet*, &c. hoc est *nisi*, so es nicht also darum gelegen/ Cic. 5. Tusc. c. 39.

¶ Quidni, interrogativa locutio. *Quidni ista meminerim?* Cic. 3. de Orat. c. 67. warum solte ich deß nicht gedencken? *Quidni possim?* Cic Tusc. 5. cap. 5. ¶ Ponitur etiam absque societate alterius vocabuli. Quod loquendi genus Afris scriptoribus usitatum observat Desid. Heraldus p. 178. Comm. in Apol. Tertull. c. 46. & hinc Tertullianum non semel emendat. Apulejus: *Nec hercules laborum me, sumtuumque quicquam pœnituit. Quidni? Liberali Deum providentiâ jam stipendia forensibus bene fotum.* Sensus est: und zwar nicht ohne Ursach.

NISIBIS, urbs Mesopotamiæ antiquissima, a Lucullo capta, & ad Joviani tempora Romanorum ditioni subdita, eorumque contra barbaros satis tutum propugnaculum. Vid. Ammian. lib. 25. c. 31. Philostorg. lib. 8. c. 1.

¶ Nisibēnus, Nisiberi, gentile nomen, Ammian. lib. 25. c. 38.

NĪSVS, rex Megarensium, cui comam purpuream fatalem filia Scylla abscidit, & hosti Minoi à se adamato tradidit. Tibullus lib. 1. Eleg. 4. v. 57

Carmine purpurea est Nisi coma &c.

¶ Nisus alius, Euryali indivulsus amicus, inter vera amicorum paria numerandus, de quo copiose Virg. Æn. 9.

¶ Nisum avem alii *haliætum* dicunt esse, einen Fischarn. Is enim Ovidio *Nisus* est, alii *accipitrem minorem*, einen Sperber/ qui *Nisus* recentiorum dici possit. Dicitur a *nisu*, id est, conatu ad prædam. Gesner. David tamen Chytræus enarr. in cap. 11 Levit. f. 384 forte nominatum scribit a Latinis nisum ab Hebr. נֶשֶׁר *aquila.* Avenarius & Schindlerus, Beemanno p. 519. de orig. citati, deducunt a נָצַץ, quod 70 reddiderunt λίγξ, i. e. accipiter.

NĬTEO, nitēre, splendidum, politum esse, gleissen/ glintzen/ glänzen/ blanck seyn. Ovid. Medic. fac. v. 52

Candida quo possint ora nitere modo.

Et Cicero Catil. 2. c. 3 *qui nitent unguentis.* Et, *Nitens galea*, Virg. 9. Æn. v. 457. *Arma nitentia*, blancker Harnisch/ *Nitens oratio*, id est, exculta & elaborata, scheinlich/ Cicer. de clar. or. c. 67. Utimur etiam hoc verbo de armentis ac pecoribus, quæ boni habitus, plenaque ac pinguia sunt, ac strigosis opponuntur. Die glatt und wohl bey Leibe seyn. Phædrus lib. 3. fab. 8

Cani perpasto, macie confectus Lupus,
Forte occurrit: Salutantes dein invicem
Ut restiterunt: unde sic quæso nites,
Aut quo cibo fecisti tantum corporis?

Vide paullo post *Nitidus*, & *Nitesco.*

¶ Nitescere, nitidum fieri, glänzend/ blanck werden. Cic. 1. Tusc. cap. 28 *Non intermittit suo tempore cælum nitescere.* Et de pecoris curatura, ut *Niteo*, de quo diximus. Plinius lib. 2 epist. 17. n. 3 *Multi greges ovium, multa ibi equorum boumque armenta: quæ montibus hieme depulsa, herbis & tepore verno nitescunt.* ¶ Et per Metaphoram, *ingenio, doctrinâ, præceptione, natura nitescit*, Auctor ad Herennium lib. 3. c. 16.

¶ Nitor, ōris, nomen, Glantz. ut, *Corporis nitor*, hübsche Gestalt/ Reinligkeit/ Sauberkeit/ apud Terent. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 11. *Nitor orationis*, Cic. ad Attic. lib. 13. epist. 19. extr. Liebligkeit. Idem de clar. orat. c. 9 *ad hanc autem oratorum, in qua naturalis inesset, non fucatus nitor.* Item splendor vitæ & elegantia cultus. Statius Lacrimis Hetruscі, 3. Silv. 3, 149

Testa adhuc largi nitor inde assuetus Hetruscі.

Item in Protreptico Crispini, lib. 5. Silv. 2. v. 73

- - - *& frons tranquilla nitorque*
Luxuriæ confine tenens.

¶ Nitidus, nitens, blanck/ schön/ gleissend. *Nitida pellis*, Cicer. in Oratore cap. 11. *Colles nitidissimi viridissimique*, Idem in Verr. 5. cap. 18. Inprimis de verborum orationisque ornatu eleganter dicitur. Quintilianus lib. 8. cap. 3 *Alius alia sublimiora, nitidiora, jucundiora, vocaliora:* & mox: *A sermone tenui sublime nitidumque verbum discordat.* Et Cicero lib. 1 de Oratore cap. 18 *Genus quoddam verborum nitidum ac lætum*, feine und lustige Wort. ¶ *Nitida* etiam dicuntur animalia pinguia & bene habita. Nepos Eumene cap. 5. n. 6 *Quo factum est, ut jumenta æque nitida ex castello educeret, ac si in campestribus & planis locis ea habuisset.* Horatius Epist. 4. extr.

Me pinguem & nitidum bene curata cute vises,
Si videre boves Epicuri de grege porcum.

B. Ambrosius serm. 32 *Videas nimirum in nonnullorum domibus nitidos & crassos canes.* Palladius lib. 1. cap. 21 *Boves nitidiores.*

¶ *Nitidi* etiam dicebantur homines elegantiæ atque splendoris in omni cultu studiosi. Unde Horatius *nitidum & rusticum* opponit lib 1. Epist. 7. v. 83, *ex nitido fit rusticus.* Capitolinus Maximino Juniore: *Vestibus tam accuratus fuit, ut nulla mulier nitidior esset in mundo.*

¶ Nitide, adverbium. Plautus Trucul. a. 2. sc. 4. v. 3

Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!

Idem Cistellar. a. 1. sc. 1. v. 11

Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.

¶ Nitidiusculus. Plaut. Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 84 *Nitidiusculum caput*, unctum oleo.

¶ Nitidiuscule, adverb. Ibidem a. 3 sc. 1. v. 8 *Ut curet tandem nitidiuscule.*

¶ Nitido, nitidare, nitidum facere. Columella lib. 12. c. 3 *Ferramenta detersa nitidentur atque rubigine liberentur.* Pallad. lib. 2. c. 17. *Plagam ferramentis acutis nitidamus.*

¶ Subnitidare, vide mox in Compositis.

¶ Nitelæ, micæ sunt auri colori resplendentes ex arena, die glänzenden Sandkörnlein. Solinus c. 36 de Hispanis: *Depurgant in minium nitelas pulveris.* Atque hunc in sensum *auream* quoque *nitellam* Martialis exponere solent ejus interpretes. Locus est lib. 5. Epigr. 38. de Erotio puella:

Quæ crine vincit Batici gregis vellus,
Rhenique nodos, aureamque nitellam.

Quem ad locum Raderus f. 396, *Nitella*, inquit, *aurea, pulvis aureus*

aureus fuit, aureaque tamenta, quibus illuminarunt capillos. Sed repugnat syllabæ quantitas. Cum enim eo sensu *nitella* sit à verbo niteo, primam syllabam corripi postulat. Eam verò produxit Martialis. Ergo nobis hic sequendus Salmasius Exerc. Plin. fol. 316. seq. qui *nitelam* legit & sciurum interpretatur, ita dictum, non quod niteat, sed quòd nitatur in scandendis arboribus. Ut adeò rutilos puellæ crines comparet Poëta cum lana Bætica, capillis Germanorum & pilis nitelæ. Quod & Vossius probat Etymol. f 343. Vide de Nitela, in *Nitor*.

¶ Nitedula, mus subterraneus, vel agrestis, Feldmauß / Servio auctore. Cic. pro Sextio c. 33 *Fatum illud civitatis fuit, ut illa ex bepreculo extracta nitedula Rempub. conaretur arrodere.* ¶ 2. Est & Nitedula insectum illud, quod *cicindela* aliàs dicitur, (& Lampyris) noctu lucens, vide *Cicindela*. Sed negat Vossius fol. 343. etymol. *nitelam* vel *nitedulam* (utrumque enim scribitur,) hoc sensu reperiri unquam. De *Nitela* verò plura quære in *nitor*.

Composita:

¶ Enitere, eminere, einen Glantz von sich geben/ scheinen/ leuchten. *Decus enitet ore*, Virg. 4. Æn. v. 150. *Athenæ in Graciâ enitebant*, Cic. pro Flacco cap. 7. waren der Glantz. Idem pro Muræn c. 14. *Quo quidem in bello virtus enituit egregia Catonis.* Et Plinius Paneg. c. 4 *Enituit aliquus in bello, sed &c.*

¶ Enitescere, idem. Columella lib. 9. cap. 14 *Mel optimè notæ enitescit autumni æquinoctio.* Et Gellius lib. 17. cap. ult. *Jam fama virtusque felicitatis Romanæ apud exteras gentes enitescere incœpiebat.*

¶ Internitere, darzwischen schimmern. Plinius lib. 37. c. 5 *bellure internitent*, de Smaragdis. Curtius lib. 3. c. 3. *gemmæ internitentes*: & lib. 5. c. 4. n. 25 *etiamsi quæ sidera internitebant.*

¶ Prænitere. vor andern hervor leuchten. item, valde nitere. *Prænitens Catonis virtus*, Vell. Paterc. lib. 2. c. 35 *Debilitarum gentium titulis forum Augusti prænitet*, ibidem c. 39.

¶ Renitere, resplendere, apud Plinium lib. 37. c. 6. sed quidam *renidente* legunt: Harduinus *ridente*, quem vide sect. 23.

¶ Subnitidare. Venantius Fortunatus lib. 8. carm. 5. de Angelis, quæ Mariæ ministrent,

Credo alter cuperet plantis substernere plantas,
Ille excussâ alâ subnitidare viam.

¶ Nitefacio. Juvencus in Matth. cap. 6

- - - - gnato crinem nitefactus olivo.

NĪTOR, præterit. nisus & nixus sum, niti, est multum & magno cum opere conari, ut *cacantes*, item *parturientes* solent. Unde & parturientium conatus laboresque *Nixus* dicuntur, de quo infrà. Sueton. Vespasiano c. 20 *Statura fuit quadrata, comparataque vultu veluti nitentis. Unde quidam urbanorum non infacete: Siquidem petenti*, ut & in se aliquid diceret: DICAM, *inquit*, CVM VENTREM EXONERARE DESIERIS, & cap. 24. *Albo repente usque ad defectionem solutâ*, IMPERATOREM, *ait*, STANTEM OPORTERE MORI. *Dumque consurgit ac nititur, inter manus sublevantium exstinctus est.* NITI, Drücken. ¶ Hinc ad alia transfertur, in quæ cum labore multo studioque incumbimus. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 51 *Quapropter nitar, faciam, experiar*, ich will mich bemühen. Cicero de Senect. c. 23 *Optimi cujusque animus maximè ad immortalem gloriam nititur*, id est, contendit, streben nach ewigen Ruhm und Lob. Quintil. procem. lib. 1 *Niti ad summa.* Et *Niti pro aliquo*, est multum laborare, atque contendere, apud Tacitum 1. Histor. c. 55. Atque ita etiam Livius lib. 35. cap. 10 *Cum Africanus pro C. Lælio niteretur.* Et Ovid. 3. Pont. 1. v. 40 *Te nitì pro me nocte dieque decet. Et contra* aliquid. Cicero Cæsari sub lib. 9. epist. 11 *contra cujus honorem niti.* Gerund. *in nitendo*, i. e. cum niteretur. Nepos Attico c. 15 *In nitendo, quod semel annuisset, tantâ erat curâ, ut non mandatum, sed suam rem videretur agere.* ¶ Huic affinis illa notio, qua vehementer suadere significat. Nepos Miltiade c. 4 *Miltiades maximè nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent:* er drung hart darauff. Sic e contrario *Reniti* est vehementer dissuadere, de quo infra. ¶ *Niti* etiam *in* dicimur, quibus freti sumus maximè, & velut fulcimur. Cic. 1. Offic. c. 34 *Est adolescentis majores natu vereri, ex hisque diligere optimos & probatissimos, quorum consilio atque auctoritate nitatur*, hoc est, fulciatur, gubernetur. Atque ita tam absolute Ablativo conjungitur, quam interveniente IN præpositione. *Niti alicujus consilio, & auctoritate, & exercitu*, Cicer. 12. fam. epist. 10, beruhen und sich verlassen. *Partim innocentiâ freti, partim nobilitate nixi*, Declam. Antequam iret. *Viribus suis Respub. nititur*, singulari ad Brutum libro Brutus Ciceroni ep. 4 extrema. Ipse Cicero 5. Tusc. cap. 1 *Virtutis fiducia nitendum nobis est ad spem beatè vivendi.* Et Claudianus 4. cons. Hon. v. 219 *Virtute decet non sanguine niti.* Cic. in Som. Scip. c. 2 *Tu eris unus, in quo nitatur civitatis salus.* Idem de Divinat. lib. 2. c. 26. pr. *Divinatio in conjecturis nititur*, bestehet auff blossem Muthmassen.

¶ Nisus, nomen, conatum significat, eine Bemühung. Cicer. in Tusc lib. 2. c. 21 *pedetentim ire & sedato nisu*, mit leiser Bewegung. Pluraliter Augustinus de Civ. Dei lib. 22. c. 13 *misericordia Dei meis nisibus opem ferente.*

¶ Nixus, nomen idem, quod nisus. Quintil. lib. 2. c. 12 *Totius corporis nixu in aliquid incumbere*, an etwas setzen mit gantzer Leibes-Macht. ¶ 2. Poëtæ pro *partu*, etiam hoc nomine utuntur. Virgil. de apibus, *Haud fœtus nixibus edunt*, 4. Georg. v. 199.

¶ Nixus genibus, Nixus pede, est sidus Herculis, Engonasi, apud Avienum Arateis v. 2107 & 1222.

¶ Nitibundus. *Animorum conspiratu tacito nitibundi*, Gell. lib. 1. cap. 11.

¶ Adniti, vel Anniti, est ad aliquid, cui innitaris, tendere, sich nach etwas bemühen / dare operam. Cicer. de amicit. c. 23. extr. *Natura solitarium nihil amat, semper ad aliquid adnititur, tanquam adminiculum.* Et Liv. lib. 21. cap. 8 *Pœno, cepisse jam se urbem, si paululum adnitatur, credente.* Sallustius Jugurth. c. 43 *Ad ea paranda omnis civitas summo studio adnitebatur.* Et sine præpositione Plinius lib. 6. epist. 18 *Quod ego, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar.*

¶ Conniti, simul & vehementer niti, Hülff und Fleiß zusammen setzen. Livius lib. 1. c. 33 *Connixus omnibus copiis Ancus aciem primam vicit.* Et, *Animo conniti & labore contendere*, Cicer. 3. Offic. cap. 2. ¶ *Gemellos silicè in nuda connixa reliquit*, hoc est, *enixa*, Virg. eclog. 1. Imitatus est Baptista Mantuanus lib. 1. Dionys. v. 10. de Virgine Matre: *Quæ connixa Deum.*

¶ Eniti significantius aliquanto verbum, quam niti. Ter. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 17 *Corrigere mihi gnatum porrò enitere*, kehre weiter Fleiß an. *Eniti & contendere*, Cicer. 3. off. cap. 10. Et, *Illud pugna & enitere*, Cicer. 3. fam. epist. 10. Et Curtius lib. 8. cap. 11 *Nihil tam altum natura constituit, quo virtus non possit eniti.* ¶ 2. *Eniti, & eniti partum*, parere est, vel partu levari. Quintilianus lib. 5. cap. 13. p. 410 *Adulterii rea est, quæ cum anno vidua fuisset, enixa est.* Suetonius Caligula cap. 25 *Quam enixam, vario nomine dignatus est.* Et Valer. Max. lib. 8. c. 1. *Materfamilias Smyrnæa virum & filium interemit, cùm ab iis optima indolis juvenem, quem ex priore viro enixa fuerat, occisum comperisset.* Livius lib. 40. c. 4 *Theoxena principi gentis Æneatum nupsit, & apud eum plures enixa partus, parvis admodum relictis omnibus, decessit.* Sedulius hymno de Christo:

Enixa jam puerpera est,
Quem Gabriel prædixerat.

¶ Enixus, particip. & adject. Tacitus lib. 14. c. 27 *fratris opibus enixus.* Plinius lib. 9. c. 8. sub fin. *conscii sibi enixioris opera.* ¶ *Sus fœtus enixa*, Virg. 3. Æn. v. 391.

¶ Enixus, us, subst. pariendi actus, die Geburt. Plin. lib. 10. c. 63 de equabus: *post unum ab enixu annum.*

¶ Enixè, adverb. cum conatu. hefftig. *Enixe suscipere*, Cic. pro Sextio cap. 16. *Enixe quid præstare*, Livius lib. 31. cap. 11. Et, *Enixiùs adjuvare*, Idem lib. 29. cap. 1. *Enixiùs opem ferre*, Sueton. Tiber. cap. 50. *Enixissimè juvare*, Idem vita Jul. Cæs. cap. 3.

¶ Inniti, incumbere est, auff etwas liegen / beruhen. Varie construitur. Stat. 12. Theb. v. 144 *fractæque innititur hastæ.* At Livius lib. 4. c. 19. *hastâ innixus.* Cicero de Arusp. Resp. c. 17. extr. *innixa in omnium nostrum humeris.* Plinius lib. 7. c. 53 *in fratrem innixus.*

¶ Obniti, contra niti, obluctari, sich gegen etwas steuren / auflehnen / aufhalten. Livius lib. 6. c. 12 *Obnixus impetum hostium excepit.* Vell. Paterc. lib. 1. cap. 9 *Triumphum Paulli impedire obnitebantur*, id est conabantur, ἀντέλεγον. *Obnitens repugnabit*, Idem 2. cap. 89.

¶ Obnixe, adv. mit gantzer Krafft und Gewalt. *Manibus pedibusque obnixe omnia facere*, Ter. Andr. a. 1. sc. 1. v. 134. *Obnixiùs argumentari*, Claud. Mamert. lib. 1. de Statu animæ, c. 3.

¶ Obnixum eodem sensu, Græcorum more neutrum adjectivum pro adverbio usurpans, dixit Ausonius Epist 25. v. 18

Obnixum, Paulline, tacet. i. e. constanter tacet.

¶ Reniti, reluctari, adversum niti, wider etwas streben/ sich darwider legen. Plinius lib. 2. c. 82 *Postes alterno pulsui renitentes.* Livius lib. 5. c. 49 *cum illi renitentes, pactos dicerent sese.* Celsus lib. 5. c. 28 *si magis id renititur.* Hoc etiam dissuadendo fieri potest. Ammian. lib. 18. c. 3 *Omnes venêre Mogontiacum, ubi Florentio & Lupicino destinate certantibus; per pontem illic constitutum transiri debere, adnitebatur firmissime Cæsar, asserens, pacatorum terras non debere calcari:* Er strit hefftig darwider. Respice ad simplex, *Nitor.*

¶ Subniti, idem quod niti, nisi quod verbum sonantius præpositio efficit: Maxime participium in usu est, ut, *Axe subnixus mundus*, Manil. lib. 1. v. 376. *Fulgore gloriæ subnixus*, Val. Max. lib. 8. cap. 1. n. 11. Et, *Per omnia subnixum Deo vadere*, Nazarius Panegyr. Constantini cap. 18. *Subnixus, & fidens innocentiæ animus*, Liv. lib. 4. c. 42. A verbo Nitor etiam est

¶ Nitela, cùm murem agrestem (eine Feldmauß) vel sciurum, (ein Eichhorn) denotat. Qua de re dictum jam supra sub verbo Niteo in *Nitela* & *Nitedula*. Nos hic ipsa Salmasii verba adscribemus è f. 316. ad Solin. *Vocarunt Nitelam veteres Latini, quem Græci σίμυος & ἰλεὸν μῦν. Notat Servius, nitelam esse murem agrestem, quem Græci μῦν ἄγριον appellant. Mulorum Galli*

appellant

appellant vulgò, & colore rubeus est, qui color etiam est Sciuri. Hinc & nitelam pro Sciuro vetus auctor glossarum interpretatur. De ea nitela accipiendus Martialis (locum quære suprà in *Niteo, Nitela,*) *quod nemo adhuc animadvertit.*

NITRVM, νίτρον, durum est, lapidi simile, ac cæditur in terra, aliorum fossilium modo, Plin. 31. cap. 10. Tincar oder Niter / non Salpeter / Bergsaltz. Salpeter tamen vocat Encel. ¶ 2. *Acetum in nitro*, qui cantat carmine pessimo, proverb. de Oratione ingratâ & permolestâ. ¶ *Asini caput ne laves nitro*, vide Chiliad. ¶ *Nativum* aliud est, *factitium* aliud, ex quo conficitur *Chrysocolla*, Borras.

¶ Est & *Aphronitrum*, ἀφρόνιτρον, quasi ἄφρον νίτρου, id est, nitri spuma, nitri factuũ species. Martial. lib. 14. Epigr. 58 *Spuma vocor nitri, dicor & Aphronitrum.* Statius in Silvis lib. 4. carm. 9. v. 37 *Et panes viridantis Aphronitri.* Agricol. *Nitrum in area multo ante tritu, in rupibus, cellariis, muris, nitrum spumosum*, Salpeter / der an der Mauren und Felsen wächst / Mergel / Encel.

¶ Nitrosus, ut *aqua nitrosa*, Plin. lib. 31. cap. 6. & alibi. *Nitrosus locus*, Idem lib. 20. cap. 19. Salpetrich.

¶ Nitratus, idem. *Aqua nitrata*, apud Martialem lib. 13 epigram. 18.

¶ Nitraria. Locus, ubi nitrum invenitur. Salpeter-Grube. Plin. lib. 31. cap. 10.

Niveo, antiquum, undè *Nicto*, frequentativum, & *Connibeo* compositum, vide in *Connibeo & Nicto.*

Niveus, Nivosus, &

Nix vide in *Ningo.*

NO, nas, nare, piscium proprium est, im Wasser gehen / schwimmen. Unde participio *nantium greges*, pisces dicuntur apud Apulejum de Mundo pag. 70. De ipsis fluminibus tamen usurpavit Statius lib. 9. Theb. v. 437 frequentativum:

- - - Non Strymonis impia tanto
Stagna cruore natant.

¶ 2. *Nare sine cortice*, apud Horat. 1. Sat. 4 proverbiale est, pro se ipsum per ætatem jam posse regere, sine opera custodis aut præceptoris. Vide Chiliad.

Compos. ab eo sunt:

¶ Adnare, ut, *Paulatim adnabam terræ*, Virg. Æn. 6. v. 358. an schwimmen / ans Land schwimmen. *Plures adnabunt thynni*, Horat. lib. 2. Satyr. 5. v. 44.

¶ Enare, enatare, heraus schwimmen / ans Land schwimmen. Livius lib. 33 cap. 41 *Multæ naves ejectæ: multæ ita haustæ mari, ut nemo in terram enaverit.* Et Cicero lib. 3 de Finib. cap. 19 *is qui enat e concha, pinnoteres vocatur.* Et Valer. Flaccus lib. 5 v. 316 de Argonautis:

tantumque fretis enavimus Orbem.

De Dædali volatu metaphorice Virgil. Æn. 6. v. 16

Insuetum per iter gelidas enabit ad Arctos.

¶ Innare, in- oder auf was schwimmen. Livius lib. 21. cap. 26 *Innare aquæ*, auff dem Wasser schwimmen / Et, *Flubios innare rapaces*, apud Virg. 3. Georg. v. 142.

¶ *Innabilis unda*, apud Ovid. 1. Metam. v. 16. Et Virg. 6. Æn. v. 438. *palus innabilis undâ tristi*, da sichs nicht schwimmen lässet.

¶ Renare, zurück schimmen. Ovidius vel Albinovanus ad Liviam v. 432 *Nullaque per Stygias umbra renabit aquas.*

Horatius Epod. 16. v. 25

- - - Simul imis saxa renârint
Vada levata.

¶ Supernare. Gellius lib. 9. cap. 9 *Gaudia in summo pectore supernantia.* Oben auffschwimmen. Macrobius lib. 7. cap. 12 ed. Gronov. p. 617 *Mellis pars, quæ in imo est, utique præstat ponderе, & ideo supernante pretiosior est.* al. leg. *supernatante.*

¶ Tranare, überschwimmen. Livius 21. c. 27 *flumen tranabere.* Ita Gronovius: at Gruterus *transnabere.*

¶ Nato, nătare, frequentativum. *Natarunt æquore dama:* & *natantia mœnstra*, Horat. 1. od. 2. & 3. ¶ Eleganter & de incertis labentibusque & parum sibi constantibus usurpatur. Ovid. 6. Fast. v. 673 *Nox erat & vinis oculique animique natabant.*

Horatius 2. Serm. Sat. 7. princ.

Pars hominum vitiis gaudet constanter & urget
Propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum prævis obnoxia.

Tibullus panegyrico ad Messalam v. 44. de libra:

Qualis, inæquatum si quando onus urget utrinque,
Instabilis natat alterno depressior orbe.

Similiter *natare pes* dicitur, si quando calcei nimis laxi sunt, nec probe conveniunt: sive cum

- - - male laxus
In pede calceus hæret,

ut Horatius loquitur. Ovidius de arte amandi lib. 1. v. 516

Nec vagus in laxâ pes tibi pelle natet.

Sidonius lib. 8. epist. 11 in subjecto carmine:

Laxo pes natet altus in cothurno.

Aristophanes similiter νῦν ἐν τοῖς ἰμᾶσιν, *natare in soccis* dixit, ut Casaubonus ad Theophrastum περὶ ἀγροικίας observat. Ad rusticitatem enim hoc pertinet. Sed & *natare oculi* dicuntur soluti & fluidi Lucretio & Virgilio: *putres* ejusmodi oculos Horatius dixit lib. 1. od. 36. extr. ubi vide Torrentium.

¶ Natatus, us, nomen, das Schwimmen. Pallad. lib. 1. cap. 17 de cisternis: *Anguillas piscesque fluviales mitti in hic pascique conveniet, ut horum natatu aqua stans agilitatem currentis imitetur.* Et Claudianus lib. 3. de Raptu v. 333

- - - Lacus quem candida præfert
Sæpe mari, pulchroque secat Galatea natatu.

Idem 4. Cons. Hon. v. 347

- - - liquidos tu scinde natatu, scil. fluvios.

Pluraliter Statius lib. 1. Silv. 5. v. 25

Quas præceps Anien, atque exceptum natatus
Virgo juvat.

Virgo, aqua hujus nominis, in urbem ducta.

¶ Natator, ein Schwimmer. Ovid. Remed. amor. v. 122

Pugnat in adversas ire natator aquas.

¶ Natătilis, e, quod natare potest. Prudentius in Romano v. 332

Feræ, volucres, reptiles, natatiles.

¶ Natatile, subst. locus quo natatur. Varro lib. 3. de Re rust. c. 5. Sed *navalia* pro *natatilia* Scaliger legit.

¶ Natatoria, i. e. piscina, ein Teich. Utitur hâc voce interpres Joh. c. 9. v. 7. & 11. nempe quia Græcum est κολυμβήθρα, quod à κολυμβάω, *nato*, descendit. Idem tamen c. 5. v. 4 & 7, ubi eadem Græca vox reperitur, *piscinam* reddit. Ambrosius autem hic modò *natatoriam* exhibet, modò piscinam: *Angelus Domini descendebat secundum tempus in natatoriam, & movebatur aqua, & qui primus descendisset in natatoriam post commotionem aquæ, sanus fiebat à languore, quocunque tenebatur. Hæc piscina in Hierosolymis erat* cap. 4 de iis, qui myst. init. Sidonius lib. 2. epist. 2 *per exteriora natatoriæ latera.*

¶ Natatura, in Gloss. Cyr. κολυμβήθρα vertitur.

¶ Natabulum, vel potius plural. Natabula, locus ubi natatur. Onomasticum vetus: *Natabula*, τὰ νηχτά. Apulejus principio 3. Florid. *Perfrica aquæ gustissima prorsus & sanè natabula, & ægris medicabula.*

¶ Adnătare, natando aliquo pervenire, ut, *Adnatare insulæ*, Plin. lib. 8. c. 25. *Adnatat natanti*, Plin. Junior lib. 9. epist. 33. *Adnatare ad littus*, ans Land heran schwimmen. Silius lib. 10. v. 609

- - - ex æquore fossis
Adnatet.

¶ Denătare, apud Horat. lib. 3. od. 7. v. 28 *Tusco denatat alveo.* herabschwimmen.

¶ Enătare, ausschwimmen / zu Lande kommen. *Si fractis enatat exspes Navibus &c.* Horat. Art. Poet. v. 20. Et, *Ad oppidum enataverunt*, Hirt. B. Alex. cap. 18.

¶ Superenatare. Lucanus lib. 4. v. 133

- - - tumidum superenatat amnem.

Et Alcimus lib. 4. v. 240

- - - fluctus superenatet omnes.

Nisi forte dividendum est; *super tumidum amnem* &c.

¶ Innătare, in oder auff etwas schwimmen. Plin. lib. 31 cap. 7 *Sal fontibus quibusdam innatat.* Idem lib. 12. cap. 25 *olei modo innatat.* Et Cic. de Nat. Deor. lib. 2. c. 48 *cum pisciculi parvi in concham hiantem innataverint.*

¶ Obnatare, umher schwimmen. Virgilio tribuunt, in Catalectis forte, *Obnatet umbra foris.*

¶ Prænătare, vorschwimmen / voran schwimmen. *Prænatante pisciculo*, Plin. lib. 9. c. 45. Virg. lib. 6. v. 705 *domos qui prænatat amnis*, hoc est præterfluit, Servio interprete.

¶ Renatare, zurück schwimmen. Augustin. Vide mox *Transnatare.*

¶ Subnătare. Silius lib. 14. v. 453

- - - Pars subnatat unda
Membrorum, pars exstat aquis.

¶ Subternatare, idem quod subnatare, unten schwimmen / drunter hin schwimmen. Solinus c. 31 de Ægypto: *Delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersique æstu fraudulento tenera ventrium subternatantes secant, & interimunt.*

¶ Supernătare, oben schwimmen. Plinius 28. cap. 9 *Quod supernatat, butyrum est.* Solinus cap. 5. de Sicilia: *In lacu Agrigentino oleum supernatat.* Rursus Plinius lib. 7. cap. 15 *supernatans bitumen*, scil. in lacu asphaltite.

¶ Transnatare, durchschwimmen / überschwimmen. Plinius lib. 6. c. 27 *nec e Tigri pisces in lacum transnatant.* Augustinus 18. de Civ. Dei c. 17 *Varro commemorat de Arcadibus, qui sorte ducti transnatabant quoddam stagnum, atque ibi convertebantur in lupos, & cum similibus feris per illius regionis deserta vivebant. Si verò carne vescerentur humana, rursus post novem annos eodem renatato stagno reformabantur in homines.*

NOBILIS, a nosco fit, & ita dicitur, quia notus est (unde & *Ignotum* pro *Ignobili* Horatius dixit, 1. Sat. 6. v. 6) Clarus, insignis, excellens, summo loco natus, illustri loco natus, beruffen / berühmt / edel. *Magnus & nobilis rhetor Isocrates fuit*, Cicer. 2. de Invent. cap. 2. Et, *Adolescens adeo nobilis*, Terent. Eun. a. 1. sc. 2.

sc. 2. v. 124. *Nobili genere natus*, Salluſt. Catil. cap. 5. *Nobilior animo, quam gente*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 112. *Quod optimum, eſt nobiliſſimum*, ibidem cap. 118. *Nobiliſſimæ inimicitiæ*, notiſſimæ ſunt & inſignes. Livius lib. 39. cap. 4. *Cum ſint nobiliſſimæ ſibi cum conſule inimicitiæ.* Vide Gronov. ¶ Nobilis Subſtantive de eo, qui nobili genere natus eſt. Livius lib. 22. cap. 58 *Aziſſus cum his Carthalo; nobilis Carthaginenſis.* Plinius lib. 5. Epiſt. 17 *Mireque cupio, ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis præter imagines habeant.* ¶ Ceterum non in bonam tantum, ſed & in malam partem ſumitur. Sic Cicer. 4. Verr. cap. 33 *nobile facinus.* Et Livius lib. 39. cap. 9 *nobile ſcortum*, dixit. Vide Jan. Meller. Palmer. Spicileg. p. 30. qui obſervat etiam Apulejum, *rem ſibi non nobilem*, pro, *ignotam*, dixiſſe. ¶ NOBILISSIMI CAESARES, dicti Imperatorum filii, qui & IVVENTVTIS PRINCIPES appellati. Notat ad Ammianum Lindenbrogius pag. 5. Add. Zoſim. lib. 2. cap. 39.

¶ Ignobilis. Obſcurus, ungeacht / unberuffen. *Inglorius & ignobilis*, Cicer. 3. Tuſc. cap. 24. *Vulgus ignobile*, der gemeine Pöbel / Virg. Æn. 1. v. 149. ¶ Item *ignotus*, quod jam initio monuimus. ¶ Ignobilior, ignobiliſſimus. Gellius lib. 17. cap. 2. extr. *ignobilius verbum*, hoc eſt inuſitatius, quod *celebratiori* ibidem opponitur. *Ignobiliſſimi homines & deſpicatiſſimi*, Idem lib. 15. cap. 4.

¶ Prænobilis, valde nobilis. Apulejus lib. 3. Floridor. *Prænobilior proprio ingenio, quam patrio conſulatu.*

¶ Pernobilis, idem. *Epigramma Græcum pernobile*, Cicero in Verr. 6. cap. 57.

¶ Nobilitas, generis claritas. Adel. *Præſtantes nobilitate familiæ*, Cic. 1. Divin. c. 41. *Genere ac nobilitate ſua civitatis fatile primus*, pro Roſc. Am. cap. 6. Juvenal. Satyr. 8. v. 20

Nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

Tugend iſt der einige und beſte Adel. ¶ 2. Tacitus 1. Annal. cap. 29 *Druſus orto die, & vocatâ concione, quanquam rudis dicendi, nobilitate ingenita, incuſat priora, probat præſentia*, &c. Quo in loco *nobilitatem ingenitam*, pro nobiliore naturâ, quæ altiore loco natos comitatur plerumque, videtur dixiſſe. Solet enim talibus fere major quædam vis, majoresque impetus ineſſe, quibus concitati, per ſe efficiunt, quæ aliis ſtudio, & diſciplinâ comparanda. Significat itaque Tacitus Druſo eloquentiæ loco nobilioris naturæ, quam ipſo ex genere traxerit, fuiſſe beneficium: ut licet dicendi rudis eſſet, rei tamen indignitate commoto facile verba ſuppetierint, quibus libere, & efficaciter & incuſaret priora, & approbaret præſentia. ¶ *Nobilitates* idem ſcriptor in plurali Ann. 12. cap. 20 pro ipſis *Nobilibus* dixit. *Atque Claudius*, inquit, *quanquam nobilitatibus externis mitis, dubitavit tamen, accipere captivum*, &c. NOBILITATIBVS EXTERNIS, i. e. externi qui magno & nobili genere orti ſint.

¶ Ignobilitas, ut *Ignobilitas generis*, geringe Ankunfft. Cicero pro Muræna cap. 8. pr. *Multis viris fortibus ne ignobilitas objiceretur generis, meo labore eſt perfectum.* Et Ovid. Metam. 6. v. 319 *Res obſcura eſt ignobilitate virorum.*

¶ Nobiliter, egregie, laudabiliter &c. Vitruvius præfatione lib. 7 *Ædem Jovis Olympii, civis Romanus Coſſutius nobiliter architectatus.* i. e. ita architectatus eſt, ut magnam ex eo laudem, famam, ac celebritatem ſive nobilitatem ſit conſecutus. Valer. Max. lib. 3. cap. 7. extr. *Nobiliter Spartanus increpitus a quodam, quod in aciem claudus deſcenderet; pugnare, non fugere propoſitum ſibi eſſe reſpondit.* Epitoma Livii 54 *Viriatus ab exercitu ſuo comploratus ac nobiliſſime tumulatus.*

¶ Ignobiliter. Solinus cap. ult. *Ædes ignobiliter faſtigata.*

¶ Nobilito, nobilitare, nobilem facere, Edel machen / zum Ritter ſchlagen / beruffen machen. Cic. in Tuſc. lib. 1. cap. 15 *Poeta poſt mortem nobilitari volunt*, wollen nach ihrem Tode gerühmet ſeyn. Idem Partit. Orat. c. 10 *rerum geſtarum veſtigiis nobilitati.* Et in malam partem: *Flagitiis aliquem nobilitare*; Terent. Eunuch. act. 5. ſc. 6. v. 20. Et Plaut. in Rudent. act. 3. ſc. 2. v. 5 *Qui ſe ſcelere fieri volunt nobiles.* Sic: *Phalaridis nobilitata crudelitas*, apud Cicer. in Offic. lib. 2. cap. 7.

¶ Innobilitatus, ignobilis. Lampridius Heliogabalo c. 4. *Qui nobilitatos maritos non habuerunt, ne innobilitata remanerent.*

NŎCEO, nocēre, obeſſe, officere, ſchädlich ſeyn / ſchaden. *Non licet ſui commodi cauſſa nocere alteri*, Cic. Off. lib. 3. cap. 5. *Qui nocent, docent:* mit Schaden wird man klug. Et paſſive ſeu impersonaliter. Cæſar lib. 5 Gall. B. cap. 19 *ut, in agris vaſtandis incendiisque faciendis, hoſtibus noceretur.* Et ibidem cap. 38 *ipſi nihil nocitum iri.*

¶ Nocens, & Nociturus, participia. Prius, Comparatione induit naturam nominis. Ut, *ferro nocentius aurum*, Ovid. 1. Metam. v. 141. Et, *Mores nocentiſſimi*, Quintil. lib. 2. cap. 15. ſub fin. *Declinare, quæ nocitura videantur*, Cicer. Offic. lib. 1. c. 4. ¶ 2. Nocens, Reus. ein Ubelthäter. Cicer. 2. Verrin. cap. 17 *nocenti reo*, conjungit: & cap. 16. *homo nocentiſſimus damnari poſſit.* Plin. Paneg. cap. 35 *Iidem, quibus antea cautibus, innocentiſſimus quisque, tunc nocentiſſimus affigebatur.* Et Lactantius lib. 5. cap. 9 *Nulli nocentiores habentur, quam qui ſunt ex omnibus innocentes*, hoc eſt, Chriſtiani.

¶ Nocenter, ſchädlich / adv. *Nocenter armatus*, Columell. lib. 8. cap. 2. de gallis.

¶ Innocens, unſchuldig. *Vir bonus & innocens*, Cic. de Cl. orat. cap. 48. *Damnare innocentem*, Cicer. Tuſcul. lib. 1. cap. 42. *Pater innocentiſſimus*, Cicero 4. Verr. cap. 33. *Innocentiſſimus ſervus*, Seneca Controverſ. 21. ¶ Salutaris, non noxius, de cibis. unſchädlich / geſund. Plinius lib. 22. c. 23 *Noxii erunt fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores, qui nitro addito coquentur: tutiores fient cum carne cocti.* Et lib. 19. cap. 4. *innocentiore victu.* Et lib. 23. cap. 7 [ſect. 67] *Non eſt alius ex pomis* [prunis Perſicis] *innocentior cibus.*

¶ Innocenter, adv. *Spes in futurum innocenter victuri*, Quintil. lib. 7. cap. 4. *Vita innocentiſſime acta*, Declamat. in Salluſtium. Et hæc quidem de morali notione. Alterius eſt Plinii illud lib. 18. c. 32 *Omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentiùs decreſcente luna, quam creſcente fiunt.*

¶ Innŏcentia, integritas, affectio animi ejusmodi, quæ nemini noceat, Frömmigkeit / Unſchuld. *Summâ integritate, & innocentia vir*, Cicer. in Philipp. 3. cap. 10. Et Salluſt. in bell. Jugurth. c. 31. pr. *Innocentiæ plus periculi, quam honoris eſt.* Cic. in Orat. cap. 65 *Ubi libido dominatur, innocentia leve præſidium eſt.* ¶ Aliquando idem eſt quod *Abſtinentia*, & *Avaritiæ* inprimis opponitur. Cicero pro L. Manilia cap. 13 *Quantâ innocentiâ debent eſſe imperatores, quantâ deinde in rebus omnibus temperantia*, &c. Innocentiam autem in his ponit; *centurionatus non vendere: pecuniam ex ærario in belli ſumtus depromtam, non in privatos uſus convertere: per itinera atque hiberna abſtinere rapinis*, &c. ut ex ſequentibus patet. Et ita ſupra dixerat: *Utinam Quirites virorum fortium ac innocentium copiam tantam haberetis*, &c. *Innocentes* enim abſtinentes ſunt, & alieni ab omni avaritia ac rapacitate. Cæterum *Innocentiam* nomen nullum habere apud Græcos, poſſe tamen nominari ἀδηλότητα, Cicero monet 3. Tuſc. cap. 8.

¶ Nocīvus, Nocivum quod nocet. Phædrus Fab. 29 *Et ſibi nocivum concitant periculum.* Plin. lib. 20. cap. 2 *pecori nocivum.*

¶ Nocuus, noxius. Eugenius Toletanus Carm. 20

– – frugi nocuas frondique locuſtas.

¶ Innocuus, innocens; unſchädlich. *Ludere verbis innocuis*, Martial. lib. 7. epigr. 11. niemand zu Schaden. Et Lucanus lib. 3. v. 482

– – – ut grandine tecta
Innocuâ percuſſa ſonant.

¶ Aliquando ſenſu paſſivo uſurpant Poëtæ, pro illæſo, unbeſchädigt. Virg. 10. Æn. v. 301. 302

– – – fidere carinæ
Omnes innocuæ. Quem ad locum Servius obſervat, *innocuum* & *innoxium* a Poëtis plerumque confundi. Claudianus in 4. Conſul. Honor. v. 195

– – Subitâ cum luce comarum
Innocuus flagraret apex.

Paullinus contrà Poëtas Paganos de Jonâ Propheta:

– – – – – Spacioſa belua ritu
Cepit, & innocuum vaſtâ ructavit ab alvo.

Quem locum Comment. in Claud. p. 602 adjecit Barthius. Imitatus eſt etiam in proſo ſcribendi genere Muretus Vol. 2. orat. 2. de Johanne Evangeliſta: *Longius ſim, ſi cætera ſigillatim perſequi velim, – – ut mortiferum poculum innocuum obduxerit.*

¶ Innocue, adverb. ohne Schaden / unſchädlich. Sueton. Domit. cap. 19 *Sagittas tanta arte direxit, ut omnes per interualla digitorum (pueri manum diſpaſſam pro ſcopulo præbentis) innocue evaderent.*

¶ De *Noxius* & *Innoxius* vide infra in *Noxa.*

NOCTVA, γλαυξ, ſic dicta, quia lucifuga eſt, & quia *ſeros exercet noctua cantus*, ut Virg. ait 1. Georg. v. 402. ein Kautz / Käutzlein. Nam *ulula*, ſeyn die groſſen Nachteulen / Vide *Ululæ*. *Noctua aurita*, ein Ohrkautz. *Noctua ſaxatilis*, Steinkautz / Geſner. ¶ *Noctuas* (non ululas) *Athenas*, ſubaudi mittere, γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, Waſſer in einen Brunnen tragen. Uſus eſt Cicero ad Qu. Frat. lib. 2. Epiſt. 15. extr. item lib. 6. Fam. Epiſt. 3. & lib. 9. Epiſt. 3. ¶ *Noctua inter cornices*, Proverb. aliud, ubi ſtupidior aliquis in petulantes ac dicaces incidit. die Eule unter Krähen.

NŌDVS, ligatura firma, & difficilis reſolutu, ein Knote. *Nodum connectere*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 43 extr. *Solvere nodum*, Horat. 3. Carm. 21. v. 22. *Nodus Herculeus*, pro indiſſolubili, Vide Chiliad. *In nodum difficilem incidere*, Cælius ad Cicer. 8. Famil. epiſt. 11 eſt in difficultatem incidere, in Noth und Beſchwerung gerathen. Et Cicer. ad Brutum Epiſt. 18 *Maximus in Republ. nodus eſt inopia rei pecuniariæ.* Nam quicquid moram & difficultatem affert, *Nodus* dicitur. Florus lib. 4. cap. 9. *Nodus & mora publicæ ſecuritati Antonius* &c. Prudentius Hamartig. v. 211 *Enſe ferit Dominum pugna nodumque moramque.* Quod de Virgilii 10. Æneid. v. 428 eſt. *Nodus* nempe quod firmat continetque pugnam, nec ſinit dirimi. Servius ibidem: NODVS *proprie eſt denſa peditum multitudo: Sicut* TVRMA, *equitum, ut lectum eſt in diſciplina militari. Modo a.* NODVM *pro difficultate poſuit, quæ vix poſſit reſolvi.* ¶ 2. *Nodi* etiam articulo-

ticulorum sunt, die Knöbel an den Händen. ¶ 3. *Nodus in arbore*, ein Knorren. Columella de Arborib. cap. 3 *Ejus imam partem, quam in terram demissurus es, acutissima falce juxta nodum sic, ne gemmam ladas, rotunda plaga amputato.* ¶ 4. *Nodi arundinis*, die Absätze oder Knötlein am Rohr. Claudianus in Torpedine seu 3 Eidyllio v. 21

Transit arundineos arcano frigore nodos.

¶ Nōdulus, dimin. Plin. lib. 21. cap. 5. extr. *Nudantibus se nodulis*, Knöpffgen.

¶ Nodōsus, Knorricht / knötigt. Ovid. Epist. 10 Ariadnes v. 101 *nodoso stipite*: & de Ponto lib. 1. eleg. 3. v. 23

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Metaphorice *nodosæ & anxiæ quæstiones*, apud Macrob. lib. 7 Saturn. c. 1. quo modo & Augustinus Enchirid. cap. 10 *nodosissimam quæstionem* dixit: & extremo lib. 4 Confession. *nodosissimos libros enodare.*

¶ Nodositas. Idem Augustinus lib. 2 Confess. extremo, *tortuosissima & implicatissima nodositas.*

¶ Nōdo, nodare, in nodos ligare. Virg. 4. Æneid. v. 138 *Crines nodantur in aurum*, die Haar werden geflochten in Gold. Hinc

¶ Nodatus, knötigt. *Ferula nodata geniculatis scapis*, Plin. 13. cap. 22.

¶ Nodatio. Vitruvius lib. 2. c. 9 *propter nodationis duritiem.*

¶ Abnōdare, nodos abrumpere. Columella lib. 4. c. 24 *Nunc palmitem, tanquam annulum diligenter amputant, & abnodant.*

¶ Connōdare, in nodos constringere. Prosper Aquitanicus lib. 1. de Prædiction. cap. 6 *Facinus suum Cain multis etiam vinculis connodavit.*

¶ Enōdare, auffknüpffen. *Enodare laqueos*, Gellius lib. 13. cap. 10. hoc est nodis exsolvere. ¶ 2. Per metaphoram est *Explicare*, klärlich darthun. Auctor ad Herenn. libro 2. cap. 10. extr. *Contraria legis enodabimus voluntatem.* Add. Gell. lib. 1. cap. 4. & lib. 13. cap. 10.

¶ Enodatus, particip. nothinascens. Cic. de Invent. 2. c. 2 *præcepta enodata diligenter exposuit.* Et Augustinus epistola ad Aurelium Carthaginiensem, libris de Trinitate præmissam: *sententia enodatiores atque planiores.*

¶ Enodatio, explicatio. Cicero lib. 3. de Nat. D. cap. 24 *Explicatio fabularum & enodatio nominum.* Erklärung.

¶ Enodatè, adverb. *Enodate narrare*, Cic. 1. de Invent. cap. 21. extr. Et, *Enodatiùs explicare*: klär / deutlich. Cicer. 5. de Fin. cap. 9. extr. *Hæc nobis enodatiùs explicanda sunt.* Et Superl. Augustinus lib. 2 Retract. cap. 57 *Quod utrum enodatissime fecerim, nescio.* Idem Confession. lib. 5 cap. 6 *enodatissime expedire.*

¶ Enodator. Tertullianus de Pallio, extremo libro: *primus enodator vocis.*

¶ Enodabilis, unde

¶ Inenodabilis, unaufflößlich. Cicero de Fato cap. 9 *res inenodabiles.* Apulejus Apolog. p. 276 *Capillum inenodabilis diutina incuria non modo comendi, sed saltem expediendi & discriminandi*, ein verwirrt Haar.

¶ Innōdare, in nodum inserere, nodo constringere. Ammianus lib. 28. cap. penult. *Innodato gutture laquei nexibus interiit.* Eadem lib. 30. cap. 7. extr.

¶ Renodare, nodo rursus, vel retro constringere. Horatius Epod. 11. extr. *pueri longam renodantis comam.* hinter binden. Hæc de Compositis Verbalibus: ex Verbo *Nodare*:

Nominalia ex *Nodus* sunt:

¶ Enōdis, e, sine nodo, schlecht / ohne Knoten. *Truncus enodis* apud Virg. 2. Georg. v. 78 & Plin. lib. 12. cap. 14. Metaphorice Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 12 *Ipse quæstionem enodem reddidit.* auffl6sen.

¶ Multinōdis & Multinodus, multos nodos habens. knötig. Prudentius hymno jejunantium v. 139 de prophetâ Jona:

Tectus flagellu multinodi germinis.

Apulejus lib. 5. pag. 166 *Immanis coluber, multinodis voluminibus serpens.* Idem lib. 8. p. 214 *multinodis commulcat illibus.*

¶ Renōdis, renodatus. Capitolinus in Clodio Albino cap. 13 *Fuit statura procerus, capillo renodi & crispo.*

¶ Trinōdis, tres nodos habens. Ovidius epist. Phædræ 4. v. 115

Ossa mei fratris, clavâ perfracta trinodi,
Sparsit humi.

¶ Internodium, spatium inter duos nodos, ut in arundinibus. ein Glied am Rohr oder Stengel zwischen zweyen Knoten. Plinius lib. 7. cap. 2 *Arundines tanta proceritatis, ut singula internodia albeo nabigabili ternos interdum homines ferant.* Et Columella de Arbor. cap. 3 *Brevia internodia habent.* Ovidius etiam ad crura transtulit lib. 6. Metam. v. 256

Mollia nervosus facit internodia poples.

¶ Internodius, virili genere, Columellæ est lib. 3. cap. 2, *internodius varior.*

NOĒMA, νόημα, cogitatio, allusio ad sententiam sive ad locum communem, neque integra tamen sententia, ut,

Fortisque viri tulit arma desertus; Item
Tum pudor incendit vires, &c. Virg. 5. Æneidos v. 455.

¶ 2. Sunt qui Scomma sententiosum *noema* esse velint. Vide libellum de Schematibus.

NOLA, urbs Campaniæ, ex bello Hannibalis, & Marcelli defensione: nec non Augusti excessu satis nota. Vide Silium lib. 12 v. 161. & Sueton. Aug. c. 99.

¶ Nolānus, natus vel habitans Nolæ. Ut *Nolana plebs*, Livius 24. cap. 13. Et *Paulinus Nolanus*, episcopus, cujus epistolæ exstant & elegantissima carmina.

NOLA, æ, tintinnabulum, eine Schellen / Glöcklein. Quintil. lib. 8. cap. 6 ænigmatis instar a quodam prolatum dicit: *In triclinio choa; in cubiculo nola.*

Nōlō, vide *Volo.*

NŌMĂDES, νομάδες: Nationis nomen, sed in diversis gentibus. Nam & in Scythia, & India, & Africa *Nomades* commemorantur apud Plinium. Scytharum *Nomades* sunt, qui Tartari hodie appellantur. Dicuntur autem in illis gentibus ita armentarii vagi, atque cum pascuis mansiones suas subinde mutantes. Unde & nomen factum est. Νέμειν enim pascere seu pabulari est. Plinius lib. 5. cap. 3 *Numida vero Nomades a permutandis pabulis Mapalia sua, hoc est, Domus plaustris circumferentes.* Virg. 3. Georg. v. 343 - - - - - - *Omnia secum*

Armentarius Afer agit, tectumque laremque
Armaque Amyclæumque canem &c.

Silius lib. 3. de iisdem v. 290

Nulla domus; plaustris habitant, migrare per arva
Mos, atque errantes circumvectare penates.

Illustris de his Nomadibus locus apud Hippocratem est, libro de aëre, locis & aquis, Sectione 3 ubi mores eorum & plaustra &c. describit. Notatque mulieres ipsorum in curribus, mares equis vehi, cum migrant. Nec inelegantem Nomadum descriptionem suppeditabit Ammianus Marcellinus lib. 31. cap. 6. Singulari aliquoties usus est Silius, *Garamasque Nomasque*, lib. 5. v. 194, & lib. 6. v. 705.

NŌMAE, νομαὶ, τὰ νεμόμενα τῶν ἑλκῶν, ulcera serpentia, quæ & *nomata* & *carcinomata* dicuntur, Geschwer / die üm sich fressen wie der Krebs.

Nomarcha vide *Nomos.*

NŌMEN, ὄνομα, rei nota, ut Cicero ait, appellatio, vocabulum. Quanquam inter NOMEN & VOCABVLVM Varro distinguit, ut illud *proprium* sit, hoc *appellativum* sive *commune*. Quod discriminis tamen non observarunt auctores. Vide *Vocabulum. Invidiosum nomen voluptatis*, Cicer. 4. Acad. cap. 45. *Alicui rei imponere nomen*, Nahmen geben / Quintil. lib. 2. c. 1. Sic Cicero 3. Fin. cap. 1. *Imponenda nova nobis rebus nomina.* Sed *profiteri nomen apud quem*, Livius lib. 2. c. 24; &, *dare nomina*, Idem lib. 4. c. 26. sich angeben / einschreiben lassen. *Edere suum nomen*, seinen Nahmen sagen / sich melden. Ovidius 9. Metam. v. 532 *pudet edere nomen.* Et Cicero 4. Philipp. cap. 2 *traxisse nomen a quo*, von etwas hergenennet werden. Idem, *Nomenclatum dic quod est: Nomen est mihi &c. Nomine tantum notus aliquis*, Horat. lib. 1. Satyr. 9. v. 3. *Nomen immortale*, laudem significat & decus. *Pervenit ad me aliquod nomen ingenii*, Quintil. lib. 6. cap. 2. extr. *Vir nominis sui*, der den Nahmen mit der That hat. Spartianus in vitâ Severi cap. 14 *Damnabantur plerique cur jocati essent; alii cur tacuissent; alii cur pleraque figmenta dixissent, ut esset Imperator verè nominis sui, vere Pertinax, verè Severus.* Trebell. Poll. in Claudio cap. 5 *Gallus Antipater, historicorum dehonestamentum, principium de Aureolo sic habuit:* Venimus ad Imperatorem nominis sui. *Magna ejus fidelicet virtus, ab auro nomen accipere.*

¶ 2. Sed in his locutionibus, *Meo, tuo, suo, illius, alterius &c. nomine: Amicitia nomine aliquid petere*, Cassius Ciceroni 12. fam. ep. 12. *Negligentia nomine alicui esse suspectum*, Cic. 2. fam. ep. 1. ineunte; *nomen* pro caussa usurpatur, von meinet wegen / üm Freundschafft willen / Unfleißes halben. *Eo nomine*, deßhalben / &c.

¶ 3. *Nomina Debitores* interdum, *Debitum* etiam nonnunquam ipsum, significat: Hinc *nomina facere*, id est, debitores comparare, ut Hadrianus exponit, Schuldener an sich bringen. Seneca lib. 1. Benef. cap. 1. *Nomina falluri diligenter in patrimonium & fasa debitoria inquirimus.* Et Columella lib. 1. cap. 7 *Optima nomina non appellando fiunt mala.* ¶ 4. Et; nomina simpliciter, Verschreibungen Geld belangende. *Nomina exigere*, Schuld einmähnen / Cicer. in Verr. 3. cap. 10. *Nomina idonea*, gewisse Schuld / gute Bezahler. v. gr. Lege 19. Dig. ad SC. Vellej. § 4 *Cum de adeunda hereditate dubitaret Titius, quod parum idonea nomina debitorum viderentur.* Sic, *Nomina impedita*, alte verwirrete Schulden / apud Livium, ut contra, *Expedita, explicata nomina*, richtig / &c. vide Grotium Florum Sparsione ad Jus Justinianeum pag. 234. ¶ 5. Notandum autem hoc loco, *Nomen* pro re ipsa sæpius ponere auctores. Ita Tibullus lib. 3. eleg. 4

- - - *nec fidum fœmina nomen.*

Cato in Diris:

- - *Et felix nomen agelli.*

Ubi vide Scaligerum. Est autem hæc Græca loquendi ratio. Hinc iidem ἀκλεὴς, pro ἄνομος, sæpius ponunt, sicuti in Homerum Eustathius notat. ¶ 6. Nomen etiam de personis, aliquan-

quando & de gente usurpatur. Ita Valerius Flaccus lib. 4. v.224 Jasonem & Herculem *maxima nomina* appellat. Idem lib. 5. v. 118 *nova dux accedere gaudet Nomina.* i. e. Socios. Livius lib. 1. cap. 10 *Nomen Cæninum in agrum Latinum*, &c. i. e. Cæninenses: *Sic nomen Volscum et nomen Latinum*, &c. apud eundem: pro gente Volscorum, Latinorum. Tacitus 4. Histor. cap. 18 *Pulsum Bataborum insula Romanum nomen.* Ausonius Epist. 16

Ausonius nomen Italum: id est, Italus.

¶ *Inferioris personæ*, scribit Servius in 1. Æn. *reverentia est majorem meritu appellare, non nomine: contra majoris est minorem nomine tantum vocare. Qui ordo non nisi per indignationem corrumpatur*, &c. Sane nomine proprio appellare familiaritatis est. Terent. Andria act. 1. sc. 1. v. 107 *Mea GLYCERIVM:* ubi Donatus: MEA, inquit, *quasi amator;* GLYCERIVM, *quasi familiaris dixit.* Vide eundem ad illud Eunuchi act. 3. sc. 2 *Salve, mi Thrasо:* & ad illud Adelphis act. 2. sc. 1. v. 2 *Quid istuc Sanio est?* Aliquando & comitatis ac popularitatis est. Ita Imperatores milites suis propriis appellabant nominibus, amoris & benevolentiæ conciliandæ caussa. Vide Plutarchum Themistocle pag. 114. Polybium lib. 10. pag. 592. Tacitum 1. Histor. cap. 23. Plinium panegyr. Trajani cap. 23. Nam Superborum est, ne meminisse quidem. Paullinus in obitum Celsi v. 515

Tu, cui sordet inops, qui nomine Dibitus excors,
Triste levas crispâ fronte supercilium:
Nec dignaris nos homines vel nomine fari,
Quos simili luxu non fruitare vides.

¶ Cæterum nominibus aliquam vim inesse, & creditum olim fuit, & nunc quorundam opinio est. Quapropter non modo deliberabant diligenter de illis, cum imponenda primum essent: sed & si quos cui rei adhibere volebant, dispicere solebant, quam bene ominatis nominibus essent. Vide Origenem contra Celsum lib. 1. pag. 19, Festum in *Lucrinus*, & ibi Scaligerum: & Patrem Scaligerum Exercitat. 266. Lipsium item, ad 4. Hist. Taciti pag. 516. nec non Grotium Prolegomenis in Phœnissas Euripidis pag. 20. Caussinum denique de Eloquentia lib. 4. c. 39. & Vossium lib. 1. Instit. Orator. cap. 5. sect. 17. pag. 69. Huc pertinet etiam ex parte Homilia 154 Petri Chrysologi. ¶ De ratione nominum apud Romanos veteres, præter ea, quæ Sigonius lib. 2. Emendat. itemque Beroaldus & Torrentius ad Suetonium aliique prodiderunt literis, vide peculiarem librum Onuphrii Panvinii *de antiquis Romanorum nominibus* inscriptum. Nempe omnibus seculis in hominum nominibus & varietas, & licentia fuit. Græci uno nomine contenti erant; quemadmodum & servi apud Romanos unicum habebant nomen: Romani vero πολυώνυμοι, nam & nomine familiæ & prænomine & cognomine & agnomine honorabantur.

¶ Agnomen, quid sit, & quomodo a cognomine ac prænomine differat, vide mox in *Prænomen.* Cicero lib. 2. de Inventione c. 9 *Nomen cum dicimus, cognomen quoque & agnomen intelligatur oportet.* ¶ Nec inelegantер *Adnomen* scribitur, quod æque προσηγορίαν sonat. Capitolinus in Vero cap. 3 *Nec aliud ei honorificentiæ adnomen adjunctum est, quam quod Augusti filius est appellatus.* Adi Salmasium eo loco.

¶ Agnomentum, idem. Apulejus Apolog. pag. 310 *Agnomenta ei duo indita.*

¶ Cognōmen, idem, Zunahme. Cic. 3. officior. cap. 31 *Manlius, ad Anienem Gallo, quem ab eo provocatus occidit, torque detracto, cognomen invenit.* Idem Somn. Scipion. cap. 2 *hereditarium cognomen.*

¶ Cognōmentum, idem. Cic. pro Milone cap. 17 *C. Cassinus, cognomento Scæva.* Idem lib. 2. de Finibus cap. 5 *Heraclitus, cognomento qui tenebrio perhibetur.*

¶ Prænōmen, quæ omnia propriis tribuuntur, hoc ordine *P. Cornelius Scipio Africanus. Publius*, prænomen est, quod ita dicitur, quia proprio seu gentilitio nomini præponitur; *Cornelius* nomen est gentilitium, vel familiæ; *Scipio* cognomen est, proprium scilicet, quod gentilitio subjungitur; *Africanus*, agnomen est, quod ex aliquo facto seu eventu accedere solet. Sic *M. Portius Cato Censorius.* Raro prænomen literatura integra nominibus præponitur, sed aut una litera majuscula, aut duabus, aut tribus, ut, C. *Cajus*; M. *Marcus*; Cn. *Cneus*; Sex. *Sextus.* Vide Diomed. lib. 1. Horat. lib. 2. sermonum Satyr. 5. v. 32

gaudent prænomine molles Auricula.

¶ Pronōmen, Pars orationis. Priscian. Charis. &c.

¶ Nōmino, nominare, nominatim compellare, mentionem facere, mit Namen nennen. *Suo certo ac proprio vocabulo rem aliquam nominare*, Cicer. pro Cæcin. cap. 18. Terent. Heaut. 2. sc. 3. v. 62. *Quid ait, ubi me nominat?* Was sagt sie/ da du meiner gedachtest? *Nominare nomen alicujus*, Idem Phorm. a. 5. sc. 1. v. 12. ¶ 2. *Nominare* etiam est, nomen alicujus ad magistratum deferre criminis caussa, sive indicare. In Senatus Consulto apud Livium lib. 31. cap. 17 *Si quisquam ad se deduxisset nomen be absentis detulisset, qui nominatus profugisset, diem certum desiturus: ad quem nisi citatus respondisset, absens damnaretur. Si quis eorum, qui tum extra terrum Italiam esset, nominaretur, ei laxiorem diem daturos.* Ita & Suetonius usus Cæsare cap. 17. & cap. 20. item Tiberio cap. 72. & Plinius Junior lib. 10. Epist. 97. ¶ 3. Est & ad obeundum aliquod munus quem designare. Qua ratione proprie de sacerdotibus usurpatur. Plinius Panegyrico Trajani cap. 71 *Jam quo assensu Senatus, quo gaudio exceptum est, cùm candidatis, ut quemque nominaveras, osculo occurreres?* Plinius lib. 2. epist. 1. *Sic illo die, quo sacerdotes solent nominare, quos dignissimos Sacerdotio judicant, me semper nominabat.* Ita & lib. 4. Epist. 8. quem locum paullo post adducemus. Suetonius Claudio cap. 22 *In cooptandis per Collegia Sacerdotibus, neminem nisi junctus nominabit.* ¶ 4. *Honoris caussa nominare*, elegans dictio est, qua in honorifica alicujus mentione utuntur. Cicero pro Rosc. Am. cap. 2. *L. Sylla, quem honoris caussa nomino:* & cap. 6. *quas, ut æquum est, familiæ honestatis amplitudinisque gratia nomino.*

¶ Nominatus, ex participio nomen. Ut, *Nominatissimi Græciæ auctores*, Priscianus de Versibus Comicis libro p. 1327. ed. Putsch. Comp. Augustinus Civ. Dei lib. 16. cap. 2 *Quid nominatius Christo?*

¶ Nominatio: Tacitus 6. Annal. cap. 45 *Sed æstimando cujusque detrimento quatuor progeneri Cæsaris delecti, additusque nominatione consulum P. Petronius.* De Sacerdotibus Cicero Philipp. 13 de Pompeji filio loquens: *In paternum auguratus locum, ut quod a patre acceperam, filio reddam, mea nominatione cooptabo.* Plin. lib. 4. Epist. 8 *Qui me nominationis die per hos continuos annos inter Sacerdotes nominabat.*

¶ Nominativus, casus. Grammaticorum verbum, sed antiquum, quo jam tum Varro usus est lib. 7. de L. L. cap. 29.

¶ Nominatim, adverbium, Namentlich / mit Namen. *Nominatim aliquem appellare*, Cæsar 2. Gall. c. 25. *Nominatim proferre*, Cicero pro Rosc. Am. cap. 16. Idem ad Sulpitium lib. 13. Famil. epist. 28 *Duo te nominatim rogo*, hoc est, expresse. Sic, *excipere aliquem nominatim.* ad Attic. lib. 11. epist. 7 *Tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Lælium nominatim, quod sane nollem, potent enim sine nomine, re ipsa excipi.* Corn. Nepos Milt. c. 1, *Consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi imperatorem sumerent.*

¶ Nominalia, dies, quo puero imponebatur nomen. Vet. Gloss. *Nominalia*, ὀνομαστήρια. Gregor. Nazianzenus ὀνομασίαια vocat. Tertull. de Idololatria: *circa officia verò privatarum & communium solennitatum, & toga pura, ut sponsalium, ut Nuptialium, ut Nominalium.* Vide Scaligerum ad Festum in *Lustricus dies*, item lib. 2. Auson. Lect. cap. 22. Præcipue Casaubon. in Pers. Sat. 2. ubi fusius totam rem explicat.

¶ Nominalis; ad nomen pertinens. *Nominalis gentilitas*, Varro 7 de Lat. Ling.

¶ Nominaliter. Arnob. lib. 2. p. 80 *Nominaliter annuerimus.*

¶ Innominabilis, ἄῤῥητος. Apulejus lib. 1. Dogm. Plat. p. 3. & Tertullianus adv. Valentinian. cap. 27.

¶ Agnominatio, παρονομασία, figura, quæ similitudine literarum deflectit vocem in contrarium, ut, Terent. And. a. 1. sc. 1. v. 13 *Inceptio est amentium, haud amantium.* Cicer. in Verr. *Sicilia te non prætorem, sed prædonem habuit.*

¶ Binominis, e, ut *Ister binominis*, so da zweene Namen hat. Dicitur enim & *Danubius*, Ovidius 1. Pont. epist. 8.

¶ Cognominis, *cognomines*, qui ejusdem sunt cognominis, die eines Zunahmens seyn. *Duæ germanæ cognomines*, Plaut. Bacchid. act. 1. sc. 1. v. 3. Et Virg. 6. Æneid. v. 383

gaudet cognomine terra,

ubi Servium adeas, qui de Recto casu ita censet: *Facit Hic & Hæc COGNOMINIS. Quod autem communi genere in E misit ablativum, metri necessitas fecit.* Hæc Servius. Plinius lib. 6. cap. 2. pr. *Ab Henetis in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi.* Suetonius Vitell. cap. 2 *Quator filios cognomines, ac tantum prænominibus distinctos, reliquit.*

¶ Cognominare, mit dem Zunahmen nennen. Plin. lib. 21. c. 3 *Serapio cognominabatur propter similitudinem suarii cujusdam negotiatoris.* Cicero Partit. orat. c. 15 *Verba plena, sonantia, juncta, facta, cognominata, non vulgata.*

¶ Denominare, nomen imponere. Ad Herennium lib. 4. c. 32 *Ab eo quod continet id, quod continetur, denominabitur.* Hinc

¶ Denominatio, *qua à propinquis & finitimis rebus trahit orationem, qua possit intelligi res, quæ non suo vocabulo sit appellata.* Ibidem initio cit. cap. ¶ Grammaticis nomen aliud ex alio deducere, *denominare* est.

¶ Hinc *nomen Denominativum*, ut *Ferrum, ferreus: Quercus, Quernus*, adjectivum scilicet ex Substantivo.

¶ Multinominis, πολυώνυμος. *Multinominis Dea*, Apulej. lib. 11. p. 268.

¶ Transnominare, aliud nomen imponere, nomen mutare. Suetonius de Grammat. cap. 18 *L. Crassicius, cognomine Pansides, mox Pansam se transnominavit.* Adde Tertullian. 4. adv. Marcion. c. 39. pr.

¶ Nomenclator, a *nomen* & καλέω, qui nomina recitat; *Servum*, qui *dicat nomina* Horatius vocat lib. 1. Ep. 6. Cicero *monitorem* dixit pro Muræna, der einen Namen angiebet. Quintil.

& Suetonius *Nomenculatorem* dixerunt, quod plenum & integrum est. *Nomenculator* enim à nomine calando, sive vocando dicitur: quippe qui Græcis etiam ὀνομαπαλάστης appellatur. Nisi forsasse simplicius est, a *Nominare* dictum putare, sicut *Missiculare* à *Mittere*. Vet. Gloss. Ὀνομαπαλάστης, *Nomenculator*. Ita Martialis quoque lib. 10. Epigr. 30

Nomenculator mugilem citat notum.

Ubi Raderus inter alia hæc notat: Idem valent *nomenclator* & *nomenculator*, ut *templum* & *tempulum*. Usus est Suetonius hoc eodem verbum *Nomenculatoris*. Aug. c. 19. & Calig. 14. Cæterum adhibiti NOMENCLATORES, tum ob prensationes, tum ob salutationes fuerunt. Nam Candidati magistratuum commendaturi se tribubus in suffragia, ut quemque civium suo appellare nomine possent, habebant servos, qui vocabula eorum, quæ ignorabant, sæpius sibi subjicerent. Sed magistratus etiam & alii potentiores ob frequentiam adeuntium ac salutantium, ut sua iis reddere possent nomina, de iis a nomenclatoribus ut admonerentur necesse erat. His enim memoriter omnium tenere nomina, qui Dominos adire ac salutare vellent, incumbebat. Quanquam servorum quoque ipsorum caussa hoc genus servorum haberi solitum, Plinius auctor est lib. 33. c. 1. *Hoc*, inquit, *profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ut servorum quoque caussa Nomenclator adhibendus.* Nam cum in tantâ multitudine tenere omnium nomina domini haud possent, habendus erat, qui eâ ipsis dictaret, ut Horatius loquitur. Eosdem *Fartores* etiam appellatos Festus observat, qui etiam rationem appellationis adjicit: FARTORES, inquit, NOMENCLATORES, *qui clam velut infarciunt nomina salutatorum in aurem Candidati.* Ubi pro *Salutatorum*, *salutandorum* malim legere. Salutandorum, id est, eorum, quos salutare atque ambire pro impetrandis eorum suffragiis Candidatum oporteat. Iidem citabant etiam reos ex memoria in foro, convivas domi. Plura suggeret Tit. Popma de operis servor. p. 38.

¶ Nomenclatio, & Nomenclatura, nominum recitatio, appellatio. Columellæ prius est lib. 3. c. 2 sub finem: posterius Plinii procœmio lib. 3.

NOMOS, νόμος, præfectura, regio, ein Gebiete oder Pflege/ Nomen Ægyptiis proprium Plinius facit lib. 5. cap. 4. *Dividitur* (Ægyptus) *in præfecturas oppidorum, quas NOMOS vocant.* Vide eundem & lib. 36. cap. 13. Signatè igitur Trajanus apud Plinium majorem lib. 10. Epistola 23 *Tu ex quo nomo sit, notum mihi facere debes.* Nam de Ægypto loquitur. ¶ Hinc apud Plinium majorem lib. 5. cap. 14 *Nomarcha* Nomi præfectus. ¶ 2. In Musicis *Nomus*, (νόμος) est, qui alias τρόπος, Latine *Modus* appellatur. Ut *Dorius*, *Phrygius*, *Lydius*, &c. Vide Plutarchum & Boethium lib. 3. de Musica, cap. 14. Suetonius Nerone c. 20 *Ac ne concusso quidem repente motu terræ theatro ante cantare destitit, quàm inchoatum absolveret nomen*, i. e. cantilenam ad certum modum seu nomen institutam. Nam pleræque cantilenæ νόμοι dicebantur, ut Aristoteles observat Problem. 28. Sect. 19. & cur id fiat, ibidem quærit.

¶ Nomarcha, Nomi præfectus, vide jam in *Nomos* expositum.

NOMOTHĔTA, æ, vel Nomothĕtes, æ, νομοθέτης, qui legem fert, ein Gesetzgeber / Legislator, cujusmodi fuerunt Agesilaus, Lycurgus, Solon &c. à νόμος, & τίθημι.

NON, adverb. jungitur omnibus modis, excepto Imperativo: (hic enim *ne* poscit, de quo supra.) *Non aliter. Non adeo inhumano sum ingenio*, Terent. Eun. a. 5. sc. 2. v. 41. ich bin so unfreundlich nicht. *Non ab re esse, mihi videtur*, Livius lib. 35. cap. 32, nicht ungereimt zu seyn. *Non ita multis ante annis*, Cic. pro Rosc. Am. c. 23. *Non ita multo post*, Liv. lib. 35. c. 11. nicht so gar lange darnach. *Non temere est*, Terent. Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 60 nicht ohn Ursach. *Non modò, non solùm, non tantùm*, nicht allein. Quibus respondent, *sed etiam, verùm etiam*, sondern auch. ¶ Sed *tantùm non, modò non*, est, *propemodum*. Vide *Modò*. ¶ *Non modò, non solum*, pro *non modò non, non solùm non*, scriptoribus elegantissimis haud infrequenter usurpari, jam dudum est, quod viri docti animadverterunt. Lege Paul. Manut. Comm. ad 1. fam. Cic. 9. pag. 143. Sim. Bos. ad 13. Epist. Cic. ad Att. 5. p. 190. Budæum annot. prior. in Pand. p. 541. (ubi observat, etiam Græcorum imitatione hoc factum, de quo ipsum porrò consule comm. ling. Græc. f. 479.) Muret. lib. 10. Var. lect. c. 7. ubi nescio cujus viri docti huic observationi obloquentis sententiam confutat; Tursellin. de partic. cap. 108. *Regnum non modò Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile*, Cic. 10. ad Attic. ep. 7. Et Livius lib. 28. c. 29 *adeò torpentibus metu, qui aderant, ut non modò ferocior vox adversus atrocitatem pœnæ, sed ne gemitus quidem exaudiretur.* Idem lib. 30. c. 11 *Massasuli non modò primum impetum, sed ne conspectum quidem signorum atque armorum tulerunt.* Hoc idem valet in *Neque modò* ac similibus. Cic. 5. Tusc. c. 33 *Tertias* (cupiditates,) *quod essent plane inanes, neque necessitatem modò, sed ne naturam quidem attingerent, funditùs ejiciendas putabit* (Epicurus.) Vides autem in hâc loquendi forma sequi solere, *sed ne quidem*, aut aliud quid ejusmodi, quod negationem haud obscure præ se ferat: quale est etiam, *sed vix.* Cic. pro Cæl. *Hæc genera virtutum non solùm in moribus nostris, sed vix jam in libris reperiuntur.* Neque nulla tamen sunt exempla, in quibus negationem sequentem desideres. Tale hoc est, quod è Cic. 1. in Catil. cap. 3 profert Muretus: *Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas, quod ego non modò audiam, sed etiam videam, planeque sentiam.* Sed omninò in alteram istam partem crebriora sunt exempla. Itaque Casaubonus not. ad lib. 3. Diog. Laert. cùm hoc Apuleji (de dogm. Plat. pag. 250. ed. Colv.) protulisset; *ita suos libros explevit, ut primus tripartitam Philosophiam copulârit, sibique invicem necessarias partes neque pugnare inter se tantummodò, sed etiam mutuis adjuvare auxiliis ostenderit:* nescire se ait, an alibi loquendi hoc genus apud Latinos reperiatur. Atque postulat omnino ratio, ut si quo in commate negandi particula desit, possit ea beneficio constructionis ex alio commate conjuncto elici, vel ita verborum connexio institui, ut intelligatur, semel positam negationem sensui sufficere. Ut si Ciceronis illud, quod primo ponebamus loco, sic interpretere: *Regnum non est tolerabile*, (seu est intolerabile,) *non modò Romano homini, sed etiam Persæ.* ¶ Vicissim alicubi putes evenire, ut abundet negatio, quæ tamen censenda potius est, majoris emphaseos gratiâ altero in commate repeti. Quintil. lib. 9. c. 1. *In dicendo insci, dolere, misereri, timere, confidere, contemnere, non sunt figuræ, non magis, quàm suadere, minari, rogare, excusare.* Pro quo dici concisiùs potuisset semel tantùm negatione adhibitâ: *non sunt magis figuræ, quàm suadere, &c.* ¶ Porrò meminerint elegantiæ studiosi aliquando æquipollere negationem affirmationi, aliquando valere plus, non raro & minus, de quo & Hermogenes alibi monuit. (1) Aliquando, inquam, æquipollet. Cicero: *Non erat obscurum, quid homo improbus cogitaret.* i. e. manifestum erat. Corn. Nepos Conone: *Neque vero non fuit apertum.* (2.) Plus valet: ut cum Cicero ad Brutum scribit, *Varronem non sine industria versari in studiis.* Intelligit enim, ipsum industriâ maximâ in studiis versari. Nam paullo ante eundem *Virum summæ industriæ appellarat.* Horatius lib. 3. od. 4

Non sine Diis animosus infans.

Id est, maxime animosus cum Diis. Sulpitius apud Ciceronem lib. 4. Famil. Epist. 12 *Etsi scio non jucundissimum me nuncium tibi allaturum.* i. e. multò tristissimum. Ita Apulejo Apologiâ, *non disertissimus*, maxime infans est, non indisertus tantùm, uti ex præcedentibus patet. (3.) Aliquando tamen & minus valet, & medium quiddam significat. Columella lib. 11. c. 3 *Chærephyllum itemque olus atriplicis circa calendas Octobr. obrui oportet non frigidissimo loco*; Id est, temperato, hoc est, nec calido nimis, nec nimis frigido. Nepos Agesilao: *Comites omnes vestitu humili & obsoleto, ut eorum ornatus non modo hic regem nemirkem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet. Non beatissimum*, pro *non ditissimo* dixit: hoc est, qui non in magnâ quidem re, ut Cicero loquitur, neque pauperrimus tamen ac infelicissimus omnium esset. Inservitque hæc ratio modestiæ, ac verecundiæ, præcipuè de nobis ipsis cum loquimur. Cicero 1. Fam. Epist. 9 *Sed certè & ego te auctore amicissimo & sapientissimo, & tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem & benevolo certè usus esses.* ¶ *Unus non*, pro, *ne unus quidem.* Florus lib. 1. c. 18. extr. *Oppressa civitas nullum de se gaudium hosti reliquit. Unus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur.* Nicht ein einiger. ¶ Totam periodum negandi particulâ claudi, rarum est apud Latinos. Exemplum invenies apud Senec. Epist. 103. (al. 102.) *Fama utique vocem desiderat, claritas non.* ¶ Aliquando geminatur eleganter hæc negatio. Catull. Epigr. 14 *Non, non hoc tibi falsè sic abibit.* Plura collegit Manut. ad lib. 1. Epist. 9. Cic. ad Atticum.

¶ Nondum, non adhuc. Terent. in Andria a. 1. sc. 2. v. 30 *Quid hoc, intellextin' an nondum etiam?* noch nicht. *Nondum omnium dierum Sol occidit*, es ist noch nicht aller Tag Abend / Livius lib. 39. cap. 26.

¶ Nonne, annon, interrogandi adverb. ist dem nicht also? *Nonne oportuit præscisse me ante?* Terent. Andr. 2. 1. sc. 5. v. 3.

¶ Nonnihil, aliquantum, etlicher massen / zum Theil. *Etsi nonnihil molesta hæc sunt mihi*, Ter. Adelph. a. 1. sc. 2. v. 62.

¶ Nonnullus, aliquis; Nonnulli, etliche. Plinius lib. 7. epist. 20 *nonnullius in literis nominis.*

¶ Nonnunquam, aliquando, bißweilen / zu Zeiten. Cicero de nat. Deor. lib. 3. c. 37 princ. *Nonnunquam bonos exitus habent boni.* Adde Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 76

¶ Nonnusquam, in aliquibus locis, Plinius lib. 14. c. 19 *Nonnusquam vini face acetose condiunt.* an etlichen Orten.

NONACRIS oppidum Arcadiæ, juxta quod Stygium venenum stillabat, quo periisse Alexandrum, creditum fuit. Plutarch. in Alexandro extremo. Hinc Tertullianus adv. Valentinian. cap. 15 *Nonacris Alexandrum occidit.* Adde eundem de Anima cap. 50.

NŌNAE, νῶναι, sex dies, qui primum in mense sequuntur, *Martio* sc, *Majo*, *Junio*, & *Octobri*, in reliquis verò mensibus quatuor primùm sequentes dies. *Pridie Nonarum vel Nonas*, *Nonæ Januariæ*, *Decembres*, &c. Dicuntur *nonæ*, quod ante nonum mensis diem sint. His diebus populus ex agris in Urbem conveniebat,

veniebat, in arce, ibique Rex sacrorum prædicebat singulas ferias menstruas, de quibus vide Rosin. Antiquitat lib. 4. cap. 3.

NONNVS, Panopolites, Poeta Christianus. Scripsit carmine Græco Paraphrasin Evangelii Johannis, item Dionysiaca. Floruisse eum Theodosio imperante arbitratur Vossius p. 79. de Poet. Græc.

¶ Est autem *Noni, Nonnæque* vocabulum alias appellativum, quo significatur Monachus vel Monacha. Vocem Ægyptiam esse, ab Hebr. נין *Nin*, i. e. filius, docet Voss. lib. 1. de vit. serm. c. 6. pag. 16, quem vide & lib. 2. cap. 13. p. 251. & lib. 1. de orig. Idol. c. 24. Usurpant alicubi Scriptores Ecclesiastici. Etiam ad Germanos transiit. Virginem enim sacram seu Monialem vocamus eine Nonne.

NŌRĬCVM, veteris Illyrici pars, Rhætis Vindelicisque finitima, inque plures civitates olim divisa. De quo videndus legendusque Cluverius est peculiari libro de Vindelicia & Norico.

¶ Nōricus, adjectivum. *Castella Norica*, Virg. 3. Georg. v. 474

Tum sciat aerias Alpes & Norica si quis
Castella, &c.

NORMA, γεώμων, angulorum regula. *Squadra* vulgo appellata, refert figuram literæ L. Duo vero brachia, ex quibus constat, *Ancones* vocantur: de quibus supra. cum Winckelmaß. Lucret. lib. 4. v. 516 *Denique ut in fabrica si praua est regula prima,*
Normaque si fallax rectis regionibus exit.

¶ 2. Item lex quædam & præscriptio: ut, *Norma juris, formula judicii*, Cicer. 2. de Oratore cap. 42. *Jus & norma loquendi*, Hor. Art. P. v. 72. Et, *Vitam ad rationis normam dirigere*, Cic. pro Muræn. cap. 2. pr. Et Plinius lib. 9. epist. 26 *Demosthenes, ille norma oratoria & regula.*

¶ Normalis, e, Manilius lib. 2. v. 289

Quorum designat normales virgula sedes.

Hoc est κανών, perpendiculum. Vide ibi Scaligerum p. 125. *Rigores normales*, Aggenus de limitib. agror. vid. Rigalt. Sic *angulum normalem* Quintilianus lib. 11. cap. 3. (p. 844. edit. varior.) rectum & perpendicularem dixit.

¶ Normaliter. Frontinus de limitib. *Quæ normaliter ex rigore aguntur.* Ammianus Marcell. lib. 20. cap. 4 *Cum Luna è regione (solis) normaliter steterit, lumine pleno fulgebit.*

¶ Normo, normare. Diomed. Grammat.

¶ Normatus, ad normam compositus. *Ad perpendiculum normatus.* Columell. lib. 3. cap. 13.

¶ Normatio. Fragmentum agrarium de limitibus: *Proximam quamque extremitatem per omnes angulos, facta normatione complectimur.*

¶ Normatura. Innocentius de Caussis liter. p. 221. ed. Gœs. *Quæ res semper normaturam suam consequitur.*

¶ Abnormis. Horat. lib. 2. Sat. 2. v. 3

Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva,

id est, ut interpretatur Lambinus, sapiens quidem, sed non ad istorum Philosophorum normam. Legitur & *abnormi*, ut cohæreat cum *Minerva.*

¶ Denormare, Horat. dixit, pro inæqualem reddere. *Angulus iste denormat agellum*, lib. 2. serm. Sat. 6. v. 9.

¶ Enormis, e, normam excedens, was über die Maß und Weise ist. *Enormes colossi*, Statius lib. 1. Silvar. carm. 3. v. 51. über die Maße groß. Plinius lib. 9. epist. 26 *Acri intentione dijudicandum est, immodicum sit, an grande; altum an enorme.* Et, *enormes umbræ* Plin. major lib. 17. c. 12. Spartianus in Ælio Vero cap. 1. *Enormior prologus, quam fabula.*

¶ Enormiter, apud Plin. lib. 37. cap. 6 *Si ex alio colore in se admittat aliquid enormiter.*

¶ Enormitas. *Qui rusticitatis enormitate, inculticque sermonis ordine sanciant, imò deformant ex amussim normatam orationis integritatem*, Diomed. præf. librorum suorum. Et Tertullianus de Anima cap. 43 *Omnis natura aut defraudatione aut enormitate rescinditur.*

¶ Inenormis, non enormis. Apulejus lib. 2 Milesi sub initium: *inenormis proceritas*, lange Statur / doch nicht über die Maße. Ita Elmenh. & Pricæus legunt.

NORMANNI, septentrionales populi, apud Eginhardum & alios recentiores scriptores; *Sitones* Tacito. nunc *Norbagii*: Nomen Germanicum à regione mundi est, ubi siti sunt. Septentrionem enim Nord appellamus.

NOSCO, novi, noscere, Et *Nobi, nobisse*, vel *nosse*, est agnoscere, scire, kennen / wissen / à Græco γινώσκω. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 3. v. 9 *Nobi animum tuum*, Ich kenne deinen Sinn wol. *Nobi de facie*, id est, leviter cognitum habeo; nur von Gesicht. Cicer. in Pison. c. 32. exter. *Virtutem tu, ne de facie quidem nosti*, hoc est, ne tenuiter quidem. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 3. v. 16 *Ego met me nobi.* Sy. *pauci istuc faciunt homines, quod tu prædicas, Nam in foro vix decimus quisque est, qui ipsus sese noverit.* Juvenal. Sat. 11. v. 27 *E cælo descendit γνῶθι σεαυτόν. Nosce teipsum*: id est, quemadmodum Cicer. interpretatur in 1. Tusc. quæst. c. 22. *Nosce animum tuum*, hoc est, explora & considera tuam imbecillitatem. Vide eundem lib. 5. de finibus & lib. 1. de Legibus: Menand: γνῶθι σεαυτὸν, γνῶθι πρὸς τὸν ἄνθρωπον. *Nosce teipsum: Sed & alios quidem cognosce.* Id enim non minus utile est.

¶ Nōtus, notior, notissimus. bekandt. *Improbitate & filii notius*

sue omnibus est, Cic. pro Cluent. *Res nota atque apud omnes perfulgata*, idem 4. Verr. c. 34. ruchtbar. Et in Oratore cap. 31. extr. *Videmus non te solum hæc esse lecturum, qui ea multo, quam nos, habeas notiora: sed* &c. Val. Maximus lib. 4. c. 7 *Orestes Pylade pene amico, quam Agamemnone patre, notior est.* Idem lib. 8. c. 3. n. 2 *notissimum ebasit exemplum.* Cæs. 4. Gall. B. c. 24 *notissimus locus.* Et Ovid. A. A. lib. 2. v. 561 *fabula notissima.*

¶ Pernotus. *Pernotum est.* Minuc. Felix p. 117.

¶ *Adnotum* pro valde notum, Suetonius dixit illustrib. Grammatic. cap. 1.

¶ Noti, etiam sunt amici. Virg. in Ciri: *Nec mihi notorum desiectunt lumina vultus.* Catull. Carm. 79 *Nec tria notorum basia reppererit.* Vide ad ista loca Scalig.

¶ Notor, γνωστήρ, qui ignoti notitiam dat. Seneca epist. 39 *Qui notorem dat, ignotus est.* Idem in Ludo: *Si quis à me notorem petiisset, te fui nominaturus, qui me optime nosti.* Ciceroni & *Cognitor*, de quo infra.

¶ Notio: quam Cicero *conformationem quandam, & impressam intelligentiam* vocat Topicis cap. 5. Græci ἔννοιαν & πρόληψιν dicunt, ut idem ibidem tradit cap. 7.

¶ Nōtĭtia, Wissenschafft / Erkäntnüß / Cic. de legibus lib. 1. c. 8. *Dei notitiam, nullum animal est, quod habeat præter hominem.* Idem Off. lib. 2. c. 24 *Valetudo conservatur notitia sui corporis.* Et Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1 ineunte: *Hæc inter nos notitia nuper admodum est*, Kundschafft. Seneca epist. 28 *Initium salutis notitia peccati est.* Nepos Dione c. 9 *Propter notitiam intromissi*, h. e. tanquam noti. ¶ *Notitiam fœminæ habere*, apud Cæsarem quid sit, vide in *Cognosco.*

¶ Norities, idem, apud Vitruv. præfatione lib. 6. *Notities parum est adsecuta.*

¶ Noscentia, idem, apud Symmach. lib. 6 epist. 11, *Fortasse quaeratis*, inquit, *quid etiam nunc referri in noscentiam meam postulem.*

¶ Noscibilis, e, quod cognosci potest. Augustinus lib. 9 de Trinit. cap. 5 *Mens noscens, vel nota, vel noscibilis.* Et ejusd. libri cap. ult. *Amor sibi noscibilis.*

¶ Noscitare, frequent. quo Plautus & Livius usi. Hic enim lib. 6. cap. 25. pr. *In recensendis captivis cum Tusculani aliquot noscitarentur.*

¶ Noscitabundus. Gell. lib. 5. c. 14 *Leo tanquam noscitabundus ad hominem accedit.*

¶ Nōtescere, notum fieri, bekand werden. *Malis facinoribus notescere*, Tacit. 12. ann. c. 8. n. 3.

¶ Enōtesco, idem. Plinius lib. 2. epist. 10 *Enotuerunt tui versus.* sind unter die Leute kommen.

¶ Innotesco, idem. *Sceleribus innotescere*, Valer. Max. lib. 8. c. 14, 3. extern. Ovidius 3. Amor. 12. v. 7

- - - An nostris innotuit ista libellis?

¶ Pernotesco, ubique notum fieri, sehr bekand / gantz laut werden. Tacitus 1. Annali c. 23. n. 2 *Neque illi fuisse unquam fratrem pernotuisset.* Et Annal. 13. c. 25 *Ubi Cæsarem esse, qui gratularetur, pernotuit.*

¶ Notificare, notum facere. Nonius Marcellus ex Pomponii Atreō: *notifices mihi*, quod is interpretatur: *nota facias.* Et Ovidius 1. de Ponto Eleg. 2. v. 12

Atque modum culpæ notificare meæ.

¶ Nōtōrium, ut, *Notorium crimen*, so gar bekandt / keines Beweises bedarff.

¶ *Notoria*, epistola est notificans, Bericht. Gallienus apud Treb. Pollionem in Claudio c. 17 *Nihil me gravius accepit, quam quod notoriâ tua intimasti*, &c.

A *Nosco* Composita sunt:

¶ Agnoscere, erkennen und annehmen. Cic. lib. 4. fam. epist. 3 *Dolorem tuum, meum quodammodo agnosco.* Idem in Tusc. lib. 1. c. 29 *Deum ex operibus suis agnoscere*, recognoscere, quæ novimus antè. *Cognoscere* propriè, nosse incipere hactenus ignota. Unde Donatus in illo Terentii Eun. a. 5. sc. 2. v. 7

- - - - - sic miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.

ἀνομαλολογίαν notat, quia *cognosceret*, pro *agnosceret*, dixisset. Sed ita eadem fabula a. 5. sc. 3. v. 12 *cognitionem* pro agnitione dixit. Et Heaut. a. 4. sc. 1. v. 44 *Cognobi* pro agnovi. Quod tamen substitui voluit Guyetus nullâ necessitate.

¶ Adnotus, vide supra sub *Notus* in *Nosco.*

¶ Agnitio. Cicero principio de Nat. Deor. *Quæstio de natura Deorum ad agnitionem animi pulcherrima est.* Erkäntnüß.

¶ Adagnitio. Tertull. 4. adv. Marc. c. 28 *Revelatio & adagnitio Dei.*

¶ Cognoscere, erlernen / erkennen / mercken. De proprio significatu vide in *Agnosco.* Ter. in Andr. a. 3. sc. 4. v. 7 *Tandem cognosti, qui siem.* Et, *Cognoscere ex aliquo aliquid*, Cic. lib. 1. ad Lent. ep. 8. erfahren. Sic, *cognoscere ex literis*, pro certiorem fieri, Cic. 1. fam. epist. 5. Et, *de toto statu rerum communium ex aliquo cognoscere*, ibidem ep. 8. *Cognoscere leges, libros*, lesen und lernen. ¶ 2. Est & judicum *cognoscere.* Sic *cognoscere in foro*, Suet. Claud. c. 33 dixit: & in Nerone c. 15 *In cognoscendo eum morem tenuit* &c. Seneca Medeâ v. 194

Si judicas, cognosce: si regnas, jube.

Causſa cognitâ judicare, ſtatuere, Ulpian. Lege 2. § 6. Dig. de Judiciis. nach erkandten Sachen urtheilen. ¶ Uſurpatur de re Venerea etiam: ut & *Noſcere.* Tacitus 4. Hiſt. c. 44 *Odiebus Pontiam Poſtumiam ſtupro cognitam, & nuptias ſuas abnuentem, impotens amoris interfecerat.* Statius 2. Achilleid. v. 223

— — — tacito nam cognita furto
Deiodamia mihi eſt.

Cæſar 6 de bello Gallico cap. 21. de Germanis: *Intra annum vero XX fœmina notitiam habuiſſe, in turpiſſimis habent rebus:* Id eſt, concubuiſſe cum fœmina. Sic uſurpatur & in ſacris literis Geneſ. 4. v. 1. & alibi paſſim. Etiam Plutarchum ſæpe ſic loqui Græce, docebit Xylander annot. ad hæc ejus verba Romulo: ἔγνως τὴν Λαυρεντίαν: *Hic Laurentiam cognovit.*

A *cognitus* Comparativus *Cognitius* apud Ovid. 14. v. 24

Quanta ſit herbarum, Titani, potentia, nulli,
Quam mihi, cognitius.

Superl. *Cognitiſſimus* apud Catull. Epigram. 4.

¶ Cognitio, *In rerum cognitione verſari*, Cicer. in Oratore cap. 35. nachforſchen / über was ſtudieren. Et de Finib. lib. 5. cap. 12 *ea cognitionem habent faciliorem.* Sic, *Cognitionem alicujus rei dare*, Licht geben. Cicero Capitoni ſub ep. 16 lib. 16 ad Attic. *quæ lex earum rerum, quas Cæſar ſtatuiſſet, decrevisſet, ejuſſet, conſulibus cognitionem dedit:* niſi forenſi ſignificatu velis interpretari. Uſurpatur enim & de judiciis, ita tamen ut Juri ordinario opponatur. Unde *Juriſdictio*, & *Cognitio* Suetonio Vita Neronis cap. 15 ſeparantur: Nam *Juriſdictio* ordinaria & magiſtratuum eſt; *Cognitio* extraordinaria, Principis puta, eorumve, quibus negotii id Princeps dedit. Suetonius Tiberio c. 31 *Cætera quoque per magiſtratus & Jure ordinario agebantur &c.* Idem Claudio cap. 15 *Negantemque cognitionum rem, ſed ordinarii Juris eſſe, agere cauſſam confeſtim apud ſe cogit.* Ubi vide Torrentium, itemque Cujacium ad Jul. Paullum lib. 1. Sent. 2. *de Cognitionibus.*

¶ Cognitor, qui cognoſcit, vel qui notitiam alicujus habet. Græcis γνωτὴρ, Latinis & *Notor*, de quo ſupra. Cicero in Verrem 6. cap. 65 *Adeunt ad ea loca, quæ nunquam antea viderant: ubi neque noti eſſe iis, quò venerant; neque ſemper cum cognitoribus eſſe poſſunt.* Et paullo poſt: *Ut qui neque tibi notus eſſet, neque cognitorem locupletem daret.* Sic *Cognitores* appellati, qui teſtes alicui aderant in judicio, cui ſtatûs movebatur quæſtio, & cauſſam ejus tuebantur. ¶ 2. Eſt & aliâ ratione forenſe vocabulum, eumque ſignificat, qui defendit alterum in judicio, & in præſentis cauſam venit, & ſic tuetur, ut ſuam, ſicut Aſconius interpretatur. Nam *Procurator* eidem is dicitur, qui abſentis negotium ſuſcepit. Vide Torrentium ad Horatii lib. 2. Serm. ſat. 5. v. 38. *Per ſe litigare & dare cognitorem*, item *aliquem in ſuam litem dare cognitorem*, Cicer. pro Roſc. Comœdo cap. 18. pr. Quia autem hi *Cognitores* alienas lites non raro ſuſcipiebant turpis quæſtûs cauſſa, idcircò eorum nomen non ſemper optime, ut & *ſectorum*, audiit: indeque *Sectores* & *Cognitores* conjunxit Manilius lib. 5. v. 316. quem locum Barthius obſervat lib. 5. Adverſar. c. 4. Etiam Suetonius *ſectiones* & *cognituras* copulat in vita Vitellii c. 7. *Cognitum* enim cognitoris quæſtus eſt. ¶ 3. *Cognitor* & Judex extraordinarius eſt. Vide *Cognitio.*

¶ Cognitura, modo expoſita eſt ex Suetonii Vitellio cap. 2, ubi Grævius cum Gronovio explicat, quos ſummos viros pretium eſt ut adeas, eorumque relegas interpretamenta.

¶ Cognitionalis, officii genus, ut Rationalis. Vide Symmach. lib. 10. epiſt. 62. extr.

¶ Cognobilis, e, quod bene cognoſci poteſt. Onomaſt. vet. *Cognobilis*, ἐυγνωστος. Gellius lib. 20. cap. 5 Ariſtotelis epiſtolam interpretans de acroamaticis libris: *Hi ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt.* Secutus autem, ut ibidem fatetur, Catonem eſt, qui 6 Origine *cognobiliorem cognitionem dixerat.*

¶ Incognitus, unerkant. Cic. 1. Offic. cap. 6 *Vitandum, ne incognita pro cognitis habeamus.* Et 1. de Orat. cap. 11 *Naturam hominum incognita.*

¶ Incognoſcere, penitius cognoſcere. Apulejus 4. Florid. p. 362 *Propius acceſſit, ut etiam incognoſceret.* Imitatus eſt Jo. Picus Mirandulanus Epiſt. 4. p. 34 *Sed amabo, incognoſcamus, quid iſthæc ſit Latinitas.*

¶ Percognoſcere, Præcognoſcere, Recognoſcere, vide paullo inferius.

¶ Dignoſcere, cognitione diſcernere, von einander unterſcheiden. Horat. lib. 1. Epiſt. 15. v. 29 *Curvo dignoſcere rectum.* Et Juvenal. Sat. 10. princ.

— — — pauci dignoſcere poſſunt
Vera bona.

¶ Dignoſcentia, diſcretio. Auguſtinus de morib. eccl. cathol. c. 24 *Ad prudentiam dignoſcentia pertinet appetendorum & vitandorum.* Et lib. 2 de Geneſi contra Manich. c. 9 extr. *Ex ligno, in quo eſt dignoſcentia boni & mali, non edat.*

¶ Ignoſcere, dare veniam, condonare, zu gut halten / verzeihen. Ter. Adelph. a. 3. ſc. 4. v. 28 *Ignotum eſt, tacitum eſt*, impersonaliter, man hat es ihm vergeben. Plautus Amphitr. a. 1. ſc. 1. v. 3 *Velis manibus orant, ignoſcamus peccatum ſuum.* Cicero pro Ligar. c. 6. *Non hominis, nec ad hominem vox eſt: Cave ignoſcas.*

¶ Particip. *Ignoturus*, ex Cicerone Priſcian. l. 10 adfert: &, *Ignoſcenda excuſatio*, Symmach. l. 1. ep. 19. Adde l. eodem, ep. 26.

¶ Ignoſcens, ignoſcentior, apud Terent. in Heaut. a. 4. ſc. 1. v. 32. *Animus ignoſcentior*, id eſt, ad ignoſcendum facilis.

¶ Ignoſcentia, apud Gell. lib. 7. cap. 3. *Ignoſcentiam utilem eſſe rebus humanis docet.* Verzeihung.

¶ Ignoſcibilis, e, quod facile veniam invenit. Tertull. lib. 2. ad Uxorem cap. 1 [Non ſuſtinere continentiam] *ignoſcibile videri poteſt. Difficilium enim facilis eſt venia.*

¶ Ignotus, eſt incognitus, unbekandt. *Gens ignotior*, Livius dixit lib. 5. c. 32. *Ignotioribus verbis*, Quintil. lib. 7. c. 3. p. 532. Et, *Ab ignotiſſimo Phryge nobiliſſimum civem vindicare*, Cic. pro Flacc. c. 17. *Haud ignotiſſima inter nymphas*, Ovid. lib. 5. Metam. v. 540. ¶ 2. *Ignotus* active, qui non novit. Nepos Ageſilao c. 8 *Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti, faciem ejus cum intuerentur, contemnebant. Qui autem virtutes ejus noverant, non poterant admirari ſatis.* vide ibi Lambinum.

¶ Ignorare cum derivatis, quære in ſua litera.

¶ Internoſcere, inter alia noſcere & noſcendo diſtinguere. Prudent. Pſychom. v. 792

Rimante ingenio docte internoſcere.

¶ Pernoſcere, perſpicere, exactè noſcere, recht kennen / wiſſen. *Non ſatis me pernoſti, qualis ſim*, &c. Terent. in Andr. a. 3. ſc. 2. v. 23. Et Cic. de Fato cap. 5 *Hominum mores, naturaque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere*, fertig erkennen. *Agricolationem pernoſcere*, Columella præfatione operis.

¶ Percognoſcere. Plin. lib. 4. c. 14 *Germania multis poſtea annis, nec tota, percognita eſt.*

¶ Prænoſcere, vorher erkennen / wiſſen. *Futura prænoſcere*, Cic. lib. 1. de Divinat. c. 38. Et, *Futura prænoſci non poſſunt*, Plinius lib. 18. cap. 24. extr. Statius 3. Theb. v. 490

Venturumque ſinas cœlo prænoſſe laborem.

¶ Prænotio, ut, *Prænotio Deorum*, apud Ciceronem lib. 1. Nat. D. c. 17.

¶ Præcognoſcere, præcognitus. Cic. lib. 10. ep. 15 *Si latro præcognito noſtro adventu, rurſus in Italiam ſe recipere cœperit*, &c.

¶ Prognoſticon, προγνωστικὸν, ut peregrinum, vide in ſua litera.

¶ Recognoſcere, agnoſcere, ut, *Amorem erga me tuum in literis recognoſco*, Caſſius ad Cic. lib. 12. fam. epiſtola 12. Proprie eſt, denuo cognoſcere, aufs neue wieder kennen. Cic. 1. Tuſc. c. 24 *Se non tam illa diſcere, quam reminiſcendo recognoſcere.* Loquitur de ἀναμνήσει Platonica. ¶ Item recenſere. Ita Suetonius Aug. c. 29 *Decurias Judicum recognoſcere:* c. 32 *Ergaſtula recognoſcere:* c. 27 *Turmas equitum recognoſcere*, (Muſtern) dixit. Transfertur & ad alia, quæ emendandi cauſſa retractantur. Ut *leges, ſcripta recognoſcere*, wieder überſehen und beſſern.

¶ Recognitio, recenſus. Cic. 6. Verr. c. 50. pr. *Animus eſt in recognitione ſcelerum.* Columella lib. 11. cap. 1. de recenſenda feſtis diebus ruſtica ſupellectile & inſtrumentis: *Frequens recognitio nec impunitatis ſpem, nec peccandi locum præbet.* Das Durchſehen / Einzeichnung.

NOSOCOMIVM, Νοσοκομεῖον: Locus publicus, in quo ægrotantes curantur: ein Lazareth / Siechenhauß. Reperies in Scriptoribus Eccleſiaſticis. Hieronymus Epitaphio Fabiolæ, quæ Epiſt. 30 ad Oceanum eſt, c. 2 *Prima omnium νοσοκομεῖον inſtituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & conſumta languoribus atque inedia miſerorum membra foveret.*

NOSTER, noſtra, um. *Noſtri*, qui ejusdem familiæ aut patriæ ſunt: & alienis opponuntur. Plautus Milite act. 2. ſc. 5. v. 20

— — — — perſtrutari hic volo,
Sceledre, nos noſtri ſimus, an alieni.

Item Ciſtell. a. 4. ſc. 2. v. 48. *Hæc mulier noſtra eſt*, i. e. de familiâ noſtrâ. Terent. Eun. a. 2. ſc. 3. v. 21 *Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum.* Ubi Donatus: NOSTRARVM: *Civium ſcilicet:* id eſt, *terræ ac patriæ noſtræ:* ut Virgilius 2. Georg. v. 89

Non eadem arboribus pendet vindemia noſtris.

Et Salluſt. Jugurth. c. 38 *Noſtri fœda fuga &c.* Hinc Imperatores recipientes tranſfugas dicere ſolebant: QVISQVIS ES, NOSTER ERIS: ut Servius ad illud Virgilii 2. Æn. v. 148

Quisquis es, (amiſſos hinc jam obliviſcere Græjos)
Noſter eris,

annotat. Sunt enim Priami verba Sinonem in fidem recipientis, & cooptantis veluti in Trojanorum gentem. Compoſita

¶ Noſtrapte, ut *Noſtrapte culpa facimus &c.* Es iſt unſer eigen Schuld. Terent. a. 5. Phorm. ſc. 2. pr.

¶ Noſtras, *gentile*, der unſere / unſer Landsmann. Cicer. lib. 9. fam. epiſt. 15 *Facetiis maxime noſtratibus capior:* Idem 5. Tuſc. c. 32 *noſtrates philoſophi.* Commune eſt, ſed neutris tamen etiam tribuitur, ut, *verba noſtratia*, unſerer Landart gemeine Worte / apud Cicer. lib. 2. Fam. ep. 11.

NOTA, a noſco eſt, character, ſignum, Merckmahl / Kennzeichen. unde *Nota nummi*, apud Suetonium Nerone cap. 25. *Nota naturalis*, ein angebohrnes Mahl / apud Juſtin. lib. 15. c. 4. quod Auſonio in urbibus Carm. 3. v. 11 *Signum ingenuum;*

Geni-

Genitiva nota Suetonio Aug. cap. 80 appellatur. *Nota literarum, Nota musicæ. Apponere notam ad malum versum*, Cicer. in Pison. c. 30. *De meliore nota commendare*, Curius ad Cicer. lib. 7. famil. epist. 29. auff die beste Form oder Weise. Virg. 3. Georg. v. 417. de serpente:

- - - notis longam maculosis grandibus alvum.

Hoc est maculis, bundte Plätzlein. *Homo omnis turpitudinis notis insignis*, Cicero pro Rabirio perduell. c. 9. tändtlich an Schandflecken. Idem in 4. Verr. c. 47 *Notas & vestigia scelerum suorum multis in locis relinquere*, einen Stanck hinter sich lassen. *Notam turpitudinis inurere*, id est, *ignominiam*, Idem in 1. Catilin. cap. 6. ein Schandmahl anhengen. Respicit autem hæc formula ad morem veterum, qui servorum frontibus inurere solebant notas. ¶ 2. Et *nota* reprehensionem significat, ut, *Nota censoria*, Quintil. lib. 5. cap. 11. *Censoriæ severitatis nota*, Cic. pro Cluent. cap. 46. Erat autem *Nota* censoria, quando Senatori interdicebatur curiâ, equiti adimebatur equus, plebejo jus suffragii eripiebatur. Vide Sueton. Claudio c. 16. & Gellium lib. 3. c. 13. & 20. Propert. lib. 1. eleg. 18. v. 8

Nunc in amore tuo cogor habere notam.

Ad cœnam, non ad notam invito, Plin. lib. 2. epist. 6. Sic *allevare notam*, Tacitus dixit 1. Hist. cap. 52. wieder redlich machen. ¶ 3. Habebant & Critici veteres certas notas quibus Scriptorum loca insigniebant, quæ vel probanda, vel improbanda existimarent. De quibus multa Scaliger ad Varronem de re rustica, Casaubonus ad Diogenem Laërtium, item VVowerius de Polymathiâ cap. 13. Huc pertinet illud Senecæ Epist. 6 *Mittam itaque ipsos tibi libros: ac ne multum operæ impendas, dum passim profutura sectaris, imponam notas, ut ad ea ipsa protinus, quæ probo & miror, accedas.* ¶ 4. *Nota* vini est titulus sive inscriptio amphoræ, quæ continebat & patriam vini, & nomen Consulis, sub quo conditum, ut de ætate ejus constare posset. Horat. lib. 1. Serm. 10. v. 24 *Chio nota si commista Falerni est.* Ubi Scholiastes Vetus: Nota *ideo, quod aut vina notantur in lagenis, aut Consules.* Ejusmodi inscriptionem habes apud Petronium Satyrico: *Allatæ sunt*, inquit, *amphoræ diligenter gypsatæ, quarum in cervicibus pittacia erant affixa cum hoc titulo*, FALERNVM OPIMIANVM ANNORVM CENTVM. Hinc Proverbiale illud dictum apud Ciceronem & Catullum, *homines de meliore notâ.* Nisi ibi potius ad nummos respicitur, ut putat Scaliger, in quibus *Nota* est, quicquid inscriptum impressumque est, das Gepräge. Sic *nummi mala nota* quæ πονηρῦ κόμματος, παράσημοι, &c. Aristophani, böse Geld. At vero Casaubonus proverbiale illud DE NOTA MELIORE, ad illas notas refert, quibus in commendatitiis literis Romani proceres utebantur. Nam cum propter ambitionem suam multos quotidie amicis provincias obtinentibus commendare cogerentur ac sæpe etiam vix leviter notos, serias commendationes à perfunctoriis distinguebant nota apposita, quæ convenerat. Vide Notas in Æneæ Tactici cap. 31. ¶ 5. *Nota* etiam literæ singulariæ sunt sine coagmentis syllabarum ad fallendum. Suetonius Cæsare c. 56. *per notas scripsit.* Item Aug. c. 88. qui Locus præcipue videndus itemque Gellius lib. 17. c. 9. princ. ¶ 6. *Notam* pro nomine posuit Ovidius 1. Fastor. v. 596

Ille Numantinâ traxit ab urbe notam,

i. e. nomen. Loquitur de Scipione Æmiliano, qui Numantinus est cognominatus.

¶ Notare, est insignire aliqua re, sive notam aut signum apponere. zeichnen / bemercken. *Notare res nobis nominibus.* Neue Nahmen geben. Sic & notari *infamiâ, ignominiâ* dicimus. vid. Cic. 7. Phil. c. 9. &c. ¶ 2. Est videndo observare, wahrnehmen / in acht nehmen / ut, *observare & notare signa.* Item *Notat & designat oculus ad eadem unumquemque nostrum.* Cicero 1. Catilin. cap. 1. Statius lib. 1. Silv. 4. v. 39

- - - quæ tum Patrumque Equitumque notavi
Lumina?

Frequenter hoc verbo usus ita Petronius est: *Dum hæc diligentius audio, non notavi mihi Ascylti fugam.* Item: *cum notasset sibi lumen inter monumenta clarius fulgens* &c. ¶ 3. Significat & reprehendere. Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 24

Stultus & improbus hic amor est, dignusque notari.

Ita & alibi videtur hoc à censorum nota petitum. ¶ 4. Notare est compendioso scribendi genere excipere, quod dicitur & *notis scribere & excipere.* Quintil. procem. lib. 1. Vide ibi not. Variorum p. 3.

¶ Notatus, particip. & adject. unde *Notatissimus* formavit Cicero pro Domo sua cap. 9. *Omnium scelerum libidinumque maculis notatissimus L. Piso.* ein Berüchtigter.

¶ Nŏtābilis, præ aliis conspicuus, & insignis, mercklich / tändtlich / schembarlich. Tacitus 3 Hist. cap 54 *Notabilis constantia.* Item Agricola cap. 40 *Ne notabilis celebritate & frequentiâ occurrentium introitus esset.* Suetonius Cæsare cap. 45. *Etiam cultu notabilem ferunt.* Ubi & Casaubonum licebit videre. Comp. *Notabilior.* Dialog. de Orator. cap. 8. *Quo sordidiùs & abjectius nati sunt, quòque notabilior paupertas* &c.

¶ Nŏtābiliter. Mercklich / tändtlich. Plinius lib. 5. Epist. 17 *Tam notabiliter pro fratre recitante primum metus ejus, mox gaudium eminuit.* Apulejus Apolog. p. 312 *Notabiliter cui obstrepere.* Suetonius Aug. c. 87 *Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum, litera ipsius autographa ostentant.* Comp. *Notabilius turbantes*, Tacit. 1. Hist. c. 55.

¶ Notatio Ciceroni est, quæ ἐνσημολογία Græcis; aliis *breviloquium*: quod tamen eidem Ciceroni minus placet. Vide eum in Topicis.

¶ Notarius, qui per notas & compendia celeriter scribit: ipsa ars *Notaria* Fulgentio appellata. Vide Brodæum lib. 4. Miscellan. c. 9. Scaligerum Ausonianis Lectionibus lib. 2. cap. 13. præcipuè Lipsium Cent. 1. ad Belgas Epist. 27.

¶ Annŏtare, notam ad aliquid adjicere, etwas zeichnen / anzeichnen / *Legere, annotare, excerpere aliquid ex libro*, Plin. lib. 3. ep. 5 *Indistincte atque promiscue annotare*, Gellius præfat. *Hæc annotanda esse existimabimus*, Idem lib. 19. c. 1. extr. ¶ Est etiam inscribere, titulum præscribere. Lactant. lib. 5. c. 3. p. 311 *Ausus est libros suos nefarios ac Dei hostes φιλαλήθεις annotare.*

¶ Annotator: Pro observatore maligno & insidioso, Plinius posuit Panegyr. c. 49. *Non*, inquit, *ar- medium diem distentus solitaria cœna spectator adnotatorque convivii tui immines.*

¶ Annotatio, Anmerckung / Auffzeichnung / Erläuterung. Gell. præfat. *Facta in commentariis eadem disparilitas, quæ fuit in annotationibus pristinis.*

¶ Annotatiuncula, dimin. Idem lib. 17. extremo.

¶ Annotamentum, annotatio. Idem Gellius lib. 1. c. 7 *Veterum locutionum copiam hæ annotamentis inspersimus.*

¶ Circumnŏtare. Apulejus lib. 11. p. 269 *Quæqua viseres, colore vario circumnotatis insignibar animalibus.*

¶ Denŏtare, idem quod simplex, indicare. Cicer. pro Lege Manil. c. 3 *Mithridates uno nuntio atque una literarum significatione vivos Rom. necandos trucidandosque denotavit.* Apud Tertullianum sæpius arguere est, & velut culpæ notâ defigere, ut de Oratione: *Uno igitur genere aut vocabulo & Deum cum suis bonorimus, & præcepti meminimus & oblitos patris denotamus.*

¶ Denotatus, denotatior. Tertullianus lib. 1. adv. Nation. c. 19. *tanto denotatior ad contumelia morsum.*

¶ Enŏtare, auszeichnen. Plinius lib. 1. Epist. 6 *Meditabar aliquid, enotabamque.*

¶ Prænŏtare, ante notare, vorher bezeichnen / bemercken. Pallad. lib. 9. cap. 8 *Signo aliquo vicina stirpe aut arbore* (locum) *prænotabis.* Prudentius Romano v. 629

Crux prænotata, crux adumbrata est prius.

id est in veteri Testamento præfigurata.

¶ *Prænotare librum*, einem Buche eine Uberschrifft geben. Hieron. ad Ctesiph. adv. Pelag. cap. 2. de Evagrio Pontico: *librum Xysti Pythagorei, hominis ubique Christiani atque Ethnici, immutato nomine Sixti Martyris, & Romanæ Ecclesiæ Episcopi prænotavit.* Paullo post: *Fecerat hoc & in Sancti Pamphili Martyris nomine, ut librum primum sex librorum defensionis Origenis, Eusebii Cæsareensis, (quem fuisse Arianum nemo est qui nesciat,) nomine Pamphili Martyris prænotaret.* Augustin. lib. 8. de Civ. Dei c. 14 *De quâ* (amicitia Dæmonis) *usque adeo & ipse Apulejus erubuit,* (ita legendum extrita negatione,) *ut de Deo Socratis prænotaret librum* (antea dixerat: titulum esse voluit de Deo Socratis) *quem appellare de Dæmone Socratis debuit.* Et Apulejus lib. 11. p. 268 *Libri literis ignorabilibus prænotati.* Et Augustin. Retractat. 2. c. 14 *Liber hoc titulo prænotatus.*

¶ Subnotare. *Vultu, digitoque subnotare*, Martial. lib. 6. Epigr. 82. *Et non sobria verba subnotasti*, hoc est, subscripsisti. Idem lib. 1. Epigr. 28. *Subnotare libellos*, unterschreiben / Plinius lib. 1. Epist. 10.

¶ Subnotatio. Hieronymus præfat. in Evangelia, quæ Epistola 123 ad Damasum est, sub fin. *Subnotatio canonum.*

NŎTHVS, νόθος: Quintilianus lib. 3. c. 8. sub f. Νόθοι, *qui non sit legitimus, Græci vocant, Latinum rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatur, non habemus: ideoque utimur peregrino.* Aristoteles Polinc. lib. 6. cap. 4. & Plutarchus in Themistocle princ. tradunt, Athenienses γνησίους cives appellatos, qui utrumque parentem Athenienses habuissent; νόθους, qui patrem aut matrem peregrinam. Vid. Voss. lib. 1. Institut. Orator. p. m. 651. Hinc eleganter poetæ *nothum lumen* tribuunt Lunæ, i. e. peregrinum & alienum: quippe quod a Sole mutuatur. Catullus Carm. seculari v. 15

Tu potens Tribia, & notho es
Dicta lumine Luna.

Lucretius lib. 5. v. 578

Lunaque sive notho fertur loca lumine lustrans,
Sive suam proprio jactat de corpore lucem.

Vet. Gloss. νόθος, *spurius.*

NŎTVS, Νότος, Auster, der Südwind / ab humiditate sic dictus, quæ Græcis νότος est. Ovidius 1. Metam. v. 264

- - - madidis Notus evolat alis.

¶ 2. Poëtæ interdum pro quovis utuntur vento, ut Virg. *Tendunt vela noti* &c. Æn. 3. v. 268.

¶ Notius, adject. australis, à νότος; Notus, apud Hyginum lib. 1. cap. 5. lib. 4. cap. 11. &c.

¶ Notialis, idem. Avienus Phænom. v. 551

- - jacet

- - - *jacet in Notialia nubila pronus.*

NŎVEM, numerale, Neun. *In novem & dies & libros distributus sermo*, Cic. ad Qu. Fratrem lib. 3. epist. 5.

¶ Nŏvēni, Neune. Livius lib. 27. c. 37. *Decrevere Pontifices, ut virgines ter novenæ per urbem euntes carmen canerent.*

¶ Nŏvendialis, ut *Novendiales feriæ*, quæ diebus novem celebrabantur, Cic. 3. ad Q. fr. ep. 5 *Novendiale sacrum*, quod defunctis fiebat nono, post sepulturam die, Livius lib. 1. c. 31. Vide Taubmanni ad Plaut. Collectanea Aulul. act. 2. sc. 4. Lambin. ad Horat. Epod. 17. p. 402. Lipsi. ad 6. Annal. Tacit. n. 18. Cerd. ad 5. Æn. Virgil. v. 104. Petr. Gregor. Tholos. lib. 8. Comm. in Syntax. art. mir. lib. 1. c. 10. p. 176. Apud Augustinum legas *Novendial* lib. 1. Qq. super Genesin cap. penult. (Tom. 4. oper. f. 125) *Nescio utrum inveniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum novem dies, quod apud Latinos* Novendial *appellant. Unde mihi videntur ab hac consuetudine prohibendi, si qui Christianorum istum in mortuis suis numerum servant, qui magis est in gentilium consuetudine.* Sed rescribendum videtur *Novendiale*, quod & Index Augustini repræsentat. Ad hunc ipsum Augustini locum respiciens Alcuinus *Novendialem diem* vocat lib. de div. off. c. 50. (oper. f. 1133.) *Quod apud aliquos nonus dies celebratur, & vocabatur* Novendialis, *Augustinus in libro Quæstionum redarguit, maximè cum nullus sanctorum hoc fecisse probatur; cum si non consuetudo Gentilium.*

¶ Nŏvies, Neunmal. *Novies styx interfusa.* Virg. 4. Georg. v. 480. *Hoc ter novies cantare jubet*, Varro lib. 1. de Re rust. c. 2. sub fin.

¶ Nŏnus: ordinale, der Neunde. Juvenal. Sat. 13. v. 28

Nonâ ætas agitur, pejoraque sæcula ferri
Temporibus, &c.

¶ *Nona* & una Parcarum appellata. Gellius lib. 3. c. 16.

¶ *Nonæ.* De his supra suo loco.

¶ Nonaginta. *Annos nonaginta natus Massinissa*, Cic. de senectute cap. 10.

¶ Duodenonaginta, Acht und achtzig. Plin. lib. 3. c. 16.

¶ Undenonaginta, Neun und achtzig. Livius lib. 37. c. 30 *classis undenonaginta navium.*

¶ Nonagesimus. Cic. de Senect. cap. 5 *Isocrates quarto & nonagesimo anno scripsisse dicitur.*

¶ Nonagies, adverb. Neunzigmahl. Cic. in Verr. 5. c. 70 *ferme ad nonagies sestertium.*

¶ Nonagenarius, ut, *senex nonagenarius*, ein alter Mann von 90 Jahren. *Motus* (Martis stellæ) *nonagenarius*, Plin. lib. 2. cap. 15.

¶ Nongenti, Neunhundert. *Homerum cornicem annis vivere nongentis fabulatus est.*

¶ Noningenties, Neunhundertmahl. Vitruvius lib. 1. cap. 6 *noningenties mille passus.*

¶ Nonarius, unde *petulans nonaria*, meretrix, apud Persium Satyr. 1. extrema. Vide ibi interpretes.

¶ November, mensis, der Wintermond / id est, mensis hibernus. Wintermond eum appellavit Carolus M. Saxones Schlachtmond. Nomen apud Latinos accepit, quod à Martio, unde annum inchoarunt antiquitus, nonus ipse esset. Ausonius in Eclog. de Mensibus:

Sidera præcipitat pelago intempeste November.

Et ibidem:

Septembri, Octobri autumnus totoque Novembri.

Cato etiam *Novembris* recto casu dixit apud Priscianum lib. 6. p. 696 *Mense Octobri fecimus; Novembris reliquus erat.* Scilicet vera Adjectiva sunt mensium nomina, quibus, si nude ponuntur, *mensis* subauditur. Sicut ergo *pedester* & *pedestris*, *saluber* & *salubris* dicimus digniori genere: ita veteres etiam *November* & *Novembris.*

¶ Novenarius, a, um: ut *Novenarius numerus*, quem Musis sacratum Plutarchus lib. 9. Symposiac. Quæst. 3. & Censorinus de die natal. c. 14 tradiderunt.

¶ Novensiles quoque dii a *novenario* numero appellati videntur, quanquam alii a *novitate* malunt ita dictos. Sed quinam hoc nomine censendi veniant, ne quidem heic controversia caret. Qui a *numero* nomen eorum repetunt, alius interpretatur novem in Sabinis apud Trebiam constitutos Deos; alius novem Musas; alius Deos novem, quibus solis Jupiter potestatem jaciendi sui permiserit fulminis; alius non tam ad numerum novenarium, quam ad vim ejus respicit, quæ in movendis rebus potentissima semper habeatur & maxima: qua ratione parum referet, sive novem eos numeremus, sive plures pauciores ve, modo maximæ cujusdam fateamur esse potestatis. Qui deflectunt id nominis a *novitate*, differuntur & hi sententiis. Est qui novitatum præsides velit intelligi; est qui numina peregrina, atque sic nova; est qui ex hominibus divos factos, ut Herculem, Romulum, Æsculapium, Liberum, Æneam. Intelliges hæc omnia ex Arnobii lib. 3. adversus Gentes p. 122. qui ex hac inconstantia vanitatem arguit Ethnicæ Religionis. Consulendus & Varro lib. 4. de Ling. Lat. qui *Larem*, *Vestam*, *Salutem*, *Fortem*, *Fortunam*, *Fidem*, Novensiles vocat. Esse, qui Novensiles appellatos putent, quod novissime in Deorum numerum recepti sint, quasi *novissime salientes*, prodit Gyrald. Syntagm. 1. Hist. Deor. f. 19. (cui confer Cæl. Calcagn. lib. 1. epist. 29. quem Voss. fol. 346. Etymol. non recte videtur intellexisse,) ubi addit, etiam *Novensides* appellari. Quâ de re Mar. Victorinum vide lib. 1. art. Gramm. cap. de orthograph. extremo: cui & hoc debemus, Novensiles à Græcis νουνίοις dici.

NŎVERCA, *mala, sæva, injusta, scelerata, dira, tristis*, epitheta sunt ejus apud Poetas, eine Stieffmutter. Virg. ecl. 3. v. 33

Est mihi namque domi pater, est injusta noverca.

Loquendi formulæ notentur: *Novercam inducere liberis*, Plin. lib. 6. epist. 33. & *superducere*, Capitolin. in Marco extremo. Vide *Superduco.* Hesiodus metaphorice Ἔργων extremo;

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.
Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca est.

Id est, Non omni die bene esse potest, sed aliis diebus bene est, aliis male. ¶ *Flere ad Novercæ tumulum*, est luctum simulare, cum re gaudeas. De utroque vide Chiliadas. ¶ 2. Novercæ quoque dicebantur loca iniqua, aspera, lapidum congerie rudia; alio nomine Canabulæ, Canabulæ. Vid. Jan. Guil. Laurenb. Antiquar. p. 65. voce *Canabula.*

¶ Nŏvercalis, adjectivum, ut, *Odium novercale*, butterer Haß / Tacit. Ann. 1. c. 6. ubi plura Marcellus Donatus. *Novercalis animo in aliquem esse*, Trebell. Pollio in Herode Tyranno. Et Seneca Controv. Excerpt. lib. 4. Declam. 6 *Quid alterum novercalibus oculis intueris?* Avienus Phænom. Arat. v. 380 in Cancro:

Juno novercales ut semper proderet iras.

NŎVUS, *nea*, recens, Neu. ut, *Luna nova*, &c. *Nihil novi audisti*, Cic. 8. Attic. ep. 14. man hört nichts neues. *Res nova & inusitata*, Idem ad eund. lib. 3. ep. 24. *Novo modo contumelias facere*, Terent. in Phormion. a. 5. sc. 7, 79. Et, *Nova ars*, Nepos Milt. cap. 5. n. 3, & *novum consilium* apud eundem Eumene c. 8, 4 eleganter dicitur, significatione inventi tam solliciti, quam necessarii. ¶ In illo Virgilii Eclog. 3. v. 86

Pollio & ipse facit nova carmina.

Servius NOVA, *magna mirandaque* interpretatur. Conf. Barth. ad Claudian. p. 1101. 1102. ¶ 2. *Homines novi* dicebantur, qui nullos claros majores habuerant, quique ipsi primi lucem generi suo intulerant, & publicas dignitates in urbe erant assequuti. Cicero ad T. Fadium lib. 5 Epist. 18 *adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quæ plurimi homines nobilissimi.* Vide Plutarchum Catone Majore principio: itemque Bœclerum ad Vellejum Paterculum, pag. 245. ¶ 3. *Res nova*, mutatio status publici, rebellio. *Novis rebus studere* Cic. 1. Catil. c. 1.

¶ Novissimus, postremus, quod quæ recenter fiunt, ultimum locum habent. *Esse in novissimis*, einer von den letzten seyn / Cic. pro Rosc. Comœdo c. 11. Usus & aliis locis, uti notant Andreas Schottus lib. 3. Nodorum Cicer. c. 17. Muretus Comment. in Catull. epigramm. de Fasselo p. 22. & Francisc. Florid. Sabin. lib. 1. Lect. subcis. c. 2. apud Grut. Tom. 1. Lamp. Crit. p. 1022. Philipp. Carol. animadv. in Gell. p. 433. Contra Gellium, qui hanc Ciceroni vocem abjudicat lib. 10. c. 21. Usi ea & alii Ciceronis æquales, ut sunt, M. Cato, M. Varro, C. Cæsar, Sueton. Cæsar. c. 29. & 39. C. Sallustius, &c. Virg. quoque lib. 6. Æneid. & Catullus epigr. de Fasselo. Ovid. lib. 3. Metam. fab. de Narcisso:

Reddere de multis ut verba novissima posset.

Quintil. lib. 2. cap. 1 *Hinc accidit, ut quæ alterius artis prima erant opera, facta sint alterius novissima.* Conf. Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 17. *Novissimo tempore*, Nepos Eumene cap. 1. n. 6, ultima ætate, zuletzt.

¶ Nove & Noviter adverbia. Auctor ad Herenn. lib. 1. c. 9 *Ne quid ambigue, ne quid nove dicamus.* Apulejus ineunte lib. 3. Dogm. Plat. *Nova, usitata, nove proferre.* Inscriptio Romana apud Gruter. p. 171. n. 7. (ex seculo, ut Reinesius judicabat, Christiano quarto, sive anno 376) BASILICAE NOVITER REPARATAE. Ex Plinii Paneg. c. 34 etiam vulgo accersitur, sed *non iter*, ibi pro *noviter* legendum. Fulgentius lib. 3. Mythol. c. 1. *Amor noviter venit.*

¶ Novissime, ad postremum, Plancus Ciceroni lib. 10. fam. Ep. 24. Zuletzt. Quintil. lib. 2. c. 10. *Qua ut ex omnibus novissime* (zu jüngst / am neulichsten /) *est inventa, ita est multò utilissima.*

¶ Primùm; deinde, novissime: zum ersten: ferner; endlich oder letzlich. *Dicam primum, quemadmodum in iram non incidamus; deinde, quemadmodum ab illâ liberemur; novissimè, quemadmodum insidentem retineamus, placemusque*, Senec. lib. 3. de Ira c. 5. Geminus locus est Plinii lib. 7. Ep. 17.

¶ Novellus, diminutivum: *Arbor novella*, Cicero de Finib. lib. 5. c. 14. *Vitis novella*, Virg. eclog. 3. Opponitur veteri. Varro de re rust. lib. 2. c. 23 *Novella* (ætas caprini generis) *quam vetus utilior. Novellum imperium*, i. e. recens institutum, apud Vopiscum in Tacito, principio. *Novellæ animæ*, de pueris Prudentius dixit de Epiphan. v. 112.

¶ Novellare, novas vites pangere, Sueronius Domitiano cap. 7. Wein anlegen.

¶ Novelletum, vinea novella apud Paullum JCt. lege 6. de impensis in rebus dotalibus factis. Ein neu gepflantzter Weinberg. Gloss. vet. *Novelletum*, νεοφυτεῖον.

¶ Novi-

¶ Nŏvitas, cujus *naturâ avidos homines esse* Plinius dixit lib. 12. cap. 1. Neuerung. *Res novitate perculsus*, Cicero 1. Divin. cap. 42. *Grata novitas*, Vide Chiliadas. *Gratiam novitatis exuere*, alt/abgeschmack werden/ Plin. lib. 1. epist. 2. Plural. *Novitatibus excitari*, ibidem epist. 4. Et Ammianus lib. 22. cap. 2 *Solet fama novitates augere.*

¶ Nŏvitius, ein Neuling. *puella novitia*; Terent. Eun. act. 3. sc. 5. v. 34. i. e. imperitæ & simplices. *Novitium inventum*, ein neuer Fund. Plin. lib. 17. cap. 21 *Invento novitio finditur malleolus.*

¶ Servi etiam Venales *novitii* dicti. Cicero orat. in Pisonem pr. *Syrum nescio quem de grege novitiorum.* i. e. venalium. Quintil. lib. 8. cap. 2 *Item quod commune est, & alius nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur; ut VRBEM; Romam accipimus: & VERNALES novitios* &c. Nam recens capti bello & pro servis venundati, novitii erant ac ministeriorum servilium rudes. Plaut. Capt. act. 3. sc. 5. v. 60

Quid tu unâ nocte postulavisti & unâ die
Recens captum hominem, nuperum & novitium
Te perdocere.

¶ *Anŏvitium erario*, quem Sim. Bosius 12. ad Attic. epist. 21 asseruit, & Gruterus quoque retinuit, explosum vide à Grævio *τῷ νάνυ*, ad eandem epistolam.

¶ Nŏvācula, culter tonsorum, quod novet seu mutet formam pristinam, radendo puta. Nam veteres *novare membra* pro radere dicebant, ut Scaliger in Ætnam Severi v. 57 observat: ein Scheermesser. Cic. lib. 1. de Divin. cap. 17. & Livius lib. 1. cap. 36 *cotem* alicubi *novacula esse discissam*, prodiderunt. Græcis est ξύρον, ut in dicto illo Theocriti; *Βέλτιον ἐπὶ ξυρῷ, ἢ ὄγκῳ βαίνειν.* Hoc est, *præstat super novacula, quàm super fastu ingredi.* Hoc enim in dicto additum est, *μετὰ περιαλήψεως*, cum præsumptione.

¶ Novalis, e, primùm agrum significat requietum, qui annis alternis conseritur, Virgilio auctore, Brachland/Brachacker. Georgic. 1. v. 71 *Alterno tonsas cessare novales.*
Servius ad hunc locum: TONSAS NOVALES, *agros messos. Dicimus autem & has novales, & hæc novalia.* Ager vero qui singulis annis reseritur, *restibulus est*; Acker den man alle Jahr besäet. ¶ 2. Deinde agrum, ubi silva excisa, atque nunc primum proscissum: neu Land Acker. Servius ad d. l. Georg. 1. v. 71 *Proprie Novales sunt arva primum proscissa, & primum segetem ferentia.* Sic Virg. 1. Eclog. v. 71

Impius hæc tam culta novalia miles habebit?

Vide & ibi Servium, & Taubm. p. 12.

¶ Nŏvo, novare, erneuen/ neu machen/ ut *Agrum novare; Ager novatus*, novalis, Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 30. Idem lib. 3. de Legibus cap. 5 *Nihil habui, quod putarem novandum in legibus*, hoc est, immutandum, ändern oder anders setzen. *Fortuna sedem mutata novabit*, Virg. 5. Æn. v. 604. *Novare*, enim est, pristinam formam mutare, ut paullo ante in *Novacula* diximus. Manilius l. 4. v. 550

Scilicet in piscem sese Cythèrea novabit.

Sic qui præsenti statu rerum contenti non sunt, & novis rebus student, *novare* dicuntur. Curtius lib. 7. cap. 7 *Haud dubium, quin eorum operâ redigi possent in potestatem, coercendos, qui novabant.*

¶ Novator. Gellius lib. 1. cap. 15 Sallustium *novatorem verborum* dixit.

¶ Novatrix. Ovid. lib. 15. Metam. v. 252

- - - rerumque novatrix
Ex aliis reparat natura figuras.

¶ Novatio, Neuerung. Gloss. vet. *Novatio, καινότης.* Scævola JC. Lege 57. Dig. de administr. & peric. tutor. *ad novationem faciendam cogere.* Et Tertull. 4. adv. Marc. cap. 1. *Luce ipsa clarius novatio prædicatur.*

¶ Novamen. Idem Tertullianus lib. 1. adv. Marc. cap. 20 usus est. *Hoc novamen, illas vetustates* &c.

¶ Enovare. Petronius p. 107 in carmine:

Et pictus anas enovata pennis.

Alii *enotata* malunt. Vide Interpretes.

¶ Innŏvare, verneuern. Cic. in Pison. cap. 36 extremo: *Quo te modo ad intemperantiam scelerate innovasti?*

¶ Innovatio, Erneuerung. Apulejus in Trismeg. p. 95 *Ordo & tempus innovationem omnium rerum, qua in mundo sunt, per alternationem faciunt.* Et Tertullian. principio lib. 1. contra Marcionem: *Emendationis* (libri) *necessitas facta est: innovationis ejus occasio aliquid adjicere persuasit.* Arnobius lib. 1. p. 7. *Rerum innovatio.* Idem lib. 3. p. 104 *successionis perpetua innovatione durare.*

¶ Renŏvare, wiederum verneuern. *Renovare & instaurare*; Cic. 2. Verr. c. 4. Et, *Animus renovatur*, Hirt. B. Africam. cap. 18. *Animum à fatigatione renovare*, Quintil. lib. 6. c. 3. pr.

¶ Renovatio, Erneuerung. Cic. lib. 11. fam. ep. 18 *Renovatio timoris magnam molestiam affert.* Idem de clar. or. c. 71 *Consolari se usurpatione & renovatione doctrinæ.*

¶ Renovamen, apud Ovidium 8 Metamorphos. v. 729 *& in hoc renovamine mansit.*

ANOX, noctis, die Nacht. *Nocte latent mendæ*, Ovid. 1. de Arte am. v. 249. des Nachts sind alle Kühe schwartz. *Nox media*, Cic. lib. 4. ad Attic. epist. 3 *Milo mediâ nocte magna manu in campum venit.* ům Mitternacht. *Nocte concubia*, Idem 1. de Divinat. cap. 27 wenn die Leute im tiefsesten Schlaff liegen. *Nox multa.* Ut, *Multa de nocte profectus est ad Cæsarem*, Cic. ad Att. lib. 7. ep. 4. da es schon tieff in die Nacht war. *Nox probella, adulta*, weit in die Nacht/ über Mitternacht. Tacitus 13 Annal. cap. 20 *Probella nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur.* Idem 3. Hist. cap. 23 *Adulta nocte, luna surgens ostendit aciem.* Sed *Nox obdulta*, est, valde tenebrosa, apud Nepotem Hannibale cap. 5. *Nox opprimit*, Cic. de Senect. cap. 14. *Nocte opprimi*, von der Nacht überfallen werden. *Noctem insomnem ducere, peragere, noctem pervigilare*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 35. Ovidius 1. de Arte v. 735.

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes:

Eleganter Apuleius lib. 1. Milesi. *Noctem in diem ire* dixit, quum jam luci fit, wann es taget; *Noctes diesque, Noctesque & dies*, Plaut. Terent. ¶ *In nocte consilium*, ἐν νυκτὶ βουλή, celebre apud Græcos proverbium fuit, admonens consilium non præcipitandum. Germani sic, wir wollens heute beschlaffen / kömmt Zeit kömmt Rath. ¶ 2. Tralate nox, pro cæcitate mentis, sive ignorantiâ poëtis sumitur: Ovid. lib. 6. Met. v. 472

Proh superi, quantum mortalia pectora cæcæ
Noctis habent!

¶ 3. Item pro concubitu & furto venereo. Plaut. Trinum. act. 2. sc. 1. *Nox datur.* Et Apulejus Apol. *Magno quidem pretio noctium computant.* Sic *promittere, condicere noctem*, Ovid. de remed. amoris lib. 2. v. 123. Et ita poëtæ passim. Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 124

- - - miserum quendam offendi ibi militem
Ejus noctem orantem.

¶ 4. Ponitur & pro morte, vel mortuorum statu, quod in tenebris degant. Unde illa apud Plautum: *Stat ante tenebras, persequi tenebras*: i. e. mortem oppetere: Cicero 1. Tusc. cap. 40 *Quam multi dies reperiri possunt, qui tali nocti anteponantur, cui similis futurus est omnis perpetuitas consequentis temporis?* Horat. l. 1. od. 4

Jam te premet nox fabulæque manes.

Et od. 28 *Omnes una manet nox,*
Et calcanda semel via leti.

Hinc inferos, mortuorum sedem; *sine Sole domos*, Virgilius dicit 6. Æneid. v. 534.

¶ Nox pro noctu, antiqui dixerunt, ut Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 4 ex 12 Tabularum lege probavit: SEI NOX FVRTVM FACTVM ESIT &c.

¶ Noctu, bey Nacht. *Die noctuque tentare*, Sallustius Jugurth. cap. 38. *Die noctuque fatigare animum*, ibidem cap. 70. *Noctu ambulabat in publico Themistocles*; Cic. lib. 4. Tusc. c. 19. Videtur ablativus casus prisci obsoletique nominis esse, Unde *hac noctu, qua noctu; concubiâ noctu*; ex Ennio Macrobius profert lib. 1. Saturn. cap. 4, & ex Quadrigario *de noctu*, ibidem.

¶ Nocturnus, a, um, ut, *Horæ nocturnæ*, Cic. pro Rosc. Am. c. 7. Nacht/oder nächtige Stunden. *Labores diurni, nocturnique*, Idem de Senect. c. 23. Et, *Quies nocturna* Seneca Hippol. v. 100.

¶ Nocturnus, substant. apud Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 116, sive ut ex Augustino & Capella volunt quidam, *Nocturninus* DEVS noctis. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 10. pag. 70. ¶ 2. Item Vesper apud Statium Theb. 6. v. 240 ubi Lucifero *Nocturnus* opponitur. Vide Turneb. lib. 24. cap. 27.

¶ Nocturnalis, ut nocturnus, sicut ab Æternus, *Æternalis*; a Perpetuus, *Perpetualis*; a Vernus, *Vernalis*, sequiore saltim ætate, derivatum fuit, de quibus suo loco invenies. Alcimus Avitus ep. 33 *in contenebrati recessus nocturnali habitatione.*

¶ Noctuabundus. Cic. lib. 12. ad Attic. 1 *Cum complicarem hanc epistolam, noctuabundus ad me venit cum epistola tua tabellarius.*

¶ Nocteſcere in Furio Antiate Gellius notavit lib. 18. c. 11.

¶ Noctifer pro Vespere apud Catull. carm. nuptiali 63. v. 7.

- - - Æthereos ostendit Noctifer ignes.

Et Calpurnius Ecloga 5 extrema:

Frigidus æstivas impellit Noctifer horas.

¶ Noctilūca, pro Luna, apud Horat. lib. 4. od. 6. Ita & Veneris stella appellata cum Hesperus est. Dalech. ad Plin. lib. 2. c. 8. p. 68. ¶ 2. Varro pro *Lucerna* posuit in Bimarco, ut observat Scalig. in Conjectan.

¶ Noctĭcŏlor, ater. Ausonius Technopæg. de Diis v. 11 *noctĭcolor Styx.*

¶ Noctivăgus, a, um, apud Statium 10. Theb. v. 152: - *Noctivagis bis blanda Dei.*

¶ Noctivĭdus, noctu videns. *Noctivida ales*, noctua, Mart. Capella princ. lib. 6. in metro.

¶ *Noctuvigila Venus* Plautus dixit Curcul. act. 1. sc. 3. v. 40.

¶ Abnocto, abnoctare: integram noctem abesse, foris pernoctare. Martianus JCtus L. 15. D. de officio præsid. *Ne quis provinciam regit, fines ejus excedat, nisi voti solvendi caussa, dum tamen abnoctare ei non liceat.* Seneca de Vita beata c. 26 *Porro*

Jobem adulterum induxit, & abnoctantem. Tribunis plebis *jus abnoctandi ademtum* ſcribit Gellius lib. 13. c. 12. Sic enim eſt in codicibus emendatis, pro quo perperam in edit. Baſil. Henric. Petrinâ legitur, jus *ad ſe vocandi.*

¶ Pernocto, pernoctare, über Nacht bleiben/verharren. Cic. pro domo ſuâ, *propter inopiam tecti in foro pernoctare.* Idem pro Arch. cap. 7. *ſtudia pernoctant nobiſcum, peregrinantur.* Et 2. Tuſc. c. 17. *Pernoctant venatores in vibe.*

¶ Pernoctatio. Ambroſius Sermone 90. de Paſſione Agnes pag. 394 *Dum parentes beatæ Agnes aſſiduis pernoctationibus vigilarent ad ſepulcrum ejus.*

¶ Pernox, nomen, omnis generis, der die Nacht durchaus wachet/ das über Nacht ſtehet. Livius lib. 5. cap. 28 *prælium ante lucem, ſed Luna pernox erat, commiſſum eſt,* der Mond hat die gantze Nacht geſchienen. add. lib. 21. cap. 49. Et Ammianus lib. 31. cap. 3 *pernox & perdius.*

¶ Binoctium, ſpatium duarum noctium. Tacitus 3 Annal. c. 71, 4 *Ut plus quam binoctium abeſſet.* Adde Ammian. 30. cap. 2.

¶ Trinoctium, ſpatium trium noctium. Fabius Pictor apud Gellium lib. 10. cap. 15 *De eo lecto trinoctium continuum non decubat.* Ipſe Gellius lib. 3. cap. 2 *non poſſe impleri trinoctium.* Ammianus lib. 16. cap. 26 *per triduum & trinoctium flumen tranſiſſe Germanos.*

¶ Trinoctialis. Martialis lib. 12. epigram. 78 *trinoctiali domicænio.*

NOXA & Noxia, omne delictum, Verwirckung/ Mißhandlung. Fronto facit diſcrimen, ut NOXA culpam; NOXIA culpæ pœnam ſignificet. Sed utrumque idem ſignificat; & *noxiâ* pro *noxa* per Epentheſin, dicitur. Donatus ad illud Terentii Phormione act. 1. ſc. 4. extr.

Meminiſtin' olim, ut fuerit veſtra oratio,
In re incipiunda ad defendendam noxiam.

NOXIAM, inquit, *nunc* culpam: *aliàs* pœnam. *Et eſt ἐπίθετον, ab eo, quod eſt,* Noxam: *Et hoc factum eſt propter jambum.* Idem Comicus Eunuch. act. 5. ſc. 2. v. 3 *Unam hanc noxiam mitte:* id eſt, mitte, condona culpam. *Noxam admittere,* Lege 41. § 3 de Furtis. *Noxâ aliquem liberare,* Quintil. lib. 5. cap. 12. der Straff entledigen. *Noxæ eſſe cui,* Livius lib. 34. cap. 19. ſchädlich ſeyn. *In noxâ eſſe,* Ter. Phorm. 2. ſc. 1. v. 36, ſchuldig und ſträfflich ſeyn. *Noxiam remittere,* Plautus Moſtell. ſcen. ult. v. 47. die Schuld verzeihen. Cic. de legibus lib. 3. cap. 4. *Noxiæ pœna par eſto.* Sunt qui *Noxiæ* vocabulum non Latinum cenſeant, contra quos diſſerit Jacob Nicol. Loenſ. lib. 5. Epiphyllidum cap. 11. Pro quo Terentius & Donatus.

¶ Noxitudo, obſoletum, Accii eſt apud Nonium.

¶ Noxialis, e, quod a noxa eſt, tum quod noxam affert, ſive nocet; apud Prudentium legitur Cathem. 9. v. 18 *Lex noxialis.* Et hymno Mamerti: *Pange lingua glorioſi* &c. v. 5

Quando pomi noxialis morte morſu corruit.

¶ Noxalis, idem. Lege 1. Dig. Si ex noxali cauſſa, *noxalis actio:* & Lege 3, eodem tit. *judicium noxale.*

¶ Noxius, criminis compertus, nocens, ſchuldig/ ſchädlich. Lactantius lib. 4. c. 18 de Chriſto Salvatore noſtro: *Suſpenderunt eum inter duos noxios medium, qui ob latrocinia damnati erant:* zwiſchen zween Ubelthätern. Ubi vim habet *ſubſtantivi. Adjectivè* uſurpatum paſſim reperies. *Noxiſſimum animal,* ſupremo gradu, Seneca dixit lib. 1. de Clement. cap. 26. In ſcriptis libris eſt etiam *noxioſiſſimum,* nec id male.

¶ Innoxius, qui minime nocet, unſchädlich. Plaut. in Capt. act. 3. ſc. 5. v. 7 *Decet innocentem ſervum atque innoxium, confidentem eſſe.* Corn. Nepos extrem. Milt. *Maluit populus eum innoxium plecti, quam ſe diutius eſſe in timore.*

¶ Obnoxius, unterworffen/ ut, *obnoxius injuriis, crimini, ludibrio,* hoc eſt, expoſitus. Plinius lib. 3. epiſt. 14 *Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis ſimus obnoxii.* Sic dicimus: *Obnoxia arumnis multis. Obnoxium morbis corpus,* &c. Suetonius Domitiano cap. 12 *Sed cum obnoxium ſe barbaris per hoc animadverteret,* i. e. expoſitum barbarorum incurſionibus.

¶ Item qui aliis devinctus eſt, & aliquid debet, vide Gell. lib. 7. cap. 17. Itaque libero interdum opponitur. Livius: *Si reticeam aut ſuperbus aut obnoxius videar: quorum alterum eſt hominis alienæ libertatis obliti, alterum ſuæ.* Seneca lib. 3. de benefic. c. 20 *Corpora obnoxia ſunt, & adſcripta dominis; mens quidem ſui juris.* Hinc

¶ Obnoxie, adverb. ut, *obnoxie dicere ſententias,* Livius lib. 3. c. 39. pr. nicht frey.

¶ Pernoxius, valde noxius. Pompon. Mela lib. 1. cap. ult. de Ponticis gentibus: *pernoxii appulſi.*

¶ Noxioſus, noxius. Seneca epiſt. 70. ſub finem: *Animi perditi noxioſique.* De Superl. *noxioſiſſimus* in *Noxius* modo dictum fuit.

¶ Obnoxioſus apud Plautum legitur Trin. act. 4. ſc. 3. v. 31.

¶ Obnoxiare. Claud. Mamerti eſt lib. 2. de An. Statu cap. 9. *Alienis ſemet noxiis obnoxiantes.*

NVBES, vapor humidus in ſublime elatus, eine Wolcken. *Nube ſolet pulſa clarior ire dies,* Ovidius lib. 2. Triſt. v. 142. Fuit & divinationis genus ex nubibus, quam mulier Anthuſa Leonis Imperatoris tempore invenit, ut Damaſcenus in Jamblichi vita, auctór eſt apud Photium pag. 1042. ¶ 2. Ponitur etiam pro faſtu atque triſtitia. Horat. lib. 1. Ep. 18. v. 94

Deme ſupercilio nubem.

Wenn man ſauer ausſiehet. ¶ 3. Pro multitudine denſa. Tacitus 3. Hiſt. c. 2 *Nunc XVI alarum conjuncta ſigna pulſu ſonituque, & nube ipſa operient & ſuperfundent obtritos præliorum, equites equosque.* Hieron. lib. 2. adv. Jovinian. cap. 6 *Orientales & Libyæ populos, quia per deſertum & calidam eremi vaſtitatem locuſtarum nubes reperiuntur, locuſtis veſci moris eſt.* Etiam Græci ſic loquuntur. Γεφύριον νέφος, *gruum nubem,* habes in Epigr. Antipatri lib. 3. Anthol. c. *ἐις πικρὰς,* ubi de Ibyco loquitur; Et, νέφος μαρτύρων, *nubem teſtium* Hebr. 12. v. 1. Vide ubique notas, illic Brodæi f. 403. hîc Eraſmi Schmidii in N. T. f. 1335. itémque Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 457.

¶ Nubecula. Dimin. Plin. lib. 18. cap. 35 *Nubecula, quamvis parva, ventum procelloſum dabit.* Apulejus de Mundo pag. 61 *Nebula conſtat aut ex ortu nubecula, aut ex ejus reliquiis.* ¶ Ad Irati habitum Cicero transfert, cum *frontis nubeculam* dixit in Piſon. cap. 9. ſicut *nubila fronte* apud Martial. eſt lib. 2. epiſt. 11.

¶ 2. Nubecula in morbis ponitur & corporis vitiis. Plin. 27. cap. 12 *Purgat cicatrices & nubeculas.*

¶ Nubifer, *Noti nubiferi,* Ovid. Epiſt. 3. Briſeidis verſ. 58. Idem 2. Metamorph. v. 226

Aeriaque Alpes, & nubifer Apenninus.

¶ Nubifugus, ut, *Boreas nubifugus,* id eſt, nubes fugans & diſſipans, Columell. lib. 10. v. 288.

¶ Nubigena, ut, *Nubigenæ Centauri,* ex nube geniti, Stat. 5. Thebaid. v. 263. qui & *nubigenæ bimembres,* Æneid. 8. v. 293. Et, *Nubigenæ amnes,* idem Stat. 1. Theb. v. 365.

¶ Nubivagus, inter nubes vagans. Silius lib. 12. v. 102 de Dædalo: *Hic pro nubivago gratus pia templa meatu*
Inſtituit Phœbo.

¶ Innubis, ut, *Dies innubis,* id eſt, clarus vel ſine nubilo, ein heller klarer Tag/ apud Senecam Hercule Oetæo v. 238.

¶ Nubilus, trübe/gewölckig. *Nubilo die,* Plin. lib. 2. c. 35. Ovidius 1. Triſt. eleg. 8.

Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

ubi tamen *Nubila tempora* pro triſtibus & adverſis ponuntur per metaphoram.

¶ Nubilum, Subſtantive pro ipſa nube, ſeu aere triſti. *Nubila cæli,* Virg. 4. Georg. v. 166. *Denſa inter nubila,* 6. Æneid. v. 592. ¶ Refertur & ad animum, atque triſtitiam ſignificat. Plinius lib. 2. cap. 7 de Sole: *Hic cæli triſtitiam diſcutit, atque etiam humani animi nubila ſerenat.* Statius Epicedio patris lib. 5. Silvar. carm. 3. v. 12

. . . . Quis Apolline merſo
Frigida damnata produxit nubila menti?

¶ Innubilus, clarus, ſerenus. Lucret. 3. v. 21 *innubilus æther.* klar/ heiter/ ausgewölckt.

¶ Obnubilus, ut *Obnubila & obſita tenebris loca,* Cic. 1. Tuſc. cap. 21. ex poeta.

¶ Obnubilare, vide paullo poſt in Verbis.

¶ Prænubilus, valde nubilus. Ovidius 3. Amor. eleg. 13. v. 7

Stat vetus & denſa prænubilus arbore lucus.

¶ Subnubilus, aliquantum nubilus. Cæſar 3. Civ. cap. 54 *Nox ſubnubila.* Ovidius Remed. v. 599

Limes longa ſubnubilus umbra.

¶ Nubiloſus, plenus nubilorum. Apulejus lib. 11. p. 260 *Cælum, nubiloſa caligine dejecta, nudo ſuoque luminis proprii ſplendore candebat.*

¶ Nubilarium, locum ſignificat tectum, in quem propter nubila, & incertam aeris conſtitutionem frumenta comportantur, ein Feld-Schöppen/ Wetterhütten. Columella lib. 2. cap. 21 *Si falcibus ſeges cum parte culmi demeſſa ſit, protinus in acervum, vel in nubilarium congeritur, & ſubinde ſolibus oportunis torrefacta proteritur.*

¶ Nubilo, nubilare, nubilum inducere, zuwölcken. Varro R. R. lib. 1. cap. 13 *ſi nubilare cœperit.* Et metaphorice Plinius lib. 37. cap. 7 *Fulgor carbunculi extremo viſu nubilans.* Paullinus Nolanus Carm. 10. v. 38

Lucem [divinam] *figmenta vatum nubilant.*

¶ *Nubilatur,* imperſ. Cato cap. 88, *Ubi nubilabitur, noctu ſub tecto ponito.*

¶ Adnubilare, apud Stat. in Silvis lib. 5. carm. 1. verſ. 149

. . . Velis adnubilat aura ſecundis.

Ammianus lib. 27 cap. 14 *Virtutem ejus adnubilabant actibus pravis.*

¶ Enubilare, apud Paullinum Jambo ad Cytherium v. 667

Enubilatam veritatem cernimus.

Tertullianus de Anima cap. 3 *Ea erunt Chriſtianis enubilanda.* Auswölcken/ erklären.

¶ Obnubilare, mit Wolcken überziehen/trübe machen. *Serenitas vultûs obnubilatur ægritudine,* Gell. lib. 12 cap. 2.

¶ Obnübilus, adjectivum, vide ſupra paullo ſub *Nubilus.*

NVBO, nupsi, nubere, proprio primarioque significatu est, tegere, velare, καλύπτειν. Ita vetus Poeta in Pervigilio Veneris v. 22 *Ipsa*, (Venus) *jussit mane ut uda virgines nubant* (velent, tegant virgines) *rosa*. Arnobius lib. 3. p. 118 *quod aqua terram nubat, appellatus est, inquiunt, Neptunus.*

¶ 2. Hinc *nubere* etiam nuptias facere significat; quod scilicet nova nupta flammeo nuberetur sive velaretur. Ambros. exhort. ad virg. Tom. 1. f. 108 *A nubibus verbum nubentium tractum arbitror. Denique operiuntur ut nubes, cum acceperint nuptura velamina.* Unde proprie puella *nubere* dicitur, adolescens *ducere*. B. Hieronymus ad illud Matthæi cap. 22 *In resurrectione neque nubent, nec nubentur: Latina*, inquit, *consuetudo Græco idiomati non respondet, NVBERE enim proprie dicuntur mulieres: & viri* VXORES DVCERE. Ovidius lib. 9. Metamorph. extr. de Iphi puellâ, sed quam pro mare pater habuerat hactenus, & ei formosissimam virginem desponderat:

Pronuba quid Juno? quid ad hæc, Hymenæe, venitis
Sacra, quibus qui DVCAT abest, ubi NVBIMVS ambæ.

Claudianus in Eutropium Eunuchum lib. 1. v. 222

Quo struis hos auri cumulos, qua pignora tantis
Succedunt opibus? nubat, ducatve licebit,
Nunquam mater eris, nunquam Pater.

Quando vero de viris hoc verbi usurpant auctores, de hominibus uxoriis, id est, sub imperio uxorum viventibus fere loquuntur, ut observat Scal. in Catalect. Poet. Vet. Comment. Et ita signate Martialis lib. 8. Epigr. 12

- - - Uxori nubere nolo meæ.

Sed neque hoc perpetuo observant auctores. Vide Barthium lib. 6. Adversar. cap. 14. item ad Claudiani paullo ante citatum locum, p. 1315. Scheurl. stat. Mercur. Part. 1. cap. 2. pag. 47. Taubman. ad Plaut. p. 15. ¶ 3. Aliquando *nubere* concumbere est, coire. Plautus Cistell. act. 1. sc. 1. v. 45, Lena de meretricula:

Hæc quidem quotidie viro nubit, nupsitque hodie,
Nubet mox noctu, nunquam ego hanc viduam cubare sibi:
Nam si hæc non nubat, lugubri mihi fame familia pereat:

Atque huc referendum puto illud Vestalis Carmen apud Senecam Excerptis Controversiar. lib. 6. Controvers. ult.

Felices nuptæ: moriar, nisi nubere dulce.

Eadem ratione & *nuptias facere* dicebant, de quo infra.

¶ Etsi autem rectius & elegantius dicitur *nubere alicui:* quomodo locutus est Ovidius in epist. Her. 9. v. 32

Si qua voles apte nubere, nube pari:

veteres tamen & *nubere cum aliquo* dixerunt: Plautus Amphitr. prol. v. 97 *- - - in illisce habitat ædibus,*

Amphitruo natus Argis ex Argo patre,
Qui cum Alcumena est nupta Electri filia.

Vide ibi collectanea Taubm. & Albericum Gentilem 2. de Nuptiis cap. 3. Gell. lib. 7. cap. 1 *Matrem ejus diu sterilem existimatam tradunt, Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos desperasse.* Terentius Andria & in Adelphis: nec non & Nepos aliquot locis, *nuptum dare* pro tradere in matrimonium dixit. v. gr. in Pausania cap. 2. n. 3 *Des ei filiam tuam nuptum:* & Dione cap. 1 *Priorem* [filiam] *Dionysio nuptum dedit.* Ausstatten/ eine Tochter vergeben. Justinus lib. 23. cap. 2 *Nubendo non prospera tantum, sed omnis fortuna initur societas.* Passive, *nubentur*, est apud sacros scriptores, ex Marci c. 12 v. 25. de quo supra ex Hieronymo.

¶ Nubilis, filia, virgo. Mannbar. Virgil. 7. Æn. v. 53

Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.

¶ Nupta, nova nupta, quæ nupsit. Ovid. 2. Fastor. v. 794 *nuptis pudica.*

¶ *Nuptæ verba*, pro obscenis, Plautus in Dyscolo, ut citat Festus.

¶ Nupturire, zu freyen Lust haben. Apul. Apol. p. 319 *Sponte eam diceres sine ulla magia jam olim nupturisse.*

¶ Nuptiæ, eheliches Beylager/ Hochzeit. *Nuptias apparare*, Terent. act. 4. sc. 1. v. 32. *In diem aliquem constituere*, ibidem act. 1. sc. 5. v. 34. ansetzen. *Exornare nuptias*; pro apparare, Plautus dixit Aulul. act. 4. sc. 10. vers. 54. zuschicken. *Nuptias conciliare*, Heyrath stifften/ Corn. Nepos Attico cap. 5. apud quem & *Conciliatorem nuptiarum* legas. *Nuptiarum officium celebrare*, auff der Hochzeit seyn/ einen Hochzeit-Gast geben/ Sueton. Claudio cap. 26. extrem. ¶ Transfertur vocabulum & ad libidines illicitosque & clandestinos concubitus. Sic *Clandestinas nuptias* Plautus dixit Casina act. 5. sc. 3. v. 6. *Innuptas nuptias* eleganter Poëta vetus apud Ciceronem lib. 3. de Oratore sub fin.

Qua tempestate Paris Helenam innuptis sibi junxit nuptiis.

Ita non semel Petronius *nuptias facere*, pro συνουσιάζειν. Justinus lib. 31. cap. 6. de Antiocho: *Rex ipse per hiemem in luxuriam lapsus, nobis quotidie nuptiis deditus erat.* Vid. Dan. Pareum Comment. in Musæum pag. 137. Gonsal. ad Petron. pag. 283.

¶ Nuptialis, ut, *Cœna nuptialis*, ein Hochzeit-Mahl. Plaut. Curcul. a. 5. sc. 2, 62. *Facet nuptiales*, Braut-Fackeln: & *Dona nuptialia*, utrumque Cic. pro Cluentio cap. 6. & 9. *Nuptiale festum amici exercere*, Symmach. lib. 7 epist. 19.

¶ Nuptus, ûs, nomen, nuptiæ. *Filiam nuptui collocare*, Columella lib. 4. cap. 3. extr. Et sexto casu, *solenni nuptu filiam locare*, Aurel. Victor de Viris illustr. cap. 59. in Hostilio Mancino. Sed *nuptum collocare*, apud Cæsar. lib. 1. Gall. B. cap. 18. & *nuptum dari adolescenti*, Terent. Andr. act 2. sc 1. pr. ex forma Supini sunt secundum vulgares Grammaticos. Attamen nominaliter Statius lib. 5. Silv. carm. 1. v. 45

Illa quidem nuptumque prior tædaque marito,
Passa alio.

¶ Nuptiator, qui facit aut adstruit nuptias. Hieronymus ep. 1 ad Ageruchiam de monogamia: *secundus nuptiator*, qui secundas nuptias facit post viduitatem.

¶ Connubium, jus est legitimi matrimonii; das eheliche Verbündniß/ die Ehe. *Conjungere connubia*, sich mit einander verehlichen. Cic. lib. 1. de Oratore cap. 9 *Romulus Sabinorum connubia conjunxit consilio & sapientia singulari.* Quod poëta *Connubio jungam stabili* dixit Æneid. 1. v. 73. verehligen/ Heyrath stifften. *Connubium inire*, Ovid. 2. Amor. 7. v. 21. heyrathen. *Concelebrare connubia*, Livius lib. 1. cap. 9. Hochzeit halten. *Cui connubii jus non est*, seu, ut Grüterus legit, *quicum connubium non est*, Cic. Topic. cap. 4. Cæterum anceps secunda est. Vide Virgil. c. l. Æn. 1. v. 73, & lib. 4. v. 535.

¶ Connubialis, ut *Vincla connubialia*, Statius lib. 5. Theb. v. 112. *Carmen connubiale*, Claudian. 4. conf. Hon. v. 649. *Vectigal connubiale*, Idem epist. ad Serenam v. 18. Hochzeit-Geschenck. *Fœdus connubiale*, Salvian. lib. 7. de Gubern. p. 244.

¶ Denübere, idem quod nubere, enubere. Tacitus 6. Annal. c. 27 *Julia denupsit in domum Rubellii.* Adde Annal. 15. cap. 37. Et Apulejus lib. 5. Milesi. p. 166 *Deo denupsit*: & in Apolog. p. 319 *fratri tuo denupturam.*

¶ Enübere, aus dem Geschlecht in ein andern ungleichen Stand freyen. Hac significatione usus Livius lib. 10. cap. 23 *Virginiam, Auli filiam Patriciam, plebejo nuptam Volumnio Cos. matrone, quod enupsisset patribus, sacris arcuerant.*

¶ Enuptio, jus nubendi extra gentem, apud Livium lib. 39, cap. 19, Ut *Fecenia Hispala gentis enuptio esset*, quod ei, ut præmium, decretum constitutumque fuit. Vi vocabuli latius quoque intelligi potest, de quibusvis extra gentem & ordinem nuptiis, & quocunque verbum *enubere* posset retrahi.

¶ Innübere, Livius lib. 1. cap. 34 *Ea, cum innupsisset.* i. e. in mariti domum transisset. Vide Festum.

¶ Innupta, non nupta, unverehlicht/ ledig. *Innuptæ puellæ*, Virgil. Æn. 1. v. 138. At ¶ *Innuptas nuptias*, Poeta vetus apud Cicer. l. 3. de Oratore sub finem eleganter dixit inconcessam & meretriciam conjunctionem. Verba ejus supra dedimus. *Caninas nuptias*, Hieronymus vocat Epist. ad Oceanum.

¶ Innübus, a, um, ἄγαμος, unverehlicht/ apud Poëtas. Sic *innuba Laurus*, Ovidio dicta lib. 10. Metam. vers. 92 propter Daphnes fabulam. Sic *innuba Pallas*, Auson. Epigram. 106. *Innuba Vestalis*, Prudent. 2. adv. Symmach. v. 1072.

¶ Obnübo, sequitur primigeniam notionem, quæ velandi, tegendi est. verhüllen/ bedecken. Cicero pro Rabir. perduell. c. 4 *Lictor, colliga manus, caput obnubito, arbori infelici suspendito.* Et Virgil. Æn. 12 v. 77

- - - comas obnubit amictu.

¶ Obnuptus, velatus. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21 *Simulacrum hujus Deæ fingitur capite obnupto*: & paucis interjectis: *Terra nubibus obnupta.*

¶ Pronüba, quæ nuptiis præest, ut *Pronuba Juno*, apud Virgil. 4. Æneid. v. 166. & 7. Æneid. v. 319 *Bellona manet te pronuba.* Ehestifftering. Est autem vere Adjectivum, & variis rebus, quæ nuptias conciliant, saltim eo pertinent, apponi potest, ut, *nox pronuba*, Claudian. 4. conf. Hon. v. 642, & *flamma pronuba*, Idem lib. 1. de Raptu Proserp. v. 131.

¶ Pronubare. Hieronymus Vitâ Malchi p. 99 *pronubante nobis mœstitia.*

¶ Multinubus, ut *Salomo multinubus*, Hieronymus lib. 1. adv. Jovinian. c. 15. pr. Et *uxor multinuba*, Idem epist. 11. ad Ageruchiam de Monogamia.

¶ Multinubentia, Tertulliani verbum de Pudicit. cap. 1. *Criminum*, inquit, *remedia præstituunt multinubentiæ jure.*

Nücleus. Vide post, *Nux.*

NVDIVS tertius, adverb. de tempore præterito, compositum ex *nunc & dies*, quasi dicas, nunc est dies tertius, vorgestern/ ehegestern. *Nudius tertius dedi ad te epistolam longiorem*, Cic. ad Atticum lib. 14. epist. 11.

¶ Nudius quartus, vor vier Tagen/ ac sic deinceps. Plautus Mostell. act. 4. sc. 2. v. 40 *Heri & nudius tertius, quartus, quintus, sextus, usque.* Idem Trucul. act. 2. sc. 6. v. 28 *Here nudius quintus natus ille est*, h. e. heri à quinque diebus. Quid? quod etiam *nudius tertius decimus* dixit Cicero in 5. Philipp. cap. 2, *Recordabimini qui dies nudius tertius decimus fuerit, quantus consensus vestrum* &c. Itaque *nudius quintus decimus* dixit Perpinianus init. Orat. 15, *Modestiâ singulari, qua me nudius quintus decimus audistis.*

NVDVS, a, um; γυμνός, nackend/ *Nudo vestimenta detrahere*; Plaut. Asinar. a. 1. sc. 1. v. 79. quod sperare ab eo emolumentum est;

cui ne sit quidem, quod auferri queat. *Nuda silex*, Virg. Eclog. 1. lapis qui nullo gramine obductus, atque vestitus veluti est. ¶ 2. Per metaphoram non ineleganter dicitur, *Vrbs nuda præsidio*, Cic. 7. Attic. ep. 13. Et, *Respublica nuda à magistratibus*, pro destituta, pro Domo cap. 22. Item, *Nudus a propinquis*, post redit. ad Quir. c. 3. Et, *Nuda verba*, vel *aperta*, apud Plinium lib. 4 epist. 14, vel *satis explicata*, apud Cic. in Paradoxis.

¶ Nudulus, diminut. Hadrianus imperator carm. supremo apud Spartian. cap. 25 *Animula, pallidula, rigida, nudula.*

¶ Nuditas, Blösse/ inopia, Quintil. lib. 10. cap. 2 *Si tenuitas aut nuditas in asperis gravibusque caussis ponderi rerum parum respondeant.* Gloss. Vet. *Nuditas*, γυμνότης.

¶ Nūdo, nudare, entblössen/ ut *Nudare corpus*, Ennius apud Cic. 4. Tusc. cap. 33. *Nudare vagina gladium*, Cornel. Nepos Datame extremo. id est, distringere. Metaphorice Livius lib. 35. cap. 32 *Jam, & id magis in dies, Ætoli defectionem nudabant*, id est palam præ se ferebant, non tegebant, ut antea.

¶ *Nudare*, spoliare, entblössen. ut, *Nudata interitu Consulum Respub.* Planc. ad Cic. lib. 10. famil. epist. 17. Et, *Nudatus defensoribus muros*, Cæsar 2. Gall. cap. 6. Sed *Nudati equites* dicebantur, quibus notâ Censoriâ ademti equi, ut ad Suetonium Casaubonus observat pag. 26.

¶ Connudare, idem, apud Plinium lib. 28. cap. 7, *Connudata immense*, sc. mulier. entblösset.

¶ Denudare, *Spoliare atque denudare aliquid ornatu suo*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 55. berauben. Proprie, *Denudari à pectore*, um den Leib entblösset werden/ idem in Verr. 7. cap. 13.

¶ Denudatio. Vet. Gloss. *Denudatio*, γύμνωσις.

¶ Denudator. Ibidem, *Denudator*, γυμνωτής.

¶ Enudare, idem quod simplex. ¶ 2. Sed *res obscuras enudare*, exponere est Ciceroni lib. 1. de legibus cap. 9.

¶ Renudare, rursum, vel retro nudare. Apulejus lib. 8. pag. 214 *Brachia humero tenus renudatis.* Die Arme biß hinter auffgestreifft. Idem lib. 2. Milesp. 122 laciniis cunctis renudata.

¶ Nudipedalia, sacra nudis pedibus celebrata. Tertullianus de Jejun. cap. 16. & in Apologet. cap. 40. Adde Hieronymum in Cap. 4. ad Galatas.

¶ Seminūdus, halb nackend. Livius lib. 24. cap. 40 *prope seminudus fugiens.* Adde lib. 31. cap. 35.

NVGAE, proprie sunt, quæ canebantur in mortuorum laudem. Plautus Asin. act. 4. sc. 1 *Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.* Et sane id origo declarat. Nam *nugæ* Hebraicum & Syriacum vocabulum. Id sonat mœrorem, sicut *Nenia*, planctum, eâdem linguâ, Scal. Conject. in Varr. Donatus vero a *non agendo dictas* putat. Vide supra *Nequitia.* ¶ 2. Nugæ φλυαρίαι faul und lose Geschwätz/unnütze Schwäncke. *Nugis delectari*, zu Fabelwerck Lust haben. *Nugis armatus*, Horatio lib. 1. Ep. 18 dicitur, qui levibus, nugatoriis argumentis nititur. *Nugas agere*, est aliquid stulte agere apud Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 78. Idem Menæchm. Prologo v. 52

Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit:
Qui dederit, magis majores egerit.

Sic *nugas postulare*, stulte quid postulare eidem est Trinum. act. 2. sc. 4. v. 40. ¶ 3. *Nugæ* etiam de rebus Venereis & scortationibus dicuntur. Horat. lib. 1. Sat. 9. princip.

Ibam forte via sacra (sicut meus est mos)
Nescio quid meditans nugarum,

i. e. scortillum aliquod lepidum quærens, ut Torrentius ad Epod. 4. v. 7 interpretatur. Unde *nugator*, pro scortatore, ut brevi post dicturi sumus.

¶ Nugax. Gloss. Vet. *Nugax*, ἰκανῶν, σπαρός, ἀχρεῖον, φλύαρος.

¶ Nugacitas, Gloss. ἀχρειότης, ἀχρειοσύνη, *Nequitia, Nugacitas.* Et Augustin. epist. 67 fin. *Omnis ab eo deleta est nugacitas.*

¶ Nugo, nomen, pro nugatore, Apulejus dixit lib. 5. circa fin. *Sed utique præsumis nugo & corruptor.*

¶ Nūgiger, a quo *manum nugigeram* Cicero dixisse fertur ad Attic. lib. 4. epist. 5. sed locus in mendo jacet. Vide Grævii edit. pag. 378.

¶ Nugigerulus apud Plautum, ein Mährleinträger/ Lügenträger/ in Aulul. act. 3. sc. 5. vers. 51.

¶ Nugivendus apud eundem.

¶ Nūgor, nugari, nugas agere. Cic. lib. 2. de Divinat. cap. 13. pr. *Democritus non inscite nugatur.*

¶ Nugator, qui nugas i. e. nihil serii agit. Cic. pro Flacc. cap. 16 *Neque in istum nugatorem, tanquam in aliquem testem, invehar.* Vet. Gloss. *Nugator*, ἀχρεῖον. ¶ Item Scortator; Prudentius Hymn. 2. καθημερ.

Quis mane sumtis nequiter
Non erubescit poculis
Cum sit libido, temperans,
Castumque nugator sapit.

Idem Psychomachia v. 434. *Nugatricem aciem*, de luxuriæ copiis dixit. Luxuria enim in gulâ & Venere est.

¶ Nugatrix. Jam dictum ex Prudentio.

¶ Nūgatōrius, *Res infimæ, & nugatoriæ*, voll unnützes Narrenwercks/ Cic. pro Cæcina cap. 23.

¶ Nugamentum, idem quod nugæ, Apul. 1. Metam. sub fin. *A quo istorum nugamenta hæc comparasti?* Postea vocat *frivolos pisces*, elende geringe Fische. Piscículos enim Lucius emerat.

¶ Nugalia, pro nugamentis aut nugis dixit Gell. lib. 3. cap. 16. *Alii alia quædam nugalia* scil. proferebant. brachten andere Possen/oder alber Zeug vor. Est autem ab

¶ Nugalis, adjectiv. quod Onomast. φλυαρώδης interpretatur: unde &

¶ Nugalitas, φλυαρότης, in Vet. Gloss.

Nullus, vide *ullus*, in *unus*.

NVM, interrogandi Adverb. quod soli indicativo jungitur, negatione subintellectâ. Ter. Andr. a. 5. sc. 3. v. 7 *Num ejus color pudoris signum usquam indicat?* Virgil. 4. Æneid. *Num lacrymas victus dedit, aut miseratus amantem est?* Et, *Num furis?* Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 58.

¶ Numnam, ut, *Numnam periimus?* idem quod, *num* vel *an*, apud Terent. Andr. 3. sc. 4. v. 12.

¶ Numquando, num aliquando, ob auch iemahls. Cic. 5. Philipp. c. 11 *Nunquando perditis civibus vexillum, quo concurrant, desuturum putatis?* Sed meliores libri omnes *Num quando*, divise.

¶ Numquis, numquid, Terent. Phorm. 3. sc. 3. vers. 32. *Numquid est, quod operâ meâ vobis opus sit?* Numquid non, pro, annon. Senec. epist. 90. (al. 91.) *Nunquid non pelles ferarum, & aliorum animalium à frigore satis abundeque defendere queunt?*

NVMA Pompilius, Romanorum Rex alter à Romulo, justitia & pietate insignis, qui annum in duodecim menses divisit. Hunc Numam Pythagoræ discipulum fuisse tradiderunt nonnulli: sed tempora non conveniunt. Cicero 4. Tusc. Quæst. cap. 1 eo id factam putat, quod prisci illi eos, qui sapientia excellerent, Pythagoræ auditores fuisse crediderunt. Vide eundem & lib. 2. de Oratore cap. 37, & Plutarch. in Numa pag. 60. qui & alium Pythagoram, Spartiaten refert, qui, cum Italiam peragraret, versatus cum Numa sit. Quo factum, ut Numa multa Lacedæmoniorum institutæ Romanis miscuerit. De priore multa Lactantius lib. 1. c. 22. ¶ 2. Per αὐτονομασίαν hominem sanctum notat, & innocentem. Barth. ad Stat. Silv. p. 118.

NVMANTIA, urbs Hispaniæ in Celtiberia, a Scipione posteriore deleta, & diuturno obsidio, & ultima fame, & versa in furorem constantiâ inclita. Lege Florum lib. 2. cap. 17. &c.

¶ Nūmantīnus. Propert. lib. 4. Eleg. ult.

Afra Numantinos regna loquuntur avos.

Numella, vide infra in *Numus.*

NŪMEN, proprie & naturâ suâ nihil aliud, quam *nutus* est, a *nuo*: ut *motus*, & *momen*, unde *momentum*, à *moveo*: *flatus*, a *flo*, a *fluo flumen*, & alia similiter. Lucretius lib. 2. de Curetibus v. 632

Terrificas capitum quatientes numine cristas.

Capitum numine i. e. nutu, vel motu. Et lib. 3. v. 144

Cætera pars animæ per totum dissita corpus
Paret, & ad numen mentis, momenque movetur.

Plinius lib. 7. Epist. 27 *Perquam velim scire, esse Phantasmata, & habere propriam figuram, numenque putes:* Id est, vim potentiamque movendi sc. ¶ Κατ' ἐξοχήν de nutu potentiaque ac voluntate seu providentia Dei, vel Deo ipso usurpatur. Lucanus lib. 3. v. 448

- - - - - Servat multos Fortuna nocentes,
Et tantum miseris, insci numina possunt.

Numina i. e. Dii Virgil. 4. Georg. princ. *Si quem Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.* Et ita frequentissime idem aliis locis. Idem 11. Æneid. v. 232 *Fatalem Æneam manifesto numine ferri Admonet ira Deum.* Manifesto numine, id est, decreto instinctuque divino. Sæpissime διακριτικῶς, seu distinctionis caussâ, aliquid additur, unde constet, de quo numine sermo sit. Cicero pro domo sua: *Divino numine redditus Reipubl. sum.* Virgil. 2. Æneid. v. 777

- - - - - Non hæc sine numine Divûm Eventunt.

¶ Romani & Imperatores suos *Numinis* appellatione, sub figura quadam, honorabant, quod secundi a summo numine essent, & ejus vicem fungerentur in terris. Hinc illa formula: DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQVE EIVS. Symmachus lib. 10 Epist. 21 ad Theodosium & Arcadium Imperatores: *Præcipua quidem beneficia numinis vestri Populus Romanus exspectat.* Atque ab hac loquendi ratione nec ipsi Christiani abstinebant. De quo videndus Vossius lib. 3. de Orig. & progressu Idololatriæ cap. 17. & Jo. Henr. Bœclerus egregio libro de Auspicio Regio cap. 3. § 5. ¶ Pluraliter *numina*, de uno Deo, sive persona, Silius lib. 1. v. 93 *Ennæa numina Dîæ*, id est Proserpinæ: quod secus apud Christianos habet. Vide Prudent. Hamartig. v. 350.

NVMENIVS, Apameensis Syrus, Philosophus fuit Pythagoricus & Platonicus, cujus scripta passim citantur ab Origene, Eusebio, Theodoreto. Sub Antonio Pio videtur floruisse. Vid. Jonsi. lib. 3. de Script. Hist. Philos. pag. 23. seqq. Ubi & hoc eodem nomine alios memorat.

NVMĔRVS, quantitas collecta ex unitatibus, eine Zahl. ut *numerus*

merus par, impar. *Non curat numerum lupus*, der Wolff frisset auch ein gezehltes Schaff. *Magnus numerus frumenti*, Cic. 4 Verr. cap. 72. eine grosse Menge. *In numero suorum aliquem habere*, id est, in cœtu, grege suorum, seu inter suos, Cic. 13. fam. epist. 6. unter seine Freunde rechnen. *Numero beatorum aliquem eximere*, Horat. lib. 2. oda 2. Et, *In aliquo numero esse*, hoc est, in honore vel existimatione, Cic. in Oratore c. 61. in einem Ansehen seyn. Horatius lib. 1. Epist. 2. v. 27 *Nos numerus sumus, & fruges consumere nati*, id est, sumus turba sine nomine, sine virtute ac dignitate: nullius loci, ordinis, classis. Nam qui præstant aliqua re, notis quibusdam & numeris distinguuntur, ut alius primus, alius secundus, &c. pronuncietur. Qua significatione & ἀριθμὸς apud Græcos ponitur, nec tantum de pluribus, verùm etiam de uno, ut apud Euripidem annotavit Scalig. Comment. in Ætnam Severi. *In nullo esse numero*, Cic. 3. de Orat. c. 56. Et, *In numeros referre*, in ordinem, Cic. 2. de Divin. cap. 1. ¶ Magnam numeris vim attribuêre veteres, Pythagoras inprimis, Vide Plutarch. de procreatione animæ, item de Iside & Oside: Sextum Empiricum libr. 3. Pyrrhoniarum Hypotypos. cap. 18: Platonis Timæum ejusque interpretes; Censorinum de die natali. De sacris numeris Hieron. in Jesaiam c. 33. & Matth. cap. 15. v. 33. in Ezechiel. cap. 41. in Epist. ad Gal. c. 1. v. 18. Ambrosium libr. 7. in Lucam cap. 11. Augustin. Epist. 119. De *Senario* & sex millium numero Scaliger Opusculis postumis Epist. 31. De *quaternario* Eumenius Panegyrico Constantii cap. 4. ¶ *Numerus quadratus* dicitur, qui gemina dimensione in æqua concrevit: ut bis duo, ter tres, quater quatuor &c. ita Boëthius libr. 2. de Musicâ cap. 6. vid. & Gell. lib. 1. cap. 20. ¶ 2. Numerus, orationis harmonia modus numeris alligatus. Cicer. in Academ. lib. 1. c. 3. *Varium & elegans omni ferè numero Poema.* ¶ 3. Numerus, Verßweise / Reimweise / Gesangweise. *Numeris orationem adstringere*, Cic. 3. de Oratore cap. 44. *Numeri Oratorii*, de quibus Rhetores ex Quintilian. 9. cap. 4. ¶ 4. *Numerus* palæstræ verbum in moribus illis flexuque membrorum quasi lex quædam ac regula. Seneca libr. 7. de Beneficiis cap. 1. *Quemadmodum magnus luctator est, non qui omnes numeros nexusque perdidicit, quorum usum sub adversario rarus est, sed qui in uno & altero se diligenter exercuit, & eorum occasionem diligenter exspectat.* Quintilianus lib. 11. cap. 2 *Et ut Palæstrici doctores illos, quos numeros vocant, non idcirco discentibus tradunt, ut his omnibus in ipso luctandi certamine utantur; sed ut subsit copia illa, ex qua unum aut alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Atque hinc fluxit ille proverbialis sermo, *omnes numeros implere*, *omnibus numeris perfectum esse* & similia. Vide Lipsium ad laudatum Senecæ locum. *Omnibus numeris absolutum* Plin. lib. 9 epist. 38. Et, *Perfectum, expletumque omnibus suis numeris & partibus*, Cic. 2. Nat. Deor. Epist. 11 *Omnibusque numeris pudoris*, πᾶσιν πρέπουσι ἔχει ἰσοκύκλου μέτρου. ¶ 5. Similiter & in musicis dicebantur *numeri*, qui iidem fere cum *modis* seu *nomis*, quos appellabant: unde hæc duo frequenter junguntur. Horatius lib. 2. Ep. 2. v. 143

Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis
Sed verba numerosque modosque ediscere vitæ.

Quintilianus lib. 9. cap. 4 *Quod si numeris & modis inest quædam tanta vis* &c. Nam de cantilenis ibi loquitur. Lucretius lib. 2. de Curetibus v. 631

Ludunt, in numerumque exsultant.

Iterum v. 636

Armati in numerum pulsarent æribus æra.

Virgilius Eclog. 6. v. 27

Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres
Ludere.

Ludere & Lucretio & Virgilio *Saltare* est. *In numerum* i. e. ad cantum perite atque ex arte, ut modus pedum rhythmo canticoque respondeat: cui contrarium *extra numerum* est. Cicero Paradoxo 3, *Histrio si paullò se moverit extra numerum, exsibilatur.* Horatius lib. 1. Ep. 18. v. 59

Quambis nil extra numerum feciſſe modumque Curas.

i. e. imperite, inepte. Sic *numeri*, Carmina, quæ certis legibus constricta: quibus opponuntur *numeri innumeri*: vide infra. ¶ *Numerus* & πάξις, militaris est cohors, Tacitus Agricola cap. 18 *Sparsi per provinciam numeri, præsumta apud militem illius anni quies.* Suetonius Vespasiano cap. 6 *Et tunc quidem compressa res est, revocatis ad officium numeris.* Sic *in numeris* sive *per numeros distribuere militem* apud Plinium legimus lib. 10. Ep. 38. & 39. Vide Lips. ad lib. 1. Histor. Tac. n. 25. & Buchner. ad Plin. lib. 10. Ep. 38. n. 653. ¶ Significat & Catalogum sive breviculum militum, die Rolle. Unde *referre in numeros*; Torrentium ad paullo ante laudatum locum Suetonii. ¶ Numero, der Zahl nach / oder an der Zahl. Juvenal. Satyr. 13. v. 26

Rari quippe boni, vix sunt numero totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Item *Numerò*, pro nimium citò, non semel dixit Plautus & alii antiquiorum. Hinc *Numeri* dicti, qui celeriter nascebantur.

Vide Festum in *Numero* & ibi Scaligerum. Et *numero dicere* pro nimis citò.

¶ Numerōsus, magno numero, ut *Exercitus numerosus*, seu, ut Valer. Flaccus dicit lib. 1. v. 436, *numerosa phalanx*, ein groß Kriegsvolck. *Oratio numerosa*, Cic. in Oratore c. 65. quæ numeris egregie constat, völlig und wohl gesetzt. *Pylio numerosior ebo*, Martial. lib. 4 ineunte. *Oculi in homine numerosissimæ varietatis atque differentiæ*, Plinius lib. 11. cap. 37, seu sect. 53. *Numerosissima suffragia*, Idem lib. 7. cap. 29. ¶ 2. Laxus, amplus; Plinius lib. 2. Epist. 14 *Hoc pretio quamlibet numerosa subsellia implentur.* Idem lib. 2. Epist. 9 *numerosissimam causam*, amplissimam dixit, quæ plura capita ac quæstiones habeat. Idem lib. 10. ep. 48 *Iidem Nicenses Gymnasium incendio amissum, ante adventum meum restituere cœperunt, longè numerosius laxiusque quam fuerat.* Nam *numerosum* & *laxum* Synonyma sunt. Etiam apud Columellam libr. 10. principio *numerosus hortus*; spatiosus & amplus est, quanquam Barthius libr. 1. Adversar. c. 2 aliter interpretatur. Nam & lib. 6. cap. 29 *Numerosum pectus*, i. e. latum & amplum: *& genua numerosa torosique femina* in Equâ perinde dicit & laudat.

¶ Numerosè; ut, *circumscripte & numerose dicitur*, Cicer. in Orat. c. 66. *Sententia numerosè cadens*, Idem de Clar. Orat. c. 8. nach der Mensur. *Distinctius numerosiusque omnia dicere*, Gellius lib. 7. cap. 3. Et, *Sententias numerosissime versare*, Quintil. lib. 10. cap. 5. *Familias numerosissime comparare*, hoc est, plurimos famulos, Apulej. de Deo Socr. sub fin.

¶ Innūmĕrus, adject. innumerabilis; unzehlich. Cic. de Orat. lib. 2. cap. 22 *Ludò Isocratis, tanquam ex equo Trojano, innumeri principes exierunt.* ¶ 2. *Innumeros numeros* Plautus in Epitaphio suo apud Gell. lib 1. c. 24 versus dixit, quos Horatius *lege solutos* appellat. Eo videlicet modo, quo apud Græcos γάμος ἄγαμος, δῶρα ἄδωρα, apud Latinos, ut Ciceronem, *innuptæ nuptiæ; funera nec funera*, apud Catullum Argonaut. v. 83. *justa injusta* apud Ovid. dicuntur. Vide Scal. Lect. Auson. l. 2. c. 22. *Innumeri*, i. e. sine certâ lege numerorum. ¶ *Innumerum* etiam pro vano ponitur, & quod habendum nullo numero est. Barthius 1. Adversar. cap. 2.

¶ Numerositas, multitudo. Vox posteriorīs, ut videtur, ævi. Orosius lib. 4. cap. 5. extr. *numerositas miseriarum.* Sidonius l. 7. epist. 2 *nepotum numerositate gaudere.* Idem Carm. 23. v. 151 *Varro numerositate scriptorum verendus.* Adde Macrobium l. 1. cap. 22. Et Augustinus de Doctr. Christiana lib. 2. c. 14 *interpretum numerositas.*

¶ Numero, numerare, per numerum recensere, zehlen. *Numerare pecuniam*, Cic. Planco sub 16. ep. 16 lib. ad Attic. priore. Geld auszahlen. *Stipendium militibus numerare*, Idem in Pison. c. 36. besolden. ¶ *In Sapientibus numerari*, est haberi, seu censeri. Cic. Parad. 1. *Neque non laudabo sapientem illum Biantem, qui numeratur in septem.* Vide Grævium ibi. Idem cum *inter* efferri potest. Ovid. 4. Pont. 9. v. 35

præsentes inter numerarer amicos.

gerechnet werden. Cic. de Fin. 2. c. 18 *Socrates voluptatem nullo loco numerat.* nichts werth achten. Livius lib. 2. cap. 1 *Ut haud immerito omnes conditores numerentur*, id est, existimarentur. Et paullo post: *Libertatis autem originem inde numeres.* Sed, *Habere in numerato*, significat promptum atque à præsenti pecunia habere, in Bereitschafft/oder zur Hand haben/im Vorrath haben/&c. Ut *ingenium in numerato habere*, apud Quintilianum Inst. 6. cap. 3. extremo. Quæ loquendi ratio petita est a præsente pecunia, quæ & ipsa *numerata* dicitur: Baar Geld. Unde *in numerato relinquere*, baar hinterlassen / Plinius dixit lib. 38. c. 10. Pari metaphora Tertullianus eodem sensu *in confiscato habere* dixit, de quo supra in *Fiscus.*

¶ Numeratio. Zehlung. ¶ Persolutio, Zahlung. Seneca Epist. 18 *Ab isto fiet numeratio.* Et Columella lib. 1. cap. 8 *Ubi numeratio exigitur, rem pro nummis ostendit.*

¶ Numerator. Augustinus Confess. lib. 5. cap. 4 extr. *Numerator siderum.*

¶ Numeralis, ut, *scientia numeralis*, *nomen numerale.*

¶ Numerabilis, e, das zu zehlen ist. *Populus numerabilis*, Horat. Art. poet. v. 206, qui parvus, exiguus est, ut facile numerari possit.

¶ Innumerabilis, e, unzehlich / ut *pecunia innumerabilis*, Cic. pro Quintio cap. 11. *Democritus innumerabiles finxit mundos* Idem 4. Acad. cap. 17.

¶ Innumerabiliter. Lucretius lib. 5. v. 275 *Innumerabiliter priùs mutatur in horas.*

¶ Innumerabilitas. *Democritus innumerabilitatem mundorum dixit*, Cic. 1. Nat. Deor. cap. 26. *Innumerabilitas atomorum*, ibidem cap. 39.

¶ Annumerare, zuzehlen. Plaut. in Mercat. prologo v. 88 *Mihi argentum ipse annumerat suâ manu.* Cicer. Divinat. in Verr. c. 17 *Pecuniam ex ærario promere, & per singulos denarios alicui annumerare.* ¶ *Annumerare*, ad numerum aliorum adjungere. Cicero lib. 2. de Divinat. cap. 1 *His libris annumerandi sunt sex illi de Repub.* Sic etiam dicimus, *una cum aliquibus annumerari.*

Et, *In grege aliquorum annumerari*; Cicer. pro Roscio Am. cap. 32.

¶ Connumerare, inter alios annumerare, vel in aliis, unter andere rechnen oder zehlen. Glossæ Cyrilli: *Connumero, συναριθμῶ.* Ulpianus Lege 43 § 3 de ritu nuptiar. *debuisse his connumerari.* Et Lege un. Cod. de Professor. in urbe CP. *inter statutos connumerati.* Et in Novella 30 cap. 6 *Prætoriorum præfectis connumeremus.* Arnobius sub finem lib. 5. p. 187 *Si Attis sol est, quemadmodum connumeratus & dicitur.* Et Ammianus libr. 25. cap. 11 *Vir profecto heroicis connumerandus ingeniis.* Nec sequioris tantum ætatis hoc verbum est, sed Ovidio etiam vindicat Arundel. Codex, libr. 5. Trist. eleg. 4. v. 20

Se quoque in exemplis connumerare solet.

Vulgo *annumerare* legitur. Vide Heinsium. Hæc ideo numerosius probanda erant, quia hoc verbum in vulgatis Lexicis neglectum est.

¶ Denumerare, pro dinumerare, enumerare. Gloss. Vet. *Denumero, καταριθμῶ, ἀπαριθμῶ, ἐξαριθμῶ.* Plautus Mostell. act. 3. sc. 3. v. 18 *Mihi denumerato: ego porro illi denumerabero,* intellige argentum seu pecuniam. Auffzehlen / herzehlen.

¶ Denumeratio. Gloss. Cyrilli: *Denumeratio, ἐξαρίθμησις.*

¶ Dinumerare, ut alii scribunt, idem est, quod Denumerare, nach einander zehlen. *Dinumerare exercitum,* Plin. lib. 4. c. 11 *Dinumerare & dimetiri syllabas,* abzehlen und ausrechnen/Cicer. in Orat. cap. 43. Et, *Dinumerare pecuniam,* Geld abzehlen/ Terent. in Adelphis a. 5. sc. 7. v. 17.

¶ Dinumeratio. Cic. 3. de Orat. cap. 54 *Et dinumeratio, & alia correctio.* Et Quintilian. lib. 9. cap. 3 *Quædam omnino non sunt figuræ, sicut ordo, dinumeratio, circumscriptio.*

¶ Enumerare, ausrechnen / die Rechnung machen. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 28 *Jamne enumerasti, quid ad te redituram putes?* Hastu nicht überschlagen/ was du daran gewinnen wirst? ¶ *Enumerat miles vulnera,* id est, recenset; erzehlen. Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 44.

¶ Pernumerare gantz oder gar zehlen. *Pernumerare argentum,* Plaut. Epidico act. 5. sc. 1. v. 26. *Pernumerare pecuniam,* Livius lib. 28. cap. 34.

¶ Renumerare, wieder auffzehlen/wieder heraus geben. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 52 *Renumeret dotem huc; eat.*

¶ Supernumerarius, qui supra numerum ordinarium accedit. *Milites supernumerarii.* Vegetius lib. 2. cap. 19 *Accensi, hoc est postea additi, quam fuisset legio completa, quos nunc SVPERNVMERARIOS vocant.*

NVMĪCIVS sive Numicus, fluvius Latii, quo Æneas submersus fuit. Hic postea decrevit in fontem: & Vestæ libari, non nisi de eo, fas fuit. Vide Servium ad illud Virg. lib. 7. Æneid. v. 150

- - - hæc fontis stagna Numici.

Et Ovid. lib. 3. Fast. v. 647

Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis
Creditur.

NVMĬDIA, regio Africæ, sub mediterraneo mari inter propriam Africam seu Carthaginensis ditionis, ac Mauritaniam late extensa, etiam in Austrum longius & ad Getuliæ fines procurrens.

¶ Nūmĭda, Numidæ, incolæ, die Numidier / quasi *Nomades* à νομεύω pasco, vide *Nomades.* Celebrati Numidæ equites in comitatu divitum Romanorum fuerunt, de quo legendus Lipsius ad lib. 2. Histor. Taciti, itemque Torrentius ad Suetonii Neronem cap. 30.

¶ Nūmĭdĭcus, ut *Equi Numidici,* apud Livium lib. 30. c. 6. *Gallinæ Numidicæ,* de quibus Columella lib. 8. cap. 2. *Africanæ,* inquit, *gallina est, quam plerique Numidicam dicunt, meleagridi similis, nisi quod rutilam galeam, & cristam capite gerit, quæ utraque sunt in meleagride cærulea.* Commendat Sallustius Jugurth. cap. 94 *scuta Numidica,* minimi ponderis, ex coriis facta.

¶ Numidicus & proprium honoris nomen, Q. Cæcilio Metello, ob res in Numidia contra Jugurtham præclare gestas, impositum. Vid. Cic. 6. in Verr. cap. 66. & 1. ad Attic. epist. 16. item Aurel. Victor de Viris illustr.

¶ Numidianus, aliud Adject. ut, *Numidiana pyra,* Plin. lib. 15. cap. 15.

NVMĬTOR, filius Porcæ Albanorum Regis, pater Rheæ Silviæ, Romuli & Remi matris, vide & initium lib. 1. Livii.

NŪMVS vel Nummus, moneta, sic dicta à νόμος, ex quo νῦμος, ut ex ὄνομα ὔνομα, lex, quod ejus usus lege introduceretur. *Aureus nummus,* ein gülдene Müntz. *Nominibus certis exponere nummos,* Geld ausleihen. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 105. *Dolosi spes refulget nummi,* Pers. prologo. *Nummus asper* apud Senecam Epist. 19, & Suetonium in Nerone cap. 44, quis sit, nondum certum satis est. Alii novum; alii veterem, sed in thesauris servatum hactenus interpretantur. *Asperum nummum* & Persius dixit Sat. 3. v. 69. Vide Lipsium ad Senecam. *Nummo addicere alicui aliquid,* um Bezahlung. vide supra *Addicere.* Et, *In nummo exigere aliquid,* est pretium rei exigere, non rem: Vide supra *Adærare* in Æs. *Salarium in sextenis numum accipere,* Eumenius orat. pro restaurand. Scholis Menianis c. 11. *Nummos scribere* est obligare se de numis solvendis apud Plaut. Asin. act. 2. sc. 3. v. 34. ¶ 1. *Numus* nomen speciale idem est quod *Sestertius,* acht oder achthalbe Meißnische Pfennige. ¶ 3. Dicitur & *Numus Sestertius: Decem millia numum,* Idem quod *decem millia sestertium, CCL* aurei coronati, drutthalb hundert Kronen. Cæterum scias, sibi non constare in hoc vocabulo vetustos libros, aut lapides inscriptionibus signatos, sed quosdam mutam M geminare, alios simplicem tenere, & his videtur origo favere; quod vel a *numerus* est, vel a *Numa* rege, vel ex νόμος. Alteram scriptionem tuetur receptior usus, quem & Manutius & Dausquejus in Orthograph. probant, quos consulas.

¶ Nummulus, diminutivum, exigua pecunia. Cic. lib. 1. ad Atticum ep. 16 *Numulis acceptis, jus & fas omne delere.*

¶ Nummatus, adject. abundans nummis. Geldreich. Horat. in Epist. 6. lib. 1. v. 38

Et bene nummatum decorat suadela Venusque.

Comp. *Nummatior* apud Apulej. lib. 1. Metam. post initium, *Nummatior revertor.*

¶ Nummatio, tractatio aut possessio pecuniarum. Cicero Philipp. 2. cap. 45 *Lætitiam senatus populique Rom. confer cum nummatione tua tuorumque: tum intelliges, quantum inter laudem & lucrum interfit.* Wucherey.

¶ Nummarius, ut, *Res nummaria,* Cic. 3 Offic. cap. 20. Müntzwesen/ Handthierung mit Gelde. *Ratio numaria,* lib. 10. ad Attic. epist. 13. Geldrechnung. *theca numaria,* lib. 4. ad Attic. epist 7. Geld-Kasten.

¶ Nummularius, ein Geldhändler/ Wechsler. Sueton. Galba, c. 9 *Numulario non ex fide versanti pecunias, manus amputavit, & mensæque ejus affixit.*

¶ Nummulariolus, diminutivum. Seneca de morte Claudii pag. 852 *Proximus interrogatur sententiam Diespiter Vica Pota filius, & ipse designatus Cos. numulariolus.*

¶ Nomisma, atis, νόμισμα, idem quod nummus, eine Müntze. Horatius in epistola 1. lib. 2. v. 234

Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

Et Martialis lib. 1. epigr. 12 bis quina numismata. ¶ 2. Specialiter nummum aureum significat, qui *Solidus* dicebatur. Vide ibi. ¶ 3. Prudentius pro charactere, seu formâ nummi (Gepräge) posuit. Ita enim Hymno B. Laurentii 2. peristeph. v. 95

En Cæsar agnoscit suum
Numisma nummis inditum,

Numisma suum, i. e. imaginem suam numis impressam. Vide & Salmasium ad Alexandrum Lampridii pag. 218.

¶ Numella, machinæ genus ligneum ad discruciandos noxios paratum, cui collum & pedes immittunt, ut Nonius auctor est. Hinc Plautus inter carnificis instrumenta numerat Asinariâ act. 3. sc. 2. v. 5. Festus genus vinculi interpretatur, quo deliganur quadrupedes: itaque usus est Columella libr. 6. c. 19, & lib. 7. cap. 8, qui tamen in masculino *Numellos,* non *Numellas* dixit. Et verò nomen traxisse videtur à formâ numorum, quos articuli sive ligamenta mutuo juncta repræsentant. Quæ Becmanni (pag. 746 Orig.) conjectura, nec Vossio displicet Etym. f. 347.

¶ Multinumus seu Multinummus, multæ pecuniæ qui est, vel possessæ, vel acquirendæ & promerendæ. Sic *asinos multinummos* Varro de R. R. lib. 3. cap. 17 dixit, ex quibus multum lucri est domino. Mit welchen man viel Geld verdienet.

NVNC, νῦν, adverb. temporis, ut Cic. Philipp. 7. cap. 5 *Erat tunc excusatio oppressis, misera illa quidem; sed tamen justa: nunc nulla est.* Nun/ jetzo. Tamen sine temporis significatione interdum ponitur, & conjunctionis adversativæ vim habet, ut Cic. de divinat. c. 29, *Quæ quidem multò plura evenirent, si ad quietem integri iremus; nunc onusti cibo & vino confusa & turbata cernimus.* Valla lib. 1. cap. 2. *Nunc primum.* Nun erst/ nunzum erstenmahl. *Nunc primum audio, quid illo sit factum,* Terent. in Andr. a. 5. sc. 4. v. 33. Et, *Nunc demum,* nun allererst. Idem Heautont. a. 2. sc. 3. v. 3 *Ego vero audio nunc demum.* Ibidem v. 12 *Nunc demum intelligo.* Geminatur quoque non ineleganter. Horat. Epod. 5. v. 53 *Nunc, nunc adeste.* Virgil. 5. Æn. v. 189 *- - - - nunc, nunc insurgite remis.*

¶ Nuncubi, an vel numquid alicubi. Terent. in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 83. *Nuncubi meam benignitatem sensisti in te claudier?* Hastu auch jemahls gespüret/ ꝛc.

Nuncius & Nuncio, vide post *Nuntius.*

NVNCŬPO, nuncupare, est appellare, enarrare, nennen / namhafftig machen/ klar darthun. *Nuncupare aliquem suo, alieno, vel quocunque nomine.* Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 28 *Dii per alia poterunt intelligi, qui qualesque sint, quæque eos nomine consuetudo nuncupaverit.* ¶ *Nuncupare* etiam est, concepta & constituta apud se testari præsentibus, rataque habere, & referre in tabulas. Sic *vota nuncupare,* (de quo Rutgersius lib. 5. Variar. Lect. cap. 5.) apud Cic. 3. Philipp. cap. 4. Et, *Testamenta nuncupare,* Plin. libr. 14. cap. ult. ubi de vino gravatis loquitur, qui arcana prodant omnia. *Adoptionem nuncupare,* apud Tacitum 1. Histor. cap. 17.

¶ Nuncupatio. Plin. lib 9. c. 35 *Nuncupationem tabulis probare,* id est appellationem. Name / Benennung.

¶ Nun-

¶ Nuncupator. Apulejus sub fin. 2. Floridor. *Pythagoras primus philosophiæ nuncupator & conditor.*

¶ Nuncupatim, nominatim, adverbium. Claud. Mamertus lib. 2. cap. 9 de Statu Animæ: *Eruentur mihi atque extrahentur etiam nuncupatim ex abditis tenebellarum, qui hactenus delituere.*

¶ Prænuncupare, ante nominare. Prudentius Hymno Jejunantium v. 179

Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuel est, sive nobiscum Deus.

NVNDINAE, plurale, a *nono die* dicebantur Romæ, ein Wochenmarckt/ Jahrmarckt. Nam nono die rusticani urbem adibant ad mercatum & judicia, & ad leges denuo cognoscendas, postquam octo integros dies operi rustico impenderant. *Nundinas instituere*, einen Jahrmarckt anrichten / Plin. lib. 5. epist. 4.

¶ Nundinalis. Plaut. Aulul. act. 2. sc. 4. v. 45. *Nundinalis equus.* Vide ibi interpretes.

¶ Nundinarius, ut *Forum nundinarium*, Plin. 8. c. 51.

¶ Nundinari, Jahrmarckt halten/ kauffschlagen / kauffen. Et venditare est, & emere. Gloss. Cyrilli: *Nundino*, καπηλίνω. Adde tralaticiam, quæ sequitur, notionem. Et Cic. 4. in Verr. cap. 49 *Pueri annorum senûm septenumque denûm senatorium nomen nundinati sunt*, h. e. pretio adquisiverunt, emtitarunt.

¶ 2. Nundinari etiam dicuntur, qui corrupti muneribus jura pervertunt, Sueton. Tito cap. 7 *Constabat, in cognitionibus patris nundinari præmiaque solitum.*

¶ Nundinatio, mercatura, ut *Nundinatio juris*, Krämerey und Kauffschlagen mit dem Recht/ Cic. 1. Agrar. c. 3.

¶ Nundinator. Gloss. *Nundinator*, ἀγοραῖος, καπηλευτής.

¶ Trinundinum, vel trinum nundinum, dicebatur tertiarum nundinarum dies. Sic enim loquimur, *Trinundino*, & *tertiis nundinis*, & *in trinundinum*, h. e. tertias nundinas. ¶ Valla *trinum nundinum*, rogationem aut comitia tribus in locis uno die celebrata, appellarum putat lib. 3. cap. 5. Exempla sunto: Livius lib. 3. cap. 35 pr. *Postquam vero comitia decemviris creandis in trinum nundinum indicta sunt.* Et Cicero pro Domo c. 16 *Si quod in ceteris legibus* [promulgandis] *trinundinum esse oportet, id in adoptione satis est trium esse horarum.* Idem Philipp. 5. c. 3 *Ubi promulgatio trinundinum?* elliptica locutio. Et lib. 16. ep. 11 ad Tironem: *ad consulatus petitionem se venturum: neque se jam velle, absente se rationem haberi sui: se præsentem trinundinum petiturum.* Et Quintil. l. 2. c. 4. p. 120 *Aut de ipsius rogationis jure dubitari potest, quod est variatum, sive non trino forte nundinis promulgata, sive non idoneo die*, &c.

NVNQVAM, nullo tempore, niemahls/ nimmer. Sallustius Jugurth. c. 95 *Nunquam super industriam fortuna fuit.* Sed *Nunquam non* Semper significat. Suetonius Tiberio cap. 69 *Turbatiore cælo nunquam non coronam lauream capite gestavit.*

NVNTIVS, sive Nuncius, ἄγγελος, ein Bote. *Per nuntium certiorem facere, quid actum sit*, Cic. 11. ad Attic. epist. 24. ¶ 2. Res nuntiata. Ut, *nuncium accipere optatissimum*, Cic. l. 2. fam. ep. ult. pr. *nuntium exoptatum afferre*, Cic. pro Rosc. Am. c. 7. Pro eo & frequenter in genere Neutrius *Nuncium* vulgariter dicitur. An recte, disputatur. Valla lib. 6. c. 15 prorsus negat, cumque eo & alii, in his Bonciarius Ep. p. 362. Ego vero etsi facile dedero, & melius & consuetudini Latinorum auctorum convenientius, *nuntium*, in Masculino dici: tamen concedere vix possum, illud alterum prorsus Latio excludendum esse. Si rem recte putamus, *nuntius* adjectivum est; namque Ovid. epist. Paridis 16 v. 10 *nunquam nuntius* adjectivum est; Tibullus l. 3. eleg. 4. v. 5 *nuncia exta* dixit, ut alia ejusmodi verba

Cordis ministra, &c.

¶ Internuncius, ein Gesandter von einem zum andern/ein Unterhändler. Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 56, *Ne quis forte internuntiũ clam à milite ad istam currisset.* Et, *Internuntios ultrò citroque mittere*, Cæsar lib. 1. B. C. c. 20. Et, *responsa per internuntios dare*, Justin. lib. 1. c. 2.

¶ Internuntiare, Reden und Antwort von einem zum andern bringen/ apud Livium l. 42. c. 39, *Postquam in conspectu steterunt* [Rex Perseus & Q. Marcius &c. colloquuturi] *diremente amne, paulisper internuntiando cunctatio fuit, utri transgrederentur.*

¶ Obnuntiare. Terent. Adelph. act. 4. sc. 2. v. 7.

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:
Primus porrò obnuncio:

ubi Donatus: *Qui malam rem nunciat, OBNVNCIAT, qui bonam, ANNVNCIAT. Nam proprie dicuntur augures OBNVNCIARE, qui aliquid mali ominis scævumque viderint. Ergo OBNVNCIO, quasi OMEN NVNCIO. Inde enim ἐτυμολογία hujusce verbi est.* Sed frustra est, cum ab *omine* derivat. OBNVNCIARE enim est, obloquendo nuntiare: & ad auguria pertinet. Non poterat agi cum populo auspicato, si tonuisset. Quod si igitur quis haberet comitia, & perrogare aliquid vellet, non poterat, si magistratus aliquid aut augur nunciaret, se audisse tonitru, fulgurve vidisse. Hoc igitur OBNVNCIARE vocabant. Poterantque id facere magistratus & augures cum coram atque in os: tum per edicta, si coram obloqui non auderent. Cui rei testimonio est Suetonii locus Cæsare c. 20. Vide Nicolaum Gruchium de Comitiis l. 1. c. 4. p. 64. & seqq. & Bernegg. ad l. c. Suet.

¶ Obnuntiatio. Cic. lib. 4. ad Attic. epist. 16 *Obnuntiationibus per Scævolam interpositis.*

¶ Prænuntiare, Terent. in Phorm. a. 5. sc. 2. v. 12 *Abi, prænuntia hanc venturam*, gehe hin/und bringe ihm die Botschafft voran/ &c. Cicero lib. 1. Divin. cap. 6 *Instatu divino futura prænuntiare.* Inde, *prænuntianda futura res*, apud Augustin. ep. 19. c. 3.

¶ Prænuntiatio. Augustinus Retractat. lib. 1. cap. 22 *In veteri testamento prædicatio & prænuntiatio novi est.* Et Tertullianus de Anima cap. 46 *Beneficia admonitionum & prænuntiationum.* Warnung.

¶ Prænuntiator. Gloss. Cyr. *Prænuntiator*, προάγγελος. Et Augustinus Confession. lib. 9. cap. 5 *Esaias prænuntiator evangelii apertior.* Idem de Gen. ad lit. lib. 8. c. 4 extr. *prænuntiator rerum futurarum.*

¶ Prænuntiatrix. Prudentius Passione B. Laurentii v. 29

Extrema vox Episcopi
Prænuntiatrix gloriæ.

¶ Prænuntiativus aliud adjectivum, ejusdem significatus. Plinius lib. 2. cap. 71 *Propter piraticos terrores in speculis prænuntiativi ignes accensi.*

¶ Prænuntius, nomen adjectivum, idem quod prænuntians, ut *Clari prænuntia Solis Aurora*, Cicer. in Arati Capricorno v. 300 ed. Grot. *Lucis prænuntius ales*, id est, gallus, apud Ovid. 2. Fast. v. 767. *Chasmata ingentium malorum sunt prænuntia*, Plin. lib. 2. cap. 27.

¶ An etiam *Prænuntium* substantive dicatur, in controversia est. Affirmat Analectis Olaus Borrichius pag. 43. exemplis Senecæ atque Plinii innixus. Ille enim lib. 3. de Ira cap. 10 *procellarum sunt quædam prænuntia*: hic libr. 2. Hist. Nat. cap. 27 *Hæc ingentium malorum fuere prænuntia.* Idem cap. 84 ejusdem lib. *Nunquam urbs Roma tremuit, ut non futuri eventus alicujus id prænuntium esset.* Verum non repugnat, quin singula hæc adjective accipias hoc sensu: *Quædam res sunt prænuntia procellarum, malorum, futuri eventus.* Vide Cutas Posterior. Cellarii.

¶ Pronuntiare, recitare, *Memoriter pronuntiare*, Cic. lib. 2 de Divin. c. 5. auswendig hersagen. Idem lib. 1. de Orat. cap. 61 *uno spiritu pronuntiare multos versus*; in einem Athem hersagen. *Pronuntiare perperam*, Plin. lib. 3. epist. 5. n. 12. unrecht aussprechen. *Pronuntiare sententiam*, Cic. de Fin. 2. cap. 12. ein Urtheil sprechen. Et *Pronuntiare* simpliciter, urtheilen/ richten. Suetonius Nerone cap. 15. *Quid ipsi libuisset, perinde ac pluribus idem videretur, pronuntiabat.* Hinc *pronuntiari ad bestias*, est damnari Lege 6. Dig. ad L. Juliam peculatus. Vid. Buchn. ad Plin. lib. 6. Epist. 31. n. 234. Nempe *pronuntiare*, est palam nuntiare seu dicere. Suetonius Claudio extremo: *In ultima cognitione pro tribunali ACCESSISSE AD FINEM MORTALITATIS semel atque iterum pronuntiabit.* Unde & de mandatis, quando eduntur & significantur, hoc usurpari verbum solet. Cæsar lib. 2. de B. C. cap. 25 *Interim adventu longarum navium Curio pronuntiari onerariis jubet, se in hostium habiturum loco, quæ non e vestigio ad castra Corneliana vela direxissent*, befiehlt auszuruffen. Item de promissis: Curtius l. 3. c. 5. extr. *Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum pronuntiari jusserat.* Suetonius Cæsare c. 19 *Nummos de suo communi nomine per Centurias pronunciabit.* Idem Nerone cap. 24 *Quæ beneficia e medio stadio Isthmiorum die sua ipse voce pronuntiabit.*

¶ Pronuntiatum, substantivum, idem quod enuntiatum; ut *Pronuntiatum verum* aut *falsum*, Propositio. Cicer. 1. Tusc. cap. 8.

¶ Pronuntiatio, quæ moderatio est vocis, vultus atque gestus cum venustate, ut auctor ad Herenn. lib. 1. cap. 2 definit. Et Quintilianus lib. 3 cap. 3 *Cuncta corrumpit ac propemodum perdit indecora vel voce vel gestu pronuntiatio.* die Ausrede. Hæc de Oratoria significatione. ¶ 2. Est & judicialis sententiæ prolatio. Cicero pro Cluent. cap. 20 *Lege & pronuntiatione nondum condemnatus.* Gerichtlicher Ausspruch. ¶ 3. Vox ipsa. Valer. Max. lib. 7. cap. 4. ab init. *Illa pars calliditatis egregiæ, & ab omni reprehensione procul remota, cujus opera, quia appellatione nostrâ vix apte exprimi possunt, Græcâ pronuntiatione Σφαγεμάτα dicuntur:* id est Græcâ voce.

¶ Pronuntiatus, ûs, subst. idem. Gellius l. 4. c. 17 *Et numerus versu, & ratio in pronuntiatu manet.* Idem l. 15. c. 3 *quo sit vox pronuntiatu audituque lenior.*

¶ Pronuntiator. Cicero de clar. Orat. cap. 83 *Thucydides verum gestarum pronuntiator sincerus.*

¶ Pronuntiabilis. Apulejus l. 3. Doctr. Plat. ineunte, *Oratio pronuntiabilis*, h. e. propositio, enuntiatio Logica.

¶ Renuntiare, referre, vermelden/ wiedersagen. Terentius in Andr. act. 3. sc. 2. v. 28 *Id ego nunc tibi renuntio, here, futurum*, id est, aperte nuntio. *Postea quam mihi renuntiatum est de obitu Tullia filiæ tuæ*, Servius Ciceroni lib. 4. fam. epist. 5. ¶ 2. *Amicitiam alicui renuntiare*, Tacitus 2. Annal. cap. 70. Freundschafft auffsagen. *Civilibus officiis renuntiare*, Quintilian. lib. 10. cap. 7. pr. abdancken. *Illa repudium renuntiet, hanc ducat*, Terent. Phorm. a. 4. sc. 3 v. 72. die Ehe wieder auffsagen. Nam *renuntiare* est vel nuntio vel verbis irritum facere, de quo convenit, ut rectè explicat Jan Gebhard. ad Cornel. Nep. Alcibiad. n. 56. ¶ 3. Renuntiantur etiam consules, tribuni, magistratus &c. id est, lecti vel creati declarantur, sie werden ausgeruffen und publiciret/ abgekündiget. Cicer. pro Lege Man. cap. 1 *Prætor primus centuriis cunctis renuntiatus sum.* Et lib. 2. de Orat. c. 64 *renuntiare consulem.*

¶ Renuntiatio, testimonium. Cicero 5. in Verr. cap. 39 *Cæsio renuntiat se dedisse. Cognoscite renuntiationem ex litteris.* ¶ 2. Declaratio dignitatis. Cic. pro Muræna cap. 8 *Non idem est ordo dignitatis, & renuntiationis*, &c.

¶ Renuntiator. Tertullianus de Anima cap. 57 *Dominus ex persona Abrahæ* (Luc. 16) *sanxit, non posse inde* [e cælo] *relegari renuntiatorem dispositionis infernæ.* Idem de Pallio cap. 4. extremo: *Deduc oculos suadeo, reverere habitum unius interioris erroris tui renuntiatorem.*

¶ Abrenuntio. Salvianus lib. 6. pag. 208 hanc profert baptismi formulam: *Abrenuntio diabolo, pompis, spectaculis & operibus ejus.* Et auctor Comment. Epist. ad Roman. [Tom. 8. Hieronymi] cap. 7. v. 6 *Mundo abrenuntiaverunt.* Absagen.

NVO, nuere, est capitis motu vel gestu voluntatem suam ostendere, wincken. Et inde *Numen* est, ut à *fluo*, *flumen*, de quo supra.

¶ Nutus, verbale, significat voluntatem, & summam quidem, quovis indicio patefactam, potentium potissimum, & magnatum inter homines, qui dicuntur *nutu movere agmina, nutu imperare.* Hinc *Ad alicujus nutum, voluntatemque se totum convertere*, Cic. lib. 3. fam. ep. 10. sub fin. nach eines Willen und Gefallen sich richten. *Auctoritate nutuque legum docemur coercere cupiditates*, Idem de oratore lib. 1. cap. 43. ¶ 2. Et *nutus*, proclivitas est rei alicujus in aliquam partem, der Hang. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 39. pr. *Terra undique in se se nutibus suis conglobata.*

¶ Nuto, frequentat. nutare. *Nutant ædificia*, quæ ruinam minantur, sie sencken sich/ hangen für sich. Lucan. lib. 1. v. 494

- - - - - aut jam quatiente ruina
Nutantes pendere domos.

Ovidius lib. 2. de Arte am. v. 263

- - - - dum rami pondere nutant.

Livius lib. 4. c. 37 *Nutant circumspectantibus galeæ.*

¶ Nutatio. Plin. lib. 11. cap. 37. *Capitis nutatio.* Et junior Plinius Paneg. cap. 5 *nutatio reipublicæ*, Wanckung.

¶ Nutamen, idem. Silius lib. 2. v. 399.

Albentes mobea tremulo nutamine pennæ.

De cristis galeæ loquitur.

¶ Nutabundus, wanckend/ wackelnd. Solinus de Africa cap. 27 *capite nutabundo.* Salvianus lib. 6. de Gubern. p. 229 *ad gressum nutabundi.*

Composita.

¶ Abnuere, recusare, abschlagen/ absagen/ sich weigern. Cicero de Fato c. 2 *Nihil unquam abnuit studio meo voluntas tua.* Livius lib. 9. cap. 17 *Haud equidem abnuo, egregium ducem fuisse Alexandrum.* Ich bin nicht in Abrede. Pro *abnuo* veteres dixisse *abnueo*, annotavit Diomedes lib. 1. tit. de dubia verborum positione: provocatque ad Ennii versum 8. Annal.

Certare abnueo, metuo legionibu' labem.

Scipio tamen Gentilis Comm. in Apul. apolog. n. 323. p. 150 legere mavult *Abnuo.* Est autem

¶ *Abnu-*

¶ *Abnutare*, ſæpe abnuere, interprete Feſto. Vetus Poëta apud Cic. 3. de Orat. c. 41 *Quidnam eſt obſecro, quid te adiri abnutas?* Sed addit ibi Cicero: *melius eſſet, vetas, prohibes, abſterres.* Nempe obſoleta illa vox eſt. Qua tamen uſus eſt Plautus Captiv. act. 3. ſc. 4. v. 79 *Quid mi abnutas?* Ty. *Tibi ego abnuto?* Et Arnobius extremo libro 2 *abnutemus verum.*

¶ Annuere, nutu aſſentiri, affirmare, approbare, willigen / Plinius lib. 1. epiſt. 22 *Supereſt, ut promiſſis DEVS annuat:* id eſt, faveat, ea approbet & firmet. Aliquando & active ponitur. Horat. lib. 4. od. 6

Ni tuis victus Venerique grate
Vocibus, Divûm Pater annuiſſet
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.

Valerius Flaccus 1. Argonaut. v. 40

Hanc mihi militiam, veterum quæ pulchrior actis,
Annue. i. e. concede.

¶ Et, *Annuere* inter ſigna, quibus amicæ amatoribus ſuis ſe approbant. Terent. Eunuch. act. 4, ſc. 5. v. 31.

¶ Annutare, Adnutare, frequentativum. Apulejus lib. 10 ſub finem: *ſenſim annutante capite cœpit incedere.*

¶ Innuere, nutu aliquid ſignificare, wincken. *Abiens innuit mihi*, Terent. Eunuch. act. 4. ſc. 5. v. 9.

¶ Renuere, reſpuere, recuſare, ausſchlagen / verſchlagen. *Quin ullum convivium renuerit*, Cic. pro Cæl. cap. 11.

¶ Renutus, verbale, *Simili nutu renutuque alicujus voto reſpondere*, Plin. lib. 1. epiſt. 7.

¶ Renūtare, frequent. Lucret. lib. 4. v. 601 — — *Vox*
Incolumis tranſire poteſt, ſimulacra renutans.

Prudentius Hamartig. v. 774. de Lotho & uxore:

Ille gradum celerat fugiens; contra illa renutat.

NŪPER, nuperrime, non ita multo ante, unlängſt. *Admodum nuper*, Terentius Heaut. principio ſcenæ 1. ſehr neulich. Pro quo *nunc nuper* Idem dixit Eunuch. prol. v. 9. Ubi Donatum vide. De aliquot ſeculis uſurpari auctor eſt Rupertus ad Pomponii Enchirid. p. 247. Superl. Cic. lib. 1. de Invent. c. 17 *quod ille nuperrime dixerit.*

¶ Nuperus, a, um, apud Plaut. Capt. act. 3. ſc. 5. v. 60 *Recens captum hominem, nuperum & novitium.*

¶ Pronūper, vorlängſt. Plautus Trinummo a. 2. ſc. 4. v. 26 *Quas [drachmas] ſponſione pronuper tu exactus es pro illo adoleſcente.*

NVRVS, fœm. filii uxor, Sohns Weib oder Schnur. Terent. in Hecyr. a. 2. ſc. 1. v. 4 *uno omnes animo ſocrus oderunt nurus*, Apud Poëtas pro *quavis fœmina* ſumitur. Vide Ovid. Met. 2. v. 366.

¶ Prōnūrus, pro uxore nepotis, apud Ovid. in Epiſtola Helenæ 17. v. 206. *Pronurus & magni Lacedemonius ero.*

Nusquam, vide *usquam.*

NVTRIO, nutrire, alere, fovere, nehren / erhalten. *Mammis fœtum nutrire*, Plin. lib. 11. c. 40. Et Ovidius de Remed. am. v. 807 *Nutritur vento, vento reſtinguitur ignis.* Idem 1. Faſtor. v. 704 *Pax Cererem nutrit.* Et Declamator in Salluſtium, *privatorum audacias nutrire*, metaphorice.

¶ Nutrīmentum, alimentum, Nahrung. *Arida nutrimenta ignis*, Virg. 1. Æneidos v. 176. *Nutrimentorum locus*, id eſt nutricationis, educationis, apud Suetonium Auguſto cap. 6. & ita uſus eſt Caligula cap. 9. Metaphorice Cicero in Oratore cap. 13 *Nutrimentum epidictici generis educata eloquentia eſt.*

¶ Nutrīmen, idem, apud poetas. Ovidius lib. 15. Metam. 354

Naturæque ſuum nutrimen decrit edaci.

Et Juvencus in Matth. 25. de 10 virginibus:

Ne deſint claræ nutrimina pinguia flammæ.

¶ Nutrītor, qui nutrit & alit. Suetonius de Clar. Grammat. c. 7 *M. Antonius Gnipho, ingenuus, in Gallia natus, ſed expoſitus, a nutritore ſuo manumiſſus inſtitutusque.* Dracontius in Hexaem. v. 565 *Et genetus vigent ſub nutritore Tonante.*

¶ Nutritorius. Auguſtinus Confeſſion. lib. 12. cap. 27 *nutritoria tua.*

¶ Nutrix, eine Amme. Cic. de Amic. c. 20. *Nutrices & pædagogi jure vetuſtatis plurimum benevolentiæ poſtulant.* Et, *Errorem pene cum lacte nutricis ſuxiſſe videmur*, Idem in 3. Tuſc. cap. 1. ¶ 2. Nutrices pro *papillis* ſive *uberibus* dixit Catullus Carm. de Nupt. Pelei v. 18, ubi nymphas ait viſas eſſe

Nutricum tenus exſtantes e gurgite vaſto.

quanquam ſunt, qui legant ibi: *Jam crurum tenus*, quod & Joſephus Scaliger in ſuo liquide ſcriptum fuiſſe teſtatur; Reatino autem pro *Nutricum* placuit *Umbilicum.* Sed locum Poëtæ, qualem dedimus, Crotone ſaniorem pronunciat Voſſius lib. 5. Inſtit. Orat. cap. 6. pag. 344.

¶ Nutrīcula, diminutivum, eine Amme / Seugamme. Suetonius Aug. c. 94 *Repoſitus veſpere in cunas a nutricula, loco plano; poſtera luce non comparuit.* Item eine Nehrerin / Verpflegerin / aut quæ quocunque modo rem alit & educat. *Muſica nutricula*, Apulej. lib. 6. p. 178. Juvenalis Satyr. 7. v. 148

— — *Nutricula cauſſidicorum Africa.*

¶ Nutrīcare, nutricis munere fungi, nutrire, nehren / erhalten. Unde Tertullianus lib. 1. ad Uxor. cap. 5 *pragnantes & nutricantes*, ſchwangere und ſeugende / conjungit. Apulejus in Triſmegiſto p. 98 *Terra parturit fruges, & eadem partu nutricat ſuo.* Arnobius lib. 1. p. 32 *Quidquid maleſici graminis nutricant terrarum ſinus.*

¶ Et *nutrīcor*, deponentali voce apud Cicer. 2. Nat. Deor. c. 34, *Mundus omnia, ſicut membra ſua nutricatur & continet.* Apul. Apologia: *Eum paupertas ab incunabulis nutricata eſt.*

¶ Nutricatio, ut *Munus nutricationis*, Gellius lib. 12. cap. 1. das Säugen / Kinderſtillen. Pluraliter Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 27 *Puerorum nutricationes.*

¶ Nutricatus, ūs, idem. Varro lib. 1. de R. R. cap. 47 *Herba non evellenda in nutricatu.* Et Macrobius lib. 5. cap. 11 *ex ipſo nutricatu.*

¶ Nutricium pro nutricatione, ſeu nutricatu, Seneca poſuit Conſolat. ad Helviam cap. 17 *Illius pio maternoque nutricio per longum tempus ager convalui.*

¶ Nutrīcius, qui nutrit; ein Pfleger / Ernehrer. *Nutricius ejus pueri eunuchus*, Cæſ. lib. 3. de B. Civ. c. 108. Scriptura reges *nutricios* vocat *Eccleſia.* Adjective uſurpavit Columella lib. 3. c. 13 *Nutricio ſinu recipere.*

¶ Nutricia, orum, τροφεῖα, merces nutricis, Seuganimen Lohn. Ulp. lege 1. Dig. de var. & extraord. cognit. *Nutricia eo usque producemus, quo ad infantes uberibus aluntur.* Græcis θρεπτήρια ſunt. Artemidorus lib. 3. Onirocritic. cap. ultimo extremo. Hinc & Angelus Politianus, eruditiſſimus majorum ætate, egregium illud Poema de Poëtica noviſſimè *nutricia* inſcribere voluit, ad quod vide Joh. Alex. Braſſicanum.

Compoſita:

¶ Enutrire, idem quod ſimplex. Columella lib. 3. cap. 3 *Sata non ita enutriunt, ut convaleſcant.* Plinius lib. 12. cap. 1 de platanis: *Tantum honoris increvit, ut mero infuſo enutrianiur.*

¶ Innutrire. Seneca Epiſt. 2 *Certis ingenia immorari & innutriri oportet, ſi velis aliquid trahere*, id eſt, certis auctoribus. Idem Conſol. ad Polybium cap. 21 *Animus liberalibus diſciplinis*, hoc eſt, educatus.

¶ Renutrire, rurſus nutrire. Paullinus Nolanus epiſt. 23 [al. 3] ad Severum cap. 9 *quem ex ruſticanis receptum domi renutrimus.*

NVX, nūcis. Generaliter *Nuces* dicuntur omnia corio duriore, ut: *abellanæ, amygdalæ, juglandes, caſtaneæ*; ſicut *poma* contra dicuntur omnia molli[illegible]: ſcribit in Eclogam 2. Servius. ¶ Significat autem arborem [illegible]ctum ſimul, eine Nuß und Nußbaum. Dicta eſſe videtur, quòd [illegible]oceat, umbrâ ſcilicet ſuâ, ſegetibus, *quoniam ſata ladere dicor*, &c. Ovid. canit de Nuce v. 61. *Nucum* appellationes ſunt: *Nux Myriſtica*, eine Muſcaten Nuß. *Nux juglans* vel *regia*, welſche Nuß. *Nux abellana*, Haſel-Nuß. *Nux Indica*, eine Indianiſche Nuß. Virg. eclog. 2. v. 52 *Caſtaneas* etiam *nuces* dixit. *Nux pinea*, Zirbelnuß. *Nucem frangere.* Plaut. in Curc. act. 1. ſc. 1. v. 55 *Qui e nuce nucleum eſſe vult, nucem frangit*, id eſt, qui commodum aliquod appetit, eum & laborem, quo id quæritur, fugere non oportet. *Nuce vitioſa, caſſa emere.* Idem. Vide *Caſſus. Nux ſolida: freſſa:* vide *Faba.*

¶ *Nuces relinquere*, die Kinderſchue vertreten. apud Perſium Satyr. 1. v. 10, — — — *Et nucibus facimus quæcunque relictis*
Cum ſapimus patruos.

Nucum ſparſiones in nuptiis poëtæ paſſim mentionem faciunt. Ejus rei cauſſas varias recenſet Servius ad illud Virgilii Eclogæ 8. v. 29 *Mopſe, novas incide faces: Tibi ducitur uxor.*
Sparge marite nuces:

Plinius lib. 15. cap. 22 *Nec non & honor his* (nucibus juglandibus) *naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, pulvinati primum calycis, mox lignei putaminis. Quæ cauſſa & eas nuptiis fecit religioſas, tot modis fœtu munito: quod eſt veroſimilius, quam quia cadendo tripudium ſonumve faciant.*

¶ Nūceus, a, um, ut *nucea materia* apud Plinium lib. 16. c. 39.

¶ Nucētum, Nußgarten. Statius in Silvis lib. 1. Carm. 6. v. 12

Quidquid nobile Ponticis nucetis.

¶ Nucamentum, idem quod nux, aut nuci ſimile eſt. Plin. lib. 16. cap. 10 *Nucamenta* [abietis] *ſquamatim compacta.* Tannzapffen.

¶ *Nucifrangibulum*, Plautus per jocum dixit dentem, in Bacchidibus a. 4. ſc. 2, 16 Nußbeiſſer / Zahn.

¶ Nūcleus, id quod in nuce incluſum eſui eſt, der Kern. *Qui e nuce nucleum eſſe vult*, &c. Vide paullò ante in *Nux* ex Plauti Curculione. Idem Captiv. act. 3. ſc. 4. extr.

Nucleum amiſit, reliquit pignori putamina.

Nucleus autem ex *Nuculeus* eſt, quod in Plautinis Manuſcriptis reperitur teſte Grutero. ¶ 2. Sunt & alii nuclei, die Zieneln am Knoblauch. Plin. lib. 19. c. 4.

¶ Enucleare, nucleum a putamine extrahere, ausklauben. Apicius lib. 4. extremo: *Duracina enucleabis.* ¶ 2. Item *Declarare, explanare*, eigentlich darthun / per metaphoram. Cicer. Partit. orat. cap. 17 *Nec quidquam in amplificatione enucleandum eſt*, hoc eſt cum nimia curâ & judicii acrimonia tractandum.

¶ Enucleatus. Cic. 3. de Orat. cap. 9 *Genus dicendi acre, acutum, enucleatum.*

¶ Enucleate, adverb. ut *eleganter, enucleateque dicere*, fein deutlich und reinlich reden / Cic. in Orat. cap. 9. Item, *Enucleate & polite*, de Clar. Orat. c. 30.

NYCTALOPS, νυκτάλωψ, ōpis, penult. long. idem quod *Luscitosus*, qui vel acrius vesperi cernit, quam interdiu, vel vesperi exiliter cernens, interdiu tantùm videt: sic enim *Luscioſi* significationem Nonius & Festus confundunt. ¶ 2. Sed Plinius lib. 8 c. 50 *nyctalopas*, νυκτάλωπας dixit, qui acie vespertina destituuntur, die des Abends ein blöde Gesicht haben / übersichtig.

¶ Nyctalopia νυκτλωπία, vitium ipsum est, vide *Luscioſus & Myops.*

NYCTĔRIS, νυκτερὶς, vespertilio, sic dictus à nocte, Speckmauß oder Fledermauß.

NYCTICŎRAX, νυκτικόραξ, corvus nocturnus, ein Nachtrabe / avis est loca amans deserta & ruinosa, dicta inde, quod noctu vel clamet, vel cibum sibi venetur. ¶ 2. Sunt qui noctuis adnumerant. Qua significatione ex Psalmo 101 v. 7 Græcorum & Latini *Nycticorax* interpretatus est Lutherus ein Käußlein. Fuit, qui non *nycticorax* in Psalmo legendum suaderet, sed *nycticora*, ingeniosâ magis suspicione, quàm, ut opinor, vera. Adscribemus eam huc tamen ex epistola 40 Paullini Nolani ad Sanctum & Amandum cap. 6, *Quod nycticorax scriptum est, nycticoram esse verius, asserebat*, (quidam sanctus & doctissimus vir) *idque probabili ratione videbatur ostendere, cum illam avem hoc loco positam diceret, quam appellamus noctuam, quia secretò noctibus cantûs exerceat & volatûs, & obscuritate tenebrarum, quæ fere cuncta caligant animalia, luminetur unde nycticorax aptiùs, quàm nycticorax dicitur: quia nycticorax, nocturnus corvus, interpretatio est, nycticorax autem nocte videns, eo quod pupilla oculi core (κόρη) Græcis vocetur: nihil autem noctuam simile corvi habere, manifestum est.*

NYCTĔLIUS, cognomen Bacchi. Ovidius l. 1. de Arte am. v. 567

Nyctelliumque patrem, nocturnaque sacra precare.

Hinc *Nyctelius latex*, pro vino, apud Senecam Oedipo v. 492.

¶ Nyctĕlia, sacra Bacchi nocturna, a νὺξ & πάλλω, quod noctu perficiebantur. Vid. Taubm. ad Culic. Virg. p. 70.

NYCTIMUS, filius Lycaonis, quem interfectum Jovi se invisenti epulandum præbuit. Clem. Alexandr. adm. ad gent. f. 18.

NYMPHA, νύμφη, appellativum, Græcis sponsam significat, in qua tamen significatione, ut alterâ pro quâvis puella, qua vulgò ponitur, Scal. Latinis poni negat. Sed ita sane posuit Ovid. Ep. Penelopes ad Ulyssem v. 25

Grata ferunt nymphæ pro salvis dona maritis.

ubi *nymphæ* uxores sunt. ¶ 2. Præcipue autem *nymphæ* numina quædam muliebria habebantur fontium, fluminum, silvarum &c. Varia enim earum genera erant, ut *Najades, Napeæ, Oreades, Dryades* &c. de quibus suis locis. Vide Servium ad Eclogam 10. ¶ 3. Sed & de Musis usurpatur istud vocabulum. Virg. Ecloga 7. v. 21 *Nympha noster amor, Libethrides.*

Illic vide Servium: itemque ad illud Eclog. 10. v. 9

Quæ nemora, aut qui vos saltus habuere puellæ
Najades.

¶ Nymphēum, (νυμφεῖον) locus oraculo celebris ad Apolloniam in Epiro; Dio Cassius lib. 41. ¶ Item portus cujus Cæsar meminit lib. 3. de B. C. cap. 26. ubi vide Ciacconium. ¶ Est & *Nympheum*, νύμφειον, sive νυμφαγωγεῖον: Latinis *Aquarium, itemque Aquagium, saliens puta*, seu *fons*, minusculus & aquam ejaculans. Capitolinus Gordiano tertio cap. 32 *Opera Gordiani Romæ nulla exstant, præter quædam nymphea & balneas.* Vide ibi Salmasium. ¶ Item νυμφῶν ἱερὸν, fanum nympharum.

¶ Nymphæa: νυμφαία, herba nascens in paludibus & lacubus; gelbe und weisse Seeblumen / oder Haarwurtz.

NYSA, urbs Arabiæ, à qua *Nyseus* duabus syllabis, & Nysæus, & Dionysius, Bacchus cognominatus fuit. Vide Diodor. Siculum lib. 3. cap. 64, & lib. 4. c. 2. Ibi enim fingitur in antro a nymphis educatus. Adde supra dicta in *Dionysus.*

¶ 2. Nysa urbs Indiæ vel condita a Baccho vel eidem dedicata, ob educationis memoriam. Vide Justinum lib. 12. cap. 7, 6. Alii confundunt cum Nysa Arabica, & in India tradunt Bacchum enutritum. Ita Mela lib. 3. cap. 7. Curtius lib. 8. cap. 10, 12.

¶ 3. Mons quoque Indiæ *Nysa*, Baccho sacer. Virg. 6. Æn. v. 806

Liber agens celso Nysæ de vertice tigres.

¶ Sunt præterea aliæ hujus nominis urbes a Stephano Byzantio enumeratæ, in Caria, Thracia &c. Et alter e verticibus Parnassi dicitur *Nysa* nomen habuisse. Vide interpretes ad Juvenalis Satyram 7. v. 64. Unde Parnassus Lucano lib. 5. v. 73 est

Mons Phœbo Bromioque sacer.

¶ Nysæus, adjectivum, quo, quæ Bacchi sunt, notantur. Propertius lib. 3. eleg. 17. v. 22

Indica Nysæis arma fugata choris.

& Silius lib. 7. v. 198

Festas Nysæo redimivit palmite mensas.

¶ Nysēius, idem. Lucanus lib. 8. v. 801

Et juga tota vacant Bromio Nyseia.

¶ Nysĭgĕna, ut *Nysigena Sileni*, quod cum Baccho in Nysa educati sunt, apud Catullum Nupt. Pel. & Thet. v. 251.

NYSSA, vel Neissa, civitas Silesiæ, sedes aliquando Episcopi Uratislaviensis.

O.

Litera, quando corripitur, rebus insubitis maxime locum habet. Virgil. extremo lib. 5. Æneid. ad signandum subitum Palinuri mortem:

O nimium cælo, & pelago confise sereno.

At cum producitur, affectibus indicandis inservit: Cicer. Catil. 1. *O tempora, ô mores!* Etiam sublimem, ac grandem efficit orationem. Conf. exordium 4. Catilin. Vossius.

O, ὦ, Interjectio vocantis, admirantis, ut, *O faciem pulchram!* ¶ 2. Exclamantis, ut, *O cælum, ô terra, ô maria Neptuni, ô audaciam!* ¶ 3. Dolentis, *ô Mysis, Mysis, etiam nunc mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis*, ach meine liebe ꝛc. Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 48. Et Lucretius lib. 2. v. 14 *O miseras hominum mentes, ô pectora cæca!*

¶ 4. Irridentis, ut *O præclarum custodem ovium, ut ajunt, lupum!* Cic. 3. Philipp. cap. 11. ¶ 5. Exultantis, ut *O factum bene, beasti me*; &c. Ter. Andr. act. 1. sc. 1. v. 78. ¶ 6. Desiderantis vel optantis, *O si, O utinam.*

O mihi præteritos referat si Jupiter annos! Æn. 8.
O utinam libeat mecum tibi sordida rura,
Atque humiles habitare casas. Virg. eclog. 2.

¶ Sequente vocali producitur juxta & corripitur: Tibullus lib. 2. eleg. 4. v. 7 *O ego non possem tantos sentire dolores.*

Ovidius Epist. Penelopes v. 5

O utinam, tum cùm Lacedæmona classe petebat
Obrutus insanis esset adulter aquis.

Contra Virg. Ecl. 2. v. 65 *Te Corydon, ô Alexi*, &c. Correptionis ratio Græca est. ¶ Per signum exclamationis egregie quasi suspenditur. vid. Taubm. ad Virgil. p. 20.

OASIS, locus desertus inter Ægyptum & Libyam, quo fontes exsilii causa deportabantur. Vide Zosimum lib. 5. cap. 9. n. 7. & Leg. ult. § 2. Cod. de Pœnis. Hinc

¶ *Oasena deportatio*, Lege unica Cod. Theod. de Nili aggeribus.

ŎAXIS, ὄαξις, Cretæ fluvius. Virgilius Eclog. 1.

Et rapidum Cretæ veniemus Oaxen.

Vid. hic Taubm. p. 12.

¶ Sed Oaxus, Ὄαξος, civitas est Cretæ. Steph. Byz.

OB, præpositio, idem quod propter, *Pretium ob stultitiam fero*, Terent. in Andr. a. 3. sc. 5. v. 4. wegen meiner Thorheit. *Ob delictum pœnas dii expetunt*, Cicer. pro Marcell. c. 6. Interdum significat coram: Ut, *Ob oculos versari*, Idem pro Sextio cap. 21. für Augen schweben. Sallustius Jugurthæ cap. 31 *Ob rem eā* frustra opposuit. *Ego*, inquit apud eum Memmius, *libertatem, quæ mihi a parente meo tradita est, experiar: verum id frustra, an ob rem faciam, in vestrâ manu situm est, Quirites.*

¶ In verbis compositis pro *ad* sæpe ponitur. Sic *occensi* pro *accensi*, *obmoveto*, pro *admoveto* Ennio: *occurrere* pro *accurrere* Lucretio: *obtulerat* pro *attulerat* Catullo: *obligatus* pro *alligatus* Horatio dicitur. *Obstetrix* quoque ab *obstare*, quo pro *adstare*, sive *adsistere* veteres Latini utebantur, appellatur. ¶ Aliquando tamen & quid contrarii, noxiique significat. Ut in *Obsto, Obscenus, Obsum.*

Obæratus, vide *Æs.*

OBBA, poculi genus vel ligneum, vel textile ex sparto, ein hölzern Trinckgeschirr / eine Schleiffkanne. *Sessilem obbam* dixit Pers. Satyr. 5. v. 148. Legitur & apud Varronem, auctore Nonio Marcello. Tertullianus Apolog. c. 13 *Differt a simpulo obba.*

¶ Obbatus, instar obbæ. Apulejus lib. 10. p. 254 *Cassides obbatæ*, id est formam obbarum habentes.

Obduco, obduro, vide *Duco, Duro.*

OBĒDIO, obēdis, obedire, ab *ob* & *audio*, parere est, obtemperare, gehorchen. *Obedire & parere voluntati Dei*, Cicero lib. 1. Nat. D. cap. 8. *Obedit Rex illis*, i. e. horum consilio potissimum utitur. Nepos Datame cap. 5.

¶ Obediens, adject. gehorsam. Cic. 3. offic. cap. 5 *Homo natura obediens, homini nocere non potest.* Livius lib. 8. c. 8. pr. *Facit atrocitas pœnæ obedientiorem duci militem.* Idem lib. 7. c. 13 *imperio obedientissimus miles.* Tralatè Plinius lib. 16. cap. 43 *Obedientissima quocunque in opere fraxinus*, lässet sich wohl arbeiten. Dicitur etiam secundum originem suam *Obaudiens.* v. g. Ambrosius oratione quæ epistolæ 32 subnexa est, sub finem: *Quid obaudientius potest esse, quam ut Christi sequamur exemplum?* Sed de hoc supra in *Audio.*

¶ Obedienter, obsequenter, gehorsamlich. *Obedienter impe-*

rata facere, Livius lib. 21. cap. 34. *Obedienter venire*, Idem lib. 3. cap. 39. pr. Et Superlative Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 8 *obedientissime paruit.*

¶ Obedientia, quam matrem felicitatis dixit esse Æschylus, Πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας μήτηρ. Cicero Paradox. 5 cap. 1. extr. *Si servitus sit, sicut est, obedientia fracti animi, & abjecti, & arbitrio carentis suo.* Idem lib. 1. offic. c. 29 *Obedientiam relinquere & abjicere*, ungehorsam werden.

¶ Obeditio, obedientia. Ambrosius Epist. 19 media, interpretatur Bethaniam *locum obeditionis.* Usus est & vetus Interpres ad Romanos 5. v. 19.

¶ Inobedire, non obedire. Ambrosius Serm. 1. Epiphaniæ: *A paradiso recessistis superbiendo, inobediendo, & cibum prohibitum comedendo.* Hinc

¶ Inobediens, &

¶ Inobedientia posterioris Latinitatis sunt, & fere ecclesiasticæ. Vide Curas nostras posteriores, quibus adjectivum ex Cassiodoro 2. epist. 14 (*inobediens filius:*) substantivum ex Hieronymi Quæst. Ebr. in 2. Reg. 1 probavimus, qui Saulum *per inobedientiam suam periisse* dicit.

¶ Inobedienter, ejusdem notæ & pretii. Augustinus Civ. Dei 14 cap. 17 *Adversus damnatam culpam inobedientiæ, voluntatem libido inobedienter movebat.*

OBĔLVS, ὀβελός, veru, & virgula rectè jacens; inter notas Criticas, dictionem redundantem quasi jugulans. *Obelo notare*, ὀβελίζειν, ein Wort ausleschen / als unrecht zeichnen. Contrarium ἀστερίσκος, hoc est, stellulis signare vel illustrare, zeichnen / was wohl und fein gesagt ist. vide Chiliad. Sic Auson. Præfatione Ludi septem Sapient.

Pone obelos igitur spuriorum stigmata verum
Palmas, non culpas esse putabo meas.

Vide Isidor. lib. 1. cap. 20. Hieronymus extrema præfatione in Paralipomenos libros, quæ Epistola 108 est, Obelum quidem æque ac Asteriscum de additione usurpat, non autem eodem auctore. *Ubicunque*, inquit, *asteriscos, id est stellas radiare in hoc volumine videritis, ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur: ubi vero obelus, transversa scilicet virgula præposita est, illic signatur, quid LXX interpretes addiderint.*

¶ Obeliscus, ὀβελίσκος, diminut. Veru minutum. Et inde est Criticum signum, ut *Asteriscus.* Vide modo dicta in *Obelus:* & adde Augustini verba supra in *Asteriscus* producta, quibus *Obeliscum* etiam in signis Criticorum numerat. ¶ 2. Et moles lapidea, inferius lata & quadrata, paulatim in gracilitatem & metæ figuram assurgens, minor tamen Pyramide, Soli sacrata, ein steinern Pfeiler oben zugespitzt und glatt. Vide Plinium lib. 36. c. 8. extr. 9. 10. & 11. Ammianum Marcellin. lib. 17. cap. 7, & Tacitum 2. Annalium cap. 60. Aristoteles lib. 7. Politicorum cap. 2 auctor est, tot numero obeliscos circa bellicosorum virorum tumulos figi solitos, quot hostes quisque interfecisset.

ŏBEX, ŏbĭcis, & objicis poëtice, significat pessulum & cujuscunque rei obstaculum seu objectionem, ab *objiciendo* dictus, ein Riegel / oder Fürschub / oder das Schloß / sunt *ligneï, ferrei, æreï obices*, ut ostendit Casaubonus ad Æneam Tacticum pag. 53. *Firmo objice portas claudere*, Ovidius Metam. 14. v. 780. Quamvis frequentissime apud auctores in Masculino genere legatur *Obex*, tamen in Fœminino etiam reperitur. Virg. Æneid. 10. v. 377

Ecce maris magna claudit nos objice Pontus.

Ubi Servium vide. Plinius Panegyrico Trajani cap. 47 *Nullæ obices, nulli contumeliarum gradus.*

OBII, mortui. Apulejus de Mundo p. 74 *Geniis ministratur, obiis libatio profunditur.* Ita ex MSS. Elmenhorstius legit: in vulgatis est *obitus.*

OBĬTER, adverb. præter propositum, beyfälliger Weise. Plin. præloquio Hist. Natur. *Ut obiter caveam istos Homeromastigas;* & lib. 18. cap. 10 *Major pars Italiæ utitur rotis, quas aqua versat obiter, & molat.* Juven. Satyr. 3. v. 241

Aut obiter leget, aut scribet vel dormiet intus.

OBLĪQVVS, obliquum, cui contrarium est rectum, über zwerch / über eine Seite / schlim / transversum, ut, *Ordo* obliquus. Scaliger ad Fest. in voce *sublices:* Sublicus vel oblicus, inquit, vel Subliquus & obliquus, *Composita sunt: quorum simplex* liquus vel liquis. *Vetus auctor loquens de figuris & lineamentis: Omnem autem summitatem metiundi observationes sunt duæ:* Enormis & liquis. Enormis, *quæ in omnem actum rectus angulus continetur:* Liquis, *quæ minuendi laboris caussa & salva rectorum ratione angulorum, secundum ipsam extremitatem extenditur.* Sic tralate *Obliqua insectatio* apud Tacitum lib. 19. Annal. c. 11. quæ non directè & palam sed ex transverso velut & per insinuationem ac artem intenditur. Ita Florus lib. 4. cap. 2 *Catonem adversus potentes semper obliquum* dixit: id est adversantem, obtrectantem potentibus. Statius lib. 2. Silv. 6. v. 102

Obliquoque notat Proserpina vultu,

id est, invido: quod doleret se forma a Pileto vinci, de quo ibi Poëta agit. Aut impudico potius & libidinante quasi capta illius pulchritudine & amore ejus incensa. Nam *obliquum vultum habere*, seu *limus aspicere*, vel, ut Virgil. loquitur, *transversa tueri*, (schielen / schäl sehen) non æmulorum tantum & invidentium, verum amantium quoque & libidinantium est. De quo alio loco. Apud eundem Statium in Epithalam. Stellæ v. 27 *obliquum carmen* est poëmation, dissimulato & mutato ejus nomine, de quo vere scriptum est, compositum. Intelligit enim versus Stellæ, quibus ille Violantillam amicam suam, dissimulato ejus vero nomine Asteridem appellans, ne quam illa infamiæ labem contraheret, celebraverat. Ita *obliquas orationes* dicit Suetonius de Domitiano agens, qui Titum fratrem dissimulato nomine sæpe apud populum carpebat. Aurelius victor junior sive Epitom. in Vespasiano *obliqua dicta*, vocat. Et Gellius lib. 7. cap. 17, ubi Grammaticum dissimulanter irridet: *Tum vero*, inquit, *pernotuit ego agendum jam oblique, ut cum homine ficto, existimavi.* Etiam ipse Statius de Polynice agens, qui bellum quidem dissuadebat, animo tamen optabat, sic 3. Thebaid. v. 381

- - - variis præsensit pectora dictis,
Obliquasque preces.

Sic apud Rhetores *ductus obliquus simplici* opponitur. Fortunatianus 1. Rhet. *Ductus orationis sunt quinque*, simplex, *subtilis, figuratus*, obliquus, *mixtus.* Simplex, *cum simpliciter quid agimus; ita, ut in themate propositum est.* Obliquus, *cum palam dicere pudor impedit.* Hæc e Gevart. Lect. Papin. ad 1. Silv. cap. 14. Conf. omnino Barth. ad Stat. Silv. p. 48. 49.

¶ Oblique, adv. cui opponitur *recte*, überzwerch / schlimm. Cic. lib. 1. de Finib. c. 6 *Atomi; quæ oblique ferantur.* Cato cap. 41 *Vitis latus alterum præcidito oblique.* Translate est dissimulanter. ut, *oblique admonere*, mit verblümten Worten erinnern / Gellius lib. 3. c. 2. extr. *Oblique agere*, Idem lib. 7. cap. 17.

¶ Obliquitas, Krümme. Plinius lib. 3. cap. 5 *Obliquitas in latus digredi videtur.*

¶ Obliquare, obliquum efficere, überzwerch lencken / krümmen. *Obliquare sinus in ventum* apud Virgilium princ. 5. Æn. est, quod nos lavieren appellamus. De quo infra in Pes. Tacitus de Germania cap. 38 *Insigne gentis, obliquare crinem nodoque subjungere.* Ovid. 7. Metam. v. 413 *obliquans oculos.* Adde Stat. 3. Theb. 382 supra in Obliquus productum & explicatum, qui *preces obliquare* dixerat.

¶ Obliquatio. *Hedera thyrso per obliquationem circumfusa*, Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 1.

Obliterare, vide *Liters.*

OBLIVISCOR, oblitus sum, memoriam alicujus rei amittere. vergessen. *Nescio quid oblitus sum ac volui dicere*, Terent. Andr. a. 5. sc. 1. v. 22. *Oblivisci veteris contumeliæ, injuriarum*, Cæsar lib. 2. B. Gall. cap. 14. Et, *Oblivisci suæ consuetudinis & instituti sui*, Cic. lib. 4. ad Att. epist. ult. ¶ Et cum Accusativo, *Oblivisci artificium, & studium deponere*, Cicer. pro Rosc. Amer. c. 17. ¶ Participia habet etiam passiva. *Oblivisendus*, Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 11. Et *oblita carmina*, Virg. eclog. 9. & Augustinus: *Et canu dominum jam suis hominibus oblitum recognovisse prædicatur*, lib. 4. de Music. cap. 4.

¶ Oblivio, memoriæ defectus, Vergessenheit. Publ. *Injuriarum remedium est oblivio*, Vulgo dicunt: Rerum irrecuperabilium remedium optimum est oblivio. *Dare oblivioni*, vergessen / Livii locutio est lib. 1. c. 31. *Cepit me oblivio alicujus rei*, Cic. in Officiis lib. 1. c. 8. *Venire in oblivionem*, Ejusdem nomine Declamator in Sallustium, in Vergessenheit gestellet werden. *Laudem alicujus ab oblivione hominum vindicare*, Cic. 2. de Orat. c. 2. nicht lassen in Vergessenheit kommen. ¶ 2. Apud Suetonium Claudio c. 39, vitium *reminiscentiæ* contrarium est, quam Græci μεντορίαν dicunt: quæ ἀναμνήσεως species est. Vide ibi Casaubon. & Heinsium dissertatione de Senecæ Apocolocynthosi. Laborantem hoc vitio P. Victor *immemorem* in Claudio vocat.

¶ Oblīvia, plurale neutrum, idem ac oblivio, poëticum est. Virg. 6. Æn. v. 715 *Securos latices & longa oblivia potant.* Ovid. 1. Trist. eleg. 7. v. 11 *Te cepere oblivia nostri.*

¶ Oblīviosus, vergessen / der leicht ein Ding vergisset. *Oblivioso senes*, Cic. de Senect. cap. 11. Superlativo usus est Tertullianus de Anima cap. 24, *Oblivioissimo etiam homini inobliterata perseverabit scientia naturalium.*

¶ Oblivialis, was vergessen macht. Prudentius hymno ante somnum: *Mens æstuans procellis,*
Curisque fauciata,
Totis bibit medullis
Obliviale poculum.

¶ Inoblītus, memor. Ovid. lib. 2. Pont. epist. 15. v. 37

Semper inoblita repetam tua munera mente.

ŏBŏLVS, ὀβολός, moneta parva. Terent. Andr. act. 2. sc. 2. v. 31 *Olera & piscículos minutos ferre obolo in cœnam soli.* Ferre obolo, id est minimo pretio emtos afferre. *Quantum ubique possunt duo oboli?* was thut nicht das schnöde Geld? Aristophanis est in Ranis: ὡς μέγα δύνασθον πανταχοῦ δὺ' ὀβολώ;

¶ Semiobolus, dimidius obolus. Rhemnius Fannius de Ponder. & mensur. v. 8 *Semiboli dupla est obolus.*

¶ Triobolus, ab altera parte Jovis, ab altera noctuæ effigiem habebat, ap. Atticos. Plaut. in Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 168. *Non ego homo triobolis sum*, bin nicht drey Heller werth.

¶ Apud eundem & *Diobolaris*, ibidem legitur. *Diobolares* autem vocabantur, qui minimi essent pretii. Vide Chiliades.

¶ Tetrobolus, qui & ipse ab altera parte effigiem Jovis, ab altera noctuas duas habebat, διώβολος, τριώβολος, τετράβολος, Bud. lib. 5. de asse.

OBRVSA, vel *Obrussa*: monetæ vocabulum, auri argentique per ignem examen sive explorationem atque probationem significans. Cicero in Bruto cap. 74 *Adhibenda, tanquam obrusa, ratio est.* Senec. epist. 13 *Sic verus ille animus, & in alienum non venturum arbitrium, probatur: hæc ejus obrussa est.* Suetonius Nerone c. 44 *Exegitque ingenti fastidio & acerbitate numum asperum, argentum postulatum, aurum ad obrussam*, das die Probe hält. Vide ibi interpretes.

OBRYZVM, ὄβρυζον, obryzon, aurum sincerum, fein Gold / ἄμφοδον Theognis vocat, hoc est, coctum, purgatum. *Obryzum* autem ab Ophir, loco apud Indos, apud quos aurum optimum nascitur. Ita enim dici potuit, quasi Ophirysum, Hieronymo teste in Hieremiam. vide Torrentium ad Sueton. Ner. c. 44. & Harduin. in Plin. 33. c. 3. p. 38.

OBSCENVS, adjectivum, turpis, immundus, unflätig/ unschamhar / spurcus. Quibusdam a κοινόω, *inquino*, est, qui per OE scribunt. Servius verò, cujus locum infra adducemus, ab *occanendo* deducit: qua ratione *obscenus*, scribendum esset: quomodo & passim reperitur exaratum in monumentis vetustis. Quæ ratio recta quoque & vera erit, si à *scena* veniat, quæ Varronis sententia. Veteres tamen per *a*, *Obscanus* scripsisse idem innuit, quippe qui sæpius A ante E ponere soliti fuerint. Verba ejus, uti legenda videbantur, lib. 6. de L. L. ista sunt: OBSCAENVM, *dictum à Scena, ut Græc. (ἰὼ enim σκανὴ dicitur) Ea, ut Accius scribit*, SCAENA. *In pluribus rectis A ante E alii ponunt, alii non. Ut quod partim dicunt* SCAEPTRVM, *partim dicunt* SCEPTRVM &c. *Quare turpe id OBSCAENVM? Quod nisi in Scena palam dici non potest.* Nora est licentia Scenarum ac Theatrorum turpitudoque insignis; ut mirum non sit; inde *Obsceni* vocem derivatam. Namque & Græcis ἰσχνὸν, ἀσχημὸν, est, ut Scaliger observat. Sed aliam originationem ibidem affert Varro, cum pergit dicendo; *Potest vel ab eo, pueris turpicula res* (Fascinus seu pudendum virile, de quo suo loco dictum,) *in collo quædam suspenditur; ne quid obsit; bona scæva causa* &c. *Quod dixi* SCAEVVM, *bonum omen est:* OBSCAENVM *verò turpe*, &c. vide & paullo post *Obscæna verba. Genus jocandi obscenum*, Cic. 1. offic. cap. 29. garstiger Scherz. ¶ Obscenior, obscenissimus. Cic. 5. Tuscul. cap. 38 *Illud Antipatri est quidem paullo obscenius: sed non absurda sententia est.* Et ad Qu. frat. lib. 2. epist. 3 *versus obscenissimi.* Et Vell. Paterc. lib. 2. cap. 83 *Obscenissimarum rerum & auctor & minister.* Lactantius lib. 5. cap. 8 *Victum sibi obscenissimum quærere*, de meretricibus.

¶ Obscena, substantive partes ex, quibus sexus discernitur: quæ & *pudenda*, item *verenda* appellantur. Pomp. Mela lib. 3. c. 7. *Pars nudi agunt, pars tantum obscena velati.* Pro *podice* usus Sen. Epist. 70. circa f.

¶ Obsceni etiam, qui muliebria paterentur, qui & *impudici* appellati: unde & Seneca præfat. lib. 4. Controv. in Excerptis, *impudicos & obscenos* conjungit sub finem. ¶ Veteres etiam *obscenum* dicebant, quod mali ominis erat. Sic Virg. lib. 3. Æn. 241 Harpyas *obscenas aves* dixit. Ubi Servius: OBSCENAE AVES *sunt, quæ canendo adversa significant.* Hinc *Obscenum & funestum omen* Martius dixit apud Varronem. *Obscenum ostentum* Suetonius Galba cap. 4. Festus: *Allienses dies dicebatur apud Romanos obscenissimi ominis*, i. e. funestissimi, pessimi. ¶ Et hac de causa *Obscenus* & infelicem, infaustum, significat: Catull. Eleg. ad Mallium 68. v. 99

Sed Troja obscena, Troja infelice sepulcrum
Detinet.

¶ Et *Obscenare* quoque, quod μολύνω in Onomastico vertitur, ex altera notione est βλασφημεῖν, sive ut ex Plauto interpretatur Casaubonus ad Theophrastum, *omen vituperare alicui*, sive *male ominatis verbis uti*: Verbum cætera usus rarioris.

¶ Obscenitas, ut, *Rerum turpitudini adhibere verborum obscenitatem*, Cic. 1. offic. cap. 29. *Verborum turpitudinem, & rerum obscenitatem vitare*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 59. extr. *Orationis obscenitas*, lib. 1. Offic. cap. 35. In strictiore significatione OBSCENITAS appellata veteribus fœda illa venus est, qua ori illudebatur. Suetonius Tiber. cap. 45. & Claudio cap. 15. Nec aliter accipienda est vox Lege 2. § 8 Dig. de officio præf. Urbis. Vide & Festum in *Oscis*.

¶ Obscene, adverb. *Obscene dici*, Cic. 1. Offic. cap. 35. *Obscenius excitata natura Mercurii traditur*, Idem lib. 3. Nat. Deor. cap. 22.

¶ Subobscenus, etwas grob und unzüchtig. Cic. in Orat. cap. 26 *Ridiculo sic utatur orator, ut nec nimis frequenti, ne scurrile sit: nec subobsceno, ne mimicum: nec petulanti, ne improbum.*

OBSCVRVS, caliginosus, sine luce, dunckel. ut *nox obscura*, Æn. 2. v. 420. Et, *inferni tenebris obscurior*, Claud. in Eutrop. 2. v. 231. Sed *oratio, sententia obscura*, id est, non aperta, non perspicua, dunckel und unvernehmlich. *Non obscura benevolentia*, id est nota & manifesta, Cic. lib. 13. fam. epist. 70. nicht heimlich. *Fama est obscurior annis*, Virg. Æn. 7. v. 205. *Videre res obscurissimas*, Cic. 2. de Orat. cap. 36. hoc est sagacem esse. Idem 4. Verr. cap. 37 *Non erat obscurum, quid homo improbus cogitaret*, es war unverborgen. *Nomen obscurum; Homines obscuri*, h. e. ignobiles, non celebres. *Majoribus obscuris ortus*, Cic. 1. off. cap. 31. *Obscurissimis initiis natus* Vell. Paterc. lib. 2. cap. 76. Horatius lib. 1. Epist. 18. v. 94

– – plerumque modestus
Occupat obscuri speciem.

Ubi *obscurus*, tectum & minime apertum significat: alibi *fictum astutumque* vocat. Ein Duckmäuser / der hinter dem Berge hält. Cic. *occultum* vocat. Modesti enim dum tacent, & verecundantur, videntur simulare pudorem ac disciplinam, & insidiari aliorum simplicitati.

¶ Obscure, ut, *Non obscurè ferre aliquid*, eines Dinges keine Scheu tragen: Cic. pro Cluent. cap. 19 *Neque id obscurè ferebat, neque dissimulare ullo modo potest.* Idem, *Malum obscure serpens*, 4. Catilin. cap. 3. das heimlich sich ausbreitet.

¶ Perobscurus. valde obscurus. *Perobscura quæstio est de natura Deorum.* Cic. principio de N. D. *Perobscura fama*, Livius lib. 1. c. 16.

¶ Subobscurus. ubi *sub* minuit, sicut *per* augebat. Cic. de Clar. Orat. cap. 7. extr. *Grandes verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves, & ob eam ipsam causam interdum subobscuri.* etwas undeutlich.

¶ Subobscure, adv. Gellius lib. 3. cap. 14 *Subtiliter quidem, sed subobscure explicat.* Idem lib. 10. cap. 1 *breviter & subobscure.*

¶ Obscuritas, quæ in rebus & causis, unde dubitatio & difficultas judicandi nascitur, ut Cic. describit, Dunckelheit. Cic. 3. de Orat. cap. 13 *Tanta insolentia ac turba verborum, ut oratio, quæ lumen adhibere rebus debet, ea obscuritatem & tenebras adferat.* Pluraliter Arnobius lib. 1. p. 38 *Incredibile dictu est, & tecta obscuritatibus involutum.* ¶ 2. Et ignobilitas, Cic. 2. off. cap. 13 *Propter humilitatem & obscuritatem in hominum ignoratione versari*, wegen geringes Standes.

¶ Obscuro, obscurare, obscuritatem inducere, verdunckeln/ ut, *Nox tenebris rem obscurat*, Cic. 1. Catil. cap. 3. *Oblivio obscuraturn laudes*, pro M. Marcello cap. 10. Et occultare, ut, *Quod obscurari non potest, præ nobis ferendum est*, Idem pro Arch. c. 11.

¶ Obscuratio, Verfinsterung. Fragm. Cicer. apud Augustin. 3. Civ. D. cap. 15 *Romuli interitus in obscuratione solis factus est.* Idem Cic. lib. 4. de Fin. cap. 13 *Tum licebit otiose quærere de ipsis obscurationibus, quæ propter exiguitatem vix, aut ne vix quidem appareant:* ubi dubiæ & abstrusæ res significantur.

¶ Inobscurare, idem quod obscurare. Cicer. Philipp. 9. cap. 5 *Nulla ejus legationem posteritatis inobscurabit oblivio.*

Obsecro, obsecrare, vide in Compositis a *Sacro*, sub Sacer.

Obsecundare, quære in *Secundus.*

OBSES, idis, qui traditur imperio alicujus, ea conditione, ut si dator obsidis a fide recedat, recipienti sit jus in corpus, & vitam obsidis, Vall. lib. 6. c. 31. ein Geissel / Pfandsmann. Inde dictus, quod obsidionis causa dari solebat, vel quod *ob fidem* detur, secundum Festum. Obsides sunt (Jurisconsulti dicunt) qui dati sunt à populi Rom. hostibus pro captivis redimendis, vel pro pace componenda. *Obsides imperare, poscere, dare, accipere*, Cicer. & alii boni scriptores passim dixerunt. v. g. pro Lege Man. cap. 12 *Pompejus spem deditionis non ademit, obsidesque imperavit.* Cæsar lib. 1. B. Gall. cap. 31 *Obsides nobilissimi cujusque liberos poscere.* Ibidem cap. 14 *Divico respondit: Ita Helvetios a majoribus suis institutos esse, ut obsides accipere, non dare consueverint.* Et cap. 9 ejusd. libri, *inter se obsides dare*, hoc est, mutuos. Idem 6. Bell. Gall. cap. 2 *Obsidibus de pecunia cavere*, mit Bürgen versichern / caution stellen. ¶ 2. Cicero per metaphoram eleganter dixit in Catil. 4. cap. 5 *Habemus à Cæsare sententiam, nunquam obsidem perpetuæ in Remp. voluntatis.* Et, *Obsidem rei esse*, Nepos Phocione cap. 2. h. e. obligare fidem suam hoc futurum vel non futurum esse.

¶ Obsidatus, ûs, ipsa obligatio obsidum. Ammianus Marcellinus lib. 16. cap. 27 *obsidatus pignore tentus in Gallis.* Idem lib. 18. cap. 15 *obsidatus sorte in Syria detentus:* & lib. 25. c. 24 *obsidatus specie viri celebres alterinsecus dantur.*

Obsoleo, vide *Oleo.*

OBSŌNIVM, vel potius *Opsonium.* Ab ὄψον enim est: quo, quicquid in cibum coëmitur ex macello, significatur, eingekaufte Spetse / Vorrath. ὄψον ἄριστον πόνος τῷ γήρᾳ: *Obsonium optimum senectuti labor*, vide Chiliad. Xenoph. ἐκ τῆς παιδείας Κύρου lib. 7 exeunte: οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀνδράσι, *Labores obsonium bonis sunt viris.* ¶ Quanquam autem obsonium, uti dictum est, omne id significat, quicquid in cibum emitur, sive, quicquid cum pane editur, tamen signatè id veteres de piscibus dixerunt. Nam & apud Græcos ὄψον & ὀψάριον, non temere nisi de piscibus dicitur, ut ad Aristophanem Florens Christianus observat. Ausonius Mosella v. 127 ita

– – Obsonia plebis aloses,

signate dixit: & Apulejus Apol. de piscibus loquens, *Sicinius*, inquit, *suomet obsonio discit*, &c. Nec aliter accipiendum putaverim

verim illud Nepotis Themistocle: *Myuntem, ex qua obsonium haberet.* Nam Myûs ad mare valde piscosum sita fuit. Vide & Ludovicum Nonium Ichthyophagias cap. 9. ¶ Militum quoque stipendia obsonia dicebantur.

¶ Obsōno, aut potius *Opsono*, med. long. obsonare, in die Küchen einkauffen / einmarcken. Plaut. Aul. 2. sc. 4. v. 1 *Postquam obsonabit herus, & conduxit coquos.*

¶ Et obsōnor. Terent. And. act. 2. sc. 6. v. 20 *Vix drachmis obsonatus est decem.*

¶ Obsonator, Einkäuffer. Seneca Epist. 47 *Obsonatoribus dominici palatus subtilis notitia est.*

OBSTETRIX, quæ parturientibus fert opem; Wehemutter oder Hebamme. Terent. Andr. act. 1. sc. 5. v. 64. *Obstetricem accerse.* Donatus ibi: *Quæ opem tulerit parturienti*, OBSTETRIX *dicitur. Unde & parturientes*, FER OPEM, *clamant.*

¶ Obstetricius, adjectivum, ut, *Manus obstetricias quærere*, Arnobius lib. 3. p. 106.

¶ Obstetricium, officium obstetricis. Plinius lib. 35. cap. 11 *Jove Liberum parturiente depilio mitrato, & muliebriter ingemiscente, inter obstetricia Dearum.*

OBSTINATVS, obfirmatus, fest auf einem Sinn / verstockt. *Animo obstinato aliquid agere*, Livius lib. 3. c. 47. *Animi obstinati ad decertandum*, Idem lib. 6. c. 3. Et, *Voluntas obstinatior*, Cic. ad Atticum lib. 1. epist. 11. *Obstinatior adversus lacrymas*, Livius lib. 2. cap. 40. Et, *Popularium virtus pro regno suo obstinatissima*, Seneca Epist. 71. Item, *Rex obstinatissimus*, Ammianus lib. 17. extremo.

¶ Obstinatio, obfirmatio, ein steiffer und vestgefaster Sinn und Wille. *Obstinatio sententiæ*, Cic. Provinc. cons. c. 17. *Obstinatio fidei* apud Tacitum 3. Hist. c. 39. Pluraliter *Obstinationes* Tertullianus dixit lib. 1. ad Nation. cap. 17 ineunte.

¶ Obstinate, adverb. beständig / fürsetzlich. Terent. in Andr. 1. sc. 5. v. 8. *Itane obstinate operam dat, ut me a Glycerio miserum abstrahat*, so steiffen oder halsstarrigen Sinn. *Obstinatius omnia agere*, Sueton. Cæs. c. 29. *Obstinatissime recusare*, Suet. Tib. c. 67. Et in meliorem partem Idem Tito cap. 8 *In cæteris desideriis omnium hominum obstinatissime tenuit, ne quem sine spe dimitteret.*

¶ Verbo ipso *Obstinare*, pro obfirmato & perseverantì animo expetere, ut Festus explicat, Plautus usus est Aulul. a. 2. sc. 2. extr. & Livius lib. 23. cap. 29 *Obstinaverant animis, vincere aut mori.* Dicitur fortassis ab *Obstina*, sicut a *destina*, *destino. Destina* autem vinculum sive nexus in ædificio, Vitruvius lib. 5. c. ult. vide supra in litera D.

Obstrigillum, & obstrigillare, vide in *stringo.*

OBTVRARE, occludere, verstopffen. Varro lib. 3. c. 16 de Re rust. *Extra ostium alvei obturant omnia.* Horat. 2. epistol. 2. v. 105

Obturem patulas impune legentibus aures.

¶ Obturamentum, quo aliquid obturatur. Plinius lib. 33. c. 4 *obturamentum stagni.*

¶ Returare, recludere est, vel aperire, ut sit contrarium ejus, quod est obturare. Varro Agathone: *Pueri obscenis verbis nova nupta aures returnant.* Priscum hoc verbum & obsoletum servavit nobis Nonius Marcellus. Utrumque autem verbum, tam *obturandi*, quam *returnandi* rectius absque adspiratione scribitur. Quanquam enim sunt, qui ἀπὸ τῆς θύρας, ab *janua* derivent, eoque scribere jubeant *obthurare*: magis tamen placet originatio Vossii f. 351. Etymol. à *ture* (nam & hoc rectius carebit adspiratione) derivantis. Erat olim hic mos sacerdotum, ut aures ture oplerent sacra facturi, ne audientes alia turbarentur: ac rursum perfecto sacro negotio tus eximerent.

¶ Præobturare. Vitruvius lib. 10. cap. 12 *Præobturantes fornmina.* vorher verstopffen.

Obvio, vide *Via.*

OCCO, occare, est crate inducta glebas confringere, ac semina profundius condere, egen / zuegen. Plaut. in Mercat. prologo v. 71 *Tibi arat, tibi occat, tibi serit, tibi eidem metit.* Idem in Capt. act. 3. sc. 5. v. 5 *Semper occant prius, quam serviunt rustici.* Ex *Occæcare* est. Cicero de Senectute cap. 15 *Qua* (terra) *cum gremio mollito, ac subacto sparsum semen excepit, primum id occæcatum probibet: ex quo OCCATIO, qua hoc efficit, nominata est.* Adde Nonium supra in *Occæcare.*

¶ Occa, instrumentum occationis, eine Ege. Onomasticum: *Occa*, βωλοκόπημα.

¶ Occillo Plauti est Amphit. act. 1. sc. 2. v. 28, *Advenienti os occillet probe*, einem das Maul klopffen. Est enim ab *occare* diminutivum, quod sonat glebas diminuere. Onomasticum Vetus: *Occilare*, συγκόπτειν: & Gloss. Cyrilli: *Occilio* [leg. *Occillo*] βωλοτραφῶ; &

¶ *Occillator* ibidem βωλοκόπος vertitur.

¶ Occatio, opera occatoris. Plin. lib. 18. c. 20. pr. *Antiene per transversum iterata, occatio sequitur.*

¶ Occator. Columell. 2. cap. 13, proprie; & Plaut. Capt. a. 3. sc. 5. v. 4 metaphorice.

¶ Occatorius. *Opera occatoria*, Columell. lib. 2. c. 13.

¶ Inoccare, unteregen / unterbringen. Columell. lib. 2. c. 8.

Occæco, vide *Cæco.*

OCCASIO, tempus actioni opportunum, actionum anima, Græci εὐκαιρίαν dicunt, quæ omnium consilia superat. Gelegenheit. Hippocrates πραγματείης initio: χρόνος ἐστὶν, ἐν ᾧ πλείων ἢ κατὰ ἐν ᾧ χρόνος ὀλίγος. *Tempus est, in quo occasio: Occasio in qua non multum temporis est.* Cæsar, *temporis opportunitatem* vocat: aliquando & absolutè & κατ' ἐξοχὴν *Tempus*, de quibus infra. Rectene satis εὐκαιρίαν dicatur nonnullis, disputat Scaliger Exercit. 364. sect. 2. Simulacrum Occasionis pingunt Himmerius apud Photium Biblioth. Cod. 353. pag. 1127. Callistratus apud Philostratum de Statuis, & Posidippus in Anthologia, quod Epigramma Ausonius Latine vertit. Qui omnes fronte capillatam, postica parte calvam fecerunt: significantes, cum adest præsto, prehendi; cum elapsa tergum vertit, rependi haud posse. Quo illud Catonis in distichis pertinet:

Rem, tibi quam noscis aptam, dimittere noli:
Fronte capillata est, posticâ occasio calva est.

Vide & Phædrum Fab. 89. *Occasionem arripere, amplecti*, sich der Gelegenheit bedienen. Plinius lib. 2. epist. 13. pr. *Tu occasiones obligandi me avidissime amplecteris.* Et, *Occasionem amplam nancisci*, Cic. 4. in Verr. cap. 25. geraume Gelegenheit überkommen. *Occasionem habere, tenere, Occasio data, oblata, ostentata*, Cicer. *Occasionem opprimere* Plautus dixit Asin. act. 2. v. 15. *Occasio premenda est. Occasionem amittere*, Cic. pro Cæcin. cap. 5. Et Portius Latro declamatione in Sallustium: *Num in gerendis negotiis ignoras sequendas esse temporum opportunitates. Et in occasione rerum desidiam ac tarditatem omnem quàm diligentissimè fugiendam?* ¶ *Olea est rara occasio*, Colum. man kan gar selten Oelbäume haben.

¶ Occasiuncula, dimin. Plaut. Trinum. a. 4. sc. 2. v. 132

Nimis argute obrepsisti in ipsa occasiuncula.

Occiput, Occludo, vide *Caput, Claudo.*

OCCVLO, occulere, abscondere, verbergen / bedecken. Cic. ad Attic. lib. 5. epist. 15. *Appii balnea non refrico, sed apparent, nec occuli possunt.*

¶ Occultus, occultior &c. abditus, reconditus, verborgen / heimlich. *Occultum, intestinum & domesticum malum*, Cic. in 3. Verr. c. 15. Et ibidem: *Nulla sunt occultiores insidiæ, quam ea, quæ latent in simulatione officii.* Idem lib. 4. Acad. Quæst. cap. 19 *Res occultissimas aperire & in lucem proferre.* Et Sallust. Jugurth. cap. 38 *occultiora delicta.* Idem Bell. Catil. cap. 23 *Occultum aliquid habere*, heimlich halten / verschweigen. Plaut. in Capt. act. 1. sc. 2. v. 62 *Ut sæpe summa ingenia in occulto latent!* Idem in Trinum. act. 3. sc. 2. v. 86. *Nihil ego in occulto agere soleo, meum ut animum est, eloquor*, nichts unter dem Hütlein spielen. *Occultus homo*: fictus, astutus, dissimulator, der den Schalck bergen kan. Cic. lib. 3. ep. 10 *Sin autem me astutum & occultum libet fingere.* Tacitus 2. Histor. cap. 38 *Pompejus occultior, non melior.*

¶ Occultè, ut, *Neque id occulte fert*, &c. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 2. v. 30. es hat ihn kein hehl. *Occultissime aliquid agere*, Cic. in Vert. 2. cap. 6. *Occultiùs tonari*, Idem pro Dejotaro c. 6. Et Gellius lib. 1. cap. 11 *Stetisse in circumstantibus dicunt occultum, qui fistula brevi gravisculum sonum inspiraret.* Livius lib. 9. cap. 2 *Castra, quam potest occultissime, locat.*

¶ Occulto, occultare, frequentativum. *Latebris se occultare*, Cic. pro Lege Man. cap. 3. Idem: *Qua natura occultabit, eadem omnes, qui sana mente sunt, removebunt ab oculis*, 1. Offic. cap. 35. Et, *Occultare cujusquam alicujus rei*, heimlich halten / Idem 3. Vert. cap. 31.

¶ Occultatio. Verbergung. Cic. lib. 2. de Nat. Deor. c. 50 *Cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones, alia* (bestiæ) *fuga se, alia occultatione tutantur.*

¶ Occultator. ut, *Occultator, & receptor latronum, locus*, Idem pro Milone cap. 19. Verberger.

OCCVPO, occupare, einnehmen / überfallen / sich etwas mit Gewalt anmassen. ut, *occupare regnum, regiam, locum, primum locum*, Cicer. *occupare honores*, Horat. lib. 1. Oda 12. Terror, timor occupat. Cæsar 1. Gall. c. 39 *Tantus subito timor omnem exercitum occupavit.* Furcht und Schrecken überfället einen. *Occupari in aliqua re*, vel, *studio*, elegans locutio est, begriffen seyn. Cicer. in Off. c. 17 *In eadem funditus delenda occupati fuerunt*, waren mit beschäfftigt. Terent. in Prol. Hecyr. *Populus in funambulo animum occupavit.* Et Cæs. 3. de Bello Civili cap. 109 *Quorum alter accepto vulnere occupatus, per suos pro occiso sublatus, alter interfectus est.* OCCVPATVS vulnere, id est, oppressus; vel ante alterum, atque sic prior, dejectus est. Nam *occupare* & prævenire alium est: de quo mox sequitur. *Ne quod te ad aliud occupes negotium*, id est, prius applices, Plautus Pseud. act. 1. sc. 5. v. 135. ¶ 2. Significat & antevertere, prævenire. Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 39 *Occupabo adire.* Livius lib. 1. c. 14 *occupant bellum facere.* Et ibid. c. 30 *Occupat Tullius in agrum Sabinum transire.* Horat. lib. 2. od. 12 *occupat nepere oscula.* Vide & Nonium. Itaque *præoccupare*, & *occupare ante*, quo Plautus usus, per pleonasmum dicitur. Quo & pertinet illud Horatii lib. 1. Epist. 7

- - - - *Vultejum mane Philippus*
Occupat & salvere jubet prior:

Nam τὸ *prior* addere necesse haud erat. Inprimis elegans est formula in præveniendi notione, si dicimus: *Prius me dies supremus occupet, quàm* &c. Columella ita procœmio Operis: *Vereor, ne supremus ante me dies occupet, quam universam disciplinam rustici possim cognoscere.* Der Tod möchte mich eher überfallen / als ꝛc. ¶ 3. *Occupare pecuniam* eleganter dicimus, pro fœnori locare. Cicero Verrina lib. 3. cap. 36 *præterea pecunias occuparat apud populos & syngraphas fecerat.* Ausonius epist. ad Symmach. Gripho præmissa: *Improbum nummum malui occupare quam condere*, &c. Sic *Occupatum argentum* Plautus dixit Epid. act. 2. v. 13. Contra *pecunia sacua* dicitur, quæ nullas usuras confert. Lege Q. Cæcilius 28 Dig. depositi. Neque verò *pecunia occupari* tantùm dicitur, quæ in fœnore ponitur, sed quæ impenditur etiam in promercalibus rebus, unde aliquid acquiras: wenn man Geld anlegt / und damit wirbt. Columella lib. 11. cap. 1 *Pecuniam domini neque in pecore, neque in aliis rebus promercalibus occupet; hæc enim res avocat villici curam & negotiatorem potius facit, quam agricolam.*

¶ Occupatus, qui negotio aliquo detentus, non potest negotio alterius operam dare. Sic Valla exponit lib. 5. cap. 57. mit Geschäfften beladen seyn / der zu thun hat. Contrarium *otioso*. Sic Cato procœmio: *in eo* [agriculturæ] *studio occupati.* beflissen. Cicero pro Cælio cap. 19 *occupatum & impeditum nunquam hunc tenuerunt amores.* Et lib. 1. de Invent. c. 22 *Animum in aliqua re occupatum habere.* Et Cælius Ciceroni lib. 8. ad fam. ep. 4 *Comitiorum dies occupatiorem me habebant*, die Convents-Tage gaben mir etwas zu schaffen. *Nam dubito, quin occupatissimus fueris* &c. Idem ad Atticum lib. 12. epist. 38.

¶ Occupatus, subst. est occupatio. Claud. Mamertus ad Sidonium [in hujus lib. 4. epist. 2] *Ecquo tam ex occupatu unquam uspiambe implicabere, quin illud in aliorum commoda revergat?* Sed

¶ Occupatio, usitatius verbum, estque diligens vacatio, Geschäfft. Cic. in Orat. cap. 10 *in maximis occupationibus nunquam intermittere studia doctrinæ.* Et, *Occupatione distineri*, ad Attic. lib. 2. epist. 23. *Maximis occupationibus impediri*, Idem ad fam. lib. 10. epist. 28.

¶ 2. Occupatio, προκατάληψις, figura Rhetorica est, cum respondemus tacitæ objectioni, hoc est, cum ipsi animadvertentes, quid obsit nobis, prius diluimus, quam objici possit. Vide Rhetoric. ad Herenn. lib. 4. cap. 27. pr.

¶ Occupatorius, &

¶ Occupaticius, de agris dicuntur, qui deserti a cultoribus propriis, ab aliis occupantur. Vide Festum Pompejum in *Occupaticium*, & Siculum Flaccum de Condit. Agr. p. 3, ac ibi Guil. Goesium p. 127. Adde supra in *Arcisinalis* sub *Finis* dicta.

¶ Anteoccupo, ut præoccupo. Cic. in Oratore cap. 40 *Ut anteoccupet, quod putat opponi.*

¶ Anteoccupatio, præoccupatio. Cic. lib. 3 de Oratore c. 53 *in hilaritatem impulsio, anteoccupatio.*

¶ Præoccupare, prævenire, für andern einnehmen / einem andern zuvor kommen. Cicer. in Philipp. 10. cap. 1 *Præoccupare alterius partes.* Cæs. lib. 6. cap. 40 *Præoccupabit animos timor.* Nepos Dione cap. 4 *ne, cum inter se timerent, alteruter alterutrum præoccuparet.* Item Datame cap. 7 *Hic ne intrare posset saltum, Datames præoccupare studet.* In quibus Pleonasmus est, ut supra monebamus. Livius lib. 21. cap. 20 *Præoccupatos jam ab Hannibale Gallorum animos esse.*

¶ Præoccupatio πρόληψις, figura syntaxeos, & schema. Beda Presbyter de Schem. & Tropis, principio: πρόληψις *præoccupatio sive præsumtio dicitur. Figura est, quando ea, quæ sequi debent, anteponuntur.*

OCEANVS, ὠκεανὸς, mare magnum, quo tota cingitur terra, ab ὠκὺς, ut putatur, quod est velox, & νέειν *fluere.* das grosse Welt-Meer. *Bellosus Oceanus*, Horat. 4. Oda 14 v. 47. Secundum Poëtas Oceanus Cœli & Vestæ fuit filius, maritus Tethyos, quem maris Deum esse asserunt. ¶ Sortitur nomina à litoribus etiam, ut, *Oceanus Atlanticus, Gaditanus, Persicus, Indicus, Germanicus* &c. Poëtæ *Oceanum* pro quocunque mari usurpant. ¶ Quia vero rerum principium Thales aquam statuerat; idcirco Claudianus secutus Sophum, Oceanum, *rerum principem*, dixit Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 23. ubi Barthius videri potest. Hanc eandem gloriam Ægyptii Nilo suo asserebant, Deorum generationem illi attribuentes. Ac reperies quoque Nilum dictum Oceanum. Consule Euseb. lib. 3. de præpar. Evang. c. 2. Kircher. Oedip. Tom. 1. cap. 1. *Orbis vinculum, terrarum custodiam* vetus Rhetor apud Senecam Suasor. 1 vocat.

¶ Quidam adjective usurpant. Catullus carm. 63. v. 7 ex emendat. Scaligeri: *Nimirum Oceano se ostendit Noctifer imbre.* Juven. sat. 11. v. 94 *Qualis in Oceano fluctu* &c. & paullò post: *Litore in oceano.* Venantius Fortunatus lib. 3. Carm. 7 de Resurr. v. 4

Qui (Sol) *vagus Oceanus exit & intrat aquas.*

Sic Fabricius edidit: Browerus autem: *Qua vagus Oceanus* &c. Alibi tamen & ipse Browerus adjective, nempe lib. 7. carm. 12. v. 56

Quicquid ab Oceanis circulus ambit aquis.

¶ Oceanitis, itidis, filia Oceani Virg. Georg. 4. v. 341.

Ocella: Ocellus, vide *Oculus.*

OCHRA, ὤχρα: terra acris adusta, colore luteo. Quæ & *lutea* Latine dici possit. Duplex est, *Ochra nativa*, Berggelb. *Ochra factitia*, sive plumbaria, Bleygelb. Agricola.

OCHRVS, rex quispiam fuit, qui cum diu regnasset, & moriturus tandem a filio natu majore regni successore interrogaretur, quidnam faciens regnum tot annos custodivisset? respondit, τὰ δίκαια πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους καὶ θεοὺς, hoc est, *Justa erga omnes homines deosque faciens.* Athen. lib. 12.

Ocium, vide *Otium.*

Ocior, ocissimus, vide *Ocyor.*

OCNVS, Bianor à Virgilio dictus, Mantuæ conditor, Æn. 10. v. 198.

¶ Ocnus quidam pictus a Socrate, qui spartum sive funem torquet, quem asellus arrodit. Hinc proverb. *Ocnus funem torquet*, in eos, qui non profuturam in aliqua re operam collocant. Vide Chiliades Erasmi. item Paus. Phocicis, Plinium lib. 35. c. 11. Nat. Com. lib. 7. Mythol. cap. 16, ubi de Polygnoto pictore agit: nam & hic Ocnum pinxit. Propertius lib. 4. eleg. 3. v. 21

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno
Æternumque tuam pascat aselle famem.

Quanquam vero ὄκνος Græce pigrum notat, ipse tamen Ocnus gnavus homo & industrius fuisse perhibetur, sed eo infelix; quòd uxor ejus prodiga & sumtuosa profunderet, quicquid ipse opere faciendo per summum laborem quæritasset. Hæc illa pictura.

OCRA Alpium pars humillima, quâ ad Carnos accedunt. ¶ 2. etiam Urbs Venetorum, Plinio lib. 3. cap. 19. ¶ 3. *Ocra* in pigmentis seu colorum materiis numeratur ab Isidoro lib. 19. Orig. cap. 17.

OCREA, calceamenti genus, quo crura teguntur, Stiefel. *Ocreæ ferreæ*, Bein-Harnisch. Livius lib. 9. c. 40 *Sinistrum crus ocrea tectum.* Varroni 4. de L. L. dicitur quasi *ob crus*, quod crus tegat. Isidorus lib. 19 cap. 34 *Ocreæ, tibialia calceamenta, dicta quod crura tegant.*

¶ Ocreatus, nomen: Ocreas indutus, gestieffelt. Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 234

In nive Lucana dormis ocreatus.

Et Plinius lib. 19. cap. 2 *ocreatis cruribus.*

OCTAVIA, gens, e qua Octavius Augustus: Vide Bernegg. ad Sueton. August. cap. 1. & 2.

¶ *Octavia*, Neronis fuit uxor, quam interfecit: a qua

¶ Octavia, Tragœdia Senecæ. ¶ 2. Et *Octavia porticus* duæ erant Romæ. Vellej. lib. 1. c. 11. Suet. Aug. 29.

¶ Octavianus, ut *Bellum Octavianum*, Cic. 1. de Divin. c. 2. Porro Octavius, qui *Cæsaris*, deinde & *Augusti* cognomen assumsit, natus M. T. Cicerone & Antonio Coss. dictus *Octavianus* est post adoptionem, cum ante adoptionem esset Octavius. Vide Dion. Cassium lib. 46, & quæ inde ad Eutropium lib. 7. cap. 1. n. 3 notavimus.

OCTO, ὀκτὼ, numerale cardinale. Acht. *Temo pedes protentus in octo*, Virgil. 1. Georg. v. 171. Acht Schuh lang.

¶ Octies adverb. Achtmahl. Cic. Somn. Scip. c. 2 *Ætas tua septenos octies solis anfractus reditusque convertit.*

¶ Octāvus, ordinale. *Sapientum octavus*, Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 296.

¶ Octavùm, adverbialiter, sicut *tertiùm, quartum*, zum achten mahl. Livius lib. 6. cap. 36 *Sextius Liciniusque jam octavùm tribuni plebis refecti.*

¶ Octodecim, an Latine dicatur, dubius est Vossius. Cic. Acad. 2. cap. 26. *Mathematici solem amplius duodeviginti partibus confirmant majorem esse, quam terram.* Florus lib. 2. c. 6 *Punicum II bellum decem & octo annos habet.* Plura de hoc in Curis Poster. Cellarii.

¶ Octōni, distributivum, quod tamen pro Cardinali, quemadmodum & cætera numeralia ejus generis, sæpe numero usurpatur. Plin. lib. 8. cap. 32. de cervis: *Octonis mensibus ferunt partus*, 8. Monat. Palladius lib. 1. cap. 35 *octonis diebus peractis.*

¶ Octonarius. *Octonarius numerus*, Macrob. lib. 1. Somn. Scip. cap. 5.

¶ Octoginta, Achtzig. Cic. de Senect. cap. 19 *Octaginta regnavit annis.*

¶ Undeoctoginta, Neun und siebenzig. Horat. 2. Satyr. 3. v. 117

- - - *Si & stramenta incubet unde-*
octoginta annos natus.

¶ Octogēni, idem quod octoginta. Plinius lib. 9. c. 51, *Torpedo octogenos fœtus habens invenitur.* Livius lib. 10. c. 30 extr. *Data ex præda militibus æris octogeni bini.*

¶ Octogenarius. Plin. lib. 6. epist. 33 *octogenarius senex.* Eumenius panegyrista de restaurandis scholis cap. 17 *major octogenario*, über achtzig Jahr alt.

¶ Octogesimus, der Achtzigste. *Quartum annum ago & octogesimum*, Cic. in Catone cap. 10.

¶ Octogies, Achtzigmahl. Cic. in Pison. cap. 35 *Sestertium tensies & octogies.*

¶ Octin-

¶ Octingenti. Cicero pro Plancio cap. 25 *quem magistratum jam octingenti fere consecuti sunt.* Achthundert.

¶ Octingentesimus. *Annus octingentesimus*, Cic. de senect. c. 2. Achthunderste.

¶ Octingenarius. *Grex ovium octingenarius*, Varro 2. de R. R. c. 10. extr. eine Heerde von 800 Stücken.

¶ Octennis, Achtjährig. *Puer octennis*, Ammianus lib. 18. c. 13. (Vales. c. 6.) ein Knab von acht Jahren.

¶ Octojŭges, octo conjuncti, Livius lib. 5. cap. 2.

¶ Octipes, ut *octipedes cancri*, Ovid. 1. Fast. v. 313.

¶ Octuplus achtfältig. *Pars octupla*, Cicer. de Univers. 5. 7.

¶ Octuplicatus, apud Liv. lib. 4. cap. 24.

¶ Octussis, nummus octo assibus valens, apud Horat. in Sermonibus lib. 2. Satyr. 3. v. 156.

¶ October, mensis, quòd octavus a Martio, unde suum annum veteres auspicabantur Romani, Weinmonat / mensis vindemialis. Quæ appellatio Carolo Magno tribuitur: Saxones vocant, den Saatmonat / a semente. Vellejus Paterc. lib. 2. c. 56 *Cum Cæsar mense Octobri in urbem revertisset, idibus Martiis interemtus est.*

¶ Octŏphŏrum, ὀκτοφόρον, lectica, quæ ab octo servis portabatur, apud Cic. ad Q. fratr. lib. 2. ep. 9. & Martial. lib. 6. epigr. 84. Delicatorum erat, Suet. Calig. c. 43. & ibi Beroaldus.

OCŬLUS, ab occultando, sub palpebris enim quasi latet, ein Auge / in quo sunt *iris*, vel *uvea*, der Stern im Auge / & *pupilla*, der Augapffel. *Oculi nocturni*, glauci, Plauto inter convicia, Curc. act. 1. sc. 3. Idem *herbei* eidem Curc. act. 2. sc. 1. *Cæsii* aliàs: unde *Cæsia* apud Ter. Heautont. act. 5. sc. 5. v. 18. Ubi vide. *Oculi molles*, Ovid. lib. 1. de remedio amoris v. 340. die immer thränen. *Oculi recti*, Senecæ de Const. Sapientis c. 5. Ubi vide Lipsium; itemque Sueconio Augusto cap. 16. *Irretortos* Horatius vocat lib. 2. od. 2. extr. qui non connivent ac nutant, steiffe / unverwandte Augen. *Oculi contenti & tumentes*, Suet. Tiber. c. 7. *Oculi exstantes rigentesque* apud eundem Nerone cap. 49. Et, *oculi nigri & vegeti*, eidem in Cæsare cap. 45. ubi Casaubonus. *Oculi natantes.* Vid. *Nare. Oculos in terram dejicere*, (1.) verecundiæ est apud Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 132. Item (2.) mœroris, Plutarchus de vitioso pudore princ. Item (3.) pavoris, Horat. lib. 1. Epist. 6. v. 14 *Oculis uti*, non falli videndo. Plautus Epid. act. 1. sc. 1. v. 3 *Oculis usurpare aliquid*, id est, videre. *Lumina oculorum*, i. e. visus. Nepos Timoleonte cap. 4 *Hic cum ætate jam prolectus esset, lumina oculorum amisit*, hat das Gesichte verlohren. *Restituere alicui oculos*, i. e. visum, Suetonius Vespasiano c. 7. *Ferre in oculis* est carum habere, Cic. 3. ad Q. fratr. epist. 1. cap. 3. lieb und werth haben. Quod *gestare in oculis* Ter. dixit Eun. act. 3. sc. 1. Et, *esse in oculis alicui*, Cicer. 2. Tuscul. cap. 26. *Ponere in oculis*, ad Quint. fratr. lib. 1. ep. 1. cap. 2. Ac *Oculis subjicere*, Quintil. lib. 6. cap. 3. *Obversari ante oculos*, Cic. pro Sextio cap. 3. für Augen schweben. *Pascere oculos, animumque exsaturare alicujus cruciatu, supplicio*, Idem 7. in Verr. c. 26. Augen weiden / sättigen. Contrar. *Oculis dolere.* vid. Petr. Victor. Var. Lect. lib. 2. c. 5. Turneb. Adv. lib. 12. c. 17. Et Ovid. 13. Metam. v. 70

Adspiciunt oculo superi mortalia justo.

De fascinis oculorum Barth. ad Script. Venat. p. 137. Turneb. lib. 9. Adv. cap. 28. Casaub. ad Pers. p. 202. ¶ 2. Sunt & surculorum in arboribus, & vitium *oculi*, qui & *gemma* dicuntur, apud Catonem & Columellam. Radicibus etiam *oculos* Plinius tribuit lib. 17. cap. 20.

¶ 3. *Oculos* dicimus, quos ad delicias amamus. Neque enim oculis nobis quicquam carius ac amabilius est. Unde *pretiosissimam partem corporis & quæ lucis usu vitam distinguit a morte*, Plinius appellat lib. 11. cap. 37. ubi plura de oculis leges. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 47 *Bene vale, ocule mi.* Sic Sextus gloriatus se *par oculorum* in amicitia M. Antonii Triumviri extitisse, auctore Suetonio de Claris Rhetoribus c. 5. Atque hinc ¶ *Oculissimum*, pro multò carissimo Plautus dixit joculari atque ad risum composita voce, in Curcul. act. 1. sc. 2. v. 28. Ut *oculitus*, adverb. pro, carissime, de quo postea.

¶ 4. Sed & quæ singulari ornamento decorique sunt, *oculi* vocantur. Ita Cicero lib. 3. de Nat. Deor. sub fin. *Corinthum & Carthaginem duos oculos oræ maritimæ*, vocat. Catullus Epigr. 28

Peninsularum, Sirmio, Insularumque
Ocelle.

Similiter Pindarus Agrigentum, *Siciliæ oculum* appellavit. Vide Petrum Victorium lib. 9. Var. Lect. cap. 9. Obert. Gifan. observ. in ling. lat. p. 257.

¶ Ocellus, diminutivum, parvus oculus, ein Aeugelein. Martial. lib. 1. epigr. 93 *Sæpe mihi queritur non siccis Cestus ocellis.*

¶ 2. Per metaphoram res, quæ peculiari est ornamento, ut modò exposuimus. Apud Plautum Mostell. act. 1. sc. 3. v. 11 amica de suo: *Volo placere meo ocello.* ¶ 3. Ocellæ, vel ut alii *Ocelli*, dicebantur apud Romanos, qui oculis parvis nati, Plin. lib. 1. c. 37. Quod in cognomen etiam abiit, ut & alia vitia corporis.

¶ Servii Ocellæ mentio apud Ciceronem lib. 2. famil. epist. 15. & lib. 8. epist. 7. & lib. 10. ad Attic. epist. 12. & 25.

¶ *Ocellus Lucanus*, Philosophus Pythagoreus Aristotele prior, qui mundum statuit æternum. Qua ratione & Philo ejus meminit: quem vide libro, quod mundus sit incorruptibilis, non longe ab initio. Cujus nomine inscriptus liber περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, *de universi naturâ*, suppositicius videtur.

¶ Ocellata apud Varronem & Suetonium Aug. cap. 83, ut Casaubonus explicat, sunt globuli vel lapidei: vel eburnei, quibus olim puellæ lusitabant.

¶ Ocŭlĕus. Plaut. in Aul. act. 3. sc. 6. v. 19. *Argus totus oculeus fuit*, voll Augen.

¶ Oculitus, ut, *oculitus aliquam amare*, id est instar oculi, carissimam habere, Plautus apud Nonium dixit, vel finxit potius.

¶ Ocularius, ut, *Medicus ocularius*, ein Augen-Arzt / Celsus lib. 6. cap. 6. & Inscript. Grut. p. 634. n. 2. & *Chirurgus ocularius* apud eundem pag. 400. inscriptione 7. Sic, *Euphorbia succus proficit ad ocularium claritatem*; Solinus cap. 37.

¶ Et *Ocularius* simpliciter, & quasi substantive, pro medico ab oculis, apud Scribon. Largum compositione 37. & seq. ein Oculist.

¶ Oculare, i. e. oculorum usum dare, vel reddere, sæpe invenitur apud Patres. Sehend machen. Tertull. de pœnitentia c. 12, *Ibi hirundo si excæcaverit pullos, nobis istos oculare rursus de Chelidonia sua.* Quæ eadem postea Pacianus in Parænesin suam de pœnitentia transcripsit. Cyprianus de Idol. vanitate: *Cæcos & ignaros ad agnitionem veritatis oculares.* Hinc

¶ Ocŭlatus. Plaut. in Truculento act. 2. sc. 6. v. 8.

Plurìs est oculatus testis unus, quam auriti decem.

Quia αὐτὸν πίστις ὀφθαλμοί. *Oculis magis habenda fides quàm auribus*, sehen geht für hören sagen. *Male oculatus*, Suet. Gramm. cap. 5. *Oculati circuli*, de maculis pantherarum apud Solinum cap. 27. *Oculatior Deus*, i. e. plura videns quam homines, Tertull. lib. 2. adv. Marc. cap. 25. *Oculatissimus locus*, id est summe conspicuus, apud Plinium lib. 34. cap. 6.

¶ Oculata, genus piscis apud Plinium.

¶ Inoculare verbum significat inserere, äugeln / pfropffen. Columell. lib. 11. cap. 2. ¶ Tralatè Macrob. lib. 1. Comment. in Somn. Scip. cap. 1. *ad hunc igitur justitiæ affectum pectoribus inoculandum.*

¶ Inoculatio, insitio, quæ fit gemmis insitis intrà lignum & corticem, quam vocant *emplastrationem*, Plinius lib. 17. cap. 14.

¶ Inoculator. Plin. lib. 18. cap. 33.

¶ Exoculatus, oculis privatus, apud Apul. 8. Milet. p. 207 *Thrasylli convulsent tota lumina, eumque prorsus exoculatum relinquens*, &c.

¶ Unoculus, einäugig. Gellius lib. 3 cap. 11 *Unoculus Cyclops.*

C OCYMUM cum y, pabuli genus est, sic dictum, quod citiùs cæteris pabulorum generibus vere primo adolescat, ut Varro interpretatur lib. 1. R. R. c. 31. In cujus libris tamen melioribus *Ocinum*, vel *Ocynum* legitur. Persio Satyr. 4. v. 22 *cantare ocyma* inter convicia est. Vide interpretes.

ŌCYOR, ocyssimus, ὠκίων, ὤκιστος, à positivo ὠκύς, quo Latini carent, celerior, celerrimus. Disputant Grammatici per *y*, an per *i* scribi hæc vox debeat. Gifanius pertendit, per *i* simplex scribendam, auctoritate omnium librorum veterum, ipsiusque Prisciani, si vel sit ab ὠκύς. Adstipulatur Vossius lib. 2. de analog. c. 26. pag. 369. & Etymol. fol. 352, cui primum est illud argumentum, quod Græca etiam ὠκίων, ὤκιστος, eâdem exarentur vocali. Sed possunt, qui dissentiunt, provocare vicissim non modò ad Græcorum positivum ὠκύς, sed ad comparativos quoque alios ὠκύτερος, ὠκύτατος. Itaque pro altera parte validius argumentum dixerim, ab auctoritate veterum librorum quod petitur. Qui autem Græcarum vocum scripturam urgeat, his responderi potest, non insolens Latinis fuisse veteribus, vocalem Græcam mutare in latinam. Fecerunt hoc in *silva*, quod est à Græco ὕλη. Sic in veteribus libris legi *nimfa, limfa, mirtus, cignus*, testis est Vossius f. 507. etymol. Accedit, quod *ior & issimus* terminationes non Græcorum sunt, sed Latinorum. Hæc ita cùm sint, non tamen eos damnabimus, qui originis Græcæ contemplatione *ocyor & ocyssimus* scribunt, non magis, quàm eos, qui *nympha, lympha, myrtus, cygnus.* Alterum veteribus placuit, alterum amant recentiores. *Et fulminis ocyor alis*, Virgil. Æn. 5. v. 319. *Ocyor Euro*, Idem lib. 8. v. 223. Plinius de Mercurii astro lib. 2. cap. 8 *Inferiore Circulo fertur novem diebus ocyore ambitu.* Idem lib. 16. c. 31 *Senectus ocyssima.*

¶ Ocyus, ocyssime, adverbium. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 61 *Perlonge est, sed tanto ocyus properemus.* Sallust. Jugurth. c. 25 *quam ocyssime provinciam accedat.* Apulejus etiam positivo *Ocyter* usus est, lib. 1. Metam. p. 113.

¶ Quantocyus, contracte ex *Quanto ocyus*, apud Sulpicium Severum 3. Dialog. cap. 5, *Discede quantocyus.*

OCYPETE, Ωκυπέτη, una ex Harpyiis, ab ὠκύς, & πέτομαι *Volo*, vide *Harpyia.*

ŌDA, æ, vel Ode, es, ᾠδή, cantio, carmen. Auctor Elegiæ de Philomela v. 25

Et merulus modulans tam pulchra concinit odis.

¶ Odēum, ᾠδεῖον, pars ædificii, cantilenarium, der Sänger oder Pfeiffer

Pfeiffer Platz / Musicanten-Hauß. Cicer. lib. 4. ad Attic. epist. 16, ubi tamen in emendatioribus hodie exemplaribus, *forum*, legitur, non *Odeon*, quod Nizolius legit. Vide Casaub. ad Theophrast. p. 133. Salvianus lib. 6. de gubernat. Dei p. 199 *Longum est nunc dicere de omnibus amphitheatris, scilicet odeis, lusoriis, pompis*, &c. Ubi adi notas Rittersh. p. 189. Habet & Eutropius lib. 7. extr.

ŌDI, odisse, odio habere, prosequi, feind seyn. *Acerbe & penitus aliquem odisse*, Cic. pro Cluent. cap. 61. *Aperte vel odisse magis ingenuum est*; &c. Vide *Frons*. *Quem metuunt, oderunt, quem quisque odit, periisse expetit*, Cic. in off. lib. 2. cap. 7. vide *Metuo*. Cæterum non ita defectivum est, ut sibi persuaserunt Grammatici: cum & plura inveniantur tempora; quæ contrarium ostendunt. Ut *Odio, odiet, odient, odivi, odivit, odite, odientes, oditur*, ab *odior*, &c. Vide Vossium lib. 3. de Analog. cap. 39. In perfecto sub deponentis forma *usus sum*, Plautus dixit & Gellius, Vide Voss. ibid. ¶ *Oditur* passive dixit Tertull. Apolog. cap. 3.

¶ Osor. Plautini Pœnuli argum. *osor mulierum*. Et Pacatus Panegyr. Theodosii c. 20 *Regii nominis Brutus osor*. Hasser.

¶ Odium, prima brevi, ira inveterata, Groll/ Haß/ Feindschafft. *Odium immane, crudele, hostile, intestinum, recens, vetus, diuturnum, inveteratum, capitale*, apud Cic. & alios epithera sunt. *Odio alicujus flagrare*, Seneca Octavia v. 132. *Odium in aliquem concipere*, Cic. ad Quir. post red. cap. 1. Et, *Odium alicui conciliare*, Plin. lib. 28. cap. 8. sect. 29. *In aliquem concitare odium*, Quintilian. lib. 6. cap. 1. einem Feindschafft machen / erregen. *Odio alicui esse*, Virg. eclog. 8. v. 38. *In odio esse omnibus*, Cic. 2. Attic. epist. 21. pr. *Odio esse apud omnes*, pro Lege Manil. c. 22. von iederman gehasset seyn. *Venire in odium*, Idem 2. de Finib. cap. 24. Haß verdienen. *Cepit me odium rei alicujus*, Idem 2. Philipp. cap. 36. Multitudinis numero non tantum poetæ utuntur; ut *premi odiis* apud Claudian. est 2. in Rufin. v. 43; verum & alii, ut Livius lib. 21. cap. 1. *odiis prope majoribus certarunt, quam viribus*: & Curtius lib. 4. cap. 11. n. 4 *Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt?* ¶ 2. pro fastidio, tædio, Terentius posuit, Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 15. & act. 5. sc. 5. v. 2.

¶ Odiosus, qui in odio est, dem man nicht gut ist/ dem man gram ist / verdrießlich. Terent. Hecyra act. 4. sc. 3. v. 13

Odiosa hæc est ætas adolescentulis.

Cicer. de Senect. cap. 2 *Senectus sic plerique senibus odiosa est, ut onus se Ætnâ gravius dicant sustinere*. Idem de amicit. c. 20 *Odiosum sane genus hominum, officia exprobrantium*, es sind verdrießliche Leute. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7, 44 *Enimvero si porro esse odiosi pergitis*, &c. verdrießlich seyn. *Odiosiores gestus*, Cic. lib. 1. offic. cap. 36. Et, *Ad reliqua aliquanto odiosiora pergamus*, Idem 3. de Orat. cap. 13. extr. *Nihil odiosius est affectatione*, Quintil. lib. 1. cap. 6. *Odiosissima aliis natio*, Phædrus lib. 2. fab. 6. Et Capitolinus in Albino c. 11 *Uxori odiosissimus fuit*.

¶ Perodiosus. Cic. lib. 13. ad Attic. epist. 22.

¶ Subodiosus, aliquanto odiosus, ibidem lib. 1. epist. 5.

¶ Odiosè, adverb. Cicero de clar. orat. cap. 82. *Si quis eos, qui nec inepte dicunt, nec odiosè, nec putide, Attice putat dicere; is recte, nisi Atticum, probat neminem*. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 16. *odiosè obloqui*.

¶ Odibilis, idem, quod odiosus. Lampridius Heliogabalo c. 18 *Vitâ, moribus, improbitate ita odibilis, ut ejus nomen Senatus erraserit*. Usus & Ambrosius Epist. 14. sæpe.

¶ Exosus, active plerumque significat, quia odio habet, vel habuit, der da feind ist. Virgil. Æn. 5. v. 687

- - - si nondum exosus ad unum
Trojanos.

¶ Perodisse, sehr hassen. Manilius lib. 5. v. 409 *Quisquis vero fabit, culpambe perodit*.

¶ Perosus, Livius lib. 3. cap. 34 *Plebs Consulum nomen haud secus, quàm regum perosa erat*. Comp. *perosior* Tertulliani est de Anima c. 1. *Veritas*, inquit, *tanto perosior, quanto plenior*.

ŌDOR, ὀδμή, Geruch. *Odor suavis, jucundus, gravis, insuavis, fœdus, teter*, & quæ alia ejus genera sunt. *Odor evanescit*, Plin. 13. cap. 1. vergehet. Juvenal. Sat. 14. v. 204

- - - Lucri bonus est odor ex re
Qualibet. - - -

Quod in Vespasianum Poëta dixit, qui reprehendenti filio Tito, quod etiam urinæ vectigal commentus esset, pecuniam ex primâ pensione admovit ad nares, sciscitans, *num odore offenderetur?* Suetonius vitâ c. 23. ¶ 2. Res odorata, quæ odorem de se spargit, per metonymiam causæ. Lampridius Heliogab. cap. 31 *Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas zetas jubebat incendi*. Räuchwerck. ¶ 3. Per metaphoram ponitur pro tenuissimo rei alicujus gustu, ut Barth. lib. 17. adversc. cap. 2 extremo interpretatur. Lactant. lib. 6. cap. 12. de Philosophis: *quasi odore quodam veritatis retenti propius abernaverunt*: haben es etlicher massen gerochen.

¶ Ōdōrus, a, um, quod odorem spirat, ut *flos odorus*, Ovid. 9. Metam. v. 87. eine wolriechende Blume. Virg. 4. Æneid. v. 132 *& odoros canum vias*, hoc est, canes odore vestigantes, seu vestigatores. Spürhunde.

¶ Ŏdōratus, adjectivum aliud; quod vel proprium, vel aliunde acceptum odorem spirat. *Cedrus odorata*, Virgil. 3. Georg. v. 414. *Rosa odorata*, Tibull. lib. 1. eleg. 3, 62. *Serta odorata*, Ovid. 5. Trist. eleg. 3. v. 3. Hinc *odoratior & odoratissimus*. Plinius lib. 21. cap. 7 *Hortensium odoratissima, quæ sicca: quædam vetustate odoratiora, ut cotonea*, &c. Apulejus de Mundo p. 74 *Cupressorum odoratius lignum*: & rursus Plinius lib. 15, c. 29 *Myrtus odoratissima*.

¶ At subst. *Odoratus*, ûs, der Geruch. Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 7 *de gustatu & odoratu loqui*. Item lib. 2. de nat. Deor. cap. 63 *Pomorum odoratus etiam, & adspectus dubitationem affert*.

¶ Ŏdōro, odorare, ὀσμᾶσθαι, odore replere. riechend machen. Ovidius 15. Metam. v. 734

Thura super ripas, &c. odorant aera fumis.

¶ Ŏdōror, odorari, olfacere, riechen. Columella lib. 6. cap. 2 de bobus domandis: *Nares perfricato, ut hominem discant odorari*. ¶ 2. Cic. hoc verbo metaphorice frequentissime usus est; ut *sagacissime odorari, quid existiment judices*, lib. 2. de orat. c. 44. mercken / gewar werden. *Pervestigare & odorari*, Idem in Verrem 6. cap. 13.

¶ Odoratio, vis odorandi. Cic. 4. Tusc. cap. 9 *Voluptas odorationum*.

¶ Odoramen & odoramentum, quicquid odoris gratia tenemus, wolriechende Specerey / Rauchwerck. Macrob. Præfat. lib. 1. Saturn. *Confusura omnium succos odoraminum in spiramentum unum*. Plinius lib. 21. cap. 7. pr. *Omnium odoramentorum differentia est in colore & odore & succo*.

¶ Odorarius, ut *Myrrha odoraria*, Plin. lib. 12. c. 16. ¶ 2. Item, qui odores vendit, aromatopola.

¶ Ŏdōrifer, ut *Arabia odorifera*, so viel wolriechende Dinge giebt. Plin. lib. 5. cap. 11. Et Silius lib. 16. v. 309

odoriferis adspergit floribus aras.

¶ Inŏdōrare, odore inficere. Columella lib. 11. cap. 3. de allio: *mandentium halitus inodorat*, machet einen stinckenden Othem. Ac

¶ Inŏdōrus, sine odore, quod apud Gellium lib. 7. cap. 6 in veteribus libris (nam *inors* hodie vulgatum est, de quo infra in *Os*, dicemus) reperitur, & apud Nonium in *Inauditus*.

ŌDYSSĒA, ὀδύσσεια, Homeri Opus de erroribus Ulyssis, viginti quatuor libris absolutum, ab Ὀδυσσεύς, *Ulysses*.

OEAGER, pater Orphei. Hinc

¶ Oeagrius, ut *Oeagrii nervi*, Silius lib. 5. v. 464.

OEBĂLVS, Οἰβαλος, Rex Oebaliæ, quæ Laconia est, Statius lib. 1. Achill. v. 20

Solvent Oebalia classem de littore pastor
Dardanus &c.

¶ Oebălides, patronymicum, apud Ovidium in Ibin v. 588

Quo puer Oebalides illius ab orbe cadat.

Id est, Hyacinthus, qui Lacon fuit.

¶ Oebălis, idis, ut *Oebalus purpura*, apud Statium l. 1. Silv. 2. v. 150

- - - - - - Quem purpura sæpe
Oebalis, & Tyrii moderator libet abeni.

hoc est, ostrum Laconicum & murex Tyrius.

¶ Oebălius, adjectivum. Item Statius 9. Theb. v. 690

Ipse his Oebalio saturatam murice pallam, &c.

¶ Oebălus, alius Telonis regis Caprearum Insulæ prope Neapolim, filius fuit, de quo Virg. 7. Æneid. v. 733

Oebale, quem genemisse Telon Sebethide nympha
Fertur &c.

¶ Oebalia enim altera in Italia est prope Tarentum Calabriæ. Virg. 4. Georg. v. 125

- - - sub Oebalia memini me turribus altis.

Quod ipsum ex priori notione emanavit: nam Tarentum Lacedæmonii condiderunt.

OECHĂLIA, æ, pars Laconiæ, & civitas in ea, de qua Virgil. 8. Æneid. v. 290

Ut bello egregias idem disjecerit urbes,
Trojamque Oechaliamque ut duros mille labores, &c.

OECŎNŎMVS, οἰκονόμος, distributor vel administrator rei familiaris, ein Haußhalter / Schaffner.

¶ Pro *Oeconomus* in Jure Pontificio & Novell. Justinian. legitur passim *Iconomus*. Quam scriptionem defendunt Alciat. lib. 9. Parerg. cap. 3. & Gifanius apud Muret. lib. 2. Epist. 23. nempe quod οι Græcorum pronunciari soleat ut ι Latinorum. Videtur & hic aliis seculis aliud placuisse. Cur autem nos ab ea scriptione, quæ jam maximè probatur eruditis, recedamus, causa non est.

¶ Oeconomia, Οἰκονομία, procuratio vel administratio rei domesticæ, die Haußhaltung. ¶ 2. Est ordo, & dispositio quædam argumenti, ut omnia inter se quadrent nec pugnent priora cum posterioribus; Sulpitio Victori dicitur *dispositio artificiosa, pendens à consilio auctoris*. Sic *Oeconomia orationis, causæ*, dispo-

dispositio dicitur, Ordnung und richtige Theilung / apud Ciceronem principio lib. 6. ad Att. Quintilianus l. 3. c. 3 *Quæ elocutionis sunt, Hermagoras subjicit œconomiæ, quæ Græce appellata ex cura rerum domesticarum, & hic per abusionem posita, nomine Latino caret.*

¶ Oeconomicus, οἰκονομικὸς, rei familiaris procurandæ peritus, der sich auf Haushaltung verstehet.

¶ Oeconomica, libri Oeconomici, Bücher von der Haushaltung. *Oeconomicus Xenophontis, Oeconomica Aristotelis.* Vid. Cic. 2. offic. cap. penult.

¶ Servius in Virgil. *Proœconomiam* pro dispositione aliquoties dixit.

OECVMENICVS, οἰκουμενικὸς, universalis, ut *Synodus Oecumenica*, ein allgemein Concilium der gantzen Christenheit. Οἰκουμένη, orbem terrarum significat: frequentissime Romanum imperium Luc. 2. v. 1. vid. Conring. de Concil. th. 11. & D. Ziegler ad Lancellot. Jur. Canon. p. 267. seqq. *Episcopus Oecumenicus*, quæ appellatio scelesta olim, & invisa fuit. Calixt. in Apparat. p. 268.

OEDIPVS, Oedipi & Oedipodis, filius Laji regis Thebarum, sic dictus à tumore pedum, contracto ex suspendio ab arbore, pedibus gladio perforatis, cum infans pastori occidendus a patre traditus fuisset, ab οἰδέω, *turneo*, & πούς, *pes*. Terent. in Andria a. 1. sc. 2. v. 23 *Davus sum, non Oedipus*, ich bin ein schlechter Gesell und kein Doctor. Oedipus enim Sphingis ænigma dissolvit, ad quod Plaut. allusit Pœnulo a. 1. sc. 3. v. 34, *Oedipo conjectore opus est.* Fabulam Oedipi habes apud Sophoclem, Oedipo Tyranno v. 1052. & seqq. itemque Euripidem in Phœnissis vers. 27. & seqq.

¶ Oedipŏdes, οἰδιπόδης, idem. Statius Thebaid. 1. v. 17

Limes mihi carminis esto
Oedipoda confusa domus.

¶ Oedipŏdĭŏnĭus, adject. *Oedipodionia Thebe*, apud Ovid. 15. Metamorph. v. 429,

Oedipodionia, quid sunt nisi fabula, Thebe?

¶ Oedipodĭŏnĭdes, οἰδιποδιονίδης, patronymicum, apud Statium 1. Thebaid. v. 313.

OENANTHE, οἰνάνθη, herba Dioscoridi, Theophrasto & Plinio, nascens in petris. Non autem *Filipendula* est, ut multi existimarunt, ist nicht der rothe Steinbrech oder Erdreichen / Matthiol.

¶ Oenanthĭnus, ut, *Oleum Oenanthinum*, apud Plinium lib. 23. cap. 4. ¶ 2. Et *Oenanthe* vitis silvestris Dioscoridi est, wilde Reben oder Holtzstrauben.

OENEVS 4 duab. syllab. Οἰνεύς, rex Calydoniæ fuit, pater Deianiræ, in cujus agros aprum vastantem Dianâ immisit, quod ab eo in sacrificiis neglecta fuisset. Vide Ovid. 8. Metamorphoseos Fab. 4.

¶ Oenĕus, adject. tribus syllabis. Idem ibid. v. 281

Inquit, & Oeneos ultorem spreta per agros
Misit aprum &c.

¶ Oenīdes, Patronym. Idem ibid. v. 415 *At manus Oenida variat*, &c. id est, Meleagri, Oenei filii.

¶ Oenēius denique, quatuor syllabis, apud Statium 5. Theb. v. 661 *Oeneius heros.*

OĒNŎMAVS, Martis filius, Elidis & Pisæ rex. Hic oraculo acceperat, se a genero suo interfectum iri. Igitur quum ejus filia Hippodamia a multis ambiretur, curule certamen procis proposuit, ea lege, ut qui vinceret, præmium Hippodamiam duceret; qui verò vinceretur, morte afficeretur. Victis igitur & occisis 13, Pelops tandem, Tantali filius, Myrtili aurigæ dolo adjutus, vicit; & Hippodamiâ simul & regno potitus est. Vide Hyginum.

¶ 2. Oenomaus, Cynicus Gatarensis, Porphyrio paullò superior juxta Suidam, οἰνόμαος; cum Plutarcho, Sexto, Agathobulo sub Adriano A. celebris, teste Eusebio, Hieronymo, in Chronicis. Mentio ejus apud Socratem libr. 3. hist. Eccles. cap. 19. Nicephor. lib. 10. c. 36. Euseb. de præpar. Evang. lib. 5. c. 10. & lib. 6. cap. 6. quibus è locis patet, eum de falsitate quoque oraculorum scripsisse.

OENOPHORVM, οἰνοφόρον, vas ad vina ferenda aptum, ein Weingeschirr. Cic. de finib. lib. 2. cap. 8 *Vinum diffusum è pleno œnophoro.* Martialis lib. 6. epigr. 89

Reddidit œnophori pondera plena sui.

OENOPIDES, (quem & *Inopidem* & *Enopiden* scribi invenies) patriâ Chius fuit, celebris Geometriæ studio, quem discendi cupiditate incensum Ægyptios adiisse cognoscimus è Diod. Sic. l. 1. parte 2. c. 6. cujus etiam verba repræsentat Eusebius lib. 10. de præp. Evangel. c. 2. Oenopides cum videret adolescentulum multos libros conquirentem, dixit: μὴ τῷ κιβωτῷ, ἀλλὰ τῷ στήθει, *non cistæ, sed pectori*, Anton. Monach. lib. 1.

OENOPŌLA, vini venditor, οἰνοπώλης, ein Weinschenck.

¶ Oenopolium, οἰνοπώλιον, taberna vinaria, ein Wein-Haus / Weinkeller. Plautus Asinar. act. 1. sc. 3. v. 48

Quum a pistore panem petimus, vinum ex œnopolio.

OENOTRIA, Οἰνωτρία, Italia, sic vel ab *Oenotrò*, vel à vini feracitate dicta.

¶ Oenotrius, adject. Virgil. Æn. 1. v. 532 *Oenotri coluêre viri*, contracte. Et, *Oenotria tellus*, Idem 7. v. 85.

OESŎPHAGVS. m. 2. der Speiseröhr.

OESTRVM, οἶστρος, insectum, equis infestum, quod est *Asilus* & *Tabanus*, die Roßbremen. Hoc, quæ agitantur armenta, eo impetu ferri solent, ut furere videantur. ¶ Hinc *Oestrum* pro furore sæpius ponitur. Vet. Gloss. *Asilus, furor*, λύσσα. Vide Virgilium 3. Georg. v. 148 ibique Servium: & supra *Asilus*. Nam sola dialecto differunt, ut poeta ibidem docet,

Cui nomen asilo
Romanum est, œstron Græji vertere vocantes.

OESYPVM & Oesypus, οἰσύπη πρὸς οἶσυον, sordes adhærentes lanis succidis, Unflath / so an der Wolle hanget. ¶ 2. Item lana ipsa recens detonsa, nondum purgata, vellus succidum, schmutzige Wolle an Schaffen / quasi οἶος ῠπνος, hoc est, *Ovis sordes*, Plin. lib. 29. c. 2. Ovid. 3. de arte v. 213

Oesypa quid redolent, &c.
Demtus ab immunda vellere succus ove?

Et rursus lib. 1. de remed. amoris v. 353

Pyxidas inveniet, & rerum mille colores,
Et fluere in tepidos oesypa lapsa sinus.

OETA (scribunt & Oetha, sed minus recte) nomen commune Virg. Culice v. 202 *Et piger aurato procedit Vesper ab Oeta.* Idem in Ciri v. 350 *Egelidum Oetam* dixit. Seneca Herc. Oetæo v. 861

Hæc, hæc renatum prima qui videt diem
Oeta eligatur.

& in Hercule Fur. v. 132

Jam cæruleâ evellus equis
Titan summâ prospicit Oetâ,

ut in codice Florentino legitur. Et recte. Nam τὸν Οἴτην Græci appellant. Mons est inter Thessaliam & Macedoniam, morte & sepulcro Herculis clarus. Vid. Augustin. de C. D. l. 18. c. 4. Plinius a Parnasso, usque Pindum, partem in Thermopylas vergentem, *Oetam* proprie dici scripsit libr. 25. cap. 5. & Livius l. 36. cap. 15. scribit, *extrema in Orientem Montanorum Græciæ juga Oeta nomine vocari.* Ad cujus radices *Heraclea* quondam ab Hercule condita insignis fuit, sed ipse mons excessu Herculis nobilior, de quo Silius lib. 6. v. 453

Vix dum summa dies summa lustrabat in Oeta
Herculei monumenta rogi.

Et lib. 3. v. 43 idem:

Inter quæ fulget sacratis ignibus Oete,
Ingentemque animam rapiunt ad sidera flammæ.

¶ Quod Virgilius dixit eclog. 8. v. 30 *tibi deserit Hesperus Oetam*, ita accipiendum, quòd in eo monte stellæ videantur occidere, sicut in *Ida* nasci. Hæc Servius. Imò potius id Virg. dixit, quod ab Oetâ oriantur. Vide Turneb. lib. 37. c. 25. & Gevart. ad Statium lib. 5. c. 8.

¶ Oetæus, adjectivum, ut *Hercules Oetæus*, Tragœdia Senecæ. *Oetæa favilla*, Statius lib. 4. Silv. 6. v. 53.

OTVS, sunt & quibus *Oetus* scribitur, aliis *Otus*, frater Ephialtæ, cum quo filius fuit Aloei. De quibus Virg. 6. Æneidos v. 582

Hic & Aloidas geminos immania vidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere cælum
Aggressi, superisque Jovem detrudere regnis.

OFA & OFFA, frustum carnis, (unde *offatim* apud Plautum, *frustatim* est) ein Stück Fleisches. Sueton. Claudio cap. 40 *Cum de laniis & vinariis ageretur, exclamabit in curia*, ROGO VOS, QVIS POTEST SINE OFFVLA VIVERE? Proprie autem suilla dicitur. Varro lib. 4. de LL. PERNA *a pede suis. A nomine ejus* (Suis) OFFA & OFFVLA, *offa minime in sue.* Quomodo verò *offa* a *sue* dicatur, alius conjecerit. Columella lib. 12. cap. 53. de salsura carnis suillæ; *Deinde offula carnis spissè componuntur & alternis sal ingeritur.* Ita & Varro *offulam* de suillâ dixit lib. 2. de Re rustica cap. 4. Plautus Milite act. 3. sc. 1. v. 165, & Nævius apud Festum *offam penitam*, offam porcinam cum cauda vocavit. Vide Festum & ibi Scaligerum. ¶ A Carnibus ad alia transfertur. *Sordidi panis offas* Columella lib. 9. cap. 7 extremo dixit. Idem lib. 12. cap. 14 *Quidam lectis ficis pediculos adimunt* &c. *tum pedibus lotis immodum farina proculcant* &c. *hæc cum bene conculcaverint, & totam massam comminuta sici permiscuerint, modicas offas foliis ficulneis involvunt.* In panificio *tractas* vocant pastillos in longum productos, ut contra *offas*, pastillos in rotundum glomeratos. Jos. Scalig. l. 1. Epist. 16. p. 107.

¶ Offula, dimin. Sueton. Claud. 40 *Quis potest sine offula vivere?* Apulejus lib. 6. pag. 181 *unius offulæ prædæ.* Minucius Felix in Octavio p. 89 *Canis jacta offula ad impetum & salebram provocatur.*

¶ Ofella, carnis frustulum. Martialis l. 14. epigr. 221

Parva tibi curvâ craticula sudet ofella:
Spumeus in longâ cuspide fumet aper.

& Libr. 12. epigram. 48

Me meus ad subitas invitet amicus ofellas.

¶ Offātim, Bissen-weiß / Stück-weiß / in einzelen Bissen.

Onomasticum Vetus: *Offatim*, λεπτομερῶς. Plautus Trucul. act. 2. sc. 7 v. 52 *Ego te hic hac* [machæra] *offatim conficiam.* in Stücken zerhauen.

Offendere cum derivatis vide sub antiquo *Fendo.*

Officio, officere, Verbum, quæro sub *Facio.*

OFFĬCĬVM, καθῆκον, Gebühre/ Pflicht/ Schuldigkeit / munus, administratio. *Officium* quasi *efficium.* Donatus: Officium *ab* efficiendo: *ab eo, quod quaritur, quid efficere in eo unumquemque conveniat pro conditione personæ.* Ambrosius quoque lib. 1. Officior. cap. 8 OFFICIVM, inquit, *ab* EFFICIENDO *dictum putamus, quasi* EFFICIVM: *sed propter decorem sermonis una immutata litera* OFFICIVM *nuncupari.* Et Cæsar III de B. C. cap. 5 *præerat Ægyptiis navibus Pompejus filius, Asiaticis D. Cælius & C. Trebonius; Syriacis C. Cassius &c. tott tamen officio maritimo M. Bibulus præpositus cuncta administrabat.* Idem cap. 8 *Expositis militibus naves eadem nocte Brundisium a Cæsare remittuntur, ut reliquæ legiones equitatusque transportari possent. Huic officio præpositus erat Fusius Galenus;* &c. In quibus exemplis officium administrationem universam rei cujusdam significat, quæ per plures geritur, sed quibus omnibus unus aliquis præest ac imperat, qui quidem *princeps officii,* Lampridio in Alexand. cap. 32 vocatur: ubi vide Salmasium. Similiter corpus judicum, cui præpositus prætor est, *officium* appellatur: unde *Cavere officio* vel *apud officium:* item *deponere apud officium* apud JCtos legimus, Gerichtlich angeloben/ beylegen &c. *Exsequi studia & officia sua, Fungi officio suo, amici; Officio suo satisfacere; Omnia officia amicitiæ diligenter sanctèque servare,* was einem zustehet / fleißig thun und halten. *Esse in officio,* Cicer. 15. fam. ep. 20. Plaut. in Sticho act. 1. sc. 1. v. 38 *Omnes sapientes suum officium æquum est colere & facere.* Idem in Trinummo act. 3. sc. 2. v. 71 *Is est bonus homini pudico, meminisse officium suum.* Contra, *Officium suum deserere,* Cic. 1. Offic. cap. 9. *Discedere ab officio,* ibidem cap. 10. *Deesse officio suo,* Idem lib. 7. fam. ep. 3. *Cessare in officio,* seine Gebühr nicht thun / apud Livium lib. 41. in orat. Rhodiorum. *Ab officiis redire,* Horat. lib. 1. epist. 7. v. 47.

¶ 2. *Officium* beneficium est, Dienst / Wolthat. *Mea in te omnia officia constabunt,* Cicer. lib. 3. fam. epist. 4. *Officia meminisse debetis, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit,* Idem de Amicitia cap. 20. * Et Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 110 *Monuitque ut ex præteritis officiis reliqua sperarent.* Cato lib. 1. distich 15

Officium alterius multis narrare memento,
Atque alius cum tu benefeceris, ipse, sileto.

Ceterum hâc notione *Officium* proprie illud beneficium appellatur, quod a necessitudine conjunctis præstatur. Seneca lib. 3. de Beneficiis cap. 18 *Sunt, qui ita distinguant: quædam* BENEFICIA *esse, quædam* OFFICIA, *quædam* MINISTERIA. BENEFICIVM *esse, quod alienus det:* ALIENVS *est, qui potuit sine reprehensione cessare.* OFFICIVM *esse filii, uxoris, & earum personarum, quas necessitudo suscitat, & ferre opem jubet.* MINISTERIVM *esse servi, quem conditio sua eo loco posuit, ut nihil eorum, quæ præstat, imputet superiori.*

¶ 3. *Officium* quoque dicebatur, quum quis honoris caussa alteri aderat, puta sponsalibus, nuptialibus, funeribus, &c. Juvenalis Sat. 2. v. 132

- - - - - - - - officium erat
Primo sole mihi properandum in valle Quirini.
Qua caussa officii? quid quæris? nubit amicus.

Suetonius Caligula cap. 25 *Liviam Orestillam C. Pisoni nubentem cum ad officium & ipse venisset, ad se deduci imperavit.* Item Nerone cap. 28 *Puerum Sporum cum dote & flammeo per solennè nuptiarum celeberrimo officio deductum ad se pro uxore habuit.* CELEBERRIMO OFFICIO, i. e. magna eorum frequentia, qui officii & honoris caussâ eò venerant. Alibi *deductionis officium* appellat. Qui etiam ita *novorum consulum officium* dixit Cæsare cap. 15. Plinius lib. 1. Epist. 9 *Si quem interroges hodie,* QVID EGISTI, *respondeat* OFFICIO *togæ virilis interfui, sponsalia aut nuptias frequentabi,* &c. Quæ *privata officia* appellat Cæsar I. de B. C. cap. 8. *Urbana,* Nepos in vitâ Attici cap. 5. itemque Martialis lib. 1. Epigr. 56 de salutationibus matutinis loquens. Ad sepulturam illud pertinet Petronii: *Cruciarii unius parentes ut viderunt laxatam custodiam, detraxere nocte pendentem supremoque mandaverunt officio,* h. e. justa solverunt, ut explicat ibi Gonsalius pag. 183. quem vide, Nos dicimus, den letzten Ehrendienst beweisen. ¶ 4. Officia etiam ipsi homines dicuntur: *puta apparitores,* sive *officiales,* de quibus vide JCtos & Marcell. Donatum ad Tacit. Annal. 16. cap. 12. Suetonius Nerone cap. 15. *De quibusdam rebus rationes ad senatum missas, Præterito Quæstorus officio, per COSS. plerumque recitabat.* QVAESTORIS OFFICIO. i. e. Quæstore. Idem Vespasiano cap. 21 *Deinde pellectis epistolis, officiorumque omnium breviario,* i. e. omnium, qui Palatinis officiis præpositi.

¶ Officialis, minister, apparitor. Apulejus lib. 1. Milesi. *Ædiles jubet officialem suum insuper pisces inscendere, ac pedibus suis totos obterere.* Spartianus cap. 6 Caracallam tradit *non ignorantibus plerisque officialium* interfectum esse. Gruterus Inscript. p. 422. n. 7 OFFICIALES EIVS (consulis) PROVINCIAE AQVITANIAE. Add. infra *Apparitor* in *Pareo.*

¶ Deinde adjective *Officialis* est ad officia pertinens sive de officiis tractans. Lactantius lib. 6. c. 11 *Tullius in officialibus libris.*

¶ Officiosus, officiosior &c. officii seu beneficii reddendi studiosus, dienstbafftig/ willfertig. *Esse in aliquem officiosum,* Cic. 3. in Verr. c. 24. *Diligens & officiosus,* Idem 13. ad Attic. epist. 45. Nec homines tantum, sed & alia dicuntur *officiosa.* Idem pro Mil. cap. 5 *officiosi labores.* Et Senec. Epist. 99 *officiosa pietas.* Comp. *Officiosior.* Cic. 14. fam. epist. 16 *Volumnia debuit in te officiosior esse, quam fuit.* Et pro Rosc. Comœdo cap. 6 *Estne quisquam, qui sibi humanior, officiosior, liberalior videatur.* Superl. *Officiosissima natio candidatorum,* Cic. in Pison. c. 23. ¶ 2. Substantive *Officiosus* & is, qui servile officium seu ministerium præstat, appellatur. Petronius: *At ego ne vestimenta quidem mea ab officioso recepissem, nisi notorem dedissem.* Ubi *officiosus,* servus dicitur, qui vestimenta in balneis servabat, *Capsarius* alias dictus. Vide ibi Interpretes. ¶ 3. Impudicos etiam & obscenos h. e. qui muliebria paterentur, *Officiosos* dictos, ex Senecâ Patre Præfat. lib. 4. Controvers. in Excerptis discimus.

¶ Inofficiosus, unbehülfflich / unbienstbafftig. Cicero ad Attic. lib. 13. epist. 27 *Aliter fuissemus in hos inofficiosi.* Et Apulejus Apolog. p. 336 *inofficiosus privignus.* ¶ Inofficiosum testamentum, quod contra officium pietatis fit. Quintilianus Declam. 264 *arguere testamentum tanquam impium & inofficiosum.* Apulejus Apolog. pag. 337 *Cape istud matris tuæ testamentum, vere hoc quidem inofficiosum.*

¶ Officiosè, adv. dienstlich. *Officiosè factum,* Cicer. de amic. cap. 20. *Officiosius facere,* Cicer. lib. 6. ad Attic. epist. 1. sub fin. Sidonius lib. 2. epist. 12. de malis medicis: *Languidos multos officiosissime occidunt.* Apulejus Apolog. p. 335 *In quo* [testamento] *mei officiosissime & honestissime meminit.*

¶ Officiositas, studium præstandi officia, est apud Sidonium Carm. 23. v. 478

Seu nos eximii simul tenebat
Nitens officiositas Marini.

¶ Perofficiosè. Cic. lib. 9. ad fam. epist. 20 *qui me perofficiosè & peramanter observant.*

¶ Officina, æ, Taberna Paullo JCt. lib. 2. receptarum sententiarum Tit. 8. Sent. 3. Locus videlicet, in quo officia sua faciunt, quibus operis aliquid efficiendum commissum est, eine Werckstadt/ ut, *Officina araria,* Plin. lib. 18. cap. 30. pr. Schmeltz-Hütten. *Chartaria,* Papier-Mühle. *Chirographorum officina;* Cic. Philipp. 2. cap. 14. Schreib-Stube. *Officina pictorum,* Plin. 35. cap. 10. de Apelle. Mahler-Stuben. *Ex eâdem officina exire,* Cic. Proœmio Paradoxor. extremo, eines Musters oder Gattung seyn. *Officina armorum* apud Nepotem Agesi. c. 3. & Tacit. 2. Histor. 82. ein Zeug-Haus. *Officinas promercalium bestium exercere,* Suetonius dixit de illustr. Grammat. 32. Cæterum Vossio *taberna* & *officina,* quæ eadem Paullo, differunt, cum *officina* sit, ubi artifices opus faciunt; *Taberna,* ubi merces venduntur. *Officina* magister; *Taberna* institor præest. Sic *officina libraria* erit, ubi compinguntur libri. *Taberna libraria,* ubi divenduntur tantùm. Vide eum libro 1. de vitiis sermonis cap. 30. ¶ 2. Per metaphoram festive dicitur *officina vitiorum, flagitiorum, nequitiæ,* Cic. pro Rosc. Am. cap. 46. Ein Ort da man alle Schande und Laster treibet. Contra *Instruxerunt quasi officinas sapientiæ Philosophi.* Cic. 1. de Leg. c. 13. *Domus Isocratis officina habita eloquentiæ est,* Cic. in Oratore cap. 13.

¶ Officinator. Glossæ Græcolatinæ: Ἐργαστηριάρχης, *Officinatores, Institores.* Usus & voce hac Apulejus est lib. 9. post principium: *Forensi negotio officinator noster attentus, feriis nobis fecit.* Et Vitruvius l. 6 extremo ab architecto distinguit.

¶ Officiperda, sive *officiperdus,* qui perdit officium, sive beneficium, dum gratiam non reddit. da nichts angewendet ist. Exstat apud Dionys. Catonem in distichis lib. 4. distich. 43

Gratior, inquit, *officiis, quò sis mage charior, esto:*
Ne nomen subeas quod dicitur officiperdæ.

Quam compositionem duriorem, censuit Scaliger Pater ad Historiam animalium Aristotelis. Ita tamen *domiportam testudinem* vetus Poëta apud Ciceronem: alii *Junonem domiducam* dixerunt. Nec alia ratio in *Celicola* est.

OFFŪCIAE, plural. à *fuco* dictæ, sunt deceptiones & fallaciæ, angestrichene Farbe/ Teuscherey/ Betrug. *Præstigiæ atque offuciæ,* Gell. lib. 14. cap. 1. *Stolido mihi os suu sublevere offucias* Plautus in Captivis a. 3. sc. 4. v. 123. Et vetus Poëta:

Sperne mores transmarinos, mille habent offucias.

Est versus trochaicus. ¶ Plautus Mostellaria & in singulari *offucia* dixit act. 1. sc. 3. v. 107.

OGMIVS. Ita vocatus est à Gallis Hercules, quem eloquentiæ sapientiæque Deum existimabant. Effingebant autem ut senem clavum & rugosum, leonino tergore indutum, qui dextera clavam tenet, arcum sinistrâ, pharetram ex humeris pendulam haberet,

hominum verò confertissimam multitudinem traheret, catenulis quibusdam tenuissimis è linguâ suâ in ipsorum aures pertingentibus. Luciano huic enim fabulæ conservationem debemus. Nomen Ogmii, (Ὄγμιος) corruptum esse censet Reinesius ac reformandum in Ὄγκιος, Ὄγγιος, vel etiam Ὠγήχιος, in linguæ Punicæ ‹illegible› lit. K. 2.

OGYGES, æ, conditor & rex fuit Thebarum Bœotiæ, sub quo diluvium ingens fuisse Varro scribit, in Attica sc. regione, ex maris exundatione.

¶ Ogygius, ut *Mœnia Ogygia*, & *Ogygia insula*.

OH. interjectio est Comica diversarum significationum, quarum exempla Terentii & Plauti Comœdiæ suppeditant.

¶ Ohe, *Ohe jam desine Deos uxor gratulando obtundere*, laß es doch einmahl gut seyn/ höre doch auff/ ꝛc.

¶ Oho apud Plautum, Interjectio lamentantis, & flentis est.

OILEVS tribus syllabis, rex Locrorum, pater Ajacis. Virgil. 1. Æn. v. 41 *Unius ob noxam & furias Ajacis Oilei.*

¶ Oilides, Patronymicum, Propert. lib. 4. eleg. 1. v. 117

Victor Oilide rape nunc & dilige Batem.

OLEA, ἐλαία, arbor duorum generum: altera sativa, ein rechter Oelbaum/ altera silvestris. *Olea prima omnium arborum est*, Columell. lib. 5. cap. 8. pr. *Folia olea*, Plin. 21. c. 4. & *Rami oleæ*, Statius lib. 12. Theb. 468. Olim castitati hæc arbor consecrata fuit: vide in *Oliva*. ¶ Varro & Columella ipsos etiam fructus *Oleas* dixerunt. *Olea conditanea*, quæ ad condituram asservatur, apud Varr. de R. R. lib. 1. cap. 24. pr. Et Horat. l. 2. epist. 1. v. 31 *Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri*,

Proverbialiter dixit in concessa negantes & manifesto falsa pro veris affirmantes, Vide Chiliad. Hinc *Olearum ossa* Suetonius dixit Claudio cap. 8. Ex olea arbore & termini ponebantur. Siculus Flaccus de Conditionibus agrorum: *In quibusdam regionibus palos pro terminis observant. Alii iliceos, alii oleagineos, alii juniperros* &c. Vide & Arcadii Fragmenta Terminalia, & Innocentium de Casis literatis apud Rigaltium. Hinc *extra oleas vagari*, est extra fines legitimos sive terminos vagari. Vide Scholiastem Aristophanis in Ranas act. 4. sc. 1. sub fin.

¶ Oleaceus, ut *liquor oleaceus*, apud Plin. l. 35. c. 15.

¶ Oleāginus, ut *Radix oleagina*, Virg. 2. Georg. v. 31. *Oleaginæ virgulæ*, apud Nepotem Thrasyb. cap. 4.

¶ Oleagineus, idem. *Corona oleaginea*, Gellius lib. 5. cap. 6. *Oleaginea semina*, Varro R. R. lib. 1. cap. 40. *Folia oleaginea*, Plinius lib. 12. cap. 26.

¶ Olearis, re, ut *oleares cotes*, quæ oleo, non aquâ adsperguntur. Plin. lib. 33. cap. 14 *Cum in exacuendo* (ferro) *oleares cotes aquarieque differant, & oleo delicatior fiat acies.*

¶ Olearius, ut *Olearia ampulla*, apud Apulejum 2. Florid. post principium, ein Oelkrug/ Oellägel. *Olearia cella* apud Cic. Topic. cap. 3. Oelkammer. *Dolia olearia*, Plin. libr. 15. cap. 8. pr. Oel-Tonnen. *Olearii fructus*, Vitruv. lib. 6. c. 9.

¶ Olearius substantivum, qui oleum facit, vel vendit. Columella lib. 12. cap. 50. *Diligentes olearii baccam integram prælo non subjiciunt.*

¶ Oleaster, olea silvestris, ein wilder Oelbaum. Virg. Georg. 4. v. 20. - - - *ingens oleaster obumbret.*

Cic. Verrin. 5. cap. 23. *Hominem corripi ac suspendi jussit in oleastro quadam.*

¶ Oleastellus, dimin. Columell. lib. 12. c. 49. extr. *Oleam Calabricam quidam propter similitudinem oleastellum vocant.*

¶ Oleum, ἔλαιον, Oel. *Oleum camino addere*, Horat. lib. 2. sat. 3. v. 321 proverbialiter dixit pro malo fomentum suppeditare. Sicut & *incendium oleo restinguere* eadem figura dicitur, übel ärger machen. *Oleum & operam perdere*, est operam & sumtum perdere, Mühe und Unkosten verlieren. Plaut. in Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 119. *Pol ego & oleum & operam perdidi.* Et Cicero lib. 2. ad Attic. ep. 17 *ne & opera & oleum philosophiæ nostræ perierit.* Ratio ducta a re culinaria est. Namque cum veteres omnes fere cibos cum oleo coxerint, coci, qui corrupissent cibos, *oleum & operam*, item *impensam* perdidisse dicebantur. *Impensa* autem fartura dicebatur, ut ex Apicio constat. Ita proverbium Jacobus Nicolaus Loensis interpretatur libr. 7. Epiphyllid. cap. 2. Barthius verò ad nocturnum oleum, hoc est, vigilias & lucubrationes refert, quem vide lib. 22. Adversar. c. 21.

¶ Oleōsus, a, um, oleo plenum. Plin. 27. cap. 12 *semen oleosum.* Idem lib. 28. cap. 9 *Butyrum est oleosum naturâ*, hoc est, vim olei habet, pingue instar olei est.

¶ Oleamen, & Oleamentum, quod ex oleo factum, ut unguentum. Utroque usus Scribonius Largus, illo Compositione 269. hoc, 222.

¶ Oliva, olea ipsa & fructus, Oliven/ cujus recrementum expressum *amurca* est. Palladi, quæ perpetuo virgo credita, & castitati olim hæc arbor sacra fuit. Palladius lib. 1. de re rustica cap. 6 *Græci jubent olivam, cum plantatur & legitur, à mundis pueris atque virginibus operandum: credo recordati arbori huic esse præsulem castitatem.* vid. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Stat. pag. 653. Sed & *Paci* sacra olea fuit. Unde *mitis oliva*, Ovidio 7. Metam. v. 277. *placita paci*, Virgilio Georg. 2. v. 425; *Imbellis* Valerio Flacco lib. 5. v. 381 appellata. Hinc qui petebant pacem supplices, olivæ ramum præferebant. Virgilius Æn. 8. v. 116

Pacifera quæque manu ramum prætendit oliva.

Inde Statius 12. Thebaid. *supplicem* vocat. Ubi Vetus Scholiastes: SVPPLICIS, *per quam pax petitur supplicando.*

¶ Olivarum porro alia *Orchas* est seu *Orchites* rotunda scilicet, Oliven/ alia *radius*, hoc est, *Oliva oblonga*: alia *pausia*, id est, nigricans præ maturitate: alia *regia* seu *majorina* seu *phaulia*, φαυλία, *oliva conditanea*, eingemachte Oliven. *Drupa*, oliva immatura est, *Sansa* vel *Samsa*, osticulum olivæ est, der Kern. Plin. Columella.

¶ Olīvum, pro oleo dixit Virgil. 2. Georgic. v. 466, *Corrumpitur usus olivi.* Et Horatius lib. 1. Satyr. 6. v. 123 *Ungor olivo.* Eidem lib. 1. Oda 8 *olivum* palæstritarum unguentum, ex cera oleo subacta factum, significat.

¶ Olivētum, ein Oelgarten. Colum. lib. 5. cap. 9. extr. *De olivetis hactenus dixisse satis est.* Horatius lib. 2. Oda 15 *oliveta fertilia.* Adde post paullo in *Olivifer.*

¶ Olētum, idem, apud Catonem R. R. cap. 3. Alia notione vide proxime post in *Oleo.*

¶ Olivarius, a, um, ut *Mola olivaria.* Lege 21. Dig. de Instructo vel instrum. legato.

¶ Olivītas, tempus legendarum olivarum apud Columellam l. 12. cap. 50. pr. *Media est olivitas plerumque initium mensis Decembris.* Idem lib. 1. cap. 1 *largissima olivitates.*

¶ Olīvītor, qui colit oleas. Apulejus lib. 2. Floridor. *Ager frumento piger, aratro irritus: fœcundior olivetо, nec vinitori, nec olivitori scalpitur.* Et Sidon. libr. 2. epist. 9 *Colles exercentur vinitori & olivitori.*

¶ Olivo, olivare, olivas legere apud Plinium libr. 15. c. 3.

¶ Olīvifer, ferax olivæ. Ovidius 3. Fastor. v. 151 de Numa:

Primus olivifero Romam deductus ab arvo.

Prudentius Tetrasticho 44

Montis olivifera Christus de vertice sursum
Ad Patrem rediit.

OLĒNVS Achajæ oppidum, ubi Jovem ferunt educatum lacte capræ Amaltheæ, quæ inde dicta *Olenia.* ¶ 2. Alia hoc nomine urbs Bœotiæ, cui nomen fecit. ¶ 3. Olēnus, Vulcani filius. ¶ 4. Olēnus Calenus, Hetruriæ celeberrimus Vates, Plinio lib. 28. cap. 2.

¶ Ōlēnius, possessivum. Ovid. 5. Fast. v. 113

Nascitur Oleniæ signum pluviale Capellæ.

Quod Statio 3. Theb. v. 25 *astrum Olenium* est. Rursus Ovid. c. l. v. 251 *Oleniis flos missus ab arvis.*

CŎLĔO, ŭlŭi, ŭlĕre, proprio & primario suo significatu crescere est, augeri πρὸς τὸ ὄλον, ut Scaliger censet: Inde *adoleo, indoleo & indoles*, id est incrementum: *suboleo*, unde suboles, quod succrescit patri. Vide infra *Adoleo.* Hoc significatu verbo *olere*, usus est princeps Christianorum poëtarum Prudentius hymno de incensu Cerei Paschalis:

Nectar, inquit, *de liquido vertice fervidum*
Guttatim lacrymis stillat olentibus.

Ibi enim Iso Magister in Glossis: *Olentibus, i. e. crescentibus.*

¶ 2. Olere est, odorem spirare, einen Geruch von sich geben/ riechen. *Bene, jucunde, male olere.* Martialis lib. 2. epigr. 12 *Posthume, non bene olet, qui bene semper olet.* Hoc est, qui mollitiei student, non satis student probitati, & integritati vitæ. *Olet lucernam*, multo studio elucubratum est. Vid. Chiliad. *Olere bircum*, Horat. libr. 1. Satyr. 2. v. 27. Et *olere nardo*, cum ablativo, apud Propertium lib. 4. eleg. 7. v. 32,

Cur nardo flamma non oluere meæ?

¶ Etiam Olĕre, tertia conjugatione, antiqui dixere, ut *Olat, Olant*, Afranius & Pomponius apud Nonium. Adde Plauti fragmentum, quod supra in *Arabice* ex Diomede produximus.

¶ Olētum, nomen, stinckender Unflat/ Dreck. Persius Satyr. 1. v. 112 - - - *Veto, quisquam faxit oletum.*

¶ Olenticētum, idem. Apulejus Apolog. p. 278 *Semper in fœtutinio & olenticetis suis jacet.*

¶ Olentica, mali odoris loca. Paullus, Festi interpolator.

¶ Ŏlidus, adject. wolriechend und stinckend/ ut *Olida bestes muricæ*, Et *olida vulpes*, apud Martial. lib. 1. epigr. 50. & lib. 10. epig. 37. *Olidissima basia*, Petronius p. 66.

Composita ab *oleo* præteritis nonnulla variant. Sunt autem

¶ Adŏleo, adolere; augere, cremare, incendere. Virg. Ecl. 8 *Verbenasque adole pingues* &c. Ubi Servius: ADOLE, *i. e. incende. Sed κατ' ἐυφημισμὸν dicitur. Nam ADOLE est auge.* Idem 7. Æn. v. 705

- - - *Et flammis adolere penates.*

ADOLERE, inquit idem Servius, *id est, colere, sed* ADOLERE *proprie* augere. *In sacris* ADOLERE *per bonum omen dicitur*, &c. vide Festum in SVBOLES: & Nonium in ADOLEO.

¶ Adolesco, adolescere, incendi, ut, *Adolescunt ignibus aræ*, Virg. 4. Georg. v. 379. ¶ 2. Item ætate augeri, crescere, aufwachsen/ quam significationem Festus a Græco ἀδολεσχέω natam tradidit. *Vix credibile memoratu quantum superbiæ socordiæque adoleverit Vitellio*, Tacitus 2. Histor. cap. 73.

¶ Adoleſcens, adject. creſcens. Tertullianus ad Nation. lib. 1. A ineunte: *Adeo quotidie adoleſcentem numerum Chriſtianorum ingemitis.* Ammianus lib. 22 cap. 18 *Boryſthenes concurſu multorum amnium adoleſcens.* Unde quoque Comparativus eſt. Cic. libr. 9. fam. epiſt. 8 *Noſti os illius adoleſcentioris Academiæ*, hoc eſt impudentiam Academicorum novorum. Et Hieronymus epiſt. 23 pr. *Benjamin adoleſcentior.*

¶ Adoleſcens, ſubſt. ein Auffſchößling/ junger Geſell/der noch in die Länge wächſt. Cic. lib. 1. off. cap. 34 *Eſt adoleſcentis majores natu vereri, exque his deligere optimos & probatiſſimos, quorum conſilio & auctoritate nitatur: ineuntis enim ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda prudentiâ eſt.* Adoleſcentes autem veteribus ab anno XV ad usque trigeſimum appellatos Cenſorinus auctor de die natali cap. 14. Hinc Livius Tarquinios *adoleſcentes* appellat, qui mariti jam erant lib. 2. cap. 3. Sic Cæſar Curioni Tribuno plebis *adoleſcentiam* tribuit lib. 2. de bello civili cap. 38. Scipioni Livius lib. 30. cap. 30. qui jam XXIX annum ætatis exceſſerat. Atque vel XXX annis majores eſſe *adoleſcentes* vocatos, Manutius oſtendit ad Cicer. lib. 2. ad Famil. Ep. 1. extr.

¶ Adoleſcentulus, dimin. idem. *Imberbis adoleſcentulus*, Cic. pro Domo ſua cap. 14. Et Nepos Præfatione: *Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis, quam plurimos habere amatores.* Nam virilis generis id nomen eſſe, exemplum Alcibiadis, ad quod reſpicit auctor, cap. 2 oſtendit. Adde Hieronym. Magii in Præf. Nepotis commentationem. B

¶ Peradoleſcentulus, Nepos Eumene cap. 1.

¶ Adoleſcentula, fœm. Terent. Andr. act. 1. ſc. 1. v. 91 *Forte unam adſpicio adoleſcentulam.*

¶ Adoleſcentia, Jugend. *Vitia ineuntis adoleſcentiæ magnis emendare virtutibus*, Nepos Themiſt. c. 1. *Studia adoleſcentiam alunt*, Cic. pro Arch. c. 7.

¶ Adoleſcenturire, Laberius apud Nonium: *Incipiunt adoleſcenturire, & neſcio quid nugarum facere.*

¶ Adoleſcentiari, idem. Varro apud eundem Nonium: *Tu quoque adhuc adoleſcentiaris*, h. e. petulanter & juveniliter agis. Salbern.

¶ Adultus, qui adolevit, erwachſen. *Ætas adulta, ætate adulta puer*, Cic. Verr. 5. cap. 68. *Ver adultum.* Sic & cæteræ partes anni, ut *Æſtas adulta*, Tacit. 2. an. cap. 23. adde Servium ad 1. Georg. v. 43. die mittele Zeit des Lentzens / Sommers/ ꝛc. Vide infra *Ver.* Et *Nox adulta*, apud Tacit. 3. Hiſt. c. 23. Comp. *adultiores pulli* (avium) Plin. lib. 10. c. 33. C

¶ Coadoleſcere. Tertullianus de Anima cap. 16 *Quod accidit ex ſerpentis inſtinctu, ipſum illud transgreſſionis admiſſum, exinde inolevit & coadolevit in anima ad inſtar jam naturalitatis.* Ibidem cap. 19 *Coaleſcens & coadoleſcens roborî ſuo, donec ætas impleat habitum, quo natura fungatur.*

¶ Abŏleo, abolere, abſchaffen/ abthun. ut *Igne abolere*, Tacit. 16. c. 6. verbrennen. Virgil. 4. Æneid. v. 497

- - - - abolere nefandi
Cuncta viri monumenta jubet.

Livius lib. 3. cap. 38 *Haud ignari tentationem eam fore abolendi ſibi magiſtratus*, hoc eſt abrogandi, abſetzen. Quintilianus l. 1. cap. 5. pag. 45 *Si conſuetudo vicerit, vetus lex ſermonis abolebitur.* Idem lib. 1. cap. 10 *abolita atque abrogata retinere, inſolentia cujuſdam eſt.* Etiam abſolute & neutraliter pro exoleſcere. Livius lib. 9. cap. 36 *Cladis Caudinæ nondum memoria aboleverat.* war noch unvergeſſen. Idem l. 3. c. 55 *Cujus rei propè jam memoria aboleverat.*

¶ Virgilius etiam, *aboleſcere*, dixit 7. Æneid. v. 232. *Tantique aboleſcet gratia facti*, hoc eſt abolebitur.

¶ Abolitio. Abſchaffung. *Abolitio legis*, Suet. Aug. cap. 34. Et Ulpianus ad SC. Turpil. Lege 13 *Interveniente publica abolitione ex ſenatus conſulto.*

¶ Abolitor, qui abolet. Tertullianus lib. 1. de cultu fœmin. (ſeu Habitu mul.) cap. 3 *Non putaverunt ſcripturam Enochi ante cataclyſmum editam, poſt eum caſum, omnium rerum abolitorem, ſalvum eſſe potuiſſe.* D

¶ Abolefacio, aboleo. Idem Tertull. dicto loco: *Abolefactum violentia cataclyſmi.*

¶ Exoleſco, Exoleſcere, vetuſtate deficere, veralten/verrtechen/ verwelcken. Sueton. Aug. cap. 7: *literis pene jam exoleſcentibus ſcriptum*, mit verblichener Schrifft. Plautus Fragm. *Reliqui domi exoletam virginem.* Et, *Exoleſcere vetuſtate*, Quintil. l. 1. cap. 6. Et, *Odium exoletum vetuſtate*, Livius lib. 2. c. 35. extr. *Exoleſcente metu*, Macrob. 2. Saturn. c. 13.

¶ Exoletus, obſceno ſenſu, ſcortum maſculum. *Exoletus omnia pati doctus*, Seneca cap. 3. de provid. Prudentius in Romani paſſione v. 233

Quid vult ſigillum, ſemper adfixum Jovi,
Avis miniſtra? nempe velox armiger
Leno, exoletum qui tyranno pertulit.

¶ Inoleſco, inoleſcere, ſuccreſcere, beſtleiben / anwachſen. Virgil. 2. Georg. v. 76

- - - - aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inoleſcere libro.

beſtleiben zwiſchen den ſafftigen Rinden. Atque hic neutrali ſenſu accipitur. Gellius jam active, jam paſſive uſus eſt. Active lib. 12. cap. 5 *Natura induit nobis inolevitque in ipſis ſtatim principiis, quibus nati ſumus, amorem noſtri & caritatem:* Hat uns die eigen Liebe eingepflantzet. Paſſive lib. eod. cap. 1. *In moribus inoleſcendis magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenet.* Eſt igitur Gellio *inoleſco* idem, quod *inſero.*

¶ Indoles, quod huc referunt, vide in ſua litera. Sed

¶ Inŏlens, non olens. Lucretius lib. 2. v. 849

Quoad licet, ac potis es reperire, inolentes olivi
Naturam, nullam quod mittat naribus auram.

¶ Oboleo, obolere, entgegen riechen/ anſtincken; *Obolere allium*, Plaut. in Moſtell. a. 1. ſc. 1. v. 38. Quod etiam unguentis nitido adoleſcenti Veſpaſianus reſpondit: *Maluiſſem allium oboluiſſes*, apud Sueton. in Vita cap. 8.

¶ Obſoleo, obſolere, ab *ob & oleo*, S. interpoſito; eſt invetteraſcere, ab uſu recedere, veralten / nicht mehr gebräuchlich ſeyn. Cic. 2. Philipp. cap. 41 *In homine turpiſſimo obſolebant dignitatis inſignia.*

¶ Obſoleſcere, idem. Cic. pro Sextio cap. 28 *Virtus ſplendet per ſe ſe ſemper, neque alienis unquam ſordibus obſoleſcit.* Curtius lib. 9. cap. 6. n. 14 *Cito gloria obſoleſcit in ſordidis hoſtibus.* Rurſus Cic. pro lege Manil. cap. 17 *Obſolebit jam iſta oratio*, die Rede iſt/ darum daß ſie zu alt/ nicht mehr bräuchlich). Idem lib. 1. de Invent. c. 26 *Propter vetuſtatem obſoleverunt.*

¶ Obſoletus, a, um, alt/ verlegen. *Abjecta & obſoleta verba fugiat orator*, Idem 3. de Orat. cap. 37. Et, *Paullo obſoletior oratio*, ibidem cap. 9. Livius etiam *veſtem obſoletam* dixit, pro detritâ & ſordidâ, ein abgeriſſenes altes Kleid/ ſicut & Cicero 2. Agrar. cap. 5 *obſoletiorem veſtitum:* & Apulejus lib. 4. Florid. *obſoletiſſimos veſtitu.* Et, *Obſoletos honores*, pro invulgatis & multo uſu velut detritis & imminutis Nepos dixit Miltiade; eosque *variis & glorioſis* oppoſuit.

¶ Obſolefieri, apud Valerium Maxim. lib. 3. c. 5 *Prætura candida toga, turpitudinis maculis obſolefacta*, id eſt, inquinata. Et Senec. epiſt. 29 *Auctoritas obſolefacta*, hoc eſt contemta. Idem epiſt. 90. *Ribi coacto itinere obſolefacti.*

¶ Obſolete, adverb. cujus compar. eſt in Cic. 3. Verrina cap. 58. *obſoletius veſtitus.*

¶ Obſoletare, pro Obſolefacere. Tertullianus adv. Gnoſtic. c. 6 *Qui veſtitum obſoletaſſent nuptialem.* Et Zeno Veronenſis Sermone de Job: *obſoletatus ſordibus*, id eſt, inquinatus.

¶ Pĕrŏleo, perolere, ſtarck riechen. Lucilius apud Priſcian. l. 9 ſub finem:

Quis totum ſcis corpus jam peroleſſe biſulcis.

Perolêſſe, pro *perolebiſſe*, ὁ συγκοπῆ.

¶ Rĕdŏleo, redolere, nach etwas riechen. Cicer. in Philipp. c. 25 *Antonius homens fruſtuleſculentis vinum redolentibus totum tribunal implebit.* Idem de clar. Orat. c. 21 *Oratio antiquitatem redolens*, per metaph. eine Rede von alter Art / nach alter Weiſe. Prudentius Cathem. 3. v. 103 *Ver ubi perpetuum redolet.*

¶ Subŏleo, ſubolere, aliquantulum olere, von ferne riechen.

¶ Per metaphoram præſentiſcere, mercken. Terent. Phorm. act. 3. ſc. 1. v. 10 *Nunquid patri ſubolet?* merckt auch der Vater etwas? Tamerſi in uſu Germanica etiam ſit metaphora, reuchſtu das/ ſo haſtu den Schnuppen nicht/ ſi tibi id ſuboler, pituitâ non laboras. ¶ Proprie eſt *ſuccreſcere:* unde quemadmodum ab *indoleo, indoles*; ita ab *ſuboleo, ſuboles* dicitur, quod ſcilicet patri ſuccreſcat. Vide plura in S. Exinde etiam

¶ Suboleſco inchoativum eſt, itidem creſcendi notione. Livius lib. 29. cap. 3 *Romanis Latium juventutem præbuiſſe; majorem ſemper frequentioremque pro tot caſis exercitibus ſuboleſcentem.*

¶ Suboles, vide *Soboles* in S.

OLFĂCIO, olfacere, odorari, riechen. *Cernere, audire, guſtare, olfacere, tangere aliquid*, Cic. Tuſc. 5. cap. 38. ¶ 2. Significat *præſentire*, per Metaphor. Terent. in Adelph. a. 3. ſc. 3. v. 43 *An non ſex totis menſibus prius olfeciſſem, &c.* ein halb Jahr zuvor gemerckt haben.

¶ Olfactus, nomen ſubſt. ſenſus odoris; das Riechen. Plin. l. 8. cap. 4. *ſubſiſtere ab olfactu.* Et lib. 29. cap. 4 *Baſiliſcus olfactu necat.*

¶ Olfactorium, faſciculus florum vel odorum, olfactus gratiâ comparatus. Plin. lib. 20. cap. 9 *Arida* [ſilveſtris braſſicæ] *farina in olfactorio collecta, odore tantum naribus rapto, vitia earum graveolentiamque ſanat.*

¶ Olfactoriolum, diminutivum, apud Veterem Interpretem Eſa. 3, 20. Iſidorus Originum lib. 19. cap. 31 extr. *Olfactoriola faſcula ſunt muliebria, in quibus odoramenta geſtantur.* Balſam-Büchslein.

¶ Olfactare, frequentativ. ab Olfacere. Plinius lib. 20. cap. 17 de aniſo: *Parere facilius, olfactantes.* Idem lib. 28 cap. 16 *Membrana partus aſinarum olfactata, accedente morbo comitialium reſiſtit.*

¶ Olfactrix. Plinius lib. 17. cap. 24 extr. de vite uſurpat, quæ raphanum & laurum odore ſentiat, fugiatque inimicum ſapo-

saporem. Sic autem ex MSS. Harduinus legit: vulgo *olfactatrix*. A

OLIM, adverbium omnium horarum, ut Taubmannus ait ad Virg. pag. 836. Nam quodlibet tempus significat, præsens scilicet, præteritum & futurum. Servius ad Æneid. 1. v. 203. ietzund. Virg. eclog. 10. v. 34

Vestra meos olim si fistula dicat amores.

¶ 2. Vorzeiten. Terent. in Eunuch. 2. sc. 2. v. 15. *Olim isti fuit generi, quondam quæstus apud seclum prius.* ¶ 3. mit der Zeit. Quintilian. lib. 10. cap. 1 *Sunt clari hodieque & qui olim nominabuntur.* ¶ 4. Horatius pro *aliquando* posuit in Sermonibus lib. 1. Sat. 1. v. 25 - - - *ut pueris olim dant crustula blandi Doctores.*

zu Zeiten/ bißweilen. ¶ 5. *Olim jam nec perit quicquam mihi, nec acquiritur*, Senec. epist. 77. (al. 78.) i. e. jam à longo tempore: schon eine geraume Zeit her. *Sic et Plin. l. VIII. ep. 7. et l. I. ep. 11.*

OLLA, pro qua *Aulam* veteres dixerunt, ut ex Plauto apparet, vas est fictile, ein Erdin Gefäß/ein Topff. Fragile fuisse vas, & itaque ex luto Plautus adstruit: eaque de caussa Columella lib. 12. cap. 43 extr. *bibulas, & male cottas ollas* dixit. Vetus tamen Interpres ap. Siracidem cap. 13. v. 3 Græcam vocem (quæ æneum vas) *ollam* Latine vertit. Nec fictiles tantum, sed & aheneas fuisse Avienus ostendit fab. 11. *Olla vestigium in cinere turbato,* B id est, nullum iracundiæ vestigium relinquas, sed memoriam ejus omnem tolle. Vide Chiliadas. Item de amicis parasitis: *Ferbet olla, bibit amicitia.*

¶ Ollaris, adject. ut *ollares ubæ*, quæ in ollis asservantur, apud Statium 4. Silv. 9. v. 42.

¶ Ollarius. Unde *ollaria arte temperatura*, vase hoc nomen dante, apud Plinium lib. 34. cap. 9.

¶ Ollula, diminutivum, apud Varronem lib. 1. de re rust. c. 54.

OLLVS, a, um. pro *Ille, a, um*, dixerunt antiqui. *Olli subridens* &c. ap. Virgil. 1. Æn. v. 254. & lib. 8. v. 94. & 595. &c.

OLOR, Cygnus, quasi ὅλος ὑραῖος, totus pulcher, ein Schwan/ vide *Cygnus*. *Argutos interstrepit anser olores*, Virg. eclog. 9. vers. 36.

¶ Olorinus, ut, *penna olorina*, Virg. lib. 10. v. 187. & *Cantus olorinus*, Sidon. Apollinaris lib. 8. epist. 9.

¶ Olorifer. Claudian. ad Serenam epistola:

Cycnus oloriferi vexit ab amne Padi.

ŌLVS, omnis herba & planta sativa, quæ esui est, ut, *rapa, malva, beta, brassica, lactuca*, &c. Allerley Küchenkraut. Horatius lib. 1. epist. 4. pr.

Nec modica cœnare times olus omne patellâ.

Proverbium, *Syrorum multa olera*, Plinius indicat lib. 20. cap. 5. C quod in hortis colendis operosissimi Syri fuerint. ¶ 2. κατ' ἐξοχήν tamen aliquando auctoribus *olus* brassica vocatur; Auctor Moreti: *Hic olus & latè fundentes brachia beta.*

Sic Plin. lib. 27. cap. 4 *florem oleris* de brassica dixit. Usus ita & Varro de re rustica, ubi vide Scaligerum pag. 198. Oleribus olim, ut tenui cibo, qui optimè sumitur in morbis, victitasse ægrotos Plautus indicat Captivis act. 1. sc. 2. extremâ. Sanè *languentium cibos* OLERA Hieronymus vocat Epist. ad Marcellum non procul ab initio: eamque ob caussam illorum comestione in somnis morbum portendi, Astrampsychus onirocrites observat. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 137.

¶ Ŏlusculum, diminut. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 6. v. 64

Unctæ satis pingui ponentur oluscula lardo,

ein feist gespücktes Kräutlein. Et Juvenalis Satyra 11. v. 78

- - - *Curius, parvo quæ legerat horto*
Ipse focis brevibus ponebat oluscula.

¶ Ŏlitor, ein Gärtner/Kohlgärtner. Cic. 16. fam. ep. 18 *Parhedrum excita, ut hortum ipse conducat. Sic olitorem ipsum commovebis.* Columella lib. 10. v. 83

Ipse ferens olitor diductos pondere qualos.

Gellius lib. 2. cap. 6 prodit antiquissimum versum, qui vicem D proverbii habuerit;

Πολλάκι τὸν κηπουρὸν ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Erasmus in Adag. Latine ita vertit:

Sæpe etiam est olitor valde opportuna locutus.

Allusit ad hunc versum Cicer. Philipp. 7 extrema: *Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus à vectoribus admoneri solent.* Vide & Sophoclis Trachin. v. 60.

¶ Olitorius, ut *Forum olitorium*, Liv. lib. 21. cap. 62.

¶ Olerator, idem qui Olitor. Gloss. Vet. *Holerator*, λαχανοπώλης. Nam veteres & *Holus* scribebant.

¶ Olerarium vel Holerarium ibidem λαχανάριον Græce vertitur.

¶ Olusatrum. Ita *Hipposelinum* à Latinis appellari Dioscorides scripsit, Liebesstöckel/ vide *Hipposelinum*. Vet. Gloss. tamen *Olusatrum*, πετροσέλινον interpretantur.

OLYMPIA, Ὀλυμπία, urbs Græciæ in Elide Peloponnesi, in quâ Jupiter Olympius colebatur. De quo, & unde hoc ejus cognomen, vid. Torrentium ad Sueton. Aug. c. 60.

¶ Olympia, orum, ludi & certamina Gymnica, quæ apud *Olympiam* seu *Pisam* urbem, quinto quoque anno celebrabantur. Ennius apud Ciceronem de Senectute cap. 5

Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo
Vicit olympia, nunc senio confectus quiescit.

Nepos tamen in Alcibiade in fœminino videtur usus, *Olympia victores*, cap. 6. Vide ibi Schottum.

¶ Olympiăcus, adjectivum. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 3 *Si quis ad Olympiacum venerit cursum.* Et Statius 6. Theb. v. 554

Nuper Olympiacæ umbratus tempora ramis, id est oleagina corona.

¶ Olympionices, ὀλυμπιονίκης, victor in certamine olympiaco: Cic. 1. Tuscul. cap. 46 *Nobilis olympionices Diagoras.* Idem de Invent. lib. 2. cap. 49 *Qui tyrannum occiderit, olympiacarum præmium capito.* De quo honore vide supra in *Hieronica*: adi & copiosè de his agentem Paschalium lib. 11. de Coron. cap. 7. 8. Add. P. Fabii Agonist. lib. 2. c. 23.

¶ Olympias, ὀλυμπιάς, spatium quinque seu quatuor potius annorum, vier Jahr lang/ vide Scalig. lib. 2. Auson. Lection. c. 23. & lib. de Emendat. temporum. Senecâ Hercule Furente v. 839

Quantus (Populus) Elæum coit ad Tonantem,
Quinta cum Sacrum revocabit æstas.

Manilius lib. 3. v. 592

- - - *numero nisi deesset Olympias una.*

Per Olympiades Græci tempora numerare cœperunt paullo antè Romam conditam. Eutropius principio Breviarii: *Romulus urbem exiguam in Palatino monte constituit XI. Kal. Maji, Olympiadis sextæ anno tertio.* Alii paullo aliter de Urbis conditu, ejusque vero natali, quorum sententias Solinus cap. 1 collegit.

¶ 2. Et Olympias nomen fuit matris Alexandri Magni.

OLYMPVS, Ὄλυμπος, inter Thessaliam & Macedoniam mons; omnium toto orbe terrarum altissimus, adeò, ut supra ejus verticem nulla avium sublimetur, ut Apulejus de eo loquitur libello de Deo Socratis pag. 46. Hanc ob caussam & ipsi cælo hoc nomen tribuitur, quo nihil altius est. Quanquam aliis Ὄλυμπος quasi ὁλολαμπής sic videatur dictum *cælum*, quod totum luceat. Apulejus de mundo sub fin. *Hujus (DEI) locum quærimus, qui neque finitimus est terræ contagionibus, neque tamen medius in aere turbido, verùm in mundano fastigio, quam Græci ὑπουράνιον velle vocant; ut qui sit altitudinis finis. Et iidem eâ ratione Ὄλυμπον nominant, quam ab omni fastitate & perturbatione vident liberum. Neque enim caliginem nubium recipit, vel pruinas & nives sustinet, nec imbribus cæditur. Hæc enim olympo, qui est celsitudinis summæ, contingere poetâ,* (Homerus) *his verbis cecinit &c.* Ex quibus verbis intelligere licet, non omne cælum, sed ejus altissimam tantùm & remotissimam partem, in qua Deorum sedes, *Olympum* antiquis appellatam. Quemadmodum & Homerus hac voce usus est. Et inde Seneca ludo, seu satyra de morte Claudii, quem Apocolocynthosin inscripsit: *Placet*, inquit, *in eum sedere animadverti, eumque quam primùm exportari, & cælo intra dies XXX excedere, olympo intra diem tertium.* Lactantius lib. 1. de falsa religione cap. 11 ex Euhemero, Jovem, quem hominem fuisse docet, maximam vitæ partem in monte Olympo coluisse scribit. Hinc igitur fieri potuit, ut Olympus diceretur Deorum sedes. De summa serenitate ac tranquillitate, quæ in olympi montis vertice est, extat & Claudiani elegantissimum Carmen Paneg. de Manlii Theodori Consulatu v. 205. & seqq. item apud Lucanum lib. 2. v. 269.

¶ Olympius, adjectivum, ut *Jupiter Olympius*, Cic. 2. Tuscul. c. 17, & in antiquis inscriptionibus. Vid. Reines. pag. 172. Unde hæc appellatio originem trahat, Lactantius modo docuit lib. 1. de Falsa Relig. cap. 11.

OLYBRIVS, plures hujus nominis recenset H. Conring. dissert. de Stud. liberal. V. R. & C. p. 6. 7. Conf. Barth. ad Claud. Panegyr. de Consulat. Probini & Olybrii.

OLYNTHVS, Ὄλυνθος, urbs, ut Cicero 3. in Verr. cap. 21 vocat, *antiqua, & omnibus rebus aucta & ornata*: Sita in Macedoniæ finibus propè Ægæum mare: sed alieni juris, ut ex Curtio etiam 8. cap. 8. n. 19 apparet. Plutarchus de cohibenda ira pag. 458 *Cum Philippus Olynthum excidisset, quidam dixit: ἀλλ' οὐκ ἂν οἰκίσαι γε πόλιν οὕτω δυνατὸς πλησιάσαι, At certe tantam is urbem condere non potest.* Quod ille de Ira quoque dicendum esse addit, quæ evertere possit ac dejicere; non autem erigere aut servare.

OLYRA, æ, ὄλυρα, frumentum, quod Plinio *arinca* est, unde Germanica appellatio, Rocken/ Amelkorn.

OLYSIPPVM, ὀδυσσεία πόλις, Ulyssis civitas, Lusitaniæ urbs, Plinio est *Olyssippo* lib. 4. cap. 22. *Municipium*, inquit, *civium Romanorum OLYSIPPO Felicitas Julia cognominatum*, Lysibon.

ŌMĀSVM, i, intestinum pinguius, atque crassius bubulum, der feiste Darm an einem Rinde/ seu pars potius ventriculi crassior & opimior, das dicke/ und niedliche an einem Rindsmagen. *Patinas cœnabat omasi Vilis &c.* Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 34. Ubi vide Torrent. Vocabulum Gallicæ originis est. Vet. Gloss. *Omasum, βόειον κόπριον λιπαρὸν, τῇ τῶν γάλλων γλώττῃ.*

ŌMEN, præsagium, significatio, quæ fit ore. Germanicum vocabulum simplex & idoneum propemodum nullum dari potest. *Dextrum, sinistrum, faustum, bonum, triste*, ejus adjectiva sunt, passim

passim obvia. ein gutes oder böses Zeichen/ gute und böse Vorhergesagung. Cic. in Philipp. 11. cap. 5 *Hoc detestabile omen averruncet Jupiter.* Idem ad Brut. epist. 16 *Quod dii omen averruncent*, da GOtt für sey. *Quod dii omen obruant*, Idem de Aruſp. reſp. cap. 20. *Accipere aliquid in omen magni terroris*, etwas für ein böses Zeichen halten. De ſuperſtitione veterum in ominibus vide Barthium ad Claudianum lib. 1. in Eutropium verſ. 125. Iremque Pontanum ad Macrobium pag. 694.

¶ *Omina* etiam dicuntur fauſtæ precationes. Unde *optimis ominibus aliquem proſequi* (einem alles gutes wünſchen/) Cicero dixit ad Famil. Epiſt. 12. Et Tacitus 1. Annal. cap. 33 *Fuere etiam, qui legatam a D. Auguſto pecuniam repoſcerent, fauſtis in Germanicum ominibus.* Idem 2. Hiſt. cap. 74 *Fauſta Vitellio omina precantem.* Hinc *& ominari*, precari eſt, de quo infra.

¶ *Omina* pro auſpiciis poſuit Virg. 2. Æneid. v. 178.

¶ Ominoſus, ominoſum, das was bedeutet. Plin. lib. 3. epiſt. 14 *Notabilis, atque etiam, ut exitus docuit, ominoſa res accidit.*

¶ Ominor, ominari, augurari, Prophecyen/ etwas zukünfftiges thun ahnen laſſen. ¶ Item precari, optare, Plinius lib. 4. epiſt. 15 *Optamus tibi, ominamurque in proximum annum Conſulatum.* Plinius lib. 28. cap. 2 *Primum anni incipientis diem latis precationibus inſicem fauſtum ominamur.* Livius lib. 26. cap. 18 *Clamore & favore ominati extemplo ſunt felix fauſtumque imperium.*

¶ Ominator, conjector. Plautus Amphitr. act. 2. ſc. 2. v. 90

Ob iſtud omen ominator capiet, quod te condecet.

¶ Inominatum, pro infelici, vel inauſpicato, apud Horatium Epod. 16. v. 15.

¶ *Inominatus dies*, id eſt infelix, apud Gellium lib. 5. cap. 17, & Macrob 1. Saturn. cap. 16.

¶ Abōminor, abominari, exſecrari, & ut rem mali ominis deteſtari, einen Greuel und Abſcheu für etwas haben. Livius l. 30. cap. 30 *Quod igitur nos maxime abominaremur.* Proprie eſt malum omen averſari. Apud eundem Livium lib. 30. cap. 25. extr. Hannibal, Italiâ relicta, Africam repetens, cum exſecraturus audiſſet, *Sepulcrum dirutum* illum locum appellari; *abominatus, praterhebi juſſo gubernatore, ad Leptim appulit.*

¶ Abominandus, deteſtandus, paſſive. Liv. lib. 9. cap. 38 extr. *Licinius tertia clade abominandam eam curiam facit.*

¶ Abominabilis, idem, ſed cadentis Latinitatis. Hieronymus uſus eſt in Jerem. 22, 30, & Gloſſ. Cyrilli *Abominabilis*, βδελυκτός.

¶ Abominatio, ejusdem ætatis vocabulum. Lactantius lib. 1. cap. 17. extr. *Quid equorum tam pertinax abominatio?* Et Vetus Bibliorum interpres aliquoties uſus eſt, & Gloſſ. vet. *Abominatio, βδέλυγμα, ἀποτρόπαιος.*

¶ Abominamentum, idem, vel res abominanda. Paulus Oroſius lib. 2. cap. 5 *Duo vel maxima malorum abominamenta, fames & peſtilentia, feſſam urbem corripuere.* Eodem lib. extremo: *Omnium abominamentorum quod immiſſa per hoſtem flamma non adiit, miſſa e cælo ignis evertit.* ein Greuel.

¶ Obominor, contra ominor, diras devotiones in aliquem precor, apud Apulejum eſt lib. 9, *Crurum ei frugium obominata.* Ita Pricæus p. 192 & alii: Elmenh. autem *abominata.* Sed alterum ad ſeriem & textum verborum propius accedit.

OMENTVM, tunica eſt, ſeu panniculus nervoſus multis venis & arteriis conſtans, cui circumfuſa eſt pinguedo copioſa, oritur à diaphragmate, & tegit interiorem ventriculi partem & inteſtina, ac porrigitur usque ad pubem. Plinius lib. 11. cap. 37, ſect. 80, *Ventriculus atque inteſtina pingui ac tenui omento integuntur.* Utilitas ejus eſt, ut innatum ventriculi calorem concluſum teneat, das Netze/ ſo auff dem Eingeweide liegt. Græcis eſt ἐπίπλοον. ¶ 2. Pro cerebri membranâ, quam μήνιγγα Græci vocant, poſuiſſe Macrobius quibusdam videtur lib. 7. Saturn. cap. 9. Ait enim: *Cerebrum, quod tactu ſui hominem vel torquet, vel frequenter interimit, non ſuo ſenſu, ſed veſtitus ſui, id eſt, omenti, hunc importat dolorem.* Hinc occaſio nata Voſſio, vocem ipſam Latinam derivandi à Græca μήνιγξ, à cujus videlicet primâ ſyllabâ, ſi O præmittas, ſit *omen*, ac poſtea *omentum*, eâ forma, qua *momentum* à *momen*: quanquam huic rationi non ipſe ſic inhæret, ut non alias quoque originationes tanquam veroſimiles admittat, quas apud ipſum vide. Sed hæc etymologia certè minimum habet probabilitatis. Merito enim ſuſpectus ille locus eſt Macrobii, placetque hic ſententia Hier. Mercurialis, qui lib. 6. Var. Lect. cap. 8 illa verba, *id eſt, omenti*, delenda putat. Videntur enim è ſcioli cujusdam gloſſemate, in textum irrepſiſſe, qui hanc eandem vocem cùm in verbis paullò præcedentibus legiſſet, hîc etiam infarciendam eſſe ratus. Quod ſi maxime Macrobium ipſum ſic ſcripſiſſe arbitremur, cauſſa tamen non eſt, cur aliam hic ſignificationem voci huic imponamus, quàm habuerat paullo ante, ubi non membranam *cerebri*, ſed generali ſenſu *quambis*, atque adeò etiam oſſis, denotabat. Clara ſunt Macrobii verba: *ut os ſecetur, omentum quod impoſitum eſt oſſi, cruciatum, dum ſectionem patitur, importat.* Ubi *omentum* certe idem eſt, quod in genere quodvis *operimentum.* Atque *operimenti* voce uſum quoque Macrobium ſuſpicatur Mercurialis, quia nec alius quisquam, nec alibi Macrobius ipſe omentum eâ notione uſurpaverit. Ac ſunt, qui *omentum* ipſum ita dictum putent quaſi *operimentum.* Quorum ſententia hoc Macrobii loco adjuvari videtur poſſe, ſi in *omenti* voce nihil apud ipſum mutemus. Dicemus enim, intellexiſſe vim originis Macrobium, eaque propter *omentum* dixiſſe tegumentum quodlibet, licet haud ignarum, id vulgò non aliter, quam per ſynecdochen generis uſurpari pro illo membranoſo reti, quod ſtomacho eſt & inteſtinis ſuprapoſitum.

OMNIS, omnes, univerſi, cuncti. Alle/ jedweder. *Omne cælum, ipſa terra, cum univerſo mari.* Cicer. lib. 2. de Finib. cap. 34. *Omnes ordinum homines*, Idem in Piſon. cap. 22. *Omnibus partibus*, Idem lib. 1. de Invent. cap. 34. Et, *omnibus modis*, Idem 1. de Lege agrar. cap. 5. durchaus/ allerdings. *Omnibus precibus orare*, Cæſar 7. de Bello Gallico cap. 78. ſo ſehr als man kan bitten. *Omnem fidem interponere*, Idem 1. de Bello Civili cap. 86. ¶ Crebrò *omnis* ponitur, pro *toto*, *totus* pro *omni*, cum tamen *totus* proprie recipiat corpus, quod quantitas eſt continua, & *omnis* dicatur ratione numeri, qui quantitas eſt diſcreta: quæ καταχρήσεις eſt reciproca: ſunt enim ἀνάλαβα, ſive utrimque commutabiles. Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. cap. 12. pag. 227. *Iquitatus omni præfuit*, Corn. Nep. Hannibal. cap. 3, 1. i. e. toti. Servius ad illud Virg. 1. Æneid. v. 185

- - - hos tota armenta ſequuntur:

Inter TOTVM inquit *& OMNE hoc intereſt, quod* Totum *dicimus, unius corporis plenitudinem:* Omne *de univerſo dicimus. Ut puta:* Totum auditorium habet Scholaſticos, i. e. plenum eſt auditorium Scholaſticis. Omne auditorium habet Scholaſticos, *hoc eſt*, omnia auditoria. *Uſurpant tamen Poeta & iſta confundunt, ut hoc loco TOTA ARMENTA, pro omnibus poſuit: & contra pro toto, omnem poſuit: ut eſt:* Omnemque reverti per Trojam. *Et Statius* [Theb. 1. v. 81] Et totos in pœnam ordire nepotes: *id eſt*, OMNES, &c. Sic Plautus Epidico act. 2. ſc. 2. v. 29. *Quantum in urbe omni fuit.* Horatius lib. 3. ода ult. *Non omnis moriar.* Macrobius lib. 2. de Somnio Scipionis cap. 13 *Omnis hic locus de Phædro Platonis ad verbum à Cicerone translatus eſt.* Apulejus Floridis: *Prorſus omnes virtutes tuas ita effingit & repræſentat.* Hieron. Epiſt. ad Helvid. qu. 10. (Tom. 4. fol. 67) *Omnis* i. e. tota *ad Romanos epiſtola interpretatione indiget.* Auguſtin. lib. 10. Confeſſ. cap. 28 *Cum inhæſero tibi ex omni me*, i. e. ex me toto; nec neceſſe fuit, pro his ſcribi: *ex memoriâ*, ut eſt in marg. Dulciloquiorum Auguſtini, quæ excerpta ſunt quædam ex libris confeſſionum lib. 2. cap. 19, pag. 101. *nunquam erit mihi dolor & labor.* *Omnia facere* proverbialis ſermo, de quo Barthius in Cirin. *Omnia alicui eſſe*, apud Lucianum Tyrannicida pag. 392. Quibus loquendi formulis uſurpatur in modum ſubſtantivi. Quo loco obſerves, non alio numero ſit poni ſolere, quam plurativo. Quamobrem reprehendit Bonciarius p. 362. Epiſtol. ad Jacob. Senſium, illud non neminis: *Nempe Deum, quem qui poſſidet, omne tenet.* Dicendum enim fuerat, omnia. *Omne* enim, inquit, *numero ſingulari adjectivum ſemper eſt, nunquam ſubſtantivum.*

¶ Omnino, prorſus, gäntzlich/ allerdings/ überall. *Omnino nihil*, Horat. extremo lib. 2. Satyrar. gantz und gar nichts. *Nasquam omnino*, Cic. de Amic. cap. 6. gar nirgends. Cæſar 3. de b. C. cap. 46 *Noſtri vero quinque ſuorum omnino amiſſis, quietiſſimè ſe receperunt.* C. Nepos Pelopida: *Cùm omnino non eſſent amplius centum.* Sueronius Claudio cap. 17 *Expeditionem unam omnino ſuſcepit:* Nicht mehr als eine.

¶ Omnicolor. *Omnicolor pictura*, Prudentius paſſione Petri & Pauli v. 39.

¶ Omnifariam, Gellius lib. 12. cap. 13 *Oceanus terras omnifariam & undique verſum circumfluit.*

¶ Omnifer, ferens omnia. Ovidius lib. 2. Metam. v. 275

Suſtulit omniferos collo tenus arida vultus.

Sed alii aliter legunt. Vid. Heinſ.

¶ Omniformis, vide *Forma.*

¶ Omnigĕnus, allerley Art. Virgil. 8. Æn. v. 698. *Omnigenumque Deum monſtra.* Claudianus Gigantomach. v. 51. *omnigenis coeuntia numina formis.* Prudentius 1. in Symmachum v. 13. *patris omnigeni.*

¶ Omnimŏdus, idem. Apulej. Apolog. *omnimodis maculationibus conſpuriat.* Adde ſupra in *Modus.*

¶ Omnimŏdò, Celſus lib. 1. cap. 7. & lib. 7. cap. 4. Gellius lib. 18. extremo, quæ vero diviſe quoque *omni modo* ſcribi poſſunt.

¶ Omnimŏdis, adverbialiter, Lucretius lib. 2. v. 699.

¶ *Omnipărens terra*, Lucretius ib. v. 259. & Virgil. 6. v. 595.

¶ Omnipollens, omnipotens. Prudent. Apotheoſ. præfat.

Statum laceſſunt omnipollentis Dei
Calumnioſis litibus.

¶ Omnipotens. Virgil. paſſim. v. g. Æn. 1. v. 689 *Juppiter omnipotens.* Allmächtig.

¶ Omnipotentia. Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 16 *Fortunæ omnipotentiam tribuit.* Allmacht.

¶ Omnivăgus. *Diana omnivaga*, Cic. 2. Nat. D. cap. 27.

¶ *Omnivolus Jupiter*, Catull. Carm. 69. v. 140 ad Manlium.

¶ Omni-

OMPHACIVM, Ὀμφάκιον, succus est uvæ acerbæ nondum matureſcentis, Agreſt/ oder Safft aus unreiffen Weinbeeren. *Omphaces* enim uvæ ſunt & fructus immaturi. A

¶ Omphacinum oleum, quod ex olivis nondum maturis expreſſum eſt, Plin. lib. 23. cap. 4.

OMPHĂLE, es, Ὀμφάλη, regina Lydiæ: cui Hercules amoris cauſſa ſervivit. Terent. in Eun. a. 5. ſc. 7,3

Qui minus quam Hercules ſervibit Omphalæ.

Propertius lib. 3. eleg. 11. v. 17

Omphale in tantum formæ proceſſit honorem.

Ubi ſecunda contra indolem producta eſt.

ONĂGER, ὄναγρος, ὄνος ἄγριος, aſinus ferus vel ſilveſtris, ein Wald-Eſel. Cic. 6. Att. epiſt. 1.

¶ Onagra, ὀνάγρα, frutex eſt Dioſcoridi. ¶ 2. Et Machina bellica, eadem quæ *Scorpio*. Veget. lib. 4. cap. 9. & 22.

Onaſimus: Vide *Oneſimus*.

ONCA. Sic apud Thebanos appellata fuit Minerva, ut ex Æſchylo intelligi datur. Vide Guilielm. Canter. lib. 6. nov. lect. cap. 1. qui ſanat inde quendam Pauſaniæ, & alterum Sophoclei Scholiaſtæ locum.

ONESIMVS, Probi vixit ætate, inquit Voſſius, ac diligenter vitam ejus Cæſaris expoſuit, lib. 2. de Hiſt. Lat. cap. 4. pag. 184. Meminit ejus aliquoties Vopiſcus. Qua lingua ſcripſerit, neſcio ſitne compertum ſatis. Ac Voſſius quidem Latinis eum historicis inſerit. Sed Petrus Crinitus (cui per typographi, credo, errorem *Oneſius* eſt,) Græcum auctorem vocat, lib. 9. de honeſt. diſc. cap. 2. Hoc certum, vocem Græcam eſſe, ὀνήσιμος. Suidas: ὀνήσιμος, ὠφέλιμος. καὶ ὄνομα κύριον. Cujus hominis nomen illud proprium fuerit, non addit. In præcedentibus verò memorat *Onaſimum* quendam Cyprium aut Spartanum, qui hiſtoricus juxta fuerit, ac Sophiſta, vixeritque temporibus Conſtantini. Hunc ipſum Robertus & Carolus Stephani *Oneſimum* ſcribunt in Lexicis ſuis. Voſſius lib. 4. de hiſt. Græc. cap. 19. pag. 486. *Onaſimum*. B

ONĒTOR, Philoſophus, ſcripſit librum, cui titulus, εἰ χρηματιστὴς ὁ σοφὸς, h. e. ut interpretatur Caſaubonus, an is, qui vere fuerit ſapiens, pecuniæ comparandæ operam dabit? Citatur à Diog. Laert. in vita Plat. p. 192. ¶ 2. Alius, de quo Suidas in Ὀνήτῳ, ad quem Demoſthenes ſcripſit. ¶ 3. Alius, Pater Phrontidis ejus qui Menelai nauclerus fuit, & inde Homero ὀνητορίδης vocatur Odyſſ. 5. de quo & Pauſan. in Phoc.

ŎNISCVS, vermis terrenus, Multipeda, Millepeda, Centipeda alias dictus. Græce ὄνισκος. Repit arcuatim multis pedibus. Plin. lib. 29 ſub fin.

ONOCHŎĒTES, fictus ab Judæo nebulone Chriſtianorum Deus, auribus aſininis, & pedibus ungulatus, apud Tertullian. Apolog. cap. 16. & lib. 1. ad Nation. cap. 14. Adde ibi Rigaltium, qui de variante quoque ſcriptura, quæ mirabilis in ficto & peregrino vocabulo eſt, teſtatur. C

ONOCROTĂLVS, ὀνοκρόταλος, avis eſt aquatica, anſere major, ab ὄνος & κρόταλος, crepitus. Sonus enim ejus, quem capite ſub aquas demerſo edit, rugitui aſini ſimilis eſſe dicitur, ein Eſelſchreyer/ Kropvogel/ Schneeganß/ Geſnerus.

ONOMACRĬTVS, quem omnium eorum, qui leges ſcripſiſſent, antiquiſſimum habuere quidam, patriâ Locrus, familiaris Thaleti: Ariſtot. lib. 2. Polit. cap. 10.

¶ Onomacritus, Athenienſis Poeta, Piſiſtrato, Athenienſium tyranno, ejusque filiis Hipparcho & Hippiæ σύγχρονος. Hujus Onomacriti poëmata ſunt ea, quæ Orphei dicebantur, item χρησμοί, ſive reſponſa, quæ Muſæo adſcribebantur. Vid. Voſſ. de Poet. Græc. cap. 4. p. 23. Lambec. prodr. hiſt. liter. lib. 2. c. 4. f. 177. ſeqq. & infra in *Orpheus*.

ONOMARCHVS, ſecundus Phocenſium dux fuit in bello, quod ſacrum vocant, cujus initium incidit, auctore Diodoro Sic. lib. 16. in Philippi Macedonis (qui Pater fuit Alexandri M.) annum imperii ſeptimum. De bello Juſtinum vide lib. 8. Diodor. Sicul. lib. 16.

¶ 2. Alius Onomarchus, Cataniæ tyrannus, quem narrat Ælianus leonem ſuæ menſæ convictorem adhibuiſſe cap. 39. extremo 5. de hiſt. anim.

ONVS, Laſt/ Bürde/ Beſchwerung. *Oneri eſſe*, Livius lib. 23. cap. 43. beſchwerlich ſeyn. *Onus ſuſtinere*, Cic. de Senect. cap. 2. *onus ſuſcipere*, Cic. 5. Verr. cap. 4. *Onus alicui imponere*, Idem 13. fam. epiſt. 56. Laſt auflegen. *Deponere onus officii*, pro Sylla cap. 23. *Opprimi onere*, pro Roſc. Amer. cap. 4. *Liberare aliquem onere*, Quintil. lib. 5. cap. 6. In quibus locutionibus *onus* idem fere eſt, quod munus, ſeu officium. ¶ *Onera* etiam fumus dicuntur, qui gravant: itemque alia cum moleſtiâ aliquâ & impenſa præſtanda: allerley Aufflagen/ de quo JCti. Suetonius Caligula cap. 42 *Filia nata paupertatem, nec jam imperatoria modo, ſed & patria conquerens onera, collationes in alimoniam ac dotem puellæ recepit.* Idem Domitiano cap. 12 *Neque ea ſecus in explicandis oneribus omnibus haberet.* ¶ Non raro etiam fœtum notat in utero materno. Ovidius Metam. lib. 10. verſ. 481

Vixque uteri portabat onus.

Et ibidem v. 506 *Tendit onus matrem* &c. Et Statius Thebaid. 2. v. 615 *Hunc utero - - - -*

Raptæ repente choris, oneriſque oblita ferebat.

¶ Onĕrōſus, a, um, quod oneri eſt, ſchwer. *Oneroſa præda*, Virgil. 9. v. 384. Ovid. 1. Metam. v. 52

Imminet his aer, qui quanto eſt pondere terræ,
Pondere aquæ levior; tanto eſt oneroſior igne.

Oneroſus creditor, in Lege 25 Dig. de pignorat. act. dicitur, qui ſit durus & acerbus, quales Julii Cæſaris apud Sueton. in ejus vita cap. 18. Plutarch. in vitâ Cæſar. Et, *oneroſiores ſarcinæ*, Fulgent. Contin. Virg. p. 142.

¶ Oneroſe, adverb. Paullinus Nolanus epiſt. 11 [vet. ed. ep. 5] n. 6 *Cur in nos oneroſe loqueris?*

¶ Onuſtus, a, um, cui onus impoſitum eſt, beladen/ beſchwert: ut, *onuſta frumento navis*, Cicer. 1 Off. cap. 34. Et, *onuſtus cibo & vino*, Idem de Divin. lib. 1. cap. 29. *onuſtus præda*, Livius lib. 3. cap. 29. Horat. lib. 2. ſat. 2. v. 77

- - - - Corpus onuſtum
Heſternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

¶ Onero, onerare, onus imponere, beladen/ beſchweren. *Onerare menſas epulis*, Virg. 4. Georg. v. 378. *Onerare aliquem maledictis*, Plaut. Pſeudolo act. 1. ſc. 3. v. 122. Et, *Onerare injuriis*, Terent. Andr. act. 5. ſc. 1. v. 8. *Catenis quem onerare*, Horat. lib. 4. Oda 11. v. 45. ¶ Eſt & Cicer. idem 3. fam. ep. 10. *onerare mendaciis.* ¶ Eſt & in invidiam adducere. Tacitus 2 Hiſt. cap. 64. *Et Triaria licentiam, modeſtum à proximo exemplum onerabat.* Item 4. Hiſt. cap. 14 *Delectum naturâ gravem onerabant miniſtri avaritia & luxu.*

¶ Onerarius, ut, *Navis oneraria*, quæ oneratur, ein Laſtſchiff. Cic. 1. Divin. c. 32.

¶ Coonerare. Tacitus Germ. cap. 30. n. 4 *Super arma, ferramentis quoque & copiis coonerant*, mitbeſchweren.

¶ Deonerare, onus deponere, abladen. Cic. in Verr. Divinat. cap. 14 *Quid cum commiſereri, conqueri, & ex illius invidia deonerare aliquid, & in te trajicere cœperit?* Arnobius lib. 7. p. 249 *aberſabili fœditate corpus deonerare.* den Leib erleichtern/ ſeine Nothdurfft thun.

¶ Exonerare, entledigen/ ledig machen. *Exonerare aliquem metu*, Livius lib. 2. cap. 2. *Exonerare conſcientiam*, Curt. lib. 6. c. 8. ſein Gewiſſen befreyen. Seneca Epiſt. 4 *Quidam, qua tantum amicis committenda ſunt in qualibet aures, quicquid eos urit, exonerant.*

¶ Exoneratio. ut, *Exoneratio mercedis*, Papinianus Lege 15. § 7 Dig. Locati cond.

ŎNYX, ὄνυξ, dubii generis, unguis & gemma habens candorem unguis humani, Onyxel/ Chalcedonius/ Agricola. *Ex Onyche amphora & urcei*, Nepos Fragm. 8, 7. Martial. lib. 12. Epigram. 50

Calcatuque tuo ſub pede lucet onyx.

¶ Onychĭnus, ut, *Vaſa Onychina, & pyxis, pruna onychina*, hoc eſt, unguis formam habentia, Plin. & Columella.

¶ Sardŏnyx, Σαρδόνυξ, gemma, quæ & *Sarda*, in Sardinia primum reperta, coloris rubei & ſubcandicantis, Plin. lib. 37. *Sarda cum Sardonyche nomen communicabit.*

¶ Sardonychus: idem Juvenal. Satyr. 13. v. 139

- - - - gemmaque princeps
Sardonychus, loculis quæ cuſtoditur eburnis.

¶ *Sardonychata manus*, hoc eſt, Sardonyche ornata, Martial. lib. 2. Epigr. 29.

OOGALA, ὠόγαλα, puls ex ovis & lacte, eine Eyer-Milch/ Junius.

OOSCYPHIVM, poculum in ovi formam oblongum, cujusmodi figurâ hodie pocula formantur ex nucibus Indicis, eine Indianiſche Nuß.

ŎPĀCVS, a, um, umbroſum. *Arbor opaca*, Virg. 6. v. 136. Sic *Fontes, montes opaci*, ſchattig. *Opaciſſima nemorum paſcua*, Columella lib. 6. cap. 22. Idem lib. 8. cap. 17 *Multi putant, ſpecus eſſe fabricandos, quo ſint opaciores æſtuantibus latebræ.* Et Plinius lib. 5. Epiſt. 6 *Hippodromi limes cupreſſis ambitur & tegitur, denſiore umbra opacior nigriorque.*

¶ Opacitas, Columell. lib. 8. cap. 17 *plus nocet putris unda, quam prodeſt opacitas.*

¶ Pĕrŏpācus, ſehr ſchattig. Lactantius lib. 1. Div. Inſtit. c. 22. pr. *Erat quædam ſpelunca peropaca.*

¶ Opāco, opacare, obumbrare, umbrâ tegere, beſchatten/ ſchattig machen. Cic. de orat. lib. 1. cap. 7 *Platanus ad opacandum hunc locum patulis eſt diffuſa ramis.* Et Silius lib. 13. v. 331

- - - opacat tempora pinus.

Et Venantius Fortunatus lib. 1. Carm. 20

Pinguis & altricem palmes opacat humum.

¶ Inopacare, idem. Columella lib. 8. cap. 15 *qua inopacant avium receptacula.*

OPĔRA, diuturnum officium, actio, Tag-Arbeit / Fleiß / Hülffe/ Dienſt. Sed *opus* operæ finis eſt. Valla lib. 4. cap. 76. de quo infra. Columella lib. 11. cap. 1 de Iſchomacho quodam, quem ſic ait dixiſſe: *Malo unius agilem atque induſtriam, quam decem hominum*

hominium negligentem & tardam operam. Sic dicimus, *Dare operam amori, studio, literis discendis, valetudini, honoribus,* ſich befleiſſigen/ warten/ mit etwas umgehen. Et *nunc id operam do,* Terentius Andr. act. 1. ſc. 1. v. 130. iezt hab ich das für/ gehe damit um. Suetonius *edere operam,* pro dare, dixit Vitellio, cap. 10. *In aliquid operam dare.* Cicero 1. Tuſc. cap. 4. *In quam exercitationem nos studioſe operam dedimus.* Et, *Impendere operam,* Columell. 12. cap. 1. Mühe und Arbeit an etwas legen. *Operam in aliquid conferre;* & *Operam,* ſeu *multum operæ in re aliqua ponere,* utrumque Cicero 1. Offic. cap. 6. *Sumere operam inanem,* Horat. de Arte P. v. 443. vergeblich arbeiten. *Operam fruſtra conſumere, conterere,* Mühe und Arbeit übel anlegen. *Operam ludere, perdere, oleum & opera perit;* es iſt Hopp und Malz verlohren/ Vide *Oleum.* Similiter dicitur *opera & impenſa perit.* Utrumque a re culinaria eſt. Nam cum veteres omnes ferè cibos cum oleo coxerint, hinc coci, qui cibum corrumperent, *oleum & operam,* item, *impenſam* dicebantur perdidiſſe. *Impenſa* autem farctura eſt. *Datâ opera,* Plin. lib. 7. epiſt. 12. n. 6. &, *deditâ operâ,* Cic. pro Roſc. Am. cap. 36, id eſt, de induſtria, quod vulgò dicunt, ſtudioſe, fürſetzlich/ mit Fleiß und Fürſatz. ¶ *Operam dare alicui,* eſt adeſſe, einem helffen/ einem zu Dienſte ſeyn. Plaut. Curcul. act. 2. ſc. 2. v. 24. *Amico dedi operam, dum emunt unguenta.* Item Aul. act. 4. ſc. 7. v. 29 *Si mihi dat operam, me illi inſci injuria eſt.* Et Terent. Heaut. act. 3. ſc. 1. v. ult. *Diſſolſiſima otioſus ut tibi operam darem.* Et rurſus Eunucho act. 2. ſc. 2. v. 50. *Tum tu igitur paullulum da mihi operæ, fac, ut admittar ad illam.* Ubi Donatus: *Proprie ſic dicitur ADIVVA,* biß in meinen Dienſten. Quod & *operam navare* dicitur. Cic. ad Brutum epiſt. 8 *Tibi omnes navare operam & ſtudium volunt,* iederman will das beſte bey dir thun/ dir dienen. *Operam alicui ſuam commodare, condicere. Operam alicui locare.* Gellius lib. 3. cap. 3. extr. *quum operam piſtori locaſſet.* in eines Dienſte ſich begeben. Sich vermieten. ¶ *Operam alicui dare,* eſt & auſcultare, quod plene dicitur *audiendi operam dare.* Sic Plaut. Curcul. act. 2. ſc. 2. v. 9 *Da mihi igitur operam:* videlicet narraturo ſomnium: id eſt, auſculta. Idem Prologo Captiv. v. 6 *Id ego hic apud vos proloquar, ſi operam datis.* ¶ Corn. Nepos Catone cap. 1. *Ind ut rediit, caſtra ſecutus eſt C. Claudii Neronis, magnique ejus opera æſtimata eſt in prælio apud Senam.* Sein Dienſt iſt hochgeſchätzt worden. Per ellipſin idem Cononis pr. *Conon Athenienſis Peloponneſio bello acceſſit ad Remp. in eoque ejus opera magni fuit.* Idem Datame cap. 1. n. 4 *Hic multis millibus hoſtium & regiorum interfectis magni fuit ejus opera.* Et Columell. Præfat. lib. 12 *Itaque nec villici quidem, aut villicæ magni erat opera, cum ipſi domini quotidie negotia ſua rebuſerent atque adminiſtrarent.* ¶ 2. Interdum *operæ* dicuntur ipſi homines, quorum operâ utimur: ut *Mercenariæ operæ,* i. e. multitudo conducta, Cic. 1. Philipp. cap. 9. *Prohibere operas aditu,* Idem 4. ad Attic. epiſt. 3. Arbeits-Leute/ Taglöhner. Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 16 *Ipſe dominus dives operis, & laboris expers, &c.* OPERIS, id eſt, operariis, ſervis. Horat. lib. 2. ſat. 7. extr.

— — — — ocyus hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

i. e. niſi faceſſis hinc illico, vinctus tradêris in agrum Sabinum, ut pro mancipio ibi opus facias. Servorum enim erat, agrum fodere. ¶ 3. Operæ vocabulum etiam in re ſacra veteres adhibuerunt pro ſacrificio, nempe quia operari idem ipſis fuit, quod ſacrificare, de quo infra. Afranius apud Nonium in Operari: *jubeo hominem tolli, & collocari, & confoveri, ſolvo operam Dianæ.* Ubi *ſolvere operam* eodem ſenſu dictum, ut *votum ſolvere,* quod loquendi genus apud Nonium præceſſerat quoque. Ideo Turnebus lib. 6. cap. 9 interpretatur, ſacra facere, & ſolvere rem divinam, quæ debebatur.

¶ *Operæ precium,* decens, fructuoſum, non alienum ab aliquo, der Mühe wol werth. Cic. in Verr. 4. cap. 53. pr. *Cenſores quemadmodum creati ſint operæ precium eſt cognoſcere.* Idem pro S. Roſc. cap. 37 *Facere aliquid quod ſit operæ precium.* Livius in principio ſui operis: *Faxitne vobis operæ precium ſim* &c. *nec dum ſcio,* &c. Et lib. 25. cap. 6 *Operæ precium habent libertatem civitatemque.*

¶ Operula, dimin. Apulej. lib. 1. Metam. poſt princ. *Operulas, quas adhuc vegetus merebam* &c. quas lib. 4. p. 148 *pannoſas reſculas* vocat, ſcil. opera & labore ſuo partas. At proprie de exigua opera Arnobius lib. 4. p. 147 *Non iſtam ſuſcepimus vel operulam, vel voluntatem.*

¶ Opella, diminutivum aliud. Horatius lib. 1. Epiſt. 7. v. 8

Officioſaque. ſedulitas & opella forenſis.

¶ Operoſus, *Senectus non iners, ſed operoſa, & ſemper agens aliquid,* Cic. de Senect. cap. 8. geſchäfftig/ arbeitſam. *Operoſiſſima ſecuritas mortis,* Plinius lib. 7. cap. 53. Sed *res operoſæ,* quæ multâ operâ conſtat, multo artificio, wercklich/ künſtlich. Cic. lib. 2. de Leg. cap. 26 *Lege ſanctum eſt, ne quis ſepulcrum faceret operoſius, quam quod decem homines effecerint triduo.* Item quod multo labore & moleſtia paritur. Sic *operoſiores divitias* Horatius dixit lib. 4. oda 1. extr. Et Val. Maximus lib. 4. cap. 1, n. 2 *Multo ſeipſum, quam hoſtem ſuperare, operoſius eſt.* Ovidius Epiſt. Phyllidis 2. v. 63

Fallere credentem non eſt operoſa puellam Gloria.

¶ Operoſe, operoſius. Cic. in Orat. cap. 44 *ut ſiat quaſi ſtructura quædam, nec tamen ſiat operoſe.* Plinius lib. 18. cap. 26 *Dicemus mox paullo operoſius.* Et Seneca Brev. Vitæ cap. 9. pr. *operoſius occupati ſunt.*

¶ Operoſitas, difficultas. Mühſamkeit. *Operoſitas ſuperbacua,* Quintil. lib. 8. cap. 3. Et Tertullianus lib. 2. de Cultu fœm. c. 7. pr. *ordinandi crinis operoſitas.* Ita Rigaltius: alii *oneroſitas.*

¶ Operari, eſt opus facere: operam in aliqua re ponere. würcken. Vet. Gloſſ. *Operatur,* ἐργάζεται. Lucretius lib. 4. v. 982

Et quibus in rebus conſulerunt eſſe operati.

Horat. lib. 1. Epiſt. 2. v. 29

In cute curanda plus æquo operata juventus.

Seneca de brevitate vitæ cap. 12 *Quid illi, qui in componendis, audiendis, diſcendisque canticis operati ſunt?* Jungitur & cum Dativo. Virgil 3. Æn. v. 136

Concubiis curisque nobis operata juventus.

Sic Tacitus 3. Annal. cap. 43 *Operari liberalibus ſtudiis,* & 5. Hiſtor. cap. 20 *cædundis materiis operari* dixit. Boëth. lib. 4. de Conſolat. Metro 7. cum Accuſativo:

Bella bis quinis operatus annis.
Ultor Atrides.

¶ 2. Eſt & ſacrorum verbum *operari.* Virg. lib. 1. Georg. v. 338

— — — — — annua magna
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis.

Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 95

Tunc operatâ Deo pubes diſcumbat in herba.

Juvenalis Sat. 12. v. 92 *Et matutinis operantur feſta lucernis.* Ubi Vetus Scholiaſtes: *Operantur, id eſt, ſacrificant. Ut Virg. lætis operatus in herbis.* Vide Briſſon. lib. 1. form. p. 16. Turneb. lib. 6. Adv. cap. 9. & Xylandrum annot. ad Horat. lib. 3. od. 14, qui & *operationes* eſſe ſacrificia, docet a Porphyrione. Lampridius Heliogabalo cap. 8 *Omne magorum genus aderat illi, operabaturque, quotidie hortante illo, & gratias diis agente, quod amicos eorum invenieſſet, cùm inſpiceret exta puerilia, & excruciaret boſtias ad ritum gentilem ſuum.* Quod autem Muretus Comment. in lib. 6. Ethic. Ariſt. cap. 4. pag. 469 arbitrari ſe ait, nullum omnino alium uſum apud veteres hujus verbi fuiſſe, quam pro eo, quod eſt ſacra facere: id aſſentiri nos ipſi vetant ea, quæ de hoc verbo ſupra ſunt allata. Plura dicentur paullo poſt, in operatio. ¶ 3. Apud Chriſtianos Scriptores *operari,* caritatem exercere eſt, & eleemoſynas conferre, Almoſen geben: qui actus κατ' ἐξοχὴν quoque *opus* iisdem & *operatio* appellatur. Cyprianus de opere & eleemoſynis cap. 9 *Si vereris & metuis, ne, ſi operari plurimum cœperis, patrimonio tuo largâ operatione finito, ad penuriam forte redigaris.* Et cap. 11 *metuis, ne patrimonium forte deficiat, ſi operari eo largiter cœperis.* Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 16 *Major eſt bonitas, quæ operatur in extraneos.* Ambroſius 2. de officiis cap. 16 *Quo plus operari viderit populus, plus diligat.* Vide & Deſid. Heraldum lib. 2. digreſſion. cap. 3. ſub fin.

¶ Participia hujus verbi moveri quoque & comparari per gradus ſolent, ut *Bonitas operantior,* Tertullian. 2. adv. Marcion. cap. 4. Idem de Anima cap. 57 *Non alia fallacia via eſt operatior.* geſchäfftiger.

¶ Operatio, Würckung. Plin. lib. 11. cap. 24 *Aranearum genus erudita operatione conſpicuum.* Operationis nomen Muretus loco, quem in *operor* citabamus, priſcis illis Latini ſermonis auctoribus (quorum quidem in cenſu Plinium non habent,) ignotum prorſus, quantum è ſcriptis eorum conſtet, & inauditum fuiſſe aſſerit: ac *putatur,* inquit, *alicubi legi in epiſtolis ad Atticum, ſed locus depravatus eſt.* Reſpicit ad iſta verba lib. 6. ad Attic. epiſt. 3 *Hujus nebulonis operatione ſi Brutus moveri poteſt, licebit illum ſolus ames.* Ubi pro *operatione* quidam legunt *oratione:* Simeon Boſius (qui de hac voce mire inter ſe digladiari Lambinum & Gruchium teſtatur,) *obtratione. Operationem* tamen retinet Manutius & interpretatur turpem inſtigationem. Eſto tamen; nec eo in loco apud Ciceronem, nec alio iſta vox reperiatur, placet hic illud Audomari Talæi, hanc ipſam de *operandi operationisque* vocabulo controverſiam attingentis, in admon. ad Adr. Turnebum: *Sunt in Cicerone permulta, quæ ſemel in eo leguntur, quæ ſi propterea tollas, violentus videare. Quid ſi verbum nullo apud Ciceronem loco reperiretur, an Ciceronianum propterea negaveris?* &c. Jam Pareus (qui tamen idem propemodum ſentire cum Mureto videtur,) pag. 855. Lex. Crit. e fragmentis Plauti hoc affert: *ut iſthac operatio trimen expiet.* Quo loco tametſi *operatio* ſacrificium eſt, tamen eo ſatis refellitur illa ſuperior opinio Mureti.

¶ Operator. Tertullian. Exhortat. ad caſtit. cap. 3. *Indulgentiæ patrocinatur operatori.* Hieronym. Epiſt. 151. extr. ad Algaſium: *Mittet illis Deus non operatorem, ſed operationem, fontem erroris.* Jul. Firmicus lib. 3. cap. 9. n. 7 *Artes, ex quibus vigilia perpetua operatoribus exiguntur.*

¶ Ope-

¶ Operatrix. Tertullianus de Anima cap. 11 *Sancti Spiritus vis, operatrix prophetiæ.* Et cap. 52 *Operatrix mortis.*

¶ Cooperari, mitwürcken. Gloss. Vet. *Cooperor*, συνεργάζομαι. Ecclesiasticis scriptoribus & hoc verbum, & derivata nomina usu recepto tria sæpiuscule sunt. nempe

¶ Cooperatio, & quod crebrius occurrit,

¶ Cooperator. Hieronymus Epist. 79 ad Alipium & Augustin. *Cooperatoribus & auctoribus vobis hæresis Cælestiana jugulata est.* Ambrosius Epist. 84 p. 260 *cooperatores gratiæ Dei.* Paullinus Nolanus Epist. 37 [al. 27] ad Victricium n. 6 *Cooperator Patris.*

¶ Operarius, ut, *Homo operarius*, ein Handwercker / Cic. ad Attic. lib. 7. ep. 2. *Lapides operarii*, Plin. lib. 36. cap. 22. sect. 47. Werckstücke. *Dies operarius*, profestus, ein Werckteag / apud Catonem cap. 2. si certa scriptura est.

¶ Et operarius, substantiv. ein Arbeiter / Taglöhner. *Operarii aut bajuli deesse non possunt*, Cicer. de Clar. or. c. 73. extr. Apud Varronem R. R. lib. 1. cap. 17. Cassius scripsit, *Operarios pauldos esse, qui laborem ferre possint, nec minores annorum XXII, & ad agriculturam dociles.*

¶ Operaria, eine Taglöhnerin. Plautus in Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 41 *Nimium pretiosa es operaria.*

¶ Opus, operæ finis, ut *opera auctorum*, i. e. libri: & *opera publica*, ipsa ædificia publica. Sueton. Tiberio cap. 30 *De exstruenda, ipsa ædificia publica.* Sueton. Tiberio cap. 30 *De exstruendis reficiendisve operibus ad P. C. referebatur.* Werck / Gebäude. Hinc *operum publicorum curatores*, apud eundem Sueton. August. cap. 37. ubi vide Casaubon. Quin urbes quoque & castella, conditoris respectu, opera dixerunt. Plinius lib. 3. cap. 3 *Colonia Tarraco, Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum.* ¶ De agricultura speciatim *Opus* optimi scriptores dixerunt. Seneca epist. 86 *Exercebat opere se, terramque (ut mos fuit priscis) ipse subigebat.* Florus lib. 1. c. 11 de L. Quinctio dictatore; *Patricium virum lictor in ipso opere deprehendit.* Unde ibidem *Dictator ab aratro* appellatur. Plinius lib. 8. c. 45 *excellentes in opere boves.* gute Pflüg-Ochsen. Ovidius lib. 7. v. 539 de pestilentia:

Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.

De arte factis quibusque Quintilianus lib. 10. cap. 3 *Nihil rerum ipsa natura voluit magnum effici cito, proposuitque pulcherrimo cuique operi difficultatem.* Sic, *Habere magnum opus in manibus*, Cic. 1. Acad. cap. 1. fürhaben / unter Händen haben. *Opus facere*, Terent. Eun. 2. sc. 1. v. 14. arbeiten. *Opus procedit*, Quintil. procem. lib. 4. das Werck gehet für sich. Virg. 10. Æn. v. 468

Sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus, id est, non nisi virtus efficere potest.

Opus censorium, nota censorum, sive animadversio dicebatur. Suetonius Cæsare cap. 41 *Nudatos opere censorio, aut sententia judicum condemnatos restituit.* Columella lib. 12. præfat. extr. *Verùm, ne videar intempestive censorium opus, objurgandis moribus temporum nostrorum, suscepisse: jam nunc officia virilibus prosequar.* Et, *Opera pistoria*, gebackenes / apud Suetonium Tiberio cap. 34. ubi vide interpretes. *Opus rusticum*, Feld-Arbeit. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 89

corrasi omnia
Ancillas, servos; nisi vos, qui opere rustico
Faciundo facile victum exercerent suum.

Sed & absolute *opus facere*, pro operari in agro dicebant, ut supra explicatum est: Item, pro munire, exstruere. C. Nepos Themistocle cap. 6. n. 5. *Interim omnes servi atque liberi opus facerent.* Loquitur de exstructione murorum Athenienstum. Idem paullo post: *Cum Lacedæmonii quærerent, opus nihilo minus fieri*, daß der Bau noch immer fortgienge. Cæsar de bello Gallico lib. 5. cap. 21 *Locum reperit egregie naturâ & opere munitum:* OPERE, id est, manuum labore & opera. Suetonius Augusto cap. 18 *Fossas omnes, in quas Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere deterst*, i. e. operante, vel opus faciente milite: vel labore militari, ut Victor in eâdem re loquitur. *Celatum opus*, eingegrabene Arbeit. Censorinus cap. 2. *Munera quæ ex argento nitent, celato opere quam materia cariosa & c.* Sed & vallum, fossæ, aggeres & alia munimenta militaria, OPERA appellantur. Corn. Nepos Miltiad. c. 7 *urbem operibus clausit.* Et paullo post: *Incensis operibus, quæ statuerat, & c.* Sic nos munitiones vocamus, Werck.

¶ Opus est, indigentiam notat, so man was bedarff / oder von nöthen hat. Quanquam verò reddi solet, von nöthen: aliquando tamen plus est *necesse esse*, quam *opus esse*. Nam *opus* dicitur, quod usui quidem, non necessarium tamen est, *necesse* quò careres non potes. Ut in illo Catoniano apud Senecam Epist. 94. (al. 95.) *Emas, non quod opus est, sed quod necesse est.* Refertur ergò hic ad *utile*, quod a *necessario* distinguere jubent Philosophi quoque. Distinxit a necessario etiam Seneca, sed ita, ut is, cui aliquâ re opus est, simul intelligatur ejus utendæ peritiam habere. *Volo tibi*, inquit Epist. 9. *Chrysippi quoque distinctionem indicare. Ait, sapientem nulla re* indigere, *& tamen multis illi rebus* opus esse. *Contra, stulto nulla re* opus est, *nulla enim nescit uti, sed omnibus* eget. *Sapienti & manibus & oculis, & multis ad quotidianum usum necessariis* opus sit, *sed* eget *nulla re:* egere *enim* necessitatis *est, nihil autem necesse sapienti est.* Ubi vides *egere* & *indigere necessitatem* aliquam includere; his autem *opus* opponi cum significatione scientiæ utendi. Fuit autem subtilitas hæc Stoicorum, de qua & Plutarchum vide lib. de communibus notitiis adv. Stoic. f. 1068. ¶ De ipsa phraseos constructione nota Grammaticorum est regula, jungi eam dativo personæ, nominativo vel ablativo rei acquirendæ: ablativo tamen (de quo & Gellius lib. 17. cap. 2 obiter monuit,) frequentius, ut *Expedito nobis homine opus est*, Cic. Philipp. 11. c. 10. Et, *præsidio firmiori opus est ad istam provinciam*, Idem lib. 3 epist. 3 ad Appium. Et Sallustius Catil. c. 1 *consulto opus est:* & *properato*, Cic. pro Milone c. 19; & *maturato*, Livius lib. 1. cap. 58. &c. Nominativo, ut, *Dux & auctor nobis opus est*, Cic. lib. 2 epist. 6. Et Pluraliter, de Inventione lib. 2 cap. 19 *Nobis exempla permulta opus sunt.* Atque nominativus hic, ut aliàs, migrat in accusativum, si oratio finita vertatur in infinitam. Ter. 5. sc. 1. v. 18 *Nam ubi desponsam nunciasti filio,*

Continuò injecisse verba tibi Dromonem, scilicet
Sponsa vestem, aurum, atque ancillas opus esse, & c.

Vide Vossium lib. 7. de arte Grammaticâ, qui de constructione inscribitur, cap. 8. ubi accurate adversus Alvarum disputat, *opus* in his loquendi formulis non adjectivum esse, sed substantivum. E quo & illud adstruit, aliorum more substantivorum, genitivum regere. Plancius apud Ciceronem lib. 10. famil. epist. 8 *Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multa impensa opus fuit, ut quæ Reipubl. bonique omnibus polliceremur, talia præstaremus.* Nisi forsan ab neutro *aliquantum*, substantive posito, illi genitivi, ut sæpe fit, reguntur. Construitur & cum infinitivo. Cicer. lib. 7. ad Atticum Epist. 8 *Quid opus est de Dionysio tam valde affirmare?*

¶ Perŏpus; valde opus. Terentius Andr. act. 1. sc. 5. v. 30 *Sed nunc peropus est*, &c.

¶ Opusculum, opus minutum. *Lucubratum opusculum*, Cicero procemio Paradoxor.

¶ Magnopere, maximopere, idem quod majorem in modum, sehr fleißig. Cicer. lib. 2. fam. ep. 6 *Cum has ad te literas quamprimum perferri magnopere vellemus.* Et lib. 3. epist. 2 *A te maximopere peto & quæso.* Quæ eleganter etiam dividi interdum possunt, ut *magnoque opere, maximo te orabat opere*, Terent. Eunuch. act. 3. sc. 3. v. 26. Pro eo & Plautus *opere* absolute dixit. Truculent. act. 2. sc. 7. v. 27. OPERE i. e. operose, diligenter.

¶ Quantopere, wie sehr. Cæsar lib. 2. bell. Gall. cap. 5. *Æduum magnopere cohortatus, docet, quantopere reip. communique saluti interesset, manus hostium distineri.*

¶ Tantopere, so sehr. Cæsar lib. 1. bell. Gall. cap. 31 *Hi cum tantopere de potentatu inter se multos annos contenderent.*

¶ Opifex, ab *opus* & *facio*, ein Werckmeister / artifex, ut, *Opifex ædificatorque mundi Deus*, Cicer. lib. 1. Nat. D. cap. 8. Idem 7. famil. epist. 25 *Urge igitur nec transversum unguem a stilo. Is enim vult dicendi opifex.* Vet. Gl. *Opifex*, Δημιουργὸς, χειροτέχνης. Cic. Tuscul. 4. c. 19 *Demosthenes dolere se ajebat, si quando opificum antelucana vigilia esset industria.* Handwercksleute.

¶ Opificium, Werck / Handwerck. Varro lib. 3. Rei rust. c. 16 de apibus: *nisi opificii eas urget tempus.* Lactantius elegantem librum prænotavit, *De opificio Dei.*

Operio, Operior, cum derivatis vide in Compositis a *Pario, parere.*

OPHIDION, piscis longus & lævis, annumeratur mustellis. Gesnerus.

OPHIOGĔNES, gens Pharia, medendis serpentum morsibus celebris, sicut *Psylli.* Varro lib. 1. Rerum humanarum, apud Priscianum lib. 10. in *Pungo: Ut habent Pharii, qui vocantur OPHIOGENES, ut in Africa PSYLLI: quorum* Ophiogenes, *cum arbitrantur suppositum esse aliquem in stirpe, ei admovent, ut pungat, colubram. Cum pupugerit, si de genere sit, vivere; si non sit, mori.* Vide infra *Psylli.*

OPHIOGLOSSON, ὀφιόγλωσσον, herba, *lingua serpentina* appellata, vulgò Natter-Zünglein.

OPHIOPHĂGI, Arabiæ populi, ab ὄφις *serpens*, & φάγω *edo*, dicti, quos *serpentibus vesci adsuetos* Plinius lib. 6. cap. 29 interpretatur. De iis & Solinus videatur Polyhistore cap. 33.

OPHIOSCŎRŎDON, ὀφιοσκόροδον, *allium* est *silvestre* Dioscoridi, *argutum* vocant *allium*, wilder Knoblauch / oder Schlangen Knoblauch.

OPHĪTES, lapis, λίθος ὀφίτης ab ὄφις, serpens, Schlangenstein / valet contra ictus serpentium. ¶ 2. Est & marmoris genus *Ophites*, Plinio, *serpentium maculis simile*, l. 36. c. 7. In Bœotia effoditur, ideo *Thebanus ophites* Lucano lib. 9. v. 714 dictus.

ŎPHIVCHVS, ὀφιοῦχος, cæleste sidus inter Herculem & Scorpionem, hominis figura serpentem manibus prementis. Latinis *Serpentarius* est & *Anguitenens.* Cæsar Germanicus in Versione Arati de hoc sidere:

Lux tenuis manibus, per quas elabitur Anguis,
Pressus utrinque manu medium cingens Ophiuchum.

OPHIVSA, Rhodos quæ dicta postea est. Plin. lib. 5. c. 31. Vide & *Rhodos.* ¶ 2. Insula Hispaniæ in mediterraneo mari, Pityusarum altera, serpentibus maxime infestata. Plin. lib. 3. c. 5.

OPHTHALMIA, ὀφθαλμία, ægritudo oculorum, Augen-Wehetag.

¶ Ophthalmicus, ein Augen-Arzt. Martialis lib. 8. Epig. 74

Hoplomachus nunc es; fueras Ophthalmicus ante.

¶ Et Ophthalmia seu *Ophthalmias* potiùs, piscis est. Plinio, *oculata*, dictus, idem qui *melanurus*, Kulpars / Gesnerus.

OPĬCVS, a, um, sordidum, fœdum, & putidum, unflätig/ stinckend. Plinius lib. 29. c. 1 Catonis verbis: *Nos quoque* [Græci) *dicitant barbaros, & spurcius nos, quam alios opicos appellatione fœdant.* Et Juvenal. Satyr. 3. v. 207 *opici mures.* Usus præterea hoc verbo est Tiro libertus apud Gellium lib. 13. cap. 9, *ut nostri opici putaverunt*, id est, plebeji, rudes, sordidi: & ipse Gellius lib. 11. cap. 16. ¶ 2. *Opicus* etiam est ἀφροδισιὸς, infandæ libidinis: ab *Opicis* populis, quibus frequens rerum turpium usus. Vide Scalig. ad Fest. & Ausom. item 1. Lips. l. 5. ep. Qu. Ep. 6.

Opidum vide *Oppidum.*

OPILIO, ein Schäfer/ Schafhirt. Columella lib. 7. cap. 3 *Post fœturam deinde longinqua regionis pascua petiturus opilio.* Metri caussa, Servio judice, Poetæ *upilio* scribunt, *Venit & upilio*, &c. Virg. eclog. 10. v. 19.

OPIMIVS, Lucius Opimius, consul Romanus, qui C. Grachum, & M. Fulvium, pernicioſos cives, interfecit, & præterea amplius tria hominum millia necavit. Vide Vell. Paterc. lib. 2. cap. 7 & 8.

OPIMVS, opimior, pinguis, fett/ ut, *opimi boves*, apud Varron. R. R. lib. 2 cap. 1. quos superante gradu Tertullianus ad Nationes lib. 2. c. 8, de Josephi somnio loquens, *boves opimissimos* dixit. Et Gellius lib. 5. c. 14 *membra opima*, id est pinguia & carnosa. Festus in hac voce: *Hostia opima, præcipue pingues.* Rursus Tertullianus de Anima cap. 6 *Non substantiæ ipsi alimenta proficiunt studiorum, sed disciplinæ: quia nec opimiorem animam efficiunt, sed ornatiorem.* Hinc ad alia transfertur, ut, *opimus & fertilis ager*, Cic. Agrar. 2 cap. 19. & *opimior fructus*, Apulejus lib. 5. p. 166. Et *præda opima*, Curt. lib. 5. c. 1. n. 4. reiche Beute. Sed omnium nobilissima fuerunt *Spolia opima*, quæ dux duci hostium detraxit, ut Festus describit, quem pluribus explicantem vide. Livius lib. 4. cap. 20 *Cossus spolia opima regis interfecti gerens:* item: *Spolia in æde Jovis Feretrii prope Romuli spolia, quæ prima* OPIMA *appellata ea tempestate erant, dono fixit.* De iis spoliis accurate disputat Rutgers. lib. 4. Var. Lect. c. 7. ¶ Dicunt & absolute *Opima*, ut Plin. Paneg. cap. 7. Adde quæ ad Curtium lib. 3. cap. 11. n. 7 diximus: Adde Silium lib. 12. v. 180.

¶ Opīmitas, Solinus cap. 59. & Ammian. Marcellinus lib. 19. c. 22 *Expletus prædarum opimitate exercitus.* Plautus etiam pluraliter *opimitates* dixit Captiv. act. 4. sc. 1. v. 2. & Asinar. act. 2. sc. 2. v. 16.

¶ Ŏpīme, adverb. Plautus Bacch. 2. 3. sc. 1. v. 6 *Domus instructa opime & opipare.* herrlich / köstlich.

¶ Opimare, verbum, pingue reddere. Columell. lib. 8. cap. 7 *Tempus opimandi*, die Mast-Zeit. Et cap. 9 ibidem: *Offa panis, vino madefacta celerius opimant.* Machen bald fett. Apulejus de Mundo p. 68 *Terra imbribus madefacta, ad educandos fœtus suos opimatur.* Tralate Ausonius Epist. 15. pr.

O qui venustos uberi facundia
Sales opimas Tetrodi.

¶ Præopimus, valde opimus. Tertullianus de Pœnitent. cap. 8 *immolat vitulum præopimum.*

OPĪNOR, opinari, opinionem habere, wähnen/ Gedancken haben / sich dünckẽ lassen. *Non opinor*, ich halte es nicht davor. *Ut opinor*, wie ich mich bedünckẽ lasse. Terent. Andr. act. 2. sc. 2. v. 29 DA: *Num videntur convenire hæc nuptiis?*

PAM: *Non opinor. Dave.* DA. *opinor narras?*

Ubi Donatus: *Quoniam argumenta sunt, & conjectura* OPINOR, *dixit. Nam contra opinionem, certa res est: quæ autem opinamur, putamus: quæ putamus, incerta sunt.* Cicero pro domo sua cap. 40 *Falsò multa in vitâ homines opinantur.* Et, *Opinari de aliquo*, ut: *De nobis Senatus opinatur, non secus ac de hostibus*, Cic. in Pison. c. 20. ¶ Verbo *opinari*, non semel Suetonius pro criminari, usus est. Ut in Aug. c. 51 *Cum Æmilio Æliano Cordubensi inter cætera crimina vel maxime objiceretur, quod male opinari de Cæsare soleret.* Ad quem locum Casaub. OPINARI, inquit, *est δοξάζειν, intra se aliquid sentire: hic vero* male opinari, male dicere *significat, & ad λόγον σοφιστικὸν referri debet, non ad ἰδιώτικον, nisi malus ad utrumque* &c. Vide ipsum. Idem Suetonius Caligula c. 27 *Nec omnes* (ferro dissecuit) *gravibus ex caussis, verum male de munere suo opinatos.* Sane & *opinio* nonnunquam vituperatio est. Mamertinus Panegyrico Juliani c. 4 *Et quum sancti Principis mores atque instituta falsarum opinionum licentiam submoverent.* Ubi vide Livineium & Acidalium.

¶ Opinabilis. Cic. lib. 1. de Divin. cap. 14 *Artes, quæ conjectura continentur & sunt opinabiles.* Et eodem cap. *Omnis opinabilis est divinatio: conjectura enim nititur.*

¶ Opinatio, opinio, opinandi actus. Cicero 4. Tusc. c. 11 *Opinatio est, judicare se scire quod nesciat.* Valer. Maximus lib. 1. cap. 8. extern. 8 *Sophistæ ineptæ & mordacis opinationis.* Arnobius lib. 3. p. 103 *Tullius ingenue, constanter & libere, quid super tali opinatione sentiret, pietate cum majore monstravit.* Ineptas opiniones ethnicorum notat, quam de diis suis habuere.

¶ Opinator. Cic. 4. Acad. cap. 20 *Ego vero ipse & magnus quidem sum opinator, (non enim sum sapiens) & meas cogitationes sic dirigo, &c.*

¶ Opinatò, adv. nach Bedünckung. Livius lib. 3. cap. 15 *Propius aliud novum malum, nec opinatò, exortum.*

¶ Opinio, Wahn/ Gedancke/ Bedünckung. Terent. Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 3 *Concurrunt multæ opiniones*, Cicer. ad Octavium: *Quantum te, populo Romane, de me fefellit opinio?* Gedancken haben gefehlet. *Opinione celerius venturus dicitur*, Cic. 14. fam. epist. 23. ehe denn man gedencket. Sic *Opinione duci*, pro Muræna cap. 30. *Opinione augurari*, ibidem cap. 31. seinen Gedancken nachgehen. *Ut mea fert opinio*, Idem 6. in Verr. cap. 10. Meiner Meinung nach. *In opinionem mihi venit.*, Corn. Nep. 25, 14. 6. ¶ 2. Sed *opinio magna hominum de aliquo*, Cic. 1. fam. epist. 7. est fama, existimatio. Sic Cæsar 7. de B. G. cap. 60 *Quæ civitas in Gallia maximam habet opinionem virtutis.* Publ. Mimus: *Bona opinio homini tutior pecuniâ est.* Sic *optima opinionis viros* dixit Grajus JC. lege 7 Dig. Testam. quemadm. aperiantur. Hinc *opinatos* Ennius apud Gellium l. 11. c. 4 (ita enim legendum est) dixit, quos Euripides *δοκοῦντας* vocat. Sic ipse Gellius *opinatissimos auctores*, qui in magna existimatione & fama &c. Vide Alciat. lib. 8. c. 12. *Exit opinio*, es ist ein Geschrey / ein Gerücht auskommen / Suet. Nerone c. 53. ubi Casaubonum vide. ¶ 3. Opinio, eine falsche Einbildung / cum veritati vel rei veræ opponitur. Cic. Læl. c. 26 *Ego autem, non de virtute* (vera) *nunc loquor, sed de virtutis opinione.*

¶ Opiniuncula. *Si profuturam ea tibimet vel tenui opiniunculâ judicares*, Salvian. Massil. lib. 4. contra avar. p. 156. *Diversas opiniunculas* etiam lego apud Radulf. Ardent. homil. in Evang. fest. Petri Apostol. p. 178.

¶ Opiniosus, abundans opinionibus. *Opiniosissimi homines*, apud Cicer. 4. Acad. c. 47. Positivum habet Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. c. 35 *Si cui tam opiniosus videbitur.*

¶ Inopinans, participium sine verbo, seu nomen potius. Cæs. lib. 6. c. 29 *Multos in agris inopinantes deprehendit*, id est, non, vel nec-opinantes. add. Livius 27. cap. 48.

¶ Inopinanter, subitò & præter expectationem, plötzlich / und unversehens. Sueton. Tiber. cap. 60 *inopinanter offerre alicui aliquid:* & Vet. Gloss. *Inopinanter, ἀπροσδοκήτως.*

¶ Inopinatus, inopinatum, quicquid accidit præter opinionem, ut, *Res nova, inopinata, improvisa, insperata, repentina*, unbedacht/ unversehen. *Nova tibi hæc sunt & inopinata?* Cic. 4. in Verr. c. 8. Ibidem c. 28 *cum hoc illi improvisum atque inopinatum accidisset.* Sueton. Galba c. 10 *Repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt.* ¶ Superl. Augustinus lib. 7 de Trinitate cap. 1 *Ex quo conficitur inopinatissimus sensus.*

¶ Inopinatò, adverb. quasi, vere per ellipsin pro *ex inopinato*; præter opinionem. Livius lib. 26. cap. 6 *Cum inopinato in castra Romana Numidæ Hispanique cum elephantis irrupissent.*

¶ Inopinabilis, apud Gellium 11. c. 18. lib. 17. c. 9. Et Aur. Victor in Diocletiano: *Quæ res post memoriam humanam nova & inopinabilis fuit.* unvermuthlich.

¶ Inopīnus, pro inopinatus apud Poetas. *Inopina quies*, Virg. 5. Æneid. v. 857. *Inopina siccitas*, Plin. Paneg. cap. 30. *Inopino turbine*, Silius 12. v. 185.

¶ Nĕcŏpīnus idem quod *inopinus*, aliquoties Statius usus est. Thebaidos 6. v. 592 - - *brevemque fugam necopino fine reponunt.* Ibidem v. 772 - - *& manibus necopinum interserit ictum.* Et Silius lib. 14. v. 189

Et struit arcanâ necopina pericula curâ.

¶ Necopinatus, idem, sæpe apud Livium. v. g. lib. extremo 26. *Necopinato adventu ac prope furto unius diei urbem interceptam.* Et l. 27. c. 33. extr. *in necopinatam fraudem lapsos esse.* Idem l. 33. c. 7 *ab necopinato visus:* & lib. 39. c. 49. *pro necopinato gaudio.* Quanquam enim dividi possunt *nec* & *opinatus:* tamen in accuratissimis etiam libris conjuncta leguntur.

¶ Necopinatò, adverb. Livius l. 7. c. 17. *Castra quoque, necopinato aggressus, cepit.* Quod tamen etiam divisum scribi potest, etiam adjectivum cum præpositione pro eo poni. Idem Livius lib. 4. cap. 27. *Unde ex necopinato aversum hostem invadat.*

OPĬPĂRVS, a, um, reichlich / herrlich / köstlich / (quasi *ope paratum*) Plaut. Captiv. act. 4. sc. 1. v. 2. *Maximas opimitates opiparasque offers mihi.*

¶ Opiparis, alia forma, unde *opipares cibi*, apud Apulejum l. 2. Milesc. p. 123 ed. Elmenh. & 33 ed. Pricæi. Uterque enim ita expresserunt.

¶ Opipare, adv. Cic. ad Attic. l. 13 extr. *Edit & bibit jucunde, opipare, & apparate.* Idem de off. lib. 3. c. 14 *opipare apparatum convivium.* Senec. de morte Claudii, *boletus opipare conditus.*

OPIS, opem, ope, singul. defectivum, Hülffe. ut, *Ferre, afferre alicui opem*, Cicer. 4. fam. epist. 1, & Ovid. 8. Met. v. 601. einem helffen.

helffen. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 31 *Quantum Dii dant tibi opis*, so viel dir GOtt hilfft. *Opem alicujus implorare*, Ovid. 8. Met. 269. Et Nepos Cimone: *Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis ejus indigeret, haberet, quod statim daret.* der Hülffe bedürffen. Sed & plurale, *opes*, ita usurpatur, de quo infra. Dicitur ab *Ope* dea, quæ terra est: ea enim omnia hominibus tribuit. Interdum vim notat, ut Sallust. princ. Catilin. *Summa ope niti decet*, id est, viribus sumtnis. Vide mox plura.

¶ Opifer, opem ferens, Ovid. 15. Metam. v. 653

Cum Deus in somnis opifer consistere visus.

¶ Est ab hac significatione verbum *Opitulor, opitulari*, opem ferre, ut, *Subvenire & opitulari patriæ*, zu Hülffe kommen/ helffen. Cornelia apud Nepotem in Fragmentis: *Ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin & mihi adversetur & Reipubl. profuturum.*

¶ Opitulatio, eine Hülffe. Ulpian. Lege 1. Dig. de minor. viginti q. ann. *Prætor pollicitus est adversus captiones opitulationem.* Arnobius lib. 4. p. 129 *gratiosis opitulationibus præsto esse.*

¶ Et nomen *Inops*, Hülffloß/ omnium ope destitutus, pauper. *Inops auxilii*, Livius lib. 3. cap. 7. *Consilii*, Idem 26. cap. 18. ohne Rath. *Inops mentis*, Ovid. 2. Met. v. 200. *Inops animi*, Infacundus, Horat. lib. 1. Sat. 4. v. 17

Dii benefecerunt, inopi me, quodque pusilli
Finxerunt animi, raro & perpauca loquentis.

Inops criminum, Auctor de causis corruptæ eloquentiæ cap. 12. Ovidius Met. 14. Fab. 9. v. 429

- - viderunt inopem somnique cibique.

¶ Inŏpia, contrarium copiæ, egestas, fames, Mangel/ Dürfftigkeit. ut *Inopia frumenti*, Cæsar 3. Gall. cap. 7. *Cibariorum*, ibidem c. 18. *Frugum*, Cic. pro Domo c. 7. *Rei frumentariæ*, ibidem c. 3. Publius: *Instructa inopia est in divitiis cupiditas.*

¶ Inopiosus pro Inops, apud Plautum est Pœnulo 2. 1. sc. 1. v. 2. ubi *Res dubias, egenas, inopiosas consilii* dixit.

¶ Ŏpes, Plural. divitiæ. Güter. *Homo præditus magnis opibus*, Cicer. pro Cluent. cap. 55. reich/ grossen Vermögens. *Confirmare opibus & copiis potestatem aliquam*, Idem de Leg. Agrar. 2. c. 13. *Opes alicujus evertere*, Virg. 2 Æn. v. 603 einen ruiniren. *Opibus mores tradere*, Vide, *tradere*, in *Do.* Senec. in Herc. Fur. v. 166 *Ac nullo fine beatas componit opes.* Horat. in epist. lib. 1. epist. 18. v. 29 *Stultitiam patiuntur opes.* Significat autem quid majus divitiis: quæ pecuniâ maxime censentur. *Opes* autem & possessiones significant & de rebus terrestribus dicuntur. ¶ 2. *Summis opibus* i. e. summopere, omni conatu, omnibus viribus, dixit Plaut. Mostell. act. 2 incunte. Ita Ennius:

- - Summa contendere opum vi.

Ergo non semper opes divitiæ, ut Grammatici censent. Sane & pro *Ope* sive *auxilio* non rarò *opes* dicuntur. Nepos Iphicrate cap. 3 *Eurydice, mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est.* Item Timoleonte cap. 2 *Utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii sæpe adjuti fuerant.* Horatius lib. 3. od. 3. v. 26

- - nec Priami domus
Perjura pugnaces Achivos
Hectoreus opibus refringit.

Item lib. 1. epist. 10. v. 34

Cervus equum pugnæ melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis frenumque recepit.

¶ 3. Quin & magnam vim potentiamque *opes* significant. Vetus Poeta apud Ciceronem 1. Tusc. c. 35 *Stante ope Barbaricâ*, i. e. imperio Phrygum. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 42

- - margine vasti Clausit opes,

i. e. imperium. C. Nepos Miltiade: *Nulla unquam tam exigua manus tantas opes prostrabit.* eine so grosse Macht. *Opes* enim sibi exercitus copiæ sunt. Ita idem Cónone cap. 4 *Nam ducem fortem & prudentem regiis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant: quem neque consilio neque copiis superare possent.* ¶ 4. Opes etiam locus Romæ in foro Trajani, ubi pecuniæ deponi solitæ. Juvenalis sat. 10. v. 23 *Prima fere vota, & cunctis notissima templis Divitiæ, crescant ut opes, & maxima toto Nostra sit arca foro.* Ad quem locum vetus Schol. *Usque*, inquit, *ad Cerealem Præfectum, in foro Trajani arcas habuerunt Senatores, in quibus argentum aut pecunias intus deponebant. Propterea & locus ipse, in quo erant arcæ positæ*, OPES *dicta* &c.

¶ Opŭlentus, opibus abundans, dives. reich/ vermögend. *Regia opulenta*, Catull. Carm. 65. v. 43. *Provincia pecunia opulenta*, Tacitus 2. Histor. cap. 6. n. 6. Et, *Opulentior Ambum thesaurus*, Horat. 3. Carm. od. 24. pr. *Pars provinciæ agro virisque opulentior*, Sallust. Jugurth. cap. 16. *Opulentissimi in terris populi*, Livius lib. 23. cap. 33. Et, *Rex Asiæ opulentissimus*, *Crœsus*, Cicer. de divinat. lib. 2. cap. 56. *Civitas opulentissima*, 3. Nat. Deor. c. 33. Plautus in Aulul. a. 3. sc. 4. v. 2 *Facinus audax incipit, qui cum opulento pauper cœpit rem habere aut negotium.* Proprie *Opulenti* dicuntur, qui rebus terrestribus copiosi, ut Vossius auctor est.

¶ Veteres etiam *opulens* dixerunt: ut *Gracilens & Gracilentus*

Violens & Violentus. Sallustius Jugurtha cap. 69, *Civitas magna, & opulens.* Ambrosius oratione de obitu fratris: *Neque ut opulens exultabit in divitiis; neque ut pauper exiguum, quod habuit, judicabit.* Ausonius Idyll. 2. v. 7

Non opulens, nec egens: parcus sine sordibus ægi.

Idem in Profess. Burdig. Epigr. 19. v. 5

Illic conjugium natique opulensque senectus.

¶ Opulentia, Reichthum. *Opulentiam ex aliorum miseriis parare.* Sallustius in Cic. Et verus Sallustius Catilin. cap. 6 *Invidia ex opulentia orta est.* Lactantius de Ira cap. ult. *Opulentia libidinum incitatrix.*

¶ Opulenter, adv. Reichlich. *Se opulenter colere*, sich gütlich thun/ wohl warten. Sallustius oratione Marii: *Neque militem arte coëgi meam; me opulenter.* Livius lib. 1. c. 35 *Tarquinius ludos opulentius instructiusque, quam priores reges, fecit.*

¶ Opulentare, verbum, opulentum facere, Horatius lib. 1. ep. 16. princ.

- - Fundus meus, optime Quincti,
Arbo pascat herum, an baccis opulentet oliva.

Vide ibi Torrentium.

¶ Opulēscere pro *opulentum fieri*, dixit Furius Poeta vetus apud Gellium lib. 18. cap. 11.

OPISTHŌGRĂPHVS, ὀπισθόγραφος, liber utrâque paginâ scriptus, auff allen Seiten vollgeschrieben/ pagina nimirum aversa & adversa, ab ὄπισθεν retro, & γράφω, scribo. In hac significatione nomen hoc apud Plin. legitur lib. 3. epist. 5. n. 17. etiam pro ejusmodi. Rectissime autem *Opistographum*, ὀπισθόγραφον, dicitur, quod in chartam deloritiam perscriptum est, & in novam postea describitur. *Adversaria* dixit Cicero, quia adversantur opponunturque chartæ novæ, ut pro Rosc. Comœdo cap. 2 *Perscriptionem & lituras suarum adversaria proferre.* Et rursus: ὀπισθόγραφα dicuntur, *quæ in chartam novam relata sunt.* Vide Joseph. Scalig. Animadvers. in Guillandini Commentar. de Papyro.

OPISTHŎTŎNVS, ὀπισθότονος, morbus, cum rigidi nervi corpus totum in posteriorem partem flectunt, wenn man gar hinden aus starret. Plin. lib. 28. c. 12 *Dolorem inflexibilem*, (*opisthotonum vocant*) &c. Add. lib. 20. cap. 21, & lib. 24. c. 12. Quo vitio & deformitate laborans, dicitur *Opisthotonicus* apud Plin. lib. 20. cap. 18. Vitium contrarium, *Emprosthotonus*, dicitur, ἐμπροσθότονος, cum rigidi nervi in partem anteriorem propendent, wenn der Hals und Häupt vor sich starret/ ab ἔμπροσθεν & τείνω, in anterius distendor. *Tetani* sunt duæ species.

OPITERGIVM, oppidum Venetorum, nunc Oderzo.

¶ Opitergĭnus, gentile nomen: & Opitergini, incolæ, de quorum rate in civili Cæsaris bello Florus lib. 4. cap. 2. n. 33 consulatur. Et Lucanus lib. 4. v. 462

Hic Opitergini moles onerata colonis Constitit.

OPIVM, ὄπιον, succus papaveris, Mahn- oder Magsaamen-Milch oder Safft. Plin. 20. cap. 17.

OPOBALSAMVM, succus balsami. Plinius lib. 22. cap. 25. Dioscorid. lib. 1. c. 18. Aliud *opobalsamum*. Vid. Barth. ad Statii Silv. p. 306.

OPOPANAX, ὀποπάναξ, succus herbæ panacis. Succos enim Græci omnes ὀπὸς vocant.

OPŌRŎTHĒCA, ὀπωροθήκη, locus in quo fructus autumnales asservantur, ein Herbstkeller/ Obstkeller/ Varroni lib. 1. de R. R. cap. 59. ὀπώρα enim *autumnus*.

OPORTET, opus est, sic enim a necesse differt. Quintilianus lib. 1. c. 1. *Non oportet modo fieri, sed etiam necesse est.* Cicero tamen hæc duo, *oportet*, & *opus est*, distinxit l. 4. ad Attic. Ep. 6, *Ego verò, qui si loquor de Republ. quod oportet, insanus; si, quod opus est, servus existimor, quo dolore esse debeo?* Observavit hoc Lambin. annot. ad l. 30. *sunt aliqua, quæ fieri non oportet, etiam si licet, certe non oportet.* Vide Grot. l. 3. de Jure Bell. c. 4. n. 2. Quæ postea tamen ejusd. c. n. 10 animadvertit, *oportere* dictum alicubi a Donato pro *licere*, cum ad Ter. Adelph. act. 2. sc. 1 servos dictos ait, qui servati essent, *quùm eos occidi oporteret jure belli*, i. e. liceret. ¶ Cic. ad Attic. lib. 6. epist. 2 *Ne quid fiat secus, quam volumus, quamque oportet. Oportet legere libros, evolvere auctores, cognoscere plurima* &c. Quæ locutio verò magis effertur Grammatice per verba passiva, *Oportet legi libros, evolvi auctores, cognosci plurima*, Valla lib. 3. c. 49. Est & hæc Latina locutio, *Oportet factum*, & *oportuit esse factum*, es hätte geschehen sollen. Ter. Andr. a. 1. sc. 5. v. 5 *Nonne prius communicatum oportuit?* hätte er es nicht zuvor mit mir bereden sollen? Idem Heaut. act. 1. sc. 2. v. 26 *mansum oportuit*: man hätte bleiben sollen. Et act. 2. sc. 2. v. 6 *non oportuit relictas.* Et Adelph. act. 2. sc. 2. v. 6 *Adolescenti morem gestum oportuit.* ¶ Personaliter per Archaismum. Idem Heaut. act. 2. sc. 2. v. 25 *Hæc facta ab illo oportebant.* Et ita in Andr. a. 3. sc. 2. princ. *Quæ asolent, quæque oportent.*

Oportunus vide *Opportunus* sub *Portus.*

Opperior, vide compositis à *Pario.*

OPPIANVS, Ὀππιανός, Poeta Cilix fuit, scripsit Halieutica, hoc est, de piscibus & piscatione libros quinque. Quatuor item de Venatione, qui exstant. *Halieutica* tanti fecisse legitur Severus Imperator, ut pro quolibet carmine aureum ei dono dederit nummum.

OPPIDVM, (quod & opidum scribunt, derivant enim ab *ope* vel *opibus* Grammatici) omnis urbs præter Romam. *Oppidum frequens*, eine volle oder volckreiche Stadt. *Oppida florentissima*. Ser. Sulpic. ad Cic. lib. 4. epist. 5. *Oppidum constituere*, Cæsar 1. Civil. cap. 15. eine Stadt anrichten / bauen. *Oppidum muro munire*, befestigen. Plaut. in Persa act. 4. sc. 4. *Id quod vidisti, ut munitum muro tibi visum est oppidum?* ¶ 2. Scaliger in Appendice Conjectan. notat quotiescunque Romani Historici *oppidi* mentionem faciunt, nihilque præterea addunt, non dubium esse antiquam Romam intelligi, quam quadratam Ennius vocat. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 178. Nepos Athenas *oppidum* absolute in Miltiade, nec non Themistocle extremo, *Thebas* in Pelopida appellat. ¶ 3. Quanquam *urbem & oppidum* ita solent vulgo distinguere Grammatici, ut urbs aliquid nobilius atque præstantius sit oppido: tamen hæc duo vocabula sæpe reperies usurpata promiscue: quomodo Corn. Nepos in eadem re jam urbis vocabulo, jam oppidi utitur, ut Miltiad. c. 3. *Quibus singulis ipsarum* urbium *perpetua dederat imperia. Sic enim persuasit, facillime se Græcâ linguâ loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis*, oppida *tuenda tradidisset.* Et cap. 7 *Copias e navibus eduxit*, urbem *operibus clausit.* Mox: *cum jam in eo esset, ut* oppido *potiretur.* Sæpe vocabulum universale oppidum adjicitur singularibus seu individuis, ut *Oppidum Amphipolim constituit*; apud Nepot. Cimone cap. 2, 2. *In oppido Citio est mortuus.* ibid. cap. 3. extremo. ¶ Festus etiam auctor est, *oppidum* dictum, locum in circo, unde quadrigæ emitterentur.

¶ Oppidulum, ein Städtlein. Cic. lib. 10. ad Attic. epist. 7 *Militæ aut alio in loco simili oppidulo.*

¶ Oppidānus, oppidani incolæ, Stadtvolck / Stadtleute. Cæsar 2. Gall. cap. 33 *Milites oppido excedere jussit, ne quam noctu oppidani a militibus injuriam acciperent.* Atque sic sæpe alibi.

¶ Et Adjectivum *Oppidanus.* Ut, *Senex quidam oppidanus*, Cic. lib 2. de orat. c. 59. *Jus oppidanum*, Idem pro Plancio c. 12.

¶ Oppidātim, per singula vel varia oppida, durch alle Städte / eber von einer zur andern. Sueton. Aug. c. 59 *Provinciarum plerasque ludos quinquennales pene oppidatim constituerunt.* Et in Galba cap. 18. *cum oppidatim victimæ caderentur.*

¶ Oppidò, adverbium, significat *valde.* Terent. in Heaut. act. 4. sc. 4. v. 12 *Dic me hic oppidò esse invitum atque servari*, daß ich sehr ungern hie sey. id est, illicò, alsbald. Idem Amph. act. 1. sc. 1. v. 143 *Oppido interii.* Ammian. lib. 16. cap. 11 *oppidò pauci*, quod etiam Apulejus dixit principio libri de Mundo. Rursus Plautus Mostell. a. 1. sc. 2. v. 56 *Illico oppidoque venit ignavia.*

OPPILO, oppilare, obstruere, vel claudere, verstopffen / versperren. Cic. Philipp. 2. c. 9. *oppilatis scalis*, id est occlusis. ¶ Oppilatio, vitium oppilati epatis, aut aliorum viscerum, Verstopffung der Leber / oder anderer Glieder.

OPPIVS, historicus Romanus, cui prænomen fuit Cajo. ¶ 2. alius Oppius Chares Grammaticus. De utroque Vossium vide lib. 1. de histor. Lat. cap. 13. pag. 67. 68. & Sueton. cap. 56. Jul. & cap. 13. de Illustr. Grammat. &c.

Oppleo, vide antiquum *Pleo.*

Opportunus vide sub *Portus.*

Opprobrium quære in *Probrum.*

OPS, ὄπις, soror & uxor Saturni, quæ & Rhea, & Cybele. *Ædes opis*, Cic. 1. Philippica cap. 7. Est autem nihil aliud, quàm terra, quæ Græcis Ωπις: unde *Opis* Latinorum, ut in Conject. docet Scalig.

Opsonium: vide supra *Obsonium.*

OPTO, optare, cupere, desiderare, habere in votis, wüntschen / begehren. *Optare & expetere fortunam*, Cic. in Pison. cap. 14. *Optat ephippia bos piger*, &c. Horat. lib. 1. Epist. 14, 43. ¶ 2. Est & eligere. Virg. lib. 1. Æneid. v. 415 *Pars optare locum.* Super quo Scaliger lib. 4. Poet. cap. 16. *Legunt* aptare *ex antiquis exemplaribus, sed inepte. Est enim militare verbum* optio. *Cum locus peteretur a principe, dicebatur* OPTARI. *Sic in III, Optabitque locum regno* &c. Ad quem locum Cerda f. 289. *Hæc vox pro*, elegit, *usurpata multis, & fortasse nullum verbum in declamationibus Quintiliani frequentius. Inde Optio, quæ Græcis* ἄιρεσις. *Ad simplicis significationem alludunt, coopto, & adopto.* Referemus nos huc & Terentii locum in Eunuch. act. 5. scen. ult. *Quod vis donum & pramium a me optato, id optatum feres:* Lise dir nur aus / und wehle / was du wilst. Ubi Donatus: *Dictum militariter. Nam & OPTIO dicitur, & OPTARI a militibus ut alibi: VIR FORTIS OPTET QVOD VOLET PRAEMIVM.* Et sane est hæc propria hujus verbi notio. Secundariò verò est ἐυχεσθαι. Omne enim votum electio præcedit. ¶ 3. Petere, bitten und begehren. Plin. lib. 10. Epist. 10 *Quum Patronum me Provinciales optassent contra Marium Priscum.* Ubi Buchnerum vide n. 623. Apulejus lib. Florid. de Cratete: *Adeo is cupiebatur, ut virgo nobilis, spretis junioribus ac ditioribus procis, ultrò eum sibi optaverit.*

¶ Optatus, a, um, optatius, &c. *Mibi nihil fuit optatius*, Cic. 9. ad Att. epist. 15. Et lib. 2. ad fam. extremo: *Mibi quæstor optatior obtingere nemo potuit.* Ibidem principio epist. ultimæ: *Cum optatissimum nuntium accepissem.* Et ad Q. frat. lib. 2. epist. 7. *frater optatissime.* Horatius Art. Poet. v. 412 *Optatam cursu contingere metam.*

¶ Neutrum *Optatum*, quasi substantivum: ut, *Optata loquere*, tröste besser / Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 50. *Respondet optatis meis fortuna*, Cicer. 2. famil. ep. 1. *Dii tibi omnes, oro, omnia optata semper offerant*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 9. v. 21. Gott gebe dir / was dein Hertz begehret. *In optatò esse*, Cicer. 2. fam. ad Cæl. ep. 13. *Cur mihi non in optatis sit complecti hominem?*

¶ Inoptatus, contrarium. Seneca lib. 8. Excerpt. controv. ultima: *Lacryma est indicium inoptatæ rei.*

¶ Optato, advèrbialiter, gewüntscht / nach Wunsch. ut, *optatò advenis*, Terent. Andr. act. 3. sc. 3. pr. Et, *Nisi quid te impedit, mihi optatò venerit*, ein angenehmer Gast seyn / Cic. 13. ad Attic. epist. 28. extr.

¶ Peroptatò, valde optato. Cic. 2. de orat. cap. 5 *Peroptatò nobis datum est.*

¶ Optabilis, e, expetendum. Cic. 1. de Orat. cap. 51 *Quæ vulgo expetenda atque optabilia videntur.* Comp. *optabilior vita*, Idem lib. 4. de Fin. cap. 23. *Vox generosior, quam optabilior*, Val. Max. lib. 6. c. 4. extern. 4.

¶ Inoptabilis, contrarium. Apulejus lib. 9. p. 222. *inoptabilis officina disciplina.*

¶ Optabiliter, adverb. cujus comparativus apud Val. Maximum est lib. 5. cap. 1. extrem. *Ut optabiliùs in patria, ita speciosius pro patria* &c.

¶ Optio, electio, die Wahl / Köhr. *Dare, permittere optionem*, die Wahl geben. Cic. pro Cæcin. cap. 23 *Si mihi optio detur, utrum malim defendere* &c. Idem lib. 1. de Finib. cap. 10 *Soluta nobis est eligendi optio.* Idem de Fato cap. 2 *Optio sit tua*, habe du die Köhr. ¶ 2. Est & militare vocabulum *optio*, ut supra dicebamus; quo designabatur is, qui antiquis *accensus* dicebatur, qui dabatur centurioni adjutor a Tribuno, ut Festus docet. Hinc *optio* dicitur pro eo, qui alteri quamcunque vicariam operam præstat. Vide Godscalc. Stewechium Commentar. ad Vegetium lib. 2. c. 7. Sigonium de antiquo Jure provinc. p. 130. & Cujac. lib. 6. Observat. cap. 33. Posterior ætas diverso paullùm sensu *optiones* vocat, qui velut custodes quidam, arbitri & inspectores; Plutarchus διοπτῆρας nominat. Vide Lips. ad lib. 1. annal. Tacit. p. 12.

¶ Adoptare, eligere, adscisere, ut, *Adoptare sibi patronum, defensorem*, Cic. Divin. in Verr. cap. 16. extr. ¶ *Adoptare filium*, est, in suam familiam, & in locum adeo filii assumere alienum filium, einen an Kindes statt erwehlen. *Adoptare ab aliquo filium*, ut, *Scipionis filius, is, qui hunc minorem Scipionem a Paullo adoptavit*, Cicer. de claris orat. cap. 19. Quin *Adoptare* fuerit simpliciter pro *Optare*, non finit nos dubitare Ciceronis locus lib. 16. fam. epist. 21 ineunte: *quorum mihi fuit adventus adoptatissimus.* Ita meliores omnes libri, præsertim Palatini Codices. Ritum adoptandi graphice & eleganter describit Henr. Noris in Cenotaph. Pisan. pag. 85.

¶ Adoptio, Erwehlung an Kindes statt. *Dare in adoptionem alicui filium*, Quintil. lib. 3. cap. 6. Et Plin. lib. 5. epist. 8 *Avunculus meus, idemque per adoptionem pater.* Proprie autem *adoptio* de iis dicebatur, quorum patres adhuc viverent: nam *arrogatio* dicebatur, cum adoptarentur, qui parentum suorum morte patresfamilias effecti essent. Et fiebat *adoptio* privatim: *arrogatio* publice. vide Torr. ad Suet. Aug. c. 64. itemque Chr. Coler. Parerg. cap. 7.

¶ Adoptatio nemo forsan ex antiquis dixit, præter Gellium lib. 5. cap. 19. Cæteri omnes *Adoptio.*

¶ Adoptivus filius, Gellius lib. 5. cap. 19. pro se & ex Scipionis oratione.

¶ Adoptaticius, ex adoptativo natus. Festus. Talem Isidori Glossæ *Adoptarium* vocant.

¶ Adoptator. Gellius l. 5. c. 19 *pater adoptator.*

¶ Redadoptare, iterum adoptare. Lege 41. Dig. de Adoption. *quem denuo redadoptabit.*

¶ Cooptare, eligere inter pares duos, wehlen und annehmen. ut, *Milites cooptant, quem volunt ducem.* Vide Vallam. *Cooptare in collegium & ordinem*, Cic. pro Cœl. c. 2. *In vacuum locum cooptari*, Liv. lib. 5. c. 10. ¶ Videtur hoc verbum proprie de sacerdotibus usurpatum. Suetonius Claudio cap. 22 *In cooptandis in collegia sacerdotibus, neminem, nisi juratus, nominavit.* Item Nerone c. 2 *Pontificibus offensior, quod alium, quàm se, in patris locum cooptassent.* In Nummo Neronis: CLAVD. CAES. DRVSVS GERM. PRINCEPS IVVENT. SACERD. COOPT. IN OMN. CONL. SVPRA NVM. EX S. C. i. e. *Sacerdos cooptatus in omnia Collegia supra numerum ex Senatus consulto.*

¶ Cooptatio. Annehmung / Erwehlung. *Cooptatio in patres*, hoc est in senatorium ordinem, Liv. lib. 4. cap. 4. *Cooptatio tribunorum*, Idem lib. 5. cap. 12.

¶ Deoptare, idem ac Optare. Hyginus Fabul. 191 *Midæ Liber pater deoptandi dedit potestatem, ut quidquid vellet, peteret a se.*

¶ Exoptare, optare etiam atque etiam, hefftig wüntschen oder begeh-

begehren. Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 6. *Multis de caussis te exopto quam primum videre.*

¶ Exoptatus, um. *Nihil exoptatius adventu meo, nihil carius*, Idem 5. ad Attic. ep. 15. *Exoptatissima gratulatio*, ad eundem lib. 4. epist. 1. *Exoptatum nuncium afferre*, Idem pro Roscio Amer. cap. 7. gewünscht.

¶ Perexoptatus, apud Gellium, qui tamen hic tmesin adhibuit, l. 18. c. 4. *Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc venis.*

¶ Exoptabilis. Silius lib. 11. v. 387 *exoptabile tempus.*

¶ Præoptare, potius optare, vielmehr oder lieber wünschen. Terent. in Hec. a. 4. sc. 1. v. 17 *Adeone pervicaci esse animo, ut puerum præoptares perire, &c.* Nepos Attico cap. 12 *præoptaret equitis Romani filiam generosarum nuptiis.* Livius lib. 9. c. 45 *Suas leges Romanæ civitati præoptare.*

¶ Redoptare, wieder wünschen. Tertullian. de Resur. Carn. c. 4. extr. *mors redoptanda.*

OPVLVS, arbor similis corno, Columellæ, lib. 5. c. 6.

Opus vide supra *Opera.*

ORA, æ, rei cujuscunque extremitas, der Rand / das äusserste eines Dinges. *Ora vestimentorum*, der Saum an Kleidern / apud Festum. Lucret. lib. 1. v. 934

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore.

¶ 2. Sed & regionum terrarumque fines, & maritimæ ipsæ regiones *oræ* dicuntur, die Grentzen und Landschafften am Meer: *Quæcunque in ora ac parte terrarum*, Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 66. *Ora Asiæ*, Nepos Alcibiade cap. 5. n. 6. *Urbes, quæ in ora sita sunt Asiæ.* ¶ 3. Ora Pontano funis nauticus est, quo navis ad terram religatur. vid. eund. Progymn. Vol. 3. p. 2 dial. 30. not. p. 653. das Schiffseil. *Oram solvere*, apud Quintilianum epist. ad Tryphonem: *Permittamus vela ventis, & oram solventibus bene precemur.* die vom Land abschiffen.

¶ Orarius, a, um: ut *Navis oraria.* Plin. lib. 10. Epist. 26 *Nunc destino partim orariis navibus, partim vehiculis provinciam petere.* Ad quem Plinii locum ita Buchnerus n. 639 *Orariam* apud Plautum Fulgentius in glossis *navigulam modicam piscatoriam* interpretatur. Quam vocem ab ora deducunt nonnulli, quod hoc navigiorum genere oræ litorum tantùm legi solerent, quo Catanæus *orarias* istas Plinianas interpretatur. An *orarias* interpretabimur naves illas, quas Sueronius Cæsare c. 43 *bellorias* appellat, & *orarias* dictas, quod præstolarentur ad oram vectores, ut transportando mercedem facerent?

Oraculum, vide *Oro.*

Orarium, vide *Os.*

ORATA, idem quod Aurata, de qua suo loco. Est autem piscis nomen. ¶ 1. Atque hinc factum cognomen est Sergio cuidam, de quo Macrobius lib. 3. Sat. c. 15 *Sergius Orata cognominatus est, quod ei pisces, qui aurata vocantur, carissimi fuerint. Hic est Sergius Orata, qui primus balneas pensiles habuit, primus ostrearia in Bajano locavit, primus optimum saporem ostreis Lucrinis adjudicavit. Fuit autem ætate L. Crassi illius diserti, quisquam gravis & serius habitus sit, etiam Cicero docet.* Mentio Oratæ etiam apud Cic. lib. 2. de finib. cap. 22.

ORBILIVS, Grammaticus fuit, Horatii præceptor, vehemens in discipulos, & plagosus, Horat. 2. Epist. 1. v. 71

Memini quæ plagosum mihi parvo
Orbilium dictare.

In senectute omnem memoriam amisit, adeo, ut & literarum oblivisceretur, unde a Bibaculo *literarum oblivio* vocatus. Vide Sueton. Illustribus Grammaticis. Conf. Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 519.

ORBIS, circulus, ein Kreiß / Ring. Cicero Somn. Scip. cap. 3 *Stellæ circulos suos orbesque conficiunt celeritate mirabili.* Sic *Signifer orbis*, 2. Nat. Deor. c. 20, &, *in orbem torquere*, Idem de Univers. c. 7. &, *orbem facere*, einen Kreiß machen / schlissen. Ovidius 3. Metam. v. 77 de serpente:

- - - immensum spiris facientibus orbem.

Adde mox dicenda in militari significatione. *Saltatorium orbem versare*, Cicero in Pison. cap. 10. tantzen / den Reihen umkehren. ¶ 2. Sic & *Orbem orationis*, continuam seriem Cicero dixit, eine Rede / so auff einander folget / und sich in einander fein schleust. In Oratore c. 71 *In Thucydide orbem orationis desidero:* & 3. de Orat. cap. 51 *Circuitus & quasi orbis verborum.* ¶ 3. Est & militare verbum, ordinem militum signans, in orbem consistentium, ut eos hostis ex nulla parte aversos inveniat. Cæs. lib. 4. c. ult. *Cum illi, orbe facto, se se defenderent.* Liv. lib. 4. c. 39 *tumulo quodam occupato, in orbem se tutabantur.* Et Sallustius Jugurth. cap. 97 *Denique Romani veteres nobisque & ob ea scientes belli, si quos locus aut casus conjunxerat, orbes facere* [cœperunt] *atque ita ab omnibus partibus simul tecti & instructi, hostium vim sustentabant.* Curtius lib. 4. cap. 13. n. 31 *Ultimos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe muniret.* ¶ 4. Et *Orbis* mundus est, à rotunditate. *Si fractus illabatur orbis*, Horat. lib. 3. od. 3. Plin. in Præfat. lib. 3. *Terrarum orbis universus, in tres dividitur partes* &c. der Erdkreiß / die Welt. Augustinus

verò cum orbem à Mundo distinguit, Mundi nomine non solam terram, sed & cælum complectitur: *Vitam beatam etiam socialem perhibent esse, quæ amicorum bona propter se ipsa diligat, sicut sua, eisque propter se ipsos hoc velit quod sibi, sive in domo sint, sive in loco, ubi domus ejus est, sicuti est urbs; sive in toto* orbe, *ut sunt gentes, quas ei societas humana conjungit; sive in ipso* mundo, *qui censetur nomine cæli & terræ: sicut esse dicunt deos, quos volunt esse amicos homini sapienti.* Aliquando tamen non orbem universum, sed Romani Imperii terminum notat. Virg. Eclog. 1. *- - - toto divisos orbe Britannos.* Britannia autem insula, olim etiam alter Orbis dicta, vid. Taubm. ad Virgil. p. 12. Sic Tacitus Germ. cap. 2 *Adversus Oceanus ratis ab orbe nostro navibus aditur.* At pro ipso imperio Rom. de Antonio & Octaviano Cornel. Nepos Attico cap. 20 *Cum se uterque principem orbis terrarum esse cuperet.* Quod alii restrictius *orbem Romanum* dicunt. Salvianus lib. 5. pag. 171 de Bagaudis eorumque similibus: *Quos per universum Romanum orbem fecit Romana iniquitas jam non esse Romanos.* Sic & aliæ mundi partes *συνεχοῦς* appellantur *Orbes.* Idem lib. 7 de Gub. Dei p. 275 *Carthaginem dico, in Africano orbe quasi Romam.* De eadem urbe Prudentius Peristeph. 4. sive Cæsaraugustanorum martyrum passione, v. 61 dixit:

Vix parens orbis populosa Pœni, &c.

Ubi *parens orbis Pœni* est metropolis Africæ. Cognata huic significationi est, qua multitudinem hominum ingentem sonat. Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 173

Nempe ab utroque mari juvenes, ab utroque puellæ
Venere: atque ingens Orbis in urbe fuit.

¶ 5. Orbes etiam rotæ sunt curruum. *Ferrati orbes*, Virg. 3. Georg. v. 361. beschlagene Räder. Et illarum partes extimæ, *rotarum orbes* dixit Plinius lib. 8. cap. 16, quando de leone ait: *Hoc sævum animal rotarum orbes circumactæ currusque inanes terrent.* ¶ 6. Et quemadmodum rotæ conversio ad suum principium redit: ita omnis vicissitudo & recursus ad principia *Orbis* appellatur. Tacitus 3. Annal. cap. 55 *Forte rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur.* Hinc *in orbem ire*, est Reihe herum gehen. Livius lib. 3. cap. 36 de Decemviris: *Ita servarunt, ut unus fasces haberet, & hoc insigne regium in orbem, suam cujusque vicem, per omnes iret, &c.* ¶ 7. Et *orbis* dicitur; super quo cibos in mensa tractamus, ein Teller. Quo illud Martialis referunt lib. 2. epigr. 43

Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes:
Fulcitur testa fagina mensa mihi.

Quanquam alii ipsas mensas rotundas *Libycos orbes* interpretantur. Vide commentatores.

¶ Semiorbis, semicirculus. Seneca Quæst. Nat. lib. 1. c. 8 *In semiorbe nihil prohibet adspici totam pilam.* Et Ammianus lib. 20. cap. 4 de Luna: *Διχότομος forma semiorbem ostendit.* Halber Kreiß / halber Circul.

¶ Orbiculus, parvus orbis, Kreiß oder Rädlein. *Vitis per cannas sarmentis ligatis in orbiculos flectitur sequentes*, Pallad. lib. 3. cap. 11. *Minutis orbiculis superpictæ panthera*, Solin. c. 27. [Salmas. c. 17] de ora Caspii maris. Et Apulejus 2. Florid. post principium: *Ipse ejus annuli orbiculum circulabant.* Adde Vitruvium lib. 9 extremo.

¶ Orbiculatus, ut *mala orbiculata*, runde Schetbäpffel / Colum. lib. 5. c. 10. Et Plinius lib. 27. c. 13. pr. *Capitibus caulium orbiculatis.* Et Ammianus lib. 31. cap. 6 *orbiculatæ figuræ.*

¶ Verbum, unde hoc participium est, servarunt Glossæ veteres, in quibus est: *Orbiculatur, κυκλοῦται.*

¶ Orbiculatim, per orbes seu circulos, Ringsweiß. Macrob. lib. 7. Sat. cap. 9 *orbiculatim vertatur.* Et Plinius lib. 11. cap. 37 [sect. 67] *Cervix e multis vertebratisque orbiculatim ossibus flexilis.*

¶ Orbicus, adjectivum pro circulari. Varro *γνῶθι σεαυτὸν* apud Nonium: *Ut fidem cæli Dibum, circum terram*
Atque axem qua volvuntur motu orbico.

¶ Orbile, is, circumferentia rotæ, quæ radiis fulcitur, & canthis cingitur, das äusserste am Rade / so mit Eisen beleget wird. Varr. 3. Rei Rust. cap. 5 *In insula est columella, in qua intus axis, qui pro mensa sustinet rotam radiatam, ita ut ad extremum, ubi orbile solet esse acutum, tabula cavata sit ut tympanum*, &c.

ORBITA, æ, vestigium rotæ decurrentis, eine Wagenleise. *Vix impressam orbitam videre*, Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 21. Et Juvenalis per metaphoram, cum de pravis majorum exemplis juventuti nocentibus satyr. 14. v. 32

Corrumpunt vitiorum exempla domestica, &c.
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.

¶ 2. pro orbe, vel in orbem circumacto cursu. Corn. Severus in Ætna v. 230 *Solus scire modum, & quanto minor orbita Lunæ.*

¶ Exorbitate apud Theologos Latinos legitur, ex orbitâ discedere, aus dem rechten Wege schreiten und irren. Tertulliani, Sidonii, Firmici exempla posterioribus Curis exhibuimus. Addi possunt ex Tertulliano alia. Lib. 3. adv. Marcion. cap. 2 *Suspectum habebitur omne, quod exorbitarit a regula.* Et lib. 2. ad Nation. cap. 2 *exorbitantes ab initio sapientiæ, id est metu in*

Deum. Et Lactantius lib. 2. cap. 5 *Exorbitare stellæ à præfinitis itineribus non licet.* Antiquiores non habemus.

¶ Exorbitatio. Tertullianus de Anima cap. 24 *Agnoscimus animam a primordio exorbitationis capacem.* Idem de Idololatria c. 14 *Exorbitatio disciplinæ.* Ausschreitung.

¶ Exorbitator, qui exorbitat. Idem Tertullianus lib. adv. Marcion. c. 13 extr. *Lex aliud obsecutori proposuit: aliud exorbitatori.*

ORBVS, qui vel oculis, vel alia re cara privatus est, ut, *Luminibus orbus*, apud Plin. lib. 9. cap. 42. der seines Gesichtes beraubet ist. Sic &, *Respubl. orba*, Cic. 3. fam. epist. 11. Et cum casu, *Rebus omnibus orbus*, Cic. lib. 4. fam. ep. 13. Sic *Orbus, orbi parentibus*, Watsen. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 16 *Orba patre virgo.* Et Vet. Gloss. *Orbi, ἄπαιδοι, Orbitas ἀπαιδία.* Orbus homo *gaudium hæredis sui*, ut Phædrus de avaro dixit lib. 4. fab. 19, veluti extranei heredes etiam hodie Germanis appellantur *ridentes, non flentes.* ¶ Orbum pro exheredato bis posuit Plinius lib. 5. Epist. 1. & lib. 8. epist. 18, ubi Buchneri notas vide n. 114. & 437. Enterbt. *Orbus auxilii*, Plaut. Rudente act. 2. sc. 3. v. 19. hülfloß.

¶ Orbitas, ut *orbitas luminum*, hoc est perditio oculi, Beraubung des Gesichts. Plinius lib. 7. cap. 37 *Magnâ Critobulo famæ est, extracta Philippi regis oculo sagitta, & circa deformitatem oris curata orbitate luminis.* At cum Cicero dixit: *Bonum liberi, miseria orbitas*, de finib. lib. 5. c. 18; orbitas ἀπαιδία est, wenn man ohne Kinder ist. Ea interdicta, & vetita olim LL. Romanis. Conf. Vertranium Maurum de jure trium liberorum, Lipsi ad lib. 3. Ann. Tac. Et Statius 4. Silv. 7 ad Maximum Junium v. 33

Orbitas omni fugienda nisu;
Quam premit votis inimicus heres &c.

Alexander apud Curtium lib. 6. cap. 9 *Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, sperniture.* Plur. *Orbitates*, Solin. cap. 11 de Asia cis Taurum, *Sipylus*, inquit, *Tantalis antea dictus, & in illam vocabuli orbitatibus datus Niobe.* Et Arnobius sub fin. lib. 5. *in vinculis, orbitatibus, plantibus.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 22. c. 22 *calamitas ab orbitatibus atque luctu.*

¶ Veteres etiam *Orbitudo* dixerunt, Accius, Pacuvius, Turpilius apud Nonium: & Vetus Gloss. ἀπαιδία, *Orbitudo, orbitas.*

¶ Orbo, orbare, re quacunque carissima privare. berauben. *Mater orbata filio*, Cic. pro Cluent. c. 15. extr. Et Plinius lib. 12. c. 8 de pestilente frutice: *pene equitatu orbabit Alexandrum.* Sic Cicero lib. 4. fam. epist. 9 *Respubl. multis claris viris orbata*, so viel tapffere Leute verlohren. Idem QQ. Acad. lib. 4. cap. 19 de falsa philosophia: *omnibus orbat sensibus.*

¶ Orbefacere, orbare, sicut vacuefacere ab Vacuus. Vetus Onomasticum: *Orbefacio*, ὀρφανόω.

¶ Orbatio, Beraubung. Seneca ad Marciam cap. 7 *Paupertatem, luctum, orbationem alius aliter sentit.* Sed aliter libri manu scripti, e quorum vestigiis *abitionem* pro *orbationem* Gronovius legit. Tamen Epist. 87 idem Seneca, *Paupertas*, inquit, *non per positionem, sed per detractionem dicitur, vel, ut antiqui dixerunt, per orbationem; Græci dicunt: κατὰ στέρησιν.* Gloss. Vet. *Orbatio*, στέρησις, πτῶσις.

ORCA, Ὄρκη, bellua marina, nomen hoc sortita a vasis olearii vel vinarii similitudine, quam refert, ein Walschwein oder groß Meerschwein/ Gesn. Vide & Plin. lib. 9. cap. 6. ¶ 2. *Orca* deinde multorum vasorum appellatio est, ut, *olearii, vinearii, ficarii*, eine Oel-Tonne/ Weinfaß/ Feigen-Korb/ apud Varr. lib. 1. rei rust. cap. 13. & Columell. lib. 12. c. 15. ¶ 3. Cadus item salsamentarius Persio Satyr. 3. v. 76 eine Herings-Tonne. ¶ 4. Eidem Persio ibidem v. 50. & *orca* est pyrgus sive turricula illa, per quam in ludo aleæ mittebantur tali, sive tesseræ, de qua multis Daniel Souterius in nuper edito Palamede.

¶ Orcula, vas minutum, eine Gelte. Cato cap. 117.

ORCĂDES, seu Orchades, Ὀρκάδες, insulæ in Oceano Boreali, quas triginta dixit esse Pomponius Mela lib. 3. cap. 6. Parent hodie regi Scotorum.

ORCHESTRA, ὀρχήστρα, medium theatri, qui locus erat editior, in qua senatores considebant, & scenicæ exhibebantur actiones; ab ὀρχεῖσθαι, *salio.* De ea plene Lipsius in Amphitheatro cap. 14. *Hinc jus spectandi in orchestra*, apud Suetonium Augusto cap. 35.

ORCHIS, ὄρχις, vel Orchites, is, oliva testicularis, quæ ad escam melius, quam liquorem stringitur. Oliven die man isset/ Columell. lib. 5. c. 8. ¶ 2. Et *Orchis* vel *orbis* Piscis Niliacus & marinus, non edulis, Gesner. ¶ 3. Et Orchis planta, Knaben-Kraut.

ORCVS, inferi Poetici, die Hölle/ ἱρκος, *septum*, vel ὅρκος, *juramentum*, quod per Stygiam paludem Dii jurarent: sive etiam ὀρχός, *fovea*, in qua conduntur mortui. Sane & veteres Latinos *Orchus* dixisse, testimonio est Nævii Epitaph. apud Gellium lib. 1. cap. 24, in quo *Orchius* vel *Orchivus thesaurus* mortui dicuntur. Gronovius tamen *Orcinus* præfert, de quo proxime dicemus. Sic & *orca* & *orcha* dicebatur ac ὄρκη. Vide Casaub. ad Suetonium p. 74. ¶ 2. Orcum Plautus, Ennius, Laberius, Horatius, Tibullus, pro ipso rege inferorum, qui & *Dis* & *Pluto* dicitur, posuerunt. Etiam Cicero in Verrem 6. cap. 50. & Apulejus lib. 3. de Asino p. 133 *Jam in peculio Proserpinæ & Orci familia numeratus.* i. e. morti aut neci vicinus. ¶ 3. Orcum etiam pro Morte accipi contendit Jacob. Nicol. Loensis lib. 3. Miscell. c. 4. apud Gruter. Tom. 5. Lamp. p. 341. ubi de hoc vocabulo reperies plura.

¶ Orcini vel orcivi ab *Orcus*, dicebantur olim ignobiles; quos alias terræ filios appellabant. Sic Senatores ignobiles, qui in curiam irrepserant, *Orcinos* appellatos Sueton. scribit in Augusto c. 35. Nisi potius *Orcini* dicti, non ob ignobilitatem, sed quod post necem Cæsaris, ut ibid. tradit Suetonius, allecti. Quemadmodum scilicet, *orcini liberti* dicebantur, qui ex testamento libertatem consecuti & patronum non vidissent. Vide JCtos, v. g. lege 22. Dig. de peculio legato, &c, & Bernegg. ad Sueton. August. c. 35.

¶ Orcinianus, ut *sponda orciniana* apud Martial. lib. 10. epigr. 5

Vocet beatos, clamitetque felices
Orciniana qui premuntur in sponda.

Ubi *orcinianam spondam* pro *sandapila & feretro mortuorum* simpliciter accipiunt quidam. Sed Jac. Nicol. Loens. lib. 3. Miscell. cap. 3 illud feretrum interpretatur, quo interfecti in arena gladiatores seu bestiarii item cadavera noxiorum efferebantur, non ad sepulturam, sed ut in spoliarium abjicerentur, h. e. in publicam quandam cloacam & sentinam. Putat enim e quodam loco Tertulliani (quem reperies c. 15. Apologet.) colligi posse, aliquem petulantem Pantomimum personam Orci indutum, solitum sandapilam illam cum malleo præcedere, cadaveraque interfectorum gladiatorum aut bestiariorum deducere, quæ ob id per jocum orciniana sponda dicta sit. Verba Tertulliani hæc sunt: *Risimus, inter ludicras Meridianorum crudelitates, Mercurium mortuos cauterio examinantem. Vidimus & Jobis fratrem* (Orcum videlicet, seu Plutonem) *gladiatorium cadavera cum malleo dedacentem.*

ORDIOR, ordiri, incipere, anfahen. *Ordiri orationem*, Cic. in Oratore cap. 35. *Ordiri ab initio*, Epist. ad Octavium. Et, *initium vitæ alterius ordiri*, lib. 4. epist. 1. extrema ad Atticum. *Ordiri altius*, weit her anheben/ Cic. 6. Verr. c. 47. *Ordiri reliquos*, Nepos Alcib. c. 2. ¶ Proprie est texere, telam incipere. Sic *exordiri telam* Plautus Pseudolo dixit. Sic *Orsum* pro textu, Virg. posuit. Hinc *retexere ordiri* apud Plin. lib. 6. c. 17 est telam in fila dissolvere. Vide Lips. lib. 2. Epist. Quæst. cap. 24.

¶ Ordinandus. Livius extrema Præfatione: *ab initio tantæ ordinandæ rei.* Cicero Ordiendus dixit 1. de Orat. c. 21, *Crassus princeps ejus sermonis ordiendi fuit.*

¶ Ordium, principium, origo: unde & primordium est, de quo suo loco. Lucretius lib. 4. v. 32

Quove modo distracta rediret in ordia prima.

¶ Orsa, orum, incepta, initia, Livius præfatione Deos precatus est, *ut orsis tanti operis successus prosperos darent.* Prudentius περὶ στεφ. 4. v. 96 *barba pia præcinentis orsa.* Manilius lib. 2. v. 57

Nostra loquar? nulli vatum debebimus orsa.

¶ Dicitur & *Orsus, us*, in Masculino. Virg. Culice v. 2

Atque ut aranæoli tenuem formabimus orsum.

¶ Exordior, exordiri, idem, quod simplex. Cic. lib. 2. de Oratore cap. 33 *Pertexe, quod exorsus es*, führe hinaus/ was du angefangen hast. *Exordiri à principio*, Cic. 2. de Divin. c. 48.

¶ Exordium, initium, ut, *Exordium vitæ*, Cic. de Finib. lib. 5. cap. 7. Anfang. Et Apulejus lib. 5. Milet. p. 167 *exordio somni prementis implicitus*, im ersten Schlaff. ¶ 2. Orationis principium, quo animus auditoris quasi præparatur, der Eingang der Red. *Capere exordium scribendi à tempore*, Cic. de legib. lib. 2. cap. 3. *Ducere exordium ab aliqua re*, Quintil. lib. 4. c. 1.

¶ Exorsus, nomen, ut, *Exorsus orationis meæ*, Cic. pro Leg. Man. cap. 4. der Anfang/ Eingang.

¶ Exorsa, plur. neut. idem. Virg. 2. Georg. v. 46

Atque per ambages & longa exorsa tenebo.

¶ Primordium, principium, a quo primum ordimur, ein Anfang. *A Jove Musarum primordia*, Cic lib. 2. de Leg. cap. 3. *Primordia dicendi*, Quintil. lib. 1. cap. 9. Et *Mundi primordia*, Ovid. 15. Metam. v. 67. Et 3. de Arte am. v. 337

- - - alta primordia Romæ.

Tacitus de Germania cap. 39 *Statuto tempore in silvam auguriis patrum & prisca formidine sacram, omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coeunt, cæsoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia.* Ubi PRIMORDIA sacra dicuntur, quæ propter primordia, sive originem gentis celebrantur Deo, à quo genus se ducere existimabant.

¶ Primordialis, ut *Lex primordialis*, Tertullian. adv. Judæos c. 2. *Verbum primordiale*, ὁ Λόγος, Idem Apologetico c. 21. Et *primordialis causa*, Ammianus lib. 30 ineunte.

¶ Redordiri, Plinius aliquoties dixit, pro retexere, von neuem wiederum anheben. ut, *redordiri fila rursumque texere*, l. 6. c. 17.

¶ Primordialiter. Augustin. lib. 3 de Trinit. c. 9 *Ista quippe originaliter ac primordialiter in quadam textura elementorum cuncta jam creata sunt.*

ORDO, dispositio, series, collocatio singulorum suo loco. Ordnung/ Reihe. *Ordine aliquid dicere*, Terent. Phorm. 4. sc. 1. v. 14.

Ordine

Ordine rem narrare, Idem Eun. 5. sc. 5. v. 25 nach einander / wie es ergangen. *Redigere in ordinem*; 3. ad Herenn. cap. 9. pr. in eine Ordnung fassen. Cic. lib. 2. de Orat. c. 86 *Affert maximè lumen memoriæ ordo.* Xenophon in Oeconomico: ἐν ὁ ἀνθρώπους οὐδὲν ἄμεινον οὐδὲ κάλλιον ἀνθρώπους, ἢ τάξις. *Nihil hominibus præstantius, neque utilius, ordine.* Vide Columell. lib. 12. de re rustica cap. 2. ¶ Hinc *ordo* & de fato, ac serie caussarum, quæ sic divinitus compositæ sunt, usurpatur, & *Forti* vel *Casui* opponitur. Manilius lib. 1. v. 531

Non casûs opus est, magni sed Numinis ordo.

Vide & Casaubonum ad illud Persii Sat. 3. v. 66

- - - causas cognoscere rerum,
Quid simus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus.

¶ 3. Ordo genus vitæ, seu status, ut vulgus vocat, ein Stand. Exactis Regibus populus Romanus in tres ordines distributus est; in Senatorium, Equestrem, & Plebejum. Ausonius in Gripho sive 11. Eidyll. v. 78

Martia Roma triplex, Equitatu, Plebe, Senatu.

ut, *ordo Senatorius*, der Raths-Herrn-Stand. Cic. pro Flacco c. 18 *adeptus ordinem senatorium*: & Vellejus Paterc. lib. 2. c. 69. n. 5 *vir senatorii ordinis.* Sed *Ordo equester* vel *equestris*, die Ritterschafft. Cic. pro Domo c. 28 *Proximus est huic dignitati ordo equester.* Et Nepos Attico cap. 19 *contentus ordine equestri.* Hinc, *utrumque ordines viri*, Vellej. lib. 2. c. 100, i. e. senatores & equites. Cum vero dicuntur, *omnium ordinum homines*, apud Nepot. Attico c. 13, n. 6. aut *omnis ordinis homines*, ut est apud Vellejum 2. c. 130, plebeji etiam includuntur. Κατ' ἐξοχὴν de Senatorio, & Decurionibus, qui loco Senatus in provinciis erant, non raro legitur. V. Lexic. βουλὴ, ἐπὶ συγκλητου, Curia, Ordo, Item: βουλευτήριον, Curia, ordo. Sic *ordinem Mutinensem* de decurionibus Tacitus dixit 2. Hist. cap. 52. Sic ORDO SINGILIENSIVM in Veteri inscriptione; & in aliâ, ORDO MVNICIPII dicitur: eamque ob causam ORDO & POPVLVS distinguuntur. Vetus Lapis Oretanus: PETENTE ORDINE & POPVLO IN HONOREM DOMVS, DIVINAE PONTEM FECIT &c. Aliquando tamen aliquid additur ad differentiam significandam. Ut *Amplissimus* ordo apud Plinium lib. 10. Epist. 3. & alibi. Item Suetonium Othone cap. 8. & Vespasiano cap. 2 vel *Splendidissimus.* Vetus Inscriptio: MARCILIAE. P. F. HERENNIANAE T. ALIVS CLODIANVS VXORI CARISSIMAE ACCEPTO LOCO AB SPLENDIDISSIMO ORDINE SIARENSIVM PECVNIA SVA POSVIT. Prudentio 1. in Symmach. v. 571 *excellentior ordo*, Senatus vocatur. *Ordo amplissimus*, Senatorius, Cicer. de Provinc. cons. cap. 10.

¶ 4. Dicitur & de militibus, ut, *Ordines ducere*, militibus præesse, ein Officierer seyn/ Cic. 1. Philippica cap. 8. *Ordines* enim classes dicebantur militum, quibus distincti erant per gradus, & alii aliis antelati: unde *gradus* quoque vocabulo ea in re Suetonius usus Othone cap. 1, *Quamvis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum à Claudio sciret.* Tacitus 4. Hist. cap. 59 *Interfectorem Vocula alii ordinibus, ceteros ut quisque flagitium nabaverat, præmiis attollit.* Sic *dare ordines*, in certum militiæ ordinem adscribere est Sueton. Cæsare cap. 75. Sicut autem *dare ordines* inter præmia militaria erat; ita contra in pœnis, *ordines adimere*. *Reddi* autem *ordines* dicebantur, cum in pristinum locum restituerentur. Tacitus 1. Hist. c. 52 *Reddîti pleruque ordines, remissa ignominia, allevata nota: Plura ambitione, quædam judicio: in quibus sordem & abaritiam Fonteji Capitonis, adimendis assignandisque militia ordinibus, integre muta[vit].* *Relinquere ordines*, est deserere. Liv. lib. 2. c. 59 *Centuriones duplicariosque, qui reliquerant ordines, virgis cæsos securi percussit.* ORDO autem & COLLEGIVM in talibus ita differunt: quod *ordo* plurium, *Collegium* pauciorum est; quod vel tres possunt facere: observat Gutherius lib. 1 de vetere Jure Pontificio cap. 3. Et quia nemini apud Romanos impune erat ordines deserere (nam vel virgis vel fustibus cædebantur, qui id fecisset) abinde *in ordinem quem cogere*, vel *redigere* videtur dictum, pro castigare. Plinius lib. 1 epist. 23 *Potestatem tribunitiam in ordinem cogi a nullo decet.* Idem lib. 2. epist. 6. n. 5 & *redigere in ordinem* dixit. ¶ Aliquando ad fortunam, & genus vitæ refertur. Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 3 *Conversi hodie advenienis quendam mei loci hinc, atque ordinis*: id est, pauperem quemadmodum ego. *Ordinis inferioris* amici dicuntur qui sunt infimæ conditionis, ap. Cicer. de Amic. c. 19. ¶ 6. Præterea elegantes multas hoc vocabulum formulas parit, ut in primis est *Recte atque ordine facere*, bene, secundum leges, ut decet, laudabiliter, Recht und löblich thun. Sallustius B. Catilin. cap. 51. in oratione Cæsaris: *Qua majores nostri recte atque ordine fecere.* Cicer. 3. Philippica cap. ult. *Brutum, exercitumque ejus, municipia colonias provincias Galliæ recte atque ordine, exque rep. fecisse & facere.* Et Livius lib. 24. c. 31 *Scriptum erat, Recte eum* [Marcellum] *atque ordine fecisse, quod in Leontinis nulli pepercisset.* Idem eleganter dixit lib. 11. cap. 57 *omnem ordinem consilii turbare*, einem das Concept verrücken.

¶ Ordinarius, ordinarium, das nach der Ordnung gehet oder gesetzt ist/ ut *ordinaria vites* Colum. lib. 3. c. 16. *Ordinarium officium*, Seneca 3. Benefic. c. 28. *Ordinarii gladiatores*, Idem Epist. 7. hoc est, qui legitimo tempore, loco & apparatu inducuntur. Vide Lipsium ibi. Sic & *Ordinarii pugiles*, Suet. Aug. c. 45. *Ordinarius consulatus*, apud eundem in Galba c. 6. imperio extraordinario oppositus, quod suscipiebant in aliorum locum, principis præsertim, in consulatu suffecti. ¶ *Ordinarium hominem* vocabant Veteres, quem Græci ἀγοραῖον dicebant, qui totos dies forum conterit: *Subrostranum* Cicero: Plautus Capt. 2. 4. sc. 2 *Subbasilicanum* appellat, ad quem locum vide Taubm. Collectanea. ¶ Extraordinarius, a, um, quod præter ordinem fit, ut *Extraordinarii honores*, Cic. ad Brut. ep. 4. Et, *Extraordinarium imperium*, Idem Philipp. 11. c. 7, quod non ordinario magistratui demandatum erat. Außerordentlich. Et de Clar. Orat. c. 63 *consulatus petitio extraordinaria.*

¶ Pro adverbio *Extraordinarie*, quod ignotum veteribus fuit, dicimus *extra ordinem*; quemadmodum nec simplex *Ordinarie* probari adhuc potuit.

¶ Ordino, ordinare, in ordinem redigere, ordine distribuere, disponere, ad plures pertinet. Nam & Agricolarum est. Horat. lib. 3. Od. 1 *Est ut viro vir Latius ordinet*

Arbusta sulcis.

Sic *ordinare vineam, ordinare solum, ordinare locum vitibus*: apud Columell. lib. 3. c. 13. & lib. 5. c. 3. ¶ 2. Et militare verbum est. *Ordinare milites*, Livius lib. 29 ineunte: *Ordinare aciem*, Curt. lib. 3. c. 8, 24. Sic Corn. Nepos Iphicrate cap. 2 *In eam consuetudinem adduxit* (copias) *ut cum prælii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opere sic ordinata consisterent, ut singuli ab peritissimo Imperatore dispositi viderentur.* Horat. Epod. 17

In quem superbus ordinavit agmina Mysorum.

Florus lib. 3. c. 19 *Familiam ergastulo liberatam sub signis ordinat.* ¶ 3. Est & civile verbum, & ad constituendam publici status rationem pertinet. Curtius lib. 7. c. 3 *Ipse sexaginta diebus Ebergetarum gentem ordinabit.* Sueton. Cæsare c. 40 *Conversus hinc ad ordinandum statum Reipubl.* Item Augusto c. 13 *Partitus post victoriam officia, cùm Antonius Orientem ordinandum, ipse veteranos in Italiam reducendos recognovisset.* Florus lib. 2. c. 16 *Igitur Metello ordinanti tum maxime Macedoniam, data ultio.* Suet. rursus Galba c. 7. *Africam Proc. biennio obtinuit, extra sortem electus ad ordinandam provinciam. Ordinavitque magnâ severitate ac justitia curâ etiam in parvulis rebus.* Idem Suetonius & *ordinare magistratus* dixit, pro constituere, qui ordine succedant, Cæsare c. 76, & Vespasiano c. 23 *Dispensatorem ordinare* dixit. Denique quicquid Principes constituunt, *Ordinare* dicuntur: unde *Ordinationes Principum*, Fürstliche Verordnungen/ vide infra. ¶ 4. Refertur & ad mensas: Sidonius lib. 9. Epist. 13 *Dum Rex convivii circa ordinandum morat nectit oxygarum.* ¶ 5. Item ad scriptores, qui quid ordine explicant sive componunt: Sic *ordinare libellos*, *ordinare testamenta* apud JCtos. v. g. Lege 5. Dig. de Inofficioso testamento: *Quum testamentum inique ordinaret.* ¶ Tandem ad alia: ut *Ordinare literas syllabarum*, Priscian. Buchstabieren.

¶ Ordinatum, quicquid recte atque ordine constitutum est. *Ordinata acies*, quæ in acie stant, Nepos Iphicr. c. 2 ut modo prædictum fuit. *Ordinatius aliquid proferre*, Hieronymus ad Marcellam epist. 17. Paullæ & Eustochii nomine. *Dictio ordinatissima*, Sidonius lib. 9 epist. 7. *Ordinatissimi mentis*, Apulejus de Deo Socrat. post principium.

¶ Ordinatè, ordentlich. Cornific. ad Herenn. lib. 4. extr. *Distincte & ordinate disponens.* Comp. Ordinatius. Tertullian. adv. Marcion. lib. 1. c. 19 *Quo plenius & ordinatius retractentur.* Superl. *ordinatissime.* Augustinus Retractat. lib. 1. c. 24 *Ordinatissime itaque subjunxit.* Et lib. 2 de Genesi contra Manich. c. 12 *Ordinatissime caput mulieris vir est.*

¶ Ordinatim, ut, *Petere ordinatim honores*, wenn die Ordnung an einen kommen ist/ Servius ad Cic. familiarium l. 4. ep. 5. Et D. Brutus Ciceroni lib. 11 epist. 13 de fugiente Antonio: *Ille iit passim; ego ordinatim.* in guter Ordnung marchieren.

¶ Ordinatio, Constitutio, Verordnung. Ita *ordinationem nobilissimi judicii* in Cod. legimus. Similiter *Ordinationes principum* dicuntur: quæcunque super rebus constituerunt. Nerva Imperator ad Plin. lib. 10. Epist. 67. *Cum rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoata, consummataque, observanda sit, tum Epistolis etiam Domitiani standum est.*

¶ Ordinator. Seneca epist. 19 *Advocatus, & ordinator litis.* der die Sache dirigiert. Et Augustinus Civ. Dei lib. 19. c. 12 *Leges summi illius creatoris ordinatoriique.*

¶ Inordinatus, sine ordine, unordentlich. *Ex inordinato in ordinem adducere*, Cic. de Univers. cap. 4 *Inordinati atque incompositi milites*, Livius lib. 22. cap. 50. *Inordinatissimi palpebrarum pili*, Plinius lib. 22. cap. 22. sect. 45.

¶ Inordinate, adverb. Corn. Celsus lib. 3. cap. 3. extr. *Febres inordinate redire.*

¶ Inordinatim. Ammianus lib. 19. cap. 14 *Densatæ acies non inordinatim incedebant.*

¶ Inordinatio, Unordnung. Apulejus ad Asclep. p. 92 *Se-*

vellius

nitus mundi, irreligio, inordinatio, irrationabilitas bonorum omnium.

¶ Interordinium, ſpatium inter ordines. Columella lib. 3. c. 15 *interordiniorum ſpatia.* Et lib. 4. cap. 16 *palus medio interordinio pangetur.*

¶ Subordinare, ordini ſubjungere, Philoſophis tritum & vulgare verbum.

¶ Superordinare, ordinationi ſuperaddere. Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. c. [illegible], & Interpres Vulgatus Galat. 3, 15 *Hominis confirmatum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat.* Græce ἐπιδιατάσσεται.

OREA, oreas antiqui frenos dixerunt, ab eó, quòd ori adhiberentur, das Gebiß am Zaum. Citatur ex Titinnio & Cæcilio. Vide Feſtum, & ibi Scalig. Uſus & Auſonius eſt Eclog. de Solſtitio:

Inde floridum reflexis ver rebiſit oreis.

ORĒĂDES, Ὀρεάδες ab ὄρος, Nymphæ ſunt montium, Dianam ſequentes, Virg. 1. Æn. v. 500

Hinc atque hinc glomerantur Oreades, &c.

OREOSELINVM, Ὀρεοσέλινον, apium montanum. Eſt & *petroſelinum*, πετροσέλινον, *Macedonium* dictum. Et *Eleoſelinum*, ἐλεοσέλινον, id eſt, *apium paluſtre*, Eppfich. Et *Hippoſelinum*, ἱππόσελινον, quod & *lebiſticum* vulgò vocant, Liebeſtöckel / vide *Apium & Hippoſelinum.*

ORESITROPHVS, ὀρεσιτρόφος, canis nomen apud Ovid. quaſi dicas in montibus nutritus, ein Berg-Hund.

ORESTES, æ, Ὀρέστης, Agamemnonis regis & Clytemneſtræ filius, matricida, ut Alcmæon & Nero. Refertur a Cicerone cum Pylade inter paria amicorum in lib. de amicit. & lib. 2. de finib. Unde & apud Thraces iis ſacrificia fieri ſolita, ut Lucianus refert in Toxari. *Scelerum furiis agitatus Oreſtes*, Virg. 3. Æn. v. 331, de quo & Juvenalis Satyr. 1. v. 5

- - - Aut ſummi plena jam margine libri
Scriptus & in tergo, nec dum finitus, Oreſtes.

Id eſt, Tragicæ nugæ de Oreſte, quibus pleni ſunt multi prolixi libri. Scriptus autem in tergo (legunt alii & rectius *à tergo*) hoc eſt ὀπισθόγραφος, id eſt, pagellis utrinque ſcriptura plenis.

¶ Oreſtēus penult. long. ὀρέστειος, adject. *Sacra Oreſtea Dianæ*, Ovid. 15. Meram. v. 489.

OREXIS, ὄρεξις, appetitio, eſuritio, ab ὀρέγομαι appeto, Begierde zu eſſen. ¶ Juvenal. pro vomitione poſuit Sat. 11. v. 27

Hinc ſurgit orexis, Hinc ſtomacho bilis.

ORGĂNVM, ὄργανον, inſtrumentum, ein Werckzeug. ¶ 2. Organa, omnia inſtrumenta muſica ſimiliter appellavit. Quintilianus, ut lib. 9. cap. 4, *Organorum ſoni*, Et, *animi organis afficiuntur*, Idem lib. 1. cap. 10. p. 87. ¶ Sunt autem *organa* ſive inſtrumenta muſica triplicia, ἐμπνευστὰ, quæ flatu complentur, ſo geblaſen werden. ἔντονα, vel ἔγχορδα, quæ nervis intenduntur, ſo Seiten haben. Et κρουστὰ, quæ pulſantur, darauff man ſchlägt. Primi ordinis ſunt, *Tuba, Tibia, Fiſtula, Buccina & Lituus.* Secundo ordini debentur, *Lyra, Cithara, Teſtudo, Pſalterium, Sambuca, Pandora, Barbiton, Naulium & Peltis.* Ad tertium referuntur, *Tympanum, Siſtrum & Cymbalum*, Junius. ¶ Κατ' ἐξοχὴν, *Organa* dicuntur, quæ cunnis diverſis conſtant, quibus inflandis folles adhibentur: qualia hodie in templis noſtris viſuntur: Orgeln. De quibus vide, quæ ad Claudianum Barthius notat p. 178. Sed apud Veteres non pneuſtica tantùm, ſed & hydraulica fuerunt organa, quæ concitatione aquarum ventum concipiebant, ut ederent ſonum, aut horas indicarent, cujus generis organa Vitruvius deſcripſit lib. 9 & 10.

¶ Organarius, qui organa tractat. Vet. Gloſſ. *Organarius* ὑδραύλης. ὑδραύλης autem, quia veterum organa hydraulica plerumque erant, hoc eſt aquarum agitatione ventum concipiebant, non ut pneuſtica noſtra, follibus. Vid. Joſ. Scalig. Comment. in Ætnam Severi.

¶ Orgănĭcus, Lucretio eſt, quem vulgò *Organiſtam* dicunt. Verſus ſunt lib. 2, 112. ſeq.

Ac muſæa mele, per chordas organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant.

Et lib. 5. v. 335

- - Modò organici melicos peperere ſonores.

hoc eſt, dulces ſonos invenerunt.

¶ Adjective *Organicus* apud eundem legitur lib. 3. v. 133 *ab organico ſaltu Heliconis*, id eſt ab nemore Heliconio.

ORGIA, ὄργια, Bacchi ſacra trieterica, quia tertio tantum anno celebrabantur. Dicta orgia vel ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id eſt, *à montibus*, ad quam etymologiam alluſit Virg. 4. Æn. v. 303; vel ab ὀργὴ furor, Vide *Bacchanalia, Dionyſia*, & Clementem Alexandrinum Protreptico ad Gentes p. 7. extr.

¶ Transfertur hoc nomen ad alia etiam ſacra. Et ſanè notat ad 4. Æneid. v. 302 Servius, *Orgia*, apud Græcos omnia ſacra dici, ſicut apud Latinos *ceremonia* dicuntur. Ita μυστῶν ὄργια Ariſtophanes in Ranis, *Fieridum orgia* Statius lib. 5. Silv. 5. v. 4 dixit. Itaque Græcis ὀργιάζειν & ὀργιάζεσθαι, eſt in communi, rem divinam facere: καθοργιάζεσθαι initiari divinis myſteriis, quæcunque illa ſint. Quo factum, ut orgia ſint, qui ἀπὸ τῆς ὄργεως dicuntur, ab *arcendo*, quod ab his ſacris profani arcerentur. Erant enim myſteria quædam, quæ niſi ab initiatis aut ſpectari, aut audiri fas non erat. Vid. Joh. Lud. de la Cerd. ad lib. 5. Georg. v. 529. & Muret. in Catull. de nupt. Pel. p. 191. Quare ſic dicendum potius, primam Orgiorum notionem generalem eſſe; poſteà κατ' ἐξοχὴν ſic appellata ſacra Bacchi.

ORGYIA, ἡ ὀργυιὰ, eine Klaffter / menſura; quæ inter manus expanſas continetur. Heſychius: Ὀργυιὰ, ἡ τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασις.

ORIA, navis piſcatoria Plauto eſſe videtur, ein Fiſcher-Kahn. Fulgentius Planciades in Expoſ. Serm. antiquorum: *ORIAM dicunt navicellam modicam piſcatoriam. Plautus Caciſto: Malo hunc alligari ad oriam, ut ſemper piſcetur, &c.*

ORĬCHALCVM, ſit ex ære & Cadmiâ foſſili. Cadmia enim in montibus foditur, Meßing. Vetus Schol. Horatii ad illud de arte Poetica v. 202 *Tibia non ut nunc orichalco vincta:* Ὄρος, inquit, *Græce, mons eſt Latine:* χάλκος *æs:* Ὀρείχαλκος *æs montanum, quod in montibus colligitur. Vel* AVRICHALCVM *quaſi æs auri.* Servius 11. Æneid. *Apud majores*, inquit, ORICHALCVM *pretioſius omnibus fuit metallis. Namque, ſicut Lucretius dicit, cum primùm homines ſilvas incendiſſent, nullarum adhuc rerum periti, terra caſu fertilis omnium, ex incendii calore deſudabit metalla: inter quæ* ORICHALCVM *pretioſius viſum eſt, quod & ſplendorem auri, & æris duritiem poſſideret. Namque de auro primum ſecuris facta diſplicuit cauſſa mollitiei: ſimili ratione & argenti contemtus eſt uſus, mox etiam æris. Orichalcum placuit, donec veniebat ad ferrum. Unde etiam ſecula ita dicuntur fuiſſe diſtincta* &c. Vide ſupra & *Aurichalcum.*

ORICVS vel Oricum, oppidum Epiri, cujus multa mentio in bello civili Cæſaris. Vide lib. 3. &c.

¶ Oricius, adject. Avienus Deſcript. Orbis v. 551

Oriciumque
Pulſant flabra ſolum.

ORIGANVM, ὀρίγανον, cunila, auctore Dioſcoride herba eſt, Wolgemuth. *Origanum ſilveſtre*, Toſten / *Heracleoticum & Hiſpanicum* cognominatur.

ORIGENES, Ὠριγένης, Adamantinus dictus ob ſtudiorum & laborum tolerantiam: Epiſcopus fuit Alexandrinus, cujus ſex millia librorum ſe legiſſe alicubi ſcripſit B. Hieronymus. Mortuus eſt in ſumma paupertate anno Chriſti 255. De doctrinâ ejus hæc breviter annotavit Epiphanius: κακῶς δογματίσας περὶ τῆς πίστεως, καὶ πολλὰ τῶν γραφῶν κακῶς ἑρμηνεύσας. Hoc eſt, *Qui male de fide docuit, plurimas etiam ſcripturas male interpretatus eſt.* Sed hæc alibi ſuo loco.

Origo, vide *Oriot.*

Oriolochia, vide *Ariſtolochia.*

ORĪON, Ὠρίων, Poetis venator eſt & ſatelles Dianæ, inter ſidera relatus. Fuit autem auditor Atlantis qui doctrinam de cæleſtibus motibus & ſtellis ex Libya in Græciam attulit. Nomen Orionis quidam ab οὖρα, quod ſignificat differentias temporum anni, ver, æſtatem, &c. Grammatici derivant ab οὖρον, id eſt, *urina*, quia coſmicus occaſus Orionis in Novembri ciet ſævas tempeſtates, unde Virg. dixit lib. 7. Æn. v. 719

Sæpe ubi Orion hibernis conditur undis.

Et inde apud eundem *aquoſus* appellatur Æn. 4. v. 52. Sed aliam cauſſam affert Lutatius, Vetus Scholiaſtes Statii, in 3. Thebaidos v. 27. Fabula ita habet: Pelaſgus Jovem, Neptunum, Mercurium ſuſceperat hoſpitio. Qui referendæ gratiæ copiam dedêre precandi, quod vellet. Pelaſgus orbus filium optavit. Dii in corium bovis, quem immolaverat Pelaſgus, minguñt: defoſſumque poſt novem menſes tolli jubent. Tum igitur natus Orion, ab urina accepit nomen. Vide ipſum. Hic fingitur in cælum translatus. Unde *Orion* ſidus, der Jacobs-Stab. Prima ſyllaba anceps eſt. Nam ab οὖρον, ſi altera auferatur vocalis, relinquitur ὄρον; poſtea ex ὤρον, quod Doricum eſt, ω longum eſt. Id verò magis eſt mirum, quòd ο, in penultima aliquoties Ovid. corripuit, ut lib. 5. Faſtorum v. 493

Quorum ſi medio Bœoton Oriona quæres.

¶ Nicandro ὠαρίων dicitur: Quem ſecutus Catullus Carm. de Coma Berenices 67. extremo

Proximus ait, *Hydrochoo fulgeat Oarion.*

Vocatus & *Jugula* veteribus, de quo vide ſuo loco.

¶ Orion quoque nomen proprium Grammatici fuit, cujus majores apud Ægyptios ſacerdotali munere functi fuerant. Inter Procli præceptores eum memorat Marinus Neapolitanus in vitâ Procli.

ORIOR, oriri, naſci, ſurgere, entſpringen / auffgehen / entſtehen / herkommen / erwachſen. Terent. in Adelph. a. 2. ſc. 1. v. 35 *Tibi a me nulla orta eſt injuria.* Livius libr. 26 cap. 6 *Loco obſcuro, tenuique fortuna ortus*, von geringer Ankunfft. *Ortus ex concubinâ*, Salluſt. bell. Jugurth. c. 108. *Sol oritur, Stellæ oriuntur*, auffgehen. Ovidius lib. 1. Faſt. v. 295

Quid vetat & ſtellas, ut quaque oriturque cadítque,
Dicere?

Plinius lib. 2. Epiſt. ult. *Fons oritur in monte: per ſaxa decurrit*, &c. quillet / entſpringet. ¶ 2. Oriri apud antiquos *ſurgere*

gere frequenter significabat, ut apparet in eo, quod dicitur: *Orietus consul magistrum populi dicat*, quod est, surgens: Velius Longus de orthograph. p. 2234. Grammaticorum Puschii.

¶ Ortus, nomen, Ursprung/ Ankunfft: Statius lib. 2. Silvarum carm. 2. v. 218

Ortus quicquid habet, finem timet; ibimus omnes,
Ibimus &c.

Sic *nobilis ortu*, Silius lib. 1. v. 77. edel gebohren: *Cato Tusculanus ortu*, Cic. 2. de Legibus cap. 2. De astris, Aufgang. Catullus principio Com. Berenices:

Qui stellarum ortus comperit, atque obitus.

Et Virgil. eclog. 9. v. 46

Quid antiquos signorum suspicis ortus?

¶ Origo, Ursprung. Cicero de univers. c. 2. *Nullius rei, causâ remotâ, reperiri origo potest.* Virg. 6. Æneid. v. 730

Igneus est ollis vigor & cælestis origo.

¶ Originalis, Ursprünglich/ des ersten Ursprungs. *Originalis sententia*, Apulejus lib. 10. sub finem. Idem lib. 11 sub initium: *Ceres, alma frugum parens originalis.* Et Tertullianus adv. Hæretic. cap. 21 ecclesias Apostolicas vocat *matrices & originales fidei.*

¶ Originaliter. Augustinus lib. 2. Retractat. c. 15 *peccatum ex Adam originaliter trahere.* Adde supra in *Primordialiter.*

¶ Originarius, idem quod Originalis. Ambrosius sub fin. Sermonis 17 de Calend. Januar. *Inveteratum & originarium malum est.*

¶ Originatio, *Κτισις* Ciceroni, etymologia. Vid. Quintilian. lib. 1. c. 9.

¶ Originitus, adverb. Ursprünglich. Ammianus l. 31. c. 6: *Unde etiam Persæ, qui sunt originitus omnes Scythæ.*

¶ Oriundus, originem trahens, bürtig/ der seine erste Ankunfft hat. Livius l. 24. c. 6. *Nati Carthagine, sed oriundi a Syracusis.* Idem l. 1. c. 49 *Ab Ulysse Deaque Circe oriundus.* Et ibidem c. 20 *sacerdotium Albæ oriundum.* ¶ Et cum adverbio, ut, *Ego sum inde oriundus, unde tu*, Vall. lib. 3. c. 57. Qui ad leg. 190. ff. de V. S. commentantur, observare solent, *oriundum* aliquem dici respectu originis non suæ, sed majorum suorum; *ortum* autem respicere ad locum nativitatis. Vide ibi Alciatum. Fornerius tamen ad eandem legem ait, subtilem hanc differentiam juris auctores promiscue usurpando sustulisse.

¶ Ortivus, a, um, ab ortu, a plaga Orientis. Manilius l. 3 v. 289

— — — Ortivo totidem de cardine duces.

Ubi *Ortivus cardo*, horoscopus est, ut Scaliger interpretatur. Ab *Orior* composita sunt

¶ Aborior, aboriri, zur Unzeit gebohren werden/ nasci ante partûs maturitatem. Priscis tamen Latinis nihil aliud erat, quam inermori, occidere, contrarium videlicet τῷ *oriri*. Lucretius lib. 3. v. 156 *infringi linguam, vocemque aboriri.* Idem & verbo *aborisci* eadem significatione usus est, ut Pareus legit. Hinc & Manilius lib. 1 *abortum* pro occasu stellarum posuit v. 140. Adde dicenda in *Abortire.*

¶ Aborisci, idem. Ita, ut modo diximus, Pareus legit in Lucret. 5. v. 732

Inque dies privos aborisci quaque creata.

Gifanius Indice tuetur consensu librorum. Gassendus *aboriri.* At Fayus cum Lambino & Creechio *abolescere.*

¶ Abortus, nomen, partus immaturus, eine unzeitige Geburt. *Abortum facere, pati*, zur Unzeit gebähren/ apud Plinium lib. 21. c. 18. & l. 28 c. 7.

¶ Abortio, idem. Jul. Paullus lib. recept. sent. Tit. 23. sent. 7. *Qui abortionis, aut amatorium poculum dant, &c.* Poculum abortionis, ein Tranck/ womit die Leibsfrucht vor der Zeit abgetrieben wird.

¶ Abortium pro abortu vel abortione dixit Hieronymus Epist. 26. cap. 1. ad Pamm. super obitu Paulinæ (Tom. 1. f. 74) *Dum crebris abortiis & expertâ fœcunditate conceptum non desperat liberos*, es war ihr offt unrichtig gangen.

¶ Abortio, ire, verbum, significans idem quod abortum facio. Tribuitur Plinio lib. 8. cap. 51, *propter facilitatem abortiendi.* At Harduinus *aboriendi* legit, defenditque consensu MSS. librorum. Pro eo

¶ Abortare dixit Varro lib. 2. de rust. cap. 4 *Haram facere oportet, eâ altitudine abs terra, ne dum exilire velit* (sus) *pregnans, abortet.* Usus est & Firmicus l. 3. c. 7. n. 6.

¶ Abortivus, adjectivum, quo Plinius sæpe usus est, tam pro eo, quod vim abigendi fœtum habet, ut lib. 20. c. 21 *Malvas cum adipe anserino abortivas* dicit ex quorundam sententia: quam pro ipso abortu, ut lib. 18. c. 17 *Evanescit quodam abortivo*, i. e. abortu. Ita omnes MSS. libri, teste Harduino. Nam &

¶ Abortivum substantive pro abortu dicitur. Gloss. Vet. *Abortivum, ἐκτρωσις.*

¶ *Aborticium* & *Aborticiosum* etiam in antiquis Glossis leguntur, iisque vertuntur *ἐκτρωματικὸν, ἐκτρωματῶδες.*

¶ Adorior, adoriri, invadere quovis modo, anfallen/ antasten/ ut *Adoriri aliquem jurgio*, Ter. Adelph. a. 3. sc. 3. v. 50. *Adoriri aliquem gladio*, Cicer. pro Sextio cap. 37. überlauffen mit blossem Degen. *Adoriri a tergo, ex insidiis*, von hinten zu/, aus Hinterlist einen anfallen/ Cic. pro Mil. cap. 10.

¶ Coorior, cooriri, simul oriri, zugleich entstehen/ ut, *Cooritur bellum*, Cæsar lib. 3. B. Gall. c. 7. *Cooriuntur subito maximæ tempestates*, Cic. 3. in Verr. c. 18. es erhebt sich ein Ungewitter: Virg. 1. Æn. v. 148 — — — *In populo si quando cooria est Seditio.*

¶ Exorior, exoriri, nasci, erwachsen/ entstehen: *Exoriri subito*, Cic. 1. fam. epist. 5. *Dies exoritur*, Lucan. lib. 1. v. 234. *Injuria unde exorta est, ad eum plerumque revertit*, Lucret. lib. 5. v. 1152. Et, *A mea uxore hæc sunt exorta omnia*, diß alles entspinnet sich oder kömmet von meinem Weibe/ Terent. in Hecyr. a. 4. sc. 4. v. 10. *Timor exoritur ex conscientia peccatorum*, Cic. in Parad. 5. cap. 3. *Fama exoritur*, es erhebt sich ein Gerüchte/ Livius l. 6. c. 21.

¶ Exortus, ut, *Exortus solis*, der Sonnen Auffgang/ Plin. lib. 12. cap. 11. Et

¶ *Exortiva pars*, das Theil gegen Auffgang/ Plin. l. 18. c. 34. *Exortivus Oceanus*, Idem lib. 37. c. 2.

¶ Oborior, oboriri, præter expectationem nasci vel oriri, plötzlich und unter den Händen entstehen. *Tanta hæc lætitia obortæ est*, Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 2. *Lux oboritur*, Silius 17. v. 481. Et, *Nox oborta est*, Seneca Herc. Fur. v. 823. Item, *Terræ motus obortus*, Lucret. lib. 6. v. 586. Et Cic. pro Ligar. cap. 3 *Vide, quanta liberalitate & sapientia tua mihi apud te dicenti oboriatur.*

¶ Suborior, suboriri, idem fere quod oriri. Plin. 2. cap. 93 *Metallorum opulentia tot seculis suboriens.* Lucret. l. 11. v. 1035

Ex infinito suboriri copia posset.

¶ Subortus, us, nomen: contrarium τῷ *Ortus*. Manilius libr. 3. v. 326 *Stans veri stellarum ortus verique subortus.*

ORIX, vel oryx, orygis, masculinum. Nam *sebas oryx* Martialis l. 13. epigr. 95 dixit; ὄρυξ animal est ex genere caprarum silvestrium, Plin. l. 9. c. 1. eine wilde Ziege.

ORNITHIAE, ὀρνιθίαι, venti septentrionales sunt Columellæ l. 9. c. 2. De quibus Plinius l. 2. c. 47. *Spirant a bruma, qui vocantur ornithiæ, sed leniores & paucis diebus.* Sic autem dicti ab avium videntur adventu. Budæus.

ORNĪTHON, onis, ὄρνιθων, aviarium, ein Vogel-Haus/ Varronis procem. l. 2. & l. 3. c. 5.

¶ Et Ornithoboscium, ὀρνιθοβοσκεῖον, locus, in quo gallinæ & aves aluntur, ein Hüner-Haus/ Hüner-Korb/ eidem l. 3. c. 9. de Re rust.

¶ Ornithogalum, ὀρνιθόγαλον, planta frequens in agris, radice nucibus castaneis suaviore. Vide Dioscor. l. 2. c. 138.

ORNO, ornare, ornatum adferre, honorare, zieren/ schmücken/ ehren. *Munus ornare verbis*, rühmen/ mit Worten ausstreichen/ Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 8. *Ornari honore, dignitate, eximia laude*, Cic. 2. fam. epist. 15, & pro Planc. cap. 9. Et, *Ornatus aliquis clarissimorum virorum testimoniis*, Idem de Aruspic. resp. c. 13. *Homo ornatissimus loco, ordine, nomine, virtute, ingenio*, &c. Idem 3. in Verr. cap. 48. extr. ¶ 2. Significat etiam *instruere, apparare.* Festus: ORNATVS *dicitur bene aptus, ut miles, aut gladiator, aut acturus fabulam.* Sic *classem ornatam armis*, Lucret. lib. 2. non procul a principio. *Ornatum Elephantum*, i. e. instructum, Corn. Nepos in Hannibale dixit; ubi Lambinum & Gebhardum vide. *Ornare atque instruere copias omnibus rebus*, pro Lege Manil. c. 8. Idem Catilin. 2. c. 11. *ornamenta*, pro apparatu belli vel armis videtur dixisse. *Neque vero*, inquit, *ceteras copias, ornamenta, præsidia vestra, cum illius latronis inopia ac egestate debeo conferre.* Idem, *Exercitum auxiliis ornare*, dixit libr. 2. ad Famil. Ep. 10. Et, *Exercitum ornatum ad prælium* Tacitus 3. Hist. cap. 63. ita enim legendum ex MS. monuit Lipsius. Quod *exornare aciem* Sallustius dixit Jugurtha cap. 51. Sic *Classem ornare*, idem Cicero pro L. Manilia, & Livius libr. 26. c. 37 dixerunt. *Ornare fugam*, Ter. Eun. act. 4. sc. 4. v. 6. Quæ verbi notio, in τῷ *Adorno*, maxime apparet. Sic *ornare provinciam: Ornare magistratum*, est rebus necessariis instruere. De quo Casaubonus itemque Torrentius in Sueton. Cæsarem cap. 17. Livius lib. 42. c. 1 *Ita magistratus multis tabernaculisque & omni alio instrumento ornabantur.* Et, *Penum ornare* Plautus dixit Capt. act. 4. sc. 4. vers. 12. ¶ 3. Significat & beneficiis cumulare, quæ ornamento & gloriæ sint. Cicero pro Dejotaro: *Deinde eum Regem, quem ornare antea cuncti cum Senatu solebamus &c.* Item pro Roscio Amerino cap. 47. extr. *Non modo non lædetur causa nobilitatis, si istis hominibus resistetis; verum & ornabitur.* Idem l. 7. ad Famil. Epist. 5 *M. Furium, quem mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel Leptæ Legatum. Si vis tu, ad me alium mittes, quem ornem.* Plin. diceret, *beneficiis ornare.* Ita *ornatissimum beneficio* eadem Epistola legas, quemadmodum & Cic. 3. in Verr. c. 13 *ornare aliquem beneficiis officiisque omnibus* dixit. Non dissimiliter *ornare divitiis*, pro locupletare, Nepos dixit Themistocle. ¶ 4. Superioribus exemplis adscribere & illud Ciceronis aliorumque dictum de Augusto liceat, quo *eum ornandum tollendumque* jactabant, ut Suetonius auctor est Augusti vita cap. 12. Sed præstat ibi *ornare* pro laudare accipere.

Ita enim Vellejus interpretatur lib. 2. c. 62 extremo. *Hoc est*, inquit, *illud tempus, quo Cicero, insito amore Pompejanarum partium*, CAESAREM LAVDANDVM ET TOLLENDVM *censebat: Cum aliud diceret, aliud intelligi vellet.* Ultima verba Paterculi ad ambiguum sensum verbi *tollere* pertinent. Nam *tollere* & *attollere quem*, laude ac gloria evehere est; & sustollere, sive opprimere, & enecare. Volebat enim videri Cicero *tollendum*, id est honorandum Cæsarem Augustum dixisse; quem in occulto tollendum de medio intelligebat. ¶ 5. Pro simpliciter vestire usus Vitruvius Præfat. lib. 6 de Aristippo loquens: *Ibique de Philosophia disputans multis muneribus ornatus est: ut non tantùm se ornaret, sed etiam eis, qui unà fuerunt,* (in naufragio) *vestitum & cætera, quæ opus essent, ad victum præstaret.* Quanquam non ad vestitum tantùm, sed cætera etiam, quibus ad vitam tuendam opus erat, respicere potuit: ad eum tamen cum maximè respexit. Nam & *ornamenta* dicimus, quæ gestamus corpore induti. ¶ 6. *Ornare fugam*, Terent. Eunuch. a. 4. sc. 4. v. 6. sich zur Flucht gefaßt machen.

¶ Ornatus, a, um, adjectivum participiale. Cic. pro Cornel. 1. apud Ascon. *Adolescentia ad summam laudem omnibus rebus ornata.* Idem de Senect. cap. 16 *Agro bene culto nihil potest esse nec usu uberius, nec specie ornatius.* Tacitus lib. 14. cap. 4 *Natu inter alias ornatior.* Cic. Divin. in Verr. cap. 9 *lectissimus atque ornatissimus adolescens.* Pro lege Man. principio: *locus ad dicendum ornatissimus.* gezieret.

¶ Ornate, zierlich. *Ornate & copiosè dicere*, Cic. pro Cæcin. cap. 18. *Ornatius causam suam dicere*, Idem lib. 1. de Oratore c. 53. Et, *Ornatius causas agere*, libr. 9. fam. epist. 21. *Ornatissimè de aliquo loqui*, lib. 1. ad Attic. epist. 14.

¶ Ornatus, nomen, Zierath/ Schmuck. ut, *Ornatus militaris*, Cic. 1. Offic. cap. 18. extr. *Ornatus regalis*, Idem 2. de Fin. c. 21. *Ornatum afferre orationi*, Idem in Oratore cap. 39. Et Plautus Pœnulo a. 1. sc. 2. v. 93 *Pulchrum ornatum turpes mores pejus cæno collinunt.* Differt à *cultu*. Vide supra in *Colo*.

¶ Ornator, qui ornat. Gloss. Vet. *Ornator, κοσμήτης.* Cassiodor. lib. 1. epist. 2 *Acervus* (conchyliorum) *Neptunius generator florentis purpuræ, ornator foliis.*

¶ Ornatrices dicebantur ancillæ, quæ dominarum crinem componebant: qualis *Nape*, *Cypassis* apud Ovidium, *Latus* apud Propertium. Juvenali *Cosmetæ* appellantur. Vide, si lubet, Torrentium ad Claudium Suetonii cap. 40, ubi *liberta ornatrix* dicitur: itemque Pignorium de Servis, nec non VVowerium ad Petronium. Ovid. de Arte am. l. 3. v. 23. *Tuta sit ornatrix.*

¶ Ornamentum, Zierde/ Ehre. ut, *Orationis ornamenta*, Cic. 1. de Fin. cap. 5. *Lumen & ornamentum Reipubl. Hortensius*, pro Milon. cap. 14. *Non modo temporibus nostris, sed ipsis etiam literis ornamento futuris*, Plin. lib. 6. epist. 11. *Vir optimus & inter præcipua sæculi ornamenta numerandus*, Idem lib. 8. ep. 12. ¶ 2. *Omne instrumentum* & ita appellatur, unde adornari aliquid potest. Unde *arma* vocantur *ornamenta* apud Senec. præfat. lib. 4. Natur. quæst. *Sic ergo formare, ut scias, te non posse consequi, ut sis impetrabilis: cum omnia caveris, per ornamenta feriet.* Lipsius *per ipsa arma* explicat loco mox allegando. Unde & Scenicorum apparatus, qui Græcis σκευή, *Ornamentorum* nomine venit. De quo Casaubonus ad aliud Suetonii in Tito cap. 9, *Oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit.* Ubi tamen *ferramenta* malim legere, quod MSSti libri habent. Nam Victor uterque in eadem narratione *gladios* vocat. Et *Ornamenti* vox nimis late significat. Magis itaque structior, *ferramenti*, convenit. Lipsius quidem pro vulgata est 2. Saturnal. c. 17, ubi ostendit *arma* gladiatorum *ornamenta* dici auctoribus. Vere id quidem: sed aliud *arma*, aliud *tela* sunt: De *telis* autem Suetonius loquitur. Sed Lipsius *ornamenta* defendit, ex altero Senecæ Epist. 14. ibi: *Ars ei constat, qui per ornamenta percussus est.* Certe cum *ornare* generatim significet *instruere*, *ornamenta* pro *armis* tum demum accipientur, ubi pro præsenti materiâ alius apparatus intelligi non potest. Plaut. Amphitr. Prol. v. 84

Quibe, quo placeret alter, fecisset minus,
Eu ornamenta & corium uti conciderent.

Ornamenta i. e. vestes scenicas. Sic Pseudolo act. 1. sc. 3. v. 108 *sine ornamentis*, nudam significat. Sic *Ornamenta triumphalia, consularia, senatoria* &c. dicebantur cultus cæteraque insignia triumphantium, Consulum, Senatorum &c. de quibus suis locis.

¶ Adornare, quod, quam simplex, venustius est. *Adornare aliquem insigni veste*, Livius lib. 1. cap. 20. Et, *Adornare verbis benefacta*, rühmen. Plinius lib. 1. Epist. 8 *Ii, qui benefacta sua verbis adornant, non ideo prædicare, quia fecerint; sed ut prædicarent, fecisse creduntur.* ¶ 2. præparare. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 34 *Continuo hæ adornant, ut lavet*, i. e. apparant, sich schicken zum Bade. *Adornare bellum*, Livius l. 10. c. 38. *Adornare naves*, Schiffe ausrüsten/ Cæsar l. 1. c. 26.

¶ Superadornare. Seneca 4. Quæst. Nat. c. 2. *Nullum materiæ superadornata manet operimentum.*

¶ Exornare, magnifice ornare, zieren/ putzen/ herrlich herausstreichen. Cic. in Tuscul. lib. 5. cap. 4 *Pythagoræ præstantissimis institutis & artibus exornavit magnam Græciam.* Plaut. in Mostell. act. 1. sc. 3. v. 132 *Mulier nequaquam exornata est bene, si morata est male.* ¶ Item instruere. Sic *exornare aciem*, Sallustius Jugurtha cap. LII. *Exornare nuptias*, Plautus dixit Aul. act. 4. sc. 10. v. 54. ¶ 3. Terent. Heaut. act. 5. sc. 1. *Quem adeo exornatum dabo, adeo depexum, ut dum vivat meminerit mei:* i. e. probè verberatum. Similiter nos: Ich wil ihn schön zurichten. ¶ Exornatus, a, um. *Exornatus varia veste*, Terent. Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 16. *Exornatissima auro citharn*, Auctor ad Herenn. l. 4. c. 47. wohl gezieret.

¶ Exornatio, Auszierung. *Exponere aliquid simpliciter sine ullâ exornatione*, Cic. lib. 2. de Invent. cap. 3. *Vasa, quæ ad exornationem pertinent*, id est splendidior, non autem necessaria, supellex, Colum. l. 12. c. 3.

¶ Exornator, ornator. Cic. l. 2. de Oratore c. 12. extr. *Cæteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerunt.*

¶ Inornatus, sine ornatu, unzierlich. ut, *inornati capilli*, Ovid. 5. Metam. v. 472. *Inornata verba*, Horat. Art. Poet. v. 234. *Nuda atque inornata inventio*, ad Herenn. l. 4. c. ult.

¶ Inornate, adv. Idem ad Herenn. auctor l. 4. c. 31 *Hoc pacto non inornate poterimus & in laudando & in ledendo, aut in corpore, aut in animo, aut in extraneis rebus dicere.*

¶ Perornare, durchaus schmücken. Deinde nimium laudare. Tacitus l. 16. c. 26 *Detraheret potius senatui, quem perornavisset, infamiam tanti flagitii.* Et Paulinus 7. Natal. Felic. v. 304

defecta in parte perornant.

¶ Perornatus. Cic. de clar. orat. c. 43 de Crassi eloquentia: *Quod difficile est, idem & perornatus, & perbrevis.*

¶ Subornare, aliquantulum ornare, vel honorare. Seneca Ep. 24 *Vides hominem non eruditum, nec ullis præceptis contra mortem aut dolorem subornatum.* ¶ 2. Et latenter contra aliquem adducere seu allegare, heimlich zu etwas anstifften. ut, *falsum subornabit testem Roscius*, Cic. pro Q. Rosc. cap. 17. *Accusatores instructi & subornati*, Idem in Vatin. cap. 2. *Pecunia aliquem subornare*, Idem in Philippica 13. cap. 16.

¶ Subornator, qui subornat. Ammianus 15. c. 8 *subornatore & conscio præfecto prætorii.* der es angestifftet hatte.

ORNVS, arbor, Hainbuche. *Ornus antiqua, annosa*, Virg. 2. Æn. 626. & 10. v. 766. & 2. Georg. v. 111

steriles saxosis montibus orni.

ORNYTION, filius Sisyphi, frater Glauci, Thersandri, & Almi, pater Phoci, ut e Corinth. sive l. 2. Pausan. p. 86 cognoscimus. Præter Phocum etiam Thoas ipsi filius fuit, quod docebit Scholiastes in Orestem Euripidis p. 255. qui tamen ipsum pro Ornytione vocat Ornytum.

ORNYTVS, de quo modo dictum. ¶ 2. Alius, de quo Clemens Alexandr. Protr. f. 17 Πολέμων τὸν Ἀθηνᾶν ὑπὸ Ὀρνύτου τρωθῆναι λέγει. *Polemo dicit, Minervam fuisse vulneratam ab Ornyto.* Fabulam hanc copiosius narrat Pausan. Arcad. seu lib. 8. p. 459. qui addit alio nomine *Teuthidem* appellatum.

ORO, orare, rogare, bitten. Quorum utrumque minus est, quam obsecrare & obtestari. *Etiam atque etiam te oro*, Cic. lib. ad Attic. ep. 1. *Multis & supplicibus verbis orare*, ad Attic. 12. ep. 32. Et Livius l. 21. c. 6. *Legati missi, auxilium ad bellum, jam haud dubie imminens, orantes.* Item, *Orare alicui aliquid* für einen um etwas werben. Ter. Andr. act. 3. sc. 2. v. 48. *Orabo uxorem gnato*, &c. *Orare aliquem aliquid* i. e. petere ab aliquo aliquid. Sueton. Vespasian. cap. 16 *Qui negata sibi gratuitâ libertate, quam imperium adeptum orabat*, &c. ¶ Sed *orare causam*, agere vel dicere causam est, für Gericht reden/ Sachen führen. Terent. Phorm. a. 2. sc. 1. v. 62 *Servum hominem causam orare, leges non sinunt. Scientia orandi*, Quintil. lib. 1. cap. 10.

¶ Oratum, substant. pro re orata, Ter. Hecyr. a. 4. sc. 1. v. penult. *ne orata nostra nequeat diutius celare.*

¶ Oratio, omnis locutio secundum Ciceronem. Ter. Phorm. a. 1. sc. 4. v. 47 *Meministin' olim; ut fuerit vestra oratio?* was ihr für Wort geführet? Et Andr. act. 1. sc. 1. v. 114. *Honesta oratio est*, i. e. speciosum est, quod dicitur. Idem act. 1. sc. 5. v. 16 *Oratio hæc me miseram exanimavit metu.* Ubi Donatus: *Etiam pauca verba veteres* Orationem *dicebant.* Sic Principum mandata decretaque & constitutiones *Orationes* sæpe appellabantur, quemadmodum hac voce usus Suetonius Tito est cap. 6. In Nerone, cap. 15, *rationes* vocat. Alii & *Epistolas* dixerunt, de quo suo loco. Vide & Casaubon. in Capitolinum. Cæsar I. de B. C. cap. 35 *Cujus orationem legati domum referunt.* Sed *Oratio perpetua* sive *continens* est, quæ *interpellatæ* opponitur. Vide infra *Perpetuus. Qualis homo ipse esset, talem ejus esse orationem, orationi autem factæ simillimam, factis vitam, Socrates differebat*, Cicer. 5. Tusc. cap. 16. Et *Animo ægrotanti medicus est oratio*, ψυχῆς νοσούσης ἰατρὸς λόγος. Vide Chiliad. *Flexanima atque omnium rerum regina oratio*, Cicer. lib. 2. de orat. cap. 44. *Habere orationem contra aliquem*, Quintil. l. 2. c. 17. *Scribere orationem*, ibidem. *Orationes interpretari*, ausschreiben/ Vide *Verto.*

¶ Ora-

¶ Oratiuncula, dimin. Cicer. 3. de Nat. Deor. cap. 17. *Lælius in illa aureola oratiuncula dicit*, &c.

¶ Orator, qui *bonus est, dicendi peritus*, quemadmodum Quintiliano definitur, Æschinem Catonemque secuto: non optime, Vossio censente, quem vide de naturâ & constitut. Rhetoricæ, sub finem cap. 1. ein Redner. *Proprium oratoris est, apte, ornate, & distincte dicere*, Cic. in offic. 1. cap. 1. *Orator ad bos venio*, Terent. in prologo 2. Hecyr. *Formare oratorem*, Quintil. lib. 1. cap. 1. ¶ 2. Olim *Oratores* dicebantur, qui nunc *Legati*. Livius l. 1. c. 15 *Vejentes, pacem petitum oratores Romam mittunt*. Et Virgil. l. 11. v. 331. *Centum oratores primâ de gente Latinâ, Ire placet*. Vide Festum & Varron. lib. 6. de LL. ¶ 3. Et Oratores, qui Rhetoricam & Eloquentiam docebant magnatum libetos. Sidonius lib. 5. Epist. 5 *Pueritiam tuam competenter Scholis liberalibus memini imbutam, & sæpe numero acriter eloquenterque declamasse coram oratore satis habebo compertum*. Undè ad discrimen *Causidici* forenses Oratores dicebantur, Barth. ad Claudian. p. 76.

¶ Oratrix. Plaut. Milite a. 4. sc. 2. v. 80 *Quum me oratricem haud sprevisti, sibisque exorare ex te*. die bittet. Alio & oratorio sensu Quintilianus lib. 2. cap. 14. pr. RHETORICEN *in Latinum transferentes tum* ORATORIAM, *tum* ORATRICEM *nominaverunt*.

¶ Oratorius, us, *Ornamenta oratoria*, zierliche Worte der Wolredner/ Cic. de clar. or. c. 75.

¶ Oratoriè, adverb. ut, *pulchre & oratorie dicere*, wol und nach der Kunst reden/ Cicer. in Oratore cap. 68.

¶ Oratorium, εὐκτήριον, locus precationis, templum, ein Bet-Haus/ Kirchen. Hac enim significatione utuntur frequenter Scriptores Ecclesiastici.

Composita ab *Oro* sunt:

¶ Adorare, anbeten. *Adoraturi sedeant*, hoc est, orationi sint toti intenti. Hoc præceptum Plutarchus adscripsit Numæ, Vide Chiliad. Adorantes manum dextram admovebant ori, & osculantes se circumagebant, de quo mox in *Adoratio*. Id autem non apud Deos tantum, sed apud alios etiam fiebat, quos honoratos vellent: quod etiam *adorare* dicebant: Eine Reverentz machen. Vetus Epigrammatarius de pantomimo:

Ingressus scenam populum saltator adorat.

Suetonius Nerone cap. 12 *Citharam autem a Judicibus delatam adorabit, ferrique ad Augusti statuam jussit*. Tacitus 1. Histor. cap. 31 *Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula* &c. Alibi hoc idem *manu venerari* dixit. Ut Annali 16. cap. 4 *Postremo flexus genu & catum illum manu veneratus, sententiam judicum operiebatur*. Nam & quovis modo venerari aliquem, *adorare* dicebant: quemadmodum & Græci suo προσκυνεῖν leguntur usi, de quo Grotius loco mox indicando. B. Hieronymus de vita Malchi: *Pervenimus ad interiorem solitudinem: ubi dominam liberosque ex more gentis adorare jussi, cervices flectimus*. Sic Eumenius Panegyr. pro restaurat. Schol. cap. 11. *Hoc ego solatium, quantum ad honorem pertinet, adoratum accipio*. Quam lectionem & Livine jus sequitur, & confirmat Gruterus, quanquam alii, inter quos ipse etiam Scaliger est, *adoratum* legant. Vide supra in *Æs, Adoro*. ¶ 2. Tribuitur & mutis interdùm *adoratio*: ut, *Elephanti regem adorant, genua submittunt*, Plin. lib. 8. cap. 1. ¶ 3. Adorare pro orare (compositum pro simplici) sive optare dixit Propertius in illo lib. 1. eleg. 4. extr.

manent sic, semper adoro,
Nec quicquam ex illâ, quod querar, inveniam.

¶ *Adorare* autem ab *ador, adore* derivat Priscianus. Sed rectius ab *ad & ore*: Hic enim habitus adorantium erat, ut dextram ad os referrent & totum corpus circumagerent, ut Plinius docet lib. 28. cap. 2. Apulejus Apolog. *Si fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratiâ manum labris admovere*. Sueton. Vitellio cap. 2 *C. Cæsarem adorari ut Deum constituit: Eum reversum ex Syria non aliter allire ausus esset, quam capite velato, circumvertentisque se deinde procumbens*. Vide P. Pithœum Advers. lib. 1. Subsiliv. Lection. cap. 7. & Lipsi. lib. 2. Elect. cap. 6. Vowerium ad Minut. Felic. p. 107. Grotium denique Explicatione Decalogi p. 35.

¶ Adoratio, Anbetung/ Anruffung. Plin. lib. 28. cap. 2. *Cur fascinationibus adoratione peculiari occurrimus alii, Græcam Nemesin invocantes?* Et Apulejus lib. 4. Metam. p. 155 *Venerem religiosis adorationibus venerabantur*.

¶ Adorator. Tertullianus de Spectac. c. 8 *Si Capitolium, si Strapeum sacrificator & adorator intravero*.

¶ Adorabilis, dignus adoratione: *Adorabile beneficium*, Apulej. lib. 11. p. 265. ed. Elmenh.

¶ Coadorare. Ambrosius lib. 3 de Spiritu S. cap. 12 *Per unitatem potestatis ejusdem coadoratur in Deo Spiritus, dum Deus adoratur in spiritu*.

¶ Exorare, orando obtinere, erbitten. *Sine, te exorem*, Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 105. *Facile exorari*, Cic. pro Dejot. c. 3. sich leicht erbitten lassen. Statius Genethliaco Lucani v. 111

Unum quæso diem Deos silentum
Exores.

¶ Exorator. Tertullianus de Pudicit. cap. 19 *Horum ultrà exorator non erit Christus*.

¶ Exorabulum, argumentum, quo exoramus. Plautus Trucul. a. 1. sc. 1. v. 6 *Quotquot exoretur exorabulis*. Apulejus 4. Florid. *Cuncta exorabula judicantium facile perdidicit*.

¶ Exorabilis, a quo facile obtinemus quod oramus, der zu erbitten ist. *Minus exorabilem aliquem experiri*, Cic. ad Attic. l. 1. epist. 3. extr. Et Horatius l. 2. epist. 2. v. 179

- - - non exorabilis auro Orcus.

Propertius lib. 2. eleg. 30. v. 11

- - - Si peccet, Deus exorabilis ille est.

Seneca lib. 2. de Clement. cap. 20, *in suis, quam in alienis exorabilior injuriis*.

¶ Inexorabilis, ut, *Inexorabilis judex*, Cicer. 1. Tusc. c. 5. Et, *Nimium te inexorabilem præbuisti*, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 2. Et, *Leges, res surda, inexorabiles sunt*, Livius l. 2. c. 3. der nicht zu erbitten ist.

¶ Inexoratus, a, um, quod non rogavimus, unerbeten. Arnobius l. 3. p. 114 *Hoc est proprium Dei, inexorata beneficia præbere fessis atque invalidis rebus*.

¶ Inoratum, *Res inorata*, davon nichts geredet oder gehandelt worden/ vel non perorata sive non impetrata. *Legati re inorata reverterunt*, Cic. pro Roscio c. 9.

¶ Perorare, orationem habere, de aliqua re verba facere, idem quod simplex. Cic. de Legibus lib. 2. extremo: *Omnis oratio Platonis de legibus perorata est uno æstivo die*. Et cum propositione, *Perorare in aliquem*, eine Rede oder Anklage wider einen halten. Quintilianus lib. 2. cap. 4. pag. 117 *Mortis est citra personas in ipsa vitia perorare*. ¶ 2. Item, Orationis facere finem, beschliessen. Cic. in Acad. lib. 4. cap. ult. *Quoniam satis multa dixi, est mihi perorandum*. Et, *Brevi perorare*; Idem de Invent. l. 1. c. 48. Et Propertius l. 4. Eleg. ult.

Causa perorata est: flentes me, surgite testes.

Quintil. Declam. 3. in fine: *Causa, Imperator, ut mediocritas mea tulit, perorata est*. Sic *perorare narrationem* pro finire, Cornificius dixit 1. Rhetor. ad Herennium cap. 16.

¶ Peroratio, epilogus, constans repetitione præcipuorum argumentorum, eorumque quæ dicta sunt, der Beschluß. Cic. 2. de orat. cap. 19 *Conclusionem orationis & quasi perorationem collocant*. Idem de Clar. Orat. cap. 33 *Exstat ejus peroratio, qui epilogus dicitur, qui tanto in honore pueris nobis erat, ut eum etiam edisceremus*. De Galbâ Servio loquitur.

¶ Oraculum responsum, & oratio Deorum certa: Hinc enim appellari Cicero scripsit in Topicis cap. 20. ein Göttliche Antwort. Vel, *Oraculum est voluntas divina, hominis ore enuntiata*, Seneca auctore præfat. libr. 1. Controvers. p. 66. Sed Ethnicorum oracula intricata, flexiloqua, & plane ænigmatica fuerunt. *Dare, edere oracula*, wahren Bericht thun. Cic. l. 2. Off. cap. 22 *Apollo Pythius oraculo edidit, Spartam nullâ re aliâ, nisi avaritiâ esse periturum*. Idem ad Brutum epist. 22. extrema: *Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil potest esse verius*. Idem 1. Tuscul. c. 48 extr. *oraculo edito*. Ergo *edi* quoque *oraculum*, non solum, *oraculo*, rectè dicimus. Sed *Petere, consulere oraculum*, um Bericht ansuchen. Cic. 1. de Divinat. c. 34 *Cum oraculum ab Jove Dodonæo petivissent*. Virg. 2. Æn. v. 114

- - - Scitatum oracula Phœbi Mittimus.

¶ 2. Oraculum, locus ipse, in quo eduntur oracula. *Est enim sine dubio domus Jurisconsulti totum Oraculum civitatis*, Cic. 1. de orat. cap. 45. extr. Idem pro Fontejo cap. 10 *Hæ sunt nationes, quæ quondam tam longe ab suis sedibus Delphos usque ad Apollinem Pythium, atque ad oraculum orbis terræ vexandum ac spoliandum profectæ sunt*. ¶ Oracula porro antiquissima celeberrima fuere; *Dodonæum*, in Epiro; *Jovis Hammonis*, in Libya; *Pythium* Delphis; *Apollinis Dyndimæi*, &c. Quæ colligi & disputari de Oraculis solent, post alios multos collegit nuper Antonius van Dale, quem consulas.

¶ 3. Est & oraculum, celebre alicujus, ac veluti divinum dictum; ut, *Illud verum est M. Catonis oraculum: Nihil agendo homines malè agere discunt*, Columell. lib. 9. cap. 1. Itaque & Oraculorum appellatio frequens Principalibus literis aut mandatis. Symmach. lib. 2. Epist. 13 *Neque enim te exhauserit, quod adeuntium preces indefesso absolvit affatu, quod venerandi principis mentem loqueris & oracula*. Vide Barth. ad Claud. p. 80. qui plura his dabit.

ORŎBANCHE, ὀροβάγχη, ervi angina, herba strangulans & enecans ervam & legumina *Scandulacia*, Schmerkraut/ Sommerwurtz. Plin. 22. c. 25.

OROBĪTIS, color luteæ herbæ Plinio, gelbe Farbe von Hederich/ lib. 33. cap. 5.

ORONTES, Trojanus, unus ex Æneæ sotiis de quo Virgil. 1. Æneid. v. 113

Unam, quæ Lycios fidumque vehebat Orontem.

¶ 2. Orontes etiam nomen fluminis in Syria. Propertius lib. 2. El. 23. v. 21

Et quas Euphrates, & quas mihi misit Orontes.

Vide Plin. & Strabon. lib. 16.

¶ Oronteus, pro Syrio; Propert. lib. 1. eleg. 2. pr.

Aut quid Oronteâ crines perfundere myrrhâ,

scilicet juvat. Ubi tamen *Orontea myrrha*, dicitur; non quod nascatur in Syria, sed quia camelis Antiochiam Syriæ deferebatur.

ORŌPVS, Ὠρωπός, civitas in confinio Atticæ, & Bœotiæ, controversiarum multarum inter Athenienses & Thebanos parens, ut Strabo observat, ejusque situm accurate describit l. 9. p. 275. Addi potest V Volffius Tom. 5 operis Demosthenici p. 335.

OROPYGIVM, seu *Orropygium* & *Uropygium* (ubi vide) ὀρόπυγον, οὐροπύγιον, extrema pars spinæ, in sacrum os desinentis, prodicique incumbentis, der Burtzel.

OROSPEDA, mons Hispaniæ Tarraconensis. De quo placet audire Io. Genes. Sepalvedam Epist. 48. quæ est ad Quignonium. p. 188 *Hunc esse montem asseverabam, qui ex media fere Idubeda circa Saguntiam urbem profectus, in occasum excurrit. Segobrigenses & Segobienses Abelenselesque fines a Carpetanis disterminans, deinde in meridiem flexus Lusitanos a Toletanis derimit, tum Spartarium campum, & ex altera parte Batariam praetergressus Carthaginensibus montibus conjungitur, & per oram interni maris atque ad fretum Herculeum excurrit.* Ubi Strabonem auctorem laudat, publicumque errorem castigat existimantium omnem Orospedam ora maris Hispanici contineri.

ORPHĂNVS, Græcum est, ὀρφανός, qui caret patre, præsidioque paterno, ein Waise. Latine *Pupillus est*, cui adhibetur tutor, Vall. lib. 4. c. 33.

¶ Orphanotrophium, ein Waisen-Haus. Lege 22. Cod. de SS. Eccles.

ORPHEVS, Ὀρφεύς, Poeta Thracius antiquissimus & sapientissimus, Calliopes & Apollinis vel potius Oëagri filius, scripsit Argonautica & hymnos, cum libello de lapidibus; quæ omnia extant excusa ab Aldo cum Musæo, & nuperrime Trajecti ad Rhenum recusa sunt cum H. Stephani & Scaligeri notis curante Andr. Chr. Eschenbachio. Genuina sint, nec ne, magna lis est & dubitatio. Ovidius 3. de art. am. v. 321 *Saxa ferasque lyrâ movit*, i. e. homines agrestes mansuetiores effecit sapienti quodam orationis genere. Passim horum Orphicorum meminit Plato. Hymni autem & alia carmina, quibus Orphei nomen præscribitur, & *Orphica* olim appellata fuerunt, non antiquissimi hujus Orphei sunt, sed aliorum, qui ab Orpheo tradita mirabantur, ut eruditus Grotius lib. 1 de veritate Christianæ Religionis observat. Cicero 1. de Natura Deorum c. 38 *Orpheum Poetam docet Aristoteles nunquam fuisse: & hoc Orphicum Carmen Pythagorei ferunt cujusdam Cercopis:* ita enim legendum esse, non *cerdonis*, viris doctis Petro Victorio castig. ad hunc Ciceronis locum p. 523. Hadriano Junio Adag. 638. f. 250. & Vossio cap. 13 de nat. Poet. §. 3. p. 79. (qui plura de Orpheo præclara suggeret,) observatum est ex his Suidæ verbis in Ὀ, Ὀρφεύς: λέγεται δὲ (ἱερὸς λόγος τοῦ Ὀρφέως) εἶναι βιαιότατα τῷ βιαίῳ οἱ δὲ κίρκωπα τὸν πυθαγορικόν. Quæ ergò nomen Orphei præ se tulerunt, supposititia fuere omnia, nec ea tamen unius auctoris, sed sic satis multorum, quorum nomina quære apud Suidam. ¶ Cæterum, Orphei plures, quos liberali copiâ nobis annumerat Suidas, videntur ad binarium cogi debere. Sane Orpheum *Lebethrium* sive *Argonautam*, Orpheum *Ciconæum*, & Orpheum *Regem Thraciæ*, de quibus ille, tanquam tribus diversis viris agit, unum & eundem hominem fuisse, contendit Petr. Lambec. lib. 1. Prodr. lit. c. 4. f. 179. qui de Orpheo copiose agit in præcedentibus. Neque nisi duos Orpheas ex Herodoto memorat Apollonii Scholiastes p. 2. quorum alter socius fuerit Argonautarum. Atque hic *Argonautâ* (pertexemus enim rem verbis Vossii lib. 1. de orig. Idol. c. 39. f. 145.) *vixit triginta circiter annis ante excidium Trojanum. Alter ille, vel potius Onomacritus, cujus pleraque sunt Orpheo tributa, claruit temporibus Hipparchi & Hippiæ, filiorum Pisistrati, ut Tatianus etiam scripsit adversus gentes.* Nempe hic est, quem Orphea Crotoniaten vocat Suidas, & ex Asclepiade facit æqualem Pisistrati. Vide *Onomacritus.* Vossius Orphea nunquam fuisse existimat, & probat testimonio Aristotelis ex Cicer. lib. 1. de natur. Deor. Origenes etiam ulla Orphei scripta suo ævo extitisse negat lib. 1. contra Celsum.

¶ Orphei nomen per allusionem Q. Hortensius servo suo dedit, qui in θηροτροφείῳ sive leporario cervos, apros, capreas, cæterasque quadrupedes convocabat, ut videre est apud Varronem libr. 3. de R. R. cap. 13.

¶ Orphicus, ut *orphicum Carmen* Cic. ante cit. lib. 1. de N. D. cap. 38.

¶ Orphēus, idem. Ovid. principio lib. 10

Orphea nequicquam voce vocatur.

¶ Orphaicus. *Liberum Patrem Orphaici τὸν ὑλικὸν suspicantur intelligi*, Macrob. lib. 1. in Somn. Scip. c. 12.

ORSILOCHE: nomen Tauricæ Dianæ. Ammian. lib. 22. p. 233 *Immolantes advenas Dianæ, quæ apud eos dicitur Orsiloche.* Græce ὀρσιλοχείαν eam vocari παρὰ τὸ ὀρσίου τῷ λοχείῳ, a promovendo partûs labore, atque sic apud Ammianum legi debere, cùm aliàs esset *Orsilodia*, sentit Hadr. Jun. lib. 4. animadv. c. 23. Ὀρσιλοχίαν, *Orilochian* nominat Antonius Liberalis Metamorph. κζ p. 37. Nam quòd Iphigeniæ, cùm in divarum ea numerum recepta fuisset, nomen hoc inditum ait: sciendum e Gyraldo Synt. 12. hist. deor. f. 357, Iphigeniam eandem esse cum Tauropolo Diana.

ORSILOCHVS, filius Diodei interfectus ab Ænea, Homer. Iliad. 2.

ORTHAGORAS, Sicyoniorum rex, Aristot. lib. 5. Polit. c. 12. ¶ 2. Orthagoras Thebanus, tibicen Platon. Protag. f. 222.

ORTHODOXVS, ὀρθόδοξος, qui recta est de fide sententia. Hieronymus Epist. 144 ad Damasum: *Commentaria a nostris, hoc est, orthodoxis viris scripta.* Rechtgläubiger.

ORTHOĒPIA, ὀρθοέπεια, emendata cum suavitate vocum explanatio, eine Art recht und lieblich auszureden. Quintil. lib. 1. cap. 9.

ORTHOGŌNIVS, ὀρθογώνιος, ut, *ager orthogonius*, id est, rectis angulis constans, atque ex omni parte æqualis, Columella lib. 5. cap. 2.

ORTHOGRAPHIA, ὀρθογραφία, ratio rectè scribendi, cujus inprimis diligentissima est habenda ratio in omnibus linguis. Constat autem in legitima collocatione vocalium & consonantium, adspirationis & diphthongorum, die Kunst recht zu schreiben. Cassiodorus libri de Orthographia, ex variis collecti, conclusione: *Orthographia, quemadmodum scribi debeat, designat.* Adde Quintilianum lib. 1. cap. 7, ubi Græcum vocabulum interpretatur *rectè scribendi scientiam.*

¶ Orthographus, artis orthographicæ peritus. Cassiodorus dicto loco: *Artigraphos de Orthographia tractasse, & iterum Orthographos de partium declinatione disseruisse.*

¶ Orthographicus, ὀρθογραφικός, secundum artem orthographiæ.

ORTHOPNOEA, ὀρθόπνοια, difficultas spirandi vel anhelitus, ein schwerer Athem. Corn. Celsus l. 4. c. 7. n. 2.

¶ Orthopnoicus, ὀρθοπνοϊκός, qui eo vitio laborat.

ORTHOSTĂTA, ὀρθοστάτης, mascul. quo nomine dicuntur arrectaria pila seu fulcimenta, apud Vitruv. lib. 2. c. 8. Säule in der Wand.

ORTHRAGORISCVS, ὀρθραγόρισκος, piscis qui & *Luna*, & *Porcus* dicitur, Monfisch oder Sanfisch / piscis longus latusque tereti figura, cujus extremum corporis Lunæ in cornua curvatæ simile est, grunnit porci modo cum capitur, Gesn.

ORTYGIA, Ὀρτυγία, insula in mari Ægæo, inde dicta, quod in ea primum visæ sunt (teste Solino) cornices, quas ὄρτυγας Græci vocant. Vid. Virg. 3. Æn. 124. & 143. ¶ 2. Alia hujus nominis fuit insula circa Siciliam, de qua Virgil. dicto lib. 3. Æn. v. 694.

Oryx, vide *Orix.*

ORYZA, ὄρυζα, legumen, Reiß. *Ptisanarium oryzæ*, Horat. lib. 1. Serm. Satyr. 3. v. 155. *Oryzaminon*, Schwaden / legumen milio tenuius.

ŌS, ōris, concavum intra quod dentes sunt, & lingua, der Mund / das Maul. *Impurissimum os*, ein unverschämtes Maul / Cic. Philipp. 5. c. 7. Eurip. in Bacchidibus:

Ἀχαλίνων στομάτων ἀτόμου τ' ἀφρενόφρονος τὸ πάλαι δυσχέρεια.

Id est, *Infrenis oris & iniquæ fecordiæ finis seu vestigal est calamitas.* Citatur à Gellio lib. 1. cap. 15. *Os sublinere*, apud Plautum frequenter legitur, einem das Maul schmieren / dare verba & arte quadam decipere. In Aulular. act. 4. sc. 6. v. 2. *Fidei censebam maximam fidem esse, Ea sublevit os mihi penissime*, id est, penitus me decepit. *Uno ore*, i. e. uno consensu, einhellig / Terent. in Andria act. 1. sc. 1. v. 69. Et, *Habere aliquid semper in ore*, Cic. 6. famil. epist. 19. immer und gern von etwas reden. *In ore est omni populo*, Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 13, hoc est, Fama est, rumor est. Et Cic. 3. in Verr. c. 46 extr. *in ore vulgi atque communibus proverbiis versari*, in aller Mäuler seyn. ¶ 2. *Os* non illam partem tantùm significat, unde loquimur; sed totam inferiorem faciei partem, in qua sunt *oculi, genæ, pudoris sedes, nasusque & mentum:* uno verbo, vultum, seu frontem. Hinc *lacrymis totum os opplere*, Terent. Heauton. act. 2. sc. 3. v. 65. & *os præbere*, id est, buccas, Adelph. act. 2. sc. 2. v. 7. quod Tertullianus, *os contumeliis alaparum objicere*, de Spectaculis dixit. Sic eidem Terentio *Sparsum os*, lentiginosa facies dicitur (Sommersprossig) de quo vide in *Spargo.* Tacitus 4. Histor. c. 13 *Civilis ultra quàm barbaris solitum, ingenio solers, & Sertorium se aut Hannibalem ferens simili oris dehonestamento* &c. *Dehonestamentum oris* dicit, quod luscus, seu altero captus esset, perinde uti Sertorius & Hannibal. Ovid. 1. Metamorph. *Os homini sublime dedit, cælumque videre*

Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Senec. l. 3. de Irâ cap. 17 de Lysimacho: *Telesphorum Rhodium, amicum suum, undique decurtatum, cùm aures illi nasumque abscidisset, in cavea, velut novum animal aliquod & inusitatum: diu pavit, cum ORIS detruncati mutilatique deformitas humanam faciem perdidisset.* Jam cùm in vultu hominis & pudoris sit sedes, factum inde ut alibi os sumatur cum respectu ad pudorem ac verecundiam. ut, *os durum*, i. e. inverecundum & obduratum

quasi

quasi mendacius, ein unverschämtes Lügenmaul/ Terent. Eun. act. 4. sc. 7. vers. 36. quod *impudens* eâdem fab. act. 5. sc. 1. v. 22 appellat; *ferreum* Licinius Crassus apud Suetonium Nerone cap. 2. Huic *molle*, i. e. verecundum opponitur apud Senecam epist. 11. *Duritiem oris* idem vitium ipsum dixit, de Constantiâ Sapientis cap. 17. Quin & *sine ore* dicebantur *esse*, qui omnem pudorem depositissent. Cato apud Senecam lib. 3 de Ira cap. 38. *Affirmabo omnibus, Lentule, falli eos, qui te negant os habere.* Hinc & *oris verecundiam* pro rubore genarum, pudoris indice, Suetonius dixit, Domitiano cap. 18. Terentius Heauton. act. 4. sc. 2. v. 22 *Quo ore appellabo patrem?* Sic Phormione act. 5. sc. 7. v. 24 *Quo ore redibo ad eam, quam contempserim?* i. e. quâ fronte, vel audaciâ, mit was Unverschämigkeit oder Kühnheit? Et Cicer. 6. Verr. cap. 29 *Os hominis, insignemque impudentiam cognoscite.* ¶ Ad oculos quoque refertur, & conspectum seu præsentiam significat. Cic. pro Rosc. Amer. cap. 6 *Erat Roscius Romæ frequens, atque in foro & in ore omnium quotidiè versabatur.* Et Tacitus 3. Hist. cap. 77, 4 *in ore ejus jugulatur*, hoc est, in conspectu. Sallustius in Fragmentis: *A primâ adolescentiâ in ore vestro privatus & in magistratibus egi.* Terentius Heaut. act. 3. sc. 3. v. 11 *At certo concedet ab eorum ore paululùm.* Florus lib. 2. cap. 17 *Classem sub ipso ore urbis incendit.* Tacitus 3. Histor. cap. 36 *Non in ore vulgi agere, sed in hortis abditus*: ubi & Lipsium licebit videre. *Ora*, interdum anteriorem hominis partem significant, cui opponuntur *Terga*. Curtius lib. 4. cap 15. *Alexander mutato equo, quippe plures fatigaverat, resistentium ora fodiebat, fugientium terga.* ¶ 4. *Ora* denique ostia sunt maris, aut fluminum, Ein- und Ausflüsse. Virg. 4. Georg. de Nilo v. 292 *Septem discurrit in ora.*

Livius lib. 1. cap. 33 *In ore Tiberis Hostia urbs condita.* Curtius lib. 9. cap. 9. n. 23 *ostia amnis.* Florus lib. 2. cap. 17 *Victor ad Gades & Oceani ora pervenit.* Sed ibi *ora* pro *oras* potuit etiam dixisse. Siculus Flaccus de conditionibus agrorum: *In his ergò littoribus Romani colonos miserunt, qui ora Italiæ tuerentur.* ¶ *Os specus* pro ingressu seu aditu Tacitus dixit 4. Annal. cap. 59, & Curtius lib. 7. cap. 11. n. 3. Nam omne patens scriptoribus *Os* perhibetur. Barth. ad script. Venat. p. 5: Sic *ora vulneris, matricis* &c.

¶ Ab *os, oris*, etiam deducitur *onarium*, in quo vocabulo explicando valde sudat Lipsius lib. 2. Elector. cap. 10. Omnium accuratissime fusissimeque de eo docet Casaubonus ad Aurelianum Flavii Vopisci, qui omnino videndus, ipsique jungendus Vossius lib. 3. de vit. Serm. cap. 30. pag. 523. Est autem recentior vox, & proprie significat linteum ori tergendo paratum. Vopiscus Aureliano cap. 48 *Sciendum tamen, ipsum primum donasse oraria populo Romano, quibus uteretur populus Romanus ad favorem.* Ambrosius de Lazaro, quem Christus suscitavit, loquens: *Audivit ergò defunctus, & exivit foràs de monumento, ligatus pedes & manus institis, & facies ejus onario colligata erat:* Lib. de fide Resurr. (Tom. 3. Op. f. 34.) mit einem Schweiß- oder Schnuptuch. Desumsit enim hoc Ambrosius ex historiâ sacrâ Joh. 11. v. 44. ubi Græca hæc sunt: ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιέδετο. Vulgatus interpres: *Facies illius sudario erat ligata.* Utramque vocem ex Hieronymo conjunxit Saresber. lib. 7 Policrat. cap. 23 *Ridiculum & plenum dedecoris est, referto marsupio, quod sudarium & orarium non habeat, gloriari.* Ubi hæc duo distinxisse eum paret. Deinde verò & vestem sacerdotalem. Vide Voss. de vitiis sermonis lib. 3. cap. 30.

¶ *Inora animalia*, quæ os non habent. Gellius lib. 7. cap. 6. Sed alii *inodota* malunt. Vide Gronovium in h. l.

¶ Osculum diminut. ein Mündlein. Horat. lib. 1. ode 13

- - Dulcia barbarè
Lædentem oscula.

Auson. Epist. 25 *Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet.* Ubi pro ore simpliciter ponitur. Petronius pag. 172 *Nares paululum inflexæ: & osculum, quale Praxiteles habere Dianam credidit.* Vide ibi animadv. VVowerii p. 470. & Gonsal. ad Petronii locum alium p. 292. ¶ 2. *Basium* est ein Kuß. Servius inter *basium* & *osculum* ita distinguit, ut dicat *osculum* religionis esse, *basium* voluptatis. Paullo aliter Donatus ad Terent. Eunuch. act. 3. scen. 2. *Tria*, inquit, *osculandi genera sunt*: OSCVLVM, scilicet, BASIVM, & SVAVIVM. OSCVLA *officiorum sunt*: BASIA *pudicorum affectuum*: SVAVIA *libidinum & amorum.* Sed hæc non semper observant auctores. De variâ osculorum ratione apud Veteres vide Lipsium lib. 2. Electorum cap. 6. *Osculum præbere, figere, jungere, dare*, locutiones sunt Poeticæ. *Osculo aliquem excipere*, Suetonius Othone cap. 6, qui & *osculum ingerere* de Grammat. cap. 23 dixit. Plaut. in Amph. act. 2. sc. 2. v. 169 *Jam illud non placet principium de osculo.* ¶ *Osculum labratum*, quo soli Impp. salutabantur, quid sit, docet Salmasius in Vopisci Probum cap. ult. Gloss. Vet. *Labratum*, φίλημα βασιλικόν.

¶ Osculum, aliud diminutivum, parvum os. Onomasticum vetus: *Osculum*, στόμιον. ¶ 2. Oscilla imagunculæ ad humanam effigiem factæ, quæ Diti & Saturno sacrificabantur, Töcklein/Macrob. lib. 1. Saturn. c. 7. item Servius ad illud Virgil. 2. Georg. v. 389

Oscilla ex altâ suspendunt mollia pinu.

Item Scalig. Lection. Auson. lib. 2. cap. 26. ¶ 3. Sed *oscillum*, aut *oscillatio*, lusus puerilis & rustici genus est, quo religatis de tigno arboreve funibus, in aëre librati subvectantur, quod *oscillo jactari* dicitur, ἀἰώρα seu ἀἰώρησις, dixerunt Græci. ¶ 4. Unde Oscillum pro ipsa libratione & agitatione, etiam extra hoc ludicrum genus. Tertullianus de Pallio cap. 1 *Arietem* [machinam bellicam] *dicitur Carthago prima omnium armasse in oscillum penduli impetus.* Vide ibi Salmas. p. 130, qui aliunde derivat, quando ἀἰώρα & librationem significat, nempe a *Cinis* seu diminuto *Cillus*, quod κῦμα Glossæ interpretentur: unde *cilleo* antiquum, i. e. movere, inclinare: & compositum *obscilleo* seu *oscilleo* &c. Vide ipsum.

¶ Osculor, osculari, osculo excipere; *venerari & osculari*, Cic. 6. in Verr. cap. 43. *Amplecti & osculari*, Idem 16. ad Attic. epist. 5.

¶ Osculatio, Kuß/ das Küssen. Cic. pro Cœlio cap. 20. *complexu, osculatione* &c.

¶ Osculabundus, küssend. Sueton. Vitell. cap. 2. Et Apulejus lib. 11. post principium: *velut manum sacerdotis osculabundus.*

¶ Deosculari, idem quod simplex. Martial. lib. 8. Epigram. 81

Hos amplectitur, hos deosculatur.

Alii *perosculatur* legunt.

¶ Exosculari, idem. Sueton. Nerone cap. 28 *Sporum identidem exosculans.* Gellius lib. 2. cap. 26 *Scientiam, verborumque ejus elegantiam exosculatus*, hoc est, blandè approbans.

¶ Exosculatio. Plin. lib. 10. cap. 12. & 34. de columbis.

¶ Obosculari, contra osculari, aut idem ac simplex, quia omnis osculatio est rei oppositæ. Petronius pag. 171 *Viderint matronæ, quæ flagellorum vestigia obosculantur.* hoc est, servos.

OS, ossis, ὀστέον. *Ossa mirabiles commissuras habent, & ad stabilitatem aptas, & ad artus finiendos accommodatas, & ad motum, & ad omnem corporis actionem*, Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 55. Bein/Knochen. Plaut. in Aulul. act. 3. sc. 6. v. 28 *Ossa atque pellis totus est*, es ist nichts an ihm als Haut und Knöchen. *Os inest orationi illi*, ὀστοῦν ἔνεστι τῷ λόγῳ. Vide Chiliad. es hat Hände und Füsse/ was der Mann redet. ¶ *Ossa terræ*, lapides sunt. Vide infra *Exossatus*. *Os ligni*, der Ast im Holtze. *Ossa arborum*, Plinius lib. 17. cap. 27.

¶ Cæterum veteres, etiam antiquissimi, dixerunt *Ossum, ossi*, pro *os ossis*, & in plurali, *ossua*, pro *ossa*, unde *Ossuarium*, de quo post. Vid. Lauremb. Antiquar. p. 314. Vetustum marmor Romæ ap. Delr. Comm. in Herc. fur. Senec. p. 230

Sed quid ego hæc terno, mea sunt hic ossua in vitâ
Condita. Vive hospes dum licet, atque vale.

Addit Delrio: Pœni forte hoc epitaphium. Nam temporibus Augustini etiam & Arnobii in Africa non *os*, sed *ossum*, nec *ossa*, sed *ossua* dicebant, ut testatur Augustinus in Psalm. 138. [Ebr. 139] v. 15, significans id Grammaticorum sui temporis convitiis excipi solitum. Immeritò, nam antiquos *ossum & ossu*, ut Cornu, dixisse, Charisius lib. 1. p. 23, & Priscian. lib. 7, auctores sunt.

¶ Osticulum, os parvum, ein Beinlein. Gellius lib. 6. cap. 1. *Cum natura corpora humana fingeret, ratio subtilior & utilitas ipsa operis postulabit, ut tenuissimum minutùque osticulis caput compingeret.* Add. Plin. lib. 30. cap. 15, qui limacis lapillum in dorso *osticulum* dixit. ¶ 2. Quo nomine etiam dicitur os penetrale fructuum, qui nucleos habent, ut, *cerasa, pruna*, das Härte/ darmit der Kern beschlossen wird.

¶ Osseus, a, adjectivum, Knöchig/beinern. *Manus ossea*, Juvenal. Sat. 5. v. 53. eine dürre Hand.

¶ Ossuaria, æ, locus, in quo reponuntur ossa defunctorum, ein Beinhauß. Ulpianus Lege 2. Sepulcr. violat. Onomasticum vetus: *Ossuaria*, ὀστοθῆκαι. Et *Ossuariæ ollæ* in antiquis inscriptionibus leguntur, Voss. Etymol. f. 359. Nempe quia veteres *ossua* dicebant, pro *ossa*.

¶ Ossilegium ὀστολογία erat, quum post crematum cadaver ossa legerent, ut conderent postea. Unde Virgil. 6. Æn. v. 228

Ossaque lecta cado texit Corinæus aheno.

Totam rem luculenter descripsit Tibullus lib. 2. El. 3. Vide & Desid. Heraldum Advers. lib. 1. cap. 7. & Kirchmannum. Philoxeni Glossæ: ὀστολόγαι, *Ossilegium*. Et Onomast. vetus: ὀστολογία, *Ossilegium*.

¶ Ossilegus, qui legit ossa. Idem Onomasticum: *Ossilegus*, ὀστολόγος.

¶ Ossifragus, qui ossa frangit. Seneca Controv. 33 sub initium: *In quemque sævient ossifragus iste, alterius brachia amputat, alterius enervat: alium distorquet, alium delumbat.*

¶ 2. Ossifragus, vel Ossifraga, aquilæ genus a frangendis ossibus ita dictæ. Plinius lib. 30. cap 7. *Unum est ossifrago intestinum, mirabili naturâ, omnia devorata confitienti.*

¶ Ossipaga, sic enim legendum existimant Stewechius, atque alii quidam, apud Arnobium, cum impressum sit *Ossilago*, quod quidem & Gyraldus retinet Synt. 1. histor. deor. f. 48. Significatur enim Dea ossium solidatrix, à *pago*, antiquo verbo, quod est pango: Quamobrem & *Ossipanga* Stewechio non displicet.

Verba Arnobii leguntur lib. 4. p. 131, *Nam quæ dant & solidat infantibus parvis ossa, Ossilago esse memoratur.* Dubium, an eadem voce uti voluerit lib. 3. p. 118. ubi hæc habemus: *Nulla Pomona, nulla Ossipagina, nulla Februtis, Populonia*, &c. *Opigena* enim ibi pro *Ossipagina* legendum esse, placet Meursio lib. 3. Crit. Arnob. cap. 6. p. 67. Nec displicet Heraldo ad Arnob. p. 147. Alii tamen utrobique malunt *Ossipagam* aut *Ossipangam*.

¶ Exos, exossis, adject. sine osse, ἄνοστος. Quo nomine Polypum piscem dicit Hesiodus, quod cartilagine potiùs, quàm ossibus carnes ejus constent, ὅτ' ἄνοστος ὃν πόδα τύπτει, &c. Postremam corripuit Lucretius lib. 3. v. 721

- - - - animantum copia tanta
Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.

¶ Exossus, idem. Apulejus lib. 1. Metam. post principium, *enervam & exossam saltationem* dixit, quæ mollior est incessu. Et in Apologia: *saltandi fabulæ exossis & enervis.* Ita Elmenhorstius, cujus Emendationes vide p. 125. *enervem & exossem saltationem*, tertia declinatione edidit.

¶ Exosso, exossare, ossa removere, aus den Knochen reinigen. *Exossare pisces*, apud Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 24. Lucretius lib. 4. v. 1264

Atque exossato ciet omni pectore fluctus.

id est, pectore ita inflexo & incurvato, ut ossibus carere videatur. ¶ *Exossatus ager*, Persio Satyr. 6. v. 51 est lapidibus purgatus. Vide ib. Casaub. pag. 501. Nam, ut ait Ovid. lib. 1. Metam. in fabula Deucal. v. 393

Magna parens terra est, lapides in corpore terræ
Ossa reor dici.

Itaque & lib. 4. Metam. cum Atlas in montem mutaretur, v. 660

Ossa lapis fiunt.

OSCI, populi Italiæ. Servius ad illud Virgilii lib. 7. Æneid. *Oscorumque manum; Capuenses*, inquit, *dicit, qui ante* Osci *appellati sunt, quod illic plurimi abundabere serpentes.* Vide & Plin. lib. 3. cap. 5. *Ultra Circejos Volsci, Osci, Ausones, unde nomen Latii processit ad Lirim amnem.*

¶ Oscè, adverbium. *Osce loqui*, Gell. lib. 17. cap. 17. id est Oscorum impura lingua. Unde in proverbium abiit, quo protervi & impuri sermones notantur.

OSCINIS, inis, vel oscen. *Oscines aves* sunt, quæ ore vel cantu auspicium faciunt, ut *præpetes*, quæ pennis. Plinius lib. 10. cap. 19 *oscines* vocat omnes aves, quæ canunt, Gesang-Vogel. Inde augurium. Cicer. lib. 6. fam. epist. 6 *Nonæ cantu sinistro oscinis auguror, ut in nostra disciplina est.* Weissagung aus Vogelgeschrey.

OSCITO, oscitare, & *oscitari* deponentaliter, Gehnen. Lucret. lib. 3. v. 1079 *Oscitat extemplò, tetigit cum limina Ville.*

Est rictu os diducere seu somnolentiâ, seu alia ex caussa, gehnen. *Oscitante uno oscitat & alter.* Hoc est, uno aliquo duce scelus audente, audent & cæteri. Vide Chiliadas. Cum casu Augustinus de Vera relig. cap. 3 extremo: *Quid adhuc oscitamus crepulam hesternam?* Ubi *propter* vel simile subaudiendum.

¶ Oscitans, negligentem & securum significat, unachtsam. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2, v. 19 *Id voluit, nos oscitantes opprimi.* Et, *Oscitans & dormiens sapientia*, Cic. de Orat. lib. 2. cap. 33.

¶ Oscitatio, das Gehnen. Plin. lib. 7. cap. 6 *Oscitatio in enixu lenitis est.* Gell. lib. 4. cap. 20 *oscitatione vinci*, Nachgehnen.

¶ *Oscitabundus*, in lemmate dicti cap. Gelliani; & Sidonius lib. 2. epist. 2 *Discipulis exponere oscitabundus orsus.*

¶ Oscitanter, negligenter. *Oscitanter aliquid agere*, Cic. de clar. or. c. 80. Nachläßig / unachtsam.

¶ Oscēdo, vitium frequenter oscitantis, die Gehnesucht / Gell. lib. 4. cap. 20.

OSIRIS, idis, Jovis filius, ab Ægyptiis pro Deo cultus. Eusebius *multoculum* interpretatur, & referri putat ad Solem. Adstipulatur Diod. Siculus lib. 1. cap. 2 *Osiridem Græca interpretatione, ut qui suis radiis, veluti pluribus oculis terram ac mare lustraret multos oculos habentem* (πολυόφθαλμον) *dixere.* Vid. & Heurn. Philos. Barb. p. 41. & 57. Aliis tamen alia placuit originatio. Seldenus annot. ad cap. 11. Sapient. *dictus est Osiris ab Hebræo Haschor, quæ vox Hebræis bovem significat, Schor addito articulo.* Putat enim esse eundem qui & *Apis*. At Reinesius in Punicis K. 3. *ex Ebr. Mitzraim, Mesraim*, inquit, *Ægyptii, qui eorum conditor, abjecto* ם *fecere Ozri, Osri, & ex hoc Græci Latinique Osiris.* Agriculturam Ægyptios docuit, quod beneficium occasio procul dubio fuit, quamobrem pro Deo cultus sit. Tibull. lib. 1. eleg. 8. v. 29 *Primus aratra manu solerti fecit Osiris.*

Plura de eo vide in Plutarchi libello de Iside & Osiride: item apud Synesium de Providentia, & Servium ad illud Virg. 1. Georg. initio: *Unciique puer monstrator aratri.*

OSROES, idem qui Chosroes. Vide ibi.

¶ Osroëne hinc est, regio Mesopotamiæ septentrionalis, cujus Edessa caput fuit. Scribitur & *Osdroëne*. Eutropius lib. 8. cap. 11 de Caracalla: *Defunctus est in Osdroëne, apud Edessam.*

OSSA, Ὄσσα, mons Thessaliæ, Centaurorum stabulum. Unus ex montibus, quos expugnando cælo gigantes cumulasse, & alterum alteri imposuisse finguntur. Ovidius 1. Metam. de Gigantomachia ab Jove dissipata:

- - - excussit subjectum Pelion Ossa.

Ἔργον μέγα, τὴν Ὄσσαν καὶ τὸν Ὀλύμπου ὑψηλότερον, *opus magnum, Ossa Olympoque sublimius*, proverbiali specie dixit Maxim. Tyr. dissert. 18.

¶ Osseus, adjectivum, ut, *Rupes Ossea*, Lucanus lib. 6. v. 334.

Ossifraga, & ossifragus, vide in *Os*, ossis.

OSTANES, qui & Osthanes, ab aliis Hostanes, Hosthanes, scribitur, Persa & Magus. De quo Plinius lib. 30. cap. 1. *Primus extat, (ut equidem invenio) commentatus de ea* (Magia) *Osthanes, Xerxem Regem Persarum bello, quod is Græciæ intulit, comitatus, ac velut semina artis portentosæ sparsit, obiter infecto, quacunque commeaverat, mundo.* Mentionem ejus faciunt & Apulejus Apolog. p. 326. edit. Colv. Tertull. de anim. cap. 57. Minuc. Felix Octavio p. 61. & ibi VVower.

Ostendo. Vide *Tendo.*

Ostentum, ibidem.

OSTIA, urbs Italiæ in ostiis Tiberis, ab Anco Martio condita. Scribunt & *Hostia.* Livius lib. 1. cap. 33 extr. *In ore Tiberis Hostia condita.* Hinc

¶ Ostiensis, vel Hostiensis, possessivum. Ut *Ora Ostiensis*, Plinius lib. 9. cap. 17. & ibidem cap. 6 *Portus Ostiensis.*

¶ Et Ostia, porta Romæ, Ostiam versus ducens.

Ostigo. Vide, *Mentigo.* Est enim idem.

OSTIVM, janua, fores, ab *obstando*, vel ab ὀΐω, hoc est, repellere; vel ab *os*, quod per illud domum aut locum ingredimur. *Ostium aperire*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 23. *Ostium obserare, ostium pessulo obdere*, Terent. Eun. act. 3. sc. 5. v. 55. & act. 4. sc. 6. v. 25. die Thür verschliessen/verriegeln. ¶ *Ostium fluminis*, der Ausfluß eines Wassers ins Meer. Cic. 2. Philipp. cap. 11 *ad ostium fluminis Cydni.* Sic & *Oceani ostium* idem fretum Herculeum dixit pro Lege Manil. cap. 12, quia ille se Oceanus in medias Europæ, Africæ & Asiæ terras infundit. Et pluraliter *Ostia*, de fluminis exitu. Virgil. Æn 5. v. 281

- - - plenis subit ostia velis.

Vide & supra in *Os.*

¶ Ostiolum, diminutivum. Columella lib. 8 cap. 14. *Aditus firmis ostiolis munire.* De hara anserum loquitur. ein Thürgen. Usus & Plinius est lib. 19. cap. 8.

¶ Ostiarius, ostii custos, Thürhüter. Seneca de const. Sapientis cap. 14 *ostiarii difficultas*, scil. non admittentis: & cap. 15 *Limen sacrum, & ab ostiariis liberum.* Et Vitruvius lib. 6. cap. 10. pr. *cella ostiarii.*

¶ Ostiarium, tributi genus, quod ostiorum nomine pendebatur. Cæsar 3. de bello civili cap. 31. & Cicero lib. 3. ad Familiares epist. 8.

¶ Ostiatim, adverbium, von Hauß zu Hauß. Cicer. 6. in Verr. cap. 22 *Nolite exspectare, dum ego hoc crimen agam ostiatim.* Ibidem cap. 24 *ostiatim totum oppidum compilabit.* & Quintil. lib. 5. cap. 10 *ostiatim pulsare.*

OSTREA, æ, & *Ostreum*, gen. neut. ὄστρεον, Ostrea vel ostrea pisces bivalvii, testa duriori contecti, plurimorum generum, Oestern/ Austern/ oder Meerschnecken. Vid. Gell. lib. 20. cap. 8.

¶ Ostracias, ὀστρακίας, id enim nominis ab ostreis Plinius fecit, gemma est, Luxsaphier/ lib. 37. cap. 10.

¶ Ostracites, λίθος ὀστρακίτης, lapis vel alius vel idem, qui ostracia, Topffstein/ Toffstein. His enim appellationibus Germanicis distinguit Georg. Agricola. Plin. lib. 36. cap. 19.

¶ Ostracismus, ὀστρακισμὸς & ἐξοστρακισμὸς, exilium, ostracorum seu testularum, id est, calculorum. Relegationis erat genus, non propter improbitatem, sed propter potentiam nimiam & divitias, Plutarchus in Aristide, & Themistocle, Cornel. Nepos passim. Vid. & Jos. Scaliger in Euseb. pag. 94. De auctore ostracismi idem ad eundem disputat pag. 47. De quo tamen aliter sentit Maussacus in Harpocrationis Lexic. pag. 93. & seq. Telum id adversus dominatum: sed, ut est genius populares libertatis, intemperanter haberi cœptum, atque in virtutis clarissimæ injurias conversum: πολλοστὸς γὰρ ἐχρῆτο τῇ πόλει. vid. Sigon. de Rep. Athen. lib. 2. cap. 4. Petitus Comment. ad Leg. Att. p. 366. seqq.

¶ Ostrācum, ὄστρακον, testa & pavimentum testaceum, cui appellatio Germanica respondet, ein Estrich.

¶ Ostracium, diminutivum, ὀστράκιον. Quo nomine etiam *Onychen* a quibusdam vocari scripsit Plinius.

¶ Ostrearium, locus ubi servantur ostrea. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 11 *Sergius Orata primus ostrearia in Bajano locavit.*

¶ Ostreōsus, a, um. *Cyzicus ostreosa*, Poeta Phallicus Carm. 77. Et Catullus in Priapejo Carm. 18 *- - - ora*

Hellespontia cæteris ostreosior oris,

id est, abundantior, feracior ostreis. Adde Vinetum ad Ausonii Epist. 9. v. 28.

¶ Leiostrea, vel Liostrea. Lamprid. Heliogab. *Primus fecit de piscibus isicia, primus de ostreis, & leiostreis, & aliis hujusmodi marinis conchis.* Quem ad locum Joh. Bapt. Egnatius: *Sunt*, inquit, *liostreæ lævis ostreæ, dictæ à labore, cum aliæ trachea, id est, aspera dicantur*, λεῖος, lævis, τραχὺς, asper. ¶ Ostrum,

¶ Ostrum, sic enim dicitur, quod ex ostrearum seu concharum testis eximitur, Meerschnecken Blut/Purpur-Farbe. ὄστρεον. Describit Vitruvius lib. 7 cap. 13. Passim apud Poëtas pro purpura ponitur. *Instratos ostro alipedes*, Virg. lib. 7. v. 277. A

¶ Ostrinus, ut, *Ostrina vestes*. Vide Nonium. *Ostrinus torus*, Propert. lib. 1. eleg. 14. v. 20.

¶ Ostrifer, ὀστρηφόρος. Virgil. 1. Georg. v. 207

Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.

¶ Ostricolor, purpureus. Sidonius Carm. 5. v. 18 *Ostricolor pallii textus.*

OSYMANDVAS, rex Ægypti antiquissimus, primus eorum, qui bibliothecam feruntur collegisse, cui inscripsit: ψυχῆς ἰατρεῖον, *Animæ medicina.* Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 49.

OSYRIS, Ὄσυρις, frutex est Dioscoridi, quem Imariam Itali dicunt, Harn-Kraut/ Matthiolus.

OTHO, cognomen Romanum. *L. Roscius* Otho Tribunus Plebis, Legis theatralis auctor: quâ proximi XIV Ordines Equiti ad spectandum assignati, cautumque, ne quis libertinus ibi consideret. Unde Horatius Epod. 4 in Mænum superbum illum Pompeji libertum: *Sedilibusque magnus inprimis eques*

Othone contemto sedet.

OTHONE CONTEMTO, h. e. contemtâ lege theatrali Othonis. *Fortem* virum Othonem istum appellat Cicero Orat. pro Murænâ, ubi etiam de lege hac habes: de quâ & Liviana Epitome lib. 119. & Tacitus 15. Annal. cap. 32. B

¶ M Salvius Otho, interfecto Galbâ, invasit imperium: quod semet ipsum cum peremisset, Vitellio reliquit. Ejus vitam Suetonius & Plutarchus scripserunt.

¶ Othonianus, frequens vox apud Tacitum, ut *Othoniani duces*, 2. Hist. c. 24. *Othoniana partes*, ibidem c. 33.

OTHRYS, mons editissimus Thessaliæ, sedes Centaurorum. Strabo lib. 9. p. 298 juxta Phthiotidem locat. Virgilio 7. Æn. v. 675. *nivalis* est: & *nubilus* Statio Achill. 1. v. 238. *pinifer* Alcimo Avito lib. 4. v. 516.

OTIS, ĭdis, fœm. ὠτίς, avis quæ inter gallinas feras seu silvestres refertur. ein Trapp. ¶ Sunt qui *Tardam* etiam vocari scribant, ein Haselhun/ Longol. Sed cum magnitudo, tum aliæ notæ *Otidis*, gallinulæ silvestri, cui nomen illud à corylis est, non respondent. Genere igitur eandem cum *Tardâ* vel *Tetrace*, esse putant, ein Trapp/ Trappganß. Gesnerus.

¶ De *Otus*, quæ avis est diversa, vide infrà.

OTIVM, vel *ocium*. Video enim observari utramque orthographiam. Sed illam veram & germanam pertendit Pierius in Virgilium, auctoritate scriptorum Codicum, & lapidum veterum: qui tamen & pro scribendi altera ratione haud minus stant, de quo Muretus ad illud Terentii Heaut. act. 3. sc. 1. extr. & Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 252. *Otium* ipsum vocabulum est, & significat vel honestam vel turpem cessationem, seu vacationem, Musse/Ruhe/ Müssiggang. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 65 *Non hercle otium est nunc mihi auscultandi*, ich habe nicht Weile oder Musse. Cic. lib. 10. famil. ep. 28. extr. *Plura scribam, si plus otii habuero.* Idem 3. famil. epist. 7. princ. *Otium nanctus sum.* Et, Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 23 *Tantumne ab re tua est otii tibi &c.* Hastu denn so viel Zeit übrig von deinen Geschäfften? Idem in Phormion. act. 5. sc. 5. v. 4 *Otium a senibus ad potandum ut habeam.* Et Cic. de orat. lib. 1. cap. 13 *In angulis consumendi otii caussa differunt*, die Zeit zu vertreiben/ vor die lange Weile. Et *abundare otio*, ibid. lib. 1. cap. 6. *diffluere otio*, ibid. lib. 3. cap. 32. Idem 2. Agrar. cap. ult. *Vivere in otio*, gute Tage haben. Item pro Sextio cap. 45 *optabile est otium cum dignitate*, id est, tranquillitas, quies. ¶ 2. *Otium* in malam partem. Catull. ad Lesbiam Carm. 51 C

Otium reges prius & beatas
Perdidit urbes.

Galba apud Suetonium in Galba cap. 9 *Nemo rationem sui otii reddere cogitur.* Quam rationem tamen viro magno indignam, & perniciosam Reipubl. ibi significat Casaubonus. Aliter Justinus sentit præfat. § 5 cum Catonis auctoritate: *ut & otii mei*, inquit, *cujus & Cato reddendam operam putat, apud te ratio constaret.* ¶ 3. *Otium* & pacem notat. Cæsar 1. de B. C. c. 5. extr. *Si quæ hominum æquitate res ad otium deduci posset.* Tacitus 15. Annal. cap. 6 *cur deserus per otium, quæ bello defenderant?* Et 12. Ann. c. 12 *Militares artes per otium ignota.* D

¶ Otiolum, dimin. Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 3 *Ubi delectem otiolum meum, non habeo.*

¶ Otiosus, otio deditus, otio fruens, securus, bey Musse/müßig. *Quin tu otiosus es*, Terent. Adelph. 4. sc. 1. v. 17 sey du zu frieden. *Animo jam nunc otioso esse impero*, Idem Andr. act. 5. sc. 2. pr. ohne Sorge und guter Dinge seyn. Cicer. 3. off. cap. 1 *Scipio dicere solebat, nunquam se minus otiosum esse, quam cum otiosus; nec minus solum, quam cum solus esset.* Attilius apud Plinium lib. 1. epist. 9 eruditissime simul & facetissime dixit: *Satius est otiosum esse, quam nihil agere*, id est, quiescere, aut literis vacare, quam rebus implicari inanibus. Hoc enim est *nihil agere.* Vide Catanæum. Plutarchus in Apophth. ita retulit, *Scipionem, cum se ad otium ære militari & Reipubl. gubernatione convertisset, dicere consuesse, ὁπότε ἐχόλαζον, πλείστα πράττειν*; hoc est, *se, quando otiosus esset, plura facere.* Cic. 2. Agrar. cap. ult. *Etiam istos, quibus otiosi negotium fecissemus, otiosissimos reddam.* Plinius lib. 1. Epist. 13 *Otiosissimus quisque, multo ante rogatus, & identidem admonitus, non venit*, puta ad audiendas declamationes, aut recitationes poetarum. *Dies otiosus*, ein Feyertag/ Idem Cic. ad Quint. fratrem lib. 3. ep. 8. ¶ *Otiosa pecunia* dicitur, quæ condita est, & domino fructum nullum affert. das nichts erwirbt. Plin. lib. 10. Epist. 62 *Pecuniæ publicæ & exactæ sunt, & exigantur, quæ vereor, ne otiosæ jaceant.* Scævola lege 63. § 1. Dig. de usur. *Quæsitum est, an judicio negotiorum gestorum, vel mandati pro pecunia otiosa usuras præstare debeat?* Vocatur ab eodem alibi & *vacua*, ab Ulpiano *brevis.* Huic opponitur *occupata pecunia*; de qua supra. Tacitus Annal. 13. cap. 3 *Annotabant seniores, quibus otiosum est vetera & præsentia contendere*; id est quibus vacuum est, vel vacat. *Otiosissimæ occupationes*, Plinio lib. 9 epist. 6 sunt inutiles, nugatoriæ. ¶ Cicero in Bruto sive de Clar. orat. cap. 24 *otiosum* dixit ἀπαθῆ, sedatum & affectibus liberum animum habentem: *Ut ipsi*, inquit, *Galbæ, quem fortasse vis non ingenii solum, sed etiam animi, & naturalis quidam dolor incendebat, efficiebatque, ut & incitata, & vehemens, & gravis esset oratio: deinde quum otiosus stilum prehenderat, motusque omnis animi, tanquam ventus hominem defecerat, flaccescebat oratio.* ¶ Est & Oratoris ac sermonis vitium, si dicatur esse otiosus. Auctor Dialogi de Oratoribus cap. 18 *Legisti utique Calvi & Bruti ad Ciceronem missas epistolas: ex quibus facile est deprehendere, Calvum quidem Ciceroni visum exsanguem & attritum, Brutum autem otiosum atque disjunctum.* Ubi tamen Lipsius in notis n. 54 suspicatur *odiosum* scribi debere. Sed vulgatam lectionem, quæ *otiosum* facit Brutum, defendit Gevart. lib. 4. Lect. Papin. cap. 11. p. 223. ex eo, quod apud Statium quoque lib. 4. Silv. 9 invenimus *Bruti senus otiosi tones.* Sic Quintil. lib. 1. cap. 1 *Otiosas sententias* vocat vulgares & tædiosas. Idem lib. 8. cap. 2 *At ego otiosum sermonem dixerim, quem auditor suo ingenio non intelligit:* Hæc Gevartius. Addo alium ex eodem Dialogo locum cap. 22, ubi priores Ciceronis orationes negat carere vitiis antiquitatis: nam *lentus est*, inquit, *in principiis, longus in narrationibus, otiosus circa excessus:* quo loco otiosum interpretor loquentem ea, quæ nihil ad rem faciant.

¶ Otiosè, sine solicitudine, Müssig/ohne Sorge. *Otiose domi vivere*, Cic. 3. offic. cap. 26. *Otiose inambulare*, Liv. lib. 23. cap. 7. Et, *In aurem utramvis otiose dormire*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 101. *Segniter, otiose, negligenter omnia agere*, Livius lib. 21. cap. 58.

¶ Inotiosus, ἀσχόλαστος, unmüßig. Quintilianus lib. 11. c. 3. extr. ex Lena Popilio, *inotiosa actio.*

¶ Otiari, verbum, otiosum esse, vacare, müßig seyn. *Otiandi caussa se quò conferre*, Cic. lib. 3. offic. c. 14.

¶ Otiabundus, otiosus. Sidonius lib. 4. epist. 18. *multis diebus otiabundus.*

¶ Negotium, occupatio, ein Geschäfft/ Gewerb. *In otio esse plus, quàm in negotio*, Terent. Prolog. Hecyr. v. 18. mehr müssig seyn denn zu schaffen haben. *Negotiis implicari*, Cicero 1. Nat. D. cap. 20. mit Geschäfften beladen seyn. *Negotium dare*, Idem pro Domo sua cap. 20. & *Dedere cui negotium*, Terent. Andr. act. 5. sc. 4. v. 50. quod est committere, befehlen/ zu schaffen geben. *Negotium alicui exhibere*, Cic. 1. Nat. D. cap 30. extr. & *facessere negotium*, Idem 3. fam. ep. 10. id est, molestiam, einem Mühe machen. pro quo Julius Paullus JCtus, *comparare negotium* dixit. Vid. supra *Calumniosus. Suscipere, administrare, conficere negotium*, Cic. conjunxit lib. 13. fam. epist. 10. & 11. Sic etiam dicimus: *Est mihi negotium.* Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 8. *Mirabar quid hic esset negotii tibi*, mich wundert was du allhier zu schaffen hättest. *Pompejo cum Cæsare est negotium*, Cælius ad Cicer. 8. epist. 8. sub fin. *Nullo negotio, absque ullo negotio*, id est, facile, ohn alle Mühe. Idem Cicero 1. Tusc. cap. 6 *Quid est negotii, hæc Poetarum ac pictorum portenta convincere?* Was wird es für Mühe kosten? *Legare cui negotium*, id est, mandare, Plautus Casina act. 1. sc. 1. v. 2. quod *allegare quem ad negotium* idem dixit Epid. act. 3. sc. 3. v. 46. Et Cic. pro Quint. c. 19 extr. *Negotium gerere*, i. e. administrare. *Decidere negotia*, absolvere, apud Horat. lib. 1. Ep. 7. v. 59. & Sueton. Vespasiano c. 21. ¶ Plaut. Capt. act. 3. sc. 3. v. 10. *Neque de hâc re est negotium; quin occidam.* i. e. caussâ. Similiter sc. 5. v. 11 *Sed quid est negotii, quamobrem succenseas mihi?* ¶ Hinc & ad judicia trahitur, & litem seu controversiam, item accusationem significat. Vide JCtos. Tertullianus ad Scapulam circa fin. *Quod aliud negotium patitur Christianus, nisi suæ sectæ?* ¶ Significat & mercaturam Handlung. Sic *Bithyna & Cibyratica negotia* Horatius dixit lib. 1. epist. 6. v. 33. Hinc *negotiari* mercari est, & *Negotiator* mercator. Ennius apud Gellium lib. 19. cap. 10

Otio qui nescit uti, plus negotii habet,
Quàm cum est negotium in negotio.

¶ Negotiolum, Cic. ad Q. frat. lib. 3. ep. 4. fin. *Erit nescio quid negotioli.*

¶ Nego-

¶ Negotiosus, voll Geschäfft/voll Mühe/ ut, *Negotiosa & molesta provincia*, Cic. pro Mur. cap. 8. *Res negotiosa, multi negotii*; difficilis, ein mühefelig Ding/ Plaut. Stich. act. 2. sc. 3. v. 31. Comp. *negotiosior*. Seneca lib. 2. de ira cap. 13 *Quid ira laboriosius? quid clementia remissius? quid crudelitate negotiosius?* Superl. *negotiosissimum opus*, Augustinus Retractat. lib. 1. cap. 18. Et, *vir negotiosissimus*, Idem epist. 54.

¶ Negotiositas. Ita Gellius lib. 11. cap. 16 interpretatur Græcum πολυπραγμοσύνη.

¶ Negotialis, geschäfftig. Cic. 1. de Invent. cap. 11, & lib. 2. c. 21 *Constitutio negotialis, quæ in ipso negotio juris civilis implicatam habet controversiam.*

¶ Negotior, negotiari, geschäfftig seyn / schaffen / handthieren. *Otiandi non negotiandi caussa aliquo se conferre*, Cic. 3. off. c. 14. Item mercari. Cic pro L. Manilia cap. 7 *Deinde cæteris ex ordinibus homines navi & industrii partim in Asia negotiantur* &c.

¶ Negotiator, ein Handthierer / Kauffmann. *Sordida mercis negotiator*, Quintilian. lib. 1. c 12. der mit unflätiger Wahre handelt: *Negotiator bestiarius* apud Scævolam JCtum Lege 45. Dig. de operis libert. *Frumentarii negotiatores*, Lege 9. Dig. de vacat. & excusat. mun. Kornhändler. *Negotiator magnarius* apud Apulejum lib. 1. Metam. post initium. Laurentius Novariensis Homil. de pœnitentia: *Sine hoc vitio* (avaritiæ) *negotiator aut nullus, aut rarus est.* Negotiator autem is dicitur, qui non minutim, sed ut locupletiores solent, generatim mercaturam aliquam exercet, der mit gantzen Stücken handelt.

¶ Negotiatrix. Tertullian. lib. 2. adv. Marcion. cap. 3 *Bonitas, apparituri boni negotiatrix.*

¶ Negotiatio, mercatura, Handthierung / Kauffmannschafft. Suetonius Vespas. cap. 16 *Negotiationes quoque vel privato pudendas propalam exercuit.* Sic *negotiationes Asiaticæ* Cicero 6. fam. epist. 8. Et, *negotiationem fagariam* Ulpianus Lege 52. § 4 Dig. Pro socio: *Negotiationem lignariam* (Holtzhandel) Capitolinus Pertinace cap. 1 dixerunt.

¶ Negotiatorius, ad negotiationes pertinens. *Naves negotiatoriæ*, Kauffarthey-Schiffe apud Vopiscum in Firmo & Saturn. cap. 3.

ŌTVS, ωτος, noctua aurita, eine Ohreul / Gesner. eine Schleyereul. Eberus, Bubone minor est, & noctua major. ¶ 2. Otus nom. propr. Vide Oetus.

OVIDIVS, cognomento *Naso*, patria Sulmonensis fuit, ex equestri familia natus, dives, ingenio ad poesin feliciſſimo, ſicut ipse testatur lib. 4. Trist. eleg. 10

Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos,
Et quod tentabam scribere, versus erat.

Uxores tres habuit, quarum duabus repudiatis cum tertia amantissimè & conjunctissimè vixit. Cum autem Augustum imprudenter offendisset, in Scythas relegatus est, natus annos quinquaginta: cujus exilii, de quo ubique tristissime queritur, causſas fuisse duas testatur, alteram quod libros de arte amandi composuisset, alteram errorem quendam in Augustum; sed cujusmodi fuerit, ut ubique ipse dissimulat, & supprimit, ita nec divinari quidem potest, nec sciri ipse etiam voluit, sicut inquit, *Et quid præterea peccarim quærere noli*, &c. Scripsit *Epistolas Heroidum; de Amoribus* vel *Elegiarum* libros quinque; *de arte amandi* libros tres; *de remedio amoris* libros duos: *Metamorphoseon* libros quindecim, quos in Tomis, ubi exulavit, à se exustos, descriptos tamen antea alii ab interitu conservarunt: *De tristibus* libros quinque, quos in exilio ad uxorem scripsit, cum jam de reditu ad urbem desperare cœpisset; *de Ponto* libros quatuor; *Fastorum* libros duodecim, quorum sex tantum ad nostra tempora pervenerunt. Cœpit & *de piscibus* librum, quem non absolvit. Carmen de *nuce*, & *de medicamine faciei*, puer adhuc composuisse videtur. Cætera vero, quæ libris ipsius adjecta sunt, ut de *Philomela* carmen, de *Cuculo*, de *Pulice*, de *Aurora*, de *Limace*, de *Vetula*, de *quatuor humoribus*, Ovidii non sunt. Videtur & Tragœdias scripsisse. Namque Medeam ejus Quintilianus lib. 10. cap. 1 laudat. Exilium cum annos octo, & menses aliquot pertulisset, in eo tandem mortuus est anno Tiberii Imp. quinto. Sepultus est apud oppidum Tomos, ut Eusebius tradidit.

OVIS, is, ein Schaf/ marem significat & fœminam, Valla lib. 4. cap. 13 censente. *O præclarum custodem ovium, quod ajunt, lupum!* Cicer. in Philipp. 3. cap. 11. *Lupo ovem committere*, Terent. Eun. act. 5. sc. 1. v. 16, quod nos dicimus: den Bock zum Gärtner setzen. Propert. lib. 2. eleg. 5. v. 19

Non solum taurus ferit unco cornibus hostem,
Verum etiam instanti læsa repugnat ovis.

Oves glabræ, scabræ, Plaut. Trin. act. 2. scen. 4. v. 40. *Oves rejiculæ*, quæ, quod aut ætate defectæ, aut morbo tentatæ, removentur a *rejiciendo* sic appellatæ: Mertz-Schafe/ Varro lib. 2. de re rustica cap. 1. ¶ 2. Aliquando & stolidi ac simplices, *Oves* dicuntur. Plautus Bacchid. act. 5. sc. 1 *amabo, quis hæc huc oves adegit?* Sic nos, er ist ein einfältig Schaff. *Oves aureo vellere opertæ*, Demosthenes appellavit divites & rudes, ut Galenus auctor est Suasoria ad artes cap. 3. Quod Laertius Diogeni Cynico tribuit. Caligula quoque M. Silanum *aurea pe-*

cudem sive *ovem* vocavit, quod dives quidem, cæterum ignarus esset & hebes: Tacitus Annal. 13. pr. & Dio Cassius lib. 59, qui id ad laudem male interpretatur, & quod probrum diserte Tacitus agnoscit.

¶ Ovīnus, ad oves pertinens. Serenus Samonicus cap. 15 de dentium vitio:

Aut tu sume pilam, quæ caudus hæret ovinis.

¶ Ovillus, idem, ut, *Pellis ovilla*, ein Schaffell. *Fimus ovillus*, Plin. lib. 17. c. 9, Schafmist. *Grex ovillus*, Livius lib. 22. c. 10.

¶ Ovile, ein Schaffstall. Ovid. 1. Tristium eleg. 5

Incustoditum captat ovile lupus.

¶ 2. Romæ peculiaris erat locus in campo Martio cancellis conclusus, qui *Ovile* appellabatur, de quo vide Beroald. Annot. in Serv. ad Bucol. (Tom. 1. Lamp. Grut. p. 278) Gruch. lib. 1. de Comit. Rom. f. 688. Rosin. lib. 6. Antiq. Roman. cap. 14. Plurali usus hac in re est Lucanus lib. 2. v. 197

Tunc flos Hesperiæ, Latii jam sola juventus,
Concidit, & miseræ maculavit Ovilia Romæ,

loquitur de cæde, quæ Syllæ jussu eo in loco fuit commissa.

¶ Oviaria, æ, ovium multitudo, Varr. prolog. lib. 2. de R. R. *In Apulia ovinria habui grandes.*

¶ *Ovinrium pecus*, Columell. lib. 7. cap. 6. Schafvieh.

¶ Ovicula, ein Schäfflein. Sic Q. Fabius Cunctator *Ovicula a clementia morum dictus*, apud. Aurel. Victorem de Vir. illustr. c. 43. Onomast. vet. *Ovicula*, προβάτιον. Et August. de Doctr. Christian. lib. 3. c. 21 *Oviculam exhibuit manducandam.*

OVO, ovare, lætari, freudig seyn / im Sprüngen gehen. Livius lib. 1. cap. 25 *Romani ovantes ac gratulantes Hostium accipiunt.*

¶ Est & triumphare, minus tamen, vide post in *Ovatio*. Grammaticis defectivum verbum est, quod solam tertiam personam & participium usus ferat. Vide Phocam, veterem Grammaticum, pag. 1718. ed. Putsch. Forte injuria est temporum, quod reliquarum personarum auctoritatem non habemus. Quæ autem supersunt flexiones, pretium est observare, ut si plures forte occurrant, annotari possint, & defectûs suspicione magis magisque verbum optimum liberari. Sunt autem hæc fere: *Ovat*, Val. Flacc. lib. 2. v. 507. *Ovet*, Stat. 4. Silv. 1. v. 8. *Ovaret*, Idem 1. Theb. v. 153. *Ovandi jus*, Sueton. Claud. cap. 1. *Victor ovans*, Silius 11. v. 260. *Ovanti*, Idem 10. v. 477. *Ovantibus victoriâ*, Livius 27. cap. 45. *Ovatum aurum*, i. e. triumphatum, Persius Satyr. 2. v. 55. &c.

¶ Ovatio, lætitia; & minor triumphus. Fuit enim *Ovatio* triumphi genus, sed minus tamen triumphali honore, quippe quæ ob insignes & excellentes victorias concedebatur victoribus, cum *ovatio* ob leviores daretur. Itaque duo hæc manifeste distinguit, Livius lib. 5. cap. 30, *Valerio triumphus, Manlio, ut ovans ingrederetur urbem, decretum est.* Vide Rosin. lib. 10. Antiq. Rom. cap. 38. Alex. ab Alex. lib. 7. G. D. cap. 22. & lib. 6. cap. 18. Nomen ab *ove* est: quam ovantes sacrificabant, cum triumphantes taurum immolarent, ut Plutarchus Marcello, & Servius in Æneid. 4 nos docent. Et incedebant ovantes equo singulari vecti, cum contra quadrigis & curru uterentur: Servius dicto loco, itemque Tibullus lib. 1. Eleg. 1. Gellius lib. 5. cap. 6. extremo: Symmachus lib. 10. epist. 2. Tiberius tamen veterem, uti videtur, aspernatus morem curru ovans vectus est, Suetonio teste ejus vita cap. 9. Florus lib. 3. cap. 19 *Fuitque de servis ovatione contentus, ne dignitatem triumphi servili inscriptione violaret.* Usi præterea sunt *Ovationis* verbo Sueton. Tiber. cap. 1. & Claud. c. 24. & Gellius lib. 5. cap. 6. fin. ¶ Alia notione & origine vide in *Ovum*.

¶ Ovatus, ûs, nomen, clamor vincentium. Valer. Flaccus lib. 6. v. 187 - - - *barbarici glomerantur ovatus.*

¶ Ovālis, e, ut, *Corona ovalis*, quæ myrtea erat, & quam gestabant, qui ovantes incedebant: apud Gellium lib. 5. c. 6.

OVVM, ωὸν, ein Ey. Cibus optimus, & saluberrimus. *Vitellus*, vel *luteum ovi*, Eyerdotter. *Album*, vel *ovi album*, das Weisse im Ey. *Ovi testa*, aut *putamina* Columellæ 8. cap. 5. aut *cortex ovi*, Sereno cap. 30. Eyerschale. *Ovum durum, molle, sorbile*, vel *tremulum*, harte/ weiche Eyer. *Ovum hypeneminm*, seu *irritum*, Plin. 10. cap. 60, ein Wind-Ey. Vide suo loco. *Ovum Zephyrium*, idem. *Ova urina* vel *cynosura*, Plin. c. l. irrita, ex incubatione derelicta. *Ovum geminum*, δίδυμον Aristoteli, mit zweyen Dottern. *Ovum decumanum*, ein gar groß Ey. *Ovum recens*, ein frisch Ey: *requietum*, non recens, ein verlegen Ey: *Ovum frixum*, Eyer im Schmaltz. *Ova gallinis supponere*, Cic. 2. Nat. D. cap. 48. *Ovis incubare*, über den Eyern sitzen/ brüten. *Ova parere, gignere*, Ibidem cap. 51. Eyer legen. *Non tam ovum ovo simile*, de rebus indiscretæ similitudinis, vide Chiliadas. Horatius 2. Sat. 4. v. 12

Longa quibus facies ovis erit, illa memento
Ut succi melioris, & ut magis alba rotundis
Ponere.

Ab ovo usque ad mala, id est, a principio usque ad finem, proverbiale apud Horatium lib. 1. Sat. 3. v. 6. Poma enim claudebant cœnam: ova incipiebant. Unde illud Ciceronis lib. 9. ad Famil. ep. 20 *Integram famem ad ovum affero.* Vide Horatianos Interpretes.

¶ Ovatio,

¶ Ovatio, tempus quo gallinæ ova pariunt, Plin. lib. 29. cap. 3. Sed pluribus libris *operationem* non *obationem* legimus.

¶ Ovatus, a, um, instar ovi. *Obata species*, Plin. lib. 15. c. 21.

¶ Ovipăra animalia, quæ per ova fœtum procreant. *Ovipari pisces*, apud Apulejum Apolog. p. 298.

OXALIS, idis, fœm. ὀξαλὶς, herba, quam vulgus *acetosam* vocat; Sauerampffer / rumex. *Oxalis minuta*, klein Sauerampffer. Et *Oxys*, ὀξὺς, trifolium acetosum est, Hasenampffer / Sauklee / Buckgauchklee. Plin. 20, 21.

OXYACANTHA, ὀξυάκανθα, spina acuta, Hagdorn. Spina ea tonsilis, quæ passim extimas hortorum pomœriorumque oras ambit, rubentibus baccis fœcunda.

Ab ὀξὺς & ἄκος Composita.

¶ Oxybaphum, ὀξύβαφον, acetarium, vasculum scilicet, aut catini genus, in quo acetum aut embamma apponitur, ein Commentschüßlein.

¶ Oxygala, vel Oxygalum, ὀξύγαλα, lac acidum vel acetosum, Saurmilch / Buttermilch / Plin. lib. 28. cap. 9.

¶ Oxygarum, garum ex aceto, eine saure Fischbrühe / apud Martialem lib. 5. Epigr. 97. Apponebatur primo missu: Sidonius lib. 9. Epist. 13. ubi vide Savaronem. ¶ 2. Jus gelatum, eine Gallerte.

¶ Oxylapathum, ὀξυλάπαθον. Vide *Lapathum*.

¶ Oxyměli, seu Oxymel, oxymellis, vel oxymelitis, ὀξύμελι, acetum mulsum, Essig mit Honig und Wasser abgesotten. Plin. 14. cap. 17.

¶ Oxymyrsine, ὀξυμυρσίνη, ruscus silvestris, agrifolium, Stechpalmen / Walddistel. Plin. 26. c. 11.

¶ Oxymōron, ὀξύμωρον, sententia ita acute & affectate enunciata, ut fatua videatur. Virg. 7. Æneid. *Nam capti potuere capi?* Vide Rhetoric.

¶ Oxypōrum, ὀξύπορον, remedium cito penetrans, cujusmodi ex junipero fiunt. Plin. 20, 23. ¶ 2. Columellæ 12. cap. 57 *Oxypora*, cibi sunt, aceto conditi. Condimenta acetata, quæ & *Oxygala* dicuntur, saure Salsen.

¶ Oxyporopōla, ein Essig- oder Senffträmer. Plin. 20. c. 7.

¶ Oxyliparon, ὀξυλίπαρον, embamma aut moretum acidum, quod piscibus adhibetur, eine saure Fischsalsen.

¶ Oxylepes, panis acetum habens admixtum, Saurbrodt.

¶ Oxyrinchus, ὀξύρυγχος, piscis, mugil fluviatilis, eine Art von Weißfischen / Gesnerus. ¶ 2. Oxyrinchus etiam Ægypti urbs, sic ab oxyrincho pisce dicta, cui templum erat in eâ conditum. Strab. lib. 17. Hinc

¶ Oxyrinchites, Ægypti nomos seu præfectura, Plinius lib. 5. c. 9.

OXYDRACAE, Indiæ populus apud Curtium lib. 9. cap. 9. & 14. Strabonem lib. 15. Pausan. lib. 1.

OXYLVS, Æmonis filius, ex Ætolia profugus regno Elidis potitus est: Strab. lib. 10. Pausan. lib. 5. Hujus lege quadam cautum fuisse scribit Aristotel. lib. 6. Polit. c. 4. ne cui fœnore feudum alterius occupare liceret.

OZAENA, Ὀζαινα, pilcis de polyporum genere, qui & ὀσμύλος vel ὀσμύλη, & ὄζολος dicitur. Plin. lib. 9. cap. 30. *Ozæna* autem inde appellatur, quod ex fistula in capite tetrum odorem emittat ab ὄζειν. ¶ 2. Hinc & *Ozæna* morbus dicitur, cum ulcera circa nares generantur, odorem fœdum habentia, Nasen-Geschwär. Cels. lib. 6. c. 8.

Ozymum. Vide *Ocimum*.

P.

PVTA littera, adspiratione assumta, ad potestatem accedit literæ Græcorum φ. ut, *Phidias*, *Phidippus*, *Philippus*, &c. Vide infra PH.

¶ In prænominibus, majuscula sola posita, idem sonat quod *Publius*, ut, *P. Virgilius Maro*, lege Publius; sed *P. F.* Publii filius. At *P. R.* est *Populus Romanus*. *P R. K.* valet Pridie Kalendas. *P. M.* Pontifex Maximus. *P. P.* Pater patriæ. Et *P. C.* patres conscripti. Valerius Probus de literis antiquis. ¶ Cum labiis arcte compressis, repetitio ejus compressionem aliquam notabit; ac vel temporis continuitatem exprimet, ut in illo Maronis Æn. 4. v. 238 *Ille patris magni parere parabat Imperio:*

vel ad violentiam referetur, ut in hisce Statii Cæcilii:

Aut pet servolum
Pertutias pabidum, postremo à parco patre
Quod sumas, quanto dissipas libentius!

Confert etiam exprimendis statibus: ut docet Voss. lib. 4. Inst. Orat. p. 46.

PABŬLVM, tibus herbaceus, paleaceus & stramenticius pecudum, Viehe-Futter. Valla a *pasco*, ait descendere lib. 4. cap. 62. Virg. Eclog. 1 *Nec insueta graves tentabunt pabula fœtas.* Sed *Pabulo distendi*, wohl ausgefüttert werden / zunehmen / Quintil. lib. 2. c. 10. ¶ Cicero per translationem dixit in Academ. lib. 4. c. 41. *Animorum ingeniorumque naturale quasi quoddam pabulum, consideratio, contemplatioque est.*

¶ Pabularis, ut, *vicia pabularia*, so man füttert / oder für Futter giebt / Columella lib. 2. cap. 14.

¶ Pabulor; pabulari, Futter zusammen suchen / fouragieren. Cæsar 3. Civil. cap. 37 *quo in loco nostri pabulari consuêverant.* Idem lib. 1. Civ. cap. 40 *Milites pabulatum bis pontibus mittebat*, &c.

¶ Pabulator, Fouragierer. Hirtius 8. Bell. Gall. cap. 11 *Equites præsidio pabulatoribus mittit.* Livius lib. 27. cap. 43 *bagi per agros pabulatores.*

¶ Pabulatio, Gräsung. Et, *Pabulatio idonea*, id est, pastus, bequeme Weyde oder Fütterung / apud Varr. lib. 3. de re rust. c. 16. Et Cæs. 7. Gall. c. 16 *Hostis pabulationes nostras observabat.*

¶ Pabulatorius, a, um, adject. *Corbis pabulatorius*, vel *pabulatoria*. Sic enim apud Columellam lib. 6. cap. 3 etiam sequiore genere legitur, ein Futter-Korb / Grase-Korb. Vide supra *Corbis*.

¶ Pabulosus, pabulo plenus. Solinus cap. 35 de Britannia: *Ita pabulosa, ut pecuaria, nisi interdum æstate a pastibus arceantur, in periculum agat satietas.*

PACHYNVS, Πάχυνος, promontorium Siciliæ, ab aeris densitate sic dictum: παχὺ, densum, crassum. Vide Sicilia. Virg. 7. Æn. v. 289 *Dardaniam Siculo prospexit ab usque Pachyno.* Ovid. primam etiam produxit 13 Metamorph. v. 726

Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austros.

¶ Priscianus verò de situ orbis secundam corripuit:

Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum.

PACIDIANVS, gladiator nobilis. Vid. *Æserninus* in *Æsernia*.

PACISCOR, pactus sum, paciscī, convenire, ein Geding und Vertrag machen. *Pacisci & constituere diem*, Cic. 1. Catil. c. 9. wegen eines Tages sich vergleichen. *Pacisci sibi aliquid*, ut, *Gabinius sibi pactus erat provinciam*, Cic. pro Sextio cap. 25. Et, *Pacisci inducias cum hoste.* Vide *Inducia*. Item, *Mercede cum aliquo pacisci*, Livius lib. 25. c. 33. des Lohns eins werden. ¶ Est & matrimoniorum verbum. Tacitus 2. Annal. cap. 42 *Silanus filia Neroni vetustissimo liberorum pacta erat.* Nam cum factamentio nuptiarum tantùm, tum *sponsa* dicebatur puella; Cum convenisset de nuptiis certis conditionibus, tum *Pacta*; quæ mox celebratis sponsalibus *sponsa* denique appellabatur. Vide Hotomanni de vetere nuptiarum ritu cap. 1.

¶ Pactum, duorum consensus atque conventio, ein Vertrag / oder Vereinigung / Bund. *Conditio atque pactum*, stipulationes, Cic. 2. in Verr. cap. 6. *Pactum servare*, Idem in off. lib. 3. cap. 24. Et, *ex pacto*, Nepos Milt. i. e. ex conventione. *Pacto non stare*, Livius lib. 9. cap. 11. den Vergleich umstossen. Sed: *Quo pacto, Eo pacto*, i. e. modo, welcher Gestalt / wie / auf diese Weise / also. Cic. Catil. 1. cap. 7 *Servi, mi Tirole, mei sic me isto pacto metuerent*, id est eo modo. Idem pro Quintio cap. 17 *Quemadmodum natus, & quo pacto educatus sim; memini.*

¶ Pactio, idem, Verwilligung / Vereinigung / Vertrag. *Facere pactionem cum aliquo de aliquo*, Cicer. pro Quinto Rosc. cap. 14. Item, *Si res non venit ad pactionem* Cic. lib. 9 epist. 10 ex Attici epistola: wenn es nicht kan zum Vergleich kommen. Idem Attico lib. 5. epist. 13 *In nostra provincia conflatæ sunt pactiones*, scilicet inter publicanos & provinciales. *Interpositâ pactione*, Frontin. lib. 4. cap. 7. n. 25. *Fœdus pactione, pactio sponsione* firmior, atque stabilior est.

¶ Pactor, ein Unterhändler. ut, *pactores societatis*, Cic. 7. in Verr. cap. 21.

¶ Compactum a compaciscor, ein angelegter Handel. Plaut. Capt. act. 3 sc. 1. v. 23 *Scivi extemplo de compacto rem geri.* Unde v. 27 *Omnes compacto rem agunt.* Et Suetonius Cæsare c. 20 *Ut productus pro rostris auctores ex compacto nominaret*, wie sie es mit einander abgelegt hatten.

¶ Depeciscī, verb. compos. Pactione transigere, vel paciscī, sich vertragen. *Depeciscī cum hoste*, Cicero pro S. Rosc. c. 38. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 3. v. 14. *Jam depeciscī morte cupio*, wolte mich meines Lebens erwegen ꝛc. Apulejus Apologia p. 525 *Cum creditoribus depeciscitur.* Idem *Depectorem lotium* etiam dixit pro redemptore. Quod leges vetant fieri. Et vero Ulpianus L. 5. Dig. de Calumn. *Depectum*, turpiter pactum interpretatur. Quod in universum verum haud est. Namque & *depeciscī honestè* licet.

PACTŌLVS, Πακτωλὸς, fluvius Lydiæ aureis arenis abundans. Quem eam ob caussam nonnulli χρυσορόαν appellarunt, Solino auctore cap. 43. Horat. Epod. 15

Sis pecore & multâ dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat &c.

PACŬVIVS, Poeta fuit Brundusinus, Ennii ex sorore nepos.

Scripsit Tragœdias, quibus sententiarum gravitatem, & ponderа verborum Quintilianus tribuit; doctrinam Horatius, cum ait lib. 2. ep. 1. v. 56 - - - - *aufert*

Pacuvius docti famam senis, Accius alti.

Dictio tamen ejus antiquitatis vitiis laborat, non elegans ac tersa satis. Unde *Pacubii veternum* Quintilianus dixit Dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ. Hinc ejus lectione & imitatione antiquarii delectabantur: de quo Persius Sat. 1. v. 77. & Martialis lib. 11. Epigr. 91. Citarunt nonnullos ejus versiculos Gellius, Cicero, & Nonius. ut: *Ego odi homines ignavâ operâ, & philosophâ sententiâ*, Gell. lib. 13. cap. 8. Item: *Conqueri fortunam adversam, non lamentari decet; id viri est officium, fletus muliebri ingenio additus*, Cic. 2. Tusc. c. 21. Nonius servavit & hos versus: *O flexanima, atque omnium regina rerum oratio.* Item: *Tamen obfirmato animo miteſcit metus.* Et;

Patior facile injuriam, si est vacua à contumelia.

Et: *Munificus nemo putatur, nisi & volens.*

¶ Pacuvianus, possessivum. Cicer. 1. de Divinat. cap. penult. *Ille Pacuvianus, qui in Chryse physicus inducitur.*

PADVS, quem Græci Ἠριδανὸν vocant, fluvius est maximus & celeberrimus Italiæ, der Po; vide *Eridanus.*

¶ Ab hujus vicinitate *Padua* urbs elegantissima dicta est, quæ & *Patavium*, T. Livii & Valerii Flacci patria. Hanc Antenor Trojanus condidit, ut Virgilius docet lib. 1. Æneid. v. 251.

¶ Circumpadanus, Pado utrimque adjacens. *Circumpadani campi*, Livius lib. 21. cap. 35. Item circa Padum quod nascitur aliturve. Ut, *Circumpadana lana*, vel *oves*, Plin. lib. 8. c. 48.

PAEAN, παιάν, hymnus Apollinis, & omnium deorum; Servius ad illud Æneid. 6. v. 657

- - *latumque choro paana canentes:*

Proprie, inquit, *Paan* Apollinis laudes: *abusive omnium deorum.* Est quoque Titulus & argumentum operis Pindarici; & Apollo ipse, ut in illo Juvenalis Satyr. 6. v. 171

Parce precor Paan, & tu depone sagittas.

PAEDAGOGVS, παιδαγωγός, cui ducendi & regendi pueros provincia tradita est, ein Zuchtmeister. Erant rectores monitoresque ac custodes additi ingenuis pueris, quos semper sequebantur, unde & *Comites* appellati. *Vultus Pædagogi* pro tristi & severo apud Suet. Nerone cap. 37. Cicer. de Amicit. cap. 20 *Pædagogi negligendi non sunt, sed quodammodo colendi*, Kinderlehrer soll man wohl und ehrlich halten. Idem de dignitate pædagogorum lib. 2. de Divinat. cap. 2. quam sententiam obiter huc annotare visum mihi est: *Nullum munus Reipublicæ afferre majus melius-ve possumus, quam si docemus atque erudiamus juventutem, iis præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnium opibus refrenanda atque coercenda sit.*

¶ Pædagōga, fœm. Hieronymus ad Gaudentium Epist. 12. *Sit ei magistra comes, pædagoga custos.*

¶ Pædagogium, παιδαγωγεῖον, locus in quo pueri ministratorii versabantur, Plinius lib. 7. Epist. 27. ¶ Item ipsi administratorii pueri, & qui in deliciis dominis erant. Vide Torrentium in Neronem Suetonii cap. 23. itemque Pignorium de Servis. Add. Senec. de vita beata cap. 17.

¶ Pædagogianus. *Puer pædagogianus*, Ammian. lib. 26. cap. 17. add. lib. 29. cap. 18.

¶ Pæderastia, obscœnum crimen, cujus meminit Paulus Rom. t. v. 27. olim Romanis usitatissimum. Vid. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 2. Gallæus ad Lactant. p. 53.

PAEDEROTA, æ, acanthus crispus & lenis Plinio est lib. 22. c. 22. Beerenklau. Matthiol. Legunt alii *Paderos, otis.*

PAEDIA, παιδία, eruditio, puerilis ætas.

¶ Pædotriba, παιδοτρίβης, præceptor, ein Kinderlehrer.

PAEDOR, ōris, *Pædore horrida membra*, Lucret. lib. 6. v. 1267. squalor & illuvies in homine vel animali, collecta ex continua quiete aut aliis caussis; der übele Geruch und Unflat an einem Menschen oder Viehe / so lang still gelegen. Dictus à sordibus puerilis ætatis. *Situm* exponit Valla lib. 6. cap. 25. Lucan. 2. v. 73. *Longusque in carcere pædor.* Cicer. 3. Tusc. cap. 12 *Barba pædore horrida. Obsitus pædore*, mit Unflat beladen / Seneca Agamemnone v. 991.

Pæcmá, vide *Pegma.*

Pænula, vide *Penula.*

Pæon, Παίων, medicus, Homerus.

¶ A quo *Paonia*, herba laudatissima nomen accepit, Peonien oder Paonen / Pfingstrosen / ϖαιωνία.

¶ Pæon, Pes, quadruplex est. Primus, Qui ex longa & tribus brevibus constat, – ◡◡◡, ut, *conficere.* Secundus, Qui ex brevi, longa, & duabus postremis brevibus ◡ – ◡◡, ut, *resolvere.* Tertius, Ex duabus prioribus brevibus & longa & brevi posterioribus, ◡◡ – ◡, ut, *sociare.* Quartus, Ex tribus brevibus & longa, ◡◡◡ –, ut, *domuerint, sonipedes.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 435. seq.

PAEONES, populi qui ad Rhodopen montem & Macedoniam maritimam, quos malè nonnulli cum *Pannonibus confundunt.* Dio Cassius lib. 49.

PAESTVM, παῖστον, Lucaniæ oppidum, Græcis Posidonia appellatum, ut Plinius auctor est lib. 3. cap. 5. Bis ibi rosæ proveniebant anno uno. Unde Virgilius (quod hemistichium Ovidius quoque & Martialis suum fecerunt) Georg. 4. v. 119

- - - *biferique rosaria Pæsti.*

¶ Pæstānus, a, um, ut *Pæstanus sinus*, Cic. ad Att. lib. 16. ep. 6. *Pæstanus cultus*, Ausonius in Rosis:

Vidi Pæstano gaudere rosaria cultu.

PAETVS, pæti, ab oculorum vitio dicti. Horatius lib. 1. Serm. Sat. 3. v. 44 - - - *Strabonem*

Appellat Pætum pater.

id est; non fastidit pater non solum filiorum vitia, sed & extenuat, & vel ad laudem transfert. Ex quo intelligitur minus vitii habere *pætum*, quàm *strabonem.* Vetus scholiastes Horatii ad laudatum locum: STRABO *dicitur, qui est distortis oculis:* PAETVS, *qui lebiter declinatus, cujus huc ac illuc tremuli volvuntur.* Schol. Hoc autem venereum. Et inde Venus ipsa *Pæta* vocatur. Ovidius lib. 2. de Arte v. 659

Si pæta est, Veneri similis: si flava Minervæ.

Et proprium cognomen Romanæ familiæ *Pæti.* Plin. lib. 11. c. 37 *Uni animalium homini deprivantur* (oculi) *unde Strabonum & Pætorum cognomina.*

¶ Pætulus diminut. apud Ciceron. 1. de Nat. Deor. cap. 29. pr. *Redeo ad Deos, ecquos si non tam strabones, at pætulos esse arbitramur?*

¶ Subpætulus, nonnihil pætulus. *Oculi subpætuli.* Varro.

PAGASAE, oppidum maritimum Thessaliæ, Pheræorum navale. Unde

¶ Pagăsæus, ut *Pagasæa puppis*, Ovid. principio lib. 7. Metamorph. id est Argo navis.

¶ Pagasicus, idem. ut *Sinus Pagasicus*, Plin. lib. 4. c. 8.

PAGINA, pars utraque folii, à pangendo, id est, figendo vel describendo dicta, eine Seite / ein Blat. Martialis lib. 1. epigr. 5

Lascivа est nobis pagina, vita proba est.

Complere utramque paginam, Cic. ad Att. lib. 13. ep. 34. Et, *Fortuna utramque facit paginam*, Plin. lib. 2. cap. 7. id est, omnia feruntur accepta fortunæ, am Glücke liegt alles. Quod rationibus tractum est. De quo ita Scaliger Animad. in Guilandi Comm. de papyro: *Adversaria dicuntur, quæ in adversa parte scribuntur, qualia erant quotidiana vita & ephemerides. At in adversa solebat & scribi: unde* Opistographorum *nomen. Sed in adversa rationes dati & expensi perscribebantur, in adversa accepti. Quando adversa pars conveniebat adversæ*, h. e. *cum rationes accepti congruebant cum rationibus expensi & dati, tunc hoc dicebatur* utramque paginam facere, *quod* & pariari *dicitur. Cui contrarium* reliquari. Nam *villicus, qui non pariat, reliquari dicitur. Id* paria facere *dicunt etiam.* Hæc ille. ¶ 2. *Paginam* pro epistola non semel Sidonius & alii illorum temporum scriptores posuerunt.

¶ Pagella, diminut. Cicero lib. 11. fam. ep. 25 *Non imitor λακωνισμὸν tuum? altera jam pagella procedit.*

¶ Paginula, dimin. aliud. Cic. 4. ad Attic. epist. 8 *Longas in codicillorum fastis paginulas habere.*

¶ A Pagina, *Paginare* verbum finxerunt medii ævi Scriptores, Paullinus Jambo ad Cytherium v. 353

Solidoque navem paginatam robore,
Ad pervehendum præparat.

¶ Compāginare. Idem Epist. 12. [nov. ed. Paris. epist. 32. n. 10] *Hac igitur ratione persuasus, basilicas nostras tuas, sicut & operis tempore, & voti genere conjunctas sunt, ita & literis compaginari curabit.* Zeno Veronensis Sermone de Præcepto ATTENDE TIBI &c. *Talis namque natura ipsa verbi Spiritu compaginante formata est.* COMPAGINARE, conjungere, copulare, compingere. Prudentius in Romano v. 890 *Aut fratta nodis sarciens compaginat.* Et Augustinus Serm. 1. feria III Pentecost. *Unius corporis membra dispersa, ad unum caput Christum compaginata.*

¶ Propaginare vide in *Propago.*

PĀGO, pepigi, pagere, verbum antiquum, idem quod *paciscii.* Legitur apud Plaut. & auctorem ad Herennium. Vide *Pango.*

PAGRVS, & Phagrus, πάγρος, φάγρος, quasi φάγος, id est, vorax, piscis. grosse rothe Meerbraßme. Gesn.

¶ Sed *Pagurus*, Πάγουρος, cancri marini species, eine Meerspinne / Seekrebs.

PĀGVS, proprie significat societatem vicorum, vicos plures ditione quadam conjunctos, eine Pflege oder Gemeine aus vielen Dörffern. Vicus enim tantùm villarum est congeries, sine mœnibus, ein Dorff. Hac significatione *pagus*, apud Cæsarem & Tacitum legitur. Videnturque in plano fuisse pagi. Inde enim Cicero *Paganos* a *montanis* distinguit orat. pro domo c. 28. ¶ 2. Vocant & *pagum* vicum, sed improprie, ein Dorff / a πηγὴ fons, quod pagi circa fontium rivos collocarentur, vel quod eâdem aquâ uterentur, ut Festus voluit.

¶ Pāgānus, rusticus. *Fercula pagana*, Propert. lib. 4. eleg. 4. v. 76. *Foci pagani*, Ovid. 1. Fast. v. 670. ¶ 2. *Pagani* JCtis dicuntur omnes, qui non sunt milites, Plin. lib. 10. Epist. 18. Veget. l. 2. c. 23. Buchn. ad Plin. lib. 7. Epist. 25. Bernegg. ad Sueton. August. cap. 27. unde & *paganum peculium*, *castrensi* opponitur; itemque *paganus cultus militari*, apud Plinium lib. 7. Epist. 25. Tacitus 3. Histor. cap. 24 *Vos nisi vincitis, pagani*, i.e. pro

paga-

paganis, non pro militibus habebo. Ita & alibi *pagani* eidem, non milites sunt, ut 2. Histor. cap. 14. ubi & Pichena quædam notavit. ¶ 3. Hinc & *Pagani* veteribus Christianis dicebantur gentiles: quod Christi milites non essent: Heyden. unde & *Paganismus* pro gentilismo. Vide Heraldum ad Arnobium. Aliter Baronius ad Martyrolog. sentit.

¶ Semipaganus, pro semidocto, inexercitato aut imperfecto. Persius in Proœmio 5

Ipse semipaganus
Ad sacrum vatum carmen adfero nostrum.

¶ Pāgānĭcus, adject. dorffhafftig. Martial. lib. 14. epigr. 45. *paganica pluma.* ¶ 2. Christianis scriptoribus Paganicus est quoque heydnisch. Salvianus principio lib. 1. de Gubern. *incredulitas paganica.* Idem lib. 1. contra Avar. p. 25 *impia & paganica sollicitudo.*

¶ Pagatim, per singulos pagos. Livius lib. 31. cap. 26 *templa pagatim sacrata.* Ibidem cap. 30 *pagatim habitantes.*

¶ Paganalia, festa rusticorum, Bauerkirchmeß. Onomast. Vet. *Paganalia, κωμητικά.* De his videtur Ovidius intelligendus lib. 1. Fastor. v. 669

Pagus agat festum: pagum lustrate coloni,
Et date paganis annua liba focis.

PĀLA, æ, instrumentum fossorum, ein Spatten / Grabscheid / Schauffel / à *pangendo* dictum, ut, *juncosum agrum pala vertere*, Plin. lib. 18. cap. 6. ¶ 2. Et instrumentum aliud, quo in furnum panis mittitur, Brod-Schauffel. Quo quidam referunt *palas ligneas* Catonis cap. 11. extr. de Re Rust. quæ vero videntur aliud instrumentum quod numerus *quadraginta* arguit, fuisse. ¶ 3. Item aliud, quo ventilantur & purgantur frumenta, eine Wurffschauffel. Tertullianus de persecut. cap. 2 *Hæc palæ illa, quæ & nunc dominicam aream purgat, Ecclesiam scilicet, confusum acervum fidelium eventilans, & discernens frumentum martyrum & paleas negatorum.* ¶ 4. Pala denique σφενδόνη est, hoc est, plana & latior pars annuli, cui vel insigne insculpitur vel gemma inseritur, der Ballen am Ringe / der Kaste. Cic. 3. Off. cap. 9 *Gyges cum palam ejus annuli ad palmam converteret, a nullo videbatur* &c. ¶ 5. *Palæ auri & æris*, id est, massula, & quidem selibralis, ein stücklein Golds / Plinius lib. 34. cap. 6. Sed meliores omnes libri *palea* habent, non *pala.*

¶ Bipalium, instrumentum fodiendi. Columella lib. 3. cap. 5. *Ager bipalio subigi debet.* Adde Caton. cap. 6.

PALAEMON, Grammaticus fuit Romæ Quintiliani ætate; tanta arrogantiæ, ut, sicut Suetonius auctor est, *secum & natas & morituras literas jactaret*, item M. Varronem, Romanorum longe doctissimum *porcum* appellaret. Vide & Quintil. lib. 1. c. 4. *Palæmonis* artem pro Grammatica dixit Juvenal. Satyr. 6. v. 451. Adde Voss. de Poetis Latin. p. 42.

¶ 2. Palæmon etiam dictus fuit, Inûs & Athamantis filius, qui & Melicerta, Latinis *Portunus*; in cujus honorem Ludi Isthmici instituti. ¶ 3. Est & pastoris nomen apud Virgilium ecloga 3.

¶ Pălæmŏnius, adjectivum. Claudianus de Cons. Mallii Theodori v. 289

Cuncta Palæmoniæ manum explorata coronis.

Ubi ad mediam significationem, seu Palæmonem illum respicitur, cui ludi in Græcia dicati erant, quorum præmia, coronæ, exploratæ & probatæ manui, i. e. catervæ, dabantur.

PĂLAESTĪNA, regio Syriæ australis, præsertim illa quæ ad mare est mediterraneum, olim Philistæa. Deinde omnis Judæorum regio. Plin. lib. 5. cap. 12. das gelobte Land.

¶ Pălæstīnus, a, um, ut *Gens Palæstina*, Silius lib. 3. v. 606. & ¶ Palæstini, incolæ regionis. Spartianus in Severo cap. 17. pr. *In itinere Palæstinus plurima jura fundabit.*

¶ Palæstinensis, aliud adjectivum. Spartianus ibidem cap. 9 *Neapolitani Palæstinenses.*

PĂLAESTRA, παλαίστρα, (quæ & *Pale*, vide infra) pugna, luctatio, à πάλιν, *iterum*, & παίω *ferio*, seu potius à πάλλειν. ein Fechter-Kampff / Fecht-Schul. Virg. 6. Æn. v. 642

Pars in gramineis exercent membra palæstris.

Huic dedita olim maxime fuit Laconica juventus, itemque Virgines Lacænæ, notante Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 980. Vid. Hier. Mercurial. de art. gymn. lib. 1. cap. 6.

¶ Palæstrīta, παλαιστής, qui palæstræ dat operam, ein Fechter. Cic. 4. in Verr. cap. 57.

¶ Palæstricus; ut, *Ars Palæstrica*, Quintil. lib. 2. cap. 21. *Motus palæstrici*, Cic. 1. offic. cap. 36. Et, *Facies succi palæstrici plena*, Apulejus Apolog. p. 315. starck und fett. ¶ 2. Et *Palæstrici* erant, qui palæstram docebant. Unde Quintiliano lib. 12. cap. 2 sunt *palæstrici doctores.*

¶ Palæstrice, adverb. palæstritarum more. Cic. de opt. gen. orat. cap. 3 *palæstrice spatiari in xysto.*

¶ *Motus apalæstri*, dicebantur incompositi & indecentes, non respondentes palæstræ, (ita enim etiam decentiam in motu & flexu corporis appellabant) ungeschickte / tölpische Sprünge.

PĂLAM, manifeste; in omnium conspectu, öffentlich. Terent. Adelph 2. sc. 2. v. 30 *A Lenone ipsius eripuit palam.* Sic, *Divulgare palam*, Cicer. post red. in Sen. cap. 5. ausbreiten / ruchtbar machen. *Palam est*, Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 24. es ist nicht heimlich. *Aperte ac palam aliquid facere*, Cic. in Orat. cap. 11. *Aperte palamque dicere*, 2. in Verrem cap. 7. *Palam ante oculos omnium*, 7. in Verr. cap. 26. Et *Palam beatus*, Terentius Phorm. a. 1. sc. 3. v. 17. scheinbarlich / glückselig. *Palam facta*, Nepos Hannib. cap. 7. *Palam facere alicui*, ibidem cap. 11.

¶ Propălam, idem, *Tabulæ & signa propalam collocata*, Cic. de orat. cap. 35. frey / öffentlich. Sic Livius lib. 34. cap. 33 extr. *Hæc propalam dicebat: illa tacita subeunt eum.*

¶ Propalare, divulgare, verbum cadentis Latinitatis. Orosius lib. 6. cap. 5 *propalata veritas.* Mamertus lib. 1. de anim. c. 2. *pagina propalatur.*

PĂLAMĒDES, Παλαμήδης, Nauplii, Eubœæ regis filius, inventor quatuor literarum Græcarum, θ ξ χ φ, in bello Trojano, Plin. lib. 7. c. 6. De ejus morte vide Serv. in 2. Aen. item Xenophontem Apol. Socratis p. 705.

PĂLANGAE, fustes teretes, per quos naves in mare attrahuntur, vel ad littus subducuntur, Rollen / Walzen / Hebebäume / apud Varronem. Græcis φάλαγγες & φαλάγγαι, unde & Cæsar *Phalangas* dixit 2. de B. C. cap. 10. Lib. 3. ejus operis cap. 39 *Scutulas* vocat.

PĂLAS, antis, & Palanteum, vide *Pallas, Pallanteum.*

PĂLATIVM, unus ex septem montibus Romæ: cujus appellationis ratio variè explicatur. De nominis origine vide Varronem lib. 4. de Lat. Ling. cap. 8. De eo Cicero 1. Catilin. cap. 1 *Nihilne te nocturnum præsidium Palatii movit?* Adde, qui Romanæ urbis Historiam dederunt. ¶ Item domus Cæsarum seu Imperatorum, Kayserliche Pfaltz: passim apud Augusteos Scriptores, quam notionem egregie explanat Dio Cassius lib. 53. p. 507; cujus summa est, quod Augustus Cæsar in Palatino monte habitaverat. Poetæ, ut primam producere possent, π L. geminare solent, & *Pallatia* dicere. Unus Martialis plura suppeditabit exempla.

¶ Pălātīnus, a, um: quod ad aulam Imperatoriam pertinet. Sic *Palatini*, qui in palatio ministrant: ut *Palatinus Alticnsis*, Sueton. Calig. cap. 57. *Palatini ludi*, qui in Palatio triduo celebrantur circa templum Palatinum in honorem Augusti, de quibus Josephus in rebus Cajî meminit, & Suetonius Augusto cap. 56. ubi vide Casaub. Quare *Clodiam* Cicero *Medeam Palatinam* dixerit, leges apud Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 137.

PALATHA, πάλαθη, massa ficorum, ein Hauffe Feigen auff einander gedrückt / teste Hesychio.

PĂLĀTVM, (Cicero etiam lib. 2. de Fin. cap. 8 *palatus* dixit gen. mascul.) interioris oris cavitas est, der Gaume. Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 18 *Epicurus dum palato quid sit optimum, judicat, cæli palatum, ut ait Ennius, non fuspexit*, hoc est, non fuit memor beatæ voluptatis in cælo. Horat. 2. epist. 2. v. 61

Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato. Juv. sat. 10.
Et quibus in solo vivendi caussa palato est, die allein um Essens und Trinckens willen leben. Seneca Consol. ad Helviam cap. 9. extr. *o miserabiles, quorum palatum, nisi ad pretiosos cibos, non excitatur. Templum linguæ palatum*, elegantissima translatione dixit Lucretius lib. 4. v. 625.

PĂLEA, æ, granorum folliculi, Spreuen / Kafft / Hecherling / pabulum jumentorum. *Lævis palea*, Virg. 1. Georg. v. 368. Hinc ¶ Paleatus, ut, *Lutum paleatum*, quod paleam habeat admixtam, Leimen mit Spreuen vermenget und zugerichtet / Columella de Arbor. cap. 8. & lib. 12 cap. 44.

¶ Palearium, ein Spreub oder. Idem lib. 1. cap. 6, *Pars*, inquit, *villæ fructuaria dividitur in - - - fœnilia palearia que, & apothecas, & horrea.*

¶ 2. Et *palea*, Cartilago est dependens a collo galli, des Hahnes Bart / das rothe Läppleins. Varro 3. Rust. cap. 9.

¶ 3. *Palea æris*, Ertz-Schaum. Plin. 34. cap. 13.

¶ Sed *Palear*, seu *paleare* a potius plur. pellis est dependens a gutture boum, die Wampen. Virg. 3. Georg. v. 51

- - - optima torvæ
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
Et crurum tenus a mento palearia pendent.

PĂLĒ, πάλη, lucta, unde & *palæstra* dicta est. Nominis rationem diversam prodiderunt auctores. Vide Mercurialem de Gymnastica lib. 1. cap. 8. Scaliger a concussione πάλαι dictam censet lib. 1. de re Poëtica c. 22. Statius 6. Thebaid. de Tydeo v. 824

Ille quidem & disco bonus, & contendere cursu,
Nec casu bellare minor, sed corde labores
Ante alios, erat unctæ Pales.

ubi *Pales* pro *Pale* est: quam Vetus scholiastes *palæstræ studium* interpretatur.

¶ Aliud *Pale* est apud Sidonium lib. 9. Epist. 13. cum ait:

Bimari remittat urbe
Thymelen Palenque docta
Tepidas ad officinas
Citharistrias Corinthus.

Ubi per *Palen* videtur Saltationem intelligere.

PĂLES, pabuli Dea, quæ cum Apolline vocis a rusticis colebatur. Unde & conjungit Virgilius Ecl. 5. v. 35

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Item Tibullus lib. 1 Eleg. 1. v. 15

Hic ego Pastoremque Deum lustrare quotannis,
Et placidam soleo spargere lacte Palem.

Nam *Pastor Deus* Apollo νόμιος est. Alii vero *Palem* Deum fecerunt. Vide Servium lib. 3. Georg. princ.

¶ Palilia & Parilia, plur. festa Deæ Palis: celebrabantur II. Calend. Maji. Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 19

Annuaque accenso celebrare Palilia fœno.

Et Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 87

At madidus Baccho sua festa palilia pastor
Concinet: a stabulo tunc procul este lupi.

Et Ovidius 4. Fast. v. 719

– – – – Palilia poscor;
Non poscor frustrà si favet alma Pales.

Ad quem locum Heinsius observavit, *Parilia* in plerisque libris antiquis esse, quod etiam de Plinio (lib. 19. cap. 5. sect. 24) Harduinus tradit, ubi vulgo *Palilia*; in MSS. *Parilia* legi.

¶ Hinc *Palilicium*, sidus cæleste, Oculus Tauri, stella primæ magnitudinis, una ex Hyadibus sive Suculis. Plinius lib. 18. cap. 28 *Hoc est vulgo appellatum sidus Palilicium, quoniam* &c. Ubi idem Harduinus annotavit, in MSS. *parilicium* legi. Scilicet *Parilia* non a Pale, sed a *pariendo* putant dici, quod sub Parilicii exortum Cosmicum omnia parturiant.

PALIMBACCHIVS; παλιμβακχεῖος, pes, qui & *antibacchius*, constans duabus syllabis longis, & tertia brevi – – ⏑; ut, *Augustus*.

PALIMPSESTVS, παλίμψηστος, membrana iterum abrasa, charta deleticia, seu potiùs membrana, vel tabella rasilis, cujusmodi est abacus calculatorum, eine Eselshaut / Schreibetaffel. Ejusmodi enim quiddam hodie fit ex pelle asinina. Dicitur à πάλιν, *rursus*, & ψάω seu ψάω rectius, *rado*. Scribunt & *palinxestus* rectissime à ξέω, eadem significatione. Usus est hac dictione Cicero lib. 7. famil. epist. 18, *Nam quod in palinxesto? laudo equidem parsimoniam; sed miror quid in illa chartulâ fuerit, quod delere maluerit, quàm hæc scribere.*

PALINODIA, παλινῳδία, recantatio, seu retractatio. *Palinodiam canere*, est diversum ab his, quæ priùs dixeris, dicere, widerruffen / παλινῳδεῖν. ¶ Macrobius lib. 7. cap. 5 *Nec abnego potuisse me quoque tunquam palinodiam canere.* Vide Chiliadas & Interpretes Horatianos ad lib. 1. od. 16. extr. ubi *recantata opprobria* memorantur.

PALINVRVS, gubernator classis Æneæ, à πάλιν & οὖρος. Martialis lib. 3. epigr. 78

Mejere vis iterum, jam Palinurus eris.

PALIVRVS, fœm. παλίουρος, frutex spinosus, eine Art von Disteln. Virg. 5. Ecl. v. 39

Carduus & spinis surgit paliurus acutis.

¶ Non est autem spina alba, ἐξυάκανθα, Weißdorn / Matthiol.

PALLA, ein Frauen-Mantel / propria mulierum, ut Marcilius ad Tertullianum de pallio ostendit. Virg. 1. Æn. v. 648

– – pallam signis auroque rigentem,
Ornatus Argiva Helena, quos illa &c.

¶ Item virorum sed citharœdorum & saltatorum. Vide Suetonianos Interpretes in Caligula cap. 54. & Barth. ad Claudian. p. 736. ¶ Videntur & Galli eâ usi. Martialis lib. 1. epigr. 93

Dimidiasque nates Gallica palla tegit.

¶ Pallula, diminut. Plaut. Truc. 1. sc. 1. v. 32

¶ Pallium, vestitus erat Græcorum, viris ac fœminis communis, ein Mantel. *Corpus pallio tegere*, Cicer. 2. de Divinat. cap. 69. Plaut. in Trinum. act. 5. sc. 1. v. 30. *Tunica pallio propior est*, das Hembde ist mir näher als der Rock. *Colligere pallium*, den Mantel zusammen fassen / ům den Arm schlagen / Plautus Capt. act. 4. sc. 2. v. 9. quod ejus est, qui pugnam molitur: vide & sc. seq. v. 9. seqq. *Conjicere pallium in collum*, idem dixit Epid. act. 2. sc. 2. v. 10. quod festinanti tribuit. Plura de pallio Salmasius in Hist. August.

¶ Palliolum. Cic. 3. Tuscul. c. 23. ex Cæcilio; *Sæpe est etiam sub palliolo fordido sapientia.*

¶ Palliatus, ut, *Græci palliati*, *Comœdia palliata*, repræsentantes scilicet actus Græcorum palliatorum. *Judex palliatus*, Cic. Philipp. 5. cap. 5. Et Sueton. Cæsare cap. 48 *Uno triclinio sagati palliatique & altero togati discum bebant.*

¶ Palliolatus, idem, dimin. Suetonius Claud. cap. 2.

¶ Palliastrum, pallium sordidum, lacerum. Apulejus lib. 1. Metam. post initium: *Humi sedebat, scissili palliastro semiamictus.*

¶ Utuntur & verbo, *Palliare*, pro astute & insidiosè celare & dissimulare, bemänteln / fucare, Apul. *Nec palliari tam aperta res potest.*

Pallaca. vide *Pellex*, in *Lacio*.

PALLADIVM, arcanum Deorum apud Trojanos depositum, quo salvo salus imperii constabat. Quid fuerit, apud multos in ambiguo est. Arnobius lib. 4. p. 143 *ex reliquiis Pelopis compactum esse palladium*, gentiles ipsos prodidisse scribit: hoc est *ex ossibus Pelopis a Scytha quodam fabricatum & Trojanis venditum*, ut Julius Firmicus de err. profanæ relig. interpretatur p. 31. ed. Oisel. Vid. Camerar. Cent. 1. Hor. Subc. c. 60. & Barth. lib. 60. Adversar. c. 2. pag. 2843. Alex. Neapol. lib. 28. G. D. c. 6. Natal. Com. Mythol. lib. 4. c. 5. Tomasinus de Donariis p. 33. qui innumera ex ligno in urbe Palladia fuisse asserit. Memorabilis quoque de eo locus apud Herodian. in Commodo lib. 1. c. 14. quem vide & ibi Bœcler. p. 377. ¶ 2. Palladium quoque forum fuit Athenis, ubi de cæde non voluntaria agebatur.

Pallas, ădis. vide *Minerva*.

¶ Pallas, antis, Rex Arcadiæ, proavus vel avus Evandri, qui ab eo nomine urbem suam ad Tiberim conditam *Pallanteum* appellavit. Virgil. 8. Æn. v. 54

– – posuere in montibus urbem
Pallantis proavi de nomine, Pallanteum.

¶ 2. Alius *Pallas* Evandri hujus filius, a Virgilio lib. 8 & alibi laudatus.

¶ Pallanteum, oppidum Evandri, de quo in *Pallas* modò dictum est. Ejus nomen in *Palatium*, qui collis Romanus est, mutatum fuisse, auctor est Dionysius Halicarn. lib. 1. Antiq. R. p. 25.

PALLOR, bleiche Farbe / oder Gestalt / Bleichheit / ut, *Terrorem pallor sequitur*, Cicer. Tusc. 4. c. 8. *Magno cum tremore & pallore aliquid dicere.* Idem pro Flacco cap. 4. Nascitur, cum se ad præcordia fugiens contrahit sanguis, juxta Servium ad 3. Æn. Virg. v. 30.

¶ Pallidus, bleich. ut, *Mulier pallida*, Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 129. *Ora buxo pallidiora gerens*, Ovid. 4. Metam. v. 134. Idem lib. 1. de Ponto epist. ult. *Membraque sunt cera pallidiora nova.* Plinius lib. 2. cap. 25 *pallidissima stella.*

¶ Perpallidus, sehr blaß. Corn. Celsus lib. 2. cap. 6. pr. *color perpallidus.*

¶ Subpallidus, etwas blaß. Idem Celsus lib. 2. cap. 4. extr. *id, quod excernitur, si est subpallidum.*

¶ Pallidulus, dimin. Catull. carm. 66. ad Ortalum:

Pallidulum manans alluit unda pedem.

¶ Palleo, pallere, pallidum esse, blaß oder bleich seyn. *Quoniam pallet, necesse est eum ægrotasse*, Auct. ad Herenn. lib. 2. c. 25.

¶ Active pro timere usus Horatius est. Ut lib. 3. Ode 27. v. 27

– – – mediique fraudes Palluit audax:

Aliter Propertius lib. 1. Eleg. 15 *multos pallere colores* dixit. Id enim est, in alios, aliosque colores mutari, ut male conscii solent. Persius rursus aliter Satyr. 1. v. 124

Inatum Eupolidem prægrandi cum sene palles.

Id est, propter Eupolidem; sive ex assidua Eupolidis lectione palles, Horatius *pallere alicui* (quemadmodum & *timere* alicui dicimus) dixit lib. 1. Epist. 7. v. 7

Dum pueris omnis pater & matercula pallet.

¶ Pallescere, pallidum fieri, erblassen / bleich werden / erschrecken. Horatius lib. 1. Epist. 1. v. 60

– – – hic murus ahenus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

¶ Expallere, vel,

¶ Expallescere Composit. totum vel vehementer pallescere, gar verblassen. *Expalluisse signum est conscientiæ*, Auct. ad Herennium lib. 2. cap. 5.

¶ Impallere, idem. Statius lib. 6. Thebaid. v. 805 *eventu impalluit ipse secundo.*

¶ Obpallere. Prudentius Peristeph. 1. de Calagurritanis v. 92, *stupore obpalluit.*

PALMA, manus explicata, vel dilata, ut Cicero loquitur, eine flache Hand. Nam *pugnus*, manus est contracta. *Porrecta palmâ ferire*, Plautus Casin. act. 2. sc. 6. v. 53. Maulschellen geben. Cic. de finib. lib. 2. c. 6 *Zeno Rhetoricam palmæ, dialecticam pugno similem esse dicebat.*

¶ Palmula, diminutivum, ein Händgen. Apulejus lib. 3. Milesp. 138 *Unguedine palmulis suis adfricans.* Idem lib. 8. p. 205 *Decem brachia sævientibus palmulis converberat.* ¶ 2. Palmula, remus. Festus: *Palmulæ appellantur remi, a similitudine manus humanæ.* Sidonius Epist. ult. in metro v. 5

Solvit antennas, legit alta vela,
Palmulam ponit manus, &c.

¶ Palmipes, à palma manus, planos pedes habens, ut anseres & cæteræ aves aquaticæ. Breitfüßig. Plinius lib. 11. cap. 47 *Avium alia digitata, alia palmipedes*, &c. ¶ Alia notione vide in *Palmus*.

¶ Depalmare, i.e. palma manus probe quem verberare, einen mit Ohrfeigen wohl empfangen. Gellius l. 20. c. 1 *Quidam Lucius fuit, egregie homo improbus atque immani vecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi manu sua palma verberare. Eum servus sequebatur crumenam plenam assium portitans: & quemcunque depalmaverat, numerari statim secundum XII Tabb. asses jubebat.*

¶ 2. Palma φοῖνιξ, arbor nobilissima illa, quæ nulli cedit ponderi, sed contra assurgit, & reluctatur, ein Dattelbaum. Plinius lib. 16. cap. 42. Gell. lib. 3. cap. 6. Erasmus in similibus: *Ut palma, quia cortice sit vultellato, difficilis quidem est ascensu, sed fructum habet dulcissimum: Itidem eruditio & virtus aditum habent difficilem, sed fructum dulcissimum:* Fructus autem Palmæ *dactyli:* Latinis & *palmulæ* dicebantur. Suetonius Augusto cap.

cap.76 *Panem & palmulas gustabimus.* Sulpicius Severus Dial. 1. de virtutibus monach. Oriental. c. 7 *Cum plenam palmulis manum obtulisset, accurrit bestia, accepitque tam libere, quam nullum animal domesticum, & cum comedisset, abscessit.* Sexu dignoscitur hoc arborum genus & quædam quasi connubia exercet. De quo Ammianus lib. 24. & ibi Lindenbrogius p. 142. item Philostratus lib. 1. Icon. in Paludibus. Claudianus de nuptiis Honorii v. 66 *- - - nutant ad mutua palma*

Fœdera.

Palma pro dono victoribus apud Græcos initio, post & apud Romanos in Circensibus cessit. Sueton. Nerone cap. 5 *mercedem palmarum aurigarios fraudavit.* Vide ibi Torrentium, tum c. 22.

¶ Et inde *palma* pro victoria. Terentius Phormione prolog. v. 17 *Palma in medio posita est, &c.* es stehet einem jeden frey zu gewinnen / wer da kan. Idem in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 31. *Huic equidem consilio palmam do,* ich gebe ihm gewonnen. *Deferre palmam* Cic. de Orat. 2. c. 56. *Palmâ aliquem donare,* Ovid. 2. de Arte am. v. 3. Et, *Palmam ferre,* victorem esse, gewonnen haben / Cic. 4. ad Attic. ep. 15.

¶ Palmāris, ut, *Statua palmaris,* quæ alicui propter victoriam ponitur, ein Siegbilde / Cic. in Philipp. 6. cap. 5. ¶ Deinde ex notione manus, *palmaris* est; Handbreit / spannengroß. Arnob. lib. 6. p. 204 *Videmus ab artificibus hæc signa modo parvula fieri, & palmarem in minutiem contrahi: modo in immensum tolli.* Adde post paullo in *palmus.*

¶ Palmārius, palmâ dignus. Terent. in Eunucho act. 5. sc. 4. v. 8 *Id vero est, quod mihi puto palmarium me reperisse;* damit ich gedencke Ehr einzulegen. Aliam notionem mox invenies in *Palmus.*

¶ Palmatus, ut, *Toga palmata* vel a *palmis* pictis sic appellata; vel quod eâ uterentur, qui *palmam* h. e. victoriam meruissent. Livius 30. cap. 15.

¶ Palmeus, ex palma, ut, *tabulæ palmeæ,* Vitruv. lib. 10. cap. 20. Et, *Teges palmeæ* Colum. lib. 5. c. 5. *vinum palmeum,* Dattelwein / Plin. lib. 24. c. 17.

¶ Palmētum, ein Dattel-Garten / Palmen-Wald. Plin. lib. 5. c. 14 Hierichunticam regionem dicit *palmetis consitam.*

¶ Palmĭcĕus, a, um; ut, *Sporta palmicea* apud Sulpitium Severum Dial. 1. de virtut. Monachor. Oriental. cap. 5. & 8. *Palmicea* ex palmarum foliis texta. Hieronymus in vitâ Pauli sub fin. *Tunicam ejus sibi vindicabit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat.*

¶ Palmosus, palmis abundans. *Palmosa Sicinus,* Virg. 3. Æn. v. 705. *Palmosa toga,* id est, palmam habens intextam, quæ triumphantium fuit, ex Livii lib. 10. cap. 7 citatur vulgo, sed meliores ibi libri *palmata* exhibent.

¶ Palmifer; ut *Pharos palmifera,* Ovidius lib. 2. Amor. eleg. 13. Et, *Idumè palmifera;* Silius lib. 3. v. 600.

PALMES, ĭtis, vitis surculus, eine Rebe oder Rebeschoß. virga vitis luxuriantis. *Palmes pampinarius,* Columell. 4. c. 24, qui ex duro provenit, & primo anno plerumque frondem sine fructu affert, Rebeschoß ohne Trauben. *Palmes fructuarius,* qui ex anniculo palmite procreatur, fructuque protinus induitur. *Palmites annui,* ein Jahr-Gewächs. *Novelli palmites,* Rebeschößlein / Plin. 17. c. 22. *Palmes focaneus,* Colum. 4. c. 24 eine Beygerten / Heurling. *Nemorosus palmite Gaurus,* Statius 3. Silv. 1. v. 147. *Palmes orbus,* eine blinde Reben ohne Augen / Colum. lib. 5. Dicti sunt autem *palmites,* quod in modum palmæ humanæ virgulas quasi digitos à se explicent.

¶ Palmare, palmites alligare, die Reben hefften / Columellæ lib. 11. cap. 2.

PALMUS qui major, hoc est, duodecim; & minor, id est, quatuor digitorum est, einer Hand breit. Major σπιθαμὴ vocatur, & *Dodrans* Latinis, eine Spanne.

¶ Palmāris, &

¶ Palmarius; ut, *Virgulæ palmares,* Varro lib. 1. de R. R. cap. 35. *Per spatia palmaria,* Columella lib. 8. cap. 3. sub fin. quod dubium, sitne a *palmaris,* an *palmarius.*

¶ Palmipedalis, e, mensura pedis & palmi, eines Schuchs und Handbretts lang. Columell. lib. 3. cap. 19 *Malleolus palmipedalis.* Et Vitruvius lib. 10. c. 20 *crassitudine quoque versus palmipedales.*

¶ Palmipes, mensura ex palmo & pede, viginti digitorum. Definitur spatio à cubito ad digitos extremos extensos. Plinius lib. 17. c. 20 *palmipede interballo.*

¶ Bipalmis, e, zweyer Hand breit. *Spiculum bipalme,* Livius lib. 42. cap. 65.

PĀLOR, ari, deponens, πλανᾶσθαι, ῥιμβεῖσθαι, passim vagari: hin und her schweiffen / proprium militum prædantium. Livius lib. 1. cap. 11 *Palantes milites in agris oppressit.* Virg. lib. 5. Æneid. v. 165 *Demoleus, cursu palantes Troas agebat.* Et, *Palantes polo stellas;* Idem dixit lib. 9, 21. Tacitus 3. Histor. cap. 80 *Palantur comites; occiditur proximus lictor.* & alibi. Nec tantum victoriæ fiducia dispersos hoc verbum notat, ut sæpissime; verum etiam fuga & metu disjectos. Livius lib. 8. cap. 24 *continbens suos ex fuga palatos.* Et Silius lib. 2. v. 162 *palantesque fuga* &c. Idemque lib. 5. v. 446 *palantum in terga,* id est fugientium.

¶ Palabundus. Cyprian. Epist. 42. cap. 4 *palabunda & erronantes oves.* Et Tertullianus Apolog. c. 21. *Judæi dispersi, palabundi, & cæli & soli sui extorres vagantur per orbem.* Zerstreuet.

¶ Palitari, errare, Plaut. Bacchid. act. V. sc. II. v. 5 *Oves eunt a pecu palitantes.*

¶ Dispalari, idem quod simplex, apud Sallustium legitur de ordinand. rep. itemque Nepotem in Hannibale cap. V. ubi *multitudinem jumentorum dispalatam immississe* Hannibal dicitur, die zerstreuet hin und her lauffen. Passive Ammianus lib. 16. cap. 22 *dispalato terrore.*

PALPĔBRAE, βλέφαρα, quibus oculi teguntur, die Augenlieder / sic dictæ à motu, hoc est, palpitatione. *Resectis palpebris M. Regulum illigatum in machina, vigilando necaverunt Carthaginenses,* Cic. in Pison. cap. 19. pr.

¶ Palpebralis, ut, *seta palpebrales,* Prudent. Hamartig. v. 872.

PALPO, palpare, & palpor, palpari, deponentaliter, a *palpus,* unde *palpo percutere* & *palpum obtrudere* apud Plautum legimus. Est blande tangere, seu demulcere, unde & pro adulari ponitur. streicheln / schmeicheln. Plaut. in Amphitr. a. 1. sc. 3. v. 9

Observate, quam blande mulieri palpabitur.

¶ Præpalpare, valde vel ante palpare. Paullinus Nolanus epist. 49 [vet. ed. 36] n. 3 *molli manu ante præpalpans.*

¶ Subpalpare, leniter palpare. Symmach. lib. 1. epist. 90. *Non dicam dolo, utpote subpalpandi nescius.* Et Plautus Milite a. 2. sc. 1. v. 28 *Occepit ejus matri subpalparier;* ex deponentali forma.

¶ Palpator, id est, adulator, ein Schmeichler. Plaut. Rud. act. 1. sc. 2. v. 37.

¶ Palpatio. Plaut. in Menæch. a. 4. sc. 2, 43. *Auser hinc palpationes,* laß dein Streicheln und Schmeicheln.

¶ Palpamen, idem. Prudent. Hamartig. v. 303

- - - - - - - - - tactus

Palpamen tenerum blandis e fotibus ambit.

¶ Palpus, subst. idem. Ut, *palpo percutere,* Plautus Amphitr. a. 1. sc. 3. v. 28. & *Palpum obtrudere,* pro blandiendo decipere, idem in Pseudolo a. 4. sc. 1. v. 35.

¶ Palpito, palpitare, est leniter, & frequentius moveri, estque proprie *cordis palpitatio,* das Hertzklopffen / Zittern oder Zappeln. Verbum habes in Cic. 2. Nat. Deor. c. 9 *Cor animantis evulsum mobiliter palpitat.*

¶ Palpitatio. Plinius lib. 11. cap. 4 *Insectis divulsis præcipua vivacitas, & partium singularum palpitatio.*

¶ Palpitatus, ûs, idem. Plin. lib. 9. c. 30 *ne palpitatu ejiciatur.*

PALVDA, ita Pallas Latinis dicta, ut Græcis τριτογένεια, quia nata & educata sit juxta Tritonem, Bœotiæ fluvium. Ennius apud Varronem lib. 6. de LL. & Probum:

Corpore tartarino prognata Paluda virago, &c.

Quamvis Varro ita nominatam putet a *paludamentis,* quia eadem sit, *Paluda & Bellona.* Vide in *Paludamentum.*

PALVDAMENTVM, chlamys imperatoria, id est, eorum, qui exercitus ducebant, erat alba aut purpurea, ein Generals-Rock / unde *imperatoria paludamenta,* apud Plinium lib. 22. c. 2. Quanquam & militum erant paludamenta, Livius lib. 1. cap. 26. Est Varroni 6. Lat. Ling. a *Paluda,* quæ ibidem interpretatur *insignia militaria.*

¶ Hinc Paludatus, ut *Paludati duces,* id est paludamenta, & ornamenta militaria induti, die ihren Feldschmuck angelegt haben. Cicer. lib. 15. epist. 17. famil. *Pansa noster paludatus profectus est;* &c.

PALVMBES, Palumbus, & Palumba apud Martialem lib. 13. epigr. 67 legitur, sed *palumbes* usitatius est. Significat *columbam silvestrem torquatam,* eine Ringeltaube / grosse Holtztaube. Nam *Libiæ* vulgares sunt columbæ feræ, gemeine Holtztauben. Vulgo *Tetas* vocatas Servius auctor est ad Eclog. 1 Virgilii, de quibus Turneb. lib. 21. Adverss. cap. 1. Palumbes vivax est, vivit 30, 40 annis. Mares fœminam non deserunt usque ad mortem, neque fœminæ rursus mares. Sed ubi viduus relinquitur, alter absque conjugio vivit. Idem & corvi, monedulæ & cornices faciunt. Athenæus.

¶ Palumbīnus, ut, *Caro palumbina,* Plin. lib. 30. c. 12.

PĂLVS, ūdis, aqua non fluens, neque perpetua: item locus aquosus, eine Pfütz / Pfuel oder Lachen. *Stantes paludes,* Horat. lib. 3. Carm. oda 27. *Siccare paludes,* Cic. Philipp. 5. c. 3.

¶ Pălūdosus sumpfich. *Humus paludosa,* Ovid. 15. Metam. v. 268. *Paludosus Nilus,* Statius lib. 3. Silv. 2. v. 108. Et, *paludosa Ravennæ,* Silius 8. v. 602.

¶ *Paludicolæ Sicambri,* Sidon. Apollinar. lib. 4. epist. 1.

¶ Paludifer. Auctor Philomelæ v. 44

Inque paludiferis lutio bubit aquis.

¶ Paludivăgus. Avienus Descript. Orbis v. 312

Mœsta paludivagos Germania flebit alumnos.

¶ Pălustĕr, & palustris, ut *locus palustris,* Cæs. 7. Gall. cap. 20. *Juncus palustris,* Ovidius 8. Metam. v. 337.

PALVS, i, lignum acutum quod in terram defigitur, ein Pfahl / Zaunpfahl / Weinpfahl. *Teneram pali adjungere vitem,* Tibull. lib. 2. eleg. 7. *Pali ustulati,* Vitruv. lib. 12. cap. ult. gebrante

Pfählc. Primam productam habet; Sed *palus paludis*, primam brevem. Cic. in Verrem 7. cap. 5. *Damnati producuntur & ad palum alligantur*, an einen Stock oder Pfahl. *Exercere ad palum.* Vide mox in *Palaria.*

¶ Palaria, exercitii militaris genus, quo disciplinam pugnandi addiscebant tirones, ad palum institui solitum. Charisius lib. 1. Institut. Grammaticarum: *Hæc* PALARIA inquit, *cum milites ad palos exercentur:* Id ejusmodi erat. Statuebatur palus, seu stipes in terram rectus ac fixus, qui emineret pedes sex in modum hominis: eumque hinc illinc tiro assiliebat & variis ictibus, astante magistro, seu campidoctore, impetebat. Vide Vegetium de re militari lib. 1. cap. 11. & lib. 2. c. 23. Seneca Epist. 18 *Exerceamur ad palum, & ne imparatos fortuna deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris.*

¶ Palare, verbum apud Columell. legitur lib. 11. c. 2. quod est palis fulcire, mit Pfählen unterstämmen. Etiam Palladius lib. 4. cap. 7 *Palanda & liganda sunt vites.* Idem lib. 12. cap. 15 *Alnus necessaria, si humidus locus ad accipienda fundamenta palandus est.*

¶ Et *Palatio*, quæ & *fistucatio*, dicitur, id fundamenti est genus, quod fit palis dimissis in aquam aut locum uliginosum, eine Grundfest / so man unter das Wasser setzt mit Pfählen / ein Heerdt. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Alnus in palustribus locis infra fundamenta ædificiorum, palationibus crebre fixa, recipiens in se, quod minus habet liquoris, permanet immortalis ad æternitatem, & sustinet immania pondera structuræ.* Ad ejusmodi enim fundamenta pali ex alnis utilissimi & immortales, ellerne Pfähle.

¶ Palificatio, palorum conseptum, Thuano, arcendis hostium accessibus ad propugnacula factum, dicitur lib. 133. Palissaden.

¶ Depalare, idem quod palare, aut deorsum palis affigere. Tertullianus adv. Hermogen. cap. 29 pr. *Inculcis primo elementis depalans quodammodo mundum*, mit Pfählen bevestigen. Idem Apologet. cap. 10, *Civitas, quam depalaverat.* ¶ Barbaram notionem, a *Palam* ductam, pro manifestare, refutat Vossius de Vitiis Serm. lib. 4. c. 5.

¶ Depalatio, Bevestigung mit Pfählen. Vitruv. lib. 9. c. 8. pr. *Horologiorum depalationes.*

PAMPHYLIA, *Παμφυλία*, regio minoris Asiæ inter Lyciam & Ciliciam, Pamphylien. Stat. 1. Silv. 4. v. 77.

Hunc quoque perque novem timuit Pamphylia messes.

¶ Pamphylius, qui est ex Pamphylia, Cic. lib. 1. de Divin. c. 15. Item ad Pamphyliam pertinens. Plinius lib. 5. c. 26 *Mare Pamphylium Cilicio jungitur.*

PAMPINUS, folium & tamusculus vitis virens, ein Weinblat/und Weinreblein samt den Blättern. *Pampini* Weinlaub. *Defendit pampinus uvas*, Virg. 1. Georg. v. 448. *Uva vestitur Pampino*, Cic. de Senectute cap. 15.

¶ Pampinarius, ut *Palmes pampinarius*, apud Columell. lib. 4. c. 24. Vide *palmes.*

¶ Pampineus, ut *Vites pampineæ*, Ovid. 10. Met. v. 100. *Autumnus pampineus*, Virg. princ. 2. Georg.

¶ Pampinosus, ut *Vitis pampinosa*, dicke von Laub/ Colum. lib. 5. c. 5. *Folia pampinosa*, Plinius lib. 23. cap. 1.

¶ Pampinaceus, aliud adjectivum, ut, *Succus pampinaceus*, Safft von Weinlaub. *Cripa pampinacea*, Columell. l. 12. c. 20.

¶ Pampino, pampinare, pampinos decerpere, das Weinlaub abnehmen / abblaten. *Pampinare vineas*, Plin. 17. c. 22. & lib. 18. c. 29.

¶ Pampinatio, Abblatung des Weinlaubs / Colum. 4. cap. 6. & 14.

¶ Pampinator, Laubbrecher. Colum. lib. 4. c. 27.

PAN, Panos, vel Panis, masculinum, Πάν, Arcadibus cultus, præses ovium & equorum: inde ejus religionem Evander in Italiam traduxit. Ovid. 2 Fastorum v. 271. Unde *Pan Deus Arcadiæ, Pan curat oves, ovium custos*, &c. Virgilio appellatur in eclog. 2. &c. Habitum ejus elegantissime descripsit Silius l. 13. v. 326. seqq. Naturæ universæ symbolum est: unde τὸν τῆς ὕλης κύριον, *universæ substantiæ materialis dominum*, Arcades indigitarunt. Vide Macrobium lib. 1. Saturnal. cap. 19. item Phornutum Speculatione de deorum natura, & Servium in Eclog. 2 Virgilii. At Val. Flaccus lib. 3. v. 48 *Pan nemorum bellique potens.* BELLIPOTENTEM, ut opinor, vocat, propter repentinos terrores, quos ille immittere credebatur.

¶ Panicum, *πανικόν*, terriculamentum subitum sed inane, à *Pane* dictum, quem credidit vetustas terrores repentinos immittere, ein unversehenes und plötzliches Schrecken. Mali autem ominis habebatur: Plutarchus Cæsare p. 728. E. De eo & Dionys. Halicarnass. lib. 5. cap. 16. & Politianus Miscell. cap. 28. Rationem reddit Polyænus lib. 1. Stratag. Conf. Barth. ad lib. 11. Theb. Statii pag. 1296. seq. ¶ 2. Panicum frumenti genus, infra suo loco; neque enim huc pertinet.

¶ *Terror panicus*, vide in Chiliad. Proverb. *Panicus casus*, Cicero ad Attic. lib. 7 extremo: *Ego bellum fœcundissimum futurum puto, nisi qui panicus casus extiterit.* Sed *Parthicus casus* in libris melioribus, non *Panicus.* Attamen lib. 14 ad Attic. epist. 3 *πανικὸν* de repentino terrore usurpavit. Vid. Conrad. & Manut.

¶ Panisci, *Πανίσκοι*, dii silvestres, quasi parvi Panes: diminutivum. Cic. 3. Nat. D. cap. 17. *Nymphæ, Panisci & Satyri.*

PANACES, neutrum, *πάνακες*, vel *Panax* fœmininum, vel *panacea*, penult. longa, herba dicta, *ἀπὸ τοῦ πάντα ἀκεῖσθαι*, quod omnia sanet; triplex est, *Heracleum, Asclepium*, & *Chironium*, *πάνακες Ἡράκλειον, Ἀσκληπιεῖον, Χειρώνειον.* Artzney wider alle Kranckheiten.

¶ Ejus succus *Opopanax*, *ὀποπάναξ* dicitur.

PANARETUS, *πανάριστος*, omnibus virtutibus præstans, Martial. 6. epigr. 89.

PANATHENAEA, orum, plur. *Παναθήναια.* Quinquatria erant Minervæ festa. Pausanias sub init. Arcad.

¶ Panathenaicus, liber Isocratis. Cic. in Bruto.

PANCHAÏA, *Παγχαία*, regio Arabiæ thurifera, Virgil. 2. Georgicorum v. 139 *Totaque thuriferis Panchaia pinguis arenis.*

¶ Panchaius, adject. ut, *Panchaia cinnama*, Claudian. in nupt. Hon. & Mar. v. 94.

¶ Panchæicus, adjectivum aliud, *panchaica tellus*, Ovid. 10. Met. v. 309.

¶ Panchæi, populi Libyæ, Ophiophagi.

PANCHRESTUM, *πανχρηστον*, medicamentum omnibus affectionibus utile, eine Artzney für allerley Kranckheit. Cic. in 5. Verrina cap. 65.

PANCHRISTARII, artifices operis dulciarii, Pfefferküchner. Arnobius usus est lib. 2. pag. 70. Vide Elmenhorst. h. l. & Turneb. lib. 13. Adverss. cap. 14.

PANCRATIUM, *παγκράτιον*, ludus gymnicus, qui advocatis omnibus corporis viribus, omniumque nervorum contentione transigitur. Propert. lib. 3. eleg. 13

Et patitur duro vulnera pancratio.

Erat autem duplex: alterum quod ex *lucta* & *pugilatu* compositum erat: neque enim pugnis tantum commissi hoc genere se feriebant invicem, sed & comprimere & continere, ibique dejicere studebant. Quorum alterum pugilatus, alterum luctæ est, & eo referendus Propertii locus paullo ante laudatus. Alterum voluratorium dicebatur & luctæ species erat. Eo enim sternebantur humi atque invicem complicati, seque mutuo convolventes, alter alterum subjicere nitebantur. Vide Mercurialem de arte Gymnastica lib. 2. c. 8. & 9.

¶ Pancratiastes, *παγκρατιαστής*, qui pancratio certat, Gell. lib. 3. cap. 15. *Diagoras tres habuit filios, unum pugilem, alterum pancratiastem, tertium luctatorem.*

¶ Pancraticè, adverb. ut, *Pancratice valere*, pro firmâ esse valetudine, gesund und stärck seyn / Plautus in Bacchidibus act. 2. sc. 3. v. 14.

PANDECTAE, libri dicuntur nihil non continentes, ex quibus possis velut copiæ cornu, quicquid velis, depromere, à *πᾶν* & *δέχομαι*, ut *Pandectæ legum*, quæ omne jus complectuntur, Bücher / darinnen man allerley Gattung findet. Sunt qui pertendant, hoc vocabulum in Masculino debere efferri, non fœminino, quia & apud Græcos *ὁ παυδέκτης* dicitur. Sed illi non attendunt, talia ex Græco sumta in fœminina transire. Sic *ὁ χάρτης, hæc charta, ὁ γαυσάπης, hæc Gausapa &c.* quæ & Prisciani ratio est lib. 7. quem & Casaubonus sequitur Castigationibus ad lib. 5 Strabonis. Eam tamen tum demum valere Vossius putat, cum in vocabulis non intelligitur aliud nomen, unde suum genus accipiant: non item in illis, ubi *κατ' ὑπόνοιαν* respicitur aliquod substantivum. Ex quo pronunciat, *Pandectas* masculinum videri. Nam cum *παυδέκτης* dicitur, *ὁ λόγος* subintelligitur. Vide ipsum lib. 1. de Analogiâ c. 19 & Dilher. Tom. 1. Dispp. Philolog. p. 364.

PANDIA, gemma varios colores spectantibus exhibens: De qua & Cassiodorus lib. 5. Ep. 34.

PANDĬON, *Πανδίων*, Erichtei Athenarum regis filius, cujus filiæ fuerunt Progne, & Philomela. Pausan. Attic.

¶ Pandiŏnius, Atticus. Claudian. lib. 2. de Rapt. v. 19

Et Pandionias, quæ cuspide protegit arces.

PANDO, pandi, passum & pansum, pandere, est aperire, explicare, öffnen / ausbreiten. Virg. 10. Æn. princ.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi, &,

Velorum pandimus alas, Æneid. 3. v. 520. Cic. in Tusc. 5. cap. 27. *Longe lateque se pandunt divina bona.* Idem, *Pandere vela orationis*, metaphorice dixit, der Rede ihren freyen Lauff geben / in 4. Tuscul. cap. 5.

¶ Passus & pansus, particip. ut, *Passa vela*, *passus capillus*, Haare so zu Felde geschlagen / *Crines passi*, apud Cæs. lib. 1. B. Gall. c. 51. *Passis manibus*, apud eundem lib. 2. Gall. c. 19.

¶ Pandiculor, ari, sich dehnen / Plaut. Menæch. act. 5. sc. 2. v. 39. adde Festum.

¶ Expandere, extendere, ut, *Expandunt alas aves*, Plin. lib. 10. cap. 38. ausbreiten / ausstrecken.

¶ Oppandere, entgegen strecken. Gratius Cyneget. v. 55

Illa vel ad statum Helices oppande serenæ.

Et Prudentius Psychom. v. 242 *Cornibus oppansis.*

¶ *Oppansum* subst. habet Tertull. de Anima c. 53 *anima de oppanso corporis erumpit in apertum & puram & suam lucem.*

¶ Pax.

¶ Præpando, prætendo. item aperio. Cic. Arat. v. 274

Et poſt biberni prapandens temporis ortus.

Et Lucretius lib. 1. v. 144

- - - - *quo carmine demum*
Clara tua poſſim prepandere lumina menti.

¶ Repando, aperio. Apulejus lib. 4. Mileſ. p. 150 *Clavi ſubtrahi fores januæ repandit.*

PANDŌRA, Πανδώρα, ſimulacrum illud Heſiodi, minus ſcil. omnium deorum, quod ad homines decipiendos Jupiter in terram miſit. Significat voluptatem, cauſſam omnium malorum hominibus. Vide Heſiodum v. 80. & Heinſium in eum cap. 12. 13. 14. & 15.

PANDŪRA, inſtrumentum muſicum, idem ac τρίχορδον, ut Pollux auctor eſt: meminit Varro, Iſidorus. Vet. Scholiaſtes Horatii, nomen barbarum & Aſſyrium putat. Cujus gentis inventum quoque res ipſa fuit, ſicut Pollux tradit lib. 4. c. 9.

¶ Panduriſare, pandurâ canere apud Lampridium in Heliogabalo cap. 32.

PANDVS, adject. incurvus, krum / gebogen. *Juga panda boum*, apud Ovidium lib. 1. Amor. eleg. 13. v. 16. *Roſtrum pandum*, 14. Metam. v. 287. *Pandi delphines*, lib. 3. Triſt. el. 10. v. 43.

¶ Panda & Dea nomen, quæ in veteri Gloſſario εἰρήνης θεὸς exponitur. Arnob. lib. 5. *Quod Tito Tatio Capitolinum, ut capiat collem, Caulam pandere atque aperire permiſſum eſt, dea* Panda *eſt appellata vel* Pandica.

¶ Repandus, idem, apud Plin. 14. cap. 12. *Pulcherrima cervicis repandæ oſtentatio.* Idem lib. 9. c. 8 de delphino, *dorſum repandum:* & Solinus cap. 43. (al. 30) de Rhinocerote: *cornu repandum.*

¶ Pando, pandare, verb. incurvare, ſich einwarts krümmen / contrarium tũ fornicari. Plin. lib. 16. c. 42 *Populus ad omnia inferiora pandatur*, krümmet ſich unter ſich). *Pandare* enim oneri cedere eſt. Quintil. lib. 11. c. 3 (pag. 836) *manus lebiter pandas.* Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Ulmus & fraxinus celeriter pandant.* ubi Philandr. vide.

¶ Pandatio. Vitruvius lib. 7. cap. 1 *Contignationes pandatione ſidentes.*

PANĒGYRIS, fœm. πανήγυρις, ſolennis & publicus conventus, cujusmodi quinto quoque anno celebrabantur Athenis, & in quibus certatim habebantur orationes de laudibus Græciæ. Cicer. lib. 1. ad Attic. epiſt. 14 *Erat in eo ipſo loco illo die nundinarum πανήγυρις.* Πανήγυρις, dicta eſt à πανηγύρω, congrego. Claudianus laudatoria ſua carmina, quibus Imperatores & vivos Principes celebravit, quæ & *Panegyrici* appellantur, *Panegyres* inſcripſit, perinde, ut *Conciones* vocantur non ipſi conventus tantùm, ſed & quæ orationes in conventibus habentur.

¶ Panegyricus, πανηγυρικός, ut λόγοι πανηγυρικοὶ, Orationes panegyricæ, laudationes. Subſtantive, ſuppreſſo λόγου vel *Sermonis* vocabulo, Quintilianus lib. 10. cap. 4 extremo: *Panegyricum Iſocratis, decem annis dicunt elaboratum.* Et notus Plinii *Panegyricus dictus Trajano.* Sic enim inſcribi ſolet. eine Lob-Rede.

¶ Panegyriſta, auctor ſermonis panegyrici, apud Sidonium lib. 4. epiſt. 1.

PANGO, pepigi (quod tamen præteritum a *Pago* fieri, Quintilianus monuit lib. 1. non à *pango*) pangere, ſignificat figere, & plantare. Feſtus, PANGERE *figere eſt: unde planta* PANGI *dicuntur, cùm in terram demittuntur:* & VERSVS PANGI, *id eſt, figi in certo. Ramulum pangere* Suetonius Galba cap. 1. quod Plinius *ſerere* dixit lib. 15. cap. ult. Neque enim de ſeminibus tantum id verbi dicitur, ſed & de plantis ramisque, qui figuntur terra. Ita apud Tibullum lib. 1. eleg. 1. v. 17 *ſtipes deſertus in agris*, depactus eſt, & *malleos pangere* dixit Columella lib. 3. cap. 3. ſub fin. einſchlagen / einſencken / ſetzen oder pflantzen. Græcis πήγνυμι, *jungo* ſignificat vel *conglutino*, a quo & *pango*, ut videtur, natum eſt. Apud Livium, qui hoc verbo peculiariter delectatus eſt, etiam hæ leguntur formulæ, lib. 27. c. 30 *Pangere inducias*, id eſt facere, Stillſtand machen. *Pangere pacem cum aliquo populo*, lib. 24. cap. 29. *Pangere ſocietatem*, Idem lib. 34. cap. 30. in Geſellſchafft treten. *Pangere verſus*, Horat. de Arte Poet. v. 416 *Ego mira Poemata pango*, Verß ſchreiben. Cicer. 16. famil. epiſt. 18 *An panges aliquid Sophocleum*, &c. At *Clavum pangere*, Liv. lib. 7. c. 3, quod & *figere* ibidem dicitur, peculiaris ritus erat, explicatus ſupra in *Clavus*.

¶ Pactilis, e, junctum, zuſammen geſetzt. *Corona pactilis*, Plin. lib. 21. cap. 3.

¶ Circumpango ex Plin. 17. c. 13 adducitur in vulgaribus Lexicis, qui dixerit *ramus terræ circumpactis.* At Harduino monitore, ex MSS. *circumfartis* legendum eſt.

¶ Compingo, compingere, eſt componere, coagmentare, zuſammen fügen / ſetzen. Virgil. Eclog. 2. v. 36.

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.

Compactum & robuſtum corpus, feſt in einander geſetzt / Plin. lib. 7. epiſt. 24. *Compacta & firma membra.* Sueton. Veſpaſ. cap. 20. Sed *compingere in vincula*, eſt detrudere, compellere. *Detrudere & compingere in piſtrinum*, Cicero de Oratore lib. 1. c. 11.

¶ Compactio, Zuſammengattung. ut, *Compactio membrorum*, Cic. de Fin. lib. 5. cap. 11. *Spiſſis compactionibus ſolidatus*, Vitruvius lib. 2. cap. 7.

¶ Compactura, idem, Vitruv. lib. 4. cap. 7.

¶ Compactilis, e, compactum. Plin. lib. 11. c. 18 *Apices breves & in rotunditatem compactiles.* Vitruv. lib. 4. cap. 7 *compactiles imbas.* Idem lib. 10. cap. 20 *poſtes compactiles.*

¶ Eſt hinc nomen *Compages*, quod & *compago* dicitur, ſed poſterius absque ullo obliquo, ut Grammatici volunt. Nam *compagis, compagi, compagibus*, &c. tantùm dicitur, ut Servius cenſuit in poetæ locum mox indicandum. At Auguſtinus Civ. Dei lib. 16. cap. 1 extr. *compaginibus organorum* dixit. Significat compoſitionem, commiſſuram, eine Zuſammenfügung / eine Fuge. ut, *Diſcuſſa compage*, Lucanus lib. 2. v. 487. & *Compagem ſolvere muri*, Idem lib. 3. v. 491. Pluraliter Virg. 1. Æn. v. 293

- - - - *Compagibus arctis*
Claudentur belli portæ,

ſie werden feſte zugethan werden. Cic. de Senect. c. 21 *Dum ſumus in his incluſi compagibus corporis, munere gravi perfungimur.* Et Seneca Thyeſte v. 1013 *compagibus revulſis.*

¶ Compagus, compagi, calceamenti genus barbaricum, interciſum ſive ſuperiori parte perforatum. Unde *reticulos* Gallienus vocavit. Trebellius Pollio in vita Gallienorum cap. 16 *Caligas gemmatas annexuit, quam compagos reticulos appellaret.* Adde Caſaub. & Salmaſ.

¶ Compaginare. Auguſtinus Confeſſ lib. 13. cap. 30 *Quæ in contraheres, & compaginares, atque contexeres.*

¶ Depango, depangere, pro defigere apud Lucret. 2. v. 1085

Quandoquidem vitæ depactus terminus alte, &c.

¶ Impingo, impingere, illidere, anſtreichen / anſchmeiſſen / ut, *Impingere colaphum, pugnum alicui*, Plaut. Bacch. 4. ſc. 7. v. 2. Ohrfeigen geben. *Fuſtem cui impingere*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epiſt. 8. Et, *Caput parieti impingere*, Plin. lib. 3. epiſt. 16. Et, *Dicam impingam tibi gravem*, Terent. in Phorm. 2. ſc. 3. v. 92. *Culpam omnem poſt impingito*, Plaut. in Mil. a. 3. ſc. 3. v. 54. ſed alii hìc *imponito* legunt. Seneca de benef. lib. 1. cap. 1. *Gratus adverſus eum quisquam eſſe poteſt, qui beneficium aut ſuperbe injecit, aut iratus impegit?* aus Hoffart oder Zorn zuwerffen / für die Füſſe werffen. *In portu impingere*, ἐν τῷ λιμένι προσκόπτειν, eſt vel in ipſo operis ingreſſu, vel poſt negotium benè confectum, in extremo peccare. Vide Chiliadas.

¶ Impages. Vitruv. lib. 4. c. 6 *Super medium medii impages collocentur.* Et mox: *latitudo impagis:* item, *de impage dimidia.*

¶ Oppango: Plautus Curcul. act. 1. ſc. 1, 59

- - - - - - *ut quaque illi occaſio eſt*
Surripere ſe ad me: ubi ſuavium oppegit, fugit.

¶ Propago, Vide ſuo loco infra.

¶ Repangere. Columella de Arborib. cap. 22 *Ibi ſemen ferulæ repangito.* Eadem l. 5, c. 10 leguntur ab eodem tradita. Hinc

¶ & *Repagulum* eſt, quod tamen à *pago* Feſtus facit, ein Fürſchub / ein Baum oder Riegel / den man fürſcheubt. Plaut. in Ciſtell. a. 3. v. 18 *Occludite ædes peſſulis, repagulis.* Cicer. act. in. Verr. 6. cap. 43 *Convulſis repagulis effractisque valvis labefactare conantur.* Et de natura Deor. cap. 26. lib. 3 *Recludere iram repagulis*, ex poëta.

¶ Subpingo. Plaut. Trinum. a. 3. ſc. 2. v. 94 *Fulmentas jubeam ſubpingi ſoccis*, hoc eſt fulcimenta ſubſui, unten dran hefften. Plautus Bacch. a. 2. ſc. 3. v. 98 *Qui ſoccus habeat auro ſubpactum ſolum.*

¶ A *pango* eſt *Pagmentum*, ut Vitruv. lib. 4. cap. 6 *ante ſecundum pagmentum:* &

¶ Antepagmentum, eodem capite ſæpe. Sunt autem *Antepagmenta*, eadem quæ *Antæ.* Catoni vero cap. 14. de R. R. & Feſto, valvarum ornamenta, ut, *bullæ*, die vergüldeten Band und Nägel an den Thüren / ſic dicta, quòd antis adpangantur, hoc eſt, adfigantur. Vide Plautinos Interpretes Aſinar. act. 2. ſc. 4. v. 20. & Salmaſ. Exercitationibus Plinianis f. 1217.

PANICVM, vel potius *Panica*, nam & Græcis πάνικα eſt, frugibus annumeratur: Cæſar lib. 2. de B. Civ. c. 22 *Peſtilentia conflictati ex diutina concluſione & mutatione victus. Panico enim veteri atque hordeo corrupto omnes alebantur.* Et Plinius lib. 18. cap. 7 *Milium ac panicum parvis avibus expoſita ſunt.* Semina rudibus continet panniculis, denſe confertimque acervata, alias ruſſa, candida alias & nigra, Heydelpfenig / Buchweitze / welſcher Hirſen. Eber. Matthiolus.

¶ 2. Panicum, πάνικον, aliud eſt de quo ſupra in *Pan.*

PĀNIS, à paſcendo dictus veteribus, ideo, quod divina providentia corpori humano cognatus eſt, & in ſuccum corpori convenientem ſtatim convertitur. *Panis albus*, vel *ſimilaceus*, *mundus*, qui procerum eſt, weiß Brodt. *Panis ſecundarius*, Sueton. Nerone cap. 27, vel *cibarius*, Haußbackenbrod. Item *ſequens, ſecundus, ſordidus, fiſcalis.* Vide Rigaltium ad Artemidorum c. 31. *Panis malus* apud Senecam Epiſt. 123. Idem Epiſt. 18 *Panem durum ac ſordidum* dixit, id eſt, non recentem & mollem, ſed mucidum etiam fortè. *Panis lapidoſus*, id eſt, durus æque ut lapis,

lapis, apud eundem lib. 2. de Benefic. cap. 7. Et Cicer. 1. Tusc. cap. 34 *Ptolemæo peregranti Ægyptum, comitibus non consecutis, cum cibarius in casa panis datus esset, nihil visum est illo pane jucundius.* Et, *Panis siligineus*, klar Weitzenbrodt/ quem *plebejo* opponit Seneca Epist. 119. *Panis furfureus*, Kleyen-Brodt. *Panis fermentatus, non fermentatus*, ἄζυμος &c. *Panis acerosus*, spältig Brodt. *Panis nauticus*, bis coctus, Zweyback / Schiffbrodt: qui *Buccellatus* antea dictus, vide *Buccea*. *Panis crocatus*, croco & ovi luteo imbutus, Eyerkuchen. *Panis dulciarius*, Pfefferkuchen. *Panis subcinericeus*, Aschenkuchen. *Panis rancidus*, situm resipiens, schimlich Brodt. Horat. 2. serm. sat. 2. v. 17

— — — — cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet.

¶ Pane cultores formæ, ad nitidandam faciem, usos Suetonius significat Othone cap. 12. Romanis pueris ejus usus ignotus olim, sole pulte victitabant, itemque Cimbris. Flor. lib. 3. cap. 3. Gallæus ad Lactant. p. 120.

¶ 2. Panes etiam vocant auctores materiam quamcunque in morem panum formatam. Sic *panesærei* apud Plin. lib. 34. cap. 11. *panes aphronitri* apud Stat. lib. 3. Silv. 9. v. 37. *Panis ex fimo bubulo factus*, apud Marcellum Empiricum.

¶ Panifex, ἀρτοποιός, ein Becker. Onomast. Vet.

¶ Panificium, Backwerck / allerley Art Brodts. Nam & ad placentas refertur. Ita enim usus Suetonius est Vespasiano cap. 7. Ubi *panificii* nomine *popana* designat, quæ Serapidi offerebantur, de quibus infra suo loco. Vet. Gloss. *Panificium*, πανᾶτον.

¶ Panarium, vas, quo panes consueverunt ferri, Speiseкorb/ Brodkorb. Sueton. Domitiano cap. 4 *Septimontiali sacro quidem Senatui Equitique panariis, plebi sportellis cum obsonio distributis initium vescendi primus fecit.* Ubi nota, *Panaria* honestiora fuisse *sportulis*. Plinius lib. 1. Epist. 6 *Proinde cum venabere, licebit, auctore me, ut panarium & Laguncularem, sic etiam pugillares feras.* Statius lib. 1. Silv. 6. v. 31

Hi panaria candidaque mappæ
Subvectant, epulasque lautiores. Vid. Stuck. Antiq. Conv. pag. 150.

¶ Diminutivum *Panariolum* apud Martialem legitur lib. 5. epigr. 50.

¶ Panarius, ἀρτοπώλης, ut Vet. Gloss. interpretatur.

PANNŌNIA, Παννονία, a Pannone rege, cujus apud Methodium fit mentio, accepisse nomen videtur. Alii tamen *Pannoniam* & *Pannones* a *pannis* dictos arbitrantur, quod vestes gererent ex variis pannis ac plagulis consutas. Vid. Casaubon. ad Sueton. August. cap. 21. Duplex est, *Pannonia Superior*, quæ & *Prima* dicta, quæ Germaniam spectat, in Austriam usque procurrens, cui & Austriæ pars adscripta fuit: & *Inferior* sive *secunda*, Macedoniam versus. Utraque autem Danubio fuit terminata, nec quicquam de Transdanubiana parte, ubi Superiorem hodie Hungariam appellamus, duæ hæ Pannoniæ tenuerunt. Vide Geographos.

¶ Incolæ *Pannones*, *Pannonii*: quos male nonnulli *Paones* vocant, ut Dio animadvertit lib. 49. p. 413. Græci tamen plerique *Paonas*, Παίονας, appellant, quos Latini vocant *Pannonios*.

¶ Pannŭnicus. *Pannonicum bellum*, Suet. Aug. cap. 20.

PANNVS, vestis lanea, Tuch. Horatius lib. 1. Epist. 17. v. 25

Contra quem duplici panni patientia velat.

Ubi *duplex pannus* crassus est, & *tenui* opponitur. *Pannus undulatus*, Tobin. *Xylinus*, Barchet. ¶ Idem Epist. ad Pisones de arte Poetica v. 15

Purpureus late qui splendeat, unus & alter
Assuitur pannus.

Quo in loco *pannus* plagula est, ein Strich. Ex hujusmodi varii coloris plagulis sive pannis, quod olim consutas vestes haberent Pannonii, nomen & inde acceperunt, ut Dioni videtur lib. 49. Hinc & Valerius Maximus lib. 7 Diadema, seu fasciam regiam *pannum* appellat. Sed & infantium σπάργανα sive fascias, *pannos*, vocārunt. Prudentius Apotheosi v. 676

Estne Deus, cujus cunas veneratus Eous
Lancibus auratis regalia fercula supplex.
Virginis ad gremium pannis puerilibus effert.

¶ Panni etiam ῥάκη sunt, Lappen / Lumpen. Hinc mendicis & egenis tribuuntur. Petronius:

Sola pruinosis horret facundia pannis.

Lactantius carmine de Phœnice:

Luctus acerbus adest, & egestas obsita pannis.

Terent. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 52 *Pannus obsitus*. Sueton. Calig. c. 35. Sane & linteamina, quibus vulnera obligantur, *pannos* Columella dixit lib. 6. de re rustică cap. 12. *Deinde*, inquit, *pannis aceto & sale & oleo madentibus inculcatu, mox axungiâ veteri & sebo hircino pari pondere decocto ad sanitatem reducitur.* Docet ibi, quomodo claudicanti bovi medicinam facere oporteat.

¶ Veteres & in neutro genere *pannum* dixerunt. Nævius apud Nonium: *Pannum positum in purpura est.* Vetus Lexicon ῥάκος, *Pannum*.

¶ Pannulus. Ammianus lib. 31 de Hunnis cap. 3 *Sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur, aut mutatur, quàm diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata*, biß sie in Stücken zerrissen. Et Apulejus lib. 7. p. 191 *Diloricatis statim pannulis.*

¶ Panniculus, diminut. aliud. Juvenal. Sat. 6. v. 259.

¶ Panneus, ut, *Pannea vestes*. Onomast. *Panneus*, ῥάκινος.

¶ Pannosus, pannis obsitus, der in Lumpen gehet. Ein Bettler. Ita *pannosi aridam faciem*, Seneca dixit l. 2. de Clement. c. 6.

¶ Persius eadem significatione *Pannuceum* dixit, Satyr. 4. v. 21. *Pannucia Baucis.* Et Petronius p. 59 *Pannuciam ne centonibus quidem bonus dignam.*

PĂNOMPHAEVS, Jovis epitheton, quod vel omnium vocibus celebretur, vel omnium voces audiat, à πᾶν & ὄμφη, vox. Ovid. 11. Metam. v. 198 *An Panomphæo verus est sacratus Tonanti.*

PĂNŎPE, Πανόπη; & *Panopæa*, Πανόπαια, una ex Nereidibus, nympha marina.

PĂNORMVS, & Panormum, Πάνορμος, metropolis Siciliæ, *Palermo* hodie vocatur, civitas antiquissimâ, ab ὄρμος portus, quod eò naves appellant; denominata.

¶ Panormita, & Panormitanus, incola.

PANSA, cui lati & pansi sunt pedes, vel cujus capilli sunt expansi, ut putat Cassiodorus. ¶ 2. Inde cognomen familiæ Romanæ, in qua clarissimus fuit C. Pansa, Ciceronis epistolis laudatissimus consul, qui in Mutinensi prœlio mortem occubuit. Adde Cic. 14 Philippicam.

PANTHĔON, Πάνθειον, templum Romæ omnibus diis sacrum, hodie templum D. Mariæ rotundæ.

PANTHER, ēris, masculi. Πάνθηρ, animal, quod lupis annumeratur. Quidam *lupum cervarium* esse volunt, Thier-Wolff. Idem animal etiam *Pantherion*, πανθήριον, & *Lycopantheros*, λυκοπάνθηρος, dicitur. Ab hoc diversa est, Πάρδαλις, bestia maculosa tota, variis notis, quæ & *Pardalus*, *Leopardus* dicitur, ein Leopart. Nam quod quidam scribunt, Panterthier/ à recentioribus fictum puto, eundem pantheræ leopardum esse, nescientibus. Gesner. Pantherarum pelles heroibus in usu erant. Virg. Æn. 8. v. 460 de Evandro:

Demissa ab læva pantheræ terga retorquens.

¶ Pantherinus, πανθηρεῖνος, ut, *Pantherina pelle*, Plin. lib. 35. cap. 11.

¶ Panthēron, sive Pantherum, πάνθηρον, retis genus est, ex eo dictum, quod omnes aves concludat: θήρ enim venatum significat. aucupum, *Panthēron*, ein Zuggarn. Ulpianus fœminino genere usus est Lege ult. Digest. de Action. emti & venditi, §. ult. *Cum futurum jactum retis a piscatore emimus, aut indaginem plagis positis a venatore, vel pantheram ab aucupe*, &c.

PANTHVS, contractum ex *Panthous*, Trojanus. Virgil. 2. Æneidos v. 319, & 322

Panthus Otriades, arcis Phœbique sacerdos.

Et, *Quo res summa loco, Panthu?*

PANTĬCES, plur. fluxum ventris significant, ut Festus exponit, sed nescio quàm rectè. *Pantices* enim verius echinum significant, hoc est, ventriculum bovis, & intestina pelliculata, ut Nebrissensis vult. *Panticibus* respondere videtur Germanica appellatio Wanst / Unterbauch. Ita enim pelliculatum illud in ventriculo būbulo lanii vocant. Usi sunt Plautus in Pseudolo a. 1. sc. 2. v. 51, *Vino vos vestros pantices madefactitu*: & Martialis lib. 6. epigram. 64 *Quod cum panticibus laxis*, &c. Jacob. Dalechampius ad Plin. notat, Plautum lactes prisco & obsoleto verbo *panzices* appellasse. Josephus Scaliger ad catalecta dicit: *Pantices* esse quod vulgo *Farcin* vocant, corrupte a *farcimine*. Nominativus singularis *Pantex* in veteri Glossario invenitur & explicatur, ἦλιξ ἐπὶ τραχήλου κτηνῶν. Tibullus in Priapum:

Latet incerte pantice abditus specu.

Pantomīmus, vide supra in *Mimus*.

PANVRGVS, πανοῦργος, versutum significat & veteratorem, ein listiger Schalck.

¶ Panurgia, πανουργία, versutia improba, Schalckheit.

PANVS, à quo *panula* & *panicula*, instrumentum est textorum, cui subtegmen involvitur, eine Weberspule. Scaliger in conjectan. *Panum* πολύπιν explicat, quod Latinis *glomus* est. ¶ 2. *Panus* Tumor sub faucibus, auribusque, & inguinibus, Geschwulst am Halse oder in den Ohren. ¶ 3. *Panus in arboribus*, ein Baumschwam. Plinius lib. 16. cap. 8.

¶ Panicula, rursus, seu paniculus, est illa coma in juglandibus & corylis, quæ ante florem dependet ac decidit, Idem lib. 16. cap. 10.

PAPA; Patrem venerabilem notat, Πάππα τατρὸς ὀνομάσματα, Hesychius: fuitque nomen hoc pastoribus omnibus commune, usque ad Gregor. 7. quo tempore per peculiarem ἐξοχὴν Episcopo Romano tandem attributum est. Vid. Joh. Diecmann. dissert. de Vocis PAPAE ætatibus.

PAPAE, παπαῖ, interjectio admirantis cum irrisione. Terent. Eun. a. 2. sc. 3. v. 25 *Papæ, nova figura oris.*

PĂPĀVER, sativum, Mohn/ Magsamen/ album id est, & nigrum. *Papaver erraticum*, Klapperrosen. Est & *papaver* corniculatum. Vim soporiferam habet. Unde Nocti, quæ somni est, de

Papa-

papavere coronam Ovidius tribuit 4. Fastorum v. 659. Inprimis Virgilius Ecl. 2. v. 47

- - - - *& summa papavera carpens.*

Livius l. 1. c. 54 *Summa papaverum capita baculo decussit.*

¶ Păpāvĕrĕus, de papavere. ut, *Coma papaverea*, ap. Ovid. 4. Fastor. v. 438.

¶ *Papaverata vestes*, id est, candidæ, apud Plin. 8. c. 48.

PAPHLĂGŎNIA, Παφλαγονία, Asiæ minoris regio, Bithyniam inter & Pontum regionem sub Ponto Euxino sita, dicta ita a Paphlagone Phinei filio, ut auctor est Stephanus.

¶ Paphlăgon, Paphlagŏnes, ipsa natio: vilis & contemtim habita olim, ut *Mysi, Phryges* &c. Curtius l. 6. c. 11. *Ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasque & Paphlagonas appellatos* &c. Flegel. Freinsh. Ind. Curt.

PĂPHOS, vel Paphus, Πάφος, Cypri urbs, in qua Venus culta est. Ex quo Horatius eam *Paphireginam* appellat lib. 1. Od. 30, *O Venus regina Gnidi Paphique.* Sed suâ ætate Hieronymus scribit tantùm vestigia ejus extitisse.

¶ Paphius, adjectivum possessivum. Ut, *myrthi Paphiæ*; Ovid. 3. de arte am. v. 181. *Venus Paphia*; cujus templum & religionem Tacitus describit 2. Histor. cap. 2. Vide & 3. Ann. c. 62.

¶ Paphiacus idem. Avienus Descript. Orb. v. 227

Cessite Paphiaco prodit saxosa Carambis.

Sed ibi de Paphlagonia agitur.

PAPIA, Insubrum civitas, dicta quondam *Ticinum*, Pavia in Italien. Vide *Ticinum.*

¶ Lex Papia Poppæa de conjugiis, nobilissima monumentis veterum. De eâ Diatriben edidit Torrentius & Commentario Horatiano subjunxit. Dicta à M. Papio Mutilo & Q. Poppæo Secundo Consulibus, qui tulerunt.

PĂPĬLIO, vermiculus est alatus, imbecillis, relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur, ein Sommervogel / ein Zweyfalter. Plin. l. 11. c. 19. Ovid. l. 15. Metam. v. 374 *feralis papilio* dictus. Sed qui circa lychnum volitat noctu, Papilio sc. minor, *Hepiolus* est, Ἡπίολος, Liechtwurm.

¶ 2. *Papilio* Tentorium etiam est, ein Gezelt / apud Plin. l. 5. c. 3. [al. *pabulo* leg.] Certiora sunt apud Vegetium l. 1. c. 23. Spartian. in Nigro cap. 11. Lamprid. in Alex. cap. 51. Gloss. Vet. *Papilio*, σκήνωμα.

¶ Papiliunculus, diminutivum. Tertullianus de Anima cap. 32 *Siccitatibus gaudent locustæ, papiliunculi, chamæleontes.*

PAPINIANUS, Jureconsultus, Severo principi gratissimus, cuique moriens filios suos commendavit. Securi percussus tandem est ab Antonino Bassiano Caracalla Imperatore, propterea, ut quidam volunt, quod parricidium in fratre Geta commissum diluere in Senatu & apud populum noluisset, sed respondisset, *Non tam facile parricidium excusari posse, quam fieri.* Sed hoc non convenire, ait Spartianus in Anton. Caracalla: Aurelius quoque Victor ait *improbe absurdum esse.* Neque enim Præfectus poterat dictare orationem; & constat eum quasi fautorem Getæ occisum. Vide ipsos.

PAPPA, πάππα, Infantum & puerorum cibus, Kinderbrey.

¶ Pappare, balbutie puerili patrem appellare, Pers. Sat. 3. v. 17.

Et similis regum pueris pappare minutum
Poscis, &c.

¶ 2. Plaut. pro cibum sumere, usurpat in Epid. a. V. sc. 2, 62

Novo liberto opus est quod pappet. P. dabitur.

¶ Pappus, πάππος, avus. Auson. Protrept. v. 18

- - - - *Pappos abiaque trementes,*
Anteferunt patribus seri nova cura nepotes.

¶ 2. Pappus, flos carduorum, & lanugines illæ per aëra volitantes in autumno, das stäubige auf der verblüten Distelblüt. ¶ 3. Item, die weissen Wüllichen / so im Herbst fliegen / der Sommer. ¶ 4. Denique *Pappus* herba est Plinio, quæ *Senecio* & *Erigeron*, à Græcis γηρίον dicitur, Creutzwurtz.

¶ Pappas, pater, apud Juvenal. sat. 6. v. 632

Timidus prægustet pocula pappas.

PĂPULA, æ, pastula, Hitzblatter: papulæ, fervidæ eruptiones, rubidæ corporis aspredines, boa, Hitzblätterlein / Masern / Pocken. Vide Celsum lib. 5. cap. 28. n. 18. Vet. Gloss. *Papula*, ψυδρακία. Seneca de vitâ beatâ cap. 27. sub fin. *Papulas observatas alienas, ipse obsiti pluribus ulceribus.*

¶ Papillæ, diminutivum, capitulum mammæ, per quod lac trahitur & transit, die Wartzen an der Weiber Brüsten. Ovid. 1. Am. el. 5. v. 20.

¶ 2. Ipsa item *Mamma.* Virg. lib. 11, 803.

PAPYRUS, fœm. & hoc *Papyrum*, πάπυρος, planta Ægyptia duo cubita non excedens, quæ & βίβλος seu βύβλος dicta, ex qua chartæ olim fieri consueverunt, Egyptisch Schilff / das man zum schreiben zugerichtet. A papyro igitur nomen chartis in omnem inhæsit ætatem. *Papyrus emporetica*; Maculatur / oder Krämer-Papier / inutilis scribendo, & involucris tantùm mercium usum præbens; vide *charta.* ¶ 2. Poëtis sæpius pro libro ponitur. De Papyro peculiarem librum sive commentar. in cap. 11 & 12 & 13 lib. 13 Plinii Melchior Guilandinus scripsit; Cui rursus alium opposuit Josephus Scaliger. Vide & Salmasium in Vopiscum pag. 444. & Exercitat. Plinian. & supra *Charta.*

¶ Păpyrāceus. Plin. l. 6. c. 22. *papyracea navis.*

¶ Păpyrĭfer, Nilus, apud Ovid. 15. Metam. v. 753.

Perque papyriferi septemflua flumina Nili.

PAR, substant. numerus duorum, quasi inter se parium, ein Paar; Cicer. de Amicit. cap. 4 *Ex omnibus seculis vix tria aut quatuor nominantur paria amicorum.* Idem de Opt. gen. or. cap. 6 *Par gladiatorum.* Et 4. Verr. c. 19 *Paria scyphorum*, quæ nobis doppelt dicuntur.

¶ Par, păris, adjectivum, gleich. *Par ætati*, Ovid. 7. Metam. v. 514. *Par ingenium nanciscî*; Terent. Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 95. eine gleiche Art und Weise antreffen. Idem *Par referre*, Adelph. a. 1. sc. 1. v. 48. & *Par pari referre*, Eun. act. 3. sc. 1. v. 55. Siculi dicunt μοῖραν ἀντὶ μοίρας, ut ibi Lindebruchius notat. Uno verbo *reddere* Terentius dixit Eun. act. 5. sc. 7. v. 18. mit gleicher Wahr bezahlen. *Paria paribus respondere*, id Cicero dixit l. 6. ad Attic. ep. 1. Quod Plauto simpliciter est *parem esse.* Captiv. act. 2. sc. 2. v. 65 *Bene merenti bene profuerit: male merenti par erit*, id est, æqualia reddentur. Et *Mihi omnia cum illo paria sunt*, Idem pro Ligario cap. 9. *Noxia pœna par esto*, Idem de legib. lib. 3. cap. 20. Sed *parem esse alicui rei, negotio*, est satisfacere posse, einem Ding gnugsam seyn / es auszurichten. Ut, *Non parem esse oneri ferendo.* Item bestand und gewachsen seyn. Pompejus Ciceroni alterâ, quæ sub lib. 8. epist. 12 ad Attic. est, *Nos dejecta manu, pares esse adversariis non possumus.* Et epist. sequente: *Videndum, ne distracti pares esse adversariis non possimus.* ¶ Est etiam idem ac Æquum, Justum. *Par est; pro eo ac par est; Ut constantibus hominibus par est*, hoc est, decens, æquum est, convenit, es gebühret sich / ist billich. *Paria facere*, vide infra *Pariare.* ¶ *Par non est*, Nepos in Eumene cap. 8, 4. i. e. æquum non est. Superl. *parissimam talionem* Gellius dixit lib. 20. cap. 1. ¶ 2. Sæpe pro simili ponitur. Sic Capitolinus *pares amicos* dixit, qui ætate aut moribus similes. Seneca act. 2. extr. Troad. *Et par sollicito fabula somnio.* Boëthius l. 3. metr. 7

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit furentes,
Apumque par volantum
Ubi grata mella fudit,
Fugit & nimis tenaci,
Ferit icta corda morsu. Vid. Freinsh. ad Curt. 5. 5, 7.

¶ Cæterum observandum, veteres Poëtas, Classicosque *Par* cum Compositis *Compar, Dispar, Impar*, semper produxisse, ut ex Catullo, Lucretio, Horatio & aliis constat: cum contra, qui Theodosii temporibus & post vixerunt, ut Ausonius, Prudentius, Prosper, Martianus Capella, alii, fere corripuerunt. Quod hic monere voluimus, ne illorum auctoritas junioribus imponat.

¶ Pariter, adverb. simul, zugleich. Cicero Offic. lib. 2. cap. 13 *Tua laus pariter cum Republ. cecidit.* ¶ 2. Æqualiter, gleicher Gestalt / Weise. Ter. Phorm. a. 3. sc. 3. v. 3 *Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum re opitulata es*, dergestalt / wie vor langs / ꝛc.

¶ Compar, compăris, ut, *connubium compar*, gleiche Ehe / Livius lib. 1. c. 9. *Compari Marte*, Idem lib. 36. cap. 44. id est pari. ¶ 2. *Compar*; substantiv. pro socio seu conjuge.

¶ Hujus originis verbum *comparare*, quando de gladiatoribus ponitur. Nam qui depugnaturi inter se essent, in paria componebantur, quod *comparare* Quintilianus in Declamationibus dixit, ut Lipsius l. 3. Saturn. c. 19 observat.

¶ Æquipar, idem. Ausonius Monosyllab. cap. Per interrog. & resp. *Bissenas partes quis continet æquiparet? As.*

¶ Æquiparare vide supra in *Æquus.*

¶ Dispar, dissimilis, ungleich. Cic. 1. Offic. c. 34. *Ætatibus disparibus, non eadem officia tribuuntur.*

¶ Impar, non par, inæqualis, ungleich: ut, *impar benevolentia* Cic. lib. 5. ep. 8 ad Licinium. *Certamen impar*, Ovid. 11. Metam. v. 157. Et Virgil. ecl. 8. v. 75

- - - *numero Deus impare gaudet.*

¶ *Par impar*, ludi genus. *Ludere par impar*, gerade oder ungerade spielen. Sueton. in Augusto, & Horat. l. 2. Sat. 3. v. 248.

¶ Impariter, adverb. ungleich. Horat. de Arte P. v. 75.

Versibus impariter junctis.

¶ Separ, separatus, absonderlich. Valerius Flaccus lib. 5. v. 58 *Ossaque nec tumulo nec separe contegat urna.* Statius lib. 4. Thebaidos v. 482

- - - - - *tu separe cœtu.*

Fortassis hæc vox & Phædro restituenda est Fabulâ 30. Nam pro illo, quod est in Pithœano Codice,

Est ratio separata, ait, ac diversum genus,

legendum puto,

Est ratio separ, ait, ac diversum genus:

ut metrum constet.

¶ Suppar, id est, fere par, fast gleich. Cicero de Clar. Orat. c. 7 *Huic ætati supparet Alcibiades, Critias, Theramenes.* Et Apulej. 3.

Doctr. Plat. p. 37 *Inter ſuppares & incongruas* [propoſitiones] *pugna dividua eſt.* Ammianus lib. 31. cap. 7 *Alani Hunnis per omnia ſupparent.*

¶ Pārilis, æqualis, ut, *parilis ætas*, Ovid. 8. Metam. v. 631. Idem lib. 1. Triſt. eleg. 7.

Accipere, & parili reddere voce Vale.

¶ Parilitas, æqualitas apud Gell. lib. 14. cap. 3 *Æquiperatio ipſa plerumque & parilitas virtutum inter ſeſe conſimilium, etiamſi contentionis ſtudium & voluntas abeſt, ſpeciem tamen æmulationis creat.*

¶ Comparilis, apud Auſonium Eclogar. 2. v. 38

Neſcit comparilis laterum formare figuras.

¶ Diſparilis, idem quod diſpar. Cicero l. 1. de Divin. c. 36 *Ex cœli varietate, & ex diſparili adſpiratione terrarum.*

¶ Diſparilitas, Ungleichheit. Gellius præfat. *Diſparilitas rerum.* Idem l. 7. c. 3 *diſparilitas collationis.* Salvianus lib. 2. de Gubern. p. 50 *meritorum diſparilitas.*

¶ Diſpariliter. Varro de re ruſt. lib. 1. cap. 6. extr. *Hæc ad colendum diſpariliter habent momentum.*

¶ Imparilis, e, idem ac diſpar. Aur. Victor in Hadriano: *In remiſſo ingenio ſuſpectam æſtimantes ſocietatem ubi longe imparilis.*

¶ Imparilitas. Gellius lib. 5. cap. 20. *Solœciſmus alii imparilitas appellatus.* Idem lib. 14. cap. 1. *imparilitas hæc turbat obſervationem.*

Verba a *Par* deducta atque compoſita ſunt:

¶ Pariare, quod rationum verbum eſt: nam quum rationes accepti cum rationibus expenſi congruebant, dicebatur hoc, *pariari*: contrarium huic, *reliquari*. Vide ſupra in *Pagina*. Ulpianus Lege 4. D. de manumiſſ. *Proinde etſi nummos prorogabit emtor, cum ei pariaverit, poterit ad libertatem pervenire.* Columella, *paria facere cum rationibus* dixit lib. 11. c. 1. *Parem rationem facere*, idem Præfat. lib. 12. Alii ſimpliciter *paria facere* dixerunt. Plinius ſub figura Panegyr. Trajani c. 6. extr. & Nazarius Panegyrico Conſtantini c. 13.

¶ Putatio, ſcriptura, quâ rationibus redditis ſatisfactum eſſe creditori aut domino appareat, & quâ quadrare rationes cavetur. Sic Lege ult. §. 3 Dig. de Condict. indebiti: *pactum quod in pariationibus adſcribi ſolet.*

¶ Pariator, qui ita rationes retulit, ut quadrent. Lege 81 Dig. de Condit. & demonſtr. *An Stichus mortuo, antequam rationes redderet, vel pariatore, vel reliqua habente, &c.*

¶ Æquiparare cum derivatis vide in *Æquus*.

¶ Compārare, conferre, aſſimilare, vergleichen / gegen einander halten. Dicimus comparare *alicui, cum quo, ad quid*, & *inter ſe*. etiam abſolute *res quasdam comparare*. Cicer. de Senect. cap. 5 *Equi fortis & victoris ſenectuti comparat ſuam.* Plinius Panegyr. ad Trajanum cap. 44 *Quis comparari tibi non reformidet.* Sed uſitatius præpoſitio *Cum* intervenit. Cicer. pro Domo cap. 51. pr. *Quæſo, Pontifices, & hominem cum homine, & tempus cum tempore, & rem cum re comparate.* Et lib. 3. fam. epiſt. 6. pr. *Quum meum factum cum tuo comparo, &c.* Sed nec inelegantes ſunt aliæ præpoſitiones. Terentius Eunuch. act. 4. ſc. 4. v. 14 *Nec comparandus hic quidem ad illum eſt.* Cicer. lib. 1. de Offic. cap. 43 *Hæ* [honeſtatis partes] *in diligendo officio ſæpe inter ſe comparentur, neceſſe eſt.* Et Livius lib. 24. cap. 10 *Conſules compararent inter ſe, uter cenſoribus creandis comitia haberet.* Abſolute *conferre pugnantia, comparare contraria* Cicero dixit in Oratore cap. 12; & *comparare ſimilitudines*, libr. 1. offic. cap. 4. ¶ Eſt & arenæ verbum: nam cum inducti ad gladiatores in paria ordinarentur, qui inter ſe pugnarent, non *componi* tantùm, ſed *comparari* etiam dicebantur, ut notat Lipſius lib. 2. Saturnal. cap. 19. Hinc Ciceroni etiam *conjungere & comparare* Synonyma ſunt Timæo, cum ait: *Ita contigit, ut inter ignem & terram, aquam Deus animamque poneret, eaque inter ſe compararet atque conjungeret* &c. Sed de hoc aliquid diximus in *Compari*.

¶ Comparare pro Acquirere, apparare, vide in compoſitis a *Paro, parare*.

¶ Comparatio, aſſimilatio, Vergleichung eines gegen dem andern. *Comparatio parium*, Cicer. Topic. cap. 18. *Similium*, Quintil. lib. 1. cap. 6. *In comparatione vis rerum cernitur*, Cicer. c. l. Plin. lib. 7. epiſt. 30 *Quum lego, ex comparatione ſentio, quam male ſcribam.* Eſt igitur *comparatio*, quam Græci ἀναλογίαν vocant, & ita Cicero in de Univerſo. Seneca Epiſt. 43 *Quicquid inter vicina eminet, magnum eſt illic, ubi eminet. Nam magnitudo non habet certum modum: comparatio eam aut tollit, aut deprimit.*

¶ Comparabilis, e, quod ſimilem rationem in diverſis habet, vergleichlich / das ſich vergleichen läſſet. Cicer. lib. 1. de Invent. cap 18 *Simile ex ſpecie comparabili: comparabile autem ex conferenda atque aſſimilanda natura judicatur.* Et Livius lib. 39 cap. 52 *Trium clariſſimorum ſuæ cujuſque gentis virorum non magis tempore congruente comparabilis mors videtur eſſe, quam quod nemo eorum ſatis dignum ſplendore vitæ exitum habuit.*

¶ Incomparabilis, cui nemo comparari poteſt, unvergleichliche *Incomparabilis magiſter*, Quintilianus l. 1. c. 2. *Incomparabilis invicti animi ſublimitas*, Plin. l. 7. c. 25.

¶ Incomparabiliter. Auguſtinus Hieronymo epiſt. 9. cap. 4. *Incomparabiliter pulchrior eſt veritas Chriſtianorum, quam Helena Græcorum.* Adde eundem de Civ. Dei lib. 21. c. 9 *incomparabiliter plura.*

¶ Diſpārare, ſeparare, ſejungere, von einander ſcheiden / abſondern. Gellius lib. 11. cap. 11 *Varie ac lepide tot ſententias in eandem rem, quaſi aliud atque aliud diceret, diſparabit.* Arnob. l. 3. p. 105 *Divinitas ab omni turpitudinis labe ſeparata atque abjuncta.* Prudentius Romano v. 888

Vel nexa nervis diſparare vincula.

Paullinus Nolanus Carm. 12. v. 20

Perque orbem, magni, qui nos procul æquore ponti
Diſparat.

¶ Hinc *Diſparatum eſt id, quod ab aliqua re per oppoſitionem negationis ſeparatur, hoc modo*, SAPERE & NON SAPERE, Cicer. de Invent. lib. 1. cap. 28. ¶ Dialectici ſpecies inter ſe prorſus adverſas & contrarias *Diſparata* vocant, ut, *Homo, bos.*

¶ Diſparatio, ſeparatio. Vitruvius l. 2 c. 9 *ad diſparationem procreationis.*

¶ Sēpăro, ſeparare, a Separ, ut a Compar *comparo*; a Diſpar *diſparo*; ſignificat ſejungere, ut diſſimilia ſejungimus. von einander ſchaffen / abſondern. Cicer. lib. 5. epiſt. 12 *A perpetuis ſum hiſtoriis ea quæ dixi bella ſeparaverunt.* Idem 1. Offic. c. 27 *cogitatione magis, quam re ſeparari ab aliquo.* Idem 2. Agrar. cap. 32 *Duo maria* [apud Corinthum] *pertenui diſcrimine ſeparantur.*

¶ Separatus particip. & nomen. Auguſtinus de immortalitate animæ cap. 6 *Origo inferior, & ordo ſeparatior.*

¶ Separare. Comp. *Separatius* eſt Ciceronis 2. de invent. c. 51. extr. *ſeparatius quædam adjungere.*

¶ Separatim, adverbium, ſonderlich / peculiariter, ſeorſim. *Nihil accidet ei ſeparatim à reliquis civibus*, Cic. 3. famil. ep. 16. Cæſar ſæpe uſus eſt, v. g. de B. Gall. lib. 1. cap. 19 *qua ſeparatim quisque de eo apud ſe dixerit.* Et ibidem cap. 29 *ſeparatim pueri, ſenes, mulieresque.*

¶ Separatio, Trennung / Abſonderung. Gellius lib. 2. cap. 8 *Separatio animi & corporis in morte evidens eſt.* Et Gloſſ. vet. *Separatio, χωρισμός, διαχωρισμός.*

¶ Separator. Eædem Gloſſæ: *Separator, χωριστής, διαχωριστής.*

¶ Separatrix. Auguſtinus l. 11 de Trinit. c. 10 *Voluntas conjunctrix ac ſeparatrix hujuscemodi rerum.*

¶ Separabilis, e, das ſich trennen / ſcheiden oder abſondern läſt / ut; *Anima a corpore ſeparabilis eſt*, Cicero in Tuſcul. l. 1. c. 10.

¶ Inſeparabilis. *Inſeparabilis fratrum caritas*, Cyprianus Epiſt. 57. cap. 1. Et Comparative *Inſeparabilior Trinitas*, Auguſtinus de Trinit. l. 15 cap. 23.

¶ Inſeparabilitas, Unzertrennligkeit. Auguſtinus cit. loco, cap. ineunte: *In Trinitate tanta eſt inſeparabilitas, ut &c.* Idem epiſt. 29 *Illud de inſeparabilitate virtutum.* Adde ejusdem epiſt. 268.

¶ Inſeparabiliter. Macrob. l. 1. ſomn. Sc. c. 22 *Quæ inſeparabiliter involuta rerum in ſe neceſſitas vinxit.* Et Lactantius l. 3. c. 11 *Inſeparabiliter connexa.*

¶ Diſſeparare, idem ac ſimplex. Nazarius Panegyr. Conſtantini cap. 2 *Quæ temporibus diſſeparata ſunt, animorum præſumtione junguntur.* Ita Livinejus, Acidalius, Gruterus: una ed. Vienn. *diſparata.* Vide de la Baune.

¶ Supparare, quodammodo ſimile reddere. Ita videtur Tertullianus uſus eſſe adv. Valentin. c. 4 *Lupæ fœminæ formam quotidie ſupparare ſolenne eſt.* Aliam notionem vide in *Parare*.

PARĂBŎLA, παραβολή, ſimilitudo, comparatio, Cicero *collationem* vocat. Παραβολάς plurimas in Evangelio Chriſtus attulit, quod tum vulgò etiam in familiaribus colloquiis eſſent uſitatæ: inprimis verò Palæſtinis, ut monuit Hieronymus in Matthæi cap. 18.

¶ Parabolicus, apud Eccleſiaſticos. Unde

¶ Parabolicè, adverb. ut, *Parabolice & figurate dicere*, Sidonius l. 5. epiſt. 17. extr.

PARABOLANI, & Parabolarii apud JCtos (vide Leg. 18. Cod. de Epiſc. & Cleric.) dicti, qui ægrotis pauperioribus curarent, eosque, ſi morerentur, efferrent. Dicti videntur a Græco παραβάλλω, quo denotatur homo projectæ audaciæ & ad pericula adeunda præceps & temerarius. Vid. Voſſium l. 4. Inſtit. Orat. cap. 9. p. 216. Unde &

¶ *Paraboli* dicebantur, qui beſtiis certabant, alio nomine *Confectores* appellati, ut docet Scaliger ad libr 4. Manilii. Caſſiodorus lib. 11. cap. 17 Tripart. *Crudeli beſtiæ artifex parabolus pugnet.*

PARACENTĒSIS, παρακέντησις, curatio chirurgi, quæ fit acu vel hamulo, das Schneiden des Wundarztes / oder Oeffnung mit einem Eiſen. Plin. lib. 25. c. 13.

¶ 2. Sunt qui *paracenteſin* quoque id vocant, cum perforatur venter hydropicorum aquæ educendæ gratia.

PARACLĒTVS, παράκλητος, advocatus, patronus, deprecator, consolator, παρακαλέω, ein Fürsprecher / Beystand / Tröster.

PARACLYTVS, παράκλυτος, infamis, übel berüchtiget / à παρὰ & κλυτός.

PARADIASTOLE, παραδιαστολή, figura, qua res similes discernuntur. Virg. Ecl. 3

Triste lupus stabulis, maturis frugibus imber,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis ira.

PARADIGMA, παράδειγμα, exemplum, quod Cicero ait esse facti alicujus aut dicti præteriti cum auctoris nomine accommodationem, quæ orationem ornatiorem, apertiorem, & probabiliorem soleat facere; Virgil. 1. Æn. v. 39

Pallasne exurere classem, Argivum potuit, &c.
Aut ego quæ Jovis, &c.

Vide libellos de Schematib. & lib. 3. Copiæ Erasmi, de ratione tractandi exempla.

PARADISVS, παράδεισος, vox Persica, hortum significat dilligentissimè cultum & amœnum, apud Xenophontem in Oeconomico, de hortis sive viridariis Regum Persarum & Cyri inprimis loquentem, ein Lustgarten. ¶ 2. Quo nomine etiam Moses vocat locum illum, in quo primi homines conditi egerunt, in Eden, quod ab ἥδονὴ, id est, *voluptas* nonnulli deducunt. Mansit is hortus fortassis usque ad diluvium, sed per illud postea vastatus & dirutus est. ¶ 3. Hinc paradisus etiam dicitur, locus ille æternis gaudiis abundans, quo piorum animæ, sejunctæ corporibus, recipiuntur. Nam & Christus ipsemet ita latronum alteri dicebat; *Hodie mecum eris in paradiso.* Tertullianus Apologetico cap. 47. *Etsi paradisum nominamus locum divina amœnitatis, recipiendis sanctorum spiritibus destinatum* &c.

¶ Paradisiăcus, adject. Alcimus Avitus l. 1. v. 300

In paradisiaca ponuntur sede parentes.

Et Venantius Fortunatus lib. 6. carm. 8

Et paradisiacas spargit odore rosas.

¶ Paradisicŏla, Prudent. Hamartig. v. 928, *Paradisicola post ulcera dira beato*, id est Lazaro.

PARADOXVS, παράδοξος, Paradoxa, *admirabilia dicuntur quæque contra omnium opinionem.* Sic enim Cicero interpretatur, Wunderſame Dinge / ſo wider gemeine Meinung ſeyn. ut, *Quod bonum id sit solum, quod honestum sit. Quod virtus sola viam beatam efficiat. Quod solus sapiens dives sit,* &c. Cic. in Paradoxis. ¶ Paradoxi etiam Mimi dicuntur. Vide Schol. Juven. ad Sat. 8. v. 184. SIPARIVM *velum est, sub quo latent paradoxi cum in scenam prodeunt.* παραδοξολόγους eosdem dictos Salmasius ad Vopiscum observat.

PARADRŎMIS, idis, fœm. παραδρομὶς, locus deambulationis, prope tectum, ein offner Spatzier-Platz / Vitruv. l. 5. c. 11 extr. *Designentur hypæthra ambulationes, quas Græci παραδρομίδας, nostri Xysta appellant.* Adde Lexic. Vitruvian. in *Xystus*, & Salmas. de Pallio p. 272.

PARAENĔSIS, παραίνεσις, admonitio, præceptio.

¶ Paræneticus, παραινετικὸς, admonitorius, à παραινέω, ut *Philosophia Paranetica* (quam *præceptivam* vertit Seneca) & *dogmatica*: vide Senecam Epist. 94. & 95.

PARAETACA, orum, urbs Mediæ: apud Steph. Byzantium. Notior regio est

¶ Parætacēne, inter Persidem & Mediam sita, cujus & Curtius meminit l. 5. c. 13. n. 2.

¶ Parætacæ, arum, populus illius tractus, apud Arrianum l. 3. de expedit. Alex. p. 205.

PARAGAVDES, & *Paragauda*, accessorium vestis ornatûs caussa, videlicet fascia vel plagula. Cujus mentio in Codice, Vopisco & Trebellio Pollione. Vid. Vopisc. in Aureliano cap. 15. & 46. & Trebell. in Claud. c. 17. Turnebus l. 9. Adverss. cap. 11 semigræcam & semilatinam dictionem censet, ex παρὰ, & *gaudium* vel *cauda*. Sed Casaubonus ad Pollionem illam puram putam Syrorum esse ostendit. Vide ipsos.

¶ Paragaudius, adject. ut *vestes paragaudiæ, paragaudia interula*, apud eundem Vopiscum, v. gr. in Aureliano cap. 46 *Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit.* Ubi *Paragaudias* mavult Casaubonus.

PARAGOGE, παραγωγὴ, figura dictionis, quæ & προπαρέλκυσις, Proparalepsis dicitur, Appositio scilicet ad dictionis finem, ut,

At pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est.

PARAGRAPHE, παραγραφὴ, annotatio in margine, Scholium.

¶ Paragraphus, παράγραφος, inter notas criticas erat, quibus in distinguendis versibus utebantur: erat linea quædam brevis, punctum quasi quoddam in extremitate habens, ut Scholiastes Aristophanis docet in Plutum act. 2. sc. 1. Hinc JCti versus legum, paragraphos appellant & versum vocant, quicquid sub unâ sententia clauditur, ut Marcianus Cossius, antiquus Pandectarum Interpres docet. Sed quo vox efferenda genere sit, quæritur. Græci semper in fœminino leguntur usi. Non quia tale esset per se, sed ratione convenientis. Est enim reverà adjectivum. Cæterum Adjectiva Substantive usurpata ejus generis sunt, cujus est substantivum subintellectum. Quia igitur hic γραμμὴ subintelligitur; idcirco παράγραφοι in fœminino efferebant. *Paragraphus* enim per γραμμὴν definitur. Sic *Atomos* fœmininum est, quia ἄτομος vel ἰδία, subintelligitur. Vulgatissime tamen in masculino *hic Paragraphus* dicitur. Quæ ratio ita excusari possit, si dicamus, tum non γραμμὴν, sed σχημάτιον subintelligendum. Gloss. Gr. Lat. παραγραφὴ, *Exceptio, præscriptio.* Et παράγραφος, *Praulia l.* Vbi *l* fortasse *linea* significat.

PĂRALLĒLVS, παράλληλος, Paralleli, linex dicuntur, æqualiter distantes & in eodem polo convenientes; Linien oder Circkel / ſo gleich nahe oder weit von einander ſtehen. Plinius lib. 6. cap. 33 extr. *Segmenta mundi, quæ nostri circulos appellavere, Græci parallelos.* Et muliebri genere, ut Græcum παράλληλος, quia adjectivum commune est. Vitruvius lib. 9. cap. 8 *Ducatur linea parallelos.*

PĂRĂLŸSIS, παράλυσις, *resolutio nervorum*, ut Celso appellatur, die Gicht-Lähmung der Glieder / quæ *hemiplexia* & *paresis* alio nomine dicitur, quoties scilicet resolutio in alteram tantùm corporis partem incumbit. Vide Celsum. Dicitur & *Siderațio.* Scribonius Largus compos. 101 *Facit ad tremulos & siderațione tentatos utralibet. Una enim ex contractione, altera ex remissione nervorum conspicitur: παράλυσιν hoc utrumque vitium Græci appellant.*

¶ Paralyticus, gichtbrüchig / παραλυτικός.

PARANYMPHVS, παράνυμφος, pronubus, qui nuptiis præest. Veteres *auspicem* dicebant, ein Braut-Diener / Freywerber.

PARAPHERNA, orum, plural. peculium dicuntur, quod datur præter dotem, à παρὰ & φερνὴ, dos. Was über die Mitgifft der Braut gegeben wird.

PARAPHRASIS, παράφρασις, interpretatio liberior, sed non sine mutatione & additione, cujusmodi est Themistii in Aristotelem, Nicephori in Eusebium, Erasmi in novum Testamentum, & Chaldæorum interpretum in S. Biblia, præsertim posteriorum.

¶ Paraphrastes, æ, παραφραστὴς, enarrator, interpres.

PĂRĂRIVS. Utitur hoc nomine Seneca pro conciliatore à *parando*, lib. 2. de beneficiis cap. 23 *Quidam volunt nomina secum fieri, nec interponi pararios*, &c. ein Mäckeler / Unterhändler. Dubium sitne a *Par*, quia inter duos est medius: vel a *Parare*, quia utrimque præparat & conjungit animos. Vide Voss. Etymolog. p. 370.

PĂRĂSANGA, æ, παρασάγγης, modus spatii, quo Persæ itinera sua metiebantur, eine Persische Meile oder 30. stadia. Herodotus & Xenophon 30 stadiis definiunt. Justiniani temporibus Iberi & Persæ uno tantùm supra 20 æstimabant. Idemque Lazos sentire, qui tamen ἀποσκάλας, seu mansiones, vocabant, Agathias observat & approbat lib. 2. Histor. Justiniani. Plinius quoque tradit, non unius generis parasangas fuisse. Lib. 6. cap. 26 *Persa*, inquit, *schœnos & parasangas alii alia mensura determinant.*

PARASCĔVE, es, παρασκευὴ, præparatio, à παρασκευάζω, *præparo*, eine Vorbereitung / Zurichtung. ¶ 2. Dies item passionis & mortis Salvatoris, der Charfreytag. Vide Casaub. contra Baron. Exercit. 16. sect. 17.

PĂRĂSĔLĒNE, ein Neben-Mond. Lunæ replicatio in nube cava se reflectentis. Græca vox a παρὰ & σελήνη, *Luna.* Vide Hier. Vital. Lex. Mathem.

PARASIOPĒSIS, παρασιώπησις, schema Rhetoricum, Latine præoccupatio, cùm quid reticere nos dicimus, quod tacitum tamen intelligitur.

PĂRĂSĪTVS, παράσιτος, κόλαξ, alienæ mensæ assecla, vivens alienâ quadrâ, ein Schmarutzer / Heuchler / Tellerlecker. Horum tria nominarunt veteres genera. Primum eorum erat, qui dictis factisque ridiculis sibi victum parabant, qui & *scurræ* appellati. Græci γελωτοποιοὺς vocabant. Plautus & Horatius etiam *derisores* dixerunt, Possenreisser. Alterum illorum, quos ficta voce *plagipatidas* Plautus appellat, quod paterentur plagas, & alapas sibi per ludum incuti, die aufblasen / und Nasenstieber außhalten. Tertium assentatorum seu adulatorum erat, Schmeichler / Liebkoser: quod omnium noxiorum maximè deterrimumque ostendit Plutarchus præclaro libello de discrimine Amici & Adulatoris. De primo & secundo genere Terent. Eunucho act. 2. sc. 2. v. 13 dum Gnathonem, hujus commatis hominem, ita introducit loquentem: *Ego infelix neque* (1) RIDICVLVS *esse, neque* PLAGAS PATI *possum.* De tertio verò, quod semet ipsum instituisse jactat, v. 16. subjicit, cum ait:

Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam,
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt; hos consector: hisce ego non parò me ut rideant;
Sed eis ultrò arrideo, & ingenia eorum admiror simul:
Quicquid dicunt, laudo &c.

Cic. de amicit. c. 26 *Assentatio parasitorum in comœdiis nobis facêta non videretur, nisi essent milites gloriosi.*

¶ Parasita, æ, fœmin. Horat. 1. Sermonum 2. v. 98.

¶ Plautus & *Parasitari* fecit verbum, pro *parasitum agere*, παρασιτεῖν, à quo &

¶ Parasitatio est apud eundem Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 23. &

¶ Supparasitari, ibidem act. 3. sc. 4. v. 10.

¶ Parasitaster, parasiti imitator, secundum Vall. ein junger Schmarutzer/ Ter. Adelph. act. 5. sc. 2. v. 4.

PĂRASTĂTA, adjutor, παραστάτης, ein Beystand und Gehülffe. ¶ 2. In ædificiis verò *parastatæ* sunt lapides pilarum modo adpositi columnis. Plin. 33. cap. 3. & Vitruv. lib. 5. cap. 1. Quanquam *parastaticas*, pro *parastatis*, in hac significatione, legere maluit Budæus.

¶ Parastades, lapides sunt, utrumque ostii latus munientes, Thürsteine/ Vitruvius l. 10. c. 15.

PARASTICHIS, idis, series literarum aliquod nomen conficientium. Gellius l. 14. c. 6 *Id etiam ipsum scriptum fuit, qui sint apud Homerum versus isopsephoe, & quorum ibi nominum* parastichis *reperiatur.* Usus & Suetonius de illustr. Grammat. c. 6.

PĂRAZŌNIVM, παραζώνιον, gladii genus, qui ad zonam accingebatur. Habet nomen hoc Lemma Martialis libr. 14. Epigr. 32.

PARCAE, dictæ per Antiphrasin, quod nemini parcant, quemadmodum ad ἴτυμον illud allusisse videtur Martialis, cum ait lib. 4. epigr. 54

Lanificas nulli tres exorare puellas
Contigit, observant quem statuere diem.

Quanquam contra Scaliger sic dictas velit, quod maxime parcant, lib. 3. Poët. cap. 90. Pro altera tamen ratione & S. Hieronymus est Epist. ad Onasum, sive, ut Erasmo placet, Bonasum: *An ideo,* inquit, *tibi bellus videris, quod fausto vocaris nomine? Quasi non & lucus ideo dicatur, quod* minime luceat, *& Parcæ, quod* nequaquam parcant; & Eumenides, Furiæ, *quòd* non sint benignæ, *& vulgò* Æthiopes *vocentur* argentei. Varro verò immutata litera T. à *Partu* dictas voluit, quas nominavit *Nonam, Decimam, Mortam.* Vide Gellium libr. 3. cap. 16. Et inde ¶ *Partula* apud Tertullianum, quod Turnebus observat lib. 18. c. 34. ¶ Aliis *Parcarum* nomina sunt, *Clotho*, quæ colum gestat, à κυλίω volvo, die es anbringt / *Lachesis* quæ net, à λαγχάνω quod significat casum, sortem, die es läst fortgehen/ *Atropos*, quæ filum abrumpit: significat immutabilitatem. Porrò per *Parcas* poëtæ nihil significarunt aliud, quam fatum, cursum vitæ, & mutationem rerum omnium; quodque res regantur divina ordinatione, quam homines non intelligant. Vide Apulejum de mundo sub finem, itemque Lactantium l. 2. c. 11. & ibi Gallæum p. 56. 57.

PARCO, pĕpĕrci, cùm significat abstinere, seu veniam dare, sed *parsi*, cum significat conservare, sparen/ kargen/ an sich halten/ auctore Donato. Sed quam differentiam non servavit Plautus, in Aul. a. 2. sc. 8. v. 10 *Festo die si quid prodegeris, professo egere liceat, nisi peperceris.* Et, *Sibi parcere*, Terent. a. 1. sc. 1. v. 112 seiner schonen. *Suo labori parcere*, Idem Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 29. *Parcere operæ*, Cic. 13. fam. epist. 27. *Valetudini*, Idem 11. fam. epist. 27. *Petit, ne cui rei parcat*, id est, ne quid omittat vel negligat, Nepos Pausania c. 2, 5. ¶ Virg. Ecl. 3. v. 94

Parcite oves nimium procedere: non bene ripæ
Creditur.

Id est, fugite, cavete, nolite. Nam oves ipsas alloquitur. Severus Aetna v. 585

Parcite avara manus ditem attollere prædæ.

Servius tamen illud *parcite* prohibete interpretatur, & ad custodes ovium refert, qua ratione id verbi cum accusativo construitur. Quasi dicat: *o pueri parcite oves*, id est, prohibete, ne nimium procedant. Et sane ita locutos veteres ostendit sacrificiorum formula, qua operantes *parcere linguam*, id est, continere, hoc est, tacere jubebatur, apud Festum. Nam malè ibi *pascite*, pro *pareite linguam*, Salmasius dudum monuit. Plautus Curcul. act. 3. v. 10

Qui homo mature quæsivit pecuniam,
Nisi eam mature parsit, mature esurit.

Symmachus lib. 1. Epist. 33 *Istius muneris operam non reparcam.*

¶ Est &, ubi cum præpositione jungitur. Livius l. 25. c. 25 *precantes, ut a cædibus & ab incendiis parceretur.*

¶ Comparco, comparsi, comparcere, zusammen sparen. *Unciatim demenso suo compareere*, Ter. in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 9.

¶ Imparco, id est, valde parco, Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 2. Cas. act. 4. sc. 4. v. 12.

¶ Reparco, id est, non parco. Lucret. l. 1. v. 668

Scilicet ex ulla facere id si parte reparcent.

Ita & Plautus Trucul. act. 2. sc. 4. v. 25. Adde Gifanium in Indice Lucretiano, vim verbi & compositionis copiosè interpretantem.

¶ Parcus, adject. frugalis, sumtibus parcens, sparsam/karg. *Parcus & tenax pater*, Cic. pro Cœl. c. 15. *Colonus parcissimus, frugalissimus*, Cic. l. 2. de oratore cap. 76. *Parcissimus beneficiorum suorum æstimator*, Plin. Panegyr. cap. 21. *Parcior meritò ira*, Ovid. lib. 1. Pont. Epist. 2. v. 98. *Manu parcâ offerre*, mit karger Hand geben. Horat. 3. Carm. od. 16

- - - - - - multa petentibus
Desunt multa, bene est, cui Deus obtulit
Parcâ, quod satis est, manu.

¶ Parcus, ab Avaro quid differat vide supra in *Avarus.*

¶ Dēparcus, id est, valde parcus, sordidus apud Sueton. Nerone cap. 30, qui dixit, *sordidos ac deparcos esse, quibus ratio impensarum constaret.* Et Apulejus Apolog. p. 290 *Accusatis unius servum, ut deparci: tres libertos, ut profusi.*

¶ Præparcus, valde parcus. Plinius lib. 11 c. 20 *Apes præparcæ.* Idem l. 22 c. 24 *Animi esse humilis & præparci*, quos Græci μικρόψυχους vocant.

¶ Triparcus. Plautus in Persa act. 2. sc. 3. v. 14 *triparcos homines* dixit sordidos & tenaces, karge Knicker.

¶ Parce, adverb. kärglich. *Parce ac duriter agere*, Terent. And. act. 1. sc. 1. v. 47. Et, *Parce, continenter sobrieque vivere*, Cic. 1. off. c. 30. Lucret. lib. 5. v. 1117

Divitiæ grandes homini sunt, vivere parce
Æquo animo.

Horat. lib. 1. Carm. od. 25. *Parcius junctas quatiunt fenestras*, hoc est rarius. Plin. Panegyr. cap. 38 *Parcius, quam decuit principem.* Ibidem cap. 54 *Honores parcissime delibare.* Quintilianus l. 10. c. 4. extr. *Panegyricum Isocratis, qui parcissime, decem annis dicunt elaboratum.*

¶ Perparce, Terent. Andr. act. 2. sc. 6. v. 24.

¶ Parcitas, abstinentia. *Parcitas animadversionum*, Senec. l. 1. de Clement. c. 21. *Parcitati beneficium ministrat luxuria*, Pallad. lib. 1. cap. 26.

¶ Parsimonia, moderatio sumtuum, Rathsamkeit/ Sparsamkeit. Extrema habet, *Luxum & sordes*, quæ immoderata sunt. Cicer. in Parad. 6. cap. 3 *O dii immortales, non intelligunt homines, quam magnum sit vectigal parsimonia.* Idem in offic. lib. 2. cap. 24 *Res familiaris conservatur diligentia & parsimonia, iisdem etiam rebus augetur.*

¶ Parciloquium. Apulejus l. 5. p. 164 *Fidei atque parciloquii mei perpendisti documenta.*

PARDVS, cujus fœmina *pardalis* vel *pordalis* dicitur. Plin. lib. 8. cap. 17.

¶ Leopardus. Mixtum genus ex Leæna & Pardo, Plinius lib. 8. cap. 16. Vide & Philostratum de Pardorum cum Leænis concubitu lib. 2. de vita Apollonii cap. 7. Claudianum Panegyr. Mallii v. 300.

¶ Pardalianches, caro aconito perfricata, & venenum illud, quo Pantheræ capiuntur, sic dictum, quod fauces earum illicò occupet, ab ἄγχω, suffoco, Plin. l. 7. c. 27.

¶ Pardalion, παρδάλιον, unguentum pardalis odorem reddens, Plinius lib. 13. cap. 1.

PARĒAS, ὁ παρέας, serpentis genus. Hesychius: παρέας, ὄφεις, &c. Lucanus lib. 9. v. 721

Et contentus iter cauda sulcare pareas.

PARECBĂSIS, παρέκβασις, digressio, excursus ab instituto, ad utilitatem tamen causæ faciens. Vide *Digressio* in *Gradior.*

PARELCON, Παρέλκον, dictio aut adjectio abundans, Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 63 *Comperiebam nihil ad Pamphilum quicquam attinere*, pro, nihil attinere, ut *quicquam* abunde. Donat. Virg. 1. Æn. v. 207

Durate & vosmet rebus servate secundis.

Pro *vos*, ut *met* parelcon sit, Servius.

PĂRĒLIVS, παρήλιος, est imago Solis a latere ejus in nube densâ & aquosâ apparens. Die Neben-Sonne. Aliquando diversi soles duo, vel tres apparent. vid. Plin. l. 2. c. 31. Exempla recenset Corn. Gemma Cosmocrit. l. 7. c. 8.

PĂRENS, Vater und Mutter/ parentes, Eltern. *Carissimos parentes habere debemus* Cicer. post red. in Senat. cap. 1. *Observare & diligere aliquem ut alterum parentem*, Idem 5. famil. ep. 8. Quintil. lib. 2. cap. 10 *Discipulos id unum moneo, ut præceptores suos non minùs, quàm ipsa studia ament; & parentes esse, non quidem corporum, sed mentium credant. Multum hæc pietas studio confert.* ¶ 2. Nam & sic transferimus: *Ceres alma frugum parens*, Apulejus lib. 11 ineunte. Et, *Philosophia bonarum artium parens est*, Cic. 1. de Orat. c. 3. Et, *Philosophiæ parens Socrates jure dici potest*, Idem 2. de Finib. c. 1. Et Plin. 7. c. 30 *Parens patriæ primus appellatus Cicero est.* ¶ 3. Capitolinus, Lampridius, Vopiscus & alii ejus ævi scriptores sæpius *parentem* pro cognato, amico vel etiam patrono posuerunt. Exempla notat Casaubonus ad Capitolin. in M. Anton. Philos. cap. 5. ad verba: *Adoptatus in aulicam domum, omnibus parentibus suis tantam reverentiam, quantam privatus exhibuit.* At qui genuerant, pridem concesserant fatis. Ergo cognati & propinqui intelliguntur.

¶ Parentēla, quod apud Jul. Capitolinum legitur in Gordiano nepote cap. 23. pro cognatione parentum aut soceri cum liberis. *Duxit*, inquit, *uxorem filiam Misithei, doctissimi viri, quem causa eloquentiæ dignum parentela sua putavit.*

¶ Paren-

¶ Parenticīda. Plautus Epidic. act. 3. sc. 2. v. 13 *Ego tuum patrem faciam parenticidam.* Sed libri *perenticidam* habent, vocem à *pepo* fictam, id est *pera caforem*, ut joco alludatur ad *parenticida*, pro quo *parricida* usitatius est. Vide Lambinum ibi.

¶ Parento, parentare, est justa parentibus celebrare, der verstorbenen Eltern Gedächtnüß begehen. Seneca *parentari* passive dixit Epist. 122. Vetus lapis: VOS FILII IN VIVENTEM PARENTEM PIENTISSIMI, IN MORTVVM PII MAGIS PATERNOS CINERES EX HISPANIA EXPORTATE CŌMMVNIQVE SEPVLCRO CONDITE. QVO AVITIS CINERIBVS IMMIXTI SACRO GAVDEANT ANNIVERSARIO PARENTARI. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 6.

¶ *Parentare* etiam est cædem suorum ulcisci. Livius lib. 24. cap. 21 *Parentandum regi sanguine conjuratorum esse. Manibus alicujus parentare*, Flor. lib. 2. cap. 6, 8. & Justin. 13. cap. 3. extr. Pari fere modo Petronius pag. 90 *Noxio sanguine parentabo injuriæ meæ.* Eleganter Seneca de Vita Beata cap. 11. extrem. *parentare luxuriæ* dixit, ubi Lipsii interpretamentum licebit legere.

¶ Parentatio, parentandi actio. Tertullianus de Spectaculis cap. 12 *Quod mortuis litabatur, utique parentationi deputabatur.*

¶ Parentalis, e, quod ad parentes pertinet, ut *parentales curæ.* Alcimus Avitus lib. 1. v. 186. de Conjugali amore pietatem in parentes superante: *Ista parentales non rumpant vincula curæ.*

¶ 1. Quod parentationis est, ut, *dies parentales*, Ovid. 2. Fastor. v. 548.

¶ Parentālia, dies & festivitates inferiarum. Auson. Præfat. Parentalium: *Titulus libelli* est: PARENTALIA: *antiqua appellatione hic dies, & jam inde ab Numa cognatorum inferiis institutus.* Idem & ita describit præfatione Parentalium metrica:

Annua ne tacitus munera prætereas!
Quæ Numa cognatis solennia dedicat umbris!
Ut gradus aut mortis postulat aut generis.

¶ Cunctipărens, &

¶ Omnipărens vide in compositis Nominibus a *Pario.*

PARENTHĒSIS, παρένθεσις, quæ & ἀφήλωσις, interpositio est, quâ remotâ, sermo tamen manet integer. Notas suas habet duo semilunia ( ) Virgil. 1. Æn. v. 644

Æneas (neque enim patrium consistere mentem
Passus amor) rapidum ad naves præmittit Achatem.

¶ Sed hic parenthesis & apostrophe conjunguntur 8. Æneidos v. 642

Haut procul inde cita Mitium in diversa: quadriga
Distulerant, (at tu dictis Albane maneres)
Raptabatque viri mendacis viscera Tullus.

PĂREO, ui, parēre, interdum idem est quod apparere, qua in significatione non semel usi JCti. erscheinen. Unde Petronius:

Jurisconsultus PARET, NON PARET, habeto.
Atque esto, quicquid Servius aut Labeo.

Sic Cato lib. 3. Distich.

Fortuna domi raro parere memento.

Parere enim est ostentare se, παρίστασθαι, ἐπιδείκνυσθαι, ut Scal. explicat, pralen/wollen gesehen seyn. ¶ 2. Plerumque autem obtemperare, obedire significat; unterthan/ gehorsam seyn/ folgen/ ut *parere legibus*, Cic. 2. Offic. cap. 11. *Necessitati*, lib. 4. fam. epist. 9. *Consilio alicujus*, lib. 8. ad Attic. epist. 12. *Præceptis*, Virgil. 2. Æn. v. 607. Et, *Modeste qui paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse*, Cicer. lib. 3. de legib. cap. 2 *Oppidum illud paret regi*, Plin. lib. 6. cap. 28. *Parere institutis patriæ*, Nepos Agesil. cap. 4.

¶ Parens, nomen Participiale, obediens, subjectus. Sallustius Jug. cap. 101 *Parentes abunde habemus*, wir haben Unterthanen genug. Cicero lib. 1. Offic. cap. 21 *Ob hæc ipsa causas* [Lacedæmonii] *& parentiores habuerunt exercitus, & fortiores.*

¶ Appăreo, apparere, conspici, eminere, manifestum esse. Virgil. 1. Georg. v. 404

Apparet liquido sublimis in aere nisus;

er läst sich sehen. *Res apparet*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 9. v. 7. es weiset sich selbst aus. *Ut apparet*, wie sichs ansehen läst/ wie es scheinet. *Ex eo apparet*, daraus ist zu sehen/Cicero passim. Et cum infinitivo, *Apparet servum hunc esse domini pauperis*, Terent. Euri. 3. sc. 2. v. 33. *Jam ego apparebo domi*, Plaut. Captiv. a. 2. sc. 3. v. 97 Ich will stracks wieder zu Hause seyn.

¶ 2. Apparere etiam dicuntur, qui cui ad manum præsto sunt, auffwarten. Nepos Eumen. c. 13 *Cum VII annos Philippo apparuisset*, Virgil. Æn. 12 v. 849

- - - in limine Regis
Apparent.

¶ Apparitor, is, Apparitores, statores sunt vel ministri magistratuum, Stadt-Knecht/Auffwarter. *Apparitores regii*, Liv. lib. 1. cap. 40. Vet. Gloss. *Apparitores*, ὑπηρέται. Ἐκεῖθεν ὑπηρέται τῶν ἀρχόντων περιφέροντες. Ἐκβολεῖς. Idem & *Officiales*: de quorum variis generibus vide Codicis lib. 12. Tit. 53. & seqq. Et illud ipsum corpus apparitorum *Officium* vocabatur, ut ex Notitia imperii locis innumeris constat. Ubi & habes, qui in cujusque magistratus officio militarent. Vide supra *officium*.

¶ Apparitio, Auffwartung. Cicer. lib. 13. famil. epist. 54 *Marcilii, in longa apparitione, singularem fidem & abstinentiam cognovi.* Fuerat autem Marcilius Ciceronis in provincia interpres. *Apparitionis præfecturæ prætorianæ princeps*, Ammianus lib. 15. cap. 5. Et Augustinus epist. 75 pr. *Vir spectabilis venit ad ecclesiam apparitione paucorum suæ potestati congruâ comitatus.* ¶ Item Erscheinung. Onomast. *Apparitio*, ἐπιφάνεια.

¶ Apparitura, idem. *Apparituram magistratibus facere.* Sueton. de Grammat. cap. 9. Auffwarten.

¶ Apparentia, Erscheinung. Tertullianus lib. 1. adv. Marc. cap. 19 extr. *Ab apparentia Christi usque ad audaciam Marcionis.*

¶ Compăreo, comparēre, idem quod apparere, ut, *Nulla scintilla comparet incendii*, Auctor declam. Antequàm iret in exil. Et poeta de morte Drusi ad Liviam v. 407

Lucifer in toto nulli comparuit orbe.

¶ Et comparere, erscheinen/ sich einstellen. Cicer. pro Cluent. cap. 64 *Omnis suspicio in eos servos, qui non comparebant, movebatur.*

¶ Dispareo, disparere, quod rarissimum tamen est, verschwinden. Lactant. lib. 3. cap. 10 *Latibula sibi parant, in plures exitus disparentia.*

PĂRERGON, πάρεργον, operis appendix vel ornatus, seu corollarium, quod adjicitur præter necessitatem, ein Nebenwerck/ neben her Verrichtung. Plin. lib. 35. cap. 10 *Adjicit parvulas naves, quæ pictores* parerga *appellant.* Vitruvius lib. 9. cap. ult. *reliqua parerga.* Agathon:

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον οὐ ποιούμεθα;
Τὸ δ' ἔργον οὐ πάρεργον ἐπιμούμεθα.

Hoc est, Rebus ipsis necessariis neglectis, aliena plerumque & non necessaria curamus.

PĂRIĒS, qui inter unam & alteram domum, seu conclave, interjacet, eine Wand. *Ducere parietem per vestibulum*, Cic. pro Mil. c. 27. eine Wand durchführen. Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 84

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet,
Et neglecta solent incendia sumere vires.

Cicer. lib. 4. famil. epist. 14 *Nihil mihi intra parietes meos tutum, nihil insidiis vacuum video*, in meinem eigenen Hause. Idem pro Quintio cap. 11 *Intra parietes experiri & disceptare*, hoc est privatim, inter amicos componere.

Una fidelia duos dealbare parietes.

Proverb. vide supra in *Fidelia.* Item: *Duos limis parietes*, Adag. Du trägst auff beyden Achseln. ¶ Cicero Topic. cap. 4 *Omnibus est jus parietem directum ad parietem communem adjungere, vel solidum, vel fornicatum* &c. Ubi cum *directus paries*, *communi* opponitur, *directum* interpretari liceat, qui unius est: in jure enim *directum* dicitur, quod simplex & per se est, nec aliunde sustinetur. SOLIDVS est, qui uno perpetuoque ductu constat, das gerade/ und gleich auffgehet/ und keine Schwiebogen hat. FORNICATVS, qui interstinctus fornicibus est. Das Schwiebogen hat.

¶ Parietīna, paries vetustus & considens, eine alte verfallene Wand/Cicer. lib. 13. fam. epist. 1. & Plin. lib. 22. c. 17 *Austericum nascens in tegulis parietinisque.* Rursus lib. 4. fam. epist. 3 *in parietinis reipublicæ.*

¶ *Parietina herba*, quæ mox dicetur *parietaria.* Sic per jocum propter innumeras operum suorum inscriptiones; vocatus est Trajanus, apud Ammianum lib. 17. cap. 5.

¶ Parietaria, herba, quæ & vitriola Græcis ἐλξίνη, helxine dicitur, Tag und Nacht. Nascitur in parietinis sepibus & maceriis, Maurkraut.

¶ Parietarius, structor parietis. Jul. Firmicus lib. 8. c. 24 *Virginis pars XIX in horoscopo inventa architectos faciet, structores, parietarios, vel marmorarios.*

PĂRIO, peperi, partum, părere, fœtum emittere: *părium fœmina*, gebären. *Ovum parit gallina*, Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 18. ¶ 2. Usitata valde Metaphora Latinis auctoribus idem significat, quod acquirere vel comparare, & creare, erwerben/ erlangen: *Parere sibi beneficium*, Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 2: v. 32. *Dignitatem & salutem aliquibus suis laboribus parere*; Cicer. in Catil. 4. cap. 1. Et, *Dolorem parere*, Idem 1. de Finib. cap. 15. *Peperit nobis injuria curas*, Propert. lib. 1. eleg. 18. v. 23. *Gratiam apud aliquem sibi parere*, Livius lib. 34. cap. 44. ihm Gunst und Freundschafft machen. *Victoriam parere*, Idem lib. 30. cap. 14. *Parere verba*, id est, nova fingere, Cic. 3. de Finib. cap. 1. Neue Worte erfinden. ¶ In qua significatione passivè etiam legitur, apud Ciceron. de fin. lib. 1. cap. 16 *Voluptates injuria pariuntur.* Et, *Mihi immortalitas parta est*, Terent. Andr. act. 5. sc. 5. Hinc, *Res parta honeste, male*, id est quæsitæ. *Libertas, plurimo sudore, & sanguine majorum parta*, Cic. 2. Agrar. cap. 6. so viel gekost/ zu erlangen. Terent. Phorm. act. 5. sc. 3. v. 5 *Etenim mei patris bene parta indiligenter tutatur*, mit Ehren erworben. *Male parta, male dilabuntur*, Cicero 2. Philipp. cap. 27. ex Plauto, cujus est in Pœnulo act. 4. sc. 2. v. 22 *Male partum, male disperit*, übel gewonnen/ übel zerronnen.

¶ Pariendus, particip. Augustinus Serm. 67 de Tempore: *Virginalem uterum, sine dispendio virginitatis, pariendus introivi.* Sub Christi persona loquitur.

¶ Parens, pater, mater: vide supra seorsum positum.

¶ Partus, substant. Geburt/Geburts-Stunde. *Partus appropinquat,* Cicero pro Cluent. cap. 11. *Postremo partu parere &c.* Idem 3. de orat. ex poëta. Zum letzten mahl gebären. ¶ 2. Ipsa item proles. *Partum edere,* Plin. 10. cap. 63. die Frucht zur Welt bringen. *Partus monstrosi,* Wundergeburt/Lucan. lib. 1. v. 562.

¶ Partura, genitura, fœtura. Varro lib. 2. de R. R. cap. 1. circa fin.

¶ Partitūdo, Plautus Aulular. act. 1. sc. 1. v. 36 *Propinqua partitudo cui appetit.*

¶ Partio, idem. Gellius lib. 3. cap. 16 de generatione hominis: *Hippocrates cum tempus ipsius partionis nono aut decimo mense definisset.* Et Varro lib. 3. de R. R. cap. 9 de gallinis: *Ha ad partiones sunt aptiores.*

¶ Partūmējus, exstat apud Horatium Epod. 17

Tibi hospitale pectus, & puræ manus
Tumque venter partumejus.

Ita enim ibi legendum esse omninò assentior eruditissimis viris, qui explosis aliis lectionibus istam Horatio asseruerunt. Turnebus lib. 30. cap. 2. quem & Lambinus secutus est, à *partu* & verbo *mejo* conflatum putat. Quasi Canidia tam facile pariat, ut sine magno nixu, *mejere* potius, quam *parturire* videatur. Ego simplex putaverim, & à *partu* quidem deductum nomen, sed ita tamen, ut ni *mejus* tantùm additamentum sit, & terminatio, quæ per se nihil significat. Ut in propriis *Paetumejus* ap. Paull. JCt. Lege ult. D. de hered. instituend. & *Posthumejus* in Nicanoris versibus ap. Sueton. de illustribus Grammat. cap. 5

Sebiu' Posthumejus idem sed Marcu' docebit.

Quanquam & in appellativis hæc terminatio reperiatur. Ita enim & *bordejus* pro *bordeaceo;* & *triticejus* pro *triticeo* ap. Plaut. legitur Casina act. 2. sc. 8. v. 60. Item *impetejus,* pro eo quem βίαιον Græci appellant, in Glossario Veteri. Sanè videntur veteres; ut, *Paetumius* & *Posthumius,* sic & *Partumius:* deinde *Partumejus* dixisse; uti & *Paetumejus* & *Posthumejus* dicebant. *Partumius* autem seu *Partumejus venter,* qui concipere partum & edere potest: sive qui partui aptus.

¶ Parturire, e dolore partus laborare, mit dem Gebähren umgehen. Terent. Adelph. act. 3. sc. 4. v. 42. ¶ 2. Cicero per metaphoram dixit pro Murænа c. 39 *Periculum conceptum Reſpubl. parturit.* Et in Philipp. 2. extrema: *Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jam diu parturit.*

¶ Partūritio. Augustinus Confession. lib. 8 cap. 6 *Turbidus parturitione novæ vitæ.* Idem epist. 34 *conceptio & parturitio.*

¶ Reparturire. Alcimus ad Sororem v. 70

Grande bonum, teneris dum virtus creditur annis,
Teque reparturiens melius, quam corporis alvo.

Nomina composita cum *Pario:*

¶ Cunctipărens. Prudentius Hamartig. v. 931

O Dee cunctiparens, animæ dator, o Dee Christe.

¶ Omnipărens, idem. Virgil. 6. Æn. v. 595

- - - Terræ omniparentis alumnum.

Et Avienus Phænom. Arat. v. 795

- - - nutu Jovis omniparentis.

¶ Frūgipărens. Fortunatus lib. 3. carm. 11

- - - frugiparensque manet.

¶ Frugipărus, idem. Avienus Phænom. Arat. v. 1054

Singula frugiparos attollunt tempora vultus.

¶ Lucipărens. Idem in Phænom. Arat. v. 854 *luciparens nox.*

¶ Ovipărus, ova pariens, & fœtum ovis excludens. Apulejus Apolog. pag. 298 *Discrevit natura vivíparos & ovíparos.* Et Fulgentius lib. 1. Mytholog. cap. 12 *ovíparos fœtus pullulare.* Ausonius Mosella v. 133

Præpinguis, teres, ovíparâ congestior alvo, scil. Gobio.

¶ Viviparus, vivos fœtus sine ovo pariens. Apulejus c. l. cujus verba modo adduximus in *Ovíparus.*

Composita; quæ A in E mutant:

A *Pario* Priscianus lib. 8 & 10 deducit Composita verba *Aperio, Comperio, Operio* & *Reperio;* etiam Deponentia *Experior* & *Opperior,* singula cum derivatis suis; cui magnus quoque Vossius in Etymologico pag. 34 consentit, solo verbo *Experior* excepto, cujus originem in antiquó *Perior* (unde *periculum* superstit) ingeniosè quærit. Cætera tam ratione formæ, quam notionis, mirificè omnia, ut solet suâ, illustravit, quæ relegisse non pœnitebit. Ex Ennio enim, Prisciano & Diomede docet, veteres *Pavire* pro Parĕre dixisse, unde Composita antiquam formam secuta sint quartæ conjugationis. Sunt autem

¶ Aperio, aperire, ex *ad* & *pario,* quod partu aperiantur in lucem edita, quæ latebant in uteri tenebris. *Aperire fores,* Terent. Adelph. act. 2. scen. 1. v. 13. die Thür auffthun. *Aperire viam,* Livius 6. cap. 2. einen Weg machen. *Aperire epistolam,* einen Brieff erbrechen/ Cicer. lib. 5. ad Attic. epist. 11. extr. Et, *Dionysius Corinthi dicitur ludum aperuisse,* Idem 9. fam. epist. 18. eine Schule anstellen. *Aperire caput,* i. e. *nudare,* den Hut abnehmen/ apud Cicer. Phil. 2. cap. 31. Sed apud Juvenalem Sat. 9. v. 98. *Fuste aperire caput,* vulnerare est. *Aperire se,* apud Terentium in And. act. 4. sc. 1. v. 8 sich an den Tag geben. *Aperire fores amicitiæ,* apud Cicer. lib. 13. famil. epist. 10. einem den Eingang machen zur Freundschafft. *Aperire alicui suos sensus,* id est, manifestare apud Nepot. 10, 8, 2.

¶ Apertus, offen. *Apertus campus,* Virgil. 2. Georg. v. 280. das freye Feld. *Aer* vel *æther apertus;* Æneid. 1. v. 587. freye Lufft. *Homo apertus,* Cic. 1. fam. epist. 9. id est, simplex, non simulator, ein auffrichtiger Mensch. *Pectus apertum,* apud Cicer. in Lælio cap. 24. ein Hertz ohne falsch. *Aperta & lucida narratio,* eine klare/ deutliche und vernehmliche Rede. Apertior, Cicer. pro Cluent. cap. 17. *Quis apertior in judicium adductus est?* Et Pallad. 1. cap. 5 *campus apertior.* Apertissimus, in Verr. 6. cap. 20 *Nihil tam clausum, neque tam reconditum, quod non istius cupiditati apertissimum, promtissimumque esset.*

¶ Apertum, quod patet, absolute. Livius lib. 1. cap. 33 *castra in aperto posita.* Sallust. Jugurth. cap 5 *Pauca supra repetam: quo omnia illustria magis, magisque in aperto sint.* Tacito tamen, imitatori Sallustianæ dictionis, *in aperto,* dicitur, quod facile est. Ut lib. 3. Hist. cap. 56 *Cum fessos hieme atque inopiâ hostes aggredi in aperto foret.* Idem Agricolâ cap. 1. *Apud priores agere memoratu digna pronum, magisque in aperto erat.* Et cap. 33 *Vota virtusque in aperto.*

¶ Inapertus, contrarium τῷ *apertus.* Silius lib. 7. v. 26

- - - fraudique inaperta senectus, i. e. non patens.

¶ Semiapertus. Livius lib. 26 cap. 39 *semiapertis portarum foribus.*

¶ Aperte, adverb. öffentlich/ offenhertzig. Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 24 *aperte, ita ut res sese habet, narrato.* Cic. de Amic. cap. 18 *Aperte vel odisse alium magis ingenuum est, quam fronte occultare sententiam.* Idem pro Rosc. Com. cap. 15 *planius atque apertius dicam.* & 16. ad Attic. epist. 3 *ad Balbum scribam apertius.* Idem in Verr. 4. cap. 64. extr. *ut posset multas istius & varias injurias quam apertissime planissimeque explicare.*

¶ Apertio, Oeffnung/ das Auffthun. Pallad. lib. 1. cap. 6 *In vite vel arbore quæ facienda sunt, perage ante apertionem floris & gemmæ.*

¶ Apertularius, Isidoro *effractor:* sive *qui operta aperit.* Vet. Gloss. *Apertularius,* ὑφοκλοπεύς.

¶ Apertura. Vitruv. lib. 4. cap. 6 *Ipsaque forium ornamenta non fiunt cerostrata neque bifora; sed valvata & aperturas habent in exteriores partes.* Machen sich nauswarts auff.

¶ Adăperire, idem quod aperire. Livius lib. 25. cap. 30 *Ex improviso adorti semiplenas stationes, & adapertas fores portæ.* das offenstehende Thor. *Adaperta vites,* Columell. lib. 5. c. 5. Weinstöcke so ungedeckt liegen. *Adaperta sella,* i. e. ex parte aperta, apud Sueton. Aug. cap. 53. ut ibi Beroaldus legendum censet, probante Casaubono, quem vide. *Adaperire caput* Seneca dixit Epist. 64. extrema.

¶ Adapertio. Augustinus Octogintario quæst. 61 *Legis adapertione & disputatione.*

¶ Ădăpertilis, apud Ovid. in Trist. lib. 3. Eleg. 11

Adspice a dextra latus hoc adapertile tauri.

¶ Compĕrio, cŏmperi, comperire, erfinden/ erfahren. *Comperire ex aliquo.* Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 69. Et, *Comperire per exploratores,* Cæsar lib. 4. cap. 19. Certius aliquid significat, quam quod ex rumore fit. Cic. lib. 5. epist. 5 ad C. Anton. *Ex multis audivi: nam comperisse me non audeo dicere.*

¶ Passivum participium *Compertus* elegantes quoque formulas parit. *Compertum habere de re aliqua,* Cic. pro Cluent. cap. 45. ¶ 2. Sed *compertus stupri,* Livius 22. cap. 57. *flagitii,* Tacit. 1. Annal. cap. 3, vim habet verbi accusandi, überzeuget/auff frischer That erfunden/ quod & dicitur *Compertus in stupro,* Sueton. in Tiberio cap. 25.

¶ Incompertus, unversucht/unerfahren. Livius 4. cap. 23 *Inter cetera vetustate incomperta, hoc quoque in incerto positum.* Et lib. 9. c. 26 *incompertum dicere.* Prudentius 2. adv. Symmach. v. 363

Adsciscendo deos majorum incompertos.

¶ Compĕrior, Depon. idem quod Comperio, apud Sallustium Jugurth. cap. 45. pr. & 108.

¶ Expĕrior, iri, deponens, quod quidam huc referunt, vide cum derivatis suis infra sub antiquo *Perior,* post *Periodus.*

¶ Ŏpĕrio, operire, significat claudere, tegere. *Ostium operire,* die Thür zuschlagen/ zuschliessen/ apud Terent. in Phorm. act. 5. sc. 3, 33. *Caput operire,* das Haupt bedecken/ Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 37. Idem lib. 1. Epist. 5. v. 16

Quid non ebrietas designat? operta recludit.

¶ Operimentum, ein Deckel/Stürtze/ Cato de R. R. cap. 10. extr. Prudentius Psych. v. 463 contraxit metri lege in *opermentum.* Pro eo

¶ Opertorium Seneca dixit epist. 87. post principium.

¶ Operculum, idem, Cato cap. 10 *ahéni operculum.* Plin. 8. c. 39 *adhærente operculo ejusdem testæ.* Prov. *Dignum patella operculum,* auff einen solchen Topff gehöret eine solche Stürtze.

¶ Inde

¶ Indè *Operculare* verbum est; operculis claudere, munire. Columellà lib. 11. c. 36 *Ab eo die, quo primum dolia operculaveris.* Idem alibi *operculatos favos*; & *operculata vasa* dixit.

¶ Opertanea Sacra, quæ in operto, non sub dio fiebant, apud Plin. lib. 10 cap. 56.

¶ Sed Operior; seu Oppĕrior potiùs, deponentali significatione, exspectare est, warten/harren. Ter. in Phorm. 3. sc. 2. v. 29 *Unam præterea horam ne opertus sies*, nicht eine Stunde weiter zu warten haben. Ibidem: *Hic ego interea vos operior*, hie wil ich euer warten. Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 71

Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

¶ Adoperire, idem quod operire, bedecken. *Capite adoperto*; Livius lib. 1. cap. 26. extr. mit verhülletem Haupt. Tibullus lib. 1. eleg. 1. v. 84

— — — *tenebris mors adoperta caput.*

¶ Cooperire, idem. Livius lib. 4. cap. 50 *Ut tribunus militum ab exercitu suo lapidibus cooperiretur.* Usus eadem phrasi Cicero 3. Verr. cap. 46. Sic *miseriis coopertus*, id est, *miser*, Sallustius Jug. cap. 14 dixit.

¶ Cooperculum. Apulejus lib. 6. p. 181: *Somnus cooperculo revelatus invadit eam.* Idem quod Operculum.

¶ Cooperimentum. Gabius Bassus apud Gellium lib. 5. cap. 7, *ut cooperimento personæ tectum*, verlarvet. Et Augustinus de Genesi adv. Manich. lib. 2. cap. 16 *cooperimenta mendacii.*

¶ Deoperire, pro aperire, Ambrosius dixit cap. 1. de Isaac & anima, (Tom. 4. f. 213.)

¶ Inopertus. *Capite inoperto*, Seneca Vit. Beat. cap. 13. mit unbedecktem Haupt. Idem de Otio Sap. cap. 30 *Inoperta ac confessa veritas.* bloß/auffgedeckt. Prudentius Cathem. 3. v. 117

Post epulas inoperta vident Corpora.

¶ Repĕrire, invenire, finden. Sed inter *reperire* & *invenire*, ita distinguunt Grammatici, ut *invenjantur quæsita; reperiantur oblata forte.* Quod attendendum non est. Nam aliter sæpius iis verbis usi autores. Nam & *reperire*, ex inquisitione cognoscere est, ut infra docebimus. Nec juvat illud Ovidii 1. Metam. in Fabulâ Jûs: — — — *tu non inventa reperta es.* Nam *non inventa, non — — — invenibilia* est, ut rectè Turnebus interpretatur. Quasi diceret: Quam ego nunquam inveniri posse credidi; ea nunc reperta mihi est. Itaque indifferenter *reperiri* dicuntur, tum quæ se forte offerunt; tùm quæ in quæstione nobis fuerunt. ¶ 2. Pro cognoscere per metaphoram, Plaut. Capt. 3, 4, 93 *Hoc si secus reperies, nullam caussam dico, quin mihi & parentum & libertatis apud te deliquio fiet:* Wo du es anders erfahren wirst/ ꝛc. Sæpe ita Cæsar: ut lib. 1. de Bell. Gall. cap. 4 *Cum ab his quæreret, quæ civitates, quantique in armis essent, & quid in bello possent, sic reperiebat*, &c. Et lib. 6. cap. 9 *Cognita Cæsar causâ, reperit ab Suebis auxilia missa.* Pari modo & verbo *invenire* Plautus est usus; de quo suo loco. ¶ 3. Sic reperire aliquando & excogitare est, fingere, comminisci est. erfinden/erdencken. Ter. Heaut. 3. sc. 2. v. 22. *Aliquid reperiret, fingeret fallacias:* & act. 3. sc. 3. v. 35 *Reperisti tibi quod placeat.* Corn. Nepos Themistocle cap. 1 *Celeriterque quæ opus erat reperiebat.* Lampridius Heliogabalo cap. 11 *Ferunt multi, ab ipso primùm repertum, ut in bindemiarum festivo multa in dominos jocularia & audientibus dominis dicerentur, quæ ipse composuerat, & Græca maxime.* Hinc de Poetis hoc verbo usus est Plautus Captiv. extr.

Hujusmodi paucas Poëtæ reperêrunt Comœdias.

Phædrus præfatione 1

Æsopus auctor quam materiam reperit;
Hanccc ego polivi versibus senariis.

¶ Reperta; inventa sunt. Lucret. lib. 1. v. 732 *Præclara reperta*, stattliche Erfindungen. Sic *divina reperta* princ. lib. 5. leges. Superl. Apulejus Apolog. p. 309 *Per me licet fuerit repertissimus*, nam nomen participiale est.

¶ Repertor, inventor, auctor, *εὑρετὴς*. Erfinder/Schaffer. Virg. Æn. 11. v. 819 *Olli subridens hominum rerumque repertor.* Quemadmodum & *Orbis repertorem* Prudentius Deum appellat Hymn. 4. Cathem. v. 9. *Repertores doctrinarum* Lucretius dixit lib. 3. v. 1050. Vet. Gloss. *εὑρετὴς, Inventor, Repertor.*

¶ Repertrix. Apulejus Apolog. p. 285 *Paupertas omnium artium repertrix.*

¶ Repertorium, vulgò *Inventarium* dicitur. Ulpian. Lege 7. § 1. De administrat. & peric. tutor.

¶ Irrepertus, non repertus. Horatius lib. 3. Oda 3. v. 49 *Aurum irrepertum* dixit, quod hondum effossum est ex latebris terræ.

PĂRIS, ĭdis, Πάρις, Priami filius, sic nuncupatus a παρεῖναι, hoc est, transeundo, quòd post matris Hecubæ somnium, quasi facem Trojam aduremem pareret, à pastoribus exponi jussus (de quo Apollodorus lib. 3. Bibliothec.) in Ida monte tamen servatus & educatus sit. Alexandri cognomen habuit ab opitulatione, h. e. ab ἀλκή, auxilior, & ἀνὴρ, ut Ovidius expressit in Epistola ipsius ad Helenam v. 357

Pene puer cæsis abducta armenta recepi
Hostibus, & caussam nominis inde tuli.

Helenam Menelaò rapuit, atque eo ipso facto, fax fevera, & incendium patriæ fuit, de quâ re diversæ apud Auctores, Herodotum maxime, opiniones leguntur, quas hic consulto prætermus. Vide Servium ad illud Virgil. Æn. 10. v. 91 *& fœdera solvere furto.* Cicero id nomen non sine gratiâ transtulit ad Octavium in epistola: *Ego Remp. fefelli, cum te Junonium puerum, & matris tuæ partum aureum esse dixi. At te fatâ patriâ Paridem futurum prædicabant, qui vastates urbem incendio, Italiam bello*, &c. ¶ 2. Fuit & Pantomimus Neronis hoc nomine, cujus mentio apud Sueton. Sæpè & illum perstringit Juvenalis, v. g. Satyr. 6. v. 87 — — — *ludos Paridemque reliquit.*

PARISII, Παρίσιοι, Galliæ Lugdunensis populi; quorum urbs tenuis quondam, hodiè frequens, & populosa adeo est, ut cum maximis Europæ urbibus certet, Vide *Lutetia.*

¶ Parisiacus. Venantius Fortunatus lib. 4. de vita Martini;

Inde Parisiacam placidè propetabis ad arcem.

PARLAMENTVM, Ita Galli vocant senatum sive curiam, quò caussæ & controversiæ omnes deferuntur. Vox barbara & mere Gallica, à verbo *parler*, quod colloqui est.

PARMA, æ, scutum breve peditum juxta ac equitum, peltâ tamen majus, ein kleiner runder Schild. Nepos: *Iphicrates peltam pro parma fecit.* Livius lib. 38. cap. 21 *parma tripedalis.* Vide Manut. Quæsitis per Epist. part. 3. Epist. 6. & Lips. Milit. Rom. 3, 1 & 2.

¶ Parmatus, Livius lib. 4. c. 39. princ.

¶ Parmula, Horatius 2. Carm. od. 7. & Frontinus lib. 4. strateg. cap. 7. n. 29.

¶ Parmularius, scutorum faber. Quintilianus lib. 2. cap. 11 *Alius* (Rhetoricæ artis magister) *percontanti Theodoreus, an Apollodoreus* (duæ Rhetorum sectæ erant, de quibus idem Fabius lib. 3. cap. 1.) *esset, ego inquit, parmularius sum.* ¶ 2. Parmularii etiam dicti qui Threcibus (gladiatorum factio erat) faverent, quorum armatura parma erat; ut docet Lipsius lib. 2. Saturnal. cap. 8. Ita accipienda hæc vox in Domitiani dicto apud Suetonium ejus vitâ cap. 10. Vide eundem Lipsium eodem lib. 2. cap. 24.

PARNĂSVS, vel Parnassus, Παρνασσός, mons Phocidis, Musis sacer, in quo fons Castalius, & Apollinis fuit templum. Gemino jugo erat, quorum alterum Helicon appellatum Phœbo sive Apollini; alterum Cytheron dictum Baccho sacrum erat; qui Poëtarum Dii. Hinc biceps Parnassus apud Persium. Vide Servium in 7. Æn. Hic mons & creditus fuit in mundi medio situs. Lucanus lib. 5. v. 71

Hesperio tantum, quantum semotus Eoo
Cardine; Parnassus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo Bromioque sacer.

¶ Parnasius & Parnassius, sit, *Parnassia, rupes*; Virgil. ecl. 6. *Parnassia laurus*; Idem 2. Georg. v. 18.

¶ Parnasĭus idem. Avienus Phænom. Arati v. 620

Ut Parnassæo munus memorabile Phœbo.

PĂRO, parare, instituere, adornare, moliri. Terent. in pro. P....m. *Maledictis deterrere, ne scribat, parat*, er gehet damit ùm/er unterstehet sich/ ꝛc. *Parare in animo*, i. e. constituere; Ter. Adelph. act. 1. sc. 1. *Parare copias, bellum, prandium, cœnam*, nota sunt & obvia. *Abi præ, curre, ut sint domi parata*; Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 46. Daß alles zu Hauß bestellet und fertig sey. *Parare fugam*; Idem Phorm. act. 1. sc. 4. v. 14. *Parare se*, sich anstellen. Terent. in Eun. act. 2. sc. 1. v. 9. *Itane paratti es, ut spes nulla reliqua in te siet tibi? v. 18. hisce ego non paro me ut rideant, sed eis ultro arrideo.* Et; *Parare se ad discendum*, Cicer. in Oratore cap. 35. *Parare divitias, amicos*; est acquirere, vel comparare, Güter erwerben/Freunde machen. *Amicos res opima parant, tristes probant.* Publ. *Paratus exercitu, omni re, & ab exercitu, ab omni re*, gerüstet/geschickt/ Plancus & Cœl. ad Cic. 8. epist. 10. & lib. 9. epist. 8. ¶ Per ellipsin absolutè Virgil. 2. Æn. v. 120

Obstupuêre animi, gelidusque per ima cucurrit
Ossa tremor, cui fatâ parent, quem poscat Apollo.

PARENT, subaudi, mortem. ¶ 2. Non raro ad emtionem transfertur; & *parari* dicitur, quòd ære numerato nostrum fit. Catullus Epigr. 10 *Nec possum octo homines parare rectos,* Ubi Muretus: qui in Terentii tamen loco falsus est, ut Scaliger notat. Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 34

— — — *namque hercle nemo posset, sat scio;*
Qui haberet, qui pararet alium (servum) *hunc perpeti.*

¶ Paratus, paratior, paratissimus ad dicendum, fertig und bereit. Cicer. pro Quint. cap. 11 *Cum paratus meditatusque venisses.* Idem in Pison. cap. 9 *Se advocato aut adstipulatore paratiorem fore putabat.* Idem 2. de finib. cap. 23 *Consulatus tibi paratissimus est.* Sic etiam Cæsar: *paratiores ad pericula subeunda*, lib. 1. Gall. bell. cap. 5 *Naves paratissimæ; atque omni genere armorum ornatissimæ*; lib. 3. ejus operis cap. 14. *Paratum animo esse*, id est, præsenti animo esse, idem Cæsar dixit 3 Comment. de B. C. cap. 85. Sic Cicero *hominem acrem & paratum ad omne facinus*, id est, audacem ac promtum. *Paratum sceleribus* Tacitus dixit 12. Annal. cap. 47 sceleribus, id est, ad sce-

lera.

lera. Sic *paratam incestu* 14. Annal. cap. 2 dixit. *Paratus literis*, id est, instructus, Auson. Profess. Burdegalens. Epigr. 3. v. 13. ¶ 2. Apud Terent. Andria act. 5. sc. 4. v. 6 *paratus*, subornatus est & dolo compositus, ut Donatus interpretatur. Hinc *Parate* apud Plaut. Epid. act. 3. sc. 2. v. 38 est callide, docte: ut nunquam hæsitet, nunquam impingat, quo minus fallat, der fertig/ behend und abgericht einen zu hintergehen. Male id Acidalius in *perite* ivit mutatum. Sic *paratum & meditatum*, Cicero conjunxit Orat. pro Quintio. *Paratus*, qui mendacia, dolos & fraudes in parato & promtu habet. ¶ 3. Nam & *paratum* dicitur, quod in promtu atque ad manum & velut obvium est, & sine negotio acquiri, sumi, invadi potest. Sic *obbius & paratus humor*, Plinius lib. 2. Epist. 17. & *paratus fructus* apud eundem ejusdem libri Epist. 10. & *parata oblivio mortuorum* lib. 6. Epist. 10. *Parati honores*, quos facile consequi licet, lib. 7. Epist. 24. Petronius:

Nolo quod cupio statim tenere,
Nec victoria mi placet parata.

i. e. quæ venit ex facili, & nullo labore atque discrimine constat.

¶ Paratè, adverbium. Seneca de vita beata cap. 8 *Quicquid aget, in bonum exibit facile & parate, & sine tergiversatione agentis.* Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 23 *sumpto spatio ad cogitandum, paratius atque accuratius dicere:* & 2. Philipp. cap. 32 *Invectus est in istum paratius Dolabella, quam nunc ego.* Plin. lib. 3. epist. 9 *paratissime respondere.*

¶ Páratum, substantivè dixit Terent. in Eun. act. 3. sc. 4. *Parati nihil est*, nichts bestellt/ zugerichtet.

¶ Paratus, nomen pro apparatu, ut, *Copiosos verborum paratus*, reiche Bestellung/oder Vorrath von Worten/Quintil lib. 10. c. 1. *Funebres paratus*, Tacitus lib. 13. cap. 17. Statius 1. Achilleid. v. 97 - - - *alios iterum commenta paratus.*

Tacitus lib 2. Histor. cap. 59 *Ipse* (Vitellius) *Arare flumine devehitur, nullo principali paratu* &c. Et cap. 71. extr. *Tantum simul peditum equitumque, & amulantium regum paratus, speciem fortunæ principalis effecerant.* Valer. Flaccus lib. 2. v. 652

Stant gemmis auroque tori mensæque paratu
Regifico.

¶ Paratio, idem. Sallust. Jug. cap. 31 in oratione Memmii: *Fuerit sane regni paratio, plebi jura sua restituere.* Ita MSS. libri: Vulgo *reparatio.*

¶ Paratura Tertullianus formavit pro paratu, apparatu. Ut *paratura materiarum*, de Pallio cap. 3. *Spectaculorum*, de Spectac. cap. 4.

¶ Imparatus, adjectivum, non instructus, ungerüstet/ ungeschickt. *Imparati sumus, cum a militibus, tum a pecunia*, Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 15. so wohl mit Volck als Geld übel versehen. *Imparatissimus omnibus rebus*, Cæs. lib. 1. Civ. cap. 30.

¶ Părābilis, e, was zu überkommen ist/ ut, *Parabilis cultus corporis*, Curtius lib. 3. cap. 5. n. 2. *Parabili victu*, Idem lib. 6. cap. 2. n. 3. Item: *Natura divitias, quibus contenta sit, parabiles habet*, Cicer. de finib. lib. 1. cap. 13. extremo.

¶ Pararius, vide supra suo loco.

Composita.

¶ Appărare, sich gegen etwas geschickt machen/rüsten/ anrichten/ ut, *Apparare bellum*, Nepos Alcib. cap. 3. *Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius*, Publ. *Apparare ludos*, Cic. 3. ad Q. fratr. epist. 8. extr. *Iter apparare*, Idem pro Milone cap. 10. *Apparare nuptias*, Terent. And. act. 4. sc. 1, 32.

¶ Apparatus, a, um, adornatus. zubereitet. *Apparata verba*, ad Herenn. lib. 1. cap. 7. *Domus instructior & apparatior*, Cicero lib. 1. de Invent. cap. 34. *Spectaculum apparatissimum*, Idem 1. Philipp. cap. ult. Et, *Inter apparatissimas epulas luxusque regales*, Seneca epistola 83. sub finem.

¶ Apparatus, us, subst. Zurüstung / Zubereitung. *Apparatus ludorum*, Cicer. 2. offic. c. 16. *epularum*, Idem in Oratore cap. 25.

¶ Apparatio, idem. *Apparatio popularium munerum*, Cicer. 2. off. cap. 16. Et Vitruvius extremo lib. 2 *Quoniam de apparationibus est explicatum*, &c.

¶ Inapparatio, contrarium. Cornificius lib. 2. ad Herenn. cap. 4 *Si ex altera parte vires, pecunia, consilium, scientia, apparatio videbitur fuisse: ex altera parte imbecillitas, inopia, stultitia, imprudentia, inapparatio demonstrabitur fuisse.*

¶ Apparate, adverb. cum apparatu. *Ludi magnifice apparateque facti*, Livius lib. 31. cap. 4. *Apparatius cœnare*, Plin. lib. 1. epist. 15.

¶ Apparatorium, locus, ubi rogus apparabatur. Inscriptio vetus, HOC ADPARATORIVM PERTINET AD MONVMENTVM Q. AQVILI DIONYSI &c. apud Reinesium p. 818. quem hic accurate interpretantem invenies.

¶ Compărare, schaffen/ machen. *Comparare sibi aditum ad aliquam rem*, Cic. 2. ad Attic. epist. 17. einen Weg oder Zugang zu etwas machen. *Comparare exercitum*, Cic. Philipp. 5. cap. 13. Volck auffbringen. *Comparare sibi laudem ex artibus*, Cic. 2. fam. ep. 4. *Gloriam ex rebus bellicis*, Idem 2. Offic. cap. 13. Lob/ Ruhm erlangen. *Auctoritatem sibi ex aliquâ re bene gestâ comparare*, Cæsar lib. 5. Gall. cap. 53. ihm ein Ansehen machen. *Ex alterius incommodis sua comparare commoda*, Terent. Andr. act. 4 ineunte. *Comparare se*, Idem Eun. act. 1. sc. 1. v. 2. sich stellen/ sich gefast machen. Cicero ad Quint. fratr. lib. 1. *Illud te admoneo, ut te ante comparet, quotidieque meditere, resistendum esse incundis.* ¶ 2. *Comparare frumentum*, Livius lib. 2. cap. 9. id est, emere, quomodo etiam Donatus ad Terent. Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 63 explicat. *Comparare cariùs*, id est majori pretio, Suetonius Calig. cap. 27. ¶ 3. Comparare de gladiatoribus etiam dicitur: de quo vide supra in *Par:* inde enim in ea significatione, non à verbo istoc *parare* est. Reliqua quoque, quæ conferendi & assimilandi significationem habent, (vergleichen) ibidem invenies.

¶ Comparatio, apparatio, Zurüstung. *Comparatio novi belli*, Cicer. pro Lege Man. cap. 4. ¶ 2. Emtio. Gloss. Vet. Comparatio, ἀγόρασις. ¶ 3. Collatio. Sed de hoc supra in *Par* actum.

¶ Comparator. Gloss. Vet. *Comparator*, συνάντης.

¶ Comparabilis vide in *Par*, quia illa tantum notio cognita est.

¶ Disparare vide ibidem in *Par.*

¶ Imperare, plus est, quam jubere, Befehl thun/ gebieten. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 97 *Jubeo, cogo, atque impero.* Propriè Ducum, & qui bellis præsunt, est. Unde & acclamatio militum assentientium Duci erat, IMPERET, QVAE VELLET, Cæsar 3. de B. C. cap. 6. Sic *arma, naves, pecunias imperare*, est cum imperio cogere, ut arma, naves, pecunias conferant in belli usum. Nepos Conone cap. 4 *Ad mare missus est, ut Cypriis & Phœnicibus, ceteraque civitatibus naves longas imperaret.* Idem Attico cap. 9 *Victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret.* Et Cæsar 1. de B. C. cap. 6 *Tota Italiâ delectus habetur, arma imperantur, pecunia à municipiis exiguntur.* Sic *tributum imperare* Plautus dixit Epid. 2. sc. 2. v. 43. ¶ 2. Imperare, regieren/ das Regiment führen. Cicer. de Legib. lib. 3. cap. 2 *Qui bene imperat, paruerit aliquando necesse est.* Sed, *Imperare sibi*, Terent. Eunuch. 2. sc. 2, 21 sein mächtig seyn. *Imperare animo suo*, Livius lib. 34. cap. 31. *Cupiditatibus imperare*, Cic. de Amic. cap. 22. an sich halten. ¶ Eleganter & hoc verbum ad ea transfertur, qui excoluntur studio & labore, ut voris nostris respondeant, quemadmodum verbo *Jubere* etiam usi nonnulli. Virgilius 1. Georg. v. 99

Exercetque frequens tellurem, & imperat arvis.

Imperat arvis agricola, dum exercet, & colit, & eo labore tanquam cogit, ut frumenta ferant. Columella de nimio cultu & studio hoc verbo circa vites usus est: quo fiat, ut plurimum quidem vini ferant, sed citò emoriantur. Locus est lib. 3. cap. 3 *Sic imperant*, inquit, *vitibus, & eas multis palmitibus onerant, ut posteritati non consulant.* Seneca de Tranquillitate animi cap. 15 *Ut fertilibus agris non est imperandum: citò enim exhauriet illos nunquam intermissa fœcunditas.* Hoc *nimis imperare* Plinius dixit lib. 5. Epist. 19. *Dum*, inquit, *per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sanguinem reddidit.* NIMIS IMPERAT VOCI. i. e. supra modum exercet, plus ab ea exigit, quam valetudo permittit.

¶ Imperatus, imperatu, substant. ut, *imperatu Gratiani*, Ammian. lib. 31. cap. 19.

¶ Imperatum, mandatum, ut, *Imperata facere*, Nepos Eumene cap. 9. n. 2. sich dem Befehl nach halten.

¶ Imperitare, frequentativum. Horat. lib. 1. Satyr. 6. v. 4 *Olim qui magnis legionibus imperitarint.*

¶ Impĕrator, dux exercitûs, administrator provinciæ, penes quem imperii summa est, ein Regent/Feldhauptmann/ Käyser. *Exercitui imperatorem præponere*, Cicero lib. 1. de Invent. cap. 34, Zum Feld-Marschall setzen. Idem pro leg. Manil. cap. 10 *In summo Imp. quatuor hæc esse inesse oportet, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem.* Plaut. in Amphitr. act. 1. sc. 3. v. 6 *Ubi summus imperator non adest ad exercitum, citiùs, quod non facto est usus, fit, quam quod facto est opus.* Vespasianus dixit, *Imperatorem stantem oportet mori*, αὐτοκράτορα ἑστῶτα ἀποθνήσκειν δεῖ, Xiphilinus. ¶ Appellatio IMPERATORIS, inquit Casaubonus ad Suetonii Cæsarem, *in Historiâ Romanâ trifariam accipitur. Primùm pro ἡγεμὼν στρατηγὸς: Hoc sensu Imperator à militibus nominatus, qui imperium belli suis auspiciis administrandi à pop. accepisset. Veteres* Prætorem *vocabant.* ¶ 2. *Deinde pro victor* & νικητής. *Nam qui res magnas bello gesserat, & lege definitum numerum hostium* (notant Dio lib. 37. Cicero Philipp. ult. alii) *occiderat, à militibus* Imperator *solitus salutari.* ¶ 3. *Postremò Imperator à Julio Cæsare idem significare cœpit, ac rex.* Vide ipsum p. 53. De numero occisorum hostium, hoc quidem significat Dio, certum eum & definitum fuisse: sed quantus fuerit, differe non addit. Neque Cicero id fecit. Locus est cap. 5 initio: ubi cum *mille*, & *duo millia* nominat, non ad legem veterem loquitur; sed vero pro consuetudine recepta. Qua multo pauciores etiam hostes, quam lege definitus numerus exprimeret, qui occidisset, Imperatores dicerentur; *At si quis*, inquit; *Hispanorum, aut Gallorum, aut Thracum mille, aut duo millia occidisset, non eum hâc consuetudine, quæ increbuit, Imperatorem appellaret Senatus?* Quod & ex ipso Dionis loco cognoscere est. Unde patet veterem illam legem tam stricte

servatam minime fuisse, & *Imperatores* appellatos adeò, qui minus confeciſſent hoſtium, quàm conſtitutum erat. Enimvero creſcente ambitu & pronis in adulationem animis, eo deducta res fuit, ut *Imperatores* dicerentur, qui duo millia aut mille, aut pauciores etiam occidiſſent. Sane Curio ſic appellatus eſt, qui vix dum CXX ceciderat, vide Cæſarem lib. 2. de B. C. cap. 25. & 26. Deſiiſſe verò id honoris genus ſub Principibus, ſive Cæſaribus, ut Duces bellorum cæſis hoſtibus Imperatores appellarentur; nec cuiquam alteri poſt Jun. Blæſum, qui ſub Tiberio fuit, tributum, Juſtus Lipſ. ad 3 Taciti Annalem obſervat. At vero Appianus lib. 2. de Bellis Civilibus, cum Curionis in Siciliâ perſequitur res, diſerte tradit, id ſuâ adhuc ætate (vixit autem ſub Adriano) duraſſe; ſed privato Duci nulli conceſſum, niſi cæſis hoſtium decem millibus. Ex quo conjicere eſt, non deſiiſſe quidem plane; non niſi raro ac difficulter datum tamen. Rectè verò ibidem notat Lipſius, *Imperatoris* appellationem, quando Principibus tribueretur, præponi, tanquam prænomen; cum victorem belli notaret, & privatis etiam tribueretur, poſtponi, tanquam cognomen, ſolitam. Ut, IMPERATOR CAESAR AVGVSTVS. contra: M. TVLLIVS CICERO IMPERATOR. IVN. BLAESVS IMPERATOR. Atque ſignatè Suetonius Cæſare cap. 77 *Recipit inſuper prænomen Imperatoris, cognomen Patris Patriæ.* Idem Claudio cap. 12 *In ſemet augendo parcus atque civilis, prænomine* IMPERATORIS *abſtinuit.* Cæterum qui Rei ſive Imperio Romano præerant, reſpectu militum *Imperatores*; civium verò *Principes* dicebantur: Unde Plin. Panegyr. Trajani cap. 22 *Faminæ etiam tunc fœcunditatis ſuæ maximæ voluptas ſubiit, cum cernerent, cui Principi vires, cui Imperatori milites peperiſſent.* Hinc per civilitatem & deprecandæ invidiæ ſe Tiberius non niſi à militibus appellari Imperatorem patiebatur, *Dominum* ſervorum, *Imperatorem* militum, cæterorum ſe *principem* dictitans, ut auctor eſt Dio lib. 57. Imperatores autem Romani *Principes* maluerunt ſe, quàm *Reges*, appellari; quòd iſtud odioſum, illud autem in libertate etiam non ignotum fuiſſet. De quo & Syneſius meminit Orat. de regno p. 19.

¶ Imperatrix, eine Regentin. Cic. pro Cœlio cap. 28 *Fortes viros ab Imperatrice inſidiis atque in præſidio balnearum locatos.* Sic *imperatrix Italiæ*, apud Plin. lib. 26. c. 3. *Imperatrix civitas*, Conſtantinopolis, Lege 39 Cod. de Epiſc. & Cler. Hodie Imperatoris ita uxor appellatur, Keyſerin / cui olim *Auguſtæ* nomen ſufficiebat.

¶ Imperialis, e, ab imperio tractum appellativum. Epitome Aur. Victoris in Tiberio, *imperialis moleſtiæ magnitudinem declinare.* ¶ *Civitas imperialis*, eine Reichs-Stadt.

¶ Imperatorius, ut, *Laus Imperatoria*, Cic. 4. Acad. cap. 1. *Manubiæ imperatoriæ*, Idem Orat. lib. 3. cap. 3.

¶ Imperium, das Reich / Regiment / Gebiete / Herrſchafft / ut, *Romanum imperium*, das Römiſche Reich. *Populi Romani imperium finit Rhenus*, Cæſ. 4. Gall. cap. 16. das Gebiet. *Sub populi Rom. imperium redigere*, Idem lib. 5. Gall. B. cap. 29. unter Gewalt und Herrſchafft bringen. *Accipere imperium*, Befehl annehmen / gehorchen. *Intentus ad imperia accipienda*, Livius lib. 25. c. 9. Et, *Imperia exſpectare*, Curtius lib. 4. c. 13, 21. auf Ordre warten. *Capeſſere imperia alicujus*, Plautus Trinum. 2. 2. ſc. 2. v. 19 eines Befehl annehmen. Sed etiam, *capeſſere imperium*, ſich des Regiments anmaſſen. *Imperium habere in quem*, Terent. Eun. 3. ſc. 1. v. 25. *Eſſe cum imperio*, eine verordnete Obrigkeit ſeyn / elegans dicendi modus, apud Ciceronem in familiarib. *Craſſus tres legatos decernit ex iis, qui cum imperio ſunt*, lib. 1. Epiſt. 1. *Neque in Provincia cum imperio fuerat*, Idem lib. 8. Epiſt. 9. *Imperio potiri*, Cæſar Gall. 1. c. 2. *Sub alicujus imperio eſſe*, Terent. Heaut. 2. 2. ſc. 2. v. 4. unter eines Gewalt oder Regiment ſeyn. *Imperium conſulare, regium*, hoc eſt, poteſtas, Königliche Macht und Gewalt. Sic, *alicujus imperium perferre*, Cæſar 5. de B. Gall. c. 52. *Facile eſt imperium in bonis*, Plautus Milite act. 3. ſc. 1. v. 17, fromme Leute ſeyn leicht zu regieren. Seneca in Troadibus v. 258

Violenta nemo imperia continuit diu!
Moderata durant.

Salluſt. Oratione Cottæ extrema, quæ in fragmentis eſt, *Multa cum ſummo imperio ineſſe, multi ingentes labores.* ¶ 2. Imperium, i. e. Ducatus, ſive poteſtas, qua quis bello & exercitui præeſt, ἡγεμονία. Cicero pro Marcello ſub finem: *Obſtupeſcent poſteri certe imperia, provincias, Rhenum, Oceanum, Nilum, pugnas innumerabiles, triumphos audientes & legentes tuos.* Nepos Ariſtide c. 2 *Idem prætor fuit Athenienſium apud Plataeas in prælio, quo Mardonius fuſus, barbarorumque exercitus eſt interfectus. Neque aliud eſt ullum hujus in re militari illuſtre factum, quàm hujus imperii memoria.* Ita Cæſar hâc voce 1. de B. C. cap. 5. & 6. & aliis locis uſus eſt. Suetonius Cæſare cap. 54 *Abſtinentiam neque in imperiis, neque in magiſtratibus præſtitit.* Ubi nota *Imperia* de poteſtate militari; *Magiſtratum*, de civili dici. ¶ 3. Sed & Medicis *imperium* tribuitur. Plinius Paneg. c. 22 *Ægri quoque neglecti medentium imperio, ad conſpectum tui, quaſi ad ſalutem ſanitatemque prorepere.* IMPERIO, i. e. præcepto ſive præſcripto.

¶ Imperioſus, der Gewalt hat / und ſich der Gewalt überhebt. Plaut. in Aſin. 2. 2. ſc. 4. v. 4 *Nimis imperioſus eſt*, er macht ſich gar zu gewaltig. Cicero in Parad. 5. cap. 3 *Dum domina, imperioſa, vehemens cupiditas.* Et, *Imperioſiſſima & ſuperbiſſima familia*, Livius lib. 9. c. 34. *Equus Gelonis imperioſior*, Claudian. Feſcennin. v. 3. *Vis imperioſiſſima*, Quintilian. lib. 6. c. 3. *Imperioſiſſimi faſces*, Valer. Max. lib. 2. c. 7. n. 7.

¶ Imperioſe, adv. Herriſch. Comparativus eſt apud Nonium in *Diſtrahere*, ex Varrone: *Metium Fufetium propter perfidiam interemit pœne imperioſius, quam humanius.* Et Auguſtinus lib. 2 de Trinit. cap. ult. *nullius imperioſius egiſſe dictus eſt.*

¶ Præparare, utilia quæ ſint aut fore videantur, antea parare, zuvor bereiten. Cicer. de Invent. lib. 1. c. 29 *Pœna apud inferos ſunt impiis præparata.* Horatius 2. Carm. Od. 10

Sperat infeſtis, metuit ſecundis.
Alteram ſortem bene præparatum
Pectus;

id eſt, adverſus omnes eventus ſapienter inſtructum, das Hertz / das ſich wohl gerüſtet und vorbereitet hat gegen allerley Glück und Unglück. ¶ 2. Eſt & verbum πρόχειρον ad προγυμνάσματα Rhetorum & cauſſidicorum pertinens, quo ſignificatu & aliquando ſimplex uſurpatur. Seneca Pater Procem. lib. 2. Controverſ. *Ambitioſa ſunt cura; foroque ſe & honoribus præparant.* Vet. Schol. in Vita Juvenal. *Ad mediam ætatem declamabit, animi magis cauſſa, quam quod foro aut ſchola præpararet.*

¶ Præparatio, Vorbereitung. Cic. 1. Off. c. 21. extr. *Diligens præparatio in omnibus rebus, priusquam aggrediare, adhibenda eſt.*

¶ Præparatus, ûs, idem. Vell. Paterc. lib. 2. c. 76 *Adventus in Italiam Antonii, præparatuſque contra eum Cæſaris, habuit belli metum.* Gellius lib. 10. cap. 11 *in præparatu rei ruſticæ.*

¶ Præparator. Tertull. 4. adv. Marcionem cap. 33 *Joannes antecurſor & præparator viarum Domini.*

¶ Reparare, wiederſchaffen / erſtatten / ut, *Reparare bellum*, Liv. 30. c. 7. *Reparari labore ac reſici*, Plin. Panegyr. cap. 77.

¶ Reparatio. Ex Salluſtii Jug. cap. 31 *regni reparatio* vulgo affertur: ſed verior ibi lectio ex MSS. eſt *paratio*, ut editum à Criſpino eſt Lutetiæ.

¶ Reparator. Stat. 4. Silv. 1. v. 11. *reparator maximus ævi.*

¶ Reparabilis, ut *Damnum reparabile*, Ovid. 1. Amor. el. 14. extr. Et Seneca de Brevit. Vitæ cap. 6 *Vitam abire, ut rem ſuperbacuam & reparabilem, ſinitis.*

¶ Irreparabilis, e, unwiederbringlich. Virgil. 3. Georg. v. 284. *irreparabile tempus.*

¶ Separare cum derivatis vide ſupra in *Par.*

¶ Suppărare, leniter & molliter apparare, adjungere. Tertullian. lib. 2. de Cultu fœmin. c. 7 *ne exuviæ alieni capitis, forſan immundi, nocentis & gehennæ deſtinati, ſanctо & Chriſtiano capiti ſupparetis.* Idem de Anima c. 25 *labem corpori & animæ ſupparare.*

¶ Supparatura, æ, ejusdem eſt de Reſurr. Carn. c. 61, *generis ſupparaturæ.* Vide Rhenan.

PARO, onis, navigium piraticum Feſto eſt, ein Raubſchifflein. Ciceronis apud Iſidorum verſus eſt l. 19. c. 1 Originum:

Tunc ſe fluctigero tradit mandatque paroni.

¶ Myŏpăro, Iſidoro c. l. *quaſi minimus paro*, vide ſupra in loco ſuo.

PARŌCHVS, παρόχος, qui neceſſaria peregrinis & hoſpitibus præbebat, ein freyer Wirth für frembde Gäſte. Sic Acron exponit, à παρέχω, præbeo. Horat. 1. Serm. ſatyr. 5. v. 46

Præbuit, ut parochi quæ debent ligna ſalemque.

Legatis ſcilicet, quibus ii ſalem & ligna ſuppeditabant, vide ibi Torrentium. ¶ 2. Idem & pro Convivatore, qui cœnam præbet, uſurpavit lib. 2. Serm. ſatyr. 8. v. 35

Vertere pallor
Tum parochi faciem nil ſic metuentis, ut acres
Potores.

¶ Hinc factum videtur, ut epiſcopi *Parochi* quoque dicantur, quia virtutem illam, φιλοξενίαν nimirum, ab illis Paulus requirit, ein Pfarrer oder Pfarrherr.

¶ Parochia, pro qua voce Budæus legit *Paracia*: quod verum & rectum eſt: alterum enim ex hoc corruptum. Eſt autem *paracia*, ſive παροικία quaſi vicinia ſacra, ſive conventus eorum, qui ſunt unius fani conſortes, zuſammen gepfarrete: πάροικοι verò, de quibus & paullo poſt, ipſi vicini ſeu accolæ. Vide Voſſium lib. 1. de vitiis ſermonis cap. 11. & lib. 3. cap. 32.

PAROECVS, πάροικος, Parœci ejusdem fani accolæ & conſortes, die in eine Pfarr oder Kirchſpiel gehören / Pfarrkinder. Πάροικοι enim etiam περίοικοι dicuntur, id eſt, vicini, Latine magis proprie *curiales.* Et *curia*, ſacra vicinia, ein Pfarr. De hac, & parœciæ voce vide Grotium in Lucæ cap. 24. pag. 832.

PAROEMIA, παροιμία, proverbium, adagium, dictum celebre, & aliqua novitate inſigne, Eraſm. ein Sprichwort.

PAROMOEON, παρόμοιον, Aſſimile, quoties plura verba ab eodem incipientia elemento conjunguntur, ut: *Mala mali malo mala contulit omnia mundo.*

PAROMOLOGIA, παρομολογία, Schema, Conceſſio, cùm multa adverſario permittimus, unum tantum excuſamus factum: vel cùm interroganti, per confeſſionem quandam reſpondemus, ut; *Eſto, ſane fueris aliquando amicus, unà militaveris, ſint aliqua tua in eum beneficia, quid tum? An non potuit diffidere gratia?* Item, *Occidiſti Clodium Milo? occidi; ſed inſidiatorem, & everſorem Reipublicæ.* Vide libellos de Schematibus.

PARONOMASIA, παρονομασία, Agnominatio, cum jucunda quædam fit vocum colluſio, in contrarium deflexa, ut, *Inceptio eſt amentium, haud amantium.* Cic. in Verr. *Sicilia te non prætorem, ſed prædonem habuit. Novem convivium, ſeptem convicium.* Hac figura in joculari & parum ſevero ſcripto nihil gratius, at in ſerio, nihil ineptius, præſertim ſi frequentetur, quâ tamen affectatione multi hodie ſibi mirifice placent. Nempe ut Nævius ait:

– Oratores nobi, ſtulti adoleſcentuli.

PARONYCHIA, æ, (quanquam Plinius lib. 24. cap. ult. & lib. 28. cap. 8, neutro etiam genere utitur *Paronychium,*) penult. prod. παρωνυχία, abſceſſus circa radices unguium, ein Geſchwär um die Nägel an Fingern / und Zeen der Füſſe / à παρὰ & ὄνυξ, unguis. Petronius p. 76 *Aliis inſequentibus ad pedes, ac paronychia cum ingenti ſubtilitate tollentibus.* Ubi ipſi ungues ſupercreſcentes intelligi videntur.

¶ 2. Eſt & herba, παρωνυχία, Paronychias ſanans, Mauerrauten. Dioſcorid.

PĂROPSIS, idis, fœminin., παροψίς, patina concava, eine tieffe Schüſſel. Juvenal. ſatyr. 3. v. 142

– Quam multa magnaque paropſide cœnat.

PĂROS, Πάρος, inſula una ex Cycladibus, a qua Parius lapis, marmor candidum, weiß Marmelſtein. Hinc *nivea Paros* Virg. Æn. 3. v. 126. & *Marmorea Paros* Ovid. 7. Metam. v. 466. Quapropter *opibus elata* dicitur Nepoti in Miltiade c. 7. Adagii vim habet Ἐν δὲ Πάρῳ ψυχρὸν μὲν ὕδωρ, καλαὶ δὲ γυναῖκες, Id eſt, *in Paro frigida quidem eſt aqua, ſed pulchræ mulieres.* Cum ſignificamus diſpendia compendiis ſarcienda eſſe. Vide Chiliad.

¶ Parius, denominativum, de quo modo diximus. Horatius lib. 1. Oda 19 *Splendentis Pario marmore purius.*

Crimen Parium, culpa non expugnati in hac inſula oppidi. Nepos Miltiade c. 8.

¶ Parii, incolæ & habitatores hujus inſulæ. Nepos ibid. c. 7. n. 4.

PĂRŌTIS, idis, παρωτίς, apoſtema circa aurem, à παρὰ & οὖς, auris, ein Ohren-Geſchwär. Plin. lib. 20. cap. 1.

PARRA, avis inauſpicata, & mali cantûs, unde Paullinus Epiſt. 2 ad Auſonium: *Sic confers fulicæ cygnis, & ædona parræ.* Meminit Horatius lib. 3. Od. 27. Plin. lib. 4. cap. 29. & Feſtus. Vet. Gloſſ. *Parra, Μύσης ὄρνεον, κορυδαλὸς ἢ ἀτριγαλιός.* Ideo vero inauſpicata habebatur, quod mali cantûs eſſet; alias ratione ſitûs auſpicata habebatur. Erat quippe *parra* in oſcinibus juxta & alitibus, ut Feſtus auctor eſt.

PARRHASIA, Παρρασία, regio in Peloponneſo, Arcadia.

¶ Parrhăſis, patronym. ut, *Parrhaſis urſa*, Ovid. Epiſt. Her. 18. v. 152. *Parrhaſides ſtellæ*, Idem 4. Faſtor. v. 577. Vide fabulam de Caliſto in urſam mutata, & in ſideribus repoſita.

¶ Parrhăſius, adjectivum. *Parrhaſius axis*, Senec. Herc. Oet. v. 1281.

¶ 2. Parrhaſius, pictor, qui cum Zeuxide certavit. Plin. lib. 35. cap. 10. qui & obſcœnas picturas ipſum feciſſe notat: quod & Suetonii locus arguit Tiberio cap. 44.

PARRHESIASTES, à παρρησία, ob nimiùm procacem linguam appellatus Democharis eſt, Seneca lib. 2. de ira cap. 23.

Parricida, vide *Pater.*

PARS, partes, in quas totum quippiam ſecatur vel dividitur, ein Theil / ein Stück. Terent. in Prol. Adelph. v. 23 *Senes qui primi venient, hi partem aperient.* Item, *Pars aquæ amoris*, in Eunuch. a. 1. ſc. 2. v. 12. Velleius lib. 2. c. 38. de Hiſpania: *Inde varie poſſeſſa, & ſæpe amiſſa partibus, ductu Auguſti facta ſtipendiaria.* Significat non totam, ſed partes ſaltem aliquas amiſſas fuiſſe. Nam *partes* & *univerſum* opponuntur. Idem paullo ante: *ut qua facilius, quam partibus, univerſa conſpici poſſint.* PARTIBVS, i. e. in partibus. *Majorem partem noctis vigilare*, Cicer. lib. 1. de Divin. c. 28. Et, *magna ex parte*, Idem Attico 7. ep. 3 & D. Brutus Ciceroni lib. 11. ep. 4. Et, *majore ex parte*, Cic. 2 de Divin. c. 9. Et, *multo maxima ex parte*, de Aruſp. reſp. cap. 6. guten / gröſſern / meiſtentheils. *Ex omnibus partibus*, Cic. Luceje lib. 5. ep. 15. pr. At, *ex parte*, Quintil. 6. cap. 3. zum theil. *Ex parte dimidia*, Cic. pro Domo c. 14. die Helfft. *Ex altera parte*, in Verr. 4. c. 53. auff einer Seiten. *Ex omni parte diligentiſſime aliquid conſiderare*, Cic. lib. 2. de Divin. cap. 13. auff allen Seiten. *In eam partem accipio*, Terent. Eun. a. 5. ſc. 2. v. 37. ich wils dahin verſtehen oder deuten. *Hærere in parte aliqua apud aliquem*, Idem eâdem fabulâ a. 5. ſc. 9. v. 25. *In utramque partem*, Cic. 15. Att. ep. 23. barbare, Pro & contra. *Neutram in partem*, Idem Off. 2. cap. 6. Et, *In optimam partem aliquid accipere*, Cic. 11. Attic. epiſt. 7. extr. etwas zum beſten deuten oder auslegen. *Mitiorem in partem interpretari*, Cic. pro Muræn. cap. 31. zum gütlichſten auslegen. *Rapere in pejorem partem*, übel oder zum ärgſten auslegen. Iſtæ autem loquendi rationes a ſcena fere traductæ ſunt. *Partes* enim ibi Scenicorum officia muneraque appellabantur. Quorum quidem aliæ primæ, aliæ ſecundæ &c. dicebantur: de quibus cum alii, tum etiam Torrentius ad Horatium lib. 2. Epiſt. 18. v. 14.

¶ Pertinet ad menſas etiam vocabulum *partium.* Nam quæ de cibis apponebantur convivis, vel ex cœna ad amicos & caros mittebantur, vocabantur *partes.* Suetonius Caligulâ c. 18 *Qua epulatione equiti Romano contra ſe hilarius aviditasque veſcenti, partes ſuas miſit.* Item Domitiano cap. 11 *Securum hilaremque dimiſit: partibus etiam de cœna dignatus eſt.* ¶ *Pro mea parte, pro ſuæ quisque parte*, ein ieder nach ſeinem Vermögen. *Primas partes agere*, Terent. Prol. Phorm. v. 28. die fürnehmſte Perſon ſeyn. *Eſſe primarium partium*, in Verr. Divinat. cap. 15. der Fürnehmſten einer ſeyn. *Priores partes apud aliquem habere*, Terent. Eunuch. a. 1. ſc. 2. v. 71. den Vorzug haben / oben an ſitzen. *Primas partes alicui tribuere*, einem den Vorzug laſſen. Cic. ad Qu. fratr. lib. 3. epiſt. 4 *Tibi iſtius generis in ſcribendo priores partes tribuo, quam mihi.* Idem de Claris Orat. cap. 21 *Etſi utrique primas, priores tamen libenter deferunt Lælio*, ſubaudi *partes*, ut ſæpe fit. den Vorzug geben. ¶ Aliquando hujus voculæ vis in aliis latet, ut, *Summas amphoras operit auro & argento*, h. e. ſummas amphorarum partes. Nep. Hannibale cap. 9. *Reliquum oppidum relinquunt*, Idem Themiſtocle cap. 2. n. 8. i. e. reliquam partem oppidi. *Infimi montes*, Idem Eumene cap. 9. n. 3. i. e. infima pars montium. *Quis eſt, quem video in ultima platea?* h. e. in ultima parte plateæ, Terent. Phorm. act. 1. ſc. 4. ¶ Sed, *Mea partes ſunt*, id eſt, meum officium. Cic. ad Att. lib. 7. epiſt. ult. *Si erit bellum, ut video fore, mea partes non deſiderabuntur*, ſoll an meinem Fleiß nicht mangeln. Sic *agere alicujus partes*, Terent. Phorm. a. 5. ſc. 5. v. 7. eines Amt vertreten. *Durus fratris partes prædicas*, Idem in Eunuch. a. 2. ſc. 3. v. 62. aufflegen. Antonius Ciceroni ſub lib. 10. ad Att. ep. 8 *Judicabam duriores partes mihi impoſitas eſſe ab offenſione noſtra.* einem was aufftragen / befehlen. *Suſcipere alicujus partes, ſuſtinere*, auff ſich nehmen / auff ſich haben. Cic. 6. in Verr. c. 36, *Cur ego tuas partes ſuſcipio? cur tuum onus ſuſtineo?* & cap. ſeq. *Suſcipiam partes, quas alienas eſſe arbitrabar.* Pro eodem Quintilianus lib. 6. c. 1 dixit *Partes ſubire*, ſich eines Amts unterſtehen. ¶ Sæpius etiam ſumitur pro factione, ſed hoc fere in plurali numero: ut apud Ciceron. pro Quintio cap. 21 *Erat*, inquit, *illarum partium.* Sic, *trahere quem in partes alicujus*, Tacitus 4. Annal. c. 60. & *Studium partium*; Idem 1. Hiſt. c. 76. Unde dicitur *homo bonarum*, aut *malarum partium.*

¶ Particula, ut, *tenuiſſima particula*, Cic. 2. de Orat. c. 39. *Minuta rerum particula*, Quintil. lib. 3. c. 11. Et Horatius lib. 1. od. 28 *arena particulam oſſibus & capiti inhumato dare.*

¶ Particulatim, per partes, in einzele Stück / Stückweiſe. Colum. 7. c. 5 *Particulatim facilius, quam univerſus convaleſcit*, ſcilicet grex ovium. Et Seneca epiſt. 24 med. *particulatim excarnificare*, durch alle Glieder. Idem epiſt. 67 *Cum vota particulatim ſiunt.*

¶ Particularis, e, *propoſitio particularis. Signum particulare*, apud Dialecticos.

¶ Particulariter. Auguſtinus lib. 1. Retract. cap. 5. extr. *Per animam corpus ſubſiſtit, & eo ipſo eſt, quo animatur: ſive univerſaliter, ut mundus; ſive particulariter, ut unumquodque animal intra mundum.*

¶ Partilis, diviſus in partes. Idem Auguſtin. lib. 12 de Trinit. cap. 9 *in curam partilem traditur.*

¶ Partiliter. Auguſtinus ibidem: *partiliter poſſidet.*

¶ Partim, adverb. ex parte, zum Theil. Gemmari fere ſolet in oratione. Cic. ad Qu. frat. lib. 1. epiſt. 3 *Partim deſeruerunt me amici, partim prodiderunt.* Aliquando tamen, pro altero *partim*, ſubſtituebatur *Alius*, contra quam Budæus in Pandect. 5 putat. Vid. Alciat. Paterg. lib. 7. c. 20. Nepos Pelopida c. 1. n. 4 *Alterum factionis principes partim interfecerant, alios in exilium ejecerant.* Salluſtius Jugurth. c. 19 *Super Numidiam Gætulos accepimus, partim in tuguriis, alios incultius vagos agitare.* Cicero de natura Deorum lib. 1. c. 37 *Beſtiarum autem terrena ſunt alia, partim aquatiles, alia quaſi ancipites* &c. Alibi ſolum poſuit. Ut lib. 2. accuſat. in Verr. (vulgo 4. Verr.) c. 65 *De quo homine hoc auditum eſt unquam, quod tibi accidit, ut ejus in provincia ſtatua in locis publicis poſita, partim etiam in ædibus ſacris, per vim & per univerſam multitudinem dejicerentur?* Partim & in commune opponuntur. Latinus Pacatus Panegyr. Theodoſii c. 21 *Quæ in medio conſtituta & non partim, ſed in commune conducunt.* Eſt contra, ubi quater *Partim* repetitum eſt. Cic. pro Cluent. c. 32 *Ego me ad omnia confirmabi, & ſic parabi, ut docerem, quæ facta poſtea judicia de illo judicio dicerentur, partim ruina ſimiliora aut tempeſtati, quam judicio & diſceptationi fuiſſe: partim nihil contra Abium valere: partim etiam pro hoc eſſe: partim eſſe ejusmodi, ut neque appellata unquam judicia ſint, neque exiſtimata.* ¶ Veteres etiam dicebant *partim hominum*, pro pars hominum. Vide Gellium lib. 10. cap. 1.

¶ Particeps, theilhafftig / Mitgenoſſe / contrarium *experti*: ut, *Conſilii particeps*, der ein Wiſſen trägt ům eines Anſchläge.

Bru-

Brutus & Cassius Antonio [lib. 11. fam. epist. 2.] *Digni sumus quos habeas consilii tui participes.* Cic. pro Font. cap. 17 *Fortunarum omnium socius & particeps.* Et Idem de Univers. cap. 8 *Compos & particeps rationis animus.* Et, *Facere aliquem participem sua voluptatis*, Idem lib. 10. famil. epist. 12. Terentius Heaut. act. 1. sc. 1. v. 98 *Nisi ubi ille huc salvus redierit particeps meus.* Id est, filius, qui bonis meis mecum ex æquo debebat frui: sive, quem pariter uti his decuit, ut ipse paullò ante dixerat. *Alicui alicujus rei participem esse*, Curtius dixit l. 6. c. 7, 6, quomodo & Quintilianum in Declamationibus locutum Raderus ibi & Sam. Pitiscus observant.

¶ Participo, participare, est participem facere & fieri, theilhafftig machen und werden. ¶ Quum *participem facere* significat, genitivo cum accusativo jungitur. Plautus Cistell. act. 1. sc. 3. v. 17 *Paternum servum sui participat consilii.* Hellenismum hic esse Vossius notat lib. 5. Arist. cap. 33. Vel ablativo cum accusativo: ut, *participare quem sermone*; Plaut. Mil. a. 2. sc. 2. v. 108. Interdum accusativo & ablativo cum præpositione *cum*; Livius lib. 3. cap. 12 *Suas laudes participare cum Cæsone, memorare pugnas* &c. Apulejus lib. 9. p. 228 *Mensam nobiscum participat.* ¶ Quum *participem fieri* significat, cum accusativo tantum construitur. Cicer. Tusc. lib. 2. cap. 17 *Qui alteri exitium parat, eum scire oportet, pestem ut participet parem.* Vide *Exitium.*

¶ Participatio. Spartianus in Juliano cap. 6 *participatio imperii.* Et Augustinus Octingentar. quæst. 24 *Omne quod mutabile est, non per seipsum, sed boni immutabilis participatione bonum est.*

¶ Participatus, ûs; idem. Spartianus Severò cap. 8 *Quum* [Julianus] *Severum ad participatum vocaret.*

¶ Participalis. Lege un. pr. Dig. de Præf. Prætor. *adsociati participales curæ*, id est participes.

¶ Participium, apud Grammaticos, quod ea pars Orationis partem capiat nominis & verbi.

¶ Expers, vacuus, omnis gen. unfähig / lect. *Expers & ignarus eruditionis*, Cic. de Orat. lib. 2. cap. 1. *Expers humanitatis*, Idem 1. de Divin. cap. 38. wild / unfreundlich. *Expers turpitudinis, periculi.* Idem Horat. 3. Od. 9

Vis consilii expers mole ruit sua.

Animantia rationis expertia, Cic. 1. de Leg. c. 7. Sic, *Facere expertem*, berauben / Cic. pro Corn. Balbo cap. 8. Cum ablativo junxit Plautus Amph. act. 2. sc. 2. v. 81 *Eo more expertem te faciam advenienti ostendi domi.* Idem *expertem metu*, Asinar. act. 1. sc. 1. v. 31. *domo expertem*, Persâ act. 4. sc. 3. v. 40 dixit. Lucretius lib. 2. v. 1090 *Dia agere expers.* Catullus de Coma Berenices v. 77 *quondam fuit omnibus expers.* Hoc quoque notandum, ne *expers* ex illorum numero esse, quæ contrarias significationes admittunt, & communiter quidem, *expertem* dici, qui alicujus rei particeps factus nunquam est; & contra aliquando, quanquam rariùs, qui factus est particeps. Vet. Gloss. *Expers*, ἄμοιρος καὶ ἀμέτοχος. Persius Sat. 6. v. 8

- - - postquam sapere urbi
Cum pipere & palmis venit nostrum hoc maris expers,

Hoc *sapere maris expers*, id est, hæc sapientia Græcanica & transmare cum pipere & palmis advecta. Itaque *expers maris* est, mare expertum. Vide ibi Casaub.

¶ Partior, partiri, dividere; partiri cum aliquo, ut, *Cicero cum Hortensio causas partiebatur*, Cic. de Clar. Or. cap. 51. mit einem theilen. *Cum Scipione honorem partitur*, Cæs. lib. 3. Civ. cap. 82. *Partiri aliquid in membra*, Cic. de Univers. cap. 7. zertheilen. Et, *Officia inter se partiuntur*, unter sich theilen. Idem 14. Philipp. cap. 6 *Partiebantur inter se, qui Capitolium, qui Rostra, qui urbis portas occuparent.* Virg. Æn. 1. v. 194

- - - Socios partitur in omnes.

¶ Legas & in significatione passivâ, sed raro. Cicer. 3. de Orat. c. 30 *Paullo secus a me atque ab illo partita sunt.* Idem *Partienda invidia caussa*, dixit in Orat. pro Sylla cap. 3, & in Vatinium cap. 5. *partienda merces.*

¶ Partitio, divisio, *Æquabilis prædæ partitio*, gleiche Theilung der Beute / Cicer. in off. lib. 2. cap. 11.

¶ Partiarius, cum quo aliquid commune habemus, ut: *Partiarius colonus*, qui *fruges* fructusque cum domino æque partitur. der um die Helffte bauet. Vide Caton. cap. 137.

¶ Partite, adverb. Cic. Orat. cap. 33 *partite, definite, distincte dicere.*

¶ Bipartior, apud Columell. lib. 11. cap. 2. in duas partes divido.

¶ Passive usus Cicero 3. Catil. c. 2 *Atque ibi in proximo bello ita bipartiti fuerunt, ut Tiberis inter eos, & pons interesset.*

¶ Bipartitò, adverb. Cic. de Invent. lib. 2. c. 29. *Id fit bipartitò*, hoc est, duobus modis, *Classis bipartitò distributa*, Cicer. pro Flacco cap. 14.

¶ Tripartitus, ut, *Divisio tripartita*, Cic. 3. Offic. c. 2. & *Caussa tripertita*, [nam & secunda vocali scribitur] 3. in Verr. c. 5.

¶ Tripartitò, adverb. Livius lib. 21. c. 7 *urbem tripartito aggreditur.* Et Cic. 5. Tusc. cap. 14. pr. *Bona dividit tripartito.*

¶ Quinquepartitus, Quinquepertitus. Augustinus lib. 15 de Trinit. cap. 5 *Habet bita pecoris sensum quinquepertitum: sed intellectum habet nullum.*

¶ Multipartitus. Plinius lib. 6. cap. 19 *Vita mitioribus Indorum populus multipartita degitur.* Et Tertull. adv. Hæret. c. 7 *Sapientia humana, varietate sectarum in suas hæreses multipartita.*

¶ Dispertio, dispertire, & dispartire, in partes diversas dividere, austheilen oder zertheilen. *Prædam æquabiliter dispartire*, Cic. 2. Off. c. 11. *Dispertire exercitum per oppida*, Livius lib. 29. c. 1. in die Städte vertheilen. *Dispertitus*, passive, zertheilet. *Existimo vos dispertitos, & in speculis esse*, Cic. ad Att. lib. 9. ep. 10. *Cùm regna dispartirentur*, Nepos Eumene c. 2.

¶ Dispartibilis, divisibilis, apud Tertull. adv. Hermogen. c. 39.

¶ Impertio, & impertior deponentaliter, mittheilen. Sic construitur: *Impertio tibi salutem*, &, *impertio te salute.* Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 40 *Parmenonem summum suum plurima salute impertit Gnatho.* Cic. de amicit. c. 19 *Impertiri alii fortunam.* Et, *Impertire laudem*, Idem pro Lege Manil. c. 8. Et Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. v. 21 *Sed cesso male impertire herum propere?* Passive Sueton. in Claudio c. 4 *nullo honore impertitus.*

¶ Portio. Id enim omnino a *parti* vel a *partiendo* factum videtur, ein Stück, Juvenalis Sat. 9. v. 127

Flosculus angustæ miseræque brevissima vitæ
Portio. Vide *Flos.*

pro portione Livii 7.

¶ Portiunculâ, dimin. Oros. lib. 6. cap. 7 *Historiæ Suetonii competentes portiunculas decerpsimus.*

¶ Proportio, comparatio duarum rerum secundum quantitatem. Cicero de Univers. c. 4 extr. *Id optime adsequitur, quæ Græcè ἀναλογία, Latine* (audendum est enim, quoniam hæc primum a nobis nobantur) *comparatio proportione dici potest.* Et sequenti cap. 5 *æqua terræ proportione*: & mox: *corpus ea constructum proportione.* Gleichheit / Vergleichung / Aenligkeit.

¶ Proportionatus. Firmicus Maternus lib. 4 cap. 13 *corpus satis proportionatum.*

PARTHENIAE, non Parthenii, ut vulgo, ita dicti Tarentini, Lacedæmone profecti, ob notam materni pudoris: quâ de re Justinus lib. 3. cap. 4, 7. & lib. 20. cap. 1, 15. ubi spurios vocatos ait. Add. Lactant. lib. 1. cap. 20. qui aliter non nihil refert. Ὁ παρθενίας planè respondet nostrati, ein Jungfrauen-Kind.

¶ Parthénium, Παρθένιον, herba notissima; vulgo *matricariam* vocant, Metram oder Mutterkraut.

PARTHĔNŎPE, Παρθενόπη, una ex Sirenibus, a qua Parthenope Neapolis dicta fuit. Silius lib. 12. v. 33. in hujus urbis descriptione:

Sirenum dedit una suum, & memorabile nomen.
Parthenope, matris, Acheloias, æquore cujus,
Regnabere diu cantus, cum dulce per undas
Exitium miseris caneret non prosperum nautis.

Vide *Neapolis.*

¶ Parthenopeus, adject. sex syllabarum, *Parthenopeia mœnia*, Ovid. 14. Metam. v. 106.

PARTHIA, Παρθία, regio Assyriaca, quam *Parthienem* Curtius vocat lib. 6. c. 2, ubi & docet Parthos Scytharum progeniem esse, quòd & Dionysius testatur. Fuit initiò obscura & minus valida gens, deinde nobilissima & potentissima evasit, potita summo imperio post Persas: quibus tamen id cedere rursus volventibus fatis fuerunt coacti. Vide Dionem Cassium lib. 40 in rebus Crassi, ubi accuratè de iis exponit: è Junioribus verò Onuphr. Panvinium lib. 3 Commentar. Reip. Roman. pag. 425.

¶ Parthi, populus, ex Romana historia notissimus.

¶ Parthicus, ut, *Dominatus Parthicus* Tacit. annal. 6. c. 34 *Equitatus Parthicus.* Flor. lib. 4. c. 9.

Partula. Vide *Parca.*

Partumejus: vide sub *Pario.*

PĂRVM, adverbium, minus, minimè. ut; *Parum diligenter aliquid facere*, Cælius Ciceroni sub epist. 9 l. b. 10 ad Attic. *Parum firma sunt, quæ de fratre meo scribis*, ipse Cic. ad Attic. lib. 10. ep. 11. Et Plaut. Rud. 4. sc. 4. v. 59. *parum intelligere*, &c. *Primo processit parum*, Ter. And. act. 4. sc. 1. v. 47. zum erstenmahl hat es wenig wollen für sich gehen. *Parum successit quod ago*, ibidem v. 55. Rursus Plautus Pseud. act. 2. sc. 5. v. 62 *Cum apud te parum olet fides.* Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 117 *Mihi parum habeat fidem.* Et Phorm. act. 5. sc. 7. v. 27 *Itane parum mihi fidem esse apud te?* Seneca Procem. in Controvers. *Parum in illis habueris fiduciam.*

¶ Parumper, refertur ad tempus, eine kleine weile / ein wenig. Terent. Andr. 4. sc. 2. extr. *Dum exeo, parumper operire hic.* Et Cic. ad Attic. lib. 9. ep. 4. extr. *Abducere parumper animum a molestiis.* sich des Unmuths und Sorgen entschlagen.

PARVVS, klein. Contra regulam comparatur, minor, minimus, quanquam & *parvissimus* apud Lucret. inveniatur, ut lib. 1. v. 609

- - - parvissima quæque
Corpora cænabunt,

& alibi. Ulus & Varro apud Nonium in Rictum. *Minimissimus* apud Arnobium exstat lib. 5. p. 166. Ter. in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 117 *Forsitan hic mihi parvam habeat fidem*, dürffte mir wenig glauben. *Beneficium suum non parvum commemorare*, Cic. pro Cæcin. c. 10 *Rem parvo pretio vendere*, Idem 6. in Verr. cap. 60, um geringes Geld verkauffen. *Parva sunt foris arma, nisi est consilium domi*, Id. 1. off. 1. c. 22. Et Horatius lib. 2. Sat. 2. pr.

Qua virtus & quanta bonis sit, vivere parvo,
Discite.

Idem lib. 1. Ep. 10. v. 41 *Serviet aeternum qui parvo nescit uti.* Sed, *Parvi facere, aestimare, pendere, putare,* gering achten. Plautus Mil. 2. 4. sc. 8. v. 41 *Parvi ego illos facio.* Et Ter. Hec. 3. sc. 5. v. 63 *Quae dico, parvi pendunt.* Et, *ducere parvi, putare parvi.* Cic. pro Arch. cap. 6 *pericula mortis & exsilii parvi esse ducenda.* Et Catullus Carm. 23. v. 25

Noli spernere, nec putare parvi.

Et *parvi esse* dicimus. Nepos Eumene cap. 10 *omnes praeillo parvi futuros.* Et, *Herus meus operam meam parvi deputat esse precii,* Ter. Hecyr. act. 5. sc. 3. v. 1. *Parvi refert,* es ist nicht groß oder wenig daran gelegen. Sed *parvi quid curare;* sordida formula est, Latine quidem sic, & similes Genitivi apponuntur verbis *aestimandi,* & *facio,* non tamen id in *curandi* verbo concessum. ¶ Est & ubi pro *parum* ponitur. Lucanus lib. 4. v. 239

– – – – Si torrida parvus
Venit in ora cruor, redeunt rabiesque furorque.

Parvus cruor, id est, parum cruoris. Similiter Sedulius de Christo infante: *Parvoque lacte pastus est,*
Per quem nec ales esurit.

Id est, non multo lacte: exigua lactis copiâ. Sed duriuscule haec dicta videntur. ¶ 3. Aliquando *parvus* pro brevi ponitur, & tempus notat. Sic Lucanus *parvam mortem* dixit lib. 4. v. 476. & 528. Terentius Andr. act. 1. sc. 1. v. 83

Sic cogitabam: hem, hic parva consuetudinis
Causâ mortem hujus fert tam familiariter.

Parva, id est, brevis, non diuturnae consuetudinis. ¶ 4. *Parvus* aliquando pauperem & humilem, sive, non multo illustrem & clarum significat. Horatius lib. 1. Epist. 3. v. 28

– – parvi propenimus & ampli.

Servius ad illud Eclog. 7. *tibi Delia parvus* &c. *vel puer,* inquit, *vel humilis vel pauper.* Hirtius de bello Africano cap. 57. *Aquinium hominem nobum, parvum Senatorem.* ¶ 5. Puerum etiam significat. Cicero Catil. 3. c. 8 *Romulus, quem inauratum in Capitolio parvum atque lactantem, uberibus lupinis inhiantem fuisse meministis.* Valerius Flaccus, de Achille sub Chironis magisterio loquens, lib. 1. v. 269

– – te parvus lituos & bella loquentem Miretur.

Stat. lib. 1. Silv. ult. v. 44

Parvi, foemina, plebs, eques, Senatus.

Et iterum lib. 7. Thebaid. v. 520

– – liquistis enim parvosque senesque.

Conf. Barth. ad Stat. Silv. p. 152. 153. qui perperam Latino usu damnari à sciolis hanc vocem notat. Eodem modo & *parvulus* accipitur. De quo sequentibus.

¶ Perparvus. Plin. lib. 5. cap. 7 *perparva insula.* Cicero pro Dejot. cap. 3 *perparva culpa.*

¶ Praeparvus, idem. Juvencus extremo lib. 2. in Matth. 13

– – Simile est, cordis si panditis aures,
Praeparvi grano regnum caeleste sinapi.

¶ Parvulus, Virg. 4. Æneid. v. 328

Si quis mihi parvulus aulâ Luderet Aeneas.

Parvula manus peditum, Brutus Ciceroni lib. 11. fam. ep. 10. *A parvulo,* Ter. Andr. a. 1. sc. 1. v. 8, & *a parvulis;* von Kindheit auff. Et Caesar l. 6. B. G. c. 20. *A parvulis duritie & labori student.* Quod Livius lib. 1. cap. 39 *à parvo* dixit. ¶ 2. Usurpatur saepe pro *puero,* praecipue sequioris aevi scriptoribus. Quintil. Declam. 24. *O manus olim meae, quae me parvulum saepe gestasti.* Alia exempla vide apud Barthium ad Ceirin v. 139. Hinc patet inique Erasmum Veterem Interpretem Bibliorum Latinum reprehendisse, quod apud Matthaeum cap. 18. v. 2 παιδίον *parvulum* vertisset: quippe quem *puellum* reddere debuisset, cùm *parvulus* potius staturae, quam aetatis ratione dicatur.

¶ Perparvulus. *Sigilla perparvula,* Cicer. in Verr. 6. cap. 43. sehr klein.

¶ *Parvitas,* apud Cic. legitur pro substantia parva, lib. de Univers. cap. 13, *Quae cerni non possent propter parvitatem.* Gellius lib. 1. cap. 3 *Has tamen & parvitates rerum & magnitudines.* ¶ 2. Pro tenuitate, imbecillitate ingenii viriumque posuit Valerius Maxim. in Prologo: quem locum nolim à Lipsio solicitatum. Ita enim & Hieronymus Epist. ad Tranquillinum: *Et quia mea parvitatis quaeris sententiam* &c.

¶ Minor. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 113 *Quasi istic minor mea res agitur quam tua,* id est, quasi non tam mea intersit, quam tua, als wäre mir weniger dran gelegen als dir. *Minoris facere, aestimare, vendere.* Cic. 5. in Verrem cap. 64 *Negare non potest, se minoris, quam potuerit, decumas vendidisse.*

¶ Minores, posteri, majoribus oppositi. Virg. Æn. 1. v. 532

– – – – nunc fama, minores
Italiam dixisse.

Sic *Minor natu,* jünger. Et, *Minor natu aliquot annis,* Idem in 4. Acad. Quaest. cap. 19.

¶ Minimus, Plaut. Stricho a. 1. sc. 2. v. 63 *E malis multis, malum quod minimum est, id minimum est malum.* *Minimo emere, redimere,* um das geringste wieder an sich lösen. Idem Epidic. a. 2. sc. 2. v. 110 *Quanti emi potest minimo?* Sed, *Minimus natu,* Cic. 2. de Orat. cap. 14, der jüngste.

¶ Minimum, zum wenigsten. Apul. Floridis: *Eodem die in palaestra adeo vehementer talum inverti, ut minimum abfuerim, quin articulum defringerem.*

¶ Minusculus, dimin. a Minor. *Minuscula epistola,* Cicero lib. 3. ad Q. fratr. epist. 1. cap. 4. pr. ein klein Brieffein. *Minuscula villa,* Idem Attico lib. 14. epist. 13. *Minusculus Canis* [sidus] Vitruv. lib. 9. cap. 7.

¶ Minus, nomen & adverbium. Nomen, ut neutrum a *Minor,* supra expositum, v. g. in formula *minoris vendere,* ubi *pretium* subauditur. Cetera vim adverbii habent. *Multo minus,* Cic. 13. fam. epist. 1. &c. viel weniger. *Minus diebus XXX,* i. e. minus quàm &c. Nepos Themistocle cap. 5. n. 2. nicht gar in dreyßig Tagen. *Minus potens,* i. e. impotentior. Sic omnibus positivis jungi potest, praestatque periphrasin comparativi. Saepe non comparativum est, sed idem ac *Non valet.* Ut, *minus bene vestitus,* Nepos Cimone c. 4, 2. *Minus prospere,* improspere, Idem Datame c. 6. pr. Et, *Miserum? quem minus credere est,* Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 18. *Minus intelligo,* Terent. Eun. 4. sc. 5. v. 11. hoc est, non intelligo. *Minus minusque mihi obtemperat,* je länger / je weniger / Ter. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 33, quod *minus & minus* est Ovidio 2. Pont. 8. v. 73. Et, *Minus dicere,* est non omnia dicere, quae erant dicenda. Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 17

Nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet.

Terentius Andr. 1. sc. 2. v. 26 *Quo minus nuptiae fiant.*

¶ Nihilominus, nichts destoweniger. Terent. Phorm. 2. 4. sc. 2. v. 7 *Ubi Phaedriae se ostenderet nihilominus amicum esse.*

¶ Minime, mit nichten. *Spectaculum minime gratum,* Livius lib. 1. c. 25. gar nicht ein angenehm Spectakel. *Minimè mirum est,* Ter. Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 23, id est, non, nequaquam. *Minime gentium,* bey Leib und Leben nicht / Idem Eunucho a. 4. sc. 1. v. 11.

¶ Paullus, a, um, sive Paulus, aliud diminutivum a parvus est. Titinnius apud Nonium in Trua: *Cocus magnum ahenum, quando servit, paullâ confutat truâ.* Terentius in Andriâ act. 5 sc. 3. extr. *Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri.* Ibidem act. 1. sc. 5. v. 31 *Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.* Et in Adelph. act. 5. sc. 4. v. 22 *paulo sumtu.*

¶ Paullum vel paulum, neutrum genere, crebro adverbialiter, v. g. *Abesse paulum ab aliquo loco,* Cic. lib. 1. Acad. cap. 1. *Admodum paulum.* Et, *Paulum modo aliquid ostendere,* lib. 1. fam. epist. 5. nur ein wenig sehen lassen. *Post paullum,* bald / oder über ein kleines hernach.

¶ Paullo, Paulo, per se Ablativus, unde etiam Comparativis eleganter apponi solet, ut, *Litera paullo liberiores,* Cic. 2. Att. ep. 13. *Civis haud paullo melior, quam isti nostri,* ibidem ep. 12. viel oder weit frömmer. *Non paullo gratius idest. Operam nababis non paullo meliorem,* &c. hoc est, multis modis utiliorem, so weit nützlicher seyn wird / &c. Quae locutio Latina est & elegans. Alibi propius ad naturam Adverbiorum accedit, ut, *Paullò ante,* kurtz zuvor / *Paullò prius. Paullò post,* & *post paullò,* apud Caesar. lib. 1. B. C. c. 20. bald hernach / nicht lang darnach: *Verba paullo magis prisca,* id est, nimium prisca, Cicer. de clar. orat. cap. 21. *Paullo minus prudens & consideratus paterfamilias,* ein wenig zu unvorsichtig und unbedachtsam / Idem. Utrumque autem dicitur & *paullo minus* absolute, & cum particula *quam,* de quo Casaubonus ad Sueton. pag. 141. *Paullo secius,* ein wenig anders / Cic. de orat. lib. 3. cap. 30.

¶ Paululum, diminutiv. à *paullum, Paululum quiddam,* etwas weniges. *Paululum huic deest ad beatam vitam,* Cicer. Tusc. 5. cap. 8. *Hoc paululum mane exarsi,* das wenige habe ich frühe geschrieben / Cicer. ad Brutum. *Paululum respirare,* ein wenig Lufft kriegen / Idem pro Quintio cap. 16.

¶ Perpaulum, sehr wenig / Cicer. lib. 1. de finib. cap. 6.

¶ Perpaululum, Cic. 2. de oratore cap. 35.

¶ Paulatim, adverb. diminutiv. à *paulum,* significat sensim, leniter, mehlich / langsam. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 6, 10 *Paulatim plebem primulum facio meam,* allsachte. *Omnia paulatim crescunt,* Lucret. lib. 1. v. 190.

¶ Paululatim, Apulejus lib. 2. Metam. p. 121 dixit, *paululatim labellis minuens.* Atque ita etiam alibi. Vide Indicem Elmenhorstii. Nec aliter Pricaeus vulgavit. Vide p. 31. &c.

¶ Paulisper, paulum admodum, ein wenig. *Paulisper mane,* Ter. Heaut. act. 2. sc. 2. extr. *Commoratus est paulisper, dum se uxor comparat, Milo,* Cicer. pro Milone cap. 10.

¶ Pauxillum, diminutivum aliud à *Paulum.* ut, *Ossa pauxilla atque minuta,* Lucretius lib. 1. v. 835. *Res pauxilla est,* Plautus Poenulo a. 3. sc. 1. v. 62.

¶ Pauxillulus, idem. Terent. in Phorm. a. 1. sc. 1. v. 3 *Emt ei apud me reliquum pauxillulum nummorum,* er hatte noch bey mir gar ein weniges stehen. Gellius praefatione etiam *pauxillulas admonitiones* dixit: & Plautus Strich. 1. sc. 3, 9 *pauxillulam famem.*

¶ Pauxillum, adverbialiter. *Pauxillum contentus,* Plautus Capuv. act. 2. sc. 2. v. 73.

¶ Per-

¶ Perpauxillum, ibidem v. 74.

¶ Pauxillatim, paulatim. Plautus Epidic. a. 2. sc. 2. v. 63 *Cæpi ad illas pauxillatim accedere.*

¶ Pauxilliſper, pro Paulliſper, Idem Plautus Trucul. a. 5. v. 21
Plus decem pondo amoris pauxilliſper perdidi.

¶ A Paullus, paullum, nomen Romanum *Paullus* eſt, ut *Æmilii Paulli* &c. indeque

¶ Paullinus, quo nomine inſignis ille Nolanus epiſcopus eſt, cujus Carmina & Epiſtolæ ſuperſunt: & alter, Petrocorius a patria, Aquitaniæ oppido, cognominatus, & ipſe poeta, qui Vitam S. Martini ſcripſit, ab Jureto & Barthio commentariis illuſtratam.

PĂRVS, i, avis multarum ſpecierum, eine Meiſe. *Parus major*, vel *fringillago*, Spiegelmeiſe. *Parus ater*, Kolmeiſe. *Parus cæruleus*, vel *Montanus*, Meelmeiſe. *Parus paluſtris*, Rietmeiſe/ capite prorſus eſt nigro. *Parus criſtatus*, Heubelmeiſe/ Straußmeiſe/ criſtam enim in capite nigro ferit retro extenſam. *Parus caudatus*, Schwantzmeißlein. *Parus ſilvaticus*, Waldmeißlein/ Thannenmeißlein. Geſn.

¶ 2. Eſt & inſula *Parus*, una è Cycladibus, candido marmore celebris. Vide *Paros*.

PASCHA, ătis, πάσχα, & paſcha, æ, vel, quod rectius eſt, indeclinabile. Vide Voſſium de Analogia lib. 1. cap. 20. Significat tranſitum ab Ebraico *Phaſe* vel Chaldaico *Pasha*, Oſtern/ id eſt, Reſurrectio; Urſtend. De varia hujus vocis ſignificatione vide Caſaubon. contra Baron. Exercitat. 16. ſect. 11. & ſeqq. De ritibus & ceremoniis ſolennitatis Paſchatis vide Scaligerum de emendatione temporum, Bezam ad c. 26. Matthæi v. 21. itemque Briſſon. ad Codic. de Feriis. Claſen. in Exercitat. ad Paſſion. Dominic. lib. 1. cap. 2.

¶ Paſchalis, Oeſterlich). Sedulius exordio opuſculi:
- - - Hæc eſt via namque ſalutis,
Hæc firmos ad dona gradus paſchalia ducit.

PASCO, paſcere, pecudum eſt, ſicut veſci hominum, Vallâ auctore. Ponitur quandoque abſolute. ut apud Ovid. 4. Metam. v. 635
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Paſcebant &c. weiden.
Niſi heteroſin quis malit eſſe; *paſcere* pro *paſci*. Eſt enim activum, *Paſcere bobes, beſtias*, füttern. Virg. eclog. 1. v. 45 *Paſcite, ut ante bobes, pueri* &c. Item *Paſcere crinem*, das Haar wachſen laſſen/ vide *Crinis*. ¶ 2. Veteres proprie de ſervorum familia dicebant: ut apud Catonem *Bene veſtire, & bene paſcere.* Quo reſpexit Apulejus Apol. *parcius paſco, lebius veſtio.* Juvenal. Satyr. 3. v. 141 *Quot paſcit ſervos?* Spartianus in Adriano c. 11 *Ante omnes tamen enitebatur, ne quid otioſum vel emeret aliquando, vel paſceret.* ¶ 3. Pro edere etiam veteres uſurparunt. Martial. lib. 9. epiſt. 81 *paſcit Gellius.* ¶ 4. Transfertur elegan- C ter ad oculos & animum. *Paſcere animum*, Virg. 1. Æn. v. 464 *animum pictum paſcit inani*, beluſtigen. *Oculos paſcere ſuos in aliqua re*, Cic. 11. Philipp. c. 3. exer. ſeine Luſt ſehen.

¶ Paſcor, paſſ. Ovid. extremo lib. 1. amorum:
Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit.

¶ Paſtus, ûs, nomen, Weide oder Fütterung. Cic. 2. Nat. D. c. 47 *Comparavit paſtum animantibus large, & copioſe natum.* Et *Paſtus animorum*, Hertzenluſt und Weide. Idem in 5. Tuſc. c. 23 *Suaviſſimus paſtus animorum oblectatio ſolertia.*

¶ Paſtio, pecudum alimentum, & actio ipſa paſcendi. Cic. pro Lege Man. c. 6 *Aſia magnitudine paſtionis omnibus terris antecellit.* Hygin. fab. 254 *in paſtionem bobes mittere.*

¶ Paſcuus, adjectivum, ut, *Silva paſcua*, Lege 30 § uſt. de Verb. ſignif. *Paſcuus ager*, Plautus Trucul. a. 1. ſc. 2. v. 47. *Rura paſcua*, Lucretius lib. 5. v. 1247, quæ paſcuis deſtinata ſunt, Viehetrifft/ Weideplatz.

¶ Paſcuum, & *Paſcua*, neut. eine Weide. *Læta paſcua*, Horat. lib. 4. Oda 4. v. 13. *Herboſa paſcua*, Ovid. 2. Metam. v. 689. Utrobique numero plurali. ¶ Sed & in fœminino *paſcua, paſcua* dicitur, non antiquis modo, ſed & poſterioris ævi ſcriptoribus. Tertullian. Apologet. cap. 22 *Et quæ illi accuratior paſcua eſt, quam ut hominem è cogitatu vera divinitatis abertat præſtigiis falſis?* Sane revera adjectivum eſt: itaque cum *paſcua* dicitur, ſubintelligi terra debet; cum *paſcuum*, ſubintelligendum *arvum.* Et male Grammatici negarunt *paſcuum* in ſingulari exſtare. Nam D Varro l. 2. de re ruſtica c. 12 *viride paſcuum*: Columella l. 7. c. 1 *Rus, quod paſcuo caret*; & cap. 12 *agrum ſine paſcuo* dixit.

¶ Paſtor, cui pecoris paſcendi cura commiſſa eſt, ovium vero proprie. A bubulco enim diſcernit Juvenal. ſat. 11. v. 151
Paſtorum duri eſt hic filius, ille bubulci.
Et Suetonius Tiberium provinciarum præſidibus reſcripſiſſe tradit; *Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere.* ¶ Paſtores etiam dicuntur, qui pecuariam exercent. Vide *Anton* in *Aro.* Metaphorice Paſtores *Reges* apud Homerum erant, qui frequenter λαῶν, *populorum* addit, v. g. Iliad. B. v. 85 ποιμένι λαῶν, ubi Didymus: ποιμένι, βασιλεῖ.

¶ Paſtorius, a, um, quicquid ad paſtorem pertinet, apud Ovid. lib. 2. Metam. v. 682 *paſtoria pellis.* Idem Calpurn. Ecl. 5. v. 105
Gnavaque ſedulitas venit, & paſtoria virtus. Et,
Paſtorius habitus, apud Florum lib. 1. cap. 17. & c. 20. ibid. *Paſtoria Pales.*

¶ Paſtoralis, ut *Paſtoralis habitus*, apud Livium lib. 9. c. 36. *Paſtoralis cantus*, apud Claud. lib. 1. laud. Stil. v. 182. *Teſtum paſtorale*, Hirten-Hauß/ apud Statium 12. Theb. 268.

¶ Paſtoraliter. Venant. Fortunatus in epiſt. quæ inter 14 & 15 carmen eſt, lib. 8.

¶ Paſtoritius, a, um, ut: *fiſtula paſtoritia*, Cicer. ad Attic. vide *Fiſtula.* Et, *Fera quadam ſodalitas & plane paſtoritia atque agreſtis*, apud eundem pro Cœlio cap. 11. *Paſtoritius canis*, Apulejus lib. 9. p. 233.

¶ Compaſcere, *compaſci*, ſimul paſci, Plin. lib. 9. cap. 54.

¶ Hinc *ager compaſcuus*, ein gemeiner Weideplatz. Cicero in Topicis cap. 3, *Si compaſcuus ager eſt, jus eſt compaſcere.*

¶ Compaſtor. Hygin. fab. 187.

¶ Depaſco & Depaſcor, deponens. abweiden/ abfreſſen. Columella lib. 7. cap. 5. ſub fin. *Si hadi roſidam herbam depaverint.* Virgilius 3. Georg. v. 458
- - - artus depaſcitur arida febris.
Item 2. Æn. v. 215 *miſeros morſu depaſcitur artus.*

¶ Depaſtus, paſſive, *Depaſta ſegetes*, Plin. lib. 18. c. 17.

¶ Depaſtio. Idem lib. 17. c. 24 *Depaſtio animalium.*

¶ Compeſcere, quaſi intra paſcua continere, coercere, cohibere, inne halten/ zurück halten/ zähmen/ ut, *Animum, mentem compeſcere*, Horat. 1. epiſt. 2. v. 62
Ira furor brevis eſt, animum rege, qui niſi paret,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compeſce catena.
Digito compeſce labellum, Juven. ſatyr. 1. v. 160.

¶ Diſpeſcere; Feſtus: DISPESCERE *proprie eſt, pecus a paſtione diducere, ut compaſcere, una paſcere, & in uno loco continere.* Hinc pro disjungere, ſeparare ponitur. Plin. lib. 5. cap. 9 *Inde Africam ab Æthiopia diſpeſcens.*

¶ Impaſcor, idem quod paſcor. Columella lib. 6. cap. 5. *Loca, quibus nullum impaſcitur pecus.* Sed

¶ Impaſtus, ungefüttert/ hungrig. Virg. 9. Æn. v. 339
Impaſtus ceu plena leo per ovilia turbans.
Silius Italicus lib. 7. v. 129 *impaſta turba luporum.* Et Prudentius Cathem. 4. v. 99
Impaſti licet irruant leones.

¶ Repaſcere. Paullinus Nolanus Jambo ad Cytherium v. 853
Ut pullus aquilæ dicitur repaſcere
- - - Curâ parentes mutuâ.
Idem Epiſt. 44. (vet. ed. ep. 31) cap. 1. *Quid agam? a quo mihi tribui petam impendia, quibus poſſim debitem pauper repaſcere?* wieder ſpeiſen/ wieder füttern.

PĂSĬPHĂE, es, Πασιφάη, Solis filia, uxor Minois regis Cretæ & Mater Minotauri. Martial. Spectac. carm. 7
Paſiphaen junctam Dictæo credite tauro.

¶ Paſiphăëius, ſex ſyllabar. *Paſiphaeium Phædram* dixit Ovidius filiam Paſiphaes lib. 15. Metam. v. 500.

PASSAGIVM, ita prolapſa Latinitate dicebatur expeditio in terram ſanctam. Scripſit ea de re pecul. diſſert. Bœclerus.

PASSER, eris, στρουθός, avis notiſſima & turpiſſima, ein Sperling. *Paſſer ſilveſtris ſeu torquatus*, ein Ringelſperling/ Waldſperling/ à torque albo, quo à paſſeribus communibus differt. *Paſſer alius ſilveſtris magnus*, ein Gerſt-Hammer/ hordeum enim & triticum depaſcit. *Paſſer aquaticus*, nidificat in arundinetis, ein Rohrſperling. *Paſſer Troglodytes*, ſic dictus, quod in arborum cavernis nidificet, ein Baumſperling/ τρωγλοδύτης, cavernas ſubire ſignificat; Geſnero avicula eſt regulo ſimilis. *Marinus paſſer*, pro ſtruthio camelo, apud Plaut. Perſ. act. 2. ſc. 2. *Paſſer*, quia avis: *marinus*, quia peregrinus. Sic enim & Celſus *paſtinacem marinam* pro peregrinâ dixit, Scaligero obſervante. ¶ 2. *Paſſer vetulus non illaqueatur*, Italorum proverbium eſt, Geſnerus.

¶ Paſſerculus, dimin. Cic. 2. de Divin. c. 30.

¶ Paſſeres, piſces, *Rhombi* vel *ſoleæ*, Halbfiſch/ Schollen/ Plateisslein/ Butten. Cognatæ enim videntur eſſe ſpecies, tametſi differant. Vide Geſner.

PASSIM, à paſſu, hin und wieder/ vulgo, undique. *Huc & illuc paſſim vagari*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 38, de avibus. Idem pro Muræn. c. 35 conjunxit *vulgo, paſſim.* Et pro Sylla cap. 15. pr. *Deſcribi ab omnibus ſtatim librariis, dividi paſſim, & pervulgari, atque edi populo Rom. imperavi.* hin und wieder ausbreiten.

¶ Ab hoc adverbio *Paſſivum*, id eſt, commune, promiſcuum, vulgare, & *Paſſibitas* deduxit Tertullianus, quibus paſſim utitur.

PASSVM, i, ſubſtant. liquor eſt ex uvis ſole ſiccatis expreſſus, gesotten Wein. Vide Voſſ. lib. 1. Inſt. Orat. p. 169.

¶ Et *Paſſus*, adject. ut, *Uva paſſa*, Roſin/ quod in ſiccando ſolem ſit paſſa. vide Nonium in hoc verbo. *Racemi paſſi*, Virg. 4. Georg. v. 269. *Lac paſſum*, gewellte Milch/ apud Ovidium 14. Metam. v. 274. Lucilius *paſſos ſenes*, id eſt, exſuccos dixit apud Nonium.

PASSVS, us, menſura. *Paſſus ſimplex*, qui pedes duos & ſemipedem continet, ein Schritt. *Paſſus Geometricus*, qui pedes quin-

que continet, ein Maaß/ fünff Schuhe lang. *Peragrare passibus disjunctissimas terras*, Cic. pro M. Marcello cap. 2. durchwandern. Idem lib. 3. ad Q. frat. ep. 1. cap. 2 *Se se mensum pedibus ajebat passuum CCCC.* zu Fuß durchreiset. Sic *Mille passuum* &c. His veteres namque metiebantur suos lapides, & milliaria. Facere autem 1000 passus unum lapidem Ital. 4000 passus unum milliare Germanicum vulgò traditur. Ovid. 5. Trist. eleg. 8

Passibus ambiguis fortuna volubilis erat, &c.

PASTILLVS, massam significat, cujuscunque materiæ, orbicularis formæ. *Pastilli*, πεσχοποὶ, runde Küchlein / Trazisken. Pilulas unguentarias exponit Erasmus in illo Horatii lib. 1. Satyr. 2, 27 *Pastillum Rufillus olet*, &c. Vide Chiliades. Quid sit, Celsus explicat lib. 5. c. 17.

¶ Pastillicare, pastilli figuram rotundam repræsentare. Plinius lib. 21. cap. 8 *Lutum bellio pastillicantibus barbulis coronatur.*

PASTINACA, πάσπαλις, herba seu olus potius; quod etiamnum in culinis sub hoc nomine notum est. Sed variæ species: *Pastinaca agrestis; Pastinaca erratica*, Plin. lib. 25. c. 8. & *pratensis*, lib. 21. cap. 15. ¶ 2. *Pastinaca* Piscis, *Pastinaca marina*, caudam habet oblongam, & in eâ aculeum seu radium, quo nihil est venenatius, Plinio auctore lib. 9. c. 47. Græcis πτερὸν ἰηλατὸν est, Germanis inferioribus, ein Peilstert / hoc est, cauda sagittata.

PASTINVM, ferramentum bifurcum vinitorum, ein Karst oder Weinhacken / apud Columellam lib. 3. c. 13. cui & fodere *pastinare* est, hacken.

¶ Pastinatio, ibidem cap. 12. extr. *pastinationem suscipere*, das Behacken vornehmen.

¶ Pastinator, ein Wintzer oder Weinhacker. ibid. cap. 13.

¶ Perpastinare, wol durchhacken. Tralate Tertullianus de Cultu fœm. lib. 2. c. 9 *perpastinantes divitiarum vel elegantiarum usum*, id est evellentes, abdicantes. Ita Rigalt. legit: sunt qui & *repastinantes.*

¶ Repastinare, refodere. ut, *Vineam repastinare*, aufs neue umhacken / Columell. lib. 4. c. 32. *Repastinare ungues*, Tertullianus dixit de Pœnitent. cap. 11. Vide *Ungues.* Idem & *vitam repastinare* dixit pro renovare, de Anima cap. 50. Verba sunt: *Nec magia dabit quisquam, ut eximat mortem, aut repastinet, vitis modo, vitam, ætate renovata. Hoc enim ne Medea quidem licuit in hominem, etsi quidem in verbecem.*

¶ Repastinatio, Cic. de Senect. cap. 15. *Quid agri fossiones repastinationesque proferam?*

PASTŌMIS, idis, fœmininum, πασμὸς, instrumentum ferreum, seu ligneum, quo equi in naribus aut ore coërcentur, ein Knebel oder Nasenband. Legitur apud Lucilium:

Pastomides huic ingentes de naribus pendent.

PATAGIVM, ornamentum est illud, quod tunicæ summæ assuitur, eine Wulst oder Gebräme um den Rock. Ita Festus exposuit, & usus est Apulejus pag. 119, *crines sinuato patagio residentes.* Nonius Marcellus: *Patagium aureus clavus, qui pretiosis vestibus immitti solet*, quod vero similius est. Nomen a maculis habet. *Petigus pestilens*, qui nullum indicium morbi relinquit præter nævulos in parte corporis. Vid. Scal. Append. ad Conject.

PĂTĂRA, Lyciæ urbs, Apollini sacra, ubi & sex hibernis mensibus oracula reddebat. Servius ad illud 4. Æn. v. 143 *Qualis ubi hibernam Lyciam*, &c. & Lutatius Scholiastes Statii ad 1. Thebaid. sub fin.

¶ Pătăreus, trisyllabum, cognomen Apollinis apud Horatium lib. 3. Ode 4. v. 64.

¶ Patarēis, fœm. Avienus Descript. Orbis v. 684

Qua frons tenus salo Patareidos eminet arcis.

PATAVIVM. Vide *Padus & Padua*, urbs Italiæ in Venetis ad Adriaticum mare, ab Agenore condita, patria T. Livii.

¶ Patavīnus, denominativum. ut *Livius Patavinus.* Et, *Patavinorum aquæ calidæ.*

¶ Patavinitas, quam in Livio Pollionem deprehendisse Quintilianus refert lib. 1. cap. 5. de qua clarissimi viri D. G. Morhofii eruditissimus liber, ut legatur, dignus est.

PĂTEO, patere, apertum, patentem esse, offen stehen. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 8, 28 *Postulo ut tua mihi domus, te præsente, absente pateat.* Idem ejusd. fab. act. 1. sc. 2. v. 9. *Semper tibi patent fores hæ.* Virg. 6. Æn. v. 127

Noctes atque dies patet atri janua ditis.

Cic. de som. Scip. cap. 3 *Huc tibi aditus patere non potest*, hieher kanst du nicht kommen. *Omnium querelis aures tuæ patent*, Cic. ad Q. frat. lib. 1. ep. 1. c. 8. du höreſt aller Leute Klagen gerne. *Late, latissime patere*, sich weit erstrecken. *Avaritia latissime patet*, Cic. 1. off. cap. 7. extr. Eleganter Cicero pro Dejotaro c. 5 *Domum se contulit; neque Alexandrinum bellum gerenti utilitatibus tuis patuit*, i. e. nihil negavit tibi, nihil veluti clausum tibi esse voluit, quod usui esse posset. Ita Lambinus legit: alii *paruit utilitatibus.* Propertius lib. 4 Eleg. 7. v. 73

Nutrix in tremulis ne quid decideret annis:
Parthenie: patuit, nec tibi avara fuit.

Commendat Cynthia Poëtæ amatori Partheniam nutricem suam, ne gravis senectâ egeat. Ei rei argumenta duo ducit; primò quod ei *patuit*; hoc est, facilis ei fuit, & libenter annuit votis ejus, cum aditum ad amicum peteret. Secundo, *quod non avara fuit*, hoc est, non care vendidit ei ad amicum aditus. Hinc & obsceniusculum verbum est, & de illis dicitur, qui florem ætatis abutendum aliis præbent. Tibullus in Priapejo:

- - - nec tibi tener puer
Patebit ullus.

Ovidius lib. 14. Metam. Fab. 4. v. 133

Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.

Ovid. lib. 1. de arte amandi v. 361

Pectora dum gaudent nec sunt adstricta dolore,
Ipsa patent, blandâ tunc subit arte Venus.

¶ *Patere ictibus* dicitur, qui nullo modo repellit ictus, sed recipit. Virg. Culicē v. 194

- - - - fœdique patentia
ictibus ossa ferit - - -

Hinc Celsus dixit *Senectutem longis morbis patere* lib. 2. c. 1, pro obnoxiam esse. Dicitur &, *præbere latus.* Vide *Latus.* ¶ Patens, patentior, patentissimus. *Campi patentes*, Virg. 4. Georg. v. 77. freye offene Felder. *Patentior vallis*, Livius lib. 21. c. 7. *Patentior via*, Idem lib. 34. c. 39. *Patentissimis locis*, Sueton. Claud. c. 32.

¶ Patenter, patentius, adverb. frey. Cic. de Inventione lib. 2. c. 23. pr. Comp. *patentius* usus est. Vide in *Expedite* sub *Pes.*

¶ Pateſco, pateſcere, patentem fieri, auffgethan oder geöffnet werden. Virgil. 2. Æn. v. 483

Apparet domus intus, & atria longa pateſcunt.

Et ibidem v. 309 *Danaumque pateſcunt insidiæ*, hoc est, manifestæ fiunt, der Griechen Hinterlist kömmet an den Tag. Verbum Poeticum, quo tamen usi & Historici, & Oratores, ut observat Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 453. Livius lib. 22. c. 4 *Deinde paulo latior pateſcit campus.*

¶ Pator, ris, nomen, quod hiatum & apertionem sonat. Apulejus sæpe usus est. Vide Indic. Elmenhorst. v. g. lib. 1. de Asino p. 111 *Vultus debiscit in profundum patorem:* & lib. 10. p. 253 *in quadratum patorem cuneati.*

¶ Pătŭlus, patulum. quod semper patet, ut, *Patula arbor*, id est, longe lateque ramis suis diffusa, ein Baum / der sich weit ausgebreitet. *Patulis ramis diffusa platanus*, Cic. de Orat. Horat. 1. epist. 18. v. 70

Nec retinet patulæ commissa fideliter aures.

Servius ad illud Virgilii Eclog. 1 *Tityre tu patulæ* &c. PATVLVM, inquit, *dicitur, quod patet naturaliter, ut* NARES, ARBOR, CRVX. PATENS *vero est, quod clauditur & aperitur, ut* OSTIVM, OCVLI &c.

¶ Patūlis bos Plauto dicitur, qui diversa & patula cornua habet, ut Festus explicat. Græci quoque ejusmodi boves πετάλους vocant, ut Scal. in Conject. observat.

¶ Propătŭlus, late patens, ut, *Apertus ac propatulus locus*, Cic. 6. in Verr. cap. 49. ein gar freyer und offener Ort. *In propatulo*, id est, palam, frey und öffentlich. Nepos Hannibale cap. 9 *Statuas in propatulo domi abjicit.* Sallustius Catil. cap. 13 *pudicitiam in propatulo habere* dixit.

¶ Et *Propatulo* sine præpositione, quasi adverbium, pro *in propatulo.* Pomp. Mela lib. 1. cap. ult. de Mosynis: *propatulo vescuntur.* Ita clarissimi viri ediderunt, Isaacus Vossius & Jac. Gronovius.

¶ Bipătens, ut, *Bipatentes portæ*, apud Virgilium 2. Æneid. v. 330

Portæ alii bipatentibus adsunt, hoc est, geminis.

Et lib. 10. Æneid. v. 5

Considunt tectis bipatentibus, incipit ipse, i. e. apertis.

¶ Semipătens halb geöffnet. Sidonius lib. 7. epist. 6 *semipatentibus jacere vestibulis.*

¶ Interpătēre, darzwischen offen seyn. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 13 *Ei Deo ædes dicata est specie rotunda; cujus medium interpatet tectum.* Et Vegetius 3. de re mil. cap. 15 *Senos pedes a tergo inter singulas acies in latum diximus interpatere debere.* Et Martianus Capella lib. 6. c. de quarto sinu Europæ: *Inter Bosporos, id est Cimmerium & Thracium latus, interpatent millia quingenta.*

¶ Subpătere, von unten offen seyn. Apulejus sub finem lib. 7 *immicto me campus subpatentibus.* Et lib. 8. p. 210 Idem: *Fossa fruticibus imis subpatet.*

¶ Patefacere, aperire. *Hostibus portas patefacere*, Livius lib. 2. c. 15. den Feinden die Thor öffnen. *Fenestram ad nequitiam patefacere.* Vide *Fenestra. Aditum alicui ad aliquid patefacere*, Cic. 13. fam. epist. penultima. Et Terent. in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 23 *Meas injurias nullo unquam patefecit loco*, offenbahren. Sic Cic. ad Attic. lib. 11. ep. 13 *Odium suum in aliquem patefacere*, seinen Groll gegen einen an den Tag bringen. *Verum patefacere & illustrare*, die Warheit ans Liecht bringen / Idem in Lælio c. 26.

¶ Patefio, geöffnet werden / offenbahr werden. Ter. Phorm. act. 5. sc. 4. v. 6 *Sin patefit*; opponitur τῷ celari. *Patefiunt noctes fenestræ*, Propert. lib. 3. eleg. 20. extr. *Patefactus equus* [Trojanus] Virg. 2. Æn. v. 19. Et, *Veritas patefacta*, Cic. pro Sylla cap. 16. pr. Et *patefaciendus* invenitur. Arnobius lib. 1. pag. 38 *Inexplicabilis ratio fati, clausis patefaciendis mysteriis.*

¶ Pate-

¶ Patefactio, Eröffnung / Offenbahrung. Cicero de finib. lib. 2. c. 2. *patefactio rerum opertarum.*

PĂTER, πατήρ, parens, genitor, qui ex se genuit liberos. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 7. v. 4. *Tuus Hercle vero, & animo & naturâ pater.* Ibidem a. 1. sc. 2. v. 46 *Naturâ tu illi pater es*, leiblicher Vater. *Patre usus est diligente*, Nepos Attico principe einen fleißigen Vater haben. *Pater familias*, Haußvater / Haußherr. Quo nomine Suetonius pro cive usus est, Domitiano cap. 10. ubi vide Casaubon. & Torrentium. *Patrem gerere*, pro, paterno affectu esse, Claudianus dixit Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 92. vide supra & *Mater.* ¶ 2. Patrum nomine etiam veniunt avi, soceri: denique auctores omnes generis. Plinius lib. 7. cap. 3 *Q. Metellus Macedonicus cum VI relinqueret liberos, XI nepotes reliquit, Nurus vero generosque & omnes, qui se patrio appellatione salutarent, XXVII Patres majoresque nostri: patrum nostrorum memoriâ:* zu unserer Vorfahren Zeit. ¶ 3. Erat & honoris ac reverentiæ vocabulum: cum bene meritos suos patres vocarent. Plautus Rudente act. 4. sc. 8. princ.

— — — — mi Trachalio,
Mi liberte, mi Patrone, mi Pater,

Horatius ad Mæcenatem lib. 1. Epist. 7. v. 37.

Sæpe verecundum laudasti: Rexque Paterque
Audisti coram; nec verbo parcius absens.

Nempe sunt patroni Clientibus quasi patres, unde & appellati. ¶ Sic & boni rectores & præsides civitatis, *Patres patriæ* appellantur: quod genus honoris primum Ciceroni datum est, patefacta elisaque nefaria conjuratione Catilinæ. Quæ appellatio postea communis Imperatoribus omnibus fuit. Quam multi tam cupide & ambitiose expetierunt, ut primò statim Imperii die assumerent: contra, quam graves ac sapientes; principes fecerunt: qui illud nominis vel detractare maluerunt, quàm temerè, nec satis meriti (ut sibi videbantur, quod nimis arduum esset implere, accipere: ut Augustus, Trajanus &c. Vide Plinium Panegyrico Trajani c. 21. & ibi Lipsium. Sed qua de caussa Principes dicti *Patres patriæ*, pulchre docet Seneca lib. 1. de Clementia c. 14. quem vide. ¶ Sed & Romulus a cura paterna, qua Rempubl. deberent tueri, Senatores *Patres* appellavit. De quo Florus lib. 1. c. 1 *Roma & Senatores vocabantur Patres: quod sic consulere civibus, ut patres liberis, deberent.* Sallustius de primo civitatis Romanæ statu Catil. c. 6 *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientiâ validum erat, Reipubl. consultabant. Hi vero ætate, vel vitæ similitudine* PATRES *appellabantur.* Quid quod & ipsi Dii Patres appellati: ut *Jane Pater, Mars Pater* &c. Est enim religionis nomen, Diis omnibus commune, ut Servius auctor est. Quin Jupiter ipse *summus Pater*, & absolutè atque κατ' ἐξοχὴν *Pater* appellatur. Virg. 1. Georg. v. 283

Ter Pater exstructos disjecit fulmine montes.

Et plurimis aliis locis. Horat. lib. 1. Od. 2

Jam satis terris nivis atque diræ
Grandinis misit pater.

Aristoteles lib. 8. Ethic. Nic. cap. 10 auctor est Jovem ab Homero πατέρα appellatum, ut innueret paternum esse debere regnum. Quibus similia & Dio Chrysostomus Oratione de Homero in fine scripsit. Aliter tamen & *Pater* dictus est Jupiter, & nobis quoque vocatur Deus, quia pater auctorque omnibus est. Unde & Plato *communem Patrem* appellavit. Vide Max. Tyrium, & Boëthium lib. 3. Metro 6. ¶ *Pater* Senior est, & magister in quaque re. Vid. Barth. ad lib. 3. Theb. Stat. p. 815. Hinc ¶ Philosophi quoque sectæ suæ auctores ac Principes *Patres* vocabant. Horat. lib. 1. Satyra 3. v. 126

— — — — non nosti, quid Pater, inquit,
Chrysippus dicat.

Lucretius lib. 3. init. ad Epicurum:

Tu pater, & rerum inventor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta.

Similiter quoque Horatius lib. 1. Epist. 19. & Propertius lib. 3. Eleg. 2 Ennium *Patrem* dixerunt. Nec alia ratione veteres & primos religionis nostræ doctores appellamus *Patres.* ¶ Solebant & salutaturi *Patres*, qui ætate præcederent: æquales enim *fratres*, minores *filios* appellabant. Horatius lib. 1. Epist. 6. v. 54

— — — — Frater, Pater, adde
Ut cuique est ætas.

Vide ibi Torrentium, iremque Casaub. ad Characteres Theophrasti pag. 125. Fuit enim hæc ratio non Latinis tantùm, sed Græcis etiam usitata. Quin Ebræis quoque; ut 1. Samuel. cap. 24. v. 12. & Actor. cap. 6. v. 2. aliisque locis plurimis patet. Estque dubio procul gentibus omnibus communis. ¶ 4. *Pater patratus* dicebatur Princeps fecialium, ut Servius interpretatur, cujus opera in bellis indicendis pangendisque fœderibus prisci utebantur Romani: sic appellatus, quòd ad jusjurandum patrandum, id est, faciendum, adhiberetur. Livius lib. 1. cap. 24. Vide & Servium in 9. Æneid. cf. Plutarch. Q. R. T. 1. p. 937. f.

¶ Compăter, *Patrinus* aliis, qui infantem de sacro fonte levat. Utrumque non satis Latinum. Melius, *Sponsores fidei*: & *Offerentes*, & *Susceptores* vocantur. Vide Vossium de Vitiis sermonis lib. 2. & Richard. Montacut. de Orig. Eccles. part. 1. pag. 83. 104. 115.

¶ Cunctipăter, Deus, ut *Cunctiparens*, quo usus est Prudentius. Vide supra in Compos. a *Pario.* Theodulfus lib. 1. Carm. v. 69 de Hiskia rege:

Cui tria cunctipater voluit superaddere lustra.

¶ Omnipăter, idem. Prudentius passione Eulaliæ v. 70

Omnipatremque negare Deum.

¶ Sēmipăter, ex Ovid. 6. Fastor. v. 214 vulgo affertur. Libri habent *Semo pater*, atque ita etiam inscriptio Reatina apud Grut. p. 96. n. 7 SANCO FIDIO SEMO PATRI. Vide *Semo.*

¶ Patricii, qui ex patribus, sive primis Senatoribus, quos legerat Romulus, nati ducebant genus. Livius lib. 1. cap. 8. extr. PATRES *ab honore*, PATRICII *qui progenies eorum, appellati.* Postea verò cum ceteris sub Regibus aut ampliandus aut supplendus esset Senatus; illorum quoque qui cum allecti inter Patres ex clarissimis civium essent progeniti, *Patricii* appellati. Sed cum discrimine aliquo: nam qui ex Romuli Patribus oriundi essent *majorum gentium*; hi postremi, *minorum* appellati fuerunt. Quanquam ab hoc nonnihil abire videatur Tacitus, qui *minorum gentium patricios* ad eos refert, qui à L. Bruto creati patres. Quem locum tamen (qui est 11. Annal. cap. 25) corruptum putavit Ludovicus Vives, ut Lipsius observat, quem ibi vide. Sed sub Cæsaribus, cum deficere cœpissent patriciorum familiæ, ex clarissimis & vetustissimis Senatoribus, quique in patricias gentes fuerunt transscripti. Quo accidit, ut neque Senatores omnes patricii, ut sub Regibus; nec omnes Patricii Senatores essent. Post Reges enim plures de plebe in Senatum adoptari atque ad magistratus admissi fuerunt. Vide Sigonium lib. 1. de antiquo Jure Civ. Rom. c. 7. & Onuphrium Panvin. in 1. Fastorum p. 42. & seq. Adde Pithœum lib. 2. Advers. c. 7. Itemque Casaubon. ad Suetonii August. cap. 10. Patricios inde dictos volunt, quod patrem ciere possent. Quo illud Livii pertinet Orat. P. Decii Muris lib. 10. cap. 8. *En Roma unquam fando audistis patricios primo esse factos, non de cælo dimissos, sed qui patrem ciere possent:* id est, nil ultra, quam ingenuum. Ego putò a *cio*, non a *cieo*, sed merum additamentum esse; ut a *Faber Fabricius*, ita à *Pater Patricius.* Sed sæpe in adducendis originibus vocum lusere veteres: sic *testamentum* voluerunt dici nonnulli, quasi testans mentem: cum a testamen sit, ut a fundamen fundamentum: à monimen monimentum, &c. Hæret patriciorum vel illa, vel similis quædam, in quibusdam hodie adhuc Germaniæ urbibus appellatio, Geschlechter. Imperator dictus *primus Patricius Romanus*, ut & alii Principes Imperatori non subjecti: qua de re, Tiraquell. Tract. de Nobilitat. cap. 20. Barth. ad Claud. p. 1344. & ad Stat. Silv. p. 60. ¶ Diversi generis *Patricii* fuerunt illi, qui a Constantino Magno instituti fuerunt, & sequentium Imperatorum temporibus celebrantur. Hi enim amici & consiliarii principum erant, & proximi gradu censebantur. Adde, ut honor iste ac dignitas aliis omnibus anteferretur. De eo intelligendum illud Prudentii opinor, cum de seipso præfat. in suos libros scribit: *Tandem militiæ gradu*

Ebellum, pietas principis extulit,
Assumtum, propius stare jubens ordine proximo.

Vide Meursium Glossario Græco-barbaro in voce πατρίκιος. Hinc

¶ Patriciatus, ipsa dignitas patriciorum. Ammianus lib. 29. c. 13 *Patriciatûs columina.* Adde Cassiodor. lib. 8. epist. 9.

¶ Patrīmus, qui patrem adhuc superstitem habet, sicut *Matrimus*, qui matrem. Vide *Mater. Patrima virgo* Minerva dicitur Catullo Epigr. 1. Ubi vide Scal. Tacitus 4. Hist. c. 53 *Deinde virgines Vestales cum pueris patrimis matrimisque aqua rivis & fontibus, omnibusque hausta abluere.*

¶ Patrītus, a, um. *Patrita & avita philosophia*, hoc est, quam Patres & Avi nostri professi sunt, apud Ciceron. lib. 1. Tusc. c. 19. Vide Nonium.

¶ Pătĕrnus, adject. *Bona paterna, hereditas paterna.* Ter. in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 4

O Æschine, pol haud paternum istuc dedisti.

Et, *Haud tanti paternas cautiones*, Vide Chiliadas. Latini sæpe utuntur adjectivis, ubi possent uti Substantivis, ita hic dicitur *paternus amicus*, pro *amicus patris.* Germani contra. Sic *fraterna sanguis*, pro *fratris sanguis*, apud Nepotem Timoleonte cap. 1.

¶ Paternitas. Augustinus epist. 232 *episcopali paternitate ecclesiæ probidere.*

¶ Patrius, aliud adjectivum. *Patria bona abligurire* Terent. Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 4. *Patrius animus in liberos*, Cicer. pro Roscio Am. cap. 16. *Hoc patrium est*, id est, patris, vel paternum officium. Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 49. ¶ 2. Quod patriæ est. Ut, *patrii ritus*, Cic. 2. de Legib. c. 9. *Mos patrius occidere*, Idem Paradoxo 4. hoc est leges & disciplina. *Sermo patrius*, Cic. 1. de Fin. c. 3. pr. *Circum muros patrios*, Virg. 2. Æn. v. 279. Quidam geminum adjectivum *patrius* faciunt, alterum a *pater*; a *patria* alterum deducentes; sed sine caussa ita distinguunt, cum & ipsa *patria*, πατρὶς, per se Latine adjectivum sit, sub quo *terra* audiatur, quemadmodum Virgilius Æn. 6. v. 508 plenius dixit

— — — patriâ decedens ponere terrâ.

¶ Patria,

¶ Patriâ, πατρὶς πατρὶς, communis omnium parens, Vaterland, Cic. in Tusc. l. 5. c. 37 *Patria est ubicunque bene est.* Sive:

Omne solum forti patria est.

Quod eleganter admodum Germani dicunt, Biedermans Erbe liegt in allen Landen. Cicer. in Catil. 4. cap. 12. extr. *Patria solum cum omnibus est charum, tum verò dulce atque jucundum.* Præclarè ille apud Plutarchum Præceptis Polit. p. 809. φιλῶ πάνυ ἀλλὰ πατρίδ' ἐμὲ μᾶλλον φιλῶ: *Amo libenter; sed patriam meam amo magis.* *Patriâ carere*, de exule.

¶ Repatriare, pro redire in patriam, dixit Solinus, non opt. auctor Latinitatis, cap. 40.

¶ Patrissare, patris mores imitari, sich Vätern/ des Vaters Weise an sich nehmen/ Terentii est in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 25 *Laudo, Ctesipho, patrissas*, &c. Et Plautus Pseud. a. 1. sc. 5. v. 27. *Id tu mirare, si patrissat filius?*

¶ Patricîda, vel quod usitatius *Parricida*, patris interfector, item matris, avi, fratris, sororis &c. Paullus lib. 5. Recept. Sent. Tit. 24. Sent. 1 *Lege de Pompeja, de parricidiis tenetur; qui patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem; Patronum, patronam occiderit. Hi etsi antea insuti culeo in mare præcipitabantur, hodie tamen vivi exuruntur vel ad bestias dantur.* ¶ Duodecim Tabb. legibus *parricidâ* etiam dicti, qui civem seu liberum hominem datâ operâ occidissent, ut Torrentius notat ad Suetonii Cæsarem c. 42. ¶ Sed & qui impii in patriam, *parricidæ* vocati: Sic, quod invasisset impetum, & bellum inferret patriæ, Vitellius, *Parricida* vocatus, de quo Tacitus 1. Hist. cap. 85. Et Cicero 1. in Catil. c. 12 *Hoc parricida civium interfecto.* Solon interrogatus, quam ob rem contra parricidas legem nullam tulisset? respondit, διὰ τὸ ἀνήλπιστον, hoc est, quia desperasset hujusmodi scelus, hoc est, non putasset hominem tàm atrox unquam adeò facinus audere posse. Diog. Laert. Sub Impp. lex erat; ut, qui patrem interemisset, culeo cum gallo gallinaceo, viperâ & simiâ insueretur, & vectus plaustro, nigris bubus juncto, in mare præcipitaretur; aut flumen, & mare vicinum non esset. Instit. tit. ult. lib. 4. § Alia deinde &c. Et lege un. Cod. de his qui parentes. Et lege 9. ff. de lege Pompeja de Parricid. Vid. Coler. parerg. cap. 3.

¶ Parricîdalis, e, Mörderisch. *Vultus parricidali ardore suffusi*, Quint. declamat. 16. *Parricidale bellum*, apud Florum lib. 3. c. 21. *Parricidali manu gladium stringere*, Petron. pag. 87. Scribitur & *Parricidialis*, sex syllabis. Vid. Justin. 39 cap. 3. pr. edit. Græv. & Vorst.

¶ Parricidialiter. Augustin. epist. 168 *parricidialiter frendens.*

¶ Parricidium, ein Vatermord. *Parricidio se inquinare*, Cic. 4. de Fin. cap. 23. *Parricidium patriæ*, proditio patriæ, conjuratio contra patriam, apud Cicer. 2. Philipp. cap. 7. Adde 11. Philipp. cap. 12.

¶ Patriarcha, Græcum vocabulum, qui princeps est patrum. ein Ertzvater. Ecclesiæ ritu id nomen certis episcopis datum fuit, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano: etiam in Occidente Aquilejensi. Vide Cantelii Histor. Metropol. Urbium parte 1. Dissert. 1. cap. 2. ¶ 2. Metaphorice pro auctore rei præcipuo Tertullianus posuit, cum de Anima c. 3 dixit: *Philosophi patriarchæ hæreticorum.*

¶ Patrimonium, hæreditas à patre relicta. Väterliches Erbe. *Lautum, copiosum patrimonium*, Cic. pro Rab. Post. c. 14. *Dissipare patrimonium suum lautum convivis*, pro Flacc. c. 36 sein Erbtheil durchbringen. *Patrimonium effundere*, 2. Offic. c. 15. verprassen. *Patrimonium exhaurire*, Quintil. lib. 5. c. 10. *Honestus rumor alterum patrimonium est*, Publius.

¶ Patrimonialis, apud Jurisconsultos. ut *fundus patrimonialis*, Lege 2. Cod. de his ipsis Fundis patrimonialibus, etiam in Rubrica ita appellatis.

¶ Patruus, patris frater, Vaters Bruder. Terentius Phorm. 1. sc. 1. v. 33 *Nihil fecit, patrue, quod succenseas.* Adde Leg. 1. Dig. de Grad. ubi & *patruus magnus* dicitur, qui avi paterni frater est.

¶ 2. Horatius adjectivum fecit lib. 3. Ode 12. *Patrua verbera linguæ*, id est, objurgationes severiores, quales patruorum esse solent: qui non æque, ut patres, nepotibus indulgent: vide ibi Torrent. Manilius lib. 5. v. 455

- - - - - - *laudabunt verba Catonis*
Tutorisque supercilium, patruumque rigorem.

¶ Patruelis, patrueles, fratrum duorum filii & filiæ, zweyer Brüder Söhne und Töchter/ Bruder-Kinder. *Patruelis fundos*, adjective dixit Martial. lib. 5. epigr. 36.

¶ Patronus vide infra suo loco.

PĂTĔRA, æ, poculum amplum ac patens. Inde etiam dictum est, ein breiter Becher oder Trinck-Schalen.

Implere paterâm mero, Virgil. 1. Æn. 730. Et,
Nunc pateras libate Jovi, precibusque vocate. 7. Æneid. v. 133. *Paterâ sanguinem excipere*, in einem Becher auffangen/ Cic. de Clar. Orat. cap. 11.

PATHOS, πάθος, perturbatio, animi ægritudo, affectio.

¶ Hinc Pathĕticus, παθητικὸς, ut, *Oratio pathetica*, eine Rede/ die zu Bewegung des Gemüthes dienet.

APĂTĪBŬLUM, crux, ein Galgen/ furca. *Patibulo affigi.* Sallustius fragm. apud Nonium. Et Tacitus annal. 4. c. 72, 4 *Milites patibulo affixi.* Gloss. Vet. *Patibulum* σταυρός.

¶ Patibulare, Patibulatus. Plaut. Most. a. 1. sc. 1. v. 53.

PĂTĪNA, æ, eine Schüssel/ Pfanne. Nam & ad coquendum patinis utebantur, quemadmodum ex Plinio probari potest. *Patinas elutre*, Plaut. Captiv. 4. sc. 2. v. 66 spühlen/ auffwaschen. *Jam dudum animus est in patinis*, Terentius proverbialiter dixit in Eun. a. 4. sc. 7. v. 46.

¶ Pătella, lanx parva, diminutivum a patina, ein Schüsselgen. Ideo enim modicam & exiguam dixêre poetæ. Horatius lib. 1. epist. 5. v. 2

Nec modicâ cænare times olus omne patellâ.

Et Juvenalis Satyr. 5. v. 85

Ponitur exigua fenilis cæna patellâ.

¶ 2. Et *Patella* Morbus est arborum, solis scilicet exustio, quæ & *clavus* & *fungus* dicitur, der Brand an Bäumen.

¶ *Patellarii dii* per jocum, minorum gentium dii Plauto appellantur: ut sunt Lares, & Penates. Varro apud Nonium: *Oportet bonum civem legibus parere, & Deos colere, in patellum dare μικρῷ κρέας.* Ex quo loco ratio nominis patet.

¶ Pătĭnārius, ut *struices patinariæ*, apud Plaut. Menæch. a. 1. sc. 1. v. 26. Apud eundem *patinarius piscis*, asso opponitur Asinar. a. 1. sc. 3. v. 28.

¶ Tripatĭnum, trium patinarum seu ferculorum epulæ. Plinius 35 cap. 12 ex Fenestella: *Tripatinum appellabatur summa cænarum lautitia.* Vide ibi latius expositum.

PĂTIOR, pati, ferre, tolerare, sustinere, gestatten/ zu frieden seyn/ dulden/ leiden. Cicer. in Catil. 1. cap. 5 *Non feram, non patiar, non sinam.* Sic, *Facile, facilius pati*, wol zu frieden seyn. Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 32 *Ubivis facilius passus sum, quam in hacre, me deludier.* Et, *Pati æquo animo*, Cic. 12. Philipp. c. 4. *Dolores toleranter pati*, Idem 2. Tusc. c. 18 geduldig leiden. *Servitutem pati*, Idem 6. Philipp. extr. *Imperium alicujus pati*, Liv. præfat. Oper. *Pati supplicium*, Cæs. 2. Civ. cap. 30. *Pati repulsam*, Ovid. 3. Metam. v. 289. abgewiesen werden. Ita eleganter hoc verbo utitur Latinitas, cum quid velut invitus quis perfert: Exempla vide apud Barth. ad Rutil. p. 194. ¶ 2. *Pati* pro vivere non semel posuisse videntur auctores. Virgil. Eclog. 10. *Certum est in silvis inter spelæa ferarum Malle pati.* Lucanus lib. 5. v. 313 *Disce sine armis posse pati.* Ad quem locum alia exempla adducit Grotius & ἰδιωτισμὸν esse ostendit. Seneca Thyeste v. 468 *Immane regnum est, posse sine regno pati.* ¶ 3. Horat. pro *facere* etiam posuisse videtur. Od. 3. lib. 1. *Audax omni perpeti*, &c. Huc referre etiam liceat illud Terentii Heaut. a. 5. sc. 5. v. 13 - - - - *non possum pati,*
Quin tibi caput demulceam,
i. e. non possum me continere, quin tibi caput demulceam. *Pati* hic καιροῦ est.

¶ *Se pati* eleganter dicuntur, qui minime inquieto & ambitioso animo sunt, sibique vivere, & suâ contenti esse fortunâ possunt. Seneca 4. Natural. quæst. princ. *Scio, quam sit ambitioni alienum, familiaris otio ac literis. Turbam rerum hominumque desiderent, qui se pati non possunt.* Nempe *se pati* qui ita dicuntur, componunt adducuntque animum, ut acquiescat præsentibus, nec evagetur longe, plura petens & ambiens, Plaut. in Pœnul. a. 3. sc. 3. v. 82. *Si quidem potes esse pati te in lepido loco &c.*

¶ Pătiens, gedultig/ vertragend/ ut, *Laboris, ærumnarum patiens* passim inveniuntur. At Compar. & Superlativus inprimis elegantes. Cic. ad Qu. fr. lib. 1. ep. 1. c. 14. *Meæ literæ te patientiorem, lenioremque fecerunt.* Et, *Aures patientissimæ*, Idem pro Ligario c. 8. *Patientissima justi imperii civitas*, Livius lib. 6. c. 16.

¶ Patienter, non repugnanter, gedultig. Cicero de amic. cap. 25 *patienter accipere*, admonitiones puta. Ovid. 4. Trist. el. 6. v. 37

Nos quoque quæ ferimus, tulimus patientius ante.

Valer. Maximus lib. 4. c. 3. n. 11 *Ista patientissime Cato tolerabit.*

¶ Patientia, quæ *rerum est arduarum ac difficilium voluntaria ac diuturna perpessio*, Cicer. de Invent. lib. 2. c. 54. *Patientia famis, frigoris, inopiæ*, &c. Idem 1. in Catil. cap. 10 *Patientiam præstare*, Gedult beweisen. *Patientiâ uti, patientiâ alicujus abuti. Patientiam alicujus tentare*, Cic. de Lege Agr. 2. c. 7. Idem 1. Offic. c. 34 *Adolescentia à libidinibus arcenda est, exercendaque in labore patientiaque & animi, & corporis.* ¶ Tertullianus lib. de patientia non semel *æquanimitatem* vocat. Nepos in Agesil. c. 7. n. 4 vel *libidini*, κατ' ἐπιθυμίαν; vel certè *luxuriæ*, κατὰ πολυτελείαν, opposuit, cùm ait: *Quam* (domum Agesilai) *qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre potuit; contra plurima patientiæ atque abstinentiæ.* Ut sic *patientia*, quasi labor apud Terentium (quem ferre libenter patientiæ proprium) opponatur *libidini*: vel *luxuriæ* etiam, quatenus ad patientiam duritiei victûs & continentia seu temperantia pertinet. Vide Lambinum ad illum Nepotis locum. Cognata *Constantia*: minor tamen, si Ciceronem audimus, qui in Orat. pro Ligario c. 9 ita scribit: *Quæ fuit igitur in ullo homine tanta constantia! Constantiam dico? nescio, an mesiam patientiam possem dicere.* Horat. 2. carm. Od. 24

Durum,

Durum, ſed levius fit patientiâ,
Quicquid corrigere eſt nefas.

¶ Non raro Latinis auctoribus ea lentitudo atque ignavia *Patientiæ* nomine venit, qua mariti adulterari uxores ſuas æquo animo ferunt. Porcius Latro apud Senecam lib. 2. Controverſ. 15 *Quanquam eo prolapſi ſunt mores, ut nemo ad ſuſpicanda adulteria nimium credulus videri poſſit; tamen ego adeo longe ab eo vitio ſemper fui, ut etiam timeam, ne quis in me aut nimiam patientiam, aut nimium ſtuporem arguat, quod ſeram querelam* (de adulterio uxoris) *detuli.* Plin. l. 1. Epiſt. 31 *Sed maritum non ſine aliqua reprehenſione patientiæ amor uxoris retardabat; quam quidem etiam poſt delatum adulterium domi habuerat, quaſi contentum æmulum removiſſet.* Alia vide apud Herald. ad Apologeticum Tertulliani c. 47.

¶ Pătibĭlis, e, tolerabile, *Patibiles dolores*, Cic. 4. Tuſc. cap. 23. Et, *Omne animal patibilem habet naturam*, leidlich / ſo was leiden kan / de natur. Deor. lib. 3. cap. 12. *Anima patibilis & pœna ſentiens*, Lactantius lib. 7. cap. 20. Nam active & paſſive uſurpatum legimus.

¶ Paſſio, ſive πάθος, *affectum*, ſive *perpeſſionem malorum* ſignificet, non ſatis tutò uſurpari poterit. Pure enim Latini hoc vocabulum vix agnoſcunt. Corn. Gallus, ſi modo is auctor eſt carminis, quod circumfertur, Eleg. 5. v. 42

Qua nihil imminuit paſſio, nulla fuit,

Conf. Voſſ. lib. 1. Inſtit. Orat. p. 192. In altero ſignificatu frequens eſt Eccleſiaſticis. Prudent. Periſteph. 2. v. 292. *mortis exitu omnis peracta eſt paſſio.* Sever. Sulpit. 2. Hiſt. c. 32, *Extant mandata literis præclara martyrum paſſiones.* Tamen & alii, quamquam raro, utuntur. Apulejus in Triſmeg. p. 93 *Incredibiles poſt delicta cogentur credere, non verbis, ſed exemplis, nec minis, ſed ipſa paſſione pœnarum.*

¶ Paſſus, us, *uva paſſa*, vide *Paſſum.*

¶ a Paſſus, Arnobius lib. 2 *Paſſibum* dixit pro patibili. Vet. Gloſſ. *Paſſibum*, παθικόν. ¶ De alio ſenſu vocabuli hujus vide in *Paſſim.*

¶ Paſſibilis, quoque Eccleſiaſticorum fere eſt. Hinc iidem formant

¶ Paſſibilitas, Arnob. l. 2. p. 62. &

¶ Paſſibiliter, Tertullian. de Anima cap. 45.

¶ Impaſſibilis, Lactant. l. 1. c. 3. extr. *Deus incorruptibilis eſſe debet, perfectus, impaſſibilis.* Prudentius Apotheoſ. v. 84 *Arduus eſt impaſſibilis.*

¶ Impătibĭlis, id eſt; intolerabilis, ſo nicht zu erleiden iſt. Cic. l. 2. de finib. c. 17. extr. *dolorem impatibilem facitis.* Active, pro eo, qui neſcit pati, dixit Lactantius l. 2. c. 8.

¶ Impătiens, ut, *Laboris impatiens*, Ovid. 3. Triſt. 2. v. 10. *frigoris*, Plin. 8. c. 10. der Arbeit / Froſt / nicht leiden / oder vertragen kan. *Impatientiſſima famis eſſe*, Columell. l. 7. c. 11. ſehr hungrig ſeyn. *Marius quietis impatientiſſimus*, Vellejus l. 2. c. 23. ein unruhiger Kopff. *Impatientiſſima ſollicitudo*, Gell. lib. 12. cap. 1. extr. Lucanus lib. 1. v. 92

Nulla fides regni ſociis, omnisque poteſtas
Impatiens conſortis erit.

¶ Impătientia, Ungedult / quâ quis pericula, & labores ſuſtinendos fugit: & in defectu patientiæ opponitur. *Æſtus impatientia*, Plin. lib. 9. c. 16. *Impatientia frigorum*, Idem lib. 11. c. 23. *Impatientia Veneris*, Apulej. l. 2. Metam. qua ſe quis non continere poteſt.

¶ Impătienter, adverb. ungedultig. *Impatienter requiro*, Plin. l. 1. epiſt. 7. *Impatientiſſime dolere*, idem l. 4. ep. 22. *Impatientius deſiderare*, Quintil. Declam. 11. ſub fin.

¶ Perpĕtior, perpĕti, perferre, fortiter ferre, ausdulden / vertragen. *Facile omnes perpetior & perfero*, Cicer. 2. de Orat. cap. 19. ich kan mich mit einem jeden wol leiden. *Perpeti dolorem*, Idem 1. de Finib. cap. 14. Et 2. fam. epiſt. 16 *Quidvis perpeſſurus ſim* &c. *Perpeti contumelias*, die Länge leiden / Terent. Eun. a. 1. ſc. 1. v. 3. Et, *Aſperum & difficile perpeſſu*, Cic. 4. Fin. c. 26.

¶ Perpeſſio. Cic. 2. de invent. c. 54 *laborum perpeſſio.*

¶ Perpeſſitius, παθητὸς, πολυτλήμων, der viel vertragen kan. Seneca Epiſt. 53. *Lebis aliquem motiuncula decipit: ſed cum creverit, & vera febris exarſerit, etiam à duro & perpeſſitio confeſſionem accipit.* Item Epiſtola 104 *Socratem perpeſſitium ſenem, per omnia jactatum* &c.

PATMOS, Πάτμος, inſula in Ægæo, in qua Johannes Apoſtolus exul ſcripſit Apocalypſin. Ad Sporades pertinet.

PĂTRO, patrare, deſignare eſt, conficere, perficere, begehen / ausrichten / vollenden / ut, *Patrare facinus*, Livius lib. 23. cap. 8 extr. eine Ubelthat / einen Mord begehen. *Patrare promiſſa*, id eſt, præſtare, vel perficere; Cicer. ad Attic. l. ep. 14. Ita *patrare bellum* pro conficere, finire, Salluſtius, Vellejus, Tacitus, & Florus dixerunt. *Patrare juſſa*, Tacitus 4. Hiſtor. c. 83. Idem cap. 81 ejusdem libri *patratum remedium* dixit, *& irrito* oppoſuit. Idem 3 Annal. c. 66 *Patratum & inceptum* opponit: etiam Salluſtius Jugurth. cap. 21, & auctor incertus Panegyr. Conſtantini cap. 6. Conf. Barth. ad Script. Venat. pag. 72. 73. *Patet patratus*, princeps dicebatur fecialium, qui bellum in hoſtium finibus indicebat, & qui ad patranda, hoc eſt, peragenda vel confirmanda juramenta mittebatur. Vide *Fecialis* & ſupra in *Pater.* ¶ 2. Videtur proprium locum habere in rebus turpibus. Unde Perſ. ſatyr. 1. v. 18

- - - patranti fractius ocello:

Ubi Vetus Scholiaſtes *Patratio*, inquit, *eſt rei venereæ perfectio vel conſummatio, unde & Patres dicti, eo quod patratione filios procreant.* Hæc ille. Quibus ſimilia Iſidorus ſcribit. Hinc nonnulli illud *Patrare bellum* apud Salluſtium irriſerunt culpâruntque, tanquam καταχρηστικῶς; quod ſancte & antique ab ipſo dictum Fabius Quintilianus ſtatuit l. 8. c. 3. καταχρηστικῶς enim eſt, cum in obſcenum intellectum ſermo torqueri poteſt. Vide & mox *Expatrare.*

¶ Patrator, qui patrat, auctor rei. Tacitus lib. 14 cap. 62 *maternæ necis patrator Anicetus.* Et Avienus in Arat. Phænom. verſ. 20

Auctor agendorum, propritque patrator.

¶ Expatrare. Catullus Carm. 29. v. 17 *Parum expatrabit? an parum helluatus eſt?* Ubi Scaliger, *Hunc locum*, inquit, *habebat in animo auctor Gloſſarii, quum ſcribebat: Patrat. παρέτεινε, καταφάτει, ὡς ἐκ αὐχῶν. Nam non ſemper ſignificat μαντεύεται. Sed expatrare eſt ſortando μαντεύεσθαι, imo ἀφεδρεύεσθαι. Sed omnium linguarum felicitiſſime Germanica*, verburen. In veteri Gloſſario Latino-Arabico: *Patratio eſt rei venereæ conſummatio.* Aliæ Gloſſæ: *ἐκχέειν ἐπὶ οὐσίαν, Expatro.* Similiter *effutuere aurum* pro futuendo prodigere, apud Suetonium in Cæſare legimus cap. 51.

¶ Impĕtro, quod proprie eſt perficio. Plaut. Pœn. act. 5. ſc. 2. v. 14 *Incipere multò eſt; quam impetrare, facilius*, ubi vide Taubmann. Poſtea id verbi ad auſpicia translatum eſt: in quibus id fuit, quod in ſacrificiis *litare*: in qua notione plerumque tamen pro *impetrare*, *impetrire*, dicebant. Vide Taubm. ad Plaut. Aſin. act. 2. ſc. 1. Quia itaque *impetrare* erat, quum id, cujus cauſſa auſpicati fuerant, conſequerentur; quemadmodum *litare*, ſacrificando a Diis, quod volumus, obtinere, ſignificat: hinc communiter pro obtinere, conſequi uſurpari cœptum eſt. Plaut. Curcul. a. 1. ſc. 1. v. 65 *Neque quicquam queo æqui & boni ab eo impetrare*, &c.

¶ Impetratio. Cic. ad Attic. lib. 11. epiſt. 22 *Illud moleſtius, iſtas impetrationes noſtras nihil valere.* Et Auguſtinus ineunte l. 12 Confeſſ. *Longior eſt petitio, quam impetratio.*

¶ Impetrăbilis. Livius lib. 39. c. 29 *Magnitudo rerum geſtarum triumphum ei impetrabilem faciebat.* Tacitus 4. Hiſtor. cap. 69 *impetrabilis venia.* Leicht zu erlangen. Comp. *impetrabilior* Plauti eſt Merc. 3. ſc. 4. v. 20.

¶ Perpetrare, perficere; begehen / ausrichten. Tacitus 4. Hiſtor. cap. 51. extr. *Validiſſimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Judaici belli perpetranda*, i. e. finienda, conficienda. Et Suetonius Calig. c. 46 *Quaſi perpetraturus bellum, directa acie in litore Oceani* &c. Plautus Pſeud. act. 5. ſc. 1. v. 24 *Poſquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hoſtibus fugatis.* Tacitus rurſus 4. Hiſtor. cap. 115 *Legati ad Civilem & Velledam miſſi cum donis, cuncta ex voluntate Agrippinenſium perpetrabere.* Livius lib. 33. c. 21 *Pace nondum perpetrata.* Idem lib. 44. cap. 37 extr. *ſacrificio rite perpetrato.* Idem l. 1. c. 6 *perpetrata cæde.*

¶ Perpetratio. Auguſtinus 13 de Trinit. c. 6 *non de ullius mali perpetratione vel adeptione gaudere deſiderat.*

¶ Perpetrator. Idem Auguſtinus epiſt. 5 *Tot ſtuprorum auctor & perpetrator, quem lubens nominant.* Et de Civ. Dei l. 20. c. 1 *peccati magni perpetratores.*

¶ Perpetrăbilis. Tertullianus l. 2. ad Uxor. c. 1 *Nubere in Domino impetrabile eſt*, id eſt, facile impetratu, permiſſum.

PATRŌCLES, Πατροκλῆς, Athenienſis quispiam fuit impenſe parcus ſordidusque adeo, ut ne quidem in otium vita faverit. Unde proverb. natum, ἐκ Πατροκλείου, *E Patroclis domo venit*, in ſordidos. Vide Chil. ¶ Patroclus alius, Achilli conjunctiſſimus ad Trojam ab Hectore in pugna interfectus occubuit. De hoc multa Homerus. Unde non minus Alexander propter Patrocli amicitiam, quam ob Homeri præconium, Achillem fortunatum judicavit. Plutarch. in Alex.

PĂTRŌNVS, proprie qui agit cauſſam, ſed accuſati, non accuſantis, ein Beſchirmer / Fürſprecher. Nomen a Romulo inventum fuit. Nam cum potentiores ſecreviſſet a plebe, & plebejos illis tuendos regendosque commendaſſet, illos *Patronos*; hos *Clientes* appellavit, a cura paterna ſcilicet & ſollicitudine, quâ ſuos clientes deberent complecti, & ea omnia præſtare clientibus, quæ Patres filiis ſolent præſtare: non à *Patrono* quodam defenſore inopum ac vindice, qui Evandrum Arcadem ſecutus fuerat, ut quidam voluere. Vide Plutarchum in Romulo pag. 24. & 25. & Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2. cap. 9. 10. & 11. Ubi etiam habes de utrorumque officiis juribusque. Neque verò ſinguli homines tantum potentiores ſibi adoptabant Patronos; ſed integræ civitates etiam; nec viros tantum, ſed & matronas. Sic Bononienſium Patronus Antonius; ſic Lacedæmonii in Claudiorum tutela fuerunt, ut Sueton. Aug. c. 17. & Tiber. c. 6, teſtatur.

Docet Asconius quoque in Verrinis, & Halicarnasseus supra citato loco. B. Hieronymus in vita Malchi: *Viculus hic, post multos vel* DOMINOS *vel* PATRONOS, *dum ego adolescentulus morarer in patria, ad Papa Evagrii, necessarii mei; possessionem devolutus est.* Ad fœminas quod attinet, exstat in Antiquitatis monumentis decretum Veteris Pactuinorum, quo se in Nummiæ Variæ, Sacerdotis Veneris, domusque ejus clientelam tradiderunt. Atque hinc Tutelares etiam Deos PATRONOS vocarunt. Vetus Inscriptio apud Gruter. pag. 46 HERCVLI DEO INVICTO ET REIPVBL. ARVCCITANAE PATRONO. ¶ 2. Sed & Liberti dominos suos, a quibus manumissi erant, PATRONOS vocabant. Hinc Tacitus 1. Histor. cap. 2 *Odio & terrore corrupti in Dominos servi, in Patronos liberti, & quibus decrat inimicus, per amicos oppressi.* Erant & hi inter se certis juribus invicem obstricti. Namque & operas liberti debebant patronis, & alimenta si egeresit; denique testamento semissem, de quibus JCti & Lipsius aliquid ad 2. Histor. Taciti pag. 494. ¶ 3. Et quoniam id quoque in veterum Patronorum officiis fuit, ut Clientibus adessent in judicio, & jura eorum tuerentur: idcirco id nominis denique ad omnes eos translatum est, qui accusatorum caussas agerent: (Nam & hi ipsi, quorum caussæ agebantur, *Clientes* vocati;) cum discrimine tamen ab *Advocatis.* Asconius in Divinat. Ciceron. *Qui defendit alterum in judicio, aut* PATRONVS *dicitur, si orator est; aut* ADVOCATVS, *si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico; aut* PROCVRATOR, *si absentis* (ita legendum est) *negotium suscipit; aut* COGNITOR, *si præsentis caussam nobit, & sic tuetur ut suam.* Suetonius Claudio cap. 6 *Equester ordo bis Patronum cum perferenda pro se legatione elegit: semel cum deportandum Romam corpus Augusti humeris suis a COSS. exposceretur; iterum cum oppressum Sejanum apud eosdem gratularetur.* Ubi *Patronus* nihil aliud, quam Orator est. ¶ 4. Sed & qui præclare meriti essent de aliis, eorum *Patroni* dicebantur. Ita enim Livius Drusus ob eximiam adversus Gracchos operam PATRONVS SENATVS dictus fuit, ut Suetonius auctor est Tiberio cap. 3. Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 6. v. 32 *Huic opus est patrono, quem defensorem paro.* Sed, *Patronum alicui adhibere,* Q. Cic. lib. 16. epist. penult. einem einen zufügen/ der ihm sein Wort redt. *Patronum alicui causse constituere,* Cicer. pro Muræn. cap. 2. *Patronus justitiæ,* Idem de Amic. cap. 7, der der Gerechtigkeit beystehet.

¶ Patrona, Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 2. v. 48 *Te mihi patronam cupio.* Martial. l. 7. epigr. 71

Ut vocem mihi commodes patronam.

Vetus Inscriptio apud Grut. p. 353 n. 2 PATRONAE PERPETVAE &c. Multa idem Gruterus exempla habet pag. 931. seq. Et Hieronymus epist. 8 ad Demetriad. *Exemplum patronæ & dominæ secuta est clientum turba atque famularum.* Et Augustinus Confession. lib. 5. cap. 8 *nisi consuetudo patronæ sit.*

¶ Patrocinor, patrocinari, defendere, alicui adesse defensorem, beystehen/ schützen mit Worten und Wercken. Hirtius Bello Hisp. c. 29 extr. *Nostri pede presso propius rivum quum appropinquassent, adversarii patrocinari loco iniquo non desinunt.* h. e. non cessant tueri iniquum locum. Plinius lib. 14. cap. 4. *patrocinante vicinitate.* Quintilianus l. 2. c. 4 *non homini, sed crimini patrocinari.*

¶ Patrocinium, tutela, defensio, Beystand/ Schutz. Plin. lib. 13. cap. 3 *Patrocinia quærimus vitiis.* Et, *Voluptas plurimorum patrocinio defenditur,* Cic. 1. Paradox. c. 4. *Voluptatis patrocinium repudiare,* Idem de Fin. 2. c. 21. *Suscipere patrocinium alicujus caussæ, controversiæ, disciplinæ,* Cic. 1. de Nat. Deor. c. 3. Ovid. 1. Tristium eleg. 1, v. 26

Caussa patrocinio non bona, pejor erit.

PATRONYMICVM, Πατρωνυμικὸν. Patronymica nomina sunt derivata à propriis patrum, matrum, fratrum, regum, urbium, gentium, &c. finita terminationibus fere a, as, es, e, is, ut, *Æneïda, Romulida, Cecropida, Troas, Ilias, Tydides, Priamidas, Atlantiades, Chryseis, Thebais, Æneis, Thesëis, Nerine, Adrastines,* &c. Quorum formationem, & genera ex Grammaticis pete, & Prisciano lib. 2.

PAVCI, pauciores, pauciissimi, paucæ, pauca, singularis enim numerus Latinis in hac voce exoletus est. Hyginus tamen Fab. 194 *Paucum* in singulari dixit. *Post paucum,* inquit, *tempus nunciatur Pyrantho,* &c. Pauci, ihr wenig/ minus multi, rari, Virg. 6. Æn. v. 129

pauci, quos æquus amavit
Juppiter atque ardens evexit ad æthera virtus.

Rem in pauca conferre, Plautus Pœnulo a. 5. sc. 4. v. 54. es kurtz fassen. *Paucis complecti, constringere,* subaudi verbis. *Paucis, in paucis diebus.* Et, *Paucis interpositis diebus,* innerhalb oder nach wenig Tagen/ Cicer. de Clar. orat. c. 22.

¶ Pauculi, æ, diminut. Terent. in Heaut. a. 4. sc. 6. v. 24 *Loquitur pauncula.* Et, *Pauculos dies alicubi esse,* Cicer. 9. Attic. epist. 15.

¶ Perpauci, sehr wenig. Livius l. 43. c. 11 *Patres perpauci Italici generis.*

¶ Perpaucŭlus, idem, Cicero lib. 1. de Legib. cap. 20 *perpauculis passibus.*

¶ Pauciras, die wenige. *Paucitas amicorum,* Declam. Antequam iret. *Magna Oratorum est, semperque fuit paucitas,* Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 2. extr. *Ad paucitatem redigi,* Curtius 3. cap. 3. extr. *Paucitate suorum erubescere,* Idem lib. 4. cap. 5. n. 4.

PĂVEO, pavere, plus esse videtur quam *timere.* zittern/ erschrecken. *Id paves, ne ducas tu illam,* &c. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. v. 12. das fürchtest du.

¶ Pavesco, pavescere, pavefieri, in Furcht und Schrecken gejaget werden. Gellius l. 19. c. 1, extr.

¶ Pavito, pavitare, freq. Ter. in Hecyra a. 3. sc. 1. v. 42 *Uxorem Philumenam pavitare nescio quid dixerunt,* ich weiß nicht was für ein Greuel und Schrecken die Philumenam soll ankommen seyn. Silius lib. 11. v. 24.

Jurabit pavitans Tyrio sua prælia Marti.

Et Prudentius l. 1. adv. Symmach. v. 374 --- *putare*
Esse Deam, quæ corda hominum pavitantia figat.

Ubi Dianam paganorum stringit.

¶ Pavitatio, trepidatio. Furcht/ Zittern. Apulejus de Mundo p. 65 *Palmatia appellantur, quorum pavitatione quæ trepidant, sine inclinationis periculo nutabunt.*

¶ Pavefactus. Silius lib. 6. v. 178 *pavefacti corde.*

¶ Pavibundus, fürchtend. Arnob. lib. 7. p. 221. *pavibunda trepidationes.*

¶ Pavor, *metus, loco movens mentem,* Cicer. in 4. Tuscul. cap. 8, grosse Furcht/ Entsetzen. Cujus ædem Tullus Hostilius figuravit extra urbem, & cum Pallore coluit. ut apud Livium lib. 1. c. 27 est. *Pavor me cepit,* Livius lib. 24. c. 42, & *Pavor occupat,* ibidem c. 40. Schrecken ist mich ankommen. *Pavorem incutere,* Idem l. 27. c. 42, Furcht und Schrecken in einen jagen. *Pavores induere,* Tacitus 4. Histor. c. 38.

¶ Pāvĭdus, qui semper timet, allzeit furchtsam. Ita enim Servius ad illud 2. Æneid. v. 489 *Tum pavida tellus matres,* &c. *PAVIDVS,* inquit, *est semper timens: PAVENS, ex caussa.* Sic *cervi pavidi,* Idem 3. Georg. v. 372. Metonymice & metus dicitur *pavidus,* quia pavidos efficit. Ovid. 1. Fastor. v. 16

Deque meo pavidos excute corde metus.

Sic & *fuga pavida,* apud Silium 13. v. 133. qui etiam superante gradu *Pavid-issimus* l. 10. v. 65 dixit.

¶ Pavide, meticulose. *Pavide fugere,* Livius 5. c. 39.

¶ Impavidus, intrepidus, unerschrocken. *Pectus impavidum,* Livius lib. 21. c. 30.

¶ Impavide, audacter, intrepide. Livius l. 39. c. 50 *Poculo* [veneni] *impavide exhausto.*

¶ Expāvēre, &

¶ Expavescere, idem quod simplex, aut cum augmento significationis, sehr erschrecken. Commune horum Præteritum *Expavit,* perquam usitatum est: Præsens *Expavet,* vix reperitur: *Expavescit* modico numero. v. gr. Statius 8 Theb. v. 638 *Tumultu Expavit domus.* Et cum quarto casu Horatius lib. 1. Oda 37 - - - *nec muliebriter Expavit ensem.*

Et Silius lib. 1, v. 67

Expavere trucem per vasta silentia vocem.

Nec solis poetis vindicamus, sed Livius quoque libr. 6. cap. 34 *Quum ad id expavisset minor Fabia.* Ubi & illud observes, cum præpositione jungi, quod argumento est, si nudum accusativum habet, *AD* vel *PROPTER* subaudiri. Præsentis formæ exempla sunto: Seneca Thyeste v. 40

Fratrem expavescat frater, & gnatum parens.

Et Plinius sub finem lib. 10, *Aquatilia ad tumultum aliquem expavescentia.*

¶ Expavefactus, erschrecket. Hyginus Fab. 47 *Equi expavefacti, Hippolytum distraxerunt.*

PĂVIO, pavire, antiquum verbum. Cato de R. R. cap. 18 *De testa arida pavimentum fruito, ubi fructum est pavito.* Plin. l. 9. c. 10 *Terra pavita & complanata.* Id autem *tundere* significavit, a παίειν, *ferire.* Hinc

¶ Pāvīmentum dictum est, ein Estrich/ Boden. Juvenal. sat. 14. v. 60

Verre pavimentum, & nitidas ostende columnas.

Cicer. in Philippica 2. cap. 41 *Natabant pavimenta vino,* auf der Erden schwamm der Wein. *Facere pavimentum,* Cic. ad Qu. Frat. l. 3. ep. 1. c. 1. ein Estrich schlagen. De luxu Veterum in pavimentis vide Casaubonum ad Suetonii Cæsarem c. 47.

¶ Plinius etiam *Pavimentare* fecit, pro pavimento sternere, l. 17. c. 4 *Pavimentandum, ubi sata aloe.* Et Cicero ad Q. frat. lib. 3. ep. 1. c. 1 *Porticus pavimentata.*

¶ Pāvīcula, æ, instrumentum, quo terra complanatur, ein Schlegel/ Rammel. *Paviculâ coaguare,* Cato cap. 129. mit Schlegeln und Rammeln gleich machen. Et Columella l. 11. c. 3. *His diebus ozyma seruntur: quorum semen cum obrutum est, diligenter inculcatur paviculâ vel cylindro.* Walzen. Vet. Gloss. *Pavicula,* ἐμπαλίστρα.

¶ A Pa-

¶ A Pavicula est verbum *Pabiculare*, i. e. pavicula planare & contundere. Gloss. Vet. *Pabiculat*, πάτζει, ἰδαφίζει, per syncopen.

Composita:

¶ Circumpavire. *Circumpabita area*, Plin. l. 11. c. 14.

¶ Depavire, idem quod simplex. Usus est Solinus c. 2 *Parcius depabita lebibus bestigiis inbiare.* Pro quo, (mutata vocali, ut ex *Calco* Conculco)

¶ Depuvire Festus ex Lucilio legit, qui dixit

- - - palmisque missellam
Depubit me.

Vide Salmasium in Solinum pag. 41. edit. iteratæ.

¶ Oppuvire, idem. Vide eundem Salmas. c. l.

Paulum vel Paullum vide supra in *Parbus.*

PĀVO, ωνος, ein Pfau/ *avis Junonis*, *Junonia.* Ovidius lib. 1. de arte am. v. 617

Laudatas ostentat avis Junonia pennas,
Si tacitus spectes, illa recondit opes.

Juvenalis Satyr. 7. v. 30

- - - - didicit jam dives avarus,
Tantum admirari, tantùm laudare disertos,
Ut pueri Junonis avem.

Ejus descriptio festiva apud Dionem Chrysostomum Orat. 12. in pr. Lucianum Orat. de Domo: Brevissima, nec illepida apud Tertull. lib. de Pallio. Conf. Turneb. lib. 7. Adverss. cap. 20. Huic natura formæ e volucribus dedit palmam, ut Varro scribit lib. 3. de re rustica cap. 6. Eoque pertinet Fab. 57 apud Phædrum. Fuerunt pavones in magno pretio olim, & voluptatis caussa in viridariis habiti. Unde subreptum pavonem tam ægre tulit Tiberius, ut militem, qui surripuerat, capite puniverit, ut Suetonius ejus vita auctor est cap. 60. Primus in adjiciali cœna Sacerdotii Orator Hortensius Pavonem apposuit, ut Varro dicto loco & Plinius lib. 10. cap. 20 observant: qui ibidem *glorioſum juxta hoc animal & malebolum* notat. De pavonum educatione & cura, Columella legatur libr. 8. cap. 11, qui distincte ibi de sexu loquitur, *pabo masculus, pabo famina.*

¶ Pāvus, pava, idem, pro discrimine generis. Ausonius epigram. 69

Pabaque de pabo constitit ante oculos.

¶ Pavonīnus, ut, *Ovum pabonimum*, ein Pfauen-Ey/ Pallad. Lt. cap. 30.

PAVPER, tenuis fortunæ, cui cum necessaria non desint plane, nihil tamen supereſt atque abundat. Arm/ von geringen Mitteln. Est igitur inter *egenum* & *divitem* medius. *Dives* enim plus habet, quam opus est, ut alterum etiam juvare possit; *egenti* vero opus est aliena ope. Hoc eleganter ostendit Martialis l. 11. Epigr. 33, quod ita concluſit:

Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

Ex paupere dives factus es, Cicer. in Vatinium c. 12. Martial. l. 5. epigr. 81

Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane,
Dantur opes nullis nunc nisi divitibus.

Ovid. 2. Fastor. v. 218 *- - - Pauper ubique jacet.*

Pauper domus, Virgil. l. 12. Æneid. v. 519. *Pauperes res*, Plaut. Rudente act. 5. sc. 1. v. 17. *Pauper lingua*, Sidon. Ep. 1. Et Ter. Andriâ act. 4. sc. 6. princ.

Quæ sese inhonestè optavit parare hîc divitias
Potiùs, quam in patria honestè pauper vivere.

Ita enim Probus, Servius & Priscianus legunt, qui observant Veteres in fœminino etiam genere dixisse *pauper.* Plautus tamen *Paupera* etiam in fragm. dixit; cujus auctoritate fretus Franciscus Fabricius *paupera vivere* in Terentio retinuit; quod eam lectionem in vetustis libris repererat.

¶ Gradus, *pauperior*, *pauperrimus.* Martial. lib. 14. epigr. 103 *pauperiore mero.* Horatius lib. 1. Satyr. 1. v. 111 *turba pauperiorum.* Val. Maxim. libr. 4. cap. 3. n. 6. *Fabricius honoribus & auctoritate omni cive temporibus suis major; censu par unicuique pauperrimo.*

¶ Pauperculus, pauperchla, *Advena anus pauperçula*, Terentius Heaut. a. 1. sc. 1. v. 44. *Pauperçula res*, Plaut. Perſa a. 3. sc. 1. v. 17.

¶ Paupertinus, idem quod pauper. *Paupertinum ingenium*, Symmacho lib. 1. Epist. 14. *Paupertina litera*, Gellius lib. 14. c. 9. *Paupertinus calamus*, Sidonius l. 2. ep. 10. eine schlechte Art zu schreiben/ geringer stylus. Varro apud Nonium: *Paupertina sunt, sine elegantia.*

¶ Pauperiùs, adverb. Comparativum. Tertullian. lib. 2. de cultu fœm. cap. 11. extr. *Ex quo falla est Christiana, pauperiùs incedit.*

¶ Pauperies, tenuitas, inopia, rei familiaris angustia. Noth/ dürfftigkeit/ Armuth. Publius Mimus: *Hominem experiri multa paupertas jubet.* Horatius l. 2. ep. 2. v. 51

Ut versus facerem, paupertas impulit audax.

Plaut. in Sticho a. 1. sc. 3. v. 24 *Paupertas omnes artes perdocet.* Idem, veluti ex eo citat Sextus Pompejus: *Ubi ad paupertatem accessit infamia, paupertas gravior fit.* Ejus luculentum encomium habes apud B. Chrysostomum Homil. 5. de fide Annæ, & Apulejum Apolog. Et Basilius *Philosophiæ nutricem* vocat Epist. 169. quæ ad Olympium scripta est. Vide & Senecam Consolat. ad Helviam cap. 9. 10. 11. & 12. *Sed facilius est paupertatem laudare, quam ferre*, ut Arellius Fuscus ait apud Senecam Controvers. 9. Seneca Filius Epist. 87 *Paupertas est, non quæ pauca possidet, sed quæ multa non possidet.* Vide supra in Egestas.

¶ Pauperiès, idem. Horat. 3. Carm. Od. 24

Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis & facere & pati. iſt ein Vorwurff.

¶ Pauperare, pauperem facere, Plaut. Pseud. a. 4. sc. 7. v. 17:

Boni viri me pauperant: improbi alunt.

Et Horatius l. 2. Satyr. 5. v. 35

Eripiet quivis oculos citiùs mihi, quam te
Contemtum cassa nuce pauperet.

Cives pauperati, Sidon. lib. 6. Epist. 12. Alexander Severus dixit, *Fures a Republ. repellendos & pauperandos esse*, auctore Lampridio cap. 22.

PAVSA, æ, παῦσις, Ennii, Plauti, Lucilii & Lucretii est pro cessatione vel quiete. Cornelia apud Nepotem in Fragmentis: *Denique qua pausa erit, & quando desinet familia nostra insanire?* Et Apulejus sub init. l. 11 *Tu sævis exantlatis casibus pausam pacemque tribue.* ¶ Et Pausa, musica Nota est.

¶ *Pausare* Plauto quiescere est, in Trinummo act. 1. sc. 2. v. 150. Vetus Gloss. *Pausat, διανάπαυσις καὶ ἀνάπαυσις.* still halten.

¶ Pausarius, qui remigibus modum dat, & nunc pergere imperat, nunc quiescere sive pausare; alias *Portiscului* dicitur. Vide infra. Seneca Epist. 56 *Sed jam me ad omnia ista duravi, ut audire vel PAVSARIVM possim voce acerbissimâ modos dantem.* Ovid. 3. Metamorph. v. 619 ita describit:

- - - - Et qui requiemque modumque
Voce dabat remis animorum hortator Epopeus.

PAVSANIAS, Παυσανίας, Lacedæmoniorum dux, multa aliquamdiu sapienter, feliciter & modestè gessit. Sed cum ex successu insolens & crudelis factus esset, fortuna cum animo ejus immutata est. Vide Nepotem. ¶ 2. Pausanias alius fuit Cæsariensis historicus, qui Geographiam scripsit universæ Græciæ, cum ejus historiis. Romæ is vixit Hadriani Imperatoris tempore.

PAVSIA vel Pausea, æ, olivæ genus Columellæ l. 5. c. 8 est, eine Art von einem Oelbaum oder Oliven. Virgil. 2. Georg. v. 86

- - - - Et amarâ pausia baccâ.

PAX, tranquillitas, tranquilla libertas, otium, concordia. Friede. *Paci consulere*, Cic. 1. Off. cap. 11. zum Friede rathen, *Pacem facere, dare, confirmare, servare*, obvia sunt & Ciceroniana, e quibus tantum primi, *pacem facere*, exemplum indicamus, ne pro Germanismo tirones habeant, quæ consonantia linguarum est. Cicero 3. Offic. cap. 30 *Pacem cum Samnitibus fecerant.* Atque sic passim apud historicos. *Pacem impetrare*, Livius l. 30. cap. 35 extr. Frieden erhalten. *Componere pacem*, Livius libr. 2. cap. 13. Friede machen. *In spem pacis venire*, Cæsar Oppio sub lib. 9. epist. 13. ad Attic. gute Hoffnung zum Friede haben. *Pacem inter aliquos conciliare*, Cicer. lib. 10. fam. ep. 27. Friede machen/ stifften. *Pacem cum quo habere*, Idem 7. Philipp. cap. 8. extr. Friede mit einem haben. Et Philippica 13 ineunte: *Dulce nomen pacis, res verò ipsa cum jucunda, tùm salutaris.* Silius lib. 11. extr.

- - - - - Pax optima rerum
Quas homini nobisse datum est, pax una triumphis
Innumeris potior, pax custodire salutem,
Et cives æquare potens &c.

Quem locum procul omni dubio in animo habuit Prudentius, cum Psychomachiâ v. 769. & seqq. scriberet:

Pax plenum virtutis opus; pax summa laborum:
Pax belli exacti pretium est, pretiumque periclis,
Sidera pace vigent, consistunt terrea pace,
Nil placitum sine pace Deo.

Livius lib. 30. cap. 30 *Melior, tutiorque est certa pax, quam sperata victoria: hæc in tua: illa in deorum manu est.* Cicer. ad Attic. lib. 7. ep. 14 extrem. *ad pacem hortari non desino, quæ vel injusta utilior est, quàm justissimum bellum.* Statius Theb. 7. v. 554.

- - - sæpe pax quæritur armis.

¶ Pax Dea habita olim Romanis & aræ cultæ, de qua Ovidius 1. Fastorum extr. Athenis ei tum aræ primum positæ & institutum pulvinar est; cum Lacedæmonii à contentione diutina destitissent, concesso Athenienſibus principatu; ut Nepos in Timotheo auctor est: quanquam ea de re aliter tradiderit Plutarchus. ¶ Ποσπαξάνης illud Flori est lib. 4. cap. 2 *Sed ubi pax fluminis rediit*: id est, cum desiit obundatio, & flumen non amplius infestum fuit obsidentibus & bellum veluti intulit, in campos erumpens incrementis vernis tumidum &c. Similiter *Pax* ventis tribuitur a Poëtis, cum ex tempestate silent. ¶ Terent. in Eunuch. a. 3. sc. 2. v. 13 *Pace quod fiat tua*, hoc est, venia,

permissione, mit Vergünstigung wolleſt mir zu gut halten. *Pace tuâ dixerim*, vel *dicam*, Cicer. pro M. Marc. cap. 2. *Pace eorum dixerim*, Idem 1. de Orat. cap. 17. Et, *pace diligentiæ Catonis dixerim*, Vellejus Paterc. lib. 1. cap. 7. Inde *pacem a Diis petere*, eſt veniam petere, Plauto Curcul. act. 2. ſc. 2. v. 19. Livius libr. 7. cap. 2 *Pacis Deûm exposcendæ causſa lectiſternium fuit.* Similiter *pacis* vocabulo de venia & reconciliatione paterna uſus Terentius eſt Heaut. act. 5. ſc. 2. v. 45. & ſc. 5. v. 2.

¶ 2. Pax, Interjectio eſt apud Plautum, Terentium, Auſonium: quam malè Grammatici admirantis voluerunt, cum ſit illius potius, qui ſibi ſilentium imponit vel alteri, ſermonemque ejus interpellat. Ex Græco enim παῦε i. e. παῦσαι, *deſine*, ſubaudi, *loqui*. Vide Scaligerum lib. 1. Auſoniarum lectionum c. 19. itemque Guyetum ad Terentii Heautont. act. 2. ſc. 3. v. 50. Voſſium denique l. 4. de Analog. c. 28.

¶ Pācifer, a, um, *Pacifera Laurus*, Plin. lib. 15. cap. 30. *Pacifera Minervæ*, *Pacifero Herculi*, in nummis antiquis eſt. Vide Vaillantium Num. Cæſ. Tom. 1. p. 160, & Tom. 2. p. 85. *Pacifera olivæ ramus*, Alcimus l. 4. v. 581. Tertullianus quoque Chriſtum *paciferum* appellavit l. 3. adv. Marc. c. 21.

¶ Pācālis, adject. *pacales oleæ*, Ovid. 6. Met. 9. 101.

¶ Pacifico, pacificare, pacem conciliare, Friede machen.

¶ 2. Item *de pace transigere*, vom Friede handeln / Liv. libr. 5. c. 23 *Legati pacificatum venerunt.* ¶ 3. Pro placare, delinire, demulcere uſurpavit Claudian. Præfat. lib. de Bello Gildonico: *Pieriis aurei pacificare modis.* Et Silius lib. 15. v. 421 *Pacificans divos.*

¶ Pacificatio. Cicer. lib. 7. ad Attic. epiſt. 8 *Quæris ecqua ſpes pacificationis ſit*, ob auch Hoffnung zum Vertrag ſey.

¶ Pacificator, ein Friedmacher. Cicer. ad Attic. lib. 15. cap. 7 *Servius pacificator videtur obiiſſe legationem.* Livius libr. 27. cap. 30 *Adhibitus ab Ætolis pacificator Aminander, rex Athamanum.* Talis hodie *Mediator*, ſed minus Latine, appellatur.

¶ Pacificatorius, ut, *Legatio pacificatoria*, Cicer. in Philippica 12. cap. 1.

¶ Pacifícus, friedlich / friedfertig. Cicer. lib. 8. ad Attic. ep. 11 *Ecqua pacifica perſona deſideretur.* Et Lucanus l. 3. v. 304

- - - duramque viri deflectere mentem
Pacifico ſermone parant.

¶ Pacifice, adverb. Cyprianus epiſtola 41 extr. *pacifice ſibi ac fideliter conſulere.*

¶ Pāco, pacare, placare, zu frieden ſtellen / friedlich machen. Cæſar 7. Gall. cap. 65 *civitates pacaverat.* Idem 1. Civ. c. 7 *Hortatur* [Cæſar milites,] *cujus imperatoria ductu Galliam Germaniamque pacaverint, ut ejus exiſtimationem dignitatemque ab inimicis defendant.* Et ſub finem ejus libri, c. 85, *ad pacandas Hiſpanias.* In primis

¶ Pacatus, participium valde uſitatum eſt. Friedlich / Ruhig. Cæſar 2. Gall. B. extremo: *omni Gallia pacata.* Cicero 15. fam. epiſt. 4 *vici male pacati.* Id quod ſæpe vim nominis induit, & per gradus moverut, ut, *Pacatiſſima provincia*, Idem pro Ligar. cap. 2. *Pacatiſſimæ gentes*, idem pro domo ſua cap. 23. *Oratio pacatior*, idem de clar. orat. cap. 31. extr.

¶ Pacate, adverb. Comparative Auguſtinus epiſt. 111 *pacatius & diligentius inquiramus.* Idem Soliloq. 2. c. 7 extr. pacatiſſime & commodiſſime placuit.

¶ Impacatus, male pacatus. feindſelig / unruhig. *Impacati Iberi*, Virg. 3. Georg. v. 408. *Impacata quies pelagi*, Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 71. *Mens impacati pectoris*, Prudent. Pſychom. v. 776. Et, *impacati populi*, Avienus Deſcript. Orbis v. 863.

¶ Pacator, ut, *Orbis pacator*, Senec. Herc. Oet. extr. Claudian. 2. conſ. Stilic. v. 13 *Rheni pacator & Iſtri.* Silius l. 2. v. 483 *Nemeæ pacator*, id eſt Hercules.

¶ Perpacare, Liv. l. 36. c. 21 pr. *Paucos per dies omnibus perpacatis.* Et cap. 42 ejusd. libri: *Omnia in Gracia perpacata erant.* Aurel. Victor de Viris illuſtr. in M. Curio Dentato n. 33 *Samnites usque ad mare ſuperum perpacavit.*

PAXILLVS, a palus: Ab eo enim Priſcianus diminutivum hoc facit, ein Pflock oder Pfal. ¶ *Paxillum paxillo pellere*, πάσσαλον πασσάλῳ ἐκκρούειν, hoc eſt, malum malo, dolum dolo repellere. Vide Chiliad.

PECCO, peccare, delinquere, labi, es verſehen / ſündigen. *Peccare in aliquem*, Cic. 3. ad Attic. ep. 15. *In re aliqua peccare*, 4. in Verr. c. 3. Et Seneca epiſt. 97. *Maxima peccantium pœna eſt peccaſſe*, Id eſt, Conſcientiæ inquietis eruciatus poſt peccatum commiſſum maxima pœna eſt. ¶ Aliquando ſtricte ſumitur, & ſcortari ſignificat, quemadmodum Tibullus uſus libr. 1. eleg. 7. 16. Et Corn. Severus Ætna v. 86

— Norunt bella Deûm: norunt abſcondita nobis
Conjugia, & falſa quoties ſub imagine peccant.

Horat. l. 1. Sat. 2. v. 63 - - - - - *inter*
Eſt in matrona, ancilla peccesne togatâ.

Martialis lib. 1. Epigr. 35

Incuſtoditis & apertis Lesbia ſemper
Liminibus peccas, nec tua furta tegis:
Et plus ſpectatur, quàm te delectat adulter:
Nec ſunt grata tibi gaudia, ſi qua latent.

Lactantius lib. 5. cap. 19 *Quid enim latro ſacrificans, aut gladiator roget, niſi ut occidat? Quid venenarius, niſi ut fallat? Quid meretrix, niſi ut plurimum peccet?* Hinc *mulier peccatrix* in Evangelio Lucæ cap. 7. pro meretrice, ad quem locum vide Caſaub. Notas.

¶ Tertia perſona, ut in aliis neutris, paſſive interdum legitur, ut, *in Republica multa peccantur*, Cicer. 1. Offic. c. 10. Et 3. Paradoxo extr. *Quicquid peccatur, perturbatione peccatur rationis atque ordinis.*

¶ Peccatur, impersonale, Horat. lib. 1. epiſt. 2. v. 16

Iliacos intra muros peccatur & extra, i. e. ubique.

¶ Peccatum, culpa, factum contra officium, Verſehung / Uebelthat / Sünde. Cicer. ad Attic. lib. 3. epiſt. 14 *Scio nos noſtros multis peccatis in hanc ærumnam incidiſſe.* Idem de amicit. cap. 12 *Turpis excuſatio, & minime accipienda, cum in cæteris peccatis, tum ſi quis contra remp. ſe amici cauſſa feciſſe fatetur.* Seneca Epiſt. 28 extr. *Initium eſt ſalutis notitia peccati*, quod ut Epicuri ſententiam laudat.

¶ Peccator, ein Sünder. Lactantius lib. 3. cap. 25 *Injuſtus & inſipiens peccator.*

¶ Peccatrix, eine Sünderin. Tertullian. de Spectac. cap. 3 *gens peccatrix.* Et 4. contra Marcion. c. 18 *peccatrices fœminæ argumentum.* Paullinus Nolanus epiſt. 23. ad Sever. c. 15 *proles peccatrix.*

¶ Peccamen, peccatum. Prudentius Apoth. v. 915 de anima:

- - - Tincta malo peccamine principis Adæ.

Et Cathemer. hymn. 9. v. 95

Diſſolutus priſtinorum vinculis peccaminum.

¶ Peccatus, ûs, ſubſtant. Cic. extrema Verrina de Siciliæ jurisdict. *in manifeſto peccatu teneri.* Quod etiam Gellius l. 13. c. 20 tuetur, ne putes peccatum ſcribarum eſſe.

¶ Inſolentior vox eſt *Peccatela*, ſicut Corruptela, apud Tertull. de Anima cap. 40. Nec tolerabilior

¶ Peccantia, æ, apud eundem adv. Judæos cap. 10.

¶ Impeccantia Hieronymus dixit l. 3. adv. Pelag. c. 4.

¶ Impeccabilis. Gellius l. 17. c. 19 extr. *Is erit impeccabilis, vitamque vivet tranquilliſſimam.*

PECTEN, maſculinum, inſtrumentum textorum quo fila implicant, κτείς, der Kamp / oder das Blat am Webegezeug.

¶ 2. Item, quo explicamus & ornamus capillos. *Attondere per pectinem*, die Haare durch den Kamp verſchneiden / Plaut. in Capt. a. 2. ſc. 2. v. 18. ¶ 3. *Pecten* denique cratis dentatæ genus eſt, & agricolarum inſtrumentum, eine Egen / eine Hechel / & inſtrumentum, quo pannus recens textus raditur. ¶ 4. *Pecten* etiam plectrum eſt. Virgil. 6. Æneid. v. 647

- - - pectine pulſat eburno.

Vet. Gloſſ. *Pecten*, πλῆκτρον, κίνυρα. ¶ 5. *Pectines*, marinæ ſunt conchæ, Muſcheln. Plinius l. 9. c. 33, ubi de teſtis & conchis agit: *Saliunt pectines & extra volitant.* Et Horatius lib. 2. Satyr. 4. v. 34

Pectinibus patulis jactat ſe molle Tarentum.

¶ 6. In arboribus verò *pectines*, fibræ ſunt ſeu lineæ, die Jahr-Striemen im Holtz. Plinius l. 16 c. 38 *Fagis pectines transverſi in pulpa.* Vide ibi Harduinum.

¶ Pectunculus, diminutivum, piſcis genus, ſed in concha vel cum illa. Unde Columella lib. 8. cap. 16 *Limoſa regio idonea eſt conchyliis, muricibus & oſtreis purpurarumque, tum concharum pectunculis.* Plinius quoque lib. 9. cap. 29 *Loligo volitat, extra aquam ſe efferens: quod & pectunculi faciunt ſagittæ modo.*

¶ Pectino, *pectinare ſegetem*, hoc eſt, pectine ſubigere, unteregen / Plin. 18. c. 21. Unde *Juba probe pectinata*, apud Apulejum lib. 6. Metam. p. 185. wol ausgekämmete Mähne.

¶ Pectinator, ein Kämmer. Gloſſ. Cyr. *Pectinator*, κτενιστής.

¶ Pectinatim, in morem pectinis. Plin. extremo l. 31 *Dentes pectinatim ſpiſſati.* Et Vitruv. l. 1. c. 5. *fundamenta pectinatim diſpoſita.*

¶ Pecto, pexui & pexi, pectere, ut, *Pectere capillos*, id eſt, diſcernere, explicare, kämmen. Ovidius l. 13. v. 738

- - - dum pectendos præbet Galatea capillos.

¶ Metaphorice Plautus Rud. a. 3. ſc. 2. v. 47 *Pectere quem pugnis*, einem Ohrfeigen geben: & Captiv. act. 4. ſc. 2. v. 116 *pectere fuſti*, abprügeln. Sed *Pexa veſtes*, quibus pili lanugo adhuc conſtat: die noch gute Wolle haben / nicht abgetragen ſeyn. *Pexa* enim *tritis* opponuntur. Horat. 1. Epiſt. 1. v. 95

- - - ſi forte ſubducta pexa
Trita ſubeſt tunica.

Vide Turnebum lib. 5. Adverſ. c. 14.

¶ Pexatus, id eſt, pexâ ejusmodi indutus. Martialis libr. 2. Epigr. 58

Pexatus pulchre vides meas, Zoile, trita;
Sunt hæc trita quidem, Zoile, ſed mea ſunt.

¶ Pro

¶ Pro Pexus *pectitus*, est apud Columellam lib. 10. v. 94

Verum ubi jam puro discrimine pectita tellus.

Tellus autem *pecti* dicitur, cùm foditur & paratur sationi. ibid. v. 147 -- -- -- -- *ferroque bicorni*

Pectat, & algentem sulcis exterminet herbam.

Idem lib. 12. c. 3 *Præparata sunt, & pectita lana*, gehechelt.

¶ Depectere, ut *Crines depectere*, Ovid. 6. Fast. v. 229; idem quod *pectere*. Sic *Juba depexa*, Ovid. lib. 1. de arte am. v. 630. Et Plinius 12. cap. 14 *Quod in arbore hæsit, ferro depectitur*, wird abgestrichen/ abgekratzet / abgeschabet. Virgil. 2. Georgic. v. 121

Velleraque ut foliis depectunt tenuia Seres.

Terent. in Heaut. act. 5. sc. 1. extr. *Eum ego, si vivo, adeò exornatum reddam, adeò depexum, ut usque dum vivat, meminerit semper mei*, ich wil ihn also zurichten und zerblauen / daß er ꝛc.

¶ Impexus, ut, *Barba impexa*; non pexa. Virgil. 3. Georg. v. 366. *Impexa antiquitas*, Dialog. de Orator. c. 20.

¶ Oppexus, subst. Apulejus lib. 11. p. 261 (Prior. p. 244) *flexu digitorum ornatum atque oppexum crinium regalium fingerent.*

¶ Propexus, gleich unter sich gekämt. ut, *Barba propexa*, Ovid. 1. Fast. v. 259.

¶ Repectere, Claudianus in cons. Prob. & Olybr. v. 3

- - - - crinemque repexi
Blandiùs elato surgent temone jugales.

Ovid. 3. de Arte am. v. 154 *Coma repexa modo.*

B

PECTVS, pars animalis anterior, a gula usque ad ventrem. die Brust. Plin. lib. 11. cap. 37 (sect. 82) *Pectus homini tantùm latum, reliquis carinatum, volucribus magis* &c. ¶ 2. Pro animo frequenter *pectus* usurpatur, ut, *Apertum*, Cic. de amic. cap. 26. *Fidum pectus* Horat. 2. Od. 12. v. 16. & *Castum*, Senec. in Hippolyto v. 130. *Amicum pectus*, Ovid. 3. Art. am. 737. *Amicum pectus*, ein auffrichtiges/getreues/keusches Hertz. *Toto pectore*, von gantzem Hertzen. Cic. de Legibus lib. 1. c. 18 *Ubi illa sancta amicitia, si non ipse amicus per se amatur toto pectore, ut dicitur?* Ergo proverbialis & trita locutio fuit. Liv. lib. 1. cap. 59 *Stupentibus miraculo rei, unde nobum in Bruti pectore ingenium.* Idem de eodem: *Oratio habita nequaquam ejus pectoris ingeniique, quod simulatum ad eam diem fuerat.* Horat. lib. 1. epist. 4. v. 6

Non tu corpus eras sine pectore, id est, sine intelligentia, prudentiâ. ¶ 3. *Pectus amicitiæ* pro amico, eleganti periphrasi dixerunt Manilius lib. 2. v. 598

- - - - nihil ex semet natura creabit,
Pectore amicitiæ majus, nec rarius usquam,

& Statius lib. 4. Silv. 4. cum Martiale lib. 9. epist. 15. Eodem modo & Zeno Veronensis, ni fallor, alibi *pectus fidei* pro fideli C posuit.

¶ Pectusculum, dimin. Hieronym. epist. 22. cap. 13. ad Eustoch. de cust. Virginit.

¶ Pectorosus, a, um, wol gebrüstet. Colum. 8. cap. 2. de gallinis: *Sint matrices probi coloris, robusti corporis, quadrata, pectorosa.* Et Carm. Priap. 36

Nemo est feroci pectorosior Marte.

¶ Pectorale, substantivum, ein Brust-Harnisch / und was man sonst an die Brust zeucht. Plinius lib. 34 cap. 7 *Fecit* [Sp. Carvilius statuam Jovis] *ex pectoralibus eorum* [Samnitum,] *ocreis, & galeis.*

¶ Expectorare, verbum, quod Fabius lib. 8. Institut. Orator. cap. 3, ut antiquum nimis, repudiat, ex pectore educere significat. Ennius apud Ciceronem 4. Tusc. cap. 8 *Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat*, Accii exempla vide apud Nonium, qui verbum interpretatur, *extra pectus ejicere.*

¶ Tripectorus, ut Tricorpor. Lucretius lib. 5. v. 28

Quidve tripectora tergemini vis Geryonai.

PECVLIVM, quod a pecore faciunt, quo nomine primùm omne patrimonium, deindè servorum tantùm appellatum est. Servius ad Eclog. 1 *Omne patrimonium apud antiquos* PECVLIVM *dicebatur à* PECORIBVS, *in quibus eorum constabat universa substantia: unde etiam* PECVNIA *dicta est. Aut certe & hoc ad morem temporum pertinet. Nam modò, tantùm* SERVI, PECVLIVM *dicimus* &c. Vid. Taubman. ad Virgil. pag. 9. Vet. Gloss. *Peculium, οὐσία, κτῆσις, ἴδιον, ὑφίπεφ, ἰδία δούλη* Item, *Peculium, κτῆσις τῶν ἀλλοτρίων ἰδιωτικὴ ὄντων τοῦ υἱοῦ ἢ δούλου.* Virg. Eclog. 1. *Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.* *Castrense peculium*, Gut im Krieg gewonnen / Vid. Titulum hujus nominis in Pandectis. *Pecunia sine peculio fragilis est*, Geld ohne Vorrath gehet bald dahin / Celsus Jurisconsultus dixit Lege 79 de Legat. & fideic. 3. Et, *peculium re, non verbis augetur*, schöne Worte füllen den Sack nicht / Pompon. Jureconsultus. ¶ Apud Petronium & alios *peculium*, inter vocabula improba est, mentulamque significat. Unde *peculiatus*, bene mentulatus in Priapeis Carmine 52.

¶ Peculiaris, e, quod in peculio alicujus, & proprium ejus est. Plautus Prolog. Captiv. v. 19

Hic postquam hunc (servum) *emit, dedit eum gnato suo*
Peculiarem, quia quasi una atas erat.

Item Mercatore act. 3. sc. 1. v. 26

A *Quin etiam tibi ancillam dabo natum annos sexaginta*
Peculiarem.

Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 151.

¶ Hinc *Peculiaris* & specialis est: Eigentlich / absonderlich. Suetonius Cæs. cap. 76 *Monetæ publicusque belligeribus peculiares servos præposuit.* Vetus Gloss. ἰδικός, *peculiaris, specialis.*

¶ Peculiariter, præcipuè, sonderlich / ut, *Medicina peculiariter efficax*, Plin. lib. 22. cap. 7. sonderlich kräfftig. Et Quintilianus lib. 8. cap. 2 *Commune nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur, ut VRBEM, Romam accipimus.*

¶ Peculiosus, peculio abundans. Plautus act. 1. sc. 2. v. 24 *Peculiosum esse decet servum & probum.*

¶ Peculiatus, aliud adject. Asinius Pollio lib. 10. ep. 32. pr. *Balbus trajecit se se in regnum Bogudis, plane bene peculiatus*, id est, pecunia multa instructus. Vetus Glossarium: *Peculiatus, πλούσιος.* ¶ Alium, eumque obscenum significatum, vide in *Peculium* sub finem.

¶ Pĕcŭlor, &

¶ Depecŭlor, furari ea est, quæ ad Rempubl. seu Principem, seu Lucra pertinent, Gemeine Gut bestehlen. *Peculari Remp.* Florus lib. 3. cap. 17. *Depeculari fana*, Kirchen bestehlen / Cicer. in Verr. 2. cap. 4.

¶ Peculator, &

¶ Depeculator, publicæ pecuniæ fur. Cic. 3. Offic. c. 18 *Sicarii, furci, peculatores non verbis sunt & disputatione philosophorum, sed vinculis & carcere fatigandi.* Idem in Verr. 2. cap. 1 *Depeculator ærarii*, der der Gemeine etwas stiehlet.

¶ Peculatus, furtum rerum ad Rempubl. pertinentium. *Accusari peculatûs*, Auct. ad Herenn. lib. 1. cap. 12. *Damnati peculatûs*, Cic. pro Flacco cap. 18. *Reus peculatûs*, Victor de illust. viris in Salinatore.

PECVNIA, Geld. Plin. lib. 33. cap. 3. *Servius Rex primus signavit æs. Signatum est notâ pecudum, unde* pecunia *appellata.* Servius verò inde *pecuniam* a *pecore* dictam censet, quod omnis substantia veterum in pecore constaret: verba ejus supra produximus in *Peculium.* Ea & Columellæ mens fuit, cum Præfat. lib. 6 scriberet: *In rusticatione antiquissima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima. Propter quod nomina quoque &* PECVNIAE *&* PECVLII *multa videntur à* PECORE: *quoniam id solum bestiæ possederunt: & adhuc apud quasdam gentes unum hoc usurpatur divitiarum genus.* Et vero *pecuniæ* nomine omnes res veniunt, quæ in possessione alicujus sunt. Ulpianus Lege Pecuniæ 178. Dig. de Verb. significat. & Hermogenian. Lege Pecuniæ 222. Dig. eodem. Ita Scævola in definitione hæreditatis genus ejus pecuniam facit apud Ciceron. Topicis cap. 6. Cicer. de finib. lib. 2. c. 17 *effectrix multarum & magnarum voluptatum pecunia est*, Geld richtet viel grosse Lust an. Idem ad Quint. frat. lib. 1. ep. 1. cap. 5. *Omnes vim pecuniæ norunt Græci, & omnia pecuniæ causâ faciunt.* Seneca de Tranquillitate animi cap. 3 *Optimus pecuniæ modus est, qui nec in paupertatem cedit, nec à paupertate discedit.* Hinc, *Pecuniam agere, conficere*, Geld auffbringen. *Facere pecuniam*, dixit Nepos Cimone cap. 1. *Magnas pecunias ex metallis fecerat*, er hatte grosses Gut aus dem Bergwerck erlanget. *Quærere pecuniam, Pecuniæ acerbè conquirere*, Tacitus Hist. 3. cap. 76. *Pecuniam abvertere*, (quod & *intercipere* & *interbertere* dicunt) Idem 1. Histor. cap. 53 *Mox compertum, pecuniam publicam abvertisse, ut peculatorem flagitari jussit.* unterschlagen. *Imperare pecunias*, vide *Impero*, in *Paro. Versatæ pecuniæ*, vide *Verso. Pecunia occupata, vacua*; vide in *Occupo. Collocare pecuniam*, Geld anlegen/ das Werbe oder Zins trage. Cicero pro L. Manilia cap. 7 *Pecunias magnas collocatas habent.* Suetonius Augusto cap. 39. *Nomen aliquos, quod pecunias lebotibus usuris mutuati, grabiore fœnore collocassent.* At, *Pecunia abire & proficisci*, eleganter ac lepidè dicitur, quæ dilapidatur. Vide ad Plautum Trinum. act. 2. sc. 4. v. 17. *Mutuas pecunias sumere*, Cic. 3. in Verr. cap. 10. Geld auffborgen. *Pecuniam in loco negligere maximum interdum est lucrum*, Terent. Adelph. act. 2. sc. 2. v. 8. *Pecuniam numeratam accipere*, Nepos Timoth. c. 1. Nostri baar Geld. Juvenal. Sat. 6. v. 297

Prima peregrinos obscena pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu
Divitiæ molles.

¶ Pecuniam quidem qui primum ad Lacedæmonios invexerunt, morte mulctati sunt, ideò, quòd oraculum Lacedæmonii accepissent ἡ φιλοχρηματία Σπάρτην ὀλεῖ, hoc est, *Avaritia Spartam perdet*, Plutarch. in Apoph. Cic. 2. off. cap. 6 *Male se res habet, cum id, quod virtute effici debet, tentatur pecunia.* Plaut. in Epid. act. 2. sc. 1. v. 10 *Pulchra edepol dos pecunia est*, Geld ist eine gute Losung.

¶ Pecuniosus, pecuniis & possessionibus abundans, πολυχρήματος, ut Vet. Gloss. exponunt. reich. C. Nepos in Vita Attici c. 13 *Cum esset pecuniosus, nemo illo fuit minus emax.* Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 20 *Tanto vir quisque melior, quò pecuniosior habetur.* Sueton. August. cap. 25 *viris fœminisque pecuniosioribus indictum.* Superlativo *pecuniosissimus* etiam Cicero usus est 4 in Verrem cap. 14. & actione 7. cap. 9. &c.

¶ Pecuniarius, ut, *Res pecuniaria*, Vorfath von Geld. *Inopia rei pecuniariæ*, Cicer. ad Brut. lib. 1. epist. 18. *Lis pecuniaria*, Quintil. lib. 6. cap. 1. *Causſa pecuniaria*, eadem quæ Lis pecuniaria, Lege 9. pr. Dig. de Offic. proconſ. eine Geld-Sache/ Streit wegen Geld. *Jure pecuniario poſſidere*, Auguſtinus ep. 89.

¶ Pecuniaris, idem, ut *pecuniaria damnatio*, Macer Lege 10. extrema Dig. de Pœnis.

¶ Pecuniarie, adverb. modo in cauſſa pecuniaria uſitato. Ulpianus Lege 10. §. 1. Dig. de Compenſat. *Si in ea* [cauſſa] *pecuniarie agitur.*

¶ Pecuniariter, idem. Lege ult. Dig. de Privat. delict. *pecuniariter agere.*

PĔCUS, pĕcŭdis, fœminin. & Pĕcus, pecŏris, neutr. omne, ut Valla ait, animal, quod ſub imperio hominis pabulo terræ veſcitur, greges nimirum & armenta, allerley Viehe. *Pecudes ratione expertes*, Cic. 2. Offic. cap. 3. *Pecus mutilum*, *Cornuto* opponitur; *Raripilum*, *ſetoſo* apud Columellam Præfat. lib. 1. ¶ 2. Pecus neutr. plerumque gregales pecudes ſignificat, oves maximè, quod πῶϱ ſeu lanam geſtant, unde & ipſa appellatio eſt, quòd & Scaliger Pater de Lingv. Latina, & Filius in Conjectan. ad Varronem obſervat. Plinius lib. 8. cap. 49 *ſuis fœtus ſacrificio die quinto purus eſt: Pecoris* (ovis) *die ſexto: boum trieſimo.* Juſtinianus Imperat. lib. 2. Inſtitut. *Sed etſi pecorum vel obium uſus legatus ſit, neque lacte, neque agnis, neque lana uteitur uſuarius.* Quintilian. Declam. 13. p. 188 *in uſum veſtium ſæpe pecori lana detrahuntur.* *Pecus* tamen pro equo, qui ex armentis eſt, dixit Avienus Arat. v. 477. Et *pecus equinum* Virgil. 3. Georg. v. 72. ¶ Interdum ſumitur pro quibusvis animalibus. Sic *ſuci* a Virgilio appellantur *pecus*, 4. Georg. v. 168

Ignavum fucos pecus a præſepibus arcent.

¶ Eſt & convicium in ſtolidos & tardos: quos *oves* quoque & *Verveces* ſolemus vocare. Horatius lib. 1. Epiſt. 19. v. 19

O imitatores ſervum pecus.

¶ Veteres & *Pecu* in genere neutro dixerunt: Unde *Pecua* & *pecuum*, Cato. Vide Servium & Feſtum. Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 1 *Cum homines & pecua ſemper fuiſſe ſit neceſſe.* Livius lib. 33. c. 21 *In agris paſſim inundatis pecua ablata*; Et lib. 26. cap. 34. *pecua captiva.* Et Apulejus lib. 6. p. 182 *gregalia pecua.*

¶ Pĕcŏrōſus, ut, *Ver pecoroſum*, der Lentz/ ſo viel jungés Viehes giebt. Statius lib. 10. Theb. v. 229

Cui fœtum gregem pecoroſo vere nobabit.

Et 4. Thebaid. v. 45

- - - - *pecoroſaque Rhyllos*,

Arcadiæ regio.

¶ Pecorarius, der mit Viehzucht ümgehet. *Res pecuaria*, Viehzucht. *Res pecuaria, ampla, culta, fructuoſa*, Cic. pro Quint. cap. 3. *Pecuariam facere*, Suetonius Cæſare cap. 42. Hinc *Pecuarii*, publicanorum genus, qui & *Paſtores* appellati, vide *Paſtor*, & Aſconium in Divinat. Verrin. *Canis pecuarius*, ein Schaffhund/ Columell. lib. 7. c. 12.

¶ Pecuaria, pecuariorum, Plur. Pecorum multitudo, gantze Ställe voll Viehes. Virgil. 3. Georg. v. 64

Solve mares, mitte in Venerem pecuaria primus.

¶ 2. *Pecuaria*, id eſt, pecora ſive armenta. Auctor ad Herennium lib. 4. c. 34 *Cum canes ſunguntur officiis luporum, cuinam præſidio pecuaria credemus?* Sed Gruterus legit *pecua.*

¶ Pecuaria, æ, ſingularis grex pecorum, ein Hauffen Viehes. Varro lib. 2. Præfat. *Et ipſe pecuarias habui grandes, in Apulia obiarias, & Reatino equarias.* Schäffereyen/ Stutereyen.

¶ Pecuīnus, quod pecorum eſt. Viehiſch/ vom Viehe. Apulejus lib. 8. ſub fin. *pecuinis oſſibus catenatum flagrum.*

¶ Pecualis, idem. Sedulius lib. 1. de Bileami aſina:

Edidit humanas animal pecuale loquelas.

Et Fortunatus de Vita Martini lib. 2. v. 146

Et mihi præda jacet pecuali capta miniſtro.

Pedica, compes, vinculum, vide in *Pes.*

PĔDO, pepēdi, pedĕre, crepitum ventris emittere, einen Wind laſſen. Horatius in Serm. lib. 1. Sat. 8. v. 46

Nam diſploſa ſonat quantum veſica pepedit.

¶ Oppēdere, pro adverſari, idem dixit lib. 1. Satyr. 9. v. 70 *Curtus Judæis oppedere.*

PĔDUM, baculus incurvus, quo utuntur paſtores ad comprehendendas oves aut capras a pedibus. Vide Feſtum. ein Hirtenſtab/ Schäferſtock. Virgilius ecloga 5. ſub fin. *At tu ſume pedum*, &c. A *pede* volunt derivatum.

PĒGASUS, πήγασος, equus alatus Poëticus, ex ſanguine capitis Meduſæ amputati natus, de quo Natal. Comes Mytholog. lib. 7. cap. 11. & lib. 9. c. 4. & ¶ 2. Sidus cæleſte. Germanicus Cæſar in hoc ſidere:

- - - *ſed Pegaſus æthere ſummo*
Veloces agitat pennas, & ſidere gaudet.

¶ Pēgăsĕus, ut; *Gradus, Volatus Pegaſeus*, id eſt, celerrimus. Catullus Carm. 55. v. 24 *Non ſi Pegaſeo ferar volatu.*
Et Seneca Troade v. 385 *Æthra Pegaſeo rapiet gradu.*

¶ Pēgăſis, patronymicum fœmininum, ut, *Pegaſides Muſæ*, a fonte, quem in Helicone Pegaſus e ſaxo ungula excitavit; πηγὴ enim fons eſt, a quo *Pegaſus.* Vide Aratea Avieni v. 495. Ovid. in Epiſt. 15. v. 27 *At mihi Pegaſides blandiſſima carmina dictant.*

PEGMA vel Pagma, πῆγμα a πήγνυμι, *pango* vel *exſtruo.* *Pegmata* quid fuerint, declarat his verbis Seneca ad Lucil. Epiſt. 88 *Hic annumeres machinatores, qui pegmata per ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacita in ſublime creſcentia, & alias opinato varietates, aut debiſcentibus quæ cohærebant, aut quæ diſtabant ſua ſponte cohærentibus, aut his, quæ imminebant, paulatim in ſe reſidentibus.* *Pegma* igitur nihil aliud erit, quam contabulatio, quæ ſponte ſenſim ſurgebat, & deprimebatur, &c. Vide de illis plura apud Lipſ. de Amphitheatro cap. 22. Joſeph. Scal. ad lib. 5. Manilii, Caſaub. ad Sueton. Hujusmodi pegmatum multum uſum in ludicris Romanorum, inque Arena arguit Suetonius Caligula cap. 26. & Claudio cap. 37. extr. & Claudianus paneg. Mallii v. 323. *Pegmata atriorum* ſimpliciter pro tabulatis videtur dixiſſe Auſonius Epiſt. 25.

¶ Pegmaris, e, *Pegmares gladiatores* in pegmate exhibiti, Sueton. Caligula cap. 26.

Pejero. Vide *Juro.*

PĔLĂGUS, πέλαγος; profundum maris, & ipſum mare. *Fervet æſtu pelagus*, das Meer brauſet/ Cicero de Oratore lib. 3. c. 39. ex poëta. ¶ *Pelage*, in plurali Græco more, Lucret. lib. 6. v. 619.

¶ Pĕlăgius, adject. ut, *Pelagii greges piſcium*, Varr. lib. 3. rei ruſt. cap. 3. *Phaleræ pelagiæ*, Laberius apud Petronium dixit. Et Columella lib. 8. c. 16 *Arenoſi gurgites pelagiis* [piſces] *melius paſcunt.*

¶ Pelagicus, idem. *Piſces ſaxatiles aut pelagici*, Columell. ſub fin. lib. 8. Nec mirum ſit eundem modo *Pelagius* dixiſſe, modo *Pelagicus.* Nam Græci etiam utroque modo formant πελάγιος & πελαγικός.

¶ Sed *Pelagia, arum*, πελαγίαι, purpuræ ſunt, magnæ & ſcabræ, Purpurſchnecken.

PĔLAMYS, ydis, fœm. Πελαμὺς, piſcis, qui & *Thynnus* dictus, παρὰ τὸ ἐν τῷ πελάγει μένειν, quod in cœnò ſe occultet. Gaza *limariam* vertit: Plin. *limoſam* lib. 9. cap. 15. *Limoſæ a luto pelamydes incipiunt vocari, & cum annum exceſſere tempus, thynni.*

PĔLASGIA, Πελασγία, Græciæ Regio, *Pelasgi*, Πέλασγοι, populi Græciæ vetuſtiſſimi, qui & *Danai* dicti fuêre. Strabo lib. 5. die alten Griechen.

¶ Pĕlasgus, adject. ut, *Claſſis Pelasga*, Ovid. 13. Metam. v. 268.

¶ Pĕlasgias, ădis, patronym. *Urbes Pelasgiades*, Ovid. Epiſt. 9. Deianiræ, v. 3.

¶ Pelasgis vero, Πελασγίς, Arcadia eſt, a *Pelasgo*, rege. Plin. 4. cap. 6. pr.

PELECINUM, planta inter triticum, hordeum & vicias naſcens, das Unkraut in Wicken und Linſen. *Hedyſarum* appellat Dioſcorides, ἡδύσαρον, & *ſecuridacam*, quod ancipitem ſecurim ſiliquæ ejus, in quibus ſemen fert, imitentur: πέλεκυς, ſecurim ſignificat.

PĔLETHRŌNIUM, Πελεθρώνιον, oppidum Theſſaliæ, a quo *Pelethronii Lapithæ*, qui primi equorum domandorum rationem invenerunt. Virg. 3. Georg. v. 115

Frena Pelethronii Lapithæ, gyrosque dedêre.

PĔLEUS, Πηλεύς, Æaci filius, pater Achillis, a quo

¶ Pelīdes, Πηλείδης, Achilles, &

¶ Pēlias, iădis, *Peliaca haſta*, qua uſus eſt Achilles, Ovidius epiſtola Briſeidis 3. v. 126.

¶ Pēlēius, adject. Silius lib. 13. v. 803 *æquantem Peleia facta*, id eſt geſta Achillis.

PELECANUS, Πελεκὰς, Πελεκᾶνος, avis, ein Teffner/ oder Schöpffer/ a roſtri latitudine, de ardearum videtur eſſe genere. ¶ 2. Pelecanus, ein Pelecan. Pullos a ſerpente occiſos, ſanguine ex lateribus ſuis excuſſo, in vitam revocat, quod experimento tamen nullo affirmari poteſt, ſed pictorum magis inventum eſt. Ceterum vulturem Ægyptium ita ardenter pullos ſuos amare ajunt, ut per CXX. dies ex eorum loco nusquam in aëra ad venandum cibum ſe commoveat, ſed ſi alimenti facultas deſit, femori ſuo vulnus infligat, ac ſanguine effluente ipſos paſcat, Geſner. Pelecanus roſtro ſibi fodiens pectus, & ſanguinem in pullos fundens, cum adſcriptione hac, *Pro lege & pro grege*, Symbolum fuit Alphonſi regis Aragonum. Quo ſignificavit, bonum Principem debere cum periculo vitæ religionem & ſubjectos ditioni ſuæ defendere, Philippus. ¶ 3. Pelecanum Chirurgi vocant organum, quo dentes apprehenſi extrahuntur, ein Zahnbrecher/ Geſnerus.

PĒLIGNI, populi vicini Marſis, ex quibus originem duxiſſe ſe teſtatur Ovid. 3. Amor. Eleg. 1.

Peligna gentis gloria dicar ego.

Sulmo enim Pelignorum fuit metropolis, Ovidii patria.

¶ Pelignus, a, um, ut, *Rus Pelignum*, Ovid. 2. Amor. eleg. 16. pr.

PĒLION, Πήλιον, mons Theſſaliæ, *Pelium nemus*, Cicer. pro Cœlio cap. 8. Hinc

¶ Pēlĭ-

¶ Pēliăcus, ut *Peliacus apex*, Ovid. 1. Fast. v. 308. *Pellaeus vertex*, Idem 1. Amor. eleg. 11. v. 2. Et, *Peliaca juga*, Statius Achill. 1. v. 321.

PĒLLA, Πίλλα, Macedoniæ oppidum clarum quondam alumnis Philippo & Alexandro.

¶ Pellæus, Juvenal. sat. 10. v. 168

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis.

Pellax, pellex. Vide *Pelliceo*, in *Lacio*.

PELLIS, detracta est; Nam cutis corpori adhæret, eine abgezogene Haut / ein Fell. *Pellis caprina, ovina*, vel *ovilla*, &c. *In propria quiescere pelle*, Horatius dixit lib. 1. Satyr. 6. v. 22, pro, intra suam se continere sortem. Idem & *pellem alicui detrahere* dixit, pro animum detegere, den Schalck auffdecken / lib. 2. Serm. sat. 1. v. 64.

¶ Pelles etiam dicebantur tentoria scortea, sub quibus antiquitus hiemare solebant Romani, quod primum in Vejentium obsidione fieri cœptum, Florus lib. 1. cap. 12 auctor est. *Sub pellibus agere, retineri*, über Winter zu Felde liegen. Tacitus lib. 13. c. 35 *Retentus omnis exercitus sub pellibus, quambu hieme sæva.* Sic *sub pellibus scribere*, est in castris studere. Ammianus lib. 25. cap. 5. de Juliano: *Ad æmulationem Cæsaris Julii, quædam sub pellibus scribentis obscura noctis altitudine sententiis cujusdam philosophi tenebatur.*

¶ Pellĭcŭla, diminutivum. *Intra tuam te pelliculam contine*, ex Martial. lib. 3. epigr. 16

Sed te, mihi crede, memento,
Nunc in pellicula cerdo tenere tua,

warte deß deinen / bleib in deinem Beruff.

¶ Pelliceus, ut, *Vestis pellicea*, ein Beltz. *Strugulum pelliceum*, Lege 24. Dig. de auro & arg. legato. Sed in neutro plurali dicebant *pellicea* absolute. Vide Hier. Magium Miscell. lib. 3. cap. 7. Voss. de Hist. Græc. p. 394. Bernegg. ad Justin. lib. 2. cap. 2.

¶ Pellio, onis, ein Kürschner. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 3. v. 63.

¶ Pellitus, id est, pellibus tectus, vestitus. Horatius lib. 2. Ode 6, *Dulce pellitis ovibus Galesi Flumen.* Loquitur de Tarentinis ovibus; quas & *Græcas* vocabant: *pellitas*que appellat, quod pellibus adversus aëris injuriam, ne corrumperentur, quod molliores cæteris essent, tegerentur. Vide Varron. lib. 2. Rei rust. cap. 2, Columell. lib. 7. cap. 4, & Plinium lib. 8. cap. 47. Propertius lib. 4. El. 1

Curia prætexto quæ nunc nitet alta Senatu
Pellitos habuit rustica corda Patres.

Ubi significat primos Senatores non prætextatis togis usos fuisse, sed pellibus rusticorum more fuisse vestitos. Pelles enim rusticorum vestes olim. Idem Propertius paullo post:

Verbera pellitus sætosa movebat amator.

Verbera sætosa, flagellum sive scuticam ex pelle caprinâ appellat.

¶ Sunt & barbarorum pelles propriæ. Unde *pellita juventus* de barbaris, apud Claudianum de 4. Cons. Honorii v. 466. Et Hieronymus Epitaphio Nepotiani: *Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum.* Paullinus ad Nicetam v. 528

- - - & uterque Dacus,
Qui colit terra medio, vel ille
Divitis multo bove pelleatus
Accola ripæ.

Ubi nota *pelleatum*, pro *pellito* dici.

PELLO, pellere, obsoletum verbum, quod notionem loquendi habuit, ut ex Compositis, quæ supersunt, manifestum est. Hinc enim sunt

¶ Appellare, id est, nominare, vocare, Nennen. Ut, *Appellare nomine* vel *nominatim*, bey Namen nennen. *Appellare unamquamque rem sub nomine*, Cicer. 9. fam. ep. 22. ¶ 2. Significat & alloqui, ansprechen / zusprechen. *Appellare blande*, Plaut. Casin. act. 2. sc. 3. v. 12 *Appellare literis aliquem.* Cicer. ad Trebon. lib. 15. Epist. 20 *Quò tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebrus nos literis appellato*, Schreibe uns offt. ¶ 3. Item, Implorare, orare, Cicer. pro Quint. cap. 30 *Quid agendum est? qui Deus appellandus est?* um Hülffe anruffen. Nepos Attico cap. 8 *Itaque appellatus est a C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet*; angesprochen oder gebeten worden. *Appellare de stupro aliquem*, Quintil. 4. cap. 2. Val. Max. 6. cap. 1. n. 7. vel *stupri caussa*, ibid. n. 11. est solicitare, sive *attentare pudicitiam alterius*, ut Val. Maximus alibi loquitur, ihnzucht anmuthen. ¶ 4. Item *debiti admonere*, der Schuld halben ansprechen / mahnen. Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 8 *Tulliola suum munusculum flagitat, & me ut sponsorem appellat.* mahnet mich als Bürgen. Valerius Maximus lib. 4. cap. 8 *Neque de sorte quemquam debitorum suorum, neque de usurâ à suis appellari passus est.* Sic *de pecunia aliquem appellare*, Cicero Philipp. 2. cap. 29 dixit. Seneca Consol. ad Marciam cap. 10 *usus fructus noster est, cujus tempus ille arbiter muneris sui temperet: nos oportet in promtu habere, quæ in incertum diem data sunt, & appellatos, sine querela reddere.* Loquitur de externis rebus, quæ commodantur a Deo tantum nobis, non dantur propriæ; sed reddendæ tempore, cùm reposcit. Alphius fœnerator apud Columellam 1. cap. 7 *vel optima nomina non appellando fieri mala* dixit. ¶ 5. In jus vocare. Cicer. 1. Offic. cap. 25 *Cavendum, ne major pœna, quam culpa sit: & ne iisdem de caussis alii plectantur, alii ne appellentur quidem.* ¶ 6. Appellare postremo est a sententia judicis inferioris ad superiorem provocare, quod vulgo dicunt appelliren / ut *appellare a Prætore ad Senatum, vel magistratum superiorem*, von dem Richter appelliren an den Rath / &c. Cic. pro Quintio cap. 20 *Cujus procurator a prætore ad tribunos appellare ausus sit.* Et Suetonius Cæs. c. 23 *appellato collegio*, scilicet tribunorum. Nam etiam *appellare quem* hoc sensu dicitur, hoc est in auxilium superiorem vocare. Cic. pro Planc. cap. 10 *Appellabi populum a tribubus submissi me.* Et Lege 1. §. 3. d. Appellat. & rel. *Appellare majorem judicem.* Sed plerumque cum præpositione hæc notio est. Ut *Appellare ad Imperatorem*, Lege 39 Dig. de Minoribus. *A præfectis*, ibidem Lege 16. *Appellare adversus sententiam præsidis*, Lege 18. Dig. de Accusationib.

¶ Appellatio, nominatio, vocabulum, nomen. Sic *appellatio probrosa*, ein böser Name / apud Gell. lib. 1. cap. 5. Plin. lib. 7. cap. 13 *Omnes qui se patriæ appellatione salutarent.* Gellius lib. 10. cap. 25 *Appellationes navium & telorum vocabula.* Ubi vides *appellationem* & *vocabulum* Synonyma haberi; cum tamen alii inter hæc duo discrimen fecerint, dixerintque, *vocabula* nomina eorum esse, quæ corpus & speciem habeant; *appellationes* contra, quæ non habeant; de quo Quintilian. lib. 1. cap. 6. Et existimavit eruditissimus Heraldus, ut Casaubonus notat, huc respexisse Cæsarem, illo dicto, quo, *nihil esse Remp. appellationem modo sine corpore & specie*, pronunciavit, ut Suetonius ejus Vitâ cap. 77 refert. ¶ 2. Pronunciatio; unde & *literarum appellatio* apud Ciceronem de Clar. Orat. cap. 74. *Lenis*, inquit, *appellatio litterarum bene loquendi famam confecerat.* Die liebliche Aussprach. ¶ 3. Provocatio ad Judicem alium: quæ res in libera Rep. Romæ minus frequens, sub Principibus in immensum crevit. Suetonius Caligula cap. 16 *Magistratibus liberam jurisdictionem, & sine sui appellatione concessit.* Et in Nerone cap. 17 *Ut omnes appellationes a judicibus ad senatum fierent.* Sed primus ordinavit Augustus Suetonio auctore lib. 2. cap. 33. ubi inprimis Torrentius videndus, itemque Digestorum Titulus de appellationibus. Dicimus autem non solum *appellationem facere ad quem*, ut Lege 1. Dig. An per alium; & *fieri*; supra ex Suetonii Nerone cap. 17: verum etiam *interponere appellationem*, Lege 24. §. 1. de Appellation. & Lege ultima ejusd. tituli, principio. *Admittere appellationem*, ibidem Lege 6. *Recipere*, vel *non recipere*, Titulo hujus rei singulari in Pandectis.

¶ Appellator, qui a judice ad alium provocat. Cicero Verr. 6. cap. 65, cum dixisset *Prætor appellatur* contra libertatem populi Syracusani; addit, *nihil agrius factum esse, quam ut manus ab illo appellatore abstinerentur.* Et Lege 7. Dig. Quando appellandum. *nihil nocere appellatori.* Et Lege 23. Cod. de Appellation. *judicium sacrum appellator obsidet.* Et Lege unica Dig. Si pendente, *Appellatore defuncto.*

¶ Appellatorius, ad appellationem pertinens, ut, *libelli appellatorii*, Lege 1. Dig. de Appellationibus: & *appellatoria tempora*, Lege 5. Dig. de Appellat. recip. § ult.

¶ Appellitare, frequent. Apulejus Apolog. *Hoccine est, quod appellitabatis dæmonium?* Et Festus Pompejus: *Appellitavisse, appellasse.*

¶ Compellare, est *alloqui*, anreden. *Blande aliquem compellare*, Plaut. Pœnul. act. 3. sc. 3. v. 72. mit freundlichen Worten ansprechen. *Compellare nominatim*, ad Herenn. 1. c. 14. ¶ Aliquando idem fermè, quod accusare. C. Nepos Alcibiade cap. 4. *Hoc crimine in concione ab inimicis compellatus*: Als er dieser Schuld von seinen Widerwertigen öffentlich bezüchtiget war. ¶ Idem Timoleonte cap. 1. n. 5. *quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret*; *quo loco idem est ac increpare, convitio objurgare.* Sic apud Sueton. Cæsare cap. 17. extr. *Compellare majorem potestatem*, deferre Casaub. interpretatur.

¶ Compellatio, Zuredung / Zusprechung. Cicero 12. Fam. epist. 25 *Crebræ vel potius quotidianæ compellationes meæ non fulit.*

¶ Interpellare, einem ins Wort fallen / und ihn verhindern. Cicer 1. Tuscul. cap. 8 *Nihil te interpellabo, continentem orationem audire malo.* ¶ Etiam impedimentum sine verbis & sermone aut irruptam rem significat. Matius Ciceroni lib. 11. ep. 28. extr. *sin casus aliqua interpellarit.* Curtius 4. cap. 6 de cuniculis: *nec saxa cotesque, quæ interpellent specus, obstabant.* Et lib. 6. cap. 6. n. 12 *otium interpellandum erat bello.*

¶ Interpellatio, Einspruch / Hinderniß. Cic. Partit. Orat. cap. 8 *Si intervenerit alicujus, aut interpellatio dederit occasionem.* Idem lib. 6. Fam. ep. 18 *in literis sine ulla interpellatione versor.*

¶ Interpellator, der darzwischen redet / oder einen hindert. Cicer. 15. ad Attic. epist. 13 *interpellatores illic minus molesti.* Et 3. Offic. cap. 14 *Dicebat se hortulos aliquos velle emere, quo invitare amicos, & ubi se oblectare sine interpellatoribus posset.*

¶ Interpellatrix. Hieronymus Epist. 3. ad Heliodorum, sive Nepotiani

Nepotiani Epitaphio p. 8 *Interpellatrix duri judicis fidua*, ad Christi verba Luc. 18, 5 respiciens.

PELLO, pĕpŭli, pellĕre, tertiæ conjugationis; abigere, extrudere, fugare, treiben/ vertreiben. Ter. Eun. act. 2. sc. 1. v. 9 *Istum æmulum, quod poteris, ab eo pellito.* Sic, *Pellere aliquem domo, regno, sedibus, possessionibus, patria, civitate*, verjagen. *Pellere in exilium*, Cicero 2. de Orat. c. 13. *Pelli foras*, Ter. act. 5. sc. 8. v. 11. *Pellere animum*, treffen/bewegen/ Cicer. in Oratore cap. 53. *Pellere metum*, 4. de Finib. cap. 5. *Auro pulsa fides*, Propert. lib. 3. eleg. 13. v. 51. ¶ 2. Ferire, percutere. *Tune has pepulisti fores?* Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 3. ¶ 3. Pellere est movere, concitare, sicut adfectus solent. Livius lib. 30. cap. 14 pr. *Hæc cum dixisset, non mediocri cura Scipionis animum pepulit.*

¶ Pulsus, nomen, ein Treiben/Bewegen. *Pulsus venarum*, Plin. lib. 2. cap. 97. Der Pulß. Idem lib. 11. c. 37 *Arteriarum pulsus, in cacumine maximè membrorum evidens, index fere morborum.* Pluraliter Silius lib. 14 v. 488

- - - senis ductor Rhœteius ibat
Pulsibus, puta remorum. ¶ Est & Astronomorum vocabulum. Nam quod τροπικὸν (unde *circuli tropici* dicti) Græcis; id *pulsus* Latinis appellatur. Vide Grotium ad Aratea Avieni v. 691.

¶ Pulsio, idem. Arnobius lib. 4. pag. 129 de Pellonia dea: *Si utrisque faborem ac suffragium commodarit, nominis sui vim perdet, quod partis unius in pulsione formatum est.*

¶ Pulso, Pulsare, frequentativum, quod etiam

¶ *Pultare* apud Comicos est, percutere, klopffen/ blauen/ schlagen. *Pulsare & Pultare ostium*, Plaut. & Terentius Heaut. act. 3. sc. 1. v. 1. *Pulsare terram pedibus*, Horat. lib. 1. od. 37.

¶ 2. Non raro *pulsari* dicuntur, qui vapulant. Virg. 4. Æn. v. 608

Hic quibus invisi fratres, dum vita manebat,
Pulsatusve parens aut fraus innexa clienti &c.
Inclusi pœnam exspectant.

Tacitus 4 Histor. cap. 45 *Manlius Patricius ordinis Senatorii, pulsatum se in colonia Senensi querebatur. Pulsamur* autem manu; *cædimur* aut *verberamur* fustibus, flagris: Itaque *verberari* gravius; quam *pulsari*: unde & JCti discrimen faciunt, de quo vide Christoph. Coleri Parerga cap. 36. Barthio auctore ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 1109. 1110. *Pulsari* omnia dicuntur, quæ sollicitantur, evocantur, & quocunque modo poscuntur, quod multis ibi ostendit.

¶ Pulsatio. Cicero pro Cœlio cap. 10. *de seditionibus Neapolitanis, de Alexandrinorum pulsatione Puteolana*, Vertreibung. Livius lib. 31. c. 39. *Majore cum sonitu, quam vulnere ullo, pulsatio scutorum succedentes Romanos tenuit.* das Schmeissen.

¶ Pulsator, *Citharæ pulsator Apollo*, Valerius Flaccus in Argonaut. lib. 5. extrem. Harffen-Schläger. Et, *pulsator aurium mearum*, Augustinus Confession. lib. 10. cap. 31. der einem in Ohren liegt.

¶ Pulsabulum, pecten quo fides pulsantur. Apulejus Florid. lib. 2. p. 351 *Dextera psallentis gestu suo pulsabulum citharæ admovet, ceu parata percutere.*

¶ Appellere, ut, *Appellere navem*, anfahren. *Navis appellitur*, vel *appulsa est*, non autem *appellit*, das Schiff kömmt an. Cic. 7. in Verrem cap. 25 *Appellitur navis Syracusas.* Et 3. de Nat. Deor. cap. 34 *Cum ad Peloponnesum classem appulisset.* Apud Livium tamen lib. 8. cap. 3 absolute legitur, *Alexandrum Epiri regem in Italiam classe appulisse constat.* Terent. Andr. act. 4. sc. 6, 12. *Haud auspicato huc me appuli*, ich bin zu keiner guten Stunde hieher kommen. Idem prolog. Andr. *Appellere animum ad scribendum*, pro adjungere, applicare, sich auff das schreiben begeben. Et Cic. *Appellere animum ad Philosophiam*, de Oratore lib. 2. cap. 37.

¶ Appulsus, nomen, pro accessu, qui fit navigio, das Ankommen. *Classem a litorum appulsu arcere*, die Schiffe nicht lassen anfahren/ Livius lib. 27. c. 30.

¶ Aspellere, ab *abs*, Plaut. in Capt. act. 3. sc. 3. v. 4 *Neque adeò spes, quæ mihi hunc aspellat metum:* & Cicer. in Tuscul. lib. 2. cap. 10. ex poeta: *Sed longe a læto aspellor nomine Jove:* id est, pellor vel repellor.

¶ Compellĕre, cogere, congregare in unum locum. treiben. Virgil. eclog. 7. pr.

Compulerantque greges Corydon & Thyrsis in unum.

Domum aliquem vi & armis compellere, Cicer. pro Milon. c. 27. einen in sein Hauß jagen. *Compellere in angustias*, Idem 4. Acad. cap. 35. in die Enge treiben. *Compellere Tyrannum ad mortem*, Quintilian. 7. cap. 3.

¶ Compulsor. *Compulsor bovis*, Palladius lib. 7. cap. 2. Cassiodorus lib. 1. cap. 2. *Non compulsorem ad te mittimus, sed ultorem.* Ammianus 22. cap. 8. (Vales. c. 6. pr.) *Si compulsori quidquam dederit, ut lebari debito possit*, ubi vide Valesium interpretantem pag. 302, quod nimirum is sit, qui fiscalia debita exigit, & lentos debitores ad solvendum compellit. ein Exequirer. Horum mentio fit etiam Lege 15. Cod. Theod. de Exactionibus. Ennodius lib. 7. epist. 10 *Compulsoris functus officio.* Ubi Sirmondum adde pag. 31.

¶ Compulsare, frequentativum. Apulejus lib. 7. p. 197 *ore improbo compulsat & morsicat.* Tertullianus Apolog. cap. 20 *Regnis regna compulsant.*

¶ Compulsatio. Tertullianus ibidem cap. 21 *Compulsatio inter nos & illos est.*

¶ Depellere, arcere, abigere, prohibere, abhalten/ abtreiben. *Periculum à se depellere*, Cic pro Cluent. cap. 6. *Depellere morbum*, Idem 7. fam. ep. 27. extr. *Depelli sententiâ*, Cicer. 2. Tusc. cap. 6. *De sententia*, pro Ligario cap. 9. *Spe depellere*, Livius lib. 31. c. 25. *De spe*, Cic. 2. Catil. cap. 7. ¶ Est & rusticum, & de pecoribus dicitur, quæ ablactantur, wenn sie abgestossen/ abgesetzet/ entwehnet werden. Virg. Eclog. 7. v. 15

Depulsos à lacte domi quæ clauderet agnos.

Hos *prohibere à matribus*, idem dixit 3. Georg. v. 398. Varro lib. 2. cap. 2. *Cum depulsi sunt agni à matribus.*

¶ Depulsio, *Depulsio servitutis*, Cic. 8 Philipp. cap. 4. *doloris*, lib. 5. de Finib. cap. 7. pr. Abtreibung.

¶ Depulsor. Cic. 2. Philipp. cap. 11. *Depulsor dominatus.*

¶ Depulsorius. *Numinibus per sacra depulsoria supplicans*, Ammianus lib. 25. cap. 5. Sunt autem *depulsoria sacra*, quibus mala depelluntur. Abwendungs-Opffer.

¶ Dispellere, in diversum pellere, hin und wieder verjagen/ treiben. *Pecudes dispulsæ suis generis sequuntur greges*, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 7. *Dispellere caliginem ab animo*, idem in Tusculanis lib. 1. cap. 26. vertreiben.

¶ Expellere, ejicere, extirpare, ausstossen/ ausjagen/ut, *Expellere domo, finibus, civitate, regno. Expellere bonis & fortunis omnibus*, Cic. 4. in Verr. cap. 25. von Hauß und Hoff verjagen. *Expellere è patrimonio*, pro Rosc. Am. cap. 50. ausschliessen vom Erbtheil. *Expulit helleboro morbum*, &c. Horatius 2. Epist. 2. v. 137.

¶ Expulsare, Martial. lib. 14. Epigr. 46.

¶ Expulsio, *Civium bene meritorum expulsiones*, Cicer. lib. 2. offic. cap. 6.

¶ Expulsor. Cic. pro Quintio cap. 8. pr. *Acerrimus bonorum possessor, expulsor, ereptor.* Et Lactantius lib. 5. cap. 10. sub fin. *Expulsor patris sui Jupiter.*

¶ Expultrix, ut, *Philosophia expultrix vitiorum*, Cic. Tuscul. 5. cap. 2. Fabr. Cod. *exultrix.* Vide Gruter.

¶ Impellere, urgere, incitare, mit Gewalt treiben/ stossen/ dringen. *Ad scelus aliquem impellere*, pro Rosc. Am. c. 14. *Barbaros ad bellum impellere*, Cic. pro Sylla cap. 13. *Ad quod vis maleficium homines impellit avaritia*, Auctor ad Herennium lib. 2. c. 22. *Impulistis me in hunc casum*, Cic. ad Attic. lib. 3. epist. 9.

¶ Impulsus, nomen, Antreibung/Getrieb. *Sua sponte, non externo impulsu*, Cic. 2. Nat. D. c. 11. Sic *impulsu meo, tuo, nostro*, &c. id est, suasu & cohortatione. Terentius in Hecyra act. 2. sc. 1. v. 45 *Ubi duxere vestro impulsu*, auff euer vieles Anhalten und Treiben/ &c.

¶ Impulsio, idem. Antreibung. Cic. de Univers. cap. 5 *Omnis coagmentatio corporis vel calore vel frigore, vel aliqua impulsione vehementi labefactatur & frangitur.*

¶ Impulsor, Antreiber/ Anreitzer. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 5. v. 18 *Me impulsore hoc non fecit*, hoc est, meo impulsu, durch mein Anregen. *Suasor & impulsor profectionis meæ*, Cic. 16. ad Attic. epist. 7. *Impulsore Chresto*, Sueton. Claud. cap. 25.

¶ Perpellere, inducere, auff etwas bringen und bereden/ zu was bewegen. Terent. in Andria 4. sc. 1, 38 *Suadere, orare, usque adeò donec perpulit.* Livius lib. 1. cap. 59 *Incensam multitudinem perpulit, ut imperium regi abrogaret*, brachte und beredte dahin/ daß &c. *Perpellere ad deditionem*, Idem lib. 32. c. 14. Et lib. 2. c. 61 idem Livius: *Illum* [Ap. Claudium] *non ima plebis, non senatus preces perpellere unquam potuere, ut* &c.

¶ Propellere, procul amovere, von sich treiben/ ut, *Hostem à castra propellere*, Livius lib. 7. c. 24. *Impetum inimicorum propellere*, Declam. Antequam iret. Der Feinde Anlauffen von sich zurücke treiben, *Navem remis propellere*, Cic. 4. Tuscul. cap 5.

¶ Propulsor, nomen. Venantius Fortunatus lib. 3. de Vita Martini v. 301 *Cornigeri pecoris propulsor*, i. e. bubulcus.

¶ Propulsus, ûs, subst. Seneca lib. 5. Quæst. Nat. c. 14 *Ventum propulsu suo concitare.*

¶ Propulsare, frequentativum Latinis frequens, wegschlagen/ abtreiben. ut, *propulsare hostem*, Cæsar 1. Gall. c. 49. Et, *Bellum manibus propulsare*, Livius lib. 3. c. 69. *periculum propulsare*, Cic. pro S. Rosc. cap. 3.

¶ Propulsatio. Cic. pro Sylla c. 1 *propulsatio periculi.* Abtreibung.

¶ Propulsator. Val. Max. lib. 7. cap. ult. n. 7. *Propulsatores odio insecutus.* Arnobius lib. 7. p. 249 de Æsculapio: *Valetudinum pessimarum propulsator.*

¶ Repellere, rejicere, propellere, zurück halten/ jagen/ treiben. *Hostem armis repellere, fugare, avertere*, Cic. pro Cæcin. cap. 12. *Dolorem a se repellere*, lib. 1. de Finib. cap. 9. von sich abweisen. *Repellere vim vi*, pro Sextio cap. 17. *Repellere a consulatu*, Cicer. 1. Catil. cap. 10.

¶ Repulsus, a, um, participium: inde nomen, *Repulsor*, Cato apud Festum comparative formavit.

¶ Repul-

¶ Repulſus, nomen, das Zurücktreiben/ Abhalten. *Scopulorum repulſu*, Cic. 1. Divin. c. 7. extr. Et Claudian. B. Gild. v. 433 *an Mauri fremitus raucosque repulſus Umbonum, & veſtros paſſuri cominus enſes?* Hoc eſt, repercuſſus & pulſationem ſcutorum. num ſuſtinebunt Mauri, qui Gildoni militabant.

¶ Repulſa, rejectio a magiſtratu, das Abweiſen / abſchlägliche Antwort. Sic autem dicimus: *Accipere repulſam*, quod nos dicimus, conatu ſuo fruſtrari, repudiari, einen bloſſen ſchlagen. Cic. pro Plancio cap. 21 *Marius duabus ædilitatis acceptis repulſis, Conſul eſt factus.* Et, *Repulſam ferre*, Cic. ad Attic. lib. 5. epiſt. 19. *Scribis libenter repulſam tuliſſe eum* &c. er ſey des Abſchlagens wol zu frieden geweſen. Contra, *ſine repulſa magiſtratum aſſequi*, Cic. in Piſonem cap. 1.

¶ Repulſare, Frequentativ. Lucret. lib. 4. v. 583 *Verba repulſantes*: & v. 912 eod. lib.

Vera repulſanti diſcedas pectore dicta.

¶ Repulſorius. ut *Cohortes repulſoriæ*, Ammianus 24. cap. 12 (Valeſ. c. 4.) quæ diſpoſitæ ſunt ad hoſtium incurſiones repellendas: die einen Ort / Fouragirer / oder Arbeitende bedecken ſollen.

PELLVVIVM, vas ad abluendos pedes, ein Fußbecken / a pedum lotione, ut, Malluvium, a manibus. Feſtus.

PĔLOPS, ŏpis, Πέλοψ, Tantali, Phrygum regis filius, a quo

¶ *Pelopidæ*, a Pelope oriundi. Ob Atrei, & Thyeſtes ſcelera, *Pelopidæ* pro quibusvis tyrannis dicuntur: ut cum Cicero e veteri poëta Epiſt. 11. lib. 15 ad Atticum ait,

Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam,

quem etiam verſum reſpexit Epiſt. 12. lib. 14. ad Attic. & in Fam. lib. 7. Epiſt. 28. & 30, utraque ad Curionem.

¶ Pĕlŏpēĭus, ut *Arma Pelopeia*, Ovid. 8. Metam. v. 625.

¶ Pelopēus, ut, *Mœnia Pelopea*, Virg. 2. Æneid. v. 193.

¶ Pelopēis, idis, & Pelopēias, adis, patronymica fœminina.

¶ Peloponneſus, πελοπόννησος, peninſula Achaiæ, quæ *Morea* hodie dicitur, ſi veterem gloriam ſpectes, nulli terræ nobilitate poſtferenda. Nomen habet a Pelope; cum ante Apia, aut Pelasgia appellata fuerat. Vide Plin. lib. 4. c. 4. pr. & ibi Harduin.

¶ Peloponneſius, *Civitates Peloponneſiæ*, Cicer. ad Attic. lib. 6. epiſt. 2.

¶ Peloponneſiacus, *Bellum Peloponneſiacum*, Idem 1. Offic. cap. 24. quod altera forma Nepos Conone cap. 1. n. 2 *Peloponneſium* dixit. Illud vero ex Græco Πελοποννησιακὸς eſt. De ipſo bello 27 annorum, Thucydidem legas; qui accuratiſſime perſcripſit.

PĔLŌRIS, idis, fœm. πέλωρις, conchylii genus, eine Art von Meerſchnecken. Martialis lib. 6. epigr. 11

Tu Lucrinæ borea, me paſcit aquoſa peloris.

PĔLŌRVS, πέλωρος, Siciliæ promontorium. Silius lib. 14. v. 79

Celſus arenoſa tollit ſe mole Pelorus.

¶ Peloris, ĭdis, fœm. Πέλωρις, idem. Avienus Deſcr. Orbis v. 636 *celſa Peloris.* Dionyſius Afer v. 472 ὑψικόρυφα Πέλωρις.

¶ Pelorias, dis, alia forma. Ovid. Faſt. 4. v. 479

Jamque Peloriaden, Lilybæaque, jamque Pachynon Luſtrarat.

PELTA, πέλτη, ſcutum breviſſimum, ein kurtzer runder Schild/ Virgil. *Peltas lunatas* dixit, quia forma earum lunæ creſcentis ſimilitudinem referret, 1. Æneid. v. 491

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

Vide Aldum Manutium Quæſitis per Epiſt. part. 3. Epiſt. 6. Adde Alex. ab Alex. lib. 6. c. 22. & expreſſas peltarum figuras apud Pier. Hieroglyph. l. 42. It. Lipſ. analect. milit. Rom. 3. n. 2.

¶ Pĕltatus, pelta utens, Livius lib. 28. cap. 5. Et Ovid. 2. Amor. eleg. 14. *peltata puella.*

¶ Peltifer, idem. Statius lib. 12. Theb. v. 761.

¶ Peltaſta, idem. Nepos Iphicrate cap. 1. *Peltaſtæ pedites.* Livius lib. 31. c. 36. pr. *Cetratos, quos peltaſtas vocant, in inſidiis abdiderat.* Nam, ut idem lib. 28. cap. 5 ait, *pelta cetræ haud diſſimilis eſt.* Adde iis Rigalt. in Gloſſario Tactico p. 143. ein Schildträger.

PELVIS, ein Becken. *Patulas effundere pelves*, Juvenal. Sat. 3. v. 277.

PĔLŪSIVM, Πηλούσιον, oſtium Nili extremum, Arabiam verſus: & civitas Ægypti ad dextram illius ripam.

¶ Pĕlūſius, & Peluſiacus. Martialis lib. 13. epigr. 9

Accipe Niliacam, Peluſia munera, lentem.

Virgil. 1. Georgicorum v. 128

Nec Peluſiacæ curam aſpernabere lentis.

Cæterum *Peluſiacam lentem* dixit: vel quod ibi primum inventa lens; vel quod optima ibi naſcitur, ut Servius interpretatur. B. Hieronymus, *Peluſiacam lentem* Virgilio dictam accepit, non quod ibi genus hoc leguminis gignatur vel maximè, ſed quòd è Thebaide & omni Ægypto per rivum Nili illuc plurimum deferatur. Sic Statius lib. 4. Silv. ult. *Niliacum thus* dixit, non quod ibi naſcatur (in ſola enim Arabia provenit) ſed quod interpoletur ibi & inde Romam deportetur, de quo Plinius lib. 12. c. 14. *Peluſiaca palus*, Prudent. 2. adv. Symmach. v. 924.

PĔNĀTES, plural. maſculin. Dii domeſtici, tutelares: Omnes Dii, qui domi coluntur, ut Servius interpretatur. Tertullianus lib. 1. ad Nation. c. 10 *Deos, quos Lares & Penates domeſtica conſecratione perhibetis.* Diſtinguuntur tamen Lege 12 Cod. Theod. de pagan. ſacrif. & templ. *Larem igne, mero Genium, Penates nidore venerantur.* Vet. Gloſſ. *Penates*, κυρίους θεούς. Hinc, *Dii patrii ac penates*, Cicer. 6. Verr. cap. 8. Terentius in Phorm. a. 2. ſc. 1. v. 82 *At ego Deos penates hinc ſalutatum domum divertar*, Haußgötzen / Haußgötter. Cic. 2. de natura Deorum cap. 27 *Nec longe abſunt hæc vi Dii penates: a* PENV *dicto nomine (eſt enim omne,) quod* PENITVS INSIDENT. Ex eo igitur & PENETRALES Poëtis vocantur. Senec. Thebaid. act. 2. v. 340 *Ferte arma facibus: petite penetrales Deos.* Et ita Tacitus etiam vocat 2. Annal. cap. 10.

¶ Penates Poëtæ ſæpius pro domo, quam incolimus. Ut, *Deſolati penates*, Statius 2. Silv. 1. v. 67.

¶ Pĕnātĭger, ut *Penatiger Æneas*, Ovid. 15. Metam. v. 450.

PENDEO, pendēre, neut. ſuſpenſum eſſe, hangen. ut, *Poma pendent ex arbore.* Et patibuli ſenſu, *ex arbore pendere* Cic. Verr. 5. cap. 26. *Sagittæ pendent ex humero* Idem Verr. 6. c. 34. Et, *Vita omnium pendet ex unius ſalute*, pro Marcell. c. 7. an ihm iſt aller Wolfahrt gelegen. *Reſpubl. pendet e Bruto*, Idem ad Att. lib. 14. ep. 20. *Pendere aliunde*, lib. 5. fam. ep. 13. an ander Leute gebunden ſeyn / auff andere ſich verlaſſen. *Pendere ex fortuna*, Idem in Parad. 2. *Ex arbitrio alterius pendere*, Livius 35. c. 32. eines andern Willen unterworffen ſeyn. *Animus pendet*, Ter. Adelph. 3. ſc. 2. v. 19. & *Animis pendere*, Cic. 1. Tuſc. c. 40. & *Animi pendeo*, Terent. Heaut. a. 4. ſc. 4. v. 5. id eſt, ambigere, ungewiß ſeyn und im Zweiffel ſtehen. Seneca Epiſt. 61. *Fruor vitâ, quia quamdiu futurum hoc ſit, non nimis pendeo*, i. e. ſolicitus, anxius ſum. ¶ Florus lib. 1. cap. 13. *Sex menſibus circa montem unum pependerunt, nec diebus modò, ſed noctibus omnia experti.* PEPENDERVNT dixit, primo quia montem obſidebant: ſic enim Martialis & *capreas de rupe* dixit *pendere*, lib. 13. Epigr. C. & Virgilius *capellas* Eclog. 1. Deinde quia ab eventu dubii erant: namque & tales dicuntur *pendere.* Ita enim *rei* dicuntur *pendere* Suetonio, qui nec damnati, nec abſoluti ſunt, & inter ſpem metumque verſantur, Domitiano cap. 9. ubi vide Caſaubon. & Beroaldum. ¶ *Venales pendere*, eidem dicuntur Suetonio Claudio cap. 9 quorum bona publice venum expoſita ſunt: vide ibi Torrentium.

¶ Pendŭlus, a, um, quod pendet, hangend: ut, *pendula tela*, Ovid. Epiſt. 1. Penelopes, v. 10. *Pendula retia*, Sedulius Hiſtor. Reſurrectionis. *Pendula loca*, i. e. declivia, Columella lib. 3. c. 18. *Pendulum vinum*, Wein/ der ſich anzeucht/ oder zehe iſt. Horat. lib. 1. Epiſt. 18, 110 *dubiâ ſpe pendulus horæ.*

¶ Antependulus, vorwarts hangend. *Antependuli crines*, Apulejus lib. 2. Mileſ. p. 125.

¶ Penſilis, e, ſuſpenſum & ſublime. hangend / ſchwebend. *Uva penſilis*, Horat. 2. Sat. 2. v. 121. *Hortus penſilis*, Curt. lib. 5. c. 1. & Plinius lib. 36. c. 14. pr. Vide *Miracula* mundi. *Lychni penſiles*, id eſt ſuſpenſi, vel in aëre pendentes, Lampen in die Höhe auffgehenckt. Valla.

¶ Pendīgo, ĭnis, velamen ſimulacri, vulgari interpretatione. Arnobius lib. 6. p. 201 *Utinam liceret in ſimulacri alicujus media introire pendigines.* Videntur potius juncturæ intelligi & nexus partium aut cohæſiones. Vegetius Mulomed. lib. 1. c. 44 *Inter nervos & commiſſuras pendigines faciat.*

Compoſita:

¶ Circumpendeo, circumpendēre, herüm hangen. Curtius lib. 8. cap. 9, 24 de Indorum rege: *Aurea lectica, margaritis circumpendentibus, recubat.*

¶ Dependēre, herab hangen. *Dependent lychni laquearibus aureis*, Virgil. in Æneid. 1. v. 726. Sueton. Galb. c. 11 *Dependente a cervicibus pugione ante pectus.*

¶ Impendēre, oben überhangen. *Nubes impendent*, die Wolcken hangen oder ſchweben über uns. *Mors, quaſi ſaxum Tantalo, ſemper impendet*, Cic. 1. Fin. c. 18. der Todt ſchwebet über uns / ꝛc. ad imitationem ejus, quod idem 4. Tuſc. cap. 16 dixit: *Poëtæ impendere apud inferos ſaxum Tantalo faciunt.* Sic *impendet procella Reip.* Cic. Aruſp. R. cap. 3. *Mala adſunt atque impendent*, id eſt, imminent, Cicer. pro Quinct. cap. 14. Unglück dräuet uns / ſchwebet über uns. *Ilias malorum impendet*, Unglück iſt mit Hauffen fürhanden / Cic. ad Attic. lib. 8. epiſt. 11. Et Plaut. Epid. act. 1. ſc. 1. ſub fin. *Abſumtus es: tanta in te impendent ruina.*

¶ Superimpendeo. Catullus Carm. 64 de nupt. Pel. & Thet. v. 286 *Tempe, quæ ſilvæ cingunt ſuperimpendentes.*

¶ Præpendēre, für etwas herhangen. Vitruvius lib. 4. cap. 6 *Ancones exſculptæ dextra ac ſiniſtra præpendeant.* Cæſar 2. Civ. cap. 9. *tegumenta præpendent.* & Martial. lib. 9. epigr. 48

Præpendit mento nec ſibi barba minor.

¶ Propendēre, für ſich hangen. *Lanx in libra propendet*, Cic. in Tuſcul. 5. cap. 17. überwäget. *Ex graviore parte bona propendent*, ibidem cap. 31.

¶ Propenſus, id eſt, ſuâ ſponte aliquo inclinans, proclivis, geneigt/ ut, *omnes ad diſcendum propenſi ſumus*, Cic. de finibus lib. 3. c. 20. Et, *Animus paullo ad lenitatem propenſior*, Cic. pro Muræn.

cap. 31. *Ad voluptatem propensior*, Idem 1. offic. c. 30. Et, *Ut natura ad aliquem morbum proclivior, sic animus altus ad alia vitia propensior est*, Idem 4. Tusc. cap. 37. *Propensissima voluntas*, Hirt. B. Alex. cap. 26.

¶ Propense, willig und geneigt. Lentulus ad S. P. Q. R. lib. 12. famil. epist. 15 *Conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propense factam esse.*

¶ Propensio, animi inclinatio, Zuneigung. *Propensio ad summum bonum*, Cic. 4. de finib. c. 17.

¶ Subterpendeo, unten hangen. Palladius Martio cap. 10. de pomis: *Mala sine terræ tactu subterpendentia.*

¶ Superpendēre, drüber hangen. Livius lib. 37. c. 27 *Exesæ fluctibus* [promontorii] *rupes, ita ut superpendentia saxa plus in altum, quam quæ in statione sunt naves, promineant.*

¶ Suppendeo, idem quod subterpendeo, unten anhangen. Columella lib. 4. cap. 26. extr. *ita colligare, ut solo vimine suppendeat.*

PENDO, activum, pendĕre, est æstimare, pondus efficere, erwegen / schätzen / achten. Cic. in Oratore cap. 16 *In Philosophia res spectatur, verba non penduntur*, die Worte werden nicht geacht. Proprie significat pondero, quoniam ea, quæ ponderantur, a libra pendent. Per similitudinem autem, ut dictum, ponitur pro æstimo, considero. Hinc sunt

¶ Magnipendo, ich halte hoch. Plaut. Stich. act. 1. sc. 2. v. 78 *latrones & mendicos homines magnipendere.*

¶ Parvipendo, ich achte gering. Terent. Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 63 *Quæ dico, parvipenduntur.*

¶ Floccipendo. *Ego non Floccipendo*, Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 21. *Nihil pendo. Pater id nihili pendit*, acht nicht / Adelph. act. 3. sc. 4. v. 6. Sed hæc & similia possunt etiam separatim scribi atque intelligi, *magni pendo; parvi pendo* &c.

¶ Sed *Tributum, vectigal, pecuniam, precium pendere*, idem est, quod solvere, zahlen / erlegen. Quæ significatio inde deducta est, quia antequam signatus esset nummus, eumque Romani adhuc gravi ære utebantur, non numerato ære, ut hodie; sed penso utebantur. Inde tot vocabula ponderum in re monetariâ mansere, &c. *Pendere pœnas*, Straffe leiden / büßen. Cic. ad Attic. lib. 11. epist. 8 *Maximas pœnas pendo temeritatis meæ.* Et ibidem epist. 11 *Nos stultitia nostra gravissimas pœnas pendimus.*

¶ Pensio, onis, solutio, item tributum, Tagzeit / Zahlung / Lieferung. *Pensionem ante diem solvere*, Cic. lib. 16. ad Attic. ep. 2. ehe betagt sind. *Tertia pensio*, ibidem. Et Livius lib. 31. c. 13 *Tertia pensio debebatur eo anno*, die dritte Tagzeit solte diß Jahr abgeleget werden. Idem lib. 33. cap. 30 *Mille talentum daret pop. Romano: dimidium præsens; dimidium pensionibus decem annorum.* Die Helffte baar / die andere Helffte auff Termine.

¶ Pensiuncula, diminut. Columell. præfatione lib. 10 ineunte: *Fœnoris tui, quod stipulanti spoponderam tibi, reliquam pensiunculam percipe.*

¶ Pensor, qui pendit, expendit, pensitator. Augustinus Confess. lib. 5. cap. 4 extr. *Mensor cali, & numerator siderum, & pensor elementorum.*

¶ Pensum, manipulus est lanæ, vel lini ex colo pendens, ein Rocken / Wollen oder Flachs. *Trahere, carpere pensa*, Poetarum locutiones sunt: Spinnen. Vide Ovid. 2. Fast. v. 743 & Horat. lib. 3. Od. 27. v. 64. *Pensum* autem a pendo est. Heræ enim lanam ancillis appendebant, nendam per diurnum opus, reddendamque in filo eodem pondere, deductis quisquiliis, & burrhis, si non respondissent, multabantur. Titinnius apud Nonium in PVTARE: *Date pensam lanam: qui non reddit tempori. Putatam recte, facite, ut multetur malo.* Quod siquid deliquissent ancillæ, augebantur pensa pœnæ loco; nisi eodem tempore, quo cæteræ, conficerent, plectendæ. Propertius eo dixit l. 3. El. 15. v. 15

Ah quoties famulam pensis onerabit iniquis.

Idem lib. 4. Eleg. 7. v. 41

Et grabiora rependit iniquis pensa puellis,
Garrula de facie si qua locuta mea est.

¶ Hinc *pensum* pro parte sui muneris, aut pro officio etiam oratoribus familiare est, Tagarbeit / allerley fürgenommene Arbeit. Cic. 3. de Orat. c. 30 *Me ad meum munus pensumque revocabo*, wieder an seine Verrichtung gehen. *Pensum suum absolvere*, Varro 2. R. R. cap. 2. seine Tagarbeit ausrichten. *Pensum conficere*, idem. Plautus Persa a. 2. sc. 4. pr. *Pensum meum, quod datum est, confeci.* Et, *Pensum exigere*, Cic. 5. in Verr. cap. 46. von einem fordern / was ihm zu thun befohlen. *Pensa imponere*, Quintilian. lib. 3. c. 7. ¶ 2. Pensum, pensi, cogitatum, ut, *Pensi esse, habere.* Livius lib. 34. c. 31. *Vobis, quid faciatis, minus pensi est*, ihr bedenckt wenig / was ihr thut. *Nihil pensi habere*, in den Wind schlagen / nichts achten. Sallust. in Catilin. cap. 5 *Neque id, quibus modis assequeretur, unquam pensi habebat.* Idem ibid. cap. 52. sub f. *Quibus si quicquam pensi unquam fuisset, non ea consilia de Republ. habuissent.* Plautus Trucul. a. 4. sc. 2. v. 52 *Nec mihi adest tantillum pensi jam*, i. e. neque jam curo, &c. *Nec pensi duxerat*, Val. Max. lib. 2. c. 9. n. 3.

¶ Est & adjectivum *Pensus*, unde comparativum formavit Gellius lib. 12. c. 5. *Nihil quicquam est carius pensiusque nobis, quam nosmetipsi.* Et Plautus Sticho act. 1. sc. 2. v. 61 *Utra sit conditio pensior, virginemne an viduam habere.*

¶ Penso, pensare, diligenter pendere, fleißig erwegen. ut *Amicos factis pensare, non ex dictis*, Livius lib. 34. c. 49. aus den Wercken die Freunde schätzen. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 29

Romani trutina pensantur eadem
Scriptores.

Pensare beneficia, est compensare, vergelten / Seneca l. 3. Benef. cap. 9. *Pensare maleficia beneficiis*, Livius lib. 37. c. 1. böses mit gutem vergelten. ¶ 3. Gleich machen / wieder einbringen. Calpurnius Eclog. 3. v. 83 *Dicitur & collo pensare legumine panem.* Et Eclog. 4. v. 141 Idem Calpurnius:

Sic Deus, & nolit pensare palatia calo.

Seneca Hercule Oetæo v. 692

Male pensantur magna ruinis.

Tacitus 4. Histor. c. 72. *Ipsis sufficere ignes, quibus tot castrorum excidia pensavimus.* Florus lib. 4. c. 9 *Sic Crassianam cladem Parthorum cæde pensavimus*, i. e. æquavimus, habens wieder eingebracht. Livius lib. 26. c. 37 *Transmarina res quadam vice pensata.* Vetus Gloss. *Pensat, ἐξισοῖ, ἀντισταθμεῖ, τὴν ῥοπὴν ἐπιφέρει.*

¶ Pensator, &

¶ Libripens, ein Wagmeister. Plinius l. 33. c. 3. *Stipendiorum, hoc est stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur.*

¶ Pensito, pensitare frequentativum. Plin. lib. 7. c. 7 *Is demum profecto vitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit*, recht betrachten und ermessen. *Pensitare vectigalia*, Cic. pro Lege Man. cap. 6, est solvere, zahlen.

¶ Pensitator. *Verborum pensitatores subtilissimi*, die alle Worte genau ansehen / und auff die Goldwage legen / Gell. lib. 17. c. 1.

¶ Pensatio, idem quod *pensio.* Vide *Canon.*

¶ Pensitatio, idem. Plinius lib. 19. c. 6. *properare prateriti temporis pensitatione.*

¶ Pensiculare, idem quod *pensitare*, Gellius lib. 13. c. 20.

¶ Appendĕre, est tum suspendere, ut, *appendere uvas*, tum & lancem stateramve ponderare, auffhencken / auffwegen und wägen. *Pecunia appenduntur, non numerantur*, Cic. 2. Philipp. cap. 38. scil. præ multitudine.

¶ Appendix, quicquid alicui est adjunctum, ein Anhang / was an einem hanget / & quicquid accedit rei, ut pars sit ejus, ut uva in vite; Bud. Sic Cicer. in Hortens. *Appendix animi corpus.* De quantitate penultimæ in obliquis videatur Borrichius in Analect. parte 2. pag. 30. seq. Hic enim producendam esse contra vulgarem usum contendit.

¶ Appendicula, ut, *Appendicula caussæ judicatæ & damnatæ*, Cic. pro Rabirio Postum. cap. 4. pr.

¶ Compendĕre in usu non est: inde tamen *Compendium* (de quo supra suo loco) ut a *Dispendere, dispendium*: & *compensare*, quod sequitur.

¶ Compensare, tribuere, respondere officio, beneficio &c. Vergleichen / erstatten / vergelten. ut, *Labores compensantur gloria*, Cic. 3. de Orat. c. 4. *Vitia senectutis diligentiâ compensanda sunt*, Idem de Senect. cap. 11. *Dissolvere & compensare damna*, Idem in Verrem 7. c. 13. Et Val. Maxim. lib. 1. c. 1 *Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat.* bringts wieder ein. ¶ 2. Et cum præpositione. Cic. de finibus lib. 2. c. 30 *Compensabatur cum summis doloribus lætitia.*

¶ Compensatio, comparatio, Vergleichung / Vergeltung. Cic. lib. 1. Nat. Deor. c. 9. extr. *Quæ sunt incommoda in vita, sapientes commodorum compensatione leniunt.*

¶ Dependĕre, idem quod pendere, aut solvere, ut, *Dependere mercedem*, lohnen / ablohnen. *Is dependi facile patitur, pro quo spoponderis*, Cic. ad Brutum epist. 18. *Dependere pœnas*, Cic. pro Sextio c. 67. Straffe leiden. ¶ 2. Item examinare, vide Scal. Aus. Lect. lib. 1. c. 17.

¶ *Depenso parare*, id est immenso pretio parare, theuer kauffen / Apul. Apolog. p. 293.

¶ Dispendĕre, distribuere, hin und wieder verspenden / vertheilen. Columella l. 8. c. 2. de gallinis cohortalibus: *Parandi modus est ducentorum capitum, quæ pastoris unius curam dispendant.*

¶ Dispendium, damnum, Verlust / Schaden. Plaut. in Menæchm. a. 3. sc. 2. v. 20. *Minore numquam bene sui dispendio*, mit weniger Unkosten. Ter. in Hec. a. 5. sc. 2. v. 29 *Ut gratiam ineat sine suo dispendio*, ohne seinen Schaden. *Dispendia famæ*, apud Claudianum de 6. Cons. Hon. v. 452. Apulejus Apolog. p. 276 *Impenso labore, diuque noctuque, cum despectu & dispendio bonæ valetudinis eloquentiam quæsissem.* ¶ 2. Dispendium, via obliqua & per ambages, ein Umweg / contraria *compendio*, apud Lucanum lib. 8 ineunte:

Hæmonia deserta petens dispendia silvæ.

¶ Dispendiosus, nachtheilig / schädlich. Columella lib. 2. c. 21. pr. *Cunctatio dispendiosa est*, Säumen ist schädlich. Sextus Rufus c. 29 *Conditiones pacis dispendiosæ*, Nachtheilige Friedens-Vorschläge.

¶ Dispensare, distribuere, disponere & ordinare est, vertheilen / iedes an seinen Ort austheilen / rathsam anstellen / ordnen / &c, *Dispensare rem domesticam*, Cic. 11. ad Att. epist. 1. die Haushaltung

rung einrichten. Seneca lib. 1. de beneficiis cap. 10 *in petulantiam & audaciam erumpet malè dispensata libertas.* A

¶ Dispensator, servi genus: qui domini rationes atque pecunias curabat & disponebat, sive dispensabat, ein Verwalter. Cicero apud Nonium in AERA. *Quid? tu, inquam, soles, cum rationem à dispensatore accipis, si ara singula probasti, summam, quæ ex his confecta est, non probare?* Passim eorum mentio, cùm apud alios, tum apud Suetonium, itemque in Lapidibus vetustis. Vet. Gloss. *Dispensator*, Οἰκονόμος, *ἐπιτροπεύων*. Item Οἰκονόμος, *Dispensator*, *Oeconomus*. Vetus Scholiastes Persii ad Sat. 2. v. 59 *Fuit autem æsis libralis & dipondius, quod hodie in usu remansit, & solebat pensari potius, quam numerari; unde & DISPENSATORES dicti prorogatores.* Nimirum qui tum *Prorogatores* appellabantur, hos ante *Dispensatores* dictos, significat. Neque vero *Dispensatores* pecunias tantum, sed & alias res dominorum tractabant. Nam & conservis τὸ σπάνιον, sive τὸ ἔλλειπον, hoc est, demensum præstare solebant. Unde Zeno Veronensis Serm. 1. ad Neophytos: *Joseph promotus, ad mensuram prorogat cunctis annonam.* Neque vero *Dispensatores* in privatis familiarum, sed Palatinis, hoc est, Principum ministeriis erant: Schatzmeister / Cammermeister / &c. Cujusmodi munere apud Domitianum functus Hetruscus, de quo Statius 3. Silvarum Carm. 3. v. 86 - - - *creditur uni*

Sanctarum digestus opum, partaque per omnes
Divitis populos, magnique impendia mundi &c. B

Cum itaque omne patrimonium Principis curarent dispensatores, facile licet conjicere, lucrosum admodum id muneris genus fuisse. Qua de caussa nescio quis servus Othonis, qui apud Galbam id impetraverat sibi, decies sestertium, hoc est, 25000. Coronat. dedit, ut Suetonius refert Othonis vita c. 5. Atque hi *Dispensatores ordinarii* vocantur Suetonio Galba c. 13. Vide Torrent. Othone, dicto loco, itemque Statianos interpretes, Gevartium & Crucium, nec non Pignorium de Servis. Provinciarum quoque erant Dispensatores, quemadmodum Claudii quendam servum Plinius 33. cap. 11. *dispensatorem Hispaniæ citerioris* vocat.

¶ Dispensatrix. Hieronymus Quæst. Hebr. in 1. Paralip. 1. *Mezaab filia aurificis, qua duos patres habere describitur, ad significandum mysterium sub una interpretatione nominum: ut aurifex genuerit dispensatricem, dispensatrix genuerit benignitatem Domini.* Et Ambrosius lib. 1. Offic. c. 12 pr. *Plerique revocantur ab officio dispensatricis misericordiæ.*

¶ Dispensatio, ipsa dispensatoris functio, seu munus. Suetonius Othone c. 5 *Servo Cæsaris pro impetrata dispensatione decies sestertium expresserat.* Item Vespasiano cap. 23. *Quendam e carissimis ministris dispensationem cuidam, quasi fratri, petentem &c.*

¶ *Dispensatio annua* apud Ciceronem in Vatin. c. 15, administratio est. Gloss. Vet. Οἰκονομία, *Dispensatio, administratio.* C

¶ Sicut autem Græci Patres οἰκονομίαν vocabulo de incarnationis Christi mysterio ejusque humanâ naturâ (unde & θεολογίαν & οἰκονομίαν aliquando opposuerunt, quod & Heinsius in Aristarcho sacro observat) ita Latini eadem in re *Dispensationis* fuerunt usi. Ut Fulgentius lib. 1. de incarnatione Christi cap. 1. &c. Alii & *disponendi* verbo usi leguntur. Alcimus Avitus ad Sororem. v. 207. *Solus qui carnis proprium disponeret ortum.* Causssam appellationis Cyrillus aperit Epist. ad Successum Isauriæ Episc. quod λόγος, sive verbum carnem sibi unierit, non conversione naturæ factus homo, ut nos, sed dispensatoria voluntate. *Voluit enim*, inquit, *fieri homo, quod non erat; secundum naturam tamen quod erat Deus, nequaquam abjiciens.*

¶ Dispensatorius. *Dispensatoria simulatio*, Augustinus Hieronymo (inter Hieronymi Epist. 97.)

¶ Indispensatus, non dispensatus. Silius lib. 16. v. 341

Indispensato lassantem corpora nisu.

hoc est, immoderato.

¶ Expendere, auswägen. *Expendere atque æstimare pecuniæ*, Cicer. in Verr. 7. cap. 9. Plaut. in Mercat. act. 2, sc. 4, 19 *Hunc hominem decet auro expendi*, der Mann ist Golds werth. Inde examinare est, considerare. Cic. pro Flacco cap. 5 *testem diligenter expendere.* Idem Off. 1. c. 31 *quæ contemplantes expendere oportebit.* Et de Oratore lib. 2 cap. 76 extr. *argumenta causarum expendere*, erwegen. ¶ Dein ad pœnas refertur. Tacitus 12. c. 19 *pœnas capite expendere*, mit dem Halß bezahlen. Virgil. lib. 11 v. 258 *scelerum pœnas expendimus omnes.* D

Contra apud Silium lib. 7. v. 713 *dignum pretium expendere*, est belohnen / vergelten.

¶ Expensum &

¶ Expensa, æ, Ausgabe. *Codex accepti & expensi*, ein Verzeichniß der Einnahm und Ausgab / Cicer. pro Rosc. Com. c. 3. *Expensam ferre*, est, vel annotare pecuniam expensam, vel pecuniæ datæ chirographum exhibere, Cicer. in 3. Verr. *Te elapsurum omni suspicione arbitrabare, si, quibus pecuniam credebas, iis expensum non ferres, neque in tuas tabulas ullum nomen referres.* Sed, *Expensum aliquid alicui ferre*, einem etwas zuschreiben / oder bekennen / daß man es von ihm bekommen. Plin. de fortunâ, *Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta*, lib. 2. c. 7.

¶ *Expensilatio*, apud JCt. & Gell. lib. 14. cap. 2. Vide supra *Acceptum* in *Capio.*

¶ Impendere, insumere, anlegen / anwagen / ut, *Impendere pecuniam, sumtus*, Geld / Unkosten an etwas wagen. Cicer. in Verr. 5. c. 98. de agricultura: *Ad incertum casum & eventum certus quotannis labor & certus sumtus impenditur.* Sic, *Impendere tempus*, Plin. lib. 3. epist. 5. *Laborem impendere studiis*, Idem lib. 6. cap. 20. *Curam impendere*, Columell. præfat. Operis: *Operam*, Idem lib. 12. cap. 1. Quæ per se omnes usitatæ Latinorum locutiones sunt. *Impendere vitam famæ*, Statius 5. Silv. 1. v. 63. das Leben dran setzen / seinen ehrlichen Nahmen zu erhalten.

¶ Impendium, impensa, Anlage / was man auff etwas wagt. *Instituere quæstum sine impendio*, gewinnen wollen / Cicer. pro Quint. c. 3. Idem ad Att. l. 6. ep. 1 *Fœnus & impendium recusare.*

¶ Impendiosus, qui nimium impendit, der zu viel ausgiebt / auffwendet. Plaut. in Bacchid. a. 3. sc. 2. v. 12

Nimio præstat impendiosum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni, hunc etiam ipsi culpabunt mali.

¶ Impendio, adverbium, idem quod *impensè*, sehr. Ter. Eun. a. 3. sc. 5. v. 39 *Impendio magis animus gaudebat mihi*, id est, multo magis: da ward mein Hertz noch viel freudiger. Additur enim comparativis, ut, *Impendio loquacior*, Gellius lib. 1. c. 2. Tamen etiam sine Comparatione. Apulejus Apolog. p. 275 *Etiam hi, qui sibi delicti alicujus conscii sunt, tamen cum male audiunt, impendio commovebuntur & obirascuntur.*

¶ Impensa, *facere impensam in rem aliquam*, hoc est, sumtum, Unkosten auff etwas wenden oder wagen / Cic. Philipp. 6. cap. 5. *Impensa parcere*, Livius lib. 35. c. 44, mit Unkosten an sich halten. *Periit & opera & impensa*, Item, *Operam & impensam perdere*, Unkost und Arbeit verlieren. Ubi *impensa* fartura est; vide supra in *Oleum* & *Opera.*

¶ *Majore impensa*, alia forma, Symmachus pater dixit lib. 1. epist. 11.

¶ Impensus, a, um, id est, magnum: ita *impensum pretium*, pro grandi Cæsar dixit lib. 4. de B. G. c. 2. Et Tacitus 1 Hist. c. 31 *Longa navigatione ægros impensiore cura Galba referebat.* Et, *Impensæ preces*, magnæ. Apulejus Apologia sub finem: *impensis precibus orabi.* Et, *impenso labore*, ibidem post principium. *Impensa operâ invenire*, Gellius lib. 9. c. 14. *Impensiore damno*, Idem lib. 20. cap. 1. *Cura impensior*, id est major. Ovid. lib. 2. Metam. v. 406 - - - *Arcadia tamen est impensior illi*

Cura suæ.

Sic *impensioribus verbis laudare*, est majore studio, apud Val. Max. lib. 4. cap. 3. extern. 1. *Impensissimæ preces*, Sueton. Tib. c. 13.

¶ Impense, admodum, valde. sehr. ut, *Vir impense doctus*, Gell. lib. 10. c. 24. *Impense invidere*, Terent. Eun. act. 3. sc. 1. v. 23. Et, *Impensius legatos supplices mittere, pacem orare*, Sallust. Jug. c. 47. *Impensius rebus suis diffidere*, ibidem c. 75. Et, *Impensius petere*, Sueton. Claud. c. 11. *Incendio absumta impensissime reparare*, hoc est magnis impensis, Idem in Domitiano c. 20.

¶ Interpendium, idem quod compendium, metaphora a ponderibus sumta, cùm in utraque lance paria sunt. Vide Salmas. in Solin. p. 708. (ed. nov.) ubi ex Glossis refert: *Interpendium*, παράμετρον, ubi Labbæus *interpondium* edidit tam in Græcolatinis, quam Latinogræcis Glossis.

¶ Interpensivus. Vitruvius lib 6. c. 3, ab interpensivis onerari, quæ quid sint, disputant Interpretes. Vide Lex. Vitruvian.

¶ Perpendere, diligenter expendere, considerare, betrachten / ausrechnen. *Acri judicio perpendere*, Lucret. lib. 2. v. 1040. scharff nachdencken. *Diligentissime perpendere momenta officiorum*, Cic. pro Muræn. c. 2. Proprie, *perpendere in libripenso*, wägen / apud Gellium lib. 20. cap. 1.

¶ Perpensus, consideratus, accuratus, exactus. Arnobius lib. 2. pag. 52. *Homo. Homo examinis judiciique perpensi.*

¶ Perpense, adverb. cujus comparativo usus est Ammianus lib. 25 extremo: *perpensius judices electurus.* Idem lib. 26. c. 12 *Utilitate rei perpensius cogitata.*

¶ Perpensare, frequentativum, erwegen. Idem Ammianus lib. 19. c. 24 *altis mentibus perpensantes*: & lib. 24. c. 8 *instantiam obsidentium perpensantes.*

¶ Perpensatio, Erwegung / Betrachtung. Gellius lib. 2. c. 2. *perpensatio honorum atque officiorum.*

¶ Perpendiculum, regula erectæ staturæ, das Loth / Bleyschnur. *Ad perpendiculum columnam dirigere*, Cæs. 4. de B. Gall. c. 17. *Ad perpendiculum esse*, gleich oder nach der Schnur gerichtet seyn / Cic. in Verr. 3. c. 51. *Ad perpendiculum fieri*, Plin. l. 35. c. 14.

¶ Perpendicularis, e, das Schnur gleich auff etwas fället oder gerichtet ist. Vet. Gloss. *Perpendiculare*, ἰσοῤῥοπεῖν.

¶ Perpendiculator. Epitome Victoris in Hadriano: *Ad speciem legionum militarium fabros, perpendiculatores, architectos, genusque tunicum exstruendorum manium, seu decorandorum, in cohortes centuriabit.*

¶ Perpendiculatus, ad perpendiculum factus. Martian. Capella lib. 6.

¶ Rependere, compensare, vergleichen / erstatten. *Dona, præ-*

mia, gratiam rependere, Poëtis familiaria sunt. Statius 9. Thebaid. v. 658 *Hæc sola rependo Dona pio comiti.* Ibidem v. 50 *Hæc tibi grates, hæc præmia digna rependi?* Et Ovidius 2. Metam. v. 694 *Nec gratia facto Nulla rependatur.* Idem in epist. Sapphûs 15. v. 31 *Si mihi difficilis formam natura negavit;*

Ingenio formæ damna rependo meæ.

¶ Repensare, frequentat. Columell. lib. 3. c. 2 *Id tamen incommodum repensant uvarum multitudine.*

¶ Suspendere, anhencken / auffhencken / anheffren. Virg. 4. Georg. v. 307 *Tigni nidum suspendit hirundo. Telas suspendit æraneus. Suspendere se e fico*, Quintil. lib. 6. c. 3. *Suspendere se de arbore*, Cic. lib. 2. de orat. cap. 69. sich erhencken. *Suspendere in furcas*, an Galgen hencken / Ulpian. ¶ *Rem suspendere* est, einen Handel auffschreiben. Livius lib. 39. c. 29. *Detinere aliquem suspensum*, Cicer. 10. ad Attic. ep. 1 id est, incertum, dubium, im Zweiffel stehen lassen.

¶ Nam *Suspensus* & adjectivi formam habet. Sic *Animus suspensus & solicitus*, Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 18. *Suspensus exspectatione rerum novarum*, lib. 15. famil. ep. 1. *In suspenso relinquere*, Plin. lib. 10. epist. 40. ad Trajanum, unerörtert lassen. *Suspensa manu commendare* Plin. lib. 6. epist. 12 pr. hoc est dubia. Comparativ. *Suspensiore animo*, Hirtius B. African. c. 49. ¶ *Suspenso gradu ire*, leise gehen / schleichen / Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 28. *Suspensum vestigium* similiter dixit Plinius Panegyr. c. 22. *Suspenduntur* autem *vestigia* & *gradus*, quando molliter atque cum cura ac solicitudine reponuntur pedes; ne sonum temere fixi excitent: Unde *suspensum & insanum* vestigium Apulejus dixit 3. Milesiar. Virgilius Ciri v. 212

Tum suspensa levans digitis vestigia primis
Egreditur. Vide Lindebruchii notas.

¶ Suspendi etiam structuræ dicuntur fornicati operis. Cicero Topicis c. 3 *Ejus operis* (fornicis) *vitio, quod ita ædificatum est, ut suspendi non posset*, i. e. fornicari firmiter, solideque. Ita *suspensam saxis rupem* Virgilius dixit, 8. Æn. v. 190.

¶ Suspense, adverb. cujus comparativo Augustinus usus est lib. 10 Confess. cap. 34 extr. *quia suspensius incidenam.*

¶ Suspendiosus, qui sibi ipsi laqueo fregit gulam. Varro apud Servium in 12. Æn. v. 603 SVSPENDIOSIS, *quibus justa fieri jus non sit, suspensis oscillu veluti per imitationem mortis parentatur.* Usus & Plinius lib. 28. c. 4.

¶ Suspendium: Cassius Hemina apud eundem Servium citato loco scribit, *Tarquinium Superbum, cum cloacas Pop. facere coegisset, & ob hanc injuriam multi se suspendio necarent, jussisse corpora eorum cruci affigi: Tunc primum turpe habitum est, mortem sibi consciscere* &c. Reperitur & apud Plautum *ad suspendium adigere*, Aulul. act. 1. sc. 1. v. 11. *Suspendio vitam amittere*, Gellius lib. 15. c. 10.

PĒNĔ, vel Pæne, prope, propemodum, fast / bey nahe. Cicer. 1. famil. ep. 4 *Bibulum habuimus multo justiorem, pene etiam amicum.* Superl. Penissime. Apulejus lib. 8. p. 203 *Panissime ibi, quam devovebat, reddit animam.*

PĒNĔLOPE, Πηνελόπη, Ulyssis conjux, laude pudicitiæ, in diuturna mariti absentia custoditæ, celebris. Unde & pro casta qualibet & pudica ponitur. Martialis lib. 1. Epigr. 63

Incidit in flammas, juvenemque secuta relicto
Conjuge, Penelope venit, abit Helene.

Vide tamen Fr. Florid. Sabinum lib. 3. Lect. Subcisiv. c. 2. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 123. ¶ *Penelopes telam texere*, est destruere illa, quæ effeceris. Proverbium natum ex fabula de Penelope illudente procos pollicitatione telæ absolutæ, einen auffhalten und auff ungewiß Ding vertrösten, Vide Chiliadas.

¶ Penelopæus, ut, *Penelopæa fides*, Ovid. 5. Trist. eleg. ult. v. 36.

PENELOPS, is, πηνέλοψ, avis circa paludes & amnes versans, vario colore, collo puniceo, anas fortassis illa fera, quam Germani ein Rothals vocant. Gesner.

PĒNES, Præpos. quæ potestatis, aut possessionis, aut administrationis significationem habet. *Esse penes aliquem*, significat in alicujus manu & potestate esse, zu eines Gewalt stehen. Cic. de leg. Agraria c. 19 *Agrorum omne judicium, & potestas penes Pompejum est.* Justinus principio operis: *Imperium penes reges erat.* Et Plaut. in Amph. act. 2. sc. 2. v. 21 *omnia bona adsunt, quem penes est virtus*, id est, a quo virtus quodammodo possidetur, wer Tugend hat / der hat alle Güter. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 34 *Hæc jam penes vos psaltria est?* id est, apud vos.

PĔNĔTRO, penetrare, quasi penitus, intus intrare; inwendig hinein gehen / durchgehen / durchdringen. *Penetrare in urbem*, Livius lib. 2. c. 53. *in portum*, Cic. 7. Verr. c. 37. *in cælum*, Idem 2. Nat Deor. c. 61. pr. Et, *In extremos penetrare Indos*, Catullus Carm. 11. *Penetrare in animos*, Cicer. de clar. or. cap. 38. *Penetrare inter cæremonias*, Sueton. Cæsare cap. 6.

¶ Plautus non semel active usus est. Ut, *penetrare se in fugam*, Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 94. *penetrare pedem in ædes*, Menæch. a. 5. sc. 2. v. 64. Unde passivum bonis scriptoribus superest. Vellejus lib. 2. c. 5. n. 1 *penetratis gentibus:* & cap. 40 de Pompejo: *penetrata cum victoria Media, Albania, Iberia.*

¶ Pĕnĕtrabilis, e, quod facile penetrat, vel penetratur, ut, *Penetrabile frigus*, durchdringende Kälte. Martialis l. 4. eleg. 19

Ne madidos intret penetrabile frigus in artus.

Passive Statius lib. 3. Silv. 5. v. 21 *caput haud penetrabile Nili.* Compar. *Penetrabilius in venas vinum*, Macrob. l. 7. Sat. c. 12.

¶ Impenetrabile, quod penetrari non potest, ut, *Impenetrabilis ferro silex*, Livius lib. 36. c. 25. *Tergus impenetrabile*, Plin. 8. c. 25. eine Haut / dadurch man nicht stechen kan. *Superior pars corporis Crocodili impenetrabilis*, Senec. 4. Quæst. Nat. cap. 2. *Impenetrabilis blanditiis vitiorum*, Idem ejusdem libri præfat. Sic *pudicitia impenetrabilis*, quæ expugnari non potest, apud Tacitum 4. annal. cap. 12.

¶ Penetrale, significat omnem partem interiorem domus vel templi: seu omne quod in intimis est partibus, ein innerlich Gemach / das inwendige im Hause. Valla lib. 6. *Arcana tecti penetralia*, Stat. 5. Theb. v. 313. Festus ait *penetralia* penatum esse sacraria.

¶ Penetralis, e, adjectivum, ut, *penetrales Dii*: de quibus jam dictum in *Penates*. *Abditi & penetrales foci*, id est, interiores, Cicero de Arusp. resp. cap. 27. *Penetrales tenebræ*, Solin. c. 58. (Salmas. 46) de Assyria. *Penetrale chaos inferna gehenna*, Sedulius in Lucæ 8.

¶ Penetratio. Apulejus 4. Florid. p. 360 *Paribus utrinque aculeis, simili penetratione.* Durchdringung.

¶ Penetrator, qui penetrat. Durchdringer. Augustinus epist. 199 *domus alienæ penetratores.* Paullinus Nolanus epist. 29 [al. 10] n. 2 *Divinarum aurium penetrator*, hoc est, qui ardenter orat. Et Prudentius Hamartig. v. 874 - - - *Ignis*

Trajector nebulæ, vasti & penetrator operti est.

PĒNIS, cauda, interprete Festo, ein Schwantz. Nævius apud eundem: *Lares peni pinxit bubulo*, hoc est, penicillo grandi, ex bubula cauda facto. Unde *Offa penita*, offa porcina cum cauda, eodem auctore. ¶ 2. Est & in obscenis hoc vocabulum, & id significat, quo viri sumus. Sic *adolescentes peni deditos*, Piso dixit. Vide Ciceron. lib. 9. ad Famil. Epist. 22. Sic Cato lib. 4. Distich. *Indulgere gulæ noli, quæ penis amica est.*

¶ Pēnītus, caudatus. *Offa penita*, Festus. Vide paullo ante in *Penis.*

¶ Pēnĭcŭlus seu Peniculum, diminutivum. Festus: *Peniculi, queis calceamenta tergentur, quod e caudis extremis faciebant antiqui, qui tergerent ea.* ein Kehrbürste / Schuhbürste. ¶ 2. Instrumentum item pictorum, quo colores ducunt, ein Pinsel / Plin. lib. 30. cap. 10. de Apelle: *Arrepto peniculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam.* ¶ 3. *Peniculus* etiam spongiam significat, *peniculo abstergere vulnera*, die Wunden mit einem Schwamm wischen oder trucknen / Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 7, 7.

¶ Pēnĭcillus sive Penicillum, diminutivum aliud. Quintilianus lib. 2. extremo: *Opifex desiderat instrumentum, ut calator calum, pictor penicilla.* Pinsel. Metaphorice Cicero 2. ad Q. fratr. epist. 14 *pingam coloribus tuis, penicillo meo.*

¶ Pēnĭcŭlamentum. Arnob. lib. 3, *Peniculamenta decurtantium anteriorum*, id est caudas. Ennius pro laciniis tractis vestium posuit, ut docet Scalig. ad Catalecta p. 162.

Peninsula. Vide *Insula.*

PĔNĬTVS, adverbium, gar drinnen / inwendig / in intima parte, prorsus, omnino, durchaus / gäntzlich / loci & qualitatis adverbium. *Effodere aurum & argentum penitus abditum*, Cicer. 2. Offic. cap. 3. extr. *Periculum inclusum penitus in venis atque visceribus Reipubl.* Idem in 1. Catilin. cap. ult. Et ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 5. *Explicari mihi consilium tuum plane volo, ut penitus intelligam*, gründlich verstehen. *Victoriam penitus amittere*, 2. offic. cap. 8. gantz und gar. *Penitus præcepta animo figere*, Tacit. Agric. cap. 45, 6. tieff zu Hertzen nehmen. *Penitus haurire philosophiam*, Dialog. de Orat. cap. 30.

¶ Revera adjectivum est. Dicebant enim antiqui *Penitus, penita, penitum, penitior, penitissimus. Penitum* autem intimum erat. Sic ex *penitis faucibus* Plautus Asinaria act. 1. sc. 1. v. 28. Idem in Cistellaria a. 1. sc. 1. v. 65 *penitissimum pectus*; in Persa a. 4. sc. 3. v. 71 *Barbariam penitissimam* dixit. *Penitissimos Scythas* Gellius lib. 11. c. 4. Et Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 19 *De Græcorum penitissimis literis hanc historiam eruit Maro.*

¶ Hinc antiquum adverbium *penite* apud Catull. de nuptiis Mallii v. 178, ut quidem eum locum ex antiquis codicibus restituit Scaliger.

PENNA, ein Federkiel / Federstock / cujus molle, quo vestitur, *pluma* proprie est. Seneca in Epist. 42 *Dixi te pennam tenere, mentitus sum, plumam tantum tenebas.* ¶ *Pennas nido majores extendere*, proverbiali locutione Horatius & eleganter dixit lib. 1. epist. 20. v. 21, pro amplius se efferre, quam fortunæ nostræ ferant, höher fliegen wollen / denn die Federn gewachsen seyn. Et Cicero 4. Attic. epist. 2 *Qui mihi pennas inciderant, norunt eandem renasci*, die mir die Federn verkürtzet haben / wollen nun nicht / daß sie mir wiederum wachsen sollen. Hoc est, qui auctoritatem & potestatem mihi imminuerunt meam, nolunt eandem me recuperare. Horatius *Pennas decidere* dixit lib. 2. epist. 2. v. 49

Unde

Unde simul primùm me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis.

Plaut. Pœnulo a. 4. sc. 2. v. 49 *Sine pennis volare haud facile est*, sonder Federn ist nicht gut fliegen.

¶ Pennulæ, pullorum, Cic. lib. 2. Nat. Deor. cap. 52 *Cum pulli pennulis uti possunt, tum volatus eorum matres prosequuntur.*

¶ Pennatus, à *Pennare*, quo Dracontius usus est Hexaem. v. 146. *Pennantur tunc membra* - - - i. e. pennis induuntur. Loquitur de creatione avium. *Pennatum telum*, Plin. lib. 34. c. 14. *Pennati amores*, Claudian. lib. 2. de Stilic. laud. v. 356. gefiedert/ geflügelt.

¶ Pennulatus, dimin. Tertullianus ad Nation. l. 1. c. 10. *Mercurius in calvitio pennatulus*, i. e. galero pennato indutus.

¶ Penniger, idem quod pennatus. Sidonius Carm. 2. v. 309

Flectis penniferos hederis bicoloribus armos.

¶ Penniger, ut, *Sagitta pennigera*, (*pennatum telum* modo dictum) ein gefiederter Pfeil/ Silius lib. 8. v. 375. *Animal pennigerum*, Cicero de Univers. cap. 10.

¶ Pennipes, pennatus pedibus. Catullus Carm. 55 ad Camerium v. 25 *Pennipes Perseus.*

¶ Bipennis etiam, & hoc bipenne, adjectivum, ut *Ferrum bipenne*, Virgil. 11. v. 135. i. e. securis: & Plinius facit. *Insectorum quædam binas gerunt pennas ut musca. Nullum cui aculeus in alto, bipenne est*, hoc est, duabus pennis volans, so da zwey Flügel hat/ wie zwo Federchen/ lib. 2. c. 27. Adde Priscian. lib. 5. p. 652.

¶ Bipennis substantivum, telum nempe, securis, ex utraque parte aciem habens, eine Helleparte. Tibull. lib. 1. eleg. 7. v. 53

Illa bipenne suos cædit truculenta ministros.

¶ Bipennifer. Ovid. 5. Trist. eleg. 3. v. 39

Ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi.

Sed *Bipennis*, Bipennifer alii a *Finna* deducunt. vide infra. Isidorus tamen a *Penna*.

PENNINVS, Deus Alpinorum, quem in summo vertice colebant. Livius lib. 21. cap. 38. Hinc pars certa Alpium

¶ *Alpes Penninæ* dictæ, quas perperam quidam *Pœnas*, quasi a transitu Pœnorum, Hannibale duce, appellant.

PENTADŌRON, Πεντάδωρον, lateris genus Plinio est, sic dictum à mensurâ quinque palmarum, eine Art breiter Ziegel/ Plin. lib. 35. cap. 14.

PENTAPHYLLON, Πεντάφυλλον, herba, Quinque folium, Fünffinger-Kraut. Plin. 25. cap. 9.

PENTAPOLIS, Πεντάπολις, regio inter Palæstinam, & Arabiam, appellata hoc modo à quinque civitatibus, inter quas *Sodoma* fuit & *Gomorra*. Prosper Aquitanicus de Providentia Dei v. 254

Aut cum in Pentapolim descenderit igneus imber.

¶ 2. Pentapolis alia in Palæstina, mari mediterraneo propior, constans ex quinque urbibus Philistæorum, *Gath, Accaron, Azotus, Ascalon, Gaza.* Vide 1. Samuel. 6, 17. ¶ Sed omnium celeberrima Pentapolis Cyrenaica in Africa, quæ etiam uno nomine Cyrenaica appellatur. Habuit quinque clarissimas urbes, *Cyrenen*, unde nomen regioni: *Apolloniam, Ptolemaida, Arsinoen*, & *Berenicen*. Hinc

¶ Pentapolitanus, ut *Pentapolitana regio*, quæ est ipsa Cyrenaica, apud Plin. lib. 5. c. 5. pr.

PENTATHLVS. Erant in ludis Delphicis, *Pentathli*, quinque certaminum professores, videlicet disci, cursus, saltûs, palæstræ, & jaculationis, fünfkünstige/ Plinius lib. 34. cap. 7. ἆθλος, certamen, πένταθλον, quinquertium. ¶ Pentathli, *quinquertiones*, à quinque artibus.

PENTATEVCHOS, vel um, πεντάτευχον, Quinque libri Mosis, τεῦχος, volumen. die fünff Bücher Mosis.

PENTĒCOSTE, es. Pfingsten/ dies quinquagesimus post pascha. Vide Josephum 2. de Bello Jud. c. 5. Gr. [Lat. c. 2.] p. 778.

PENTELICVS, mons Atticæ, unde *Pentelicum marmor*. Pausanias Atticis c. 32 Ὄρη δὲ Ἀθηναίοις ἐστὶ, Πεντελικὸν, ἔνθα λιθοτομίαι, &c. Hinc *Hermæ Pentelici*, statuæ, apud Cic. lib. 1. ep. 8 ad Att.

PENTĒRIS, πεντήρης, navis quinqueremis. Hirtius bell. Alexand. c. 47 *Capit ex eo prælio penteremes I, triremes II, dicrotas VIII.*

PENTHEMIMERIS, Πενθημιμερὴς, cæsura semiquinaria, ut

Arma virumque cano,
Omnia sunt hominum, &c.

PENTHĔSĬLĒA, πενθεσίλεια, Amazonum regina, fuit auxilio Trojanis contra Græcos, Virg. in Æn. 1. v. 491.

PENTHEVS, Thebarum Rex: qui non initiatus cum inspexisset Baccharum sacra irrisisseteque, a matre, uxore, sororeque minutatim discerptus periit. Vide Euripidis Bacchas, & Ovid. 3. Metamorph. itemque Horat. lib. 2. Sat. 3. meminit & lib. 2. Carm. Ode 19. v. 14. Nomen habet a πένθος, i. e. luctus, Theocrit. Idyll. 26. v. 26 Ἐξ ὄρεος πένθημα, γυνὰ ἃ πενθὴς, φίλοισι.

Ex monte luctum, non Penthea, reportantes.

PĒNŬLA, (vel potius *Panula*: est enim a φαινόλης) ein Regenmantel. Quintil. lib. 6. cap. 3 p. 479 *Si non pluit, non est opus tibi penulâ. Penula scortea*, ein rauher oder gefütterter Mantel. Vide Torrentium ad Horat. lib. 1. Epist. 45. v. 18. & ad Sueton. Calig. cap. 52, itemque Salmasium ad Histor. Aug. pag. 6. & 7. ¶ *Penulam scindere*, est impensius retinere. Contra, *penulam non attingere*, nicht fest auffhalten oder nöthigen. Usus utroque Cicero est ad Att. lib. 13. epist. 33, *Horum ego vix attigi penulam, tamen remanserunt.*

¶ Penulatus, Cic. pro Milone c. 10 *Cum uxore in rheda vehebatur penulatus.* id est penula tectus.

¶ Penulatium, Kleiderkasten. Nonius.

PENVS, mascul. & fœm. secundæ & quartæ declinat. est quicquid ad victum pertinet, allerley Vorrath von Essen und Trincken. *Est enim omne quo vescuntur homines*, PENVS, inquit Cicero de natura Deorum lib. 2. c. 27. Lucilius apud Nonium:

Magna penus parvo spacio consumta peribit.

Sed hoc genus rarius est.

¶ *Penus*, *penŏris*, neut. idem. Horat. lib. 1. Epist. 16

Annona prosit, portet frumenta penumque.

Sed hoc Terentii Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 18 dupliciter legi Donatus ait. *Cum in cellulam ad te patris penum omnem (& omne) congerebam clanculum.* ¶ Dicta autem *penus*, quod ibi intus & penitus habeantur, quæ usui omnino sint. Vide Gellium lib. 4. cap. 1. & supra in *Cellarium.* ¶ *Penus multiplex* Sueton. Nerone cap. 11, Gellius lib. 4. c. 1. extr. *Ea sola esse penora putat.*

¶ *Penum* in gen. neutro. Plaut. Capt. a. 4. sc. 4. v. 12.

¶ Penuarius, ut, *Cella penuaria*, ein Speißkeller/ Speißkammer/ Cic. de Senect. cap. 16. Legunt & *penaria*, & in neutro genere *Penarium.*

PĒNŪRIA, inopia, Mangel/ earum rerum præcipue quæ ad penum pertinent, inde enim vox ducta est, ut Festus auctor est. Sed quia Virg. primam producit Æn. 7. v. 113, sunt, qui putent hoc nominis a Græco πεῖνα, *fames*, potius deduci. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 88 *Illiusmodi jam nobis magna civium penuria est*, derer giebts nicht viel. Et Cic. de Amic. cap. 17 *Constantium amicorum magna est penuria.* Idem, *Magna sapientium civium bonorumque penuria est*, de Clar. Orat. cap. 1. *Penuria cibi*, Lucret. lib. 5. v. 1005. *Penuria consilii*, Plin. 8. cap. 6. Mangel an gutem Rath.

PEPLION & Peplis, idis, πέπλιον, & πέπλις, herba, portulaca silvestris est Dioscoridi, nascitur in maritimis.

¶ Sed *Peplus*, πέπλος, herba alia est eidem, quam vulgò esulam rotundam vocant, provenit in vineris & agris incultis, lacteo succo, grosse Wolffs-Milch.

PEPLVS, & Peplum in neutro: vestis genus, quod quinto quoque anno Athenis Minervæ Panathænaicis magnis a matronis consecrabatur solenniter. In quo intextæ erant res a Minerva gestæ, præcipue Gigantomachia, ut Virgilius in Ciri describit v. 11. & aliquot sequentibus. Meminit & Plato Euthyphrone. Idem Virgil. 1. Æneid. v. 479

Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant
Suppliciter tristes.

Ubi Servius: *PEPLVM proprie est palla picta fœminea Minervæ consecrata: ut Plautus: NVNQVAM AD CIVITATEM VENIO, NISI CVM INFERTVR PEPLVM. Hodie multi abutuntur nomine.* Hæc ille. Apud Statium tamen 10. Thebaid. v. 56 Junoni Peplum matronæ solenne donum consecrant: ubi Vetus Scholiastes: PEPLVM, inquit, *vestis candida est, aureis clabis picta, sine manicis, quod simulacris fiebat. Sed hoc peplum primum est ab Atheniensibus institutum, quod matronæ suis manibus faciebant, & inter triennium Numinibus offerebant.* Scaliger ad Cirin Virgilianam ex Aristophane observat, in illo Minervæ peplo præter victorias Pallados & strenuorum Ducum gesta intexta fuisse, eamque ob caussam Aristotelem librum suum, quem de Heroum tumulis consecrat, PEPLVM voc. sse.

PĔPO, ŏnis, πέπων, Pfeben/ genus cucumeris: qui magnitudine enim excesserunt, *pepones* vocantur; ut Plinius auctor est lib. 19. c. 5. Vide eundem & lib. 20. cap. 2. De usu peponum & medicina contra nephriticos dolores lege Gassendum de vitâ Peirescii lib. 2. p. 161. & lib. 6. p. 491.

¶ Mesopepones, Melonen. Sed, *anguriæ*, Gurcken.

PEPTICAE, medicinæ coctionem juvantes, quæ foris applicantur, Däupflaster/ a πέψις, coctio, πέσσω, digero, Plinius lib. 20. c. 18.

PER, aliud cum nominibus aliis conjunctum significat. *Per alium ostendere suam sententiam*, durch einen andern seine Meinung anzeigen/ Terent. Heaut. a. 2. sc. 1. v. 7. *Per alium enunciare*, Cic. pro Rosc. Am. c. 38. ich wils durch einen andern verrichten. Adverbiis circumscribendis inservit. Horat. lib. 1. Od. 10

- - - *olim nisi reddidisses*
Per dolum amotos.

Per avaritiam aliquid appetere, aus Geitz nach etwas stehen/ Idem pro Rosc. Comœdo cap. 8. *Per insidias interficere*, Idem pro Domo c. 23 hinterlistig/ mit List. *Per literas cum aliquo colloqui*, Idem ad Att. lib. 6. epist. 1. *Per illa tempora perfera litera fuerunt*, zu denselbigen Zeiten/ illis temporibus, Livius lib. 6. c. 1. *Per me, te, nos* &c. *Per me tibi licet*, meinerhalben ist dirs ungewehrt/ Terent. *Per legem illam hoc mihi licet*, Cic. *Per ætatem*, Terent. Eunuch. a. 1. sc. 2, 34. Alters halben. *Per occasionem*, Livius lib. 1. cap. 11. nach Gelegenheit. *Per otium*, Cic. 1. de

Invent. cap. 3. mit Müſſe. *Per valetudinem cum poſſes venire, tamen noluiſti*, Idem Principio 7 fam. epiſt. der Geſundheit halben. *Per te ſtetit, quo minus hæ fierent nuptiæ*, Terent. in Andria 4. ſc. 2. v. 16. an dir iſt gelegen geweſen. *Per tempus advenis*, hoc eſt, tempeſtive, ibidem ſc. 4. v. 44. zu rechter Zeit. *Poſſe aliquid per ſe*, Cic. de Amic. cap. 8. von ihm ſelbſt. *Per ſe ſibi quisque carus eſt*, ibidem cap. 21. von Natur. *Per ſe ipſa probitas parum tuta eſt*, Salluſt. Jugurth. c. 14. von ihr ſelbſt / vor ſich. *Per eum honores cepit*, i. e. illius ope, beneficioque, Nep. Attico cap. 7, 2. *Neque per ſenatum efficere potuit*, Idem Catone cap. 2, 1. i. e. propter ſenatum, ſenatu obſtante. *Per Deos*, Cic. pro Rab. Poſt. c. 13. um Gottes willen. *Per dextram, fidem tuam*, modi ſunt deprecandi, Terent. Andr. a. 1. ſc. 5. v. 54. 55. *Per fortunas*, ſimilis formula, Cic. 3. ad Attic. ep. 20. So lieb dir iſt / ꝛc. Vide ibi Manutium. ¶ 2. Elegans interpoſitio illa, *Per ego te Deos oro*, &c. Terent. Andr. a. 5. ſc. 1. v. 15. Et Livius lib. 23. cap. 9. pr. *Per ego te, fili, quæcunque liberos jungunt parentibus, precor quæſoque &c.* Et, *Per enim magni æſtimo, tibi factum noſtrum probari*, Cic. ad Att. lib. 10 ineunte. *Per hoc mihi mirum viſum eſt, te hoc illi concedere*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 49.

¶ Obſerva autem, *Per*, præpoſitionem, ſeu cum nominibus, ſeu adverbiis ſignificationem eorum intendere. Ut *Perbenignus, perabſurdus, perarduus, peracutus*, & quæ alia ſexcenta ſunt hujus notæ, quæ in ſimplicibus eorum invenies; in compoſitione verò verborum continuationem quandam notare: Ut *perſedere* apud Sueton. Claud. cap. 34 eſt totum diem ſedere usque ad finem: *perſpectare*, ad finem usque ſpectare, Domitiano c. 4.

PĒRA, πήρα, ſacculus, eine Taſchen. *Pera viatoria*, ein Proviantbeutel / Satteltaſchen. *Ultra peram ſapere*, proverbialis locutio ex Luciano apud Eraſmum in Chiliadibus, quam ille in philoſophos vel Chriſtianos dixerat. Martial. lib. 14. epigr. 81

Dormiat & tetrico cum cane, pera rogat.

Pera cum baculo: inter Philoſophorum inſignia, præcipue Cynicorum, qui pauperes & omnium rerum contemtores. Apulejus Apolog. p. 287 *Proinde gratum habitum, ad contumeliam dicere-tis, rem familiarem mihi peram & baculum fuiſſe.* Et paullo poſt p. 288 *Peram & baculum tu Philoſophis exprobrares?* Et mox: *Veruntamen hoc Diogeni & Antiſthenis pera & baculus, quod Regibus diadema, Imperatoribus paludamentum &c.*

¶ Hinc *Bactroperitæ* Philoſophi per jocum, quod præter baculum & peram nihil haberent, appellati. B. Hieron. in c. 11. Matth. v. 10 *Ex hoc præcepto arguit Philoſophos, quod vulgo BACTROPERITAE appellantur, quod contemtores ſeculi & omnia pro nihilo ducentes, cellarium ſecum ferunt.* Βάκτρος baculus eſt.

¶ Pĕrŭla, diminut. apud Senecam epiſt. 90 *Fregit exemtum è perula calicem.* Apulejus lib. 5. pag. 165 *Quantum putas boni nobis geris in iſta perula?*

PERCA, Πέρκη, & Περκὶς, piſcis, ein Parß. *Perca marina*, Meer-Parß. *Perca fluviatilis minor*, Kaulparß.

Percello vide in antiquo *Cello*.

Percutio, vide *Quatio*.

PERDICIVM, herba Plinio lib. 21. c. 17 eadem quæ *helxine*; Ἑλξίνη, *parietaria*, Tag und Nacht. Περδίκιον. Dicta herba a *perdicibus*, quod ea perdices præcipue veſcantur.

¶ Perdix, ĭcis, πέρδιξ ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ ᾄδειν, avis ſilvatica, nota, ein Rebhun / oder Feldhun. Plin. lib. 10. c. 33. *Perdix major*, ein welſch Rebhun. *Perdix ruſtica*, quæ *ruſticula*, ein Schnepff. De Turcarum perdicibus cicuribus Busbequius Epiſt. 3. Legat. Turcicæ p. 165. ſeqq. De perdice voces humanas edocta, Plutarch. in Sympoſ.

Perdo, vide *Do*.

PĔRĔGRĪNVS, cognomento Proteus, Philoſophus: qui cum vitâ ſtatuiſſet digredi, ſibi conſtruxit rogum, eoque quinquennali Olympiæ certamine conſcenſo in ore totius Græciæ ſe flammis immiſit conficiendum. Lege Lucianum in Peregrino & Demonacte, itemque Ammian. Marcell. lib. 29. Meminit & Tertullianus ad Martyres cap. 3. Hunc ſe vidiſſe Athenis Gellius diverſantem in quodam tugurio extra urbem lib. 12. c. 11 prodidit. Ubi hoc dictum ejus refert: *Virum ſapientem non peccaturum, etiamſi peccaſſe eum Dii hominesque ignoraturi forent.*

PĔRĔGRĪNVS, quod a *peragrare* faciunt, ſignificat advenam, qui non civis eſt, ein Frembder / Ausländer / Vide Vallam lib. 4. cap. 2. Cic. in Off. lib. 1. c. 34 *Peregrini officium eſt, nihil præter ſuum negotium agere, minimeque eſſe in aliena Repub. curioſum.* Et lib. 1. de Orat. cap. 50 extr. *peregrinus atque hoſpes ingredi.* unerfahren.

¶ Adjectivum per ſe eſt peregrinus, frembd / ut *Aves peregrinæ*, Plin. lib. 10. c. 26. *Divitiæ peregrinæ* Horat. lib. 2. epiſt. 1. v. 204. Et, *cælum peregrinum* Ovid. 4 Triſt. 8. v. 25.

¶ Veteres *pereger* & *peregrus* dicebant, unde poſtea *peregrinus*; quemadmodum a *pauper*, *paupertinus*, &c. Auſon. Epiſt. 17, quæ ad Symmachum eſt, ſoluta oratione: *In comitatu tibi vetus fui: nedum peregrem me exiſtimes compoſita fabulari.* Ulpianus Titulo 17, qui de Caducis eſt: *Si ante tabulas apertas deceſſerit, vel pereger factus ſit.* Tertullianus 2. ad Uxor. c. 4 extr. *Si peregre frater adveniat.* Ita Rigaltius! Froben. *peregre.*

¶ Peregrinor, peregrinari, reiſen / wandern / an frembden Orten ſeyn. *In aliena civitate peregrinari*, Cic. pro Rab. Perduell. c. 10. *Longe lateque peregrinari*, Idem de Nat. Deor. lib. 1. c. 20. Et, *Aures veſtra peregrinantur, neque in hoc verbagato civitatis ſermone verſantur*, Idem pro Milone c. 12.

¶ Peregrinatio, das Reiſen an frembden Oertern. *Peregrinatio transmarina*, Quintilianus lib. 7. cap. 3. Et Seneca Epiſt. 104 *Peregrinatio non facit mediocrem, non oratorem: Nulla ars loco diſcitur.* Plato in Axiocho: *κοινὸς τάφος πάντων θνητῶν, περιηγησία τις ἐστὶν ὁ βίος, Vita noſtra peregrinatio eſt.*

¶ Peregrinator, ein Wanderer / der gerne reiſet. Cic. lib. 6. fam. epiſt. 18. [al. 19.] *Non ſum tam peregrinator jam, quam ſolebam.*

¶ Peregrinabundus. Livius lib. 28 c. 18. *Non peregrinabundum, neque circa amœnas oras vaganteм ducem Romanum in Africam trajeciſſe.*

¶ Peregrinitas, frembde Sprach und Sitten. Cic. 9. fam. ep. 15 *Infuſa eſt in urbem noſtram peregrinitas.* ¶ 2. Apud Suet. Claudio cap. 15. & 16. *Peregrinitas*, peregrini ſtatus eſt. Vide ibi Torrent.

¶ Peregre, adverbium, ut, *Peregre abire*, vel *exire*, Horat. 1. Satyr. 6. v. 102. über Land reiſen. *Peregrè redire*, Terent. Phorm. 2. ſc. 1. v. 13. von der Reiſe wieder kommen. *Epiſtola peregre allata*, Plaut. in Aſin. a. 4. ſc. 1. v. 16. Et, *Peregre accire*, Livius lib. 2. c. 6. Et Horat. lib. 1. epiſt. 12. v. 13 *dum peregre eſt animus*, in weiten Gedancken.

PĔRENDIE, adverbium, ſignificans diei craſtino proximum, übermorgen / Cic. ad Att. lib. 12. epiſt. 44 *Sciet forteſſe cras, ſummum perendie.*

¶ Pĕrendinus, ut, *Dies perendinus*, abhinc tertius, Cicer. pro Murän. c. 12. extr. & Aſcon. in Verr. de Pr. Urb. p. 76. *In perendinum*, ſubaudi *diem*, idque idem eſt ac *perendie.* Plautus extremo Trinummo: *Tu in perendinum pannus fis*, auff übermorgen.

¶ Comperendinare, procraſtinare, in longum differre, von einem Tage zum andern auffziehen. *Comperendinare reum*, dem Beklagten Friſt geben / Cic. in Verrem 2. c. 11. *Comperendinare ſermonem* pro differre, dixit Chryſologus Homil. 149.

¶ Comperendinatio, mutua denunciatio litigatorum in tertium diem, ut Aſconius d. l. definit. Plinius lib. 6. epiſt. 2 *Leges tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur.* Seneca epiſt. 97 *intra comperendinationem.*

Perennis, vide *Annus*.

Pereo, vide *Ep*.

PERGĂMVS, Πέργαμος, Aſiæ urbs, vicina Troadi, Galeni patria, ubi chartæ repertæ ſunt, ut ex Varrone Plinius prodit lib. 13. c. 11.

¶ Item ἀκρόπολις Ilii ſive arx. Ilium autem urbs, Trojani regni caput. Heſychius. Et inde Græci omnia ὑψηλὰ *Pergama* vocarunt: vide Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. p. 137.

¶ Pergămĕus, ut, *arces Pergameæ* apud Virgilium, id eſt, Trojanæ, lib. 5. Æn. v. 744. Et *Vates Pergamea* apud Propertium lib. 4. eleg. 1. v. 51 pro Caſſandra, Priami Trojanorum Regis filia fatidica.

¶ Pergamēnus, ut, *civitas Pergamena*, Cicero pro Flacc. c. 30. extr. & *Pergamenus rex Eumenes*, Nepos Hannibale c. 10. *Pergamenæ naves*, ibidem c. 11.

¶ Abſolute *Pergamena* pro chartis ſive membranis pergamenis dicuntur, Pergament. Hieron. Epiſt. 43. ad Chromatium: *Etſi alicui Ptolemæus maria clauſiſſet, tamen Rex Attalus membranas a Pergamo miſerat, ut penuriæ chartæ pellibus penſaretur, unde* Pergamenarum *nomen ad hunc usque diem, tradente ſibi invicem poſteritate, ſervatum eſt.* Vide ſupra *Membrana*.

Pergo, Vide *Rego*.

PERGVLA, æ, pars domus exporrecta & propendens, accommodata exponendis rebus venalibus, ein Ercker oder Laden. Plin. lib. 35. c. 10. de Apelle: *Perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque ipſe ipſam tabulam latens, vitia, quæ notarentur, auſcultabat.* Lucil. ap. Lactantium lib. 1. cap. 21

Pergula pictorum, veri nihil, omnia falſa.

Commode uſurpari poteſt de vita humana. ¶ 2. Aliquando & *pergula* caſula eſt, tuguriolum: vide Scaligerum lib. 2. Auſon. Lect. cap. 12. Vetus Gloſſ. *Pergula, ὑπηρεῖον καὶ ἐκεῖα*, Item *Pergula, μασίδιον, ὑπηρεῖον, ὀθόνη, πανὸν ὀπτικόν.* *Pergulæ magiſtrales*, ſunt ſcholæ, quia in pergulis Romæ magiſtri artium docebant. Vopiſcus in Saturnino c. 10 *In Africa Rhetoricæ operam dederat: Romæ frequentavenit pergulas magiſtrales.* adde Salmaſium.

¶ 3. Pergula in vineis eſt, eine Weinlauben / oder Gebäud / darüber der Wein gezogen wird.

¶ *Pergulanæ vites*, quæ pergulis ſuſtinentur. Columell. lib. 3. cap. 2.

PERIANDER, Περίανδρος, unus e ſeptem ſapientibus, cujus multæ egregiæ ſententiæ ſunt apud Laertium. Auſonius de eodem: *Nunquam diſcrepat utile à decore,*
Plus eſt ſollicitus magis beatus.

Mortem

Mortem optare malum, timere pejus.
Faxis ut libeat quod est necesse.
Multis terribilis caveto multos.
Si fortuna jubat, caveto tolli;
Si fortuna tonat, caveto mergi.

PĔRĬCLES, Athenienſis orator, qui ſuggeſtum adſcenſurus precari ſolebat, ne quod ſibi verbum in mentem veniret, quo populus offenderetur. Quintil. lib. 12. c. 9. Ælian. lib. 4. cap. 10 hiſtor. variæ. *In ejus labris Comici leporem habitaſſe ferunt*, ut Cic. ait de Orat. lib. 3. cap. 34. Fuit temporibus Thucydidis & Alcibiadis. Cum amicus eum rogaret, ut pro cauſſa ejus falſum dejeraret, reſpondit Δεῖ με συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν, legunt alii βωμῶν. *Oportet me juvare amicos, ſed usque ad deos*, vel *aram*, Gellius lib. 1. cap. 3. Ob eloquentiam *Olympium* dictum memorat Plutarchus in ejus vitâ.

PERICLIMĔNON, περικλύμενον, herba quam vulgo Matriſilvam dicunt, Getßblat.

PĔRĪCVLVM, diſcrimen ſalutis, κίνδυνος, Gefahr. Faciunt a *pereo*, Salmaſius ex Græco deducit. Græcis enim πειρίολον eſt: pro quo Æoles πειρίβολον dixere: unde *periculum* eſt. Ter. in Hecyr. a. 3. ſc. 1. v. 46 *Si periculum ullum in te eſt, periiſſe me una haud dubium eſt.* Et, *Pericula adire*, Idem Andria 4. ſc. 1. v. 53. *Obire pericula*, Livius lib. 1. c. 54. *Periculum ſumere*, etwas wagen / uff ſich nehmen. Tacitus 3. Hiſtor. c. 69. *Conſilium ab omnibus datum: periculum pauci ſumſerunt.* Ejusdem lib. cap. 76 *Periculum audere* dixit. Suetonius Auguſto c. 84 *Ac ne periculum memoriæ adire, aut in ediſcendo tempus abſumeret; inſtituit recitare omnia.* i. e. neceſſe haberet experiri memoriæ fidem, haud abſque periculo, ut hæſitaret; aut obmuteſceret penitus, deſerente memoria &c. C. Nepos Dione c. 2 *Quæſivit a medicis Dion, quemadmodum ſe haberet* (Dionyſius tyrannus) *ſimulque ab his petiit, ſi forte majori periculo eſſet, ut ſibi faterentur.* So es ſondere Gefahr hätte. *Cum periculo accedere ad flammam*, Terent. Andr. a. 1. ſc. 1. v. 103. *In periculum venire*, Cic. pro Mur. c. 27. *Periculum ſubterfugere*, Cic. 15. fam. ep. 1. ſich der Gefahr entziehen. *Alius aliunde eſt periculum*, Terent. Phorm. 2. ſc. 2. v. 19. *Nihil tibi pericli eſt à me, mulier;* Idem Hecyr. a. 5. ſc. 1. v. 9. ¶ 2. *Periculum* etiam ſignificat id, quod fit ab artifice experiundi tantùm & periclitandi ingenii gratiâ: ſeu, quod primò ab artifice excogitatur atque efficitur, ut expoliatur poſtea, & accuratiùs elaboretur. Cicer. lib. 1. de LL. de Poëtis diſſerens: *Sed tamen*, inquit, *nonnulli iſti, TITE, faciunt imperite, qui in iſto periculo non ut à Poeta, ſed ut à teſte veritatem exigant.* Hinc *periculum facere*, id eſt, experiri, verſuchen / Terent. in Hecyr. a. 5. ſc. 1. extrema. Idem Heaut. act. 1, ſc. 2. v. 36 *Scitum eſt, periculum ex alio facere, tibi quod ex uſu ſiet.* ¶ 3. *Periculum* etiam pro libello ſive tabellâ, in quâ aliquid conſignatur, ſumitur. Unde titulus Codicis: *De Sententiis ex periculo recitandis: & periculo magiſtratuum* apud Ciceronem. C. Nepos Epaminondâ cap. 8 *Unum ab iis petiit, ut in periculo ſuo conſcriberent* &c. IN PERICVLO i. e. in elogio ſive titulo ſepulcrali. Vide Cujacium lib. 5. Obſervat. c. 25. (contra quem fruſtra Hotomannus diſputat lib. 3. Obſervat. c. 20.) præcipue Salmaſium de modo uſurarum cap. 15. pag. 66. & ſeqq. H. Grotius mavult *pariculum* in Sparſione florum pag. 30.

¶ Perĭcŭloſus, a, um, cum periculo conjunctum, gefährlich. ut, *Periculoſa alea*; Horat. lib. 2. Od. 1. *Conſilium periculoſum ſequi*, Plancus Ciceroni lib. 10. fam. ep. 18. Et, *Bellum grave & periculoſum*, pro Lege Man. c. 2. *Eò periculoſior res eſt compoſitis ac remiſſis moribus, quo plus in iis mutat*, Senec. lib. 3. de ira c. 5. pr. *Periculoſiſſimus annus*, Livius lib. 27. c. 35. *Periculoſiſſima dimicationes*, Hirtius Alex. B. c. 22.

¶ Periculosè, ut, *Navigatur periculoſe hieme*, Cic. 16. fam. ep. 11. des Winters ſchiffen iſt gefährlich. *Periculoſe agrotare*, Idem Attic. lib. 8. epiſt. 2. *Periculoſe facere aliquid*, pro Milone c. 4. *Periculoſius navigare*, Hirtius Alex. bello c. 64.

¶ Periclitor, periclitari, in periculo verſari, in Gefahr ſtehen / ut, *Periclitari famâ, ſiti*, quemadmodum Plinius dixit lib. 17. c. 24 *Arbores gelu periclitantur*, ſtehen wegen Kälte in Gefahr. Et Cic. 1. in Catil. c. 5. *Non eſt ſapius in uno homine ſalus ſumma periclitanda reipublicæ.* ¶ 2. Et *periclitari*, periculum facere eſt, verſuchen. ut, *Periclitari ingenii vires*, Cicero lib. 1. de Orat. c. 34. *Tentare & periclitari belli fortunam*, Idem in Verrem 7. c. 50. Idem lib. 3. de Orat. c. 36 *Mihi non ſit difficile periclitari.*

¶ Periclitatio, Verſuch. Cicero 2. Nat. Deor. c. 64 *Quarundam ſtirpium & herbarum utilitates longinqui temporis uſu & periclitatione percipimus.*

¶ Periclitabundus. Apulejus lib. 5. de Pſyche: *Puncto pollicis extremam ſagittæ aciem periclitabunda.* verſuchend.

PERIERGIA, περιεργία, quæ & παιγλοσία, dicitur oratio longior juſto. Exempla vide in libellis de Schematibus.

PERILLVS, artifex ænei tauri ſub Phalaride. Plin. lib. 34. c. 8 *Perillum nemo laudat, ſæviorem Phalaride Tyranno, cui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne ſubdito, & primus eum expertus eſt, juſtiore ſævitiâ. Itaque unâ de cauſſâ ſervantur opera ejus, ut quisquis illa videat, oderit manus.*

A ¶ Perillēus, adjectivum, Ovidius in Ibin v. 437
Ære Perilleo boves imitere juvencos.

PERIOCHA, περιοχὴ, argumentum brevibus comprehenſum, der Inhalt eines Spiels / Buchs / kurtz gefaſſet. Vetus Gloſſ. Περιοχὴ βιβλίου, *Argumentum.* Περιοχὴ πόλεως ἢ τόπου, *Periocha, circuitus.* Periochas fabularum Terentii ſcripſit Sulpitius Apollinaris Grammaticus, præceptor Pertinacis Imperatoris; Periochas in Iliadem Homeri Auſonius. ¶ Sumitur & pro loco quodam auctoris, quemadmodum hoc voce uſus Lucas in Actis, c. 8. v. 32. Ubi vide Caſaubon.

PERIŎDVS, περίοδος, plena ſententia, eine gantz vollkommene Rede / *ambitum, circuitum, comprehenſionem, continuationem cum abſolutione ſententiæ*, Cicero vocat. Periodi partes, *commata* dicuntur & *Cola.* Vide ſuo loco, & Quintilian. l. 9. Periodi aliæ ſunt bimembres, aliæ trimembres ac ſic deinceps. ¶ Sunt & temporum, regnorum, morborum, &c. *Periodi. Fatales Imperiorum periodi*, h. e. tempus deſtinatum a Deo cuique imperio, &c.

Periœci. Vide *Antœci.*

PERIOR, verbum deponens, & obſoletum, quod conari, tentare, diſcere ſignificaſſe, ex reliquis ejus derivatis apparet. Videtur eſſe a πειράω, vel πειράομαι, eliſo jota, Ionum more. Πειράω enim & *periri* idem erant ſignificatione. Vide Voſſii Etymolog. p. 34. Hinc

B ¶ Pĕrītus, ex participio verbi Periri, doctus, exercitus, tentatus, erfahren / verſucht. Cic. de Clar. Orat. c. 21 *Fabius Pictor & juris, & literarum, & antiquitatis bene peritus.* Ibidem c. 56. *Scriptorum veterum literate peritus.* Et 1. Offic. cap. 41 *uſu peritus.* Idem pro Fontejo cap. 15 *Vir ad labores belli impiger; ad pericula fortis; ad uſum ac diſciplinam peritus.* Paullo ante, eodem cap. *belli gerendi peritiſſimus.* Et pro Cluentio c. 38 *Quis ingenio prudentior? jure peritior?* Cæſar 3. Civil. cap. 61 *peritiores rei militaris:* ibidem cap. 73 *peritiſſimi atque exercitatiſſimi duces.*

¶ Perite, weißlich. Cic. lib. 1. de orat. c. 11 *callide & perite verſari in re.* Sic, *Peritiſſime diſputare*, Val. Max. lib. 8. c. 11. *Peritiſſime ſcribere*, Gellius lib. 2. c. 17. *Peritiſſime & callidiſſime*, Cic. 4. in Verr. cap. 54.

¶ Peritia, Erfahrung / Verſtand / Plin. 14. cap. 1. *peritia domini.* Et, *peritia locorum* Salluſt. Jug. c. 46. *Peritia morum Tiberii*, Tacit. annal. 1. c. 69. Et, *peritia legum præminere*, Idem lib. 12. cap. 12.

¶ Imperitus, rudis, ignarus, unverſtändig / ungelehrt / grob. *Vulgus imperitum*, Plin. 34. cap. 14. *Multitudo imperita*, Cic. 3. in Verr. c. 54. unerfahren. *Homine imperito nunquam quicquam injuſtius*, Terent. Adelph. act. 1. ſc. 2. v. 17. *Imperitus omnium rerum homo*, Cic. 3. in Verr. cap. 51. *Concio ex imperitiſſimis conſtans*, Cic. de Amic. cap. 25. *Imperitiſſimæ gentes*, Corn. Celſus initio præfationis.

¶ Imperite, ungeſchicklich / indocte. *Imperite multa diſſerere*, Plin. lib. 35. c. 10. *Quam illud eſt imperitiſſime dictum*, Cic. pro Balb. cap. 11. pr.

¶ Imperitia, Unerfahrenheit / Unverſtand. Plin. 17. cap. 2 *Conſtans Circium ſerere, imperitia exiſtimatur.* wird vor einen Unverſtand gehalten. Ibidem c. 22 *magno imperitiæ errore.*

¶ Pĕrīculum, πεῖρα, tentamen, ein Verſuch; & quia tentaminis eventus dubius eſt, κίνδυνος, eine Gefahr / ab eodem verbo *Periri* peritiſſime derivatur, quod autem ſupra, in tironum gratiam, ut facilius inveniatur, ſeorſum eſt poſitum, ubi videas.

¶ Expĕrior, iri, deponens: ἀποπειρῶμαι: tentare, periculum facere, verſuchen / erfahren. Virg. Ecl. 3. v. 28

Vis ergo inter nos, quid poſſit uterque, vicissim
Experiamur?

Corn. Nepos Hamilcare extremo: *Eo eſt perductus, ut interire, quàm non Romanos experiri mallet.* i. e. non explorare vellet, commiſſo bello, quid poſſent Romani. Terent. Phorm. act. 3. ſc. 3. v. 5 *Quin cum opus eſt beneficium, rursum ei experiamur reddere.* Sed, *Experiri jus*, ſich unterwinden zu rechten / Plaut. Moſtell. a. 5. ſc. 1. v. 41. Sic *Legibus experiri* etiam dicebant, vide *Lex.* Florus lib. 3. c. 20. *Cum fugam in Siciliam parerent, neque navigia ſuppeterent, rateſque ex cratibus & dolia connexa virgulis in rapidiſſimo freto fruſtra experirentur*, &c. Plaut. Amph. 2, 2. 7. *ego id nunc experior de me*, ich erfahre es an mir ſelbſt. *Reipſa experiri*, in der That erfahren / apud Terent. Adelph. a. 5. ſc. 5. v. 7. *Experiri periculo*, Cic. 9. Attic. ep. 10. Sic & *ſine periculo*, mit Schaden / ohne Schaden erfahren. *Extrema experiri*, Salluſt. Cat. c. 26. das euſſerſte wagen. *Omnia experiri*, nichts unverſucht laſſen / Terent. And. 2, 1. 13. Ubi vide Donatum. Publii Syri mimiambus eſt:

Hominem experiri multas paupertas jubet.

¶ Experiens, adjectivum ex participio. *Vir experiens*, Horat. lib. 1. epiſt. 17. v. 42, i. e. ſtrenuus, induſtrius. Itaque *fortem & experientem* Cicero conjunxit 3. Verrina cap. 11. Ovidius lib. 14. Met. v. 159 - - - - *comes experientis Ulyſſei*, h. e. multa experti, der viel verſucht und erfahren hat. *Experientiſſimus homo*, Cic. 5. in Verr. c. 21. pr.

¶ Expertus, aliud ex participio nomen, quod eſt πειρατής, ex-

perientia

perientia doctus, erfahren / kundig. *Vir experta virtutis*, Livius lib. 3. c. 44. *Homo experta audaciæ*, Idem lib. 38. c. 25. *Expertus belli miles*, Tacit. 4. Hist. cap. 76, ein versuchter Soldat / quales & Virgilius 10. Æneid. v. 173 *expertos belli juvenes* dixit. Suetonius autem Vespas. c. 4 *industriâ expertus*, secundum codices quosdam. Est enim Græca loquendi ratio cum Genitivus pro sexto casu ponitur, qui Latinorum est. Et ita Tacit. 4. Hist. c. 42 *expertum defensionibus ingenium*, id est, probatum; quemadmodum & Plinius Paneg. c. 61 *virum expertum honoribus* dixit. Nec vero, dum aliis casibus, secundo & sexto jungitur, vim verbi sui, unde est, amittit penitus, sed, ut participium, cum quarto etiam casu componi potest. Livius lib. 42. c. 63 *Quidam vim superbiamque experti, lati eam famam accepêre.*

¶ Expertor. Silius Italicus lib. 12. v. 502 *Turbarum expertor.* Sed plerisque suspectus locus. Vide Daufquejum, qui ne nuce licendam lectionem vocat. Adde nostra ex Barthio adnotamenta.

¶ Experientia, ἐμπειρία, ἀγχίνοια. Erfahrung. Columella lib. 1. cap. 1 *Usus & experientia dominantur in artibus.* Cic. pro Rabir. postumo cap. 16 *experientia patrimonii amplificandi.* Alcman apud Pindari interpretem: Πείρα τοι μαθήσιος ἀρχά: *Experientia disciplinæ principium est.*

¶ Experimentum, eine Probe. *Experimentum capere*, etwas probieren. Plinius lib. 13. cap. 3. extr. *Experimentum unguentorum inversa manu capitur, ne carnosa partu calor vitiet.* Quintilianus lib. 3. c. 8. p. 250 *Facillime ad consentiendum homines ducuntur experimentis.* Et Plinius Panegyr. c. 49 *Discimus experimento*: & paullo ante cap. 43 *probabitur experimento.*

¶ Expertio, probatio. Vitruvius lib. 8. cap. 5. pr. *Expertiones & probationes eorum sic sunt providendæ*, &c.

¶ Inexpertus, unerfahren / unversucht. Ut, *Legiones civili bello inexpertæ*, Tacitus lib. 2. Histor. cap. 75. Et passive, *Inexperta remedia*, Curtius lib. 3. cap. 5, n. 15. unprobierte Artzneyen. *Inexperta fides*, Idem lib. 6. cap. 7, n. 9. Et, *Nihil inexpertum omittere, relinquere*, Idem lib. 4. cap. 4, 2. & lib. 9. cap. 2. n. 27. Plinius lib. 8. epist. 14 *Genus quæstionis arbitror illis non satis tritum, aut etiam inexpertum fuisse.*

PERIPATETICI, περιπατητικοί, Philosophi, quorum princeps exstitit Aristoteles. Docebant inambulando. Inde enim nomen habuerunt: περιπατέω, *deambulo.* Cic. 1. Academ. Quæst. c. 4. PERIPATETICI *dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lyceo.* Et passim alibi Aristotelicos Cicero hoc nomine appellavit. ¶ Hinc transfertur ad alia. Paullinus Nolanus Epist. 16 ad Jovium, cap. 7 *Esto Peripateticus Deo: Pythagoreus mundo.*

PERIPETASMA, atis, περιπέτασμα, aulæum, ein Fürhang oder Teppich. Peripetasmata, Plautus *peristromata* dixit.

PERIPHRASIS, περίφρασις, circuitio, eine Umbschreibung / circumlocutio, copiosior rei descriptio. *Schola peripatetica princeps*, pro Aristotele. Virg. 4. Æn. v. 584

Et jam prima novo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Pro, *Dies incipiebat oriri*, aut *illucescere.*

PERIPNEVMONIA, περιπνευμονία, morbus, exulceratio pulmonis, die Lungensucht / πνεύμων, pulmo est.

¶ Peripneumonicus, περιπνευμονικός, Lungensüchtig. Plin. 20. c. 17.

PERISCELIS, idis, fœm. περισκελίς, & περισκελής, Periscles, τὰ περισκελῆ, ornamenta circa femora. ¶ 2. Item Knie- oder Hosenbänder / Bud. Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 56

Sæpe periscelidem raptam sibi flentis, &c.

In mundo fœmineo numerat *Periscelides* Pollux lib. 2. c. 16.

¶ Periscelium, Tertullianus de cultu fœminarum lib. 2. extr. *Nescio*, inquit, *an crus periscelio latatum, in nervum se patiatur arcuari.* Vide Rigalt.

PERISSOLOGIA, περισσολογία, supervacua adjectio verborum. Livius: *Legati non impetratâ pace, retrò domum, unde venerunt, reversi sunt.* Hic enim superflua sunt, *retrò*, *unde venerunt*: περισσὸν superfluum est.

PERISTEREON, vel peristereos. Sic enim legit Plin. περιστερεών, vel περιστερεὼν ὄρπις, herba *Verbenaca*, seu *Verbenaca recta*, Eisenkraut / Plin. 25. c. 10.

¶ 2. Peristereon, & peristerotrophium, περιστερεών, περιστροφεῖον, columbarium, ein Taubenhauß / Taubenschlag / Varr. lib. 3. de R. R. c. 7. περιστερά, columba.

PERISTRŌMA, στρώματα, sterno, idem quod *Peripetasma*, ein gemahlet Tuch oder Teppich um eine Wand. *Campanica peristromata*, Plaut. dixit, in Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 13 *Peristromata picta Campanica.* Cic. 2. Philipp. c. 27 *Conchyliatis Cn. Pompeji peristromatis, servorum in cellis lectos stratos videres.*

PERISTYLIVM, locus columnis clausus, quæ στῶλαι Græcis sunt, Porticus, ein Saal / Creutzgang / Cic. Orat. pro dom. suâ c. 44, *amplissimum peristylium.* Suet. Aug. c. 82. *Sæpe in peristylio saliente aqua, atque etiam ventilante aliquo cubabat.* Vide Vitruv.

PERITONÆVM, τὸ περιτόναιον, das Eingeweide / Netze.

Peritus cum derivatis vide paullo ante sub inusitato *Perior.*

Perjurus. Vide *Juro.*

PERIZŌMA, atis, τὸ περίζωμα, eine Schürtze / ein Fürtuch. Usus est Vulgatus Interpres Genes. c. 3. Adde Isidor. lib. 19 Orig. c. 22.

APERIZONIVM, ἀπερίζωμα, cestula, eine Badeschürtze / Badetuch / Varro.

PERMESSVS, fluvius Heliconis, sive de Helicone cadens. Virgil. Ecl. 6. v. 64

Tum canit, errantem Permessi ad flumina Gallum
Aonas in montes ut duxerit una sororum.

Vide ibi Servium.

¶ Hinc Patronymicum *Permessis*, *Permessidis* est. Martialis lib. 1. epigr. 77 *quid tibi cum Permessidos unda?* Jan. Gul. leg. *Permesside lympha.*

¶ Permessius, adject. Claudianus Laude Serenæ v. 8

Fons Aganippæ Permessius educat undas.

PERNA, πέρνα, tam prior quam posterior coxa porcina, ein Schincken. Martial. 13. epigr. 55, *Petasonem* dixit. Plautus in Persa a. 1. sc. 3. v. 26 *Pernam quidem jus est apponi frigidam postridie.* ¶ 2. Pro homine stolido accipitur, Plaut. Trucul. a. 2. sc. 2. v. 39.

¶ Perna, Piscis e concharum genere, qui & *pinna minor*, kleine Steckmuscheln. Sic dicitur a similitudine pedis porcini, Gesnerus. A *perna* est

¶ *Suppernare*, id est, pernas succidere sive poplites: Subnervare, suffraginare. Catull. Carm. 17

- - - - - - *sed velut alnus*
In fossa Liguri jacet suppernata securi.

ad quem locum vide Scaliger. item Casaub. & Scip. Gentilem ad Apuleji Apologiam.

¶ Compernis, qui genibus plus justo conjunctis est, ut Festus explicat, συνόκνημος. Exstat apud Plaut. Milite Glor. a. 3. sc. 2. v. 128, & Lucil. Varron. &c.

PERNĪCIES, exitium, pestis, ein Verderb / Ter. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 34. *Leno sum fateor, pernicies communis adolescentium*, Cic. 4. Catil. c. 5. *De pernicie Reipubl. & exitio urbis cogitare.* Idem 1. Catil. c. 5 *Videbam, pernicem meam cum magnâ calamitate Reipubl. esse conjunctam.*

¶ Pernicialis, e, ut, *Perniciales morbi, qui perniciem afferunt*, Livius lib. 27. c. 23. *Cato perniciali odio Carthaginis flagravit*, Plin. lib. 15. c. 18.

¶ Perniciosus, verderblich / schädlich. *Consilium perniciosum Reipubl.* Cic. pro Domo cap. 43. Et Quintil. lib. 2. cap. 2. *Humanitas invicem qualiacunque laudandi, perniciosissima studiorum hostis est.* Val. Max. lib. 3. cap. 1. extrem. *Alcibiadis nescio, utrum bona, an vitia patriæ perniciosiora fuerint.* Idem lib. 9. cap. 5. pr. *perniciosissimas reipubl. leges introducere.* Seneca lib. 2. Quæst. Nat. cap. ult. *Nullus perniciosior hostis est, quam quem audacem angustia faciunt.* Et vetus Inscript. apud Gruter. pag. 245. n. 1 SVBLATO HOSTE PERNICIOSISSIMO.

¶ Perniciose, adverb. verderblich / schädlich. Cic. lib. 2. de Leg. cap. 5. *Multa perniciose, multa pestifere scisciuntur in populis.* Comp. Idem 3. de Legib. c. 14 *Perniciosius de rep. merentur vitiosi principes.* Et Superl. Augustinus epist. 39 *Rebus mortalibus validissime & perniciosissime compediri.*

¶ Perniciabilis, Tacitus 4. annal. cap. 34, *Id perniciabile reo.* Schädlich / idem quod pernicialis.

PERNIO, onis, masc. τὸ χείμαθλον, affectatio calcanei ex nimio frigore. wenn die Füsse erfrieren und auffbrechen. Plin. lib. 20. c. 3. *Rapum perniones ferbens impositum sanat.*

¶ Perniunculus, diminutivum. Plin. lib. 26. c. 11.

PERNIX, icis, perseverans, beharrlich. Virg. 3. Georg. v. 229

- - - - *& inter*
Dura jacet pernix instrato saxa cubili.

¶ Item, Celer, geschwind / behend. Idem 4. Æn. v. 180

Pedibus celerem & pernicibus alis.

Et Horatius de arte poet. v. 165

Amata relinquere pernix.

Sic *Vento pernicior*, Stat. 4. Thebaid. 312. *Pernicior undis Garumnæ*, Claudian. 2. in Rufin. v. 113. *Pernicissima quadriga*, Columell. lib. 3. cap. 9. Et, *Temporis pernicissimi celeritas*, Seneca epistola 108.

¶ Pernicitas, velocitas, celeritas, Behendigkeit. *Pernicitas pedum Papyrio inerat, qua ei cognomen etiam dedit Cursoris*, Livius lib. 9. c. 16.

¶ Perniciter, adverbium, geschwind. Plin. lib. 8. cap. 14 *Alites alte perniciterque superbolantes.* Apulejus lib. 6. p. 177 *è conspectu perniciter abeunt.* Comparativ. *Pernicius* legitur apud Paullinum Petrocor. lib. 4. v. 206

Ad vbedam rediere viri, pernicius inde
Præcipiti cogunt jumenta erumpere saltu.

PĒRO, ōnis, calceamentum rusticum, à πήρα, unde & *pera*. *Perones*, halbe Stiefeln / hohe Schuhe. Budæus *tibialia laxa rusticorum* reddit, weite Bauren-Stiefeln. Juvenal. sat. 14. v. 185

- - - *quem non pudet alto*
Per glaciem perone tegi.

¶ Pērōnatus. Pers. Satyr. 5. v. 102 *Peronatus auctor.*

PERORIGA, mascul. qui equas curat & admittit, Stutmeister / Varro lib. 2. de re rust. c. 7. Apud Plin. in vetustis exemplaribus, ut Scaliger auctor est, *Frutiga* dicitur. Recte: a *prurigine* scilicet admissuræ. Unde penultima producenda videtur.

PERPENSA,

PERPENSA, æ, ità baccharim herbam à quibusdam dici, Plin. indicavit lib. 2. c. 16.

PERPĔRAM, adverbium, idem quod falso, prave, vitiose. *Perperam judicare*, Cicer. pro Cæcin. cap. 24. *interpretari*, Livius lib. 1. cap. 23. unrecht urtheilen oder deuten. *Perperam pronunciare*, Plin. lib. 3. epist. 5. falsch aussprechen. *Perperam & nequiter facere*, böse und fälschlich/ Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 3. Contrarium, *Recte facere*. Livius lib. 29. cap. 17 *Scipio omnium nobis recte perperamque factorum est testis*. Est ex Græco πέρπερος, quod & Latini suum fecere. Vet. Gloss. *Perperus*, πέρπερος, πρόπετης. Plautus quoque *perperas oves* dixit Trucul. a. 3. sc. 1. v. 9. quas Scalig. ἀχρήστους interpretatur.

PERPES, ĕtis, perpetuus. *Perpetem noctem dormire*, Plautus Amph. act. 1. sc. 1. *Nocte perpeti aleæ ludere*, Capitolinus in Vero cap. 4. Et Solinus cap. 65 [al. 52] *Gymnosophistæ perpetem diem alternis pedibus insistunt*. Et Lactantius de Mort. Persecut. c. 33 *per annum perpetem*.

¶ Perpĕtuus idem, immerwährend/ stätig/ ut *Tempus perpetuum*, hoc est, continuum, non interruptum, aut intermissum. Terent. in Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 12 *Biennium tibi perpetuum illum fuit*. Sic, *Firma & perpetua amicitia*, Q. Cic. de Pet. cons. c. 7. beständige und stete Freundschafft. *Perennes & perpetui cursus stellarum*, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 21. stete Bewegung der Sternen. *Oratio perpetua*, quæ non interrumpitur, & *interpellatæ* opponitur, eine Rede/ die immer auf einander folget. Cic. 1. Tusc. cap. 5 & *continentem* appellat. *Perpetua palus*, Cæsar 7. Gall. cap. 57. *Perpetua vigilia*, Idem 1. Civ. B. cap. 21. & *perpetuæ munitiones* lib. 3. Belli Civ. cap. 44, quæ *continuæ* sunt. Sic *cratem perpetuam* Lucanus dixit lib. 3. v. 485. Apud Nepotem Miltiade *Perpetuum Imperium* temporario opponitur. Plaut. in Cistell. a. 1. sc. 3. v. 46 *Ut sunt humana, nihil est perpetuum datum*, nichts Beständiges. *In perpetuum*, für und für/ immerdar. Cicer. pro Planc. cap. 37 *Respubl. in perpetuum præsidium salutis suæ perdidisset*. Comp. *Perpetuius*, & Superl. *Perpetuissimus*, utrumque Cato apud Charisium l. 3. p. 601.

¶ Perpĕtuo, &

¶ Perpĕtim, adverbia. ohne Unterlaß. *Perpetuò sub alicujus ditione & imperio esse*, Cæsar lib. 1. Gall. B. cap. 31. *Jam anno perpetim assiduo convictu spectabi illam*; Apulej. Apologia pag. 321.

¶ Perpĕtuo, perpetuare, ut, *Perpetuare verba*, id est, continuare, immer auff einander setzen. Cic. de Orat. lib. 3. cap. 46. *Dicite perpetuent*; acclamationis formula apud Lamprid. in Alexand. cap. 6. i. e. æternum sospitent. Arator extremo lib. 1. in Act. Apost.

His est tibi Roma catenis
Perpetuata salus.

¶ Perpĕtuitas, continuatio, Stetigkeit/ ut, *Vita perpetuitas*, Cicer. 1. Offic. cap. 33. *Perpetuitas consequentis temporis*, Idem 1. Tusc. cap. 41. & *Laudis*, Idem 10. fam. epist. 25. *Voluntatis* 3. ad Q. fratr. epist. 5. Idem 2. Offic. cap. 7 *Fidelis ad perpetuitatem benevolentia est*. Pluraliter Vitruvius lib. 2. cap. ult. *Apennini pars continetur umbrosis & opacis perpetuitatibus*.

¶ Perpetuarius, perpetuus conductor, ein Erbsasse. *Perpetuarius mulio*, Senec. ludo de Claudii morte, vide *Mulio*.

¶ *Perpetuale* Quintilianus libr. 2. cap. 13 vertit καθολικόν.

Perplexus, vide *Plecto*.

Persĕphone, περσεφόνη Proserpina.

PERSES, Rex Macedoniæ, qui a Paullo Æmilio devictus, & in acie captus, ductus & in triumphum Romam cum liberis, periitque in carcere, mœrore animi confectus. Vide Livium lib. 45.

Persevĕro. Vide *Severus*.

PERSEVS, duabus syllab. Περσεύς, Cephei *Æthiopum regis gener*. Andromedam ceto expositam liberavit & duxit; ob quam pietatem inter sidera relatus est, Ovid. lib. 5. Metamorph. *Pennipes* vocatur Catullo. ¶ 2. *Perseus* etiam multis vocatur, qui modo *Perses* appellatus fuit, rex Macedoniæ, ab Æmilio Paullo in triumpho ductus. Nam & hic Græcis Περσεύς est.

¶ Persēis, idis, patronymicum Apollonio Rhodio itemque Ovidio ita vocatur Hecate: quippe quam Persei filiam in Theogonia Hesiodus facit. De eadem Seneca Medea v. 814

Caussa vocandi, Persei, tuos
Sæpius arcus.

¶ Et inde *Herba Perseides* pro magicis, Ovid. de Remed. am. v. 263. Nam Hecate Dea Magica est.

PERSIA, seu Persis, idis, Περσίς, orientalis regio ad mare rubrum, regnum quondam omnium Asiæ maximum & potentissimum, Persier-Land. Plautus Persâ act. 4. sc. 1. extr. *usque e Persia*: & scen. 3. v. 28 *Tabella e Persia allata*. Sed plurimi alii malunt Græca forma *Persis, idis*, uti. Curtius lib. 5. cap. 3. n. 16 *Montium perpetuum dorsum in Persidem excurrit*. Virgilius 4. Georg. v. 290

Quaque pharetratæ vicinia Persidis urget.

¶ Persa, æ, incola Persidis, ein Persianer: Persæ, arum, die Persier oder Persen. Ut, *Persarum imperium*, Curtius 4. cap. 14. n. 10. ¶ 2. Gentis nomen pro regione. *In Persas proficisci*, Corn. Nep. in Pelopida cap. 4. n. 3. i. e. in Persiam. Tale est apud eundem Eumene cap. 8. n. 4. *Via, qua ex Medis ad adversariorum hibernacula possit perveniri*. *Ex Medis* idem quod *ex Media*. Gubernatores habuerunt Reges cum Magis, qui artium rerumque in naturæ varietate eximiarum cognitione excelluerunt. Vide *Magus*. Adolescentibus nota esse debet narratio de disciplina juventutis Persicæ, quæ apud Xenophontem exstat lib. 1. de Pædia Cyri. Persarum Regi cubicularius excubitor quotidie in cubiculum diluculo ingressus dicebat, ἀνάστα, ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ἃ σε φροντίζειν ὁ θεὸς ἐθέλησε, id est, *Surge, rex, atque eâ curâ negotia tua perage, qua jussit Deus*, Plutarch. in lib. de doctrina principum.

¶ Persĭcus; ut, *Sinus Persicus* Plin. lib. 6. cap. 24; ad mare rubrum, quem Persæ semper accoluere. Horat. 1. Carm. Oda 38 *Persicos odi, puer, apparatus*, id est, luxuriosos & magnificos, cujusmodi utebantur Persæ, apud quos laudi erat luxuriose vivere, ut testatur Corn. Nepos in Alcibiade in fine. *Malum Persicum*, ein Pfersing. Plin. lib. 13. cap. 9.

¶ Persepŏlis, Persiæ fuit metropolis, & Regum Persicorum sedes. Vide Curtium l. 5. c. 6.

PERSIVS, prænomine Caji, doctissimus Romanorum suâ ætate. Fuit coævus Lucilio Poëtæ. Vide de eo Cicer. lib. 2. de oratore. item Plinium Præfat. suæ Historiæ &c. ¶ 2. Persius & Poëta Satyricus, sub Nerone fuit, Volaterris Hetruriæ oppido natus. Vixit igitur 28 annis, minus novem circiter diebus, ut Casaubonus supputat ex veteri scholiaste. Quintil. lib. 10. cap. 1. *Multum & veræ gloriæ, quamvis uno libro, Persius meruit*. Scaliger Pater in Hypercritico ejus stilum morosum & ineptum censet, illique idcirco & Juvenalem & Horatium præponit. Quos tamen contra à Persio superari Casaubonus censet, quem vide in Prolegomenis in Persium. Cui id omne debet Persius, quanti hodie æstimatur a doctis. A quo tamen rursus dissentit Heinsius, qui Flaccum præfert. Vide ejus librum de Satyra Horatiana.

PERSŌNA, πρόσωπον. Personam Valla vocat, qualitatem, qua homo ab homine differt, corpore, animo, & fortuna, ut Hector ad Priamum *persona filii est*; ad Astyanactem *personæ patris*; ad Andromachen *personæ mariti*; ad Paridem *personæ fratris*; ad Sarpedonem *amici*; ad Achillem *inimici*. Vall. lib. 6. cap 84. Vide & Scalig. cap. 72. de LL. C. Bassus apud Gellium lib 5. cap. 8 à *personando* format: sed rectius Scalig. lib. 1. Poët. cap. 13 quasi πρὸς ὄψιν; est enim habitus fictus, qui veram personam imitatur. Cicer. ad Cæsarem sub lib. 9. epist 11. ad Atticum: *Ad eam rationem satis aptam esse existimabam naturam & personam meam*. Idem in Philippica 8. cap. 10 *Magnum est in Repub. tueri personam principis*, sich halten wie einem Regenten gebühret. *Personam alicujus suscipere, imponere alicui, personam alienam ferre*, hoc est, officium seu officii habitum competentem. Cicer. pro Sylla cap. 3 *Vehementem & acrem personam, quam mihi tempus & Respubl. imposuit; jam voluntas & natura ipsa detraxit*. Sic enim pro Muræn. cap. 3 *Has partes lenitatis & misericordiæ, quas me natura ipsa docuit, semper ego libenter, illam vero gravitatis severitatisque personam non appetivi*. C. Nepos Præfat. *Non dubito fore plerosque Attice, qui hoc genus scripturæ leve & non satis dignum summorum virorum personis judicent*. PERSONIS, id est, conditione & loco. Item Epaminonda cap. 1 *Scimus enim Musicen moribus nostris* (ROMANORVM) *abesse a principis persona*. Corn. Celsus Præfat. *Quos ego ideo nihil tentasse judico, quia nemo in splendidæ personæ periclitari conjecturâ suâ voluerit*. ¶ 2. In doctrina de Deo, persona substantia est individua, intelligens, & incommunicabilis, ὑπόστασις, ὑφίστημι, ut, *Una est essentia Dei vel divinitatis, sed tres personæ*. ¶ 3. *Histrionum personæ* in scenis, Facies sunt fictæ, seu appositiciæ, quas *Larvas* vulgo vocant, Larven. De Persona ejusmodi accipiendum illud Juvenalis est Sat. 3. v. 174

tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cum persona pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans:

Ubi nota, hujusmodi personas sive πρόσωπα, quibus in Tragœdiis utebantur, ad insignem deformitatem, colore pallido, hiante ore effictas fuisse: quod & Lucianus significat de Saltatione, pag. 113. qui habitus in signo illo æreo etiam expressus, cujus typum Pignorius de Servis p. 99 adducit. Prudentius 2. contra Symmachum v. 645

Ut tragicus cantor ligno legit ora cavato;
Grande aliquod cujus per hiatum crimen anhelet.

Cavatum lignum, larvata *Persona* est ex ligno cavato. Seneca ep. 24 *Non hominibus tantum, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua*. Die Larve abziehen. Suetonius Neron. cap. 21 *Tragœdias quoque cantabit personatus: Heroum Deorumque, item Heroidum ac Dearum personis assidè ad similitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamque diligeret*. Publius Mimus: *Heredis fletus sub persona risus est*, des Erben Weinen/ ist ein

ist ein verdecktes Sachen. ¶ Hinc pro externa specie & apparatu. Tacitus Agricola c. 9. *Ubi officio satisfactum, nulla ultra potestatis persona.* Id est, nihil in vultu, nihil in cæteris rebus ejus conspiciebatur, quod potestatem, qua erat, argueret ac approbaret. ¶ Sed & illi ipsi actores partium scenicarum, *Personæ* appellabantur. Unde illud Nepos transtulit Pelopida cap. 4. n. 3 *Hic fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda: ita ut proxima esset Epaminondæ.* Nimirum erant in fabulis primæ, secundæ, tertiæ partes. Significat itaque Epaminondam Nepos, in Thebanorum Republica, tanquam in fabula, primas partes egisse, hoc est, primo loco fuisse; secundo & proximo Pelopidam.

¶ Persolla, diminutivum, ut *Corolla* a Corona. Plautus usus est Curcul. a. 1. sc. 3. vers. 36. Vide ibi Jac. Operarium, & Parei Lex. Crit. Sonat autem larvulam, sive personam minorem. Alii tamen, ut Lambinus, legunt *persola*, a Persolus, quod vide in *Solus*.

¶ Personatus, larva indutus, vermummet/ verlarvt. Cicer. l. 3. de oratore cap. 59 *Nostri senes personatum, ne Roscium quidem, magnopere laudabant.* Seneca Epist. 80 *personata felicitas*, hoc est fucata, fallax.

¶ Personalis, ad personam pertinens. *Personale beneficium*, Ulpian. Lege 63 Dig. § 1. pro socio.

¶ Personaliter. Grammaticorum notio apud Gellium est lib. 15. cap. 13. Aliter Arnobius lib. 3. pag. 124 *Etiamsi personaliter ignoramus, qui sunt Lares, qui sunt Novensiles, qui Penates* &c.

¶ Personata, prosopis, idis, planta est, vulgo *lappam majorem* vocant, grosse Kletten.

Perspicio, Vide *Specio*.

PERTICA, æ, eine Stangen. Vetus Gloss. Græco-Latin. κοντὸς *Pertica, Sudes, Camax.* Item κάμαξ *Ritica, pertica.* ¶ 2. Item instrumentum, quò agros metabantur. Eine Meßruthe. Valerius Cato in Diris v. 45

Pertica, qua nostros metata est impia agellos.

Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 130

Abstulit exultas pertica tristis opes.

Habet autem pertica decem pedes, unde & *Decempeda* dicebatur. Vetus auctor de limitibus, apud Rigalt. p. 297 PERTICA *habet passus duos, id est, pedes decem. PERTICA autem a portando dicta, quasi PORTICA.* Vet. Gloss. *Pertica*, κοντὸς, κάμαξ. Hinc proverbiale *non una pertica tractare, non uno modulo metiri*, sive non una ratione tractare, apud Plin. l. 8. epist. 2. ¶ 3. Pertica etiam ipse ager, metatus perticâ & assignatus. Aggenus: *Pertica quatuor regionibus æqualiter divisa.* Frontinus: *solum autem quodcunque colonia est assignatum, id universum PERTICA appellatur.* Vide Salmasium Exercitat. Plinianis pag. 681. & aliquot sequentibus. Ubi pluribus de perticis veterum & tota dimetiendi ratione disputat.

¶ Perticālis, ut, *salix perticalis*, id est, ex qua fieri possunt perticæ, Columella l. 4. c. 31. *Perticale* etiam dicitur, quod decem pedes sive perticam longum est.

Pertinax, vide sub *Pertineo*, in *Teneo*.

PERVICAX, qui constanti & infracto animo rem gerit: *Pertinax*, qui obstinate tenet & perpendit id, in quo non debet pertendi. Illud laudem, hoc vituperationem meretur. Atticus apud Nonium, ad etymon simul alludens:

Nam pervicacem dici me esse & vincere,
Per facile patior, pertinacem nil moror.

Hæc (*pervicacia*) fortes sequitur, illam (*pertinaciam*) indocti possident. Vetus Scholiastes ad illud Horatii Epod. 17

Heu pervicacis ad pedes Ulyssei:

PERVICACES dicuntur, qui in aliquo certamine ad vincendum perseverant: sicuti PERNICES *a* PERNITENDO. Tacit. 4. Hist. c. 5 de Helvidio Prisco: *Opum contemtor, recti pervicax, constans adversus metus.* Vet. Gloss: *Pertinax*, βίαιος, δυσείκτος, σφοδρὸς, μοιότονος, ἰσχυρὸς, φίλεις. *Pervicax* φιλόνεικος, μονότροπος. Sed non semper hoc discrimen attenditur. Et sæpe *pertinax* in bonis; *pervicax* in malis ponitur. Terentius Hecyra a. 4. sc. 1. v. 17 *Adeone pervicaci esse animo*, &c. halßstarrig seyn. Livius l. 25. c. 14. pr. *Vicit tamen omnia pertinax virtus.* Apulejus Apolog. sub finem, *vir pertinax justitiæ.* Superl. *pervicacissimi hostes*, apud Florum l. 1. c. 11.

¶ Pervicacia, Hartnäckigkeit. Cic. 4. Tusc. c. 11 *Ægrotationi subjecta sunt mulierositas, pervicacia, ligurities* &c. Et Plinius lib. 17. c. 20 *perdurandi pervicacia*, de castanea arbore.

¶ Pervicacitas, idem: Gloss. Vet. *Pervicacitas*, μοχθηρία.

¶ Pervicaciter. Lege 3 § 16 Dig. de Suspect. tutor. *neque pecuniam deponere pervicaciter perstant.* Comparativ. *Pervicacius oblaturos esse annulum* [Perdiccas] *credebat*, Curt. lib. 10. cap. 6. n. 15.

PES, ποὺς, totum illud quod est à femore ad calcem usque, der gantze Schenckel/ von der Hüffte an biß auf die Fußsolen: Virgil. 3. Georg. v. 55

Pes etiam, & camuris hirta sub cornibus aures.

Propertius lib. 2. Eleg. 6. v. 38

Qua nunquam supra pes inimicus erat.

Accidere ad pedes, Cicer. Attic. 1. epist. 14. *Abjicere se ad alicujus pedes*, ad eundem lib. 8. epist. 9. *Projicere se ad pedes*, pro Sextio cap. 11. einem zu Fusse fallen/ Fußfall thun. *Pedem porta efferre*, Cicero ad Attic. lib. 7. epist. 2. *Quocunque pedes ferent*, wohin mich die Füsse tragen/ Vide Chiliad. *Pedem referre*, Ovid. epist. Sapph. 15. v. 186 zurück treten. *Pedibus*, zu Fusse. Ut, *Pedibus iter facere*, Cicer. lib. 5. ad Attic. epist. 9. Et Epitoma Victoris in Hadriano: *Immensi laboris, quippe qui provincias omnes pedibus circumierit.* Sic, *Pedibus merere*, Livius lib. 24. cap. 18. zu Fusse dienen / ein Fußknecht seyn. *Pedem trahere*, pro claudicare, Ovidius dixit 1. de remed. amoris v. 379. *Pedibus aliquo pervenire*, est itinere terrestri pervenire, apud Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 21. Vide infra in *Pedester*. *Nec pes, nec caput:* proverbiale de inconditis confusisque. Plautus Asinaria act. 3. sc. 3. v. 238 *Quin nec caput nec pes appareat.* Item Captiv. act. 3. sc. 4. v. 28 *Garriet, quod neque pes unquam, neque caput appareat.* Proverbialiter etiam *Ante pedes esse* dicuntur, quæ præsentia sunt. Terent. Adelph. act. 3. sc. 4. v. 23

Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt.

Ubi Lindebruchium, si lubet, vide.

¶ Est autem polysemum *pedis* nomen & ad plura alia transfertur. Quod Seneca notat 2. de Beneficiis cap. 34 *Ingens*, inquit, *copia est rerum sine nomine, quas non propriis appellationibus notamus, sed alias commodatisque. PEDEM & nostrum dicimus, & lecti, & veli, & carminis: canem & venaticum & marinum & sidus* &c. ¶ *Pedes lectorum* fulcra sunt: nec non mensarum. Ovid. 8. Metamorph. v. 660

- - - mensam succincta tremensque
Ponit anus, mensæ sed erat pes tertius instar.

Hinc *mensa tripes*, Horat. l. 1. Satyr. 3. v. 13.

¶ *Pedes velorum*, pars utraque inferior, quibus tenditur velum: & pro utroque latere, *dexter* alter, alter *sinister*, Lucan. l. 5. v. 427

- - - & flexo navita cornu
Obliquat lævo pede carbasa.

Hinc *pedem facere* nautica phrasi est, vento dimidio navigare, lavieren/ apud Virgil. 5. Æn. v. 830. quod in princ. v. 16 *obliquare sinus* dixit. Vid. Scaligerum ad illud Catulli Epigr. 4

- - - Sive utrumque Jupiter
Simul secundus incidisset in pedem.

qui *pedem* funiculum interpretatur, cui angulus veli religetur: nec non Turnebum l. 20. c. 4. & l. 25. c. 21.

¶ *Pedes carminum*, sunt compositiones aliquot syllabarum, ut *Spondæus, Jambus, Dactylus, &c.* Sed & ad plura alia transfertur.

¶ Nam & decursus sive lapsus aquarum, *Pedis* nomine designantur Poëtis. Virgilius Culice v. 17

Castalia & resonans liquido pede labitur unda.

Horatius Epod. 16. v. 48

Levis crepante lympha desilit pede.

Imò & de aliis liquidis fluentibusque *pes* dicitur. Cornel. Severus in Ætna v. 13

Ipse suo flueret Bacchus pede.

Vide Nonium in *Revocare pedem*, qui idem ex Virgilii 9. v. 126 confirmat. ¶ Item accessus, adventus. Sic *dexter pes*, felix accessus. Silius l. 7. v. 172

Attulit hospitio pes dexter & hora Lyæum.

Sic fere etiam Virgilius 8. v. 302 ad Herculem:

- - - & tua dexter adi pede sacra secundo.

Augustinus epist. 44. ad Maximum grammaticum, ubi etiam ad hunc Virgilii locum provocat: *Namphanio quid aliud significat, quam* BONI PEDIS HOMINEM, *id est cujus adventus adferat aliquid felicitatis: sicut solemus dicere*, SECUNDO PEDE INTROISSE, *cujus introitum prosperitas aliqua consecuta sit.* ¶ Et quia standi fundamentum *Pes*, ut Varro lib. 4. de LL. scribit: inde cujusquemodi rei fundamentum, *pes*: Et *qui fundamentum instituit*, idem Varro ait, PEDEM PONIT. Hinc & in ædificiis in area, PES MAGNVS dicitur. PES MAGNVS, inquit Scaliger, *constratus est*, *Ita vocabant Veteres* ἐπίπεδον τὸ ἐπὶ μῆκος καὶ πλάτος. Sic in libris de militibus agrorum legitur: PLANVM *est quod Graci* ἐπίπεδον *appellant: nos* CONSTRATOS PEDES: *in quo longitudinem & latitudinem habeamus: per quem etiam agros, ædificiorum sola, & quibus altitudo & crassitudo ponitur & c. intelligimus.* Ausonius eruditè in Mosella v. 327

Quin etiam riguis humili pede condita pratis.

Humili pede, i. e. solo vel situ, die niedrig liegen. Seneca de tranquillitate animi cap. 10 *Exiguæ sæpe areæ in multos usus describentis arte patuere: & quambis angustum pedem dispositio fecit habitabilem.* Hic *Pes* nihil aliud est, quam solum, sive *area*, ut paullo ante appellârat.

¶ Sed & imas montium partes, quæ & radices appellantur, *pedes* vocarunt Latini juxta ac Græci. Vid. Suidam. Ammianus Marcel-

Marcellinus l. 14. c. 28 *Illis autem provinciis, quas Orontes ambiens amnis, imosque pedes Cassii montis illius celsi prætermeans, funditur in Parthenium mare.*

¶ Pes etiam mensura est, quam Frontinus Expositi Formarum, *palmis IV, unciis XII* definit pag. 43. De *Pede Ptolemaico, Monetali, & Drusiano* Hygenus de limitibus Constit. p. 219. Horatius l. 1. Epist. 7. extr.

Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

Quo Poëta monet, id ut sequamur vitæ genus, quod cuique aptum maxime est.

¶ *Pes Gallinaceus*, herba: κιττὸς, i. e. fumaria; Plinius libr. 25. cap. 13.

¶ Pedes etiam vermiculi, quos *pediculos* appellamus. Plautus Curcul. act. 4. scen. 2. v. 13

Item genus est Lenonum inter homines, meo quidem animo,
Ut muscæ culicesque pedesque pulicesque.

Varro lib. 3. de re rustica cap. 4 *Quando de clunibus habere cœperint pinnas* (pulli gallinacei) *è capite, & e collo eorum crebro eligendi pedes. Sæpe enim propter eos consenescunt.*

¶ Pediculus, ein Läußlein. Plinius lib. 9. cap. 28 de Piscium generibus: *Mollia sunt, loligo, sepia, polypus, & cætera ejus generis. His pediculi ofloni omnibus.* ¶ 2. Et *pediculi* sunt, quibus poma omnia, ut, mala, pyra, pruna, ficus, sustinentur, die Stiele/ ut, *pediculus piri*, ein Pirnstiel. Plinius lib. 15. cap. 28 *Dependent alia pediculis, ut pira: alia racemis, ut uvæ, palmæ.* Columella lib. 12 cap. 45 *Poma sic componi debent, ut flosculi sursum; pediculi deorsum spectent.* Agit de pomis longiore tempore servandis; vom Währ-Obst. ¶ 3. *Pediculi* item vermiculi sunt in capitibus & corpore animalium, qui & *Pedes* appellantur, Läuse/ ut modo dictum probatumque fuit. Columella lib. 8. cap. 7 de gallinis farciendis: *Pluma omnis e capite, & sub alis atque clunibus detergetur. Illic ne pediculum creet; hic ne fœtore loca naturalia exulceret.*

¶ Pedicellus, aliud ὑποκοριστικὸν, minutus pediculus. Petronius fragm. Tragur. p. 42 *In alio pedicellum vides: in te ricium non vides?*

¶ Pediculosus, plenus pediculis, lausig. Onomasticum vetus: *Pediculosus*, φθειρῶν. Martialis libr. 12. epigr. 59 *menti dominus pediculosi.*

¶ Pediculo, pediculare, pediculos venari, lausen. Gloss. Vet. *Pediculo*, φθειρίζω. Quod a φθεὶρ, *pediculus*, est.

¶ Pediculatio in aliis Glossis vertitur φθειρίασις.

¶ Pediculatis, ut, *Morbus pedicularis*, Phthiriasis, die Läusesucht. Vide *Phthiriasis.* Gloss. Vet. *Pedicularis*, φθειριακός.

¶ Pedalis, ut, *Spatium pedale*, eines Fusses lang oder breit. *Pedalis longitudo*, Columell. l. 8. c. 3 *Pedalia ligna*, Cæsar l. 2. de B. G. cap. 2. hoc est, crassitie integrum pedem æquantia. eines Schuhes dick.

¶ Bipedalis, e, zwey Werck-Schuhe groß. *Bipedalis latitudo*, Columella l. 8. c. 3. *Trabes bipedales*, Cæsar 4. Gall. c. 17. Zwey-Schuh-starcke Balcken. Metaphorice Horatius lib. 2. Satyr. 3. vers. 309

Ad summum totus moduli bipedalis,

hoc est, homo tenuissimæ fortunæ.

¶ Tripedalis, drey Werck-Schuh-groß. *Parma tripedalis*, Livius 38. c. 21. *Caulis tripedalis*, Plin. 27. c. 12. drey Schuhe lang. *Tripedalis altitudo*, Idem l. 17. c. 22. pr.

¶ Semipedalis, halben Schuh groß. Ut, *Semipedale intervallum*, Plinius 19. cap. 8. *Arretlaria semipedalia*, Vitruvius lib. 10. cap. 19.

¶ Sesquipedalis, anderthalb Schuh groß. *Sesquipedalis crassitudo*, Plin. lib. 16. cap. 40, & Vitruvius lib. 10. cap. 21. qui & *sesquipedales tegulas* lib. 5. cap. 10. dixit. Tralare *Sesquipedalia verba*, magnifica, pralende Worte/ apud Horatium de Arte Poet. v. 97.

¶ Pedaneus, a, um, Idem. Columella: *Nemo minorem pedaneæ scrobem vitibus comparet.* ¶ *Pedaneus judex*, qui a Præside constituitur, ut minora judicia discernat. Is enim magistratus non vehebatur curru, sed pedibus proficiscebatur in forum. Sed & alias causas appellationis ejus alii affeturunt. Vide JCtos.

¶ Bipedanus &

¶ Bipedaneus, bipedalis, duorum pedum. Columella l. 2. c. 2 *Bipedanea humus.* Idem l. 4. c. 1 *bipedaneæ scrobes*: & l. 5. c. 5 *latitudo bipedanea.* Add. Plin. 17. c. 20.

¶ Tripedaneus, tripedalis. Columella l. 5. c. 5 *Scrobs in longitudinem altitudinemque defossus tripedaneus abunde est.*

¶ Semipedaneus, semipedalis. Idem Columella l. 4. c. 1 *Abunde est, semipedaneam consitis resolutam vitibus terram subjicere.*

¶ Pedarius, pedarii dicebantur, qui pedibus in sententiam ibant, hoc est, sententiam in Senatu non dicebant, sed ab alio dictam accessione suâ ad illam partem comprobant. Cic. ad Attic. l. 1. ep. 19 *Raptim in tandem sententiam pedarii cucurrerant*, die Ja-Herren. Aliam rationem affert Gellius l. 3. c. 18.

¶ Pedes, itis, qui pedibus rem peragit. Curtius 8. cap. 1. n. 18 *Scivere, ne pedes venaretur.* zu Fuß. Virgilius libr. 6. v. 880

— — seu cum pedes iret in hostem.

¶ Miles; qui pedibus meretur. ein Fußknecht / Musquetierer. Cæsar 2. Gall. cap. 24 *Levis armaturæ pedites.* Tacitus Germ. cap. 6 *Plus penes peditem roboris*, Singulari pro numero multitudinis. ¶ 3. *Pedites* etiam sunt, quos nos Schantzgräber/ appellamus. Severus in Ætna v. 139

Cornis & in silvis spatiosa cubilia rutro
Antraque demissis pedites fodisse latebris.

Ubi Scaliger: *Pedites, quos vulgo Peones dicimus corruptè, pro Peditones, qui militare opus faciunt, aggerem, fossas.*

¶ Peditatus, peditum copiæ, Fußvolck. Cic. 15. fam. ep. 4 *Equitatu & peditatu paratus.* Cæsar l. 4. c. 34 *magna multitudo peditatus equitatusque coacta.*

¶ Pedester, & Pedestris, e, ut, *Pedester exercitus, Pedestres copiæ.* Nepos Eumene cap. 4. n. 3 *Equitibus profligatis pedester exercitus pacem petiit.* Curtius libr. 4. cap. 7, 3 *pedestribus copiis Pelusium petere jussis.* Sic *scutum pedestre* Livius dixit libr. 7. cap. 10. ¶ *Pedestre iter* apud Cæsarem 2. de B. C. cap. 32. & Hirtium de bello Alexandrino cap. 26 est, quod idem Hirtius paulo ante *terrestre* vocat, eine Reise zu Lande. Sic *pedibus ire, pedibus venire, pedibus profugere*, est terrâ ire apud eundem Cæsarem libr. 2. de B. C. cap. 21. & 23. Inde & apud Ciceronem Orat. in Vatinium cap. 5 *Pedibus iter conficere, & navigare* opponuntur: *Cum*, inquit, *illud iter Hispaniense pedibus ferè confici soleat: aut si quis navigare velit; certe sit ratio navigandi.* Etiam Nepos *pedestres copias* in Alcibiade & Conone principio illas dixit, quæ in terra rem gerunt, *navalibusque* opposuit, quas Polybius inde πεζικὰς δυνάμεις lib. 1 dixit; quod & Casaubonus notat. Apud Tacitum quoque *pedestris pugna*, *navali* opponitur Annal. 12. cap. 57. Item Hirtius eodem loco, quem supra citavimus, *pedestrem accessum* pro terrestri posuit contra *maritimum*. *Ægyptus*, inquit, *maritimo accessu, Pharo, pedestri, Pelusio, velut claustris munita existimatur.* ¶ Sed *pedestris oratio* dicitur, quæ quidem metrica & poetica non est; attamen numerosa. Quintilianus libr. 10. cap. 2 p. 745 de Platone: *Multum supra prosam orationem, & quam pedestrem Græci vocant, surgit.* Horatio autem de Arte P. v. 95 *Sermo pedestris* est humilis, atque ita etiam *Musam pedestrem* dixit l. 2. Satyr. 6. v. 17.

¶ Pedetentim, adverb. gemach/ leise/ Fuß für Fuß. Terent. Phorm. act. 3. sc. 3. v. 19 *Dii bene vortant, quod agas, pedetentim tamen.* Cic. pro Quint. c. 16 *Timide & pedetentim istuc descendunt.* Idem l. 9. epist. 14 ad Dolabellam: *Ita pedetentim & gradatim tum accessus ate ad causam fecit, tum recessus*, &c. Idem l. Offic. c. 33 *sensim pedetentimque facere*: & pro Cluentio c. 42 *caute, pedetentimque omnia dicere.*

¶ Pedica, æ, laqueus; quo pedes volucrum implicantur, ein Schleiffen/ Sprinckel/ Auffschlag. Virgil. 1. Georg. v. 307 *Tunc gruibus pedicas & ponere retia cervis.* Livius libr. 21. cap. 36. extr. *Jumenta, velut pedicâ capta, hærebant in duratâ & altè contrità glacie.* Metaphorice Apulejus l. 6. p. 182 *nuptialibus pedicis alligari.*

¶ Hinc verbum *impedicare*, pedicis constringere. Ammianus l. 30. cap. 15 *casibus mille impedicant.*

¶ Pedisequus, famulus dominum sequens. *A pedisequis conculcari*, Cic. pro Domo cap. 42. Et, *semper Cimonem pedisequi cum nummis sunt secuti*, Nepos c. 4.

¶ Pedisequa, eine Hofemagd/ Zofe. *Virtutis pedisequæ sunt divitiæ*, Auctor ad Herenn. l. 4. c. 14.

¶ Pedo, pedare; ut, *Pedare vites*, unterstützen/ oder mit Pfalen bestecken. *Vites pedatæ*, Plin. l. 17. cap. 21. *Vineæ pedandæ curæ*, Columell. lib. 4. cap. 12. Adde mox in *Pedamen* dicenda. ¶ Suetonius Othone c. 12 *Fuisse traditur male pedatus scambusque*, übel zu Fuß.

¶ Pedamen, &

¶ Pedamentum, sustentaculum quod arbusculis aut vitibus adhibetur, eine Stütze oder Steg/ Pfal/ a verbo antiquo *pedare*, quo pro fulcire vites vel arbusculas, Columella usus est, (stützen) & nomine *pedationis*, utroque c. 12. l. 4. *Pedamen* vero est itidem Columellæ l. 4. c. 15. *Pedamentum* Plinii lib. 14. cap. 1. lib. 17. cap. 10. &c.

¶ Pedatio, Pfählung/ Stützung. Vide modo dicta in *Pedamen*.

¶ Pedatus, substantivè, ut: Plautus Cistell. act. 2. sc. 1. vers. 30 *Nisi pedatu tertio omnes affixero.* Id est, impetu, coitione sive incursu.

¶ Pedatura, vide *Adero* in Æs.

¶ Repedare, antiqui dicebant, pro redire, ut & *pedare*, pro ire posuisse videri possint. *Repedare* verbo usi Lucilius atque Pacuvius. Vide Festum & Nonium in hoc verbo. Impp. Honor. & Theod. L. si quis 11. Cod. de Cohortibus: *Si ad pristina sacramenta precum miseratione maluerit repedare.* Usus hoc quoque verbo Juvencus est, Poëta Christianus, sæpenumero, v. g. de Maria post visitationem domum revertente:

Ad propriamque domum repedat, jam certa futuri.

Idem in cap. 2 Lucæ post Purificationem:

Ad patriam lœti repedant, fuerumque reportant.

Ammianus quoque lib. 24. cap. 17 *Ad signa repedabit ocyus miles.*

Compositæ, quæ *Pes* retinent:

¶ Bipes, duos habens pedes, adjectivum. Cicero pro domo sua c. 18 *Mimister omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimus.* Virgilius etiam *equos bipedes* memorat, sed marinos, posteriore parte pisces, 4. Georg. v. 389.

¶ Tripes, ut, *Mensa tripes*, ein Tisch / so auff dreyen Füssen stehet / Horat. 1. Sat. 3, 13. ¶ Item, ein Dreyfuß. ¶ Item sella rusticana: quæ & *Tripetia* vulgo dicta. Vide supra in *Cathedra* & Savaron. ad Sidon. Apollinar. l. 4. Epist. 24.

¶ Quadrupes, adjectivum & substantivum. *Vasta quadrupes*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 44 in Arati versione, ein groß hoch Thier / substantivum enim fœmininum est, quia *bestia* vel *bellua* subaudirur. *Nihil inter se atque inter quadrupedem interest*, Cic. in Parad. 1. cap. 4. Et, *Quadrupedem constringere*, einem alle vier binden / Terent. And. 2. 5. sc. 2, 24.

¶ Quadrupedans, quatuor pedibus incedens. Virgil. de equo Æn. 8. v. 596

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Usus & Plautus est Captiv. 2. 4. sc. 2. v. 34 *quadrupedanti advehi*, quem eodem versu *cruciantem canterium* vocat.

¶ Senipes, sex pedum. Sidonius Carm. 23. v. 131 de Menandro:

Hic dum senipedem stilum polibat,

Versus sex pedibus constantes scribens.

¶ Septipes, septem pedum. Idem Sidonius l. 8. ep. 9 in metro:

Hic Burgundio septipes frequenter
Flexo poplite supplicat quietem.

Septipes, quasi gigantea statura. Idem Carm. 12. ad Catulinum: *Spernit semipedem stilum Thaliæ:*
Ex quo septipedes videt patronos.

Adde Casaubonum in Sueton. Tiber. cap. 68, ubi plura de hac re.

¶ Octipes. Ovidius 1. Fastor. v. 313

Octipedis frustra quærentur brachia Cancri.

¶ Decempes, in proverbio *Decempes umbra*, Δεκάπους σκιά, occurrit, quo hora cœnarum ex umbris solarii numerata, significatur. Auctor est Lucianus. Vide Chiliades Erasini.

¶ Centipes, piscis genus apud Plinium l. 9. c. 49.

¶ Multipes, multos pedes habens. Plinius l. 11, c. 45 *Sic & multipedibus*, &c. hoc est, araneis, muscis, apibus, ut ex Aristotele Harduinus ibi interpretatur.

Præter hæc numeralia cum variis Pes componitur, ut

¶ Æripes, cervorum apud poetas epitheton. Virgil. 6. v. 802

Fixerit æripedem cervam licet. i. e. celerem.

Volunt enim per syncopen pro *Æripes* dictum esse. Alii simpliciter ab *Æs* deducunt, quasi χαλκόποδα cervam poeta dixerit. Vide supra in *Ær*.

¶ Alipes, celer, velox. vide in *Ala*. Et Silius lib. 15 v. 554 *alipedes turmæ.*

¶ Antepedes, anteambulones, Juvenalis Satyr. 7. v. 143 *togati antepedes.* Salmasius in Trebellii Claud. cap. 14 pag. 390 conjungit: alii dividunt *ante pedes.*

¶ Circumpes, minister a pedibus, ein Laquey / Auffwärter. Cic. in Verr. cap. 36 *Circumpedes homines formosos & literatos suos esse dicebat.* Gruterus divise scripsit: *Circumpedes autem homines formosos*, hoc est, qui circum dominorum pedes erant sive a pedibus: quod sane eleganter ita dividitur. Nam & Curtius in ministerii descriptione *Circa* usus est, lib. 4. cap. 15. n. 10, *Latique circa Sisygambin*, h. e. spadones. Vide ibi annotata. Dubia ergo compositio est, nec ex solo Ciceronis loco potest confirmari.

¶ Compes, ĕdis, fœm. pedica, vinculum pedis. Fessel / Fuß-Eisen. Sed singulari numero vix alium casum, quam sextum, usus ferr. Hic autem non poetis modo placuit, ut *dura compede* Horatio Epod. 4. *compede magna*; Juvenali Satyr. 11, 80. *compede exsoluta*, Statio l. 1. Satyr. 6. v. 4. sed Columella quoque l. 8. c. 2 extr. dixit: *ea quasi compede cohibentur feri mores.* Vide, quæ Th. Ryckius ad Taciti lib. 12. cap. 47. n. 4 notavit. Pluralis integrior. Cicero pro C. Rabir. c. 7 *ille ex compedibus atque ergastulo.* Val. Max. l. 3. c. 2. n. 3 *Xerxes Neptuno compedes minitans.* Justinus l. 1. c. 6 *demtis compedibus.* Et Cato apud Gellium l. 11. extremo non minus scite, quam vere: *Fures privatorum furtorum in nervo atque in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque in purpura.* Sed *Aureæ compedes* proprie sunt, quibus vel reges aliquando constricti fuerunt, ut Curtius l. 5. c. 12. extr. de Besso & Nabarzane refert: *Ne tamen bonos regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt:* vel metaphorice sunt splendida molestia, de quo Erasmus Adagio *Compedes aureæ*, videatur. ¶ 2. In ornamentis mulierum *compedes* erant. Plinius l. 33. c. 12 *Argentum succedit aliquando & auro, luxu fœminarum plebis compedes sibi ex eo facientium, quas induere aureas mos tritior vetat.*

¶ Compedire, vide post paullo in Verbis compositis.

A ¶ Cornipes, ut *Cornipedes equi*, Virgil. 7. Æneid. v. 779. Vide plura in *Cornu* supra.

¶ Fissipes, fissos pedes seu ungulas habens. mit gespaltenen Klauen oder Füssen. Metaphorice Ausonius Epist. 7. v. 49

Nec jam fissipedis per calami vias
Grassetur Cadia fulcus arundinis.

¶ Ignipes, ut *ignipedes equi*, Solis puta, Ovid. 2. Metam. v. 392 & Stat. 1. Thebaid. v. 27. Et *ignipedes tauros* Martialis Spectac. 27 dixit fictos illos aurei velleris in Colchide custodes.

¶ Lātipes, breitfüssig. Avienus in Prognost. Arat. v. 358

Latipedemque anatem cernes excedere ponto.

¶ Lentipes, langsam gehend. Ausonius Epist. 21. v. 40 *Spondeus lentipes.*

¶ Lōripes, pedem instar lori tortum habens, der einen krummen Fuß hat. Plautus Pœn. 3. sc. 1. v. 7 *Nequicquam hos procos mihi elegi loripedes tardissimos.* Juvenalis Sat. 10. v. 308

Nec prætextatum rapuit Nero loripedem.

Et Satyr. 2. vers. 23 loripedem *recto* opponit. Vide supra in *Lorum*.

¶ Mollipes, molles pedes habens. Cic. l. 1. de Divinat. c. 9 ex Arato vertit *mollipedes boves.* Vide supra in *Mollis*.

B ¶ Nudipes, unde

¶ *Nudipedalia sacra*, de quibus supra in *Nudus*.

¶ Planipes, sine socco, cothurno aut calceo. *Planipedes* genus mimorum aut comicorum. *Planipedi saltanti incinere*, Gellius l. 1. c. 11. Adde infra in *Planus* dicenda.

¶ Sēmĭpes, duo palmi. ¶ Item medii pedis longitudo. Vitruvius lib. 5 cap. 5 *Apertura relinquantur longa pedes duos: alta semipedem.* Solinus cap. 47 [al. 34] *Verticuli spinæ ipsius* [belluæ] *latitudinem semipedem sunt supergressi.* Palladius l. 4. c. 1 *semipedis spatio.* einen halben Schuhe.

¶ Semipedalis, vide paullo ante sub *Pedalis*.

¶ Sesquipes, anderthalber Schuh. Pallad. l. 1. c. 34 *sesquipedis altitudine:* & l. 3. c. 10 *sesquipedis spatio distare.*

¶ Sesquipedalis vide supra sub *Pedalis*, in hoc ipso de *Pes* capite.

¶ Serpentipes, gigantum epitheton, vide infra in *Serpens*.

¶ Solidipes, solidos pedes habens. Plinius l. 11. c. 46 *Talos asinus Indicus, unus solipedum habet.*

¶ Sŏnipes, equus, a pedum ex celeritate dictus sonitu. Virgil. 4. Æn. v. 134

- - ostroque insignis & auro
Stat sonipes.

C Addunt epitheta ut substantivo. Silius lib. 1. v. 222

Martius huic sonipes campos hinnitibus implet.

Et Seneca Hippolyto v. 1002

Celsos sonipedes ocyus subigit jugo.

¶ Tardipes. *Deus tardipes*, Vulcanus. Catullus Carm. 36 in annales Volusii:

Puella natat,
Scripta tardipedi deo daturam
Infelicibus ustulanda lignis.

Composita Nomina ex obliquo *Pedis*:

¶ Bipĕda, æ, duorum pedum lapis aut simile aliquid. Palladius lib. 1. cap. 40 *Aream bipedis sternis:* & paucis interjectis: *Bipedas constitues ferreis anchoris colligatas.* Idem lib. 6. cap. 11 *Bipedas, quæ per omnia latera canaliculos habeant digitales, jungemus, ita ut calce viva ex oleo temperata, bipedarum canales, qui inter se connectendi sunt, impleantur.* ein grosser zweyschuhiger Backstein / Mauerziegel.

¶ Decempĕda, æ, pertica, Meßruthe. Cic. pro Milone cap. 27 *Cum architectis & decempeda villas hortosque peragrabat.* Horat. l. 2. Oda 15 *decempeda metata porticus.*

¶ Decempedator, agrimensor, Feldmesser. Cic. 13. Philipp. c. 18 *aquissimus agri privati & publici decempedator.*

¶ Centipĕda, & ¶ Millepĕda, & ¶ Multipĕda, æ, Plinius conjungit lib. 29. cap. ult. *Millepeda*, inquit, *ab aliis centipeda, aut multipeda dicta, animal est e vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens.*

D ¶ *Fluxipeda bestia*, usque ad pedes dependens. Avienus Astronom. v. 288

Nec sat certa gradum, vidúataque vertice summo
Fluxipeda bestia vestigia.

Verba a *Pes* Composita:

¶ Compedire, est compedibus stringere. Varronis apud Nonium in *Compedes* est: *Domo exeo, intro, & pedes corrigia compedio.* Et Augustinus epist. 39 *Timeo, te rebus mortalibus perniciosissime compediri.* Hinc *Compediti* servi sunt apud Catonem de R. R. cap. 56, & Plautum in Captiv. 2. 5. sc. 1. v. 24; & Veterem Bibliorum Interpretem, ut B. Hieronymus Epist. ad Chromatium citat in illo: *Dominus solvit compeditos:* *Dominus illuminat cæcos.* Seneca de Tranquill. animi cap. 10 *Cogita, compeditos primo ægre ferre onera, & impedimenta crurum: deinde ubi non indignari illa, sed pati proposuerunt, necessitas fortiter ferre docet; consuetudo facile.* Et *Compeditos criminum* i. e. Servos dixit Petrus Chrysologus Serm. 5.

¶ Expĕ-

¶ Expĕdire, eſt impeditum exſolvere, löſen/ loß machen. *Herem, niſi tu me expediſſes*, Cic. in Piſon. cap. 30. *Expedire ſe ex omnis*, Terent. Hecyr. act. 3. ſc. 1. v. 8. *Curâ ſe*, in Phormione act. 5. ſc. 4. v. 4. *Se crimine*, rurſus in Hecyra act. 5. ſc. 1. v. 28. Et, *ab omni occupatione ſe expedire*, Cic. ad Attic. lib. 3. epiſt. 20. ſich loß reiſſen/ aller Geſchäffte ſich entledigen. Virgil. 2. Æn. v. 602 - - - *tela inter & hoſtes Expedior.*

Expedire arma, Virgil. 4. Æn. v. 592. *Naves*, Cæſar 2. Civil. c. 4. fertig machen. *Expedire alicujus cauſſam*, Cicer. Aruſp. reſp. cap. 9. pr. *Negotia*, Idem 13. fam. ep. 26. die Sache austragen/ Geſchäffte ausrichten. *Expedire arcu alimenta ſibi*, parare, impetrare eſt, apud Tacit. Annal. 6. cap. 43. ¶ *Dilucide & perſpicue expedire*, klar und deutlich darthun / berichten. *Paucis, uno verbo, expedire*, Terent. Phorm. act. 1. ſc. 4. v. 20. ¶ *Expedire nomina & exſolvere*, zahlen was man ſchuldig iſt/ Cic lib. 16. ad Atticum epiſt. 6. Sic *rationes expeditæ*, quæ liquidæ ſunt, & minime conturbatæ, richtige Rechnung/ eidem lib. 10. ad Famil. epiſt. 25. Contra *impeditæ rationes*, quum plus debemus aliis, quam alii nobis, ac ita ſolvendo non ſumus. Vide & Turneb. lib. 4. cap. 5. ¶ Eſt & verbum militare, & in bellum proficiſci ſive ſe bello accingere, ſignificat. Tacitus libr. 1. Hiſt. cap. 10 *Nimia voluptates, cum vacaret; quoties expediret, magnæ virtutes.* Et cap. 38 *Comitum ſpecie ſecum expedire jubet.* Plautus quoque *expedire ſe*, de eo dixit, qui pugnæ ſeſe accingit. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 152. Eſt autem in his ellipſis: integrum enim eſt: *ad bellum, ad pugnam expedire ſe.* Idem Tacitus 2. Hiſt. cap. 99 *Tandem irruptione hoſtium atrocibus undique nuncius territus, Cæcinnam & Valentem expedire ad bellum jubet.*

¶ Expĕdit. Imperſonale, utile eſt, es iſt gut/ nütz. Terent. in Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 96 *Nihil ſatis firmi video; quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.* Seneca Hercule Furente v. 368

Pacem reduci belle victori expedit,
Victo neceſſe eſt.

¶ Expeditus, a, um, ſolutum, non implicatum, wol zu Fuß / fertig/ rüſtig/ leichtfertig. *Expeditus exercitus*, Cicer. 15. fam. ep. 4. & *Legio expedita*, Livius lib. 24. cap. 41. eine fliegende Armee. *Expediti equites*, Salluſt. Jugurth. cap. 68, leichte Reuter. *Iter expeditum*, Pompejus ad Domitium poſtrema, quæ ſub lib. 8. ad Attic. epiſt. 12 eſt. ein gleicher und richtiger Weg. *Conſilia expedita*, Cic. 9. ad Attic. ep. 12. Et ad fam. 1. ep. 3. *Negotia expedita*, nicht verwirrete Händel. *Expedita & facile currens oratio*, Idem de clar. orat. cap. 63. die wohl vom Munde geht. *Expedit. or ratio eſt*, Palladius lib. 4. cap. 9. *Motus navium expeditior*, Cæſar 4. Gall. cap. 25. *Expeditiſſima pecunia*, Cic. 11. fam. epiſt. 24. extr. *Dimicatio expeditiſſima*, Plancus Ciceroni lib. 10. ep. 24. *Hoc expeditiſſimum eſt*, Corn. Celſus præfatione.

¶ Inexpeditus, difficile. Arnob. lib. 5. p. 182 *Quia cuncta, quæ ſcripta ſunt, inexpeditiſſimum vobis eſt traducere, invertere, deribare; eligitis quædam veſtræ convenientia voluntati*, &c. Etiam non promtum & impeditum notat. Idem lib. 7. pag. 247 *Ruſticus, ſenior, inexpeditus in rebus obeundis.*

¶ Expedite, adverb. behend / fertig. Cic. de clar. orat. cap. 67 *quod propoſuerat, explicans expedite.* Idem lib. 2. de Invent. c. 23 *Non implicite & abſcondite; ſed patentius & expeditius recti & non recti quæſtionem continet.* Vitruvius lib. 10. cap. 9. *Tympanum* machina aquæ exhauriendæ: *exhaurit expeditiſſime multitudinem magnam.* Plinius libr. 6. Epiſt. 22 *expeditiſſime deſcribis.*

¶ Expeditio, perfectio, Verrichtung/ Ausmachung der Geſchäffte. Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 54. extr. *Habet paucis comprehenſa brevitas multarum rerum expeditionem.* ¶ 2. Apparatus militaris, Kriegsrüſtung/ Kriegszug. *In expeditionem mittere*, Cæſar 5. Gall. cap. 10. *Exercitum in expeditionem educere*, das Kriegsvolck ausführen/ Cicero lib. 1. de Divin. c. 33.

¶ Expeditionalis, caſtrenſis, ad militiæ expeditionem pertinens. Spartianus in Nigro cap. 10 *Juſſit omne argentum ſubmoveri de uſu expeditionali.*

¶ Impĕdire, implicare, involvere, verwirren/ verbum contrarium ſuperiori. Terent. in Andr. act. 3. ſc. 5. v. 11 *Viden' me, tuis conſiliis miſerum impeditum eſſe.* Cic. pro Rab. Poſth. cap. 9 *Sapientis eſt, quum ſtultitia ſua impeditus ſit, quoquo modo poſſit, ſe expedire.* Et, *Impediri malis domeſticis, occupationibus, morbo, pudore*, verhindert werden. *Nihil impedit, quo minus*, &c. Et, *Caſus quidam, ne facerem, impedit*, Cic. de Fato cap. 1. *Iter impeditum*, Stat. 4. Silv. 3. v. 32. ein unrichtiger Weg. *Tempora Reipubl. impedita*, Cic. in Piſon. cap. 1 verwirrete / ſchwere Zeit. *Impedire ſe in plagas*, id eſt, in retia illaqueare, Plaut. Mil. act. 4. ſc. 9.

¶ Impeditus, particip. & nomen. *Impeditior ſaltus*, Livius lib. 9. c. 2. *Impeditiora loca*, Cæſar 3. Gall. c. 28. *Impeditiſſimæ ſilvæ*, Hirt. 8. de B. Gall. cap. 18. Et, *impeditiſſimus ad iter faciendum*, D. Brutus Ciceroni lib. 11. ep. 13.

¶ Perimpeditus, Hirtius B. Afric. c. 58 *Locus perimpeditus ante aciem Scipionis.*

¶ Impedīmentum, Hindernüß. *Impedimento eſſe*, Cic. pro S. Roſc. cap. 4. hinderlich ſeyn. *Superabat impedimenta naturæ diligentiâ Socrates*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 61. *Impedimenta in exercitu*, arma ſunt, ſarcinæ, jumenta, & alia neceſſaria, Rüſtwagen/ Mäuler/ Küchen-Geräthe/ Geſinde / &c. Sie *amiſſa impedimenta*, Curt. 4. c. 15. *direpta*, ibid. *ſequuntur agmen*, ibid. cap. 12. &c.

¶ Impedimentoſus, abundans impedimentis, Caſſiodor. lib. 1. epiſt. 35.

¶ Interpedire, ejusdem ſignificantiæ, Macrob. lib. 7. c. 12. extr. *Guſtatum linguæ ſervor interpedit.*

¶ Præpedire, a quo eſt præpeditus, idem propemodum, quod impeditus, auffgehalten / verhindert. *Gaudio nimio aut ægritudine præpediti*, Terent. in Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 100. Et, *Præpeditus morbo*, Cicer. pro Rabir. cap. 7. Nec ſolum participium Latini uſus eſt. Livius lib. 9. cap. 6 *Pudor præpedichat.*

¶ Impræpedite, Ammianus lib. 27. c. 21. extr. [Valeſ. pr. cap. 10.] *impræpedite abduxit*, hoc eſt, nemine impediente. Et lib. 22. c. 30 *Cum impræpedite liceret.* Pro eo &

¶ Impræpedito Idem dixit lib. 26. c. 16 [Valeſ. p. 458 extr.] *Ut impræpedito ipſe pergeret, quo tendebat.*

¶ Præpedimentum, idem quod impedimentum. Plautus Pœnulo act. 3. ſc. 2. v. 28 *ne fallaciæ præpedimentum objiciatur.* id eſt, ne dolus impediatur.

¶ Suppĕditare, proprie & primarie eſt pedibus ſubjicere. Vetus inſcriptio: *Mors omnia calcat, ſuppeditat* &c. ¶ 2. Deinde ſuggerere eſt, ſubminiſtrare, præbere, darreichen/ darſtrecken. Ter. in Eunuch. act. 5. ſc. 9. v. 46 *Neceſſe multum accipere Thaidem, ut tuo amori ſuppeditare poſſit.* Et in Heaut. act. 5. ſc. 1. v. 57

Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumtibus
Menedeme, mihi illæc vere ad naſtros res redit.

Si illi pergo ſuppeditare ſumtibus, ſubaudi faciendis, id eſt, ſi pergo illi dare quod inſumat. *Sumtibus* autem tertius caſus eſt. *Sumtibus ſuppeditare*, igitur dicitur, ut *dono, muneri dare: arrhaboni relinquere*; & alia hujus generis. *Suppeditare frumentum*, Cic. 4. in Verr. cap. 2. extr. mit Getreid aushelffen. Idem de Amicit. cap. 23 *Omnium rerum abundantiam & copiam alicui ſuppeditare. Otium ſtudio ſuppeditare*, Auctor ad Herenn. lib. 1 ineunte. ¶ 3. Aliquando *Suppeditare*, eſt ſufficere & parem eſſe, ſuſtinendæ rei. Plautus Aſinaria act. 2. ſc. 4. v. 17 *Labori non queo ſuppeditare*, Cic. Catilin. 2. cap. 11 *Sed ſi omiſſis his rebus omnibus, quibus nos ſuppeditamus.* ¶ 4. Item pro *Suppetit*, Suppeditat eſt. Livius lib. 28. cap. 27 *Apud vos quemadmodum loquar, nec conſilium nec oratio ſuppeditat*, id eſt, ſuppetit. Ich habe weder Rath noch Wort. Et Cicero de clar. orat. cap. 70 *Si vita ſuppeditaſſet.* Tacitus 4. Hiſtor. cap. 40 *Publio neque animus in periculis, neque oratio ſuppeditabit.* Idem Annal. 15. cap. 16 *Caterum obſeſſis adeo ſuppeditaviſſe rem frumentariam conſtitit, ne horrea ignem injicerent.* Rutilius Lupus lib. 1. de figuris ſentent. in ANAGLASI. *Ariſtoteles dicitur dixiſſe, ejus eſſe vitam beatiſſimam, cujus & fortuna ſapientiæ, & ſapientia fortunæ ſuppeditet.*

¶ Suppeditatio, Cicer. lib. 1. Nat. Deor. cap. 40 *Suppeditatio bonorum, nullo malorum interventu.*

PESSVLVS, obex, ein Riegel/ ex Græco πέσσω, non à *pede*, ut volunt Grammatici. Sulpitius, quod *ori vaſis obditur*, interpretatur, ut obſervat Caſaubonus in Æneam Tacticum p. 52. Terent. in Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 37 *Anus foribus obdit peſſulum*, ſie ſcheubet den Riegel für.

¶ Hinc *Oppeſſulatæ fores*, Plaut. in Amphitr. ſuppoſ. & Petronius p. 114 *oppeſſulatas invenit fores*: & Apulejus lib. 9. pag. 231 *foris diligentiſſime oppeſſulata.* & Ammianus 31. cap. 39 *janua oppeſſulata.*

PESSVM, adverbium veteribus idem ſignificavit quod deorſum. Peſſum enim quaſi ſub pedes projectum, unter ſich/ut, *Peſſum ire*, unter ſich duncken; contrarium ei eſt, *innatare*, apud Columellam lib. 12. cap. 6. extremo. Seneca 3. Quæſt. Natur. cap. 25 *Sic evenit, ut in quibuſdam ſtagnis ne lapides quidem peſſum eant. De ſolido, & duris loquor.* Lucretius lib. 6. v. 588

- - - multæ per mare peſſum
Subſedere ſuis pariter cum civibus urbes.

Peſſum ſidere Lucano dicuntur corpora quæ concidunt, lib. 3. v. 674. Plautus *peſſum ire*, dixit pro perdi, in Ducks gehen/ Ciſtellar. act. 2. ſc. 1. v. 12. Et *peſſum dejicere*, idem quod *peſſundare.* Apulejus lib. 5. p. 163 *Nec ſum mulier, nec omnino ſpiro, niſi eam* [ſororem Pſychen] *peſſum de tantis opibus dejecero.*

¶ Peſſundāre, zu Boden ſtoſſen. Val. Max. lib. 7. cap. 2 *Honores concupiſcis, qui complures peſſundederunt.* Vide de hoc verbo in *Do, dare.*

PESTIS à πεσεῖν vel peſſum, proprie omne noxium eſt, quod rem aliquam, ſive animatam ſive inanimatam, affligit & perdit funditus. Sane pro toxicis ſive venenis poſuit Seneca Medea v. 681

Peſtes vocat, quacunque ferventes creat
Arena Libyæ &c. Et v. 710
Æmonius illas contulit peſtes Athos,
Has Pindus ingens.

Peſtem textilem eleganter dixit Cicero veſtem venenis imbutam, quam perit Hercules, in 2. Tuſcul. c. 8. *Alicui peſtem minitari,*

nitari, Livius lib. 2. cap. 49. Et Plaut. Capt. act. 4. scen. 2. v. 3 *Quanta pernis pestis veniet! quanta labes larido!* Quâ significatione de homine etiam usurpatur, &c. Ter. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 34 *Pernicies communis adolescentium, perjurus, pestis*, de Leone. Sic, *Pestis ac pernicies civitatis*, Cic. pro Rab. perduell. cap. 11 *Pestis in amicitia nulla major, quam adulatio.* &c. idem de amicit. cap. 25. Et in Offic. 2. cap. 5 *Tam detestabilis pestis nulla est, quæ non homini ab homine nascatur.* ¶ 2. Deinde propriùm & absoluto sensu significat luem contagiosam, Pestilentz. Vid. Barth. ad Statii Thebaid. lib. 2. p. 433. Ennius apud Priscianum lib. 9. in verbo *Neco* sub. 1. Conjugatione: *Hos pestis nexuit.* Lucanus lib. 6. v. 89 *fluida contagia pestis.* Et ita Ovidius, Silius, Statius. Male itaque Gifanius, & Ausonius Popma, quibus & Scioppius accedit, eos barbarissare, & parum pure loqui volunt, qui pestem pro morbo dicant. Vet. Gloss. *Pestis*, λοιμὸς, φθορά. Lexicon Cyrilli λοιμὸς, *Pestilentia, pestis, lues.* Sane Plautus cum Amph. act. 2. sc. 1. v. 33 ait: *pestis te tenet*: de morbo loquitur, qui caput & mentem tentat. Apulejus verò Apologia de comitiali morbo *pestis* vocabulo usus est: *Cum illa pestis in caput redundarit.* Pro morte ipsa *pestem* dixit Plautus Capt. act. 3. sc. 3. v. 11. Plurali *pestes* usus est Silius lib. 14. v. 623

Et minuere avida mortis contagia pestes.

¶ Pestilentia. Livius 27. cap. 23 *Incidit pestilentia gravis per urbem.* ein Sterben. *Gravi pestilentia vastitari*, Cæs. lib. 2. Clv. cap. 22. *Animorum labes & pestilentia*, Gellius lib. 1. cap. 3. Catullus Carm. 44. v. 11

Orationem in Attium petitorem
Plenam veneni & pestilentiæ legit.

¶ Pestilens, adject. Pestem inferens, schädlich/ verderblich. *Locorum alii sunt salubres, alii pestilentes*, gesunde und ungesunde Oerter/ Cic. de fato cap. 4. Et, *Ventus pestilens*, Catullus Carm. 26. *Pestilentior annus*, Livius lib. 4. cap. 21. *Gravissimus & pestilentissimus annus*, Cicero lib. 5. fam. epist. 16. Et, *pestilentissima regiones*. Vitruv. lib. 1. c. 4.

¶ Pestilentiosus. *Locus pestilentiosus*, Ulpian. Lege 2. § 29. Dig. Ne quid in loco publ. aut itin. Et Augustinus Confess. lib. 5. c. 10 *Ex hoc initio pestilentioso cetera sacrilegia sequebantur.*

¶ Pestibilis. Lege 4 Cod. de ædilic. action. *pestibilis fundus, id est pestibiles herbas vel letiferas habens.* Est Diocletiani & Maximiani.

¶ Pestifer, & nonnunquam *Pestiferus*, idem. Cic. pro domo sua cap. 32 *Tu unus pestifer civis.* Claudianus Bello Gild. v. 514

Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aër
Sævit, &c.

Altera forma est Celsi lib. 2. cap. 6 *Sudor frigidus in acuta febre pestiferus est.* Ita Lindenius & Almelov. ediderunt. Ibidem: *Vomuisse in febre pestiferum est.* Sic *Bellum pestiferum*, id est pernicioſum, Cic. 8. Attic. ep. 14. *Venenata & pestifera vipera*, Cic. de Aruſp. resp. cap. 24.

¶ Pestiferè, adverb. quo Cicer. usus est 2. de legib. c. 5. Itemque Sueton. Cæsare cap. 53. schädlich.

¶ Pestilitas pro peste, pestilentiâ, pernicie Lucret. lib. 6. v. 1096. Ubi de causis morborum & pestilentia agit. Pestilentz.

¶ Pestimus λοιμοφόρος in Gloss. Vet.

PĔTĂSĬO, & PĔTĂSO, ōnis, perna vel coxa porcina, ein Schincken. Sipontino est, ein Schweinen Riebbraten. Martial. lib. 13. Epigr. 55 *Nam mihi cum vetulo sit petasone nihil.*

¶ Pĕtăsunculus, dimin. Juvenal. Satyr. 7. v. 119 *siccus petasunculus.* Alia notione vide in *Petasus.*

PĔTĂSUS, πέτασος, pileus viatorius, solem defendens, ein breiter Schaubhut/ à πετάννυμι, extendo. Apulejus pilei umbraculum vocat: eadem est causa. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 287 *Itidem habet petasum ac vestitum: tam consimile est atque ego.* ¶ 2. Item fastigium galeri forma ædificiis impositum. Plinius lib. 36. c. 13 *Supra id in quadratum pyramides stant quinque, quatuor in angulis, in medio una, ita fastigata, ut in summo orbis æneus, & petasus unus omnibus sit impositus.*

¶ Petasunculus, diminutivum quoque a *Petasus* est, non a solo *Petasone.* Arnobius lib. 6. pag. 198 *Mercurium rursus arripiat, atque in Solis faciat demigrare delubrum (uterque enim a vobis glaber atque ore confingitur lævi) detque huic radios, Solis capiti petasunculum superponat; quibus modis internoscere poteritis, utrumne Sol iste sit, an ille Mercurius.* Quem hic petasunculum dicit, paullo ante (p. 197) *petasum* vocaverat. *Cum petaso*, inquit, *gnatus Maja formatur, tanquam vim aggredi paret, & solem pulveremque declinet.*

¶ Petasatus. Sueton. in August. cap. 82 *Domi non nisi petasatus sub dio spatiabatur.* Maxime id pilei genus tabellarii & peregrinantes amabant. Cicero lib. 15 epist. 17 ad Cassium: *Præposteros habes tabellarios: cum a me discedunt, flagitant literas: cum ad me veniunt nullas adferunt. Atque id ipsum facerent, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt, comites ad portam exspectare dicunt.* Petasati, id est parati & accincti ad iter ingrediendum.

¶ Petasites, πετασίτης, planta, Pestilenzkraut. Dioscor.

A PĔTAURUM, gesticulatorum ludus, & instrumentum, seu machina, circa quam agilitatem suam exercent, cujusmodi sunt hastæ, circa quas se volvunt, funes in quibus ambulant, circuli per quos se transmittunt, allerley Gauckelzeug/ das Umbertwerffen/ in die Lufft springen/ &c. Martial. in Lydiam libr. 11. epist. 22

Quam rota transmisso toties impacta petauro.

Vid. Turneb. lib. 4. Adverss. cap. 8. & Scal. ad Manil. lib. 5.

¶ Petauristæ, Lufftspringer/ oder Seilgänger/ sic dicti, quod πρὸς ἀέρα πετῶνται, id est per aëra volitent, die sich durch einen Reiffen schwingen. Vide de his Scal. ad Fest.

PĔTIGO, scabies in facie, eine Räudigkeit im Antlitz/ Flechte/ ab impetendo dicta, vid. *Impetigo.* ¶ Caterum quis voce *petigo* usus sit, nescio. Nam in illo Lucilii apud Nonium p. 160

Illuvies, scabies, oculos huic deque petigo,
Conscendere - - - -

Timeus est; usitata figura illi Poetæ. Nam &

¶ *Depetigo* dicitur. Cato de R R. *Depetiginis porcæ impone.* Gloss. Cyrilli: λίπρα *lepra, depetigo.*

¶ Hinc *depetigiosus*, qui ea laborat. Eadem Glossæ: λεπρὸς, *Leprosus, depetiginosus*, & *depetigosus.*

¶ Impetigo, ut Depetigo. Corn. Celsus lib. 5. cap. 28. n. 17 pr. *Impetiginis species sunt quatuor*, &c. Plinius sæpe usus est. v. g. lib. 22. c. ult. sect. 73 de ervo: *corrigit impetigines.* Gloss. Vet. *Impetigo*, λιχὴν, ἀλφός.

¶ Impetigosus, in Gloss. Vet. λιχηνιατὸς, *Impetigosus.*

PĔTĬLUS, antiquum, tenuis, λεπτὸς. Vid. Nonium & Scalig. ad Varr. de R. R. p. 216.

PĔTO, petivi, & petii, petere, humiliter est & precibus postulare, Bitten/ begehren. Haberque in hac significatione fere ablativum personæ cum *a* vel *ab*, accusativum rei. *Omnibus precibus ab aliquo aliquid petere*, Cæsar 5. Bell. Gall. cap. 6. *Petere aliunde sibi auxilium*, Terent. Phorm. act. 5. sc. 1. v. 2. *Præsidium ab aliquo*, Cic. de Fato cap. 9. um Hülff bitten. *Pacem supplicater petere*, Cæs. lib. 1. B. Gall. cap. 27. *Consulatum petiit nunquam*, Cic. de Amic. cap. 3. hoc est, appetiit. Sic *petere honores*, Q. Cic. de pet. cons. extr. um ein Ampt anhalten. *Prætura*m, &c. Cic. 2. Verr. cap. 8. *Unde mihi petam cibum?* Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 25. woher soll ich zu essen nehmen? *Consilium à se ipso petere*, den Rath bey ihm selbst nehmen/ Quintilian. Præf. lib. 7. *Delectatio ex studiis petitur*, Cic. pro Arch. cap. 7. wird gesucht/ wird genommen aus &c. *Insidiis aliquem petere*, Livius 40. cap. 55, auff einen lauren. *Petere salutem fugâ*, Nep. Hannib. cap. 11. Sed *naves onustæ petunt Rhodum*, Cic. 3. Offic. cap. 12, die beladenen Schiffe gehen nach Rhodis &c. ¶ Est & gladiatorum verbum *petere*, id est, ictum inferre; cui contrarium *vitare*, quod est impetum declinare. Virgil. lib. 9. v. 439

Volscentem petit, in solo Volscente moratur.

Ubi Servius: *Petitiones*, inquit, *proprie dicimus impetus gladiatorum.* Cicer. in Oratore circa finem: *Ut enim athletas, nec multo secus gladiatores videmus nihil nec vitando facere caute, nec petendo vehementer &c. sic oratio nec plagam gravem facit, nisi petitio fuerit apta; nec satis recte declinat impetum, nisi etiam in cedendo, quid decet, intelligit.* Idem 1. in Catilin. 1. cap. 6. *Quod ego tuas petitiones ita conjectas, ut vitari nullo modo possent, parva quadam declinatione, & (ut ajunt) corpore excessi?* Curtius lib. 6. princ. de Agide loquens: *Undique nunc cominus nunc eminus petebatur dimque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, alia corpore vitabat.* In his omnibus *petere* est ὁρμᾶν, quem admodum & Vet. Gloss. interpretatur. *Peto, αἰτῶ, καὶ σύλλογιμαι, καὶ ὁρμῶ ἀξιῶ, καὶ μίτομαι.* Glossæ Cyrilli: ὁρμᾷ, *Impetum facit, peto, ruo.* Virg. eclog. 3. v. 87 *Bos cornu petit*, Der Ochs stößt. Ovid. de Nuce principio:

A populo saxis prætereunte petor.

Sic *Gladio petere quem*, Ovid. lib. 5 v. 185 auff einen zuhauen/ oder stossen. Quemadmodum autem jaculatores eo dirigunt arcum, quod norunt ferire seu petere; ita & cupiditas eò intendit se, quo cupit potiri. Itaque *petere* etiam pro cupere, optare, ponitur: quemadmodum & *jaculari* verbo Horatius usus. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 75

Quodcunque incidrit in mentem, volet, neque id
Putabit, prævumne an rectum sit, quod petet.

¶ Petitio, Bitt/ Werbung/ ut *Petitio consulatus*, Cicero pro Muræna cap. 22. ¶ 2. Item gladiatorum impetus, sive invasiones, qua significatiâ non semel Cicero usus est. v. g. in Catil. 1. cap. 6 *Quos ego tuas petitiones ita conjectas, ut vitari posse non viderentur, parva quadam declinatione, & (ut ajunt) corpore effugi?* Duplicis autem generis hæ *petitiones* sive *manus*, ut Quintilianus loco mox adducendo appellat, erant: aliæ *adversæ & rectæ*, quas observare & cavere facile erat; aliæ *aversæ & obscuræ* seu *tectæ.* Quintil. lib. 9. cap. 1 *Ut in armorum certamine adversos ictus & rectas & simplices manus cum videro, tum & cavere ac propulsare facile est: aversæ tectæque minus sunt observabiles: aliud ostendisse, quam petas, artis est; Sic oratio, quæ actu caret, ponderc, mole, & impulsu præditur: simulanti, variantique cona-*

tus,

tus, in latera atque in terga incurrere datur, & armâ advectâ; & velut nutis fallere. Vegetius lib. 1. de re militari cap. 11 *Contra illum palum tanquam contra adversarium, tiro cum crate illâ ac clavâ, velut cum gladio se exercebat & scuto: ut nunc quasi caput, aut faciem peteret, hunc a lateribus minaretur,* &c.

¶ Petitiuncula, diminutivum. Gloss. Vet. *Petitiuncula, δεηδιον.*

¶ Pĕtītor, qui petit: de candidato, sive honorem petente, usus est Horatius 3. Oda 1, *Descendit in campum petitor.*

¶ Pĕtītus, us, Apul. Apol. *Servi petitu tuo adsunt.*

¶ Petisco, & *Petesso*, pro peto, antiqua sunt, *Petesso* tamen apud Ciceronem Divinat. legitur lib. 1. cap. 11.

¶ Petitorio. Cic. lib. 1. ad Att. Epist. 14. extrema: *Video hominem valde petiturire.*

Nomina etiam Composita a *Peto* formantur:

¶ Agripĕta, æ, masc. qui alienas possessiones affectat & invadit. Cicero lib. 15 extremo ad Atticum: *agripetas ejectos à Ruthrotio.*

¶ Cornupĕta, qui cornu petit, feritque. Onomasticum vetus: *Cornupeta, κοφυπλ⊙.* Et in Gloss. Cyrilli *Cornupetit, κεντῆται,* & *Cornupeto, κερατίζω,* exponitur. Sed Verbum divise scribi potest: Nomen autem certæ compositionis est.

¶ Honoripĕta, honores potens, ambitiosus. Apulejus l. 2. Dogm. Platon. pag. 20 *Culpabilium virorum quatuor forma sunt; quarum prima honoripetarum est: sequens abstemiorum: tertia popularis; tyrannica dominationis est ultima.*

Verba Composita:

¶ Appĕtere, cum affectu qualicunque petere, Valla inquit, mit Lust oder hefftig begehren. Cicer. 4. Tuscul. cap. 6 *Ut bona naturâ appetimus, sic a malâ naturâ declinamus.* von Natur Lust haben zum Guten. Seneca in Thyeste v. 471 *Nec abnuendum, si dat imperium Deus, nec appetendum.* Sic, *Ferro atque insidiis appetere,* Cic. pro S. Roscio cap. 11. *Lapidibus appetere,* Idem pro Domo cap. 5. einen anfallen/ angreiffen. Eutropius lib. 7. cap. 12 de Vitellio: *Stercore in vultum & pectus ab omnibus obvio appetitus.* Mit Koth werffen. ¶ Sed, *Tempus, nox appetit,* id est, instat, adventat. Livius lib. 5. cap. 44. die Nacht fällt ein/ ist vorhanden. *Judicii dies appetit,* der Gerichts-Tag ist vorhanden/ Plin. lib. 5. epist. 1.

¶ Appetens, begierig. ut *Appetens gloriæ,* Cic. pro Lege Man. c. 3. *Alieni appetens, sui profusus,* Sallust. Catil. cap. 5. andern stund er nach dem ihren/ das seine verschwelgete er. *Summus naturæ studiosissimi appetentissimique honestatis,* Cic. 2. Tusculanarum cap. 24. *Nihil est appetentius simillimum sui, nihil rapacius, quam naturæ,* Idem de Amic. c. 14.

¶ Appetentia, ut *Appetentia cibi,* Plin. lib. 20. cap. 17. Lust und Begierligkeit zu essen. *Libido effrenatum appetentiam efficit,* 4 Tusc. cap. 7. Et Lactantius lib. 6. cap. 23 *Cupiditas & appetentia* [Veneris] *in homine vehementior & acrior invenitur.*

¶ Appetitio, conatus, quo aliquid appetimus, das Trachten nach einem Dinge/ ut *Appetitio alieni,* Cic. in Offic. lib. 3. cap. 6.

¶ Appĕtītus, est immensa, & immoderata cupiditas, hefftige Lust und Begierde/ der man sich nicht enthalten kan/ Vall. lib. 5. cap. 7. Cicero lib. 1. Offic. cap. 29 *Efficiendum ut appetitus rationi obediant.* Et ibidem: *Appetitus omnes contrahendi sedandique.*

¶ Appetītor, qui appetit. Arnobius lib. 4. p. 136 *Quæ Pallantem occidit patrem, incestorum appetitorem, est* [Jovis progenies] *quintæ.* Et Augustinus Serm. 1. in feria 2 Pentecost. de Christianis: *præsentium hospites, futurorum appetitores.*

¶ Appetibilis. Apulejus lib. 2. Dogm. Platon. p. 19 *Sollicitudinem & laborem appetibiles ducebat esse.*

¶ Compĕtere, est honorem vel conjugium simul petere, cum duobus vel pluribus scilicet; zugleich um etwas werben. ¶ Hinc Competentes in Veteri Ecclesia dicebantur, qui secundo inter Christianos gradu censerentur. Primi enim *Catechumeni* erant, rudiores illi, & qui fidei elementa tantùm docebantur. *Competentes* verò secundo loco, qui Catechumenis dimissis, in mysteriis religionis Christianæ instituebantur. *Fideles* denique, qui facti sacramentorum participes, τελειοι jam Christiani. *Competentes* igitur appellati quod sacramentum baptismi simul peterent, ut Augustinus Sermone CXVI tradit. Vide de iis & eruditissimum Vossium de tribus Symbolis pag. 16. ¶ 2. Item quadrare, convenire, sich schicken/ gemäß seyn/ gleich eintreffen. Et utrumque dicitur, *Competere alicui, & in aliquid. Competit in eum actio* apud Quintilianum lib. 3. cap. 4. *Si cuncta competunt voto* Columell. lib. 4. c. 10. Sed & *cum aliquo competere* reperitur. Tacitus 2. Histor. cap. 50. extr. *incolæ memorant & tempora reputantibus initium finemque miraculi cum Othonis exitu competisse* i. e. concurrisse, in idem tempus incidisse. ¶ 3. Seneca, pro accidere, contingere posuit Epistola 75 *Non quærit æger medicum eloquentem, sed sanantem: sed si ita competit, ut idem ille, qui sanare potest, compte de his, quæ facienda sunt, disserat, bene consulet.* ¶ 4. Nonius inter cæteras acceptiones hujus verbi, & *rei cujusque meminisse, aut constanter valere* significare observat: atque pro ea affert Sallustii locum 1. Histor. *Hic vero quasi formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut lingua competere.* Nec aliter usus hoc verbo Tacitus, Sallustii æmulus, 3. Annal. cap. 46 *Inconditique ac militiæ nescii oppidani neque oculis, neque auribus, satis competebant.* Item 3. Histor. cap. 73 *Dux signis & veluti captus animi, non linguâ, non auribus competere.*

¶ Competītor, Competitores, qui in honoribus aut magistratibus petentibus concurrunt. Cic. 1. offic. cap. 12. *Cum competitore certamen honoris & dignitatis est.*

¶ Competitrix. Idem pro Muræn. cap. 19.

¶ Competitio. Sidonius lib. 2. epist. 9 *inter aleatoriarum vos cum competitiones.*

¶ Competentia, id est, convenientia, ἀναλογια, quæ & *proportio* dicitur. Gellius lib. 1. cap. 1 *Comprehensa mensura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei mensuræ conveniret, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam modificatus est.* Idem lib. 14. cap. 1 *Si tam parvum atque rapidum est momentum temporis, ut in eodem illo puncto sub eodem circulo cæli plures simul ad eandem competentiam nasci non queant* &c.

¶ Competenter. Prudentius Romanô v. 118

Persona quæque competenter plectitur.

Symmachus lib. 9. epist. 128 *competenter ulcisci.* Hieronymus adverf. Helvidium cap. 2 *adversus quos in alio loco competentius disseremus.* Et Apulejus Apolog. p. 316 *Competentissime videor usus Platone.*

¶ Depetere, Tertulliani est lib. 4. adv. Marcion. cap. 20, *Non depetunt ab alio, quod meminissent petendum sibi a creatore.*

¶ Depetigo, vide supra *Petigo.*

¶ Expĕtĕre, ihm erwehlen/ begehren. Terent. Andr. 4. sc. 2. v. 13 *Hanc mihi expetivi.* Proprie autem *expetuntur honesta plane neque bona,* inquit Valla. *Deposcere & expetere aliquem imperatorem ad bellum,* Cicer. pro leg. Manil. cap. 11. *Summâ cupiditate expetere aliquid,* Idem 6. Verrin. c. 49. Et rursus pro Lege Manil. cap. 11 *Italia a Pompejo auxilium absente expetivit.* Et, *Expetere pœnas ab aliquo,* pro M. Marcello cap. 6. einen in die Straff nehmen. *Amicitia per se & propter se expetenda,* Idem de Amic. cap. 21. Et pro Arch. cap. 6 *Nihil est in vitâ magnopere expetendum, nisi lans & honestas.* ¶ 2. Accidere, usu venire. Plaut. Amph. act. 1. sc. 1. v. 10 *In servitute expetunt multa iniqua;* & sc. 3. v. 23 *Nequiter pene expetivit prima parasitatio,* Ist übel ausgeschlagen. ¶ 3. Idem recidere. Plaut. Amph. act. 1. sc. 2. v. 32.

\- - - - - - *delictum suum*
Suamque culpam expetere in mortalem ut sinat.

Et actu 3. sc. 2. v. 14

\- - - - - *nunc autem insonti mihi*
Illius iræ in hanc & maledicta expetent.

Ubi nota, cum Dativo id verbi construxisse. Quemadmodum & præcedentis scenæ v. 11 dixerat Jupiter!

Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,
Id Alcumenæ si innocenti hinc expetat.

¶ Expetibilis, e, Tacitus Annal 16. cap. 21 *Quodque Juvenalium ludicro parum expetibilem operam præbuerat.*

¶ Impetere, an einen setzen/ einem zusetzen/ invadere. *Impetentes a se ejiciunt fucos,* Varr. 3. rei rust. c. 16. Onomast. Vet. *Impeto,* προσβάλλω.

¶ Impetibilis, e, quod peti non debet. Vet. Gloss. *Impetibile,* ἀνεπιχείρητος, ἀτιμοδότους. ¶ 2. Quod petitori obnoxium, quod facile impeti potest. Solinus de Chamæleonte: *Impetibilis est coraci,* &c. i. e. impetitur. ¶ 2. Usurpatur denique de re turpi & reprehensioni obnoxiâ. Ita *Impetibile scelus,* Apul. Apol. ad quem locum vide Casaub.

¶ Impetus, ûs. *Impetum facere in aliquem,* Cæs. 1. Gall. cap. 25. *in alicujus fortunas, bona,* Cic. 3. Verr. cap. 36. einen gewaltsamen Einfall thun. *Impetum alicujus excipere,* Cæsar 1. Gall. cap. 52. Et, *Impetum cujus sustinere, hostium impetum,* ibid. cap. 24. Sed *continere impetum,* Livius lib. 7. cap. 37, & *comprimere,* Cic. de Arusp. resp. cap. 1. eines Gewalt dämpffen/ brechen. *Contundere* Horat. 3. Oda 6. v. 10 dixit. *Inhibere impetum,* inne halten/ Senec. Medeâ v. 413. *Totâ mente omnique animi impetu in Rempubl. incumbere,* Cic. 10. fam. epist. 5. *Furentes ac violenti impetus,* Idem de Arusp. resp. cap. 22. *Primo impetu,* incursione, im ersten Sturm/ Aurel. Victor de Vir. illustr. in Horatio Cocle.

¶ Impete, ablativus antiquus, pro *impetu,* ut, *Impete hasto fertur,* Ovid. 5. Metam. v. 79. Et Silius lib. 2. v. 243 *impete hasto;* & lib. 13 v. 248 *procursûs impete.*

¶ Impetuosus, a, um, *Impetuosus animus,* ein stürmiger Sinn. Ita vulgo ex Plinii lib. 35. cap. 10 affertur, sed Harduinus auctor est pag. 220, nihil hujus in MSS. reperiri, & ipse hæc & alia verba, ut spuria & adsuta, prætermisit; ut ita parum præsidii huic vocabulo ex Plinii auctoritate; quæ adhuc sola fuit prodita, accedat.

¶ Oppĕtere, ut; *Oppetere mortem,* in den Todt gehen/ sterben/ qui accusativus interdum subauditur. Virgil. Æneid. 1. v. 97

\- - - - *O terque quaterque beati!*
Queis ante ora patrum, Trojæ sub mœnibus altis,
Contigit oppetere.

Cic. 1. Tusc. c. 48 *Clara mortes pro patria oppetita.*

¶ Rĕpĕ-

¶ Rĕpĕtere, restituendum petere, wieder fordern. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 11 *Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quicquam precii*, ich begehre nichts wieder davor. *Res suas repetere*, Cic. de offic. lib. 1. cap. 11. *Gratiam pro beneficio repetere*, Livius lib. 1. cap. 47. Et, *Repetere somnum*, Cic. 13. Attic. epist. 38. *Castra repetere*, Livius lib. 31. cap. 21. wieder nach dem Lager ziehen. *Studia sua repetere*, est ad studia intermissa redire, Cic. de Fato cap. 2. *Alte & a capite repetere*, Idem lib. 1. de Legib. cap. 6. pr. fern her/ von fern her etwas wiederholen. Item, *Ab ultima antiquitate repetere*, Idem 1. de Fin. cap. 20. *Repetere memoria*, sich erinnern/ besinnen. *Cogitare & memoriâ repetere vetera*, Idem de oratore lib. 1 ineunte. ¶ Sed & homines dicuntur *repeti*. Ut gladiatores, qui icti, novo ictu feriuntur. *Toxico quem repetere* dixit Suetonius Claudio cap. 44. pro, post prius venenum aliud alicui propinare. Nam sicut *petere* arenæ verbum est, ita & *repetere*, de quo Lipsius 2. Saturnal. cap. 20. item *Rei*, cum accusabantur de novo: vide *Reus*.

¶ Repetitio, Wiederholung. Cic. 3. de orat. cap. 54. *crebra repetitio*.

¶ Arnobius lib. 2. pag. 62 etiam *Repetentiam* dixit. *Quod*, inquit, *rebus ingressis priorum repetentiam detrahit*.

¶ Repetitor. Ovidius Epist. Heroid. 8. v. 19

Sit socer exemplo, nuptæ repetitor ademtæ.

id est Menelaus Helenam repetens.

¶ Repetundarum, & Repetundis, ut, *Verres accusatus est repetundarum*, vel *de repetundis*, id est propter pecunias in magistratu inique ex publico surreptas, aut etiam ab aliis. Vide Leg. 1. Dig. de Lege Julia repetundarum. Sic, *Repetundarum insimulari*, Quint. lib. 4. cap. 2. *Repetundis damnari*, vide in *Damno*. *Repetundarum convinci*, überwiesen werden/. Sueton. Cæsare cap. 43. Convicti autem primùm exilio puniebantur & æstimatione: Lege Julia autem iidem amittebant & ordinem. Vide Casaubonum Torrentiumque ad locum citatum Suetonii. *Repetundarum* autem sive *repetundis* per ellipsin dicitur, subaudiendum enim pecuniarum sive pecuniis est: qua integra phrasi Cicero usus plerumque est. v. g. pro Cluent. cap. 53 extr. *Clames, te lege pecuniarum repetundarum non teneri*. Et de clar. orat. cap. 27 *L. Piso Tr. pl. legem primus de pecuniis repetundis tulit*. Vide & Vallam lib. 1. cap. 34.

¶ Suppetere, a quo composito tertiæ tantum personæ in locutionibus auctorum Latinorum reperiuntur, ut *Abundè ei suppetunt facultates*, id est, in promptu sunt, er hat guts vollauff. Horatius lib. 1. Epist. 12, 4

Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus:

Si vita suppetet, Cic. 1. de Fin. c. 4. so ich leben werde. *Suppetunt vires*, Cæs. lib. 7. cap. 85. extr. *Non suppetit consilium*, Livius lib. 4. c. 48. es mangelt an Rath.

¶ Suppetiæ, auxilium, præsidium, *Suppetias ferre*, Plaut. Epid. 5. sc. 1. v. 52. Hülffe thun. *Venire, advenire suppetias*, zu Hülffe kommen. Hirt. B. Afric. c. 5 *Nuntiabantur auxilia magna equitatus oppidanis suppetias venire*. Ibidem c. 25 *suis finibus oppidoque suppetias profectus est*. Et cap. 39 *suis fugientibus suppetias ire contendit*.

¶ Suppetiari, Deponens, auxiliari. Apulejus lib. 8. p. 210 *Facile est suppetiari miserrimo seni*. Et paullo ante p. 209 *pastorem illum suppetiatum ciet*; & lib. 7. p. 190 *omnem viciniam suppetiatum convocans*, zu Hülffe ruffen.

PETŌRĬTVM, vel Petorritum, genus carri quadriroti. Nam πέτορες quatuor, ut docet Scaliger ad Varronem. Vide eundem, & in Cataléct. Gellius nomen Gallicum esse ex Varrone tradit lib. 15. cap. 30. Ein hangender Wagen. Horat. 2. Epist. 1. v. 192

Esseda festinant, pilenta, petorrita, nabes.

PĔTŌSĪRIS, Astrologus quidam. Vide supra *Necepsus*. Pro quovis Astrologo sive Chaldæo Juvenalis posuit Satyr. 6. v. 579.

PETRA, Πέτρα, saxum, rupes, ein Felß. Plin. lib. 10. c. 32 *Gabiæ in petris nidificant*.

¶ Petrosus, steinicht/ felsicht. Plinius lib. 9. cap. 31. pr. de locustis: *vivunt petrosis locis*.

¶ Petricosus, idem. Martialis lib. 3. epigr. 63. v. ult. *Res petricosa* est, id est, difficilis. Sed ubi malunt quidam *pratricosa*, aut *pertricosa*. Vide Interpretes.

¶ Petrones, rustici, a petrarum asperitate, grobe/ ungeschliffene Bauren. Vide Festum & ibi Scalig. Festi locum, qui huc pertinet, emendat Barthius lib. 26. Adversar. cap. 25.

¶ Hinc nomen Petroniorum familiæ, quæ equestris fuit, ut ex Plinio constat. Ex qua fuit Petronius Arbiter, auctor Satyrici: a quo scripto si obscenitas abesset, nihil purius, venustius, elegantius in toto Latio exstaret. Unde Hispanus quidam, *impurissimæ puritatis auctorem* vocavit.

¶ Petroselīnum, Πετροσέλινον, apii genus, saxosa loca amans. Plin. lib. 20. cap. 12.

PĔTŬLANS, improbus, contumeliosus, immodestus, procax, muthwillig/ frevelhafftig/ unverschämt. Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 2 *modesto* opponit. *Petulans & improbus scurra*, pro Cluent. c. 13, ein muthwilliger böser Bube. *Aures alicujus convicio petulantiæ pulsare*; Arnobius sub finem lib. 4. Et Declamator sub Ciceronis nomine in Sallustium: *Desine bonos petulantissimâ conscindere linguâ*, ein unverschämtes Maul. Et Cic. pro Muræn. cap. 6. *Dictum petulans nullum in vita proferatur*. Gloss. Cyrilli, ἄτακτος, *Inquietus, inordinatus, petulans*.

¶ Petulantia, κόρος ὕβρεως, id est, *saturitatis proles*, quemadmodum dixit Philo, unverschämte Leichtfertigkeit und Muthwillen/ damit man einen andern beschweret. A *petendo* autem & *petulans*, & *petulantia* dicuntur. Est modestiæ & pudori contrarium. Unde Cicero 2 Catilin. sub fin. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia*. Nimirum *petulantia*, sive lascivia, seu licentia est cum injuria & obscenitate conjuncta. Sic cum Nero per ludum & jocum & quoddam profusum animi, vagatur per urbem noctu, cædit obvios, & verbibus mulctat, *Petulantiam* vocat Suetonius, ejus vita cap. 26. quam eam ob causam & *Comitatu excessum* Plinius lib. 8. Epist. 21 (*Comitatus* enim est jocari & ludere, sed honeste & innocenter, quos terminos *petulantia* transilit) facit. Plinius refert, cum lib. 9. Epist. 17 scribit: *Si quid petulans à scurra profertur*, PETVLANS. i. e. obscenum, & dictu turpe.

¶ Petulanter, ut, *Vivere petulanter*, Cic. pro Cœl. c. 16. in Muthwillen leben. *Petulanter in aliquem invehi*, Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 19. Comp. Petulantius. Paullinus Nolanus Epist. 23. n. 24 ad Severum: *Hi petulantius infirmiora vasa pertentant*. Et Augustinus epist. 254 *Si petulantius locuti sunt*.

¶ Petulcus, lascivus, geil und muthwillig. *Agni, capri petulci*, die da stutzen/ Columella lib. 7. c. 3. *Petulcam vaccam*, quæ cornu petit, Severus Sulpitius dixit Dialog. 2. cap. 9.

PEVCEDANVM, πευκέδανος, planta, quæ & *fœniculum porcinum* dicitur, Haarstrang.

PEZITA, pezitæ, πεζίται, ita a Græcis fungos dici, qui sine pediculis nascantur, Plinius tradidit lib. 19. cap. 3. Schwämme/ so ohne Stiele wachsen.

PH. An omnia vocabula scripta per ph. sint originis Græcæ? & contra, an talia, ut latinitati vindicentur, scribi debeant per F. disputat Corvinus dubior. Rhetor. 10. dub. 9.

PHAEAX, Phæaces, φαίακες, populi Coreyræ sub Alcinoo, luxu infames fuerunt, quemadmodum ex Homero videre est in Odyssea 2. Unde & Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 24 *Phæacem* pro bene habito & ex luxuria obesiore dixit, der sich mit guten Bißlein wol ausgemestet. Et Epist. 2. v. 28 ejusd. libri:

- - - - - nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus æquo operata juventus.

Juventus Alcinoi, i. e. Phæaces: quippe quorum rex Alcinous fuit.

¶ Phæācius & Phæācus adjectiva. Tibullus lib. 4. eleg. 1. v. 78

Finis & erroris miseri Phæacia tellus.

Et Propertius lib. 3. eleg. 2

Nec mea Phæacas æquant pomaria silvas.

PHAECASIVS sive Phæcasium, genus calceamenti Græcanici, cujus mentio apud Plutarchum, Appianum, Hesychium. Seneca lib. 7. de Benef. cap. 21. *Pythagoricus quidam emerat à sutore Phæcasia rem magnam, non præsentibus nummis*.

¶ Phæcasiatus, phæcasiis calceatus. Apud Senecam in Epistola 113, & Juvenalem Sat. 3. v. 218, quanquam loca aliter legat Pithœus. Petronius quoque Satyrico p. 91 *Age in exercitu vestro phæcasiati milites ambulant?* Vide ibi Interpretes.

PHAEDON, φαίδων, Elidensis servus & auditor Socratis, postea ejus sectæ Philosophus insignis. Platoni valde fuit amatus, unde & divinum illum de animæ immortalitate librum ejus nomine præscripsit. Vide de eo Gellium lib. 2. cap. 18.

PHAEDRA, φαίδρα, filia Minois regis ex Pasiphae, uxor Thesei, quæ privignum Hippolytum parenti detulit, quasi ille prium sibi offerre conatus fuerit, quod ipsa ab illo frustra petierat. Unde patris precibus pœna Hippolyto ex Neptuno. Ovid. 6. Fast. v. 737

Notus amor Phædræ, nota est injuria Thesei:
Debuit natum credulus ille suum.

Adde Hygin. Mythol. Fab. 47.

PHAEDRVS, φαίδρος, discipulus Platonis, & Platonis ejusdem liber nobilis.

¶ 2. Hoc nomine & quidam Tiberii libertus fuit, qui Æsopicas fabulas versibus jambicis elegantissime exposuit. Primus eas Pithœus vulgavit: postea Rittershusius, Rigaltius, alii Notis expolierunt. Ejus oratione nihil purius, castigatius, suavius est, in quâ nativa illa sermonis Latini indoles ita effulget, ut cum Lucretio, Catullo, Terentio comparari possit: Quo magis miror eruditissimum virum, Petrum Scriverium Animadvertion. in Martialem lib. 3. Epigr. 20. harum fabularum auctorem indignum judicasse, qui ad optimum illud, quod præfert, ævum referatur: multo enim recentiorem fœtum esse, cui Nicolaus Perottus, Sipontinus pontifex, fuerit pater, adductus iis, quæ ille in Cornucopia ad Martialis lib. 1. Epigr. 76 de fabellis suis ex Avieno conversis refert, atque producit. Quis possit putare Perottum inter primum renascentes litteras tam latine, tam terse ac eleganter scribere potuisse? Sane Veterum Phædrum fabellarum auctorem esse, vincit etiam marmor vetus Albæ Juliæ apud Gruterum, in quo Phædri de fabulâ 56. versus NISI

VTILE

fabulâ 56. versus NISI VTILE EST QVOD FACIAMVS STVLTA EST GLORIA legitur. Et solent in Inscriptionibus hujusmodi non rarò auctorum optimorum inveniri Chriæ.

¶ 3. Fuit & alius Phædrus Epicureus Philosophus, cujus non semel Cicero meminit.

PHAËTHON, φαέθων, Solis filius. Cic. in off. lib. 3. c. 25 *Phaëthonti filio Sol facturum se esse dixit, quicquid optasset. Optavit ut in currum patrui tolleretur: sublatus est, atque is antequam constitit, illâ fulminis deflagravit. Quantò melius fuerat ei hoc promissum patrui non esse servatum?* Ovidius l. 1. Trist. eleg. 1. v. 79

Vitaret cælum Phaethon si viveret, & quos
Optavit stulte, tangere nollet equos.

Fabulam prolixam vide lib. 2. Metam. ¶ Poetæ Græci Phaethontis nomine frequenter ipsum appellant Solem ἀπὸ τοῦ φάους, à luce, φάω, uro. Virgil. Æn. 5. v. 105

Auronum Phaethontis equi jam luce vehebant,

Ubi Servius: *Phaethontis, Solis.* ¶ Tiberius naturam sævam, probrosamque in Caligulâ animadvertens sæpius prædicavit: *Exitio suo omnibusque Cajum vivere: & se natricem Pop. Romano, Phaethontem orbi terrarum educare,* Sueton. Calig. c. 11. extr.

¶ Phaethontius, adjectivum. Silius lib. 7. v. 149. *Phaethontius amnis,* id est Eridanus, sive Padus, in quem fingitur adustus Phaethon decidisse.

¶ Phaethontëus, idem. Ovid. 4. Metam. v. 246

Post Phaethonteos vidisse dolentius ignes.

¶ Phaethontis, idis, fœm. Avienus Phœnom. Arat. v. 793

Illum prolixis duræ Phaethontidis ulnis
Planxerunt. id est, sorores Phaethontis.

¶ Phaethontias, adis, idem. Virgilius eclog. 6. v. 62

Tum Phaethontiadas musco circumdat amaræ
Corticis.

¶ Phaëthusa, Solis filia, soror Phaethontis. Ovidius 2. Metam. v. 346 - - - *e queis Phaethusa sororum Maxima,* &c.

PHAGEDAENA, φαγέδαινα & φάγαινα, exulceratio est usque ad ossa celeriter depascens, cum inflammatione saniem male olentem emittens, & ad mortem perducens, der Wurm / ein böß fressend Geschwär / à φάγειν edere. Plinius 23. cap. 1.

¶ *Phagedanica ulcera,* Plin. lib. 24. cap. 4.

PHAGO, ōnis; Græcanica vox, Latinè *Edo:* qui multum vorat, Vielfraß. Vide Nonium ex Varrone. Vopiscus in Aureliano cap. ult. *Vehementissimè delectatus est phagone, qui eo usque multum comedit, ut uno die ante mensam ejus aprum integrum, C. panes, verveccm & porcellum comederet.* Suetonius talem vocat *Polyphagum,* Nerone cap. 37. Plura *phagonum* hujusmodi sive *Edonum* (& Potorum) exempla Lipsius collegit atque exhibuit Centur. Miscellan. Epist. 51.

PHAGRVS, φάγρος, eine Art von Prassen / Vide Gesnerum.

PHALACROCŌRAX, φαλακροκόραξ, corvus aquaticus est, ein Wasserrabe / sic dictus à calvitie naturali, ut Plin. testatur lib. 10. c. 48. φαλακρὸς enim Græci *calvum* dicunt.

PHĂLAE, ligneæ turres, ex quibus ludi spectabantur, ein hohes Gerüst von Holtz. Ennius apud Nonium:

Malos diffindunt, funt tabulata phalaque.

Et Juvenal. Satyr. 6. v. 589 *Consulit ante phalas* - - -

Festo & Nonio *Fala* per *F.*

PHALAECVS, Poëtæ nomen, unde genus carminis Phalæcium appellatum. Terentianus Maurus cap. 71.

PHĂLANGA, vel Phalanges, æ, Scribunt & *Palanga,* lignum aut fustis, quo onera aut loco moventur, aut gestantur, aut naves in portum subducuntur, Schiffwalen / eine Walzen / Hebebaum. Plin. lib. 7. cap. 56. *Prælium Afri contra Ægyptios primum fecerunt fustibus, quos vocant Phalangas.* ¶ Item pertica, vectis. Ambrosius T. 5. Serm. in festo S. Cypriani de historia Num. 13. v. 24, *Botrum exploratores in phalanga ad filios Israël proprio humeris detulerunt.* Vers. Vulg. *in valle.* Adde supra *Palanga.*

¶ Phalangarius, a phalanga, est bajulus qui fusti, seu pertica, onus portat. Vitruvius lib. 10. cap. 8 *Onerum maxima pondera, cum feruntur a phalangariis hexaphoris, & tetraphoris, examinantur per ipsa media contra phalangarum.* &c. Gloss. Vet. *Phalangarii, οἱ τοὺς δοκοὺς διαπερώντες βάρη κομιζόντες ἅμα βαστάζοντες.* Adde supra in *Palanga.*

PHALANGĪTES, æ, vel Phalangium, φαλάγγιον, herba, quam & *Ieberanthemon* vel *leucacanthum,* ab aliis dici Plin. observat lib. 27. c. 12. Großlilgen. Cordus *Liliaginem* vocat, Gesnerus *Asphodelum Germanicum,* propter florum & radicum similitudinem. ¶ 2. Aliam notionem *Phalangitæ* vide post paullo in *Phalanx.*

¶ Et *Phalangium,* araneus est, multorum generum, quorum nocentissimum *Tarantula* est, eine giftige Erd-Spinne. Plin. lib. 29. c. 4.

PHALANX, φάλαγξ, acies Macedonica quæ octo continebat peditum armatorum millia. *Phalangæ* enim Macedones, quas Romani dixere *Legiones.* Phalanga Macedonicam & ejus disciplinam egregie depingit Curtius lib. 3. cap. 2. Conf. quæ ad 5, 13 Freinsheimius notat. Nero legionem, quam ex tironibus Italicis senum pedum conscripserat, *Alexandri Magni Phalanga* appellavit; Suetonius ejus vitâ cap. 19.

¶ Phalangarii, milites ex phalange. Lampridius in Alexandro Severo cap. 50 *Fecerat & phalangem triginta millium hominum, quos phalangarios vocari jusserat.* ¶ 2. pro bajulo, vide paullo ante in *Phalanga.*

¶ Phalangitæ, de quibus sic Livius lib. 37. c. 37. c. 40 *Decem & sex millia peditum more Macedonum armati fuere, qui phalangitæ appellabantur.*

PHĂLARICA, æ, & Falarica, machina bellica, seu teli potius genus, ferro, plumbo & igne constans, quæ per machinam aliam in hostem ex turribus jaciebatur, a quibus *phalaricam* dictam Servius scribit. *Phala* enim turres veteribus dicebantur. Virg. 9 Æneidos v. 705

Sed magnum stridens contorta phalarica venit,
Fulminis acta modo. Lucanus lib. 6 v. 198
Hunc aut tortilibus vibrata phalarica nervis Obruit.

Clarius eandem descripsit Silius lib. 1. v. 351

Libyci multa consueta falarica dextra
Horrendum visu robur, celsisque niveſa
Pyrenes trabs lecta, cui plurima cuspis
Vix muris toleranda Iues, sed cetera pingui
Unctta pice, atque atro circumlita sulfure fumant.

PHĂLĂRIS, φάλαρις, Agrigentinorum tyrannus omnium crudelissimus, ut eum Cicero vocat in Verr. 6. c. 33, qui & φαλαρισμὸν ab eo pro tyrannide dixit lib. 7. ad Attic. Epist. 18. Juvenal. Satyr. 8. v. 79 *Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem*
Integer, ambigua si quando citabere testis
Incertaque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro.

De tauro ideò Poëta meminit, quod Phalaris in taurum æneum mittere homines supplicii causâ solebat & flammis subjectis enecare: quò tamen ipse, qui invenerat, Perillus inclusus novissime perîit: de quo Cicero Verrina 6 & lib. 2. de Officiis: itemque Heraclides Ponticus de Politiis, & Plin. 34. c. 8.

¶ 2. Phălăris, φάλαρις, herba, milium silvestre putat esse Matthiolus.

¶ 3. Est & avis, *Phalaris,* ein Mutvogel / Eber. Gesn.

PHĂLĔRAE, φάλαρα, quanquam & singulare reperitur, ornamenta sunt equitum nobilium & ipsorum equorum, schöne Reuterrüstung und Pferdeschmuck. Virgilius Æn. 5. v. 310

Primus equum phaleris insignem victor habeto.

Livius lib. 22. cap. 52 *Argenti plurimum in phaleris equorum erat.* ¶ Phaleras inter insignia principatus fuisse observat Barth. ad Claudiamm Paneg. de 4. Conf. Honor. v. 549. Quod simpliciter ita accipiendum non est, quasi *Phaleræ* non nisi Principibus ac Imperatoribus competierint, exclusis equitibus: quorum & ipsi equi omnino phalerati fuerunt, sed non tam splendide & pretiosè, ut principales. In Flori loco, quem allegat, non Regum aut Imperatorum tantùm, sed ordinum quoque aliorum insignia enarrantur. Aliàs & annuli etiam; de quibus ibidem memorat, non nisi Principum fuissent. Herodianus quoque, quem ibi citat, cum φάλαρα βασιλικὰ dixit, eas intelligit phaleras, qualibus uterentur Reges & Principes: non quia Regum ac Principum unice essent.

¶ Phaleratus, phaleris ornatus, ut *Phaleratus equus,* Livius lib. 30. c. 17. ¶ 2. fucatus, & ad speciem ornatus per metaph. *Phalerata dicta,* glatte / geschmierte Worte. *Ut Phaleratis dictis tuis ductus me,* &c. Terent. in Phormione act. 3. sc. 2. v. 15. ¶ Verbo *Phalerare* usus D. Ambrosius in Lucam lib. 2. c. 18. *Plebem Dominus simplicem requirebat, quæ phalerare audita & fucare nesciret.*

PHALLVS, φαλλός, simulacrum virilium pudendorum. Usus eorum in turpissimis Bacchi sacris. Vide Suidam in hoc verbo, & Herodotum lib. 2. c. 48.

¶ Phallicus, adjectivum, ut *Poeta phallicus,* auctor Priapeorum carminum.

¶ Triphallus hinc nomen Priapi in carmine Tibulli Priapeo [13] v. 9. ubi alii *Priape* legunt, alii *Tripalle.* Vide ibi Scaligerum p. 211.

¶ Phallovitrobolum, obscænæ figuræ poculum apud Capitolinum in Pertinace cap. 8. Vide ibi Casaubonum: quanquam lectionem Salmasius sollicitat.

Phanaticus, Vide *Fanum.*

PHANTASIA, φαντασία, animæ nostræ pars, quæ rerum imagines recipit, qua læsa, desipiunt homines, de quo insaniæ genere Celsus l. 3. c. 18. *Insaniæ genus est,* inquit, *cum imaginibus, non mente fallimur: qualem insanivisse Ajacem vel Orestem Poetarum fabula memorant.* Quantum in formatione Phantasia possit, de eo luculentum locum apud Oppianum habemus lib. 2, κυνηγ. v. 330. Vide ibi & Rittershusium, si lubet, eine Einbildung von einem Dinge. Sic *Phantasias* vocant Rhetores conceptus mentis, cum fingunt aliquid, quod circa rem aliquam contingere possit, quamvis minime contingat. Seneca Suasoriâ 2. CESTIVS *cum descripsisset habitus, quos habituri essent, si pro patria cecidissent, adjecit:* PER SEPVLCRA NOSTRA IVRABITVR. NICETAS. *longe dissertius hanc phantasiam movit,* &c. Conf. Voss. lib. 6. Instit. orat. p. 447.

 ¶ Phan-

¶ Phantasma, φάντασμα, imaginatio rei falsæ, ein Fantasey oder falsche Einbildung. Augustinus de Trin. lib. 8 cap. 6 *Alexandriam cum eloqui volo, quam nunquam vidi, præsto est apud me phantasma ejus. Cum enim a multis audissem, & credidissem, magnam esse illam urbem, sicut mihi narrari potuit, finxi animo meo imaginem ejus, quam potui.* ¶ 2. Spectrum. Plin. 7. Epist. 27. pr. *Perquam velim scire, esse aliquid phantasmata, an &c.* ubi alii *phasmata* malunt legere. Alcimus Avitus lib. 2. v. 68 de Satana: *Delusos fugiens vano phantasmate cultus.*

PHARAO, Pharaonis, est dignitatis nomen, quo primitus Reges Ægyptii appellati fuere, ut ex Eucherio ad Sidonium Savaro observat. De origine & notione vocabuli vide Bochartum in Phaleg. lib. 2. c. 26. extr.

PHARETRA, φαρέτρα, ein Köcher / oder Pfeilsack. Hinc *sagittifera pharetra*, Statio lib. 1. Achill. v. 416. Et Horat. 1. carm. od. 22

Integer vitæ scelerisque purus,
Non eget Mauri jaculis, nec arcu,
Nec venenatis gravidâ sagittis,
Fusce, pharetrâ.

Penultima poetis anceps est.

¶ Pharetratus, pharetram gerens. *Pharetratus miles*, Silius lib. 7. v. 636. *Pharetratus puer*, Cupido, Ovid. 10. Metam. v. 525. *Virgo pharetrata*, Diana, Idem lib. 1. Amor. eleg. 1. v. 10.

¶ Pharetriger, idem. Silius lib. 14. v. 287

Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas.

PHARIA insula Illyrici maris cum oppido, Plin. lib. 3. cap. 26. Hanc Strabo *Pharum*, Φάρον, vocat lib. 7. pag. 218, adserens olim *Parum* appellatam fuisse, quod oppidum ejus insulæ Pariorum esset colonia.

PHARISAEVS, φαρισαῖος, separatum significat, ab Ebræo, *Pamsch*, quod est dividere; quod separati a vulgo agerent sanctimoniæ vitæ: quam originationem aliorum præfert Casaubonus, qui ab interpretatione Legis sic appellatos existimabant, ad Acta Apostolorum cap. 22. v. 3. De hac Judæorum secta & ejus dogmatibus, Josephus & Suidas videndi. Ex Junioribus Scaliger Trihæres. Nic. Serrarii Elencho cap. 8. Fullerus Miscell. sacr. 2. cap. 3. iemque Grotius ad Matthæum cap. 22. v. 27. & 28. De Phylacteriis eorum & Decalogo in fimbria vestis inscripto Hieronymus in cap. 22. & 23 Matthæi: quem notat tamen Scaliger paullo ante laudato loco.

¶ Pharisaicus. Hieronymus adv. Vigilantium sub epist. 53. p. 160 *Sepulcra Pharisaica foris dealbata sunt, cum intus immundo cinere fordeant.*

PHARMACVM, φάρμακον, vocabulum μίσον, medicamentum, & venenum significans, Artzney und Gifft. Cajus JC. Lege 236 de Verb. signific. *Quod nos venenum appellamus, Græci φάρμακον dicunt: apud illos quoque tam medicamenta, quam quæ nocent, hoc nomine continentur.*

¶ Pharmacopola, φαρμακοπώλης, qui Pharmaca vendit, ein Apothecker. ¶ Veteribus Pharmacopolæ dicebantur agyrtæ medicamentarii, qui circulati per regiones dicto medicinas, reverà mendacia venditabant, Thriacks-Krämer / &c. Unde *Pharmacopolam circumforaneum* Cicero dixit Orat. pro Cluent. cap. 14. Et Cato apud Gellium libro 1. cap. 15 *Itaque auditis, non auscultatis, tanquam Pharmacopolam. Nam ejus verba audiuntur: verum ei se nemo committit, si æger est.* Glossæ Cyrilli φαρμακοπώλης *Aconitarium* interpretantur: quod Pharmacopolæ isti non rarò aconita, seu toxica, miscebant & propinabant redemti: qualem L. Clodium apud Ciceronem legimus pro Cluentio c. 14. Horat. lib. 1. Serm. Sat. 2. prine.

Ambubajarum collegia. Pharmacopolæ, &c.

¶ Pharmacopolium, die Apotheck.

¶ Pharmacevtice, & φαρμακευτική, medicina quæ per medicamenta curat.

¶ Pharmacevtria, φαρμακευτρία, Virgilii Ecloga 8. de veneficiis, venefica.

PHARMACVSA, insula ad littus Asiaticum, supra Miletum, hodie *Parmosa* corrupte dicitur, auctore Bellonio. Sueton. Cæsare c. 4 *Circa Pharmacussam insulam a prædonibus captus est.*

PHARNACES, is, Mithridatis filius, quem in bello adversus Pompejum Cæsar vicit, ac de eo postea illud jactavit, *veni, vidi, vici*, Suetonius in Cæsare v. 37

PHARSALVS, oppidum Thessaliæ, a quo Pharsalia regio circa illud. Vide Strabonem lib. 8. & 9. Catullus de nupt. Pel. v. 37 *Pharsalum coeunt*, &c. Vide post paullo in *Pharsalius*. Ad illud oppidum patentes campi sunt, in quibus Cæsar memorabili clade Pompejum vicit, unde *Pharsalia* ipsa illa clades dicta est Lucano. Sed & opus suum de clade illa & bellis inter Cæsarem & Pompejum gestis *Pharsaliam* Lucanus appellavit. Sic enim ipse l. 9, 985 scribit:

Pharsalia nostra
Vivet, & à nullo tenebris damnabitur ævo.

¶ Pharsalius, &

¶ Pharsalicus, adjectiva. Catullus de nupt. Pel. & Thet. v. 37

Pharsalum coeunt: Pharsalia tecta frequentant.

Et Lucanus lib. 5. v. 391 *Pharsalicus annus*, quo prœlium in campis Pharsalicis commissum fuit. *Pharsalica pugna*, Cicer. 14. Philipp. c. 8.

PHARVS, insula prope Alexandriam Ægypti: in qua turris ingens fuit albo lapillo a Sostrato Gnidio Ptolemæi Philadelphi auspiciis exstructa, in qua noctu accensæ faces navigantium cursus dirigebant, quæ & ipsa *Pharus* dicta: quod nominis ad cæteras postea speculas in ejusmodi usum exstructas transivit. Plin. lib. 38. c. 12. Strabo lib. 17. Exempla habes apud Suetonium Tiberio c. 74, Caligula cap. 46, & Claudio c. 20. extr. De Pharo Ægypti ita Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 112 *Pharus est in insula turris, magna altitudine, mirificis operibus exstructa, quæ nomen ab insula accepit.* Pharus enim insula objecta Alexandriæ, molibus & ponte cum oppido conjungitur, & portum efficit, ut ibidem Cæsar docet. Eleganti metaphora Tertullianus Pœnitentiam & Exomologesin *duas humanæ saluti Pharos* appellavit lib. extremo de Pœnitentia. Sed de lectione Rigaltius dubitat, quem videas. ¶ 2. Synecdochice pro Ægypto, regno Ægyptio. Lucanus lib. 8. v. 443 *petimus Pharon arvaque Lagi.* Statius 3. Silv. 2. v. 102 *Regina Phari.*

¶ Pharius, adjectivum, pro *Ægyptius* & *Alexandrinus*, apud poetas, ut *Pharius rex*, Lucanus lib. 6. v. 308. *Pharia unda*, Idem lib. 3. v. 260. id est Nilus. *Pharia puppis*, Stat. 5. Silv. 5. v. 66. Sed hæc κατ' ἀντονομασίαν. Proprie Lucanus lib. 9. v. 1005 *Pharias flammas* illum ignem dixit, qui ex turri Pharia navigantibus portum Alexandrinum ostendebat.

PHASELVS, φάσηλος, genus naviculæ brevioris, quo Ægyptii voluptatis caussa in Nilo flumine utebantur: Cujusmodi Veneti *Gundolas* vocant. Virgilius 4 Georgicorum v. 287

Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum
Et circumpicto vehitur sua rura Phaselo.

Ubi Servius: PHASELIS, *brevibus phaselis, quibus utuntur, cum stagnaverit Nilus.* Parvas fuisse has naviculas præter Virgilium & Martialis lib. 10 Epigr. 30, & Juvenalis Sat. 15. v. 125 testantur. Sed Juvenalis etiam *testaceos*, seu *fictiles*, fuisse ostendit. De his intelligendus est locus Strabonis lib. 17. cum in descriptione Canopi ante omnia memorabilem turbam eorum tradit, qui ad festivos conventus per fossam Alexandria descendunt. *Nam singulis diebus*, inquit, & *naviculârum plena est fossa viros ac mulieres vectantium, qui extrema cum lascivia cantant atque tripudiant.* Quibus similia de lacu Bajano Seneca prodidit Epistola 51. Nonio Faselus est *navigium Campanum*: nec tantum minoris generis, sed omnino etiam grandioris. Affert enim Sallustii hæc verba ex 3 Historiarum: *Et forte in navigando cohors una, grandi faselo vecta, a ceteris deerrabit.*

¶ Phaselus, Phaseolus, legumen vide *Fasēlus*.

PHASIS, idis, fluvius Colchidis. Ovid. 7. Metam. v. 6 de Argonautis: *Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.* Et Val. Flaccus principio operis:

Fatidicamque ratem, Scythici quæ Phasidos oras
Ausa sequi.

¶ 2. Phasis urbs Colchorum ad ostium cognominis fluvii. Mela lib. 1. c. 19 *Hic sunt Colchi: hic Phasis erumpit: hic eodem nomine, quo amnis est, a Themistagora Milesio deductum oppidum.*

¶ Phāsĭăcus, Colchicus, seu quod Phasidis fluminis est, ut *Phasiaca aqua*, Ovid. Epist. Medex v. 19. & *Phasiaca gramina terra*, Idem de Remed. am. v. 261. Et, *Phasiaco stetisse portu*, Sidonius Carm. 9. v. 63.

¶ Phasianus, aliud adjectivum, unde *Aves Phasianæ* dicitur, ein Fasan / Fasan-Huhn. Plin. l. 10. c. 48 *Phasianæ in Colchis.* Nam a Phaside fluvio nomen habent, quod vel plures ibi, quam in cæteris locis: vel inde primum per Argonautas in Græciam invectæ. Martialis lib. 13. epigr. 72, quod *Phasianus* virili genere inscriptum est, sed rectius muliebri legitur, ut ex ipso epigrammate constat:

Argoa primum sum transportata carinâ,
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

¶ Nihilominus etiam viriliter *Phasianus* legitur pro ave illa apud Lampridium in Alexandro cap. 41 *Aviaria instituerat pavonum, phasianorum, gallinaceorum*, &c.

PHASMA, ătis, φάσμα, apparitio, spectrum. Plinius lib. 7. epist. 27 *Perquam velim scire, esse aliquid phasmata, an inania & vana ex metu nostro imaginem accipere.* Ita plures legunt: alii *phantasmata*, ut supra sub *Phantasia* in *Phantasma* quoque dictum fuit. ¶ 2. Et fabulæ nomen apud Menandrum. Terent. in Prol. Eun. *Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.* Vide ibi Donatum. Et Juvenalis Satyr. 8. v. 186

clamosum ageres ut phasma Catulli.

PHATTAGES, animal Indicum, species crocodili terrestris. Gesnerus.

PHELLVS, φελλός, Latinis suber est, Pantoffel-Holtz / alias ὕλη. Vitruvius lib. 9. cap. 9 Latine usus est pro horologii parte ex hoc ligno facta.

PHĔNĔVM, urbs Arcadiæ, juxta quam est lacus, cujus aquæ nocturno tempore perniciosæ, interdiu salubres. Ovid. l. 15 Metamorph. v. 332. Ibi & nascitur Molus herba, contra omnia venefica præsens remedium. Plin. lib. 4. c. 4. & lib. 21. cap. 9.

PHEN-

PHENGITES, φεγγίτης, lapis durus, marmoris instar candidus, atque translucens, ein Glåßstein. Plinius lib. 34. cap. 22; Sueton. Domitiano cap. 14. à φέγγος, splendor.

PHERECYDES, φερεκύδης, Philosophus Syrius, Pythagoræ magister. Qui primus animum sempiternum dixit, Cicer. lib. 1. Tusc. Q. cap. 16, & lib. 1. de Divinat. c. 50. Obiit copiâ serpentium e corpore ejus erumpente, Plin. lib. 7. cap. 51. (ita enim phthiriasin circumscribit) Laert. & Heraclides de Politiis in Samiorum Rep.

Pheretrum, vide *Feretrum*.

PHIALA, φιάλη, vas vini vel aquæ aureum, ein gülden Trinckgefäß / Schalen / à φίειν. Martialis lib. 8. epigr. 51 *Quis labor in phiala.* Juvenalis etiam ex electro habet phialas Satyr. 5. v. 38

- - - inæquales beryllo
Virro tenet phialas; tibi non committitur aurum.

¶ Phiale, impudicæ mulieris nomen. Juvenal. Sat. 10. v. 238.

PHIDIAS, pictor & statuarius, artifex nunquam satis laudatus, Plin. lib. 36. c. 5 & alibi. De cujus miro artificio vide Apulejum de Mundo pag. 72. Hunc speciem suam sive imaginem in Clypeo Minervæ inclusisse, cum inscribere non liceret, ut nobilitaretur a morte, Cicero auctor est Tusc. 1. c. 15. ¶ *Signum Phidiæ*, proverbialiter pro re elaboratissima & summæ perfectionis. Cicero extrema præfatione Paradoxorum: *Hoc opus in acceptum ut referas, nihil postulo. Non est enim, ut in arce poni possit, quasi illa Minerva Phidiæ.* &c.

¶ Phidiacus, adjectivum possessivum. ut *Phidiaca manu*, Martial. lib. 6. epigr. 73. *Phidiaci toreuma cali*, Idem lib. 10. epigr. 87. Juvenalis Satyr. 8. v. 103

Phidiacum vivebat ebur,

hoc est, ad vivum expressa erat & sculpta ex ebore statua.

PHIDITIA, orum, convivia parca & cœnationes Lacedæmoniorum, mäßige Collationen / φειδώ, Parsimonia. Cic. 5. Tusc. c. 34 *vitium Lacedæmoniorum in Phiditiis nonne videmus?*

PHILADELPHVS, φιλάδελφος, Ptolemæus ille dicebatur rex Ægypti, qui bibliothecam Alexandriæ, libros 50000 continentem, instruxit, & libros Mosis in Græcum per 70 interpretes transferri curavit.

PHILAENI, duo Carthaginenses fratres, qui pro ampliandis finibus patriæ vivos se passi sunt sepeliri. Vide Sallust. Jugurtha c. 79. Iis eo in loco, quo sepulti sunt, Carthaginenses, ne eximia in patriam pietas ulla temporum injuria oblivioni traderetur, duas constituerunt aras, quæ *Philenorum aræ* dictæ, & Siculo Peloro oppositæ in media quodammodo Syrtium tellure positæ sunt.

PHILANTHRŌPOS, φιλάνθρωπος, humanus, leutselig. ¶ 2. Et herba aparine, *Philanthropos*, dicitur, Klebkraut / quod vestibus adhærescat. Plin. 24. c. 19.

PHILAVTIA, φιλαυτία, sui ipsius amor, quem omnium peccatorum caussam esse, Plato dixit lib. 5. de legib. Τὸ δὲ ἀληθείᾳ μὲν πάντων ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ τῇ τοῦ σφόδρα ἑαυτῷ φίλου εἶναι ἑκάστῳ γίγνεσθαι ἐκ παντὸς, Id est, *Rerum nimium in se ipsum amor, omnium peccatorum omnibus semper est caussa* φιλαυτία. Laßdünckel / Selbst-Liebe. Cicero 13 ad Attic. epist. 13 *Nisi forte me communis* φιλαυτία *decipit.*

PHILEMON, φιλήμων, Poëta Comicus, proximus Menandro, Quintiliani judicio lib. 10. cap. 1. p. 743. Sententias ejus quasdam annotavit Stobæus, de quibus est:

Ἄνθρωπος ὢν τοῦτ' ἴσθι καὶ μίμνησ' ἀεί.
Homo cùm sis, id fac semper intelligas; & memineris.

PHILETAS, Poëta Græcus, Elegiacus: patriâ Cous. Tanta macie (quam ex vigiliis & quæstiunculis propositis sibi contraxerat) ut solum calceorum ferro vel plumbo, ut alii volunt, suppactum haberet, ne vento raperetur: ut Athenæus & Ælianus de eo prodiderunt. Propertius cum Callimacho eum componit lib. 3. eleg. 1. pr. *Callimachi manes, & Coi sacra Philetæ*
In vestrum quæso me sinite ire nemus.

¶ Græci & fures ac Latrones *Philetas* dicebant. Hesychius, Φιλήτης, κλέπτης, λῃστὴς, φιλοῦτος; *fur, latro.* Festus: PILARE & COMPILARE, *sunt, qui Græca originis putent, Græci enim fures,* PILETAS, *Æolice nempe* πιλῆτας (vocant.) Seneca Ægyptiorum vocabulum tradit. Sed tunc loqui Ægyptii Græce cœperunt, postquam in ditionem demum venerant. Verba Senecæ sunt Epist. 51 extr. *Voluptates præcipue exturba, & inhibitissimas habe latronum more, quos* PHILETAS *Ægyptii vocant. In hoc nos amplectuntur, ut strangulent.* In quo & etymologiam aperire videtur; quasi ideo sic appellati, quod amplecterentur homines, quasi amici & blandi, cum tamen id facerent, ut strangularent; φιλεῖν enim amplecti est. Quanquam aliam originem Eustathius affert, quod Lipsius observat. Quem vide ad eum Senecæ locum, si libet.

PHILIPPI, φίλιπποι, Macedoniæ urbs trans Strymonem in veteris Thraciæ parte, in cujus campis ab Octaviano & Antonio victi, aut potius a fortuna deserti sunt C. Cassius & M. Brutus; Florus lib. 4. cap. 7. De eodem prœlio Virgilius (quanquam commiscens Pharsalicæ & Philippensis pugnæ loca) 1. Georg. v. 490

Romanas acies iterum videre Philippi.

A Fuit Colonia Juris Italici. Vide Actor. cap. 16. v. 11. & 12. ibique Casaub.

¶ Philippensis, ut *Philippense prælium*, Plin. lib. 7. cap. 45. quod apud urbem Philippos commissum est.

PHILIPPVS, φίλιππος, Rex Macedonum, Amyntæ filius, pater Alexandri, cui erudiendo Aristotelem præceptorem præfecit. Vixit annos 45 ac feliciter imperavit. Sed insolentiâ victus, cum Athenienses ad Chæroneam superasset, ac paulo post inter Deos coli voluisset, & obscenis voluptatibus se dedisset, a satellite quodam Pausania interfectus est. Vid. Diodor. Sicul. lib. 16. & Justin. lib. 8. & 9. Unoculus fuit, de quo vid. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 77.

¶ Lucius Philippus Orator & Caussidicus Romæ. Horatius lib. 1. epist. 7. v. 6. Vide ibi Interpp.

¶ Philippeus, φιλίππειος, seu *Philippicus* aut *Philippus* etiam, aureus fuit nummus, cujus frequens apud Plautum mentio est. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 234

Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

¶ Philippicæ, φιλιππικοὶ λόγοι, orationes Demosthenis in Philippum regem, & ad illarum imitationem Ciceronis in Antonium purissime scriptæ.

PHILISTIO, ōnis, mimus valde nobilis. Martialis lib. 2. epigr. 41 *Mimos ridiculos Philistionis.* Suidas eum Socratis temporibus B vixisse scribit. Falso procul dubio. Nam non nisi recentiores ejus meminerunt. Eusebius Tiberii temporibus vixisse tradit, quod verisimile est. Unde in illo & elegantissimo libello, qui Menandri & Philistionis σύγκρισις inscribitur, pro Philistionis, Philemonis reponendum videtur viris doctis. Vide Rutgers. Variar. lib. 4. c. 12.

PHILLYRA, Philyra, φιλύρα, mater Chironis Centauri, a qua Chiron Phillyrides dictus fuit, præceptor Achillis, Ovid. 1. de arte am. v. 11. *Phillyrides puerum citharæ præfecit Achillem,*
Atque animos molli contudit arte feros.

¶ Hinc Phillyrius.

¶ Et Philyrejus, quatuor syllabis. Ovid. 7. Metam. v. 352

- - - Fugit altè superque
Pelion umbrosum, Philyreia tecta.

¶ Philyre, apud Græcos & arbor est, Latinis tilia, eine Linde. Transfertur & nomen ad tenues tunicas inter corticem & lignum (paßt) multiplici membrana, unde vincula olim ad corollas texendas sumebant. Unde Horatius lib. 1. od. ult.

Dissilient nexa philyra corona.

Ubi vide interpretes, & Politian. Miscell. cap. 72.

PHILO, Judæus Alexandrinus, Platonis æmulus, & alter Plato, quemadmodum de eo Græci testantur: ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει; *aut Plato Philonem imitatur, aut Philo Platonem.* Vide Chiliad. Fuit Cæsaris Caligulæ, ad quem legationem subiit, temporibus. Scripsit vitas Illustrium Hebræorum, & C alia, quæ exstant.

PHILOCTETES, hæres Herculis, & funerator, pro quo munere, ejus accepit sagittas. Lege Servium ad lib. 3. Æn. & Lactant. lib. 1. cap. 9. extr. & ibi Berulejum.

PHILOGRAECVS, qui Græcis dictionibus delectatur. Varro l. 3. de re rust. c. 10. pr. *Illud genus boi Philograeci vocati ἀμφίβιον.*

PHILOLOGIA, quæ γραμματικὴ, ἱστορικὴ est: *Philologi*, qui ei dediti. *Eruditionem variam* Suet. vocat / Aug. cap. 89. *Eruditionem* absolute, Caligula cap. 53. *Multiplicem variamque doctrinam* de Illustribus Gram. cap. 10. Vide Casaub. ad locum Suetonii Augusto: & Johann. VVowerium Polymathias c. 20. Seneca epist. 108 *Quæ philosophia fuit, facta philologia est.* hoc est: Verba sectamur, ponderamus: res, præsertim morales, negligimus.

¶ Philolŭgus modo adumbratus est. Seneca ibidem paucis interjectis: *Cum Ciceronis libros de Republica prehendit hinc philologus aliquis, hinc grammaticus, hinc philosophiæ deditus; alius alio cumni suam mittit.* &c.

¶ 2. Adjective, ut *Philologus rebus delectari*, Vitruv. procem. l. 6.

PHILOMĒLA, φιλομήλα, luscinia, vide *Luscinia.*

PHILOMŪSVS, φιλόμουσος, Musis amicus, ein Liebhaber der Künste. Martial. lib. 3. epigr. 10.

D PHILOSOPHIA, φιλοσοφία, studium sapientiæ, mater & procreatrix omnium bonarum rerum & artium, bene vivendi disciplina, ut eam passim Cicero appellat. Et veræ Philosophiæ est non tam scire, quam agere recta. Idem Cicero & *medicinam animi* appellat l. 3. Tusc. c. 3. quia virtutis præcepta dat, quæ menti sanitatem adferunt & confirmant. Platoni triplex est Philosophia. Λογική, quæ dicendi artes complectitur; φυσικὴ, quæ rerum naturas explicat; ἠθικὴ, quæ præcepta de virtutibus, & œconomica & politica gubernatione tradit. Seneca *legem vitæ* vocat, Epist. 14. *Philosophiam profiteri*, Cicer. in Pison. c. 29. Quoniam Philosophi proprium est, veritatem rerum inquirere, idcirco aliquando Philosophia pro disquisitione; *Philosophari* pro disquirere, sive investigare rem, ponitur. Cicer. 1 Tuscul. Quæst. c. 36 *Quamquam quid opus est in hoc philosophari, cum rem non magnopere indigere Philosophia videamur. Philosophia contemplativa, activa.* Seneca Epist. 95.

¶ Porro uti ſapientiæ vocabulum ad omnes artes & diſciplinas olim extendebatur, ita & de Philoſophiæ voce factum videmus. Vetus auctor de limitibus apud Rigalt. pag. 272 *Si quis nobis Geometricæ artis philoſophiam*: i. e. doctrinam, ſeu diſciplinam.

¶ Primus autem & Philoſophiæ & Philoſophi nomen inſtituit Pythagoras, de quo plura Tullius 5. Tuſc. Quæſt. cap. 3.

¶ Philŏsŏphus, φιλόσοφος, qui ſtudet omnium rerum humanarum vim, naturam, cauſſasque noſſe, & omnem bene vivendi rationem tenere, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 49. Philoſophorum ſcholæ, ſectæ, quæ quatuor fuerunt, *Ariſtotelica, Epicurea, Stoica*, & *Academica*. De falſis Philoſophis, & qui habitu tantum profitebantur ſectam, diſputantesque de virtute magnifice, vitâ & moribus luxurioſi & improbè erant, vide Plauti locum Curcul. act. 2. ſc. 3. v. 9. & ſeq. itemque Gellium lib. 9. cap. 2. cum pluribus aliis. Hos tales *Aretalogorum* nomine intelligit Suetonius Auguſto cap. 74. extremo, ut ibi Caſaubonus interpretatus eſt, quem vide. *Cathedrarios Philoſophos* dixit Seneca, qui verbo, atque in cathedra, non opere & vita philoſophantur. Vide ſupra *Cathedra*. De miro diſſenſu inter Philoſophos, vide Quintil. Declamat. 282. Arnobium lib. 2. adverſus Gentes non procul. a princip. &c. Seneca Ludo de morte Claudii: *Facilius inter Philoſophos, quam horologia conveniet*.

¶ *Philoſopham ſententiam* adjective, pro Philoſophica, Pacuvius apud Gellium dixit 13. cap. 8.

Ego odi homines ignava operâ, philoſopha ſententiâ.

¶ Philoſophicus. Cic. extremo lib. 5. Tuſc. *A Bruto impulſi ſumus ad philoſophicas ſcriptiones*.

¶ Philoſophice, adverbium. Lactantius lib. 3. c. 14 ſub finem, *philoſophice vivere* dixit.

¶ Philoſophari, diſſerere, ſeu diſputare de artibus, de natura rerum, von der Weißheit reden. Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 37 *Decrevi philoſophari potius, ut Neoptolemus apud Ennium paucis, nam omninò haud placet*, mit wenigen von der Klugheit reden.

PHILOSTRĂTVS, φιλόστρατος. Duo fuerunt Philoſtrati, ſenior & junior. Senioris exſtant ſcripta Græce lib. 8. de vita Apollonii Tyanei Philoſophi Pythagoræi. *Icones* etiam, quæ ſunt accuratæ, elegantes & tanquam depictæ variarum rerum florido ſtilo deſcriptiones. *Heroica* præterea, id eſt, Heroes, qui ad Trojam pugnarunt, & *vita Sophiſtarum*. Exſtant & junioris Philoſtrati icones. Vide Suidam.

PHILOXĔNVS, Muſicus apud Plutarchum. ¶ Item Pictor apud Plinium lib. 35. cap. 10. ¶ Item heluo, qui optabat ſibi grus guttur, quò diutiùs cibi potusque voluptate frueretur, de quo Ariſtoteles 3. Ethicor. cap. 11.

¶ Fuerunt & alii hoc nomine, de quibus Suidas.

PHILOTECHNVS, a φίλος & τέχνη, *ars*. Vitruvius proœm. lib. 6 *philotechnis rebus me delectans*.

PHILTRA, orum, φίλτρα, poculum amatorium, in rabiem agens. Ein Liebes-Tranck. *Philtra exhibere*, einem die Liebe geben. Ovid. lib. 2. de arte amandi v. 106

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Et Juvenalis Satyr. 6. v. 609. ſeq.

Hic magicos adfert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Verùm non potiones amatorias tantum philtrorum nomine venire; ſed alias quoque res, Lælii, ſive Lævii potius verſus ab Apulejo in Apologia citati teſtari poſſunt: namque *tenia* ibi eo nomine etiam comprehenduntur, quæ *Licia* Virgilio ſunt. Et inde Cyrilli Gloſſario: φίλτρον, *Amatorium*, generaliter exponitur de eo, quod amorem facit, non amatorium poculum.

¶ 2. Eſt *Philtrum* cavum illud in labro ſuperiori ſub naribus quod *Lacunam* Lactantius dixit, das Grüblein unter der Naſen.

Philyra, vide ſupra *Phillyra*.

PHĪMVS, φῖμος, fritillus: uſus Horatius eſt lib. 2. Serm. Sat. 7. uti quidem in MStis libris is locus concipitur. Vulgo tamen pro *phimum*, *pyrgum* legitur: male, ut recte pronunciavit Torrentius. Vide & ſupra *Fritillus*.

Phintias, Pythagoræus: vide ſupra *Damon*.

PHISON, ſeu *Piſon*, unus ex fluviis, paradiſum rigantibus. Geneſ. 2. Sic autem ibi vocatur *Ganges*, ex vulgari opinione, quæ Paradiſum non circa Euphratis ſciſſi & Tigridis confluentes locat, ſed latiſſime per Indiam & Ægyptum extendit. Alcimus Avitus lib. 1. v. 290

Quartus Phiſon erit, quem poſſidet India Gangem.

PHLEBOTOMIA, φλεβοτομία, inciſio venæ, quæ φλέψ Græcis eſt, das Aderlaſſen.

¶ Phlebotomon, φλεβοτόμον, ſcalpellum, quo vena ſecatur, das Laßeiſen / Flieten.

PHLĔGĔTHON, φλεγέθων, fluvius infernalis, φλέγω, ardeo. *Tartareus Phlegethon*, Virg. 6. Æn. v. 551.

¶ Phlegethontĕus, adjectivum. Prudentius Hamartig. v. 827 *Phlegethonteo ſub gurgite*. Et Auſonius Epigr. 108. extr.

Ad Phlegethonteas ſeſe jam præparat undas.

¶ Phlegethontis, ĭdis, patronymicum. Ovidius 5. Metam. v. 544

Sparſumque caput Phlegethontide lympha.

PHLEGMA, tis, φλέγμα, pituita, humor aquoſus, frigidus & humidus, redundans in corpore propter infirmam coctionem, das wäſſerige Geblüt/ oder Feuchtigkeit. ¶ 2. quæ ore & naribus excernuntur, Schleim im Leibe.

¶ Phlegmaticus, φλεγματικός, Phlegmate abundans.

¶ Apophlegmatiſmus, ἀποφλεγματισμός, quicquid ore exigendi ex capite phlegmatis aut humoris causâ manditur, ut grana maſtiches, pyrethrum.

PHLEGMONE, φλεγμονή, incenſio cum tumore, & ulcere, Entzündung des Geblüts / daraus ein Geſchwär wird.

PHLĔGON unus ex equis ſolis, φλέγων a φλέγειν, ardere. Ovid. 2. Metam. v. 154.

PHLEGRA ſeu Phlegræus campus, juxta Cumas, in quo Gigantes ab Hercule victi ſunt, Plinio lib. 3. cap. 5, & Strabone auctoribus, à φλέγειν ardere; eſt enim terra ſulphurea. Add. Silius lib. 8. v. 539. ¶ 2. ſunt *Phlegræi campi* in Græcia, de quibus idem Silius lib. 9. v. 305, & nos ad ipſum.

¶ *Prælia Phlegræa*, Statius lib. 5. Silv. 3. v. 196. *Tumultus Phlegræi*, Propert. lib. 2. eleg. 1. v. 39.

PHŌCA, æ, vitulus marinus vel canis marinus, ein Seehund / oder Meerhund. *Phoca Oceani*, ein Meerkalb. Ejus pellis, ut Hyænæ, fulmine non tangitur juxta Plin. lib. 2. cap. 55.

¶ Sed *Phocæna*, vel Turſio, Piſcis alius eſt, parvus delphinus, ut Epheſius interpretatur, ein Meerſchwein / Geſnerus.

BPHOCAEA, Φωκαία, Athenienſium in Ionia colonia, ut Strabo auctor eſt. Quæ cum oppugnaretur a Perſis, cives ejus, ne ſervitutem inciderent, aſportatis liberis, conjugibusque & rebus cæteris, quas poſſent, in naves profugerunt, & urbem vacuam reliquerunt Perſis: diris devotionibus obſtricti invicem, de patria nunquam repetenda, quæ omnia pluribus Herodotus lib. 1 explicat. Atque hi illi ſunt, qui poſtea Maſſiliam condiderunt: de quo ſuo loco diximus. Situm urbis Phocææ apud Livium habes lib. 39. cap. 31.

¶ Phocæus, & Phocæenſis. Plinius lib. 3. cap. 4. *Maſſilia Græcorum Phocæenſium fœderata*. Græcis Φωκαιεύς, Φωκαιεὺς, Φωκαίης, Stephano teſte.

¶ Phocaicus, ut *Phocaicus murex*, Ovid. 6. Metam. v. 11.

¶ Phocias, ădis, ut, *Juventus Phocias*, Lucanus lib. 3. v. 301

Phocæa in dubia auſa eſt ſervare juventus.

Maſſilienſes intelligit.

¶ Sed Phōcis, ĭdis, regio parva Græcorum eſt, in qua Delphi fuerunt, civitas Apollinis oraculis celebris & mons Parnaſſus; inter Bœotiam & Locrida ſita, ut Strabo deſcribit, quem lib. 9 de eâ vide.

¶ Phōcenſes, (Φωκεῖς, Φωκικοὶ, Græcis) Juſtinus lib. 8. c. 2.

¶ Phocaicus etiam a Phocide format Lucanus lib. 5. v. 144

Candida Phocaicâ complectitur inſula lauro.

id eſt, Phocenſi, Delphica.

PHOCAS Imperator Conſtantinopolitanus, Mauricii interfector & ſucceſſor, cujus nomen ſecundo caſu Beda *Phocatis* flectit extremo lib. 1. Hiſt. Eccleſ. Angl. ſed Zonaras τῦ Φωκᾶ.

PHOCION, Φωκίων, Athenienſis, ex optimis illis Græcis, quos pauperrimos fuiſſe Ælianus ſcripſit, unus, poſt multa in Rempubl. Athenienſium merita, pro laude invidiam, pro gratia odium reportavit. Damnatus mortis cum aliis, veneni ſibi ſumendi ſolutionem, cùm id ſolvere ſe poſſe carnifex negaret, ab amico impetravit. Idque antequam biberet, filio mandavit, ne quid harum memoria rerum Athenienſibus iraſceretur. Ejus ingenua illa ad Antipatrum vox fuit: ἐ δύνασαί μοι καὶ φίλῳ χῆσθαι, καὶ κόλακι, τοῦτο καὶ φίλῳ καὶ μὴ φίλῳ, Id eſt, *Non potes me ſimul & amico uti & adulatore, hoc eſt, amico & non amico*: Plutarchus in Apophthegmatibus. Adde de laudibus ejus Corn. Nepotem in Vita.

PHOCYLIDES Mileſius, Poëta antiquus: cujus Elegia nuthetica legitur, tantâ ſententiarum gravitate & ſanctitate, ut Chriſtiani Scriptoris opus Illuſtriſſimus exiſtimarit Scaliger: quod etiam Heinſio fuit perſuaſum lib. 16. Exercit. Sacr. in N. T. c. 2. Eruditiſſimus Barthius tamen dubitare videtur: qui argumenta in contrarium non inſuper habenda cenſet, cæterum divinum Poëma appellat: idque & cultu orationis & numerorum aptitudine nulli optimorum vatum concedere arbitratur. Vide eum lib. 27. Adverſ. cap. 9.

PHOEBVS, φοῖβος, Apollo, divinationis & ſapientiæ Deus, Muſarum præſes, lux vitæ, à φῶς & βίος. Ad Solem enim refertur. Idem qui Apollo. Hinc ſæpe conjungitur *Phœbus Apollo*. Vide Virg. Æn. 3. v. 251. &c. Idem repertor Medicinæ, & artis poeticæ, ac vaticinationis. Ovidius de Remed. am. v. 76

Carminis & medicæ, Phœbe, repertor opis.

Et Lucanus lib. 5. v. 70

Delphica fatidici reſonant penetralia Phœbi.

Poetis pro Sole ponitur. Horatius lib. 3. Oda 21 extrema:

Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

¶ Phœbēus, adjectiv. ut Virg. Æneid. 4. v. 6

Poſtera Phœbeâ luſtrabat lampade terras Aurora.

¶ Phœbēius, idem. Ovidius lib. 15. Metam. v. 642

Quam colat, explorant, juvenis Phœbeïus urbem.

Is eſt Æſculapius, filius Phœbi.

¶ Phœ-

¶ Phœbē, es, φοίβη, luna, Virg. 1. Georg. v. 431
Vento semper rubet aurea Phœbe.
Et Lucanus lib. 1. v. 538
Jam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe.
Descriptio plenilunii.
¶ Phœbas, ădis, sacerdos Phœbi fatiloqua, Phœbeo numine correptâ, Lucanus lib. 5. v. 128. Et Silius lib. 15. v. 282 de Cassandra:
Sanctius Iliaca servatus est Phœbade virgo.

PHOENĪCIA, vel Phœnīce, es. φοινίκη, Asiæ regio, in quâ Tyrus & Sidon sunt urbes, & montes, Carmelus ac Libanus thuriferi. Phœnices ipsi primi perhibentur literarum fuisse inventores, Plinio auctore, itemque Lucano lib. 3. v. 220. & Avieno Orbis terræ descript. v. 1159. Sed multis id approbare contendit illustrissimus Scaliger ad Euseb. Idem Plinius & navigationem invenisse Phœnicas auctor est.
¶ Phœnissa, non tantum fœmininum est, uti pro Didone ponitur apud Virgil. 1. Æn. v. 671. nec adjectivè tantum in fœmineo genere, ut *Phœnissa juventus*, apud Silium lib. 17. v. 636: sed alio etiam, ut *Phœnissa metuuntur agmina*, eod. lib. v. 147.
¶ Phœnīceus, adject. color, braun Purpurfarbe. Purpura enim laudatissima in Tyro tingebatur. Scribitur & *Pœniceus* sine adspiratione. Ovid. lib. 12. Meram. v. 104 *Pœniceæ vestes.*

PHOENĪCOPTĔRVS, φοινικόπτερος, avis palustris, colore puniceo, ciconiâ paullo major, Gesner. a rubentibus pennis sic appellata: cujus lingua in deliciis ciborum habita fuit, idque Caligulæ, Vitellio, & Heliogabalo maximè apposita, Suetonio Lampridioque auctoribus. Vide Plinium lib. 10. cap. 48. Martialis Xeniis Epigram. 68

Dat mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis
Nostra sapit, quid si garrula lingua foret.

Mirum autem tantum phœnicopteri carni tribuisse veteres, quæ saporis exquisiti non sit, & piscem oleat, aquaticarum aliarum instar; unde & a provincialibus in Gallia utplurimum abjicitur. Vide Petrum Gassendum lib. 2. extr. de vita Peirescii, & lib. 4. pag. 201. ubi habes, cur Phœnicopterum Juvenalis *ingentem* dixerit Satyra 11. v. 139.

PHOENIX, φοῖνιξ, comes Achillis, quem docuit
Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.
Hoc est, *Rhetorem esse verborum, operum autem effectorem*, Homer. Iliad. Iota v. 443.

PHOENIX, φοῖνιξ, avis Arabica, solitaria aquilæ magnitudine, auri fulgore circa collum, cætera purpurea, cœruleam roseis caudam pennis distinguentibus &c. Vide Plin. lib. 11. cap. 2. & Horapollinem pag. 96. Vivere secundùm alios proditur annis trecentis quadraginta, juxta alios sexcentis, secundùm alios denique mille quadringentis & sexaginta annis. Maxime vulgatum, quingentos annos vivere. Seneca Epist. 42. *Nam ille aliter fortasse* (sapiens) *tanquam Phœnix, semel anno quingentesimo nascitur. Nec est mirum, ex intervallo magna generari. Eximia enim ipsa raritate natura commendat.* Ipse se reseminat. Ovid. 15. Metam. v. 392

Una est quæ reparet, seque ipsa reseminet ales,
Assyrii Phœnica vocant, &c.
Hæc ubi quinque suæ complevit sæcula vitæ, &c.

Quod si vere dicuntur, quæ de Phœnice traduntur auctoribus, præclaram imaginem resurrectionis hæc avis omnino præbet. Et vero argumenta resurrectionis ab ea non pauci Patrum ducere solent. Ut Tertullianus de resurrectione c. 13. Ambrosius de fide resurrectionis; itemque l. 6. in Hexaëm. c. 23. Zeno Veronensis de resurrectione & alii. Sed & non pauci profanorum auctorum addicunt, ut Plinius, Tacitus, Dio, Victor, Mela, alii. Qui & visam hanc avem tradunt, & ejus descriptionem exhibent. Dubitat Gregorius Nazianzenus Orat. 37. quæ de Spiritu Sancto est: itemque Origenes contra Celsum lib. 4. Sed B. Maximus plane negat lib. ad Petrum Illustrem apud Photium pag. 306. Vide & Donati Marcelli disputatiunculam de hac avi ad 6 Annal. Taciti cap. 33.
¶ 2. Est & Phœnix, herba, *lolium murium* alias dicta, Mäuselorn. ¶ 3. Arbor denique palma, *Phœnix* etiam Græce dicitur. Theophrastus libro de Odoribus φοίνικα etiam appellat unguentum palmeum, sive ex palma confectum.
¶ 4. Phœnix, Amyntoris filius, Achillis magister, & comes fuit, qui docuit eum *& benefacere, & benedicere,*
Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.
Homer. Iliad. Iota v. 443. Adde Lud. Viv. ad Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 4.

PHONASCVS, φωνασκός, qui vocem & pronunciationem formar, ein Sangmeister / Stimmenmeister / à φωνέω, loquor. Extat apud Quintil. lib. 11. c. 3 *Non est eadem cum oratoribus, quæ phonasci.* Et Sueton. in Aug. c. 84 *Dabat assiduè phonasco operam.*
¶ Est & Phonascus, præcentor in choro. Vide VVowerium cap. 5. de Polymathiâ.

PHORBAS, antis, φόρβας, comes Æneæ, Virg. 5. Æn. v. 842.

PHORCOS, & Phorcys, φόρκυς filius Neptuni Virg. 5. Æn. v. 824.
¶ 2. Alius fuit *Phorcys* Medusæ pater, a quo *Phorcynis*, nidis, & Phorcys, idis, patronymica pro ipsa Medusa. Ovid. 5. Met. v. 232. & Propertius lib. 3. eleg. 22. v. 8.

APHORMIO, Philosophus. Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 18. ¶ 2. Item Dux Athenienſis, de quo Gellius lib. 17. cap. 21. ¶ 3. Parasitus Terentii, a φορμὸς tegeticula. Vide supra *Aero* & Salmas. Exercit. Plin.

PHŎRŌNEVS, φορωνεύς, tribus syllab. rex Argivorum, à quo dicti ipsi sunt *Phoronei.*
¶ Phŏrōnides, φορωνίδης, patronym. masc. Senec. Thyest. v. 115 & *Phoronis, idis*, φορωνὶς, fœm. quod de Io Inachi filia, Phoronei nepte usurpant Poëtæ, Vid. Ovid. 1. Metam. v. 668.
¶ Phorōnēus, a, um, ut, Stat. lib. 3. Silv. 2. v. 101
Isi Phoroneis quondam stabulatis sub antris.

PHOSPHŎRVS, φωσφόρος, stella Veneris, Lucifer. vide *Lucifer.* Martial. lib. 8. epigr. 21
Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris?

PHRĂHĀTES, sive Phraates Parthorum Rex, quo expulso ob tyrannidem, Tiridates regnum occupavit. Quo tamen rursus dejecto restitutus Phrahates ab Augusto fuit. Vide Justinum lib. 42. & Dionem Cassium lib. 54. extr. Hinc Horatius lib. 2. Od. 2. v. 17
Redditum Cyri solio Phrahaten
Dissidens plebi numero beatorum
Eximit virtus.
¶ Hinc Phrahates Filium cognominem habuit, de quo Tacitus 6 Annal. cap. 31.
¶ Sed plures Phrahates in regibus Parthorum: & quartus fuit hujus nominis, qui Augusto æqualis erat. Vide Hist. Antiq.

PHRĂSIS, φράσις, forma loquendi, ἀπὸ τοῦ φράζειν, loqui, eine Weise zu reden / Redens-Art. Quintilian. lib. 8. c. 1. pr. *Quam Græci φράσιν vocant, Latine dicimus Elocutionem.*

PHREATTIVM, forum erat Athenis, in quo agebatur caussa, si quis reus cædis involuntariæ, præterea cædem commisisset voluntariam.

PHRĔNES, φρένες, præcordia, propriè sunt membranæ, quibus cerebrum & cor involvuntur; etsi Eustathius ita vocet τὸ ἀλλόφρονα. Vide *Diaphragma.*
¶ Phrenītis, φρενῖτις, seu *Phrenenitis*, & *Phrenesis*, pen. prod. φρένησις symptoma, & morbus ægrotantium, cùm desipere videntur & furiosa loquuntur, wenn die Krancken im Haupte irre werden. Juvenal. satyr. 14. v. 136
Cum furor haud dubius, cùm sit manifesta phrenesis.
Licenter Sammonicus alteram corripuit cap. 8
Ex vitio cerebri phrenesis furiosa movetur.
Item Prudentius Hamart. v. 125
Imò hæc attoniti phrenesis manifesta cerebri.
¶ Phrenēticus, φρενητικὸς, Phrenesi laborans, der irr im Haupt ist. Cic. 1. de Divin. c. 38 pr. *Ego haud scio, an nec cardiacis hoc tribuendum sit, nec phreneticis.* Adde Martialem lib. 11. epigr. 29 secundum multorum codicum lectionem.

PHRŸGIA, φρυγία, regio minoris Asiæ pluribus vicis, quàm urbibus frequens, ut de ea Curtius scribit lib. 3. c. 1. Duplex etiam fuit, major & minor. Vide Geographos, & Claudianum lib. 2. in Eutrop. v. 238. & seqq. ubi eleganter describit.
¶ Phryx, φρὺξ, Phrўgis, Phrўges, qui & Phrygii, Cicer. lib. 7. fam. epist. 16. pr. *In equo Trojano scio esse in extremo, serò sapiunt Phryges*, Narren werden mit Schaden klug. Per *Equum Trojanum*, intelligit vetustissimi Poëtæ Livii Andronici tragœdiam. ¶ *Phryx plagis emendatur*, adagium aliud de hominibus servili ingenio, qui neque pudore neque monitis, sed verberibus demum adacti officium suum faciunt. Sanè in commune Phryges agrestis & inurbani ingenii habiti; nec mirum, qui paucas urbes colerent, ut Curtius significat, cujus locum supra laudavimus. Urbes enim cultiora & acutiora ingenia alere solent. Hinc iidem Phryges in magno omnium contemtu: atque sic appellati, qui despectui erant. Curtius lib. 5. cap. 11. ex persona Belonis Philetam deferentis, *ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasque & Paphlagonas appellatos:* & Cicer. lib. 1. ad Quintum Fratrem Epist. 1 *Nisi forte me Paconii nescio cujus hominis ne Græci quidem aut Mysii, aut Phrygii potius, querelis moveri putas.* Phædrus Præfat. lib. 3
Si Phryx Æsopus potuit, si Anacharsis Scythes,
Æternam famam condere ingenio &c.
Id est, si neque Æsopo, neque Anacharsi patria obfuit, quo minus ingenio excellerent, quamvis alter inter vilissimos Phryges, alter inter socordissimos Scythas natus esset. Et verò Phryges κατ' ἐξοχὴν quoque dicti Barbari. Ut cum *Barbarus* absolutè diceretur, *Phryx* significaretur. Vide supra in *Barbarus.*
¶ Phrygio, onis, qui acu pingit, ein Seidenstricker. Phryges enim texturam illam primi invenerunt, Plinio auctore lib. 8. c. 48. Vid. & Serv. in 3 Æneid. *Phrygionis* vocabulo usus Varro apud Nonium, & Plautus Aul. 3. sc. 5. v. 34
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius.
Dicitur & *Barbaricarius.* Phryges enim κατ' ἐξοχὴν Barbari, de quo paullò ante.
¶ Phrўgius, adjectivum, ut *Phrygium æquor*, Virg. Æn. 1. v. 381. *Phrygia arces*, Ovidius 13. Metam. v. 44.
¶ Phrygianus, idem. *Vestes Phrygianæ*, Plinius lib. 8. cap. 48.

geſtickte Kleider. Ad quem locum Harduinus notat, MSS. omnibus libris eſſe *Phrygionia*, ut a Phrygio, ōnis, adjectivum formatum ſit. Verba Plinii ſunt; *Acu faceresid Phryges invenerunt, ideoque Phrygionia appellata ſunt*, ſubaudi Veſtes.

¶ Phrygionius, adjectiv. a *Phrygio*, *Phrygionis*, formatum, de quo modo dictum eſt.

PHRYNE, es, Meretrix Theſpiaca, tanta pulchritudine, ut ad ejus ſimilitudinem ſimulacra Veneris universâ Græciâ fingerentur, ut Arnobius auctor eſt lib. 6. adverſus Gentes. Hinc accuſata impietatis, non tam eloquentiâ Hyperidis patroni, quam formæ excellentiâ abſoluta fuit. Narrant Athenæus lib. 4. Sextus Empiricus lib. 2. adverſus Mathemat. itemque Plutarchus in Hyperide, & Quintilianus lib. 2. cap. 15. Hæc tantam pecuniæ vim quæſtu corporis redegit, ut Thebas ab Alexandro Magno exciſas denuo condiderit & inſtaurarit, Athenæus lib. 13. Plin. lib. 34. c. 8. & Propertius lib. 2. Eleg. 6. ¶ Apud Horatium Epod. 14. extr. *Phryne* pro quovis ſcorto ponitur.

PHRYXVS, Athamantis Bœotiæ regis filius. Hic a Nephele ſorore aureo vellere arietem, Mercurii donum, acceperat: quem dominus poſtea Jovi ſacravit: pellem vero auream Æetæ Colchorum Regi, ſocero ſuo (ejus enim filiam Chalciopem duxerat) dono dedit. Vide Apollodorum lib. 2. Biblioth. Item Hygini Aſtronom. Poët. lib. 2. Nam hujus arietis effigiem inter ſidera retuliſſe Jupiter fingitur. Meminit hujus Arietis & Tacitus 6. Annal. cap. 34.

¶ Phryxēus, a, um, φρυξῆος. Ut *aries Phryxeus*, Seneca Medea v. 471 *Vellus Phryxeum* apud Ovid. 7. Metam. v. 7.

PHTHIA, φθία, oppidum Theſſaliæ; Achillis patria, a qua *Phthium Achillem* Horat. dixit 4. Oda 6.

¶ Phthiota, æ, Phthiæ incola, φθιώτης, *Senex Phthiota*, Cic. 1. Tuſcul. cap. 10.

PHTHIRIASIS, φθειρίασις, morbus pedicularis: a φθεὶρ, φθειρός. Die Läuſeſucht. Gloſſæ Cyrilli: φθειρίασις, *Pediculatio*. Periit eo morbo Sylla Romanus, Pherecydes Philoſophus, poſt alios & Philippus II. Hiſpaniarum Rex, Caroli V. filius, ut Baudius Jamborum Funebr. libro, carmine in Philippi obitum teſtatur. Cui & hanc notam adjecit; non meminiſſe ſe quemquam excelſæ dignitatis principem tali genere mortis interiiſſe, niſi qui vel ſæviendo, vel divinos honores affectando humanitatem exuiſſet. Vide ejusdem & Epos 5. Heroicorum Part. 1. & ad id calce libri appoſitam notam.

PHTHISIS, φθίσις, tabes, exulceratio pulmonis, dicta ἀπὸ τῦ φθίειν, *tabeſcere*, die Schwindſucht. Columella lib. 6. c. 14. pr. *Cum pulmones exulcerantur, inde tuſſis & macies, & ad ultimum phthiſis invadunt.* Juvenalis Sat. 13. v. 95

Et phthiſis, & vomica putret.

Adde Celſum lib. 3. cap. 22.

PHTHORIA, medicamenta facientia abortus, quæ & *ecbolia* dicuntur ab ejiciendo.

PHV, φοῦ, herba Valeriana, Baldrian / Matthiolus.

PHY, interjectio mirantis, Terentio Adelph a. 3. ſc. 3. v. 59.

PHYLACISTA, æ, Ein Kerckermeiſter. Plaut. Aulul. a. 3. ſc. 5. v. 44 *Treceni cum ſtant phylaciſtæ in atriis.* Id eſt, cuſtodes mancipiorum in ergaſtulis. Eſt a φυλακίζειν, in carcerem conjicere.

PHYLACTĒRIVM: remedium avertendis morbis & incantationibus paratum: a cuſtodiendo ſeu ſervando ſic dictum. Græcum enim eſt, φυλακτήριον, *Servatorium*, *Amolimentum*, *Amoletum*, *Prabia*, Vet. Gloſſ. *Amoletum*, φυλακτήριον. Erant autem hæc remedia ferme magica & præcantatoria, ſuperſtitioſa certè, & nullis naturæ cauſſis nixa: unde & vetita Chriſtianis, & ſacrilega, quemadmodum Auguſtinus appellat de catechiſandis rudibus cap. 25, de iis agens, qui pro Chriſtianis habendi non ſint, quales *ebrioſos*, *avaros*, *fraudulentos*, *aleatores*, *adulteros*, *præcantatores*, *denique remedia ſibi ſacrilega alligantes* recenſet. Iſidorum adde lib. 8. Orig. c. 9. Quoniam autem hæc remedia alligabantur, ideò & *Ligaturæ & Alligaturæ appellata*. Gaudentius Brixienſis Tractatu 4. de Lectione Exodi: *Partes ideo idololatriæ ſunt, Veneficia, præcantationes, ſuballigaturæ*. Habes exemplum & apud Auguſtinum epiſt. 73. Huc pertinent laminæ illæ pro colubrarum ictibus, quas Marſi & Pſylli vendebant, de quibus Arnobius lib. 2. p. 39. & 50. Item illud ABRACADABRA, a collo ſuſpenſum, de quo Serenus Sammonicus cap. 53, & Selden. de Diis Syris lib. 1. cap. 2. pag. 120. Item *Epheſia literæ*: & *Niceteria*, quæ dicebantur; de quibus ſupra ſuis locis. Item numiſmata aurea Alexandri Magni, quæ circumligari ſuiſſe ſolita Chryſoſtomus Hom. 21. ad Pop. Antiochen. ſcribit. Et quoniam artifices talium, eorum efficaciam ad quandam arcanam naturæ vim referebant, idcirco favorabiliore vocabulo φυσικὰ ἐπῳδὰς appellabant. Auguſtinus laudato lib. 2. cap. 20 *Quæ mitiore nomine PHYSICA vocant, ut non quaſi ſuperſtitione implicare, ſed naturâ prodeſſe videantur* &c. Conf. Voſſ. de Idololat. lib. 1. cap. 8. Scip. Gentil. in Apolog. Apul. p. 307. Lubin. ad Perſium p. 692.

¶ Phylacterius, (Phylacterii vocabantur,) qui phylacteria iſta, ſeu amuleta conficiebant præbebantque. De quibus ita Balſamo (quod Lindebruchius ad Ammiani lib. 19. & Caſaubonus ad Antonium Diadumenum Lampridii obſervat) ad Canon. 61. Concilii in Trullo: φυλακτήριον, *hoc eſt, remediorum ſeu amuletorum præbitores dicuntur, qui fraude Dæmonis eis, qui à ſe decipiuntur, vincula quædam ex ſericis filis contexta, quæ & κάγκανα dicuntur, præbent. Quæ aliquando quidem intus habent ſcripturas, aliquando vero falſa quædam alia, quæcunque inciderint. Dicunt autem hæc juvare; ſi ex collis eorum, qui illa accipiunt, perpetuò pendeant, ad omne malum vitandum.*

¶ Phylacteria apud D. Matthæum cap. 23. v. 5. appellantur *pittacia illa* ſive *membranæ* Phariſæorum, in quibus Decalogum habebant perſcriptum; has complicantes ligabant in fronte & quaſi coronam capiti faciebant. Vide ibi Hieronymum, itemque Scaligerum Elencho trihæreſii c. 8. & Samuelem Petitum lib. 2. Var. lect. c. 3. itemque Fagium in Exod. c. 13. Druſium de Sectis Jud. pag. 103. Fuller. Miſcell. lib. 5. c. 7. alios. Quod quia gloriæ cauſſa faciebant, idcirco πλατύνειν τὰ φυλακτήρια proverbialiter, pro oſtentare ſe captandæ inanis laudis gratia dici eſt cœptum. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. p. 215. extr. οὐκοῦν πλατύνειν τὰ φυλακτήρια χρὴ πρὸς κενοδοξίαν ζηλοῦντας. *Non oportet ergo unquam dilatare phylacteria vanam ambiendo & magnifaciendo gloriam.*

PHYLE, caſtellum Atticæ, Corn. Nep. 8, 2. 1. de quo vid. Meurſ. lib. de populis Atticæ p. 144.

BPHYLLIS, ĭdos, Sitonis Thracum Regis filia, Demophoonti Theſei Regis filio adamata, petitaque in conjugium. Quæ amatore ſuo procoque profecto, quòd ſe ſpretam putaret, laqueo ſibi fregit gulam, vel, ut alii volunt, amatoris impatientiâ mœroreque animi exſpiravit, in amygdalum arborem demùm converſa. Unde & Palladius de Inſitione v. 61. & v. 149 *Phyllida* pro amygdalo dixit. Vide Ovidii Epiſtolas Heroid. itemque Servium ad Eclog. 5. & Hyginum Fabula 59. ¶ 2. Sed in illo Virgiliano Ecl. 5

- - - - Si quos aut Phyllidos ignes
Aut Alconis habes.

Phyllis puellæ ruſticæ, ſicut Alcon pueri, nomen eſt: ut Ecloga 7. extr. & Eclog. 10. v. 44.

PHYLLĪTIS, φυλλῖτις, planta, *lingua cervina*, vulgò Hirſchzungen.

PHYMA, tis, φῦμα, tuberculum, furunculo ſimile, ſed rotundius, ac planius, eine Hitzblatter. Vide Celſum lib. 5. cap. 28. n. 9.

PHYSĒMA, φύσηματα, Phyſemata dicuntur abortus concharum, qui inde contingunt, ſi tempore generationis earum incidant tonitrua. Plin. lib. 9. c. 35.

PHYSĒTER, φυσητὴρ, Belua marina admirandæ magnitudinis ex genere balænarum, Geſnerus ex Gellio, ein Sprützwal. Avienus Arateis v. 308.

- - - cano nutrit ſub gurgite Nereus
Delphinos virides & Phyſeteras anhelos.

PHŸSIS, φύσις, natura, die Natur.

¶ Phyſicus adject. naturalis, ad naturam pertinens. *Phyſica ratio*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 21.

¶ Phyſicus, ſubſt. Cic. 1. Nat. D. c. 30. pr. *Phyſicus, id eſt, ſpeculator venatorque naturæ*. Naturkündiger.

¶ Phyſica, æ; φυσικὴ, ſcientia rerum naturalium. Idem 3. de Fin. c. 21 *Ad eas virtutes Dialecticam adjungunt & Phyſicam.*

¶ Phyſica, orum, idem. Cic. 1. de Fin. c. 6. pr. *Epicurus in Phyſicis, quibus maxime gloriatur, totus eſt alienus.*

¶ Phyſice, adverb. Idem 3. Nat. Deor. c. 7 *Quæ a te phyſice dicta ſunt de vi ignea.*

¶ Phyſiolŏgus, phyſicus, phyſicæ ſcientiæ deditus, ſeu de naturâ differens.

¶ Phyſiologia, æ. Cic. 1. de Div. c. 41 *Naturæ rationem, quam Phyſiologiam Græci appellant, notam eſſe ſibi profitebantur.*

¶ Phyſiognōmon, quaſi naturam cognoſcens, præſertim ex vultu, oculis, lineamentis aut ſignis ſimilibus. Cic. de Fato cap. 5 *Quid? Socratem nonne legimus quemadmodum noterit Zopyrus Phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores naturaſque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere.*

¶ Phyſiognomonia, φυσιογνωμονία, inſpectrix naturæ ex vultu & corporis habitu: Cui ſuus quoque locus debetur, magni alicujus Theologi judicio. Etiamſi enim non ad artes certas, fallere & falli neſcias, ad τέχνας tamen pertinet.

¶ Phyſiculare, a Phyſicare pro φυσικεύειν. Martianus Capella dixit: hoc eſt, rimari atque inquirere, quod in naturâ abditum. Cic. Timæo, principio, *inveſtigare res, quæ à natura involutæ ſunt*, dixit. Hoc magi jactabant: item aruſpices & divinatores alii. Ita *Phyſiculandi ſolertiam* i. e. divinandi dixit Saxo Grammaticus lib. 1. Hiſtor. Daniæ. Vide Scaligerum ad Priapeja, & Grotium ad Martian. Capellam lib. 1.

PICA, dicta ἀπὸ τῦ ποικίλου, *hoc eſt*, a coloris varietate, avis nota eſt, ein Aglâſter / Aelſter. *Pica loquax, garrula*, apud Poëtas. vide Martial. lib. 14. epigr. 76. ¶ *Pica glandaria*, garrulus eſt, ein Häher oder Holtzſchreyer / vide *Garrulus*.

¶ Pica etiam, in gravidis mollities eſt, & languor diſſoluti & omnia faſtidientis ſtomachi, das Gelüſten der ſchwangern Frauen.

Frauen. *Libidinem gula* Tertullianus appellavit. Vide supra *Fastidium*.

¶ Picus, avis alia, ein Specht oder Baumhäcker. *Picus maximus* vel *niger*, ein grosser schwartzer Specht. *Picus varius*, ein Maurspecht. *Picus viridis*, ein Grünspecht. *Picus cinereus*, ein Nußhacker / Nußbicker. *Picus murarius*, ein Maurspecht.

¶ Picos pro gryphibus dixit Plautus Aul. 4, sc. 8. pr.

¶ Picus etiam Latinorum rex fuit Fauni pater, Latini avus, auguriorum peritissimus. Fingitur in avem sui nominis a Circe immutatus. Vide Ovid. lib. 14. Metamorph. Fab. 7, & Servium in 7. Æn.

PICĔA, πεύκη, *pinus*, arbor ejusdem cum pinu generis, ein rother Tannenbaum. Virg. *Piceam nigrantem* dixit 9. Æn. v. 87.

PICĒNVM, Italiæ regio, trans montem Apenninum, ab ipsis montibus usque ad mare Adriaticum extensa. Ab Ancona, celeberrimo emporio, Marchia Anconitana hodie dicta.

¶ Picēnus, adject. *Tellus Picena*, Silius lib. 8. v. 425.

¶ Picentinus. *Picentina Ceres*, Martial. lib. 13. epigr. 47.

¶ Picentes, & Picentini incolæ. Singul. *Picens* Prudentii est in Hippolyto v. 206. Plura in Geograph.

PICRIS, fœm. πικρίς, herba, inimicis sylvestris, seu Cichorium, seu Seris silvestris, Wegwetß oder Wegwartz / vide *Cichorium*, & *Intybus*.

PICTŎNES, Galliæ populi Ptolemæo, quorum metropolis quondam *Pictavia* fuit seu *Pictavium*, urbs celebri hodie Academia insignis. Vulgo, Poictirs. Ab urbe

¶ Pictāvi, iidem qui Pictones. Paullinus Petrocor. lib. 1. v. 287

Dum Pictaborum doctor floreret in oris.

¶ Pictŏnicus, adjectivum Paullinus Nolanus Carm. 10. v. 249

- - - Pictonicus tibi fertile rus viret arvis.

PĪĔRIA, πιερία, mons Bœotiæ Musis sacer, & civitas.

¶ Pierius, ut, *Carmen Pierium*, Lucret. lib. 1. v. 945. *Pierius juvenis*, *Minister*. i. e. Poëta. Omnem humanam literaturam hac voce notant Poëtæ. Barth. ad Statii Silv. p. 65. 66. 98.

¶ Et Piérides, ipsæ Musæ, quæ amœnitatibus montium & silvarum gaudent. Ovid. Fast. 6 v. 599 *Dicite Pierides.* Singulare *Piérus*, *Idus*, *ô Piéri*, est Horat. lib. 4. oda 3.

PĪGER, ignavus, tardus, faul / langsam / verdrossen. *Manè piger fieris*, Pers. Sat. 5. v. 132. Plaut. in Rudente a. 4. sc. 2. v. 15

Nihil est, qui piger est: nimisque id genus ego odi: mane vigilare

Decet hominem, qui vult sua tempore conficere officia.

Horat. 1. epist. 1. v. 21 *Annus piger*, das langsam hingehet. *Impetu tardior pigriorque*, Val. Maxim. lib. 7. cap. 3, 10. Et, *Gens pigerrima ad militaria opera*, Livius lib. 21. cap. 25. *Amnis pigerrimus undæ*, Silius 15. v. 504.

¶ Pigre, adverb. cujus comparativo usus Plinius est lib. 10. c. 34 de columbis; *Amor sobolis æqualis: sæpe & ex hac caussa castigatio, pigriùs intrante fœmina ad pullos.*

¶ Pigritia, & Pigrities, quæ metus est laboris consequentis, ignavia, Faulheit / Verdrossenheit. Cic. ad Attic. lib. 16. Epist. 15 *Facere me pigritiâ noli putare, quod non meâ manu scribam. Ingenuam pigritiam*, pro liberali otio Martialis dixit lib. 12. Epist. 3.

¶ Pigrēdo, idem quod pigritia. Interpres Vulg. Proverb. 19, 15 *Pigredo immittit soporem.*

¶ Pigritas, idem. Vet. Gloss. *Pigritas*, ἀργία.

¶ Pigrari, verbo, Cicer. semel utitur ad Att. lib. 14. epist. 1. *Scribere ne pigrére*, id est, ne moreris. Lucretius lib. 1. v. 409

Quod nisi pigraru, paullumbé recesseris ab re.

Ubi activa figura *Pigro* dicitur. Et ita Actius etiam usus, Vide Nonium. Gloss. Cyr. *Pigro*, ὀκνῶ.

¶ Pigresco, pigrescere: pigrum effici & lentum, faul werden. Plin. lib. 18. c. 18 *Nilus pigrescit in Virginem transgresso sole.*

¶ Impiger, unverdrossen / unfaul / strenuus, diligens. *Impiger ad labores belli*, Cic. pro Fontej. c. 15. *Patientem atque impigrum se præbere*, sich gedultig und unverdrossen erzeigen / in Verrem lib. 7. cap. 10.

¶ Impigre, adv. Livius lib. 2. c. 47 *Impigre milites secuti sunt.* Val. Max. lib. 2. cap. 1. n. 9 *Corpora & animos ad publica officia impigre sustinenda roborarunt.*

¶ Impigritas, quod ex Ciceronis de Republ. libris citatur à Nonio Marcello.

¶ Repigrare verbo, pro retardare, usus est Zeno Veronensis Sermone de resurrectione N. 13. Et hoc antiquior Apulejus lib. 8. p. 208. *Ipso lumine diurnarum bestiarum repigratur impetus.* Mit anbrechendem Tag werden die wilden Thiere scheu und furchtsam.

PĪGET, pigēre, idem plerumque significat, quod pœnitere, & molestum esse. *Num facti piget?* Terent. Andr. a. 5. sc. 3. v. 7. gereuet ihn auch solche That? Cic. pro domo cap. 11. *Me non solum piget stultitiæ meæ, sed etiam pudet.* Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 3. v. 47 *Nimio id, quod pudet, facilius fertur, quàm illud, quod piget.* Et in Trinum. a. 2. sc. 2. v. 64. *Pudere quam pigere præstat eodem literis.*

¶ Pigitum est, idem quod Piguit. Silius lib. 7. v. 173

Nec pigitum, parvosque lares humilisque subire

Limina cælicolam tecti.

¶ Pigendus, pigendum. Gerundio usus est Cicero de Clar. Orat. cap. 50, *ad pigendum induci*: Participio passivo Ovidius Heroid. epist. 7. v. 110

- - - Caussæ habet error honestas.

Adde fidem; nulla parte pigendus erit.

PIGNVS, pignŏris, & Pigneris, ὑποθήκη, quod ob debiti fidem datur & accipitur, ein Unterpfand. *Pignori opponere*, versetzen / verpfänden / apud Terent. in Phorm. a. 4 sc. 3. v. 56, & Plautum Pseud. a. 1. sc. 1. v. 15. Pro quo absolute Catullus *opponere*, dixit Carm. 23

Furi, villula nostra non ad Austri
Flatus opposita est, nec ad Favoni,
Nec sævi Boreæ aut Apeliotæ,
Verum ad millia quindecim & ducentos.

Opposita ad millia quindecim, auff 15000. versetzt. Seneca lib. 7. de Beneficiis cap. 14. *Rebus meis in securitatem creditoris oppositis.* *Pignus dare in aliquid cum aliquo*, mit einem um etwas wetten. Plautus Casinæ Prologo v. 75

Id ni sit, mecum pignus, si quis volt, dato
In urnam mulsi.

Idem Epid. a. 5. sc. 2. v. 35 *- - - ni ergo matris filia est*
In meum nummum, in tuum talentum pignus dat.

¶ 2. Ab istis Sponsionibus sumta metaphora *pignora* pro Argumentis sive rationibus ponuntur, quibus obtinetur aliquid ac vincitur. Quomodo non semel hac voce usus est Severus in Ætna; ut v. 133 *- - - certus tibi pignora rebus*

Atque oculis hæsura tuis dabit ordine tellus.

Et v. 418

Certaque ventura præmittit pignora flamma.

Et v. 474

Sed signum commune leve est, atque irrita caussa,
Quæ trepidat: verum certo tibi pignore constet.

Et supra v. 40 dixerat:

- - - turpe est sine pignore carmen,

Id est quod fabulosum prorsus est, nec quicquam certis atque idoneis rebus verum probare ac vincere potest. Ubi & Scaligerum vide. Ovidius 3. Fastor. v. 71

Arbiter armorum, de cujus sanguine natus
Credor, & ut credar pignora multa dabo.

Seneca Pater Proœm. lib. 2. Controvers. *Est & hoc ipsum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate ejus, ut illo male utaris.* Conf. Buchn. ad Plinii Epistol. lib. 10. epist. 11.

¶ 3. Sed & liberi, passim dicuntur pignora. Quod iis parentum amor ac fides obligatur invicem, & velut vinculo quodam aut pignore adstringitur. Vide Albericum Gentilem de nuptiis lib. 2. c. 3. Aliquando tamen & latius sumitur vocabulum, & ad parentes ipsos ac propinquos extenditur. Quintil. lib. 6. c. 1 *Affert in his momentum & ætas, & sexus, & pignora: liberi, dico, & parentes & propinqui.* Et aliquanto post: *Quare & obsecratio illa judicum* PER CARISSIMA PIGNORA, *utique si reo sint liberi, conjux, parentes, utilis erit* Ovid. 3. Met. v. 134

- - - & pignora cara nepotes.

Lucanus lib. 3. v. 33

Abscinde frustra bello tua pignora.

Id est, frustra affinitatis jura bello paras extinguere, quibus per me, conjugem tuam, devinctus Cæsare &c. Loquitur enim hoc Juliæ umbra per somnium ad Pompejum maritum. Agræcius vetus Grammaticus, *pignera* rerum, *pignora* filiorum, & affectionum esse putat. Sed & *pignera* pro liberis simul & uxore, aliisque necessitudinibus sumit Tacitus lib. 15. c. 57, 4. & lib. 16. c. 26, 4. Germ. c. 7, 4. & Agricol. c. 38, 2. proprie tamen *liberi* sunt eidem lib. 12. c. 2, 1. Claudian. in Eutrop. 1, 1.

Semiferos partus, metuendaque pignora matri,

hoc est, monstra, monstrosi fœtus. Adde Bernegg. ad Sueton. August. cap. 21.

¶ *Pignerare*, active, & *Pignerari* deponentium forma: quæ tamen non promiscuè unum & idem significant. Nam PIGNERARE, unde & *oppignerare* est, est dare pignori sive pignori opponere, versetzen. Suetonius Vitellio c. 7. *Satis constat exituro viatícum defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut uxore & liberis, quos Roma relinquebat, meritorio cœnaculo abditis domum in reliquam partem anni ablocaret: usque ex aure matris detractum unionem pignerarit additineris impensas.* PIGNERARI vero est capere pignus, sive quem sibi accepto pignore obligare, & suum quasi facere. Cicero Philipp. 14. c. 12 *In fuga, fœda mors: in victoria, gloriosa. Etenim Mars ipse ex acie fortissimum quemque pignerari solet.* Idem Suetonius Claudio c. 16. *Primus Cæsarum fidem militis præmio pigneratus.*

¶ Pigneratitius, a, um: ut, *Creditor pigneratitius*, der auff Pfand leihet. *Actio pigneratitia*, apud JCtos.

¶ Oppignerare, pignori dare seu relinquere, verpfänden / versetzen. Terent. in Heaut. a. 4. sc. 5. v. 46. *Nam illa oppignerare filiam meam, me invito potuit?* Martialis lib. 2. epigr. 57

Oppignerabit Claudi modò ad mensam
Vix octo nummis annulum, unde cœnaret:

Claudius, fœnerator est. *Per mensam*, trapezíticam intelligit.

¶ Oppi-

¶ Oppignerator. August. epist. 215 *ab oppignerատoribus urgeri.*

¶ Præpignerare. Ammianus 29. c. 12, [Valesi. p. 558] *colloquiis præpignerատus abstrusis.*

¶ Repignerare, verbo *pignerare* contrarium: significat enim pignus luere, seu liberare, das Pfand lösen. Ulpianus L. Si ut certo V. Rem tibi dedi 12. D. commodati: *Rem tibi dedi, ut creditori tuo pignori daret. Dedisti, non repigneras, ut mihi reddas.* Festus: RELVERE, *solvere, repignerare.*

PILA, æ, vas concavum in quo frumentum contundebatur, ein Trog oder Gefäß / darinn man etwas zustösset/ ein Mörsel. In hac significatione apud Catonem legitur, *Pila lignea*, c. 10. de re rustica.

¶ 2. Et, Pila, columna est ædificata ex lapidibus cæsis, ein auffgemaurter Pfeiler von Quadersteinen. Columna enim ex solido est seu lapide seu ligno. Ejusmodi pilæ lapideæ incisa devotio Alcibiadis apud Corn. Nep. 7, 4. 5. qui mos infamiæ conscisendæ apud Athenienses usurpatus.

¶ 3. Pilæ in aquas etiam dejiciuntur, Pfeiler im Wasser / moles. Vide Lipsi. ad 14. Annal. Taciti: dicebantur & *Faleriæ* de quo suo loco. Ab hoc *Oppilare* potest esse, de quo mox in *Pilare.*

¶ Pilatim, adverbium etiam hujus originis est & notionis, per pilas, mit Seulen. Vitruvius lib. 6. c. 11 *quæ pilatim aguntur ædificia.*

¶ 4. Pila, priori brevi, σφαῖρα est, ein Ball oder Kugel. *Pila lusoria*, Plin. lib. 7. cap. 56. *Pila ludere*, Cic. 1. de Orat. cap. 16. *Pila exercere se*, Celsus lib. 1. cap. 6. *Ad pilam se conferre*, Cic. 3. de Orat. cap. 15. des Balles spielen / den Ball schlagen. *Pilam excipere*, den Ball auffahen. *Pilam aptè & expeditè remittere*, den Ball wieder zuwerffen. Seneca 2. de Benef. cap. 32 *In lusu est aliquid, pilam scite ac diligenter excipere; sed non dicitur bonus lusor, nisi qui apte & expeditè remisit, quam exceperat.* Ejusde artis sunt, *Pilam dare, jactare, mittere*, werffen; item *accipere, repercutere*, de quibus modo diximus. *Capere pila* dicitur, cum excidit, hoc est non excipitur remittiturque, Seneca lib. 2 de beneficiis c. 17. Qui *datores* & *factores* in pilæ lusu: item quid *datatim*, quid *raptim ludere*: vide supra in *Dator*, & *Datatim* in *Do*. Vet. Gloss. *Pila πρωτὶς, καὶ ὅλμος καὶ παιγνὶς καὶ σφαῖρα.* Conf. Mercurial. de Arte Gymnast. & Horat. lib. 1. Sat. 5. qui *Principum* etiam fuisse *exercitum* ait. Add. Fabr. Agonist. lib. 1. cap. 6.

¶ 5. *Pila* etiam dicebantur effigies hominum laneæ, quæ Laribus suspendebantur: videlicet *Oscilla.* Vide Festum. Item fœnei illi sive straminei homines, quibus in venationibus feræ proritabantur. Martialis spectaculis Epigr. 9

Quantus erat cornu, cui pila taurus erat!

Et iterum Epigr. 22

Namque grabem gemino cornu sic extulit ursum,
Jactat ut impositum taurus in astra pilæ.

¶ Pilula. Pilulæ, medicamenta in globulos formata; Pillen. Plin. lib. 16. c. 7.

¶ Pilarius, præstigiator, ein Gaucheler. Pilularum enim jactatione ludit. Utitur hac voce Quintil. lib. 10. cap. 7.

¶ Pilicrepus, numerator in lusu pilæ. Seneca epist. 56 *Si vero pilicrepus supervenerit, & numerare cœperit pilas.* Vide ibi Lipsium, & adde Turneb. 7. Advers. c. 4, quamlibet aliter paullo, ac Lipsius fecit, interpretantem. Hadr. Junius a *pilus* deducit, ut Lipsius ibidem enarrat ac repellit.

PILENTVM, petoritum, vehiculum pensile, ein hangender Wagen / der in der Ketten gehet. *Mollia* enim *pilenta* Virg. dixit à molli vectione, Æn. 8. v. 666

Pilentis matres in mollibus.

PILEVS, & *pileum*, capitis tegumentum. *Vocari ad pileum*, apud Livium, Suetonium, & alios est, ad libertatem vocari. Nam cum manumitterenturservi darenturque in libertatem, resecari capilli, & calvo capiti pileus imponi solebat. Hinc *Pileum* libertatis symbolum. Plaut. Amph. a. 1. sc. 1. extr.

Ut ego hic hodie raso capite calvus capiam pileum.

Persius Sat. 5. v. 82

Hæc mens libertas: hoc nobis pilea donant.

Hinc interfecto Nerone multi gestarunt pileos tanquam libertatem consecuti essent, ut Dio notavit lib. 63. sub fin.

¶ Pileŏlus, diminutive. Horat. 1. Epist. 13. v. 15

Ut cum pileolo soleas conviva tribulis,

scilicet *portat.*

¶ Pileolum, idem. Hieronymus Paulino epist. 153 extr. *Pileolum textum breve, caritate latissimum, senili capiti confovendo, libenter accepi.*

¶ Pileatus, *pileo vestitus.* Sueton. Nerone cap. ult. *Plebs pileata. Turba pileata*, Seneca epist. 18.

PILO, pilare, merum Græcum est à πιλέω cogo. Verbo *Pilare* pro spoliare usus Ammianus est lib. 31. c. 14 *pilando villas & incendendo.* Et Petronius Fragm. Tragur. p. 23 *singulos pilabat.* Sed usitatiora sunt composita, *Compilo, Expilo.*

¶ Pilatim. Scaliger mox in *Compilare* ex Scauro adfert.

¶ Compilare. *COMPILARE*, inquit ad Festum Scaliger, *verbum militare est, pro cogere. Nam pilatum agmen dicebatur, pressum ac densum.* Scaurus: pilatim exercitum duxit; i. e. *strictim ac dense: Ab eo* pilare *est premere, cogere.* Pilatim & passim iter facere *opponuntur. Ab eo igitur* compilare: *non ab Asconius* à pilis: *quem saltem modulus debuisset inducere, ut aliter existimaret. Qui igitur omnia pressim colligit, dicitur* compilare, cogere, *& in unum condere, ut Festus exponit.* Hæc ille. ¶ 2. Bestehlen. Horat. lib. 1. Sat. 1. extr.

- - - ne me Crispini scrinia Lippi
Compilasse putes.

Et Apulejus Apolog. p. 334 *compilare domum alicujus.*

¶ Expilo, idem, bestehlen. Cicero pro Lege Man. cap. 19 *Socios spoliare, ærarium, provincias expilare & deripere.* Sueton. in Cæsare cap. 54 *In Gallia fana templaque Deum donis referta expilavit.*

¶ Expilator, Cic. ad Quint. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 2. extr. *Cum domus hospitem, non expilatorem, recepisse videatur.*

¶ Expilatio. *Expilatio direptioque sociorum*, Cic. offic. lib. 2. c. 21. Bestehlung / Plünderung.

¶ Oppilo, obstruo, occludo, apud Ciceronem Philippica 2. c. 9. *scalæ tabernæ oppilatis.* die Treppen und Eingang verrammelt. Et Lucretius lib. 6. v. 725

Flatibus adversis oppilare ostia contra.

¶ Suppilo, Plautus Asinar. a. 4. sc. 2. v. 6 *Suppilas clam domi uxorem tuam:* & Menæch. a. 5. sc. 1. v. 40.

¶ Pilettæ, Græci fures: pro quo *Phileta* apud Senecam Epist. 51. Vide supra *Philetas.*

PILVM, πῖλος, vel πίλος, telum seu hastile missile, ein Wurffspieß. Proprium Romanorum telum. Servius in 7. Æn. v. 664 *Pilum hasta Romana, ut Gæsa Gallorum, sarissæ Macedonum.* Vet. Gloss. *Pilum, ὑπηρέσιον καὶ ῥωμαϊκὸν δόρυ. Torquere pila*, Lucan. lib. 1. v. 364. *Adigere alicui pilum*, Val. Max. lib. 3. cap. 2. Plautus Mostellar. a. 3. sc. 1. v. 43 *Pilum injecisti mihi*, id est, aggressus es. Ejus formam laborârunt præpingere doctissimi viri, non tamen satis fecerunt animo sagacissimo & perspicacissimo Josephi Scaligeri, cujus ultimum conatum in rerris esse veram, ipsius judicio, hujus teli delineationem. Barth. ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 930. & ad Silvas ejusd. p. 316. Ex nummo veteri telum hoc spectandum exhibet Jac. Gutherius lib. 3. de Jure Pontificiali Vet. Roman. c. 16. p. 329.

¶ 2. Pilum etiam pro pistillo ponitur, Plinius lib. 18. c. 10, *Pinsente pilo præfracto.* der Stempel.

¶ Pilus primus ordo triariorum: unde *pilum ducere*: quod qui faciebat,

¶ *Primipilus* & *Primipilaris* dicebatur. Livius lib. 25. c. 19 *Insignis inter primipilos centuriones.* Cæsar lib. 5. Gall. c. 35 *qui superiore anno primum pilum duxerat.* Et lib. 6. c. 37 *primum pilum apud Cæsarem duxerat.* Sic *primipilus legionis* dicitur apud Gruter. p. 347 inscriptione 1.

¶ Primipilaris idem videtur, qui primipilus. Quintilianus lib. 6 c. 3. p. 486 *An primipilaris ei testamento suaderet* &c. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 416. n. 1. PRIMIPILARI LEG. VIII hoc est legionis octavæ: & p. 429 n. 1. PRIMIPILARI ALAE.

¶ Legitur & *primopilus*, Gruter. Inscr. p. 349. n. 4 &c. ac *primopilaris*, ibidem p. 50. n. 6. Vide Aldum Manutium Quæstitis per Epist. lib. 3. Epist. 3. & infra in *Princeps.*

¶ PILANUS. Ovid. lib. 3. Fastorum v. 129

Et totidem princeps, totidem pilanus habebat
Corpora.

Nam *Pilani*, ut Varro lib. 4. LL. docet, triarii, qui post principes & hastatos stabant, unde & illi *Antepilani* dicebantur. *Pilani* pilis (hoc est, telis Romanis) pugnabant: *Antepilani* a principio gladiis utebantur.

¶ Antepilanus. Livius lib. 8. c. 8 *Antepilanos* describit *XXX manipulorum agmen, scutatos omnes insignibus maxime armis.* Mentio illorum & cap. seq. Adde jam dicta in *Pilanus.* Metaphorice *antepilanum* Ammianus lib. 28 cap. 10 pro insigni parastata & auxiliatore dixit. *In cruento certamine cum Maximino, velut antepilano suo, contendens.* h. e. certans cum illo in suppliciis sontium insontiumque.

¶ Præpilatus, adjectiv. ut, *Præpilata missilia*, Livius lib. 26 c. 51. Et, *Hasta præpilata*, id est, ferrea cuspide exacuta, forn zugespitzt / Plin. lib. 8. c. 6. Metaphorice Quintilian. lib. 3. c. 12 *Declamationes ad pugnam forensem velut præpilatæ.*

¶ Propilare, pila emittere, pilis pugnare. Ammianus lib. 16 c. 29, [Valesi. c. 12. p. 144] *Dato æneatorum concentu solenniter signo ad pugnandum, utrinque magnis concursum est viribus. Propilabantur missilia* &c.

PILVS, i, generale est, Haar des Menschen und Thier. *In capite cunctorum animalium hominis plurimus pilus*, Plin. lib. 11. c. 37. sect. 47. Hard. *Vir boni pilum non habere*, eleganter Cicero dixit pro Q. Roscio c. 7. nicht ein Härichen / oder Federchen von einem ehrlichen Mann haben. *Hic capite & supercilliis semper est rasis, ne ullum pilum viri boni habere videatur.* ¶ *Pili non facere. Ne pilo quidem melior. Ne pilo quidem minus*, familiares eidem hyperbolæ sunt.

¶ Pilosus, *Gena pilosa*, härig / fäselig / Cic. in Pis. c. 1. *Folia pilosiora*, Plin. lib. 20. c. 16. *Ursis asperior pilosiorque*, Priapeo carm. 46.

¶ Pilo,

¶ Pilo, pilare, pilos tum emittere, tum detrahere, Haare gewinnen/ und Haare ausräuffen. Afranius apud Nonium: *Corpus pilare cœpit.* Paullus Festi interpolator: *PILAT, pilos habere incipit. aliàs pro Detrahit pilos: a quo Depilari.* Martialis lib. 6. Epigr. 57

Exstirpa mihi crede pilos de corpore toto:
Teque pilare tuæ testificare nates.

Unde *pilatus* pro depilatus, calvus, idem dixit l. 10. epigr. 48. v. 2 *Atque pilata redit*, &c.

¶ Depilare, à quo *depilatus*, apud Martialem legitur l. 9. epigr. 28. dem die Haare ausgeräufft seyn. Seneca de Const. Sapient. c. 17 *In senatu flentem vidimus Fidum Cornelium, illum Corbulo struthiocamelum depilatum dixisset.* Vet. Gloss. *Depilat*, μαδίζει. *Depilatus est* μαδίωσι.

¶ Depilis, depilatus. Apulejus l. 7. p. 191 *depiles genæ*, id est glabræ, imberbes.

¶ Horripilare, i. e. pilis horrere, oppletum esse, Apul. Vide supra in *Horrere.*

¶ Raripilus. *Pecus raripilum*, Columella prœmio oper. pag. 9. dünnhäricht/ dünn von Haaren.

PIMPLA mons Bœotiæ prope Heliconem, quocum Strabo conjungit, & cum Pieria, l. 10. p. 324. Hinc

¶ Pimplæus vel Pimpleus, adjectivum, ut *Pimplæum scandere montem*, Catull. Carm. 103.

¶ Pimplea, Musa. Horat. lib. 1. Oda 26 *Nelle coronam Pimpleæ dulcis.* Nam mons Musis sacratus fuerat. Vid. Strab. c. l. ¶ 2. Videtur fons Musis sacer Pimpleà notari in illo Statii 1. Silvar. 4. v. 26

Excludat Pimpleæ sitim.

¶ Pimplēis, idis, fœmin. pro Musa. Martialis l. 11. epigr. 4

Non urbana mea tantum Pimpleide gaudent Otia.

Et Paullus, Festi interpolator: *Pimpleides Musæ, a fonte Macedoniæ dictæ.*

PINACOTHECA, æ, πινακοθήκη, locus ubi tabulæ pictæ (unde & nomen: πίναξ enim tabulam significat, vid. Dalechamp. ad Plin p. 7) statuæ & alia hujus generis visenda asservabantur. Petronius: *In pinacothecam perveni, vario genere tabularum mirabilem. Nam & Zeuxidis manus vidi, nondum vetustatis injuria fractas, & Protogenis rudimenta* &c. Kunstkammer. Ejus rum & collocationem Vitruvius lib. 6. cap. 7 descripsit. Scaliger ad Festum *Tablinum* interpretatur, quasi idem sit: quod & Philander ad Vitruvium fecit. Quamvis autem *Tablinum* a tabulis dicatur; unde & *pinacothecarum* nomen est; ut diximus: Latini tamen *Tablina* de illis dixerunt, ubi non tabulæ pictæ, sed acta & rerum gestarum Commentarii, qui in tabulas referebantur, custodiri solebant, quæ & *Tabularia* appellata, ut eruditissimus Petavius animadvertit. Quem vide Notis in Dionem Synesii pag. 27. Idem & Bernardinus Baldus notavit de Verborum Vitruvianorum significatione.

PINCERNA, ὁ οἰνοχόος, ein Einschencker. Interpres Vulgatus Genes. 40, 1 *Pincerna regis Ægypti*, ubi LXX Græci, ἀρχιοινοχόος. Asconius Pedianus in orat. Cic. de Præt. Urbana p. 89 *Provocant se invicem: majoribus autem poculis poscunt a pincerna.* Et Lampridius in Alexandro c. 41 *Pistores & pincernæ, omnes castrenses ministri* &c.

PINDARUS, Πίνδαρος, Poëta Thebanus fuit temporibus Xerxis Persarum Regis, Princeps Lyricorum novem celebrium Græcorum; qui fuêre, Alcæus, Sappho, Stesichorus, Ibicus, Bacchylides, Simonides, Aleman, Anacreon, & nonus Pindarus. Quinctilianus gravitatem ipsius Poematis tribuit & Horatius virtutem inimitabilem, lib. 4 Carm. Scripsit multa, ut Olympia, Isthmia, Pythia, Nemæa. Eum melle pro lacte esse nutritum Ælianus scribit l. 12. Var. c. 45.

¶ Pindaricus, *Os Pindaricum*, Propert. l. 3. eleg. 17, 40. *Pindarica fidicen lyræ*, Ovid. 4. Pont. 16. v. 28.

PINDUS, Πίνδος, mons Græciæ ex Molosside incipiens, & longo jugo in Thessaliam procurrens, habitaculum variarum gentium, Perrhæborum maxime. Plin. prœm. l. 4. Apud poetas Musis & Apollini sacer est. Virgil. eclog. 10. v. 11

Nam neque Parnassi vobis juga, nam neque Pindi
Ulla moram fecere, neque Aonia Aganippe.

PINGO, pingere, picturâ exprimere, mahlen. Cicer. lib. 5. ep. 12 Famil. *Alexander ab Apelle potissimum pingi volebat*, gemahlet werden. *Pingere tabulas*, Idem dixit lib. 2. de Invent. ineinte, Gemählde machen. Et ad Q. fratr. lib. 2. ep. 14 ait metaphorice: *Pingam coloribus tuis, penicillo meo.* Idem de Clar. Orat. cap. 37. extr. *Pingere verba, & illuminare sententias*, per translationem, die Worte schmücken und mahlen. Transfertur ad vestes pulchre variegatas, (gestickte oder verbremte Kleider) & alia. Virgilius Æneid. 1. v. 715 *Pictum croceo velamen acantho.* Sic *toga picta*, apud Propertium l. 4. eleg. 4. v. 53, id quod *acu pingere* dicitur Ovid. 6. Metam. v. 23, sticken. Varro Satyra Marcipore apud Nonium in *Meridiem:*

Cum pictus aer fervidis late ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet.

Pictus ignibus, i. e. stellis ornatus.

¶ *Pictior*, comparativ. Cic. de Clar. or. c. 85 *Lysia nihil potest esse pictius.*

¶ Pictor: Mahler. Cic. Acad. lib. 4. cap. 7. *Vident multa pictores in umbris & in eminentia, quæ nos non videmus.* Horatius Art. Poet. v. 9

Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

¶ Pictorius, adjectiv. zur Mahlerey gehörig. Tertullianus adverf. Marcion. l. 1. c. 3 *Poetica & pictoria licentia.*

¶ Pictura, Gemählde. *Animum picturâ pascit inani*, Virgil. l. Æneid. v. 408. *Oculi picturæ tenentur, aures cantibus*, Cicer. 4. Acad. c. 7. *Pictura textilis*, gewircket Mahlwerck/ Idem in Verrem 6. cap. 1. Nimirum *Pictura* & artem & opus significat. Ars quomodo inventa sit, Athenagoras Oratione pro Christianis pag. 371. & seqq. docet. Eam liberalibus (a quibus tamen excludebat Stoicorum severitas, & Seneca ex iis Epist. 88) connumerat, discendamque puer s Galenus præcipit Suasoriâ ad artes extrema: Vide & Aristotelem lib. 8. Polit. cap. 3. Quando pars institutionis puerilis fuerit, docet Plin. lib. 35. cap. 10. Ubi & tradit, *semper ei honorem fuisse, ut ingenui eam exercerent, mox ut honestis, perpetuo interdicto, ne servitia docerentur.* Vide ibi plura, quæ huc faciunt. Plutarchus de Gloria Atheniensium libro pag. 346 ad gloriam urbis interpretatur hoc quoque, quod plures atque præclaros dedisset pictores. Romæ in tanta dignitate fuit, ut & Patricii ei navarent operam, & sibi cognomina inde peterent: exemplo Fabius est. Vid. Plin. lib. 35. cap. 4.

¶ Picturatus, adject. *Vestes picturatæ*, Virgil. Æneid. 3. vers. 483. angestrichen/ gemahlet. *Picturato gyro*, Stat. 5. Silv. 1. vers. 104.

¶ Pictilis, idem. Apulejus l. 10. p. 247 *pictilibus balteis.*

¶ Pigmentum, Farbe/ Mahlwerck. *Aspersa temere pigmenta in tabula orbi lineamenta efficere possunt*, Cicer. libr. 1. de Divin. cap. 13. Deinde colores Rhetorici pigmenta dicuntur, quo fere modo *Aristotelica pigmenta* dixit lib. 1. ad Attic. ep. 1. Tandem etiam fuci atque fraudis notionem subit. Cicero l. 2. de Orat. c. 45 *sine pigmentis fucoque puerili.*

¶ Pigmentarius, qui pigmenta vendit. Vet. Gloss. *Pigmentarius*, μυρεπώλης, φαρμακοπώλης, καὶ μυροψός. Item: *Pigmentarius*, χρωματοπώλης.

¶ Pigmentatus, pigmento obductus. Tertullianus extremo lib. 2. de Cultu fœmin. *Taliter pigmentata Deum habebitis amatorem.*

Composita:

¶ Appingere, an oder bey etwas mahlen. Horat. de art. Poet. v. 30

Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.

¶ Depingere, abmahlen. *Mens nostra quidvis cogitatione potest depingere*, Cic. l. 1. Nat. Deor. c. 15.

¶ Expingere, mit einem Gemählde darthun. *Motus hominum expicti*, Cic. in Tuscul. lib. 5. cap. 39. Et Tertullianus lib. 2. de Cultu fœm. c. 12 *Thamar se expinxerat & ornaverat.* & eod. cap. inquit: *si impudicarum ritu procedatis culta & expicta.* geschminckt.

¶ Repingo. Fortunatus lib. 1. de Vita Martini: *oculos pupillas repingit.*

¶ Subpingo. Avienus Prognost. Arat. v. 132

- - - ignito suppinxerit ora rubore.

¶ Superpingo. Idem Phænom. Arat. v. 907

Cuncta superpingunt rutilam sua sidera noctem.

¶ Tripictus. Prudentius Apotheos. v. 381. de titulo crucis Christi:

Pilatus jubet ignorans: I, scriba, tripictis
Digere versiculis, quæ sit fussixa potestas.

PINGUIS, feist/ fett. *Gallinæ pinguis in cervice cutis*, Plin. lib. 10. c. 50. *Agni pingues*, Virg. 1. Georg. v. 341. Glis *pinguior* hieme, de quo Martialis l. 13. epigr. 59

- - - - pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Juvenal. Satyr. 11. v. 65. *pinguissimus hœdulus.* Sed *pingue solum, pinguis ager*, id est, fœcundus, fruchtbar. Virgil. 1. Georg. v. 64 *Terræ pingue solum fortes invertant tauri.* Idem l. 2. v. 92 de vitibus diversi generis:

Pinguibus hæ terris habiles, levioribus illæ.

¶ *Pingui Minerva*, crasse, ruditer: Vide *Minerva.* Nam & pro imperito & invenusto dicitur. Poeta:

- - - pingui nil mihi cum populo.

Sic *pinguis toga*, crassa & duplex: cujusmodi in hieme utebantur, apud Sueton. Aug. 82. Et *pingues lacernæ*, apud Juvenalem Sat. 9. Item Sueton. Nerone c. 20. *Pinguem comam* de densa dixit, ut Torrentius interpretatur.

¶ Pingue, substantive, die Feistigkeit/ das Feiste. *Denso distendere pingui*, Virg. 3. Georg. v. 124.

¶ Pinguiusculus, aliquantum pinguis. *Pinguiuscula corpora*, Solinus c. 18. [Salmas. c. 11.]

¶ Pinguiter, pinguius, adverb. Columella lib. 2. cap. 2. *Solum pinguius erat densum.* Comp. *Pinguius* exstat Lege 14. pr. Dig. de Except. rei judicatæ.

¶ Pinguedo, Fettigkeit. Plin. l. 23. c. 8 *pinguedo corporis.* alii *pinguitudo* legunt. Tradit enim Cl. Gronovius Plinium nunquam dixisse pinguedinem; & ubi vulgo ea vox legatur, in melioribus libris *pinguitudinem* esse.

¶ Pinguitudo, *Laborare nimiâ pinguitudine*, Quintil. l. 1. c. 11. zu ſtarck/ zu grob ſeyn.

¶ Pinguitiam pro pinguedine dixit Arnob. l. 7. p. 226 *Non videtis, albas esse hostiarum carnes, ossa, dentes, pinguitias?*

¶ Pinguities, idem. Apulejus l. 10. p. 245 [Pric. p. 221] *corpus obesa pinguitie compleveram.*

¶ Pingueo, pinguere, pinguem esse; &

¶ Pinguesco, pinguescere, pinguem effici, feiſt werden. Columell. 2. c. 11. *Armentum ex medica pinguescit.*

¶ Pinguefacere, pinguem efficere, meſten/ feiſt machen. Plin. lib. 16. c. 44.

¶ Legas & *impinguare*, sed quod non satis est Latinum. Tertullianus tamen dixit de Jejunio c. 6 *cui cor impinguatum.* Et Onomastic. Vetus: *Impinguo, παχύνω.*

¶ Nominis composita sunt

¶ Præpinguis. Virg. 3. Æn. v. 698 *præpingue solum:* &

¶ Subpinguis, Celsus l. 6. c. 4 *densa cutis & subpinguis.*

PINNA, penna, πτερὸν proprie quæ pluma; id est mollior penna, non est, eine Schwung- oder Flügelfeder/ oder grobe Feder. Suetonius Claudio cap. 33 *Nec temere unquam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens; & ut statim supino & per somnum hianti pinna in os indereţur ad exonerandum stomachum.* De re ipsa vide eruditissimos interpretes Casaub. & Torrentium.

¶ 2. Pinnæ piscium sunt, quibus natant, die Floßfedern. Plin. l. 9. c. 20 *Pinnæ pedum vice datæ sunt piscibus.*

¶ 3. Est & pinna propugnaculi genus. Glossæ Cyrill. *πτερὺξ, Pinna, propugnaculum.* Erantque hæ pinnæ in muris & vallo. Curtius lib. 9. cap. 4 *Angusta muri corona erat. Non pinnæ sicut alibi, fastigium ejus distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum sepserat.* *Coronam* vocat summam partem muri, quam mox *fastigium* appellat, die Zinnen. Hanc non distinctam pinnis fuisse, sed continua, sive perpetua lorica exstructam significat. Ergo *pinnæ* erant per intervalla & de summo muro sublatæ partes, ita ut interjecta vacua spatia transitum præberent: qui in lorica perpetua nullus relinquebatur. Itaque *pinnatus murus* erit Perpetua lorica exstructus 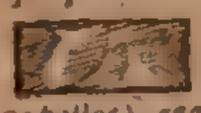 : Cæsar 7. de bello Gallico cap. 72 *Post eas* (duas tollas) *aggerem & vallum XII pedum exstruxit. Huic loricam, pinnasque adjecit grandibus cervis* &c. Vide Lipsium l. 2. Poliorceticon Dial. 2. Eumenius Paneg. Constantini, qui 9 est, c. 19 *jam intervalla pinnarum uncis manibus inbaserant.*

¶ 4. Pinna, πίννα vel πίννη, Conchæ genus, eine Art von Perlemuſcheln. Plin. l. 9. c. 42.

¶ Pinnula, parva pinna, Columell. l. 8. c. 5 *Inhibetur cupiditas incubandi, pinnula per nares trajecta,* & summum auris, das Obriſt am Ohr.

¶ Pinnaculum, fastigium ædificii, in acumen tendentis, πτερύγιον, der Giebel/ Zinne. Tertullian. contra Judæos c. 8. pr.

¶ Pinnatus, *Cauda pinnata*, hoc est, pinnas vel pennas habens. Citat ex Poeta quopiam Cicero de nat. Deor. libr. 1. cap. 47

Jovis altisoni pinnata satelles, de Aquila.

¶ *Pinnatus murus*, quid sit, paullo ante in *Pinna* dictum n. 3. *Pinnatus nuntius*, i. e. celer, Prudent. Apotheos. v. 615. *Pinnatus coluber*, idem Psychomach. v. 791.

¶ Pinniger: *Piscis pinniger*, Ovid. Metamorph. 13. v. 963.

¶ Pinnirapus, pro gladiatore, pinnam, hoc est galeæ summitatem adversario rapiente, apud Juvenalem Satyra 3. v. 158.

¶ Bipennis, securis anceps, securis Romana, *Amazonia* Horatio l. 4. oda 4, eine Hellebarten/ ein Beil ſo zu beyden Seiten hauet. Virg. 2. Æn. v. 479

Ipse inter primos correptâ dura bipenni
Limina perrumpit.

¶ Bipennifer, Ovid. 8. Metamorph. v. 391

Ipse furens contra sua fata bipennifer Arcas.

Sed de *Bipenni* etiam supra in *Penna*, unde Isidorus deducit, actum: quod vero pluribus ea vox a *Pinna* est; hîc quoque repetenda erat. Vide Voſſ. Etymolog. p. 71.

PINSO, pinsere, item piso, pisere, & piso, pisare, tot enim modis hoc verbum efferebant veteres, ut Diomedes auctor est l. 1. Servius & *pindere* dixisse observat in fragmentis, & exponit *pilo* (id est pistillo) *tundere.* Stampffen/ zerſtoſſen. Vet. Gloss. *Pisat πίσσει.* Auctor Panegyrici in Pisonem v. 17 *Humida callosa quum pinseret hordea dextra.* Persius Sat. 1.

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit.

Plinius l. 18. c. 10 *pinsente pilo.* Vide & Nonium.

¶ Sed & *pinsire* dixerunt. Ennius apud Varronem lib. 4. de L. L. cap. 4

In terram cadentes cubitu pinsibant humum.

Nisi potius *pinsabant* legendum, ut Turnebus ex MS. observavit l. 20. Adverſ. c. 29. Nam veteres &

¶ Pinsare dixerunt. Varro R. R. lib. 1. cap. 63 *ut in pistrino pinsetur ac torreatur.* Scaliger ibi legit *pisetur.* Nam &

¶ *Piso, pisere*, pro pinso, pinsere, scribitur. Vide Harduini Plinium l. 18. c. 10. sect. 23. ubi sæpius ita scriptum recurrit. ut, *pinsente pilo: nisi pisant: cum pisitur spica*, &c.

¶ Pistor, ōris, primùm dicebatur, qui farinam faciebat, Varro l. de vita Pop. Rom. apud Non. *Nec pistoris nomen erat, nisi ejus, qui ruri far pinsebat.* ¶ 2. Deinde Pistores dicti ἀρτοπῶλαι, Brodbecker. Glossæ Veteres: *ἀρτοπώλης, pistor, panificus.* Martial. utrumque conjunxit l. 8 Ep. 16

A pistore, Cipere, non recedis;
Et panem facis, & facis farinam.

Pistor dulciarius, ein Honigkuchen-Becker/ Leb-Küchler.

¶ Pistrix, fœm. Lucilius apud Varronem de L. L. lib. 4. c. 31. ubi de pilo & pistrino agit.

¶ Pistorius, a, um, ut, *pistorium opus*, Plin. 18. cap. 11. & Cels. l. 2. c. 28. pr. Gebackenes. Sic dicimus, *Ars pistoria*, das Beckerhandwerck.

¶ Pistura, artificium pinsendi, Backwerck. Plin. 18. c. 10.

¶ Pistrīna, taberna pistorum. Hinc *operæ pistrinarum* dixit Plin. l. 19. cap. 8. & alibi.

¶ Pistrinum, ubi far pinsitur, Mahlmühle. Varro 4. de LL. cap. 31 *Pilum, quod eo far pinsunt. Id ubi fit pistrinum.* Hinc *in pistrinum detrudere, dare*, Terent. & Plaut. quæ servorum pœna fuit. Terentius Heaut. act. 3. sc. 2. v. 19 *Homo pistrino dignus.* Cicero l. 1. de Orat. cap. 11 *tanquam in aliquod pistrinum detrudi & compingi vi lebam.*

¶ Veteres etiam *Pistrinam* dixisse, fœmineo genere, sicut *textrina, tonstrina*, & aliæ officinæ dicuntur; Donatus ad Terent. Adelph. act. 4. scen. 2. vers. 45 ex diminuto *pistrilla* conjectat.

¶ Pistrilla, diminutivum, modo expositum est. Verba Terentii c. l. sunt: *Est pistrilla, & exadversum est fabrica.*

¶ Pistrinensis, e, quod ad pistrinum pertinet. Ut *jumenta pistrinensia* apud Suet. Calig. cap. 39 significat mulos vel caballos, quorum in pistrino usus est. De mulis Suetonius Cæsare cap. 32. de Caballis Servius JC. de Legatis, Mühl-Eſel/ Mühl-Roß.

¶ A *Pinso* etiam est *Piso*, aliquot Romanorum nobilium cognomen, de quo infra. Proprie mortarium significat. Marcellus Empiricus cap. 8. *Radices betæ maximè nigræ ex aqua tepidâ lavabis, & expressas sabano siccabis, deinde tundes in pisone marmoreo.*

PĪNVS, i, & us, πίτυς, arbor, ein Hartzbaum/ Kienholtz/ Fichten. Non autem silvarum tantum hæc arbor; verùm hortorum etiam fuit. Unde Virgil. Ecl. 7. v. 65

Fraxinus in silvis pulcherrima, pinus in hortis.

Vide ibi Gvellium Pimpontium. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *pinus* format in sexto casu. ¶ 2. Pinus & flos est, Chamepitys videlicet. Virgilius 4. Georg. v. 112

Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis.

Vide ibi Taubmannum, & quos ad illum locum alios nominavit auctores. ¶ *Pinorum eruca*, πιτυοκάμπαι sunt Græcis, die Würm von Fichten/ Plin. 23. c. 2.

¶ Pineus, us, *Pinea coronâ*, qua apud Isthmum victores coronabantur, Plinio auctore l. 15. c. 10. *pinea nux*, eine Zirbelnuß. *Pinea tæda*, Ovid. 2. Fast. v. 558.

¶ Pinaster, pinus silvestris. Ein wilder Zirbel-Baum. Plin. 16. c. 10. ¶ 2. Est & pinus maritima.

¶ Pinifer, ut, *Piniferum Atlantis caput*, Virg. 4. Æn. 249.

¶ Pinētum, ein Fichten Wald. Plin. 27. c. 8 *Chrysolichanum in pineto nascitur.* Ovid. 15. Metam. v. 604

Murmura pinetis fiunt.

PIO, piare, purgare, satisfacere, ſöhnen/ ſtillen/ ſich von ſeiner Sünde reinigen. *Culpam miserorum morte piabunt*, Virg. 2. Æn. v. 140. Censorinus c. 22 *Est februum quicquid piat purgatque.* Vet. Gloss. *Piatur, ἁγνίζεται καὶ καθαίρεται.*

¶ Piatio, Reinigung/ Sühnung/ Plinius 28. cap. 2 de cibo pontifici inter sacras epulas decidente: *In mensa id reponi, adelerique ad larem, piatio est*, id est, expiatio, averruncatio mali ominis.

¶ Piatrix, *sacerdos, quæ expiare erat solita*, ut Festus Pompejus describit.

¶ Piāmen, Ovid. 2. Fast. v. 19. & Prudent. περὶ στεφ. 9. v. 33. Poeticum est: at

¶ Piamentum etiam aliorum. Senec. ad Helviam c. 16 *dolituræ domus piamentum.* Plin. l. 37. c. 1 *Satis piamenti in unius gemmæ voluntario damno.* Ein Sühnopffer.

¶ Piaculum, sacrificium seu cultus pro satisfactione, ein Sühnopffer. *Ea prima piacula sunto*, Virgil. Æn. 6. v. 153. Et Livius lib. 6. cap. 21 *Auctores defectionis ab Romanis, piacula iræ Romanorum dederentur.* ¶ 2. Item Crimen, vel peccatum expiatione dignum, eine Todtſünde. Virgil. ibid. 569

Distulit in seram commissa piacula mortem.

Hinc

Hinc *solvi piaculo*, i. e. crimine, peccato, Tacitus 1. Annal. cap. 30. *Piaculum mereri*, id est, culpam contrahere, Livius lib. 2. cap. 38.

¶ Piacularis, *Victima piacularis*, *Sacrificium piaculare*, ein Sühnopffer/ Seelmesse. Livius lib. 29. cap. 11 *Piaculare sacrum facere.* Idem lib. 42. cap. 3 *ut piacularia Junoni fierent*, absolute, sacrificiorum voce subaudita, sicut integre lib. 1. cap. 26 *piacularia sacrificia* memorantur. Plaut. Epid. act. 1. scen. 2. vers. 35 *Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam?* Plinius Panegyr. Trajano cap. 34 *Agnoscebamus & fruebamur, cum belut piaculares publicæ solicitudinis victimæ ad lenta supplicia ducerentur.*

¶ Piaculariter. Tertullianus extremo lib. de Pudicit. *piaculariter negare.* Quidam malunt *peculiariter.*

¶ Piabilis, *Fulmen piabile*, Ovid. 3. Fast. v. 289. hoc est, expiari potest, & Jupiter placari. Nam addit: *& sibi flectitur ira Jovis.*

¶ Expio, expiare, ausſühnen / ausfegen / ausbüssen. *Expiare crimen, cædem, errata, injuriam.* Sic Cicero in Pison. cap. 35 *Tua scelera dii immortales in nostros milites expiaverunt.* Idem de Aruſp. resp. c. 16 *Nomen populi Rom. tanto scelere contaminatum sit, ut id nullare possit, nisi ipsius supplicio, expiari.* Sed, *Luxum populi expiari solent bella*, id est, punire. Sic Plinius cum Juxum majorum enarrasset, subdit lib. 33. c. 11 *Quæ omnia expiabit bellum civile Syllanum.* Livius de Horatio sororis interfectore, lib 1. c. 26 *Ut cædes manifesta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri, filium expiaret pecunia publica.* Geldbusse. Plinius lib. 8. Epist. 10 *Quem errorem magnis detrimentis expiabit, in summum periculum adducta.* De uxore loquitur, quæ abortum inscientia gravitatis fecerat.

¶ Expiatio, Ausſöhnung. Livius l. 5. c. 17 *Unam expiationem eorum esse, ut* &c. Et l. 9 inenute, *expiatio fœderis.* Cicer. de Aruſp. resp. c. 10 *Diis violatis expiatio debetur.*

¶ Expiator, qui expiat, ein Ausſühner. Tertullianus de Pudicit cap. 15 extr. *impuritatis expiator.* Carmine de nomine Jesu, quod Barthius Adverſ. 34. cap. 1 vulgavit, & Paullino censet vindicandum esse, v. 71 *Expiator criminum.*

¶ Expiatrix. Festus in *Piatrix*, quam sacerdotem fuisse supra diximus; *Alii*, inquit, *sagam, alii expiatricem vocant.*

¶ Expiatorius, ut *Expiatoria pœna*, Augustin. Civ. D. l. 21. c. 13.

¶ Expiabilis, e, quod expiari potest. Unde

¶ Inexpiabilis, contrarium. Ut, *Inexpiabile bellum*, Cic. 13. Philipp. cap. 1. ut Manut. & Lambin. & Grutcrus legunt; nec audiendi, qui indidem *expiabile bellum* indicunt. Livius quoque l. 4. c. 25 *inexpiabile bellum* dixit, quod pertinax est, unverträglich: & *inexpiabile odium*, l. 39. c. 51.

¶ Inexpiabiliter, Aug. l. 11 de Genesi ad lit. c. 13 usus est.

¶ Inexpiatus. August. epist. 56 *dedecus inexpiatum manet.*

¶ Impiare pro polluere, contaminare; Sidon. libr. 3. epist. 11. Apul. lib. 1 *Miles cruore humano aspersus & impiatus. Impiare se*, peccato obstringere: Plautus Rudente a. 1. scen. 3. vers. 8 *Si erga parentem aut deos me impiabi.* Et Apulejus post init lib. 3. Metamorph. *Reus tot cædibus impiatus.* Pacatus Panegyr. Theodos. cap. 43 *ne oculos istos omnibus salutares lumo funebris impiaret.* Ac Prudentius hymno ante somnum vers. 53

- - - *qui coinquinatum*
Vitiis cor impiavit.

¶ Impiatum est, impersonaliter. Minucius Felix in Octavio p. 229 ed. Ouzel. *Toties Romanis impiatum est, quoties triumphatum.*

PIPER, *πίπερι, εως, piper rugosum*, Persius Satyr. 5. v. 55 Pfeffer.

¶ Piperatus, a, um, gepfeffert. Apicius lib. 8. cap. 8 *Lepus in piperato liquamine*, Hasen-Schwartz. *Acetum piperatum*, Columella lib. 12. cap. 47. h. e. conditum pipere. Tralate, *piperata dicta*, i. e. mordacia / item *piperata facundia*, i. e. mordax, apud Sidon. l. 5. ep. 8.

¶ Piperitis, idis, herba, cunila, thymbra & satureia, Pfefferkraut / Saturey.

PIPO, pipare, antiquum verbum. Scal. in Conject. *Pipare*, inquit, *Osci dicebant pro eo, quod est ejulabunde conqueri. Videlicet a pipatu pullorum.* Hinc

¶ Pipilum, quod pro convicio, ploratu, sumitur. Isidorus in Gl. *Pipilo*. i. e. convicio, ploratu. *Pipulo differre*, apud Plaut. Aul. a. 3. sc. 3 est diffamare, einen ausschreyen/ quetragen. Eidem *pipulo poscere*, contumeliosa appellatione poscere, Merc. a. 2. sc. 3. Et Cn. Mattius in Mimiambis:

Dein docenti vasa cuncta dejectas;
Nequambe scit amunta pipulo poscit.
Alii: *Nequambe sutamenta pipulo poscit.*

¶ Pipilo, pipilare, passer dicitur. Schirpen. Catullus Epigr. 3 de passere Lesbiæ:

Sed circumsiliens modo huc, modo illuc,
Ad solam dominam usque pipilabat.

¶ Pipio, pipire, itidem pullorum est, gallinaceorum præsertim. Columella 8. cap. 5 *Auscultetur, si pipiant*, nempe pulli in ovis.

¶ Pipio, ōnis, masc. pullus avium, columbarum maxime. Lampridius in Alexandro c. 41, *servos ex pipionibus alerent.*

PIRĀTA, *πειρατής*, prædo in mari, ein Meerräuber/ oder Schiffräuber/ *ἀπὸ τοῦ περᾶν*, transire. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. c. 4. Sic Cic. 7. Verr. c. 29 *piratam civium tenuisti.* Et Vell. Paterculus l. 2. c. 31 *Pirata orbem classibus terrebant.*

¶ Archipirata, prædonum princeps. Utitur Cicero in 7. Verr. cap. 26. &c. Item cap. 29 *qui pro archipirata securi feriretur.*

¶ Piratica, Meerräuberey. *Egestate & improbitate coactus piraticam fecit*, Cic. post Red. in sen. cap. 5. Eam in laude ponebant Normanni teste P. Æmilio l. 3. de gestis Francorum: quod de priscis Græcis quoque memorat Thucydides l. 1.

¶ Piraticus, ut, *Navis piratica*, ein Raubschiff/ Quintil. l. 2. c. 14. *Bellum piraticum*, Cic. cit. loco.

PIRÆUS, *πειραιεύς*, Piræum, Pirææum, & Piræa ac Piræea plur. Sic enim apud Ovid. 4. Fast. v. 563 legitur:

- - - *Piræaque tuta recessu*
Linquit.

Et disputat Cicero ad Attic. 7. epist. 3, an Latine *Piræa* dici possit. Portus & oppidum Athenicnsium. Propertius etiam *portum Piræum* adjective dixit l. 3. eleg. 21. v. 23, & *litora Piræa* Ovid. 6. Metamorph. v. 446. Piræum portum exstruxit Themistocles, Nepote testante ejus vita. Strabo describit l. 9.

Pirene, vide infra *Pyrene.*

PIRITHOUS, rex Lapitharum, cum Theseo par amicorum constituit. Horat. l. 4. Oda 7 extrema:

Nec Lethæa valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

PIRUS, arbor, ein Birnbaum: *Pirum*, fructus, eine Birn. Sic enim *I* simplici potius, ut plane Latina vox, quam per *Y* scribitur: quamlibet a *πῦρ*, cujus pyramidalem formam repræsentet fructus, deduci velint Grammatici. Alia est ratio *Pyramidis*, quo verbo Græci etiam utuntur: sed *pyri* vocabulo nunquam, pro quo illis est *ἄπιος* & *ἄπιον*. Ut taceam esse, qui ex hac Græca voce potius, quæ idem significat; quam a *πῦρ* derivata velint Latina *Pirus* & *Pirum*. Vide Vossii Etymologicum. Virgil. eclog. 1

Insere nunc Melibœe piros.

Horatius Epod. 2. v. 19

Ut gaudet insitivæ decerpens pira.

Genera pirorum admodum varia. Vide Plin. lib. 15. cap. 15. Pauca dabimus: *Pira superba*, Muscateller birn. *Pira crustumina*, rothe Lägerbirn. *Volema*, greisse Lägerbirn / Spatbirn. *Messilacea*, stemichte Birn/ Sommerbirn. *Pira praccia*, Jacobbirn. *Turbinata*, Zapfenbirn. *Musica*, Honigbirn. *Pira silvestria*, Holtzbirn/ Eberus.

PISA, æ, singulare, urbs Elidis in Peloponneso, ita antiquis temporibus eversa, ut quidam negaverint unquam extitisse. Hinc

¶ Pisæi, populus ejus regionis, Plin. l. 4. c. 5. Sed

¶ Pisæ, arum, urbs Etruriæ, Livius 21. c. 39. Unde

¶ Pisani dicuntur incolæ. Plin. lib. 2. cap. 103. & Livius lib. 40. cap. 43.

PISCIS, ein Fisch. *Capiuntur homo pisces*, Cic. de Senect. c. 13. Et, *Hamo suspendere piscem*, Ovid. Metamorph. 15. v. 101. *Ludunt in aqua pisces*, Terent. Adelph. a. 3. sc. 3. v. 23. *Pisces ex sententia nactus sum*, ibidem v. 66. *Piscis nequam est, nisi recens*, Plauti est Asinar. a. 1. sc. 3. v. 26. vide Chiliad. *Piscis primum a capite fœtet.* Vide eosdem. *Piscis patinarius & assus* opponuntur apud Plautum Asinaria act. 1. sc. 3. v. 30. De sacris in Lydia piscibus Varro lib. 3. de re rustica cap. ultimo.

¶ *Piscium vitam vivere* dicuntur potentes, qui eos, quibus antistent, non damno solùm mactant, sed bonis quoque plane exuunt. Scite hanc rem expressit M. Varro apud Nonium in *Comest:*

Naturâ humanis omnia sunt paria;
Qui poti, plus urget: pisces ut sæpe minutos
Magnus comest, ut aves necat accipiter.

¶ *Magis mutus, quam piscis*; paræmia alia de infantibus aut valdè taciturnis.

¶ Pisces, plur. Signum Zodiaci. Vide Avieni Aratea a v. 541.

¶ Piscleulus, Cic. Nat. D. l. 2. c. 48 *pisciculi parvi.* Et Terent. Andr. a. 2. sc. 2. v. 32 *pisciculi minuti.* Fischlein.

¶ Piscor, piscari, piscibus insidiari. fischen. Cicer. 3. Offic. c. 14 *Piscatores ad se convocabit, & ab iis petiit, ut ante suos hortulos postera die piscarentur.* Plinius lib. 19. cap. 1 *retia in piscando durantia.* Sed *Piscari in aere*, est operam ludere, Plautus Asinar. a. 1. sc. 1. v. 86.

¶ Expiscor, expiscari. ausforschen / ausfragen. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 35 *Prorsus expiscare, quasi non nosses.* Cic. l. 9. famil. epist. 19 *Nescius me ab illo omnia expiscatum?* Idem in Pison. c. 28 *Nihil expiscatus es.*

¶ Piscator, ein Fischer. Cic. 3. off. cap. 14 *Piscatores ad se convocavit.* Vide *Piscari.* *Piscator illius sapit*, mit Schaden wird man klug. Proverb.

¶ Piscatrix. *Ranam piscatricem*, Plin. l. 9. c. 42.

¶ Piſcatorius. ut *Navis piſcatoria*, apud Cæſ. 2. Civ. c. 4. *Lina piſcatoria*, Plin. 24. cap. 9. Fiſcher-Netz: ſaltem materia, unde retia conficiuntur. *Arundo piſcatoria*, Idem lib. 16. cap. 36. ſub fin. eine Angel-Ruthe. *Piſcatorio artificio quæſtum facere*, Lactantius l. 5. c. 2. extr.

¶ Piſcatio & Piſcatus, Fiſcherey. *Et in piſcatu voluptas maxime teſtudinum*, Plin. lib. 6. c. 22. Hieronymus Epiſt. 4. ad Ruſticum: *Apoſtoli de piſcatione lacus Genezareth ad piſcationem hominum tranſierunt.* Et Lege 9. § 5. Dig. de Uſufr. & quemadm. *piſcationes* pluraliter.

¶ Piſcarius, a, um, ut *Hamulus piſcarius*, Plaut. Sticho act. 2. ſc. 1. v. 17. *Forum piſcarium*, apud eundem in Curcul. a. 4. ſc. 1. v. 13, quod & *piſcariam* ſubſtantive, Varro dixit: & Ulpianus, ſed alii *picaria* legunt, de quâ in *Pix*.

¶ Piſcoſus, *Amnis piſcoſus*, Ovid 3. Faſt. v. 581. *Piſcoſum profundum*, Martial. l. 10. epigr. 37. Fiſchreich.

¶ Piſculentus, idem. *Loca piſculenta*, Plaut. Rud. 4, ſc. 2, 2. *Piſculentiſſima ſtagna*, Solin. c. 4. de Sardinia. *Pachynum piſculentiſſimum*, ibid. c. 4. de Sicilia.

¶ Piſcina, in quâ piſces aluntur, ein Teich/ Vivarium, ein Halter. *Piſcina publica*, Cic. 3. ad Q. frat. ep. 7.

¶ Piſcinarius, qui piſcinis delectatur. Sic Cicero Lucullum & Hortenſium *piſcinarios* appellat, l. 1. ad Attic. ep. 19. Vide Varr. lib. 3. cap. ult.

¶ Piſciſluus. *Piſciſluus Rhenus*, Theodulf. l. 2. Carm. v. 579.

PISIDIA, regio Aſiæ inter Pamphyliam & Phrygiam majorem, ut Lydiam Lyciamque quodammodo contingat. Vide Geograph.

¶ Piſidæ, arum, incolæ ejus regionis. Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 241

Finibus obliquis Lydi Piſidaque feroces
Continuant auſtrale latus.

Et ibidem v. 465

Pamphylos Piſidaque rapi.

PISINNVS, antiquum vocabulum, puerum ſignificans. Labeo apud veterem Schol. Perſii ad Sat. 1.

Crudum manducet Priamum Priamique piſinnos.

Martial. lib. 11. epigr. 73

Drauci Nata ſui vocat Piſinnam,
Collatus cui Gallus eſt Priapi.

PISISTRATVS, Πεισίστρατος, Athenienſis Tyrannus eloquentiâ clarus, tempore Servii Tulli regis Romani.

Piſo, piſere, vide *Pinſo*, *pinſere*.

PISONES, nobiles Romani, ex Numæ Pompilii familia, ſic dicti vel à *piſo*, ut a lente Lentuli: vel a *piſendo*, uti Plinius cenſet: cum quo & auctor Panegyrici in Piſonem facit, quando ſcribit?

- - - - nam quid memorare neceſſe eſt,
Ut domus a Calpo nomen Calpurnia ducat?
Claraque Piſonis tulerit cognomina prima,
Fumida calloſa cum pinſeret hordea dextra?

Fuit Calpurniæ gentis cognomen.

¶ Piſonianus, a, um, ut, *Piſonianum vitium*: id eſt, mira libido loquendi, quo vitio laboravit L. Piſo. B. Hieronymus ad Oceanum epiſt. 83 *Primum ſpinoſulus noſter obmutuit: deinde Piſoniano vitio, cum loqui neſciret, tacere non potuit.* Hoc vitii genus Græcis λαλιὰ; & eo qui laborarent λάλοι, Latinis *Linguaces*, *Lingulaca*, *Locutuleji* appellati. Vide Theophraſti Characteres & ad eos Caſaub. itemque Gellium l. 1. c. 15.

PISSASPHALTVS, πισάσφαλτος, pix bitumine mixta, à πίσσα & ἄσφαλτος, bitumen, Bergwachs/ Plin. libr. 35. cap. 15. vide Epitomen.

PISSELAEON, πισσέλαιον, oleum ex pice, Plin. l. 24. c. 5, *Fit ex ea* [cedri ſucco] *oleum, quod piſſelaeum vocant.*

PISSOCĒROS, πισσόκηρος, melligenis genus ex cerâ & pice ſive reſinâ miſtum. Plin. lib. 11. cap. 7 de apum mellificio. *Prima fundamenta operis* comoſin *vocant periti, ſecunda* piſſoceron, *tertia* propolin.

PISTACIVM, πιστάκιον, Piſtacia vel Piſtacea, nucis genus ſunt, welſche Pimpernüß. Matthiol. Hæc amygdalis fructum breviorem, ſed nobiliorem faciunt. Palladius de inſitione v. 157

Quin & amygdaleos ſubeunt piſtacia ramos,
Et meritum majus de brevitate petunt.

PISTILLVM, inſtrumentum, quo in pilam ſeu mortarium impoſita contunduntur, der Stöſſer im Mörſel. Colum. lib. 12. cap. 55.

Piſtrinum vide in *Pinſo*.

PISTRIX, ſive Piſtris, marina bellua, quæ & Priſtis & Phyſeter, & Phyſalus, φύστης, φύσαλος, dicitur. Vide *Priſtis*. Flor. lib. 3. cap. 5. n. 16. de nuncio obſeſſam Cyzicum adnatante: *Videntibus procul quaſi marina piſtrix evaſerat.*

¶ 2. Sidus item cæleſte, quod & Cetus dicitur. Cicero in Arat. v. 664 ed. Grot. *Et fera piſtrix labitur*, i. e. occidit. Avienus in Phœnom. v. 775

- - - rutilat ſubter Nereia piſtrix.

Obliquis differunt Piſtrix & Piſtris. Cicero ibidem v. 398

Piſtricis ſpinæ validâ cum luce refulgent.

Et Germanicus Cæſar in Arat. cap. de Piſce Notio:

E quibus una magis ſub cauda flamma relucet
Squamigeræ Piſtris.

¶ 3. Piſtris, navis nomen apud Virgil. lib. 5. Æn. v. 154 &c. alii *Priſtis* legunt, quod idem eſt. ¶ 4. Piſtrix fœm. a *Piſtor*, vide in *Pinſo*.

PISVM, πίσος, piſa, legumen notum, Erbſen. Plin. l. 18. c. 12. *Ex leguminibus Novembri ſeruntur lens, & in Græcia piſum.* Et paucis interjectis: *Piſum in apricis ſeri debet, frigorum impatientiſſimum. Ideo in Italia & in auſteriore cælo non niſi verno tempore, terra facili ac ſoluta.* Adde Columell. l. 2. c. 10. Ex quibus apparet, delicatius piſum, quam ervum eſſe, & fere reſpondere illi generi, quod in hortis plantamus. Garten-Erbſen. De Ervo, ut vulgari legumine, Columella dicto cap. ſub finem. Adde ſupra in ipſo illo vocabulo.

PITHAVLES, ut *Aſcaules*, de quo ſupra dictum. Proprie qui doliolo vel cado cantat. Uſus Seneca eſt epiſt. 76 poſt princ. *Quis ſit pithaules bonus, judicatur.* Et Vopiſcus in Carino c. 19 de ludis: *choraulas centum: etiam pithaulas centum: pantomimos & gymnicos mille.* Ubi Salmaſium vide. Noſtro more eſt fere ein Sack-Pfeiffer.

PITHĒCVS, πίθηκος, ſimia, unde Pithecuſam inſulam dictam volunt nonnulli atque in iis Ovidius lib. 14. Metamorph. Fab. 3. quos tamen caſtigat Plinius, qui à figlinis doleariorum ſic appellatam docet l. 3. c. 6. Sanè πίθος dolium eſt. ¶ De *Cercopitheco*, vide ſupra ſuo loco. ¶ Plautus ab hac appellatione *Pithecium* deformem dixit mulierem, in Milite act. 4. ſc. 1. v. 42. Ein ungeſchaffen Weib.

PITHO, πειθὼ, perſuadendi dea, Suadela, ut a Quintiliano & Horatio 1. Epiſt. 6. v. 38 nominatur. Cicero de Clar. Orat. cap. 15 *πειθὼ quam vocant Græci, hanc Suadam appellavit Ennius.*

PITHOEGIA, πιθοίγια, feſtum quo vini dolia primum relinebantur, a πίθος, *dolium*, & οἴγω, *aperio*.

PITISSO, pitiſſare, modice vel paullatim deguſtare, apud Terent. in Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 48. *Pitiſſando modo mihi quid vini abſumſit?* Koſten/ mettich ſchmecken/ ſchlärffen. Vet. Gloſſ. Διαγεύομαι, *Pitiſſo, deguſto.* Vide Scaligerum ad Manilium p. 455. & Guyetum ad Terentii paullo ante productum locum: qui *pitiſſo* ſcribit. Scaliger *Pytiſſo*. Inde *Pityſma*, ſive *Pytiſma* eſt apud Juvenalem. Vide *Pytiſma*.

PITTACIVM, πιττάκιον, epiſtola brevis & modica, ut Iſidorus exponit. Vet. Gloſſ. πιττάκιον, *Pittacium*, *Brevis*. *Breves* enim ſubſtantive, ut loquuntur Grammatici, pro brevibus libellis, epiſtolis, ein Zettel. Petron. Satyrico p. 80 *Statim allata ſunt amphoræ vitreæ diligenter gypſatæ, quarum in cervicibus pittacia erant affixa cum hoc titulo, FALERNVM OPIMIANVM ANNORVM CENTVM.* Pro *albo* ſive *brevi*, (*brevis* enim proprie album) poſuit Lampridius in Severo cap. 21. *De promovendis*, inquit, *etiam ſibi annotabat & perlegebat cuncta pittacia.* Ubi Caſaubonus: *Pittacia*, id eſt, *breves, ut modo dixit. Sed* pittacia *dicuntur pice vel malthâ illita breves tabulæ, in quibus elogia ſcribebantur & id genus alia, quæ paucis verbis poſſunt comprehendi. Ut illa Polybiana pittacia, de quibus aliquid ad Suetonium notare meminimus* l. 2. *Vox eſt origine Græca* πιττάκια ἀπὸ τῆς πίττης, *uſu verò Romanorum*, &c.

¶ 2. Apud Celſum lib. 3. cap. 3 *pittacium* pro panniculo medicamento illito, qui capiti vel præcordiis applicatur, ponitur. Ein Pflaſter.

PITTĂCVS, Πιττακὸς, Mytilenæus de numero ſeptem fuit Græciæ ſapientum, Cræſi regis tempore, cujus hæc de moribus præcepta Auſonius dat in Sapientibus:

Loqui ignorabit, qui tacere neſciet.
Bono probari malo, quam multis malis.
Pareto legi, quique legem ſanxerit;
Plures amicos re ſecundâ compara;
Paucos amicos rebus adverſis proba.

Idem cum Reipub. ſummæ aliquando præfuiſſet, ab ea recedens, *Quàm difficile*, pronunciavit, *eſt bonum virum eſſe*, ὡς χαλεπὸν, ἐσθλὸν ἔμμεναι, Plutarch. in convivio 7 Sapientum. Legem etiam ſanxit, ut ebrii peccantes majori pœna afficerentur, quam ſobrii. Ariſtot. libr. 2. Polit. cap. ult. Laertius, Suidas, uterque in Pittaco.

PĪTVĪTA, φλέγμα, humor redundans, & ex ore naribusque fluens, catarrhus, der Unflath/ ſo man aus Maul und Naſen auswirfft. Prima autem in *pituita* ſemper producitur. Nam in illo Horatii l. 1. epiſt. 1. extrema:

Præcipue ſanus niſi cum pituita moleſta eſt:

συνίζησις, & *pituita* triſyllabum eſt: & in illo Perſii Sat. 2, 57

Somnia pituita qui purgatiſſima mittunt.

Sane Catullus produxit Epigr. 20

Mucumque & mala pituita naſi.

¶ Pituitoſus, rotzig/ ſchnupffig. catharroſus. Cic. de Fato c. 4 *Videmus in aliis* [locis] *eſſe pituitoſos, & quaſi redundantes: in aliis exſiccatos atque aridos.*

PĬVS,

PĬVS, qui Deo fidit, Deum metuit, colit; qui officium ſuum præſtat parentibus, cognatis, amicis, patriæ. Gottſeelig/ Gottsfürchtig/ fromm. *Pium ac pudicum ingenium*, Terent. in Hecyr. act. 1. ſc. 2. v. 77. *Pia preces*, ein andächtiges Gebet/ Livius lib. 34. cap. 3. ¶ 2. Significat & benignum atque clementem. Claudianus ad Honor. 4. conſ. v. 275

Su pius inprimis; nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deus æquat clementia nobis.

Hinc Antoninus Imperator a clementia, *Pius* cognominatus eſt. Marcus Philoſophus in Epiſtola ad Fauſtinam apud Vulcatium in Avidio Caſſio: *Non enim quicquam eſt, quod imperatorem Romanum melius commendet gentibus, quam clementia. Hac Cæſarem Deum fecit, hac Auguſtum conſecrabit, hac patrem tuum inprimis PII nomine ornavit.* Vide & Capitolinum in Pio. Quamquam alii ſic dictum volunt a pietate in Socerum, quem ſenem & feſſum ætate manu ſublevaſſet. Quemadmodum Metellus etiam, & primus quidem *PII* cognomen meruit, quod patrem lacrymis & aſſiduis precibus ab exilio revocavit. Similiter & Tiberium nonnulli *Pium* appellare voluerunt, quod ex Illyrico revocari ſe nullis modis paſſus eſt, priusquam id formidoloſiſſimum bellum confeciſſet. De quo lege Suetonium ejus vitâ cap. 16. & 17. ¶ 3. Sic & pro blando & quod non grave, ſed jucundum potius & amœnum eſt, uſurpatum. Sic *pium calum* Germanicus Cæſar Arateis dixit v. 266. & v. 633. ut quidem H. Grotius locum utrumque corruptiſſimum emendavit. Quem vide. Martianus Capella lib. 1. de Jove, ad ejus planetæ naturam reſpiciens:

Tene igitur, illo quo benignus numine es
Depoſco, cæli blanda temperatio,
Piumque culmen.

Idem lib. 6. metro 2

Moxque imitata pium lactea luna diem.

¶ 4. Pius etiam ſuavis eſt, non pugnax. Barth. ad Stat. Silv. p. 63. Sed aliunde non probat, quam ex Catulli loco, quem mox ſub altera ſeu *docti* notione ſuppeditabimus. Addit, ut firmior ſententia ſit, Duſæ patris interpretationem. ¶ 5. Pium pro docto Catullus poſuit in illo Carm. 16

Nam caſtum eſſe decet pium Poetam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt.

¶ *Piiſſimus*, ſuperlativus a *pius*. Cicero 13. Philipp. cap. 19 vocat *verbum novum, quale omnino nullum in Linguâ Latinâ ſit.* Verum parvi hanc cenſuram æſtimarunt ſequentis temporis Scriptores; Curt. 9, 6, 17. Seneca Rhetor Controv. 27. & Philoſophus Conſolat. ad Polyb. cap. 26. Sulp. Severus Dial. 3. cap. 16, qui omnes *piiſſimus* dicere non ſunt ſubveriti. Ut innumeras inſcriptiones antiquas taceamus, quibus vel parentes, vel liberi, vel fratres *piiſſimi* laudantur. v. g. apud Gruter. pag. 575. n. 5 PATRI PIISSIMO ET INDVLGENTISSIMO. & p. 689 n. 1. FILIO PIISSIMO BENE MERENTI, &c.

¶ *Pientiſſimus* etiam frequens in antiquis inſcriptionibus, ut Operum Gruteri & Reineſii indicibus, qui appellationes adfectuum continent, probatiſſimum eſt. Pauca exempla ſufficiant. Gruter. pag. 369. n. 5 PATRI PIENTISSIMO: & pag. 751. n. 3 MATRI PIENTISSIMAE: & p. 636. n. 7 FRATRI OPTIMO PIENTISSIMO: & pag. 600. n. 8 FIL. OPT. PIENTISS. &c.

¶ Pie, ut, *pie, humane facere*, id eſt, clementer, vel ex officio, Terent. in Adelph. 3. ſc. 4. v. 13. *Piiſſime*, Senec. ad Polyb. c. 34 de Cajo Cæſare fratris Lucii obitum lugente: *piiſſime & fortiſſime tulit.* Adde quæ mox in *Impie* dicemus.

¶ Pietas, *grabiſſimum & ſanctiſſimum illud nomen, fundamentum omnium virtutum*, quemadmodum Cicero inquit pro Plancio cap. 12. *Regula virtutum pietas, & principium quidem*, quemadmodum Philo dixit, *ſicut Deus ipſe auctor omnium eſt.* Verba ipſius lib. de Decalogo iſta ſunt: ἀρχὴ δ' ἀρέτη πάντων τὸ περὶ θεὸν εὐσεβὲς, ἀρετὴ δ' εὐσέβεια. Eſt igitur pietas in Deum, parentes, liberos, cognatos, patriam, &c. Gottſeligkeit/ Frömmigkeit/ Gehorſam gegen die Eltern/ Treue gegen das Vaterland ꝛc. Cicer. lib. 1. ad Famil. Epiſt. 1. princ. *Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus, mihi ipſe nunquam ſatisfacio.* Ubi plura Manutius affert. Idem 2. de Invent. cap. 22 *Pietas erga patriam, aut parentes, aut alios ſanguine conjunctos officium conſervare monet.* Lipſius lib. 1. de Conſtantia cap. 4. *Legitimum debitumque honorem & amorem in Deum ac parentes* definit. *Colere pietatem*, Cic. Somn. Scip. thun/ was man Eltern/ Freunden ſchuldig iſt. *Vultu ſæpe læditur pietas*, Idem pro S. Roſc. cap. 13. ¶ 2. Juſtitia item, benignitas, clementia, *Pietatis* nomine ſignificatur paſſim apud auctores. Vide Fabri Semeſtria. Unde Claudianus *rigori* opponit Paneg. de 4. Conſ. Honorii v. 513.

¶ Impius. Compoſitum, a pietate alienus, Græci ἄσεβες, dicunt, Gottloß. Et, *Filius impius in patrem*, &c. ungehorſam. *Impia bella ſuſcipere*, Curtius lib. 4. cap. 1. *Impiiſſimus*, Auſon. ad Gratian. Et Hieronymus epiſt. 26 ad Pammachium, cap. 1 *Rex impiiſſimus.* ¶ 2. Item immitis, ſævus. Horatius Epod. 5. v. 13

Impube corpus, quale poſſet impia
Mollire Thracum pectora.

¶ Impie, *Impie facere*, i. e. contra officium. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 16 *Qui aſtra videt, non indocte ſolum, verum etiam impie facias, ſi deos eſſe neget.* Idem lib. 5. Tuſcul. cap. 2 *Vituperare quisquam vitæ parentem* [philoſophiam] & *hoc parricidio ſe inquinare audet? & tam impie ingratus eſſe, ut eam accuſet, quam vereri deberet?* Superlativus *Impiiſſime.* Salvianus lib. 3. de Avar. p. 98 *Nunc impiiſſime nullis omnino a ſuis minus relinquitur, quam quibus ob Dei reverentiam plus debetur.* Invehitur in eos parentes, qui liberos religionem profeſſos hereditate excludunt. Vide Rittershuſium ad h. l. Et Marcellus ac Fauſtus libello precum ad Imperatores pag. 26 ed. Sirmondi: *Advertit ſapientia veſtra, Arimineñſem Synodum piiſſime captam, ſed impiiſſime terminatam.*

¶ Impietas, das Gottloſe Weſen. Cic. de finibus lib. 4. cap. 24 *Etſi impietas molita quidpiam eſt, quamvis occultè fecerit, nunquam tamen confidet, id fore ſemper occultum.* ¶ 2. Aliquando & crimen læſæ majeſtatis ſic appellatur. Tacitus 6. Annal. cap. 47 *Dein multorum amoribus famoſa Albucilla deſertur impietatis in principem.* Ita & Deo ἀσεβείας voce non ſemel eſt uſus, ut in Titô: itemque in Nerva pr.

PIX, icis, πίσσα, reſina ex pinu, Pech. *Pix ferventiſſima*, vide mox in *Picare*, heiß Pech. *Pix liquida*, Plin. 16. c. 11. zerlaſſen Pech. *Calum pice nigrius*, Ovid. epiſt. Leandri 18. v. 7. der Pechſchwartze Himmel. *Picem calidam bibito*, ſauff hölliſch Pech/ Plaut. Mercat. act. 1. v. 29. Eſt quoque in tormentorum inſtrumentis. Plautus Captiv. act. 3. ſc. 4. v. 65 *Atra pix agitet te apud carnificem.* Lucretius lib. 3. v. 1039

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tæda.

¶ Piceus, adjectivum. *Piceus nimbus*, Stat. lib. 1. Theb. v. 97. *Picea caligo*, Virgil. 2. Georg. v. 309. *Picea nubes*, Pechſchwartze Wolcken. De nigrore enim fuliginis hoc verbum ſæpius dicitur. Ovidius 11. Metam. v. 549

— — — inducta piceis e nubibus umbra
Omne latet cælum.

¶ Picare, pice illinere, verpichen. *Dolia picare*, Suet. Claud. cap. 16. & Columella lib. 12. c. 18 *Dolia cæteraque vaſa picanda ſunt.* Et paullo poſt: *ferventiſſima pice infuſa picatur.*

¶ Picatus, ut, *Dolium picatum*, Colum. 11. cap. 2. *Vinum picatum*, Martial. lib. 13. epigr. 107. Qui &

¶ *Piceatus*, dixit in furem lib. 8. epigr. 59

Non fuit Autolyci tam piceata manus.

Eine Hand/ die anklebet ſäſt.

¶ Picaria; vel ubi foditur pix (eſt enim pix quædam foſſilis, Plinio teſte) vel ubi coquitur, eine Pechhütte. Cicero de claris oratoribus cap. 22 *Nam cum in ſilvâ ſuâ facta eſſet cædes, noſique homines interfecti, inſimularetur que familia, partim etiam liberi ſocietatis ejus, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio Coſſ. redemiſſet &c.* Ulpianus L. inter publica 17 D. de Verbor. ſignificat. *Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit. Quale eſt vectigal portûs vel venalium rerum, item ſalinarum & metallorum, & picariarum.*

¶ Impicare, pice illinere, Colum. lib. 12. c. 29 *Amphoram novam oblinito & impicato diligenter.*

¶ Oppicare, verpichen. Cato de R. R. cap. 120 *In amphoram muſtum indito, & corticem oppicato.*

PLĂCENTA, æ, πλακοῦς, libum farinaceum, ein Kuchen. Plin. 7. cap. 53 *Cum in cæna placentam appeteret.* Placentarum differentiæ multæ ſunt, ut, *Teganitæ*, τηγανίτης, Pfannkuchen. τήγανον, ſartago. *Placentæ tortiles*, ſpirales ἢ σπειρίτιδες, Sprützkuchen/ &c. Vide Athenæum lib. 2. Ὀβελίας, Spießkuchen.

¶ Placentarius, qui placentas conficit. Vet. Gloſſ. πλακουντάριος, *Placentarius, dulciarius*, ein Kuchenbecker.

PLĂCEO, placēre, gratum eſſe, gefallen. Ovidius 2. de Amore eleg. 4. v. 20

— — Cui placeo, protinus ipſa placet.

Cic. ad Attic. lib. 13. epiſt. 1 *Exſpecto, quid iſtis placeat de epiſtola ad Cæſarem. Neque Jupiter, ſex pluat, omnibus placet, ſeu ſit ſerenus*, Theognidis eſt v. 25

οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὔθ' ὑετὸν πάντεσσιν ἀνήσεται, οὐδ' ἀνέχων.

Wer kans allen recht machen?

Placere ſibi, viel auff ſich halten/ ſich ſeines Thuns freuen. Cicer. 2. de Orat. cap. 4. *Ego nunquam mihi minus, quam heſterno die placui.*

¶ 2. Uſurpatur ſæpius impersonaliter, *placet, placuit & placitum eſt.* Ut *doctiſſimis, ſapientiſſimisque placuit*, id eſt, doctiſſimi cenſuerunt, für gut anſehen/ Cic. lib. 1. de Divin. cap. 49. Et, *Poſtridie placuit, ut breviter ſententias diceremus*, Idem lib. 1. fam. epiſt. 2. *Placitum eſt mihi*, hoc eſt, viſum eſt mihi. D. Brutus 11. fam. epiſt. 1. *Placitum eſt mihi, ut poſtularem legationem liberam mihi.* ¶ 3. Elegans uſus hujus verbi in expoſtulationibus. Tibullus in Priapejo:

Placet Priape? qui ſub arboris coma
Solet ſacrum revinctus pampino caput
Ruber fedare &c. Vide ibi Scaliger.

¶ Placentia, Latinis veteribus dictus habitus animi vitioſus ille eſt,

le est, qua semper studemus placere; Græcis ἀρέσκεια appellatur; de qua Theophrastus in Characteribus & ibi Casaub. in Glossis Cyrilli &

¶ *Placor* vocatur, Ἀρέσκεια, *hic placor.*

¶ Placitus, adject. Ovid. Epist. Helenæ v. 98

Est virtus placitis abstinuisse bonis.

Superlativum *Placitissimus*, Justino lib. 18. c. 3, 9. Gronovius & Grævius, viri summi, vindicarunt: ille etiam Statio 12. Thebaid. v. 302. idem autem est, quod gratissimus, acceptissimus.

¶ Placitum, placita dicuntur decreta, *Medicorum placita*, Satzungen/ Ordnung/ Plin. lib. 14. c. 22.

¶ Placibilis. Tertullianus Resurr. Carn. cap. 47 θυσίαν εὐάρεστον Rom. 12. 1, vertit *hostiam placibilem Deo.*

¶ Complacere, ut simplex Placere. Atque ita sæpe passive. Ut, *Postquam me amare dixi, complacita est tibi*, Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 21. Et Plautus Rud. act. 1. sc. 3. v. 3 *Hoc Deo complacitum est*, hoc est, placuit. Gellius lib. 1. cap. 21 *Neque id soli Hygino, sed doctis quibusdam etiam viris complacitum.* Proprie pluribus una placere, ex compacto & conventione placere & approbari. Idem Gellius lib. 17 cap. 9 *Quæ nam vero* [litera] *pro qua scriberetur, ante iis complacebat.* Quod paullo ante dixit: *Erat conventum inter eos clandestinum* &c. Sie waren unter einander einig worden.

¶ Perplacere, sehr wohlgefallen. *Lex mihi perplacet*, Cic. 3. Att. epist. 23.

¶ Displicere, minùs placere, nicht gefallen/ mißfallen. Terent. in Heaut. act 4. sc. 2 v. 28 *Prius quæso disce quid sit vivere, ubi scies, si displicebit vita, tum isthoc utitor.* Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 18 *Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore*, bin mir selber gram. Gellius lib. 1. c. 21 *Cum ei displicita esset insolentia & insuavitas illius.*

¶ Displicentiam quoque Seneca dixit, lib. de tranquillitate vitæ cap. 2, *Tedium & displicentia sui*, der Verdrieß/ und Ungefallen an ihm selbst.

PLACIDVS, ut, *mare placidum*, Virg. eclog. 2. v. 26, *venti placidi*, id est, quieti, Æn. 5. v. 763 stille. *Cum ferbet maxime, tam placidum ut ovem reddo*, Terent. Adelph. act. 4. sc. 1. v. 18. Nam etiam de pecoribus dicitur. Sic Columella lib. 6. c. 20 *tauros membris amplissimis, moribus placidis laudat*, hoc est, tractabiles, qui cornu non petant. Hominibus ergo & feris commune est. Cicer. pro Cæcin. cap. 10 *Placidum mollemque aliquem reddere*; Et Seneca extremo lib. 1. de Ira: *Neque quicquam magnum est, nisi quod simul & placidum*, sanftmüthig/ freundlich. *Nihil eadem placidius erat*, Livius lib. 3. cap. 14. *Loca placidiora*, Palladius lib. 1. cap. 6. *Placidissima unda arenosi Tiridis*, Ovidius 1. Fastor. v. 241. Et *Somnus deorum placidissimus*, Idem 11. Metam. v. 623.

¶ Placide, sine tumultu, quiete, in der Stille/ gedultig. *Dolorem placide sedateque ferre*, Cic in Tuscul. lib. 2. c. 24. *Loqui placide sedateque*, mit Glimpff/ ohne Zorn. *Placide ire*, sachte gehen/ Plautus Pseud. act. 1. sc. 3. v. 14. ¶ Placidius Compar. Sallust. Catilin. c. 39 *quò plebem in magistratu placidius tractarent.* Et Superl. Augustinus Confession. lib. 6. cap. 1 *promiseras placidissime.*

¶ Placiditas, lenitas: Glimpff. Gellius ex Servio Claudio lib. 13. c. 21. extr. NERIO *dictum quasi NEIRIO, hoc est, sine ira & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precamur.* Ammianus Marcell. lib. 29. c. 10. *Alypius quoque ex Vicario Britanniarum placiditatis homo jucunde.* Idem ante lib. 27 *placiditatem corporum* dixit. Pecudibus tribuit Lactantius lib. 6. c. 15. Locutus de Stoicis, qui affectus homini ereptum eant, addit: *Quod tale est, quale si velint aut metum detrahere cervis, aut venenum anguibus, aut iram feris, aut placiditatem pecudibus.*

¶ Implacidus, sævus, non placidus. Horat. 4. Od. 14.

Drusus Germanos, implacidum genus;
Dejecit, &c.

Et Martem alloquitur Statius principio 9. Thebaid. *Dirum implacidissime.*

¶ Placitare, Verb. frequent. Plautus Bacch. act. 4. sc. 10. v. 5 *Neque placitant mores*, id est, non placent, non probantur.

PLACO, placare, mitigare, lenire, mitem ac placitum reddere, zu Frieden stellen/ versühnen/ stillen/ ut, *placare sibi aliquem*, Cic. 13. fam. ep. 1. ihm einen zum Freunde machen. *Placare odia improborum*, Idem pro Domo c. 17. *Nostræ sunt inter nos iræ, discordiaque placanda*, Idem de Arusp. resp. extrem. Et, *Impia ne audeto placare donis iram Deorum*, Idem de leg. lib. 2. c. 9.

¶ Placatus, ex participio factum adjectivum. Plin. lib. 2. c. 63. extr. *placatiore Deâ.* Livius lib. 2. c. 60 *placatior patribus exercitus rediit.* Et lib. 37. c. 45 *Placatiore eo & sua & regis spe in bello.* Cic. 1. Tuscul. cap. 41 *Mors somno similis est, qui nonnunquam, etiam sine visis somniorum, placatissimam quietem affert.*

¶ Placate, adverb. sine perturbatione, ohne Ungedult/ versöhnlich. *Omnia humana placate & moderate feramus*, Cic. 6. fam. epist. 1. Et comparative, *Remissius & placatius ferre aliquid*, eod. libro, epist. 13 ad Ligarium.

¶ Placatio, Befriedigung. Cicero 3. Nat. Deor. cap. 2. *Nostra civitas nunquam profecto sine summa placatione deorum immortalium tanta esse potuisset.*

¶ Placabilis, e, qui facile placatur. Ovid. 3. Trist. eleg. 5

Quo quisque est major, magis est placabilis iræ,
Et facilis motus mens generosa capit.

¶ Placabilitas, Sanfftmuth/ Lindigkeit. Cic. 1. Off. cap. 25 *Nihil laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate atque clementiâ.*

¶ Placamen. *Placamina cœlestis iræ instituere*, Livius lib. 7. cap. 2. &

¶ Placamentum, pro re, quâ quis placatur, Sühnopffer. *Placamenta Deorum*, Plin. 8. c. 47. Et, *placamenta hostilis iræ*, Tacitus Hist. 1. cap. 63.

¶ Complacare, idem quod simplex, Conciliare, ut *complacare judices*, Gell. lib. 7. cap. 3.

¶ Deplacare, valde placare; De enim auget. Zeno Veronens. Sermone 1. de Abraham: *Hæc mihi victima placet, hoc me sanguine deplacabo.*

¶ Implacatus, nicht gestillet/ gesättiget. Ovid. 8. Metam. v. 851

- - - - implacataque manebat
Flamma gulæ.

¶ Implacabilis, unversöhnlich/ ut *ira implacabilis*, Ovid. 3. Pont. 3. v. 63. *Implacabilem se alicui præbere*, Cicer. in Pison. cap. 33.

¶ Implacabiliter, *Implacabilius iratus*, hart und unversöhnlich zürnen/ Tacit. 1. annal. cap. 13.

PLAGA, πληγή, percussio, ein Schlag/ ein Streich. *Plagas pati*, Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 13. *perferre*, Cic. 2. Tuscul. cap. 17. Schläge vertragen. *Plaga injecta est qui*, pro Murena cap. 23. *Infligere plagam mortiferam*, Idem in Vatin. cap. 8. *plagas ingerere*, Apulej. 9. p. 222. schlagen/ verwunden. *Imponere*, idem est: & *Accipere*, pati. Cic. pro Sextio cap. 19 *Si mihi uni pereundum fuisset, ac non accipienda plaga mihi sinendus, illis mortifera, qui eam imposuissent*, &c. *Vulnerari aliquot plagis*, etliche Wunden bekommen. Nepos Eumene cap. 4. Curtius Cic. 9. fam. epist. 16 *Levior est plaga ab amico, quam a debitore.* Idem pro Flacco cap. 27. vocat verus proverbium, *Phrygem plagis fieri solere meliorem.*

¶ Plagosus, plagis plenus, ut *dorsum plagosum*, Apulejus lib. 9 pag. 222. h. e. vibicibus notatum. ein Buckel voll Schläge. ¶ Deinde active, qui infert crebro plagas, der gern zuschlägt/ quomodo Horatius Orbilium, magistrum suum, *plagosum* dixit lib. 2. epist. 1. v. 70.

¶ Plagiger, plagas ferens, patiens seu ad plagas natus & damnatus. *Plagigera genera hominum*, Plautus Pseud. act. 1. sc. 2. v. 20.

¶ Plagigerulus, idem. Plautus Mostell. 4. sc. 1. v. 19 usus est.

¶ Plagiator, idem qui plagosus active. Hieronymus Epist. 6. ad Florentium: *Magistrum pueri tui, plagiatorem ejus esse, non dubium est.*

PLAGAE, correpta priore, & plurale, retia dicuntur. Unde *dissonere plagas*, Seneca Thyeste v. 491. Et *Tendere plagas*, Cic. 3. Off. cap. 17. Netze stellen: & metaphoricum illud, *in plagas incidere* apud Ciceron. 7. Verrin. c. 58, pro in periculum incidere. Servius ad illud Virgilii 6. Æneid. *Retia rara plagæ* &c. *Sciendum*, inquit, *PLAGAS proprie dici FUNES illos, quibus retia tenduntur, circa imam & summam partem.* Vetus Glossator: *Plagæ: κυνηγετικὰ λίνα.* Alius Vetus Glossator pro perticis seu furcis videtur accipere, quibus tollantur & sustinentur retia, quæ σάλικες Græcis appellantur. Ita enim ille: σάλικες τῶν δικτύων αἱ σάγες, *Plagæ.* additque: *Singulare non habet.*

¶ Plagium, pro reti Gratius Cyneg. dixit v. 24

Armorum casses plagasque exordiar astu.

Vide Barthium ibi.

¶ 1. Plagæ, (etiam Singular. *Plaga*) in cæli terræve divisione dicuntur certi spatii tractus, Virg. lib. 7. Æn. v. 227

- - - - dirimit plaga Solis iniqui.

Et Statius 1. Silv. 2. v. 51

- - - - qua stat plaga lactea cœli,

hoc est Via Lactea. Ovid. lib. 1. Metam. v. 48

- - - - totidemque plagæ tellure premuntur.

Vet. Gloss. *Plaga*, ζώνη ἀπαὶς τῆς γῆς.

¶ Plagulæ, chartarum folia: Vide *Charta.* Plinius enim lib. 13. cap. 12 de papyro Ægyptia: *Premitur prælo, & siccantur sole plagulæ.* ¶ Deinde genus peristromatis aut vestimenti est. Livius lib. 39. cap. 6 *Luxuria peregrina origo ab exercitu Asiatico invecta in urbem est. Ii primum vestem stragulam pretiosam, plagulas, & alia textilia advexerunt.*

¶ Plagusiæ, piscis genus apud Plautum Rudente act. 2. sc. 1. v. 9. Quod illud sit, incertum. Quidam *Pelagias* interpretantur: & ita Colvius legendum putat.

PLAGIVM, Menschen-Raub/ Lege 5. § 2 Dig. de re militari: *Si plagium factum, vel adgressura, vel abigeatus, vel quid simile accesserit.*

¶ Plagia-

¶ Plagiarius, ein Menſchendieb. Cicero lib. 1. epiſt. 2. ad Q. frat. Licinium *plagiarium* appellat.

¶ Sed *Plagium* pro reti, vide paullo ante ſub *Plaga*.

PLANCVS, qui pedes planos habet, der gerade und ſchlechte Füſſe hat/ a *planca* ſeu *plancia*, quod vocabulum tabulam planam ſignificare Feſtus ait, qui & Plautos *Plancos* dictos ſcripſit. Planci Romani Epiſtolæ luculenter ſcriptæ, inter familiares Ciceronis extant. Vet. Gloſſ. *Plancus*, πλατύπους.

PLANĒTA, πλανήτης, ſtella erratica, ſeu vaga potius dicta; non quidem à motu erroneo (cum motum certiſſimum habeant Planetæ) ſed quod diverſis ſpatiis ac intervallis moveantur. *Errones* has ſtellas dixit Nigidius, ut Gellius auctor eſt lib. 14. cap. 1. Planetæ ſeptem ſunt: *Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna.* De quibus pueri norent verſum memorialem: *Poſt SIM SVM ſequitur, ultima* Luna *ſubeſt.* ¶ A Planetis etiam eſt appellatio dierum hebdomadalis, *Dies Solis, Lunæ* &c. oppido antiqua. Dio Caſſius lib. 37. pag. 37 Ægyptiorum inſtitutum vocat, vetuſtis Græcis quidem ignotum, quod vero νῦν *nunc* [Dionis ævo] τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχωριάζει, *apud omnes gentes, & ipſos Romanos receptum uſitatumque ſit.* Cauſſam diſtributionis & appellationis geminam adfert. Vel enim dictos ita dies eſſe, quod cæli ſtellarumque ordo credatur talis eſſe, qualis in Muſica harmonia, ubi ἡ ἀπὸ τεττάρων τὸ κῦρος συνέχουσι πᾶσιν, *quæ per quatuor ſonos ſit, primas partes teneat.* Quodſi ergo hac ratione per ordinem Planetarum, pro dierum præſidio, decurras; novum illum ordinem oriri, quem in diebus ita appellatis obſervamus, ut Saturnum Sol; Solem Luna; hanc Mars &c. excipiat. Altera ratio, quam ex traditione Dio prodit, æque aut magis ſuperſtitioſa eſt. Nam XXIV horas diei naturalis ita diſtribuit, ut ſingulis horis ſuus Planeta ordine, quo in cælo locati ſunt, adſignetur, primæ Saturnus, ſecundæ Jupiter &c. quo fit, ut vigeſimam quartam Mars obtineat, & novum diem Sol auſpicetur, ac terminet Venus; atque ita Luna initia det ſequentis diei, &c. Adde Scalig. Proleg. de Emend. Temp.

¶ Planetarius, aſtrologus. Auguſtinus Confeſſ. lib. 4. c. 3 pr. *Illos planetarios, quos mathematicos vocant, conſulere non deſiſtebam.*

PLANGO, plangere, proprie tundere, ferire, a *plaga:* unde primitus *plago*, deinde *plango*, ut, *tago* & *tango*, dicebatur. Lucret. lib. 2. v. 1154 *Nec mare nec fluctus plangentes ſaxa crearunt.* Ovidius 2. Metamorph. v. 584

Plangere nuda meis conabar pectora palmis.

Et lib. 9. Metam. v. 636

- - - planxitque ſuos furibunda lacertos.

¶ 2. Deinde quia ita in luctu palmis plangebant, id eſt, tundebant pectus, ab eo plangere pro lugere uſurpari cœptum eſt, bewenen/betrauren/ſich für Leid übel gehaben. Statius 11. Theb. v. 117 *- - - - plangunt ſua damna coloni.* Idem 12. Thebaid. v. 383 *mea funera plangis.* ¶ 3. *Plangunt & litora* apud Virgil. 1. Geórg. v. 334. thönen wieder.

¶ Planctus, proprie percuſſio. Lucanus lib. 1. v. 34

Exigit ad ſævos famulorum brachia planctus.

¶ 2. Lamentatio, luctus. Seneca Herc. Oet. v. 1545.

Planctus immenſas reſonet per urbes.

Et *Segnes planctûs*, Claudianus bell. Getic. v. 273 dixit vanos, inutiles, qui timidorum ſunt & nihil agentium.

¶ Plangor, nomen aliud, percuſſio, planctus. Cicer. Philipp. 2. cap. 34 *Diadema imponebat cum plangore populi:* mit Betrübnüß und Wehetlagen des Volcks. Virgil. Æneid. 2. v. 487

- - - Fœmineus ululant plangoribus ædes.

¶ Deplangere, idem quod ſimplex plangere, aut cum intentione. Ovid. 4. Metam. v. 545.

- - - - Cadmeida palmis
Deplanxere domum.

PLANTA, tota ſuperficies pedis inferior cum digitis, die gantze Fußſolen. ut *Plantæ alatæ*, Virg. 4. Æn. v. 259. *Pernices plantæ*, 11. Æn. v. 718. *Ancipiti figens veſtigia planta*, Juvenal. 14. v. 272. Et, *plantis fidem contingere*, Propert. lib. 1. eleg. 8, 43. quæ felicitatis deſcriptio eſt. *Plantas agri ſubterlinere*, Plin. lib. 28. c. 7. die Fußſolen mit was beſtreichen. Hinc

¶ Plantaris, adjectivum, ad plantas pedum pertinens. Statius 1. Theb. v. 304 de Mercurio:

Summa pedum propere plantaribus illigat alis.

¶ Supplantare, pede ſuppoſito in terram dejicere, einen über ein Bein fallen laſſen/ ein Bein ſetzen. Cic. 3. Offic. cap. 10 *Qui ſtadium currit, ſupplantare eum, qui cum certet, aut manu depellere nullo modo debet.* Perſius Sat. 1. v. 35

- - - tenero ſupplantat verba palato.

Proprie luctantium verbum eſt.

¶ Supplantator, qui ſupplantat. Hieronymus Epiſt. 83. cap. 3. ad Oceanum: *Rachel ſupplantatoris oſculo ſalutatur*, id eſt Jacobi. Et Ambroſius epiſt. 60 *Ille eſt ſupplantator, qui uſurarum captat emolumenta.* Adde Chryſolog. Serm. 154.

PLANTA, alia notione eſt φυτὸν, herba, ſeu frutex, ein Gewächs/ Pflantze. *Plantas ex ſeminario transferre in aliud*, Plin. lib. 17. cap. 11. pr. Item ſurculus, qui transfertur, ein Reiß oder Zweig/ den man pfropfft oder verſetzt. Virg. 2. Georg. v. 23

Hic plantas tenero abſcindens de corpore matrum
Depoſuit ſulcis.

Plantâ ponere, i. e. plantare, ſetzen/pflantzen: *Semine ponere*, i. e. ſerere. Columella lib. 11. cap. 3 *Menſe autem Februario vel plantâ, vel ſemine*, (ruta ſubaudi, quod ex præcedentibus repetendum) *recte ponetur.* Palladius lib. 4. ſive Martio, tit. 9 *Nunc & ſinapis & caules optime ſeruntur vel plantantur.* id eſt, plantâ ponuntur. *Planta quæ ſæpius transfertur, non convaleſcit.* Vide Chiliad. Ἀντίκα καὶ φυτὰ ἥλικα ἀ καρπιμά ἐν χοίδαις. Quintilianus lib. 8. cap. 3. *Generoſioris arboris planta ſtatim cum fructu eſt.*

¶ Plantarium, ipſa planta, & plantarum locus, ſeminarium. eine Pflantze/oder Setzreiß. Item Pflantzbeete. Plin. lib. 13. cap. 4 *plantaria inſtituere.*

¶ Plantārius, *plantaria arbuſcula*, Columell. lib. 5. cap. 9.

¶ *Soliqua plantigera*, apud Plin. lib. 13. cap. 8 etiam legitur, Sanct Johannis Brod/ ſo da Pflantzlein von ſich ſetzt. Vide *Siliqua.*

¶ Planto, plantare, pflantzen. Plin. lib. 17. cap. 10 *Punica plantantur.* Opponitur ei *ſerere.* Vide quæ paullo ante in *Plantis* ex Palladio diximus.

¶ Plantatio. Pflantzung. Idem lib. 21. cap. 4. *plantatione proficiunt.*

¶ Plantator, ein Pflantzer. Auguſtinus epiſt. 112 *plantator & rigator.* Et Proſper Aquitanicus de Ingratis cap. 20

- - - agro cum plantatore miniſtret.

¶ Complantare. Vet. Gloſſ. *Complanto*, φυτεύω, καταφυτεύω. Ambroſius epiſt. 42 ſub fin. *complantatus virtutibus.* Uſus & Vulg. Interpres ad Roman. 6, 5 *Si complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus.* Græce, σύμφυτοι γεγόναμεν.

¶ Complantatio. Eadem Gloſſa: *Complantatio*, καταφύτευσις.

¶ Deplantare, *Ramum deplantare*, Colum. lib. 2. cap. 2. Et Plinius lib. 17. c. 16 *Quæ cortice nituntur tantum, vel leni aura ocyſſime deplantantur.*

¶ Explantare, ausſetzen. Columell. lib. 4. cap. 14 *Explantari ventis.*

¶ Transplantare, in alium locum plantam transponere, fortſetzen / anderswohin pflantzen. Sedulius lib. 1. cap. de idolorum cultoribus:

Nonnulli venerantur olus, molleſque per hortos
Numina ſicca rigant, verique hac arte videntur
Transplantatorum cultores eſſe deorum.

PLANTĀGO, herba, quæ major eſt, & minor ſeu acuta, Schaffzunge/ ἀγριόγλωσσον, *plantago major*, breit Wegerich / *plantago minor*, Spitzwegerich. *Plantago aquatica*, Waſſerwegerich. Vid. Plin. 25. cap. 7.

PLANŪDES, Monachus fuit, unus ex conſervatoribus linguæ Græcæ. Tranſtulit Græce libellum de moribus regendis, qui Cato inſcribitur. Convertit & in eandem linguam opera Auguſtini annis aliquot ante Conſtantinopolim captam. Dicitur & fabulas, quæ Æſopi nomine circumferuntur, collegiſſe. E Latino certe in Græcum tranſtulit Ovidii Metamorphoſes, Heroidas, Macrobii Saturnalia, & Somnium Scipionis. Collegit & libros ſeptem Epigrammatum Græcorum, qui exſtant. Mortuus eſt, antequam Conſtantinopolis a Turcis capta eſt, Maximus Planudes dictus. Vide Genebrard. Chronic. & Voſſ. de Poet. Græc.

PLANVS, planior, planum, æquabile, gleich und eben / ut, *Area planiſſima campi*, apud Ovid. Metamorph. 10. v. 86. *Area planior*, Palladius lib. 11. cap. 11. *Planus & æquus locus*, Cicer. *Plani piſces*, breite Fiſche/ Plin. lib. 9. cap. 24. *Narratio plana*, aperta & perſpicua dicitur, Cicer. Top. cap. 26. eine deutliche Erzehlung. Plautus in Perſa act. 2. ſc. 2. pr. *Sicin' hæc tibi ſunt plana, & certa?* Et, *Planum facere*, eſt declarare, klar darthun/ Cicero in Verr. 2. cap. 14 *Cum planum facere multis teſtibus poſſim.* Item: *Planiore probatione videtur eſſe perſpicuum*, Quintilian. lib. 2. cap. 20.

¶ Apud JCtos DE PLANO, & PRO TRIBVNALI opponuntur. Nam *de plano* cognoſcit judex, cum in via atque in tranſitu cum vel agendi gratia, aut alia de cauſſa magiſtratus prodierit, cognoſcit. Tribunal autem editum erat levatumque. Itaque *pro tribunali* cognoſcere, eſt ex ſuperiore loco cognoſcere. Nam *de plano* eſt ex æquo, non exaltato & ſublimi loco. Auſonius Gratiarum actione ad Gratianum: *Has ego literas, quas in omnibus pilis atque porticibus, unde de plano legi poſſint, inſtar edicti pendere mandavero.* Vide Briſſonium, itemque Cujacium lib. 7. Obſerv. cap. 29. nec non Torrentium ad Suetonium Tiberio cap. 33.

¶ Plane, aperte, clare, deutlich/ unverblümt. ut, *plane & aperte loqui*, Cic. 2. de Fin. cap. 5. *plane & perſpicue aliquid expedire*, 3. de Finib. cap. 5. extr. Et, *plane & dilucide loqui*, lib. 1. de Orat. c. 32. *apertiſſime & planiſſime aliquid explicare*, klar und deutlich darthun/ eigentlich berichten/ Cic. 4. Verr. c. 64.

¶ 2. Plane,

¶ 2. Plane, idem interdum etiam quod *omnino* est; gäntzlich/ durchaus. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 5. *Ad rectum mihi quidem res redit planissime*, da wird nichts anders aus. Sic *perfectè, planeque eruditus*, Cic. de Clar. Orat. cap. 81. Suetonius Claudio cap. 21 *Illud quoque planè quantumvis salubriter & in tempore* &c.

¶ Planiloquus, Plaut. Trucul. act. 4. sc. 4. v. 11 der ein Ding redet/ wie es ihm ans Hertz ist.

¶ Planipes, qui pedibus planis, hoc est, nudis incedit. Ita autem dicebantur Mimi: propterea quod nudis pedibus agerent. Vide Scal. ad Festum. *Planipes saltans*, Gell. lib. 1. cap. 11. *Planipes impudica & prætextata verba jactans*, Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 1. Flachfüssig.

¶ Et *Planipedia*, comœdia argumenti humilis, cujus actores nudis incedebant pedibus. Donat. Diomedes.

¶ Planities, loci æqualitas, ein eben/ breites und flaches Feld/die Ebene. Cicero lib. 1. Divin. cap. 1 *Assyrii propter planitiem regionum, quas incolebant, cælum &c. observarunt.* Livius lib. 9. c. 31 *Postquam prima signa planitiem summam ceperunt, sensitque acies, æquo se jam institisse loco.*

¶ Vitruvius *Planitiæ* formâvit. Lib. 7. cap. 3 *Planitiæ coronarum sunt periculosæ.* Et lib. 9 cap. 8 *quæ est in planitia*: & mox, *planitiæ æquitatio.*

¶ Planitas, idem. Metaphorice perspicuitas, simplicitas. Auctor Dial. de causs. corr. eloq. cap. 23 *sententiarum planitas.*

¶ *Planula*, ein Tischerhöbel. Sed Onomast. Vet. *Planula, ξυστὴρ πλίνθου.*

¶ Planescere, planum fieri. Paulinus Nolanus Carm. 6. v. 314 de Baptista ex Esa. 40

– – totum cogit planescere mundum.

¶ Complanare, gleich/ schlecht und eben machen. *Domum complanare*, Cic. dixit pro domo suâ cap. 38; pro demoliri aut solo æquare.

¶ Complanator. Apulejus Apologia p. 277 (ed. Elmenh.) *pulviscului complanator tumidula gingivula*, Zahnpulver.

¶ Explanare, planum facere, declarare, erklären/ klar darthun. *Apertius explanare*, quod non intelligatur, Cic. 2. fin. cap. 19.

¶ *Vox explanabilis*, eine vernehmliche deutliche Rede/ Seneca lib. 1. de Ira cap. 3.

¶ Explanatio, interpretatio. Cicer. lib. 1. de divinat. c. 31. *Quod erant multa obscura, multa ambigua, explanationes adhibitæ sunt interpretum.*

¶ Explanator, interpres. Cicer. cit. loco: *Sunt explanatores oraculorum & vaticinationum, ut grammatici poetarum.* Et Lactantius lib. 6. c. 8 *Neque est quærendus explanator aut interpres ejus alius.*

¶ Explanate, aperte, deutlich/ vernehmlich. *Explanatè scriptum*, Gellius lib. 16. cap. 8. *Explanatiùs definire*, Cic. in Oratore cap. 33.

¶ Inexplanatus, non explanatus. *Inexplanata lingua esse*, Plin. lib. 11. cap. 37. sect. 65. schwere Zungen haben/ unvernehmlich reden.

PLĂNVS, brevi priore, pro impostore, Græcum est; πλάνος, ein Teuscher und Betrüger. Vet. Gl. *Planum, Fallacem*, διὰ τὸ πλανᾶν. Aliæ Glossæ: πλάνος, *erroneus, erraticus seductor.* Petronius: *Notabit me miles: sive ille planus fuit; sive nocturnus grassator.* Idem sub f. Satyrici: *Unde plani autem, unde lebatores viverent, nisi aut lucellos aut sonantes ære sacellos pro hamis in turba mitterent.* PLANVS, erro, qui sine noxâ discurrit; GRASSATOR, qui molitur cædes aut prædam captat. Cicer. pro Cluentio cap. 26 *Hic ille planus improbissimus quæstu judiciario pactus.* Quod & Gellius observat lib. 17. cap. 7. Usus & Horat. lib. 1. ep. 17. Arnob. lib. 2. pag. 39. & Tertull. lib. 3. contra Marcion. c. 15. extr.

PLASMA, ătis, Græcum est, πλάσμα, à πλάσσω, fingo, formo. *Plasma*, figmentum, ein Gemächt/ Töpfferwerck. Ausonius Ep. 10. pr

Si qua fides unquam falsis adhibenda figuris,
Nec plasma semper allinunt.

Persius Satyr. 4. v. 17

Sede leges celsa, liquidâ cum plasmate guttur
Collucris.

Ubi plasma sorbitiuncula est, quâ colluebantur fauces, ne raucedine asperæ vocem corrumperent. Vide ibi Casaubonum. Quintilianus lib. 1. cap. 8 *Sit autem in primis lectio virilis, & cum suavitate quadam gravis, & non quidem prosæ similis, quia carmen est; & se Poetæ canere testantur: non tamen in canticum dissoluta, nec plasmate (ut nunc à plerisque fit) effeminata.* Ergo hæc plasmata recitantes adhibebant, non tam ut tuerentur vocem, naturamque ejus, quàm ut inflecterent & delicatiorem efficerent. Quod idem Persius paullo post *eliquare, & tenero palato supplantare verba* v. 35 dixit. Vox, quæ hoc modo emendata non est, ἄπαξ λεγ. Plutarcho dicitur. In primis hoc verbo delectantur Christiani scriptores, & quidem pro corpore creato seu creatura usurpantes. Prudentius hymno omnis horæ v. 91

Quid tibi, profane serpens, profuit tibus nobis
Plasma primum perculisse?

Qui scriptor & alibi usus est, ut Cathem. 7. v. 184

Emancipator servientis plasmatis.

Alcimus itidem de creatione hominis lib. 2. v. 89

– – – subitum consurgere plasma.

¶ Hinc *plasmare* verbum est iisdem ecclesiasticis. Hieronymus Epist. 61 ad Pammachium adv. err. Joann. Hierosolym. c. 5 *Antequam Adam plasmaretur de terra.* Et Prudentius Apotheos. v. 869 *plasmasse corporis effigiem.* Adde, si lubet, Curas nostras Posteriores.

¶ Plasmator, id est creator, inde dixit Tertullianus adv. Judæos cap. 2. pr. *Deus universitatis conditor, mundi totius gubernator, hominis plasmator*, &c.

¶ Plastes, æ, & plasta, æ, πλάστης, figulus, fictor, ein Töpffer und Bilder. Plin. 35. cap. 12 *plasta laudatissimus.* Tertullianus de Idolatr. cap. 3 *Plastes effingit idolum.*

¶ Protoplastus, πρωτόπλαστος, primò creatus, der erste Mensch/ Adam. Tertullianus Exhortat. Castitatis cap. 2 *Etsi diabolus quid vult te velle, quod Deus non vult; non tamen facit, ut & velis, quia nec hunc ipsos protoplastos ad voluntatem deiit: subegit; immo neque invitos, neque ignorantes quid Deus nollet.* Alcimus Avitus lib. 2. v. 35.

His protoplastorum sensum primordia sacra
Continuere bonis.

Ita Sirmondus! at *protoplastum* Fabricius & Zehnerus, forte ne prima ex ω orta corripere necesse esset, quod autem non insolens fuit Christianis poetis.

¶ Primoplastus, idem. Prudentius hymno Omnis horæ v. 17

– – – ne gens periret primoplasti ex germine.

¶ Plasticus; adjectivum, vim fingendi habens. *Plastica manus*, Tertullian. lib. 1. ad Nationes cap. 12. Adde Vitruvium mox indicandum.

¶ Plastice, es, πλαστική, ars fingendi similitudines ex argillâ, gypso, rubrica, cretâ &c. *Rationem plasticam* Vitruvius vocat lib. 1. cap. 1. Vide Plin. lib. 35. c. 12 das Töpfferhandwerck.

¶ Ipsos artifices Firmicus *Plasticatores* vocat lib. 8. cap. 16.

PLĂTĂNVS, πλάτανος, arbor silvestris, foliorum amplitudine & umbrâ grata, ein Ahorn: Sunt qui Maßholdern/ exponant. *Platanus alta, umbrifera*, Cicer. 2. Divin. cap. 30. Hinc

¶ Platănĭnus, adjectivum, quod de platano est, ut, *Folium plataninum*, Colum. lib. 12. cap. 16.

¶ Platanĕtum, quòd

¶ Platanōna cum Græcis vocarunt Petronius & Martialis. Hic enim lib. 3. epigr. 19

Exornant sicca qua platanona fera.

Etiam Plinius lib. 1. epist. 3. πλατανὼν opacissimus.

PLĂTĔA, πλατεῖα, subintellige via, eine Gasse/ Strasse. Terent. Andr. a. 4. sc. 6. pr. *In hac habitasse platea dictum est Chrysidem.* Nec tantum in publico plateæ, sed in ædibus etiam majoribus. Lampridius Elagab. c. 24 *Strabit saxis Lacedæmonius ac porphyreticis plateas in palatio.* Horatius 2. epist. 2. v. 71 per figuram secundam corripuit.

Pura sunt plateæ, nihil ut properantibus obstet.

PLATĔA, avis, quam Cicero *plataleam* vocat, lib. 2. de nat. deor. cap. 49. pr. Est autem Pelecanus, ubi vide.

PLĂTO, πλάτων, philosophus Athenienſis, sub finem secundæ fuit Monarchiæ, sic appellatus ab humerorum latitudine: nam prius *Aristocles* appellatus fuit, ut Laertius & Apulejus testantur. Curvum fuisse Plutarchus tradit de discrimine adulatoris & amici pag. 53. Vir unus totius Græciæ facile doctissimus, princeps ingenii & doctrinæ, magister intelligendi ac dicendi. Cui parvulo in cunis dormienti, cum in labellis apes consedissent, responsum fuit, singulari cum fore orationis suavitate, Cicero 1. de divinat. Athenis primum à Socrate eruditus est. Deinde in Italiam profectus, Pythagoreos audivit. Accessit & Ægyptum, ubi libros Mosis legisse eum, creditum est. Aristotelem, quod is ab eo optimis quibusque instructus, scholam contra ipsum aperuisset, mulum appellavit. Multi enim lacte materno saturati, calcibus matrem petunt, Ælian. Anno ætatis LXXXI placidissimo decessit obitu inter scribendum, ut Cicero & Seneca tradunt; ut Laertius ex Hermippo annotat, in nuptiis discumbens. Alii majorem Ann. LXXXI tradiderunt. Vide Laertium. Cæterum ad tam grandem ætatem patrimoniâ, & diligente sui tutelâ perveniſſe, Seneca Epist. 58 circa finem auctor est. Tanti eum fecit Cicero, ut dixerit, malle se cum Platone errare, quam cum aliis verum dicere.

¶ Platonicus. *Platonici Philosophi*, Gell. lib. 15. cap. 2. Et *Schola Platonica*, Salvian. 1. Gub. D. p. 5.

PLAVDO, plaudere, manus collidere, & strepitum ciere, frolocken/ und die Hände zusammen schlagen. Qui gestus vel in gratulationibus, vel derisionibus, & in fine actionum designari solebat. Quintil. lib. 6. c. 1 *Tunc est commovendum theatrum, tum ventum est ad ipsum illud, quo veteres tragœdiæ comœdiæque claudantur*, PLAVDITE. Apulejus Apolog. *Habet in istis quod sibi plaudat*, Id est, propter quod sibi gratuletur. ¶ 2. Est & percutere, idque cum sono: Klopffen. Martialis lib. 12. epigr. 50

Pulverumque fugax hippodromon ungula plaudit.

Hinc

Hinc *plausa cervix.* Conf. Barth. ad Statii Silv. p. 72.

¶ Plausus, participium passivum. Manilius lib. 5. v. 421

Et plausâ resonabit aquâ

Ausonius Præfat. Ludi 7 Sapient.

Nobit equus plausæ sonitum cervicis amare.

¶ Plausus, nomen. Plin. lib. 10. c. 21. *Gallinacei diem venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum*, hoc est, concussione alarum, mit dem zusammenschlagen der Flügel. Virg. Æn. 1. v. 747 *Ingeminant plausum Tyrii, &c.* sie erzeigen ein Frolocken über das ander. *Excitare plausum*, Cic. pro Sextio cap. 58. *Capere plausum*, id est, approbationem, nach Beyfall und frölicher Bewilligung stehen / Cicero 2. Tusc. cap. 26. Nero instituit, ut sibi plausus ex arte daretur per varia genera, de quo Suetonius ejus vita cap. 20. & ibi Casaubonus. Cæterum plausus non gratulantium tantum lætantiumque, sed supplicantium etiam signum. Florus lib. 3. c. 6. *Mox ubi circumfusa undique vostra viderunt, abjectis statim telis remisque plausu undique pari, quod supplicantium signum fuit, vitam petiverunt.*

¶ Plausibilis, plausibile, populare, seu quod plausu populi excipitur, daran iederman Gefallen hat / und es mit Frolocken bewilliget. *Plausibilis oratio*, Seneca epist. 59.

¶ Plausor, Horat. Art. Poet. v. 145. *Si plausoris eges*, &c. Et Suet. Ner. c. 25 *Sequentibus currum obantium ritu plausoribus.* Et Petronius p. 51 *plausor in scena.*

¶ Applaudere, frölichen Beyfall geben. Plaut. in Pseud. act. 5. sc. 2. v. 31. *Si vultis applaudere, atque approbare hunc gregem, & fabulam, in crastinum vos vocabo.* ¶ 2. Sed *Applodere* est allidere. Apulejus lib. 6 Milet. *Incussis in eam posteriorum pedum calcibus, protinus applodo terra.* Sic Elmenh. p. 184, & Floridus: at Pricæus *applando.*

¶ Applausor. Plin. Panegyr. cap. 46 *scenici Imperatoris spectator & applausor.*

¶ Applausus, frölicher Zuruff / Beystimmung. Cic. 2. Divinat. cap. 50 *Ennius magno applausu loquitur, populo assentiente.*

¶ Circumplaudere. Ovidius 4. Trist. eleg. 2. v. 49

Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum.

¶ Complodere, *complodere manus*, est manus adversus invicem collidere ad testificandum, seu dolorem, seu lætitiam, Quintil. lib. 11. c. 3. mit den Händen zusammen schlagen. Add. Valla lib. 4. c. 9.

¶ Displodere, mit den Händen zusammen drücken und zerreissen. *Vesica displosa*, Horat. 1. Satyr. 8. v. 46.

¶ Explodere, est manibus cum sono pulsantibus ejicere, einen mit Spott abweisen. Valla ibid. Cic. ad Q. fratr. lib. 2. epist. 11 *Multa dixi in ignobilem regem, quibus totus est explosus.*

¶ Explosio. Cælius Ciceroni lib. 8. epist. 12. *ludorum explosionem.*

¶ Supplodere, mit den Füssen klappen. *Supplodere pedem* Cic. de Orat. lib. 1. c. 53. Et Seneca epist. 75. pr. *Etiam si disputarem, nec supploderem pedem, nec manum jactarem, nec attollerem vocem: sed ista oratoribus reliquissem &c.*

¶ Supplosio, ut, *Supplosio pedis*, Cic. 3. de Orat. c. 12. Quod & *supplausio* scribitur lib. 3. ad Herenn. cap. 15. *Sin contentio fiet per distributionem, celeri porrectione brachii, inambulatione, pedis dextri rara supplausione uti oportebit.*

¶ Superplaudo. Solinus cap. 2. de avibus in Diomedis juxta Apuliam insula: *pinnulis superplaudunt.*

PLAVSTRVM, currus, vehiculum, ein Wagen. Plaut. in Epid. act. 4. sc. 2. v. 22. *Perii, plaustrum perculi*, Ich habe den Karn in den Dreck geführet.

¶ 2. Et *Plaustrum* Seneca Oedip. v. 477 sidus dixit Ursæ majoris, der Heerwagen.

¶ Plaustrarius, qui plaustrum regit. Ulp. Lege 27. § 33. Dig. ad Legem Aquil. *Si ex plostro lapis ceciderit, & quid ruperit, vel fregerit, Aquilia actione plostrarium teneri placet*, &c.

¶ Scribitur enim & *plaustrum*, & *plostrum*, sicut *Claudius* & *Clodius.*

PLAVTVS, appellativum, πλατὺς, latus, breit. *Concha plautiores*, Tertull. de Pallio cap. 3. adde ibi Salmas.

PLAVTVS, Poëta Comicus, a pedum planicie dictus fuit. (*Plautî* enim iidem olim dicti sunt, qui & planci) patria Sarsinas fuit ex Umbria, quod in fabula Mostellaria ipse subindicavit. Romæ vixit, quo tempore P. Scipio, & M. Cato excellentes habiti sunt. Redactus ad summam paupertatem, cum pecuniam omnem in apparatus scenicos erogâsset, operam Romæ pistori locavit molis, quas trusatiles vocant, circumagendis. A quibus tamen quotiescunque vacare ei concederetur, fabulas scripsit. Quarum viginti quinque genuinas Plauti esse Lælius censuit, de quibus viginti hodie reliquæ sunt. Alii plures ei tribuerunt, quemadmodum ex Gellio clarum est. Cicero *urbano, ingenioso, & faceto genere jocandi refertum eum* scripsit: & Varro ex Ælii Stilonis sententia, *Musas* dixit *Plautino sermone locuturas fuisse, si latine loqui voluissent.* Quod de Terentio tamen potius dixerim: qui multo & verecundior, & elegantior: quæ ille sæpè neglexit, ut risum captaret. Obiisse traditur annis paucis post

Ennium Olympiade 145. P. Claudio, L. Portio Consulibus, Gellius lib. 1. cap. 24.

¶ Plautinus, *Numeri, versus Plautini.* Horat. A. P. v. 270

At nostri proavi Plautinos & numeros, & Laudavere sales.

Ausonius epist. 9. v. 46

Aut parasitorum collegia Plautinorum.

¶ Superl. *Plautissimus* apud Gellium est lib. 3. cap. 3. *versus Plautinissimi*, i. e. γνήσιοι, non suppositicii, dignissimi Plautino ingenio.

PLEBS, ex antiquo *Plebes* contractum, quæ vox apud Ciceronem & Sallustium legitur, viliorem partem populi significat seu vulgus. Dicta ἀπὸ τῶν πλείονων, hoc est, a pluribus, der gemeine Mann / oder Pöbel / das gemeine Volck. *Plebs & infima multitudo*, Cic. pro Milone c. 35. Apud Sallustium tamen Orat. 2. ad Cæsarem pro populo ponitur, in quo & Eques, & plebs, *In duas*, inquit, *partes ego civitatem divisam arbitror, patres, & plebem.* Ita & *Populus* aliquando pro *plebe* ponitur. Vide infra: Plùraliter Augustinus epist. 166 sub init. *Recedite a plebibus vestris.*

¶ Plebĕcula, diminutivum. Pers. Satyr. 4. v. 6

Ergo ubi commotâ ferbet plebecula bile.

¶ Plēbējus, vulgaris, popularis, gemein / schlecht. *Sermo plebejus*, Cic. 9. fam. ep. 21. *Amictus plebejus*, Propert. lib. 2. eleg. 25. extr. gemeine / einfältige Tracht. *Ludi plebeji*, quos exactis Regibus pro libertate plebis fecerunt Romani, aut pro reconciliatione plebis post secessionem in montem Aventinum. Ita Asconius exponit in Procem. sive Act. 1. in Verrem pag. 57. Mentio horum crebra apud Livium, ut lib. 29. cap. 11 *Ludi Romani ter, plebeji septies instaurati:* & lib. 30. cap. ult. *Plebeji ludi ab ædilibus ter toti instaurati.*

¶ Plebeji, ordo plebejus, pars populi Romani, sed infima. Gellius 10. cap. 20.

¶ Plēbĭcŏla, qui plebi placere studet. Cic. 2. Agrar. c. 31 *tribunus plebicola.* Et Livius lib. 3. c. 33 *plebicola, omnisque aura popularis captator.*

¶ Plēbĭscītum, quicquid non patrum, sed plebis auctoritate & judicio constitutum est, Ordnung und Satzung der Gemeine. Vide *Scisco.* Livius extremo lib. 31 *Plebiscitum est factum, rogantibus tribunis, quos duos in Hispaniam cum imperio ad exercitum ire juberent.* Magna hujus vis & auctoritas erat. Cicero lib. 2. de Oratore cap. 48 *Plebiscitis toties consularem potestatem minui.* Quid ab Rogatione differat, disputat Gellius lib. 10. c. 20.

PLECTA, plectæ, ἔπαρμα, ein Haar-Zopff. Salmasius de Cæsarie & Comâ p. 570.

PLECTO, plexi, plectere, significationem interdum habet verbi πλέκω, quod est implico, necto, flechten / ut, *Corollæ plexæ*, geflochtene Kräntze / Lucretius lib. 5. v. 1398. Ab hac notione sunt *Plectilis, Perplexus* & hujus derivata, de quibus post paullo.

¶ 2. Altera significatio verbi, *plecto*, eadem est quæ verbi πλήσσω, à quo, *plecto*, factum videtur. *Plectere supplicio*, afficere est, schlagen und straffen. *Plecti*, pass. puniri, dare pœnas. Terent. in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 42 *Tu jam lites audies, ego plectar prendens*, ich werde müssen herhalten / Straff leiden. *Plecti capite*, Cic. 3. de Leg. c. 20. am Leben gestrafft werden. Horat. lib. 1. ep. 2. v. 14 proverbialiter:

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achivi.

Plecti in re aliquâ, apud Corn. Nepot. 25, 11, 6. significat paullò latiùs, pœnas dare erroris admissi, reprehendi ob neglectum officium.

¶ Plectrum, instrumentum citharœdi, das Harffeisen / cujusmodi instrumento Herculem puerum, Linum, qui fidibus eum cantare docebat, interfecisse Ælianus scribit. *Alia res est sceptrum, alia plectrum.* Ἕτερόν ἐστι, ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον, Sic respondit Stratonicus Citharœdus Ptolemæo regi, pertinacius secum de arte canendi disputanti, vide Chiliad Poeris perquam familiaris vox, cùm carmina musicis instrumentis significant. Vid. Horat. 1. od. 26. & lib. 2. od. 1. &c. ¶ 2. Gubernaculum navis. Silius lib. 14. v. 403

— — — residentis puppe magistri
Adflixit plectro dextram.

id est, sagitta gubernaculo adfixit. Ibidem v. 549

Non plectro nitis, aut frangenda in vulnere prora
Parcitur.

¶ Plectrĭpŏtens, musices & poeticæ peritus. Sidonius lib. 9. epist. 13. in metro:

Qua Flaccus lyricen Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripotentibus.

A priori seu nectendi significatu sunt

¶ Plectilis, id est nexilis, das sich flechten läst / apud Plautum in Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 37, *corolla plectilis.* Et

¶ Perplexus, perplexum, quod significat intricatum, ambiguum, seu valde plexum, verwirret. *Responsum perplexum*, Livius lib. 35. c. 14. Et, *Sermones perplexi*, apud eund. lib. 40. c. 5. *Perplexum carmen*, Idem lib. 25. cap. 12.

¶ Perplexe, adverb. ut, *Loqui perplexe*, est contraria & inter se pugnantia loqui, ut nihil certi inde colligere liceat, cui contrarium *aperte loqui.* Terentius Eunucho act. 5. sc. 1. principio:

Pergin scelesta mecum perplexe loqui?
Scio, nescio: abiit: audivi: ego non adfui:
Non tu istud mihi dictum apertè es, quicquid est?

Agere, respondere perplexe, mit verdecktem Dinge umgehen / ungewisse Antwort geben. *Haud perplexe indicare*, Livius lib. 6. c. 13. Contrarium est, *Palam agere*, &c. Comparativ. *Perplexiùs*. Prudent. 2. adv. Symmach. v. 847

Anfractus dubios habet, & perplexiùs errat.

Ammian. lib. 22. c. 8 *Adsuetudo perplexius lusigandi.*

¶ Perplexim, aliud adverbium, idem significans, Plautus Sticho act. 1. sc. 2. v. 18

Utrum ego perplexim lacesso oratione ad hunc modum.

¶ Perplexari, perplexè & caprioſe agere: Plaut. Aulul. act. 2. sc. 2. v. 81. Hinc

¶ Perplexabilis, e, *perplexabile verbum*, i. e. dictum ambiguum atque obscurum, Plaut. Asin. act. 4. sc. 1. v. 47.

Compoſita a *plecto*, genus mutant, & hæc sunt,

¶ Amplector, amplecti, umfangen / umringen / annehmen / ergreiffen / comprehendere, ut, *amplecti cogitationem aliquam toto pectore*, Cic. ad Attic. l. 12. ep. 35. extrema. Martialis l. 9. Epigr. 62 *Ædibus in mediis totos amplexa penates,*
Stat platanus densis Cæsariana comis.

AMPLEXA, i. e. patulo ramorum tegmine undiquaque contingens & obumbrans. Stat. lib. 2. Silv. 1. pr.

Stat quæ perspicuas nitidi melioris opacat
Arbor aquas, complexa lacus.

Persius Sat. 5. v. 182

— — — rubrumque amplexa catinum
Cauda natat thynni.

i. e. ab utraque parte catini multum prominens. ¶ Interdum idem est, quod *Complecti*, seu, amore complecti, ut, lib. 6. fam. ep. 6. *Me amicissime quotidie magis Cæsar amplectitur.* Sic, *amplecti alicujus virtutem*, in Philippica 10. cap. 9.

¶ Amplexor, amplexari, frequent. idem ferè est quod simplex. *Amplexari aliquem & in manibus habere ac fovere*, einen an sich halten / lieb haben / Cic. lib. 1. fam. epist. 9. Et, *Amplexari otium*, Idem pro Sextio cap. 45.

¶ Amplexus, nomen, *Jungi mutuo amplexu*, einander in die Arm nehmen / hertzen / ex Plinio affertur lib. 2. c. 65. sed legunt alii *implexu*. Cic. 1. Divinat. c. 36 *serpentis amplexu circumplicatus*. Virgilius 1. Æn. v. 687

Cum dabit amplexus atque oscula dulcia figet.

Seneca Hippolyto v. 705 *in amplexus ruit.*

¶ Circumplector, circumplecti, umfassen / umfangen. Cic. de Univers. cap. 7 *Undique est eos circumplexus.* Passive Gellius lib. 15. cap. 1 *Turris lignea cum ex omni latere circumplexa igni foret.*

¶ Circumplexus, ûs, subst. Umfassung. Plin. lib. 10. c. 63 *Lacertæ circumplexu Venerem movere.*

¶ Complector, complecti, fassen / umfangen. ut, *Complectitur vitis suis claviculis quicquid est nacta*, Cicer. de Senect. cap. 15. fasset mit seinen Häcklein / was er antrifft. *Mediam mulierem complectitur*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 106. Et, *Complecti animo*, Cic. 5. fam. epist. 17. *Cogitatione & mente* Idem in Oratore cap. 2. & *Memoriâ* 2. de Divinat. c. 71. *Sententiam aliquam verbis complecti*, Quintil. lib. 3. c. 6. Sed *complecti, & complecti amore, benevolentiâ, familiaritate*, lieb haben / günstig werden / Latinæ admodum locutiones sunt. Cicer. lib. 2. fam. epist. 3 *Da te homini, complectetur, crede mihi*, er wird dir mit aller Gunst beygethan seyn / ꝛc. Idem pro Marcello cap. 3 *Qua benevolentia complectemur?*

¶ Complexus, verbale. *Abelli & abstrahi de matris complexu*, der Mutter vom Schoß / und aus ihren Armen gerissen werden / Cic. pro Font. cap. 17. Et, *Distrahi a suorum complexu*, Idem pro domo sua cap. 37. Et, *In sinum & complexum alicujus venire*, Idem 2. Philippicâ c. 25.

¶ Complexio. Quod nomen pro ambitu sententiæ & periodo a Cicer. & Quintil. ferè usurpatur, eine vollkommene Rede. *Brevis complexio totius negotii*, der gantze Handel kurtz gefasset / Cic. de Invent. lib. 1. cap. 26. ¶ Et vulgo Complexionem in corporibus dicimus, quod Græci κρᾶσιν vocant. Sed rectius *Temperaturam, Constitutionem* appellamus. Vide Joviani Pontani Dialogum, quem Ægidium inscripsit sub finem.

¶ Implexum, pro involuto seu implicato, eingeflochten. *Implexæ crinibus angues, Eumenides*, Virg. 4. Georg. v. 482.

¶ Implexus, ûs, subst. Verwickelung. Plinius lib. 2. c. 65 *mutuo implexu jungi.*

¶ Perplexus cum derivatis, vide paullo ante sub simplici *Plecto*, post Plectrum. Neque enim ad hanc Verborum classem pertinet, quia nec *Perplector* invenimus.

PLEIAS, Πλειὰς, Pleiades, Πλειάδες, Latine *Vergiliæ* dicuntur, a verni temporis significatione, quo navigatio incipitur, quemadmodum Græcis a πλεῖν, *navigare* nominantur. Pleiadum enim ortus vernus, navigationis tempus indicavit. *Pleiades* das Siebengestirn. Ovidius lib. 5. Fastor. v. 165

Ora micant Tauri, septem radiantia flammis, &c.

Idem 4. Fastor. v. 170

Quæ septem dici, sex tamen esse solent.

Poetæ filias faciunt Atlantis ex Pleïone Nympha, ideo *Atlantides* Virgilius dixit Georg. 1. v. 221, earumque nomina finxere, *Electram, Alcinoen, Celano, Meropen, Steropen, Taygetam, Majam.* Valde autem inter se constipatæ densatæque hæ stellæ sunt: unde *glomerabile sidus* Manilius vocat lib. 4. v. 520. Et Propertius lib. 3. eleg. 5. v. 35

Pleïadum denso cur coit igne chorus.

Seneca Medea v. 96

Et densi latitant Pleïadum greges.

PLEMMYRIVM, Πλημμύριον, Siciliæ fluvius, dictus a πλημμύρα, inundo. Quemadmodum & *undosum*, Virg. dixit 3. Æn. v. 693.

PLENVS, πλέος, πλεῖος, plenum, cumulatum, refertum, integrum, voll / vollkommen / gantz / reichlich. Contraria sunt, *vacuum, inane, imminutum*, ut, *Plenus atque integer annus*, Cic. pro Milone c. 9. *Pleniora perscribere*, Cæsar 1. Civ. cap. 53. &, *plenissima legio*, lib. 3. bell. Gall. c. 2. *Præceptorum istorum plenus ille*, solches Unterrichts hat er die Fülle Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 59. *Plenus consilii*, Nepos Pausan. cap. 1. voll Rathschläge. *Epistola plena festinationis*, Cic. 5. Attic. ep. 14 in Eil geschrieben. *Plenâ manu*, 2. ad Attic. epist. ult. id est, copiosè, prolixè, reichlich: *Pleno, pleniore ore, laudare*, Cicer. lib. 1. Offic. cap. 18. Et, *velis plenissimis navigare*, Idem pro domo suâ cap. 10. *Ad plenum*, id est, plene. Vide supra *Ad.* ¶ *Plena*, i. e. gravida, schwanger. Plautus utrumque conjunxit Amph. act. 2. sc. 2. v. 49

Et cum te gravidam, & cum pulchre plenam adspicio, gaudeo.

Ovid. Metam. 10. v. 469 *Plena patris thalamis excedit.*

¶ Plene, ut *plene scribere*, weitläufftig. *Plene præstare*, Horat. lib. 1. epist. 11. v. 14. völlig / reichlich. *Plenius aquo laudare*, Idem lib. 2. epist. 2. v. 10. *Plenius gratulari*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 104. n. 4. *Plenissime dicere*, 4. de Fin. cap. 6.

¶ Plenitudo, Fülle / Vollständigkeit. *Crescere ad plenitudinem*, Plin. lib. 11. c. 37.

¶ Plenitas. Vitruvius lib. 8. c. 2 *propter plenitatem & gravitatem.* Idem *Plenitates* plur. num. dixit lib. 5. c. 9.

¶ Plenilunium, vide *Luna.*

¶ Semiplenus, halb voll. *Semiplenæ naves*, Cicer. 7. Verrin. c. 25. *Semiplena stationes*, Livius lib. 25. c. 30.

¶ Semiplene, adverb. Sidonius lib. 4. epist. 22 *Præterita infructuosè, præsentia semiplene dicuntur.*

¶ *Pleo*, antiquum verbum, & haud dubie nominis *Plenus*, & quæ inde manarunt, origo. Hujus autem sola Composita supersunt,

¶ Compleo, complēre, füllen / erfüllen / voll machen / ut, *complere fossam*, einen Graben füllen / Cæs. lib. 5. cap. 39. *Sol omnia lustrat & complet suâ luce*, Cicer. de Somn. Scip. cap. 4. Et, *complebit annos centum*, hat hundert Jahr gelebt / voll gemacht / Idem de Sen. cap. 5. *complere promissum*, Idem in Verr. 5. c. 49. sein Versprechen erfüllen.

¶ Complētus, voll. ut, *bene completa domus*, Cic. Att. 1. ep. 18.

¶ Complēmentum. Erstattung. Cic. in Orat. c. 69 *inculcata reperias inania quædam verba, quasi complementa numerorum.*

¶ Completio. Augustinus epist. 161 *completio prophetiæ*, Erfüllung.

¶ Completor, qui complet. Juvencus in Matth. 12

— — — legum completor Jesus.

¶ Deplere, pro exhaurire, apud Stat. 1. Achilleid. pr.

Tu modo, si veteres digno deplebimus haustu,
Da fontes mihi Phœbe novos &c.

Et Columella lib. 12. cap. 50 *Conchæ ferreæ, quibus depletur oleum.* Paullinus Nolanus epist. 49. ad Macarium n. 2 *Sentinam deplere necesse erat.*

¶ Explere, implere, *Mundum bonis omnibus explevit Deus.* Cic. de Univers. cap. 3. anfüllen. *animum suum explere*, den Muth sättigen / zu frieden stellen. Terent. Andr. 1. sc. 2. v. 17. *Avaritiam explere pecunia*, Cicer. pro Rosc. c. 52. *explere sitim*, Idem de Senect. cap. 8. Et Ovid. 4. Trist. eleg. 3. v. 38

Expletur lacrymis egeriturque dolor.

¶ 2. pro *exhaurire.* Ter. Hecyra act. 5. sc. 1. *Exple illis animum*, id est, *Exonera, exinani*, ut Donatus interpretatur. Horat. lib. 2. Ode 7 *Oblivioso lævia Massico*
Ciboria exple.

¶ Explētio: ut *expletio naturæ*, Cicer. 5. de Fin. c. 14.

¶ Explēmentum, Seneca Epist. 110 *si scieris cacumina arborum explementum esse ventris.*

¶ Explēbilis, der zu sättigen ist.

¶ Inexplēbilis, contrarium. Cicero 4. Tusc. cap. 9 *Indigentia libido inexplebilis.* Et lib. 5. Tusc. cap. 6 *Cupiditas inexplebilis.* Seneca epist. 89 extr. *stomachus inexplebilis.* Et Livius lib. 28 cap. 17 *vir inexplebilis virtutis.*

¶ Inexpletus, unersättigt. Virg. Æn. 8. v. 559 *inexpletum lacrymans*, nomen pro adverbio. vide Servium. Prudent. Apotheos. v. 755 *amnis inexpletis ripis.* Statius 2. Thebaid. v. 518 *inexpleta albus.*

¶ Im-

¶ Implere, quod interdum & genitivo jungitur, ut Virgilius Æn. A I. v. 215 *Implentur veteris Bacchi*, &c.

Plautus Aul. act. 3. sc. 6

Omnes angulos furum implevisti in ædibus.

Implere fidem, Plin. lib. 3. epist. 14. beglaubt machen. Cic. pro Cluent. cap. 18 *impudentia est id profiteri, quod non possis implere*, h. e. præstare, perficere, darthun / ins Werck richten.

¶ Adimpleo, idem quod Impleo. Paullus Lege 43 Dig. de administr. & peric. tutor. *adimplere id quod promisit.* Et Lege 57 Dig. de contrah. emt. pr. *Venditionem adimplere emtor coactandus est*, den Kauff halten. Tertullian. lib. 5. contra Marc. cap. 17 *Temporum adimplendorum dispensatio.* Idem ad Nation. lib. 1. cap. 5 *Quot philosophi dicuntur, nec tamen legem philosophiæ adimplent.* Firmicus de Error. profan. Relig. p. 10 *adimpleti tibiarum cantu.* Hæc ideo copiosius tradenda erant, quia unicum vulgarium Lexicorum exemplum ex Plin. 11. cap. 37. fallit, & veteres novique libri *implent*, non *adimplent*, præ se ferunt.

¶ Adimpletio. Tertull. 5. contra Marcion. c. 17 *temporum adimpletiones:* & mox, *dispensatio sine adimpletione:* etiam de Monogam. cap. 5 *adimpletio temporum.*

¶ Opplere, voll füllen / obruere, *Lacrymis opplet os totum sibi*, Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 65 *Luctus opplebit urbem*, Livius 22. c. 56.

B

¶ Replere, implere, erfüllen. Lucret. lib. 5. v. 811 *fœmina quæque cum peperit, dulci repletur lacte.* Ovid. 4. Fastor. v. 823 *Fossa repletur humo.* & 4. Pont. epist. 4. v. 19 *fama Pontum rumore replevit.*

¶ Repletus, voll / gefüllet. Celsus lib. 7. cap. 8 *foramen auris alte repletum*, tieff hinein verstopfft. Sueton. Aug. c. 89. *eruditione varia repletus.*

¶ Irrepletus, non repletus. Paullinus Nolanus Carm. 17 ad Nicetam v. 67 *Cogimur vitio, licet irrepleti,*

Cedere voto.

¶ Supplere, erstatten / wieder voll machen. Liv. lib. 29. c. 24. extr. *In locum eorum subjecit, quos secum ex Italia adduxerat, supplebitque ita eas legiones, ut* &c. Cicero Quinto fr. lib. 3. ep. 4 *de bibliotheca supplenda*, &c. Virg. Eclogâ 7. v. 35 ad Priapum t

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si fœtum gregem suppleverit, aureus esto.

¶ Supplementum, i. e. quod suppletur, Einschub. Livius lib. 1. c. 30 *legiones veteres supplemento explevit & novas scripsit.* & lib. 22. c. 36 *Decem millia novorum militum scripta in supplementum*, & ita sæpe apud Curtium *supplementum militum* occurrit.

PLEONASMVS, πλεονασμός, adjectio supervacua est ad significationem plenam, & emphaticam: unde vitiosus non est, ut, *Hisce oculis egomet vidi*, Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 31 *Sic ore locuta est*, Virg. Æn. 1. v. 615. C

PLERIQVE, pleræque, pleraque, a πλῆρες fit, id est, die meisten / der mehre Theil / gemeiniglich alle. Suo modo Terentius addit, *omnes*, ut in Andr. act. 1. sc. 1. v. 28 *Quod plerique omnes faciunt adolescentuli.* Est autem hæc ratio loquendi ab Atticis petita, qui dicunt: πλείονες πάντες. Idem Heaut. act. 4. sc. 7. v. 2 *Dixi plerique omnia.* Cornelius Nepos, cujus phrasis cum Terentianâ valdè convenit, Eumene cap. 12. n. 1 *Hic cum plerique omnes primo perturbati admirarentur.* Sallustius in singulari usus Jugurthâ c. 79 *Qua tempestate Carthaginienses pleraque Africæ imperitabant.* Et cap. 85 ibidem plurali ac usitato modo: *Plerique oratione majores suos extollunt.* Vid. Donat. ad Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 28.

¶ Plerumque, adverbium, gemeiniglich / fere semper. Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 32 *Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.* 2. *Plerumque noctis*, Sallust. Jugurth. cap. 21. der meiste Theil der Nacht.

PLEVRĪTIS, idis, πλευρῖτις, à πλευρά, dolor lateris, das Seitenstechen / Seitenwehe. Latine usus est Vitruvius lib. 1. cap. 6 de morbis ex vitio locorum ortis.

¶ Pleuriticus, πλευριτικός, qui laterum dolorem patitur. Plinius lib. 26. c. 7 *Pleuriticis & peripneumonicis centaurium majus item hyssopum bibitur.* ¶ Adjective Celsus lib. 4. c. 9 *morbus* πλευριτικός. D

PLĪCO, plicare, πλίκειν, in rugas vel plicas contrahere, falten / zusammen hälten. Lucret. 4. v. 826.

¶ Plica, eine Falte an einem Kleide.

¶ Plicātilis, e, quod plicari potest, das sich in die Falten ziehen läst. Plin. lib. 5. cap. 9 *nabis plicatilis.*

¶ Plicatura, die Faltung. Plin. lib. 7. c. 51, *plicaturas singulæ bestiæ* insignis mortis ponit.

¶ Applicare, quod est, admovere, adjungere, recipere se, sich an etwas fügen / halten. *Applicare se ad arborem*, Cæs. lib. 6. c. 26. Et Ter. in And. act. 5. sc. 4. v. 21 *Ille egens forte applicat ad Chrysidis patrem se*, hält sich / schlägt sich zu / ꝛc. *Applicare se ad amicitiam fidemque populi Romani*, Cic. 4. Verrin. cap. 1. *ad alicujus familiaritatem*, Idem pro Cluent. cap. 24. *Applicare animum ad aliquod studium*, Terent Prol. Heaut. v. 23, idem est quod appellere, adjicere, sich auff etwas begeben / das man gedencket zu treiben. *Alii se ad Philosophiam, alii ad jus civile, alii ad eloquentiam applicant*, Cic. 1. Offic. c. 32. *Applicare animum ægrotum ad partem deteriorem*, Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 22. Et, *Applicare navem ad littus*, Justin. lib. 2. cap. 4 n. 21. *ad terram*, Cæsar 3. Civ. cap. 101, est appellere, zu Lande an- oder ausfahren / anschiffen.

¶ Applicatio, *Applicatio animi*, die Neigung des Gemüths / Cic. in Lælio cap. 8. *Jus applicationis*, Idem lib. 1. de Oratore c. 38. extr.

¶ Circumplicare. Cic. lib. 2. de Divin. cap. 36 *puer circumplicatus serpentis amplexu.*

¶ Complicare, zusammen fassen / falten. *Complicare epistolam*, einen Brieff zusammen legen / Cic. 3. ad Q. fr. ep. 1. cap. 5. Metaphorice Idem 3. Offic. cap. 19 *animi sui complicatam notionem evolvere.* Alia forma, *complicitis pedibus*, Apulejus lib. 9. prope finem.

¶ Complices, verbum posterioris Latinitatis. Isidorus Orig. lib. 10 *Complex, qui uno peccato vel crimine alteri est applicatus ad malum.* Prudentius in Romano v. 822

complices scelus impia.

Plura damus Curis nostris Posterior.

¶ Explicare, evolvere, extendere, von einander thun / ausbreiten / ausstrecken. *Pavo explicat alas*, Martial. lib. 13 epigr. 70, & *pennas*, Ovid. 2. Amor. eleg. 6. v. 55. Et, *Explicare agmen*, Livius 30. cap. 3. *turmas*; Lucan. 6. v. 9. & *legiones explicare* Cæsar 2. Civ. c. 26. ins Feld oder in die Schlacht-Ordnung stellen. *Aperte & plane aliquid explicare*, Cic. 4. Verr. c. 64, est exponere seu declarare, auslegen / erklären / klar berichten / darthun. *Definitione aliquid explicare* Idem 3. Fin. c. 10. *Rerum causas explicare*, lib. 5. famil. epist. 12. *Facilis & explicata causa*, pro Plancio c. 2. eine leichte und richtige Sache / darinn nichts verwirrtes ist. ¶ 2. *Explicare* etiam dicitur, quod remotis omnibus impedimentis ad finem adducitur. Sic *explicare bellum*, Floro lib. 1. cap. 17. *Explicare res*, Cæsari 3. de B. C. cap. 75. *Explicare consilium*, eidem 1. de B. C. c. 78. conficere, peragere est. *Explicare annonam, pecuniam* apud JCtos est curare, ut præsto sit & expedita. Suetonius Domitiano cap. 12. *Neque eo secius in explicandis oneribus omnibus hæreret. Onera* sunt sumptus & impensæ, quæ faciendæ necessario. in iis itaque explicandis hærebat Domitianus, hoc est, expedire non poterat, cum multum semper deesset ad conficiendam summam per prodigalitatem exhausto. Sic *explicari* dicuntur, qui liberantur ex periculo. Livius Epitome lib. 49 *Cum neglectos ab una parte muros duo tribuni cum cohortibus irrupissent, & ab oppidanis graviter caderentur, a Scipione explicati sunt.* Sic *explicari morbo* dicuntur, qui liberantur. Vide *Implicare*.

¶ Explicit, in finibus librorum, præsertim manu scriptorum frequens vox, quibus subnotatum est: *Explicit liber* &c. *Explicit feliciter*, aut simili modo, quibus significatur, finiri librum & absolutum esse. Unde sæpe adjunctum est: *incipit* &c. hoc modo: *Explicit liber secundus* &c. *Incipit tertius.* Videtur autem decurtatum esse ab *explicitus* vel *explicitum.* Sic enim Martialis lib. 14. epigr. 1 extr.

Versibus explicitum est omne duobus opus.

Et observat Car. du Fresne in Gloss. elegantioris notæ Codices adscriptum ferre: *Explicitus est liber* &c. Qua notione Orosius extremo l. 7 etiam active dixit: *Explicat, adjuvante Christo*, &c. Non autem nova est, aut barbaris demum seculis nata dictio, sed Hieronymus quoque (si salva lectio est) epist. 138 ad Marcellam commemoravit. *Solemus*, inquit, *completa opuscula, ad distinctionem rei alterius sequentis, medium interponere Explicit, aut Feliciter, aut aliquid ejusmodi.*

¶ Explicatio, declaratio. *Explicatio fabularum*, Cicer. 3. Nat. Deor. cap. 24. *rerum*, 7. Philipp. ineunte.

¶ Explicator; ut, *Explicator rerum*, Cic. 2. Invent. c. 2.

¶ Explicatrix, ut, *Explicatrix vis dicendi*, Idem 1. Acad. c. 8.

¶ Explicabilis. leicht / daraus man sich finden kan. *Explicabilis mensura*, Plin. lib. 4. c. 13.

¶ Explicabiliter. Diomedes lib. 1. cap. de Adverb. p. 401 & adjectivum *Explicabilis*; & inde derivatum adverbium *Explicabiliter* commendat.

¶ Explicatus, & Explicitus: unde *Explicitior* Cæs. 1. de B. Civ. c. 78 *Ex propositis consiliis duobus explicitiora videbantur nonnulli reperti.* EXPLICITIVS, i. e. facilius, expeditius, minore cum difficultate ac periculo conjunctum. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 1. v. 18 *Habe animum bonum: pulchrè ego hanc explicatam tibi rem dabo.*

¶ Explicate, adverb. clare, aperte, klar / mit Namen / ausdrücklich / ut, *Explicate dicere*, Cic. 3. de Oratore c. 14.

¶ Inexplicabilis, *Error inexplicabilis*, Plin. 36. cap. 13. *Laquei inexplicabiles*, Quintilian. lib. 5. cap. 10. daraus sich nicht zu wickeln ist. *Inexplicabiles continuis imbribus viæ*, Livius lib. 40. cap. 33. tieffer Weg. *Res sunt inexplicabiles*, Cic. ad Attic. lib. 16. epist. 2. id est, difficiles, quemadmodum lib. 8. epist. 3 ad eundem, *O rem difficilem*, inquit, *& inexplicabilem!* Daraus man sich nicht helffen kan.

¶ Inexplicabiliter. Apulejus lib. 2. Milef. ſub init. *Cetera corporis inexplicabiliter ad regulam congruentia*, hoc eſt, tam apte congruentia, ut explicari & verbis exprimi non poſſit. Et Auguſtinus epiſt. 255 *inexplicabiliter implicare.*

¶ Inexplicitus. Statius 2. Thebaid. v. 511 *dictis inexplicitus.* Martialis lib. 9. epigr. 48 *inexplicitos Platonas* dixit intricatos philoſophos. Et Prudentius Cathemer. 3. v. 153

Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger vehomit.

¶ Subexplicare. Arnobius lib. 7. p. 251 *Æſculapius repſit, ut coluber, non pedibus ſe ferens, neque ſuas ſubexplicans itiones, ſed ventre nixus ac pectore.*

¶ Implicare, involvere, einwickeln / zuſammen verbinden / verwirren. Seneca epiſt. 22 *Quod male implicuiſti, ſolvas potius, quàm abrumpas.* Sic, *Multis moleſtiis & negotiis implicari*, Cic. 1. Nat. D. cap. 20. *Occupationibus*, ibidem cap. 19. mit Geſchäfften beladen und auffgehalten werden. *Implicari morbo*, mit Kranckheit befallen werden / Livius lib. 1. capi 31. *Implicari in morbum*, Nepos dixit. Ut Cimone c. 3 *in morbum implicitus in oppido Citio mortuus eſt.* Item Ageſilao extr. *Jacens inter Cyrenas & Ægyptum in morbum implicitus deceſſit.* Contra *explicari morbo*, eſt liberari morbo, ſeu, convaleſcere. Seneca de Tranquillitate animi c. 2. *Quæro mehercle jamdudum, Serene, ipſe tacitus, cui talem affectum animi ſimilem putem, nec ullius propius admoneor exemplo, quam eorum, qui ex longa & gravi valetudine explicati, motiunculis lebibuque interim offenſis perſtringuntur.*

¶ Implicatus, implicatiſſimus. Gellius lib. 6. cap. 2. extr. *Obſcuriſſima & implicatiſſima quæſtio.* Et Auguſtinus lib. 2 extremo Confeſſion. *implicatiſſima nodoſitas.*

¶ Implicatio, Verwickelung. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 55 *implicatio nervorum toto corpore.*

¶ Implicatrix in Gloſſis Cyrilli eſt, & ἐμπλεκτικὴ vertitur.

¶ Implicatura, æ. Sidonius lib. 9. epiſt. 9 *Vernaculis implicaturis in retia ſua præcipites implagabuntur.*

¶ Interplicare, mit unter einflechten. Statius 2. Theb. v. 282

– – raptumque interplicat atro
Tiſiphones de crine ducem.

Et 4. Thebaid. v. 218

Albaque puniceas interplicat infula criſtas.

¶ Replicare, wieder zurück wickeln. Plinius 17. cap. 14 *Cortex replicatur in rugas.* Item, metaphorice Repetere, wiederholen / wiederum darthun / ut, *Replicare memoriam temporum*, Cic. pro Sylla cap. 6.

¶ Replicatio. Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 13 de Ariſtotele: *Modo mundum ipſum Deum dicit eſſe; modo quendam alium præficit mundo, eique eas partes tribuit, ut replicatione quadam mundi motum regat.*

¶ Supplicare vide in litera S.

¶ Nomina in PLEX, ut *Duplex, Triplex, Multiplex, Supplex*, &c. & inde derivata, ut *Duplicare, multiplicare* &c. vide in ſuis literis ſub priore compoſitionis parte.

PLINIVS Secundus Veronenſis, Veſpaſiani Imp. fuit temporibus: vir acri ingenio, ſtudio incredibili, vigilantia ſumma. Conſcripſit de hiſtoriâ mundi, ſeu naturalis hiſtoriæ libros 37. opus, quemadmodum Plinius Junior recte cenſuit, *diffuſum, eruditum, nec minus varium quàm ipſa natura.* Idem & Hiſtorias Civiles ſcripſit. Vide Voſſium de Hiſtoricis Latinis. Perire omne tempus arbitrabatur, quod ſtudiis non impertiretur. Idem nullum dicere ſolebat librum usque adeò eſſe malum, ut non aliqua parte prodeſſet. Periit ſuffocatus fumo ex Veſuvio, eum ad ejus incendii explorandas cauſſas propiùs acceſſiſſet. Vide omnino Plinium Juniorem lib. 3. ep. 5. & lib. 6. ep. 16. in quibus omnis vitæ ejus exponitur ratio.

¶ Alter Plinius Junior, Novocomenſis, ex ſorore majoris natus, & ab avunculo in nomen & cætera jura adoptatus. Eloquentiâ, virtute & ſanctitate vitæ ac morum aut maximus ipſe, aut inter maximos ſeculi ſui viros. Floruit ſub Trajano, cui & Panegyricum ſcripſit: ubi tamen plane abuſus panegyrici nomine videtur, judicio Voſſii lib. 1. Inſtit. Orator. p. 44. qui alibi etiam, nempe lib. 3. p. 409, quo ordine ea oratio ſcripta, & quando habita indicat. Legimus ejus Epiſtolarum libros: veriſſimum Atticæ eloquentiæ exemplum. Ex quibus vita ejus & mores diſci poſſunt.

¶ Male hos confundit Hieronymus Chronico Euſebiano Numero 2125, & ex duobus Pliniis unum nobis, quantum in ſe fuit, concinnavit. Id quod dignum animadverſione ſuâ exiſtimavit Scaliger.

PLINTHVS, fœm. πλίνθος, laterem ſignificat, Mauerziegel. Vitruv. lib. 3. cap. 3. *Cruſtitudo cum plintho ſit columnæ* &c. Ergo contectæ plinthis columnæ, verkleidet.

¶ Plinthides, idem lib. 3. cap. 2 ſub initium.

¶ Diplinthius, &

¶ Triplinthius paries, apud Vitruvium lib. 2. cap. 8.

PLŌRO, plorare, plus videtur eſſe, quam lacrymari, heulen. Quintil. lib. 6. c. 1. *Date puero panem, ne ploret.* Plorare jubebant, quibus malè cupiebant, quòsque miſeros eſſe volebant. Horat. libr 1. Sat. ult. extr.

– – Demetri, teque Tigelli
Diſcipulorum inter jubeo plorare cathedras.

Et lib. 2. Sat. 5. v. 68

– – – inveniesque
Nil ſibi legatum, præter plorare, ſuisque.

Loquendi hanc formam a Græcis ſumtam Lambinus, Torrentiusque oſtendunt.

¶ Plorator. Ein Greiner/Flenner. Martial. 14. epigr. 54 *Si quis plorator collo tibi vernula pendet.*

¶ Ploratus, fletus. das Weinen. *Edere ploratum*, Cic. 2. Tuſc. c. 8. Et Pluraliter Livius lib. 29. c. 17 *Omnia paſſim mulierum puerorumque ploratibus ſonant.* Et Lucretius lib. 2. v. 579

Quæ non audierit miſtos vagitibus ægris
Ploratus.

¶ Ploratio, idem. *Convallis plorationis*, Auguſtinus de Sanctis Serm. 17. cap. 2.

¶ Applorare, für einem weinen. Horat. in Epod. 11. v. 17

Pauperis ingenium
Querebar, applorans tibi.

¶ Complorare, beweinen. *Complorare mortem* Cic. pro Dom. c. 37. *Complorati omnibus pariter vivis mortuique.* Livius lib. 5. cap. 39.

¶ Complorario. *Complorario mulierum*, Livius l. 3. c. 47.

¶ Complorarus. *Complorarus familiarium* Livius l. 22. c. 55.

¶ Deplorare, deflere, conqueri, & deplorare, *Calamitates publicas deplorare*, Cic. 11. Philipp. cap. 2. den gemeinen Unfall beweinen. *Dolenter, dolentiùs deplorare*, pro Sextio cap. 6. Et, *Deplorare de ſuis miſeriis apud aliquem*, Cic. 4. in Verr. c. 4.

¶ Deplòratum, deſperatum dicitur, cuique nullo remedio ſuccurri poteſt, bey dem alle Hülffe und Hoffnung aus iſt. Sic, *deploratus phthiſicus*, Plin. lib. 28. c. 17. *Ulcera deplorata*, Idem lib. 26. c. 14. Et Livius lib. 5. c. 40 de elapſis ex prælio Allienſi: *pars per agros dilapſi, pars urbes petunt finitimas, ſine ullo duce, aut conſenſu, ſuam quisque ſpem, ſua conſilia, communibus deploratis, exſequentes.* Ovidius lib. 1. Metam. v. 272

Sternuntur ſegetes, & deplorata colonî
Vota jacent.

¶ Deploratio, Beweinung. Tertullianus Apolog. cap. 1 *Quid hoc mali eſt, quod naturalia mali non habet, timorem, pudorem, tergiverſationem, pœnitentiam, deplorationem?*

¶ Deplorabundus. Plaut. Aulul. a. 1. ſc. 4. v. 38

Homo ad prætorem deplorabundus venit.

¶ Indeploratus, unbetrauret / unbeweinet. Ovid. 3. Triſt. eleg. 3. v. 46 *– – ſine honore ſepulcri*
Indeploratum barbara terra teget.

Et Metamorph. lib. 11. v. 679 *nec me*
Indeploratum ſub inania Tartara mitte.

¶ Explorare, quod compoſitum à ſimplicis ſignificationibus diſcedit. Eſt enim callide inquirere & obſervare, erforſchen / ſich erkunden. *Explorare alicujus animum*, Ovid. 1. de Arte v. 456. *mentem*, Silius lib. 5. v. 60. *conſilium*, Hirtius 8. B. Gall. cap. 18. ſich erkunden / was einer geſinnet / ꝛc.

¶ Exploratus, certus, ausgekundſchafft. *Exploratum eſt mihi*, Cic. 2. fam. epiſt. 16. *Exploratum habeo*, Idem 1. de Nat. D. cap. 19. bin deß gewiß und verſichert. *Perſpecta, & explorata perſcribere*, Idem ad Attic. lib. 3. ep. 15. extr. *Explorationi videbuntur*, Cic. 16. ad Attic. epiſt. 4. extr. *Explorator ſecuritas*, Gellius lib. 1. c. 11. extr. *Exploratiſſima victoria*, Vell. Paterc. lib. 2. c. 84. Et Cic. ad Quir. poſt red. c. 6 *Cum mihi eſſet exploratiſſimum.*

¶ Explorator, ein Kundſchaffer / Ausforſcher. Silius lib. 16. v. 80. *prænuntius affert explorator equus.*

¶ Explorate, adverb. certò, verſichert und gewiß. Cic. ad Quintum fratr. lib. 2. ep. 14. *Hæc ita ſentio, judico, & ad te explorate ſcribo.* Idem 1. de Nat. D. cap. 1. *explorate perceptum eſſe.* Compar. *exploratiùs.* Ammianus Marcellinus lib. 18. c. 15 *Miſſus ego, exploratiùs noſcendi gratia, quæ gerebantur.*

¶ Exploranter, aliud adverbium. Idem Ammianus lib. 16. c. 6 *exploranter curabat.*

¶ Inexploratus, unerforſchet / unerkundigt. *Inexplorata ſtagni vada*, Livius lib. 26. c. 48. *Inexploratæ inventionis res*, Plinius lib. 35. c. 6.

¶ Inexplorate, & Inexplorato, adverb. ohne Kundſchafft. Gellius lib. 5. c. 19 *non temere nec inexplorate.* Livius lib. 21. cap. 25 *Silvæ circa viam erant, pleriſque inculta. Ibi inexplorato profectus, in inſidias præcipitatus*, &c. Idem lib. 22. cap. 4 *inexplorato anguſtiis ſuperatis.*

¶ Implorare, eilt appellare, & obteſtari, kläglich anruffen / und Zuflucht haben. Ter. in Adelph. act. 3. ſc. 4. v. 43.

Illæc fidem nunc veſtram implorat Demea, ſie hat Zuflucht und ruffet an eure Treu. *Implorare auxilium alicujus*, Cic. pro Rabir. perd. c. 3. &, *ab aliquo*, Cæſar 1. Gall. c. 31.

¶ Imploratio. *Omnium deorum & hominum imploratio.* Cic. 2. orat. cap. 47.

¶ Opplorare, entgegen weinen. *Vos auribus meis opplorare non deſinitis*, ihr laſſet nicht ab mir für den Ohren zu weinen / Auctor ad Herennium lib. 4. cap. 51.

PLOSTRVM, à quo Horatius *plostellum*, fecit lib. 2. Sermonum Satyr. 3. v. 247. *Ædificare casas, plostello adjungere muros.* Idem quod *plaustrum*, Vide *Plaustrum.*

PLŌTĪNVS, Πλωτῖνος, è Platonica familia Philosophus fuit; celebratus à doctis, ut alter Plato. Scripsit de rebus Philosophicis lib. 54 in Enneades sex distributos, quos Latine interpretatus est Marsilius Ficinus. Luculentum ejus encomium apud Firmicum legere est lib. 1. Matheseos cap. 3.

PLOTIVS, Gallus fuit, quem insignem dicendi præceptorem Quintilianus vocat lib. 2. c. 4 extremo. Et a quo Cicero se literas Latinas una cum fratre Quinto edoctum testatur, in libris de Oratore.

PLŪMA, æ, mollior penna. Vide *Penna.* Est ab hoc vocabulo Germanicum, ein Pflaumfeder / Penna scilicet mollior cuti proxima. Cicero de finib. lib. 3. cap. 5 *Versicolores plumæ columbis adornatum sunt.* Idem ad Attic. lib. 8. cap. 15 *Moveri facilius plumâ, aut folio.* Horatius lib. 4. ode 10 ad Ligurinum puerum tumentem atque superbum formæ dotibus, seque jam senem, fastidientem scribit:

Insperata tua cum veniet pluma superbiæ,
Et quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ; &c.

Interpretes plerique *Insperatam plumam*, primam barbæ lanuginem interpretantur, non optime sane. Nam versus sequentis sensus cum mente primi convertitur. Atqui *lanugo prima*, adolescentiæ; *capillorum defluvium*, senectæ ætatis est: quæ duo tempora simul stare haud possunt. *Insperata* igitur *pluma* non prima lanugo; sed canities est, sive senectus, das graue Haar / quo & sequens versus, & duo qui hunc excipiunt, referendi sunt. Plautus Menæchm. a. 3. sc. 2. v. 22

– – – – quid ais, homo
Levior quàm pluma, pessime & nequissime.

Idem in Mostellaria act. 2. sc. 1. v. 60 *Pluma haud interest*, es ist nichts daran gelegen. *Levior plumâ gratia*, Idem in Pœnulo a. 3. sc. 6. v. 17.

¶ Plumula, dimin. Columell. lib. 8. cap. 5 *plumulæ sub cauda clunibus detrahendæ.* Et Apul. Florid. lib. 2 *color psittaco viridis, & intimis plumulis.*

¶ Plumeus. *Plumea culcitra*, ein Küssen voll Federn / Cic. 3. Tusc. c. 19. *Plumeus apex*, Plin. lib. 10. c. 2. *Plumea turba*, i. e. aves, Juvencus in Matth. 13.

¶ Plumosus. *Plumosa pectora*, Auctor eleg. de Drusi morte, ad Liviam v. 109.

¶ Plūmiger. *Anseres plumigeri*, Plin. lib. 10. c. 22.

¶ Plumipes. Catull. Carm. 56. ad Camerium, v. 27 *plumipedas volatilesque.*

¶ Plumare, plumas emittere, Federn gewinnen. Gellius lib. 2. c. 29 *Pullu jamjam plumantibus.* Et Apulejo lib. 3. de Asino p. 138 active, *plumare*, est plumis vestire. *Fotis*, inquit, *indicat, dominam suam nocte proxima in avem sese plumaturam*, würde sich in einen Vogel verstellen. ¶ 2. Est ποικίλειν, variegare, pingere. *Plumas* enim veteres vocabant notas ex auro vel purpura rotundas, quibus vestes in modum plumarum intertexebantur & pingebantur. Vide post paullo *plumatus.*

¶ Plumescere, *pullus plumescit*, wird flück / Plin. lib. 10. c. 53. Onomast. Vet. *Plumesco*, πτερῶμαι.

¶ Deplumare, plumas detrahere, die Federn ausziehen.

¶ Deplumis, e, *Hirundines nudæ atque deplumes*, bloß und ohne Federn. Plin. lib. 10. c. 24.

¶ Implumis, idem. Horat. Epodon 1. v. 19

Ut adsidens implumibus pullus avis.

¶ Replumis, e, quod iterum plumis vestitur. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 853

Ut pullus aquilæ dicitur repascere
Curâ parentes mutua:
Quos vis senectæ rursus implumes facit,
Nidoque pascendos refert:
Donec replumi vestiantur corpore,
Pennisque floreant novis.

¶ Plumatus, plumis vestitus. ¶ Item pictus & variegatus plumis: hoc est, notis, signis, aut clavis aureis purpureisve, ad instar plumarum: vel plumis ipsis. Nam ex his quoque diversorum colorum texebantur luxuriosæ & delicatæ vestes. Prudentius Hamart. v. 294

– – – Hunc videas lasciva præpete cursu
Venantem tunicas, avium quoque versicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis: &c.

Perperam eruditi locum Senecæ huc trahunt Epist. 91 *Non avium plumæ in usum vestis conferuntur?* Non enim ibi de elaboratis arte & delicatis vestibus Philosophus loquitur, sed quæ tegendo corpori factæ temerè & velut sponte oblatæ. De altero genere Laberius apud Petronium:

Plumato amictus aureo Babylonico.

Babylonicum est vestis Babylonica, sive quales Babylonii conficere solent. *Plumatum* dixit, quia pictum & variegatum: *aureum* vero, ut genus picturæ designaret; auro enim distincta vestis erat. *Plumatile vestimentum* Plautus dixit Epid. a. 2. sc. 1. v. 49. Vide Turnebum lib. 11. Adversar. c. 25. Præcipue vero Salmasium ad Carinum Vopisci p. 507. & aliquot insequentibus.

¶ Plumatilis, modo explicatum ex Plauto fuit in *Plumatus*, ubi vide.

¶ Plumatium sive Plumacium, ein Federbett. Ambrosius Epist. 27 extrema: ad Valentinianum 1. de legatione sua ad Maximum: *ne sine veste, sine plumatio paterentur extrudi senem.* Glossæ Græco-Latinæ: πλουμάκιον, *plumacium.*

¶ Plumarius, qui plumatas ejusmodi vestes conficit, ein Federschmücker. Varro apud Nonium: *Nulla, quæ non didicit pingere, potest judicare, quid sit bene pictum a plumario.* Sed aliter Gloss. Vet. *plumarius*, πλουμάφος. Sed ibi legendum ψιλοβάφος. ψιλὰ genus tapetis est. Vide Salmasium laudato loco.

¶ Usurpatur & adjective, ut: *Opus plumarium; ars plumaria*, apud B. Hieron. lib. 1. epist. 44. sub f. *Nam & in Exodo cæterisque locis, ubi describuntur plumaria arte contexta*, &c. Vid. Barth. ad Statii Silvas p. 58.

PLVMBVM, metallum notum, duplex, *plumbum album, candidum, argentarium*, λευκόν, Zien: *plumbum liquidum*, Horat. 1. od. 35. v. 20.

¶ Plumbeus, *Canalis plumbeus*, Colum. lib. 8. cap. 3. eine bleyerne Röhr. *Plumbeus color*, quem Aristoteles vitæ brevis signum esse censet. *Plumbei nummi*, Plaut. in Mostell. 4. sc. 2. v. 11, de quibus vide Quadrans. *Plumbea ira*, quæ animo diu insident. Plautus Pœnulo a. 3. sc. 6. v. 18.

¶ 2. Plumbeus, stupidus, hebes, stultus: tölpisch. Terent. Heaut. a. 5. sc. 1. v. 4

Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus:
In illum nil potest: nam exuperat ejus stultitia omnia hæc.

Cicero 1. Tusc. cap. 29 *In animi autem cogitatione dubitare non possumus; nisi planè in Physicis plumbei simus.* Martialis *plumbea bina*, & *plumbea mala* pro vilibus, & nullius pretii dixit lib. 10. epigr. 89. & 98.

¶ Plumbāgo, vide *Molybdæna. Plumbago fornacum*, Herdbley / Bleyertz. Plin. 34. c. 18. ¶ 2. Vitium metallorum, aut gemmarum, Idem lib. 37. c. 5. ¶ 3. Herba, Idem lib. 25. c. 13.

¶ Plumbarius, ut, *Officina plumbaria*, Plin. lib. 34. cap. 18. eine Bleyhütte. *Artifex plumbarius*, ein Bleygiesser. *Lapis plumbarius*, Glantz / Agricola.

¶ Plumbosus, voll Bley. Plin. lib. 34. cap. ult. *Melior molybdæna, quanto minus plumbosa.* Idem lib. 33. c. 6 *fax argenti plumbosissima.*

¶ Plumbare, verbum, significat ferruminare, verlöthen. Plinius lib. 10. c. 33.

¶ Plumbatura, ferruminatio, Verlöthung. Lege 23 Dig. de rei vindic. § 5. Vide *Adplumbare.*

¶ Plumbata, æ, pila plumbea, eine Bleykugel. Veget. lib. 1. c. 17 *Plumbatarum exercitatio tradenda est junioribus.*

Composita.

¶ Adplumbare, anlöthen. Lege 23. Dig. de rei vindic. § 5 *Non idem in eo, quod adplumbatum sit, quia ferruminatio per eandem materiam facit confusionem: plumbatura non idem efficit.*

¶ Circumplumbare, umher verlöthen. Cato de R. R. c. 20.

¶ Implumbare, Vitruv. lib. 10. c. 6 *Ferreos chodaces in capitibus scaporum implumbabit.* mit Bley eingiessen.

¶ Replumbare. Senec. Quæst. Nat. lib. 4. cap. 2 *Argentum replumbatur: signorum coagmenta solvuntur.* das Bley abscheiden / entlöthen.

PLVO, pluere, pluit. regnen. Cicero 2. Nat. Deor. c. 43 ex Arato: *Hyadas Græci vocitare fuerunt a pluendo.* Dicimus autem *pluere aliquid*, & *aliquare.* Livius lib. 40. v. 19. pr. *In area Vulcani & Concordiæ sanguinem pluit*, hat Blut geregnet. Idem lib. 35. c. 21 *Nuntiatum est, Amiterni terrâ pluisse:* & lib. 36. c. 37 *Nunciatum est, aliquoties lapidibus pluisse.* Erden / Steine regnen. *Ineptiunt*, inquit Scaliger de causis L. L. *qui pluit & ejusmodi putabant ἀνωνυμίας: quum tamen sit actibus verissimum. Pluit sanguinem & lapides legimus in historia, & terra compluta est*, &c. Ita sane Statius lib. 1. Silv. ult. *Jam bellaria adorea pluebant.* Lactant. in Carm. de Passione Christi:

– – – spinisque caput crudelibus haustum
Undique diva pluens vivum super ora cruorem.

Pluens, spargens in modum imbris. Prudent. Hymn. 3. καθημερ. v. 78 *Arbor onus tremefacta suum,*
Deciduo gravis imbre pluit.

Passivo *pluitur* usus Apulejus in Floridis:

Totum istud spatium qua pluitur & ningitur.

¶ Pluvia, ὄμβρος, Regen: quam Grammatici ab Imbre ita distinguunt, ut hunc & summa cadere vi, & cito desinere; illam, non effuse ingruere, sed durare diutius, pronuncient. Revera adjectivum est, à *Pluvius.* Itaque *Pluvia* per ellipsin dicitur: *aqua* enim subintelligitur. Namque & plenè *aquam pluviam* Cicero pro Muræn. cap. 9 dixit, quæ & *pluvialis aqua* appellatur Columellæ lib. 1. cap. 5. Nihilominus ut substantivum tractatur, & epitheta quoque adsumit, ut *pluvia ingens*, Virgil. 1. Georg. v. 325.

tenues plubiæ, ibidem v. 92. De pluviis prodigiosis Plin. lib. 2. c. 56. Jul. Obsequens de Prodigiis.

¶ Pluvius, ut diximus, adjectivum. *Cælum pluvium*, Varro 1. de R. R. cap. 13. *Aër pluvius*, Statius Silv. lib. 5. carm. 1. v. 104. Regenbafft. *Pluvius cæli status*, Columella lib. 2. cap. 10. *Auster pluvius*, Ovid. 1. Metam. v. 66, qui pluvias infert.

¶ Pluvialis, idem. *Aquæ pluviales*, vide supra in *Pluvia*, ex Columella. *Pluvialis Auster*, Virgil. 3. Georg. v. 429. Regenwind. *Pluvialis imber*, Tacitus 5. Hist. c. 23. starcker anhaltender Regen. *Pluvialis dies*, Columell. lib. 2. cap. 13. sub fin.

¶ Pluviatilis quoque pro eodem reperitur. *Aqua pluviatilis* Corn. Celsus lib. 7. cap. 3, & Scrib. Largus compos. 22, & Columella lib. 9. c. 1 dixerunt. Regenwasser.

¶ Pluviosus, *Hiems pluviosa*, in qua pluviæ sunt frequentes, Plin. lib. 18. c. 25.

¶ Compluere, beregnen. Augustinus de Genesi contra Manich. lib. 1. c. 23 *Aquæ, quibus Noe compluebatur.*

¶ Complutus, begossen/ beregnet. Solinus cap. 10 de Thracia: *Nauta complui sæpe ex illo casu imbre saxatili.* Adagium ex Græco est: *Qui domi compluitur, hujus ne Deum quidem miseret.* Id est, omnibus modis malo suo dignus est, qui adeo ignavus est, ut nec domi suæ possit a pluvia tutus esse. Græce sic: πὶ οἴκοθεν βρεχόμενον ὐδὶ Ζεὺς ὀικτείρει. Vide Chiliadas.

¶ Compluvius, a, um. *Compluvius lacus*, Varro lib. 1. c. 13. ortus ex pluviis. eine Lache.

¶ Compluviatus, in modum compluvii factus, ut, *compluviata fossa*, Plin. lib. 17. c. 21.

¶ Compluvium, locus, in quem aqua pluvia confluit. Sueton. Aug. c. 92 *Enatam inter juncturas lapidum ante domum suam palmam, in compluvium Deorum penatium transtulit.* Et Columella lib. 4. cap. 24 in vineis quoque *compluvia* memoravit. Adde Varr. 4. de L. L. & Festum.

¶ Depluere, herabregnen. Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 72

Multus ut in terras deplueretque lapis.

Propertius lib. 2. eleg. 20. v. 8 active de Niobe:

Sollicito lacrymas depluit a Sipylo.

¶ Displuviatus. *Tecta displuviata*, Vitrúvius lib. 6. cap. 3 dixit, quæ fiunt trabium junctis capitibus, & imis partibus divaricatis, ut in diversas partes aqua pluvia defluat.

¶ Impluere, einregnen. Plinius lib. 2. c. 96 *Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aram non impluit.*

¶ Impluvium, ein Regenfenster / Dachfenster. *Venisse clanculum per impluvium*, &c. Terent. in Eunuch. a. 3. sc. 5. v. 41. Vitruvius lib. 6. c. 4 *Impluvii lumen relinquatur.*

¶ Perpluere, durchregnen/ Plautus Trinum. a. 2. sc. 2. v. 41. *Bene facta benefactis alius pertegito, ne perpluant*, Mostellaria a. 1. sc. 2. v. 30 *Perpluunt tigna.* Quintil. lib. 6. cap. 3. p. 479 *Quum cœnaculum ejus perpluere.*

Plures: vide *Multus.*

PLVTARCHVS, Πλούταρχος, Chæroneus fuit, Trajani temporibus. Scripsit Græce vitas & res gestas illustrium virorum tam apud Græcos, quam Latinos. Cujus scripti etiam Epitome extat, edita Latine a Dario Tiberto equite Cæsenate. Scripsit & alia multa, erudita omnia & lectu dignissima.

PLŸTĔVS, i. *Pluteos* autem veteres vocarunt tabulas asseresque; unde & postea machina bellica, sub quâ tecti consistunt expugnatores, *pluteus* appellata est, ein Sturmdach. Vide Lipsium lib. 1. Poliorcetic. Dial. 7.

¶ 2. Suetonius *pluteum* appellare videtur fulcrum lecti discubitorii, das Haupt-Bret an einem Bette. Verba ejus Calig. cap. 26 ista sunt: *Cænanti, modò ad pluteum, modò ad pedes stare succinctos* (Senatores) *linteo passus est.* Loquitur de lecto triclinari, quo ad mensam discumbebatur. *Frontem lecti* Juvenalis vocavit, ut ibi Torrentius observat.

¶ 3. Persius *pluteum* tabulam dixit, qua utuntur, qui scribunt, ein Schreib-Pult. Satyr. 1. v. 105

Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.

Vide *Mordeo.* ¶ 4. *Plutei* etiam dicuntur receptacula sive repositoria librorum. Juvenal. Satyr. 2. v. 7

Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthas.

Vet. Gloss. *Pluteus*, πιναξήμα.

PLŪTO, vel Pluton, Πλούτων, Saturni regis filius, frater Jovis & Neptuni, cui in regni divisione pars occidentis obtigit. Quæ fabulæ occasio fuit, Plutonem inferorum esse regem, uxoremque ejus Proserpinam, Vide *Dis.* Vocatur etiam *Summanus* quasi summus Deorum manium: quis ille tamen, Ovidius dubitat. vid. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 51.

PNEVMA, ătis, πνεῦμα, flatus, spiritus.

¶ Pneumaticus, πνευματικὸς, *Organa pneumatica*, Instrument/ die sich mit Wind lassen treiben/ Orgeln. *Ratio pneumatica*, Plin. lib. 7.

¶ Sed *Pneumon*, πνεύμων, eâdem etymologia à πνέω, spiro, pulmo dicitur, unde

¶ Pneumonia, &

¶ Peripneumonia, πνευμονία, περιπνευμονία, affectio & inflammatio dicitur pulmonis, die Entzündung der Lungen / Lungensucht. Vide Corn. Cels. lib. 4. cap. 10.

¶ Peripneumaticus, περιπνευματικὸς, qui ex affectione pulmonis laborat, Lungensüchtig / dem die Lunge faulet.

¶ Peripneumonicus, idem. Plinius lib. 26. c. 7 *Peripneumonicis centaurium majus bibitur.*

PNYX, ycis, locus Athenis habendis concionibus à Solone destinatus. Vide Rutgers. lib. 1. Variar. Lect. cap. 1.

PŌCVLVM, scyphus, ein Trinckgeschirr. *Tingere aliquem poculis*, Horat. 4. Od. 12. hoc est, ex poculis. einen weidlich besauffen. Virgil. lib. 4. Georg. v. 378

Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt Pocula.

De poculorum thecis Salmas. ad Jus Attic. p. 501.

¶ 2. Item, quod bibimus. Virg. 3. Georg. v. 529

Pocula sunt fontes liquidi, &c. das Getränckе.

Poculum dare alicui, Cic. pro Cluent. cap. 10. *Poculum exhaurire*, ibidem cap. 11. *Poculum mortis*, ibidem. *Exhausto*, inquit, *illo poculo mortis*, ein Gifftrunck. *Ubi essent, præ poculis nescientes*, Florus lib. 2. c. 20. Sie waren so besoffen / daß sie nicht wusten / wo sie waren. Plautus Cas. act. 5. sc. 2. v. 44. *Ut senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet:* id est, in eandem calamitatem incideret.

¶ Pocillum, diminutiv. Livius lib. 10. c. 42. *pocillum mulsi Jovi victore voverat.*

¶ Pocillator, à poculis, der einschenckt / Mundschenck. Gloss. Vet. *Pocillator*, οἰνοχόος, πιγκέρνης.

¶ Pocŭlentum, quæ vox ab aliquibus ex Ciceron. hoc modo legitur, ab aliis autem *Potulentum*, alles / was zu trincken / lib. 2. de nat. Deor. cap. 56.

¶ Poto, vide infra.

PŎDAGRA, ποδάγρα, à πούς, pes, & ἄγρα, captura, pedum dolor, das Zipperlein / die Gicht an Füssen / Vide *Chiragra. Ardere doloribus podagræ*, Cic. 5. Fin. c. 31. *Doloribus podagræ complures annos cruciari*, Idem Tusc. 2. c. 19. Catullus Carm. 72

Illam affligit odore, ipse perit podagra.

Et Ovidius lib. 1. ex Ponto epist. 3. v. 23

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

¶ Podagricus, ποδάγρης, podagrâ laborans. Plin. lib. 28. c. 9. Plautus

¶ Podagrosum dixit Mercat. a. 3. sc. 4. v. 8. & Vopiscus in Saturn. cap. 7.

PŪDEX, corporis pars posterior. *Turpis podex*, der Hintere / Horat. Epod. 8.

Podismus. Vide *Adoro* in *Æs.*

PŎDIVM, projectura est, quæ in summo muro paullum provehitur ut propendeat, instar pedis, unde & nomen est. Ein Ercker oder Ausladen. *Menianorum* ea quædam species, in theatris, templis, ædibus ad circumeundum, innitendum, spectandum. De *podiis adium* Vitruvius lib. 3. cap. 3. de *theatralibus*, idem lib. 5. c. 7. Sueton. Nerone c. 12 *Toto podio adaperto spectare consuebant.* Vide ibi Torrentium & Lipsium de Amphitheatro cap. 11.

POECILE, ποικίλη, nomen porticus Athenis pictæ. Corn. Nep. 1, 6. 3. Vid. Rutgers. Variar. Lect. lib. 5. c. 2. Meurs. Attic. Lect. lib. 6. c. 18. & Athen. Attic. lib. 1. c. 5.

Pŏēma, ποίημα, liber, ein Gedicht. Vide *Poeta.*

POENA, æ, Latinam vocem a *pendendo* Varro fecit: sed tota Græca est; ποινὴ enim Græci dixerunt pretium, quod homicida propinquis & affinibus mortui tribuebat, ne homicidii reum agerent: ut ex Hesychio Mausæus ad Harpocrationem docet p. 269. Sed Pindarus etiam pro *præmio* sive *pretio* posuit, quod ludorum dabatur victoribus. Nunc in malam partem accipitur atque significat animadversionem, ultionem, supplicium. Tria autem pœnarum genera tradiderunt Philosophi. I. Νουθέτησις, quæ κόλασις etiam, & παραίνεσις dicitur, & verbis tantùm constat, cum emendandi spes adest. II. Τιμωρία, cum dignitas, auctoritasque alicujus vindicatur. III. Παράδειγμα, cum punitio propter exemplum est necessaria, ut cæteri a similibus peccatis abstineant. Vide Gellium lib. 6. Noct. Attic. cap. 14. *Gravissima legum pœna*, Cicer. in Pison. c. 21. Et, *Ne major pœna quàm culpa sit, cavendum est*, Idem in offic. 1. cap. 25. *Pœnâ afficere*, 2. Offic. c. 6. straffen. *Pœnam alicui irrogare*, einem Straff auffegen / Quintilianus lib. 6. cap. 4. Et Seneca Herc. Oet. v. 899

Nemo nocens sibi ipse pœnas arrogat.

Pœnas ab aliquo repetere, i. e. aliquem punire, Cicer. in Verrem 7. cap. 63. *Pœnas repræsentare* est sine dilatione exequi, apud Sueton. Claudio cap. 34. Et, *Dare pœnas temeritatis suæ*, Cic. 9. Attic. ep. 10. Straffe leiden. *Pendere pœnas gravissimas stultitiæ suæ*, Idem ad Attic. 11. ep. 11. *Pœnas dependere*, pro Sextio cap. 67. *Persolvere pœnas*, Cic. Bruto epist. 5. Et, *Pœnam perferre*, rursus pro Sextio c. 69. *Sufferre*, 2. Catil. c. 13. *Pœnam remittere*, die Straff erlassen / Quintil. lib. 7. cap. 1. sub fin. *Sequitur pœna scelus*, auff Sünde folget Straffe / Cicer. de Aruspic. resp. cap. 18. *Ultimam pœnam in aliquem statuere*, est capitis damnare apud Sueton. Cæs. cap. 14. Celsus JC. D. de pœnis: *Ultimum supplicium mortem solam interpretamur. Legitime factum pœnam non meretur.* L. Gracchus 4. C. ad L. Jul. de Adult. ¶ 2. Aliquando &

do & pro quovis malo sumitur, quod accidit. Ita Lucanus lib. 8. v. 195 - - - *mors ultima pœna est.*

¶ 2. *Pœna* etiam Furia. Furiæ enim pœnarum exactrices habebantur. Unde ἐμπυριμεναι à Sophocle dictæ. Val. Flaccus lib. 1. v. 796 *Ultricesque Deæ, Fas, & grandæva furorum Pœna parens.* Virg. Cul. v. 217 *Et flammas & sæva quatit mihi verbera Pœna*, ubi vide Taubm. Cicero in Pisonem: *O Pœna, o Furia sororum.*

¶ Pœnalis, e, ad pœnam pertinens. *Pœnalis opera*, Plin. lib. 18. cap. 11. *Pœnales aquæ*, Idem lib. 4. cap. 8 extr. *Pœnale opus metallorum*, Tertullian. de habitu mulier. cap. 5, quod damnati in fodinis faciebant. *Pœnalia claustra*, Ammianus lib. 15. cap. 5. Et, *pœnale exitium*, Apulejus lib. 7. p. 197 *Cadere, perire pœnali ferro*, Ammian. 27. c. 26, & lib. 28. cap. 2. ac *pœnalis labor*, Prudent. passione Laurentii v. 192. id est, loco pœnæ impositus. Comp. *pœnalior.* Salvianus lib. 6. de Gubern. p. 220 *scelera pœnalium*, id est digniora gravioribus pœnis.

¶ Pœnaliter, ut, *pœnaliter interire*, Ammianus lib. 16. c. 12. Et Augustinus Confession. lib. 10. cap. 33 *pœnaliter me peccare confiteor.* Pœnaliter Salvianus l. 6. p. 173.

¶ Pœnarius, idem quod pœnalis. *Pœnariæ actiones*, Quintilianus lib. 4. cap. 3.

¶ Impūnis, sine pœna, Straffrey. Solin. c. 27. de Afr. & Cyren. *impunis rediit*, quod Salmasius defendit p. 230.

¶ Impūnitas, licentia, libertas a pœna, Freyheit zu sündigen / wie man will. *Impunitas flagitiorum*, Cic. in Pison. cap. 9. *scelerum* pro Domo cap. 7. *Impunitatem peccatorum alicui dare*, 4. Tuscul. c. 20. Et, *Impunitatem assequi*, Idem 1. fam. ep. 9. *Impunitatem & licentiam habere*, Cic. pro Milone cap. 31. Sic, *Spes impunitatis maxima est illecebra peccandi*, Idem pro Mil. c. 16. Vide *Lucio.*

¶ Impune, adverb. impunius, impunissime, sine pœnæ periculo, ungestrafft / ut, *impune facere*, Terent. Adelph. a. 5. sc. 3. v. 38. *impune habere*, Eun. a. 5. sc. 7. v. 18. *impune latrocinari*, Cic. pro Milone c. 7. *Impune ferre*, lib. 13. fam. epist. 77. frey und ungestrafft davon kommen. Idem pro Dejotaro c. 6 *Impunius sit, quod, cum est factum, negari potest.* Terent. Heaut. 3. sc. 2. v. 48 *impunius licere.* Plaut. Pœn. act. 1. sc. 3. v. 2. *impunissime vendere.*

¶ Punio, punire, pœnâ afficere. straffen. Cic. 1. Off. c. 25 *Prohibenda in puniendo maxime ira est.* Idem dixit *punire peccata*, de Invent. lib. 2 cap. 22. *maleficium* pro Cæcin. cap. 2. Et, *Punire sontes* Idem Offic. 1. c. 24. Et, *supplicio punire*, pro Domo cap. 29. *Punire morte* Plin. lib. 8. epist. 14. n. 13. am Leben straffen. *Facinus puniendum*, pro Milone c. 7.

¶ Antiqui etiam *puniri* deponentis forma dixerunt. Quintilianus lib. 9. c. 3. Vide & Nonium, qui duo Ciceronis exempla adducit. Quibus adde pro Milone cap. 13 *Inimicissimum crudelius punitus es, quam &c.*

¶ Punitio, Bestraffung. *Punitione liberari*, Val. Maxim. lib. 8. ineunte. *Judicata punitione*, Tertullian. ad Nat. lib. 1. c. 16.

¶ Punītor, qui punit. Idem Valerius lib. 3. c. 4. *Crassima stupri punitor exstitit.* Et lib. 6. c. 1. n. 8 *stuprosæ mentis punitor.*

¶ Impunītus, ungestrafft. *Stupra impunita*, Val. Max. lib. 9. c. 1. extern. 2. *Quo impunitior libido, eo effrenatior est*, Livius lib. 3. cap. 50. Etiam Persius Satyr. 5. v. 130

- - - *qui tu impunitior exis?*

POENITET, pœnitere. gereuen. *Quod te offenderim, me pœnitet*, ex Cic. ad Attic. 11. epist. 13. *Nostri nosmet pœnitet*, wir haben an uns selbst keine Genüge / Terent. in Phorm. a. 1. sc. 3. v. 20. Sic, *Sua quemque fortuna pœnitet*, Cic. lib. 6. fam. ineunte. Seneca in Agamemn. v. 243 *Quem pœnitet peccasse, pœna est innocens.* Item, *An pœnitebat te flagitii &c.* Terent. in Eun. act. 5. sc. 7. Veteres & cum Nominativo copularunt, Plautus Sticho act. 1. sc. 1. v. 50 *Me quidem hæc conditio nunc non pœnitet.* Cicero Tuscul. 5. cap. 28 *Sapientu est proprium, nihil, quod pœnitere possit, facere.* Ejusdem & hæc sententia est: *Portus optimus pœnitenti mutatio consilii*, in Philipp. 12. cap. 2. *Ne te pœniteat*, du solst dich nicht schämen / Virg. eclog. 2. v. 34.

¶ Pœnitendum, gerundium, ut, *Ad pœnitendum properat, citò qui judicat.* Publius.

¶ Pœnitendus, nomen seu participium. Livius lib. 1. c. 35 *sub haud pœnitendo magistro didicisse*, dessen man sich nicht zu schämen hat. Livius lib 1. c. 35 *sub haud pœnitendo magistro didicisse.* Columella de agro sicco, & macro lib. 2. c. 2. *Sive exercetur seu cessat, colono est pœnitendus.* Ausonius ad Gratian. prope fin. *Tu nunquam pœnitenda fecisti.*

¶ Pœnitenter. Minucius Felix in Octavio p. 238 (ed. Ouzel.) *Auspicia & auguria pœnitenter omissa; observata feliciter.*

¶ Pœnitentia, Reue / Busse / ut, *Sera pœnitentia subiit regem*, Curtius lib. 3. cap. 2. extr. spāte Reue. *Præcipitis consilii comes esse solet pœnitentia*, auff jähen Rath folget Reu. *Melior est providentia pœnitentiâ*, Dionysii Halicarnassei est, lib. 11. κρείττων ἡ εὐβουλία τῆς μεταμελείας. *Agere pœnitentiam*, Plinii locutio est lib. 7. epist. 10. Sed Gignendi casum ibi adjicit. Similiter Curtius lib. 8, 6, 23. *Pœnitentiam ejus* (facinoris) *ageret.* Et auctor Dialogi de Oratoribus c. 15 *neque Sermonis mei pœnitentiam ago.* Etiam sequente *Quòd*, Val. Max. l. 3. c. 4. exempl. 2 *Virtutibus effecit, ut hæc civitas pœnitentiam ageret, quod &c.* Caveant autem tirones; ne cum hac ecclesiasticam notionem, Busse thun / confundant, quæ potius sonat *resipiscere; ad frugem redire, vitia virtutibus emendare &c.*

¶ Pœnitudo, antiquum: usus eo Pacuvius: Item Hieronymus 1. Dialog. contra Pelag. cap. 9. Zeno Veronens. Serm. de præcepto ATTENDE TIBI: *Pro quibus debeas pœnitudinem gerere.* L. ult. C. de Feriis: *Subeat animos vicaria pœnitudo.*

¶ Impœnitens, &

¶ Impœnitentia, Unbußfertigkeit. Ecclesiastici usus sunt.

¶ Impœnitendus, ἀμεταμέλητος. Augustinus prologo Retractationum: *qui non valuit omnia impœnitenda dicere.* Et Cassiodor. l. 1. Epist. 30 *Impœnitenda est ultio, quæ de legibus venit.*

POENVS, Pœni, Carthaginienses, quasi *Phœni* dicti, qui a *Phœnicibus* orti fuêre; ut ait Servius in Virgilii 1. Æneidos v. 302

- - - - *Ponuntque ferocia Pœni*
Corda volente Deo.

¶ 2. Adjective, ut *Pœni leones*, Idem eclog. 5. v. 27. Et Statius lib. 4. Silv. 3. v. 91 *Pœnos inter agros:* & eod. lib. carmine 5. v. 45 *Pœnus sermo.* Plautus fingit etiam Comparativ. *Punior*, in Pœnulo a. 5. sc. 2. v. 31. Nam & alia Derivata diphthongum œ in u, mutant, ut

¶ Punicus, *Punica regna vides*, &c. Virgil. 1. Æn. v. 338 *Bella Punica*, Kriege der Römer mit den Carthaginensern. *Bello Punico comparari*, est gravissimo, quale Hannibalis adversus Romanos fuit, conferri aut simile esse. Formula hac sæpe usus est Eutropius lib. 5. c. 1. n. 2. & lib. 6. c. 6. n. 2. & lib. 8. c. 6. n. 7. Etiam Ammianus lib. 17. cap. 4. ed. Grut. *Malum Punicum*, Vide *Malum.* Et adde Cratetis dictum apud Laërtium: *Sicut omnibus malis punicis inest aliquod granum putre, sic nemo est, qui omni prorsus vitio careat.* *Punica fides*, pro fallaci, ab ejus gentis peculiari perfidiâ in proverbium abiit, falsche Treue / Meineidigkeit. Sallustius Jugurth. c. 108 *Bocchum Punica fide simul Romanos & Numidam spe pacis attinuisse.*

¶ Punice, adverb. Apulejus Apolog. p. 336 *Loquitur nunquam nisi Punice: Latine neque vult, neque potest.* Et Augustinus epist. 173 *Punice interpretari.*

¶ Puniceus, a, um, adject. aliud. Ovidius in Ibin de M. Regulo:

Vel qua, qui redimi Romanos turpe putavit,
A Duce Punicea pertulit ipse, feras.

Ubi *Dux Puniceus*, Pœnorum dux est: sive *Punicus dullor.*

¶ Puniceum etiam & *Punicum* dicitur, quod colorem rubentem habet. Ipse enim color ille *Punicus* sive *Puniceus* appellatur: qui Græcis φοινικος & φοινικεος est. Virg. 12. Æn. v. 76

- - - *cum primum crastina cælo*
Puniceus invecta rotis aurora rubebit.

¶ Hinc *Punicare* verbum, pro puniceum colorem trahere, sive habere, apud Apulejum princ. lib. 3. Metamorph. *Commodum punicantibus phaleris Aurora roseum quatiens lacertum, cælum inequitabat.*

¶ Punicanus. Cic. pro Muræna c. 36 *Punicani lectuli*, quibus Carthaginienses uti solebant.

PŎĒTA, ποιητὴς a ποιέω, effingo, ein Dichter. Commendationes Poetarum passim reperiuntur. ut, *Est Deus in nobis*, &c. Ovid. 3. art. am. v. 554. & *sacri vates*, ibidem v. 539. Cicero pro Arch. c. 8 *Valet naturâ ipsâ Poeta, & mentis viribus excitatur, & quasi divino quodam spiritu afflatur.* Catull. Carm. 16

Castum esse decet pium poetam.

Rursus Cicero de finib. lib. 1. c. 2 *Rudem esse omnino in nostris poetis, aut inertissimæ segnitiæ est, aut fastidii delicatissimi.* ¶ 2. Pro artifice posuit Plautus Asin. act. 4. sc. 1.

Nam tu Poeta es prorsus ad eam rem unicus.

¶ Poeticus, ποιητικὸς, ut *Auctoritas poetica*, quæ & *Poetica licentia*, Quintil. lib. 2. cap. 4. *Poetica fabulositas*, Plin. lib. 7. c. 28. pr. *Afflatus poeticus*, sine quo nemo Poeta bonus. vid. Barth. ad lib. 1. Thebaid. Statii p. 7. seq.

¶ Poëtica, & poëticē, es, ποιητικὴ, professio poëtica. Cic. in Orat. c. 53 *Poetica, & versus inventus est terminatione aurium.*

¶ *Loqui poetice*, hoc est, Poëtarum more, nach Poetischem Gebrauch. Cic. 5. de Fin. cap. 4.

¶ Poetria, æ, & *Poetris, idis*, mulier vates. Posteriore Persius usus est in proœmio:

Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Corvos poetas, & poetridas picas,
Cantare credas Pegaseium melos.

Prior forma est apud Cicer. pro Cœlio cap. 27 pr. *Fabella veteris & plurimarum fabularum poetria.*

¶ Pŏēma, ποίημα, ein Gedicht. Cic. 1. Acad. cap. 3 *Varium & elegans omni fere numero poema facere:* ein schön Carmen schreiben. *Poemata ad aliquem componere*, Idem ad Q. frat. lib. 3. ep. 1. c. 4. *Poema condere*, lib. 1. ad Att. ep. 16. Et ad Q. fratr. lib. 3. ep. 5 *Opus est ad poema quadam animi alacritate.*

¶ Poësis, de qua Horatius, ut, *pictum poesis erit*, de arte Poet. 361. Mantuanus carm. contra poet. impud. v. 39

- - - *Pierî-*

- - - - *Pitrides castæ*, &c.
Tota pudicitiam bene poësis amat.

POGONIAS, *πωγωνίας*, genus est cometæ, Plinio lib. 2. cap. 25. à *πώγων* barba. Sic enim ipse: *Pogonias vocant, quibus inferiore ex parte in speciem barbæ longe promittitur juba*, ein Comet mit einem langen Bart.

POL, perpol, jurandi adverb. quasi dicas, *per Pollucem*. Traun. Horat. 1. Epist. 7. v. 92

- - - *pol, me miserum patrone vocares.*

¶ Perpol, idem, quasi *per Pollucem*. Terentius Hecyr. a. 1 incunte: *Perpol quam paucos reperias* &c.

POLEA, seu *πώλιον* potius, sic enim vocat Aristoteles simum, quem equa parturiens ante pulli editionem effundit. Plinius *Polcam* dixit.

POLEMON, juvenis, cum esset extremi luxûs, ebrius ingressus ludum Xenocratis de continentia differentis, ita mutatus est, ut mox fieret unus auditorum. Horat. lib. 2. Serm. sat. 3. v. 254

- - - - *quæro, faciamne quod olim*
Mutatus Polemon?

Vide Laërtium & Valer. Maxim. lib. 6. c. 9.

¶ Fuit & alius Polemo Ponti Rex, de quo Tacitus 2. Annal. c. 56. Inde

¶ Polemoniacus, ut *Pontus Polemoniacus*, Eutrop. lib. 7. c. 9.

POLEMONIA, & Polemonium, *πολεμώνιον*, herba Dioscoridi, & Plinio lib. 25. c. 6. *Rutam caprariam* vocant alii, habet speciem fœni græci, Matthiol. Liedwerch exponunt quidam.

POLENTA, æ, *ἄλφιτα*, hordeum aquâ perfusum, deinde siccatum ac mediocriter frixum, non multum differt a Germanorum, Maltz. Seneca Epist. 18 *Non jucunda res est aqua & polenta, aut frustum hordeacei panis; sed summa voluptas est, posse capere etiam ex his voluptatem.* Ex quo apparet, in vilissimo victu fuisse. Curtius lib. 4. cap. 8 tradit, ambitum Alexandrinorum mœnium *polentâ* designatum fuisse, unde omen captum fuit.

¶ Polentarius, ut *crepitus polentarius*, Plaut. Curcul. act. 2. sc. 3. v. 16. Vide Interpretes. Onomast. Vet. *Polentarius*, *ἀλφιτικός*.

POLIO, orno, compono, polire, glatt machen / schmücken. *Opus poliat lima, non extenat*, Quintilian. lib. 10. cap. 4. extr. *Facere & polire orationem*, Cicero dixit lib. 1. de oratore cap. 14. extr. *Agrum polire* est excolere. *Nam omnia exculta & ad nitorem deducta POLITA dicimus*, inquit Nonius. *Calce polita ædificia*, calcata sunt. *Opere albario, tectorio polire*, tünchen und weissen / Vitruv. lib. 7. cap. 4. ¶ Est & fullonum verbum; & sic *Polire vestes* Plinius dixit pro incrustare: & *linum torrente poliri*, Idem lib. 19. cap. 1. Vide Savaronem ad Sidon. lib. 5. epist. 17. ¶ Usurpatur hoc verbum etiam de frumentis, quando purgantur. Columella lib. 2. c. 21 *Pura deinde frumenta, si in annos reconduntur, repurgari debent: nam quanto sunt expolitiora, minus à curculionibus exeduntur. Sin protinus usui destinantur, nihil attinet repoliri.*

¶ Pŏlītus, urbanus, elegans, *Politus artibus*, Cic. 1. de Fin. c. 7. *Omni liberali doctrina politissimus*, Idem 13. fam. ep. 1 *Politioris humanitatis expers*, Cic. 2. Orat. cap. 17.

¶ Polītŭlus, diminut. *Limatulum & politulum judicium*, Idem lib. 7. fam. ep. 34.

¶ Polite, adverb. *Dicere polite*, Cic. 4. fin. c. 3. *scribere politè*, de clar. orat. c. 19. zierlich und reinlich reden / schreiben.

¶ Politurâ, æ, Plin. 11. c. 24 *Scissa protinus reficit, ad politurum farciens.* Polierung.

¶ Politio, idem. Vitruvius lib. 7. c. 3. *Recipiens in se politionem, fulgentes in adspectu, certasque considerantibus imagines reddit.* Spiegelt / wenn es poliret wird.

¶ Polimen, idem. Apulejus de Deo Socrat. p. 54 *Neque in emendis equis phaleras consideramus, & baltei polimina inspicimus.*

¶ 2. Testes, testiculi. Arnobius lib. 7. p. 230 *Polimina porro sunt ea, quæ nos proles verecundius dicimus: a vulgaribus autem assolent cognomine testium nuncupari.*

¶ Polimentum, idem. Posteriore notione Plautus in Menæch. a. 1. sc. 3. v. 28 *polimenta porcina* dixit. Rationem appellationis dat Festus Pompejus, quem videas.

¶ Polītor, qui polit. Firmicus lib. 4. c. 7. extr. *gemmarum politores.* Et quia *polire* etiam de agris dicimus, ut supra ex Nonio ostensum, cui Festum in voce *Polimenta* adjicias; fit, ut *politor* quoque inter agri cultores reperiatur. Ulpianus Lege 52. § 2 Dig. Pro socio, *Cum agrum politori damus in commune quærendis fructibus.* Politori, hoc est, qui curat agrum & excolit.

¶ Polio, polionis. *Polliones & custodes armorum*, Lege ult. Dig. de jure immunitat. Zeugwärter.

¶ Depolire, Plin. 36. c. 25 *cote depolitum.*

¶ Expolire, ausbutzen. Plaut. in Milit. a. 4. sc. 4. v. 38 *Meum pus ita dabo expolitum, ut improbare non queas.* Sic, *Expolire aliquem, & hominem reddere*, einen ausmustern / und zum Manne machen / Cicero 2. de orat. c. 10. *Doctrinis aliquem expolire*, Idem 3. de oratore cap. 34.

¶ Expolitus, participiale nomen. Catullus Epigr. 1 *Libellus pumice expolitus.* Idem Epigr. 40 *Dens expolitior.* Et Columella lib. 2. cap. 21 *frumenta expolitiora*, wol gefegt Kern. Vide supra in *Polire.*

¶ Expolitio, ut, *expolitio orationis, inventi*, Cicer. lib. 1. de Invent. cap. 40. Idem ad Quint. frat. lib. 3. epist. 3 *Expolitiones utriusque nostrum sunt in manibus.* Et, *expolitiones ædificiorum*, Vitruv. lib. 6 extremo.

¶ Expolitio, schema Rhetoricum, est explicatio seu variatio ejusdem sententiæ, verbis commutatis, Ovid. 2. Pont. ep. 3

Nec facile invenies multis e millibus unum,
Virtutum pretium qui putet esse sibi.
Ipse decor recti factî si præmia desint,
Nil movet, & gratus pœnitet esse probum.

Vide lib. 2. Copiæ Erasmi cap. de Expolitione.

¶ Impolītus, non politus. *Forma ingenii admodum impolita & plane rudis*, Cic. de Clar. Orat. c. 85. extr. Idem lib. 2. de Orat. c. 31 *ut videatis, quam sit genus hoc eorum, qui sibi eruditi videntur, hebes atque impolitum.* Unpoliert / ungehöfelt / grob.

¶ Impolite, adverb. Idem 1. de Orat. c. 49 *breviter impoliteque dicere.*

¶ Impolitia, politionis neglectio. Gellius lib. 4. c. 12 *impolitia notabatur.*

¶ Interpolire. Salmas. ad Solin. p. 277. Sed usitatius est

¶ Interpŏlare, renovare, vetusto novam quasi formam inducere, das alte abschaben / abtratzen / erneuen. Cic. in Verrem 3. c. 61 *Aliquid demere, mutare, & ne litura appareat, interpolare.* Vide Non.

¶ Interpolator, qui vestes antiquas renovat. Tertullianus de Anima cap. 16 *Avenarum superseminator, & frumentariæ segetis nocturnus interpolator.* Idem de Spectac. cap. 2 *Multum est inter institutorem & interpolatorem.* Et de Habitu mulier. sive lib. 1. de cultu fœm. cap. 8 *Diabolus interpolator naturæ.* Ergo & eum significat, qui in deteriorem formam pervertit; non eum modo, qui renovat ad meliorem. Onomast. Vet. *Interpolator*, *ἀποκναφεύς*.

¶ Interpolatrix. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 15 de historia: *Neque in hoc veri interpolatrix tenenda*, hoc est, Non existimanda, ea in re veritatem corrupisse. Et Tertullianus adv. Hæretic. cap. 7 *Sapientia humana, affectatrix & interpolatrix veritatis.*

¶ Interpolatio, interpolandi actio. Plinius lib. 13. c. 12 *curiosa interpolatione principalem fecit*, chartam puta. Et Tertullian. adv. Hæretic. c. 39 *Omnis interpolatio posterior credenda est.*

¶ Interpŏlis, e, & *Interpolus, a, um*, quod interpolatum, incrustatum ac renovatum est. Plautus Mostell. 1. sc. 3. v. 117

Nam istæc Veteres, quæ se unguentis unctitant, interpolis,
Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occultant.

Plin. lib. 29. cap. 1. de medicina: *Mutatur ars quotidie, toties interpolis.* Vet. Gloss. *Interpolum*, *ἀνάγναφον*. Et Martianus JC. Lege 45 Dig. de contrab. emt. *Si vestimenta interpola quis pro novis emerit.*

¶ Perpolire, absolvere, durchaus fertigen / und ausspoliren. *Literis perpolitus*, Cic. in Pison. c. 29. *Perpolita omnia*, ad Herenn. lib. 4. c. 12. *Instituta perpolies*, Cic. lib. 5. fam. epist. 12. extr.

¶ Perpolitio. Auctor. ad Herenn. lib. 4. c. 13 *Verborum exornatio ipsius sermonis insignita continetur perpolitione.*

¶ Perpolitissime, adv. Lib. 4. ad Herenn. c. 32. extr. *Ut continuationes perfecte & perpolitissime possint esse absolutæ.*

¶ Repolire, Columella lib. 2. c. 21. extr. *Nihil attinet repoliri*, scilicet frumenta, das Korn wieder fegen.

POLITĪA, *πολιτεία*, quæ pronunciatio, etiam cum Latine scribitur, observatur. Respublica, eine Policey / Bürgerschafft / Stadt-Regiment. Cic. 2. Divinat. c. 27 pro libro Platonis de Rep. (quod Græce ita inscriptus est) dixit. *Platonis politiam nuper apud me mures corroserunt.*

¶ Politicus, *πολιτικός*, civilis, urbanus, Bürgerlich. *Libri politici*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 1. extr. *Theses politicæ*, Cic. 9. ad Attic. ep. 3. Cætera quæ à *πόλις* fiunt e suis fontibus pete.

POLIVM, *πόλιον*, herba, quam Musæus & Hesiodus tanquam ad omnia utilem laudarunt, ut Plinius lib. 21. c. 7 refert. Duo genera ejus: campestre, majus; & silvestre, minus.

¶ Tripolium, *τριπόλιον*, a polio diversissima planta, nascens in locis marinis, unda allisis. Dioscorid. lib. 4. c. 130.

POLLEN, neut. & *pollis* masculinum, pŏllinis, Staubmeel. Sic enim exponit Marcellus, Dioscoridis interpres, sub eaque significatione ex Terentio legi videtur in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 60 *Atque illa fabilla plena, fumi ac pollinis, coquendo sit faxo & molendo.*

¶ Pollinarius, ut, *Cribrum pollinarium*, Plaut. Pœnul. a. 3. sc. 1. v. 10. *Arca pollinaria*, Varr. Meelkasten.

¶ Pollinaris, e, idem. Gloss. Cyr. *Pollinare cribrum*, *μεσόκοσκινον*.

¶ Pollinaceus, ex polline quod est. Eædem Glossæ: *Pollinaceus*, *μεσόκοσκις ἄρτος*.

¶ Pollintor, qui pollinem cribro excutit & purgat. Cato de R. R. cap. 136, (al. 137) sed rectius legitur *politor*, sicut eodem cap. *politio* Meursius pro vulgari *pollitio*. De politione autem frumentorum supra actum.

POLLEO,

POLLEO, pollēre, valere, posse, gelten/vermügen/Krafft haben. *Auro loquente nihil pollet quæbis oratio*, Vide Chiliad. *Multum*, vel *plus pollet ejus auctoritas*, sein Ansehn gilt mehr/ Sallust. Jugurth. cap. 13. *Pollere ad, adversum*, & *contra aliquid*, zu/ oder wider etwas kräfftig seyn. *Pollere ad fidem faciendam* Cic. off. 2. cap. 9. *Pollere adversum omnes*, Plin. 16. c. 22. Et, *Herba contra anginas efficacissime pollet*, Idem lib. 24. c. 19. Et cum Ablat. *scientiâ pollere* Cic. Partit. c. 22.

¶ Pollens, ex participio nomen. Tertullian. adv. Psych. cap. 6. *multo pollentioris mentis, vivacioris cordis.* Lege 2. Cod. Theod. de Advocato fisci, *pollentior literis.* Alcimus Avitus lib. 5. vers. 63

- - - - *pollentissime cursus*
Tesior, Nile, tuos.

¶ Æquipollere, æquivalere, frequens & tritum Philosophis verbum, nec vero novum. Usus enim & Apulejus est lib. 3. Doctr. Plat. pag. 39 *si eadem manentibus æquipollentem ejus inferat bis.*

¶ Præpollere, plurimum pollere, sehr vermüglich seyn. *Gens altitus præpollens*, Livius lib. 1. cap. 57. Et, *virtute & fortunâ præpollens*, Idem lib. 5. cap. 34. Comp. *præpollentior vis oculorum*, Augustin. Civ. D. l. 22. c. 29.

¶ Hinc *Pollex*, dictus digitus prior, cæteris firmior ac potentior, der Daum/ und die grossen Zeen am Fusse/ Juvenal. Satyr. 7. vers. 237

Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat.

Hujus digiti gestu & compositione veteres favoris juxta & odii edebant signa. Favoris quidem, si comprimerent; odii, si quando subrigerent. Ita nimirum Politianus Miscellaneorum cap. 42, Turneb. libr. 11. Advers. cap. 6. Lipsius lib. 2. Saturnal. cap. 22 docent: Plinii loco adducto maxime, qui est lib. 23. cap. 2 his verbis conceptus: *Pollices, cùm favemus, premere etiam proverbio jubemur.* Mihi contrà videtur, *pressos* odium, *subrectos*, favorem significasse. Quinctilianus lib. 11. cap. 3. *Fit & ille habitus, cui esse in statu pacificator solet, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachio ab aure protenso, manum infesto pollice extendit.* Quo in loco *infestum pollicem*, quis non videt *pressum* intelligendum; qualis videlicet esse illorum solet, qui infesti aliis sunt, & male volunt? Significat enim in isto habitu cæteros manus digitos omnes protentos, solum pollicem pressum fuisse. Apulejus 2. Metamorphos. *Instar Oratorum conformat articulum, duobusque infimis contusis digitis, cæteros eminentes porrigit, & infesto pollice, clementer surrigens, instit*, &c. Sane & hic *infestum pollicem*, pressum esse, non dubitabit, qui singula diligentius excutiet, & inter se conferet. Namque si subrexissent oratores pollicem in eo habitu, non opus fuisset Apulejo dicere nominare pollicem; satis fuisset dicere *conclusisque duobus infimis digitis, cæteros eminentes porrigens clementer instit*, &c. Nunc eum *infesto pollice* addit, significat eum illis duobus infimis digitis conclusis *pressum* fuisse. Persuadet ita Fulgentius Placiades de continentia Virgiliana super hac ipsa re scribens: *Itaque compositus in dicentis modum erectis in Jotam duobus digitis, tertium pollicem comprimens, ita verbâ exorsus est.* Alii infestum hunc pollicem, *versum* sive *conversum* vocant: qui idem cum *presso* est. Versus enim sive conversus, est retortus, sive reflexus in cavam manum à recto atque nativo statu suo. Juvenalis Sat. 3. vers. 36

Munera nunc edunt, & verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter.

Prudentius lib. 2. contra Symmach. extr.

- - - - - *pectusque jacentis*
Virgo modesta jubet converso pollice rumpi.

¶ Ad Plinii locum quod est; sane jamdudum eum de mendo suspectum habuit Alciatus, & pro *premere*; *promere* putavit legendum lib. 12. Parerg. cap. 9. Quæ emendatio si vera est, ut ego judico, rem factam habebimus. *Promere* enim est explicare.

¶ Horat. lib. 1. epist. 18. v. 66

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

i. e. impensissime laudabit: quemadmodum, *utráque manu promittere*, est, valde promittere. ¶ 2. ein Zoll.

¶ Pollicaris, e, pollicis crassitudinem habens, Daumens breit dick/ ut, *Pollicaris latitudo*, Plin. l. 15. c. 24.

Polliceor, vide *Liceor*.

POLLINCTOR, ōris, curator funerum, der mit Todten ümgehet/ Todtengräber/ a *pollincire* verbo, vel potius *polingere*. Vet. Gloss. *Polingo*, περιχρίω νεκρὸν διαγλύφω, ἐνταφιάζω, περιχίνω. Eadem: *Pollinctor*, ἐνταφιαστής. Et Lege 5. § 8 Dig. de instit. act. *Si libitinarius servum pollinctorem habuerit.* Est igitur *pollingo*, quasi poliens ungo. Cadavera enim olim ungi solebant. Plautus prol. Pœnul. v. 63 *Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.* Apul. Florid. *Jam miseri illius membra omnia aromatis perspersa, jam os ipsius unguine odoro delibutum, jam eum pollinctum, jam scenæ paratum, contemplatus diligentissime*, &c.

¶ Pollinctus, a, um, ut *Voluptas medicamentis pollincta*, Senec. Vit. beat. c. 7.

¶ Pollinctura, ipsa funebris curatio, Plautus in Sticho act. 5. sc. 4. v. 6, ubi quidam & *polluctura* legunt. Cæterum de modo & ritu pollincturæ veteris vide dissertationem Andr. Rivini 1655 Lipsiæ editam, ubi copiosissime cuncta explicantur.

POLLIO, Πολλίων, Asinius Pollio, Orator celebris fuit Romæ, Augusti amicus, & Virgilii patronus. Horatius Tragœdiarum & Historiarum eum scriptorem fuisse testatur in Sermonibus l. 1. Satyr. 10. v. 85 &c. Et Virgilius 3. eclog. v. 86

Pollio & ipse facit nova carmina &c.

POLLVBRVM antiquum, significat pelvim, legitur apud Fabium Pictorem, ut Nonius auctor est. Usus & Arnobius libr. 2. pag. 59 *polubrum, siliquastrum, trulla.* Glossæ Vet. *Polubrum, μδοκοτγον.* Simplici & geminato L scriptum invenitur. ein Fußbecken.

Polluceo, vide *Luceo* in *Lux*.

Polluo, cum derivatis, in *Luo*.

POLLVX, Castoris frater, vide in *Castor*. Præses erat certaminum, pugilum maxime. Seneca Medea v. 88

Cedet Castore cum suo
Pollux castibus asper.

Et Ovidius 3 Amor. eleg. 2. v. 54

Pollucem pugiles, Castora placet eques.

¶ 2. Julius Pollux, Grammaticus sub Commodo, qui Græcum Onomasticum, 10 constantem libris reliquit.

PŎLVS, πόλος, cardo cæli, quem *Verticem* Cicero 2. Nat. D. cap. 41 dixit, à πολέω, *verto*, der Himmelsangel. Augustinus Soliloq. lib. 1. cap. 1 *Deus, cujus legibus rotantur poli, cursus suos sidera peragunt.* Poli duo sunt, alter *Arcticus*, qui & *Borealis & Septentrionalis*, & *Aquilonius* dicitur, qui nobis in Europa, & majore parte Asiæ habitantibus perpetuo apparet; alter *Antarcticus*, vel *Australis*, vel *meridionalis*. De utroque sic Virg. 1. Georg. 242

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

POLVS, Histrio; Gellius libr. 7. cap. 5. Hic Electram Sophoclis acturus, pro Orestis ossibus ossa filii sumsit, qui paucis ante diebus decesserat. Ea res cum luctum verum revocaret in memoriam, fletu adeo miserabili theatrum complevit, ut omnes eo commoti dolerent.

POLYAENVS, Πολύαινος, Rhetor Macedo fuit, & scripsit libros octo Stratagematum, quibus amplissima fœcundissimaque rei militaris scientia continetur. Sententiam ejus unam Stobæus annotavit, ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι μὴ λυποῦ; ἀπαγκαῖος γάρ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αἰσχρῶς πλευτοῦσι. Hoc est, *Propter morientes ne tristeris, est enim necessarium; sed propter turpiter è vitâ discedentes.*

POLYBIVS, Πολύβιος, Arcas fuit, scripsit Græcorum & Romanorum historias libris quadraginta, de quibus 17 hodie reliqui sunt. Auctor longe optimus & civili juxta & militari prudentia nemini secundus: Vide Casaubon. præfat. in Polybium, & Vossium de Historicis Græcis. Lapsu ex equo mortuum dicunt.

PŎLYCLĒTVS, Statuarius Sicyonius nobilissimus, de quo vide Plinium.

¶ Polycleteus, a, um, Stat. l. 4. Silv. 6. v. 28 *Quod Polycleteis jussum est spirare caminis.*

POLYCNĒMON, Πολύκνημον, herba est, Plinio 26. cap. 14, & Dioscoridi.

POLYCRĀTES, Πολυκράτης, Samiorum Tyrannus fuit, fortunâ opibusque clarus. Cruci affixus est ab Oronte, cùm paulò ante filia ejus in somnis visa esset se cernere patrem in aëre sublimem, à Jove ablui & à Sole inungi. Suspensum enim ardores Solis ita percoxerunt, ut liquefacta exstillaret è corpore pinguedo, quæ cadaver oblinebat, & cælestes id vicissim pluviæ abluerent. De felicitate & annulo ejus vide Cicer. lib. ult. de finib. extrem. & Plin. l. 37. c. 1.

POLYDĀMAS, antis, Πολυδάμας, Trojanus fuit, Panthoi filius & Hectoris æqualis. Dares Phrygius Trojam Græcis noctu ab hoc proditam fuisse scripsit.

PŎLYDŌRVS, Πολύδωρος, Priami filius, missus cum magnâ vi auri ad Polymnestorem Thraciæ regem, à quo tandem Trojâ captâ interfectus est, Vide Virg. 3. Æneid. sub initium.

¶ Polydorēus adject. Ovid. 13. Metamorph. v. 629

Et Polydoreo manantem sanguine terram.

POLYGONATON, Πολυγόνατον, herba, quam vulgò *Sigillum Salomonis* vocant, Weißwurtz. Plin. 27. c. 12.

POLYGŎNON, Πολύγονον, herba alia Plin. c. l. quæ & *sanguinaria & sanguinalis* dicitur, Weggraß oder Wegtritt/ Id *Polygonon marem* vocant: *Polygonon fœmina*, Kannenkraut/ Matthiolus.

POLYGŌNIVS, multangulus, vieleckig. *Polygonia turres*, Vitruv. l. 1. c. 5. γωνία enim angulus est.

PŎLYHISTOR, ὁ Πολυΐστωρ, der viel weiß. Suetonius Gram. cap. 20. Cornel. *Alexandrum propter antiquitatis notitiam*

Polybiſtorem multi vocabant. Ita & opus ſuum, ex Plinii Naturali Hiſtoria collectum, C. Jul. Solinus inſcripſit.

POLYMĪTVS, ut, *veſtis polymita*, quæ liciis verſicoloribus contexta eſt, ein Kleid von Faden mancherley Farben / à πολὺ & μίτος, *filum*. *Ars polymita*, i. e plumaria, Hieronym. Epiſt. 8. ad Demetriadem. Sic *veſtem polymitam* pro variâ, vetus Interpres Bibl. dixit Geneſ. cap. 23. verſ. 37. Vide Salmaſ. in Hiſtor. Aug.

POLYMNESTOR, Πολυμνήστωρ, Rex Thracum fuit, tempore belli Trojani, vide paulò ante *Polydorus*.

PŎLYMNĬA, vel Polymneia, Πολύμνια, una ex Muſis Poëticis eſt, ſic dicta vel à memoria, μνήμη, vel a cantu, ὕμνος. Ovidius enim & Horatius, *Polyhymniam* dixerunt, Vide *Muſæ*.

PŎLYNĪCES, is, Πολυνείκης: Oedipi filius, frater Eteoclis, qui in bello ad Thebas, mutuis cum fratre vulneribus confligens, periit. Vide *Eteocles*. Statius l. 7. Theb. v. 689

Parcior adcibet Polynicis inhorruit enſis.

Polyphăgus, vide ſupra *Phagos*.

POLYPHĒMVS, Πολύφημος, Cyclops Homero & Virgilio eſt, ſeu potius vir prudens, quem tamen Ulyſſes callidirate ſuperavit. De hoc Homerus l. 9. Odyſſ. & Virg. 3. Æneid.

POLYPLVSIVS, abunde dives: Sic enim in Latinam literaturam id nominis convertit Plaut. in Captivis, πολυπλούσιος, ein ſehr reicher Mann.

POLYPODIVM, Πολυπόδιον, herba nota, Engelſüß / Bauinſaren. Vide *Filicula* in *Filix*. Plin. 26. c. 8.

POLYPTŌTON, πολύπτωτον, figura locutionis eſt, quâ caſibus diverſis oratio diſtinguitur, ut, Virg. 4. Æneid. v. 628

Littora littoribus contraria: fluctibus undas
Imprecor, arma armis pugnent, &c.

Terent. Adelph. a. 3. ſc. 4. v. 10 *In te omnis ſpes ſita eſt, te ſolum habemus, tu patronus* &c. Vide in dictione *Muſa*, Polyproton elegans, *Muſa noſter amor*.

PŎLYPVS, i, & odis, πολύπους, piſcis a pedum ſic dictus multitudine, Germanis nobis ignotus eſt. Ab ejus piſcis ingenio colorem ſuum mutantis, & accommodantis ad id ſaxum, cui adhæreſcit, ne facile capiatur, *Polypi*, verſipelles proverbio dicuntur, verſchlagene und liſtige Leute. Vide Plutarchum Quæſtion. Natural. pag. 916. Sed ab hoc præcepto, quod Theognis commendavit, πολύποδ' ἦθος ἔχοις &c. *Polypi mentem obtine*, adoleſcentes & animis & auribus ſedulo abhorreant. Plautus ad aliam etiam metaphoram tranſtulit in Auſul. a. 2. ſcen. 2 v. 21 *Ego iſtos nobi polypos, qui ubi quid tetigerunt, tenent.* Polypum, ſi fame laboret, ſibi cirros ambedere, ſentiunt Alcæus apud Athenæum, Orus Apollo in Hieroglyphicis, Ælianus, alii: Plinius tamen falſam eſſe hanc de polypo opinionem exiſtimat libr. 9. cap. 29.

¶ 2. Eſt & *Polypus* narium morbus, ein Naſen-Geſchwär / Celſo libr. 6. cap. 8. Meminit & Horat. Epod. 12. v. 5. Et lib. 1. Sat. 3. v. 40.

PŎLYSYNDĔTON, πολυσύνδετον, figura dictionis, cum oratio copulis non neceſſariis abundat, ut,

Grandævumque patrem, fratresque piaque ſorores.

Contrarium eſt *Aſyndeton*, de quo ſuo vide loco.

POLYTRICHON, ſeu *Calutrichon*, Græcis τριχομάνες, herba, Steinbrech / non *Adiantum*, Ἀδίαντος, quod *capillum Veneris* vulgo dicunt, Frauen-Haar / Maurrauten. *Polytrichum* a multitudine capillorum, ſeu filorum, cujusmodi in radicibus ejus herbæ videntur, nomen accepit, τρίχες, capilli.

PŎLYXĔNA, Πολυξένη, Priami regis filia, a Pyrrho ad Achillis ſepulchrum jugulata Conſule hiſtoriam belli Trojani.

POMILIO, ſeu Pumilio, nam & ita ſcribunt, πύμος dicitur, homuncio parvæ ſtaturæ, ein Zwerg. Figuram ipſam pumilionis Martial. deſcripſit l. 14. epigr. 212

Si tantum ſpectes hominis caput, Hectora credas,
Si ſtantem videas, Aſyanactia putes.

Utuntur eruditi etiam adjectivo, *pumilus* pro *parvo*, kurtz und klein. Vide *Pumilio*.

POMOERIVM, quaſi poſtmærium, hoc eſt, poſt murum, ſeu circa murum potiùs locus, quemadmodum Livius teſtatur lib. 1. ab Urb. Ubi & *poſt mœnium* ab aliis dici indicat, ein Zwinger oder Stadtgraben. Vide Livium l. 1. c. 44. qui vel ſolus ſufficit interpretationi. *Aggere*, inquit, *foſſis & muro circumdat urbem. Ita pomœrium profert. Pomœrium*, verbi vim ſolam intuentibus, *poſtmœrium interpretantur eſſe. Eſt autem magis circa murum locus, quem inaugurato conſecrabant, ut neque interiore parte ædificia mœnibus continuarentur; & extrinſecus puri aliquid ab humano cultu pateret ſoli.* Adde Rigaltium Notis in Agrimenſores p. 79. Quod urbi Romæ *pomœrium* poſuerit Romulus, & quomodo ſemper augeri fuerit ſolitum, pro fortuna Pop. Rom. prolatisque imperii terminis, docet Tacitus 12. Ann. c. 23. & 24.

POMPA, πομπή, apparatus cum oſtentatione, cujusmodi in triumpho eſt, aut in ſacris, aut funere, ein Gepränge / Proceſſion. *Pompa lictorum*, Cic. 2. fam. ep. 16. *Rhetorum*, idem 4. Tuſcul. cap. 21. *Pompa funeris*, Nepos Attico extremo. *Pompam ducere*, Virg. 3. Georg. v. 22

Ad aclubra jubat ſolennes ducere pompas.

De magno comitatu eoque apparate inſtructo eſt apud Plaut. Curc. act. 1. ſc. 1. pr. & Terent. Heaut. act. 4. ſc. 4. v. 17. Hinc ævi ſcriptores medii formarunt nomina, verba & adverbia: nam /

¶ Pompare, ein Gepräng machen / eſt Sedulii poſt præfationem: *Grandiſono pompare modo, tragicoque boatu.*

¶ Pompatus, pompatior. Tertullian. de Spectacul. c. 7. *Circenſium paullo pompatior ſuggeſtus.*

¶ Pompabilis, Treb. Pollio in Zenobia: *Ducta per triumphum ea ſpecie, ut nihil pompabilius populo R. videretur.*

¶ Pompaliter, Idem in Gallien. cap. 8 *Gladiatores pompaliter ornati.*

¶ Pompalitas, pompa. Priſcianus libello de Verſib. Comicis poſt principium, ed. Putſch. p. 1320.

¶ Pompaticus, aliud adjectivum. Apulejus lib. 10. pag. 253 *pompatico ſabore deducor.* Et Tertullianus de cultu fœm. lib. 2. cap. 9 conqueritur de ſuorum temporum Chriſtianis fœminis, *ita pompaticas progredi, ut ſapientiam non videantur conſecutæ.*

¶ Pompoſe, adverb. Sidonius l. 9. epiſt. 9 *pompoſe ſcribere.* Unde etiam de adjectivo *Pompoſus* judicari poteſt.

¶ Depompatio Hieronymus dixit lib. 1. adv. Rufin. cap. 7, quod arguit, & verbo *Depompare* illius ævi homines uſos fuiſſe.

PŌMPEIVS, Cn. vel Cne. Pompejus, quem *Magnum* Sylla appellavit, & *virum ad omnia ſumma natum*, Cicer. in claris oratoribus cap. 68. Imperator fuit multis feliciſſime confectis bellis & victoriis clarus, unus denique ex præcipuis viris, qui inter Ethnicos eo tempore vixerunt. Sed victus tandem pugna Pharſalica a Cæſare, & in fuga interfectus, exemplum ſe conſtituit inſtabilitatis fortunæ, & quod magni viri accerſant ſuis erratis ſibi magnas ſæpe miſerias. Periit autem eo modo duodeſexaginta natus annos, ut Plutarchus Vellejusque auctores ſunt.

¶ Pompēius, adjectivum, quatuor ſyllabarum, ut, *Domus Pompeia*, Ovid. 4. Pont. epiſt. 5. v. 9.

¶ Pompejanus, aliud, *Triumphi Pompejani*, Lucan. 3. verſ. 166. Et Auguſtus Livium *Pompejanum* dixit, id eſt, Pompeji nimium laudatorem, apud Tacitum annal. 4. c. 34.

¶ Pompejopolis, Ciliciæ urbs, dicta antea *Solæ*, poſtea *Trajanopolis*, Solino teſte. ¶ Alia Hiſpaniæ, nunc Pompelone.

POMPHŎLYX, ygis, cinis metallicus, naſcens in ſummitatibus fornacum. Nil album, eſt officinis, de quo proverbium vulgi eſt, nichts iſt den Augen gut / id eſt, prodeſt oculis Pompholyx. Dioſcorid.

POMPĪLIVS, Vide *Numa*. Horat. adjective protulit, *Pompilius Sanguis*, in arte Poëtica v. 292.

POMPŌNIVS Atticus, nobiliſſimus fuit eques Romanus, ingenio excellenti & humanitate præditus, dives, & Ciceroni conjunctiſſimus, poſt turbatam Rempublic. Rom. Athenas ſeceſſit, ubi in omnium hominum gratia & admiratione diu vixit, ac propterea, quod Atticam linguam feliciſſime didicit, *Atticus* cognominatus eſt. Vitam ejus elegantiſſime deſcripſit Cornel. Nepos.

Pomtina palus, vide *Pontina*.

PŌMVS, arbor pomifera, ein Obſt-Baum. Plin. l. 17. c. 1. Et Tibullus l. 2. eleg. 1. v. 43 *conſita pomus*.

¶ Pomarium, ein Baumgarte. Colum. lib. 1. cap. 6. extr. *Pomaria & hortos oportet ſepto circumdari.* ¶ 2. Locum, in quo poma reponuntur, *pomarium* quoque dixit Plinius, l. 15. cap. 16. ein Obſt-Keller.

¶ Pomarius, adjectivum. *Pomarium ſeminarium*, Cato cap. 48. de Ruſtica Re.

¶ Pomarius, qui poma vendit, Vet. Gloſſ. *Pomarius ὀπωρώλης.* Legitur & in Vetuſtis Inſcript. Gruter. p. 651. n. 11. ein Obſtverkäuffer / Obſthändler.

¶ Pomum, nomen generale omnium eſt fructuum, qui ex arboribus eſui apti ſunt, adeò, ut omne nucum genus ex appellatione contineatur, ſecundùm Paullum JCtum Lege 105 Dig. de Verb. Signific. Atque hinc Plinius etiam Nuces appellavit *poma* l. 15. c. 22. & *mora*, ibid. c. 24. Itemque Palladius de inſitione. Aliter Caſcellius JCtus: Nam lapidatus a Populo Vatinius cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat, ut Ædiles ediderent, NE QVIS IN HARENAM NISI POMVM MISISSE VELLET: forte iis diebus Caſcellius conſultus a quodam, AN NVX PINEA POMVM ESSET? reſpondit, SI IN VATINIVM MISSVRVS ES, POMVM EST, ut Macrobius refert l. 2. Saturnal. c. 6. Nimirum ſtatuit Caſcellius Pomorum nomine non niſi eos fructus contineri, qui molliore corio tegantur: quæ & Servii mens eſt in Eclogam 2 Virgilii ita ſcribentis: NVCES *generaliter dicuntur omnia tecta corio duriore: ut* avellanæ, amygdalum, juglandes, caſtaneæ: *ſicut contra dicuntur* POMA, *omnia molliora.* Sed quod de POMIS Servius; alii ad MALA referunt: POMORVM enim nomen generaliter accipiunt. Vide Macrob l. 2. Saturnal. c. 15. De piris Auguſtin. dixit l. 2. Confeſſ. c. 4 *Erat pirus in vicinia, pomis onuſta*, &c.

Poma

Poma vieta, welcke/ ſchrumpfichte Aepffel/ Varro lib. 1. de re ruſtica cap. 59. A

¶ Pomulum, diminutiv. Paullinus Petrocor. libr. 5. v. 452 *initia pomula.*

¶ Pomona. Dea pomorum, Varroni & Feſt. Ovid. inter Hamadryadas ponit l. 14. Metamorphoſ. Fab. 14.

¶ Pomoſus, a, um: quod plenum pomis. Tibullus l. 1. Eleg. 1.

Pomoſisque ruber cuſtos donatur in hortis.

Propertius l. 4. Eleg. 2. v. 17

Inſitor hic ſolvit pomoſa vota corona.

¶ Pomifer, Horat. 3. oda 23 *pomifer annus.* Et lib. 4. oda 7 *pomifer autumnus.*

PONDO, indeclinab. nominativi, genitivi & accuſativi, caſuum, ac fere pluralium. Significat autem idem quod *libra*, ein Pfund/ oder Pfunds-Gewicht/ *Mille pondo, Bis mille pondo, Decem pondo auri*, Cic. Parad. 3. cap. 1. Et, *Torques aureus centum pondo*, Quintil. lib. 6. cap. 3. pag. 483. Et, *Auri quinque pondo abſtulit*, Cicer. pro Cluent. cap. 64. *Quot pondo te cenſes eſſe nudum*, Plaut. Aſin. a. 2. ſc. 2. v. 33.

¶ Livius pro pondere extulit addito vocabulo *libra*, ut, *Coronas aureas libræ pondo*, l. 4. c. 20.

¶ Dupondius ſeu *Dupondium*, precium ſeu pecuniola erat duorum aſſium, bey ſechs Meißniſche Pfennige. Varro 4. de LL. circa fin. DVPONDIVS *a duobus ponderibus, quod unum pondus* ASSIPONDIVM *dicebatur; id ideo, quod* AS *erat libra pondus.* Vetus Scholiaſtes Perſii ad Sat. 2. v. 59. *Fuit autem aſſis* LIBRALIS, *&* DVPONDIVS *quod hodie in uſu remanſit, & ſolebat penſari potius quam numerari*, &c. Seneca Epiſt. 18 *Tunc mihi crede exſultabis, dupondio ſatur, & intelliges ad ſaturitatem non opus eſſe fortunâ.* DVPONDIO SATVR, i. e. vili cibo & parvo, duobus aſſibus ſcilicet parando. Cum ait, *fortuna ad ſaturitatem non opus eſſe*, ſignificat, divitiis, hoc eſt, maximo impendio opus non eſſe, ut fiat ſatur. B

¶ Dipondiarius, vel Dupondiarius adject. *Orbiculus dipondiarius*, zweypfündig/ Columell. l. 4. c. 30.

¶ Æquipondium, æqualitas ponderis. Vitruvio lib. 10. cap. 8 appendiculum eſt, quod per ſcapum vagatur, & vicem moventis obtinet. *Æquipondium*, inquit, *in alteram partem ſcapi per puncta vagando, quo longius aut etiam ad extremum perducitur paullo, etiam pari pondere ampliſſimam perſionem parem perficit.* das Gewicht an der Schnell-Wage.

¶ Superpondium, ὑπέρμετρον, Ausſchlag/ Ubermaß. Apulejus l. 7. p. 196 *Ipſe quoque inſuper humeros meos inſiliens, reſidebat; exiguum, ſcilicet, & illud tanta molis ſuperpondium.*

PONDVS, éris, gravitas, eine Schwere/ eine Laſt/ Gewicht/ eine groſſe Summ. *In terram feruntur omnia nutu ſuo ponderа*, alles was ſchwer iſt/ hat ſeinen Hang auff die Erden/ Cicer. in Som. Scip. cap. 4. Et, *Grande pondus argenti*, pro Cæcin. c. 4. *Magnum optimi argenti pondus*, Idem 2. Philipp. c. 27. De ponderibus veterum, eorumque nominibus Fannius ſcripſit, Poeta vetus, Hexametris Heroicis, & alius Vetus ſcriptor proſâ inter Grammaticos auctores Rigaltii pag. 322. ¶ 2. Tralate pro onere ſumitur. Ut: *Pondus conſcientiæ grave*, Cicer. 3. Nat. D. c. 35. ¶ 3. Etiam auctoritatem ſignificat, *Pondus teſtimonii*, Cic. Topic. c. 19; *Verborum*, 2. de Orat. c. 17 Et, *Habere pondus apud aliquem*, bey einem etwas gelten/ und ein Anſehen haben. *Tuæ literæ maximi ſunt apud me ponderis*, Idem Cic. l. 2. famil. ep. 19. *Eodem eſſe apud aliquem pondere*, ad Atticum l. 10. epiſt. 1. ſo viel als ein ander bey einem gelten. *Sic nugis addere pondus*, id eſt, auctoritatem & vim Horatius dixit l. 1. Epiſt. 18. ¶ 4. Aliquando & pro gravitate morum ponitur. Nemeſianus Eclog. 1. v. 5 C

- - - plenum tibi ponderis æqui
Pectus erat.

Pondus æquum, gravitatem dixit, quæ non excederet modum, & in rigorem abiret. Horat. l. 1. Epiſt. 6. v. 51

- - - cogat trans pondera dextram
Porrigere.

Trans pondera, i. e. præter decorem & honeſtatem. *Pondera animorum*, i. e. mentis gravitatem, quæ eſt conſtantia in honeſtate ſervanda decoroque, unde auctoritas naſcitur. Pro gravitate judicii, *mentis pondera*, Lucanus dixit l. 8. v. 280 D

- - - Curarum arcana mearum
Expromam, mentique meæ quo pondera vergant.

¶ Ponduſculum, diminutivum. Plinius l. 14. c. 16 *Inter flores ex roſæ foliis tuſis in linteolo in muſtum collatis, cum ponduſculo, ut ſidat.*

¶ Æquipondium, vide in *Æquus* ex Vitruv. 10. c. 8.

¶ Ponderoſus, wichtig/ ſchwer. *Pyritarum ponderoſiſſimi*, Plin. 36. cap. 19. *Spica ponderoſior*, Plin. lib. 18. c. 10. *Ponderoſiſſimum ſemen*, Idem lib. 12. c. 25. Et, *Caput ponderoſius*, Val. Maximus lib. 9. cap. 4. *Ponderoſiſſima bis*, Idem lib. 3. cap. 2. pr. Et, *Epiſtola ponderoſa*, pro longa & multa continente, Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 11.

¶ Pondero, ponderare, wägen. Plaut. Amphitr. a. 1. ſc. 1. v. 156 *Pugnos ponderat*, er wiegt die Fäuſte. ¶ Conſiderare, erwegen/ ermeſſen/ *Æſtimare & ponderare unamquamque rem*, Cic. pro Font. cap. 6. *Ponderare cauſſas*, pro Cæcin. cap. 21. *Conſilia eventûs ponderare*, pro Rabir. poſth. cap. 1. die Anſchläge gegen den Ausgang halten. *Verborum delectum aurium quodam judicio ponderare*, Idem de Orat. l. 3. c. 37.

¶ Ponderatio, Vitruv. lib. 10. cap. 8, *In ſtatera æquipondium cum examine progreditur ad fines ponderationum.* Das Abwägen.

¶ Comonderare. Apulejus in Trismegiſto pag. 89 *pari lance comonderans.*

¶ Præponderare, pondere ſuperare, überwägen/ ſchwerer ſeyn. Seneca 3. Quæſt. Nat. cap. 10 *Natura partes ſuas velut in ponderibus conſtitutas examinat, ne, portionum æquitate turbata, mundus præponderet.* Et Statius 8. Thebaid. v. 615 eleganter alludit:

Nutat utroque timor, quemnam hoc certamine victum,
Quem vicisſe velint: tacite præponderat exul.

¶ 2. Item pluris eſſe, pluris æſtimari, höher geachtet werden/ vorgezogen werden/ ut, *Commoda præponderari honeſtate debent*, Cic. 3. officiorum c. 4.

PONE, adverbium eſt, ſignificatque *poſt, retro, a tergo:* ei contrarium, *ante.* Cicero in Timæo cap. 13 *Ita totum animal movebatur illud quidem, ſed immoderate, & fortuito, ut ſex motibus veheretur; nam & ante, & pone, ad lævam & ad dextram, & ſurſum & deorſum, modo huc, modo illuc.* Virg. l. 2. Æneid. v. 715 *Pone ſubit conjux*, &c. Ubi Servius: *Pone, poſt: ſed loco tantùm, non & tempori apponitur*, &c.

¶ 2. Aliquando etiam eſt præpoſitio, Livius l. 40. c. 30 *Pone caſtra utrique pabulatum & lignatum ibant.*

PONO, ponere, collocare, conſtituere, ſetzen/ legen/ cum aliis aliquot ſignificationibus eſt in diverſis formulis, ut, *Beneficium apud aliquem bene ponere*, Cicer. 13. epiſt. 26. id eſt, collocare, ſeine Wolthat wol anwenden. *Ponere caſtra in plano ad murum*, eſt, caſtra metari, Livius lib. 5. cap. 28. *Ponere fundamenta*, Cicero in Piſon. cap 4. *Curam in re aliquâ ponere*, lib. 1. de Divin. cap. 42. Et *Diem totum in conſideranda re aliqua ponere*, Idem de Clar. Orat. cap. 22. *In gratia aliquem apud alterum ponere*, ad Attic. 5. epiſt. 11 Gunſt und Freundſchafft erlangen/ machen. *Ponere inſidias contra aliquem* Cicero Agrar. 2. cap. 18. *Ponere in lucro*, pro Flacco cap. 17 für Gewinn rechnen. *Spem ponere in quo*, 7. Verrin. cap. 16. *Summum bonum in virtute ponere*, Idem de Amic. cap. 6. *Ponere ſtatuam alicui*, pro Domo cap. 39. zu Ehren auffrichten. *Ponere de manibus*, eſt, deponere, Cicero ad Quint. fr. lib. 1. epiſt. 1. cap. 8. aus den Händen laſſen. *Ponere curam*, Livius lib. 1. cap. 19. *feroces animos*, Idem lib. 8. cap. 11. hinlegen/ fahren laſſen. *Pone, tum eſſe victum*, Terent. Phorm. a. 4. ſcen. 3. verſ. 25. ſetze alſo/ als hätte er verlohren. Sed *poſito, quod* &c. *poſito ita eſſe*, Geſetzt/ daß &c. non placet. Elegantius eſt: *ſed fac, te dediſſe mihi*, Cicer. Philipp. 2. cap. 24. Et: *finge, juſtum intuliſſe te bellum*, Curt. 4, 10. 29. & qui ſimiles modi ſunt. Sed *In te poſitum eſt*, es ſtehet bey dir/ Cicer. Planco ſub lib. 16 ad Attic. epiſt. 16, ſecundâ. Item Cornel. Nepos Præfat. *Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia atque abhoneſtate remota ponuntur*, i. e. habentur, exiſtimantur. Idem Alcibiade cap. 3. n. 5 *Neque ei par quisquam in civitate poneretur.* Et ita aliis locis pluribus. *Ponere tripodem*, apud Nepotem Pauſan. cap. 1 eſt, inter ſolennia, doni cauſſâ dedicare. ¶ *Ponere* etiam eſt fingere, facere, Græcorum more. Horat. 4. Carm. Ode 8

Hic ſaxo, liquidis ille coloribus,
Solers nunc hominem ponere, nunc equum.

Virgilius Eclog. 3. v. 46 *Orpheaque in medio poſuit.* Cum ſtatuæ ac ſigna abſoluta eſſent, *poni*, i. e. collocari in certo loco & dedicari ſolebant. Unde in operum iſtiusmodi titulis paſſim legitur: POSVIT: DEDICAVIT. Itaque cum pro *facere* ponitur: conſequens pro antecedente ponitur. ¶ Tacitus 5. Hiſtor. cap. 5. extr. *Quippe Liber feſtos lætosque ritus poſuit:* i. e. inſtituit, ſancivit, ordinavit. ¶ Eſt & Philoſophorum ac diſputantium verbum: qui *ponere* dicuntur, cum quæſtiones proponunt, de quibus diſſerendum eſt. Cicer. 1. Tuſcul. cap. 4 *Ponere jubebant, de quo quis audire vellet.* Senec. Suaſor. 6. extr. *Solent enim Scholaſtici declamatores ponere:* AN PROMITTENTES SALVTEM ANTONIO ORATIONES SVAS (Cicero) COMBVRAT. Plene, *quæſtionem ponere*, Idem Cicero alibi dixit. Phædrus l. 3. fab. 15

- - - - Ille ſe torquet diu
Net quæſtionis poſitæ cauſſam intelligit.

Hinc *Propoſitum* idem quod θέσις, de quo infra.

¶ Eſt & militare verbum, de præſidiis cuſtodiſque certis in locis collocandis uſurpari ſolitum. Cæſar 3. de Bello Civ. c. 34 *Cæſar Antonii exercitu conjuncto, deductâ Orico legione, quam tutandæ oræ maritimæ poſuerat, tentandas ſibi provincias exiſtimabat.* Idem eodem lib. cap. 40 *Alteram navem, quæ erat ad cuſtodiam ab Acilio poſita, pluribus aggreſſus navibus* &c. Et rurſus c. 62 *At eas munitiones Cæſar Lentulum Marcellinum Quæſtorem cum legione X poſitum habebat.*

¶ Eſt & hortenſe verbum. Nam quæ non ſeminibus, ſed radicibus ac plantis deſeruntur, *poni* appellamus. Atque nos quoque ſetzen vocamus, Columella de Horto v. 122 A

Atque oleris pulli radix lactymoſaque cepe — Ponitur.

Idem l. 11. c. 2. *Syriaca radicis & rapæ, napique ſemina obrues: nam allii & ulpici ultima eſt hujus temporis poſitio.* Idem & verbo *deponere* ita uſus eſt. Qui tamen in iis ipſis de ſeminibus uſus eſt. Ut, *Poſt Kalend. Januarias confeſtim recte ponetur lepadium: Menſe autem Februario vel plantæ, vel ſemine, ruta.*

¶ Poſitor, *Templorum poſitor*, ein Stiffter / Ovid. 2. Faſt. v. 63. Et de urbis conditore 9. Metamorph. v. 448

Mœnia conſtituis, poſitoris habentia nomen.

¶ Poſitio, ſitus loci. *Poſitio campeſtris*, Columella præfatione p. 8. eine ebene Gegend / ohne Berg und Wälder. Sic *Loci poſitio*, Trajanus Plinio epiſt. 59. Nam & *poſitus* participium aliquando pro *ſitus* eſt. Cic. pro Lege Man. c. 18 *Delos in Ægæo mari poſita.* ¶ 2. Hortenſe verbum ſit, ſicut *ponere*. Columella l. 4 c. 1 *Præcipua commoda humilis poſitionis ſunt, quod celeriter adoleſcant ſemina.* Et ibidem, *arctiſſima poſitio.* ¶ 3. Quid Poſitio in proſodia ſit, etiam pueris notiſſimum eſt.

¶ Poſitus, ûs, ſubſt idem quod poſitio. *Poſitus ſiderum*, Tacitus 6. annali c. 21. Geſtalt des Himmels und des Geſtirns. Idem 4. annali c. 5 *poſitu regionis*, nach der Lage des Orts. Sed *poſitus capillorum*, ornatus eſt. Ovid. de Medic. fac. v. 19 B

Vultu odoratos poſitu variare capillos.

¶ Poſitura, idem. *Poſitura ſtellarum*, Gell. l. 14. c. 1. *Poſitura ligni*, Idem l. 5. c. 3. de Protagoræ ſtudiorum initiis differens. *Poſiturâ diſcrepitant res*, Lucretius lib. 2. verſ. 1017. id eſt diſpoſitione. *Cels. præf.*

Compoſita:

¶ Anteponere, præferre, *Ante illam omnibus rebus humanis anteponere*, Cicer. in Lælio cap. 5. *Alterius vitam anteponere ſuæ*, Cic. pro Marcello cap. 7. Elegans etiam tmeſis eſt. Salluſtius Jugurth. c. 15 *ne verba inimici ante facta ſua ponerent.* ¶ 2. Item vorſetzen. Plaut. Menæch. act. 2. ſc. 2. *Bonum anteponam prandium pranſoribus*, gute Biſſen vorſetzen.

¶ Appono, apponere, nahe bey oder zu etwas ſetzen / fügen. Terent. in Andr. act. 4. ſc. 3. v. 10 *Ante noſtram januam appone.* Sed, *Apponere menſam*, den Tiſch zurichten und auffragen. Cic. ad Attic. l. 14. epiſt. 21 *Hæc ad te ſcripſi appoſitâ menſâ ſecundâ.* Et, *Apponere lucro*, Horat. l. 1. Od. 9

Quid ſit futurum cras, fuge quærere, &
Quem ſors dierum cunque dabit, lucro
Appone.

Et *Apponere*, aliquando de onere dicitur, quod recreationis cauſſa pauliſper deponimus, mox reſumturi. Plautus Pœnulo act. 4. ſcen. 2. v. 35 C

SY. *At onus urget.* MI. *at tu appone & reſpice ad me.*

Terent. Heaut. act. 1. ſcen. 1. v. 36 *At iſtos raſtros interea tamen appone.* Ita enim in plerisque Manuſcriptis legitur, Faerno & Fabricio teſtibus.

¶ Appoſitus, nomen adjectivum ex participio, ſignificat accommodatum, aptum, gelegen / bequem. *Appoſitum tempus ad aliquid agendum.* Bequeme Zeit. Cic. 3. Verrina c. 11 *Menſes mihi tres eripuiſtis ad agendum maxime appoſitos.* Idem 6. Verr. cap. 57 *Operarium appoſitior ad deferenda, quam ad auferenda ſigna.* Varro l. 2. de re ruſt. cap. 10 *Non omnis apta natio ad pecuariam: Galli appoſitiſſimi, maxime ad jumenta.* Idem lib. 3. cap. 9 *Gallinæ ad partum appoſitiſſimæ*, gute Brüthünner / Glucken. ¶ Appoſitus etiam *Adjacens.* Tacitus lib. 2 ann. cap. 7 *Appoſitum Luppiæ caſtellum*: & Curtius l. 4. c. 1. n. 26 *appoſita urbi regio.* Addè l. 10. c. 10. n. 4.

¶ Appoſitus, ſubſt. appoſitio. Plin. l. 23 extremo: *Prodeſt appoſitu, fotu, illitu.* Et lib. 24. cap. 5 *appoſitu vel ſuffitu.*

¶ Appoſite, adverb. commode, apte, convenienter, füglich und bequemlich. *Dicere appoſite ad perſuaſionem*, Cic. lib. 1. de Invent. cap. 5. D

¶ Appoſitio, *Sine appoſitione exemplorum de obſcuris diſputare*, ohn Anzeigung oder Darſtellung der Exempel / ꝛc. Cic. Paradox. 1. cap. 3.

¶ 2. *Appoſitio*, figura Syntaxeos, quæ & *Epexegeſis* dicitur: vide *Epexegeſis.*

¶ Perappoſitus. Cic. de Oratore lib. 2 cap. 57 extr. *ſubabſurda, ridicula, non ſolum mimis perappoſita, ſed etiam quodammodo notis.*

¶ Circumponere, umher ſetzen / legen. Horatius lib. 2. Satyr. 4. verſ 74

— — — piper album cum ſale nigro
Incretum, puris circumpoſuiſſe catillis.

¶ Circumpoſitio. Auguſtinus epiſt. 199 *auri circumpoſitio.*

¶ Compono, componere, zuſammen legen und fügen. Terent. in Hecyr. a. 4. ſc. 3. v. 5 *Compone, quæ ſimul tecum ferantur*, ſuche und ſchicke zuſammen / ꝛc. *Componere ligna*, id eſt, ante in faſciculum ſive acervum colligere, apud Gellium lib. 5. c. 3. *Compoſitæ leges*, i. e. collectas & in unum volumen redactas Juſtinianus dixit Proœm. Inſt. *Componere capillos*, das Haar ſchlichten. Cic. pro Roſc. Am. c. 46 *Ipſe compoſito & delibuto capillo per forum bolitat.* Adde ſupra in *Poſitus* dicta. Idem pro Dejotaro cap. 6 *Locus erat quidam, in quo erant compoſita omnia, quibus te Rex muneraret conſtituerat:* Da alles ordentlich bey einander geſetzt und geſtellet. Vide & infra in *compoſite*. Sed, *componere controverſias, lites, bellum*, eſt pactis conventis finire. Iſtud habes apud Cæſarem 3. Civ. B. cap. 109: illud apud Virgil. 3. eclog. v. 108; hoc apud hiſtoricos paſſim, & Aſ. Pollionem 10. fam. ep. 33. Quo ſenſu *arma compoſita* Horatius dixit l. 4. Ode 14. Sed & *provinciæ componi* dicuntur, quando pacantur. Tacitus 4. Hiſtor. cap. 3 *Lucilius Baſſus cum expedito equite ad componendam Campaniam mittitur.* Sed, *Cum bona gratia aliquid inter aliquos componere*, Terent. Phorm. a. 4. ſc. 3. v. 16. etwas in Güte vertragen und hinlegen. *Componere hiſtoriam, poëma, carmen, commentarium, formas judiciorum*, &c. eſt ſcribere, ſchreiben / ſtellen. Atque ita Velleius l. 1. c. 3. n. 2 *componere tempora Iliaca*; & cap. 5. n. 3 *componere bellum Troicum*, pro *ſcribere* dixit, beſchreiben. Sed ¶ *Componi gladiatores* dicuntur, cum ordinantur in paria, quæ inter ſe pugnent. Unde *Compoſitiones gladiatorum* Cic. dixit l. 2. epiſt. & Seneca de Providentia c. 2 *Ecce par Deo dignum, vir fortis cum mala fortuna compoſitus.* Horat. l. 1. Sat. 7. v. 19

— — — par pugnat uti non
Compoſitus melius cum Bitho Bacchius.

Ita uſus eſt & Lucan. lib. 3. v. 195. & lib. 5. v. 123. Similiter Tacitus *Claſſiarios in numeros Legionis componere*, id eſt, diſponere, diſtribuere; deſcribere, 1. Hiſtor. cap. 97 dixit. ¶ *Componi* etiam dicuntur, index ſive delator, & reus, cum ſimul ambo introducuntur, ut arguant argumentum. Wenn ſie confrontirt werden / ut ſolemus loqui. Tacitus 15. Annal. cap. 51 *Accita quippe Epicharis & cum indice compoſita, nullus teſtibus innixum facile confutabit.* ¶ Sed & mortui *componi* dicuntur poſt oſſilegium, cum cineres eorum & oſſa conduntur urnis & ſepeliuntur. Tibullus lib. 3. eleg. 2. v. 26

Sic ego componi verſus in oſſa velim.

Propertius l. 2. eleg. 24. v. 35

Tu mea compones, & dices: oſſa, Properti,
Hæc tua ſunt.

Tacitus 1. Hiſtor. cap. 47 *Piſonem Verania uxor & frater Scribonianus; T. Vinium Criſpina filia compoſuere.* ¶ *Componere* & comparare eſt; namque in juxta poſitis rebus apparet facile, ecquid conveniat aut diſtet. Virgil. Ecl. 1. v. 23

— — — Sic parvis componere magna ſolebam.

Auſonius Eclogarii principio:

Divinis humana licet componere.

Sic *dicta cum factis componere*, Salluſtius Jugurth. c. 48. *Cauſſam ſuam cum adverſarii cauſſa componere*, Quintilianus dixit l. 7. c. 2. p. 520.

¶ Compoſitus, compoſitior, compoſitiſſimus, id eſt, elegans, aptus, wolgefaſt / wolgeſtellt. *Compoſitiſſima littera*, Cicer. ad Attic. lib. 6. epiſt. 9. Tacitus Agricola cap. 4 *Locum Græca comitate & provinciali parſimonia miſſus ac bene compoſitus*, id eſt, temperatus. Livius l. 28. c. 22 *Acrior impetu atque animis, quam compoſitior ordine ullo, pugna fuit.* Sane *componere*, eſt cum cura ponere, conſtruere, ornare, ita, ut ordo, decor, concinnitas cuſtodiatur: nec aliquid ſit, quod horreat, atque offendat. Unde Terentius *compoſitum* cum *mundo* & *eleganti* conjungit Eun. act. 5. ſc. 3. v. 13. Senecà Epiſt. 89 *prima* (moralis Philoſophia) *componit animum.* Cato Præfat. Diſtich. *Quo pacto mortem animi tui componas*, id eſt, bene ordines atque ad honeſtatis & rectæ rationis legem diſponas. Sic *compoſita mens*, bene ordinata, ſedataque cohibitis affectibus. Seneca Epiſt. 2 *Primum argumentum compoſitæ mentis exiſtima, poſſe conſiſtere & ſecum morari.* SECVM MORARI, id eſt, non in pura diverſaque vota & cupiditates earum rerum, quæ extra nos poſitæ ſunt, diſtracti. Veſtricius Spurinna Ode 1

Soli qui Sapientiæ,
Poſt tergum lepidum, nec ſtabilem gradum
Ætatis, ſenium dicat
Mentis compoſitæ: qualis ab arduis
Ad ſe verſa laboribus
Quos non dat patria, ſe poſuit ſibi
Annos, orſa lucro gravi.

Ubi *compoſita mens* dicitur, quæ conſiſtit & ſecum moratur, ut Seneca interpretatur, quod ſatis evincunt, quæ ſubjicit ſtatim. Idem Seneca conſolat. ad Helviam cap. 16 *Qui rationi ceſſit, in perpetuum componitur.* ¶ *Compoſitus* eſt quoque fictus, falſus. Auſonius epiſt. 24. v. 7 *compoſitis tridua cauſſis Suſpicio*, id eſt vanis, confictis, ac falſis.

¶ Compoſite, adverb. apte, eleganter, zierlich / artlich. Cic. in Oratore cap. ult. *Compoſite & apte dicere.* Gellius lib. 1. cap. 5 *compoſite indutus.* Tacitus l. 15. c. 3 *Compoſitius cunctis, quam feſtinantius agere.*

¶ Compoſito, & *ex compoſito*, & *de compoſito*, de induſtria, mit Fürſatz / mit Fleiß. *Compoſito factum eſt*, Terent. Phorm. act. 5. ſc. 1. v. 29. Et Virgil. 1. Æn. v. 139

Compo-

Compoſito rumpit vocem, & ſic ore profatur.

Nepos Datame c. 6. n. 6 *In opinionem adducuntur, perfugas malâ fide compoſitoque feciſſe.* Et, *de compoſito*, Apul. Apologia. *Ex compoſito*, Livius l. 1. c. 9.

¶ Compoſitor. Cic. in Orat. cap. 19 *Inventor, aut compoſitor, aut actor.* Et Corippus ſub initium lib. 1. de laudib. Juſtini Imperatoris:

Compoſitor morum, juris legumque ſacerdos.

¶ Compoſitio, Zuſammenfügung. *compoſitio membrorum*, Cic. 1 Nat. D. c. 18. Sed, *Pacis, concordiæ, compoſitionis auctor eſſe non deſiti*, Cic. 2. Philipp. cap. 10. Vergleich/ Vertrag. *Compoſitio verborum*, Idem 2. de Orat. c. 14.

¶ Compoſiticius idem quod compoſitus, aut quod poteſt componi. Tertullianus de Anima cap. 9 *Diſſolubile omne compoſiticium & ſtructile.*

¶ Incompoſitus, ut, *agmen incompoſitum*, ein Hauffe ohne Ordnung/ Livius l. 5. c. 28. Quintilianus l. 9. c. 4 *incompoſitum* opponit *juncto & bene collocato.*

¶ Incompoſitè, ſine ordine. Livius l. 25. c. 37 *In hoſtem negligenter atque incompoſite venientem incurrunt.*

¶ Præcompoſitus. Ovid. 6. Faſtor. v. 674

Cum præcompoſito nuntius ore venit.

¶ Depono, deponere, *Quod non depoſuiſti, ne tollas*, hinlegen/ abiegen. *Deponere de manibus*, Cic. 1. Acad. Q. cap. 1. *Deponere curas, mœrorem, luctum*, eſt abjicere, 14. Philippica c. 13. Et, *Deponere imperium*, Livius l. 2. c. 28 extr. *Officium*, Plin. Panegyr. c. 87. *Provinciam deponere*, Cic. 2. ad Attic. epiſt. 1. das Regiment/ Ampt übergeben/ oder auffgeben. ¶ *Deponi* etiam dicebantur, aut planè deſperatè ægri, aut recens mortui. Nam de ſublimiore lectulo humi collocabantur: de quo Torrentius ad Horat. lib. 1. Sat. 9. Vide & Plautinos interpretes. Seneca Hercule Oetæo v. 301

- - - - in taurum trucem
Deflecteret ſerpente depoſita minas.

Ubi *depoſita ſerpens*, dejecta, ſive confecta eſt, erlegt. *Similiter vino aliquem deponere*, einen zu Boden ſauffen/ dixit Plautus Aulul act. 3. ſc. 6. v. 38. Apud Cæſarem *deponi* ægri dicuntur & ſaucii, qui ab exercitu ſeparati, in locis certis collocantur, ubi curari poſſint. Verba ejus lib. 3. de B. C. cap. 68 hæc ſunt: *Præſidioque Apolloniæ cohortibus IV, Lyſſi unâ, III Oricî relictis, qui pedes erant ex vulneribus ægri, depoſitis.* ¶ Deponere etiam aliquid dicuntur certantes pignore, cùm aliquid apud arbitrum deponunt, quod futurum ſit victoris. Virgil. Ecl. 3. v. 31

- - - Ego hanc vitulam, ne fortè recuſes,
Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

¶ *Deponere pecuniam pupillarem in fidem publicam*, Livius 24. c. 18. unmündiger Kinder Geld bey dem Rath niederlegen. *Si quis gladium ſanâ mente apud te depoſuerit*, &c. Cic. in off. 3. cap. 25. aufzuheben geben. *Pecunia depoſita*, Idem 2. Agrar. c. 16. Depoſitum itaque, quod alicui ſervandum, commiſſum eſt. *Accipere depoſitum*, Quintil. l. 7. c. 3. *Reddere*, Cic. 3. Paradox. c. 1. *Abnegare depoſitum*, Lege 1. Dig. de Furtis.

¶ Depoſitio, actio deponendi. Ulpian. lege 1. § 1 Dig. Depoſiti vel contra.

¶ Depoſitor pro eo, qui negat aut evertere conatur; apud Prudentium Apotheoſ. v. 179

- - - - jam cede Sabelli,
Depoſitorque Patris, Natique inſane negator.

¶ Sed *depoſitor pecuniæ*, qui deponit, Lege 31. Dig. de adquir. rer. dom.

¶ Depoſitarius, is penes quem depoſitum eſt, Lege 1. § 36 extr. Dig. Depoſiti. Interdum etiam Deponentem videtur notare, ut Lege 7. § ult. ejusdem Tituli.

¶ Diſpono, diſponere, in certum ordinem diſtribuere, ordinare. Sic *diſponere claſſem*, Cæſar 3. Civ. cap. 5. *præſidia*, Idem 1. bell. Gall. cap. 8. *Vigilias per urbem*, Livius libr. 39. cap. 14. Et *Comas diſponere* apud Martialem libr. 12. cap. 84. *libros confuſos diſponere*, Cicer. 3. de Orat. cap. 34. ¶ Eſt & ſimpliciter *diſtribuere*. Cæſar lib. 1. de B. C. cap. 14 *Legiones à Cæſare acceptas in Apulia hibernorum cauſſa diſpoſuerat.* Quod hic *diſponere*, extremo capite, *diſtribuere*, dixit, idem cap. 37. *C. Fabium cum legionibus III. quas Narbone, circumque ea loca, hiemandi cauſſa diſpoſuerat.* Et, *Diſponere diem*, Cicer. lib. 9. epiſt. 37. pro in certos actûs diſtribuere, atque deſcribere non temere mutandos. Tacitus de Germanis cap. 30 *Diſponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare.* Et inde *Ephemerides & diurna* cœperunt. Ubi præſcripta erant, quæ diebus ſingulis peragenda eſſent. ¶ In Vet. Gloſſ. *Diſponit, διοικεῖ* exponitur, quod eſt regere & gubernare: videturque hoc verbum junioribus Latinorum (ſicut & *ordinare*, quod ex Idiotiſmo Italorum & Gallorum colligitur, ubi *Ordre, ordonder, & ordonance* de imperiis frequenter uſurpatur) poni aliquando ſolitum. Hinc enim &

¶ Diſpoſitio, pro cura, adminiſtratione, item præcepto, edicto ve ponitur. Capitolinus Gordiano Tertio, in Oratione ipſius Gordiani ad Senatum: *Cujus ductu, & diſpoſitione & hæc transegimus, & cætera tranſigemus.* Sidonius cum alibi, tum lib. 3. epiſt. 6 *Creber provinciâlium ſermo eſt; annum bonum de magnis non tàm fructibus, quàm poteſtatibus exiſtimandum. Quæ de re veſtrum eſt, Domine major, expectationem noſtram competentibus diſpoſitionibus munerari.* Sic in notitia utriusque Imperii, itemque in Novellis: *Sub diſpoſitione Viri illuſtris Præfect. Prætor.* &c. non ſemel legas. Vetus inſcriptio Romæ: QVAE FORMA INTERDICTI ET DISPOSITIONIS SVB GLADII PERICVLO CVSTODIENDA MANDATVR. ¶ Diſpoſitio recentioribus auctoribus etiam dicitur proviſio annonaria. Capitolinus in Gordiano Tertio: *Cujus viri tanta in Republ. diſpoſitio fuit, ut nulla eſſet unquam civitas limitanea, quæ non poſſet exercitum Pop. Rom. ac principem ferre.* Vide Caſaub. ¶ Diſpoſitio recentioribus, & pro Conſilio, ſeu ratione uſurpatur. Vegetius lib. 3. de re militari cap. 26. extr. *Magna diſpoſitio eſt, hoſtem fame magis urgere, quam ferro.* Sic *Imperatorias diſpoſitiones* Eumenius Rhetor dixit pro Reſtaur. Schol. cap. 5.

¶ Diſpoſitor, qui diſponit; *Diſpoſitor mundi Deus*, Senec. 5. Nat. Quæſt. cap. 18. quem & Lactantius lib. 4 cap. 9 *rerum naturæ diſpoſitorem atque opificem univerſitatis* dixit. Adde Auguſtinum epiſt 28, qui Deum *diſpoſitorem temporum* dixit. Vide ſupra in *Produce*, ſub *Duco*.

¶ Diſpoſitrix. Fortunatus l. 7. carm 6

Floret & egregia diſpoſitrice domus.

¶ Diſpoſitus, participium: diſtinctus, diſtributus in ordinem: ordentlich; cui *inordinatus* opponitur: item *indiſpoſitus*. Plin. libr. 16. cap. 24. *Diſpoſita myrto ſolia, concava buxus, inordinata pomus.* Plin. lib. 3. epiſt. 1. *Me ut certus ſiderum curſus, ita vita hominum diſpoſita delectat, ſenum præſertim: nam juvenes adhuc, confuſa quædam & quaſi conturbata non indecent: ſenibus placida omnia & ordinata conveniunt. Vir diſpoſitus*, qui rectè ſibi conſtat, nihil confusè ac turbidè agit aut dicit, Plin. lib. 2. epiſt 11. Comp. diſpoſitior. Lactantius de Ira Dei c. 10 *Mundo nihil poteſt eſſe nec diſpoſitius ad ordinem, nec aptius ad utilitatem, nec ordinatius ad pulchritudinem.*

¶ Diſpoſitus, ûs, nomen, diſpoſitio. Tacitus lib. 2. Hiſtor. c. 5 *Aptior ſermone, diſpoſitu, proviſuque, rerum civilium peritus.*

¶ Diſpoſitè, ordinatè. Cicer. 6. in Verr. cap. 40 extrem. *Non poſſum diſpoſitè iſtum accuſare, ſi cupiam: opus eſt non ſolum ingenio, verum etiam artificio quodam ſingulari.* Et Vitruv. proœm. lib. 7 *Diſpoſitè de ſingulis exponendum.* Superl. *diſpoſitiſſimè*. Sidonius l. 5. epiſt. 11 *Colis, ut qui ſollertiſſimè: ædificas, ut qui diſpoſitiſſimè.*

¶ Indiſpoſitus, non diſpoſitus. Tacitus 2. Hiſt. c. 68 *Apud Vitellium omnia indiſpoſita, temulenta; pervigilia ac bacchanalibus, quam diſciplinâ & caſtris propiora.* unordentlich.

¶ Indiſpoſitè, adverb. Seneca epiſt. ult. pag. 622 *Quid ergo, inquis, muta animalia perturbatè & indiſpoſitè moventur? Dicerem illa perturbatè & indiſpoſitè moveri, ſi naturâ illorum ordinem caperet: nunc movebuntur ſecundum naturam ſuam.*

¶ Expono, exponere, emittere, expedire, auslegen. *Exponere in ſole ſanum, ut ſiccetur*, Columell. lib. 12. cap. 28. ausbreiten. *Locus expoſitus ſoli*, Plin. 15. cap. 5 ein Ort/ ſo gegen der Sonne gelegen. *Exponere infantem, pueros*, Livius 1. c. 4. *Eum exponendum do illi*, &c. Terent. in Heaut. act. 4. ſc. 1. v. 37. Nimirum exponebant ſive abjiciebant (atque hæc duo conjungit Suetonius Claudio cap. 27) impune olim parentes, quos alere & educare nollent: de qua immanitate veterum plura obſervat Lipſius Centuria 1. ad Belgas Epiſtola 85. Vide & Lindebrogium ad Terentii Andriam act. 4. ſc. 4. itemque Heraldum in Apologeticum Tertulliani Comment. cap. 1. & lib. 1. Digreſſion. cap. 8. Graviſſimè eam Lactantius taxat lib. 6. Divinarum Inſtit. cap. 20. ¶ Eſt & nauticum verbum. *Exponi* enim dicuntur ex navi, qui conſcenderant ante & jam exſcendunt, item quæ importata exportantur. Auctor ad Herenn. C. Nepos Themiſtocle c. 8 *Inde Epheſum pervenit, ibidemque Themiſtoclem exponit.* Horat. l. 1. Sermon. Sat. 5. v. 20

Jamque dies aderat, cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebroſus proſilit unus,
Ac mulæ nautæque caput lumboſque ſaligno
Fuſte dolat: quarta vix demum exponimur horâ.

Cæſar plenius *in terram exponere* dixit. Ut 1. de B. C. c. 31. *Hic* (Actius Varius) *venientem Uticam tum navibus Tuberonem portu atque oppido prohibet, neque affectum valetudine filium exponere in terram patitur.* Itaque aliis locis pluribus locutus eſt. Huic contrarium *Imponere*, einladen: de quo infra. ¶ Sed *exponere omnia ordine*, Livius l. 30. c. 17 eſt referre & explicare, darthun/ vermelden/ auslegen. *Ex memoria*, Cic. 3. Catil. c. 6. *Exponere memoriter*, Idem 4. de Finib. principio, auswendig erzehlen. *De re aliqua exponere ſermonem*, de Amicit. c. 1. ¶ Sulpitius Severus Dialogo 1. de Virtutibus Monach. Orient. cap. 4 peculiari quadam vi/ hoc verbo uſus, cum ait: *Nihil penitus omiſit, quod non carperet, laceraret, exponeret.* Significat enim nihil diſſimulaſſe, produxiſſe omnia, in apertò poſuiſſe, & claro, hält ihnen nichts verſchwiegen/ nichts verholen.

¶ Expositio Auslegung. Quintil. 4. cap. 3 *rerum gestarum expositio*, Erzehlung. *Expositio sententiæ suæ* Cic. 3. de Orat. cap. 53. Et ad Herennium lib. 4 cap. 39 *Descriptio continet perspicuam & distinctam expositionem.* Ausführung/Erklärung.

¶ Expositiuncula, diminut. Hieronym. lib. 1. adv. Jovinian. cap. 22.

¶ Expositor, qui exponit, Ausleger. Augustinus epist. 80 *Expositores divinorum eloquiorum.* Idem epist. 107 *Lege expositorem ejus* [orationis Dominicæ] *beatissimum Cyprianum.*

¶ Expositicius, eingelegt. *Expositicia puella*, Plaut. prolog. Casin. v. 79. Fündling.

¶ Impōno, imponere, einlegen/ auffligen/ auffsetzen/ ut, *Imponere nomen alicui*, Ovid. 9. Metam. v. 707. *Imponere coronam*, Cic. 5. fam. ep. 12. *diadema*, Idem 3. Philipp. cap. 5. *Imponere leges*, 7. Philipp. cap. 5. Gesetze geben. *In cervicibus aliquorum sempiternum dominium imponere*, 1. Nat. D. cap. 20. *Imponere fastigium operi*, 3. Offic. cap. 7. *summam manum*, Quintil. proœm. lib. 1. ein Werck ausmachen / beschlissen. *Extremam manum imponere*, Virg. 7. Æn. v. 572. *Onus alicui imponere*, Cic. ad Q. frat. 2. epist. 1. *Imponere præsidium civitati*, aut *arci*, Curt. 3. c. 7, 2. Besatzung einlegen. ¶ 2. Est & verbum nauticum, uti *expono*, cui etiam contrarium est, einladen / zu Schiffe setzen. Cæsar 3. de B. C. cap. 6 *Concionatur apud milites, æquo animo mancipia ac impedimenta in Italia relinquerent, ipsi expediti; naves conscenderent, quo major numerus militum imponi posset.* ¶ 3. Imponere alicui, est decipere, in qua locutione subauditur accusativus, *fraudem*, einen betriegen. Cicer. ad Quint. frat. lib. 2. epist. 6 *Cui tamen egregie imposuit Milo noster.*

¶ *Impostor*, deceptor, ein Landbetrüger. Gloss. *Impostor, stellionator, insidiator.*

¶ Impostura, Betrug/ Falscherey. Ulpianus lege 3. Dig. Stellionat. § 1 *Si quis imposturam fecerit, vel collusionem in necem alterius.* &c. At

¶ *Impositio*, propria notione, apud Plinium est lib. 27. cap. 13, *Succus ejus, vel semen, impositione spiculæ è corpore ejicit.*

¶ Impositicius. Lege 41 § 11 Dig. de Legat. I. *canthari, per quos aquæ saliunt, si impositicii sint.*

¶ Impositivus. Plinius lib. 28 cap. 4 pr. *impositiva nomina.*

¶ Superimpono. Columella lib. 8. cap. 3 *vimineos quales superimponunt.* Livius lib. 21. cap. 2. extr. *stipendio superimposito.*

¶ Interpōno, interponere, immiscere, interjicere, mit einmengen/ mit untersetzen/ ut, *fidem suam interponere*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 39. gut dafür werden. *Interponere jusjurandum*, mit einem Eyde bekräfftigen / Liv. lib. 34. cap. 25. *Interponere moram*, Cæs. lib. 4. cap. 11. auffziehen. *Sapientius facies, si te in istam pacificationem non interpones*, lib. 10. famil. epist. 27. sich in einen Vertrag einlassen. *Interponere accusatorem*, id est, subornare, Idem 3. Verr. cap. 11. Et, *offensione interposita*, Cic. 2. Philipp. cap. 4. wenn eine Uneinigkeit darzwischen kömmt.

¶ Interpositio. Cic. lib. 16. epist. 22 *Interpositio difficilior est.*

¶ Interpositus, ûs, nomen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. c. 40 *Luna incidens in umbram terræ, quum est e regione solis, interpositu interjectuque terræ, repente deficit.*

¶ Oppono, opponere, objicere, gegen etwas setzen/ stellen. *Opponere se periculis*, sich gegen die Gefahr setzen. *Vitium virtuti opponere*, Cic. 3. Fin. cap. 12. *Pignori opponere*, Terent. Phorm. 4. sc. 3. v. 56. zu Pfand einsetzen. Vide Pignus. ¶ 2. Opponere quoque de disputationibus interdum dicitur, Cic. 2. Philipp. cap. 4 *Sed quid opponis tandem, si negem, me unquam istas literas ad te misisse?*

¶ Oppositio, *Oppositio Solis & Lunæ*, wenn Sonn und Mond gegen einander überstehen. Cic. 1. invent. cap. 28 *Dissaratum est id, quod ab aliqua re per oppositionem negationis separatur hoc modo: Sapere & non sapere.*

¶ Oppositus, nomen. Cicero pro Marcello sub fin. *Non modo excubias & custodias; sed etiam laterum nostrorum oppositus & corporum pollicemur.* Et Silius lib. 10 v. 212 *oppositu membrorum.*

¶ Postpōno, Postponere, est posthabere, hindansetzen. Cicer. filius 16. fam. epist. 21. *Omnia postposui, dum modo præceptis patris parerem.* Horatius 1. Epist. 18. v. 34

Sæpe decorum
Sorte postponet honestum Officium.

Et Ovidius 6. Metamorph. v. 211

Vos est postponere natis
Ausa suis.

¶ Præpono, præponere, est anteponere, præferre, vorziehen, ut, *Præponi alicui*, Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 59. *Alii se præponere*, Idem Andr. act. 1. sc. 2. v. 38. *Salutem pop. Rom. vitæ suæ præposuit*, Cicer. Philipp. 9. cap. ult. ¶ Sed, *Præponere aliquem muneri, negotio*, est præficere, einen über ein Ampt setzen. Frequenter autem de militaribus imperiis ac curis sic usurpatur. Ut *Bello, exercitui Imperatorem præponere*, Cicero pro Leg. Man. cap. 22. Et Tacitus de Germania cap. 30 *Multum (ut inter Germanos) rationis ac solertiæ: præponere electos* (de Ducibus loquitur) *audire præpositos: nosse ordines, intelligere occasiones.* Tacitus 1. Histor. 48 *Legioni post prætoriam præpositus.* Hinc

¶ Præpositus, militum præfectus. Suetonius Othone cap. 1. *Ausus etiam in Illyrio milites quosdam, quod motu Camilli exæmitentia præpositos suos, quasi defectionis adversus Claudium auctores, occiderent, capite punire.* Tacitus 1. Histor. c. 36 *Gregarius miles caberi insuper præpositos jubebat.* A militia deinde ad Ecclesiasticum ordinem, ut plures aliæ, tralata est vox & dicti *Præpositi*, qui post Episcopum plebi præsunt, alias & *Œconomi* appellati.

¶ Præpositura, officium & dignitas præpositi. Lampridius in Heliogab. cap. 6 *militaribus etiam præposituris & tribunatibus, & legationibus & ducatibus venditis.* Et in Alexandro cap. 46 *Dabat præposituras locorum civilium, non militum.* Vid. Salmas.

¶ Præpositio. Grammatica notione & Cicero usus est Topic. cap. 11 *Præpositio IN privat verbum ea vi, quam habebat.*

¶ Prædisponere. Livius lib. 40. cap. 56. extr. *nuncios prædispositos.* Al. *per dispositos.*

¶ Propono, proponere, vorlegen/ vorsetzen/ vorstellen / ut, *Proponere sibi ante oculos*, Cic. 1. Nat. D. cap. 41. *Proponere præmium*, Cæs. 1. Civ. cap. 17. *Proponere quod sis dicturus*, Cic. in Oratore cap. 40. zuvor kürtzlich anzeigen / worvon einer reden will. *Proponere edicta, exemplum, libellos*, noti usus sunt. *Propositam illud mihi extremum*, 15. fam. epist. 14. das hatte ich mir zum letzten vorbehalten. *Propositum est mihi*, Cic. de clar. orat. cap. 6. es ist mein Fürsatz. Cæsar 6. de bello Gallico cap. 10 *Non alienum esse videtur de Galliæ Germaniæque moribus, & quo differant ea nationes inter sese, proponere*, i. e. explicare, enarrare. ¶ *Proponere congiarium, donativum*, apud Suetonium Nerone cap. 7 est publice promittere, idque, ut puto, libello proposito; nam dicto facere, id *pronunciare* dixit in Cæsare cap. 19 *Numos de suo communi nomine per centurias pronunciaret.* Idem Tito Capite 8 *Populum tanta per omnes occasiones comitate tractabit, ut proposito gladiatorio munere, non ad suum, sed ad spectantium arbitrium editurum se, professus sit.* ¶ Usurpatur hoc Verbum & de rebus promercalibus, quæ venum exponuntur. Idem Suetonius Nerone cap. 15 *Interdictum, ne quid in popinis coqui præter legumina aut olera veniret, cùm antea nullum non obsonii genus proponeretur.* ¶ Est & disputantium ac eruditorum verbum. Nam *proponere* dicuntur, qui afferunt rem, de qua dicendum ac disceptandum est. Cic. 5. Tusc. Quæst. cap. 4 *Quinto autem die, cum eodem loco consedissemus, sic est propositum, de quo disputaremus.* Hinc *Propositum* Θέσις est, de quo post dicendum erit. Et quia in omni thesi aliquid vel affirmatur vel negatur: idcirco *proponere*, etiam pro pronunciare, statuere, ponitur. Celsus Præfat. librorum de medicina: *Neque esse crudele* (incidere corpora) *quod plerique proponunt.* Tertullianus Apologet. cap. 48 *Qui proponimus, multò utique dignius credi hominem ex homine rediturum*, &c.

¶ Propositum, nomen; quod quisque sibi faciendum proposuit, Fürsatz. *Tenere propositum*, Cæsar 1. Civ. cap. 83. *Abstinere proposito*, Cicer. 1. Tusc. cap. 33. extr. & *a proposito*, Idem lib. 5. de Fin. cap. 28. *Deterreri a proposito*, Brutus Ciceroni epist. 11. *Abduci a proposito*, Livius lib. 2. cap. 8. ¶ 2. Hinc certa quoque vivendi quædam ratio, ad quam obstrinximus nos, *propositum* appellatur. Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 2 de Tiberio Gracchо: *Vir alioquin vitâ innocentissimus, ingenio florentissimus, proposito sanctissimus:* PROPOSITO i. e. vivendi disciplina. Phædrus Præfat. lib. 3. v. 15

Mutandum tibi propositum est, & vitæ genus.

Sic Juvenalis cœlibatum Hippolyti & fugam muliebris consortii, *propositum* vocat Sat. 10. v. 314. Seneca Epist. 68 institutum Lucilii in secessu vivendi perpetuo, *propositum* similiter dixit. *Aliud*, inquit, *proposito tuo nomen impone.* Ambrosius Epist. 36. lib. 6 de secessu Paulini: *Matrona quoque virtuti & studio ejus proxime accedit, neque à proposito viri discrepat.* Alii Christianis scriptoribus & *votum* appellatur, quod Heraldus observat: quem lib. 2. Digression. ad Tertulliani Apologeticum cap. ult. sub finem vide. Alii & *Sella* vocatur: de quo suo loco. Vet. Gloss. *Propositum*, προηγούμενος (quod huc pertinet) προϊσταμένη τῆς προαιρέσεως. ¶ Item θέσις, vel quod ad disceptandum ponitur. Cicero Topicis cap. 21 *Quæstionum duo sunt genera, alterum infinitum, alterum definitum.* DEFINITVM *est, quod* ὡρισμένον *Græci, nos* CAVSSAM: INFINITVM, *quod* ἀόριστον *illi appellant: nos* PROPOSITVM *possumus nominare.*

¶ Propositio. Cicer. 3. Tusc. cap. 18 *Vitæ propositio.* Rhetorico sensu passim obvium est apud Cicer. & Quintilianum.

¶ Repono, reponere, wieder hinlegen. Virgil. 3. Æneid. v. 231 *Aramque reponimus ignem*, auffligen. *Grues in tergo prævolantium capita reponunt*, Cic. 2. Nat. D. cap 49. *Loca sua omnia reponere*, Idem 3. Verr. cap. 56. pr. ein jedes an seinen Ort setzen. *Reponere alimenta in hiemem*, Quintil. lib. 2. cap. 16. Item, *condere & reponere fructus*, Cic. 2. Nat. D. cap. 62. extr. auff den Winter zurück legen. *Spem suam in aliquo reponere*, dixerunt etiam Cicero & Livius: ille V. Tusc. cap. 12. extr. *in se ipso omnem spem reponet:* hic lib. 1. ab Urbe cap. 49 *in tranquillitate*

vitate civium nihil spei reponens. Et Seneca 2. de Ira cap. 28 *Reponere injuriam*, pro rependere, das Unrecht vergelten. ¶ Apud Tacitum pro occultare ponitur Agricolâ cap. 39. *Optimum in præsentia statuit reponere odium*, &c. Itaque *reponere* est, in abdito, clauso, nec cuivis obvio & aperto loco ponere ad reservandum. Virg. 1. Æneid. v. 26

-- -- manet alta mente repostum
Judicium Paridis &c.

¶ In illo Juvenal. Sat. 1 ineunte:

Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam?

Reponere pro respondere videtur positum &c.

¶ Repositorium, id erat antiquis, quod super mensa reponebatur ad fercula collocanda, ein Auftrichtetisch. Sive vas, in quo reliquiæ ciborum, & mensæ instrumenta recondebantur, sive ex corio sit, sive ex ligno, sive ex argento, aurove, aut alia quacunque materia. Plin. 28. cap. 2 *Bibente convivâ, mensam vel repositorium tolli inauspicatissimum habetur.*

¶ Repositio. Palladius lib. 1. c. 32 *Repositiones fœni, ligni, cannarum nihil refert, in qua parte fiant, dummodo siccæ sint.*

¶ Repostor. Ovid. 2. Fastor. v. 63

Templorum positor, templorum sancte repostor.

id est, reparator, restitutor.

¶ Sēpono, seorsim pono, separo. Sic *mare sepositum*, Seneca dixit Medea vers. 339. *Seponi* & homines dicuntur, quos a conspectu nostro ut odiosos & graves removemus ac relegamus quodammodo. Sueton. Aug. cap. 65 *Agrippam, ob ingenium sordidum ac ferox abdicavit sepositque Surrentum.* Tacitus lib. 1. Hist. cap. 13 *Mox suspectum in eadem Poppeâ in provinciam Lusitaniæ specie legationis sepositum.* Item cap. 88 *Sepositus per eos dies C. Dolobella in Coloniam Aquinatem.* *Sepositæ vestes* Ovid. 1. Fastor. sunt repositæ, & non quotidiani usus.

¶ Suppono, supponere, subjicere, *Ova gallinis supponere*, unterlegen. Columell. lib. 8. cap. 5. ¶ 2. Est & falsum pro vero subducere, seu subjicere. Terent. in Eun. act. 5. sc. 3. v. 2 *Referam illi sacrilego gratiam, qui hunc supposuit nobis*, der uns mit diesem hat betrogen. Sic: *Testamentum falsum supponere*, Cic. 1. de Leg. cap. 16. heimlich beybringen / einschieben. Unde *Suppositio pueri*, item *Suppositrix puerorum*: de quibus mox dicemus. Cujusmodi suppositionis exempla in Comœdiis passim licet notare. Ut Cistellariâ & Truculento Plautinis.

¶ Suppostus pro suppositus, apud Silium lib. 3. v. 90

Nos clausa nivibus rupes, suppostaque cælo
Saxa manent.

¶ Suppositio. Columella lib. 8. cap. 5 *Suppositio per hos ferè dies est commodissima.* Loquitur de ovis gallinæ supponendis. Unterlegung.

¶ Suppositrix. Plautus Trucul. act. 4. sc. 2. v. 50 *suppositrix puerum*, so Rinder ausgewechselt / oder stielet und unterschiebet. ut modo dictum fuit.

¶ Suppŏsĭtĭcius, qui supponitur, ἐπιβολιμαῖος. Varro R.R. lib. 2. cap. 8 *mater supposititia*, de equa, cui pullus asininus subjicitur. Martialis lib. 5. Epigr. 25 *Hermes suppositicius sibi ipse est*; Terentius *subditum* dixit. Vet. Gloss. ἐπιβολιμαῖος, *Suppositicius, subditicius.*

¶ Superponere, auff etwas legen / *Medicamentis superponi*, Plin. lib. 29. c. 2. extr. Ovid. Epist. Her. 21. Cydippes v. 190

Ægra superpositâ membra fovere manu.

Et Silius lib. 16. v. 420

- - - humerus trepidantis Iberi
Ora superposuit.

Superpositus etiam pro Præposito, præfecto. Gruter. Inscript. p. 581. n. 7 SVPERPOSITO MEDICORVM.

¶ Superimponere, vide supra post *Imponere.* Adde Cels. 3. cap. 10 *superimponenda sunt cataplasmata.*

¶ Transpono, transponere, *Arborem in locum alium transponere*, versetzen / Gellius lib. 12. cap. 1.

PONS, dictus, quod aquis impendeat, eine Brücke. Lucanus lib. 4. v. 15 de Sicori Hispaniæ fluvio:

Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu.

Et *pons lapideus*, apud Curtium lib. 5. cap. 1. num. 29. *Pontem facere*, Nepos Milt. cap. 3. Et Plancus lib. 10. famil. epist. 23 *Interrupi pontes, quos feceram*, zerreissen. *Interscindere pontem a tergo*, Cic. 2. de Legib. cap. 4. die Brücken hinter ihm abwerffen. *Rescindere pontem*, Nepos Milt. cap. 3. & *dissolvere pontem*, Idem Themistocle cap. 5. eine Brücke abwerffen / abreissen. *Ponte adjungi & contineri*, Cicer. 6. in Verr. cap. 52. extr. durch eine Brücken angehengt werden. *Fluvio pontem imponere*, eine Brücken über ein Wasser machen / Curtius lib. 5. cap. 1. num. 29. *De ponte in Tiberim aliquem dejicere*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 35. Juvenal. Sat. 14. v. 134

Invitatus ad hæc aliquis de ponte,

Id est, mendicus. *Quia mendici in pontis itinere sedent*, ut vetus Scholiastes ibi annotat. Idem Satyricus Sat. 4. v. 116

Cæcus adulator, dirusque a ponte satelles,

id est, *de numero mendicorum*, ut idem Scholiastes interpretatur. *Satellitem* dixit, quia mendici satellitum instar sequi prætereuntes solent flagitantes stipem. Seneca de vita beata cap. 25 *In publicium pontem me transfer, & inter egentes abige: non ideo tamen me despiciam, quod in illorum numero consideo, qui manum ad stipem porrigunt.* *Ponte flumen committere*, id est, utramque ripam conjungere, ut ex alterâ in alteram transiri possit. Florus lib. 1. cap. 4 *Tiberim fluentem urbi Tiberim ponte commisit.* Et, *Ponte transmittere flumen*, Plinius dixit lib. 8. Epist. 8. *Pons publicius*, vide *publicius.* ¶ 2. *Pontes* etiam dicuntur viæ aggeratæ & stratæ lignis in locis paludosis. Tacitus 1. Annal. cap. 63 *Cæcina monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, pontes longos quam maturrime superare. Augustus is trames, bastas inter paludes, & quondam a L. Domitio aggeratus.* ¶ 3. Item *Tabulata navium.* Idem Tacitus 2. Annal. cap. 6. *multæ* (naves) *pontibus stratæ, super quas tormenta vehrentur, simul aptæ ferendis equis, aut commeatui.* ¶ *Pontem januæ* Vellejus lib. 2. cap. 7 dixit, superius januæ limen, quod in pontis modum arcuatum est, ut Meursius interpretatur: quem vide mantissa ad librum de luxu Roman. cap. 15. *Pontem* etiam Lipsius & Gruterus legunt: *postem* Vossius, Heinsius, & Bœclerus ex Aldi conjectura.

¶ Ponticulus, ein Steg über ein Wasser. Cicero lib. 5. Tusc. cap. 20 *Fossâ transitum ponticulo ligneo conjungere.* Add. Sueton. Cæsare cap. 31.

¶ Ponto, ōnis, mascul. navis in trajiciendis amnibus pontis usum præbens, eine Fähre. Paullus JCtus L. fin. D. de servit. rust. prædiorum: *Flumine interveniente via constitui potest, si aut vado transiri potest, aut pontem habeat, diversum si pontonibus trajiciatur.* Cæs. lib. 3. de B. C. cap. 29 *Pontones*, genus navigii Gallici interpretatur.

¶ Pontifex: nam & hoc nomen a ponte vetustas fecit: Primi enim pontifices a Numa creati, pontem sublicium fecerant, ac subinde restituebant. Sed Q. Scævola a *posse & facere*, deduxit: ut *Pontifex* dicatur quasi *potentifex*, qui potens sit facere, id est, sacrificare. Unde & *Pontificium* aliquando pro jure, facultate & potestate faciendi aliquid dicitur, de quo infra. Vide Varron. libr. 4. de LL. & Plutarchum in Numa pag. 65. m. 19. Itemque Dionys. Halicarnass. lib. 3. cap. 38. Penes pontifices cura erat sacrorum, & religionis. Pontificibus superior unius omnibus præfectus, *Pontifex maximus* dicebatur. Susceperuntque hunc honorem non Cæsares solum Ethnici, Julius, Augustus, Tiberius, & alii: sed Imipp. etiam Christiani, pontificalem vestem a collegio Pontificum accipientes: quod latius ostendit Jo. Andr. Bosius noster in eruditissima de Pontifice Maximo Romæ veteris dissertatione. Conf. Casaub. ad Suetona August. cap. 31.

¶ Pontificatus, us, ui, pontificis dignitas, Cic. de Arusp. Resp. cap. 9 *statas solennesque cærimonias pontificatu contineri.* Et Valer. Maxim. lib. 6. cap. 9. num. 13 *maximi pontificatus sacerdotium.*

¶ Pontificalis, *libri pontificales*, quibus sacræ cærimoniæ continentur, *Pontificum commentarii* appellati a Livio lib. 4. cap. 3. *Pontificalis auctoritas*, Cic. 2. de Leg. cap. 21. *Pontificalis bonos*, Ovid. 3. Fast. v. 420. *Cœna pontificalis*, id est, sumtuosa & opipara: Vid. Horat. 2. Oda 14.

¶ Pontificius, aliud adjectivum, ut, *jus pontificium*, Cic. 2. de Leg. cap. 23. pr. de quo pontificio jure apud veteres, Jacobus Gutherius Gallus eruditos libros dedit.

¶ Pontificii, orum, libri pontificii, Cicero de Nat. Deor. lib. 1. c. 36 *Nominum non magnus numerus in pontificiis nostris.* Sed elliptice *libri* subaudiuntur.

¶ Sed & *Pontificium* aliquando pro jure, facultate ac potestate faciendi aliquid accipitur. Gellius lib. 1. cap. 13 *Sunt non pauci, qui sententiam suam unâ in parte defixerint, & re semel statutâ deliberatâque ab eo, cujus negotium id pontificiumque esset, nequaquam putaverint contra dictum ejus esse faciendum*, &c. Symmachus lib. 7. epist. 27 *Quod quidem fieri oportere consentio: sed non eatenus, ut pontificium tuum in damna nostra protendas.* Vide ad eum locum politissimi Jureti notata. Petrus Chrysologus Serm. 5 *Pater hic duos filios habuit conditoris pontificio, non necessitate generantis.*

¶ Depontani, Romæ antiquitus dicebantur sexagenarii senes. Nam qui ætatis id essent, quod crederentur inutiles gerendis rebus, de ponte dejiciebantur in Campo. Festus, DEPONTANI SENES *appellabantur, qui sexagenarii de ponte dejiciebantur.* Varro apud Nonium in CASNARES: *Vix hæc fatus erat, cum more majorum ultro Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant.* CASNAR Osca vox, senem significat, ut ex Varrone lib. 6. de LL. Festo item & Nonio discimus. Vide Ovid. lib. 5. Fastorum v. 623. & seqq. & adde de hoc ritu Petr. Victorium lib. 18. Var. Lect. cap. 7.

PONTVS, Πόντος, Asiæ minoris provincia super Euxino Ponto inter Halym fluvium & fines Colchidis, quæ etiam *Cappadocia Pontica* appellatur, quod ab austro Cappadociam attingit. Sub Cæsaribus dividi cœpit in tres provincias, Pontum Galaticum,

ticum, Polemoniacum, & Cappadocium. Vide Ptolemæum lib. 5. c. 6. Regnum olim Mithridatis fuit regis maximi & Romanorum infensissimi hostis. Cic. pro Lege Man. cap. 9 *Et suo regno sic Mithridates profugit, ut ex eodem Ponto Medea illa quondam profugisse dicitur.*

¶ 2. Aliæ etiam regiones ad Pontum Euxinum sitæ, *Ponti* nomine appellantur. Ovidius lib. 5. Trist. eleg. 10. pr.

Ut fumus in Ponto, ter frigore constitit Ister.

Quod de Tomitana regione in Mœsia inferiore intelligendum est. Sic Romani *Provinciam Ponticam* appellarunt, quæ Bithyniam, Paphlagoniam, & partem Ponti Mithridatici continebat. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 454. n. 3

C. PLINIVS C. F. C. N.
CAECILIVS SECVNDVS
COS. AVGVR LEGAT. PROPRAET
PROVINC. PONTI. CONSVLARI POTESTATE IN EAM PROVINCIAM. AB
IMP. CAESARE NERVA TRAIANO
AVG. GERMANICO MISSVS &c.

Constat autem ex epistolis hujus Plinii, Bithyniam fuisse præcipuam partem provinciæ, quam auspiciis & jussu Trajani regebat.

¶ 3. Hæ autem provinciæ *Ponti* nomen habuerunt a *Ponto Euxino*, mari inter duos Bosporos, Cimmerium & Thracium, contento, cui nomen prius *Axini* (ἄξεινος) fuit, propter inhospitalitatem circumcolentium barbarorum; postmodo in auspicatius *εὔξεινος*, id est, bene hospitabilis, commutatum. Ovidius 4. Trist. eleg. 4. v. 55

Frigida me cohibent Euxini littora Ponti,
Dictus ab antiquis Axenos ille fuit.

Qui & absolute *Pontus* vocatur. Ovidius 3. Trist. 10. v. 37

Vidimus ingentem glacie consistere Pontum.

Et Cicero 6. Verr. cap. 53 *in Ponti ore & angustiis.* Hodie dicitur *Mare nigrum*, das Schwartze Meer.

¶ 4. Poetis, Græco more, quodlibet mare pontus dicitur. v. g. *Pontus Libyæ*, Virg. Æn. 1. v. 560. mare Africanum. Et Horatius lib. 3. Oda 3. v. 37

Dum longus inter sæviat Ilion
Romamque pontus.

Hoc est mare mediterraneum.

¶ Ponticus, adjectivum. ut *Pontica terra*, Ovid. 1. Trist. eleg. 2. v. 94, quæ ad Pontum Euxinum sita est. Seneca Medea v. 454 *Pontici fauces freti*, hoc est Bosporus.

¶ Hellespontus, vide supra in litera H.

¶ Prŏpontis, idis, προποντίς, fœm. est laxitas maris inter duo freta, Hellespontum & Bosporum Thracium intercepta. Hodie *Mare di Marmora* Italis & aliis vocatur, a Præconneso, marmoris divite in illo insula, quæ nunc *Marmora* vocatur. Geographi enim primas angustias maris se coarctantis *Hellespontum* vocant. Inde exspatiatur æquor, quæ laxitas *Propontis* appellatur. Ubi iterum in arctum coit, & stringitur, illæ angustiæ *Bosporus Thracius* nominantur: Ubi iterum effunditur *Pontus Euxinus*, qui deinde curvatus in figuram Scythici arcus, & cum ostio paludis Mœotidis commissus, *Bosporus Cimmerius* appellatur. Vide *Pontus* & *Hellespontus*. *Longa Propontis* dixit Ovid. lib. 4. Pont. epist. 9. v. 118.

¶ Prŏpontĭăcus. Ovid. 1. Trist. eleg. 9. v. 29

Propontiacis harentem Cyzicon oris.

Et Propertius lib. 3. eleg. 22. pr.

Propontiaca qua finit Isthmos aqua.

PONTĪNA, vel *Pomtina palus* (utroque enim modo apud auctores invenitur scriptum) Latii veteris est, post Circejos, quem locum viginti trium urbium fuisse Mutianus prodidit, ut refert Plinius lib. 3. cap. 5. In plurativo numero *Pontinas paludes* Plinius lib. 26. cap. 4 & Suetonius Cæsare cap. 43 dixere.

PŎPA, æ, masculin. immolator: qui ad aram alligabat victimas, feriebatque & jugulabat. Vet. Gloss. *popa*, θύτης. Item, Παταχθύτης. Item, *Popa*, *immolator*, θύτης. Propertius lib. 4. El. 3

Succinctique cient ad nova sacra popæ.

Vide Turneb. lib. 18. Adverss. cap. 5. ein Opffer-Schlachter. Sed Persius sat. 6. v. 74 pro popinatore & guloso lurcone *popam* dixit, ut Casaubonus interpretatur.

¶ Pŏpānum, πόπανον, placenta rotunda, qua in sacrificiis veteres utebantur, ein Opfferkuchen/ cujus dictionis frequens usus apud Aristophanem est. Juvenal. satyr. 6. v. 540

Scilicet & tenui popano corruptus Osiris.

Panificium appellat Suetonius Vespasiano cap. 8.

¶ Pŏpīna, a popa fit, media producta. Locus est, ubi obsonia cocta publice vendebantur, frequentatus iis, qui dediti gulæ. Unde id Floro Poetæ Adrianus Imperator apud Spartianum objicit, versus ejus refutans:

Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Horat. lib. 1. Epist. 14. v. 21

- - - fornix tibi & uncta popina
Injiciunt urbis desiderium.

¶ Pŏpīno, popinōnis, masculi. qui in popinis heluatur: vel ipse tabernarius, qui popinam exercet. Vide Nonium, ein Schlemmer. Horat. 2. Serm. Sat. 7. v. 39

Imbecillis, iners, si quid bis, adde, popino.

¶ Pŏpīnor, popināri, heluationis caussa popinas frequentare, schlemmen/prassen. Trebell. Pollio in 30 Tyrannis cap. 29 sive in Celso: *Dum Gallienus popinatur, & balneis ac lenonibus deditus vitam.*

¶ Popinator, lurco, heluo. Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 14. pr. *apud popinatores.*

¶ Popinarius, qui popinæ præest. ein Garkoch. Firmicus lib. 4. cap. 15 *Facies* (constellatio hæc) *hospites, popinarios, tabernarios, myropolas.* Lampridius in Alexandro cap. 49 *Cum Christiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupassent, contra popinarii dicerent, sibi eum deberi; rescripsit, melius esse, ut quomodocunque illic Deus colatur, quam popinarius dedatur.* Sic & Casaubonus legit in eodem Alexandro cap. 33 pr. pro *lupinariorum.*

¶ Popinalis; ut *Delicia popinales*, Columella lib. 8. cap. 16 *Luxuria popinalis*, Apulejus principio libri 8.

POPILIVS Lænas: Hoc hominis fuisse Ciceronis interfectorem, cujus in caussa tamen capitali aliquando Cicero fuerat defensor, auctor est Valerius Max. lib. 5. cap. 3. n. 4.

POPLES, pars pedis genui oppositi, quæ intelligitur, die Kniekehle oder Beuge unter dem Knie. Nam *mola* est, die Kniescheiben. Vide appellationes partium humani corporis in *Homo*. Primam Virgilius semper produxit, v. lib. 9. v. 762

- - - succiso poplite Gygen Excipit.

Lucretius autem corrupit in 4. v. 950

Brachia, palpebræque cadunt, poplitesque cubanti.

POPPYSMA, πόππυσμα, vocis blandimentum, quod adhibetur equis indocilibus ciendis, tractationis caussa, Pfeiffen und Streichelns/so man den Pferden thut. Juvenalis Satyr. 6. v. 583

Præbebit vati cretum poppysma vocanti.

¶ 2. Apud Plinium etiam *poppysmus*, ποππυσμός, legitur pro manuum complosione, das zusammenschlagen mit den Händen. Nam lib. 28. c. 2 ait: *Fulgetras poppysmis adorare, consensus gentium est.* Utrumque à ποππύζειν est, *sibilare* vel *complodere.*

PŌPŬLVS, fœmin. arbor nota duorum generum. Est enim *populus alba*, ein Pappelbaum. Horatius lib. 2. Oda 3

Quo pinus ingens, albaque populus &c.

Et *Populus nigra*, Plin. lib. 16. c. 23. pr. eine Aspen. Addit ibidem tertium genus, quæ *Libyca* appellatur, *minima folio, ac nigerrima fungisque enascentibus laudatissima.*

¶ Populeus, denominativum, *Populea corona*, Horat. lib. 1 carm. od. 7. v. 23. *Tempora populea fertur vinxisse corona.*

¶ Plautus etiam *populnus*, in Casina act. 2. sc. 6. v. 32 dixit: & ¶ *Populneus* Columella lib. 6. c. 3 *frons populnea*, Laub von Pappelbaum.

¶ Ovidius *Padum populiferum* dixit 2. Amor. eleg. 17.

¶ Populētum, locus populis consitus. Plin. lib. 14. c. 6. *in paludibus populetis.*

PŌPŬLVS, hominum conjunctio, & societas, sub iisdem legibus in urbe aut regione degentium; ein Volck. *Populus Romanus*, qui Senatu, Equite & Plebe constabat. *Populus Athenienses &c.* Nec de magnis civitatibus tantum hoc nomen accipiendum est, sed & de vicis, quos Græci Δήμους, & κώμας appellarunt. Huc enim referendum illud Apuleji est in Apologia: *Quindecim*, inquit, *liberi homines, populus est: totidem servi familia: totidem vincti ergastulum. Urbanus populus*, apud Nepotem Cimone cap. 2. n. 1 opponitur exercitui. ¶ Aliquando *populus* partem tantum civilis societatis, plebem videlicet, significat, qua ratione hac voce sæpissime usus Suetonius est. Nec aliter Plinius, cum Panegyr. cap. 25 *Datum congiarium populo* scribit. Martialis lib. 8. epigr. 15

Dat Populus, dat gratus Eques, dat thura Senatus.

Hinc *popularia*, loca in theatro, ubi plebs spectabat. Aliquando tamen epitheton additur, quod vocem ad plebem restringat. Sic Poeta, quem Virgilium quidam existimant, qui & in Appendicem Virgilian. a Scaligero relatus est, in elegia ad Val. Messalam sub fin.

- - - Pingui nil mihi cum populo est.

¶ Aliquando & pro quavis turba, multitudine seu copia sumitur, Lucanus lib. 3. v. 665

Nutaretque ratis populo peritura recepto,

Populum enim vectorum turbam dixit: hoc est, qui navi vehebantur. Justinus lib. 10. cap. 1. *Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo*, (i. e. filiorum multitudine) *non solum fœtari, verum etiam fileri parricidium potuit.* B. Cyprianus Serm. de mortalitate extr. *Illic prophetarum exultantium numerus: illic martyrum innumerabilis populus.* Et quemadmodum Virgilius atque Homerus *gentis* vocabulum & apibus tribuit, ita iisdem *populi* Columella lib. 9. c. 13. *Duo*, inquit, *populi conjungi debent.* Similiter *aereos populos* pro avibus Manilius dixit lib. 5. v. 363.

Vide & Buchnerum in Venantii Eleg. de Resurrectione v. 81. Sed *populi* voce ita promiscue in prosa, præcipuè si de inanimis sermo, audacius est, quam ut dicendi regulæ quadret: quale illud Sidonii est, qui lib. 6. epist. 2 *Scelerum populum* dixit. Nonnulla huc pertinentia ad Nonnum & Petrus Cunæus notavit pag. 10. & seqq. Adde Barth. ad Claudian. p. 1233. & Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 103.

¶ Persius & Horatius diminutivum fecerunt *popellus*, ille Satyr. 4. v. 15. hic 1. Epist. 7. v. 65.

¶ Pöpülaris, e, quod est populi, ut, *Fama popularis*, Cic. 2. de Fin. cap. 15. ein gemeines Gerücht im Volck. *Imperium populare semper ventosum est*, Idem 11. Philipp. cap. 7. wo der gemeine Pöbel das Regiment hat. Sed, *Oratio ad vulgarem popularemque sensum accommodata*, Idem 1. de Orat. c. 23. ad captum populi. Et populo gratum, ad parandam populi gratiam comparatum. Plinius Paneg. cap. 77 *Plerunque ad Praetores remittebat: atque ita, ut Collegas vocaret* (de Trajano Imper. loquitur) *non quia popularе gratumque audientibus, sed quia ita sentiebat.* Ita sæpe Tacitus. Livius lib. 7. c. 33 *Nihil popularius est, quam quibus artibus petimus magistratus, iisdem gerere.* Et vero ipsi, qui populi studia, gratiamque captabant, *Populares* dicti Livius lib. 2. cap. 10 *Nec quisquam malis artibus postea tam popularis fuit, quam tum bene imperando universus Senatus fuit.* Plutarch. in Arato φιλοπολίτης vocat.

¶ Popularis, civis, substantivum. Terent. in Adelphis a. 2. sc. 1. pr. *Obsecro populares*, &c. Et qui ejusdem conditionis, sortis, & fortunæ est. Idem in Phorm. actu 1 ineunte: *Amicus summus meus, & popularis Geta*, hoc est, ejusdem gentis & fortunæ, mein Landsmann.

¶ Popularium etiam nomine intelligitur multitudo urbana, quæ militibus opponitur. Capitolinus in Marco Antonino cap. 17 *Pestilentia multa millia & popularium & militum interemerat.* Ulpianus de officio præfecti Urbi: *Debet etiam dispositos milites stationarios habere, ad tuendam popularium quietem.* Hinc *popularis res militari* opponitur, Cic. lib. 2. de LL. cap. 8 *Quique agent rem duelli, quique populare auspicium.* Et lib. 3. c. 6 *Veteres verbotenus acute illi quidem, sed non ad hunc usum popularem ac civilem de Rep. differebant.*

¶ Populares etiam translatione quâdam dicuntur ejusdem factionis ac sectæ homines. Sic *Populares sceleris, populares conjurationis*, i. e. complices, socios sceleris, & conjurationis Sallustius dixit Catilina cap. 22. & 24. Seneca & de Vita beata cap. 13 *Mea quidem ista sententia est (invitis hoc nostris popularibus dicam) sancta Epicurum, & recta praecipere.* Per *populares* intelligit eidem sectæ, cui ipse, addictos; Stoicos puta.

¶ Popularia, in neutr. dicebantur loca, sive sedilia theatri, in quibus plebs spectabat. Suetonius Claudio cap. 25. & Domitiano cap. 4. extr. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 371.

¶ Popularitas, Landsmannschafft. ¶ 2. Item studium placendi populo. Statius in Silvis lib. 2. carm. 7. v. 69 *Et gratum popularitate Magnum.* Ita & Suetonius usus Caligula cap. 15. Et Plinius lib. 6. epist. 31 *Homo munificus & innoxiæ popularitatis.*

¶ Populariter, populi more, nach des gemeinen Volcks Weise und Verstand / ut, *Loqui populariter*, Cic. 2. de Finib. c. 6. Add. Juvenal. Satyr. 3. v. 37.

¶ Populiscitum, decretum populi, ψήφισμα, aliàs *plebiscitum*. Nepos Alcibiade cap. 5. n. 4 *populiscito* restituitur. Et in Epaminonda cap. 7. n. 4 *populiscito non paruit.*

¶ Populosus, πολυάνθρωπος, Apulejus 8. p. 212 *civitas populosa.* Vegetius lib. 3. c. 19 *populosior* [militum] *globus.* Et Solinus cap. 52 *In Gange insula est populosissima, amplissimam continens gentem.* Et, *populosissima Cappadocia*, Authentic. 30 principio. Est autem posterioris ævi tantummodo, ut alibi ostendimus.

¶ Populositas, Arnob. lib. 3. p. 102 *populositas summa*, scil. deorum.

POPVLO & populor, quorum posterius usitatius est, *populari* significat *praedari*, plündern / rauben. *Populari agros*, auff dem Lande umher streiffen und plündern / Cic. 1. Offic. cap. 10. Sed *populat* Virgilius dixit 1. Georg. v. 185

— — populatque ingentem farris acervum
Gurgulio.

Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 8 *Quæ non modo nihil cuiquam adimunt, neque urbes hospitas populant, &c.*

¶ Populator; *Luxus populator opum*, Claudian. 1. in Rufin. v. 35. *Populator bruchus*, Prudent. Hamartig. v. 228.

¶ Populatrix. Stat. 3. Silv. 2. v. 86 *Siculi populatrix virgo profundi*, id est, Scylla.

¶ Populatio, Plünderung / Verheerung. Livius lib. 2. cap. 64 *populationem facere.* ¶ 2. populus, turba. Sedulius in Joannis 11 de Lazaro resuscitato:

Flebant germanæ, flebat populatio præsens.

¶ Populabilis, leichtlich zu verwüsten. Ovid. 9. Met. v. 263

— — quodcunque fuit populabile flamma,
Mulciber abstulerat.

¶ Populabundus, verwüstend. Livius lib. 1. c. 15 *In fines Romanos exturrerunt, populabundi magis, quam justi more belli.* Et lib. 2. c. 60 idem: *Vagari populabundum hostem per agros.* Ac Sisenna apud Gellium lib. 11. c. 15 *populabundus agros.* Nam etiam casus verborum regunt in *bundus* formata. Vide supra *Imaginabundus.*

¶ Depopulari, ut populari. verheeren. Cic. Divin. in Verr. c. 4. *provinciam depopulatus est.* Activa forma, *provinciam depopulabit*, dixit Hirtius extremo bello Hispaniensi. Unde *depopulatus*, passivum participium est. Plinius lib. 2. c. 53 *agris depopulatis.* Et Quintilianus Declamat. 13. p. 190 *Credo depopulatos agros, eversosque reditus.*

¶ Depopulator. *Fori depopulator*, Cicer. pro domo sua cap. 5. Verwüster / Räuber.

¶ Depopulatio, *Depopulatio agrorum*, Cicer. in Pison. cap. 17. *praediorum*, pro Domo cap. 58. pr. Plünderung / Verwüstung. *Defendere provinciam a depopulatione*, Cic. pro Fontejo cap. 16. ein Land bedecken / vor Einfall beschützen.

¶ Expopulatio, idem. Columella lib. 3. cap. 2 *Apiana vites apibus afferunt pradam, quarum vocabulo propter hanc expopulationem cognominantur.*

¶ Perpopulari, durchaus plündern. Livius lib. 22. cap. 3 *Hannibal perpopulatur Italiam, vastat & urit omnia.* Idem Livius lib. 34. c. 28 extr. *Cum perpopulatus omnia circumjecta urbi frequentia & amœni agri loca esset.* Et passive lib. 26. c. 9 *Hannibal, infestius perpopulato agro Fregellano, in Labicanum venit.*

Popus, vide infra *pupus.*

POR pro puer in fine dictionis, ut *Marcipor, Pupliper, Cypripor:* quod tamen genus nominis intercidit. Voss. lib. 4. Instit. Orat. cap. 12. pag. 225. Vide infra in *Puer.*

PORCIVS; gentis Romanæ Nomen, ex qua Catones fuerunt. Appellatio a *porcis* est. Sunt enim plura Rom. Populi nomina ab utroque pecore, majore juxta atque minore petita, de quo Varro lib. 2. de re rustica cap. 1.

¶ Celebris *Porcia* Catonis filia, Bruti uxor, cum doctrina ac fide, tum constantia ac fortitudine exitus. Quippe quæ ne marito superviveret, ardentes favillas hausit ore, seque e vita ejecit. De qua Dio lib. 63. & 47. extr. itemque Valerius Maximus lib. 4. cap. 6. & Plutarchus in Bruto pag. 989. & seq.

PORCVS, à rictu porrecto seu prominente dictus est. *Epicuri de grege porcus*, Horat. 1. epist. 4. v. 16. eine Epicurische Mastsau. *Porci sacres*, Plauto Rud. a. 4. sc. 6. v. 4 sinceri, id est, puri, integri & idonei sacrificiis. Varro lib. 2. de re rustica cap. 1. & 4. *Porci lactantes*, Sugferckel: *Porci delici*, à mamma depulsi, abgesetzte Ferckel / Varro lib. 2. c. 4. Porcum laribus immolabant insani, quique piaculum aliquod admiserant, & quibus liberorum prole aucta erat domus, Pontan. Vol. 1. Progymn. dial. 20, 17. p. 280. ¶ 2. Porcus pro homine pingui, corpulentiore habitioreque accipitur. Catullus Carm. 39. v. 11

Aut porcus umber aut obesus Etruscus.

¶ *Porcus fœmina*, Cato cap. 135 [al. 134] ut Meursius legit & tuetur: etiam Popma. Et

¶ Porca. Virg. 8. Æneid. v. 641

— — Cæsa jungebant fœdera porca.

¶ *Porca* in agro idem est, quod *lira*, terra nimirum elata inter duos sulcos; ein Beet. Varro lib. 1. de R. R. c. 29. Plinio eadem *Porculetum* dicta lib. 17. c. 22. ut mox dicemus.

¶ Porculus, Plin. 9. cap. 15 *Porculus marinus.* Adde & Plaut. Menæch. a. 2. sc. 2. v. 38. Diminutivum a *Porcus.*

¶ Porcula, fœm. Idem Milite Glor. a. 4. sc. 2. v. 68.

¶ Porcellus, diminutiv. aliud. Suet. Nerone c. 33.

¶ Porcīnus, *Caro porcina*, Plaut. Captiv. 4. sc. 2. v. 69.

¶ Porcinarius, qui porcos alit eosque curat. Plautus Captiv. a. 4. sc. 3. v. 5 *Quanta laniis lassitudo! quanta porcinariis!*

¶ Porcarius idem, apud Firmicum lib. 3. c. 6. n. 7 *Faciet armentarios, bubulcos, pastores, equorum domitores, porcarios, & his similes.*

¶ Porcarius, adject. *Vulva porcaria*, Plin. lib. 11. c. 37. sect. 84.

¶ Porculator, idem qui porcinarius. Columella lib. 7. c. 9. Differt a subulco. Idem Columella proœmio pag. 9 *Porculatoris & subulci diversa professio, diversa pastiones.*

¶ Porculatio, nutricatus porcorum, Schweinzucht oder Mast / Varro de R. R. lib. 2. c. 4.

¶ Porculetum, a porca, id est lira, dictum, Plin. 17. c. 21, sunt-que pulvini & areæ in agris, vineis ac hortis.

¶ Porcilāca, vel Porculata, herba vulgo *portulaca* dicta, Plin. l. 20. c. 20. pr. & ibi Harduin. Adde Voss. Etymolog. p. 402.

PORPHYRIO, Πορφυρίων, avis aquatica, corpore toto cœrulea, rostro verò & cruribus purpurea, in Commagene laudatissima. Plin. 10. cap. 46.

¶ Porphyris, πορφυρίς, avis alia est marina à *Porphyrione* diversa, apud Aristophanem, Gesner. ¶ 2. Insula in sinu Laconico, postea Cithēre dicta, (nunc Cerigo) Plin. lib. 4. cap. 12.

¶ Porphyrites, lapis est Ægyptius rubens, candidis distinctus punctis Plinio 36. cap. 2.

¶ *Marmor porphyreticum*, Suet. habet in Nerone cap. 50. roth Marmelstein. Et *Saxa porphyretica*, Lampridius Elagabalo c. 24.

PORPHYRIVS, Πορφύριος, Tyri, Phœniciæ metropoli natus, Philosophus Platonicus, Christianorum hostis, contra quos scripsit; primùm Longini, deinde Plotini discipulus fuit. Scripsit multa: de quibus Suidas. *Porphyrii* nomen à Præceptore Longino accepit. Ante enim *Malchus* dictus fuerat, quod Syrorum lingua *Regem* significat. Πορφύρα enim sive *Purpura* Regum propria. Vide Eunapium ejus vita.

PORRĬCIO, porricere, sacrificandi est verbum, significans, Diis porrigere vel sacrificare, den Göttern hinwerffen oder aufopffern. Virg. Æn. 5. v. 775 - - *extaque salsos*
Porricit in fluctus.
Add. eod. lib. v. 238. Et Livius lib. 29. c. 27 *Cruda exta victimæ casa in mare porricit.*

¶ Porrigo, vide *Rego.*

PORRĪGO, porriginis, morbus, die nasse Räudigkeit zwischen Haut und Haaren. Juvenal. satyr. 2. v. 79
- - - *grex totus in agris*
Unius scabie cadit & porrigine porci.
Vet. Gloss. *Porrigo*, πυτιρίασις, *porrigo*, πίτυρα τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ.

PORRO, πόρρω, interdum adverbii hortandi, aut loci aut ordinis; nonnunquam conjunctionis adversativæ & expletivæ vim habet. Cicer. de finib. 4. c. 27 *Perge porro, nam de isto magna dissensio est.* Liv. *Porrò ire pergit*, id est, ulterius. Terent. in Andr. 4. sc. 4. v. 10 *Move ocius te, ut quid agam porro intelligas*, damit du weiter ꝛc. Idem in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 18 *Nova res orta est, porro ab hac, quæ me, abstrahat.* Plautus Rudente act. 4. sc. 3. *Ubi tu hic habitas?* GR. *Porrò illic longe usque in campis ultimis.* Cic. pro Milon. cap. 9 *Eum porro summo consensu Consulem fieri videbat*, hoc est, Eum autem. Idem pro Rosc. Amer. cap. 40. pr. *Jam porro videte cætera, judices*, demnach beseht das ander. Terent. in And. a. 1. sc. 5. v. 42 *Adeon' me ignavum putas? adeon' porrò ingnatum?* Ubi vim conjunctionis expletivæ habere annotavit Donatus.

¶ Proporro, porro, ulterius. Lucretius lib. 2. v. 978
Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt.
Idem lib. 4. v. 888
Inde ea proporro corpus ferit.

PORRVM, & porrus, Martialis lib. 13. epigr. 19
Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros.
Vet. Gloss. *Porrus capitatus*, κεφαλωτὸς, Lauch. *Porrum agreste*, ἀμπλόπρασον, Wildlauch. Inter Deos reposuerunt Ægyptii: vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 155.

¶ Porraceus, *Folia porracea, color porraceus*, Plin. lib. 21. c. 18.

PORSĔNA, media correpta, quæ epenthesin tamen interdum admittit. Martialis lib. 1. epigr. 22
Urere quam potuit contento Mucius igne,
Hanc spectare manum Porsena non potuit.
Et Silius lib. 8. v. 480
- - *quum Porsena magne jubebas.*
Nec aliter Horatius Epod. 16
Minacis aut Etruscæ Porsenæ manus.
At Virgil. 8. Æn. v. 646
Nec non Tarquinium ejectum Porsenna jubebat.
quam geminationem plerique libri MSS. sequuntur, etiam solutæ orationis & sine metro. Vide Gronov. ad Livium lib. 2. cap. 9. Rex Tusciæ fuit, qui Romam obsedit. Vide Livium dicto lib. 2. a cap. 9.

PORTA, ab importando & exportando dici videtur, ein Eingang/ Thor. *Ad portam expectare comites*, Cic. 15. fam. epist. 17. *Ad portam præsto esse*, in Pison. c. 23. am Thor warten. *Porta patet*, ibidem. das Thor stehet offen. *Pedem porta efferre*, ad Attic. 8. ep. 2. vors Thor gehen. De originatione hujus vocabuli egregie Cæso apud Isidorum lib. 15. c. 11 *Qui urbem*, inquit, *novam condit, tauro & vacca aret; ubi averterit, murum faciat: ubi portam fuit esse, exstrum sustollat & portet, & portam vocet.* Cum quibus unice convenire videntur, quæ Glossarum veterum auctor in hâc voce affert: *Porta*, inquit, τὸ μεταξὺ τῶν ἀνελκόντων ξύλων. ¶ Hinc transfertur ad alia: idem Gloss. auctor: *Porta*, τὸ μεταξὺ τῶν κωμάτων. Et vero *porta* dicuntur quævis loca, per quæ ingressus est. Manilius lib. 4. v. 604 *Hæc ubi se primum portâ maris fudit ab alta.* Sic *Caspia porta*, qua iter est per montes Caspios. Virg. lib. 1. Æneid. v. 87
Qua data porta ruunt. - - -
Cæsar lib. 7. de B. Gall. cap. 70 *Portis angustioribus relictis.* Vide & Buchnerum ad Venantii Elegiam de resurrectione Christi v. 2. *Porta Scæa* appellari possunt, quæ non directa, sed obliqua itinera habent. vide infra *Scæa.* Sedes Imperatoris Turcici quare *Porta Ottomannica* appelletur, vide apud Leunclavium in appendice Xenophonteâ, notis p. 1023. nimirum, quia *porta*, more Orientalium, pro *aula* sive *ipsa regia* accipitur, & cum persona Principis in loca quævis, etiam in castra migrat.

¶ Portula, ein Pförtgen. Livius lib. 25. c. 9 *Philomenes portula adsueta venationem inferens.*

¶ Porticus, locus adversus tempestates solisque æstum tectus, & columnis suspensus: quarum pro ordinum numero & nomina porticus sortiebantur; atque nunc *duplices*, ut Vitruvio lib. 5. c. 9. nunc *triplices*, ut Suetonio in Nerone nominantur, ein bedeckter Gang oder Laube. Cur templis adderentur, docet Vitruvius lib. 3. c. 2. & Plin. lib. 11. ep. 39. *Ampla, excelsa porticus.* Virg. Æn. 3. v. 353 - - *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.* Et Vitruvius lib. 5. cap. 1 *porticuum contignationes.*

¶ Porticula, diminutivum, ein bedeckt Gängelein. Cic. lib. 7. ep. 23. ad Fab. Gallum *Exhedria quædam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani.*

¶ Circumporticatio. Lege 37 § 1 Dig. de relig. & sumt. fun.

Portendo. Vide *Tendo.*

¶ Porthmeus, πορθμεύς, qui navigia traducit, à πορθμὸς, fretum, Juvenal. sat. 3. v. 265
Jam sedet in ripa, tetrumque nobilius horret
Porthmea.

Portio, vide *Pars*, vel *Partior.*

PORTO, portare, ferre, gestare, tragen/ führen/ bringen. Duobus modis dicimus. Uno, cum jumentis aut curribus aliquid nobiscum ducimus: altero, cum corpore nostro, imitatione jumentorum ferimus. Terent. Andr. a. 4. sc. 3. v. 4 *Mi homo, quid istud obsecro est? Quo portas puerum? Portare onus molestum*, Horat. 1. Satyr. 6. v. 99. *Portare humeris*, Idem 1. Satyr. 5. v. 90. *Portari lectica*, Cic. Attic. 10. ep. 16. *Portare bonum*, Ter. Andr. a. 2. sc. 2. pr. *fallaciam*, ibidem sc. 6. pr. *jurgium* Idem Hecyr. a. 3. sc. 5. v. 63. Sic & *portare peccatum* dicimus. Terentius Heaut. a. 4. sc. 1. v. 12 *Nescio, quid peccati portet hæc purgatio*, was sie andeute.

¶ Portito, frequent. Gellius lib. 20. cap. 1 *Eum servus sequebatur crumenam plenam assium portitans.*

¶ Portitor, qui aliquid portat. Ein Fährmann / ein Träger. Statius lib. 1. Theb. v. 693
- - *Hyperboreæ glacialis portitor Ursæ.*
Et Prudentius Passione Vincentii v. 405
- - *Corvus Eliæ datus*
Olim ciborum portitor.
Lege 1. Cod. ne quid oneri publ. impon. *portitores frumenti.* De iis autem sæpius accipitur qui nave subvectant. Seneca 6. Benefic. c. 18 *Plato cum flumen nave transisset, nec ab illo quidquam portitor exegisset.* Quo poetarum ille portitor apud inferos pertinet. Statius Theb. 12. v. 559 - - - *Lethæi portitor amnis.* Et Albinovanus ad Liviam v. 357
Fata manent omnes, omnes expectat avarus
Portitor, & turbæ vix satis una ratis.

¶ 2. Sidonio & aliis ejus ævi scriptoribus *portitores* pro portitoribus literarum sive tabellariis dicuntur. Sic Apollinaris ille lib. 6. epist. 3 *Commendamus apicum portitorem.* Cassiodorus lib. 10. epist. 8 *Harum portitorem ad excellentiæ vestræ beneficia destinavit.* Adde Isidor. lib. 6. Orig. cap. 8. ¶ 3. Portitores telonarii, qui portum obsidentes omnia scifcitantur, & portorium exigunt. Vide Nonium Marcellum, & Donatum ad Terent. Phorm. act. 1. sc. 2. v. 100. Quo etiam Ciceronis illud pertinere videtur, 1. Offic. c. 42 *Improbantur ii quæstus, qui in odia hominum incurrunt, ut portitorum, ut fœneratorum.*

¶ Portorium; merces quæ datur portitori, Fährgeld/ Fahrlohn. Item vectigal non solum portûs, sed pontis etiam aliorumque terrestrium itinerum. Gloss. Vet. *Portorium*, τέλος ἐν λιμέσι. Hirtius B. Alexandr. cap. 13 *Erant omnibus ostiis Nili custodiæ, exigendi portorii caussa, dispositæ.* Schiff-Zoll. Et Lege 60 Dig. Locati cond. § Vehiculum 8 *Cum vehiculum pontem transiret, redemtor ejus pontis portorium ab eo exigebat.* Brückenzoll. Et Cæsar 3. Bell. Gall. principio: *Iter per Alpes magnus portorius mercatores ire consueverunt.* hoc est vectigalibus, ex quibus quæstum Alpinæ gentes faciebant.

¶ Portatio. Vitruvius l. 10 c. 1 *Portationes eorum non essent, nisi plaustrorum inventæ essent machinationes.* das Tragen/ Fahren.

¶ Portatus, ûs, deportatio. Silius lib. 12 de navibus, quæ Hannibal ex obsesso portu per aversa plaustris & machinis extraxit, v. 443 *Perque aversa tulit portatus in arva carinas.* Portatus, id est subvectio, deportatio. Vide Dausquejum, qui etiam ex Plinii lib. 9. cap. 35 *perditiore portatu* producit, sed vulgari & pravata nixus lectione. Harduinus ex sex MSS. edidit *perdito nepotatu.* Nec illud Silii satis certum. Nic. Heinsius, quem nostra editione secuti sumus: *portatas arva carinas.*

¶ Portabilis, e, quod potest portari. Sidonius lib. 8. epist. 11 *portandus quidem, sed portabilis.* Augustinus epist. 34 ad Paullinum: *onus tolerabilius & portabilius.*

¶ Importabilis, contrarium. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. c. 27 *Excusandos censuisset, si importabilia portare non possent.*

¶ Portatorius. Augustinus Serm. 7, Adscensionis festo: *Delectat adspicere Christum dominum portatorio nubibus adscendentem*, i. e. ad portationem idoneis.

Composita:

¶ Apporto, apportare, adferre, advehere, zubringen/ zuführen. *Apportare de* vel *ex aliquo loco.* Plin. l. 7. c. 56 *Plumbum ex Cassiteride primus apportavit Midacritus.* Et, *Apportare rem nostram*, Plaut. Mostell. a. 2. sc. 2. v. 35. *Apportat aliquid novi tempus*, Ter. Adelph. 5. sc. 4. pr. *Apportare nuncium*, Idem Heaut. 3. sc. 1.

ſc. 1. v. 18. eine Botſchafft bringen. *Senectus apportat vitia*, Cic. de Senectute cap. 8. ex poeta. A

¶ Apportatio. Zufuhr. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Cujus materiei ſi eſſet facultas apportationibus ad Urbem, maxima haberentur in aedificiis utilitates.*

¶ Aſporto, aſportare, contrarium, eſt aliò transferre, ſeu portare, hinweg bringen/ führen. Terent. in Phorm. a. 3. ſc. 3. v. 18 *Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi.* Et, *Secum aſportare*, mit ſich hinweg führen/ Cic. in Paradox. 1. Et Nepos Themiſt. cap. 2 *ſua omnia Trœzenam aſportant.* Priſcianus lib. 2. cap. de Syllaba: *Aſporto pro Abſporto.*

¶ Aſportatio. Cic. 6. in Verr. c. 49 *Eorum* [ſignorum ſeu ſtatuarum] *demolitio atque aſportatio perdifficilis videbatur.*

¶ Comporto, comportare, zuſammen tragen/ führen. *Comportare frumentum ex agris in loca tuta*, Cic. ad Atticum l. 5. ep. 18.

¶ Comportatio, Zuſammenführung. Vitruvius lib. 1. cap. 5 pr. *Cum per portus marina ſubjectiones habuerint ad mœnia comportationes expeditas.*

¶ Deporto, deportare, ut, *Deportare jumentis*, Pompejus Lentulo ſub lib. 8. ad Attic. epiſt. 12. *Deportare navibus*, Cæſar 3. B. Gall. cap. 12. *Mihi placebat, ut te Leucadem deportaret*, &c. 16. fam. ep. 1. Et Nepos Alcibiad. c. 4 *In triremem, quæ ad eum deportandum erat miſſa, adſcendit.* *Deportare in ſolas terras*, dixit Terentius Phorm. a. 5. ſc. 7. v. 85, pro eo, quod vulgo dicunt, relegare, ſeu exilio mulctare, verweiſen. JCtis tamen *deportati & relegati*: item *relegatio & deportatio*, quæ gravior atque atrocior, differunt, quos vide. B

¶ Deportatio, Cato cap. 144 *in ſingulas deportationes.* das Wegtragen. Pro relegationis atroci genere, ut dictum, apud JCtos. Lege 3 Dig. ad Leg. Juliam pecul. *In aquæ & ignis interdictionem hodie ſucceſſit deportatio.* Et Lege 6 § 1 Cod. Unde vi, *aeterna deportatione puniri.*

¶ Exporto, exportare, efferre, austragen. *Ex oppido*, Cic. 6. Verr. c. 35. *ex provincia exportare*, pro Flacco cap. 28. *In navem exportare*, 6. Verr. c. 10. *Exportandum in ultimas terras pestem*, Idem 3. Verrin. cap. 15. id eſt homo propter ſcelera intolerandus.

¶ Exportatio, apud eundem, 2. officiorum cap. 3. *Earum rerum, quibus abundaremus, exportatio: & earum, quibus egeremus, invectio certe nulla eſſet, niſi &c.*

¶ Importo, importare, inferre, einbringen/ hinein tragen oder führen. *Importare frumentum in oppidum*, Hirtius 8. Gall. B. cap. 35. *Diſcordia civilis clades importat*, Liv. lib. 24. c. 22. verurſachet/ bringet Schaden. *Importare incommodum*, Cicer. 2. Offic. c. 5. *Mala importare*, Idem 5. Tuſc. cap. 10. *Calamitatem*, pro Sextio cap. ult. *Peſtem*, pro Dejotaro c. ult. *Periculum*, Livius lib. 39. c. 14. Et Cæſar lib. 5. Gall. c. 12 de Britannis: *Ære utuntur importato.* zugeführt. C

¶ Importaticius, a, um, quod importatur aliunde. Hirtius Bello Afric. c. 20 *frumento ſe in Africa, niſi importaticio, uti non poſſe.*

¶ Importabilis vide ſub *Portabilis* ante Compoſita.

¶ Præportare, apud Poëtas paucos legitur, Lucret. 2. v. 621

Telaque præportant violenti ſigna furoris,

ſie tragen für ſich her. Et Catullus Carm. 64. de Nupt. Pel. & Thet. v. 194 *Frons exſpirantia præportat pectoris iras.*

¶ Reporto, reportare, referre. *Reportare humeris ſua exſilem*, wiederbringen/ Salluſt. in Cic. extr. *Reportare victoriam à rege*, Cic. pro Lege Man. c. 3. *prædas ac manubias ab hoſtibus*, Agrar. 2. c. 23. *laudem, gloriam ex proconſulatu*, Plin. lib. 3. epiſt. 7.

¶ Supporto, ſupportare, importare, zuführen. *Supportare rem frumentariam*, Cæſar lib. 1. bell. Gall. cap. 39. Et, *Omnia hinc in caſtra ſupportabantur*, apud Livium lib. 41 cap. 1.

¶ Transporto, transportare, transferre, traducere, hinüber bringen/ auff einen andern Ort führen. Cic. ad Attic. lib. 7. epiſt. 16 *De pueris in Græciam transportandis cogitabam.* Et *Transportare copias*, Pompejus Lentulo ſub epiſt. 12. lib. 8 ad Atticum. *exercitum in provinciam*, Cicer. in Piſon. c. 20, & Livius lib. 45. c. 41. über See bringen. Ita Nepos Miltiade cap. 3. n. 4 *Nam ſi cum his copiis, quas ſecum transportaverat.* Cæſar lib. 1. de B. C. c. 54 *militesque his navibus flumen transportat.* D

¶ Transportatio. Seneca ad Helviam cap. 6. extr. *Populorum transportationes exſilia publica ſunt.*

Portulaca, herba, vide *Porcilaca*, ſub *Porcus*. & adde Voſſ. Etymolog.

PORTVS, ûs, Ulpiano Lege 59 de Verb. ſignif. *Locus concluſus eſt, quo importantur merces, & inde exportantur, eaque nihilominus ſtatio eſt concluſa atque munita.* ¶ 2. Uſus obtinuit, ut portum appellemus marinum in littore locum, vel natura vel manu ita munitum, ut inde excurrere naves in mare, & tuto recipi ex mari, ibique latere contra impetum ventorum poſſint. ein Hafen/ Anfurth/ See-Hafen. Nepos Themiſtocle c. 6 *Quum Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienſes uterentur; hujus conſilio triplex Piræei portus conſtitutus eſt.* Sic, *tutus & clauſus portus*, Cic. Provinc. conſul. c. 12. Ac, *Res eſt in portu*, Plautus Merc. 4. ſc. 7. v. 49, & *in portu navigare*, Terent. Andr. a. 3. ſc. 1. v. 22, proverbiales locutiones ſunt, pro, eſſe extra periculum, auſſer Gefahr ſeyn. Cic. 1. fam. ep. 9 *In navigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi portum tenere non queas.* ¶ 3. Portus tralate perfugium ſeu refugium eſt. Zuflucht. Cicero utrumque conjungit, *portus & perfugium*, pro Cæcin. c. 34. *Portus & refugium*, 2. Offic. c. 8. Ovidius Epiſt. 1. Penelopes v. 110 *portum* & *anem* hac ſignificatione conjunxit: *Tu citius venias, portus & ara tuus.* Nam & ad aras ſalutis cauſſa receptio erat. Sic Plin. lib. 8. Epiſt. 12. de Tirinnio Capitone: *Multorum, qui aliqua componunt, portus, ſinus, præmium; omnium exemplum.* Nec aliter Græci, ut eſt in Adagiis: Αιμὴ ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώποις τέχνη, *Ars ipſa portus eſt inopiæ vel miſeriæ hominibus.*

¶ Portuoſus, ut, *Portuoſum mare*, hoc eſt, multos habens portus. Cic. lib. 3. de Oratore cap. 19 *Pars Numidiæ portuoſior*, Salluſt. Jugurth. cap. 16. *Inſularum portuoſiſſima*, Plin. lib. 4. c. 12.

¶ Importuoſus, a, um, carens portu. *mare importuoſum*, Salluſt. Jug. cap. 17. *Littus importuoſum*, Plin. lib. 6. Epiſt. 31 extrema. *Importuoſiſſima inſula*, Plin. lib. 4. c. 12.

¶ Portiſculus, κελευστὴς, ut Vet. Gloſſ. exponit, qui remiges hortatur, qui remigibus modum dat. Vide Feſtum & ibi Scalig. & Nonium Marcellum, qui a *pertica* ducit, ſed Heinſius ad Silium lib. 6. v. 361 *pergula* legendum docet: Item Plautinos interpretes: quibus & Lindebruchium adde Obſervat. in 6. Theb. Statii pag. 728. B. Vide & ſupra *Pauſarius*. & Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orat. pag. 272. nec non in Etymolog. p. 402.

¶ Portunus, *Portumnus*, vel potius *Portuvnus*, Deus marinus, qui portubus præeſt, Virgil. 5. Æneid. v. 241. Aliàs Palæmon dicebatur. Gallæus ad Lactant. p. 118. 119.

¶ Importunus quoque huc referri poſtulat. Proprie ſecundum Voſſium in Etymolog. eſt *portu carens*, adeoque navibus infeſtus: ſicut *opportunum* contra, quod quaſi *ob portum* jacet ſeu portum habet in propinquo, ideoque commodum navigantibus. Deinde *Importunum* eſt quicquid præter temporis, loci, aut perſonarum ſit rationem moleſtumque eſt. unbequem/ ungelegen. Et *importunus* idem & inhumanus ac durus eſt. ungeſtüm/ ſtürmiſch/ wild. Namque & Cicero de Senectute c. 3 *importunitatem & inhumanitatem* conjungit. Idem Orat. 4. in Catilinam c. 6 *Etenim*, inquit, *quæro ſi quis paterfamilias liberis ſuis a ſervo interfectis, uxore occiſa, incenſâ domo, ſupplicium de ſervo quàm acerbiſſimum ſumſerit, utrum is clemens ac miſericors; an inhumaniſſimus & crudeliſſimus etiam plâcatur? Mihi verò importunus & ferreus, qui non dolorem ſuum & cruciatum dolore nocentis lenierit.* Et apud Ter. Heaut. act. 1. ſc. 2. v. 23, cum Menedemum Clitipho *Importunum ſenem* appellat; nihil aliud, quam violentiam ejus duritiemque nimiam accuſat. Vetus Gloſſ. σκαιὸς, *Scævus*, *Opportunus* lege *importunus*. Namque in altero Gloſſario Latino-Græco, *Importunitas* σκαιότης exponitur. Florus lib. 1. c. 8 *Importunam dominationem* aſperam, duram, impotentem vocat, de Tarquinio ſuperbo loquens. *Importunum tempus*, incommodum eſt, ungelegene Zeit/ Cic. 2. de Orat. c. 5. *Argenti ſitis importuna*, Horat. l. 1. Epiſt. 18. v. 23. Die unruhſame Begierde nach Gelde. *Morbus importunior*, Celſus l. 4. c. 6. pr. *Cyclops alter, multò importunior*, Cic. 7. Verr. c. 56. *Homo importuniſſimus*, Idem lib. 5. fam. ep. 3. *Importuniſſimus tyrannus*, Livius lib. 29. c. 17. extr.

¶ Importune, adv. *Importune inſiſtere* Cic. 4. Acad. c. 25. Item *importune immiſſus verſus*, hoc eſt perperam, apud Gellium l. 10. c. 16. *Importunius veritati inſultare*, Lactantius l. 5. c. 2. *Importuniſſime facere*, iterum Gellius l. 20. c. 6. Et, *importuniſſime negare*, Auguſtinus de morib. eccleſ. cathol. c. 28.

¶ Importunitas, *Quæ nec temporis, nec loci habet commoditatem*, ut Donatus ait, quin neque perſonæ. Itaque non mediocris vitii ſignificationem habet. Ungelegenheit/ Ungeſtümmigkeit/ wunderliche/ verdrießliche Weiſe. *Importunitatem ſpectate anicula*, Ter. Andr. a. 1. ſc. 4. v. 4. Cicero de Senect. c. 3 *Importunitas, & inhumanitas omni ætati moleſta eſt.* Idem pro Cluent. cap. 61 *Hujus importunitatem matris à filii capite depellite*, id eſt, importunum ac deteſtandum facinus, dieſe greuliche That.

¶ Opportunus, um, quaſi ob portum, eſt enim verbum nauticum. Hinc pro utili, commodo, idoneo, ſumitur. Was bequem und zu rechter Zeit nützlich iſt. Lucret. lib. 3. v. 207

- - in multis, o bone, rebus,
Utilis invenietur & opportuna cluebit. Idem lib. 5. v. 606
Opportunus ita eſt ſi forte & idoneus aër.

Vet. Gloſſ. *Opportunus, ἐπιτήδειος, ἐυκαιρος, tempeſtivus.* Plaut. Epid. a. 3. ſc. 3. v. 44 *Nihil homini amico eſt opportuno amicius*, der zu bequemer Zeit hilfft. *Tempus opportunum*, Cic. 1. Off. cap. 40. bequeme Zeit. *Loco opportuniore nullo eſſe potuiſti*, Idem lib. 6. fam. ep. 20. Et, *Locis opportunioribus munitiones imponere*, Livius lib. 36. c. 17. an vortheilhafften Oertern Schantze anlegen. *Opportuniſſimus ac fructuoſiſſimus locus*, Cæſ. 1. Gall. cap. 30. gelegener Ort. *Opportuniſſima res accidit*, Idem lib. 4. c. 13. gewünſcht und vortheilhafft.

¶ Opportune, Terent. Andr. act. 3. ſc. 4. v. 11. *Opportune hic ſit mihi obviam*, zu gelegener Zeit. *Accidere opportunius nihil potuit*, Cicero lib. 1. fam. epiſt. 9. *Opportuniſſime nuntiis allatis*, Cæſ. 3. Civil. c. 101. *Anticyra opportuniſſime ſita*, Livius lib. 32. c. 18. lieget bequem/ vortheilhafftig.

¶ Opportunitas, ἐυκαιρία, tempus opportunum. *Opportunitas*

aliquid faciendi, &c. Cicer. 1. de Invent. cap. 27. Gelegenheit. *Loci opportunitas*, Cæsar 3. Gall. cap. 19. vortheilhaffter Ort: etiam pluraliter, *opportunitates locorum*, Plin. Paneg. c. 15. *Opportunitas ætatis*, Sallustius Jugurth. cap. 6.

¶ Peropportunus, ut *peropportunum diversorium*, Cicer. lib. 2. de Orat. cap. 57. sehr bequem.

¶ Peropportune. *Peropportune accidit*, Cic. 2. de Orat. cap. 4. *Peropportune bellum sumtum*, Livius lib. 1. c. 42. Ac idem lib. 44 cap. 7 *Peropportune litteræ allatæ sunt.*

PŌRVS, lapis arenarius, facile friabilis, alioqui asper & inæqualis, cujus generis est & *ostracites*. *Tophus* idem quod *Porus*. Vet. Gloss. πῶρος, ὁ λίθος, *Tofus*, *tofum*, Toffstein.

¶ Pŏri, cuticulares meatûs, invisibilia foramina Medicis; die Schweißlöcher.

¶ Pŏrus & abundantiæ Deus: ex quo & *Penia* Amorem natum finxit Plato in Symposio. Quam fabulam Latinis elegiis elegantissime Dan. Heinsius reddidit.

¶ Porus Indiæ rex, ab Alexandro M. devictus, de quo Curtius lib. 8.

POSCA seu *Pusca*, lora est, Saur / Sorwein / seu oxycraton, id est, potio ex aquæ acetique mixtura, ut quidam volunt, ein Tranck von Essig und Wasser. Celsus lib. 2. c. 32. Plinius lib. 20. c. 4. Spartianus Hadriano cap. 20.

POSCO, poscere, quasi debitum imperiose petere, fordern. Vide de differentia horum verborum, *Peto*, *posco*, *postulo*, *flagito*, Vall. lib. 5. c. 57. *Poscere ab aliquo.* Et, *Pacem te poscimus omnes.* Est enim transitivum. *Poscere parentes precium pro sepulturâ liberorum*, Cicer. 3. Verr. cap. 3. *Usus poscit*, hoc est, exigit aut requirit, die Noth erforderts / Cæsar lib. 4. Gall. cap. 2. *Clamore poscere*, dixit de illis, qui credita importunè exigunt. *Alius alium poscit*, einer mahnet den andern an / Plaut. Curcul. a. 3. v. 8.

¶ Apposco, appoposci, retinet enim geminationem præteriti, Terent. *Talenta dotis apposcent duo*, darzu erfordern / Heaut. act. 4. sc. 7. v. 10.

¶ Deposco, deposci, deposcere, vehementer poscere. Cic. Philipp. 3. c. 13 *Id non modo non recuso, sed appeto etiam atque deposco*, a erdings fordern. *Deposcere ad supplicium aliquem*, Hirtius 8. B. G. c. 38. auff einen mit der Straff dringen. *Deposcere in pœnam*, Livius lib. 21. c. 6.

¶ Exposco, exposcere, ernstlich um etwas bitten / ansuchen / anhalten. *Exposcere alicujus fidem, opem. Exposcere precibus pacem*, Livius lib. 1. cap. 16. *Implorare & exposcere misericordiam*, Cic. pro Milone cap. 34, um Gnade bitten. ¶ 2. Aliquando est ad pœnam poscere. Nepos Themist. c. 8 *Nam cum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit.* Idem Hannibale cap. 7. n. 6 *Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, navem conscendit clam; atque in Syriam ad Antiochum profugit.*

¶ Reposco, reposcere, wieder fordern. *Reposcere ab aliquo aliquid.* Ter. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 52 *Ambos cunire, reposcere illum est, quem dedisti.* Cicero cum duobus accusativis extulit 6. in Verr. c. 51 *Sese a suis civibus hæc habere mandata, ut ad Verrem adirent, & eum simulacrum Cereris reposcerent.*

¶ Reposcere etiam dicuntur magistri, cum discipulos dictata reddere jubent: Terentianus Maurus de Carm. Anacreontio Choriambico:

Tu genus hoc memento
Reddere, cum reposcam.

¶ Irreposcibilis. Apulejus Apolog. p. 332 *Vidua nihil affert irreposcibile.*

POSIDEON, mensis apud Athenienses, qui Romanis Januarius erat, Plutarch. in Cæsare p. 725. E.

Possideo. Vide *Sedeo.*

Possum. Vide *Potis.*

POST, præpositio. *Post hunc diem*, Plaut. Rud. 5. sc. 3, 60 nach dem Tage. *Post diem quartum*; Cic. 9. Attic. epist. 10. *Post hominum memoriam*, & *post homines natos*, elegantissimi sunt modi dicendi, cum ultimam præteriti temporis memoriam significamus. Bey Menschen Gedencken. Cicer. in Verrem 5. c. 17 *Quod nemo unquam post hominum memoriam fecit.* Et 1. in Catilin. c. 7 *Hoc post hominum memoriam contigit nemini.* Idem 11. Philippica cap. 1 *Duo hæc capita nata sunt post homines natos teterrima & spurcissima, Dolabella & Antonius.* Idem Orat. pro domo suâ: *Erat res post homines natos pulcherrima.*

¶ *Post tergum*, id est, a tergo, hinder rück / Cæsar 7 de bello Gallico cap. 84 *Post tergum pugnantibus exstitit.* Et cap. 88 *Repente post tergum equitatus cernitur.* Et cap. 83 *Post montem se occultavit.* Ita Virg. ecloga 3. v. 20

- - - tu post carecta latebas.

¶ Sed in exemplis sequentibus *post* adverbium est, Virg. Ecloga 1. v. 30 *Longo post tempore venit.* In quo tamen Servius *post*, præpositionem agnoscit & eam rationem dicendi ad ἀσυγκρίτως refert. *Antiqui enim*, inquit, POST, ANTE, CIRCVM, *etiam ablativo jungebant.* Sic Cicero pro Flacco c. 23 *Multis post annis pecunia recuperata est*, viel Jahr hernach. *Post de matre videro*, was die Mutter belanget / das wil ich hernach besehen / Terent. in Hecyr. a. 4. sc. 4. v. 78. Et Cicero pro Rosc. c. 30 *Post viderimus de Capitone.* Quo pertinet *post esse*, quod instar verbi compositi est, revera autem divisa sunt. Sallustius Catilin. cap. 23 *Ubi periculum advenit, invidia atque superbia post fuere*, id est, postpositæ fuerunt, seyn hindan gesetzt worden.

¶ Solent & aliquando auctores *hinc*, vel, *deinde*, per pleonasmum addere, Virg. 8. Æn. v. 546

Post hinc ad naves graditur, sociosque revisit.

Terent. Andr. act. 3. sc. 2. v. 3

- - - - - Post deinde
Quod jussi ei dare bibere, & quantum imperavi, datum.

¶ *Multò post*, lange hernach. *Non ita multò post*, Livius 35. c. 11, & *Paullo post.* Cic. 1. fam. epist. 9 sub initium: *Ostendam equidem paullo post, quæ sit meus sensus & status.* kurtz hernach. *Aliquantò post*, etwas darnach. Nepos Cimone cap. 3 *Post, neque ita multo, in Cyprum Imperator missus.* Itaque τὸ *multo*, modo præponitur, modò postponitur. Similiter *paullo post*, & *post paullò* dicebant. Cæsar 1. Civil. cap. 20 *Post paullo tamen de Domitii fuga cognoscunt.* Vide supra *paullum*, in *Parum.* A *Post* multa fiunt:

¶ Postea, deinde, darnach. *Quid postea accidit?* was ist darnach geschehen? *Quid tum postea?* Terent. Hecyr. 4. sc. 1. v. 36, was ist ihm denn mehr? Ultimam autem productam habet, cùm adverbium est: quemadmodum eandem Virgilius in *Prætereà* semper produxit. Brevis tamen per Dialysin fieri potest; *Post ea*, μετὰ ταῦτα: tum enim *Post* præpositio; *ea* pronomen est. Ovid. 1. Fastorum v. 164

Post ea mirabar, cur non sine litibus esset.

¶ Posthac, deinceps, hernachmahls / nach dieser Zeit / Terent. in Hecyra a. 3. sc. 3. v. 45 *Lacrumo, quæ posthac futura est vita cum in mentem venit, solitudoque.* Adde supra in *Hic.*

¶ Postquam, posteaquam, nach dem. Servius Sulpit. Ciceroni lib. 4 fam. ep. 5 *Posteaquam mihi renunciatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ* &c. Terent. in Andr. a. 3. sc. 1. v. 16 *Postquam ante ostium me audivit stare*, Idem Adelph. prolog. pr. *Postquam Poeta sensit*, &c. sintemahl oder nach dem der Poet vermercket / ubi τὸ *Postquam* pro *Quoniam*, Donatus exponit. ¶ 1. Eleganter vero inter, *post* & *quam* distracta, aliquid interdum interponitur. Cic. ad Attic. 6. ep. 3 *Nil sanè habebam novi quod post accidisset, quam dedissem ad te liberto tuo literas.* Sic &, *posteà vero, quam cepi*, Idem 3. famil. ep. 7. Et Corn. Nepos Dione cap. 4. n. 3 *Posteà verò quàm audivit* &c. Item Datame cap. 3. n. 5 *Posteà verò quàm Pharnabazum Rex revocavit.* ¶ Aliquando *postquam* ita distrahitur, ut *post*, præpositionis fungatur vicem, atque cum suo jungatur casu. Idem Nepos Dione extr. *Quartum post annum, quàm ex Peloponneso in Siciliam redierat.* Cic. lib. 9. ad Attic. epist. 10 *Hoc scribit post diem quartum, quam ab urbe discessimus.* Hoc est, quarto die, postquam ab urbe discessimus. Hæc enim communis ratio est: & ita Nepos Aristide cap. 1. *Sexto fere anno, postquam erat expulsus.* Pro *Posteà vero*, & *postero tempore* possumus dicere. Idem Nepos Aristide cap. 3 *Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est.* Unde & *Posterius*, pro *posteà* dicitur. Vide infra.

¶ Postĕrus, adjectivum, *Postera dies*, der folgende Tag. *In posterum diem differre*, Cic. pro Dejot. cap. 7. auff folgenden Tag auffschieben. *In posterum prospicere*, Cic. pro Murana c. 28. &, *in posterum tempus*, Idem 1. Nat. D. cap. 61. auff folgende Zeit. *In posterum*, hernachmahls. *Postero tempore*, Nepos Aristide cap. 3. *Postero anno*, Varr. de R. R. lib. 1. cap. 40.

¶ Præpostĕrus, perversus, verkehrt. *Ordo præposterus*, Lucret. lib. 3. v. 621. *Consilia præposteri*, Cic. in Lælio cap. 22. Unzeitiger Rath. *Præposteri tabellarii*, lib. 15. famil. epist. 17. Idem pro Domo cap. 55 *Iste præposterè verbis, identidem seipsum revocando dubitans, timens, hæsitans, omnia aliter, ac vos in monumentis habetis, pronunciabit.*

¶ Præpostĕre, adverbium; ut *præpostere agere*, id est, nullo ordine, Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 20. extr. Idem 7. ad Attic. ep. 16. pr. *Omnes arbitror mihi tuas litteras redditas esse; sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt missæ per Terentiam.* Ergo *præpostere* & *ordine* opponuntur.

¶ Posteri, plural. minores, post nos nati, die Nachkommen. *Degenerarunt horum posteri*, Cic. 5. de Fin. c. 5. JCtis a *trinepote* dicuntur *posteri.* Paullus Juris consultus L. 10 § Parentes 7. D. de gradibus: *Parentes usque ad tritavum apud Romanos proprio nomine appellantur. Ulteriores qui non habent speciale nomen*, MAIORES *appellantur. Item Liberi, usque ad trinepotem: ultra hos* POSTERI *vocantur.* Caligula tamen præter filios neminem in posteris haberi volebat, auctore Suetonio ejus vita cap. 38.

¶ Postĕritas, posterorum seculum, der Nachkommen Zeit nach uns / oder die Nachkommen. Cicer. de Amicit. cap. 4 *Spero videor Scipionis amicitiam & Lælii notam posteritati fore.* Idem in Tuscul. lib. 1. cap. 15. extr. *Optimus quisque maximè posteritati serviat.*

¶ Posterior, comparativus, *Non convenit posterius priori*, Terent. Adelph.

Adelph. act. 5. sc. 4. v. 26 das folgende kömmt mit dem ersten o- der vorhergehenden nicht überein. Terent. in Adelph. *Non posteriores fenum*, Ubi Donatus subaudiendum putat, *partes*, ich wil der letzte nicht seyn / wil ihm nichts zuvor geben. *Suam salutem posteriorem communi salute ducere*, Cic. pro Rabir. perd. c. 1. das gemeine Heil ihm lassen mehr angelegen seyn / als sein eignes. Et, *Vitam, corpus, fortunam, posteriorem libertate ducere*, Cic. in Philipp. 13. c. 3.

¶ Postĕrius, adverbium. *Nec tu posterius dicas*, daß du nicht hernach sagen mögest. Virg. princ. Culicis:

Posterius graviore sono tibi Musa loquetur.

Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 156 *Ne posterius in me culpam transferas*, i. e. postea.

¶ Postremus, superlativus. Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 44 *Hæc denique ejus fuit postrema oratio*, das sind ihre letzten Worte gewest. *Esse in postremis*, der letzten und geringsten einer seyn. ¶ Quanquam autem *postremus* superlativi gradus esset, nihilominus tamen id compararunt veteres, & ab eo *postremius, postremissimum* fecerunt. Apul. de Deo Socratis p. 43 *Nullum animal in terris homine postremius.* Idem Apolog. sub fin. *Cum adolescentulis postremissimis inter scorta & pocula puer hoc ubi convivium agitat.* Gracchus apud Gellium lib. 15. c. 12 *Omnium nationum postremissimum nequissimumque existimatote.* Usus & Tertullianus de cultu fœminarum principio. *Postremissimus* autem, id est, omnium vilissimus, & in quo nihil æstimandum: hoc est: qui rei nullius est. Unde *postremissimus & nequissimus* conjunguntur. Cic. in Pison. c. 27 *Nihil scitote esse luxuriosius, nihil libidinosius, nihil posterius, nihil nequius.*

¶ Postremùm, adverb. zum letzten mahl. Terent. in Andr. a. 2. sc. 1. v. 24 *Si id facis, hodie postremum me vides.*

¶ Postremò, zum letzten / endlich. Idem in eadem a. 3. sc. 2. v. 41 *Postremo id mihi da negotii*, letzlich gib mir das auszurichten.

¶ Posterula, postica, Hinterthür. Cassianus lib. 5. c. 11 *Quantalibet urbs sublimitate murorum & clausarum portarum firmitate muniatur; posterula unius, quamvis parvissima, proditione vastabitur.* ¶ 2. De aliis, quam de porta rebus accipitur. Ammianus lib. 30 post initium [Grut. c. 3] *Cum bibium armato milite vidisset oppletum, per posterulam, tramitem medium squalentem frutetis & sentibus vitabundus excedens, in Armenios incidit fessos.* Ubi semita retroducta & occulta intelligitur. Vide Vales. ibi p. 587.

¶ Posthŭmus, vel ut alii, *postŭmus*, ut *extimus*. Sed aliud est *Posthumus*; aliud *postumus*. *Posthumus* est, qui post humationem parentis creatus, ut Servius interpretatur; *Postumus*, qui postremo loco natus est, vel vivente adhuc patre. Et sic Virg. 6. Æn. v. 763 *Silvius, Albanum nomen, tua postuma proles,*

Quam tibi longævo serum Lavinia conjunx
Educet &c.

Optime enim mihi hunc locum exposuisse videtur Cæsellius. Quamvis enim multi auctores tradiderint, Æneâ mortuo, Silvium natum; videtur tamen Virgilius aliter sensisse. Neque enim mortuum, *Longævum* dicere potuisset. Et hic audiendus Sulpicius non est, licet Servius eum sequatur, qui *longævum*, Deum interpretatur. Aliud enim est *longævum* esse, aliud *immortalem*, quod proprie Deorum. Et recte Gellius id argutius, quam verius pronunciavit, quem vide lib. 2. c. 16. Ita *postima*, sive *postuma* dies, i. e. extrema: *postuma spes*, id est, ultima, Apulejus lib. 4. post principium, p. 144.

¶ Posticus, cui *anticus* opponitur. *Anticum* enim, quod ante est; quod post est, *posticum* appellatur. Servius in Eclog. 9, *Augures*, inquit, *designant spatia, & eis dant nomina: ut primæ pars dicatur* ANTICA, *posterior* POSTICA. Sic *posticam partem palatii*, Suetonius Othone cap. 6; & *posticam sannam* Pers. dixit Sat. 1. v. 62. quæ a tergo fit, de quo paullo ante,

O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit.

Ciconia enim sannæ genus est. Vide supra in *Ciconia*.

¶ Postĭcum, substantive in Neutro genere est occultius ostium, seu aditus in adversa ædium, sive cubiculi parte, quò accedere, vel recedere solebant, qui clam volebant id facere, atque sic fallere. Virgilius ita describit 2. Æn. v. 453

Limen erat, cæcæque fores, & pervius usus
Tectorum inter se Priami, postesque relicti
A tergo; infelix qua se (dum regna manebant)
Sæpius Andromache ferre incomitata solebat &c.

Horatius lib. 1. epist. 5. extr.

Tu quotus esse velis, rescribe, & rebus omissis
Atria servantem, postico falle Clientem.

Vult enim occultum discedere per posticum, non per januam, ut, qui servant ibi, notare possint. Sueton. Claudio c. 18 *Ut agre nec nisi postico evadere in Palatium potuerit.* Idem *posticam partem* Othone cap. 6. *Aversam portam domus* Tacitus 2. Histor. c. 51 dixit. *Virginius*, inquit, *per aversam domus portam furtim digressus &c.* Plutarchus παράθυρον (ita & V. G.) alii ψευδόθυρον appellant, & atrio, sive atrienſi januæ opponunt. Et ita Cicero Latinitate donans vocabulum Orat. post reditum in Senatum cap. 6 *Non januæ receptis, seu pseudothyro intromissis voluptati-bus. Pseudothyro*, id est, clam. Usus eadem voce *Pseudothyri* etiam Orosius lib. 3. c. 6.

¶ Postica, substantive in neutro etiam dicuntur, per quæ retrimenta alvi emittuntur, der Hindere: ut & nos appellamus. Arnobius lib. 2. adversus gentes p. 54 *Superfluas fœditates inferioribus egerunt ejiciuntque posticis.* ¶ 2. Cava loca amphitheatri, quibus bestiæ emittebantur. Ammianus lib. 28. cap. 3 *Ut sæpe faciunt amphitheatrales feræ, diffractis tandem solutæ posticis.* Vopiscus in Probo cap. 19 *Addidit in amphitheatro una missione centum jubatos leones, - - - qui omnes posticis interemti sunt.* Ita Salmasius ex MSS. restituit, idque præclarè ibidem explicat. Vulgo *contisiciis* lectum.

¶ Posticulum, dimin. Plautus Trinum. a. 1. sc. 2. v. 157

Posticulum hoc recepit, cum ades vendidit.

id est retinuit partem posteriorem, hat ausgedungen / &c.

¶ Posticula, fœm. idem. Apulej. lib. 2. de A. A. p. 124 *per quandam brevem posticulam introvocat me.*

¶ Postilēna, æ, à *post* & *stando*, crassius lorum sub equi seu jumenti cauda, der Schwantzriemen / Plaut. Casina a. 1. v. 37.

¶ Postlĭmĭnĭum, vide *Limen*.

¶ Postmeridianus, & *Pomeridianus*, vide in *Meridies*.

¶ Postmŏdum, & postmŏdŏ, idem quod postea, deinceps. Terent. in Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 11 *Me abs te immerito esse accusatam, postmodum rescisces*, du wirst es hernachmals oder nach dieser Zeit erfahren. Ovid. lib. 1. de Arte am. v. 486

- - - voti postmodo compos eris.

¶ Postridie, postero die, des andern Tages. *Venit Chremes postridie ad me clamitans*, &c. Terent. in Andria a. 1. sc. 1. ubi nota alteram produci. ¶ 2. Effertur etiam cum genitivo; *Postridie ejus diei*, Servius Ciceroni lib. 4. fam. ep. 12. ¶ 3. cum Accusativo, Cic. ad Attic. lib. 16. ep. 4 *Venatio postridie ludos Apollinares futura est.* ¶ 4. Interdum sequente particula, *quàm*, eleganter. *Quid causse fuerit postridie intellexi, quam a vobis discessi.* Idem 14. fam. epist. 7. Vide *Dies*.

¶ Postriduanus. Macrob. lib. 1. Saturn. c. 16 *Dies postriduanos ad omnia majores nostri cavendos putarunt.*

POSTIS, ostii latus, seu valva, Pfosten. Virg. 2. Æn. v. 493

Emoti procumbunt cardine postes.

Cic. pro dom. sua. *Parietibus, tectis, & postibus meis bellum intulisti.* Vet. Gloss. *Postes, ὑπερῶναι.* Refertur & ad fenestras. Servius ad illud Virgil. 2. Æn. v. 442

- - - postesque sub ipsos
Nituntur gradibus.

Si *circa portam*, SUB POSTIBUS: *si circa fenestras*, CIRCA POSTES. Sed forte legendum: *sub postes.* Vide Barth. ad Stat. Silv. p. 174, 2. der Thorflügel. Virgil. Æn. 2. v. 493. *Emoti procumbunt cardine postes.*

POSTŬLO, postulare, requirere, fordern. *Tempus & necessitas postulat*, Cic. 1. Offic. c. 23. die Zeit erforderts. Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 18 *Nunc hæc dies aliam vitam affert, alios mores postulat*, wil haben / daß du dich anders halten solt. *Abs te postulo atque oro*, Idem Andriâ a. 5. sc. 1. v. 4. *Postulare de colloquio*, Cæsar lib. 1. Gall. B. c. 42. um eine Unterredung ansuchen. Reperias & conjuncta hæc verba *postulare, poscere, efflagitare*, Cic. Divin. in Verr. cap. 3. ¶ 2. Aliquando *postulare* est, velle, cupere. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 1. v. 88 *Sed ego insciius, qui me bene postulem moderari.* Idem Casina act. 1. sc. 1. v. 53 *Nunc ne tute mihi respondere postules, abeo intro.* Ter. Heaut. act. 4. sc. 2. v. 4 *Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere, nihil est.* C. Nepos Eumene c. 8. n. 2 *Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Asiam peragrarat, dejeceratque Persas, inveterata cum gloriâ, tum etiam licentiâ non parere se ducibus, sed imperare postulabat.* Videturque hæc notio primaria esse; illa altera, verò secundaria. Nam prius volumus, cupimusque, quam poscimus. Itaque tum antecedens pro consequente ponitur. *Petere, poscere*, & *postulare* vulgo ita distinguunt, ut *petere* precariò fit, h. e. humiliter, & precibus aliquid petere; *poscere* imperio; *postulare* jure. ¶ 3. Est & verbum interdum accusandi, Plin. lib. 7. ep. ult. *Impietatis reum postulat*, klagt ihn an / als &c. Sueton. in Cæsar. cap. 4 *Dolabellam repetundarum postulavit.* Sic, *lege aliquem postulare*, Cælius Ciceroni lib. 8. fam. epist. 12. anklagen. *Postulare servos in quæstionem*, zur Verhöre oder peinlichen Frage lassen einziehen / Cic. pro Milone cap. 20. Vide Bornegg. ad Suet. August. cap. 16. ¶ 4. *Postulare* & JCtis est suum vel alterius desiderium pro tribunali, id est, apud eum, qui præest Jurisdictioni, allegare & exponere, aut alterius Jurisdictioni contradicere: Vide JCtos & Schild. ad Sueton. pag. 569. ¶ 5. Postulare Disputantes etiam dicuntur, cum aliquid sibi *dari*, sive concedi petunt: cujus formæ multa exempla Cicero suppeditat. v. g. 1. de LL. cap. 7 M. *Dane igitur hoc nobis, Pomponi, Deorum immortalium vi, natura, ratione &c. naturam eam regi?* A. *Do jane, si postulas.* ¶ 6. Est arenæ verbum. Nam *postulare* dicitur *populus*, cum certos gladiatores petit. Sueton. Caligula c. 30 *Cumque Tetrinius latro postularetur; & qui postularent, Tetrinios esse ait.* Vide Lipsium lib. 2. Saturn. c. 14.

¶ Postulatum, nomen, was man an einen gelangen läst. Cic.

lib. 12. fam. ep. 4 *Legati ab Antonio ad nos intolerabilia postulata retulerunt.*

¶ Postulatio, *Æqua & honesta postulatio*, ein billichs und ehrlichs Anlangen / Annuthen / Cic. pro S. Rosc. cap. 1. extr. *Postulatio opinione valentior*, Idem 7. ad Attic. ep. 6. ¶ 2. Postulatio pro querelâ. Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 102 *Neque lites ullæ interea, postulatio nunquam.* Sueton. Nerone cap. 7 *Auspicatus est & Jurisdictionem Præfecti urbis sacro Latinarum, celeberrimo Patronus, non translatitias, ut assolet, & breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus.* Ubi *postulationes*, sunt judiciales interpositiones querelarum, Gerichtliche Anklagen.

¶ Postulatus, ûs, Livius lib. 4. c. 9 *Postulatu audito matris.* Forderung / Begehren.

¶ Postulator, qui postulat. ¶ 2. Patronus, qui causas agit, Sueton. Nerone c. 15. ubi vide Torrentium. JCti *Procuratorem* fere vocant.

¶ Postulatorius, ut, *postulatoria fulmina* Senecæ sunt lib. 2. Q. Natur. cap. 49, *quibus sacrificia intermissa, aut non rite facta repetuntur.*

¶ Postulaticius, qui postulatur. Sic *postulaticios gladiatores* ordinariis paribus opponit Seneca epist. 7. de quibus Lipsium consulas in Saturnalibus. Usus hoc verbo etiam Tiro est in Notis pag. 7.

¶ Adpostulare, apprecari. Tertullianus de Monogam. c. 10 *Pro anima ejus orat, & refrigerium adpostulat ei.*

¶ Depostulare, pro vehementer postulare, hefftig ům etwas anlangen. Hirtius Hispan. bell. cap. 1.

¶ Depostulator. Tertullianus Apolog. c. 35 *Depostulatores Christianorum*, scilicet ad supplicium, seu accusatores.

¶ Expostulare, primum vehementer expetere seu postulare. *Expostulare ad supplicium aliquem*, Tacitus dixit 1. Histor. cap. 73. ¶ 2. Deinde de injuria, apud eum, qui fecit, conqueri. Hanc enim Donati expositionem Vallæ præfero. Ideò cum verbo *Queri*, Cicero conjungit Tusc. 5. cap. 5. *Expostulare & queri*, einem etwas fürhalten / und über ihn klagen. *Expostulare cum altero injuriam*, Terent. And. 3. sc. 1. v. 15. &, *Expostulare de injuriis*, Cic. 5. in Vert. cap. 89. pr. *Iracunde, vehementer expostulare*, Idem pro Sylla c. 15.

¶ Expostulatio. Donatus ad illud de Hecyra Terentiana supra allegatum: *Proprie* EXPOSTVLATIO *est apud illum ipsum, qui peccaverit.* POSTVLATIO *de illo apud alium.* Et Cicero lib. 2. epist. 1. ad Q. fratr. *Fuerunt expostulationes cum absente Pompejo.*

¶ Expostulatus, ûs, idem. *Expostulatibus modum facere*, Symmach. lib. 9. epist. 13.

POTAMO, Alexandrinus Philosophus, qui sectam illam instituit, quam ἐπλεκτικὴν appellabant. Vide supra in E.

PŎTIS, pote, uno casu, apud Poëtas reperitur, estque idem, quod potens, mächtig. Terent. in Heaut. a. 2. sc. 3. v. 79 *Multis modis Clitipho injurius est, neque ferri potis est*, hoc est, potest. Namque & *possum* est ex *potis sum* contractum. Catullus in Mentulam Epigr. 96 *Cur non divitiis Cræsum superare potes sit.* Hoc est, possit, vel potestas sit, vel possibile sit. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 11 *Nihil pote supra*, er hat nichts weiter vermocht.

¶ Sunt hinc, *potior, potius, potissimus, potissimum. Plus pollere, & potiorem esse*, hoc est, meliorem seu præstantiorem, Cic. in Tusc. lib. 4. c. 31. *Res orationi potior est*, Matius Ciceroni lib. 11. fam. ep. 28, die That ist besser als die Worte. *Honesta mors turpi vitâ potior*, Tacitus Agricolâ cap. 33. ¶ In re amorum *Potiores* dicuntur, qui amicæ animum maxime tenent, plurimum apud eam possunt, Tibullus lib. 1. Eleg. 6. extr.

At tu qui potior nunc es, mea furta cabeto.

Horat. Epod. 15. v. 13

Non ferre, assiduæ potiori te dare noctes.

Terentius *primum* dixit. Qui similiter & *priores partes habere* dicitur Eun. a. 1. sc. 2.

¶ Potissimus, der Fürnehmste. Plautus Menæch. a. 2. sc. 3 *Meret, potissimus nostra domi ut sit*, daß er Hahn im Korbe sey. Seneca lib. 6. de benef. c. 16 *Ego illi potissima cum sui.*

¶ Potiùs, potissimùm, adverb. vielmehr / fürnehmlich / sonderlich. Cic. 7. Att. ep. 7 *Depugna potius, quam servias.* ¶ 2. Præ aliis. Nepos Attico c. 12 *Potissimum ejus dilexit affinitatem.*

¶ Pŏtior, potiri verbum (a *potis* enim fecit Valla lib. 3.) est obtinere, & in potestate habere. Legitur cum ablativo ut plurimum, ut, *potiri victoriâ*, den Sieg überkommen und behalten. *Potiri optatis*, Val. Flacc. 6. v. 469. *Potiri voto*, Ovid. 9. Metam. v. 312. seines Wunsches gewähret werden. Est & ubi genitivi hi adduntur, *rerum*, Cicero sæpe, ut pro S. Rosc. c. 25, & Sueton. Vespas. cap 4. *regni*, Vellejus lib. 1. cap. 1. *imperii*, Nepos Ages. cap. 2. quibus significatur, das Regiment und Herrschafft erlangen. Item *hostium*, Plaut. Capt. 2. 1. sc. 1. v. 24. quo illud ad Herenn. lib. 4. c. 25 pertinet: *Atheniensium potiti sunt Spartiatæ.* sich der Feinde bemächtigen. Vid. Voss. de Constructione, c. 31. Cum accusativo etiam junxisse veteres, Prisc. lib. 18 exemplis ostendit. Ita Nepos Eumene cap. 3 *Semper habiti sunt fortissimi, qui summam imperii potirentur.* Lucretius l. 3. v. 1050.

- - - - quorum unus Homerus
Sceptra potitus eâdem aliis composta quiete est.

Potiri hostium passive, pro redigi in potestatem hostium, seu capi, in der Feinde Hände kommen / Plautus dixit Captiv. act. 1. sc. 1. v. 24. & sc. 2. v. 41. ¶ Qui & activò *Potio* usus est Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 23

Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis.

¶ Observa & tertiam Conjugationem in Æn. 3. v. 55

Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat, & auro
Vi potitur.

Cicero in versione oraculi 1. Tusc. Quæst. cap. penult.

Euthynous potitur fatorum munere lato.

Et Ovid. 9. Metam. v. 312

- - - potiturque puerpera voto.

¶ Possum, contractum ex *potis sum*, posse, Vermögen / Krafft und Gewalt haben / können. Terent. in Prolog. Heaut. *Ne plus iniquum possit, quam æquum, oratio.* Et, *Plurimum apud aliquem posse*, Cic. pro S. Rosc. cap. 1 *Fieri potest, ut fallar*, Idem Philipp. 13. *Non possum, quin exclamem*, ich kans nicht lassen / idem 2. de Orat. cap. 10. Virgilius ecl. 8

- - - Non omnia possumus omnes.

Quoad possum & mihi licet, Cic. principio de Amic. so weit ichs vermag. *Quantum potest*, je ehe je besser. Terent. in Eun. act. 5. sc. 1. v. 20. *Comprehendi jube, quantum potest.* Et Cicero pro S. Rosc. cap. 1 *Amicitiâ, beneficiis, dignitate plurimum posse.* ¶ 2. Et cum præpositione: Terent. in Prolog. Heaut. *Hic aliter tantum potuit a facundia*, er hat mit Worten so viel können ausrichten / &c. ¶ 3. Elegans verbi hujus usus in istis est: Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 190. *Possum scire, quo profectus, quo jus sis, aut quid veneris?* Et Casina a. 3. sc. 5. v. 25 *Possum scire ego istum ex te, quid negotii est?* Terent. Andria a. 4. sc. 4. v. 45 *Possumne ego hodie ex te exstulpere verum?* ¶ 4. *Posse* etiam dicuntur, qui Veneri patrandæ sufficiunt; qui in Venerem validi. Terent. Eun. a. 4. sc. 3. v. 22 de eunuchis:

At pol ego amatores mulierum esse audio hos maximos,
Sed nihil potesse.

¶ Pŏtestur, pro potest, apud veteres. Vide Non. Marcel. Vetus lex apud Cujacium lib. 7. observat. c. 19 APVD FORVM PALAM VNDE DE PLANO RECTE LEGI POSSITVR. *Possitur* pro *possit*. Vide & Vossium lib. 3. de Analogia cap. 36 extremo.

¶ Potin', pro potesne, apud Comicos sæpissime: Plaut. Amphitr. a. 3. sc. 2. v. 22 *Potin', ut abstineas manum?* Item Epidico a. 1. sc. 1. v. 60 *Potin', ut molestus sies?* Terent. Adelph. a. 4. sc. 1. extr. *Potin' ut desinas?* Est verò in his oratio elliptica, *potesne facere; potesne adduci* &c.

¶ Pŏtens, entis, mächtig / gewaltig / ut, *Roma potens opibus*, Ovid. 4. Fast. v. 255. *Nobilitate potens*, Idem 13. Metam. v. 22. *Dum mei potens sum*, Livius lib. 26. c. 13. Et, *Mentis non potens*, Seneca Thyeste v. 547. *Florens & potens*, Cic. pro domo sua cap. 19. *Auro nihil potentius*, Ovid. 3. Amor. eleg. 8. v. 29. *In affectibus potentissimus*, Quint. lib. 6. c. 2. sub fin. ¶ 2. *Potens* aliquando dicitur, qui apud amicam plurimum potest, vel primas partes tenet, qui & *potior* dicitur. Propertius lib. 2. Eleg. 26

Nunc admirentur, quod tam mihi pulchra puella
Serviat, & tota dicar in urbe potens.

Terent. Eun. a. 2. sc. 3. v. 61 *Quis is est tam potens, cum tanto munere hoc?* Plenius Catullus Epigr. 98 [al. 101.]

Sis felix, Cœli, sis in amore potens.

¶ 3. Pro feroce & imperiosa *Potentem*, dixisse Terent. videtur. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 53

Mea est potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis.

¶ Potentes quippe & opulenti, superbi ferme & imperiosi sunt.

¶ Potentes, substantivum, Cic. 9. fam. epist. 16 *Contra potentes ne quid stulte, ne quid temere dicam aut faciam reliquum est.* Phædrus lib. 2. fab. 7 *Contra potentes nemo est munitus satis.*

¶ Potenter, adverb. Horatius de arte Poetica v. 40

Cui lecta potenter erit res.

Et 3. Carm. od. 16

Aurum per medios ire Satellites
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo.

¶ Pŏtentia, Gewalt. ut, *Potentia minime ferenda*, Cic. 1. Philipp. cap. 12. Gewalt so nicht zu leiden ist. *Potentia in vi posita & armis*, Cic. ad Brut. epist. 10. *In magna potentia esse*, Idem pro Mur. cap. 11. mächtig seyn. *Dimicant de sua potentia homines*, Idem ad Attic. lib. 7. epist. 3.

¶ Potentatus, die obere Gewalt. *De potentatu inter se multos annos contendere*, Cæs. lib. 1. de bello Gallico cap. 31. Arnob. lib. 1. *quod tuis sit viribus potentatuique conveniens.*

¶ Impŏtens, qui & nihil, & nimium potest, eoque excedit, & opibus suis abutitur, ohnmächtig / & übermäßig. Servius in 1. Æn.

Sunt

Sunt multa quæ pro locis intelliguntur: Ut IMPOTENS & satis, & minus, & nihil potens significat. Seneca Medea v. 143

Culpa est Creontis tota, qui sceptro impotens
Conjugia solvit.

Nepos Lysandro cap. 1. *Ut Athenienſium impotentem dominationem refringerent.* IMPOTENTEM, id est, immoderatam, superbam ac intolerabilem. Sueton. Nerone cap. 28, *Ferox & impotens mulier.* Sic Catullus *impotentem amorem*, epigr. 36, dixit nimium, & qui se ipse satis capere non potest. Sic *Impotentem animum* Terentius Andr. a. 5. sc. 3. v. 8. qui se regere non potest. *Motûs animi impotentes*, apud Cic. de Partit. Orat. c. 35, hoc est, incontinentes, Terent. in Heaut. a. 2. sc. 2. v. 130 *Ego te nobi quàm soleas esse impotens*, wie übel du an dich halten kanſt. *Impotentior rabies*, Livius lib. 29. c. 9. *Homo impotentissimus*, Cic. Philipp. 5. c. 16. ¶ Jungitur & Genitivo, ut *Impotens animi*, Curtius lib. 8. cap. 1. n. 49, qui cohibere animum suum non potest. Sic *impotens doloris*, Valer. Max. lib. 4. c. 6. exempl. 2. *Impotens iræ*, Livius lib. 29. c. 9. *Impotens amoris*, apud Tacit. 4. Histor. cap. 44.

¶ Impotentia, Unvermüglichkeit/ Schwachheit. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 3. v. 16. *Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.* ¶ 2. Item insolentia, incontinentia, cum plus audemus, aut tribuimus nobis, quàm par est. Hinc cum *superbia* conjungit Valerius Max. lib. 9. c. 5. pr. *Ut superbia & impotentia in conspicuo ponantur.* Florus lib. 1. c. 22. *Prima discordia est, ob impotentiam creditorum.*

¶ Impotenter. Quintil. lib. 1. cap. 3. *Ne quid improbè, ne quid impotenter faciat, monendus est puer*, aus Unbeſcheidenheit. Et, *Magna potentia impotenter uti*, Seneca epist. 41. *Impotentissime facere*, Idem 4. Benefic. cap. 17. *Impotentiùs regi*, Livius lib. 27. cap. 48.

¶ Præposse, prævalere, die Uberhand behalten/ überwältigen/ übermächtigen. *Postquam Macedones prapotuere*, &c. Tacit. lib. 5. Hist. cap. 8.

¶ Præpŏtens, valde potens, ut *prapotens terrâ marique Carthago*, Cicer. pro Cornel. Balbo c. 15. *Prapotens opibus*, Plin. lib. 36. cap. 5. Comp. *prapotentior.* Salvianus lib. 4. de Gub. Dei p. 144 *Cum victus cujusdam pauperis prece, prapotentiori cuidam supplicarem.*

Ad hunc modum *potens* cum variis nominibus componitur, ut

¶ Armipŏtens, ut, *Diva armipotens*, Virg. 2. Æn. v. 425. id est Pallas. *Mars armipotens*, Æn. 9. v. 718. *Ausonia armipotens*, Statius lib. 3. Silv. 2. v. 30.

¶ Cœlipŏtens. *Dii cælipotentes*, Plautus Persâ a. 5. sc. 1. v. 3.

¶ Christipŏtens. Prudentius 2. adv. Symmach. v. 709 *Christipotens juvenis.*

¶ Cunctipŏtens, ut *Jesu cunctipotens*, apud Prudentium Passione Quirini v. 56. Adde supra in *Cunctus.*

¶ Flammipŏtens, Vulcani epitheton, apud Arnobium lib. 3. pag. 112.

¶ Ignipŏtens, idem. Virg. Æn. 8, 423

- - - ignipotens cælo descendit ab alto.

¶ Omnipotens, obvium passim & notum. Cic. 4. Tusc. c. 34 ex poeta: *Te omnipotens Neptune invoco.* Superl. Augustin. Civ. Dei lib. 21. c. 19 *omnipotentissimus creator.*

¶ Omnipotentia. Macrob. 5. Saturn. cap. 16. Vide supra in *Omnis.*

¶ Plectripŏtens, poetæ encomium, vel Musæ. Sidonius Carmine sub lib. 9. epist. 13

Qua Flaccus Lyricos Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripotentibus.

¶ Primipŏtens. *Deus primipotens*, Apulejus in Trismegisto pag. 92.

¶ Sagittipotens, sagittarius. Quintus Cicero apud Ausonium in Eclogario p. 559

Pigra sagittipotens jaculatus frigora terris.

¶ Tridentipotens, Neptunus. Silius lib. 15. v. 159

Dive tridentipotens, cujus maria ire per alta
Ordimur, &c.

Sic Modius ex MS. pro ante vulgato, *Dive tridente potens.*

Reliqua derivata sunt

¶ Possibilis, possibile, quod fieri potest, müglich/ durius adjectivum, ut Fabius inquit lib. 3. c. 8. rarius igitur. Sedulius lib. 4 [al. 3.] in Matth. 19

Possibile est jus omne Deo.

¶ Impossibile, Idem Fab. Quintilianus lib. 5. c. 10 *Non longum tantum, sed etiam impossibile, ac potius infinitum est.*

¶ Sunt qui & *impossibilitatem* dicunt, ut Apulejus lib. 6. de Asino, & alii, maxime recentiores.

¶ Potestas, imperium, aliquando & dominatum, sæpius copiam seu facultatem significat, ut, *Regia potestas*, Cic. 3. de Leg. cap. 2. *Præditus summa potestate homo*, Idem pro domo c. 42. der die höchste Gewalt hat. *Habere summam potestatem in aliquo loco*, Idem ad Quintum fratr. lib. 1. ep. 1. c. 10. *In potestatem suam alios redigere*, Nepos Pelop. c. 5. unter sein Gebiet oder Gewalt bringen. *Esse sub alicujus potestate*, Liv. lib. 24. c. 42. *Accipere potestatem*, Victor de Vir. illust. in Scævola. *Adimere potestatem*, Cic. pro Quintio cap. 2. *Abrogare*, Idem 3. de Legibus cap. 10. Et, *Versari cum imperio & potestate in Republ.* Cicer. 2. Philipp. cap. 7. *In potestate sua continere aliquos*, Idem 2. in Catilin. cap. 12. ¶ 2. Hinc *potestas*, pro magistratu ipso, sive illis, qui cum imperio vel potestate sunt, dicitur. Juvenalis Sat. 10. v. 99

Hujus, qui trabitur prætextam sumere mavis,
An Fidenarum Gabiorumque esse potestas.

POTESTAS, i. e. Magistratus. Quæ vocis acceptio adhuc in Idiotismo Italico obtinet: quo qui præfecti urbibus cum imperio sunt, *Potestà* appellantur. Suetonius Cæsare cap. 17 *Eodem* (in carcerem conjecit) *Nevium Quæstorem, quod compellari apud se majorem potestatem* (magistratum) *passus esset.* Sane ut *Senatores* Romæ dicebantur, qui alibi *Decuriones* appellati; ita videntur *Magistratus*, qui Romæ essent cum Imperio: *Potestates* autem, qui in provinciis civitatibus præerant, appellare. Suetonius Claudio cap. 23 *Jurisdictionem de fideicommissis quotannis & tantum in urbe delegari Magistratibus solitam in perpetuum, atque etiam per provincias potestatibus demandavit.* Salvianus 1. de providentia: *Itaque tunc illi pauperes magistratus opulentam habebant Rempubl. nunc autem dives potestas pauperem facit esse Rempublicam.* ¶ 3. Est & *potestas* facultas illa, sive copia ac vis, quâ quis ad efficiendum aliquid pollet, Vermögen. Ter. Heaut. act. 4. sc. 2. v. 31

- - - - hic me magnificè effero,
Qui hîc tantam in me & potestatem habeam tantæ astutiæ.

Liberiùs vivendi potestas fuit, er hat Macht etwas in Freyheit zu leben/ Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 25. *Potestas ea tua est*, Idem Heaut. 4. sc. 3. v. 42. das ist in deiner Macht. Cicer. 4. Acad. 12 *Quæ in nostra sita potestate, reddenda assensio est.* Sic *Potestatem dare, facere, permittere*, Macht geben/ ut, *Conveniendi sui potestatem omnibus facere*, Idem 8. Philipp. cap. 10. *Potestatem habere*, ut, *vita necisque potestatem habere in aliquem*, Idem pro Dom. sua cap. 29. *Potestas certorum hominum est*, i. e. habeo certos homines ad manum, Idem 1. famil. epist. 7. sub initium.

PŌTO, potare, potavi, potatum, & potum, bibere, zechen/ saufen. Terent. in Phorm. a. 5. sc. 5. v. 9 *Apud me potaturus est.* Ut, *Potare totos dies.* Cicer. 2. Philipp. cap. 27 *Totos dies potabatur.*

¶ Poturus, alia participii forma. Claudianus in Eutrop. l. 2. v. 250

Pro Rheno poturus Halys.

Ubi simpliciter *bibere* notat. Et Statius lib. 6. v. 103 *poturæ cruores.*

¶ Potandus, particip. aliud. Ovidius lib. 2 Fastor. v. 317 *potanda vina.*

¶ Potator, qui potationibus indulget, ein Sauffer. *Potatores maximi*, Plaut. Menæch. act. 2. sc. 1. v. 34. Et Vetus Interpres Matth. 11, 19 *potator vini.*

¶ Potor, idem, aut qui modice bibit ad naturæ usum. *Potor nobilis*, Martial. lib. 6. epigr. 78. ein guter Sauff-Bruder. *Aqua potor*, der Wasser trincket. Horatius lib. 1. epist. 19 principio:

Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus.

¶ Potatio, eine Zeche/ das Sauffen. Plautus Bacchid. a. 1. sc. 2. v. 46 *Si apud te veniat de subito prandium, aut potatio forte, aut cœna.*

¶ Potaculum, compotatio, Tertull. Apolog. c. 39.

¶ Potio, Tranck. Cicer. de Senect. c. 31 *Tantum cibi, & potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur.* Sed *Potio* medicorum, est medicamentum. Ita, *potionis aliquid alicui dare*, Plautus Menæch. a. 5. sc. 5. v. 22. von einem Tranck eingeben. Cic. pro Cluent. c. 14 *Pharmacopola circumforaneus prima potione mulierem sustulit.* Pro venenato poculo usus Horat. & Cicer. est, ut Torrent. ad Sueton. Calig. c. 50 observat.

¶ Potiuncula, diminutivum. Suetonius Domitiano c. 21 *Ut modicam in ampulla potiunculam sumeret.*

¶ Est hinc *potionatus* i. e. amatorio medicamento seu veneno affectus, Sueton. in Caligula cap. 50.

¶ Potus, nomen, Geträncke. *Exiguo indigent potu*, Plin. lib. 10. c. 72. sie trincken sehr wenig.

¶ Potus, particip. bezecht/ betruncken. *Bene potus, plus potus*, Terent. Hecyr. a. 1. sc. 2. v. 64.

¶ Passivo sensu ponitur Ovid. lib. 1. Fastorum v. 216

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Cic. de Clar. Orat. c. 11 *Sanguine tauri poto; mortuus concidit Themistocles.*

¶ Adpotus, idem quod potus, bezecht. Plautus Rudente a. 2. sc. 7. v. 8 *Si probe adpotus siem.*

¶ Potorius, ut, *Argentum potorium*, Lege 8. Dig. de supellect. legata; Silberne Becher. *Ampulla potoria*, Martial. lib. 14. epigr. 110. in lemmate.

¶ Potorium, subintellecto *poculum*, quasi substantive, ut *aureis potoriis*, Plin. lib. 33. c. 10.

¶ Potu-

¶ Potulentum, quicquid potari potest, was zu trincken ist/ allerley Getränckes. Vide Poculentum, in *Poculum.*

¶ Pōtŭlentus, adjectivum. idem quod potus est Suetonio, betruncken/ beschenckt/ in Othon. cap. 2 *Fertur, & noctibus vagari solitus, atque invalidum quemque obviorum aut potulentum corripere.*

¶ Circumpotare, unde

¶ Circumpotatio. Cicero 2. de Legib. c. 24 *Legibus omnia circumpotatio tollitur.* Reyhe-Gastung / Kräntzgen.

¶ Compotare, mit andern trincken / zechen. Hinc

¶ Compotatio, convivium. Cic. de Senect. c. 13. extr. *Convivium Graci tum compotationem, tum concœnationem vocant.*

¶ Compōtor, ein Zechgesell. Cicer. in Pison. cap. 27 *Ut cum P. Clodio, hoc est compotoribus suis cœnet.* Et in Philipp. 2. cap. 17. pr. *Adhibes magistrum suffragio tuo, & compotorum tuorum rhetorem.*

¶ Compotrix, Terent. in Andr. a. 1. sc. 4, 5.

¶ Epotare, *Epotare medicamentum*, Livius lib. 8. cap. 18. einen Artzney-Trunck austrincken.

¶ Epōtus, pro epotatus, passive; ut *Aqua epota*, Ovid. Remed. v. 740. *Epotum venenum*, Cic. pro Cluent. cap. 62. Et Epit. Livii 8 *epotis medicaminibus.*

¶ Perpotare, *Totos dies perpotare*, gantze Tage durchaus zechen / Cic. 7. in Verr. c. 33. extr.

¶ Perpotatio. Idem in Pison. cap. 10 *intemperantissima perpotationes.* Et Plin. 29. cap. 1. *Vomitiones, & rursus perpotationes.* das Sauffen / Schmaußen.

¶ Rĕpōtia, orum, plurale, deductio sponsæ post nuptias ad novum maritum, & iterata potatio, die Heimfarth. Alii diem post nuptias *Repotia* nominarunt, der Nachtag. Horat. l. 2. Sat. 2. v. 60

Ille repotia, nanales, aliosve dierum,
Festos albatus celebret.

Practicus, Practicæ artes. Vide *Praxis.*

PRAE, ante, vor / für. *Armentum præ se agere*, Livius lib. 1. c. 7. das Viehe für sich her treiben. *Præ nobis tu beatus*, Cic. 4. fam. ep. 4. glückseliger als wir: Comparationem enim quandam hoc modo inducit. Ter. in Adelph. a. 2. sc. 3. v. 9 *Qui omnia sibi post putarit esse præmeo commodo.* Qui nihil plus sibi esse curandum putavit, quam meum commodum. *Præ se contemnere*, Terent. Eun. a. 2. sc. 2. v. 8. Et Cicero pro Rosc. Am. c. 46 *Omnes despicere, & hominem præ se putare neminem*, einen andern für nichts gegen sich selbst achten. Hic enim *præ* comparationem significat. ¶ *Præ ira* Livius lib. 31. cap. 24. extr. vor Zorn. *Præ lacrymis*, Cic. pro Milone extr. vor Weinen: *Præ mœrore loqui non posse*, Idem pro Plancio cap. 41. *Præ gaudio*, vor Freuden. Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 67 *Præ gaudio, ita me Dii ament! ubi sim nescio.* Idem in Eun. a. 1. sc. 2. v. 18 *Misera, præ amore excluisti hunc foras.* id est, propter. ¶ *Præ se ferre*, elegans dicendi modus est, sich öffentlich mercken lassen / Quintil. lib. 5. cap. 13 *Fiduciam præ se ferat orator, semperque ita dicat, tanquam de caussa optime sentiat.* Et Cicero ad Pompejum altera sub epist. 11 lib. 8 ad Attic. *Præme tuli, me nihil malle quam pacem.* ¶ *Præ manu.* Vide *Manus.* ¶ Animadverte, hanc præpositionem compositam cum nominibus, ubique fere augere & intendere ipsam significationem, ut *Præclarus, Prædives, Præpinguis*, &c. Illud quoque notandum, Verba, quæ ex hac præpositione componuntur, non tertium semper, sed & quartum etiam casum assumere: in quâ ratione creber Tacitus: *Qui præjacere castra, campum; Præminere cæteros: Præsidere provinciam: Flumen castra præfluere* dixit, de quibus vide suis locis.

¶ Præquàm. Plaut. Amphitr. a. 2. sc. 2. princ.

Satis parvares est voluptatum in vita atque in ætate agunda,
Præquam quod molestum est,

Id est, pro eo, quod molestiam creat: vel si voluptatum fruitio cum molestiis comparetur, quæ usu veniunt. Idem Aulul. act. 3. sc. 5. v. 33

Sed hoc etiam pulchrum est, præquam ubi sumtus petunt,

Id est, pro eo, quod petunt, cum creditoribus satisfaciendum est. ¶ *Præut*, quod ipsum comparationi similiter, *præquam*, inservit. Plaut. Menæch. a. 5. sc. 5. v. 33

Imò modestior est de verbis; præut dudum fuit.

Terentius Eunucho a. 2. sc. 3. v. 9

- - - ludum jocumque
Dices fuisse illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.

PRAEBEO, præbēre, exhibere, præstare, geben/ darreichen. *Præbere accessum*, Livius lib. 30. c. 10 einen Zugang einräumen. *Præbere caussam*, ibidem c. 4. Ursach geben. *Ludos præbere*, Ter. Eun. a. 5. sc. 6. v. 9. *Præbere fidem*, Attico c. 4. n. 4. Glauben geben. *Præbere aurem*, Plin. lib. 2. epist. 14 Gehör geben. *Præbere aures convicio*, Livius 38. c. 52. *Præbere cervices*, Declam. Antequam. den Hals herhalten. *Præbere os*, Ter. Adelph. a. 2. sc. 2. v. 7. sich in das Gesicht schlagen lassen. In quibus *præbere*, pro permittere, concedere, sed per ellipsin dicitur: ut *præbere os*, scilicet ad plagas, sive, ad pulsandum. Ita *præbere cervices*, puta, ad feriendum sive incidendum. Plenè Persius Sat. 2. v. 28

Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam Jupiter.

Idem Persius Satyr. 4. v. 42

Cadimus, inquit vicem præbemus crura sagittis.

Quemadmodum autem *præbere sagittis corpora*, Ovid. in Nuce v. 171 dixit. Sic Seneca Epist. 70 p. 255 *præbere se legibus*, pro, permittere se legibus, sui potestatem legibus facere, hoc est, ultro se sistere in judicio, aut se supplicio offerre, dixit. *Socrates*, inquit, *potuit abstinentiâ finire vitam: triginta tamen dies in carcere, & in expectatione mortis exegit, ut præberet se legibus.* Sed *Strenuum se hominem præbere: Virum se præbere*, est ostendere, sich beweisen / wacker / männlich. Cicero lib. 4. epist. 18 ad Fadium: *Rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas.* Sic, *Præbere se æquum*, Idem 2. fam. epist. 1. & *attentum se auditorem*, 3. de Nat. Deor. c. 1: *Docilem se*, 2. Tuscul. c. 6. *Obsequentem*, Seneca Hippolytô v. 132. *Præbere se dignum suis majoribus*, Cic. 2. fam. epist. 18 sich also halten / daß ꝛc. C. Nepos Datame c. 2. pr. *Pari se virtute postea præbuit.* Idem Hannibale c. 7. n. 5 *In eo magistratu pari diligentia se præbuit.*

¶ Præbenda, orum, plurale tantum neut. necessaria illa dicebantur, quæ magistratibus publice missis in provincias præbebantur a parochis, de quibus Horat. 1. Serm. Sat. 5. v. 46

- - - - - - tectum
Præbuit: & Parochi, quæ debent, ligna salemque.

Usus hac voce Gellius est lib. 15. cap. 4. ¶ *Præbita* vocat Suetonius Tiberio c. 50, *Sed & peculio concesso à patre, præbitaque annua privavit*, was ihr jährlich gereichet werden solte? Nisi potius est *annua* absolute dicta capere de alimentis, singulis annis præbendis sive præstandis ex dispositione Augusti, Patris Juliæ, de qua fermo est.

¶ Præbitor, ein Ausgeber. Cicero 2. Offic. c. 15 *An tu id agis, ut te non regem, sed ministrum & præbitorem sperent fore?*

PRAEBIVM, vel potius *Præbium*, quasi prohibium, remedium servatorium, quod a collo suspendebatur, ut fascinus: Varro a *præbeo* deducit lib. 6. de LL. sub fin. PRAEBIA *à præbendo, ut sit tutum: quod sint remedia in collo pueris.* Sed fortean Varronis locus mendosus est, & pro *Præbendo* lege *prohibendo* propter id, quod sequitur: *Tutela enim prohibendo præstatur.* Festus in genere PRAEBIA remedia interpretatur. Puto autem hanc vocem & neutro fœminino genere usurpatam, & adjectivum nomen revera esse. Ut cum *Præbium* dicitur, subintelligatur *Medicina.* Sane in Cyrilli Glossis legimus: *φυλακτήριον Servatorium, Amolimentum, Amoletum, Præbia.*

Præcello, vide in antiquo *Cello.*

PRAECEPS, præcipitis, qui sine consideratione aliqua, aut modo aliquid agit, & quasi rem & tempus præoccupat. Virg. 3. Æn. v. 598

- - - - - mox sese ad littora præceps
Cum fletu, precibusque tulit,

h. e. sine respectu salutis, inquit Servius. Unde pro nimis festino poni solet apud Martial. in Spectac. epigr. 11 *Præceps, sanguinea*, &c. unbedachtsam / unvorsichtig / geschwinde / hefftig / geneiget. *Animus in avaritiam & crudelitatem præceps*, Livius lib. 26. cap. 38. *Præceps consilio omnibus homo*, Cic. 5. Philipp. c. 13. unvorsichtig und geschwinde mit Anschlägen. *Declivis & præceps locus*, Cæsar 4. Gall. c. 33. stickel/ Berg unter. *Præceps & lubrica via*, Cic. pro Flacco c. 41. Et, *Præceps senectus*, id est, decrepita. Idem ad Octavium: *O meam calamitosam & præcipitem senectutem, & prope finem adductam!* ¶ Sed *Præceps dies, præceps æstas, præceps hiems*, extrema est. Servius ad illud Virgilii 2. Georg. v. 43 *Vere novo gelidus* &c. *Anni quatuor sunt tempora, divisa in ternos menses: qui ipsorum temporum talem faciunt discretionem, ut priore mense* VER NOVVM *dicatur: secundo* ADVLTVM, *tertio* PRAECEPS. *Sic etiam Sallustius dicit*, VBIQVE NOVA ÆSTAS, ADVLTA, PRAECEPS. *Item Hiems* NOVA; ADVLTA, PRAECEPS *vel* EXTREMA. *Unde est*, EXTREMAE SVB CASVM HIEMIS. Sed non Virgilius tantùm *Extremam hiemem*; sed & Cicero pro L. Manilia dixit c. 12. extr. Et, *Agere præcipitem*, Idem pro Cæcin. c. 21. Proprie est ex editiori loco deturbare, ut devulsum aliquid cadat. *Dare præcipitem*; Terent. Phorm. 4. sc. 3 über Halß / über Kopff stürtzen. *Dare præcipitem in terram*, Liv. lib. 31. c. 37. *Dare præcipitem è turre* Seneca Troade v. 621. Et, *Dejicere præcipitem*, Cicer. rursus 6. Verr. c. 40. *Esse in præcipiti*, significat in summo versari discrimine, in höchster Gefahr schweben. *Stare in præcipiti*, Virg. 2. Æn. v. 460, gefährlich stehen. Quemadmodum eleganter & gravissimè de moribus Juvenalis dixit sat. 1. v. 147

Nil erit ulterius quod nostris moribus addat
Posteritas, eadem cupient facientque minores,
Omne in præcipiti vitium stetit.

In quibus exemplis *Præceps* pro substantivo est. Similiter idem Juvenalis: *Præceps immane ruinæ*, Sat. 10. v. 107. *Præceps juvenile* Statius dixit lib. 1. Silv. 4. v. 51. *Præceps*, id est, præcipitium.

¶ Præcipito, præcipitare, dare præcipitem, vel in præceps dejicere, herab stürtzen. Item, inconsiderate agere, & temere rem aliquam aggredi. *Præcipitare se de turri*, Livius lib. 23. c. 37. *Præcipitare se ex rupe*, Plin. lib. 8. c. 36. Et, *In flumen se præcipitare*, Cæsar 4. Gall. cap. 15. *Ex altissimo dignitatis gradu præcipitari*, Cicero pro domo sua cap. 37. gestürtzet werden.

Qui

Qui in amorem se præcipitavit, pejus periit, quam si de saxo saltat, Plaut. Trinum. 2. 2. sc. 1. v. 30. Et Virg. Æn. 2. v. 316 *Furor iraque mentem præcipitant*, hoc est, præcipitem agunt. Et Silius lib. 13. v. 774 *Tu magna gerendi Præcipita tempus*, übereile. *Nox præcipitat*, Virg. 2. Æn. v. 9, die Nacht fället eilends ein/ id est, præcipitatur, præcipiranter ingruit. ¶ Aliter *præcipitare hiemem* Cæsar dixit 1. de B. C. cap. 25. Id enim non de ingruente, sed exeunte hieme & prope finem adducta dixit. Similiter verbo *ruere* utimur. *Ruit hora*, i. e. abit. Vide & Ciacconium ad allegatum Cæsaris locum. *Ætas præcipitata*, id est, decrepita, vel ad senium inclinata, apud Cicer. famil. l. 11. epist. penult. Vide ibi Manutium.

¶ Præcipitanter, temere, inconsiderate, eilends und unbedacht-sam. Lucret. l. 3. v. 1075.

¶ Præcipitantia, quæ mater solet esse erroris, Ubereilung / Unbedachtsamkeit. Gellius libr. 6. cap. 2. *Lapidem cylindrum si per spatia terræ pronæ atque derutæ jacias, caussam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris: mox tamen ille præceps volvitur*, &c.

¶ Præcipitatio, Stürtzung. Seneca l. 1. de Ira c. 12 *Etiamsi ira aliquando ut venenum, & præcipitatio, & naufragium ex inopinato profuit; non ideo salutaris omnino judicanda est.*

¶ Præcipitium, locus præruptus, ex quo dari quis præceps potest, ein gefährlicher Ort/ da man den Hals herab stürtzen könte. *Deferri per præcipitia*, Quintil. lib. 1. cap. 10. *Pervenire in præcipitia*, Vellej. lib. 2. cap. 10. Refertur inter βιοφθορικὰ genera. Vide Pricæum ad Matth. 27. c. 5. p. 249.

Præcido, Præcingo, Præcipio, vide in *Cædo, Cingo, Capio.*

PRAECIPVVS, præcipuum, singulare, non vulgare, contrarium communi, a *pra* & *capio*. sonderlich/ vor andern. *Laus auctoritas præcipua*, Cic. lib. 4. fam. ep. ult. *Non debes aut propriam fortunam & præcipuam postulare, aut communem recusare.* Was besonders vor andern. Terent. in Adelph. 2. scen. 3, 5 *Unam hanc rem me habere prater alios præcipuam arbitror*, für andern sonderlich/ &c. *Vir in eloquentia præcipuus*, sonderlich beruffen. Quintil. lib. 6. cap. 3. *Partes meæ in ea caussa præcipuæ fuerunt*, in dieser Sach hab ich das Beste müssen thun/ Cic. pro domo sua cap. 5.

¶ Præcipuè, adverbium, potissimum, fürnehmlich/ für allen Dingen/ *Diligentia præcipue nobis colenda est*, Cicer. de orat. l. 2. c. 35. *Præcipue aliquem observare*, auff einen ein sonderliches Aug haben. Brutus Cic. fam. 11. epist. 19.

PRAECO, qui κήρυξ Græcis, minister publicus erat *à præcinendo* ita dictus. Ein Ausruffer/ Herold. Multiplex autem usus præconum erat. Namque & Senatum convocabant, & res venales prædicabant, & in ludis ac certaminibus pronunciabant victores: aliaque hujus generis agebant, quæ voce maximè peragenda. Unde Quintilianus: *Præco plus debet voci suæ, quam orator.* In quo & lucrosum id genus artis fuisse significat. Non satis honestum habitum præconum ordinem, Casaub. ad Theophrasti Characteres p. 185 observat. Proinde, qui præconium faceret, in Decurionibus esse vetabatur. Cicero l. 6. ad Fam. Epist. 18 *Per præconem aliquid vendere*, lassen ausruffen/ daß etwas zu verkauffen sey. *Præconis voci bona civium subjicere*, Idem in offic. l. 2. c. 23. *Præco virtutum alicujus*, id est, celebrator, decantator. Apud Ilium Achillis statuam cernens Alexander, *O fortunate*, inquit, *adolescens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris*, Cic. pro Arch. c. 10. der eines Lob preiset und bekant macht.

¶ Præconium, vox præconis & munus. Unde *Præconium facere*, Cic. l. 5. ad famil. Epist. 18. *Præconio contendere*, Sueton. Nerone c. 24. ¶ 2. Item laudatio. *Præconium alicui tribuere*, einem Lob und Ruhm nachsagen/ oder nachschreiben. *Præconium ab Homero Achilli tributum esse Alexander dixit*, Cicer. l. 5. famil. epist. 12. *Homeri præconio Achillis hasta nobilitata est*, Plin. lib. 16. cap. 13.

Præcordia, Vide *Cor.*

PRAEDA, æ, spolium, eine Beute/ Raub / Preiß / quod Germanicum posterius a *Præda* factum est, (nisi malis a *pretio* deducere) *Præda parta*, Cic. 1. Fin. cap. 16. eine erlangte Beute. *Prædam facere*, Cic. Verrin. 5. cap. 50. *capere crudelissime ex alicujus fortunis*, Idem pro Domo cap. 58. *Proponere ad prædam urbem, bona, & fortunas civium*, Cicer. 4. Philipp. cap. 4. *Præda esse*, zur Beute gereichen. Idem in Verr. 7. cap. 31 *Quum ejus res non solum provincia saluti, verum etiam ipsi præda esse possit.*

¶ Prædor, prædari, diripere, & vi auferre, plündern/ rauben/ Horat. 2. Epist. 2, 55. *Singula de nobis anni prædantur euntes.* Cic. in Verr. 5. cap. 78 *Tuus apparitor de aratorum bonis prædabitur.* Ovidius l. 3. de arte am. v. 419

Ad multas lupa tendit oves, prædetur ut unam.

¶ Prædator, direptor, Cic. in Catilin. 2. cap. 9. *Utrosque in eodem genere prædatorum direptorumque pono.* ein Räuber/ Freybeuter. *Prædator aprorum*, Ovid. 12. Metam. v. 306. id est venator.

¶ Prædatrix. Statius 1. Silv. 5. v. 22

- - - Herculei prædatrix cedat alumni.

De Hyla puero loquitur, Herculis deliciis, quem ad lacum hujus nominis in Bithynia Nymphæ rapuisse dicuntur. Vide Solinum c. 42. *Bestia prædatrix*, apud Amminianum l. 26. c. 15.

¶ Prædatio, prædandi actus, das Rauben / Beuten. Vellejus Paterculus libr. 2. cap. 73 *latrociniis ac prædationibus infestato mari.* Et Lactantius libr. 5. cap. 9 *aperta prædatione grassantur.*

¶ Prædaricius, a, um, *Pecunia prædaticia*, Gellius l. 13. cap. 24, Geld aus Raub zusammen geschlagen.

¶ Prædatorius, a, um, *Classis prædatoria*, Liv. l. 29. c. 28. *Naves prædatoriæ*, Idem l. 34. c. 36. Raub-Schiffe.

¶ Prædabundus. Livius l. 2. c. 26 *Exercitum Sabinum prædabundum ad Anienem amnem pervenisse.*

¶ Prædo, onis, qui prædatur, seu in alterius bona per vim invadit, ein Räuber. *A nefario prædone diripi* Cicer. 3 de Orat. c. 1. *Templorum omnium atque tectorum; totiusque urbis prædo*, Idem pro domo cap. 55. *Prædones maritimi*, i. e. piratæ. Nepos. 2, 2. 3.

¶ Prædonius, idem quod prædatorius. Ulpianus lege § 65 Dig. de hetedit. petit. *prædonio more versari cœpit.*

¶ Deprædari, depopulari. Lege 6. Dig. de negot. gest. §. 3. *deprædandi caussa.* Apulejus l. 8. sub finem: *ad istum modum palantes, omnem illam deprædabantur regionem.*

¶ Deprædatio. Lactantius Epitom. cap. 8. *More latrocinii deprædatio & vastatio fiet.* Et Lege Cod. de lucris advocat. *Compulsor arguitur in deprædatione convictus.* Et Augustinus Civ. Dei l. 22 c. 22 *deprædatio & captivitas.*

¶ Deprædator, prædo. Marcellinus Augustino epist. 4 [inter Augustinianas] *Quæ Romana provincia deprædatori non malebat belli jure reponere?* Et ipse Augustinus epist. 199 *deprædatores putans.*

PRAEDIVM, à *præs, prædis.* Vetus auctor de limitibus apud Rigalt. pag. 299. PRAEDIVM, *quod ex omnibus patris familias maximè prohibetur, id est, apparet, quasi prædidium, vel quod antiqui agros, quos bello ceperant, prædæ nomine habebant.* PRAEDAE, inquit Asconius, *sunt res ipsæ.* PRAEDES *homines fidejussores, quorum res*, BONA PRAEDIA *nunc uno nomine dicuntur.* Hinc in veteri formula apud Cicer. 3. in Verr. de Præt. Urb. cap. 54, *Prædia, prædibusque cavere. Prædia* urbana sunt, aut rustica, Vorwerck/ oder liegende Güter in einer Stadt/ oder auff dem Lande. *Prædia fructuosa*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 15. *Dotalia prædia*, Idem 15. ad Attic. epist. 20. die man zum Leibgeding mit giebt. *Fructus prædiorum abeunt in sumtus*, 11. ad Attic. ep. 2. der Genieß und Nutzung. Idem ad Attic. *Fructum reddunt prædia*, sie nutzen/ tragen / &c. Terent. Phorm. a. 4. sc. 3. v. 75.

¶ Prædiolum, Cicer. *Ædificata belle prædiola, & amœna*, ad Attic. l. 12. ep. 3. ein Landgütgen.

¶ Prædiatus, prædiis dives. Apulejus 2. Florid. pag. 349 *Inter proceres Thebanos numeratus est: lectum genus, frequens famulitium, domus amplo ornata vestibulo; ipse bene vestitus, bene prædiatus.* ¶ Aliis, cujus bona publico sunt obligata, atque ita idem est, qui *prædiator.* Vide Commentatores in 12. ad Attic. epist. 14.

¶ Prædiator, vox dubiæ significationis. Cicero citato lib. 12. ad Attic. ep. 14 *Apulejum prædiatorem videbis.* Manutius interpretatur, *qui prædiorum & prædum jura novit.* Brissonius de V. S. *Ego Prædiatores, ut Prædes, dictos puto, qui publico fidem suam obligabant.* Salmasius de Mod. Usur. c. 16 docet, *prædiatos* esse, quorum bona publico sunt obligata: *prædiatores*, qui eorum, qui publico obligati sunt, bona emebant, id est prædiorum seu hypothecarum emtores. Gloss. Vet. *Prædiator*, ὠνητὴς ὑποχύρων. item, ὁ τὰς φόρου δίκας ἐκδεδομένος. Legitur & oratione pro Corn. Balbo c. 20, sed Salmasius c. l. delendum censet hoc vocabulum. Extat etiam in titulo Legis 54. Dig. de Jure dotium, ex antiquo jure, *de Prædiatoribus.*

¶ Prædiatorius, ut *Lex prædiatoria*, Sueton. Claudio cap. 9. Torrentio, quæ de prædibus cavebat: Salmasio, quæ agebat de prædiatis, h. e. obligatis publico. *Jus prædiatorium*, Cicer. pro Balbo cap. 20.

PRAEFICA, æ, mulier conducta ad funus deplorandum, & mortuum laudandum, eine Leidträgerin/ Leidefrau / Plaut. in Trucul. a. 2. sc. 6. v. 14

Sine virtute virgutum civem mihi habeam pro prafica,
Quæ alios collaudat, ipsa se vero non potest.

Elegantes sunt veteri Poëtæ Trabeæ a Mureto affecti versus, & digni qui hic legantur:

Here, si querelis, ejulatu, fletibus
Medicina fieret miseriis mortalium,
Auro parandæ lacrymæ contra forent.
Nunc hæc ad minuenda mala non magis valent,
Quam Nenia Prafica ad excitandos mortuos.
Res turbida consilium, non fletum expetunt.

Vide Varr. l. 6. LL. & Festum. Vet. Gloss. *Prafica*, ἡ πρὸ τῆς κλίνης ἐν τῇ ἐκφορᾷ, κοπτομένη, θρηνοῦσα ἐπ' ἐκφορᾷ.

Præfiscine, sive Præfiscini, vide in *Fascinus*.
Præfŏco, præfocare, vide in *Faux*.
PRAEGNANS, gravida, schwanger / trächtig. Festus: GRAVIDA *est, quæ jam grabatur fœtu* PRAEGNANS, *velut occupata in generando quod conceperit.* Itaque *Pragnans* proxima partui: *Grabida*, quæ gestare uterum cœpit. Nec tamen id discrimen observatur rigide. Plinius libr. 8. epist. 10 *Dum se prægnantem esse puellariter nescit.* ¶ Per metaphoram ad alia transfertur. Sic Plautus Asinar. a. 2. scen. 2. vers. 10 *Prægnantes plagas:* Juvenalis, *prægnantem flamine fusum* dixit Satyr. 2. v. 55.
¶ Prægnatio, Schwängerung. Apulejus lib. 1. Milesi. post initium [pag. 106 Elmenh.] *Eadem amatoris sui uxorem, quod in eam dicaculæ probrum dixerat, jam in sarcinam prægnationis obsepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnavit.* Idem lib. 5. pag. 166 *Cum primum prægnationem tuam plenus maturaverit uterus.*
Prahendo vide *Prehendo.*
PRAELIGANEVM vinum, vel præmaturum, vel quod in operariorum usum primo legitur, dictum a *prælegendo*, Gesinde-Wein.
PRAELIVM, sive *Prælium*, conflictus, & certamen armorum, cum manus conseruntur, der Scharmützel/ die Schlacht. *Bellum* enim totum tempus militiæ significat. *Non prælio modo, sed bello vinci*, Livius lib. 9. cap. 19. *Prælium sumere*, Suetor. Cæsare cap. 9. vide *Sumo.* *Prælium committere*, Nepos Miltiade cap. 3. *Prælium inire*, Livius lib. 21. cap. 12. & *prælio conserto*, ibidem cap. 4. & *prælium editur*, ibid. cap. 19. eine Schlacht liefern. *Prælia præclara facere*, Cicer. 2. de Orat. cap. 67. *Prælia plura secunda facere*, Livius lib. 21. cap. 12. viel glückseliger Schlachten thun. *Prælio cum aliquo dimicare*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 2. *Prælia sustinere*, Cicer. ad Dolabell. lib. 9. epist. 11. aushalten. *Prælium navale*, Nepos Hannib. cap. 10. eine Schlacht zu Wasser. *Exitus prœliorum sunt incerti*, Cicer. ad Torquat. lib. 6. epist. 4. *Semper in prælio eum est maximum periculum, qui maxime timent*, Sallust. Catilin. cap. 58.
¶ Prælior, prœliari, prælium committere. Schlacht halten. Cæsar lib. 4. cap. 2. de B. Gallico: *Ex equis desiliunt, & pedibus prœliantur.* Idem lib. 1. Civ. cap. 78 extr. *Nullum intercedebat tempus, quin extremi cum equitibus prœliarentur.* ¶ 2. Nonnunquam, & dimicare, per Metaph. *In defendenda Senatus auctoritate acriter & vehementer prœliatus sum*, Cicer. ad Attic. l. 1. epist. 16. pr.
¶ Prœliator, qui crebro & feliciter prœliatur. Tacitus refert 2. annal. cap. 73, Germanicum fatis Alexandri adæquatum, *nec minus prœliatorem* fuisse. Auctor Dialogi de causis corr. eloq. c. 37 *Plures bonos prœliatores bella, quam pax, ferunt.*
¶ Prœliaris, ad prœlia pertinens. Ut, *pugnæ prœliares*, Plautus Curcul. act. 4. scen. 4. vers. 17. hoc est, justa prœlia, rechte Schlachten/ grosse Treffen. *Acies prœliaris*, Apulejus lib. 8. pag. 208. *Prœliaris Dea*, i. e. Pallas, Idem lib. 10. pag. 254. Et, *dies prœliares*, dicebantur, quibus fas erat hostem bello lacessere; vel ablata repetere. Solebant enim Romani, quoties bellum inferrent, certum dierum ad conferendum prœlium delectum habere. Quædam enim feriæ erant, quibus nefas habebatur manus cum hoste conserere.
¶ Deprœliari, compositum, Horat. 1. carm. Ode 9, *ventos æquore deprœliantes*, id est valde prœliantes.
Prælum vide *Prelum.*
Præminco, præminere: vide *Maneo.*
PRAEMIVM, quod loco justæ mercedis, pro virtute datur, & proprium virorum fortium est, ut Donatus monet, vide supra *Donum*, eine Verehrung/ Belohnung. *Precium* enim pro labore penditur. Cic. pro Milone c. 35 *Amplissimum præmium, ex omnibus præmiis virtutis, gloria est.* Idem lib. 1. de Orat. cap. 58 *Proposita virtutibus sunt præmia, & supplicia vitiis.* Ibidem cap. 4 *Commoveri amplis præmiis ad perdiscendum.* *Amplissima præmia alicui dare*, Idem 4. Catilin. c. 3 einem sehr stattliche Verehrung thun. *Præmia aliquem donare*; idem pro Archia c. 3. *Præmio afficere, affici*, Quintil. l. 3. c. 6. *Præmio & pœna Rempublicam contineri* dixit Solon apud Cic. ad Brut. ep. 15. In ludis quoque & certaminibus *præmia* dicuntur, quæ præponuntur victoribus, der Gewinn oder Kleinod. Virgil. 5. Æn. v. 485

Protinus Æneas celeri certare sagitta
Invitat, qui forte velint, & præmia ponit.

¶ 2. Propriè idem fere significat, quod *præda*, videlicet quod vi palam capitur. Virgil. 11. Æn. 78

Multaque præterea Laurentis præmia pugnæ
Aggerat, & longo prædam jubet ordine duci.

Plautus quoque non semel *præmium & prædam*, conjunxit. Tacitus 1. Hist. c. 51 *Exercitus expeditionem & aciem: præmia* (prædam) *quam stipendia malebat.* Hinc
¶ *Præmiari* pro prædam seu quæstum facere, gewinnen. Suet. Tito c. 7. *Suspecta est rapacitas: quod constabat in cognitionibus patris mundinari præmiarique solitum.* Et
¶ *Præmiatores*, nocturni prædones, ut Nonius exponit. Quos Tibullus designat l. 1. eleg. 2. v. 25

Nec sinit, occurrat quisquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut raptâ præmia veste petat.

In quo ipso quoque loco per *præmia* nihil aliud quàm *prædæ* intelligitur. Hinc ergo ad honores translata vox, qui habentur viro strenuo pro navatâ operâ Reipubl. Item ad eas pecunias, quæ præter stipendia militi a missione solvebantur, de quibus videndus Lipsius in 1. Annal. Taciti p. 40.
¶ 3. Sed & *præmiorum* nomine quævis utilitates & commoda veniunt. Lucretius l. 3. v. 975

Omnia per fructus vitati præmia, marces:

Et rursus l. 5. initio de Epicuro,

- - - - - qui talia nobis
Pectore parta suo quæsitaque præmia liquit.

Atque hinc *præmii* vox media est, & in bonam ac malam partem accipitur, quod & Servius notat. Tacitus 1 Histor. cap. 12. extr. *Apud infirmum & credulam minore metu & majore præmio peccabatur.* Item 4. Histor. cap. 42 *Libidine sanguinis, & nutu præmiorum* (cupiditate augendi ex aliorum expilationibus) *ignotum adhuc ingenium cæde nobili imbuisti.* Egregie Plinius Panegyr. cap. 44 *Præmia bonorum malorumque bonos ac malos faciunt. Pauci adeo ingenio valent, ut non turpe honestumque, prout bene ac secus cessit, expetant fugiantve.*
¶ Præmiosus, apud Festum legitur, quem ille *pecuniosum* interpretatur. *Pecuniosus* enim, qui in ampla & copiosa re est. Quo plura autem commoda & utilitates in aliquem confluunt; eo magis augescit res.
¶ Præmiari, verbum deponens, vide paullo superius in *Præmium* significatione 2, ex Suetonii Tito cap. 7. Adde ibi Torrentium.
¶ Præmiator, Nævius posuit pro nocturno prædone, apud Nonium p. 150. Adde modo dicta in *Præmium*, etiam de hoc verbo. Nec vero dubium, quin etiam Remuneratorem significet. Id enim notionis superest in fœminino
¶ Præmiatrix. Ammianus l. 14. c. 39 *Ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix Adrastia.*
PRAENESTE, neut. Πραίνεστον, urbs in Latio, non procul a Roma, celebris quondam templo Fortunæ. Plorg. l. 11. a Roma prae. spar. de Livio
¶ Servius nomen ipsum fecit a πρῶνος, ilex, quod ibi ea abundarit.
¶ Præneſtinus, ut *Fortuna Præneſtina*, Lucan. l. 2. v. 193. *Sortes Præneſtinæ*, Cic. 2. Divinat. c. 41.
¶ Prænestini, incolæ. *Prænestinorum monumenta*, Cic. c. l.
PRAEPES, adjectivum, omnis gen. *Avis prapes*, ein Vogel/ der geschwinde fleugt. Virg. 6. Æneid. v. 15

Prapetibus pennis ausus se credere cælo.

¶ Poëtæ *prapetes*, gen. fœm. omnes appellant aves.
¶ Proprie *Prapetes*, aves auspiciorum, ex quibus erant aquilæ, vultures, buteones, sanqualis, immusculus &c. Vide *Oscines.* Est autem vox Græca: πρηνὴς facile, pronum ad labendum. Vide Scal. Comment. in Ætnam Severi.
PRAEPŪTIVM. Vorhaut. *Ponere præputii*, Juvenal. de Judæis satyr. 14. v. 99. sich beschneiden lassen. Non à *præputando* est, ut vulgò putant: sed ex Græco πρηπούτιον. ita enim & à πόσθη, *Pluta* est. Pluta, πόσθη. i. e. mentula. Vide Scal. in Catalect. & Voss. in Etymolog.
PRAES, prædis, *Prædes*, sponsores sunt, qui Reipub. vel principi dantur pro iis, qui pecuniam publicam dispensant, Bürgen in Gelt suchen. Quorum bona sponsioni obnoxia, *Prædia* dici possunt. Güter zum Unterpfand eingesetzt/ Bud. vide & supra in *Prædium.* *Prædes dare*, Bürgen setzen/ *accipere*, Cicer. 3. Verr. cap. 57 annehmen. *Cautum est populo prædibus & prædiis*, ibidem cap. 54. Festus: PRAES *est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistratu, si* PRAES *sit; respondet* PRAES. *Hinc comprædes* ejusdem rei populo sponsores. ¶ Asconius in orat. de Præt. urban. pag. 100 PRAEDES *dicuntur, satisdatores locupletes prore, de qua apud judicem lis est.* Nepos in Attico cap. 6 *Nullius rei neque præs, neque manceps facilis est.* Vide Brisson. de Formul. lib. 6. & Pollet. histor. fori Romani l. 5. cap. fin. Salmasius de modo usurar. cap. 6.
¶ Prædium, quod a *Præs* est, vide superius paullo seorsum suo loco expositum.
¶ Prædiatus, Prædiator, Prædiatorius, vide in *Prædium.*
Præsagio, Præsagus, vide *Saga.*
PRAESENS, quod a *præesse* est, huc referre lubet, ne sub *Sum* composita coacerventur. gegenwertig. Terent. in Eunuch. act. 1. scen. 2. vers. 112 *Cum milite isto præsens, absens ut sies.* Idem in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 48 *Præsens absensque idem erit,* &c. *Id tibi præsente hoc nolebam dicere*, Hecyr. 4. scen. 4. v. 90. in seinem Beysein. *Venire in rem præsentem*, Cicer. 1 de Orat. cap. 58. auff den Ort kommen/ da etwas geschehen/ davon gesagt wird. *Esse in re præsenti*, Plaut. Amphitr. act. 1. scen. 1. vers. 93. & Plinius lib. 10. epist. 97. der Sache persönlich beywohnen. *Præsenti argento* vel *pecunia* mercari seu vendere,

um baar Geld kauffen. Plaut. sæpissime. Cic. ad Quint. Fratr. lib. 2. epist. 6. *Cætera præsenti sermoni reservantur*, biß wir mündlich mit einander reden. ¶ 2. Sed *præsens animus*, id est, fortis. *Esse animo præsenti*, keck und unerschrocken seyn. *Animo virili præsentique ut sis para*, Terentius in Phorm. act. 5. sc. 8, 64. Et, *Dicere animo præsenti*, hoc est confidenti, idem in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 31. *Animo præsenti uti*, Cic. 1. offic. cap. 23. *Mors præsens*, Virg. 1. Æn. v. 91. der gewisse Tod. ut *Pœna præsens*, id est, certa apud Tacitum de Germania cap. 19. ¶ 3. Item proprie. Nam qui favent & bene cupiunt, accurrunt & præsto sunt ad opem ferendam. Virgilius Eclog. 1. v. 41

- - - - - *neque servitio me exire licebat,*
Nec tam præsentes alibi cognoscere divos.

Cicer. 2. in Catilin. cap. 9 *Deos denique immortales huic invicto populo contra tantam vim sceleris præsentes esse auxilium esse laturos.* ¶ 4. Vel *Præsens*, cujus vis ac efficacia sive potentia certa, indubitataque atque in promtu adeo & præsto semper sit, ut sentiri atque cognosci possit. Idem Cicero 1. Tuscul. cap. 12 *Hercules tantus & tam præsens habetur Deus.* Horatius lib. 1. Carm. ode 35. princ.

O Divæ, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus.

PRÆSENS, i. e. potens. Et lib. 4. Ode 14. v. 43

- - - - *ô tutela præsens Italiæ.*

Statius 8. Theb. v. 459

Hunc Pallas præsens, illum Tirynthius implet,

h. e. manifestè auxilium ferens. Ovidius de Augusto, & Dils suis

- - - - *quibus est præsentior ipse,*

Q. Serenus Sammonicus Procem.

Qui quondam placidi tellus sub pelle Draconis
Tarpejas arces atque inclita templa petisti,
Depellens tetros præsenti numine morbos.

Sic *medicina præsens*, Columell. lib. 2. cap. 14. *Remedium præsentissimum*, Idem lib. 6. cap. 14 id est efficacissimum & certissime liberans, eine kräfftige Artzney. *Præsens ingenio*, cui ingenium semper respondet ac præsto est. Plinius lib. 17. cap. 1 *Crassus, ut præsens ingenio semper, & faceto lepore solers* &c.

¶ *In præsens*, cui opponitur *in posterum*. Cicero ad Brutum Epist. 15 *Ut in præsens sceleratos cives timore ab impugnanda patria deterrerem, & in posterum documentum statuerem.* Horatius lib. 2. ode 16 *Latus in præsens animus* &c. Est autem elliptica loquendi ratio: *In præsens*, subaudi *tempus*. Horatius de arte Poetica ad Pisones v. 44

Pleraque differat & præsens in tempus omittat.

Tacitus *ad præsens* dixit Annal. 13 cap. 22. extr. & 3. Hist. cap. 8. Itemque Suetonius, ut Tito cap. 6. extr. *ita ad præsens multum contraxit invidiæ.* Et, *In præsenti*, Nepos in Alcibiade: *Inimici verò ejus quiescendum in præsenti* &c. Idem in Attico cap. 18 *Quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare.* Alibi & *in præsentia* dixit, de quo post: & Livius l. 34. extremo, *in re præsenti.*

¶ Præsentia, quæ præsto sunt, seque ad manum dant, Tacitus 3. Histor. c. 69 *Sabinus re trepida, quod tutissimum e præsentibus, arcem Capitolii insedit.* Rursus l. 4. c. 59 *Veniam ostentantes si præsentia sequerentur.*

¶ Præsentia, ut *in præsentia*, scilicet temporis, in Gegenwärtigkeit/ zu dieser Zeit/ oder auff dißmahl/ Corn. Nepos Themistocle cap. 8 *Huc cum venisset & in præsentia Rex abesset.* Item in Alcibiade cap. 4 *Id quod in præsentia vestimentorum fuit, arripuit.* Ita & Cæsar loquitur 1. de bello Civili cap. 6. & cap. 30. itemque Terentius Heaut. act. 5. sc. 2. v. 9. & Adelph. act. 2. sc. 2. v. 14. &c. ¶ 2. *Animi præsentia*, id est, robur, Cic. pro Mil. vid. Vall. l. 4. c. 113.

¶ Impræsentiarum, adverbium, pro in præsenti, in præsentia, quo Cato de R. R. cap. 44, & Fannius apud Priscian. libr. 13 leguntur usi. Præcipue verò recentiores id frequentaverunt, ut sunt, Tacitus lib. 4. Annal. cap. 59. Apulejus, qui decem vicibus suum fecit. Ulpianus, Symmachus lib. 1. Epist. 94. Sidonius &c. Nepos tamen & eo usus est Hannibalis vita cap. 6. *Exhaustis*, inquit, *jam patriæ facultatibus cupivit impræsentiarum bellum componere.* Vossio suspectum est hoc *impræsentiarum* & ex *præsentia rerum* corruptum putat, non penitus tamen audet damnare. Vide eum lib. 1. de vitiis sermonis cap. 25. & l. 4 ejusdem operis cap. 33. Doctissimus Perizonius ad Sanctii Minerv. pag. 117 subaudit *tempore*. Scioppius Latio plane exterminat: quippe quod & ratio aspernetur, & veteres Grammatici nullam ejus mentionem fecerint: putatque adeo lutea demum, Latini sermonis ætate fabricatum & ab indoctis librariis in Codices, quos describebant, receptum fuisse, Commentariolo de Stilo Historico pag. 118. Sed Vossius bene: quod neque damnat, qui eo utuntur, & alterum *in præsentia*, & *in præsenti* præfert.

¶ Depræsentiarum, eadem forma, qua Inpræsentiarum, legitur in fragmento Petronii Traguriano pag. 43, *alioquin tam tibi de præsentiarum reddidissem.* Adde Tilebomeni notam p. 86.

¶ Præsento, præsentare, præsentem exhibere, darstellen. Victor de viris illustribus cap. 77 *Caput ab Achilla, Ptolemæi satellite, Ægyptio volumine involutum cum annulo Cæsari præsentatum est.* Panegyristes Vetus Panegyr. Maximil. & Constantini cap. 3. extrem. *Neque enim forma tantùm in te patria, Constantine, sed etiam continentia, fortitudo, justitia, prudentia, sese totis gentium præsentant.* Sed hoc recentioris Latinitatis verbum est.

¶ Præsentaneus, a, um, ut *præsentaneum venenum*, Plin. 24. c. 1. id est efficax, penetrans. *Præsentaneum medicamentum*, Idem l. 38. c. 13. kräfftig/ bewährt.

¶ Præsentarius, idem, ut *Argentum præsentarium*, baar Geld/ apud Plaut. Mostell. act. 2. scen. 1. vers. 14, & Trinum. act. 4. sc. 3. vers. 74.

¶ Præsentalis, ut, *milites præsentales*, Lege ult. Cod. § 1, de Re militari, hoc est, præsentes, in comitatu principis. Sic & *præsentales domestici*, Lege ult. Cod. de Domest. & Protect.

¶ Repræsentare, præsens aliquid ostendere seu exhibere, darstellen/ gleichen/ ut *Repræsentare imaginem sceleris*, Quintil. l. 6. cap. 1. *Memoriam alicujus rei repræsentare*, Cicer. pro Sextio cap. 11. Et *Mores alicujus repræsentare*, Horat. lib. 1. Epist. 18. *Repræsentare improbitatem suam*, Cic. 16. Attic. ep. 2. auslassen/ an Tag geben. *Repræsentare spectaculum*, id est, edere, Sueton. in Calig. cap. 58. ubi Torrentius adeundus. *Pecuniam rei cuntæ repræsentare*, est, præsenti pecuniâ solvere. baar erlegen und zahlen/ & proprie locum habet quasi in pecunia persolvenda. Suetonius Othone cap. 5 *Omnibus denâ sestertia repræsentata.* Et hinc *argentum præsentarium*: de quo supra. *Repræsentare* itaque est, statim solvere, sine mora. Cic. 12. ad Atticum ep. 25 *Reliqua pecunia vel usuram pendemus, dum a Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio debet, repræsentabimus.* Hinc ad alia transfertur. Nam *Pœnas repræsentare*, pro statim & sine dilatione exigere, Suetonius Claudio cap. 34 princip. & Valer. Maxim. l. 6. cap. 5 dixerunt. Idem Suetonius *repræsentare præmia* Nerone c. 5 & *repræsentare necem*, Vitellio c. 10 dixit.

¶ Repræsentatio, Darthuung/ Vergleichung. Plin. lib. 9. c. 6. *Cujus imago nullâ repræsentatione exprimi possit aliâ, quam* &c. ¶ 2. Et Repræsentatio ipsa est pecuniarum solutio. Cic. ad Attic. l. 13. ep. 29. *repræsentatione confidere.*

¶ Repræsentator. Tertullianus adv. Praxean c. 24. *Filius repræsentator Patris.*

PRÆSEPE, is, neut. φάτνη, eine Krippe. Ovid. 1. Fastor. v. 663

State coronati plenum ad præsepe juvenci.

Quibus gemella Tibullus habet l. 2. eleg. 1. v. 7

- - - - *Nunc ad præsepia debent*
Plena coronato stare boves capite.

Columella l. 1. c. 6 *Non altius edita esse præsepia convenit, quam ut bos aut jumentum sine incommodo stans vesci possit.* Patrius casus in illo Juvenci est de Christo puero:

- - - - - *Puerumque jacentem*
Præsepis gremio cernunt, scilicet pastores.

Et Prudentius Hymno de Natali Domini v. 77

O sancta præsepe tui,
Æterne Rex, cunabula.

¶ 2. Præsepe etiam stabulum est, non solum pabuli receptaculum, ad quod jumenta alligantur. Virg. Æneid. 7. v. 275

Stabant terentum nitidi in præsepibus altis;

Immo, Nonio observante, omnia loca clausa & tuta dicta *Præsepia*, quo illud Æneid. 7. v. 17 pertinet:

- - - - *atque in præsepibus ursi Sabire* &c.

Et illud Varronis apud Nonium: *præsepibus se retineat forensibus.* ¶ 3. Præsepe de paralitica mensa dicitur. Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 28

Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret:

Vide ibi Marcilium & Plautum Curcul. act. 2. sc. 1. Enimvero cum de ventre tantùm solicitum sit hoc genus hominum, inter brutas bestias merito habentur. ¶ *Inter mensam sine sermonibus & præsepe nihil interest*, vetus verbum est, à Simplicio ad Epictetum p. 177 relatum.

¶ Est & fœminina forma *Præsepis* Plauto usitata. Curculione act. 1. sc. 2. vers. 13. *ad præsepim suam.* Idem prologo Casinæ v. 57 *intra præsepes suas.* Et Rudente act. 4. sc. 3. v. 99 *intra præsepes meas.* Et

¶ Præsepium, neutro genere. Apulejus l. 9. p. 121 *Cibariis abundanter instruxit præsepium.* & post paullo, p. 222 *Circa præsepium capita demersi contruncabant moles palearum.* Adde Buchnerum ad Hymn. Prudentii de Natali Domini v. 77.

PRÆSERTIM, præcipue, fürnemlich/ sonderlich/ maximè. Cic. ad Lentul. lib. 1. fam. epist. 8 *Te non præterit, quam sit difficile, sensum in Republ. præsertim rectum & confirmatum deponere.* Et Terent. in Phorm. act. 1. scen. 2. vers. 5 *Præsertim ut nunc sunt mores*, sonderlich wie es itzt in der Welt zugehet. In epanorthosi locum habet.

Præsideo, præses, præsidium. Vide *Sedeo.*

PRÆSTES, itis, vide sub *Præsto*, in *Sto.*

PRAESTIGIAE, ἀπάται, plural. deluſiones dicuntur, & fallaciæ, Blendung/ Gaukeley. Huc pertinet, quod Eunius Servus fartaticum furorem ſimulans nucem ſtipatam igne & ſulphure in ore abdidit, ut leniter ſpirans divinam flammam emittere inter verba videretur. Quod cum Florus lib. 3. cap. 19 narrat, *miraculum* vocat. *Præſtigiæ verborum*, Cicer. 4. de Finib. cap. 27, Betrug der Wort. Vet. Gloſſ. *Præſtigiis, μεγαλαγορίαις, πανουργίαις.* Quanta autem ſecunda ſit, non usquequaque expeditum. Pro iis, qui corripiunt, originatio facit. *Præſtigiæ* enim a *prætegendo*, quod fallant & tegant quaſi oculos; vel a *Præſtringendo* quaſi *præſtrigiæ*. J. C. Scalig. Exerc. 303. *Qui oculos ſaliunt, alia pro aliis ſubditicia oſtentantes, ii* PRAESTIGIATORES *ab antiquis dicti ſunt: quod aciem præſtringerent oculorum.* Ita in Gloſſis ad Prudentium, PRAESTIGIVM dicitur *monſtrum a* PRAESTRINGENDO, i. e. illudendo improviſe oculos. Sive itaque a *tego*, ſive a *Stringo* deſcendat, prima brevis fuerit, ut eadem in *Strigil* quod a *Stringo* eſt. Et ita Alcimus Avitus l. 5. v. 471

Præſtigiaque diu nebuloſa in fraude peracta.

Qui producunt, auctoritate nituntur. Plautus Pœn. act. 5. ſc. 3. verſ. 6 *Præſtigiator hic quidem Pœnus probus eſt.* Eſt Senarius Jambicus; in quo Trochæus locum non habet: quem admitteret tamen in prima regione hic verſus contra legem carminis, ſi altera correpta foret. Longa itaque Plauto eſt. Nec aliter Prudentius poſuit Hymno ante ſomnum ſub finem:

Procul eſto perfidi
Præſtigiator æſtus.

¶ Præſtigiator, γοητευτικός. Vide Caſaubon. ad Theophraſti Characteres pag. 181. & ſeq. Veteri Critico in Gloſſario ψηφομαίνης exponitur. Cyrilli Lexic. ψηφομαίνης *Præſtigiator*, ψηφομαινῶ *Præſtigior*, ψηφομαίνια *Præſtigiæ*. ψῆφος calculus eſt. Calculis autem ludunt hi tales. Hos enim (vel nummos etiam) ponunt in mensa: deinde acetabulis, ſeu vaſculis pyxidibusve opertos tam ſolerter movent, & transferunt, ut cum hic eſſe cenſeas, alibi compareant; ut arte magicâ id fieri putes. Seneca Epiſt. 45 *Sic iſta* (Dialecticorum captiones) *ſine noxa decipiunt, quomodo præſtigiatorum acetabula, & calculi, in quibus fallacia ipſa delectat.* Eſt ergo fere præſtigiator, qui noſtris dicitur ein Taſchenſpieler/ quanquam latius etiam latina vox pateat.

¶ Præſtigiatrix. Plautus Amphitr. act. 2. ſc. 2. v. 150

Aut pol hæcce præſtigiatrix mulier multo maxima eſt,
Aut pater am hic ineſſe oportet.

¶ Præſtigioſus, magicus, aut ad fallendum compoſitus. Gaukleriſch/ zauberiſch. Arnobius lib. 1. pag. 32 *Nihil magicum, nihil humanum, præſtigioſum, aut ſubdolum, nihil fraudis delituit in Chriſto.*

Præſtinare vide ſupra in *Deſtina.*

Præſto, præſtare, vide *Sto.*

PRAESTO, adverbium, coram, ut, *Præſto ſum*, id eſt, præſens ſum. Terent. Phorm. 3. ſc. 3. v. 29 *Præſto eſt.* Et Eunucho a. 5. ſc. 8, 20 *Præſto adeſt*, hie ſtehet der Mann. *Præſto apud me domi eſt*, Idem Heaut. a. 1. ſc. 1. v. 119. *Præſto eſſe ad horam certam*, Cicer. 4. in Verr. cap. 38. ſich auff ernennete Stunde einſtellen. *Hirundines æſtivo tempore præſto ſunt, frigore pulſæ recedunt*, Auctor ad Herenn. libr. 4. cap. 48. Et Cic. 3. famil. ep. 5. pr. *Trallibus mihi præſto fuit Lucilius cum literis*, &c. hoc eſt, occurrit, er begegnet mir. Idem pro Muræna cap. 9 *Jus civile præſtò multis fuit*, id eſt, præſidio fuit, iſt zu Hülffe kommen.

¶ Præſtolor, præſtolari (huc enim id verbum reponere libet) *Præſtolatur*, qui ſtans alicubi aliquem expectat, vel alicubi præſto eſt, ſtehen und auff einen warten. Jungitur cum accuſativo Terent. in Eun. a. 5. ſc. 5. v. 3

Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?

Etiam cum Dativo. Cicero Catil. 1. cap. 9 *Qui tibi ad forum Aurelium præſtolarentur armati.* Niſi forte τὸ *præſtolarentur* abſolute poſitum: ut τὸ *tibi* ad τὸ *armati* pertineat. Quanta ſecunda diſconvenit, Taubmannus Deſpauterii auctoritate fretus producendam edicit, & Buchananum corripientem reprehendit. Sed rectius contrarium ſtatuit Becmannus; a quo analogia ſtat. *Præſtolor* enim ab ἐπιστολεύω *præſtulus*, ſive *præſtolus*, quod eſt ab antiquo *præſtus*, unde adverbium *præſtò* ſupereſt, ut Scal. ad Feſtum docet. *Præſtolari* enim nihil aliud eſt, quàm *præſto* eſſe, ut & Donatus interpretatur.

PRAESVL, primus inter Salios Martis ſacerdotes dictus a *præſiliendo*, ut vult Phocas; ein oberſter Prieſter/ Biſchoff/ Prälat/ Valla lib. 5. cap. 65. Cic. *Præſultorem*, dixit lib. 1. de divinatione cap. 26.

¶ 2. Item qui aliis præeſt. Vide Buchnerum ad Prudentii Hymnum de Chriſti natali v. penult.

Præſum, Vide *Sum.*

PRAETER, præpoſitio excipiendi, interdum etiam vim aliam habet. ohne/ ausgenommen/ *præter hæc*, über dieß. Terent. in Adelph. act. 2. ſc. 3. v. 5. *Unam me hanc rem habere præter alios, præcipuam arbitror*, für andern abſonderlich. ¶ 2. Pro contra, *Præter æquum & bonum*, Terent. Adelph. 1. ſc. 1. v. 39. mehr denn es billich und gut iſt. *Præter ætatem*, Plaut. Epid. act. 1. ſc. 2. v. 3. plus, quam ætati tuæ convenit. *Præter modum*, Cic. 5. Fin. cap. 36. über die Maaß/ überaus. *Præter morem*, Terent. And. 5. ſcen. 3. verſ. 8. wider Gebrauch. *Præter conſuetudinem*, Cicer. 2. de Divinat. cap. 28. wider Gewonheit. *Ego te eſſe præter opinionem noſtram comperi*, Terent. Hec. act. 5. ſcen. 1. verſ. 36 daß du der nicht ſeyeſt/ für den wir dich gehalten. *Præter ſpem evenit*, Terent. Andr. a. 2. ſcen. 6. verſ. 5 anders als man verhoffet. Vid. P. Faber lib. 2. Semeſtr. cap. 18. Adde Gellium lib. 15. cap. 11. ¶ 3. Ponitur & pro *ante*. Plautus Sticho act. 3. ſcen. 2. verſ. 7 *Muſtela mihi murem abſtulit præter pedes.* Cicer. 5. in Verr. cap. 25 *Præter oculos Lollii hæc ferebant*, für ſeinen Augen. Sueton. Caligula cap. 36 *Quas plerumque cum maritis, præterque pedes ſuos tranſeuntes conſiderabat.* Seneca de ira lib. 2. cap. 8 *Nec furtiva tam talia ſunt; præter oculos eunt.* i. e. objiciunt ſeſe oculis, palam videnda. ¶ 4. Pro ſupra, præ. Plaut. Amph. act. 2. ſcen. 2. verſ. 10 *Quem amo præter omnes.* Terent. in Andr. act. 1. ſc. 1. v. 31

Horum ille nihil egregie præter cætera ſtudebat,

Id eſt, præ cæteris. Ibidem v. 94

Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt: & quia erat forma præter cæteras
Honeſta & liberali.

¶ Præter propter, vetus vulgatumque verbum, quo Cato, Varro, Ennius uſi ſunt, ut Gellius l. 19. cap. 10 probavit, laudans Ennianum illud:

Incerte errat animus: præter propter vita vivitur.

Eſt autem *præter propter* abſolutum, ſicut *plus minus, ultro citroque*, &c. ejusque ſenſus, *circiter*, plus minus, ohngefähr. ſive interdum hoc modo, interdum alio. Vide Salmaſ. in Solini cap. 42. p. 617.

¶ Præterea, ordinis ſeu adverb. ſeu conjunctio, idem quod præter ea, quæ dicta ſunt, inſuper, darzu/ darüber/ über diß/ zu dem. Terent. in Adelph. a. 2. ſcen. 2. v. 16 *Præterea autem te ajunt proficiſci Cyprum.* Cic. ad Planc. 10. famil. ep. 3. *Prudentiam mihi tuam expoſuit, & præterea mihi non ignotam ſuavitatem tuam adjunxit.*

¶ Præterquam, excipiendi particula, niſi. Præponitur omnibus caſibus, ut, *Nemo id dixit, præterquam Cicero*, ohn allein. Sic Sueton. Auguſto cap. 45 *Coërcitionem in hiſtriones, magiſtratibus in omni tempore & loco lege veteri permiſſam, ademit, præterquam ludis & ſcena.* Ita enim ex MSS. reſtituendus hic locus. Terent. in And. a. 4. ſc. 4. v. 14 *Verbum ſi mihi unum, præterquam quod te rogo, faxis; cave*, ohn daß ich dich frage/ ꝛc. Et Heaut. a. 2. ſc. 4. v. 19 *Omnes mihi labores fuêre, quos cæpi, leves, præterquam tui carendum quod erat.* Et Matius Ciceroni lib. 11 epiſt. 28 *Non faciam, neque quod diſpliceat, committam; præterquam quod hominis mihi conjunctiſſimi atque viri ampliſſimi dolco grabem caſum.* ohne daß ꝛc.

Prætexo, prætexta, vide *Texo.*

PRAETOR, prætoris: magiſtratus nomen varii ſignificatus. Veteres Latini omnem magiſtratum, cui pareret exercitus, *Prætorem* appellarunt, ut Aſconius obſervat. Itaque antiquis *Prætor*, quod exercitui *præiret*; qui poſtea *Imperator* appellatus fuit: penes quem ſumma gerendi belli exercitusque ducendi poteſtas eſſet. Ita non ſemel Livius & Nepos hac voce uſi. Varro lib. 4. de L. L. *In re militari* PRAETOR *dictus, qui præiret exercitui.* Hac de cauſſa hoc nominis Romani etiam Conſulibus ſuis initio tribuerunt, penes quos ſummum belli pacisque imperium erat. Varro lib. 2. de Vitâ Pop. Romani apud Nonium: *Idem dicebantur* CONSVLES & PRAETORES. *Quod præirent populo*, PRAETORES: *quod conſulerent ſenatum*, CONSVLES. Varro lib. 4. de LL. CONSVL, inquit, *nominatus, quod conſulere populum & ſenatum debet: niſi illinc potius, unde Accius ait in Bruto:* Qui bene conſulat, conſul ſit: PRAETOR *dictus, qui præiret jure & exercitu.* Nempe antiqui Conſules & bello præerant, foris puta: & juri dicundo, domi Lex XII Tabb. apud Ciceron. lib. 3. de Legibus cap. 3 *Regio imperio duo ſunto iique præeundo, judicando, conſulendo;* PRAETORES, IVDICES, CONSVLES *appellantor: militiæ ſummam jus habento: nemini parento*, &c. Ita Juvenal. Satyr. 10. verſ. 36 *Prætorem* vocat, quem mox verſ. 41 *Conſulem* dixit. Quem locum interpretes alio trahunt, quàm debebant. Poſtea vero; cum ſæpe bellis evocarentur COSS. nec eſſet in urbe, qui diceret jus: peculiaris magiſtratus ei rei inſtitutus eſt, cui proprium illud nominis eſſe cœpit. Quæ provincia primum unius, poſtea verò duorum fuit: quorum alius PRAETOR VRBANVS; alius PEREGRINVS, quod ille inter cives, hic inter cives & peregrinos diceret jus, nominatus fuit. Sed iſte numerus volventibus annis ad plures crevit. Vide Onufrium Comment. in lib. 1. Faſtorum ad Annum urbis 388. Lipſium in 1. Annal. Taciti pag. 29. Roſinum lib. 7. A. R. cap. 11. Sed & ad quosvis Præfectos translatum fuit hoc nomen. Aſconius Pedianus in 3 Verrinam de Prætura Urbana p. 80 *Nec ſolum veteres omnes magiſtratum,*

cui

tui pareret exercitus, PRAETOREM *appellarunt; sed quemcunque in re prophanâ sive etiam sacrâ Præfectum.* Sic *Prætores ærarii* apud Tacitum 1. Annal. cap. 75. & 4. Histor. cap. 9. In Monumentis, PRAETOREM SACRORVM: PRAETOREM SACRIS VOLCANI &c. legimus. De origine, progressu, & augmento Prætorum vide Lipsium lib. 1. Annal. Tacit. pag. 14.15. Sithmann. in nucleo Pandectar. p. 60-64. Car. Sigon. lib. 4. de Rep. Athen. cap. 5. & Sam. Petit. Comm. ad leg. Attic. p. 25. seqq.

¶ Prætorius, *Jus prætorium*, Cic. 1. Offic. cap. 10. *Domus prætoria*, Idem 7. Verr. cap. 56. *Cohors prætoria*, 2. in Catilin. cap. 11. *Vir prætorius*, qui prætura functus est, ut *Consularis*, qui gessit consulatum. Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 48 *Hispaniâ Pompejus per Afraniam & Petrejum, consularem ac prætorium, legatos administrabat.* Sic *navis prætoria*, qua prætor seu dux classis vehitur, Livius lib. 29. cap. 25.

¶ Prætorium, substant. Locus seu domus publica, in quo prætor in provincia jus dicebat, ein Richthauß/ oder Gerichthauß. Lege 14. C. de officio Rectoris Provinciarum: *Nulli judicum, qui Provincias regunt, in civitatibus, in quibus sacra palatia sive prætoria sunt, liceat hic relictis privatorum sibi domos ad habitandum, velut prætoria, vindicare.* ¶ Et quia prætoria ista ad majestatem scilicet Romani imperii splendide magnificeque exstructa erant; factum est ut ville omnes elegantiores & minime rusticæ *Prætoria* appellarentur. Statius lib. 1. Silv. 3, in Tiburtino Manlii, v. 25

- - - alternas servant prætoria ripas.

Quod imitatus Ausonius Mosella v. 286

- - - alternas cernunt prætoria ripas.

Exempla alia Sueton. Augusto cap. 63, & Tito cap. 8 suppeditabit. ¶ Videtur & pro judiciali potestate, & jurisdictione *prætorium* dici. Ita enim *Prætorium Africæ, Galliarum, Italiæ, Illyrici, Orientis, &c.* in Codice & Utriusque Imperii Notitia nominantur. ¶ In castris PRAETORIVM dicebatur, ubi Imperator ipse tendebat: qui antiquis PRAETOR appellatus. des Obersten Gezelt / oder Wohnung. Festus: *Initio* PRAETORIS *erant, qui nunc* CONSVLES: & *si bella administrabant; Quorum tabernaculum quoque dicebatur* PRAETORIVM. Vegetius lib. 3. cap. 8, ubi de dispositione Castrorum agit: *Deinde Ducis* PRAETORIVM *ejusque comitibus præparatur, ac tribunis tabernacula collocantur.* ¶ Sed & ipse conventus eorum, qui accipiendis imperiis ad Prætorium accesserant, *Prætorium* appellatur auctoribus. Ita enim *Prætorium dimittere* dixit Livius lib. 37. cap. 2. & 14. Ann. cap. 51. Erant autem in hac Prætoriana militia non pedites tantùm, verùm etiam equites. Vide Tacitum 1. Annal. cap. 24. Suetonium Claudio cap. 21. item Calig. 45. & ibi Torrent. Suetonius Nerone cap. 9 *Antium Coloniam deduxit, adscriptis veteranis e prætorio.* Tacitus 4. Histor. cap. 46 *Spernunt oblatos agros: militiam & stipendia orant.* *Preces exstant; sed quibus contradici non posset: igitur in prætorium accepit,* i. e. prætorianis asscripti. Sed plura de *Prætorio* congessit ac eruditissime illustravit vir clarissimus, Iacobus Perizonius, sua de Prætorio Disquisitione, quæ pretium operæ erit relegere, quippe iis, quæ dicta sunt, lucem singularem adfundunt, etiam Apostoli verba Philipp. 1. v. 13 planissime interpretantur.

¶ Prætorianus, *Milites prætoriani*, Plin. lib. 6. cap. 29, & Tacitus 2. Hist. cap. 44.

¶ Prætura, munus prætoris, & dignitas, Vogtey/ Schultzenamt. *Præturam gerere, Prætura se abdicare*, pro deponere, übergeben. Cic. 3. in Catil. cap. 6.

¶ Proprætor, qui cum auctoritate prætoria aliquo mittitur, der mit Gewalt eines Landvogts etwa hin verschickt wird. Vide Simon. de antiquo Jure Provinciarum pag. 96. Cic. de Provinc. cons. cap. 7 *Res in Sardinia a proprætore gestæ.* Quod eleganter etiam dividitur *pro prætore.* Vide supra in *Plinius.*

Prævaricor, & prævaricatio, vide *Varus.*

PRAGMA, ătis, Πρᾶγμα. Unde

¶ Pragmăticus; πραγματικὸς, der weltlicher Händel und Geschäfft erfahren ist. Cic. ad Attic. lib. 2. epist. 20 *Pragmatici homines, omnibus historicis præceptis, versibus denique cavere jubent, & vetant credere.* ¶ 2. Dicebantur & *pragmatici* ministri in causis, & judiciis, Gerichtsdiener. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 59 *Disertissimi homines ministros habent in causis juris peritos, qui pragmatici vocantur.* ¶ 3. Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 3 *Si quid pragmaticon habes, scribe*, etwas das im Regiment fürgelauffen.

PRANDEO, prandère, prandi & pransus sum, zu Mittag essen / Mittags-Mahlzeit halten. *Olus prandere* Horat. 1. Epist. 17, 3.

¶ Pransus, der Mahlzeit gehalten hat. *Pransus paratus, Pransus potus*, vide paullo post in *Prandium.*

¶ Impransus, ungessen/ Horat. 1 Epist. 15. v. 29

Impransus non qui civem dignoscere hoste.

Et Apulejus 1. Florid. *Qui nihil habet adferre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur.*

¶ Pransito, frequent. Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 18 *qui polentam pransitant.* Et Vitruvius lib. 8 cap. 3 *accumbentes viatores pransitare solent.*

¶ Prandium, quod jentaculum intervallo quodam interposito sequebatur, die rechte Mahlzeit vor / oder zu Mittage/ dictum à πρὸ & ἦδιον, quod ante meridiem capiatur, ut vult Plutarchus in Problem. Sed Isidorus lib. 20, cap. 2 *a parando* deducit: videlicet ab apparatu edendi, notatque prandium propriè dictum veteribus omnem militum cibum ante pugnam: unde est illud Ducis alloquium; *Prandeamus tanquam ad inferos cenaturi.* Trebellius Pollio in Salonino Gallieno: *Dicunt enim militare apud prandium, quod dictum est prandium ab eo, quod ad bellum milites paret, à cinctu initum*, &c. Sed & Julius Cæsar Scaliger lib. 1. Poet. cap. 5, a *parando* deducit, quod qui pransi essent, iterum ad opus illico essent parati. Hinc vetus proverbium est, quo Varro Satyram quondam inscripsit, *Pransus-paratus*: quo, ut quidem Ausonius Popma ad Varron. explicat, monetur, paratum esse ad omnem casum oportere hominem: quo constare in omnibus actionibus vitæ possit sibimetipsi, nec in ullo officio claudicare. Diversum ab hoc & contrarium sensum habet aliud *pransus-potus*, quod de homine dissoluto dicebatur. Cic. pro Milone cap. 21 *Adde insciam pransipoti, oscitantis ducis*, &c. *Prandium conficere*, Plautus Menæch. act. 3. sc. 2. v. 4. *Curare prandium*, ibidem act. 2. sc. 3. v. 16. *Ad prandium vocare*, Cic. pro Muræn. c. 34. De prandiis eorumque hora vide Marcilium ad Horat. lib. 1. Epist. 2. v. 30.

¶ Prandiolum, diminut. vulg. Ast

¶ Prandiculum est Festi Pompeji. *Prandicula*, inquit, *antiqui dicebant, quæ nunc Jentacula.*

¶ Compransor, Cic. Philipp. 2. cap. 39 *Hunc in agrum cum compransoribus tuis & collusoribus dividebas.*

PRĂSINVS, color viridis, à πράσιον, porrum, grüne Lauchfarbe. *Toga parsina* Martial. *Parsina* agitatorum factio; qui & ipsi *Prasini*, Sueton. Calig. cap. 55. & Nerone cap. 22. & ibi Torrentius. Vide & supra in *Auriga.*

¶ Prasinatus, prasinâ indutus. Petronius Satyrico p. 73 *in aditu ipso stabat ostiarius prasinatus, cerasino succinctus cingulo.*

¶ Prasius, gemma e viridantium genere, Plinio est lib. 37. c. 8.

PRĀTVM, quasi protinus, & sine magno labore *paratum*, quemadmodum testantur Varro, & Columella, & Ulpianus L. 31. D. de Verb. Signif. ein Grasefeld/ Wiesen. *Pratum irrigare*, die Wiesen wässern/ Cicer. 3. ad Q. fratr. epist. 1. cap. 2.

¶ Pratulum. Hoc enim diminutivo ad Atticum Cic. utitur lib. 12. epist. 6, & Plin. lib. 5. epist. 6. ein Wiesgen.

¶ Pratensis, *Fungi pratenses*, Wiesenschwämlein/ Horat. 2. Sat. 4, 2. *Fœnum pratense*, Columell. lib. 6. cap. 3. *Flores pratenses*, Plin. lib. 21. cap. 8. Wiesen-Blumen.

PRĀVVS, a, um, curvum, distortum, recto enim opponitur. (vide *Rectus*) ungleich/ krum. Vet. Gloss. *Prava. σκολιά. Talis pravis fultus*, Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 48 der krumme Knöchel hat. Cic. Acad. lib. 4. cap. 11. pr. *Interesse oportet, ut inter rectum & pravum, sic inter verum & falsum.* Et Terent. Phorm. act. 5. sc. 2. v. 6 *Hic nunc premium est, qui recta prava facium.* ¶ 2. Transfertur ad animum, ut *Pravus homo*, schnöde. *Pravi mores*, mali & perversi. Seneca lib. 1. de ira cap. 16 *Cn. Piso fuit memoriæ nostræ, vir a multis vitiis integer, sed pravus, & cui placebat pro constantia rigor.* PRAVVS, id est, perversi judicii, non recti & moderati. Importunus sive ἀκαιρός. Vetus Gloss. *Pravus, Σκαιὸς, φαῦλος.* Gloss. Cyrilli: Σκαιὸς, *Scævus, opportunus.* Lege, importunus. Tacitus 1. Histor. cap. 47. extr. *Audax, callidus, promtus, & prout animum intendisset, pravus aut industrius eadem vi.* Ubi PRAVVS φαῦλος, ignavus est. ¶ *Pravius, pravius*, Ut, *quo pravius nihil esse possit*, Cic. 3. Tusc. c. 33. *Pravissima consuetudinis regula*, Idem de Clar. Or. cap. 74. *Pravissimus homo*, Vellejus lib. 2. c. 80. qui vere lib. eod. cap. 10 dixit: *A vitiis in prava, a pravis in præcipitia perventur.*

¶ Prave, ungleich/ krum. item verkehrt / boßhafftig. ¶ 2. Et male, nequiter. *Prave facta*, peccata, Cicer. lib. 1. Acad. cap. 10. *Prave colere religiones*, Livius lib. 1. cap. 32. *Pravissime religiones suscipere*, Lactantius lib. 2 ineunte.

¶ Pravitas, obliquitas, deformitas. *Pravitas membrorum*, Cic. 4. Tusc. cap. 13 distortio, die Ungleichheit und Ungestalt der Gliedmassen. *Pravitas animi*, malitia, Boßheit / verkehrter Sinn. Cicer. Paradox. 3 *Pravitates animi rectè vitia dicuntur.* Sallust. in

in bell. Jugurth. cap. 1 *Quo magis pravitas eorum admiranda est, qui corporis dediti gaudiis, per luxum atque ignaviam ætatem agunt, cæterum ingenium inculti atque socordia torpescere sinunt.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 21 *Quæ ista est pravitas? quæve est amentia?* PRAVITAS, id est iniquitas.

¶ Depravare, pravum efficere, corrumpere, verfälſchen. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 16 *Nihil est Antiphe, quin malè narrando possit depravarier*, verkehret werden. Cic ad Brutum epist. 18 *Multi ad depravandum parati sunt.* Ac 2. de Leg. cap. 15 *Depravati mores*, id est, corrupti & perversi.

¶ Depravatio, Verdrehung / Verfälſchung. Cic. 3. offic. cap. 29 *Depravatio & fœditas turpificati animi.*

¶ Depravatè, *Depravate judicare*, Idem 1. de fin. cap. ult.

¶ Indepravatus, a, um, *indepravata virtus*, Seneca Epist. 76.

PRAXIS, πρᾶξις, actio, usu communi tritum vocabulum, sed quod non facile apud probatæ Latinitatis auctorem repereris, pro quo veteres dixere *usus, exercitatio*, &c.

¶ Et *practica* dicuntur ejusmodi artes, quæ in usu & exercitatione consistunt.

PRAXITĔLES, statuarius insignis fuit. Scripsit volumina quinque operum nobilium in toto orbe, de quo Plinius lib. 36. cap. 5. Propert. lib. 3. eleg. 9, 16

Praxitelem Parius vindicat arte lapis.

¶ Praxitelius adject. *Non in omni marmore necesse est inesse Praxitelia capita*, Cic. de divinat. lib. 2. c. 21.

PRECIAE, arum, uvæ citius maturescentes, dictæ quasi *præcoquæ*, ut Servius interpretatur. Virg. 2. Georg. v. 95

Purpureæ, preciæque, & quo te carmine dicam
Rhetica? Weinbeeren / ſo zeitlich reiffen.

PRĔCIS, prece, ab antiquo *prex*, preces, precum, precibus, Bitt/ Gebet. Terent. in And. act. 3. sc. 4. v. 22 *Nihil est preci loci relictum*, es hilfft kein bitten. Idem in Phorm. act. 3. sc. 3. v. 14 *Nullus locus relinquitur preci.* Sic, *Prece haud degenere permotus*, Tacitus 12. Annal. cap. 19. *Nec prece, nec pretio, nec gratia, nec simultate, à via rectâ oportet deduci*, Auctor ad Herenn. lib. 3. cap. 3. *Precem quotidianam* pro Oratione Dominica B. Hieronymus dixit lib. 1. Epist. 39. *Quomodo in quotidiana prece unquam diximus.* DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA &c. Sed usitatior pluralis, ut *precibus quem fatigare*, Livius lib. 1. cap. 11, est instanter orare, abbetteln. Et, *precibus infimis petere*, Idem lib. 8. cap. 2. demüthig bitten. *Preces Thyesteæ*, execrationes sunt, & diræ imprecationes, quales Thyestes in fratrem Atreum, qui trucidatos filios pro cibo Thyesti apposuerat, iratus effudit, Horat. Epod. 5. v. 86. Nam sicut Græci ἀρὰς, sic *Preces* Latini pro obsecrationibus juxta & execrationibus usurpant. Vide Lambin. ad Horat.

¶ Precor, precari: peto, opto, supplico. Vet. Gloss. *Precatur* ἱκετεύει, ἴυχεται, δέεται. *Precor* ἱκετεύω, δέομαι, παρακαλῶ. Cicero pro domo sua cap. 57 *Precor, quæso & obtestor vos.* Idem 3. de Nat. cap. 34 *Bona a quibus precamur, ab iis dantibus nolle sumere, stultitia est.* Cato de R. R. cap. 134 *Bonas preces precari* dixit. ¶ Pro imprecari. *Precari alicui*, Tibullus lib. 2. eleg. 5. v. 115. einem alles böſes wünſchen.

¶ Precatio ἴυχὴ: oratio ad Deum, Gebet. Cic. pro Muræna cap. 1. *Quod si illa solennis comitiorum precatio consularibus auspiciis consecrat.* Idem 2. Nat. Deor. cap. 27, *precationem & sacrificationem*; Livius lib. 30. cap. 5 *rem divinam precationemque* conjungit. *Quum pronunciassent*, inquit, *consules, rem divinam rite perfectam esse, & precationem admisisse Deos, aruspices respondere*, &c. ¶ Item δίησις petitio, intercessio. Sic *Precatione rem transigere*, Liv. dixit lib. 9. cap. 5.

¶ Precatus, us, precatu, idem. Sedulius in Lucæ 14. de Pharisæorum convivio & hydropico:

Ad quam tunc facili convenerat ille precatu.

Columbanus extrema epistola:

Ultima nunc humili concludam verba precatu.

¶ Precator, qui pro alio intercedit, ein Vorbitter. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 22 *Nemo accusat Syrum, nec tu anum tibi, neque precatorem paravis.* Servis enim ut malum ab heris effugerent, duo erant perfugia, ARA & PRECATOR. Nam qui ad aras confugerant, ibique consederant, hos nefas erat attingere. *Precatores* vero intercedendo veniam impetrabant. Sæpe horum mentio apud Plautum. Sed dignus notatu est Terentii locus Phormione act. 1. sc. 2. v. 90, quippe qui formulam precandi etiam ostendit: Iste igitur est:

ad precatorem adeam credo, qui mihi

Sic oret: NVNC OMITTE QVAESO HVNC: CAETERVM, POSTHAC SI QVICQVAM, NIHIL PRECOR. Vide & Lindebruchium, si lubet, ad supra citatum Terentii locum, itemque Scaligerum ad lib. 4. Tibulli extr.

¶ Precabundus. Pacatus Panegyr. Theodosii cap. 36 *Manus illa submissis precabunda vexilla petiit veniam necessitatis.*

¶ Prĕcārius, precarium, quod precibus petenti conceditur, utendum tamdiu, quamdiu patitur is, qui concedit. Itaque *precarium*, quod non proprium & nostri juris, das man erbittet oder mit Bitt erhält. Seneca de tranquillitate animi cap. 11. Apr. *Non mancipia tantum, possessionesque & dignitatem, sed corpus quoque suum & oculos & manum, & quicquid est, cariorem vitam facturum, seque ipsum inter precaria numerat* (sapiens) *vivitque ut commodatus sibi, ut reposcentibus sine tristitiâ redditurus.* Opponitur *debito.* Livius lib. 3. cap. 47 *Prensare homines cœpit, & non omne solum precarium opem, sed pro debita petere.* Sic *Precarium regnum*, Curtius lib. 5. cap. 8. n. 12. & *precariam vitam* Tacitus dixit 4. Hist. cap. 76. *Animam precariam inter infensos trahere cogor*, Idem 1. Annal. c. 42. extr.

¶ Precario, ablativus, vim adverbii habens, *Precario aliquid habere*, etwas haben / ſo man ausgebeten oder erbeten hat. *Precario possidere, sive precario venire in possessionem* Cic. 3. Agrar. cap. 3. bittweiſe beſitzen. Aurel. Victor de viris illustribus: *Servius Tullius quasi precario regnare cœpit*, hat ſein Königreich erbitten müſſen. Alexander M. apud Curtium lib. 9. cap. 2. extr. *Mori præstat, quam precario imperatorem esse.* Terent. Eun. act. 2. sc. 3. v. 27 *Seu vi, seu clam, seu precario.*

¶ Precarium, substantive / pro sacrario seu templo domestico, apud Petronium legimus. Quam lectionem (nonnulli enim sollicitant) defendit & asserit Barthius in Claudiani Paneg. de 4. Consulatu Honorii v. 3.

¶ Precativus, precarius. *Pax precativa*, Ammianus lib. 17. c. 10.

¶ Adprecari, apud Horat. lib. 4. carm. od. 15. v. 28. *Ritè deos prius adprecati.*

¶ Comprecari, Ter. in Adelph. act. 4. sc. 3. v. 65 *Abi domum ac deos comprecare*, gehe heim und ruffe GOtt an / hilff mit mir GOtt bitten. Ibidem v. 70 *Tu potius Deos comprecare.*

¶ Comprecatio. Livius lib. 39. cap. 15. *Solennis Deorum comprecatio.*

¶ Deprecari, etiam atque etiam precari, ſehr bitten. Cic. 3. Amicit. cap. 11 *Deprecatum venit ad me, ut sibi ignoscerem*, mich höchlich zu bitten. *Iratum alicujus animum deprecari*, Idem pro Fontejo cap. 12, Idem lib. 12. fam. epist. 24 *Legatos Senatus non ad pacem deprecandam, sed ad denunciandum bellum misisset.* ¶ 2. Cumque μίσος sit hoc verbum, significat interdum idem quod detestari, abominari, refugere, depellere, amoliri. Ovid. lib. 1. de Pont. eleg. 2. v. 59

Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,

ich habe einen Abſcheu für dem Tode. Sic *deprecari periculum*, abwenden. Cornel. Nepos in vita Attici cap. 12. n. 2 *Tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecando amicorum aut periculis aut incommodis.* Sic, *Deprecari ab sese calamitatem*, Cic. 3. Verr. c. 60 extr. hoc est, amoliri. Vide de hujus compositi natura Gellium lib. 6. cap. 16. Utramque notionem scite Justinus una sententia complexus est lib. 11. cap. 9 *Provoluta genibus Alexandri, non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant, dilationem mortis deprecantur.*

¶ Deprecator. *Legatos, & deprecatores mittere*, Cic. pro L. Manil. cap. 12. die Fürbitte thun ſollen. *Deprecator sui*, Idem ad Atticum lib. 11. epist. 8. Adde, si lubet, quæ de hoc nomine Curis nostris Posterioribus Cellarii disputantur.

¶ Deprecatrix. Asconius Pedianus in Verrin. Cic. de Prætura Urb. p. 72 *Sabinis deprecatricibus parentum bellum maritorumque finitum est.* Et Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 12 *Humanam opponit necessitatem quasi deprecatricem.*

¶ Deprecatio, ut, *Deprecatione uti*, Cic. pro Cluent. cap. 2. Idem 2. de Invent. cap. 34 *Deprecatio est, in qua non defensio facti, sed ignoscendi postulatio continetur.* Abbitte. ¶ 2. Imprecatio: Sic *diras deprecationes* Plin. dixit lib. 28. cap. 2. ¶ 3. Aversio, amolitio. Quint. lib. 1. Præfat. *Sed qua ex causa faciliorem deprecationi meæ veniam arbitrabar fore, hac accendebantur illis magis.* Sic *deprecationes* etiam dicebantur certæ voces & carmina, quibus incendiorum vis sisti & inhiberi posse, aut alia ihiusmodi depelli atque averti, existimabantur. Plin. eodem lib. 28. cap. 2 *Etiam parietes incendiorum deprecationibus inscribuntur.*

¶ Deprecabundus. Tacitus lib. 15. cap. 53. n. 2 *Ut subsidium rei familiari oraret, deprecabundus, & genibus Principis accidens.*

¶ *Pœna indeprecabilis*, Gellius lib. 1. cap. 13.

¶ Imprĕcor, imprecari, in malam plerumque partem accipitur, fluchen. *Diras Pompejo, quas ille mox luat, imprecatur populus*, Plin. lib. 8. cap. 7. *Imprecari debilitates, naufragia, morbos*, Quintilian. Declam. 15. extr. einem alles libels wünſchen. ¶ Et Apulejus lib. 9. p. 228 in meliorem partem: *soluto sermone salutem ei* [sternutanti] *fuerat imprecatus.* Quod etiam Priscus in legit p. 194. Hieronymus quoque extrema epist. 78 ad Pammachium & Marcellam: *Cui* [Papæ Anastasio] *multos imprecamur annos, ut hæreseos redivivæ plantaria per illius studium longo tempore arefacta moriantur.* Einem langes Leben wünſchen / daß er ꝛc.

¶ Imprecatio. *Diræ imprecatio*, Seneca 6. de Benef. cap. 35, & Plinius lib. 5. cap. 8. Grauſame Verwünſchung.

PRĔHENDO, prehendere, quod & *prendere* per Syncopen nonnunquam dicitur, ergreiffen / faſſen / halten / ut, *Prehendere vel prendere manu aliquem*, Cic. 1. de Orat. cap. 56, einen mit der Hand

Hand ergreiffen. Et, *manum* vel *dextram alicujus prehendere*, lib. 1. de Divin. cap. 28 einen bey der Hand halten. *Prehendo hominem solum*, Terent. Phorm. act. 4. sc. 3. v. 15, ich kriege ihn allein zu mir. Seneca Medea v. 150

Felix Aoniam prendito virginem,

id est, duc conjugem domum: antecedens pro consequenti. Nam *prendimus* prius, quàm *ducimus*. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 89

Syrus est prehendendus atque adhortandus,

id est, compellendus orandusque. Solebant enim orantes illorum, quos compellabant, dextras prehendere. Vide post, *prensare*: & Guyetum ad allegatum Terentii locum. Nam & *Prehendere* verbum, pro rogare, ambire, supplicare, sicut *Prensare*, usurpatur; ut docent exempla a Guyeto producta.

¶ Prehensio, genus machinæ apud Cæsarem lib. 2. de B. C. cap. 10. ubi vide Hotomannum. Sed malit ibi Lipsius legere *Pressio*, lib. 2. Poliorcet. Dial. 4.

¶ Prehenso, prehensare, & *prenso*, prensare, frequent. studiosè prehendere. *Prehensare alicujus manum*; Tacitus lib. 14. cap. 10. n. 2. ¶ 2. Item ambire, per blanditiam poscere. Nam Candidati, sive honorum petitores, cum se suffragatoribus commendare vellent, eorum dexteras apprehendebant. Vide Plutarch. Coriolano pag. 219. & sequent. itemque Auson. Gratiarum actione, & Mamertinum Panegyrico Juliani cap. 16. nec non Tertullianum de pœnitentia cap. 11. & Cyprian. ad Donatum. Græci δεξιοῦσθαι dicebant: Euripides Iphigenia in Aulide pag. 337. Cicero lib. 1. ad Attic. Epist. 1 *Prensat unus P. Galba sine fuco ac fallaciis, more majorum negatur. Prensat*, id est, ambit Consulatum. Liv. lib. 1. cap. 47 *His muliebribus instinctus furiis Tarquinius, circumire & prensare minorum maximè gentium patres &c. Prensare*, id est, orare regnum ambiens.

¶ Prensatio, Bewerbung. Cic. ad Attic. lib. 1. Epist. 1 *præpropera prensatio*, id est, festinata petitio honorum.

¶ Prehensibilis, unde

¶ Imprensibilis. *Veritas imprensibilis*, Gellius lib. 11. c. 5.

¶ Apprehendere, ut *Manum alicujus apprehendere*, Cic. pro Quintio cap. 31. & *aliquid manu*, Plaut. Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 65. bey und mit der Hand ergreiffen/ erwischen. *Apprehendere morsu*, Plin. lib. 11. cap. 24. mit den Zähnen fassen. Sed apud Cæsar. lib. 3. de B. C. cap. ult. *Militibusque expositis Pharum apprehendit, atque ibi præsidium posuit*; Apprehendit, est, *occupat*. Similiter Virgil. Æn. 2. v. 322

- - - - *quam prendimus arcem?*

¶ Poetæ & hic contractionem amant. Silius lib. 16. v. 373

- - - *nisusque apprendere primos.*

Et Statius 3. Silv. 4. v. 43

- - - *apprensa traxisset fortius urnâ.*

¶ Apprehensibilis. Tertullianus adversus Valentin. cap. 11. *Filium constituunt apprehensibilem Patris.*

¶ Inapprehensibilis. Ibidem: *Inapprehensibile ejus, perpetuitatis est caussa: apprehensibile autem non perpetuitatis, sed natibilitatis & formationis.* Et Paulinus Nolanus epist. 32. n. 20 *Jam constat, quomodo videas invisibilem, & inapprehensibilem comprehendas.*

¶ Comprehendere, begreiffen/ umbringen. Terent. Eun. act. 5. sc. 1. v. 20 *Comprehendi jube, quantum potest*, heiß ihn gefangen nehmen/ ie ehe/ ie besser. Sic, *Captum & comprehensum aliquem tenere*, Cicer. 3. Catilin. cap. 7 *Manu comprehendere*, mit der Hand fassen. *Animo celeriter comprehendere*, Cic. 2. de Orat. cap. 31. bald fassen und verstehen. *Mente comprehendere*, 3. Nat. D. cap. 8. extr. *Cogitationibus*, Idem pro Flacco cap. 28. *Memoria comprehendere*, Idem 5. Tuscul. cap. ultimo.

¶ Comprehensibilis, e, begreifflich. Cic. 1. Acad. cap. 11. *Visum, cum ipsum cernitur, comprehensibile.* Et Arnobius lib. 1. p. 37 *involuta & vix ullis comprehensibiles caussa.*

¶ Incomprehensibilis, contrarium. Corn. Celsus præfat. *Incomprehensibilis natura est*, Columella præfat. lib. 10 *Incomprehensibilis arcana parvitas.*

¶ Incomprehensus, idem fere. Cicer. 4. Acad. cap. 30 pr. *Quæ nos incomprehensa, & non percepta dicimus.* Et Prudent. apoth. v. 816 *incomprensa virtus.*

¶ Comprehensio, Begreiffung. *Comprehensionem & ambitum verborum*, Cic. periodum dixit de Clar. Orat. cap. 44.

¶ Deprehendere, est ex insperato opprimere, tenereque, ne possis elabi, überraschen/ ertappen. Silius lib. 16. v. 364 consueta poetis syncope:

- - - *volucresque saga deprendere nubè*
Adsuetus jaculo.

Virgil. 8. Æn. v. 247. de Caco:

Ergo insperata deprensum in luce repente,
Inclusumque cavo, &c.

Priap. Carm. 67

Quodque fit ex illis, mihi tu deprensus in horto
Fur dabis.

Et eleganter Florus lib. 3. cap. 12. *Per alias vias Macedonia deprensa est.* Tacitus Agricola cap. 7. *Agricola, nuncio affectati à Vespasiano imperii deprehensus, ac statim in partes transgressus est.* Sic, *Deprehendi in adulterio*, Cic. 2. de Orat. c. 68. *Deprehendi pro mœcho*, ertappet werden/ Terent. in Eun. act. 5. sc. 5. v. 18. Egregie Seneca Epist. 43 *Sic vivimus, ut deprehendi sit, subitò aspici. Quid autem prodest, recondere se, & oculos hominum, auresque fugere? Bona conscientia turbam advocat, mala etiam in solitudine anxia, & sollicita est.* Præcipuè tamen nautæ dicuntur deprehendi, quos tempestas oppressit. Catullus Epigr. 25. ad Thallum:

- - - - *velut minuta magno*
Deprensa navis in mari vesaniente vento.

Virgilius Æn. 5. v. 52 *Argolicove mari deprensus.* Horatius lib. 2. Od. 16. *Otium Divos rogat in patenti*
Prensus Ægæo.

Vide & Servium ad allegatum locum Virgilii.

¶ Deprehensus, ut, *Scelus manifestum atque deprehensum*, Cic. 3. in Catilin. cap. 5.

¶ Indeprehensus, indeprensus. Prudent. Hamartig. v. 141. *indeprensa retinacula cæcis locis prædæ opponere.*

¶ Deprehensio. Cic. pro Cluent. cap. 18 *Manifesta veneni deprehensio.* Addè Leg. 7 Dig. de Furtis, ubi *deprehensione furem manifestum fieri* dicitur.

¶ Deprehensibilis, Indeprehensibilis. *Error indeprehensibilis*, Quintil. Declamat. 4. p. 52.

¶ Reprehendere, manu injectâ retinere, retrahere, zurück halten. Plaut. Milite act. 1. sc. 1. *Vel illæ, quæ me heri palliò reprehenderunt.* Phædrus fab. 89

Quem si occupatis teneas elapsum semel
Non ipse possit Juppiter reprehendere.

Cic. 4. Acad. cap. 45. *Revocavit virtus vel potius reprehendit manu.* Sic *reprehendi* fugitivi dicuntur, cum è fuga retrahuntur. Curt. lib. 4. cap. 14, 22 *reprehensos ex fuga Persas* &c. ¶ Hinc *reprehendere* pro cohibere, reprimere. Terentius dixit Adelph. act. 4. sc. 4. v. 3

Sensi illicò ad illas suspicari, sed me reprehendi tamen.

Ita enim rectè ex MSStis edidit Lindebruchius, & tuetur Gulielmius lib. 3. Verisimilium cap. 9. Et ita in versu veteri, quem D. Hieronymus laudat lib. 2. Epist. 15. & Epist. seq. *Ægre reprehendas, quod finis consuescere.* ¶ 2. Sed alicujus *factum reprehendere*, est accusare & increpare, straffen. *Reprehendi in aliquo vitio*, Cicero Partit. Orat. cap. 37. Sic *Reprehendere facilius est quam imitari.* Vide *Carpo.* Sallust. orat. 1. ad Cæs. *Plerique mortales ad judicandum satis ingenii habent aut simulant, veruntamen ad reprehendenda aliena facta, aut dicta, ardet omnibus animus.*

¶ Reprehensio. *Abesse a reprehensione*, Cic. 10. fam. epist. 33. pr. nicht zu schelten seyn. *Reprehensionem incurrere*, in Straffe gerathen/ Cic. principio de Finibus.

¶ Reprehensor. *Uchti reprehensor*, Ovid. 17. Epist. v. 219. *Factum reprehensore caruit*, Val. Maxim. lib. 6. cap. 3. n. 9.

¶ Reprehensare, frequentativo Liv. utitur lib. 2. ab urbe cap. 10. *reprehensans singulos.*

¶ Irreprehensus. Ovid. 5. Trist. eleg. 14.

¶ Reprehensibilis, straffbar. Ut, *reprehensibilis ebrietas*, Salvianus lib. 4. de Gubern. D. pag. 141. Usus & Vulg. Interpres ad Galat. 2. v. 11.

¶ Irreprehensibilis, contrarium. Arnobius lib. 2. p. 53 *irreprehensibiles vivimus.* Hieronymus Epist. 16 ad Celantiam p. 38 *vitam suam irreprehensibilem exhibere.*

¶ Porro ut hoc moneantur studiosi, meminerint orthographiam in hoc verbo, & compositis ejus, liberam esse, & scribi juxta, *prehendo, apprehendo, &c.* & *prehendo, &c.* Eruditissimo Camerario tamen *prehendo* præ altero placuit: quod ex *præ* & antiquo inusitato *hendo*, sive fendo compositum esset.

PRELVM vel *Prælum*, prima producta, trabs in torculari, quâ uva calcata premitur, ut Servius interpretatur, der Kelterbaum/ Pressestock. Vitruvius lib. 6. cap. 9. *Torcular, si non cochleis torquetur, sed vectibus & prelo premitur; ne minus longum pedes XL constituatur.* Virgil. lib. 2. Georg. v. 242 *Colaque prelorum* &c.

¶ 2. Frela etiam vestibus adhibebantur, ne nitorem amitterent. Nam quibus foris utebantur vestibus, eas nitoris studiosi arcâ condere, & pondere impositò premere solebant, ut splendescerent. Seneca de tranquillit. animi cap. 1 *Non ex arcula prolata veste, non mille ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa &c.* Tormenta vocat, quæ *Prela* alii dixerunt. Martialis lib. 2. Epig. 46

Sic tua supposito pellucent prela lacerno:
Sic micat innumeris arcula synthesibus.

Claudianus Epithalamio Palladii v. 100

- - - - *legemque capillo*
Reddit, & ornatum formæ; prælùque solutæ
Mira Dionææ sumit velamina telæ.

Ammianus *Pressoria* vocat: vide infrà in *Premo.*

¶ 3. Item, eine Druckerpreß. Sic *Prelo subjicere scriptum* dicimus, eine Schrifft drucken lassen/ &c.

PRĒMO,

PRĔMO, pressi, premere, inniti alicui rei cum pondere, drücken/ beschweren / bedrängen / entgegen seyn / ängsten / ut, Virgil. 10. Æn. v. 495 *Lævo pressit pede exhimum.* Metaphorice, *Onere susceptarum rerum premi*, Cic. lib. 5. fam. ep. 12. *Invidia & odio premi*, Idem lib. 1. de Orat. cap. 53. Et, *Ære alieno premi*, Idem lib. 7. ad Attic. epist. 3. in Schulden stecken. *Angustiis premi*, Cæsar 3. Gall. B. cap. 18. in Nöthen seyn. ¶ 2. *Premere* etiam est superare, antecellere. Statius lib. 1. Silv. 2. v. 115

- - - - quantum Latonia nymphas
Virgo premit, quantumque egomet (Venus) Nereidas exto.

Nam qui supra est, alios premit. Palladius de insitione v. 69

Mespilaque exarmat pugnacibus horrida membris,
Et mala tranquillo cortice bota premit.

Premit, id est, opprimit, vincit. Barth. ad Stat. Silv. pag. 68. ¶ 3. Significat & occultare; regere; vertuschen. sic Virgil. 9. Æn. v. 612 *caniciem galeâ premi* dixit. Idem, *premit altum corde dolorem.* Severus in Ætna v. 205

- - - - tantum premit omnia tetra
Congeries operis, saxorum & putris arena.

Horat. 3. Carm. Od. 4. v. 18

- - - - ut premeret sacrâ
Lauroque collatâque myrto
Non sine Dis animosus infans.

Plin. Panegyrico Trajani cap. 62 *Non jam dissimulandus est amor, ne noceat: non premendum odium, ne prosit*, id est, tegendum, occultandum. ¶ 4. Est & Verbum venatorium *premere* pro persequi, instare, urgere. in das Garn jagen. Virgil. 1. Æneid. v. 328

Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

Idem Georg. 3. v. 413

Ingentem clamore premes ad retia cervum.

Isidorus lib. 19 *Quatuor sunt venatorum officia:* VESTIGATORES, INDAGATORES, ALATORES, PRESSORES. ¶ 5. Quin & equestre verbum est: Nam *premere habenas* dicimur, cum tenemus adductas: *dare* contra, cum immittimus. *Premere*, den Zügel an sich halten: *dare*, schiessen lassen. ¶ 6. Imo & militare: Cæsar 3. de B. C. cap. 46 *Pompejani hoc insolentius atque audacius nostros premere & instare cœperunt*, verfolgen / nachsetzen. Seneca Epist. 22 *Si a tergo hostis instaret, si equidem adventare suspicareris, & fugientium premere vestigia. Fit hoc, premeris: accelera & evade.* Nepos Miltiade: *Hic cum crebri afferrent nuncii, male rem gerere Darium, premique a Scythis*, &c. id est, in angustias cogi, ut elabendi copia temere haud sit. ¶ 7. Hinc eleganter ad Disputantes etiam transfertur verbum, cum adversarios eo argumentis redigunt, ut quod reponere possint, non habeant. Cicero 1. Tusc. cap. 7 *Quoniam me verbo premis, posthac non ita dicam.* Et ibidem cap. 36 *Hoc premendum etiam atque etiam est argumentum*, id est, urgendum. ¶ 8. Est & Venereum verbum. Caligula apud Suetonium lib. 4. cap. 25 *Noli uxorem meam premere. Premere* est protervius nequiusque attrectare. *Subagitare* Terentius dixit, de quo vide supra in *Ago*. ¶ 9. Nepos Agesilao: *Interim accidit illa calamitas ad Leuctra Lacedæmoniis: quo ne proficisceretur, cum a pleriique ad exeundum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit;* PREMERETVR, id est, urgeretur, impelleretur hortando.

¶ Pressio. Cyrilli Gloss. *Pressio, πίλησις, ἢ σφιξις.* Vitruvius lib. 10. cap. 8 *propius centrum pressiones habuerit:* & post paullo: *pressionibus artis.*

¶ Pressus, ûs, nomen pro compressione, Cicer. lib. 3. de oratore.

¶ Pressus, a, um, *Pressus sermo: pressa oratio*, quæ copiosæ, elatæ, tumidæ sonoræque opponitur. Plin. lib. 1. Epist. 16, *In concionibus eadem, quæ in orationibus vis est, pressior tamen, & circumscriptior, & adductior.* Idem eodem libro Epist. 8 *Etsi tamen stilus ipse fuerit pressus demissusque.* Idem lib. 2. Epistol. 19 *Quotusquisque tam rectus auditor, quem non potius dulcia hæc & sonantia, quam austera & pressa delectent.* Idem 7. Epist. 9 *Pressus sermo purusque ex epistolis petitur.* Et Epistola 12 *Cum suspicarer futurum, ut tibi tumidus videretur, quod est sonantius & elatius; non alienum existimabi, ne te torqueres; addere statim pressius quiddam & exilius, vel potius humilius & pejus, vestro tamen judicio rectius.* Et Apulejus lib. 5. p. 163 *cogitationibus pressioribus instructæ*, id est, non solutis, dubiis, sed certis & ad propositum exsequendum firmiter directis.

¶ Presse, adverbium, kurtz und eingezogen. Contrarium est abundanter, ut, *presse & anguste aliquid definire*, Cic. in Oratore c. 33. *Attenuate presseque dicere*, Idem de Clar. Orat. cap. 55. *Agere presse, pressius*. Cicer. lib. 4. de Finib. cap. 10. *Mihi vero placet agi subtilius, & ut ipse dixisti, pressius.*

¶ Pressulus, diminutiv. a Pressus. Apulejus 2. Florid. post init. *tereti ambitu, pressula rotunditate.*

¶ Pressule, adverb. Idem lib. 10. Metamorph. p. 248 *exosculata pressule:* Ibidem p. 254 *adhærens pressule.*

¶ Pressura, das Drücken / ein Druck. Plin. 18. cap. 31 *Pressura una culeos XX implere debet*, So viel man auff einmahl keltern

und auspresset. Et Columella lib. 12. cap. 36 *Post primam pressuram vinaceorum.* Tralate Lactantius lib. 5. cap. 22 *Deus pressura verberibus defluentem corrigit disciplinam.*

¶ Pressörium, vas, in quo aliquid premitur, ein Tretfaß / apud Columellam 12, 18. Vet. Gloss. *Pressorium*, μισθὸς, μασθὸς. Pro prelo vestiario usus Ammianus lib. 28. cap. 22.

¶ Pressо, pressare, frequent. Virgil. 3. Georg. v. 99

Frustra pressabimus ubera palmis.

Statius 6. Thebaid. v. 347

- - - dubites, uter effera presset
Frena magis.

¶ Apprimere, andrücken / an etwas hart halten. Plin. lib. 26. c. 1 *Cute ossa ad carnes apprimente*, scil. in elephantiasi. *Corpora apprimi*, Idem lib. 24. cap. 9.

¶ Comprimere, zusammen halten / zusammen drücken. *Animam comprimere*, Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 28. den Athem an sich halten. *Comprimere manus*, die Hände an sich halten / id est, continere a lascivis attrectationibus, Idem in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 9. *Manibus compressis sedere*, dixit Livius lib. 7. cap. 13, pro, esse otiosum, die Hände in den Schoß legen und müßig seyn. Sed, *Famem, audaciam, alicujus conatus, furorem, rabiem comprimere*, est cohibere, wehren / steuren / inhalten / Cicer. & Liv. passim. ¶ 2. *Comprimere aliquam*, id est, stuprare. Livius lib. 1. cap. 4 *Vi compressa Vestalis.* ¶ 3. Est & medicorum verbum, pro sistere, adstringere, verstopffen: cui contrarium *fundere*, fliessend machen. Celsus Præfatione: *Quoniam si compresserit aliquem morbus, aut fuderit, quilibet etiam imperitus videt.* Subaudi *corpus* vel *alvum*. Idem ibidem: *Quid autem compressum corpus resolvat, quid solutum teneat, si a ratione tractum est, rationalis est Medicus.* Paullo post: *compressos fluentesque morbos* dixit, qui vel comprimunt vel fundunt aut solvunt: welche verstopffen oder einen Durchfall verursachen.

¶ Compressus, particip. & nomen. Unde Comp. *compressior.* Celsus lib. 2. cap. 11 *compressiorie oris*, de vase, cujus angustum orificium est. Nec alio fere sensu Plinius lib. 17. cap. 11 *compressiore ore* dixit de angustiore scrobis aditu.

¶ Compressus, nomen subst. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 29 *Virgo ex eo compressu gravida facta est.* Adde Plautum Amphitr. Prol. v. 109.

¶ Compressio, Zusammendrückung. Proprie Vitruvius lib. 7. cap. 8 extr. *Cum in pannum infunditur, & manibus premitur, aurum compressione coactum intra, purum invenitur.* Ad rerum in stilo arctationem Cicero de Clar. Orat. c. 7 eleganter applicuit, de Alcibiade, Critia, Theramene differens: *Grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves, & ob eam ipsam causam interdum subobscuri.* ¶ De stupro vi oblato Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. c. 34 *qui ex compressione matrimonium fecerat.*

¶ Compresse, adverbium, *Dialectici compressius loquuntur*, id est, angustius, brevius, sie machen weniger Wort. Cic. de Finib. lib. 2. cap. 6.

¶ Deprimere, unter sich drücken / ut, *Lances in libra deprimuntur ponderibus impositis*, quemadmodum Cicero Tusc. 5 cap. 17 de Critolai libra: *Cum in alteram lancem animi bona imponat, in alteram corporis & externa; tantum propendere illam boni lancem putat, ut terram & maria deprimat.* Tralate, *Depressa veritas*, pro Cluent. cap. 65. unter die Füsse getreten. *Sedata & depressa vox*, Rhet. ad Herenn. lib. 3. cap. 12. eine leise und gedämpffte Stimm. *Deprimere navem*, versencken / Nepos Cononе cap. 4.

¶ Depressus, depressior. ut *Ædes depressior*, Plin. lib. 10. epist. 58. Niedrig. *Locus depressior*, Columella lib. 1. cap. 5. tieff. *Aqua depressior*, Ulpianus Lege unica § 3 D. Ne quid in flum. publ. das tieffer fliesset.

¶ Depresse, adverb. cujus Comparativus apud Columellam est, *depressius pastinare*, lib. 4. cap. 1. & lib. 11. cap. 3. tieffer hacken.

¶ Depressio. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20 *Sol semper velut a quadam ima depressionis senectæ in altitudinem suam ut in robur revertitur juventutis.*

¶ Exprimere, est premendo elicere, ausdrücken. *Exprimere oleum*, Plin. lib. 12. cap. 21. auspressen: *Liquorem* ibidem, Safft ausdrücken. *Exprimere literas*, Cic. 1. Offic. cap. 37. extorquere. Sic, *Deditio necessitate expressa*, Liv. lib. 8. cap. 2. *Exprimere tabellæ alicujus effigiem*, Martial. lib. 1. epigr. 110. einen abmahlen / abconterfeyen. Sic Cic. 3. offic. cap. 17 *Nos veri juris germanæque justitiæ solidam & expressam effigiem nullam tenemus.* Idem pro S. Rosc. cap. 16 *Expressam imaginem vitæ quotidianæ in Comœdia videre.* Et, *Verbum verbo exprimere*, Idem 3. de Fin. cap. 4. Et, *Verbum de verbo expressum extulit*, Terent. in Prol. Adelph. von Wort zu Wort darthun. *Exprimere aliquid oratione*, Cic. 2. de Orat. cap. 43. *Versibus*, Idem 1. de Divin. cap. 36. est significanter & expresse loqui, klar und deutlich darthun.

¶ Expressus participium, ut nomen comparationis patiens. *Expressum signum*, Plin. Junior lib. 3. epist. 6, ein wolausgedrückt

drückt Bild. Idem, *Expressus exemplar antiquitatis*, lib. 5. ep. 15. Et avunculus lib. 10. cap. 42 *expressior loquacitas*. Sic *expressior sermo*, Quintil. lib. 1. c. 1. extr.

¶ Expresse, adv. ausdrücklich. *Expresse dicere*, Plin. lib. 2. Epist. 14. *Expressius* comparativ. vide supra in *Deitas*, & apud Ambros. 2. de Offic. cap. 1. extr. Et Augustinus lib. 11 de Trinit. cap. 4 *tanto expressius formatur acies*.

¶ Expressim, idem. Paullus JC. Lege 98 Dig. de Solution. & liberat. § 5, *Si hoc ipsum expressim agebatur*.

¶ Expressio, das Ausdrücken / oder Durchseigen. Palladius Junio cap. 7 *Nobilius mel erit, quod ante expressionem secundam, velut sponte profluxerit*. Vitruvius lib. 1. cap. 1. *librata plantcie expressionibus*.

¶ Imprimere, eindrücken / einbilden / einsetzen. ut, *Imprimere sigillum annulo*, Cic. 4. Acad. c. 26. das Siegel auffdrücken. *Imprimere vestigium*, pro Cæcin. cap. 27. *Notitiam Deorum impressit in omnium animis natura*, Idem de nat. Deor. lib. 1. c. 16. *Dedecus imprimere Reipubl.* Idem in 5. Philippica cap. 6.

¶ Impressio, impetus, ein Nachdruck. *Impressionem facere in hostes*, Livius lib. 2. cap. 30 auff den Feind zudringen / einen Einfall thun. *Vi atque impressione aliquem evertere*, Cic. 5. fam. ep. 2. Et, *nummorum impressiones*, Augustinus 2. de Doctr. Christiana c. 25. Gepräge. ¶ 2. *Impressiones* etiam vocantur inflammationes in aere, Meteora, Entzündungen in der Lufft / Feuerzeichen / cujusmodi sunt, scintillæ volitantes, capræ saltantes. Vide *Meteoron*.

¶ Impresse, adverb. *Alte & impresse recogitare*, Tertullian. de Exhort. Castit. cap. 3. tieff nachsinnen. *Impresse demandare*, Idem 3. adv. Marcion. cap. 8. *Ut impressius dixerim*, Idem de Carne Christi cap. 12. Adde Salmas. de Pallio p. 344.

¶ Interprimere. Minuc. Felix in Octavio p. 93. ed. Ouzel. *Quod colunt, & interprimunt*, id est occultant. Vide Elmenhorst. ad h. l.

¶ Opprimere, überfallen / übereilen. *Opprimere armis Rempubl.* Cic. 4. fam. ep. 3. *Opprimi invidia*, 2. in Catil. c. 2. *Dolore*, Idem 4. fam. ep. 6. *Criminibus* 3. Verrin. c. 7. gedruckt und beschweret werden. *Opprimere aliquem imprudentem*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 3, 23. *Nox opprimit, oppressit*, die Nacht hat uns überfallen / Cic. de Senect. c. 14. Absolute hoc verbo, pro in flagitio deprehendere, Plaut. usus Casina act. 5. sc. 4. v. 17.

¶ Oppressio, ut, *Legum & libertatis oppressio*, Cic. 3. Offic. cap. 21. Unterdrückung. Et, *per oppressionem eripere*, Terent. Adelph. 2. 2. sc. 2. v. 30.

¶ Oppressus, ûs, idem. Sidonius lib. 9. epist. 11 sub fin. *saxei montis oppressu*.

¶ Oppressor, qui opprimit. Cicero ad Brutum epist. 16, *oppressores dominationis*. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 31 *Ludibrio oppressoris sui auspicari libertatem jubebat*. Unterdrücker.

¶ Perprimere, valde premere. Horatius Epod. 16. v. 38

Inominata perprimat cubilia.

Adde Ovid. lib. 1. de Arte am. v. 394.

¶ Reprimere, cohibere, coërcere, zurück halten / dämpffen. Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3, 8. *Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi*, steure deinen Zorn. Cic. 2. de Legib. cap. 17 *Reprimam me, neque insequar longius*, id est, continebo, ich will an mich halten. *Reprimere hominum conatus*, 4. in Verr. c. 26. hindern und wehren. *Furorem alicujus reprimere*, Idem pro Sextio cap. 44. *Impetum cujus reprimere*, Idem 3. de Leg. cap. 12. *Ferocitatem reprimere*, 2. Offic. cap. 1.

¶ Repressor, qui reprimit. *Repressor sedis quotidianæ*, Cicer. pro Sextio cap. ult. Der wehret und steuert. *Repressor tributorum*, Eutropius lib. 10. cap. 8. de Juliano. Der die grossen Auffiagen mindert.

¶ Represse, adverb. Ammianus lib. 29. cap. 14. [Vales. p. 560] *Nec tamen post hac tam pœnitenda repressius allum esse vel prudenter*. mit mehrerm Einhalt.

¶ Supprimere, unterdrücken / dämpffen. ut, *Supprimere famam alicujus rei*, Liv. lib. 5. cap. 1. *Supprimere ægritudinem*, Cic. in Tuscul. 3. c. 31. *Supprimere hostem insequentem*, reprimere est, seque recipere, cogere, Cæs. 1. de B. C. cap. 45. *Supprimere pecuniam*, peculiari locutione, apud Ciceronem, est occultare, & dolo malo retinere, Geld beylegen und listig verstecken und behalten: Sic enim pro Cluent. cap. 26 *Capit*, inquit, *hoc consilium, ut pecuniam quibusdam judicibus polliceatur, deinde eam supprimat*.

¶ Suppressus, gedämpfft / niedergedruckt. *Dicere voce suppressa*, Cic. pro Sylla cap. 10. id est, submissa, mit halber Stimm. Idem in Oratore c. 25 *Erit ut voce, sic etiam oratione suppressior*.

¶ Suppressio, *Nocturnas suppressiones*, Plin. 27. cap. 10. vocat id malum, cum per somnum spiritus supprimitur, & vox adimitur, das Drucken im Schlaff / Vide *Ephialtes*, *Incubus*.

PRESBYTER, ĕri, πρεσβύτερος, senior, Germanica vox inde videtur facta, ein Priester. Presbyteri enim inter gradus & ordines ecclesiasticos, ut notum est. Eosdem non habuisse cum Episcopis eandem plenitudinem Jurisdictionis olim, eruditè docuit M. Ant. de Dominis lib. 2. de Reg. Eccles. cap. 3. n. 9. & lib. 5. cap. 3. n. 10.

¶ Archipresbyter, Hieronym. epist. 4. ad Rusticum.

¶ Compresbyter. Augustin. epist. 228.

PRESTER, ēris, πρηστήρ, viperæ species est, quæ & *Dipsas* & *Causus* dicitur, a continua & inextinguibili siti, quam excitat in illis, qui ab ea sunt commorsi, eine giftige Otter. Lucan. lib. 9. v. 725

Oraque distendens avidus spumantia prester.

¶ 2. Est & fulminis comburentis species *prester*, Plinio lib. 2. c. 48. Aristoteles ἀνάφυσσα vocat.

PRĔTIVM, quod datur pro re coemta, Kauffgeld / Lösegeld / *Agermagni, majoris pretii*, Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 12 ein Acker / so mehr gilt / als er werth ist. *Homo parvi pretii*, Cic. ad Quint. frat. lib. 1 epist. 2. Contra, *homo magni pretii*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 6. v. 3. Et, *Opera parvi pretii*, Ter. in Hecyr. act. 5. sc. 3. pr. *Pretium arti suæ statuere*, Idem Prologo 2. Hecyr. v. 41. seine Kunst theuer halten. *Pretio suo emere, coemere, mercari*, um oder für sein Geld kauffen. *Magno, parvo pretio aliquid vendere*, um groß / geringe Geld verkauffen. ¶ 2. Significat & mercedem, Lohn. Ter. Andr. act. 3. sc. 5. v. 4 *Pretium ob stultitiam fero*. Et, *Pretium pro benefactis reddere*, id est, gratiam, Plaut. Capt. 3. sc. 1. v. 26. *Pretio & mercede ducit ad aliquid faciendum*, Cicero in offic. lib. 2. c. 6. *Pretium operæ*, seu *operæ pretium*, Cic. 4. Catilin. c. 8. pr. der Mühe werth. Vide *Opera*. Plinius id lib. 8. epist. 6 *pretium curæ* dixit; das der Sorge wol werth ist. *In pretio pretium nunc est &c.* Ovid. 1. Fast. v. 217. Itaque hoc significatu *Prætium* in utramque partem sumitur & *præmium* æque & *pœnam* notat. Vide Donatum ad illum, supra de Andria citatum locum. Pro *pœna* usus & Horatius est lib. 3. Od. 24 *Et peccare nefas, aut pretium est mori*. Ovid. lib. 10. Metam. fab. 14 *Mors pretium tulit*. Juvenalis Sat. 13. v. 105 *Ille crucem sceleris pretium tulit; hic diadema*.

¶ Prētiosus, um, quod multi pretii est, köstlich / so viel werth ist / ut, *Vestis pretiosa*, Cic. 2. Philipp. c. 27. *Horti pretiosi*, Declam. in Sallust. *Non minor voluptas percipitur ex rebus vilissimis, quam ex pretiosissimis*, Cic. de finib. lib. 2. c. 28. *Vulgo pretiosior ære*, Ovid. 1. Metam. v. 115. ¶ *Emtor pretiosus*, einer der theuer kaufft / sumtuosus, Horatius 3. oda 6.

¶ Pretiose, adverb. *Vasa magnifice & pretiose calata*, Cic. 2. de Invent. cap. 40. *Omnia largius & pretiosius compensare*, Paullin. Nolan. epist. 11. [al. 5.] n. 4.

¶ Pretiositas. Atejus Capito apud Macrobium lib. 7. cap. 13 *annuli pretiositas*.

¶ A *Pretium* veteres fecere *pretiare*, quo Symmachus utitur: unde *adpretiare*, *depretiare*. *Pretiare*, est habere in pretio:

¶ Appretiare, pretio æstimare. Vers. Vulg. Matth. 27. v. 9 *pretium appretiati*, Gr. τιμηθέντος. Usus & Rufinus est in Expos. Symboli.

¶ *Depretiare*, de pretio imminuere, dehonestare. Vide Savaron. ad Sidon. lib. 2. Epist. 10. Tertullianus Apolog. c. 45 *Epicurum omnem cruciatum doloremque depretiat*. Et lib. 1. ad Uxor. c. 3 *Quod necessitas præstat, depretiat ipsa*. Paullinus Nolan. Carm. 22. sive Epithal. Juliani v. 56 *Vilescit pretio depretiatus homo*. Et Sidonius Carm. 22. v. 203

Depretiant suas turpant pigmenta figuras.

¶ Depretiator. Tertullianus 4. adv. Marcion. c. 29 *Depretiator operum & indulgentiarum*.

¶ Interpretium est lucrum inter emtum & venditum, ut si, quod pretio unius aurei emtum est, illud postea duobus aureis vendidero, interpretium erit unus aureus. Der Profit am verkauffen. Vide Valesium in Ammiani Marcellini lib. 28. c. 1. [Grut. c. 5] p. 511 seq. qui ita Marcellini verba, *interpretii compendium*, interpretatur. Gloss. Vet. *Interpretium*, περιποίησις; subaudi τιμήματος, eodem Valesio monitore. Lege etiam integrum locum Ammiani, qui sui interpres ipse est.

¶ Manupretium, vide suprà in *Manus*.

PRIĂMVS, Πρίαμος, Laomedontis, Trojani regis, filius, & ipse rex Troiæ, cum bello a Græcis capta ea urbe & diruta fuit. Felix L. filius pater, quos XVII ex justa uxore (Homerus XIX ponit) cæteros ex pellicibus habuit. Vide Homerum Iliad. 24 & Ciceron. 1. Tusc. Qu. cap. 25. Nomen ab eventu habuit, quòd quer ab Hercule captus, auro redemtus fuisset. Πρίασθαι enim significat *emo*. Antea *Podarces* dictus fuit, teste Lycophrone. Ovid. l. 3. de arte v. 439 *Troja maneret,*

Præceptu Priami si foret usa senis.

Cicer. 1. Tusc. c. 35 *Priamum tota progenie orbatum, quum ad aram confugisset, hostilis manus interemit*. Seneca in Troade v. 54

ille tot regum parens
Caret sepulcro Priamus, & flammâ indiget,
Ardente Trojâ.

¶ Priămēius, quinque syllab. *Sceptra Priameia*, Virg. 7. Æn. v. 252. *Conjux Priameia*, Ovid. 13. Metam. 404.

¶ Priamides, Πριαμίδης, patronym. *Hector*, *Deiphobus Priamides*, Virg. 6. Æn. v. 494.

PRĬAPVS, Deus fuit Lampsacenus Hellesponti, qui hortos tuetur, πρίαπος. Lepidam fabulam de Priapo in Vestam dormientem accenso, rejectoque a Dea rugitu asini excitata; quam ob caussam Lampsaceni asinum Priapo in ultionem & pœnam

immolare cœperint, Lactantius lib. 1. c. 21. & Ovid. 6. Fastor. v. 321. & seqq. narrat: qui tamen, quod hic de Vesta narrat in lib. 1. Fastor. v. 414, *Lotidi* nymphæ tribuit. Eum etiam portubus præesse, ex Epigr. veteri patet, ubi ὁ Πρίαπος ὁ λιμενίτης appellatur. Ejus templum Romæ in Exquiliis erat, ubi nunc Pasquini statua. Camerar. Cent. 1. Hor. subcis. cap. 66. Sed erat præcipue spurcitiei Deus, & pudenda notabat. Unde ¶ 2. accipitur pro pene sive membro virili, ex quo lascivi bibebant, hinc dicti *drillopotæ*. Lambin. ad Juvenal. Sat. 2. v. 14.

¶ Priapejus, a, um, adjectiv. Ut, Priapeia carmina: quo nomine libellus legitur, qui varios in Priapum lusus continet, male a quibusdam Virgilio adscriptus, & una cum eo editus. Scaliger carmina illa non unius auctoris putat: sed variorum Poëtarum, Catulli, Tibulli, Ovidii, Petronii &c. fœtus. Guyetus, ut Antonius Periander in vita ejus auctor est, Domitium Marsum eorum existimat auctorem. Latinitate eorum nihil purius, & elegantius, sed materia spurca, fœda, & partem maximam detestabilis est.

PRĪDEM, de longiori tempore dicitur, decem nimirum aut viginti aut plurium dierum, auctore Valla, für einiger Zeit. *Quam pridem*, Cic. pro Rosc. Com. cap. 3 wie neulich, *Non pridem*, *non ita pridem*, id est, Non multo ante id tempus, nicht sehr lange für dieser Zeit / Terent. Heaut. a. 2. sc. 1. v. 17.

PRĪDIE, priori die, des vorigen Tages / einen Tag zuvor. *Pridie ejus diei*, Cic. 1. fam. ep. 4. *Pridie Idus*, Sueton. Cæs. cap. 81. Sic & *Nonas*, vel *Nonarum*, Et, *De his rebus pridie, quam hæc scripsi, Senatus auctoritas intercesserat*, Cic. 1. fam. epist. 2. Vide *Dies*.

¶ Pridianus, pro hesternus, Sueton. Calig. c. 58 *pridianus cibus*. Apulejus Apologiâ: *Converritorem pridiana reliquia*. Loquitur de pulvisculo defricandis dentibus. Idem lib. 7. p. 196 *pridiana pluvia*.

PRĪĒNE es, Πριήνη, urbs Joniæ, patria Biantis, qui inde *Prieneus* dictus est, Πριηνεύς.

PRIOR, prius, &c. ab antiquo *pri*, quod idem cum *pra* a πρό. Ter. in Phorm. a. 3. sc. 2. extr. *Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est*, der sich ehe findet mit der Bezahlung / soll vorgehen. *Loco priore causam dicere*, Cic. pro Quint. cap. 2 Et, *priores ac primas deferre*, den Vorzug geben. Cic. de clar. orat. cap. 21 *Primas etsi utrique, priores tamen libenter deferunt Lælio*. Et, *Dionysius prior*, Nepos Dione cap. 1. n. 3 quem paullò ante *superiorem* dixerat. Fuere enim duo Dionysii. ¶ 2. Prius, idem aliquando est quod præstantius, Terent. in Eun. a. 1. sc. 1. v. 5 *Siquidem hercle possis nihil prius neque fortius*, nichts bessers ꝛc.

¶ Prius, adverb. eher / zuvor. *Prius quæso disce, quid sit vivere*, lerne vor / &c. Terent. Heaut. a. 5. sc. 2. v. 18. ¶ 2. Potius. Cæsar 3. de B. C. cap. 1. *Statuerat enim, hos prius judicio populi debere restitui, quàm suo beneficio videri receptos*, &c. Ubi vide Ciaccon.

¶ Priusquam, quod & distinguitur, prius quam, ehe denn. Indicativo & Subjunctivo præponitur. *Priusquam hanc uxorem duxi*, Ter. Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 14. *Priusquam de Republ. dicere incipio*, Cicer. 1. Philipp. cap. 4. Et, *Priusquam aggrediar ad causam*, Idem pro Balbo cap. 7.

¶ Prioratus, ûs, Tertullianus adversus Valentinian. cap. 4 *Ut solent animi pro priorátu exciti*, id est cupidi prioris superiorisque dignitatis ac πρωτείου.

¶ Pristinus, vide suo loco.

¶ Primus, primum, der erste. *Primus sentio mala nostra*, Ter. Adelph. a. 4. sc. 2. v. 7. *Genere & nobilitate sui municipii facile primus est*, Cic. pro S. Rosc. c. 6, id est, princeps, der fürnehmste in seiner Stadt. Terent. *Prima luce & cum primâ luce*, pro summo diluculo. Vide *Lux*. *Primo mane*, Columella lib. 12. c. 1. *Primo quoque tempore*, Cicero ad Pompejum altera, sub lib. 8 ad Attic. ep. 11. auffs allerehst / wenn sich Gelegenheit ereignet. *Primâ quaque occasione*, mit ehester Gelegenheit. *A primo homo insanichat*, id est, primum, vel ab initio, mit erst / erstlich. *Cum primis*, quod &, *cumprimis* legitur. Et, *in primis*, Cic. de orat. lib. 2. c. 55 *Sapiens cum primis nostræ civitatis homo*, ein sonderlich weiser Mann. *Homo in primis improbissimus*, Idem in Verrem 5. c. 27. Et C. Nepos Pausania c. 1 *In primis omnium Persarum & manu fortis, & consilii plenus*. ¶ *Primas alicui dare, concedere, deferre*, primum locum tribuere, den Vorzug geben. v. g. 2 de Orat. cap. 35 Cicero: *Non possum equidem non ingenio primas concedere*. Et 1. ad Attic. ep. 17 *Amoris erga me tibi primas defero*. Sic *Primas agere, primas ferre, primas tenere*, der fürnehmste oder gelehrteste seyn. Cic. de Clar. Orat. c. 90 *Primas in causis agebat Hortensius*. In quibus locutionibus subintelligitur, *partes*. Cæsar castellum sterile in Alpibus prætergrediens, cum amici dubitarent, an & ibi de principatu contentiones æmulationesque essent, primum cogitabundus restitit, deinde dixit, *Mallem hic esse primus, quàm Romæ secundus*, ἐγὼ λόγου πρῶτος ἐνταῦθα εἶναι, ἢ δεύτερος ἐν Ῥώμῃ, Plutarch. in Apophtheg. ¶ 2. *Primus* etiam dicitur, non qui ordine prior, sed qui dignitate, id est, præcipuus. Virg. 8 Æneid. v. 319

Primus ab æthereo venit Saturnus olympo, &c.

Quum tamen constet Janum ante Saturnum in Italiam venisse. Idem de Æneâ principio Æneidos: *Troja qui primus ab oris*, &c. quum tamen ante Æneam, priorem Antenorem in Italiam pervectum esse, certum sit. Vide & Aurelium Victorem de origine gentis Romanæ pr. Ter. Eunucho act. 1. sc. 2. v. 10 *Quia sum apud te* (amicam) *primus*, id est, præcipuus in amore. *Potiorem* Horatius & Tibullus dixerunt. *Priores partes habere*, idem est apud eundem Terentium iisdem citatæ fabulæ actu, scenâ, v. 71. Idem Heaut. act. 5. sc. 2. v. 9

Ubi te vidi animo esse omisso, & suavia in præsentia
Quæ essent, prima habere.

id est, præcipua, optima putare. Sallust. Catilina c. 36 *Domi otium atque divitiæ, quæ prima mortales putant, affluerent*. Iterum Ter. a. 2. sc. 2. v. 17 *Qui se primos omnium rerum esse volunt*. Idem Prol. Adelph. v. 8 - - - *qui lenoni eripit*
Meretricem in primâ fabulâ.

Id est, in primâ parte fabulæ: Virg. lib. 9. Æneid. v. 245

Vidimus obscuris primam sub vallibus urbem.

Idem Ciri v. 212

Tum suspensa levans digitis vestigia primis.

Sic *ultimam plateam*, Terent. Phormione act. 1. sc. 4. v. 38. *Imam ceram*, Suetonius Julio: *extremam concionem*, eodem Julio c. 33. *Extremam paginam* Cicero in Oratore, pro ultima, ima, extrema parte plateæ, ceræ, concionis, paginæ dixerunt, *imus lectus*, ima pars lecti Horat. l. 1. Epist. 18. v. 11. Vide supra in *Pars*.

¶ *Prima* Substantive, pro principiis, στοιχείοις. Virg. Ecloga 6 v. 34 - - - *ut hic exordia primus*
Omnia, & ipse tener mundi concreverit orbis.

Per *prima* atomos intelligit: Ex quibus universitatem mundi coaluisse, Epicurus dicebat: quas eam ob causam *principia* & Lactantius vocat de Ira Dei c. 10, & de Opific. c. 6.

¶ Prima, i. e. præcipua, aliis anteponenda. Terentius Heaut. a. 5. sc. 2. v. 9 - - - - *Suavia in præsentia*
Quæ essent, prima habere.

Sallust. Jugurth. c. 61 *Otio atque abundantiæ rerum, quæ prima mortales ducunt*. Item c. 76 *Aurum atque argentum & alia, quæ prima ducuntur*.

¶ Primùm, adverb. quod fere sequuntur, *deinde, præterea, postea, postremò*, & reliquæ distributionum & connexionum particulæ, erstlich / vors erste / zum ersten. *Primum omnium*, für das allererste / Ter. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 33. *Ut primum potestas data est, &c.* so bald als ꝛc. Cic. 10. fam. ep. 13. pr.

¶ Sed, *primò*, zum ersten mahl. Ter. in Eun. a. 5. sc. 6. v. 10 *At enim primò callidum, & disertum credidi hominem*. Omnino enim differentiam inter se quandam habent, *primùm* & *primò*. Nam *primùm* tempus; *Primo* locum denotat. Istam sane differentiam inter *quartùm* & *quartò* tradit Varro apud Gellium l. 10. c. 1.

¶ Primulùm, Idem in Adelph. a. 3. sc. 1. v. 2 *Modò dolores, mea tu, occipiunt primulum*, die Angst hebt sich erst an.

¶ Et *Primulus*, minutum adjectivum. *Primulo diluculo*, Plaut. Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 105.

¶ Primarius, *Vir primarius*, Cic. pro Flacco c. 21. ein vornehmer Mann / hoc est, primus in civitate. *Adolescens primarius*, Sulpicius ad Cic. lib. 4. ep. 5. *Fœmina primaria*, Cic. 3. Verrin. c. 58. *Primario loco esse*, Idem de finib. l. 3. c. 15. vornehm seyn.

¶ Primas, ātis, primates, qui & optimates, hoc est, in civitate primi, die höhesten und obersten in einer Stadt. Apulejus lib. 2. Metam. p. 124 *Primatis civitatis filii cadaver*. Et ibidem paullo ante p. 123 *primatem fœminam* dixit.

¶ Primatus, nomen, ipsa primatum conditio vel dignitas, der Oberstand. *Primatum dare alicui*, Varro 1. Rei rust. c. 7. Et Plinius l. 13 c. 12 de papyro seu charta augusta: *Primatum munivit Claudius Cæsar*. Dedit enim Claudiæ chartæ, a se cognominatæ.

¶ Primanus, primani, *primani milites*, hoc est, primæ legionis, die in der ersten Ordnung seyn. Tacit. Histor. 2. c. 43.

¶ Primoris, sine nominativo, & *Primores*, id est, priores seu primi, *Primores dentes*, Plin. l. 11. c. 37. die vordern Zähne. *Primoribus labris gustare*, hoc est, leviter quicquam attingere, Cic. pro Cœl. c. 12. Et Apul. Apol. *In primori fronte animum gestare*. Et Tacitus 3. Hist. c. 21. extr. *primori in acie versari*. ¶ 2. Primores, optimates, proceres, die vornehmsten. *Primores fœminæ*, Tacitus 2. Annal. c. 29. *Primores populi*, Horat. 2. Satyr. 1. v. 69. *Primore juventute*, Livius lib. 24. c. 20. Vide ibi Gronov.

¶ Primævus, vide in *Ævum*.

¶ Primicerius, qui inter principis notarios honore primus est; πρῶτον enim tabellam ceratam significat, in qua antiqui scribebant. Cassiodor. in variis, item Hieron. in Chronicis. Quod quidem fortasse acutius, quam verius. Nam revera *Primicerius* nihil aliud, quam *primus*, *princeps*, *principalis* in quolibet ordine, hoc est, qui principem locum inter sui ordinis homines tenet. Suidas πρωτοκηρίος, ὁ πρῶτος τῆς τάξεως. Sic *primicerius domesticorum, mensorum*, in Codice legitur Lege 2. de Domest. & protector. & Lege una de mensoribus. Videtur igitur *primicerius* nihil aliud, quàm additamentum esse ad vocabulum *primus*. Est autem vox recentioris Latinitatis. Ammian. Marcell. l. 18. pag. 128. *Ex primicerio protectorum tribunus*. Paullus Diaconus l. 4 Longob. c. 34. *Primicerius notariorum*, &c.

¶ Pri-

¶ Primiceriatus, dignitas & munus primiceriorum. Lege 1. Cod. de Decanis & *Biennii ſpatio primiceriatus gerant officium.*

¶ Secundicerius, ſecundi ordinis, ſicut primicerius eſt primi. Lege 4. Cod. de Domeſt. & protect. *Si quis virorum fortium, præſentalium domeſticorum, inequitum ſchola ſecundicerii locum adeptus* &c. Adde Titul. Cod. de Primicerio & Secundicerio.

¶ Primigenius, primitivus, aliunde non habens originem. *Semina primigenia*, Varro 1. ruſt. cap. 40. *Legio primigenia*, Spartian. in Juliano cap. 1.

¶ Primĭgĕnus. Lucret. lib. 2. v. 1104. Adde ſupra in *Gigno.*

¶ Primĭtĭvus, idem fere ſignificat. Eſt enim *primigenum* ſeu *primitivum*, quod ex alio originem non habet, natürlich / urſprünglich / anfänglich. *Primitiva verba*, quæ non ex aliis. Prudent. Romano v. 828 *Ut primitivum crederes fœtum geri.*

¶ Primĭpăra, *Matres primiparæ*, quæ primo pepererunt, Plin. lib. 8. c. 47. penult. correptam habet.

¶ Primipĭlus, vide *Pilus.*

¶ Primiſcrinius, vide *Scrinium.*

¶ Primĭter, pro primò, Pomponii eſt apud Nonium.

¶ Primĭtus, adverb. idem quod Primò, item Olim, Originaliter, Valer. Maximus lib. 2. cap. 5. n. 5 *Primitus ex libamentis victus ſui Deos eo efficacius, quo ſimplicius, placabant.* Anfangs / vorzeiten. Suetonius Claud. cap. 7 *primitus ingredienti cum faſcibus forum*, zum erſtenmahl. Gellius lib. 1. cap. 18 *Vocabulum Græcum vetus traductum in linguam Romanam, proinde atque ſi primitus Latine fictum eſſet.* Urſprünglich. Cenſorinus cap. 20 *primitus inſtituti dies.* Prudentius Apotheoſ. v. 1045

Tellurem noſtro vitiatam primitus uſu.

¶ Primĭtĭus, um, quod in aliqua re primum eſt, & principale, das fürnehmſte. Ovid. in Metamorph. 12. v. 271

Ecce rapit medius fragrantem Rhœtus ab ara
Primitium torrem.

¶ Primĭtĭæ, primi fructus, qui Deo offeruntur, die Erſtlingen / oder erſten Früchte. *Primitiæ frugum*, Plin. lib. 4. cap. 12. ſub fin.

¶ Primogenitus. Vox frequens ſacris Scriptoribus, non item Claſſicis Latinis. Sulp. Sever. Adjective uſurpat 1. Hiſt. cap. 18 *Primogenita omnia Domino offerenda.* Latini vocant *natu majorem*, ſi duo ſint fratres, aut, ſi plures, *natu maximum.*

¶ Primordium, vide in *Ordior.*

¶ Apprīme, adverbium ab *adprimus*, quo uſus Liv. Andronicus, citante Gellio lib. 7. cap. 7. Item Virgilius 2. Georg. v. 134 *Flos adprima tenax.* Hæc enim plerorumque codicum lectio eſt, quam & Servius agnoſcit. Nam Atticorum more Poëta adverbium plurali numero eloquitur, ut Turnebus notat lib. 29. c. 26. Joſephus Scaliger tamen ad Catullum, & H. Gifanius Lucretii Indice *Apprime* pertendunt legendum. Ut corripuerit Poëta ultimam, quam ſimiliter Lucretius Horatiusque in *ſuperne* etiam fecerunt brevem. ſehr / mercklich / ut, *Apprime doctus*, Varro R. R. lib. 3. cap. 2, ſub fin. *Apprime nobilis*, Terent. Eunucho act. 5. ſc. 4. v. 30. Idem Andr. act. 1. ſc. 1. v. 34 *Id arbitror, apprimè in vitâ eſſe utile, ut ne quid nimis.* Poteſt etiam aliis adverbiis, etiam ſuperlativis adjungi. Cic. 3. de Finib. cap. 9 *Id apprime rectiſſime dicitur.* Ita Victorius, aliique: Gruterus autem ex Palatino codice *adprimè rectiſſime.*

¶ Inprimis, ſeu potius *in primis*, vide ſupra in *Primus.* Adde ex Cic. lib. 1. epiſt. 7 extrema ad Lentulum: *Quem inprimis amamus, carumque habemus.* Et 2. Offic. c. 14 *Brutus juris civilis inprimis peritus fuit.*

¶ Cumprimis, idem, de quo etiam in *Primus* ſupra actum fuit. Si quis alius, Lucretius in primis hæc formula delectatus fuit. Vide lib. 1. v. 130. 716. & lib. 2. v. 536. 848 &c. Sed

¶ Præprimis, ad formam, *præ cæteris, præ cunctis*, efficta vocula, recentiſſimæ ætatis eſt, patrum memoria in uſum vulgarem, invitis Muſis, a ſemibarbaris introducta, quam ideo in ſordidis relinquere decet, ac omni ſtudio defugere. Vide quæ de impura hac voce monuerunt Vorſtius Suſp. Lat. cap. 32. poſterior. edit. & Cellarius in Antibarb. ac Cur. Poſteriorib.

PRINCEPS, idem quod *Primus*, Livius lib. 21. cap. 4 de Hannibale: *Princeps in prælium ibat: ultimus conſerto prælio excedebat.* Et Nepos in Thraſyb. cap. 1. extr. *princeps & ſolus initio bellum his indixit.* ¶ 2. *Præcipuus*, & ordinis vocabulum eſt. Horatius lib. 1. Epiſt. 17. v. 35

Principibus placuiſſe viris non ultima laus eſt.

C. Nepos in vita Attici cap. 8 *Excogitatum eſt a quibusdam, ut privatum amarium, Cæſaris interfectoribus conſtitueretur: id facilè effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. Itaque appellatus eſt a C. Flacco, Bruti familiari, Atticus, ut ejus rei princeps eſſe vellet.* ¶ 3. Et dignitatis vocabulum eſt, eumque ſignificat, qui aliis regendis præeſt, vel qui principatum tenet, ein Regent / ein Fürſt. Et Tacito, Plinio & aliis ipſe Imperator Romanus vocatur *Princeps.* Quod ab Auguſti inſtituto eſt, vide Tacitum 1. Annal. cap. 1. In hac ſignificatione *Princeps* & *Civis* relata ſunt, ut *Imperator* & *Miles.* Vide Plin. Paneg. cap. 7. & 22. Sed, *Princeps ſenatûs*, Livius lib. 34 cap. 44, &c. erat qui a Cenſoribus primus legebatur ex ſenatoribus, tanquam omnibus præcellens virtute. Sic, *Cimbrica longe princeps Pompejus eſt*, Cic. pro domo ſua cap. 25, die fürnehmſte Perſon. *Facile princeps*, id eſt, ſine dubio princeps. Cic. 2. de Divinat. cap. 42 *Eudoxus in aſtrologia, judicio doctiſſimorum hominum, facile princeps.* Idem de Socrate lib. 3 de Orat. cap. 16 *Omnium fuit facile princeps.* Sic, *Conſilii publici princeps plurimos annos fuit Pericles*, Cic. 1. de Orat. cap. 50. Et, *Philoſophorum princeps Plato fuit*, Idem 5. de Fin. cap. 3. ¶ 4. Item auctor, id eſt, qui invenit, vel inſtituit vel ſuaſit aliquid primus. Nam Cicero 1. Tuſcul. Q. cap. 23 *Inventorem & principem* conjungit. Cæſar 5. de B. G. cap. 54 *Tantum apud homines barbaros valuit, eſſe repertos aliquos principes belli inferendi.* Cicero pro Archia initio: *Hunc video mihi principem horum ſtudiorum exſtitiſſe.* Salluſtius apud Lactant. lib. 1. cap. 21 *Quia principes intelligendi divina fuerunt*, (Curetes) *vetuſtatem ut cætera in majus attollentem, altores Jovis celebraviſſe.* C. Nepos Eumene extr. *Hujus ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus*, &c. die Rädelsführer.

¶ *Principes Juventutis* Principum ſeu Imperatorum liberi dicebantur, futuri imperii omine tituloque. Quod Auguſtus in Cajo & Lucio, Cæſaribus inſtituit. Tacitus 1. Annal. cap. 3. & ibi Interpretes, itemque Lipſius 2. Elect. c. 1. Bernegger. ad Juſtin. lib. 42, cap. 2. n. 11. pag. 498. Sed Curtius lib. 6. cap. 9 ex Alexandri Regis perſona ipſos Equites *Principes nobiliſſima juventutis* appellat.

¶ *Principes* etiam dicebatur genus militis apud Romanos, quod in veteri Republ. medium locum, Vegetii ætate, ut ex lib. 1. cap. 20 & aliis locis conſtat, primum tenebat. Primi enim haſtati, deinde principes, denique pilani pugnabant, qui & Triarii appellati, quod tertio ordine conſiſtebant in acie. *Haſtati* haſtis; *principes* gladiis; *Triarii* pilis pugnabant, unde & *Pilani* appellati. Sic Varro docet lib. 4. de LL. & Livius lib. 8. cap. 8. Atque ita *Haſtatorum* prima ſigna, deinde *principum* erant, *Triarii* poſtremos claudebant. Nec aliter Ovidius 3. Faſtorum de Romulo v. 126 - - - - *Haſtatos inſtituitque decem;*

Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quique merebat equo.

Nam *Principis* nomine, hoc genus militum, qui *principes* appellati, deſignat: qui & *Principia* dicebantur, de quo infra in *Principium.* Neque vero milites ipſi hujus generis, ſed ordines quoque, ſive corpora eorum, in quæ tributi erant, principes appellabantur: ita, ut *primus ſecundus*, & ita deinceps *princeps* pro primo ſecundo, atque ſic porrò, principium ordine ſive manipulo diceretur. Quod & in ceteris obtinuit. Ita enim & *primus pilus* & Primus ordo pilanorum ſive triariorum dicebatur. Et cum Ovidius ſupra laudato loco ait *Haſtatos inſtituitque decem*; totidem ordines ſive manipulos haſtatorum ſignificat. Cicero ad Brutum Epiſt. 8. de C. Naſennio: *Cretenſi*, inquit, *bello, Metello Imperatore, octavum principem duxit.* Vegetius lib. 2. c. 8 *Vetus autem conſuetudo tenuit, ut ex primo principe legionis promoveretur centurio primi pili.* Sed in hoc loco *primus princeps*, non tàm eſt *primus ordo principum*; quam centurio primi principis, ſive primi principum ordinis: quemadmodum & *primipilus* dicebatur, qui primum pilanorum ordinem ducebat.

¶ Apud Phædrum Fabula 88 *Princeps* nomen proprium eſt.

¶ Principatus, dominium, imperium, die öbere Gewalt / Regiment / Herrſchafft. *Principatum alicui dare*, Cic. 2. Offic. c. 19. *Deferre cui principatum*, Idem 2. Philipp. cap. 3. die hohe Gewalt einem einräumen. *Penes ipſum eſt principatus*, er hat die Oberhand / Idem ad Atticum lib. 13. epiſt. 19. *Principatum tenere*, Idem Philippica 12. c. 4. ¶ Dicitur autem *Principatus*, ab antiquo verbo *principare*, quo pro imperare uſus Sidonius, & alii, quos notat Savaro ad Carm. 22. v. 90. ¶ Plin. Paneg. Trajani c. 45 a dominatu *principatum*, a regno Suetonius diſtinguit Calig. c. 22. *Regnum* eſt, cui Rex, & Regiis inſignibus præeſt; *Dominatus*, ubi unus imperat, cæteri ſervi ſunt: *Principatus* eſt ſtatus monarchicus quidem; ſed qui cum dominatu libertatem miſcet. Unde Galba ad Piſonem apud Tacitum 1. Hiſt. c. 16. extr. *Imperaturus es hominibus, qui nec totam ſervitutem pati poſſunt, nec totam libertatem.* Huc pertinet Tiberii dictum apud Dionem, quo ſe ferebat, *dominum ſervorum, imperatorem militum, cæterorum principem eſſe.* Atque hinc Claudianus Romani Imperii ſtatum diverſum oſtendit ab Orientis regnis, Panegyr. de 4 Conſulatu Honorii v. 214. & v. 306. ac ſeqq. ¶ *Principatum eloquentiæ* dixit Nepos Attico c. 6. ¶ Cicero 1. Tuſc. Q. c. 10. & τὸ ἡγεμονικὸν ſive principalem partem animæ, quæ imperat, *Principatum* vertit.

¶ Principalis, e: quod ex principio, ſeu primâ origine, & naturaliter ineſt. Lucretius lib. 2. v. 421

Omnis enim ſenſus qua mulcet cauſſa, juvatque,
Haud ſine principali aliquo labore creata eſt. Et
Scire licet, cæli quoque idem terræque fuiſſe
Principale aliquod tempus, Lib. 5. v. 246.

Id eſt: quod principium dedit. ¶ 2. Principalis, quod principis eſt, Kayſerlich / Fürſtlich. *Principalis majeſtas*, Sueton. Claudio c. 17. *Principalis paratus*, Tacitus lib. 2. Hiſt. c. 59, 3. *Princi-*

palis fortuna, ibidem c. 81. n. 6. *Principale scortum*, Idem 1. Hist. c. 13. n. 5. *Principalia opera*, Vellejus 2. cap. 124. ¶ 3. Præcipuus hinc & præstans est, ut solent res principum esse. Quintilianus lib. 3. cap. ult. *Hanc quæstionem, veluti principalem, vocant ζήτημα.* Tertullianus de Anima c. 43 *Ut videant naturalem indicem somnum omnibus naturalibus principaliorem.* Sic *Principalis caussa* est præcipua & perfecta, die fürnehmste Ursache / post eam enim proximæ sunt, & adjuvantes, seu minùs principales caussæ, Cicer. de Fato cap. 18.

¶ Principaliter, pro officio principis, ut decet principem, Plin. Paneg. cap. 47. Fürstlich / Keyserlich.

¶ Principalitas. Tertullian. de Anima cap. 13 *Habes animæ principalitatem.* Et Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 3 *probabilia genera principalitatis.*

¶ Principium, initium, Anfang / cujus contraria sunt *extremum, exitus, finis. Principium dare alicui alicujus rei* Cic. de Fato c. 19. *Nec principium nec finem habere* Idem de Senect. c. 21. Et pro Lege Man. c. 1 *Hujus orationis difficilius est exitum, quam principium, invenire.* Et in Vatinium cap. 6 *Omnium rerum magnarum a diis immortalibus principia ducuntur.*

¶ Principia locus dicebatur in castris, ut Imperatoris tabernaculum erat, custodiebantur signa & aquilæ, reddebatur jus & capiebantur consilia: quamobrem sacer ac sanctus habebatur, ut Lipsius ad 1. Histor. Taciti cap. 48 & de milit. Rom. lib. 5. c. 4 recte docuit. Itaque miror ipsum lib. 5. de militia Romana Dialogo 17 existimare potuisse, supplicia ibi de militibus sumta; quippe ad religionem & sanctimoniam loci parum quadrat. Quare, quòd L. Otho, Imperatoris Pater, milites quosdam ante principia, & se coram occidere ausus esset, ut novum atque inusitatum Suetonius notat in filii vitâ cap. 1. Meminit horum principiorum & Nepos Eumenis vita bis. Conf. Bernegg. ad Justin. 11, 6. 6. Gronov. observat. lib. 4. c. 10. ¶ Sed & ipsi *principales milites* seu *principes* (de quibus supra) *Principia* dicebantur. Erant illi flos ipse & robur exercitus: itaque ibi tutissimus ac firmissimus locus: Unde & ipse Imperator ibi agebat. Unde Thraso Terentianus quasi legitimus dux, Eun. act. 4. sc. 7. v. 11. *Hic ero post principia: inde omnibus signum dabo.* Sed præstat cum Torrentio in Sueton. Oth. cap. 1 Terentianum locum non de castris, sed de loco in acie interpretari; ut mox dicemus in *Postprincipia.* Veriorem auctoritatem habes in Ammiano lib. 15. cap. 11 *Cum principiorum verticibus secretius collocutus*, mit den vornehmsten Officierern. Vide Valesium ibi p. 82.

¶ *Post principia* locus in acie tutissimus, post hastatos scilicet & principes. Sisenna apud Nonium in *Mandare: Post principia paulatim recedunt, atque inde cum paucis fuga se mandant.* Quo Terentiana modo adducta verba referri possunt auctore & interprete Torrentio c. l. ¶ Sed & in castris locus *post principia* dictus. Varro 3. de R. R. cap. 4 ex proverbio vetere: *Ego, ut ajunt, post principia in castris.* Oppositus locus, *ante principia*, Sueton. Othone cap. 1.

¶ Postprincipia, conjunctis vocibus, pro iis Varro apud Gellium lib. 16. cap. 18 posuit, quæ post initium fieri aut esse solent. *Utilitas*, inquit, *talium disciplinarum in postprincipiis exsistit, cum perfecta absolutaque sunt: in principiis vero ipsis inepta & insuaves videntur.*

PRISCIANUS, Grammaticus Cæsariensis, cujus libri aliquot de partibus orationis, constructione, & aliis ad Grammaticen pertinentibus, exstant. Meminit reverenter præceptoris sui Theoctisti lib. 6.

PRISCUS, ætate superior, *Prisci Latini*, die alten Lateiner. Ita Festus ait appellari proprie, *qui priusquam conderetur Roma, fuerunt.* Sic, *prisca Græcorum litera*, Cic. 3. de Nat. D. c. 16. Et, *prisca verba*, de Clar. Orat. c. 21. Idem lib. 1. de orat. cap. 42 *Ex duodecim tabulis antiquitatis effigies & verborum prisca vetustas cognoscitur.* Et Cicero de Univers. cap. 11 *Credendum est priscis, ut ajunt, viris, qui se progeniem Deorum esse dicebant.*

¶ Prisce, adverb. Cic. pro Cœlio cap. 14 *severe, & graviter, & prisce agere.*

PRISTINUS, a, um, das vorige / quod superioribus fuit annis. *Pristina ætas* Claudian. in 2. cons. Stil. v. 124. *Pristina dignitas*, Cic. 1. fam. ep. 5. extr. Et, *Vetus consuetudo fori, & pristinus mos judiciorum*, Cicer. pro Mil. cap. 1. *Pristinum animum erga aliquem conservare*, Livius lib. 31. cap. 2.

PRISTIS, vel prestis, scribitur enim varie, πρῖστις, & πρῆστις, ut & *pistrus* & *pistrix* Latine bellua marina est, aut eadem cum *Physetere*, aut admodum ei cognata, vide *Physeter* & *Pristis.* Plin. lib. 9. cap. 3. & 4.

¶ Pristis a πρίειν, h. e. à secando dicitur πρίστης, sector, & serra. Est cetaceus piscis, a rostro simili serræ utrinque secanti, Gesn. ¶ 2. A belluæ illius similitudine navem oblongam Virgil. *Pristim* dixit lib. 5. Æneid. 116

Velocem Mnestheus agit acri remige pristim.

Vel a sectione undarum, ut Servius putat.

¶ Etiam Livio lib. 35. c. 26. pr. *pristes* naves sunt.

PRĪVATUS, um, a privus, privi; Priva, id est, singula, prisco nomine, de quo infra. *Privatum est*, quod uniuscujusque proprium est, was sonderlich / und eines eigen ist. Contrarium enim commune est, seu publico, ut, *Cura de Rep. & privata*, Cic. de Amic. cap. 4. *Vita privata & quieta*, ein geruhliches Leben / so einer für sich selbst hin hat / Idem de Sen. cap. 7. ¶ 2. Aliquando ad homines tantùm refertur vocabulum: atque tum quidem *privati* omnes dicebantur olim Romæ, in libertate, qui magistratum non gererent, hoc est, nullam potestatem publicam & Jurisdictionem haberent. Quare & Cicero 1. Catilin. cap. 1 P. Scipionem Pontificem Maximum, *privatum* vocat; quod Pontificatus in magistratuum numero haud esset, neque haberet publicam atque in omnes se exerentem potestatem. Itaque *Privati* & *Magistratus* opponuntur. Male autem Muretus ad illum Ciceronis locum de vi istius vocabuli disputans, magistratuum nomen ad illos tantum videtur restringere, qui civilem statum urbis moderabantur, ut *Consules* atque *Prætores* &c. erant: & eos, qui cum imperio & exercitu erant, forisque gerebant Rempubl. inde excludit. Ex eo enim reprehendit illos, qui *privatum & cum imperio esse*, statuerent contraria: firmamentum opinionis ex eo maxime petens, quod Cicero Philippica 11 Cn. Pompejum *Privatum* dixerit, cum contra Sertorium cum consulari imperio missus esset. Id quidem largior, *magistratuum* nomen, cum strictius sumitur, ad eos pertinere præcipuè, qui Reipubl. domi præsunt: *Imperia* vero ad illos, qui foris curant commune: unde Suetonius Cæsare cap. 53 *Imperia & Magistratus* distinguit: at vero cum generaliter sumitur, pro potestate publica jubendi regendique, tum ipsa Imperia quoque complectitur: quod satis clarum ex Lege 1. Dig. de in jus vocando. Quare *cum imperio esse*, & *privatum esse* rectè opponuntur, quod negat Muretus. Nam ad Ciceronem quod attinet, vocavit is quidem Pompejum privatum, non quod talis fuerit, cum belli Sertoriani Imperium ei commissum esset; sed quod fuisset, cum committeretur. Tum enim nullo magistratu aut functus erat, aut fungebatur, adhuc adolescens. Non potest *privatus* quis esse acceptò imperio; nec eo depositò *privatus* non esse. Diserte Cæsar 2. de B. C. cap. 32 de Domitio: *Cum projectis fascibus & depositò imperio, privatus & captus, ipse in alienam venisset potestatem.* Et ita Plautus Captiv. act. 1. sc. 2. v. 63 *Imperatorem*, hoc est, qui cum imperio & exercitu est, *privato* opponit:

Hic qualis, inquit, *imperator nunc privatus est.*

Nec aliter Lucanus lib. 5. v. 365

- - - tum magna juventus
Privatum factum timet.

Loquitur de Cæsariano milite, qui conculcato imperio Cæsaris, mota seditione, a signis volebat discedere & ducem suum privatum facere. Quod quomodo facere potuisset, si ante, ex Mureti sententia, fuisset privatus? Quin ipse Cicero *privatum* illi, qui *cum imperio est*, diserte opposuit Epist. 1. lib. 1. ad Quintum Fratrem: *Quos quidem*, inquit, *libros* (Xenophontis de institutione Cyri) *non sine caussa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat: nullum est enim prætermissum in his officium diligentis & moderati imperii: eaque si sic coluit ille, qui privatus futurus nunquam fuit*, (nunquam futurus sine imperio) *quonam modo retinenda sunt ea, quibus imperium ita datum est, ut redderent?* Versa Republ. & introducto Principatu, Imperator maximè persona publica habebatur; reliqui, etiam Consules & Duces, dicebantur privati. Itaque tum *Privatus Princips* in primis opponebatur. Plinius Paneg. Trajani cap. 9 *Jam Cæsar, jam Imperator, jam Germanicus, absens & ignarus, & posita antea nomina, quantum ad te pertinet, privatus.* Et cap. sequ. *Privatus tibi videbaris, quamdiu Imperator, & alius esset.* Idem de Virginio Rufo lib. 2. Epist. 1 *Perfunctus est tertio Consulatu, ut summum fastigium privati hominis impleret, cum Principis noluisset.* Tacitus cùm alibi, tum in Agricola cap. 39. *Id sibi maxime formidolosum, privati hominis nomen supra Principis attolli.* PRIVATUM dicit Agricolam, qui tamen Britanniam tum Legati imperio obtinebat. Et sic *privata spectacula* Suetonius Nerone cap. 21 vocat, quæ magistratus, non Principes ipsi, ut rectè interpretatur Torrentius, edebant. Aliquando tamen & his temporibus *Privatos* contra *magistratus* positos legas, consuetudine antiquâ. Tacitus 6. Annal. cap. 2. extr. *Honoribus perfunctos an juvenes? privatos, an è magistratibus?* Vid. Salmas. ad Capitolin. p. 169. Bernegg. ad Sueton. August. cap. 31. Rupert. ad Vellejum p. 112. ¶ Sequentibus temporibus *privati* etiam dicti, qui milites non essent, *pagani* alias appellati, de quo eruditissimus JCtus Jacobus Gothofredus in illa præclara Distribe ad L. Quisquis. Cod. Theodos. ad L. Cornelium de Sicariis cap. 10 videndus est. Gloss. Cyrilli: *ἰδιώτης ὁ κοινὸς, Privatus, Paganus, Plebejus.*

¶ Privatim, adverbium, Cic. de Invent. lib. 1. cap. 4 *Eloquentia, & privatim, & publicè homines perverse abutuntur.* Et, *Privatim aliquid gerere*, Idem 5. Fin. cap. 10 etwas für sich selbst für haben. Sed, *Mandare rem alicui aliquam privatim*, id est, peculiariter, pro S. Rosc. cap. 39, einem eine Sache sonderlich befehlen. ¶ 2. Clam, in occulto: Sallust. bell. Catil. cap. 11 *Vasa celata privatim, ac publice rapere.*

PRIVIGNUS, filius mariti ex uxore, aut uxoris ex marito prio-

ri,

ri, ein Stieffsohn. Sallust. Catil. cap. 15 *Aurelia nubere Catilinæ dubitabat, timens privignum adultum ætate.* Columell. lib. 10. v. 163 adjective:

Privignaque rogat proles.

¶ Privigna, eine Stieffochter. Cic. lib. 13. ad Attic. Epist. 20 *De uxore Tuberonis & privigna neque possum jam addere, neque Tuberonem bolo defendere.*

PRĪVO, privare, adimere, est re aliqua privare aliquem, benehmen / berauben. *Oculis aliquem privare*, Cic. 4. Acad. cap. 11. *Privare vitâ*, pro Rabir. perduell. c. 3. das Leben nehmen. *Fructu libertatis*, lib. 5. fam. epist. 20. Rursus in Acad. lib. 4. cap. 19 *Spoliat nos judicio, privat approbatione, omnibus orbat sensibus.*

¶ Privatio, στέρησις, Mangel / Benehmung. *Privatio doloris, sensuum*, &c. Cic. 2. Fin. cap. 9. extr. Vox Philosophica, pro qua tamen alii *Carentiam* dici malint. Sed neque hoc, *Carentia*, satis Latinum est, aut probatum aliqua auctoritate.

¶ Privaticia, στρατιά, Vet. Gloss.

¶ Privativum, ut non Latinum, rejicimus. Legitur in Gersonis optimo dicto, sed obscuro: *Multo plures sunt gratiæ privativæ, quam positivæ*, id est, Illa beneficia, quod Deus custodit nos, & non animadvertentes interdum etiam, ne incidamus in mala (hæc enim vocat *privativa*) plura sunt, quam beneficia *positiva*, hoc est, quæ vel possidemus vel animadvertimus. Quod si magis Latine philosophorum mentem vis exprimere, audi Ciceronem in Topicis cap. 11 *Sunt alia*, inquit, *contraria, quæ PRIVANTIA licet appellemus Latine, Græce appellantur* στερητικά.

PRĪVVS, privi, singuli, einzeln. Gellius lib. 10. cap. 20 *Veteres* priva *dicebant, quæ nos singula dicimus.* Festus: *Privos, privasque antiqui dicebant pro singulis.* Usi hac voce haud modo veteres auctores, ut Cato de re rustica, itemque Lucretius: sed Augustei etiam seculi, ut Horatius 1. Epist. 1. v. 93

- - - - *quem ducit priva trientem.*

Et lib. 2. Sat. 5. v. 10

Sive aliud privum dabitur tibi.

Ubi *Privum*, eximium aliquid & electile notat. Vide ibi Torrent. Livius lib. 7. cap. 37 *In præsentia singulis bobus, binisque tunicis donati:* & lib. 30. cap. 43 *SCtum in hæc verba factum est, ut privos lapides silices, privasque verbenas secum ferrent.* Gellius lib. 11. c. 10 *Græci ea dicunt privis vocibus.*

¶ Privilegium, lex, quæ privis hominibus datur, ein Gesetze / das eine einzele Person insonderheit antrifft. Eine Freyheit. Festus: PRIVOS, PRIVASQVE *dixerunt antiqui pro singulis: unde &* privata *dicuntur, quæ unuscujusque sunt. Hinc igitur & privilegium.* Cicero pro domo sua cap. 17. pr. *Vetant leges sacratæ, vetant XII tabulæ, leges privis hominibus irrogari: id est enim privilegium.* Et lib. 3. de LL. circa f. *In privos homines lex nolebant ferre* (majores) *id est enim privilegium.* Atque videtur Ulpianus quoque *privilegia* parum probasse L. 8. D. de Legibus. *Irrogare alicui privilegium*, Cicero pro Sextio cap. 30. *Ferre de aliquo privilegium*, Idem Paradox. 4 extr. Vid. Gellium lib. 10. cap. 20.

¶ Privilegiarius, Lege 10. Dig. de Pactis, *Sed an & privilegiariis absentibus hæc pactio noceat*, &c. Befreyet / Privilegiert.

PRO, interjectio indignantis & admirantis, quam & adjecta adspiratione quidam scribunt, *Proh.*

¶ Vocativo & accusativo præponitur, ut, *Prò sancte Jupiter*, Cic. 2. Philipp. c. 13. *Prò Curia, inversique mores.* Horat. 3. Oda 5. *Pro Deum atque hominum fidem*, Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 9. Et Livius lib. 22. cap. 14 *Tantum, proh dolor! degeneramus a patribus nostris, ut &c.*

PRO, Præpositio, Terent. Eun. a. 1. sc. 2. v. 89 *Minas viginti pro ambobus dedi*, für beyde oder um beyde. Ead. fab. a. 5. sc. 4. v. 19 *Ego te pro istis dictis & factis ulciscar*, id est, propter, um dieser Wort und That willen. *Hic non pro me, sed contra me est*, Cic. 3. de Orat. cap. 20. *Pro me*, id est, a meis partibus est: meam tuetur causam. Tacitus 4. Histor. cap. 46 *Prætorianam militiam repetebant a Vitellio dimissi, pro Vespasiano congregati.* Eodem lib. cap. 78 *Cuncta pro hostibus erant:* id est, hostium res adjurabant, promovebant. *Pro mea parte*, Cic. 5. fam. ep. 2. sub fin. so viel mein Theil belanget / für meinen Theil. *Habere aliquid pro beneficio*; id est, loco, vel in loco beneficii, Brutus epist. 16. ad Ciceronem, für oder an statt einer Wolthat achten. Sic *Habere aliquem pro hoste*, Livius lib. 2. cap. 20. *Gerere se pro cive*, Cic. pro Arch. cap. 5. sich vor einen Bürger ausgeben. Terent. Eun. act. 5. sc. 5. v. 25 *pro Eunucho deduci*, est, sub specie ac persona Eunuchi, ac si Eunuchus esset, quod non erat. Nepos Datame cap. 6 *In fugam edit Mithobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus hostes interficeret.* Plautus Menæchm. act. 2. sc. 2. v. 24.

Pro sano loqueris, cum me appellas nomine:

Ita loqueris, ut sanus videaris, quamvis non sis: Nam supra Menæchmus, qui hoc pronunciat, Cylindrum, ad quem hic sermo est, loco uxoris habere, sive ita habere, ut videatur uxor, quamvis non sit, Terentius dixit Andria act. 1. sc. 1. v. 119. *Unus Canis mihi est pro centum millibus*, Cicer. ad Att. lib. 2. Epist. 5. *Pro certo habere*, Quintil. lib. 5. c. 10. für gewiß halten. Et, *pro certo dicere* Terent. Adelph. act. 3. sc. 4. v. 32. für gewiß sagen. Et, *pro comperto adferre* Livius lib. 35. cap. 29, id est, ut rem certam nuntiare. *Pro nihilo ducere, putare*, Cicer. in Verrem 1. cap. 7. Sed, *pro tempore*, der Zeit und Gelegenheit nach. Ita Livius lib. 30. cap. 10 *Hi raptim pro tempore instructi*, prout tempus ferebat. Adde Virg. eclog. 7. v. 35. Justin. lib. 11. cap. 1. n. 8. Male autem vulgo dicitur *pro tempore*, zur Zeit / oder zu der / oder jetziger Zeit: quod Latini efferunt *jam, hoc tempore.* Sic, *pro conditione*, Quintil. lib. 3. cap. 6. Et, *Pro meâ consuetudine*, Cic. 1. ad Attic. ep. 5. *Pro modo virium*, Quintil. lib. 2. cap. 4. *Pro facultate*, Idem lib. 6. cap. 5. nach Vermögen. Sic, *pro meâ virili*, scil. *parte*, ut integre Ovidius 2. de Ponto eleg. 1. v. 17 *pro parte virili.* Et, *Pro re*, nach Gelegenheit der Sachen / Item, nach Vermögen / unserm Vermögen nach. Ter. in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 67. *Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis.* At, *Pro re natâ*, Cic. 7. Attic. ep. 8. dieweil es also gefallen / gerathen ist. *Agere omnia pro suo jure*, Terent. Adelph. a. 1. sc. 1. v. 27. Idem in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 19. *Satis pro imperio*, id est, imperiosè satis, du machst dich gewaltig gar genug. *Pro concione agere aliquid*, für der Gemein: *Pro suggestu*, auff der Cantzel / Cæs. 6. Gall. B. cap. 3. In quibus exemplis, *Pro*, Idem fere est, quod ante. Ita *pro tribunali*, Cic. 3. fam. ep. 8. *Pro pedibus aliquid abjicere*, Apul. Apolog. *Pro oppido collocare copias, pro vallo, pro castris constituere legiones*, Cæsar 7. de B. G. cap. 70. & 71. *Pro gradibus palatii*, Sueton. Nerone c. 8. *Pro portis*, Tacitus 5. Histor. c. 11. *Pro sequisque*, ein jeder nach seinem Vermögen / quantum quisque valet & potest. Virgil. lib. 12. Æn. v. 552

Pro se quisque viri summâ nituntur opum vi.

Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 56

Pro se quisque, id quod quisque potest & valet,
Edit, scrit.

Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 74 *Pro se quisque sedulò faciebat.* Idem Hecyra a. 3. sc. 1. v. 30 *Pueri inter se pro lubris noxis tras gerunt*, hoc est, de vel propter leves noxas. ¶ Comparationibus etiam elegantissime *Pro* inservit, sive *Quàm pro.* Livius lib. 21. cap. 29. pr. *Prælium atrocius, quam pro numero pugnantium, editur:* & cap. 59. *Major Romanis, quàm pro numero jactura, fuit.* Idem lib. 36. cap. 10. *Castrametatus latius, quàm pro copiis.* Plura de naturâ atque ingenio hujus præpositionis, vide apud Gellium lib. 2. cap. 3. ¶ *Pro & contra*, sordes sunt Latinitatis, quæ jubet dicere *in utramque partem*: Cic. lib. 11. Epist. 29 *In utramque partem in mentem multa veniebant* Cæsar lib. 1. de B. C. c. 86 *Paucis cum esset in utramque partem verbis disputatum.*

¶ In Compositione etiam palam significat, ut Festus docet. Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 54

Hæc Janus summis ab imum Prodocet.

Ita enim legendum est, ut jamdudum docti monuerunt. Vide Torrentium, Lambinum.

C Prævus, vide *dirus.*

PROBLĒMA, πρόβλημα, propositio cum interrogatione, ein Fragstück. Librum problematum de caussis rerum naturalium scripsit Aristoteles. Cic. 11. ad Attic. ep. 2 *Jam explicandum est* σφόδρα, *si quid alturus es.* Et Suetonius de Grammat. cap. 4 *Institutionum ad eloquentiam parandam quadam genera, ut problemata, periphrases, elocutiones* &c.

Probo, probare, vide post paullo in *Probus.*

PRŌBOSCIS, idis, fœm. προβοσκὶς, rostrum elephanti, quam & *manum* Plinius lib. 8. cap. 12 vocat, quod ea, tanquam manu, utatur, der Rüssel eines Elephants. In hac parte facile vulnerantur elephanti. Florus lib. 1. cap. 18 *C. Minucius quarta legionis hastatus, unius proboscide abscissa, mori posse belluas ostendat.*

PRŌBRVM, dedecus, ignominia, injuria, crimen, Schmach und Schand. *Epistola plena probrorum*, ein Schmähebrieff / Cicer. ad Atticum lib. 11. epist. 9. *Probrum alicui inferre*, Idem pro Cœl. c. 18, einen schmähen. *Probri insimulare*, Idem Philipp. 2. c. 38. Unehre zeihen. *Probrum objicere*, Idem 2. de Orat. c. 70, einem seine Schande aufrücken. Et, *Objicere ut probrum*, Idem. *Probro respergi*, Tacit. 1. Hist. c. 48, 6. Et Plaut. in Trucul. a. 1. sc. 2. v. 53 *Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet. Falsum probrum ultra aures non penetrat. Esse in probro*, Ter. Phorm. act. 5. sc. 4. v. 6. in Schanden stecken. *Probro esse*, Cic. pro S. Rosc. c. 17. schmählich seyn. Festus: PROBRVM, *stuprum, flagitium.* Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 33

Amphitruo allutum uxori turbas concier,
Atque insimulavit eam probri.

Id est, adulterii. Suetonius similiter Cæsare capite 43 *Digressam a marito post viduam statim duxerat, quamvis sine probri suspitione,* id est, sine suspicione adulterii caussa repudiatam. Idem *probrosis fœminas* Domitiano cap. 8 dixit stupris & lenocinius infames.

¶ Prōbrōsus, schändlich / schmählich. *Probrosum crimen*, Cic. pro Fontej. cap. 12. *Vitâ probrosus*, Tacitus 3. annal. c. 68. Et, *Probrosa adversus principem carmina fabricare*, Idem annali 14. cap. 48.

cap. 48. *Senatu motus probrosior quisquis*, Aurel. Victor in Vespasiano. Et, *Quo nihil probrosius duco*, Plin. lib. 11. c. 6. *Probrosissima mulier*, Lamprid. Heliogab. cap. 18. *Fœminas probrosas* modo ex Suetonio notavimus. *Probrosissimi avaritia, luxuriâ, iniquitate*, Tertullian. lib. 1. ad Nat. cap. 5. pr.

¶ Probrosè, adverb. schändlich / schmählich. Gellius lib. 17 cap. ult. *Cum Demosthenes, quod fugerat, probrosè objiceretur.*

¶ Probrositas. Salvianus lib. 3. de Gubern. D. pag. 94 *Hæc mala & omnem vitiorum probrositatem ad servos fortasse quidam & ad abjectissimos quosque referendam putant.*

¶ Opprobrium, exprobratio, convicium, probrum, objectum, ein Fürwurff / Schande. *Esse opprobrio*, Ovid. 2. Trist. v. 445. Horat. 1. Satyr. 4. v. 128

Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis.

Idem lib. 3. Oda 24

Magnum pauperiis opprobrium, jubet
Quidvis & facere & pati.

¶ Opprobrare, opprobratio, Plaut. Mostell. a. 1. sc. 3. v. 143. *Egone id exprobrem, qui mihimet cupio id, opprobrarier?* Et Gellius lib. 17. c. 1. extr. *Ut opprobraret adversariis, at per facetias ostentaret; facere eos deridiculum*, &c.

¶ Opprobratio, Vorrückung / Vorwurff. *Sine opprobationis acerba reprehensione*, Gellius lib. 2. cap. 7.

¶ Opprobramentum. Plaut. Merc. a. 2. sc. 3. v. 87 *Facere aliquid damni malobo, quam opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.*

¶ Opprobriosus, plenus opprobrii. Lege 40. § 1. Cod. de Episc. & Cler. *Absurdum clericis est, immo etiam opprobriosum*; &c.

¶ Exprobrare, ut; *Exprobrare alicui beneficia sua*, quod est, immemorem beneficii accepti incusare, fürwerffen / auffrücken / auffheben. Cicer. de Amicit. cap. 20 *Odiosum sane genus hominum est, officia exprobrantium, qua meminisse debet is, in quem collata sunt; non commemorare, qui contulit.*

¶ Exprobrator. Seneca Controvers. 21 *Odernnt me patres, quasi publici magi segregem exprobratorem.* Et lib. 1. Benefic. c. 1 *exprobratores & exactores.*

¶ Exprobratrix. Seneca 7. de Benefic. cap. 21. p. 275 *Ut hæc nimia & exprobratrix memoria subsideret; oblivisci eum, qui dedit, jussimus.*

¶ Exprobratio, Vorrückung / Vorwurff. *Exprobratio immemorii beneficii*, Terent. in Andr. 1. sc. 1. quæ vitio non caret, cum *quædam*, ut Plinius ait, *beneficia beneficia non sint, si commemores.*

PRŎBVS, bonus, rechtschaffen / gut / fromm / auffrichtig. ut, *Ingenium probum*, Cic. 1. Offic. c. 29. eine gute Art. *Argentum probum*, Livius 31. cap. 2. rechtschaffen Silber. *Mores probi*, Horat. Secul. Carm. v. 45. *Proba merx*, Plaut. Pœn. a. 1. sc. 2. v. 129 ungefälschte Wahr. Vet. Gloss. *Probus ἀδόκιμος, δόκιμος, καθαρὸς, ἀλήθινος, εὐδόκιμος.* ¶ Plautus *Probus*, ut observavit Scioppius, non raro pro opportuno & commodo posuit. Ut Mostell. act. 2. sc. 1. v. 60

Plumâ haud interest, patronus an cliens probior fiet
Homini, cui nulla in pectore est audacia.

Cicer. 7. fam. Epist. 5. ad Cæsarem: *De quo tibi spondeo, probiorem hominem esse neminem.* Vetus Inscriptio apud Gruter. p. 647 n. 5. MEMORIAE AETERNAE &c. HOMINIS PROBISSIMI.

¶ Probè, adverb. recht / wohl / gut / ut, *probe intelligere*, Terent. Eun. 4. sc. 6, 30. *Probè scire*, Cicer. 2. fam. epist. 12. *Probe meminisse*, Idem 3. de orat. cap. 50. Et, *Probe discere*, Plin. lib. 2. epist 18. *Probissime*, Terent. Adelph. 3. sc. 3. v. 65.

¶ Prŏbitas, Frömmigkeit / rechtschaffen Wesen. Cicer. de Amic. cap. 9 *Probitatis tanta vis est, ut eam in iis, quos nunquam vidimus, vel quod majus est, in hoste etiam diligamus.* Sallust in bell. Jug. cap. 14 *Parum tuta per se ipsa probitas.* Juvenal. sat. 1. v. 74

Probitas laudatur & alget.

Curtius lib. 4. cap. 2. de Abdolonimo, qui regiæ stirpis ex suburbani horti cultu se sustinebat. *Caussa*, inquit, *ei paupertatis, sicut plerisque, probitas erat.* Proprie probitas *modo* est pudor: quanquam longius porrigi cœperit. Unde *probus inverecundo* opponitur, Sallustius de Pompejo apud Sueton. de Clar. Grammat. c. 15 *Oris improbi, animo inverecundo.* Sic Vetus Interpres ap. Luc. cap. 11. v. 8. ἀναίδειαν, *improbitatem* non male vertit, Grotio censente.

¶ Adprŏbus, id est, admodùm probus, τὸ *Ad* enim in compositione sæpius vim augendi habet. Cæcilius in Triumpho: *Herodes hospes est mihi, adolescens adprobus*, Gellius lib. 7. c. 7.

¶ Adprobe, adverbium, valdè probe. Gellius loco cit.

¶ Imprŏbus, malignus, ut *Magister improbus*, Terent. Andr. 1. sc. 1. v. 21 *Improba divitiæ*, Gut / das nicht fromm bleiben läst / Horat. lib. 3. oda 24, 61. *Tamen ne illo quidem quidquam improbius*, Cicer. 7. fam. ep. 2. *Improbior satyram scribente cinædo*, Juvenal. Sat 4. v. 106. *Minister improbissimæ cupiditatis*, Cic. 3. in Verr. cap. 29. ¶ 2. Magnitudinis & nimietatis notio est in his: *Labor omnia vincit improbus*, &c. id est, continuus, molestus, nimio magnus, verdrießlicht / stete / schwere Arbeit / Virgil. 1. Georg. v. 145. Martialis lib. 12. Epigr. 18 *Ingenio fruor, improboque somno.* Seneca Epist. 94 *Improbum lumen*, nimium vocat. Sæpe hac voce ita usus Statius. ¶ 3. Audax, impudens: *improba spes*, Lucan. lib. 5. v. 130. *Improba classis*, Florus lib. 3. cap. 10.

¶ Improbe, adverb. *Improbe facere*, nicht redlich handeln / Cic. pro Rosc. Amer. cap. 36. *Improbissime respondere*, Cic. in Pison. cap. 6. *Improbissime loqui*, 15. ad Attic. ep. 5. *Improbius pauperes amant*, Quintilian. Declamat. 15 sub fin. Et, *improbius natus*, Sueton. Vespas. c. 23, id est, enormis procreitatis homo. Vide ibi Gronov.

¶ Improbulus, dimin. Juvenal. Sat. 5. v. 74.

¶ Imprŏbitas, Unart / Boßheit. Plin. lib. 2. cap. 23 *Mirum quo procedat improbitas cordis humani, parvulo aliquo invitata successu.* Et, *Amicorum neglectio improbitatem coarguit*, Cicer. pro Muræn. cap. 4. Proverbiale est, *Occasione data tuaxat opus est improbitati*, vide Chiliad.

¶ Reprobus, vide paullo post.

¶ Prŏbare, id est, ostendere, vincere, obtinere, ut aliquid verum, justum, laude dignum habeatur, billichen / für gut ansehen / loben / beweisen / bewähren, Cic. de senectute c. 10. extr. *Mihi neutiquam probari potuit tam flagitiosa libido*, habe nicht billichen können. *Libros, quos in manibus habeo, ut spero, tibi valde probabo*, Cicer. 4. ad Attic. ep. 14, sie sollen dir verhoffentlich nicht übel gefallen. *Probare diligentiam suam in re aliqua*, Idem sub fin. Divinat. in Verrem, darthun / gläublich machen. *Probare se pro Eunucho*, Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 83. davor ausgeben. Cicero 5. Verrina cap. 1. *Cum vulgo loquerentur, suppositum in ejus locum, quem pro illo probare vellet.* Sed, *probare se alicui*, sich wohl halten / so erweisen / daß man nichts an ihm zu tadeln habe. Cic. 2. de Fin. c. 25 *Multis se probabit.* Et pro Ligario c. 1 *Qua in legatione & sociis & civibus se ita probavit, ut*, &c. Sed, *Nemini probatur*, id est, nemo laudat, niemand billichet oder lobet es / 3. Verrin. cap. 6. Et Accius apud Nonium: *Probus probari potius, quam malis, decet.* ¶ Item verum rectumque agnoscere aliquid, & sic laudare ac commendare. Unde & Cicero *Probare & laudare* conjunxit. Sic idem *Probare aliquid in aliquo*, 2. de finibus.

¶ Probatus, probatior, *Probata alicujus fides, virtus &c.* bewährt. *Probatior primoribus patrum juvenis*, Livius lib. 27. cap. 8. *Probatissima femina*, Cicer. pro Cæcin. cap. 4. *Gratulatio tua est mihi probatissima*, 4. fam. ep. 11. Marcellus Ciceroni.

¶ Probatio, demonstratio, *Evidens probatio*, ein starcker Beweiß / Quintil. lib. 5. cap. 10.

¶ Probabilis, e, gläublich / verisimile. *Non est probabile*, Cic. 4. in Verr. c. 63, es ist der Warheit nicht gemäß. Cicer. in Parad. 1. cap. 1. *Nihil est tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile.* Et, *Probabilis orator*, id est, probandus, commendandus, cujus oratio facile fidem apud omnes invenit, Nepos in Carone cap. 3. Sic & *Probabilis caussa.* Tacitus 6. Annal. cap. 14 *Nullas probabiles caussas longinqua peregrinationis adferebat.* Comp. *Probabilium edictum*, Gellius lib. 20. cap. 1. Et Val. Maximus lib. 6. cap. 2. pr. Libertas [dicendi] *vulgi auribus gratior, quam sapientissimi cujusque animo probabilior est.*

¶ Probabilitas, similitas veri, Glaubhafftigkeit. Cic. 4. Acad. c. 24 *Multa sunt, quæ nos fallant, probabilitate magna.* Idem 3. de fin. c. 21. *fallere probabilitate captiosa.*

¶ Probabiliter, verisimiliter, glaubhafft. Livius lib. 33. cap. 28 *Multa in eam partem probabiliter argumentatus.* Idem lib. 42. cap. 48 *Insidiarum crimen maxima cum, minime tamen probabiliter defensum.* Item Recte, cum applausu. Vellejus lib. 2. c. 46 *Consulatus probabiliter gestus.* Comp. *Probabilius* apud Valer. Max. lib. 2. cap. 8. n. 2.

¶ Probator. Cic. 2. Philipp. cap. 12 *Quid interest inter suasorem falsi, & probatorem?* Apulej. de Deo Socr. p. 51. *Bonorum probator.*

¶ Probatorius, quo probatur, apud Jurisconsultos. Hinc

¶ Probatoria, fœm. Lege 3. Cod. de agent. in reb. *Nemo sine divali probatoria, quam codices in sacro nostro scrinio memoriæ positi debeant inferendam accipere, militaribus ejusdem devotissimæ scholæ stipendia vel privilegia potiatur.*

¶ Probamentum. Rufinus præfat. in Orig. περὶ ἀρχῶν, quæ in Hieronymianis Epistolis est 63, usus est. Extat quoque in extremo Titulo, seu Lege ult. Cod. Theodos. de Prædiis naviculariorum.

¶ Approbo, approbare, billigen / loben. *Una voce & consensu approbare.* Cic. in Pison. cap. 3. *Omnium assensu approbari*, lib. 3. de Fmib. c. 8. Et, *Dii approbent*, lib. 2. fam. epist. 15. *Diis hominibusque approbantibus*, Idem 1. fam. epist. 9. ¶ 2. Est & demonstrare, & verum, justum, decorum & laude dignum aliquid ostendere, nec quicquam falsi probrive inesse. Tacitus 15. Annal. cap. 59 *Dum ipse majoribus, dum posteris si vita præriperetur, mortem approbaret.* Idem Agricola cap. 42 *Operam suam in approbanda excusatione offerre.* Ubi *Approbare excusationem*, est veram & justam ostendere, ut admittatur. Similiter Sue-

Suetonius Augusto cap. 12 *Et quo magis pœnitentiam prioris sectæ approbaret*, &c. evinceret ac declararet, non fictam, sed veram pœnitentiam esse.

¶ Approbatio, Bewilligung / das Gutheissen. Cic. 2. Tusc. c. 1 *Effectus eloquentiæ est audientium approbatio.*

¶ Approbator, der etwas für gut ansiehet und billiget. Cic. ad Attic. 16. Epist. 7 *Quambis non fueris suasor & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti.* Gellius lib. 5. c. 21 *Subscriptores approbatoresque hujus verbi habemus.*

¶ Comprŏbo, comprobare, idem fere quod approbare, bewilligen / beweisen / bekräfftigen. *Laudare aliquid, & vehementissime comprobare*, Cic. pro Lege Man. cap. 24. pr. *Legem comprobare*, Livius lib. 34. c. 3. *Beneficium verbis initum, re comprobare*, Ter. Andr. a. 5. sc. 1. v. 5 mit der That beweisen. *Comprobat hominis consilium fortuna*, Cæsar lib. 5. extr. de B. Gall.

¶ Comprobatio. *Comprobatio honestatis*, Cic. lib. 5. de finib. cap. 22.

¶ Comprobator, *Facti, inventionis alicujus comprobator*, Cic. 1. de Invent. cap. 28.

¶ Improbo, improbare, für unbillich achten / verwerffen / rejicere, damnare, reprehendere, schelten. *Mores improbati*, sträffliche Sitten / nicht löbliche. *Improbare testamentum*, Plin. lib. 8. Epist. 18. Et Cicer. 2. orat. 37 *Ego ista studia non improbo, moderata modo sint.*

¶ Improbatio, Verwerffung. *Improbatio testium*, Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 6.

¶ Improbator. Apulej. de Deo Socr. p. 51 *Malorum improbator, bonorum probator.*

¶ Improbabilis, unerweißlich / nicht zu beweisen. *Rationes non improbabiles*, Corn. Cels. præfat. *Visio improbabilis*, Cic. 4. Acad. cap. 11.

¶ Improbabiliter. Salvianus de Gub. Dei lib. 4. p. 115 *Diximus utique, & improbabiliter diximus, nisi, quod diximus, comprobamus.*

¶ Reprobo, reprobare, rejicere, adversari, verwerffen. *Reprobare dolorem*, Cic. lib. de finib. cap. 7. Gloss. Vet. *Reprobo*, ἀποδοκιμάζω, ἀθετῶ.

¶ Reprobator. Unde

¶ Reprobatrix. Tertullian. lib. 4. contra Marcion. c. 36. *Disciplina reprobatrix superbiæ.*

¶ Reprobaticius. Gloss. *Reprobaticius*, ἀποδοκιμαστικός.

¶ Reprobus, apud Vulg. Biblior. interpretem: & in Vet. Gloss. *Reprobus*, ἀδόκιμος.

PRŎCAX, procacior, proprie petax & multa poscens. A *procari* enim est, quod poscere est: unde & PROCI dicuntur, ut Festus ait, *qui aliquam in matrimonium petunt: & meretrices* PROCACES, *ab assidue poscendo.* Terentius Heaut. act. 2. sc. 1. v. 15 *Mea est petens, procax, magnifica.* Ubi tamen PROCAX, superba, impudens, petulans interpretari potes. Ita enim æque hoc vocabulum sumitur. Vet. Gloss. *Procax*, ὑπερήφανος, ὑπερὸς, πρηνὴς. Superbam sanè seu arrogantem Bacilidem infra etiam ostendit Comicus act. 2. sc. 2. v. 121. cum ait: *Quæ solet quos spernere.* Tertullianus de Oratione c. 13 *Publicanus justificatior Pharisæo procacissimo discessit.* ¶ Suetonius Othone cap. 1. *A prima adolescentia prodigus ac procax adeò, ut sæpe flagris objurgaretur à patre. Procax*, i. e. πρηνὴς, *proterbus*, petulans, muthwillig. *Procacissima ingenia*, Tacit. 2. Hist. c. 87. Item libidinosus. *In fœminas procacior*, Columell. lib. 7. c. 3. Et Capitolinus principio de Maximino Juniore: *Amatus a procacioribus fœminis.* Vide & Nonium.

¶ Procacitas, ut, *Vitium procacitatis*, Frechheit mit Worten / Frevelwort. Declam. in Sallust. sub Cicer. nomine: *Non procacitate linguæ vitæ sordes eluuntur.* Cicero apud Nonium 4. de Rep. *A petendo petulantia, a procando procacitas nominata est.* Quoniam verò petentes, poscentesque sæpè ponunt pudorem, & audacius gerunt rem; itaque *Petulantia* & *Procacitas*, præter id, quod notat proprie, *proterbiam* etiam ac *improbitatem* significat.

¶ Procaciter. *Stipendium procacius flagitare, quam ex more, & modestia militari*, Liv. lib. 28. cap. 24. *Procaciter ortus sermo*, Curt. lib. 8. cap. 1. n. 32. *Procacissime illudere*, ibidem n. 34. Et Tacitus Annal. 5. cap. 4 *Exercentibus plerisque per occultum, atque eo procacius, libidinem ingeniorum.*

¶ Procus, qui matrimonium alicujus appetit, ein Freyer / der um eine zur Ehe wirbet. Ovid. in epistola Penelopes v. 88

Turba ruunt in me luxuriosa, proci.

Cic. de Clar. Orat. c. 96 *Hos ignotos atque impudentes procos repudiemus.*

¶ Prŏcari, Festus: *Procari poscere est; unde & Proci & Procaces meretrices ab assidue poscendo.*

Proceleusmaticus, pes poeticus, vide in *Celeusma.*

PRŎCELLA, æ, venti impetus in mari, fluctus, ein Sturmwind / Ungestümmigkeit / à *procellendo* dicitur, id est, *percutiendo*, Virgil. 1. Æneid. v. 102

— — — stridens aquilone procella.

Horatius lib. 2. Oda 9

— — — Mare Captium
Vexant inæquales procellæ.

De variis generibus procellarum vide Plin. lib. 2. c. 48. ¶ Metaphora frequens est, ut, *Temporis procella*, Cic. 2. Verr. c. 3. *Invidiarum*, pro Cluent. cap. 56. *irarum procella*, Silius 11, 224. Et, *Fortunæ procella*, Seneca Agamemn. v. 589. *Equestris procella*, ingruens equitum vis, Tacitus 3. Histor. c. 53. Et Cicero 4. Catil. cap. 2 *Circumspicite omnes procellas quæ impendent, nisi providetis.* Idem pro domo sua cap. 53 *Tu procella patriæ, turbo ac tempestas pacis atque otii*, &c.

¶ Prŏcellosus, ungestümm. ut, *Mare procellosum*, Seneca Medea v. 411. *Ver procellosum*, Liv. lib. 40. c. 2. *Venti procellosi*, Idem lib. 28. cap. 6. *Procellosissimum pelagus*, Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 22. extr.

¶ Procellosè, adverb. Augustinus Confess. lib. 13. c. 20 *Genus humanum profunde curiosum, & procellosè tumidum.*

PRŎCĔRES, plurale, exstantes trabium partes, secundum Servium in Æn. 1. v. 740. ¶ 2. Et primarii civitatis, die fürnehmsten Häupter / die grossen Hansen. In qua significatione tamen & *Procer* in singulari apud Juvenalem Satyr. 8. v. 26. & Capitolinum in Maximinis cap. 2 invenitur. Sic *Proceres Latinorum*, Livius lib. 1. cap. 45. *Proceres rerum*, Silius lib. 11. v. 142. Et, *Castrorum proceres*, Lucan. l. b. 7. v. 69. Et Paullinus de vita Martini lib. 6. v. 20

Interea trepido vicinia mœsta pavore
Pallebant tanti Proceris discrimine.

¶ 3. *Proceres gulæ*, Schlemmer. Plin. lib. 9. cap. 17.

PRŌCĒRVS, procerum, in longitudinem productum, hoch / in die Höhe auffgeschossen. *Alni proceræ*, Virg. eclog. 6. v. 63. *Fraxini proceræ*, Horat. 3. Od. 25, 16. *Proceriſsima populus*, Cicer. lib. 1. de Leg. cap. 5. Et, *Procero corpore fues*, Varro lib. 2. de R. R. cap. 1. langseitige. *Lonza procerior alno*, Ovid. 13. Met. v. 791. *Pinus procerior*, Palladius lib. 12. cap. 7. *Proceriſsimæ alæ*, Columell. lib. 8. c. 2. *Gallorum quisque proceriſsimus ad pompam triumphi lectus*, Sueton. Calig. cap. 47.

¶ Proceritas, *arborum proceritas*, Plin. lib. 6. c. 32. *Corporum proceritas*, Idem Plin. lib. 2. cap. 78. *Proceritas spatii*, Apulejus lib. 5. Mules. p. 169, de tractu loci seu longitudine viæ. Venusta corporis proceritas principibus auctoritatem conciliat. Vide Bœcler. ad Corn. Nepot. 11, 3. 1. Rupertus ad Flor. 2, 14. 3. Freinshem. ad Curt. 6, 5. 29.

¶ Procere, procerius, *Brachium procerius projectum*, Cic. de Clar. orat. cap. 59.

¶ Procērulus, diminutivum. Apuleius lib. 2. Florid. pag. 351 *Manus ejus tenera, procerula læva distantibus digitis nervos molitur.*

¶ Improcērus, non procerus. Tacitus German. cap. 5 *Terra pecorum fœcunda; sed plerumque improcera.*

PROCLVS, Πρόκλος, Philosophus fuit Platonicus & Præses scholæ Athenienſis, Plutarchi discipulus, cujus extant quatuor hymni cum Orpheo excusi: in Platonem & Hesiodum etiam Græci commentarii. Procli sphæram brevitate commendabilem in Latinum convertit Linacer, quæ exstat. ¶ Proclus alius, Constantinopolitanus fuit Episcopus, B. Chrysostomi discipulus, & successor: qui adversus quidem hæreticos durius non egit: unde ab iis, qui omnia affectu suo metirentur, *Canis mutus* vocatus est: interea ille eos, qui hæresi essent infecti, oratione sua ira demulcebat, ut plus apud eos efficeret, quam alii acribus & asperis dictis, auctore Nicephoro lib. 14. Histor. Ecclesiast. c. 37.

PROCOETON, πρόκοιτον, tametsi & *procœtion*, προκοίτιον, legant, excubitorium, locus scilicet ante cubiculum, eine Vorkammer / Beykammer. Plin. lib. 2. Epist. 17. *Cubiculum cum procœtone.*

PROCONNĒSVS, insula Propontidis, marmore dives. Vide Plinium extremo lib. 5. Scribitur etiam *Præconnesus*, diphthongo. Hinc

¶ Proconnesius, possessivum. Vitruvius lib. 2. cap. 8 *Halicarnassi regis Mausoli domus Proconnesio marmore omnia habebat ornata.* Plinius c. l. *Cyzicenum marmor* vocat, quia Cyzicus haud procul hac insula, in ora Propontidis, sita erat. *Aristeas Proconnesius*, scriptor a Plinio laudatus, lib. 7. c. 2.

PRŎCVL, von fern. *Quis illic est, quem procul video*, Terent. Adelph. 3. sc. 3. v. 84. *Procul hic stans accepi*, Idem Hec. 4. sc. 3. pr. Et, *Fumi incendiorum procul videbantur*, Cæs. lib. 5. bell. Gall. cap. 46. Et Virg. eclog. 10. v. 46. *Procul a patria*, weit vom Vaterlande. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 1. v. 50. *Conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul.* Ovidius epist. 4. Phædræ ad Hippolyt. v. 75

Sint procul a nobis juvenes, ut fœmina, compti.

¶ Interdum & *prope*, *juxta* significat. Virgil. Ecl. 6. v. 16

Serta procul tantum, capiti delapsa jacebant.

Nimirum si *tantum capiti delapsa*, non longius sane poterant jacere. Idem 3. Æn. v. 13

Terra procul vastis colitur Mavortia campis.

Idem 5. Æneid. v. 124.

Est procul in pelago saxum.

Vide in ea loca Servium. Hanc significationem minime præterii eruditiss. Glossarium Vetus; ait enim: *Procul, ἐγγὺς καὶ μακρὰν, καὶ πόρρωθεν.* ¶ Nonnunquam apud Statium æternitatem, aut plurima secula dicit hæc vocula, ut annotavit Barth. ad ejusdem silvas pag. 260. In eadem utitur Virgilius. ¶ PROCUL HINC, solennis formula ante sacra, quo profanos clarâ voce expellebant. Brissonius lib. 1. de Form. Barth. ad Script. Venat. p. 148. ¶ Nonnunquam & præpositionis vim inducit hæc particula, construiturque cum ablativo, *Procul mari incolebant*, Livius lib. 38. cap. 16. extr. *Procul patria*, Cic. 7. famil. epist. 6, ex Ennio forte. *Procul dubio*, id est, certè, eigentlich / ohn allen Zweiffel / Sueton. Nerone cap. 3. Sed manifesta ellipsis est Præpositionis A, quæ sæpenumero expresse apposita invenitur, ut, *procul à patria*, Virgil. eclog. 10. v. 46. Vulgus Grammaticorum etiam quartum casum subdi posse existimat, *procul urbem, procul muros*, sed exempla quæ adferunt, suspecta sunt Scioppio ad Sanctii Minerv. lib. 1. c. 16.

PROCULEIUS, nomen Romanum. C. Proculejus Eques Roman. cujus sororem Mæcenas uxorem habuit, Augusti temporibus gratiâ & auctoritate admodum potens. Qui tanta pietate in fratres fuit, ut cum iis, bello civili spoliatis, patrimonium suum æquis partibus diviserit, de quo Horatius lib. 2. Carm. Oda 2. v. 5. Vide ibi veterem Scholiasten & Torrentium.

Procus. Vide *Procax.*

PRŌCYON, προκύων, Plinio est Canicula, sive Canis minor, lib. 18. c. 28, quæ sententia etiam Mathematicis sedet. Vide Hieron. Vitalis Lex. Mathematicum. Galeno autem ipse Sirius est, Ec dictus, quod ante canem majorem exoriatur; Vide Harduinum ad d. l. Plinii. Horatius lib. 3. Carm. Od. 29

Jam Procyon furit, & stella vesani Leonis.

PRODĬCUS, Πρόδικος, Philosophus Chius fuit, secundum Suidam. Plato in Axiocho *sapientem* eum vocat, ac neminem gratis docuisse scribit, sed in ore habuisse Epicharmi illud, Δός τι, καὶ λαβέ τι, Id est, *Da aliquid & accipe aliquid.* Qui cum animadverteret, auditorum animos peregrinari, eosque esse præsentes absentes; aliquid ex arte sua attulit, quam alioqui non docuit, nisi precio quinquaginta drachmarum, ut refert Aristoteles; atque eo ipso eorum mentes excitavit. Scripsit librum de virtute & vitiis, in quorum uno congressum Herculis cum voluptate & virtute, elegantissime finxit, quemadmodum à Xenophonte recitatur, lib. 2. de dictis & factis Socratis. Quod imitatus Silius similem congressum Scipionis cum virtute & voluptate commentus est lib. 15. Cujusmodi quid & apud Augustinum legas lib. 2 dulciloquiorum cap. 6.

PRŌDĬGIUM, portentum, ein Wunderzeichen / unnatürlich Ding. Cicero à *prædicendo* dictum putavit lib. 1. de Divinat. cap. 42. *Quia enim ostendunt*, inquit, *portendunt, monstrant, prædicunt, ostenta, portenta, monstra; prodigia dicuntur.* Scaliger patet a *prodigendo*, sive *porro agendo*; id est, averruncando dictum censet. *Prodigium divinitus factum*, Quintil. lib. 1. cap. 10. sub fin. *Clodius fatale portentum, prodigiumque Reipubl.* Cic. in Pison. cap. 4. *Hæc non mirabilia sunt, sed prodigiis similia*, Idem pro Ligario cap. 4. De prodigiis vide Valer. Max. lib. 1. cap. 6. & Julius Obsequens singulari libro.

¶ Prodigiosum, quod præter naturam est, was ungeheur und unnatürlich ist. *Corpus prodigiosum*, Quintil. lib. 1. cap. 1. *partus prodigiosi*, Plin. lib. 10. c. 63. Mißgeburt. *Astra prodigiosa*, Statius 3. Thebaid. v. 513. *Prodigiosa mendacia veterum vatum*, Ovid. lib. 3. Amor. eleg. 6. v. 17. Comp. *prodigiosior.* Trebellius Pollio in Tyrannis c. 31 de Victoria: *Studiose in medio fœminas posui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est respublica Romana.*

¶ Prodigiose, adverb. Plin. lib. 11. c. 37. sect. 80 *Lien cum jecore locum aliquando permutat, sed prodigiose.* Et Salvianus lib. 7. de Gub. pag. 281 *Quid fieri prodigiosius potuit?*

¶ Prodigialis, prodigium procurans. *Prodigialis Jupiter*, Plaut. Amphitr. 2. 2. sc. 2. v. 107. *Prodigiale caput*, Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 434. Abentheuerlich. Et *Signa prodigialia* Prudentius Hamartig. v. 467 hoc est, prodigia. *Prodigiali dæmone distentus*, Paullinus Natali Felic. 8. v. 308. besessen. *Gnari rerum prodigialium*, Ammianus lib. 25. cap. 32. Zeichendeuter.

¶ Prodigialiter. Horat. Art. Poet. v. 29. *Prodigialiter delphinum silvis appingere, fluctibus aprum.* Pro hoc, ἀθαυμάστως Claudianus *prodigiale* dixit lib. 1. de Rapt. Pros. v. 232, *Cometes prodigiale rubens.* Arnobius lib. 1. p. 10 *Locustæ efferbescunt prodigialiter.*

Prodigo, vide *Ago.*

¶ Prodigus, profusus, ein Verschwender / Durchbringer / der zu viel verthut. Cic. 2. off. c. 16 *Duo genera sunt largorum, quorum alteri prodigi dicuntur, alteri liberales.* Sic, *Homo largitor & prodigus*, Idem in Catil. 4. c. 5. *Prodigus æris*, der zu viel Gelds umbringet / Horat. in arte Poët. v. 164. Tacitus de Germania cap. 32 de Gallis: *Prodigi alieni, contemtores sui.* Et, *Prodigus nocendi*, Stat. Theb. 6. v. 767. begierig zu schaden.

¶ Prodige, adverbium, *Prodige vivere*, prassen / schlemmen / Cic. Philipp. 11. cap. 6. *Homini homine non est prodige utendum*, Seneca epist. 88.

¶ Prodigalitas, cujus comes paupertas est, Philosophorum verbum.

¶ Prodigentia, das Umbringen / Verprassen. Tacitus 13, c. 1 *per avaritiam & prodigentiam.* Usus & alibi sæpe est.

¶ Prodigitas, idem, Lucilii apud Nonium.

PRODRŌMUS, πρόδρομος, præcursor, ein Verläuffer. Cic. 1. ad Attic. epist. 12 *Mihi Pompejani prodromi nuntiant.* ¶ Item Aquilones, caniculæ exortum diebus octo antecedentes. Plin. lib. 2. c. 47. N. H. & lib. 18. c. 28 circa med. Et de Etesiis nondum flantibus Cicero lib. 16. ad Att. ep. 6. pr. *prodromi nulli.* ¶ Item Ficus præcox, apud Plin. lib. 16. c. 26. frühzeitige Feigen.

Præconnesus vide Proconnesus.

Profanus, Profanare vide in *Fanum.*

PRŌFECTO, adverbium confirmandi, idem, quod nimirum, certe. Ter. in Adelph. 2. 1. sc. 1. v. 3 *Profecto hoc vere dicunt, si absis usquam, &c.* eigentlich sagt man daran recht / &c. *Profecto negare non potes*, Cic. 4. in Verr. c. 18. pr. eigentlich / oder gewiß kanst du das nicht leugnen. Adhibetur plerumque ad responsionem, ut, *Quis hæc renuntiat? ut profecto, qui interfuit*, Idem.

PRŌFĪCISCOR, proficisci, eundi & veniendi significationem habet. *Proficiscor Romam*, ich ziehe oder reise nach Rom. *Proficiscor Româ*, ich komme von Rom. *Etsi potenam remanere, tamen proficiscar hinc*; Cicer. ad Attic. 13. epist. 26. ¶ 2. Et cum præpositione, Propertius 3. eleg. 21. pr.

Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.

Proficiscar ad Catonem, Cic. de Senect. c. 23. *Proficisci ad bellum*, Ovid. 1. Fast. v. 279. *Proficisci de*, vel *ex aliquo loco*, sich von einem Ort auffmachen und davon ziehen. *Ex Asia Romam versus proficisci*, Cic. lib. 2. famil. ep. 6. *Obviam alicui proficisci*, Cæsar 7. Gall. cap. 12. *Proficisci navi*, Cic. ad Q. fratrem lib. 3. ep. 2. zu Schiffe reisen. Sed, *Injuriæ sæpe a metu proficiscuntur*; Idem 1. Offic. cap. 7. id est, oriuntur, Gewalt kömmt offt von Furcht her. Sic eleganter dicitur: *Hæc a me, ab illo profecta sunt: & Beneficia ab aliquo proficiscuntur*; quemadmodum Cicero 5. fam. epist. 5 dixit: *Omnia à me in te profecta sunt.* Item: *Oratio mea inde proficiscatur*, daher will ich anfahen zu reden / Idem pro leg. Manil. cap. 2. Notandum autem, usurpari hoc verbum auctoribus etiam de non adeo longo itinere. Sic apud Plautum Amphitr. act. 1. sc. 2. v. 7 *profectus in urbem* Solia dicitur, qui eo portu commearat. C. Nepos Pausania cap. 5, *Quò cum essent profecti, &c.* id est, exiissent. Loquitur de Ephoris Lacedæmoniis, qui egressi in fanum Neptuni, quod extra urbem in Tænaro erat. Idem Datame cap. 4, 4 *Quærit, quibus locis sit Aspis, cognoscit haud longe abesse, profectumque eum venatum.* Quin & de iis utimur hoc verbo, qui intra urbem manent, cum prodierunt, wenn man von Hause aus zu jemand gehet. Terent. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 21

Quid caussæ est, quin hinc recta in pistrinum proficiscar vid.

Idem in Eun. a. 2. sc. 2. v. 49

Detineo te fortasse: tu profectus alio fueras.

id est, nisi detinerem te, ivisses fortassean, ubi negotium erat, wärest du vielleicht hingangen / wo du zu thun gehabt / Liv. lib 2. c. 4. *Consules ad deprehendendos Legatos conjunctosque profecti domo.* ¶ *Proficisci a parente non potuerunt plura*, i. e. conferri in aliquem, hat nicht mehr thun können / Nepos Attic. c. 9.

¶ Profectio, eine Reise. *Profectionem parare*, Cæsar 1. Civ. c. 27. sich zur Reise schicken / reisens fürgeben. Item *præparare*, Sueton. Tiberio cap. 38. *Profectionem intermittere*, Cæs. 5. Gall. cap. 7. *Recordare consilium quod fuerit profectionis nostræ*, Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epist. 8.

PROFLĪGO, profligare, cum derivatis, vide sub *Fligo* in F.

Profundus vide in *Fundus.*

Progenies quære in *Progigno* sub *Gigno.*

PROGNE, es, Πρόκνη, Pandionis Athenienssium regis filia, Therei Thracum Regis uxor. Fabulam longam vide apud Ovid. lib. 6. Metam. fab. 7. seq.

PROGNOSTICON, Πρόγνωσις, rei futuræ signum, à προγινώσκω: præscio, seu præcognosco. Zeichen / daran gemerckt wird / was künfftig drauff folget. *Prognostica tempestatum.* Sic Cic. 15. ad Attic. ep. 16 *Equidem etiam pluvias metuo, si prognostica nostra vera sunt. Rana enim ἐπιτρέπουσι.* (Vide plura in *Præcognosco* sub *Nosco.*) *Prognosticon anni alicujus*, Allmanach.

¶ Prognostes, ein Weissager.

Proh, vide *Pro.*

PROLEPSIS, Πρόληψις, præsumtio, præoccupatio, figura est Syntaxeos. Cicer. *Anticipationem vertit*, ein Vorgriff. Diomedi πρόληψις est, cum id, quod posterius accidit, ante tempus adscribitur: *Italiam fato profugus Lavinaque venit*

Littora.

Nam cum in Italiam veniret Æneas, Lavinium nondum erat conditum. ¶ 2. Est oratorum Prolepsis: *Quum id*, ut Rutilius definit, *quod in adversarii caussa aut judicis opinione esse aut fore arbitramur nobis contrarium, præoccupamus dicere, & cum ratione dissolvere.*

PRŌLES (a *pro* & *oleo*, id est, cresco) soboles, quæ duo vocabula se non refugere, Cicer. testatur lib. 3 de oratore cap. 38. ein Geschlecht /

Geschlecht/ Progenies. *Felix prole virûm*, Virg. 6. Æn. v. 784. *Generosa proles*, Seneca Oedipo v. 110. Est Singularis numeri: quanquam & plurali usus Columella lib. 10. v. 163 *Privignaique rogat proles.* Est autem gratior parenti mascula proles, non tam ob præstantiam, quam alia de caussa, quam indicat Ligdus apud Ovid. l. 9 Metamorph. v. 674

Quæ boream duo sunt: minimo ut relevere dolore,
Utque marem parias. Onerosior altera sors est,
Et vires fortuna negat.

Onerosiorem vocat, non ob educationem, sed ob dotem parandam. ¶ 2. Proles notat seculum, quod Latini prolis aut soboIis nomine censent, Græcos secuti, quibus familiare γενεὰ ita appellare. Barth. ad Claud. p. 1103.

¶ Proletarius, proletarii, tenuissimi pauperrimique in plebe: quo licum re familiari parvâ minus possent juvare Rempubl. subolis tamen seu prolis gignendæ copia civitatem frequentarent, gemein Volck / so nur den Hauffen mehren hilfft. Vide Nonium, Festum, & Gell. l. 16. c. 10. Usum verbi & applicationem docet Arnobius l. 2. p. 63 *Definite hominem, proletarium cum sit, classicis; & capite cum censeatur, adscribere ordinibus primis.* Deinde ad alia transfertur. *Proletarius sermo*, id est plebejus, vilis, apud Plautum Milite act. 3. sc. 1. v. 157.

PROLIXVS, à *Laxus*, sine dubio deducitur. *Capillus prolixus*, lang Haar/ Terent. Heaut. 2. sc. 3, 49. *Barba prolixa*, Virg. ecl. 8. v. 34. *Prolixiores pollices*, largius spatium, Columella libr. 5. cap. 6. Sic *per prolixum tempus* plus est, quam *diu*, eique opponitur Lege 3. §3 Dig. de re militari. *Prolixo satis itinere*, Apulej. lib. 3. Milet. sub fin. ¶ 2. Liberalis. Ariobarzanes *prolixior in Pompejum*, Cicer. 6. epistola 3. *Animus prolixus*, id est, liberalis, propensus, ut, *Animo libenti prolixoque aliquid facere*, Cicero Capitoni sub ep. 16 lib. 16 ad Attic. mit williger und geneigtem Gemüth. Et 3. fam. ep. 8. sub fin. *Natura prolixa & benefica.* ¶ *Prolixum corpus*, *exili* opponit Suetonius Claudio cap. 30.

¶ Prolixe, nach der Länge / weitläufftig. *Arbores prolixe foliatæ*, Apulejus lib. 4. Milet. sub initium. *Prolixe promittere*, Cicer. lib. 6. fam. ep. 5. reichlich versprechen. *Prolixe cumulateque facere aliquid*, pro Flacco cap. 36. & *prolixe respondere*, Idem 7. Attic. ep. 14. *Prolixe aliquem accipere*, id est, longe & laute, einen wohl pflegen / einem gütlich thun. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8. v. 52 *Accepit hominem nemo melius prorsus, nemo prolixius.* Suetonio in Tito cap. 7. id est, *prolixius quem sobere*.

¶ Sunt qui & nomine, *Prolixitas*, quæ Pacuvio *Prolixitudo* dicitur, utuntur, die Länge / Weitläufftigkeit. Arnobius lib. 7. p. 250 *Colubra prolixitatis immensæ.* Idem libr. 4. pag. 138 *ne forte prolixitas fastidium audientiæ pariat.* Symmachus lib. 2. Epist. 8 *literarum prolixitas.* Alias ad Orationem, & verba minus scitè hæc vox & cognatæ applicantur, ut longitudo, & copia describatur. Cicero de Oratione & epistolis habet *longus, multus.* E. gr. *Nolo in hac re multum videri: dialogus longus: Epistola pluribus verbis scripta.* & lib. 7. Epist. 3 *Hæc ad te scripsi verbosius.*

¶ Prolixare, prolixum & longum facere. Columella l. 4. c. 24 *Monendus putator est, ut prolixet aciem ferramenti.*

PRŌLŌGVS, πρόλογος, præfatio, Vorrede. In Prologis, vel Poeta aut fabulæ commendatur, vel adversariis respondetur, vel fabulæ argumentum exponitur, vel hæc omnia fiunt promiscue. Species enim prologi sunt: συστατικὸς, *commendatitius*, ἀναφορικὸς, *relativus*, διηγηματικὸς, *argumentum narrans*, & μικτὸς, id est, *mistus.* ¶ 2. Est & *prologus* is, qui prologum recitat, der Vorredner.

¶ Prologium, proloquium, die Vorrede. Pacuvius apud Festum: *Quid est? nam me examinasti prologio tuo.*

Prolubium, vide *Libet.*

PRŌMĒTHEVS, tribus syllab. Προμηθεύς, Japeti, unius ex Titanibus, & Clymenes filius: quem genus humanum finxisse, & ignem suffuratum de cælo detulisse in terram, Poetæ finGunt: idque iratos Deos per Mercurium alligasse eum in Caucaso monte, apposita aquila, quæ ejus cor, sive jecur, succrescens perpetuo, exederet. Fabula nota ex Hesiodo & Metamorphosi Ovidii est. Fuit autem vir prudentissimus, qui Astrologiam primus Assyriis indicavit, & rationem fulminum deprehendit. Quamobrem ignem cælestem Jovi suffuratus, & in Caucaso ad saxum religatus fingitur: μηνύω, *consulo*, προμηθέω, *provideo.* Vide *Epimetheus*: & Servium ad 6. Eclog. Virgilii. ¶ 2. Pro figulo accipitur in illo Juvenalis Sat. 4. vers. 133

Debetur magnus patinæ, subitusque Prometheus;

in quo imitatus est Athenienses, qui πλαστοὺς sive *figulos* omnes προμηθέας ἀπεκάλουν, ἐπειδὴ ἐοικότες εἰς τὸν πηλὸν: *Prometheos appellabant, ad lutum alludentes*, ut scribit Lucianus.

¶ Promethides, Προμηθείδης, patronym. Deucalion, Ovid. 1. Metamorph. v. 390.

promontorium, vide *Mons.*

PRŌMO, promere, proferre: herfür langen / herfür reichen. *Pecuniam promere ex ærario*, Cicer. 5 in Verr. cap. 84. *Libros è bibliotheca promere*, lib. 3. de Fin. cap. 2. Et, *Animus eruditus semper aliquid promit, quod alios delectet*, hoc est, in medium affert, Lucejus ad Cic. l. 5. fam. epist. 14.

¶ Promus, qui promit necessaria ad victum, ein Kellner. De profusore quodam Ausonius dixit Epist. 22. vers. 20 *Promusque quam condus magis.* Sic enim Germani eandem sententiam efferunt. Plautus utrumque conjunxit in Pseudolo act. 2. scen. 2. vers. 14

Condus promus sum, procurator peni.

Talem enim ibi, peni procuratorem designat. *Promum librorum*, Apulej. Apol. dixit p. 308.

¶ Tertullianus adjective usus est. De Resurr. Carn. c. 27 *Sepulcra erant cellæ promæ.* Et mox: *In cellis promis caro salita & usui reposita servatur, deprompenda illinc suo tempore.*

¶ Suppromus, promi vicarius & administer. Plautus Milite 3. sc. 2. v. 24 *Bono suppromo & promo cellam creditam.* Et paullo ante v. 12 *Qui ille suppromus es, eho!*

¶ Promtus, sive Promptus, participium simul, & nomen, idem quod paratus, expeditus, fertig / bereit / (mit dem Maul und mit der Faust) Vet. Gloss. *Promtus* ἐυπροφόρος, ἐυπροπέτης. *Non ingenio tantum promptus, sed & usu exercitatus*, Livius libr. 5. cap. 3. Sic *promtus & non inexercitatus ad dicendum*, Cicer. de Clar. Orat. cap. 36. Et, *Promptus ad discendum*, Quintilian. libr. 1. cap. 1. *Animus promtus & alacer ad Rempubl. defendendam*, Cicer. 3. fam. epist. 11, eines geneigten / willigen und freudigen Muths / &c. Sic *promtus*, aliquando is dicitur, qui audaci affidet, qui audet facile, & *segni* ac *ignavo* opponitur. Livius libr. 2. cap. 56 *Haud quaquam manu promptior erat.* Cæsar 1. de Bello Civili cap. 3 *Laudat promtos, atque in posterum confirmat: segniores castigat, atque incitat.* Et Tacitus 1. Histor. cap. 51 *Accessit callide bulgatum, temere creditum, decumari legiones, & promtissimum quemque centurionum dimitti.* Dicimus autem *Promtus ad aliquid: Promtus in aliquid: & promtus alicui*, & *promtus in aliquo.* Sic *ad dicendum, ad defendendum promtus*, quæ supra etiam adduximus. *Promtissimi in latrocinia*, Flor. 4. cap. 12. *Promtus in arma*, Tacitus 4. Hist. cap. 76. n. 3. *in adulationes*, Idem 15. Annal. cap. 61. n. 2. *seditioni*, Annali 1. cap. 48, 3. *ultioni*, Idem 11, cap. 32. n. 1. *faciendis sceleribus*, Annal. 15. cap. 67, 3. Et, *Promtus in respondendo*, Cicer. de claris Oratoribus cap. 42, quanquam abesse etiam præpositio potest. Similiter *promtus manu, promtus ingenio* dicitur, ut supra ex Livio vidimus: qui & *lingua promtum* dixit lib. 2. cap. 45. Per Græcismum Tacitus & *promtum animi* dixit 2. Histor. c. 23. ¶ 2. *Promtum*, quod in aperto, atque ad manum veluti positum, ut promi facile possit. Vet. Gloss. *Promtus*, πρόχειρος. *Promtum*, πρόχειρον. Sallustius B. Catil. cap. 10 *Aliud clausum in pectore, aliud in lingua promtum habet.* *Promta & aperta*, Cic. 1. de Fin. cap. 9. *Prompti aditus*, Tacit. 15. Annal. c. 53, id est aperti. Idem 16. Ann. cap. 17 *At Mella, qua tum promtissima mortis via, exsolvit venas.* Idem 3. Ann. cap. 3 *Cuncta tentanti promtissimum visum, ad uxorem ejus Liviam convertere*, id est, facillimum, expeditissimum. Quintilianus lib. 9. cap. 1 *Fingere Græcis promtissimum est.*

¶ Impromptus, sive inpromptus. *Impromptus lingua*, Livius l. 7. c. 4. der mit der Sprache nicht fertig ist. Et Tacit. 2. Ann. c. 21 *Impromto jam Arminio, ob continua pericula, sive illum recens acceptum vulnus tardaverat.*

¶ Promtus, ûs, nomen, *in promtu esse*, Cicer. 1. de Orat. cap. 6. zur Hand und in Bereitschafft seyn. *In promtu habere*, cui locutioni Latinæ contrarium est, *habere in abdito*, vide *Abdo*, in *Do*. Plautus Pseudolo a. 1. scen. 5. v. 33 *Insipientia est, iram in promtu gerere.*

¶ *Promtitudo* probatæ Latinitatis vox haud est: Cicero vocat *propensionem, alacritatem*, &c.

¶ Promptè, promptissime, adverbium. Q. Cicero de Petit. cons. cap. 11. *Homines non modo promte sibi, sed etiam large & honorifice promitti volunt.* Sic *Promte distribuere*, Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. n. 9. *Victoria promtissime licentiam subministrat*, Idem lib. 6. cap. 5. n. 1. *Promtissime adesse alicui*, Plin. lib. 4. Epist. 17. *Promtius facere*, Nazarius Paneg. Constantini cap. 29. willig / fertig.

¶ Promtuarium, *Cella promtuaria*, eine Speißkammer / daraus etwas zu langen ist / Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1.

¶ Promtuarium, idem: Vet. Gloss. *Penuaria cella & Promtuarium*, ταμεῖον. Symmachus lib. 9. epist. 71 *Lingua tua ornatissimo promtuario nunquam desit materia.* Lactantius libr. 5. c. 5. de aureo seculo! *Cùm promtuaria justorum benigne paterent omnibus, nec avaritia, intercipiens beneficia divina, famem sitimque vulgo faceret.*

¶ Depromere, idem cum simplici, hervorlangen. ut, *deprompta ex ærario pecunia*, Cic. pro Lege Manil. c. 13. *Ex arcâ pecunia, ex viribus opera deprompitur*, Idem 2. offic. c. 15. *Argumenta deprompere*, Cic. 2. de oratore c. 27.

¶ Expromere, heraus langen / reichen. *Expromere nummos*,

Varr. 2. rust. rei c. 2. *Expromere quid sentias*, id est, eloqui; herfür bringen/ darthun. Seneca de morte Claudii Ludo:

Exprome propere, sede quâ genitus eluces,

id est, expone.

¶ Expromptus, fertig/ behend. Terent. in And. a. 4. scen. 4. pr. *Opus est tua mihi ad hanc rem expromptâ memoriâ.*

Promulgare, vide *Mulgo.*

PROMVSCIS, idis, fœmin. Sic enim apud Plinium legitur lib. 8. cap. 7. Ubi tamen, veterum exemplarium testimonio, rectius legitur, *proboscis*, id est, rostrum vel manus elephanti. Vide *Proboscis.*

PRŌNVS, à προνὸς, adjectivum, *pronum*, contrarium *supino, obliquo*; Sic enim corporis motus appellantur: *Pronus*, für sich hangend/ oder gebücket. *Supinus*, rücklich/ *obliquus*, über eine Seite. Sallust. pr. Catilin. *Pectora naturâ prona sinait.* Ovid. 1. Metam. v. 84 *Pronaque cum spectent animalia cætera terram*, &c. ¶ 2. Sed *pronus, pronior ad aliquam virtutem* vel *vitium* significat, facilem, inclinatum, geneigt. ut, *Pronum ad honorei iter*, Plin. lib. 8. epist. 10. *Ad fidem pronius est*, Livius lib. 21. cap. 28. ist gläublicher/ leichter zu glauben. *Pronissimus ad indulgentias*, Capitolinus in Pio cap. 10. *Pacti proniores*, Valer. Max. lib. 8. cap. 3. sub fin. Et, *Adolescentia ad vitia prona est*, Quintil. lib. 1. cap. 2. *In obsequium plus æquo pronus*, Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 16. *Pronior ad, in iracundiam*, Plin. lib. 22. cap. 24. Et, Tacitus 1. Histor. cap. 1 *Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur*, id est, avidis, & sic apertis. Namque & alii *pronum* & *in aperto*, conjunxit. Ut Agricola cap. 1 *Sed apud priores, ut agere memoratu digna pronum, magisque in aperto erat.* Ibidem cap. 33 *Omnia prona victoribus*, id est, expedita, facilia. Per *prona* enim sive declivia iter facile est. Aliàs & *proni* dicuntur, qui favent; qui quò favorem animumque inclinant. Idem Tacitus 1. Histor. cap. 13 *Prona in eum aula Neronis.* Idem 2. Histor. cap. 74 *Muciani animus nec Vespasiano alienus, & in Titum pronior*, Wolgewogner. Suetonius Galbâ cap. 12 *Remisit in patriam, quasi Cn. Dolabellæ proniorem.*

¶ Pronitas, propensio. Seneca Pater præfat. lib. 1. Controvers. *Nescio quâ iniquitate & ad malum pronitate naturæ eloquentia se retro tulerit.*

¶ Prono, pronare, &

¶ Appronare, posteriorum seculorum sunt. Sidonius l. 5. ep. 17 *Nunc per catastrophen sæpe pronatus.* Apulejus 1. Milet. pag. 111. [Pric. 14] *complicitus in genua appronat se.*

PROOEMIVM, προοίμιον, exordium, ein Vorspiel/ Eingang/ Präambel/ Vorrede/ factum ex πρὸ & οἶμη. cantus. Cicer. ad Attic. lib. 13. epist. 32 *His libris nova proœmia sunt addita*, Idem ad eundem lib. 4. epist. 16 *In singulis libris utor proœmiis.* Et pro Cluent. cap. 21 *Longo & alte petito proœmio respondere*, mit einem langen und weithergesuchten Eingang. *Proœmium dicere*, Quintil. l. 2. c. 20.

¶ Ἄνευ προοιμίου καὶ παθῶν, *Absque proœmio & affectibus.* Quam vocem Athenis præco dicturis in concione suggerebat. Vide Chiliadas.

¶ Proœmiari. Plin. l. 2. epist. 3. *Proœmiatur apte, narrat aperte*, &c. id est, proœmio utitur.

PRŌPĀGO, inis, veteres enim *propages* dixerunt, significat proprie vitem suppressam, ut ex ea generentur plures, ein Weinstock/ den man zu Fechsern einschlägt. Apul. Apol. *Inter subolem barbaram & propagines vitium.* Vet. Gloss. *Propaginis*, ἀμπώνυχος. Tum producit primam: corripit notione altera.

¶ Significat & sobolem seu genus, metaphorice, Stamm oder Geschlecht. Virgil. l. 12. v. 827

Romana potens Italâ virtute propago.

Nepos Attico cap. 25 *Sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere*, id est, stemmata, familias. Vet. Gloss. *Propago*, ἡ καμβολὴ, ἡ ἐπίδοσις τῶν γόνυ, γονή.

¶ Prōpagare, verbum, fortsetzen/ fortpflantzen. *Propagare vitem in sulcos*, Cato c. 32. ¶ 2. Et, Dilatare, vel extendere, ausbreiten/ ausstrecken. *Propagare religionem* dixit Cicero lib. 2. de Divinat. cap. 72. Et, *Agere radices & propagare*, in Offic. libr. 2. cap. 12. *Propagare fines imperii*, Nepos Hamilcar. cap. 2.

¶ Propagatio, Fortpflantzung. *Propagatio vitium*, Cic. de Senect. cap. 15. *Propagatio finium imperii*, Idem de provincia consul. c. 12. Et, *In vita nihil inest, nisi propagatio miserrimi temporis*, Idem lib. 5. famil. epist. 15.

¶ Propagator, ut, *propagator provinciæ*, Cicer. ad Attic. lib. 8. Epist. 3.

PRŌPE, propior, propius, proximus, proximum, proxime, præposit. & adverb. *Prope montes consistere*, nahe bey den Bergen. *Prope ripam*, Cicer. de Clar. Orat. cap. 142 *Prope a muris hostem habemus*, Plin. libr. 15. cap. 18. Et, *prope a meis ædibus*, Cicer. in Pison. cap. 11. nicht weit von / nahe darbey. Sed, *prope abest*, es gehöret nicht weit dahin. *Prope intueri*, von nahen ansehen/ adverbialiter dictum est a Cicerone de Senect. cap. 14. Item, *Prope jam ut pro uxore haberes*, Ter. Heaut. a. 1. scen. 1. v. 46. *Annos prope quinquaginta continuos*, id est, propemodum; Cicer. 2. Verr. cap. 13. *Propius urbem*, Cicer. ad Octavium: *propius accedere*, Ovid. 1. Metamorph. vers. 41. Hinc

¶ Prōpĕdiem, adverbium, brevi, gar bald/ in einer Kürtz. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 108 *Illum tibi salvum affuturum esse hîc confido propediem.* Cic. ad Attic. 6. ep. 2. *Propediem te videbo*, ich will dich in kurtzen sehen.

¶ Prōpēmŏdum, pene, bey nahe/ schier/ fast. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 51 *Ambos curare, propemodum reposcere illum est, quem dedisti.* Et Cicero Divinatione in Verr. cap. 2 *Propemodum manere in instituto meo videor.*

¶ Propemodò, idem. Livius l. 24. c. 20 *Quum propemodò muris accessisset.*

¶ A *prope, propius*, etiam adjectiva sunt per Gradus aucta *Propior* & *Proximus.*

¶ Propior, näher. Gratius Cynegetico v. 232

Neve lebem prædam, aut propibris pignora lucri
Amplexus &c.

Cicero pro Quintio cap. 31 *quibus propior P. Quintio nemo est*, hat keinen nähern Freund als ꝛc. *Propius vero*, Livius lib. 4. c. 37. Sed *Propior*, non Dativo solùm, sed & Accusativo jungitur. Hirtius lib. 8. de bello Gallico cap. 9 *Alter quo propior hostem collocatus esset.* Sallustius in Catilinâ cap. 11. *Quod tamen vitium propius virtutem erat.* Et in Jugurthâ cap. 49 *Ipse propior montem cum omni equitatu.* Nempè quia τὸ *prope* accusativum adsciscit: ita & *propior*, quin & *proximus* cum accusativo sociebant. Claudianus l. 2. in Eutropium v. 238

Pars Phrygiam, Scythicus quacunque Trionibus alget;
Proxima Bithynos; Solem qua condit, Ionas.

¶ Proximus, proximum, de præsenti, & præterito intelligitur. *Proximus egomet sum mihi*, Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. vers. 12, das Hembde ist nur näher als der Rock. *Proximis mensibus tribus illum non vidi*, Idem in Eun. act. 2. sc. 3. v. 40. Ubi Donatus: PROXIMIS, *præteritis intelligimus. Proxima enim nobis aut præterita sunt, aut futura.* C. Nepos Conone cap. 4, 2 *Classem, quâ proximâ* (sequente) *æstate mare tueri posset. In proximo*, gar in der Nähe. *E proximo*, id est, ex vicinia, Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 38. *Proximum* etiam dicitur, quod non statim sequitur, & hæret, sed quod remotum longiùs est: unde & à *secundo* differt. Id enim est, quod sequitur statim atque adhæret, Virgil. 5. Æneid. v. 320

Proximus huic, longo sed proximus intervallo.

Horat. l. 1. Carm. Ode 12. de Jove:

Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quicquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupabit
Pallas honores.

Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Quamvis ei* (Antimacho) *secundus fere* (post Homerum) *Grammaticorum consensus deferat, & affectibus, & jucunditate & dispositione: at omnino arte deficitur, ut plane manifesto appareat, quanto sit aliud proximum esse, aliud secundum.*

¶ 2. *Proximum* & aliquando obvium, & facile significat. Apul. Apol. *Quis unquam fando audivit tam similem suspitionem? tam aptam conjecturam? tam proximum argumentum?* Et in eadem Apologia: *Nimis patiens vir es & oppidò proxima humanitate.* Ita Minutius Felix quoque usus, quem locum paullo inferius adducemus.

¶ *Proximus*, quando substantivè accipitur, Græcismum Latinis intolerabilem affert. Dum enim ὁ πλησίον in Sacris vulgo *proximus* redditur, id in ipsam porrò irrepsit Latinitatem.

¶ Proximior, comparativo, Seneca usus est Epist. 108. p. 534 *Modum servem, & quidem abstinentiæ proximiorem.*

¶ Proxime, & præpositio, & adverbium est, *Exercitum habere quàm proximè hostem*, Cicer. 6. ad Attic. epist. 5. am nechsten bey dem Feinde. Sallustius Jugurtha cap. 19. *Proxime Hispaniam Mauri sunt.* Victor in Adriano: *Pallas ex ære vel marmore, proxime Polycletos & Euphranoras. Literas a te proxime accepi*, ubi nuperrime est, Cic. l. 5. fam. ep. 15. Idem l. 11. epist. 21 *Huic tuæ virtuti proxime accedo.* Et, *proxime accedere ad verum*, der Warheit am nächesten kommen. Cicer. 4. Acad. Quæst. cap. 15. Hinc novum comparativum, ut Seneca ab adjectivo *proximus*, Minutius Felix p. 147 formavit. *Quid Mantuanus*, inquit, *Maro? nonne apertius, proximius, verius?* sive, ut Vowerus legi vult, *proximiùs vero.*

¶ Proximitas, Ovid. l. 2. de Arte am. v. 662

Et latet vitium proximitate boni.

Idem de nuce v. 56

Meque ream nimiæ proximitatis agi.

¶ Proximare verbum, quo Solinus aliquoties, ut cap. 5. *Et proximans lacus*, scilicet miraculo, id est proxime accedens miraculo lacus quidam Siciliæ. & cap. 15 *Geloni ad hos proximant*, id est vicini sunt: & sæpius usus est Apulejus, quod ex Indice Elmen-

Geſchlecht/ Progenies. *Felix prole virûm*, Virg. 6. Æn. v. 784. *Generoſa proles*, Seneca Oedipo v. 110. Eſt Singularis numeri: quanquam & plurali uſus Columella lib. 10. v. 163 *Privignaſque rogat proles.* Eſt autem gratior parenti maſcula proles, non tam ob præſtantiam, quam alia de cauſſa, quam indicat Ligdus apud Ovid. l. 9 Metamorph. v. 674

Quæ boſeam duo ſunt: minimo ut relevere dolore,
Utque marem pariat. Oneroſior altera ſors eſt,
Et virés fortuna negat.

Oneroſiorem vocat, non ob educationem, ſed ob dotem parandam. ¶ 2. Proles notat ſeculum, quod Latini prolis aut ſobolis nomine cenſent, Græcos ſecuti, quibus familiare γενεὰ ita appellare. Barth. ad Claud. p. 1103.

¶ Proletarius, proletarii, tenuiſſimi pauperrimique in plebe: quo cum re familiari parvâ minus poſſent juvare Rempubl. ſubolis tamen ſeu prolis gignendæ copia civitatem frequentarent, gemein Volck / ſo nur den Hauffen mehren hilfft. Vide Nonium, Feſtum, & Cell. l. 16. c. 10. Uſum verbi & applicationem docet Arnobius l. 2. p. 63 *Deſinite hominem, proletarium cum ſit, claſſicus; & capite cum cenſeatur, adſcribere ordinibus primis.* Deinde ad alia transfertur. *Proletarius ſermo*, id eſt plebejus, vilis, apud Plautum Milite act. 3. ſc. 1. v. 157.

PROLIXVS, a *Laxus*, ſine dubio deducitur. *Capillus prolixus*, lang Haar/ Terent. Heaut. 2. ſc. 3, 49. *Barba prolixa*, Virg. ecl. 8. v. 34. *Prolixiores pollices*, largius ſpatium, Columella libr. 5. cap. 6. Sic *per prolixum tempus* plus eſt, quam *diu*, eique opponitur Lege 3. §3 Dig. de re militari. *Prolixo ſatis itinere*, Apulej. lib. 3. Mileſ. ſub fin. ¶ 2. Liberalis. Ariobarzanes *prolixior in Pompejum*, Cicer. 6. epiſtola 3. *Animus prolixus*, id eſt, liberalis, propenſus, ut, *Animo libenti prolixoſe aliquid facere*, Cicero Capitoni ſub ep. 16 lib. 16 ad Attic. mit willigem und geneigtem Gemüth. Et 3. fam. ep. 8. ſub fin. *Natura prolixa & benefica.* ¶ *Prolixum corpus*, *exili* opponit Suetonius Claud. cap. 30.

¶ Prolixe, nach der Länge / weitläufftig. *Arbores prolixe foliatæ*, Apulejus lib. 4. Mileſ. ſub initium. *Prolixe promittere*, Cicer. lib. 6. fam. ep. 5. reichlich verſprechen. *Prolixe cumulateque facere aliquid*, pro Flacco cap. 36. & *prolixe reſpondere*, Idem 7. Attic. ep. 14. *Prolixe aliquem accipere*, id eſt, longe & laute, einen wohl pflegen / einem gütlich thun. Terent. in Lun. act 5. ſc. 8. v. 52 *Accepit hominem nemo melius prorſus, nemo prolixius.* Suetonio in Tito cap. 7. id eſt, *prolixius quem fovere*.

¶ Sunt qui & nomine, *Prolixitas*, quæ Pacuvio *Prolixitudo* dicitur, utuntur, die Länge / Weitläufftigkeit. Arnobius lib. 7. p. 250 *Colubra prolixitatis immenſæ.* Idem libr. 4. pag. 138 *ne forte prolixitas faſtidium audientiæ pariat.* Symmachus lib. 2. Epiſt. 8 *literarum prolixitas.* Alias ad Orationem, & verba minus ſcite hæc vox & cognatæ applicantur, ut longitudo, & copia deſcribatur. Cicero de Oratione & epiſtolis habet *longus, multus.* E. gr. *Nolo in hac re multus videri: dialogus longus: Epiſtola pluribus verbis ſcripta.* & lib. 7. Epiſt. 3 *Hæc ad te ſcripſi verboſius.*

¶ Prolixare, prolixum & longum facere. Columella l. 4. c. 24 *Monendus putator eſt, ut prolixet aciem ferramenti.*

PRŎLŎGVS, πρόλογος, præfatio, Vorrede. In Prologis, vel Poëta aut fabula commendatur, vel adverſariis reſpondetur, vel fabulæ argumentum exponitur, vel hæc omnia ſunt promiſcue. Species enim prologi ſunt: συστατικὸς, *commendatitius*, ἀναφορικὸς, *relativus*, διηγηματικὸς, *argumentum narrans*, & μικτὸς, id eſt, *miſtus.* ¶ 2. Eſt & *prologus* is, qui prologum recitat, der Vorredner.

¶ Prologium, proloquium, die Vorrede. Pacuvius apud Feſtum: *Quid eſt? nam me examinaſti prologio tuo.*

Prolubium, vide *Libet.*

PRŌMĒTHEVS, tribus ſyllab. Προμηθεὺς, Japeti, unius ex Titanibus, & Clymenes filius: quem genus humanum finxiſſe, & ignem ſuffuratum de cælo detuliſſe in terram, Poetæ fingunt: idque iratos Deos per Mercurium alligaſſe eum in Caucaſo monte, appoſita aquila, quæ ejus cor, ſive jecur, ſuccreſcens perpetuo, exederet. Fabula nota ex Heſiodo & Metamorphoſi Ovidii eſt. Fuit autem vir prudentiſſimus, qui Aſtrologiam primus Aſſyriis indicavit, & rationem fulminum deprehendit. Quamobrem ignem cæleſtem Jovi ſuffuratus, & in Caucaſo ad ſaxum religatus fingitur: μηκάω, *conſulo*, προμηθέω, *prohibeo.* Vide *Epimetheus*: & Servium ad 6. Eclog. Virgilii. ¶ 2. Pro figulo accipitur in illo Juvenalis Sat. 4. verſ. 133

Debetur magnus patinæ, ſubitusque Prometheus;

in quo imitatus eſt Athenienſes, qui πλαστὰς ſive *figulos* omnes προμηθέας ἀπεκάλουν, ἐπισκευάζοντας εἰς τὸν πηλόν: *Prometheos appellabant, ad lutum alludentes*, ut ſcribit Lucianus.

¶ Promethides, Προμηθείδης, patronym. Deucalion, Ovid. 1. Metamorph. v. 390.

Promontorium, vide *Mons.*

PRŌMO, promere, proferre: herfür langen / herfür reichen.

Pecuniam promere ex ærario, Cicer. 5 in Verr. cap. 84. *Libros è bibliotheca promere*, lib. 3. de Fin. cap. 2. Et, *Animus eruditus ſemper aliquid promit, quod alios delectet*, hoc eſt, in medium affert, Lucejus ad Cic. l. 5. fam. epiſt. 14.

¶ Promus, qui promit neceſſaria ad victum, ein Kellner. De profuſore quodam Auſonius dixit Epiſt. 22. verſ. 20. *Promusque quam condus magis.* Sic enim Germani eandem ſententiam efferunt. Plautus utrumque conjunxit in Pſeudolo act. 2. ſcen. 2. verſ. 14

Condus promus ſum, procurator peni.

Talem enim ibi, peni procuratorem deſignat. *Promum librorum*, Apulej. Apol. dixit p. 308.

¶ Tertullianus adjective uſus eſt. De Reſurr. Carn. c. 27 *Sepulcra erant cellæ promæ.* Et mox: *In cellis promis caro ſalita & uſui repoſita ſervatur, deprimenda illinc ſuo tempore.*

¶ Suppromus, promi vicarius & adminiſter. Plautus Milite 3. ſc. 2. v. 24 *Bono ſuppromo & promo cellam creditam.* Et paullo ante v. 12 *Qui ille ſuppromus es, eho!*

¶ Promtus, ſive Prompſus, participium ſimul, & nomen, idem quod paratus, expéditus, fertig / bereit / (mit dem Maul und mit der Fauſt) Ver. Gloſſ. *Promtus ἑτοιμος, ὑπηρέτης, ὑπηρεσία.* *Non ingenio tantum promptus, ſed & uſu exercitatus*, Livius libr. 5. cap. 3. Sic *promtus & non inexercitatus ad dicendum*, Cicer. de Clar. Orat. cap. 36. Et, *Promptus ad diſcendum*, Quintilian. libr. 1. cap. 1. *Animus promtus & alacer ad Reipuol. defendendam*, Cicer. 3. fam. epiſt. 11, eines geneigten/ willigen und freudigen Muths/ ꝛc. Sic *promptus*, aliquando is dicitur, qui audaci aſſidet, qui audet facile, & *ſegni* ac *ignavo* opponitur. Livius libr. 2. cap. 56 *Haud quaquam manu promptior erat.* Cæſar 1. de Bello Civili cap. 3 *Laudat promtos, atque in poſterum confirmat: ſegniores caſtigat, atque incitat.* Et Tacitus 1. Hiſtor. cap. 51 *Acceſſit callide vulgatum, temere creditum, decumari legiones, & promtiſſimum quemque centurionum dimiſſi.* Dicimus autem *Promtus ad aliquid: Promtus in aliquid:* & *promtus alicui*, & *promtus in aliquo.* Sic *ad dicendum*, *ad defendendum promtus*, quæ ſupra etiam adduximus. *Promtiſſimi in latrocinia*, Flor. 4. cap. 12. *Promtus in arma*, Tacitus 4. Hiſt. cap. 76. n. 3. *in adulationes*, Idem 15. Annal. cap. 61. n. 2. *ſeditioni*, Annali 1. cap. 48, 3. *ultioni*, Idem 11. cap. 32. n. 1. *faciendis ſceleribus*, Annal. 15. cap. 67, 3. Et, *Promtus in reſpondendo*, Cicer. de claris Oratoribus cap. 42, quanquam abeſſe etiam præpoſitio poteſt. Similiter *promtus manu, promtus ingenio* dicitur, ut ſupra ex Livio vidimus: qui & *lingua promtum* dixit lib. 2. cap. 45. Per Græciſmum Tacitus & *promtum animi* dixit 2. Hiſtor. c. 23. ¶ 2. *Promtum*, quod in aperto, atque ad manum velut poſitum, ut promi facile poſſit. Vet. Gloſſ. *Promtus*, πρόχειρος. *Promtum*, πρόχειρον. Salluſtius B. Catil. cap. 10 *Aliud clauſum in pectore, aliud in lingua promtum habet.* *Promta & aperta*, Cic. 1. de Fin. cap. 9. *Prompti aditus*, Tacit. 15. Annal. c. 53. id eſt aperti. Idem 16. Ann. cap. 17 *At Mella, quæ tum promtiſſima mortis via, exſolvit venas.* Idem 3. Ann. cap. 3 *Cuncta tentanti promtiſſimum viſum, ad uxorem ejus Liviam convertere*, id eſt, facillimum, expeditiſſimum. Quintilianus lib. 9. cap. 1 *Fingere Græcis promtiſſimum eſt.*

¶ Impromptus, ſive impromptus. *Impromptus lingua*, Livius l. 7. c. 4. der mit der Sprache nicht fertig iſt. Et Tacit. 2. Ann. c. 21 *Impromto jam Arminio, ob continua pericula, ſive illum recens acceptum vulnus tardaverat.*

¶ Promtus, ûs, nomen, *in promtu eſſe*, Cicer. 1. de Orat. cap. 6. zur Hand und in Bereitſchafft ſeyn. *In promtu habere*, cui locutioni Latinæ contrarium eſt, *habere in abdito*, vide *Abdo*, in *Do.* Plautus Pſeudolo a. 1. ſcen. 5. v. 33 *Inſipientia eſt, iram in promtu gerere.*

¶ *Promtitudo* probatæ Latinitatis vox haud eſt: Cicero vocat *propenſionem, alacritatem*, &c.

¶ Promptè, promptiſſime, adverbium. Q. Cicero de Petit. conſ. cap. 11 *Homines non modo promte ſoli, ſed etiam large & honorifice promittere volunt.* Sic *Promte diſtribuere*, Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. n. 9. *Victoria promtiſſime licentiam ſubminiſtrat*, Idem lib. 6. cap. 5. n. 1. *Promtiſſime adeſſe alicui*, Plin. lib. 4. Epiſt. 19. *Promtius facere*, Nazarius Paneg. Conſtantini cap. 29. willig/ fertig.

¶ Promtuarium, ii, *Cella promtuaria*, eine Speißkammer / daraus etwas zu langen iſt/ Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1.

¶ Promtuarium, idem: Vet. Gloſſ. *Penuaria cella & Promtuarium*, ταμεῖον. Symmachus lib. 9. epiſt. 72 *Lingua tua ornatiſſimo promtuario nunquam deſit materia.* Lactantius libr. 5. c. 5. de aureo ſeculo: *Cum promtuaria juſtorum benigne paterent omnibus, nec avaritia, interceptos beneficia divina, famem ſitimque fulgo faceret.*

¶ Depromere, idem cum ſimplici, hervorlangen. ut, *depromta ex ærario pecunia*, Cic. pro Lege Manil. c. 13. *Ex arcâ pecunia, ex fiſco opera depromitur*, Idem 2. offic. c. 15. *Argumenta depromere*, Cic. 2. de oratore c. 27.

¶ Expromere, heraus langen / reichen. *Expromere nummos,*

Varr. 2. ruſt. rei c. 2. *Expromere quid ſentias*, id eſt, eloqui, herfür bringen/ darthun. Seneca de morte Claudii Ludo:

Exprome propere, ſede quâ genitus cluet,

id eſt, expone.

¶ Expromtus, fertig/ behend. Terent. in And. a. 4. ſcen. 4. pr. *Opus eſt tua mihi ad hanc rem expromtâ memoriâ.*

Promulgare; vide *Mulgo.*

PROMVSCIS, Idis, fœmin. Sic enim apud Plinium legitur lib. 8. cap. 7. Ubi tamen, veterum exemplarium teſtimonio, rectius legitur, *proboſcis*, id eſt, roſtrum vel manus elephanti. Vide *Proboſcis.*

PRŌNVS, à πρανὲς, adjectivum, *pronum*, contrarium *ſupino, obliquo*; Sic enim corporis motus appellantur: *Pronus*, für ſich hangend/ oder gebücket. *Supinus*, rücklich/ *obliquus*, über eine Seite. Salluſt. pr. Catilin. *Pecora natura prona finxit.* Ovid. 1. Metam. v. 84 *Pronaque cum ſpectent animalia cætera terram, &c.* ¶ 2. Sed *pronus, pronior ad aliquam virtutem* vel *vitium* ſignificat, façilem, inclinatum, geneigt. ut, *Pronum ad honores iter*, Plin. lib. 8. epiſt. 10. *Ad fidem pronius eſt*, Livius lib. 21. cap. 28. iſt gläublicher/ leichter zu glauben. *Proniſſimus ad indulgentias*, Capitolinus in Pio cap. 10. *Paci proniores*, Valer. Max. lib. 8. cap. 3. ſub fin. Et, *Adoleſcentia ad vitia prona eſt*, Quintil. lib. 1. cap. 2. *In obſequium plus æquo pronus*, Horat. lib. 1. Epiſt. 18. v. 16. *Pronior ad, in iracundiam*, Plin. lib. 22. cap. 24. Et, Tacitus 1. Hiſtor. cap. 1 *Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur*, id eſt, avidis, & ſic apertis. Namque & alii *pronum* & *in aperto*, conjunxit. Ut Agricola cap. 1 *Sed apud priores, ut agere memoratu digna pronum, magisque in aperto erat.* ſbidem cap. 33 *Omnia prona victoribus*, id eſt, expedita, facilia. Per *prona* enim ſive declivia iter facile eſt. Aliàs & *proni* dicuntur, qui favent; qui quò favorem animumque inclinant. Idem Tacitus 1. Hiſtor. cap. 13 *Prona in eum aula Neronis.* Idem 2. Hiſtor. cap. 74 *Muciani animus nec Veſpaſiano alienus, & in Titum pronior*, Wolgewogner. Suetonius Galbâ cap. 12. *Remiſit in patriam, quaſi Cn. Dolabella proniorem.*

¶ Pronitas, propenſio. Seneca Pater præfat. lib. 1. Controverſ. *Neſcio qua iniquitate & ad malum pronitate naturæ eloquentia ſe retro tulerit.*

¶ Prono, pronare, &

¶ Appronare, poſteriorum ſeculorum ſunt. Sidonius l. 5. ep. 17 *Nunc per cataſtrophen ſæpe pronatus.* Apulejus 1. Mileſ. pag. 111. [Pric. 14] *complicitus in genua appronat ſe.*

PROOEMIVM, προοίμιον, exordium, ein Vorſpiel/ Eingang/ Präambel/ Vorrede/ factum ex πρὸ & οἶμη, cantus. Cicer. ad Attic. lib. 13. epiſt. 32 *His libris nova proœmia ſunt addita*, Idem ad eundem lib. 4. epiſt. 16 *In ſingulis libris utor proœmiis.* Et pro Cluent. cap. 21 *Longo & alte petito proœmio reſpondere*, mit einem langen und weithergeſuchten Eingang. *Proœmium dicere*, Quintil. l. 2. c. 20.

¶ Ἄνευ προοιμίου πρὸς πιθανὰ, *Abſque proœmio & affectibus.* Quam vocem Athenis præco dicturis in concione ſuggerebat. Vide Chiliadas.

¶ Proœmiari. Plin. l. 2. epiſt. 3. *Proœmiatur apte, narrat aperte, &c.* id eſt, proœmio utitur.

PRŌPĀGO, inis, veteres enim *propages* dixerunt, ſignificat proprie vitem ſuppreſſam, ut ex ea generentur plures, ein Weinſtock/ den man zu Fechſern einſchlägt. Apul. Apol. *Inter ſubolem barbarum & propagines vitium.* Vet. Gloſſ. *Propaginis*, ἀπόφυσις. Tum producit primam: corripit notione altera.

¶ Significat & ſobolem ſeu genus, metaphorice, Stamm oder Geſchlecht. Virgil. l. 12. v. 827

Romana potens Italâ virtute propago.

Nepos Attico cap. 25 *Sic familiarum originem ſubtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere*, id eſt, ſtemmata, familias. Vet. Gloſſ. *Propago*, ἀναβολὴ, ἡ ἐπίδοσις τοῦ γένους, γενή.

¶ Prŏpagare, verbum, fortſetzen/ fortpflantzen. *Propagare vitem in ſulcos*, Cato c. 32. ¶ 2. Et, Dilatare, vel extendere, ausbreiten/ ausſtrecken. *Propagare religionem* dixit Cicero lib. 2. de Divinat. cap. 72. Et, *Agere radices & propagare*, in Offic. libr. 2. cap. 12. *Propagare fines imperii*, Nepos Hamilcar. cap. 2.

¶ Propagatio, Fortpflantzung. *Propagatio vitium*, Cic. de Senect. cap. 15. *Propagatio finium imperii*, Idem de provincia conſul. c. 12. Et, *In vita nihil ineſt, niſi propagatio miſerrimi temporis*, Idem lib. 5. famil. epiſt. 15.

¶ Propagator, ut, *propagator provinciæ*, Cicer. ad Attic. lib. 8. Epiſt. 3.

PRŎPE, propior, propius, proximus, proximum, proxime, præpoſit. & adverb. *Prope montes conſiſtere*, nahe bey den Bergen. *Prope ripam*, Cicer. de Clar. Orat. cap. 14. *Prope a muro hoſtem habemus*, Plin. libr. 15. cap. 18. Et, *prope a meis ædibus*, Cicer. in Piſon. cap. 11. nicht weit von / nahe darbey. Sed, *prope abeſt*, es gehöret nicht weit dahin. *Prope intueri*, von nahen anſehen / adverbialiter dictum eſt a Cicerone de Senect. cap. 14. Item, *Prope jam ut pro uxore haberet*, Ter. Heaut. a. 1. ſcen. 1. v. 46. *Annos prope quinquaginta continuos*, id eſt, propemodum; Cicer. 2. Verr. cap. 13. *Propius urbem*, Cicer. ad Octavium: *propius accedere*, Ovid. 2. Metamorph. verſ. 41. Hinc

¶ Prŏpĕdiem, adverbium, brevi, gar bald / in einer Kürtz. Terent. in Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 108 *Illum tibi ſalvum aſſuturum eſſe hic confido propediem.* Cic. ad Attic. 6. ep. 2. *Propediem te videbo*, ich will dich in kurtzen ſehen.

¶ Prŏpemŏdum, pene, bey nahe/ ſchier/ faſt. Terent. in Adelph. a. 1, ſc. 2. v. 51 *Ambos curare, propemodum reposcere illum eſt, quem dedisti.* Et Cicero Divinatione in Verr. cap. 2 *Propemodum manere in inſtituto meo videor.*

¶ Propemodò, idem. Livius l. 24. c. 20 *Quum propemodo muris acceſſiſſet.*

¶ A *prope*, *propius*, etiam adjectiva ſunt per Gradus aucta *Propior* & *Proximus.*

¶ Propior, näher. Gratius Cynegetico v. 232

Nec levem prædam, aut propioris pignora lucri
Amplexus &c.

Cicero pro Quintio cap. 31 *quibus propior P. Quintio nemo eſt*, hat keinen nähern Freund als ꝛc. *Propius vero*, Livius lib 4. c. 37. Sed *Propior*, non Dativo ſolùm, ſed & Accuſativo jungitur. Hirtius lib. 8. de bello Gallico cap. 9 *Alter quo propior hostem collocatus eſſet.* Salluſtius in Catilinâ cap. 11. *Quod tamen virtutem propius virtutem erat.* Et in Jugurthâ cap. 49 *Ipſe propior montem cum omni equitatu.* Nempè quia ut *prope* accuſativum adſciſcit: ita & *propior*, quin & *proximus* cum accuſativo ſonabant. Claudianus l. 3. in Eutropium v. 238

Pari Phrygiam, Scythicis quæcunque Triumbus algent;
Proxima Bithynos; Solem qua condit, Jonas.

¶ Proximus, proximum, de præſenti, & præterito intelligitur. *Proximus egomet ſum mihi*, Terent. in Andr. act. 4. ſc. 1. verſu, das Hembde iſt nur näher als der Rock. *Proximis meſſibus illum non vidi*, Idem in Eun. act. 2. ſc. 3. v. 40. Ubi Donatus: PROXIMIS, *præteritis intelligimus. Proxima tempora aut præterita ſunt, aut futura.* C. Nepos Cimone cap. 1. *Claſſem, quâ proximâ* (ſequente) *æſtate mare tueri poſſet.* In *proximo*, gar in der Nähe. *E proximo*, id eſt, ex vicinia, Plaut. Aſin. act. 1. ſc. 1. v. 38. *Proximum* etiam dicitur, quod nullâ interim ſequitur, & hæret, ſed quod remotum longius eſt: unde & a *ſecundo* differt. Id enim eſt, quod ſequitur ſtatim atque adhæret, Virgil. 5. Æneid. v. 320

Proximus huic, longo ſed proximus intervallo.

Horat. l. 1. Carm. Ode 12. de Jove;

Unde nil majus generatur ipſo,
Nec viget quicquam ſimile aut ſecundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.

Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Quamvis ei* (Antimacho) *ſecunda fere* (poſt Homerum) *Grammaticorum conſenſus deferat, & affectibus, & jucunditate & diſpoſitione: at omnino arte vincitur, ut plane manifeſto appareat, quanto ſit aliud proximum, aliud ſecundum.*

¶ 2. *Proximum* & aliquando obvium, & facilè ſignificat. Apul. Apol. *Quis unquam fando audivit tam ſimilem ſuſpicionem? tam aptam conjecturam? tam proximum argumentum?* Et in eodem Apologia: *Nimis patiens vir es & oppido proximus amentiæ.* Ita Minutius Felix quoque uſus, quem locum paulò inferius adducemus.

¶ *Proximus*, quando ſubſtantivè accipitur, Græciſmum Latinis intolerabilem affert. Dum enim ὁ πλησίον in Sacris vulgo *proximus* redditur, id in ipſam porrò irrepſit Latinitatem.

¶ Proximior, comparativo, Seneca uſus eſt Epiſt. 108 p. 514 *Modum ſervem, & quidem abſtinentiæ proximiorem.*

¶ Proxime, & præpoſitio, & adverbium eſt, *Exercitum habere quàm proximè hoſtem*, Cicer. 6. ad Attic. ep. 1. 5. am nächſten bey dem Feinde. Salluſtius Jugurtha cap. 19. *Proxime Hispanos Mauri ſunt.* Victor in Adriano: *Factus ex ære vel marmore, proxime Polycletos & Euphranoras.* *Literas a te proxime accepi* ubi nuperrime eſt, Cic. l. 5. fam. ep. 15. Idem l. 11. epiſt. 21 *Hoc tua virtuti proxime accedo.* Et, *proxime accedere ad verum*, die Warheit am nächeſten kommen. Cicer. 4. Acad. Quæſt. cap. 15. Hinc novum comparativum, ut Seneca ab adjectivo *proximus*, Minutius Felix p. 147 formavit. *Quid Mantuanus, imo Maro? nonne apertius, proximiùs, verius?* ſive, ut Vvowerus legi vult, *proximiùs vere.*

¶ Proximitas, Ovid. l. 2. de Arte am. v. 662

Et latet vitium proximitate boni.

Idem de nuce v. 56

Neque veam nimia proximitatis agi.

¶ Proximare verbum, quo Solinus aliquoties, ut cap. 5. *Et proximans lacus*, ſcilicet miraculo, id eſt proxime accedens miraculo lacus quidam Siciliæ. & cap. 15 *Gelonis adeos proximare*, id eſt vicini ſunt: & ſæpius uſus eſt Apuleius, quod ex Lucre-

Elmenhorstii apparet. Poeta quoque Christianus anonymus apud Barthium l. 2. Adversar. c. 3 A

Promissione proximante spiritus.

B. Laurentius Novariensis de Pœnitentia: *Tu venis ad me. Te proximasti? &c.* Sed non solis, qui posterioris ævi sunt, hoc se verbum approbavit; sed nec ipse Cicero eodem se abstinuit, l. 2. de Nat. Deor. c. 44 Arateis versibus soluta oratione interponens: *Capiti autem Equi proximat Aquarii dextra.*

¶ Proximatus, ûs, dignitas aulica erat sub imperatoribus. Vide Leg. 1. & 11. Cod. de Proximis sacrorum scriniorum &c.

PRŎPĔRUS, a, um, festinum, celere, behend/ etlend. *Gressus properi*, Val. Flacc. lib. 4. vers. 176. *Pede propero*, Catull. 63. de Aty, vers. 34. *Properus iræ*, Tacit. libr. 11. cap. 26. Gähzornig.

¶ Properè, celeriter. *Abi propere, quid stas?* Ter. Heaut. act. 1. sc. 3. v. 9. Statius 5. Silv. 1. v. 125

- - - *propere mensasque torosque Instruit.*

¶ Properiter, idem. Nonius ex Catulli quodam: *Animula misérula properiter abit.*

¶ Prŏperare, festinare, etlen. Cicero l. 12. c. 25. *Inde venti remisque in patriam omni festinatione properabi.* Et cum infinit. *Rem properabi deducere in judicium*, Idem ad Attic. l. 1. epist. 16. B

¶ 2. Veteres hoc verbi & σπεύδω posuisse Servius ad illud Virg. 9. Æn. v. 401

- - - *pulchram properet per vulnera mortem,*

notat. Id enim antique dictum, ut a Plauto, *Properate prandium*, notat. *Properare mortem*, id est, accelerare. Tacitus 2. Annal. cap. 31 *Jurabit Tiberius, petiturum se vitam, quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset.* Idem *Iter properare*, 3. Histor. cap. 40 dixit. *Deproperare, coronas*, similiter Horatius dixit lib. 2 Carm. Od. 7. Idem lib. 1. Epist. 3. vers. 28.

Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli.

Properemus, id est, proprie & sine morâ capessamus & complectamur. Differunt autem, *maturare, properare*, & *festinare*. *Maturat*, qui in tempore atque per otium, nec serius nec citiùs aliquid, aut segniter facit: *Properat*, qui celerat, ne transigendi occasio elabatur: *Festinat*, qui coactus necessitate, quod cepit, raptim tractat, nec perficit plane. Vide Festum in *Properare*: & Gellium l. 10, c. 11. & l. 16. c. 14; itemque Servium ad illud Virgilii 1. Georg. v. 259

Frigidus agricolam si quando detinet imber,
Multa forent quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur. C

Huic notioni etiam passivum respondet. Plinius Panegyr. c. 51 *Hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur.* Horatius Epod. 12

Muricibus Tyriis iterata vellera lana
Cui properabantur?

¶ Properatus, um, überelet/ in Eil gemacht. *Stilus properatus*, Quintil. lib. 10. cap. 3. in Eil obenhin geschrieben. *Naves properatæ*, raptim & properanter factæ, Tacitus 1. Annal. cap. 6.

¶ Properatio, Forteilung/ Eilfertigkeit. Quintius Cicero Tironi l. 16. ep. ult. *Qua parcius frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione.*

¶ Properantia, idem. Sallust. Jugurth. c. 36 *Ex tanta properantia.* Tacit. 12. c. 20 *Pericula ex properantia.*

¶ Properanter, celeriter, etlend. Lucret. l. 5. v. 301

Usque adeo properanter ab omnibus ignibus ejus
Exitium celeri tolleratur origine flamma.

Sallust. Jugurth. c. 8 *Si properantius pergeret.* Tacitus 2. annal. c. 55 *Quo properantius destinata inciperet.* Et Silius l. 7. v. 747

Cessite de viridi surgunt properantius arva.

Lege 8 Cod. Theodos. de appellationib. & pœnis &c. *Intra vicesimum diem, quæcunque ad institutionem pertinent causæ, ad comitatum nostrum properantissime volumus adferri.*

¶ Properatò, aliud adverbium, etlend/ überelet. Tacit. l. 13. c. 1 *Nec minus properato Narcissus ad mortem agitur.* Cui simile est illud Ciceronis, *Properato opus est*, pro Milone c. 19. nisi sextum ibi nominis casum malis agnoscere. D

¶ Properabilis. Tertullian. de Anima c. 43 *Calore properabili, & rigore tardabili.*

¶ Appropĕrare; accelerare, vel properare, ut, *Approperare ad cogitatum facinus*, Cic. pro Mil. c. 17. etlends ins Werck setzen. *Approperato opere*, Livius l. 27 c. 26.

¶ Deproperare, etlen/ in eil verfertigen. Horatius l. 2. Ode 7

- - - *quis udo*
Deproperare apio coronas
Curabve myrto?

Deproperare, id est, valde propere texere. Plautus Pœn. a. 1. sc. 2. v. 108 *Prius deproperant sedulo sacrificare.*

¶ Exproperare, celeriter consummare. Gruterus Inscript. p. 669 n. 10 vetus epitaphium profert, quod incipit:

Hic Aquila cineres miserabilis urna sepultos
Contegit, & fatis exproperata animæ

Occidit, &c.

¶ Improperus, tardus. Silius lib. 3. v. 96

- - - *impropera cui ducant fila sorores*

id est, cui Parcæ longævitatem dent.

¶ Improperare, hinein etlen/ apud Plinium lib. 36. cap. 13 de labyrintho Porsenæ: *quo si quis improperet sine glomere lini*, &c.

¶ Sed *Improperat vestigia*, id est, non festinat, Virgil. 10. Æneid. vers. 798.

¶ Improperanter. Auson. Epitaph. 35. de equo:

Improperanter agens primos è carcere cursus
Fortis prægressis ut potueris equus.

¶ Improperium, vox medii ævi, dedecus & ignominiam sonans. Onomast. Vet. *Improperium*, ὄνειδος. Vulgatus Interpres Ebr. 11, 26 *improperium Christi*, Græce ὀνειδισμὸν. Usus & Ambrosius ad Virginem lapsam, cap. ult. Adde Voss. de Vit. Serm.

¶ Præproperus, um, nimium properum, gar zu etlend. Cicer. 7. fam. epist. 8 *Ex litteris tuis cognovi præproperam quandam festinationem tuam.* Sic, *Celeritas præpropera*, Livius libr. 31. cap. 42. *Ingenium præproperum*, Idem lib. 22. cap. 41 zu hut/ zu hitzig. *Præproperus amor*, Val. Max. l. 6. c. 3. n. 6.

¶ Præproperè. *Præpropere agere*, Livius libr. 2. cap. 45. Idem lib. 22. cap. 3 *Satis apparebat, ferociter omnia ac præpropere acturum.* Adde ejusdem lib. cap. 19. ubi cum *raptim* conjungitur.

¶ Præproperare. Gloss. Vet. *Præproperat*, πρὸ πτεύειν. Inde

¶ Præproperanter. Lucretius lib. 3. vers. 781 *Certare præproperanter.*

PRŎPERTIUS, Poeta, Mevaniæ, ut Crinitus vult; Ameriæ, ut Jos. Scaliger contendit, in Umbria natus, & postea delatus Romam. Ubi sub Augusto floruit, coævus Virgilio, Horatio, Tibullo, Ovidio; quo tamen paullo major fuit, ut ipse Ovid. alicubi testatur. Scripsit Elegias omnium nitidissime & eruditissime. Unde vulgatum de eo: *Propertium plures amare, quam intelligere.* Justus Lipsius lib. 2. Antiq. lect. cap. 10 de eo sic scribit: *Propertium qui non amat, eum profecto Musæ non amant: tanta ejus versuum suavitas, ut non, nisi Phœbo dictante, credantur excepti.* Scalig. Pater, *candidum, facilem, & vere elegiacum vocat:* quem vide Hypercritico cap. 7. Plerique libri manuscripti eum *Nauta* cognomento insigniunt: ex quo *Natta* conjecit Lipsius libr. 3. Variar. lect. cap. 23. Sed frustra est politissimi viri conjectura. Namque illud *Nauta* prorsus confictitium est, & ab aliis attextum Poetæ, qui & Martialem *Cocum* appellare voluerunt. Nam quum in Propertio legerent de se scribente:

- - - *quamvis navita dives eras,*

statim arbitrati sunt, Poetam professum fuisse nauticam, atque ex eo præclarum illud cognomen ei attribuere. Sed locus ille corruptus est: & nemo sanus neget cum Beroaldo legendum esse lib. 2. eleg. 24. v. 38

- - - *quamvis non ita dives eras.*

PRŎPHĒTA, προφήτης, à πρόφημι, qui aliquid prædicit, Vates. Ægyptii Sacerdotes suos ita vocabant. Apulejus de dogmate Platonis lib. 1. post principium: *Astrologiam ad usque Ægyptum ibit petitum, ut inde prophetarum etiam ritus addisceret.* Idem principio lib. de Mundo: *Veluti propheta quidam deorum majestate completi effantur.* Idem 2. Metamorph. pag. 127 Zachlas adest Ægyptius, *propheta primarius.* Porphyrius libr. 4 περὶ ἀποχῆς etiam Sacerdotes Jovis in Creta *Prophetæ* appellat.

¶ Prŏphētis, προφῆτις, & *Prophetissa* fœm. de quo Vossium vide in de Vitiis Serm.

¶ Prophetia, προφητεία, divinatio: &

¶ Pseudoprophetæ, ψευδοπροφήτης, propheta vel doctor falsus, Ecclesiasticorum sunt, qui & verbum

¶ *Prophetare*, pro *prædicere* usurparunt. Vide Barth. ad Cl. Mamert. p. 288. & Cellar. Cur. Posterior. c. 7.

¶ Propheticus, adject. Prudentius Hymno Jejuniantium v. 179

Prænuncupatum ore qui propheticò
Emanuel est.

¶ Prophetice, adv. Augustin. epist. 19. cap. 3. & Civ. D. lib. 18. c. 43. f. & c. 44.

¶ Prophetalis, idem. Hieronymus epist. 7. ad Lætam: *prophetales libri.* Venant. Fortunatus l. 5. carmine 4. v. 58 *prophetali virgine*, ut Browerus quidem edidit. Nam Fabricius adjectivum alio refert, eodem tamen sensu:

Quodque prophetalis virgine fœtus agit.

PRŎPĪNO, are, Græcum est: à προπίνειν, præbibere, einem zutrincken/ oder überreichen. *Nemo prŏpinabit Calliodore tibi*, Martial. 6. Epig. 44. *Crystallinuque myrrhinusque prŏpinat*, Idem lib. 3. Epist. 82. Terentius in Eunuch. a. 5. scen. 8, 57 *Hunc comedendum, & deridendum vobis propino*, id est, trado vel porrigo, den übergeb ich euch auszulachen. Proditores patriæ, *hostibus eam propinare*, dixit Demosthenes, προπίνειν τοῖς ἐχθροῖς.

¶ Propinator, qui propinat. Ex Ovidii 1. de Arte am. v. 587 vulgo arcessitur. Heinsius autem & eruditissimus quisque ibi legit *procurator*.

¶ Propinatio. Seneca Epist. 83 *Cum propinationes tuas strati somno & vomitantes recusaverint*. Idem l. 2. de Ira c 33 *propinationibus crebris aliquem lacessere*.

PRŌPINQVVS, um, quod prope adest, vicinum, nahe gelegen. *Prædium propinquum*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 46. *provincia propinqua & finitima*, Idem Philipp. 11. cap. 13. *Propinqua amicitiæ pars*, Terent. Heaut. a. 1. scen. 1. v. 5. ¶ 2. Et *propinqui* dicuntur, cognati, consanguinei, potissimum: nam ab affinibus separat Suetonius Cæsare cap. 1, *Donec per Mamercum Æmilium, & Aurelium Cottam, propinquos & affines suos, veniam impetravit*. Et Cicero *propinquitatem* & *affinitatem* distinguit (vide paullo post) ein Anverwandter.

¶ Propinquitas, die Nähe. Cic. 3. offic. cap. 11 *Nimis imminebat propter propinquitatem Ægina Piræo*. ¶ 2. Item Cognatio, Verwandtschafft. *Pietate propinquitas colitur*, Cic. pro Quint. cap. 6. *Maximis vinculis, & propinquitatis & affinitatis alicui conjunctus*, sehr nahe verwandt und gefreundet / Idem pro Plancio cap. 11. Similiter Suetonius distinguit Nerone cap. 36, *Interemit cæteros aut affinitate, aliqua sibi, aut propinquitate conjunctos*. Nepos Ages. c. 1. n. 3 *Propinquitate proximus*, der nächste Anverwandte.

¶ Propinque, adverbium. nahe. Plaut. Truc. act. 2. sc. 7. v. 21. *Atat eccam, adest propinque*.

¶ Propinquare, sich zu einem oder zu etwas nahen. Virgil. 5. Æn. v. 185 *scopuloque propinquat*. Statius 5. Thebaid. v. 493 *triste propinquat Supplicium*. Invenitur etiam cum quarto casu. Sallustius fragm. lib. 4. Hist. *Bithyni propinquantes jam amnem Tartanium*, id est, *ad* amnem, ἐπὶ τὸν ποταμόν. Sed & de properandi significatione Accusativum ferre solet. Virg. Æn. 10. v. 254 - - - - *Turite propinques Augurium*.

Silius lib. 2. v. 281

- - - - *mortem licet arma propinquent*.

Addit Dausquejus ejusdem libri v. 533. Sed aliter Modius ex MSS. Vide editionem Silii Cellarianam.

¶ Appropinquare, propinquum fieri, propinque accedere, nahe herbey kommen/ herzu kommen. *Hiems appropinquat*, Cæs. 3. Civil. cap. 9. *Occasus urbis appropinquat*, Cic. 3. Catil. c. 8. *Mors appropinquat*, Cic. 5. de Fin. c. 11.

¶ Appropinquatio, Annäherung. *Anguntur appropinquatione mortis confecti homines senectute*, Cic. 5. de Fin. cap. 11.

PRŌPĬTĬVS, placidus, favens, günstig/ geneigt/ gnädig. *Propitii parentes*, Terent. in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 6. *Propitia fortuna*, Cicero ad Octavium. Et Plautus in Curcul. a. 4. scen. 2. v. 45. *Cui homini Dii sunt propitii, lucrum ei profectò objiciunt*. Et, *Propitia voluntas*, i. e. benevola, Nepos Dione cap. 9, 6. Est a *prope*, unde & primam natura sua corripit. Seneca Agamemnone v. 399

Et si propitios, attamen lentos Deos.

Est enim in secunda regione tribrachys, non dactylus; quippe quo Seneca eo loco nusquam usus est. Nec aliter Plautus posuit. Et Epici ideò abstinuerunt hâc voce, quod Heroici carminis legem subire haud posset. Prudentius tamen Hymno Agnetis v. 130

Purgabor undis propitiabilis:

Et in Eulaliam v. extr.

- - - - *populosque suos*
Carmine propitiata fovet,

primâ productâ dixit: licenter scilicet: atque is plura alia contra regulam.

¶ Propitiare, placare, conciliare, sühnen. Curtius lib. 4. cap. 13 *Aristander precabat preces regi, Jovem, Minervam, Victoriamque propitianti*. Plinius lib. 28. cap. 2 *sollicitudinem animi propitiare*.

¶ In sacris & Glossis legitur etiam *Propitiatio*, &

¶ *Propitiatorium*, quomodo ἱλαστήριον Interpres Vulgatus reddidit.

¶ Propitiabilis, apud Prudent. est loco jam dicto &

¶ *Propitiator*, apud Hieronymum Epist. 146 ad Damasum, ex sacro usu de Christo redemtore.

¶ Propitiatrix. Ambrosius ad Virgin. lapsam cap. 4.

¶ Repropitiare. Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 17 *Neque imagines Cæsarum propitiando, hostes populi nuncupamur*.

PRŌPŌLA, πρόπωλος, qui primus vendit merces, quas in portu primus anticipat. *Panis & vinum a propola*, Cicer. in Pison. cap. 27. Male enim ibi Turnebus *propala* legit, ut docet Scaliger in Culicem Virgilii. Vet. Gloss. *propola*, πώλης, ein Vorkäuffer.

PRŌPŌLIS, πρόπωλις, materia cerosa, quæ in alveariis præ spiraculis reperitur, Vorstoß/ vide *Pissoceros*.

Prŭpontis, ĭdis, vide in *Pontus*.

Proportio, vide *Portio* in *Pars*.

PRŌPRIVS, a, um, faciunt a *prope*, eigenthümlich/ das einem allein gehörig. Genitivo & Dativo jungitur, Ut, *Voluptates deorum propria sunt*, Terent. Andr. a. 5. sc. 5. v. 4. *Libertas proprio Romani generis*, Cic. 3. Philipp. cap. 11. Contrarium *commune* est. *Adimere alicui, quæ sua erant propria*, pro Rosc. Am. c. 52. einem nehmen/ was sein eigen gewest. *Rem aliquam certo suo ac proprio vocabulo nominare*, Idem pro Cæcin. c. 18. mit seinem eigentlichen Namen nennen. *Rei alicujus propria vis & natura*, Idem Somn. Scip. c. ult. Et, *Hoc est proprium oratoris*, &c. darauff soll ein Orator eigentlich oder fürnehmlich sehen/ &c. Vide lib. 1. ad Q. frat. epist. 1. cap. 13. Ad Germanismum frequenter detorquetur hæc vox, cum dicitur, *propriâ manu, proprio Marte, propriis oculis, manibus propriis*: quod ita corrigendum: *meâ manu*. Cicer. lib. 2. ad Attic. Epist. 23. & lib. 5. Epist. 14; *suo Marte*, Philipp. 2. cap. 37; *meis oculis*, &c. nisi potius *oculis* simpliciter, aut *hisce oculis* cum Terentio dicendum est, Adelph. act. 3. scen. 2. v. 31. ¶ Proprie est, quod eripi non potest, quod stabile ac perpetuum est, ewig/ immerwährend. Terentius Andr. act. 4. sc. 3. init.

Nihil ne esse proprium cuiquam?

Ubi Donatus: *Omne quod habemus aut* MVTVVM *est, aut* PROPRIVM; *Ergo* PROPRIVM *perpetuum: ut Virgilius*: Propria hæc si dona fuissent. *Ergo nihil nobis proprium esse potest: quod enim non fuit, neque esse quidem potest, aut quod eripi potest, non est nostrum: nisi illa, quæ eripi non possunt, ut sapientia, justitia, prudentia: quæ fortuna neque dare, neque eripere potest*. Vide eundem etiam ad illud act. 5. scen. 5. eâdem fabulâ: *Ego Deorum vitam propterea sempiternam esse arbitror* &c. Horatius lib. 2. Sat. 6. v. 4

- - - - *nihil amplius oro,*
Maja nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis,

i. e. diuturna atque stabilia. Corn. Nepos Thrasybulo cap. 4, 2 *Nam parva munera divitiæ: locupletia non propria esse consueverunt*. Cæsar libr. 3. de B. C. cap. 70 *Munitiones enim propriam & expeditam Cæsaris victoriam interpellaverunt*. *Propriam*, id est, certam ac indubitatam, quæ manu velut teneretur, nec eripi posset. *Partam & præsentem* mox cap. 73 vocat. Cicero Orat. pro L. Manil. cap. 16 *Quod ut illi proprium sit atque perpetuum, Quirites, velle & optare debetis*. Vid. & Nonium.

¶ Proprie, eigentlich. *Id proprie tuum est*, das gehöret eigentlich dir allein/ Cicer. 9. fam. ep. 15. Et idem 2. Philippica c. 31 *O hominem nequam, quid enim aliud dicam? magis proprie nihil possum dicere*. eigentlicher weiß ich nichts von ihm zu sagen. Idem Agrar. 2. cap. 31 *promiscue toto, quam proprie parva frui parte malle*. Et lib. 1. Offic. cap. 30 *Duabus quasi a natura induti sumus personis. Una est communis, ex eo quod omnes participes sumus rationis; altera, quæ proprie singulis est attributa*.

¶ Proprietas, Eigenschafft/ ingenium. Cicer. lib. 4. Acad. Qu. c. 18 *Singularum rerum singulæ proprietates sunt*. Livius lib. 8. cap. 17 *In frugibus pecudibusque non tantum semina ad servandam indolem valent, quantum terra proprietas cælique, sub quo aluntur, mutat*.

¶ Proprietarius, Eigenthumsherr. Lege 13. Dig. de pecul. &c.

¶ Improprius, a, um, minime proprium. Quintil. l. 8. c. 2. *Quod apud nos* IMPROPRIVM, ἄκυρον *apud Græcos vocatur*.

¶ Improprie, adverb. Gellius lib. 6. cap. 6 *Quasi improprie & insolite dictum*. Idem libr. 17. cap. 10. *perbulgate & improprie dixit*. &c.

¶ Improprietas. Gellius l. 1. c. 12. extr. *Cavenda est non improprietas solum verbi, sed etiam pravitas ominis*.

PROPTER, præpos. juxta, *Propter aquæ rivum*, hart oder zu nechst bey dem Bach/ Virgil. Eclog. 7. vers. 87. ex Lucretio. *Duo filii propter patrem cubantes*, Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 23. Et Livius lib. 28 cap. 8 *Oppida propter Appiam viam*, id est, juxta. Plautus Amphitr. act. 4. sc. 1.

- - - - *pergam exquirere*
Quis fuerit, quem propter corpus suum stupri complexerit.

Quem propter, id est, propter quem; sive juxta quem accubans &c. Terent. Eunucho act. 2. sc. 3. v. 76

Cibum nonnunquam capiet cum eâ, interdum propter dormiet.

¶ 1. Sed *propter invidiam*, Terent. Phorm. act. 2. scen. 1. vers. 46. *Propter tuum in me amorem*, Cicer. 1. fam. epist. 3. &, *Legibus propter metum parere*, Idem Paradox. 5. cap. 1. id est, invidiæ, amoris, metûs caussa, um Abgunst/ Lieb/ Furcht willen. ¶ *Propter viam sacrificare*, dicebantur profecturi quod Græcis ἐξιτήριον ἱερὸν est. Fiebat autem hoc sacrum Herculi, & oportebat omnia in eo igne absumi, ut in aliis Herculis sacris. Unde Catonis jocus. Nam in quendam, qui bonis omnibus comestis, domum incenderat, *propter viam fecisse*, dixit, qui combusserit, quod non potuerat comesse, ut refert Macrobius libr. 2. Saturn. cap. 2. Vide & Festum atque ibi Scalig. ¶ 2. Et adverbialiter. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 2. v. 39. *Ibi angiportum propter est*, zu nechst dran ist ein Gäßlein &c.

Et-

Et Hieronymus epist. 26 ad Pammach. sub fin. *ædificato monasterio & diversorio propter exstructo.*

¶ Propterea, ob eam causſam, von deßwegen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 11 *Propterea quod servibas liberaliter*, &c. darum daß du mir einen redlichen Dienſt hielteſt. Cic. lib. 9. fam. epist. 18 *Cum essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obtiam miserat.* Dicitur etiam *propterea quia*, &c. Serv. Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 5 *propterea quia per quos id fieri debet propinquos ac familiares*, &c. Et aliquando *propterea, ut.* Cic. pro Ligar. cap. 3 *Atque hæc propterea de me dixi, ut mihi* Tubero ignosceret. Justinus lib. 2. cap. 11 de Leonida Spartano ad Thermopylas: *Angustiæ propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reip. caderet.* Absolute quoque sine sequente Conjunctione ponitur. Idem lib. eod. cap. 6 *Ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus evecti sunt, a quo propterea genus hominum conditum dicitur.*

PRŌPYLAEVM, προπύλαιον, vestibulum & porticus, ein Vorhoff zunechſt am Hauſe/ Cicer. in officiis lib. 2. c. 17, & Plin. lib. 35. cap. 10.

PRŌRA, πρῶρα, prior navis pars, *puppi* posterior; das Förderſt am Schiff. Livius lib. 24. cap. 34 de Archimedis machina: *suspensâ prorâ navim in puppim statuebat.* Virg. 7. v. 37 *terraque avertere proras.* ¶ 2. Tralate, & proverbialiter, *Prora & puppis consilii*, i. e. summa, τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον, der Anfang und Ende/ die gantze Summa/ Thun und Laſſen. Cic. lib. 16. epist. 24. ad Tironem. Adde Chiliadas. B

¶ Prorēta, Plaut. pro gubernatore proræ in Navi, in Rudent. act. 4. sc. 3. v. 75. πρωρεὺς Græcis eſt, der forn an auff das Schiff warret.

¶ *Biprora navis*, Hyginus Fabulâ 168. item Fabula ult.

Proritare vide sub *Irritare.*

PRORSVS, antiquis *prorsum*, omnino, in universum, gäntzlich/ durchaus/allerdings. *Ita prorsus oblitus sum mei*, Ter. Eunuch. 2. sc. 3. v. 14 gar hab ich meiner ſelbſt vergeſſen. *Verbum prorsum nullum intelligo*, Cicer. 2. de Orat. cap. 14. extr. *Nullo modo prorsus assentior*, ich thue ihm gar nicht Beyfall/ Idem 3. Nat. Deorum cap. 8. extr. ¶ Eſt autem *prorsus*, quaſi proversus, igitur proprie eſt recta, ante, πρόσω, &c. recht für ſich. Plaut. Persa act. 4. sc. 5. *Simulato quasi eas prorsum in navem.* Feſtus: PRORSI LIMITES *sunt in agrorum mensuris, qui ad orientem spectant.* Donatus in Andr. Terentii act. 2. sc. 3. PRORSVS, *quasi porro versus, quod Græci μακρὸς dicunt.* Inde *Kursum prorsum cursare*, hin und wieder lauffen/ apud eundem Hecyra act. 3. sc. 1. v. 35.

PROSA, & oratio proſa, id eſt, ſoluta, eine ungebundene Rede. C *Proſa* autem pro *prorſa.* Veteres enim & *prosum* pro *prorsum* dicebant, ut *susum* pro *sursum*, &c. Afranius apud Feſtum in REMEARE: *Vetuit me sine mercede prosum Paccius Remeare in ludum.* Ennius *rursus prosus reciprocat fluctus feram.* Et aliis multis locis apud auctores. Male igitur Muretus *Prosam orationem* Latine dici negat, ut Palmerius advertit in Spicilegio, & Scaliger Auſon. Lect. 1. cap. 14. De quo ita Iſaac. Caſaubonus ad Lamprid. Alex. Sever. cap. 59 RETRORSVS, *qui retro fert pedem*, εἰς τὸ ὀπίσω πορευτικὸς, & *contra* PRORSVS πρωτοτικὸς εἰς τὸ πρόσω. *Unde* oratio Proſa, Vorſe *opponitur. Nam qui versus scribunt absoluto uno versu, etiam minimo, & qui lineæ partem partem occupet, retro tamen vestigia legere coguntur, ut alium versum inchoent: in soluta oratione contra, quamvis latissime pateat materia, in qua cogitationes nostras exaramus, nihil vetat porro pergere ad extremam usque materiæ latitudinem.* Donatus in Eunuch. Terentii act. 2. sc. 3. v. 14 PRORSVM, inquit, *est porro versum, id est, antevorsum. Hinc & prorsa oratio, quam non inflexit cantilena.* Auſon. Profeſſ. Burdigal. Epigr. 21. v. 14

Prosa solebas, & versa loqui.

Idem ante, Epigr. 3, in eisdem Profeſſoribus:

— — — seu prosis solveret ora modis.

¶ Proſaicus, non ligatus. Fortunatus lib. 7. carm. 11 D

Prosaico quoties direxi scripta relatu.

Idem lib. 2. de Vita Martini sub fin.

Cujus prosaicus cecinit prius acta Severus,

Is eſt Sulpicius Severus, qui Vitam ejusdem proſa ſcripſit.

¶ Proſarius, idem. Sidonius lib. 3. epist. ult. *Comperi, quod meas nugas, confectas opere prosario, lectione dignere.* Et lib. 9. cap. 13 *prosario loquendi genere.*

PROSAPIA, æ, quod vocabulum *vetus* eſt, ut in Timæo, ſeu de univerſ. cap. 11. Cicero: & *inusitatum*, ut Quintilianus teſtatur lib. 1. cap. 4. & lib. 8. cap. 3. Significat progeniem vel familiam, ein Geſchlecht. Vet. Gloſſ. *Prosapies, γένος κατάγωγὸν. Prosapia, ἐκ προγόνων ἐυγένεια τοῦ συγγένους.* Prudentius de natali Domini v. 89

Negat Patrum prosapia.

Et rurſus Præfatione Pſychomachiæ v. 36

Ne quam fidelis sanguinis prosapiam.

Vetus inſcriptio apud Reineſ. pag. 463 ILLVSTRATORI PROSAPIAE SVAE &c. Et Apulejus Apolog. p. 286 *Veteres prosapiæ consulares & censoriæ.* ¶ Dicitur & *Prosapies*, ut modo ex veteri Gloſſario viſum eſt: ex qua forma Prudentius Romanâ v. 180 quarto caſu *prosapiem* declinat. A

PROSELENI, dicti Arcades: Vide ſupra *Arcas.*

PROSELŸTVS, ὁ προσήλυτος, vox Græca, *advenam* ſive *adventitium* notat: nempe qui ex gente ſuâ ac patriâ in aliam migravit. Heſychius exponit πάροικος ἀποδήμης. Specialiter, quatenus hæc vox eſt biblica, ſignificat illos, qui è gentibus non-coacti ſe Judaicæ addicebant religioni, Jüdengenoſſen. Etantque *proſelyti* vel *juſtitiæ*, qui abdicato Gentiliſmo religionem Judaicam amplectebantur, vel *domicilii*, qui quidem ad Judæos accedebant, non autem omnes Judaicæ religionis recipiebant ritus &c. ſed Noachica tantùm obſervabant præcepta. Vid. Paul. Slevogt. pecul. differt. de Proſelytis.

PRŌSERPINA, ἀπὸ Περσεφόνη, Cereris ex Jove filia; quæ & *Diana* & *Lucina* & *Hecate* eſt. Refertur autem ad Lunam, ut pleraque Dearum nomina, quemadmodum oſtendit Macrob. lib. 1. Saturnal. Raptum ejus (Pluto enim amore ejus captus ex campis Ennenſium abduxit) Ovidius in Metamorphoſi, libr. 5. fab. 6. & Claudianus peculiari opere deſcribunt. Habes tandem fabulam & apud Ciceronem lib. 4. in Verrem cap. 48.

PRŌSEVCHA, προσευχή, Juvenalis Sat. 3. v. 296

— — — in qua te quero proseucha?

Ubi varia Scholiaſtes vetus affert de vocis hujus ſignificatione. Optume illud: προσεύχεσθαι *Græce orare dicitur. Et* PROSEVCHA, *locus Judæorum, ubi orabant*; Non enim aliud fuiſſe *proſeuchas*, quàm ædes ſacras, quas Romæ & Alexandriæ, & in aliis urbibus plures habuere Judæi precationibus deſtinatas, luculentis auctoribus teſtatiſſimum eſt. Vid. Voſſ. lib. 4. Inſtit. orat. pag. 91. Quod ſi in quibusdam oppidis nullæ ejusdem ædes eſſent, ſecedebat in litora proxima populus, ut ibi oraret, quæ loca & ipſa ſic appellata ex Actis Apoſt. cap. 16. v. 13 conſtat: & inde *litorales orationes* apud Tertullian. lib. 1. ad Nationes cap. 13. Joſephus, cujus locum Leopardus notavit lib. 3. Emendat. cap. 4, *Proſeuchæ* μέγιστον οἴκημα vocat; πολὺν ὄχλον ἐνδέξασθαι δυνάμενον, i. e. *maximam domum, magnam turbam capere valentem* &c. Et has *proſeuchas* easdem cum Synagogis fuiſſe obſervat Grotius ad cap. 4. Matthæi verſ. 23. De Proſeuchis Maſſalianorum (Hæretici fuerunt) Epiphanius contra Hæreſes, hæreſi 80. de quibus nonnulla & Scaliger notat Elencho trihæreſii Serrariani cap. 28. & cap. 31. vide & Samuelem Petitum lib. 9. Var. Lect.

PROSŌDIA, προσῳδία, accentus (Gellius *vocalitationem* vocat lib. 13. cap. 6) ratio ipſa eſt univerſa pronunciandi & carminis ſcribendi. Cui diligentiſſimam pueri, & ab initio quidem ſtatim ſtudiorum, operam navent. Ejus enim vel negligentia, vel inſcitia turpitudinem certam atque impedimentum reliquis ſtudiis omnibus graviſſimum conciliat & affert.

PRŌSŌPŌPOEIA, προσωποποιία, ficta oratio alienæ perſonæ; ut Quintilianus interpretatur, cum rebus ſcil. mutis vel perſona vel ſermo tribuitur, quemadmodum Terræ Ovid. lib. 11. Metam. & Patriæ Cicero in prima contra Catilinam. Exempla alia paſſim obvia ſunt.

PROSPER, ra, rum, fortunatus, felix, *Exitus prosper*, Cic. 9. Attic. ep. 7. pr. ein glücklicher Ausgang. *Prospera fortuna*, Horat. 4 Oda 14. & *Flatus fortunæ prosper*, Cic. 2. offic. cap. 6. gut Glück. *Prosper successus*, Livius ſine præfationis. *Prospera valetudo*, Sueton. Jul. cap. 45. *Prospera fama*, Tacit. ann. 14. cap. 51. i. e. integra & inviolata. *In prosperis nimia humanæ fragilitatis oblivio*, Curt. lib. 4. cap. 14, 20. *Prosperius fatum*, Ovid. 3. Faſtor. v. 614. *Æquora prosperiora*, Claudian. ad Serenam v. 60. ¶ Invenitur & *prosperus.* Cicero in Somnio Scipionis cap. 4. *Deinde est hominum generi prosperus & salutaris ille fulgor, qui dicitur Jovis.* Valer. Maximus lib. 3. cap. 8 *Nec minus animosus minusve prosperus illius in Asiam transitus* &c. Silius lib. 10. v. 202, uti in MSS. eſt,

Occidit, immortalis magnis non prosperus ausis.

¶ Proſpere, *Prospere evenire*, Cic. 3. fam. epist. 12. wohl glücken/ gerathen. *Magnis viris prospere semper omnes res eveniunt*, Cicer. ſine lib. 2. de Nat. Deorum. *Bello prosperius cedente*, Aurel. Victor in Carino. *Omnia geruntur prosperrime*, Vell. Paterc. libr. 2. cap. 117. *Prosperrime dimicare*, Sueton. Cæſ. cap. 36.

¶ Proſperitas, felicitas, Glück/Glückſeligkeit. *Prosperitates secundaque res improborum*, Cicer. 3. Nat. Deor. cap. 36. Et ante paullo, eod. cap. *Commoditatem prosperitatemque vitæ a diis habemus*, Wohlfahrt dieſes Lebens. *Prosperitas valetudinis*, i. e. ſanitas conſtans & diuturna, Nepos Attico cap. 21. *Prosperitas rerum*, Sueton. Calig. c. 31.

¶ Proſpero, proſperare, glückſeelig machen/ glückſelig laſſen gerathen. Livius lib. 8. cap. 9 *Dii Deæque, vos precor, uti populo R. victoriam prosperetis*, Sieg verleihen. Ita Tacitus etiam lib. 3. annal. c. 56 *Veneratus deos, ut consilia sua reip. prosperarent.* Val. Maxim. lib. 7. cap. 2. n. 5 *non prosperantibus avibus*, i. e. non addicentibus. Paſſive Auguſtinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 25, *Constantinus in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est.* Et Gloſſ. Cyrilli: *Prosperabitur*, εὐοδωθήσεται.

¶ Prosperatio. Eædem Glossæ: *Prosperatio*, κατευόδωσις.

¶ Improsper, unglücklich. Tacit. lib. 3. cap. 24. annal. *Augusto fortuna domi improspera fuit.* Idem lib. 14. extr. *improspera insidiarum moles*, h. e. sine successu.

¶ Improspere, adverb. *Libertas improspere repetita*, Tacit. lib. 1. ann. cap. 8. *Improspere cedere*, Columella lib. 1. c. 1. unglücklich ablauffen.

¶ Perprosper. sehr glücklich. Sueton. Claud. cap. 31 *Valetudine perprospera usus est.*

PROSTHESIS, πρόθεσις, adpositio literæ vel syllabæ ad principium dictionis: *Meum gnatum rumor est amare*, pro, *natum. Quod si scissem, nunquam hunc retulissem pedem*, pro *tulissem*, Ter. Andr. act. 1. sc. 2. v. 14. & act. 4. sc. 6. v. 13.

PROSTIBVLVM, Donato *ganeum* est seu *Lupanar, lustrum*. Quintil. quasi minime illustre, fornix Juvenali, ein Hurhauß. ¶ 2. Plautus meretricem etiam *prostibulum* dixit Aulul. act. 2. sc. 4. v. 6. Vid. Taubm. ad Plaut. pag. 1050. eine Schand-Hure.

PROTASIS, πρότασις, prima pars & occasio adeo prima Comœdiæ, der Zutrag oder Ursach des Spiels. Progressus enim *Epitasis*, finis *Catastrophe* est: vide suis locis.

Protelum, protelare, vide *in Telum.*

Proremus, vide *Protinus.*

PRŌTERVVS, petulans, muthwillig/frech/ der nichts an sich halten kan. *Jubenes proterbi*, Horat. lib. 1. od. 25. *Frons proterva*, id est, impudens, ein ungebärdig/unverschämt Gesicht/Idem lib. 2. oda 5. *Lingua proterva*, eine lästerhaffte Zunge/ Ovid. in Ibin v. 522.

¶ Proterve, petulanter, superbe, frech und trotzig. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5, 53 *Ecce autem tu quoque proterbe iracundus es*, verdrießlich. Ovid. lib. 1. de Arte v. 599

— — quidquid facies dicesque proterbius æquo.

Augustinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 22 *In nostram religionem proterbissime insiliunt.*

¶ Proteriter, idem. Ennius apud Nonium: *Quis est, qui nostris foribus tam proterbiter?*

¶ Protervitas, muthwillige Vermessenheit. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 6. v. 10. *Quàm pone tua me perdidit proterbitas.* Cicer. pro Cœlio cap. 12 *De proterbitate, de sumtibus immensa oratio est.*

PRŌTEVS, duabus syllabis, Πρωτεύς, Deus marinus fatidicus, qui se subinde in varias figuras mirabiliter converteret. Unde Horatius *mutantem vultus* Protea appellat lib. 1. Epist. 1. v. 90. Vide Virgil. 4. Georg. vers 382. *Proteo mutabilior*, proverb. Diodorus Siculus lib. 1. cap. 62 ex historiâ sumtam fabulam tradit. Regem Ægypti enim Protea fuisse scribit Trojani belli tempore, qui aliorum Ægyptiorum regum exemplo pro insigni seu diademate nunc leonis, jam tauri, modo draconis priori parte, aliàs verò aut arbore aut igne fuerit usus. Alii vero alio interpretati hanc fabulam sunt. Vide Servium ad supra indicatum Virgilii locum: Lucianum in Proteo; Polyænum Præfatione in lib. de Stratagematis &c. Vitam finivit spontaneo vivicomburio, quo de Tertullianus libro ad martyres, Eusebius in Chronicis, & Ammianus Marcellin. lib. 22. c. 41.

PROTHYMATA, plur. πρόθυματα, das Räuchern für dem Opffer.

PROTHYMIA, πρόθυμία, Græcum, Plaut. in Stich. act. 4. sc. 2. v. 53 *Vides benignitates hominum, ut periere & prothymia*, id est, cupiditatem & alacritatem in dando, die Lust und Willigkeit zu geben.

PROTHYRVM, πρόθυρον, vestibulum domûs privatæ, *Propylæum* domus est regiæ aut templi, ein Vorhöfflein in einem gemeinen Haus/ Vitruvius lib. 6. cap. 10.

PRŌTINVS, seu Prōtĕnus (nam utroque modo scriptum reperitur: in quo licet Servius & Caper differentiam agnoscant, revera tamen nulla est. Vid. Taubm. ad Virgil. Eclog. p. 8. Barth. ad Stat. Animadv. Tom. 2. pag. 683) adverbium & loci & temporis. Loci, Virg. Eclog. 1. v. 12

— — — en ipse capellas
Protinus æger ago.

i. e. prorsum ante me: cui opponitur *retrò.* Cicer. 1. de Divinat. cap. 24 *Præcepisse ut pergeret protenus: quid retro atque a tergo fieret, ne laboraret*, vor sich hin. Temporis: Cicer. ad Q. Fratrem lib. 1. epist. 6. *Rogo te, ut Romam protinus pergas*, id est, statim, alsobald. ¶ Aliquando deinceps est. Virg. 4. Georg. princ.

Protinus aërei mellis cælestia dona
Exsequar.

Ubi Servius: PROTINVS, *deinceps, exinde*: Horatius lib. 1. Epist. 18. v. 67

Protinus ut maneam.

id est, porro. Plura de hoc adverbio Nonius de proprietate Sermonis.

¶ Protinam, pro protinus Plautus dixit Curcul. act. 2. sc. 3. extr. item Terentius Phormione act. 1. sc. 4. v. 13. Vide Nonium.

PRŌTOCOLLVM, πρωτόκολλον, prima concinnatio, hoc est, id quod breviter notatur a tabellione, ut extendi postea possit, ein kurtz Verzeichniß eines Dinges oder Entwerffung. Vide Salmasium in Histor. Aug. & Voss. lib. 1. de arte Grammatica c. 37.

PRŌTŎGĔNES, nobilissimus pictor, vixit eodem cum Apelle tempore. Demetrio Regi Rhodum oppugnanti, cum extra murum in horto pingeret, & qua id auderet fiducia, a rege interrogaretur, respondit, *Scire se, bellum esse Demetrio cum Rhodiis, non cum artibus*, Plin. lib. 35. cap. 10.

Protoplasti, vide in *Plasma.*

PRŌTŎTŎCOS, πρωτοτόκος, quæ primum peperit, Heva prima parens, die erste Mutter. ¶ Sed πρωτότοκος, virilis generis, primogenitus, Luc. 2, 7. &c.

PRŌTŎTŎMVS, πρωτοτόμος, ut, *Caules prototomi brassicæ*, die ersten Sprößlein am Kohl/ so man abschneidet. Columell. lib. 10. v. 369.

Sed jam prototomos tempus decidere caules.

PRŌTOTYPVS, πρωτότυπος, primum exemplar, das erste Muster oder Formular/ vide *Archetypos.*

PROTRŎPVM: ut, *protropum vinum*, πρότροπον, mustum est sponte defluens, antequam calcentur uvæ, ungetreten oder ungepresster Most/ Plinio lib. 14. cap. 9, & Columellæ lib. 12. cap. 41. Budæus *lixivum* sive *lixivium* Latinè appellari ait.

Proverbium, vide *Verbum.*

Provincia, vide in *Vinco.*

PROXENETA, æ, masculi. προξενητής, conciliator, pararius, ein Mittler/ Verträger/ Unterhandler/ a προξενέω. Usus est Martialis lib. 10. epig. 3. & Seneca Ep. 119. Ejus officium sanctum Romanis Regibus, teste Barth. ad lib. 1. Theband. Stat. pag. 387. Adhibuerunt autem veteres in majoris præcipue momenti contractu & proxenetas, & testes: illos ut rem ex æquo & bono æstimarent, atque de evictione satisdarent; hos, ut suâ assertione rem legitimè peractam probarent.

PRVDENS, quasi providens, vorsichtig/ klug/ sapiens. Cicer. 4. ad Famil. Epist. 14 *Qui me hæc prædicantem atque optime consulentem saluti suæ malebant nimium timidum, quam satis prudentem existimari.* Idem pro Cluent. cap. 38 *Quis Oppio Balbo ingenio prudentior, jure peritior*, &c. Sallust. Catilin. cap. 8 *Prudentissimus quisque negotiosus maxime erat.* ¶ Item sciens vel peritus: *Omitto prudens*, Plinius lib. 10. cap. 29. ich übergehe dieses wissentlich. Corn. Nepos Cimone cap. 1 *Prudens res militaris.* Tacitus 11. Histor. cap. 25 *Cæsus dolis prudens.* Item Agricolâ cap. 19 *Prudens provinciæ*, erfahren. ¶ Interdum conjunguntur *Prudens & sciens.* Terent. in Eunuch. act. 1. scen. 2. v. 27. *Et prudens, sciens, vivus vidensque pereo.* Ubi Donatus hæc duo ita distinguit, ut PRVDENS dicatur, qui intelligentiâ suâ aliquid sentit, SCIENS, qui judicio alterius, rem cognoscit. Cic. 6. fam. epist. 6 *Ego prudens & sciens ad pestem ante oculos posita sum profectus*, vorsetzlich/mit Wissen und Willen. ¶ Et in malam partem, Juvenalis Satyra 3. v. 86 *adulandi gens prudentissima.* Vide *Adulator.*

¶ Jurisprudentes, qui jus sciunt, Rechtsverständige. Claudian. 2. in Eutrop. v. 347 *prudensque movendæ Juris.*

¶ Prudentia, providentia, est rerum expetendarum fugiendarumve scientia; ars vivendi, Cicer. in off. lib. 1. cap. 43. Verstand/ Klugheit/ Vorsichtigkeit. *Prudentiam adhibere ad omnes res*, Cic. ad Attic. 12. ep. 4, mit allen Sachen klüglich fahren. Valerius Flaccus lib. 4. v. 622

— — — sæpe acri potior prudentia dextrâ.

Virgilius 4. Georg.

— — — — rerum sato prudentia major.

Cicer. 2. de Inventione cap. 53 ita definit & dispertitur: *Prudentia*, inquit, *est rerum bonarum & malarum, neutrarumque scientia. Partes ejus MEMORIA, INTELLIGENTIA, PROVIDENTIA; MEMORIA est, per quam animus repetit illa, quæ fuerunt; INTELLIGENTIA est, per quam ea perspicit, quæ sunt; PROVIDENTIA est, per quam futurum aliquid videtur ante, quam factum est.* ¶ 2. Scientia, peritia. C. Nepos Cimone cap. 2. *Habebat enim magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris.*

¶ Prudenter, sapienter, provide. *Facere prudenter*, Cicer. 5. Fin. cap. 6. *Multa prudenter providere*, weißlich/ fürsichtiglich. Cicero de Amic. cap. 2 *Multa Catonis & in senatu, & in foro, vel provisa prudenter, vel acta constanter.* Suetonius Tiberio cap. 21 ex Augusti epistola: *Non potuisse quemquam prudentius gerere se, quam tu gesserus, existimo.* Et Valer. Max. lib. 3. cap. 3 *Anaxarchus totius mundi naturam prudentissime & facundissime expromsit.*

¶ Compolita *Imprudens*, non providens: unvorsichtig. Nepos Agesilao cap. 2. n. 2 *Quo factum est, ut omnes Imperatores imparatos imprudentesque offenderet*, i. e. nihil ejus opinantes, nihil ejus providentes. ¶ Item insciens, ut, *Plus hodie boni feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam*, Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 4. v. 40. unwissend. *Opprimere imprudentem*, Idem in Andr. act. 1. sc. 3. v. 22. *Imprudens harum rerum ignarusque omnium*, Idem Eunuch. act. 1. scen. 2. v. 56. *Imprudentem & inopinantem* conjungit Cæsar 2. de B. C. cap. 3, *Freto Siciliæ*, inquit, *imprudente & inopinante Curione, prohibuit*

bitur. Cicero 4. Verrina cap. 24 *Nihil isto imprudente factum.*

¶ Imprudentia, inscitia, error, Unfürsichtigkeit / Unwissenheit. *Dicere aliquid per imprudentiam*, Cic. in Oratore cap. 56. *peccare imprudentiâ*, Terent. Prolog. Eun. 27.

¶ Imprudenter, unfürsichtig. *Ad flammam accessit imprudentius*, Terent. And. act. 1. sc. 1. v. 103. Et Cic. 1. Acad. c. 1. *Illud imprudenter putant*, &c. Idem lib. 10. ep. 12 ad Atticum: *Quo diligentius cogitans, eò facta sunt imprudentius.*

PRŪINA, ros est concretus; dicta à *perurendo*, quod fruges perurat, *urere* enim & frigus dicitur. Vide suo loco. Der Reiffe. Vid. Plin. lib. 2. H. N. cap. 60. *Pruinas ac nives perferre*; Cicer. 2. Cath. cap. 10.

¶ Pruinosus, ut, *Nox pruinosa*, Ovidius 2. Amor. el. 19. v. 22. Et, *Cœlo flatus frigidus & pruinosus*, Columella lib. 4. c. 23. *Pruinosa frutela*, Auson. idyll. 14. v. 13. Et Petronius Satyrico:

Sola pruinosis horret facundia pannis.

PRŪNA, ardens est, ὁ ἄνθραξ, eine glüende Kohle / *Carbo* verò exstinctus, eine gelöschte Kohle. Virgil. 5. Æn. v. 103

Subjiciunt verubus prunas & viscera torrent.

Vide in Chiliad. *Ne cinerem vitians in prunas incidat*, cognatum illi, *Fumum fugientem in ignem incidere.*

PRŪNUS, arbor, Pflaumbaum / Colum. 2. cap. 2. *prunum* fructus, plural. *pruna*, Pflaumen. *Pruna Damascena*, Zwetschen / oder Ungerische Pflaumen / vid. Martial. 13. epig. 29. *Pruna cerea*, Virg. eclog. 2. v. 53. vel *cerina*, Plin. 15. cap. 13. Spilling. *Pruna silvestria*, Schleen. *Pruna asinaria*, Roßpflaumen / Plin. c. l.

PRŪRIO, prurire, jücken. *Caput prurit*, Plaut. Bacch. act. 5. sc. 2, 75. *Dentes pruriunt*, ich möchte gerne essen / Idem Pœn. 5. sc. 5. v. 36. *Pruriente sale*, Martial. lib. 12. epigr. 97.

¶ Prurīgo, idem ac pruritus. das Jücken. Columell. lib. 7. cap. 5 *Subest* (sub lana) *assera cutis, & velut quædam prurigo.*

¶ Pruriginosus. Lege 3. Dig. de Ædilit. edicto, *pruriginosi vel scabiosi.*

¶ Pruriga, vide supra *Peroriga.*

¶ Prurīcus, der Kützel / das Jücken. Plin. lib. 9. cap. 45 *Vis pruritu mordax, ea femque quæ terrestris urtica.*

¶ Prurisco. Unde

¶ Perpruriscens, apud Apuleium lib. 10. pag. 249, *ex unguiculis perpruriscens mulier*, id est salacissima.

PRVSIAS, Bithyniæ Rex, ignavus, mollis & effœminatus; humilis item atque abjectus & plane indignus nominis regii majestate. Vide Livium lib. 45. extremo, itemque Suidam. Meminit ejus & Cicer. 2. de Divinat. & Nepos in Hannibale cap. 12, 3.

PRYMNESIVM, πρυμνήσιον, palus, ad quem funis nauticus religatur, (der Stock / daran das Schiffseil gebunden wird) Festo.

PRYTANĒVM, πρυτανεῖον, locus erat Athenis in arce dignissimus, ubi judices & magistratus habere consilium solebant, & in quo publice alebantur, qui bene de Rep. meriti essent. Sic dictum fuit, quasi πυρὸς ταμεῖον, id est, *tritici promptuarium*. Vid. VVolff. Tom. 5. Oper. Demosthenici pag. 339. itemque Mearsium in Areopago cap. 11. pag. 101. ¶ Aliis prytaneum proprie est, ubicunque Vesta colebatur: dictumque & ita putant quasi πυρὸς ταμεῖον: quod in omnibus Græciæ civitatibus Vesta culta: unde & legimus prytaneum Tarentinorum, Corinthiorum, Rhodiorum, Eleorum, aliorumque multorum: uti ostendit Casaubonus lib. 15 Animadv. in Athenæum cap. 19.

¶ Prytanes verò magistratum significat seu administratorem, à πρυτανίω, *guberno.* Seneca Tranq. an. cap. 3 *Non sis nisi consul, aut prytanes, aut ceryx, aut fuses administrare rempublicam.*

PSALLIVM, ψάλιον, circulus, qui freno additur. ¶ 2. Et frenum ipsum. *Psallium injicere*, est moderamine quodam ferocientem coercere, ein Gebiß ins Maul legen / vide Chiliad. Erasmi ex Platone lib. 3. de Legibus.

PSALLO, psallere, ψάλλω, canere vel pulsare fides, singen oder auf dem Seitenspiel schlagen. Verbum est mere Græcum. Horatius lib. 2. Epist. 1. v. 33

- - - pingimus atque
Psallimus, & luctamur Achivis doctius unctis.

Et Apulejus Florid. 2. p. 351 *Dextera psallentis gestu suo pulsabulum citharæ admovet.*

¶ Psalmus, ψαλμός, ein Psalm / geistlich Lied / quo nomine Davidica carmina cum primis notantur. Verbum ecclesiasticis tritissimum.

¶ Psalmodia, ψαλμῳδία, cantus ad organa musica.

¶ Psalmista, Hieronym. lib. 1. adv. Pelag. cap. 1. & lib. 3. cap. 1. & in Esaiæ cap. 39.

¶ Psalmicen. *Clerici psalmicines*, Sidon. lib. 5. Epist. 17.

¶ Psalmicānus, Idem. Theodulfus lib. 2 Carm. v. 19 pro Davide posuit.

¶ Psalmographus. Venant. Fortunatus lib. 9. carm. 2. & lib. 11. in expositione Symboli.

¶ Psaltes, ψάλτης, cantor, ein Sänger / ein Harffenschläger. Sidonius lib. 8. epist. 9 in subjecto carmine:

Chorda, voce, metro stupende psaltes.

¶ Psaltrius, idem. Cicer. Aruspic. resp. cap. 21.

¶ Psaltria, eine Sängerin. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3, 34. *Ista hæc jam penes nos psaltria est.*

¶ Psalterium, ψαλτήριον, instrumentum musicum notum, ein Psalter. Hieronymus ad Cassiod. in exposit. Psalterii prologo cap. 4. *Psalterium in modum Δ deltæ literæ formatum, ligni sonora concavitas, obesum ventrem in superioribus habens: ubi chordarum fila religata, disciplinabiliter plectro percussa, suavissimam dicunt reddere cantilenam. Huic citharæ positio videtur esse contraria, dum quædam ista in imo continet, illud conversa vice gestat in capite.* ¶ 2. Liber psalmorum, seu ipsi Psalmi. Hieronymus epist. 7. ad Latam: *Hunni discunt psalterium: Scythia frigora ferbent calore fidei.* ¶ 3. Significat & probrum. Paulus JCtus lib. 5. Recept. Sent. cap. 4 § 15, *Psalterium quod vulgo dicitur canticum in alterius infamiam compositum & publice cantatum.* Solebant scurræ urbicarii in scenam prodire cum cithara aut psalterio, & aliquid præludii loco præcinere ad colligendum favorem spectatorum. Inter quæ quum multa jacerent, quæ in maledicam mordacitatem abierant, inde *Psalteria* pro probris dicta sunt. Vide Scalig. in lib. 5. Manilii.

PSĔCAS, ψεκάς, pluvia tenuis, wenn es spreet / ψεκάδες ὀμβροφόρουσαι, id est, *Minutula guttula imbrem parientes*, Vide Chiliad. ¶ 2. Apud Juvenalem sat. 6. v. 489. Nomen proprium ancillæ est. Vide ibi Vet. Scholiasten.

PSĔGMA, tis, ψῆγμα, flos æris, Kupfferbraun. Agricol. ¶ 2. Et auri ramentum vel aurea arena, Chrysitis vel scobs aurea, Goldkörnlein / cujusmodi in amnibus interdum quibusdam deferuntur. ¶ 3. Item particulæ auro abrasæ, was vom Gold abgefeilt oder abgeschlagen wird.

PSEPHISMA, tis, ψήφισμα, decretum, judicium, ein Rathsschluß / a ψηφίζομαι. Ex Ciceronis Orat. pro Flacco cap. 6 & seq. videtur colligi, *Psephisma* in Græcis urbibus idem fuisse, quod *Plebiscitum* Romæ dicebatur. Vetus Glossarium tamen *Plebiscitum* non simpliciter ψήφισμα, sed Δήμου ψήφισμα interpretatur. Ut ita hoc nomen latius pateat, & Decurionum etiam Decreta complectatur. Glossæ Cyrilli: ψήφισμα, *Consultum, Decretum, Scitum, Consultatio, Rogatio.* Præter Ciceronem usus hac voce & Plinius est lib. 10. Epist. 52.

PSEVDOS, ψεῦδος, mendacium est, seu falsitas. ¶ Compositiones, sed Græcæ plerumque omnes, multæ inde fiunt, ut:

¶ *Pseudolus*, nota Plautina Fabula.

¶ *Pseudologus*, mendax.

¶ Pseudopropheta, unde

¶ Pseudoprophetia, apud Tertullian. de Jejun. cap. 11.

¶ Pseudographus, &

¶ Pseudographia, Quintil. lib. 1. cap. 10. p. 90.

¶ Pseudothyrum, ψευδόθυρον, Posticum, (de quo supra in *Post*) apud Cic. 4. in Verr. cap. 20.

¶ Pseudourbanus, Vitruvius lib. 6. c. 8. extr.

¶ Et in herbarum appellationibus, ut, *Pseudanchusa*. vide *Anchusa*, & *Pseudobunium*, vide *Bunium*, & *Pseudodictamnus*, ψευδάγχουσα, ψευδοσίσυμον, ψευδοδίκταμνος, & *Pseudomelanthium*, vide *Melanthium.*

Et cum Propriis componi solet, ut

¶ Pseudocato, Cic. Attico lib. 1. epist. 14 extr.

¶ Pseudophilippus, Cic. 2. Agrar. c. 33. fictus rex Macedoniæ.

¶ Ecclesiastici plura ita componunt, ut *Pseudoepiscopus*, Cyprian. Epist. 55. cap. 11. *Pseudodiaconus*, Hieronym. Epist. 79. ad Alipium & Augustinum.

PSĪLŌTRVM, ψίλωθρον, vitis alba Plinio. lib. 23. cap. 1. ¶ 2. Et unguentum depilatorium, Martial. lib. 6. epigr. 93, & Lampridius in Heliogabalo cap. 31. eine Salb so die Haar wegfrist / davon das Haar ausfällt / à ψιλόω, *denudo.*

PSIMMYTHIVM, ψιμύθιον, cerussa plumbaria Plinio 34 cap. 18. Bleyweiß / Spanischweiß / Agricola.

PSITTĂCVS, ψίτταξ, ψιττάκη, fœm. ein Sittich / Papagey / ἀνθρωπόγλωττος est: imitari enim discit & exprimere humanas voces. Statius lib. 2. Silv. 4. pr.

Humanæ soleri imitator psittace linguæ.

Scribit Athen. lib. 9. Psittacum & picas latam habere linguam; ideoque ad vocem emittendam formatam esse, & hominum aliarumve avium voces facile imitari. Vide Plin. lib. 2. cap. 42. Adagium est: *Psittacus senex ferulam negligit*, ein alter Papagey lernt nicht sprechen. Pullus enim assvefactus usque ad duos ætatis suæ annos discit. Cæterum senex caprus indocilis est & obstinatus. *Aliâ voce psittacus, aliâ coturnix* loquitur, vide Chiliad.

¶ Psittacīnus. *Psittacinum collyrium*, à colore ita dictum, Scrib. Larg. compos. 27.

PSŌRA, æ, ψώρα, cutis asperitas, eine jückende und böse Räudigkeit mit Schrupen / à ψάω, ψῶ, *scalpo*, Plinius tamen *psoram* à scabie discernit lib. 20. cap. 1.

¶ Psoricus. *Psoricum collyrium*, Scrib. Largus comp. 32.

¶ Psoricon, medicamentum ex chalcite, Dioscor.

PSYCHOMANTĪVM, longa penult. locus vaticinii, ubi

Manium

Manium fiebat evocatio, der Ort / darinn man mit den Teuffeln A redete / Cicer. de divin. & Tuscul. ψυχομαντεῖον.

PSYCHRŎLŪTA, Psychrŏlutes, qui frigida lavat, apud Senecam in Epist. 53. *Mitto me in mare, quomodo psychrolutam decet*, Idem Epist. 83 *Ille tantus psychrolutes*, &c. ψυχρὸς *frigidum, & λούω lavo.*

PSYLLI, ψύλλοι, Lybiæ populi medicandis serpentum morsibus celebres. Plinius lib. 8. c. 2. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, a *Psyllo* rege dicta, cujus sepulcrum in parte Syrtium majorum est. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, ut ejus odore sopirent eas &c. quod Celsus negat lib. 5. cap. 27. n. 3. quemvis hominum exsugere venenum sine damno posse persuasus. Cæterum exsugendo venena medebantur iis, qui a serpentibus icti essent: Dio lib. 51. cum de Cleopatræ fine tradit, itemque Suetonius Augusto c. 17. Vide supra *Marsi* item *Ophiogenes.*

PSYLLIVM, ψύλλιον, herba, Psyllienkraut / nominant & Flöhkraut: ψύλλος enim pulex est. Plin. lib. 25. cap. 11.

PSYTHIA, ut *passo psythia utilior, uva est*, Weinbeer zu Rosinen tüchtig / Plin. lib. 14. cap. 9. *Psythium* & *melampsythium* passi genera sunt.

PTE, adjectio syllabica, ablativo singulari pronominum quorundam accedens: ut *Meapte, tuapte*, &c. *Nostmpte culpa* Terent. Phorm. act. 5. sc. 2. v. 1. *Suopte ingenio*, Tacitus lib. 2. cap. 63. n. 5.

PTERYGIVM, πτερύγιον, ala, pinnaculum, die Zinnen auff den Mauren. ¶ 2. Et morbus in oculo, das Fell im Aug / Plin. 34. c. B 10. & Cels. lib. 7. cap. 7. n. 5. ¶ 3. Caruncula item ab ungue recedens cum dolore, wild Fleisch an Nägeln.

PTISANA, æ, Gersten Graupen / ἀπὸ τῦ πτίσσειν, ab excuriendo, fit enim ex hordeo tuso, non molito. *Ptisana triticea*, Weitzen-Graupen. *Cremor ptisanæ*, Scr. Largus comp. 93. & Cels. lib. 3. cap. 7.

¶ *Ptisanarium oryzæ*, dixit Horat. id est, *Oryzam coctam* vel *ptisanam* aut *sorbitionem ex oryza*, ein Graupen-Muß / lib. 2. Serm. Sat. 3. v. 155.

Quid cessas? agedum sume hoc ptisanarium oryzæ.

PTOLEMAEVS, Πτολεμαῖος, nomen proprium fuit regum Ægypti, discrimen fecit cognomen. Sic Syriæ Reges plerique *Seleuci*, aut *Antiochi*; Ægyptii olim *Pharaones.* Vide supra in *Ægyptus.* Inter Ptolemæos laudatur maxime Ptolemæus Philadelphus, qui doctissimus ipse fuit, & bibliothecam illam celeberrimam Alexandriæ instruxit septingentorum millium librorum, Gell. lib. 6. c. ult. Etiam Moysis, & Prophetarum libros in Græcam linguam transferri curavit consilio Demetrii. vide Joseph. lib. 12. cap. 2. Antiq. Judaic. Vide de eo & Vitruvium Præfat. lib. 7. πτολεμεῖν pugnare est, pro communi πολεμεῖν. *Ptolemæorum* stemma habes apud Paullum Manutium Quæstis per Epist. lib. 1. Epist. 10. quæ & ultima est. C

¶ 2. Ptolemæus, astrologus Ægyptius, M. Aurelii fuit temporibus, ut ex Suida discemus. Scripsit Geographiæ lib. IX libros magnæ constructionis Mathematicæ, *Almagestum* vocant vulgò, id est, perfectæ cœlestium motuum pertractationis: XIII de judiciis astrologicis seu quadripartitæ constructionis libros IV. Sunt & centum ejusdem sententiæ, in quibus, quæcunque tradit, usu & experientia se habere ac veritati maxime consentire prodit. Exstant ea omnia.

¶ Ptolemæus, adject. Propertius lib. 2. eleg. 1. v. 30

Et Ptolemæa littora capta Pharo.

¶ Ptŏlĕmāis, idis, patronymicum. Sic Cleopatram dixit Lucanus lib. 10. v. 69. ¶ 2. Ptolemais πτολεμαΐς, nomen urbis in Africa Cyrenaica, & alia Palæstinæ.

PTYAS, ădis, fœm. Πτυάς, aspidis genus, ab expuendo veneno sic nominatum, collo enim exerto, prætentataque & exploratâ corporis, quod petit, distantiâ, postea virus ejaculatur, πτύειν *spuere* est. Vide Plin. lib. 28. cap. 6.

TYNX, gis, πτύγξ, avis nocturna, quæ & *Chalcis* & *Cymindis* dicitur, ein Nachtvogel oder Eulen-Art / Gesn. D

VBES, is, fœm. prima lanugo, der erste Bart am jungen Gesellen. ¶ 2. Et *Pubes*, die Scham / *Pube tenus*, Virgil. 3. Æneid. v. 427. ¶ 3. Qui puber est & generare potest. Vet. Gloss. *Pubes*, ἥβη, ἡ σύλληξις τῆς νεότητος. ¶ 4. Hinc synecdochice pro tota juventute, sive etiam toto populo sumitur. Cicer. pro Mil. cap. 23 *Cui Senatus totam Remp. omnem Italiæ pubem*, &c. *commiserat*, alles junge Volck in Italien. Virg. Æn. 1. v. 399

Puppesque tuæ, pubesque tuorum. Vide Fest.

¶ 5. Adjective Nep. Dion. cap. 4. *Priusquam puer pubes esset.* Dracontius Hexaem. v. 269 de Evæ creatione:

Et sine lacte pio crescit infantia pubes.

¶ Pūber, omnis generis adject. ut, *Puber filius*, Cicer. 1. Off. cap. 35. *pubertas*, Livius lib. 1. cap. 3. mannbar / mündig. *Puberes folia* dixit Virgilius adulta, lib. 12. Æneid. v. 413.

¶ Pūbertas, das mannbare Alter. *Anni pubertatis.* Pubertas est, quando corpus pilis vestitur: tunc enim pubertas incipit: sed ut feminæ post implerum duodecimum annum pubescere, sic & mares post excessum XIV annorum quoque existimantur. Justinian. Tit. quibus modis tutela finiatur. ¶ 2. Item generandi vis; procreandæ subolis virtus. Tacitus de Germania cap. 20 *Sera juvenum Venus: eoque inexhausta pubertas.*

¶ Impuber, & impubes, vel impubis, hoc impube, qui nondum pubertatis annos attigit, unmannbar / unmündig. *Puer impubes*, Ovid. 2. Fast. v. 239. Et *puer impubis*, Plin. lib. 23. cap. 7. *Filius impuber*, Cicer. 4. Catilin. cap. 6. Sed *Malæ impubes*, ein glatter Schnabel / Virg. 9. v. 752.

¶ Pubeo, pubĕre, a quo participium usitatum est, ut *Genæ pubentes*, Virg. 12. Æn. v. 221. quanquam plures ibi *tabentes* legunt. *Herbæ pubentes*, id est, adultæ, die zu Stärcke kommen und erwachsen seyn. Idem 4. Æneid. v. 514. Sic, *pubentes rosæ*, Statius 3. Silv. 3. v. 129. *Pubescentes fratres*, Claudian. in cons. Prob. & Olyb. v. 142.

¶ Pubescere, lanuginem emittere: ut *Malæ pubescunt*, Val. Flacc. lib. 7. v. 340. Et Silius lib. 16. v. 676

Sidoniusne puer vix pubescente juventa,

id est, Hannibal. Virgilius 3. Æn. v. 491

Et nunc æquales tecum pubesceret ævo.

würde mit dir zugleich auffwachsen. ¶ *Vinea, vitis pubescit*, per metaphoram, wird fruchtbar / voll Frucht / Cicer. 1. Tuscul. cap. 28. ex poeta. Et Maximus Taurinensis homilia 2 Pentecostes: *Vinea pubescit in palmitem.* Sic, *pubescente vere*, Ammian. 27. cap 10.

¶ Impubescens, i. e. pubescens. Plin. lib. 23. cap. 7 *Corticem ejus impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus*, &c. Sed Harduinus ex Plinio Valerio, qui hunc locum expressit, *intumescentem* mavult, quasi sequens vox *impubis*, ut fieri solet, amanuensem in errorem induxerit, ut idem inutium reduplicaret.

¶ Repubescere, wieder jung werden / Columell. lib. 2. c. 8. *Senectus nec rebiruscere nec repubescere potest.*

PVBLICVS, publicum, a *populo*, commune; privato contrarium, ut, *Respublica*, der gemeine Nutz. *Pecunia publica*, Cic. 2. Agrar. cap. 30. das gemeine Geld. *Caussam publicam dicere*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 21. *Nemo quemquam ire prohibet publicâ viâ*, Plaut. in Curcul. act. 1. sc. 1. v. 35. auff gemeiner Strassen. *Jus publicum*, Terent. Phorm. act 2. sc. 2 v. 65. *Consulere in publicum*, gemeinem Nutz zu gut rathen / Plin. lib. 9. epist. 13. ¶ 2. Aliquando *Publicum* ad locum refertur, ut *Egredi in publicum*, Tacit. 4. Hist. cap. 49, 7. unter die Leute gehen. *Versari in publico*, Idem annal. 15. cap. 59, 5. Ita *edicere in publicum*, Suetonius dixit Galba, cap. 19. Idem *per publicum vehi*, Nerone cap. 9. *rapi de publico*, Othone cap. 7. Similiter dixit Juven. Sat. 10. v. 311

- - - fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet,

id est, palam fient ejus adulteria & innotescent omnibus, ut metuendum sit, ne accusetur. *Abstinere publico*, Sueton. Claud. c. 36, nicht unter die Leute gehen. ¶ 3. *Publicum* etiam dicitur, quod dicis tantùm caussa, & ex communi quodam more ac usu fit, honoris tantum gratia & per consuetudinem. Ita *verba publica* dicuntur, quæ per blanditiam fiunt, & nobis Ehren-Worte appellantur. Seneca Epist 3 *Eidem Epistolæ illum & dixisti amicum & negasti. Itaque sic priore illo verbo quasi publico usus es, & sic illum amicum vocasti, quomodo omnes candidatos, bonos & vos dicimus: quomodo obvios, si nomen non succurrit, dominos salutamus.* Ovidius lib. 3. Amorum Eleg. 7. v. 11

Et mihi blanditias dixit, dominumque vocavit,
Et quæ præterea publica verba sonant.

Publica officia similiter dixit Plinius lib. 9. Epist. 37. ¶ 4. *Publicum*, interdum etiam vectigal significat, ut, *Publicum redimere*, Zoll zu sich lösen oder an sich bringen / pachten. Ita Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 77

Pari hominum gestit conducere publica.

Suetonius Caligula cap. 40 *Additumque ad caput legis ut tenerentur publico, & qui meretricium, & qui lenocinium fecissent.* Ubi *Publico teneri* est teneri ad solvendum vectigal in publicum; vel *ad vectigal publicum*, ita enim plene dicitur. Suetonius Vitellio cap. 7 *Sinuessanos Formianosque, quorum publica vectigalia intervertent, non nisi terrore calumniæ amovit.* Plura Torrentius ad hæc loca & Marcellus Donatus ad 13. Annal. Taciti cap. 51. Notat & Lipsius ad Senecam de constantia Sapientis cap. 14.

¶ Ab hac significatione *Publicani* dicti sunt, quòd publica vectigalia tractarent sive redimerent: quorum ordinem plurimi fecit Cicero, & in Oratione pro L. Manilia cap. 7 *reliquorum ordinum firmamentum* vocavit. Fuerunt autem varia genera, quæ propter rapacitatem male audierunt: unde & Plutarchus Lucullo pag. 96 cum Harpyjis comparat. Retulit tamen, & revelavit eorum fraudes etiam Cicero in Verrinis. Vide Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 20. De pensitationibus, quas pro vectigalium locatione dabant, videndus Nannii Miscell. lib. 4. cap. 1. Rupertus ad Flor. lib. 3. cap. 12. p. 524.

¶ Publicè, von der Gemein wegen / Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. vers. 59. *ibi custos publicè est.* Cicer. in Verr. 6. cap. 8 *Nobi ædificanda publicè præesse.* i. e. nomine publico, auctoritate publica.

Sic

Sic *publice locare* Suetonius Auguſt. cap. 36. *Locum publice parare*, Livius lib. 42. cap. 1. *Publice adjuvare*, Tacitus Agricola cap. 21 dicit. Sic *publice epulum præbere*, Suetonius Vitell. c. 10. *Publice reſtituere capitolium*, Tacitus 4. Hiſtor. cap. 9 pro *ſumptu publico* dixit. Rurſus Terent. in Adelph. act. 3. ſc. 3, 89 *Haud cito mali quidortum ex hoc ſit publice*, von ihm will wohl nicht viel Schadens Land und Leuten entſtehen. *Publice & privatim oneri eſſe*, Cicer. in 3. Verr. cap. 6. *publice labori & ſumtui eſſe*, der Gemeine beſchwerlichen ſeyn. *Publice venire*, öffentlich verkaufft werden / Idem 4. in Verrem cap. 4.

¶ Terent. *Publicitus* etiam pro *publice* dixit in Phorm. act. 5. ſc. 7. v. 85. *Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier in ſolas terras*, ſubaudi, conveniebat? Apulejus 2. Florid. p. 347 *Nulla tibi privatim, ſed omni publicitus gratia obſtricta.*

¶ Publicŏla, populo ſtudens, popularis. Vet. Gloſſ. *Publicŏla* Δημοκήδης, Δημοδικός. Appellative etiam Sidonius Apollinaris Carm. 23. v. 80 uſus eſt:

Inter publicolas manu feroces
Trunco Muſius eminet lacerto.

¶ 2. Hoc vocabulum & inter cognomenta Romana, ſeu proprium nomen eſt.

¶ Publico, publicare, publicum facere, manifeſtare, gemein machen / öffentlich ausbreiten / ausſagen. Juſtin. lib. 1. cap. 7 *Non contentus voluptatum ſuarum tacitâ conſcientiâ, niſi etiam matrimonii reticenda publicaret.* Et *Publicare librum aliquem*, eſt edere in publicum. Plinius lib. 4. epiſt. 27 *Librum, ut primum publicaverit, exhibebo.* ¶ 2. Sæpius ſignificat, in populi poteſtatem & ærarium redigere, quod vulgo *confiſcare* vocatur. *Publicare agros, bona civium*, Preiß geben / Cicero 1. Agrar. c. 4. & 4. in Catil. c. 4. Et, *Publicare privata*, Idem 2. Agrar. c. 21. Sueconius Claudio cap. 25 & *publicare aliquem*, id eſt, bona ejus publicare, dixit. ¶ *Publicare corpus ſuum*, meretricium eſt, apud Plaut. Bacchid. act. 4. ſc. 8. v. 22.

¶ Publicatio. Cic. 4. Catilin. cap. 5 *Cæſar adjungit publicationem bonorum*, Confiſcirung / Einziehung der Güter.

¶ Publicator, qui publicat. *Publicator occulti*, Sidonius lib. 3. epiſt. 13. Et Onomaſtic. Vet. *Publicator*, πλάνης.

¶ Publicatrix. Sic *Publicatrix inteſtini decoris*, Venus ab Arnobio dicta lib. 1. p. 20.

PVBLIVS, prænomen eſt ejus, qui populo gratus fuit; ſic autem ſcribitur; *P. Cornelius Scipio*, &c. *P. Virgilius Maro*, &c. ¶ Sed *Publius* poëta fuit mimographus, Cæſari familiaris, & carus magis, quàm Laberius, quod is arrogantior eſſet, & maledicentior. *Publius* natione Syrus fuit. Exſtant ejus mimi ab Eraſmo olim, nunc a Scaligero, Grutero & aliis illuſtrati: ſententiæ citra controverſiam acutæ & graves, ac dignæ, quæ a pueris ediſcantur. Perhonorifice ejus ſæpe in Epiſtolis Seneca meminit: habes etiam ejus elogium apud Patrem, quem vide lib. 3. Controverſ. 18. item Gellium, lib. 17. cap. 14. & Macrob. lib. 2. Saturnal. cap. 7.

PVDET, pudēre, Imperſonale, tametſi dixerit Terentius, *Non te hæc pudent*, ſchämſt du dich deß nicht? in Adelph. a. 4. ſc. 7. v. 36. *Pudet me dicere*, Idem Heaut. a. 5. ſc. 4. v. 18. *Pudet me tui*, Cic. in Piſon. c. 24. Sic Cic. 3. de Orat. cap. 26 *Quem non pudet, hunc pœnâ dignum puto.* Et in Verr. 2. c. 12 *Sunt homines, quos infamia ſua neque pudeat neque pigeat*, man findet Leute / die ſich ihrer Schande weder ſchämen noch Reu tragen / quæ hujus verbi ſyntaxis uſitatiſſima eſt.

¶ Pudirum, Apul. Apol. p. 289 *Nonne vos puditum eſt?* &c. Item Floridis lib. 1. p. 342 *Apollinem tam humilis victoriæ puditum eſt.* Et ibidem lib. 2. ſub init. *Quod illum non puditum eſt oſtentare.* Et ipſe Tullius pro Flacco cap. 22 *Nonne eſſet puditum* &c. Plinius lib. 36. cap. 15 *Tanquam puditurum eſſet exſtinctos.*

¶ Pudeſcit. Prudent. περιστ. 2. v. 26 *Piget, pudeſcit, pœnitet.*

¶ Pudens, verecundus. *Natus, pudens & probus filius*, Cic. 5. in Verrem cap. 69. *Quo pudentior aut melior eſſet*, ibidem cap. 68. *Vir pudentiſſimus*, Idem pro Sylla c. 22. *Fœmina pudentiſſima lectiſſimaque*, Idem 3. in Verr. c. 37. züchtig. Ter. Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 68. *Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.*

Pudentia, id eſt, abhorrentis a flagitiis atque dedecore.

¶ Pudenter, verecunde, züchtig / ſchamhafftig / ut, *Pudenter aliquem appellare*, Cic. pro Quint. cap. 11. *Rogare aliquem parum pudenter*, Cic. lib. 7. fam. epiſt. 27. Comp. *Pudentius.* Cicero lib. 2. de Oratore cap. penult. *Quem ego paullo ſciebam vel pudentius vel invitius ad hoc genus ſermonis accedere.* Idem lib. 7. ad Attic. epiſt. 2, *Bene eveniat, inquit Carneades, ſpurce: ſed tamen pudentius, quam Lucius noſter & Patron.* Ad eundem lib. 16. epiſt. 15. *Pudentiſſime hoc petierat.*

¶ Pudendus, pudendum, deß ſich zu ſchämen iſt. *Pudenda dicta*, Quintil. lib. 1. cap. 2. *Vita pudenda*, Ovidius 2. Pont. 2. *pudendus luxus*, Tacitus 3. ann. c. 53.

¶ Pudendæ, orum, ſunt, quibus viri fœminæque diſcernuntur, die Scham.

¶ Pudibundus, *Matrona pudibunda*, Horatius de Arte P. v. 232. Schamhafftig. *Os pudibundum*, Ovid. 2. Faſt. v. 819. *Pudibundi ſales*, Auctor panegyrici ad Calpurn. Piſonem v. 114.

¶ Pudibilis. Lampridius Elagabalo cap. 12 *pudibilia membra.*

¶ Impudens, quem nihil pudet, perfrictæ frontis, *Audacia impudens*, Terent. Heaut. 2. ſc. 3, 72. *Mendacium impudens*, ein unverſchämte Lügen / Cicer. pro Cluent. cap. 60. *Impudentior intemperantia adoleſcentium*, Cic. 1. Offic. cap. 35. *Impudentiſſima oratio*, Terent. Andr. act. 4. ſc. 1. v. 10. *Impudentiſſima litera*, Cic. 7. Attic. epiſt. 2.

¶ Impudenter, ut, *impudenter facere*, Cicer. 5. fam. ep. 12. qui & lib. 9. epiſt. 22 & *impudenter*, & *impudentius* dixit. Et 6. in Verr. cap. 7. *impudentiſſime mentiri*, unverſchämt.

¶ Impudentia, vitium turpiſſimum & deteſtatione quavis dignum, in Medeâ Euripides: Ἡ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων ἀναίδεια, hoc eſt, *Maximum vitiorum omnium impudentia.* Xenophon lib. 1. de Pædiâ Cyri, Ἐπίδηλος καὶ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία, καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πᾶσιν αἰσχροῖς ἡγεμών, id eſt, *ingratum animum impudentia ſequitur, quæ ad omnem turpitudinem dux eſt.* Sic, *Impudica impudentia*, Cicer. de Aruſp. Reſponſ. principio. *Impudentiâ atque audacia fretus*, Idem pro Flacco cap. 15.

¶ Subimpudens, aliquantum impudens. Cic. 7. epiſt. 17 ad Trebatium: *ſubimpudens videbare.*

¶ Pudeſio, pudeſieri a Gellio uſurpatur, lib. 15. cap. 17. *Alcibiades*, inquit, *traditas ſibi tibias cum ad os adhibuiſſet, inflaſſetque; pudefactus oris deformitate, abjecit infregitque.* ſich ſchämen / beſchämet werden.

¶ Diſpŭdet, diſpudere, valde pudere. Terent. in Eunuch. a. 5. ſc. 1. v. 16 *Diſpudet, ſic data eſſe verba mihi.*

¶ Depudere, Ovidius dixit pro pudorem abjicere, in Epiſt. Her. 4. Phædræ, v. 155

Depuduit, profugumque pudor ſua ſigna reliquit;

ſich ausgeſchämt haben. Seneca Conſtant. Sap. cap. 17 *Aſſiduis convitiis depudere didicerat.*

¶ Depudeſcere, idem. Apulejus lib. 10. p. 253 *Priusquam infamia publici ſpectaculi depudeſcerem.*

¶ Suppŭdet, aliquantulum pudet. Cic. lib. 9. fam. ep. 1. *Eorum me ſuppudebat.*

¶ Pŭdĭcus, züchtig / *Pudicum ingenium*, Terent. Hec. a. 1. ſc. 2. v. 77. ein züchtiges Hertz. *Mores pudici*, Ovid. 3. Triſt. eleg. 7, 13. Plautus Curcul. act. 1. ſc. 1. v. 50. *A me pudica eſt*, id eſt, intacta, incontaminati pudoris. ¶ Pudicus Plauto pro pudente, & verecundo ponitur Trinum. 3. ſc. 3, 71

Is eſt honor homini pudico, meminiſſe officium ſuum.

Ovid. 3. Pont. ep. 1. v. 107. *Fraus pudica*, dadurch ein Weib ihre Ehre rettet.

¶ Pudicior, comparativus. Ovid. in Ibin v. 349

Nec tibi contingat matrona pudicior illâ.

Superl. *Pudiciſſima fœmina*, Plin. lib. 7. cap. 35.

¶ Pudĭce, züchtig / in Zucht. *Bene ac pudice doctum atque educatum ingenium*, Terent. Andr. act. 1. ſc. 5. v. 39. Et, *Ubi pudicis continentur liberi, quam ſub oculis parentum?* Plin. lib. 4. epiſt. 13.

¶ Pŭdĭcĭtia, religioſa mundicies ac puritas, Zucht und Ehr. Cic. pro Cœl. cap. 18 *Parcat juventus pudicitiæ ſuæ*; die Jugend ſoll ſchonen und ihr laſſen lieb ſeyn ihre Ehre und Zucht. Apud Livium lib. 1. cap. 58 Lucretia, ſeſe jam confoſſura, inquit: *Quid ſalvi poſſit eſſe mulieri pudicitiâ amiſſâ?* Conf. Grot. lib. 2. de J. B. & P. cap. 19. p. 292. in fin. Ex Bacchylide, Lyrico poeta, Julianus apud Ammianum lib. 25. cap. 12, *Ut egregius pictor vultum ſpecioſum effingit; ita pudicitia celſius conſurgentem vitam exornat.* Juvenalis Sat. 10. v. 297

Rara eſt concordia formæ
Atque pudicitiæ.

Pudicitiam in propatulo habere, id eſt, proſtituere ſe, apud Salluſt. Catil. c. 13. *Publicare pudicitiam*, Tacitus dixit de Germania c. 19. *Proſternere & ſubſternere pudicitiam*, Sueconius, ut in Tiberio c. 35 *Matronas proſtratæ pudicitiæ, quibus accuſator deeſſet, propinqui more majorum de communi ſententiâ coercerent, auctor fuit.* Idem Cæſare cap. 2 *Deſedit apud Nicomedem, non ſine rumore proſtratæ regi pudicitiæ.* Idem Auguſto cap. 68 *Quaſi pudicitiam delibatam a Cæſare, & etiam Hirtio in Hiſpania CCC millibus nummûm ſubſtruxerit.* Legis Juliæ de adulteriis, caput etiam de *pudicitia* fuit; ut Sueconius Auguſto cap. 34 auctor eſt. Ex eo puniebantur ii, qui cum maſculis nefariam exercerent libidinem: ut Juſtinianus declarat lib. 4. Inſtit. Tit. 17. § 4. Hinc *pudicitiæ quæſtio*, apud Valer. Max. lib. 6. cap. 1. exemplo 7. quo de ſtupro maſculi quæritur. Nam qui cum maſculis abominanda Venere concumbebant, proprie *impudici*, & crimen ipſum *impudicitia* dicebatur, de quo paullo poſt dicendum erit.

¶ Impudicus, impurus, unzüchtig / unflätig. *Mulieres impudicæ*, Cic. 2. Catil. c. 5. *Antonius impudiciſſimus*, Idem Philipp. 2. c. 28. *Impudiciſſimus motus biſtrionum*, Lactantius lib. 6. c. 20. ¶ De maſculis, *impudici* proprie, qui muliebria patiuntur, aut maſculos ſubigunt. Catullus Carm. 29. in Cæſarem, cui hoc teterrimum vitium hæſit; *Idem impudicus, & vorax, & helluo.*

Nam ſtupra in fœminas exercita, non *impudicitia*, ſed *libidinis*

nomine in sexu isto veniebant. Suetonius Augusto c. 71 *Ex quibus sive criminibus sive maledictis, infamiam impudicitiæ* (masculæ Veneris) *facile refutabit & præsentis & posteræ vitæ castitate. Circa libidines hæsit postea quoque, ut ferunt, ad vitiandas virgines pronior*, &c. Vide & Torrentium ad Suetonii Augustum c. 34.

¶ Impudicitia, Cicero ad Octavium, *Nomen nobile consceleratum impudicitiæ dedere.* Et Ulpianus Lege 2 Dig. de his qui sui vel alieni juris, *Si dominus servos ad pudicitiam turpemque violationem compellat.*

¶ Impudice, adverbium. Ambrosius ad Virginem lapsam c. 8 *Pallescat facies, quæ quondam virtuit impudice.*

¶ Pŭdor, Scham. Cic. in 4. Tusc. c. 8. *Rubor pudorem consequitur.* Plaut. in Bacchid. act. 3. sc. 3. v. 81 *Ego illum periisse puto, cui quidem periit pudor.* Et Juvenalis Satyr. 11. v. 35 *Paucos moveri* ait *fugientem ex urbe pudorem.* Valerius Flaccus lib. 4. v. 324 *Rebus semper pudor absit in arctis*, Noth lehret unverschämt werden. quod de Homero sumptum Odyss. P. v. 347. Vel Hesiodo, lib. 1. Op. v. 315. Hinc etiam *inutiliter verecundum* Seneca dixit lib. 2. de Beneficiis cap. 10. Quintil. declam. 12 *Non habitant una pudor & fames.* Ei *petulantia* opponitur Cic. 2. in Catil. sub fin. *Ex hac enim parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum.* Apud eundem Orat. pro Cluentio *libidinem pudori* opponit. Suetonius Nerone cap. 23. extr. *taciturnitatem* & *pudorem* conjungit. Pudentes nec loquuntur temere, & pauca loquuntur. Unde *infans pudor*, qui fari non potest, id est, mutus. Horat. 1. Sat. 6. v. 56

Ut veni coram, singultim pauca locutus:
Infans namque pudor prohibebat plura profari.

Vitiosus vel malus pudor, præposterus & inanis est: cùm nos ejusmodi rerum pudet, in quibus per se nulla turpitudo inest. Quod genus vitii Græci δυσωπίας vocant. Horatius lib. 2. Sat. 3. v. 39

- - - pudor, inquit, te malus urget.
Insanos qui inter vereare insanus haberi.

Idem lib. 1. Epist. 16. v. 24

Stultorum incuria pudor malus ulcera celat.

De hoc exitioso virtutibus vitio vide Plutarchi egregium libellum περὶ δυσωπίας. *Pudori esse* dicitur, quod dedecus affert: itaque *Gloriæ* opposuit Livius: *Gloriæ*, inquit, *non pudori fuit.* Pudorem tollit multitudo peccantium. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 2, 1. ¶ Aliquando pro existimatione ponitur: nam salvo pudore, salva & fama: hoc est, cum nihil admittimus cujus pudeat, cum benè audimus. Dionysius Cato lib. 3. Dist. 5

Produxit testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcunque potes, celato crimen amici.

Plinius lib. 2. Epist. 4 *Magnum habes facilitatis meæ pignus, cujus fiduciâ debes famam pudoremque defuncti suscipere.* SVSCIPERE, i. e. tuendum suscipere. Idem lib. 5. Epist. 1 *Dixit Curianus, quæ pro se putabat; respondi paucis ego: neque enim adest alius, qui defuncta pudorem tueretur*, der ihre Ehre rettete.

¶ Pŭdoricolor, id est, rubicundus, qualis color pudoris. Nævius apud Gellium lib. 19. cap. 7 *auroram pudoricolorem*, id est, rubentem dixit.

¶ *Expudorata frons*, est in fragm. Petronii Tragur. p. 16.

¶ Propŭdium, id est, res pudenda, obscenitas, Schand / Unflätigkeit / apud Plaut. Pœnulo act. 1. sc. 2. v. 60 & Plinium 28. c. 8. Scaliger ad Festum in PROPVDIVM. *Non dubium est*, inquit, *quæ Græcis* καταπύγματα, *ea Latinis* propudia *dicta. Inde homines sceleratos, ut Græci* καταπύγματα, *ita Romani* propudia *dixerunt.*

¶ Propudiosus, schändlich / voller Schande. Apul. Apol. *Ipse propudiosus, uxor lupa*, &c. Arnobius lib. 5. p. 175. *Propudiosi facinoris obscenitas.* Tertullianus de Pallio cap. 4 *propudiosi Cæsares.* Et Minutius Felix p. 234 *meretrices propudiosæ.* Sidonius lib. 9. epist. 6. *ancilla propudiosissima.*

PVER, παῖς, infans masculus, cui puella opponitur; ein Knabe. *Vel puero perspicuum*, καὶ παῖδὶ δῆλον, es möchte es wohl ein Kind mercken / vide Chiliad. *Puer adultus*, ein erwachsener Knab / qui adolescentiæ proximus: Tales *majores* Suetonius vocat: cæteros *minores.* Nam in Augusto c. 53 scribit: *Sed & Trojæ ludum frequentissime edidit, majorum minorumve puerorum delectu.* Item Tiberio c. 6 *Præsedit & Actiacis ludis, & Trojanis Circensibus ductor turmæ puerorum majorum.* Loquitur de Tiberio: qui, si de primis ludis Actiacis sentit Suetonius, tum annum 13; sin de secundis, ann. 17 ætatis agebat, ut supputavit Casaubonus. Varro in quinque gradus humanam distinxit ætatem: singulos verò præter extremum 15 annis descripsit. In primo igitur pueri in annis 15, deinde adolescentes in totidem, & sic deinceps &c. *Pueri* autem appellati, quod *puri* sint; i. e. impubes, Censorinus de die natali cap. 14. Sed istam etymologiam rejicit Scaliger Conjectaneis Varronianis: qui ab antiquo *Por* deducit: qui postea *Puer.*, Sic *Marcipor*, *Quintipor*, *Publipor*, id est, *Marcipuer*, *Quintipuer*, *Publii puer*, dicebatur. *Por* autem ex Græco πώρ. Nam qui παῖς Græcis cæteris, Doriensibus πῶς dicebatur. Sed & ultra 15 annos nati Romani olim *Pueri* appellati. Sane Augustus Cæsar interfecto Julio cùm admoveretur Reipubl. 19 habebat annos, & tamen *Puer* appellatur non modo Virgilio in Culice v. 3. sed & Ciceroni lib. 10. ad Famil. Epist. 28. & lib. 11. Epist. 7. & notat ad illud Eclogæ primæ,

Hic illum vidi juvenem &c.

Servius, decrevisse Senatum, ne quis eum *puerum* diceret, ne majestas tanti imperii minueretur. Nonnunquam *Puer*, pro filio puero adhuc usurpatur. Cicero 3. de finibus c. 2 *In Tusculano cum essem, vellemque in bibliotheca pueri Luculli quibusdam libris uti*, &c. Juvenalis sat. 14. v. 47

Maxima debetur puero reverentia, si quid
Turpe parat: Ne tu pueri contempseris annos:
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.

A puero, Cicer. 5. Tusc. c. 22. *A pueris*, Idem 1. de Orat. cap. 1. von Kindheit auff / quod infrà *a puericia* dicetur. *Ex pueris excedere*, die Kinderschuh ablegen / Cicero pro Arch. cap. 3. pr. ¶ 2. Aliquando *Pueri* vocabulum non ad ætatem refertur, sed blandientis est. Virg. lib. 6. v. 832

Ne pueri, ne tanta animis assuescite bella.

Ita in Culice v. 36 de Augusto: *Sancte puer*, & ita ille sæpius. Catullus quoque, Statius, & alii ita usi. ¶ 3. Aliquando *pueri* vocabulum relative sumitur, & idem est, quod filius. Ita Horatius *pueros Ledæ* Castorem & Pollucem lib. 1. od. 12. *Latonæ puerum*, Apollinem Latonâ natum, lib. 4. od. 6 dixit. Virg. 2. v. 597

- - - - superet Conjunxne Creusa,
Ascanius puer.

id est, filius, ut & Servius interpretatur, & Græcix rationem esse observat. Vet. Gloss. παῖς, ὁ υἱός. *Filius.* Juvenalis Sat. 14. v. 3

Quæ monstrant ipsi pueris traduntque parentes.

¶ 4. *Pueri* etiam honestiore vocabulo antiqui servuli vocabantur licet essent seniores: quod præter Grammaticos, Nonium inquam & Servium in Eclog. 6. Virgilii, Paullus quoque JCtus notavit L. Pueri 204. D. de Verb. Signif. PVERI inquit *appellatio tres significationes habet: Unàm, cùm omnes servos pueros appellaremus: alteram, cùm puerum contrario nomine puellæ diceremus: tertiam, cum ætatem puerilem demonstramus.* Horatius lib. 1 Carm. ode 39. ministrum suum alloquens: *Persicos odi, puer, apparatus.* Apud S. Matth. c. 8. & S. Lucam cap. 7 δοῦλος & παῖς similiter synonyma sunt. vid. supra *Por.* ¶ 5. *Pueri* etiam per convicium ignavi atque imbelles appellantur: de quo Rigaltius ad Onosandri Strategicum p. 7.

¶ Veteres autem & *Puerus*, item *Puera* dixerunt. Suetonius Caligula cap. 8 *Qualucunque partus sine ullo sexus discrimine* PVERPERIVM *vocatur: quod antiqui etiam* PVELLAS, PVERAS; *sicut & pueros*, PVELLOS *dicitarent.* Vet. Gloss. παῖς *Puer, puerus*, Item: παιδίον, *Puera.*

¶ Puerulus, dimin. Cic. pro Rosc. Amer. c. 41 *Omnium deliciarum atque omnium artium puerulî.* ein Knäblein.

¶ Puellus, pro eodem, Lucilius & Varro apud Nonium: etiam Lucretius lib. 4. v. 1245. *puellos suscipere.*

¶ Puerculus, Arnobius dixit lib. 2. p. 59. & lib. 7. p. 247.

¶ Puella, & Puellula, diminutiva ex *puera.* Cicer. 1. ad Attic ep. 5. *Puella dicitur in legitima tutela esse.* Catull. Epithal. Manlii & Juliæ v. 57 *Floridam ipse puellulam Matris e gremio suæ dedit. Puella* autem dicuntur non solum quæ expertes viri & innubæ, sed & quæ matrimonio junctæ, & uterum ferunt, imo & pepererunt. Vide, quæ ex Criticis collegit & notavit Taubmannus ad illud Plauti Cistell. act. 2. sc. 3 *Eam nunc puellam filiam ejus quærimus. Puella*, quæ vidua erat, vocatur Statio. vid. Barth. ad ejusd. Silvas p. 76. & lib. 25. Adversc. c. 14.

¶ Puellaris, ut, *Ætas puellaris*, Quintil. procem. lib. 6. *Pensa puellaria*, Mela lib. 3. cap. 5.

¶ Hinc adverbium *Puellariter*, Plin. lib. 8. epist. 10.

¶ Semipuella, Ausonius Gripho v. 21

Tres volucres, tres semideæ, tres semipuellæ.

¶ Puerilis, kindisch. ut, *Puerilis sententia*, Terent. Phorm. act. 5. sc. 7. v. 56.

¶ 2. *Puerile*, inconsultum & vanum, unbedachtsam und eitel. *Puerilis infirmitas*, Quintil. lib. 2. cap. 3. *Puerile est*, id est, leve quiddam & nullius momenti, Terent. Andr. act. 2. sc. 6. v. 18.

¶ Puerilitas. Nonio ex Varrone pro pueritia est: nec aliter Val. Maximus lib. 5. cap. 4. n. 2. *Vix dum annos puerilitatis egressus.* Seneca autem Epist. 4 hoc differentiæ interponit, ut pueritia ætatem; puerilitas mores & ineptias puerorum significet. *Adhuc*, inquit, *non pueritia in nobis, sed, quod est gravius, puerilitas remanet.*

¶ Pueriliter, ut *Facere pueriliter*, wie ein Kind thun / Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 11.

¶ Puericia, die Kindheit / die ersten Jahr eines Menschen / die Jugend. *A pueritia legimus & discimus*, Cic. Tusc. 2. c. 1. Et, *e ludo & pueritia disciplina* pro Lege Manil. c. 10. Idem in Topicis 20 *Pueritia, somnus, imprudentia, vinolentia, insania ejus generis sunt, ex quibus sapissime verum invenitur*, Kinder / Narren und Trunckene reden gern die Warheit. ¶ Per Syncopen Hor. lib. 1. od. 36 *Puertiam* dixit.

¶ *Puericies*, Auson. in Profess. Burdig. 10. v. 17.

¶ Puerpĕra, eine Sechswöchnerin / Kindbetterin / Terent. Adelph.

Adelph. act. 5. sc. 7. v. 23. Plin. lib. 28. c. 19. &c. Adjective *Verba puerpera* Ovidius dixit 10. Metamorph. v. 511. quibus Lucina parturientibus bene precata opem fert. A

¶ Puerperium, qualiscunque partus sine sexûs discrimine, ut paullo ante ex Suetonio ostendimus, die Geburt/ die Sechswochen. *Puerperiis insignis fœminâ*, Tacit. lib. 12. cap. 6. *Puerperio cubare*, Plaut. Trucul. a. 2. sc. 5. v. 22 in Wochen liegen.

¶ Pueraſcere, Suetonius Caligula cap. 7 *Novem liberos tulit; quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam puerascens insigni festivitate.* Auson. Eidyl. 4. v. 55

Obductosque seni facies pueraſcere sensus.

Usus & Sidonius.

¶ Repueraſcere, Kindisch / oder wieder zum Kinde werden. *Repueraſcere & in cunis vagire*, Cic. de Senect. cap. ult. *Senes repueraſcere solent, &c.*

¶ Puellaſcere. Varro apud Nonium: *pueri puellaſcunt*, id est, effœminantur.

PVGIL, a pugnando dicitur, athleta, ein Fechter / ein Kämpfer. *Exercitatus, inexercitatus pugil*, Cic. de Clar. Orat. c. 69. Nimirum qui *Gladiatores* Latinis, Græcis *Pugiles* erant: qui licet postea & in Italia fuerint, res ipsa tamen a Græcis: unde eorum certamina, & *Græcia* appellata, ac in pugilibus *Graci* ferme primo loco habebantur: post hos Afrani, Campani, Latini. Dicti & quidam eorum *ordinarii* ac *legitimi*; quidam *caterbarii*, temere & sine arte pugnantes, Suetonius Augusto cap. 45. & Caligula cap. 18. B

¶ Pugilo, pugilare, antiquum verbum. Gloss. Cyr. *Pugilo, συκοφαντῶ.* Apulejus deponentaliter lib. 7. p. 195 *primoribus in me pugillatur unguis.* Nam & L. duplicato scribitur.

¶ Pugilatio, pugilum exercitatio, das Fechten/ utitur Cic. lib. 2. de legibus cap. 15.

¶ Pugilatus, idem. Plautus Captiv. a. 4. sc. 2. v. 13 *Hic homo pugilatum incipit.*

¶ Pugilator, pugil. ein Fechter. Arnobius lib. 1. p. 29 *Tyndaridæ Castores, equos unus domitare consuetus, alter pugilator bonus.* Vet. Gloss. *Pugilator, πυγμαχητής.*

¶ Pugilatorius. Plautus Rudente act. 3. sc. 4. v. 16 *Ego follem pugilatorium faciam*, wil dich zuschlagen / wie einen Ballon. Alii a *Pugillus* deducunt. Vide infra ibi.

¶ Plautus etiam *pugilice valere*, dixit Epidic. act. 1. sc. 1. v. 18. id est firmiter, starck seyn.

Pugillus, pugillaris, vide *Pugnus.*

PVGIO, masculi. a pungendo dictus est, ein Dolch oder Stechwehr. *Pugio plumbeus*, ita argumentum infirmum vocat Cicero lib. 4. de finib. cap. 18. ein schwacher Beweiß/ oder Uberzeugung. Martial. lib. 14. Epigr. 33

Pugio, quem curvis cingit brevis orbita venis.

Apud Romanos *Pugio*, quo accincti Imperatores erant, summæ potestatis insigne, cujus traditione jus vitæ necisque in cives designabatur, quod *gladii jus* JCti appellant. Hinc Vitellius cessurus imperio pugionem deposuit, de quo Suetonius ejus vita c. 15. Tacitus eandem rem narrans 3. Histor. c. 68 *Postremo fletu prapediente assistenti Consuli (Celius Simplex erat) exsolutum a latere pugionem, velut jus necis vitæque civium, reddebat.* Nemini enim licebat gestare, nisi cui hanc potestatem tribuisset Imperator: ut, quos in provincias suas mittebat: de quo Dio lib. 53. pag. 505. Romæ vero *Præfecto Prætorio.* Vide Turnebum lib. 12 Adversar. cap. 6. & Petrum Fabrum lib. 1. Semestr. cap. 3. Quod autem Turnebus putat, honorem gestandi gladii, magnitudine ejus fuisse distinctum; ita, ut majores potestates, quales Imperator, Præsides, Præfecti Prætorio, majore ferro, gladiis puta; minores, quales militum tribuni, minore, id est, pugionibus, uterentur, in eo videtur falli. Sane Tacitus Suetoniusque Vitellio Imperatori, non *gladium*, sed *pugionem* diserte tribuunt. Recte quoque super loco Statii lib. 5. Silv. Protreptico ad Crispinum, Fabrum Cruceus redarguit, qui *Ausonium ferrum*, quod ibi Poeta nominat, de gladio Præfecti Prætorio, interpretatur; Crispinum vero eum statuit, qui Claudii Imperat. temporibus Præfectura Prætorii functus est. Nam ipsum carmen id satis redarguit. Sed quod Morellum secutus putat, Crispinum cubiculo Imperatoris præpositum fuisse, eamque ob rem ferendi gladii jure donatum, de eo dubito. Neque enim gestandi gladii jus cum Præpositurâ cubiculi connexum fuisse, locus Dionis e lib. 67. pag. 766 à Morello prolatus evincit; sed istud tantùm; Parthenium Cubiculo præpositum, ita enim Suetonius vocat, honore gestandi gladii a Domitiano fuisse ornatum. Puto autem Tribunitio honore Crispinum à Domitiano, tradito gladio, tribunatûs insigni, fuisse affectum: in omen tantùm futuræ militiæ, cui per ætatem nondum par erat. Perinde ac Consularia & Prætoria ornamenta dari interdum solebant honoris causâ, qui eas dignitates ac munia revera non sustinebant. Hoc paullo ante Statius *Castra* dicit *recludere.* Nam per tribunatum primus aditus erat ad castrenses honores atque imperia ipsa. Unde hunc tribunitium ensem idem Poeta *primum* appellat lib. 5. Silv. 2. v. 177

Cuique, inquit, *satis primum tribuit Germanicus insem.*

Nam *secundus* ensis, ut sic appellem, Rectorum provinciarum; *ultimus* & summus Præfecti Prætorio erat. Nec alio, puto, honore Parthenius ab eodem Domitiano ornatus fuit. Hæc nostra super hoc Statiano loco sententia, sive opinio potius, est.

¶ Pugiunculus, nam & hoc diminutivo Cicero usus est in Oratore cap. 67.

PVGNA, certamen a *pugno* dicta est, auctore Donato, ein Kampff. *Pugnam ciere*; Tacit. 3. ann. c. 41. *committere*, Cicer. 3. Catil. c. 3. Unlust und Kampff anrichten. *Pugnam ire*, Quintil. lib. 5. c. 12. sub fin. *Pugnam facere*, Nepos Conone c. 5. Et, *Pugna adversa*, Tacit. 1. ann. c. 64, 3. *mala*, Idem 15. cap. 28, 3. *Pugna ardescit*, Idem lib. 5. Hist. cap. 18. Ac, *Pugna forensis*, Quintil. lib. 5. cap. 12. certamen litigantium.

¶ Pugno, pugnare, pugnam committere, ut, *Acriter pugnare*, Quintil. lib. 2. cap. 20. fin. hefftig kämpffen / streiten. *Pugnare cum aliquo, cum hoste*, &c. Cic. pro Balb. c. 9. *Pugnare e muro*, Plin. 32. c. 1. *Pugnare in hostem*, (quam rationem mundiorem & subtiliorem, quàm *pugnare cum aliquo, & contra aliquem*, censet Gellius lib. 7. c. 2.) Liv. lib. 8. cap. 7. an den Feind setzen. *Pugnare in frontem, in latera*, Tacit. Agricolâ cap. 35. *Pro patriâ pugnare*, sive *pro commodo patriæ* Cicer. Invent. 1. c. 1. für das Vaterland streiten. *Pugnare pro sacris. Pugnare pro salute.* Sallust. Jugurtha extrem. *pro gloriâ.* ibid. *Pro salute pugnare* est pugnare ex necessitate pro libertate sua, ne alterius imperio subjiciamur; *pugnare pro gloria* est pugnare non ex necessitate, sed ut alios nostro subjiciamus imperio, & ita gloriam augeamus, &c. *Cum vitâ pugnat oratio*, Cic. Tusc. 2. c. 4. id est, vitæ oratio contraria est, leben nicht wie sie lehren. *Inter se pugnare*, Varro R. R. lib. 2. cap. 3 wider einander streiten. *Hic pugnes licet, non repugnabo*, Cicero 4. Acad. cap. 18. *Illud pugnat & enitere*, Idem 3. fam. epist. 10. *Hoc pugnatur*, Cic. pro Rosc. cap. 3, darum ist der Zanck / das ist streitig. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 57 *Ipsam psaltriam una mecum hinc abstraham. M. pugnaberis*, da wirstu ein treffliches gewinnen. *Pugnam pugnare*, Græca ratio & antiqua. Ennius:

Vicimus & socii & magnam pugnavimus pugnam.

Plautus Amph. act. 1. sc. 1. v. 97

Hæc illi est pugnata pugna ab usque mane ad vesperum.

Nepos Hannibale cap. 5 *Hac pugnâ pugnatâ, Romam profectus est:* ubi Lambinus & Ciceronem ita locutum observat. Vide & Vossium de Constructione cap. 22. Similiter *pugnata bella* Horatius dixit lib. 1. Epist. 16. v. 25.

¶ Pugnantia, contrarietas; ut, *Pugnantia duarum propositionum*, sic enim utuntur philosophi, sed non Latine satis. *Repugnantia* autem vox probæ & Ciceronianæ est, quam infra videas.

C ¶ Pugnax, zänckisch / kämpffisch / *Non est pugnax in vitiis*, id est, vitia non pugnaciter defendit, Cælius ad Cicer. lib. 8. famil. epist. 13. *Vehemens & pugnax exordium dicendi*, Cic. 2. de Orat. cap. 78. Et, *Oratio pugnacior*, Cicer. de clar. or. cap. 31. extr. *Pugnacissimus quisque*, Tacit. 4. Histor. cap. 60. *Hac legione nihil acrius, aut pugnacius quidquam cogitare*, Asin. Pollio Ciceroni lib. 10. fam. ep. 31.

¶ Perpugnax. *Perpugnacem in disputando videri*, Cicer. lib. 1. de orat. cap. 10. extr.

¶ Pugnacitas, Streitbarkeit. *Pugnacitas argumentorum*, Quintil. lib. 4. c. 3. *Pugnacitas libidinis*, Plin. lib. 10. cap. 33.

¶ Pugnāciter, pugnacissime, mit Streit/ mit Zanck. ut, *Sententiam, quam adamas, pugnacissime defendere*, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 3. Et Quintilian. lib. 9. cap. 4. *Quis dubitat alia lenius &c. alia pugnacius esse dicenda?* Seneca lib. 1. Quæst. Nat. c. 2. extr. *Sidera collectum aerem lucis levi non pugnaciter, nec aspere ferinunt.* Idem 3. c. 36 *In illa disputatione pugnacius locutus es.*

¶ Pugnator, ein Kämpffer / Streiter. Livius lib. 24. c. 15. *Fortissimus quisque pugnator esse desierat.* Frontinus lib. 4. c. 7. n. 37 *bonus pugnator*, ein guter Soldat.

¶ Pugnatrix. Prudentius Psychomach. v. 683

Intulit hæc furiis pugnatrix subdola.

D ¶ Pugnatorius, e, um. *Mucro pugnatorius*, Seneca præfat. in lib. 2. controvers.

Composita.

¶ Adpugnare, Tacit. lib. 2. Annal. c. 81. *Pisonem classem adpugnare, frustra tentabit.* Et 4. Annal. c. 48 *Alii castra Romana adpugnarent.*

¶ Compugnare, apud Gellium bis legitur. Lib. 12. cap. 5 *Vidistis congredientes compugnantesque philosophum & dolorem:* & lib. 14. cap. 5. extr. *clamantes compugnantesque illos reliqui*, mit einander streiten.

¶ Depugnare, idem propemodum quod simplex. *Depugnare collatis signis*, im Feld gegen einander stehen und kämpffen/ Plaut. in Cas. a. 2. sc. 5. extr. *Depugnare ferro*, Cic. 2. Tusc. c. 17. *Depugna potius, quam servias*, Idem de Attic. lib. 7. epist. 7.

¶ Expugnare, pugnando capere, erstürmen / im Sturm gewinnen. *Expugnare urbem*, Tacit. 5. Hist. cap. 13. *ædes*, Terent. Eun. 4. sc. 7. v. 3. *Expugnare aliquem ratione*, Cicer. in Verrem 4. c. 52. extr. mit Gründen gewinnen.

¶ Expugnatio, Eroberung, *Urbium expugnatio*, Idem de Senect. c. 5.

¶ Expugnator. *Urbis expugnator*, Cic. lib. 1. de Invent. c. 50. *Expugnator pudicitiæ*, Idem 3. in Verr. c. 3. Et Plinius lib. 7. c. 38 *Demetrium expugnatorem* dixit, qui Græcis est *Poliorcetes*.

¶ *Expugnantior herba*, efficacior est, apud Ovid. Metamorph. lib. 14. v. 21.

¶ Expugnabilis, *Robur expugnabile*, eine Stärcke/so zu gewinnen ist / Statius 6. Theb. v. 103.

¶ Contra, *Inexpugnabilis*, e, unüberwindlich. ut, *Arx inexpugnabilis*, Liv. l. 2. c. 7. *Probatio inexpugnabilis*, Quintil. l. 5. c. 10.

¶ Inexpugnatus. Paullinus Nolanus epist. 18 ad Victricium n. 5 *Voluntas sanctis operibus & pio ministratu inexpugnata*.

¶ Impugnare, bekriegen / stürmen. *Impugnare terga hostium*, dem Feind von hinden zusetzen / Livius lib. 3. c. 70. *Impugnare alicujus dignitatem*, id est, adversari dignitati, zu wider seyn. Contrarium *defendere* est.

¶ Impugnatio, Anfechtung / Bekriegung. Cicer. ad Attic. lib. 4. epist. 3 *Domum Sylla pro castris sibi ad tam impugnationem sumserat*.

¶ Oppugnare, bekriegen / stürmen / an etwas setzen. Cic. 2. fam. cap. 10 *Aggeribus, turribus oppugnabam oppidum munitissimum*. Idem, *Obsidere, oppugnare & labefactare urbem*, de Arusp. resp. c. 4. *Oppugnare alicujus caput*, einem nach Leib und Leben stehen / Idem pro Quintio cap. 12.

¶ Oppugnatio. Bestürmung. Livius lib. 14. c. 29 *Non segnior oppugnatio est, quam pugna fuerat*.

¶ Oppugnator. *Salutis meæ oppugnator*, Cic. pro Planc. cap. 31. extr.

¶ Oppugnatorius, ad oppugnationes pertinens. Vitruvius l. 10. c. 22 *Hostes comparant res oppugnatorias*.

¶ Propugnare, pugnando resistere, tueri, defendere; verfechten / vertheidigen. *Acerrime propugnare pro alicujus salute*, id est, depugnare, Cic. ad Brutum lib. 11. ep. 16. Et 1. Offic. c. 19 *virtus propugnans pro æquitate*.

¶ Propugnatio, Verfechtung / Vertheidigung. *Propugnatio ac defensio dignitatis alicujus*, Idem lib. 1. famil. epist. 7.

¶ Propugnator, defensor, Vertheidiger / Beschützer. *Acerrimus propugnator communis libertatis*, Idem ad Brutum epist. 11. *Locus à propugnatoribus vacuus relictus*, Cæsar lib. 7. c. 25.

¶ Propugnaculum, locus munitus, ex quo depugnatur, eine Vestung / Pastey / Schutzmauer. *Propugnaculum contra hostium impetus*, Cicer. pro Fontej. c. 1. *Propugnaculo alicui esse*, einen Schutz seyn / Idem in Verrem 7. c. 34. *Propugnaculum oppositum barbaris*, Nep. Themistocl. c. 6, 5. hodie, eine Frontier-Stadt / Grentz-Vestung. *Propugnacula tyrannidis demoliri*, Idem in Timol. c. 3. n. 3. die Citadelle einreissen. Sed autem hæc vere instrumenta tyrannidis, coercendis urbibus exstructa, frena, & claustra oppressorum, sedes, & arces servitutis. Vid. Curt. lib. 7. c. 7, 1. Tacit. Agr. cap. 36, 1.

¶ Impropugnatus, non propugnatus. Ammianus sub fin. lib. 29, [sive cap. 37] *impropugnata civitas*.

¶ Repugnare, obsistere, resistere, sich wehren / widerstehen / widerstreben / zu wider seyn. *Dictis & factis alicui repugnare & resistere*, Cic. pro Rabir. c. 5. *Repugnare contra veritatem*, Idem pro Q. Rosc. c. 17. Et, *Repugnare circa aliquid*, Quintil. proœm. lib. 8. *Repugnare inter se*, Cic. 3. Tuscul. c. 29. wider einander streiten.

¶ Repugnans. Ovidius 2. de Arte v. 197

Cede repugnanti, cedendo victor abibis.

Comparativus apud Lactantium de Ira Dei cap. 9, *Quo quid repugnantius dici possit, non video*. Nisi ad Adverbium *repugnanter* id velis reducere.

¶ Repugnanter, wiedersetzlich. ut, *Patienter accipere, non repugnanter*, Cic. de amicit. cap. 25. Ammianus lib. 20. c. 19 *non repugnanter*.

¶ Repugnantia, pro qua vulgo *pugnantiam* dicunt, Ungleichheit / Widerwertigkeit / Cicero in Philippica 2. c. 8. *Qui tantarum rerum repugnantiam non videas, nihil profecto sapis*. Idem 3. Offic. cap. 7 *Panætius induxit eam, quæ videretur esse, non quæ esset, repugnantiam*.

¶ Repugnator. Beda lib. 1. Hist. eccles. Angl. cap. 17 *quasi repugnatore cessante*.

¶ Repugnatorius, repugnans. Vitruvius lib. 10. cap. ult. *In repugnatoriis rebus non tantum machinæ, sed etiam maxime consilia sunt comparanda*.

PVGNVS, manus contracta, eine Faust / contrar. *palma*. *Cædere pugnis*, Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 43. mit Fäusten schlagen. *Legere quem pugno*, per jocum Plautus dixit Amph. act. 1. sc. 1. v. 160. *Pugnis rem solvunt, si quis poscat clarius*, ibidem act. 3. v. 9 sie zahlen mit Schlägen / wenn sie einer etwas scharff mahnet. *Pugnis & calcibus aliquem contundere*, Cic. 5. in Verr. c. 23. einen schlagen und mit Füssen treten. *Pugnos & plagas ferre*, Cicer. de Clar. Or. cap. 69.

¶ Pugillus, diminut. ¶ 2. Item, eine Hand voll. Plinius l. 20. c. 22 *Semen cum farris pugillo decoctum*. Onomast. Vet. *Pugillus*, δράγμη. Et mutato genere Gloss. Vetus: *Pugillum*, δράξ χειρός.

¶ Pugillāris, e, quod pugnum implere seu pugno contineri potest, das eine Hand füllen kan. Juvenalis Satyr. 11. v. 156

Nec pugillares defert in balnea mucus
Testiculos.

¶ Pugillares, plur. masc. & substant. tabulæ dicuntur, in quibus stilo scribimus, Schreibtäfelein. *Quin pugillares sumis & aliquid scribis?* Plin. lib. 7. Epist. 9. extr. Sed Juvenal. sat. 11. v. 156 primam produxit in *pugillaris* adjectivo, unde substantivum est, ut modo vidimus: Prudentius tamen corripuit Hymno Cassiani v. 15 *Unde pugillares soliti percurrere ceras*.

Videtur & corripuisse Ausonius Epigr. 146. quum ait: *Bipatens pugillar expedi*. Et si *pugil* primam brevem habet, cur non & *pugillaris*? *Lugnis* enim, à quo *pugillaris* est, & *pugil* ejusdem sunt originis. Sed tamen Idem Prudentius & primam in *Pugil* produxit 2. adv. Symmach. v. 517

– oleoque & gymnadis arte
Unctis pugilibus:

secus ac Ovidius fecit 3. Amor. 2. v. 54

Pollucem pugiles, Castora placet eques.

¶ *Pugillar* & *pugillaria* gen. neutro dixerunt. Catullus Carm. 43. v. 5. & Ausonius Epigr. 146 jam indicato.

¶ *Pugillatorius follis*, pila, ein Handball / Plaut. in Rud. a. 3. sc. 4. v. 16. Sed alii, & forte rectius, ex *pugil* (unde *pugilo* & *pugilator*) proxime deducunt. Vide Lambinum & Jac. Operarium. Quære etiam supra in *Pugil*.

PVLCHER, quasi πολύχειρ, id est, fortis, quia Romani, quùm ponerent omnia in fortitudine, eum tantum pulchrum & formosum putabant, qui fortis esset. Scaliger de LL. cap. 22. Sic Virgilius, *pulchrum* pro forti posuit in illo lib. 7. Æn. v. 656

– – – fatus Hercule pulchro,
Pulcher Aventinus, &c. & alibi.

Florus lib. 4. c. 4. extr. *Tum etiam manu pulcher apparuit*, hoc est, fortis. ¶ 2. Pulchrum elegans est, decorum, formosum. *Pulchra pœmata*, Horat. lib. 1. Satyr. 10. vers. 6. *Pulcherrima Roma*, Virg. 2. Georg. v. 534. Et, *Quo pulchrior alter non fuit*, Æneid. 7. v. 649. *Pulchrum ornatum turpes mores pejus cæno tollunt*, Plaut. Mostell. act. 1. sc. 3. v. 133. Sed *Pulchrum* & *venustum*, ut cognata videantur & eadem, differunt tamen. Vide infra *Venustus*. ¶ 3. Pulchra etiam sunt, quæ laude digna honestaque sunt. Florus lib. 2. c. 19 *Hastenus Romanus populus pulcher, egregius* &c. Vide & Heinsium de Satyra Horatiana. ¶ Nonnulli & *Pulcer* scribunt. Et ita Varro, de quo Sosipater Charisius l. 1. PVLCRVM *adspirari debere, Varro negat, ne duabus consonantibus intercedat aspiratio, quod minimè rectum antiquis videbatur*.

¶ Perpulcher, auget significationem. sehr schön. Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 15 *Perpulchra credo, dona, haud nostris similia*.

¶ Præpulcher, idem. Juvencus lib. 1. v. 430

Proveniunt hominum præpulchra indagine lucra.

¶ Pulchre, eleganter, nett / wohl / stattlich. *Dicere pulchre & ornatorie*, Cic. in Oratore c. 68. pr. fein von Sachen reden. *Pulchre sobrius*, Terent. Eun. act. 4. sc. 5. gar fein nüchtern. *Pulcherrime ferre secundam fortunam*, Ser. Sulpic. ad Cic. lib. 4. epist. 3. id est, egregie, optime. Phædrus lib. 4 extremo:

Dum sanitas constabit, pulchrè meminero.

Nepos Attico cap. 26, *In ea* (familia) *erant pueri litteratissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quicquam esset, qui non utrumque horum pulchrè facere posset*. Ubi *Pulchre aliquid facere posse*, de opera promtâ, expeditaque intelligendum. Hinc in approbationum formulis etiam locum habet, Terentius Eun. a. 4. sc. 2. v. 4

TH. *Male multabo ipsum.* GN. *Pulchre.*

Et Horat. act. 2. sc. 8. v. 92

– – – SYRVS. Assimulabimus
Tuam amicam hujus esse. CLIT. *Pulchre.*

Similiter nos: das war schön / das ist stattlich. Atque sic & Græci τὸ καλῶς usurpabant. ¶ Neque tamen hoc adverbium in iis tantùm locum habet, quæ laudi & commodo sunt, sed & quæ in deteriorem partem vergunt. Idem Ter. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 40

– – – – – – nam ut tu scias,
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet,

Pulchrè, id est, abunde, copiosè.

¶ Pulchellus, ut, *Pulchellus puer*, Cicero ad Attic. l. 1. epist. 16.

¶ Pulchritudo, venustas, elegantia: Schönheit. ut, *Eximiâ pulchritudine fœmina*, Cic. 1. de Divinat. cap. 25. *Splendor & pulchritudo virtutis*, Idem 2. Offic. cap. 10. Ejus commendationem egregiam habes apud Isocratem in Helena. itemque quomodo de pulchritudine singulari loquantur Poëtæ apud Barthium Stat. Silv. p. 41. 60. Socrates apud Laërt. *pulchritudinem appellabit modici temporis tyrannidem*; Plato *naturæ privilegium*; Theophrastus *tacitam deceptionem*; Carneades *regnum solitarium*.

¶ Pulchrescere. Cassiodor. lib. 5. epist. 40.

PVLEGIVM, & PVLEIVM, herba, Poley oder Hertz-Poley. Vet. Gloss. *Pulejum*, Γλήχων. Plin. lib. 20. c. 14 *Magna societas cum menta ad recreandos defectos animo pulegio, cum sur-*

culis

culis suis in ampullas vitreas aceti utrisque dejectis. ¶ 2. *Pulegium sermonis* suavitatem videtur appellare Cicer. lib. 16. famil. epist. 23. extr. *Cras expecto Leptam, cujus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est.*

¶ Pulejatum, pro vino pulejo sive pulegio condito, dixit Lampridius in Eleagabalo cap. 19.

PVLEX, ψύλλος, sive ψύλλα: a quo πύλλος & inde pulex. Unde & Cælius Calcagninus *Fullex* scribere voluit. Isidorus tamen a *pulvere*, quo nutritur, derivat. Vulgus communiter primam corripit, inductum illo Pseudovidii versu:

Parce pulex & amare, lues inimica puellis.

Male, Martial. lib. 14. Epigr. 83

Pulice, vel si quid pulice sordidius.

Columell. lib. 10. v. 321

Parvulus aut pulex irrepens dente lacessat Ozyma.

Et est non tantum hominum, sed & olerum ac herbarum, ut in illo Columellæ, ein Floch / ein Erdfloch. *Pulicum vestigia metiri*, proverbium, de diligentiâ in rebus frivolis & inanibus apud Lucianum Philopat. Pulicis encomium Michael Psellus scripsit, & post eum Cœlius Calcagninus, item Petrus Galissardus Araquæus.

¶ Pulicosus: ut, *Pulicosa canis*, voll Flöh / Columella lib. 7. cap. 13.

¶ Pulicalis, psyllium, Flöhekraut.

PVLLVS, Pulli dicuntur recens nati & parvi fœtûs quorumcunque animalium. *Pulli hirundinis*, Plin. lib. 10. c. 33. junge Schwalben. *Pulli aquilæ, cornicis*, &c. ibidem cap. 3. & 12. *Pullus gallinaceus*, Livius lib. 32. c. 1. ein Küchlein. *Pullus columbinus*, Cic. 9. fam. ep. 18. *Milvinus pullus*, ad Quint. fratr. lib. 1. Epist. 2. Sic autem appellat per metaphoram juvenem rapacem, ein junger Scharrhans / Geitzwanst. Juvenal. Satyr. 13. v. 142

Nos viles pulli nati infelicibus ovis,

Horat. etiam *rana pullos* dixit in Sermonibus, lib. 2. Sat. 3. v. 314

Absentis ranæ pullis vituli pede pressis.

Et Columella *Apum pullos* dixit lib. 9. cap. 3. *Pullus equinus*, πῶλος, ein Füllen / Quintil. lib. 8. cap. 2.

¶ 2. *Pullus* etiam inter blandiendi vocabula. Horat. lib. 1. Satyra 3. v. 44 - - - - *strabonem*

Appellat pætum pater: & pullum, male parvus
Si cui filius est.

Vide Theophrastum περὶ πολλήνης, & ibi Casaubonum pag. 131. & infra in *Sidus*.

¶ Pullarius, qui e pullorum pastu auspicia captat, Cic. 10. famil. ep. 12. Quilibet etiam, qui varii generis pullos nutrit & custodit, ita vocari potest.

¶ Pullaster, pullastra, ein junger Hahn oder Henne. Onomasticon vetus: *Pullaster*, πῶλος. Varro de R. R. lib. 3. c. 9 de gallinis *vetulas* opponit *pullastris*, in quem locum ita Scaliger p. 243 *Pullastri in genere gallinaceo, qui pumiliones in hominibus.* Pullitra *autem* vel Pulletra *est, quæ adhuc effœta non est. Sic* a Porca porcetra, *quæ non multum peperit & opponitur scrofæ, quæ multum peperit*, ut est apud Gellium 18. c. 6. Quapropter in dicto Varronis loco *pulletris* potius, quam *pullastris*, vult legendum esse, quod pullastra non ad ætatem referatur, sed ad magnitudinem.

¶ Pulletra vel Pullitra, jam ex Scaligeri verbis patuit. Vide integrum locum, quo Varroniana verba, per se subobscura, ex Græco Varronis interprete mirifice illustrat.

¶ Pullicenus, pullus avium, ut phasianarum, perdicum &c. Lampridius in Alexandro cap. 41 *Aviaria instituerat, pavonum, phasianorum, gallinaceorum, anatum, perdicum etiam; hisque vehementer oblectabatur, maxime palumborum, habuisse ad viginti millia dicitur. Et ne eorum pastus gravaret annonam, servos habuit vestigales, qui eos ex ovis ac pullicenis ac pipionibus alerent.* Vide Salmasium ibi.

¶ Pullinus, *Pullini dentes*, quos primum equi jaciunt, Plin. lib. 8. cap. 44.

¶ Pullatio, fœtura pullorum. Columell. lib. 8. cap. 5 *Ab æstivo solstitio non putant bonam pullationem.*

¶ Pullities idem, vel ætas pullorum. Columella lib. 8. c. 9. extr. *Circa messem, cum jam confirmata est pullities.*

¶ Pullulus, diminutivum, ein jung Thier. Apulejus lib. 8. p. 213 *tam bellum scilicet pullulum*, de asino grandiore, per ironiam.

¶ 2. ein jung Sprößlein. Gloss. Cyr. *Pullulus*, παραφυὰς, βλαστός. nam & *arborum pulli* sunt Catoni c. 51, & *pulluli arborum* Plinio lib. 17. cap. 10. Hinc

¶ Pullulo, pullulare, pullulos emittere, ausspross en / ausschlagen. Veteres enim *Pullare* dixerunt. Vet. Gloss. *Pullat (in Georgia arbores dicuntur, quoties ramos ex se generant)* παραφυάδας βάλλει, βλαστάνει. Nepos Catone c. 2 *Pullulare incipiebat luxuria*, id est, crescere.

¶ Pullulascere, ausspross en / anheben auszuspross en. Columella lib. 4. cap. 21. extr. *Ex novello palmite vitis pullulascit.* Vetus Florentinus liber *pullescit*, de quo mox dicemus. Prudentius Romano v. 882

Libet experiri, Lerna sicut traditur,
Utrum renatis pullulascat artubus.

¶ Pullescere idem in Onomastico, & βλαστάνειν ibi vertitur.

¶ Repullulo, ut, *Repullulare e radicibus*, wiederum ausschlagen / Plinius lib. 16. c. 20.

¶ Repullulascere, Columella lib. 4. cap. 22 *Stirpes juxta cicatricem novellis frondibus repullulascunt.* Ita libri omnes, tertiæ conjugationis forma, quasi a *pullescere*, de quo jam diximus. Unde &

¶ Repullescere est, apud eundem Columellam dicti libri cap. 24. *Præstat*, inquit, *ex vulnere sobolem repullescentem vellere, quam nodosam & scabram plagam relinquere.*

PVLLVS, adjectivum, pullum, subnigrum, dunckelfarb / schwartzlicht / cujusmodi est color pullorum ovilium. Ciceroni in Vatin. cap. 12 *toga pulla*; & in Verr. 6. cap. 24. extr. *tunica pulla*, fusca, atra, ein schwartz Trauerkleid: quæ tamen differebat a *sordida* & colore & usu. Non enim erat hæc atri coloris, sed *alba*: verum tamen erat *sordidior* & obsoleta, & longo usu detrita. Deinde nullus ejus usus erat in luctu: sed erat fere vulgi vestis: quod ob id interdum dicitur *sordidum*. Sic, *Ficus pulla*, Horat. Epod. 16. v. 46. *Myrtus pulla*, Idem lib. 1. Oda 25. v. 18. et, *terra pulla*, schwartz Erdreich / Plin. lib. 17. cap. 4. & Columell. præfat. lib. 1.

¶ Pullatus, atratus, pullam & sordidam vestem indutus, *Turba pullata*, hoc est, plebeja, imperita, apud Quintil. lib. 6. c. 4. seu *turba pullatorum* apud Suetonium Augusto cap. 40. Vide ibi Casaubonum, & Torrentium, schwartz bekleidet.

¶ Semipullatus. Sidonius lib. 1. epist. 7. *Accusatores semipullati.*

¶ Pullulus, diminutum adjectivum, ut, *pullula terra*, Columella lib. 2. cap. 2. quam ait melius proventu frugum approbari.

¶ Pullīgo, inis, idem quod color pullus, Plin. lib. 8. c. 48, *Tarentum & suâ pulligine lanas habet.*

Pulmentum, vide *Puls*.

PVLMO, die Lunge / *officina spirandi, attrahens ac reddens animam*, ut Plinius ait lib. 11. c. 37. sect. 72. ¶ 2. Dicunt & *pulmones* pluraliter substantiam totam pulmonis, ut Cic. in 2. Tusc. c. 19, *Pulmones dolent.* Et Plautus Curcul. a. 2. sc. 1. v. 22 *Pulmones distrahuntur, cruciatur jecur.* Similiter *lienes*, in plurali dicimus. Partes pulmonis, quæ in similitudinem ungulæ bovis dividuntur, *Fibræ* dicuntur. In pulmone nascitur *tabes*, quam Græci φθίσιν vocant. Ovid. lib. 1. de Pont. eleg. 3. v. 20

Cernis ut e molli sanguis pulmone remissus
Ad Stygias certo limite ducat aquas.

¶ Pulmunculus, diminut. Solin. cap. 62 [al. 49] pro re simili pulmonibus.

¶ Pulmonarius, pulmonis morbo laborans, Lungensüchtig / *Ovis pulmonaria*, Columell. lib. 7. c. 5.

¶ Pulmonaria, Lungenkraut / Christwurtz / Consiligo, in tabernis ita vocatur.

PVLPA, æ, carnosum & nervosum in arbore. ¶ 2. Quicquid denique solide carnosum est in fructibus & animalibus, das Fleischiche an Früchten und Thieren. Martial. lib. 3. epigr. 77

Et pulpam dubio de petasone voras,

das dicke Fleisch vom Schincken.

¶ Pulpāmentum, pars carnosa supra armos leporis, das fleischiche am Hintertheil des Hasens / cibi lautiores. *Ego apros occido, sed alter fruitur pulpamento*, Diocletiani dictum apud Vopiscum Numeriano extremo. Vide in Chiliad. Erasmi proverb. *Alii sementem faciunt, alii metunt.*

¶ Pulposus, carnosus, Apulejus lib. 9. p. 195. *terga pulposis porcelle obesa.*

PVLPITVM, locus editior ante scenam, in quo actores fabularum recitant. Plinius lib. 4. epist. 25 *Ludibria scenæ & pulpito digna.* Vet. Gloss. *Pulpitum*, ῥόμβιλη, Σανίδωμα ἐπίπεδον, ein Gerüst / vide Vitruv. lib. 5. cap. 6. Sic *declexum pulpitum*, apud Sueton. est Nerone c. 13. Item *suggestum*, aut locus quicunque editior, unde sermo ad populum habetur. eine Cantzel. Vet. Gloss. *Pulpitum*, βάσις ξυλινὴ: Lege ξυλίνη. Suetonius in Grammat. cap. 4 *remoto pulpito declamare solitum.*

PVLS, pultis, victus antiquissimus ex farina, aqua, melle seu caseo, & ovo decoctus, ein Meelbrey / Habermus / und allerley Gemüß. Plin. lib. 18. c. 8 *Pulte, non pane, longo tempore vixisse Romanos manifestum est.* Vide Varron. lib. 4. LL.

¶ Pulticula, ein Müßlein. Celsus lib. 4. cap. 6.

¶ Pultarius, vas, in quo puls decoquitur, Plin. lib. 7. c. 53. & Celsus lib. 2. cap. 11.

¶ Pultificus, ut, *far pultificum*, apud Ausonium in Technop. cap. de Cibis v. 5.

¶ Pultiphăgus: *Pultiphagus opifex*, Plaut. Mostell. a. 3. sc. 2. v. 141. Fictum nomen ex Latino & Gr. φάγω, edo.

¶ Pulmentum, quicquid edebatur cum pulte. Varro lib. 4. de LL. Horatius lib. 1. Epist. 17. v. 48

Cœnes & pariter pulmenta laboribus emas.

Pulmenta vocat pulpas & lumbos leporinos cum pulte. De venatione enim loquitur.

¶ Pulmentarium, quicquid inter carnes non carneum sed molle

editur, Zugemüß / Juvenal. Satyr. 7. v. 185 *qui pulmentaria condit.* Herz L. II. Lbr. II. 25.

¶ Pulmentaris, ut, *Pulmentaris cibus*, Plinius lib. 18. c. 12.

PVLVĪNAR, quod capiti dormientis supponitur, ein Küssen. Ut, *geniale pulvinar*, Catull. de Nupt. Pel. & Thet. v. 47. ¶ 2. Et lectus in templis numini dicatus, ein Altar und erhabener Ort/ drauff man die Götzen stellet. Hinc *ad omnia pulvinaria sacrificatum esse, supplicationes decretas esse*, hoc est, ad omnia templa, Livius 22. c. 1 dixit, & Cicero 3. Catil. cap. 10. &c. Horat. lib. 1. Carm. Od. 37 - - - - *nunc Saliaribus*

Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus; sodales.

Hinc Domitianus, qui pro Deo haberi volebat, lectum suum *Pulvinar* appellabat, Suetonius ejus vita cap. 13. Vide ibi Torrentium itemque Casaubonum ad ejusdem Cæsarem c. 76. Vet. Glossar. *Pulvinar κλιδίον, φοινὶξ ἢ ἔδος.* Apud eundem Suetonium Aug. c. 45 *e pulvinari spectare* est ex eo loco Circi spectare, ubi simulacra Deorum collocabantur, ut Casaubonus interpretatur. Vide Marcell. Donatum ad Suet. Cæs. c. 76.

¶ Pulvinarium, idem. Livius lib. 21. c. 62 *Corvum in aedem Junonis devolasse, atque in ipso pulvinario consedisse.*

¶ Pulvīnus, ein Banckpfühl. *In pulvinum subjicere*, Nepos Pelopid. cap. 3. Et Cicero 1. de Orat. cap. 7 *Tum Crassum pulvinos popposcisse, & omnes in iis sedibus, quae erant sub platano, consedisse.* ¶ 2. Lectulus, ut ex diminuto patet apud Apulejum lib. 10. p. 248 *Quatuor eunuchi pulvillis compluribus, ventose tumentibus pluma delicata, terrestre nobis cubitum praesternunt.* ¶ 3. Item Lira, id est, terra elata inter duos sulcos in agris aut hortis, apud Plin. lib. 19. cap. 4 & Columellam lib. 11. c. 3. ein Bett / Beet. ¶ 4. In fluvio quoque dorsum ex aggesta arenâ induratum, *Pulvinus* appellatur, eine Sand-Banck. Servius ad illud Virgilii 10. Æn. v. 303

Namque infixa vadis dorso dum pendet iniquo.

DORSVM, inquit, *est durior arena, qua remeantibus fluctibus plerumque densatur, & in modum saxi durescit. Hoc a nautis* PVLVINVS *vocatur.* ¶ 5. Vitruvius lib. 5. cap. 12 structuram etiam in aquâ, seu fundamentum factum cæmentis aut arenâ, *pulvinum* appellat.

¶ Pulvinulus, dimin. Columell. de Arbor. cap. 10.

¶ Pulvillus, diminutiva, *Sericos pulvillos*, Horatius dixit in Epod. 8. v. 15 Banckpfühl mit Seidentuch überzogen. *Plumeis pulvillis* usi Romani, Barth. ad Stat. Silv. p. 57. Adde Apulejum supra in *Pulvinus.*

PVLVIS, pulveris, quod est ab antiquo *Pulver.* Vet. Gloss. *Pulver, κόνιορτος.* Notæ significationis est, Staub. *Pulverem movere*, Quintil. lib. 5. cap. 10. *Pulverem excutere*, Ovid. 1. de Arte am. v. 149. ausstäuben. *Pulverem colligere*, Horat. Oda 1. (vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 123.) *Pulvis & umbra sumus*, Idem 4. Oda 7. v. 16. Et, *Citra pulverem contingere, ἄκονιτί*, id est, citra negotium, facile, nicht saur oder schwer ankommen / Vide Chil. & Torrentium ad illud Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 51

Cui sit conditio dulcis sine pulvere palma.

¶ 1. Cicero 2 de natura Deorum c. 18 *Sed si haec non videris, quia nunquam eruditum illum pulverem attigisti* &c. Ubi per *eruditum pulverem* mathematicas disciplinas intelligit, quod ex iis, quæ cedunt, satis clarum est. Habebant enim arithmetici & Geometræ abacos, sive tabulas, quas tenuissimo pulvere æquabant. In eo inscribebant numeros & figuras suas, ut si quid errassent, confundere & de novo inscribere delata possent. Pers. Sat. 1. v. 131

Nec qui abaco numeros & scito in pulvere metas
Scit risisse Vafer.

Fannius de ponderibus v. 13

Nam qua dimidium superat, pars esse negatur:
Ut docuit tenui scribens in pulvere Musa.

¶ 3. Apud Poëtas & *belli pulvis* legitur, quo magnos belli duces gloriose respersos memorant. Horatius lib. 2. Ode 1.

Audire magnos jam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta.

Martialis lib. 8 Epigr. 65

Hic stetit Arctoi formosus pulvere belli
Purpureum fundens Caesar ab ore jubar.

Vide Jo. Casperium Gevartium Papinianar. Lection. cap. 6. Sed ita & Ammianus Marcellinus lib. 21 *Valdeque raro contigerat, ut militarium aliquis ad civilia regenda transiret: contraque non nisi pulvere bellico indurati praficiebantur armatis.* ¶ 4. Pulvis interdum locum certaminis significat, die Bahn / ut, *In solem & pulverem perducere*, auff die Bahn bringen / apud Cic. de legib. lib. 3. cap. 6. & de clar. orat. cap. 9. ¶ Cæterum in propatulo est, athletas sive luctatores post unctionem pulvere fuisse inspersos Sueton. Neron. cap. 45 pulveremque illum palæstricum hinc ex Ægypti Nilo fuisse advectum. Plinius 35. c. 13 *Non multum à pulvere Puteolano distat à Nilo arena tenuissima sui parte; non ad sustinenda maria, fluctusque frangendos: sed ad debellanda corpora palaestra studiis. Inde certe Patrobio Neronis Principis liberto advehebatur,* &c.

¶ Pulviscŭlus, diminutivum, ut, *aumtilis pulviscŭlus*, Solin. c. 25. [al. 15.] sub finem. Neutro genere Hieronymus adverf. Vigilantium cap. 2 dixit, *pulviscŭlum nescio quod.*

¶ Pulvĕrĕus, pulvere plenus, ut, *Solum pulvereum*, ein staubig Land / Ovid. 7. Metam. v. 113. *Turbo pulvereus*, ein staubiger Sturmwind / Claudian. bell. Getic. v. 458.

¶ Pulverulentus, idem, ut, *Pulverulentus amator. Iter pulverulentum*, Quintil. lib. 5. cap. 10. Et Seneca de vita beata c. 7 *Virtutem in templis invenies, in foro, in curia, pro muris stantem, pulverulentam, coloratam, callosas habentem manus.*

¶ Pulvĕrare, in pulverem resolvere, Colum. 11. c. 2 *Priusquam vineae pulverentur.* & Calpurnius Eclog. 5. v. 87

- - - fragiles nimius Sol pulverat herbas.

¶ Pulveratio, culturæ genus, qua omnis gleba in vineis refringitur & in pulverem resolvitur, wenn der Weinberg umgehackt/ und das Erdreich zermalmet wird / apud Colum. dicto loco, & lib. 4. cap. 28.

¶ Pulveraticum, [& Pulveratica, fœm.] merces & præmium pro pulvereo & grandi labore. Lege 16. Cod. Theodos. de Tironibus: *Pulveratici nomine binos solidos accepturi.* Cassiodorus lib. 12. epist. 15 *pulveratica quoque judicu funditus amputantes.* Fœminea forma est in Constitutione Theodosii & Valentiniani de Agrimensoribus [in Scriptoribus Rei Agrariæ p. 343] *Tres aureos accipiat, absque sua pulveratica.* Add. Jac. Godofr. in Cod. Theod. c. 1.

¶ Impulvereus, sine pulvere. Gellius lib. 5. cap. 6 *Deditione repente facta, impulverea, ut dici solet, incruentaque victoria obtenit.* ohne Staub / ohne Mühe.

PŪMEX, lapis cavernosus, quo corpora lævigantur in balneis, ein Reibstein / Badstein / Bimsstein / Plaut. in Aulul. a. 2. sc. 4. v. 18 *Pumex non aque est aridus, atque hic est senex.* id est, tenacis avaritiæ. *Aquam e pumice postulares*, Idem in Persa a. 1. sc. 1. v. 42. est frustra ab alio petere, cujus ipse, a quo petis, est maximè indigus. Catullus in genere fœminino, euphoniæ inserviens, ut docti observant, dixit, *aridam pumicem*, Epigr. 1.

¶ Pumicosum, rarus & cavernosus Plin. lib. 17. cap. 5 *Terra fistulosa, exesa & pumicosa.* leicht und löcherich wie ein Reibstein.

¶ Pumiceus, ut *Antra pumicea*, apud Statium lib. 3. Silv. 1. v. 144: & *Fontes pumicei*, apud Martialem lib. 4. Epigr. 57. *Pumicei oculi*, aridi, qui lacrymas nullas emittunt. Plautus Pseud. act. 1. sc. 1. v. 73.

Col. *Quin fles?* Ps. *Pumiceos oculos habeo, non quco*
Lacrymam exorare ut expuant unam modo.

Paullinus de Obitu Celsi v. 417 *pumiceum cor* similiter dixit.

Pumiceum cor eget lacrymis. - - -

¶ Pumicare, pumice polire, lævigare. Quod vulgo apud Tibullum lib. 3. eleg. 1. v. 10 legebatur *pumicet*; id *pumex* Scaligero est atque Grævio. Participium autem *Pumicatus* ab usu minus abhorret. Plinius lib. 2. Epist. 11 *Homo comtus semper & pumicatus.* Sidonius lib. 8. epist. 3 *Inter satrapas regum myrrhatos, pumicatos, malotrabratos.* Et Hieronymus Epist. 10. ad Furiam, *dentes pumicati.*

¶ Pumicator est in Glossis Cyrilli.

¶ Expumicare, pumice expolire. Tertullianus adv. Praxeam cap. 16 *Ab omnibus injuriis passionis expumicat.*

¶ Repumicare. Unde

¶ Repumicatio. Plinius lib. 17. cap. 26 *Arborum repumicatio & quaedam politura.* Vide Harduin. ibi.

PVMĬLIO, *Pumĭlo* & *Pumĭlus*, *Pumĭla*, [*Pumĭlius* denique apud Sueton. Aug. c. 80, nisi cum Torrentio etiam ibi tribus syllabis *pumilos* legendum ex fide MStorum est] nanus, ein Zwerch / vide *Nanus.* Primam indifferenter posuit Statius lib. 1. Silv. ult. v. 61

Hic audax subito ordo pumilionum, & v. 68
Mirantur pŭmĭlos ferociores.

Martial. lib. 14. Epigr. 213.

Parma tibi scutum pumilionis erat.

¶ Pumilis, idem. Onomast. Vet. *Pumilu, ὁ νάνος.* Sumitur & adjective, atque inde

¶ Comparativus *Pumilior* est apud Apulejum lib. 5. p. 163 *Maritum sortitus sum, quobis puero pumiliorem.*

PVNGO, pungere, stechen. *Pungunt aspides*, die Schlangen stechen oder beissen. Varro apud Priscian. lib. 10. p. 894 *Admota aspis cum pupugerit, si non occidat, sciat ex Psyllorum stirpe esse.* Sic *pungere gladio*, Cicer. pro Sextio cap. 10. *Acu pungere*, pro Milone c. 14. &c. *Pungit ignominia*, 3. Tusc. c. 34. Schmach thut weh. *Stimulat ac pungit scrupulus*, Cic. pro S. Rosc. c. 2.

¶ Puncta, æ, Stoß / Stich / ut, *Casa*, ein Hieb. Vegetius lib. 1. c. 12 *Casa quobis impetu veniat, non frequenter interficit, cum & armis vitalia defendantur & ossibus. At contra puncta duas uncias adacta mortalis est.*

¶ Punctim, auff den Stoß. Oppositum *casim*, auf den Hieb / de quo supra. *Punctim hostem petere*, nach dem Feind stechen / Livius lib. 22. c. 46.

¶ Punctatim, id est signatè, quasi per punctum: aut breviter, ut punctis solemus scribere. Claud. Mamertus lib. 3. de Statu ani-

mæ cap. 14 *Collectim strictimque, & veluti punctatim sub mentis oculum redegi.* Videtur esse a verbo

¶ Punctare, id est puncta facere, cujus quidem vetus auctoritas non succurrit. Vide tamen de illo, & compositis *Dispunctare*, *Repunctare*, Carol. du Freshe Gloss. Tom. 3. p. 472.

¶ Punctio. Plin. lib. 25. c. 13 *sectiones punctionesque.* Et Augustinus de Genesi contra Manich. lib. 2 c. 20 *punctiones tortuosarum quæstionum.*

¶ Punctiuncula. Senec. Epist. 53. & c. 15 de Vita beata.

¶ Punctus, quarta declinat. actus pungendi. Plin. lib. 29 cap. 6 *oculis puncta erutis.* Et Apulejus lib. 7. p. 196 *Spina acerrima, & puncta venenato virosa.* Gloss. Cyrilli: *Hic punctus, κέντρον.*

¶ 2. Idem quod punctum. Onomasticum vetus: *Punctus, punctum, σημεῖον.*

¶ Punctum, corpus individuum sine longitudine, latitudine & profunditate, Punct / Punctiren / *Terra non aliud in universo est, quam mundi punctum*, hoc est, centrum, Plin. lib. 2. cap. 68.

¶ Punctum temporis, Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 5. *Tum temporis punctum mihi ad hanc rem est*, id est, spacium angustissimum, eine sehr kurtze Zeit. Cæsar de bello civili lib. 2. cap. 14 *Ita multorum mensium labor, hostium perfidia & vi tempestatis, puncto temporis interiit.* & cap. 25 ejusdem libri: *Temporis puncto sublatis anchoris omnes Uticam relinquunt.* Horat. lib. 2. Epist. 2. v. 172 *Punctum horæ*: Lucretius lib. 4. v. 201 *Punctum diei* dixit. Zeno Veronensis Serm. de Præcepto ATTENDE TIBI: *Ubi autem mente delinquitur, quam facile est puncto cogitationibus evagari, tam pernix adhærebit noxa delicti.* *Puncto*, id est, in puncto: nam ablativo, loco adverbii usus est. Item Sermone de resurrect. *Gemit instanti pœna aliquid de facultatibus notis mederi non posse, pro uno puncto requiei incunctanter, tota scilicet patratus offerre.* Loquitur de divite in gehenna.

¶ 2. Sed & alia propter brevitatem aut parvitatem *puncta* appellantur. Manilius lib. 4. extremo:

Quod valet immensum est: sic auri pondera parvi
Exuperant pretio numerosos æris acervos:
Sic adamas, punctum lapidis, preciosior auro est.

¶ 3. Punctum etiam suffragium est, Horatius de A. P. v. 343

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,

Id est, omne suffragium meruit. Veteres enim suffragia sive sententias non voce dicebant, sed per tabellas, quibus inscripserant, ferebant. Nimirum circumferebantur à viris popularibus in Comitiis ceratæ tabulæ, in quibus perscripta Candidatorum seu Petitorum nomina erant. Pro quolibet eorum igitur qui sentiebat, annotabat punctum. Qui plura autem puncta tulerat, vincebat. Sidonius Panegyr. Anthemii sive Carm. 2. v. 20

- - - - te curta plausu;
Te punctis scripsere tribus.

Item lib. 1. Epist. ult. sub f. *Cui si examinis tui quoque puncta tribuantur* &c. ubi plura Savaronius. ¶ 2. Numeri quoque qui in tesseris signati; die Augen auff den Würffeln. Sueronius Nerone cap. 30 *Quadringenis in punctum HS aleam lusit*, auff ein jeglich Auge hat er so viel gesetzt. Martialis lib. 14. Epigr. 17.

Hic mihi bisseno numerantur tessera puncto.

¶ Punctulum, diminutivum pro punctione, punctura, usus Apulejus est lib. 6. p. 182, *Psyches*, inquit, *innoxio punctulo sua sagitta* [Cupido] *suscitat.*

¶ Punctura, punctio. Firmicus lib. 8. cap. 21, parte 12 Geminorum: *viri punctura tela morientur.*

Compositæ:

¶ Compungere, idem quod simplex: ut, *Aculeis urtica compungi*, Columell. lib. 8. cap. 14. *Compungere se suis acuminibus*, ihm selbst scharff oder spitzig seyn/ per metaphoram dixit Cic. lib. 2. de orat. c. 38.

¶ Compunctio, *Laterum compunctiones*, das Seitenstechen. Plin. lib. 21. c. 19.

¶ Dispungere, punctis distinguere, & subnotare. Sic *Rationes dispungi* dicuntur, quæ examinantur, & quanta data, quanta accepta sint, conferuntur; ut ex collatione utrorumque dispunctis detractisque redditis, de summa constet, quæ reliqua est, Ulpianus Lege 56 Dig. de Verb. Signif. *Dispungere est conferre accepta & data.*

¶ Dispunctio. Ulpianus L. 15. Cùm plures D. de rebus auctoritate Judic. possidend. *Utrum semel an etiam sæpius recognitio & dispunctio concedenda sit creditoribus: videamus. Et ait Labeo, amplius quam semel, non esse concedendam. Si quis tamen juraverit, non calumniæ causâ se postulare, neque habere, quæ dispunxerit; iterum & faciendam potestatem ait.* Eleganter Tertullianus lib. 5. adv. Marcion. cap. 12 *dispunctionem boni & mali operis* vocat, eum manifestari ante Christi tribunal; quisque recipiemus, quæ per corpus admisimus, sive bonum, sive malum.

¶ Dispunctor. Idem Tertullianus contra eundem lib. 4. c. 17 *Judex & dispunctor meritorum.*

¶ Expungere, delere, rejicere, de medio tollere, austhun: id enim fiebat punctis circumscriptis. Hermogenianus Lege 13 de divers. tempor. præscript. *Reipubl. rationes subscripta & expuncta adversus eum quidem, qui administravit ultra viginti, adversus*

hæredem verò ultra decem annos retractari non possunt. Sic *Nomina expungere* est debita solvere. Perscribebant enim creditores debitorum nomina in Kalendario; qui cùm persolvissent summam, nomina eorum delebantur. Plaut. Cist. a. 1. sc. 3. v. 40

Nunc, quod reliquum restat, volo persolvere,
Ut expungatur nomen, ne quid debeam.

Sed & *milites* dicuntur *expungi*, cum in matricula seu albo militari (Rolle) inducuntur eorum nomina sive delentur, cùm mittuntur militia, de quo Paullus JCtus L. penult. D. de re militari, & vetus Schol. Persii ad Sat. 2. v. 13. Item qui cæsi & mortui essent; quod fiebat appositâ litera Θ: Justus Lipsius Analectis in lib. 1. Dial. 2 de militiâ Romanâ. Hinc *expunctus manipulus* apud Plautum Curcul. act. 4. sc. 4. v. 29. Alia ratione *expungi milites* apud Tertullianum dicuntur principio libri de corona militis: *Proxime*, inquit, *facta est liberalitas præstantissimorum Imperatorum: expungebantur milites laureati. Liberalitatem* donativum appellat. Cum *expungebantur* dicit, significat notata sive dispuncta militum nomina fuisse, qui accepissent, ut constare de eo posset, neque bis aliquis acciperet; alius præteriretur. Sæpe usum fuisse hoc verbo eruditissimum patrem eleganti translatione ibidem notat Rhenanus. *Expungere decurias* apud Suetonium Claudio cap. 15 est discutere, & qui retinendi in judicum numero, qui removendi, statuere. Vide ibi Torrentium.

¶ Interpungere: unde

¶ *Interpuncta oratio*, punctis quasi distincta:

¶ Et *interpuncta verborum*, id est, distinctiones. Ita his Cicero usus est, de Orat. cap. 80 & lib. 3. cap. 46. Mit Pünctlein unterschieden.

¶ Interpunctio. *Interpunctiones verborum*, Idem pro Muræna cap. 11.

¶ Repungere, wiederum weh thun / Verdrieß thun. *Animum alicujus leviter repungere*, Cic. ad Lentulum lib. 1. epist. 9.

¶ Subpungere. Eugenius, Toletanus episcopus, Carm. 5. extr.

- - - - miseros subpungit anhelitus artus.

Pūnĭcus, Pūnĭcĕus, vide *Pœnus.*

Punio, Impune, vide in *Pœna.*

PŪPA, æ, & *Pupus*, i, puella, puellus. Martialis lib. 4. Epigr. 20

Pupam se dicit Gellia, cùm sit anus.

Vet. Gloss. *Pupus βρέφος, νήπιος.* Item *παιδάριον. Hic puellus; hic pupus:* de quibus post. Inter blandæ appellationis nomina fuisse Suetonii locus ostendit Calig. cap. 13. Ausonius Idyll. 7. de Bissula puella:

Barbara, sed quæ Latias vincis alumna pupas.

¶ 2. Item parvula imago puellaris, eine Kindertocke oder Poppe, Pers. Sat. 2. v. 70.

- - - - - donatæ a virgine pupæ.

Lactant. lib. 2. cap. 4 imagines & statuas deorum nihil aliud esse, ait, *quam grandes pupæ.* Vet. Gloss. *Pupæ, πλαγγόνες, ἀπὸ τῶν παιδίων τύπους.* ¶ 3. Usurpatur etiam de animalibus: ut de equis Vet. Gloss. *Pupus, νήπιος. νήπιος* enim mannulus est, *binnus*, id est, parvus equus. *Pupus* autem idem quod *Pupus.*

¶ Pūpŭlus & pūpŭla, idem quod *pupus νηποειδικῶς*, minutus puer. Catullus Epigr. 57. ad Catonem:

Deprendi modo pupulum puellæ
Trusantem.

¶ Pūpillus & pūpilla aliud diminutivum, idem significans: sed quod deinceps ad orbos parentibus & sub tutore agentes impuberes liberos translatum: ut non solùm ætatem, sed maximè conditionem indicaret. Nimirum, tutores, ut suum in pueros, parentibus orbatos, suæque fidei creditos, amorem testarentur, *pupillos* vocaverunt, quasi *parvos pupos* sive *pupulos*, ut favorem blanda & mollis appellatio provocaret: ut Rigaltius observat. Notis in Martialem, quæ Notis in Artemidori Oneirocritica inseruit pag. 60. Simplex autem, & incautum hoc genus semper expositum fraudibus, sive bonorum causâ, sive ob florem ætatis. vid. Gronov. Observat. ad Script. Ecclesiast. p. 204. 205. Sic Seneca Epist. 4 *De Pompeji capite pupillus & spado tulere sententiam.* Et Lege 20 Dig. de adoption. *Si de pupillo loquitur, hoc & in pupilla observandum est.*

¶ Pupilla, & Pupula etiam dicitur foramen unius ex tunicis, quæ in oculis sunt, quam κόρην Græci vocant, per quod visorius spiritus transfunditur. Plin. lib. 11. c. 37 *Media eorum* (oculorum) *cornea fenestrabit pupilla, cujus angustiæ non sinunt vagari incertam aciem, & velut canali dirigunt, obiterque incidentia facile declinant, alius nigri, alius nubi, alius rufi, alius glauci coloris orbibus circumdatis, ut habili mistum & accipiatur circumjecto candore lux, & temperato repercussum non obstrepat. Adeoque iis absoluta vis speculi, ut tam parva pupilla totam imaginem reddat hominis.* Nomen indutum a parvitate & mollitie videtur: tenerrimi enim sensûs est: & inde a Græcis quoque κόρη, quod & *puellum* significat, appellatur. Vet. Gloss. κόρη ὀφθαλμοῦ, *Pupilla, pupus.* Quod non nihil corruptum puto, & legendum: *Pupilla, pupula*, utrumque enim idem significat. Lucretius lib. 3. v. 409

Ut, lacerato oculo circum, si pupula mansit
Incolumis, stat cernendi vitiata potestas.

Cicero 2 de natura Deorum cap. 57 *Palpebræ, quæ sunt tegmenta oculo-*

oculorum, mollissima tactu, ne laederent aciem, aptissimè factæ, & ad claudendas pupillas, ni quid incideret, & ad aperiendas, &c.

¶ Pupillaris, e: ut, *pecuniæ pupillares*, armer Waisen Geld. Livius lib. 24. cap. 18.

PVPPIS, navis pars posterior, das Hintertheil des Schiffs. Virgil. 3. Æn. v. 527 *Stans celsa in puppi.* Livius lib. 22. cap. 20 *Nubes omnes, quæ non aut perfregerunt proras littore illisæ, aut carinas fixerant vadis, religatas puppibus in alium extraxere.* ¶ 2. Et tota navis, sed Poëtis tantùm. *Prora* enim significationem eam non recipit, auctore Quintil. vide *Prora.* ¶ 3. Cic. ad Paetum lib. 9. fam. ep. 15 *Sedebamus in puppi & clavum tenebamus, nunc autem vix est in sentina loci:* id est, in loco honoratissimo sedebamus.

PVRGO, purgare, mundare, purificare, reinigen/ fegen / ut, *Purgare aliquid a stercore*, Cato de R. R. c. 65. vom Unflat reinigen. *Purgare vomitione alvum*, Cicer. 1. Nat. Deor. cap. 50. Et, *Clysteres vomituque purgari*, Sueton. Nerone c. 20. *Pisces cæteros purga Dromo*, Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 22. mache sie rein. ¶ 2. Sed *purgare se alicui*, vel *apud aliquem de aliqua re*, est excusare, sich entschuldigen. *Purgon' ego me de isthac Thaidi?* Idem Eunucho a. 3. sc. 1. v. 44. Et Plautus Amphitr. a. 3. sc. 2. v. 28. *uti me purgarem tibi.* Sic *crimen purgare*, Livius lib. 39. c. 35. ein Verdacht von sich ablehnen. *Purgare probra*, id est, diluere, Tacit. 4. annal. c. 42.

¶ Purgatus, participium in nomen degenerat, & per gradus movetur. Persius Satyr. 2. v. 57 *somnia purgatissima* dixit quæ vera sunt & certioris eventus. Et Augustinus Confession. lib. 6 c. 2 *plenum purgatioribus votis pectus.* Idem de vera religione c. 1 *purgatissima pietas*: & lib. 2 de Doctr. Christiana c. 16 *purgatissima ecclesia.*

¶ Purgatio. Cicero de Nat. Deor. lib. 3. cap. 22 *Æsculapius primus alvi purgationem invenit*, id est, evacuationem. Das Purgieren des Leibes / ꝛc. ¶ 2. Sed *Nescio quid peccati portet hæc purgatio*, hoc est, excusatio, Entschuldigung. Terent. Heaut. a. 4. sc. 1. v. 12.

¶ Purgamen, sordes, Unflat. Prudent. hymno jejunantium v. 79

Micet metalli sive lux argentei
Sudum polito pranitens purgamine.

¶ 2. pro purgatione. Ovid. 2. Fast. v. 35

Omne nefas omnemque mali purgamina causam
Credebant nostri tollere posse senes.

Prudentius hymno trium martyrum v. 30. *Purgamen aquæ stupent tenebræ.*

¶ Et Purgamentum, sordes quæ expurgantur, allerley Unflat / so man ausfegt / ausleert / Kehricht / Mist. Ut, *purgamenta hortorum*, Tacitus Annali 11. cap. 32. Et Columella lib. 1. cap. 6 *Sterquilinia duo sint, unum, quod nova purgamenta recipiat, & in annum conservet: alterum, ex quo vetera vehantur.* ¶ *Purgamenta servorum*, abjectissimi quique atque vilissimi eorum apud Curtium lib. 6. cap. 11, 2. Lumpengesind. ¶ Purgamenta etiam *καθάρματα* sunt, quibus februari seu expiari noxæ credebantur, in flumen aut trivium mitti solita: ut sceleris & culpæ nefas omne in alios, qui conculcarent aut tangerent, (hæc superstitio enim occupaverat animos) transferrent. Petronius Satyrico: *Quæ striges comederunt nervos tuos, aut quod purgamentum nocte calcasti in trivio aut cadaver?* Ubi plura interpretes.

¶ Purgabilis, e, das sich leichtlich reinigen läst. *Purgabiles fructus*, Plin. lib. 15. cap. 23.

¶ Impurgabilis, contrarium. Ammianus lib. 22. c. 4 *impurgabile crimen*, id est, inexcusabile.

¶ Purgator, ut, *purgator cloacarum*, Firmicus lib. 8. c. 20. *Auri argentique purgator*; Paullinus Epist. 18. [al. 28] ad Victricium, sub finem. Et Apulejus Apolog. p. 288 *Hercules lustrator orbis, purgator ferarum.*

¶ Purgatrix. Tertullianus de Baptismo cap. 5 *purgatrice aquâ se expiare.*

¶ Purgatorius. *Purgatorio medicamento alvum vacuare*, Symmach. lib. 6. Epist. 64.

¶ Purgitare, frequentativum a Purgare. Plautus Aulul. a. 4. sc. 10. v. 23 *Non mihi homines placent, qui, quando malefecerunt, purgitant*, id est, excusant.

Composita:

¶ Circumpurgare. Ambrosius principio Serm. 63 de Gratia Baptismi: *Eadem aqua, qua Dominum circumdedit, & servulos circumpurget.* ům und ům reinigen.

¶ Expurgare, prorsus purgare, gar rein machen / ausfegen. *Expurgare, & dimovere suspicionem*, sich entschuldigen / Verdacht ablehnen. Declam. Antequam iret &c. *Expurgare sermonem*, Cicer. de clar. orat. cap. 74.

¶ Expurgatio, Reinigung / Ausfegung. *Expurgationem habere*, pro expurgare, Plautus Amphitr. a. 3. sc. 3. v. 10.

¶ Interpurgare. Plinius lib. 18. c. 22 in vernis operibus numerat, *herbas malas radicitus erui, ficus interpurgari*, &c. zwischen etwas fegen / reinigen.

¶ Perpurgare, durchaus reinigen / wohl reinigen. *Cervæ ante partum perpurgant se quadam herbulâ, quæ Seselis dicitur*, Cic. 2 Nat. Deor. cap. 50.

¶ Repurgare, diligenter purgare, wohl oder fleißig reinigen. *Repurgare doctrinam a corruptelis*, &c. *Iter repurgare*, Livius lib. 44. c. 4. extr. *Repurgare hortum*, Curtius lib. 4. c. 1, 21.

PVRPVRA, Πορφύρα, concha nobilissima, ein Purpur-Schneck. Succum, quo vestes tinguntur, in medijs habet faucibus, & cum vita emittit; ideoque vivas capi purpuras oportet. Succus is *sive purpura* dicitur, a quo color purpureus, Purpurfarb. Vide Plin. lib. 9. c. 36. & seqq. In cap. 39 de pretio ejus docet. Quomodo inventa purpura primùm sit, perstringit Cassiodorus lib. 2. Var. Epist. 2. prolixius exponit Achilles Tatius lib. 2 de amoribus Leucippes & Clitophontis. Purpuram inter res deperditas Paneirollus commemorat: Petrus Gassendus tamen lib. 4. de vitâ Peirescii pag. 297, refert Teloni, in piscatione corallii deprehendisse Peirescium limacem effusam in liquorem purpureum, & quicquid erat contiguum tinxisse colore purpuræ perfectissimo: indeque ipsi factam subdubitandi causam, num vera purpura esset, isque liquor germanum ostrum &c. Barth. ad Stat. Theb. lib. 6. v. 80. purpuram varii coloris fuisse docet.

¶ Purpura, Insigne etiam dicebatur Romanorum magistratuum. Unde *Septima purpura* pro septimo Consulatu apud Florum lib. 12. cap. 4. Et Claudianus in III. consul. Honor. v. 4

Dives Hydaspeis augescat purpura gemmis.

¶ Item inter insignia Regia & Imperatoria. Statius Theb. 6. v. 80

cultusque, insignia regni
Purpureos, sceptrumque.

Vide infra in *Sceptrum*, & Lindebruchium ad Ammianum Marcellinum. ¶ *Purpuram potabilem* de vino Cassiodorus dixit lib. 12. Epist. 4. Poëtæ & flores purpureos eleganter *purpuras* dicunt. Statius lib. 3. Silv. 3. v. 130

Aut ubi Verna novis exspirat purpura pratis.

Vetus Poëta in Pervigilio Veneris v. 19

In pudorem florulenta prodierunt purpura.

Loquitur de rosis. Sic *purpura genarum* dicitur.

¶ *Purpura usque ad talos demissa*, pro, vestis purpurea, Cicero pro Cluent. cap. 40. *Purpurâ fulgere*, Idem in Catilin. 2. cap. 3. *Purpura vendit causidicum*, der schöne Rock macht den Mann werth / Juvenal. sat. 7. v. 135. *Purpura ad purpuram dijudicanda est*, hoc est, judicia certiora ex collatione nascuntur, vide Chil. *Purpura leguli*, vide supr. *legulus* in *Lego.*

¶ Purpureus, Purpurfärbig. ut, *Color purpureus*, Virg. 11. Æn. v. 819. *Vestitus*, Cic. 2. Divinat. c. 16. *amictus purpureus*, Virg. 3. Æn. v. 405. &, *pallium purpureum*, Cicer. in Verr. 7. cap. 13.

¶ Notandum Poëtas *purpureum*, quodvis pulchrum atque eximie nitens, cujuscunque coloris sit, aliquando dicere. Sic Albinovanus, Elegia ad Liviam, *nubem purpuream*: sic Horatius lib. 4. od. 1 *cycnos purpureos* dixit. Quanquam illa loca aliter Passeratius explicat in Conjectur. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 245.

¶ Purpurare, verbò, pro purpuræ colorem reddere, Purpurfarbig machen / significatur. Apulej lib. 6. p. 183 *Horæ rosis & cæteris floribus purpurabant omnia.* Et Colum. lib. 10. v. 101 de viola:

- - - quæ frondes purpurat auro.

Nisi neutraliter vis intelligere

- - - quæ frondens purpurat auro,

Ut Florentina editione 1515, & Colonienſi 1536 expressum est. Etiam Prudentius intransitive, Passione S. Laurentii v. 275, *purpurantes flores* dixit purpureas vestes: ac S. Vincentii passione v. 339 *purpurantem corporis cruorem.*

¶ Ab eo Cicero fecit *Purpurascere* in Academ. apud Nonium.

¶ Purpurarius; ut, *Piscator purpurarius*, ein Purpur-Schneckenfänger. *Tinctor purpurarius*, ein Purpurfärber. *Officina purpuraria*, ubi tingitur purpura, Plin. lib. 35. cap. 6. Et, *Negotiantes purpurarii*, qui purpuram vendunt, Lege 10. Cod. de excusation. muner. *Purpurarius fucus*, Solin. cap. 26. in Numidia.

¶ Purpurarius, subst. qui purpuram tractat, vel tingendo, vel vendendo, &c. Gloss. Ver. *Purpurarius*, πορφυροβαφεύς, πορφυρουλός. In lapide Narbonensi apud Grüter. p. 649 n. 9

A. SEMPRONIO
GALLAECI L. LAETO
PVRPVRARIO
ET SEMPRONIAE MODESTAE
VXORI.

¶ Purpuratus, pro ministro aut amico regio. Cicero 1. Tusc. c. 43 *Quid Cyrenaum Theodorum?, nonne miramur? cui cum Lysimachus Rex crucem minaretur*, ISTIS QVAESO, *inquit*, ISTA TERRIBILIA MINITARE PVRPVRATIS TVIS: THEODORI QVIDEM NIHIL INTEREST, HVMI NE AN SVBLIME PVTRESCAT. Florus lib. 1. cap. 10 *Sed ubi frustrato circa Purpuratum ejus illu tenetur.* Loquitur de Mucio Scævola, qui Porsenam Regem Hetruriæ tollere conatus.

¶ Purpurissum, spuma est collecta efferveſcente purpura, cum ex eâ tinctura efficitur, quâ utebantur ad fucandam faciem, Schmincke. Plin. lib. 35. c. 6. *Floridi colores*, *cinnabaris*, *chrysocolla*, *purpurissum.* Hieronymus epist. 10. ad Furiam virili genere usurpavit. *Quid facit*, inquit, *in facie Christiana purpurissus & ceruſſa?*

¶ Purpu-

¶ *Purpurissare*, id est, purpurisso inficere, schmincken. *Bucca purpurissata*, Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 35. *Gena purpurissata*, Apul. Apol. p. 323. *Fasti purpurissati*, sunt consulares Sidonio lib. 8. epist. 8. extr.

¶ Purpuriticus, idem quod Porphyreticus, autex marmore porphyretico factus. Vetus inscriptio Romana apud Gruter. p. 128. n. 5 VETVSTATE CORRVPTAM ADAMPLIAVIT COLVMNIS PVRPVRITICIS &c. Capitolinus in Antonino Pio cap. 11 *columnas porphyreticas* appellat.

PVRVS, rein / ut *Purus sceleris*, Græca ratione, Horat. 1. od. 22. *Charta pura*, Ulpian. Lege 52. § 4 de Legatis 3. unbeschrieben Papier. *Aurum, argentum purum*, Juvenal. Satyr. 9, 141. rein oder fein Gold / Silber ꝛc. (vide *Putum*) *Purior Hebrus*, Horat. 1. Epist. 16. v. 13. *Purissimi sermones*, Gellius lib. 19. c. 8. ¶ Proprie sanctum notat. Sic *Pura herba*, ex loco sancto decerptæ apud Festum: *pura vestimenta*, sacra, Liv. lib. 1. c. 24. vide Festum in *Sagmina* & ad eum, Scaligerum.

¶ Pure, adverb. Rein. ut, *Loqui pure & emendate*, Cicer. de opt. gen. orat. cap. 2. *Purissime atque illustrissime, simplicique & incomta orationis antiquæ suavitate describere*, Gellius lib. 9. c. 13 de Claudio Quadrigario, vetusto historico.

¶ Puritas, mundities; Item Castitas, pudicitia. Dubitarunt de antiquitate vocis nonnulli, pro quâ tutius *elegantiam, proprietatem, munditiem* usurpari censuerunt; attamen Palladius ea usus est lib. 11. cap. 14. neque incerta analogia. Cicero enim Philipp. 2. cap. 3 *impuritates* dixit.

¶ Parvicus. Lactantius lib. 4. cap. 15 sub init. *baptismum* interpretatur *purificatoris perfusionem*. Sic Aldus & Th. Spark recte ediderunt, cum MSS. quoque Anglicani (ut recenti Cantabrigiensi editione notatum est) *purifici* habeant, non *purificati*, quod Mich. Thomasius & Ant. Thysius ediderunt. Claudianus quoque in 6. Consul. Honor. v. 328.

- - - purificumque Jovem Triviamque precatus.

¶ Purificare, purgare, purum efficere. ¶ Item lustrare, expiare. Suetonius Augusto cap. 94 *Illam expergefactam quasi a concubitu mariti purificasse se*. Fiebat hæc purificatio, cum se vivo flumine abluerent, vel perenni aquâ. Columella lib. 12. de re rust. cap. 4. Sed &, qui cæde impiati, ita purificabantur. Virg. 2. Æneid. *x.* 718

Me bello è tanto digressum & cæde recenti
Attrectare (sacra) nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

¶ Purificatio, Reinigung. Plin. lib. 15. extremo: *Laurus purificationibus adhibetur*.

¶ Impurus, unflätig / unrein. ¶ *Homo impurus*, Ter. Adelph. a. 2. sc. 1. v. 29. id est, improbus, sceleratus, turpis, ein schändlicher / böser Mensch. *Omnium bipedum & quadrupedum impurissimus*, Cicero pro domo cap. 18. Terent. Heaut. 4. sc. 1. v. 14. *Anus haud impura*, id est, haud improba. Nam ut Donatus non uno in loco observavit, *Impurum* veteres generaliter quemvis improbum dixerunt. Stricte *impurus* dicebatur puto, qui concumbebat cum masculis. Cicero 2. in Catilin. cap. 10 *Omnes adulteri, omnes impuri, omnes impudici*. Recenset enim libidinum gradus: & primo quidem adulteros memorat, ut levius genus: neque enim illi transgrediuntur naturam; deinde masculorum scortatores, quos *impuros* nominat; fœdiores quidem adulteris, sed nondum ultimæ fœditatis, quem *impudici* gradum tenent: nam ultra nihil magis impurum. *Masculorum scortatores* contra naturam quidem libidinantur, nondum tamen sexum excedunt. Qui *muliebria patiuntur*, id est, *impudici*, & jura naturæ violant & sexum suum velut relinquunt.

¶ Impure, schändlich / unflätig. ut, *Impure & flagitiosè vivere*, Cic. 3. de fin. cap. 11. *Impure, tetre aliquid facere*, Idem 1. de Divin. c. 29. *Impurissime ab aliquo despici*, Idem 9. ad Att. ep. 12.

¶ Impuritas, Unflätigkeit. vide supra *Puritas*.

¶ *Impuratum* etiam Terentius dixit in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 64. pro *impuro, polluto*; & Apulejus lib. 9. p. 221 *nefario scelere impuratissima capita*. Et, *impuratissima lingua*, apud Tertullianum Apolog. cap. 23. ut Pamel. ex MSS. restituit. Veteres enim uti *purare*, (quo Varro usus) ita & *impurare* dixerunt, verunreinigen.

PVS, pūris, sanies ulceris jam ad maturitatem spectantis, Celso auctore lib. 5. cap. 28. § 15. Eiter aus Geschwer / das reiff werden will: *sanies* enim crassa & nondum matura, blutig und unreiffes Eiter. *Pus exprimere*, Cels. ibidem § 8 das Eiter ausdrücken. *Pus movere*, ejusd. libri cap. 3. ein Geschwer fördern / daß es reiff wird. Prudentius lib. 1. contra Symmach. v. 16

- - Latebram labentis vulneris alte
Impressam, penitusque putri de pure peresam.

Eine unterköthigte Wunde. Donatus omnem humorem onerosum corporis interpretatur. Tralate Horatius de homine improbo & perditis moribus lib. 1. Sat. 7. princ.

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum
Hybrida quo pacto sit Persius ultus, &c.

¶ Pūrulentus, *ulcus purulentum*, id est, pure plenum, eiterig. Plin. lib. 20. cap. 2.

¶ Purulente, Plin. proœm. lib. 23. *purulente limosis ossibus*.

¶ Purulentia, æ, puris copia, ulcus purulentum. Tertullianus de Pallio sub fin. *Haud facile hos purulentias civitatis quis eliciet, & exsuppumbit*. Metaphorice.

¶ Suppūrare, sich zum Geschwer ziehen / schweren / Columell. lib. 6. cap. 12.

¶ Suppuratio, apostema, ein Geschwer. Colum. ibidem. & Cels. lib. 2. cap. 7.

¶ Exsuppurare, active, pus amovere. Tertullian. sub fin. de Pallio. Vide paullo ante in *Purulentia*.

¶ Pustula, æ, tuberculum in summa cute, eine Blatter. Plin. lib. 20. cap. 22. Et Celsus lib. 5. cap. 28. n. 15. *Pustularum*, inquit, *plura genera sunt*. Nam *pustulæ lividæ sunt, aut pallidæ, aut nigræ*, &c.

¶ Et *pustulæ* Variolæ sunt puerorum, die Pocken.

¶ Pustulosus, plenus pustularum. Celsus lib. 5. cap. 26. n. 31 *Ulcus in locum pustulosum serpit*. voller Blätzgen oder Blättergen.

¶ Pustulare, pustulas concipere. Tertullian. de Hab. mulieb. sive lib. 1. de cultu fœm. cap. 6 *Si concha aliquid intrinsecus pustulat, vitium ejus magis debet esse, quam gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum, quam conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca*.

¶ *Pustulatum argentum* Suetonius Nerone cap. 1 & Martialis dixerunt, purgatissimum & excoctissimum, rein Silber / Martial. lib. 7. Epigr. 85

- - - - nulla venit a me
Argenti tibi libra pustulati.

Vide & paullò post *Pustula*.

Pusca, vide *Posca*.

PVSIO, parvus puer, ein Knäblein. Cic. pro Cœlio c. 15. *Pusio cum majore sorore cubitavit*. Prudentius Hymno in Natali Domini v. 13

Emerge dulcis Pusio,
Quem mater edit castitas.

¶ Pūsĭŏla, fœm. parva puella. Idem Prudentius Passione Eulaliæ v. 19 *Ipsa crepundia reppulerat,*
Ludere nescia pusiola.

Utrumque ab antiquo *pusus, pusa*. Unde

¶ Pusillus, pusilla, diminutivum adjectivum. Juvenalis Satyra 15. v. 70 *Terna malos homines nunc educat atque pusillos*. Idem Satyra 14. v. 29 *ceras pusillas* dixit, schedas ac parvas epistolas. Quemadmodum *pusillam epistolam* Cicero ad Brutum ep. 14 dixit. Ad animum deinde & alias res transfertur. Idem 2. fam. ep. 17. extrem. *Illud est pusilli animi* &c. Kleinmüthigkeit.

¶ Pusillitas, parvitas. Lactantius de Ira D. cap. 5. pr. *Fabellis admodum ac popularis* [Stoicorum] *ostio, non cadere in Deum hanc animi pusillitatem, ut ab ullo se læsum putet, qui lædi non potest*. Hieronymus epist. 152 ad Miner. & Alexandr. sub fin. *Neque tanta est mea pusillitatis auctoritas, qui nihil sum, & invidorum tantum morsibus pateo*.

¶ Perpusillus, sehr klein. Cic. 2. de Oratore cap. 60 *Perpusillum rogabo*, jocosa ambiguitate, ut Adverbium videri possit, quasi *breviter*: & hominem simul perparvum, ut Nomen, significet. Chrysologus Serm. 160 de Christi incarnatione: *Universo sæculo non capacem concludi corpore perpusillo*.

¶ Pusillanimis, kleinmüthig / &

¶ Pusillanimitas, apud infimi census scriptores reperiuntur. v. gr. Adjectivum, apud Claud. Mamertum lib. 1. de Statu Animæ cap. 20. Utrumque in Glossis quoque exstat, illudque ὀλιγόψυχος: hoc ὀλιγοψυχία & μικροψυχία vertitur.

PVSVLA, æ, quæ & *pustula* & *postula*: unde & *postulatum* sive *pustulatum argentum*, eine Blase / so am Brod / wenns gebacken wird / auffläufft. ¶ 2. Columella lib. 7. cap. 5 *pusulam* etiam morbum a pastoribus appellari ait, qui *sacer ignis* alias dicitur, hitzige Geschwär oder Blattern am Viehe. Unde &

¶ *Pecus pusulosa*, hoc morbo correpta, Columell. dicto lib. 7. cap. 5.

PVTEAL, a puteus est, & proprie operculum putei significat, sicut ad Festum Scaliger docuit, ein Brunnendeckel. ¶ Fuit hoc nomine etiam Romæ locus, ubi fœnora tractabantur, cujus P. Victor in Regione Urbis 8 meminit, & de quo egregie Dionysius Halicarnasseus lib. 3. Vide & Torrentium ad Horatium lib. 2. sat. 6, 35. τὸ βῆμα, der Richterstuhl.

PVTEO, putēre, fœtere & mali odoris esse, übel riechen / stincken. *Putere mero*, id est *vino*, Horat. lib. 1. epist. 19. v. 11.

¶ Pūtidus, um, fœtidum, stinckend. *Putida palus*, Catull. epigr. 17. v. 10. eine stinckende Lache. *Putidus fungus*, Plaut. Bacchid. a. 4. sc. 7. v. 23. *Putida caro*, Cicero in Pison. cap. 9. Et Catullus epigr. 42 *Macha putida, redde codicillos*. Et Horat. 1. Sat. 3. v. 75 *putidum cerebrum*. ¶ 2. Quicquid denique etiam auribus ingratum & insuave est, *putidum* dicitur: ut, *Ointio putida*, &c. *Putida interpretatio*, i. e. anxiæ, & stultæ diligentiæ. Gronov. ad Script. Eccl. Observat. cap. 19. p. 206. Sic Sidonius lib. 3. epist. 13 *Facit ambigi, putidior, temulentior, an facinorosior existimetur*. Et Petronius Fragm. Tragur. p. 67 *Ac ne sic quidem putidissimam ei actionem licuit effugere*.

¶ Putidè, putidius, insuaviter, grob / verdrießlich. *Literas putidius*

tidius exprimere, Cic. de Orat. lib. 3. cap. 11. *Putide loqui*, Senec. Epist. 75.

¶ Putidulus & *Putidiusculus*, diminutiva. Martialis l. 4. Epigr. 10
Altera ridicula est, altera putidula. Cicero ad Cæsarem lib. 7. fam. epist. 5. extrem. *Simus putidiusculi, quam per te fix licet.*

¶ Pūtor, ōris, fœtor, Stanck / Unflat. Statius 4. Silv. 3. v. 86
Nec sordere sinis, malum late
Deterges sterilis soli putorem.
Sed docti hic malunt *pudorem*, unius elementi permutatione. Attamen Cato etiam cap. 57 *ea omnem putorem adimet.* Apud Lucretium *putror*, inserta litera, scriptum invenitur, lib. 2. v. 871. & 917. de quo infra. Et Augustinus lib. 4. adv. Julian. Pelag. c. 14 *putor, amaritudines.* Plurale *putores.* Arnobius lib. 7. p. 222 *Sintne Dii in voluptate putores, quos neque ipsi sacrificantes ferre, nec ingenua sustinere tractos faleant per spiritum nares?*

¶ Putiscere, sive *putescere*, zu stincken anfangen. Cicer. 5. de Finib. c. 13. extr., *Non insite illud dictum videtur in sue, animam illi pecudi datum pro sale, ne putisceret.* Arnobius lib. 7. p. 224 *Cum & ipsa mox futura sint stercora, & exigui temporis contracta interjectione putescant.*

PVTEOLI, orum, Campaniæ civitas a justissima Reip. administratione *Dicæarchia* quondam Græce dicta, Latinè vero a Puteis, quod sint circa eam multæ aquæ frigidæ & calidæ, ut Varro scribit. Vide & Strabon. lib. 5. & Steph. de urbibus. Hodiè corruptè *Puzoli* appellatur.

¶ Puteolanus, *Aqua Puteolana*, Cicero 8. Philippica cap. 3.

PVTEVS, fons in imo effossus, cujus aquas educere oportet, quo ipso a fonte, proprie sic appellato differt: hic enim in summo est, manantibus & defluentibus aquis, sine labore hauriendis, ein Ziehbrunnen. Plinius lib. 2. Epistola 17 *Hæc utilitas, hæc amœnitas desiderantur aqua salienti: sed puteos ac potius fontes habet: sunt enim in summo.* Et *omnino litoris illius mira natura: quocunque loco moveris humum, obvius & paratus humor occurrit* &c. Ulpianus Lege 1. § 6. Dig. de aqua cottidiana &c. *Sunt quædam aquæ, quæ etsi perennes sunt, duci tamen non possunt: ut puteales, & quæ ita submersæ sunt, ut defluere extra terram non possint.* Columella de Horto lib. 10. v. 25
Aut fons illacrymet puteî non sede profunda,
Ne gravis hausturo tendentibus ilia vellat.
Plautus Mostell. act. 2. sc. 1. v. 32
- - - - - *miserum est opus*
Igitur demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet.
Plaut. in milit. glor. 2. 4. sc. 4. v. 14 *Non tu scis, cum alto ex puteo sursum ad summum ascenderu, Maximum periculum inde etiam, ab summo ne rursum cadas?*

¶ Veteres etiam in neutro *Puteum* dixêre. Vide Nonium. Sic Ulpianus etiam *Putea* dixit: cujus verba vide infra in *Putea*, sub verbo *Puto.*

¶ Puticulæ, sive puticuli, hoc est, putei, ut Varro notat lib. 4. de LL. Festus, locus in Esquiliis, in quibus tum promiscuæ plebis, tum eorum quoque, qui post cuncta devorata patrimonia ad egestatem devenerant, projiciebantur cadavera, ut putiscerent. Cujus loci vicinitas cum urbi esset noxia, & insalubris; Augustus, qui aërem emendari cupiebat, S. P. Q. R. consensu Mæcenati concessit, ut hortos ibi conderet.

¶ Puteanus, adjectiv. ut, *puteana aqua*, Plin. lib. 14. c. 9.

¶ Putealis, idem. *Unda putealis*, Columella lib. 9. cap. 5. *Limus putealis*, Ammian. lib. 22. cap. ult.

¶ Putearius, qui puteos fodit, ein Sincker. Plin. lib. 31 cap. 3 *Depressis puteis sulphurata & aluminosa occurrentia putearios necant.*

PŬTO, pŭtare: PVTARE, inquit Donatus, *purgare est, unde & ARBORES & VITES PVTARE dicimus.* Virgilius Eclog. 2. v. 70
Semiputata mihi frondosâ vitis in ulmo est.

¶ 2. Hinc transfertur ad numeros & rationes. Varro lib. 5. de LL. DISPVTATIO & COMPVTATIO, *cum præpositione à* PVTANDO, *quo valet purum facere. Ideo antiqui purum*, PVTVM *appellarunt. Ideo* PVTATOR, *qui arbores puras facit: Ideo* RATIO PVTARI *dicitur, in qua summa sit purum.* Plaut. Aulul. act. 3. sc. 5. v. 52
- - - *cedit* (accedit) *miles, as petit.*
Itur, putatur ratio cum argentario.
Altero versu post, *Disputare rationem*, dixit, quod idem est, nempe, liquidam facere, die Rechnung klar machen. Similiter Græci ἐκκαθαίρειν λογισμὸν, *putare* sive *purgare rationem* dicunt, quod ad Varronem Scaliger observat. ¶ 3. Ab eo transfertur ad animum & pro conjicere, colligere, æstimare & opinari ponitur. Meinen. Virgilius 6. Æneid. v. 331
Constitit Anchisâ satus & vestigia pressit,
Multa putans, sortemque animo miseratus iniquam.
Recte putas, Terentius Andria act. 1. sc. 1. v. 114. du bist der rechten Meynung. *Rem putemus ipsam*, Idem Adelph. 2. 5. sc. 3. v. 10. lasset uns den Handel selbst erwegen. *Putare cum aliquo argumentis*, apud Plautum Amphitr. act. 2. sc. 1. v. 45 disputare est, de quo infra. ¶ Eleganter verbum *puto*, nunc absolutum, nunc cum particula *ut* interseritur, vel modestiæ caussa vel per ironiam. Modestiæ caussa, Varro de re rustica lib. 2. cap. 2 *Sole exorto, puto, propellunt.* Persius Sat. 4. v. 9
Hoc, puto, non justum est.
Ovidius 5. Trist. Eleg. 6
Lingua favens adsit, nostrorum oblita malorum,
Quæ, puto, dedidicit jam bona verba loqui.
Catullus Carm. 15
Hunc unum excipio, ut puto, pudenter.
Apulejus Apologiâ: *Satis, ut puto, carminum crimen refutatum est.* Est autem hoc integrum & plenum: nos wie ich dafür halte: alterum, *puto*, ellipticum. Ironiæ inservit, Ovid. de Nuce v. 57 *Sed, puto, magna mei est operoso cura colono,*
Inveniat, qui det nil mihi, præter humum.
Plura exempla vide apud Paullum Leopardum lib. 3. Emendation. cap. 6.

¶ NON PVTARAM, vulgaris excusatio est, turpissima tamen, si audimus Senecam lib. 2 de Ira cap. 31. *Turpissimam*, inquit, *ajebat Fabius Imperatori excusationem esse*, NON PVTAVI: *ego turpissimam homini puto. Omnia puta, omnia exspecta.* Quod Fabio Seneca, Cicero Scipioni tribuit, Plutarchus Iphicrati ejus vitâ. Adde Polybium lib. 10. pag. 603.

¶ Pută, adverbium, pro scilicet, vel, verbi gratia, Pomponius JCtus Lege Si quis § Item si, Dig. de hæred. instit. *Si ille, puta, Consul factus fuerit*, &c. Ultimam corripiendam Servius in 2. Æneid. his verbis docet: *Præpositiones*, inquit, *vel adverbia in A exeuntia, modo producunt ultimam literam, excepto* PVTA & ITA; *quia apud Ennium & Pacuvium brevia sunt.* Poeta vetus in Phallicis carm. 37
Dis me legitimis nimisque magnis,
Ut Phœbo puta, filioque Phœbi
Curatum dare mentulam verebar.
Est autem in secundo versu tmesis. *Ut Phœbo puta*, pro, *Ut puta Phœbo.* Neque enim *Puta* tantùm, sed & *ut puta*, id est, exempli gratia, dicebant. Ulpianus in Lege Julianus § ult. Dig. de act. empt. & vend. *Ædibus distractis vel legatis, ea etiam ædium solemnia dicere, quæ quasi pars ædium, vel propter ædes habentur, ut puta, putea* &c. Usus & Seneca lib. 2. Natural. Quæst. cap. 2. & Celsus de medicina lib. 5. c. 26. Vide & *Utpote.*

¶ Pūtator, ein Winzer / non modo qui vites, sed alias quascunque arbores, putat, vel purgat. *Putator arborum*, Plin. lib. 18. cap. 33. *Vitium putator*, Pallad. lib. 1. cap. 6. Vet. Gloss. *Putator*, Κλαδευτὴς, Καθαρτὴς. Item Κλαδευτὴς *Frondator, putator.* Julius Paullus lib. 5. Recept. Sentent. Tit. 23. Sent. 5 *Si putator ex arbore, cùm ramum dejiceret, non proclamaverit, ut vitaretur* &c. Vide & L. Si putator C. ad L. Aquiliam.

¶ Putatorius: ut, *Vinitor putatorius: falx putatoria*, ein Winzmesser / Pallad. lib. 1. cap. 35.

¶ Pūtāmen, das man abwirfft oder abschneidet. ¶ 2. die Hülsen und Schalen von Nüß und Kernen. Plaut. in Capt. a. 3. sc. 4. v. 122 *Nucleum amisi, reliqui pignori putamina.* Cicer. 5. Tusc. cap. 20 *Dionysius instituit, ut condentibus juglandum putaminibus barbam sibi & capillum filia adurerent.*

¶ Putatio, quæ tum arborum, tum vitium est: das Schneiden / resectio. Cic. lib. 1. de Orat. c. 58 *arborum putatio atque vitium.* Et, *putationem instituere* Columell. lib. 4. cap. 17. Et pluraliter *Putationes arborum*, Arnobius lib. 4. p. 129. ¶ 2. pro æstimatione. Lege 18 § 4 Dig. de injur. & famos. *transferri personæ putationem ex persona filiorum* &c.

¶ Amputare, putando aliquid tollere, abschneiden / abhauen / abwerffen. *Pestiferum aliquid in corpore amputare*, Cic. 8. Philipp. c. 5. & *Amputare ramos miseriarum*, Cic. 3. Fin. cap. 6.

¶ Amputatio, das Abschneiden / Abhauen. Cic. de Senect. c. 15 *sarmentorum amputatio.*

¶ Semiamputatus. Apulejus 1. Metamorph. post principium: *ramulis semiamputatis*, halb abgeschnitten.

¶ Computare, judicare, bedencken / erwegen. ¶ 2. Item *Numerare*, vel *rationem subducere*, rechnen / überschlagen. *Annos digitis computare*, an den Fingern zählen / Plinius lib. 34. cap. 8. Ovid. 2. Pont. ep. 3. v. 18
- - - - - *& sibi quid sit*
Utile, solicitus computat articulis.
Hinc eleganter *computare* dicuntur, qui lucrum quærunt. Seneca Epist. 14 *Nemo ad humanum sanguinem propter ipsum venit, aut admodum pauci: plures computant, quam oderunt.* Item lib. 4. de Beneficiis c. 17 *Quotusquisque uxoris optimæ mortem timet, ut non computet.*

¶ Computatio, ratio, Rechnung. Plin. lib. 2. cap. 108. & lib. 17. cap. 22.

¶ *Computus* pro ratione, & *Computum exercere*, Firmici sunt lib. 3. c. 12. &c. antiquioris, quantum constat. Vid. Cur. Posterior. Cellar.

¶ Computabilis, e, Plin. lib. 19. cap. 8 *hic computabili impendio.*

¶ Com-

¶ Computator. Claud. Mamertus de Statu anim. lib. 2. c. 9.

¶ Deputare, quo compoſito Terent. familiariter utitur pro æſtimare, cenſere: halten/ ſchätzen. ut, *Deputare ſe quobis malo dignum*, in Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 83. *Herus meam operam deputat eſſe parbi precii*, in Hecyr. act. 5. ſc. 3. pr. *Deputare in lucro*, in Phorm. 2. ſc. 1, 16. für Gewinn rechnen. *Deputare peccato, deputare delicto*, id eſt, pro delicto, pro peccato putare, ſive habere, Tertullianus dixit de Pœnitent. cap. 3. *Deputare ſecum rationes*, in Adelph. a. 2. ſc. 1. extr. der Sachen nachdencken. ¶ 2. *Deputare vineam*, proprie dixit Cato cap. 50.

¶ Diſputare, diſſerere, von Sachen mit einander reden. Varro lib. 5. de LL. *Is ſermo, in quo puta diſponuntur verba, atque ut diluceat, dicitur*, DISPVTARE. Utrumque autem dicimus: & *diſputare aliquam rem, & de aliqua re.* Plaut. Prol. Menæchm. *Ut hanc rem vobis examuſſim diſputem*, id eſt, exponam, declarem, & veluti puram ac liquidam faciam: quemadmodum & *diſputare rationem* dixit, de quo ſupra. Cicero 1. Tuſc. cap. 4 *Id aut ſedens aut ambulans diſputabam.* Item pro L. Manilia ſub f. *Libenter hac coram cum Q. Catulo & Q. Hortenſio diſputarem.* Et, *Diſputare de re aliqua acute*, Idem 5. Tuſcul. cap. 10. ſcharff/ verſtändig/ ꝛc. *Diſputare in alterum partem*, Idem 7. in Verr. cap. 3. das Wiederſpiel halten. *Diſputo in eam ſententiam*, Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 25.

¶ Diſputatio, eine Unterredung/ Diſputation. *Diſputatio litigioſa*, Cicer. 5. de Fin. cap. 26. *plena concertationum*, Idem 1. de Orat. c. 43. wenn man hart an einander kömmt. *Diſputationem ingredi*, Cicer. pro Cæcin. cap. 28. ſich in einen Diſcurs einlaſſen.

¶ Diſputatiuncula, dimin. Seneca epiſt. 117 *Diſputatiunculis inanibus ſubtilitatem vanißimam agitare.*

¶ Diſputator. Valer. Max. lib. 8. c. 12. pr. *Sua artis unumquemque & auctorem & diſputatorem optimum eſſe non dubitemus.*

¶ Diſputatrix, quod nomen Dialecticæ tribuit Quintilianus lib. 2. cap. 20 *Diſputatrix virtus.* Sic *Dialecticam* Latine vertit. Ita etiam lib. 12. cap. 2 *Hæc pars dialectica, ſive illam dicere malimus diſputatricem.*

¶ Diſputatorius, unde

¶ Diſputatorie, adverb. *Diſputatorie argumentoſius*, Sidonius lib. 9. epiſt. 9.

¶ Diſputabilis. Seneca Epiſt. 88 *Protagoras ait, de omni re in utramque partem diſputari poſſe ex æquo. & de hac ipſa, an omnis res in utramque partem diſputabilis ſit.*

¶ Exputare. *Vitem totam exputare*, Columell. lib. 3. cap. 15. gar biß auff den Stamm beſchneiden. ¶ 2. Colligere. Plancus ad Cic. lib. 10. fam. ep. 24. ſub fin. *Qua mens eum a tanta gloria evocarit, exputare non poſſum*, ich vermags nicht auszuſinnen.

¶ Exputabilis, unde

¶ Inexputabilis, unausdencklich. Columella lib. 9. cap. 4 *inexputabilis erat numerus.*

¶ Imputare, eſt annumerare & in expenſi tabulas referre, verrechnen/ anrechnen/ anſchreiben. Juven. Sat. 5. v. 14

Fructus amicitiæ magnæ cibus: imputat hunc Rex,
Et quamvis rarum, tamen imputat.

Seneca lib. 3. de ira cap. 42 *Quid tumultuamur, & vitam ſeditioſi conturbamus? Stat ſuper caput fatum & pereuntes dies imputat, propiusque ac propius accedit.* PEREVNTES DIES vocat, quos triſtibus aut inanibus curis perdimus, ſive elabi ſinimus ſine fructu. Hos igitur *imputare fatum* ait, id eſt, datos impenſosque in tabulis vitæ noſtræ ponere, detrahendos de totâ ſummâ, quam unicuique definivit. Seneca Epiſt. 8 *Hoc non imputo in ſolutum de tuo tibi*, ich rechne dir dieſes nicht für bezahlt an. Tacitus 1. Hiſtor. c. 38 *Hoc ſolum erit certamen, quis mihi plurimum imputet:* id eſt, tribuat, in me conferat, me obliget meritis, der ſich zum meiſten um mich verdienet. Vide & Casaub. ad Sueton. p. 30. Hinc *imputare alicui aliquid*, eſt, tribuere cauſſam, culpam alicujus rei in aliquem conjicere. Ita *imputare cædem*, apud Quintilianum, der Mordthat bezüchtigen/ beſchuldigen. Tacitus Agricol. cap. 27 *Iniquiſſima hæc belli conditio, proſpera omnes ſibi vindicant, adverſa uni imputantur.* IMPVTANTVR, id eſt, aſſcribuntur: werden zugeſchrieben/ beygemeſſen. Idem cap. 36. ibidem: *Approbate Reipubl. nunquam exercitui imputari potuiſſe, aut moras belli, aut cauſſas rebellandi.*

¶ Argentei ævi ſcriptoribus *imputare* eſt loco beneficii ducere, ſeque de eo, quod fecit, & contulit, jactare, quaſi in eo obnoxium alterum feceris, atque ad referendam gratiam obſtrictum. Plinius Paneg. Trajani c. 24 *Ambulas inter nos, non quaſi contingas: & copiam tui, non ut imputes, facis*, id eſt, non ut pro ſingulari beneficio numeres, (daß du es für eine ſonderbare Gnade anziehen könteſt) ſed quia tui officii putas. Suetonius Tiberio c. 53 *Imputabit etiam, quod non laqueo ſtrangulatum in Gemonias abjecerit*, hat es für eine groſſe Gnade angezogen. Nam hanc eandem rem cum Tacitus Ann. 6. cap. 25 narrat, verbo *jactare*, uſus eſt. *Jactabitque*, inquit, (Tiberius puta) *quod non laqueo ſtrangulata, neque in Gemonias projecta foret.* Idem Suetonius Nerone cap. 36 *Conjurati e vinculis triplicium catenarum dixere cauſſam: cùm quidem crimen ultro faterentur, nonnulli etiam imputarent*, i. e. jactarent, ac ſi auſi egregium aliquid, & de quo Reſpubl. ipſis obligata eſſet. Sæpiſſime ita uſus Tacitus eſt, ut 1. Hiſtor. cap. 38. & 55. & 71. Item 2. Hiſtor. cap. 31. cap. 60. c. 85. Item 3. Hiſt. cap. ult. & 5. Hiſtor. cap. 24. &c.

¶ Imputatores, jactatores, & pene exprobratores. Seneca lib. 2 de Beneficiis cap. 17 *Multi ſunt tam prave naturæ, ut malint perdere, quæ præſtiterunt; quam videri recepiſſe, ſuperbi & imputatores.* IMPVTATORES ſunt, qui magni æſtimant beneficia ſua, nec ullam tantam gratiam ſibi referri poſſe exiſtimant, quæ poſſit efficere, ut non obnoxii & obligati ſibi maneant, quibus fecerint bene, nec cauſſam habeant de eo gloriandi. Tacitus de Germania cap. 21. extr. *Gaudent muneribus, ſed nec data imputant, nec acceptis obligantur.*

¶ *Imputata vitis*, non putata, ſive non purgata eſt, unbeſchnitten. Plin. lib. 14. cap. 12.

¶ Interputare. Cato de R. R. cap. 50 *ficos interputato*, quod Plinius lib. 18. cap. 26 reddit *interpurgare.*

¶ Opputare, umher beſchneiden. Plin. lib. 17. c. 21.

¶ Perputare, Plaut. in Ciſtellaria act. 1. ſc. 3. *Ut ego hoc argumentum vobis plane perputem*, id eſt, declarem, explicem.

¶ Poſtputare, poſtponere, hindan ſetzen/ Terent. in Hecyr. a. 3. ſc. 5. v. 33 *Te poſtputaſſe omnes res, pra parente, intelligo.* Et in Adelph. a. 2. ſc. 3. v. 9 *Quin omnia ſibi poſtputabit eſſe præ meo commodo.*

¶ Reputare, fleißig bedencken/ betrachten/ zu Gemüth führen. *Dum hæc mecum reputo, &c.* Terent. Eunuch. act. 3. ſc. 5. v. 44. *Etenim eam rem recta ſecum reputabit via*, Terent. Andr. act. 2. ſc. 6, 11. Donatus ad illud Eunuch. act. 4. ſc. 2. v. 4 *Dum hæc puto, præterii imprudens illam.* Ἀφαίρεσις, inquit, eſt, *pro reputo.* PVTAMVS *enim inſtantia:* REPVTAMVS *præterita.*

¶ Reputatio, Nachſinnung/ Betrachtung. Gellius lib. 12. c. 5 *Reputatio utendi conſilii*, id eſt, æſtimatio. ¶ 2. Pro Computatione. Lege 19. Dig. Famil. erciſcundæ, *ſi reputationes inter vos [Judex] fecerit.*

¶ *Semiputata vitis*, halb beſchnitten/ Virg. in Corydone v. 70.

¶ Supputare, leviter putare, ein wenig verſchneiden. Plin. 27. c. 10. ¶ 2. Et *computare*: rechnen/ zählen. Unde

¶ Supputatio. Gloſſ. Vet. *Supputatio*, ὑποψήφισις. Et

¶ Supputator. Firmicus lib. 5. c. 8 *Boni erunt oratores, ſupputatores, arithmetici, geometræ.*

PVTRIS, e, corruptum, reſolutum, loß/ faul. ut, *Putre ſolum*, locker Erdreich/ Virg. 2. Georg. v. 204. *Corpus putre*, Lucret. 3, 585. *Fungi putres*, Virg. 1. Georg. 392. Et, *Putres oculi*, Horat. lib. 1. od. 36. geile Augen. *Putres mamillæ*, welcke Brüſte/ Idem Epod. 8, 7.

¶ Putridus, idem. *Membra putrida*, Lucan. lib. 2. v. 141.

¶ Putredo, corruptio, mater morborum, Fäule. Ovid. 1. Pont. epiſt. 1. v. 69. in vitiatis libris legitur, *occulta vitiata teredine nævus*: ſed in membranis eſt *putredine.*

¶ *Putredula voces* Ammiani lib. 22. cap. 42, [Valeſ. p. 345] ex *Putridus* videtur diminutivum eſſe, pro *Putridulus.* Inhibentia putredinem vide apud Plin. lib. 20. c. 20. & lib. 22. c. 24.

¶ Putror, idem. Lucr. lib. 2. v. 870

Quippe videre licet, vivos exiſtere vermes
Stercore de tetro, putrorem cum ſibi nacta eſt
Intempeſtivis ex imbribus humida tellus.

¶ Putreo, putrere, putridum eſſe, ſtuncken und faul ſeyn. Nonius ex Accio & Pacuvio, *putret.*

¶ Putreſco, putreſcere, putredinem contrahere, faul werden/ verfaulen. Cic. 1. Tuſc. c. 43 *Nihil mea intereſt humine, an ſublime putreſcam.* Horatius in Sermonibus 2. Sat. 3. v. 119

— — — veſtis putreſcit in arca,

verſchimmelt/ vermodert.

¶ Putribilis, e, putredini obnoxium. Paullinus Nolanus Epiſt. 30 [al. 8] ad Severum n. 6, *Imagines noſtras non in tabulis putribilibus, neque in cera liquentibus pinxit.*

¶ Imputribilis, contrarium. *Imputribili robore*, Idem Paullinus Epiſt. 44 [al. 31] n. 2. Et, *imputribilis cedrus*; Hieronymus in verſione Homiliæ 2. Origenis f. 369. ed. Colon. Et Auguſtinus Civ. Dei l. 21. c. 7 *imputribiles de putribilibus fiant.* Hinc

¶ Imputribiliter, idem Auguſtinus dixit epiſt. 32. ad Paullinum: *Cedri Libani mundi hujus fluctus imputribiliter ſecant.*

¶ Computreſcere, mit einander verfaulen. Columell. lib. 5. c. 10 *Mutuo contactu computreſcent, aut vermibus interibunt.* Plinius lib. 13. cap. 13 *Libros cedrinos non computruiſſe.*

¶ Imputreſcere. Idem. Columella lib. 6. c. 17 [al. 16] *Animal ipſum oleo merſum necatur, & cum imputruit, conteritur.*

¶ Putrefacere, corrumpere, putridum efficere, hinweg fäulen. Columella lib. 3. c. 12 *Humor putrefacit depoſita ſemina.* Ovid. 15. Metamorph. v. 389

Sunt qui, cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.

¶ Putrefactio. Auguſtinus epiſt. 147 *Vulnerum putrefactione dolorem perdidimus.*

¶ Putrifluus. Eugenius Toletanus Carm. 12

Anhela tussis exspuit putrifluas.

PŪTVS, putum, id est, putatum, espurgatum, ut *Aurum, argentum purum putum*, hoc est, perfecte excoctum & purgatum, sive putatum, sein Gold/ vide Gell. lib. 6. c. 5. & Fest. in hac voce. Plaut. in Pseudol. a. 4. sc. 7. v. 103 *Purus putus hic sycophanta est*, id est, merus, er ist ein lauter Bub und Verräther. *Putissima orationes*, Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 9 id est, purissimæ, sinceræ. Sed rectius forasse Scal. in Catalect. à πυτὸς deducit. Nam & Juvenalis primam producit Satyr. 10. v. 19

Pauca licet portes argenti vascula puri.

(nisi *puri* mavis cum nonnullis legere.) Nam qui pro diversa origine diversam quantitatem comminiscuntur, & primam, cùm à *putando* est, corripiunt, cùm à πυτὸς, producunt, velim exemplis idoneis id evincant. ¶ 2. *Putus* & parvum significat. Vet. Gloss. *Puti*, μικροί. *Putus* μικρός. In quo ipso quoque primæ syllabæ quantitas non satis patet. Virgilius corripuit, sed pro *putus*, *potus* dixit:

Dispeream, nisi me perdidit iste potus.

Horatius verò, ut ex Vet. Cod. Scal. legit, produxit *putus*:

Putum & putillam appellet.

Ita Catullus, quum Calvum ob parvam staturam, ut Seneca Pater auctor est, *Salaputium* vocat; *ū pu* producit. An igitur anceps est ista syllaba? An *potus* primam corripit, *Putus* producit? Sane ita & primam in *Bobus* correptam quidam volunt, in *Bubus* productam.

PYCNOCŎMON, πυκνόκομον, herba est, Dioscoridi l. 4. sed quam inter eas, quæ incognitæ omnibus sunt, retulit Matthiolus.

PYCTĒS, is, & pycta, æ, pugil, ein Kämpffer / Fechter. Græcum est πύκτης, à πυκτεύω, pugno. Columella lib. 8. c. 2 *gallinaceum pyctem*, id est, certatorem dixit, einen Hahn der sich mit einem andern beist. Usus & Seneca 1. Controvers. 3. extr. & Phædrus lib. 4. fab. 24. Martial. lib. 11. epigr. 85 *stigmata*,

In vetuli pycta qualia fronte sedent.

PYDNA, Urbs Macedoniæ, in Pieria, juxta sinum Thermaicum. Vide Geograph. Meminerunt sæpe historici, ut Nepos Themist. cap. 8, 5. Justinus 14. cap. 6. &c.

PYGA, Græcum, clunes, nates: apud Horatium lib. 1. Sat. 2. v. 133. inde

¶ *Depygis*, qui ἄπυγος, apud eundem eodem carm. v. 39.

¶ Et hinc *Pygiaca sacra* apud Petronium, de fœda virorum Venere, qua cum pueris rem habent.

PYGARGVS, πύγαργος, Plinio est silvestris caprea quædam, non dissimilis damis, eine Art eines Rehbocks. ¶ 2. Est & aquilæ genus πύγαργος, cauda albicante, Aristotel.

PYGMAEI, fingebantur homunciones ternos quadrantes non excedentes: cum gruibus decertantes, perdicibus pro vehiculo usi dicuntur, Athen. lib. 9. ex Basilide. Apud eundem lib. 12 Melitæi vocantur ἄνδρωποι οὐκ ἄνδρωποι, *viri non viri*: non quia eunuchi, prout accipitur in veteri epigrammate: sed quia nani sive pumili, quales, ut paullum Juvenalis versum immutemus,

Producit, quoties voluit Natura jocari,

Sane hos, uti & similes Cæsar Augustus vocat *ludibria naturæ & mali ominis.* Suetom. in August. cap. 83. Conf. Aristot. lib. 8. Histor. Animal. cap. 12. Barth. ad Claudian. p. 430. 431. & ad Stat. Silv. pag. 155. seq. ¶ 2. Albertus simiarum genus, *Pygmæos*, non homines esse tradidit, eine Affen-Art. Mantuanus Colloquio inopum, in Epigrammatis ad Falconem:

Inter Pygmæos non pudet esse brevem.

PYGMALION, Beli Tyri regis filius, de quo Virg. Æn. 1. v. 346

Regna Tyri germanus habebat
Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.

¶ Pygmălionēus, adject. Silius lib. 6. v. 532

Pygmalionēam tentarem exponere gentem.

PYLĂDES, Πυλάδης, Strophii filius, Agamemnonis & filii ejus Orestis amicissimus. De Pyladis & Orestæ amicitia scripsit Cic. 2. de finib. c. 24. Et Martial. 6. epigr. 11

Ut præstem Pyladen, aliquis mihi præstet Orestem.

¶ Est & Pylades Pantomimi nomen, de quo Scaliger ad Eusebium pag. 255. Et hunc quidem in Comœdiâ, ut Bathyllum in Tragœdia excelluisse auctor est Seneca Rhetor. lib. 3. Excerpt. Controv. in Præfatione.

¶ Pyladēus, ut *Pyladea amicitia* apud Cic. l. 2. de Finib. c. 26.

PYLAE, arum: Græcum vocabulum, *portas* significans, sed quo Curtius usus est lib. 3. cap. 4. Significat angustos montium aditus, Latini *Fauces*, appellant. Vide *Faux*.

PŸLOS, Πύλος, trium in Peloponneso urbium nomen, quæ singulæ Nestore tanquam alumno suo certantes gloriabantur, qui inde *Pylius* dictus fuit, vide *Nestor*.

Ἐν Πύλος πρὸ Πύλοιο, Πύλος γε μὲν ἐν κρὶ ἄπασι,

hoc est,

Est Pylus ante Pylum, siquidem est Pylus altera fane.

Plutarchus hunc versum apud Messenios proverbialem fuisse scripsit de eo, ubi quid alteri præfertur, ut antiquius & præstantius. Vide Chiliad.

PYRA, æ, πυρά, congeries lignorum, rogus, in quo cremare tadavera antiqui consueverunt, ein Holtz- oder Scheiterhauff. Virg. 4. Æneid. v. 494 *pyram erigere.*

PŸRACMON, Πυράκμων, Cyclops est. Virg. 8. Æneid. v. 424

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro
Brontesque Steropesque & nudus membra Pyracmon.

PŸRĂLIS, idis, πυραλὶς, scribunt & πυρφαλὶς, *Pyrallis*, Aristoteli & Plinio avis est. Gaza *ignariam* interpretatus est, cum tamen non à πῦρ, *ignis*, sed à πυρὸς, *triticum*, nomen ipsi factum videatur, παρὰ τὸ εἰς τὸν πυρὸν ἁλλεσθαι, id est, quod in fruges triticeas excurrat: Columbæ nimirum species. Hadrianus. ¶ 2. Est & insectum magnitudine muscæ, ex igne proveniens, Plinio eidem, ein Feurwürmlein/ seu pennatum illud animalculum lucernis advolitans.

PYRĂMIS, idis, fœm. πυραμὶς, moles maxima, ex lapidibus quadratis e lato in acutum rendens, ein Pfeiler oder hohe Seul/ so oben spitzig ausgeht. Dicta ab ignis similitudine, qui surgens latior in acutum desinit. Pyramides Ægyptiæ, quarum unam trecenta sexaginta hominum millia construxisse produntur, erogatis in raphanos & cepas octingentis talentis: inter mundi miracula Plinius retulit lib. 36. c. 12. vide & Tacitum 2. Annal. cap. 61. & Ammianum Marcellinum lib. 17. ¶ 2. Pyramis ædificium etiam est super puteum extructum, die Hütte oder das Gebäu über dem Schacht/ Metallici vocant, einen Keppel. Agricola.

¶ *Forma Pyramidalis*, oben aus zugespitzt wie ein Kegel.

¶ Pyramidatus, ut, *Corpora Pyramidata*; id est, Pyramidali formâ facta, quæ verba glossema sunt ad Cic. 1. de Nat. Deor. c. 24. ex melioribus libris dudum extrusa.

PYRĂMVS & Thisbe, vid. Ovid. Metam. lib. 4. qui integram de iis fabulam narrat.

¶ Est & *Pyramus* amnis Ciliciæ. Vide Curt. lib. 3. cap. 4, 7, & cap. 7, 5.

¶ Pyramius, *arbor pyramia*, id est, morus, P. Serenus Samonicus cap. 29.

PŸRAVSTA, æ, πυραυστὴς vel κάνθηρος, clerus, vermiculus araneo similis, qui parit in alveis: nocet apibus, & facit, ut examen ægrotet, Liber. Alia de *pyrausta* vel *pyralide* tradit Plin. lib. 11. cap. 36. Vide Chiliad. Erasm. *Pyrausta interitus: Pyrausta gaudes gaudium.*

PYRENA, æ, lapis, qui & *theocosithos* & lapis *Judaicus*; ab olivæ nucleo dictum censent: cui aliquando inesse piscium spinæ videntur. Plin. lib. 37. cap. 11.

PYRĒNE, es, & Pyrenæus, Πυρήνη, τὸ Πυρηναῖος, saltus & montes Pyrenæi, qui Gallias & Hispanias disterminant. Nomen habere dicunt a *Pyrene*, Bebrycii regis filia, Herculi amara, ibidem discerpta a bestiis. vide Silium lib. 3. v. 437 seqq. Tibullus l. 1. eleg. 8. v. 9 - - - - *Tarbella Pyrene*

Testis, & Oceani litora Santonici.

Silius lib. 3. v. 417

Pyrene celsâ nimbosi vertice arcis.

Et ibidem v. 415

At Pyrenæi frondosa cacumina montis.

Et Ausonius Epist. 24. v. 69

- - *bimaris juga ninguida Pyrenæi.*

¶ Pyrenaicus, idem ac adjectivum *Pyrenæus*. Ausonius de Claris Urbibus, in Narbone v. 6

Qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Iberi.

Alii quidem *Pyrenæis* legunt: sed Vinetus ex antiquo libro *Pyrenaicis*.

De altitudine Pyrenæorum montium Thuanus lib. 2. de vitâ suâ pag. 1321. & seqq. Eos buxo abundare scribit Plin. lib. 16. c. 16.

¶ Pyrenæus & Germaniæ mons, der Brenner. Conf. Bernegg. ad Sueton. Cæsar. cap. 25.

PYRETHRVM, πύρεθρον; *herba salivaris*, Latinis dicta, herba & radix passim nota, Bertram/ Speichelkraut.

PYRGVS, πύργος, turris. Livius lib. 27. c. 32 *Postero ad castellum, Pyrgum vocant, copias eduxit.* Et Rutilius Itiner. v. 223

- - - *pyrgique recedunt.*

¶ 2. per metaphoram alveolus, fritillus, turricula, per quam mittebantur tali. Horat. in Serm. lib. 2. Satyr. 7. v. 17. *Mittere in pyrgum talos* dixit. durch den Trichter würffeln.

PYRĪTES, æ, πυρίτης, lapis, qui percussus ignis edit scintillas; ein Feuerstein/ ein Kiß. Pyritas a coloribus metallicis aliquot facit Agricola: ut, *Pyrites argenteo colore*, ein Wasser- oder ein Wasserkiß &c. *Pyrites aureo colore*, ein Kupffer-Kiß/ &c. Pyritem plurimum habentem ignis *Vivum* appellari Plinius ait lib. 30. cap. 19. Turneb. lib. 6. Adversar. cap. 9. Barth. ad Script. Venet. p. 136.

PYROCŎRAX, πυρροκόραξ, Gesnerus *Pyrrhocorax*, legit, corvus est luteo rostro, qui in Alpibus reperitur, ein Alprab/ *Corbus Alpinus*. ¶ 2. Altera species, *pyrrhocorax* Græculus est saxatilis, rostro longiusculo rubro notus in Bavaria, eine Steinthale.

PYRŌPVS, πυρωπὸς, carbunculi genus, eine Art eines feuerrothen Carbunckelsteins. Ovid. 2. Metam. pr.

- - *flammas imitante pyropo.*

PŸRŎIS,

PŸRŎIS, vel Pyroëis, tribus syllabis, Pyroentis, Πυρόεις, unus ex equis Solis. Quatuor enim Poëtæ faciunt Solares equos. Ovid. 2. Metam. v. 153 *Interea volucres, Pyroëis, Eous, & Æthon Solis equi quartusque Phlegon*, &c.

PYRRHA, Πύρρα, Deucalionis regis Thessaliæ uxor, ad quam in diluvio quodam in Græcia homines confugerunt. Hinc cum Pyrrhâ uxore genus humanum, reparasse fingitur. Ovid. lib. 1. Metam. v. 350. &c.

PYRRHIA, anûs vinosæ nomen apud Horatium lib. 1. Epist. 13. v. 14. Procul dubio ex fabula aliqua sumtum.

PYRRHO, ōnis, Philosophus: à quo Pyrrhonici, qui & *Sceptici* appellati. Vide Gell. lib. 11. cap. 3.

Pyrrhocorax, vide *Pyrocorax*.

PYRRHVS, Πύρρος, a fulvis capillis, quot πυρρὸς Græci dicunt, filius fuit Achillis; idem & *Neoptolemus*, appellatus. Sic enim Servius indicavit. Alii verò *Neoptolemum* Pyrrhi fecerunt filium. ¶ 2. Alius Epirotarum Rex, cui Romanorum potentiæ invidenti oraculum respondit:

Ajo te, Æacida, Romanos vincere posse.

Hic ille *Pyrrhus* est, cui Hannibal primum inter maximos Duces bellorum ex peritiâ & arte locum tribuit, ut Plutarchus ejus vitâ auctor est. Peritissimum Stratagematum, primumque ostendisse, quemadmodum ea disciplina per calculos in tabula tractaretur, Donatus in Eunucho Terentii a. 4. sc. 7. v. 13 scribit. Ictu lapidis interiit. Nepos in Regibus cap. 2.

¶ Pyrrhycha & Pyrrhiche, πυρρίχη, Græcanicæ saltationis armatæ genus est, quam *Pyrrhus* instituit, vel *Pyrrhichus*, secundum Strabonem. Suetonius Cæsare cap. 39, & Nerone cap. 12. Egit de ea copiosè Alex. Genial. Dier. lib. 6. cap. 19. ibique Tiraquellus; Meursius in Orchestra pag. 63. Lindebrog. ad Amm. Marcellin. p. 49. præcipue Scaliger. lib. 1. Poët. cap. 18.

¶ Inde & *Pyrrhichius*, *pes* dictus videtur, πυρρίχιος brevibus syllabis duabus constans, ut *Deus*.

Pŷrus, arbor: pyrum, fructus vide *Pirus*.

PŸTHĂGŎRAS, Πυθαγόρας. Samius fuit Philosophus, qui post multas discendi caussa peregrinationes confectas Polycratis Tyrannidem, a quo patria ipsius tenebatur, fugiens, in ultimam Italiæ partem, magnam Græciam dictam, concessit, in eaque docuit, Tarquinio Superbo; uti Cicero docet 4. Tuscul. Quæst. c. 1. seu, ut alii tradiderunt, Servio Tullio, regnante. Discipulos, quos in ludum suum post ingenii explorationem admisisset, certo tacere tempore atque audire tantùm jussit. Id tempus ἐχεμυθία appellabatur, de quo Gellius lib. 1. c. 9. Dimissos porro e ludo eosdem, priusquam ædes ingrederentur, recitare jussit hunc versiculum, quo omnes humanæ vitæ visus est fuisse complexus lapsus:

πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
Qua pratergressus? quid gestum in tempore, quid non?

Qui versus inter aurea ipsius continetur carmina. Pythagoram in delubro Musarum Metaponti, cùm dies XL absque cibo perstitisset, defeciisse scribit Diog. Laërt. natum annos XXC. Ejus vitam Jamblichus etiam & Malchas scripserunt: vide & S. Hieronymum Apolog. 3. adversus Russin. & Julium Firmicum lib. 1. Mathes. cap. 3. Inter dogmata ejus celeberrimum de metempsychosi est, qua se primum Euphorbum, secundo Callidem, tertio Hermotimum, quarto Pyrrhum, atque sic demum Pythagoram fuisse, dicebat. Pythagoram ex Judæorum disciplinâ atque præceptis plura derivasse in philosophiam suam, multos arbitratos fuisse; B. Ambrosius Epist. 6 scribit. Salvianus lib. 1. de providentia scribit, Philosophiam Pythagoram, tanquam magistrum suum, suspexisse. Quæ laus maxima est, ipsique semper data a sapientibus.

¶ Pythagoræi. *Referta quondam Italia Pythagoræorum fuit.* Cic. 2. de Orat. c. 37. A carnibus abstinuerunt Pythagoræi, victum enim parabilem esse voluerunt, & valetudini consulere: Vid. Laert. lib. 8. Lucian. in Gallo, & Porphyrius lib. 2. de non interficiendis animalibus.

¶ Pythagorici, iidem qui Pythagoræi. Cic. 1. de Divin. c. 30 *Pythagoricis interdictum, ne faba vescerentur.*

¶ Pythagoristæ quomodo a Pythagoricis differant, disputat Scholiastes Theocriti in Eidyll. 14. v. 5.

¶ Pythagoræus & Pythagoricus sumuntur etiam adjectivè, ut *Somnia Pythagoræa*, Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 52. Δόγμα Πυθαγορικὸν Scholiast. Theocriti c. 1.

¶ Pythagorissare, id est, Pythagoræ philosophiam sectari, Apulejus dixit extremo 2. Floridorum.

PYTHAVLES, & Pythaula, πυθαύλης, tibicen, qui in urbe Pytho pæanes in honorem Apollinis canebat. Postea ad illos etiam tibicines translata vox est, qui in Comœdiis, Tragœdiisque canebant. Varro ὅπως λύρας:

Instet priusquam tibias in orchestrâ
Domi suæ pythaula rumices rumpit.

Diomedes: *Quando chorus canebat, choricis tibiis*, i. e. *choralibus artifex concinebat; In canticis autem Pythaules Pythicis respondebat.* Exstat hæc vox & apud Senecam Epist. 76. Scaliger Commentario in Ætnam, Pithaulam ἀπὸ τῶν πίθων, à doliis deducit. Male: ut Salmasius ostendit ad Carinum Vopisci.

PYTHEVS, Πύθης, rex quispiam Lacedæmoniorum, fuit Xerxis temporibus, de quo & ejus aurifodinis multa retulit Plutarchus lib. de mulierum virtute.

PYTHIAS, Pythagoræus. Damonis amicus, qui tamen Plutarcho & Jamblicho φιλίας appellatur. Apud Ciceronem quoque lib. 3. de officiis & apud Valerium Maximum lib. 4. ubi ejus mentio fit, *Pynthian*, vel *Pinthiam* in antiquis codicibus scribi Petrus Daniel & Turnebus lib. 20. Adversariorum c. 13 observat. De summa ejus in Damonem fide, vide supra in *Damon*, & Latinum Pacatum Panegyrico Theodosii cap. 17.

¶ Pythias, ădis, Aristotelis filia. Tribus nupsit viris. Primùm Nicanori Stagiritæ, familiari Aristotelis: Deindè Procli, qui genus duxerat a Demarato Rege Lacedæmoniorum; is duos ex ea suscepit filios, Proclem, & Demaratum; uterque Philosophiæ dedit operam apud Theophrastum: denique Metrodoro medico, Chrysippi Cnidii discipulo, præceptori autem Erasistrati, cui natus est filius Aristoteles. Vid. Sext. Empiricum adv. Mathematicos p. 51.

PYTHON, vel Pytho, Serpens miræ magnitudinis, quem Apollo sagittis confecit: quam fabulam Ovidius reddit 1. Metam. Fab. 8. & interpretatur Macrobius lib. 1. Saturn. c. 17. circa fin.

¶ Pytho etiam dicitur oraculum Apollinis Delphici, vel locus certe, ubi oraculum edebatur. Tibullus lib. 2. Eleg. 3.

Delos ubi nunc, Phœbe, tua est? ubi Delphica Pytho?

Et Lucanus lib. 5. v. 134

- - - seu barbaricâ cum lampade Pytho
Arsit, in immensas cineres abiere tabernas,
Et Phœbi tenuere viam.

Per *barbaricam lampada*, intelligit a Brenno illatas faces Delphis. Quo incendio dicit specum illum, unde reddebantur oracula, oppletum cineribus & ita vias, per quas fatidicus ille spiritus ferebatur, obstructas fuisse. Πνεῦμα πύθωνος appellat Lucas in Actis cap. 16. v. 16. Plutarch. lib. de defectu Oraculorum significat, omnes homines, qui spiritu fatidico correpti essent, πύθωνας sive *Pythones* appellatos.

¶ Pythius, cognomentum Apollinis, a Pythone interfecto: quanquam alii ejus rationem aliunde deduxerint, de quo Macrobius loco laudato.

¶ Pythia, Sacerdos virgo Apollinis Pythii: quæ ore specus insidens spiritum fatidicum prodeuntem recipiebat & sic reddebat oracula. Vid. Nepotis Miltiades cap. 1. Alio nomine *Phœbas*, Pollux 1, 1. ἰδίως δὲ ἡ ἐν Δελφοῖς προφῆτις, πυθία. vid. Diod. Sicul. lib. 16. Gyrald. Histor. deor. Syntagm. 7. Longinum περὶ ὕψους Sect. 11. pag. 74. & Origenem contra Celsum lib. 3.

¶ Pythia, Pythiorum: Ludi in Apollinis Pythii honorem apud Græcos constituti: in quibus, qui vicerant, *Pythionicæ* appellabantur.

PYTISMA, tis, πύτισμα, sputi irroratio, à πυτίζω, sputo madefacio, mit Speychel besprützen / bestreichen. Juvenal. sat. 11. v. 173. & Vitruv. lib. 7 c. 4 extr. ut Salmasius legit. ¶ 2. Scribunt & *Ptysma*, a πτύειν, spuere. Vide Scaligerum, & Guyetum supra in *Ptisso* citatis locis.

PYXIS, πύξις, ἀπὸ τῆς πύξου, quod nomen buxum significat, unde & pyxidem buxulum Itali vocant, ein Apothecker-oder Krämerbüchs. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 150. *Pyxis arenaria*, eine Sandbüchse. *nautica*, Seecompaß. *Pyxis stannea*. Plin. lib. 29. cap. 2 *in stannea pyxide conditur*. Et, *pyxide conditum*, Idem lib. 27. cap. 10.

¶ Pyxidicula, diminutivum, πυξίδιον, πυξιδίσκιον. Celsus lib. 6. cap. 6. n. 5. de Cleonis collyrio: *quod cum miscueris, in pyxidicula servetur.*

¶ Pyxidatus, adject. ad instar pyxidis in commissura formatus. Plin. lib. 31. c. 6. pr. *Fictiles tubi, commissuris pyxidati.*

Q.

QLITERA muta & vetustissimis ignota, vim habet duarum literarum, C nimirum & U. Sed propter solidiorem aut pinguiorem sonum inter literas usurpati, cœpta est. Cognationis cum C, exempla sunt. *Quis, cujus, cui*, &c. *Coquus, Cocus; Quum, Cum.* Quanquam & hâc literatura cum differentiâ quâdam nonnulli utantur, ut *Quum* adverbium, *Cum* præpositionem dicant. Duriores hæc litera syllabas efficit, Quintiliani testimonio. Usurpatur ad indicandam quassationem. ¶ 2. In prænominibus sola præposita, *Quintum* vel *Quintium* præstat: ut *Q. Fabius Maximus, Q. Æmilius Lepidus, Q. Cæcilius Metellus*, &c.

QVADI, orum, Prisca Germanorum gens, Marcomannis vicina, ut ex Tacito constat. Marcomanni, Boiohemum olim habuere: *Quadi* autem ipsi *Moravi* sunt, ut abunde Philippus Cluverius

in Antiqua Germania lib. 3 demonstravit.

QVADRA, Quadrans, Quadraginta, & cætera Compositamulta à *Quatuor*, vide sub *Quatuor*.

QVADRIGARIVS, sive Q. Claudius Quadrigarius, scriptor antiquus Historiarum, Livio, Gellio, Macrobio, aliis laudatus, sed variè. Alii enim libros ejus *Annales*; alii *Historias*; alii *rerum Romanarum* vocant.

¶ 2. Item qui quadrigas agit. Vide infra in *Quatuor*.

QVAERO, quærere, indagare, vestigare, suchen. Terent. Eun. a. 2. sc. 3. v. 3 *Ubi quæram? ubi investigem? quem perconter?* Idem Adelph. act. 3. sc. 4. v. 15 *Te ipsum quærebam.* Et, *Quærere caussam quamobrem*, &c. Idem Eun. a. 5. sc. 5. extr. *Salutem alicui malo quærere*, Idem Adelph. 3. sc. 2. v. 2. Et, *Remedium ad rem aliquam quærere*, Cicer. pro Cluent. cap. 9. Rath suchen. Albinovanus in Mæcenat. obitum; *Quærebat amata Conjugis amplexus*; ubi quærere capiunt pro *inquirere*, & *investigare oculis*. Quorsum illud Propertii etiam trahunt lib. 1. Eleg. 17. v. 18 *Optatos quærere Tyndaridas.* ¶ 2. Item cogitare, cupere, velle, laborare, &c. Horat. lib. 3. Ode 27. v. 55

specioſa quæro
Pascere tigres.

Et lib. 1. Oda 11. pr.

Tu ne quæſieris scire, (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint.

Et aliis pluribus locis. Gaudet enim hac forma Horatius. Nepos Cononе c. 2 *Rebus autem patriæ afflictis non quæsivit, ubi ipse tuto viveret, sed unde præsidio esset civibus suis.* QVÆSIVIT, recogitavit, deliberavit apud animum. Terentius Heaut. act. 3. sc. 1. v. 83

Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.

Item act. 1. sc. 1. v. 9 *Quid hic tibi? Quid quæro?* was dencke ich doch? Et Eun. act. 3. sc. 5. v. 10 *Quid sibi hic vestitus quærit?* id est, quid vult? quo spectat aut pertinet hic vestitus? Et Heaut. act. 4. sc. 2. v. 8

Nihil tam difficile est, quin quærendo investigari possit.

Tacitus de Germania cap. 2. *Classibus advehebantur, qui mutare sedes quærebant*, i. e. volebant. ¶ 3. Significat & *Personari* seu *interrogare.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 62 *Item alio die quærebam*, des andern Tages fragte ich auch. *Quæro abs te. Quæro ex te*, ich frage dich. *Quæret aliquis, Quæret fortasse quispiam*, es möchte jemand fragen/ sunt Prolepseos formulæ apud Ciceronem. Vide pro Arch. cap. 6. pr. &c. Nec minus elegans est illud *Quid quæris?* hoc est, quid multa? Kürtzlichen zu sagen/ quo Cicero usus est 7. fam. epist. 3. & lib. 1. ad Attic. epist. 14 extr. ad quem locum plura Casaubonus collegit, quæ vides pag. 93. ed. Græv. Cur hoc confert Manutius ad 4. Famil. epist. 4. p. 191 formam *Noli quærere.* ¶ Et est præcipue Judicum, cùm de factis inquirunt, testesque interrogant, &c. wann sie über einer That Verhör anstellen. Unde & *Quæsitores* appellati. De quibus Cicero 1. ad Atticum epist. 17 *Senatus censuit, ut de iis, qui ob judicandum pecuniam accepissent, quæreretur.* Idem pro Milone c. 22 *Majores nostri in dominum de servis quæri noluerunt.* Et, *Tormentis* vel *per tormenta quærere rem*, apud Cicer. pro Dejot. cap. 1. & Suetonium Tiber. c. 58. Peinlich fragen. Sic *legibus quærere*, est disquirere, seu quæstionem instituere de facto aliquo, an illud pœna legibus definita puniendum sit. Cicer. pro Milone cap. 6 *Decernebat enim, ut veteribus legibus extra ordinem quæreretur.* Seneca, ludo de morte Claudii sub f. *Ducit illum ad tribunal Æaci. Is lege Cornelia, quæ de sicariis lata est, quærebat.* ¶ 5. Est & acquirere, *meizen*, gewinnen/ werben. Plautus Curcul. act. 3. v. 10.

Qui homo mature quæsivit pecuniam;
Nisi eam mature parsit, mature esurit.

Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 32

Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.

Ovidius 1. Fastor. v. 212.

Quærere ut absumant, absumta requirere certant.

Porcius Latro apud Senecam controversia 15 *Plus ista intra unam viciniam, quàm ego toto mari, quæsivit.*

¶ Quæsitus, a, um: captatum, accersitum, affectatum: ut *quæsitum crimen*, Tacit. 4. hist. c. 49, 8. *quæsita comitas*, Idem 6. annal. cap. 50. *quæsita asperitas*, annal. 5. cap. 3. Et *quæsitior adulatio*, 3. annal. c. 57. n. 1. In his *Quæsitum* illi, quod sponte, & ultro, & naturaliter inest, opponitur. ¶ Idem *quæsitissimos honores*, dixit 2. annal. c. 53. n. 3, was man für Ehre erdencken können: *epulas quæsitissimas*, Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 13, i. e. summo studio conquisitas.

¶ Quæsitum, substantive velut, pro eo, quod partum & acquisitum est. Cicero Paradoxo 6 *Quis hunc non putet confiteri, sibi quæsito opus esse? Cui autem quæsito opus sit, quis unquam hunc verè dixerit divitem?*

¶ Quæstio, eine Frag/ ut, *Perdifficilis & perobscura quæstio est de naturâ Deorum*, Cic. principio lib. 1. de N. D. *In quæstione est, quis* &c. Plin. lib. 10. cap. 22. *Res habet aliquid quæstionis*, Cic. in Oratore cap. 20. die Sach ist noch disputirlich/ ungewiß. *Instituere quæstionem*, Quintil. lib. 7. cap. 1. p. 504. eine Frage stellen. *In quæstionem vel venit*, ibid. c. 2. p. 519. Juvenal. Sat. 3. v. 140

Protenus ad censum: de moribus ultima fiet Quæstio.

Quod ad illud facit: *An dives, omnes quærimus: nemo, an bonus.* ¶ 2. Inquisitio quælibet, Nachforschung/ Erkundigung. Plautus Captiv. act. 2. sc. 2. v. 3 *Edepol tibi ne in quæstione essemus cautum est* i. e. ne quærendi essemus, daß du nicht suchen dörfftest. & Pseud. a. 2. sc. 2 *Sed vide ne in quæstione sis, quando accersam tibi.* Cicer. 4. Acad. cap. 8 *Quæstio est appetitio cognitionis: quæstionumque finis Inventio.* De ea inquisitione loquitur, quæ fit mente, atque cogitando. ¶ 3. Item inquisitio de jure aut facto. Sallust. Jugurth. cap. 31 *In plebem Rom. quæstiones graves habita sunt.* i. e. magnæ inquisitiones torturæ corporis veritatis caussa. Cic. pro Milone c. 21. extr. *Fatli in equuleo quæstio est, juris in judicio*, Marter/ Folterung. *Habere quæstionem de servis*, die Knechte lassen überziehen/ und peinlich fragen/ Idem pro S. Rosc. c. 28. Sic & *Quærere*, vel *quærere tormentis*, peinlich fragen. *Quæstionem decernere de re*, Cæsar 7. Gall. c. 43. *In quæstionem aliquem postulare*, Cic. pro S. Rosc. c. 28. die Rechtfertigung begehren. *Quæstionem exercere*, Suetonius Cæsare cap. 11. ubi vid. Berneggerum. *Quæstioni dare*, zur peinlichen Frage stellen/ liefern/ Plautus Mostell. act. 5. sc. 1. v. 38. & 46. *Quæstioni accipere*, ibid. v. 44. Unde *Quæstionare* verbum formavit posterior latinitas, id est examinare & torquere: & nomen *Quæstionarius*, pro tortore. Cyprian. Epist. 69. cap. 6 *Tot confessores quæstionati & torti.* Vet. Gloss. *Quæstionarius*, ἐξεταστὴς, βασανιστὴς ὑπηρέτης. Scholiastes Juvenalis ad Sat. 6. v. 479. TORTORIBVS interpretatur *quæstionariis sive carnificibus.* ¶ 4. Quæstionem a tractatione Seneca distinguit Controv. 1. p. 84 *Adjecit quæstionem Gallio alteram: an abdicari possit jam adoptatus, ob id vitium, quod antequam adoptaretur, notum fuit adoptanti: Hoc autem ex æquitatis parte pendet, & tractatio magis est quam quæstio.* Inter hæc duo vocabula id interesse videtur Antonio Contio lib. 2 Lect. subsec. quod *tractatio* sit multiplex & implicita ex æqui bonique partibus rei alicujus explicatio & confirmatio; *quæstio* verò simplex rei propositæ vel ex jure, vel ex conjecturis adprobatio.

¶ Quæstiuncula, dimin. Cicer. lib. 1. de Orat. c. 22 *Mihi nunc vos, tanquam alicui Græculo, quæstiunculam, de qua meo arbitratu loquar, ponitis?* einem eine Frage fürlegen.

¶ Quæsitor, qui de jure & facto inquirit, Asconius in procem. Act. Verrin. p. 55 QVÆSITOREM, Prætorem, *de pecuniis repetundis quæstionem exercentem* interpretatur. *Nam proprie* (ut idem subjicit) QVÆSITORES *dicuntur criminalium quæstionum*, ut Virgilius [6, 432]

Quæsitor Minos urnam movet.

CRIMINALES QVÆSTIONES, capitales sunt. Eleganter Prudentius de Deo, Hymno ante somnum v. 89

Quæsitor ille solus
Animæque corporisque.

Etsi vero proprie PRAETORVM erat *quærere*, sive *exercere quæstiones*, h. e. quæsitorem agere; nonnunquam tamen *quæsitores* alii sunt. Asconius in 1. Verrinam: *Junius Quæsitor fuit in Cluentii caussa, Verre Prætore.* Igitur *Quæsitor* non tantum *Prætor* ipse est, verum etiam, cui has partes suas prætor delegavit, qui & IVDEX QVÆSTIONIS appellatur. Hoc functus munere Julius, cum quæstionem de sicariis exerceret, ut Casaubonus contra Torrentium docet ad Suetonii Cæsarem c. 11. Vide & Sigonium lib. 2. de antiquo Jure Civ. Romanor. cap. 18. p. 235. itemque Onufrium Commentario in 1. Fastorum p. 66.

¶ Quæstor, contractum ex *Quæsitor*, idem est. Sic *Quæstores parricidii* in 12 Tab. nominantur, qui rebus capitalibus præerant. Pomponius JCtus D. de orig. Juris § 23. ¶ 2. Item qui pecunias publicas conquirit, reponit, dispensat: a quo munere magistratus publicos auspicabantur Senatores Romæ. Asconius: *Hæc erat prima administratio Senatoria, quæstorem fieri, & in provincia cummgerere pecunia publica in usus diversos eroganda.* Initio autem duo fuêre Quæstores Romæ: postea auctis opibus ad octo numerus crevit: *Quæstorum Collegium* Suetonio nominatur in Claudio cap. 24. Vide Tacitum Annal. 11. cap. 22. e Junioribus Onufrium Comment. in 1. Fastorum pag. 65, & Lipsium de magistratibus Romanis cap. 16. Ex his quidem *Candidati Principum* dicebantur, ut Ulpianus auctor L. unica D. de officio Quæstoris § 2. & 4. *Candidatos Quæstores* Lampridius vocat in Alexandro Severo. Horum erat, libellos, sive Epistolas, & Orationes, hoc est Rescripta, mandataque sive sancita Principum in Senatu legere, ut idem Ulpianus citatis locis declarat: quod & Suetonius ostendit Augusto c. 65. & in Tito cap. 6. & Nerone c. 15. Multa de his Quæstoribus, eorumque officio, & dignitate Cassiodorus in Varis non uno loco. Vide præcipue lib. 5, Epist. 4, & lib. 6, Epist. 5. & lib. 10, Epist. 7. Et de quæstoribus Provinciarum Car. Sigonium lib. 2. de antiq. jure provinc. cap. 2. & 3.

¶ Quæstorium, in castris, Quæstoris dicebatur tabernaculum. die Renterey/ Cicero pro Plancio, fin.

¶ Quæstorius, ut, *officium quæstorium*, Cic. 2. fam. ep. 17. *Vir quæstorius*, quæsturâ functus. Idem in Philippica 13. c. 14 *Qui Ædili-*

Ædilitii? qui Tribunitii? qui Quæstorii? Sic, *Quæstoria ornamenta* apud Sueton. Claudio cap. 28.

¶ Quæstūra, quæstoris dignitas. Cicero famil. lib. 13. epist. 38 *Cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde a quæstura mea Siciliensi.*

¶ Proquæstor, qui cum auctoritate quæstoria in provinciam mittitur. Elegantissime dividitur. Cicer. 4. Acad. cap. 4 *Cum Alexandriæ proquæstore essem.* Et 3. in Verr. c. 15 *cui legatus pro quæstore fuerat.*

¶ Quæstus, artificium ipsum pecuniæ lucrandæ. ¶ 2. & lucrum, eine Handthierung / Gewinn. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 21 *Impendi egomet mihi omnia assentari, is quæstus nunc est multo uberrimus*, diese Handthierung trägt jetzt am meisten. *Quæstus liberales, sordidi*, Cic. 1. Offic. c. 42. ehrliche / unehrliche Handthierung. *Facere aliquid sui quæstus aut commodi causa*, pro S. Rosc. c. 38. um Gewins willen. *Facere quæstum in aliquare*, Cic. lib. 15. ep. 14 pr. ad Cassium, Gewinst darvon haben / Gewinst treiben. *Habere Remp. quæstui, turpe est*, Idem 2. Offic. cap. 22. *Pecuniam in quæstu relinquere*, Cicer. in Pison. cap. 35. *Quæstum occipere*, Gewerb anfangen / Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 32. Et Plautus Asinar. act. 1. sc. 3 *Ad suum quemque hominem quæstum esse aquum est callidum.*

¶ Quæsticulus, li, id est, lucellum, Cicero de divinat. lib. 2. c. 15. ein Genießgen.

¶ Quæstuosus, Gewinstreich / einträglich. ut, *Mercatura quæstuosa*, ein Handel / so da viel trägt. Cicer. 5. de finib. cap. 30. *Quæstuosum emporium*, Livius lib. 39. cap. 25. *Benignitas quæstuosior*, Idem Agrar. 1. cap. 4. *Hoc multò est quæstuosius, quàm si &c.* Cic. 2. Agrar. cap. 25. extr. *In rusticatione antiquissima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima*, Columell. procem. lib. 6. *Quæstuosissima officina*, Cicer. 2. Philipp. cap. 14.

¶ Quæstuosè, adverb. Seneca lib. 4. de Benef. cap. 3 *Istud non beneficium, sed fœnus est, circumspicere, non ubi optime ponas, sed ubi quæstuosissime habeas, unde facillime tollas.*

¶ Quæstuarius, quæstum exercens. Gloss. *Quæstuarius*, χρηματικός. Tertullian. Apolog. c. 13 *Majestas quæstuaria efficitur: circuit cauponas religio mendicans.*

¶ Quæstuaria, in Glossis est πορνική. Seneca lib. 6. de Benef. cap. 32, mulier quæstum corporis sui faciens, Augusti filia, *exadultera*, inquit, *in quæstuariam versa.* Et Lege 4 § 3 Dig. de his qui notantur infamia: *Lenocinium facit, qui quæstuaria mancipia habuerit.*

¶ Quæstionare, &

¶ Quæstionarius, vide supra in *Quæstio* num. 3.

¶ Quærito, frequentativum. Plautus Rudente a. 2. sc. 2. v. 22 *Quid tu id quæritas?* was fragstu so darnach. Ter. Andr. act. 1. sc. 1. v. 48 *lana ac tela victum quæritare.*

¶ Acquirere, comparare, erwerben / erlangen. *Acquirere opes*, Ovid. 2. art. am. v. 343. *Benevolentiam* Quintil. lib. 3. cap. 8. *dignitatem*, Cic. 10. fam. ep. 3. Idem 3. offic. cap. 5. *Acquirere, quæ ad usum vitæ pertinent:* & 2. Catilin. c. 8 *aliquid de possessione detrahere, & fidem acquirere*, etwas von Gütern loß schlagen / und Schulden bezahlen.

¶ Acquisitio. Frontin. lib. de Aquæduct. de collectione aquarum usurpavit.

¶ Anquirere, idem quod inquirere. ¶ 2. Sed in his locutionibus, *Capitis & capite anquirere*, verbum est accusandi, peinlich mit einem procediren / zu Hals anklagen / Livius lib. 2. c. 52. & *pecuniâ anquiri*, Idem lib. 26. cap. 3.

¶ Conquirere, fleißig zusammen suchen. *Studiosè omnia conquirere*, Cic. 4. Acad. c. 27. *undique conquirere*, lib. 12. fam. ep. ult. allenthalben aufftreiben. *Terrâ marique aliquem conquirere*, Vatinius Ciceroni lib. 5. fam. ep. 9.

¶ Conquisitus, nomen participiale. Cic. lib. 5. Tusc. c. 21 *Mensæ conquisitissimis epulis exstruebantur.*

¶ Conquisite, adverbium, idem quod docte & diligenter. *Conquisite conscribere*, ad Herenn. lib. 2. extr.

¶ Conquisitio, ut, *Exercitus conquisitione collectus*, Cicer. de provinc. Consularibus cap. 2. extr. Et Livius lib. 23. cap. 32 *Ut in Piceno agro conquisitionem militum haberet.*

¶ Conquisitor, qui conquirit. Speciatim *Conquisitores*, Werber / quibus cura colligendi exercitum commissa est, & qui delectui præsunt. Livius lib. 21. cap. 11. extr.

¶ Disquirere, hin und wieder fleißig suchen / forschen. *Impransi mecum disquirite*, Horat. 2. Sat. 2. v. 7.

¶ Disquisitio, disceptatio, quæstio. Item judicium: Sic *ad disquisitionem populi vocare* apud Suetonium Cæsare cap. 16 est postulare, accusare. Vide ibi Casaubonum. Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 26 *in disquisitione positum est.* Et Livius lib. 26. c. 31 *in disquisitionem venit.*

¶ Exquirere, fleißig aussuchen / auslesen / ausforschen / ergründen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. v. 15 *Nunc ea me exquirere iniqui patris est.* Et, *Exquirere consilium*, Cic. 4. fam. ep. 2. *Verum exquirere*, Idem 2. Offic. cap. 36. &, *veritatem exquirere*, pro Lege Manil. cap. 17.

¶ Exquisitus, diligenter quæsitus, erlesen / fleißig gesucht / Plautus Amphit. act. 2. sc. 1. v. 81

Sequere hac igitur me: nam mi istuc primùm exquisito opus est.

Itaque locutus idem est Comicus eadem fab. act. 2. sc. 2. v. 159. & Capt. act. 2. sc. 2. ipso principio. *Argumenta Philosophorum exquisita*, Cic. 1. de Divinat. cap. 3. Et, *Exquisita ratio & doctrina*, Idem 4. fam. ep. 13. *Exquisita supplicia*, lib. 3. Offic. cap. 27. *Exquisitissimis verbis aliquem laudare*, Idem Philipp. 4. cap. 3. *Exquisitius, & minime vulgare orationis genus*, de clar. Orator. cap. 93. *Epulæ exquisitæ*, id est, lautæ, Plinius lib. 9. cap. 35. *Exquisitissima disciplina*, Columella procemio, p. 8.

¶ Exquisite, adverbium, ut, *Eleganter atque exquisite dictum*, Quintil. lib. 8. cap. 2. *Accurate atque exquisite disputare*, Cic. de Clar. Orat. c. 80. Et, *Exquisitiùs colligere rationes*, lib. 1. Tusc. cap. 48. *Exquisitius, quam vulgus hominum, studere literis*, Idem de Clar. Orat. cap. 93. *Omnia exquisitissimè scribere*, Gellius lib. 14. cap. 3.

¶ Inquirere, investigare, forschen / nachfragen. ut, *Inquirere de aliquo*, Cic. 1. Offic. cap. 34. *Inquirere in aliquem quid agat, quemadmodum vivat*, Idem 2. Offic. c. 13. fragen lassen / was er thue / ꝛc.

¶ Inquisitio, investigatio, Nachforschung / Untersuchung. Cicer. 1. Off. cap. 4 *Hominis est propria veri inquisitio atque investigatio.*

¶ Inquisitor, qui inquirit aliquid & investigat: ut feras, & qui fugiunt ac latére quærunt. Plinius lib. 8. cap. 40 *Scrutatur vestigia* (canis) *atque persequitur comitantem ad ferarum inquisitorem lora trahens.* INQVISITOREM, venatorem vocat, inquirentem feras. *Vestigatorem* Servius dicit. Nam ut ex quodam fragmento auctoris incerti notat Scoppa, Venatorum genera quatuor sunt: INVESTIGATORVM, qui animalium vestigia indagant: INDICATORVM, qui latibula noverunt: INSIDIATORVM, qui insidias & casses parant: ALATORVM, qui equo succussante terrent. Suetonius Cæsare cap. 1 *Ut etiam discedere è medio, & quanquam morbo quartana aggravante; prope per singulas noctes commutare latebras cogeretur, seque ab inquisitoribus pecunia redimere.* Eleganter quoque Seneca Quæst. Nat. lib. 6. cap. 13 *Straton hanc partem Philosophiæ maximè coluit, & rerum naturæ inquisitor fuit.* Et Macrobius Somn. Sc. lib. 1. cap. 11. pr. *solicitior inquisitor Philosophiæ.*

¶ Præterinquirere. Ammianus lib. 15. c. 10 *Statuit in negotium præterinquiri.* Ita & Vales. legit p. 81. & Lindebr. p. 44.

¶ Perquirere, fleißig suchen. ut, *Perquirere & investigare hominem ex omni regione*, Q. Cicer. de pet. consul. cap. 8. & *Non perquiris cui dixeris?* id est, interrogas, fragst oder forschest die nicht darnach / ꝛc. Cic. 5. in Verr. cap. 58.

¶ Perquisite. *Perquisitiùs & diligentiùs conscribere*, mit mehr Nachsuchen und fleißiger beschreiben / Idem de Inventione lib. 1. cap. 41.

¶ Perquisitor. Plaut. Sticho act. 2. sc. 2. v. 61 *Malevoli perquisitores auctionum perierint!* Et Ammianus lib. 14. cap. 13 *Perquisitor malevolus.* id est indagator, qui conquirit ad supplicia sontes insontesque.

¶ Requirere, investigare. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 79 *Abi Phædria, eum require, atque adduce huc.* Item amissa iterum quærere seu reparare Ovidius lib. 1. Fastor. v. 213

Quærere, ut absumant; absumpta requirere certant.

¶ Sed *requirere ab aliquo & ex aliquo* von einem fragen. Vide Cic. Topic. pr. *Requirere auxilium*, 7. in Verr. c. 67. erfordern / und Hülffe ersuchen. *Vereor ne literarum a me officium requiras*, id est, desideres, Idem lib. 6. famil. epist. 6. ¶ Pro invisere usus est vetustus absque nomine Theologus in homilia sacra, quam Gennadio suo de Ecclesiasticis dogmatibus Elmenhorstius adjecit p. 52, *Infirmos visitate, mortuos sepelite, in carcere positos requirite, & de bonis vestris ministrate.*

¶ Requisitio. Gellius lib. 18. cap. 2 *Historiæ antiquioris requisitio.*

¶ Requiritare, frequent. Plautus Mostell. a. 4. sc. 3. v. 11

Quid tu ut otiosus res novas requiritas?

¶ Irrequisitus. Sidonius lib. 9. epist. 3 *Tabellarius transiit irrequisitus.*

QVAESO, δέομαι, oro, Defect. *Prece quæsit*, Lucret. lib. 5. v. 1228. *Quæsere*, Plaut. Bacchid. a. 2. sc. 2. pr. Et Apulejus lib. 4. Milesi. p. 147 *Multis nos affatibus multisque precibus quæsens.* Terent. act. 1. sc. 2. v. 33 *Bona verba quæso*, tröste besser. *Quæso, quid hoc est?* lieber / was ist das? Cicer. ad Attic. lib. 7. ep. 11. pr. *Fac quæso, qui ego sum, esse te*, Idem lib. 7. famil. epist. 24. *Deos quæso, ut sit superstes*, Terent. Andr. a. 3. sc. 2. v. 7. *Deos quæsumus, ut consilia tua Reipubl. salutaria sint*, Brutus ad Cicer. lib. 11. epist. 3. extr. Et, *Ast maximopere peto & quæso*, Cic. 3. famil. epist. 2 *Quæso a vobis, mihi detis hanc veniam*, idem pro Arch. c. 2. *Dete, quæso, etiam atque etiam vide*, Cicero lib. 15. ad Attic. epist. 8.

QVALIS, e, relativum est, rei naturam declarans, welcherley / waser-

waſerley / waſer Art / was fur einer / cui plerumque *Talis* ſubjicitur; Cicer. pro Roſc. c. 4 *Præbete talem hoc tempore, qualem te jam antea præbuiſti.* Nepos Datame cap. 1. *Qualis eſſet, apparuit*, h. e. oſtendit ſuam virtutem &c. Poëticis ita comparationibus inſervit, ut ſæpe ſolum ponatur: cum fere pro *qualiter* interpretandum eſt. Aliquando non *talis* ſubjicitur; ſed æquipollens. Ut apud Virgilium, cum Æneas cum Apolline comparatur 4. Æn. v. 143. Protaſis enim eſt:

Qualis ubi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
Deſerit, ac Delum maternam inviſit Apollo &c.

Δηΐφοβος autem non per relativum *talis*, ſed ita inſtituitur:

- - - - haud illo ſegnior ibat
Æneas &c.

Similiter 5. Æneid. v. 213

Qualis ſpelunca ſubito commota columba &c.

Sic Mneſtheus, &c. Cum ambæ tamen adhibentur voces, aliquando *qualis* præcedit, aliquando ſequitur & *Talis* præcedit, quod in tironum gratiam volumus monere.

¶ *Qualis & quantus*, quod Græci uno verbo πηλίκος exprimunt. Virg. 3. Æn. v. 641

Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in antro.

Natura rei qualis & quanta, Cic. Tuſc. lib. 3. c. 23.

¶ Qualiscunque, qualecunque, wie es auch iſt / es ſey auch wie es will / ut, *Homines benevolos, qualescunque ſunt, grave eſt inſequi contumeliâ*, Cic. ad Attic. lib. 14. epiſt. 14. *Qualescunque ſummi civitatis viri ſunt, talis eſt civitas*, Idem lib. 3. de legib. cap. 14.

¶ Qualisiibet, Auguſtin. Epiſt. 48 *niſi forte chariorem putas hominibus eſſe pecuniam, vel qualemlibet poſſeſſionem, quàm lucem iſtam, quæ oculis carpitur.* Sed jam ante Auguſtinum uſurpavit Cicero, cujus e 2. de Nat. Deor. cap. 37 hæc verba ſunt: *Si innumerabiles unius & viginti formæ literarum vel aureæ, vel qualeslibet aliquo conjiciantur*, &c.

¶ Qualitas, ſecundum quam quis talis vel talis dicitur, eine Beſchaffenheit / Art / ut, *Qualitas cæli*, Quintil. lib. 5. c. 9. propehin. Beſchaffenheit des Himmels / der Lufft. E Cicerone intelliges, *Qualitatis* vocabulum, cum alias inuſitatum eſſet, teri cœpiſſe a philoſophis. Sic enim ipſe lib. 4. Acad. Quæſt. cap. 6 *Quod ex utroque* (materiam & formam intelliges, & ſubaudi, compoſitum eſt) *id jam corpus, & quaſi qualitatem quandam nominabant: dabitis enim profecto, ut in rebus inuſitatis quod Græci ipſi faciunt, a quibus hæc jam diu tractantur, utamur verbis interdum inauditis.* Et mox c. 7 *Qualitates igitur appellabo, quas ποιότητας Græci vocant, quod ipſum apud Græcos non eſt vulgi verbum, ſed Philoſophorum.*

¶ Qualiter, welcher Geſtalt. Valer. Flacc. lib. 4. v. 304

Qualiter ex alta cum Jupiter arce coruſcat.

Et Sedulius de Chriſti baptiſmate:

Qualiter in medias dum lux præclara tenebras
Funditur, &c.

¶ Qualitercunque, welcherley Geſtalt / wie es auch iſt / ſo hin / Columell. lib. 11. cap. 3 circa med. cujus hæc ſunt: *Poteſt etiam citra hanc operam fieri criſpum, qualitercunque ſatum*, &c.

¶ Qualis qualis, geminatum, valet *qualiscunque:* Ulpianus Lege 2 Dig. de bon. poſſ. ſecundum tabul. § 1 *qualiquale ſit.* Et Lege 3 de Proxenet. *miniſterium quale quale accommodaverunt.* Vide Briſſon. de V. S. & Stewechium in Veget. lib. 2. cap. 4.

¶ Qualiterqualiter, pro Qualitercunque, ex Lege 12 § 3 Dig. de Ratihabit. producunt: ſed meliores libri habent *qualiter* ſemel poſitum. Attamen Lege 7 pr. Dig. de Minoribus: *Ait prætor,* GESTVM ESSE DICETVR GESTVM, *ſic accipimus, qualiterqualiter ſive contractus ſit, ſive quid aliud contigit.*

QVĀLVS, i, ein Korb / vas vimineum, varii uſus: ein Korb / Gelte. Ver. Gloſſ. *Qualus*, κάμος, διυλιστήρ. *Qualus* σαργάνης κόφινος. QVALOS, inquit Servius in 2. Georg. v. 241 *per quos vinum defluit: qui & ipſi a colando dicti ſunt.* Etiam Columella *quali ſalignei*, quo liquantur vina, & mel colatur, meminit lib. 9. cap. 15. Horatius pro *calatho*, quo fœminarum penſa recipiuntur, poſuit lib. 3. Ode 12. quemadmodum *quaſilli* vocabulo Propertius uſus eſt, ein Spinnkorb. *Vindemiatorii quali*, Lege 8 Dig. de inſtruct. vel inſtrum. Weinbutten oder Körbe. *Cæmentarii quali*, quibus cæmenta portantur, Kalck-Kübel. Prudentius de cophino panario uſus Hymno omnis horæ v. 58

Ferte quale ter quaternis ferculorum fragmina.

Loquitur de miraculo Chriſti in quinque panibus edito.

¶ Cato & Columella etiam in neutro *quala* dixerunt. *Cum pluet quala parentur*, Cato cap. 23. *Quala mundiſſima*, Columella lib. 7. cap. 3.

¶ Quāſillus, & Quaſillum, ut, *qualus* & *qualum*, diminutivum. Sicuti enim a *pupa, pupulus, pupillus*: ita à *qualus, qualulus, qualillus*, ex quo euphoniæ gratia *quaſillus* factum. Vel, ut a *palus, paxillus*: ita a *qualus, quaxillus*, unde *quaſillus*. Servius ad illud Virgilii Bucolic. 2. v. 45

- - - tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis - - -

CALATHVS, inquit, *Græcum eſt: nam Latini* QVASILLVM *dicunt. Cicero in Philipp.* [3. cap. 4] *At vero hujus domi inter quaſilla pendebatur autum.* Hactenus Servius. Nec aliter Ciceronis locum Iſidorus adducit lib. 19. cap. 19. Atque ita quoque edidit Janus Grutetus, Ciceronis accuratiſſimus vindex. Male igitur & fruſtra alii *calices*, alii *ancillas*, quod tamen melius, pro *quaſilla* apud Ciceronem ſubſtituerunt. Per *quaſilla*, ancillas intelligit, easque viliſſimas, &, ut Petronius loquitur, *famulia ſordidiſſimam partem:* quas *Quaſillarias* ex eo vocabant, quod glomos lanarum textis operatæ, in *quaſillis* ſeu *calathis* repoſitos haberent, ut docet Scaliger ad lib. 4. Tibulli. *Inter quaſilla* igitur, pro, inter quaſillarias dixit. Mirum autem in *Quaſillum* primam corripi, cum in *qualus*, unde *quaſillum* eſt, producatur. Tibullus lib. 4 eleg. 10

- - - - preſſumque quaſillo Scortum.

Propertius lib. 4. eleg. 7. v. 41

Et gravior rependit iniquis penſa quaſillis.

Sed ab origine in derivatis aliquando receditur, & commutatur quantitas. Sed in *puſillus* prima corripitur, cum tamen in *puſus*, unde venit, & *Pujo*, ea producatur.

¶ Quaſillaria, eine Spinn-oder Weberin: de qua paullo antedictum. Petron. *Nec contenta mulier, tam gravi injuriâ meâ, convocat omnes quaſillarias familiæque ſordidiſſimam partem.* Vet. Gloſſ. *Quaſillarius*, ψιλοπτώς, vide Scaligerum dicto loco.

QVAM, conjunctio diverſiſſima ſignificans in aliis atque aliis locutionibus, cui interdum eleganter præponitur *Tam* particula. Terent. in Eunuch. a. 4. ſc. 4. v. 51 *Parmenonem tam ſcio eſſe hanc technam, quàm me vivere*, ſo gewiß / als ich lebe. Et ibidem a. 3. ſc. 1. v. 3 *Non tam ipſo quidem dono, quam abs te datum eſſe*, &c. Cicero ad Att. lib. 1. Epiſt. 18 *Nihil mihi nunc ſcito tam deeſſe, quàm eum, quicum omnia communicem.* ¶ Connectit & eleganter duos comparativos: ut Cic. pro Milone c. 29. pr. *Libentiùs in aliquem evomere aliquid, quàm verius.* Quintilianus lib. 3. cap. 1 *Liber ſaiubrior ſtudiis, quam dulcior.* ¶ Sed & ſuperlativis additur, intenditque & auget ſignificationem. Salluſt. Catil. cap. 1. *Memoriam quam maxime longam efficere.* Livius lib. 21. c. 27 *quam occultiſſime trajecto amni.* Et Ter. in Andr. a. 5. ſc. 2. v. 16 *Quibus id maxime utile eſt, illum eſſe quàm deterrimum*, Idem Heaut. act. 5. ſc. 2. v. 44

- - - quam minima in ſpe ſitus erit,
Tam facillime patris pacem in leges conciliet ſuas.

Cato de re ruſtica cap. 65 *Quam acerbiſſima olea oleum facies, tàm oleum optimum eris.* Salluſtius Jugurtha cap. 31 *Quamquunque peſſimè fecit, tàm maximè tutus eſt.* Propertius lib. 4. Eleg. 1. principio:

Hoc, quodcunque vides, hoſpes, quam maxima Roma eſt,
Ante Phrygem Æneam collis & herba fuit.

Ducit exercitum quàm proxime ad hoſtem, Livius lib. 1. cap. 23. er rückt allernächſt an den Feind.

¶ Cum poſitivi gradus nominibus rariùs jungitur. Salluſtius 1. Orat. ad Cæſarem de ordinandâ Rep. pr. *Ut fabricata, ſic virtute parva, quam magna induſtria haberi decet.* Suetonius Galbâ cap. 3 *Pater Conſulatu functus, quàm brevi corpore, atque etiam gibber* &c. Gratius Cyneget. v. 47

Cannabias nutrit ſilvas quàm commoda noſtro
Armamenta operi.

Statius 3. Silv. ult. v. 48

Queſta eſt Ægiale, queſta eſt Melibœa relinqui,
Et quam quam ſævi fecerunt Manada planctus.

Plinius Panegyr. Trajani cap. 27 *Ne ille quam brevi tempore efficerit, ut omnes non poſteriorum modo, ſed ſui parentumque pœniteat.* Ita enim legendum ibi eſt. Eſt enim mendoſum *tam brevi*, quod Livineius & Rittershuſius viderunt. Lactant. cap. 8. de irâ Dei extremo: *Magna hæc, & a materia, quam propoſuimus, aliena quæſtio eſt: ſed quia neceſſariò incidit, debet quàm breviter* (ganz kurtz) *attingi.* Sic: *quàm longe*, ſehr weit: In his exemplis omnibus *quàm*, idem eſt, quod *admodum*; pro quo frequentius alias *perquàm* ponitur. Terentius Andriâ act. 1. ſc. 1. v. 109

Rejecit ſe in eum flens quam familiariter.

i. e. *admodum familiariter* (gar vertraulich / fein treuhertzig / tametſi Laur. Valla tacitam exclamationis figuram ſubeſſe autumat, exponens: *o quam familiariter*, (wie vertraulich!) lib. 1. Eleg. c. 17. ¶ Plautus *admodum* & *quàm* per pleonaſmum Comicum conjunxit, Amphitr. act. 1. ſc. 3. v. 43 *Ex amore hic admodum quàm ſævus eſt.* Sed hæ loquendi formulæ non ita ſunt frequentes.

¶ Longè frequentiores iſtæ, quibus *quàm* pro *quantum*, poſitivis junctum reperitur: ut: *Quam moroſi* (wie eigenſinnisch) *ſint qui amant, ex hoc potes intelligere*, Cicero lib. 7 fam. ep. 15. pr. Sic: *quam multa: quam honeſtè*, & talia ſexcenta. Etiam cum verbo *poſſum* ac ſimilibus. Quanquam enim hoc caſu ſæpius adjungitur ſuperlativus, ut illo Salluſtii de bell. Catil. cap. 18 *De Catilina quàm verißime potero, paucis dicam.* In hoc item Ciceronis 1. de Divin. c. 32 *Expoſui, quam breviſſime potui, ſomnii & furoris oculos* tamen nec deſunt exempla, quæ huic parti-

particulæ aptant positivum: ut *Reliquum tursum vitæ, quam quidem possum breviter, perstringam*, quem ejusdem Ciceronis e Philippicis locum notavit Valla lib. 1. Eleg. cap. 17. Imitatus est Lactantius lib. 3. cap. 17 *Dixi de Philosophia ipsa quam breviter potui*, i. e. tam breviter, quam potui. Nam in his loquendi formulis ellipsin agnoscas particulæ *tàm*. Cave autem assentiaris Vallæ, d. l. asserenti, *quam* pro *quantum* nunquam superlativo, nisi cum verbo *possum*; semper positivo jungi. Nam & ipse Valla, tanquam pœniteret eum hujus effati, negat legem se scribere, quasi nunquam aliter factum sit, neque eo se loqui testatur, quod frequentissime factum, præsertim a Tullio & Fabio. Contra ipsum vero disputat Vossius lib. 7. de art. Gramm. cap. 61. p. 536. ostenditque, locum hic etiam esse comparativo, ut: *Quam in paucis spes, quam in paucioribus sit facultas*, Cicer. 2. off. c. 19, quamvis alii *quanto* legunt pro *quam* posteriore. Val. Max. lib. 4. cap. 7 *Posterior ætas in excolendo jure amicitiæ quam libentius, tam etiam religiosius erit operata.* Etiam superlativo absque verbo *possum*, si accedat particula *quam* vel *ita*, ut Varr. lib. 1. de re rust. cap. 9 de canibus: *Quam paucissimos relinques, tam optimi in alendo sunt, propter copiam latis.* Cicer. ad Lentulum lib. 1. epist. 9 *Gaudeo te fidem cognoscere hominum non ita magnâ mercede, quam ego maximo dolore cognoram.* Plura exempla require in supra dictis hâc voce de superlativo, & infra dicendis in *tàm*. Sane vero eadem est ratio utriusque particulæ *tàm* & *quam*; ubi significat *tantum* & *quantum*. Itaque uti Cicero dixit *tam maximè* pro tàm valde, in Lælio cap. 13. pr. *Vituperanda est rei tam maxime necessariæ tanta incuria:* ita Lactantius, *quam minime*, pro quàm parum, initio libri de opif. Dei: *Quam minime sim quietus etiam in summis necessitatibus, ex hoc libello posteri existimare.* Quibus locis simul observa usum superlativi, duabus his particulis etiam separatis adjuncti, h. e. ubi altera alteri non accedit. Simile illud est Apuleji Apol. *Quis unquam fando audivit tam similem suspicionem? tam aptam conjecturam? tam proximum argumentum?* Illud idem Terentii Eun. a. 1. sc. 2. v. 47 *Post illa tempora tute scis, quam intimum te habuerim.* Vidit hoc Valla. itaque *intimum* eo loco accipi vult pro positivo, ut caussam suam obtineat. Atqui hoc idem responderi & pro Lactantio potest, quem ipse, (& post eum Erasmus ad Lactantium notis) reprehendit, præsertim, cum notum sit superlativos *maxime* & *minime* sæpe valere idem quod positivi *valde* & *parum*. Ergo quanquam Cicero, quod objicit Valla, ad Trebatium scribens, positivo utitur: *tu optimus es testis, quam fuerim occupatus*, non superlativo, *quam maximè occupatus*: tamen, qui alibi *rem tam maxime necessariam* dicere sibi permisit, eum dubitari non potest, etiam hic superlativum non fuisse aversaturum. ¶ Cum verbis etiam aliis, quam *possum*, sub notione Quantum, ut *Quam* componit Tullius lib. 3. fam. epist. 6 *Perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere.*

¶ *Quam vellem*, wie gern wolt ich. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 4. v. 12 *Turbent porrò quam velint*, wie sie wollen. ¶ *Per totum, quam longus est, locum Illyrici*, Auson. grat. act. pro Consul. ad Gratian. so lang er ist. ¶ *Quam multi* pro *quot*. Quintil. lib. 10. cap. 1. *Est autem non mediocris inter auctores dissensio, & quæ vis nominis ejus, & quot genera, & quæ quam multaque sint species.* Noluit vocem *quot* bis reperire. ¶ Cum *Contra* etiam eleganter componitur. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 3. extr. *Contra faciunt, quam polliceri videntur*, thun viel anders/ als sie versprechen. Et Cicero pro Cluent. cap. 5 *Generi sui, contra quam fas erat, amore capta.* Quod alias non minus eleganter per *Ac* vel *Atque* reddi solet. Idem pro Corn. Balbo cap. 3 *Si aliquid non contra, ac liceret, factum diceretur, sed contra, atque oporteret.* ¶ In sequentibus *Quam* valet *Postquam*. Cic. 16. fam. ep. 21. pr. *Tabellarii veniunt post diem XL. & VI, quam à vobis discesserant*, id est, die quadragesimo, postquam discesserunt. Idem 2. de Orat. cap. 3 *Postero die, quam illa acta erant, Catulus venit.* Suetonius Claudio cap. 17 *Sexto, quam profectus erat, mense domum rediit.* Et Livius lib. 21. cap. 15 *octavo mense, quam cœptum oppugnari, captum Saguntum.* QVAM i. e. postquam. Florus lib. 2. cap. 2 *Intra sexagesimum diem, quam cæsa silva fuerat, centum sexaginta navium classis in portubus stetit.* ¶ Eleganter se etiam excipiunt particulæ *quam, tam*, addito *magis*. Plautus Bacchid. a. 5. sc. 1. v. 5 *Quam magis id reputo, tam magis uror*, Virgil. 7. Æn. v. 717

Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnæ.

Ubi Servius: *Non ad probationem positæ sunt* (particulæ illæ *tam, quam*) *sed ad exæquationem. Majores enim nostri vitia non in dicto sed in significatione esse voluerant. Hinc est in Sallustio: Ita quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est. Nam & hic exæquatio non comparatio est.* QVAM MAGIS, TAM MAGIS; pro *Quanto magis, tanto magis.* Unde & hæc nomina alterutri particulæ subjiciuntur. Plautus Menæch. act. 1. scen. 1. v. 19

Quam magis intendas, tanto adstringunt artius.

Lucretius lib. 6. v. 458

- - - *vicina cacumina cœli*
Quam sint quaque magis, tanto magis edita fumant.

Idem lib. 4. v. 1086

- - - *quam plura halemus,*
Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.

Alibi tamen pro relativa *Tam, Ita* posuit cum comparativo, ut lib. 2. v. 586

Et quam quidque magis multas vis possidet in se,
Atque potestates; ita plura principiorum
In sese genera, ac varias docet esse figuras.

¶ Quamdudum, adverb. interrogandi, wie lang/ vide *Dudum*.

¶ Quamdiu, so lang/ als lang. *Homo, quamdiu vixit clarus & nobilis*, Cicer. in Verr. 7. cap. 43. Idem ad Attic. lib. 9. epist. 3 *Ego tamdiu requiesco, quamdiu ad te scribo.*

¶ Aliquandiu, eine Zeitlang. Cic. de Amic. cap. 19 *qui aliquandiu in famulatu fuerunt.* Et lib. 1. Acad. Quæst. cap. 3 *brutus Aristum Athenis audivit aliquandiu.*

¶ Quamlibet, idem prope quod quantumlibet, ὁσονοῦν βούλει. *Quamlibet parum*, Quintil. lib. 1. cap. 1 id est, admodum, valde: qua ratione & τὸ *quamvis* ponitur, de quo infra. Plinius Panegyr. cap. 61 *Accidit quidem, ut corpora, quamlibet ardua & excelsa, proceritatibus admota decrescant.* Et 10. lib. ep. 97 ad Trajan. *Hæsitavi, sine aliquod discrimen ætatis* [in Christianis,] *an quamlibet teneri nihil a robustioribus differant.* Et avunculus Plinius lib. 36 cap. 22 de Speculari lapide: *Findituv in quamlibet tenues crustas*, so dünn als man will. Ita proprie hæc vocula significat. Fit inde, ut sensu cum *Quamvis, Tametsi*, Obschon/ aliquando conveniat. Solinus cap. 9 *Philippus Magnum procreat, quamlibet Olympias, Alexandri mater, nobiliorem ei patrem acquirere adfectaverit.* so sehr auch als ꝛc. Sed & hoc loco ad vim propriam referri potest, utut alter sensus ex illo, quam proxime videtur consequi.

¶ Quamobrem, quod & divulse scribi potest. *Quam ob rem*, ut, *Quas ob res. Invenerit aliquam caussam, quamobrem ejiciat oppido*, Terent. Andr. a. 2. sc. 3. v. 8. Idem & de persona usus est Adelphis act. 3. sc. 4. v. 72 *Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram, rus abiit? Quamobrem:* i. e. ob quem, vel cujus caussa huc veneram. De Ctesiphonte enim intelligit. Nimirum liberiuscule paullo veteres conjunctionibus istis usi sunt: ut, sicut naturam, ita & numerum mutarent. Ita Nepos Catone cap. 2 *Multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur.*

¶ Quam pene. Terent. Heaut. act. 4. sc. 6. v. 16. *Quàm pene me tua perdidit protervitas*, wie wenig hats gefehlet/ wie genau? ꝛc. Sic & aliis additur:

¶ *Quam potius, quam prius*, pro potiusquam, priusquam. Virgilius, sive quisquis auctor, in Copa:

Qui jubat æstivo defessum pulvere abesse?
Quam potius bibulo decubuisse toro?

Propertius lib. 2. El. 18. v. 9

Illum sæpe suæ decedens fovit in ulnis,
Quam prius adjunctis sedula labit equis.

Quod Atticorum more dictum Scaliger ad Copam observat.

¶ Quamprídem, wie neulich. Ter. Eun. act. 3. sc. 3. v. 11 *Quampridem pater mihi & mater mortui essent.*

¶ Quamprimum, aufs eheste/ so bald als es immer seyn kan. Ter. in Adelph. act. 2. sc. 4. v. 17 *Obsecro hercle hominem istum impurissimum quam primum absolvitote.*

¶ Quamvis, conjunctio adversativa, ut etsi, etiamsi, licet. Gaudet potissimum subjunctivo. Cicer. 11. Philipp. cap. 9 *Quamvis intentus animus tuus sit ad fortissimum virum liberandum.* Cum indicativo Horatius construxit lib. 3. Ode 10

O quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctum viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat.

Idem lib. 1. Epist. 14. v. 6

Me quamvis Lamiæ pietas & cura moretur.

Et Nepos Miltiade cap. 2 *quamvis carebat nomine.* Ita & Ovidius & Columella & Quintilianus construunt. Vide addit. ad Tursell. de Partic. p. 282. Ovidii inter alia hoc est lib. 1. Trist. Eleg. 1: *Tu cave dicendas, quamvis mordebere lectus.* ¶ 2. *Quantumlibet; ὁσονοῦν βούλει. Quamvis ridiculus*, id est, admodum ridiculus, apud Plaut. Menæch. a. 2. sc. 2. v. 43. Et, *Quamvis sordida res & invenustæ*, apud Catull. Carm. 12. Phædrus lib. 1. fab. 29 *Quamvis sublimes debent humiles metuere.* Et Cicer. 2. Tuscul. cap. 21 *Quamvis copiose hæc diceremus, si res postularet.* Plautus Trinummo act. 2, scen. 2, vers. 98 *Multa ego possum dicta dicta quamvis facunde loqui.* Livius lib. 34. cap. 19 *Semper victores ex quamvis temere cœpto certamine abire.* Ita *quantumvis* etiam ponitur vide *Quantus*.

¶ Perquam, id est valde, nimis, sehr. ut: *Perquam breviter perstringere aliquid*, sehr kurtz etwas überlauffen/ Cicer. de orat. lib. 2. cap. 49. Et, *Perquam modica alicujus merita in majus extollere*, Plin. Panegyr. cap. 60.

¶ Præquam, in comparatione. Gellius lib. 16 cap. 1. *Quæ si laxioribus paullo longioribusque verbis* [Catonis oratio] *comprehensa est, præquam illud Græcum, quod diximus.* Plautus sæpe ita usus est conjunctis hisce voculis, ut Pareus in Lex. Crit. observavit. v. g. Amphitruone act. 2. sc. 2. pr. *Satin' parvæ res est voluptatum in vita atque in ætate agunda, præquam quod molestum est!* Hoc est: Nonne voluptates sunt res admodum exiguæ in vita, si comparentur cum iis, quæ sunt molesta?

¶ Proquam Lucretius usus est pro *Perquam*, lib. 2. v. 1136

- - - proquam largos exæstuat æstus.

¶ Superquam, über diß/ daß ꝛc. vere divisæ & separatæ voces sunt. v. g. Livius lib. 27. cap. 20 *Marcellus adverso rumore esse, superquam quod primo male pugnabant.*

QVANDO, temporis primùm adverbium est: Wenn. *Quando istoc erit?* Ter. Heaut. a. 2. sc. 2. v. 9. Wenn will es werden? *Quando te visuri essemus, nihil ex literis tuis potui suspicari*, Cic. lib. 9. fam. epist. 1. ¶ 2. Conjunctio caussalis. Terentius Adelph. a. 5. sc. 3. v. 16. *Quando ego tuum non curo, ne cura meum*, id est, siquidem, dieweil ich mich deines Sohnes nicht annehme/ ꝛc. *Obsideamus Lacedæmonem, quando ita placet*, Livius lib. 34. cap. 34. pr. weil es also gefällt. Terentius Adelphis act. 3. sc. 2. v. 50. *Posterno quando conscia mihi sum.* Ubi Donatus: QVANDO, *pro* QVONIAM, *vel* QVANDO *pro* QVIDAM lege, QVANDOQVIDEM. Lucanus lib. 4. v. 811

At tibi nos (quando non proderit ista fileri
A quibus omne avi senium sua fama repellit)
Digna damus.

¶ Aliquando, Ecquando, vide paullo post.

¶ Quandocunque, id est, quocunque tempore, wenn einmahl/ zu welcher Zeit es wolle. Columell. lib. 2. cap. 10. *Quandocunque in usus promserimus, integrum lentem repertemus.* Plin. lib. 31. cap. 1. *Quandocunque ista gens* [Græcorum] *suas literas dabit, omnia corrumpet.*

¶ Quandoque, quidam vulgo interpretantur *interdum*, & huc trahunt illud Horatii de art. poët. v. 359

- - - Quandoque bonus dormitat Homerus.

Sed male ex verbis Poëtæ mutilis integram fecerunt sententiam. Totus inspiciendus est locus. De Chœrilo Poëta malo dicit:

Quem bis terque bonum cum risu miror, & idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.

Ubi *quandoque* est, *quandocunque*. *Quemadmodum enim, si forte aliquid eruditum eleganique protulit Chœrilus, malus Poëta, ut portenti simile dicit se Flaccus mirari: ita etiam ægrè ferre ac stomachari, sicubi negligentior visus est Homerus.* Ita hunc locum recte interpretatur Petr. Victorius annot. in Columell. lib. 3. p. 67. quem sequuntur hic & laudant Henricus Steph. lib. 1. Schediasm. 19. (qui tamen *quotiescunque* exponit,) & Lambinus ad istum Horatii locum, p. 454. Citat idem Horatii eodem sensu Gronovius ad Livii lib. 1. cap. 24, & ejusdem significationis (pro, *quandocunque*) exempla alia addit. An vero *quandoque* optimi ævi scriptoribus unquam valeat idem, quod *interdum, nonnunquam*, de eo merito dubitant harum literarum periti. Reperias quidem apud Ciceronem in de Senect. cap. 10. (pag. 83. ed. Argentor. A. 1545. & 1579) hæc verba: *Ille Dux Græcia nunquam optat, ut Ajacis similes decem habeat, sed ut Nestoris, quandoque;* quæ utcunque hunc sensum admittere videntur posse: Sed vox *quandoque* abest in editione Godofredi, Lambini, Gruteri, Grævii. Licet etiam eâ notione apud Festum in *Tangere* p. 295. edit. Scalig. id vocabuli legas: *Et vincere etiam quandoque videtur significare.* Tamen in editione Godofredi hic pag. 466 loco verborum *etiam quandoque* lacunam invenies.

¶ Cæterum recentiores *quandoque* pro *interdum* ponere, nemo dubitat. Itaque versum Hesiod.

ἄνολε μητρὸς πλὴν ἐμεῦ ἄνολε πάτερ,

sic reddunt:

Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca est.

Nobis vero manebit hoc fixum, *quandoque* veteribus usurpatum fuisse pro *quandocunque*. Id quod præter Horatii jam indicatum versum alii vincunt loci complures. Passim ita loqui Columellam, e manuscriptis observavit Victorius supra laudatus, tametsi librariorum culpa irrepsit non semel *quandocunque*. Sed non perinde nocere labes hæc Poëtis potuit. Horat. lib. 4. Od. 1

Et quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli.

Ubi Lambinum vide. Petronius pag. 185 (ed. Franc. 1621)

Et quandoque mihi fortuna adriserit bona,
Non sine honore tuum patiar decus.

Quem locum observavit Palmerius in spicileg. ap. Grut. 4. Lamp. p. 828. simul & illud, eâdem formâ *ubique* & *quisque* veteribus dictum pro *ubicunque, quicunque*. Javolenus in Pandect. Lege 77 de contrah. empt. *In lege fundi vendundi lapidicinæ in eo fundo, ubique essent, exceptæ fuerunt. Ubique*, i. e. ubicunque. Sic ergo & *quandoque* pro *quandocunque*. Id veteri tabulæ apud Sueton. Cæsar. cap. 81 *Quandoque ossa Cappiæ detecta essent, fore ut* &c. Seneca 3. Q. N. c. 28. extr. *Ergo quandoque res novæ placuere mundo*, & quandocunque. Curtius lib. 7. cap. 10. *Vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt, reddituri quandoque repetissent.* JCtus Lege 4. Qui cum 5. 1. ad bestias, Dig de re militari: *Ad bestias datus si profugit, & militiæ se dedit, quandoque inventus, capite puniendus.* ¶ 2. Quandoque est Aliquando, Olim, & ad futurum plerumque tempus refertur. Künfftig einmahl. Plinius Panegyr. cap. 10 *ut quandoque inter posteros quæreretur.* Ubi rectè Jacobus de la Baune *aliquando* interpretatur. Ibidem cap. 28 *Ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit.* Sic Tiberius apud Tacitum 6. annal. cap. 20, 3 *Et tu Galba quandoque degustabis imperium*, quod Melch. Freinshemius in Indice *olim, sero:* Julianus Pichon *tandem aliquando:* & ipse Tacitus de *seu* potentia interpretatur. Nec aliter Syllæ de Cæsare verba intelligas apud Suetonium cap. 1, *quandoque optimatium partibus exitio futurum. nam Cæsari multos Marios inesse.* Atque ita sæpe Suetonius, quod ex Indice Berneggeriano cognosces. Raro sic ad præteritum tempus reducitur. Paullinus 8. Natal. Felic. v. 259

Ceu quandoque fera circumjacuere prophetam,

de Daniele inter leones residente canens. Ubi *quandoque* idem significat quod *olim, quondam*, vor Zeiten.

¶ Quandoquidem, conjunctio caussalis, sintemahl/ dieweil/ nachdem. *Quandoquidem illam a me distrahit necessitas*, dieweil sie die Noth von mir scheidet. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 42. Et Livius lib. 6. cap. 38 Oratione Camilli: *Quandoquidem, Quirites, jam vos tribunicia libido, non potestas, regit.* Idem lib. 8. cap. 33, M. Fabii patris oratione: *Quandoquidem apud te nec auctoritas senatus, nec ætas mea, nec virtus nobilissimique magistri equitum valet.*

Hactenus de compositis, in quibus *Quando* præponitur: sequuntur quæ eandem voculam subjungunt:

¶ Aliquando idem est, quod nonnunquam, Cicero lib. 5. epist. 8 ad Crassum: *Quædam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi.* Idem pro Cœlio c. 6. pr. *Quis clarioribus viris quodam tempore conjunctior? Quis civis meliorum partium aliquando?* ¶ 2. *Tandem* valet. Cicero in Oratore cap. 48 *Aliquando idque sero, usum loquendi populo concessit*, endlichen. Idem 3 in Verr. cap. 28. extr. *Aliquando miseremini sociorum*, Nehmet euch doch einmahl ihrer an. Vetus Declamator apud Suetonium de claris Rhetoribus cap. 1 *Diu expectaverunt, dum retia extraherentur; aliquando extractis piscis nullus infuit, sed sporta auri oblata.* Atque ita sæpe cum *tandem* componitur. Cic. in Catilin. 2. pr. *Tandem aliquando L. Catilinam ex urbe ejecimus.* Et inverso ordine, pro Quintio cap. 30 *Spes est, hunc miserum atque infelicem aliquando tandem posse consistere.* Dermaleins/ endlich einmahl.

¶ Ecquando, volunt ex *Et* & *quando* euphoniæ caussa ita formatum, quanquam Agroetius, vetus Grammaticus, principio libri de Orthographia, hoc discrimen interponit: ET QVANDO, *increpando, vel* inquirendo interrogantis adverbium est: ET-QVANDO *simpliciter loquentis.* Usurpatur fere pro *Quando*, Wenn/ wenn doch. Cicero 2. Agrar. cap. 7 *Quæro a populari tribuno plebi, ecquando nisi per XXXV tribus creati sint?* Kal. triumviri &c. Vellejus lib. 2. cap. 14 Livii Drusii verbis: *Ecquando, propinqui amicique, similem mei civem habebit respublica?* Et Apulejus Apolog. p. 290 *Ecquandone vidisti, Maxime, flammam stipula exortam, claro crepitu, largo fulgore, cito incremento?*

¶ Nequando, ne quo tempore, damit nicht einmahl. Cicero de Amic. cap. 16 *Illud præcipiendum fuit, ut eam diligentiam adhiberemus, ne quando amare inciperemus eum, quem aliquando odisse possemus.*

¶ Siquando, id est, si aliquando, wenn einmahl. Terent. in Eun. act. 3. sc. 1. v. 14. *Negotis siquando odium ceperat.* Et Cicero 1. fam. epist. 16 *Siquando erit civitas, erit profectio nobis locus.*

QVANDROS lapis seu gemma in cerebro & capite vulturis, coloris candidi, Albert.

QVANQVAM, conjunctio, idem significans quod *quamvis, etsi*: Wiewohl/ Obgleich ꝛc. excipitur a particula adversativa *tamen* vel *veruntamen*. Terent. in Heaut. act. 1 ineunte: *Quanquam hæc inter nos notitia*, &c. *Tamen vel virtus tua*, &c. Valla verbo indicativo, quemadmodum etiam *etsi*, perpetuo præponi ostendit lib. 2. cap. 21. Sed exempla ipsius etiam Ciceronis, in quibus cum conjunctivo conjuncta legitur, in medio sunt: ut, Cic. 2. de Oratore cap. 1 *Quanquam ita se rem habere arbitrentur.* Idem lib. 5. Tuscul. cap. 33 *Omnia jucunda, quanquam sensu corporis judicentur, ad animum referri tamen.* Nec Servius videtur negare, cum conjunctivo; sed melius tantum cum Indicativo jungi significat ad illud Virgilii 2. Æneid. init.

Quanquam animus meminisse horret.

Sed cum Conjunctivo plerumque postponitur in periodo: in fronte Indicativum exigit.

QVANTVS, a, um de gravitate & auctoritate dicitur, wie groß. ut,

ut, *Quanta de spe decidi!* Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 9. *Quantum & quam veram laudem capiet Parmeno?* Idem Eunucho a. 5. sc. 4. v. 3. Genitivus *Quanti* æstimationis & pretii verbis additur, ut, *Quanti venditur, emitur*, &c. wie theuer wirds verkaufft/ was gilts/ ꝛc. Cicer. ad Attic. lib 12. ep. 33 *Sed quanti quanti bene emitur quod necesse est*, was nöthig ist/ wird recht gekaufft/ es koste auch was es wolle. Plautus Epid. act. 2. sc. 2, 110. *Quanti emi potest minimo?* wie kan mans am wolfeilsten haben? i. e. quanti emitur cum minimo emitur? Nec enim tantum dicitur *minimi emitur*, sed & *minimo* in sexto casu. Plautus ibidem, v. seq.

Ad quadraginta fortasse eam posse minimo emi minas.

Similiter JCtus Paullus Lege 63 Dig. ad Leg. Falcid. *plurimo redimere* dixit, i. e. pecuniâ plurimâ. Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 103. *Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes*, wie groß du ihn achtest/ wie viel du von ihm hieltest. *Quanti est sapere?* Idem Eun. 4. sc. 7, 21. Sic *Quanti faciam illum*, Cicer. 2. fam. epist. 16. *Quanti apud me sis*, lib. 7. fam. ep. 19. pr. *Quanti interest*, wie viel ist daran gelegen/ Lege 3. §. 3 Dig. de itinere actuque pr. ¶ Excipitur interdum a suo redditivo; ut Juvenalis Satyr. 3. v. 143

Quantum quisque suâ nummorum servat in arcâ,
Tantum habet & fidei.

Florus hoc casu pro *tantum* dixit *ita*, libr. 2. cap. 18. ab init. *Numantia, quantum Carthagines, Capua, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine & honore præ omnibus.* ¶ Tametsi vero substantivo junctum frequentissime substantivi naturam & ipsum induit neutro genere, eoque genitivum regit, ut in versibus Juvenalis paullo ante prolatis (*quantum nummorum: tantum fidei,*) observare licet: aliquando tamen retinet vim adjectivi. Lactant. lib. 4. cap. 15 *vocavit discipulos suos*, (de Christo loquitur) *quærens quantos secum gestarent cibos?* pro, *quantum cibi?*

¶ *Quantum intelligere possum*, Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 31. so viel ich deß verstehen kan. *Quantum ætas illa capit*, Quintil. lib. 2. cap. 4. so viel diß Alter begreiffen kan. *Quantum in me erit*, ad Quint. fratr. lib. 1. ep. 1. c. 13. so viel an mir seyn wird. *Quantum potes, fac me sertiorem*, Terent. Phorm. 4. sc. 3. v. 69. so viel dir müglich ist/ ie ehe ie besser.

¶ 2. *Quantos* pro *quot* plurimi ævi cadentis Scriptores posuere, præcipue Patres. Hieronymus Epist. ad Castrut. (Tom. 1. fol. 91.) *Quantos cernimus ethnicos atque Judæos, hæreticos, atque diversorum dogmatum homines voluntari in cœno libidinum?* Idem Apol. adv. Rufin. prope fin. (Tom. 2. f. 94) *Quanti in somnis divites apertis oculis repente mendici sunt?* Ambros. Or. de fid. resurr. (Tom. 3. f. 25) *Non mediocre malum est immoderatio doloris, aut metus mortis. Quantos ad laqueum impulit?* Et postea (f. 29) *Quam multi vitam solo mortis titulo consecrarunt? Quantos vivere puduit, mori profuit?* Augustin. de discipl. Christ. c. 1. *Vide ergo, quantos proximos habeat unus homo. Omnes homines, in quos incurrit, quibus jungi potuerit, proximi ejus sunt.* Claud. Paneg. de 3. Honorii Cons. v. 126

Quanti tum juvenes, quantis sprevere pudorem
Spectandi studio matres?

Sidonius Panegyr. Anthemii v. 21

- - - suffragia tot sunt,
Quanta legit mundus.

Sed & vetustiores ita usi aliquando, Propert. 1. Eleg. 5. v. 10

Curarum peperit millia quanta tibi?

Manilius quoque non semel ita loquitur. Statius in vita Domitiani v. 49

- O quanta pariter manus laborant?

Vide Gevart. ad 3. Silv. Stat. c. 3. p. 187. & Goldast. ad Valer. Cimel. p. 87. Thomas. ad Tursell. de partic. p. 285. Lampridius Heliogab. c. 25 *Cum inter fabulas privatas sermo esset ortus, quanti hermiosi esse possent in urbe Roma: jussit omnes notari. Quantum est, qui vivunt hominum optimus*, h. e. quotquot sunt. Atque hanc usurpationem Latio non proscribendam esse censet Barthius ad Claudian. p. 522.

¶ *Quantum potest*, i. e. quoad fieri potest, quantum celerrime potest. Qua forma impersonaliter Plautus passive usus est, & omnibus junxit personis. Ut Aul. act. 2. sc. 9 *murænam exdorsua, quantum potest.* Et Pœnul. a. 3. sc. 1. vers. 64. *Propera, quantum potest.*

¶ *In quantum*, pro *tantum quantum*, vel *quantum* adverbialiter, Græca ratione. Ut *in longum* pro longe. Ovid. 11. Metam. v. 71 *- - - in quantum quæque secuta est.*

Sæpe respondet *in tantum*. Vellejus lib. 1. cap. 9. *S. P. Q. Romanus L. Æmilium Paullum, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus potest.* Idem libr. 2. cap. 114 *Quem in quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit.*

¶ *Nimium quantum, mirum quantum, immensum quantum, plurimum quantum, incredibile quantum* ad Latinos pervenerunt imitatione Græcorum: hi enim sic loqui solent, πλεῖστον ὅσον, μυρίας ὅσας, ἀμήχανον ὅσον, über die maß viel. Cicero in oratore cap. 26. pr. *Huic generi omnionis aspergentur etiam sales, qui in dicendo nimium quantum valent.* Horat. lib. 1. od. 27

Vino & lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat.

De saltu Pyrenæo Plinius lib. 4. cap. 20 *Immensum quantum hinc Oceano illinc Iberico mari comprimentibus.* Minutius Felix de Poëtis loquens p. 204. ed. Ouzel. *qui plurimum quantum veritati ipsi suâ auctoritate nocuere.* Quo quidem loco etiam *permirum quantum* non ineptè legitur. De his omnibus vide Georg. Fabric. Castig. in Terent. Phorm. act. 4. sc. 3. Ludov. Carr. lib. 2. Lect. antiq. cap. 9 & 13. itemque lib. 2. emendat. c. 18. And. Schott. lib. 5. Observ. c. 8.

¶ Quantò & Tantò cum comparativo, Ter. in Heaut. a. 3. scen. 1. v. 15 *Quanto diutius abest, magis cupio tantò*, ie länger er ausser ist/ ie mehr ich sein begehre. Idem in Eunuch. act. 3. sc. 3. pr. *Quanto magis magisque cogito.* Tacitus tamen alterum non raro omittit. Ut 3. Histor. cap. 18 *Et propinqua Cremonensium mœnia, quanto plus spei ad effugium, minorem ad resistendum animum dabant.* Pro *tantò minorem*, &c. ¶ Observetur hoc loco illud Hieronymi Epist. de Custod. virg. ad Eustoch. (Tom. 1. f. 64.) *Qua quantò prima Romanâ urbe virgo nobilis esse capisti, tantò tibi amplius laborandum est, ne* &c. ubi vides appositum huic particulæ superlativum.

¶ Quantocius; rejicit hanc vocalem Vossius lib. 4. de Vit. Serm. cap. 35. reperitur tamen, si non in antiquioribus, saltem in Sulpitio Severo 3. Dialog. cap. 5 *Discede quantocius, ne me ob injuriam tuam cælestis ira consumat.*

¶ Quantopere, wie sehr/ ut, *Dici non potest quantopere gaudeam, te desiderem*, &c. Cic. 14 ad Att. ep. 6. Et Plinius Panegyr. cap. 44 *Scis & expertus es, quantopere detestentur malos principes, etiam qui malos faciunt.*

¶ Quantus quantus. Terent. in Adelph. act. 3. scen. 3. v. 46. *Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es.*

¶ Quantuscunque, so groß als man will. ut, *Ego is sum, quantuscunque sum*, Cic. de orat. lib. 2. cap. 28. Et Livius libr. 27. cap. 31 *Philippus ludorum celebritatem quantacunque de Romanis tum victoria parta fama auxerat.* Rursus Cicero 1. de Fin. cap. 4 *Debeo profecto, quantumcunque possim, in eo laborare.* Et 3. de iisdem Finib. cap. 10 *quantumcunque eò addideris.*

¶ Quantuslibet, quantalibet, quantumlibet, so viel du wilt. Tacitus in Agric. cap. 6 *quantalibet facilitate.* Ovid. Fast. 6. v. 669

Serviret quidam, quantolibet ordine dignus.

¶ Quantusvis, quantavis, &c. idem. Livius lib. 26. cap. 42 de Carthagine Nova: *sita super portum satis amplum quantavis classi.* Lucretius lib. 4. vers. 1164 *quantovis erit honore*, jedweders/ so groß es auch sey.

¶ Quantivis. Terent. in Andr. act. 5. sc. 1. v. 15 *Cum faciem videas, videtur esse quantivis pretii.*

¶ Quantumvis, ob wohl. Horat. 2. Epist. 2. v. 39.

Posthac ille patus, quantumvis rusticus, ibit,

wie bäurisch er auch ist. Senec. Epist. 85. *Ista* (affectuum initia) *quantumvis exigua sint, in majus excedunt.* ¶ Item admodum, valdè. Suetonius Calig. cap. 53. *Eloquentiæ plurimum attendit, quantumvis facundum & promtus.* Similiter in Claudio cap. 29. & 41 usus est.

¶ Quantulus diminutivum, a *quantus*. Cic. 2. Agrar. c. 25 *Quantulum interest?* Et 2. de Legib. c. 19 *Id quantulum est?* wie groß ists denn auch? Plinius Panegyr. cap. 8 *Quantulum refert, deponas, an partiaris imperium?*

¶ Quantuluscunque. Cic. lib. 1. de oratore cap. 30 *De hac mea, quantulacunque est, facultate queritis*, von diesem meinem Vermögen/ so gering es auch ist/ oder es sey nu groß oder klein zu achten/ thut ihr fragen. Val. Maximus lib. 1. c. 5. n. 6. *Quantulacunque spes restabat.* Seneca Epist. 85 *quantulicunque affectus sint.* Et Columella lib. 8. c. 3. extr. *quantulumcunque aquæ vel ciborum inest, pedibus evertitur.*

¶ Quantillus, diminut. aliud Plaut. Pœnulo a. 3. scen. 3. vers. 48 *Quanta e quantillis jam sunt facta.*

¶ Quantitas, die Gröſſe. Plinius lib. 17. cap. 24. *Laborant* (arbores) *& fame, & crudilate, qua fiunt humoris quantitate.*

¶ Aliquantus, idem quod nonnullus, ut, *Timor aliquantus, sed spes amplior*, &c. Sallust. Jug. c. 105. sie möchten wohl etlicher massen eine Furcht haben/ ꝛc. *Aliquantus cinis*, Palladius lib. 4. cap. 10. Sed plerumque Neutro genere, substantivi modo, construitur. Ut, *aliquantum laudis*, Cicero lib. 1. epist. 7. *Aliquantum animi*, Idem 7. ad Attic. ep. 13. sub fin. *Aliquantum noctis*, 7. fam. epist. 25. extr. ¶ 2. Aliquanti pro, aliquot: ævi inferioris notio, ut Barthius quoque Adversar. lib. 25. cap. 12 observavit. Eutrop. lib. 4. cap. 11. n. 6 *aliquanta oppida.* Oros. lib. 3. cap. 13 pr. *per aliquantas civitates.* Sed & his antiquior Palladius dixit *aliquantis diebus*, lib. 1. cap. 19. id est, aliquot diebus. Videsis Cur. Poster. Cellarii.

¶ Aliquantò, adverbium, nonnihil, ut, *Amplius aliquantò, quàm ferrè possent*, Cicer. 6. Verr. cap. 34 etwas besser ꝛc. *Aliquantò ante*; ein wenig zuvor / Idem 1. Offic. cap. 23. Aliquantò post, Cic. pro Cæcin. cap. 4.

¶ Aliquantum, adverbii instar. Cic. 5. fam. epist. 12 *Cogitatio aliquantum labefactata & convulsa.* etlichermassen.

¶ Aliquantulus, diminutivum. Neutrum substantive usurpatur. Livius lib. 21. cap. 12 *Arietibus aliquantulum muri discussit.* lb. c. 30 *amnes agri aliquantulum amplexi.* Et

¶ Aliquantulum, more adverbii. Cic. in Oratore cap. 40 *Ut à proposito declinet aliquantulum.* Terentius Andr. act. 2. sc. 6. v. 16 *Subtristis visus est esse aliquantulum mihi*, Er deucht mich etwas traurig seyn.

¶ Aliquantisper, auff eine kleine Zeit. Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. vers. 14. *At certe concedas hinc aliquo ab ore eorum aliquantisper.*

Quare, vide *Quis.*

Quartus, vide *Quatuor.*

QVASI, adverb. similitudinis; Cicer. de Senect. cap. 19 *Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, avelluntur: si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis auferit, senibus maturitas.* Ter. Adelph. act. 4. sc. 7. v. 21. *Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris.* Et, *Ità hunc times quasi nunquam adfueris*, Adelph. act. 3. sc. 1. v. 3. als wärest du nie dabey gewest. *Quasi vero*, B Idem in Eun. act. 4. sc. 4. v. 18. *Quasi verò paullum intersit*, gleich als wäre es ein kleiner Unterscheid. ¶ 2. Fere, circiter, præter propter. Quemadmodum & Græci ὡσεὶ suum usurpant. Idem in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 91 *Quasi ad talenta quindecim coegi*, fast oder bey nahe in die 15 Talent. Plaut. Mostell. act. 3. sc. 1. vers. 95. *quasi XL minas.* Sueton. in Caligula cap. 58 *Nono Calend. Febr. horâ quasi septimâ*, &c. ungefähr um sieben Uhr. ¶ Plin. lib. 8. Epist. 16 *Permitto servis quasi testamenta facere, ut legitima custodio.* Ubi vides *quasi testamenta* opponi *testamentis legitimis.* Nam vera & justa, inquit ibi Buchnerus n. 417. sive legitima facere servi jure haud poterant.

Quasillus, vide *Qualus.*

Quatènus, aliquatenus, vide *Tenus.*

QVATIO, quassi, (quod tamen non legimus, teste Charisio & Prisciano) unde participium *Quassus*; quatere, violenter commovere, concutere, schütteln / anstossen / bewegen / ut, *Mœnia ariete quatere*, Livius lib. 21. cap. 10. ¶ 2. aliquando significat ejicere sive excludere. *Miles quatietur foras*, id est, excludetur, expelletur, ejicietur, Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 66. hinaus stossen. *Quati ægritudine, quasi tempestate*, Cicer. in 3. Tuscul. cap. 6. *Quatere alicui verbera*, id est, verberare. C Virg. Cul. v. 218

Et flammas & sæva quatit mihi verbera pœnæ.

¶ *Quassæ rates*, zerbrochene baufällige Schiffe. Horat. lib. 1. od. 1. *Mox reficit rates quassas.*

¶ Quatefacio, Cicer. ad Brut. epist. 10 *Perrexi tamen, Romamque perveni, nulloque præsidio quatefeci Antonium*, id est, expuli.

¶ Quasso, quassare, frequent. ut, *Quassare caput*, Plaut. Mercat. act. 3 sc. 4. v. 15. das Haupt schütteln. Virg. Æn. 1. v. 551

Quassatam ventis liceat subducere classem.

Respubl. quassata, hoc est, afflicta, oppressa, die geplagte Stadt oder Regiment / Cic. pro Marcell. cap. 8. *Quassatum corpus*, id est, valetudine affectum, Sueton. Aug. c. 81.

¶ Quassatio. *Quassatio irrita*, Liv. lib. 22. cap. 17. *Quassationes cymbalorum*, Arnobius lib. 7. p. 237.

¶ Quassus, us, idem. Cicer. 2. Tuscul. cap. 21. ex poeta: *attrectatu & quassu sævum amplificatis dolorem.*

Composita a *Quatio.*

¶ Concutio, concussi, concutere; vehementer commovere, erschüttern. Ter. in Eun. act. 3. sc. 5. v. 42 *Qui templa cali summa sonitu concutit?* Sic, *Terra motu concussa*, Livius lib. 3 cap. 10. die Erde vom Beben erschüttert. *Concutere rempublicam*, Cic. D 2. Philipp. cap. 42. hoc est, perturbare, labefactare, verunruhigen / zerrütten. Juvenalis Sat. 10. v. 327

Nec Sthenobœa minus quàm Cressa excanduit, & se
Concussêre ambæ;

Id est, erexere se in ultionem. Tractum a pugilibus, qui inituri certamen manus concutiunt.

¶ Concussio, vehemens commotio, Erschütterung. Gloss. Vet. *Concussio*, σεισμὸς, δόρυβος, ἀλλοσάλευσις.

¶ Concussus, ûs, idem. Plinius lib. 35. cap. 16 *crebro concussu.* Lucretius lib. 6. v. 546 *magno concussu.*

¶ Concussor, nomen, afflictor. Tertullianus de fuga in persec. cap. 12 *Quid dicit ille concussor? Da mihi pecuniam.* Sequenti cap. 13 cum traditore & persecutore conjungit. Et Ambrosius Serm. 66 *Calumniator & concussor.*

¶ Concussura, æ, concussio. Ibidem ineunte cap. 13.

¶ Concussibilis ejusdem est lib. 1. adv. Marcion. cap. 25.

¶ Inconcussus, imperturbatus, quietus. Seneca Epist. 67, extr. *in otio inconcusso jacere.* Statius 5. Silv. 1. v. 142

Florebant hilares inconcussique penates.

¶ Inconcussè, adverb. Augustinus lib. 1 Retractat. cap. 11 *Hoc sane inconcussè retinendum esse non dubito.* Idem epist. 111 ad Fortunatian. *inconcussè credo.* Et epist. 112 *inconcussè tredendo retinemus.* Et Cassiodorus lib. 1. Variar. epistol. 35 *natantia inconcussè retinentur.*

¶ Conquassare, frequent. ut; *Conquassata terra motibus Apulia*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 43.

¶ Conquassatio. Ut, *Conquassatio valetudinis & perturbatio.* Idem in Tusc. 4. cap. 13.

¶ Decutere, dejicere, abschütteln / abschlagen. Hor. Epod. Ode 2

December silvis honorem decutit,

hoc est, foliis suis arbores exuit, treibt oder schlägt den Bäumen das Laub ab. Livius lib. 1. cap. 54. *Decussisse dicitur baculo summa capita papaverum.*

¶ Decussio. Tertullian. lib. 2. de cultu fœm. cap. 9. pr. *Decussio redundantioris nitoris.*

¶ Discutere, in partes divisas concutere, voneinander zwingen oder treiben / ut, *Discutere murum lateritium*, Cæsar lib. 2. Civ. cap. 9. *Arietibus aliquantum muri discutere*, Livius lib. 21. cap. 12. ¶ 2. Plinius metaphorice, pro removere, dixit *Discutere fastidium* lib. 23. cap. 1. sub fin. *Tristitiam*, Idem lib. 2. cap. 6, pro auferre, den Eckel und Traurigkeit vertreiben / benehmen. *Febrem & febris horrorem discutere*, Cels. lib. 3. cap. 15. *Discussa est illa caligo*: id est, diluxit, patet, &c. Cicer. Philipp. 12. cap. 2. Sic, *Discutere periculum & comprimere consilio*, Idem pro Muræn. cap. 39.

¶ Discussor, qui rationes tractatas ab aliis cognoscit atque disceptat, der die Rechnungen überlegt und examiniret. Ita hac voce usi Imperatores in Codice lib. 10. tit. 30 de *Discussoribus.* Item Cassiodorus lib. 4. epist. 38, & lib. 9. epist. 10. Et Vet. Gloss. λογοθέτης, *Ratiocinator, discussor, disputator.* Discussum enim dicitur, quod est examinatum aut juditatum. ¶ 2. Ad alias quasvis examinationes transfertur. Ennodius lib. 4. epistol. 13 *Novit Deus, discussor sensuum.* der die Gedancken erforschet. Claud. Mamertus lib. 1. de Statu An. cap. 1. extr. *Quis ferat cogitata sua, si discussor absit, adstruere, si adsit, operire.*

¶ Discussio, examinatio. Ut, *Discussio pecuniæ*, Lege 14. Cod. Theodos. de Jure fisci, Geld-Rechnung. Et Lege un. Cod. de ratiocin. Operum, *discussio vel ratiocinium.* Et Augustinus epist. 44 sub fin. *Quære aliquid nostra discussione dignum.*

¶ Discussorius. *Cinis cochlearum cera mistus discussoriam vim habet*, zertheilet / zertreibet. Plin. lib. 30. cap. 8.

¶ Indiscussus, non examinatus. Claud. Mamertus lib. 3. de Statu An. cap. 11 *Illud indiscussum restat.* Gloss. Gr. Lat. ἀλογοθέτητος, *indiscussum.*

¶ Excutere, ausschlagen. *Ignem excutere*, Plin. lib. 16. cap. 40. *Excutere è manibus aliquid*, Pers. Satyr. 3. v. 101. aus den Händen schlagen. Et, *Excutere de manibus studia*, Cic. pro Muræn. cap. 14. Sed Terent. in Heaut. act. 1. scen. 1. v. 115. *Lacrymas excussit mihi*, Thränen auspressen. *Excutere jugum*, est detrectare obedientiam, Plin. in Panegyr. cap. 11. abfallen. Et Cic. offic. lib. 3. cap. 20 *Explica atque excute intelligentiam tuam*, such herfür und schütte aus deinen gantzen Verstand. *Explicare & excutere verbum aliquod*, Cic. in Partit. cap. 36. ein Wort fleißig examiniren und darthun. Et Quintil. lib. 1. cap. 5. *Excutere omne scriptorum genus. Excutere aliquem*, einen fleißig besuchen / Idem lib. 7. cap. 2. *Excusserunt illi patrem, & aurum in sinu ejus invenerunt.* Et, *Excutere aliquem*, id est, explorare, Plaut. Aul. act. 4. sc. 4. *Excutere cubilibus feras*, Plin. Panegyr. cap. 81.

¶ Excusse, adverb. accurate, genau / fleißig. Seneca libr. 2. de Benefic. cap. 17 *Si cum tirone & indocto negotium est, non tam rigide, nec tam excusse, sed languidius & remisse occurremus.*

¶ Excussio. Gloss. Vet. *Excussio*, ἐκτιναγμός.

¶ Excussorium, ein Durchschlag / dadurch man etwas treibt. Plin. lib. 18. cap. 11.

¶ Incutere, injicere. *Incutere metum, paborem, terrorem alicui*, einem eine Furcht / Schrecken / ꝛc. machen / Livii sunt singula, *metum*, lib. 2. cap. 18; *terrorem*, lib. 3 cap. 4; *paborem* lib. 27. cap. 42. Pariter *Timorem incutere* Cicero dixit lib. 2. de Orat. cap. 51. *Religionem animo alicujus incutere*, einem ein Gewissen machen / Liv. lib. 22. cap. 42. *Incutere scipionem in caput alterius*, Idem lib. 5. cap. 41. einem den Kopff zuhauen. Virg. Æn. 1. v. 69 *Incute vim ventis* &c.

¶ Incussus, ûs. Tacitus 4. Hist. cap. 23, 4 *armorum incussu præcipitati.* Prudentius Cathem. hymn. 5. v. 7

Incussu silicis lumina nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.

¶ Incussor, qui verbera & plagas incutit. Paullinus Petrocorius lib. 5. de Vita Martini v. 285

Incussor laceri quatiebat corporis artus.

hoc est tortor, ungularum incussione lacerans. Vide Barthium ibi.

¶ Percutere, ferire, schlagen. *Manu, lapide, gladio aliquem percutere.*

percutere. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6 de Tarquinio Prisco: *filium suum, annos quatuordecim natum, quod hostem manu percusserat, & pro concione laudabit, & bullâ aureâ prætextaque donabit.* Ubi percurere est, ermorden / tödten / erschlagen. Sic: *securi filium percutere* enthäupten / Cic. 1. de Fin. cap. 7. Etiam absolute absque casu Instrumenti significationem habet interficiendi, occidendi, quod & Rubenius in Electis lib. 11. cap. 19 notavit. Sueton. Calig. cap. 3 *Hostem cominus sæpe percussit*, Hinc Percussor, de quo postea. Sic *se percutere*, Livii epitoma 114, pro, sibi manus inferre, sich entleiben. Ad fulmina quoque refertur proprie. Cic. 3. in Catilin. cap. 8 *Turres de cælo percussæ.* ¶ 2. Metaphora est in his: *Res illa animum percutit*, Cic. 4. Attic. epist. 8, giebt mir einen Stoß ans Hertz. Lucret. lib. 1. v. 921 *Percussit thyrso laudis spes magna meum cor.*
Virgil. Georg. lib. 2. v. 476

Quarum sacra fero ingenti percussus amore.

¶ 3. Plauto etiam decipere, fallere significat, ut etiam verbum *tangere*, Pseud. act. 2. sc. 2. v. 9.
¶ Percussio, ictus. *Capitis percussiones*, Cic. 3. Tuscul. cap. 26.
¶ Percussor, homicida conductus. ein Mörder / so auff einen bestellt ist ihn zu erwürgen. Cic. Philipp. 2. cap. 29 *Deprehensus est cum sica percussor Cæsaris.* Sueton. Ner. cap. 48 *Spicillum Mirmillonem, vel quemlibet alium percussorem, cujus manu periret, quæsiit.*
¶ Repercutere, quod præter notam significationem illidi significat, aut refringi. An etwas scheinen / oder mit dem Glantz anfallen. Ovid. 2. Metamorph. v. 110

- - - - gemmæ
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo,

Livius lib. 21. cap. 33 *Valles clamoribus repercussæ.* ¶ 2. *Aliena repercutere*, pro refellere, Quintil. dixit lib. 6. cap. 3. ¶ 3 Repercutere, zurück schlagen. Valer. Max. lib. 1. cap. 6 *Altero latere repercussum contrarius fluctus in viabem retulit.*
¶ Repercussio. Senec. 7. Quæst. nat. cap. 19 *per repercussionem vicinorum siderum.*
¶ Repercussus, ûs, nomen. *Repercussus maris*, Plin. lib. 30. Epist. 69. Et Tacitus Germ. cap. 3. *objectis ad os scutis, quo plenior & gravior vox repercussu intumescat.*
¶ Irrepercussus. Tertullian. Apologet. cap. 16. extr. *Ne quid rumoris irrepercussum, quasi de conscientia, prætereamus.* Ita Rigaltius legit: quidam *inpercussum.* Sensus utriusque *irresultum.*
¶ Recurio, recutere, est retro quatere. Augustinus lib. 8. Confess. cap. 11 *incutiebat horrorem, sed non recutiebat retrò, nec avertebat.* Unde participium, *recussus somno*, apud Apulejum lib. 3. pag. 170, id est, excitatus, aus dem Schlaff verstört. Virgilius quoque Æn. 2. v. 53

- - - uteroque recusso
Insonuere cavæ gemitumque dedere cavernæ;

pro concusso, quemadmodum Servius exponit.
¶ Nomen substantivum *Recussus* Plin. lib. 8. cap. 35. das zurück prallen. *Recussu exultare.*
¶ Succutio, quasi subtus quatio. Onomast. Vet. *Succutio*, ὑποσείω. Gloss. *Succutit*, ἀνασείει. Ovid. 2. Metam. v. 167

Succutit: atque alte, similique est currus inani.

¶ Ab hoc est *Succusso*, succussare, quod Nonio *sursum frequenter excutere* est. Sic dicimus: *Equus succussat sessorem*, macht den Reuter huckend. Nonius ibidem ex Accio: *Agite, ac vulnus ne succusset gressus, caute ingredimini.*
¶ Succussus, ûs, nomen, Cic. in 2. Tusc. cap. 21 *Pedetentim ite, ne & sedato in su, ni succussu arripiat major dolor*, die harte Bewegung / hartes Wancken.
¶ Equus succussor, qui *gradario* opponitur. Nonius in *Succussare*, ex Lucilio:

Campanus sonipes succussor, nullus sequatur.

¶ Succussator, idem, nempe qui insidentem succussit, so hart trabet. Rursus Lucilius apud Nonium c. l.

Succussatorum tardi ratique caballi.

¶ Succussatura, æ. Idem Nonius in *Gradarius* hoc verbo usus est. *Gradarius*, inquit, *est molli gradu & sine succussatura nitens.* Das Trollen der Pferde / der harte Trab.
¶ Superquatio. Avienus Phænom. Arat. v. 1207

- - - superquatit ira furorque.

QVATVOR, numerale indeclinabile, vier. Ut, *quatuor aræ*, Virgil. eclog. 5. v. 65. ¶ Quanta prima sit, res dubia & controversa est. Barthius lib. 23 Adversar. cap. 14 & lib. 28. cap. 16 brevem pronunciat ex eo, quia *quater* primam corripit. Deinde quia Ennius & Ausonius primam corripuere. Ennii illud est, apud Cic. 1. Divinat. cap. 48

Cedunt ter quatuor de cælo corpora sancta.

Ausonius Ludo Septem Sapientum in Cleobulo ita scribit:

Gradibus propinquis in quatuordecim sedet.

Sed neutrum satis firmum est. Ad illud enim, quod *quater* primam corripit; ex eo non sequitur, primam perinde in *Quatuor*, unde est, corripiendam. Plura enim exempla dari possunt eorum, quæ quoad quantitatem ab origine sua recedunt. Ut, *Quæsillus* à *Quæsum*: *Pusillus* à *Pusus*: *Lucerna* à *Lūce* seu *Lūceo* &c. Jam in Ennii & Ausonii locis potest esse συνίζησις, quæ tres in duas syllabas contrahat, & spondeum faciat: quod non adeo infrequenter fieri apud Poëtas consuevit. Sane contra opinionem Barthii stant Poetarum veterum auctoritates, ex quibus certum & indubitatum exemplum correptionis haud ullum temere afferri potest. Quò fit, ut neque τὸ τ, geminatum fuisse, produci ut posset, quod idem existimat, putaverim. Nam si revera esset brevis, procul etiam dubio ejusmodi evidentia reperirentur exempla, ut plura exstarent Ennianæ συνιζήσεως exempla. Virgilius, norma Poëtarum, vicies usus hâc voce, semperque produxit, & dactylum semper ex ea constituit. Nec aliter juniores Poetæ, etiam Christiani, faciendum sibi putarunt. Avienus Periegesi ipsi Barthio laudatus:

Quatuor infuso cato sale terga debiscunt.

Juvencus lib. 3. Histor. Evangelicæ v. 218

Quatuor ex omni fuerant tum millia plebe.

Sedulius lib. 1. Oper. Paschal. de Evangelistis loquens:

Quatuor hi proceres unâ te voce canentes,
Tempora ceu totidem latum sparguntur in orbem.

Idem lib. 3. v. 266

- - - saturabit quatuor illic
Millia bescentum.

Potius itaque fuerit, nec geminare, t, in primâ, & illam productam statuere; quod Vossio visum lib. 2. de arte Grammat. cap. 17.
¶ Quatuordecim, vierzehen. *Inter quatuordecim sedere*, apud Sueton. Cæsare cap. 39, est in equestribus sedere, sive equestris ordinis esse. Totidem enim gradus, sive ordines sediliorum attributi in theatro post Orchestram, in qua magistratus senatoresque spectabant, Equitibus erant lege theatrali. Vide Lipsium de Amphitheatro cap. 14.
¶ Quatuordecies, vierzehenmal. Plin. lib. 3. cap. 7 *Abest Sardinia a Gadibus quatuordecies centena millia.*
¶ Quatuorviri, die Vier-Männer. Quatuorvir, qui ex illo collegio est, ein Viermann. Lege 2. § 30 Dig. de Orig. Jur. *Quatuorviri, qui curam viarum gerebant.* Erant etiam in quibusdam coloniis & municipiis *Quatuorviri*, ut in aliis *Duumviri*; qui potestatem quasi consularem habebant. Cicero lib. 13. epist. 76 inscripsit: *Quatuorviris & Decurionibus*, scil. Fregellanis. Vide ibi Manutium.
¶ Quatuorviratus, dignitas IVvirorum. Usus est Asin. Pollio Ciceroni lib. 10. fam. ep. 32.
¶ Quartus, proximus a tertio, der vierdte. ut, *quarta vigilia*, Cæs. 8 Gall. cap. 21. &c.
¶ Quartùm, adverbium, ut, *quartùm lectus* vel *creatus est consul*, zum vierdten mal. Livius lib. 3. cap. 66 *T. Quintium Capitolinus quartum, & Agrippa Furius COSS. fuit.*
Ab hoc secundùm Varronem differt alterum adverbium
¶ Quartò, quippe quod ad locum atque ordinem: illud (*Quartùm*) autem ad tempus referatur. Verba ejus apud Gellium lib. 10 cap. 1 sunt: *Aliud est quartò prætorem fieri, & quartùm; quod Quartò locum adsignificat ac tres ante factos; Quartùm tempus adsignificat & ter ante factum.* Nec vero id anxie observant Scriptores, sed Gellius ibidem ex Q. Claudio profert: *Marium creatum septimo consulem fuisse.* Idem c. l. ex Tironis liberti quadam epistola renarrat, dubiam horum vocabulorum controversiam adeo fuisse, ut Pompejo, propter dissentientium opiniones hæsitanti, Cicero suaderet, *ut neque* TERTIVM *neque* TERTIO COS. *scriberetur, sed ad secundum usque* T *fierent literæ, ut verbo non perscripto res quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua verbi lateret.*
¶ Quartānus, *Quartani milites* quartæ legionis: *Febris quartana*, quarto die recurrens: vide *Febris.* Eam laudavit Phavorinus apud Gell. lib. 17. cap. 11. Atque in argumento non plane παιγνιῶδες fortean versatus est, siquidem ab illa non itidem vitæ periculum imminet, atque ab alia febri, quique ab ea convalescunt, constantiori postea fruuntur valetudine, quin etiam ea, depascendo noxios humores, plerosque liberat a morbis, quorum curatio pene in desperatis habebatur, &c.
¶ Quartarius. *Quartarios appellabant antiqui muliones mercenarios, quod quartam partem quæstus capiebant.* Festus.
¶ Quartarium, vel quarta congii pars, ein Quartier / vel vas quatuor mensuratum.
¶ Quartus decimus, der vierzehende. *Quarta decima luna*, Plin. lib. 2. cap. 59. *Quarta decima legio*, Tacit. 1. Annal. cap. 70. &c.
¶ Quartadecimani, milites quartædecimæ legionis apud Tacitum 2. Hist. cap. 11. n. 2. Plures libri, iique præstantiores *Quartadecumani*, ultima vocali, ibidem exhibent, quemadmodum sæpius quoque apud Tacitum scriptum est *Quartadecuma legio.* Vide Indic. Freinsh.
¶ Quater, adverb. viermal / Virgil. Æn. 1. v. 94

- - - O terque quaterque beati.

Ubi Servius *Quater, sæpius*, interpretatur. Et 2. Georgic. v. 399

Terque quaterque solum scindendum:

¶ Quaterdecies, est quadragies. Cicer. 3. in Verrem cap. 39.
¶ Quatercenties, Vitruv. lib. 10. cap. 14.
¶ Quaternus, Quaterni, distributivum est, quod pro cardinali sæpe usurpatur: ut Plin. lib. 8. cap. 36 *Quaterni diebus latent.* Hoc numero summa omnia niti, ac gaudere, Eumenius dicit Panegyr. Constantii cap. 4. Pythagoræi æternæ naturæ fontem, radicemque statuebant. Vid. Jamblich. de Vita Pythagoræ cap. 38. pag. 138.
¶ Quaterdeni, ut *Anni quaterdeni*, id est, quadraginta, Ovid. 7. Metam. v. 293.
¶ Quaternarius, ut, *Numerus quaternarius*, Plin. lib. 28. cap. 6, qui Mercurio sacer fuit, ut Plutarchus auctor est lib. 9. Symposiac. quæst.
¶ Quaternio, onis, eine Quatern/ hoc est, quatuor chartæ. Ab hoc numerali quæ formentur, hæc ferè sunt.
¶ Quadra, orbis; ein Teller oder Tellerbrod/ sic dicta a forma quadrata, Juvenal. sat. 5. princ.

Ut bona summa putes aliena vivere quadra,

agere vitam parasiticam. Vid. Scal. in Moretum. Apud Horat. lib. 1 Epist 17 *quadras*, panes quadratos Cruquius & Torrentius interpretantur, quos vide. *Quadra casei*, Martial. lib. 13. epigram. 31. das Viertheil vom Käß.
¶ Quadrum, vide infra.
¶ Quadraginta, vierzig. Catul. Carm. 116

- - - - triginta jugera prati,
Quadraginta arbi.

¶ Undequadraginta, Neun und dreyßig. Livio tribuit Stephanus.
¶ Duodequadraginta, Acht und dreißig. Livius lib. 42. cap. 27 *Duodequadraginta quinqueremes ex navalibus deducta.*
¶ Quadragies, vierzig mahl. *Sestertium ter & quadragies*, Cic. pro Flacco cap. 12. extr.
¶ Undequadragies, Neun und dreyßig mahl. Plinius lib. 7. cap. 25 *Marcellus undequadragies dimicaverat.*
¶ Quadrageni, te vierzig/ distributivum, sed quod sæpe pro cardinali ponitur. Plin. lib. 8. cap. 36 *quadragena diebus latent.* Idem lib. 17. cap. 23 *quadrageni pedes.*
¶ Quadragenarius, quadraginta annos natus. Arnobius lib. 2. pag. 60. *Quadragenarium istum ad te voca*, quem paullo ante pag. 58 dixerat *annos quadraginta permensum.*
¶ Quadragesimus, ordinale. *Quadragesimum stipendium*, Tacit. 1. Annal. cap. 64. *Quadragesimum post annum*, Idem Annal. 12. cap. 27. ¶ 2. Quadragesima absolutè pro quadragesima parte. Sueton. Calig. cap. 40 *Exigebatur pro litibus atque judiciis quadragesima summa, de qua litigaretur.* Sic *quadragesimæ abolitio* apud Tacitum lib. 13. cap. 51, est abolitio vectigalis, quo quadragesima pars à publicanis exacta fuerat.
¶ Undequadragesimus, neun und dreißigste. Valer. Maximus lib. 8. cap. 7. exemplo ext. 10 *undequadragesimum volumen.*
¶ Duodequadragesimus, Acht und dreißigste. Livius lib. 1. c. 40 pr. *Duodequadragesimo ferme anno.*
¶ Quadrangulus, a, um, viereckicht. *Figura quadrangula*, Plin. lib. 13. cap. 22.
¶ Quadrans, quarta pars assis, nummulus enim fuit, anderthalb Heller/ vide As. B. Hieronymus in cap. 5 Matthæi v. 26. QVADRANS *genus nummi, qui habet duo minuta. Unde & in alio Evangelio mulier illa pauper & vidua dicitur misisse* QVADRANTEM *in corbona, & alibi DVO MINVTA. Non quod dissonent Evangelia: sed quod unus quadrans tres minutos nummos habeat.* Videntur autem *quadrantes* nummi plumbei fuisse. Nam quos lib. 3. Epigr. 7 Martialis *centum quadrantes* vocat, atque iis antecambulonum mercedem constituit: hos lib. 10. Epigr. 74, cum eadem de re loqueretur, centum *plumbeos* dixit. Et plumbeis nummis Romanos usos præter alia docent ipsi aliquando eruti nummi tales: quos apud Pignorium de Servis pag. 129 licebit videre. ¶ 2. *Quadrans pedis*, Gell. lib. 3. cap. 10. *Operæ*, Columell. lib. 2. cap. 4. h. e. quarta pars. ¶ 3. Quadrans item in re Astronomica quartam partem signiferi circuli, h. e. tria signa significat. Unde Astronomis
¶ Quadrantalis adspectus, *quadratus* etiam appellatur, fit per trium signorum interstitium, & gradus nonaginta. Sic *trientalis* adspectus est, qui fit in tertia parte signiferi, (h. e. in quatuor signis,) quæ constat centum & viginti gradibus. Plinius *triquetrum* vocat. Et *sextans* fit in sexta parte signiferi, h. e. sexaginta gradibus & signis duobus, ob id *sexagenarius* dictus. Vid. Budæum de asse lib. 1. pag. 30.
¶ Sed alii quoque præter Astronomos, Quadrantalis vocabulo utuntur, ut Plinio lib. 13. cap. 15 *quadrantalis crassitudo* est pedis quartæ partis, a quadrante pedis appellata.
¶ Quadrantal, amphora græcè: octo & quadraginta capit sextarios. 24. Kannen / 6. Stübichen / Plaut. Curc. act. 1. sc. 2. *modica est, capit quadrantal*, sechs Stübichen sind ihr Herr nicht. Bud. ¶ 2. Cibus, teste Gellio, cujus hæc verba sunt lib. 1. cap. 20 *qualia sunt quadrata undique, quæ nobis illi,* (Græci,)

nos quadrantalia dicimus: κύβος enim est figura ex omni latere quadrata, quales sunt, (inquit M. Varro) tesseræ, quibus in alveolo luditur, ex quo ipsa quoque appellata κύβοι.
¶ Quadrantarius, adjectivum. *Quadrantaria res* Senecæ balneatoria est, ex eo ita dicta, quod publice lavaturi quadrantem solverent balneatori. Id quod aperte significatur ex versiculo Juvenalis Sat. 6. v. 446

Cædere Silvano porcum, quadrante lavari.

Ex illo item Horatii Sat. 3. lib. 1. v. 137

- - - dum tu quadrante lavatum
Rex ibis.

Vid. Cæl. Rhodig. lib. 30. cap. 19, & Rævardum lib. 2. Conjectan. cap. 3. Verba Senecæ leguntur Epistol. 86 (al. 87.) *Olim & pauca erant balnea, nec ullo cultu exornata. Cur enim ornaretur res quadrantaria, & in usum, non oblectamentum reperta?* Civtemnestram quoque *quadrantariam*, cujus mentio apud Quintilianum lib. 8. cap. 6, Alciatus ita dictam censet lib. 2. Parerg. cap. 12, quod exerceret artem balnearium, à quadrante videlicet, qui dari solebat balneatoribus. Quam ejus conjecturam etiam putes adjuvari verbis Ciceronis pro Cæl. cap. 26 *nisi forte mulier potens quadrantariâ illâ permutatione familiaris falla erat balneatori.* Sed rectius ex eo nomen hoc illi inditum tradunt Cæl. Rhodig. lib. 18. Lect. antiq. cap. 16, & Brodæus lib. 3. miscell. cap. 24. quod vili mercede sui copiam faceret, quia quadrans olim pretium erat prosituti corporis fœminarum.
¶ *Quadrantaria Clytemnestra.* Cælius in ænigmate quodam, ubi videtur intellexisse Clodiam, P. Clodii sororem, quam Catullus Lesbiam vocat. Cur *Quadrantariam*, cur item *Clytemnestram* appellarit, docte & eleganter declarat Victorius in appendice castigationum Ciceronianarum super 2. Epist. libri ad Metellum, ex parte etiam Nicolaus Loensis lib. 9. Epiphyllid. cap. 21.
¶ Quatriduum, vier Tage/ut, *Iter quatridui*, Lentulus apud Cicer. lib. 12. epist. 15. extr. vier Tag-Reise.
¶ Quatriduanus, adjectiv. Hieronymus Epitaphio Paullæ cap. 11 *Lazarus quatriduanus mortuus.*
¶ Quadriennium, vier Jahr. Cic. de Senect. cap. 3. Vid. supra in *Annus.*
¶ Quadrifariam, viererley/ in vier Theil/ ut, *dividere quadrifariam*, Livius lib. 4. cap. 22. Vide supra in *Fari.*
¶ Quadrifidus, Virg. 2. Georg. v. 25

Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos,

vierspältige Pfäle / so sich in vier Theile spalten lassen. Et Juvencus lib. 4. Hist. Evang. v. 159

Justos quadrifido mundi glomerabit ab axe,

von den vier Theilen der Welt/von vier Enden der Erden.
¶ Quadrifluus. Prudentius Cathem. 3. v. 104. de Paradiso:

Prataque multicolora latex
Quadrifluo celer amne rigat.

¶ Quadrifluvium, Vitruvius lib. 2. cap. 9. Vide interpretes.
¶ Quadriforis, e, quatuor habens fores. Plin. lib. 11. cap. 21 *Cravones nidos faciunt fere quadrifores.*
¶ Quadrifrons, Jani epitheton, ut *Bifrons*, apud Augustinum de Civ. Dei lib. 7. cap. 4.
¶ Quadrigæ, plurale, (sic enim Cæsar censuit, teste Gellio lib. 19. cap. 8, quamvis & singularis apud probatos auctores inveniatur. Vid. Barth. ad Script. Venat. pag. 106.) quatuor equi currui adjuncti, ein Wagen / dafür vier Pferde gespannt / ein Geschirr Pferde. *Curru quadrigarum vehi*, dixit Cicer. lib. 2. Divinat. cap. 70. Singulari usus Valerius Maximus est lib. 1. cap. 8. *Oraculo Macedonum rex Philippus admonitus, ut à quadriga violentiâ salutem suam custodiret.* In Hispaniâ quadrigæ omnibus interdicuntur, meretricibus exceptis. Vid. Petr. Matthæus lib. 4. Histor. fol. 89. Conf. Schaffer. de Vehicul. Veterum. ¶ Non autem currus tantùm quatuor equis junctus hoc nomine venit, sed interdum & quatuor equi, licet currum non trahant. Virg. lib. 8. Æn. v. 642

Haud procul inde citæ Metium in diversa quadrigæ
Distulerant.

Id cum negavisset Turnebus, acerbè reprehensus est ab Audomaro Talæo his verbis: *Quadrigas homo non dico non Logicus, sed non Grammaticus, negas unquam pro quatuor equis accipi sine curru junctis. Non te Romam dimittam, ut in veteribus monumentis quadrigas sine curru videas, apud Typographum aliquem simulacrum urbis Romæ spectato: Videbis in extremo circum & metas, & quadrigas, quod adhuc ignorasti, sine curru:* admon. ad Turneb. p. 1103.
¶ *Quadrigulæ* diminutivum Cicero fecit, *Philippus hasce in capulo quadrigulas vitare monebatur*, lib. de Fato cap. 3.
¶ Quadrigarius, qui quadrigas agitat in circo. Vide *Auriga.* Arnob. lib. 2. p. 70 *pugiles, quadrigarios, desultores, grallatores* &c.
¶ Et, *habitus quadrigarius*, adjectivè, Sueton. Calig. cap. 19.
¶ De Claudio Quadrigario vide supra suo ordine.
¶ Quadrigatus, Plin. lib. 33. *Nota argenti fuere biga atque quadriga, & inde bigati quadrigatique dicti.* Et, *quadrigati nummi*, Liv. lib. 22. cap. 52.

¶ Quadri-

¶ Quadrigeminus. Plinius lib. 8. cap. 13 *Ceraſia corpore eminere cornicula ſæpe quadrigemina*, hoc eſt, quaterna.

¶ Quadrijúgis, e; ut, *Equi quadrijuges*, Virgil. lib. 10. v. 571. vier zuſammen geſpannte Pferde. *Currus quadrijuges*, Apulej. 3. Florid.

¶ Quadrijũgus, idem. Ut, *Certamen quadrijugum*, Statius 6. Theb. v. 370. *Currus quadrijugus*, Virgil. lib. 12. v. 162. Et abſolutè *Quadrijugi* pro equis ad currum junctis. Ovidius 2. Metamorph. v. 167

- - - *tritumque relinquunt*
Quadrijugi ſpatium.

id eſt, equi.

Et Statius 12. Thebaid. v. 532

- - - - *nivеis victorem cernere vectum*
Quadrijugis.

¶ Quadrilibris, e, quatuor librarum, vierpfündig / Plaut. in Auluſ. act. 5. ſc. 1. v. 2 *Quadrilibrem aulam auro onuſtam habeo.*

¶ Quadrimus, vierjährig / *Merum quadrimum*, Horat. 1. od. 9. Et pro puero quatuor annorum. Livius lib. 27. cap. 37 *Infantem natum eſſe quadrimo parem.*

¶ Quadrimiilus, Plaut. in Pœnul. prolog. v. 85 *Altera quinquennis, altera quadrimula.*

¶ Quadrimatus, ætas quatuor annorum. Plin. lib. 19. cap. 11. & Columell. lib. 7. cap. 9.

¶ Quadrini, id eſt, quatuor, Plin. *Quadrinis diebus*, in vier Tagen. *Quadrini cardines*, Arnob. lib. 6. Et, *Febru quadrini circuitus*, Plin. lib. 7. cap. 50. Et Apulejus lib. 1. Doctr. Plat. pag. 7 *Cum Sol quadrinas temporum contigerit vices.*

¶ Quadringenti, æ, a, vierhundert. Cicer. 2. de Divin. cap. 21. & in Piſonem cap. 5. &c. Et Juvenalis Satyr. 1. v. 105

- - - - *quinque tabernæ*
Quadringenta parant,

ſcil. ſeſtertia, qui cenſus equeſtris eſt.

¶ Quadringenties, vierhundert mahl. Cic. pro Rabir. Poſth. c. 8, & 3 in Verr. cap. 10.

¶ Quadringentéſimus, der vierhunderſte. *Annus quadringenteſimus*, Livius lib. 5. cap. 45.

¶ Quadringeni ur, quinquageni, je vierhundert. Suetonius Vitellio cap. 13 *Singuli apparatus quadringenis millibus nummûm conſtiterunt.* Et Livius lib. 8 cap. 11. extr. *Denarios nummos quadringenos, quinquagenos.*

¶ Quadringenarius. Cicer. lib. 6. ad Attic. epiſt. 1. *Habet cohortes quadringenarias noſtra armatura XXX*, hoc eſt, quarum ſingulæ quadringenis militibus conſtant, ita ut illarum XXX compleverint XII millia militum. Livius quoque lib. 7 cap. 7. *Quadringenariæ octo cohortes ſcribuntur.*

¶ Quadripartitus, ut, *Quadripartita diſtributio*, in 4 Theil geordnet / Cic. in Verr. 3. cap. 12. extr.

¶ Quadriremis, navis quatuor remorum habens ordines, vid. *Remus.*

¶ Quadrívium, eine Wegſcheidung / quatuor viæ concurrentes. Catullus Epigr. 58 ad Cœlium, *in quadriviis & angiportis.* Et Juvenalis Satyr. 1. v. 63

- - - *medio ceras implere capaces*
Quadrivio.

Vide ibi interpretes. ¶ 2. *Quadrivium* etiam appellatæ ſunt quatuor artes Mathematicæ, ſicuti *trivium* reliquæ tres liberalium nomine vulgò notæ, Grammatica, Dialectica, Rhetorica: à quibus & *Scholæ triviales* nuncupatæ, quæ eas docerent tirones ſtudiorum. Nihil his vocabulis tritius apud Scholaſticos ſcriptores. Sed neſcio an ulla quadrivii hoc ſignificatu antiquior mentio, quam apud Boëthium, qui ſemel iterumque ſic vocat, ut lib. 1. Arithm. cap. 1. *Hoc igitur illud quadrivium eſt, quo iis viandum ſit, quibus excellentior animus à nobiſcum procreatis ſenſibus ad intelligentia certiora perducitur.* Qui & ipſe has ſcientias illuſtravit ſcribendo. Honor. Auguſtod. de ſcript. Eccleſ. *Boethius quadrivium de Græco tranſtulit, Arithmeticam, Muſicam, Geometricam, Aſtronomiam.* Caſſiodorus *quadrifariæ Matheſis januas* vocat lib. 1. Epiſt. 45. quam Theodorici Regis nomine ſcripſit ad Boëthium. *Quadrubium* etiam barbare ſolent appellare Scholaſtici, & *quadrubiales artes, quadrubiales literas.* Colvenerei notas ad Thomæ Cantipratini libros de apibus vide p. 171.

¶ Quadrum, quadrangulare, viereckicht / in 4. gleiche Winckel getheilet. *Sententiæ in quadrum redigere.* Cic. in Oratore cap. 61.

¶ Quadruus, quadratus, quadrangulus. Auſon. Idyll. 14. v. 5

Errabam riguis per quadrua compita in hortis.

¶ Quadro, quadrare, in quadrum redigere, Horat. lib. 1. Ep. 6 v. 35

- - - *& qua pars quadret acerbum*,

Id eſt, conſummet, & undiquaque perficiat. Sic *orationem quadrare* Cicero dixit. ¶ Aliquando abſolutum eſt, & ex omni parte convenire ſignificat; ſich fügen und reimen. Cic. lib. 3. de Orat. cap. 44 *Verſum numeroſe cadere, & quadrare, & perfici volumus.*

¶ Quadratus, ut, *Saxum quadratum*, Livius lib. 6. cap. 5. pr. ein Quaderſtein / oder Werckſtück. *Agmen quadratum*, Liv. lib. 21. cap. 5. in Schlachtordnung geſtellet. *Turris quadratis*, Lucret. lib. 4. v. 354 viereckicht. *Mutare quadrata rotundis* ab Horatio proverbialiter dictum videtur lib. 1. Ep. 1. v. 100. das Hunderte ins Tauſende mengen. *Quadrata ſtatura* apud Suetonium Veſpaſiano cap. 20 media eſt inter longam & brevem. *Quadrum veſtis*, quæ a ſummo ad imum aperta quatuor angulos habebat, cujusmodi erant pallia Græcorum mulierumque. His contraria *rotunda.* Vide in *Rotundus.* *Quadratus aſpectus*, idem qui *quadrantalis*, ubi vide. ¶ *Quadratus numerus* qui dicatur, vide in *Numerus.*

¶ Quadratio, ut *anguli quadrationis*, Virtuv. lib. 4. cap. 3. extr.

¶ Quadratarius, qui quadrat lapides, Sidon. lib. 3. Epiſt. 12. Paullo ante eundem vocaverat *lapidicidam.* Vid. ibi Savaro, & Pratejus Lexico Juris f. 445.

¶ Quadratura, quadratio. ¶ Flavius Vopiſcus in Firmo tyranno cap. 3 *quadraturas vitreas* vocat, viereckichte Scheiben.

¶ Quadrũpes, adjectivum, gen. omn. & ſubſtant. Eſt autem etiam, cùm ſubſtantivè uſurpatur, generis omnis ex eâ ratione, quia tum ſubaudiri poteſt aliud ſubſtantivum, idque jam generis maſculini, quomodo Virgilio lib. 7. Æneid. v. 500 *Sanctus* eſt *quadrupes*, quia ſubintelligatur cervus; jam fœminini, quomodo eidem Ecl. 5 *nulla nec amnem libavit quadrupes*, quoniam in animo erat *beſtia*; jam neutrius, ut cùm Columella lib. 11. cap. 2 *Quadrupedia caſtrandi tempus idoneum* nominat, *animalia* innuens. Docuit hæc Voſſius Grammat. lib. 3. cap. 18. pag. 73. Fœminino uſus hic & Solinus eſt cap. 43 *Apud Sambros nulla eſt auritæ quadrupes, ne elephanti quidem.* Quadrupedia, vierfüßige Thiere. Cicer. in Parad. 1. cap. 4 *Nihil inter te atque inter quadrupedem intereſt.* ¶ *Quadrupedem aliquem conſtringere*, einem Hände und Füſſe binden / Terent. Andr. act. 5. ſc. 2. v. 24.

¶ Quadrupĕdo quadrupedare, quatuor pedibus incedere. Vide Turneb. Adverſ. lib. 26. cap. 29. Unde participium ſupereſt

¶ Quadrupedans. Plinius lib. 8. cap. 45 *equo juxta quadrupedante.* Et Virgil. 8. Æneid. v. 596

Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.

¶ Quadrũplus, quadruplum; vierfach / ut, Duplum, Triplum, &c. *Fœneratorem quadrupli damnandum majores cenſuerunt*, vide *Fœnus, Fœnerator.* Plin. Panegyr. cap. 40 *Alius tarditatem ſolvendi dupli, vel & quadrupli irrogatione mulctaret.* Et Plinius lib. 11. cap. 37 [Hard. ſect. 79] *Elephanto pulmo quadruplo major bubulo.* viermal gröſſer.

¶ Quadruplo, verbum, propriè quadruplicare. Sic *Numerus quadruplatus in ſe*, Lege 10 Dig. de Grad. § 17. Plautus Perſa act. 1. ſc. 2. v. 10 verbaliter uſus eſt, cujus verba & interpretationem poſt paullo in *Quadruplator* afferemus. Hinc enim

¶ Quadruplator eſt, apud Cicer. 1. in Verrem cap. 7 & Livium lib. 3. cap. 72. QVADRVPLATORES, inquit, Aſconius in Divinat. Verrin. pag. 16 *Delatores erant criminum publicorum: in qua re quartam de proſcriptorum bonis, quos detulerant, aſſequebantur.* Vide & Lipſium in 4. Annal. Taciti n. 43. Quia itaque id hominum genus intentum prædæ accuſabat juxta poſcebatque, idcirco Seneca lib. 7 de beneficiis cap. 25 *Importunos beneficiorum ſuorum quadruplatores* eleganter dixit, qui referendæ gratiæ importune beneficia exigunt, ac ni reponas affatim, accuſant. Cæterùm de hâc voce conſulendi Turn. lib. 3. Adverſ. cap. 9. Marcell. Donat. in Jul. Capitol. pag. 873. Eſt autem hîc diſſidium aliquod Grammaticorum, in exponenda tum Plauti ſententia, tum vi vocabuli Quadruplator. Verba Plauti ſunt Perſ. act. 1. ſc. 2. v. 10. ubi Paralitus ait: *neque quadruplarime volo*, quod alii tanquam deponens interpretantur, nolo quadruplator eſſe, ut *vè me* abundet; alii paſſive, nolo ad quadruplum precium ſolvendum cogi. *Quadruplatorum* autem non ab omnibus intelliguntur ii delatores, quibus de bonis damnatorum *quarta* pars adjudicabatur, ſed ii a nonnullis, qui reos accuſarent eorum criminum, quorum convicti ſolvere *quadruplum* lege tenebantur. Lis ergò de eo eſt; dictine ſint a *quarta* parte, quam ipſi acciperent; an a *quadruplo*, quod ſolverent rei? a præmio, quod ſperarent; an à mulctâ criminis, quod accuſarent? a fine, ut ita loquar, an ab objecto? Pro priore ſententia eruditi fere, quos citavimus, pugnant. Pro poſteriore tamen leges Grammaticæ militant. A parte enim *quarta quartarium* quidem deducas, de quo dictum ſupra: at quadruplari verbum, & inde *quadruplatorem* non niſi a *quadruplo.* Quamobrem & Voſſius Lex. etymol. f. 424 *Quadruplatores* Sidonii Apollinaris lib. 5. Epiſt. 7 portitores interpretatur, qui portorium in *quadruplum* conducerent. Quod autem addit ibi vir doctiſſimus, ab Apulejo quoque (locus eſt in Apolog. pag. 330. ed. Elmenh.) Æmilianum adpellari *quadruplatorem, quod autem quadruplaret Pudentillæ, aſſignando ei annos LX; qua annorum erat XL.* In eo, iſta cum ſcriberet, fugit ipſum ratio. Nec enim intelligi poteſt, quomodo qui e quadragenaria fœminâ, ſexagenariam fingit, ætatem illi ſuam quadruplet. Verum hoc tùm demum erat, ſi quindecim annorum fuiſſet Pudentilla. Quid multa? Apulejus ipſe verbis ſequentibus Æmilianum ait annos Pudentillæ quadraginta, *dimidio auxiſſe.* Hoc certè non eſt *quadruplare.* Alia ergo facienda

cienda est interpretationi verborum Apuleji medicina. Quam quidem si rem ipsam cum verbis Apuleji componas diligenter, haud ægrè quis invenerit. Volebat Adversarium suum Apulejus convincere mendacii satis crassi, idque per gradus. Igitur initiò, quos sexaginta mulieri annos ille assignaverat, probare tantùm jubebat quinque & quinquaginta. *Lustro mentitus est*, inquit; ac pergit: *Parum hoc est; liberalius agam, nam & ipse multos annos Pudentilla largitus est; redonabo igitur vicissim. Quinquaginta saltem annorum mulierem ostendat.* Tum sequuntur verba: *Quid multis ut cum quadruplatore agam: bis duplum quinquennium faciam, viginti annos semel detraham.* Sensus: ut modo liberalitatem ejus imitabar: ita quadruplatorem etiam imitabor, quosque annos, quinque poscebam initio, jam quadruplabo, ut sint *viginti*. Nempe tot annos falso Pudentillæ adjecerat iste delator. Vides quadruplari non ætatem Pudentillæ, quod Vossius ajebat, sed annos quinque, quos ex adversarii numero falso remittebat ipsi Apulejus initio. Manet hoc interim, etiam hic ad *quadruplum* respici. Quid ergo, si & illos *beneficiorum quadruplatores*, qui suprà è Senecâ proferebantur, interpretemur è *quadruplo*, ut illi videlicet notentur, qui exprobrando beneficia sua, minuta etiam, sic augent, quasi quadruplo essent majora.

¶ Quadruplex, vierfach / viererley Art / Gestalt / &c. Plin. lib. 12. cap. 11. *quadruplex magnitudo.*

¶ Quadruplicare, vierfach machen. *Lucris rem quadruplicare*, Plaut. Stich. act. 3. sc. 1. v. 4.

¶ Quadruplicato, Plin. lib. 14. cap. 4 *emtis quadruplicato vinci.* Add. lib. 2. cap. 17.

¶ Quadruplicatio, multiplicatio in quadruplum. Ulpianus Lege 2. Dig. de Exceptionib. non quidem utitur hoc verbo; usum tamen ejus faciliorem concedit. Ait enim § 3 *Contra replicationem solet dari triplicatio, & contra triplicationem rursus, & deinceps multiplicantur nomina.*

¶ Quadrurbs. *Quadrurbem* (inquit Festus,) *Athenas Attius appellavit, quod sc. ex quatuor urbibus in unam domicilia contulerunt, Brauronę, Eleusino, Pyræo, Sunio.* Sed erroris hic Festum arguit Vossius lib. 7 Grammat. cap. 42 pag. 147. aitque Attio Quadrurbem nihil aliud fuisse quam quod Græci vocabant τετράπολιν, h. e. quatuor Atticæ Civitates, Oenoën, Probalinthum, Tricorytham, Marathonem.

QVE, conjunctio ἐγκλιτική, & copulativa: Virgil. *Arma virumque cano.* ¶ 2. Poëtis vero sæpius simul & expletiva seu completiva est: Virg. eclog. 4. v. 51

Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum:

Idem Georg. lib. 3. v. 344

Armentarius Afer agit tectumque Laremque.

Quæ ratio tamen Poëtarum tantum propria. Orator potius diceret tectumque & larem. Ita enim Terentius in Eunucho act. 5. sc. 2. v. 37 *In eam partem accipioque & volo.* Et in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 39 *Prater æquumque & bonum.* Et rursus, *stertit noctesque ac dies.* Sed eruditissimus Rivius tamen observat ad Comicum neque hanc rationem Ciceroni frequentatam. Cremutius apud Tacitum 4. Annal. cap. 34. *Et uterque opibusque atque honoribus perfungere.* Cicero tamen in Catone Majore ipso initio scribit: *Quanquam certo scio, non, ut Flamminium, sollicitari te, Attice, sic noctesque diesque &c.* Sed forsan hoc non tam de suo promsit Tullius, sed ab Ennio, cujus versibus exorditur, sumsit: ut hæc non Ciceronis, sed Ennii verba sint. ¶ 3. Pro disjunctiva VE, propter sonum Virg. posuit 2. Æneid. v. 37. ubi vide Servium.

¶ Quanquam autem usus obtinuit, ut enclitica hæc particula statim annectatur vocabulo commatis primo, cui scil. alioqui ET præponeretur; tamen si contingat à præpositione commate inchoari, differri*que* solet in vocem sequentem. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 1. *ad eas artes, quibus à pueris dediti fuimus, celebrandas, inter nosque recolendas*: pro, interque nos. Idem lib. 1. Offic. cap. 39 *Quarum quidem certe est adhibendus modus, ad mediocritatemque revocandus.* Lactant. lib. 3. cap. 13 *interrogatione voluit urgere, ad confessionemque perducere.* Habentur tamen & in contrarium exempla. Duo e Poëtis observavit Georg. Fabricius notis in Senec. p. 457. alterum Senecæ Herc. Fur. v. 260 *E cujus arvis, eque fœcundo sinu.* alterum Ovidii 1. de Ponto epist. 8. v. 33

Atque domo rursus pulchra loca videor ad urbis.

Conf. Vorst. Indic. ad Corn. Nep. hac voce.

Quemadmodum, vide *Quis.*

QVEO, quis, quivi, quitum, possum. können. Cic. lib. 14. fam. epist. 1. *Non queo reliqua scribere, tanta vis lacrymarum est.* Terentius Adelph. a. 4. sc. 4. v. 4 *Consistere nihil consilii quit.* Rursus Cic. 11. Philipp. cap. 2 *Quis est, qui pro rerum atrocitate deplorare tantas calamitates queat?* Tacitus 1. Annali cap. 66 *Cum quiret* &c. i. e. posset. Idem 3. Hist. cap. 25 *nec restitui quivere.* Et Terentius Andr. act. 4. sc. 1. v. 30 *Nec te quivis hodie cogere, illam ut duceres.* Juvencus lib. 2. Hist. Evang. v. 679

- - - - nunquam comprendere quistis.

Livius lib. 4. cap. 24 extr. *ut deterreri quiverit.* Et Apulejus lib. 6. pag. 175 *nec indipisci maritum volatilem quiens.* Itaque ex *Eo, ire* formationem suam petit, ut ex composito participio *nequeuntes*, quod mox daturi sumus, clarius apparet. Vix autem omnium Temporum Personarumque modulum repereris, quæ caussa fuit, ut in Defectivis & hoc verbum numerarent Grammatici.

¶ Nequeo, non possum. Cic. de amic. cap. 24 *Cujus aures clausæ veritati sunt, ut ab amico verum audire nequeat; hujus salus desperanda est.* Particip. *Nequiens*, Ammianus lib. 15. cap. 26 *Hannibalem adsequi nequiens.* Et pluraliter Arnobius lib. 1. pag. 13 *cæcitate ingenita nequeuntes videre.* Ex quibus evidens est, Queo & Nequeo ab *Eo* esse, ad ejusque regulam & modum conjugari.

¶ Quitur, Nequitur, deponentali forma antiqui quoque dixere. Lucretius lib. 1. v. 1044 *- - - suppleri summa queatur.* Terentius Hecyr. act. 4 sc. 1. v. 57 *nosci non quita est.* Apulejus Apolog. pag. 274 *Pollicitus ita facturum, ne sic quidem (quitus est.* Et Sallustius Jugurtha cap. 31 *Quicquid sine sanguine civium ulciscî nequitur, jure factum sit.* In quo ut *ulciscî* passive usus est. Apulejus Apologia pag. 332. *Sola virginitas, cum semel accepta est, reddi nequitur.*

QVERCVS, arbor glandifera nota, cujus species sunt *Robur, quercus durissima, Ilex, Suber*, ein Eichbaum oder Eiche. *De cælo tacta quercus*, Virgil. ecl. 1. *Multis rigida quercus domatur illibus*, πολλοῖσι πλαγαῖς στερεὰ δρῦς δαμάζεται: Diogenis est. *Quercu cadente lignaquibus colligit*; Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται; Vide Chiliad. Erat olim in tutela Jovis. Taubm. ad Virgil. pag. 9. colebaturque religiosè a Germanis. Maxim. Tyrius dissert. 38. Aventin. Annal. Bojor. lib. 3. f. 147. Schedius de diis Germ. Syngram. 2. cap. 14. pag. 345.

¶ Quernus, denominativum, ex *Quercinus* contractum. *Quernæ glandes*, Virgil. Georg. 1. v. 305. *Corona querna*, Ovid. 1. Fast. 614. Eichin.

¶ Querceus, idem, quod apud Servium habemus in Æneid. 6. v. 772. *Querceam*, inquit, *coronam accipiebant, qui in bello civem liberassent.* Et

¶ Quercicus, idem. *Corona quercica*, Sueton. Calig. cap. 19.

¶ Querētum, ein Eich-Wald. Horat. 2. Carm. od. 9

Aquilonibus querceta Gargani laborent.

¶ Querquetulana, porta Romæ, nunc clausa; sic a querceto vicino dicta. Festus: QVERQVETVLANAE VIRAE *putantur significari nymphæ præsidentes querceto virescenti; quod genus silvæ indicant intra portam, quæ ab eo dicta sit querquetulana. Querquetulanus* etiam mons Romæ fuit, qui postea Cælius appellatus, quod *talu silva frequens, fœcundusque erat*, ut Tacitus auctor est 4. Ann. cap. 65.

¶ Querecula, herba, officinis *botrys*, βότρυς, Krötenkraut / Rubenkraut.

QVEROR, questus sum, queri, klagen / beklagen / über etwas sich beschweren. *Queri injuriam & de injuria alicujus*, über eines Gewalt klagen. Cicer. ad Attic. lib. 5. ep. 8 *Romæ accepimus literas, Milonem meum queri per literas injuriam meam.* Sallust. Catil. cap. 52 *Sæpe de luxuria, de avaritia nostrorum civium questus sum.* Et, *queri cum quo*, id est, apud quem, de quo, sich bey einem über etwas beschweren. Cicero lib. 7. epist. 27 *Quod si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me & facile purgassem.* Seneca lib. 1. de beneficiis cap. 10 *Hoc majores nostri questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri querentur, everso esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi.* Et Horatius lib. 1. Od. 2 *nova monstra questæ*, cum quarto casu. Cum *apud* Aurel. Victor de Vir. illustrib. in Valerio Poplicola: *apud populum questus, quod de se tale aliquid timuissent.* Et cum *super*. Horat. 2. Ep. 2. v. 24 *Quereris super hoc etiam?*

¶ Idem hoc verbo de cantillantibus avibus usus est, Epod. 2

Labuntur altis interim ripis aquæ.
Queruntur in silvis aves,

Ubi Veus Scholiastes notat, *Veteres omnium animalium voces, præter hominum*, querelas *dixisse: & ita cicadis, ranis, bubus, Virgilium tribuisse querelam.*

¶ Quĕrēla, vel *Querella*, Klage / Beschwerung. Et proprie amicorum est: hostium enim *accusatio*; ut ex Thucydide Vossius observat lib. 1. Instit. Oratoriar. cap. 6. Sect. 2. extr. Cicero Orat. pro Dejotaro cap. 3 *Nunquam cui sunt inaudita cum Dejotaro querelæ tuæ? Nunquàm tu illum accusasti ut hostem, sed ut amici officiâ parum functum, quod propensior in Cn. Pompeji amicitiam fuisset, quam in tuam*, &c. Idem ad Q. fratr. lib. 3. epist. 8. pr. *Plenæ querelarum epistolæ.* Idem de Sen. *Sæpe interfui querelis meorum æqualium*; ich bin bey den Klag-Reden offt gewest. *Querelæ gravissimæ*, Cic. pro Marcello cap 7. pr. Querelam Petr. Colvius notis ad Apuleji 2. Florid. pag. 180. proprie usurpari ait de animi offensâ conjugali amori intervenientе. Atque huc trahit vetera monumenta, in quibus legas: CVM QVA VIXIT SINE VLLA QVERELA. Sed nihil est caussæ, cur propriam vocis hujus notionem ita coarctemus. Latius eam patere, quàm ut inter solos conjuges habeat locum, e supra positis exemplis abunde probaveris.

¶ Sed

¶ Sed & voces quorumvis animalium *Querelæ* Poëtis dictæ, quemadmodum paulò ante ex Veteri Scholiaste Horatii annotabamus. Virg. lib. 1. Georg. v. 378

Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.

Item lib. 8. Æneid. v. 225

Discessu mugire boves, atque omne querelis
Impleri nemus.

Claudianus Epithalamio Palladii & Serenæ v. 108,

- - - *ereptis obmutuit unda querelis.*

Querelis, id est, avium cantibus. Sic cantum tibiarum *querelas* dixit Lucretius lib. 4. v. 588.

Chordarumque sonos fieri, dulcesque querelas,
Tibi aquas fundit digitis pulsata canentum.

Et paullo ante v. 551, *Liquidam querelam* de cygnis dixerat.

¶ Verbum *Querelare* vel *querelari*, mali, & recentioris commatis est, probis ac vetustis scriptoribus ignotum. Eo tamen usus Servius est in 1. Eclog. Virgilii: *Postea*, inquit, *eum querelantem invenimus; &c.*

¶ Sed passim *Querulari* sæpius, quam *Querelari* scriptum videas. Neque dubitem eos, qui hac voce ita sunt usi, a *querulus* ipsam, non a *querela* deflexisse. Itaque & secundam corripuerunt in versu. Sic certe Euricius Cordus lib. 13. Epigr. 43. ad amicum:

- - - *Vacuum quid querulare focum?*

Vetus epigramma in Hottonem:

Cum judex solum hoc querulabitur ipse futurus.

Quamquam *querelabitur* legit hic Vossius, inæque correptam secundam pronunciat lib. 4. de vit. serm. cap. 18. p. 732. Petr. Blesens. epist. 129 *Ne de illis queruletur Dominus.* Idem epist. 141 *Nunc autem cum prophetæ querulari compellor.* Et epist. seq. *Nec sera pœnitentia nos oporteat querulari.* Thom. de Kemp. cap. 9. de trib. tabernac. *injuste querulor, juste autem patior.*

¶ Querimonia, μέμψις. *Habere querimoniam de alicujus crudelitate*, Klag führen / Cicer. in Verr. 7. cap. 28. Et: *Ultro citroque querimonias jactare*, Livius lib. 7. cap. 9. hin und wieder Klag treiben / eine Klag über die andere führen. Querimoniam a querela distinguit Corn. Fronto libello de diff. voc. *Querimonia*, inquit, *certæ rei est, Querela superbacua est. Itaque prior gravitatis est, posterior levitatis.* Nepos Attico cap. 17 *Nulla inter eos querimonia intercessit*, id est, offensiuncula vel contentio.

¶ Rufinus *Querimoniam* pro quæstione usurpaverat, quasi esset ea vox à *quærendo*, ac fortasse scripserat quoque per diphthongum. Sed eum castigat Hieronymus, Apol. adv. Ruffin. (Tom. 3. op. fol. 98) *Theophrasti* (sic Ruffinum vocat) *verba mirabor. Audio*, inquit, *de anima quæstiones commotas* esse: de qua re utrum recipi debeat querimonia, aut abjici, vos probate. *Si quæstiones de anima statu in urbe commotæ sunt; quæ est ista querimonia vel querela, quæ utrum recipi debeat; episcoporum judicio derelinquit? nisi forte quæstionem & querimoniam id ipsum significari putat, quia in Capri commentariis hujusmodi figuram reperit.*

¶ Questus, pro querela, Poëtarum magis quam oratorum est. Virgil. 4. Æneid. v. 553

Tantos illa suo rumpebat pectore questus.

Et, *Effundere pectore questus*, 5. Æneid. v. 780. *Inanes questus rumpere*, Claudian. 2. Rapt. v. 249. ¶ Aliquando & avium cantus questus dicuntur Poëtis.

¶ Querulus, a, um, der gerne klagt. Ovid. 3. Trist. 8. v. 32

Et nunquam queruli caussa doloris abest.

¶ 2. Item Sonorum vel canorum, quemadmodum Virg. 3. Georgic. v. 328 *querulas cicadas*; Horatius lib. 3. Ode 7 *querulam tibiam* pro canora, dixerunt, veluti Servius interpretatur.

¶ Queruloſus, idem. Vulgatus interpres usus est Epist. Judæ v. 16, *murmuratores queruloſi.*

¶ Querulari, vide paullo ante in *Querelari.*

¶ Queribundus, idem fere, quod Querulus. *Queribunda voce*, Cic. pro Sylla cap. 10. kläglich / klagend.

¶ Conquĕror, conqueri, idem pæne quod simplex: *Conqueri de alicujus injuriâ*, Cicer. lib. 5. famil. epist. 2. Idem in 2. Tusc. cap. 21 *Conqueri adversam fortunam, non lamentari decet*, über Unglück mag man wohl klagen / ꝛc. ex Pacuvio, vide *Lamentor.* Livius lib. 35. c. 12 *conquestus injurias.* Est autem in hisce ellipsis præpositionis *Ob* vel *Propter.*

¶ Conquestio, Cicer. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 7 *Ubi nulla conquestio est.* Klage / Beschwerung.

¶ Conquestus, idem. Livius lib. 8. cap. 7 *Libero conquestu coortæ voces sunt:* freyes öffentliches Klagen.

¶ Dequĕror, in Valerii Argonauticis lib. 5. v. 448. & significatione simili, *secum dequesta labores.*

¶ Interquĕror. Livius lib. 33. cap. 35 *Ætolorum principes alii interquesti sunt*, Klagend darzwischen reden.

¶ Præquĕror, ante queror. Unde participium est Ovidio 4. Metamorph. v. 151

Multaque præquestus, Tanges timen æthera, dixit.

QVERQVĔDVLA, anatis species parvæ, ein Kriechentlein / id est, anas fusca, Varro 3. Rust. cap. 3.

QVERQVĔRVS, a, um, frigidum cum tremore, ut Festus explicat, à Græco κλαυθμός. Lucilius:

Querquem consequitur febris capitisque dolores.

Apulejus in Apol. *querquerum*, vel quod Casaubonus mavult, *querquenum* pro febri posuit: *alga*, inquit, *ad querquenum.*

QVI, quis. *Qui* pro *Quis*, mollius & rectius: *quis* substantivum notat, *qui* rem accidentem, quod manifesto exemplo ostendit Taubman. ad Virgil. pag. 20. quem vide. Adde Gronov. Observ. in Script. Ecclesiast. cap. 21, & Kockert. Indic. Terent. *Qui erit rumor populi, si id feceris?* pro quis, was werden die Leute davon sagen / ꝛc. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 18. Ita *quinam* pro *quisnam*, de quo infra. Et Cicer. 1. de Divinat. cap. 25 *Xenophon Socraticus, qui vir & quantus?* hoc est, qualis & quantus vir? Idem lib. 7. fam. epist. 23 *Fac quæso, qui ego sum, esse te*, gesetzt du wärest an meiner Stet. Et lib. 1. fam. epist. 1 *Si qui sunt, qui velint*, &c. da jemand ist. Idem de Amicit. cap. 21 *Digni amicitia sunt, quibus in ipsis inest caussa, cur diligantur.*

¶ Quis, quæ vel qua, quod vel quid, interrogativum & infinitum: ut, *Quis me est fortunatior?* Terent. Hecyr. act. 5. sc. 4. v. 8. *Quis me vult?* Idem Andr. act. 5. sc. 3. pr. wer will zu mir? Et, *quis erit modus?* Virg. eclog. 10. v. 28. Sic Cicero de Amicit. cap. 12 *Quis clarior in Græcia Themistocle?* wer ist beruffener als ꝛc. Idem ad Att. lib. 6. ep. ult. *Spero, quæ tua prudentia & temperantia est*, &c. deiner Vorsichtigkeit und Bescheidenheit nach. Tale & illud Bruti ad Cic. lib. singulari, epist. 4 *Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris.* Et, *Qua impudentiâ est*, Cicer. pro Q. Rosc. cap. 15. hoc est, quæ ejus impudentia est. *Qua gratiâ?* Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 79. weßhalben? *Qua ratione?* Idem Phorm. a. 2. sc. 1. v. 68. *Qua de re*, Cic. id est, de qua re.

¶ Quis, pro, *qualis*, item pro *quantus* etiam ponitur, & admirationi inservit. Ter. Andr. act. 4. sc. 2. v. 19

P. *Quis videor?* C. *miser æquè ac ego.*

Quis, id est, *qualis.* Idem Heaut. act. 2. sc. 2. v. 122 *Quæ solet quos spernere?* ¶ Plautus Milite act. 1. sc. 1. v. 13 *Quemne ego servavi in campis Gurgustidonis?* id est, illumne, quem ego servavi? Idem Epid. a. 5. sc. 2. v. 54 *Quamne hodie per urbem uterque sumus defessi quærere?* Ter. Andr. act. 4. sc. 5. v. 19 *Quemne ego heri vidi ad vos adferri vespere?* Catullus de nuptiis Pelei v. 179

An patris auxilium sperem, quemne ipsa reliqui
Respersum juvenem fraterna cæde secutâ?

Similiter v. 182

Quin fugit lentos incurvans gurgite remos?

¶ *Qui* ablativus sing. etiam fœm. Plaut. Amphitruone act. 1. sc. 1. *Patera donata aurea est, qui Pterela potitare Rex solitus est.* & Pseud. act. 1. sc. 1 *Restim volo mihi emere, qui me faciam pensilem.* ¶ 2. Aliquando pro *ut*, vel *quod* ponitur, Ter. Andr. act. 2. sc. 3. v. 28 - - - - *hanc fidem*

Sibi me obsecrabit, qui se sciret non deserturum, ut darem.

¶ 3. Item pro *quod*, *quia.* Ter. Eun. Prol. v. 27

Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
Poëtæ, non qui furtum facere studuerit.

Et prologo Andriæ v. 5

Nam in prologis scribundis operam abuntur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris Poëtæ maledictis respondeat.

¶ 4. pro *ubinam* Plautus usus est Casina act. 2. sc. 4. v. 1. & Trinummo act. 4. sc. 2. v. 78 *Qui istum ăl perdant!*

¶ 5. Pro *quomodo*, seu ut ablativus, seu ut adverb. sæpe venisse, ponitur, *qui fit?* wie kömmt es? *Qui convenit*, wie schickt es sich? *Facite, efficite, qui detur tibi, mihi quine detur*, Terent. Andr. a. 2. sc. 1. v. 34. id est, ut detur tibi, damit sie dir gegeben werde. *Qui vocare?* pro quomodo, vel quis vocaris, (nam & pronomen hic esse potest) wie heissestu? was ist dein Nam? Adelph. act. 5. sc. 6. v. 3. Et ibidem act. 4. sc. 5. v. 74 *Si frater aut sodalis esset, qui magis morem gereret?* wie könte er dir mehr zu willen seyn?

¶ Quidum, weßhalben? Idem Eunucho act. 2. sc. 2, 42.

¶ Queis pro Quibus, dativus & ablativus plur. *Queis ante ora patrum*, &c. *contigit oppetere*, Virg. 1. Æneid. v. 95.

¶ Quid. *Quid facerent miseri?* Cicer. 5. in Verr. cap. 34. was solten die armen Leute thun? *Quid est caussæ?* Terent. Andr. act. 3. sc. 4. v. 21. *Quid est hoc rei?* Livius lib. 1. c. 48. pr. *Quid sui consilii sit, ostendit*, Cæsar 1. Gall. cap. 21. erzeigt an / was sein Rath und Bedencken sey. *Si tibi quid feci*, pro *aliquid*: & *Quis. Si quis est* &c. Terent. *Quid amplius vultis?* Cic. pro S. Rosc. c. 21. extr. was wollet ihr mehr? *Quid multa?* Cic. *Quid multa verba?* Terent. Eun. a. 3. sc. 5. v. 20. *Quid verbis opus est?* Idem Andr. a. 1. sc. 1. v. 72. was darff es viel Wort? *Quid ita?* wie also? *Quid tum? Quid tum postea?* was ist ihm denn mehr? Terent. Adelph. 4. sc. 5. v. 15.

¶ *Quid*, id est, quale, quantum. Terentius Eun. act. 2. sc. 2. v. 42 *Sed quid videtur tibi hoc mancipium?* P. *Non malum hercle.* *Quid*, i. e. quale. Plaut. Epid. act. 2. sc. 2. v. 26 *Tum captivorum quid ducunt secum.* id est, quantum. Ter. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 13

Di boni quid turbæ est? ædes nostræ vix capiunt, scio:
Quid comedent, quid ebibent?

Cic. 1. Tusc. cap. 41 *Di boni, quid lucri est emori?*

¶ Eleganter additur particulis *Ne* & *Nisi*, ut nihil magnopere efficiat, & sic abundet. Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 8

Manifesta res est, ni quid occurro prius
Ne hoc nunc senex resciscat.

Tacitus 14. Annal. cap. 7 *Quod enim subsidium sibi, nisi quid Burrhus & Seneca expergiscerentur.* Idem Plautus eapse Mostellaria, iisdem act. & sc. v. 85

Ne inconciliare quid nos porro postules.

¶ Per ellipsin sæpius auctores *quod* pro *cur*, ponunt, sive *propter quid*. Terent. Andria act. 2. sc. 1. v. 3 *Lætus est, nescio quid.* Idem Prolog. Heaut. v. 3

Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.

Cicer. 2. Catilin. cap. 6 *Quæsivi, quid dubitaret proficisci?* Ovid. lib. 11. Metam. v. 612 *Quid veniat, (cognovit enim) scitatur.* Apul. lib. 6. *Deinde nunciato, quid advenerit.*

¶ Quinam, quisnam, quidnam interrogativa sunt. Sil. Ital. l. 4. v. 450 *Quinam te, qui casus, ait, Dux maxime, fessa*
Eripuit Patriæ?

Quinam & *qui* pro *quinam*, & *quis?*

Terent. in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 6 *Quidnam ille commotus venit?* id est, cur nam. Idem Andr. act. 1. sc. 4. v. 7 *Sed quidnam Pamphilium examinatum video?* ¶ Et sine interrogatione, *Resipso, quidnam Chærea hic rerum gerat*, was er doch guts fürhabe/ Ter. Eunuch. act. 5. sc. 4. pr.

¶ Quidni, adverbium confirmandi. *Patris cognatum*, &c. *nostin'? Quidni?* Idem Eunucho act. 2. sc. 3. v. 35. warum nicht? freylich, Et Adelph. act. 4. sc. 2. v. 34 *Nostin' porticum? quidni noverim?* Et Cicero 2. Offic. cap. 12. pr. *Laudat Africam Panætius* &c. *quidni laudet?* Apud Jurisconsultos Romanos *πάλιν* & *quidni?* notæ sunt respondentis ad stipulationem, ait Grotius lib. 2. de Jure Belli c. 13. n. 21.

¶ Quod interrogativum & relativum. *Quod facinus ab ipso non est perpetratum?* welche Ubelthat? *Quod te oro*, darum bitt ich dich/ Terent. Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 3. *Quod bene vertat*, Livius lib. 1. cap. 28. pr. Et, *Quod bonum, faustum, felixque sit*, ibidem cap. 17 & 28, formulæ bene precandi & feliciter auspicandi sunt. *Quod sine molestia tua fiat*, Cic. 13. fam. epist. 23. *Quod commodo valetudinis tuæ fiat*, Idem lib. 14. epist. 5. ad Terentiam. *Quod superest, quod reliquum est, quod restat*, was noch mehr vorhanden ist. Idem multis locis.

¶ *Quod quidem in te fuit*, id est, quantum, so viel bey dir gestanden/ an dir gewest ist. Ter. Eun. act. 2. sc. 1. v. 8

Munus nostrum ornato verbis, quod poterit &
Istum amulum, quod poterit, ab ea pellito.

i. e. *quantum*, vel *quoad poterit.* Idem Heaut. act. 3. sc. 1. v. 7 *Quod potero, adjubabo senem.* Et rursus act. 5. sc. 4. v. 15 *Ego quod potero, enitar sedulo.* Possis putare, *quod* pro *quoad* per contractionem dici: sed Priscianus ad Atticorum morem refert: qui ὃ ἐν δύναμαι dicunt. Locus est lib. 18. Et Lucan. lib. 3. v. 538

Ut tantum medii fuerat maris, utraque classis
Quod semel excussis posset transcurrere tonsis.

Ubi *Quod*, est *quantum*. Cic. 14. ad Fam. ep. 11 *In viam quod te des hoc tempore, nihil est*, id est, quamobrem, propter quod: qua ratione nihil vulgatius apud Plautum, atque Terentium est.

¶ Quòd, conjunctio idem significans quod *quia*, indicativo & subjunctivo jungitur: ut, *Quod ad me scribis, gratum mihi est*, daß du an mich schreibest/ ꝛc. *Quod ni fuissem incogitans*, Terent. Phorm. act. 1. sc. 3. v. 3. *Quod si quiessem, nihil evenisset mali*, Idem Andr. act. 3. sc. 4. v. 25. Quomodo vero ab *Ut* conjunctione particula hæc discernenda sit, vide in *Ut*: Cum qua nonnulli scriptores recentiores, & Christiani male confuderunt, & *quod* pro *ut* posuerunt. Ut Radulphus Ardens cum alibi, tum Homilia Domin. in palmis ramorum: *Qui vero actibus & uxore mitis est, ita agat exteriora, quod non oblivisc atur interiora: sic transeat per seculum, quod non oblivisc atur Deum.* Quanquam & ipsi veteres sic per incuriam forte, reperiuntur locuti. Plaut. Captivis act. 3. scen. 4. v. 82

Garriet, quod neque pes unquam, neque caput compareat.

Terent. Adelph. act. 3. sc. 2

Nunc illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quærant, nihil auxilii afferant.

Ovid. lib. 5. Trist. Eleg. 1. v. 16

Præmoneo, nunquam scripta quod ista legat.

Ubi tamen Heinsium aliosque interpretes consulas. Columella lib. 7. de re rust. c. 5 *Est etiam insanabilis sacer ignis quam pustulam vocant Pastores. Ea nisi compescitur intra primam pecudem, qua tali malo correpta est, universam gregem contagione prosternit, sic quidem, quod nec medicamentorum, nec ferri remedia patitur.* ¶ 2. Usurpatur & aliquando pro *quum* vel *postquam*, *ex quo*, &c. Plaut. Trin. act. 2. sc. 4

Minus quindecim dies sunt, quod pro hisce ædibus
Minas quadraginta accepisti.

Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. princ.

Quamquam hæc inter nos nupera notitia admodum est,
Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es.

Plin. lib. 4. Epist. 27 *Tertius dies est, quod audivi recitantem.* Plane ita nos: es ist der dritte Tag/ daß ich ꝛc. ¶ 3. Suspectus est nonnullis & parum elegans videtur usus particulæ *Quod*, ὅτι, cum verbis opinionem, desiderium, scientiam significantibus. Ut si dicam: *Puto, quod naturaliter filii patrem ament.* Item: *Scio, quod Cajus eruditus sit:* Cum malint infinitivo uti, & ita dicere, *Puto, naturaliter filios patrem amare: scio, Cajum eruditum esse.* Sed ita Veteres, & optimi auctores etiam loquuti leguntur. Cæs. 1. de bello civili cap. 26 *Paullo post renunciant, quod Consules absint.* Plaut. Asinar. act. 1. sc. 1. v. 70

Equidem scio jam, filius quod amet meus.

Ac Ciceronem ipsum, Horatiumque atque Sallustium, tum Senecam & Martialem, & Claudianum ac Ulpianum ita loqui Vossius cap. 10. & cap. 62 de constructione ostendit. ¶ Non raro & hæc particula abundat; vel pro *sed, at* ponitur, Virg. 1. Georg. v. 155 *Quod nisi & assiduus terram insectabere rastris*, id est, nisi, ut & Servius interpretatur. Ita *Quod quia, Quod si* &c. *Quod cum;* pro *Quia, si, cum*, vel *verum, quia* &c. apud Ciceronem non infrequenter reperitur. ¶ Notandæ & hæ locutiones: *Quod utinam, Quod ut, Quod ubi, Quod etsi.* Cic. lib. 14. ad famil. epist. 4 *Quod utinam minus vita cupidus fuissem.* Virg. lib. 10. Æn. v. 630

Nunc manet in fontem gravis exitus: aut ego veri
Vana feror; quod ut o potius formidine falsa
Ludar!

i. e. ut ibi Jac. Pontanus f. 1046 interpretatur: Quod utinam ita sit, ut ego potius inani formidine angar, &c.

¶ Quidam, quædam, quoddam vel quiddam, personam certam & singularem significat. Cicer. pro Cluent. cap. 63 *Quidam ex advocatis, homo summa virtute præditus, dixit. Quidam de collegis*, Idem ad Brut. lib. 11. fam. ep. 21. Et lib. 2. de Orat. c. 74 *Certa quædam verba Crassi responsum excellentis cujusdam est ingenii*, ist eines hohen Verstandes. Idem de Legib. lib. 3. c. 10 *In ipsa potestate inest quiddam mali.* ¶ Additur hoc pronomen eleganter nominibus propriis designandi caussa, ut *Argilius quidam* ap. Nepot. Pausan. c. 4. *Callias quidam*, Idem Cimone c. 1. *Callicrator quidam*, ap. eundem Dione c. 8. ¶ Aliquando & isto utimur, cum de obscuris loquimur, & quos contemnimus, nec nominare dignamur. Ter. Eun. act. 5. sc. 6. *Emit quendam Phædria Eunuchum.* Ubi Donatus: *τὸ quendam ἐξουθενητικὸν significat & turpiter ἀνδρός.* Nepos in Phoc. cap. 5. n. 2 *Lamestius quidam.*

¶ Quicunque, quæcunque, quodcunque: *Quibuscunque rebus potero, dignitatem illius tuebor*, Cic. 2. Agrar. c. 18. womit ich nur immer werde können. *Quicunque is est, ei me profiteor inimicum*, Asinius Ciceroni lib. 10. fam. epist. 31. er sey auch wer er wolle. *Quicunque sal*, was auch für Saltz/ Plin. lib. 31. c. 9.

¶ Poetæ per τμῆσιν quandam nonnunquam quid interponunt: ut, *Quo mecunque vocant terræ:* Virg. Æneid. 1. v. 610. Horat. lib. 1. Od. 16. v. 2

Quem criminosis cunque voles modum
Ponet Iambis.

Nec plane hoc insolens oratoribus. *Quod erit cunque visum, agetis*, Cic. lib. 4. de Finib. c. 15. Et lib. 2. de Divin. c. 2 *prodessemus civibus nostris, quæ cunque possemus.*

¶ Quilibet, quælibet, quodlibet, vel quidlibet, quicunque seu quisquis placet, ein ieder der dir gefällt. Ovidius lib. 1. de Arte am. v. 444 *Pollicitis dives quilibet esse potest.* Plinius lib. 11 extremo, *quolibet modo*, auff allerley Weise. De Fabiis Livius lib. 2. cap. 49 *Sex & CCC milites, omnes patricii, omnes unius gentis, quorum neminem ducem sperneret quibuslibet temporibus egregius senatus.*

¶ Quivis, quævis, quidvis & quodvis, ein ieder/ wie er auch ist. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 3. pr. *Abs quivis* (quovis) *homine cum est opus, beneficium accipere gaudeas.* Et, *Ut lutulentus sim cum quovis volutari*, Cic. in Sallust. *Quidvis pati malle, quam* &c. in Verrem 5 cap. 18, alles lieber leiden wollen/ als ꝛc.

¶ Quisquis, quicunque. Terent. Phorm. act. 1. sc. 4. v. 19 *Satis pro imperio, quisquis es*, du seyst auch/ wer du wilt. Virg. 4. Æn. v. 476 - - - *sequimur te, sancte, deorum*
Quisquis es.

¶ Quisnam, interrogativum, *Quisnam homo est?* Ter. Andr. 2. 5. sc. 6. pr. (sed alii *Quis* legunt) wer ist doch der Mann? *Quisnam igitur liber?* Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 83.

¶ Quispiam, quæpiam, quippiam, idem quod aliquis & quidam, Cic. 3. Nat. Deor. c. 35. *Si vredo aut grando quippiam nocuit.* etwas.

¶ Quisquam, quicquam. Terent. in Prol. Eun. *Si quisquam est, qui placere studeat bonis quam plurimis*, &c. ist iemand/ ist ein Mensch auff der Welt ꝛc. Virg. 1. Æneid. v. 48

-- - *& quisquam numen Junonis adoret?*

und solt noch iemand seyn/ der ꝛc. Ter. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 22

Si quisquam mentium inveniet, occidito.

¶ Nequicquam, i. e. frustra, vergeblich/ Cicer. ex Ennio lib. 3. off. cap. 15 *Qui ipse sibi sapiens prodesse non potest, nequic-*

quam

quam sapit. Nequicquam, id est, Frustra. ¶ Item, Non, Virg. A 2. Æneid. v. 545

– – – quod protinus ære repulsum (telum)
Et summo clypei nequicquam umbone pependit,

Ubi Servius: NEQVICQVAM, *non.* Sic Persius Satyr. 2. v. 15

Nequicquam fundo suspiret nummus in imo.

¶ Quisque, quæque, quodque, quidque, universale est. Cic. 1. fam. epist. 9 *Quid ad te suorum quisque necessariorum scribat nescio*, was dieser oder jener unter deinen. *Pro se quisque nostrum hoc sanare velle debemus*, Cic. 1. Agrar. c. ult. ein ieder unter uns. ¶ Eleganter jungitur cum superlativis, aut iis, quæ superlativi vim habent, qualia sunt numeralia ordinis; Cicer. 1. Acad. Q. cap. 4 *Certe enim recentissima quaque correcta, & emendata.* Idem 1. Tuscul. cap. 31 *Doctissimus quisque*, ein ieder unter den Gelehrtesten. *Optimus quisque gloria ducitur*, pro Archia cap. 11. Sic, *In foro vix decimus quisque est, qui ipsum se noverit*, unter zehen findet man kaum einen / der sich selbst kenne / Plaut. in Pseud. act. 4. sc. 2. v. 17. ¶ 2. Locutionem elegantem efficit ablativus etiam *Quoque*: ut, *Quinto quoque anno*, Cicer. 4. Verr. c. 56, je über das fünffte Jahr / oder alle fünff Jahr. *Quid quoque loco quadret*, Quintil. lib. 9. c. 4. was sich an einem Ort schickt und füget. ¶ 2. Quisque pro Quisquis, id est, quicunque. Plautus Milite act. 2. sc. 2. *Quemque a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis.* Et Terent. Hecyra act. 1. sc. 1. v. 8 *Quin spolies, mutiles, laceres quemque nacta sis.* Gellius lib. 2. cap. 5. *Ut quisque homo est non præceps, neque judicii sui prodigus*, &c. Auson. Sept. Sapient. *Pareto legi quisque legem sanxerit.* Sidon. Carm. 2. v. 77

– – – – conterritus hæsit
Quisque sedet sub Rege satraps.

Et vero isto ita usi præcipuè cadentis ævi Scriptores.

¶ Quoquo, ablat. *Quoquo modo, pacto.* Cic. 1. ad Q. fratr. ep. 2. *Tu quoquo modo hominem investiges velim*, wie du auch kanst. Sic, *Quoquo tempore*, zu welcher Zeit es auch sey / Idem 9. ad Attic. ep. 2.

¶ Quotusquisque, Unusquisque, vide *Quotus, Unus.*

¶ Aliquis, aliqua, aliquod & aliquid, einer oder iemand / etwas. Ter. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 17 *Arbitror, jam esse aliquem amicum & defensorem ejus*, sie habe schon einen / der sich ihrer annehme. *Aliquis de tribus nobis*, Cic. 3. de Leg. cap. 7. *Aliquis de familia*, pro Cæcina cap. 19. Et, *Ad unum aliquem virtute præstantem confugere*, Idem in offic. lib. 2. cap. 12. *Aliqua ex parte*, Idem de Amic. cap. 23. zum theil. *Ego tibi aliquid de meis scriptis mittam*, lib. 1. ad Attic. epist. 16. etwas von meinen Schrifften. *Aliquid monstri*, Terent. Andr. a. 1. sc. 5. v. 15.

¶ *Esse aliquem* vel *aliquid*, idem est, quod numero aliquo haberi, etwas seyn / kein geringer Mensch seyn. Juvenal. Satyr. 1. v. 73 *Aude aliquid*, &c. *Si vis esse aliquis.* Cic. Divin. in Verr. cap. 15 *Cæcilius tum denique se aliquid futurum putat.*

¶ Nequis, nequid, pro ne aliquis, Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 28 *Ne quid hujus rerum ignores.*

¶ Invenitur etiam *Nequi* pro *nequis* seu *ne aliquis.* Varro lib. 2. de re rust. c. 4 *Altitudinis modus sit, ut subulcus facile circumspicere possit, nequi porcellus à matre opprimatur.*

¶ Nunquis, nunquid, id est, num aliquis, aliquid, interrogativum enim est: ut, *Nunquis hic est? nunquis me sequitur?* Terent. Eun. act. 3. sc. 4. pr. ist iemand ꝛc.? *Nunquam evocari hinc vis foras?* quod & distincte legitur. *Num quem*, &c. *Nunquid me vis?* bedarffstu meiner zu etwas? *Nunquid est, quod opera mea vobis opus sit?* Idem in Phorm. a. 3. sc. 3. v. 31. *Rogo, nunquid velit*, Idem. *Nunquid præter propter eas? Nunquid est aliud?* Cic. pro S. Rosc. cap. 18 *Nunquid vis?* Formula discedentium. Vide *Num.*

¶ Ecquis, hoc est, numquis, vel an aliquis, ecqua vel ecquæ, ecquod & ecquid. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8. pr. *Ecquis me hodie vidit fortunatior?* Cic. ad Attic. lib. 7. ep. 8 *Quod quæro, ecqua spes pacificationis sit*, ob auch irgend eine Hoffnung sey ꝛc. Idem pro lege Manil. cap. 23 *Ecquam putatis civitatem pacatam fuisse, quæ locuples sit?* Ter. Andr. a. 5. sc. 2. extr. *Ecquid te pudet?* Et Cic. in Verr. 5. c. 57 *Ecquod judicium Romæ tam dissolutum?*

¶ Ecquisnam, *Ecquisnam tibi dixerit?* Cicer. in Vatin. cap. 16. wer mag es wol gesagt haben? *Ecquisnam fieri possit accessio?* Idem 4. de Fin. c. 24 *Ecquidnam honestum sit?* Cic. Topic. c. 25.

¶ Siquis, siqua, siquid, si aliquis: quod distincte tamen etiam legi potest. Terent. Prolog. Heaut. v. 44 *Si qua laboriosa est, ad me curritur.* Apud Suetonium cap. 40 Claudius exclamavit, *Si quem alium, & se liberum esse.* Sic dicimus: *Si quis alius, Varro doctus est*, &c.

¶ Quà, per quem locum, wo hindurch. Virg. 1. Æneid. v. 401

Perge modo, & qua te via ducit, dirige gressum.

C. Nepos Themistocle cap. 5. n. 2 *Quâ sex mensibus iter fecerat, eâdem minus diebus triginta in Asiam reversus est.* ¶ Elegans est usus particulæ hujus in istis: Cicer. ad Attic. lib. 15. Epist. 18. *Quoniam intelligo, te distentissimum esse, qua de Buthrotiis, qua de Bruto.* Plin. Panegyr. cap. 33 *Satisfactum qua civium,*

qua sociorum utilitatibus. Vide Taubm. ad Plaut. Milit. act. 4. sc. 3. so wohl / ꝛc. als.

¶ Quacunque / per quamcunque partem vel locum, wo auch hindurch. *Quacunque iter fecit*, &c. Cicer. 3. Verr. cap. 16 *Quacunque nos commovimus*, Idem 14. ad Attic. epist. 17.

¶ Qualibet, wo hindurch du willt. *Qualibet perambula ades*, Plaut. Mostell. a. 3. sc. 2. v. 122.

¶ Quaqua, *Quaqua tangit, omne amburit*, hoc est, quamcunque partem tangit, so weit oder wohin es nur rühret / Plaut. in Epid. a. 5. sc. 2, 9.

¶ Quapropter, weßhalben / warum? ¶ 2. Et, derwegen / darum. Plaut. Bacchid. a. 5. sc. 2. v. 25 *Quid est, quapropter nobis malum minitemini?* Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 44 *Quapropter quoquo pacto tacito est opus.*

¶ Quare, interrogativum & infinitum. Warum / derohalben. Cicer. lib. 1. de Orat. c. 16 *Namque illud quare Scævola negasti?* warum? Et, *Miror, quid causse fuerit, quare consilium mutarit*, Pompejus alterâ ad Ciceron. lib. 8 ad Attic. sub epist. 12. Et, *Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis*, &c. Idem 13. fam. epist. 71. derowegen ꝛc. ¶ *Nec quare*, elegans formula apud Petronium, id est, nihil est, nullum argumentum vel caussa est, ut Barthius explicat lib. 42. Adversar. cap. 24.

B ¶ *Quare*, id est, quâ de re, vel quam ob rem. Licet autem revera singularis numeri sit: tamen plurali sæpe subjungitur. Nepos Catone cap. 2. n. 3 *Multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur.* Cic. pro Rosc. Amer. c. 33 *Permulta sunt, quæ dici possunt, quare intelligatur.*

¶ Aliquâ, etwa hindurch / adverbialiter quasi usurpatur, ut, *Aliquâ evadere*, Livius lib. 26. cap. 27. etwa durch entgehen. *Aliquâ evolare*, Cicer. 3. in Verr. c. 26. extr. Et Ter. in Phorm. a. 5. sc. 1. v. 19 *Vereor, ne uxor aliqua hoc resciscat mea*, i. e. aliquâ ratione. Apul. Apol. *Nihil tam prosperum divinitus datum est, quin id possit aliqua obesse.*

¶ Aliquantum. Apul. Apol. *Sed hæc defensio, ut dixi, aliquantum item a me remota est.*

¶ Aliquatĕnus. vide *Tenus.*

¶ Nĕqua, ne quem per locum, daß nicht etwa hindurch.

¶ 2. Et ne qua ratione. *Videndum est, ne qua ad patrem hoc permanet*, damit es nicht etwa für den Vater komme / Ter. Adelph. 2. sc. 4. v. 18. sed legunt alii *ne aliqua.*

¶ Nequaquam, neutiquam, adverbium negandi, & intente quidem, mit nichten / keines weges. *Nequaquam ista amicitia est*, &c. Cic. 2. de Fin. c. 14.

¶ Quemadmodum, similitudinis adverbium, ad quem modum: *Quemadmodum spero*, Cic. 1. fam. ep. 2. wie ich hoffe. *Quemadmodum ipsum dicere audivi*, Cicer. 5. in Verr. c. 65. *Quemadmodum exponam, dubito*, i. e. Quomodo, Nepos Pelopidâ pr. *Quæsivit a Medicis, quemadmodum se haberet*, Idem Dione c. 2. n. 4.

¶ Qui idem quod *Quomodo*, vide supra non ita procul ab initio.

¶ Quò, de loco interrogat, *Quò abis?* Terent. Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 45. wo gehest du hin? *Quòve tenetis iter?* wo gilt eure Reise hinaus? Virg. 1. Æneid. v. 370. ¶ 2. Habet & conjunctionis interdum vim. Ac frequentissime quidem valet *ut*: exempla passim sunt obvia. Cic. pro Quint. cap. 2 *Non eo dico, quo mihi veniat in dubium*, &c. id est, ich sage es nicht darum / daß ich zweiffele. Unde etiam, quemadmodum *Utne*, pro *ne*: ita etiam *Quone*, pro *ne* dicebant. Livius lib. 34. cap. 6 *Cautum erat, quone plus auri & argenti fieri, quone plus signati argenti, & æris domi haberemus.* Nec raro tamen ponitur pro *Quod.* Terent. Eun. a. 1. sc. 2. v. 16 *Non quo quenquam plus amem.* Plautus Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 22 *Non quo te impudicam crederem*, id est, *quod.* Tacitus 3. Historiar. cap. 72 *Spe magis futuræ magnitudinis, quam quo modica adhuc Pop. Roman. res sufficerent.* Et Cicero lib. 1. de orat. cap. 28 *Sæpe soleo audire Roscium, cum ait dicat, se adhuc reperire discipulum, quem quidem probaret, potuisse neminem? non quo non essent quidam probabiles, sed quia, si aliquid modo esset vitii, id ferre ipse non posset.* Gell. lib. 5. c. 21 *PLVRA forte quis dixit sermocinans vir apprime doctus, meus amicus, non Hercle studio ferbens ostentandi, neque quò PLVRA dicendum non putaret: sed opinor assidua veterum scriptorum tractatione inoleverat lingua illius vox.* &c. ¶ 3. item Quare. Terent. in Andria a. 2. sc. 5. v. 18 *Quò æquior sum Pamphilo*, darum ich ihm desto geneigter bin. ¶ 4. Quo, eo, hoc, mutuò sibi respondentia, comparativis gaudent, ut *Quantò & tantò*: ut, *Quò sæpius legeris, eo rectius memineris*, je öffter du es lesen wirst / je oder so besser du es behalten wirst. Quintil. lib. 2. de officio præceptoris cap. 2 *Quo sæpius monuerit, hoc rarius castigabit.* Tacitus tamen relativum alterum, non rarò omittit. Ut 1. Histor. cap. 13 *Ea pars morum quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat*; pro eò magis placebat. ¶ 5. Sed,

Quo mihi fortuna, si non conceditur uti?

Horatius lib. 1. Epist. 5. v. 12. hoc est, in quem usum? wozu ist mir mein Glück nütz / wenn nicht Macht habe zu gebrauchen? Laberius apud Petron. *Quò margarita cara, tribacca, Indica?* Virg. Ecl. 6. v. 23 *– – – quò vincula nectitis? inquit.*

Quò: id eſt, quo fine? ſive ad quam rem? ut Servius interpretatur. Et ita rurſus Laberius apud Petronium: A

Smaragdum ad quam rem viridem, pretioſum vitrum.

Idem Virg. 2. Æneid. v. 150

Quò molem hanc immanis equi ſtatuêre?

¶ Quocunque, wo nur hin? ut, *Ire, pedes quocunque ferent*, Horatius 16. Epod. v. 21. *Quocunque oculos circumtuli*, Eumenius pro reſtaur. Schol. cap. 16. Et Pacatus Panegyr. Theodoſ. c. 37 *Quocunque tuliſſes gradum.* Et Curtius lib. 4. cap. 5. n. 8 *Quocunque ille* [Darius] *fugere potuiſſet, ipſum* [Alexandrum] *ſequi poſſe.* ¶ Poëtis Tmeſis familiaris eſt, ut Æneid. 2. v. 709

Quo res cunque cadent.

Horatius lib. 1. Oda 7. v. 25

Quo nos cunque feret melior fortuna &c.
Ibimus.

Immo & Ciceroni placuit in Tuſcul. lib. 2. cap. 5 *Nunc rationem, quo ea me cunque ducet, ſequar.*

¶ Quonam, wohin doch? Plaut. Trin. act. 4. ſc. 3. v. 71 *Quonam, niſi domum?*

¶ Quopiam, etwa hin. Terent. Eunuch. act. 3. ſc. 2. v. 9 *Iturane Thais quopiam es?*

¶ Quoquam, ſo etwa hin. Cicer. 4. Verrin. c. 21 *quoquam ſi acceſſiſti.* B

¶ Quousque, wie weit / wie lang? Cicero pro 1. Catilinaria: *Quousque tandem abutere, Catilina, patientia noſtra?*

¶ Quoad, quamdiu, wie lang / wie weit? *Senem quoad exſpectatu veſtrum?* Terent. Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 98. Nepos Attico cap. 11 *Quæ autem ipſe tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat.* Nempe tamdiu meminiſſe collati beneficii ſignificat, quamdiu accepti alter meminiſſet. Nam qui non meminit & obliviſcitur, ingratus eſt. Sueton. in Grammat. cap. 20 *Quoad vixit.* ¶ Cic. de Sen. c. 4 *Quoad potuit, reſtitit*, id eſt quantum, er hat ihm Widerſtand gethan / ſo viel er vermocht. ¶ Quoad pro *donec.* Sueton. Veſpaſiano cap. 4 *Receſſit in parvam ac debilem civitatem: quoad latenti, etiamque extrema metuenti provincia cum exercitu oblata eſt.* Pro *ut* vel *cum*, uſus Plautus eſt Pſeud. act. 2. ſc. 2. v. 28

- - - argento hic dies
Præſtitutus eſt, quoad referre nobis.

¶ Elegans & cum hoc adverbio conjunctum parelcon eſt: *Quoad ejus facere poteris*, ſo viel du deß zu thun wirſt vermögen / Cicer. ad Attic. lib. 11. epiſtol. 12. ſub fin. ¶ Quoad perperam dicitur pro *Secundum*, v. gr. *quoad corpus, quoad animum*, &c. Nullo verò veterum exemplo *Quoad* Caſum Nominis regit, ſed Verbis additur, ſonatque *donec, quamdiu, quousque*, ut ſupra dictum. Vid. Vorſtius de latinitate merito ſuſpecta cap. 32.

¶ Quoadusque, ſo weit / oder biß ſo lang. Suetonius Cæſ. cap. 14 *At ne ſic quidem impedire rem deſtitit, quoad usque manus equitum Romanorum immoderatius perſeveranti necem comminata eſt.* C

¶ Quocirca, conjunctio rationalis, ſignificans idem, quod *quamobrem*, derhalben. *Quocirca nihil eſt tam deteſtabile tamque peſtiferum, quàm voluptas*, Cicer. de Senect. cap. 12.

¶ Quominus, id eſt, ut non, damit nicht / oder auff daß nicht. Terent. in Andr. act. 4. ſc. 2. v. 17 *Ne pater per me ſtetiſſe credat, quo minus hæ fierent nuptiæ.* Sæpius autem, ut revera eſt, in duas voces dividitur, additurque verbis, quæ impedimentum aliquod ſignificant. Vellejus lib. 2. cap. 51 *Mare præſidiis claſſium* [Pompejus] *ſepſerat, quo minus Cæſar legiones poſſet transmittere.* Ibidem: *Cæſar nihil in mora habuit, quo minus & ipſe exercitusque claſſibus perveniret, & primo pene caſtris Pompeji ſua jungeret.*

¶ Quomŏdŏ, adverb. qua ratione: wie? auff was Weiſe. *Quomodo ſe res habet tibi?* Plaut. Aulul. act. 1. ſc. 1. v. 8. wie ſteht die Sache? Item Terent. Heaut. act. 4. ſc. 3. v. 2 *Miror, quomodo tam ineptum potuerit tibi venire in mentem.* Cicero ad Atticum lib. 13. epiſtol. 2 *Quomodo nunc eſt, pedem ubi ponat in ſuo, non habet*, hoc eſt, ut nunc eſt, wie es iezt um ihn ſteht ꝛc. Martialis lib. 10. Epigr. 16

Quicquid habent omnes accipe, quomodo des.

Manilius lib. 3. v. 415

Quomodo divinis Nemeæus duxerit horis.

¶ Quomodocunque, id eſt, quoquo vel quocunque pacto. Cic. de Finib. lib. 5. cap. 11 *Quomodocunque dicitur, intelligi tamen, quid dicatur, poteſt*, man rede nun gleich wie man wolle / ꝛc.

¶ Quodammŏdo, aliquo modo, etlicher maſſen. Cic. de amic. cap. 8 *Propter virtutem & probitatem, etiam quos nunquam vidimus, quodammodo diligimus.*

¶ Quomodonam, wie oder welcher Geſtalt nach? Cicer. ad Q. fratr. lib. 2. extremo: *Quomodonam, mi frater, de noſtris verſibus Cæſar?*

¶ Quomodolibet, wie es auch wolle. Auguſtinus Civ. Dei lib. 21. cap. 19 *quomodolibet vixerint.*

¶ Quoquo, in quemcunque locum. Cicero 2. de Divinat. cap. 9 *Quoquo ſe verterint Stoici, jactat neceſſe eſt omnia eorum ſolertia.*

¶ Quoquomodo, id eſt, quomodocunque, *Quoquomodo ea res huic quidem cecidit*, es ſey ihm auch dieſe Sache gerathen wie ſie gewolt / Cic. ad Attic. lib. 8. epiſt. 3.

¶ Quoquoverſus, in omnia loca, allenthalben hin. Cæſar 3. Gall. cap. 23 *Legatos quoquoverſus dimittere cœperunt.* Et Cicero extrema 9. Philippica: *Pedes triginta quoquoverſus deſignet.* Auff alle Setten ꝛc.

¶ Quorſum, ex quo verſum? wohin / wohinaus. Terent. in Eun. act. 2. ſc. 3. v. 13 *Ego neſcio unde eam, neque quorſum eam.* Idem ibid. act. 1. ſc. 2. v. 75 *Ego neſciebam, quorſum tu ires*, wuſte nicht / worauff die Rede ging. Et in Andr. act. 1. ſcen. 1. v. 100 *Quam timeo, quorſum evadat.* Et ibid. ſc. 5. v. 29 *Miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat*, wo es hin fallen oder gereichen will. Et rurſus ſc. 2. v. 5 *Heri lenitas verebar, quorſum evaderet.* Cicer. ad Attic. lib. 3. epiſt. 24 *Verebar quorſum id caſurum eſſet.* Et lib. 2. ad eund. ep. 21 *Dominatio tanto in odio eſt omnibus, ut, quorſum erupturn ſit, horreamus. Quorſum iſtuc?* Ter. Adelph. 1. ſc. 2. v. 20. *Quorſum hæc?* wo dienet denn das hin? Horat. 2. Satyr. 7. v. 21.

QVIA, conjunctio cauſſalis, dieweil / darum / daß / ſolet excipi interdum a Collectivis. Cicer. de Amic. cap. 9. fin. *Sed quia mutari natura non poteſt, idcirco vera amicitia ſempiterna ſunt.* Quintilian. lib. 1 *Danda eſt omnibus aliqua remiſſio, non ſolum quia nulla res eſt, quæ perferre poſſit continuum laborem, ſed quod ſtudium diſcendi voluntate, quæ cogi non poteſt, conſtet.* Quamvis autem ultimam in *quia* ſemper corripiat Virgilius, alii veterum tamen produxerunt. Plautus in Bacchid. act. 4. ſc. 4. v. 29

Quia patri omne cum tamento reddidi.

Phædrus Fab. 5

Ego primam tollo, nominor quia Leo.

Auſonius in Profeſſ. Burdegalenſ. carm. 8

Sed quia noſtro docuere in ævo.

Eſt verſus Sapphicus.

¶ Quianam, interrogativum, idem quod *Quare.* Virg. 10. Æn. v. 6

Cælicolæ magni, quianam ſententia vobis
Verſa retro?

¶ Quiane, Virg. 4. Æneid. v. 538

Quiane auxilio juvat ante levatos, &c.

id eſt, certè, eigentlich / darum.

QVIDEM, affirmandi adverbium, Cic. 1. fam. epiſt. 9 *Illud quidem certè noſtrum conſilium laudandum fuit*, dieſer unſer Anſchlag iſt traun zu loben geweſt. Terent. in Andr. act. 2. ſc. 2. v. 10 *Mea quidem hercle in dubio eſt vita.* Virg. Georg. 4. v. 506

Illa quidem Stygiâ nabat jam frigida cymbâ.

Tacitus 1. Hiſtor. c. 76 *Sic diſtractis exercitibus ac provinciis Vitellio quidem ad capeſſendam Principatus fortunam bello opus erat.*

¶ 2. In cæteris locutionibus *Quidem* fere excipitur ab adverſariis particulis, *ſed, verum, at, attamen.* Cic. 3. Offic. c. 9 *Philoſophi minimè mali illi quidem, ſed non ſatis acuti*, zwar gar nicht böſe / ꝛc, Et de Amicit. c. 6 *Qui autem in virtute ſummum bonum ponunt, præclare illi quidem, &c.* die thun wohl löblich / ꝛc.

¶ 3. Pro ipſa adverſativa particula. Nepos Phocione cap. 3. n. 3 *Cauſſam apud Philippum R. verbo, re ipſa quidem apud Polyſperchontem juſſus eſt dicere.* Ubi *quidem* eſt pro *autem.* Nec aliter Ciceroni ſignificat pro Marcello c. 9 *Sed, niſi hæc urbs ſtabilita tuo conſilio & inſtitutis erit, vagabitur modo nomen tuum longe atque late: ſedem quidem ſtabilem & domicilium certum non habebit.* Ubi rurſus *quidem* pro *autem* eſt. ¶ Sed & vehementem hæc particula negationem continet: *Ne fui quidem Romæ.* Et, *Nunquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ*, Cic. 10. fam. ep. 2, ich wil deine Ehre zu retten gar nicht unterlaſſen / ſolt ichs auch thun mit meinem Schaden und Gefahr.

¶ Equidem, certè, Cic. de Senect. c. 21 *Equidem non video, cur, quod ipſe ſentiam, non audeam dicere*, ich ſehe zwar oder warlich nicht / warum ich nicht dürffte ſagen / was meine Meinung ſey. Ter. in Eunuch. act. 5. ſc. 2. v. 37 *Equidem pol in eam partem accipioque & volo*, ich wil es warlich auch alſo verſtanden haben.

¶ *Equidem*, quaſi *ego quidem*: unde & primæ perſonæ rectiſſimè jungitur. Servius ad illud Virgilii Æneid. 1. v. 576

- - - equidem per littora certos Dimidium.

D *In Virgilio*, inquit, EQVIDEM, *ego quidem ubique ſignificat, ſed in aliis & pro* QVIDEM *tantum ponitur: ut Tullius:* EGO EQVIDEM CAETERAS TEMPESTATES. *Item Perſius:* NON EQVIDEM HOC DVBITES AMBORVM FOEDERE CERTO CONSENTIRE DIES. Locus eſt Sat. 5. v. 45.

¶ Quandoquidem, vide *Quando.*

¶ Siquidem, certe, quoniam. Cicer. 1. Tuſcul. cap. 1 *Siquidem Homerus fuit & Heſiodus ante Romam conditam*, ſintemahl oder dieweil / *&c.* *Siquidem hercle poſſis*, Terent. in Eunuch. act. 1. ſc. 1. v. 5.

QVIES, ceſſatio, otium, vacatio, Ruhe / ut, *Nocturna quies*, Senec. Hippolyt. v. 100. *Tradere ſe quieti*, Cic. 1. de Divinat. cap. 29. ſich zur Ruhe begeben. *Mors malorum & miſeriarum quies eſt*, Idem orat. 4. in Catil. cap. 4. *Studia impetrare quietem*, Quintilian. initio proœmii lib. 1. *Febrim abſtinentia & quiete*

quiete mitigare, Idem lib. 2. cap. 17. Et Celsus lib. 3. cap. 2 *Omnium optima sunt, quies & abstinentia.* Pluraliter, *vigiliis & quietibus*, Sallustius Catilin. cap. 15. ¶ 2. Quies pro vita privata & extra negotia ac dignitates publicas posita, non raro dicitur: item pro modestia; & *ambitioni* opponitur. Affectabant autem apud priscos plerique magni viri quietem post negotiorum turbas, seniumque otio, & literis dedicabant, ut notat Barth. ad Script. Venat. p. 166. ¶ 3. Sic Quies etiam ἀδιαφορία est, quando bello, & partibus abstinemus. Nepos Attico cap. 7 *Attici quies Cæsari fuit grata.* ¶ 4. Sæpe *quies* etiam absolute ubi ponitur, nocturnam quietem, hoc est, somnum notat. Itaque *ad quietem ire*, item, *quieti se tradere*, Ciceroni lib. 1. de divin. c. 29 est ire cubitum, somno se tradere, zu Bette gehen / schlaffen gehen. Itaque & *quiescere* (de quo postea) alicubi est dormire, & *per quietem aliquid videre*, *in quiete*, *secundum quietem aliquid videre*, ac similia, de somniis valent, seu visis nocturnis, quæ dormientibus nobis obvenire solent, im Traum etwas sehen / träumen. Cicer. iterum lib. 1. de div. cap. 25 *Ei visum esse in quiete egregia facie juvenem dicere, fore ut brevi convalesceret.* Idem lib. 2. de divin. cap. 66 *Secundum quietem visus ei dicitur Draco.* Et Justinus lib. 1. cap. 9 de Cambyse: *Post hac per quietem vidit fratrem suum Mergim regnaturum. Quo somnio exterritus, &c.* Ammian. Marcell. lib. 15. cap. 4 *Si per quietem quisquam, ubi fusius natura vagatur, vidisse aliquid amico narrasset:* quæ paullo post visa vocat *nocturna.* Idem lib. 31. non longe ab init. *Umbræ paullo ante cæsorum per quietem stridendo carmina quædam nimirum horrenda multos diris terroribus agitabant.* Tacit. lib. 4. Hist. cap. 83 *Ptolemæo Regi oblatum per quietem decore eximio, & majore quam humana specie juvenem.* Macrob. lib. 1. in somn. Scip. cap. 1 *Facies a Tulliano Scipione per quietem sibi ingesta narratur.* Et lib. 1. Saturn. cap. 11 *Jupiter Annio cuidam per quietem imperabit, ut* &c. Similiter locutus in eadem re Val. Max. lib. 1. c. 7 *Jupiter in quiete præcipit, ut* &c. Mox: *Ipse etiam per quietem ab eodem Deo interrogatus.* Et hist. præced. *Utrique enim quidam per quietis speciem prædixit.*
¶ Requies, tertiæ & quintæ declin. Ruhe. *Requietis interballa*, Cic. 1. de Finib. cap. 15. Et, *Requietem quærere*, Idem 5. de fin. cap. 19. Ovidius Epist. Heroid. 4. v. 89

Quod caret alterna requie durabile non est.

¶ 2. *Requies* pro voluptate etiam & recreatione ponitur, in qua requiescit suaviter animus, atque se reficit. Horatius lib. 1. Epist. 7. v. 79

Et sibi dum requiem, dum risum undique quærit.

Tacitus Annal. 2. cap. 33 *Talesque* (opes) *ad requiem animi, aut salubritatem corporum parientur.* Sic, *ad requiem animi*, id est, oblectationem. Cicer. 2. de Leg. cap. 1. *ad requietem animi quæsivi.* ¶ 3. Hoc vocabulo etiam defunctis bene precabantur. Nummis Constantii Chlori apud Mediobarb. p. 440 DIVO CONSTANTIO &c. REQVIES OPTIMO MERITO.
¶ Requiescere vide inferius paullo in Compositis verbalibus.
¶ Inquies, ētis, substantivum & adjectivum, *Inquies nocturna*, Plin. lib. 14. cap. 22, id est, molestia seu vigilia, mächtige Unruhe. Sed *Humanum genus inquies & indomitum*; ubi *inquies*, inquietum est, unruhige Köpffe / Sallust: ap. Priscianum. Plinius proœmio operis: *Animus inquies pascitur opere.* Vellejus lib. 2. cap. 68 *Vir inquies.* Apulejus lib. 2. de Asino p. 121 *Animo & corpore ad libidinem inquies.*
¶ Inquietus & Inquietudo vide post *Conquiescere.*
¶ Irrequies, sine quiete. Oratione ad Deum, quæ cum Ephemeride Ausonii connectitur, ab aliis Paullino Nolano tributâ, v. 16 dicitur:

Irrequies, cuncta ipse movens, vegetator inertum.

¶ Irrequietus, vide infra in compositis verbalibus.
¶ Quiesco, quiescere, vacare a labore, quiete frui, dormire, ruhen. Cicer. pro Rosc. Amerino c. 23 *Qui tantum facinus commiserunt, non modo sine cura quiescere, sed ne spirare quidem sine metu possunt.* Corn. Nepos Alcib. cap. 10 *Circa casam eam, in qua quiescebat*, id est, somnum capiebat. Ter. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 25 *Quod si quiessem, nihil evenisset mali.* ¶ 2. Quiescentes pro mortuis Evagrius dixit, is, qui vitam S. Antonii transtulit e Græco: *Mos*, inquit, *Ægyptiis est, nobilium, & præcipue beatorum Martyrum corpora linteamine quidem obvolvere, & studium funeri solitum non negare, terra vero non abscondere, sed super lectulos domi posita reservare. Hunc honorem quiescentibus reddi inveterata consuetudinis vanitas tradidit:* Sic *acquiescere* est' *mori*, ut infra dicetur. Pro quo & *requiescere* dixit Eustochius, qui vitam S. Pelagiæ transtulit in Latinam linguam: *nunciabi, quod Sanctus Pelagius monachus mirabilia faciens requievisset.*
¶ *Quiescere pugnæ*, pro *a pugna*, Græca ratio est. Quadrigarius apud Gellium lib. 9. cap. 13 *Utrique summo studio pugnantibus manu significare cœpit, quiescerent pugna. Facta pausa est.*
¶ *Quiescere* est sequi neutras partes. Curt. lib. 10. c. 8. n. 16 *Inter se certantium præmia, qui quieverint, occupabunt.* Eodem pene modo Græci ἡσυχίαν ἄγειν, ἴχειν & ἡλιθίως. ¶ Veteres etiam active usi sunt; pro *quietum facere.* Ut, *Quiesco servum*, quod ex communi sermone, aut vetere aliquo auctore Servius affert, loco infra producendo. Seneca Hercule Oeteo v. 1584

Ante descendet glacialis ursa
Sidus, & ponto vetito fruetur,
Quam tuas laudes populi quiescant.

Sic & *Requiescere* active posuerunt, de quo infra.
¶ Quiescas, quiesce, sey zufrieden / laß es gut seyn / ꝛc. *Debinc, ut quiescant porrò, moneo*, Terent. in Prol. Andriæ, daß sie auffhören ꝛc. Nam *quiescere* ille dicitur, vel jubetur potius, qui, ut ibi Donatus monet, insolens est & inquietus. Turbant autem maxime irritati commotique ira aut alio affectu, tales igitur ut quiescant monentur. Plaut. Asin. act. 2. sc. 4

LEONID. *Utinam mihi nunc esset stimulus in manu.*
LIBAN. *Quiesce, quæso:*

hoc est, noli per iram quicquam turbidè agere, Lieber / gib dich zu frieden. Ita enim nos hanc formulam efferre solemus. Terentius Heaut. act. 4. sc. 3. v. 10

SYR. *Sed nunc Clinia age, da te mihi vicissim:*
Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur,
Ne quid de amica nunc Senex (resciscat.) CLIN. *o Jupiter!*
SYR. *quiesce.*

Dum Clinias, *o Jupiter*, exclamat, commovetur: itaque *eum quiescere* Syrus jubet. Utimur & hac formula ad solicitos anxiosque, dum securos esse jubemus. Terent. Andria a. 3. sc. 4. v. 17

SIMO. *Corrigere mihi gnatum enitere.*
DAV. *Faciam hercle serio.* SI. *potes nunc, dum animus irritatus est?*
DAV. *Quiescas.*

Gib dich zufrieden: sey deßwegen unbesorgt. Plaut. Curcul. a. 4. sc. 1 ait Lyco:

Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri
Minas triginta. Respondet Curculio:
- - - - *meminero: de isthoc quietus esto.*

¶ Quietus, adject. ruhig. *Vivere animo quieto*, Cic. in Tusc. lib. 2. cap. 1. *Homo quietissimus*, Idem in Verr. 6. cap. 19. Et, *Vitam quietam & otiosam traducere*, Idem de Senect. cap. 23. *Respublica quieta*, Cic. 2. Catilin. cap. 9. Contrarium est *Respublica turbata.* Cæsar lib. 5. extrem. *Habuit post id Cæsar quietiorem Galliam*, id est, pacatiorem. *Mortis metu omnis quieta vita status perturbatur.* ¶ *Quietus*, & placidus ac modestus est, & ambitioso opponitur. Vide Buchnerum ad Plinium allegato paullo ante loco. *Epaminondas domi quietus fuit.* Nepos Pelop. cap. 4; i. e. studio partium, & civili tumultu abstinuit.
¶ Varro lib. 2. Rust. cap. 7. sub fin. *Equi demtis testiculis fiunt quietiores.*
¶ Quiete, adverbium. Cicer. de Senect. cap. 5 *Placida senectus quiete acta ætate*, ruhig zugebracht. *Quietissime se recipere*, Cæs. 3. Civil. c. 46. in guter Ordnung sich zurück ziehen. Comparativus *Quietiùs.* Augustinus Confession. lib. 5. cap. 8 *Romam pergere volui, quod audiebam, quietius ibi studere adolescentes.* Idem & Superlativo usus est epist. 203.
¶ Quietudo. Cyrillus Glossario: *Quietudo*, ἐρημία, ἡσυχία.
¶ Inquietudo, &
¶ Inquietus, vide paullo post in Compositis.
¶ Acquiescere idem quod quiescere, ruhen / rasten / stille liegen. Cic. 13. ad Attic. epist. 34 *Vitandi caloris caussa Lanubii tres horas acquievimus.* ¶ 2. Item, contentum esse, nec quid movere amplius aut quærere. Cicer. de amicit. cap. 27 *Vicissim autem senes in adolescentum caritate acquiescunt.* Idem ad Atticum lib. 12. epist. 18 *Habeo nihil, tenuatis rebus omnibus, in quo acquiescam.* Vel cum ablativo absolute: Idem pro Milone cap. 37 *Qui maxime P. Clodii morte acquievêrunt.* Sueton. Calig. cap. 51 *Uno solatio acquiescens.* Cum Dativo, *acquiescere alicui rei*, über etwas zufrieden und vergnüget seyn. *Acquiescere spei blandæ*, Seneca epist. 14. princ. Item Sueton. Tiberio c. 31 *Ut præsentes honori acquiescerent.* ¶ 3. Aliquando *acquiescere*, oblectari est: nam & *requies* pro oblectatione ponitur, de quo supra Cicero pro Dejotaro c. 2 *In tuis oculis, in tuo ore vultuque acquiesco.* Idem ad Attic. lib. 9. epist. 10 *Cum me ægritudo non solum somno privaret, verum ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur: tecum ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui.* Et Suetonius Tiberio cap. 56 *Nihilo lenior in convictores Græculos, quibus vel maxime acquiescebat.* ¶ 4. Κατ' εὐφημισμὸν *acquiescere* pro *mori* dixit Nepos in vita Hannibalis: *Sic*, inquit, *vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus, anno acquievit septuagesimo.* Ubi quidem significanter *acquiescere* dictum videtur de morte vitam laboriosam secuta: ut est in Indice Bœcleriano. Ita sepulti non raro QVIESCERE dicuntur; & ipsa mors QVIES appellatur. ¶ 5. Citerioris ævi scriptoribus *acquiescere* consentire est, vel assentiri. Hieron. lib. 2. adv. Jovinian. (Tom. 3. oper. f. 36) de Diogene: *Volentibus eam amicis aut in jumentum aut in vehiculum tollere, non acquievit.* Gennad. Massil. cap. 55 de Eccl. dogm. *sicut Papiâ autore Irenæus, & Tertullianus & Lactantius acquiescunt.*
¶ Conquiescere, idem quod simplex: ruhen. *Conquiescere ab armis,*

tio, Cic. pro Milone c. 25. *a bellis continuis*, Idem pro Balbo c. 1. ruhen und feyren von Kriegen. *Conquiescere de aliquo*, id est propter aliquem. Idem lib. 1. fam. ep. 1. *Tu, nisi perfecta re de me non conquiesti.* Et, *Conquiescere in studio*, est oblectari, Idem ad Atticum lib. 1. epist. 20. Et, *conquiescente imbre*, Livius lib. 24. c. 47. als der Regen auffhörete.

¶ Inquietus, unruhig. *Animus inquietus*, Livius lib. 1. cap. 46, id est, turbulentus. *Homo inquietus*, Idem lib. 3. c. 46. ein Mensch / so nicht ruhen kan. *Ingenia inquieta & in novas res avida*, unruhige Köpffe / Idem lib. 22. cap. 21. Et *nullis rumoribus inquietior*, Plinius lib. 1. epist. 9. Et Ammianus lib. 22. cap. 7. extr. *tandem alios inquietiores invenit.*

¶ Inquietudo, Unruhe. Seneca lib. 2. de Benefic. cap. 8 *Inquietudinem Tiberius non potuit effugere.* Et Solinus cap. 1. [al. 4] de hominis partu, *Capitis inquietudo*, Kopffwehe. Salvianus lib. 2. contra Avarit. p. 82 *Commercium alienæ inquietudinis perturbatio est nostræ quietis.*

¶ Inquietas Cœlius Aurelianus dixit, ut Rutgersius observat lib. 3. Var. Lect. cap. 3.

¶ Inquietare, verbum, proprie quietem & somnum alicujus turbare est: Einem den Schlaff zerstören / auffwecken und unruhig machen. Suetonius Calig. cap. 26 *Inquietatus fremitu, gratuita in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit.* Ita hoc verbo & infra cap. 55 & in Nerone cap. 34. usus est. Hinc & *Spelta inquietare* dicuntur, quæ nocturnam quietem interrumpunt & turbant. Idem Calig. cap. 59 *Satis constat, priusquam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos.* Hinc Petronius: *Num alio genere furiarum declamatores inquietantur &c.* ¶ 2. Deinde quovis modo molestum esse alicui, facessereque negotium: cujus exempla Sueton. in Augusto cap. 53. & Claudio cap. 9 suppeditat. Modestinus JCtus Lege Titia 34. § Gajus 3. D. de Legat. 2 *Inprimis sciant heredes* (verba testamenti sunt) *nullam pecuniam esse penes uxorem meam: sed nec aliud quicquam. Ideoque hoc nomine eam inquietari nolo.*

¶ Inquietatio, Verunruhigung. Livius lib. 22. c. 17 de bobus, quibus sarmenta succensa alligaverat Hannibal: *Capitum inquietatio, excitans flammam, hominum passim discurrentium speciem præbebat.* Seneca Suasor. 2. pag. 14 de Euripi angustiis: *Remigium arcet inquietatione, quod circumsluit, mare.*

¶ Inquietator, qui inquietat. Tertullianus de Spectac. c. 23. pr. *An Deo placebit auriga ille tot animarum inquietator?*

¶ Interquiescere, darzwischen ruhen. Cicero de Claris Orat. c. 23 *Cum hæc dixissem & paullulum interquiebissem.* Cato c. 158 rei rusticæ, de medicina quadam: *bibe, interquiesce.*

¶ Requiescere, idem quod simplex, ruhen. *Requiescere in sellâ*, Cicer. 1. de Divinat. c. 46 auff einem Stul ruhen. *Requiescere & curam animi remittere*, Idem 6. Verrin. c. 61. Et, *Requiescere a malis*, Idem 1. Tuscul. c. 44. Et Tibullus lib. 3. eleg. ult. v. 21 *longas requiescere noctes*, i. e. dormire.

¶ 2. *Mori*, de quo suprà in simplici, *quiescere.*

¶ 3. Active, pro quietum facere, usus Virg. Ecl. 8. v. 4

Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Ubi Servius: REQVIERVNT: *cursus proprios retardaverunt, & quietos esse fecerunt. Sic Sallustius: Paululum requietis militibus.* QVIESCO *enim duplicem habet significationem: & aliter dico* QVIESCO EGO: *& aliter* QVIESCO SERVVM, *id est, quiescere facio. Calvus in Jo*

Sol quoque perpetuos meminit requiescere cursus.

Hactenus Servius. Propertius lib. 2. Eleg. 22. v. 47

Jupiter Alcmenæ geminas requiebat arctos.

¶ *Ager requietus*, Ovid. 2. art. am. v. 351. *Arvum requietum*, Columell. lib. 2. cap. 9. quod aliquandiu requievit, vel quiete affectum est, passive. Nam *requiescere* activum est. Sic *animus requietus.* Seneca de tranquill. anim. 15 *Danda est*, inquit, *remissio animo: meliores alacriores que requieti surgunt.* Frontinus lib. 1. Stratag. cap. 6. exempl. *Circa prædam occupatos hostes jam etiam fatigatos, ipse requietus & ordinatis suis aggressus fudit, exuitque præda.* Vetus Poeta in Catalectis:

- - - - Sed me quoque nequior ipso
Exultat toto non requieta toro.

¶ Comp. *Requietior*, etwas geruhet. Columell. lib. 2. c. 1.

¶ Requietio. *Septimo requietionis anno.* Hieronym. lib. 2. adv. Jovinianum cap. 12.

¶ Requietorium, sepulcrum. Vet. Inscr. Reatina: SIBI ET CONIVGI KARISSIMAE REQVIETORIVM FECIT. Apud Gruterum p. 1030. n. 8.

¶ Irrequietus, ohne Ruhe. Ovid. 2. Metam. v. 386

Sors mea principiis fuit irrequieta.

Plin. lib. 2. cap. 5. *irrequieto mundi circuitu*, unauffhörlich. Seneca de Brevit. Vitæ c. 10. extr. *Siderum irrequieta semper agitatio.* Et Statius lib. 5. Silv. 1. v. 187

- - - Geniumque potentem
Irrequietus anna.

QVIN, adverbium diversæ significationis. Terent. Andr. act. 2. sc. 2. v. 9 PAMPH. *Dabe perii.* DAV. *Quin tu hoc audi.* Ubi Donatus: QVIN, *modò pro* IMO: *alias*, CVR NON. Ita & Heaut. act. 4. scen. 3. v. 15 *Quin pauxillum est argentum.* Idem Andr. a. 2. sc. 1. v. 18 *Quin dic, quid est?* Ja. Item: *Quin tu animo bono es?* id est, cur non. Ter. in Adelph. act. 5. sc. 4. pr. *Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, usus semper aliquid moneat*, i. e. ut non, daß nicht. Cic. ad Attic. lib. 11. cap. 15 *Prorsus nihil abest, quin sim miserrimus*, es fehlet gar an nichts/ daß ich nicht ꝛc. Et lib. 8. ad eund. c. 12 *Nullus a me dies intermittitur, quin dem ad te literas.* Idem pro C. Rabir. c. 6 *Quin continetis vocem indicem stultitiæ vestræ?* Wollet ihr nicht bey euch behalten? In quibus exemplis *Quin* corripiendi vel imperandi vim habet, ut & hic, *Quin taces?* wenn schweigest du? ¶ *Festinum nulla est, quin gnatum velit ducere uxorem*, Terent. in Hecyr. a. 2. sc. 1. v. 43, id est, quæ non, die nicht. Idem Eunucho a. 5. sc. 2. v. 3 *Ut nullo modo introire possem quin viderent me*, hoc est, *quò minus.* Vide de hâc particula & Gell. lib. 17. cap. 13. ¶ Vehementer etiam asseverat hæc particula. Plaut. Milit. a. 4. sc. 1. v. 25

PY. *Cupio hercle equidem, si illa vult.*
P. *Quin cupit.*

Alioqui Codd. habent: *Quæ cupit:* sed frigidiusculum est.

¶ Quin etiam, darüber auch / darzu auch. Cic. 7. fam. epist. 1 *Delectatio nulla exstitit, quin etiam misericordia quædam consecuta est.* Postponi etiam potest. Tacitus 2. Hist. cap. 64. n. 4. *Dixisse quin etiam ad primas filii epistolas ferebatur* &c. Adde eund. de Morib. Germ. cap. 3. n. 4.

¶ Quin ergo, Quin igitur, exhortandi forma, qua tum alios, tum nos ipsi excitamus. Apud Curtium lib. 5. cap. 7. n. 4 Alexander: *Quin igitur ulciscimur Græciam, & urbi faces subdimus!*

¶ Quinimò, ja vielmehr/ *imo vero* vel *imo etiam.* Tertullian. Apolog. cap. 46 *Quinimò & deos vestros palam destruunt.* Quem ad locum Franc. Zephyrus: Quinimò, inquit, ut plurimum, in tantum & alia id genus sunt, qui dicant a sacris nostris doctoribus in latinitatem inculcata, parum cauti, si quando in lectionibus antiquorum ejusmodi dictiones occurrant, si modò Plinius auctor iis videtur classicus, & qui inter recensos ab illis annumeretur. Ille igitur lib. 16. cap. 30 *Quædam*, inquit, *fruticosi generis, ut palinrus, myrtus; item abellana: quinimo melior & copiosior fructu in plures dispersa ramos.* Et ipse Cicero lib. 1. ad Attic. epist. 13 *Quanimo leviter inter se dissident.*

QVINQVE, numerale, fünff / Ut *Quinque tenent cælum zonæ*, Virg. 1. Georg. v. 233. Ab hoc, quæ & derivantur & fiant, ordine subjiciemus.

¶ Quini, æ, a, je fünff. Cic. in Pison. cap. 27 extr. *Græci stipati, quini in lectulis.* Sæpe pro ordinali, ut *quina millia peditum*, id est, quinque, Livius lib. 8. cap. 8. *Quini deni menses*, Curtius lib. 8. cap. 9. n. 35. *Quinadena sestertium*, Sueton. Claudio cap. 10.

¶ Quinarius, *Numerus quinarius*, quinque complectens, Plin. lib. 31. cap. 6.

¶ Semiquinaria, cæsura est, quæ & *Penthemimeris*, cum post primos duos pedes syllaba partem orationis terminat, ut, *Arma virumque cano.*

¶ Quinio, πεντάς. Tertullianus de Anima cap. 6. extr. *quinionem enixa filiorum:* & c. 46. ejusd. libri: *quinio voluminum.*

¶ Quincunx, quinque unciæ, sive assis partes. ¶ 2. Martiali genus est mensuræ paullum supra dimidiam heminam continens, lib. 2. Epigr. 1 *Te conviva leget misto quincunce*, &c.

¶ *Usuræ quincunces* dicuntur, quoties ex centum nummis quinque percipiuntur, wenn man von hundert Groschen / Pfennigen oder Gülden / fünff zu Wucher nimmt. ¶ Est & Pomariorum & vinearum quincunx: Qui est, cum in ordinem certaque intervalla ita rediguntur arbores, ut quaqua versus spectaveris, rectus ordo sit. Quintilianus lib. 8. cap. 3 *Nullumne ergo etiam fructiferis adhibendum est decor? quis negat? Nam & in ordinem certasque intervalla redigam meas arbores. Quid enim illo quincunce speciosius, qui in quamcunque partem spectaveris, rectus est?* Columella lib. 3. c. 13 *Nonnulli omnem sitem per denos pedes in quincuncem disponunt, ut more novalium terra transversis adversisque sulcis proscindatur.* Quinarius autem numerus hac nota V designabatur a Romanis; quæ duplicata, 10 duplicatum etiam numerum, *Denarium* puta, ostendit. *Arbores* igitur *in quincuncem ordinem positæ*, ex dicuntur, quæ quincuncialis notæ, V figuram, quacunque parte spectaveris, decussatim positæ referunt, hoc exemplo:

Atque hinc, *transversis adversisque sulcis* Columella dixit. Vide Aldum Manutium in Ciceronis librum de Senectute, (ibi enim Tullius

Tullius cap. 17 *directos in quincuncem arborum ordines* dixit) & Glareanum ad Cæsarem lib. 7. de bello Gallico cap. 73, qui male tamen *quincuncialem ordinem*, quasi, *quimpunctialem* dictum putat.

¶ Quincuncialis, ut *Quincuncialis ordinum ratio*, Plin. lib. 17. c. 11. *Herba quincuncialis*, Idem lib. 27. cap. 11, quæ semipedali fere altitudine est.

¶ Quincuplex, fünfffach/ fünffschichtig. *Quincuplex cera*, Martial. lib. 14. ep. 4. Et Ausonius Epist. 24. v. 83

Quincuplicem socias tibi Martie Narba Tolosam.

Vopiscus in Floriano cap. 3 *Imago in una tabula quincuplex.* Sic veteres pro vulgari *Quintuplex*, quod ideo suspectum in Vopisci Probo cap. 7, ut infra suo loco notabimus.

¶ Quindecim, funffzehn. Martialis lib. 12. epigr. 59

Post annos modo quindecim reverso.

¶ Quindecies, adverb. funffzehenmahl / Martial. lib. 7. Epigr. 9

Dicere quindecies poterum, quid pertinet ad te?

¶ Quindecimviri, orum. Magistratus erant Romæ, soli jus habentes, libros Sibyllinos inspiciendi. Lactant. lib. 1. cap. 6. Hic notandum, Tarquinium in principio duos tantum constituisse; post auctus A. V. C. 358 est illorum numerus, & a denario numero Decemviri dicti sunt: postea ad XV numerus accrevit A. V. C. 675. Et hoc nomen illis mansit semper immutatum, etiamsi postea XL fuerint numero, notante Servio, etiam tempore Christianorum; Vid. Blondellus de Sibyllis, Salmas. ad Flav. Vopisc. Aurelianum cap. 20. Patitur hæc vox etiam tmesin, nec sine elegantia, poetis saltem decora & grata. Horat. Carm. Seculari v. 70

Quindecim Diana preces virorum Curet.

¶ Quindecimviralis. Ut, *sacerdotium quindecimvirale*, Tacitus lib. 11. cap. 11.

¶ Quindēni, quindena, distributivum, quod & pro cardinali usurpatur: *Quindena agri jugera data in singulos pedites*, pro quindecim, Liv. lib. 35. c. 40. Alii, (ut Grut. ac Gronov.) *quina dena* legunt. Plautus tamen Mostellar. a. 2. sc. 1. v. 11 *quindenis hastis corpus transfigi* dixit.

¶ Quingenti, æ, a, quinquies centum & quingentesimus, & quingenties, adverb. vide *Centum*.

¶ Quingeni, distributivum a Quingenti. Curtius lib. 5. cap. 1. extr. *Ex pecunia Babylonia Macedonibus equitibus sexceni denarii tributi: peregrinus eques quingenos accepit.*

¶ *Quingenaria cohors*, Curt. lib. 5. cap. 2. n. 3, id est, ex quingenis militibus constans.

¶ Quinquaginta, indeclin. funffzig. Ut, *quinquaginta anima*, Statius 3. Theb. v. 76. Et Manilius lib. 2. v. 2

Et quinquaginta regum regemque patremque.

Lis est inter Grammaticos, an ultimam etiam corripere liceat. Quidam ex Martiale (lib. 3. epigr. 40) afferunt

Mutua quod nobis ter quinquaginta dedisti.

Ubi alii *quinquagena* legunt. Vide ibi Vinc. Collessum.

¶ Quinquagies, adverb. funffzigmahl. Plin. lib. 2. c. 108 *quinquagies centena*, scil. millia passuum.

¶ Quinquagesies, idem. Plautus in Menæchm. extrem. *Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.*

¶ Quinquagēni, æ, a, idem quod quinquaginta. *Vivent quinquagenis annis quidam & centeni*, le funffzig / Plin. lib. 8. c. 36.

¶ Quinquagenarius, ut, *Senex quinquagenarius*, ein alter Mann von funffzig Jahren. *Urna quinquagenaria*, Cato cap. 13, quæ quinquaginta capit. *Equarum grex quinquagenarius*, id est tot capitum, apud Varronem lib. 2. c. 10. extremo, de Re Rustica.

¶ Quinquagesimus. *Quinquagesimus annus*, das funffzigste Jahr. *Quinquagesimo uno ruptus anno*, Plin. lib. 8. c. 2.

¶ Quinquagesimæ, *Decimæ: Exigere quinquagesimas*, den funffzigsten Theil fordern / Cic. in Verr. 5. c. 49.

¶ Undequinquaginta, neun und vierzig. Plinius lib. 13 c. 4 *undequinquaginta genera*, palmarum scilicet.

¶ Duodequinquaginta, acht und vierzig. Columella lib. 12. c. 5 *sextarios duodequinquaginta.*

¶ Duodequinquagesimus. *Annus duodequinquagesimus*, Cic. de Clar. Orat. c. 44. acht und vierzigste.

¶ Undequinquaginta, neun und vierzig. *Undequinquaginta coronæ aureæ*, Livius lib. 37. cap. 58.

¶ Undequinquagesimus, Cic. pro Lege Man. cap. 12 *undequinquagesimo die.* neun und vierzigste.

¶ Quinquatria, & Quinquātrus, festi Minervæ dies. De quibus ita Schol. Juvenal. in Sat. 10. v. 115 QVINQVATRIBVS, *diebus festis, quibus Minerva colitur. Aut quod intra quinque atria sit: aut* ATRIA *abundat. Nam dies quinque in uno festo.* Ultimum verum est: de quinque atriis quod dicit nihili est. Nec audiendi, qui ex *quinque* & *atro* componunt. Varro lib. 5. de LL. QVINQVATRVS *hic dies unus ab errore nominis observatur, proinde, ut sint quinque* (dies) *Dictus, ut ab Tusculanis post diem* VI. *Idus similiter* SEXATRVS: *& post diem septimam* SEPTIMATRVS. *Sic hic, quod erat post diem quintum, idem* QVINQVATRVS. Vide & Festum. Ovid. 3. Fastor. v. 810

Una dies media est, & sunt sacra Minervæ,

Nomina quæ à junctis quinque diebus habent.

Erant autem *Quinquatrus* duplices, *Majores* Mense Martio, ut ex Ovidio constat; *Minusculæ*, Idibus Junii, cùm tibicines feriati per urbem vagabantur, & ad Minervæ ædem conveniebant, ut Varro auctor est lib. 5. de LL. Ter quinquatrio feriatos fuisse pueros, & ludimagistros minervalia accepisse, Horat. lib. 2. Epist. 2. extr. & Ovid. 3. Fastor. v. 829 significant. *Quinquatria* apud Latinos dici, male negat Lambinus. Id enim apud Sueton. Augusto cap. 71. & Nerone cap. 34 legimus. Cicero 12. ad Fam. ep. 25 *Quinquatribus frequenti Senatu causam tuam egi non invita Minerva.*

¶ Quinquefolium, herba incipiens ac desinens cum vite, Fünffingerkraut / vide *Pentaphyllon.*

¶ Quinquegentiani, pop. Africæ, videntur Pentapolitani Libyæ Cyrenaicæ esse, apud Eutropium lib. 9. c. 14. & 15. Aurelius Victor in Diocletiano *Quinquegentanas nationes* vocat.

¶ Quinquelibralis, e, quinque librarum pondus, Fünffpfündig/ Columell. lib. 3. cap. 15.

¶ Quinquemestris, e, von fünff Monaten oder zwantzig Wochen alt. Ut, *agni quinquemestres*, Plin. lib. 8. cap. 48. extr. & *pulli quinquemestres*, Varr. lib. 2. c. 7, de equis.

¶ Quinquennis, quinquenne, quinque annorum, fünffjährig. Colum. lib. 7. cap. 6.

¶ Quinquennalis, e, ut, *Ludi quinquennales*, qui quinto quoque anno celebrantur, Flor. lib. 2. cap. 7. extr. *Magistratus quinquennalis*, Liv. lib. 4. cap. 24. Adde supra in *Annus.*

¶ Quinquennium, annorum quinque spatium. Livius lib. 3. c. 30 *quoniam ipsi quinquennium elusi essent.*

¶ *Quinquepartita argumentatio*, h. e, in quinque partes distributa, Cic. de inventione lib. 1. cap. 34.

¶ A quo Composito *quinquepartitò* adverb. fecit Plin. lib. 25. cap. 6.

¶ Quinquertio, qui quinque certaminum victor evasisset: nimirum luctæ, pugilatu, cursu, saltu, & disco, πένταθλος: Vide Scaligerum de re Poetica lib. 1. cap. 22. in fin.

¶ Quinquērēmis, navis quinque remorum, ein Galeey mit fünff Rudern auff einer teden Seiten / Cic. 6. Verr. c. 46.

¶ Quinquevīri, collegium quinque virorum, non unius generis. Erant enim *Quinqueviri dividundo agro*, Livius 6. c. 21; *Quinqueviri mensarii*, Idem lib. 7. c. 21. penes quos cura rei fœnebris erat: & *Quinqueviri ejs Tiberim & viis*; Lege 2 § 31 Dig. de Orig. Juris: & *Quinqueviri minuendis publicis sumtibus*, Plin. lib. 2. epist. 1. n. 9 ad quem locum vide a Cellario notata.

¶ Quinqueviratus, ut *Duumviratus*, *Decemviratus*, &c. quinque virorum dignitas, Cic. ad Attic. lib. 9. ep. 2.

¶ Quinquies, adverb. fünffmahl. Cicero 11. Philipp. cap. 5 *Hic me defendente quinquies absolutus est.* Gellius lib. 10. cap. 1. extr. *quinquies feciſſe contra fœdus.* Martialis lib. 12. epigr. 76 *dotis quinquies ducena.*

¶ Quinquinervia, æ, vulgò *plantago minor* est, ἀρνόγλωσσος, Spißwegerich.

¶ Quintus, *Annus*, *mensis*, *dies quintus*, der fünffte Monat/ Tag etc. Livius lib. 31. c. 7 *Philippus non quinto inde mense, quemadmodum ab Sagunto Hannibal; sed quinto inde die, quam ab Corintho solverit navis; in Italiam perveniet.*

¶ Quintùm, adverbium, zum fünfften mal / Livius lib. 27. cap. 6 *Declarati consules, Fabius Maximus quintùm*, &c. Et Vellejus lib. 1. cap. 14 *Q. Fabio quintum, & Decio Mure quartum consulibus.*

¶ Quintò, idem ex vulgi usu, pro quo analogia adverbiorum *tertio*, *quarto*; *septimo*, est apud Gellium lib. 10. c. 1.

¶ Quintilis, mensis Julius a Martio quintus, der Heumonat. Cicer. 14. Attic. ep. 7.

¶ Quintus decimus, der funffzehende. Gellius lib. 1. cap. 16 *in libro quintodecimo.*

¶ Quintanus, qui quinti est ordinis, seu classis. Sic *Quintani* sunt legionis quintæ milites. Tacitus 4. Histor. cap. 36. *Adventu quintanorum, quintadecimanorumque auctæ legiones.* Sed *Quintana porta*, in castris post prætorium, ubi rerum utensilium forum erat. Festus. Unde pro foro Suetonius posuit Nerone cap. 26. *Nona quintana* Macrobio sunt lib. 1. Saturn. cap. 14, quæ in quintum diem mensis incidunt.

¶ Quintadecimani, Legionis decimæ quintæ milites, ut ex Taciti 4. Hist. cap. 36 modo ostendimus.

¶ Quintuplex, vulgare est: quam antiquum, non facile apparet. Vopiscus in Probo cap. 7. *Salarium quintuplex fecimus.* Sed Salmasius annotavit ex veteri libro *quincuplex*, quod supra vidimus. Etiam Claud. Dausquius in Orthograph. *Quincuplex* laudat: *Quintuplex* improbat.

¶ Quinquiplicare pro vulgari *quintuplicare*, apud Tacitum legitur 2. Annali c. 36. n. 5. *Quinquiplicari prorsus magistratus*, hoc est, in quintuplum augeri. Est autem à

¶ Quinqueplex, quod in Gloss. vet. πενταπλοῦς vertitur: quemadmodum ibidem

¶ Quinqueplum, Græce redditur πενταπλοῦς, pro quo usus *quintuplum* ad instar *Duplum*, *Quadruplum* &c. recepit.

QVIN-

QVINTILIANVS. M. Fabius Quintilianus Hiſpanus fuit, ſed Romæ Rhetoricen docuit annis multis ſumma cum laude. Quo tempore vixerit, colligi inde poteſt, quòd ſe adoleſcentulum Domitium Afrum cognoviſſe ſcribit & Senecam, qui ambo ſub Nerone periêre. Sed & Seneca proœmio lib. 10. contr. & controv. 4 ejusdem libri Quintiliani declamatoris meminit. Scripſit inſtitutionum oratoriarum libros doctiſſimos duodecim, poſteaquam per annos viginti operam erudiendis adoleſcentibus impendiſſet, quemadmodum ipſe teſtatur in initio proœmii libri primi. Scripſit & Declamationes, quarum multæ exſtant. Decem & novem omnes fere libri habent: quibus CXLIII Pithœus ex MS. adjecit, quas vero ut ſuſpectas noviſſimus editor Oxonienſis prætermiſit. Quintilianum Martialis ita alloquitur lib. 2. epigr. 90

Quintiliane vagæ moderator ſumme juventæ,
Gloria Romani Quintiliane togæ, &c.

Acrimoniam ipſi tribuit Sidon. Apollin. lib. 5. Epiſtol. 1. *Poggio Quintilianum in ſalſamentarii taberna repertum debere fatentur*, ait in Elogiis Jovius. Qua de re & Petr. Crinitus lib. 18. de hon. diſcipl. cap. 2. & Platinam in vita Nicolai V vide.

QVINTVS, Poëta Græcus, Paralipomena ſcripſit belli Trojani, quæ exſtant. De ejus & nomine & patria diſputant eruditi, aliis Quintum Calabrum, aliis Cointum Smyrnæum vocantibus. Vide Rhodomannum præfatione ad ejus Lectorem, Voſſ. de Poët. Græc. p. 80. Nomen ejus plane nos latere cenſet Barthius lib. 2. Adverſar. cap. 10. ubi plura. Scripſit autem libros quatuordecim, in quibus hiſtoriam ab interfecto Hectore, (ibi namque deſiit Homerus) usque ad finem belli, h. e. Trojæ excidium deducit, complectens etiam libro ultimo quædam de Græcorum in patriam reditu.

¶ Fuit & *Quintus* in prænominibus Romanis, quod ab ordine filiorum vel partus numero impoſitum fuit. Scribitur litera Q. de quo ſub initium hujus elementi dictum fuit. v. gr. *Q. Fabius Maximus*, aut *Q. Tullius Cicero*. Legitur & *Quinctius* pro eo. Vide Turneb. lib. 30. Adverſ. cap. 28.

QVIPPE, adverbium, ſeu conjunctio potiùs, rationem interdum reddens ejus, quod præceſſit. Terent. in Heaut. act. 2. ſc. 4. v. 9 *Quippe formâ impulſi noſtra nos amatores colunt*, id eſt, etenim, denn / darum. Quo ſenſu in eadem fabula a. 3. ſc. 2. v. 27 Poëta cum *Quia* etiam conjunxit: *Quippe quia magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt.* ¶ 2. Nonnunquam etiam affirmat. Cic. pro Cæcin. c. 19 *Recte diceres te reſtituiſſe? quippe; quid enim facilius eſt?* id eſt, certe, ja / traun. Idem lib. 5. de finibus c. 28 *Quem hunc appellas Zeno?* (Sermo eſt de Sapiente, qui torqueatur ęculeo) *Beatum, inquit. Etiam beatiſſimum? quippe, inquiet, cum tam docuerim gradus iſtam rem non habere, quam ſirtutem.* ¶ Exponitur aliquando per *utpote*, præſertim ſequente pronomine relativo. Cic. pro Roſc. Am. cap. 18 *Conſibia cum patre non inibat, quippe qui ne in oppidum quidem, niſi perrarò veniret.*

¶ Quippeni, warum nicht / Plaut. antique, in Menæch. act. 5. ſc. 5. v. 45.

QVIRINVS, Romulus ita dictus fuit, vel a *Quiris* ſeu *Curis* vocabulo Sabinorum, quo *haſtam* illi appellarunt, á quo & *Securis* dicta eſt; vel a *Quiritibus*, ſive Romanis, qui ſic a Curibus appellati fuerunt Sabinis, Romulo jam ſociatis, ut Livius auctor eſt, lib. 1. cap. 13. Ovid. 2. Faſtor. v. 475

Proxima lux Vacuna eſt: at tertia dicta Quirino:
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod haſta Quiris priſcis eſt dicta Sabinis,
Bellicus a telo venit in aſtra Deus.
Sive ſuo Regi (Romulo) *nomen poſuere Quirites:*
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.

Cæterum Romulus a morte, & jam relatus in Deorum numerum *Quirinus* vocatus eſt: Lactantius lib. 1. Inſtit. c. 15.

¶ Quirinalis, *Collis Quirinalis* Romæ, in quo Quirini fuit templum, & *Porta Quirinalis* ad collem eum ducens, quæ & *Porta Collina* aliquando, hodie *Porta Salaria* eſt, *Jugum Quirinale*, Ovid. in Faſtis lib. 6. v. 218.

¶ Quirinalia, orum, dies ſacrorum Quirini, *Stultorum feriæ*, appellatæ: Ovid. lib. 2. Faſtorum v. 513. Plutarchus Quæſtion. Rom. p. 285. & Feſtus.

¶ Equirine, vid. Ædepol.

¶ Quirites, Romani. Unde ſic appellati docet Livius lib. 1. c. 13, de quo paullo ante. Ita autem domi appellabantur Cives, non foris. Ibi enim ſi ita appellarentur milites, mitti vel exaudtorari videbantur per ignominiam, nec pro militibus amplius haberi. Hinc Cæſar ſola hac appellatione ſæpius concitatum militem ſedavit. Vide Sueton. Cæſare c. 70. & Stewechium. Eadem ratione Antonius primus Flavianarum partium dux, milites prætorianos, quibus infenſus erat, *Paganos*, quaſi non jam milites, ſed Quirites nominavit apud Tacitum lib. 3. Hiſtor. cap. 24. Factum Cæſaris imitatus poſtea fuit Imp. Alexander Severus. Nam milites primum quidem pro concione, ex more commilitones appellavit: ubi verò fremere eos, & tumultum ciere conſpexit, *Continete*, ait, *vocem truculentam, campo & bello neceſſariam: ne vos hodie omnes uno ore atque una voce, Quirites, dimittam: & incertum an Quirites? Non enim digni eſtis, qui vel Romana plebis ſitis, ſi jus Romanum non agnoſcitis.* Cum nihilominus poſt ita fremerent, exclamavit: *Quirites, diſcedite, atque arma deponite*, &c. Hæc Lampridius in Alexandri vitâ cap. 53. & 54.

¶ Legas & *Quiritem* ſingulare, apud Perſium Satyr. 5. v. 75.

¶ Quirĭto, quiritare, & Quiritor, quiritari, Quiritum auxilium clamore implorare, exclamare, (laut ruffen / um Hülffe ſchreyen) quod accuſati ſolebant, cum nihil auxilii amplius videretur adeſſe. Vide Livium lib. 2. cap. 23. & lib. 3. c. 41. &c. Addi poteſt Petronius p. 66 Satyrici. Sed hi habent formulam *Quiritium fidem implorare*, ſeu *invocare*: ipſum verbum *Quiritare* legas apud Quintilianum lib. 3. c. 8 *Si eſt ſanus, non quiritet*, iſt er klug / ſo macht er nicht viel Geſchrey. Cæterum *Quiritantium*, ut Livius lib. 39. c. 8. extr. & Pollio ad Ciceronem lib. 10. epiſt. 32 appellant, id eſt, Quiritium opem implorantium, vox hæc erat: *Porrò Quirites.* Priapus apud Phallicum Poetam carmine 25

Porro (nam quæ erit modus?) Quirites?

Laberius apud Macrobium lib. 2. Saturnal. cap. 7

Porro Quirites! libertatem perdimus.

¶ Quiritatio, vociferatio, querela, Liv. lib. 33. cap. 28 *Fuga comitum & quiritatio facta.*

¶ Quiritatus infantium apud Plin. lib. 6. Epiſt. 20. ubi Buchneri notas vide n. 193. Et Val. Maximus lib. 9. cap. 2. n. 1. *lamentabiles quiritatus.*

¶ Proquiritare, idem quod ſimplex *quiritare*. Apulejus Apolog. pag. 316 *Epiſtolam ſæpe aperiens, proquiritabat* &c. Item promulgare, proclamare. Sidonius lib. 8. epiſt. 6 *Lex de præſcriptione tricennii fuerat proquiritata.*

¶ At Plauti *requirĭtare*, Moſtellar. a. 3. ſc. 3. v. 11, quod corripit ſyllabam, quæ in *quirĭto* longa eſt, huc non pertinet, ſed in *Requiro* ſub *Quæro* inveſtigandum.

QVISQVILIAE, arum, plural. περιψήματα, purgamenta; Auſſ fehricht / und was von Bäumen fällt. Vid. Feſtum. Sic Cæcilius: *Quisquilias volantes, venti ſpolia dixit*, apud eundem Feſtum. ¶ 2. Cicer. *Quisquilias, homines nihili dixit*, loſe und leichtfertige Buben / ut pro Sextio cap. 43 *Omitto Numerium, Serranum, Ælium, quisquilias ſeditionis Clodianæ.* Idem lib. 1. epiſt. 16 ad Atticum: *Id Talnam, & Plautum, & Spongiam, & cæteras hujusmodi quisquilias ſtatuere*, &c.

QVONDAM, adverbium, aliquando vel olim. Virg. 2. Æn. v. 367

Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

id eſt, nonnunquam, bißweilen / zuzeiten. Cic. 1. in Catil. c. 1 *Fuit iſta quondam in hac Republ. virtus*, id eſt, olim, vorzeiten. Idem l. 1. de Orat. c. 30 *Conſuetudo mea, quæ quondam ſolitus ſum uti.*

QVŎNIAM, conjunctio cauſſalis, quia, ſiquidem, dieweil. Terent. in Andr. act. 1. ſc. 5. v. 15 *Ea quoniam nemini eſtrudi poteſt, itur ad me.* Idem ib. a. 2. ſc. 1. v. 5 *Quoniam id fieri, quod fieri non poteſt, velu id, quod poſſit.* ¶ 2. Additur interdum *quidem*: Cic. 2. ad Att. ep. 1. *Quoniam quidem ea, quæ nos ſcribimus, te etiam delectant*, i. e. quandoquidem. ¶ Legunt & conjunctè, *Quoniamquidem.* ¶ 3. Quoniam pro *poſtquam* poſuit Plautus non ſemel, quemadmodum *poſtquam* pro *quoniam* etiam ponitur: Terent. Adelph. Prol. princ.

Poſtquam Poeta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſervari, &c.

Ubi Donatus, POSTQVAM *pro* QVONIAM, *cujus reciprocum*, QVONIAM *pro* POSTQVAM. *Plautus in Aulularia* [prolog. v. 9] QVONIAM IS MORITVR, ITA AVIDO INGENIO FVIT.

QVŎQVE, Conjunctio copulativa & poſtpoſitiva. Auct. Terent. in Andr. a. 4. ſc. 3. v. 19 *Ego quoque hinc ab dextra venire me aſſimulabo*, ich will mich auch alſo ſtellen / ꝛc. *Id rurſum ſi negant, nego id quoque*, Idem in Eun. act. 2. ſc. 2. v. 20. Et Quintilianus lib. 9. cap. 4. p. 696 *Perdidiſſet gratiam, perdidiſſet fidem quoque.* Sic enim in orationis fine venuſte locatur.

Quorſum, vide in *Qui, Quus*, ſub finem. Eſt enim ex *Quo* & *Verſum.*

QVOT, nomen de numero quærens, vel numerum admirans, wie viel. Terent. in Hecyr. a. 5. ſc. 3. v. 19 *Quot commodas res attuli Pamphilo? quot autem ademi curas?* Cic. in Tuſc. lib. 1. cap. 5. extr. *Quot, quanta, quam incredibiles calamitates?* Et, *Quot annos natus es?* wie alt biſt du? Plauti eſt locutio. ¶ 2. Et ſine interrogatione: ut, *Quot homines, tot ſententiæ*, ſo mancher Menſch / ſo mancher Kopff und Sinn / Terent. in Phorm. a. 2. ſc. 4. v. 14. Cic. de orat. lib. 3. c. 59 *Quot homines, tot cauſſæ.*

¶ Quŏtannis, ſingulis annis, jährlich / alle Jahr. Exempla ſupra in *Annus* producta ſunt. Addo ex Statii Theb. lib. 1. v. 666

- - - - Hac ſtata ſacra quotannis
Solennes recolunt epulæ.

Et Ulpianus Lege 8. § 24. Dig. de Transactionibus: *Si tamen ita ſine prætore transegerit, ut in vicem eorum* [frumenti, olei &c.] *nummum quotannis vel quotmenſibus acciperet*, &c. Nam non tantum *quotannis* ita dicimus, verum etiam *quot menſibus, quot diebus, quot calendis*, id eſt, ſingulis. Vitruv. lib. 9. cap. 4 *Itaque quot menſibus ſub totam ſolis radiosbe obſcuratur.*

Cato

Cato de re rustica: *Capita oleagina quot mensibus fodere oportet*, A monatlich / Alle Monat. Plaut. Stricho act. 1. sc. 2. v. 3

Vos meministis, quot calendis petere demensum cibum.

Quot diebus, Augustin. lib. 6 Confess. cap. 6. Pro eo *quot dies* Apulejus dixit lib. 11. metam. p. 207. ed. Colv. (pag. 267. ed. Elmenh.) *sedulam quot dies obibam cultura sacrorum ministerium.* ¶ Similiter *Quotquot mensibus*, *quotquot annis*, Varro lib. 4. de LL. & Gellius lib. 6. cap. 5. cum ex Alfeno JCto formulam antiqui cujusdam fœderis refert.

¶ Quotmensibus, monatlich). Vitruvius lib. 10. cap. 7 *Hodieque quotmensibus magistratus in eum locum proficiscitur.* Adde modo dicta in *Quotannis.*

¶ Quotenus, a, um. Cic. ad Atticum lib. 12. Ep. 32 *Is, opinor, ita partes fecit in tipâ nescio quotenorum jugerum*, &c. Id est, quot jugerum.

¶ Quotidie; singulis diebus, täglich. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 14. *Nam mihi quidem quotidie augescit magis de filio segritudo.* Prima autem in *Quotidie*, correpta est: est enim a *quot.* Alteram producit Terentius in allegato loco. Sed & P. Syrus duobus hisce versibus: *Quotidie damnatur, qui semper timet, Quotidie est deterior posterior dies.* Martialis quoque in *Quotidianus*, cujus loca post paullo producemus. Nimirum sicut idem Terentius alteram in *postridie* produxit Andriâ act. 1. sc. 1. v. 117, *Venit Chremes postridie ad me clamitans.* Catullus tamen eandem in *Cottidianus* corripuit, de quo post. Porro Veteres pro *Quotidie* & *Cotidie* scribebant. C. enim & Q. mutuas operas antiquitus præstabant. Sicuti igitur dicebant CVIS (unde cujus; & cui) & QVIS, ita & COTTIDIE, & QVOTIDIE dicebant. Vide si lubet Vossium lib. 1. de Arte Grammatica cap. 18.

¶ Quotidianus, Täglich. Ut, *Cura quotidiana*, Terent. Phorm. act. 1. sc. 3. v. 8 tägliche Sorge. *Aqua necessaria est ad usum quotidianum*, Vitruvius lib. 8. c. 1. pr. Et, *Febris quotidiana*; Ter. in Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 22. Et, *Epistola quotidiana odiosæ*, Cic. 8. ad Attic. ep. 14. pr. der Brieffe / so alle Tage kommen / wird man müd. *Quotidiani sumtus*, tägliche Unkosten / Terent. Heaut. act. 4. sc. 5. v. 7. *Victus quotidianus*, Cic. pro S. Rosc. cap. 28. Et, *Audire aliquid de te non solum usitatum, sed etiam quotidianum est*, Cic. ep. 16. pr. ad Brutum. Porro sicut *Cotidie*, & *Quotidie* veteres dicebant, de quo paullo ante monuimus: ita & *Cotidianus* dicebant. Catullus verò ut primam, quæ natura brevis est, producere posset, *Cottidianus* dixit Carm. 69. ad Malium v. 139

Conjugis in culpa si gravabit cottidiana.

Nec aliter scriptum a Martiale puto lib. 10. Epigr. 65

Lebia dropace tu quotidiano. Et lib. 11. Epigr. 1.

Cultus sindone tu quotidiana. Non *Quotidiano.*

Quotidiana, ut legitur vulgo. Illud præterea in hisce Martialis versibus notandum, secundam in *Quotidianus* producte poni, contra quam Catullus fecit. Nisi ουνίζησιν statuamus: quod non videtur faciendum. Nam I. in talibus plerumque corripitur. Ut in *Omnigenus*, *Unicolor*, *Universus*. &c. Ergo produci modò hæc syllaba, modo corripi potest. ¶ 2. Quotidianum & pro vulgari & tralatitio ponitur. Sic *formæ quotidianæ*, Ter. in Eun. act. 2. sc. 3. v. 6 dixit, id est, leves & usitatas, ut Donatus interpretatur.

¶ Quotcunque. wie viel immer. Manilius lib. 4. v. 315

Totque dabit vires, dominos quotcunque recepit.

Sic Scaliger, & Fayus, nisi quod hic *Tot ducit.* In *quotcunque* autem consentiunt, pro quo alii *quotquotque* maluerunt.

¶ Quõties, wie offt / cui *Toties* respondet. Cicero 7. famil. ep. 7 *Illud soleo mirari, me non toties accipere tuas literas, quoties a Q. fratre mihi afferuntur.* Et interrogative, sine relato. Cicero 1. Catilin. cap. 6 *Quoties jam tibi extorta est sica ista de manibus? quoties verò excidit casu aliquo & elapsa est?*

¶ Quotiescunque, so offt / Cic. pro Cluent. c. 18 *Quotiescunque dico, toties mihi videor in judicium venire*, so offt ich eine Rede zu thun habe. Idem in Tuscul. 3. extremo: *Cætera quotiescunque voletis parata vobis erunt.*

¶ Aliquoties, etlichmahl. Ut, *Hanc causam aliquoties apud te egit*, Cic. pro Quintio cap. 1. Adde supra in *Alius.*

¶ Quotquot, *quotquot estis omnes*, Catull. Epigr. 43. v. 2. so viel euer ist. Et Horatius lib. 2. Oda 14 *Quotquot eunt dies*, wie viel Tage hingehen / id est, singulis diebus.

¶ Quotquotque, id est, quotcunque: Manilius lib. 4. v. 315. sed alii *quotcunque* legunt, quod paullo supra videas.

¶ Quotuplus, quotuplam, *Decuplum*, wie vielfältig?

¶ Quotuplex, wie viel oder mancherley? respondetur, *Duplex, triplex, quadruplex*; quemadmodum ad *Quotuplum; Duplum, triplum*, &c. Ver. Onomast. *Quotuplex*, ὁσαπλάσιος.

¶ Quõtus, a, um, der wievielste. nomen interrogativum de numero aut ordine: *Quota est hora?* Horat. 2. Satyr. 6. v. 44. Et Martialis lib. 5. epigr. 66 *Ista tua, Cæsar, quota pars spectatur arena?*

¶ Pro *quotus* & *Quotumus*, Plaut. in Pseud. act. 4. sc. 3. *Quotumas ædes dixerit, id ego admodum incerto scio.* act. 4. sc. 7. *Quotumo die.*

¶ Eleganter effertur cum *quisque* copulatum: wie viel? der wie vielste? *Quotusquisque est, qui virtutem curet?* Quasi dicas, nullus aut rarus, wie viel seyn der wohl / die ꝛc. Cicero pro Cœlio cap. 16 *Famam quotusquisque istam potest effugere in tam maledica civitate?* Idem de Divinat. lib. 2. cap. 24 *Quota enim quæque res evenit prædicta ab istis?* Idem pro Ligar. cap. 9 *Quotus enim istud quisque fecisset*, ut &c.

¶ Quotuscunque, idem. Tibullus lib. 2. extremo:

Moveris e votis pars quotacunque Deos.

¶ Aliquot, etliche / indeclinabile. Cicero ad Cæsarem sub lib. 9 ad Attic epist. 11 *Aliquot sunt anni, quam vos duo delegi, quos præcipue colerem.* Adde supra in *Alius.*

¶ Aliquoties, etlichmahl. Ut, *Hanc causam aliquoties apud te egit*, Cic. pro Quintio cap. 1. Adde supra in *Alius.*

¶ Aliquotfariam, unterschiedlich mahl. Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. *In eo agro aliquotfariam in singula jugera dena vullea Vinâ fiunt.*

Quum, adverbium temporis, vide *Cum.*

R.

Litera consonans, semivocalis & liquida, imò, ut Dion. Halicarnass. ait, *liquidarum maxime generosa*; quæ in verborum compositione in L. nonnunquam convertitur: ut, *Intelligo*, *Pellicio*, *Pelluceo*, pro *Perlucco.* In nominibus vero quibusdam cognationem seu eandem potestatem habet cum litera S. ut, *Arbos pro arbor*; *Honos*, pro *Honor*; Plautus etiam *odos* pro *odor* sæpe dixit. ¶ Latinis veteribus integras aliquot dictiones litera R. sola posita repræsentavit: ut R. R. R. F. F. F. *Regnum Roma ruet, ferro, fame, flamma.* Probus. Literam R. Romæ Ap. Claudius primus invenit. Pomp. JCtus in Enchiridio l. 3. c. 2. §36. Jungiturque frequentius cum litera A. in re horrida. Barth. ad lib. 1. Thebaid. Statii p. 34. Crepitus ejus notus. Idem ibid. & lib. 121. Adversf. cap. ult. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orator. p. 47. seq. ¶ Persius *caninam literam* dixit Satyr. 1. v. 109. *Irritata canis quod R. quam plurima dicat*, ut ait Lucilius apud Nonium in *irritare.* Vocatur etiam *rudens* & *Martia.*

RĂBIES, canum proprie est, sed ad homines transfertur: *Animi rabies*, hoc est, furor, Grimm / Unsinnigkeit. Cic. in Tuscul. 3. c. 26 *Hecubam putant propter animi acerbitatem & rabiem fingi in canem esse conversam.* Horat. in arte Poet. v. 79

Archilochum proprio rabies armavit iambo.

¶ Răbĕre, ira & rabie agitari, Varro & Cæcilius apud Nonium usi sunt. Et Vetus Poeta apud Ciceronem lib. 1. de Divinat. cap. 31 *Sed quid oculus rabere visa est derepente ardentius?* Manilius lib. 5. v. 207

— — — latratque Canicula flammans,
Et rabit igne suo.

Et ibidem v. 222 *Corda micant, & linguâ rabit.*

Seneca Epist. 29 *Videbis eosdem intra exiguum temporis acerrimè videre & rabere.*

¶ Sed & *rabiare* veteres dixerunt. Vet. Gloss. *Rabiat*, λυσσᾷ.

¶ Răbiosus, grimmig / wie ein toller Hund. *Canis rabiosa*, Horat. 2. Epist. 2. v. 75. *Morsus canis rabiosi*, Plin. 29. cap. 2. Et *Juvenal. 2. Epist. 2. v. 75. Mort

gust. cap. 76, *qui idem est cum uba, male quidam docti* scapum *putant: quos facilè sit refellere infinitis Latinè loquentium χρείαις, qui aliter nunquam eam vocem accipiunt, sive de fructu vitis, sive de hederâ loquantur. Nam & uva & βότρυς & racemus ἀλόγως dici solent de aliis quoque multis: ut &* acinus *pro* baccis *&* corymbis hederæ *vel* sambuci *sæpius usurpatur.* Hæc ille. Vet. Gloss. βότρυς, *racemus.* Nemesianus Eclog. 3. v. 39

Tum Deus, ô Satyri, maturos carpite fructus,
Dixit, & ignotos, pueri, calcate racemos.

Certe non nisi uvæ calcantur. Auctor Copæ v. 21

Sunt & mora cruenta & lentis uva racemis.

Ubi *racemi* ab uvâ separantur, & pro palmitibus ipsis videntur poni propter epitheton *lentis.* Nisi potius *racemos* pro acinis: *lentos* pro tenacioribus positis. Propertius lib. 4. eleg 2. v. 13

Prima mihi bariat labentibus uva racemis.

¶ Rācēmifer, Ovid. lib. 6. Fastor. v. 666

Bacche racemiferos hedera redimite capillos.

¶ Rācēmōsus, a, um, so viel Trauben hat / Plin. lib. 13. cap. 4. & 6.

¶ Rācēmātus, Plin. lib. 18. cap. 7.

¶ Sed *Malleolus racemarius*, ein Reblein / daraus nur Blätter aber wenig Trauben wachsen/ Columell. lib. 3. c. 18.

RĀDIVS, Sonnenstral. Cicero de Finib. lib. 5. cap. 24. *Stellæ in radio Solis ne cernuntur quidem.* Lucretius lib. 1. v. 148

Non radii Solis, neque lucida tela diei
Percutiant, scil. animi tenebras.

¶ 2. Sunt & *oculorum radii*, der Glantz aus den Augen / Gell. lib. 5. cap. 16. ¶ 3. Radius autem Mathematicorum & Astronomorum instrumentum, sive virga seu bacillus ille dicitur, quo schemata seu in pulvere describebant, seu designabant. Virgil. Eclog. 3

- - - - Et qui fuit alter,
Descripsit totum radio qui gentibus orbem?

Et 6. Æn. v. 849 *- - - calique meatus*
Describent radio, & surgentia sidera dicent.

Avienus Arat. v. 53

Hic primum Cnidii radium senis intulit astris.

Quo carmine significat, Eudoxum, hunc enim *Cnidium senem* appellat, instinctu Dei (nam cum *Hic* ait, Deum intelligit, de quo hactenus sermo) animum ad astronomiam monstrandam mortalibus applicuisse. Tertullianus de Idololatria: *Non potest regna cælorum sperare, cujus digitus aut radius abstitit cælo. Abstetur cælo radius*, qui ideo dimetitur cælum, ut ex motu & positu ejus siderumque futura prædicat, quam rationem universam ibi damnat Pater, neque a Christiano tractari posse statuit sine dispendio salutis. ¶ 4. Item instrumentum textorum, quo innectuntur telæ, ein Weberschifflein. Virgil. 9. Æn. v. 476

Excussi manibus radii, revolutaque pensa.

¶ 5. Quin & in rotis ligna per circumferentiam distenta *radii* sunt, Radspeichen. Virgil. 6. Æn. v. 616

Saxum ingens volvunt alii, radiisque rotarum
Districti pendent,

gespannt oder gestreckt an die Speichen. ¶ 6. Etiam *radius* Historium est, lignum scil. quo mensuræ raduntur, ein Streichholtz. *Gaudia sine radio cumulare.* Plaut. ¶ 7. Denique & olivæ oblongæ genus *radius* est. Virgil. 2. Georg. v. 86

Orchades, & radii, & amarâ pausia baccâ.

¶ Radiōlus, oliva parva oblonga. Columell. lib. 12. cap. 46.

¶ Radio, Radior, radiare, radiari, radios emittere, seu fulgere, Stralen von sich geben/glänzen/ ut, Columella lib. 10. v. 288

- - - Latonia Phœbe
Purpureo radiat vultu.

Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 27

- - - - miles radiabat in armis.

Et Ovidius deponentali forma lib. 3. Pont. epist. 4. v. 103

Scuta sed & galeæ gemmis radiantur & auro.

De formis etiam formosissimis *radiare* dici, Barthius observat ad Claudian. p. 523.

¶ Hinc *Radians*, stralend, Ut, *astra radiantia*, Ovid. 9. Metam. v. 272. Et, *aurum radians*, lib. 4. Metam. v. 636. Sed & comparativus inde formatur. Fortunatus Vita Martini lib. 1. v. 138

Gemmifer eloquiis, radiantior ore lapillis.

¶ Radiatus, idem. Ut, *Lumen radiatum*, Ennius apud Ciceronem 3. de Orat. cap. 40. *Radiata corona*, Sueton. Aug. cap. 94. quæ aliquot erectis acuminibus attollit se, qualis in Deorum capitibus, ut nummi & monumenta vetera testantur, pingi solita fuit, præcipuè Solis, quæ ex duodecim quidem radiis pro numero mensium contexta erat. Virg. Æneid. 12. v. 161

- - - - ingenti mole Latinus
Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum,
Auratis bis sex radii fulgentia cingunt,
Solis, avi, specimen.

Et ita Solis caput expressum in tabula marmorea Romæ in Marchionis Jovii ædibus, quam descripsit, & erudito Commentario explicavit Hieronymus Alexander, ubi plura de his radiis leges. Tribuebantur coronæ hujusmodi hominibus etiam, quibus divinitatis aliquid datum existimabant: ut *Regibus Principibusque* seu *Imperatoribus.* De quo Plutarchus ad Principem ineruditum pag. 780. Quo illud Plinii pertinet Paneg. Trajani cap. 52 *Horum unum si præstitisset alius, illi jamdudum radiatum caput, & media inter Deos sedes auro staret aut ebore*, &c. Lucian. in Misanthropo, adulator nescio quis Timoni statuam dicto erigit, cum fulmine in dextra, radiisque in capite, quasi faceret Deum. *Rota radiata*, Varro 3. de R. R. cap. 5.

¶ Radiatio, fulgor, ut *Prospera radiatio*, Firmicus lib. 2. cap. 22. ein guter aspect. Et, *Marmoris radiatio*, pro fulgore, Plin. lib. 36. cap. 5. Et pluraliter Arnobius lib. 6. pag. 208 *augustissima lucis radiationibus territare.*

¶ Radiōsus, plenus radiis. *Radiosus Sol*, Plaut. Stich. act. 2. sc. 2. v. 41.

¶ Irradiare, illustrare, vel illustre esse. Active Statius Thebaid. lib. 6. v. 64 *- - - hoc undique gemma Irradiant.*

Et Arator, Christianus poeta, in Act. Apost. cap. 2. v. 2

Irradiat fulgore locum.

Neutraliter Sedulius in Hist. Resurr. Matth. 28

Caperat interea post tristia sabbata felix
Irradiare dies, culmen qui nominis alti
A Domino dominante trahit,

¶ Præradiare, præfulgere. Claudianus in Nupt. Honor. & Mar. v. 287 *- - - pilentaque sacram*
Præradiant ducium turmam.

RĀDIX, plantarum, arborum & herbarum origo, fundamentum. Wurtzel. Unde *ab radicibus*, id est, ab origine Varro lib. 2. de re rustica cap. 8. item pro funditus Phædrus dixit, de quo infra in *eradicare.* *Alta radices*, tieffe Wurtzeln. *Radices agere*, einwurtzeln/ Wurtzel gewinnen/ besselben: quod & *facere*; & *capere radices*, Plinius dixit lib. 17. cap. 17. *Altius agere radices*, tieff einwurtzeln. Per similitudinem est stabilire, & firmitatem acquirere. Cicer. lib. 2. offic. cap. 12 *Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur.* Et in 4. Philipp. cap. 5 *Virtus est una altissimis defixa radicibus, quæ nunquam ulla vi labefactari potest.* Quintilianus lib. 1. cap. 1 *Altis radicibus niti* dixit. Isocrates τὰς μὲν παιδείας πικρὰν ἔφη, γλυκεῖς δὲ τὰς καρπὰς, hoc est, *Radicem doctrinæ amaram dixit, fructus vero suaves.* Alludit ad id Ausonius in carmine de studio juvenili, sive Eidyll. 4. v. 70

- - - Pueros molli monitu & formidine leni
Pellexi, ut mites peterent per acerba profectus,
Capturi dulcem fructum radicis amaræ.

¶ 2. Radices etiam dicuntur ima montium, ut Servius appellat, seu imæ montium partes. Per similitudinem Cicero orat. antequam iret in exil. *Cujus templum a Romulo victus Sabinis in Palatii* (montis Palatini) *radice cum victoria est collatum.* Vitruv. libr. 2. cap. 10 *Montis Apennini prima radices à Tyrrheno mari in Alpes & extremas Hetruriæ regiones porriguntur.* Nepos Miltiade cap. 5. num. 3 *Postero die sub montis radicibus acie in regione instructa.* Cæsar 3. de B. C. cap. 85 *ad infimas radices montis.*

¶ Radix etiam *Raphanus* dicitur, unde Germanicum factum videtur, Rettich.

¶ Radicula, parva radix. Cic. 2. de divin. cap. 66 *radiculam quærere.* Et Columella lib. 5. cap. 5 *recisis radiculis.*

¶ Radicosus, ut, *Brachia radicosa hederarum*, wurtzelich/ oder voll Wurtzeln/ Plin. lib. 16. cap. 34.

¶ Radicitùs, adverb. *a radicibus*, ut Phædrus loquitur loco in Eradicare mox indicando. Ut, *Malas herbas radicitus effodere*, mit der Wurtzel ausgraben / ausrotten / i. e. funditus, Cato cap. 50. Et, *Radicitus alicujus actiones evellere*, Cic. pro domo sua cap. 13.

¶ Radico, radicare, radicem facere, sive capere, Wurtzel gewinnen/ sich bewurtzeln. Plin. lib. 13. cap. 4. de Palma, *In Africa ipsa quoque arbor strata in solo humido tota radicatur, sed in frutices, non in arborem.* Et lib. 19. cap. 6 *Cæpe &, allium non nisi in rectum radicantur.*

¶ A quo *Eradicare* facit Terent. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 21. & Heaut. act. 3. sc. 3. v. 28. *Dii te eradicent*, hoc est, radicitus, seu funditus perdant, plane exstinguant. Phædrus *à radicibus evertere* dixit lib. 3. fab. 10. v. 49

- - - Si mendacium
Subtiliter limasset, à radicibus
Non evertisset scelere funesto domum.

Similiter *à stirpe interire*, Sallustius Catil. cap. 10.

RĀDO, radere, glatt machen/ schaben/ bescheren / ut, *radere caput*, Sueton. Calig. cap. 5. *genas*, Cic. 2. de Leg. cap. 23, balbieren. ¶ Sed, *Radit iter liquidum*, i. e. carpit, streicht durch die Lufft / Virgil. 5. Æn. v. 217. *Radere aures*, est auribus molestum esse, aures ferire, den Ohren weh thun / Quintil. lib. 3. cap. 1. *Radere littus*, Virgil. 7. Æn. v. 10. am Ufer hinschiffen. Et Lucretius lib. 5. v. 257

- - - ripas radentia flumina rodunt.

¶ Rāsilis, e, das sich glatt schaben läst/ ut, *Rasile buxum*, Virgil. 2. Georg. v. 449. *Rasile argentum*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 56.

¶ Rasura, Beschorung. *Rasuram deducere*, abschaben / Colum. lib. 4.

lib. 4. cap. 19. Item quod abscinditur. *Rasura eboris*, Veget. quæ *scobs eborea* Scribonio Largo appellatur Compos. 16.

¶ Rasico, Rasitare, frequent. Sueton. Othon. cap. 12.

¶ Radula, æ, (dicunt & *Rasula* alii) instrumentum, ein Krück/ damit die Böttcher das alte Pech aus den Fassen kratzen. *Rasula pistorum*, Colum. lib. 12. c. 18. ein Trogscherre.

¶ Rastrum, vide infra.

¶ Abradere, radendo auferre, abschaben/abkratzen/ut, *acuta dolabra abradere*, Colum. de arbor. cap. 8. Dicitur & *abradi barba*, Plin. 6. cap. 20. Terent. per metaphoram dixit, *Cui aliquid abradi potest*, denen man kan etwas abzwacken / in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 19. Et Cic. pro Cæcin. cap. 7 *Postea quam videt nihil se ab A. Cæcina posse licitum terrore abradere.*

¶ Adradere, Columell. de arbor. cap. 8 *Ne medullam ladas, adradito*, schabe diß daran.

¶ *Abrasus* pro libertino, Horat. lib. 1. Epist. 7. v. 50. ut Marcilius explicat, quem ibi vide.

¶ Circumradere, umher schaben/ abkratzen. Columella lib. 4. cap. 29 *Sarmentum leviter circumrasum, ut cortex tantum detrahatur.*

¶ Circumrasio. Plinius lib. 17. c. 26 *circumrasio corticis*, quum cortici museus detrahitur.

¶ Corradere, zusammen kratzen. Terentius in Adelphis act. 2. sc. 2. v. 34. *Minas decem corradet alunde.* Et in Phormione act. 1. sc. 1. v. 6 *Ei credo munus hoc corraditur.*

¶ Deradere, von etwas abschaben / abkratzen / Cato cap. 121. *De virga lauri deradito.* Apulejus extremo lib. 3 *Quum ejus comas deraserim.* Et Tertullianus Apolog. cap. 12 *Unguis deraditis latera Christianorum.*

¶ Eradere, eruere, auskratzen/ auskrauen. Horat. 3. carm. Ode 24. v. 51 *Fradenda Cupidinis*

Prabi sunt elementa.

Tacitus 4. Annali cap. 42 *Merulam albo senatorio eraſit.* eines Nahmen ausstreichen.

¶ Interradere, idem quod circumradere, Plin. lib. 15. cap. 1. *Olea attondentur, ut interradi gaudeat.* Et Paullinus Nolanus Poem. 24 v. 254 de Jacobi patriarchæ versicoloribus baculis:

- - interrasâ variatis cortice virgis.

¶ 2. *Marmor interrasum*, id est, politum, Plin. lib. 35. cap. 1.

¶ Interrasilis, *Aurum interrasile*, hoc est, limatum, Idem lib. 12. cap. 19. Et Fortunatus lib. 1. Carm. 13

Hic sculpta camera decus interrasile pendet.

¶ Interrasor. Gloss. Vet. Interrasor, ἀλαφιστής.

¶ Irrasus, *caput irrasum*, unbeschoren. Plaut. Rud. act. 5. sc. 2. v. 16. Et, *irrasa clava*, Silius lib. 8 v. 585. id est non levigata.

¶ Præradere, ab anteriori parte radere. Cato cap. 41 de R. Rust. *Vitis utrinque listus alterum præradito oblique.* Popina autem *præcuito* legit. Tamen & Paullinus Nolan. Epist. 22. n. 2 [al. ep. 7] *Inæqualiter semitonsi & destituta fronte præsi.*

¶ Praterradere. Lucretius lib. 4. v. 531

Præterradit enim vox fauces sæpe.

¶ Semirasus, semitonsus. Catullus Carm. 60. de Rufa v. 5

Ab semiraso tunderetur ustore.

¶ Subradere, von unten abkratzen. aut modice, wenig abkratzen. Palladius lib. 5. cap. 4 *Arbor ferrea strigili subrasa hilarior fiet.*

¶ Superradere. Plinius lib. 22. cap. 23 *clavis pedum superrasis*, die Lichdornen beschneiden/ beschaben.

RAIA, piscis mira fœcunditatis, ein Roch. Plurium est generum, *Raja lævis*, ein glatter Roch: *Raja oculata*, ein Spiegelroch: *Raja undulata*, Schamsorroch: *Raja asteria*, ein Sternroch: *Raja clavata*, ein Nagelroch/ &c. Vide Gesnerum.

RALLA, vestis genus a raritate texturæ sic dictum, ut Nonius vult, cui opponitur *crebra* vel *spissa*. Usus Plautus Epidic. act. 4. sc. 2. v. 46. Vide Scaliger. in Cirin Virgil. At longè aliter Vet. Glossæ explicant, quibus *Ralla* Ζωστὴρ est. Viderint docti.

RĀMENTVM, tenuis cujusque rei particula seu scobs, ut metallorum, lignorum & aliarum rerum, das kleine/ so von einem jeden Ding / das beschnitten / behauen wird / abgeht. *Ramenta auri, argenti*, Abgänglein vom Gold / Feilspäne / &c. *Ramenta lignorum*, Spän / Sägespän. *Ramenta farininum* sunt arenæ minutulæ partes apud Plin. libr. 33. cap. 4. Nimirum quod abraditur *ramentum* est. Inde enim & ducitur. A *radere* enim *radimen*, *radimentum* est: & inde per syncopen *ramen*, *ramentum*. ¶ Plautus in fœminino *Ramenam* dixit. Ut Bacchid. act. 3. sc. 4. v. 28

Sed antequam illa unquam meis opulentiis
Ramenta fiat gnatior.

Et Rudente act. 4. sc. 3. v. 77

Nunquam hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior.

RĀMEX, icis, masculin. herniæ genus, der Bruch am Leibe. Nam quum intestinum incipit in scrotum decidere, videtur id ramum facere. Inde igitur nomen. Vet. Gloss. *Ramex*, κήλη. Juvenal. Sat. 10. v. 205

- - - Jacet exiguus cum ramice nervus.

A ubi Vet. Scholiastes: NERVVS, *penis*. RAMICEM *dicit intestinum.*

¶ Ramicosus, ramice laborans, der gebrechen ist / Plin. libr. 30. cap. 15. Vide ejus species *Bubonocelen, Enterocelen, Epiplocelen.*

RAMNENSES & *Ramnetes*, & *Rhamnenses*, tertia, fuerunt populi Romani pars, sic a Romulo nuncupati, ut *Tatienses* a *Tatio*. Livius lib. 1. cap. 13 *Rhamnenses* a *Romulo*, *à Tito Tatio Tatienses sunt appellati.* Propertius lib. 4. eleg. 1. v. 31

Hinc Tatii, Rhamnetesque viri, Luceresque coloni.

Tusca vocabula esse, Varro auctor est, quem vide 4. de LL.

RAMORACIA, vide *Amoracia.*

RĀMVS, qui ex arbore diffunditur, κλάδος, ein Ast / ein Zweig. *Ramus frondens*, Virgil. 7. Æneid. v. 135. *Viridis*, Ovid. 12. Metam. v. 12. Et, *Ramos inutiles falce amputare*, Horat. Epod. 2. *Ramum arboris defringere*, Cic. pro Cæcin. cap. 21. *Rami nodosi & retorridi*, apud Senec. Epist. 12.

¶ Rāmulus, ein Zweiglein / Aestgen. Columella lib. 5. cap. 6 *Si nullum ramulum arbor idoneum habuerit.* ¶ Pro surculo Pfropfreiß. Sueton. Galba cap. 1. ubi Casaub.

¶ Ramusculus, diminutiv. aliud. Plin. lib. 20. cap. 23.

¶ Rāmosus, *Arbor ramosa*, Lucret. lib. 5. v. 1095. *Cornua ramosa cervi*, Virg. eclog. 7. v. 30. Superl. *ramosissimus.* Tertullianus Apolog. cap. 35 *Ramosissimis laureis postes præstruebant.*

¶ Ramulosus, Plin. lib. 16. c. 24 *Ramulosa folia.*

¶ Ramale, neut. ramus inutilis vel aridus, dürre Aeste / Pers. Sat. 5. v. 59. *Veteris ramalia fagi*, Ovid. lib. 8. Metam. v. 644

- - - ramaliaque arida tecto Detulit.

¶ Rameus. Virg. 4. Georgicorum v. 303

Et ramea cestu subjiciant fragmenta, &c.

RĀNA, βάτραχος, palustris est ac terrestris, ein Frosch / *Rana palustris*, Horat. 1. Satyr. 5. v. 14. *Rana viridis*, Ovidius 15. Metam. 375, quam Plinius *calamiten* vocat, ein Laubfrosch. *Rana temporaria* seu *æstiva*, teprat in vitis ac littoribus & pulvere imbribus æstivis madefacto. *Rana rubeta*, bufo est, eine Krot. *Ranarum* cæteræ aut *terrestres* sunt, aut *aquaticæ*; exdem quæ aut *fluviatiles*, aut *palustres*. Mæcenas annulo, quo privatim signabat, Ranam insculptam habuit, quo de Meib. in Mæcenate, cap. 13. p. 81. seq.

¶ Rana & *Ranula* morbus bobus peculiaris, die Kröte/ ist ein Geschwär auff der Zungen. Columell. lib. 6. c. 8.

¶ Ranunculus aliud diminutivum, *Ranunculus viridis*, Laubfröschlein. Cic. 1. Divinat. cap. 19. ¶ 2. *Ranunculus*, herba, Hahnenfuß. Genera ejus quatuor Plinius lib. 25. cap. 13; quinque Matthiolus recensct.

C RANCOR, oris, putor ex vetustate & corruptione, Fäule/ Schimmel. Palladius de re rust. lib. 1. cap. 20 *Receptacula olei semper munda sint, ne novos sapores infecta veteri rancore corrumpant.* Est ab obsoleto *ranceo*, i. e. situ obducor, putresco: unde participium superest. Lucretius lib. 3. v. 725

Unde cadaver rancenti jam viscere vermes Exspirant.

Ut a *calere*, *calor*; a *candere*, *candor*; ita a *rancere rancor.*

¶ Ad animum etiam transfertur, & remanens ex male facta gratia odium significat, Gell. B. Hieronymus Epist. 66 ad Rufinum: *Conscientiæ nostræ testis est Dominus, post reconciliatas amicitias nullum intercessisse rancorem.*

¶ Ranceo, rancere, vide paullo ante in *Rancor.*

¶ Rancidus, a, um, putidum, garstig / stinckend. *Rancidus aper*, Horat. 2. Satyr. 2. v. 89. *Lardum rancidum*, garstig Speck. Erasmus. Comp. *Rancidior*, Apuleji lib. 10. p. 245.

¶ Prærancidum, exoletum & ingratum, Gell. lib. 13. c. 20. *Finitio prærancida.*

¶ Subrancidus, aliquanto rancidus. *Caro subrancida*, Cic. in Pison. cap. 27.

¶ Rancide, adverb. garstig/ stinckend/ Gell. lib. 18. cap. 11. *Fida dure & rancide.*

¶ Rancidulus, ut, *Ore rancidulo loqui*, ein wenig stinckend / Martial. lib. 7. epigr. 33.

D RĀPA, æ, & *Rapum*, i, Rüben. Columella lib. 2. cap. 10 *Rapa campis & locis humidis lætantur.* Idem lib. 11 sub finem; *rapæ semina inspergi debere.* Plinius lib. 20. cap. 3 *Est & rapo vis medica.* Quemadmodum vero Floribus spargere solebant; quibus volebant bene, & quos honoratos cupiebant; ita contra in eos, qui erant odio, & quos afficere contumelia vellent; rapa jacere solebant. Suetonius Vespasiano cap. 4 *Abrumeti seditione quadam rapa in eum jacta sunt.*

¶ Rapulum, diminut. Horat. 2. Satyr. 8. v. 8.

¶ Rapacia, orum, raporum herba, Rübekraut / Plin. 18 c. 13.

¶ Rapina, æ, ubi rapa seminantur, ein Rübland/ Cato cap. 35. Columella & Scævola, Lege 58. § 16. Dig. de Leg. 3.

¶ Rapicius, a, um: ut, *Rapicii colei*, Cato cap. 35. *Rapicium semen*, Rübesaat. Cato de re rust.

RĀPHĀNVS, ἄραφος, ὁ, ἡ, rapum, Attice, radix; Rettich. *Raphanus sativus & agrestis*; Plin. lib. 20. cap. 4.

¶ *Oleum raphaninum*, Rettich-Oel / Plin. 23. cap. 4.

¶ Raphanitis, planta, Iridis species, eidem est, eine Art Blauliljen oder Veilwurtz. Plin. 21. cap. 7. A

RĂPĬO, rapere, eripere, seu per vim & festinationem rapere, mit Gewalt und auff ein Eil etwas hinreissen / nehmen. Terent. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 20 *Sublimem hunc intro rape, quantum potes*, trecke ihn hin. *De complexu parentum ad mortem rapi*, Cicer. 7. in Verr. cap. 52. Idem in 3. Verr. cap. 25 *Rapi cupiditate, abiditate*, &c. übereilet werden. *Rapi in errorem*, Cic. 2. de Leg. cap. 17. &, *in invidiam*, 3 Agrar. cap. 2. in Irrthum/in Abgunst kommen. *Rapere in pejorem partem*, Terent. prolog. Adelph. v. 3. übel auslegen. *Rapere in contrariam partem*, Cic. 10. fam. epist. 33. *Injus rapere*, Plaut. Pœn. act. 5. scen. 5. v. 56. *ad Prætorem rapere*, Plautus Aul. act. 4. sc. 10, v. 39. *Rapere ad pœnam* est punire. *Rapere in crucem*, Cicer. 7. Verr. cap. 64, an Galgen schleppen. Frequenter hoc verbo Tacitus utitur in vi ac celeritate quadam exprimenda. Ut *rapere spem, rapere licentiam, rapere imperium*; id est, avide, & per impetum sumere. Seneca Consolat. ad Marciam cap. 10. *Rapite ex liberis voluptates*, id est, festinanter & avide, dum licet, sumite, Cicer. 3. de Oratore, cap. 40. extr. Ennianos hos versus quasi interpretans:

- - - - Vive Ulysses, dum licet;
Oculus postremum lumen radiatum rape.

Non dixit, CAPE, *non* PETE: *haberet enim moram spei tantis, diutius esse sese victurum: sed* RAPE. *Hoc rectum est; ad id aptatum, quod antedixerat*, DVM LICET. Horat. lib. 1. Sat. 3. v. 109 B

Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus editior cædebat.

Venerem incertam, vulgivagam & nullis certis matrimoniis adstrictam vocat; *rapere Venerem*, est extorquere concubitum violentia; atque eripere quasi per libidinis importunitatem. Alibi *rapere oscula*, pro raptim & ex inopinato sumere idem dixit. Petronius: *Ultimum hoc gaudium fatu properantibus rape*; id est, propere sume, dum licet. Livius lib. 41. cap. 3 *Commeatumque in litore expositum in naves rapiunt*, id est, raptim & per summam festinationem important. Lucanus lib. 3. v. 115

Ut videt ingenti Saturnia mole rebelli
Templa; rapit gressus.

Rapere gressus est, quanta vi potes intendere, ut non incedas modeste, sed accurras per impetum. Pluribus exemplis rem illustravimus, ut elegantissimus verbi usus testatior sit, tironibusque magis pateat. Virgilius de Troja capta Æneid. 2. v. 374 C

- - - alii rapiunt incensa feruntque Pergama.

i. e. summa vi evertunt, atque asportant. Similiter Statius lib. 7. Thebaid. v. 599

Templa putes, urbemque rapi.

¶ Est & cursim transire. Idem lib. 5. Theb. v. 3 *Sonipes campum rapit*, faciendo passus majores per arva. Lucanus lib. 4. v. 151

- - - - - rapuitque ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuisset iter.

¶ Raptum, substantivum. Livius lib. 7. cap. 25 *Eos rapto vivere necessitas coegit*, quod & *vivere ex rapto* dicitur, raubens und stehlens behelffen.

¶ *Raptus*, i. e. ante diem exstinctus. Stat. lib. 2. Silv. 1. v. 208

Hic finis rapto.

Item lib. 5. Silv. 3. v. 16

- - - qualis post Orphea raptum Adstitit.

Ad immaturam mortem utrinque pertinet.

¶ Raptus, subst. nomen, de personis dicitur: *Raptus virginis, raptus Helenæ*, Entführung. De raptu Proserpinæ Claudianus scripsit. Tacitus de German. cap. 35. *Nullis raptibus aut latrociniis populantur.* Adde mox in *Raptio*.

¶ Terentius *Raptionem* etiam dixit pro *raptu*, in Adelph. act. 3. sc. 3. Ubi Donatus: RAPTIO *ad personam refertur:* RAPINA *ad rem:* RAPTVS *ad stuprum, si proprie volumus loqui.* Sed *raptum* pro *rapina*, non raro invenias. Apud Tacitum non semel legimus ita poni: ut Annal. 15. cap. 38. extr. 1. Histor. cap. 46. & alibi. Idem de Germania cap. 35 de Chaucis: *Nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur.*

¶ Rapina, ad rem refertur, violenta rerum ablatio, ein Raub. *Spes prædæ ac rapinarum*, Cic. 12. fam. ep. 12.

¶ Raptor, ein Räuber. Phædrus lib. 1. fab. ult.

Consilium raptor vertit ad fallaciam.

Tacit. Agric. cap. 30 *Raptores orbis*, id est Romani. *Raptor spiritûs*, hoc est percussor, homicida, apud Valer. Maxim. lib. 5. cap. 3. Et, *magnes raptor ferri*, Augustinus Civ. Dei lib. 21. cap. 4.

¶ Rapax, rapinis intentus, zugreiffisch / räuberisch. *Mare rapax*, Tibull. lib. 1. eleg. 3. v. 65. *Ignis rapax*, Ovid. 8 Metam. v. 843. Et eodem libro v. 552

nec se committere rapacibus undis.

Suetonius Domit. c. 3 extr. *supra ingenii naturam inopia rapax, metu sævus.* Comp. *Nihil est rapacius, quam natura*, Cic. de Amic. c. 14. Et Superl. *procuratorum rapacissimus quisque*, Sueton. Vespas. c. 16.

¶ Rapacitas, Dieberey / rapiendi aviditas. Cicer. pro Cœlio cap. 6 *Quis in rapacitate avarior?*

¶ Rapidus, a, um, idem quod *velox*, a rapientium celeritate, geschwind/ut, *Æquor rapidum, currus, cursus rapidus*, Virg. Eclog. 1

Rapidum Cretæ veniemus Oaxen.

Lapsus rapidi fluminum, Horat. lib. 1. od. 12. *Rapidior unda*, Curtius lib. 4. cap. 9, 18. *Rapidissimi vortices*, Idem lib. 9. cap. 4. n. 11. *Rapidissimum flumen*, Cæs. 1. Civ. cap. 50. ein schneller Strom. *Sol rapidus*, Virgil. 1. Georg. v. 424. Tacitus 2. Hist. cap. 54 *Rapidus in urbem vectus*, id est, rapido seu contentissimo cursu. Alibi *rapidum agmen*, id est, raptim ductum dixit.

¶ Rapide, behend. *Rapide ferri*, Cicer. in Oratore cap. 37.

¶ Rapiditas, *fluminis rapiditas*, Cæsar 1. Civ. cap. 62.

¶ Raptim, adverb. *Raptim scribere*, Cic. 2. Attic. epist. 9. pr. eilends schreiben. *Prædam ex castris raptim convehere*, Liv. lib. 3. c. 23. *Raptim conquisita navigia*, Plinius Panegyr. cap. 34. in aller Eil.

¶ Prærapidus, sehr schnell. *Ira prærapida & amens*, Seneca lib. 1. de Ira cap. 12. *Prærapida fuga*, utpote cervorum, Silius lib. 16. v. 363.

¶ Rapto, raptare, frequentativ. Virg. 1. Æn. v. 483

Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros.

schleppen/schleiffen. Cic. pro Sextio cap. ult. *Dissipati liberi, raptata conjunx.* ¶ Raptare pro conviciari Plautus dixit Aulul. act. 4. sc. 4. v. 5. Auctor argumenti 2. in Amphitr. *Invicem raptant probris*, id est, invicem conviciantur. Vide ibi Taubman. p. 6.

¶ Abripere, violenter rapere, abstrahere. mit Gewalt hinreissen/wegnehmen. *A liberis abstrahi, a conjuge abripi*, Declam. Antequam. *E complexu parentum abreptos filios ad necem ducere*, Cic. in Verr. 3. cap. 3. Et, *Abripi in cruciatum*, Terent. Andr. act. 4. sc. 4. v. 47. *Abripi tempestate*, Cic. pro. Ligar. cap. 12. durch Ungewitter verschlagen werden. *In vincula abripi*, Idem 6. Verrin. cap. 10.

¶ Arripere, zu etwas mit Gewalt reissen. *Arripere ad* vel *in quæstionem*, Cic. pro Milon. c. 22. zur peinlichen Frage / Marter. & pro Cluent. cap. 33 *Arripere causam, tempus*, Cic. 5. fam. ep. 12. *occasionem*, ergreiffen. Ter. in Eun. act. 3. sc. 5. v. 23 *Submonuit me Parmeno ibi servus, quod ego arripui*, daran ich mich gehalten hab. *Literarum studium senior arripuerat*, Nepos Catone cap. 3. mit Begierde lernen. *Arripere aliquid celeriter*, behend fassen/begreiffen/cui contrarium est, *Tarde percipere*. Cic. pro Rosc. Comœd. c. 11 *Quo quisque est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius; quod enim ipse celeriter arripuit, id cum tarde percipi videt, discruciatur.*

¶ Corripere, ergreiffen/ gewaltsam angreiffen. Cicero in Verr. 5. cap. 23 *Hominem corripi ac suspendi jussit.* ¶ 2. Sed *Corripere se intro ad aliquem*, est raptum se ad aliquem recipere, sich eilends zu einem verfügen/Ter. Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 5 *Corripi morbo, dolore, febri*: est invadi, in Kranckheit fallen. Plinius lib. 1. epist. 12 *Pedum dolore correptus est.* Sulpicius Severus Vita Martini cap. 7 *Languore correptus, bis febrium labora.* ¶ 3. Significat & alia, ut, *Corripere syllabam, correpta syllaba*, in Prosodia, kurtze Sylbe. ¶ 4. Et verbis reprehendere, straffen/ mit Worten züchtigen/ Horat. in Serm. lib. 2. Sat. 3. v. 257

Postquam est impransus correptus voce magistri.

¶ Correpte, adverb. Ovidius 4. ex Ponto epist. 12. v. 13

- - - quæ nunc correptius exit.

Scilicet syllaba, de cujus quantitate loquitur. Atque ita etiam Augustinus Confess. lib. 11. c. 26 *pronuntiari correptius.*

¶ Correptio. Tertullianus de Pudicit. cap. 14 *correptione retundi*, id est, reprehendi. Et in prosodica significatione Augustinus lib. 4 de Doctr. Christ. cap. 10 *Alii aures de correptione vocalium vel productione non judicant.*

¶ Correptor, Seneca lib. 2. de Ira cap. 10 *Placidus sapiens & æquus erroribus, non hostis, sed correptor peccantium*, id est castigator. Et lib. 3. de Ira cap. 37 *Pessimus quisque correptorem asperrime patitur.*

¶ Deripere, deorsum rapere vel trahere, runter reissen. Plautus Rudente act. 3. sc. 5. v. 5 *De ara capillo jam deripiam.* Idem Aulul. act. 4. sc. 10. v. 18 *Deripiamus aurum matronarum.* Tibullus lib. 1. El. 5. v. 39 *Num seror incestus sedes adisse Deorum,*

Sertaque de sancto deripuisse foro.

Vet. Gloss. *Deripit*, ἁρπάζει. Restituit Nic. Heinsius etiam Silio lib. 10. v. 600 *- - - arma*

Deripite, o pubes, templis.

¶ Diripere, deprædari, depopulari, plündern/ut, *Diripere urbes, domos, bona.* Cicer. post red. in Sen. c. 7 *Domus mea diripiebatur.* Idem 8. Attic. ep. 2 *patriam diripiendam & inflammandam relinquimus.* Nepos Catone cap. 3 *Usque ad Præturam Ser. Galba, qui diripuit Lusitanos*, id est, depopulatus est. ¶ 2. Aliquando discerpere est, distrahere, hinc inde rapere. Statius lib. 5. Theb. v. 366 *- - - Obnixi Lucrant cava nubila venti*

Diripiuntque fretum. Idem 4. Theb. v. 56

- - - longusque a fontibus amnis
Diripitur.

Plautus Mercat. act. 2. sc. 4. princip. *Pentheum diripuisse ajunt Bacchæ.*

Bacchas. inde direptum pro distractione conjunctorum Cicero dixit, de quo infra. ¶ 3 Est & diripere *cupide emere*, wenn man sich um etwas dringet und reisset. Vetus auctor vitæ Persii, quem docti Suetonium putant: *Editum librum continuo minuri homines & diripere cœperunt.* B. Hieronymus simplici usus est, apud Pammachium de Epiphanii literis ad Johannem Hierosolymitanum: *Harum exemplaria certatim Palæstina rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam scriptionis.* Item Severus Sulpitius Dialog. 1. cap. 16 de suo libro, quo vitam D. Martini considerat: *Cum tota certatim urbe raperetur, exsultantes librarios vidi, quod nihil ab his quæstuosius haberetur.*

¶ Direptio, Plünderung / ut, *Bonorum direptiones & naufragia*, Cic. 4. fam. ep. 13. *Direptioni & incendiis relicta urbs*, Idem lib. 4. famil. epist. 1.

¶ Direptus, ûs, idem quod *direptio.* Sed Cicero pro *destructione* ac *solutione conjunctorum* posuit 1. Tuscul. cap. 29. *Est*, inquit, *interitus quasi discessus, & secretio ac direptus earum partium, quæ ante interitum vinctione aliqua tenebantur.* Spartianus Severi Vitâ cap. 19 *Res Romana prædonibus direpta fuit.* Raub / Beute.

¶ Direptor, prædator. Cic. 2. Catil. cap. 2 *Direptor & prædator.*

¶ Indireptus, non direptus. Tacitus 3. Hist. cap. 71, 7 *Capitolium indefensum & indireptum conflagrabit.*

¶ Eripere, per vim rapere, mit Gewalt wegnehmen. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 44 *Domo me eripuit*, aus dem Hause gerissen. Ibid. sc. 2. v. 30 *Per oppressionem aliquid eripere alicui.* Et, *Potestatem aliquid faciendi eripere*, Cicer. de Amic. cap. 23, ubi *potestatem adspiciendi eripere* dixit. *Spem eripere*, Cic. 4. Catilin. cap. 4. einem alle Hoffnung abschneiden. Seneca Thebaide v. 102 *Malo imperari, quam eripi mortem mihi.* ¶ 2. Sed aliud significat cum ablativo & præpositione: ut, *periculo eripere aliquem*, id est, liberare, einem aus Noth helffen / erretten. Virgil. Æn. 3. v. 711 *nequicquam erepte periclo.*

Et cum præpositione, *Eripi ex insidiis*, Cic. pro Mûræn. cap. 38.

¶ Ereptio. Cic. 6. in Verr. cap. 5. *Putabant ereptionem esse, non emptionem*, Wegnehmung.

¶ Ereptor. Cic. pro Quintio cap. 8. pr. *Iste homo acerrimus bonorum possessor, expulsor, ereptor.* Tacitus lib. 13. cap. 55 extr. *terrarum ereptores.* Wegnehmer.

¶ Præripere, einem etwas ablauffen / zuvor kommen. *Marius præripuit collegis popularem gratiam*, Cic. off. lib. 3. cap. 20. *Præripere alicui de ripere hostium consilia*, Idem 1. Offic. cap. 30. *Præripere alicui desponsam jam & destinatam laudem*, Idem de Aruspic. resp. cap. 3. extr. Et, *Cupidu præreptus ab astris*, id est præreptus morte, apud Claudian. bell. Gild. v. 253. *Palmam præripere alicui*, einem den Vortheil ablauffen. D. Hieronymus Epist. ad Nepotianum de Clericorum vita: *M. Tullius, in quem pulcherrimum illud elogium est:* DEMOSTHENES TIBI PRAERIPVIT, NE ESSES PRIMVS ORATOR, TV ILLI, NE ESSET SOLVS.

¶ Proripere, *latenter aliquo se proripere*, sich heimlich wohin verschleichen / ausbrechen. Virg. Ecl. 3. v. 19

Ite cum clamarem, quo nunc se proripit ille?

Domo sese proripere, Livius lib. 29. cap. 9. Et, *Sese porta foras universi proripiunt*, sie verlauffen sich alle zum Thor hinaus / Cæsar 2. de B. C. cap. 12.

¶ Surripere, clam rapere, subducere, heimlich entziehen / weg bringen. Cic. 3. Offic. cap. 10 *Quod pertineat ad usum alteri surripere, jus non est.* Sed meliores libri habent *Deripere.* Plaut. in Milit. Glor. a. 3. sc. 1. v. 8 *Bonum consilium surripitur sæpissime*, ein guter Rath wird einem offt verführet und verhindert. Seneca epist. 1. pr. *Tempus surripiebatur.*

¶ Surreptio, Entziehung / Entwendung. Chrysologus Serm. 43 *Non est nostrum, fratres: inimici est ista surreptio*, &c.

¶ Surreptitium, quod surreptum est, apud Plaut. prolog. Menæch. v. 60 *puer surreptitius.*

RĀRVS, a, um, contrarium est *densus*, dünn. ut, *Retia rara*, Virg. Æn. 4. v. 131. *Rara arbores*, id est, per intervalla enatæ, & tractim. Nep. Milt. cap. 5. *Acies rarior*, eine weitgestellte Schlacht-Ordnung / Tacit. 3. Hist. cap. 25. ¶ 1. Item non vulgare, eximium ac præstans, seltzam / ut, *Omnia præclara rara*, Cicero in Læl. cap. 21. Et, *Optimum quidque rarissimum est*, lib. 2. de finib. cap. 25. *Rarissimi ingenii homo*, Senec. Controvers. 28. *Rarissima conjux*, sine exemplo, incomparabilis, Stat. lib. 5. Silv. 1. v. 11. *Quod rarum est, in precio habetur.* Platonis est in Euthydemo: τὸ σπάνιον ἐστι, τίμιον. Cic. 2. fam. ep. 13. pr. *Rara tua quidem, sed suaves accipio literas.* Sic, *Rarus, a, um, inventu*, das selten anzutreffen ist. ¶ 3. Statius lib. 6. Theb. v. 640

Rarique non fracto vestigia pulvere pendent.

V. S. Valdè subtilia, vix visibilia.

¶ Perrarus. Livius lib. 29. extrem. *quod tum perrarum erat.* valde rarum.

¶ Rare, adverb. Columella libr. 2. cap. 9 *Nisi rare conseritur, vanum & minutam spicam facit*, dünn / weitläufftig. Quanquam Varro apud Gellium libr. 2. cap. 25 hanc formam improbavit. *Rarius fieri, quam exspectatur*, Cic. lib. 1. fam. epist. 7. pr. *Rarissime accidere*, Columell. lib. 5. c. 5.

¶ Rarò, idem. Cic. pro Rosc. Am. c. 13 *quod ita rarò extitit, ut* &c.

¶ Rarenter, idem, sed rarioris usus. Gellius libr. 10. cap. 15. ex Fabio Pictore: & libr. 2. cap. 25. ex Varrone: & ex suo ingenio libr. 3. cap. 16. &c. etiam Cato cap. 103 usurparunt.

¶ Perrarò, sehr selten. Sueton. Tib. cap. 38 *Antio tenus nusquam abfuit: idque perraro, & paucos dies.*

¶ Raritas, ut, *Raritas arborum*, wo die Bäume nicht dick stehen. Plin. lib. 11. cap. 27. Et Vitruvius lib. 2 cap. 5 *foraminum raritates*, quod & eod. l. c. 9 dixit, wenn die Löcher weit voneinander.

¶ Raritudo, idem, Columella de Arboribus cap. 3 *Mediocri raritudine optima est vitibus terra.*

¶ Rarefacere, rarum efficere, dünne machen / & Rarefieri, dünne werden. Lucretius lib. 6. v. 870

Et rarefecit calido miscente vapore.

Et per tmesin ibidem v. 232

Conlaxat rareque facit latemina.

Idem lib. 1. v. 648

Nil prodesset enim talidum densariet ignem,
Nec rarefieri, &c.

¶ Rarescere, rarum fieri, dünn / seltzam werden / deficere, sich verlieren / abnehmen. Columell. lib. 5. cap. 6. pr. *Operam dabit, ne emortuæ arboribus rarescat arbustum.* Silius lib. 17. v. 427

Rarescit multo laxatus vulnere miles.

Dicitur de rebus etiam, quæ procul intuentibus conjunctæ videntur; si propius advenias, intervallum ostendunt. Virgilius 3. Æn. v. 411 *angusti rarescent claustra Pelori.* Vide ibi interpretes.

¶ Raripilus, vide in *Pilus.*

¶ Disrarare, rarum facere, Columell. libr. 4. cap. 32. de arundineto: *Potest intercidi & disrarari, quod opus rustici castrationem vocant.*

RASIS, genus est crudæ picis, Columellæ lib. 12. cap. 20.

RASTRVM, neutr. & *Rastri* pluraliter, instrumentum rusticum, a *radendo* dictum, ein eisern Harck oder Rechen / ein Karst. *Rastrum quadridens*, ein Harck / Cato cap. 10. *Mihi ad rastros redit*, es kommt mir / daß ich muß ein Taglöhner werden / Terent. in Heaut. act. 5. scen. 1. v. 11. *Frangere glebas rastris*, Virgil. 1. Georg. v. 94.

¶ Rastellum, diminut. ein kleiner Rechen. Varr. lib. 1. rust. cap. 49 *De prato stipulam rastellis eradi.* Columella libr. 2. c. 13 *Medica obruitur non aratro, sed ligneis rastellis.* den Saamen einrechen.

Ratio, vide *Reor.*

RĂTIS, trabes connexæ, Floßhöltzer / sive ut Festus definit, *tigna inter se colligata, quæ per aquas aguntur.* Ita Cicero a navi distinguit in Verr. 7. cap. 2 *Cum aut navibus aut ratibus conarentur accedere*, mit Schiffen oder zusammen gefaßten Höltzern. ¶ 2. Poetis passim pro navi abusive usurpatur. Horatius Oda 1 *Mercator resicit ratesi quassas.* Virgil. 6. Æn. v. 301

Ipse ratem conto subigit velisque ministrat.

¶ Ratiarius, ein Flößer / Floß-Fahrer. Lege 30 Dig. de pignerat. act. *Qui ratiario crediderat, quum ad diem pecunia non solveretur, ratem in flumine sua auctoritate detinuit. Postea flumen crebuit, ratem absolvit. si inbito ratiario, retinuisset*, &c.

¶ Rataria, fœm, inter navigiorum genera recensetGellius lib. 10. cap. 25 extremo.

¶ Ratitum, rate insignitum, de triente & quadrante, monetæ generibus, ita Festus exposuit, *quod in iis ratis fuerit effigies, ut navis in asse.* Antonius, Ciceronis præceptor, paullo aliter interpretatur. Vide Scalig. in d l. Festi p. 120.

RAVCVS, cui vox est impedita & obtusa, heiser / ut, *Rauca vox*, Ovid. 6. Metam. 377. *Raucum guttur*, Idem 3. Pont. eleg. 1. v. 22. Poëtis omnis sonus ingratus atque inconditus raucus dicitur. Barth. ad Stat. Silv. p. 276.

¶ Subraucus, aliquantum raucus, Cicer. de clar. orat. cap. 38. pr. *Vox natura subrauca.*

¶ Raucisonus, heiser klingend. Lucret. lib. 5. v. 1082

Mutant cum tempestatibus una
Raucisonos cantus.

Catullus de Nupt. Pelei & Thet. v. 263

raucisonis efflabant cornua bombis.

¶ Raucitas, Plin. lib. 11. c. 51 *Raucitas tubarum*, Heiserkeit / dümpfige Stimm. Pluraliter Idem lib. 22. cap. 23 *in raucitatibus.*

¶ Raucedo, idem. Isidorus Originum lib. 4. cap. 7 *Raucedo, amputatio vocis.*

¶ Raucio, raucire, heiser seyn. Onomastic. *Raucio*, βραγχιάζω. Et Gloss. Vet. *Raucit*, βραγχιᾷ. Priscianus lib. 10 sub fin. Præteritum & Supinum *rausi, rausum* format, & Lucilii eo versum refert:

Rausero tragicus qui carmina perdit Oreste.

¶ Raucor, Depon. idem. Gloss. Cyr. *Raucor*, βραγχιῶ.

¶ Raucesco, raucescere, heiser werden. Unde

¶ Irraucesco, irraucescere, idem. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 61 *Æsopum, si paullum irrauserit, explodi video.*

¶ Obraucatus, raucus. Solinus cap. 10. de gruibus, in Thracia: *Fidem meatu præit caterbas; volatum desidiam castigat voce, qua cogit agmen: ea ubi obraucata est, succedit alia.*

¶ Subraucus, vide supra post *Raucus.*

Raudus, Rauduscolum, vide *Rudus.*

RAVENNA, urbs Italiæ, ubi classis ad tutelam maris Superi ab Augusto collocata, Sueton. Aug. c. 48. Sita enim est juxta Adriaticum mare. Vide Geograph.

¶ Ravennas, ātis, incola ejus urbis. *Ravennates rana*, Martial. lib. 3. epigr. 93.

RAVIS, ravim, raucedo est Plauto in Aul. act. 2. sc. 5. v. 10 *Usque ad nivim poscere, priusquam quicquam detur*, id est, adeo, ut vox etiam toties vociferanti rauceſcat, biß man heiſer wird. Idem in Clitellaria apud Nonium: *Expurgabo hercle omnia ad raucam nivim.*

¶ Ravio, est ad ravim usque clamo. Idem Pœnulo act. 3. scen. 5. v. 33 *Nego: & negando, si quid refert, ravio.* id est, nego usque ad ravim. Adde Paullum, Festi interpolatorem.

¶ Ravus proprie *Raucus* est, elisa litera; ut Festus ex Verrio interpretatur, cui *Rava vox* est *parum liquida, proxime canum latratum.* ¶ At *rubi coloris*, inquit Festus, *appellantur, qui sunt inter flavos & cæsios, quos Plautus* Raviſtellos *vocat*, ſchwarzgelb. Sic *rubum mare* apud M. Tull. libr. 4. Acad. ut profert Nonius. Horat. 3. Ode 27 *– – aut ab agro*

Rava decurrens lupa Lanuvino.

RAVRACI, Raurici & Rauriaci, Galliæ Belgicæ populi, vicini Helvetiis, Cæsari, Plinio, & aliis memorati. Colonia in iis Romanorum fuit *Augusta Rauracorum* appellata: ex cujus reliquiis Basilea crevisse creditur, ut Simlerus lib. 1. de Republ. Helvetiorum observat. Vide & Cluverium lib. 2. Antiquæ Germaniæ cap. 5. die im Basler-Bisthum seyn.

Ravus, vide paullo ante sub *Rabio*.

RE, præpositio inseparabilis, cujus significatio & vis ex compositis, suis in locis perspicitur. Iterationi semper adhiberi Tertullianus existimat lib. 5. adversus Marcionem cap. 17. Sed fallitur. Nam & aliquando intendit, aliquando minuit: quod ad Sueton. Augustum Casaubonus observat. Sæpe & in significatione nihil mutat. Ita *reparata vina* pro paratis seu comparatis Horatius dixit lib. 1. Od. 31. ubi vide Torrent. Aliquando perfectionem denotat: ut, *Recognosco*, id est, perfecte cognosco: est, quando reciprocationem, ut *Redamo*, id est, amantem vicissim amo; aliquando idem est, quod contra, sive adversus, ut, *Reluctor*, hoc est, *repugno, resisto*: aliquando retro, ut *respicio*, id est, retro adspicio; aliquando reditum ad pristinum statum, ut, *Repuerasco*, hoc est, ad pueritiam redeo: aliquando verbi significationem, cum quo componitur, contrariam facit, ut, *Retego, Resero, Recludo.*

RECENS, recentior, recentissimus, neu/ frisch/ id est, non lassum. *Ægritudo recens*, Terent. Adelph. act. 3. scen. 2. v. 14. Neuer Schmertz/ frische Bekümmerniß. *Literæ recentissimæ*, Cic. 6. ad Attic. epist. 1. jüngſte Brieffe/ ſo gar neulich überſchickt. Sic, *recentissima epistola*, lib. 8. ad Attic. epist. 15. *Recentissima poma*, Columell. libr. 12. cap. 44, frisch Obst. *Recentes animi alter* (consul) id est, prætervidi, Livius lib. 21. cap. 52. *Recentiores*, non ita veteres, die Nähesten nach den Alten. *Equi recentes*, frische Pferde/ Livius libr. 38. cap. 25. *Recentissimi equites*, qui nondum pugnarunt, & ita fatigati nondum sunt, Tacito 3. Hist. cap. 21. Nam *recentes fatigatis* opponuntur. Cæsar libr. 5. de B. G. c. 16. exte. *Ut alios alii exciperent, integrique & recentes defatigatis succederent.* Sic, *Re recenti*, auf frischer That. Plautus Trin. act. 4. sc. 3. v. 8. *Recipete, & recurrite petere re recenti. Recurrere petere*, id est, ut petas sandalia videlicet, quorum oblitus Stasimus in thermopolio erat. *Recentior auctor*, Livius libr. 2. cap. 56. *Recentissima bella*, Idem libr. 38. cap. 45. *Quod recentissimum est*, libr. 26. cap. 13. ¶ 2. Usurpatur interdum & adverbialiter: ut, *Sole recens orto*, Virgil. 3. Georg. v. 156. *Roma condita recens*, hoc est, non ita multo ante, vel nuper. Suetonius Tiberii principio: *Gens Claudia ex Regillis, oppido Sabinorum, Romam recens conditam commigravit.* Sic *puerum recens natum reperire* Plautus dixit Cistell. act. 1. sc. 2. v. 16.

¶ Sed adverbii *Recenter* exempla perpauca reperiuntur apud Auctores Latinos, neque hoc primæ classis, sed apud Apicium, Palladium, Macrum: Posterioribus Curis nostris exhibemus singula, v. gr. ex Palladii libr. 5. cap. 4 *poma recenter lecta.* Plinius tamen Superlativo usus est lib. 18. cap. 23 *quam recentissime fercto rato solo.*

¶ Recento, recentare, instaurare, renovare. Matrius apud Gell. lib. 15. cap. 25 *Jamjam albicassit Phabus & recentatur*

Commune lumen hominibus.

Rechedipna, vide *Trechedipna*.

RECIPROCVS, á, um, quod alicunde profectum eo relabitur, seu remittitur, unde profectum est, das wieder zurück prallet/ oder tritt. Varro id nomen a *recipiendo* fecit. *Amnis reciprocus*, Plin. libr. 9. cap. 57. *Mare reciprocum*, Idem lib. 5. cap. 4. Ebbe und Fluth. *Reciproca epistola*, Hieronymo epist. 6. ad Florentium, sunt mutuæ. ¶ *Pronomina reciproca*, quæ ad id, unde prodierunt, revocantur.

¶ Reciprocare, recurrere, retrogredi, repetere. Livius lib. 21. cap. 57. *Cum jam spiritum intercluderet, nec reciprocare animam sineret.* Cicero libr. 1. de divinat. cap. 6. princip. *Siquidem ista sic reciprocantur, ut, si divinatio sit, Dii sint; & si Dii sint, sit divinatio.* Et, *Reciprocare manu telum*, Gellius libr. 9. cap. 11. *den rem vitali reciprocare spiritu*, Arnob. lib. 1. Vide & Festum.

¶ Reciprocatio, das Zurücktreten/ retrogressio. *Reciprocatio æstus*, Plin. libr. 11. cap. 24. *Reciprocatio animarum* Tertulliano ad Nation. lib. 1. cap. ult. est *μετεμψύχωσις.*

¶ Reciprocatus, ûs, subst. idem. Augustinus lib. 11 de Genes. ad lit. cap. 1. extr. *reciprocatis inobedientium membrorum.*

Recito, recitare, cum derivatis, Vide in *Cieo.*

Reclino, vide *Clino.*

Recordor, Recordatio, vide in *Cor.*

Rectus, vide infra post verbum *Rego.*

RECVPERO, recuperare, est rem amissam rursus acquirere, wieder erobern/ erlangen/ ut, *Recuperare erepta*, Cicer. pro Murena cap. 25. *Libertatem suam recuperare*, Cæsar 3. Civ. B. cap. 91. wieder zu ſeiner Freyheit kommen. Et, *Judicio suum recuperare*, Cicer. 5. in Verr. cap. 14. das Seine für Gericht erſtreiten. *Recuperare victoriam*, Cicer. 4. in Verr. c. 35. *Imperium*, Livius lib. 1. cap. 45. *Patrimonium*, Nepos Attico cap. 12, 3. Idem Agesilao cap. 7 *Sic adolescentulos simulata laude recuperavit:* id est, denuo sibi adjunxit ac recepit veluti, & ad officium reduxit, qui transire ad hostes paraverant. *Recuperare aliquem*, id est, liberare ex vinculis hostium, Nepos Pelopida cap. 5. Sed rarius de personis occurrit. Scribitur & *Reciperare.*

¶ Recuperatio. Cicer. 10. Philipp. c. 10 *Recuperatio libertatis.*

¶ Recuperator, ab ordinario judice delegatus, qui de privatis factis judicet: quales hodie COMMISSARII appellantur. Hinc passim cum judicibus conjunguntur. In Pandectis Florentinis RECIPERATORES appellantur, & in aliis antiquis Codicibus. Sane *á recipiendo* dictos, quod per eos unusquisque suum reciperet, Theophilus, qui institutiones Justiniani Græce interpretatus est, auctor est. Vide Donatum Marcellum ad 1. Annal. Tacit. cap. 74. & Levinum Torrentium in Sueton. Nerone cap. 17. Plaut. in Bacchid. act. 4. scen. 3. v. 36 *Postquam prætor recuperatores dedit.* Cic. in Verr. 5. cap. 11. *De conventu nullum neque judicem neque recuperatorem dedit.* Adde ibidem cap. 13 & 28, ac pro Cæcin. cap. 21. & Livium lib. 43. cap. 2.

¶ Recuperatorius, a, um, *Recuperatorium judicium*, quo res per recuperatores recipiuntur, Cicer. libr. 2. de Invent. cap. 20. ein Verhör oder Gericht der Commiſſarien. Adde Plin. lib. 3. Epist. ultima, & Sueton. Vesp. cap. 3.

¶ Recuperabilis, e, quod recuperari potest.

¶ Irrecuperabile, quod non &c. Tertullianus de Pudicitia cap. 14 *immunditia irrecuperabili tabiosa.* Vide ibi Rigaltium. Friderici Imperatoris sententia fuit, quæ & Norimbergæ in ære scripta est: *Rerum irrecuperabilium summa felicitas est oblivio.*

¶ Irrecuperabiliter. Vetus interpres Horatii, qui Acron vulgo putatur, ac de Arte poetica v. 452 *irrecuperabiliter dederunt.*

Recuso, vide *Caussa.*

RECVTITVS, cui resecta cutis est, quod epitheton Martialis Judæis tribuit lib. 7. ep. 29. verſchnitten. Vet. Gloss. *Recutiti, ἀπεπουτοι, ἀξύμωτοι.*

REDIMIO, redimivi, redimire, redimitum, redimitus: est vestire seu ornare, umkleiden/ zieren. *Redimiri serto*, einen Kranz aufſetzen/ unde Cicer. 2. in Catil. cap. 5 *serto redimiti.* Et Virg. 3. Æn. v. 81 *Vittis & sacra redimitus tempora lauro.*

Verbo infinito usus Statius 4. Silv. 8. v. 38

Et redimire chelyn, postesque ornare juberet.

Et Cicero 3. Tusc. cap. 18 *serta redimiri jubebis & rosa.* Gloss. Vet. *Redimior, στέφομαι.*

¶ Redimiculum, ornamentum capitis mulieris, Haupt-Schmuck. Juvenal. Sat. 2 v. 84

Qui longa domi redimicula sumunt,
Frontibus, & toto posuere monilia collo.

Et Virgil. Æn. 9. v. 616 *– – habent redimicula mitræ.*

¶ Redimitus, ûs, subst. vulgo arcessunt ex Solini cap. 33 (al. 46) de Arabia: *mitrata capita, redimitu pari, rasa in cutem barba.* Verum Salmasius posthabita illa voce legit: *mitrata capita, pars rasa in cutem barba.*

REDIVIA, vel REDVVIA, æ, *περιονυχία*, morbus, cum cutis extra ungues se solvit, Geſchwür an Fingern/ oder Zehen über dem Nagel. Plin. *Redivias sanat lana ex aqua frigida.* Cicero *redivias* dixit pro Roscio Amerin. cap. 44. *Intelligo me errare, qui, cum capiti Sexti Roscii mederi debeam, redivias curem.* Vide in Chiliad. Proverb. *De redivia quæritur in majori obnoxius mala.*

¶ Reduvius, *κόρις*, insectum, ein Holtzbock/ pecudibus inhærescit aculeo toroque capite infixo. Dicitur & *Ricinus.*

¶ Reduviæ, plural. reliquiæ cibi inter dentes crocodili hærentes, quibus victitat Trochilos avis. ¶ 3. *Reduviæ esarum* apud Solinum cap. 32. de Ægypto.

Redundo, Refocillo, vide *Unda, Focillo.*

Reduvia, vide Redivia.

Refertus, vide in *Farcio.*

Refragor, Refragator, Refragatio & Refragium, vide in *Frango*, post *Suffragium*, sub *Suffringo.*

Refuto, refutare, quære in *Futare* sub *Futum.*

REGALIOLVS, avis apud Suetonium, quam *galgulum* interpretantur alii, vide *Galgulus.* Ego potius apud Suetonium pro *regulo*

gulo acceperim, ut in Cæsarem ac Regem avis etiam regix omen magis conveniat. Et forte *regalioli* nomen vulgus fecit, ceu diminutivum à *regulo* &c. Gesn. Suetonii locus sic habet in Cæs. cap. 81 *Julii Cæsaris futura cædes evidentibus prodigiis denunciata est. Pridie Martias idus avem regaliolum cum laureo ramulo Pompejanæ curiæ se inferentem volucres varii generis ex proximo nemore persecutæ ibidem discerpserunt.* Vide *Regulus*, in *Rex*.

RĔGO, regere, proprie aurigarum est, & equitum, qui equos currusque moderantur: ἡνιοχεῖν. Currius lib. 4. cap. 15, 28 *Auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat*, &c. Et Ovid. 1. Trist. 3. v. 28 *Lunaque nocturnos alta regebat equos.*

¶ Inde ad eos translatum est, qui moderandis & in officio cohibendis hominibus cum imperio præsunt. Æneid. 6. v. 851

Tu regere imperio populos Romane memento.

Seneca lib. 2. de ira cap. 15 *Nemo potest regere, nisi qui regi*; Id est, qui non obsequi recta monentibus potest: sive, qui sibi ipsi, sive effectibus suis imperare haud potest: der nicht folgen kan/ kan auch nicht befehlen. ¶ Et quia *regere* est, non præcipere tantum, quid factu opus; sed & cogere, ut fiat; idcirco pro cohibere, comprimere Ovidius posuit, & ad eas res etiam transtulit, quæ non in animo & voluntate nostra versantur. Nam fasciam *papillas regere* dixit, quæ tumescentes reprimit sive constringit, de remedio amoris lib. 1. v. 338

Durius incedit? fac ut ambulet: omne papilla
Pectus habent tumidæ? fascia nulla regat.

¶ Aliquando tamen *regere*, admonere tantum, docere, & consilio moderari significat. Horat. lib. 1. Ep. 18. v. 26

Aut, si non odit, regit, & veluti pia mater,
Plusquam se sapere, & virtutibus esse priorem
Vult, & ait prope vera.

Vetus auctor apud Cicer. pro Muræna cap. 18. extr. *Non multa peccas, sed si peccas, te regere possum.* Cæsar 3. de B. C. c. 57 *Scipionem ea auctoritate esse, ut non solum libere, quæ probasset, exponere; sed etiam ex magna parte compellere atque ementem regere posset.* Plin. libr. 10. Epist. 64 *Summas, Domine; ago gratias, quod inter maximas occupationes, iis de quibus te consuli, me quoque regere dignatus es.* Et Epist. 85 *Te, Domine, rogo, ut me in hoc præcipue genere cognitionis regere digneris.*

¶ Rector, qui regit; & late patet hoc nomen. Nam & præsides provinciarum, & copiarum duces &c. eo appellantur. Etiam qui moderandæ Juniorum ætati præpositi, & qui pupillis dati tutores, *Rectores* vocantur, Hofmeister. Sueton. Aug. cap. 48 *Rectorem quoque solitus est apponere ætate parbis ac mente lapsis, donec adolescerent, aut resipiscerent.* Tacitus 1. Annal. cap. 24 *Ælius Sejanus magna apud Tiberium auctoritate, rector juveni.* Idem Annal. 13. cap. 2 *Nisi Afranius Burrhus & Annæus Seneca obviam issent. Hi rectores Imperatoriæ juventæ, & pari in societate concordes.* Horatius *Regem pueritiæ* dixit, de quo infra.

¶ Rectrix, Columella lib. 3. cap. 10 *Videmus hominibus inspiratam velut regem rectricemque membrorum animam.* Plin. lib. 37. cap. 12 *Italia rectrix parensque mundi altera.*

¶ Rectio, Cic. lib. 4. de fin. cap. 22 *Rectiones rerumpublicarum.*

¶ Rectus, a, um, Passive. Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 115. extr. *Nec unquam consilia judicio exercitus, sed exercitus providentia Ducis rectus est.* Sidonius in Epitaph. Apollinaris lib. 3. Ep. 12. *Post Prætoria recta Galliarum.*

¶ Rectus, nomen, vide infra.

¶ Regibilis. *Regibiles acies*, Ammianus lib. 19. c. 15 extr. [Vales. c. 7 extr.]

¶ Rĕgimen, Regierung/ Regiment. Livius lib. 3. cap. 33 *Regimen totius magistratus penes Appium erat.* Tiberius apud Tacitum 3. Ann. cap. 67 *Neque decorum Principibus, si una alteraque civitas turbet, amissâ urbe, unde in omnia regimen.* Otho ad milites apud eundem 1. Hist. cap. 84 *Vobis arma & animus sit: mihi consilium & virtutis vestræ regimen relinquite.*

¶ Hinc *Regimentum*: qua voce usus est Aurelius Arcadius Procem. L. Breviter D. de officio Præfecti Prætorio: & Ammianus 28. c. 2. [Vales. f. 508]

¶ Rĕgula, norma, eine Richtschnur/ Lineal. *Dirigere ad regulam*, Cic. de opt. gen. or. extrem. *Loqui ad regulam*, nach der Regul oder Tabulatur/ Quintil. lib. 9. cap. 4. *Aberrare à regula*, Cic. in Academicis lib. 4. cap. 46. ¶ Dicitur & de Circi linea, quem κανόνα Græci similiter vocabant, ut Petrus Faber in Agonistico docet.

¶ Regularis, e, quod secundum regulam est, richtig/ ordentlich/ nach der Regel. Gloss. Cyr. *Regularis*, κανονικός. Et, *Æs regulare*, ductile, Ertz/ das sich arbeiten läst/ Plin. lib. 34. cap. 8. Vide Isidorum lib. 16. cap. 19.

¶ Regulariter. Augustinus lib. 2 de Doctr. Christiana cap. 29 *In præterita vestigia regulariter licet recurrere.* Et Gloss. Vet. *Regulariter*, κανονικῶς.

¶ Irrĕgularis, e. Guilelm. Tyrius lib. 13. cap. 26 *Irregularis ventorum concursus.*

A *Rego* composita sunt:

¶ Arrĭgere, in die Höhe auffrichten. *Arrigere aures*, Terent. And. 1. sc. 4. Virgil. 1. Æn. v. 152

- - - Arrectis auribus adstant. Et

Arrectæque horrore comæ,

Idem 4. Æneid. v. 280. die Haar stunden mir zu Berg.

¶ Arrectaria, plur. Vitruvio lib. 7. cap. 3 quævis est materia, sive lignea sive lapidea, tympana includens, Eckstein/ oder Seiten-Balcken/ Wand-Saulen.

¶ Corrigere, in die Gerad richten. Plin. libr. 7. cap. 20 *Miloni athletæ malum tenenti nemo digitum corrigebat*, niemand vermöcht ihm ein Finger zu strecken. ¶ 2. Per metaphoram *Emendare* significat, ändern/ bessern/ ut, *Corrigere mendum*, Cic. 4. Verr. cap. 42. *Corrigere quatum porro emitere*, den Sohn zu rechte bringen/ Ter. in Andr. 2. 3. sc. 4, 17. *Corrigere mores civitatis*, Cic. 3. de Legib. cap. 14. Et, *Corrigere alicujus sententiam*, Idem in Philipp. 8. cap. 11. *Facillimè corriguntur in discendo, quorum vitia imitantur emendandi caussa magistri*, Idem 1. Offic. c. 41.

¶ Correctio, ut, *Adhibere correctionem*, Idem 3. Offic. c. 21. Et Apulejus de Mundo pag. 74 *nulla indigens correctione.* ¶ 2. Correctio, schema, tollit vel corrigit quod dictum est: ut, *Filium unicum adolescentulum habeo, Ah quid dixi habere me, imò habui, Chreme*, Ter. in Heauton. a. 1. sc. 1. v. 129. Vide de hoc Schemate Auctorem Rhet. ad Herenn. lib. 4. c. 26. ubi accurate definit.

B ¶ Cortector, qui corrigit & emendat. *Corrector & emendator Historiæ*, Cic. pro Balbo cap. 8. *Insidiæ & asperitatis corrector*, Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 129. ¶ Item qui provinciæ aliquam partem regit & Rectori sive ordinario præsidi adjunctus veluti est, apud Eutrop. lib. 9. cap. 9. Ammian. lib. 27. cap. 4. Sic & *Corrector Flaminiæ & Picени*, apud Gruter. Inscr. f. 407. n. 8. *Corrector Italiæ*, ibid. f. 279. n. 4. *Corrector Tusciæ & Umbriæ*, ibid. f. 487, 2. & *Corrector Lucaniæ & Bruttiorum*, Reines. Inscript. p. 399.

¶ Recorrigere etiam Seneca dixit Epist. 50 *Recorrigere animum antequam indurescat pravitas ejus.*

¶ Incorrectus, ut, *Opus incorrectum*, hoc est, non correctum, Ovid. 3. Tristium eleg. 14. v. 23.

¶ Corrigia, æ, lorum, quo verberabantur servi, ut corrigerentur, eine lederne Peitsche. *Corrigia calceamenti*, ein Schuhriem/ Cic. 2. Nat. Deor. c. 40.

¶ Dirigere, gleich richten/ gerad machen. *Cursum suum alicujus dirigere*, seinen Weg etwa hinrichten/ Cic. pro Sextio cap. 45. *Cogitationes suas ad rem aliquam dirigere*, Idem 4. Academ. c. 20. Et, *Honestate dirigenda est utilitas*, hoc est, metienda, vel ad honestatem dirigenda, Idem 3. Off. cap. 21. Ac Plin. in Panegyr. cap. 45 *Ad vitam principis diriguntur, ad hanc convertuntur, nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo.* sich nach einem richten und regulieren. *Aciem dirigere*, est disponere apud Hirtium B. Afric. c. 13 Schlacht-Ordnung machen. Sic *Castella dirigere*, Florus lib. 4. cap. 12 dixit. ¶ 2. *Dirigere* absolute & *dirigere se*, pro ire, venire, procedere, aut penetrare se ponitur. Sic *in aspectum dirigere se*, venire est, apud Apulejum. Ulpianus L. Saccularii 7. Dig. extraordinariis criminibus: *Qui* DIRECTARII *appellantur: hoc est hi, qui in alienas se dirigunt furandi animo.* Vopiscus in Probo cap. 19 *Occisi sunt præterea multi, qui dirigere nolebant* (ita enim ex veteribus libris rescribendum est) *sagittis.* Ubi vide Salmasium. ¶ 3. *Dirigere* pro discindere Plautum posuisse, Festus observat: Illud Curcul. act. 3. v. 54 respiciens, ut ibi probat Scaliger:

Clypeatum elephantum ubi machæra dirigit.

Vetus Auctor Elegiæ in Obitum Mæcenatis v. 109

Viscera directi mutaverat Arietis agno
Æthetes succis omniperita suis.

Directi, i. e. divisi, dissecti. *Dirigere* enim est διχοτομεῖν. Atque ita ibi emendavit Scaliger, quod vulgo *dissecti* legitur. Sic *dirigere gallinam* dixit Nigidius apud Gell. lib. 7. cap. 9, ut Scaliger quidem l. d. in Catalect. p. 270 legit, quod aliis fere omnibus, Aldo, Mosellano, Oiselio, Gronovio, Proustio, est *deligitur*.

¶ 4. Apud scriptores posterioris ævi *Dirigere* quoque est *mittere*. Sidonius lib. 7. epist. 9. pr. *Injungis, ut orationem, quam videor ad plebem Biturigis in ecclesia sermocinatus, tibi dirigam.* Aur. Victoris Epitoma in Claudio Gothico: *ad quem indumenta regia direxerat.* Adde Guil. Goesii Indicem in Rei Agrar. scriptores.

¶ Directus, ut, *Oratio directa*, eine richtige Rede/ so ohne Umschweiff ist/ und gleich zugehet. Cæsar 1. de B. C. cap. 45 *Præruptus locus erat ex utraque parte directus, ac tantum in latitudinem patebat, ut tres cohortes eum explerent.* Et lib. 2. cap. 14 *Id autem est jugum directum eminens in mare utraque ex parte præruptum & asperum*, einer geraden und gleichen Höhe.

¶ Aliud est *dierectum* apud Plautum Mercat. a. 2. sc. 4. v. 16. Ut, *abi dierectus!* in die recta, i. e. ut nos dicimus, gehe an Galgen. Nonius: DIERECTVS *est ad crucem actus! quasi ad diem erectus.*

¶ Directe & Directo, adverbium, gerad zu/ richtig. *Directe ad finem spectare*, gerade zum Ende lauffen/ Cicer. Partit. Orat. c. 13. *Directius gubernare*, Idem 4. Acad. c. 20.

¶ Directim, idem. Apulejus 3. Doctr. Plat. p. 34 usus est, cum *directim & reflexim inferre* conclusionem dixit.

¶ Directio. Quintil. l. 3. c. 6. *Conjectura dicta est à conjecta; id est, directione quadam rationis ad veritatem.*

¶ *Indi-*

¶ *Indirecta actio*, incomposita, ungeschickt/ unzierlich. Quintil. lib. 5. cap. 13.

¶ Directura, nomen. Vitruvius lib. 7 cap. 3 *quo fundatio erit ex arenato directura.*

¶ Erigere, elevare, auffrichten/ ut, *Extollere caput & se erigere*, Cic. pro Planc. cap. 13. *Erigere aciem*, Liv. lib. 3. cap. 18. Et, *Animum demissum & oppressum erigere*, Cic. pro Cluent. cap. 21. *Erigere se & confirmare*, Idem ad Qu. fr. lib. 1. epist. 3. sich ermuntern/ einen Muth fassen. *Erigere & recreare afflictam & perditam provinciam*, Idem in Verr. 5. cap. 91. *Erigere conscientiam perturbatam*, ein blöd oder betrübt Gewissen trösten. ¶ 2. *Erigere* etiam de rebellantibus dicitur: *Erigere se*, einen Aufstand machen. Florus lib. 2. cap. 12. *Dum alia aliique gentes Syriaci belli sequuntur ruinam, Macedonia se rursus erexit.* Item cap. 17. ejusdem libri: *Caterum Lusitanos Viriatus erexit:* id est, concitavit, auctor fuit, ut rebellarent, hat sie auffgewiegelt. Et lib. 3. cap. 17 *His motibus ut resisteret Drusus, plebem ad se Gracchanis legibus, iisdem socios ad plebem sibi civitatis erexit.*

¶ *Animus magnus, alacer, erectus*, Cic. pro Dejot. cap. 13. Et, *Erectior Senatus erat, adhortationibus nostris excitatus*, freudiger/ getrosser. Idem ad Brutum epist. 10. Et 1. Offic. cap. 30 *Si quis est paullo erectior, quamvis voluptate capiatur, occultat & dissimulat appetitum voluptatis.*

¶ Erecte, adverb. cujus Comparativus apud Ammianum est lib. 15. cap. 10, *Erectius jam loquebatur*, id est, liberius.

¶ Erectio, aufrichtung. Vitruvius lib. 10. cap. 5 extr. *sine signorum erectionibus.* Et Augustinus Serm. 1. in vigilia Pentecost. *De summa erectione, ultima dejectione* damnatus est.

¶ Suberigo, modicum erigo. Silius lib. 15. v. 155

Isthmon curvata sublime suberigit unda.

¶ Pergere, quasi perrigere, ut ex Præterito & Supino apparet, fortfahren/ fortgehen. Ut, *Horsum pergunt*, Terent. Hecyr. a. 3. sc. 4. extr. sie kommen oder gehen hieher wertz. *Hac pergito*, da gehe auff zu/ Idem Adelph. 4. sc. 2, 38. *Pergere & pervenire aliquò*, Cic. Bruto epist. 10. *Pergere iter*, Ter. Hec. a. 1. sc. 2. v. 119. Et *Viam aliquot dierum in Macedoniam perrexit*, Cic. pro Planc. cap. 41. ¶ 2. *Sed si mihi molestus pergis esse, jam intro arripiere;* id est: Nisi desines mihi esse molestus, wirst du nicht ablassen/ oder fortfahren/. Ter. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 27. *Scribere quæso perge*, Cicer. 10. Attic. ep. ult. *Conficere iter reliquum pergas*, Idem 2. de Orat. c. 71. extr. *Domum ire pergam*, id est, properabo, Terent. in Phorm. 1. sc. 4. v. 17.

¶ Expergere, significatione *expergefaciendi* Accius usus legitur apud Nonium. *Heus vigiles*, inquit, *properate, expergite, pellam tarda sopore exsurgite.* Transitive Gellius lib. 6. cap. 10. *Ista re* [Taurus philosophus] *animos juvenum expergebat.* Unde passivum *expergitus* Diomedes format lib. 1. p. 372. idque ex Lucilio probat, sonare eum, *qui satiatus somno sponte evigilat.* ¶ Est & aliud *Expergo* a Spargo, quod rectius *Exspergo* scribitur. Vide illud in *Spargo.*

¶ Porrigere, extendere, für sich strecken/ ut, *Arbores, plantæ, radices porrigunt.* *Porrigere in longitudinem*, Livius lib. 25. cap. 21 in die Länge strecken. ¶ 2. Sed, *Dextram porrigere*, Cic. pro Dejot. c. 3. *manum alicui porrigere*, Idem pro Flacc. c. 7. die Hand reichen. Et *Afflicto & jacenti dextram fidemque porrigere*, Cicer. post. red. in Sen. cap. 9.

¶ Portectus, partic. passiv. id est, extensus; prostratus, Virgil. 9. Æneid. de occiso Arcentis filio v. 589

- - - - multa porrectum extendit arena.

Tibullus lib. 1. Eleg. 3. v. 75

Porrectumque novem Titius per jugera terræ.

Usurpatur & de locis Cæsari 2. de B. Gall. cap. 19 *Neque nostri longius impetum facerent, quam quem ad finem porrecta & aperta loca pertinebant.* Horat. lib. 1. Ep. 7. v. 41

Non est aptus equis Ithaca locus, ut neque planis
Porrectus spatiis.

Compar. *Porrectior.* Lactantius Opific. Dei cap. 20 *Deus porrectiores longioresque formavit* [plantas pedum in homine,] *ut stabile corpus efficerent planicie sua.* Plautus etiam ad frontem traxit, *porrectiore fronte loqui*, in Casina act. 2. scen. 4. v. 3. id est vultu hilariore, quia lætitia frontem porrigit; tristitia contrahit in rugas.

¶ Porrecte, adverb. *Sago puniceo porrectius pansо*, Ammian. lib. 29. cap. 32. [Vales. fol. 577]

¶ Porrectio, ut, *Digitorum porrectio facilis propter molles commissuras*, Ausstreckung der Finger/ Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 60. Et Vitruvius lib. 10 cap. 8 extr. *porrectionibus ad centrum.*

¶ Apporrigere, Ovid. 2. Metam. v. 563 *apporrectus draco.*

¶ Exporrigere & exporgere, extendere. Mela lib. 1. cap. ult. *Hinc orti montes longo se jugo exporrigunt.* Et Seneca Vit. beat. cap. 9 *Quid securus, & in tanta temporum fuga lentus, menses tibi, & annos, & longam seriem, utcunque abiditati tuæ visum est, exporrigis?* Sed *Exporrigere* seu *Exporgere frontem*, frölich/ lustig seyn. Terent. in Adelph. act. 5. scen. 3. v. 53 *Da te mihi hodie, exporge frontem.* *Contrahere frontem*, contrarium.

¶ Surrigere, vel subrigere, von sich strecken/ in die Höhe erstrecken. Vide 4. Æneid v. 183

Tot linguæ, totidem ora sonant, tot surrigit aures.

¶ Hinc *subrectus* passive. *Cuspis subrecta*, Silius lib. 10. v. 251.

¶ Surgo, ex eodem contractum, ut ex perrigo, *pergo*; vide in suo elemento, quod propter multa subderivata heic inferere longum & nimium videbatur.

RECTUS, nomen ex participio verbi *regor*, factum, ita autem vocatur, quod quadrat regulæ, neque excedit, nec infra est: itaque obliquo, curvo, distorto & pravo opponitur; Græce ὀρθός. Horatius lib. 2. epist. 2. v. 44

- - - Curso dignoscere rectum.

Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 75

Neque id putabit prævumne ac rectum siet.

Ovidius 3 Metamorph. v. 78

- - - longa tribe rectior exit.

Sic *Recta platea sursum*, Terent. Adelph. act. 4. sc. 2. v. 35. die Strasse gleich oder gerad hinauff. *Coma recta*, schlecht oder gleich Haar/ pressa; contraria *crispa*, apud Senecam Epist. 95. p. 462, *ne quis, cui rectior est coma, crispulis misceatur.* Sic *Crura rectiora* Palladius dixit Junio cap. 7. gerade Schenckel: & *viam rectiorem*, Livius lib 21. cap. 31, ein richtiger Weg/ sine ambagibus. ¶ 2. Hinc sæpe *rectum* pro vero, honesto ac bono ponitur: itaque *rectum* & *verum* conjunguntur. Plautus Capt. act. 5. scen. 2 *Recta & vera loquere.* Ibidem: *neque vere nec recta facisti.* Et, *Omnes cum bilemus recta consilia ægrotis dominus*, Ter. Andr. act. 2. scen. 1. v. 9. guter Rath. *Ea maxime conducunt, quæ sunt rectissima*, Cic. lib. 5. fam. ep. 19. *Rectius pulchriusque est, ex communibus injuriis quem odisse, quam proprius*, Plin. Panegyr. c. 90. *Conscientia recta*, ein gut Gewissen. *Ratio recta honestaque vita*, Quintil. procem. lib. 1. Sic *recta cœna*, vera & legitima dicebatur *sportulæque* opposita, vide supra in *Cœna.* *Oratio recta*, quæ nec a tropis, nec a figuris ornatum quærit, Seneca Rhetor in proœmio; quo loco hoc Porcii Latronis dictum refert: *Summam quidem esse dementiam, detorquere orationem, cui rectam esse liceret.* Dixerat paullo ante: *Non placebit illi orationem inflectere, nec unquam recta via discedere.* Vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 81.

¶ Recta, adverbium, seu adjectivum potius, auferendi Casu positum, subaudito *via*, aut simili voce. Terent. in Eunuch. 1. sc. 2, 7 *Cur non recta introibas?* warum giengst du nicht stracks oder gleich zu hinein? Cic. ad Attic. libr. 6. epist. 8. pr. *E navi recta ad me venit.* Ad eundem lib. 5. epist. 14 *Erat mihi in animo recta proficisci ad exercitum.*

¶ Recte, recht/ wohl/ ut, *Recte facere, Recte dicere.* Cæsar libr. 7. bell. Gall. cap. 80 *Neque recte aut turpiter factum eclari poterat.* *Rectius fieri*, Pallad. lib. 11. cap. 4. *Rectissime animadvertere*, Cic. 3. de Leg. cap. 5. *Rectissime probare*, Ulpian. Lege 5: § 4 Dig. pro socio. ¶ Sed apud Ter. diversissimarum est significationum, ut in Andr. a. 5. sc. 4. v. 52 *Pater non recte fecit, id est, juste*, um keiner billicher Ursach willen. Et in Eun. act. 2 sc. 3. c. 50 *Rogo, nunquid velit. Recte inquit, abeo*, hoc est, nil; *quod moraliter* οὐδαμῶς dictum Donatus notat. Et in eadem fabula a. 1. sc. 2. v. 33 *Molestias recte ferre*, id est, patienter. Item, *Recte facies*, Iterum in Eunucho 2. 5. sc. 8. v. 54 Dancksagt. In Adelph. act. 5. sc. 3. v. 2 *Syre, quid sit? quid agitur?* S. *Recte*, alles wohl. In Hecyr. act. 4. sc. 2. v. 16 *Præsertim cum recte & tempore suo pepererit*, hoc est, non monstrose, dieweil sie mit einem rechten Kind gelegen ist. Cic. lib. 1. fam. ep. 7 *Literas recte dare*, hoc est, tuto & citra periculum, sicherlich. *Recte esse alicui*, pro recte valere, Idem ad Attic. Terent. Hecyr. act. 3. scen. 2, 20

SOSTR. *Quid tu igitur lacrymas? aut quid es tristis?*
PAMPHIL. *recte mater.*

Ubi Donatus: *Sic dicimus, cum sine injuria interroganti aliquid reticemus.* *Alii* RECTE *sic accipiunt, ut intelligant* NIHIL EST MALI. Similiter usus hac formula est Heaut. act. 3. scen. 2. vers. 7.

REX, regis, qui regnum possidet. Quanquam vero masculinum ex virili officio *Rex* est: tamen pluralis *Reges* etiam Reginam potest comprehendere. Livius lib. 27, cap. 4 *Alexandriam ad Ptolemæum Cleopatramque reges M. Atilius & M. Acilius legati missi.* Et lib. 44. cap. 19 *ab Ptolemæo & Cleopatra regibus* &c. Martial. libr. 2. epigr. 18

Qui rex est, regem, Maxime, non habeat.

Regem in regnum inducere, einführen/ einsetzen/ Plin. lib. 2. epist. 7. Et Horat. 1. Serm. Sat. 2. v. 86

Regibus hic mos est, ubi equos mercantur, apertos
Inspiciunt.

sie kauffen nicht im Sack. Justin. lib. 30. cap. 1. *Regis mores ea ætas sequitur regia.* Claudian. de 4. cons. Honor. v. 298

- - componitur orbis
Regis ad exemplum.

Seneca in Medea v. 195

Æquum atque iniquum regis imperium fera.

eno-

Xenophon lib. 8. de Pædia Cyri, *παραπλήσια ἔργα τοιμένος ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ*, hoc est, *Similia sunt opera pastoris boni & regis boni.* ¶ 2. *Κατ' ἐξοχὴν*, Rex, & Rex Regum, appellabatur Persarum & postea Parthorum Rex: cujus rei aliquot exempla Nepos suppeditat. Terent. Eun. act. 3. sc. 1. v. 7

- - - Vel Rex semper maximus
Mihi agebat (gratias)

Et rursus Heaut. act. 1. sc. 5. v. 64 *In Asiam ad Regem militatum abiit.* Sueton. Calig. cap. 5 *Regum etiam regem & exercitationem venandi, & convictu Megistanum abstinuisse ferunt, quod apud Parthos justitii instar est.* Et Ammianus Marcellinus lib. 17 literarum meminit, quas Sapor, Persarum Rex, ad Constantium dederit, quarum inscriptio talis est; REX REGVM SAPOR PARTICEPS SIDERVM, FRATER SOLIS ET LVNAE, CONSTANTIO FRATRI MEO S.P.D. Infensusque Tigranes ex eo Lucullo fuit, quod REX tantum, non autem pro more REX REGVM, appellatus fuisset. Ita autem vocabatur ob potentiam, & amplitudinem imperii, quo ipsos Reges continebat. Vide Brisson. lib 1. regn. Pers. & Schefferus in Indice Æliani. ¶ 3. *Reges* autem *reginaque & regum liberi affinesque* appellantur, omnesque adeo, qui de regio genere sunt: Cæsar 3. de B. C. cap. 107 *Interim controversias Regum ad P. R.* B *& ad se, quod esset Cos. pertinere existimans.* Et cap. 109 *cum maxime vellet pro communi amico atque arbitro controversias Regum componere.* Per *Reges* intelligit Ptolemæi Ægyptiorum Regis Liberos, qui de regno invicem contendebant. Apud Sueton. Claudio cap. 28 *Reginæ* sunt genere regio mulieres. Vide & Pimpontium ad illud Virg. Eclog. 3

Dic, quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores.

¶ 4. *Reges* etiam dicebantur divites & potentes. Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 87 *- - - Eunuchum porro dixti velle te,*
Quia sola utuntur hu regina: repperi.

Ubi Donatus: *Modo* DIVITES *dicit, ut in Phormione* REGEM ME ESSE OPORTVIT. *Reginæ*, grosse / reiche Frauen. ¶ 5. Adulatores quoque & parasiti, itemque clientes dominos patronosque suos *Reges* vocabant. Horatius lib. 1. Ep. 7. v. 37 *- - - - reaque paterque*
Audisti coram nec verbo parcius absens.

Ait Horatius, Mæcenatem a se regem patremque appellatum, tanquam à cliente patronum. Idem Epist. 17. v. 43

Coram rege suo de paupertate tacentes,
Plus poscente ferent.

Ubi *Rex* amicus potens appellatur. Columella Præfat. lib. 1. *An honestius duxerim mercenarii salutatoris mendacissimum aucupium circumbolitantis limina potentiorum somniumque Regis sui rumoribus inaugurantis.* Huc pertinet Martialis Epigr. 18. l.b. 2. Et Epigr. 40. lib. 4. Vide & Casaub. ad Theophrasti Characteres *περὶ κολακείας*. ita Terentius etiam hac voce usus est Phorm. act. 2. sc. 1. v. 24. ¶ 6. *Reges* etiam appellantur, qui excellunt aliqua in re & cæteros præstant. Ita Asconius Pedianus Hortensium *principem senatus* ob nobilitatem & in foro ob eloquentiam *regem caussarum* appellat, argumento Divinat. Ciceronian. in Verrem. ¶ 7. *Rex* etiam de monitore, præceptore sive de eo, qui regendæ alicujus juventæ præpositus est. Horat. lib. 1. Ode 36

Nulli plura tamen dividit oscula,
Quam dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege pueritiæ.

Suetonius & Tacitus *Rectorem* vocant, de quo supra. Virg. Æn. 9. v. 173 *Rectores juvenum, & rerum dedit esse magistros.* ¶ 8. Apud Græcos puerorum ludus erat, qui dicebatur *ὀβελίνδα*, de quo Pollux, Hesychius, & Eustathius in Odyss. 8. In eo jadebatur in altum pila: quam decidentem exilientes pendentesque in aere rapiebant, quod qui quam peritissime faciebat, REX appellabatur imperabatque cæteris: qui pessimè, ASINVS dicebatur. Eo pertinet illud Horatii lib. 1. Ep. 1. v. 59

- - At pueri ludentes REX ere ajunt,
Si recte facias.

¶ 9. Rex sibi quisque est, qui moderatur animo & affectibus imperat. Claud. de 4. Cons. Honorii v. 261

- - - tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris rex esse tui.

Seneca Thyeste v. 348

Rex est, qui metuit nihil. Et v. 388
Rex est, quique cupit nihil:
Hoc regnum sibi quisque dat.

¶ 10. Rex apud Sueton. Cæsar. cap. 6 gentis Martiæ cognomen, non potestatis nomen est, ut ibi notat Torrentius.

¶ Regina, eine Königin / noti usus. v. gr. Florus lib. 1. cap. 6 de Servio: *Annitente regina substitutus in locum regis.* Et Juno *Regina Deûm*, Æneid. 1. v. 9. ¶ 2. Eine grosse reiche Frau / de quo num. 4. quære in præced. ¶ 3. Eminentissima quæque hoc nomine censentur. De Aquila Martial. lib. 5. epigr. 56

Dic mihi, quem portas, volucrum regina, Tonantem?

De fonte Hyantidos Idem lib. 7. epigr. 49. Et Cicer. 3. Offic. cap. 6 Justitiam *reginam virtutum* vocat: & Horatius lib. 1. Ep. 6. v. 37 *pecuniam reginam.*

¶ Regālis, e, rege dignum, ut, *Animus regalis*, ein Fürst- oder Königlicher Muth / Livius lib. 27. cap. 19. Et *Aula regalis*, Seneca Troade v. 771. *Regali nomine dignum existimari*, Cicer. Arusp. resp. cap. 13. *Ornatus regalis*, Idem 2. de Finib. cap. 12. ¶ 2. *Regales* regum filii & agnati dicuntur. Ammianus Marcellinus lib. 16. cap. 27 *Hos sequebantur potestate proximi reges numero quinque, regalesque decem.* Et Lege 9. Codic. Theodos. de Re militari: *Neque regalibus, neque legatis sua milites jumenta suppeditent.* Verus Grammaticus de differentiis vocum; edit. Putsch. pagin. 2205 *Inter REGEM*, inquit, *& REGALEM hoc interest, quod regis puer REGALIS est; REX, qui regit regnum.* Adde Vales. ad d. l. Marcellini pag. 143, & H. Noris Cenotaph. Pisan. Dissert. 2. cap. 9. extr.

¶ Regaliter, adverb. regie, magnifice, königlich. Livius lib. 42. c. 51. pr. *Sacrificio regaliter confecto.* Ovid. 2. Metamorph. v. 397

Precibusque minas regaliter addit.

¶ Rēgius, qui ad Regem vel generis, vel muneris ac dignitatis respectu pertinet. Virg. 5. Æneid. v. 296

- - - - quos deinde secutus
Regius egregia Priami de stirpe Diores.

Corn. Nepos Agesilao cap. 8 *Hujus de adventus fama cum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata.* Qua de re cum in Agesilao Plutarchus refert, quos *regios* Nepos, hos ipse *πρώτους τῶν βασιλικῶν ἡγεμόνας καὶ διοικητὰς* appellat. *Majestas regia*, königliche Hoheit. *Regium imperium, regium patri*, Seneca Medea v. 189. *Regium est, cum benefeceris, audire male; βασιλικὸν πράττειν μὲν εὖ, κακῶς δὲ ἀκούειν.* Antitheses. Interdum adjectivum hoc pro substantivo ponitur. Ut, *Dion repressit regios spiritus*, Nepos Dione cap. 5. Quod nihil aliud est, quam regis (Dionysii) spiritus repressit. Sæpius enim Latini adjectivis utuntur, quam nos Germani. ¶ 2. *Regius morbus*, qui & *arquatus* dicitur, Plin. lib. 22. cap. 24 ex Varrone, die Gelbsucht. Vid. *Ictericus*. Dicitur & *Auriga*.

¶ Regie, adverb. ut, *Regie statuere*, nach königlicher Weise / Cic. 5. in Verr. cap. 48. *Regie polita ædificia*, Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. Et Gloss Cyr. *Regie, βασιλικῶς*.

¶ Rēgificus, idem quod Regius, Regalis. Valer. Flaccus lib. 2. v. 652 *- - - - mensæque parum Regifico.*

¶ Regificè, adverb. Silius lib. 11. v. 273

Regifice exstructis celebrant convivia mensis.

¶ Rēgulus, diminutivum a *Rex*, eum significat, qui regis quidem nomine usus, etiam potestate, parva præest regioni. ein König / der ein klein Land hat. Ut, *Cilicum reguli*, Tacit. 2. Annal. cap. 80. *Golussa regulus*, Numidiæ puta, Plin. lib. 8. cap. 10 extr. Vide ibi Harduin. ¶ 2. Regulus avis, eadem, quæ & *Trochilus* & *Orthilus*, Gesner. vide *Regalicus*. *Regulum* Gesnerus exponit ex auctoritate certa, ein Geldvenlein. ¶ 3. *Regulus*, serpens, ein Basilisk. ¶ 4 Regulus, nom. proprium, vide post.

¶ Subregulus, qui sub rege vel regulo alio est. Ammianus lib. 17. cap. 27 [Vales. cap. 12. extr.] *Agilimundus subregulus aliique optimates.*

¶ Regillus, aliud diminutivum, in Vet. Gloss. vertitur *βασιλίσκος*.

¶ Regia, substant. regis aula, ein königlicher Sitz oder Hoff / Residentz. Ovid. 3. Trist. eleg. 1. v. 30

Hic fuit antiqui regia parva Numæ.

¶ Sed & urbes ipsæ ac oppida cognomento velut appellantur REGIAE, quod *Regia* sive Aulæ Regum seu Principum ibi aut essent, aut fuissent. Sic BACTRA REGIA: COLONIA AELIA HADRIANA REGIA: COLONIA AELIA HADRIANA AVGVSTA, ZAMA REGIA: ALBA REGIA vel REGALIS, cum apud alios auctores, tum in Inscriptionibus antiquis legitur.

¶ Rēgio, pars terræ, Siculus Flaccus: *REGIONES dicimus, intra quarum fines singularum coloniarum, aut municipiorum magistratibus jus dicendi, exercendique potestas est.* Sic dicitur *Regio locupletissima*, Cornel. Nepos Agesilao cap. 3. *Regio saltuosa*, Idem Datame cap. 4. n. 1. *Regiones terræ inhabitabiles atque incultæ*, Cicero 1. Nat. D. cap. 10. Et Virg. 1. Æn. 460

Quæ regio in terris nostri non plena laboris?

D *Regiones cæli*, die vier Oerter des Himmels / vide *Cælum*. *Regiones urbis Romæ*, quatuor erant majores partes sub regibus: sub Augusto autem cœperunt 14 numerari. *Lex & regio, νόμος καὶ χώρα*, vide *Lex*. *Regionibus officii se continere*, hoc est, intra metas officii, Cicer. eleg inter dixit Orat. 2 de Leg. Agrar. c. 35. *E regione*, gleich gegen über / vide præpos. *E*.

¶ Regionātim, adverbio hoc Suetonius usus est in Cæsare cap. 39, id est, per singulas urbis regiones, durch alle Oerter der Stadt. Et Livius lib. 40. cap. 51. extr. *Regionatim generibus hominum, causisque, & quæstibus, tributis descripserunt* Onomast. Vet. *Regionatim, κατὰ χώρας*.

¶ Regionaliter, aliud adverbium. Apulejus de Mundo pag. 68 *Quæ cum regionaliter videantur esse pestifera.*

¶ Regnum, quod regionibus continetur & a rege possidetur, dominatus, ditio, ein Königreich / Herrschafft. *Regnum appetere*, Cic. pro Milone c. 27. *Regnum alicui deferre*, Idem 2. Philipp. cap. 34. antragen. *Regnum occupare*, Idem 5. Philipp. cap. 6.

einnehmen. *Sub regno alicujus esse*, Cicer. 7. ad Attic. epist. 27. Et Terentius Adelph. act. 2. sc. 1. v. 21 *Regnumne hic tu possides*, &c. Justinus lib. 39. cap. 4 *Periculoso regno secura ac tuta vita anteponenda est. Regnum nobilis servitus est*, Antigoni dictum ad filium violentius agentem erga subditos, Ælian. lib. 2. hist. varix. Sallust. in oration. Micipsæ, *Non exercitus, neque thesauri præsidia regni sunt, verum amici*: vide *Sceptrum*. Seneca in Hercul. furente v. 353

Ars prima regni, posse te invidiam pati.

Idem in Thyeste v. 215 *ubi non est pudor,*
Nec cura juris, sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnum est. Idem Thebaide v. 598
In servitutem cadere de regno grave est.

¶ Regnum etiam, ut puto, dicebatur lusus ille per Saturnalia celebratus, quo talorum jactu sortitio de Rege fieret, sive quo sortirentur, qui Rex esset, & cæteris, quæ vellet, joculariter imperaret. Meminit ejus Tacitus Annal. 13. cap. 15. ubi Lipsium, si lubet, vide. Obtinet & hodie ludicrum tale.

¶ Interregnum, *interballum regni*, ut Livius definit lib. 1. cap. 17, sive tempus illud dicitur, quo imperium rege, seu magistratu, vacat. Nec tantum sub regibus hæc consuetudo obtinuit, sed sub ipsis etiam consulibus. Livius lib. 5. cap. 31 *Consulibus morbo implicitis placuit per interregnum renovari auspicia. Itaque cum ex SC. consules magistratu se abdicassent, interrex creatur M. Furius Camillus &c.* Et Cicero lib. 3. ad Qu. fratr. epist. 2 *Res ad interregnum spectare videtur.* Et, *Inire interregnum*, Livius lib. 3. cap. 8. pr.

¶ Idem etiam *Interregis* vocabulo usus est, quod proprie eum significat, qui regis defuncti administratione fungitur: deinde, ut interregnum etiam extra regium imperium extensum fuit, sic quoque Interrex, ut ex Livio apparuit, lib. 5. c. 31. Verba in Interregnum modo produximus. Prodebantur autem Interreges Comitiorum caussa. De Interrege plura Ascon. Pedianus in Cicer. Milonianam, tum in Argumento sub initium: tum principio Expositionis.

¶ Regno, regnare, regnum administrare. Priscianus: *Rex, quod* (vocabulum) *a regendo nascitur, peperit ex se aliud verbum, quod est* REGNO. Seneca in Medea v. 194

Si judicas, cognosce, si regnas, jube.

Sic autem construitur: *Regnare oppido* cum dativo, Cic. in Verr. 4. cap. 54. *Regnare in otio*, Seneca Herc. furente v. 526. Et, *Grajas regnare per urbes*, Virg. 3. Æneid. v. 295. ¶ Aliquando *regnare* est, pro voto animi vivere, beatum esse, vacare curis ac labore. Horatius lib. 1. Epist. 10. v. 8

Quid quæris? vivo & regno, simul ista reliqui.

Phædrus lib. 3. fab. 8. extr.

Regnare nolo, liber ut non sim mihi.

Sic *Regem esse*, pro felicem, beatum esse dicebant, de quo supra.

¶ *Regnari* passivum. Hor. lib. 2. Ode 6

— — — & regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Et lib. 3. Ode 29. v. 27

Quid Seres & regnata Cyro
Bactra parent.

Tacitus 1. Histor. cap. 16 *Neque enim hic, ut in cæteris gentibus quæ regnantur.* Item de Germania cap. 25 *Exceptis duntaxat iis gentibus, quæ regnantur*, id est, quæ sub regibus sunt.

¶ *Regnatur*, impersonale. Virg. 1. Æneid. v. 272

Hic jam ter centum totos regnabitur annos.

¶ Regnator, ein Regierer / ut, *Regnator Asiæ*, Virg. 2. Æn. v. 557. Et Ausonius epigramm. 3. de Danubio:

Illyricus regnator aquis, tibi, Nile, secundus.

¶ Regnatrix. Ut, *Regnatrix domus*, id est, familia augusta, Tacit. lib. 1. cap. 4.

¶ Conregnare, una regnare. Hieronymus in Daniel. 9. p. 518. *B. Cleopatra conregnabit Augusto annis tredecim.* Sulpic. Severus lib. 2. cap. 33. Hist. Sacr. *Helena Augusta cum filio conregnabat.* Et Sedulius lib. 3. [al. 4.] extremo:

Cui Sanctus semper conregnat Spiritus æque.

RĔGŬLUS, M. Attilius Regulus, Romanus nobilissimus, & constantiâ & fide clarissimus. Ad supplicia enim nota sibi Carthaginem redire maluit, quam hostibus fidem datam fallere. Cicero in Pisonem cap. 19 *Regulum Carthaginenses resectis palpebris illigatum in machinâ vigilando necarunt.* Vide Gell. lib. 6. cap. 4. Valer. Max. lib. 1. cap. 1. n. 14. Horat. lib. 2. carm. Od. 5. Augustin. de C. D. lib. 1. cap. 14. ¶ Sunt & alii hujus nominis, & in his ille M. Regulus, de quo & pessimis moribus ejus mira tradit Plinius in Epistolis. Vide lib. 1. epist. 5. ubi n. 14 *bipedum nequissimum* vocat. Cetera in Indice Pliniano damus.

RĔLĬGIO, metus sive timor Numinis. Sunt enim reciprocæ hæ voces, ut Servius notat ad illud Æneid. 2. v. 715

Religione patrum multos servata per annos;

quem vide. Ita *formido* & *horror* aliquando pro *religione* ponitur. *Terroris* voce similiter usus Tacitus est de Germania cap. 40. extr. *Religio jurisjurandi* scilicet, vel obligatio per jusjurandum facta. Nepos Agesil. cap. 2. n. 5 *Homo sine ullâ religione &*

fide, qui nec fas, nec jus, nec divina, nec humana curat, Idem Dione cap. 8. n. 2. Unde *Religionis* vocabulum derivetur, disputat Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 13.

¶ Religiosus, sacer, religioni dicatus. Ut, *fanum religiosum*, pro Lege Manil. cap. 22. ¶ 2. Timidus propter sacra. Cicero pro Cæcin. cap. 10. *in testimonio religiosum se præbuit.* Gewissenhafft. Livius lib. 2. cap. 5. *Fructum* [campii Martii] *religiosum erat consumere*, machten sich ein Gewissen drüber / wenn sie es æ. *Religiosi dies* sunt Gellio tristi omine infames, lib. 4. c. 9. Exemplum habet Livius lib. 6. cap. 1. Gradibus quoque adsurgit. *Religiosiores agricolæ*, Columell. sub fin. lib. 11. *Cautior religiosiorque*, Plin. lib. 29. cap. 1. sect. 5. Et, *Religiosissimi mortales* Sallust. Catil. c. 12. *Sacra religiosissima*, Vellejus lib. 2. cap. 45. *Homo non religiosissimæ fidei*, Seneca Quæst. Nat. lib. 7. cap. 16.

¶ Religiosulus, diminutivum, Hieronymi est lib. 3. adv. Rufin. cap. 3.

¶ Religiose, adverb. Nepos Attico cap. 15 *religiose promittere*, id est magna fide certaque. *Cineres & ossa religiose quiescentia*, Quintilianus Declam. 10. pag. 147. Comp. *Religiosius*. Plinius lib. 3. epist. 7 *Natalem cujus religiosius, quam suum, celebrare.* Idem Panegyr. cap. 65 *Nemini religiosius, quod juraverit, cusodiendum, quam* &c. Idem & Superlativo usus est. Lib. 3. epist. 15 *Poeticen religiosissime veneror.*

¶ Religiositas. Apulejus Doctr. Plat lib. 2. p. 16 *justitia cum religiositate, id est ὁσιότητι copulatur.*

¶ Irreligiosus, contrarium religioso, gottloß / ohne Gewissen / unheilig. Livius lib. 5. cap. 40 *irreligiosum ratus.* Et Plinius lib. 9. epist. 35 *Scripta tua sumere, nisi vacuo animo, irreligiosum putem.* Tertullianus ad Nation. lib. 1. cap. 17. pr. *Christiani irreligiosi in Cæsares dicuntur*, thun ihnen die schuldige Ehre nicht an. Arnobius lib. 5 p. 185 *Potest irreligiosius quippiam vel existimari, vel credi?* Et rursus Tertullianus ad Nation. lib. 1. c. 10 *Quanto irreligiosiores deprehendimini.* Idem de Oratione cap. 12 *Factum istud irreligiosissimum est.*

¶ Irreligiose, adverb. Arnobius lib. 1. pag. 13 *Vestra sunt hæc irreligiose opinata, & irreligiosius creata.* Quintilianus Declam. 8. p. 103 *Irreligiosius alle anhelis pectoris palior inflicitur.*

¶ Irreligiositas. Tertullian. Apolog. c. 24 *Committitis crimen vere irreligiositatis.* Et Arnobius lib. 6. de Gub. D. p. 232 *Quis existimare potest, quid primum in vos accusandum sit, irreligiositas, an stultitia, an luxuria, an amentia?*

¶ Irreligio, idem, apud Apulejum ad Asclep. p. 91 *Hæc & talia sensibus venient mundi, irreligio, inordinatio*, &c.

Reliquus; Reliquiæ, Reliquatio, vide in *Relinquo*, sub *Linquo*.

Reminiscor, reminisci, vide supra in *Meminisco* sub *Mens*.

REMVLCO, ablativus, Festus; *Remulco*, inquit, *est, cum navis magna scapha remis trahitur.* Itaque Nonius a *Remus* & *mulceo* deducit: quasi navis leni tractu ad progressum mulceatur. Sed obstat primæ syllabæ quantitas: quæ in *Remus* producitur: in *Remulco* verò corripitur. Itaque potius est, Græcum statuere παρὰ τὸ ῥυμουλκεῖν, quasi ῥύμην ἑλκεῖν. i. e. *funibus trahere*: quæ Baysio opinio est. Quanquam & Scaliger ad Festum non aliter sentit. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 40 *Submersam navim remulco multisque contendens funibus reduxit*; & Liv. lib. 25. c. 30 *Marcellus navim onerariam cum armatis remulco tribi jussit*, ein Zieysel. Et ῥυμουλκεῖν, remulco trahere.

¶ *Remulcare*, verbo Sisenna usus est apud Nonium, pro Remulco trahere.

RĔMVS, Romuli frater, in ipso regni initio ab eo interemtus, vide Livium.

¶ 2. Fuit hoc nomine & alius quidam Æmathionis filius. ¶ 3. Item alius Latinorum Tyrannus, de quibus Plutarchus in Romulo pag. 18. ¶ De ratione nominis ita Victor, sive qui alius auctor est, de origine gentis Romanæ; ROMVLVM *autem scribit a virium magnitudine appellatum: nam Græcâ linguâ* ῥώμην *virtutem dici certum est: alterum vero* REMVM *dictum, videlicet a tarditate: quippe talis naturæ homines ab antiquis* REMORES *dicti.*

RĒMVS, quo naves aguntur, ein Ruder. *Remum ducat, qui dicit*, Δεῖ κώπην ἑλάνειν μαχόμενον, wer des Spiels Recht nicht weiß / soll davon bleiben. *Remis velisque*, &, *Ventis Remisque*, hoc est, citissime. *A remo ad tribunal*, subaudi, ephi, scilicet ex vili conditione ad magnam. *Ventis destitutus remos adhibe*, will eines nicht helffen / so versuch ein anders / locutiones sunt proverbiales. Vide Chiliad. *Remis incumbere: insurgere remis, impellere remos*, Virgiliana sunt Æneid. 3. v. 207, & lib. 4. v. 594, ac lib. 5. v. 15. rudern / quocirca etiam *propellere remis*, scilicet navem, Cicero dixit lib. 4. Tuscul. cap. 5. Sed *Detergere remos* est transversæ navis hostilis remos cum impetu ex transcursu perfringere, comminuere, demere. Qua forma, *Palmites detergere*, Columella lib. 4 c. 27. extr. dixit. Cæsar lib. 1. de B. C. c. 53 *Ipsi Massilienses & celeritate navium & scientia gubernatorum confisi nostros eludebant, impetumque eorum excipiebant, & quoad licebat latiore spatio productâ longius acie, circumvenire nostros aut pluribus navibus adoriri singulas, ac remos transcurrentes detergere, si possent, contendebant. Abstergere remos*

idem

idem est. Curtius lib. 9. cap. 9 *Ergo collidi inter se nabes, absergerique invicem remi, & alii aliorum nabigia urgere cœperunt.* Sed, *Dare ad remum*, remiges facere apud Suetonium Augusto cap. 16 est.

¶ Birēmis, navis quæ duplici remorum utitur ordine. fœmin. Cic. 7. Verr. cap. 20.

¶ Trirēmis, quæ triplici. Ibidem cap. 17.

¶ Quadriremis, &c. ibid. cap. 35.

¶ Quinqueremis. Cic. 6. in Verr. cap. 46 *certos homines in quinquaremi misisse.* Sed hæc *Biremis, Triremis*, &c. per se adjectiva, & *navis* subauditur, quemadmodum Livius plene lib. 41. c. 9 dixit *decem quinqueremes naves.* Exemplorum multitudine, quæ passim prostant, abstinuimus, contenti, in singulis Ciceronem patronum advocasse.

¶ Altius ita adsurgit in compositione remorum numerus, & Plinius lib. 16. c. 40 *undecimemem* Demetrii navem memoravit.

¶ Remigo, remigare, remis navigare, rudern. Cic. 4. Tuscul. cap. 4. extr. *Utrum mavis? statimne nos vela facere, an quasi e portu egredientes paullulum remigare?*

¶ Remigatio, das Rudern. Cic. 13. ad Attic. ep. 21 *Motus remigationis convertentis navem ad puppim.*

¶ Adremigare, hinzu rudern. Florus lib. 3. cap. 7. *Cretes portibus suis adremigaverunt.* Adde eund. lib. 1. cap. 18. n. 4. & lib. 2. cap. 8. n. 12.

¶ Eremigare, enavigare. Plinius lib. 2. cap 67 *Parvo brevius, quam totus, hinc aut illinc septentrio eremigatus.* Et Silius lib. 14 v. 192 *– – – pedibus tacitas eremigat undas.*

¶ Subremigare, ut, *tacitis subremigat undis*, id est, subnatat, ut Servius exponit, Virg. 10. Æneid. v. 227. Usus & Auctor Æneæ hoc verbo v. 168. At eleganti metaphora Calpurnius Flaccus Declam. 20 *Duce luxuria, & subremigante seu potius velificante nequitia.*

¶ Remex, qui remum ducit, ein Fehrknecht / einer der das Ruder führt. Cic. 7. Verr. c. 33.

¶ Remigium, das Ruderwerck / remigatio. *Lembum remigiis subigere.* Virg. 1. Georg. v. 202. Idem lib. 1

– – – volat ille per aera magnum
Remigio alarum,

metaphorice dixit lib. 1. Æneid. v. 300.

¶ Remipes. Ausonius Mosellâ v. 201 *remipedes lembos* dixit navigia, quibus remi sunt pro pedibus. Idem Epist. 3. v. 13 *Anates remipedes* dixit, quæ in aqua remorum loco pedibus utuntur. Vide ad utrumque locum, Eliam Vinetum.

REN, ēnis, Renes, die Nieren am Menschen und allen Thieren. *Laborare à renibus*, Cic. in Tusc. 2. c. 25. Veteres *Rien* dicebant. Festus; RIENAS *antiqui vocabant* NEFRVNDINES: *quas Graci nos νεφρὺς dicunt, Plautus Saturione:*

Male tibi evenisse video: qui glaber erat panquam rien.

¶ Hinc *Rienosus*, qui ex rienibus laborat. Vet. Gloss. *Rienosus, νεφρητικός.*

Rĕnīdeo, renidere, quære in *Nidor.*

RĒNONES, Isidoro sunt velamina humerorum, & pectoris usque ad umbilicum, atque intortis villis adeò hispida, ut imbres respuant. Vide Thys. ad Sallust. pag. 467. 468. Pontan. Progymn. p. 134. Vide infra *Rheno.*

RĔOR, reri, arbitrari est. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 2. v. 5 *Te antequam me amare rebar, ei rei firmasti fidem*, ehe denn ich meinte / oder gedachte / ꝛc. Cicer. 2. Offic. cap. 9 *Illos, in quibus virtutes esse remur, à naturâ ipsâ diligere cogimur.* Virg. 6. Æn. v. 97 *Quod minimè reris*, das du gar nicht meinest.

¶ Rătus, participium & nomen, *Ratus, a, um*, id est, certum, constans, firmum, standhafftig / kräfftig / versichert / gewiß. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 1. v. 30 *Neu, quod ego egissem, esset ratum*, damit es krafftloß wär / und keinen Bestand hätte. *Ratum habere aliquid*, für beständig und kräfftig halten / Cic. 14. Attic. epist. 21. *Ratum facere*, id est, confirmare. Cic. 1. de Divin. c. 39. *Preces ratas*, Ovid. lib. 1. Fastor. v. 696 eas vocat, quæ exaudiuntur. *Nimis ratum judicium*, est contumax, drauff man beharret. Seneca Excerpt. Controvers. lib. 4. Præfat. de Asinio Pollione: *Floridior erat aliquando in declamando, quam in agendo. Illud strictum jus & asperum, & nimis ratum in dicendo judicium, adeo cessabat, ut in multis illi venia opus esset.* ¶ *Pro ratâ*, subaudi *parte*, vel *portione* (ita enim integrè effertur hæc phrasis Ciceroni) quæ pars cuique contingit, zusammen theilen. Passim ita JCti. Livius lib. 45. cap. 40 *Tantum perditis daturum fuisse credunt, & pro rata alios.* Cæsar 1. de B. C. cap. 17 *Militibus in concione agros, ex suis possessionibus pollicetur, quaterna in singulos jugera, & pro rata parte centurionibus evocatisque.* Altero tanto majus Centurionis stipendium, quam pedestris erat, ut ex Polybio constat. Sed quæ proportio in stipendio, eadem & in donationibus servabatur. Quare cum singuli milites quaterna jugera accipiebant, octena accipiebant Centuriones. Et ista itaque *ratam partem* vocat. ¶ Superlativus *Ratissimus* apud Festum est. Et Cato apud Paullum, Festi interpolatorem, dixit *beneficia ratissima atque gratissima.*

¶ Ratificare, ratum facere, seu quod actum est confirmare, versichern und gewiß machen. Temere tamen ad puriorem stilum afferendum non est.

¶ Irritus, irritum, unkräfftig / vergeblich. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 58 *Quod modo erat ratum, irritum est*, was jetzt Krafft haben solte / wird nun krafftloß. Cicer. de Legib. lib. 2. cap. 8. extr. *Qua augur dixerit, irrita infectaque sunto.* Sic, *irrita preces*, vanæ, vergeblich Gebet / vergebliche Bitte. Plinius Paneg. cap. 16 *Plerique irritis precibus surdas principis aures adstrepebant*, supplicirten vergeblich. *Ova irrita*, Wind-Eyer / vide *Hypenemium & urinum ovum.* *Spes ad irritum cadit*, die Hoffnung fällt in Brunn / Liv. lib. 2. cap. 6. *Abscedere irrito incepto*, Livius lib. 29. cap. 35.

¶ Rătio, primum vim illam nobilissimam animi significat, quâ à cæteris animalibus homo discernitur. Cicero lib. 3. de Nat. Deor. cap. 27 *Motus iste celer cogitationis, acumen, solertia, quam rationem vocamus.* Et 4. Academ. Quæst. cap. 8 *Ratio quædam lux lumenque vitæ.* die Vernunfft und Sinnigkeit. Rationis encomium apud Tertullianum etiam habes de pœnitentiâ cap. 1. Cicero lib. 1. offic. cap. 16 *Societatis humanæ vinculum est ratio & oratio*, die Vernunfft und Rede hält die Leute zusammen. *Animal rationis particeps, ratione utens.* Contra, *rationis expers*, ist dem keine Vernunfft ist / Idem 2. Offic. cap. 3. *Ratione carere*, Sen. Troad. v. 903. ¶ 2. Quia autem sine ratione neque institui deliberatio, nec inveniri consilium potest, & ipsa vis consilium ratione aliquâ, seu caussa posita est; ideirco non rarò pro consilio ponitur. Ita Terentius in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 11 *Vestimenta neque satis mirari rationem*, i. e. consilium & institutum vestrum. Corn. Nepos Miltiade c. 3 *Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, cum amicior omnium libertati, quam sua fuerit dominationi.* RATIONEM vocat, quod consuluerat Miltiades, pontem, quem Darius in Istro flumine, traducendis copiis fecerat, rescindendum; ita futurum, ut, cum regressum non haberet, periret cum transportatis copiis Rex, & ita à dominatione ejus Græcia liberaretur. Quod & *Consilium* vocarat ante. Idem Timotheo cap. 3. n. 4 *At ille temeraria usus ratione.* Cæsar 1. de B. C. cap. 30 *Itaque in præsentia Pompeji insequendi rationem omittit.* Tacitus 3 Histor. cap. 22 *Cui acquiescere Cremona, & recuperatis cibo somnoque viribus confectum algore atque inedià hostem postero die profligare ac premere ratio fuit.* Ubi malè Pichena vi *Ratio* suspectum habet & tollendum censet. Ita enim & 3. Ann. cap. 21 *Dum ea*, inquit, *ratio barbaro fuit.* ¶ 3. *Ratio* pro Caussa: ut, *Nulla est ratio, amittere ejusmodi occasionem*, Cic. pro Cæcin. cap. 5. Sic & Ter. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 27 *Num parva caussa aut parva ratio est?* Sic *rationibus adduci*, Cic. 2. Tusc. cap. 29. *Rationes afferre in aliquam rem*, Cic. pro Cæcin. cap. 24. extr. Beweiß und Ursachen anführen. *Facti sui rationem alicui exponere, probare*, Cic. de Arusp. Resp. cap. 2. pr. ¶ 4. *Ratio*, id est, modus, ut, *Ratio dicendi*, die Art und Weise zu reden. Ita passim usurpatur hæc vox. ¶ 5. Sed *ratio numaria*, id est, supputatio, Geld-Rechnung. *Rationem conferre*, Rechnung halten. *Villicus rationem cum domino sape putet*, Cato cap. 5. *Rationes conficere*, Cicer. 2. fam. epist. 17. Rechnung schliessen. *Rationem referre*, Rechnung thun. *Rationem reddere*, Rechenschafft geben. Cicer. 4. in Verr. cap. 11 *Semper ita vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur. Rationem vitæ ab aliquo reposcere*, Divinat. in Verr. c. 9. Rechenschafft fordern / ꝛc. *Rationes dispungere, expungere*, vide in *Pungo.* *Pro ratione pecuniæ*, gegen dem Geld zu rechnen. *Rationem accipere*, Rechnung auffnehmen. *Rationes expedire*: vide *Expedio.* Sic, *In rationem venire* dicitur, quicquid redit, & in accepti rationem refertur, Sueton. Nerone cap. 39. *Rationum breviarium*, apud eundem Galba cap. 12. ein Extract aus den Rechnungen. *Breviarias rationes* vocat Scævola JCtus L. ult. D. de peculio legato. Seneca & *Summarium* appellatum docet Epist. 5. *Ratio constare* dicitur, cum accepta atque expensa congruunt: nam si id secus se habet & qui reddit rationes, reliquatur (wann et Rest bleibet) tum labat quasi ac ruit ratio. Vide Lipsi ad 1. Annal. Tacit. pag. 6. Hinc ad alia eleganter transfertur hæc formula, quæ recte se habent, & approbatione digna sunt: Plinius lib. 10. Epist. 10 *Obsequio meo, opto, ut existimes constare rationem, cum omnia dicta factaque mea probare sanctissimis tuis moribus cupiam:* Ubi vide Buchnerum: itemque Lipsium ad illud Taciti 1. Annal. cap. 6 extremo: *Ea conditio est imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si omnia reddantur.* Sic, *In ratione esse* dicitur, quod quis in numerato habet. Cæsar seu Hirtius potius 8. de Bello Gallico cap. 6 *Cum satis haberet, convenientes manus dissipare, ne quod initium belli nasceretur, quantumque in ratione esset, exploratum haberet*, &c. wie starck er wäre: wie viel er in der Rolle hätte. Ac, *rationem habere*, est numerum inire: umzehlen: Cæsar 3. de B. C. cap. 53 *Cum horum omnium* (prœliorum) *ratio haberetur, ad duorum millium numero ex Pompejanis cecidisse reperiebamus*, &c. Et *Conferre alicuò omnes rationes & copias suas*: id est, universum patrimonium, & quicquid aut in scripturâ, aut in præsenti copia habes: alle sein Haab und Gut auff etwas wenden / Cicer. pro Leg. Manil. cap. 7. Et Columella lib. 1. cap. 7 *Bona fide rationibus*

aliquid inferre, in die Rechnung bringen / verſchreiben: quod brevius etiam *imputare* dicunt; vide *Puto*. ¶ Et quoniam ea, quorum numerum inimus, curæ habere ſolemus, itaque *rationem alicujus rei habere*, eſt curare rem, de ea ſolicitum eſſe, eam reſpicere. Ita dicimus: *habenda eſt ratio temporis*, man muß die Zeit in acht nehmen. Ita, *habere rationem officii in ſocios*, Cic. dixit in 4. Verrina cap. 63. Alibi *ducere rationem alicujus rei*, ut, *commodi ſui*, dixit. ¶ *In rationibus* autem ſunt: *Æra*, die Poſten: *Tituli* & *Articuli*, id eſt, ipſa ſcriptura, in qua accepta expenſaque continentur: Item, *Summæ*, quæ ex ariis colliguntur. De quibus ſingulis ſuis locis.

¶ *Ratio Status*; primum ſalutem, & neceſſitates Reipublicæ, honeſtamque adminiſtrationis civilis συνοπτικὴν denotabat; nunc illa plerisque Statiſtarum Idolum illud Principum eſſe conſuevit, cujus vehementiori impulſu quæcunque patrandi, retinendi, intendendi dominatus ergo citra aut contra jus & fas, per vim aut dolum geruntur. Boecler. ad Vell. Paterc. pag. 91. ſeqq.

¶ Ratiuncula, pro cauſſa parva, aut ratione: ut, *Ratiunculis concludere*, Cic. 3. Tuſc. c. 12. Et pro ſupputatiuncula non magnæ pecuniæ, Ter. Phorm. act. 1 incunte, *Erat ei de ratiuncula apud me reliquum pauxillulum nummorum*. Plautus Curcul. act. 3. principio: *Beatus videor: ſubduxi ratiunculam*,

Quantum aru mihi eſt, quantumque alieni ſiet:
Subduxi ratiunculam, ich habs überleget / gerechnet.

¶ Rationarius, qui rationibus præeſt; ſubſtantivum.

¶ Rationarium, Commentarius rationum, Sueton. Auguſto cap. 28. Vide Lipſ. ad Tacit. 1. Annal. p. 13.

¶ Rationalis, e, ut, *Animal rationale*, ratione præditum, vernünfftig / mit Vernunfft begabet / Quintil. lib. 7. cap. 3. ¶ 2. *Rationales* ſequens ætas dixit, qui prius *procuratores* dicebantur, & rationes pecuniarum, quæ redibant, tractabant. Capitolinus in Gordiano ſeniore cap. 7 *quidam rationalia ſibi ultra procurationem omnia vindicant*. Lamprid. in Alex. Severo cap. 45 *ubi aliquos voluiſſet vel rectores provinciis dare, vel præpoſitos facere, vel procuratores, id eſt, rationales ordinare*, &c. Addeibi Caſaubonum. *Actorem ſummarum* Suetonius dixit Domitiano cap. 11; ubi vide Torrentium.

¶ Seneca Epiſt. 102. *Quædam, ut ſcis, moralibus rationalia immixta ſunt*. RATIONALIA, id eſt, λογικά.

¶ Irrationalis, e, Quintil. lib. 7. cap. 3 *Eſt equus animal, ſed irrationale*.

¶ Irrationaliter. Tertullianus de Fuga cap. 4 *Si irrationaliter quis perit*.

¶ Rationabilis, idem quod rationalis, aut cum ratione. Seneca de Vit. Beat. cap. 14 *Rationabilem ſortitus naturam*. Et Apulejus 2. Doctr. Plat. pag. 17. ed. Elmenh. *Quæ ad rationabilem animam pertinent*.

¶ *Rationabiliter errare*. Hieronym. ad Paullam ſuper obitum Blæſillæ epiſt. 25. cap. 5. Et Apul. Aſclep. p. 85 *quantum rationabiliter potuiſſet*.

¶ Irrationabilis, unvernünfftig. Celſus præfatione: *irrationabile animal*. Et Lactantius de Ira Dei cap. 7 *Nec omnino quisquam, qui ſapiens videri vellet, rationale animal cum mutis & irrationabilibus coæquaverit*.

¶ Irrationabilitas. Apul. ad Aſclep. p. 92 *Irrationabilitas bonorum omnium*.

¶ Irrationabiliter. Hieronym. verſione Homil. 2. Origenis in Cant. *Non irrationabiliter ad hæc ſponſa reſpondet*. Idem Epiſt. 150. ad Hedibiam, quæſt. 10. *Non ſalvat [Deus] irrationabiliter, & abſque judicii veritate; ſed cauſſis præcedentibus*. Et Tertullianus de Pœnitent. cap. 2. pr. *In pœnitentia alia irrationabiliter perſentur*.

¶ Ratiocinor, ratiocinari. Proprie eſt computare, numeros tractare, rationem ſubducere, ausrechnen. Cicero lib. 1. Tuſc. cap. 2. extr. *In ſummo apud illos* (Græcos) *honore Geometria fuit, itaque nihil mathematicis illuſtrius. At nos, metiendi ratiocinandique utilitate hujus artis terminavimus modum*. Petronius: *Hinc quemadmodum ratiocinari didiciſſet, deinde diſpenſator factus eſſet*, wie er hatte rechnen gelernet. Vet. Gloſſ. λογίζεται, *Ratiocinor*. ¶ 2. Argumentis colligere, ſchlieſſen.

¶ Ratiocinator, Rechenmeiſter. Vet. Gloſſ. λογιστὴς, *Ratiocinator, Diſcuſſor, Diſputator*. Columella lib. 3. c. 3 *Nec in hoc erratur: quippe ut diligens ratiocinator calculo poſito videt id genus agricolationis maxime rei familiari conducere*. Nazarius Paneg. Conſt. c. 12. *Ita ambo benigni ratiocinatores officiorum paria feciſtis* &c., i. e. æſtimatores, eleganti translatione. Et Auguſtinus de Civ. Dei lib. 21. cap. 5 *Ratiocinatores magni, qui de omnibus rebus, quam eſſe mirabiles conſtat, poſſint reddere rationem*.

¶ Ratiocinatio, eſt diſcurſus mentis ex prioribus & notioribus propoſitionibus aliam propoſitionem ignotiorem deducentis: A Græcis dicitur Syllogiſmus. ¶ 2. *diligens eſt & conſiderata faciendi aliquid aut non faciendi excogitatio*, quemadmodum inquit Cicero lib. 2. de Invent. cap. 5. Et ad Herennium auctor lib. 1. cap. 13 *Leges multæ afferuntur, e quibus ratiocinatio naſcitur, quare potuerit, aut non potuerit* &c. ¶ 3. Item ſupputatio, ſcil. computatio plurium numerorum in unam ſummam.

¶ Ratiocinativus, ut, *Ratiocinativum genus orationis*, Cic. 1. de Invent. cap. 13 *Ratiocinativa atque collectiva quæſtio*. Quinſilian. lib. 7. cap. 2.

¶ Ratiocinium, idem quod ratiocinatio, id eſt, ſupputatio. Columella lib. 5. cap. 1. extr. *Jugeri autem modus, ſi ſemper quadraret*, &c. *expeditiſſimum eſſet ejus ratiocinium*. Et aliquanto poſt: *Sed ſi triangulus diſparibus fuerit lateribus ager*, &c. *aliter ratiocinium ordinabitur*. Et, *Ratiocinia ſupputare*, Hieronymus dixit lib. 2. epiſt. 7. Eſt & Tit. Codicis de *Ratiocinis*.

RĔPAGŬLUM, Repandus, Repaſtino. Vide *Pango*, *Pandus*, *Paſtinum*.

RĔPENS, ſubitum & repentinum, contrarium expectato: plötzlich / unverſehens. ut, *Repens adventus hoſtium*, Cic. in Tuſc. 3. cap. 22. Et Livius lib. 10. cap. 7 *Si quod bellum repens oriatur*, ſo etwa ein plötzlicher Krieg einfallen möchte. *Repens clades*, Livius lib. 22. c. 8. pr. *Repens religio inbaſit*, Idem lib. 29. cap. 10. *Repens caſus*, lib. 33. cap. 2. Et Silius lib. 3. v. 210

repensque
Caſtra quatit clamor.

Repens tumultus illatus in urbem, Livius lib. 1. cap. 14. *Repens perfidia: repens cogitatio*, Tacit. 1. Hiſtor. cap. 23. *Repens ſomni*, Senec. Medea v. 971. Nazarius Panegyr. Conſtant. cap. 32. *Nihil eſt immoderatius, quam poſt longam triſtitiam repens gaudium*.

¶ Rĕpente, adverb. idem quod ſubitò aut ſtatim, plötzlich / alſobald: ut, *Modo egens, repente dives*, Cicer. in Phil. 2. cap. 27. Et 1. offic. cap. 33 *Magis decere ſenſerunt ſapientes ſenſim diſſuere, quam repente præcidere*.

¶ Derepente, idem. Terentius in Hecyr. 4. ſc. 1. v. 3 *Corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam*. Et Cicero pro Ligar. cap. 5 *Derepente irrumpere*. Livius lib. 21. cap. 41 *Experiri juvat, utrum alios derepente Carthaginenſes per triginti annos terra ediderit*.

¶ Repentinus, a, um, ſubitum, non proviſum. Terent. in And. 5. ſc. 4, 34 *Animus commotus eſt, metu mirando hoc tanto & tam repentino bono*, unverſehenen Glück. *Mala repentina*, plötzlicher unverſehener Unfall. *Mors repentina*, Cic. pro Cluent. c. 62. Idem in 3. Tuſcul. cap. 19 *Videntur omnia repentina graviora*. *Repentinum conſilium*, Nep. Pauſan. cap. 4, quaſi neceſſarium, & ex tempore ſalutis cauſſa captum. *Homines repentini*, die gählings zu Ehrenämptern gelangen / Cic. de claris Orator. c. 69. Ovidius 1. Faſtor. v. 270

Sumique repentinos ejaculatus aquas.

¶ Derepentino, quaſi adverb. Apul. Floridis lib. 3. poſt pr. *Quid igitur derepentino ab hoc ſplendidiſſimo conſpectu veſtro diſtuleris*. &c. Sed rectius fortaſſe dividimus.

Repleo, vide in *Plenus*.

RĔPO, repſi, repere; prima longa: vermium eſt, & lacertarum, kriechen / ſchleichen. ¶ 2. Quanquam & Horatius lib. 1. Epiſt. 7. v. 29 *Forte per anguſtam* (dixit) *tenuis vulpecula rimam*
Repſerat in cameram frumenti.

¶ 3. De infantibus etiam dicitur, nondum ambulare valentibus. Gloſſ. Cyrilli: *Repo, ἕρπω; ἐπὶ βρέφους*. Hinc *in purpuris repere*, de magnatum filiis Quintilianus dixit lib. 1. cap. 2. ¶ 4. De terra naſcentibus, quum vel radicibus proſerpunt, vel ramulis expanduntur. Plinius lib. 16. c. 34 extr. de hedera, quæ chamæciſſos inde vocatur, *nunquam niſi humi repens*.

¶ Repetitius, qui clanculum aliquo irrepſit. Sic Ciceronem Salluſtius vocat orat. in Cicer. der heimlich eingeſchlichen iſt / oder ſich eingedrungen hat. Sic enim Salluſtii verba rectè leguntur: *M. Tullius judicia populi Rom. ita moderatur, quaſi unus reliquus ex familia viri clariſſimi Scipionis Africani, ac non repetitius, ac verius, ac paullo ante inſitus huic urbi civis*.

¶ Reptare frequentativum. *Silvas inter reptare ſalubres*, pro tardius inambulare, apud Horat. 1. Epiſt. 4. Lucretius lib. 2. v. 317

Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigera reptant pecudes.

De pueris id verbum uſurpavit Claudianus in illo 4. Conſ. Honor. v. 133 *Crebroque ſe jactat tenero reptatu Tonanti*.

¶ Reptabundus, kriechend / Seneca de Vita beat. c. 18 *Ex interallo ingenti reptabundus ſequar*. Gloſſ. Vet. *Reptabundus, ἑρπετώδης, ἑρπύζων ὅμοιος*.

¶ Reptatio, das Kriechen. Quintilianus lib. 1. c. 12 *Nec illa per manus & genua reptatio graviter affligit infantium corpora*.

¶ Reptatus, ûs, ſubſt. idem. Plinius lib. 14. c. 1 de vineis: *improbo reptatu pampinorumque ſuperfluitate*. Et Tertullianus de Anima cap. 10 *Limaces incedunt ſpumante reptatu*.

¶ Reptilis, e, reptilia, animalia repentina, kriechende Thiere. *Reptiles cochleæ*, Sidon. lib. 8. ep. 12.

¶ Adrĕpere, hinzu kriechen. Plin. lib. 35. cap. 10 *Ad matris morientis ex vulnere mammam adrepens infans*. Et, *Adrepere ad amicitiam alicujus*, Cicer. dixit in 5. Verrina c. 68, ſich einſchleichen. Tacitus 1. Annal. c. 74 *Dum occultis libellis ſævitia principis adrepit*.

¶ Corrĕpere, una repere, zugleich oder zuſammen kriechen. Cic. 10. ad Attic. ep. 12 *Occulte corrependum eſt*. Columella præfat. p. 6 *Intra murum correpſimus*. Et Juvencus lib. 2. Hiſt. Evang. v. 192 in Joannis 3. v. 4

An

An rursum senior matris correpet in alvum.

¶ Derēpere, deorsum repere, herab kriechen. Plin. lib. 8. c. 36. de ursis: *Ingrediuntur & bipedes, arborem aversi derepunt.*

¶ Direpere, ut digredi, discedere, wegkriechen. Phædrus lib. 1. fab. 5. v. 12 *Direpit ad cubile setosa suis.*

Ita Scheffer us, vir clarissimus legit, cujus vide annotationem.

¶ Erēpere, heraus kriechen. Horat. lib. 1. Sat. 5. v. 79 *Nunquam crepsemus*, pro *crepsissemus*. Seneca ep. 53 *per aspera crepo*. Avienus Periegeta v. 283 de Numidis: *in dumosas crepunt cautes.* Et Statius Silv. 2. sc. 2. v. 30

Inde per obliquas crepit porticus arces,

Id est, sensim adsurgit.

¶ Ereptare, frequentativum. Seneca epist. 101 sub initium: *Pecunia circa paupertatem plurimam momm habet, dum ex illa creptat.*

¶ Irrepere, einkriechen / einschleichen. *Lues in Italiam irrepsit*, Plin. lib. 26. cap. 1. *Irrepere in sensus* Cic. in Oratore c. 28. *In hominum mentes*, Idem de Orat. lib. 3. cap. 53. *Crudelitas in optimi cujusque mentem facilime irrepit*, Plancus Ciceroni in familiaribus lib. 10. ep. 23.

¶ Irreptio, Einschleichung. Augustinus epist. 107 *ut hoc menti nostræ nulla subtrahat oblivionis irreptio.*

¶ Obrepere, latenter & fallaciter adire, heimlich überschleichen / überfallen. *Obrepit somnus.* Horat. de Arte v. 360

Verum opere in magno fas est obrepere somnum.

Juvenal. sat. 9. v. 129

Obrepit non intellecta senectus.

Et Auson. Epigr. 13

Sprevisti, obrepsit non intellecta senectus,
Nec revocare potes, qui periere dies.

Plaut. in Pseud. a. 2. sc. 3. v. 19 *Certa amittimus, dum incerta petimus, atque hoc evenit in labore atque dolore, ut mors obrepat interim.* Seneca epist. 45 *Vitia nobis sub virtutum nomine obrepunt.* ¶ *Obrepere alicui*, pro fallere, Plautus dixit Trinum. a. 1. sc. 2. v. 23. Et vero omnia ista verba, *obrepere, irrepere, subrepere, arrepere* clanculariis dolosisque molitionibus inserviunt: quod exemplis pluribus ad Rutilii Itinerarium eruditissimus Barthius approbavit.

¶ Obreptare, frequentativum, Plaut. Pers. a. 1. sc. 2. v. 25.

¶ Obreptio, das Beschleichen / Uberfallen. Arnobius lib. 5. p. 162 *ab furto obreptionis rejectus.* Paullus JC. Lege 49. Dig. de bon. libertor. *Liberto per obreptionem adrogato.*

¶ Obreptivus. *Obreptiva supplicatio*, Symmach. lib. 5. Ep. 66.

¶ Obreptive, adverb. Lege 4. extrema Cod. Theodos. de Fide Catholica: *Qui contra hanc dispositionem nostram obreptive aut clanculo supplicare tentaverint.*

¶ Perrēpere, durchkriechen / hinzukriechen. Columell. lib. 6. c. 5. pr. *Cavendum est, ne ad præsepia mus aut gallina perrepat.*

¶ Terent. frequentativè *Perreptare* usus est in Adelph. a. 4. sc. 6. v. 3 *Perreptabi usque omne oppidum*, ich habe die gantze Stadt durchkrochen.

¶ Prorēpere, herfürkriechen. *Prorepere e cubili terræ*, Plin. lib. 8. c. 39. Et Horat. 1. Serm. sat. 3. v. 99

Cum prorepserunt primis animalia terris.

Et Avienus descript. Orbis v. 540

Tunc prorepentia qua sunt vada turgida Nerei,

id est, ubi mare sinus facit.

¶ Subrēpere, & surrēpere, idem quod obrepere, heimlich einschleichen. *Surrepit oblivio*, apud Plin. lib. 8. cap. 22. *Subrepere sub aliquid*, sich unter etwas verkriechen. *Subrepere sub tabulas*, Cicer. pro Sextio cap. 59. Et Catullus ad Rufum Carm. 78 *subrepsti mi*, pro *subrepsisti mihi.*

¶ Subreptio. Lege 2. Cod. de Legibus: *Non habere fructum per subreptionem eliciti.*

¶ Subrepticius, eingeschlichen / eingeschoben. Plautus prolog. Menæch. v. 60 *Adoptat illum puerum subrepticium.*

¶ Subreptivus, idem. Lege un. Cod. Theodos. de Mancipibus, *subreptiva defensione muniri.* heimlich / verstolener Weise sich vertheidigen.

REPVDIVM, dimissio vel recusatio uxoris ob rem aliquam pudendam, die Scheidung von dem Weibe / Verstossung / renunciatio. *Remittere repudium*, Plaut. Aulul. act. 4. sc. 10. v. 69, & Terent. Phorm. 5. sc. 7. v. 35. Et *Renunciare repudium*, in ead. fab. act. 4. sc. 4. v. 72. die Ehe wieder auffsagen. In quibus *remittere & renunciare* nihil aliud, quam simplicia sunt. Nam que & Nonius in ista phrasi *remittere repudium*, *mittere* interpretatur. *Libellum repudii*, ein Scheide-Brieff / Matth. c. 19.

¶ Repudio, *Repudiare uxorem*, sich von seinem Weibe scheiden. Sueronius Cæsare cap. 1. *neque ut repudiaret* [illam,] *compelli à dictatore Sylla potuit.* Fuit autem Cinnæ, quater consulis, filia. ¶ 2. Item respuere, aspernari. Ter. in Andr. act. 4. sc. 3. v. 18 *Repudio consilium, quod primum intendemm*, verwerffen / nicht annehmen. Et, *Qua tibi putaris prima, in experiundo repudiare*; in Adelph. act. 5. sc. 4. v. 4. Et, *Repudiatus repetor*, in Andr. act 1. sc. 5. v. 14. Et Cic. pro Quint. c. 14. *Conditionem aquissimam repudiare*, abschlagen / nicht annehmen. Idem 1. offic. cap. 25. extr. *Iracundia omnibus in rebus repudianda est.* Idem pro Muræna cap. 5 *a parente repudiatus.*

¶ Repudiatio, Verstossung / Verwerffung. Cic. pro Muræna c. 4 *Repudiatio supplicum superbiam coarguit.*

¶ Repudiator, qui repudiat. Tertullian. lib. 1. adv. Marc. c. 14 *Marcionita repudiator creatoris.*

¶ *Repudiosas nuptias* Plautus dixit in Persa a. 3. sc. 1. v. 56.

RES, rei, vocabulum est generale rerum omnium, quæ corpora dici non possunt; ut, *virtus, justitia, probitas, vitium. Rerum suarum esse*, vide *Sum.* ¶ 2. Quanquam hac appellatione etiam corporalia alii comprehendunt, hoc est, res, quæ tangi possunt, was man greiffen und fühlen kan. Donati definitio nominis inter *corpus* & *rem* discernit. ¶ *Molesta & odiosa res*, ein verdrießlich und feindselig Ding. Quintil. lib. 5. cap. 13. *Rem ullam ex alia cogitare*, Terent. Eun. act. 4. sc. 2. v. 3. Et, *Ut rem in pauca conferam*, Plaut. Pœnulo act. 5. sc. 4. v. 54. damit ich den Handel kurtz fasse. *Res eò deducta est*, es ist dahin gerathen / Cicer. ad Att. 7. epist. 3. *Res gesta*, quicquid accidit. *Rem divinam facere*, Cicer. 3. Nat. D. cap. 18. Gottesdienst abwarten / opffern. *Res est mihi cum aliquo.* Et, *Quid tibi rei mecum est?* was hast du mit mir zu thun? *Si tibi res sit cum eo*, Terent. Phorm. act. 1. sc. 3. v. 19. *Rem omnem scire, ut sit gesta, ordine narrare*, um den gantzen Handel wissen / ꝛc. *Ab initio, res quomodo gesta sit, exponemus*, Cic. pro Roscio Amer. cap. 5. *Res tua agitur*, Cic. 5. in Verrem cap. 48. das Spiel gilt dir. *Res tua tunc agitur*, vide *Paries. Salva res est*, die Sache stehet wol. Ter. Eun. act. 2. sc. 2. v. 27 *Quibus & salva re, & perdita profuerum*, &c. *Res militaris*, Kriegs-Handel / Kriegs-Wesen. *Res numaria, Res pecuniaria*, Geld-Sachen. *Res ipsa*, das Werck an ihm selbst. *Re jubare*, mit der That. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 34 *Crede mihi, aut consilio, aut re jubero.* Sed, *Rebus sic stantibus* pro *ita se habentibus* inepte dicitur. ¶ 2. *Ex re*: item *Pro re: E re nata, Pro re nata*, elegantes Terentii & aliorum locutiones sunt, pro *Ex*, seu *pro eventu rei & occasione*, diewil es also gerathen / ꝛc. Virg. 4. Æn. v. 337

Pro re pauca loquar.

Catullus epigr. 10

Respondi id, quod erat, mihi nec ipsi,
Nec prætoribus esse, nec cohorti
Cur quisquam caput unctius referret.

E re, id est, αὐτίκα, statim: alsbald / ohn einiges Bedencken. Sic legit Scaliger in Catullo: alii aliter. Vide Gronovium. Ter. Andr. act. 2. sc. 2. v. 23

Redeunti interea ex re ipsa mihi incidit suspicio.

Idem Adelph. act. 3. sc. 1. v. 8 *E re nata melius fieri haud potuit.* Id est, postquam ita accidit. Et proprie hoc de illis dicitur, quæ contra voluntatem nostram acciderunt, ut Donatus hic monet. Nam *res nasci* dicitur, quæ accidit, quæ sese dat. Plautus Casin. act. 2. sc. 5. v. 35 *Ita rem natam esse intelligo.* Et Truculento extr. *Ut rem natam video, hoc accipiendum est, quod datur.* Terent. Eun. act. 1. sc. 2. v. 17 *Ita res erat: faciundum fuit. Ita res erat*, subaudi, nata, vel comparata. ¶ 3. Sed *in rem esse*, e re esse. *In rem est meam, tuam, nostram*, &c. idem est, quod ex utilitate, einem zuträglich seyn / eines Bestes seyn. Terent. Hec. act. 1. sc. 2. v. 27 *Si in rem est Bacchidi*, id est, utilitatem. Sic, *in rem suam aliquid convertere*, in seinen Nutz wenden / Cicer. pro Rosc. cap. 39.

¶ Nam & res patrimonium, substantiam, rem familiarem notat, Nahrung / Gut. *Paullo omissiorem esse ab re*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 3. v. 44. unachtsam auff die Nahrung seyn. *Abidio rem esse ad rem*, Idem Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 51. Et, *Attentiores fumus ad rem omnes, quam sat est*, Adelph. a. 5. sc. 3. v. 48. wir lassen uns die Nahrung alle zu lieb seyn. Qui & *Rei dare operam*, der Nahrung abwarten / dixit Adelph. a. 1. sc. 2. v. 15. *Res angusta, modica*, geringe Mittel. *Certe nescio quid semper abest rei*, Horat. 1. Epist. 17. v. 33. Idem *Hominem in tenui re*, pro paupere, dixit lib. 1. Ep. ultima. Cicero de Senect. princip. *Vir haud magna in re, sed plenus fidei.* Et, *Rem struere*, pro divitias parare, Plautus dixit Aulul. act. 3. sc. 6. v. 8. *Rem facere*, est lucrari. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 2. v. 12 *Nunquam rem facies, ubi nescis inescare homines*, du wirst nimmer reich werden. ¶ 4. Sed, *Postquam res Asiæ*, &c. 3. Æneid. ineunte: & ibidem v. 54 *Res Agamemnonias victriciaque arma secutus*, id est, imperium Asiæ, Agamemnonis. Tacit. 1. Histor. cap. 29 *Solatium proximi motûs habebimus, incruentam urbem, & res sine discordia translatas.* RES, id est, imperium, ex domo Cæsarum in Galbam translatum. Nepos Eumene cap. 6. n. 1 *Ultrum repetitum Macedoniam veniret, & eas res occuparet.* EAS RES, id est, imperium seu regnum Macedonicum. De hac & aliis notionibus, quibus præcipue hoc vocabulum venit, Ausonius in Monosyllabis: *Imperium, litem, Venerem cur una notat Res?*

¶ 5. Sane vocabulum *Rei* & lites sive controversias causasque, quæ disceptantur in foro, significat. Hinc *agi res* dicuntur, cum exercentur judicia: unde *Rerum actus* apud Sueton. in Claud. cap. 23. &c. ac Plinium lib. 9. Ep. 25. pro diebus juridicis, ubi jus dicitur, Gerichts-Täge. Contra *Proferri res*, quando justitium est, wann man keine Gerichts-Täge hält. *Feria forenses.* Plaut. Capt. act. 1. sc. 1. v. 10

Ubi res prolatæ sunt, cum vita hominis eunt,
Simul prolata res sunt nostris dentibus.

Loquitur Parasitus. Lucanus Paneg. Pisonis v. 73

- - - - - si quando judice fesso
Turbida prolatis tacuerunt jurgia rebus.

Vide & Pithœum lib. 2. Adversar. cap. ult. & Casaub. ad Theophrast. p. 179. ¶ 6. Pro Venere autem sumitur, cum dicimus: *Rem cum aliqua habere*, quod notum. *Rebus Venereis deditus*, Nepos Alcibiade extremo. ¶ 7. Et Plinio ac Livio *rem* vel *res gerere* idem est, quod rem bellicam administrare, Krieg führen. *Adversus duos simul rem gerere*, Liv. *In Arabico sinu res gerente C. Cæsare, Augusti filio*, Plin. lib. 2. cap. 67. Horatius lib. 3. Od. 24

Res gerere, & captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis, & cælestibus æquat.

¶ 8. Significat & statum fortunæ atque conditionem, ut, *Res secundæ, adversæ, afflictæ.* Horat. lib. 1. Epist. 10. v. 30

Quem res plus nimio delectavere secundæ
Mutæ quatient.

Sed & *res bonæ* dicuntur, quæ vitam jucundam ac delectabilem efficiunt. Gellius lib. 17. cap. 19 *Is tum postea grandi pecunia & re bonâ multâ copiosus.* Ubi divitias, & opulentiam notat. Quemadmodum & in illo Horatii lib. 1. Epist. 1. v. 65

Is me tibi melius suadet, qui, ut rem facias, rem,
Si possis recte: si non, quocunque modo rem.

Tacitus explicatius Ann. 6. cap. 17, 7 *rem familiarem* dixit. Vide supra. Nepos in vitâ Attici c. 13 *Neque tamen non inprimis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est.* Sed & cibos electiles *bonis rebus* significari, observat Barthius ad Gallum Confessorem pag. 89. Vide & supra in *Bonus.* ¶ 9. Re ipsa. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 7. v. 15 *Si non re ipsa tibi istuc docet, simulare certe est hominis.* *Re ipsa*, hoc est, ferio, wahrhafftig/ ernstlich. ¶ 10. *Res* enim non raro *opinioni* opponitur. Cicero pro Muræna cap. 30 *Non re ductus es, sed opinione.* Sic Brutus morti proximus dixit *Virtutem non in re, sed in verbo positam* esse, ut Florus refert lib. 4. cap. 7. Sic *rem fabulari*, est verum dicere apud Plaut. Trin. act. 2. sc. 4. v. 87. Terentius Adelph. act. 3. sc. 4. v. 55 *Istuc res est*, plane ut nos: das ist etwas. Est enim formula laudandi & approbandi rem. Livius lib. 34. cap. 5 *in quos jecit magis hæc Consul verborum, quam ut re insimularet crimen.* ¶ 11. *Res* etiam argumenta & rationes dicuntur, quibus adstruitur aliquid ac confirmatur. Cicero Paradox. 4 *Dementem & insanum rebus adhibeam necessariis.* Vetus Poeta in Elegidio elegantissimo de Mævio, qui fratrem ignarus bello civili interfecerat: *Fraternam res nulla potest defendere cædem.* Tertullianus de Pallio cap. 2 *Sit nunc aliunde res:* id est, ducatur nunc aliunde argumentatio. Cælius Aurel. lib. 1. Tardar. Pass. cap. ult. *Sed horum delinitio manifestis rebus probatur.* ¶ 12. Elegans Græcismus est, *res voluptatum, res Veneris, res cibi*, &c. pro voluptatibus, amoribus, cibo, apud Plautum, Lucretium, Phædrum. Vide Taubmann. ad Plauti Amphitr. a. 2. sc. 2. & Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 250. ¶ 13. Aliter apud Ovidium accipienda hæc formula lib. 2. Fastor. v. 126

- - - - - Heros res erat ista pedis.

Ibi enim *res* πρᾶγμα, sive materiam, vel argumentum, de quo dicendum, significat. Ita Phædrus lib. 5. fab. 1

- - - - ego plures (fabulas) differo,
Usus vetusto genere, sed rebus novis.

¶ Rescula sive Recula, diminutivum. Apulejus lib. 4. Metam. p. 148 *pannose rescula*, alte Lumpen. Pricæus ibi [p. 71] *recula* legit. Donatus Vitâ Virgilii sub initium de poetæ patre: *Apibus curandis reculam auxit.* hat sich mit Bien-warten auffgeholffen. ¶ Revera, in der Warheit/ warhafftig/ ohne Scherz. Cic. ad Attic. lib. 3. epist. 23. *Hoc cum revera sit.* Et pro Cluent. c. 19 *Verbo ille reus erat, re quidem vera & periculo.* ¶ Respublica, nomen est, quemadmodum inquit Cicero, totius civitatis, die gantze Gemein/ die Stadt/ Land und Leut/ das Regiment. Hæc enim omnia Reip. appellatione dici videntur. *Conversiones rerumpublicarum*, Cic. 2. Divinat. cap. 2. *Accedere ad Rempubl.* Cic. pro S. Rosc. cap. 1. *Capessere Rempubl.* Idem 16. ad Attic. ep. 7, sich der Regierung anmassen. *De Republ. bene mereri*, Cic. 10. fam. epist. 5. *Labefactare & evertere Rempubl.* Idem 1. de Fin. cap. 13. den Staut übern Hauffen werffen. *Plato tum denique fore beatas resp. dixit, si aut docti & sapientes homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrinâ ac sapientia collocassent*, Idem ad Q. fr. lib. 1. epist. 1. cap. 10. Legitur verbis his apud Platonem Dialogo 5. de Repub. Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν τῇ πόλει, ἢ οἱ βασιλῆς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι, ἐκ τοῦ κακῶν παῦλα τῇ πόλει. Habuit hanc sententiam frequenter in ore Marcus Antoninus Philosophus imperator, quemadmodum Capitolinus indicat. Prudentius tribus eam versibus complexus est lib. 1. contra Symmachum, v. 30

Nimirum pulchre quidam doctissimus, esset
Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si
Vel reges saperent, vel regnarent sapientes.

Contra celebratissimum hoc dictum Themistius disserit Oratione Quinquennali p. 23. Iniquè sane: vel quia non assecutus Platonis sensum, vel quia pervertit: Rhetoris munere potius, quam Philosophi functus. Cic. 7. ad Attic. ep. 25 *Est ars difficilis, rectè rempublicam gerere.* ¶ Aliquando *Respublica* pro militari imperio ponitur. Sic Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 42. & sc. 3. v. 26. *Rempubl. gerere*, pro bellum administrare, sive bello præesse dixit.

Resaluto, Resarcio, Rescindo, Resecro, Resilio, &c. vide singula hæc & alia sub suis thematibus.

RĒSĪNA, æ, ῥητίνη, humor est pinguis & lentus ex arboribus stillans, Hartz. Vitruvius lib. 2 cap. 9 *Quemadmodum ex cupresso & pinu resina, sic ex cedro oleum, quod cedreum dicitur, nascitur.* Et Columella lib. 12 cap. 20 *Resina terebinthina*, Terpentin. Martial. lib. 3. Epigr. 74

Quid faciant ungues? nam certe non potes illos
Resina, Vinclo nec resecare luto.

Male quidam etiam corripi putant priores duas: hoc enim plane contra naturam originis est, & antiquitatis auctoritatem. Nam quod ad illud Martialis lib. 3. Epigr. 67 confugiunt *Veterno resinaque pigriores*, longè frustra sunt. Jam olim enim Viri docti evicerunt legendum *Vaterno* (vel quod Scriverius malit, *Vatreno*) *Resinaque pigriores.*

¶ Resinula, diminutivum. Arnobius lib. 7. p. 233 *Numina non indigne sustinent, Panchaicas sibi ardere resinulas*, id est, thuris Sabæi grana.

¶ Rēsĭnāceus, adject. Hartzig wie Hartz/ Plin. 24. cap. 11. *Semen resinaceum.*

¶ Rēsĭnātus, aliud adjectivum, *Vinum resinatum*, cui resina admista est, Wein so auff gepichten Gefäß liegt. Idem lib. 23. c. 1. Et Martialis lib. 3. epigram. 77

Resinata bibis vina, Saletna fugis.

Juvenal. sat. 8. v. 114.

Despicias merito, quid resinata juventus?

Ita enim hic versus in omnibus vet. codicibus & melioribus editionibus legitur: non, ut vulgo a Calepino citatur,

- - - - quid enim resinata juventus.

quod contra Prosodiam est.

¶ Rēsĭnōsus, Plin. *Pinguissima & resinosissima bacca* lib. 14. c. 7. ¶ *Arbores resinifera*, quæ ferunt, stillant, fundunt resinam, Matthiol.

Resipisco, vide *Resipio* in *Sapio.*

Respicio, vide *Specio*, sub eoque composita cætera omnia.

Restauro, vide *Instauro.*

Restibilis, vide *Resto*, sub *Sto.*

Restinguo vide in *Stinguo.*

RESTIS, restim, funis, eine geflochtene Weide/ ein Seil von Bast oder ander Strick. Plaut. in Pers. act. 5. sc. 2. v. 34 *Restim tibi cape crassam ac suspende te.* *Res ad restim rediit*, id est, ad suspendium & extremam desperationem, Terent. in Phorm. a. 4. sc. 4. v. 5. *Restim ducere.* Rursus Terent. in Adelph. 4. sc. 7. v. 34 *Tu inter eas restim ductans saltabis*, Vide Chil. & infra in *Serra*, *serram ducere.* *Restis alliorum*, eine Knobelauchs-Reihe.

¶ Resticula, diminutivum, ein Schnürlein/ Stricklein/ Varr. lib. 1. de re rust. cap. 41.

¶ Restiarius, Resticularis, Restio, ein Seiler. Ver. Gloss. ἐχεινοπλόκος, *resticularis*, *restio.* Sed aliter Fronto: *Restiarius*, inquit, *qui facit; restio, qui vendit.* Suetonius auctor est, Augusto proavum libertinum restionem exprobratum fuisse cap. 2. Verum Casaubonus existimat, ea ratione *restionem* audivisse proavum Octavii, qua pater Ciceronis dictus *fullo*, Demosthenis μαχαιροποιός, gladiorum sive cultrorum artifex, quod familias (servorum) haberent eorum artificiorum peritas, ex eaque re ipsi, ut moris erat, quæstum facerent. Videntur autem restiones olim inter vilissimos artifices habiti: sicut apud Græcos ὀστρακοτρῦφοι. Unde proverbium apud Aristophanem in Ranis, ἐκ τοῦ σχοινοτρύφου μέλη, *restionis cantilena*, h. e. hominis vilis.

RETAE; plural: sunt virgulata, ex rivis aut alveis fluminum eminentia, sic dicta, quod navibus impedimento sint, das Gesträuch in den Flüssen und an Ufern. Gellius lib. 11. c. 17. ¶ Hinc *retanda flumina*, in veteri edicto idem Gellius d. l. explicat.

¶ Rētum, neut. (& *Retis* in fœm. apud Plaut. Rudente a. 4. sc. 3. v. 45) quo feræ & pisces capiuntur, dictum vel a *rapiendo*, vel a *retitate*, secundum Varronem. Invenitur & neutrum *Retium*. Vet. Gloss. Δίκτυον *Retium*; Δίκτυον κοντρίκινον, *Plagula*, *Retium*, *Retia*, Fischer- und Jäger-Netz. Æneid. 4, 131

Retia rara plagæ, lato venabula ferro, &c.

Cervus retia ponere, Idem 1. Georg. 307. *Quia non rete accipitri tenditur, neque milvio*, Terent. in Phorm. a. 2. sc. 2. v. 16. *Dormientis rete rumpere*, eorum est, quibus citra conatum obtingunt, quæ cupiunt, denen GOtt bescheret über Nacht. Vide Chiliad. Proverbiale & illud Ovidii est lib. 2 de remed. amor. v. 119

Quæ nimis apparent retia, vitat avis.

Significat enim, insidias tectas & occultas esse debere.

¶ Rēticŭlum, tegmen capitis muliebre, ut Nonius interpretatur, eine Haube/ Juvenal. Sat. 2. v. 96

Reti-

Reticulumque comis duratum ingentibus implet.

Cic. 7. Verr. c. 2 *Reticulum ad nares sibi apponebat tenuissimo lino, plenum rosa*, ein Netzlein mit Rosen gefüllet.

¶ *Reticula* etiam appellantur *Cancelli*, sive sepimenta cancellata, quibus loca quædam separantur & excluduntur a communi accessu: habent enim instar retis foramina sive tubas, ut vereres appellabant, ein Gitter. Hujusmodi reticulis munita & separata sacraria erant. Festus in Schedis, in voce SECESPITA. *Sacraria*, inquit, *in templis* RETICVLO *aneo olim sepiebantur, in quo* tubæ *relictæ sunt, per quas manibus sacra tangere licet.* Ita enim in Festo scribendum est, non REDICVLO: Licet id interpretari conetur doctissimus Meursius Mantissa ad lib. de luxu Romanor. cap. 20. *Reticulum* enim id sepimenti genus a forma dicebatur, qua retis speciem referebat. Per *tubas* autem foramina cancellorum significantur. Ab his reticulis sive cancellis *fenestræ reticulatæ* (vergitterte Fenster) Varro dixit lib. 3. de R. R. cap. 7. & *Reticulatum opus*, Vitruvius lib. 2. c. 8, ac Plinius lib. 36. c. 22. Græci διατρήσεις & διατρητὰ vocarunt.

¶ Horatio *reticulum*, sacculus est viatorum, quo panem seu commeatum portant, ein Karnier oder Brodbeutel / lib. 1. serm. sat. 1. Vet. Gloss. *Reticulum*, γύργαθος.

¶ Plinius Rēticŭlus masculino genere dixit lib. 12. cap. 14. Vet. Gloss. *Reticulus* γύργαθος, καὶ κοφίνιον. Et ita Fenestella apud Nonium.

¶ Reticulatus, in modum retis factus, gegittert / vide modo explicatum in *Reticula* plurali. B

¶ Rētiolum, aliud diminutivum. Apulejus lib. 8 post principium: *Calcata retiola.* Gloss. Cyr. *Retiolum*, κεφαλοδέσμιον. Respondet ergo primæ sic notioni, quam dedimus *Reticulo.* Augustinus epist. 109 *Nec sint vobis* [sacris virginibus] *tam tenera capitum tegmina, ut retiolæ subter appareant.*

¶ Retiarius, qui texit rete, ein Garnstricker / tum qui portat, ein Garnknecht. Vet. Gloss. διατοπλόκος, *Retiarius*: διατοφόρος, *Retiarius.* Erant & gladiatorum genus *Retiarii*, qui adversus mirmillones pugnabant. Dicti à *rete*, quod sub scuto gerebant, ut mirmillones involverent. Quintil. lib. 6. c. 3. pag. 478 *Pedo de mirmillone, qui retiarium consequebatur, nec feriebat*, VIVVM, *inquit*, CAPERE VVLT. Adde Tertullian. de Spectac. cap. 25. & Lipsi. in Saturnal. item Erasmum in Adagio, *Contra retiarium ferula.*

¶ Circumretio, circumretire, umstellen / bestricken. Lucretius lib. 5. v. 1151

Circumretit enim vis atque injuria quemque.

Arnobius lib. 4. p. 151 *Hercules pestiferi seminis circumretitus indagine.* Idem lib. 5. p. 186 *Martem & Venerem Vulcani esse circumretitos arte.*

¶ Irretio, irretire, est reti involvere, berücken / bestricken / fangen. *Corruptelarum illecebris irretire aliquem*, Cicer. in Catil. 1. cap. 6. Et lib. 5. Tusc. cap. 21. extr. *Hic se adolescens improbis artes irretiens erratis.* Idem de Finib. lib. 5. c. 18 *cantiunculis irretitum teneri*, id est, Sirenum cantu allectum. C

¶ Obretire, idem. Lucretius lib. 3. v. 385

Obvia sentimus, quando obretimur euntes.

RETRO, à tergo, von hinten zu / zurück. Terent. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 29 *Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro*, hinten im Hinterhauß. Habet autem primam juxta & ultimam ancipitem, Virg. Æneid. 10. pr.

Cælicolæ magni, quia nam sententia vobis
Versa retro?

Idem 11. Æneid. v. 405

- - - - Adriacas retro fugit Aufidus undas.

Seneca Hercule Oetæo v. 48

- - - - inde ad hunc orbem redii.
Unde retro nemo.

Retro-anni: retro-sæcula: retro-Principes, per hyphen: längst verflossene oder gewesene.

Composita à *Retro.*

¶ Retroagere, ut, *Ordinem retroagere*, zurück halten oder treiben. Plin. lib. 7. cap. 44 *Quos non honores violentia sua fortuna retroegit?*

¶ Retrocedere, zurück treten / weichen. Liv. lib. 8. c. 8. *Pedepresso retrocedentes.* D

¶ Retroire, zurück gehen. Plin. lib. 2. cap. 16.

¶ Retroferre se, pro retrocedere, Seneca dixit in præfatione declamationum: *Nescio qua iniquitate & ad malum pronitate naturæ eloquentia se retrotulerit.*

¶ Retrogradi, Plin. lib. 2. cap. 15. (Planetæ) *retrogradiuntur ad Solem.*

¶ Et apud eundem lib. 2. cap. 17 *Retrogradus exortus.*

¶ Retrorsus, & retrorsum adverb. significant retroversus, zurück oder hinter sich. Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 75

quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.

Quintil. lib. 5. cap. 9 *Quædam retrorsum idem valent: ut, Vibere hominem qui spirat, & spirare qui vivit.* Et Silius lib. 11. v. 512

Cedentem impellit retrorsus in æquora pontum.

A Revera nomen est, eumque significat, qui retro cedit, qui retro fert pedem. Vide in *Prorsus.*

Returo, vide *Obturo.*

REVS, rei, a re, sive caussa; Quicunque enim in judicium venit, ejus uti agatur caussa, sive is nocens, sive innocens sit, ita vocatur: atque adeo non modo qui defertur, sed & actor. ein Verklagter / Beschuldigter. Cicero 2. de Oratore cap. 43 REOS *appello, non eos modo, qui arguuntur; sed omnes, quorum de re disceptatur.* Ælius Gallus apud Festum: REVS *est, qui tum alio litem contestatam habet, sive is egit, sive cum eo actum est.* Ex quo constare potest, actorem ipsum, & *rei* nomine comprehensum. Postea is reus proprie dici cœpit, qui rem promiserat, & deber, & a quo aliquid petitur. *Diuturni rei*, quorum lis pendet & indecisa est, apud Sueton. Aug. cap. 32. *Culpæ alienæ reus*, Liv. lib. 24. cap. 22. *Injuriarum reus*, *Sacrilegii reus*, Quintil. utrumque lib. 4. cap. 2. Et, *Læsæ majestatis reus*, der sich an seiner hohen Obrigkeit vergriffen hat. Cicero etiam *Reus de vi* dixit ad Attic. lib. 2. epist. 24. *Criminis reum ad aliquem deferre*, Et *reum facere*, est accusare, sive legibus apud Prætorem interrogare. Cicero proœm. actionis in Verrem cap. 2 *Tum cum a me reus factus sit.* Vide ibi Asconium pag. 44. *Reum peragere* vero est damnare, apud Plin. lib. 3. epist. 9. *Rei capulares*, i. e. capulo digni, apud Cæcilium, Lucilium, & Plautum, ut e Nonio & Fulgentio discimus. ¶ *Voti reus* dicitur, qui suscepit votum, vel qui suscepto voto se Numini obligat, nondum autem ejus damnatus est, sive nondum impetravit, quod vovit seu petiit. Virgil. Æn. 5. v. 236

Vobis (Diis marinis) *lætus ego hoc candentem in litore taurum*
Constituam ante aras, voti reus.

Vide Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 2, & Servium Danielis ad 4. Æn. v. 699.

¶ Reatus, vocabulum Augusti demum inventum ætate, a Messalla, qui primus dixit, ut Quintilianus auctor est lib. 8. cap. 3. quo habitus atque conditio reorum, sive accusatorum, designabatur. Nam ut misericordiam rei damnandique moverent, mutare vestem, atramque aut detritam assumere, promittere item crinem barbamque prensare obvios, lacrymas mittere, & alia hujus generis, quæ miseri & infelices sibi usurpant, solebant. Hæc igitur eorum ratio, *Reatus* dicebatur: Martialis lib. 2. epigr. 24

Si det iniqua tibi tristem fortuna reatum,
Squalidus barebo, pallidiorque reo.

Modestinus JCtus Lege 25 Dig. de pœnis: *Si diutino tempore aliquis in reatu fuit, aliquatenus pœna ejus sublevanda erit.* Gellius lib. 3. cap. 4 *solitum reorum cultum*: Suetonius Augusto cap. 32. & Auctor de caussis corruptæ eloqu. cap. 6 *sordes reorum*: Juvenalis Sat. 13. v. 135 *squalorem* vocat. ¶ Sed Christiani Scriptores *reatus* vocabulum ad ipsas culpas ac crimina, quibus rei sumus apud Deum, transtulerunt, Schuld. Prudentius de Natali Domini v. 101

Peccator intuebere,
Celsum torosis nubibus,
Detectus ipse, & irritis
Plangens reatum fletibus.

Idem Prudentius hymno Jejunantium v. 175 *solvere reatum* dixit pro culpam remittere: Contra Alcimus Avitus lib. 2. v. 180 *luere reatum*, pro Puniri. Quanquam & alii non dissimiliter locuti videntur. Apulejus lib. 7. p. 191 *Mala conscientia reatum intra me sustinebo, si* &c. ich will die Schuld tragen.

¶ Conreus, qui in jus cum alio vocatus est, apud Ulpian. Lege 3. § 3 Dig. de liberat. legata: *Nec etiam conreus meus liberetur contra testatoris voluntatem*, &c.

Rex cum derivatis vide in *Rego.*

RHA, Ῥᾶ, fluvius Sarmatiæ Ptolemæo est, hodie VVolga, in cujus ripis nobilis illa radix nascitur *Rhaponticum* dicta, Ῥᾶ vel Ῥᾶον *Rheon*, & vulgo *Rheoponticum*, quæ tamen alia à *Rhabarbaro* radix est Matthiolo. Vide Ammian. Marcellin. lib. 22. cap. 16, & ibi Lindebruchium pag. 111, nec non Salmas. Exercit. Plinianis pag. 796. & seqq.

RHACOMA, radix alia est ex regionibus supra Pontum Plin. lib. 27. Ruellius eandem putat esse cum *Rapontico.* Aliis idem est cum *Rhabarbaro*: Vide Salmas.

RHADAMANTHVS, Rex Lyciæ, & judex apud inferos. Virg. 6. Æneid. Rhadamanthi versiculus est:

Si patitur quæ fecit, pœna est justa putanda.

¶ Rhădămanthēus, ut *Rhadamantheum judicium*, pro severo & incorrupto, vide Chiliad.

RHAETIA, Ptolemæo Ῥαιτία est, & ipsa Gens Strabōni Ῥαιτοί, à *Rhæto* duce appellati. Duplex est, *prima* vel *superior*, quæ non longe à fontibus Rheni in Belgium & Helvetios imminet ab occasu, ab ortu vero Lico flumine terminatur. *Rhætia secunda* vel *inferior* à Lico amne, qui primam a secunda disterminat, incipit, & ad Oenum usque amnem porrigitur, atque hinc Danubio, inde rursum Alpibus clauditur. *Rhætia prima* in Velinam etiam vallem & Larium lacum excurrit. Vide Cluver. de Vindelicia & Norico c. 3. & VVelserum rerum Augustanarum Vindelicarum

Com-

Commentariis. *Telina Vallis* vina profert generosa, *Rhætica* dicta, quibus Augustus delectatus est, ut Suetonius auctor est ejus vita cap. 78. Veltliner Wein. In eadem *Augusta Vindelicorum* est, Augsburg: *Augusta Tiberii* seu *Reginoburgum*; vulgo *Ratisbona*, Regensburg.

¶ Rhæti ergo sunt populi inter Danubium & Alpes.

¶ Rhæticus, ut *Rhætica vites*, *Rhæticum vinum*, *Rhætica Alpes*.

¶ Rhæticò, onis, ita jugum vocat Pomponius Mela, Rhætiæ primæ inter fines Curiensium & Vallesianorum Helvetiis imminens.

RHAGADES, & Rhagadia pluraliter, ῥαγάδες, scissuræ sunt in pedibus & membris aliis ex frigore & alia quacunque caussa, Ritz oder Brüch an Händen oder Füssen / à ῥαγίζω, seu ῥήσσω, *rumpo*, Plin. lib. 23. cap. 4.

RHAGION, ῥάγιον, Phalangii genus acino nigro simile, ore minimo sub alvo, pedibus brevissimis tanquam imperfectis, dolor à morsu ejus quasi à scorpione, Plin. lib. 29. c. 4. kleine sehr giftige schwartze Erd-Spinnen.

RHAGOĪDES, ῥαγοειδὴς, tunicula oculi inferior circa uveam seu iridem, Celso lib. 7. c. 7.

Rhamnenses, vide *Ramnenses*.

RHAMNVS, i, mascul. à ῥάμνος, sentis genus in sepibus fruticans, ut inquit Dioscorides, *Spinam albam* Latini vocant: triplex est, Falbaum / fructus, Creutzbeer / Ferbkörner. *Spinam cervinam* vocat Manardus. Rhamnus Eumenidibus olim sacer erat.

RHAMNVS, Rhamnuntis, ῥαμνὸς, Atticæ pagus, ut vocat Donatus, & docet Pausanias, in quo templum & simulacrum fuit Nemesis, quæ inde

¶ Rhamnūsia dea dicta fuit, vide *Nemesis*. Eam observare, & punire magnidicos homines dicebant. Claudianus de bello Getico v. 601 *Sed Deâ, quæ nimiùm obstat Rhamnusia votis.*

¶ Ovid. *Rhamnusis*, *Rhamnusidis*, nomine dixit patronymico, pro *Rhamnusia* 14. Metam. v. 694

- - - memoremque time Rhamnusidis iram.

¶ Terent. in Andr. a. 5. sc. 4, 26 *Hoc certo scio, Rhamnusium se esse dicebat*, id est Rhamno pago ortum.

RHAPHIVS, animal idem, quod *Chaus*, Lupus cervarius, vide *Lynx*, Gesner. Plin. lib. 8. cap. 19 *Pompeji magni primum ludi ostenderunt Chaum, quem Galli* Rhaphium *vocabant effigie lupi, pardorum maculis.*

RHAPSODIA, æ: quod nominis datum Homeri carminibus, in certas partes, seu libros, sive cantus distributis. Quod Pisistrato adscribit Cicero 3. de Oratore cap. 34. Corn. Nepos Dione c. 6 *Non tulit animò æquo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda Rhapsodia, in quo hæc sententia est: non posse bene geri rempublicam multorum imperio.* Vide Scaligerum lib. 1. Poet. c. 41. Salmas. Exercit. Plin. pag. 867. Suidam in hac voce. Inter nomina Poëmatum ῥαψῳδίαι ponit Pollux lib. 4. cap. 7.

¶ Rhapsodi, qui Homeri carmina (quanquam & aliorum) canebant publice seu recitabant. Vide Scaligerum d. l.

RHEA, Ῥέα, filia cæli & terræ, eadem est, quæ & Cybele, vide *Cybele*. Dicta quoque est *magna mater Deûm*.

¶ 2. Sed *Rhea Silvia* fuit filia Numitoris, Remi & Romuli mater, quæ & *Ilia* dicta fuit. Livius lib. 1. cap. 4.

RHĒDA, vehiculum Gallicum (nam vocem Gallicam esse Quintilianus docet lib. 2.) quatuor rotis instructum, ut Casaub. notat ad Sueton. pag. 34. Horat. 2. sat. 6. v. 42

- - - - quem tollere rheda
Vellet iter faciens.

eine Kutsche. Cicer. ad Att. lib. 5. epist. 17 *Hanc epistolam dictavi sedens in rheda, quum in castra proficiscerer.*

¶ Rhedarius, rhedæ gubernator, ein Kutscher / Cicer. pro Milone cap. 10. ¶ Capitolinus pro fabricatore rhedarum posuit. ¶ *Equi rhedarii*, Kutschen-Pferde. *Mulus rhedarius*, Varro lib. 3. de re rust. cap. 17.

RHEGIVM, oppidum Calabriæ, dictum a Græco verbo ῥήγνυμι, id est, frango, abrumpo, quod ibi Sicilia ab Italia credatur esse avulsa.

¶ Rhegini, hujus oppidi incolæ.

RHENO, ōnis, vestis ex pellibus ferarum, ein Brust-Belt / Leib-Belt / à ῥινός, pellis, vel à Rhenanis, hoc est, Germanis, quorum propria hæc vestis fuit, ut Cæsar lib. 6. B. G. cap. 20, Isidorus, & alii testantur. Sane peregrinum esse docet Varro lib. 4. LL. Vide Savaron. ad Sidon. lib. 4. epist. 20, qui à *Rhenanis* etiam vel *Rheni* accolis vocem deductam putat. Vossius lib. 3. de Idololatr. cap. 80. pag. 1104. & in Etymologico suo in v. *Rhenones*. item Bochartus in suo opere de animalibus S. Scripturæ part. 1. lib. 2. cap. 43. pag. 423 a *pellibus agninis* derivant: quum *agni* Græcis dicantur ῥῖνες: sed errare viros illos magnos Loccenius putat Antiquit. Sueo-Gothic. lib. 2. cap. 20. pag. 93. qui de pellibus illius animalis, quod Suedi *Reennos*, ein Rennthier vocant, explicat: quem vide, itemque Schefferum in Lapponia. Honoratiorem fuisse habitum, ex proverbio de indigne ornato liquet: *Suem rhenone vestire.* Vide supra *Renones*.

ARHĒNVS, Ῥῆνος, Germaniæ fluvius amœnissimus, imperii Romani limes, quique Gallos a Germanis segregavit. Oritur ex Rhæticis Alpibus apud Lepontios. Dictus ideo videtur, quod aquas limpidissimas deferat. Nam Rein purum significat: vel a fluendo, vom rinnen / quasi *Rhinus*, nam & ῥέειν, fluere est. Virg. Æn. 8. v. 727 *Rhenum bicornem* dixit, propter duo ostia, quæ veteribus nota fuerunt. Hodie tria celebrantur, quibus in Oceanum Germanicum se Rhenus effundit. Ovid. 2. Metam. v. 258

Hesperios amnes Rhenum Rhodanumque Padumque.

¶ Sed *Flumen Rhenum* Horatius dixit in arte Poëtica v. 18

Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.

Ut Plautus *rete jaculum, Oceanum mare* nescio quis veterum Poëtarum.

¶ 2. Rhenus fluvius Italiæ Bononiam alluens. Silius lib. 8. v. 601

- - - - parvique Bononia Rheni.

¶ Rheni, Rhenorum, Rheni accolæ, Germani & Galli, die Rheinländer / Pers. Sat. 6. v. 47

- - - - ingentesque locat Cæsonia Rhenos.

¶ Rhenanus, adject. Ῥηνανός, ad Rhenum quod est. Unde

¶ *Cisrhenanus*, auff dieser seit des Rheins. Cæsar lib. 6. Bell. Gall. cap. 2. Cui opponitur

¶ *Transrhenanus*, Cæsar 4. Gall. c. 16.

BRHĒSVS, Rex Thraciæ fuit, interfectus ad Trojam a Diomede & Ulysse. Venerat enim suppetias Trojanis, Servius super 1. Æn. Hujus equos celeritate insignes isto versu Catullus celebrat ad Camerium carm. 56. v. 26

Nec Rhesi nivea citaque biga.

RHĒTOR, ŏris, ῥήτωρ, qui præcepta dicendi tradit, ut Cicero inquit 1. de Orat. cap. 18, à ῥητορεύω, eloquor. Ejusmodi fuere Rhetores Isocrates & Quintilianus. *Rhetores Latium loquuntur: Dialectici compressius*, Cic. de finibus lib. 2. cap. 6. Vide *Dialectica*. Sed *Rhetor*, *Sophista*, & *Orator* quid differant, demonstrat Marius Victorinus Proœm. Exposit. in 1. Rhetoric. Ciceronis his verbis: RHETOR, inquit, *est, qui docet litteras atque artis traditor est eloquentiæ.* SOPHISTA *est, apud quem dicendi exercitium discitur.* ORATOR *est, qui in caussis privatis ac publicis plena & perfecta utitur eloquentia*, &c. Idem eadem Exposit. ad illa Ciceronis verba: *Verum oratori minimum illud est, de arte loqui*, &c. ORATOR, inquit, *duo habere debet, ut artem tradat dicendi, ut ipse ex arte dicat. Sed officium hoc verum est, ut ex arte dicat. Illud autem accidens, ut artem dicendi tradat, quod* RHETORIS *officium solum est.* Vide & Vossium de natura ac constitutione Rhetoric. c. 1.

¶ Rhetoriscus, diminutivum à Rhetor, contemtûs caussa, apud Gellium lib. 17. c. 20. Græci enim, à quibus hoc verbum est, ita formant diminutionem, ut βασιλίσκος, regulus, &c.

¶ Rhetorice, vel Rhetorica, ῥητορικὴ, scientia bene dicendi secundùm Quintil. lib. 2. cap. 15. Rede-Kunst. *Rhetoricen exercere*, Idem lib. 2. cap. 1. ¶ Cic. pluraliter etiam dixit, *Rhetorica mihi vestra sat nota sunt*, de Fato cap. 2.

¶ Rhetoricus, *Ars rhetorica*, *Ciceronis Rhetoricum*, genere neutr. Quintil. lib. 3. cap. 5. & *libri rhetorici*, qui tradunt præcepta dicendi, Idem lib. eodem, cap. 1. *More rhetorico loqui*, Cic. de Orat. lib. 1. cap. 29.

¶ Rhetorice, adverb. rhetorum more. *Rhetorice magis disputare, quam dialectice*, Cic. lib. 2. de Fin. c. 6. Et de Clar. Orat. cap. 11 *Hanc mortem rhetorice & tragice ornare potuerunt.*

¶ Rhetoricor, rhetoricari, ῥητορίζω, rhetoricorum more loqui. Tertullian. de Resurrect. carn. c. 5 *Ita nos rhetoricari provocant hæretici.*

RHETRA, ῥήτρα, *responsio Apollinis*. Deinde de Legibus Lycurgi dicuntur. Ammianus lib. 16. cap. 5 *Tanquam ad strictum sumtuariis legibus viveret, quæ ex rhetris Lycurgi & Saxonibus Romam translatas diuque observatas, & senescentes paullatim, reparavit Sylla dictator.* Vide Vales. in h. l. pag. 114.

RHEVMA, ătis, ῥεῦμα, defluxionem significat, ex capite præcipuè, ein Fluß aus dem Haupt / Schnuppen. Quamvis *rheuma tismum* Plinius dixerit lib. 27. cap. 12. ein Bauch-Fluß. Hieronymus Epist. 46. c. 2. ad Rusticum, *rheuma libidinis*.

¶ Rheumaticus, ῥευματικὸς, qui fluxione laborat. Plin. lib. 29. cap. 6.

¶ Rheumatismus, ῥευματισμὸς, morbus ex fluxione. Plin. lib. 24. cap. 3 *Glans resistit rheumatismis, suppurationibus.* Adde in *Rheuma* modo dicta.

RHĪNŎCĔROS, Ῥινόκερως, animal in India, unicum habens in naribus cornu modice reflexum, alioqui elephanto non dissimile, elephanto hostis, contra quem pugnaturus cornu saxis exacuit, alvum postea ejus, quem scit esse molliorem, petens & discerpens, Plin. Solinus, Gesn. Martialis lib. 1. epigr. 4

Et pueri nasum rhinocerotis habent, &c.

hoc est, sunt nasuti & irrisores, spöttisch / höhnisch. ¶ 2. Eidem & vasis genus est, oleum guttatim stillantis, cujus usus est in balneis, lib. 14. epigram. 52 de gutto corneo:

Gestavit modo fronte me juvencus:
Verum rhinocerota me putabis.

Et

Et Juvenalis sat. 14. v. 130. *Magno cum rhinocerote labati.*

¶ Rhinoceroticus, adjectivum. Sidonius carm. 9 extremo:

Rugato Cato tetricus labero
Narem rhinoceroticam minetur.

RHINTHON, qua voce pro homine luxurioso Varro videtur usus. Columella lib. 8. cap. 16 *Itaque Terentius Varro, nullus est, inquit, hoc seculo nebulo ac rhinthon, qui non jam ducat, nihil sua interesse, utrum ejusmodi piscibus an ranis frequens habeat vivarium. Attamen iisdem temporibus, quibus hanc memorabat Varro luxuriem, maxime laudabatur severitas Catonis*, &c. Vide & infra *Rhynton*.

RHŌDĀNVS, Ῥοδανός, fluvius celebris, nascens apud Valesios ex monte arduo, quem *bicornem* dicunt. der Rhodan/ Rhone. Defertur per lacum Lemanum, (durch den Genfer See) in mare Gallicum. Tibullus l. 1. eleg. 8. v. 11

Testu Arar, Rhodanusque celer, magnusque Garumna.

¶ Rhodanicus, ad Rhodanum pertinens: *Rhodanici* accolæ hujus fluminis. Vetus Inscriptio apud Grut. p. 418. n. 3 IIVIR. VIENNENSIVM PATRONO RHODANICORVM ET ARARICOR.

¶ Rhodanītis, itidis, fœm. quæ ad Rhodanum sita est vel habitat. Sidonius Anacreontico, epistolæ 13, l. 9 inserto: B

Rhodanitidas per urbes.

RHODODAPHNE, frutex, quem mox *Rhododendron* dicemus, ῥοδοδάφνη, a *rosa* nomen ducens. Prudentius Hamartig. v. 234

- - - viridem qui vestit fios rhododaphnen.

RHODODENDRON, Ῥοδόδενδρον, idem quod Rhododaphne, quin & *Nerium*, Νήριον, frutex est, sic dictus, quod flores rosarum effigie proferat, Oleander/ id est, *Oleander*, & Unholdenkraut.

RHŎDŎPE, es, Ῥοδόπη, mons Thraciæ, seu montana potius regio, quæ inter Thraciæ provincias etiam numeratur. Sextus Rufus c. 9 extremo: *Sex Thraciarum provinciæ sunt acquisitæ: Thracia, Hæmimons, Mœsia inferior, Scythia, Rhodope, Europa.* Vide Geograph. medii ævi.

¶ Rhŏdŏpēius, quinque syllabarum apud Poëtas: ut Ovid. 3. de Arte v. 321 *Saxa ferasque lyra movit Rhodopeius Orpheus.* hoc est, Thracius, vide *Orpheus*. Sic, *Rhodopeia spicula* Silius dixit l. 12. v. 399.

RHODVS, Ῥόδος, insula Asiatica clarissima est, in mari mediterraneo ex adverso Cariæ & Lyciæ sita, *Ophiussa* dicta primum, ut Heraclides in Politiis auctor est, veterum studiorum atque eloquentiæ memoria nobilis, celebris etiam Colosso, qui inter mundi miracula numeratur. Rhodus. Pindarus *Filiam Veneris, sponsam Solis* appellat Olymp. Ode 7. Epod. 1. Non semper fuisse, sed aliquando enata eidem Pindaro eodem carmine Epod. 3 traditur, itemque Plinio lib. 2. cap. 87. Mira ejus salubritas amœnitasque celebratur. Qua capti Romani eò plerumque secesserunt, ut Casaub. ad Suetonium observat, pag. 138. *Hic Rhodus, hic salta*, proverbium in vanitatem eorum, qui facto ostendere potius, quam verbis jactare sua debebant; petitum ex fabula 14 Æsopi. Quidam enim, cum domum rediisset peregre, inter alia, quæ gloriabatur, jactabat & Rhodi se saltum saltasse, quem nemo alius ibi potuisset saltare, testesque habere se affirmabat. Tum ex adstantibus unus, *Heus tu*, inquit, *si verum hoc est, haud tibi opus est testibus: ἰδοὺ Ῥόδος, ἰδοὺ καὶ τὸ πήδημα: En Rhodus, en & saltus.*

¶ Rhodius, qui natus in Rhodo aut ibi domicilium habet. Rhodios autem nautica disciplina semper floruisse Cicero scribit pro lege Manilia cap. 18. Unde & *nauticum populum* Florus appellat lib. 2. cap. 7. Vide & Gellium lib. 7. cap. 3. pr. Quare & inter eos referuntur, qui maris imperium tenuerunt olim, de quibus Casaubonus in 1. Polybii. *Vitis Rhodia*, apud Virgil. 2. Georg. v. 102. *Rhodia radix*, ῥοδία ῥίζα, Rosenwurtz/ Matth. vide infra. *Rhodium genus dicendi*, medium erat inter Asianum & Atticum. Cicer. in Bruto sive de Clar. orat. c. 13. Quintil. l. 12. c. 10.

¶ Rhodiacus, ut *Spongia Rhodiaca*, Plin. l. 31 extremo.

RHOEBVS, παρὰ τὸ ῥοιβέω, emico, equus Mezentii, Virgil. l. 10. Æneid. v. 861

Rhœbe diu (res si qua diu mortalibus ulla est)
Viximus. - - -

RHOETVS, vel *Rhætus* potius, Marrubiorum rex in Italia. Virg. 10. Æneid. v. 388

Hinc Helenum petit & Rhæti de gente vetusta
Anchenutum. Vide ibi Servium.

RHOETĒVM, Troadis oppidum & promontorium, in quo Ajacis sepulcrum & fanum, μνῆμα καὶ ἱερόν, Strab. l. 13.

¶ Rhœtēus adjectivum ab illo promontorio denominans. *Rhœteo littore* Virgil. Æn. 6. v. 505.

¶ Rhœtēius aliud adjectivum quadrisyllabum. *Ductor Rhœteius*, Æneid. 12. v. 456. id est Trojanus, quippe Æneas intelligitur.

RHOMBVS, ῥόμβος, figura quadrata, solida, lateribus æqualibus, angulis vero obliquis, eine Figur/ wie ein Garnwomb oder Spulrad/ nam & pro utensili illo usurpatur. ¶ 2. Et *rhombus* Rotula illa dicitur, seu machinula, quam inter nendum mulieres

A verterunt, ein Spinrad. ¶ 3. Rhombus etiam instrumentum veneficatum, quod liciis circumdatum inter incantamenta sua intorquebant. Propertius l. 2. Eleg. 28

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi.

Ovid. lib. 1. Amor. Eleg. 8

Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia; quid valeat virus amantis equæ.

Horatius *turbinem* Latine vocat, quemadmodum & Scholiastes ῥόμβον apud Theocritum τὸν ἴυγγα interpretatur. Ita enim Epod. penult. *Canidia parce vocibus tandem sacris,*
Citumque retro solve, solve turbinem.

¶ 4. *Rhombus* piscis, *aculeatus* alius, *lævis* alius. *Rhombus aculeatus*, ein Tar oder Dornbutten/ *Rhombus lævis*, ein Meerbutten/ Horat. 2. Serm. Sat. 2. v. 42

Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum.

¶ Rhomboides, figura est, quæ neque latera æqualia, neque angulos rectos habet.

¶ 2. Cujus nominis & piscis est *à Rhombo* paululum differens, Gesn.

RHOMPHAEA, ῥομφαία, gladii oblongi genus, ein Schlacht-Schwerdt. Vide infra *Romphæa*.

RHONCHVS, nomen est fictitium pro sono stertentis, das Schnarchen eines Schlaffenden/ a verbo Græco ῥέγχω, quod est ronchum emitto. Martialis l. 1. epigram. 4

Majores nunquam ronchi: juvenesque senesque
Et pueri nasum rhinocerotis habent.

¶ Hinc *Rhonchissare*, schnarchen/ quo Plautus usus esse dicitur, seu quicunque auctor versus est ab Stephano laudati, *Cyathissat dum canat: dum dormit, rhonchissat.*

¶ Rhonchisonus, qui rhonchos sonat, schnarchend. Sidonius Carm. 3, quod brevissimum est,

Nec nos rhonchisono rhinocerote notat.

RHVS, rhoi, rhoem, genere fœm. ῥοῦς, semen est fruticis coriarii, quod obsoniis aspergitur. Uruntur enim eo frutice coriarii ad inspissandas pelles. Vulgo vocant Sumach. Dioscor.

RHYNTON seu Rinthon, sic enim ex Cicerone legitur, Poeta fuit Comicus Tarentinus, nugator. Meminit ejus Cic. l. 1. ad Attic. epistola ultima: *Nam ut ait Rinthon, ut opinor*, οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει, hoc est, *Hi qui adsunt, nihili sunt, illa vero nihil curæ est.* Poetæ hujus & Athenæus meminit lib. 3. At vero Donatus imo potius Euanthus, non Poetam, sed actorem fabularum, & ab eo genus earum *Rhyntonicas* dictas. Verum actor comœdiæ genus mutare aut constituere qui possit, inquit C Scaliger, non video. Locus est l. 1. Poetic. c. 7.

RHYPAROGRAPHVS, apud Plinium legitur pro sordidarum rerum pictore, ῥυπαρογράφος enim sordidum Græci dicunt, der gering/ unsätig mahlet. *Tonstrinas sutrinasque pinxit, & asellos, & ob hoc cognominatus Rhyparographus* lib. 35. cap. 10. de Pyreico pictore.

RHYTHMVS, ῥυθμός, numerus; conveniens sententiæ sonus: estque Orationi proprius; nam carminis metrum est. Vide Aristotelem libt. 3. Rhetoric. cap. 8. & præter alios Jul. Cæsar. Scaliger. lib. 4. Poetic. cap. 1. Auctor anonymus Fragmenti, quod cum Censorino edi solet, cap. 11 *Modum* dixit Latine. Quintilianus lib. 9. cap. 4. pag. 703 differentiam *Rhythmi* & *Metri* ita declarat: *Rhythmi, id est numeri, spatio temporum constant; Metra etiam ordine.* Vide ibi plura. Rhythmi autem nomen a *Rhythmenio* Orphei filio factum ex Nicostrato, cap. 10 tradit.

¶ Rhythmicus, ῥυθμικός, ein Reimer/ Reimsteller. Cicer. 3. de Orat. c. 49 *Nec sunt hæc rhythmicorum ac musicorum acerrima norma dirigenda.*

RŸTHĬVM, vasis genus. Martial. l. 2. epigr. 35

In rythio poteras, Phœbe, lavare pedes.

Vas erat duos capiens congios.

D RĪCA, æ, Flammeum virgineum, καλύπτρα, Plautus Epid. act. 2. scen. 2. v. 18. ein Schleyer/ Haupt-Tuch. Germanicus in asterismo virginis:

- - - tristesque genas abscondita rica.

Servius videtur *Rigam* appellasse (nisi potius *Rica* ibi legendum sit) ad illud Virgil. 4. Æn. v. 137

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.

Nonius *sudarium* interpretatur.

¶ Est hinc dimin. *Ricula*. Turpilius apud Nonium in Rica: *Interea aspexi virginem injectam in capite riculam indutam ostrinam.*

¶ Est & *Rīcinus* & *Riccinium* vestimenti nomen. Cicer. 2. de legib. cap. 23 *Extenuato sumptu ricinis & vinculis purpuræ*, &c. Festus: RICINIVM, pallium muliebre quadratum. Trisyllabum Ricīnus, eodem sensu, tuetur Vossius ex emendato Nonio, in Etymolog. p. 434.

¶ Riciniatus, ricinio indutus. *Riciniatus Juppiter*, Arnobius l. 6. sub finem.

RĬCĬNVS, Ricini vermiculi seu pediculi sunt canum, Hundswürmer. Varr. 2. de R. R. cap. 9 *ricini & pulices.* Ac Plinius

lib. 22. cap. 18 *Ricinos canum necant.* ¶ 2. Boves etiam his vermiculis infestari, patet ex Samonici Sereni c. 37

Sanguine seu ricini, quem bos gestaverit ante.

¶ 3. Catoni etiam ovium sunt ricini, Schaffläuſe / de re rustica cap. 96 *Si hæc sic feceris, non scabra sient,* (oves) *& ricini non erunt molesti.* ¶ 4. *Ricinus* frutex etiam, de quo hæc Matthiolus: *Ricinum,* inquit, *vocavere Latini plantam, quæ Græcis κρὶς dicitur, a similitudine, quam ejus semen habet cum ricino libido ac fœdo animali, quod canibus, bobus, capris aliisque quadrupedibus adhæret, neque prius decidit, quam plenius sanguine saginatum rumpatur.* Germani *Ricinum* plantam appellant, Wunder- und Creutz-Baum.

Rictus, quære in *Ringo.*

RĪDEO, ridere, lachen. Cicer. libr. 4. de finib. cap. 30. *M. Crassus semel in vita risit, ex quo vocatus est ἀγέλαστος.* Ælianus scribit l. 3. hist. variæ c. 35 in Academia ridendi potestatem nemini fuisse concessam, & caussam addit; *nam ab injuria & ignavia parum & inaccessum hunc locum servare conabantur.* ¶ 2. Ter. Adelph. a. 5. sc. 2. v. 9 *ridere* aliquoties posuit pro *deridere*, & Cic. de Arusp. cap. 4 *Ridere alicujus impudentiam.* ¶ 3. Eleganti quoque & perquam venusta trälatione *ridere* dicitur, quicquid hilaritate quadam nobis adblanditur. Sic ornata domus, cælum sudum, tempus vernum *ridere* dicitur Lucretio & aliis Poetis. Vide Gifan. Indic. Lucret. Passerat. ad Catull. Epithal. &c. Petronius: *Albaque de viridi riserunt lilia prato.* Horat. 4. Carm. od. 11 *Ridet argento domus*, glänzt von Silber. Est & placere. Horat. lib. 2. Od. 7 *Ille terrarum mihi præter omnes Angulus ridet*, gefällt mir für allen.

¶ Ridibundus, lachend. Plautus Epidic. act. 3. sc. 3. v. 32 *Ridibundam atque hilarem hue adduxit.* Gellius lib. 11. cap. 15 *Non dixit an quid & quantulum differret a ludibundo ludens, & ridibundo ridens.*

¶ Ridiculus, qui aliis risui est, über dem andere lachen / lächerlich. γελοῖος, ein Possenreisser / Plaut. Captiv. act. 3. sc. 1. v. 9. & Terent. Eun. act. 2. scen. 2. v. 12. Juvenal. sat. 3. v. 153

Nihil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit.

Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 23. *At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati possum*, Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 13 *Facit magis quam facetius ridiculus.* Superl. *ridiculissimus* Plauti est in Stich. a. 2. sc. 2. v. 58.

¶ Ridiculum, etwas lächerliches. Cic. in Verr. 2. cap. 7 *Alii indignum, alii ridiculum videbatur. Eludere ridiculum ridiculo*, Quint. lib. 6. c. 3. *Ridiculo esse*, lächerlich seyn / Terent. in Eun. a. 5. sc. 7. v. 3. *Per ridiculum dicere*, Cic. 1. Offic. cap. 37.

¶ At *Perridiculus*, conjunctum & adjectivum, valde ridiculus. Cic. 2. de Orat. cap. 19 *Eorum doctrina, quantum ego judicare possum, perridicula est.* Adde eundem 4. in Verr. cap. 6. & Valer. Max. lib. 9. c. 12. n. 8.

¶ Ridiculosus, Arnobii est l. 5. p. 175 *ridiculosa negotia defendere:* & Hieronymus adv. Rufin. lib. 3. cap. 4. pr. *Ridiculosum a Ridiculus* distinguit: *Non ridiculosa, ut scribis*, inquit, *sed ridicula mihi forte res accidit.* Superl. *ridiculosissimus* apud Plautum est in Sticho act. 2. sc. 2. v. 64.

¶ Ridicularius, a, um, Plaut. Asin. a. 2. sc. 2. v. 69 *Mitte ridicularia*, setze die Narrenpossen beyseit.

¶ Ridicule, adverb. spöttlich / lächerlich. Cic. 6. Verr. cap. 66.

¶ Perridicule, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 59.

¶ Subridicule, Cic. lib 2. de Orat. cap. 61.

¶ Irridicule, Cæsaris lib. 1. Gall. B. cap. 42, vide post paullo in *Irrideo.*

¶ Risor, verbale, der gerne lacht. *Risores Satyros*, Horat. de A. poët. v. 225.

¶ Risio. Plaut. in Sticho act. 5. sc. 2. v. 10 *Quot ego risiones fero, quot jocos?*

¶ Risus, ein Gelächter / Lachen. *Risum alicui excitare*, Nepos Hannib. cap. 11. Et, *Risum concitare*, etwas sagen / anrichten / deß man lachen muß / Cic. de Orat. lib. 2. c. 58. *Risum edere*, Idem ad Qu. fr. lib. 2. epist. 9. Et, *Risum conciliare*, Quintil. lib. 6. cap. 3. *Risum movere*, Cicer. 6. ad Attic. epist. 3. *Risum captare*, Idem 2. Tusc. cap. 7. lachend machen / andere zu lachen zu bringen suchen. Horat. 1. Satyr. 4. v. 82

Qui non defendit alio culpante, solutos
Qui captat hominum risus, &c.

Risus quidam mediocris consecutus est, es ist ein ziemliches Lachen darauff erfolget. *Risus solutus, dissolutus*, cachinnus, ein bäurisch Lachen / *indecens risus*, Sueton. Claudio cap. 30. Catull. Carm. 40. in Egnatium: *Risu inepto res ineptior nulla est.* Cicero de risu ita scripsit, ut an concessus, dubitare videatur, Tusc. 4. c. 31. Risu decessisse & Philemona Syracusarum, & Philistiona Nicæensem Hesychius Illustr. narrat. *Risus Sardonius*, proverb. Vide Chiliad.

¶ Arridere, quod est applausum & lætitiam risu ostendere, anlachen / anlächeln. Proprium adulatorum. Terent. Eun. act. 2. sc. 2. v. 19. & ibi Donatus. Unde & *Arrisorem* pro adulatore Seneca dixit Epist. 27. Cic. in Somn. Scip. cap. 2 *Leniter arridens Scipio, quæso, inquit, ne me ex somno excitetis & pax sit rebus.* ¶ 2. Sed, *inhibere illud tuum, quod valde arrisemt*, [hoc est, placuerat,] *vehementer displicet.* Cic. ad Attic. lib. 13. ep. 21.

¶ Corridere, Lucret. lib. 4. v. 81

Omnia corrident concepta luce diei.

Et Augustinus Confession. lib. 4. cap. 8 *colloqui & corridere.*

¶ Deridere, est cum alterius irrisione & contemtu ridere, auslachen / verlachen. Juvenal. Sat. 2. v. 23

Loripedem rectum derideat, Æthiopem albus:

Et Cic. pro Flacco cap. 31 *Pergameni te deriserunt. Quid? tu ludi te non intelligebas?* Horat. lib. 2. epist. 1. v. 262.

Discit enim citius meminitque libentius illud,
Quod quis deridet, quam quod probat & venerantur.

¶ Derisor, ein Spötter / Plin. lib. 11. cap. 52 *Supercilia, quibus juxta tempora inflexa, derisores significant.* ¶ Pro parasitis & scurris, qui dicacitate & derisionibus aliorum dominos oblectabant, sibi quærentes victum, Plautus *derisores* posuit Captiv. act. 1. sc. 1. v. 3. Itemque Horat. lib. 1. Epist. 18. v. 11

Alter, inquit, *in obsequium plus æquo pronus, & imi*
Derisor lecti,

id est, parasitus, qui in ima parte lecti ad pedes adstans domini scurratur. Nam accumbentibus dominis servi stabant ad pedes. Atque hi ipsi scurræ & adulatores cum alios, tum dominos ipsos plerumque deridebant habebantque ludibrio. Seneca Epist. 27 *Suasit illi Satellius Quadratus stultorum divitum arrosor, & quod sequitur arrisor, & quod duobus his adjunctum est, derisor.* Caligula *Derisores* vocabat, qui cum hæredem se scripsissent, perseverarent tamen vivere, quasi pro ludibrio haberetur, qui non statim adire posset hæreditates, ut Suetonius ejus vita refert, cap. 38. ¶ Et quia *mimorum* proprium deridere, & subsannare, idcirco & *derisores* appellati. Martialis lib. 1. Epigr. 5

Qua Thymelen spectas, derisoremque Latinum,
Illa fronte precor carmina nostra lege.

Latinum autem istum *Scenicum*, sive *mimum* fuisse ex ejusdem Poëtæ lib. 2. Epigram. 72. & lib. 9. Epigr. 29 clare constat.

¶ Derisorius, spötterisch. Marcianus Lege 14. Dig. de condit. institut. *Conditiones, quæ contra bonos mores, vel derisoriæ sunt.*

¶ Derisio, Verspottung / das Verlachen. Arnobius lib. 7. pag. 239. pr. *Derisiones materia.*

¶ Derisus, ûs, idem. Quintil. lib. 6. cap. 2 *A derisu non procul abest risus*, Lachen und Verlachen seyn nicht weit von einander. Seneca Præfat. lib. 4. Excerpt. Controvers. pag. 444 *Incidere in ea, quæ derisum effugere non possunt*, etwas begehen / das Auslachens werth ist. Prudentius Romano v. 248

- - - - Pulmonem movet
Derisus, istas intuens ineptias.

¶ Deridiculus, a, um, auslachens werth. ut, *Deridicula vanitas*, Gellius lib. 10. c. 12. *Deridiculos versus facere*, Idem lib. 12. c. 2.

¶ Deridiculum, subst. res deridenda. Ut, *esse deridiculo*, Tacit. 3. Annal. cap. 57, 3. Et Terent. Heaut. act. 5. scen. 1. extr. *Qui sibi me pro deridiculo & delectamento putat*, der mich für einen Narren hält.

¶ Irridere, habere ludibrio, verspotten / verlachen. Terent. in Heaut. act. 5. scen. 2. v. 29 *Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?* & Plaut. in Trin. act. 2. sc. 4. v. 45 *Bonis tuis rebus meas res irrides malas.*

¶ Irrisio, subsannatio. Cic. 1. off. cap. 39 *Deforme est de se ipso prædicare, falsa præsertim, & cum irrisione audientium imitari militem gloriosum.*

¶ Irrisus, Plinius libr. 32. cap. 9 *Qua scripsisse eos non sine contemtu & irriſu generis humani arbitror.* Et Livius libr. 7. cap. 10 *Gallus linguam ab irrisu exerens.*

¶ Irrisor, ein Spötter. Cic. 1. Paradox. cap. 4 *Veniant igitur irrisores hujus orationis.* Epitoma Victoris in Constantino: *irrisor potius quam blandus.* Vide *Blandus.*

¶ Irridicule, Cæsar 1. bell. Gall. cap. 42 *Non irridicule quidam ex militibus dixit*, id est, ridicule.

¶ Irridiculum, res irridenda. Plautus Casin. act. 5. sc. 2. v. 3 *irridiculum fumus ambo.*

¶ Irrisibilis, ut, *Lapis irrisibilis*, ἀγέλαστος πέτρα, de homine severo & tetrico, vide Chil.

¶ Subridere. *Subrisit modice lebique nutu*, lächeln / schmunzeln / Martial. lib. 6. epigr. 82.

¶ Subridicule, aliquantum ridicule, etwas spöttisch / lächerlich / Cic. de Orat. lib. 2. cap. 61.

RIDĬCA, æ, pedamentum est vinearum fissile: nam teres *palus* dicitur, ein geschliffener Wein-Pfal / Reb-Stang / Budæus. Utuntur hac voce frequenter Varro, Columella, Plinius. Vet. Gloss. κάρυξ, *fudis, ridica.* Ita enim legendum; non *redica*, quæ vulgaris lectio, aut *pertica*, ut volebat Vulcanius, quod recte animadvertit Maussacus Notis in Harpocrationis Lexicon pag. 273.

Rien,

Rien, vide supra *Ren.*

RĬGĔO, rigēre, ut, *Rigere frigore, gelu*, für Kält starren. E. gr. *Rigent frigore partes mundi incultæ*, Cic. 1. Tuscul. cap. 28. *Prata rigent*, Horat. 4. Od. 12. sind bereifft. *Coma terrore rigebant*, Ovid. 3. Metam. v. 100. *Metu riguisse capillos*, Idem 1. Fastor. vers. 97. die Haar stehen zu Berg.

¶ Rigens, participium, aliquando nominis habitum induens. Livius lib. 21. cap. 32 *Omnia rigentia gelu.* Solinus cap. 15 *Damnata pars mundi, Aquilonis conceptaculus rigentissima.* De extremo septentrione loquitur.

¶ Rigesco, rigescere, hart werden/verstarren/indurari. Virgil. 3. Georgic. v. 363 *Vestes rigescunt.* Et Ovid. 9. Metam. 357 *Rigescunt ubera.*

¶ Rĭgidus, a, um, kalt/erstarret/hart/starck. Virgil. 2. Georg. v. 316 *Tellurem Borea rigidam spirante moveri.* *Rigidi mores*, Ovid. Remed. am. v. 762. rauhe Sitten. *Rigidus cultus*, Idem Epist. Phædræ 4. v. 73. *Rigida innocentia*, Livius lib. 39. cap. 40. id est, constans. *Rigida cervix*, Sueton. Tiberio cap. 68. Et Ambrosius Epist. 3 *Præponderant illecebrosa rigidioribus*, id est, vitia virtutibus. *Rigidissima stoliditas*, Arnobius lib. 5. pag. 164.

¶ Rigide, adv. Valer. Max. 9. cap. 7. extrem. *Disciplinam præstrictius & rigidius adstringere.*

¶ Rigiditas, Härte/Starrung. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *rigiditatem habere.*

¶ Rigor, κρύος, harter Frost. ¶ 2. Item Durities. *Rigor ferri*, pro ferro rigido, Virgil. lib. 1. Georg. *Rigor juris*, Modestin. ¶ 3. Ita agri *rigor* dicitur, quæ εὐθυωρία Græcis est, *tractus rectus.* Frontinus de qualitate agrorum: *Extremitatum genera sunt duo; unum, quod per* RIGORES *observatur: alterum, quod per* FLEXVS. RIGOR *est, quicquid inter duo signa vel in medio lineæ, rectum perspicitur: Per flexus, quæ secundum locorum naturam curvantur, ut in agris arcifinius solet.* Et mox rursus: *Quicquid in agro mensori operis causa ad finem rectum fuerat*, RIGOR *appellatur: Quicquid ad horum imitationem in forma scribitur*, LINEA *appellatur.* Ergo *Rigor* in agro est, quod in delineatione agri, sive forma, *Linea* vocatur. Adde supra in *Normalis* & *Normaliter* dicta. ¶ 4. Ad animum cum refertur, extremum constantiæ & gravitatis, quando excedunt, significat. Plinius lib. 8. cap. 19 *Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quendam torbitatemque naturæ duram & inflexibilem, affectusque humanos aditemque natura duram & inflexibilem, affectusque humanos admit, quales apathes Græci vocant.* Seneca lib. 1. de ira cap. 16 *Cn. Piso fuit memoriæ nostræ, vir à multis vitiis integer, sed pravus, & cui placebat pro constantia rigor.* Claudian. Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 402

Tristis rigor nimius: Torquati despue mores.

¶ Rigorosus, quo vulgus utitur; quod sine exemplo antiquitatis sit, in barbaris relinquitur.

¶ Rigoratus, pro rigidus factus, est Plinii lib. 17. cap. 23, *Traduces virgultorum comitatu rigorati.* Vid. Harduin.

¶ Dirigēre, erstarren/obstupescere. Virg. 3. Æn. v. 259

- - - gelidus formidine sanguis Dirigit.

Ovid. 3. Fast. v. 332

- - - hirsutæ dirigere comæ.

¶ Obrigere, prorsus indurescere, gar erstarren. Cicer. de Somn. Scip. cap. 6 *Obrigere pruinis.*

¶ Obrigesco, idem. Seneca epist. 82 p. 332 *Viro non vel obrigescere satius est?*

RĬGO, rigare, humore conspergere, wässern/feuchten/feucht machen. Plus autem est quam *conspergere.* Columella lib. 5. cap. 6 *Seminaria conspergi potius, quam rigari debent.* Sic Curtius lib. 3. cap. 1. n. 3 *Fons circumjectos rigat campos.* Idem lib. 6. cap. 4. n. 3 *Aquæ rigant solum.* Nec aquæ tantum, sed hominibus etiam aquam derivantibus imputatur. Idem lib. 8. cap. 9. num. 10 *Erymanthus* [fluvius] *ab accolis rigantibus carpitur. ea causa est, cur tenues reliquias in mare emittat.* Metaphoricè Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 6 *Fontes qui omnium rigare debent ingenia.* De magistris & præceptoribus dictum.

¶ Rigatio, rigandi actus. Columella lib. 11. cap. 3. pag. 397 *sicco loco seri, quò rigationem ministrari non expedit.* das Begiessen.

¶ Rigator, qui rigat. Tertullianus adverf. Valentin. cap. 15 *O fletum rigatorem!* Augustinus ad Paullinam epist. 111 post initium: *plantator & rigator.* Paullinus Nolanus Ep. 39 [al. 30] num. 6 *Spiritus Sanctus rigator animarum est.* Idem 8. Natal. Fel. c. v. 239

Et sitientis humi percussa rupe rigator.

Dracontius Hexaemero v. 432

Ipse rigator erat, sator, auctor, messor, arator.

¶ Riguus, ut, *Riguum pratum*, quod aquis irrigatur, vel cujus solum succidum est, eine Wiese/so man wässert/oder feuchten Bodens ist/Columell. lib. 2. cap. 7. Contrarium *Siccaneum* est, Columell. lib. 2. cap. 17.

¶ Irrĭgo, irrigare, humorem infundere, wässern. Ut; *Ægyptum Nilus irrigat*, Cic. lib. 2. Nat. D. cap. 52. ¶ 2. *Irrigare imbres*, pro aquas inducere, Virgil. lib. 4. Georg. v. 115

Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.

Claudianus de Nuptiis Honorii & Mariæ v. 101

- - - largos hæc nectaris imbres Irrigat.

Ubi vide is Barthii Notas. Cicero per translationem eleganter dixit lib. 1. Nat. Deor. cap. 43 *Democriti fontibus Epicurus hortulos suos irrigabit.*

¶ Irrigatio, Wässerung. *Irrigationes agrorum*, Cic. 2. off. c. 4.

¶ Irrigŭus, a, um, idem quod riguus. *Campus irriguus*, Lucan. lib. 4. v. 296. *Hortus irriguus*, Horat. lib. 2. Satyr. 4. v. 16. Et *Irriguus* active, qui irrigat. Virg. 4. Georg. v. 32

- - - irriguumque bibant violaria fontem.

Tibull. lib. 2. eleg. 1. v. 44

Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas.

Plaut. in Trinum. festiva dixit metaphora act. 1. sc. 1. v. 9 *Mores mali, quasi herba irrigua, succreverunt uberrime.*

¶ Subriguus, idem quod irriguus, Plin. lib. 17. cap. 18, *in humido aut subriguo*, scil. *loco.*

RĪMA, æ, fissura, ein Ritz oder Spalt/eine Klunse. Pers. sat. 3. pr.

- - - jam clarum mane fenestras
Intrat & angustas extendit lumine rimas.

Terent. in Eunuch. act. 1. scen. 2. v. 25 *Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.* verwaschen. *Rimam aliquam reperire*, de tergiversatoribus a Plauto dictum est, qui semper aliquid inveniunt, quo elabantur, Curcul. act. 4. scen. 2. v. 24. die überall Ausflucht suchen und treffen. Vide Chil.

¶ Rimosus, voll Klunsen. Horat. 1. Serm. Sat. 6. v. 46

Et quæ rimosa bene deponuntur in arca.

Et Prudentius passione Hippolyti v. 69

- - - rimosæ imponere cymbæ.

¶ Rimor, rimari, in rimas agere, durchgraben/durchsuchen/grübeln. Stat. lib. 8. Thebaidos v. 760

Et jam cornipedes trepida ac moribunda reflantes
Corpora, rimantur terras.

Ubi Lactantius: RIMANTVR, *in rimas agunt, id est, scrutantur.* RIMARI *enim proprie dicuntur sues, cum pascentes cibi gratia terram vertunt.* Virgil. lib. 1. Georg. v. 384

Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

Rimantur prata, inquit Servius, *id est, pascuntur in pratis, cibum per terræ rimas requirentes. Nam rimari hoc tractum est de porcis, qui glandes rimantur de rimis terrarum.* ¶ 2. Hinc & investigare, requirere, scrutari significat. Vet. Gloss. *Rimatur, ἱστορᾷ. Diligentissime rimari*, auffs fleißigste nachforschen/Quintil. lib. 5. cap. 13.

¶ Rimator, qui rimatur. Arnobius lib. 5. pag. 161 *Varro in antiquitatis indagatione rimator.* Nachforscher.

¶ Rimabundus. Apulejus lib. 2. Metamorph. pag. 116 *Dum hæc identidem rimabundus eximie delector.* Forschend/genau beschauend.

RINGO, rinxi, rictum, & Ringor, ringi, deponentaliter, significat os diducere, das Maul sperren/die Zähne blecken. ¶ 2. Et *Ringi* stomachari est, saur sehen/unmuths seyn. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 27 *Dum tibi sit, quod placeat, ille ringitur*, wrifft das Maul auff/siehet sauer. Sidon. Apollinaris Carm. 23. v. 87 *Multum ringitur otiosa virtus.* Sipontinus hoc verbum *Ringi* à ῥὶς, ῥινὸς, quod narem significat, fecit, ut sit *ringi*, die Nasen rümpffen.

¶ Rictus, oris distensio, χάσμα, das Auffsperren des Mauls. *Risu distendere rictum*, Horatius dixit in Sermonibus lib. 1. Satyr. 10. v. 7. Et Gellius lib. 18. cap. 4 *Tum ille rictu oris labiorumque ductu contemni a se ostendens & rem, de qua quæreretur, & hominem ipsum, qui quæreret.* er rümpfte das Maul.

¶ Subringo vel Subringor, aliquantulum ringo. Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 5 *Erimus uberiores, si & ille libenter accipiet, & hi subringentur, qui illam me molestè ferunt habere.*

Rinthon, vide supra *Rhynthon.*

RĬPA, æ, ὄχθη, fluminum est extremitas & fontium, sicut maris littus; quanquam hæc differentia non semper observatur, der Rand/das Ufer an einem Fluß. *Fluvium extra ripas diffluentem coercere*, dem Wasser wehren/so es austreten will/Cic. de Clar. Orat. cap. 91. *Littora* sunt terræ, ubi fluctus eluit, declives illæ ac humiles nihilque tumentes: *Ripæ* vero terræ elatæ & altiores fluctu. Pomponius Mela lib. 3. cap. 10 de Æthiopia: *Oræ ad Eurum sequentibus nihil memorabile occurrit: Vasta omnia Vastis præcisa montibus, ripæ potius sunt, quam littora.*

¶ Ripula, diminut. Cic. 15. ad Attic. epist. 16.

¶ Riparius, qui ripas inhabitat, *Riparia hirundines*, qui in ripis nidificant, Uferschwalben. Plin. lib. 30. cap. 40.

¶ *Milites riparienses* dicebantur, qui in imperii limitibus excubabant pro Repub. adversus barbaros: ut in ripis Danubii ad tuendas Pannonias adversus Sarmatas; in ripis Euphratis, adversus Parthos, &c. Grentz-Soldaten. Vid. Herodianus lib. 6. c. 7. Alciatus C. de Re militari. Quomodo distinguatur a cognatis vocabulis, Casaubonus docet in Flav. Vopisci Aurelianum cap. 38 *Qui ripam inhabitant, Ripenses dicuntur: & legiones, quæ prætendebant apud Riparios, dictæ Riparienses.*

Aliud enim *ripensis* est, ut cum *Dacia Ripensis* dicitur: aliud *ripariensis*, &c. ¶ Sed milites quoque, qui ad ripas prætendunt, *Riparii* dicti. Ver. Gloss. *Riparius*, ὀχθοφύλαξ.

¶ Ripensis, juxta ripam: cujus oppositum est *mediterraneus*, hoc est remotus a ripa. Sic *Dacia ripensis*, apud Ammian. lib. 26. cap. 30. quæ Danubii ripam spectabat: *Mediterranea* contra, quæ propior erat Macedoniæ. Utraque enim de nova Aureliani; non de veteri provincia Trajani intelligenda. Vide Geograph.

¶ *Præripia fluminis*, Apulej. Apolog. p. 278, quæ ante ripam sunt. Vide Gronovium Observat. lib. 1. cap. 20, qui non tantum Apuleji locum confirmat contra illos, qui *prærupta* legunt, sed Servium etiam ad Æneid. 6. v. 704 ita corrigit ex MSS. *qua est juxta præripia fluminis*, non, ut vulgo legunt, *juxta prærupta*.

RIPHAEI, Ῥιπαῖοι, montes Scythiæ, sic dicti a perpetuo ventorum flatu, ῥιπίζειν enim *flare* significat.

¶ Riphæos vero populos Riphath filius Gomer instituit, quos a se *Riphæos* sive *Riphathæos* nominavit, ut Josephus scribit lib. 1. Antiquit. Jud. cap. 7. ¶ Virgil. *Eurum Riphæum* dixit lib. 3. Georg. v. 382

Gens effrena virum Riphæo tunditur Euro,

Scythia enim magna ex parte orientalis est.

¶ Ripheus, duabus syllabis, unus ex Centauris est, & alius Trojanus, de quo in 2. Æneid. Virg. v. 426 dixit,

- - - cadit & Ripheus justissimus unus
Qui fuit in Teucris, &c.

RISCVS, i, apud Terentium legitur in Eun. act. 4. scen. 6. v. 17. *Abi tu cistellam Pythia domo effer cum monumentu. P. ubi sita est? T. in risco.* Nonius locum angustum in pariete interpretatur: **ein Schränckgen in der Wand.** Donatus cistam pelle contectam, & nomen Phrygium tradit. A quo non alienus videtur Glossator Vetus. Ita enim ille: *Riscus*, κιβωτὸς μεγάλη. Alius: λάρναξ, *Arca, riscus*. Apud Pollucem quoque Ῥισκὸς arcæ genus est, ubi asservantur vestes. Extenditur etiam ad alia, ut Cujacius notat lib. 8. observat. cap. 1.

RĪTVS, ûs, ui, mos est, vel consuetudo, **eine Weiß und Gewonheit.** Cic. 2. de legib. cap. 9 *Ex patriis ritibus optima colunto.* Idem in Philipp. 2. c. 25 *Vivere latronum ritu.* Et Plin. lib. 12. cap. 8 *Ritu naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri*, **nach gewöhnlicher Ordnung der Natur.** ¶ 2. Proprie ritus sacrorum mos seu ceremoniæ. Ovid. lib. 6. Metam. v. 591

- - - Deique
Ritibus instruitur.

Virgil. Æneid. 12. v. 836

- - - morem ritusque sacrorum Adjiciam.

Prudentius de Epiphania v. 193

Quin & propago degener
Ritum secuta inconditum.

Propago degener, gentes notat. *Ritus inconditus* Religionem gentilem sive paganismum. Sic *Christiani ritus homines*, qui Christianissimum confitentur.

¶ Ritualis, ut *Rituales libri*, qui de ritibus urbium condendarum scripti sunt, apud Cicer. lib. 1. de Divin. c. 33.

¶ Ritualiter. Ammianus lib. 29 cap. 7 *Ritualiter consecratus*, id est rite, observatis ritibus & cæremoniis.

¶ Rite, adverbium, idem quod legitime, recte, ordine. *Deos rite colere*, Cicer. 1. Divinat. cap. 13. **auff gebührende Weise.** *Sacrificium rite perpetrare*, Livius dixit lib. 44 c. 37. extr.

RIVĀLES, proprie sunt, qui eodem rivo utuntur, **die sich eines Wassers gebrauchen.** Gellius lib. 14. cap. 1 *Negotium quoque elegans, quod ei forte de aquæ ductu cum rivalibus, aut de communi pariete cum vicino apud judicem est.* ¶ 2. Æmuli in amore, qui unam amant, eamque ob rem obtrectant inter se, ut solent, qui rivum habent communem, quibus sæpe controversiæ nasci solent, quo & ille Gellii locus pertinet. Donatus vero ad bestias refert: qui ad illud Terentii in Eunucho act. 5. sc. ult. *Militem ego rivalem recipiendum censeo*, ita scribit: RIVALES *dicuntur amuli de mulieribus, facta translatione nominis a feris bestiis: quæ sitientes cum ex eodem rivulo haustum petunt, in prælium contra se invicem concitantur. Sic Cicero pro Cælio:* SIN ERIT EX ILLO FONTE RIVALIS, inquit. Hactenus Donatus. Et Plaut. in Stich. act. 3. sc. 1. v. 30 *Est amica ambobus, rivales sumus.* Et, *Sine rivali diligere*, est stulte mirari, quod nemo alius concupiscat. Cicer. ad Qu. frat. lib. 3. epist. 8 *O dii quam ineptus? quam se ipse amans sine rivali?* Vet. Gloss. *Rivales*, ἀντεραστάς.

¶ Iidem & *Ribini*: item *Ribarii* dicti. Plautus sive quicunque auctor est, argumento Asinariæ:

Ribinus amens ob pretiosam mulierem,
Is rem omnem uxori per parasitum nunciat.

Vet. Gloss. *Ribaria*, ζάλα.

¶ Rivalitas, apud Ciceronem in 4. Tusc. cap. 26 *Vitiosa æmulatio rivalitati similis est.*

¶ Corrivalis, Corrivales, iidem qui Rivales. Quintil. in declam. 14 *Patior corrivalium maledicta, convicia*, &c.

ĀRĪVVS, ῥύαξ, aqua ex fonte, seu flumine deducta; **ein Bach, ein Wasser-Gang.** Namque & aqua, quæ deducitur opere facto in locum aliquem, *rivus* dicitur. Vitruvius lib. 8. cap. 7 *Ductus autem aquæ fiunt generibus tribus, rivis per canales structiles aut fistulis plumbeis, seu tubulis fictilibus*, &c. Inde *substructiones rivorum*, item *rivos subterraneos* non semel apud Frontinum de aquæductibus legimus. Ulpianus Lege 1. § 2. Dig. de Rivis: *Rivus est locus per longitudinem depressus, quo aqua decurrit: cui nomen est ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, à fluendo. Rivum a fonte deducere*, einen Bach aus der Quellen leiten / quemadmodum Cicero in Topic. cap. 8 *Rivorum a fonte deductionem* dixit. Contra, *Rivum fluvio inducere*, Wasser in den Brunnen tragen. Vide Chiliad. Sed *Flumina e rivo facere*, apud Ovid. lib. 2. de Ponto ep. 5. v. 22. aus einem Fünklein ein groß Feuer machen.

¶ Rivulus, ein Bächlein. *A fontibus potius haurire, quam rivulos consectari*, Cic. in Acad. lib. 1. cap. 2. Et rursus lib. 2. de orat. cap. 27 *Tardi ingenii est rivulos consectari, fontes verum non videre.* Proprie Prudentius in Romano v. 160

Almonis usque pervenit rivulum,

qui Romam ante Capenam portam præterfluebat.

¶ *Rivalis alecula*, hoc est, rivos frequentans, Columell. lib. 8. c. 15. Cætera de hac voce vide ante *Rivus*.

¶ Rivatim, adv. in morem rivi, Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 12 *Rivatim aquæ de Ponto fluunt.*

¶ Plinius *Corrivandi* quoque verbo usus est: id significat in rivum colligi. *Dimissi torrentes corrivantur*, lib. 21. cap. 4. **fliessen zusammen / machen einen Strom.** Idem lib. 3. cap. 5. [sect. 9. Hard.] *Tiberis tenuis primo, nec nisi piscinis corrivatus emittitque, navigabilis.* Ulpianus L. 1. § 4. Dig de aqua, & aqua pluvia arcenda: *Sed & fossas agrorum siccandorum caussa facias, Mutius aut fossas colendi caussa fieri: non tamen corrivandæ aquæ caussa fieri.*

¶ Corrivatio, *Corrivatio aquæ pluviæ*, Plin. lib. 31. cap. 3. Adde lib. 33. cap. 4.

¶ Derivo, derivare, aquam ex fonte vel ex agro deducere, **aus einem Bach ableiten.** *Aquam derivare de flumine*, Plaut. Trucul. act. 2. sc. 7. v. 12. ¶ 2. Quod & metaphoricè Horat. dixit, *Hoc fonte derivata clades*, lib. 3. carm. Od. 6. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 9 *Ut in me omnem iram derivem senex*, **auff mich lade.** Sic, *Culpam suam in aliquem derivare*, **auff einen andern werffen** / Cic. in Verr. 4. cap. 20. *Derivare crimen*, Idem pro Milone cap. 10 extr. **von sich ablehnen.**

¶ Derivatio, ut, *Derivationes fluminum*, **Ableitung** / Livius lib. 5. cap. 15. ¶ Et *Derivationes nominum, verborum*, &c. hoc est, deflexiones, apud Grammaticos.

¶ Derivativum, apud eosdem. Et Vet. Gloss. *Derivativum*, παραγωγόν.

¶ Erivare, per rivos evacuare, Plin. lib. 17. cap. 26 *pluvias aquas erivare.*

RIXA, æ, contentio, pugna, à ringendo dicta videtur, **ein Unwill / Zanck.** Cic. lib. 9. famil. epist. 22 *Academiæ nostræ magna cum eo rixa est.* Tacit. 1. Histor. cap. 64 *Jurgia primum, mox rixæ.* Ergo *rixa*, contentio, quæ non verbis, sed manu peragitur. Unde *sanguinea rixa*, apud Horat. lib. 1. Oda 27. Vet. Gloss. *Rixa*, μάχη.

¶ Rixosus, contentiosus, **haderhafftig / zänckisch.** *Rixosi ales*, galli gallinacei, Columell. lib. 8. cap 2.

¶ Rixor, rixari, ἐρίζειν. *Rixari cum aliquo de amicula*, Cicer. 2. de or. cap. 59. **hadern / zancken.** Vet. Gloss. *Rixatur*, μάχεται.

RŌBIGO, sive rūbigo (utroque enim modo scribitur) à *rore* est. Nam si in segetes impluerit ros, neque fluxerit, calore solis in iis putrescit, eoque vitium infert, quod *robigo* appellatur. Quo illud Ovidii carmen respicit 4. Fastorum, cum de *Rubigine* Dea exponit, de qua mox referemus, v. 912

Vis tua non levis est: quam tu frumenta notasti, &c.
Quantum si culmos Titan incalfecit udos:
Tunc locus est iræ, Diva timenda, tuæ.

Hoc enim vitium segetibus a Dea *Robigine* sive *Rubigine* credebatur immitti, de qua paullo ante v. 905 memmerat. *Rubiginis* vitii Horatius quoque meminit lib. 3. Ode 23. Varro in *Robigus* Deus memoratur. Ut lib. 5. de LL. ROBIGALIA, inquit, *dicta ab* ROBIGO. *Secundum segetes huic Deo sacrificatur, ne rubigo occupet segetes.* Meminit & lib. 1. de re rust. cap. 1. & cum *Flora* conjungit: itemque Gellius lib. 5. cap. 12. extr. qui cum *Averrunco* eum conjungit.

¶ Robigalia, festum, seu feriæ, quibus *Robigo* sacra fiebant, quas 7. Kal. Majas celebratas Plinius libr. 18. cap. 29 auctor est, itemque Festus in *Robigalia*. Adde Salmas. in Exercitat. Plinian.

ROBVR, durissima est quercus, **eine Stein-Eiche.** Cic. de Divin. 2. cap. 41 *quia robur illud cecidit, dolabit?* Et Virgil. Æn. 6. v. 181 *- - - cuneis & fissile robur Scinditur.*

¶ 2. Per metaphoram animi & corporis, quarumcunque item rerum firmitatem significat. Vet. Gloss. *Robur* ἰσχύς, ῥώμη. *Animi magnitudo & robur*, Cic. 1. Tusc. cap. 40. **Manheit und Stärcke**

Stärcke des Gemüths. *Incredibili quodam robore animi bono,* Cicer. pro Milon. cap. 37. *Robur corporis, Robur ætatis,* pro Cœlio cap. 30. *Firmamentum & robur,* Cic. pro Lege Manil. cap. 4. *Æternaque ferri Robora,* Virg. 6. Æneid. v. 605. *Robur saxi,* Lucret. lib. 1. v. 881. ¶ 3. *Robur* etiam quoddam supplicii genus dicebatur, eculeus seu equuleus, in quo insidentes misere torquebantur. Lucretius lib. 3. v. 1030

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tæda.

¶ 4. Erat & *Robur* locus in carcere, ut Festus tradit, quo præcipitabatur maleficorum genus, quod ante arcis robustis includebatur, ein Stock. Liv. lib. 38. cap. 59 *Ut in carcere inter fures nocturnos vir clarissimus Scipio includatur, & in robore ac tenebris exspiret.* Lucan. lib. 2. v. 125

Sæva tribunitio maduerunt robora tabo.

Apulej. Apolog. p. 325 *O subtilitas digna carcere & robore!*

¶ Roboreus, *Pons roboreus,* eine Brücke von eichenem Holtze/ Ovid. in Fastis lib. 5. v. 622.

¶ Robusteus, idem. Vitruvius lib. 3 cap. 3 *palis robusteis locus configatur.* Quæ eadem etiam lib. 5 cap. ult. leguntur.

¶ Robustus, robore valens, starck. *Satelles robustus, & valens, & audax,* Cic. 2. Agrar. cap. 31. *Animus robustus,* Idem 1. Offic. cap. 20. Nepos Alcibiad. cap. 2 *Quum robustior esset factus:* ubi ætatis augmentum significat.

¶ Robŏro, roborare, est robur addere, stärcken. Cic. 1. Offic. c. 31 *perpetua constantia roborari.*

¶ Ab hoc est *Corroborare,* stärcken. Cic. pro Cæl. c. 6 *Se corroborare & virum inter viros esse.* Idem in Catilin. 1. cap. 12 *Conjurationem nascentem non credendo corroborare,* stärcken und Raum lassen. Idem pro Flacco cap. 26 *Virtus Lacedæmoniorum non solum naturâ, verum etiam disciplinâ corroborata.* Et de amicit. cap. 20 *Corroboratis jam confirmatisque & ingeniis & ætatibus judicanda sunt amicitiæ.*

¶ Corroboramentum. Lactantius libr. 3. Div. Instit. cap. 12. extr. *Labores & miseria sunt exercitia & corroboramenta virtutis.* Stärckung.

¶ Irroborare: Gellius lib. 1. cap. 22 *Irroborabit inveterabitque falsa atque aliena verbi significatio.*

RŌDO, rosi, rodere, murium proprie est, benagen. Horat. 1. serm. Sat. 10. v. 70 *- - - & in versu faciendo*

Sæpe caput scaberet, vivos & roderet ungues,

pro scribere solicite & attente. Martial. lib. 13. epigr. 2

- - - quid dentem dente juvabit

Rodere, carne opus est, si satur esse velis.

¶ 2. Sed *More hominum invident, in conviviis rodunt,* id est, obtrectant, Cicer. pro Corn. Balb. cap. 26. Et Horat. lib. 1. Sat. 4. v. 81 *Absentem qui rodit amicum,* &c. Vide *Niger. Dente Theonino rodere,* est conviciis proscindere, zur Banck hauen/ sumtum a Theone Poëta maledico, vide Chiliad.

¶ Rosio, ut, *Rosiones intestinorum,* das Zwacken und Reißen in den Därmen/ Plin. lib. 28. cap. 9. *Rosiones stomachi,* Idem libr. 20. cap. 14. *Rosiones præcordiorum,* Idem lib. 23. cap. 1. & Celsus libr. 7. cap. 23 *Spumans bilis alvo cum rosione redditur.*

¶ Rosor, qui rodit. Ambrosius Sermone 81. pag. 380 *mures horreorum rosores vocat.*

¶ Abrōdere, abnagen/ abbeissen/ Plin. libr. 10. cap. 62 *Vipera mas caput inserit in os [fœminæ] quod illa abrodit voluptatis dulcedine.*

¶ Arrōdere, einen Anbiß thun/ annagen. Plinius rursus lib. 10. cap. 62 *Semina arrosa condunt formicæ, ne rursus in fruges exeant,* die Körnichen/ so vorn angebissen seyn/ &c. Cic. pro Sextio cap. 33 *Arrodere Rempublicam* per metaphoram dixit.

¶ Arrosor, abliguritor bonorum alterius. Ita *stultorum divitum arrosor,* Senec. Epist. 27.

¶ Corrodere. *Si mures corroserint aliquid,* &c. Cic. de divinat. lib. 2. cap. 27.

¶ Circumrōdere, umher nagen. *Dente Theonino cum circumroditur,* &c. Horat. lib. 1. epist. 18. v. 82. vide paullo ante *Rodo.*

¶ Derōdere, ut, *Derosum esse a muribus,* Cicer. lib. 1. Divin. c. 44. Et, *A cochleis minimis derosa vitis,* Plin. 11. c. 37.

¶ Erōdere, ausnagen/ Columell. lib. 10. v. 323 *Teneras erodere frondes.*

¶ Obrodere, idem quod *circumrodere.* Plaut. Amphitr. 2. 2. sc. 2. v. 92 *Enimvero prægnanti oportet malum & malum dari, ut, quod obrodat, sit?* Et Tertullian. 2. adv. Marcion. c. 5. pr. *Canes ossa obrodunt.* Nagen an den Beinen.

¶ Perrōdere, Plin. lib. 34. sub finem, de Sandaracha: *Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere.*

¶ Prærōdere, Plin. lib. 9. cap. 43 *hamum prærodere,* & eodem libro extremo *caudam prærodere.* Et Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 25

Insidiatorem præroso fugerit hamo.

Rodus, vide *Rudus.*

RŌGO, rogare, est orare, bitten. *Meo jure hoc beneficium te rogo,* Antonius Ciceroni sub epist. 13. lib. 14 ad Atticum. Seneca de beneficiis lib. 2. cap. 2 *Molestum verbum est, & demisso vultu dicendum, Rogo.* Sic, *Magno studio rogare: Te oro atque rogo,* Cic. passim. Valla lib. 1. cap. 27, Dicebant antiquiores, *rogatum te velim, oratos vos velim,* pro eo, quod est rogo vel orò, es wäre meine Bitte an dich. ¶ 2. Sed *Rogare consules,* ut, *Comitia consulibus rogandis fuerunt,* &c. i. e. creandis, Liv. lib. 38. cap. 42. Sic *rogare legem:* fit enim rogato populo. Vide Gellium lib. 2. cap. 24. *Rogari* enim dicuntur illa, quæ populo proponuntur: quod fiebat interrogando, an velit, jubeat, &c. ut *Pisoni provincia rogata est,* Cic. pro Sextio cap. 24. ¶ *Malo emere, quam rogare,* Idem C. in Verrem cap. 6. extr. hoc est, ad usum ab aliquo petere, borgen/ entlehnen. ¶ 3. Frequens est & *rogare* pro *interrogare,* fragen. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 1. v. 11 *Rogabit me, ubi fuerim;* &c. ubi alii *rogitabit,* frequentativum legunt, quod idem est. Et in Eunuch. a. 3. sc. 3. v. 5 *Roget quis, quid tibi cum illa?* es möchte jemand fragen/ &c.

¶ Rogatio, ut, *Injusta rogatio,* id est, preces injustæ, ein unbillige Bitt. Valer. lib. 6. cap. 4 *Cum amici cujusdam injustæ rogationi resisteret.* Et, Cic. de orat. lib. 3. cap. 53 *Rogationi finitima est percontatio,* hoc est, interrogationi. ¶ 2. Est & genus legis *rogatio.* Cic. pro Sextio cap. 10 *Promulgatur ab eodem rogatio de mea pernicie,* ein Gesetz oder Satzung belangend mein Verderb. Idem *Accipere rogationem,* lib. 1. ad Attic. epist. 14. *ferre rogationem ad populum,* Cæsar 3. Civ. cap. 1. eine Ordnung oder Satzung der Gemeine antragen. Anton. Augustin. ad Festum: *Rogationem,* inquit, *Festus appellat, quod* privilegium *Cicero: eam legem, qua de uno pluribusve hominibus, aut una pluribusve rebus constitutum est. Legis itaque genus, id est, speciem quandam intelligimus, & ut Ælius Gallus dicebat, non omnis lex rogatio est, omnis tamen rogatio justis comitiis rogata lex est,* &c. Vide ibi plura, itemque Gellium lib. 10. cap. 20. qui indifferenter veteres hac voce, pro *lege, plebiscito, privilegio,* usos observat, quod nullum plebis aut populi justum fieri posset, nisi populus aut plebs rogaretur ante. Plautus Curcul. act. 4. sc. 2. v. 23 *Rogationes plurimas propter vos populus scidit.*

¶ Rogatiuncula. Cic. pro Domo cap. 20 *Ea te ex una rogatiuncula fecisse.*

¶ Rogator. Martialis lib. 4. Epigr. 30 *Bajanos sedet ad lacus rogator,* id est, mendicus, ein Bettler. ¶ 2. *Rogator comitiorum,* qui habens comitia rogabat populum, antequam in suffragia mitteret. ¶ 3. Sed & *Rogatores* dicebantur, qui cistam in comitiis deferebant, in qua tabellas sententiarum colligerent. Nam qui distribuebant tabellas ante, in quibus perscriberentur suffragia, *diribitores & distributores;* at qui observabant, ne quid fraudis admitteretur, *custodes* appellantur. Cicero Oratione post reditum in Senatum cap. 11 *Quando illa dignitate rogatores, diribitores, custodesque vidistis?* Vide Gruchium de Comitiis lib. 1. cap. 3. & lib. 2. cap. 3.

¶ Rogatus, aliud nomen, *Ad aliquem ipsius rogatu venire,* Cicer. lib. 1. de Divinat. cap. 7. auff seine Bitte. &, *Rogatu meo impetravit,* auff meine Vorbitt/ Idem lib. 13. fam. epist. 37.

¶ Rogamentum. Ver. Gloss. Ἐρώτησις, *Interrogamentum, Rogamentum, Interrogatio.*

¶ Rogito, Rogitare, frequentativ. fleißig fragen und forschen/ Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 57. *Rogitabam heus puer, dic sodes,* &c. Virg. 1. Æneid. v. 750

Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.

¶ Rogitatio. Usus hac voce Plautus, cujus locum attulimus in *Rogatio.*

¶ Abrŏgare, est cum consensu publico abolere & irritum facere, mit gemeiner Bewilligung abschaffen/ auffheben/ ut, *Tollere & abrogare legem,* Cic. 2. de Invent. cap. 45. & in Philipp. 5. cap. 6 *Leges rogatas abrogare.* Livius cum dativo extulit lib. 9. cap. 34 *Ubi duæ contrariæ leges sunt, semper antiquæ abrogat novæ.* Nisi ibi legendum sit *obrogat.* Nam *obrogare* est infirmandæ priori legi aliam ferre: vide infra *obrogo.* Vide Sigonium, quem editione sua secutus est Gronovius. *Abrogare alicui magistratum.* Cic. pro Milone c. 27. *imperium,* Idem 3. Offic. c. 10/ einen absetzen. *Abrogare pœnam,* est absolvere. Seneca Herc. Oet. v. 899

Nemo nocens sibi ipse pœnas abrogat.

Nimirum in conscientiæ foro. Vide ibi Gronovium.

¶ Hinc *abrogatio legis,* Abschaffung/ Auffhebung eines Gesetzes. Cic. 3. ad Attic. epist. 23 *Neque ulla [lex] est, quæ non ipsa sæpta difficultate abrogationis.*

¶ Abrogator, qui abrogat. Arnob. lib. 1. pag. 30. *Divini operis abrogatores.*

¶ Arrŏgare, per temeritatem sibi aliquid tribuere, sich eines Dings vermeßlich unterstehen/ anmassen. *Sumere sibi & arrogare,* Cicer. pro Planc. cap. 1. Et, *Arrogare sibi sapientiam,* Idem de clar. Orat. cap. 85. *nomen insolentissimum,* Quintil. in Proœmio. ¶ 2. Arrogare & adoptare est: vide post *Arrogatio.* Ulpian. Lege 15 Dig. de adoption. pr. *qui in utero fuerunt, quum adrogarentur.*

¶ Arrogans, vermessen/ qui temere & insolenter aliquid sibi tribuit. Cic. de Arusp. resp. cap. 8 *arrogans beneficiorum prædicatio.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 11 *Unde putas arrogantissimum illud manasse proverbium,* &c.

¶ Arrogantia, superbia, temeritas, ut, *Sermo plenus arrogantiæ,* eine sehr stoltze und vermessene Rede/ Cic. pro Muræn. cap. 24.

Arrogantiæ crimen extimescere, Idem in Oratore cap. 38. *Laborare arrogantiæ opinione*, Quint. lib. 4. cap. 1. im Verdacht ꝛc. ſeyn. Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epiſt. 6 *Illud, γνῶθι σαυτὸν, ad minuendam arrogantiam eſt dictum.* Diogenis eſt: Τῆς ἀλαζονείας καθάπερ τῶν κεκρυμμένων ὅπλων, οὐχ ὁμοίᾳ ἐστὶ τὰ ἐντὸς τοῖς ἐκτός; hoc eſt, *in arrogantiâ, quemadmodum in armis deauratis, non ſimilia ſunt interiora exterioribus*, apud Stob. Serm. 20.

¶ Arroganter, adverbium, ut, *Arroganter de ſe ſentire*, vermeßlich und zu viel von ihm halten / Cic. 1. offic. cap. 1. *Nec vero arroganter hoc dictum exiſtimari velim.* Idem ad Brutum epiſt. 4 *Id non arroganter præjudico, neque revoco ad arbitrium meum.* Idem pro Muræn. cap. 37 *Nihil dicam arrogantiùs.* Oroſius lib. 7. cap. 25 *A quo* [Diocletiano Galerius] *arrogantiſſime exceptus eſt.* Et ibidem cap. 35. extr. *arrogantiſſime de viribus ſuis & de idolis præſumens*, ſcil. Eugenius tyrannus, a Theodoſio divino auxilio oppreſſus.

¶ Subarroganter: Civ. 4. Acad. cap. 36 *Vereor ne ſubarroganter facias, &c.* etwas vermeßlich.

¶ Arrogatio: adoptionis ſpecies, quæ Curiatis Comitiis rogatione populi fiebat, vide Gellium lib. 5. cap. 19.

¶ Arrogator, qui adoptat. Lege 15 Dig. de Adoption. *in poteſtatem adrogatorii rediguntur.*

¶ Corrŏgare, ut, *Corrogare ad uſus neceſſarios pecuniam*, zuſammen betteln / Cæſar lib. 3. Civ. cap. 102. *Corrogati auditores*, Quintil. lib. 10. quemadmodum & Cicero 3. Philipp. cap. 8 dixit: *Convenerunt corrogati.*

¶ Derŏgare, diminuere, detrahere, einen Abbruch thun / verkürtzen. *De magnificentia alicujus derogare*, Cic. 2. de Invent. cap. 58. *Gratiam alicujus nomini derogare*, Plin. lib. 7. cap. 18. Et, *Auctoritati alicujus derogare fidem*, Celſus Præfat. pag. 8. ¶ 2. Eſt & hoc civile verbum; & uſurpatur de legibus, ſicut *Rogare, abrogare, obrogare.* Modeſtinus JCtus L. derogatur D. de Verb. Signif. DEROGATVR LEGI *cum pars detrahitur:* ABROGATVR LEGI *cum prorſus tollitur.* Τῷ DEROGARE contrarium SVBROGARE eſt, quod aliquid legi priori adjicere, ſignificat. Ulpianus: *Lex aut* ROGATVR, *id eſt, fertur: aut* ABROGATVR, *id eſt, prior lex tollitur: aut* DEROGATVR, *id eſt, pars prima legis tollitur: aut* SVBROGATVR, *id eſt, adjicitur aliquid primæ legi: aut* OBROGATVR, *id eſt, mutatur aliquid ex prima lege.* Etiam Cic. 2. de Invent. cap. 45 *de lege aliquid derogari, aut legem abrogari.* Vide & Antonium Auguſtinum libro de Legibus cap. 17. & Briſſonii Formulas.

¶ Derogatio. Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 10 *Cum duæ leges inter ſe diſcrepant, videndum eſt primum, num quæ obrogatio, aut derogatio ſit.*

¶ Derogator. Sidonius lib. 3. epiſt. 13 *Importunus prætendi, derogator negati, æmulator accepti.* Et epiſt. ſequente ſive ultima hujus libri: *De cæteris ſtudii noſtri derogatoribus*, &c.

¶ Derogitare, Plaut. in Aſinar. act. 2. ſc. 2. v. 60.

¶ Erŏgare, expendere, diſtribuere, auslegen / herfür reichen / verſpenden. *Erogare pecunias ex ærario*, Cic. in Varin. c. 11. *Pecuniam in aliquos ſumptus erogare*, Liv. lib. 1. cap. 20.

¶ Erogatio, ut, *Erogatio pecuniarum*, largitio. Cicero lib. 15. ad Attic. ep. 2.

¶ Erogator. *Erogator virginis*, Tertullianus de Pudicit. cap. 16. hoc eſt, ἐκγαμίζων, der ausſtattet.

¶ Erogatorius. Frontinus de Aquæduct. p. 233 *Erogatorium modulum* opponit *acceptorio.*

¶ Erogitare, ausfragen / ausforſchen. Silius lib. 10. v. 475

— — nomenque decusque
Erogitat.

¶ Irrŏgare, imponere, aufflegen / auffſetzen. *Irrogare leges*, Cic. pro domo ſua cap. 17. *Multam irrogare alicui*, pro Milone cap. 14. Geld-Buſſe aufflegen. *Irrogare pœnam peccatis*, Horat. lib. 1. Satyr. 3. v. 118. *Irrogare exilium accuſatori*, Tacit. 13. annal. cap. 23, 4. *Supplicium tenuioribus*, Idem lib. 16. cap. 5. n. 4.

¶ *Irrogatio multæ*, die Aufflag einer Geld-Straff / Cic. pro Rabirio cap. 3.

¶ Interrogare, fragen. ut, *Interrogare an audiverit, an viderit*, Plin. Paneg. cap. 64. Et, *Interrogare aliquem de aliquâ re*, Cic. Partit. or. cap. 1. *Ad interrogata reſpondere*, Idem in Oratore cap. 40. ¶ 2. eſt Accuſare. Tacitus lib. 13. cap. 14 *Pepigerat Pallas, ne cujus facti in præteritum interrogaretur.* Idem lib. 14. cap. 46, & lib. 16. c. 21 *interrogare repetundarum* dixit.

¶ Interrogatio, *Interrogatio circumſpecta*, Quintil. lib. 5. cap. 7. eine vorſichtige Frage. *Acuta*, eine ſcharffe / ibidem. *Longinqua repetita*, vom weiten geſucht. ibidem.

¶ Interrogatiuncula. Cic. proœm. Paradox. *Stoica hæreſis nullum ſequitur florem orationis, neque dilatat argumentum, ſed minutis interrogatiunculis, & quaſi punctis, quod propoſuit, efficit.*

¶ Interrogamentum. Gloſſ. Vet. *Interrogamentum*, ἐρώτημα.

¶ Interrogator. Idem Gloſſator vetus: *Interrogator*, ἐπερωτητής.

¶ Interrogatorius, interrogativus. Tertullianus lib. 2. adv. Marcion. cap. 25 *Interrogatorio ſono legendum eſt: Adam ubi es?* Et Juriſconſultis eſt *interrogatoria actio*, peculiari titulo, principio lib. 11 Dig. ubi vel legem 1. § ſi videas.

¶ Interrogativus, frequens Grammaticis adjectivum, v. g. Priſcianus lib. 17 pag. 1046 *Interrogativa dictionum in duas partes orationis ſolas conceſſerunt, id eſt in Nomen & Adverbium.* Unde

¶ Interrogative, adverb. apud Aſcon. Pedianum in Orat. de Prætura Urbana p. 106 *AT ENIM interrogative pronuntiandum eſt.*

¶ Obrŏgare, eſt contra rogare, wiederſprechen. ut, *Obrogare legi & de lege.* Cic. 1. Philipp. cap. 9 *Quid? quod obrogatur legibus Cæſaris?* Suetonius Claud. cap. 23 *Capiti Papiæ legis a Tiberio Cæſare, quaſi ſexagenarii generare non poſſint, addito, obrogavit.* Et Florus lib. 3. cap. 15 *Obrogare auſo legibus ſuis Minutio Tribuno, fretus comitum manu, fatale familiæ ſuæ Capitolium inviſit.* Idem eod. lib. cap. 17 *Auſus tamen obrogare de legibus Conſul Philippus.*

¶ Obrogatio. Auctoris ad Herenn. lib. 2. cap. 10 verba vide paullo ſuperius in *Derogatio.* Gruterus enim *Obrogatio* ibidem legit, ubi vulgo *abrogatio* lectum fuit.

¶ Perrogare, ut, *Perrogare ſententias*, umfragen nach eines jeden Meinung. Livius lib. 29. cap. 19 *Perrogari eo die ſententia non potuerunt*, id eſt, rogari omnes usque ad extremum, gar umfragen und hören / was ſie alle dazu ſtimmen. Plin. Panegyr. cap. 60 *Parum eſt, ut interſis ſenatui, niſi & præſides; ut cenſentes audias, niſi & perrogas.*

¶ Prærogare, cæteris præferre. Gloſſ. Cyr. *Prærogo*, προτιμάζω.

¶ Hinc, *prærogativa tribus, centuria*, quæ prima ferebat ſuffragia, Livius lib. 10. cap. 22.

¶ Prærogativa, ſubſtant. ein Vorzug / privilegium, ſonderliche Begnadigung. *Privilegium habere & prærogativam*, Attius Juriconſultus. Cic. 1. Act. in Verrem elegantèr luſit in hac duplici vocis ſignificatione cum ait: *Qui* (Metellus) *quam iſti* (Verri) *amicus ſit, attendite. Dedit enim prærogativam ſuæ voluntatis ejusmodi, ut ipſi pro prærogativa eam reddidiſſe videatur.* Ad quem locum Aſconius: DILOGIA, inquit, *dicitur figura, cum ambiguum dictum duas res ſignificat. Nam* PRAEROGATIVA, *præter juſtum integrumque beneficium, aut dictum aut factum aliquod ſignificat ab eo, qui nobis benefacturus eſt. Et rurſus:* PRAEROGATIVAE *ſunt* TRIBVS, *quæ primæ ſuffragium ferunt ante jure vocatas.* Vide ibi plura. *Prærogativa militaris*, Liv. lib. 21. c. 5. *Prærogativa vetus domus imperatoriæ*, Eumenius Paneg. Conſtantini cap. 2.

¶ Prorŏgare, protrahere, erſtrecken / erlängern / länger friſten. Cic. 3. fam. ad Appium epiſt. 10 *Illud pugna & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur.* id eſt ne jubeat diutius in provincia manere. *Impetravit à Senatu, ut dies ſibi prorogaretur*, Idem in 3. Verr. cap. 38. *Prorogare bellum*, Idem Philipp. 12. cap. 6. länger auffhalten. *Imperium alicui*, länger Zeit zu regieren geben / Idem 2. Philipp. cap. 10. ¶ Prorogare, pro erogare, heraus geben / ſequioris ævi Scriptores frequenter poſuerunt. Unde & *Prorogatores* iidem, qui alias *Diſpenſatores* appellati. Vide Pignor. de Servis pag. 308.

¶ Prorogatio. Cicer. pro Muræn. cap. 23. *prorogatio legis.*

¶ Prorogator, qui prorogat. ¶ 2. Qui diſpenſat, erogat, de quo in *Prorogare* modo diximus. Sic *Arcarii prorogatores tritici, vini, & caſei*, leguntur apud Caſſiodorum lib. 10. epiſt. 28. Adde Petrum Chryſologum apud Pignor. de Servis c. 1.

¶ *Prærogativa fulmina*, quorum minæ differri poſſunt; averti non poſſunt. Senec. lib. 2. Quæſt. Nat. cap. 47.

¶ Subrogare & ſurrogare, eſt ſufficere, ſubſtituere, *Surrogari in alterius locum*, in eines Stete erwehlt und beſtellet werden. Livius lib. 2. cap. 7 *quia nec collegam* [Valerius Publicola] *ſubrogaverat in locum Bruti.* Tacitus 2. Annal. cap. 51 *De prætore in locum Vipſanii Galli, quem mors abſtulerat, ſubrogando, certamen inceſſit.* Et Valer. Maximus lib. 6. cap. 3. n. 2. *Id egerant, ut magiſtratibus non ſubrogatis, communis libertas in dubium vocaretur.* Weiln die verledigten Aemter nicht wieder beſetzet worden.

¶ *Subrogare legi* quid ſit, vide ſupra in *Derogare.*

¶ Surrŏgatio, ſubſtitutio. Gloſſ. Vet. *Subrogatione*, τῇ ἀντεισαγωγῇ.

RŎGVS, i, πυρά, πυγή, ſtrues lignorum ad cadavera cremanda, ein Holtzhauff / darauff jemand verbrant wird. Cic. de finib. lib. 3. extr. *Craſſo Cyrus rogum exſtruxit.* Idem *Aſcendere in rogum ardentem*, dixit de Calano Indo lib. 1. de Divinat. cap. 23. *Imponere in rogum*, ſcil. mortui corpus, Idem 1. Tuſcul. cap. 35.

¶ Rogalis, ut *Flamma rogales*, Ovid. 3. Amor. eleg. 9 v. 41. idem quod *rogus ardens.*

RŌMA, Latii in Italia urbs, *caput mundi, compendium totius habitatæ terræ*, ἐπιτομὴ τῆς οἰκουμένης, ut Athenæus lib. 1. cap. 17 appellavit; *Rerum pulcherrima*, Virgil. 2. Georg. v. 534. *domicilium imperii*, Cic. pro Sylla cap. 11. extr. *arx omnium gentium*, Cicer. in Catil. 4. cap. 6. *Dea terrarum gentiumque, cui par nihil & nihil ſecundum*, Martial. lib. 12. epigr. 8. *Communis patria*, Senecæ ad Helviam cap. 6. itemque Rutilio Numatiano

matiano lib. 1. v. 61 *patria diversis gentibus una*, dicta. De origine ejus & conditore diversa legimus apud auctores. Receptissima opinio est, a Romulo & Remo fratribus conditam, unde & nomen acceperit, anno primo septimæ Olympiadis, ut Dionysius Halicarnassensis scribit: qua tempestate Achas Judæorum Rex regnavit. Alii verò ante Romulum conditam volunt, & appellatam *Valentiam* initio; deinde *Romam* ab Evandro Arcade, demum Græco nomine. Ῥώμη enim *Robur* sive *Valentia* est. Vet. Gloss. Ῥώμη, *Valentia*. Romam autem dictam a muliere *Rome*, quam quidam Telephi filiam, Æneæ nuptam; alii Ascanio natam, Æneæ neptem; alii Æsculapii filiam; alii aliam tradiderunt. Nonnulli & appellationem & originem urbis ab *Romo* seu *Remo* Æmathionis filio; alii à Latinorum quodam tyranno ejusdem nominis deduxerunt. Vide Plutarch. in Romulo princip. & Solinum Polyhist. cap. 1. Itemque Marinum sive Marianum Lupercaliorum Poëtam apud Servium in Eclog. 1. Virg. cujus versus turbatos mendososque digessit & constituit Salmasius Exercitat. Plinianis pag. 6. Topographiam Urbis Marlianus dedit. Vide & Onuphrium Panvin. lib. 1. Comment. Reipub. Romanæ. *Admiranda Romæ* peculiari libro recensuit Lipsius, qui & *de magnitudine Romana* inscribitur. Exstat quoque in Romam oratio Aristidis. Tibullus lib. 3. eleg. 22. v. 17

Omnia Romanæ cedent miracula terræ,
Natura hic posuit, quidquid ubique fuit.

Et Baptista Mantuanus lib. 2. Silvar.

Romanæ pater est Mavors, lupa Martia nutrix,
Hæc hominum mores ingeniumque docent.
Vivere qui sancte cupitis, discedite Româ,
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Recepta tamen inter Deos fuit. Cl. Rutil. lib. 1. Itinerar. v. 48

Inter sidereos Roma recepta polos.

Deæ quidem Romæ ac templi ejus meminêre Livius lib. 43. Tacitus lib. 4. Annal. cap. 37, 4.

¶ Romānus, ut, *Populus Romanus, Romani rerum domini.* Virg. 1. Æneid. v. 286. *Romanus sedendo vincit*, Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. pr. proverbium vetus in eos, qui tranquilli atque otiosi, tamen quæ volunt efficiunt, vide Chiliad. Aliis *Sedendo*, est *sapiendo*: Sedentis enim animus sedatior atque compositior est, & aptior ad cogitandum. Unde illud apud Plaut. Mostell. act. 5. sc. 1. *Nimio*, inquit, *plus sapio sedens.* Hinc qui Deos venerabantur & orabant, item, qui de re aliqua consultabant, aut judicabant, sedere soliti. Vide Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 147. *Romanus orbis*, Romanum imperium, apud Salvian. lib. 5. de Gubern. p. 171. Vide supra *Orbis*. Romani civis corpus indictâ causâ condemnare LL. vetitum erat, damnatus ad Pop. provocabat.

¶ Romanicus, adject. aliud, *Oleum Romanicum*, Cato cap. 146. *Amtra Romanica*, Idem c. 135.

¶ Romānensis, qui natus alibi, Romæ habitat. ¶ *Sal Romanense*, Cato cap. ult. de R. R.

¶ Romandiola, hodie Italiæ regio est, olim *Flaminia* dicta, in qua sita sunt *Bononia & Ferraria*, sed nomen novitium est.

¶ Romania, Barbariæ opponitur a Fortunato lib. 6. Carm. 4. v. 7 de Chariberto rege:

Hinc cui barbaries, illinc Romania plaudit.

Vide ibi Browerum, cui *Romania* nomine censetur quidquid ab externarum gentium accessu, jurisque ac fascium mutatione intactum fuit. ¶ 2. Romania, Thracia, vel pars ejus, in qua altera Roma seu Constantinopolis est, unde nomen manavit medio ævo.

¶ *Romanitatem* pro orbe, sive imperio Romano, Tertullianus de Pallio cap. 4 pr. dixit.

¶ *Romula*, arbor, sub qua Romulus & Remus pueri inventi sunt, fuit autem ficus. Ovidius 2. Fastor. v. 411

Arbor erat, remanent vestigia quaque vocatur
Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.

Vide infra in *Ruma, Ruminalis.*

¶ Romulus, conditor Romæ cum Remo fratre, primus Rex Romanorum, regnavit annos 37. Rempubl. Romanam constituit, & legibus necessariis instruxit. Martis filius creditus educatusque a lupa dicitur. Vide initium Livii & Servium in illud Virg. 1. Æn. v. 274 *- - - Donec regina sacerdos*
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

Nomen a ῥώμη robur. Festus: ROMVLVS & REMVS, *a virtute, hoc est, robore appellati.* Virtus enim hic vires corporis, sive valentiam significat. Vide Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 66. ¶ Alius *Romulus Silvius*, Aventini Aboriginum Regis pater, aliis *Aremulus* appellatus, de quo Livius lib. 1. cap. 3. & Victor de Origine Gentis Romanæ.

¶ Romulus adjectivum, ut, *Romula tellus*, Virg. 6. Æn. v. 876. *Gens Romula*, apud Horat. lib. 4. Oda 5. Sic *Ficus Romula* in paullo ante adductis Ovidii versibus.

¶ Romuleus, aliud adjectivum, *urbs Romulea*, Ovid. lib. 15. Metamorph. v. 625.

¶ Romulidæ, Romani a Romulo. Pers. satyr. 1. v. 30

ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.

ROMPHAEA, (quamquam sunt, qui *Rhompheam*, ut supra suo loco tactum, scribere malunt) *Framea, gladius*, ut in Vet. Gloss. exponitur. Et in alius Glossis: *Framea*, ῥομφαία. Isidorus lib. 18. cap. 3. FRAMEA, inquit, *gladius ex utraque parte acutus, quam vulgò* SPATHAM *vocant. Ipsa est* ROMPHAEA, &c. Prudentius Καθήμερ. hymno 6. v. 86 *Gladium ancipitem & ensem bis timendum* nominat; quod *duplicem*, ut idem loquitur, *ictum minetur.* Cæterum Cluverius & *Frameam* & *Rompheam* non gladium, sed hastam interpretatur, lib. 1. Antiq. Germaniæ cap. 44. Vide & sup. in *Framea.* Asconius Pedianus argumento Milonianæ: *Humerum ejus Birrhiâ romphæa trajecit:* Qui locus sane pro Cluverio est. Nam verbum *trajicere* ad hastas omnino pertinet. Valerius Flaccus 6. Argonaut. v. 98

Æquaque nec ferro brevior, nec romphea ligno.

Ubi nota (1) *Rompheam* media correpta dici, quod & alii, sed juniores, sibi permiserunt. Nic. autem Heinsius legit *rumpia.* (2) Id teli genus & ferro præfixum; & ligno hastatum fuisse æquali mensura. Quod & ipsum pro Cluverio est.

ROS, ōris, ὁ δρόσος, qui ex vapore modico, & subtili in infimâ aëris regione generatur, & in aquam dum decidit, resolvitur. Thau. Eleganter quidem, sed non vere vetus Poeta in Pervigilio Veneris de rore, v. 20

Humor ille, inquit, *quem serenis astra sudant noctibus.*

Neque enim ex astris desudatur ros, sed non altius, quam ad milliaris spatium gignitur a terra, ut Vossius docet lib. 3. de origine & progressu Idololatriæ cap. 7. Aquam ex rore collectam vitiliginem facere aliorum auctoritate Seneca prodit 3. Quæst. Natur. cap. 25. Caussam aperire videtur Vossius paullo ante citato loco. Obesas vero mulieres rore pinguedinem minuere Dalechampius notat ad Plin. lib. 2. cap. 60. p. 103. *Rore ali*, Plin. lib. 11. c. 26 vom Wind leben / Vide Chiliades. Poetæ pro quovis humore sive liquore ponunt. Sic pro aqua marina, Horat. lib. 3. Od. 23, 15 *Marinum rorem*, & Apul. lib. 2. pro aqua lustrali; Virg. lib. 6. v. 230 in illo: *spargens rore levi;* & Claudianus de 6. Cons. Hon. v. 327 posuere. *Rores* in plurali & *roribus* apud Lucanum legas; ut lib. 7. v. 838. *stillabit roribus arbor.* Et Silius lib. 14. v. 487 *sanguinei rores.*

¶ *Aqua ronlis*, Thauwasser / Ovid. Fastor. 4. v. 728. al. *ronris* legunt.

¶ Rorifer, *Aura rorifera*, Seneca Hippol. v. 11.

¶ Rorifluus. Vetus poeta sub init. lib. 2 Catalect. p. 239 edit. Scalig. *Rorifluam sellemur carmine Lunam.*

¶ Rorulentus, rore plenus, rore perfusus, mit Thau überdeckt. Colum. lib. 5. cap. 6 *vites rorulentæ*; Plin. lib. 18. cap. 31 *liba rorulenta.*

¶ Roscidus, idem, ut, *Mala roscida*, hoc est, rore matutino humecta, Aepffel / darauff der Thau gefallen ist. *Mella roscida*, (quanquam & *rosida* ibi legitur) hoc est, ex dulcissimo rore confecta, Virg. Eclog. 3. & 4. *Roscida aurora*, Silius lib. 15. v. 439. Et, *Roscida æstate Africa noctes*, Plin. lib. 2. c. 62.

¶ Rosidus idem quod Roscidus, pro diverso scribendi modo. Columella lib. 5. cap. 6 *Rosidum & nebulosum solum.* Ita omnes libri.

¶ Rorarii, milites dicebantur, qui levi armatura prœlium primi committebant, (iidem, qui & *ferentarii*) apud Liv. lib. 8. cap. 8. Hinc *Rorarium vinum*, quod rorariis militibus ob rem præclare gestam in bello propinabatur. Homero μενεπτόλεμος οἶνος. Vide Heins. ad lib. 1. Silii. Stewech. ad Veget. lib. 1. cap. 20. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 60.

¶ Rōro, rorare, instar roris stillare, tröpffen oder trieffen / Virg. 8. Æneid. v. 645

- - - sparsi rorabant sanguine vepres.

Active Silius lib. 10. v. 263

- - - rorantem saxa cruore.

Vide Barth. Adversar. lib. 2. cap. 9. sub finem.

¶ Roratio, roris destillatio. *Nocturna rorationes*, Apulejus lib. 9. p. 232. Thau/Reiffen. ¶ 2. Morbus vitium est, cum deflorescentibus ipsis acini decocti in callum defluunt, & qui remanent, exiles fiunt, das Rieſen der Trauben nach der Blützeit / flore intempestivis pluviis læso, Plin. lib. 17. c. 24. Propter hoc vitium *Floralia* ab antiquis instituta: vide *Flora.*

¶ Circumrorare, umbersprengen. Apulejus lib. 11. pag. 268 *puerissime circumrorans abluit.*

¶ Irrorare, ut, *Flores irrorantur*, Columell. lib. 9. cap. 14. id est, rore adspergantur, werden bethauet. *Ter caput irrorat*, hoc est, madefacit, Ovid. 4. Fastorum v. 315. Silius lib. 11. v. 202

- - - Bacchique ex more liquorem
Irrorat mensis.

¶ Perrorare. Hildebertus Cenomanensis Martyrio S. Agnetis cap. 8. (Barthius Adversar. lib. 31 cap. 12 ejus carmina exhibet)

Ora, locum, mentem, perrorat, concutit, urit
Lacryma, lingua, dolor, fusa, sonora, gravis.

RŎSA, ῥόδον, flos notissimus, Rose. Flos Veneris, quem dedit Harpocrati, ut furta ejus tegeret. Claudianus in Fescen. v. 108

Armat

Armat ſpina roſas, mella tegunt apes.

Vide *Hybla.* De Roſa Achilles Tatius l. 2. de Leucippæ & Clitophontis amoribus, *Εἰ τῆς ἄνθους ἤθελεν ὁ Ζεὺς ἐπιθέναι βασιλέα, τὸ ῥόδον τῶν ἀνθῶν ἐβασίλευε. γῆς ἐπὶ κόσμῳ, φοῖνιξ ἀγλάϊσμα, ὀφθαλμὸς ἄνθους, &c. Si floribus bellet Jupiter imponere regem, roſa inter flores regnum obtineret: terræ eſt ornamentum, plantarum decus, oculus florum, &c.* Auſonius Eidyll. 14

Quam longa dies, atque tam longa roſarum,
Quæ pubeſcentes juncta ſenecta premit,
Quam modo naſcentem rutilus conſpexit Eous,
Hanc rediens ſero veſpere vidit anum.

Roſam, qua præteriit, ne quære iterum, id eſt, noli te cruciare deſiderio rerum, quæ reſtitui nequeunt, vide Chil. *Roſas loqui*, i. e. blanditias, Eraſmus ibidem ex Ariſtophane. Ut *Mulſa loqui* apud Plautum Pœnulo act. 1. ſcen. 2. v. 112. Vide Chil. *In roſis vivere*, i. e. florere, & omni felicitate affluere, nulloque dolore affici. Martialis l. 8. epigram. 77

- - - in æterna vivere digne roſa.

Quanquam autem propria adulti veris primæque ætatis dos roſa ſit; tamen ut & per hiemem haberetur, luxuriosa invenit induſtria. Martial. l. 4. Epigr. 29

- - - primis ſic major gratia pomis,
Hiberna pretium ſic meruere roſæ.

Meminit & Lucianus Nigrino: Florus lib. 2. cap. 8. Mamertinus Paneg. Juliani cap. 11. & Pacatus Paneg. Theodoſii cap. 14. & alii. De incrementis roſarum a primis initiis usque ad finem eleganter Auſonius Eidyll. 14 legatur. De iisdem Plinius lib. 21. cap. 4 *Germinat omnis* (roſa) *primò incluſa granoſo cortice. Quo mox intumeſcente, & in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit in calicis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. Alabaſtros* appellat, ab Alabaſtri vaſis figura: vide ſupra *Alabaſter.* Auſonius *obeliſcos* vocat; *Corymbos* Hieronymus, iisdem de cauſſis. *Calix*, depreſſa illa in medio cavitas eſt, unde ſe folia explicant, & lutei apices emicant. Vide *Calix.*

¶ Roſula, diminutivum. Dracontius Hexaemero v. 597

Qui roſulis ſtellare nemus vel floribus agros
Imperat autumni.

¶ Rŏſeus, Roſenfarb. *Rubor roſeus*, Ovid. 3. Amor. eleg. 3. v. 5 Roſenroth. *Genæ roſeæ*, Virgil. 12. v. 606. *Roſeum vinum*, Iſidorus Orig. l. 20. c. 3, eſt ruffum cum rubore: roſa enim rubet, intellige, Mileſia.

¶ Roſaceus, ut, *Oleum roſaceum*, ex roſis confectum, Roſen-Oel/ Plin. 20. c. 3. *Corona roſacea*, ein Roſen-Krantz/ Idem l. 21. c. 3. *Roſaceum unguentum*, Iſidor. 4. Orig. c. 12.

¶ Roſarium, Roſengart/ Roſenſtock. *Amœna roſaria*, Ovid. 5. Triſt. eleg. 2. v. 23.

¶ Rŏſetum. Virg. Eclog. 5. v. 17. ein Roſen-Garten.

RHODIA radix, ῥοδία ῥίζα, Roſenwurtz/ ſic dicta quod trita roſas odore referat. Dioſcorides.

ROSCIVS, Roſcii duo fuerunt, noti ambo ex Ciceronis orationibus. Alter enim *Roſcius Gallus Comœdus*, fuit Ciceronis præceptor in pronunciationis & geſtus ratione, a quo *Roſcii* appellati, quicunque in ſua arte perfecti eſſent: Roſcio enim nihil perfectius in arte hiſtrionica unquam fuit, Cicer. lib. 1. de Orat. cap. 28. ¶ 2. Alter *Roſcius Amerinus*, cujus filium defendit Cicero in parricidii cauſſa, ſicut alterum in judicio ob pecuniarum rationem.

ROSMĂRĪNVM & Roſmărīnus, libanotis, λιβανωτίς, vide *Libanotis:* planta eſt duorum generum: alterum folia feniculi habet ſuaviter olentia; alterum roſmarinum dicitur coronarium, in Germania ubique notum, Roſmarin. Plin. lib. 17. cap. 13.

ROSTRVM, à rodendo, corneum illud in ore eſt avium, quo cibum capiunt, der Schnabel. *Aves corneo proceroque roſtro*, Cicer. lib. 1. Nat. Deor. cap. 36. ¶ 2. Sed & porcorum aliorumque animalium *roſtrum* eſt: ut, *cervorum, delphinorum, canum.* Lucan. lib. 4. v. 442

- - - nec creditur ulli
Silva cani, niſi qui preſſo veſtigia roſtro
Colligit. - - - -

Seneca Hippolyto de Spartanis canibus v. 39

Nunc demiſſi nare ſagaci
Captent auras, luſtraque preſſo
Quærant roſtro.

¶ 3. Et *roſtrum* pars illa navis eſt exporrecta a prora, aut ferreæ potius cuſpides, infra illam partem prominentes. Vide Cl. Scheffer. de re navali l. 2. c. 5. Sic Nepos extremo Chabriæ: *Navis roſtro percuſſa cœpit ſidere.* Hinc *naves roſtratæ*, de quibus poſt paullo dicendum.

¶ Roſtra, plural. ad radices Palatini in foro Romano locus erant, ex quo ad populum conciones habebantur, laudabanturque mortui, quod Acron in Epod. Horat. inibi factum ſcribit in memoriam ſepulcri Romuli. Vide Varr. & Vet. Scholiaſt. Horat. ad Epod. 16. Livius l. 30. c. 17 *Aſcendere in roſtra*, aufftreten. *Dicere pro roſtris*, eine Rede thun. *Deſcendere de roſtris*, abtreten/ Cic. in Varin. cap. 2. Appellatio a roſtris navium, ibi ſuffixis. Varro lib. 4. de LL. *Ante hanc* (Curiam Hoſtiliam) ROSTRA: *quibus* (ita legendum arbitror) *id vocabulum ex hoſtibus capta fixa dant roſtra.* Vide Livium l. 8. c. 14 extr. Plinium l. 34. c. 5. & Florum l. 1. c. 11.

¶ Roſtratus, ut, *Roſtrata navis*, Cic. 2. de Invent. cap. 32, id eſt, roſtro æneo munita & armata, quæ inde & *ærata* dicitur Horatio l. 2. Od. 16. v. 21. Sed *Corona roſtrata*, quæ victori in certamine navali dabatur, Plin. libr. 16. cap. 4. Erat hæc formis roſtrorum ornata & velut ex iis contexta: Sic & *roſtrata columna* appellabantur, quæ exornatæ perinde erant. Vide Torrent. ad Sueton. Othon. cap. ultimo, ubi figuram columnæ hujusmodi etiam ex nummo veteri exhibet.

¶ Roſtellum, diminutivum. *Pulli roſtellis ova percudunt*, Columella libr. 8. cap. 5. Sic *Roſtellum murus*, Plinius dixit libr. 30. cap. 11.

¶ Subroſtrarii, vel *Subroſtrani*, infra Senatores ſub roſtris ſedentes, Cæl. Cic. 8. famil. epiſt. 1. Imo potius otioſi homines circa roſtra ſpatiantes & deſidentes rumorum aucupandorum gratia. Unde Horatius l. 2. Sat. 6. v. 50

Frigidus a roſtris manat per compita rumor.

Vid. Douzam ad Plaut. Caſaub. ad Theophr. characteres.

RŎTA, æ, a rotunditate dicta eſt. Cujus partes, circumferentia rotunda, vel curvatura ipſa, *Apſis* dicitur, die Radfelgen. Tympanum; Canthus, canthi, die Eiſenſchienen. *Radii*, qui ab umbilico ad *apſidem* exeunt, die Radſpeichen. Vide ſingula ſuis locis. *Rotam fortunæ pertimeſcere*, dixit in Piſonem Cicero cap. 10. Et Ammianus lib. 26. cap. 25 *Verſa*, inquit, *rota fortunæ ante veſperum poteſt eſſe miſerrimus.* Et Silius l. 6. v. 121

Per varios præceps caſus rota volvitur ævi.

¶ 2. Aliquando *rota* pro vi dicendi, ſive orationis impetu, quæ concitatæ rotæ inſtar volvitur, & ruit, ponitur. Auſon. Profeſſ. Burdigalenſ. Commemor. Carm. 5

Doctrina nulli tanta in ullo tempore
Curſuque tot fandi ac rota.

Sidonius Epiſt. 15. lib. 9

Homericæque par & ipſe gloriæ
Rotas Maronis arte ſectans compari.

Namque Poëtæ Agitatoribus ſeu Quadrigariis comparantur haud raro: itaque *currus, equi, campus*, iis tribuitur. Juvenalis Sat. 1. v. 19 *- - - hoc potius libuit decurrere campo,*

Per quem magnus equos Aurunci flexit alumnus.

Talia apud Propertium, Ovidium & alios etiam invenias. Sidonius eodem l. 9. ep. 13

Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis ut noſtra debinc curſitet orbita,
Qua Flaccus Lyricos Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripotentibus.

¶ 3. *Rota* Bellua etiam marina eſt cetarii generis, ein Radwal/ quod geminas rotas in dorſo geſtet, vel quod in orbem ſeſe circumagat; Jovius, Geſn.

¶ Rotula, diminutiv. ein Rädlein. Plin. l. 18. c. 18. fin.

¶ Romulus, vide infra *Rutulus.*

¶ Rŏto, rotare, circumagere, vertere in modum rotæ, herumführen/ umtreiben. Columell. l. 8. c. 11 *Pavo gemmantibus caudæ pinnis ſe protegens rotare dicitur*, ein Rad machen. Item in præceps dare, über Hals und Kopff ſtürtzen. Ut *Sol rotatus* Prudentio in Romano v. 537 eſt præceps actus, devolutus, projectus.

Cadet, inquit, *rotati Solis in terram globus.*

Vide Buchnerum in Prudentii Hymnum de Salvatoris Natali v. 29, qui idem ex Pſychomach. v. 272, & Claudiani 4. Conſ. Honorii v. 330 confirmat.

¶ Rotatus, *Sermo rotatus*, Juvenal. Sat. 6. v. 448.

¶ Rotatio, circumvolutio. Vitruvius l. 10 c. 8 ſub init. *ſine porrecto rotationis*: & ſine capitis: *per rotationem circini.*

¶ Rotatus, ûs, nomen, idem. Auſon. Moſella v. 362

Præcipiti torquens cerealia ſaxa rotatu.

Et Hieronym. epiſt. 61. c. 4 ad Pammach. *uno linguæ rotatu*, de fluida eloquentia.

¶ Rotatilis. Prudent. præfat. Periſteph. v. 8

Sacramus & rotatiles trochæos.

Et Sidonius l. 2. c. 9 *Inter rotatiles cataſtrophorum gyros.*

¶ Rotabilis, idem, apud Ammianum l. 23. c. 7 [Valeſ. c. 4. f. 356] *Agiliter rotabilis.* Ita & Lindebruch. p. 260.

¶ Rotatim, per rotas, rotarum modo. Apulejus l. 10. p. 253 *in orbe rotatim flexuoſi.*

¶ Birŏtum, ein Karn. Onomaſt. vetus, *Birotum*, δίτροχον. Et

¶ Birŏta, fœm. idem. Cod. Theod. Lege 8 de Curſu publico: *Reda mille pondo tantummodo ſuperponi: birota ducenta: veredo triginta.*

¶ Irrŏtare, ein Rad in etwas machen. Minutius Felix in Octavio p. 24 de puerilis ludi genere: *teſtam ſuper undam irrotare.*

¶ Subrotatus. *Subrotatus aries*, Vitruv. l. 10. c. 19. dem Räder untergezogen ſind.

RŎTVNDVS, rotundum, id dicitur, quod unicam habet ſuperficiem, in qua nec principium notari poteſt, nec finis, rund.

Contra-

Contrarium maximè est *quadratum*. Ut, *Miscet quadratis rotundis*, Horat. lib. 1. epist. 1. v. 100. *Ova rotunda*, Plin. lib. 10. cap. 52. *Globosæ & rotundæ stellæ*, Cic. Somn. Scip. cap. 3. Et, *Rotundum cælum*, Cic. 3. Nat. D. cap 45. *Formâ rotundâ nullam negat pulchriorem Plato*, Idem de Nat. Deor. lib. 1. cap. 10. *Rotundiores scillæ*, Plin. lib. 19. cap. 5. *Rotundissima pars oborum*, Idem lib. 10. cap. 52. ¶ 2. Sed *Rotundus Orator*, id est, elegans & compositus, der seine Wort wohl setzt/ fein rund redet. Cic. in Oratore cap. 12. Sic Horatius Art. poet. v. 323

Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo
Musa loqui.

Horatius lib. 2. Sat. 7. v. 86. de Libero & Sapiente:

- - in se totus teres atque rotundus.

Semper sibi similis atque æqualis, perfectus ex omni parte: qualis rotunda forma est: quæ, ut Cicero describit, nihil habet incisum angulis, nihil eminens, nihil lacunosum. ¶ Rotundæ etiam dicuntur illæ vestes, quæ quadratis opponuntur. *Rotundæ*, quæ parte inferiore conclusæ undique, & nusquam apertæ in summum circulum faciunt: quales mulierum stolæ; quas & necesse ex imâ parte induere: *Quadratæ*, quæ ex anteriore parte apertæ quatuor angulos faciunt, duos in summo, & totidem inferius, quare & inde indui possunt, de quo genere pallia nostra sunt. Sed varie de iis eruditi disputant: cum præcipue de formâ togæ disceptario est, quam alii *quadratam*, alii *rotundam*, alii *semicircularem* volunt. Vide, si lubet, Mantuum Quæstiis per Epistolam: Sigonium de Judiciis: Salmasium Notis ad Tertulliani Pallium: Antonium Cericontium Animadversis ad illas Salmasii in Tertullianum Notas pag. 26. & seqq. itemque Octavium Ferrarium lib. 1. de re vestiaria prioribus quinque capitibus.

¶ Rotunditas, forma rotunda, ut, *Rotunditas terræ*, Plin. lib. 9. cap. 36.

¶ Rotundare, ut, *Rotundare ad volubilitatem*, est rotundum efficere, Cic. de Univers. cap. 10. *Rotundare ad circinum*, nach dem Circkel rund machen / Vitruv. lib. 10. cap. 11.

¶ Rotundatio, das Rundmachen. Vitruv. lib. 1. cap. 6 sæpius: & fine libri 3, & lib. 10. cap. 11.

¶ Rotunde, adverbium, ut, *Rotunde dicere*, id est, eleganter, composite, explicate, Cic. de finib. lib. 4. cap. 3.

¶ Corrotundari. Senec. 4. nat. quæst. cap. 3. & Epist. 113. p. 555 *Si hæc quoque corrotundaverint.*

¶ Erotundare. Sidonius lib. 9. epist. 7 *Structura* [orationis] *modis omnibus erotundata.*

¶ Semirotundus, halb rund. Apulejus lib. 5. post init. *Viso proximo semirotundo*, subaudi *tecto*. Nam

¶ Semirotundum etiam substantivi more ponitur. Idem lib. 11. p. 260. *in ipso subterraneo semirotundo*, hoc est, hemisphærio.

¶ Subrotundus. Celsus lib. 5. cap. 28.

ROXOLANI, populi Scythiæ Europææ, Alanis vicini, in tractu, ubi hodie est Tartaria Minor seu citerior, & Ukraina, ac quæ his ad Moscoviam contermina sunt. Memorantur apud Tacitum lib. 1. Hist. cap. 79. & Spartianum in Hadriano cap. 6. &c.

Rubella, Rubellio, vide post paullo sub *Ruber*.

RVBER, rubra, rubrum, roth/ rufus. *Rubor occupat humor*, Lucret. lib. 4. v. 1044. & alia forma *Rubrus*. Solinus cap. 40 *Colores duo sunt, quos fingere non valet, rubrus & candidus*, de chamæleonte. *Rubro sanguine*, Horat. 3. Od. 13. *Rubra aurora*, Propert. lib. 3. eleg. 13. v. 16. *Mare rubrum*, Erythræum, quod sub sinu Persico est, quod an recte *rubrum* appelletur, & unde; Curtius differit lib. 8. cap. 9, 14. & lib. 10. cap. 1. n. 13. *Rubrior* comparativus. Plinius lib. 10. c. 63 *Colorem illico mutant rubriore pilo.*

¶ Rubeus, idem, sed perrarum adeo, ut Hermolaus in Plin. 9. c. 37 de Latinitate ejus dubitaverit. Habet tamen Columella lib. 6. cap. 1 *colore rubeo*: & Palladius lib. 4. cap. 2 *Boves rubei coloris*: & ibidem cap. 14 *Asini rubei coloris.*

¶ Rubeus, aliud, vel a *Rubo* frutice, vel a *Rubibus*, oppido Italiæ, apud Virgilium lib. 1. Georg. v. 266. Vide Servium ibi.

¶ Rubor, ut, *rubor igneus*, Lucan. lib. 5. v. 214. Röthe. Item, Schamröthe. Cic. 4. Tuscul. cap. 8 *Pudorem rubor consequitur.* Quem *colorem virtutis* dixit esse Theophrastus, adolescentem erubescentem confirmans, ac πιθανὸν, inquiens, ἡ ἀρετὴ ἔχει τὸ χρῶμα, *Ejusmodi colore lucet virtus*, Stob. lib. 2. Laërtius Diogeni tribuit, cum ad adolescentem rubore perfusum diceret, θάρρει, πιθανὸν ἐστι τῆς ἀρετῆς χρῶμα. *Confide, hujusmodi est virtutis color.* Cic. 2. de Orat. cap. 59 *Præstet ingenuitatem & ruborem suum verborum turpitudine & rerum obscenitate vitandâ*, er sey erbar / oder werde schamroth / &c. Claudianus in Nupt. Honorii & Mariæ v. 9 *Confessus secreta rubor*, &c.

Juvenal. sat. 13. v. 240 *Nam quis*
Peccandi finem posuit sibi, quando recepit
Ejectum semel attritâ de fronte pudorem?

Idem Juvenalis Sat. 10. v. 300
Præterea castum ingenium vultumque modesto
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu, quid enim puero conferre queat plus?

Licet autem in adolescentibus magis appareat, quibus & plus caloris est, & tenera magis frons, nihilominus & veteranos senesque tangit, de quo Seneca Epist. 11. Idem eodem loco observat, non pudoris semper virtutisque colorem esse rubere, sed iræ etiam esse comitem, sævitiamque portendere, ut nunquam nonnulli timendi magis sint, quam cum erubuerint: quod in Domitiano Plinius, Tacitus & Suetonius notant.

¶ Rubēdo, idem quod Rubor. Firmicus lib. 2. Astrolog. cap. 12. in Leone: *color croceus & ad rubedinem declinans.* Quod major auctoritas non apparet, Vossius de Vitiis Serm. improbavit pag. 602.

¶ Rubidus, schwartzroth/ röthlicht. Vide Gellium lib. 2. c. 25.

¶ Subrŭber, aliquantulum ruber, Celsus lib. 2. cap. 4 *Mala urina, in quâ subsidunt subrubra aut livida.*

¶ Rŭbellus, adject. aut diminutivum potius a *Ruber*, ut, *Vinum rubellum*, id est, subrubens, Martial. lib. 1. epigr. 104. röthlich. *Vites Nomentanæ, rubente materiâ*, Plin. lib. 14 cap. 2 qui addit: *quapropter quidam rubellas appellavere vineas.*

¶ Columellæ *Rubellianæ* sunt *vites* lib. 3. cap. 2.

¶ Rubellio & Rubellus piscis, Erythinus, ἐρυθῖνος, kleine rothe Meerbrasmen / Gesn Rothfedern / Plötzen / exponunt Eberus & Peucerus. Add. Plin. 32. cap. 10.

¶ Rubia, æ, planta silvestris & sativâ, Ferberröth/ Klebkraut. Matthiolus.

¶ Rubrīca, æ, terra subrubens; *Rubrica fabrilis nativa*, Bergrötel: *Rubrica fabrilis factitia*, Rötelstein. Persius Sat. 5. v. 90 *Quicquid Masuri rubrica notabit*, id est, miniavit. Loquitur de Legibus. Solebant enim legum capita & tituli minio notari: unde *Rubricæ* pro ipsis legibus aliquando auctoribus veniunt. Prudentius lib. 2. contra Symmach. v. 461

aut cur rubrica minetur,
Quæ probibet peccare reos?

Vide Turneb. lib. 4. cap 5. Quanquam non legum tantum principia, sed omnium, quæ scribebant εἰς κάλλος, miniabantur. Vide Casaub. ad Pers. sat. 5.

¶ Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 39 *Rubricetam* colorem eum dixit, quem faciei mulieres illinunt, quem & *purpurissum* dicunt, Anstrich / damit man das Angesicht roth macht / Schmincke. Sed meliores libri distinguunt ibi: *rubrica, cera*, unde alii unam vocem rubriceta conflaverunt.

¶ Rubricare, unde *Rubricatus*, in Carm. Priapejo 73. id est, rubrica tinctus.

¶ Rubricosus, ut, *Solum rubricosum*, roth Erdreich/ Plin. lib. 18. cap. 17. & Columell. lib. 4. cap. 33.

¶ *Rubrans* Alcimo Avito lib. 5. v. 525 idem quod rubens, rubrum. *Rubranti profundo*, i. e. mari rubro.

¶ Rŭbeo, rubere, rubrum esse. roth seyn. Cicer. 4. in Verr. cap. 26 *Hærere homo, aversari, rubere*, subaudi *cæpit*. Ovidius 2. Fastor. v. 212 *- - - - Sanguine terra rubet.*

¶ Rubens, nomen ex participio. Unde *Rubentior*. Plinius 37. cap. 6 *Superficies locustarum maris crustis rubentior.*

¶ Subrŭbere, aliquantulum rubere, Ovid. lib. 2. de art. am. v. 316
Plenaque purpureo subrubet uva mero.

¶ Rŭbescere, rubrum fieri, roth werden. *Rubescit aurora*, Virg. 3. Æneid. v. 521. *Cælum rubescere primò cæpit*, Ovid. 4. Fastor. v. 165.

¶ Rubefacere, ruborem adferre. roth machen. Silius lib. 16. v. 137 de Aurora:

- - Atlantiadum rubefecerat ora sororum.

Et Ovidius lib. 8. Metamorph. v. 383
- - - rubefecit sanguine fetas.

¶ Rŭbicundus, roth. *Rubicunda Ceres*, Virg. 1. Georg. v. 297. *Rubicundiora corpora*, Plin. lib. 20. cap. 6. extr. Et, *Habitus cometæ rubicundior*, Seneca 7. Quæst. Nat. cap. 11.

¶ Subrubicundus. *Vultus subrubicundus*, Senec. 3. de Ira c. 4 *Cauliculi subrubicundi*, Plin. 25. c. ult.

¶ Rubicundulus, röthlich / Juvenal. Sat. 6. v. 424.

¶ Erŭbescere, rubore verecundiæ suffundi, schamroth werden. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 5. v. 9 *Erubuit, salva res est.* Et Cicer. de legib. lib. 1. c. 19 *Ut bonam rumorem colligant, erubescunt, & pudet imperita loqui* Idem 5. Fam. ep. 12 *Epistola non erubescit.* Item, *Erubuit genis*, Ovid. 2. Fast. v. 828. h. e. in genis. Et cum infinitivo, *Erubesco loqui*, Cicer. lib. 1. de Legib. cap. 19. Cum quarto casu Quintilianus lib. 6. cap. 5 *Nonnunquam accidit, ut in nostrâ creatulitate aliena studia erubescamus.* Ulitatior sextus. v. g. *Paucitate erubescendum*, Curt. lib. 4. cap. 5. n. 4.

¶ Erubescentia, Tertulliani verbum, quo non semel pro verecundia, aut pudore male factorum usus est. Lib. de Pœnitentia cap. 10. pr. *Cum erubescentia sua pereunt.* Et lib. 1. ad Nation. cap. 16 *exemplum erubescentiæ scelerum.*

¶ Irrŭbescere, roth werden / Stat. 9. Theb. v. 647 *Irrubuit cæli plaga.*

¶ Rubecula avis, sic dicta, quod in collo & pectore rubeat, ein Rothkehlichen. ¶ 2. Alia est *Rubecula Saxatilis*, ein Steinrotle/ Steintrostel. Gesn.

¶ Rubicilla, avis ex fringillarum genere, rubet in collo, pectore & ventre superiori, ein Blut-oder Lobfinck / quasi fringilla

frondium, vescitur enim gemmis frondium: vocant eandem & *Pyrrhulam*, Gesn.

RVBICON, ōnis, Flaminiæ fluvius, Galliæ, Cisalpinæ atque propriæ Italiæ limes. Lucanus lib. 1. v. 213

Fonte cadit modico parvisque impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum fervida canduit æstas,
Perque imas serpit valles, & Gallica certus
Limes ab Ausoniis disterminat arva colonis.

Parvum Rubiconem & ante dixerat v. 185,

- - - parvi Rubiconis ad undas.

Quia itaque *parvus*, ponticulus ei tribuitur apud Suetonium Cæsare cap. 32.

RVBIGO, quæ in metallis situ contrahitur, metalla paulatim consumens, sic dicta à colore rubro, Rost. *Detergere rubiginem*, ausputzen. Silius lib. 4. v. 12

Pila novant, ac deterso rubigine sævus
Induitur ferro splendor.

De aliis etiam, quam ferri, sordibus usurpatur. Ovidius lib. 2. Metamorph. v. 776 *- - - livent rubigine dentes.*

Prudentius corripuit primam Psychom. v. 105

Condere vagina gladium, ne tetra rubigo Occupet.

Sed *Prudentii auctoritatem* (sunt verba Borrichii in Parnasso) *contra omnes veteres, parum momorat.* Addit Smetius Martial. lib. 2. epigr. 61 *- - nimiaque rubigine captum.*

Verum alii, & rectius, *ærugine* legunt. Cadit ergo regula, quam quidam confingunt, *Rubiginem* metalli, ut a *ruber*, corripi: produci *rubiginem* segetis, tanquam a *Ros*, roris. Nam

¶ 1. Vitium illud segetum *rubigo* est, quo culmi corrumpuntur & spicæ emarcescunt, Meltau oder der Brand. Virg. 1. Georg. v. 150 *Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos*
Esset rubigo.

¶ Ejus vitii amoliendi gratia *Rubigalia* seu *Robigalia* à veteribus instituebantur, vide supra *Robigo*.

¶ Rubiginosus. Apulejus de Deo Socr. *Telum sanguine rubiginosum.* Martialis lib. 5. epigr. 29

Rubiginosis cuncta dentibus rodit.

RVBVS, i, vel Rubus Idæus, sic appellatus, quia copiose in Idâ provenit, sentis genus, ein Brombeerstaud.

¶ *Rubus canis* vel *caninus*, κυνόβατος, rubus vel rosa silvestris, eine Feldrose oder Hanbuttenstrauch / secundùm aliquos, sed falso, reclamante Dioscoridis & Plin. testimonio. Is enim de *cynorrhodo* seu *rosa silvestri* & *cynosbato* distinctis libris & capitibus scripsit. Matth. *Mora rubi*, Brom- oder Kratzbeer. Sed quocunque interpreteris, aut genera ejus distribuas; frutex est antiquis scriptoribus frequenter memoratus. *Rubus asper*, Virg. eclog. 3. v. 89. *Horrentes rubi*, lib. 3. Georg. v. 315. ideo sepimentis hortorum aptos Columella censet lib. 11. cap. 3. Ovid. 4. Pont. eleg. 4. v. 4 *Mista fere duris utilis herba rubis.*

¶ Rubētum, locus rubis consitus, Dorngebüsch. Brombeerbusch. Ovidius 1. Metam. v. 105

- - in duris hærentia mora rubetis.

¶ Et a Rubus factum *Rubeta, æ*, quod bufonem seu ranam venenatam significat, eine Krōt. Nomen accepit inde, quod sub vepribus vivat, ut Plinius auctor est lib. 32. cap. 5. Qui frequenter *ranam rubetam* vocat. Propertius lib. 3 Eleg. 6. v. 27.

- - rana portenta rubeta.

Rubeta vel rana gibbosa, ein Gartenfrosch. Vide *Rana*.

¶ Rubetra, βατις vel βάτος, *Rubus*: avis est minima, turdorum generis circa rubos vivens, ein Ziepdrussel.

¶ 2. Sed Aristoteles vermibus pasci rubetram scripsit, ut sit, ein klein Brachvöglein/ Gesn.

RVCTVS, us, qui cruditatis indicium est, & quod cibus ac potus in ventriculo coacuit, aut computruit, das Aufstoßen / Schlucken / Rülpsen. Columella lib. 6. cap. 6. pr. *Cruditatis signa sunt tribus ructus.* Et Corn. Celsus lib. 4. cap. 8. extr. *Si coacuit intus cibus, aut computruit, quorum utrumlibet ructus ostendit, ejiciendus est.*

¶ Ructo, ructare, & Ructor, ructari, deponentale, ructus emittere. Cicer. Philipp. 2. cap. 25 *Cui ructare turpe esset, is vomuit.* Plautus Pseud. act. 5. sc. 2. v. 9 *Pergin' ructare in os mihi?* Et Plautus lib. 3. de R. R. cap. 2 *Apes etiam nunc ructor, quas mihi apposuisti paucis ante diebus.* Translatè *ructari versus* Horatius dixit de Arte v. 457.

Interdum scopulos avulsaque viscera montis
Erigit eructans.

¶ Eructatio. Apulejus de Mundo pag. 60 *Exhalatio terrenis eructationibus surgit.*

¶ *Eructum vinum* quid sit, vide in *Vinum*.

¶ Obructare, in os alicui ructare, entgegen rülpsen. Apulejus Apolog. p. 312 *Animadverti satis notabiliter in medio foro tibi obructantem.*

RVDIS, is, substantivum, fœm. virga, seu bacillus, ad varios usus; etiam talis, quo coctum agitamus, unde *Rudicula*, de qua infra dicemus. Cato de R. R. cap. 79 *Coquito, versatoque crebro duabus rudibus.* ¶ 2. Speciatim virga est, qua donabantur gladiatores missi e ludo in otium. Horat. lib. 1. Epist. 1. pr.

Spectatum satis & donatum jam rude quæris
Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.

Ubi Vetus Scholiastes RVDE, *missione.* *Erat autem* RVDIS *virga, quæ gladiatori dabatur in signum missionis artis gladiatoriæ.* Cic. Philipp. 2. c. 30. *Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti? Rude* igitur donabantur gladiatores, qui missi e ludo gladiatorio solvebantur necessitate in arena pugnandi cernendique vitam, unde & Ovidius 2. Amor. eleg. 9. v. 22 *Rudem tutam* dixit, quod vitæ periculo eximeret. Quanquam nonnulli ex istis magistri ludorum, sive lanistæ (Fechtmeister) fiebant: quorum insigne & *rudis* erat, eaque *ferulacea*, qua tironibus dictata sive præcepta artis tradebant, eosque exercebant (damit sie ihnen Lectiones gaben) Ver. Gloss. ῥάβδος ἡ τῶν ἰσχυτῶν τῶν μονομάχων. Quin ipsi tirones quoque rudibus, cum exercerentur, pugnabant: quod *batuere* dicebant. Sed istæ tironum graviores erant, & alia forma a magistrorum. Dio ejusmodi rudem ξίφος ξύλινον *gladium ligneum* vocat. Ex quo colligitur gladiorum formam habuisse. Dialogus de Orator. cap. 34 n. 5 *ferro, non rudibus dimicantibus.* Ergo iis exercebantur discipuli lanistæ. Vide Lipsium libro 1. Saturnal. c. 15. & lib. 2. c. 23.

¶ Rudiarius, rudiarii, rude donati, ein geurlaubter Fechter/ Sueton. Tiberio cap. 7.

¶ Rudicula, spatula, ein Rühr-steck / Küchenlöffel. Columella lib. 12. c. 46 *Ab igne removeto, ac rudicula lignea peragito, donec perfecte refrigescant.*

RVDIS, e, adject. imperitus, iguarus. grob / ungeschickt. *Homines imperiti, rerum omnium rudes*, Cic. pro Flacco cap. 8. Idem, *Rudem me discipulum accipe*, 3. Nat. Deor. cap. 3. einen groben Schüler. *Rudes artium*, Livius lib. 1. c. 7. *Rudis rei militaris*, Cic. 4. Acad. cap. 1. unerfahren / unversucht. ¶ Jungitur & ablativo cum præpositione, *Orator nulla in re tiro ac rudis esse debet*, Cic. 3. de Orat. cap. 50. extr. ¶ Ovid. cum accusativo conjunxit & præpositione lib. 3. de Ponto el. 7. v. 18

Ad mala jam pridem non sumus ulla rudes.

¶ Vet. Gloss. *Rudis*, ἀναίδευτος, ἀναιδής. Item: *Rude*, ἔντεχνον. Ergo *rude*, *polito* opponitur. Atque hæc propria vocis hujus significatio. Sic *rudis terra*, nunquam proscissa: *rude æs*, infectum: *rudis virga*, impolita dicitur.

¶ Rūditas, inscitia, Grobheit/ Unwissenheit. Apulej. 4. Florid. p. 363 *Literatoris ruditatem eximere.*

¶ Rūdimentum, prima institutio, qua rudes exercentur, der Anfang des Lernens / die erste Unterweisung. *Rudimenta dicendi*, Quintil. lib. 2. cap. 1. *Rudimenta & incunabula virtutis*, Cic. in Sallust. Et Plin. in Proœmio lib. 7 *Homo ab hoc lucis rudimento, & a supplicio vitam auspicatur*, Anfang und Eingang des Lebens. *Rudimentum ponere minimis rebus*, Declamat. in Sallustium post init. Et, *tirocinii rudimenta deponere sub militia patris*, Justinus lib. 9. c. 1. extr. lernen/ die erste Prob thun.

¶ Erūdio, erudire, docere, perpolire, ex rudi doctum politumque efficere, unterweisen/ unterrichten/ lehren. *Instituere atque erudire filios ad majorum instituta*, Cic. 5. in Verr. c 69. *Erudire de omni Republ.* Idem lib. 2. fam. ep. 12. Et, *Erudire in re aliqua*, Idem de Orat. lib. 1. cap. 59. f. *Erudire in scholis*, Quintil. lib. 1. cap. 2. *Erudire puerum artibus*, Livius lib. 1. c. 34. Et, *Vir prudens, multis experimentis eruditus*, Plin. in Epist. lib. 1. epist. 5. extr. Sic, *Eruditus omni doctrina, optimarum artium studiis*, Cic. 3. Nat. D. cap. 9. *Eruditus Græcas res*, Gell. lib. 2. cap. 12. Et, *Eruditus omnes res*, Tertullian. de Pallio c. 3. extr.

¶ Erūditus, nomen, eruditior, eruditissimus, doctus, literis excultus, gelehrt. *Oratio erudita*, Cic. procem. Paradox. *Carmen eruditum*, id est, plenum eruditione, voll Kunst. *Eruditus Ciceronis tempora*, Cic. ad Attic. lib. 12. epist. 18. Et Gradibus: *Tu eruditior, quam Piso*, Idem in Pison. cap. 26. *Eruditissima Græcorum natio*, Idem lib. 2. de Orat. cap. 4. *Disciplinæ juris eruditissimus*, Idem 1. de Orat. cap. 39. Stoicis *Eruditus* idem, qui Philosophus. Vide infra *Studiosus*, in *Studere*.

¶ Erudite, adverbium, cujus Comparativus usitatior est. Cic. de Senect. cap. 1. *qui si eruditius videbitur disputare.* Et Quintilianus lib. 1. c. 5. pag. 47 *Illud eruditius quæritur, an* &c. Ac Columella lib. 1. c. 1. *Volumina de vineis Julium Gracilem consuluisse facetius, eruditius posteritati tradenda curavit.*

¶ Eruditulus, diminutivum. Catullus Epigram. 58 in Mamurr. & Cæsarem: *eruditule ambo.*

¶ Eru-

¶ Eruditio, ipſe actus erudiendi, ſive inſtitutio. Unterweiſung. Quintilianus lib. 2. cap. 3. *Sed potior eruditio in ſcholis, quam domi.* Hieronymus Epiſt. 7 ad Lætam de inſtitutione filiæ: *Fiant & literæ vel buxeæ vel eburneæ, & ſuis nominibus appellentur: ludat in iis, ut & luſus ipſe eruditio ſit.* ¶ 2. Cultus animi ex inſtitutione comparatus, Geſchickligkeit / Wiſſenſchafft / Kunſt. *Homo præclara eruditione atque doctrina*, Cic. 1. Offic. cap. 33. *Homo ingenio præſtanti & eruditione perfecta*, Idem 2. de Divin. cap. 63. eines trefflichen Verſtandes / und recht gelehrt. *Eruditionis omnis expers atque ignarus*, Cicero 2. de Orat. in principio. *Eruditio varia*, apud Suetonium in Auguſto cap. 89, Philologia eſt: quam κατ' ἐξοχὴν *Eruditionem* idem auctor in vita Caligulæ cap. 53 appellat, Vide ſupra *Philologia.* Pluraliter *eruditiones* aliquoties Vitruvius dixit, ut lib. 1. cap. 1 *Abundans eruditionibus variis ac pluribus.* Et ibidem ſub fin. capitis: *Officium architecti omnibus eruditionibus debet eſſe exercitatum.*

¶ Eruditor, qui erudit, doctor, Magiſter &c. B. Hieron. Vita Hilarionis: *Ille* (Hilarion) *fundator & eruditor hujus converſationis & ſtudii in hac provincia fuit.*

¶ Eruditrix. Florus lib. 2. cap. 6, 38 *Africa Hannibalis eruditrix.*

¶ Ineruditus, ungelehrt. Cicer. pro Domo cap. 34 *Non tam ineruditus ſum, qui* (id eſt, ut) *exiſtimem* &c. Apud Suetonium de Grammat. cap. 15 Lenæus, Pompeji libertus, Salluſtium vocat *priſcorum Catonis verborum ineruditiſſimum furem.*

¶ Inerudite, adverb. Quintilianus lib. 1. cap. 10. p. 89 *non inerudite ficta materia.* Gellius lib. 7. cap. 3 *Cato inerudite principio nimis, inſolenti uſus eſt.*

¶ Ineruditio. Gloſſ. Vet. *Ineruditio, ἀπαιδευσία.* Et Vulgatus interpres Sirac. 4, 30 *mendacium ineruditionis tuæ.*

RŪDO, rudére, aſinorum eſt, das Schreyen der Eſel. Præterito *rudivi* format. Apulejus lib. 7. de Aſino p. 193 *rudivi fortiter.* Perſius Satyr. 3. v. 9 produxit primam:

Findor, ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.

Alii corripiunt. Virg. 3. Georg. v. 374

— — — grabiterque rudentes.

Ovidius 6. Faſtor. v. 342 de Sileni aſello:

Intempeſtivo cum rudit ille ſono.

Idem lib. 3. de art. am. v. 290

Ut rudit a ſcabra turpis aſella mola.

¶ Sed, κατ' ἐξοχήν, leonibus etiam tribuitur Æneid. lib. 7. v. 16. & cervis, lib. 3. Georg. v. 374, & de Caco ſemihomine, Æneid. 8. v. 248 *inſueta rudentem.* Ubi Servium vide.

¶ Rudītus, ûs, clamor aſini. Apulejus ſub finem lib. 8 de Aſino: *audito ruditu meo.*

¶ Rudor, idem. Rurſus Apulejus 3. Florid. p. 357 *Vox hominis & tubâ rudore torvior, & lyræ concentu variatior.*

¶ Rudens, ſubſtantivum, funis eſt nauticus, ein Schiff-Seil. Virg. 1. Æneid. v. 87

Inſequitur clamorque virum ſtridorque rudentum.

Rudentem explicare, das Seil aufffpannen. Cic. lib. 1. de Divinat. cap. 56 *Sed eſt quaſi rudentis explicatio.* Et, *Rudentem omnem movere*, πάντα κάλων εἶναι, eſt omnia conari, ſimile illi, *Omnem movere lapidem*; Ariſtophanis eſt & Apollonii, qui in Epiſtola quadam ad Euphratem inquit: Ναῦν (φησὶ) δεῖ τὸν ἔμπορον κάλων εἶναι, hoc eſt, *Negotiatorem ajunt omnem oportere rudentem movere.* Vide Chiliadas.

RŪDUS, rudĕris, neut. Lapidum fruſta & ruinarum materies. Eſt enim duplex, *novum* ſcilicet & *vetus.* *Rudus novum*, materia eſt pavimenti, calce & arena ſeu teſtis contuſis conſtans, damit man die Eſtrich ſchlägt. *Rudus vetus* ædificiorum dirutorum eſt, quod proprie Schutt appellamus. Lucil. apud Non. in *Rudus:*

— — — viamque
Sternendum genus & jaciendum huc aggerem & id genus rudus.

Rutilius Numat. lib. 1. v. 412

Ruderibus totis tecta ſepulcra latent.

Vetus Gloſſ. *Rudus βῶλος, χῶμα τοῦ χαλκοῦ πύργωμα, τοῦ τῆς σφαίρας.*

¶ Varro & Feſtus auctores ſunt, infectum etiam æs (ungearbeitet) in æſtimatione cenſoria, *Raudus, Rodus, Rudus* vocari.

¶ Hinc Cic. lib. 4. ad Attic. Epiſt. 8 *rauduſculum*, pro pauxillo æris.

¶ Rudero, ruderare, rudus inducere pavimentis ſternendis, ein Eſtrich ſchlagen / Vitruv. lib. 7. cap. 1. Apud Plinium lib. 21. c. 4 *rudentus ager* rudere conſperſus eſt, ein Acker / da alter Schutt darauff geführet.

¶ Ruderatio, ipſum opus, Vitruvius lib. 7. cap. 1.

¶ Ruderarius, pertinens ad rudus. *Cribrum ruderarium*, Apulej. lib. 8. pag. 212. ein grob Sandſieb.

¶ Rudētum, ruderum acervus, ſive locus rudere repletus, ein Hauff von altem Mauerwerck. Item ein ſteinigter Acker. Cato de R. R. c. 35 *Lentim in rudeto & rubricoſo loco ſerito.* Scribunt & *rudectum.*

¶ Eruderare, verbo, pro repurgare, Sidonius uſus eſt, Vide Indic. Elmenhorſtii, & adde lib. 5. epiſt. 7 *Aures ſuſurronum ſaltem eruderatas*, *eruderat*, id eſt, expurgat, metaphorice. Et ante eum Varro *eruderatum ſolum* lib. 2. de re ruſt. cap. 2 proprie dixit.

RŪFUS, a, um, color, qui plures continet ſpecies, flavum, rubidum, phœniceum, rutilum, luteum, ſpadiceum; ut Gellius notat lib. 2. cap. 26. Sed tamen plerumque pro rubro eſt, roth. Martial. lib. 14. epigr. 129

Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia rufis.

Comp. *Ruſior* apud Plin. lib. 27. cap. 12 *Radix ruſior paullo.* Idem lib. 18. cap. 9 *Siligo ruſior Campana, at Piſana candidior.* ¶ 2. Nonnunquam & perſonis tribuitur. Terent. in Phorm. act. 1. ſc. 2. pr. *Si quis me quæret rufus*, ein Roth-Kopff. Et in Heaut. act. 5. ſc. 5 *Rufam ne illam virginem*, &c.

¶ Rufulus, quo diminutivo Plautus uſus eſt in Aſinaria act. 2. ſc. 3. v. 20.

¶ Subrufus. Plin. 37. cap. 10 *Indica* [gemma] *gentium ſuarum habet nomen, ſubrufo colore.* id eſt aliquantulum rufo. Adde Vitruvium lib. 7. c. 8.

¶ Rufere, rufum eſſe, &

¶ Rufeſcere. Plin. lib. 10. cap. 29 *Merula ex nigra rufeſcit.* Et lib. 28. c. 12 *donec rufeſcat.*

¶ Et rufare, rufum efficere, Plin. lib. 15. cap. 22 *Rufatur capillus*, &c.

¶ *Irrufare crinem*, dixit Hieron. Epiſt. 7. ad Lætam de Inſt. Puell. quod Tertull. *croco verrere* dixit de cultu fœminar. cap. 4. Sed idem Tertullianus ipſo etiam verbo *irrufandi* uſus eſt Apolog. cap. 22, *Barba tactu irrufata.*

RŪGA, æ, cutis corrugata, eine Runtzel. Ovid. lib. 2. de Arte am. v. 118 *Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.*

Et lib. 5. Faſtor. v. 57

Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.

Et Horatius Epod. 8 *Rugis frontem ſenectus exarat.* Cic. orat. poſt redirum in Senat. cap. 7 *Rugis & ſupercilio aliquem decipere*, einen betriegen mit ſauer ſehen. Idem de Sen. cap. 18 *Non cani, non ruga repente auctoritatem adferre poſſunt, ſed honeſte acta ſuperior ætas.* Et, *Ruga veſtium*, Falten / Plin. 35. c. 8.

¶ 2. Et quoniam auſteri homines in rugas frontem contrahunt; idcirco *Ruga* aliquando pro auſteritate & ſeveritate dici ſolent. Plin. lib. 9. Epiſt. 17 *Vis tu remittere aliquid ex rugis? Rugas* vocat ſeveritatem illam Genitoris, ad quem ſcribit, cui lautitiæ cœnarum tædio erant, quique ægre ferebat ſcurras, cinædos, moriones inerrare menſis.

¶ Rūgōſus, a, um, in rugas contractum, runtzelich / verſchrumpffen. *Cortex rugoſus*, Plin. lib. 16. cap. 31. *Piper rugoſum*, Perſius Satyr. 5. v. 55. Et *Frons rugoſior.* Martial. lib. 3. epigr. 93

Rugoſiorem cum gerat ſtola frontem.

¶ Corrūgare, in rugas contrahere, runtzeln / ut; *corrugare frontem*, faur ſehen. Horat. 1. epiſt. 5. v. 22 *Ne ſordida mappa Corruget nares.* vor Geſtanck die Naſen zuſammen ziehen.

¶ Corrūgis, e, quod in rugas colligitur, was ſich zuſammen faltet. Nemeſianus Cyneget. v. 92

Sit chlamys aurato multum ſubtegmine cluſa,
Corrugesque ſinus gemmatus balteus artet
Nexibus.

¶ Irrugare, Gell. lib. 12. cap. 1. *ne æquor illud ventris irrugetur*, id eſt, ne rugas venter contrahat.

¶ Erugare, extendere, & rugas auferre, glatt und ſchlecht machen. Plin. lib. 23. cap. 4 *Oleum amygdalinum erugat cutem.* Et lib. 21. cap. 19 *Lilii radices erugant corpora.*

¶ Erugatio. Idem Plinius lib. 28. cap. 12 *cutis erugatio.*

RŪGIO, rugire, leonum eſt. Auctor Philomelæ v. 49

Tigrides indomitæ mugiunt: rugiuntque leones.

¶ Rugītus, das Brüllen eines Löwen. Metaphorice Hieronym. Epiſt. 22. cap. 5 ad Euſtochium, *rugitus inteſtinorum.* Vopiſc. in Probo, *rugitibus tonitrua excitare.*

¶ Irrugio, irrugire, in ſacris tantum literis legitur: ut, Geſn. 27. *Irrugit clamore magno* &c.

RVIDVS, vel Ruvidus, um, Plin. & ex Plauto Feſtus citat. Plin. lib. 18 cap. 10 *Major pars Italiæ ruido utitur pilo*, &c. Ubi *ruidum pilum* opponit *præferrato*, ein Mühlſtempel / ſo nicht mit Eiſen beſchlagen iſt. ¶ Hermolaus *ruidum* exponit aſperum impolitumque, unausgeputzt. Vide *Pilum.*

Ruina, Vide *Ruo.*

RVLLA, æ, culter ſeu ferrum, quo vomer detergitur, die Pflugreute. Plin. lib. 18. cap. 19.

RŪMA, æ, & Rumis, mamilla eſt, die Dütte / Zitz. Plin. lib. 15. cap. 20 *Sub ea inventa eſt lupa infantibus præbens rumen*, (*ita vocabant mammam*) &c. Varro lib. 2. de re ruſt. cap. ult. MAMMAE, *Rumes ſive ruma, ut ante dicebant a Rumi: & inde dicuntur* SVBRVMI AGNI, LACTENTES *à lacte.* ¶ Alii RVMAM & partem gutturis faciunt. Servius ad illud Virg Ecloga 6. v. 54

— — — pallentes ruminat herbas:

RVMINATIO *autem*, inquit, *dicta eſt à* RVMA, *eminente gutturis parte, per quam demiſſus cibus a certis revocatur animalibus*, der Kropff / der Schlund. Feſtus: RVMEN *eſt pars colli,*

qua esca deglutiuntur, unde RVMINARI *dicebant, quod nunc* RVMINARE.

¶ Rūminare, & Ruminari antiquis, cibos ad rumen revocare, quod pecudum, wiederkäuen. ¶ 2. Item repetere, revocare in memoriam per translationem. Varro Tanaquile apud Nonium: *Non modo absens quicquam de te sequius cogitabit, sed & ruminabitur humanitatem.* Livius Ægistho apud eundem: *Nemo hæc festivum ruminabitur mulieri.*

¶ Est & aliud verbum *Rumare a ruma*, mamma: quod est mammam lambere, sugere, unde obscœnum illud *irrumare* apud Catullum: qui tamen *ū. ŭ* corripuit, ut *Ruma* & *Rumen* producte modo, modo correpte positum videatur.

¶ *Ruminatio quotidiana*, Cic. 2. ad Attic. ep. 12.

¶ Ruminalis ficus, sub qua inventi Romulus & Remus expositi, Lupa præbente mammam, unde initio inditum nomen, quanquam *Romula* postea a *Romulo* ipso appellata. Ovid. 2. Fastorum

v. 11 *Arbor erat, remanent vestigia, quæque vocatur*
Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.

Contra Livius primo *Romulam*, sive *Romularem* & *Ruminalem* postea denique appellatam auctor est. Verba ejus lib. 1. cap. 4 ista sunt: *In proxima*, inquit, *alluvie, ubi nunc ficus Ruminalis est (Romularem vocatam ferunt,) pueros exponunt.* Quod mirum est. Nam ante Romuli & fratris casum quomodo *Romularis* appellari potuit? sed *Ruminalis* potuit, quod umbram captans pecus ibi *ruminaret.* Nam & hanc appellationis caussam apud Plutarchum legimus in Romulo. An putandum, trajectionem esse in verbis Livii, & *Ubi nunc ficus Romularis (Ruminalem vocatam ferunt) pueros exponunt*, legendum?

¶ Rumigare idem quod Ruminare, aut ruma seu gula devorare. Apulejus lib. 4. p. 153 *Jam ferme tertium qualum rumigabam.*

¶ Rūmna, Romanorum Dea, quæ lactentibus præsidebat, Varro lib. 2. de re rust. cap. ult. & Augustin. lib. 4. de civitat. Dei. Plutarchus in Romulo Ῥωμυλίαν vocat, eique lacte absque vino sacrificari solitum refert.

¶ *Agni subrumi*, id est, lactentes, Varro lib. 2. de quo supra.

RVMEX, rumicis, mascul. planta, quæ & lapathum, Λάπαθον, dicitur, Ampffer. Sed ὀξυλὶς, Sauerampffer. Vide *Lapathum.*

RŪMOR, fama de re dissipata recenti, ein neu Geschrey oder Gerücht. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. v. 14 *Meum gnatum rumor est amare.* Es geht die Rede/ ꝛc. Idem in Prol. Hecyr. *Interea rumor venit*, &c. Cic. 12. fam. ep. 9 *Nihil perfertur ad nos præter rumores, satis illos quidem constantes, sed sine auctore.* Et plurali (cujus plura post exempla sequentur) *rumores tristiores*, Idem lib. 15. ep. 17. *Rumor clemens*, id est, moderatus, non nimius, Sallust. Jugurtha cap. 22. *Rumorem dissipare*, Cicero 14. Philipp. cap. 4. Id *differre rumorem*, Terentio est Heaut. Prol. v. 16. etwas ausbringen/ unter die Leute bringen. *Rumor surgit*, es erhebt sich ein Geschrey/ Tacit. 2. Histor. cap. 42. eidem alibi *incedere rumor* dicitur. Cic. lib. 8. ad Fam. Epist. 1 *Illi rumores de comitiis Transpadanorum Cumatum tenus caluerunt. Rumores excipere* idem pro Dejotaro dixit cap. 9. auffangen. *Rumor multa fert*, Idem 2. famil. epist. 8. *Rumor pervadit*, Tacit. Annali 15. cap. 39. das Geschrey gehet durchaus. Idem annal. 2. c. 77 *Rumores senescunt*, hoc est, evanescunt, stillen sich selbst. *Ex populi rumore intelleximus*, Plaut. in prolog. Casinæ. *Rumor sine capite*, Cic. 12. fam. ep. 10. ein blind Geschrey. *Rumori servire*, id est, famæ, apud Plaut. Trinum. a. 3. sc. 2. v. 14. Et Tacitus 2. Histor. cap. 90 *omnem infimæ plebis rumorem in theatro, ut spectator; in circo, ut fautor, affectabit.* Horatius *secundum rumorem*, de bona fama dixit lib. 1. Epist. 10. v. 9

Quos ad cælum effertis rumore secundo.

Imitatus Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 25 *Honestiorem & rumoris secundi esse.* Martialis *gemmeum* vocat, lib. 10. Epigr. 3; *Quos rumor alba gemmeus vehit penna.* Contra *sinister rumor*, Tacit. Histor. 2. cap. 93. Vide Barth. ad Claudian. p. 1107.

¶ Rumuscŭlus, diminutiv. Cic. pro Cluent. c. 38. pr. *Imperitorum hominum rumuscŭlos aucupari*, was unerfahrne Leute sagen. *Rumuscŭlos populares aucupans*, Idem lib. 3. de Legib. c. 16.

¶ Rumigerulus. Ammian. Marcell. lib. 14. c. 1 *per clandestinos rumigerulos.* Ulus & Hieronymus Epist. 47. de vitando suspecto contubernio cap. 4 *me suspiciosum & rumigerulum clamitat.* Neue Zeitung-Träger. Vet. Gloss. *Rumigerulus*, Διαῤῥυτής.

¶ Rumigerare. Gloss. Græco-lat. Διαῤῥυτῶ, *Rumigero, Divulgo.* Unde

¶ Rumigeratio. *Infami rumigeratione pasci*, Lampridius Elagabalo cap. 10. Sed seculis suis, suisque auctoribus hæc relinquenda: ad ornatum stilum crebrius non adferenda. Vide Voss. de Vitiis Serm. Lat.

RVMPO, ῥήγνυμι, rumpere, zerbrechen/ zerreissen. *Rumpere vincula*, Cicer. 4. Catilin. cap. 4. *catenas*, Horat. 2. Satyr. 7. v. 70. ¶ 2. *Rumpere se*, imo & *alium*, est multa contentione se vel alterum male affligere, defatigare, macerare. Plaut. Captiv. Prol. *Ego me tua caussa non rupturus sum.* Plane ita nos: ich will mich deinethalben nicht zerreissen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4

bovisse hunc dicam, si salvus domum
Redisset unquam, ut me ambulando rumperet?

Horatius lib. 1. epist. 19. v. 15

Rupit Hierbitam Timagini æmula lingua.

¶ Rumpi, passivum, bersten/ von einander brechen. *Inflatus rumpuntur*, Cicer. Martial. lib. 9. epigr. 98

Rumpatur, quisquis rumpitur invidia.

¶ 3. *Rumpere fœdus*, Liv. lib. 3. cap. 25. Et Cicer. pro Cornel. Balb. cap. 5 *Fœdera negligere, violare, rumpere. Rumpere testamentum*, Idem 2. de Orat. cap. 57. ¶ 4. *Rumpere vocem, rumpere questus*, id est, in vocem, in questûs erumpere, Virg. 2. Æn. v. 129. ¶ 5. Idem pro implere posuit in Georg. 1. v. 49

rupere horrea messes.

¶ Ruptor, *Ruptor fœderis*, ein Bundbrecher/ Liv. lib. 4. c. 19.

¶ Ruptio. Ulpianus Lege 27. Dig. ad Leg. Aquiliam, § 17 *Lex Aquilia eas ruptiones, quæ damna dant, persequitur.*

¶ Ruptura, ein Riß oder Bruch/ sed auctoritate caret. Barbaris seculis ager proscissus *ruptura* dicebatur. Vide Car. du Fresne Glossar.

¶ Ruptim, adverb. Cæsar 1. Civ. cap. 5 *Aguntur omnia ruptim atque turbate.*

¶ Abrumpere, abreissen. *Abrumpere se ab aliquo*, est desciscere ab aliquo, sich von einem abschliessen/ abfallen/ Cic. Philipp. 14. cap. 12. *Fata sua abrumpere*, sein Leben verkürtzen/ Senec. Herc. Oet. v. 895.

¶ Abruptus. *Loca abrupta*, verfallene und gefährliche Oerter/ darzu man nicht kommen kan/ ut, *rupes, scopuli*, quæ & *præruptæ* dicuntur. Curtius lib. 7. cap. 11. n. 2 *Petra abrupta.* Tertullianus lib. 1. adv. Marc. cap. 5 *Caucaso abruptior.* Junior Plinius lib. 9. ep. 39. *ripæ abruptissimæ.* ¶ 2. Quintilianus lib. 4. cap. 2. pag. 298 *genus orationis Sallustii abruptum* vocat, hoc est, non cohærens, vel non satis plenum, sed decurtatum, das bald abstösset. *Oratio abrupta*, quæ exordio caret. Macrob. 4. Saturn. cap. 2. pr. *Oratio pathetica necesse est initium abruptum habeat.* ¶ Sed, *Charybdis sorbet in abruptum fluctus*, id est, in profundum. Virg. 3. Æneid. v. 422.

¶ Abrupte, adverb. *Abrupte incipere*, id est, sine exordio. Quintil. lib. 3. cap. 8 *Nec abrupte, nec unde libuit, incipiendum*, ohne Eingang. Idem lib. 4. cap. 1. extrem. *abrupte cadere in narrationem.* Et Aminianus lib. 20. cap. 11 [Valesii cap. 5. fol. 244] *Hostes abruptius inundantes.*

¶ Abruptio, das Abbrechen/ Abreissen/ Abbruch. *Abruptio corrigiæ*, Cic. 2. de Divin. cap. 40. extrem.

¶ Inabruptus, a, um, non abruptum. Stat. 5. Silv. 1. v. 44

– – si vos
Junxit inabrupta concordia longa catena.

¶ Corrumpere, vitium adferre, depravare, verderben. & tam de animo, quam de corpore dicitur. Ovidius 1. Pont. 5. v. 5

Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus.

Cicer. 3. Leg. cap. 14 *Animum & mores alicujus corrumpere.* Et, *Pisces corrumpuntur*, Ter. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 66. werden faul/ stinckend. *Opportunitates corrumpere*, Sallust. in Catil. c. 43. Menander: φθείρουσιν ἤθη χρηστ' ὁμιλίαι κακαί, hoc est, *corrumpunt bonos mores colloquia prava*, seu congressus potius mali, böse Gesellschafft. Quem versum sanctificatum esse ait ab Apostolo Tertullianus lib. 1. ad uxor. c. 8, quia in priori ad Corinthios Pauli epistola legitur. *Corrumpere aliquem pecunia*, mit Geld bestechen/ *blanditiis, præmiis, pretio, largitionibus*, Cic. passim, id est, suum facere, avertere ab alio, & alienare. Quo in sensu & absolute hoc verbo utuntur auctores. Ita enim *Servum alterius corrumpere*, item *actionem de servo corrupto*, JCti dixere, quod Torrentius ad Suetonii Othonem cap. 3 observat. *Flumine & incendio frumentum corrumpere*, Cæsar de bello Gall. lib. 7. cap. 55. Et Plin. lib. 13. cap. 12 *qua nec aqua nec igne corrumpi posset.* Loquitur de arbore quadam.

¶ Corruptus, corruptior, corruptissimus. Justinus lib. 1. cap. 3 *Sardanapalus vir muliere corruptior.* Prudentius Apotheosi v. 408 ad Serpentem diabolum:

Mancipium Christi, fur corruptissime, vexas.
Desine, Christus adest.

Corruptus in proditionem, der sich zur Verrätherey erkauffen lassen/ Tacit. lib. 3. Histor. c. 62. Et Horatius lib. 1. Satyr. 5. v. 95

– – iter, factum corruptius imbri.

¶ Et *Corruptus* de eo, qui animo linquitur, der in Ohnmacht fällt/ Plaut. Amph. act. 5. sc. 1.

¶ Corrupte, adverb. depravate. *Corrupte judicare*, Cic. 1. de finib. cap. 20. *Corruptissime judicare*, Asconius in Proœm. Act. Verr. pag. 48.

¶ Corruptor. *Corruptor juventutis*, Cic. in Catil. 2. cap. 4. Verführer der Jugend. *Corruptor insidiatur nuptæ*, Plin. lib. 22. c. 2. *Corruptores Vestalium*, Sueton. in Domit. cap. 8.

¶ Corruptrix. Ut, *Corruptrix provincia*, Cicer. ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 6. *Licentia rerum corruptrix & morum*, Ammian. lib. 25. cap. 10. Verderberin.

¶ Corruptio. Cic. in 4. Tuscul. cap. 13 *Morbum appellant totius corporis corruptionem.*

¶ Corru-

¶ Corruptela. Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 7 *Communia corruptela nostrum liberum*, ein gemein Gifft und Verderben. *Largitio corruptela est*, Cicer. in Offic. lib. 2. cap. 15. *Mala consuetudinis corruptela*, Idem lib. 1. de Legib. cap. 12. *Dulcedine & corruptela depravari*, Idem 2. de Legib. cap. 15. De stupris virginum usus Sueton. Claudio cap. 16.

¶ Incorruptela. Tertullian. de Resurr. Carn. cap. 51 *Non corruptela incorruptelam hereditatem habebit.*

¶ Incorruptus, a, um, integrum, vollkommen / rechtschaffen / unverfälscht. *Animus incorruptus*, Cicer. 1. Tuscul. cap. 19. *Integer atque incorruptus testis*, Idem lib. 1. de Finib. cap. 21. *Integritas Latini sermonis incorrupta*, Idem de clar. Orat. cap. 35. *Incorruptior sermo*, Gell. in Præfat. *Custos incorruptissimus*, Horat. 1. Satyr. 6. v. 81.

¶ Incorrupte, integre, ohne Gunst / ohn falsch. *Incorrupte judicare*, Cicer. lib. 1. de Finib. cap. 9. *Incorruptius multò post seculis judicabunt*, Idem pro Marcello cap. 9.

¶ Incorruptio. Augustinus Civ. Dei lib. 22. cap. 21 pr. *Incorruptione atque immortalitate vestitum*, scil. corpus post resurrectionem. Idem de Trinit. lib. 13. cap. 7 *in ipsius incorruptione corporis.* Et de Morib. eccles. cath. c. 19 *Temperantiæ integritatem quandam & incorruptionem pollicetur.*

¶ Corruptibilis. Arnobius lib. 2. p 68 *Plato Deos dicit & mundum corruptibiles esse natura.* Usus & Lactantius lib. 5. c. 25. &c. Comparative, *Pulchritudines incorruptiores*, Augustinus dixit de Vera religione c. 41. princ.

¶ Incorruptibilis. Lactantius lib. 1. cap. 3. extr. *Deus incorruptibilis.* Adde Augustin. de Civ. D. lib. 22. c. 26.

¶ Incorruptibiliter. Idem Augustinus Confession. lib. 3 cap. 2 de Deo: *qui purius & incorruptibilius misereris, quod nullo dolore sauciaris.*

¶ Corruptivus, &

¶ Incorruptivus. Utroque usus est Hieronymus Epist. 152 ad Minerium & Alexandrum f. 374. A. *Immutatione, qua corruptibum hoc, incorruptibum efficitur.*

¶ Præcorrumpo, ante corrumpo. Ovidius lib. 14. Metam. v. 139

- - - Dum præcorrumpere donis Me cupit.

Idem lib. 9. Metam. v. 296

Illa quidem venit, sed præcorrupta.

¶ Deruptus, idem quod abruptus seu præruptus. *Collis arduus & deruptus*, Tacit. 2. Annal. cap. 80. *Præcipitari in deruptis*, Livius lib. 38. cap. 2. extr. *Præcipites deruptaque utrimque angustiæ*, Livius lib. 21. cap. 33. *Ripæ deruptæ*, Idem lib. 37. c. 39.

¶ Dirumpere, von einander reissen / zertrennen. Plaut. Curcul. act. 2. sc. 1. v. 7 *Medius dirumpor.* Cicer. 7. famil. ep. 1 *Dirupi me pæne in judicio Galli familiaris tui.* Et, *Dirumpere amicitias*, Idem de Amicit. cap. 22. extrem. *Dirumpi dolore*, bersten für Zorn / Idem 7. ad Attic. epist. 12. ¶ *Homo diruptus*, gebrochen / i. e. hernioſus, Cic. 13 Philipp. c. 12.

¶ Disrumpere, idem quod dirumpere. Cicer. 3. Offic. cap. 5 *disrumpere humani generis societatem.*

¶ Erumpere, cum impetu exire, herausbrechen / ausbrechen. *Ignes ex Ætnæ vertice erumpunt*, Cic. in Verrem 6. cap. 48. fahren heraus. *Conjuratio ex latebris atque ex tenebris erupit*, Idem pro Sextio cap. 4. *Hæc quo eruptura sint, timeo*, Idem 2. ad Attic. ep. 20. Et, *Hæc dominatio quorsum eruptura sit, horremus*, ibidem epist. 21. wo es hinaus wolle / ꝛc. Terentius *in nervum erumpere*, dixit in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 10. *Erumpet in nervum isthæc fortitudo*, allzuscharff wird gern schärtig. *Erumpere in affectum*, Quintil. lib. 8. cap. 3. pag. 580. Minutius Octavio p. 89 *Dum isthæc igitur apud me tacitus revolvo, Cæcilius sic erupit:* id est, locutus est, in hæc verba erupit. Vel, *erupit se in hæc verba:* nam & ita loquebantur, verbo *erumpere* active usi. Cæsar lib. 2. de B. C. c. 14 *Portis se foras erumpunt.* Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 2 *Jamne erumpere mihi licet hoc gaudium?* Tibull. Paneg. Messalæ v. 86

Fontibus ut dulces erumpat terra liquores.

Cic. lib. 16. ad Attic. epist. 3 *Ne in me stomachum erumpant.*

¶ *Eruptiones* dicuntur, quando vel exercitus e castris, vel præsidia ex urbibus in hostes impetum faciunt, Außfälle. Cæsar 2. Gall. B. c. 33 *Repente ex oppido eruptionem fecerunt.* einen Außfall thun. Et lib. 5. cap. 49 *Cæsar omnibus portis eruptione facta*, &c. Idem lib. 1. Civ. B. cap. 21, *Non solum ab eruptionibus cavebant*, &c.

¶ Irrumpere, hinein fallen / irruere. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 6. v. 26 *Cesso huc intro irrumpere?* Et, *Irrumpere in provinciam*, Cicer. 15. epist. 2. ad Senatum. *Irrumpere in castra*, Cæs. lib. 6. Gall. cap. 36. ¶ 2. Usurpatur & sine præpositione. Tacit. 3. Histor. cap. 6 *Irrupit stationes hostiles.* Idem 2. Annal. cap. 25 *Ipse majoribus copiis Marsos irrumpit.* Plin. lib. 35. cap. 4 *Hostilius primus Carthaginem irruperat.*

¶ Irruptio, incursio, impetus, ein Einfall. *Irruptionem facere*, einen Einfall thun / Cic. pro Lege Manil. cap. 6.

¶ Interrumpere, per medium rumpere, mitten entzwey reissen oder brechen. *Pontes, quos fecerant, interrupi*, hoc est, effregi, Plancus ad Cicer. 10. famil. epist. 23. Virg. 4. Æneid. v. 88

- - - - pendent opera interrupta minæque
Murorum ingentes.

Sic, *interrumpere ordinem*, id est, confundere, Columell. 11. c. 2. pag. 370. zertrennen. *Interrumpere somnum*, id est, interturbare, Plin. lib. 28. cap. 4. zerstören. *Interrumpere mediam orationem*, Cæs. 3. Civ. cap. 19.

¶ Interrupte, adverb. Cic. 2. de Orat. c. 80 *Interrupte narrare.* zerrissen / nicht nacheinander.

¶ Introrumpere, hineinfallen. Cæsar lib. 5. de B. Gall. cap. 49 *Eâ non posse introrumpere videbantur.* Et Apulejus lib. 1. de A. A. pag. 126 *introrupit anxia.* Gellius lib. 15. cap. 22 *Verba emissa in cubiculum Sertorii introrupit.*

¶ Perrumpere, hindurch brechen / hindurch setzen. *Exercitu perrumpere*, Pompejus sub Epist. 12. lib. 8. ad Attic. *Per castra perrumpere*, Livius 28. cap. 7. *Perrumpere per mediam hostium aciem*, mitten durch die Feinde setzen / Liv. lib. 3. cap. 70. Horat. 3. carm. od. 16

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, &c.

Idem lib. 1. carm. oda 3. v. 36

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Periculum perrumpere, Cic. in Partit. Orat. *Perrumpere leges*, id est, effringere, Idem 3. Offic. cap. 8.

¶ Prærumpere, Ovid. 14. Metam. v. 547.

¶ Præruptus, ut, *mons præruptus*, Virg. 1. Æneid. v. 105. gleich auff hoch / sticket. *Oppidum præruptum*, Hirtius lib. 8. de Bell. Gall. cap. 40. *Collis præruptior*, Columell. lib. 3. cap. 13. Et, *Præruptissimus saxu munitum*, ibidem cap. 33. (add. Liv. lib. 5. cap. 46.) *Locus præruptus & ex utraque parte directus*, Cæsar 1. de B. C. c. 45.

¶ Prærupta, orum; rupes. Plin. lib. 8. c. 31 *Ad prærupta ducunt, saltumque demonstrant.*

¶ Prærupte, adverbium. Idem lib. 34. c. 14. extr. *Mons præruptè altus*, einer jähen Höhe.

¶ Prorumpere, herfür brechen. Virg. 10. Æn. v. 379

- - - medios densos prorumpit in hostes.

Sic, *Prorumpere in aciem*, Tacit. 2. Hist. cap. 41, 5. *Eo prorumpit hominum cupiditas & audacia*, Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 5. Sed Virg. active, herausstossen / Æn. 3. v. 572

Ætna atram prorumpit ad æthera nubem, &c.

¶ *Proruptus aditus*, ein verlauffener Zugang. *Prorupta audacia*, eine vermessene grosse Kühnheit / Cic. pro Rosc. Amer. c. 24.

¶ Subrumpere. Arnob. lib. 2. pag. 82 *Aliorum subrumpant & labefaciant fidem.*

C RVNCĪNA, æ. Runcinæ, majores ferræ fabrorum, die grosse Bauholtz-Sägen / Hermol. Alii *runcinam* exponunt, einen grossen Hobel. Varro lib. 5. de L. L. extr. *Runcinare à runcina, cujus origo Græca, ῥυγχος.* Vet. Gloss. *Runcina, ῥυκάνη. Runcinat, ῥυκανίζει τῇ ῥυγχάδι.* Item: *ῥυκάνη, tribula, runcina, ῥυκανίζω, runcino.*

¶ Deruncinare. Plaut. in Mil. act. 4. sc. 4. v. 6 *Lepide deruncinavit militem*, id est, decepit. Ita alibi verbo *admutilare, tondere, deartuare* usus est.

RVNCO, runcare, segetes vel herbas evellere, ausrotten / ausjäten. *Runcare spinas*, Cato de R. R. cap. 2. *Runcare siliginem*, Plin. lib. 18. cap. 21.

¶ Runcatio, Plin. ibidem. das Jäten.

¶ Runcator, Columella lib. 11. cap. 3.

¶ Averruncare, antiquum verbum, runcando avertere. Vide *Averruncare.*

¶ Eruncare, runcando auferre, Columell. lib. 2. cap. 11.

RVO, ruere, concidere, plötzlich fallen. *Ruit alto a culmine Troja*, Virg. 2. Æn. v. 290. Et Ovid. 4. Pont. eleg. 3. v. 36, *Et subito casu, quæ valuere, ruunt*; dahin fallen. *Quid si nunc cælum ruat?* Ter. Heaut. 2. 4. sc. 3. v. 41. *Ruiturus pons*, Lucan. lib. 2. v. 499, ex quo simul apparet, Supinum hujus verbi non modo *rutum*, verum etiam *ruitum* fuisse. ¶ 2. *Ruere ad urbem infesto agmine*, id est, ferri præcipitem seu cum impetu, geschwinde und mit Hauffen zueilen. Livius lib. 3. c. 3 *Cernunt portis* [castrorum] *ruere*, Idem lib. 27. c. 41. Et notum Poëtæ illud Æn. 1.

Quâ data porta, ruunt, venti scilicet.

Tacitus 3. Hist. c. 77 *Ceteri ad naves ruebant*, fielen häuffig auff die Schiffe. Et paullo post: *Nimio ruentium onere mersas* (naves) *mare hausit.* ¶ 3. Interire, finiri: Seneca Hercule Oetæo v. 602 *Nam rara fides, ubi jam melior*
Fortuna ruit.

Ruere ad interitum, Cicer. pro Marcell. c. 5. ¶ 4. Active, pro Impellere. Terent. Adelph. 3. sc. 2. v. 21 *Cæteros ruerem, agerem, raperem*, Ubi Donatus: RVERE *activam vim habet. Est enim toto corpore uti ad impellendum: quod faciunt, qui ipsi præcipites alios prosternunt. Unde proprie sues* ruere *dicuntur*, &c. Ovid. 12. Metam. v. 134

Cedentemque sequens instat, turbatque ruitque,
Attonitoque negat requiem.

Apul. in Floridis de aquila: *Et quærit, quorsum potissimum in prædam superne se ruat.* Quod etiam in composito observatur. Ita Terentius Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 51 *Foras omnes prorumpunt se.*

se. Active & pro affligere, prosternere, sive obruere usus Lucretius, quod in Indice Lucretiano observavit Giphanius. Virgil. 1. Georg. v. 105

- - - cumulosque ruit præpinguis arena.

Ubi *ruit* diruit est. Item 1. Æneid. v. 35

- - - spumas salis ære ruebant.

Silius lib. 6. v. 319

Laxabat ferro, campoque pericla ruebat.

Claudianus lib. 1. de laud. Stilic. v. 128

Curvatas glacie silvas umbone ruebat.

¶ 5. Efficaciter autem de illis usurpatur hoc verbum, qui cum vi & singulari celeritate omnia agunt in bello. Cic. 7. ad Att. Epist. 19 *At illum ruere nuntiant, & jam jamque adesse.* Virg. 9. Æn. v. 438

At Nisus ruit in medios, solumque per omnes
Volscentem petit.

Et alibi sæpius. Tacitum quoque frequentissime uti hoc verbo ad audaciam ardoremque significandum Pichena ad Agricolam ejus observat N. 68. ¶ 6. *Ruere* etiam dicuntur, qui affligunt negotium per imprudentiam, & sua se spe dejiciunt. Ter. Heaut. act. 2. sc. 2. v. 128

Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas.

¶ 7. RVERE inquit in Conject. Scal. *est modio cumulum adæquare.* Cic. Attic. lib. 16. ep. 11 *De laudibus Dolabellæ deruam cumulum.* Plautus Trin. act. 4. sc. 1. v. 18 *Æris acervos ruit; impetŭ*, scilicet.

¶ Rŭīna, casus. Horat. 2. carm. od. 19

Tecta non levi dejecta ruina.

Cic. in Catil. 1. c. 6 *Prætermitto ruinas fortunarum tuarum.* Idem ad Attic. lib. 11. epist. 24 *Magna ruina impendet.* Et Horatius *Facere ruinam* dixit, einen Fall nehmen / thun / lib. 2. Serm. Sat. 8. v. 54. Livius lib. 21. c. 10 *Incident ruinæ capitibus nostris.* Et Curtius lib. 5. c. 10, 9 *Caput ruinæ subdere*, pro periculo se exponere, sich in Gefahr stecken. *Ruina opprimi*, Cic. 2. Divin. c. 8. Et Seneca lib. 1. de Ira cap. 16 *In ruinam prona sunt, quæ sine fundamento crebere.*

¶ Ruinosus, *Ædes ruinosa*, alt und verfallen / Cicero 3. Offic. cap. 13.

¶ *Ruta* dicuntur, quæ ruere, sive movere, & impellere licet: ut RVTA CAESA apud JCtos. Sunt illa & FVNDI & AEDIVM RVTA in fundo sunt, *Arena cretæ* &c. eruuntur nimirum: CAESA, *arbores*, *virgultæ*: ea enim cædi possunt. IN AEDIBVS, quæ non tenentur terra, nec opere structili, tectorioque continentur, was nicht Erd-Ried-und Nagel-feste ist: quæ in venditionibus excipi solent. Cicero lib. 2. de Orat. cap. 55. *Dicet te cum ædes venderes, ne in rutis quidem & cæsis solium tibi paternum recepisse.* Idem Topic. extr. *Ut cum ædes fundumve vendiderunt, rutis cæsis exceptis, concedunt tamen aliquid emptori, quod ornandi caussa apte & loco positum esse videatur:* His opponuntur *fixa, juncta*que, sive *infixa, inædificata*que. Vide JCtos, & Festum ibique Anton. Augustinum. *Recipere* autem in Ciceronis adductis locis, *Excipere* significat. Adde dicta in *Cæsa* sub *Cædo.*

¶ Ruta, æ, vide infra, etiam *Rutabulum* & *Rutrum.*

Composita.

¶ Corruere, zu Boden fallen / über einen Hauffen fallen / ut, *Urbs tota Lacedæmoniorum corruit*, Cic. de divinat. lib. 1. c. 50. Idem ad Q. fr. lib. 2. ep. 9 *Ille pene timore, ego risu corrui*, sanct schier zu Boden. ¶ 2. Conjicere, coacervare, Varro: *Spinæ corruuntur in orbem*, zusammen schütten. Ita Plautus Rudent. act. 2. sc. 6, *ibi corruere me posse ajebat divitias.* Peculiariter Apulejus lib. 8. p. 204 *Charite, velut gravi tonitru percussa corruit corpus, & obnubilavit animam.*

¶ Supercorruere. Valer. Maximus lib. 5. cap. 6. n. 5 *telis obrutus supercorruit.*

¶ Deruere, vide paullo ante in Ruere, n. 7.

¶ Diruere, dejicere, destruere, einreissen / umwerffen. Terent. in Adelph. a. 5. sc. 7, 10 *Hanc in horto maceriam jube dirui.* Liv. lib. 1. c. 29 *Fragor tectorum, quæ diruebantur, ultimis urbis partibus, audiebatur*, das krachen der Gebäu / so eingerissen worden / ꝛc. *Diruta & desertæ urbes*, Cic. lib. 1. ad Qu. fr. ep. 1. c. 8. *Ære dirui*, quid sit, vide in *Æs.*

¶ Eruere, extrahere, ausziehen / ausräuffen / ut, *Eruere herbas*, Plin. lib. 11. c. 37. sect. 60. *Arborem eruere*, Virg. 2. Æn. v. 628. *Eruere ex tenebris*, Cic. 1. Agrar. cap. 1. aus dem finstern herfür reissen. Idem pro Muræna cap. 7 *Ex annalium vetustate memoriam nobilitatis eruere*, herfür tragen / darthun. Et in 1. Tusc. c. 13 *Scrutari vetera, & ex his aliqua eruere*, heraus ziehen. ¶ *Eruere civitatem*, est diruere, evertere, zerstören / apud Tacit. 4. Histor. c. 72.

¶ Erŭtus, participium, *Aurum erutum terra*, Stat. 4. Silv. 7, 15.

¶ Irruere, irrumpere, einen Einfall thun. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 8 *Fores effregit, atque in ædes irruit alienas.* Et Cic. 2. Fin. c. 19 *In mediam aciem irruere*, mitten in den Hauffen hinein dringen. *Irruere in odium*, Idem in 2. Verrina c. 12. sich verhast machen. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 18 *Quam mox irruimus?* Ubi Donatus: IRRVERE *proprie dicuntur, qui cum furore prælium ineunt.*

¶ Superirruo. Victorinus Pictaviensis de 7. Maccabæis v. 265

Parvit, & dicto citius superirruit ignes.

Potest tamen etiam divise scribi: *super irruit*, id est, *super ignes irruit.*

¶ Obruere, terra operire, ut, *Obruere thesaurum*; Cic. de Senect. cap. 7. einen Schatz vergraben. Nepos in Datame cap. 11 *Compluribusque locis separatim gladios obruit.* Et, *Obrui nivibus*, Livius lib. 5. cap. 2. *Obruere lapidibus*, seu saxis, Curtius sub fin. libri 6. mit Steinen zu tod werffen. *Obrui vetustate*, Plin. lib. 11. cap. 17. pr. veralten. *Perpetua oblivione adversa obruere*, Cic. 1. de finib. c. 18. vergessen seyn lassen. *Memoriam & nomen alicujus obruere*, Cicer. de Arusp. resp. cap. 2. unterdrücken. *Obrui magnitudine negotii tanquam fluctu*, Idem ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. sub init. *Obrui copia, &c.* überschüttet werden / 2. Tusc. cap. 1. *Ære alieno obrui*, mit Schulden beladen seyn / ad Atticum lib. 2. epist. 1. sub finem.

¶ *Adobruo* decompositum, quod est terra multa sepelire, mit Erden gantz bedecken / zuscharren. ut, *Semina sarculis adobruere*, Columell. lib. 2. c. 11. & 12. Adde lib. 4. cap. 15.

¶ Circumobruo. *Folia circumobruere*, Plin. lib. 19 c. 5. [sect. 26. Harduin.]

¶ Exobruo, umstürtzend auslecren / ut, *dolium exobrutum*, Apulejus lib. 9. [Elmenhorst. p. 219. Pricæi p. 180] atque ita etiam MS. Oxon.

¶ Inobrŭtus, non obrutus. Ovidius Metam. 7. v. 356

Deucalioneas effugit inobrutus undas.

¶ Semiobrŭtus. Apulejus lib. 9. post principium: *Dolium semiobrutum*, halb umgestürtzt.

¶ Superobruere, Propert. lib. 4. eleg. 4. extr.

Dixit & ingestis comitum superobruit armis.

¶ Proruere, diruere, umwerffen / Horat. lib. 1. od. 35

Injurioso ne pede proruas,
Stantem columnam.

Livius lib. 26 cap. 13 *Albam a fundamentis proruerunt*, von Grund auff ausrotten / verwüsten. Idem lib. 4. c. 29 *proruto vallo.* Vide Gronovium. Et Seneca lib. 7 Quæst. Nat. cap. 28. extr. *Urbes terrarum motibus prorutæ sunt.* ¶ 2. Sed, *foras omnes proruunt se*, id est, prorumpunt, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 51. ¶ 3. neutraliter, Chrysologus Serm. 6 *in faciem cali proruunt seniores.*

¶ Subruere, subvertere, ut, *Subruere murum*, einreissen. Cæs. 2. Gall. c. 6 *Subruta cuniculo mœnia*, untergraben und eingeworffen / Liv. lib. 21. cap. 11.

¶ Semirŭtus, halb eingerissen. Ut, *Urbs semiruta*, Livius lib. 5. cap. 49. *Tecta semiruta*, Idem lib. 10. cap. 4. Et, *semirutus murus*, lib. 32. cap. 17. Et Florus lib. 2. cap. 15, 13 *Plus negotii fuit cum semiruta Carthagine, quam integra.* Ubi plura exempla Freinshemius in Indice observat contra illos, qui solum Florum hac voce, & primum usum esse voluerunt: quos jam ante Salmasius quoque notaverat. Addo Statii lib. 5. Silv. 3. v. 104 *semirutos Parthenopes vultus.* Vide & Barthium ad Rutilii Itinerar. lib. 1. v. 226. p. 96.

RŬPES, is, fœm. πέτρα, pars terræ aut montis prærupta, ein Steinstück / ein Fels / ein hoher Steinfels. *Rupes ardua, alta, vasta, aerea, acuta*, Poëtis. Vide Virgil. eclog. 1. v. 57. *alta sub rupe* & Æneid. 1. v. 162 *vastæ rupes*, plurali numero, &c. Et Cæsar 2. Gall. c. 29 *oppidum in circuitu altissimas rupes habet.* Idem 1. Civil. cap. 70 *ex magnis rupibus nactus planiciem.*

¶ Rupīna Isidoro abrupta montium. Usus aliquoties Apulejus, ut lib. 6. p. 184 *Vides istas rupinas proximas, & præacutos in his præminentes silices.* Et lib. 7. p. 193 *in proximas rupinas præcipites dedere*, &c. Adde Voss. Etymolog. in *Rupes.*

¶ Rupicapra, vide *Capra.*

RVPEX, sic enim rupicem *Chamædrium* avem vertit Gaza ex Levit. & Deuteronomio. Avis est aquatica, lucifuga & prava, ein Grtel oder Mosgrtel. Morbo regio medetur inspecta, quemadmodum in problematibus suis Plutarchus ostendit. Quin & omnem languorem ab ægroto aufert, si aciem oculorum in eum direxerit, sed si moriturum animadvertit, intueri eum recusat. Vide Chiliad. *Chamædrium imitans.*

¶ *Rupices* à rupibus dicebantur & rustici, ut & *petrones* a petrarum asperitate appellabantur, ut Festus docet, grobe ungeschliffene Tölpel / Gellius lib. 12. cap. 9. *Sed enim veteres nostri non usque adeo rupices & agrestes fuerunt.* Similiter Tertull. de Pallio cap. 5 *rupices urbanis* opponit: itemque *doctis ac sapientibus*, de anima: *Quid autem*, inquit, *facient tot ac tantæ animæ rupicum & barbarorum, quibus alimenta sapientiæ desunt.* Rittershus. ad Salvian. p. 46.

¶ 3. Nove Salvianus lib. 1. de Gubernat. Dei lapideas tabulas, in quibus Decalogus ipsius Dei digito inscriptus fuit, *rupices paginas* & *saxeum volumen* appellat.

RVRSVM, & RVRSVS, adverb. loci. Terent. in Hec. 3. sc. 1. v. 35 *Trepidari sentio, cursari rursum prorsum*, hinter und vor sich / hin

hin und wieder. *Rursum vorsum*, Plaut. Epid. act. 2. sc. 2. v. 63. ¶ Et *Rursum*, e contrario, vice versa: Ter. in Eun. a. 2. sc. 2. v. 20 *Id rursum negant, laudo id quoque.* Sæpe ita Tacitus. Ut lib. 2. Hist. cap. 43 *Primani stratis una vicesimanorum principiis, aquilam abstulere: quo dolore accensa legio, & impulit rursus Primanos* &c. RVRSVS, i. e. versa vice. Idem Agric. cap. 28 *Quem casum neque ut plerique fortium virorum ambitiose, neque per lamenta rursus ac mœrorem muliebriter tulit.* ¶ 3. Ibidem, *Inducia, bellum, pax rursum*, id est, denuo, bald wiederum Fried. Interdum elegantia veteri abundat. Plaut. Pœnuli Prologo:

Revertor rursus denuo Carthaginem.

Cæsar 4. de B. C. cap. 4 *Tridui viam progressi rursus reverterunt.* Sic *rursus reducere legiones* 6. de B. G. cap. 1 *Rursus renovare cursum* 3. de B. C. cap. 92. Suetonius Cæsare cap. 2 *Quem rumorem auxit intra paucos dies rursus repetita Bithynia.* Et cap. 17 *Recidit rursus.* Tacitus German. cap. 18. extr. *Rursus referant*, Claudianus 1. in Ruffin. v. 357

En tibi prisca fides revocatique sæcula rursus,
Ut rebare, vigent.

RVS, ruris, agrorum & villarum locus, ein Feld / Land Gut. Verus auctor de limitibus apud Rigaltium pag. 295. RVRA, inquit, *Veteres incultos agros dicebant, id est, silvas & pascua.* Sic *Rus amœnum*, Cic. pro S. Rosc. c. 46. *Rus ibo*, Terent. Eun. a. 1. sc. 1. v. 107. *Ruri esse*, Cic. pro Cluent. cap. 51. Et, *Ruri habitare*, 3. Offic. cap. 31. *Rure venire & redire*, Terent. Eun. a. 5. sc. 5. v. 25. Et Cic. 2. de Orat. cap. 6 *Rus ex urbe, tanquam ex vinculis, evolare.* Plauto Truc. a. 2. sc. 2. v. 14 *Rus merum*, homo rusticus, incultus, inficetus dicitur. Catullus; *inficeto inficetior rure*, Carm. 22. ad Varrum, v. 14.

¶ Rusculum, diminutiv. Gell. lib. 19 cap. 9 *sub urbe in rusculo*, id est, parvo prædio.

¶ Ruro, & Ruror, ari, & are, ruri agere, Plaut. Capt. act. 1. sc. 1. v. 16.

¶ Ruratio, Apul. Apol. p. 310 *Iste vero nec Diu ruationis, qui eum pascunt ac vestiunt, segetis ullæ, aut vitis, aut gregis primitias imperiit.* Et lib. 2. Florid. p. 350 *Ruratio omnis in sarculo & surculo.*

¶ Rūricola, ein Bauersmann / Bauer / qui rus habitat. Columella lib. 10. v. 337

Hæc ne ruricolæ paterentur monstra.

¶ 2. Qui rus exercet, saltem exercitationis illius instrumentum est. *Aratrum ruricolæ*, damit man das Feld bauet / Ovid. 4. Trist. eleg. 6. pr. *Boves ruricolæ*, Idem 5. Metam. v. 479.

¶ Ruricolaris, e, adjectivum. Venantius Fortunatus lib. 1. de Vita Martini v. 326 - - - *Cultores ruricolares.*

¶ Ruralis, ad rus pertinens. Cæsar 3. Gall. c. 14 *rumles falces.* Vulgo quidem *mumles* legunt; verum etiam Metaphrastes χαμαικὰς δρεπάνας ut Græce vertit. Macrobius lib. 5. Saturnal. cap. 2 *Theocritus, pastoralis operis auctor; rumlia, Hesiodus.* Et Ammianus lib. 30. cap. 7 *rumlia negotia.*

¶ Ruresstris, e, ut, *Opus ruresstre*, Paullus JC. Lege 99 Dig. de legat. & fideicommiss. lib. 3. *Ruresstre vocabulum*, Apulej. 4. Metam. sub initium. *Ruresstres campi*, Idem lib. 7. p. 194.

¶ Rusticus, a, um, quidquid ad rus, seu rem rurestrem pertinet, ut, *Instrumentum rusticum*, id est, quo ad colendum rus opus est. *Res rusticæ*, Bauerwerck / Ackerwerck. Cic. de Orat. lib. 1. cap. 58 *Res rusticas vel fructus vel delectationis caussa inbisere.* Sic ¶ 2. *Rustici* etiam dicuntur, qui colunt in rure, exercentque rus. Horatius lib. 2. Serm. Sat. 2. pr.

Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva.

¶ 3. Denique & *rustici* dicuntur, qui imperiti vivendi inconditisque & impolitis moribus sunt, ut ii sunt ferme, qui ruri degunt, civilis habitus expertes, (grob / ungeschickt / bäurisch) quibus *urbani* atque *civiles* opponuntur. Quorum ut est in omni conversatione se gratos jucundosque præbere; ita alteri expertes elegantiarum decorique facile offendunt, & ipsi etiam fere solitudinem magis quam consuetudines hominum sectari solent. Quare & Ovidius puellas illas, quæ aversantur amatores, & voluptates atque delicias parum curant, RVSTICAS appellat lib. 1. de remedio amoris v. 350

Et poterit dici petulans, quæ rustica non est;
Et poterit dici rustica, si qua proba.

Silvestru vocabulo hac ratione usus est Seneca Hippolyto, de quo suo loco, & infra in *Truculentus. Homines rustici & agrestes*, grobe bäurische Leute / Cic. in Philipp. 10. cap. 10. Et, *Rustici mores*, Idem pro Roscio cap. 17. *Vita rustica & agrestis*, Idem ibid. exeunte illo capite. *Manus indocta ac rustica*, Quintil. lib. 1. cap. 11. Rustici in genere S. Hieronymo sunt indocti, & inditi. Gronov. Observat. ad Script. Eccles. cap. 19. Comp. *Rusticior.* Gellius lib. 17. cap. 2. *SERMONARI rusticius videtur.* Gellius lib. 17. cap. 2. *SERMONARI rusticius videtur; sed rectius: SERMOCINARI crebrius est, sed corruptius.*

¶ Rustice, adverb. etwas bäurisch / ungeschliffen / *Rustice facere*, Cic. 12. Attic. ep. 36.

¶ Subrusticus. Cicer. in Orat. c. 48 *Subrusticum videtur.*

¶ Subrustice. Gellius lib. 20. c. 11. sive potius præfat. Oper. *Incuriose, immediate, ac prope subrustice.*

¶ Rusticitas, vitium urbanitati contrarium, quod in imperitia elegantiarum & negligentia ac odio voluptatum positum est. Plin. lib. 35. cap. 4 *M. Agrippa vir rusticitati propior quam delitiis.* Paullo post *Torbitatem* appellat. B. Hieronymus Epist. 1 *Quanto magis itaque nos, expoluo jam artibus mundo, id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt, apud quos erat cruda rusticitas, & qui humanitatem quodammodo nesciebant.* Et Epist. 43 *Ita responsum habeant, non adeo me bebetem fuisse cordis & tam crasse rusticitatis*, &c. id est, imperitiæ. ¶ 2. *Rusticitas* aliquando cultum seu statum rusticum sive rem rusticam significat. Palladius Præfat. in libell. de insitione, quem elegiacis versibus scripsit:

Et nostra studium non commendabile Musa
Urbanum sari rusticitatis opus.

Rusticitatis opus, quod ad vitam, seu cultum rusticum pertinet. Sic in fine libelli:

Carmina tu dubios inter formata bidentes
Aspera, sed miti rusticitate, leges.

Ubi *rusticitas*, non de Pamphilo, quem ibi alloquitur (ei enim hunc dedicarat libellum) sed de ipsis carminibus accipienda est. Nam *carmina miti rusticitate*, vocat, respectu materiæ, quod opus rusticum tractent: *mitem* autem *rusticitatem* dixit, quod placidum tranquillumque sit vitæ genus, quod degitur ruri. Lege 3 § 3 Cod. de defens. civit. *Rusticitas* pro ipsis rusticis, sicut *humanitas* aliquando pro ipsis hominibus dicitur. *Utili ratione*, inquit Imperator, *prospectum est, ut innocens & quieta rusticitas peculiaris patrocinii, id est, defensoris locorum beneficio perfruatur.*

¶ Rusticulus, adjectivum diminutivum, *Rusticulus libellus*, Martial. lib. 10. epigr. 19. ¶ Substantive Arnobius lib. 7. p. 244 *Rusticulo cuidam, forte humilitatis obscuro, Jovem per insomnium dixisse* &c.

¶ Rusticula, avis, quæ & perdix rustica major; eine Schnepff / Schnepffhun. *Rusticula silvatica*, eine Holtzschnepff. *Rusticula minor*, quæ & *gallinago*, ein Grasschnepff. Gesner. Mart. lib. 13. epigr. 76. de rusticula:

Rustica sum perdix, quid refert, si sapor idem est?

¶ Rustĭcanus, ut, *vita rusticana*, idem quod rustica, Cic. pro Rosc. Am. cap. 15. Et, *Rusticana municipia*, paullo ante, eod. cap. *Rusticanum oratorem ne conteinseris*, ein einfältiger Mann / der die Wahrheit sagt. vide Chil.

¶ Rusticarius, a, um, quod ad rus aut rusticum pertinet. *Falces rusticariæ*, Varro de re Rustica lib. 1. cap. 22.

¶ Rusticatim, bäurisch / bölpisch. Pomponius, Vetus Poeta apud Nonium: *Ego rusticatim tangam, urbanatim nescio.*

¶ Rusticor, rusticari, auff dem Lande wohnen / auff den Gütern leben. Cic. pro Arch. cap. 7 *Studia pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.*

¶ Rusticatio, das Bauerleben / Landleben / Cic. de amicit. cap. ult. *Militia, peregrinationes, rusticationes* &c. Columella præfat. lib. 6. *In rusticatione antiquissima est ratio pascendi.*

RVSCVS, i, planta, quæ & myrtus silvestris, Germani, Brüsch / dicunt & Mäußdorn / arcendis enim muribus aptissimus est. Græcis ὀξυμυρσίνη est, & μυρσίνη ἀγρία, hoc est, myrtus silvestris. Germinat asparagi modo Matthiol. Virg. eclog. 7. v. 42 *Horridior rusco*, ubi *rusto* ex veteri libro Gifanius legi vult Indice Lucret. in *Unda*. Et 2. Georg. v. 413

- - - - - - - *aspera rusci*
Vimina per silvam.

Vet Gloss. *Ruscum* χαμαιδάφνη, κυνόσπαστον, εἶδος βοτάνης.

RVSSVS, ξανθός, rutilus, ruber. Cato lib. 7. Orig. apud Festum: *Mulieres russa facie.* Catullus; ut Apulejus Apol. citat pag. 277

Dentem atque russam defricare gingivam.

Tunica russa, militares, id est, φοινίκιδες, apud Trebell. Pollionem in Claudio cap. 14. De *russo* colore exquisite disputat incomparabilis Scaliger in Exercitatione 325. Sect. 13. Vide & Filium in Varron. Conjectaneis. Salmasius ad Flavium Vopiscum observat; *russo* colore, non rubrum tantum, sed flavum etiam, vel circeum contineri.

¶ Russeus idem, quod Russus. Exstat apud Tertullianum de Spectaculis cap. 9 aliquoties. Et Petronius Satyrico pag. 71 *Tunica vestitus russea.*

¶ Russata; substantive, *Russa vestis*, Isidorus lib. 19. Orig. cap. 29 *RVSSATA sub Consulibus Romani usi sunt milites: unde etiam RVSSATI vocabantur.* Hinc Tertullianus de Christiano milite loquens lib. de Corona cap. 1 *Et nunc sanguine suo russatus, spe calceatus.* Nam dum *russatus* & *calceatus* dicit, ad militarem habitum respicit. Verum *Russati*, non milites tantum, de quo Rubenius etiam in Electis lib. 2. cap. 12. sed & quædam species agitatorum, sive Aurigarum Circensium sic appellata a panni colore, quo ornati erant. Eorum enim quatuor factiones erant, quæ diversorum colorum pannis, *Albi, Veneti* sive *Cinericii, Russi*, & *Virides*, distinguebantur. Qui colores anni tempora quatuor referebant. Soli enim hoc ludicrum sacrum erat, qui anni tempora moderatur; *Virides* igitur Ver, *Russus* æstatem, *Albus* auctumnum, *Venetus* vero hiemem designabat. Vide Cassiodorum lib. 3. Var. Epist. 51, itemque Coripum lib. 1. de laudibus Justini minoris Augusti v. 311. & seqq. qui tamen

tamen in eo a Cassiodoro divertit, quod *Venetum Colorem* auctumno; *Album* propter nivem, & pruinam hiemi tribuit. Sed apud utrumque *roseus* pro *rosseus* seu *russeus* sive *ruseus* legitur. Quod nescientes ri *Roseus* a *Rosa* ductum putarunt. Quapropter cum apud Corippum alias legeretur:

Roseus aestatis rubra cum veste refulgens &c.

recentior editor Mich. Ruizius in Planiniana, suffulciendum versum ratus trajectis vocibus ita versum constituit: *Aestatis roseus* &c. Sed *Roseus* non a *rosa* est, sed *rosseus*, sive *Ruseus* est, ut paullo ante monuimus. Unde recte Cl. vir Andr. Rivinus edidit: *Russeus aestatis* &c.

RVSTVM, rubi genus, ut ex Festi fragmento apparet. Vide & Gifanii Lexic. Lucret. in *Unda*.

¶ Rustare hinc est, apud Tertullian. Apolog. c. 4. *securibus rustatus & editus.* Et de Pallio c. 2 *runcare atque rustare instituit.* E quibus genuina ejus notio apparet, quae est evellere atque caedere, & quidem rubos seu senticeta.

RŪTA, æ, herba notissima, dicta, quod propter multiplices (quod de se praebeat) usus maxime etuatur. Peculiaris ei auctoritas est propter venena, adversus quae remedium praesens exhibet, Raute oder Weinrauten. Macer lib. 1. de Ruta:

Utilis est valde stomacho si sepe bibatur.
Obstat pota mero, vel cruda comesta veneno.
Hoc Mithridates rex Ponti sepe probavit,
Qui ruta folliis viginti cum sale pauco,
Et magno nucibus binis caricisque duabus,
Jejunus vesci consurgens mane solebat,
Armatusque cibo tali, quacunque veneno
Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.

Ovid. lib. 1. de Remed. Amor. v. 801 *Acuentes lumina rutae* dixit. Clearchus Heracleota, tyrannus, cum multos cives violenter interimeret, multisque cicutam bibendam ex improviso dare consuevisset, nullus postea civium domo prius exibat, quam rutam comedisset. Eam enim si quis prius comedat, nihil omnino peti a veneno dicunt. Athenaeus. Vide & Plin. lib. 20. c. 13.

¶ Rutaceus, *Corona rutacea*, *Serta rutacea*, ein Rautenkrantz. In insignibus Ducum Saxoniae unde sit, tradit Dresser. part. 2. Isagog. Histor. Millenar. 6. pag. 435.

¶ Rutatus, aliud adjectivum, *Mustum rutatum*, id est, ruta medicatum, Plin. lib. 19. cap. 8. *Rutati lacerti*, Martial. lib. 10. epigr. 48.

RVTABVLVM, instrumentum, quo ignis proruitur & concutitur, ein Ofenrück / Feuerstörer. Suetonius Augusto c. 75 inter Saturnalitia munera recenset.

RVTHENIA, Reußland / Russia, Moscovia.

¶ Rutheni, populus Ruthenia.

¶ Sunt & Galliae Aquitanicae populi *Ruteni*, Plinio lib. 4. c. 19.

RVTILVS, a, um, coloris nomen, rufi seu rubri species, de quo ita Gellius lib. 2. cap. 26 *Phoeniceum*, inquit, *quem tu Grace φοινίκεον dixisti, noster est, & rutilum & spadix Phoeniceo συνώνυμος, qui factius Grace noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris: quales sunt fructus palmae arboris non admodum sole incocti; unde spadicis & Phoenicei nomen*, &c. Suetonius *ari simile* facit. Roth / rothglänzend. Ita enim Nerone cap. 1 scribit: AENOBARBORVM nomen, quod uni Domitiorum familiae haesit, explicans. *In fidem*, inquit, *majestatis adeo permulsisse malus* (traduntur duo juvenes, puta) *ut e nigro rutilum atque assimilem capillum redderent. Quod insigne mansit & in posteros ejus, & magna pars rutila barba fuerunt*, Rothbärtig. Sane ad comam saepe refertur hoc nomen. Tacitus in Germania de ipsis Germanis c. 4 *Truces & caerulei oculi, rutila coma, magna corpora.* Rursus Agricola c. 11 *Rutilae Caledoniam habitantium comae, magni artus Germanicam originem asseverant.* Hinc *rutilare crinem*, id est, rufum facere, de quo infra. Sed & *flammam rutilam* Ovidius 3. Fastor. p. 285, Feuer-roth. & *cruorem rutilum*, lib. 5. Metam. v. 83 dixit, & Cicero in Somnio Scip. c. 4 de Stella Martis: *Mars rutilus & horribilus terris.*

¶ Subrutilus, röthlicht / Plin. lib. 10. c. 23. *subrutilus color.*

¶ Rutilo, rutilare, glänzen wie Gold oder Feuer / ut, *Aurum rutilat.* ¶ Item *rufum facere.* Plin. lib. 18. cap. 12 *Galiorum hoc inventum rutilandis capillis*, &c. Sueton. Calig. cap. 47. *Cogitque non tantum rutilare & submittere comam*, &c. Tacitus 4. Histor. c. 61 *Propexum rutilatumque crinem, patratis demum caede legionum, deposuit.* Tertullianus de Anima cap. 9 *Rutilato colore coruscare.* Et Hieronymus *irrufare* dixit, de quo supra. *Crinis rutilatus*, *Coma rutilata*, hoc est, rutilae effectae, roth gemachte Haar.

¶ Rutilans, participium, Comparativo etiam, ut Nomen, augetur. Venantius Fortunatus lib. 8. carm. 5. sub fin.

Vellere candidior vivo, rutilantior auro.

¶ Subrutilare, aliquanto rutilare & clarum esse. Claud. Mamertus lib. 1. de Statu An. c. 25 *Si purgata mentis intendas acie, subrutilare tibi jam debet, quid sit anima.*

¶ Superrutilare ex Prudentii Eulalia v. 196 quidam probant: sed rectius ibi dividitur *super rutilant*, ut clarissimi editores VVeitzius, Heinsius, Chamillardus diviserunt.

RVTRVM, i, instrumentum rusticum, quo quid eruitur, ῥυτρον, dictum a *ruendo* est. Pickel / Grabscheid. Cato c. 11 *Oportet habere villicum palas sex, rutra quatuor, ligones quadridentes duos.*

¶ 2. Significat & hostorium, ῥύγχος, Streichholtz / in qua significatione diminutivo *Rutellum* Lucilius usus apud Nonium in voce *Rutrum*: *Frumentarius est, modium secum atque rutellum*
Unum adfert. - - -

¶ *Rutulus* etiam dicitur: de quo Salmasius ad Hist. Aug. in Vopisci Probo cap. 19.

CRVTVLI, antiquissimi Italiae populi, qui Latium tenuerunt, Plinio teste lib. 3. cap. 5. Virgilius lib. 10. v. 108

Tros Rutulusve fuat, nullo discrimine habetur.

RVTVPIAE, Britannicae insulae portus in Cantio, vulgo Sandwich. Vid. Ptolem. lib. 2. cap. 3.

¶ Rutupinus, Lucanus lib. 6, v. 67

Aut vaga cum Tethys, Rutupinaque littora ferbent.

S.

LITERA semivocalis, a veteribus adspirationis loco ponebatur, ut in his dictionibus apparet, ἁλς *sal*, ἑξ *sex*, ἑπτὰ *septem*, ὗς *sus*. ¶ 2. Ciceronis temporibus paullumque infra, ut Quintilianus ait, in medio post vocalem longam geminabatur: ut *causſa*. ¶ 3. In nominibus quibusdam cognationem habet cum liquida R: *arbos*, *arbor*: *honos*, *honor*: *labos*, *labor*. ¶ 4. In fine dictionis in carmine elidebatur a priscis, quemadmodum in Plauto passim videre est. Varro apud Nonium in *Comest*:

Qui pote plus urget, pisces sic sepe minutos
Magnus comest, ita aves enecat accipiter.

Vide de hac ratione Ciceronem in Oratore cap. 48. ¶ 5. Tollebatur etiam prorsus in dictionibus, quibus annecteretur conjunctio enclitica Ne, ut: *Scin'*, pro *scisne*, *Satin'* pro *satis ne*. ¶ 6. Tollitur & in his dictionibus, quae a Graecis ad Latinos transeunt: ut, μοῦσα, *Musa*, σοφιστὴς, *Sophista*. ¶ 7. Hic vero in x transit: ut, Αἴας, *Ajax*, πρὶξ, *pistrix*. ¶ 8. In propriis SP. scribebatur pro *Spurius*. SEX. *Sextus*. ¶ 9. In appellativis SC. pro *Senatus consultum*, S. P. Q. R. est, *Senatus Populus Que Romanus*. Probus de literis. ¶ 10. Exsibilationem exprimit, fluminibusque & flatibus convenit. Virg. Aen. 1. v. 53

Luctantes ventos, tempestatesque sonoras.

Interdicunt autem Rhetores crebro usu literae R. & S. quarum illam *caninam* Persius Sat. 1. v. 109; hanc ἡμιόδη, i. e. *serpentinam*, Dion. Halicarn. Tom. 2. fol. 13. Illius crebram repetitionem vocat ῥωτακισμὸν, sive ῥωτασμὸν (quod ipsum quoque in Vet. Suidae codicibus invenitur) hujus frequentatio a Capolla nominatur *polysigma*, ab aliis συγκαπερμὸς. Vide Voss. lib. 4 Instit. Orat. p. 49. seq. ubi plura de hac litera.

SABA, æ, Σάβα, Sabaeorum, Arabiae felicis metropolis: dicta à σέβω, colere, venerari, quia ad sacrificia thus mittit, quamobrem & *thuriferam* Ptolemaeus dixit: vel ab auctore suo *Saba* filio *Rhama*, Gen. 10. Plinio *Saba*: qua voce mysterium significatur lib. 12. c. 14. Ibidem & Arabum Deus *Sabi* commemoratur: cui decimae thuris offerebantur.

¶ Sabaei. Virgil. 1. Georg. v. 57

India mittit ebur, molles sua thura Sabaei.

¶ 2. Sabaeus, adject. ut, *Thus Sabaeum*, Virg. Aen. v. 416. *Myrrha Sabaea*, Seneca Hercul. Oetaeo v. 376.

SABANA, linteamina, quibus aegri involvebantur, quibus alia vestimenta gravia erant. Vox Hebraeis, Graecis & Latinis usurpata, ut Casaubonus ad Augustum Suetonii observat.

SABAOTH, Σαβαὼθ, Deus exercituum vel militarium rerum, der Heerscharen / ex sacris literis notus.

SABBATVM, σάββατον, quies, cessatio ab opere, ein Ruhetag / septimus dies hebdomadis, celebris Judaeis, qui & sequentes dies *Sabbata* vocabant. Johan. 20 τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, &c. *primâ Sabbatorum.* Sic autem discernebant, *Sabbatum septimum*, quod est summum, nominabant: deinde *primus*, *secundus*, *tertius* &c. *sabbatorum* usque ad *sextum.* Suet. in Augusto cap. 76 *Ne Judaeus quidem, mi Tiberi, tam diligenter sabbatis jejunium servat, quam ego hodie servabi.* Juvenal. sat. 6. v. 158

Observant ubi festa mero pede sabbata reges.

Vide Casaub. ad supra citatum Sueronii locum, itemque in c. 13 Actor. Apost. v. 42. Sam. Petit. lib. 2. Variar. Lect. c. 2. & Andream Rivetum peculiari diatribe de Sabbato.

¶ Sabbatarii, Judaei sabbata observantes, apud Martial. lib. 4. epigr. 4. *Jejunia sabbatariorum.*

¶ Adja-

¶ Adjective, *Sabbatarius luxus*, apud Sidonium l. 1. epist. 2. id est, major & uberior, qualis in conviviis festorum dierum solet esse. Vide ibi Sirmondum pag. 9.

¶ Sabbatismus, Sabbati celebratio. Augustinus lib. ult. de Civ. Dei cap. ult. *Iste sabbatismus evidentius apparebit, quoniam septimus ingenitur.* Gr. Σαββατισμός, Epist. ad Ebræos cap. 4. v. 9.

SABAZIVS, Bacchi, sive Dionysii cognomen, à *Sabis* gente Thraciâ ei inditum, ut Eustathius Dionysii Periegetæ Scholiastes auctor est, cujus sacra *Sabazia* dicta. Cicero lib. 3 de natura Deorum cap. 23, & lib. 2. de Legibus. Non absurda est Johannis Seldeni Conjectura, putantis hoc Bacchi cognomen ex proprio Dei opt. max. nomine derivatum, quem vide, si lubet, Prolegom. Syntagm. de Diis Syris cap. 3. Sed omnium optime de ejus origine Dan. Heinsius Aristarchi Sacri cap. 1.

SABINA, æ, planta nota, Seven oder Sagbaum.

SABINI, Σαβῖνοι, populi antiquissimi Italiæ, Umbros inter ac Latinos, a religione cultuque Deorum, ut quidam existimavere, quasi *Sebini*, ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι appellati. Plinius lib. 3. cap. 12. & Festus. Silius a *Sabo* eorum Deo appellatos tradit. Cujus versus l. 8 isti sunt:

Ibant & læti pars Sancum voce canebant,
Auctorem generis, pars laude ore ferebant
Sabe tuas, qui de proprio cognomine primus
Dixisti populos magna ditione Sabinos.

Vide Dionysium Halicarnass. lib. 2. Antiquit. cap. 51 qui *Sabum* istum *Sanci* vel *Santti* filium tradit. *Fortissimos, & florem Italiæ adeo ac Reipubl. robur,* Cicero vocat Orat. pro M. Ligario cap. 11. Laudari iidem gravitate morum & sanctitate inprimis fuerunt. Sane *tristem ac tetricam disciplinam* antiquis Sabinis Livius tribuit, *illoque genere aliud nullum incorruptius fuisse,* diserte scribit lib. 1. cap. 18. Hinc libenter Poetæ cum matronas castas, pudicas, sedulas, viri familiæque magis, quam formæ studiosas laudare volunt, cum Sabinis comparant. Horatius Epod. 2. v. 39

Quod si pudica mulier in partem jubet
Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli, &c.

Quem totum locum Statius l. 5. Silva 1 expressit ac imitatus est, ita scribens:

Ipsa dapes modicas & sobria pocula tradit,
Exemplumque ad herile monet, velut Appula conjux
Agricolæ parci, vel Sole infecta Sabino,
Quæ videt emeriti jam prospectantibus astris,
Tempus adesse viri, propere mensasque torosque
Instruit, exspectatque sonum redeuntis aratri.

Martialis lib. 1. Epigr. 63

Casta nec antiquis cedens Lavina Sabinis.

Adde & lib. 11. Epigr. 16. & Juvenalem Sat. 10. vers. 197. &c. Casaubonus putat ἀνίκητον Doras è Peloponneso ortos fuisse, & linguâ Græcanicâ usos, ad Suetonii Tiberium cap. 1. Vetus adagium quoque de iis fuit: *Sabini quod volunt somniant:* de quo Festus, & ibi Scaliger.

¶ Sabellus & Sabellicus, adjectiva inde sunt. *Pubes Sabella* apud Virgil. 2. Georg. v. 167. *Sus Sabellicus* 3. Georg. v. 255.

Sabucus, vide *Sambucus.*

SABVLVM, neut. arena minuta & tenuior, kleiner Sand/Grieß. Plinius lib. 17. cap. 4 *Sabulum album, multique in locis nigrum, itemque rubrum, etiam pingui terræ permixtum, infœcundum est.*

¶ 2. Apulejo in Floridis *sabulum* instrumentum musicum est, si recte habet Lectio.

¶ Et *Sabulo, onis,* apud Macrob. l. 2. Saturn. c. 1 pro eo, qui sabulo canit. Vide Scalig. in Conjectan. p. 111.

¶ *Sabulo, sabulonem,* etiam gen. masculino pro *Arena* dixit Columella lib. 4. cap. 33, *sabulonem humidum respuit.* Et Varro lib. 1. rust. cap. 9 *arena, sabulo, argilla.* Et Vitruvius l. 8 c. 1 *sabulone soluto.*

¶ Sabulosus, *Solum sabulosum,* sandig. Colum. 2. c. 9. Et Vitruvius lib. 2. cap. 3 pr. *sabulosum lutum,* quod ibi ab *arenoso* distinguitur. *Lateres,* inquit, *non de arenoso, neque calculoso, neque sabuloso luto sunt ducendi.*

¶ Sabulētum, locus sabulo abundans, Plin. l. 27. c. 8 *Crocodilium nascitur in sabuletis.*

SABVRRA, æ, arena crassior, groß und grober Sand / qua naves onerari solent, ut sint stabiliores. Pallast. Livius l. 37. cap. 14 *Onerarias ducere multa saburra gravatas.*

¶ Saburro, saburrare, in sabulo se mersare, sich im Sande welzen/ saburra implere. Plin. l. 18. c. 35 *Echini arenâ saburrantes tempestatis signa sunt.*

¶ Saburratus, Plautus dixit pro cibo onustus, in Cistellaria act. 1. sc. 2. v. 2 *Mulieres ubi saburratæ sumus, largiloqua extemplo sumus.*

SACAE, Σάκαι, populi fuerunt Scythiæ: pars tamen eorum inter gentes Persici regni, ut ex Herodoto lib. 3. cap. 93, & lib. 7. cap. 64, apparet. Inde originem & nomen Saxonum (sed minus recte) Philippus perit Chron. lib. 3. Et libr. 1. *Saca* a Sagan, quod interpretantur Sacerdotem seu vatem. Unde Latinis est *Saga* & *præsagium.* Inde & nomen Germanicum est, Segen/ benedictio.

SACCHARVM, σάκχαρι, arundinum lacryma, seu liquor, qui aperto in latere calamo perinde ac gummi exterius concrescit. Matthiol. Zucker. Plinius l. 12. c. 8 *Saccharon & Arabia fert: sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum,* &c. Unde Lucanus l. 3. v. 237

Quique bibunt tenerâ dulces ab arundine succos.

Saccharum arte factum, *pellucidum, candidum* dicitur, Zucker candit.

SACCVS, σάκκος, ein Sack/ receptaculum condendis rebus variis, pecuniæ, frumento, &c. item ad percolandum vinum aliosve liquores. Columell. libr. 12. cap. 17. de aceto siculneo faciendo præcipiens: *postea in junceis fiscellis, vel sparteis succis percolant. Saccos sparteos* vocat ex sparto textos. Texi enim solitos, seu plicando nectendoque fieri saccos, arguere etiam potest, quod qui conficiebant, σακκοπλόκοι appellati fuerint. Verus Lexic. σακκοπλόκος, *Saccarius.* Horat. in Serm. lib. 1. Sat. 1. v. 70.

– – – – *congestis undique saccis*
Indormit inhians.

Tribuitur & mendicis saccus: unde *ad saccum ire,* est ad mendicitatem redigi. Plautus Capt. act. 1. sc. 1. v. 20

Nisi qui colaphos perpeti
Potest parasitus, frangique aulas in caput,
Vel extra portam ire tergeminam ad saccum licet.

¶ Vectres & *Saccia* dixerunt. Vet. Gloss. Σάκκος, *Saccia, Saccus.* ¶ Saccus est & pœnitentialis vestis genus, quod Latinis *Cilicium* dicebatur. Vide supra *Cilicium,* & Heinsium Aristarchi sacri cap. 5. Salmasius not. ad Tertull. Pallium p. 72 Saccum fuisse dicit tunicam monachorum Ægyptiorum, manicis carentem, & corpus pressule constringentem.

¶ *Saccophoros* in Hæreticorum numero recensent Impp. Theodos. & Valentian. in Lege Ariani. Cod. de Hæret. & Manich. Et Rhodigin. Lect. Antiq. l. 25. c. 20. circa fin.

¶ Sacculus, & Sacculum. Vet. Gloss. βαλλάντιον, *Sacculum, Sacculus;* Item: βαλλαντίδιον, *Sacculum.* Juvenal. Satyr. 14. v. 138

– – – *pleno cum turget sacculus ære,*
Crescit amor nummi, &c.

Catullus Carm. 13

Plenus sacculus est aranearum.

Martialis lib. 11. epigr. 4

non sentit sacculus ista meus.

¶ Saccularii, aliàs *Zonarii sectores* Plauto in Trinum. act. 4. sc. 2. v. 20, *Crumenisecæ,* βαλλαντοτόμοι, Beutelschneider / Spitzbuben. Ulpianus libr. 9. de offic. Procons. L. Saccularii 7. de extraord. Criminib. *Saccularii, qui vetitas in sæculo artes exercentes, partem subducunt, partem subtrahunt.*

¶ Saccellus, βαλλάντιον. Vet. Gloss.

¶ Sacco, saccare, verbum, id est, *sacco percolare,* ut Columella loquitur locô supra laudato. Quod & in vino ideò faciebant, ut suavius, leniusque efficerent, ne grave capiti esset. Unde *sacco vini vires frangere,* Plinius libr. 14. cap. 22. & libr. 23. cap. 1. *Castrare vinum* libr. 19. cap. 1 dixit. Et *Saccus vinarius,* quòd eô vinum percoletur. Vet. Gloss. *Saccus vinarius,* Ὑλισμός. Horatius *liquare vinum* pro *saccare* dixit lib. 1. Ode 11, ubi vide Torrentium, itemque Marcilium; & hunc ad Oden 17 quidem ejusdem libri præcipuè. Vet. Gloss. *Saccat,* ὑλίζει.

¶ Saccatus, colatus, durchgeseigt. Seneca Epist. 86 de Scipione: *Non saccata aqua lavabatur, sed sæpe turbida.* Ita in MSS. est, Lipsio teste, & in excusis emendationibus. Sed *Saccatus corporis humor,* apud Lucret. lib. 4. vers. 1022. & Q. Serenum Sammonicum venuste & verecunde pro urina ponitur, quod ea per corpus quasi sacco percoletur. Arnob. libr. 2 absolute *saccatum* dixit. *Non imprudenter,* inquit, *appeterent* (animæ humanæ) *terrena hæc loca, tenebrosis corporibus involutæ inter pituitas & sanguinem degerent, inter stercoris hos utres, & saccati obscenissimas sentinas.*

¶ Bisaccium, geminus saccus. Petronius Satyr. p. 77 *In promulsidari asellus erat Corinthius cum bisaccio positus.* Hoc est, vas Corinthio ære, quod utrinque receptaculum instar sacci habuit. Vide interpretes.

SACER, a, um, Deo dicatum, & maxime nomine publico; ideo enim locum illum, ubi sacra privata fiebant, sacrum videri Festus negat, quem vide. GOtt zugeeignet/heilig. *Locus sacer,* cui *profanus* contrarius est. *Dies sacer Dianæ,* Horat. libr. 2. Oda 12. v. 20. *Esculus Jovi sacra,* Plin. libr. 12. cap. 1. *Miscere sacra profanis,* Horat. lib. 1. epist. 16. v. 54. *Profanis sacra confundere,* Claudianus de 4. Cons. Honor. v. 238. In eos dicitur, qui nihil habent pensi, nihil non audent. Vide Chiliadas. Superlativus *sacerrimus* apud Senecam est

Procem. lib. 1. Controvers. pag. 67 *sacerrima eloquentia*: & apud Ovidium Epist. 9. Deianiræ ad Hercul. v. 159

Deprecor hoc unum per jura sacerrima teli.

¶ 2. Sed apud Virg. 3. Æn. v. 56

quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

est, execranda, detestanda, verfluchter / schändlicher Geitz. Ira *homo sacerrimus* execrabilissimus apud Plautum prologo Pœnuli v. 90. Tractum hoc est amore quodam Massilienium, de quo vide sis Servium ad laudatum Virgilii locum, itemque Macrobium & Festum: quibus adde Voss. libr. 5. Instit. Orat. pag. 337. Sic detestanda veneficiorum carmina Hor. Epod. 17. v. 6 *sacras voces* appellat: nisi ita potius dixit, quòd vis divina inesset, & magno malo luendæ illis forent, qui iis defigerentur. Nam & Epod. 7 extr. ait:

Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

Sacer nepotibus, id est, luendus, expiandus nepotibus. Plautus *malum, sacrum, scelestum* conjungit in Bacchidibus act. 4. scen. 6. v. 14.

¶ *Sacrum* etiam magnum denotat, ut & apud Græcos sæpe ἱερὸν pro τῷ μέγα ponitur. Sic enim & Comitialis morbus ἱερὸς νόσος appellatus Aretæo putatur lib. 1. de diuturnis affectibus c. 4. Sed aliam caussam Apulejus adducit. Cujus verba Apolog. ista sunt: *Eum* (morbum epilepsiam) *nostri non modo* MAIOREM & COMITIALEM, *verum etiam* DIVINUM MORBUM; *ita ut Graci* ἱερὸν νόσον *vere nuncuparint. Videlicet quòd animi partem rationalem, quæ longe sanctissima est, violat.* Heinsius quoque in illo Silii l. 8. v. 100

Heu sacri Vatum errores!

sacros, *magnos* interpretatur ex Græcorum more, quem ibi vide. Valerii Flaccus l. 1. v. 798

- - - - sacer efferа raptat
Corda pavor.

Lucanus utrumque conjunxit in illo l. 9. v. 983

O sacer & magnus vatum labor.

¶ 4. Aliquando etiam pro obscuro, abscondito, inaccesso ponitur. Claudianus de bello Getico vers. 554 *Veri sacra fides.* ¶ Plutarchus mortuos appellat *sacros*, quoniam eorum sacra sepulcra sunt. Vide Plin. lib. 2. c. 1. 13. & ibi Dalechamp. p. 105. Rhodigin. lib. 17. cap. 19. ¶ 5. Sacer ignis, morbus multorum generum, quæ a Plinio recensentur lib. 26. cap. 11. sub fin. das heilige Werck/ S. Antonius Feuer. ¶ 6. Et quoniam Imperatores seu Principes, pro Diis quibusdam terrestribus, sive divini habebantur, idcirco perinde omnia ea, quæ ad ipsos pertinebant, ut, quæ Deorum erant, *Sacra* appellabantur. Unde & aula, vel cubiculum Principis, *Sacrarium* L. 9. § Legati D. de muner. & honor. L. 8. C. Theodos. de Legatis & decretis Legation. appellatur. Ita Tiberii *occupationes* aliquis *sacras* appellaverat, quod tamen ipse abnuit civiliter; ut Sueronius auctor est Tiberii vita cap. 27. extrem. Vid. Barth. ad Briton. Armor. pag. 73. & ad Claudian. pag. 586. item Bœcler. de Auspic. Regio.

¶ Sacrum, substantivum, significat sacrificium, aut quicquid Deorum honori instituitur, sive ludi, sive feriæ; Gottesdienst. *Sacra facere*, Cic. Arusp. resp. cap. 15. Gottesdienst leisten / opffern. *Piaculare sacrum facere*, Livius lib. 29. cap. 19. hoc est, sacrificare pro expiatione sceleris, ein Jegopffer thun. *Sacris initiari*, eingeweihet werden. Quintilianus libr. 1. cap. 2 *Nequit enim esse sanctius, sacris iisdem, quàm studiis, initiari.* Sed, *Inter sacrum & saxum stare* proverbiali locutione, in periculo esse significat, zwischen Thür und Angel stecken. vide *inter malleum & incudem*, supra in *Cudo*. Plaut. in Capt. act. 3. scen. 4 *Nunc ego inter sacrum saxumque sto, nec quid agam scio.* Vide Chiliad.

¶ Hinc *Sacritola* Sacerdotes, quod sacra colunt, apud Tacitum 3. Histor. c. 64. & Prudentium. Vide supra in *Colo*.

¶ Antiquitas *sacros porcos eos*, qui decimo die a partu puri & ad sacrificia idonei haberentur, vocavit. Varro, Plaut. in Menæch. & Rudente.

¶ Sacellum, locus parvus cum ara, Deo consecratus, ein klein Kirchlein/ Capell. Cicer. 1. de divin. cap. 46. Et Nepos Themistocle cap. 6 *auctor est, Atheniensium muros ex sacello sepulcrisque constitisse.*

¶ Sacro, sacrare, sacrum facere, Deo dedicare, weihen / ut, *Sacrare templum Deo*, Plin. lib. 8. cap. 65. ¶ 1. Apud Livium aliquoties pro *Devovere* & morti addicere, ita ut impunè quis occidi & violari posset, hoc verbum legas: ut libr. 2. c. 8 *Ante omnes de provocatione adversus magistratus ad populum, sacrandoque cum bonis capite ejus, qui regni occupandi consilia iisset*, in die Acht und Vogel-frey erklären. Sicuti igitur *sacrare* ditis devovere est; ita contra *resacrare* pro devotione solvere dicebatur, de quo infra.

¶ Sacratus, sacratior, sacratissimus, ut, *Numen sacratissimum*, id est, magis, maximè sacrum, Plin. l. 33. c. 16. *Sacrata jura*, Virgil. 2. Æneid. v. 157. quæ violari impune haud possent: quæ ita constituta, ut transgressores pœnæ certæ maneant: Martial. princip. l. 4 *Cæsaris alma dies, & luce sacratior illa,*
Conscia Dictæum quæ tulit Ida Jovem.

¶ Sacrate, adverb. Augustinus epist. 22 sub fin. *Non aliud sit bene vivere, aliud sacrate vivere.* Idem de Doctr. Christ. l. 2 c. 16 *an magis sacrate accipiendus sit numerus.*

¶ Sacrator. Idem Augustinus epist. 140 *sacrator justitiæ.*

¶ Sacrarium, locus in templo, in quo sacra reponuntur, die Sacristey. ¶ Item parvum templum, eine Capell. Ver. Gloss. *Sacrarium*, ναΐσκος. Sidonius lib. 8. Epist. 4 *Agrum Ollavianum Consentii commendans: Primore loco, quod domicilium parietibus attollitur, ad concinentiam scilicet architectonicam fabre locatis: tum sacrario porticibus, ac thermis conspicabilis latè coruscans.* Pro templis justis *Sacraria* Salvianus posuit lib. 3. de Gubernatione Dei. ¶ Apud Suetonium Tiberio cap. 51 *Sacrarium* pro Lucrario ponitur, ubi vide Casaubonum atque Torrentium; aliter *Sacrarium Principis* dictum in Jure, de quo supra in *Sacer*, n. 6.

¶ Sacramentum; de hac voce ita Varro lib. 4. de lingua Latina sub finem: *Pecunia*, inquit, *quæ in judicium venit in litibus* SACRAMENTVM *a* SACRO. *Qui petebat, & instituebatur de aliis rebus, uterque quinquagenos æris ad Pontificem deponebat: de aliis rebus item certo alio legitimo numero assium. Qui judicio vincerat, suum sacramentum* (pecuniam) *à Sacro auferebat; victi ad ærarium redibat.* Festus: SACRAMENTVM, inquit, *as dicitur, quod pœna nomine penditur, sive eo quis interrogatur, sive contenditur. Hinc alia rebus quinquaginta assium est: in aliis rebus quingentorum inter eos, qui judicio inter se contenderent.* Hinc formula illa: *Sacramento quinquagenario contendere.* ¶ 2. Idem, quod jusjurandum. Idem Festus: SACRAMENTVM *dicitur, quod jurisjurandi sacratione interpositâ actum est: unde quis* SACRAMENTO *interrogari dicitur, quia jusjurandum interponitur.* Sic, *Sacramentum perfidum dicere*, apud Horat. 2. Carm. Od. 17. einen falschen Eid thun. *Sacramento obligare*, Cicer. 1. offic. cap. 11. verpflichten. *Sacramento rogare aliquem*, Quintil. lib. 12. cap. 2. pag. 872, id est, jurejurando adigere, auff ein Eyd fragen. Livius libr. 24. cap. 8 *Consulibus creatis liberi nostri sacramenta dicunt*, mit einem Eyd angelobē/ huldigen. *Sacramento teneri*, mit Eyds-Pflicht verhafftet seyn/ Sueton. in Cæsare cap. 42. Ver. Gloss. *Sacramentum*, ὁρκωμόσιον. ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν quasi de jurejurando militari dicitur, cujus exempla apud Gellium lib. 16. cap. 4, & Curtium lib. 7. cap. 1. n. 29 habes. Vide & Lipsium libr. 1. de militia Dial. 6. *Vocare ad sacramentum, adigere sacramento milites*, Tacitus, Florus & alii dixerunt. *Sumere* etiam *sacramentum*, & *sacramento alicujus accedere. Exuere sacramentum* dicitur miles eidem Tacito lib. 3. Hist. cap. 42, 4. Notat & Torrentius, primario *Sacramentum* de militari dici, ad Suetonii Calig. cap. 15. Ver. Gloss. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Et hoc sensu de Christianis quoque potest accipi, quandò per Baptismum Ecclesiæ inseruntur, juramentoque se Christo obligant. Hieronymus Epist. 1. ad Heliodorum: *Recordare tirocinii tui diem, quo Christo in baptismate consepultus, in sacramenti verba juraſti.* Etiam hinc Tertullianus ad Martyres cap. 3 *Vocati sumus ad militiam Dei vivi jam tunc, cum in sacramenti verba respondimus*, puta in baptismo, ut ipse interpretatur de Spectaculis libro, cap. 4. qui & expressius adversus Valentinianos cap. 27 dixit *in baptismatis sacramento*: nec non alterum Christianorum mysterium *sacramenti* nomine signavit de Corona mil. cap. 3, *Eucharistiæ*, dicens, *sacramentum, omnibus mandatum a Domino, antelucanis cœtibus sumimus.* Caussa eadem appellationis, quæ in baptismo, quod denuo per jusjurandum & sacram promissionem Christo Deo nostro in Sacra Cœna obligamur. ¶ Præterea apud Christianos Scriptores *Sacramentum* vox passim pro *mysterio* sumitur. Zeno Veronensis Sermone 1 de Abraham: *Festinet denique implere sacrificium: ne mora faciat peccatum, necessariis sacramentis præparatur.* Quæ *sacramenta* hic dixit, post paullo vocat *mysteria*: & itaque hæc duo synonyma facit. Idem Sermone de Juda, mysterium ternarii numeri, *Sacramentum numeri* dicit. *Sacramenta munerum*, quæ Magi obtulerunt, S. Hieronymus in Matthæi cap. 2 appellat. Idem ibidem in cap. 27. vers. 27 *Sic & isti, quæcunque fecerunt; licet alia mente fecerint, nobis, qui credimus, sacramenta tradiderunt. Sacramenta*, id est, mystice intelligenda; ut paullò ante monuerat. Ibidem: *Velum scissum est; & omnia legis sacramenta, quæ prius tegebantur, prodita sunt.* Similiter B. Fulgentius de incarnatione Salvatoris cap. 2 *Redemptionis sacramentum*; quod mox eodem capite *redemptionis mysterium* dixit. Sequenti cap. 3 *Mediationis* (ita enim legendum, non *mediatoris*, ut vulgò editur) *Sacramentum* legimus. Vide & Casaubonum, si libet, Exercitat. 16 contra Baron. Sect. 43.

¶ Sacrosanctus, sacrosanctum, hoc est, maxime sanctum, inviolabile, ut, *Sacrosanctus Tribunus plebis*, Plin. libr. 7. cap. 44, quem violari nefas erat. Hinc *sacrosancta potestas*, id est, Tribu-

Tribunitia, apud Liv. lib. 29. cap. 20. *Possessiones sacrosanctæ*, hoc est, intactæ & ab omni injuriâ tutæ, apud Cicer. 2. Catil. cap. 8. *Sacrosanctum a sacro & sanciendo* dicitur: quod lege lata & jurejurando interposito institutum a populo est, ut, si quis id violasset, morte penderet pœnas. Plura de hoc vocabulo, & quomodo *sacrum*, *sanctum*, *sacrosanctum*, & *religiosum* differant; Aldus Manutius Quæst. per Epist. ultimo libr. 3. Cicer. Orat. pro Balbo cap. 14 *Sacrosanctum nihil esse potest, nisi quod populus plebsve sanxisset: deinde sanctiones sacrandæ sunt, aut genere ipso, aut obtestatione, & consecratione legis, aut pœna, cum caput ejus, qui contrà facit, consecratur.* De quantitate secundæ syllabæ quæritur. Est enim ex ablativo *sacro* composita vox. Drepanius verò corripuit, & ita male Vossius lib. 2. de arte Grammatica cap. 20, quod Ō in compositis ex duobus nominibus corripi soleat, ut in *Bardocucullus*.

Composita à *Sacrare*.

¶ *Consecrare*, Deo dicare & sacrum facere; ut, *Consecrare aram*, Cicer. pro Domo cap. 55. *delubrum alicui Deo* aut *Deæ*, Idem 3. Nat. D. cap. 36; item *Deî* aut *Deæ alicujus homine*, sic enim loquitur 2. de natur. Deor. cap. 26. Sic *Locus consecratus* opponitur *profano*, Cicer. de Partit. or. c. 10. extr. *Ars curandi tuendique corporis Deorum inventioni est consecrata*, id est, adscripta, Idem 5. Tusc. cap. 1. Rursus ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 15 *Cum amplissimis monumentis consecrare voluisses memoriam nominis tui*, hoc est, immortalem reddere. ¶ 2. in tristiorem partem pro Devovere. Plin. Paneg. cap. 64. *Jurabit, expressit, explanabitque verba; quibus caput suum, domum suam, si sciens fefellisset, deorum ira consecraret.* ¶ Sed *Consecrari Imperatores* dicebantur, quando inter Deos referebantur; quod qua ratione fieri solitum, Herodianus luculenter ostendit libr. 4. cap. 2. Ita hoc verbo usus est Plinius Panegyrico Trajani c. 10. Vide & infra *Consecratio*.

¶ *Consecranei*; eorundem sacrorum participes; item *Commilitones*. Maximinus apud Capitolin. in Gordianis: *Sacrati commilitones, imo etiam mei consecranei*. Tertull. Apologet. cap. 16 *Sed & qui crucis nos religiosos putat, consecraneum erit noster, cum lignum aliquod propitiatur*. Vet. Gloss. συμμύστης, *Consecraneus*.

¶ Consecratio, item ἀποθέωσις Imperatorum, sive *Deificatio*, ut Tertullianus interpretatur: cum mortui Imperatores certa solennitate ac cæremoniâ in numerum Deorum referebantur; Divique exco appellari solebant: quod primùm Cæsari contigit, ut Servius etiam ad Eclog. 5 Virgilii observat. Ritus autem iste consecrandi, sive Deos faciendi Imperatores, ita sese habebat, ut in compendio rem explicem: Exstruebatur rogus sive suggestus in foro ligneus, quatuor tabernaculis in turris speciem assurgens, quadrata forma, sed ut quodlibet tabernaculum justâ dimensione altero contractius esset. Intus multa congesta accumulataque arida erant, quæ facilè ignem concíperent; extra auro, ebore, purpurâ ornata omnia splendidissime fulgebant. In summo fastigio currus inauratus statuebatur, quo vehi solitus Imperator fuerat. Hunc post alia solennia, quæ ibi fiebant, cum ingens aromatum odorumque omnis generis vis, cum variis donis aliis, aggesta esset, successor Imperatoris primus admovebat facem, sequentibus magistratibus cæteris, & succendebat machinam. Immisso igne, de superiore tabernaculo aquila emittebatur simul, quæ animam principis in cælum vehere crederetur. Neque honoris hoc genere Principes tantum, sed & Augustæ, hoc est, Imperatorum conjuges afficiebantur. In Augustarum tamen consecrationibus, pro Aquila, quæ Jovi, virili Numini, sacra erat, Pavo Junonis, hoc est, muliebris Numinis avis, adhibebatur. Unde in veteribus nummis sæpe Aquila aut Pavo visitur, symbolum Consecrationis. Ritum istum adumbravit saltem Dio 56 Histor. sunus Augusti describens: sed luculentissime Herodianus recensuit lib. 4. Histor. cap. 2. qui præcipuè legendus. Conf. Blond. lib. 2. Romæ Triumph. Onuphr. Panvin. lib. 2. Fastor. Salmas. ad Scriptores Hist. Augustæ. Casaubon. ad Pers. p. 213. Alex. ab Alex. l. 6. G. D. cap. 4. & ibi Tiraquellus p. 623 seq.

¶ Consecrator. Hieronym. epist. 83. ad Oceanum c. 4 *virginum consecrator*. Tertullianus de Pudicit. c. 21. extr. *auctor & consecrator ecclesiæ*. Et Firmicus l. 4. c. 7 *simulacrorum consecratores*.

¶ Desacrare apud Statium legitur simplicis sacrare significatione, l. 9. Thebaidos v. 586

Quercus erat, Trivia quam desacraverat ipsa.

¶ Exsecror, exsecrari, deponentale, detestari, verfluchen. *Exsecrari & male alicui precari*; item, *Odisse aliquem, pestem ei exoptare & eum exsecrari*, Cic. in Pison. cap. 14, & 40. *Exsecrari in caput alicujus*, einem an Hals fluchen/ Livius lib. 39. cap. 51. extr.

¶ Exsecrandus. *Exsecrandus populo & detestabilis*, Cicer. 2. Philipp. c. 26. Verfluchens werth. Superlativus *exsecrandissimus*, Salviani est lib. 7. de Gubern. pag. 284 *Romani*, inquit, *imperii dedecus erat, ut in medio reip. sinu exsecrandissimum nefas palam liceret admitti.*

¶ Exsecratus, ut, *civis exsecrata*, verflucht. Horatius Epod. 16. v. 18. Et *Eversio exsecratæ columnæ*, Cicero in 1. Philippi cap. 2. *Exsecratissima auguria*, Plin. l. 28. c. 2.

¶ Exsecrabilis, verflucht / Verfluchens werth. Item quod exsecratur, activè; seu cum exsecratione conjunctum est. Ut, *Exsecrabile odium*, ein grausamer Haß. Livius libr. 9. cap. 26 *Odium exsecrabile in his captos erat*. Idem libr. 31. cap. 17 *Præeuntibus exsecrabile carmen sacerdotibus, jurejurando adacti*. Compar. *Exsecrabilius animal*, Plin. l. 9. cap. 48. id est, magis noxium.

¶ Exsecrabilitèr. Augustinus Confess. lib. 8. c. 7 *tanto exsecrabilius me oderam*.

¶ Exsecrabilitas. Apulejus l. 2. Doctr. Plat. p. 21 *Vitia pariunt exsecrabilitatem*.

¶ Exsecratio, ein Fluch/ Verfluchung. *Exsecrationibus publicis sanctum est*, Cicer. 3. offic. c. 13.

¶ Exsecrator. Tertullianus de Pudicit. cap. 15. extr. *Exsecrator impuritatis*. Et Augustinus epist. 166 sub fin. *exsecratores malorum*.

¶ Exsecramentum, pro *Exsecratio*; Tertulliani est in Apologetico cap. 22.

¶ Obsecro, obsecrare, est *ob sacra*, vel per Deum orare; um GOttes willen bitten. Terentius Andr. a. 2. sc. 1. v. 26 *Te per amicitiam & per amorem obsecro, ut ne ducas*. Cicero in Verrem 4. cap. 17 *Cum multis lacrymis eum oraret atque obsecraret*. Idem ad Attic. lib. 3. epist. 11 *Obsecro te, ut omnia certa perscribas*. Plinius libr. 9. epist. 29 *Venia obsecranda est*. ¶ Sæpè etiam adverbialiter ponitur, præsertim in interrogationibus. Terentius Eunuch. act. 5. scen. 5. v. 21. [al. sc. 4, 41] *Obsecro, an is est?* Lieber/ iſts der? Sed etiam in his vim verbi retinet, nec vere fit adverbium, quod vulgo putant; ut casus appositus in similibus exemplis ostendit. Cicero libr. 13. epist. 13 ad Atticum: *Atticam ea, obsecro te, quid agit?*

¶ Obsecratio: *Prece & obsecratione humili ac supplici uti*, Idem l. 1. de Invent. c. 16. fleißige Bitte.

¶ Exobsecrare, pro valde obsecrare. Plaut. Asinar. act. 1. sc. 3. v. 93 *Supplicabo, exobsecrabo, ut quemque amicum videro*.

¶ Prosecrare ex Lactantio videtur probari posse, quod l. 4. c. 27 Aldus edidit *Dæmonibus prosecrarant*; Mich. Thomasius, & Thysius, & Cantabrigensis *prosecrant*; quasi, sacra faciunt: at Th. Spark *prosecant*, ut ad *prosicias* & *prosecta*, sacrificiorum vocabula, respiciatur.

¶ Resecrare, religione solvere, entweihen/aus dem Bann thun. Cornel. Nepos in Alcibiade cap. 6 *Idem illi Eumolpida ac Cerykes resecrare sunt coacti, qui eum devoverant: tabulæque illæ, in quibus devotio erat scripta, in mare præcipitatæ*. Vide Plautinos interpretes in Persam act. 1. sc. 1.

¶ Sacrifico, sacrificare, sacrum facere, accusativo & ablativo, præter dativum personæ, jungitur. opffern. *Sacrificare suem*, Ovid. 4. Fast. v. 414. *Argento Jovi sacrificare*, Plaut. in Mostell. act. 1. scen. 3. vers. 84. Et absolute *Sacrificare*, immolare hostias, Nep. 23, 2. n. 4.

¶ Sacrificatio. Cic. l. 2. de Nat. Deor. c. 27 *In dea Vesta, quod est rerum custos intimarum, omnis & precatio & sacrificatio postrema extrema est*.

¶ Sacrificator. Tertullian. de Spectac. c. 8.

¶ Sacrificalis, ut, *Apparatus sacrificalis*, Rüſtung zum Opffer gehörig/ Tacit. 2. annal. cap. 69. *Epulæ sacrificales*, Apulejus l. 9 inedito.

¶ Sacrificus, *Ara sacrificæ*, Val. Flacc. lib. 8. vers. 243. *Ritus sacrificî*, Ordnung und Weiſe im Opffern. *Vestis sacrificæ*, Silius lib. 3. v. 27.

¶ Sacrificus, qui sacra facit, Ovidius l. 6. Fastor. v. 803

— — — sacrifico deductum nomen ab Anco.

Ein Opfferer/ Meßpfaffe. nam etiam absolute, instar substantivi, poni potest.

¶ Sacrificulus, rex sacrorum, Gell. l. 10. c. 15. & de sacerdotibus ac vulgaribus popis apud Sueton. Domit. c. 1.

¶ Sacrificium, res divina, ein Opffer. *Anniversaria sacrificia*, Jahropffer/ Cic. in Verr. 6. c. 57. *Sacrificium facere*, Idem de clar. oratoribus c. 14.

¶ *Ratis sacrifera*; sacra vehentes, Ovid. 4. Fast. v. 252.

¶ Sacrilegus, qui e sacro aufert, & religionem templorum violat, ein Kirchenräuber. *Sacrilegus & hostis sacrorum*, Cic. in 3. Verr. cap. 3.

¶ Usurpatur & adjective: ut, *Manus sacrilega*, eine diebiſche Hand/ Horat. l. 2. Oda 13. *Sacrilegum & impium bellum*, Cic. 3. Verrina cap. ult. Et Tibull. l. 3. Eleg. 5 *Sacrilegos ignes*, & Lactantius l. 5. c. 4. pr. *Sacrilegas literas* dixit.

¶ Sacrilegium, rerum sacrarum furtum, Kirchenraub. *Sacrilegium admittere*, Quintil. l. 4. c. 2. *Sacrilegii reum esse*, Quintil. ibidem p. 289.

¶ Sacerdos, a *sacris dandis*, id est, faciendis, appellatus est. *Phœbi, Musarum sacerdos*. Cic. pro Cornel. Balbo c. 24. *Sacra Cereris per Græcas semper curata a sunt sacerdotes*. Dicebantur Sacerdotes primo *nominari*, deinde *cooptari* proprie, vide *Numino* & *Opto*.

¶ 2. Pro Augure Romano. Plinius lib. 2. epist. 1 *Illo die quo sacerdotes solent nominare*, id est augures prodere. Ita enim ipse interpretatur lib. 4. epist. 8. Adde Infra in *Sacerdotium*.

¶ Sacerdotissa, Vet. Inscriptio Hispanica adfertur:

CORNELIAE CLEMENTIS FILIAE
TVSCAE SACERDOTISSAE PERPETVAE
ORDO IPORCENSIVM, &c.

Sed qualiscunque hæc inscriptio est, præstat alias innumeras sequi, quæ *Sacerdotis* vocabulum etiam de sequiore sexu enuntiant. v. g. Gruter p. 320. n. 12

CVRTILIAE C. F. PRISCILLAE
SACERDOTI
DIVAE AVGVSTAE.

& pag. sequente num. 4

DENTRIAE L. F. POLLAE
SACERDOTI DIVAE
AVGVSTAE.

In Gellii quoque aliquot libris [10, 15] vulgatum fuerat *Flaminicas sacerdotissas*; sed dudum suboluit glossema eruditis, qui ad unum omnes hodie expungunt.

¶ Sacerdotium, Priesterthum. *Sacerdotium inire*, Cicer. pro Dom. sua cap. 51. Et ibidem: *Virgo Vestalis sanctissimo sacerdotio praedita.* ¶ 2. Pro Augurati, amplo apud Romanos honore. Lege Plinii lib. 4 epistolam 8. Et Cicero Philipp. 2. cap. 31 *Tum hic bonus augur, eo sacerdotio se praeditum esse dixit, ut*, &c.

¶ Sacerdotalis, e, *Sacerdotales ludi*, Plin. l. 7. Epist. 24.

¶ Archisacerdos. Fortunatus l. 3. Carm. 11. in principio:

Culmen honorificum, patrum pater, archisacerdos.

SACOMA, sacomatis, ex Græco σάκωμα, quod & σάκωμα, eitt instehend Gewicht. Dupliciter accipitur. Namque σάκωμα seu *sacoma* dicitur primo æquipondium. Ut cum fabro aurario locaturus opus, auri massam do certi ponderis, unde opus faciat, itaque ei appendo, ut massam plumbi pari pondere ab eo recipiam. Hoc æquipondium igitur *Sacoma* est. Cum opus igitur factum aurifaber mihi rursus ad pondus, seu æquipondium illud plumbeum, quod ab eo acceperam, appendit, illudque respondet exacte, & æquat Sacoma, tum dicitur aurifaber *opus ad sacoma praestitisse.* Vitruvius lib. 9. cap. 3. de Hierone loquens: *Cum auream coronam votivam Diis immortalibus in quodam fano constituisset ponendam, immani pretio locavit faciendam, & aurum* ad sacoma appendit *redemtori. Is ad tempus, opus manufactum subtiliter, regi approbavit & ad sacoma pondus corona visus est praestitisse.* In veteribus Vitruvii exemplaribus legitur etiam genere muliebri, ad *sacomam pendere* pro ad *sacoma.* Vide Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 258. Deinde *Sacoma* dicitur pondus, quod lanii trutinæ sursum latæ adjungitur, ut graviori æqualis fiat: Julius Pollux libr. 4. cap. 14.

SADDVCAEI, Σαδδυκαῖοι, quorum secta neque corporum humanorum resurrectionem, neque angelos, neque spiritus credebat. Vide B. Hieronymum in cap. 22 Matthæi, quem notat tamen Scaliger Elencho trihæresii c. 17; itemque Grotium ad eundem Evangelistam.

Sæculum, vide *Seculum.*

SAEPE, sæpius, sæpissime. offt / offtmahl. *Sæpe ac multum hoc mecum cogitavi*; Cicero incunte libr. 1. de Invent. Idem pro Fontejo c. 8. *Semel atque iterum ac sæpius*, zum öffternmahl. *Iterum sæpiusque te rogo*, l. 13. fam. ep. 43. *Sæpissime aliquid experivi*, Sallust. Jugurth. c. 63.

¶ Sæpenumero, idem quod sæpe: ut, *Sæpenumero mirari soleo*, Cic. de Senect. cap. 2.

¶ Persæpe, sehr offt. Cic. pro Marcell. c. 6 *persæpe congratulari.* Et de Amic. c. 20 *Quod persæpe fit.*

¶ Sæpicule, idem quod Sæpe. Delectatur eo Apulejus, crebroque utitur. v. g. l. 6. p. 185 *sæpicule commonebant:* & lib. 9. p. 235 *vacuas manus complodens sæpicule.* Hausit ex Plauti Casin. act. 3. sc. 5. v. 59, ubi *sæpicule peccas*, legitur.

SAEVVS, adject. crudelis, unbarmhertzig / grausam / greulich / feindselig. *Sæva memorem Junonis ob iram*, Virg. Æn. 1. v. 4. *Sæva tempestas*, Tacit. Agric. cap. 22. greulich Ungewitter. *Turbines sævi*, Cicer. 3. de Orat. cap. 39 ex poeta. *Sævior in domitis juvencis*, Ovidius 13. Metam. vers. 798. *Sævissimus dominus*, Plin. Panegyr. cap. 52. Et Tacitus lib. 2. Histor. cap. 38 *Nobilium sævissimus L. Sylla.* ¶ 2. Antiquis & in bonam partem accipiebatur pro magno, potente. Ita Virgilius usus in illo 12. Æn. v. 107

- - - - - *materni sævus in armis,*

Servio interprete. Ita & alibi. Sic Ennius apud eundem Servium: *Induta fuit sæva stola*, id est, magna. Sed & Virgilius 2. Æn. v. 556 *Sævum horrorem*, pro magno dixit.

¶ Sævitia, crudelitas, inclementia. Cicer. in offic. lib. 2. cap. 7 *Heris adhibenda sævitia in famulos, si aliter teneri non possint.* Elegantissime *cachinnantem sævitiam* Mamertinus dixit, pro ea, quæ sub persona risus tegitur. Ita enim Panegyr. Juliani cap. 25 scribit: *Quis nescit aliorum Imperatorum hilarem diri-*

tatem, cachinnantemque sævitiam, à quibus ingenita crudelitas figmento lætitiæ tegebatur?

¶ Sævidicta, Terent. Phorm. act. 1. sc. 4. v. 35.

¶ Sæviter, adverbium, Plaut. Pseud. act. 5. sc. 2. v. 35.

¶ Sævissime, Columell. l. 1. cap. 4. extr. *Quædam loca æstate sævissime candent.*

¶ Sævio, sævivi, sævire, crudeliter in aliquem agere, wüten / Tyranney treiben. ¶ Videtur utrumque & *sævus* & *sævio*, formatum a Græco σάω, hoc est *furere.* Livius 3. cap. 45 *Sævite in tergum & in cervices nostras, pudicitia saltem in tuto sit.* ¶ Sævire & vehementius irati dicuntur cum verbis tantum detonant. Virgil. Æn. 6. v. 544

- - - - - *ne sævi, magna sacerdos,*

Deiphobus enim, qui hoc loquitur, verbis tantum a Sibylla hactenus castigatus fuerat. Sic Æneas in 12. v. 387 *sævire* dicitur, i. e. vehementius indignari, quod acceptô vulnere pugnæ subtraheretur. Ita enim canit Poeta:

Sævit, & infracta luctatur arundine telum
Eripere, auxilioque iram, quæ proxima, poscit: &c.

¶ Desævire, sævitiam remittere, ablassen / auffhören mit Wüten / mit Ungestümmigkeit. Virg. 4. Æn. v. 52

Dum pelago desævit hiems.

Et Lucanus lib. 5. v. 303 *Ira desævit.*

¶ *Exsævire*, Livius dixit eadem significatione l. 30. c. 39 *Dum reliquum tempestatis exsævirent.* austobten.

¶ Resævire, rursus sævire. Ovidius l. 1. Trist. eleg. 1. v. 103.

- - - *ne mota resæviat ira.*

SAGA, æ, quam Festus *mulierem sacrorum peritam*; Nonius *virorum indagatricem ad libidinem* interpretatur. De incantatrice sive venefica usus hoc nomine Horat. l. 1. Ode 27

Quæ saga, quis te solvere Thessalæ
Magus venenis, quis poterit Deus?

Tibull. lib. 1. Eleg. 2. v. 41

- - - *ut mihi verax*
Pollicita est magico sæva ministerio,

Et sunt veneficæ istæ non libidinosæ modo, sed & infernalium sacrorum, & multarum rerum peritæ scientesque videri volunt, ut nec inepte Nonius, recte interpretatus vocabulum Festus videatur, qui a *Sagiendo* derivat. *Præsagire*, inquit, *est acute sentire, Unde* SAGAE *dictæ, anus, quæ multa sciunt; &* SAGACES *canes, qui ferarum cubilia præsentiunt.* Alio loco, *Piatricem sacerdotem* interpretatur, quod planè ad Horatii locum facit. Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 31 SAGIRE, inquit, *sentire acute est, ex quo* SAGAE *anus, quia multa scire volunt; &* SAGACES *dicti canes. Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur præsagire, id est, futura ante sentire.* Ergo *Saga*, eine kluge Frau / eine Segensprechorin / &c. Scaliger Tuscam vocem censet, & potest verbum *Sagire* Tuscæ originis esse.

¶ Revera autem adjectivum est, *Sagus, Saga, Sagum*, à *Sagio.* Namque & Statius *Sagas aves* dixit Achill. 1. v. 58

Nunc sagas affatur aves.

Et 8. Thebaid. v. 204

Ipse nihil certum sagis clangoribus æther Præcinet.

Et Prudentius *Amb.* v. 298.

Nec sago clangore loquax & stridula cornix.

Hinc *Præsagus*, de quo infra.

¶ Sägio, sagire, verbum, de quo ante in *Saga.* Inde est

¶ Sägax, ācis; ut à *mentiri mendax* &c. quod præcipue de canibus dicitur, Spürhunde / quibus & *narem sagacem* Lucanus tribuit lib. 7, 829. Plaut. Curcul. act. 1. sc. 2. v. 17 *Canem esse quidem hanc magis par fuit: sagax nasum habet.* Ovidius l. 11. Metam. v. 599

- - - - *canibusve sagacior anser.*

Sed & solertes atque acuti homines sic appellantur. *Mens acris & vigens celerrimeque multa cogitans, & ut ita dicam sagax*, Cicer. de finib. lib. 2. cap. 14. Et, *Sagacissimus ad suspicandum*, Idem in Catilin. 2. cap. 8. Vet. Gloss. *Sagax ἰχνεύων, ἀγχίνους, πανοῦργος, στρογγυλός.* Vide Scaliger. Exercit. 252. Sect. 2.

¶ Sägācitas, behende Lustigkeit / Verschlagenheit / Ut, *narium sagacitas*, Cicer. 2. Nat. D. cap. 63, eine dünne Nasen / so bald etwas riechen kan. *Eâ erat sagacitate, ut decipi non posset*, Nepos Alcib. cap. 5.

¶ Sagaciter, ut, *Sagaciter perbestigare*, Cic. 1. de Orat. c. 51. id est, callide, listigluch ausforschen. *Odorari sagacius*; Cicer. 6. Att. epist. 6. *Odorari sagacissime*, Idem 2. de oratore c. 44.

¶ Præsagire. Cicero supra in *Saga* laudato loco: *Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur præsagire, id est, futura ante sentire*, zuvor spüren / mercken / ehe ein Ding geschiehet. Sic autem dicimus: *Animus præsagit magna mala*, Senec. Thebaide v. 278. Et Terent. in Heaut. act. 2. sc. 2. v. 7 *Nescio quid profecto mihi animus præsagit mali*, was mir für ein Unglück ahnet. Et sic, *Animus mihi præsagiebat*, Cicer. de Divin. 1. cap. 31. mein Hertz sagte mirs wohl. Et, *Præsagio animo*, Livius lib. 30. c. 20. ¶ Etiam ipsa ostenta dicuntur præsagire, id est, præmuntiare.

Apule-

Apulejus sub fin. lib. 9 *Hæc erant, quæ prodigiosa præsagiverant ostenta; hæc quæ miserrimo domino nuntiata.*

¶ Præsagitio, Cic. 1. de divin. cap. 31 *Ineſt ānimis præsagitio divinitùs inclusa*, hoc est, vis quædam præsagiendi, ein Vormercken/ ein heimlichs Fühlen im Hertzen.

¶ Præsāgium, præsensio. ut, *præsagia mentis*, Ovid. lib. 2. Pont. epist. 8. v. 57. Apulejus lib. 9. p. 233 *Stupore defixi mirantur ac trepidant divina præsagia.*

¶ Præsāgus, præsentiens, Claudianus 1. Rapt. v. 190

- - - - heu mens præsaga futuri.

Virg. 10. Æn. v. 843 *Mens præsaga mali.* Ovid. lib. 2. Metam. v. 124 *suspiria præsaga luctus.*

SĂGĂPĒNVM, σαγάπηνον, succus vel lacryma plantæ ferulaceæ Dioscoridi lib. 3. c. 79. vulgus *Serapinum* vocat.

SĂGĒNA, æ, σαγήνη, rete piscatorium, eine Watte / Latini *verriculum* vocant. Manilius lib. 5. v. 678

Excipitur basta circumballata sagena.

SĂGĪNA, æ, cibus, quo pinguis quis efficitur, die Mast. Juvenal. Satyr. 4. v. 67

- - - - Propera stomachum laxare saginis.

Item Saginatus, die Mastung/ Columella lib. 8. cap. 14. extr. *Est facilis harum avium* (anserum) *sagina.* Ita *Sagina* esse dicitur, ubi nihil aliud, quam estur ac bibitur, Plautus Mostellaria act. 1. sc. 3. v. 78

Jam ista quidem absumta rei erit; diet noctesque estur; Bibitur, neque quisquam parsimoniam adhibet, sagina plane est.

Justin. lib. 21. cap. 2. n. 1 *In segnitiem lapsus, saginam corporis nimia luxuria contraxit*, id est, pinguedinem, dick und fett worden. Vet. Gloss. *Sagina* παχυπλήρωμα.

¶ Sāgino, saginare, pingue efficere, mesten/ feist machen. *Saginare exquisitis epulis*, Plin. lib. 9. cap. 35. *Saginari sanguine cibium*, Cic. pro Sextio cap. 36.

¶ Saginatus, ut, *Saginatus porcus*, Propert. lib. 4. eleg. 1. v. 23. gemestet. Tertullianus extremo de Jejuniis: *Saginatior Christianus ursis & leonibus forte, quam Deo, erit necessarius.*

¶ Saginatio. Plin. lib. 8. cap. 51. *Tridui inedia saginationem orsa.*

¶ Saginarium, ein Mastställ/ Varr. lib. 3. cap. 10.

¶ *Bos saginarius*, ein Mastrind. Ex Servio Stephanus.

SĂGITTA, jaculum, quod arcu emittitur, ein Pfeil/ Boltze. *Missilis sagitta*, Horat. lib. 3. Oda 6. *Nervo aptare sagittas*, Virg. 10. Æneid. v. 131. aufflegen. *Sagittas conficere*, schiessen / Cic. 4. Academ. cap. 24.

¶ 2. *Sagittam* rustici vocant novissimam surculi partem, das eusserste Spitzlein am Rebschoß. Columell. lib. 3. cap. 17.

¶ Sagittula, diminutivum. Apulejus lib. 10. pag. 254 *pinnulis & sagittulis.*

¶ Sagittarius, adjectivum, ut, *Calamus sagittarius*, hoc est, sagittis ex eo formandis idoneus. Plin. lib. 16. cap. 36.

¶ Sagittarius, substantivum, sagittandi peritus, ein Schütz. Cæsar. lib. 2. Gall. cap. 7 *Cretas sagittarios, & funditores Baleares subsidio oppidanis mittit.* De Alcone Cretensi, præstantissimo sagittandi artifice, legatur Servius in Eclog. 5 Virgilii. Olim hac arte quoque nobiles fuerunt Parthi, Armenii, & Cydonii, Claudian. in 4. Consulat. Honorii v. 529

Scis, quo more Cydon, quâ dirigat arte sagittas
Armenius, refugo quæ sit fiducia Partho.

¶ 2. Erat & numisma Persicum *Sagittarius*, sic dictum a nota, quod & *Darius* dicebatur. Hinc illud celebre Agesilai apophthegma: *Se ex Asia pulsum triginta millibus sagittariorum*, cum ea pecuniæ summa corrupti a Persarum rege Atheniensis effecissent, ut de provinciâ Agesilaus decederet, Plutarch. in Apophthegmatis.

¶ 3. Sagittarius, Signum Zodiaci. Plinius lib. 17. cap. 24 *Cum Luna est in Sagittario.*

¶ Sagittifer. *Geloni sagittiferi*, Virg. 8. Æn. v. 725. *Pharetra sagittifera*, Ovid. 1. Metam. v. 468. *Sagittifera pecus*, id est, hystrix, Claudianus extremo Eidyllio de Hystrice.

¶ Sagittiger, idem. Avienus in Phænom. Arat. v. 842 *Ora Sagittigeri*, id est Sagittarii, sideris cælestis.

¶ Sagittipotens. M. Cicero in Arat. v. 311 ed. Grot.

- - - Sagittipotens Sol cum sustinet orbem.

Et Quintus Cicero apud Ausonium in Eclogario p. 559

Pigra Sagittipotens jaculatur frigora terris.

¶ Sagitto, sagittare, sagittam emittere. Proscripsit hoc verbum Vossius lib. 1. c. 23. de vit. sermon. & restituit ipse lib. 4. c. 23. tanquam posterioris ævi vocabulum ab Justino lib. 41. cap. 2, 5 usurpatum. Etiam Curtius lib. 7. cap. 5, 42 *ars sagittandi.*

SAGMA, σάγμα, quod jumentis onera bajulantibus imponitur, ut molliùs & sine noxa vehant. Vegetius rei Veterinariæ lib. 2. cap. 59 *Exceptis his, qui deputati sunt circo, reliquum mulorum, equorum, asinorumque genus sub sagmis aut sellis solo tergo præstat officium.* Vide Casaub. loco mox indicando.

¶ Hinc *equus sagmarius*, qui onera portat, *equus sellaris*, qui hominem vehit. Vide Casaub. ad Lampridii Elagabal. cap. 4, & Salmas. ad Vopisci Aurelian. cap. 7. Uterque enim Historicus *sagmarium equum* appellavit.

SAGMEN, neutrum, gramen cum sua terra evulsum. ¶ 2. Et *herbena.* Livius lib. 1. cap. 24 *Jubesne me, rex, cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? jubente Rege, Sagmina, inquit, te, Rex, posco. Rex ait, puram tollito. Fecialis exarce graminis herbam puram attulit*, &c. ein reiner Rasen. Dicta *sagmina*, quod ex loco sancto secabantur, vel à sanciendo: Festus, & ibi Scaliger. Invertuntur hæc, & *sanctum a sagmine* derivatur lege 8 § 1 Dig. de divisione rerum. *Sanctum*, inquit JCtus, *dictum est a sagminibus. Sunt autem Sagmina quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret.*

SĂGVM, & vox & vestis Gallica, ut ex Varrone, Isidoro & aliis constat; imò *Celtica*, nam & Germanis eam tribuit Tacitus German. cap. 17. n. 1, ut recte observavit & docuit Cluverius lib. 1. Antiquæ Germaniæ cap. 16. A Græco, κάγη, manasse, vulg. vocabulum Leunclav. ad Xenoph. pag 1045. A Gallis Romam & in Italiam pervenit: non ampla longaque, sed quæ humeros & terga tantum tegeret ad nates usque demissa. Quadrata forma cujusmodi & pallia Græcorum, de lana, villosaque & crassior; & inde delicatiori cultui opponi solita. Martialis lib. 6. epigr. 11 *Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit:*

Ut te purpureum, Marce, sagatus amem?

Et quia munimentum contra imbres & frigora præbere poterat, idcirco militibus agrestibusque usurpabatur. Sano *rustici sagi* bis B. Hieronymus in vita Hilarionis meminit: & Columella lib. 11. cap. 1 inter vestimenta rustica *sagatos* quoque *cucullos* nominat: quanquam ibi *sagis cucullatis* legere malim: ut intelligat, *saga* illa tegendo etiam capiti consutos habuisse *cucullos.* Locus Columellæ ita habet: *Culcam vestitumque familiam utiliter magis habeat, quam delicatè: id est, munitam diligenter a frigoribus & imbribus: quæ utraque prohibentur optimè pellibus manicatis & sagatis cucullis:* sive, ut nostra conjectura est, Columellam scripsisse, *sagis cucullatis.* Quas *manicatas pelles* Columella, S. Hieronymus in depingendo Hilarionis cultu, & ipse rustico, *pelliceum ependyten* vocat: *sagum* similiter, Columella, subjungens. Sub finem autem ejus libelli, cum de eadem re agit Hieronymus, & *cucullam* nominat. *Sicut vestitus erat*, inquit, *in tunica cilicina & cucullâ, & sago rustico* &c. *Cuculli* igitur aliquando distinctam & peculiarem cultus partem, interdum conjunctam cum sago constituebant. Seneca Epist. 18 de paupertino & aspero cultu: *Grabatus ille horrus sit, & sagum, & panus durus, ac sordidus.* Usque adeo autem proprie militum armorumque *Sagum* fuit, ut etiam in urbe a populo, majore aliquo motu tumultuque exorto, saga sumerentur, quasi indicium belli. Unde ad *saga ire* [Cic. 14. Philipp. cap. 1] & *esse in sagis civitas* dicebatur: cujus utriusque formulæ exempla, cum alii, tum Cicero ipse suppeditat. Eamque ob causam *togati sagatique* opponebantur. Sicuti *Milites* & *Quirites.* Nam *toga* civilis habitus & pacis; *sagum* militaris ac belli vestis erat. Nec aliud *Sagum* erat quam pallium, seu chlamys. Nam & B. Hieronymus in vita Hilarionis sub finem *Sagum* appellat, quod paullo ante vocaverat *pallium.* Sed illud, quo duces utebantur, purpureum erat: itaque ad differentiam ejus *gregale sagum*, hoc est, quo gregarius seu manipularis miles utebatur, Livius lib. 7 cap. 34 dixit. Vide & Turnebum lib. 2. cap. 6. ¶ 2. *Sagum* etiam vestis stragulæ genus, ejusdemque, cujus Cilicia erant, usus. Namque & coopertoria sive tegumenta equorum, *Saga* dicebantur, Kotzen / de quo Casaubonus ad Lampridium.

¶ Săgŭlum, sagum brevius, Filtzmantel. *Sagulo lebes*, id est, expediti, Tacit. Germ. cap. 6. & Virgil. 8. Æn. vers. 660 *Virgatis lucent sagulis.*

¶ Săgātus, à *Sagare*, id est, sago indutus. Cic. 14. Philipp. cap. 1 *Cras sagati prodeamus.*

¶ *Sagulatus*, idem, Suetonius Vitellio cap. 11.

¶ Sagatio, genus ludicri atque lasciviæ, cum sagis distentis plurimorum manibus imponebatur aliquis, iisdemque excussis jactabatur in altum. Vetus Gloss. *Sagatio*, παλμός. De isto ludicro Suetonius Ottone cap. 2 *Ferebatur & vagari noctibus solitus atque inbaltidum quemque obviorum, vel potulentum corripere, ac distento sago impositum in sublime jactare.* Martialis lib. 1. Epigr. 4

Audieris cum grande sophos, cum basia jacta.
Ibis ab excusso missus in astra sago.

¶ Sagarius, ad saga pertinens, ut *Sagaria negotiatio*, Lege 5 § 15 Dig. de tributar. actione. Kleider-Handlung.

SĂGVNTVS, vel Saguntum, oppidum Hispaniæ, ultra flumen Iberum, haud procul a mari Balearico, longa quondam obsidione Pœnorum ad extremam redactum famem. Livius lib. 21. Unde origo belli Punici secundi.

¶ Saguntinus. *Saguntini*, incolæ, Liv. lib. 21. cap. 9. &c. sæpe. Et adjective, *Saguntina fames*, id est maxima, extrema. Vide Chiliadas.

SAIS, urbs Ægypti inter Sebenniticum & Canopicum Nili ostium sita. Hinc

¶ Saitæ, hujus loci incolæ, qui Mercurium Trismegistum coluerunt. Eorum coloni Athenienses, non Athenienses parentes Saitarum. Vid. Voss. de Histor. Græc. pag. 399.

SAL, sit a Græco ἅλς, per metathesin, neutrum, est & masculinum. Saltz. Sallust. Bell. Jugurth. cap. 89 *Neque salem neque aliæ gulæ instrumenta.* Et Cicer. de Amicit. cap. 19 *Verum est illud, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiæ munus expletum sit.* Plin. lib. 31. cap. 11 *Nihil utilius sale & sole.* Et *Montes salis nativi*, Saltz-Berge/ Idem lib 32. cap. 7. *Salem adspergere carnibus*, Plinius libr. 8. cap. 38; & *sale carnes adspergere*, Idem lib. 15. cap. 6, einsaltzen/ quod uno verbo etiam *salire* dicebant, de quo infra. *Vesco sale saxa peresa*, Lucret. lib. 1. v. 326. *Sal nativus*, qui *factitio excoctoque* opponitur. Sponte enim nascitur, atque in montibus lapidum more cæditur, de quo Plinius lib. 31. cap. 7. *Sal fossilis*, Berg Saltz. *Sal marinus*, (Meer-Saltz/ Bay) qui ex marina aqua conficitur. Quod quomodo fiat, elegantissimis his versibus Manilius lib. 5. sub finem declarat:

Quin etiam magnus poterunt celebrare salinas
Et pontum cogere, & ponti secernere virus,
Cùm solitum certo distendunt margine campum,
Appelluntque suo deductum ex æquore fluctum;
Claudendoque negant; tum demum suscipit undas
Area; tum pontus per Solem humore nitescit.
Congeritur siccum pelagus, mersique profundi
Canities emota, maris spumaque rigentis
Ingentes faciunt tumulos, pelagique venenum,
Quodque erat usu aquæ succo corruptum amaro,
Vitali sale permutant, reddunt que salubrem.

Qui ultimi tres versus nec bene dispuncti, nec emendati satis leguntur. Post *venenum* comma ponendum est. Pro *quodque*, *quique* legendum videtur. Hoc enim dicit, pelagi venenum & usum aquæ, qui succo amaro corruptus erat, vitali sale permutant, & eum ipsum aquæ usum salubrem efficiunt. *Usum aquæ* pro aqua dixit. Per *succum amarum* salsedinem aquæ marinæ intelligit, quam modo *venenum pelagi*, & paullò ante *pontei virus* vocaverat. Sunt enim hæc duo vocabula *virus*, de quo vide suis locis. Cæterum de salis generibus vide Plinium lib. 31. Natur. Histor. cap. 7. ¶ 2. *Sal* pro sapientia & urbanitate, Klugheit/ Höfflichkeit, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 14 *Qui habet salem*, wer klug ist. Ubi Donatus: SAL *neutraliter condimentum est: masculinum, sapientiæ.* Catullus Epigram. 87 in Quintiam & Lesbiam:

Nulla in tam magno est corpore mica salis.

¶ 3. *Sal* etiam ponitur pro lepore & ἐυτραπελίᾳ sermonis. Afranius apud Priscian. lib. 5. p. 659 *Quicquid loquitur, sal est.* Plin. lib. 3. Epist. 21 *Homo ingeniosus, acutus, acer, & qui plurimum in scribendo & salis habet & fellis.* Et Auson. Epist. 11 *In cabillando naturâ invenustus, nec arte conditus, diluti salis & salliæ ignarus.* Hinc *Sales*, joci &c. Plin. lib. 31. cap. 7 *Vita inhumanior sine sale nequit degi; adeoque necessarium elementum est, ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur, omnisque vita lepos, & summa hilaritas laborumque requies non alio magis vocabulo constat.* Sic, *Urbani sales*, Cic. 9. famil. ep. 15. Idem 1. Offic. cap. 37 *Sale & facetiis Cæsar vicit omnes*, an Höfflichkeit und Schertz-Reden. Etiam in deteriorem partem pro gravibus & acerbis jocis. Seneca de Vita Beata cap. 27 *Totus illa comicorum poëtarum manus in me venenatos sales suos effudit.* ¶ 4. Neque vero de sermonis tantum lepore; sed aliarum etiam rerum venustate ac elegantia *Sal* dicitur. Nepos Attico cap. 26 *Tectum antiquitus constitutum plus salis, quam sumtus habebat.* Verum inconcinne hic quibusdam hoc modo usurpari videtur. ¶ 5. Poëtis interdum *Sal* Mare dicitur, ut fœminino Græcis ἅλς. Virg. 1. Æn. v. 35

spumas salis ære ruebant.

Rursus Æn. lib. 5. v. 848

Mene salis placidi vultum fluctusque quietos
Ignorare jubes?

¶ Sălarius, adjectiv. *Vectigal ex annona salaria*, Livius lib. 29. cap. 37, der Saltz-Zoll. Sic ab Sabinis per Anienis pontem ad mare inferum ferebat *Via Salaria*, die Saltz-Straß. Idem lib. 7. cap. 9, & Festus.

¶ Sălarius, substantivum, qui sal vendit, Martial. lib. 1. Epigram. 42 *Vilet pueri salariorum.*

¶ Salarium, stipendium militiæ vel servitii, Sold/ Besoldung. *Salarium annuum*, Lege ult. Dig. de Obligation. ein Jahr-Sold. Plin. lib. 31. cap. 7 *Sal honoribus etiam militiaque interponitur, salariis inde dictis*, &c. Tacitus Agric. cap. 42 *salarium proconsuli solitum offerri.* Et, *Salarium cui constituere*, modo dicta lege ult. Dig. de Obligation. einem eine Besoldung machen.

¶ Salsus, a, um, salis saporem habens, a *Salio* verbo, de quo infra, gesaltzen. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 72 *Hoc salsum est parum*, das hat zu wenig Saltz. Virgil. Æneid. 2. v. 173

– salsusque per artus Sudor iit.

Plin. lib. 31. cap. 7. extr. *marinâ aquâ salsior.* & præced. cap. 6 *salsissimum mare.*

¶ 2. Et *salsum* pro Ridiculo, auctore Quintil. lib. 6. cap. 3. pag. 467. Sic *salsiores sales*, Cicer. 9. famil. epist. 15. Idem 2. de Orat. cap. 71 *Quæ dicuntur, salsiora videri solent.*

¶ Salse, adverb. *Salsè dicere*, id est, acute, scharff/ Quintil. lib. 6. cap. 3. extr.

¶ Salsiusculus, diminut. etwas saltzig. Augustinus Confession. lib. 8. cap. 3 *Ebriosi quadam salsiuscula comedunt, quo fiat molestius ardor, quem dum exstinguit potatio, sit delectatio.*

¶ Persalsus, valde salsus. Cicero metaphorice lib. 2. de Oratore cap. 69 *Persalsum illud est apud Nævium:* &c.

¶ Persalse, adverbium. Idem lib. 2. ad Quint. fratr. epist. 14 *Persalsè & humaniter etiam mihi gratias agit.*

¶ Præsulsus, idem quod persulsus, scharff gesaltzen. *Præsulsa adipis liquamen*, Columella lib. 6. cap. 2.

¶ Subsalsus, aliquantulum salsus, etwas saltzig. Plinius lib. 21. cap. 29 *herba subsalsa gustanti.*

¶ Insulsus, a, um, ungesaltzen, ¶ 2. Item insicetus, ἄμουσος, ungeschickt/ unhöfflich. Gloss. Vet. *Insulsus*, ἀήθης, ἄχαρις. Cicer. 1. Tuscul. cap. 8 *acuti, nec insulsi hominis sententia.* Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 3. *Solœcissimus & insulsior figura.* Superl. *Insulsissimus improbissimusque est*, Martial. l. 12. epigr. 55.

¶ Insulsè, adverbium. Cic. Attico lib. 4. epist. 16 *Latum est insulsè.* Legislationem intelligit. Apulejus Apolog. pag. 296 *Insulsè & absurdè.* Gellius lib. 16. cap. 12 *Nihil potest dici insulsius.* Idem lib. 12. cap. 2 *Hoc etiam addidit insulsissimè.*

¶ Insulsitas. Cic. lib. 13. ad Attic. epist. 29 *In villâ, cujus insulsitatem bene noram; video nihil aut pauca mutata.*

¶ Salsamentum, quicquid ad usum diuturnum sale conditur, ut pisces & alia, gesaltzen Fischwerck. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 27 *Salsamenta hæc Stephanio sic macerentur pulchrè*, recht gewässert werden.

¶ Subinsulsus, aliquantum insulsus. Cic. de opt. gen. orat. cap. 3 *Quid non acutum, aut subinsulsum est.*

¶ Salsamentarius, *Cadus salsamentarius*, Plinius lib. 32. cap. 8. *Vas salsamentarium*, ein Gefäß/ darein man einsaltzet/ apud Columell. lib. 2. cap. 10.

¶ Salsamentarius, substantivum. *Salsamentorum venditor*, der mit gesaltzenem Fischwerck handelt. Auctor ad Herenn. lib. 4. pag. 54 *Ut si salsamentarii filio dicas, quiesce tu, cujus pater cubito se solebat emungere.*

¶ Salsura, das Einsaltzen/ Columell. frequenter: ut, *Salsura sulla carnis*, lib. 12. cap. 21.

¶ Salsedo, ipse salis sapor. Onomast. *Salsedo*, ἅλμη.

¶ Salsilago, & Salsugo, utroque enim nomine Plinius utitur, liquor quidam salis, gesaltzene Feuchtigkeit/ Salse. Ita vero lib. 31. cap. 7. extr. *Appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marinâ aquâ salsior, vi distans.* Et Vitruvius lib. 2 cap. 4 *remittere salsuginem*, die saltzige Schärffe fahren lassen.

¶ Salsitudo, idem, sive humor salis saporem referens. Vitruvius lib. 1 cap. 4 *inconsueta salsitudine necari.* Et Plinius lib. 20. cap. 14 *salsitudo corporis.*

¶ Sălina, æ, locus, ubi sal coquitur, ein Saltzwerck/ Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 12, & pro leg. Manilia cap. 6. *Salinas celebrare*, Saltzwerck treiben/ apud Manil. lib. 5. v. 682.

¶ Salinum, ein Saltz-Gefäß/ Saltzmeste. Horat. 2. carm. Ode 16

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenuis salinum.

Erat etiam vasculum minutis oblationibus dictum. Livius lib. 26. cap. 36 *Ut Salinum, patellumque Deorum caussa habere possint.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 4 *In C. Fabricii, & Q. Æmilii Papi, principum seculi sui, domibus argentum fuisse confitear oportet. Uterque enim patellam Deorum, & salinum habuit.*

¶ Salillum, diminut. Plaut. in Trinum. act. 2. sc. 4. v. 91.

¶ Salinator, qui rei salariæ operam dat, sal vendit, aut salis vectigal redemit, etiam qui arte sal conficit. Arnobius enim lib. 2. pag. 70 inter artifices enumerat: *Quid cybiarios, salinatores, bolonas, unguentarios, auriflices, aucupes* &c. Inde *Livia* cognomen apud Patavinum historicum lib. 29. cap. 37.

¶ Priscianus lib. 10 ex Sisenna verbum *Sallio, sallire* citat, quod est sale condire.

¶ *Salio* dixit Columella lib. 12. cap. 53. & Ovid. 4. Fast. vers. 409 *mica saliente bonorem*; & Celsus lib. 2. cap. 18 *Pisces, qui solidi, saliuntur.* Vet. Gloss. *Salit*, ἅλλεται.

¶ Sallo, sallere, etiam dixerunt veteres, ut Lucilius. Nam & ex Sallustio Priscianus citat, *Reliqua cadaverum ad diuturnitatem usus sallere.*

¶ Salitura, condimentum cum sale, Saltz-Lacke/ Saltz-Wasser am eingesaltzenen. Columella lib. 8. cap. ult. *Salsura pabula*, piscibus jacentibus præbenda, vocat, quæ paullo ante dixerat *salsamentorum purgamenta, quæ cetariorum officinæ everruntur.*

SĂLĀCIA, Dea maris, Amphitrite: Vetus Gloss. *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρεύς. Vide Festum. Ubi *Salaciam* dictam putat, quod salum i. e. mare cieat, i. e. moveat. Sed rectiùs a *Salo* simpliciter. Ut enim a *Finum Vinacem*, ita *a salum salacius*, & deinde *salacia*. Nam revera videtur adjectivum. Vet. Gloss. *Salmacia* (fortè

lege-

legendum *Salacia*) *aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Decoſſus maris eſt. Vide *Venilia*.

SĂLĂCO, onis, Autolyci pater, mollis & luxui deditus, uti Scholaſtes Ariſtophanis tradit. Suidas vero & Heſychius eum ſic dici ſcribunt; qui, cum pauper ſit, dives tamen haberi vult; ſive, qui in paupertate opulentiam ſimulat. Menander in epiſtola ad Glyceram τρυφὰς & σαλακονίας conjungit, quas tamen differre ex Ariſtotelis lib. 2. Rhet. docet C. Rhodiginus lib. 7. cap. 16. aitque, Salaconas eſſe, qui inſueverint circa id, quod amant, immorari, admirari & clamores tollere, quaſi M. Antonius fuit, quem idcirco Tullius Paradoxo 5 perſtringit, & non liberum, adeoque nec imperatorem, ſed ſervum eſſe oſtendit. Uſus eſt autem ea voce Cicero: *Cognoſti meam cauſſam, & iſtius Salaconis iniquitatem*, epiſt. 24. lib. 5.

SĂLAMANDRA, æ, Σαλαμάνδρα, lacerti genus, ein Molch oder Moldwurm. Vermis maxime venenatus. Vivit in igne, & in ignem quidem immiſſus eum extinguit. Ita quidem Ariſtoteles lib. 5. Hiſtor. Anim. cap. 19. ſect. 130. eumque potius, quam experientiam ſecuti Antigonus Tmemat. 91. memorabil. narrat: & Ælianus lib. 2. Hiſtor. Animal. cap. 31 prodiderunt. Verum aliquantiſper in igne illæſus quidem conſiſtit ob terreæ cutis duritiem; at diutius admotus comburitur. Adde Plin. lib. 10. cap. Vid. Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orat. pag. 514. & notas ad Relig. Medic. p. 311.

SĂLAMIN & *Salamis*, *inis*, inſula in ſinu Saronico contra Athenas, regia quondam Teucri & Ajacis, de qua in Themiſtocle Cornel. Nepos, *Bellicorum hominum genetrix* Pindaro appellata.

¶ Salaminem autem urbem in Cypro poſt bellum Trojanum Teucer condidit. Vide Vell. Paterculum principio reliquiarum libri 1, & Horat. lib. 1. Od. 7

Tiburis umbra tui, Teucer, Salamina patremque, &c.

¶ Sălămīnus, & Salaminius, adjectivum. Ut, *Salaminium tropæum*, Cic. 1. Tuſcul. cap. 46.

¶ Salamini, & Salaminii: ut, *Solon Salaminius.*

¶ Lucanus etiam *Mare Salaminiacum* dixit mare Salaminis inſulæ, lib. 5. v. 109. Et, *Salaminiaca tropæa*, Silius lib. 14. v. 183.

SĂLAR, is, maſcul. piſcis, kleiner Lachs. Sidon. lib. 2. epiſt. 2 *Rapacissimi ſalares.* & Auſonius Moſellâ v. 88

Purpureique ſalar ſtellatus tergora guttis.

¶ *Sarto, onis*, mediæ ætatis ſalmo, ein halbwachſener Lachs.

SĂLAX, ācis, in libidinem pronus, geil/ unkeuſch. *Salaces truncæ*, Ovid. Remed. am. v. 799, μετουσιακῶς, quod incitent Venerem. Lactantius Opific. cap. 14 *Si ita eſſet*, (libidines rerum Venerearum in jecore contineri) *ſalaciora plus jecoris habuiſſent.* Et Columella lib. 7. cap. 9. pr. *Oportet mares ſues quam ſalaciſſimos eſſe.* Seneca pariter apud Lactantium lib. 1. cap. 16 *Quid eſt*, inquit, *quare apud poëtas ſalaciſſimus Jupiter deſierit liberos tollere?*

¶ Salacitas, Geilheit. Plin. lib. 10. cap. 36 *Paſſeri minimum vitæ, cui ſalacitas par.*

SALĔBRA, æ. *Hæret in ſalebra*, Cicer. de Finib. lib. 5. cap. 28. Et Val. Maximus lib. 6. cap. 9. ext. 5 *Vultum ſemel mutavit perquam brevi triſtitiæ ſalebra concuſſum.*

¶ Sed plurale *Salebra* uſitatius eſt. Sunt autem loci aſperitate difficiles & impediti, unebene/rauhe und ſteintgte Oerter/ inde dicti, quod ſine ſaltu tranſiri non poſſunt. Propertius lib. 3. eleg. 15. v. 15 *Luna miniſtrat iter, demonſtrant aſtra ſalebras.*

¶ 2. Cicero per metaphoram horridam etiam & incultam orationem *ſalebras* dixit, eine unförmliche/ unliebliche Rede/ de Finib. lib. 2. cap. 10 *Nunquam in tantas ſalebras incidiſſet.* Martialis in Chreſtillum quendam lib. 11. Epigr. 91.

Carmina nulla probat, molli qua limite currunt:
Sed qua per ſalebras, altaque ſaxa cadunt.

¶ Salebratim. Sidonius lib. 2. epiſt. 2 *Fluvius, qui ſalebratim ſaxorum obicibus defractus, ſpumoſo caneſcit impulſu.*

¶ Sălebrōſus, a, um, aſperum. Quintil. lib. 11. cap. 2. p. 815 *Salebroſa oratio*, hoc eſt, ſæpe interrupta, reſiſtens & difficilis, eine Rede/ ſo nicht fertig und lieblich abgeht. Quod de Aſinii quoque Polliönis compoſitione Seneca epiſt. 100 dixit. Et Sidonius lib. 9. epiſt. 7 *ſalebroſa [orationis] juncturæ.*

SALENTĪNI, Salentinorum, regio in Italia eſt, Apuliæ proxima. Virg. 3. Æn. v. 400

Et Salentinos obſedit milite campos.

SĂLERNVM, Picentinorum oppidum in Italia. Lucanus lib. 2. v. 425 - - - - *radensque Salerni*
Culta Siler.
Id eſt, Silarus amnis. Et Silius lib. 8. v. 583
Ille & pugnatis laudabit tela Salerni.
Quod vel ipſum civitatis nomen eſt: vel factum inde denominativum *Salernus*, pro *Salernitanus*, ut Cœlius Secundus in F. R. cenſuit. ¶ Exſtat de conſervanda valetudine ad Anglorum regem *Scholæ Salernitanæ* libellus non inutilis.

SALGAMA, orum, dicebantur flores, herbæ, olera, aceto, & muria, quæ ex ſale, unde nomen, condita, in vaſis fictilibus vitreisque aſſervabantur. De quibus videndus Columella eſt lib. 12. c. 4. & aliquot ſequentibus. Meminit & lib. 10 de hort. v. 117 idem Columella: & Auſonius epigram. 125. Græci ἁλμαία vocant, allerhand eingemachte Früchte. In titulo Codicis *de Salgamo hoſpitibus non præſtando* videntur ſignificari ſpecies, quæ ad condiendum faciunt: ut, *Sal, aceturn, lignum, oleum, culcita.* Lege; Cod. Theod. de Salgamo hoſpitibus non præbendo: ubi Jacob. Gothofredum pretium eſt conſulere.

¶ Salgamarius, ſalgamorum confector ſeu venditor, apud eundem. Columella lib. 12. c. 44 & 54.

SĂLII, a ſaliendo dicti ſacerdotes Martis. Ovid. 3. Faſt. 387

Jam dederat Salius (a ſaltu nomina ducunt.)

Livius lib. 1. cap. 20 *Numa Salios XII Marti legit, cæleſtiaque arma (quæ ancilia appellantur) ferre, ac per urbem ire canentes carmina cum tripudiis, ſolennique ſaltatu, juſſit.* Sed numerum Saliorum inſtitutum a Numa duplicavit Tullius Hoſtilius devictis Sabinis, ut Dionyſius Halicarnaſſ. auctor eſt lib. 3. Horum primus dicebatur PRAESVL, de quo Plutarchus in Numa. Vide & Buchnerum ad Hymn. Prudentii de natali domini v. penult. Hi &

¶ Saliſubſuli vocantur, quaſi Salii ſubſilientes ſeu ſaltantes. Vide Scalig. in Catulli Epigr. 17. in coloniam v. 6, & quæ infra in *Subſilio* notabimus.

¶ Sălĭāris, are, quod ad Salios pertinet. Sic *Saliare carmen*, quod cantatur à Saliis. *Saliares epulæ, dapes*, ein herrlich Mahl/ quæ exhibebantur his ſacerdotibus. Quæ quia magnificæ oppiparæque erant, idcirco id nominis ad quasvis lautiores cœnas eſt translatum. Feſtus: *Hîs* (Saliis) *per omnes ſacrorum dies, ubicunque manent, quia ampliſſima ponuntur cœna, ſi quæ aliæ magnæ ſunt*, SALIARES *appellantur.* Horatius lib. 1, Ode 37

- - - *nunc Saliaribus*
Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus, ſodales.

Saliaribus dapibus, id eſt, opimis. Vide ibi interpretes: itemque Torrentium ad Suetonii Claudium cap. 33.

¶ Saliatus, ſubſt. officium Saliorum. Capitolinus in Marco Philoſopho cap. 6 *Octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit. In ſaliatu omen accepit imperii*, &c.

¶ 2. Salii, Germaniæ populus, Francica gens, Marcellino, Zoſimo & aliis laudata. Althamerus in Taciti Germaniam a *Sala* fluvio ſic dictos putat: alii ab *Iſala* ſic appellatos cenſent, qui antiquitus *Sal* appellatus. Cluverius lib. 3. German. Antiquæ cap. 17.

¶ Ab his *legem Salicam* dictam Alciatus cenſuit, quæ mulieres à ſucceſſione arceat, ne per connubia & affinitates peregrini ad regni ſucceſſionem ſibi aditum faciant. Sed diverſæ opiniones. Vide Chiffletium.

SĂLIO, ſalivi, ſalii & ſalui, tribus ſyllabis, ſalire, hüpffen/ ſpringen. *Saliunt paſſeres*, Plin. lib. 10. cap. 38. *Saliendo ſe exercere*, Plaut. Bacchid. act. 3. ſcen. 3. v. 25. *Aquæ ſalientes*, Quell-Waſſer/ ſo aus einem Brunnen ſpringen/ Sueton. Auguſto cap. 82. *Ribo ſaliente ſitim reſtinguere*, Virgil. Eclog. 5. v. 47.

¶ 2. *Salire* etiam dicuntur animalia, quando mares fœminas generationis cauſſa inſiliunt, ſive ineunt, beſpringen. Ovid. lib. 2. de art. am. v. 485 *Læta ſaltat ovis.* Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 7 *Quum equus, matrem ut ſaliret, adduci non poſſet*, &c. Idem lib. 3. cap. 7 de anſeribus: *Saliunt ferè in aqua.*

¶ Salientes, die Röhrlein/ daraus das Waſſer ſpringt/ ſiphunculi, Vitruvius lib. 8. cap. 3.

¶ Saltus, ein Sprung/ cujusmodi ferarum eſt, ut, *leporum, capreolorum, cervorum*, &c. Virgilius 9. Æn. v. 554

- - - *ſaltu ſupra venabula fertur*

ſcilicet *fera*. Etiam de hominibus. Idem ſub finem ejusdem libri de Tufno:

Tum demum præceps ſaltu ſeſe omnibus armis
In ſtubium dedit.

Et Curtius lib. 9. cap. 5. n. 8 de Alexandro: *In turbam hoſtium plenam præcipiti ſaltu ſemetipſe immiſit.*

¶ Saltus pro ſilva, nemore, quod dubiæ originis eſt, vide infra ſuo loco.

¶ *Saltuares inſulæ*, in lacu quodam Lydiæ, *quæ in ſymphoniæ cantum ad ſtilum modulantium pedum moveantur.* Plin. lib. 2. cap. 95.

¶ Saltuatim, adverb. Ut *Saltuatim currere*, apud Gell. lib. 9. cap. 4. Adde Nonium. Et Ammianus lib. 26. cap. 12 *ſaltuatim redire feſtinamus.*

Compoſita.

¶ Abſilire, davon hüpffen/ ſpringen. Statius lib. 6. Thebaid. v. 97 - - - *fugere fera, nidoque tepentes*
Abſiliunt (metus urget) aves.

¶ Adſilire, ſive *Aſſilire*, dazu hüpffen/ ſpringen. Cic. de Orator. lib. 2. cap. 53 *Aſſilire ad aliquod genus orationis.* Silius lib. 10. pr.

Aſſilit in ferrum & per vulnera tollit hoſtem:

¶ 2. Pro obſequi, & in petitionem aliorum libenter ac promtè conſentire Seneca uſus eſt Præfat. libr. 5. Controverſiar. *Primò libenter aſſilui, velut optimam vitæ meæ partem mihi reditturus: deinde jam pudet, quamdiu non ſeriam rem agam.*

¶ Aſſultus,

¶ Assultus, us, ipse assiliendi actus, accessus. Virgil. 5. Æneid. v. 442
omnemque peterint
Ante locum & vanis assultibus irritus urget.

¶ Consilire, idem quod insilire, einem auff den Hals springen. Dativo & Accusativo jungitur. Tacit. lib. 3. annal. cap. 46 *Fugientibus consilite.* Idem lib. 6. annal. cap. 36. n. 3. *Alios occultius consilit*, quanquam *consulit* quidam legunt.

¶ Desilire, ut, *Desilire ad pedes*, Cæsar lib. 4. B. Gall. cap. 2. herab springen.

¶ Desultor, Desultores, qui ex aliis in alios subinde equos transiliunt, ideoque *amphippi ἀμφίπποι*, dicti sunt, die behend von einem Pferd auff ein anders springen. Livius lib. 23 cap. 29 *Nec omnes Numidæ in dextro locati cornu, sed quibus desultorum in modum, binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis transultare mos erat.* Vide Lipsii Saturnalia, Petronianos interpretes, & Lævin. Torrentium ad Suetonii Cæsarem cap. 39. Idem & *Vertumni* dicebantur, de quo infra suo loco.

¶ Desultrix. *Desultrix virtus*, Tertullian. adv. Valentin. extremo libro.

¶ Desultorius, ut *Equi desultorii* Sueton. Cæs. cap. 39, quibus desultores utebantur. Deinde ex alio in aliud commeans, instabilis. *Desultoriæ naturæ homo*, versipellis dicitur, seque subinde in aliam aliamque formam mutans. *Desultoriam levitatem* dixit Martianus Capella lib. 1.

¶ Dissilire, entzwey springen / von einander springen. Virgil. 3. Æneid. v. 416
Hæc loca vi quondam & vasta convulsa ruina
Dissiluisse ferunt.

¶ Dissultare in frequentativis post *Salto* quære.

¶ Exsilire, auffspringen. Cic. 16. famil. epist. 16, *Mihi crede, tuis & illius literis perlectis exsilio gaudio*, für Freuden auffspringen. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 43 *Postquam adspexi, illico cognovi; ad te exsilui*, præ gaudio scilicet. *De vel e loco aliquo exsilire*, Plautus Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 63.

¶ Insilire, auff etwas springen / ut, *Insilire in equum*, apud Livium lib. 6. cap. 7. *Insilire alicujus tergo*, Ovid. 12. Metam. v. 345. Sueton. cum accusativo extulit: *Tauros insiliunt defessos*, in Claudio cap. 21.

¶ Insile, is, ab insiliendo, nomen, instrumentum sive telum textorium significans, sive axis, circa quem tela volvitur. Lucretius lib. 5. v. 1351
Nec ratione alia possunt tam lævia gigni
Insilia, ac fusi, radii, scapique sonantes.

¶ Præsilire, apud Plaut. in Stricho act. 3. sc. 2. v. 13 *Ut præ lætitia lacryma præsiliunt mihi.* A *præsilire*

¶ Præsul est, qui & *Præsultor*, itemque *Præsaltor* dicitur: qui primus Saliorum chorum ducit. Vide supra *Præsul* in P, & *Salii*. Onomast. vetus: *Præsul, χορηγός.* Capitolinus in Marco c. 6 *Fuit in eo sacerdotio & præsul & vates & magister.* Ubi Casaubonum & Salmasium videas. Utriusque sexus est. Avienus descr. Orbis v. 519
Et Junone calent hic ara præsule semper.

¶ Præsultor. Gloss. Vet. *Præsultor, ὁ ἐν τοῖς ἱεροῖς πρωτοχόρευτος.* Salmasius in Capitolini Marcum cap. 6 *prosaltor* ait in antiquis Glossis esse, & perperam id in *præsultor* mutatum. Apud Lactantium lib. 2, cap. 7 Jupiter per quietem dixit Atinio cuidam: *ludis Circensibus proximis præsultorem sibi displicuisse.* Livius lib. 2. cap. 36 illam historiam vel fabulam recitans *præsultatorem* appellavit.

¶ Præsultare vide in frequentativis sub *Saltare.*

¶ Prosilire, sich herfür thun / herfür springen. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8, 6 *Quidnam properans prosilit?* Et, *Prosilire repentè, temere*, Cic. pro Cœlio cap. 25. *Prosilire ex tabernaculo*, Livius lib. 28. cap. 14. *Prosilire in concionem*, Idem lib. 5. cap. 2. unter den Hauffen herfür springen. Horat. lib. 2. Satyr. 7. v. 74
— — tolle periclum
Jam vaga prosilet frenis natura remotis.

Lacryma prosiliunt, die Thränen dringen zu den Augen heraus / Martial. lib. 1. epigr. 34. Præteritum format gemino modo. Curtius c. 1. 8. c. 1. n. 43 *Rex ex lecto repente prosiluit:* ac idem lib. 7. cap. 4. n. 20. *Bessus e convivio prosiliit.*

¶ Prosultor. Salmasius substituit in locum *Præsultor*, ut modo in ea voce diximus.

¶ Resilire, zurück springen / abplatzen / abwischen / nicht hafften / ut, *Resilit a culmine tecti grando*, Ovid. Metam. 11, 480. *Crimen ab hoc quasi scopulo resiluit*, Cic. pro Rosc. Amerino cap. 29. Sic, *Emptori resilit venditor meliore conditione oblata*, Ulpianus Lege 9. Dig. de in diem addictione. der Käuffer tritt zurück.

¶ Subsilire, ein wenig auffspringen. *Pessuli subsiliunt*, Plautus in Curcul. act. 1. sc. 2. v. 64. *Subsiliunt ignes ad tecta domorum*, Lucretius lib. 2. v. 191.

¶ Subsultim, adverbium. Sueton. Augusto cap. 83 *Vectabatur & deambulabat ita, ut in extremis spatiis subsultim decurreret*, auffspringend.

¶ Subsultare, vide in frequentativis.

¶ Salisubsuli, vide paullo ante sub *Salii.*

¶ Supersilire, oben drauff hüpffen. Columell. lib. 8. cap. 3 *Pectica dolantur in quadrum, ne teres labitas earum supersilientem volucrem non recipiat.*

¶ Transilire, überspringen / überhüpffen / hinüberspringen. Cic. 3. de Orat. cap. 60. *Transilire ante pedes posita, & alia longe repetita sumere.*

¶ Transultare vide post paullo Frequentativa.

¶ Salto, saltare, frequentat. tantzen. *Sobrius nemo fere saltat*, Cic. pro Muræn. cap. 6. *Saltare commode*, id est, perite atque ad modum, wohl tantzen / Nepos Præfat.

¶ Saltatio, das Tantzen. Cic. pro Mur. cap. 6 *Multarum deliciarum comes est extrema saltatio.* B. Ambrosius lib. 6. Epist. 36 *Deliciarum comes & luxuriæ ludibrium est lasciva saltatio.* Saltationis laudes habes apud Lucianum: sed quæ ad Græcos pertinent. Romanos non satis probasse, & alienum statuisse a gravibus personis, inde etiam potest colligi, quòd ejus studium in Caligula atque Nerone improbatum fuit. Et Domitianus Quæstorium virum, quod gesticulandi saltandique studio teneretur, movit Senatu, ut Suetonius auctor est Domitiano cap. 8. Et Cicero multis objicit, *saltatores fuisse.* Sed hæc & alia loca de lasciva & histrionica saltatione accipienda sunt; non altera illa gravi & modestâ, ab armis atque palæstra assumtâ, & qualis in ipsis sacris adhibitâ partem religionis constituebat, de quâ Quintilianus lib. 1. cap. 11. extr. & Servius in Eclog. 5. Virg.

¶ Saltatiuncula, diminutivum. Vopiscus in Aureliano cap. 6 *Pueri saltatiunculas in Aurelianum componerent.* Ubi carmen una significat, quod saltantes concinerent.

¶ Saltator. Cic. pro Muræn. cap. 6 *Saltatorem appellat L. Murænam Cato.*

¶ Saltatorius, ut *Ludus Saltatorius.* Cicer. in Pison. cap. 10. Tantz-Schul. *Quum nudus in convivio saltaret, in quo ne tum quidem, quum illum suum saltatorium versaret orbem, fortunæ rotam pertimescebat.* Quod imitatus Arnobius lib. 2. p. 73 *Orbes saltatorios vertere* dixit, den Reichen wenden.

¶ Saltatorie, adverb. Apulejus lib. 10. p. 253 *saltatorie procurrens.*

¶ Saltatrix, Cic. in Pison. cap. 8. eine Tänzerin.

¶ Saltatricula, idem, apud Gell. lib. 1. cap. 5.

¶ Saltatus, pro saltatione. Livius lib. 1. cap. 20 *Per urbem ire, carmina canere, cum tripudiis solennique saltatu.* Ovidius 14. Metamorph. v. 637
Quid non & Satyri, saltatibus apta juventus, Fecere?

¶ Saltitare, novum frequentativ. Arnobius lib. 2. p. 73 *saltitaret & cantaret.*

Composita frequentativa:

¶ Assultare, sive Adsultare, frequentativum ab Assilire, dativo & accusativo jungitur. *Ingruit assultans, contraque bellua assurgens*, Plin. lib. 8. cap. 40.

¶ Assultim, adverb. *Phalanga assultim ingrediuntur*, mit auffhüpffen / Idem lib. 11. cap. 24.

¶ Desultare apud Sueton. in Caligula cap. 54 *Desultato cantico abiit*, abtantzen / austantzen.

¶ Dissultare. Virgil. 12. Æn. v. 923
— — nec fulmine tanti
Dissultant crepitus.

Et Silius de mobilitate radiorum lib. 7. v. 143
Sic cum aqua splendor radiatus lampade Solis
Dissultat per tecta, vaga sub imagine vibrans
Luminis, & tremula lacunaria verberat umbra.

¶ Exsaltare, propriè est exilire, & quendam motum corporis notat. Sic *equi exsultare* dicuntur, cum saltu attollunt se. Nepos Eumene cap. 5 *Deinde post verberibus cogebat exsultare* (equos) *& calces remittere.* ¶ 2. Hinc ad motum animi, lætitiamque, qua efferimur, transfertur. in Freuden-Sprüngen gehen. Nam cum attollitur gaudio animus, assurgitque ac ferocit quasi atque superbit, tum *exultare* dicitur. Tacitus 1. Historiar. cap. 17 *Pisonem ferunt statim intuentibus, & mox conjectis in eum omnium oculis, nullum turbati aut exsultantis animi motum prodidisse.* Idem Agricola cap. 7 *Nec Agricola unquam in suam famam gestu exsultavit.* Sic, *Gaudio exultare*, Cic. 2. Philipp. c. 27. *Lætitia exsultare*, Idem Topic. cap. 22. id est, efferri & exilire quasi, frolocken / für Freuden springen. *Improbitas exsultat in victoria*, Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 15. *Exsultat & triumphat oratio*, Idem in Catilin. 2. c. 2.

¶ Exsultatio, gestus exultantium præ lætitia. Plinius lib. 8. cap. 54 *Simiæ lunam novam exultatione adorant.* Vet. Gloss. *Exsultatio, χαρμόσυνα, καύχημα, ἀγαλλίαμα.*

¶ Exsultantia, idem, sed minus usitatum. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 564 de Samsone: — — *ludibrium*
Hostilis exsultantiæ.

¶ Exsultim, adverb. Horat. 3. carminum ode 11. *Ludit exsultim metuitque tangi*, id est, exultando.

¶ Exsultanter, Cyprian. epist. 47. cap. 1. *Exsultantius scribere*, Plin. lib. 3. epist. 18.

¶ Exsultabundus, Solinus cap. 5. [al. 11] *In Halesina* [Siciliæ] *regione fons alias quietus & tranquillus cum sileat; si insonent tibiæ,*

tibia, exsultabundus ad cantus elevatur, & quasi mimetur vocis dulcedinem.

¶ Insultare, sæpius, & cum impetu insilire. Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 54 *Fores calcibus frustra insultare*, mit den Füssen wider die Thüren schlagen. Virg. 3. Georg. v. 116

- - - equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

Ubi *Equitem* Poeta pro Equo dixit. Sallustius Fragm. *Multos à pueritiâ bonos insultaverat*, hoc est, vel infestarat, vel irriserat. Virg. 2. Æneid. v. 329

- - - victorque Sinon incendia miscet
Insultans.

Ubi Servius: INSVLTARE, inquit, *est in alienum dolorem gaudere.* ¶ 2. Et cum dativo: ut *in calamitate alicui insultare*, Cic. 7. in Verrem cap. 50. einem sein Unglück spöttlich fürwerffen. *Insultare omnium capitibus*, Suetonius Cæs. cap. 22.

¶ Insultatio. Quintil. lib. 8. cap. 5 *Non tam probatio, quam extrema quasi insultatio*, i. e. exagitatio.

¶ Insultatorius. Tertullianus lib. 5. contra Marcion. c. 10. extr. de *immixis*, VBI EST MORS TVVS ACVLEVS &c. *Nec alii Deo gratias dicit, quam illi, à quo verbum insultatorium de morte & triumphatorium accepit.*

¶ Insultatorie, adverb. Sidon. lib. 1. epist. 7 post princ. *libere queror, non insultatorie.*

¶ Insultabundus. Augustinus epist. 86 ad Casulanum: *In luxurias epularum & temulenta convivia insultabundus invehitur.*

¶ Persultare. Livius lib. 34. c. 10 *Memores, quam sæpe in agro eorum impune persultassent.* herümstreiffen. Seneca de Ira lib. 2. c. 31 *Adspice taurorum, pueris pariter ac fœminis persultantibus, terga impune calcata.* Silius lib. 3. v. 385

Tam lebibus persultat equis.

¶ Persultator. Symmachus lib. 6. epist. 22 *Bajani littoris persultator.*

¶ Præsultare, vorher springen / Liv. lib. 7. cap. 10 *Præsultare hostium signis.*

¶ Præsultrator. Livius lib. 2. cap. 36 *Jovi præsultatorem displiciisse.* Vide supra in Præsultor, sub *Præsilire.*

¶ Resultare, zurück prallen. *Vocisque resultat imago*, Virg. 4. Georg. *Resultant tecta vocibus*, Plinius in Paneg. cap. 72. *Resultans sonus*, Plin. lib. 11. cap. 19.

¶ Subsultare, Plaut. in Casin. act. 2. sc. 7, 10. *Ut subsultabat, postquam bibit villicus.* Quintilianus lib. 9. c. 4. p. 702 *Monosyllaba si plura sunt, male continuabuntur: quia necesse est compositio multis clausulis concisa subsultet.* Et Tertullianus de Anima cap. 26 *Si matrem subsultando turbasset*, scil. Rebeccæ fœtus *in utero latens.*

¶ Subsultim, id est, subsultando. Sueton. in Aug. c. 83 *Subsultim decurrere.*

¶ Transultare, Liv. lib. 23. cap. 29 *In recentem equum ex sesso transultare.*

SALIVA, æ, Speichel / sputum. *Saliva jejuna*, nüchtern Speichel / Plin. lib. 28. cap. 4. Idem lib. 7. c. 2 *Serpentes ipsa salivam humani oris jejuni veluti aqua ferventis contactum fugiunt, quod, si in fauces penetraverit, etiam moriuntur.* Ejus etiam aliqua vis in prohibendis veneficiis, & fascinis esse olim credebatur. *Saliva Mercurialis* pro lucro apud Pers. sat. 5. v. 112. ¶ 2. pro gustu, & sapore ponitur. Casaub. ad Persium sat. 6. p. 486. Sic *movere salivam*, das Maul wässerig machen: cujus quæ sit ratio physica, ibidem explicatur. Vide etiam Senecam Epist. 69. *Saliva bini*, id est, sapor, gustus. *Una salivâ*, pro uno spiritu, id est, ἀνευσὶ in einem Athem / dixit B. Hieronymus ep. 61. c. 4, ut Casaubonus ad Theophrasti Characteres p. 153 observat. Neque enim sine interspiratione emitti potest saliva. ¶ 3. Saliva quoque pro quovis humore & succo sumitur. Sic Plinius lib. 9. c. 36 *Purpura* (conchæ) *diebus quinquagenis bibunt salivam suam.* Et Tertullianus de Cultu fœmin. c. 10. pr. ironice: *Nimirum Deus demonstrabit succis herbarum & concharum salivis incoquere lanas.* Ubi Rigaltium vide.

¶ *Humor salivosus*, apud Plin. lib. 16. c. 38. *Salivosa aqua* Virg. in Catalect. ubi Scalig. vide.

¶ Salivare, salivam facere, Columell. lib. 6. c. 5. & Plin. 9. c. 36. pr. Inde *Salivatum*, vide *Salviatum*, quod sæpe hæc permutantur.

¶ *Salivarum lentor*, zeher Speichel / Plin. lib. 9. c. 36.

¶ *Salivaris herba*, Pyrethrum, Bertram. Dioscorides.

SALIVNCA, æ, herba foliosa & brevis, ut necti non possit, nascitur in Pannonia & Noricis. Plin. lib. 21. c. 7. Virgil. *humilem* vocat eclog. 5. Serungk / Spicanarden. Sed an sit *Nardus Celtica*, à gnaris cognitionis herbarum require.

SALIX, icis, quod repente exiliat, hoc est, pullulet, *amnicola*, Ovid. 10. Metam. v. 96. *amans, fœcunda*, Virg. 2. Georg. 446. & eclog. 1. v. 79. Multorum est genus Plinio & Theophrasto. ein Weydenbaum oder Felbinger.

¶ *Salix Amerina*, herba quæ & *vitex*, Schaffmül. *Salix equina*, hippus, ἵππουρις, & equisetum, Roßschwantz / Kandelkraut / Taubenkropff.

¶ *Saligneus*, &

¶ *Salignus*, von Weyden. Virg. 4. Georg. *cum falce saligna.* Horat. *Fustis salignus*, ein Weiden-Knittel / 1. Serm. Satyr. 5. v. 22. *Liber salignus*, Bast / Weidenrind / Columella lib. 7. c. 10. *Clava salignea*, Idem lib. 6. cap. 2.

¶ Salicetum, & per syncopen usitatius, *Salictum*, ein Weidenplatz / weidich. Livius lib. 25. c. 17, *Inter salicta ripis innata latebant hostes.* Virg. 2. Georg. v. 13

- - glauca canentia fronde salicta.

¶ Salicastrum, labrusca in salicetis nascens, eine Art eines wilden Weinstocks. Plin. lib. 23. c. 1.

SALLVSTIVS, vel C. Crispus Sallustius, natus Amiterni in Sabinis anno urbis conditæ 668. deinde Romæ educatus, a puero operam optimis dedit disciplinis. Ingenio fuit acri atque in studiis accurato. Cæsari familiaris fuit, sed Ciceroni inimicissimus. Scripsit Historiam Romanam egregio opere, & quo à Martiale illud elogium meruit lib. 14. epigr. 191

Crispus Romana primus in Historia.

Ex quo tamen nihil reliquum hodie præter orationes aliquot, & paucas epistolas, cum laceris quibusdam fragmentis. Integre ad nos pervenit Historia ejus de conjuratione Catilinæ contra Senatum, de bello item Jugurthæ regis Numidiæ. Exstat & oratio ejus nomine præscripta contra Ciceronem, & Ciceronis contra eum: sed quæ ipsorum non sunt, antiquæ tamen. Vide Petr. Victorium lib. 15. Var. Lect. cap. 3. & Sebastianum Corradum in Egnatio seu Quæsturâ; qui utramque orationem Portii Latronis esse suspicatur: Et Vossium lib. 1. Instit. orat. p. 179. & lib. 1. de Historicis Latinis cap. 15. ubi etiam de duabus Orationibus ejus, sive Epistolis potius, habes, quas florentissimus auctor de ordinanda Republ. ad Cæsarem scripsit. Brevitatem dicendi, tanquam virtutem propriam, Sallustio præter Macrob. lib. 5. Saturn. c. 1. Statius 4. Silv. tribuit, itemque Sidonius & alii; *Quæ nihil perfectius apud vacuas & eruditas aures esse*, Quintilianus pronunciat lib. 10. c. 1. Quaque Thucydidem victum ab eo Seneca statuit lib. 3. Controvers. 22. Cur atque quomodo brevis dicatur, docet Scal. lib. 4. Poet. c. 14. à quo dissentit Vossius tamen de Hist. cap. 27. Gellius lib. 3. c. 1. *Subtilissimæ brevitatis artificem* nominat, alibi, *proprietatis in verbis retinentissimum* dixit. Lenæus apud Suetonium de illustribus Grammaticis cap. 15. *Vitâ scriptisque monstrosum* vocat: Cur scriptis monstrosum dixerit, ipse explicat, cum *priscorum Catonisque verborum ineruditissimum* appellat *furem.* Nimirum κακοζηλίαν & affectationem priscorum verborum reprehendit in eo; quam & Asinius Pollio ipsi objecit, ut apud eundem Suetonium eodem libello cap. 10 legimus. Ad vitam quod attinet, sane illa contaminatissima fuit, vide Lactant. lib. 2. c. 12, qua de caussa & motus Senatu, quem gradum tamen recepit postea a Cæsare; quin ad Præturam adspiravit quoque & Africæ præfuit. Obiit quadriennio ante Actiacum bellum, quo Cæsar Augustus Antonium vicit, ut Eusebius auctor est.

¶ Sallustianus, ut, *Sallustiana brevitas*, Quintil. lib. 10. c. 1. p. 734. Et Seneca epist. 114 *Aruncius vir raræ frugalitatis, qui historias belli Punici scripsit, fuit Sallustianus.*

SALMACIS, fons in Cariâ, molles reddens ex se bibentes, quemadmodum Strabo indicavit: Vide Festum. Ovid. 4. Metamorphoseos v. 285

Unde sit infamis, quare malè fortibus undis
Salmacis enervet, tactosque remolliat artus.
Discite &c.

Falsam autem hanc de Salmacidis fonte opinionem Vitruvius arguit, & inde natam prodit: quod cum Melas, & ab Argis & Trœzene coloniam Halicarnassum Cariæ deduxissent; ejecti barbari inde in montibus coierint, & latrocinia fecerint. Accidisse deinde, ut e Colonis unus ad fontem Salmacidis propter bonitatem aquæ quæstus causa tabernam omnibus copiis instruxerit, & exercendo eam allectârit barbaros. Qui singulatim decurrentes, & convenientes ad cœtus è duro, feroque more commutati in Græcorum consuetudinem, & suavitatem suâ voluntate reducti fuerint. Ab emollitis igitur barbarorum animis, invaluisse famam significat, bibentes de isto fonte mollescere, & impudicos fieri. Locus est lib. 2. c. 8. Aliam caussam Strabo lib. 14. & rursus aliam Sextus Pompejus Festus affert.

¶ Salmacis, cidis, adjective etiam: *Aqua Salmacides* Plin. lib. 31. cap. 3.

SALMO, pronunciant & *Sulmo* nonnulli, piscis ille generosus fluviatilis est, ein Salm / Lachs. Vocant & *esocem*, quem piscem Rhenanum esse Plin. scripsit. Sed utrum *esox salmo* sit, cujus alio in loco seorsim Plinius meminit, incertum est. Aut si *esox* Plinii *salmo esse*, scribendum potius per L viderent *Elox*, ein Lachs. ἔλοξ enim Hesychio piscis est certaceus. Gesn. De Salmone Ausonius in Mosella v. 97

Nec te puniceo rutilantem viscere Salmo
Transierim, lata cujus vaga verbera cauda
Gurgite de medio summas referuntur in undas.

Salmo hibernus, maculis ænei coloris, ein Kupfferlachs. *Salmonem* per *anchonginem* intelligi apud Cassiodorum viri docti

ſumma cum ratione ſuſpicantur. Sic autem ille lib. 12. Epiſt. 4. de menſa Principis: *Deſtinet Carpam Danubius: a Rheno veniat Anchonge: Exormiſto Sicula quibuslibet laboribus offeratur.* Dictum ita volunt, quod os inſtar anchoræ habeat incurvatum. Freherus tamen in Auſonii Moſellam, *Sturionem, Anconginem* putat.

¶ Salat, ein kleiner Fiſch. Vide ſupra.

SALMŌNEVS, tribus ſyllabis. Virg. Æneid. 6. v. 580

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas.

Æoli filius, imitator tonitruum agitatione currus ſuper æreo ponte, Servius.

SALOMO, Σολομών, rex pacificus & ſapientiſſimus Davidis Regis filius.

¶ Salomonius, *Templum Salomonium*, Lactant. lib. 4. cap. 13. extremo.

¶ Salamoniacus, idem. Theodulfus lib. 1. Carm. v. 619

Hæc Salamoniacam res vexit ad ardua famam.

SALPA, æ, fœm. piſcis eſt, quem hactenus plerique Germanico dixerunt vocabulo Stockfiſch / quia coqui non poſſe niſi verberatum Plinius ſcripſerit, cum piſces illi aëre indurati, antequam in aquam macerandi conjiciantur, tundi & verberari in trunco ſoleant, ſintque ſpecies aſellorum. *Salpa* igitur piſcis eſt marinus, littoralis, ſquamoſus, ſolitarius, capite parvo, lineis aureis à brachiis ad caudam ductis. Geſnerus.

SALTEM, conjunct. adverſativa, minimùm, zum wenigſten: Vox a captivis mutuata: qui deſperatis rebus, ſolam ſalutem à victore petebant. Donatus in Terentii Adelph. a. 2. ſc. 2. Idem in Andriam a. 3. ſc. 2. v. 14 *Deſperatis rebus ſolam petentes ſalutem hoc verbo utimur.* Sed & Gellium vide lib. 12. cap. 14. Ter. in Phorm. a. 2. ſc. 1. v. 2 *Non ſimulatem ſaltem revereri meam non pudere,* Cic. ad Attic. lib. 9. epiſt. 6 *Eripe mihi hunc dolorem, aut minus ſaltem.* Idem lib. 9. fam. ep. 8 *Si non bono, at ſaltem certo ſtatu civitatis*, &c. De ſignificatione & uſu hujus particulæ plura Gellius lib. 12. cap. 14. & Pincierus lib. 3. Parerg. Otii Marpurg. cap. 42. Male vulgus uſurpat pro *ſolum*: videtur tamen Quintilianus etiam hoc ſenſu adhibuiſſe lib. 10. cap. 2 *Nec vero ſaltem iis*, inquiens, *quibus ad evitanda vitia ſatis fuit, ſufficiat imaginem virtutis effingere.* Sed plura de hac particula ejusque ſenſu vide in Borrichii Cogitationibus & Analectis, qui pro excludendi; in Vorſtii de Suſp. Latinitate, qui pro minuendi ſignificatione pugnat: & in Cellarii Curis Poſterioribus, qui utramque ſententiam interpretatur, & quantum fieri poteſt, conciliat.

SALTVS, us, ſilva, in qua paſci & æſtivare pecudes ſolent, ut ait Valla, ein Forſt / eine Viehtrifft. vide *Lucus, Nemus.* Videtur a Græco ἄλσος eſſe: aliis a *Salio*, quod pecudes ibi ſaliant. Vide Varron. lib. 4. de L. L. cap. 4, & Voſſ. Etymolog. p. 444. Virgilius 3. Georg. v. 143

Saltibus in vacuis paſcant.

Et junctim ecloga 6. v. 57

— nemorum jam claudite ſaltus.

Cæſar lib. 1. Civ. cap. 37 *Pyrenæos ſaltus* dixit, id eſt, montes ſilvoſos. *Uno in ſaltu apros duos venari*, id eſt ex una re geminum lucrum, ſive utilitatem geminam petere, Plaut. Caſina act. 2. ſc. 3. v. 42.

¶ Saltuarius, ſaltûs cuſtos, ein Holtzförſter. Vet. Gloſſ. *Saltuarius*, ὑλοφύλαξ.

¶ Saltuoſus, ut, *Loca ſaltuoſa*, Berg und Holtz. Livius lib. 27. cap. 12.

SALVIA, ἰτέλιφαλος, vel ἰλτέλιφαλος, herba ſalutaris, a ſalute enim, hoc eſt, ſanitate, quam conferre creditur, dicta eſt, Salbey. Plin. 22. cap. 25.

¶ Salviatum, ſalviæ ſuccus, Columella lib. 6. cap. 10 *Salviatum* in præcipuis medicamentis armentorum ponit: & ipſum verbum.

¶ *Salviare* hoc ſenſu ejusdem libri cap. 24 uſurpavit: *Lacte macenso ſalviatur.*

SALVII, populus Galliæ, in Livii Epitoma 61; quos Florus *Salyos* dixit, de quibus infra.

SALVM, i, mare, à σάλευω, fluctuare. Itaque *Salum* proprie altum mare, ubi fluctus & venti maxime urgent atque exercent. Cæſar 3. de B. C. c. 28 *Salo naufragaque confecti.* C. Nepos Themiſtocle: *Diem noctemque procul ab inſula in ſalo navem tenuit in anchoris.* Virg. 2. Æneid. v. 209

Fit ſonitus ſpumante ſalo.

Cic. 3. Tuſcul. cap. 28 ex Euripide vertit:

Nec tam ærumnoſo navigabiſſem ſalo.

SALVS, incolumitas, das Gedeyen / Heil / Geſundheit. *Salus reipublicæ*, die gemeine Wohlfarth. *Salutem afferre populo*, Cic. 1. pro Corneliano. Aſconium. *Dare ſalutem, liberare periculis*, lib. 1. de Orat. cap. 8. einem helffen. *Reducere ad ſalutem*, poſt red. ad Quir. cap. 6. wieder zurecht bringen. *Saluti eſſe alicui*, 2. de Orat. cap. 49. heilſam und nützlich ſeyn. ¶ 2. pro voto, precatione, Gruß / Wunſch. *Salutem dicere alicui*, notum ex inſcriptione epiſtolarum. Adde 14. fam. ep. 1 *Tulliola & Ciceroni ſalutem dic*, grüſſen. *Impertire ſalutem alicui*, lib. 2. ad Attic. ep. 12. extr. & *Impertire aliquem plurima ſalute*; Terent. Eun. act. 1. ſc. 2. v. 39. quod itidem ſalutare eſt, grüſſen. ¶ 3. *Salutem dicere* eſt valedicere. *Salutem dicere foro & curiæ*, Cic. 7. fam. epiſt. ult. geſegnen / gute Nacht geben / adieu ſagen. ¶ 4. Pro vita uſurpatur ſæpius. Nep. Eumen. cap. 12. *Si illi vellet ſalutem*, i. e. vitam. & Idem Timol. c. 1 *Civium libertatem anteculit fratris ſalutem.*

¶ Romanis inter Deos culta *Salus* & æde honorata fuit. Unde Plautus Captiv. act. 3. ſc. 3. v. 14

Neque jam ſervare ſalus, ſi vult, me poſſet.

Idem Aſinar. act. 3. ſc. 3. v. 137

Ut conſuevere homines, ſalus fruſtratur & fortuna.

Salutis augurium, augurii ſeu divinationis genus dicebatur, quo experiebantur, concederetne numen, ut poſtularent ſalutem populo: quaſi nefas eſſet hanc poſcere, niſi a Diis impetratâ veniâ ante. Cui rei ſinguli annis ſingulis deſtinabantur dies. Sed quibus neque exercitus ullus profectus in bellum, nec progreſſus hoſtis in aciem pugnatumque eſſet: quare cum pax & quies non eſſet, celebrari ritè haud poterat. Ita Dio deſcribit lib. 37. Meminit Cicero de divinat. Tacitus 12. Annal. c. 23. Itemque Sueton. Auguſto c. 31.

¶ Sălŭber, Sălŭbris, de rebus dicitur ſanitatem juvantibus. Ut, *Saluber locus*, Varro de R. R. lib. 1. cap. 2. geſunder Ort. *Aquæ ſalubres*, Horat. Carm. Secul. v. 31. ¶ 2. Item, quæ ſana ſunt, aut poſſunt ſanari, vitæ ſalutis ſpem præbent. Livius lib. 1. c. 41 *Sepitum fuiſſe regem* (inquit) *ſubito ictu ferrum haud alte in corpus deſcendiſſe, jam ad ſe rediſſe. Inſpectum vulnus abſterſo cruore: Omnia ſalubria eſſe.* Idem lib. 3. c. 8 *defunctæ morbis corpora ſalubriora eſſe cœperunt.* Auctor dialogi de cauſſis corruptæ eloquentiæ cap. 41 *Minimum uſûs, minimumque profectûs ars medentis habet in iis gentibus, quæ firmiſſima valetudine & ſaluberrimis corporibus utuntur.* Et, *Salubria corpora*, id eſt, ſana, Tacitus dixit 5. Hiſtor. c. 6. ¶ 3. Utilis, nützlich / zuträglich. *Salubrior ſtudiis, quam dulcior liber*, Quintil. lib. 3. c. 1. Et Columella lib. 4. c. 18 *Veſtigia domini res agro ſaluberrima.* Sic, *Conſilia ſalubriora*, Cicero ad Attic. lib. 8. epiſt. 12. Ac Livius lib. 2. c. 3 *Leges ſalubrior res inopi, quam potenti ſunt.*

¶ Salubritas, ut, *Cæli ſalubritas*, Plin. extremo libro & cap. ult. geſunde Lufft. *Salubritas loci*, Idem lib. 18. c. 5. *Salubritas vini*, Idem lib. 14. c. 6. Plurali *Salubritates*, Vitruvius lib. 5. c. 3. pr. dixit.

¶ Salubriter, cum ſalute. *Bellum ſalubriter trahere & mature perficere*, Liv. lib. 3. c. 62. Columella lib. 8. c. 10. pr. *Turdi ſalubrius in eo rure paſcuntur, in quo capti ſunt.* Et Plinius lib. 5. epiſt. 6. extr. *Mei nusquam ſalubrius degunt*, leben nirgends geſünder. Plinius major lib. 27. c. 3 *Oculorum medicamentis aconitum miſceri ſaluberrime.*

¶ Inſalubris, ungeſund / unheilſam. *Inſalubris ager*, Plin. lib. 18. c. 5. *Inſaluberrimum vinum*, Idem lib. 23. c. 1.

¶ Inſalubriter. Salvianus de Avarit. lib. 3. pag. 92 *Natura inſalubriter indulgere.* Et paullo ante pag. 90 *Cauſſæ huic non inſalubriter coaptatur.*

¶ Salutaris, are, quod ſaluti eſt, ſalutem affert, heilſam / nützlich und gut. Cic. ad Octav. *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ ſunt ſalutaria.* Idem de Senect. c. 16 *Cultura agrorum generi humano ſalutaris.* Et, *Litteræ ſalutares*, tröſtliche Brieffe / Idem ad Attic. lib. 9. ep. 7. Et *Digitus ſalutaris*, qui pollici proximus eſt, Sueton. Aug. c. 80.

¶ Salutariter. *Salutariter uti armis*, Cic. in Bruto c. 2. heilſam / nützlich.

¶ Saluto, ſalutare, ſalutem dicere, grüſſen. Cic. ad Attic. lib. 4. epiſt. 12 *Domus te tota noſtra ſalutat*, Virg. 3. Æn. v. 524

Italiam læto ſocii clamore ſalutant.

Ovidius lib. 1. Triſt. eleg. 1. v. 15

Vade liber, verbisque meis loca grata ſaluta.

Sed *ſalutare Cererem, Bacchum*, pro *guſtare panem*, aut *vinum*, magis Comicum eſt, atque extra Scenam nemini licet. ¶ 2. *Salutare Deos*, venerari Plaut. & Terent. in Phorm. act. 2. ſc. 1. v. 81 *At ego deos Penates ſalutatum domum devortar.* Cicer. pro Sext. Roſc. cap. 20 *Cum deos ſalutatum alicubi venerint.* In Deorum autem ſalutatione eminus ſtabant, ac ne ore profano Deos tangerent, manum ori admovebant, ac ſuaviabantur. Lucianus in Demoſthenis encomio, item περὶ ὀρχήσεως. Plinius lib. 28. c. 2. & lib. 11. c. 3. ¶ 3. Horat. de arte poet. v. 87

Cur ego, ſi nequeo ignoroque, Poëta ſalutor?

id eſt, nuncupor, vocor. Poëticum eſt, in proſa minus elegans, nec ubi ad ritum ſalutandi & gratulandi antiquum reſpicitur, quo modo Curtius lib. 6. cap. 11, 23 ſcripſit: *cum primum ſe Jovis filium ſalutari juſſit Rex.*

¶ Salutatio. *Quis te aditu, quis ullo honore, quis denique communi ſalutatione dignum putet?* des gemeinen Gruſſes werth achten / Cic. in Piſonem c. 40. De ſalutationibus matutinis & veſpertinis earumque formulis vide ſupra in *Ave.* Conf. Gell. lib. 4. c. 1. Martial. lib. 4. Epigr. 8. & Bernegg. ad Sueton. Auguſt. c. 27.

¶ Salutator. Seneca epiſt. 19 *Migrabit ad aliud limen ſalutator.* Statius 2. Silv. 4. v. 29 *ſalutator rigum.*

¶ Salu-

¶ Salutatrix. *Turbâ salutatrix*, Juvenal. Satyr. 5. v. 21. id est, clientum patronos mane salutantium turba. *Charta salutatrix*, Martialis lib. 9. epigr. 101. id est, epistola.

¶ Salutatorius, zum grüssen gehörig. *Salutatoria cubilia*, Plinius lib. 15. cap. 11.

¶ Salutabundus, Martianus Capella dixit lib. 7 post init. *Jobem salutabunda.*

¶ Salutifer, salutaris, vel salutem ferens, Ovid. sæpe, heilsam/ gesund. Et Martial. lib. 5. epigr. 1

- - salutiferis candidus Auxur aquis.

¶ Salutiger, idem. Ausonius eclogario de nominibus 7 dierum

Sexta salutigerum sequitur Venus alma parentem.

Eugenius Toletanus Carm. 16

Inde salutigerum devoto pectore carmen
Mittimus.

¶ Salutigerulus, ut, *Pueri salutigeruli*, qui salutem nuntiant, Plaut. in Aulul. act. 3. sc. 5. v. 28. Vet. Gloss. *Salutigerulus*, ἐυαγγέλος.

¶ Consalutare. *Cum inter se amicissime consalutassent*, sich unter einander freundlich grüssen/ Cic. 2. de Oratore cap. 3.

¶ Consalutatio. *Consalutatio honorifica*, Cic. 2. ad Att. ep. 18.

¶ Insalutatus, nomen. *Hospite insalutato discedere*, &c. hinter der Thür Abschied nehmen. Et Sidonius lib. 4. epist. 10 *annis jam multis insalutatus.* Per tmesin Virg. lib. 9. v. 289

Inque salutatum linquo.

¶ Persalutare, sæpiùs salutare. Cic. pro Flacco cap. 18 *Qui ita sit ambitiosus, ut omnes nos vosque quotidie persalutet.* Curtius lib. 10. cap. 5. n. 3 *donec a toto exercitu ad ultimum persalutatus est.*

¶ Persalutatio. Cicer. pro Muræna cap. 21 *Non declamatio potius* [placet] *quam persalutatio.*

¶ Resalutare, salutem referre, wieder grüssen. Martialis lib. 4. epigr. 84

Securus nullum resalutat, despicit omnes.

¶ Resalutatio. Sueton. Nerone cap. 37 *Neque proficiscens quemquam osculo impertivit, ac ne resalutatione quidem.*

¶ Salve, salvere, salveto, salvetote, salvere, defectivum. Ter. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 56 *Here salve, salvum te advenire gaudeo.* Cic. ad Attic. lib. 4. epist. 15 *Dionysium velim salvere jubeas.*

¶ Salvus, incolumis, sanus. *Sana ac salva Respublica*, Cic. 12. fam. epist. 23. *Salva res est*, es hat nicht Noth/ Plaut. Captiv. act. 2. sc. 2. v. 34. & Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 37. Idem ibid. v. 27 *Quibus & te salvâ & perditâ profuerat*, da es wohl und übel um sie gestanden. *Salva epistola*, ganz und unzerrissen/ Cicer. 7. fam. epist. 26. *Salvo amicitiæ jure*, Idem 13. fam. epist. 77. i. e. integerrimo amicitiæ jure, ohne Nachtheil der Freundschafft. *Salvis auspiciis, legibus*, Idem 1. fam. epist. 2. *Salvâ gratiâ*, mit Gunst. Quintil. lib. 11. cap. 3. *Cum aliquid detrahere, salvæ gratiæ velis*, &c. *Salva sit reverentia*, Juvenal. Satyr. 5. v. 72. id est, integra, inviolata, seu conservata. mit züchten. Ita enim Livius lib. 3. cap. 65 *Concionem Tribunorum, sine infestatione potestatis ejus, conservata majestate patrum, sedebere.* Plinius lib. 10. epist. 40 *Salva magnitudine tua, Domine, descendas oportet ad meas nugas.* Ubi *salva magnitudine* idem est, quod Livio *conservata majestate.* Idem Panegyr. c. 35 *Agere Principi gratias, qui, clementiâ suâ salvâ, ultionem hominum terrarumque Dîis maris commendasset.* Terent. in Andr. act. 5. sc. 6. v. 9 *Salvus sum, si hæc vera sunt*, so hats mit mir keine Noth/ wenn ꝛc. Et Cic. pro Rosc. Am. cap. 1 eleganter *salvo officio* pro eo dixit, quod vulgo est salvâ conscientiâ, mit gutem Gewissen. ¶ Sed *salvus sis*, id est, salve. Et, *salvum te advenisse gaudeo*, Terent. Phorm. act. 2. sc. 1. v. 56.

¶ Salve, adverbium. *Salve agere.* Apul. 1. Milet. *Quam salve agit*, inquit, *Demea noster.* gehts ihm auch wohl. Idem Apol. *Puer ubi sit, & quàm salve agat, interrogat.* Inde illa quasi solennis interrogatio peregre redeuntium, aut alicunde venientium: *Satin' salve?* scilicet *agis*, vel *Satin salva?* scilicet *res sunt.* Utraque enim ratio bonis scriptoribus usitata. Plaut. Menæchm. act. 5. sc. 2. v. 26 *salva sis, salven' advenio? salven' arcessi jubes?* Auson. Gratiarum actione 1 *Vidi te circumire tentoria: satin salva, quærere.* Liv. lib. 40. cap. 8 *Regiam ingressus perturbato vultu in conspectu patris tacitus procul stetit: cui pater: satin' salve?* Idem lib. 1. cap. 58 *Lucretiam sedentem mœstam in cubiculo inveniunt: advenientque suorum lacrymæ obortæ, quærentique viro,* SATIN SALVAE? MINIME, *inquit.* Terentius *Satin recte*, similiter dixit Andria act. 4. sc. 6. v. 9.

¶ Salvo, salvare: Ecclesiasticis frequens verbum, quod etiam in Gloss. Cyrilli per σώζειν convertitur. Nizolius etiam Ciceroni tribuit in Pison. cap. 31 *remp. salvare*, sed in optimo quoque libro *servare* perscriptum est, quod etiam Lambinus, Gruterus & alii ediderunt. Hinc

¶ Salvator, pro quibus Latine rectius, ut quidam volunt, dicas *Servare*, *Servator.* Nam & in 4 Verrina negat Cicero exstare nomen Latinum, quod Græco vocabulo σωτὴρ respondeat. Sed tamen Lactantius & alii Patrum Latinorum *Salvatoris* vocabulo utuntur. Augustinus Christianis primùm inventum hoc vocabulum videtur significare. Cujus verba lib. 3. de Trinitate cap. 10 ista sunt: *Qui est Hebraice* IESVS, *Græce* σωτὴρ, *nostra autem locutione* SALVATOR. *Quod verbum Latina Lingua antea non habebat; sed habere poterat, sicut potuit, quando voluit.* Vetus tamen & probum fuisse, videtur vetus Inscriptio adstruere apud Gruterum p. 19

IOVI CVSTODI
QVIRINO SALVA-
TORI
PRO SALVTE CAE-
SARIS NERVAE
TRAIANI. AVG.
COL.
SARMIZ.

Quin & optimum Stephani Glossarium id agnoscit *Salvator*, σωτὴρ. Et in Cyr. Gloss. σωτὴρ, *Salvator.* Quid est *Salvator?* utique qui salutem dat, aut dedit. Atqui Cicero ipse *Sospitem* definit, qui salutem dedit. Quidni igitur σωτὴρ *Salvator* commode dici queat? Profectò cum de Christo sermo est, malim *Salvatoris*, quam *Servatoris* vocabulo uti. Et plus vocabulum SALVATORIS, quam SERVATORIS infert. *Servare* militare verbum, & de eo dicitur, qui parcit in bello, quos cædere poterat. SALVARE ejus est, qui non vitam donat tantum, sed & meliorem statum addit, felicemque facit: quod & Dausquejus ad Basilii Seleuc. Orat. 11 de Jona observat; & reprehendit eos, qui CHRISTVM IESVM, *Servatorem* malint, quàm *Salvatorem* dicere, et quod & Baronius fecit Notis ad Martyrologium Romanum M. Novembr. D. 9. Barth. ad lib. 5. Theb. Statii p. 19. Reinel. Epist. p. 683.

¶ Salvatrix. Prosper Aquitanicus Epigram. 16

- - - - - salvatrix gratia Christi.

¶ Salvatio. Beda lib. 1. Hist. eccl. cap. 30. pr. *Gregorius studiosè ergà salvationem nostræ gentis invigilabit.*

¶ Resalvare. Augustinus Civ. Dei lib. 18 cap. 31, vertit Obadiæ v. ult. τῶν LXX ἀνασωζόμενοι, *resalvati*, ubi Vulgata habet *salvatores.*

¶ Salvificus &

¶ Salvificare. Hæc quoque ecclesiastica sunt, ut alibi ostendimus. Sic Christi sepulti *salvificum corpus* Alcimus Avitus nominat ad Sororem v. 290. Hinc

¶ Salvificator, salvator, apud Tertullian. de Pudicit. cap. 2. pr. ut Rigaltius legit: Frobenius enim & hic, & alibi *salutificator*, quod nomen etiam Rigaltius reliquit apud eundem lib. de Jejuniis cap. 6.

SALYI, Galliæ populi in Provincia, apud Livium lib. 21. cap. 26. & Florum lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 2, qui *Salvii* in Livianæ Epitome appellantur, de quo supra.

SAMANAEI, Gymnosophistarum secta. Vide supra *Gymnosophista.*

SAMARIA, Σαμάρεια, civitas fuit Palæstinæ, ab Hierosolymis in septentrionem remota: clarissima regum Israëliticorum quondam sedes. Dicta à *Somer* domino ejus loci, in quo ab Amri Israëlis rege *Samaria* condita fuit. ¶ 2. Regio circumjecta etiam *Samaria* vocata fuit. Vide Geographiam Sacram.

¶ Samaritanus, Samaritani fuerunt genus hominum, olim quidem pure Israëliticum, postea ex Caspiis & Palæstinensibus mixtum, qua de caussa Judæis semper inviси, quemadmodum & ab ipsis religione quodammodo diversi. De discrimine *Samaritanorum & Judæorum* vide Joseph. Scaliger. lib. 8. de emendat. Tempor. & de universo illorum statu tam ecclesiastico quam civili, Chr. Cellarii Collectanea Historiæ Samaritanæ, quibus eorundem Epistolæ ad Scaligerum, Anglos, & Ludolfum addi possunt, cum Breviario Chronico Samaritarum, a Clar. Viro Edv. Bernardo recentissime Latine versa, & Actis Eruditorum Lipsiensibus mense Aprili 1691 inserto. Ceterum quia ut plurimum tam *Judæi* quam *Samaritæ* negotiatoribus operas locabant, inde factum, ut Constantinopoli *Samaritæ* vocarentur ministri mensariorum, qui rationes conficientibus aderant, & iis subscribebant, quod ex Justiniano eruditiss. Casaubonus ad Lampridii Heliogabalum observat.

¶ Samarita, Σαμαρίτης, masc. Samaritanus. Juvencus lib. 2. v. 324 in Joann. 4 *Ecce Samaritum populi venere.*

¶ Samaritis, fœm. Idem c. 1. v. 252 - - *Samaritis fœmina venit.* Et ibidem v. 246

Prætereas sed forte venit Samaritida Sichem.

¶ Samariticus, adjectivum. Ibidem v. 256

Ut tibi Judæo mulier Samaritica potum,

scilicet *ministrem.*

SAMAROBRIVA, Galliæ urbs, a Samara præterfluente fluvio dicta, pluribus est *Ambiens.*

¶ Samarobrivi, Galli inter Belgas. Cæs. & Ptolemæus.

SAMBVCA, instrumentum musicum triangulum ex inæqualibus nervis, ein Seitenspiel/ Hackebret. Prudentius Apotheos. v. 148

Organa, sambucas, citharas, calamosque, tubasque.

¶ 2. Machina item militaris, quæ funibus intendebatur, de qua Athenæus lib. 14. cap. 8. p. 634, & Lipsius Poliorcet. lib. 1. dia-

log. 6. In ea significatione usurpatum a Perso videtur vocabulum Sat. 5. v. 95

Sambucam citius caloni aptaverit alto.

Calones enim ministri erant militum disciplinæ militaris rudes. *Sambucam* igitur *calani aptare* proverbialiter dixit pro, munus impari, & ab eo gerendo alieno committere. Adde Festum Pompejum.

¶ Sambucina, Plaut. in Sticho act. 2. sc. 3. v. 57. Et

¶ Sambucistria, Liv. lib. 39. c. 6, quæ sambuca canit; *Psaltria, sambucistriaque & convivalia ludionum obsolamenta additis epulis.* Usus & Arnobius lib. 2. p. 73.

SAMBVCVS vel *Sabucus*, quemadmodum semper Serenus extulit, fœmin. in arborem assurgit, ein Holderstaud / Holderbaum: Plin. 24. c. 8.

¶ Sambuceus. *Baculus sambucea*, Aur. Victor in Jun. Bruto. *Sambucea arbor*, Plin. lib. 29. cap. 4.

SAMĔRA, æ, semen ulmi, vide *Ulmus*. Plin. lib. 16. cap. 17, & Columella lib. 5. cap. 6.

SAMIO, samiare, acutum reddere. Vopiscus in Aureliano, *Ferramenta samiata.* Nonius Marcellus: *Samium est acutum: unde Samiare est acuere.* Ausonius Epist. 4. v. 68

Samium Lucinonis acumen.

Glossæ: *Samiator, ἀκονιστής*; & in Tacticis libris *σαμιάτωρ*, pro eodem. Vide & Salmasium in illum Vopisci locum.

SAMNĪTES, Italiæ populi in Samnio, id est, Aprucio, quod inter Picenum, Campaniam & Apuliam est, die Samniter. Vid. Flor. lib. 1. cap. 16. ¶ 2. Gladiatores etiam erant stataria pugnâ dimicantes. Turneb. lib. 25. Adv. cap. 10. Lipsi. Saturn. lib. 2. cap. 11. Singularis *Samnus*, apud Nonium in *Spurcus* ex Lucilio: & *Samnitus*, apud Prudentium 2. adv. Symm. v. 515 *asper Samnitis Marsusque &c.* Communis generis est. Silius lib. 4. v. 560

Samnitis pellibus ursæ.

¶ Samnium, regio Samnitium. Florus lib. 1. cap. 16 *Populus Rom. ruinas ipsas urbium dirnit, ut hodie Samnium in ipso Samnio requiratur.*

¶ Samniticus, adjectivum, ut *Bellum Samniticum*, Florus c. l. & Suetonius Vitell. cap. 1.

SĂMOS, Σάμος, insula sita inter Icariam, & oram Asiæ in qua Ephesus sita est. Dicta prius *Anthemusa* a floribus, & *Stephane* & *Parthenia*, id est, virginea. Sacra fuit Junoni, quòd in ea nata fuerit & Jovi nupserit. Fuit & patria Pythagoræ. Meminit & *Sami* urbis Joniæ, a Q. Cicerone recreatæ, Cic. lib. 1. ep. ad Q. frat. epist. 1. cap. 8. quæ est ipsa hujus insulæ civitas, Joniæ propter vicinitatem annumerata. Septem enim stadiorum freto a continenti sejuncta est. Strab. lib. 14. p. 438.

¶ Samos etiam Samothraces nomen fuit: item Cephaleniæ apud Homerum. Vide Strab. lib. 10. p. 312.

¶ Samius, ut *Juno Samia*, *Sibylla Samia*, cui tribuuntur vaticinia de Christo. *Vasa Samia*, quæ fictilia erant, egregie fabricata, schöne und köstliche irrdene Geschirre. Plin. lib. 35. cap. 16.

¶ Samium, & Samiolum diminutivum, testa; ein irrden Gefäß. Plaut. in Sticho act. 5. sc. 4. v. 22 *Nos nostro samiolo potorio bibimus, tamen vivimus.*

¶ Samothrace & Samothraca, alia est insula, Lemno vicina in ora Thraciæ, quamobrem & ad differentiam *Sami* insulæ Asiaticæ, *Samothrace* vel *Samothracia*, quasi *Samos Thracia* dicta fuit. Virg. 7. Æneid. v. 208

Threiciamque Samon, quæ nunc Samothracia fertur.

Fuit hæc insula religione & templo nobilis, quod una cum Delphico toto orbe sanctissimum habebatur. Cereris ibi Proserpinæque mysteria celebrabantur. Lege Strabonem, & Livium lib. 45. cap. 5. Plutarchum Æmilio, & Diodorum Siculum lib. 5. c. 47. Hic annulorum genus inventum, qui, cum ex ferro essent facti, auro cingebantur; vel mero auro decorabantur, ut Plinius auctor est lib. 33. cap. 1. Hinc *ferrea Samothracia*, Lucretio celebrata, lib. 6. v. 1042. Isidorus vero hos Samothracum annulos, aureos, sed ferreo cum capitulo fuisse tradit lib. 19 Orig. cap. 5. Illustris Scaliger hos Samothracios annulos in lib. 5 Manilii notat, ex eorum genere fuisse, quos Græci *φυσικὺς καὶ φυσματίτας δακτυλίους* & *ἀλεξητηρίους* appellarunt; De quibus Kirchmannum, si lubet, vide, erudito de annulis Commentario cap. 21.

SAMOSATA, æ, Σαμόσατα, Syriæ urbs ad Euphratem, Comagenes metropolis, Luciani blasphemi,

¶ Qui inde *Samosatensis*, Σαμοσατεύς: & Pauli Antiocheni episcopi, blasphemi in Christum hæretici,

¶ Qui inde *Samosatenus* dictus fuit, patria.

SAMSA, æ, vel Sampsa os est, id est, durissimus nucleus olivæ, der Oliven-Kern. Columell. lib. 12. cap. 49 & 50.

SAMSICERAMVS, hoc nomine Pompejum appellare videtur Cic. lib. 2. ad Attic. epist. 23. a regulo quodam *Samsicemmo* in Syria devicto.

SAMPSŪCHVM, Σάμψυχον, herba odorata illa, quæ & *amaracus*, & *majorana* vulgò dicitur, Majoran / vide *Amaracus*. Plin. lib. 21. cap. 22.

¶ Sampsuchinus, ut, *Oleum sampsuchinum*. Plin. lib. 13. cap. 1. Erasmus Adag. 338. Sansuchum & Sansuchinum scribit.

SANCIO, sancivi & sanxi, sancire, religiose instituere est, confirmare, ordinare, stifften / ordnen / bestätigen. *Sancire cæremonias inexpiabili religione*, Cic. Tuscul. 1. cap. 12. Et *Sancire fœdera*, Virg. 12. Æn. v. 200. *Sancire conspirationem sacrificiis & cædibus*, Tacitus Agricola cap. 27. *Sancire templum*, Corippus dixit lib. 4. v. 264, i. e. consecrare, sanctum & inviolabile reddere. Nepos Attico cap. 19 *Qua conjunctio necessitudinem eorum sanxit*, i. e. magis magisque confirmavit, & velut sanctam effecit ac religiosam. Neque enim audiendus Lambinus, qui *anxit* substituere voluit. *Sancire edicto*, i. e. lege cavere, &c. Cic. pro Flacco c. 28. Sic *pœnâ aliquid sancire*, *capite*, bey Hals abhauen verbieten / bey Leibesstraffe / Idem pro Planc. cap. 18, & ad Attic. lib. 10. epist. 1. quod & *sanctione capitali vetare* dicitur. *Sancire fide*, Livius lib. 25. c. 8. & *jurejurando sancire*, Idem lib. 39. cap. 37, mit einem Eyd bethewren. Et *Fidem dextrâ sancire*, id est, confirmare, Idem lib. 28. cap. 35.

¶ Sanctus, a, um, sanctione firmatum, religiosum, sacrum, incorruptum, inviolabile, a Sancio, *sancire*, quod propriè est aliquid facere inviolabile. Cic. pro Quintio cap. 1. *Nihil jam sanctum atque sincerum in civitate.* Sic, *Sanctæ leges*, inviolabiles, wider die man nicht handeln muß / Horat. lib. 2. Satyr. 1. v. 81. *Firmissima & sanctissima testimonia*, Cic. pro Rosc. Com. cap. 15. Quid *Sanctum*, *sacrum*, & *religiosum* differant, docet Manutius Quæsitis per Epist. lib. 3. Ep. extr. *Sancta manus*, non pollutæ captandis, & accipiendis muneribus provincialium apud Val. Max. lib. 2. cap. 2. n. 8. Sic *sanctitas* quoque integritatem notat, quæ opponitur avaritiæ, & crudelitati apud Nepot. in Lysandro cap. 4. Et, *sanctior usus templorum*, Prudentius adv. Symmach. lib. 2. v. 539. ¶ Cæterum *sancti* & homines dicuntur non tantùm, quorum persona inviolabilis; verum etiam, quorum vita moresque incorrupti ac integri a labe. Cicero pro Dejotaro cap. 7 *Ex hominis gravissimi & sanctissimi disciplina.* Sic *Veteres & sanctos viros*, Sallustius dixit in fragmentis. Et Curtius lib. 3. cap. 8 *At Darius, ut erat sanctus & mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum.* *Sanctus* i. e. alienus a vi, dolo atque injuria. Idem eod. lib. cap. 12 *Virgines & reginas excellentis formæ, tam sancte habuit, quam si eodem, quo ipse, parente genitæ forent.* SANCTE i. e. sine ullâ injuriâ. Muretus lib. 13. Var. lect. cap. 12 Senecam vocat *Sanctum*: respiciens ad probitatem, & integritatem ex scriptis relucentem. Vid. Voss. lib. 5. Instit. Orat. pag. 336. seq. Fœminis quando tribuitur, castæ & pudicæ intelliguntur, Ita sæpe in inscriptionibus veter. legas: CONIVGI SANCTISSIMÆ. Phædrus lib. 3. fab. 11

- - - - simul adspexit filium,
Sanctamque uxorem dormientem cubiculo.

Juvenal. Sat. 10. v. 291

- - rara est concordia forma
Atque pudicitiæ, sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus & veteres imitata Sabinas.

¶ Sancte, adverb. ut, *pie sancteque Deum colere*; Cic. 1. Nat. D. cap. 20. *Sancte adjurat*, Ter. Hecyr. act. 2. sc. 2. v. 26. in Frömmig- und Heiligkeit GOtt dienen. *Sanctissime observare, quæ promittas ac recipias*, Cicer. 5. familiarium ep. 8. *Sancte habere* Curtius, cujus locum supra adduximus.

¶ Persancte: Sueton. Tit. cap. 10 *Persancte Domitia jurabat.* Terentius Hecyr. act. 5. sc. 2. v. 5 *Bacchis dejerat persancte*, schweret hoch und theuer.

¶ Sanctor, *Sanctor legum*, Tacit. 3. annal. cap. 26.

¶ Sanctio, Stifftung / Auffsetzung / lex cum terrore pœnæ. *Sanctiones* sunt *νόμοι ἐμπόνιμοι*, ut Græci vocant, observante ad Harpocrationem pag. 269. Jac. Mausaco, id est, quæ pœnas irrogant. Imperator Justinianus lib. 2. Instit. 1. *Ideo & legum eas partes, quibus pœnas constituimus adversus eos, qui contra leges fecerint*, SANCTIONES *vocamus.* Sic Livius lib. 4. cap. 51 *Ægerrime plebs ferebat, jacere tamdiu irritas sanctiones, quæ de suis commodis ferrentur.*

¶ Sanctitas, pietas, Frömmigkeit / Gottesfurcht. Cicero *æquitatem* vocat Diis manibus debitam: *pietatem* vero, quæ superis, *Justitiam*, quæ hominibus debetur, Topicis c. 23. extr. Seneca Thyeste v. 214

ubi non est pudor,
Nec cura juris, sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnum est.

Ubi recte *cura juris*, *sanctitatem* subjungit. Nam qui curat, quod justum est & præceptum Legibus, sancte & integre agit. Itaque *sanctitas*, justitia, integritas, innocentia est. C. Nepos Lysandro cap. 4 *Sibi testimonium daret, quantâ sanctitate bellum gessisset.*

¶ Sanctimonia, Zucht / Frömmigkeit. Cic. pro Quint. c. 17 *Quid mihi cum ista summa sanctimonia ac diligentia?*

¶ Sanctimoniales, Virgines Deo devotæ, quæ exstiterunt jam tempore Augustini, imò Tertulliani, & Cypriani, juxta Coquejum quidem not. ad Augustin. de C. D. lib. 1. c. 16. p. 60. Nonnen. Usus hac voce Augustinus lib. 2. Retract. c. 22. pr. & epist. 169 dixit *sanctimonialis formam suscipere*, eine Nonne werden.

¶ Sancti-

¶ Sanctitudo, priſca vox, Q. Claudio uſurpata, apud Gell. lib. 17. cap. 2. Et Apulejus de Deo Socr. p. 43. *Turba vana ſanctitudinu.* Et Capitolinus in Lucio Vero cap. 8. *Martem in villam venit, ut fratri* [debacchanti] venerabilem morum ſuorum & *imitandam oſtenderet ſanctitudinem.*

¶ Sanctuarium, Heiligthum / locus ſanctus. ¶ 2. *In ſanctuariis Mithridatis Pompejus invenit ipſius manu compoſitionem antidoti*, hoc eſt, in arcanis, unter ſeinen heimlichen Sachen / Plin. lib. 23. cap. 8.

¶ Sanctificare, ſanctum efficere, verbum ſacris tantum literis & Theologis uſitatum, nec temere ad puriorem ſtylum afferendum, heiligen / heilig und anſehnlich machen. Uſi tamen eo ſunt non proletarii ſcriptores, ſed qui caſtiſſimi inter Chriſtianos fuerunt. Prudentius hymno ante cibum v. 15

Omnia ſanctificante fide.

Et Juvencus lib. 1. Hiſt. Evang. v. 594 in Dominica oratione:

Nominis oramus veneratio ſanctificetur.

¶ Sanctificator. Auguſtinus epiſt. 168 med. *Urgeatur a clericis & ſanctificatoribus ſuis, ut &c.*

¶ Sanctificus, ejusdem eſt auctoritatis. Paullinus Petrocorius lib. 5. de vita Martini v. 119

Quæ tum ſanctifici conſervant munera tactus.

Juvencus quoque in Proœmio:

Ergo age ſanctificus adſit mihi carminis auctor,

quod quidem contra legem metri ita poſitum eſt, magno tamen librorum conſenſu, quos nominatim Curis noſtris Poſterioribus ſignatos invenies.

¶ Sanctilŏquus, ut *Sanctiloquus Lucas*, Prudentius Apotheoſ. v. 1002. Et Arator in Act. Apoſt. cap. 19

Quod ſi ſanctiloquos volvamus ab ordine libros.

SANCTVS, qui & *Sancus; Sangus* Sabinis; Græcis *Hercules*, Latinis *Dius Fidius* appellatus, ut Varro docet lib. 4. de LL. ubi & Scaligerum vide, & ſupra in *Fidius*. Nomen a *ſanciendo* eſt. Propertius lib. 4. Eleg. 10. extr.

Nunc quoniam manibus purgatum ſanxerat orbem,
Sic Sancum Tatia compoſuere Cures;

ad quem locum & plura Paſſeratius affert. Conf. Auguſtin. de C. D. lib. 18. cap. 19.

¶ Sangualis avis, quam quidam a Sango deo dictum putant, vide in *Sanguis*, & *Sanqualis*, ut alii ſcribunt. Adde Feſtum, qui ita dictam tradit, quod *in Sangi dei tutela ſit.*

SANDALIVM, σανδάλιον, calceamenti genus, ein Pantoffel. Ter. in Eun. a. 5. ſc. 8 v. 4 *Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput*: ubi vide Lindebr. ¶ 2. Et farris Gallici genus, nitidiſſimi grani, Plinio lib. 18. cap. 7.

¶ Sandalides, plurale, genus palmæ a ſandalii ſimilitudine, eine Art Datteln / eidem lib. 13. cap. 4.

¶ Sandaliarius, qui Sandalia conficit, ein Pantoffelmacher. Unde vicus Romæ *Sandaliarium* (forte, quod ibi *Sandaliarii* colerent, das Schuſtergäßlein) appellatus, cujus Gellius meminit lib. 18. cap. 4 & Sextus Rufus Feſtus de Regionibus urbis Romæ. Apollinis cognomento *Sandaliarii* Suetonius meminit in vita Auguſti cap. 57.

SANDAPILA, æ, feretri genus, eine Todtenbaare oder Sarg. Gloſſ. Vet. *Sandapila*, νεκροφορεῖον. Suetonius Domitiano cap. 17 *Cadaver ejus populari ſandapila per veſpillones exportatum.* Juvenalis Satyra 8 v. 175

Inter carnifices & fabros ſandapilarum.

Martialis in Zoilum lib. 2. epigr. 81

Laxior hexaphoris tua ſit lectica licebit:
Dum tamen hæc tua ſit, Zoile, ſandapila.

Et lib. 8. epigram. 75

Grandis in angustâ ſarcina ſandapilâ.

Fulgentius principio libelli de priſco ſermone: *Sandapilam antiqui dici voluerunt feretrum mortuorum, id eſt, loculum, non in quo Nobilium corpora, ſed in quo plebejorum, atque damnatorum cadavera portabantur.* ¶ *Sandapilam Juliano concinnat*, reſpondit Pædagogus eruditus, Antiochiæ Libanio Sophiſtæ, per derisionem ab eo quærenti, quid faceret fabri filius, Chriſtum videlicet innuens: γλυφοτέκτονος (γλυπτοτεκτονεῖον rectius) ὁ τῶ παιτὸς καταπεπυάζει δημιεργὸς, ὃν σὺ κομψῶς τέκτονος υἱὸν προσαγορεύεις, hoc eſt, *Sandapilam hujus universitatis concinnat fabricator, quem tu ſugillans fabri filium nominas.* Nec ita multo poſt Julianus interfectus in ſandapila allatus eſt, Theodoret. lib. 3. cap. 23. Gr. Dicta Salmaſio in Plin. Exerc. p. 848 quaſi σανιδοπύελος, hoc eſt, ex tabulis & aſſeribus compacta arca.

¶ Sandapilo, ein Todtengräber. Vet. Gloſſ. *Sandapilo*, Νεκροθάπτης.

¶ Sandapilarius, idem. Sidonius lib. 2. epiſt. 8 *Veſpillonum ſandapilariorumque miniſteria ominoſa tumulabere.*

SANDARACHA, æ, σανδαράχη, metallica vera eſt & factitia. *Sandarcha*, vel *Sandaraca vera*. reuſch oder Roßgeel. *Sandaraca* in metallis reperta, Bergröth. *Sandaraca factitia*, Vitruvii idem eſt, quod *ſandix*, Mennig / fit e ceruſſa combuſtâ, lib. 7. Architect. cap. 12. Add. Georg. Agricol.

¶ Plinio mellis quoque ceraginoſi genus eſt *Sandaracha* lib. 11. cap. 7.

¶ *Sandaracinus color.* Nævius apud Feſtum.

¶ *Sandaracharum acetum*, cui ſandaracha admiſta eſt. Plin. lib. 35. cap. 6.

SANDASTROS gemma, Plin. lib. 37. cap. 7. ein Jacint / darinn viel Funcken leuchten.

SANDIX, color ex ceruſſa decoctus, quemadmodum in Sandaracha diximus. Vulgus *minium* vocat, Mennig. Vide Plin. lib. 35. cap. 6. Turneb. Adverſar. lib. 14. c. 20. Indifferenter ſcribitur & *Sandyx* & *Sandix*: Sic & penultima caſuum obliquorum in antiquis indifferenter modo producte, modo correpte ponitur. Propertius lib. 2. eleg. 25. v. 45

Illaque plebejo vel ſit ſandicis amictu.

Gratius Cynegetico v. 86

Interdum Libyco futantur ſandice pinna.

Sāne, adverbium, vide in *Sanus*.

SANGVIS, inis, a veteri *ſanguen*, (quo Lucretius lib. 1. v. 836, & Cic. 5. de Fin. c. 11, ex veteri poeta, & alii apud Nonium uſi leguntur) humor eſt, qui per venas in omne corpus effunditur, das Geblüt / Blut. *Sanguis vitioſus*, Cic. de Clar. Orat. cap. 82, *corruptus*, Claud. lib. 2. in Eutrop. v. 17 böſe Geblüt. Celſus lib. 2. cap. 10 *Vitioſus ſanguis utiliter effunditur.* Sed *ſanguinem effundere*, pro occidere, eſt Hebraismus. Latinis frequens eſt *ſanguinem fundere*, vel *fundi*, ſed idem tum notat, quod *pro patriâ mori*, aut *magnam ſtragem* vel *cladem fieri*. Curt. lib. 3. cap. 11. n. 5 de prælio: *Tum vero multum ſanguinis fuſum eſt* &c. *Sanguinis detractio, miſſio*, Celſus lib. 2. cap. 10 das Aderlaſſen. *Sanguinem in brachio mittere*, & *ex brachio*, Celſus ibidem. *Sanguine civium exercere imperium*, Curtius lib. 10. c. 8. n. 19. durch Blutvergieſſen die Herrſchafft behaupten. ¶ Livius lib. 3. cap. 54 *Dandus invidiæ eſt ſanguis*, man muß den Reidern Blut laſſen / ihren Willen laſſen. Senec. in Thyeſt. v. 539 *Quæ vos exagitat furor, Alterna dare ſanguinem?* einander zu verwunden. *Cicatrix ſanguine manat*, Idem in Troad. v. 121. ¶ 2. Sed hic, *Amiſimus omnem ſuccum & ſanguinem civitatis*, id eſt, vigorem omnem & vim, ſicut Germani dicunt, Safft und Krafft verlieren / Cicer. ad Att. lib. 4. epiſt. 16. Sic *ſanguinem alicui ebibere*, eſt omnem ſuccum ſive vigorem detrahere, apud Plaut. Curcul. a. 1. ſc. 2. v. 65. Sano & herbarum ſuccus, ex quo virent vigentque, *ſanguis* dicitur. Manilius lib. 5. v. 212

Et viridi nemori ſanguis decedit & herbis.

Vid. Barth. lib. 140. Adverſ. cap. 15. & ad Stat. Silvas p. 77. ¶ 3. Sed & liquores *ſanguis* dicuntur. Sic Statius lib. 1. Thebaid. v. 329 vinum, *Bacchæum ſanguinem*, & Plinius lib. 14. cap. 5 *terræ ſanguinem* dixit. Caſſiodorus lib. 12. Epiſt. 4 *Uvarum frigidus ſanguis.* ¶ 4. *Sanguis* pro genere aut natalibus a Poetis ſæpenumero uſurpatur. Virg. 1. Æneid. v. 19

Progeniem ſed enim Trojano a ſanguine duci
Audierat, &c.

Vom Trojaniſchem Geblüte. Sic *Claro ſanguine genitus*, Seneca in Octavia v. 90. Et Statius lib. 5. Silv. 3. v. 116 *Obſcuri ſanguinis deformes ortus.* Et, *Regius ſanguis*, Horat. 3. Od. 27. v. 65. *Sanguine alicui conjungi*, Cic. 2. de Invent. c. 53, mit Blutfreundſchafft verwandt ſeyn. ¶ Et *filius* quoque ſanguis appellatur: ſaltem aliquis ex poſteris. Virg. 6. Æn. v. 835

Projice tela manu ſanguis meus,

¶ Sanguiculus, diminutum, parvus ſanguis. Ita cibi genus vocatum fuit. Plinius 28 cap. 14 *Sanguine ejusdem* [hædi] *in cibum formato, quem ſanguiculum vocant.* Boculum Harduinus, Gallice *Boudin*, interpretatur.

¶ Sanguineus, ſanguine plenus, blutig / voll Geblüts. *Gutta ſanguinea*, Ovid. 2. Metam. v. 360. *Color ſanguineus*, Plin. lib. 14. c. 3. Et *Imber ſanguineus*, Cic. de divinatione lib. 2. c. 28.

¶ Conſanguineus, qui ſanguine alicui conjunctus eſt, ein Blutfreund. ¶ 2. In ſtrictiore ſignificatione fratrem germanum ſignificat. Vet. Gloſſ. ἀδελφὸς ὁμοπάτριος, *Germanus, Conſanguineus.* Virg. Æn. 6. v. 278

Tum conſanguineus Leti ſopor, & mala mentis
Gaudia.

Conſanguineum vocat, quem Homerus κασίγνητον ὁμοπάτριον, Seneca *fratrem mortis: Fratrem Leti* Valerius Flaccus appellat. Sic Columella proœm. lib. 1. *Res ruſtica conſanguinea ſapientiæ eſt*, i. e. ſoror aut cognata. Et obſervat Cujacius lib. 11. c. 26. in jure non niſi fratres ſororesque eodem patre prognatos progenitosque *Conſanguineos* dici: eamque ob cauſſam reprehendit Accurſium, qui vocabulum iſtud generaliter de cognatis acceperat.

¶ Conſanguinitas, Blutfreundſchafft. Livius lib. 7. cap. 19 *Caritem populum miſericordiæ conſanguinitatis Tarquinienſibus adjunctum famâ ferebat.* De hac voce & aliquid dictum in *Affinis* ſub *Finis*.

¶ Sanguinolentus, blutdürſtig. *Sanguinolentis cadibus*, Varro apud Nonium. ¶ 2. *Sanguinolenti* etiam dicuntur, fœdati ſanguine, quamvis non ſaucii fuerint. Ut recens nati infantes, L. 2. C. de Patr. qui fil. ſuos diſt. Vide Cujacium ad lib. 5. recept. ſentent. Julii Paulli. Tit. 1. Sent. 1.

¶ Sanguinarius, ſanguinem ſitiens, crudelis, blutdürſtig / ut,

Homo sanguinarius, *Vox sanguinaria*, Cicer. lib. 2. ad Att. epist. 7. ¶ 2. *Sanguinaria herba*, Columell. lib. 7. c. 5. vide *Polygonum*.

¶ *Herba sanguinalis*, Columellæ lib. 6. c. 12. & Celso lib. 3. c. 22, eadem quæ sanguinaria, sic dicta, quod sistat sanguinem.

¶ Sanguinare, sanguine manare, bluten. Quintil. declamat. 10. p. 142 *Repetitis sanguinabere plantibus jam convalescentes lacertî.* Idem, vel æqualis auctor Dialogi de Oratorib. cap. 12 *lucrosa hujus & sanguinantis eloquentiæ usus.* Addunt ex Plin. 30. cap. 9, quod vero Harduinus ex MSS. aliter legit. Vide Emendationem ejus 20. pag. 774. Supersunt tamen certiora. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 20 *Lex a contactu fœminæ sanguinantis submovet.* Poeta Solinus in Pontico: *Spumea purpurei dum sanguinat unda profundi*, Vet. Gloss. αἱμάσσω, *Cruento*, *sanguino*, *sanguinor*.

¶ Sanguisuga, penult. longâ; eadem quæ hirudo, Aegel / Plin. lib. 32. c. 7. vid. *Hirudo*.

¶ Sangualis avis, apud Livium lib. 41. cap. 13. pr. ex aquillarum genere, quibusdam *ossifraga*. Vide Festum. Sed hic a *Sangus* vel Sancus, Dei nomine, deducit, quod in hujus dei tutela sit. Vide & *Sanqualis*.

¶ Exsanguis, e, sine sanguine, *Mortui exsangues*, Cic. 7. Verr. c. 49. *Corpus frigidum & exsangue*, Quintil. procem. lib. 6. *Homo enervatus & exsanguis*, Cic. pro Sestio cap. 10. *Furens & exsanguis interrogat*, Cic. ad Q. fratr. lib. 2. epist. 3.

¶ Exsanguinatus, idem. Vitruvius Procem. lib. 8. *Animalia vero si fuerint sine humoris potestate exsanguinata atque exusta.*

SANICVLA, æ, herba, symphyti species, vide *Symphytum* & *Consolida*, ist ein Wundkraut.

SANIES, ei, quod ex vulnere exprimitur & exit nondum sanescente, Eiter / pus, quanquam hoc a *sanie* discernit Celsus; lib. 5. c. 26. n. 20. Adde supra in *Pus* dicta: *Eructare saniem*, Virg. 3. Æn. v. 632. Blut ausspeyen. *Putris sanies*, Statius 12. Theb. v. 569.

¶ Sanios us, sanie & impuro sanguine conspersus. *Sanios i partus*, Plin. lib. 7. cap. 15.

¶ Exsaniare, vel Exaniare, Celsus lib. 5. c. 27 pro saniem exprimere, das Eiter ausdrücken.

SANNA, æ, irrisio, Verspottung / quæ fit, cum gesta aliquo mimico exprimitur, id volumus objicere ei, quem irridemus, ut Casaub. ad Suet. pag. 169. B. explicat. Vide & Veterem Scholiasten Persii ad Sat. 1. v. 58. & supra in *Ciconia*. Sunt autem plura μώνα, sive sannæ genera, inter quæ principem hæc tria obtinent locum, *Ciconia*, *auricula asini*, & *lingua canis*: de quibus apud Persium laud. loco, & B. Hieronym. Epist. ad Rusticum Monachum. Juvenalis Satyr. 6. v. 305

... qua sorbeat aera sanna Tullia.

¶ Sannio, ein Stocknarr / Spötter. Cic. lib. 2. de orat. cap. 61 *Quid potest esse tam ridiculum, quam sannio est? sed ore, vultu, imitandis moribus, voce, denique & corpore videtur ipso.*

¶ Subsanno, subsannare, & subsannatio, sannis eludere, spotten: cujus vero verbi apud auctores probatos exempla nulla reperiuntur. Glossæ autem veteres: Subsanno, ἐκμυκτηρίζω, χλευάζω.

¶ Subsannatio. Eædem Glossæ: *Subsannacio*, μυκτηρισμός.

¶ Subsannator. Antiquus Interpres Sirac. 33. v. 6 usus est.

¶ Sanqualis avis, Plin. lib. 10. c. 7. Ita Harduinus ex MSS. scribit: alii *Sangualis*. Vide paullo ante sub *Sanguis*, & in *Sancus* sive *Sangus*.

Sansuchum: vide *Sampsuchum*.

SANTALVM, σάνταλον, lignum Indicum trium generum, pallidum, album & rubrum, Sandel oder Sandelholtz.

SANTERNA, æ, chrysocolla ex nitro confecta, qua aurifices utuntur in agglutinando auro, Borras / Plin. 34. c. 12.

SANTŎNES & Santŏni, Galliæ populi, inter Garumnam & Ligerim in Aquitania. Lucan. lib. 1. v. 422

gaudetque amoto Santonus hoste.

¶ Santŏnicus, a, um, adject. Juven. sat. 8. v. 145

Tempora Santonico velat adoperta cucullo.

Et Tibullus lib. 1. eleg. 8. v. 10

Oceani littora Santonici.

¶ Santonicum vel *herba santonica*, absinthium, quo Gallia Alpibus finitima abundat, Plin. lib. 27. c. 7. Matthiol. Vide *Seriphium*.

SANVS, a, um, integrum, bene habens, valens, gesund. *Sana corporis pars*, Cic. pro Sextio c. 65. *Sanum fieri medicamento*, Cic. offic. lib. 3. cap. 24. *ex morbo*, Cato cap. 157. *Sanum facere*, Cic. in Philipp. 2. cap. 39. Et Augustinus Civ. D. lib. 20. c. 2 *sanissimi juvenes*, gesund und stark / quos ibidem *atrocitate morborum adflictis* opponit. ¶ 2. Sed *Homo sanus*, Cic. 2. de Invent. c. 45. bey guter Vernunfft / hic enim ad animum refertur. *Mens bene sana*, Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 44. Et Juvenal. Sat. 10. v. 356

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.

Mente sana sentire, Cicero ad Attic. lib. 9. ep. 7. Et Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 25 *Crescebat interim in dies Sulla exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque & sanissimo.* Contra *male sanus*, id est insaniens, stultus, lib. 9. ad Attic. epist. 15. Quemadmodum & Plautus *male valere*, dixit, qui desiperent, Curcul. act. 1. sc. 3. v. 13. *Si sana mens esset*, Nep. in Agesil. cap. 5. n. 2. Nostri, wenn sie klug wären. Seneca ep. 108 *Qui ad Philosophorum scholas venit, aut sanior domum redeat, aut sanabilior.* Superl. *sanissimus*. Ambrosius Sermone 90 sub finem: *Constantia reversa ad palatium sanissima*, id est, firma valetudine, propria verbi notione.

¶ Sane, adverbium, id est, *sapienter*, cui *insane*, id est, *stulte*, opponitur. Plaut. Curcul. act. 1. sc. 3. v. 20

Bonum est pauxillum amare sane; insane non bonum est.

Horatius lib. 2. Od. 7. extr.

... non ego sanius
Bacchabor Edonis.

Hinc diversæ significationis est. Primum enim *vere*, *profecto* significat, fürwahr / traun. Cicero lib. 1. ad Lentulum epist. 9 *Sane molestè Pompejum id ferre constabat*, hoc est, certe. ¶ 2. Sed hic pro *Valde*: *Homo sane nobilis*, *Res haud sane difficilis*, apud Ciceronem. Et Horatius lib. 1. Epist. 15, 5 *Sane myrteta relinqui.* Ubi Vetus Scholiastes: SANE, *id est*, VALDE. *Sallustius*: BELLI SANE SCIENS. ¶ 3. Hic permittendi vim habet: *Sit sane ut vis*, Quintil. *Tulerit sane filius noster meritas pœnas*, hoc est, esto, tulerit, fac tulerit. Valla lib. 2. c. 27. *Sane bene*, id est, bene equidem, zwar wohl / traun wohl. Cic. pro Quint. cap. 3 *Erat res pecuniaria res ampla & rustica, sane bene culta & fructuosa.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 24 *Nempe ergo aperte vis, quæ restant me loqui?* D. *Sane quidem*, ja traun. Idem in Adelph: act. 4. sc. 2. v. 47 *Ubi potetis vos.* D. *Recte sane*, ach ja / das war von nöthen / est enim ironicum senis responsum, non approbans, ut Donatus monet.

¶ Sane quam, id est, admodum. Sulpitius ad Ciceronem lib. 4. fam. epist. 5 *Sane quam pro eo ac debui graviter molesteque tuli.* Et Brutus ad Cic. lib. 11. epist. 13 *Sane quam sum gavisus.*

¶ Sanitas, Gesundheit. Proprie corporis est. Corn. Celsus lib. 8. cap. 2 extr. *Longe perniciosissimum* [vitium] *est, quod in osse pectoris est, quia vix, etiamsi recte cessit, curatio, veram sanitatem reddit.* ¶ Plerumque ad animum transfertur, quia *Sapientia sanitas est animi*, ut Cicero ait lib. 3. Tuscul. cap. 5. *Ad sanitatem redire*, Cicer. 12. fam. ep. 10. wieder zu Sinnen kommen / sich recht bedencken. *Incorruptâ sanitate esse*, Idem de opt. gen. orat. c. 3. Cestius apud Senecam controvers. 12 *Dementia res est sanitati contraria.*

¶ Sanifer, sanitatem afferens. Paullinus Nolanus Natali 7. Felic. v. 224 *Sanifera virtute.*

¶ Sano, sanare, sanum facere, heilen / gesund machen. Cornel. Nepos Attico cap. ult. *Quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihil reliquum feci, quod ad sanandum me pertineret. Ad sanandum me*, id est, ad recuperandam valetudinem. Et Propertius lib. 2. eleg. 1 *Omnes humanos sanat medicina dolores.* Et *Sanare remedio*, Cic. 7. in Verr. c. 46. Seneca in Hippolyto v. 249

Pars sanitatis, velle sanari, fuit.

Idem Oedip. v. 517

Ubi turpis est medicina, sanari piget.

¶ 2. *Sanare vulnera Reipubl.* elegans metaphora est, Cic. 4. de finib. c. 24. Et *Ægram & labentem Rempubl. sanare & confirmare*, Idem pro Milone c. 25. *Levare dolorem tuum posset, si minus, sanare*, Idem 5. famil. epist. 16.

¶ Sanatio, *Malorum in una virtute posita sanatio est*, Cic. 4. Tusc. Quæst. cap. 15. extr.

¶ Sanabilis, e, quod facile sanatur. *Vulnus sanabile*, eine Wunde / so leichtlich zu heilen / medicabile, Ovid. de remed. am. v. 101. Et Celsus lib. 2. cap. 8 *Quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est.* Adde Senec. epist. 108, ubi *sanior* & *sanabilior* opponuntur. Verba vide supra in *Sanus*.

¶ Insanabilis, e, quod sanari non potest, *Morbus insanabilis*, eine Kranckheit / so nicht zu heilen ist / Cic. 5. Tuscul. cap. 1. ¶ 2. *Contumelia insanabilis*, Cic. in Orat. c. 26. *Ingenium insanabile*, quod corrigi & sanari non potest, Liv. lib. 1. c. 28. Et Seneca ep. 108 *Senectus insanabilis morbus est*, Compar. *Insanabilius*, adjectiv. apud Livium lib. 28. cap. 25.

¶ Insanabiliter. Marcellus & Faustus in libello precum ad Impp. pag. 19 ed. Sirmondi: *Cum animi morbo insanabiliter ægrotaret.*

¶ Consanare, idem quod sanare, zuheilen / Columell. lib. 4. c. 24. extr. *plagæ consanentur.*

¶ Persanare, omnino sanare, gar zuheilen. Plin. procem. lib. 23 *Cinis vitium cum axungia fistulas purgat, mox & persanat.* Idem lib. 30 cap. 13 *Antonius* [Musa] *medicus cum incidisset insanabilia ulcera, viperas edendas dabat, mirumque celeritate persanabat.*

¶ Præsanare. Plin. lib. 26. c. 14 *Vulneribus præsanatis*, i. e. celerius, quam par erat, sanatis: & lib. 24. cap. 10. pr. *Cicatrices, quæ præsanabere.* Ubi propter neutralem notionem videtur a *Præsanesco* esse, sicut *Consanesco*, *Resanesco*, de quibus mox dicemus.

¶ Resanare, wieder heilen. Lactant. l. 4. c. 20. pr. *ne impios resanaret.*

naret. Idem lib. 5. c. 22. extr. *Qui resanati fuerint, adhæreant religioni.*

¶ Sanesco, sanescere, sanitati restitui, sanum fieri, heil werden. Plin. lib. 17. c. 23 *Dolent talia ulcera & difficile sanescunt.*

¶ Consanescere, idem. Columell. lib. 8. c. 2 *Vulnera dum consanescant.* Metaphorice Cic. 4. famil. ad Sulpit. ep. 6 *Hoc tam gnabi vulnere etiam illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescunt,* was schiene heil zu werden.

¶ Præsanesco. Vide in Præsanare.

¶ Resanesco, resanescere, wieder gesund werden. Ad animum refertur apud Lactantium lib. 5. cap. 2 ex philosophi gentilis sententia: *Ut susceptis deorum cultibus resanescant.*

¶ Insānus, cui non integra mens est, verrückt im Kopff/ thöricht/ unsinnig. *Ex stultis insanos facere,* Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 23. Narren toll machen. *Cupiditas acrior atque insanior,* Cic. in Verr. 6. cap. 18. extr. *Homo inter eos, qui ipsi quoque insaniunt, insanissimus,* Idem pro Rosc. Amerino c. 12. Et, *Concio insanissima,* Idem pro Milone cap. 17.

¶ 2. Veteres & *insanum* pro magno ponebant. Plaut. Bacch. a. 4. sc. 5. pr. *Insanum magnum molior negotium,* Idem in Trinum. a. 3. sc. 2. v. 47. *Insanum est malum in hospitium divorti ad Cupidinem.* Ita Cic. *insanæ moles substructionum,* pro Milone c. 20. Et Plin. lib. 36. cap. 15 *substructiones insanæ Capitolii* dixit. Virg. 2. Æn. v. 776

Quid tantum insano juvat indulgere dolori?

Ubi Servius: INSANO, *magno. Ut,*

Insani feriant sine littore fluctus:

vel sine ratione.

¶ Insanùm, adverbialiter: ut immensùm. Plaut. Mostell. a. 3. sc. 3. v. 5. *Porticus insanum bona,* id est, valde bona.

¶ Similiter & alio adverbio *Insane* usus est. Varro lib. 6. de LL. cap. 5, *Plautus,* inquit, *cùm* VEHEMENTER *vellet dicere, dicit* INSANE, *quod insani omnia faciant vehementer. Milite: Si unum epityrum apud illum esuriens insane edam.* Locus de Milite Varroni citatus habetur act. 1. sc. 1. v. 24. Comparativus *insaniùs.* Sulpicius Severus Dialogo de Virtutibus Monach. Orient. c. 3 *Sed Episcopi quidem in libris ipsius insaniùs scripta memorabant.* INSANIVS, i. e. minus sane, hoc est, sapienter & vere. Superlative Augustinus epist. 238 *ut ea quæ restant, insanissime desperentur.*

¶ Insānia, dementia, Unsinnigkeit. *Adjuvare alicujus insaniam,* Plaut. Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 166 einem zur Thorheit Vorschub thun. *Optimum alienâ insaniâ frui,* Plin. lib. 18. cap. 5. Proverbium erat, ideo addit Plinius, *ut vulgo dixere.* In plurativo numero Plautus usus est Aul. a. 4. sc. 4. v. 14

Larva hunc atque intemperiæ, insaniæque agitant senem.

Cic. 4. fam. ep. 1. *Inciderant in hominum pugnandi cupidorum insanias.*

¶ *Insanitatem* etiam idem Cic. dixit in 3. Tusc. c. 5, *Insipientia, quasi insanitas, quæ est insania, eademque dementia.*

¶ Insanire, furere, insanum esse, schwärmen/ unsinnig seyn. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 48 *Minime qui insanire occipiunt ex injuria.* Et Cic. in Oratore cap. 67 *in alienos insanus insanisti.* Et lib. 7. ad Attic. ep. 16 *nisi ego insanio, stulte omnia & incaute,* scilicet aguntur. Rursus Ter. Eun. a. 1. sc. 1. v. 16

Incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si operam des, ut cum ratione insanias.

¶ Vēsānus; male sanus, vecors. Cic. pro domo sua c. 21 *Furiosa hic vesani Trib. Pleb.* Et, *vesano impetu,* Livius lib. 9. cap. 13. *Amor vesanus,* Propert. lib. 2. eleg. 15. v. 29.

¶ Vesania, vecordia, Plin. lib. 35. c. 2 *Ulysses simulata vesania bovem cum equo junxit.*

¶ Vesanire, Catull. carm. 25. extr. *vesaniente vento.*

SĀPA, æ, ex musto seu vino decocto, tertia pars reliqua, gesotten Wein/ Plin. lib. 9. c. 56. & Varro 3. de R. R. c. 14. fin.

SĀPERDA, æ, Σαπέρδης, piscis non pessimi saporis, neque concha mali saporis, ut indocti quidam exposuerunt, sed piscis ille, qui coracinus fluviatilis dicitur, ein Karas/ Karutsch/ Gesn. Pers. sat. 5. v. 134

En quid agam rogitas? en saperdam adveho ponto.

¶ 2. Varro apud Nonium *Saperdam* pro sapiente & festivo posuit: *Omnes,* inquit, *videmur nobis esse belluli & festivi Saperdæ, quum simus* ἄπρωτοι, id est, putidi & murcidi, ut quidem Junius legit & exponit: sive *Coprea,* id est, scurræ, ut Lipsius legit. *Coprias* enim, ut docuit Scaliger, *scurras* est. Vid. Vossius lib. 5. Instit. Orat. pag. 324.

SAPĪNVS, abies inferior, a stirpe usque ad ramos, der Tannenbaum vom Stamm an biß an die Aeste/ superior enim ramosa & nodosa *fusterna* est. Plin. lib. 16. cap. 39.

¶ Sapineus, ut, *Nuces sapineæ,* Tannenzapffen/ Columell. lib. 12. cap. 5.

SĂPIO, sapĕre, ad sensum gustus pertinet: *Jucundissime sapit,* Colum. lib. 7. cap. 8. es schmeckt sehr lieblich. *Palatum sapit,* Cicer. 2. de Fin. cap. 8. ¶ 2. Sed ad animam sæpius transfertur, & significat esse sapientem, verständig/ weise seyn/ klug seyn. Ter. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 32 *Istuc est sapere, non quod ante pedes modò est videre,* &c. Et Cic. de divin. lib. 2. cap. 39 *Nihil est tam valde vulgare, quam nihil sapere.* Idem lib. 8. fam. epist. 6 *Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit.* Et Ter. Heaut. a. 5. sc. 1. v. 50 *Foris sapere,* bey andern Leuten grosse Klugheit fürgeben. Plaut. in milit. glor. a. 3. sc. 3. v. 12 *Nemo solus satis sapit...* Idem in Mercat. a. 4. sc. 7, 40 *Vetus id dictum est: Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit,* mit anderer Leute Schaden klug seyn.

¶ Sapiens, weise/ klug. Cic. pro Cluent. cap. 31 *Sapientissimum esse dicunt eum, cui, quod opus sit ipsi, veniat in mentem; proximè accedere illum, qui alterius bene inventis obtemperet.* Idem lib. 5. fam. ep. 17 *Homines sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum injuria commovebuntur.* Ovidius 2. de arte am. v. 65 *Sem & sapientior ætas.* Et, *Sapienti sat dictum;* Plaut. Persa act. 4. sc. 7. v. ult. Antiqui *Sapientes* appellarunt, qui pronunciandi & cogitandi rationem, eximiamque dicendi vim habebant: quales

¶ Septem Græciæ sapientes fuerunt, *Cleobulus, Solon, Chilo, Pittacus, Thales, Bias, Periander,* quorum apophthegmata seu sententias; quas *leges vitæ* Quintil. appellat lib. 5. suis locis sub singulorum vide nominibus. Adde Coquejum ad Augustin. de C. D. lib. 8. cap. 1. p. 716. Lactantius temere eos sibi sapientum nomen tribuisse affirmat lib. 4. cap. 1.

¶ Sapientia, primum ad corpus pertinet, & de sapore dicitur, seu sapiendi facultate. Quo illud Symposii Poëtæ veteris pertinet Ænigmate 83 de perna:

De fumo facies, sapientia de mare nata est.

Nam quod sapit perna (wohl schmeckt) a sale habet. Lusit in hac voce & Terent. Adelph. a. 3. sc. 4. v. 62

Hoc salsum, hoc adustum est, hoc lautum est parum:
Illud rectè: iterum sic memento: sedulo
Moneo, qua possum, pro mea sapientia.

¶ 2. Deinde ad animum: Verstand/ Weißheit/ *mater omnium bonarum rerum, princeps omnium virtutum,* quemadmodum l. 1. de Legib. c. 22, & 1. Offic. c. 43 Cicero dixit. Horat. 1. Epist. 1. v. 41

Virtus est vitium fugere, & sapientia prima
Stultitiâ caruisse.

Plin. lib. 23. cap. 1 adagii loco citat, *Sapientia vino obumbratur,* wenn der Wein eingehet/ so gehet die Weißheit aus. Lactantius lib. 1. cap. 23 *Primus sapientiæ gradus est, falsa intelligere: secundus, vera cognoscere.* Eos demum divino genere æstimandos esse, qui sapientia animum excolere velint, Hierocles, & Pythagorici sentiebant. *Non ætate, verum ingenio adipiscitur sapientia,* Plaut. Trinummo act. 2. sc. 2. v. 88. ¶ Quamvis autem *Sapientia* & *Prudentia* differant, de quo discrimine Aristoteles in Ethicis docuit, non rarò tamen confunduntur, & alterum pro altero ponitur. Ita Cicero pro M. Marcello cap. 2 *Nunquam temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur.* Item pro L. Manilia cap. 7 *Quod ad multorum bona civium Rom. pertinet: quorum vobis, pro vestra sapientia, Quirites, habenda est ratio diligenter.* ¶ Pro lenitate ac clementia posuit pro Dejotaro cap. 2 *Re enim iniquum est, sed tuâ sapientia sit æquissimum. Sapientia,* id est, benignitate, clementia. Dicit autem hoc ad Cæsarem. Nam moderari animo, proprium sapientiæ opus. Et *clementiam & sapientiam* conjungit Orat. pro Marcello cap. 6 *Ut mihi quidem,* inquit, *videantur Dii immortales, vel placati jam vel satiati aliquando omnem spem salutis ad clementiam & sapientiam victoris contulisse.* Sic paullo post: *Toties de maximis tuis beneficiis, toties de incredibili liberalitate, toties de singulari sapientiâ tuâ cogitabis.* Nam *liberalitas* hoc loco, lenitas atque clementia est, qua moderatus victoriam Cæsar.

¶ Sapienter, Weislich. *Vitam sapienter instituere,* Ter. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 40. Item, *Fortiter & sapienter aliquid facere,* Cic. lib. 1. fam. ep. 7. Et lib. 2. epist. 7 *Nemo est, qui tibi suadere sapientiùs possit te ipso.* Et Nepos in Timoleonte cap. 1 *Quod difficilius putatur, multo sapientiùs tulit secundam, quam adversam fortunam.* Et Cic. de Clar. orat. cap. 42 *Servius sapientissime perfecit, ut* &c.

¶ Persapiens, valde sapiens. Cicer. de provinc. consul. c. 18 extr. *Inimicitias reip. concessisse, magni cujusdam hominis & persapientis videtur.*

¶ Persapienter. Cic. pro Milone cap. 4 *persapienter dat ipsa lex potestatem defendendi.*

¶ Insipiens, imprudens, demens. unweise/ thörigt. Cic. lib. 2. de fin. c. 15 *Quid turpius est, quam sapientium vitam ex insipientium sermone pendere?* Idem de Amic. cap. 15 *Neque quidquam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest.* Comp. *Insipientior,* Cic. 2. de Divinat. cap. 23. extr. Superl. *Insipientissimus* apud Senec. lib. 2. Quæst. Nat. cap. 59.

¶ Insipientia, Plaut. in Amphitr. prolog. v. 36 *Justa ab injustis petere insipientia est.*

¶ Insipienter. Cic. de Senect. cap. 19 *Adolescens, diu se victurum, insipienter sperat.* Lactantius lib. 1. cap. 22 *Petilius Prætor libros Numæ, quia religionibus derogabant, combussit. Insipienter id quidem.*

¶ Con-

¶ Consipere, idem quod Sapere. Livius lib. 5. cap. 41 *Non mentibus solum consipere, sed ne auribus quidem & oculis satis constare poterant.* Et Gellius lib. 7. c. 3 *Veteri se se, ne patres, de statumento sua deturbati, non satu consiperent.*

¶ Desipere, dementem esse, närrisch / nicht klug seyn. Vide Vallam lib. 5. cap. 3. *Desipere senectute*, Cic. 1. famil. epist. 9 id est, delirare, kindisch seyn Alters halben. Horat. 4. carm. Od. 12 *Dulce est desipere in loco.* Et, *Mentis desipere*, Græcanica ratione Plaut. dixit Epid. a. 1. sc. 2. v. 35.

¶ Desipiens, närrisch / thörigt. Cic. 2. de Divin. cap. 23 *Esse quisquam tam desipiens, qui credat*, &c.

¶ Desipientia, æ, Thorheit / Unverstand. Lucretius lib. 3. v. 498

Desipientia fit, quia bis animi atque animai
Conturbatur.

¶ Resipere, nach etwas riechen oder schmecken. *Resipere picem*, Plin. lib. 14. cap. 1.

¶ Resipiscere, ad meliorem mentem rediro, wieder zu recht kommen / fromm werden. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 8. v. 3 *Nunc me fortunatissimum factum esse puto, cum te intelligo resipuisse.* Cic. ad Att. lib. 4. ep. 5 *Vix aliquando te auctore resipui.*

¶ Resipiscentia. Lactantius lib. 6 cap. 24 *Μετάνοιαν nos possimus* RESIPISCENTIAM *dicere.* Ex quo apparet, non omnino in usum illo ævo id vocabuli receptum fuisse.

¶ Subsipere. Varro de L. L. lib. 4. cap. 28 *SVBSIPERE, quod non plane sapit.*

¶ Sapor, der Geschmack. Plin. lib. 15. cap. 17. *Pira jucunda acidulo sapore*, Weinsäuerlich. Virgil. 4. Georg. v. 277 *Asper in ore sapor.*

¶ Sapŏro, sapore imbuo, medico: Schmeckend machen. Petrus Chrysologus Serm. 157 *Per epiphaniam Christus in nuptiis aquas saporavit in vinum.*

¶ Saporatus, gutes Geschmacks. Virgil. 6. Æn. v. 420

Melle saporatum & medicatis frugibus offam Objicit.

Ita enim legendum, non *soporatum*, non vane equidem Turnebus contendit lib. 28. Adverss. cap. 45. & lib. 29. c. 6. cum quo & Hadrianus Junius facit. Tertullianus de Spectaculis c. 27 *Nemo venenum temperat felle ac helleboro, sed conditis pulmentis & bene saporatis.* Et, *Saporatos cibos* Amnianus dixit lib. 31, c. 2.

¶ Saporatus, ut *Saporati cibi*, quos modo ex Ammiano ostendimus. Comparativo usus est Arnobius lib. 5. p. 164 *Ex sanguine saporatiore genus ducunt*, scil. poma mali punici.

¶ Sapidus, schmackhafftig / wohlschmeckend / grati saporis, barbarum censet Vossius: invenitur tamen apud Apulejum lib. 2. Metam. prope initium: *tucetum perquam sapidissimum.* Et Apicius lib. 9. c. 10 *jus sapidum:* & c. 11 *sapidiores pisces.* ¶ Alcimo Avito ad Sororem v. 458 *sapida puella*, sunt sapientes, die klugen Jungfrauen / ex parabola Matth. 25.

¶ Sapide, adverb. cujus Superlativus est in extremo lib. 8 Apuleji, *femur sapidissime percoctum.*

¶ Insipidus, non sapidus. Firmicus lib. 2. Astrol. cap. 12 *Sapor falsus & insipidus.* Adde, si placet, de hoc, & de simplici *Sapidus*, Posteriores nostras Curas, quibus utriusque exempla alia, non ubivis obvia, suppeditamus.

SAPO, ōnis, masc. σμῆγμα, smegma, Seiffen. Hæc enim vox apud Plin. legitur lib. 28. cap. 7. *Prodest & sapo, Gallorum hoc inventum rutilandis capillis ex sebo & cinere.*

¶ Saponarius, ein Seiffensieder.

SAPPHĪRVS, fœm. σάπφειρος, gemma est colore cyaneo, id est, cæruleo, perquàm translucido, ein Sapphir. Plin. 37. c. 9.

¶ Sapphīrīnus, *Gemma sapphirina*, Plin. ibidem.

SAPPHO, Σαπφώ, Lesbia mulier, vates, Sapphici carminis inventrix, Tarquinii Prisci tempore. Hæc se ex amoris impotentia de Leucade præcipitem dedit. Unde Statius Epicedio patris, lib. 5. Silv. 3. v. 154

- - - - Saltusque ingressa viriles
Non formidata temeraria Leucade Sappho.

Eadem de caussa & *mascula* ab Horatio lib. 1. epist. 19. v. 28 vocatur, ut Turnebus explicat: item Ausonio Eidyll. 6. v. 25. ut ibi Scal. exponit. Utrum autem perierit eo saltu, quod pluribus contigit, an evaserit, nescitur. De tota re vide Scaliger. Auson. Lection. lib. 2. cap. 12. Adr. Turneb. Adverss. lib. 10. cap. 2. Barth. lib. 32. cap. 14.

¶ Sapphĭcus, *Musa Sapphica*, Catull. Carm. 35. v. 17 *Carmen Sapphicum.*

SAPRVM, Plinio potionis est genus lib. 28. cap. 9. σαπρόν Græci *marcidum* dicunt.

¶ Saprophagus, Martial. lib. 3. epigr. 27 σαπροφάγος.

SARABARA, vestis Persicæ genus, fluxum & sinuosum, ut Suidas & Isidorus exponunt. Græcis ἀναξυρὶς: Gallis *Bracca:* Chaldæi *Saraballam* vocabant, ut B. Hieronym. in Daniel. cap. 3 notat. Tertullianus de Pallio cap. 4 *Vicerat* (Alexander Magnus) *Medicam gentem, & victus est Medicâ veste, triumphalem cataphractam amoliturus in captiva sarabara decessit.* Idem & in neutro usus est, de resurrectione carnis cap. 58 *Quod Babylonii ignes trium fratrum nec tiaras, nec sarabara, quam Judæis aliena, laserunt.* B. Hieronymus Epist. ad Innocentium de muliere sceptiesicta: *Huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter ferbidos flammarum globos hymnos edidere pro fletibus, circa quorum sarabalia sanctamque cæsariem innoxium lusit incendium.*

SARACĒNI, Arabum natio, lare sedibusque incertis vaga, & latrociniis dedita, ut ex Ammiano Marcellino lib. 14. & S. Hieronymo in vita Malchi constat, qui & *Luciferi cultui deditos* in Hilarionis vita tradit. Fuit celebre maxime eorum cum Agarenis inter Arabas nomen: distinctum ab illis tamen, contra quam Cuspinianus in Mohamede & alii senserunt. Putarunt enim *Saracenos*, qui a *Sara* Abrahami uxore sic appellati, opprobrii caussa *Hagarenos*, ab *Hagara*, ancilla Saræ, nominatos: Cùm *Saraceni* a consuetudine vitæ sic appellati sint, hoc est, ἀσκηνοὶ καὶ νομάδικοι, id est, *prædones* ac *vagi*, ut illustrissimus Scaliger lib. 2 de emendatione temporum notat. Romanis militasse ex Vopisco in Aureliano & Probo aliisque constat. Sed Heraclio imperante, cùm negatis stipendiis contumelia etiam adderetur a Præfecto fisci Eunucho, qui CANES appellaverat, defecere regressique ad sua, mox Muhamede Pseudopropheta, (qui vel ortus ibi, vel eò delatus confederat, & vanissimæ superstitionis gentem sibi devinxerat) duce, Syriam Ægyptumque occuparunt: Perssisque ipsis jam domitis coactisque sacra Muhamedis suscipere, late dominati per Orientem, mox Africam etiam Hispaniamque, ejectis Gothis, quin & Siciliam, & partes Italiæ subegerunt amplissimo potiti imperio, donec à Turcis, quos in societatem armorum acceperant, eademque imbuerant impietate, oppressi, Orientis & Africæ dominatu exuerentur, ipso obliterato nomine quoque, nisi quatenus in Hispania adhuc in Mauris conservabatur. De quibus Zonaras, Cedrenus, alii. Sed peculiaribus libris Historiam Saracenicam exposuerunt Georgius Elmacinus, singulari libro; & Pocockii not. ab Abul Faraji in Hist. Arab. p. 33.

SARCASMVS, σαρκασμός. Ironia amarulenta dicitur, irrisio hostilis, odio plena, quæ fit diductis labris, ostensaque dentium carne, auctore Diomede, ein höhnischer / gifftiger / teuffischer Spott. Virg. 12. Æn. v. 359

En agros & quam bello Trojane petisti,
Hesperiam metire jacens.

Julio Cæsari Scaligero est hostilis irrisio super mortuo, aut mox certe morituro. Nam putat σάρκα proprie esse *cadaver.*

SARCIO, sarcire, vestes consuere, nehen / flicken. *Sarcire damna*, Columell. lib. 9. c. 15, detrimenta est reparare, Schaden wieder erstatten. Horat. lib. 1. epistola 3. v. 31

male sarta
Gratia nequicquam coit, & resciditur.

¶ Sartor, ein Schneider. Tralate Plautus Captiv. a. 3. sc. 5. v. 3 *sartores scelerum* dixit, die allerley Schelmerey anrichten.

¶ *Sartum tectum*, vel *sartum & tectum*, vel *sarta tectaque* per omnia genera & numeros, est idem quod integrum & incorruptum: *Sartum tectum aliquid habere*, id est, integrum & illæsum servare. Cic. in Verr. 3 cap. 30 *De sartis tectis cognoscere & judicare.* Et ibid. *Sartum tectum integrumque.* Item eodem cap. *Castoris ædem sartam tectam tradere*, ganz wohl gebaut und verwahrt überantworten. ¶ 2. Idem tamen μεταφορικῶς etiam dixit lib. 13. fam. ep. 50 *Hoc mihi da atque largire, ut M' Cursum sartum & tectum, ut ajunt, ab omni incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque conserves*, schadloß ohn Beschwerung erhalten. Item Plautus Trinum. act. 2. sc. 2. v. 36

Sarta tecta tua præcepta usque habui mea modestia.

Pontan. Progymn. Sacror. p. 18.

¶ Sartura, æ, das Flicken / die Nad. Seneca Vit. Beat. c. 25 *per sarturas veteris lintei effluens.* Columella lib. 4. c. 26 *Jugo, si non erit opus nova sartum, recentia vincula inserantur.*

¶ Sarcīmen, idem. Apulejus lib. 4. p. 149 *tenui sarcimine summas oras adaquamus.* mit einer subtilen Nad.

¶ Exsarcire. Q. Cic. de pet. cons. cap. 12 *aliunde id rebus exsarturum esse persuadeas.* ersetzen / erstatten.

¶ Resarcire, Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2. v. 41. *Discidit vestem? resarcietur. Resarcire damna*, den Schaden wieder erstatten / Cic. 1. fam. ep. 9.

SARCĪNA, fascis compositus ad iter faciendum, ein Wanderbündel / Reisbündel. Vet. Gloss. *Sarcina, φορτίον ὁδοιπορικόν*, & plural. *Sarcina, σκεύη ὁδοιπορικά.* ¶ 2. Res nostras etiam domi cistis capsisque compositas *sarcinas* vocamus: *Jacent relicta sine hærede sarcina*, Valla lib. 4. cap. 49. ex Quintiliano. Immo quodlibet onus, molestia sarcina est. Ovid. epist. Phædræ 4. v. 14

Sarcinaque hæc animo non sedet apta meo.

¶ 3. *Sarcinam cui imponere*, est per fraudem atque fallaciam alicui facessere negotium, molestiamque exhibere, Plaut. Mostell. act. 2. sc. 1. extr.

¶ Sarcinula. *Colligere sarcinulas*, sein Geräthe einpacken. Juvenal. Satyr. 6. v. 145. Et Apulejus lib. 8. p. 210 *Sarcinulis quisque sumtis suis.*

¶ Sarcinosus. Idem Apulejus c. l. p. 208 *Lupi vastis corporibus sarcinosi.* beladen / beschweret.

¶ Sarcinalis, ad sarcinas pertinens. *Sarcinalium jumentorum aluarius*, Ammianus lib. 15. c. 7. Adde lib. 29. c. 34.

¶ Sar-

¶ Sarcino, sarcinare. Onomast. Vet. *Sarcino*, ὀκνυάζω. Unde
¶ Sarcinatus, mit Bündeln beladen. Plaut. in Pœnulo act. 5. sc. 2. v. 19. *Viden' homines sarcinatos consequi?*
¶ Sarcinarius, Cæs. 1. bell. civil. cap. 81. *Quo essent ad iter expeditiores, omnia sarcinaria jumenta interfici jubent.* Lastbare Thier/ Maul-Esel.
¶ Sarcinator, qui vestes sarciendas accipit, ein Flicker. Plaut. Aulul. act. 3. scen. 5. vers. 41. *petunt fullones, sarcinatores petunt.* Glossæ Cyrilli: *Sarcinator*, ὀκνυοφόρος, item ῥαπτής. Significationes a diversis huic voci tributas exponit Pareus Lex. Crit.
¶ Sarcinatrix. Cyprian. Epist 39. & Gloss. Vet.
¶ Consarcino, consarcinare, an etwas flicken oder setzen/ apud Gell. l. 13. c. 23 *consarcinare verba*, & Ammian. l. 15. c. 10 *consarcinata falsitas.*

SARCOCOLLA, æ, σαρκοκόλλα, lacryma arboris in Perside nascentis, sauciatas exulceratasve carnis partes agglutinans, unde & nomen habet, σὰρξ, caro, κόλλα, *glutinum*, Dioscor. Matthiolus.

SARCŌPHĂGVS, σαρκοφάγος, sepulcrum. Juvenal. Satyr. 10. de Alexandro v. 172

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis, B
Sarcophago contentus erit.

Prudentius Cathemer. 3. extr.

Spes eadem mea membra manet,
Quæ redolentia funere
Jussa quiescere sarcophago,
Dux parili redibitura humo
Ignea Christum ad astra vocat.

¶ Plinio lapis est omnia corpora consumens l. 2. c. 96.

Sarculum, vide *Sarrio.*

SARDA, æ, gemma Sardibus primum reperta, Plin. l. 37. cap. 7. Ein Carniol.

SARDĂNĂPĂLVS, Σαρδανάπαλος, rex ultimus Assyriorum fuit, quem *virum muliere corruptiorem* Justinus dixit. Deditus fuit omnis generis luxuriæ, nec erubuit inter scortorum greges nere, & muliebri habitu fœminas omnes lascivia anteire. Quamobrem ab eo Assyrii defecere. Victus igitur in regia pyram extruxit, ac seipsum ac divitias suas muliebres in incendium misit. Vide Justin. Juvenalis Sat. 10. extr. qualis animus exposcendus a Diis monstrans:

Nesciat irasci, capiat nihil, & potiores
Herculis æruminas credat sævosque labores
Et Venere, & cœnis & plumâ Sardanapali.

Vid. Voss. l. 4. Instit. Orator. p. 174. ubi *molles* ira dici asserit. Cic. in 5. Tusc. c. 35 hoc ei epitaphium tribuit:

Hæc habui quæ edi, quaque exaturata libido
Hausit, at illa jacent multa & præclara relicta.

Vide Maximum Tyrium Dissertat. 29. extr. & Clementem sub fin. lib. 1. Stromatum p. 411 qui id Græce affert. Athenæus tamen lib. 12. cap. 7 aliam fuisse inscriptionem monumenti Sardanapali indicat, ex quâ appareat, ipsum minime fuisse ignavum; illam nimirum: Σαρδανάπαλος Ἀνακυνδαράξεω Ἀγχιάλην ἴδεσθε καὶ Ταρσὸν μιῇ ἡμέρῃ, ἐκ δὲ τῶν τέρπευ, hoc est, *Sardanapalus Anacyndaraxu filius, Anchialam Tarsumque uno die extruxit, nunc vero mortuus est.*

¶ Sardanapalicus, adjectivum. Sidonius Apollinaris l. 2. ep. 13 *Sardanapalicum in morem.*

SARDINIA, Σαρδώ, insula in mari mediterraneo amplissima, ferax frugum, & inter subsidia frumentaria urbis Romanæ; ut Varro Præfat. lib. 2 de re rustica, & Cicero pro L. Manlia cap. 12 docent. Nomen a *Sardo* Herculis filio accepit. Est aëre pestilenti infamis & peregrinis valde infesta. Unde Cicero 7. fam. epist. 24 *Sardam quemdam patriâ suâ pestilentiorem esse* dixit. Martialis quoque Sardiniam Tiburi ut pestilentissimam saluberrimæ regioni opponit l. 4. epigram. 60

Nullo fata loco possis excludere: quum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia est. D

Tangit & Tacitus 2. Annal. c. 85. extr. Causa gravitatis, situs: quod Austro pestilenti vento exposita, aquilone excluso. Claudianus de bello Gildonico extr. de Sardinia:

Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aër
Sævit, & exclusis regnant Aquilonibus Austri.

Itaque *Sardinia* pro quovis loco insalubri & pestilenti ponitur.

¶ Sardus, Sardi, incolæ: de quibus proverbium, *Sardi venales:* quo Cicero de improbis & pretii nullius hominibus usus lib. 7. ad Famil. Epist. 24. Aurelius Victor de viris illustribus in T. Sempronio Gracchо: *Prætor*, inquit, *Galliam domuit, Consul Hispaniam: altero Consulatu Sardiniam: tantumque capti borum adduxit, ut longa benditione res in proverbium veniret,* SARDI VENALES. Itaque *Sardi Venales* de contempta multitudine dicebantur. Plutarchus ad Sardianos Lydos refert, & aliter ejus originem explicat in Romulo p. 33. & Quæstionibus Romanis p. 277.

¶ Sardōus, & Sardonius, ut, *Herba Sardoa*, vel *Sardonia*? apium rustro, vel apio agresti, quemadmodum Sallustius apud Servium in Eclog. 7. v. 41 scripsit similis, quam qui gustarunt labiis dolore in risum contractis veluti ridentes emoriuntur. Unde adagium in vulgus infausto abiit omine, *Ridere risum Sardonium*, zu seinem Unglück lachen. Vide Chil. *Risus Sardonius.* & Voss. libr. 6. Instit. Orator. pag. 475. Est autem Herba Sardonia ranunculi species lanuginosi seu folliosi, ut Plin. dixit, in Sardinia nascentis; quæ *apum risus*, a plerisque nominatur. Vide Plin. lib. 20. cap. 11. sect. 45, & lib. 25. cap. ult. sect. 109, & adde utrobique Harduino notata. Etiam Solinus c. 4 [al. 10] meminit *Sardoniæ herbæ*, in Sardinia.

¶ Sardinienſis, e, adjectivum aliud, Latina forma, ut *Triumphus Sardiniensis*, Nepos in Catone c. 1. hoc est, ex Sardinia, vel propter Sardiniam devictam actus.

¶ Sardŏnyx, vide *Onyx.*

¶ Sarda, & Sardina, vel Sardena, piscium sunt nomina, qui salsuræ idonei sunt, eine Art Meerheringe.

¶ Sardica salsamenta præstantissima. Gesner.

SARDIS, Σάρδεις, urbs Lydiæ magna & celebris, Crœsi quondam regia. Horat. 1. epist. 2.

Quid concinnâ Samos, quid Crœsi regia Sardis?

¶ Plurale frequentius legitur *Sardes*, *Sardibus*: v. g. Nepos Miltiade cap. 4 *quod Atheniensium auxilio Iones Sardes expugnassent.*

¶ Sardianus, ut *Sardiana jurisdictio*, Plin. l. 5. c. 29.

¶ Sardinianus, idem, si vera Varronis lectio apud Nonium in *Tapete*, quam Mercerus, Scaliger, Godofredus tuentur. Ita enim ille in Hercule Socratico scripsisse fertur: *Cubo in Sardinianis tapetibus.* Athenæus l. 12. c. 2. p. 514 laudat φιλοπάνδους Σαρδιανούς, *glabra tapetia Sardiana.*

SAREPTA, Σάρεπτα, civitas inter Tyrum & Sidonem fuit, cujus vidua illa memoratur, ad quam Helias venit.

¶ Sareptanus. Sidon. Apollinaris Carm. 17

Vina mihi non sunt Gazetica, Chia; Falerna,
Quæque Sareptano palmite missa bibas.

Quod alii Martino Dumiensi episcopo tribuunt. Vide Notas Sirmondi.

SARGVS, Σάργος, piscis melanuro similis, notis nigris ad caudam, corpore rotundo, capite parvo, ein Art Meerbrasmen. Gesn. Hunc Festus in Ægyptio mari fere nasci tradit ex Lucilio: de quo & Plinius l. 9. c. 17. & 51.

Sarcaeter, vide Artabazes.

Sario, vide *Salar.*

SĂRISSA, æ, σάρισσα, hasta prælonga Macedonica, ein langer Spieß/ Liv. l. 9. c. 19. Lucan. l. 8. v. 298

Primi Pellæam arcu fregere sarissam.

C Glossæ Cyrilli: Ἀκόντιον Μακεδονικόν, *Sarissa, Macela, Macedonica:* Vide notata Scaligero Lection. Auson. l. 2. c. 23. De Sarissa Nicol. Rigaltius in Lexico Græco barbaro.

SARMĂTĬA, æ, duplex est, altera Asiæ, quam nunc *Tartariam* vocant, die Tartarey. Europæ altera, quæ Scythiæ olim regio fuit, cui *Polonia* nomen a *Planitie* indiderunt. Est enim tota campestris: nunc equitatui gens maxime studet, & ea militiæ parte nobilis est. Tacitus 1. Histor. c. 79 *Mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos; nihil ad pedestrem pugnam tam ignavum: ubi per turmas* (hæ equitum sunt) *advenere, vix ulla acies obstiterit.* Florus l. 4. c. 12 *Sarmatæ patentibus campis equitant. Nihil præter nives ramosque silvas habent. Tanta barbaries est, ut pacem non intelligant.* Sub Sarmatiâ sunt *Borussi, Efflul,* Liefländer/ *Lituani, Russi, Poloni,* & ex parte *Moscovi.*

¶ Sarmăta, Sarmatæ, die Sarmatier/ qui & *Sauromatæ* a Græcis dicuntur, σαυρομάται. Multis horum populorum barbaries, apud quos jus nullum neque in scriptis tum neque in usu, describit Ovidius, in mortem usque super ea querulus. vid. Barth. ad l. 3. Thebaid. Statii p. 740. 741.

¶ Sarmaticus, *Mare Sarmaticum.* & *Juga Sarmatica*, Ovid. 2. Trist. eleg. 7. v. 40.

¶ Sarmaticè, Ovid. 5. Tristium eleg. 12. v. 58

Jam didici Getice, Sarmaticeque loqui.

¶ Sarmătis, idis, patronymicum fœmineum. *Sarmatis umbra*, Ovid. 1. Pont. 2. v. 114. *Sarmatis est tellus*, Idem lib. 1. Trist. eleg. 2. v. 82.

SARMENTVM, palmes, ein Reben. Cicer. 2. de orat. cap. 21 *Nova sarmenta cultura excitantur: ita velim esse in adolescente, unde aliquid amputem.*

¶ 2. Et *Sarmenta*, rum, virgulæ resectæ, Varro libr. 1. Rei rust. c. 31. dürre Weinreben. *Amputare sarmenta.* Vet. Gloss. *Sarmenta*, κλήματα ἢ φρύγανα. Aliæ: κλῆμα ξυλῶν, *Sarmentum.*

¶ Et *Sarmenta* ramusculi illi lignosi sunt, quibus stipatim uvarum acini affiguntur, die Kämm/ daran die Beer hangen. Plin. l. 23. cap. 1. sect. 8.

¶ Sarmentosus, voll Reben/ Plin. l. 25. c. 11.

¶ Sarmenticius, ut *Cinis Sarmenticius*, Columella l. 6. c. 26. Reben-Asche.

¶ *Sarmenticii* cur Christiani quondam vocati fuerint, ostendit Tertullianus sub finem Apologetici c. 50 his verbis: *Licet nunc Sarmenticios & Semaxios appelletis, quia ad stipitem dimidii axis revincti sarmentorum ambitu vivimus.*

SARNVS fluvius Campaniæ, Pompejos oppidum alluens. Strabo l. 5. Plin. l. 3. c. 5. Vibius Sequester: *Sarnus Nuceriæ, ex Saro monte oriens, per Campaniam decurrens.*

SARPĒDON, Σαρπήδων, filius Jovis, Minois frater, rex Lyciæ, Trojanis contra Græcos suppetias tulit. Virg. *ingentem* vocat l. Æn. v. 99. & *Jovis progeniem* Æn. 10. v. 125.

SARRA, æ, ita Tyrus, Phœniciæ urbs, clarissima quondam dicta fuit, a pisce SAR, ut Servius auctor est. Adde Gellium l. 14. c. 6.

¶ Hinc *Purpura Sarrana*, id est, Tyriæ. *Ostrum Sarranum*, Virg. 2. Georg. v. 506. *Aulæa Sarrana*, Juvenal. Satyr. 10. v. 38. *Sarrana viola* i. e. purpureæ apud Columellam l. 9. c. 4. Et, *Sarrana tibia* i. e. Tyriæ, in Inscriptionibus Comœdiarum Terentii. *Sarrana chlamys*, Sidonius Panegyr. Anthemii v. 6.

Sarraceni, vide supra *Saraceni.*

SARRĀCVM, plaustri genus, carra, ein Holtzwagen. Juvenal. Satyr. 5. v. 23

Frigida circumagant pigri sarraca Bootæ.

Vet. Gloss. *Sarraca, ἅμαξα.*

SARRIO, sarrire, segetem leviter scalpere & ab herbis noxiis repurgare, jäten/ das Unkraut ausrauffen. Plaut. in Captiv. a. 3. sc. 5. v. 5 *Semper occant priusquam sarriunt rustici.* Vet. Gloss. *Sarrit. βοτανίζει.*

¶ Sarritio. Columella lib. 2. cap. 9 *Frequentem exigunt sarritionem.* Et lib. eod. c. 12 pr. *peracta sementi, sequens cura est sarritionis.*

¶ Sarritura, idem. Columella lib. 11. cap. 2 *sarritura frumentorum.*

¶ Sarritor, Columella libr. 2. cap. 13 pr. *Occatorii & sarritores.*

¶ Sarritorius, ut, *opera sarritoria*, Columella c. l.

¶ Sarculus & sarculum, instrumentum illud, quo segetes sarriuntur, id est, purgantur, eine Jät-Hacke. Horat. Od. 1, l. 1. carm. *Patrios findere sarculo agros.*

¶ Sarculare, sarrire. Prudentius in Romano v. 264 *Nata in hortis sarculatis.* Tribuunt & Columellæ l. 5. c. 9 [al. 8] sed libri omnes *surculare.*

¶ Sarculatio, idem quod *Sarritio.* Plin. lib. 18. cap. 21 *Sarculatio induratam hiberno rigore soli tristitiam laxat temporibus vernis.*

¶ Compositum. Consarrire, *Sulci omnes consarriendi*, Colum. lib. 11. cap. 3.

¶ Resarrire apud Plin. l. 18. c. 20.

SARSĪNA, Umbrorum civitas, Plauti, Poëtæ Comici patria, Plin. lib. 3. cap. 14. Et Martialis l. 9. epigr. 59

Nec tua Bajanas Sarsina malit aquas:

¶ Sarsinas, ātis, ibi natus. *Sarsinates* Plin. lib. 3 cap. 14. Gruter. Inscript. p. 1095 n. 2 CVRATORI SARSINATIVM.

SARTĀGO, patella, in quâ caro frigitur, ein Tiegel / oder Roßpfann/ Bratpfann/ frixorium. Juvenalis Satyr. 10. v. 64

Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ.

¶ Persius Sat. 1. vers. 80 *Sartaginem loquendi* dixit pro corrupto ac depravato loquendi more, sive miscello sermonis genere, cum probatæ juxta damnatæque voces congeruntur; ad panes ταγηνίτας (nam τάγηνον, sive τήγανον *sartago est,*) alludens, qui e variarum rerum miscella, farinæ, adipis, mellis, sesemi, casei, & similium conficebant, ut Athenæus describit; vel ad stridorem ingratum rerum; quæ in sarragine frigantur respiciens. Et notat ibi Casaubonus, vocem *Sartago* originis Syriacæ esse.

Sat, vide paullo post ante *Satis.*

SĀTĀGO, satagere, quasi sat habere, quod agas; significat anxium esse, & distorqueri difficultate rei alicujus conficiendæ, genug zu thun haben/ geschäfftig seyn. Terent. in Heaut. act. 2. scen. 1. vers. 13 *Hic Clinia, etsi in suarum rerum satagit*, wiewohl er mit ihm selbst zu thun genug hat. Plautus Bacchidibus act. 4. scen. 3. v. 23

Nunc agitas sat tute tuarum rerum.

Sed *rerum satagere*, Græca ratio est: Latini ablativum cum præpositione jungunt. Gellius lib. 9. cap. 11 *Consulibus de vi ac multitudine hostium satagentibus*, hoc est, sollicitis. Vet. Gloss. *Satagit, ἀγωνιᾷ.* Alix ἀγωνιῶ, *Trepido*; *satago.* Huic contrarium *negligere.* Tertullianus de pœnitentia cap. 7 *Ille satagit, hic negligit.* Quintilianus l. 6. c. [illegible] *refert venuste Manlium Suram multum in agendo discurrentem, saltantem, manus jactantem, togam dejicientem & reponentem, non AGERE dixit, sed SATAGERE.* Terentius hoc *sedulo facere* dixit Heauton. act. 1. sc. 1. v. 71.

¶ *Satageos* a *Satagendo* Seneca Epist. 98 dixit, qui operose satagunt, & cupide laborant. *Istos*, inquit, *satageos ac sibi molestos describam tibi.*

SĀTELLES, regius, vel imperatorius miles, seu minister, ein Trabant/ Hofdiener. Vet. Gloss. *Satelles, Δορυφόρος.* Horat. 3. carm. Od. 16

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, &c.

Romæ usum *satellitum* invexit Tarquinius Superbus, tyrannidis veræ signum, & præsidium. Dion. Halicarn. l. 4.

¶ Satellites etiam appellantur scelerum & factionum adjutores & socii; ii videlicet, qui proximi auctoribus ducibusque sunt. Cicero in Catilinar. 1. cap. 3 *Manlius audacia satelles atque minister tuæ.* Idem de Prov. cons. c. 3 *Diligentissimus satelles scelerum, minister cupiditatum.* Florus lib. 3. cap. 16 *Quippe ut satellitem furoris sui Glauciam, consulem faceret* (Apulejus Saturninus) *C. Memmium competitorem interfici jussit.* Et lib. 4. cap. 1. de Catilina: *Hos omnes immanissimi facinoris satellites habuit.* Paullo ante *socios* appellaverat. Vide & Jacob. Gothofredum Dissert. ad Legem Quisquis Cod. ad Leg. Juliam majestatis, c. 9.

¶ Satellitium, cœtus & custodia satellitum, Leibguarde/ die Trabanten. Gloss. vet. *Satellitium, δορυφόρημα.* Quod nomen titulum præfixit symbolis suis Ludovicus Vives, quæ breves gravissimasque sententias multas habent.

SĂT, abunde, genug. *Sat est, Sat fecit officium*, Ter. Phorm. 4. scen. 5. vers. 12. er hat das seine gnugsam gethan. *Sat habeo*, Idem Andr. 4. sc. 2. v. 22. *Sat scio*, Adelph. a. 3. scen. 3. vers. 6 das weiß ich wohl genug. *Modo & libenter fueris & sat diu*, Cicer. 15. Attic. ep. 3. fin. *Sat cito, si sat bene*, Catonis est apud Hieronymum ad Pammach. epist. 26. c. 4. Vide Chiliad. Virgil. Eclog. 7. v. 33

Sinum lactis & hæc te liba, Priape, quotannis
Expectare sat est.

Idem 9. Æneid. v. 195

Non mihi falsi
Fama sat est, i. e. sufficit.

Simpliciter eo sensu ponit Propertius l. 2. El. 29

Non ego tam facilis, Sat erit mihi cognitus unus.

Vide Barth. ad l. 1. Thebaid. Statii p. 78.

¶ Sătis, id est, quantum opus est, genug. *Pecunia tantum, quantum satis est*, Cicer. in Verr. 5. cap. 74. Et Horat. lib. 1. epist. 2. v. 46

Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.

Terent. Adelph. a. 2. sc. 3. v. 3 *Satis certo scio*; Et, *Satis cum periculo*, Idem Andr. a. 1. sc. 1. v. 104 fährlich gnug. *Nondum satis pernosti qualis sim*, ibidem a. 3. sc. 2. v. 23. *Nequeo satis mirari*, Eun. 3. scen. 4. v. 9. Et *Satis caussæ*, Andr. a. 1. sc. 1. v. 111. *Satis jam verborum est*, Idem Phorm. a. 2. sc. 2. v. 89. *Satis temporis ad dicendum*, Cic. 4. Verr. cap. 1. Quanquam veteres & ita dixerunt: *Satis tempus ad dicendum: satis jam verba facta sunt*, Plautus Trinummo act. 2. sc. 1. v. 27. In transitione *Sed satis de hoc*, Nepos Alcibiade extremo. *Satis habeo*, id est, contentus sum, Ich bin zu frieden / ich habe gnug. Corn. Nepos Epaminonda cap. 8, 4 *Lacedæmonii satis haberent, si salvi esse possent.* Idem Timoleonte cap. 2, 4 *Hoc superato Timoleon maximas copias Carthaginensium apud Crimessum flumen fugabit, ac satis habere coegit, si liceret Africam obtinere.*

¶ Satin', pro sătisne. Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2. principe

Satin' parva res est voluptatum in vitâ
Atque in ætate agunda.
Præquam quod molestum est.

¶ *Satin' salva?* vide supra in *Salvus.*

¶ Sătius, comparativus, idem quod melius, vel præstabilius. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 66 *Tibi perdere talentum hoc pacto satius est, quam illi minam.* Et, *Multo satius est*, Lucret. l. 5. v. 1126. *Video vincere satius esse, quam vinci*, Cic. 7. Attic. epist. 1. *Satius ducere*, Nepos Pelop. c. 1. n. 3.

¶ Satisaccipio, satisaccipere, quod tamen separatim etiam scribitur, ein Genügen haben/ oder gnugsame Versicherung annehmen. Cic. pro Quint. c. 13 *Si veretur, ut res judicio facta parata sit, judicatum solvi satis accipiat.*

¶ Satisacceptio, stipulatio. Lege 5. § 2. Dig. de Verb. oblig.

¶ Satago, vide suo loco in S.

¶ Sătisdo, Satisdare, Versicherung thun / einen Vorstand machen/ vide cum derivatis suis supra in *Do.*

¶ Satisfacio, satisfacere, genung thun / vergnügen. *Cumulate alicui satisfacere*, Cicero ad Qu. fratr. lib. 2. epist. 4. *Officio suo satisfacere*, Idem 1. Verrin. cap. 14. *In pecuniâ alicui satisfacere*, Cæl. ad Cic. 8. fam. ep. 12. einem wegen Geld Versicherung thun. Sic *satisfacere alicui de re aliqua*, Item *pro re aliqua.* Plautus Asinar. act. 2. sc. 4 *Jam proin satisfecit Stichо*, id est, solvit, hat ihn bezahlt. Et notant JCti generale hoc verbum esse, & non tantùm solutionem, quæ nummis fit præsentibus, sed delegationem, & quemvis alium modum expediendi debiti denotare. Cic. ad Terentiam l. 14. familiarium epist. 6 *Vide quomodo satisfiat ei, cui seu me satisfieri velle*, zufrieden gestellet werden. ¶ 2. Cic. Philipp. 2. cap. 20. pr. *Acceptum jam ante Cæsaris literas, ut mihi satisfieri paterer a te*, hoc est, ut acciperem excusationem tuam. Quæ *satisfactio* fiebat, quum is, qui læsisset alterum, confessus culpam deprecaretur, & nolle factam hanc injuriam eum indignum ea esse, se mente mala fuisse, quum feciset, testaretur, Plautus Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 8

Aut satisfaciet mihi, atque adjutet insuper.

Nulla

Nulla esse dicta, quæ in me insontem protulit.

Seneca libr. 2. de ira cap. 32 *Catonem quidam in balneo percussit imprudens: quis enim illi sciens faceret injuriam? postea satisfacienti Cato: NON MEMINI inquit, PERCVSSVM ME.* Et Suetonius Cæsare cap. 73 *Val. Catullum a quo sibi versiculis de Mamurrâ perpetua stigmata imposita non dissimulaverat, satisfacientem eodem die adhibuit cœnam.* Item Tiberio cap. 27 *Adulationes adeo aversatus est, ut neminem Senatorum aut officii, aut negotii caussa ad lecticam suam admiserit; Consularem verò satisfacientem sibi, & per genua orare conantem, ita fugerit, ut caderet supinus.* *Satisfacere* deprecari, abbitten/ um Verzeihung bitten. De qua re vide etiam Turnebum lib. 18. cap. 25. Petri Nannii Miscellanea lib. 2. cap. 7. Heraldum lib. 2. Digression. cap. 4.

¶ Satisfactio, Vergnügung. Petronius pag. 131 *Fraudem parat, non satisfactionem.* ¶ 2. *Tu me insimulas, nec satisfactionem meam accipis*, id est, excusationem, Cic. 7. fam. epist. 13. & ad Attic. libr. 4. epist. 6 *Aliquid satisfactio levitatis habere videtur.*

¶ Satio, satiare, expiare, saturare, quod satis est præberé, sättigen. *Satia te sanguine, quem sitisti*, Tomyris dicebat Scytharum regina, cum caput Cyri Persarum regis amputatum in utrem sanguine plenum conjiceret, quemadmodum Herodotus & Justinus lib. 1. cap. 8 narrant. *Legendo satiari non possum*, Cicer. de finib. lib. 3. cap. 2. Idem in Parad. 1. c. 2 *Nunquam expletur nec satiatur cupiditatis sitis*, Geitz ist nimmer zu ersättigen. *Satiari somno*, Livius l. 2. c. 65. pr.

¶ Satiatus, unde

¶ Satiate, adverb. Vitruvius lib. 2 cap. 9 *ignis & aeris habendo satiate, humoris temperate.* Superlative Tertullianus de Anima cap. 46 *Cetera Hermippus Berytensis quinione voluminum satiatissime exhibebit.* zu aller Gnüge.

¶ Exsatiare, ersättigen. *Nec morte quidem alicujus exsatiari posse*, Liv. l. 38. c. 54.

¶ *Insatiatus ardor eundi*, Stat. l. 6. Theb. v. 305.

¶ Insatiabilis, so nicht zu ersättigen noch zu erfüllen ist. Ut, *Lupi insatiabiles*, Ovid. in Ibin v. 172. *Cupiditates sunt insatiabiles*, Cic. 1. de Fin. cap. 13. Et *Voluptas insatiabilis*, Idem 4. de Fin. cap. 5. *Animus insatiabilis*, Livius lib. 4. c. 13. Comp. *Nulla insatiabilior species*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 62.

¶ Insatiabiliter. *In re inani insatiabiliter desidere*, Plin. lib. 9. epist. 6. Et Quintilianus Declam. 18. pag. 244 *Teneat insatiabiliter, abide.*

¶ Insatiabilitas, Ammian. l. 31. c. 12. ed. Grut.

¶ Satietas, fastidium ex copiâ seu abundantia, Uberdrüssigkeit aus Gnügen und Uberfluß. *Cibi satietas & fastidium subamara aliqua re rebelatur*, Cicer. 1. de Invent. cap. 17. f. Et Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 13. *Sicubi eum satietas hominum cepit*, wenn er etwa der Leut war müd worden. Cic. de Senect. c. 20 *Omnium rerum satietas vitæ facit satietatem.* Trita, sed vera vox: *Rerum omnium satietas est*, man wird alles Dinges müde und satt. Homerus Iliados N. v. 636 Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος, &c. *Omnium quidem satietas est, & somni & amoris.* Plinius l. 12. c. 17 *Mortalibus suarum rerum satietas est, alienarumque aviditas.*

¶ Satias, pro *Satietas*, Veteres dixerunt. Vide Nonium. Ter. in Eun. act. 5. scen. 6. v. 3 *Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.* Et in Hecyr. act. 4. sc. 13. v. 13. *Satias me jam tenet studiorum istorum*, solcher Wercke bin ich nunmehr müd. Livius lib. 30. cap. 3 *Satias eum cepit amoris.* Lucretius l. 2. v. 1036

- - - jam nemo fessus satiate videndi
Suspicere in cœli dignatur lucida templa.

Et lib. 5. v. 40

- - - ita ad satiatem terra ferarum
Nunc etiam scatet, & trepido terrore repleta est.

Et vers. 1291

Hæc animos illis mulcebant atque juvabant
Cum satiate cibo.

¶ Legas & *Saties, ei*, Plin. l. 8 c. 51, ut Harduinus quidem legit, *fico arida saginatis ac satie necatis.* Alii aliter. Fulv. Ursinus *ac siti enectis.* Silius quoque l. 4. v. 110

Nec finis satiesque nobis.

Sed & hoc displicet Dausquejo, qui *satias* substitui postulat. Non ergo satis certa hujus formæ ratio, ut Curis quoque Secundis significavimus.

SATRAPES vel *Satrapa*, Σατράπης, dictio Persica est & significat *Præfectum.* Gellius l. 10. c. 18. Freinsheim. Ind. Curt. Ter. in Heaut. act. 3. sc. 1. *Satrapes si fiet amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat*, wenn er ein Fürst wäre/ ꝛc. C. Nepos Pausaniâ c. 1. *Mardonius Satrapes regius natione Medus, Regis gener, in primis omnium Persarum.* Vet. Gloss. Σατράπης, *Satrapa.*

¶ Apud Sidonium & *Satraps* legitur carm. 2. v. 78 *Quisque sedet sub rege Satraps*, & apud Alcimum Avitum lib. 6. sive ad Sororem v. 389

Donec miratus cessare incendia Satrapi.

Nepos Lysandrô cap. 4 *Atque hoc loco non est prætereundum fa-*

ctum Pharnabazi Satrapis regii. Quanquam *Satrapis*, genitivum non tam a *Satraps*, quam à *Satrape* facere potuit. Nam & in tertia hujus generis nomina declinabantur, de quo notat Vossius lib. 2. de analogia cap. 3. Dicebantur & *purpurati*, ac erant homines potentissimi, regni scilicet sive imperii proceres, duces, principes iisdem qui Romanis provinciarum præsides, prætores, proconsules.

¶ Satrapēia vel Satrapia, Σατραπεία, præfectura, regio, ein Pfleg/ Vogtey. Plin. lib. 6. cap. 21 *Quatuor Satrapiæ.* Et Curtius l. 5. cap. 1. v. 44 *Mazæum transfugam Satrapia Babyloniæ donat.* Herodotus lib. 3. cap. 89 regnum Persicum in viginti *Satrapias* a Dario divisum fuisse scripsit. Vocat autem ipse *Satrapias* νόμους. Plin. *præfecturas.* Vid. Brisson. lib. 1. de Regn. Persar.

SATVM, mensuræ nomen, continet sextarios quatuor & viginti, ein Maß/ darein zwölff Kannen gehn. Vide vocabula ponderum & mensurarum Eberi & Peuceri.

SĂTVR, a, um. Ter. in Hecyr. 2. 5. sc. 2. v. 2 *Cum satura atque ebria erit, puer ut satur sit, facio.* Idem Adelph. 2. 5. scen. 1. v. 3 *Postquam intus omnium rerum satur sum*, &c. Et Persius Satyr. 6. v. 71 *satur anseris extis.* Sed, *Ire quò saturi solent*, est, sessum ire, zu Stule gehen/ quod honestè dixit Plautus Curcul. act. 2. scen. 3. v. 83. ¶ Poëtæ hoc nomine interdum utuntur pro *Fœcundo*: ut *Rus saturum laudare*, Pers. sat. 1. v. 71. & Virg. 2. Georg. v. 197

Saltus & saturi petito longinqua Tarenti.

¶ Et *saturum colorem*, plenum & conspicuum, dixit Plinius 35. c. 10. eine volle Farbe. *Saturas messes*, id est, uberes, opimas, Severus in Ætna v. 12. *Saturum gestum*, id est, varium, Manilius l. 5. v. 480. de pantomimis loquens: ubi vide Scalig.

¶ Satŭra, substantive, de lance variis fructibus plena. Diomedes l. 3 *Lanx referta variis multisque primitiis Sacris Cereris inferebatur, & à copiâ & saturitate rei SATVRA vocabatur: cujus generis lancium & Virgilius in Georgicis meminit.* Nimirum mos erat antiquorum, quando Cereri, Baccho, aut aliis Diis agri annua vota solverunt pro lætо frugum fructuumque proventu, ut primitias rerum collectarum in lancem congestas cuique DEO pro ratione ejus cultus afferrent. In ritibus Græcorum πάνσπερμα & πολυσπερμία vocabantur: Latini vero lances ita refertas variarum rerum copiâ, *lances saturas*, vel compendio sermonis usi simpliciter *Saturas* appellarunt. *Satur* enim pro pleno, & cui nihil deesset, usurpabant. A similitudine hujus lancis *etiam aliarum rerum mixturas* appellarunt *Saturas*: postea ad res ingenio factas eadem vox translata est. &c. Vide & in *Satyra.* ¶ 2. Item cibi genus ex variis rebus conditum: ut Verrius Flaccus explicat. Idem Diomedes eodem loco: *Quoddam genus farciminis multis rebus refertum SATVRAM dicit Varro vocitari. Est autem hoc positum in lib. 2. Plautinarum Quæstionum.* Satura *est uva passa & polenta & nuclei pinei ex mulso conspersi: ad hæc alii addunt & de malo punico grana.* Vide Thysium ad Sallustium, p. 250. 251. Andr. Schottum Observat. Humanar. l. 1. c. 2. ¶ 3. Etiam Lex appellatur SATVRA, quæ uno rogatu multa simul comprehendit, ut idem Diomedes explicat. FESTVS: SATVRA *est lex multis aliis legibus conferta. Legibus*, legum capita intelligit, quæ & ipsa Romanis *Leges* vocabantur. Vet. Gloss. *Satura* Νόμος πολλὰ περιέχων. ut, *Vultis-ne, jubetis-ne, cum Jugurtha bellum componatur, & fœdus feriatur: elephantos tradat, item omnes transfugæ.* &c. Hinc *per saturam fieri* dicitur, quicquid raptim & confuse & nullo ordine fit, Lucilius l. 1. apud Diomedem l. 3. p. 483

Per Saturam Ædilem factum, qui legibus solvat.

Sallustius Jugurtha c. 29 *Dein postero die quasi per Saturam sententiis exquisitis in deditionem accipitur.* Vid. Casaub. l. 2. de Satyr Poësi, & J. C. Scaliger c. 12. l. 1. Poëtic.

¶ Satullus, diminut. a *Satur.* Varro l. 2. de re rust. c. 1 *Satulli fiant lactes.*

¶ Sătŭritas, Sattigkeit. Cicero de Senect. c. 16 *saturitate copiæque rerum omnium.* Fülle/ Uberfluß. *Saturitas ferociam parit*, satt seyn macht muthwillig. Vide Chiliad. Ad, *Saturitatem emittere*, Plin. l. 10. c. 33. est, sich erleichtern/ excrementa ejicere.

¶ Sătŭro, saturare, explere, sättigen. Virg. ecl. 10

Nec cytisо saturantur apes, nec fronde capella.

Saturabit se sanguine civium, Cicer. in Philipp. 2. cap. 24. Idem in Vatin. cap. 3. *Dum odium, quod in bonos habebatis, saturare cupieretis.* Columell. libr. 2. cap. 9 *Saturare terram stercore*, das Feld wol düngen.

¶ Saturatus, unde Comparativus, *saturatior color*, apud Plin. l. 21. cap. 8.

¶ Insaturatus, non saturatus. Avienus Arat. Phæn. com. v. 183 *noverca insaturata odiis.*

¶ Saturatio. Gloss. Vet. *Saturatio*, χορτασία τροφῆς.

¶ Saturabilis. Gloss. Vet. *Saturabile*, χορτακόν.

¶ Insaturabilis, ut, *Insaturabile abdomen*, der nicht zu ersättigen/ Cic. pro Sestio c. 51.

¶ Insaturabiliter, unsättlichet weiß/ *Annus præteritus insaturabiliter expletur*, Idem de nat. Deor. l. 2. c. 25. de Saturno. Et Venantius Fortunatus hymno Paschali [l. 3. carm. 7] v. 79

Inferas insatiabiliter cava guttura pandent,
Qui raperet semper, sit tua præda Deus.

¶ Exsăturare, ersättigen. *Animum alicujus supplicio exsaturare*, Cic. in Verrem l. 7. c. 27.

¶ Inexsaturabilis, Virgil. 5. Æneid. v. 791
Junonis gravis ira & inexsaturabile pectus.

¶ Et Arnobius l. 2. p. 71 *inexsaturabilis appetitus.*

¶ Obsaturare, obsaturari, ad fastidium usque saturari. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 7. v. 27 *Ne te propediem, ut istam rem videto, istius obsaturabere*, satt und überdrüßig werden.

SATVREIA, quatuor syllabis, herba, quæ & *Thymbra* & *Cunila* dicitur, Saturey. Gloss. Vet. *Saturèja*, θύμβρα.

SATVRNVS, κρόνος, qui est idem χρόνος, id est tempus, dictus, quod saturetur annis, quemadmodum Cic. inquit lib. 2. de Nat. Deor. cap. 25. pr. Varro lib. 4. LL. a *Satu* dictum ait, quod Cælum omnium sit principium. At Scaliger in Conjectan. docet esse Tuscam vocem, sed Syriacæ originis. Et *Saturnum* in lingua Syriaca significare *latentem*. Παγγενέτωρ, & χαμάρχης Orpheo appellatur: conversaque sunt a gentilibus, quæ de Adamo in sacris literis habentur, in fabulam de Saturno, ut Rupertus observat ad Besoldi Synops. pag. 11. Est autem Pater Jovis quidem sanctissimus Planetarum, tarde cursum suum absolvit, nec nisi 30 ferme annis. Huic natura frigida, & noxia itaque est. Et Virgilius cum 1. Georgicor. v. 336 ait:

Frigida Saturni quò sese stella receptet,

nocentem etiam intellexit, non frigidam tantùm rigentemque, ut Servius interpretatur. Propert. l. 4. eleg. 1. v. 84

Est grave Saturni sidus in omne caput.

¶ Saturnius, ut *Stella Saturnia*, Cic. Somn. Scip. cap. 4. *Regna Saturnia*, Virgil. Eclog. 4. v. 6. *Ætas Saturnia*, id est, aurea, quæ sub Saturno fertur fuisse. *Saturnia tellus*, 2. Georg. v. 173. id est, Italia. *Saturnium metrum*, antiquum, rude, & ad solum rhythmum compositum. *Saturnia olens*, Κρονίων ὄζων, qui nugas rancidas olidasque affert: apud Aristophanem in Nubibus: ubi lege Veterem Scholiasten. *Saturnia lerna*, aliud proverbium de antiquis & vetustate rancidis, alte Saalbader. Vide Cœl. Rhodiginum 12. Antiq. Lection. c. 6.

¶ Saturnia, absolute, Juno est, Saturni filia. Ovidius l. 1. Trist. eleg. 2. v. 7

Oderat Æneam propior Saturnia Turno.

Plene *Saturnia Juno*, Virgi Æn. 3. v. 380 & alibi.

¶ Saturnia quoque urbs antiquissimis temporibus Italiæ, à Saturno condita. Virg. Æn. 8. v. 358.

¶ Saturnalia, Saturnalium, Saturnalibus, festa quinque seu septem dierum, quæ mense Decembri Romani omni lætitia celebrabant. Triduanas vero tantum fuisse eas ferias, imo & unius tantum apud majores dici, ex Macrobio liquet libro 1. Saturnal. cap. 10. denique dierum quinque. Primus Saturnalium dies fuit 17 dies Decembris. Vide Lipsium lib. 1. Saturnal. Sermon. cap. 2. & sequentibus. *Non semper erunt Saturnalia*: Proverbiale, Es ist nicht alle Tage Kirchmeß. Seneca Ludo de morte Claudii: *Ex his unus cum vidisset capita conferentes & fortunas suas deplorantes Causidicos, accedit & ait: Dicebam vobis, non semper Saturnalia erunt.* Sed quæ Decembri mense celebrabantur Saturnalia, virorum erant. Fœminæ enim Saturnalia sua Kalend. Martiis celebrabant. Hinc Sueton. Vespas. cap. 19 *Dabat sicut Saturnalibus viris Apophoreta, ita per Kal. Martias faminis.* SATVRNALIA scilicet κατ' ἐξοχήν de Decembribus dixit, quæ Virorum, ut paullo ante monitum, erant. Vide Torrent. ad Horat. l. 3. Oden 8 & Barth. ad Statii Silvas pag. 153.

¶ Saturnalitius, *Munera Saturnalitia.* Munera enim his diebus ultro citroque missitabantur. Vid. Martial. l. 5. epigr. 20. & 21.

¶ Saturnigĕna. Ausonius Eidyll. 15. v. 22

Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem.

SATYRA, ἡ, σατύρα, carmen varium, & copiosum, hominum vitia liberius perstringens, ideoque a petulantia Satyrorum nomen ei factum videtur. Quamquam non satis convenit inter doctos & principes quidem, utrum, quando de Lucilii, Horatii, Persii, Juvenalis, &c. carminibus sermo est, *Satyra*, an vero *Satura*, sive *Satira* scribendum sit. Isaacus Casaubonus, qui unus omnium de Poësi Satyrica quam accuratissimè duobus libris scripsit, omnibus modis pertendit *Satura* sive *Satira*; non autem *Satyra* scribendum esse. Hoc enim totum scriptionis genus mere Latinum esse, nec quicquam habere commercii cum Poesi Satyrica Græcorum: atque adeo non a *Satyris*, sed a *Satura lance*; quæ, quod variis frugibus fructibusque referta esset, ita dicebatur, nomen accepisse: quod & illud quoque variis rebus, uti lanx illa fructibus, refertum esset. Cum Casaubono etiam facit Scaliger ad lib. 5. Manilii. Ubi monet, cavendum esse, ne quis Lucii & Horatii Satyras per y scribendas putet. At verò Danieli Heinsio lib. 1. de Satyra Horatiana, nihil solicitanda communis ac recepta hujus vocabuli scriptio, quæ per y fit, videtur: quippe quod satis commoda ratione a Satyris possit deduci. Nam quum Satyrorum proprium sit ludere & lascivire, unde & σατυρικὸς, *Ludio* exponitur in Vet. Glossis: Satyræ vero ludicræ scriptionis genus sit, unde & Senecæ Satyra *Ludus* dicitur: & *ludere* pro Satyras scribere Horatius & Persius posuere: quidni a *Satyris* nomen habeat, & Græco elemento *Satyra* scribatur? Præcipuè quum & illæ ipsæ *Satyræ* sive *miscellæ lances* a *Satyris* nomen acceperint, &c. Vide ipsos dictis locis.

¶ Satyricus. Satyrici Latini sunt Lucilius, Horatius, Juvenalis, Persius.

¶ Satyrogrăphus. Sidonius l. 1. epist. ult. *Ut satyrographum te aut exsecrantur, aut reformidant.*

SĂTYRVS, Satyri, ex superiore parte homines, nisi quod cornuti capite essent; ex alterâ capri; unde & *Capripedes* Poetis nominati. Vide Plin. lib. 7. cap. 2. Habebantur inter Semideos olim & silvis præesse credebantur: dicaces, lascivi, ludibundi, itaque & Bacchi comites, ad quem læta festaque pertinere existimabantur. Plura de iis lege apud Casaubonum de Poesi Satyrica. Eleganter quoque lusus eorum vindemiales notat Nemesianus Ecloga 3. a versu 46. Nympharum perpetuos sectatores & sollicitatores facit Ovidius, Lucianus, Nonnus, & alii. Cæterum, an feri ejusmodi homines ac silvestres inventi sint, quæri potest. Plutarchus in Sylla auctor est, revertente Sylla in Italiam contra Marium, dormientem Satyrum, qualem plastæ pictoresque adumbrant, captum adductumque ad Ducem. Tentatumque per interpretes varios, edidisse vocem quidem, non tamen humanam, sed ex hinnitu agni balatuque hirci confusam. Hieronymus in vita Paulli Eremitæ scribit, S. Antonium inter quandam saxosam convallem incidisse *in quendam haud grandem homunculum, aduncis naribus, fronte* (ita describit) *cornibus asperatâ, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat.* Interrogatum quis esset, respondisse, *Mortalem esse & unum ex accolis Eremi, quos vario delusa errore gentilitas, Faunos Satyrosque & Incubos vocant, colat, legatione fungi gregis sui, precarique, ut pro eo communem Dominum deprecetur, quem pro salute mundi venisse cognoverint*, &c. Finita narratione subjungit Hieronymus: *Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moveat, sub Rege Constantino, universo mundo teste, divulgatur. Nam Alexandriam ejusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit, & postea cadaver exsangue, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est.* Hæc ille. Sed recte Casaubonus lib. 1. de Poësi Satyrica cap. 2 statuit, quicquid de Satyris legimus, ex Poëtarum pictorumque fingendi licentia originem ducere: nihil hujus revera in rerum natura existere: at si quid visum ejusmodi fuerit, vel illudentis Dæmonis phantasma, vel naturæ lusum fuisse. Profecto aut figmento inani deceptus Hieronymus fuit, temerè credens; aut spectro illusus Antonius. Jam ille ad Constantinum allatus Satyrus, procul omni dubio monstrum fuit, in quo lusit natura ac legem suam migravit. Plutarchus autem non affirmat, sed refert famam. Φασὶ enim ait, id est, *dicunt, ferunt.* Quo fere uti solent Historiarum conditores, cum de rebus exponunt, de quibus ipsi dubitant. ¶ Satyri etiam Simiarum genus, illudque omnium mitissimum, ut Plinius notat libr. 9. cap. 54. De iisdem accipiendus est locus lib. 7. c. 2. cum ait: *Sunt & SATYRI subsolanis Indorum montibus* (Cartadulorum dicitur regio) *pernicissimum animal: tum quadrupedes, tum recti currentes humana effigie*, &c. Solinus Polyhist. cap. 27. extr. de Simiarum generibus exponens: *Sunt & quas vocant SATYROS, facie admodum gratâ, gestu, statu motibus inquietis.*

¶ Satyrias, adis, morbus, qui & elephantiasis dicitur. Aetius, *Elephantem morbum, cum incipit*, Satyriasmon vocant, *quoniam Satyrus similes fiunt vultus.*

¶ Satyrium, σατύριον, herba, *Testiculus*: Knabenkraut. Ejus mira vis in Venere concitanda, de quo Plinius l. 26. c. 10. Inde Petronius de libidinosis: *Ubique omnes mihi videbantur Satyricon bibisse.* Dicitur hinc

¶ Satyriasis, nimia nervi intensio, appetentia Veneris. Cælius Aurelianus l. 3, *SATYRIASIS est vehemens Veneris appetentia. Vocatur autem ab herba virtute, quam SATYRION vocant. Hanc enim accipientes in Venerem provocantur, cum tentigine genitalium partium.*

SAVCIO, sauciare, saucium efficere, vulnerare, verwunden. *Sauciare ferro*, Columell. lib. 4. cap. 24. Et Cicer. in Verrem cap. 26 *Servi nonnulli vulnerantur, ipse Rubrius in turba sauciatur.* ¶ Eleganti metaphorâ in Bacchidibus, *Sauciare famam alicujus*, einen guten Gerücht beschmutzen / Plautus dixit act. 1. scen. 1. v. 30. Eleganter etiam *quem vino sauciare* dicere possumus. Livius libr. 26. cap. 23 *Inde ubi id tempus visum, quo de die epulatus jam vino que sauciatus principium somni esset*: ut quidem hunc locum emendavit Lipsius. Sed placet tamen præstò Puteani restitutio legentis: *quo de die epulatus jam vini satius, principiumque somni esset.* Id enim vulgatam lectionem maxime tuetur. Interim nihil vetat, *quem vino sauciare* dicere. Ita enim *Baccho pervertere* Tibull. dixit. Vide mox *Saucius.*

¶ Sau-

¶ Sauciatio, Verwundung. Cic. pro Cæcin. c. 15 *Sauciatio quæretur, cum fugam factam esse constabit.*

¶ Saucius, wund oder verwund. *Gladiator confectus & saucius*, Cic. in Catil. 2. cap. 11. *Saucius amore*, Idem pro Cœlio cap. 8. verliebt. *Animus saucius*, Idem ad Attic. lib. 1. ep. 17. sub init. betrübt. *Saucia bona mero*, apud Martial. libr. 4. epigram. 66; item *Saucia Terpsichore* pro ebria apud eundem libr. 3. epigram. 68. Justinus libr. 24. cap. 8 *Hac asseverationeincitati Galli & hesterno mero saucii sine respectu periculorum in bellum ruebant.* Apulejus l. 7. Metam. *Saucius illa & crapulâ violentiaque madida.* Ovid. 1. Metam. v. 102 *Tellus saucia vomeribus*, das gepflügte Land. Virgil. libr. 4. Æn. principio:

At Regina gravi jamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis.

¶ Semisaucius. Augustinus Confession. l. 8. c. 8 *semisauciam versare & jactare voluntatem.*

¶ Compos. *Consauciare* legitur apud Auctorem ad Herennium lib. 4. cap. 19.

SAVFEIVS, Luc. Saufeius, eques Romanus, dives & eruditus, Epicureæ Sectæ addictus & Attico perfamiliaris. Cicero libr. 4. ad Attic. Epist. 6. & libr. 7. Epist. 1. Itemque Nepos in Attico.

SAVO, fluvius Campaniæ. Statius *pigrum* vocat l. 4. Silv. 3. v. 66. Plin. l. 3. c. 2. in ora Campaniæ hunc collocat.

SAVRŎMATAE, Juvenal. Satyr. 15. v. 125 *Sauromataque trucesque.* & Satyr. 2. princ. *Ultra Sauromatas*, &c. Ubi Vetus Scholiastes: *Sauromatæ Sarmatæ ultimi: ultra Pontum sunt, vicini Amazonum, unde Sauromatides* (ita ἰυσέχως emendat Rutgersius) appellantur. ¶ Amazonas *Sauromatidas* dictas, testantur Eustathius Dionysii interpres, Stephanus & Plato libr. 7. de LL. De his Hippocrates lib. de aëre, locis & aquis, Sect. 3. pag. 73. *In Europa*, inquit, *est gens Scythica, quæ Mæotin paludem incolit, & à reliquis plurimùm differt, SAVROMATÆ appellantur: Eorum fœminæ equitant, arcu utuntur, atque ex equo jaculantur, & cum hostibus bellum gerunt, quoad virgines existunt. Nec ante virginitatem deponunt, quàm tres hostes interfecerint, neque prius cum viris congrediuntur, quam sacra Deo patrio more peregerint. Quod si quæ virum sibi delegerit, equitatu soluta est, nisi communis expeditionis necessitas ingruat. Dextram autem mammam non habent. Puellis enim adhuc infantibus ferro ad id fabricato & candente dextræ mammæ admoto, eam exurunt, ut ne incrementum capiat, sed ad dextrum humerum & brachium omne robur & copia transmittatur.*

SAXŎNES, Germaniæ populi, die Sachsen. Ex veteribus eorum primus Ptolemæus meminit, qui Aurelii ætate fuit. Hic easdem Saxonibus sedes attribuit, quas Tacitus Fosis; ut hi cum illis iidem putandi, nisi *Fosorum* vox apud Tacitum corrupta, quæ Cluverii opinio est lib. 3. Antiquæ Germaniæ cap. 21. Unde nomen inditum, non constat. Qui a *Sacis* Asiatico populo & appellationem & originem repetunt, æque ineptiunt, atque qui *Missilos* meos à *Mysis* derivant. Nec audiendi, qui a duritie & truculentia, quasi Saxei essent, deducunt. Namque quis credat, Germanicam gentem à Latio sibi appellationem petiisse? VVittichindus Corbeiensis libr. 1. Annalium refert, Saxonibus olim magnorum cultellorum (ut ipse loquitur) usum fuisse, quibus usque hodie Angli utuntur, progenies Saxonum. Cultellos autem illos SAHS appellatos. Cùm itaque inter eos & Thuringos ad dirimendas armorum disceptationes, quibus invicem hactenus commissi fuerant, constituta dies esset, quo convenirent ex utraque parte inermes, Saxones accinctos cultris sub sagis dicto loco & tempore adfuisse, & opportunitatem nactos Thuringos inermes & imprudentes strictis cultellis adortos ad unum omnes confecisse. Hinc factum, ut ab hac memorabili strage, quam cultris illis, quos SAHS, ut diximus, appellabant, obtinuerant, *Saxonum* nomen sibi acquirerent. Gottfridus Viterbiensis Pantheo Part. 17

Ipse brevi gladium apud illos SAXA vocatur,
Unde sibi nomen Saxo peperisse notatur.

Reinerus Reineccius Commentatione de Saxonum origine, quam, Apologiæ instar, Johanni Bodino opposuit, nomen gentis a vocabulo Sache fortassis deducendum existimat: quasi judices & disceptatores, à justitiæ laude & judiciorum æquitate. Quæ omnia judicio eruditi & intelligentis lectoris permitto. Ego verò præ Reinecciana conjectura VVitikindeam traditionem facilius probem.

SAXVM, quod lapide majus, ein Felß. *Ex spelunca saxum in crura ejus incidit*, Cic. de fato cap. 3. *Saxum volvere*, Terent. Eunuch. act. 5. sc. 9. vers. 55. stete und vergebliche Arbeit thun. Vide in Chiliadib. *Sisyphi saxum volvere.* Apulejus sub finem lib. 11 *Inter sacrum & saxum positus cruciabar.* Quod ipse ibidem *vetus proverbium* vocat. das Messer steht an der Kehle. *Saxum scissile*, ein Schiefer oder Schieferstein / Agricola. ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν de Saxo seu monte Tarpeio dicitur. Plaut. Trin. 2. 2. sc. 1. v. 39

Qui in amorem
Præcipitabit, pejus perit, quam si saxo saliat.

Tacitus 2. Annal. c. 32 *Quorum* (Mathematicorum) *e numero L. Pituantius saxo dejectus est.*

¶ Saxulum. diminut. Cic. 1. de orat. c. 44 *Ithaca in asperrimis saxulis tanquam nidulus affixa.*

¶ Saxetum, *Asperum saxetum*, Idem pro leg. Agrar. 2. c. 25, locus saxosus, ein steinichter Ort.

¶ Saxeus. *Saxea moles*, Ov. 12. Metam. v. 283. steinern. ¶ 2. Transfertur ad animum, & notat durissimum. Plin. l. 2. Epist. 3 *Quem tu nisi concupiscis cognoscere, saxeus ferreusque es.*

¶ Saxosus, saxis abundans, steinicht. *Montes saxosi*, Virg. 2. Georg. v. 111. *Valles saxosæ*, Idem eclog. 5. v. 84.

¶ Saxatilis, *Aves saxatiles*, quæ saxa incolunt. Varr. l. 3. cap. 7. *Pisces saxatiles*, Columella l. 8. cap. ult.

¶ Saxificus, ut *Medusa saxifica*, Lucan. lib. 9. v. 670. & Silius lib. 10. v. 178. Et Seneca Hercul. fur. v. 901:

Belligera Pallas, cujus in læva tiet
Ægis feroces ore saxifico minas.

¶ Saxifraga, æ, generale nomen pluribus verbis competens: *Adianto, Asplено, Filipendulæ, Pimpinellæ, Trichomeni* seu *Polytricho*, quod propriè est Steinbrech. Vide de singulis his sub suis elementis. Matthiolus.

¶ Saxifragia herba alia, ruta parietum, Maurrauten.

¶ 2. Rursus alia *Saxifragia, hircina*, Hergotsbärtlein.

¶ Et *Saxifragus* adjectivum, ut *saxifraga unda*, Cic. 3. de Orat. c. 42. ex poeta.

¶ Saxigĕnus, e saxo natus. Prudentius Cathemer. 5. v. 7

Incussu silicis lamina nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.

Scabellum, diminutivum a *Scamnum*, ubi vide.

SCABELLVS, sive *Scabillus*, ut Arnobius lib. 2. pag. 73 vocat, item *Scabellum* in neutro: peregrina vox, crotalum seu crepitaculi genus denotans; quo vel cum Musicis organis, vel illorum inopia solo utebantur. Suetonius Caligula cap. 54 *Repente magno tibiarum & scabellorum crepitu cum palma tunicaque talari prohibuit.* Vide Scaligeri Animadvers. in Chronic. Eusebii p. 156. præcipue in Copam Virgilian. itemque Casaubonum ad allegatum locum Suetonii.

SCĂBER, bra, brum, asperum significat, rauh/ scharff. *Ungues scabri*, Ovid. 3. de Arte am. v. 276, hoc est, lange unflätige Nägel. *Scabri dentes*, sunt muco obliti & ita asperi ac scabri. Plautus *Plenos* vel ut alii volunt, *blennos*, vocat Curcul. act. 2. sc. 2. v. 39 *Scabros rubigine*, Ovidius 8. Metam. v. 802 & Petronius dixére, quanquam *fauces*, quam *dentes*) in Ovidio malint alii legere. Ergo levibus nitidisque opponuntur. Quibus efficiendis non pulverem tantùm, sed limam etiam adhibebant, de quo ex Martiano Capellâ Casaubonus ad Suetonium observat. ¶ 2. *Pecus scabrum*, id est, scabiosum, räudig/ apud Caton. cap. 96 de re rustica. *Oves scabræ*, Plaut. Trin. act. 2. scen. 2. v. 140. *Scabra rubigo*, Virgil. 1. Georg. v. 495. Comp. *scabrior*. Plin. l. 33. c. 6 [sect. 33] *Lapis horridior scabriorque.*

¶ Scabritia & Scabrities, Räude / asperitas sordida. *Scabritia genarum*, Plinius lib. 31 sub finem: *Unguium*, Idem 28 cap. 9. Utroque loco pluraliter *scabritiæ* Plinius dixit. *Scabrities linguæ*, Idem l. 31. c. 9.

¶ Scabres, ei, idem. Virgilius inCiri vers. 149 ex emendatione Scaligeri:

Sordibus & scabre pallar tabescere tali.

Varro apud Nonium: *Ager derelinqueretur ac periret squalore scabreque, illuvie & vastitudine.* Apulejus sub fin. 2. Florid. *Infandi morbi putredine in serpentium scabrem solutum.* Ita Vossius legit in Etymologico: Elmenhorstius *scabiem*, quod cum serpentis cute minus congruit.

¶ Scabredo, idem. Onomasticum vetus: *Scabredo*, τραχύτης. Usus & Hieronymus in Vita Hilarionis.

¶ Scabro, ōnis, Lege 12. § ult. D. de Ædilicio edicto, qui illuvie laborat nec os colluit. *Hircoso* enim ibi conjungitur. Sic Vossius Etymol. & legit & interpretatur: vulgo editum *strabo*, quod minus congruens contextui.

¶ Sed *Scabro, scabrare*, verbum unde

¶ Scabratus supereſt. Columella l. 4. c. 24 extr. *Vitis laniata scabrataque*, quod ipse explicat, quando *asperæ & inæqualibus plagis in præcidendo vitis laniatur & perfringitur.*

¶ Scabrosus. Quidam apud Plinium libr. 28. cap. 21 legunt *ungues scabrosos*: Harduinus autem *scabros.* Recentiores tamen eo utuntur. Theodulfus Aurelianensis l. 1. Carm. v. 15 ex Sirmondi editione:

. . . . . scabrosa per avia vetti.

Vegetius Veterin. l. 4. c. 27 *Ossa scabrosa*, id est, scabra.

¶ Scabridus, idem. Venant. Fortunatus l. 2 carm. 10. v. 7

Scabrida nunc resonat mea lingua rubigine verba.

SCABO (unde Scaber est, vel ab hoc Scabo. Vide Vossii Etymolog.) est scalpere, krauen/ kratzen/ ut *Scabere caput* Horat. 1. serm. satyr. 10. v. 71

. . . . . & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos & roderet ungues.

Sed & mollium est, *caput scabere*, vide *Caput. Mutuum multi*

scabunt, Proverb. in improbos vicissim se mirantes & prædicantes. Vide Chiliad.

¶ Scabies, Grätze/ Räude. Juvenal. sat. 2. v. 79

- - - - grex totus in agris
Unius scabie cadit, & porrigine porci.

Horatius de arte poët. v. 417

Occupet extremum scabies: mihi turpe relinqui.

Fatale canum est malum: de cujus curâ Plinius, & alii. vid. Barth. ad Script. Venat. p. 129. 141. 144. Sed *Scabies feræ*, omnium difficillima est, quam ἀγρίαν Græci vocant. Vide Cels. lib. 5. cap. 28. n. 16. ¶ Eleganter Horat. libr. 1. Epist. 12. v. 14 *Scabiem* de lucri studio & avaritia dixit, quæ semper pruritu sive cupiditate aliqua habendi plura, scabiei instar, solicitat animum ac pungit.

Cum tu, inquit, *inter scabiem tantam & contagia lucri*
Nil parvum sapias.

Similiter Ausonius Epist. ad Symmach. *Hunc locum de ternario numero illico nostra illa Poetica scabies cœpit exsculpere. Scabies*, id est, pruriens versus componendi libido.

¶ Scabitudo, idem. Petronius Satyrico p. 116 *Omnem scabitudinem animo, tanquam bonarum artium magister, deleret sine cicatrice.*

¶ Scabiosus, qui scabie laborat, Plin. lib. 29. cap. 2. Räudig/ krätzig/ gnätzig. Persius Satyr. 2. v. 13

- - - - namque est scabiosus & acri
Bile tumet.

¶ Scabiosa herba, Apostemkraut.

¶ Scabidus idem quod scabiosus. Tertullianus de Anima cap. 38 *Concupiscentia oculis arbitris utitur* &c. *exinde scabida etiam in cæteras culpas.*

SCAEA, Σκαία, porta Trojana, in qua sepulchrum fuit Laomedontis. Virg. 1. Æneid. v. 612

Hic Juno Scæas sævissima portas
Prima tenet.

Cur ita appellata, tres sententias Eustathius, Homeri interpres, affert; Nam vel a *Scæo* architecto; vel quod occidentem spectaret: nam Græcis auguribus Occidens a sinistra est; vel quod sinistra sive infelix exstiterit, cum durus sive ligneus equus per eam inductus, unde exitium urbi exstitit. Baldus in Lexico Vitruviano non inepte conjecit sic appellatam, quod ea porta non directa habuerit itinera. Vitruvius lib. 1. cap. 5 *Curandum maxime videtur, ut non facilis sit aditus ad oppugnandum murum; sed ita circumdandum ad loca præcipitia, & excogitandum, ut portarum itinera non sint directa sed oblæva.* In quibusdam Codicibus pro Græca voce, Latina legitur, *Scæva*, id est, obliqua, sinistra, Leva.

¶ Ex *Scæo Scævam* Latini fecerunt: ut *manus scæva*, i. e. *sinistra*: σκαιὸς enim Græcis *sinistrum* est. Sicuri autem *Sinistrum* non raro bonum ac felix; sæpius *malum* & improsperum notat, ita & *scævum* in utramque partem sumitur. Hinc *bona scæva*, apud Plautum Sticho act. 5. sc. 2 extrema, bonum auspicium est: contrà, *scævi ominis femina*, id est, mali ac infelicis, Apulejo Apolog. p. 543. Causam contrariæ usurpationis in una voce, vide infra in *Sinister*.

¶ Quemadmodum autem *sinister* & *læva* pro stulto (de quo in suis locis vide) ita & *Scævi* vox accipiebatur. Gellius libr. 12. cap. 14 *Scævus profecto & cæcus animi forem*, &c.

¶ Scævæ, qui sinistra pro dextra utuntur, die Linckisch seyn: ex quo diminutivum *Scævola*. Utrumque nomen in cognomen abiit. Namque ad *Scævam* quendam Horatii Epist. 17. lib. 1 scripta est, ubi Torrentius observat Juniorum & Cassiorum cognominis illud fuisse.

¶ Scævitas, sinisteritas, perversitas. *Artium scævitas*, perversa abusio liberalium artium ad vitia & pravos mores, apud Ammianum lib 30 cap. 12. qui exemplum illorum dat, qui eloquentia judicem corrumpunt. Et Apulejus libr. 9. p. 221. *En indigna rei scævitatem, quam plerique insontes periclitantur homines!*

¶ *Obscævare*, est contraria sive adversa, i. e. infelicia ominari, dum inauspicatis vocibus utimur. Græci id δυσφημεῖν dicunt; cui contrarium εὐφημεῖν, bene ominari. Plautus Asinaria act. 2. sc. 1. v. ult.

Metuo, quod illic obscævabis mea falsa fallacia.

i. e. *malam scævam, sive malum omen obtulit.*

SCÆVOLA, vel Mutius Scævola, nobilis Romanus, cui propter exustam dextram inditum nomen. Vide Liv. lib. 2. cap. 12. ¶ 2. Fuit & alius *Scævola* JCtus, cujus aliquoties mentionem facit Tullius, qui & lib. 1. de Orat. c. 39 *Jurisperitorum eloquentissimum* eum vocat.

SCALA, & Scalæ, a scandendo appellatæ sunt, quæ vel gradibus pluribus, vel ligneis teretibus, aut funibus constant, Leitern/ Treppen. *Applicare scalas pariet i vel muro*, Leitern anlegen oder anwerffen/ Livius lib. 26. cap. 44. *Conjicere se sub scalas*, Cic. in Philipp. 2. cap. 9. Vet. Gloss. *Scala*, κλίμακες. Aliæ: κλίμαξ, *Scala*. Καθ' ἑξοχὴν de scalis Gemonius sumitur, quo affectorum supplicio corpora solebant abjici. Notat Casaub. ad Sueton. p. 221. D.

¶ Scalaris. Vitruvius lib. 10. cap. 13 *Regulæ scalari formâ compactæ.*

¶ Scalarium, Scalariæ viæ, per quas adscendebant inter theatri cuneos & descendebant, apud Vitruvium libr. 5. cap. 6. vide Lipsium de Amphitheatro c. 13.

SCALDE, Σκάλδη, sic Plinio: aliis *Scaldis*: Galliæ Belgicæ fluvius. die Scheld.

SCALMVS, σκάλμος, lignum in navi, cui alligantur remi, das Bret/ daran man die Ruder bindt/ ein Rudernagel. *Naviculæ duorum scalmorum*, Cicer. libr. 1. de Orat. cap. 38.

¶ Interscalmium, spatium illud, quod est, seu inter remiges, seu inter scalmum & scalmum, der Raum zwischen den Ruderknechten. Usus est hac voce Vitruvius lib. 1. cap. 2. & alibi.

SCALPO, scalpere, quod unguibus fit, & pedibus a gallinis, kratzen/ scharren/ *Caput digito scalpere*, Juvenal. Satyr. 9. v. 133. *Ne aures quidem scalpendas otium est*, de vehementer occupato: Luciani est, vide Chiliad. ¶ 2. *Scalpere gemmam*, ein Edelgestein graben/ ausstechen/ schneiden/ non sculpere, auctore Dionede.

¶ Scalptor, ein Steinschneider. Plin. lib. 37. cap. 4.

¶ Scalptura, das Schneiden/ das Ausgraben. Idem cap. 7. ejusd. libri, & Vitruvius lib. 4. cap. 1. extr.

¶ *Pavimentum scalpturatum*, id est, variis scalpturis elegans factum, apud Plin. 36. cap. 25.

¶ Scalper, pri, exciforius scalper, ein Grabeisen/ Ausstecher/ ein Meissel. Celsus lib. 8. cap. 3.

¶ Scalprum, quo diversi diversi artifices utuntur. *Scalprum librarium*, apud Sueton. Vitellio cap. 2. ubi vide Casaubon. Federmesser. *Scalprum sutorium*, ein Schusterkneuff apud Horat. lib. 2. sat. 3, & cerdonum ferunt, scilicet, quo raditur corium. *Scalprum*. ¶ 2. Est *Scalprum* instrumentum Chirurgicum, quod & *Scalper*, ein Lancet/ lanceola seu scalpellum potius.

¶ Scalpellus, & Scalpellum, diminutivum. *Scalpello transversam lineam incidere*, Celsus lib. 7. cap. 7.

¶ Scalpurigo, fœm. das Jucken/ sive appetitus voluptatis ex scalpendo seu scabendo. Solinus cap. 32 de Ægypto: *Trochilos ubi os belluæ paullatim scalpit, & sensim scalpurigine blandiente aditum sibi in usque fauces facit.* Videmus ergo *Scalpurire* hujus verbi originem proximam esse, de quo vide Salmas. in h. l. pag. 316. Sed

¶ Scalpturio est in Onomastico vereri, & exponitur καζανιᾶν. Unde quidam in c. l. Solini legunt *scalpturigine*, quod vero minus se probat Salmasio.

¶ *Scalpratum ferramentum*, in modum scalpri formatum, apud Columell. lib. 9. cap. 15.

¶ Scalpturare videtur etiam in usu fuisse, unde apud Plin. supererat *scalpturatum pavimentum*, id est variis scalpturis exornatum, lib. 36. cap. 25.

¶ Auriscalpium, Dentiscalpium, vide suis locis in *Auris* & *Dens*.

¶ Adscalpere. Apulejus lib. 6. p. 176 *adscalpens autem dexteram.* an Ohren kratzen.

¶ Circumscalpere, umher bekratzen. *Dentes radice circumscalpti*, Plinius lib. 20. cap. 5. gesäuberte Zähne ꝛc.

¶ Exscalpere, compositum, Cato c. 13 *Foramina exscalpta digitos sex.* & Quintil. lib. 3. *Exscalpere signum ex lapide.*

SCAMBVS, ex Græco σκαμβὸς, qui pravis curvisque pedibus est. Sueton. Othone cap. ult. *Fuisse traditur & modica statura & male pedatus scambusque.* Vet. Glossator: Σκαμβὸς, *Scaurus, Valgus.* Idem: σκαμβὸς *Curvus.* Nonius hoc vitium ad depravatam oculorum aciem refert, *Strabones*, inquit, *sunt, quos SCAMBOS nunc dicimus.*

SCAMMA, ätis, descriptum in stadiis, lineis, seu fossa definitum certamini spatium, quos fines transilire integrum haud erat. Hinc *de scammate egredi* est, a proposito digredi. B. Hieronymus ad Pammachium adversus Johannis Hierosolymitani errores scribens: *Quid ergo ista quærantur? cur tu omissis super quibus pugna est, de scammate & loco certaminis egrediens, in peregrinas & longe alienis disputationibus immoraris?* B. Ambrosius lib. de Helia & Jejunio cap. 13 *In scammate si quis se manu lædat, vicis quidem pœnæ, sed immunis injuriæ est.* Vet. Gloss. σκάμμα, *Fossum.* Plura Petrus Faber in Agonistico, & Octavius Falconerius in Inscriptionibus Athleticis.

SCAMMONEA & Scammonia, σκαμμωνία, Planta peregrina, Cic. de divinat. lib. 1. cap. 10. *Quid scammonea radix ad purgandum possit.*

¶ Scammonium, succus radicis scammoneæ, cujus in evacuationibus usus est.

SCAMNVM a *Scandendo* est. *Scamna* autem, in quæ per gradus ascenditur; *Scabella*, in quæ una transilitione ascenditur. Varro 4. de LL. *Quia simplici transsilione scandebant in locum unum alium, SCABELLVM: in alterum SCAMNVM. Duplicata transsilio GRADVS dicitur.* Vet. Gloss. *Scamnum* βαθρον. *Scabellum* ὑποπόδιον, ein Tritt. Ovidius 6. Fastor. v. 305

Ante focos olim scamnis considere longis
Mos erat, &c. Id est, subselliis.

¶ 2. Et

¶ 2. Et *Scamnum* inter duos sulcos terra est elatior, das aus- und auffgeworffene Erdreich zwischen zweyen Furchen / Plin. l. 18. c. 19. Columell. l. 2. c. 2.

¶ Scabellum sive scabillum, Vet. Gloss. *Scabillum* ὑποπόδιον, diminutivum, ein Schemmel/ Fußschemmel. vide supra.

¶ Scamillus aliud diminutivum à *scamno*: Vitruvius libr. 3. cap. ult, & libr. 5. cap. 9. Sed quid *Scamilli* ibi sint, non convenit inter interpretes. Peculiari autem libello exposuit Bernardinus Baldus, quem Marco VVelsero dedicavit: eum itaque vide.

SCANDALVM, Anstoß / Aergernüß / vox Græcæ originis, Vulgato Bibliorum Interpreti, & Scriptoribus Ecclesiasticis usurpata; Quidam in profanis Græciæ auctoribus in usu fuisse volunt: verum id Vorstius de Græcismis N. T. part. 1. p. 87 in medio relinquit. Sed quoquo jure ac conditione apud Græcos est, ad elegantiam Latinam, cum derivatis, transferenda non est.

SCANDIA, æ, insula in Oceano Septentrionali, quæ & *Scandinia* & *Scandinavia* dicitur, Plin. 4. c. 16. Schonen.

SCANDIX, σκάνδιξ, olus agreste Dioscoridi & Plinio, Nadelkraut/ Nadelmöhren.

SCANDO, scandere, in altum ingredi, steigen. *Scandere in aggerem*, Livius l. 3. c. 67. extr. *Scandere in subrectum felium modo*, wie die Katzen klettern/ Plin. l. 10. c. 18.

¶ Scansilis, e, quod facile conscenditur. Plin. lib. 7. cap. 49 *Scansili annorum lege, quam climacteras appellant.* Hinc dicimus annos *scansiles*, qui Græce climacteri sunt, Stuffen-Jahre.

¶ Scansio, adscensio vel descensio per gradus. *Sonorum scansiones* Vitruvius dixit l. 6 c. 1. ¶ 2. Scansio versûs, enumeratio est pedum, apud Grammat.

¶ Scansor, in Vet. Gloss. κανηφόρος, id est Strator, qui equum, ut inscendatur, parat.

¶ Scansorius. *Scansoria machina*, Vitruvius l. 10. c. 1.

¶ Scala, Scalæ, vide supra.

¶ Scandula, æ, herba frugibus inimica, necat enim scandendo & ampliando; *Convolvulum* vocant, vide *Helxine*.

¶ Scandulæ etiam tabellæ ligneæ sunt tegularum vicem præstantes, Schindeln/ apud Vitruvium & Plinium lib. 16. cap. 10. Sed eas non a *scandendo, sed scindendo* Isidorus deducit. Vide Bernardini Baldi Lexicon Vitruvianum, & infra *Scindula*. Scandulis Romam per annos 470 contectam ex Nepote in Fragment. 10, 4 constat. Inde

¶ Scandularii, qui scandulis tegunt in L. ult. D. de jure immunitat.

¶ Adscendo, hinauf steigen. ut, *Adscendere equum & in equum*, apud Livium lib. 23. cap. 14. *Adscendere navem*, Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. v. 69, & *in navem*, Nepos Themistocle cap. 8. n. 6. ubi MS. *escendere*, de quo postea. *Ascendere concionem*, auffstreten zu reden/ Cicer. ad Atticum lib. 4. epist. 2. *Ascendere ad honores*, Cic. in Bruto c. 58. hoch hinan zu Ehren kommen. Et *ascendere gradum dignitatis.* Ut *Ascendere altiorem gradum*, Cicer. 2. Offic. cap. 18. *Ascendere a minoribus ad majora*, Idem Partit. Orat. c. 4.

¶ Ascensus, nomen, *A limine atque ascensu templi aliquem repellere*, Cic. pro domo sua cap. 21. *Hosti aditum adscensumque difficilem præbere*, Livius libr. 25. cap. 36. Idem l. 27. c. 18 *donec molioris adscensûs viam inveniret.* Plural. Idem l. 36. c. 24 *scalis adscensus tentant.*

¶ Ascensio, Adscensio, idem. Cicero de Clar. Orat. cap. 36 *Quorum* [oratorum] *quæ fuerit ascensio, & quam in omnibus rebus difficilis perfectio, ex eo, quod dicam existimari potest.* Ita doctissimus quisque pro vulgato *assensio*, ex MSS. legit. Vide Gruteri & Lambini annotationes.

¶ Ascensor, sive Adscensor, qui ascendit. Hieronymus extremo lib. 1. contra Rufin. *Ascensor montis dominici.* Et Theodolfus l. 2 Carm. v. 331 ad Christum:

Tu pius adscensor, tuus & nos simus asellus,
Tecum nos capiat urbs veneranda Dei.

Historiam diei Palmarum persequitur.

¶ *Inascensus locus*, Plin. Paneg. c. 65. unbestiegen.

¶ Conscendere, *Conscendere equum*, Liv. l. 29. c. 1. & Curt. l. 10. cap. 8. 4. ¶ Proprie de illis dicitur, qui navem ingrediuntur: ut, si quis dicat, *ille conscendit*: in navem conscendisse intelligatur. Cic. lib. 2. ad Quint. Frat. Ep. 6. *Erat autem iturus ad III Idus Aprilis, ut aut Labrone aut Pisis conscenderet.* Petronius: *Voluerunt enim, antequam conscenderent, exonerare capita*, &c. Ovid. 1. Trist. Eleg. 2. v. 41

Di bene, quod non sum mecum conscendere passus.

Plenum est, *navem conscendere*, Cæsar l. 3. de B. C. c. 6. & Nepos Hannibale c. 8. n. 6.

¶ Conscensio; *Conscensio in naves cum fugâ*, Cic. 1. Div. c. 32.

¶ Descendere, e loco superiore in inferiorem ire, herab steigen. *Descendere equo* vel *ex equo*, absitzen. Livius lib. 2. cap. 20 *Descendant ex equis.* ¶ Sed *Descendere in aciem, in prælium, in campum, in forum*, est quasi e loco tuto in locum discriminis transire, vide Vall. libr. 5. cap. 36. v. 9. Horat. lib. 3. Od. 1. *Descendat in campum petitor.* ¶ 2. *In conditionem alicujus descendere*, in eines Vorschlag willigen/ eleganter dixit Cælius ad Cicer. lib. 7. epist. 8. & *Descendere in caussam*, Cicer. 8. ad Attic. ep. 1. sich einlassen in eine Sache. *Descendere ad extrema*, Pollio ad Cicer. lib. 11. epist. 1. & lib. 10. epist. 32. es vollend dran setzen. *In se descendere*, Pers. dixit sat. 4. v. 23

Ut nemo sese tentet descendere, nemo, &c.

In seinen eigenen Busen riechen. Idem alibi *Secum habitare* dixit. ¶ Transfertur & ad navigationem, & est secundo flumine navigare, hinabwarts schiffen. Suetonius Tiberio c. 16. extr. *Relictâ Roma uxore & filio, confestim Ostiam descendit.*

¶ Descensus, nomen, Plin. lib. 16. cap. 26 *ipso descensu Jovis spelunca.*

¶ Descensio, idem, Plin. lib. 10. cap. 17 *in descensione balinearum*, wenn man ins Bad gehet.

¶ Escendere pro ascendere sæpius veteres & Classici auctores usurparunt: sed quod plerisque in locis immutatum fuit. Id tamen ex MStis libris Gruterus & alii docti viri iis restituerunt, v. g. Livio lib. 8. cap. 10. & lib. 19. cap. 11. ubi Gronovium consulas: & Nepoti in Themist. c. 8. n. 6. ubi J. A. Bosii observationem licet relegere.

¶ Exscensio, Livius 28 cap. 8 *Ad Erythras Æolorum exscensionem fecit.* Idem lib. 27. c. 29 *Ad Clupeam urbem exscensione facta.* Das Aussteigen aus dem Schiffe ꝛc.

¶ Exscensus, ûs, idem. Livius l. 22. c. 20 *Exscensu e navibus in terram facto.* Ita Gruterus: at Gronovius, *exscensione ab navibus in terram facta.*

¶ Inscendere, idem propemodum quod *adscendere*, est: ut, *Inscendere in currum*, Plaut. Menæch. act. 5. scen. 2. v. 110. *In lectum*, Asinar. act. 4. scen. 1. v. 31. & absolute *Inscendo* pro Navem inscendo, Milite Glor. a. 2. sc. 1. v. 38. Gell. libr. 5. cap. 2. de Alexandri Bucephalo, *Haud unquam se ab alio inscendi, nisi a rege, passus est.*

¶ Inscensio, ut, *in navem inscensio*, Plaut. Rud. act. 2. scen. 6. vers. 19.

¶ Superscandere, & Superscendere. Livius lib. 7. c. 36. pr. *Superscandes vigilum strato somno corpora offenso scuto præbuit sonitum*, einem auff den Hals steigen. Columella l. 11. c. 3. p. 388 *Sepem superscendant sentes.*

¶ Transcendere, hinüber setzen / steigen. *Transcendere Alpes*, Cic. 4. Catil. cap. 3. fin. *Ab asinis ad boves transcendere*, proverbialiter Plautus dixit in Aulul. a. 2. sc. 2. v. 58, pro conditionem malam cum meliore commutare, sich verbessern / ut contra, *Ab equis ad asinos transire* dicitur, vide Chiliadas. ¶ Aliquando transcendere, transfretare, trajicere est: quemadmodum transire, & transgredi fumi solent. Livius l. 28. c. 42 *Cum Asdrubal in Italiam transcendit.*

SCAPHA, æ, σκάφη, lembus, navicula, linter, quæ navim majorem sequitur, ein Beyschifflein/ ein Kahn/ à σκάπτειν, fodere. *Conscendere in scapham*, ad Herenn. lib. 1. cap. 11. *Excipere in scaphas*, Livius lib. 25. cap. 3. *Scapha biremis*, Horat. libr. 3. Ode 29 extr.

¶ Scaphula, diminutivum, parva scapha. Vegetius libr. 3. de remil. cap. 7. *Repertum est, ut monoxylos, hoc est, paullo latiores scaphulas ex singulis trabibus excavatas pro genere ligni & subtilitate lebissima, carpentis secum portet exercitus.* Paullinus Nolanus epist. 49. [al. 36] cap. 1 *Nauta exterriti scaphulam demiserunt.*

¶ Scaphismus, Persarum horribilissimum supplicium, quo fontes in scaphis cibo & potu, muscis & vermibus ad necem cruciabantur; describitur a Drexelio in prodromo mortis c. 1 § 24. p. 130. 121. Vide & Anton. Gallonium de Martyribus c. 2. p. 21. & Cœl. Rhodigin. l. 10. Antiq. Lect. c. 5.

SCAPHIVM, σκάφιον, matula est, aut vas, in quod venter exoneratur, ein Kammergeschirr. Ulpianus Lege 27 § penult. Dig. de Auro, argento, mundo &c. *Ventris caussa habita scaphia.* Martialis lib. 11. epigr. 12 *scaphium mœchæ.* ¶ 2. Plauto vero poculi genus est in Stich. a. 5. sc. 4. vers. 11 *Quibus divitiæ domi sunt, scaphio, cantharis bibunt*, &c. ¶ 3. Sed in hoc versu Juvenal. satyr. 6. v. 263

Et vide, scaphium positis cum sumitur armis.

Erasmus ligonem intelligit, a σκάπτειν.

SCAPTENSVLA, fœm. Lucret. lib. 6. v. 810 Locus est Macedoniæ, in quo metallum foditur, eine Erzgrube. Nomen ipsum a σκάπτειν, & *insula* compositum videtur. Significat enim insula locum quemcunque ab aliis sejunctum, vide *Festum*. Sed Stephano Byzantio *Scapteşyle*, Σκαπτησύλη, oppidum Thraciæ est, e regione Thasi.

SCAPVLA, humetus, das Schulderblat. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 26 *Seni fidelis dum fui, scapulas perdidi*, fühle keine Schulder mehr. Plaut. in Asinar. act. 2. sc. 2. v. 49 *Scapulæ gestibant mihi*, die Haut juckte mich. Idem eadem fab. act. 3. sc. 2. v. 7 *Qui sæpe ante in nostras scapulas cicatrices indiderint.*

¶ Tralatæ *Scapulæ montium*, apud Tertullian. de Pallio cap. 2, sicut *dorsum* de montibus alibi dicitur.

¶ Scapu-

¶ Scapularis, *Scapularis vestis*, qui scapulas tantum contegit, so nur biß über die Schuldern gehet.

¶ Scapulium, idem quod *Scapula*, sed vetus est.

¶ Interscapilium, quod inter scapulas quasi vallicula est, die Gruben zwischen beyden Schuldern. Apulejus lib. 2. Florid. p. 350 *Cum interscapilium crates retexisset, quod erat nullo gibbere.*

SCĀPVS, σκηπὸς: proprie herbarum, & florum caules *scapi* sunt, Stiele/ Halm oder Stengel. Plinius lib. 18. cap. 10. *Inventus est jam & scapus unus centum talos amictus.* Apud Columellam, *Scapus asphodeli*, lib. 9. c. 4. *Albuci cubitalis*, Plin. lib. 21. cap. 17. Hinc ob similitudinem ad alia etiam transfertur.

¶ Nam & *Columnarum scapos* Vitruvius lib 3. cap. 2. *Scapus* autem in columnâ est, inter capitulum & basim truncus, ut rectè Budæus explicat, die gerade Säule zwischen dem Fuß und Capital. ¶ 2. Idem Vitruvius, *Scapos candelabrorum & scapos portarum* seu *ostiorum*: item *Scapos S. alarum* dicit. Vide Lexicon Vitruvianum Baldi in *Scapus* & *Replum*.

¶ 3. *Scapus chartarum* aut papyri, rama sive tomus est, ein Buch Papier. Plin. lib. 13. cap. 12.

¶ 4. *Scapus textorum instrumentum*, die Rolle/ darauff das Garn gespult wird/ Lucret. lib. 5. v. 1352

fusi radii scapique sonantes.

Vide Salmasium ad Vopiscum & supra in *Charta*.

SCĂRĂBAEVS, insectum aliquot generum, ein Kefer. *Scarabai tauri* vel *lucani*, Schröter oder hörnichte Kefer. *Scarabai virides*, grüne Kefer. *Scarabai pilularii*, qui e fimo ingentes pilas aversis pedibus volutant, Roßkefer. Plin. lib. 11. cap. 26.

SCARIFICO, scarificare, aperire scalpello, ut facilius sanguis exeat, quod fit in scarificatione. Est enim *Scarificatio* apertio illa, quæ tenui fit vulnere in cute, ut sanguis exeat, das Schrepfen/ Köpff setzen. Plinius lib. 32. cap. 7 *Dentium dolores sedantur scarificato gingivis.*

¶ Scarificatio. Columella lib. 6. cap. 12 *Scarificatio ferro facta.*

¶ Circumscarificare, umher einschneiden und öffnen/ apud Plin. lib. 22. cap. 23. *Pedum*, inquit, *clavos circumscarificatos ferro, mixtum cera extrahit.*

¶ Scarifieri pro *scarificari*, singulare est Scribonii Largi Compositione 262.

SCARIOLA, æ, vel *Scriola* potius, hoc est, *Serii angustifolia* vel *parva*, est enim *intybi* species, quæ ἐτέας Græcis dicitur, eine Art Endivien/ Matthiolus, Wintergrün.

SCARVS, piscis marinus est saxatilis, squamis magnis tenuibus, colore cœrulco nigrescente, similis *sargo*, eine Art einer blaulichten Meerbraßmen/ Gesnerus. Primam syllabam Ovidius, Horatius, Petronius, Martialis corripuere. v. g. Ovidius Halieut. v. 9 - - - *Sic & scarus arte sub undis Incidit*, &c. Ennius vero produxit; apud Apul. Apolog. *Scarum præterii cerebrum Jovis pene supremi.* Principatum inter pisces ei tribuit Plinius lib. 9. cap. 17, *Nunc*, inquit, *scaro datur principatus.* Et lib. 32 cap. ult. *Scarus principalis hodie.*

SCĀTEO, scatere, ebullire & exilire præ abundantia, quellen/ übergehen. *Scatere* dicuntur *fontes*, Cic. 1. Tusc. cap. 28. Et Plin. lib. 23. cap. 13 *Scatet urtica plurimis remediis*, id est, abundat.

¶ Scatebra, ebullitio, ut, *Fontium scatebræ*, Plin. lib. 5. cap. 1. Quelle. Virg. 1 Georg. v. 110.

- - - *scatebris arentia temperat arva.*

¶ Scatūrio, scaturire, idem quod *scatere*, entspringen. *Ventris vermiculos scaturientes*, Phaleucus est, sumtus fere ex Priapeo 46. Columella lib. 3. cap. 1 *Solum, quod fontibus in profundo terræ scaturit.*

¶ Scaturigo, eine Quell/ Ursprung. *Scaturigo perennis*, Plin. lib. 31. cap. 3.

¶ Scatūrīginosus, *Terra scaturiginosa*, voll Quellen. Columell. lib. 5. cap. 8.

SCAVRVS, σκαῦρος, qui talos pedum exstantes habet porrectos, dem die Knorren an den Fussen sehr fürgehn. Horatius lib. 1. Satyr. 3. v. 48

Scurrum parvis fultum male talis.

Ubi vetus interpres eum interpretatur, *qui talos distortos & diversos habet.* Qui & *Scambus* est, de quo supra. Vet. Gloss. *Scaurus*, Σκαμβὸς, Σκιτὸς, Στρεβλόπους. ¶ 2. *Scaurus Æmilius*, & *Aurelius Scaurus*, Romani, de quibus Plinius, Sallustius & Livius. De *Mamerco Scauro* insigni nobilitate & orandis caussis, sed vitâ probrosâ, qui sub Tiberio fuit, Seneca lib. 4 de beneficiis cap. 31. & ibi Lipsius.

SCAZON, σκάζων, claudicans, à σκάζω, claudico, Genus est Jambici versus delumbe & claudum, quod & *Choliambum* dicitur, Χωλίαμβον, ἀπὸ χωλὸν, *claudum*, cum sextus pes spondeus est, pes major scilicet, quam in Senario perfecto, cujus pes ultimus semper est Jambus. Gravissimi carminis genus. Vide supra in *Hipponax*, ejus enim inventum est. Mattium hoc metri genere mimiambos scripsisse Terentianus auctor est. Scazontica & apud Catullum, ac Martialem leguntur. Eo constat & Persii Præfatio:

Nec fonte labra prolui Caballino
Nec in bicipiti somniasse Parnasso, &c.

SCĔDĂSVS, Σκέδασος, hospes ille fuit Leuctricus nobilium Spartanorum, qui filias ejus vi primum stupratas postea interfecerunt, ac in puteum abjecerunt. Quo in loco deinde prœlio commisso Spartani a Thebanis victi omnes vires amiserunt. Denunciata fuerat antea pœna oraculo, quod recitat Pausanias in Bœotic. pag. 292 Gr.

SCĔLĔTVS, ex Græco σκέλετος, quod cadaver exarefactum significat. Ein Todtengerippe. Apulejus Apologiâ de parvo simulacro Mercurii, quod macilenta & cadaverosa facie fabricatum accusator detulerat, cum succiplena, & nitida facie, effectum esset: *Dudum ergo cum audirem sceletum perquam impudenti mendacio dictitari, &c.* Et mox: *Quem sceleſtus ille sceletum nominabat.* Et rursus post paullo: *Hiccine est sceletus? Hiccine est larva?* Vet. Gloss. Σκέλετος, *Larva, sceletus.*

SCĔLVS, flagitium, eine Ubelthat/ eine grosse Sünd. Unde Ovidius 6. Fastorum vers. 595 *Regia res scelus est.* Et, *Nefarium scelus*, Cic. 1. fam. ep. 9. *Admittere scelus*, Horat. 2. Satyr. 3. v. 312. *committere scelus*, Quintil. libr. 3. cap. 6. Sic, *Scelus conari, Scelus facere, suscipere, perficere, Scelus in aliquem edere*, Cicero. Et Seneca Epistola 97 *Nullum scelus impunitum est, quoniam sceleris in scelere supplicium est.* Florus lib. 3. cap. 1 *Dii non latent scelera.* Seneca Tragicus Hercule furente v. 735

Quod quisque fecit patitur, auctorem scelus
Repetit, suoque premitur exemplo nocens.

Et in Troade v. 870 - - - *ad auctorem redit*
Sceleris coacta culpa.

Et in Thyeste v. 311 *Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.*

¶ 2. Per auxesin *Scelus* pro sceleſto posuit Terentius, item Plautus, *Scelus viri.* Similiter Virg. Eclog. 4. v. 11

Teque adeo, decus hoc ævi, te Consule inibit.

id est, hoc decorum ævum: pulcherrima ista ætas.

¶ Sceleſtus, flagitiosus, qui scelus committit, ein Ubelthäter. Horat. 3. carm. od. 2. extr.

Raro antecedentem sceleſtum
Deseruit pede pœna claudo.

Et *sceleſtum & nefarium facinus*, Cic. pro S. Rosc. cap. 13: *Sceleſtior sermo*, Livius lib. 5. cap. 27. Et Scribon. Largus ad C. Jul. Callistum epistola pag. 3 de Hippocrate: *Qui nefas judicaverit spem dubiam hominis ladere; quanto sceleſtius perfecte jam nato nocere judicabit?* Prædixerat Hippocratem Jure jurando suos adegisse, ne prægnanti medicamentum, quo conceptum excutitur, aut detur, aut demonstretur. Superl. Plautus Amphitr. a. 2. sc. 1, v. 2 *sceleſtissimum te arbitror.* Et Augustinus epistola 162 *sceleſtissimum schisma.*

¶ Sceleſte, adverbium. Cic. lib. 6. epist. 1. ad Attic. pag. 577 edit. Grav. *Tu sceleſte suspicaris; ego ἀφελῶς scripsi.* Et Livius lib. 24. cap. 25. pr. *Quæcunque sceleſte atque impie facta essent.* Comparative Augustinus epist. 202 de theatris gentilium: *illic non quadrupedes, non sanguis humanus, sed multo sceleſtius pudor humanus, tanquam immolatus interit.*

¶ Scĕlĕrōsus, idem, quasi plenus scelerum, voller Laster. Ter. in Enn. act. 4. sc. 3. pr. *Ubi ego illum impium & sceleroſum inveniam?* Lucretius lib. 1. v. 84 *sceleroſa atque impia facta.*

¶ Scĕlĕrare, pro sceleſte & impie polluere, sündlich beschmitzen/ besudeln. Virg. 3. Æneid. v. 42

- - - *Parce piæ sceleranda manus.*

Statius 9 Thebaidos v. 666

- - - - *sceleranda sanguine dextram.*

Plautum etiam hoc verbo usum, ex Servio discimus. Ita enim ille ad paullo ante adductum Virgilii locum: SCELERARE, *polluere*. *Plautinus sermo hodie non in usu.* Ita in Exemplari Veneto, ab Alexandro Vellutello A. 1534 edito, conceptum hoc scholium legitur. Quod in Petri Danielis Codice ita habetur: SCELERARE, *polluere*. *Nomen tamen fecit* (sceleratus) *sine verbi origine: non enim dicitur* SCELERO. Sed si non dicitur SCELERO: neque hoc verbum in usu fuit, unde compositum *conscelerare* est, quod præter Catullum Ovidiumque, apud Livium lib. 40. cap. 8 extremo legimus?

¶ Scĕlĕrātus, sceleſtus, nefarius, noxius. Cicer. ad Attic. lib. 9. epist. 15 *Ego illum male sanum semper putabi, nunc etiam impurum & sceleratum puto*, halte ihn auch für den ärgsten Bösewicht. Idem pro Dejotaro: *Crudelis Castor, ne dicam sceleratum & impium.* Et *Amor sceleratus habendi*, Ovidius lib. 1. Metam. v. 131. der schändliche Geitz. Comp. & Superl. apud Augustinum epist. 202 ad Nectarium uno loco exhibentur. De tumultu quodam paganorum adversus Christianos dicit: *Scelerati omnes, quibus etsi non facientibus, neque immittentibus ista commissa sunt; sceleratiores, qui commiserunt: sceleratissimi, qui immiserunt.*

¶ *Campus sceleratus*, Locus Romæ ad portam Collinam: cui forte ab incesto nomen factum. Livius libr. 8. cap. 15. extr.

¶ *Vicus sceleratus* alius locus Romæ: inde sic dictus, quod Tullia Tarquinii superbi uxor, per patris mortui corpus ibi carpentum egit. Idem Livius lib. 1. cap. 48.

¶ Porta

¶ *Porta scelerata*, una ex Romanis portis, quæ Carmentalis antea appellata: Servius ad illud Virg. Æn. 8, 337

- - - - monstrat & aram,
Et Carmentalem Romano nomine portam.

Aut quam Evander, inquit, *matri fecit exstinctæ, aut ideo, quia ibi sepulta &c. Hæc ARA juxta portam, quæ primo à CARMENTE*, Carmentalis *dicta est; post SCELERATA à Fabiis 306, qui per ipsam in bellum profecti, non sunt reversi.*

¶ Scĕlĕrate, Cic. ad Q. fratr. lib. 1. epist. 3 *Peccavi scelerateque feci*, hab gehandelt / wie ein Böſewicht. *Sceleratissime insidias machinari*, Idem pro Sextio cap. 64. Et Augustinus epist. 54 *multo sceleratius utique pecunia sumitur.*

¶ Conscelerare, scelere polluere. Livius lib. 40. c. 8 *Agite, conscelerate aures paternas.* Et Catullus 68 ad januam impudicæ, v. 24 *Dicitur & miserum conscelerasse domum.*

¶ Conscelĕratus: Liv. lib. 8. cap. 18 *Mens conscelerata.* Et Cic. pro Cluent. cap. 10 *Nefarius & consceleratus vultus.* Idem pro Roscio Amerin. cap. 24 *A filiis conscelerati ssimis furta domestica pœnas parentum dies noctesque repetunt.*

SCĒNA, umbraculum theatrale, tabernaculum ἀπὸ τῆς σκιᾶς, eine Hütte / Gezelt. Veterum scenæ de frondibus struebantur sine pariete, postea tabulatæ fieri cœperunt in modum parietis. In scenis histriones recitabant, mimique & ludii cæteri. *Scenis agitatus Orestes*, Virg. 4. Æneid. v. 471. deſſen Tragedia offt geſpielet iſt. *In scenam producere*, Plin. lib. 7. cap. 48. *Dignus qui spectetur in scenâ*, Cicer. pro Quintio cap. 25. ¶ *Scenæ servire*, est servire tempori & rebus præsentibus sese accommodare, ſich in Zeit und Gelegenheit ſchicken. Cic. ad Brut. epist. 9 *Tibi tunc populo & scenæ, ut dicitur, serviendum est.* ¶ Scenæ etiam dicuntur partes actuum in fabulis. Hinc *Scena totius rei hæc est*, id est, actio, Cælius ad Cic. lib. 8. familiarium epist. 11.

¶ Scēnĭcus, σκηνικός, ut, *Actores scenici*, Quintil. lib. 6. cap. 1 Comödienſpieler. *Scenica dicacitas*, Idem cap. 3. ejusd. libri. Et, *venustas scenica* Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 8. *Nihil scenicum apud Græcos pudori est*, Livius lib. 24. Romanis moribus in scenam prodeuntes quæstus causâ infames erant l. 2. § 2. ff. de his qui not. infam. ¶ Sed & absolute *scenici* dicti, scenici actores. Suet. Nerone c. 21 *Non dubitavit etiam privatis spectaculis operam inter scenicos dare.*

¶ Scenice σκηνικῶς, ut, *facere aliquid scenice*, Quintil. lib. 6. cap. 1.

¶ Proscenium, locus erat liber ante scenam autæis & peripetasmatis tectam, in quo histriones agebant, das Vorgerüſt. Sueton. Nerone cap. 12 *Ludos spectavit e proscenii fastigio.* Inscript. apud Reinesium p. 298 THEATRVM ET PROSCENIVM REFECERE.

¶ Postscenium; *Postscenia vitæ* eleganti translatione actiones, quas celant homines, vocat Lucretius lib. 4. v. 1183.

¶ Scenographia, definiente Vitruvio lib. 1. c. 2 *est frontis & laterum abscedentium adumbratio.* Differt ab Orthographia & Ichnographia sive Sciagraphia, ut Salmasius Exerc. Plin. pag. 577 (ed. nov.) accurate monstravit. Totum enim corpus ædificii depingit: Orthographia solam frontem erectam: Ichnographia fundamentum solum in plano delineat.

¶ Scenopegia, orum, σκηνοπηγία, & singulare, σκηνοπηγία, Festa tabernaculorum, der Jüden Lauber-Hütten Feſt.

¶ Scenitæ populi Arabiæ, sic dicti a *scenis* vel tabernaculis, de quibus Plin. lib. 5. cap. 11. & Solinus cap. 23.

SCEPTICA, σκεπτική, secta Philosophorum semper dubitantium & quærentium, nihil autem statuentium. ¶ Sceptici, σκεπτικοὶ à σκέπτομαι, considero, ambigo. Origo ab Academia est: instituit Pyrrho, unde & *Pyrrhonici* appellati. Vide Gellium lib. 11. cap. 5. & Sextum Empiricum lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. item supra in *Academia* de Academicis.

SCEPTRVM, σκῆπτρον, insigne regium, ein Scepter. Cic. pro Sextio c. 26 *Sedens cum purpura & sceptro & insignibus illis regiis.* Suetonius Galbâ cap. 1. extr. *Augustique sceptrum e manibus exclusum est.* Ubi per *sceptrum*, scipio eburneus cum aquila intelligendus est. Hic enim Romanorum Principum insigne. Vide infra *Scipio*. vid. de Origine Sceptrorum Rupert. ad Pompon. Enchirid. p. 184. seq. ¶ 2. Usurpatur & pro imperio seu regno per metonymiam Xenoph. lib. 8. de Pædia Cyri: Οὐ γάρ τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῴζον ἐστι, ἀλλ' οἱ πολλοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῖ ἀλυσιτελέστατον, καὶ ἀσφαλέστατον. Quam sententiam imitatus Sallustius in Jugurth. cap. 10 elegantèr expressit, *Non exercitus, neque thesauri præsidia regni sunt, verum amici, quos neque armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur.* Seneca in Oedipo v. 705

Qui sceptra duro sæva imperio regit,
Timet timentes, metus in auctorem redit.

¶ Sceptrifer, *Manus sceptriferæ*, Ovid. 6. Fastor. v. 480. Et Silius lib. 17 v. 143 *Sceptriferas artæ palmas vinxere catenæ.*

¶ Sceptriger, idem. Silius lib 16. v. 244

Sceptrigero cum rege, pari sub honore residunt.

¶ Sceptuchus, σκηπτοῦχος, sceptrum tenens. Tacit. lib. 6. c. 33. Vide quæ de hac voce annotat Leunclavius ad Xenophont. pag. 1041. & in Pand. Turc. cap. 223. & 199.

SCHĔDA, æ, σχίδη, tabula, in qua litu spongiæ, quæ notatæ sunt, leviter deleri possunt, ein Schreibtäffelein / Eſelshaut. ¶ 2. Et folium chartæ nondum compactæ, ein Blat Papier / ein Zettel. Cicer. lib. 1. ep. ult. ad Attic. *Enitere, ut schedæ ne quæ depereat.* Quint. lib. 1. cap. 8 *Excutere omnes schedas.*

¶ Schedula, σχεδάριον. Cic. 15. fam. ep. 16.

¶ Schedia, æ, σχεδία, navigium quoquo modo constructum. ¶ 2. Et pons tumultuarius, eine Brück in Eil gemacht / Suida auctore. ¶ 3. Denique inelaboratum omne, *Schedion* a Græcis dicitur. Hinc *Schedia, orum*, Carmina sunt extemporalia & inelaborata, σχεδιάσματα, *Silvæ* nostri vocant, a σχεδιάζειν, quod est ex tempore dicere: Festus: SCHEDIA, *genus nubigii inconditum, id est, trabibus tantum inter se nexis factum. Unde mala poëmatia appellabit SCHEDIA ** ius, cum dixit: QVI SCHEDIVM FACIT INCONDITVM ET INELABORATVM.* Lacunam hujus loci feliciter explevit Fulvius Ursinus Notis ad Servium, *Lucilii* nomen ex quodam Apuleji loco inserens. Verba Apuleji sunt in Floridorum appendice, non, ut Ursinus laudat, de Deo Socratis: *Sed ut me*, inquit, *omnifariam noveritis, & in isto, ut ait Lucilius, schedio incondito experiamini, an idem sim repentinus, qui prapantus.* Firmat hanc eruditissimi viri restitutionem & conjecturam Petronius etiam, cum scribit: *Sed ne me putes improbasse Luciliana humilitatis schedium, quod sentio, & ipso carmine effingam.* Ita Ausonius libellum Epigrammatum, quibus in Bissulam puellam lusit, SCHEDIVM vocat:

Bissula in hoc schedio cantabitur, aut Emsinus.

Vet. Gloss. σχίδιον, *Ex tempore dictum.* Alia, quæ huc faciunt, vide apud Cresoll. lib. 3. Theatr. Rhet. cap. 11.

SCHĒMA, σχῆμα, figura. ¶ 2. Cicero lumina & ornamenta verborum sententiarumque σχήματα appellari ait. Et Augustinus de Trinit. lib. 15 cap. 9 *Schemata usitatius dicimus quam Figuras.* Sub schematum nomine continentur figuræ dictionis, & sententiarum. ¶ 3. Plautus *cum servili schemâ* dixit genere fœminino, Prologo Amphitruonis v. 117, antiquorum more: qui Græca neutra tertiæ declinationis in prima efferebant: & ita *Glaucomam* quoque dixit Milite act. 2. sc. 1. v. 70. Vide Priscianum lib. 6. & Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 258.

SCHIDIA, orum, σχίδια, fragmenta, quæ ex lignis fabri desecant, Späne. Vitruvius lib. 2. c. 1 *schidiis & ludo obstruere.*

SCHISMA, tis, σχίσμα, scissura, eine Spaltung. Differt ab Hæresi. Vide *Hæresis.*

¶ Schismaticus, qui schismate, id est leviore hæresi abruptus est ab ecclesia orthodoxa. Hieronymus epist. 21. ad Paullum Concordiensem, sub fin. *Dum schismatici hominis venena cognoscimus.* Definit accurate Augustinus Schismaticum, & ab Hæretico distinguit, libro de Fide & Symbolo cap. 10.

SCHISTVM, σχιστὸν, lac scissile, a quo scilicet liquidum sereſcens est divisum, gerunnen oder geſchtedene Milch / Dioscorid. & Plin. lib. 28. cap. 9. ¶ Idem & *Ova schista* dixit, tota lutea post triduanam incubationem lib. 29. c. 3. *Schistos, λίθος σχιστὸς, lapis*, vim habet hæmatitis, a quo Germani eum non distinguunt, ein Blutſtein / Agricola.

SCHOENVS & Schœnum, σχοῖνος, & funem Græcis significat, & juncum, Schilff. ¶ 2. Est & unguenti pessimi genus, quod ex σχοίνῳ seu junco odorato fiebat, auctore Turnebo lib. 23. Adv. cap. 18. Scalig. in Conject. ad Varron. & Festum.

¶ Schœnŏbătes, σχοινοβάτης, funambulus, der auff dem Seil geht / a σχοῖνος & βαίνω, vide *Funambulus.* Juven. sat. 3. v. 77

Augur, schœnobates, medicus, magus, omnia nobis.

¶ Schœnobaticus, σχοινοβατικός, ut, *Schœnobaticam facere* Cic. lib. 8. fam. epist. 1. Ubi tamen memineris legendum esse, *embaneticam*, id est, naviculariam.

¶ Schœnus, mensura Ægyptiaca, sexaginta stadia complectitur. Herodotus lib. 2. cap. 6 Ὁ σχοῖνος ἱππεὺς μέτρος ἐών Αἰγύπτιος ἑξήκοντα στάδια δύναται.

¶ Schœnus, Schœnuntis, σχοινοῦς, flumen Athenis proximum, à juncis dictum, auctore Strabone. ¶ 2. Portus item & oppidum Atticæ regionis Plin. lib. 4. cap. 7.

SCHŎLA, σχολή, ludus literarius, dictus hoc modo, vel ab otio honesto & voluptate in docendo, vel a vacando. Id enim Græcis σχολάζειν est. Ausonius Protreptico ad Nepotes v. 4

- - - - Grajo Schola nomine dicta est,
Justa laboriferis tribuantur ut otia Musis.

¶ 2. Scholæ, disputationes & controversiæ in scholis agitatæ, de rebus cognitione dignis, Schulgeſpräch / Lehr. Cicer. 1. Tusc. cap. 4 *Scholas dictorum quinque in totidem libros contuli.* Quintil. lib. 3. cap. 1 *Pomeridianis scholis Aristoteles præcipere artem oratoriam cœpit.* Cicero lib. 2. de finib. cap. 1 *Primùm deprecor, ne me tanquam Philosophum, putetis scholam vobis aliquam explicaturum*, id est, locum aliquem e Philosophia sive controversiam. Ad Juris scientiam etiam refertur, unde *Scholastici*, jurisperiti sunt & advocati, ut mox dicemus. ¶ 3. Apud JCtos & mediæ ætatis auctores *schola* etiam dicuntur, corpora, sive ordines, seu consortia hominum, qui in aula militabant; sub magistri offi-

ciorum imperio positi; cujusmodi scholarum undecim fuisse ex Codice discimus. Ita *Schola agentium in rebus: Schola domesticorum: Schola equitum & peditum: Schola Scutariorum* &c. in Codice leguntur. Ammianus lib. 15 sub finem: *His ita tristibus latum aliud addebatur, missos à Jovino milites adventare, quos capita Scholarum ordo Castrensis appellat*, &c. Et paullo post: *Quibus compertis, Valentiniano, qui cum iisdem rediret, regenda scutariorum secunda committitur schola, & Vitellianus domesticorum consortio conjungitur* &c. Meminit & alibi. Vid. Vales. ad Ammiani d. l. f. 442. ¶ His qui adscripti Scholis essent, *Scholares* sive σχολάρχαι dicebantur, de quibus & luculentus locus, & dignus lectu apud Agathiam est lib. 5. Hist. Justin. Severus Sulpitius de Vita Martini lib. 1. c. 1 *Ipse armatam militiam in adolescentiâ secutus inter scholares alas sub rege Constantio, deinde sub Juliano Cæsare militabit.* Vide & Meursii Glossarium Græco-Barbarum. Alias significationes vocabuli *Schola* tam generales, quam singulares doctissime congessit Henr. Valesius ad Ammiani lib. 14. fol. 33. quas pretium erit sublegere.

¶ Scholaris, idem quod *Scholasticus*, *à scholis* literatus dictus. Sed hæc recentior notio, si non analogiæ, sed usui veterum illam compares. Vide sis Curas nostras Posteriores de hoc verbo. ¶ 2. Deinde *Palatinus miles*; horum scholarium multa mentio in Codice. Vide paullò ante.

¶ Scholaris, adjectivum, pro scholasticus, etiam de litterarum studiis, usus admisit mediæ ætatis Latinorum. Sic Hieronymus ad Damasum epist. 125. quæst. 2 *scholari declamatione*, & Fulgentius præfat. lib. 1. Mytholog. *scholaria rudimenta* dixit. Vide Cur. Poster. c. 1.

¶ Scholasticus, a, um. *Scholastica disciplina, Scholastica controversia*, Quintil. lib. 4. cap. 2. *Scholastici studiosi*, Plin. lib. 1. ep. ult.

¶ Substantive sumtum denotat eum, qui deditus literis, & eloquentiam exercet aut docet. Plinius de Isæo lib. 2. ep. 3 *Annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantùm est, quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos enim, qui in foro versique litibus terimur, multum malitiæ, quambis nolentes, addiscimus.* Seneca Præfat. lib. 5. Controvers. *Nihil indecentius, quam ubi Scholasticus, quod non nobit, imitatur.* Auctor Dial. de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 35 *At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas Scholasticorum, qui RHETORES vocantur.* Severus Sulpitius Dial. 1. cap. 5 *Quia Scholasticus*, (id est, eruditus) *is, non immeritò te versu Comici illius admonebo* &c. Et cap. ultimo: *Caterum cum sis scholasticus, hoc ipsum quasi scholasticus artificiosè facito, ut excuses imperitiam, quia excusperas eloquentia.* Plura de hoc vocabulo notarunt Casaub. ad Maximinum Lampridii, Vowerius ad Petronium, Rittershusius ad Salvianum p. 3. seqq. ¶ 2. Et *scholastici* jurisperiti & advocati dicebantur. Vide Vossium de Hist. Græc. in Agathia Scholastico pag. 270.

Rittershusius Sum. Lect. L. II. c. 3.

¶ Scholium, σχόλιον, glossema, interpretatio brevior, eine kurtze Erklärung oder Auslegung / breve scriptum. Cicer. ad Attic. lib. 16. epist. 7 *Velim σχόλιον aliquid elimes ad me, oportuisse te istuc facere.* ¶ *Scholia* etiam hymni dicebantur, in honorem heroum cantari soliti: sic *Scholium* sive *melos Harmodii* apud Athen. lib. 15. Leopard. lib. 12. cap. 8. Andr. Schottus in Procli Chrestomathiam. Voss. lib. 3. Inst. Orat. p. 417.

¶ Scholiastes, æ, qui paraphrasin in veteres auctores, poetas maxime scripsit, v. g. in Homerum, Pindarum, Horatium, Juvenalem &c.

SCIAGRAPHIA, σκιαγραφία, levis adumbratio, ichnographia, quam quidam Vitruvii Scenographiam interpretantur, sed falso, ut erudite Salmasius ad Solinum ostendit pag. 577. edit. sec.

SCIAMACHIA, σκιαμαχία, pugna umbratilis seu belli simulacrum, quemadmodum ex Ennio descripsit Virg. lib. 5. Æneid.

SCIATER, σκιατήρ, umbræ indagator, gnomon, der Schatten-Zeiger in der Sonnen-Uhr.

¶ Sciatericon, solarium, ein Sonnen-Zeiger. Plin. lib. 2. c. 76. Vide & *Sciotericum*. Sed hæc suæ linguæ relinquimus.

SCILICET, quasi *scire licet*, adverb. confirmandi, sed ironicum fere. Virg. 4. Æneid. v. 379 *Scilicet ut superus labor est.* Et Ter. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 14 *Id populus curat, scilicet*, ach ja / da kümmert man sich sehr um. Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 1 *Quis tu ipse scilicet laudator scriptorum meorum?* ¶ 2. Sed extra ironiam affirmandi vim habet. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 8. v. 10 *Frustrà igitur Thais tota est? scilicet*, id est, certe, ja traun / freylich. ¶ 3. Et eandem significationem, quam nempe, videlicet, & nimirum, nemlich / oder / als nemlich / quorum posterioribus, *videlicet & nimirum*, Cicero pro *scilicet* frequenter utitur. ¶ 4. Aliquando plane verbum est. Ut apud Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 117. Syrus ait: *Sed istum*, Cliniam puta, *exora, ut suam esse assimulet.* Ad ea Clinia: *Scilicet, facturum me esse*, id est, scire licet, me facturum. Item act. 5. ejusdem fabulæ sc. 1. v. 19 *Continuo injecisse verba sibi Dromonem scilicet.* Similiter & *videlicet* usurpatur.

SCILLA, σκίλλα, Varro *squilla* scribit, planta est, eine Meer-Zwiebel / nascitur enim in maritimis Hispaniæ. Plin. lib. 19. c. 5 *Nobilissima est scilla, medicamini nata, acetoque exacuendo. E scilla non nascitur rosa*, proverbiale est apud Theognidem: Οὐπω γὰρ ἐν σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος &c. Eine Eul heckt keinen Blaufuß. Vid. Chiliad.

¶ Scillinus, & Scilliticus, adjectiva. *Acetum scillinum & scilliticum*, Plin. lib. 23. cap. 2.

¶ Scillites, æ, *Vinum scillites* apud Columell. lib. 12. cap. 33. & *acetum scillites* Plin. lib. 32. cap. 10. Ausonius Epist. 4. v. 67

Scillite decies si cor purgeris aceto.

SCILURUS, Scytharum rex octoginta filiorum Pater. Hic mortì proximus, fasciculum hastilium sibi jussit afferri. Hunc colligatum, sicut erat, singulis natis confringendum dedit. Quod pro se quisque cum præstare posse negaret, ipse unum post alterum extractum, sine negotio confregit omnia, significaturus, concordiam ipsos firmos & insuperabiles servaturam, dissidio instabiles ac imbecilles eorum res fore. Plutarchus de Garrulitate pag. 511. Simile quid apud Æsopum habetur Fab. 174.

SCIMPODIUM, lectus humilis, & parvus, grabatulus, ein Faul-Bettlein. Gellius lib. 19. cap. 10 *Offendimus eum cubantem in scimpodio Gracienst, circum undique sedentibus multis doctrinâ, aut genere, aut fortunâ nobilibus viris.* Vox Græca est. Lectulorum ejusmodi formas apud Antonium Bosium in Roma subterranea delineatas videre licet pag. 83. 91. & 101.

SCINCUS, animal est aquaticum, simile crocodilo, sed parvum, lacertæ magnitudine. *Crocodilum terrestrem* vocant Dioscorid. Matthiolus. Vid. Plin. lib. 8. cap. 25.

SCINDO, scindere, schneiden / zerschneiden / zertheilen. Cicer. lib. 5. fam. ep. 20. extr. *Hanc epistolam cur non scindi velim, caussa nulla est.* ¶ *Scindere penulam*, Cicer. 13. ad Attic. epist. 33, est impensius hospitem retinere, fest halten und den Rock darüber zureissen. Idem ibidem: *Horum ego vix attigi penulam, tamen remanserunt*, ich habe sie nicht sehr genöthiget / und sind doch geblieben. Virg. 2. Æn. v. 39

Scinditur incertum studia in contraria vulgus,

id est, dividitur, trennt sich / wird zertheilt.

¶ Scissus. Ut, *Scissa vestis*, Virg. Æn. 12. v. 609. De *vestibus scissis* exempla plura in Sacris literis, & apud omne genus aliorum auctorum. Vide Barth. ad Stat. lib. 9. Thebaid. p. 991. seqq. & quæ nos ad Curtium lib. 3. c. 11. n. 25 notavimus.

¶ Scissus, ûs, nomen subst. Gloss. Cyr. Scissus, σχίσμα. Tribuunt etiam Varroni.

¶ Scissio, idem. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 6. p. 29 *natione scissionis.* Onomast. Vet. *Scissio*, ῥαφή.

¶ Scissor, qui obsonia conscindit, ein Vorschneider. Gr. κρεοδόμος. Petronius pag. 82 *Processit statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus lacernit obsonium.* Vide ibi interpretes, & Dousam præcipue: item supra *Carptor*, & *Carpus*. Adde Lipsi. lib. 2. Saturnal. cap. 2.

¶ Scisilis, e, das sich schneiden und theilen läst. Onomast. *Scissile*, ῥαπτόν. Celsus lib. 6. cap. 11 *alumen scissile.*

¶ Scisūra, ein Riß / Schnitt. Gloss. Vet. *Scissura*, σχίσμα. Plin. lib. 11. cap. 28 *Penna insectis omnibus sine scissura.*

¶ Scissim, adverb. gespalten. Prudentius Tetrasticho 9

Ecce Dei famulu scissim freta rubra dehiscunt.

¶ Abscindere, amputare, ut, *Abscindere linguam, caput*, &c. abkürtzen / abschneiden. Et, *Tunicam a pectore abscindere*, Cic. 7. in Verr. cap. 1. *Caput cervicibus abscindere*, Idem 11. Philippic. cap. 2. ¶ *Insula a continenti abscissa*, Plin. lib. 4. cap. 1. Et, *Abscissa omni spe auxilium implorare*, Livius lib. 35. cap. 45. Idem lib. 26. cap. 30 *Unum spe undique abscissa consilium esse rati, ut se* &c. Sed *Abscissor justitiæ* apud Valer. Max. lib. 6. cap. 5. ext. 4. videtur potius ad *Abscido* in *Cædo*, quam ad *Abscindo* referri.

¶ Abscissio. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 53 *Significatio fit per exuberationem, ambiguum, consequentiam, abscissionem, similitudinem.* Explicationem vide cap. seq.

¶ Abscisse, adverbium. Lege 5. Digest. de Jure immunitat. § 2 *Demonstratur varie, nec abscisse*, id est, copiosè, non ἀκριβῶς. Sic & *Abscise* usus Val. Maximus lib. 3. cap. 7. n. 6. ext. *Si verba numeres*, [dixit] *breviter & abscise: si sensum æstimes, copiosè & valenter.* Nisi, ut sæpe in libris, *abscise & abscisse* idem sunt.

¶ Circumscindere. Livius lib. 2. cap. 55 *Quo atrocius clamabat, eo infestius circumscindere & spoliare lictor*, scil. cœpit. Rings herum abreissen / abschneiden.

¶ Conscindere, in Stück zerreissen / zerschneiden. *Conscindere epistolam*, Cicer. lib. 7. fam. ep. 26. *Vestis conscissa*, ein zerrissenes Kleid. *Pallula conscissa*, Plautus Trucul. act. 1. sc. 1. v. 32.

¶ Conscissura, das Zerreissen / ein Riß. Plinius lib. 34. c. 8 *Cicatricibus atque conscissuris.* Harduinus legit *concisuris*, S simplici, quod potest a Concido esse.

¶ Conscissio, idem. Augustinus de morib. eccl. cathol. cap. 34 *quid inter unitatem & conscissionem interest.*

¶ Discindere, von einander reissen / in Stücke zerreissen. Ter. in Eunuch. act. 4. sc. 3. v. 4 *Vestem omnem misere discidit.* Idem in Adelphis act. 4. sc. 2. v. 20 *Vide, ut discidit labrum*, siehe / wie er das Maul zerflennet. *Discindere amicitias*, id est, dirimere, dissolvere, zertrennen / Cicer. de Amicit. cap. 21. *Discissi muri*, Statius lib. 1. Silv. 1. v. 11.

¶ Disci-

¶ Diſciſſio, nomen. Auguſtinus de Fide & Symbolo c. 10 *Schismatici diſciſſionibus iniquis a fraterna caritate diſſiliunt.* Et epiſt. 261 *plebis diſciſſione.*

¶ Exſcindere. *Exſcindere linguam*, Cicer. de Orat. lib. 3. c. 1. Sed *Exſcindere urbem*, Virg. 2. Æneid. v. 177. *gentem*, Æneid. 9. v. 137. *domos*, Æneid. 12. v. 643, idem quod evertere, über einen Hauffen reiſſen / verwüſten / ausrotten.

¶ Excidium, gentis, urbis, die Zerſtörung. Liv. lib. 41. cap. 11 *Iſtria trium oppidorum excidio pacata eſt.*

¶ Excidio, onis. Plaut. Curc. act. 4. ſc. 3. v. 2.

¶ Exciſio, Ausſchneidung / Verwüſtung. Gloſſ. Vet. *Exciſio*, ἐκτμησις, ἐκκοπή, ἐκτομή.

¶ Exciſor. Eadem Gloſſa: *Exciſor*, ἐκκόπης.

¶ Exciſorius, a, um. *Scalper exciſorius*, quo caro vitioſa exſcinditur, Celſus lib. 8. cap. 3.

¶ Perſcindere, mitten von einander / oder mitten hindurch ſchneiden. Liv. lib. 21. cap. 58 *Omnia perſcindente vento & rapiente.*

¶ Perſciſſus. *Perſciſſa carbaſus*, Lucret. 6. v. 110.

¶ Interſcindo. Cicer. de Legib. 2. cap. 4 *A tergo pontem interſcindere* dixit, die Brücke hinter ſich abwerffen. Tacitus lib. 15. cap. 35 *Brachiorum venas Torquatus interſcidit.* entzwey ſchneiden.

¶ Proſcindere. *Proſcindere terram, campum*, das Land umpflügen / umreiſſen. Varro lib. 1. de R. R. cap. 29 *Terram cum primum arant, proſcindere appellant.* Virg. lib. 2. Georg. v. 237

– – validis terram proſcinde juvencis.

¶ 2. Cædere eſt, abhauen. Lucan. lib. 3. v. 434

– – aëriam ferro proſcindere quercum.

¶ 3. *Proſcindere & convicio aliquem proſcindere*, per metaphoram, einen zur Banck hauen / läſtern / Plin. lib. 36. cap. 6. & Sueton. Aug. cap. 13.

¶ Proſciſſio, prima aratio, das Brachen. Columell. lib. 6. c. 2 *dura proſciſſio terræ.*

¶ Proſciſſum, ſubſtantivum, pro terra proſciſſa, Columell. lib. 2. cap. 2.

¶ Reſcindere. *Reſcindere pontem*, abwerffen / Cæſ. lib. 1. Gall. cap. 7. *Reſcindere vias*, Seneca in Phœniſſ. v. 226. Weg verhauen / Paß verlegen. *Vitem reſcindere*, beſchneiden / Columell. lib. 4. cap. 29. ¶ 2. Terent. in Phorm. act. 2. ſc. 4. v. 15 *Mihi non videtur, quod ſit factum legibus, reſcindi poſſe*, id eſt, abrogari, aboleri, per metaphoram, mich bedünckt nicht / daß diß / ſo mit Recht gefaſt / wieder könne umgeſtoſſen oder auffgehaben werden. Quomodo & Cicero, *judicium* ſive rem judicatam *reſcindere*, dixit pro Cluent. cap. 22, & 7. in Verrem cap. 8. Contrarium enim eſt *ratum habere.* Et, *Reſcindere pactiones*, Idem de Provinciis Conſularibus cap. 5. Vergleich umſtoſſen. Et, *Acta alicujus reſcindere*, 13. Philipp. cap. 3.

¶ *Reſciſſoria actio*, Lege 18 Cod. de poſtliminio reverſis: & abſolute *reſciſſoria* Lege 21 Dig. de Donation.

SCINDVLA, pro Scandula, (quod Plin. Vitruv. & Columell. habet, de quo ſupra) Vegetius & alii dixerunt. Quo etiam noſtrum Schindel referendum eſt. *Scindula* autem a ſcindendo, ut Iſidorus derivat lib. 17. cap. 3. VVowerius ad Græcam originem refert emendationibus Apulejanis. Nam σκανδάλαι Ariſtophanes in Nubibus memorat, quos τὰ λεπτότατα τῶν ξύλων Scholiaſtes interpretatur. Locus eſt act. 1. ſc. 2. v. 5. Vide & Voſſium lib. 3. de vitiis ſermonis cap. 47. Hinc

¶ Scindularis, are, adjectivum, ut, *tectum ſcindulare* apud Apulejum 3. Metamorph. ein Schindeldach. Sed & hîc meliores libri *Standulare* præferunt, Elmenhorſtii p. 137, Pricæi p. 54.

SCINIPES, inſectorum genus, quod in plagis Ægyptiacis numeravit Alcimus lib. 5. v. 164

Illic quas ſciniſes vocitant &c.

Adde Cat. du Freſne Gloſſ. Lat. med. ævi.

SCINTILLA, quæ ex motu ſilicis illiſi ad chalybem excutitur, ein Funck, Virg. 1. Æn. v. 174

Ac primum ſilicis ſcintillam excudit Achates.

¶ Metaphoricæ locutiones elegantes ſunt: ut, *Scintilla belli*, pro reliquiis, Cicer. lib. 10. fam. epiſt. 14 *In illam*, inquit, *curam incumbe, ut ne qua ſcintilla teterrimi belli relinquatur.* Et Declam. Antequam iret in exil. *Conſpiratio in reſtincta, ut ſcintilla nulla comparent incendii.*

¶ Scintillula, ein Fünckleln. *Scintillulas virtutum in puero vidimus*, Cic. de finib. lib. 5. cap. 15.

¶ Scintillo, are, funckeln. Virg. 1. Georg. v. 392

Cum teſta ardente viderunt
Scintillare oleum.

Et Plinius lib. 20. cap. 1 *Scintillare ſurſum ac deorſum.* Ac Silius lib. 7. v. 593 *Scintillant criſta &c.*

¶ Scintillatio. Plinius lib. 20. cap. 9 *Oculorum ſcintillatio*, id eſt, motatio contra naturam, Beſchwerung / da man die Augen nicht kan ſtill halten.

SCIO, ſcire, notæ verbum ſignificationis pro comprehendere & tenere, quæ didicimus. Wiſſen. Plaut. in Trinum. act. 1. ſc. 2. v. 168 *Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nequicquam ſciunt.* Cic. de Orat. lib. 1. cap. 51 *Nihil certum ſcire, nihil plane cognoſci & percipi poteſt.* Conſtruitur varie. *Scire ex aliquo*, Plaut. Curcul. act. 2. ſc. 2. v. 7. von einem erfahren haben. *Nemo ex me ſcibit*, Terent. Phorm. act. 5. ſc. 1. extr. Idem in Eunuch. act. 5. ſc. 3. v. 12 *De cognitione ut certum ſciant.* Sed, *Scire Græce*, Cicer. 2. de Finib. cap. 5. Et, *Latinè ſcire*, de Clar. Orat. cap. 37. Griechiſch / Lateiniſch. *Fidibus ſcire*, Terent. in Eunuch. act. 1. ſc. 2. v. 53. auff Seitenſpiel können. *Quod ſciam*, das mir bewuſt wär / das ich wüſte / Cicer. ad Attic. lib. 16. ep. 2. Ter. in Eun. a. 4. ſc. 4. v. 54 *– – – –

¶ Scitus, a, um, argutum, elegans. artlich / fein. Terent. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 6 *Perecastor scitus puer natus est Pamphilo*, ein fein liebliches Kind. Idem in Heaut. act. 1. sc. 2 v. 36 *Scitum est, periculum ex aliis facere tibi, quod ex usu siet*, das ist fein / das ist eine Klugheit / ꝛc. *Quam scitum est*, Idem in Phorm. act. 5. sc. 4. v. 2. Plautus Amph. act. 1. sc. 2. v. 8 *Scitus Sycophanta*. Comparativ. *Animi scitiores*, Tertullian. de Anima cap. 25. geschickte Köpffe. Et Lampridius Commodo cap. 2 *mulierculae forma scitioris* dixit. Superl. *Scitissimus chorus*, Apulejus lib. 10. p. 254.

¶ Scitum, subst. quære paullo post.

¶ Scite, docte, venuste, künstlich / fein. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 5 *At si scias, quam scite in mentem venerit*. Et, *Scite & latente perscripta litera*, Cicer. in Pisonem cap. 25. *Scitissime discursum obire*, Apulejus lib. 9. p. 222.

¶ Scitulus, a, um. *Forma scitula*, Plaut. in Rud. act. 4. sc. 1. v. 3. Et Arnobius lib. 3. pag. 112 *Ut interballa & numeros vocum conserant scitula ac modulentur sorores.*

¶ Scitule, adverb. artlich / künstlich. Apulejus lib. 7. pag. 192 *Tuceta concinnat : apponit scitule.* Idem lib. 10. pag. 253 *gradum scitule referens.*

¶ Perscitus, admodum scitus. Cicero lib. 2 de Oratore cap. 67 *Per mihi scitum videtur*, &c.

¶ Sed *Scitum* substant. placitum, decretum significat, a *sciscо*, eine Satzung / eine Lehr. J. Scalig. lib. 4. Auson. Lect. 20 *Quae Graci*, inquit, *vocant χρείας, eas Latini scita & oracula : ut scitum illud Catonis, oraculum illud Catonis* &c. Sen. in ep. 94 *Quae Graci δόγματα vocant, nobis vel decreta licet appellare, vel scita, vel placita*, ut Plebiscitum. Liv. lib. 10. cap. 22 *Volumnio ex Senatusconsulto & scito plebis prorogatum imperium est.* Sic, *Scita ac jussa comprobare*, Cic. pro Cor. Balb. cap. 18.

¶ Hinc *Plebiscitum*, id est, sanctio seu decretum plebis, quod etiam divise scribi potest, nec non inverse *scitum plebis*, ut modo ex Livii 10. cap. 20 extrem. vidimus. Et Cicer. lib. 3. ad Attic. ep. 23 ex Tribunorum rogatione : PER LEGES PLEB. VE SC. id est, *per leges plebibe scita.* Plerumque autem conjungitur. Livius lib. 3. c. 55 *In controverso jure erat, tenerenturne patres plebiscitis.* Cicero 2. de Orat. cap. 48 *Plebiscitis toties consularem potestatem minui.* Vide plura de Plebiscito apud Gellium lib. 10. cap. 20.

¶ Populiscitum, idem fere, quanquam plebem ac populum distinguit Gellius c. l. atque ita etiam plebis populique jussa. Cornelius Nepos Alcib. cap. 7. n. 4, & in Epaminonda itidem c. 7. n. 4 usus est, idque ex MSS. restitutum a viris doctissimis.

¶ A Scio est *sciscere.* Plaut. in Amphit. act. 5. sc. 1. v. 17 *Accurro, ut sciscam, quid velit*, id est, sciam vel resciscam. ¶ 2. Constituere, sancire, pronunciare. *Rogationes plurimas propter vos populus scibit*, Plaut. Curcul. act. 4. sc. 2. v. 23. Sic, *Sciscere legem*, Cicer. de Provinc. Cons. cap. 15. Idem 2. de Legib. cap. 5 *Mulca pestifere sciscuntur in populis.* Ausonius Eidyll. 2. seu Epiced. in patr. v. 23

Felicem scibi, non qui, quod vellet, haberet :
Sed qui per fatum non data non cuperet.

Arnobius lib. 2 *Qui nihil sciscunt, & pronunciant unum.* Idem ibidem : *Antiquis opinionibus scitum est.*

¶ Scitor, scitari, interrogare, forschen / fragen. Horatius lib. 1. epist. 7. v. 60

Sciuri libet ex ipso, quodcunque refers.

Virg. lib. 2. Æn. v. 114

Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi
Mittimus.

¶ Scitatio, interrogatio, percontatio. Ammianus lib. 18. cap. 9 *indefessa sciscitatione percontans.*

¶ Scitamentum, ornamentum, artificium, quomodo Gellius lib. 18. cap. 8 figuras rhetoricas *scitamenta* appellat. ¶ 2. Plauto Menæch. act. 2. sc. 3. v. 26 *scitamenta* exquisita edulia sunt, quæ *mellita scitamenta* Apulejus lib. 10. pag. 245 vocat. Dulcia enim erant. Unde Onomast. Vet. *Scitamenta, ἡδύσματα.*

¶ Sciscitor, sciscitari, idem quod Scitor, forschen / fragen. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 4. v. 10 *Quicquid est, procul hinc licet, quid sit, sciscitari.* Cicero lib. 3. Natur. Deor. cap. 7 *Epicuri ex Vellejo sciscitabar sententiam.* Tacitus lib. 3. Hist. cap. 38 *sciscitari causam.*

¶ Sciscitatio, Nachforschung. Petronius : *diligentissima sciscitatione quærere.*

¶ Sciscitator. Prudentius hymno Jejunant. v. 193

Explorat arte sciscitator callidus.

Ammianus lib. 22. cap. 42 *artium minutissimus sciscitator.*

Composita :

¶ Adsciscere, vel ascisсere, adjungere sibi, assumere, accersere, appetere, ut, *Adsciscere sibi socios*, Cæsar 1. Gall. cap. 5. annehmen. *Adsciti in numerum civium*, Cic. pro Arch. cap. 2. extr. *Adsciscere sibi laudem*, Idem pro Dom. sua cap. 36. *Adsciscere sibi nomen regium*, sich anmassen / Liv. lib. 33. c. 21.

¶ Ascitus, ascium, id est, accersitum, contrarium nativo. Angenommen / angewehnt. Cornel. Nepos de Attico cap. 4 *Tanta erat suabitas sermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum.*

¶ Conscire, conscium sibi esse, thm bewust seyn. Horat. lib. 1. ep. 1. v. 60 — — — — *hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.

¶ Conscius, dativum & genitivum simul plerumque adsciscit, ut, *Conscium sibi esse culpæ, maleficii, noxæ*, &c. Ter. in Phorm. act. 1, sc. 3. v. 4 *Rogitas ? qui tam audacis facinoris mihi conscius sis*, der du so wol weist als ich / ꝛc. Cicer. 2. Tuscul. cap. 4 *Mihi conscius sum, nunquam me nimis cupidum fuisse vitæ.* Et, *Mens sibi conscia recti*, Virg. 1. Æneid. v. 604 *Homo omnium meorum studiorum, consiliorum, officiorum maxime conscius*, Cic. 5. fam. epist. 5. der mich in- und auswendig kennet. Idem tamen dixit, *Facinori alicui conscium esse*, pro Cluent. cap. 20. Cum ablativo & præpositione *in* Propertius junxit lib. 1. eleg. 10. pr. *Assuetum vestris conscius in lacrymis.* Tribuitur non raro rebus inanimis. Sic *Conscium ignem* Herûs amorum Lampadem dicit apud Stat. lib. 6. Thebaid. v. 547, & *Conscia templa*, Idem lib. 8. v. 206.

¶ Conscientia, conscia mens, das Gewissen. *Magna vis est conscientiæ*, das Gewissen vermag viel / Cicero pro Milone cap. 23. *Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officii mei benevolentiæque*, Idem 3. fam. epist. 7. *Optima mentis conscientiâ consolari se*, Idem de Clar. Orat. c. 71 sich deß trösten / daß man ein gut Gewissen hab. *Mea quidem conscientia pluris est, quam omnium hominum sermo*, Idem ad Attic. lib. 12. epist. 28. Et rursus ad eundem lib. 10. epist. 4 *Præclara conscientiâ sustentor, cum cogito, me de Republica meruisse optime* &c. Et rursus lib. 13. ad eund. epist. 20 *In omni vitæ suæ quemque a recta conscientia transversum unguem non oportet discedere.* Et rursus lib. 6. fam. ep. 4 *Conscientia rectæ voluntatis maxima consolatio est rerum incommodarum.* Illud autem, quod vulgo dictitant, *Conscientia mille testes*, Quintiliani est lib. 5. cap. 11 sub finem. Atque in his exemplis omnibus *Conscientia* illud interius judicium animi censuramque significat eorum, quæ fecimus, egimus, diximus : quæ aut redarguit nos injecto metu, aut absolvit, & quandam fiduciam lætitiamque affert nobis. ¶ 2. Aliquando tamen simpliciter scientiam rei sive notitiam, quæ nobis cum aliis communis, designat. Cic. 1. Catil. pr. *Constrictam jam omnium horum conscientiâ teneri conjurationem tuam non vides ?* Curtius lib. 7. cap. 1. n. 31 *Quod igitur conscientiæ afferetur judicium ?* hoc est, quo argumento vinci potest, conjurationis nos conscios esse ? Tacitus lib. 1. Histor. c. 25 *in conscientiam facinoris pauci admissi*, & cap. 28 *Præbuit plerique suspicionem conscientiæ :* & alibi sæpius. Suetonius Calig. cap. 56 *Duo consilium* (de sustollendo Principe) *communicaverunt perfecerunique, non sine conscientia potentissimorum libertorum.* Florus lib. 2. cap. 12 *Nemo Regum diutius amissa fortuna conscientiam retinuit.* Tertullian. adversus Marcionem lib. 2. cap. 7 *Anima a primordio conscientia Dei dos est.*

¶ Conscisco, conscisсere, proprie est sciscere, statuere, decernere, seu potius una sciscere & conjunctis suffragiis. Livius lib. 1. cap. 32 *Populus Romanus Quiritium bellum cum priscis Latinis jussit esse, senatusque populi Romani Quiritium censuit, consensit, conscivit, ut bellum cum priscis Latinis fieret.* ¶ 2. Ad mortem fere pertinet, quemadmodum Valla monet lib. 5. cap. 86. Ut, *Mortem sibi ipsi consciscere*, Cicer. 5. in Verr. cap. 56, sich selbst umbringen oder entleiben. *Veneno sibi mortem consciscere*, Idem de Clar. Orat. cap. 11. thm selbst vergeben. Idem 7. fam. epist. 3 *Aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria.* Et Liv. lib. 9. cap. 26 *Mors, haud dubie ab ipsis consciis, judicio subtraxit.* ¶ 3. Ad alias res refertur, idemque est, ac de iis decernere & apud se statuere. Cicero ad Brutum epist. 16, *Facinus consciscere*, dixit, eine That begehen. Tacitus 3. Histor. cap. 9, 3 *Opprimi duæ legiones potuere, aut retro alia desertâ Italiâ turpem fugam conscivissent.*

¶ Desciscere, est ab imperio se ductuque alterius subtrahere, ut exponit Valla, sich von einem abschliessen / abtreten / abfallen. *Desciscere a populo Romano ad alios*, Livius lib. 28. cap. 29. *Desciscere à societate*, Vellejus lib. 2. cap. 100. *Desciscere a consuetudine parentum*, Plinius junior lib. 3. epist. 20. von der Alten Gebrauch abtreten. *Desciscere ab antiqua institutione*, Cic. 4. de Finib. cap. 8. *Desciscere à natura*, Idem 3. Tuscul. cap. 2. Et Quintilianus, ut putatur, de causis corruptæ eloquentiæ cap. 28 *Eloquentia & cætera artes desciverunt ab ista vetere gloria.* Ac Vellejus Paterculus ineunte lib. 2 *non gradu, sed præcipiti cursu a virtute desitum, ad vitia transcursum.*

¶ Inscius, ignarus, stultus, ut, *Abi, sis inscius*, Ter. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 9. Idem in Heaut. act. 4. sc. 2. v. 19 *Si peccavi, mi Chreme, inscius feci*, id est, imprudens, vel per imprudentiam, unwissend / ungern. Et ibidem : *Te inscientem atque imprudentem dicere ac facere omnia.* Nepos Eumene cap. 12 extr. *inscio Antigono.*

¶ Inscientia, ignorantia, Unverstand. Cicer. pro Sylla cap. 14 *Tenebræ erroris & inscientiæ.* Idem in Academ. lib. 4. c. ult. *Inscientia multa versatur in vita.* Et Cæsar 3. de B. Gall. cap. 9

Navi-

Navigationem impeditam propter inscientiam locorum paucitatemque portuum sciebant. Et eodem lib. cap. 13 *Pelles pro velis alutæque tenuiter confectæ, sive propter lini inopiam atque ejus inscientiam, sive &c.*

¶ Inscienter. unwissend. *Inscienter facere*, Cic. Top. cap. 8. Superl. *Inscientissime* ap. Hygin. lib. 2. Astron. cap. 12.

¶ Inscitus, a, um, inelegans, nicht fein. ¶ Item stultus, tölpisch/ ungeschickt. Plaut. Menæch. act. 2. sc. 3. v. 85 *Mulier stulta atque inscita.* Idem Bacchid. act. 4. sc. 10. pr.

Quum magis in pectore meo fobeo, quæ mens filius turbat det,
Quàm se ad bibam & quos ad amores præcipitem inscitus capesset,
Magis cura est, magisque afformido, ne is pereat.

¶ 2. Inscitior. *Quid est inscitius?* hoc est, absurdius, was ist ungereimter? Cic. 2. Nat. Deor. cap. 13. Et, *ne inscitiores audiant ac discant*, Gellius lib. 19. cap. 10. extr. *Inscitissimus*, Plaut. Mostell. a. 5. sc. 2. v. 16.

¶ Inscitè, illepidè, imperite. *Inscitè facere*, unweißlich/ närrisch thun/ Plaut. act. 1. sc. 2. v. 58. Columell. lib. 5 *Id plurimum refert, inscite non facere.* Quintilianus lib. 11. cap. 3. pag. 824 *Si inscite spiritus recipiatur, non minus adfert obscuritatis, quam vitiosa distinctio*, wann man in der Rede Athem holet zwischen Worten/ die zusammen gehören. Superl. *Inscitissime*, Gell. lib. 10. cap. 16.

¶ Inscius, ignarus. *Rerum omnium inscius.* Cicer. de Socrate, lib. de Clar. Orat. c. 85 *Socrates se omnium rerum inscium fingebat & rudem.* Livius lib. 24. c. 48 *Inscia ac temeraria turba.*

¶ Inscitia, ignorantia, imperitia, imprudentia, stultitia, Unverstand. Terentius in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 17 *O Jupiter tantam inesse animo inscitiam?* Idem in Phorm. *Nam qua inscitia est, adversum stimulum calces?* subaudi, *jactare.* Cicer. in offic. lib. 1. cap. 34 *ineuntis ætatis inscitia senum regenda prudentia est.* Sic, *Inscitia legum*, Horat. 2. Satyr. 1. v. 81. *Inscitia antiquitatis*, Gellius lib. 11. cap. 6. *Inscitia regendi navis*, Tacitus Agricol. cap. 28, 4. *Inscitia ædificandi*, Idem de German. c. 16, 2.

¶ Nescire, ignorare. Terent. in Eunuch. a. 4. sc. 7. v. 29 *Nescio, cui maledicas nunc viro.* Idem in Andr. act. 2. sc. 2. v. 3 *Latus est, nescio quid. Alios nescio*, von andern weiß ich nicht. Plaut. Curcul. extr. *Ego te vehementer perire cupio, ne tu me nescias*, id est, ignores. *Nescias, quod scis*, was du weist/ laß dich nicht mercken. Terent. Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 54 *Tu pol si sapis, quod scis, nescis.* Cicer. de clar. Orat. cap. 37 *Non tam præclarum est scire Latine, quam turpe nescire*, Lateinisch können/ nicht können. *Nescimus, quid serus vesper ferat:* dictum vetus, quod Satyræ cuidam Varro titulum fecit. Vide Gellium lib. 13. cap. 11.

¶ *Nescio quis*, formula, qua vel in contemtu vel ignoratione utimur. Plaut. Amphitr. a. 2. sc. 1. v. 176 *Nescio quem loqui autumat.* Cicero pro Dejotaro: *At misit ad Calium nescio quem.*

¶ Nescius, ignarus, nesciens, ut, *Mali impendentis nescius*, Plinius lib. 8. epist. 23. Virg. Æn. 10. v. 501.

Nescia mens hominum fati sortisque futuræ, &c.

Non sum nescius, Cicer. 1. de Orat. cap. 11. pr. *Nescius vinci*, Ovidius lib. 2. ex Ponto epist. 9. v. 45. ¶ 2. *Nescia loca*, pro ignotis passive dixit Plautus Rudente a. 1. sc. 5. v. 17. Idem similiter Capt. act. 3. sc. 3. v. 15 *Si quid nescibi, id nescium tradam tibi.* Vide Gellium lib. 9. cap. 13. Arator quoque, Poeta Christianus, *Nescia verba* pro ignotis posuit in actionibus Apostolorum. *Nescium quid habere*, id est, nescire, Tacitus dixit Annal. lib. 16. c. 14. Idem *nescia tributa* passivè dixit 1. Ann. cap. 59.

¶ Nescitus, a, um, quod nescitur, apud sequioris ævi auctores. Ennodius de Vita Antonii: *Dedicabit callem subjectâ asperitate nescitum.* Boeth. lib. 5. Metro 3 *Aut quis valeat nescita sequi?*

¶ Nescienter. Augustinus lib. 2 de Doctr. Christiana c. 40 *ipsis Ægyptiis nescienter commendantibus.*

¶ Persciens, valde sciens, participium verbi *perscire;* quod ex casu addito apparet. Lampridius in Commodo cap. 5 *Perennis Commodi animum perscions*, &c. Hinc

¶ Perscienter. Cic. de Clar. Orat. cap. 55 *Ad infirmitatem laterum perscienter contentionem omnem remisisse*, id est, valde scienter.

¶ Præscire, zuvor wissen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 4 *Nonne oportuit præscisse me ante?*

¶ Præscisscere, ut, *Longe præscisscere*, Virg. 4. Georg. v. 70. Et Livius lib. 27. cap. 35 *Præscisscere, quem quisque hostem haberet, volebant.*

¶ Præscius. *Præscia venturi vates*, Virg. 6. Æn. v. 66.

¶ Præscitum, prognosticon, augurium, ein Vorzeichen/ Plin. lib. 10. cap. 18.

¶ Rescire, idem quod scire, vel rem gestam rescisscere. Livius lib. 29 cap. 14 pr. *ne rescirent Carthaginienses.*

¶ Rescisscere, rem, postquam instituta vel gesta est, scire, erfahren. Valla lib. 4. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 3. v. 5 *Rescibit omnem rem*, hinter den gantzen Handel kommen. Idem in Hecyr. a. 5. sc. 4. v. 27. *Hi, quos par est rescisscere, sciunt.* Vide de hoc verbo Gell. lib. 2. cap. 19.

A SCIOTHERICON vel *Sciathericum*, (nam & supra sic posuimus) horologium est ex observatione umbrarum, *Solarium* vulgo vocant, quo horæ æquales æquinoctialesque colliguntur, ein Sonnenzeiger. *Horologium sciotbericon*, Plinius lib. 2. cap. 76. Dicitur a σκιὰ, *umbra*, & θήρα, *venatio* sive *indagatio.* De ratione conficiendi ejusmodi horologia Vitruvius lib. 2. cap. 6 *Collocetur*, inquit, *æneus gnomon indagator umbræ, qui Græce* σκιοθήρας *dicitur*, &c. Cum *indagator umbræ* dicit, Græcum vocabulum interpretatur.

Sciographia, vide supra *Sciagraphia.*

SCIPIO, σκίπων, baculus, ein Stab. Plaut. Amphitr. a. 1. sc. 3. v. 22

Quem pol ego jam hoc scipione:

Subaudi, *probe mulcebo.* Per aposiopesin enim id dixit Comicus. Idem Asinaria act. 1. sc. 1. v. 110

Nam ego illud argentum, tam paratum filio
Scio esse, quam me hunc scipionem conjui.

Gerebat enim Scipionem vel baculum. *Scipio eburneus*, Consulum Romanorum ab ipsâ primâ institutione, cujus Dionysius Halicarn. Livius, Valerius Max. Vopiscus & alii plures meminere, postea & Imperatorum gestamen. De hoc, versum Juvenal. satyr. 10. v. 43 *Da nunc & volucrum sceptro quæ surgit eburno*, interpretatur Vetus Scholiastes his verbis: *Virga, quam Consules portant: qua supra aquilas faciunt.* Alii tamen de triumphali scipione exponunt; quem planè istâ formâ Isidorus describit lib. 7. cap. 2. Visuntur & scipiones ejusmodi in aliquot numis Imperatorum. Hujusmodi Scipionibus eburneis Reges amicos & socios donari a Romanis solitos, Tacitus 4. Annal. cap. 26 declarat. Sed ¶ Scipio in vineis, pes est uvæ, eine Reb oder Traubenstüz/ Varr. & Colum. lib. 12. c. 43.

¶ Ab ejusmodi *Scipione* gens patritia Romæ *Scipionum* nomen sortita est, ideo, quod Cornelius Scipio patrem suum oculis orbum baculi vice incedentem rexisset. Clarissimi sunt

¶ Scipio Africanus, major, Hannibalis victor.

¶ Scipio Æmilianus, vel Africanus minor, Africani majoris nepos adoptivus, qui Numantiam evertit & Carthaginem.

¶ Scipio Nasica, vir optimus, qui cuidam existimanti, res Romanas, posteaquam extincti essent Carthaginenses, in ruto deinceps fore, Græcis etiam in servitutem subactis, *imò*, respondit, *summo in periculo nunc sumus, quia nulli supersunt, quos vel timeamus, vel revereamur:* Plutarchus.

¶ Scipiadæ, pro Scipionibus, Virg. 2. Georg. v. 170.

SCIRŌMA, vel Scirroma, ătis, affectio epatis indurescentis incurabilis, wenn die Leber verwelcket oder verhartet/ apud Plin. lib. 25. cap. 8. σκίῤῥωμα.

SCIRON, Σκίρων, ventus Caurus, spirans a saxis Scironiis prope Athenas. Quidam hunc ventum eundem esse putant cum Japyga; Cauro, Hellespontio, Olympia. vid. Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 47. ¶ Petræ Scironides, apud Strabonem, quas Sciron latro insignis à Theseo interfectus, incoluit.

C SCIRPVS, sive *Sirpus*, juncus enodis, Sembden/ oder Binsen. *Nodum in scirpo quærere*, Plaut. Terent. vide *Nodus.* Donatus ad Terentium, SCIRPVS *palustris res est lævissima, Lucilius in primo. Nodum in scirpo insane facere vulgus. Est autem* SCIRPVS *sine nodo, & lævis junci species &c.* Vet. Gloss. *Scirpus* φλοῦς πάπυρος.

¶ Scirpi etiam sive *Sirpi* dicebantur nassæ a *Sirpis* sive junceis, unde fiebant. ¶ Unde & *Sirpare* verbum. Varro lib. 4. LL. *Sirpea, qua virgæ sirpatur, id est, colligando implicatur, ex Sirpo enim omne πλέγμα fiebat.*

¶ *Sirpiculi piscarii* Plauto Capt. act. 4. sc. 2. v. 36.

¶ Hinc igitur per translationem *Sirpi* sive *Scirpi* dicebantur olim obscuræ & captiosæ quæstiones, sive ænigmata, ut Gellius observat lib. 12. c. 6. Frustra enim ibi pro *Sirpos Sirapos* substituunt Alciatus & Rhodiginus. Vide Scal. Conject. & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 303.

¶ Scirpeus, ut *Scirpea tegeticula*, eine Flechte von Sembden. *Scirpea ratis pueris qui nare discunt inducitur*, Plaut. in Aulul. act. 4. sc. 1. *Scirpea imago*, Ovid. in Fast. lib. 5. v. 659.

¶ Scirpea, substantivum, eine Flechte/ Wagenkorb. Ovidius lib. 6. Fastor. v. 680.

D *In plaustro scirpea lata fuit.*

¶ Scirpĭcŭla, falcis putatoriæ genus, ein Rebmesserlein. Cato cap. 11. & Varr. lib. 1. de R. R. c. 22.

¶ Scirpĭcŭlum canistrum: Colum. lib. 10. v. 304. ex scirpis contextum, ein Körblein aus Binsen gemacht.

¶ Scirpĭcŭlus. Varr. lib. 2. c. 2. parvus scirpus diminutivum.

Scitus, vide in *Scio.*

SCIVRVS, animal sic dictum a tegumento caudæ villosæ, qua tanquam pro tecto & umbra utitur, ein Eichhorn/ Eichhörnlein/ animal cognatum ei, quod *Varinus* & *Pirolus* dicitur, ein Feck. Gesn. *Sciuri tempestates præsagiunt, obturatisque, qua spiraverus est ventus, cavernis, ex alia parte foras aperiunt*, Plin. lib. 8. cap. 38.

SCLAVI seu *Slavi*, Gens a Venetis oriunda, quos inter Magnæ Germaniæ gentes declarat Tacitus. Alii Sarmatici generis faciunt, & verius, ut Cluverius judicat, lib. 3. Antiquæ Germaniæ

cap. 44. Vagi & mercenariam militiam facientes late fuderunt nomen non per Sarmatiam tantùm, sed & Germaniam ipsam; in Illyricum usque ac Histriam, ubi & sedes fixere; penetrantes, unde progressi Bohemiam occuparunt. Hinc Poloni, Bohemi, Dalmatæ, & nostri per Germaniam VVendii, una linguâ utuntur, quæ *Sclavonica* dicitur, nec nisi dialectis diversa. Σκλαβηνοὶ Procopio, ac ita Jornandes quoque *Sclavios* vocat.

¶ Sclavus pro servo, vel mancipio non modo Germanis & Anglis dicitur, sed & Gallis & Hispanis: Id autem primitus nominis ortum, & inditum illis, quos a forti Sclavorum gente captos in servitutem redegissent; eruditissimus Vossius censet lib. 2. de vitiis sermonis cap. 17.

¶ Sclavonia, olim Pannonia interamnia, inter Savum & Dravum sita, das Königreich Sclavonien.

SCLŌPVS, sonus est, qui emittitur è buccis inflatis, das Pauffen aus den auffgeblasenen Backen. Pers. satyr. 5. v. 13. *Nec sclopo tumidas intendis rumpere buccas.* Legunt & *Stlopus.* ¶ 2. Inde ad bombardas minores transfertur, *Sclopus*; ut *Stlopus* sit eine Handbüchse.

SCOBS, & *Scobis*, is, gen. dubii, Feilstaub / Ziegelstaub / Sägspän. *Scobs limatus*; Plin. lib. 34. cap. ult. *Eburnea scobis*, Columell. lib. 7. cap. 10.

¶ Scobina, lima est; à *scobe* dicta secundum Varronem, eine Feile. *Scobina fabri*; Plin. 11. cap. 37. sect. 68 extr. Et Tertullianus Apolog. cap. 12 *In deos vestros per omnia membra validius incumbunt ascia, & runcina, & scobina.*

¶ Descobinatus, abgefeilt. Varro apud Nonium: *truribus in silva descobinatis*, die Beine im Gebüsch zerkratzen. Arnobius lib. 6. p. 200 *tornis rasa; descobinata limis.*

SCŌLĒCIA, ærugo in ære Cyprio, der grüne Rost oder Schimmel am Kupffer. σκώληξ, vermiculum significat, in cujus formam scolecia trita contrahitur.

¶ Scolecium, σκωλήκιον coccum ilicis, ein Eicharffel / Gallapffel. Plin. lib. 24. cap. 4.

SCOLOPAX, piscis peregrinus corpore rotundo, squamis asperis, aculeo in dorso extremo magno, & altera parte serrato, ein Sägfisch / à *Serrâ*, vel ein Meerschnepff / à rostro oblongo: Gesn.

SCŌLOPENDRA, σκολόπενδρα, insectum, eine Nassel / Atzel / idem quod *centipeda.* ¶ 2. *Scolopendra marina*; piscis, Meernassel / *Scolopendra cetacea*, Wahlnassel / Gesn.

¶ Scolopendrium, herba, asplenum, ἀσπλήνιον, Steinfaren. Sed Hirtzung / Hirszung / *Phyllitis*, est, non *Scolopendrion.*

SCŌLVS, σκῶλος, pagus inculcus, asper atque inamœnus sub Cytheronein Bœotia. Unde natum proverbium:

Ad Scolon neque ipse vades, neque alteri comes ibis.
εἰς σκῶλον μήτ' αὐτὸς ἴμεν, μήτ' ἄλλῳ ἑπέσθαι.

Vide Chiliadas.

SCŎLYMOS, σκόλυμος cardnus, cinara, & strobilus, Strobelborn / Matthiolus: aliis Artschocke. Plin. 22. c. 22.

SCOMBER & *Scombrus*, σκόμβρος, piscis marinus, ein Makrel, major harengo. Horatius *piscem Iberum* appellasse videtur in sermon. lib. 2. satyr. 8. v. 46. Scomber enim in Hispaniâ ad novam Carthaginem, quæ & *Sparturia* appellata, frequens: ex quo & insulæ non procul indè positæ *Scombrariæ* nomen factum, Strabo auctor est. Ex Scombris enim istis præstantissimum Garum (de quo Horatius loquitur) conficiebatur, teste Plinio lib. 31. cap. 8.

SCOMMA, ătis, σκῶμμα, cavillum vel morsus figuratus, ut Macrobius vocat, ein Sportwort / ein Stich der nicht blutet. Verba ejus lib. 7. cap. 3 ista sunt: SCOMMA *pene dixerim morsum figuratum, quia sæpe fraude vel urbanitate tegitur, ut aliud sonet, aliud intelligas. Nec tamen semper ad amaritudinem pergit, sed nonnunquam his, in quos jacitur, dulce est. Quod genus maxime vel sapiens vel alias urbanus exercet*, &c. Vide totum caput.

SCOPÆ, ein Besem. Plaut. in Stich. a. 2. sc. 3, 23 *Mundities volo fieri hic, ferte huc scopas.* Sed, *Scopæ dissolutæ*, homines nihil nullíusque prorsus consilii Ciceroni sunt ad Attic. lib. 7. Ep. 13. Vide Chil. ¶ 2. Et *Scopæ*, frondes superiores herbarum vel fruticum, die Wippel an Kräutern und Sträuchen.

¶ Scopula, ein Kehrbesen / dimin. Colum. lib. 12. c. 36.

¶ Scoparius, qui pavimenta scopis munda reddit, ein Hausknecht / Kehrmann.

SCOPAS, statuarius fuit insignis, architectus Mausolei Plin. lib. 35. cap. 5.

SCOPTVLA, operta, ossa scapularia, lata duo ossa ad scapulas tendentia, die Schulterknochen / Schulterbein. Cels. lib. 8. cap. 1.

SCŎPVS, σκοπός à σκέπτω, speculor, contemplor; est enim id, quod sagittarii signum ponere solent in certamine, quod petant, das Ziel darnach man schiesset. Vegetius a *scopa*, hoc est, fasce fruticum vel straminum, quem pro signo ponere solebant sagittarii funditores vel dictum *scopum* putat. Macrobius *propositum* vocat, ein vorgesteckts Ziel. ¶ 2. Et per metaphoram id est ipsum, quo agens quis præcipuè spectat, Ziel / Zweck / Vorsatz: *propositum* vulgò vocant; Cic. ad Attic. lib. 8. epist. 11 *Neutri scopus est ille, ut beatissimus; uterque regnare vult.* Idem *proram & puppim* vocat lib. 16. fam. ep. 24.

¶ Scŏpŭlus, σκόπελος, saxum eminens, ein Steinfels so oben ausstehet. Virgil. 1. Æneid. v. 163 *minantur in cælum scopuli.* Metaphoricè quævis res nóxia & periculosa, & perinde ac scopuli nautis, vitandâ & fugiendâ. Gellius lib. 1. cap. 10 *Id quod à C. Cæsare in primo de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria, ut tanquam scopulum, sic fugias inauditum atque insolens verbum.* Et *Navem ad scopulos appellere*, dixit Cicer. in orat. pro Rabirio cap. 9. quod Germani fere dicunt, den Karn in den Dreck führen / quod est in certum periculum aliquid adducere. Sic eleganter Florus Antonium, *scopulum securitatis publicæ* lib. 4. c. 9 appellat, quod maximum ab eo periculum perniciesque impendeat. ¶ Suetonius Domitiano cap. 19 *Scopulum* pro signo posuit, quo sagittarii jacula dirigunt. ein Ziel. Adde Barth. ad lib. 9. Thebaid. Statii p. 1078.

¶ Scŏpŭlosus, voller Klippen und hohen Felsen. ut *Rupes scopulosa*, Lucan. lib. 2. v. 619. *Mare Tuscum scopulosum atque infestum*, Curt. lib. 3. de orat. cap. 19. pr. *Scopulosi vertice colles*, Silius lib. 7. v. 274.

SCORDALVS; quem Isidorus *ferocem* interpretatur. Et ita usus Petronius pag. 111, *Eumolpum*, inquit, *excludo, redditisque scordalo vice; sine annulo scilicet, & cella utor & nocte. Scordalum* vocat Eumolpum, quod contumeliæ impatiens, diversitorem excussissima palma pulsaverat, & ulciscentem se, candelabro ligneo rapto fuerat persecutus. Seneca Epist. 83 *Tullius Cimber & nimius erat in vino, & scordalus. In hanc rem jocatus est ipse*, EGO, *inquit*, QVEMQVAM FERAM, QVI VINVM FERRE NON POSSVM. Ergo *Scordalus*, qui impatiens & ferox in ultionem facile erumpit.

SCORDISCI, populi Thraciæ maxime omnium immanes ac barbari: qui hostiis captivorum Diis suis sacrificarunt, sanguinemque humanum in ossibus capitum bibere soliti, ut Festus Rufus Breviario cap. 9 de iis loquitur. Qui pleraque tamen fabulosa censet. De iis Herodotus lib. 4. Mela lib. 2. cap. 1. Florus lib. 3. cap. 4. Ammianus lib. 27. alii.

¶ Scordiscus in Veteri Glossario ἰφίτυπος exponitur: quod Cyrilli Glossæ *Scordistale* interpretantur. Sed Isidorus in Glossis *Scordiscum*, corium crudum interpretatur. Nempe a *Scortum*, quod pellis est, de quo post.

SCORDIVM, σκόρδιον, herba, Wasserbatenig / Knoblochs-Kraut.

SCŌRIA, æ, σκωρία, fex metallica, seu spuma, quæ ex materia fervescente tollitur, Schlacken. Plinius quidlibet in metallo immundum, quod è catino ejicitur, *scoriam* vocat, lib. 33. c. 4.

SCORODOPRASVM, σκορόδοπρασον, herba foliis porraceis, odore allii, Acker- und Feld-Knoblauch. Matthiol.

SCORPIVS & Scorpio, σκόρπιος, animal venenosum, cujus cauda semper, quemadmodum Plinius inquit, in ictu est, nulloque momento meditari cessat, ne quando desit occasioni, ein Scorpion. Elegantissimè describit & tantum non depingit Tertull. adversus Gnosticos principio: Ἐν παντὶ σκόρπιος ὑπὸ λίθῳ, id est, *Sub omni lapide Scorpius excubat*, hoc est, semper & ubique periculosum est cum calumniosis agere, calumniandi undique occasionem captantibus. Cavendum itaque etiam atque etiam est, ne quid temere dicatur. ¶ 2. Scorpius signum Zodiaci. Cicero Arat. v. 317. *Emergit Scorpius alte.* ¶ 3. Et Machinula militaris sagittariorum, ein Armbrust. Tormenti genus, *Onagrum* vulgò dictum, Ammianus notat lib. 31. p. 501. ¶ 4. Et scutica glandes plumbeas habens, eine Peitsche mit bleiern Knoten / Plin. lib. 7. cap. 56. ¶ 5. Scorpius piscis est, *Scorpæna* item, & *Scorpioides*, Germanicâ appellatione, ideò quod in Germanicò & Balthico mari rarus est, ein Scorpfisch / Gesn. ¶ 6. Sunt & herbæ *Scorpius* & *Scorpioides*, quæ herbula est foliis paucis, semine caudæ scorpionis effigie. Dioscorid. lib. 4.

¶ Scorpionius, adjectivum, *Scorpionius cucumis*, Plin. lib. 20. c. 1. extr.

¶ Scorpiurus herba heliotropion majus.

SCORTVM, pellis, corium animalium, præsertim eorum, quæ crassiorem habent, & duriorem. ¶ Item meretrix, & pathicus: Nam & *Scorta meritoria* de pueris, qui muliebria patiebantur, Suetonius Claudio cap. 15. & Vitellio cap. 3 dixit. Festus: SCORTA *appellantur meretrices, quia ut pellicula subigantur. Omnia namque ex pellibus facta* SCORTEA *appellantur.* Paullo aliter Donatus: *Abdomen*, inquit, *in corpore fœminarum, patiens injuriæ coitus*, SCORTVM *dicitur: Ideo quia* SCORTA *sunt dura corio. In parte ergo sunt meretrices* SCORTA *dicuntur: vel ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, quod Græce palpitare intelligitur: quod illæ faciunt saltando assidue, vel potius trissando, ut Lucretius ait, ob eam causam, ut conciliatiorem Venerem exhibeant viris, aut sibi abigant conceptum* &c. *Scortum exercere* Plautus dixit Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 232. Scorta in castris esse non permittebant Romani. Forst. ad Tacit. pag. 242.

¶ Scortulum, diminutivum. Gloss. Vet. *Scortulum*, πόρνη. ein Hürgen.

¶ Scor-

¶ Scortillum, idem. Catullus carm. 10 *Scortillum non ſane illepidum.*

¶ Scorteus, a, um, quicquid ex corio factum eſt. Vet. Gloſſ. *Scorteum* Σκύτινον, Δερμάτινον. *Numi ſcortei*, qui ante Numam Reg. Romanis in uſu fuerunt: quo de Cœl. Rhodigin. lib. 6. c. 2. & Joh. Boccatius lib. 8. Genealog. Deorum c. 1.

¶ Scortea abſolute & ſubſtantivi in morem, *ſcorteam penulam* ſignificat. Martial. lib. 14. epig. 130

Ingrediare viam cælo licet usque ſereno,
Ad ſubitas nunquam ſcortea deſit aquas.

Vet. Gloſſ. *Scortea*, δερματοχιτών. ¶ Similiter & *Scorteum* dicitur. Seneca 4. Quæſt. Natur. cap. 6 *Quid exſpectas ut homines ad penulas diſcurrerent aut ad ſcortea? Scorteum*, ſubaudi veſtimentum, *Scortea*, ſubaudi veſtis.

¶ Scortor, ſcortari, pro meretricari, Terent. Heaut. 1. ſc. 2. v. 32 *ſcortari crebrò.*

¶ Scortator, ein Hurer. Cicer. 2. Catil. cap. 11 *Scortatorum cohors.*

¶ Scortatus, ûs, ſubſt. Apulejus ſub finem lib. 5. Mileſ. *montano ſcortatu.*

SCOTIA, Britanniæ, qua in Septentriones excurrit, pars, *Caledonia* olim appellata, de qua Tacitus in Agricola. Noſtris hodie Schottland. Aſpera montibus, nec frumento ubique idonea, cæterum ſcepri antiquitate ſupra pleraque alia regna inclitaque ac felix. Vide Buchanani Hiſtor. Scoticam.

¶ Scoti, incolæ Scotiæ, die Schotten.

SCOTŌMA, atis, σκότωμα, vitium & infirmitas capitis ſimile quiddam habens cum vertigine. *Scotomata*, *vertigines* Hermolaus exponit.

¶ Scotomaticus, qui vitio illo laborat. Scribonius Largus Compoſit. 6, *quibus ſubitæ vertigines obverſantur, quos σκοτωματικοὺς Græci dicunt.* Quia enim vertigo tenebras oculis offundit, a σκότος vitium denominatur.

SCREO, ſcreare, ausreuſpern / ſich muntern. Plautus Curcul. a. 1. ſc. 2. v. 22 *ſcreanti tibi.* Onomaſt. Vet. *Screo*, χλιαστιῶ.

¶ Screator, Plaut. Milite a. 3. ſc. 1. v. 52 *Minume ſputator, ſcreator ſum.*

¶ Screatus, das Rüſpern / Terent. in Heaut. act. 2. ſc. 2. v. 130. ubi inter notas ſeu ſigna numerat, quibus amatores tacite inter ſe colloqui, & voluntates ſuas alter alteri ſignificare conſueverunt. Inter cæteras hiſtrionum cantorumque leges olim & illa fuit, *ne exſcrearent.* Vide Suetonium Nerone cap. 24. & Tacitum 16. Annal. cap. 4.

¶ Exſcreare, vi quâdam exſpuere. Plaut. in Amphitr. ſuppoſit. *Tuum diminuam caput, ut cum dentibus linguam exſcrees.*

¶ Exſcreatio, *Exſcreatio ſanguinis*, das Blutſpeien oder Ausrüſpern. *Exſcreatio cruenta*, Plin. lib. 20. cap. 22.

¶ Exſcreabilis, e, *Pulmonum vitia exſcreabilia facit*, Plin. lib. 39. cap. 14.

SCRIBLĪTA, æ, placentæ genus ſine melle, quæ ferventiſſima edi ſolebat. warme Kuchen. Martial. lib. 3. Ep. 17

Circumlata diu menſis ſcriblita ſecundis
Urebat nimio ſæva calore manus.

SCRĪBO, ſcribere, ſchreiben. *Quaſi in libro quum ſcribuntur litteræ calamo*, Plautus Pſeud. a. 1. ſc. 5. v. 131. *Scribere ſuâ manu*, non autem, propria manu, quod apud auctores bonos nusquam reperitur, mit eigner Hand ſchreiben. *Scribere bene, velociter, Scribere commode, officioſe, Scribere ad aliquem de rebus*, &c. *Scribere pluribus*, Ciceroniana ſunt. *Scribere notis*, id eſt, celeriter excipere, behend nachſchreiben. Lege 40 Dig. de teſtam. milit. *Miles notario ſuo teſtamentum ſcribendum notis dictavit: & antequam literis præſcriberetur, vita defunctus eſt.* Id Suetonius Tito cap. 3 *notis excipere* dixit. Eſt etiam frequenter pro Conſcribere. Sic, *Scripſi versibus tres libros de temporibus meis*, id eſt, conſcripſi, Cicer. 1. famil. ep. 9. Sic *ſcribere orationes, poemata, versus*, Idem & Horat. *Scriptum aliquid relinquere.* Cicero lib. 1. de Divin. c. 18 *Ut C. Gracchus ſcriptum reliquit*, &c. Idem lib. 1. de Orat. cap. 33 *Caput eſt, quod (ut vere dicam) minime facimus, (eſt enim magni laboris, quem plerique fugimus) quam plurimum ſcribere.* Quintil. lib. 10. cap. 3 *Summa hæc eſt res: Cito ſcribendo non fit, ut bene ſcribatur; bene ſcribendo fit, ut cito.* ¶ 2. *Scribere legem, leges*, id eſt, condere, facere. Cicero pro Roſc. Amer. cap. 25 *Solonem fuiſſe dicunt eum, qui leges, quibus hodie quoque Athenienſes utuntur, ſcripſerit. Scribere heredem*, id eſt, conſtituere, ut, *Magus heres fidus naſcitur, quam ſcribitur.* Publ. *Scribere* hic eſt, ſcribendo facere, ponere. Ita Terentius Prologo Eun. v. 9. de Zoilo ſuo, malo Poeta loquens:

Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſſam dicere
Prius, unde petitur, &c.

i. e. in Theſauro fabula, poſuit vel fecit eum, a quo argentum petitur, primo loco cauſſam dicere, abſurde ſcilicet. Vel ita conſtituit peſſime fabulam, ut primum cauſſam dicat, a quo argentum petitur. Ita ibidem v. 36

Qui magis licet currentes ſervos ſcribere, &c.

i. e. ſcribendo fabulam, eas ſervis imponere partes, ut currant; ſive currentes facere atque inducere. ¶ 3. *Scribere nummos* apud Plaut. Aſinaria a. 2. ſc. 4. v. 34, eſt nummos non præſentes ſolvere, ſed pro his in certum diem ſolvendis, apud trapezitam ſe obligare, & per argentarium cavere redditum iri nummos, qui debeantur, cum venerit dies, ut Turnebus interpretatur lib. 4. Adverſ. c. 13. Huc pertinet illud Terentii Adelph. act. 2. ſc. 4. v. 13

Ego in forum ibo, hunc abſolvam.

In foro enim tabernas ſuas argentarii habebant. Donatus ad eum locum: *Tunc enim*, inquit, *in foro & de menſa; ſcripturâ magis; quam ex arca domoque vel ciſta, pecunia numerabatur.* Idem Plautus Curcul. act. 3. v. 38. *Nam iſthoc nomine dum ſcribo*, id eſt, dum caveo ipſi per ſyngraphan de accepta pecunia. Vide & infra in *Perſcribo.* Conf. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 429. ¶ 4. Scribere etiam pro pingere, expingere uſi ſunt, quemadmodum Græci verbo γράφειν. Statius lib. 1. Silv. 3. v. 9 *Viſa manus tenerâ teſtum ſcripſiſſe voluptas.* Ita & *deſcribere*, poſuerunt, de quo ſuo loco. Plinius de Nicomacho Pictore lib. 35. cap. 10 *Scripſit & Apollinem, & Dianam & matrem Deûm in leone ſedentem.* Vid. Fr. Junium juniorem de Pictura lib. 1. cap. 4. Pro quo alii ibidem legunt *pinxit*, etiam ipſe Harduin. p. 219. ¶ 5. Scribere enim dicuntur, qui ſculpendo & cælando literas vel depreſſas vel extantes faciunt. Nepos Pauſan. cap. 1, 4. &c.

¶ Scriptum, ſcripta, Schrifften oder Bücher. Horat. lib. 2. Epiſt. 1. v. 28 *Græcorum ſunt antiquiſſima quæque Scripta*, &c. Et Catullus Carm. 36. *Electiſſima peſſimi poetæ ſcripta.* Cic. de clar. Orat. c. 15 *ex Nævianis ſcriptis intelligi poteſt.*

¶ Scriptulum, vide infra ſuo loco, ſive *Scripulum.*

¶ Scriptio, ſcribendi actus. Cicer. 9. fam. ep. 12. *Res tenuis & inops, nec ſcriptione magnopere digna.* Idem pro Arch. *Fortiſſimorum virorum expreſſas ſcriptiones & Græci & Latini reliquerunt*, id eſt, epigrammata. Ubi tamen plures, & ipſe Gruterus, legunt *imagines expreſſas ſcriptores & Græci & Latini* &c. Alibi tamen, & crebro Cicero uſus eſt, etiam pro exercitatione ſtili. De Clar. Orat. c. 24 *Nulla res tantum ad dicendum proficit, quantum ſcriptio.*

¶ Scriptiuncula. Salvianus præfatione libror. de Gubern. Dei: *In ſcriptiunculis noſtris non lenocinia eſſe volumus, ſed remedia.*

¶ Scriptilis, e, quod ſcribi poteſt. Ammianus lib. 17. c. 8 *Effigiatus ſcriptilibus elementis.* Velius Longus ſub initium Orthograph. *Litera eſt initium ſcriptilis vocis.*

¶ Scriptus, ûs, & *Scriptum*, *ſcripti*, in neutro, eſt officium ſcribæ. Dictetium Populi Romani in Sarmentum ex ſervo factum Equitem, apud Juvenalis Scholiaſten Satyr. 5. v. 1

Aliud ſcriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.
Digna digni. Hic Sarmentus habeat craſſas compedes.

Senſus eſt: Sarmentum aliud ſcriptum, nimirum officium ſcribæ, habere; aliud ſcriptum ſive γράμμα, vel ἐπίγραμμα in fronte (quod ſervis nequam fieri ſolebat) populum voluiſſe inſcribi. Ut verè Salmaſius explicat Epiſtola quadam ad Sarravium, quæ inter hujus Epiſtolas legitur. Luſit igitur Poëta in vocabulo *Scriptum*; & primo poſuit, pro officio ſcribæ, quod apud Quæſtorem, atque ex eo dignitatem equeſtrem conſecutus erat: deinde pro inſcriptione frontis ſervili. *Scriptum facere*, pro exercere ſcripturam, ſive ſcribam agere: item *ſcripto ſe abdicare*, Piſo dixit lib. 3. Annal. apud Gellium lib. 6. cap. 9. Vetus auctor vitæ Horatii, quam Nannius primùm edidit, & quidam Suetonium eſſe volunt, *Scriptum quæſtorium* dicit, ſcribæ munus, quo apud Quæſtorem aliquis fungitur. *Bello Philippenſi*, inquit, *excitus a M. Bruto imperatore tribunus militum meruit, bellique partibus, veniâ impetratâ, ſcriptum Quæſtorium comparavit.* Sic *ſcriptus Cenſorius*, qui apud Cenſorem adminiſtratur. Idem Scholiaſtes Juvenalis dicto loco in Sarmenti hiſtoria: *Coactus auctionare, cum interrogaretur, cur ſcriptum cenſorium venderet; non facete, bonâ ſe memoriâ eſſe traditum ait.* Ita legendus eſt hic locus: de quo Rutgerſius ante nos Notis Horatianis & Philippus Rubenius lib. 1. Elector. cap. 28. optime meriti. Id autem voluit Sarmentus: Quid ſcripto opus eſt: cum recte meminerim omnia? Memoriâ malæ fidei ſcribendi miniſterio indiget. Patet autem ex iſtis locis ſcribarum partes apud magiſtratus emi juxta & venditi ſolitas. Nam *comparare ſcriptum quæſtorium*, emere eſt. Quemadmodum *Quæſtoriam decuriam comparare* idem Scholiaſtes ibidem, ſed paullò anterius dixerat. Et *Quæſtoriam decuriam comparare*, idem ac ſcriptum Quæſtorium comparare. Nam ſcribarum decuria hîc intelligenda eſt. Cicer. lib. 3. in Verrem cap. 79 *Ad eos me ſcribas revoca, ſi placet: noli hos colligere, qui nummulo corrogatu de nepotum donis ac de ſcenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum, in ſecundum ordinem civitatis ſe veniſſe dicunt.* DECVRIA autem hîc ordo eſt. Nam & paullo ante de Scribis Cicero: *Ordo eſt honeſtus, quis negat?*

¶ Scriptio, frequentativum, Cicer. ad Attic. lib. 7. ep. 12 *Et hæc & ſi quid aliud ad me ſcribas, vel potius ſcriptites.*

¶ Scriba, librarius, ein Buchhalter / Schreiber. Cicer. 5. fam. epiſt. 20 *Poſſem de ſingulis ad te rebus ſcribere, ſi M. Tullius ſcriba meus adeſſet.* Fuerunt autem Romæ diverſi generis, & per decu-

decurias descripti, quod ex iis, quæ paullo ante de scriptu attulimus, clarum, & confirmat Suetonius Claudio cap. 1 *Corpus ejus* (Neronis Drusi) *per municipiorum coloniarumque primores, suscipientibus obviis scribarum decuriis, ad urbem devectum.* Nomina ab iis, quibus ministrabant, sortiebantur; *Prætorii, Censorii, Ædilitii, Quæstorii*, item *Pontificiales, Augustales* &c. appellati. Aliquando simul a peculiari officii ratione nomina suscipiebant. Vetus inscriptio apud Gruterum pag. 94. n. 11

T. TETTIENVS FELIX
AVGVSTALIS SCRIBA LIBRAR.

Et alia apud eundem p. 578. n. 6

LIVIVS THEONA AB
EPISTVLIS GRAEC. SCRIBA
A LIB. PONTIFICALIBVS

Omnes autem, qui magistratibus & sacerdotibus publicis ministrabant *scribæ publici*, & absolutè *Publici* appellabantur. Vetus Lapis apud Gruter. p. 306. n. 7

Q. INGENVVS. MAXIMIANVS
SCRIB. PVBLICVS. PONTIF.
ET CVRATOR. AERARI

Vide & supra *Publicus.* Fuerunt autem servilis conditionis, privati quidem: unde *Servus scriba* apud Ciceronem lib. 5. ad Fam. Ep. 20. *Publici* vero libertini generis. Tacitus 13. Annal. c. 27 *Late fusum hoc corpus* (Libertinorum) *Hinc plerumque tribus, decurias, ministeria magistratibus & Sacerdotibus*, &c. Nam in ministeriis scribæ erant. Jam quia mercenarii erant; & nummulis redimebant scriptum, parum dignitatis habebant ex se: ex munere ipso tamen honestaris aliquid accedebat. Cic. 3. in Verrem cap. 79 *Ordo est honestus quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? Est verò honestus, quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ periculaque magistratuum committuntur.* In quo loco *pericula* de libellis dicuntur, de quo suo loco. Et eam ob causam Cicero homo Consularis sibi haud turpe ducit, ad scribarum de beneficiis suis in Rempublic. provocare judicium, orat. pro domo sua. Itaque ex toto admittendum non est, quod Sigonius lib. 2. de antiq. Jure Civit. Rom. cap. 14 scribit, omnem illum ordinem non honestum fuisse; quod recte advertit Gutherius lib. 2. de Jure Pontificio Veteri cap. 13. Quicquid autem sit, longè inferiore honore habiti apud Romanos scribæ, quam apud Græcos fuêre. De quo egregie Nepos Eumene cap. 1 *Habuit ad manum scribæ loco: quod multò apud Graios honorificentius est, quam apud Romanos. Nam apud nos vereri, sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur: at apud illos e contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide & industriâ cognitâ, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem.* Loquitur Nepos de ejusmodi scribis, qui hodie *Secretarii*, in magnarum potestatum consiliis habentur. (Nam quod *Secretarius*, quivis mercenarius scriba, & servilis operæ minister appellari cupit, id usui vocis dandum, omnes scimus) ideo requirit ad hoc officium, 1. *familiæ honestatem.* 2. *spectatam industriam.* 3. *fidem.* Vide & Barth. lib. 50 Adversar. cap. 1. ubi erudita de scribis collectanea habes. Add. Herm. Hugon. de prima scribendi origine cap. 32. Petit. Comment. ad LL. Attic. p. 257. 258.

¶ Scriptor, ein Schreiber / imò ipse auctor operum. Livius in procœmio: *Etsi in tanta scriptorum turba mea fama in obscuro sit.* Et, *Scriptor luculentus*, Cic. ad Atticum lib. 7. epist. 16. Idem de Orat. lib. 1. cap. 34 *Omnium bonarum artium scriptores ac doctores & legendi & perdiscendi sunt.* Polybius lib. 6. cap. 9 Δεῖ τὸν ἀγαθὸν ῥήτορα οὐκ ἐν τοῖς παραλειπομένοις δοκιμάζειν τοὺς γράφοντας, ἀλλ' ἐν τοῖς λεγομένοις, hoc est, *Oportet eum, qui sit de scriptoribus rectè judicaturus, non secundum omissa, sed secundum dicta judicare.* ¶ 2. Scriptor legum, pro legum latore, Cic. ad Brutum epist. 15.

¶ Scriptorius. *Calamus scriptorius* Celsus lib. 5. c. 28. n. 12. *Atramentum scriptorium*, idem Celsus lib. 6. c. 4. extr. ut Aldus edidit: Lindenius autem & Almelov. *sutorio.*

¶ Scriptūra, Schrifft / was man schreibet und dichtet. Terent. in Prolog. Adelph. *Postquam Poeta sensit scripturam suam ab iniquis observari.* Idem in Prol. Phorm. v. 5 *Fabula tenui oratione, & scriptura levi*, id est stilo, die Art im Schreiben. *Genus scripturæ liberum & incitatum*, Cœlius ad Cic. ep. 7. lib. 6. famil. Nepos Præfat. *Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturæ leve & non satis dignum summorum virorum persona judicent.* ¶ 2. Scriptura pro rationibus vectigalium, Zollampt / Zollrechnung. Cic. ad Atticum lib. 11. epist. 10. *Terentius, necessarius meus, operam in portu & scripturam Asiæ pro magistro dedit*, hat sich lassen brauchen für einen obersten Zollschreiber. *Magister scripturæ*, Idem ad eundem lib. 5. epist. 15. extr. *Scriptura* vectigal est, quod ex pecore pascuisque accipiebatur, Trifft-Weidegeld. Plautus Trucul. act. 1. sc. 2. v. 40

Di. *Illa, haud ego, habuit publicum: perversè interpreteris*
Nam adversum legem à me ob meam scripturam pecudem accepit.
AS. *Plerique idem, quod tu facis, faciunt, res male gerentes.*
Ubi non scriptura, unde dent, incusant publicanos.

Cicer. pro L. Manilia cap. 6 *Etiamsi irruptio facta nulla sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum navigatio conquievit, ita neque ex portu, neque ex decimis, neque ex scriptura vectigal conservari potest.* Hinc

¶ Scripturarius ager, *publicus appellatur, in quo ut pecora pascantur certum æs est: quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore:* Festus.

¶ Antiquitus *Scripturarios* dicebant, quos *tabularios* postea vocarunt, quod scripturis & commentariis omnia urbium & provinciarum complecterentur. Nonius.

¶ Adscribere, i. e. addere, adjungere, zu etwas schreiben. Cicer. de opt. gen. orat. c. 6 *Adscribat sua nostram sententiam.* Idem ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 5 *Hunc ad tuum numerum libenter adscribito.* Sic *adscribi ad amicitiam*, Idem in offic. lib. 3. cap. 10. ¶ *Adscribi in civitatem, in civitate* & *civitati*, id est, recipi, Bürger werden / Idem pro Arch. cap. 4. ¶ 2. *Adscribere alicui salutem*, einen grüssen lassen / ad Attic. lib. 1. ep. 5. & lib. 6. epist. 1. ¶ 3. *Neque mihi negligentiam velim adscribas*, id est, imputes, zumessen / ut &, *Tibi hoc adscribendum est*, hoc est, tribuendum, imputandum. Vall. lib. 3.

¶ Adscripti dicebantur, qui in colonias nomina dedissent, ut cæteris colonis adderentur: Item *adscripti milites*, qui supplendis legionibus adscribebantur.

¶ Adscriptio, adjectio in scriptura. Zuschreibung. Cic. pro Cæcin. cap. 33 *Declarat ista adscriptio, esse aliquid* &c. Præcesserat autem, *adscripsisse Syllam in eandem legem, Si quid jus non esset rogari*, &c.

¶ Adscriptitius, passionem significat, ut *Adscriptitius civis*, id est adscriptus, angeschrieben / eingezeichnet. Cicer. 3. de Nat. D. cap. 15. extr.

¶ Adscriptivus, ut, *Adscriptivi milites*, qui extra numerum scribebantur, ut succederent iis, qui periissent: Varro. Plautus Menæchm. act. 1, 3. princ.

ER. *extra numerum es mihi.*
PE. *Idem istuc alii adscriptivis ad legionem fieri solet.*

¶ Adscriptor, idem quod subscriptor, ein Beystand. *Adscriptor dignitatis tuæ*, id est, fautor, adstipulator. Cicer. orat. post reditum in Sen. cap. 10.

¶ Circumscribo vide paullo post *Conscribo.*

¶ Conscribere, scribere, componere, *Volumen conscribere*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 35. ¶ 2. *Conscribere milites, legiones, veteranos*, hoc est, cogere, zusammen bringen und annehmen / Cicer. 12. famil. epist. 16.

¶ Conscripti, qui ex equestri ordine in Senatum allecti a primis consulibus fuerunt. Romulus centum elegit initio, ex quibus consilium publicum, quod Senatum vocavit, constitueret. Bello Sabino confecto & sociato regno centum alios ex illustrioribus junxit, qui omnes *Patres*, eorumque progenies *Patricii* appellati: quibus solis Senatoribus fieri licebat, exclusis equite & plebe. Cum occupasset Tarquinius regnum rejectis Anci liberis, ex omni plebeja multitudine, firmando imperio, centum alios, factionem Regis, adscripsit, quos quidem *minorum gentium*; cæteros enim *majorum*, appellavit, uti ex Dionysio Halicarn. lib. 3. & Livio lib. 1. cap. 35. & 47 constat. Tum itaque Senatorum numerus ad 300 excrevit. Qui a Tarquinio Superbo cum valde imminutus cædibus esset, conversa Republ. legendis aliis opus fuit, quibus 300 numerus suppleri posset. Itaque tum a Bruto Consule illustriores allecti equitum, qui ut a patribus, sive patriciis distinguerentur nomine, CONSCRIPTI appellari cœpti sunt. Livius lib. 2. cap. 1 de Bruto loquens: *Deinde quo plus virium in Senatu frequentia etiam ordinis faceret, cædibus Regis deminutum Patrum numerum primoribus Equestris gradus lectis, ad trecentorum summam explevit: traditum inde fertur, ut in Senatum vocarentur,* QUI PATRES, QUIQVE CONSCRIPTI ESSENT: CONSCRIPTOS *videlicet appellabant, in novum Senatum lectos.* Festus lib. 15 QUI PATRES QUIQVE CONSCRIPTI *vocati sunt in Curiam, quo tempore regibus urbe expulsis P. Valerius Consul propter inopiam Patriciorum ex plebe allegit in numero Senatorum centum & sexaginta & quatuor, ut expleret numerum Senatorum trecentorum. Sic duo genera appellabere.* Duo hic notanda sunt. *Primo*, Valerio tribuere Festum, quod Bruto debuerat. Error ex eo, quod Brutus Valerium collegam habuit, postea tamen, cum Collatinus scilicet Consulatu se abdicasset. Quod post lectionem Senatus factum. *Alterum*, quod ex plebe suppletum Senatorum numerum scribit; cum ex Equite debuisset. Et fortean ita rescribendum hic est. Nam supra lib. 3 diserte CONSCRIPTI, inquit, *dicebantur, qui ex Equestri ordine patribus adscribebantur, ut numerus Senatorum expleretur.* Aliter Plutarchus Quæstion. Roman. p. 278. Tacitus Annal. 11. cap. 25. Sed differentia aliqua cum inter Patres, Conscriptosque esset, *dividere* oratio, cum dicitur PATRES CONSCRIPTI, pro Patres, & Conscripti.

¶ Conscriptio. Cicer. pro Cluent. cap. 67. *Conscriptiones falsæ quæstionum.* Et Arnobius lib. 1. p. 34 *Si qua sunt literis conscriptionibusque mandata.*

¶ Con-

¶ Conſcriptor. Idem Arnobius lib. 1. p. 33 *Conſcriptores noſtri* A *mendaciter iſta promſerunt.* Ibidem p. 34 *Quidquid dicere de noſtris conſcriptoribus intenderitis.*

¶ Circumſcribo, umher ſchreiben / in circuitu ſcribere. Cicero 8. Philipp. cap. 8 *Virgula ſtantem circumſcripſit, dixitque, ſe non ante renunciaturum ſenatui, niſi prius ſibi reſpondiſſet, quid facturus eſſet, quam ex illa circumſcriptione excederet.* Idem lib. 5 de Finib. cap. 8 *In hunc orbem, quem circumſcripſimus, incidere non poſſunt.* Idem pro C. Rabirio ſub finem: *Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumſcripſit.* ¶ 2. Eſt & ſcribendo fallere, vide infra (*circumſcriptio*) & fere de tutoribus dicitur, qui pupillos defraudant. Juvenal. Satyr. 15. v. 135

- - - pupillum ad jura vocantem
Circumſcriptorem.

Idem ſat. 10. v. 222

- - - quos circumſcripſerit Hirrus Pupillos.

Teſtamentum circumſcribere, Plinius dixit lib. 8 epiſt. 18. pro fraudem committere circa teſtamentum: cum quidem ſcripturæ teſtamenti ſatis videtur fieri, non tamen & teſtatoris voluntati. Vide ibi Buchnerum; præcipue vero Cujacium lib. 13. Obſervat. cap. 25, ubi de duplici circumſcriptionis ſpecie habes, de quarum altera & Senecam lege Excerpt. lib. 6. Controverſia 3. Alter Seneca Conſolat. ad Helviam cap. 3. extr. *Conſtitui enim vincere dolorem tuum, non circumſcribere*, id eſt, artificio & dolo fallere ac circumvenire, ſed aperto Marte debellare. ¶ 3. Eſt & contrahere & in anguſtum coarctare. Seneca Conſolat. ad Helviam ſub fin. *Hæc non refero, ut ejus laudes exſequar, quas circumſcribere eſt, tam parce transcurrere*, &c. Idem epiſt. 108 *Libebat circumſcribere gulam & ventrem*, id eſt, arctioribus terminis quaſi cohibere. ¶ 4. Significat & removere ſeu prohibere numero ſuo atque honore, ſive Republ. Cic. Philipp. 13. c. 9 *Pauca de circumſcribendo adoleſcente ſententia Conſularis*, id eſt, republica removendo. Cæſar lib. 1. de B. Civ. cap. 32 *Prædicat crudelitatem in circumſcribendis Tribunis Plebis.* Ubi Hotomannus plura notavit.

¶ Circumſcriptus, ex participio adjectivum nomen. Plinius lib. 1. epiſt. 16 *In concionibus eadem, quæ in orationibus vis eſt; preſſior tamen, & circumſcriptior, & adductior.*

¶ Circumſcripte, adverbium ex tertia Verbi notione, id eſt, breviter, anguſte. Lactantius lib. 5. cap. 9 *Lucilius tenebroſam iſtam viam circumſcripte breviterque depinxit.* Ejusdem libri cap. 14 *Volo circumſcripte ac breviter oſtendere.*

¶ Incircumſcriptus, infinitus, unumſchrieben/ uneingeſchränckt. Prudentius Apotheoſ. pag. 863 *Incircumſcriptus Dominus*, &c.

¶ Circumſcriptio, quid proprie ſit, ſupra in Verbo *Circumſcribo* ex Cicer. 8. Philipp. cap. 8 patuit. ¶ 2. Defraudatio, deceptio, *καπηφισμὸς* Græcis, ut ex Cyro Cujacius notavit ſupra indicato loco. ¶ Seneca Excerpt. lib. 6. Controv. 3 *Circumſcriptio ſemper crimen ſub ſpecie legis involvit.* Et Quintilianus Declamatione 301 *Ubi ergo circumſcriptio eſt? Quam quidem legem arbitror propter eos maximè latam, qui circa forenſes inſidias aliquem ſcripto callidiore cepiſſent. Ceterum ut longius interpretatio veniat: non tamen erit dubium*, CIRCVMSCRIPTIONEM *eſſe inevitabilem fraudem, id eſt, in qua fallum ejus demum æſtimatur, qui accuſatur.* Hactenus Quintilianus.

¶ Circumſcriptor, *περιγραφεὺς*, ut Vet. Gloſſ. exponit. Item deceptor, fraudator. Seneca Pater in Excerptis ſupra citato loco: CIRCVMSCRIPTORES *dici ſolent, qui aliquid abſtulerunt, per aſtutiam ſcilicet & fraudem.* Hinc eleganter Tertullianus lib. 3. adverſus Marcionem cap. 6 diabolum *Circumſcriptorem colubrum* vocat, quod in ſerpentis imagine Evam doloſis blanditiis decepit, & adhuc iisdem artibus imponit & fallit. Et Cicero 2. in Catilin. cap. 4 *Quis teſtamentorum ſubjector? quis circumſcriptor?* Adde Juvenalem modo citatum in verbo *Circumſcribere.*

¶ Deſcribere, abſchreiben / umſchreiben / abcopiren. Cicero ad Attic. lib. 12. ep. 14 *Quem librum ad te mittam, ſi deſcripſerint librarii.* ¶ 2. *Deſcribere Comœdias Græcas*, id eſt, Latine vertere, Terent. in Prol. Eunuch. quanquam *τὸ deſcribere* ibi pro diſponere dixiſſe potuit, quod Franciſcus Fabricius putat. ¶ 3. Deſcribere, überſchlagen / taxieren / diſtribuere, ut, *Duodena deſcribit in ſingulos homines jugera*, Cicero de legib. Agrar. 2. c. 31. Et, *Aſiæ civitates in provincias deſcribere*, Idem pro Flacco cap. 14. In quibus *deſcribere* eſt partiri; dividere, & in diſtinctas partes tribuere. Proprium enim Mathematicorum verbum eſt, qui ſuas dimenſiones in pulvere radio peragebant. Vide ſupra *Pulvis.* Virg. Ecl. 3. v. 40.

& quis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem?

Idem lib. 6. Æn. v. 849 *- - - calique meatus*
Deſcribent radio.

Cicero de Senectute cap. 14 *Mori videbamur in ſtudio dimetiendi cœli atque terræ C. Gallum, Familiarem patris tui, Scipio. Quoties illum lux noctu aliquid deſcribere ingreſſum, quoties nox oppreſſit, cum cœpiſſet mane?* Boëthius lib. 1. de Conſol. Philoſ. Proſ. 4 *Cum mihi ſiderum vias radio deſcriberes.* Lucret. lib. 5. ſub fin. *Et diviſa colebatur deſcriptaque tellus.*

Livius lib. 1. cap. 19. de Numa: *In XII menſes deſcripſit annum.* Seneca de Tranquillit. animi cap. 10 *Exigua ſæpe area in multos uſus deſcribentis arte patuere.* Hinc igitur *deſcribere* eſt aſſignare atque imponere, quod cuique deſcriptum eſt. Ita *bellum deſcribere civitatibus*, Fuhren zu thun aufflegen/ Cæſar dixit 3. de B. C. cap. 42. Horatius de Arte Poëtica v. 86

Deſcripta ſervare vices,

id eſt, tueri partes impoſitas ſeu demandatas ſemel. Loquitur de Comicis. Tacitus de Germania cap. 25 *Cæteris ſervis non in noſtrorum morem, deſcripta per familiam miniſteria, utuntur*, id eſt, certis diſtinctisque. Cicer. 1. Catil. cap. 4 *Deſcripſiſti urbis partes ad incendia*, id eſt, deſignaſti certas partes, quibus ignis immitteretur. ¶ 4. *Deſcribere*, beſchreiben / abmahlen. Plaut. Aſin. act. 2. ſc. 3, v. 22 *Non potuit pictor rectius deſcribere ejus formam.* Et, *Rem verbis definire, & breviter deſcribere*, Cicer. de Inventione lib. 1. cap. 8. Sic Tertullianus de Idololatria cap. 8 *Scit & pictor, & marmorarius, & aurifex, & quicunque cælator latitudines ſuas utique multò faciliores. Nam qui ſignum deſcribit, quanto facilius abacum linit?*

¶ Deſcriptio, ſpecies definitionis. ¶ 2. Sed *deſcriptio populi*, id eſt, partitio, digeſtio in ordines aut familias, die Austheilung. Ita *deſcriptio legionis* apud Suetonium Tib. cap. 30.

¶ Deſcriptor. Lactantius lib. 5. cap. 9 *Seneca morum vitiorumque publicorum & deſcriptor veriſſimus, & accuſator acerrimus fuit.* Beſchreiber.

¶ Exſcribere, exemplum deſcribere, ab- oder ausſchreiben / ut, *Exſcribere tabulas*, Cicero 4. in Verrem cap. 77.

¶ Inſcribere, einſchreiben / in etwas ſchreiben. *Inſcribere in animo orationem*, Cicer. 2. de Orat. cap. 87. Idem Oratione 1. in Catilin. cap. ult. *Sit inſcriptum in fronte uniuscujusque, quid de Republica ſentiat*, ein jeder laß ſich frey mercken/ oder trag deß keine Scheu / ꝛc. Idem pro Arch. c. 11 *In illis libris, quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt.* Idem in Offic. lib. 2. cap. 24 *Xenophontis liber, qui Oeconomicus inſcribitur*, ſo den Titul hat ꝛc. Plaut. Trin. act. 1. ſc. 2. v. 131 *Ædes venales hasce inſcribit literis.* Terent. Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 92 *Inſcripſi illicò ædes mercede*, i. e. venales, vel locandas proponere ædes. an das Haus einen Zettel ſchlagen ꝛc. Tum enim affigi ædibus tabella vel libellus ſolebat, in qua exprimebatur pretii ſumma, qua ædes illæ conduci pararive poſſent. Cicero *proſcribere ædes* dixit, de quo infra. Ipſæ autem inſcriptiones *Tituli* vocabantur, de quo ſuo loco. ¶ 2. Eſt & forenſe verbum, idem quod *ſubſcribere* ſeu accuſare; cujus ſignificationis exemplum L. ultima C. de injuriis habes. ¶ Hinc *Inſcriptio* accuſatio eſt, de quo infra. ¶ Item *Inſcriptus*, accuſatus, Rufino lib. 11. Eccl.

¶ Inſcriptio, ut, inſcriptio libri, *ἐπιγραφὴ*, der Titul/ die Uberſchrifft. Plinius lib. 29. cap. 1 *Hinc illa infelicis monumenti inſcriptio*, TYRBA SE MEDICORVM PERISSE. Et *Statuam cum inſcriptione præclarâ decernere*, Cic. in Philipp. 13. c. 4. Item *accuſatio.* Sic Ulpianus Lege 2 § 8 ad Leg. Juliam de adulteriis *Inſcriptionum libellos* vocat: quos Lege Mariti § Hoc amplius Dig. eodem *Accuſatorios libellos* dicit. Alexander Imper. Leg. 3. Cod. de his, qui accuſare non poſſunt, *Inſcriptionum paginam* appellat.

¶ Inſcriptus, a, um, in quo aliquid ſcriptum eſt. Ut, *Inſcriptus paries*, id eſt, inſcriptionibus inſignitus. Plautus *literatam* diceret. Sic enim *literata urna: literatus enſiculus* apud eum, & in inſcriptione veteri, SILEX LITERATVS, legitur. Martialis lib. 8. Epigr. 74

Quatuor inſcripti portabant vile cadaver.

Inſcripti, id eſt, ſervi Stigmatiæ, ſive quorum frontes ſtigmate punctæ ſive inſcriptæ. Similiter *inſcriptam cellam*, lib. 11. epigr. 46; *inſcriptam baſin*, lib. 9. epigramm. 45 dixit. ¶ 2. Item Non ſcriptum. Ut, *inſcriptum maleficium*, cujus ſpecies expreſſa legibus non eſt, datur actio tamen, ut, ſi cautum lege: RAPTOR X. MILLIA SOLVAT. *Scriptum* itaque *maleficium* eſt, VIRGINEM RAPERE. Sed quoniam Raptus alius atrocior altero, pro diverſo locorum vel perſonarum reſpectu; ut ſi quis ex Comitio rapiat; aut non ſimplicem virginem rapiat; id *maleficium inſcriptum* erit; cum in hujusmodi raptores pœna nulla legibus definita ſit, & illa X millium ad ſimplices tantum pertineat. Lege Quintilianum Declamat. 252. *Inſcripti maleficii actionis* & apud Senecam mentio fit, Excerptis Declamat. lib. 5. Controverſ. 1. Vide & Turnebum lib. 10. Adverſ. cap. 6. & ibi diſce *Inſcriptas merces* dictas veteribus, quas apud publicanum mercator aut inſtitor profeſſus haud eſt, & ideo in publicani rabulis perſcriptæ non ſunt: untergeſchlagene und unverzollete Güter: itemque *inſcriptum pecus*, quod paſcebatur in ſaltibus publicis, nec in publicani ratione ſcriptum erat.

¶ Interſcribere, Plin. lib. 7. epiſt. 9. darzwiſchen ſchreiben. Verba Plinii ſunt: *Poteris & quæ dixeris poſt oblivionem retractare, multa retinere, plura tranſire, alia interſcribere, alia reſcribere.* Vide infra in *Reſcribere.*

¶ Perſcribere, gründlich und nach der Länge ſchreiben. Cicer. ad Terent. 14. famil. epiſt. 4 *Diligentiſſime omnia a te ſunt per-*

ſcripta. Et, *Verſum puris perſcribere verbis*, Horat. in Sermon. lib. 1. Sat. 4. v. 54. ¶ 2. *Perſcribere pecuniam*, id eſt, reddere creditori per ſcripturam, ut exponit Donatus. Ter. in Phorm. act. 5. ſc. 7. v. 34 *Per ſcripturam* autem *reddere*, eſt de menſa per argentarium ſolvere, cui per ſcripturam cavebatur. Duplex enim mos ſolvendi apud Romanos obtinebat. Nam vel e domo arcaque ſatisfaciebant; vel de menſa; unde vel accipiebat fœnore, vel de ſumma, quam ipſe ibi habebat depoſitam. Hoc itaque *ſcribere* & *perſcribere* dicebant. Et inde *Scriptura menſæ*. Nam in ſuas tabulas referebat argentarius, quantum cuique & nummulorum ſummam apud menſam ſuam poſitam reſolviſſet; aut, quantum ipſe de ſuo pro alio numeraſſet. Vide & Salmaſium de trapezetico fœnore pag. 30. Item de modo uſurarum pag. 473 & Lindebrogium ad ſupra citatum Terentii locum. Cicer. pro Roſc. Com. cap. 1. *Falſum perſcribere nomen*. Et pro Flacc. cap. 19 *Pecuniam in ædem ſacram reficiendam ſe perſcripſiſſe dicunt.*

¶ Perſcriptio. Cic. 2. Agrar. c. 9 *Perſcriptio legis.* ¶ 2. Perſcriptiones inſtrumenta dicuntur etiam contractuum & pactorum, Kauff-Zettel / Verſchreibungen / ꝛc.

¶ Perſcriptor, ein Notarius. Cic. 5. in Verrem cap. 72 *Scribam tuum dicit Verres, hujus perſcriptorem fœnerationis fuiſſe.*

¶ Præſcribere, vorſchreiben / erfordern / gebieten. Cicero 3. Offic. cap. 6 *Hoc natura præſcribet, ut homo homini ob eam cauſam, quod homo ſit, conſultum velit.* Sic, *Præſcribere alicui, qualis eſſe debeat*, Idem pro Flacc. cap. ult. Et Terent. in Andr. act. 1. ſc. 1. v. 124 *Tute his rebus finem præſcripſiſti pater?* ein Ziel und Maß ſetzen. ¶ 2. Et præſcribere, zuvor entwerffen und ſetzen / id ſcilicet, quod in codicem aut tabulas poſtea refertur. Unde Cicer. pro Roſcio Comœdo cap. 2 *Præſcriptionum & literarum adverſaria proferre.* Ubi *perſcriptionum* vulgo editum eſt.

¶ Hinc Præſcriptio, exceptio, translatio, apud Jurisconſultos. Vide Briſſon. de V. S. ¶ 2. Sed *Præſcriptio rationis, legis*, Cic. 5. fam. epiſt. 2. *naturæ*, 4. Tuſculan. cap. 46. Verordnung / vorgeſchriebene Weiſe. ¶ Eſt & *Præſcriptio*, ut, *Circumſcriptio*, fallacia ac defraudatio, Salviano lib. 4.

¶ Præſcriptum, id eſt, præceptum, nam & præſcribere, præcipere eſt, & proprie de Ludimagiſtris dicitur, qui pueris aliquid ediſcendum præſcribunt, eine Lection. Horatius lib. 2. ode 15

— — — non ita Romuli
Præſcriptum, & intonſi Catonis &c.

Ubi Vetus Scholiaſtes: PRAESCRIPTVM, *inſtitutum, præceptum. A magiſtris ludi tractum videtur, qui præſcripta dant pueris, quæ imitentur.* Seneca Epiſt. 94 *Si ludum literarium intraveris, ſcies, iſta, quæ ingenti ſupercilio Philoſophi jactant, in puerili eſſe præſcripto.* PRAESCRIPTVM vocat ſententias ſive gnomas deſcribendas & ediſcendas pueris à magiſtro propoſitas. Ea enim tum inſtituendi pueros ratio erat. Innuit itaque, in puerilibus hujus generis præſcriptis ea contineri ſæpius, quæ operoſe Philoſophi exequuntur. Idem eadem epiſtola: *Pueri ad præſcriptum diſcunt.* Columella Præfat. lib. de re ruſtica: *Cæli & anni præſentes mores intueatur; neque enim ſemper eundem velut ex præſcripto habitum gerunt.* Et Cicero pro Cluentio cap. 53 *Omnia legum imperio & præſcripto fieri videbitis.* Cæſar 3. Civ. cap. 51 *Ad præſcriptum omnia agere.*

¶ Proſcribere, eſt palam ſcribere, ut *producere* Horatius; alii alia dixerunt. Hinc *domum, ædes proſcribere*, eſt proſcripto titulo palam proponere venales, einen öffentlichen Zettel ans Hauß ſchlagen / und alſo feil bieten. Cicer. de Offic. lib. 3. cap. 13 *Ille, quod non placebat, proſcripſit; tu, quod placebat, emiſti.* Sic, *proſcribere aliquem*, eſt ſcripto publico traducere & infamare. Suetonius Cæſare cap. 49 *Miſſa etiam facio edicta Bibuli, quibus proſcripſit collegam ſuum*, BITHYNICAM REGINAM: & item Nerone cap. 39 *Multa Græce Latineque proſcripta aut vulgata ſunt*, &c. ¶ 2. Sed *Proſcribere aliquem*, eſt damnare, relegare, einen in die Acht erklären. Cic. pro Roſc. Am. cap. 6 *Poſteaquam victoria conſtituta eſt, ab armisque receſſimus; cum proſcriberentur homines*, &c.

¶ Proſcriptus, einer / der in der Acht iſt. Cicer. in Verrem 3. c. 47 *Lex Cornelia proſcriptum juvare vetat.*

¶ Proſcriptio. *Cum de capite civis & de bonis proſcriptio ferretur*, mit Leib und Gut in die Acht geben / Güter preiß geben / idem pro Sextio cap. 30. Et Vellejus Paterc. lib. 2. cap. 28 *Primus Sylla exemplum proſcriptionis invenit.* ¶ 2. Sed *Facere proſcriptiones prædiorum*, id eſt, proſcribere, priori ſignificatione, feil bieten durch öffentlichen Anſchlag / Idem pro Flacco c. 44.

¶ Reſcribere, per epiſtolam reſpondere, ut, *Ad omnia, quæ quæruntur, reſcribere*, Cicer. 1. fam. epiſt. 9, auff alle Fragen wiederſchreiben oder antworten. Idem ad Attic. lib. 13. ep. 23 *Antemeridianis tuis literis ſtatim reſcripſi, nunc reſpondebo veſpertinis.* Et lib. 1. epiſt. 10. ad eundem: *ut epiſtola tua reſcriberem aliquid.* Ovid. epiſt. 1. ineunte:

Nil mihi reſcribas, ſed magis ipſe veni.

¶ 2. Aliquando eſt ita reſpondere, ut contrarium aſſeras, & dicta prius refutes, widerlegen. Suetonius Caligula cap. 53 *Solebat etiam proſperis Oratorum actionibus reſcribere, & magnorum in Senatu reorum accuſationes & definitiones meditari.* Idem de illuſtribus Grammaticis cap. 19 de Scribonio: *Cujus* (Verrii Flacci) *etiam librum de orthographia reſcripſit, non ſine inſectatione ſtudiorum morumque ejus.* Et ita *Reſcripta Bruto*, id eſt, contra Brutum ſcripta in Auguſto dixit cap. 85. ¶ 3. Uſurpatur hoc verbum & circa pecuniam, ut *Scribo* & *Perſcribo*, de quibus ſupra. Terent. in Phorm. act. 5. ſc. 7. v. 29

Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rurſum jube reſcribi, Phormio.

Ubi Donatus: *Quoniam ad numerationem pecuniæ antecedit ſcriptura*, RESCRIBERE *dicebant pro renumerare.* RESCRIBI *per ſcripturam, id eſt, de menſa ſcripturâ dari. Unde hodie additur Chirographus:* DOMO EX ARCA SVA, vel EX MENSAE SCRIPTVRA. ¶ 4. Reſcribere etiam eſt recenſere, mutare & emendare ſcripta prius; cum quibusdam deletis alia ſubſtituimus & ita reſcribimus, ändern und beſſern. Sic Plinius, *actiones reſcribere* lib. 5. epiſt. 8 dixit, quod paullo ante *retractare* vocaverat. Idem lib. 8. epiſt. 9 *Poteris & quæ dixeras per oblivionem retractare, multa retinere, plura tranſire, alia interſcribere, alia reſcribere*, id eſt, alia interſcribendo adjicere; alia demere, & reſcribendo meliora facere. Suetonius Cæſare cap. 56 *Pollio Aſinius parum diligenter parumque integra veritate compoſitos* (Cæſaris commentarios) *putat*, &c. *exiſtimatque reſcripturum & correcturum fuiſſe.*

¶ Reſcriptum, genus illud epiſtolæ, qua Imperatores, aut ſummi pontifices conſulentibus reſpondent. Ulpian. lege 1 Dig. § 1 de appellat. & relat. *De qua re exſtat reſcriptum Divi Pii.* eines Fürſten ſchrifftliche Antwort.

¶ Subſcribere, annotare. *Numerus amatorum quotannis apud magiſtratus ſubſcribitur*, Cic. 5. in Verrem cap. 51. wird verzeichnet. Quintil. lib. 12. cap. 8 *Nec tanta ſit memoriæ fiducia, ut ſubſcribere audita pigeat.* ¶ 2. Eſt & *ſubſcribere*, nomen ſuum apponere, ſive chirographo proprio ſubnotare, vel ut præcedentis ſcripti fidem confirmes, vel ut teſtimonium reddas, quemadmodum teſtamenta ſubſcribi ſolent, ſich mit eigner Hand unterſchreiben: de quo plura Salmaſius de modo uſurarum cap. 11. ¶ 3. Hinc eleganti tralatione Columella lib. 1 *Si voto fortuna ſubſcripſerit*, id eſt, ſi confirmaverit votum & ratum habuerit. ¶ 4. Jam, qui accuſare parabant, & actionem intendere, non admittebantur ante, quam in libello accuſatorio & nomen ejus ponerent, cui intendebatur lis, & crimen ipſum negotiumve exponerent, nominatâ & lege, ex qua eſſent acturi, demum & nomen ſuum ſubſcriberent. Inde factum, ut *ſubſcribere* pro accuſare, deferre, crimen litemque intendere, dicerent. Ita *ſcribere*, & *ſubſcribere dicam: Subſcribere crimen* & *in crimen* dicebant. Plinius lib. 5. epiſt. 1 *Poſt hoc illa cum cæteris ſubſcripſit centumvirale judicium, mecum non ſubſcripſit.* Senſus eſt, Curianum, quem exhæredaverat mater, ſcripto Plinio hærede, cum quibusdam aliis, cohæredes Plinii detuliſſe, neque cum eo agere voluiſſe ex lege. Neque vero primarii accuſatores ſolum inſcriptionis libellum ſubſcribebant, ſed idem facere ſolebant & illi, qui aſſiſtebant, juvabantque velut ſecundarii accuſatores. Nepos in vita Attici cap. 7 *Neminem neque ſuo nomine, neque ſubſcribens accuſabit.* Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 69 *Quo tempore Capito, patruus meus, vir ordinis ſenatorii, Agrippæ ſubſcripſit in C. Caſſium.* Significat, Agrippam accuſaſſe Caſſium: Capitonem acceſſiſſe Agrippæ, & adjuviſſe ejus cauſſam. Vide & Briſſonii Lexicon.

¶ Hinc Subſcriptor, ein Kriegs-Verwandter. Cicer. ad Quint. frat. lib. 3. epiſt. 4 *Omnino nihil accuſatore Lentulo ſubſcriptoriumque ejus infantius.* Aſconius in Divinat. Ciceronis in Verrem: SVBSCRIPTORES *dicuntur, qui adjuvare accuſatorem cauſſidici ſolent: quos oportet ſummiſſius agere, quam dicat ille, quem ſequuntur.* ¶ Deinde teſtis, auctor & approbator cujuscunque rei. Gellius lib. 5. cap. 21 *Subſcriptores approbatoresque hujus verbi habemus.*

¶ Subſcriptio, ὑπογραφὴ, Unterſchrifft. ¶ 2. Κατηγορία, accuſatio. Quintilianus Declamat. 15 *Num quid iniqui, judices, in tanti ſceleris ſubſcriptione depoſco, ne nominibus reos æſtimare velitis.* Ita *ſubſcriptionem componere* Senec. 3. de Benefic. cap. 26, & *ſubſcriptionem edere* Ludo de morte Claudii dixit. Nihil enim ibi mutandum, quod Junio videbatur. ¶ Apud Suetonium vitâ Tiberii cap. 32 *Subſcriptio literarum ad Imperatores daturum ſolennem ſignificat clauſulam, qua ſe pro principe fatturos vota promittebant*, ut ex Dione ibi Caſaubonus docuit.

¶ Subſcribendarius, officii nomen, aliquoties in Cod. Theodoſi memoratur, quem & *Adjutarium* quidam eundem putant: negat Jac. Godofr. ad Legem 1. de erogat. militaris annonæ, laudati Codicis, quem conſulas.

¶ Superſcribere & Superſcriptio rariora ſunt. Gellius lib. 20. c. 6 VESTRVM *obliverunt*, & VESTRI *ſuperſcripſerunt.* Et Ammianus lib. 15. cap. 8 *Periculo ſerie literarum abſterſa, ſola incolumi relicta ſubſcriptione, alter multum à vero illo diſſonans ſuperſcribitur textus.* Auff radierten anders ſchreiben. ¶ Item nomen operi ſeu ædificio publico inſcribere. Modeſtinus lege 4. Dig. de operib. publ. *Nec præſidis quidem nomen licebit*

bit superscribere. Superscribere, über / oder auff etwas schreiben.

¶ Superscriptio. Vulg. Interpres Lucæ 23, 38. Gr. ἐπιγραφή.

¶ Transcribere, abschreiben / aus einem Buch ins ander schreiben. Sic Plin. lib. 14. c. 2 *Gracinus Cornelium Celsum transcripsit.* ¶ 2. Virg. 5. Æneid. v. 750 *Transcribunt urbi matres*, id est, tradunt, sie geben von sich. *Transcripti* enim in colonias deducebantur, quemadmodum ibidem Servius annotavit. Ovid. 7. Metamorph. v. 73

Posse tuæ videor spatium transcribere vitæ.

Sic, *Transcribere fundum*, einem übergeben / Lege 12. Dig. de præscript. verbis.

¶ Transcriptio. Quintil. Declam. 13. pag. 190 *Jam privati veneni transcriptio est.*

SCRINIVM, capsa, in qua servantur res pretiosæ & secretæ, item in qua libri, vel epistolæ reconduntur, ein Kasten / ein Schrein. Inter spolia Darii, Persarum regis, unguentorum erat scrinium, auro, gemmis ac margaritis pretiosum, cujus cum varios usus amici demonstrarent, imo herculé inquit Alexander librorum Homeri custodiæ detur, tanti scilicet Homerum faciens, Plin. lib. 7. cap. 29. ¶ In Codice multa mentio *de scriniis Principum* fit. Quæ nihil aliud fuerunt, quam capsæ, seu plutei, atque armaria, in quibus commentarii, & libelli, hoc est, monumenta literaria custodiebantur. Sed quatuor præcipuè erant: *libellorum, memoriæ, dispositionum, & epistolarum.* Quibus omnibus qui præerat, *curare scrinia* dicebatur, *magister scriniorum omnium*, vel *magister scriniorum*, aliquando & absolute *Magister* appellatus. In singulis qui præerant & primum locum tenebant, *magistri* & ipsi quidem dicebantur, sed sui quisque scrinii, hoc est, *magister a libellis*, *a memoriæ*, & aliquando absolute, *a libellis*, *a memoria*, &c. Vel *magister libellorum, magister memoriæ*, &c. dicebatur. Vocabantur & *Principes*, item *Priores*, item *Proximi* & *Dictatores*, libellorum, memoriæ, &c. De quibus omnibus illustris Salmasius ad Historiam Augustam non uno loco.

¶ Scriniarius, qui *scrinium gerit*, hoc est, in scrinio aliquo partes agit, seu operam navat in scrinio custodiendo. Ein Secretarius. Hinc SCRINIARIVS AB EPISTOLIS: SCRINIARIVS A LIBELLIS in Inscriptionibus antiquis, quas laudat Salmasius ad Lampridii Alexandrum cap. 31.

¶ Primiscrinius, officii nomen, Lege ult. Cod. de Numerariis &c. ac alibi.

SCRIPVLVM, sive Scriptulum (namque haud dubiè a *scribendo* est) vicesima quarta unciæ pars est, γράμμα Græcis. Vet. Glossæ: *Scripulum*, γράμμα, σκρῆς. Alix: γράμμα ὁ σκρὴς, *Scripulum.* Fannius de ponderibus v. 8

Semioboli duplum est obulus, quem pondere duplo
Γράμμα vocant; scriptum nostrum dixere priores:
Semina sex alii siliquis lasitantia curvis
Attribuunt scripto.

Et paullo post v. 31

— — Drachma scriptum si adjecero, fiet
Sextula quæ fertur: nam sex bis uncia constat,
Sextula quum dupla est, veteres dixere duellam,
Uncia fit drachmis bis quatuor, unde putandum,
Grammata dicta, quod hæc viginti & quatuor in se
Uncia habet: tot enim formis vox Græca notatur,
Horis quot mundus peragit noctemque diemque.

Arnobius lib. 6. pag. 207 de spoliato a prædonibus Apolline: *Ex tot auri ponderibus, quæ infinita congessemant sæcula, ne unum quidem habuit scripulum.* Itaque *Scripulum* idem quod *Scrupulum*, de quo infra. *Scriptula puncta* Venantius dixit Eleg. de resurrectione, v. 42.

SCROBS, dubii generis, puteus, fovea, eine Grube. Columella lib. 4 ineunte *profundos scrobes* dixit: & paucis interjectis *bipedanea scrobe*, genere mutato. Virgilius 2. Georgic. v. 235

— — scrobibus superabit terra repletis.

¶ Scrobiculus, diminutivum, ein Grübtein. Columella lib. 4. cap. 15 *scrobiculo facto.* Et de Arborib. cap. ult. *scrobiculus pedalibus factis.*

SCRŌFA, æ, porca, eine Saumutter. *Scrofâ fecundior albâ*, Juvenal. Satyr. 6. de Niobe v. 176. Idem de Alba Italiæ Satyr. 12. v. 73 *Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen*
Scrofa dedit. Eine weisse Sau.

¶ Scrofipascus, qui sues alit, Plautus formavit Captiv. act. 4. sc. 2. v. 27.

¶ Scrofula, morbus, ein Kropff am Halse / quem, quod sues plerumque patiantur, sic dicunt. Idem quod *struma.*

¶ Scrofularia, herba, Braunwurtz. *Scrofularia minor*, Dlatterkraut / Metenkraut / *Chelidonium minus.*

SCROTVM, virilis naturæ inferior pars, pellicula scilicet, quæ testiculos tegit; altera enim pars *inguen* est, sive penis. Ita Celsus lib. 7. cap. 19.

SCRŪPVS, lapis acutus & asper. Festus: SCRVPI *dicuntur aspera saxa & difficilia astrictatu. Unde &* SCRVPVLOSAM *rem dicimus, quæ aliquid in se habet asperi.* Avienus Descript. Orb. v. 503

— — scrupus sola creber iniqua
Asperat.

¶ 2. Lapillos notat, quorum usus in quodam lusus genere erat. Quintilianus lib. 11. c. 2. p. 813 *in lusu duodecim scruporum.* Quod & Cicero dixit lib. 1. de Orat. c. 50, *duodecim scrupos ludere.* Sed MSS. libri *scriptis*, *scriptorum* habent, non *scrupis*, *scruporum*, quod explanat Petr. Victorius lib. 5. Var. Lect. c. 13. & confirmat quoque Gruterus ex Codd. Palatinis.

¶ Scruposus, a, um, scrupis asperum: ut, *scruposa via*, Plaut. Capt. act. 1. sc. 2. v. 81. *Saxum scruposum*, Apulejus extremo lib. 6. de Asino, hoc est, præruptum, asperum, ein rauher / scharffer Felß. *Ager scruposus*, Idem 2. Florid. p. 348. ein steinicht Feld.

¶ Scrupeus, aliud adjectivum, idem sonans, steinicht. Virg. 6. Æn. v. 236 *Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatu,*
Scrupea.

Scrupea, id est, lapidosa, ut Servius interpretatur. SCRVPVS *enim*, subjicit, *proprie est lapillus brevis, qui pressus solicitudinem creat. Unde etiam SCRVPVLVS dictus.* Translate Ausonius ad Paullinum epistola, Technopægnio præmissa, *scrupeam difficultatem* dixit.

¶ Scrupulus, sollicitudo, dubitatio, difficultas, propterea quod scrupuli pedum calceis incidentes torquent, & molesti sunt. Ter. in Phorm. a. 5. sc. 8. v. 30 *Qui sit in hac re scrupulus?* Hinc illæ locutiones: *Injicere scrupulum alicui*, einem eine Kümmerniß oder Sorge machen / idem Adelph. a. 2. sc. 2. v. 10. Et Cic. pro Cluent. cap. 28 *Hic tum injectum est hominibus scrupulus, & quædam dubitatio:* qui & pro Roscio Amerino cap. 2 dixit *Scrupulum evellere*, Sorg oder Zweiffel benehmen. *Scrupulus unus restat*, Terent. Andr. act. 3. sc. 4. v. 37, es ist noch ein Knot dahinden. Vid. Scip. Gentil. ad Apolog. Apul. p. 150. Apul. lib. 1 *Denique mihi quoque non parvam incussisti solicitudinem, imo verò formidinem, injecto non scrupulo, sed lancea, ne* &c. Et lib. 6 *Nec me tamen mediocris carpebat scrupulus, contemplatione comminata mihi mortis.* ¶ 2. *Scrupulus* seu *Scrupulum* ponderis etiam & mensuræ nomen est. In ponderibus scrupulum 24. pars est unciæ, Budæo auctore lib. 1. de asse, ubi & hoc addit: *Drachma in terna scrupula dividitur.* Cicero ad Atticum lib. 4. epist. 17 *Neque argenti scrupulum est ullum in illa insula.* In mensuris autem *Scrupulum* centenos continet pedes. Idem lib. 5. & Colum. lib. 1. cap. 1.

¶ Scrupulosus, quod nimia cura sit, alles gar zu genau ausgrübelt. *Scrupulosa disputatio*, Quintilianus lib. 9. c. 1. Et Tertullianus de Spectac. c. 3. princ. *Quorundam fides aut simplicior, aut scrupulosior.* Apulejus de Deo Socr. p. 43 *Profana Philosophia turba scrupulosissimo cultu Deos negligit.*

¶ Scrupulosè, anxie, genau gesuchter Weise. Columella lib 9. c. 8 *Minus scrupulosè probantur.* Plinius lib. 2. c. 46 *Scrupulosiùs, quam instituto fortassis conveniat operi, tractabo ventos.* Et Quintilianus sub fin. lib. 5 *Minutiæ & scrupulosiùs scrutantur omnia.* Superlat. *Scrupulosissimè requirere*, Columella præfatione operis pag. 2. &, *scrupulosissimè explorare*, Apulejus extremo lib. 1. Metamorph. Et, *scrupulosissimè disputare* Augustin. Retract. lib. 1. c. 19.

¶ Scrupulositas, das Genausuchen / Columella lib. 11. cap. 1. extremo: *In ruris disciplina non desidentur scrupulositates*, puta, qualis in astrologia. Tertullianus adversl. Hæretic. cap. 17 *scrupulositatis incitamenta.*

¶ *Differentia scrupularis*, eines Scrupels schwerer Unterscheid. Plin. lib. 23. cap. 8.

¶ Scrupulatim, bey Scrupeln / Plinius lib. 22. c. 24.

SCRŪTA, orum, omnis generis veteramenta, allerley alte Kleider / Eisenwerck / Gerümpel / &c. *Frivola* Juvenalis vocat; vide supra. Designat Lucilius apud Gellium lib. 3. c. 14; quem vide, & Torrentium ad Horat. 1. Ep. 7. v. 65. Vet. Gloss. Γρύπη, *Scruta.*

¶ Hinc *Scrutaria*, vilissimæ res quæque dicuntur, alt Geröll / Veteramenta. *Scrutariam facere*, Apulej. lib. 4. Milet. p. 146. Tröbel-Marck halten.

¶ Scrutarius, scrutorum venditor, ein Tröbeler. Gloss. Cyrilli γρυτοπώλης, *Scrutarius.*

¶ Item γρυτοπωλεῖον, *Scrutarium*, ein Tröbel-Marckt.

DSCRVTOR, scrutari, inquirere, forschen. Cicero pro Rosc. c. 34 *Non te excutio, non scrutor*, ich forsche dich nicht aus. Horatius lib. 1. epist. 18. v. 37

Arcanum nec tu scrutaberis ullius unquam,
Commissumque tegès, & vino tortus, & ira.

Dejectam fluitantemque testudinem lanceis contisque scrutabantur, Tacitus 3. Histor. c. 27, id est, prætentabant, explorabant, qua solvi maxime posset Curtius lib. 3. cap. 4 *Thoracas tamen levior armatos præcedere jussere, scrutarique valles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet.* Tacitus 3. Histor. c. 25 *Adultus inter septimanos a Galba conscriptus oblatum forte patrem & volvere stratum, dum semianimem scrutatur, cognitus agnoscensque & exanguem amplexus voce flebili precabatur.* Veteres etiam *scrutare* & *perscrutare* dixerunt. Vide Nonium. Et Glossæ Vet. ἐρευνῶ, *Scruto, Rimor.*

¶ *Scrutantissimus* ex participio tanquam nomine Ammianus formavit

mavit lib. 30. cap. 30; *militaris rei ordinum scrutantissimus.*

¶ Scrutanter, adverb. Ambrosius epist. 40 ad Sabinum, post prine. *Tuum est scrutanter discutere, qua corrigas.*

¶ Scrutatio, inquisitio, exploratio, die Erforschung. Seneca de vita beata cap. 23 *scrutationem populo præbere.*

¶ Scrutinium. Apulej. lib. 9. Metamorph. pag. 237 *obstinate denegantem scrutinio detegere.* Gloss. Vet. *Scrutinium*, ζήτησις. Onomast. *Scrutinium*, ἐξερώτησις.

¶ Scrutator, qui inquirit, excutit, der erforschet / der einen besucht. Suetonius in Claudio cap. 35 *Neque agrum quemquam visitabit, nisi explorato prius cubiculo culcitrisque & singulis præsentatis, & excussis: reliquo autem tempore salutatoribus Scrutatores semper apposuit.* SCRVTATORES vocat ministros in id delectos, ut salutatores excuterent, prætentarentque exploraturi, ferrumne sub veste haberent conditum. Duravit hoc ministerium usque ad Vespasianum, qui omisit, ut idem Suetonius ejus vita cap. 12 auctor est. Notat & Dio. Vid. Lipsi. ad 11. Ann. Tacit. Bernegg. ad Justin. lib. 38. c. 1, 9.

¶ Sed & alio ac laxiore sensu ponitur. Paullinus Natal. 3. Felicis v. 7 de Deo: *Qui cordis taciti scrutator.*

¶ Scrutatrix. Alcimus Avitus lib. 2. v. 326

scrutatrix Eva malorum.

¶ Scrutabilis, unde

¶ Inscrutabilis, ut, *judicium inscrutabile*, Dei scilicet, apud Prosperum Aquitanicum de Ingratis cap. 36. Et Augustinus epist. 106 *inscrutabilis altitudo judiciorum Dei.*

¶ Perscrutari, fleissig nachforschen / erforschen. *Investigare & perscrutari omnia*, Cic. in Verr. 6. c. 21. *Sententiam scriptoris domesticis suspicionibus perscrutari*, Cic. 2. de Invent. c. 44.

¶ Perscrutator. Cassiodor. lib. 2. ep. 2. & lib. 2. ep. 15.

SCVLNA, pro sequestre vel arbitro utitur Varro, sed inter sordida reposuit P. Lavinius, teste Aul. Gell. cap. ult. lib. ult. Noct. Attic. Vide Buchner. ad hymnum Prudent. de Natal. Christi p. 25. 26.

SCVLPO, sculpere, schnitzen / bilden: *Sculpere ebur*, Ovid. 10. Metam. v. 248. *E saxo sculptus*, Cic. 4. Acad. cap. 31.

¶ Sculptor. Plin. lib. 36. c. 5. pr. ein Bildhauer / item Siegelgräber.

¶ Sculptura, das Schnitzen / Ausgraben. *Habere in sculpturis facilitatem*, Plin. lib. 16. cap. 11.

¶ Sculptilis, *Opus sculptile*, Ovid. 4. Pont. 9. v. 28. Schnitzwerck / ausgehauene Arbeit.

¶ Sculpturare, pro Sculpere, usus Fortunatus lib. 9. carm. 15

Et sculpturatus lusit in arte faber.

¶ Desculpo. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 12 *Simulacrum ligno seu lapide desculpitur.*

¶ Exsculpo, ut, *Exsculpere aliquid e quercu*, Cic. 13. ad Att. ep. 28. *Exsculpere signum ex lapide*, ein Bild hauen aus einem Stein / Quintil. lib. 2. cap. 19. ¶ 2. *Oculum exsculpere*, ein Aug ausschlagen / per Metaphoram apud Terent. in Phorm. act. 5. sc. 7 extrema, ut Muretus legit. Idem in Eun. 2. 4. sc. 4. v. 45. *Possumne hodie ex te exsculpere verum?* id est, extorquere, kan ich denn nicht die Warheit aus dir bringen? Plaut. Cist. act. 2. sc. 2 *In quæstione vix exsculpsi, ut diceret, quia ei promisi modiolum vini dare.* Ich habe es mit Noth aus ihr bringen können. Lucill. apud Festum: *Esuriente leoni ex ore exsculpere prædam. Esuriente* autem pro esurienti dixit ἀρχαϊκῶς. *Exsculpere*, id est, extorquere, eripere. ¶ 3. Apud Nepotem *exsculpere* est id, quod insculptum delere. Ita enim Pausan. c. 1 *Cum ex præda tripodem aureum Delphis posuisset epigrammate inscripto, in quo erat hæc sententia: suo ductu barbaros apud Plataeas esse deletos, ejusque victoriæ ergo Apollini donum dedisse: hos versus Lacedæmonii exsculpserunt*, &c.

¶ Insculpere, in æs aut lapidem intidere. einhauen. Livius lib. 2. c. 33 *Insculptum monumento est columnâ æneâ.*

¶ Resculpere. Prudentius Præfat. Psychomach. v. 51

Quam [lineam] *nostra recto vita resculpat pede.*

Et Tertullianus de Jejunio c. 5 *Populus primi hominis resculpserat crimen.*

SCVLPONEA, æ, calceamenti servilis rude & rusticum genus. Pausanias & Eustathius *Sculponeas* ligneos Bœoticæ genti familiares calceos exponunt, Holtz-Schuhe. Legitur apud Plautum Casin. a. 2. sc. 8. v. 59. Et Cato cap. 59. de R. R. *Sculponeas bonas alternis annis dare oportet.* ¶ 2. Significat & cæstos plumbo ligatos, Fulgentio auctore de priseo sermone c. 21.

¶ Sculponeatus, ut calceatus. Varro ap. Nonium in *Runnt.*

SCVRRA, scurræ, a *sequendo*, quasi *sequerra* dicti, quod tenuioris fortunæ homines, & cæteri, qui quem honoris causa prosequerentur, non antecedere, sed sequi soliti sint, ut Festus auctor est. Itaque *Scurra* nihil aliud, quam sectator, sive assecla, qui & ipse a *sequendo* appellatus. Itaque *Scurra* honestum initio atque officii adeo nomen fuit: eoque denotabantur homines urbano otio assueti, cæterum comes & elegantes, quales esse oportet, qui divites potentesque sequi volunt, ut demereantur & grati sint. Plautus Mostellariâ a. 1. sc. 1. v. 15

Tu urbanus vero scurra, delicia populi
Rus mihi objectas.

Scurras pl urbanos fuisse V. D. Lappenium ad Horatium p. 192.

Item Trin. act. 1. sc. 2. v. 165 *Urbani assidui cives, quos scurras vocant.* *Assiduos* ab assidendo, quod urbanum otium sequantur, & viram minime laboriosam. Unde & militaribus hominibus opponuntur eidem Plauto Epid. act. 2. sc. 1. v. 13. itemque Curcul. act. 1. sc. 6. v. 10. Atque hi, *scurræ*, non comes tantum & elegantes moribus erant, ut dicebamus supra; sed salibus etiam, & dictorum leporibus, quo magis placerent, & melius haberentur (nam apud eos accipiebantur, quos sequi solebant) studebant, & cavillationibus jucundis, quas εἰρωνείας Græci vocant. Quibus quod deditus admodum Atticorum more, Socrates esset, quod aliquot locis Cicero notat, *Scurram Atticum* a Zenone appellatus est, ut idem Cicero testatur lib. 1. de natura Deorum c. 34. & Lactantius lib. 3. cap. 19. & Minucius in Octavio. Postea verò crescente luxuria, cum otiosi divites facetiis & moderatis jocis fastidiis, effusos risus & ex omni materiâ quærerent, idque in omnem licentiam jocantium studia intemperent, male audire *Scurrarum* nomen cœpit, & iis tribui, qui parasitico more sectarentur divites, dictisque ridiculis, nullo nec loci, nec temporis, aut personarum respectu habito, victum quærerent, qualem Horatius lib. 1. Epist. 15. v. 26. & seqq. Mænium describit, & lib. 1. Sat. 5. v. 52. & seqq. Sarmentum & Messium inducit: Græci βωμολόχους appellant, de quibus Aristoteles 4. Ethicorum, nos Lotterbuben dicimus. Dicti alias & *Minatores*, de quo suo loco. ¶ Neque verò Scurræ tantum appellati, qui dictis faciebant risum, sed & qui gestu & imitatione; mimi puta: quemadmodum Mimum illum, qui vocem porcelli admodum scite imitabatur, *Scurram* Phædrus vocat lib. 5. fab. 5. v. 27. Et Mimos, *Scurras* appellari ex Juvenale & Prudentio observat Scaliger ad Catulli Epigr. 19. Ad differentiam tamen Capitolinus *Scurras mimarios* in Vero cap. 8, & *Scurras mimicos* in Maximinis cap. 9 dixit. *Scurra* igitur, qui quovis modo risum & inde quæstum faciunt: unde Γελοιασταὶ in Glossario Veteri exponuntur. Ita enim ibi: *Scurra*, ἴυγμος, γελωτοποιὸς, ἰυγξιπλὴξ, ein Spottvogel.

¶ Scurrula, diminutivum. Arnobius lib. 6. p. 206 *Urbanus scurrula.*

¶ Scurrilis, ut, *Jocus scurrilis*, Cic. 2. de Orat. cap. 59. grober Schertz. *Dicacitas scurrilis*, Quintil. lib. 6. cap. 3. *Lusus scurriles*, leichtfertiges Spielen / Val. Maxim. lib. 7. extremo.

¶ Scurrilitas, schandbare Wort / unverschämte Schertzreden. Dialog. de Orat. cap. 21: *sed & insulsa scurrilitas.*

¶ Scurriliter, Bübisch / Lotterbübisch. ut, *Ludere scurriliter*, Plin. lib. 4. epist. 25.

¶ Scurror, scurrari, scurram seu parasitum & assentatorem agere, Possen reissen. Unde *Scurrari, & amicum profiteri*, Horatio opponuntur lib. 1. Epist. 18. princ. & Epist. 17. v. 19 *Scurror ego ipse mihi.*

¶ Triscurrium. Juvenalis Satyr. 8. v. 190

Qui sedet, & spectat triscurria patriciorum.

Vetus Scholiastes: *Jocos, tres scurras nobilium fabulas agentes.* Aliis Tri intendendi vim habet, & grandem scurrilitatem notat, seu scurram eximium, ut solet in Trifurcifer, τρισμέγιστος &c. Scaliger tamen mavult *Transcurria* legere, a *currendo*: quidam *Triscuria* a *cura.*

SCVTICA, σκυτάλη, vel σκύταλος, flagellum ex loris, eine Peitsche. Horat. lib. 1. Sermonum Sat. 3. v. 117 *adsit*

Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Nec scutica dignum horribili sectere flagello.

Ex quo loco discere licet, *Scuticam* levius flagrum & mitius, quam *flagellum* fuisse. Sane *Scuticam* inter pædagogorum arma Martialis recenset lib. 10. Epigr. 62. Flagellorum verò pœna servilis & gravior fustibus fuit, ut ex Paullo & Ulpiano Torrentius observat, quem vide ad præsentem Horatii locum.

Scutra, vide post *Scutella*, sub *Scutum.*

SCVTVM, à σκύτος, pellis: ex corio enim conflebat. ein Schild. Plin. lib. 35. cap. 3 *Scutis, qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines.* Vide *Clypeus.* Cicero in Tusc. lib. 2. c. 23 *Ignavus miles & timidus scuto abjecto fugit.* Et, *Scuto periculum vitare*, Cæsar 2. Civil. cap. 35. *Scuta* autem oblonga erant & ampliora; *Clypei* rotundi & breviores. Vid. Liv. lib. 8. c. 8. & lib. 9. cap. 40. Unde *Clypei orbem* Virgilius dixit. Vide Aldum Manutium Quæsitis per Epistolam & J. Lipsium lib. 3. de Rom. militia Dial. 2. Qui scuta abjecissent, aut reliquissent, infames Græcis, Romanisque, nec non Germanis habebantur. Vide Scheff. ad Ælianum p. 362. ¶ 2. Eleganter pro quovis præsidio, quo nos sine violentia defendimus, positum est in illo Livii lib. 3. cap. 53 *Scuto magis quam gladio plebi opus est.* Etiam homines *scuta* (sicut *Clypei*, de quo supra) appellantur, in quibus magnum præsidium atque tutela posita est. Ita Fabium Cunctatorem *Scutum Imperii appellatum* Florus refert lib. 2. cap. 6.

¶ Scutale, corium est fundæ, cui lapis imponitur. *Triplex scutale, crebra futurus dumtaxat*, Livius lib. 38. cap. 29.

¶ Scutarius, ut, *Fabrica scutaria*, Vegetius lib. 2. de re mil. cap. 11. ¶ 2. Et *Scutarius* qui scuta facit, Plaut. Epid. act. 1. sc. 1. v. 35. In Gloss. Cyrilli ἀσπιδοποιός. ¶ 3. *Scutarii* & militum genus

apud

apud Sueton. Augusto cap. 56. sub fin. Meminit & Ammianus haud semel, ut lib. 20. cap. 5, & 21. &c.

¶ Hi etiam *Scutatores* dicti Vegetio lib. 2. cap. 17, *Levis armaturæ, scutatores, sagittarii, funditores.*

¶ Scutatus, ut, *Milites scutati*, Soldaten so Schild führen/ apud Ciceronem 2. Philipp. cap. 42. & Livium lib. 28. c. 2. & Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 39.

¶ Scutulum, ἀσπίδιον, Cicer. 1. de Nat. Deor. cap. 29.

¶ Scutella, scutula, de qua voce diversa tradidere non modo Vitruviani Interpretes, Philander & Bernardinus Baldus de verborum Vitruvianorum significatione: verum & alii viri docti: Hermolaus ad Plinium, Turnebus lib. 17. Adverss. cap. 25. itemque Salmasius in Vopiscum. Plerique excepto Salmasio, à *Scuto* deducunt, contra quos primæ quantitas est, quæ in *Scutum* producta; in *Scutula* contra brevis, ut ex inferius adducendis Martialis & Juvenalis versibus patere poterit. Et quamvis *scutula* primam brevem habeat: tamen pro diversâ ratione, diversam etiam habet originem. ¶ *Scutula*, quando discum, vel æs cibarium (eine Schüssel) significat, a *scutra* est: Ut enim a *capra*, *capella* (rejecta canina litera euphoniæ causâ) *a mitra*, *mitella*; ita a *scutra*, *scutella*. Jam sicut *pupula* & *pupilla*: *matula* & *matella*; ita *scutula* & *scutella* dicitur. *Scutra* autem vas æneum est. Vetus Glossar. *Scutra*, χαλκίον. Meminit Plaut. Pers. act. 1. sc. 3. v. 8. & Cato de re rusticâ cap. 157. apud quem etiam *Scutrinum* cap. 10. & 11 legitur. *Scutra* autem ex Siculorum σκύτρος est, quæ Græcis ceteris χύτρα, ut ex Salmasio discimus. Servius, sed male, a *Scaturire* deducit. Nam ad illud Virgilii 1. Georg. *Scatebrasque arentia temperat arva*; ita scribit: *SCATEBRIS, ebullitionibus, quæ fiunt, cùm aqua in aliquas rimas defluxerit. Unde & vasa æstuantia SCATVRIRE dicuntur. Unde bulgo vasa, ubi calida fieri solent, SCVTRAE appellantur.* Martialis lib. 11. Epigr. 32

Sit implet gabatas paropsidasque,
Et labes scutulas, cabasque lances.

¶ Est & *Scutula*, quæ σκυτάλη Græcis. Gloss. Cyrilli, σκυτάλη, *Scutula*. Σκυτάλη, ῥάβδος est, virga, baculus, furculus: De quo & *Scytalæ Lacedæmonia* nomen acceperunt, de quibus infra. Sed & serpentum genus *Scytale* appellatur, a forma, quæ σκυτάλη, refert. Sane *Scutulas*, pro fustibus sive baculis, quæ subjiciuntur navibus jam impellendis in mare, Cæsar dixit 3. de bello civili cap. 39. Itaque *Scutulam* baculum: & *Scutulam* ex Græco Σκυτάλη esse, dubitandum non est. Vitruv. lib. 7. cap. 1 de pavimentis præcipiens: *Supra nucleum*, inquit, *ad regulam & libellam exacta pavimenta struuntur, sive sectilibus seu tesseris. Cùm ea exstructa fuerint, & fastigia exstructiones habuerint, ita fricentur, ut si sectilia sint, nulli gradus in scutulis, aut trigonis, aut quadratis, seu favis extent*, &c. NVCLEVM vocat medium pavimenti stratum. Primum enim rudere fit: alterum ex testulis fractis tritisque cum calce mistis (hic *nucleus* est) tertium marmore aut testa, quod proprie *pavimentum*. Hic autem de *lithostrotis* sive *marmoreis* loquitur: nam de testaceis infra agit hoc ipso capite. *Lithostrotorum* duplicem rationem ostendit, vel ex *sectilibus*, vel ex *tesseris*. *Tesseras* dicit secti marmoris partes quadratâ formâ sed minores, ut compingi in varias figuras possent, cujusmodi opera *Musiva* appellabantur, de quo suo loco. *Sectilia* grandiores crustæ marmoris, nec unius figuræ; *trigona*, *quadrata*, & quæ apium alvearia referunt, id est, *hexagona*. Ita enim ferme se habent apum favi. Et ideò hujusmodi crustas, *favos* vocavit Vitruvius, à similitudine puta. Sed & *quadrata* non unius generis sunt, aliæ enim æquilateræ rectangulæ, quæ forma cubica est □ aliæ oblongæ ▭ aliæ rhomboides ◇ sunt, quas omnes *quadratarum* voce hic intellexit Vitruvius. Cujuscunque autem figuræ *scutula* in pavimento compinguntur, sive lateribus sese, sive angulis contigerint lineam, sive versum, & quiddam virgæ seu baculi instar directo limite efficient. Quod præcipuè apparebit, cum singulæ series scutularum diversi coloris fuerint. Exempli gratia, altera nigra, & alba altera, ut in latrunculorum tabula (Schachtabel/) cujusmodi pavimenta sæpius cernere est in Principum aulis. *Gradus* vocat *exstantes tumulus*, ut vocat inferiùs, qui *gradus* velut faciunt; quod necesse est fieri, cum *coagmentorum compositio*, ut ipse loquitur, *planam inter se directionem non habet*, sive ad regulam lineamque non respondet. Hæc nostra super Vitruviano loco sententia est. De qua eruditi judicent. Index & explicandus Palladii locus de re rusticâ lib. 1. c. 9 *Si æstiva*, inquit, *mansiones sunt, Orientem Solstitialem & partem septentrionis aspiciant, & vel testaceum accipiant pavimentum, vel marmora: ac vel tesseras aut scutulas, quibus æquale reddatur angulis lateribusque conjunctis.* Sane haud unius figuræ fuisse *Scutulas* vel Tacitus quoque significat. Qui cum Britanniæ situm *Scutulæ* comparat, *oblongæ* addit: ut formam discerneret & evidentius exprimeret. Locus est in vitâ Agricolæ cap. 10. ¶ Plin. 17. cap. 16 utrumque *scutula* & *scutula* & *tessera* vocem, ad emplastrationem, quæ insitionis genus est, transtulit. *Exempta*, inquit, *scutula cortici imprimitur ex alia* (arbore) *cortex par* (ejusdem magnitudinis) *cum sui germinis mamma* &c. Et paullo post: *Quidam huic generi miscuerunt fissuram in vitibus, exempta cortice tessella, furculo a latere plana adigendo.* Nimirum sicut excisæ marmoris grandiores paullò partes *Scutulæ*; minores *tesseræ* & *tessellæ* vocabantur: ita hic videtur Plinius de *sectilibus corticis*, iisdem vocibus esse usus: aut certe *scutulam*, quadram oblongam, non æquilateram; *tessellam*, quadram æquilateram dixisse. Sane *cortices quatuor digitorum longitudine & trium latitudine excisos*, *Scutulas* ipse ibidem definit.

¶ Scūtūlatus, a, um: quod contextum ex scutulis est: hoc est, quod plurimis virgis, seu viis transversim decussatimque distinctum est, ut multæ in medio plagulæ sive maculæ, sicut in retibus, aut reticulatis operibus apparent, relinquantur. Sic *scutulatum rete*, de aranearum tela Plinius lib. 11. c. 24 dixit propter maculas, quas paribus semper intervallis, ut ipse loquitur, sed subinde crescentibus ex angusto dilatans, indissolubili nodo, retis instar, implicat. Sed & *Scutulæ vestes*, quæ & *virgatæ*, hoc est, *picturatæ* essent, sive virgas quasdam (Striche) in longum latumque variâ serie & colore distinctas haberent. Cujusmodi *virgata sagula* Gallis tribuit Virg. Æn. 8. v. 660. ut Turnebus interpretatur lib. 2. Adverss. cap. 14. Plura de iis & eruditissimus Salmasius in Vopiscum. Vide & Scaligeri Conjectanea. Vestimentorum hujusmodi mentio apud Juvenalem Sat. 2. v. 95

– – – vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cæruleâ indutus Scutulata & galbana mensa.

Palladius lib. 4. cap. 13 *Colores*, inquit (Equorum) *hi præcipui, badius, aureus* (forte *rubus.*) *albineus* (vel *glaucus* Virgilio laudatus, vel *galbaneus*) *russeus, murteus, cervinus, gilbus, scutulatus, albus, guttatus*, &c. Sed *guttati* & *scutulati* non tam ex colore ipso dicuntur, quam ex eo, quod colori accidit. *Guttati* enim propter maculas illas parvas, quibus sparsi equi guttarum imitar sunt, appellantur; *Scutulati* verò sunt, qui orbiculis quibusdam seriatim junctis variegati. Quod in cæsiis badiisque præstantioris coloris præcipue notatur. Quæ maculæ cum instar pomorum habeant, ex eo equos iis insignes, *Pomellatos* vocamus, Apfelfuch/ Appelgrau/ quos & a *speculis* propter orbicularem formam Spiegelicht appellare consuevimus. Hoc autem ad honestatem haud tantum, sed & bonitatem referri in equis solet.

SCILLA, Σκύλλα, Scyllæ à Poëtis duæ memorantur, altera Megarensium regis filia, quæ Minoi comam patris purpuream clam abscissam tradidit, ejusque salutem & regnum hosti prodidit. Vide apud Ovidium libro 8. Metam. fab. 2. Altera Phorci fuit filia, conversa in saxum maris periculosum, quod procul visentibus muliebrem formam imitatur, in quod illisi fluctus luporum ejulatum canumque latratum efficiunt. Vide *Charybdis*; & Servium in 6. Eclogam Virgilii & in 3. Æneid. Est autem utrumque seu monstrum seu periculum in mari, quod Italiam & Siciliam intercludit. Priorem Scyllam Palæphat. lib. 1. ἄπιστον, qui solus hodie de quinque superest (ut ad Euseb. observat Scaliger pag. 52) navem piraticam fuisse dixit: Vide Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 345. alteram meretricem; quæ quod amatores suos devorabat, hoc est, quæstu spoliabat, idcirco in canes mutata fingitur. Quod quidem in alio, de quinque libro Palæphat. prodiderat, ut ex Virgil. Ceiri patet.

¶ Scyllæus, ut, *Scyllæa unbles*, Virg. 1. Æn. v. 200. *Monstra Scyllæa*, Statius lib. 5. Silv. 3. v. 180.

¶ Scyllæum, promontorium in Peloponneso, Plinio & Strabone.

SCYLLARVS, σκύλλαρος, piscis ex cancellorum genere, eine Art der Meerkrebslein / Gesn.

SCYLLVS, piscis alius, canis marinus, eidem.

SCYMNVS, σκύμνος, leonis catulus, ein junger Löw. Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν. Id est, *Non est alendus in urbe leonis catulus*, hoc est, Non est fovenda potentia, quæ leges conculcare possit. Vide Chiliadas. Lucretius lib. 5. v. 1035

At catuli pantherarum, scymnique leonum.

¶ Sed canum catulos σκυμαίνια, *Scyllacia* Græci dicunt.

SCYPHVS, σκύφος, vasculum potorium, ein Becher/ Trinckschal. *Inter Scyphos*, beym Truncke/ Cicer. 7. fam. epist. 22. Et Horat. lib. 1. Carm. od. 27

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est.

Tibull. lib. 1 eleg. 11. v. 8

hæc bella fuerunt,
Fagina cum patulis orabat cornibus arma,
Fagina cum spumis ante dapes scyphus.

Græci Grammatici de poculo rustico interpretantur. Et eo facere etiam Tibulli videtur locus. *Herculaneus scyphus*, magnus est. Vide *Hercules*. Talem describit Valer. Flaccus; quo biberint Centauri lib. 1. Argon. v. 147

– – – – acclivisque capedo
In medio, vacuo condit caput Appasus auro.

SCYROS, insula ex Cycladibus una in mari Ægeo. Σῦρος salebras significat & asperitatem. Hinc *scopulosam Scyron*, Statius dixit 2. Achill. v. 17. Strabo lib. 9 præcipuè ab Achillis latebris, & affinitate cum ipso Lycomedis *Scyrum* celebratam

memorat; deinde etiam ob marmor, quo integræ columnæ exsectæ, Romæ fuerint conspicuæ; tertio & ob capellarum fœturam. Hæ tamen res non potuerunt facere, quin pro infelici & aspera regione hæc insula habita fuerit, cum exules etiam in eam deportatos lectum sit. Jul. Pollux Onomast. lib. 8. cap. 7. extr. 15. Millibus passuum Delo abstitisse auctor Plinius lib. 4. cap. 12. Conf. Mela lib. 2. cap. 7. A Pelasgis & Caribus olim habitatam ex Nicolao scribit Stephani Epitomator.

¶ Scyriades, mulieres ex Scyro, Statius 2. Achill. v. 146. Scribitur & *Scireides.*

¶ Scyrius, *Scyria pubes*, Virg. 1. Æn. v. 477 *Scyrius principatus*, vide Chiliadas.

SCYTALE, fœm. genus serpentis est Solino cap. 27. de Africa; & Lucano lib. 9. v. 717. Gr. σκύτάλη. ¶ 2. Sed in Plin. lib. 32. cap. 5. ubi, *Eadem vis* (inquit) *contra venenatorum omnium morsus, privatim scytales & angues*, legendum videtur non *scytales*, sed *mygales.* Est enim μυγάλη, *mygale*, non *scytale*, mus araneus, ein Zitz oder Spitzmauß / cujus morsu venenatus est. Dicitur autem μυγαλὴ, à colore mustelino, γαλὴ, gala enim mustela est, Gesn. Matthiolus. Tamen etiam Columella lib. 6. cap. 17. pr. *Mus araneus, quem Græci σκυτάλην appellant.*

¶ 2. Scytala, genus occultæ epistolæ, quo Lacedæmonii utebantur ad imperatores, perscripturi, quæ secretissima esse volebant. Earum ratio talis fuerit. Sumebantur duo furculi, sive bacilli oblongi teretesque. Hos pari longitudine & crassitie deradebant. Alterum proficiscenti in bellum imperatori dabant; alterum domi retinebant magistratus, servandos utrisque dum usus veniret. Quod si igitur incideret necessitas, significandi aliquid secretò imperatori, gerenti res foris, circum bacillum eum, quem servabant domi, membranam, lori instar paratam, ita circumplicabant, ut oræ membranæ cohærerent perpetuo, nec quicquam interstiti spatii relinqueretur. In hac membrana per transversas junctuarum oras scribebant, quæ Imperatorem volebant scire. Revolutam membranam ex furculo ad imperatorem per certos homines perferendam curabant. Cum accepisset, gnarus commenti imperator, eam applicabat furculo, quem profecturus in bellum acceperat, tuleratque secum, membranam, ut par erat fieri; & ita, quæ ibi exarata erant, sine negotio cognoscebat. Hujusmodi igitur Epistolam Σκυτάλην, a *bacillo* illo seu *virga*, cui aptabatur, quæ ita appellatur Græcis, appellabant: ita ut unum idemque nomen & *bacillo* seu ligno & *epistolæ* esset, ut diserte Plutarchus in Lysandro, & Scholiastes Thucydidis tradunt. Quibus & Gellium licebit addere lib. 17. cap. 9. Nepos Latinam fecit hanc vocem, Pausaniæ scribens: *Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum cum scytala miserunt.* Vide &, quæ de *Scutula* diximus in *Scutum.* Iconem Scytales habes in not. Sebast. Migii ad Portæ magiam naturalem.

SCYTHIA, Σκυθία, cujus nomen apud veteres Scriptores late patuit, nec Septentrionalem partem Asiæ tantum, sed universam prope Europam fuit complexa. In *Celto-Scythis* enim, quos nominarunt, veteres Germani, Galli, Hispani, Britanni, Illyrii fuerunt, ut Cluverius lib. 1. antiquæ Germaniæ cap. 2 ostendit. Postea id nominis penes unam Sarmatiam mansit. Quæ inde etiam duplex *Asiatica* & *Europæa.* Curtius lib. 6. c. 2 *Scythæ regionem campestrem ac fertilem occupaverunt, gentes adhuc accolæ* (Persis.) *Sedes habent in Europa & Asia.* &c. Nomen genti à *Scytha* Herculis filio Herodotus fecit. Sed sunt in eruditis, qui à sagittandi studio & arte gentem Germanico vocabulo appellatam censeant; quasi Schüthen sint Schützen. Nam & Germanicè locutos volunt. Quod & M Zuerius Boxhornius adstruere contendit. Nec sapientiæ laudem iis adimit Curtius lib. 7. cap. 8. de iis scribens: *Scythæ*, inquit, *non ut cæteri barbari rudes, & inconditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantamcunque gens capit; semper ornata.* Lege etiam egregium Horatii carmen 24 lib. 3, in quo Scytharum mores Romanis præfert, & gentem ab æquitate, justitiâ, & pudicitiâ elegantissimis versibus commendat. Olim Scytharum nomen proprium populis Tauricæ Chersonesi fuit: postea in reliquam Sarmatiam Asiamque Septentrionalem, cum essent progressi, armis, omnibus gentibus in Septentrione id attributum vocabulum Ammianus Marcellinus docet.

¶ Scytha, Scythæ, qui Cyrum cum omni exercitu trucidarunt, vide Justinum, qui Scytharum gentem antiquissimam esse scribit lib. 2. c. 1. Rutilius Lupus lib. 2 *Demosthenes, cum quidam objecisset matre Scythâ natum, respondit: non mirum igitur quod, Scytha matre natus, tam bonus & clemens evaserit.*

¶ Scythes, idem, Græca forma, σκύθης, ut *Anacharsis Scythes*, Cicer. 5. Tusc. cap. 32. Et Seneca Hippolyto v. 903. *Hunc Gnja tellus aluit, an Taurus Scythes?*

¶ Scythis, idis, patronymicum fœm. Ovid. 15. Metam. v. 360 *Exercere artes Scythides memorantur eadem.*

¶ Scythissa. Corn. Nepos in Datame cap. 1 *Datames patre Commissare natione Care, matre Scythissa natus.*

¶ Scythicus, adjectivum, ut *Gens Scythica*, Stat. 12. Theb. v. 519. Et, *Scythici sidera pigra poli*, Martial. lib. 6. epigr. 58.

SE, præpositio inseparabilis, separationem efficit, ut, *Securus*, id est, procul a curis, *Separo, seduco, segrego*, &c. ¶ 2. Sed *Selibra, Semuncia*, hoc est, libra & uncia dimidiata: ex *Semi.*

SEBASTE, Σεβαστὴ, Urbs Judææ, Samaria quondam dicta, ab Herode in Augusti honorem & nomine & ornamentis aucta. Josephus lib. 15. Antiq. c. 11.

¶ Sed *Sebastopolis* aliud nomen diversarum urbium, in Cappadocia Pontica, Plin. lib. 6. cap. 3; in Æolide, Idem lib. 5. cap. 30. pr. Adde Geograph. Antiq. ubi etiam Colchicæ hujus nominis civitates commemorantur.

¶ Sed tam a Sebaste, quam Sebastopoli diversa *Sebastia*, Ponti urbs, de qua Plinius dicto lib. 6. cap. 3.

SEBETHOS, fons Neapolitanus. Fluvium agnoscit Vibius Sequester. Vid. Gebhard. lib. 3. cap. 26. C. J. Resloruit ante hoc sesquisæculum Joviani Pontani, & Actii Sannazarii Musis.

¶ Sebēthis, σεβηθὶς, nympha. Virg. 7. Æn. v. 734.

Sebum vide *Sevum.*

SECALE, neutr. frumenti genus, de quo Plinius lib. 18. cap. 16 dixit: *Secale deterrimum, & tantum ad arcendam famem.* schwarter Rocken.

SECESPITA, culter victimarius: Ein Opffermesser. Festus, SECESPITA, inquit, *cultrum ferreum oblongum, manubrio eburneo rotundo solido, juncto ad capulum auro argentoque, fixum clavis aneis are Cyprio, quo Flamines, Flaminis virgines, Pontificesque ad sacrificia utebantur. Dicta autem est SECESPITA à secando.* Legitur hæc vox apud Suetonium Tiberio cap. 25.

SECO, secare, schneiden / hauen / theilen. Virg. 1. Æneid. v. 212 *Pars in frusta secant. Secare varices alicui*, Cicer. in Tusc. lib. 2. cap. 15. Et Horat. lib. 1. epist. 16. v. 42

Vir bonus est quis?
Qui multa magnaque secantur judice lites;

hoc est, dirimuntur, componuntur, werden entschieden / verglichen und vertragen. Et ibidem lib. 1. Sat. 10. v. 15

Fortius & melius magnas plerumque secat res.

Res enim pro litibus dixit. Virgilius 10. Æneid. v. 107 *Secare spem* dixit, pro sequi, sive decerpere & sumere. Nam & *Secare viam*, pro carpere, idem dixit 6. Æn. 899. Quanquam ibi, *Ille viam secat ad naves*, non simpliciter ire ad naves est, sed abscindere quasi viam, & per compendium ire, ut Dausquejus ad Basilium Seleucienſem interpretatur. *Secare Zephyros*, i. e. transvolare per auras, Statius 8. Theb. v. 717.

¶ Sēcāmentum, alles / was sich spalten läst Plinius lib. 16. c. 10. sect. 18 *Picea materies* [apta] *ad fissiles scandulas, cupasque, & pauca alia secamenta.* ¶ 2. Späne.

¶ *Sporta secaria*, ein Span-Korb. Cato cap. 11 *Villicum habere oportet, sportas secarias tres*, &c.

¶ Sectio, concisio, Theilung / Spaltung / der Schnitt / ut, *Sectio vena*, das Aderlassen. Vet. Gloss. Sectio, τμῆμα, τομὴ σίματος, διαίρεσις. Plinius lib. 25. c. 13 *Bibitur* [mandragora] *ante sectiones punctionesque, ne sentiantur.* ¶ 2. Et *Sectio*, quæ hodie confiscatio dicitur, cum damnatorum bona in ærarium seu fiscum rediguntur. Qua ratione tamen eruditi a *sequendo* vel *prosequendo* derivant vocabulum; ut & *Sectoris*, pro quibus est Asconii & Festi auctoritas, ut infra monebimus. Non incommode tamen huc referri etiam potest, quod proscriptorum bona & possessoribus & heredibus eorum adimuntur, & præsecantur quasi. Marcellus Donatus inde ducit, quod prædam ex hostibus milites inter se secabant & dividebant. Cicer. 1. de invent. cap. 45 *Hoc commode reprehenditur, si dici possit ex hostibus equus esse captus, cujus præda sectio non veniret.* Cæsar 2. de B. G. cap. 33 *Postridie ejus diei, refractis portis, cùm jam defenderet nemo, atque intromissis nostris militibus, sectionem ejus oppidi universam Cæsar vendidit.* Sed & hic *sectio* dici potest jus illud, quod quis in aliquare consecutus est, & persequi potest, ut in suâ & sibi propria. Sed quoniam proscriptorum bona vendi solebant, & inde redactæ pecuniæ converti in fiscum, ipse ille vendendi emendique hujusmodi bona actus *Sectio* dicebatur: unde postea id nominis ad quamvis auctionem sub hastâ factam translatum fuit. Eutropius lib. 8. cap. 6. de Marco Antonino: *Ærario exhausto, cum largitiones nullas haberet, neque indici provincialibus aut Senatui aliquid vellet, instrumenta regii cultûs falsa in foro D. Trajani sectione distrahit*, &c. Hic *Sectio* nihil aliud est, quàm simplex auctio, quam nulla damnatio atque proscriptio præcessit. *Sectionibus compendium* nanciſci, pro exemtione damnatorum bonorum rem quærere, Suetonius dixit Vitellio cap. 2. Tacitus 3. Annal. cap. 23. *Exercere sectiones:* quamvis id non tantùm emere sectiones sive publicata damnatorum bona significare possit; sed delationes & accusationes etiam exercere, ut damnatorum mox immineas bonis.

¶ Sectura, sectio. Cæsar 3 de Bell. Gall. cap. 21 *Cujus rei* (cuniculos agere) *sunt longe peritissimi Aquitani, propterea, quod multis locis apud eos æraria fectura sunt. Secturas ærarias* dixit, ubi æs secatur sive deciditur. Similiter nos dicimus, ein Eisenbruch / Goldbruch / &c. Ciacconius pro *Sectura* tollendum putat, quod alibi Cæsar *Fermrias* absolute dixerit. Sed nihil impedit, quò minus auctores nunc absolutè loquantur, atque

per

per ellipsin, nunc addant, quod subintelligi debebat, ut plenam & integram orationem efficiant. A

¶ Sector, oris, qui secat, ut *Sector zonarius*, ein Beutelschneider/ apud Plautum Trin. act. 4. sc. 2. v. 20. Antiquitus enim in zonis gerebant æs, de quo infra suo loco. Aristophanes βαλλαντοτόμος appellat. ¶ 2. Qui proscriptorum bona emebant, quos tamen non à *secando*; sed a *sequendo*, ut supra monitum, dictos volunt. Cicero pro Rosc. Amerino cap. 29. *Eosdem fere sectores fuisse eorum, & bonorum:* ubi *sectores* sunt tum illi, qui secant, tum qui bona emtitia sectantur. Asconius Pedianus in orat. Cicer. in Verrem de Prætura Urbana: *Sectorem autem dicit æstimatorem redemtoremque damnati atque proscripti, qui spem sectari lucri sui bona omnia auctione vendit, & semel infert pecuniam vel ærario vel socio.* Et Cicero lib. 15 ad famil. Epist. 19 *Habet damnatos, quos pro nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit.* Et Florus lib. 2. c. 6 *Barbares dictu, sed ad magnanimitatem Pop. Romani probandam satis efficax: quòd illo ipsis, quibus obsidebatur* (Roma) *diebus ager, quem Annibal castris insederat, venalis Roma fuit, hastaque subjectus invenit emtorem. Voluit Annibal contra fiduciam imitari, subjecitque argentariæ Urbis tabernas, nec sector inventus est.* Vide Donatum Marcellum supra allegato loco, & Barthium 5. Adversar. c. 4.

¶ Sectrix, fœm. eodem significatu, quo *sector* de emtore dicitur, Plinio lib. 36. cap. 17. B

¶ Sectilis, e, quod sectum, aut secari potest: ut, *Sembilia ac sectilia*, Plin. lib. 16. cap. 43, ἐυτρεπτα καὶ ἐυτρεπτα. Idem ibidem: *tuber sectile.* Et, *sectile porrum*, Juven. Sat. 3. v. 293. Lauch / so sich selbst scheidet und theilt. *Ebur sectile*, Ovidius de medicam. fac. v. 10.

¶ Sectivum, quod resecatur, das verschnitten und verkürtzt wird. *Porrum sectivum*, Martial. lib. 13. epigr. 18. in lemmate: & Plin. lib. 19. cap. 6.

¶ Secabilis, idem quod sectilis. Lactantius de Ira Dei c. 10 *Dividua ergo & secabilia sunt.* Et Ausonius eclogario 1. v. 7 *secabile segmen.*

¶ Insecabilis, quod dividi nequit. Quintilianus lib. 2. c. 17. p. 169 *corpora insecabilia* dixit ex philosophorum quorundam sententia: Lactantius de Ira Dei c. 9 *minuta semina & insecabilia.* & cap. 10 *Quomodo igitur insecabilia?* Et Martianus Capella lib. 7. cap. de Diade: *linea insecabilis.*

¶ Segmen, Segmentum, quicquid ab aliquo resecatur: ut, *Segmina unguium, capillorum*, der Abschnitt. Gellius lib. 10. c. 15 utrumque habet.

¶ Segmentum, idem. Onomastic. *Segmenta*, ἀποκόμματα. Plinius lib. 6. cap. 33. extr. *segmenta mundi* vocat, quæ duobus parallelis continentur, ut Zonæ, Climata &c. ¶ 2. Segmenta etiam sunt ornamenta dissecta, zertheiltes am Schmuck. Juvenal. satyr. 2. v. 124

Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit. C

¶ *Vestes segmentatæ*, gestickte/zerschnittene Kleider/ Martial. lib. 6. epist. 74. Et *segmentatus*, hujusmodi vestimentis indutus. Arator in Act. Apost. c. 16 *Velamina sacri Pontificis*

Quæis segmentatus mediis altaribus adstat.

Et, *Cunæ segmentatæ*, eine Wiege mit eingelegtem Holtzwerck. Juvenal. sat. 6. v. 89

Et segmentatis dormisset parvula cunis.

¶ Circumsecare, est circumcidere, umher beschneiden/ behauen. *Serrulâ circumsecare*, Cicero pro Cluentio c. 64. *Ferro quam cautissime circumsecare*, Columella lib. 7. c. 5. Suetonius Domitiano cap. 12 hoc verbo utitur de Judaicâ circumcisione agens, sicut etiam Columella c. 1. de eadem re *circumcidere & circumsecare* adhibuit.

¶ Consecare, zerschneiden. *Consecare minutatim*, Varr. 3. de R. R. c. 10. *Consecare tenues membranas*, Plin. lib. 30. c. 4.

¶ Consectio, ut, *Arborum consectio*, Cic. 2. de divin. c. 60.

¶ Desecare, abhauen / abschneiden/ ut, *Desecare serrâ arborem*, Columella lib. 5. cap. 6. Et *Desecare viciam*, Idem lib. 2. cap. 18. Cæsar 7. Gall. cap. 4 *Auribus desectis & singulis effossis oculis domum remisit.* Ac *Herbâ desectâ*, apud eundem lib. 3. de B. C. cap. 53. extr.

¶ Desectio. Columell. lib. 6. cap. 3 *desectio messis.* D

¶ Dissecare, in partes varias secare, zerhauen/ zerschneiden. Plin. lib. 11. cap. 37. sect. 70 *Capto Lacedæmonii pectus dissecuere vivenți.* Idem lib. 9. cap. 35 *unio dissectus*, eine von einander geschnittene Perle.

¶ Veteres etiam *dissicĕre* dicebant, de quo verbo plura Jo. Gaspar Gevarrius in Electis.

¶ Exsecare, excidere. ausschneiden. Cicer. pro Cluent. cap. 66 *Stratonem, judices, in crucem actum esse exsectâ scitote linguâ.*

¶ 2. Idem & metaphorice dixit, *Exsecare nervos reip.* Agraria 2. c. 33; & *exsecare pestem civitatis*, pro Sextio c. 65. ausrotten. Et ad Attic. lib. 2. epist. 1. *Non minus esset probanda medicina, quæ sanaret vitiosas partes Reip. quàm quæ exsecaret.*

¶ Exsectio. Cicer, pro Cluent. cap. 64 *Cum exsectio illa fundi in armario animadverteretur.* Paullo ante præcesserat: *Ipse armarii fundum exsecuit & auri quinque pondo abstulit.* Ibidem cap. 67 *exsectio linguæ.* Arnobius quoque lib. 5. p. 165 *virilium exsectiones* dixit, quæ castratio est.

¶ Exsector, qui castrat. Apulejus lib. 8. p. 208 *detestabilis exsector virilitatis.*

¶ Insecare, interius secare, inwendig schneiden oder hauen. Columella lib. 4. cap. 15. *insecare vineam.*

¶ Insecabilis, vide paullo ante *Secabilis*, post *Seco.*

¶ Insectus, dissectus, zertheilet / zerschnitten / Ovid. 6. Metam. v. 58. *insecti dentes.*

¶ 2. Sed, *Insectum*, allerley Gewürm und kleine Thierlein/ sic dicta ab incisuris, quas vel cervicum, vel pectorum, vel alvi loco habent. Quorum alia *volatilia* sunt, ut *muscæ*, &c. Alia *repunt*, ut *formicæ*: alia sine *pedibus & alis* sunt, ut, *tineæ. Saliunt* alia: ut, *pulex, cicada. Serpunt* denique alia: ut, *pediculus, birudo, lumbricus.* Plin. lib. 11. cap. 28.

¶ Insectura, incisura. Seneca lib. 1. Quæst. Nat. c. 7 *Totidem* [Virgula] *redderet soles, quot habuisset insecturas.*

¶ Intersecare, mitten von einander theilen / ut, *Res ipsas pronunciatione intersecare in animis auditorum*, Auctor ad Herennium lib. 3. cap. 14. Et Ammianus lib. 29. cap. ult. *Tiberim media intersecans mœnia.*

¶ Intersectio. Vitruvius lib. 3. cap. ult. *Intersectio, quæ Græce μετοχὴ dicitur, sic est dividenda*, &c.

¶ Persecare, hindurch hauen/ schneiden. *Vitium, ne serpat, persecare*, Livius lib. 40. cap. 19. Et Cicero 4. Acad. Quæst. cap. 39 *Ecquid nos eodem modo rerum naturas persecare; aperire, dividere possumus, ut videamus, Terra penitusne defixa sit & quasi radicibus suis hæreat, an media pendeat?*

¶ Præsecare, præcidere, zerhauen / verschneiden. Epit. Livii 88 *auribus præsectis.* Et Varro lib. 3. de R. R. cap. 16. sub fin. *culcello præsecare.*

¶ Præsegmen, quicquid ab aliqua re præsecatur: ut, *Unguium præsegmina*, was von den Nägeln abgehet und verschnitten wird. Plautus Aulul. 2. sc. 4. v. 34 *Ipsi pridem tonsor ungues demsent, collegit, omnia abstulit præsegmina.*

¶ Prosecare, idem quod secare, ut, *Exta hostiæ prosecare*, zertheilen / zerschneiden / Livius lib. 5. cap. 21. Proprium enim in sacrificiis verbum. Unde Tertullianus Apolog. cap. 46 *Æsculapio gallinacium prosecari* dixit. Adde Casaubonum & Torrentium ad locum Suetonii in Augusto cap. 1.

¶ Prosecta, exta ipsa ex fibris hostiarum dissecta. Ovidius 6. Fastor. v. 163

Sic ubi tristabit, prosecta sub ubere ponit.

¶ Eadem & *Prosicia* dicebantur. Arnob. lib. 2, *Quod si omnes hæc partes, quas prosicias dicitis, Dii amant.* Vet. Gloss. *Prosicia αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί.* Varro & *Prosiciem* dixit. ¶ Veteres etiam *insicia* pro *prosectis* posuere. Vide Brisson. lib. 1. Formul. Solenn.

¶ Prosectus, ûs, nomen. Apulejus lib. 8. p. 214 *Prosectu gladiorum, ictuque flagrorum.*

¶ Resecare, verkürtzen / verschneiden / verhauen. *Resecare palpebras*, Cic. in Pison. cap. 19. *Linguam resecare*, Idem 2. Divinat. c. 46. Et, *Resecare ungues*, Val. Maxim. lib. 3. c. 2. n. 15.

¶ *Resecare ad vivum*, est exactius, quam sat est, & morosius omnia excutere, alles aufs genauste suchen. Cicer. de amicit. cap. 5 *Id sentio, amicitiam, nisi in bonis, esse non posse neque id ad vivum reseco*, &c.

¶ Resegmen, ut, *Resegmina unguium*, Plin. lib. 28. cap. 2. *Resegminibus amputatis*, Idem lib. 13. cap. 22.

¶ Resectio. Colum. de arbor. cap. 6. *Novella vinea, quæ ex resectione nata fuit.* Idem de re rust. lib. 4. cap. 29 *resectionis fissura.*

¶ *Resecta bigemmis*, Columell. lib. 5. cap. 5. v. infra *Subsidiarius.*

¶ Resectus, ut, *barba resecta*, Ovidius lib. 4. Trist. eleg. 10. v. 58. Unde

¶ Irresectus, non resectus. Horat. Epod. 5. v. 47 *irresectum vodens pollicem*, i. e. unguem pollicis non resectum.

¶ Subsecare, unten abhauen / ein wenig verschneiden / verkürtzen. Columella lib. 2. cap. 9 *Adultas segetes radicibus subsectis enecare.* Ovidius 6. Fastor. v. 230

Non ungues ferro subsecuisse licet.

¶ Subsĕcīvus, a, um; quod succiditur, vel subsecatur, quod mensores deinde suum fecerunt & ad agros transtulerunt. Vetus auctor de limitibus apud Rigaltium pag. 299. *SVBSECIVA sunt proprie, quæ sutor de materiâ præcidens, quasi supervacua, abjecit. Inde & SVBSECIVI AGRI, quos in perticâ divisos recusant, quasi steriles aut palustres.* Item SVBSECIVA, *quæ in divisurâ agri non efficiunt centuriam, id est, jugem ducentæ.* Vide Glossas Agrimensorias Rigaltii. Item Varronem lib. 1. de re rustica cap. 10. Suetonius Domitiano cap. 9. extr. SVBSECIVA, *quæ divisis per veteranos agris superfuerunt, veteribus possessoribus, ut usu capta, concessit.* Eleganter Seneca Epist. 53 *Exercet Philosophia ingenium suum; dat tempus, non accipit. Non est res subseciva, ordinaria est: adest & jubet*

REM SVBSECIVAM vocat, quæ περίεργως tractanda, & eo tempore, quod ordinariis negotiis noſtris detrahitur & ſubſecatur quaſi: ſicut & agri, qui poſt centuriam factam ſuperſunt. Significat igitur, Philoſophiam non ſecundariam rem eſſe, ſed primis & ordinariis curis dignam, & ita cæteris omnibus anteponendam, ſerioque tractandam. A

Secors, Secordia, vide *Socors*.

Secta, vide *Sequor*.

SĔCVLA, æ, falx. Varro lib. 4. de L. L. cap. 31 *Falces, in Campania Secule, a ſecando.*

SĔCVLVM, quod quid ſit, nondum ad ſubtile examinatum Cenſorinus arbitratur, de die natali cap. 17. Ipſe duplex fecit, NATVRALE & CIVILE. NATVRALE vocat ſpatium vitæ humanæ longiſſimum, partu & morte definitum. CIVILE, ad certum annorum modulum conſtitutum; quem Romani centum annis, aut 105; aut etiam 110 definierunt. Vide ipſum Cenſorinum, & Varronem lib. 5. de L. L. Cicero de Orat. lib. 2. cap. 37 *Numa Pompilius ſapientiam conſtituendæ civitatis duobus propè ſeculis ante cognovit, quàm eam Graci natam eſſe ſenſerunt.* Sic, *Seculis multis ante*, viel hundert Jahr zuvor / Idem ibidem cap. 5. ¶ 2. Nonnunquam indefinite pro quovis tempore ſumitur. Virgil. 8. Æn. v. 324

Aureaque, ut perhibent, illo ſub rege fuerunt Secula.

Ovidius lib. 2. de arte am. v. 277 ludit in verbo:

Aurea nunc vere ſunt ſecula, plurimus auro
Venit honos: auro conciliatur amor.

¶ 3. Lucretius aliquam multis locis hoc vocabulo pro genere, ſubole, multitudine uſus eſt, exprimens, ut docti putant, Græcam vocem γενεὰν, qua & 30 annorum ſpatium, & genus ſive progenies ſignificatur. Sic *hominum ſecla, bucera ſecla, muliebria ſecla, ferarum ſecla, ſcriptorum ſecula*, pro hominibus, bubus, mulieribus, feris, ſcriptis poſuit. ¶ 4. Pro hominibus in ſeculo viventibus. Horatius lib. 3 Od. 6. v. 17

Fœcunda culpæ ſecula, nuptias
Primum inquinavere.

Statius lib. 11. Thebaid. v. 592

Creſcat opus, totúſque exſpectent ſecula ripis.

Sic ſæpius hâc voce quoque utitur Lucretius, ad quem pridem monuerunt docti. ¶ 5. Chriſtianis ſcriptoribus ſeculum frequentiſſime pro mundo, & vita illa, quæ ducitur in mundo, ponitur; & illi, quam Chriſtus formavit, atque præſcripſit, tum quæ poſt mortem pios in cælo manet, opponitur. Prudentius Hymno 5. καθημερ. v. 109 *Feſſos ille vocat per freta ſeculi:* *Freta ſeculi* vocat, quæ Paullinus ad Nicetam *vada cæca ſæculi* pari allegoria v. 173 appellavit; calamitates ſcilicet atque diſcrimina, quibus viventes in mundo objicimur; & Periſteph. hymn. 3 extr. *vincla ſæculi*, impedimenta pietatis. Sic *inquietum ſeculi pelagus* Cæſarius Arelatenſis Homil. 18. *Salum ſeculi*, Ruricius lib. 2. Epiſt. 12 dixit. Optatus Mil. lib. 1. *Petitis a me in ſeculo judicium, cum ego ipſe Chriſti judicium exſpectem.* Hinc *digredi ſeculo, educi ſeculo*, pro mori Tertullianus: contra, *demorari in ſeculo*, pro vivere, Zeno Veronenſis dixit Sermone de S. Arcadio in fine. *Pompam ſeculi* pro faſtu mundano, Idem dixit Tertullianus. Aliquando paullò ſtrictius hæc vox de Gentilibus uſurpatur. Tertull. Exhortatione ad caſtitatem cap. 13. *Videmus etiam ſeculi exempla*, id eſt, gentilium. Hieronymus lib. 1. adverſus Jovinian. c. 26. & ſeq. perindè etiam uſus eſt.

¶ Secularis, e, quod ex ſeculari tempore eſt. Sic *ludi ſeculares*, qui ſeculis ſingulis celebrabantur Romæ: in quorum obſervatione tamen magna varietas fuit, de quâ Cenſorinus ſupra laudato loco. ¶ 2. Chriſtianis idem eſt, quod mundanum, profanum, & periturum atque caducum. Sic Hieronymo Epiſt. 22. cap. 13 *Codices ſeculares* libri profani, Ciceronis, Plauti &c. *litteræ ſeculares* Tertulliano de Corona cap. 7; id eſt, profanæ: *Viri ſeculares* mundanis curis negotiisque dediti, paſſim & aliis etiam dicuntur. *Seculare militia*, vita mundana, apud Vincentium Lirinenſem. Apud Tertullianum Exhortatione ad Caſtitatem cap. 13. *Fœminæ ſeculares*, paganæ ſive gentiles ſunt.

SĔCVNDVS, qui primum ſequitur, ſignificat ordinem & numerum, der ander / ut, *Secundus de tribus*; Cic. in Oratore c. 15. *Secundus a rege*, Hirtius B. Alexandr. cap. 66 der nächſte nach dem Könige. *Secundus in dicendo locus*, Cicer. ad Attic. lib. 1. epiſt. 13 Et idem cap. 1. in oratore, *Prima ſequentem honeſtum eſt in ſecundis tertiisque conſiſtere.* Eam ſententiam ſic citat & explicat Quintil. lib. 12. cap. 11 *Etiamſi quis ſumma deſperet, tamen eſt, ut Cicero ait, honeſtum in ſecundis tertiisque conſiſtere.* Cæſar verò principatûs ſemper cupiditate flagrans, cum caſtellum aliquando ſterile quoddam in Alpibus prætergrederetur, atque amici dubitarent, an & ibi de principatu contentiones eſſent æmulationesque, primum cogitabundus reſtitit, ac deindè dixit, *Mallem hic eſſe primus, quàm Romæ ſecundus*, ἐβουλόμην πρῶτος ἐνταῦθα εἶναι, ἢ δεύτερος ἐν Ῥώμῃ, Plutarch. *Secundus* autem ita aliquis dicitur, ut juxta ab *Altero* & *Proximo* differat: Vide *Alter* & *Proximus* in *Prope*. ¶ Conſtruitur autem *Secundus* non modo cum Ablativo, præpoſitione interveniente, ut in illo Hirtii jam vidimus, *Secundus à rege*; verum etiam cum Dativo. B C D

Virgil. Æneid. 11. v. 441

- - - haud ulli veterum virtute ſecundus.

Quod Silius imitatur lib. 7. v. 55

- - - - nulli virtute ſecundus.

Idem lib. 12. v. 431 de urbe Petilia:

Infelix fidei, miſeraque ſecunda Sagunto.

Ubi ſimilitudinem notat & paritatem, ſicut apud Horatium lib. 2. Oda 12. v. 18 *Nec viget quidquam ſimile, aut ſecundum:*

Proximos illi tamen occupabit
Pallas honores.

Eſt etiam tertia conſtructio, ut, *Secundus ad regium principatum*, Cic. 3. de Finib. cap. 16.

¶ *Menſa ſecunda* apud Nepot. in Ageſil. cap. 8, 4. Ita vocantur bellaria, πίμματα, φαγήματα, quæ poſt alios cibos convivis jam cibo potuque ſatiatis apponebantur, ad eorum appetitum quaſi denuo excitandum: de quorum inſtructu vid. Stuck. antiq. Convival. lib. 2. cap. 2. & Buleng. de Conviviis lib. 2. c. 39. Confect.

¶ *Secundæ partes* eorum ſunt in Comœdiis, qui non tam ſæpe, ac illi, qui primas ſuſtinent, procedunt in ſcenam. Aſconius in divinationem Ciceronis: COMOEDIA, inquit, *quinque actus habet, hoc eſt, quinquies ducitur in ſcenam. Eſt ergo perſona primarum partium, quæ ſæpius actum* (ad agendum) *progreditur. Secundarum & tertiarum, quæ minus minusque procedunt.* De his inſignis ac notabilis locus eſt apud Ciceronem Divinat. in Verrem cap. 15. *Ut in actoribus Græcis fieri videmus: ſæpè illum, qui eſt ſecundarum aut tertiarum partium, cum poſſet aliquanto clarius dicere, quam ipſe primarum, multum ſummittere, ut alle princeps quàm maxime excellat, ſic faciet Alienus: tibi ſerviet: tibi lenocinabitur: minus aliquanto contendet quam poteſt.* In mimis verò aliter dicebantur *ſecundæ partes.* Ibi enim cum ipſis actoribus prodibant alii, qui principes ſuos imitabantur, geſtûs eorum atque ſermones referebant. Unde & ὑποκριταὶ Græcis, Latinis verò alio nomine & *Subdicæ* dicebantur, quod poſt principes Actores dicerent. Veterſ Gloſſarium: *Secundarius, ſubdica* ὑποκριτὴς. Suetonius Caligula cap. 57 *Cum in Laureolo Mimo, in quo actor proripiens ſe ruina ſanguinem vomuit, ut plures ſecundarum certatim experimentum artis darent, cruore ſcena abundavit.* Hinc elegantèr Horatius, Scurram ſeu aſſentatorem, omnia heri ſui dicta geſtusque ſequentem & admirantem, cum ſecundario hujusmodi comparat, lib. 1. Epiſt. 18. v. 10

Alter (Scurra) *in obſequium plus æquo pronus, & imi*
Deriſor lecti, ſic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,
Ut puerum ſævo credas dictata magiſtro
Reddere, vel mimum partes tractare ſecundas.

Vide ibi eruditiſſimum Torrentium. Ad illas autem Scenicorum partes & Ciceronis illud, quod ſupra produximus, interpretandum eſt, *Honeſtum eſſe, in ſecundis tertiisque conſiſtere.*

¶ Secundum etiam dicitur, quod primæ bonitatis non eſt, & ita *ſecundum panem* Horatius dixit qui non de ſiligine erat, hoc eſt, ipſo farinæ triticeæ flore. Ità enim lib. 2. epiſt. 1. v. 123

- - - - vibit ſiliquis & pane ſecundo.

in quo communem & minimè delicatum victum deſignare voluit. Hic & *ſecundarius* & *cibarius* appellabatur, de quo infra. *Secundam virtutem* Seneca dixit lib. 5. de Beneficiis extr. *moneri velle & poſſe.* Ut primæ ſit, per ſe & reperire, & facere recta. *Secunda ſortis ingenia* idem Epiſt. 52 ſimiliter dixit, quæ bona quidem, duce verò & hortatore indigent. Vide locum ipſum.

¶ Secundum etiam dicitur, quicquid ſequitur & comitatur. Nigidius apud Gellium lib. 2. cap. 22. *Eteſiæ & Auſtri anniverſarii ſole ſecundo flant.* Et ait Gellius, diligenter quærendum, quid ſit *ſecundo ſole.* Quod ſi Eteſiæ à meridie flant, neceſſe eſt, ſolis radios comitari, ac velut à tergo ſequi. Id itaque *ſolem ſecundum* vocat. Similiter idem Nigidius *Squamam ſecundam* in piſcibus dixit, quæ manum prementis ſequitur, & nihil offendit, cui adverſa contraria eſt. Quod Rutgerſius obſervat lib. 3. Var. Lect. cap. 16. Vide & Salmaſii Exercitat. Plinianas, qui fuſius hoc fragmentum Nigidii explicat. Non prætereundus locus Nepotis eſt Pelopidâ extremo. Verba cultiſſimi Scriptoris iſta ſunt: *In quo prælio Alexandrum* (Pheræum Tyrannum) *ut animadvertit* (Pelopidas) *incenſus irâ equum in eum concitavit, proculque digreſſus à ſuis, conjectu telorum confoſſus cecidit. Atque hoc ſecundâ victoriâ accidit. Nam jam inclinata erant Tyrannorum copia.* Corruptus hic locus Lambino videtur: itaque pro *ſecunda victoria*, ſatis audacter *ſecunda pugna* reſcribendum putat. Sed ſana omnia ſunt, & nihil mutandum. Meliore loco Thebanorum fuiſſe, quam Tyrannorum res, ex eo conſtat, quod noſter dicit, eorum copias jam inclinatas fuiſſe molitasque fugam: quod victoriæ initium fuit. Quamvis autem ducis intervenerit caſus, quod alias plurimum damni afferre ſolet, & impedire victoriæ curſum; nihilominus tamen non deſeruiſſe fortunam Thebanos ſignificat, atque ſic victos profligatosque penitus Tyrannos fuiſſe: quod *ſecundam victoriam*, quaſi *ſecundum ſolem* Nigidius dixit, quod ſequeretur Thebanos, & minimè eos deſereret. Ita *ſecundum currum* Virgilius dixit, qui pergit decurrere, nec impeditur. Ita enim 1. Æn. v. 156

Flectit

Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.

Secundum amnem & fluvium idem dixit, qui prono alveo devehit, & sequitur adeo vehentes. Ita enim 4. Georgicor. vers. 347, & libr. 8. Æneid. vers. 549 *secundo defluit amni.* Et *mari secundo* Livius libr. 29. cap. 7, quod æstu inclinatum est. Quemadmodum & *secundum ventum* dicimus, qui sequitur à tergo, & navem impellit; quem *secundantem* Tacitus 2. Annal. cap. 24. *Ferens* aliis appellatur, & adversario opponitur. *Secundam vim aquæ* Seneca 3. Quæst. Nat. cap. 26. dixit, qua undæ undam sequitur, & in decursum impellit. ¶ Et quia secundo flumine devehi, res læta & facilis, quod remigandi labore vacare licet; cæterum secundis ac ferentibus ventis uti; felicitatis cujusdam: idcirco secunda pro lætis & prosperis passim dicuntur: item pro benevolis atque faventibus. Servius: *Secundam fortunam dicimus, quod secundum nos est, id est, prope nos, a sequendo.* Cicer. lib. 2. Epist. 1. ad Quintum fratrem: *Multa feci verba de toto furore, &c. Secundis admurmurationibus cuncti senatus.* SECVNDIS, id est, faventibus. Idem l. 1. ad Attic. Epist. 17 *Secundam concionis voluntatem* dixit, quæ favebat, & approbabat ejus causam. Florus lib. 3. cap. 15 *Jamque nimius & potens* (Gracchus) *altero tribunatu secunda plebe volitaret*, id est, favente, vel serviente: metaphora a servis, qui sequuntur Dominos, ut ad nutum præsto sint. similiter supra de Hannibale libr. 2. cap. 6 *Callidissimus imperator patentibus in campis observato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus pulvis, & Eurus ab Oriente quasi ad constitutum ita instruxit aciem, ut Romanis adversus hæc omnia obversis, quasi secundum calum tenens, vento, pulvere, Sole pugnaret.* Et Cicer. 2. Tusc. Proœm. *Si quis universum Philosophiam velit vituperare, secundo id populo facere posset*, id est, favente & approbante populo. *Secundis auribus* aliquid dicere, eleganter eadem ratione Livius dixit lib. 33. cap. 43. *Fortuna secunda*, Wolfahrt/ contraria *adversa. Exitus secundi*, Horat. 4. oda 14, 38. Idem lib. 1. Epist. 10. v. 30

Quem res plus nimia delectavere secundæ,
Mutatæ quatient.

Terent. in Andr. act. 5. scen. 6. vers. 11 *Age, me in tuis secundis rebus respice*, wenn dirs wol gehet. Auctor ad Herennium libr. 4. cap. 17 *Sapienter cogitant, qui temporibus secundis casum adversos reformidant.* Et Sallust. Catil. cap. 11 *Secundæ res sapientum animos fatigant.*

¶ Secundior, comparativus. Sueton. in Julio cap. 2 *Reliqua militia secundiore fama fuit*, id est, meliori. *Secundiore prælio*, Cæsar 2. bell. Gall. cap. 9. sicut & *secundissimum prælium* Hirtius dixit, Alexandrino bello cap. 11. *Res secundissimæ*, gutes Glück/ Cicer. 1. Offic. cap. 26. *Secundissima auspicia*, Suet. Galb. cap. 9.

¶ Secundæ, plurale tantum, membrana illa, quâ in utero partus obvolvitur, die Affterbürde/ quæ & *Secundina* dicitur. Plinius l. 20. c. 9 & 13 *secundas* appellavit.

¶ Secundarius, ut, *Panis secundarius*, Sueton. Aug. c. 76, qui & cibarius est. Vide *Panis.* ¶ 2. Et *Secundarius*, qui secundæ est classis. Cicer. de clar. orator. cap. 69 *Arrius M. Crassi quasi secundarius*, id est, in secunda aut proxima a M. Crasso classe. ¶ 3. qui secundas agit, de quo supra.

¶ Secundanus, qui secundæ legionis. Liv. l. 34. c. 15 *Secundani terga hostium cadunt: cæteri castra diripiunt.*

¶ Subsecundarius, ut, *Subsecundaria tempora*, id est, succisiva, Gell. l. 20. cap. ult. Vide *Succisivum* in *Cædo.*

¶ Secundò, adverbium, zum andern mal. Cicero pro Plancio cap. 20 *Equidem primùm, ut honore dignus essem, maxime semper laborabi: secundò, ut existimarer.* Charisius lib. 1. pag. 92 *Primò, πρῶτον, secundò, δεύτερον, tertiò, τρίτον.* Non autem frequentioris usus hoc adverbium est, sed elegantissimus quisque in ejus locum gestit substituere aliud. Si ordo multarum rerum numerandus est, *Deinde* plerumque in ejus loco est. Sic Cicero in Catil. 2. cap. 9 numeros ita disponit: *Primum; Deinde; Præterea; Denique:* in Orat. 4 contra eundem Catilinam, cap. 3 *Primum; Deinde; Tum; Postremo.* In consulatus ordinatione *iterum* pro *secundo*, ponunt. v. g. Cic. de Arusp. Resp. *P. Africanus iterum consul.*

¶ Secundùm, Adverb. idem. Augustinus libro de Grammatica in Adverbio: *Est obscuritas in Adverbiis, utputa; Secundo factus est consul, & secundùm fuit consul.* SECVNDO *autem ad ordinem pertinet:* SECVNDVM *ad numerum.* Quod ibidem ad eundem modum interpretatur, quo Varro apud Gellium lib. 10 cap. 1 distinxit inter *quarto prætorem; & quartum prætorem fieri.* Sed jam diximus, veteres, *iterum consul*, maluisse dicere, quam *secundo* vel *secundum.* Sic & Vellejus l. 2 c. 4 de altero Africano: *creatus iterum consul.*

¶ Secundo, Secundare, verbum, idem Poëtis est, quod prosperare, glückfertigen. Virg. 7. Æn. v. 259

— — — Dii vestra incepta secundent,

GOtt gebe Glück zu fernerm Vornehmen. Propertius libr. 3. eleg. 21, v. 14

Jam liquidum nautis aura secundat iter.

Seneca in Hercule Furente v. 645 *Deus secundet votum nostrum.* *Secundare ventus* dicitur, cum secundus influit. Tacito 2. Annal. c. 24 *secundante vento.*

¶ Obsecundo, obsecundavi, obsecundare, compositum, zu willen seyn. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 6. v. 23 *Qua caussa id fiat, obsecundato in loco.* Et Cicero pro leg. Manil. c. 16 *Non modo cives assenserint, socii obtemperarint, hostes obedierint, sed etiam venti tempestatesque obsecundarint.* Livius l. 3. c. 35 *Obsecundando mollire impetum aggrediuntur*, einem nachgeben.

¶ Obsecundanter, adverb. Nonius ex Nigidio: *obsecundanter naturæ vivere.*

¶ Obsecundator. *Obsecundatores sacrorum scriniorum*, Lege 3. Cod. Theodos. de Proximis comitib. dispositionum. Sunt, qui in scriniis operam navant.

¶ Obsecundatio, obsequium. *Servilis obsecundatio*, Lege 92. Cod. Theod. de Decurionibus.

¶ Secundùm, præpos. significans prope: ut, *Duo vulnera, &c. unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem*, ob dem Ohr/ Sulpicius ad Cicer. lib. 4. famil. epist. 12. ¶ 2. vel post: ut, *Secundum patrem tu es proximus*, nach dem Vater/ Plaut. in Captiv. act. 2. scen. 1. v. 42. Et Cicer. 2. offic. cap. 3 *Proxime & secundum deos homines hominibus maxime utiles sunt.* Idem ad Attic. libr. 12 epist. 15 *Secundum te nihil est mihi amicius solitudine.* Et, *Secundum hunc diem*, Idem de Orat. libr. 1. extremo. *Secundum hæc silentium fuit*, Livius libr. 32. cap. 33. *Secundum hanc orationem jubet*, Petronius. nach oder auff diese Rede. ¶ 3. Sed *secundum caussam multa disputare*, Cicer 4. ad Attic. epist. 2. id est, pro caussa, der Sachen zu gut. *Secundum aliquem litem dare*, vel *dare* absolute, est pronunciare pro aliquo, auff eines Seite sprechen. Sueronius Claudio cap. 15 *Absentibus, secundum præsentes, facillime dabat, nullo delectu:* id est, si contingeret alteram litigantium partem abesse, ne comperendinanda esset caussa, pro præsentibus pronunciavit, hoc est, ita pronunciavit, ut præsentes caussâ vincerent. Idem paullo post: *Ex tabella pronunciasse creditur*, SECVNDVM EOS SE SENTIRE, QVI VERA PROPOSVISSENT. Tacitus 3. Histor. cap. 7 *Principia belli secundum Flavianos*, id est, pro Flavianis: à parte Flavianorum erant. ¶ 4. Et rursus alio modo apud Terentium in Eunucho extrema fabula: *Collaudabi te secundum facta & virtutes tuas*, nach ꝛc. *Secundum Platonem*, hoc est, juxta Platonis sententiam, des Platonis Meinung nach. ¶ *Secundum quietem*, id est, per quietem, im Schlaff. Ita Cicero loquitur lib. 1. de Divinat. cap. 24. de somniis exponens. Livius *in quiete* dixit lib. 21. cap. 22. cum aliud somnium Annibalis refert. *Fama est*, inquit, *in quiete visum de eo juvenem divina specie, &c.*

SĒCŪRIS, bipennis, ein Beil/ πέλεκυς. *Securi percutere*, enthäupten/ Cicer. in Pison. cap. 34. *Securi cervices subjicere*, ibidem. *Acies securium tuarum*, in Verr. 7. c. 43. extr. ¶ 2. Sed, *Infligere*, vel *injicere securim* seu *plagam*, est vehementer lædere ac vulnerare, hefftig beschädigen/ ut, *Grabem, Grabiorem Reipublicæ infligere securim*, Idem pro Plancio cap. 29. Et ad Qu. Fratr. libr. 2. epist. 10 *Tenediorum libertas securi Tenedia præcisa est*, durch ihre eigene Schuld.

¶ Securicula, diminutivum, parva securis. Plinius libr. 18. cap. 19 *Si inter arbores aretur, securiculam in stiva pendere oportet, qua intercidantur radices.* Arnobius lib. 2. pag. 56 *Fecerunt sibi rastra, securiculas, vomerem.* ¶ 2. Retinaculum ligneum, quod etiam subscus dicitur, eine Holtz-Klammer/ apud Vitruvium l. 10. c. 27.

¶ Sericulatus vel Sericlatus. Vitruvius l. 10. c. 15 *sericlatis cardinibus* dixit, qui Philandro ita formati videntur, ut partes extremæ referant securim falcis vinitoriæ.

¶ Sĕcūrifer, qui securim fert. Ovid. 12. Metam. v. 460

Antimachumque, Helimumque, securiferumque Pyracmon.

¶ Securiger, idem. *Dextra securigera*, Sil. l. 16. v. 48. *Caterva securigera*, Valer. Flacc. l. 5. v. 137.

SĒCŪRUS, sine cura, ἀμέριμνος, sicher. Ovid. Metamorph. lib. 1. v. 100

Mollia secura peragebant otia gentes.

Securus à metu, Plin. lib. 28. cap. 9. *Securior ab hostibus*; Livius lib. 9. cap. 22. *Securus de bello*, Idem lib. 36. cap. 41. Et, *Animi securi esse de re aliqua*; Cic. ad Attic. lib. 12. ep. penult. Superl. *Securissimus*, posteriori ætate non infrequens. Spartianus in Severo cap. 18 *Tripolim, contusis bellicosissimis gentibus, securissimam reddidit.* Sidonius l. 8. epist. 12 *incautissimus, securissimus.* Usus hoc superante gradu & Tertullianus de Anima cap. 50, & Augustinus lib. 1. Retract. cap. 13 *securissima salus.* Nonnunquam omnem absolutam felicitatem notat. Stat. lib. 8. Thebaid. v. 13

Illum & securi circumspexere fragorem Elysii.

Pariter de Diis suis Lucretius lib. 6. v. 57

Nam bene qui didicere Deos securum agere ævum,

hoc est, omni fortuna, affectu, spe, metu, iracundia, curaque omni procul quietum, ut fingebantur Numina Epicuræorum, quæ falsè propterea *neque caput, neque præputium habere* dixit Varro.

¶ 2. Genitivo interdum adponitur, ac significat idem, quod negligens, deses: ut, *Fortuna virtus secura*, Claud. de conſ. Mall. Th. v. 2. *Odii ſecurus*, Tacitus Agric. c. 43, 6. Opponitur *ſollicitus*. Tacitus 3. Hiſtor. cap. 13. *Nunquam apud vos verba feci, aut pro vobis ſollicitior, aut pro me ſecurior.*

¶ Securè, adverbium. *Secure continere aliquid*, Vell. Paterc. l. 2. cap. 129. n. 4. *Inter caligines ſecurius florent*, Pallad. l. 3. cap. 9. Et Seneca epiſt. 18 *Securius dabites erimus, ſi ſciverimus, quam non ſit grave pauperes eſſe.* Plin. l. 2. Epiſt. 17 *Hæc ſubjacens mare longius quidem, ſed ſecurius intuetur.* Et Juſtinus l. 5. c. 9. n. 10 *ſecurius pugnare pro aliena domo.*

¶ Securitas, quam animi tranquillitatem & ægritudinis vacuitatem Cicero vocat. Eſt enim animi conſtitutio placida, malorum impendentium curâ vacans. Cicer. de Nat. Deor. lib. 1. cap. 20 *Nos beatam vitam in animi ſecuritate ponimus*, wenn das Hertz wol zu frieden/ und ohne Sorg und Furcht iſt. *Securitatem præſtare*, Cato ad Cicer. 15. famil. epiſt. 5. *Securitatem parere*, Quintil. libr. 2. cap. 2. Et Plinius Paneg. cap. 50 *Tanta temporum ſecuritas eſt, ut* &c. Fried und gute Zeiten. Edicto Nervæ apud eundem Plinium lib. 10 epiſt. 66 *me ſecuritatem omnium quietis meæ prætuliſſe.* die gemeine Ruhe. Sic enim Latine in bonam partem ſemper: ſecus ac noſtris vitium incuriæ & ſupinæ negligentiæ ſignificat.

SĔCVS, præpoſitio, ſignificat prope, bey/ ut, *ſecus illum ſedi*, ſed id a vulgo uſurpatum tantum, & novum ac ſordidum Chariſius pronunciat libr. 1. Iidus Verus Interpres Pſalmi 1 *Tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum.*

¶ Sĕcus, adverbium, idem eſt quod aliter, anders. Vet. Gloſſ. *Secus, ἑτέρως καὶ πλησίον.* Chariſius lib. 1. *Fit* SECVS *& adverbium, quod ſignificat aliter; unde naſcitur* SEQVIVS, *ἀκολουθέως. Niſi quid tua ſecus ſententia eſt*, Plautus in Epidico & Captiv. 2, 2. *Nec mihi ſecus erat, quam ſi eſſem familiaris filius.* Cicer. in Piſonem cap. 28 *Refert, an ſecus, nihil ad nos.* ¶ Præponuntur ei fere, *Non, Haud.* Reperies & *Longe ſecus*, viel anders. Sequuntur *quam, ac, atque.* Cicer. ad Attic. lib. 6. epiſt. 2 *Mihi erat maxime cura, ne quid fiat ſecus, quam volumus.* Et pro Murên. cap. 4 *Non ſecus ac ſi meus frater eſſet.* Virgil. 3. Æn. v. 236

Haud ſecus ac juſſi faciunt.

Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 30 *Paullo ſecus a me atque ab illo partita ac diſtributa ſunt.* ¶ Ponitur & in ſignificatione mali. Sueton. Tiberio cap. 2 *Multa multorum Claudiorum egregia merita, multa ſecus admiſſa in Rempublicam exſtant.* Ubi Caſaubonus: SECVS *eſt ἐναντίως, ut ἐξ, ſex, aliaque multa. In Gloſſario exponitur ἑτέρως καὶ πλησίον, non male. Nam vicina non dicuntur, niſi quæ ſunt ἑτερα, & naturam ſeparatam habent. Porro ut Græci ἄλλο & ἑτερον, Latinis ALIVD per ἐυφημισμὸν ponitur in ſignificatione mali; ſic & SECVS uſurparunt pro κακῶς.* Salluſtius: SI SECVS ACCIDAT HVIC REIP. *& paſſim*, &c.

¶ Sĕcius, comparativus eſt, a *Secus*, unde Chariſius deducit; nec differunt SECIVS & SEQVIVS; niſi ſcriptione. Ita promiſcue COCVS, & COQVVS, & alia dicebant. Notandum autem, Virgilium primam in SECIVS ſemper producere; cum tamen primam in SECVS perpetuo corripiat. Ut 3 Georg. v. 367

- - - - - non ſecius ære ningit.

Et 7. Æn. verſ. 781

- - - - haud ſecius æquore campi
Exercet agros.

An quia hic *ſequius* ſcribendum, quaſi QV poſitionem faciant, & ſyllabam ita producant? Nam & Lucretius primam in AQVA non ſemel produxit. *Nihilo ſecius, Nec eo ſecius*, nichts deſto weniger. Terent. in Andr. act. 3. ſc. 2. v. 27 *Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc, ante oſtium.* Nepos in extremo Attico: *Tamen propoſitum nihilo ſecius peregit.*

¶ Secus pro *Sexu*, vide *Sexus*.

¶ Altrinſecus vide in *Alter*.

¶ Circumſecus, ex omni parte, contrarium *τῷ Altrinſecus*. Apulej. l. 5. p. 166 *qui circumſecus venantur.*

¶ Extrinſecus quære in *Extra*.

¶ Forinſecus. Apulej. libr. 9. pag. 233 *forinſecus attrahentes.* Idem lib. 4. p. 147 *per feneſtram forinſecus ſupellectilia diſpergere.* Plura vide in *Foris*.

¶ Intrinſecus, quære in *Intra*.

SED, conjunctio adverſativa, ſondern. Terent. in Andr. act. 3. ſcen. 1. v. 4 *Fidelem haud ferme mulieri invenias virum, ſed hic Pamphilus firmabit fidem.* Cicer. ad Attic. lib. 1. epiſt. 18 *Non odio adductus alicujus, ſed animo corrigendæ & ſanandæ civitatis*, ſondern aus Wolmeinung die Stadt zu beſſern/ ꝛc. ¶ 2. Interdum idem eſt, quod *ſed etiam, verum etiam*: ut, *Non digito uno redundat, ſed capite, collo*, &c. Idem de natura Deorum libr. 1. cap. 35. ¶ 3. Videtur cauſſalis eſſe & pro *Nam* poni in iſtis: Cicer. libr. 3. de finib. bon. & malor. cap. 4. *Sedulo faciam. Sed fortuna fortes; quare conare quæſo.* Martialis lib. 10. ep. 18

Ignota eſt toga; ſed datur petenti
Rupta proxima veſtis cathedra.

Juvenal. Sat. 15. v. 94

- - - - - Sed res diverſa, ſed illic
Fortuna invidiæ eſt.

Ubi ultimum *Sed* pro *Nam* poſitum eſt.

¶ *Sed enim* pro certe, ut, *Sed enim nequeo durare, quin* &c. Plaut. in Curcul. act. 1. ſc. 3. v. 19. Sed Lambinus, Operarius, &c. legunt *Enimvero.* ¶ Pro *Sed* Virg. poſuit illo 2. Æn. v. 162

Omnis ſpes Danaûm, ac cœpti fiducia belli
Palladis auxilio ſemper ſtetit. Impius ex quo
Tydides ſed enim, ſcelerumque inventor Ulyſſes, &c.

Et Cicero ad Attic. lib. 6. epiſt. 1. pag. 579 ed. Græv. *Sed enim, ὀιζυροῦλα ſi perturbatior eſt, tibi aſſignato.* Apulejus Apolog. p. 294. ed. Elmenh. *Sed enim vir egregie doctus, & veterum æmulator, meminerat* &c. Ibidem p. 325 *Sed enim verſutiam tam inſidioſam negabis te unquam cognoviſſe.*

SĔDEO, ſedêre. Plaut. Captiv. prologo v. 12. *Si non ubi ſedeas locus eſt, at eſt ubi ambules. Ad latus alicujus ſedere*, einem an der Seiten ſitzen/ Cicer. in Verr. libr. 7. cap. 41. *Sedere in ſubſellis, in ſella, in equo*, Idem. *Sedere carpento*, Livius lib. 1. c. 34. ¶ 2. *Sedere ad gubernacula Reipublicæ*, dem Regiment vorſtehen/ Cicero pro Roſcio Amerino cap. 18. ¶ 3. *Nomen in ore ſedet*, der Nam ſitzt mir auff der Zungen/ Stat. 12. Thebaid. v. 115. ¶ 4. *Veſtis ſedet*, id eſt, apta eſt, iſt gerecht/ liegt glatt an. Quintil. libr. 11. cap. ult. *Nam & ita ſedet melius toga & continetur.* Sic, *Sedet imperium humeris*, Plin. in Panegyr. cap. 10. Et *Pœna ſedere* dicitur, quæ fixa hæret, jugiterque pendenda eſt Seneca Medea v. 746

Longe gravior pœna ſedeat conjugis ſocero mei.

¶ *Sedere* etiam dicuntur, quæ recepta, probata, confirmataque ſunt. Gratius Cynegetico v. 217

Hic trepidas artes & vix nobilitate ſedentes Vidit.

¶ 5. *Totos dies ſedere in villa*, id eſt, otioſum eſſe, müſſig ſitzen/ Cicer. ad Attic. lib. 12. ep. 44. Et Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 5. v. 38 *An ſedere oportuit domi virginem tam grandem?* &c. Cicer. in Piſonem: *An poteſt excuſatio, non dicam, male ſentienti, ſed ſedenti, cunctanti, dormienti in maximo Reipublicæ metu conſuli?* Juvenal. Sat. 10. v. 93

Principis anguſta caprearum in rupe ſedentis.

Ubi Vet. Scholiaſtes: *Significat, deſidem turpiter vixiſſe Caprei Tiberium.* Ita *ſedere feriis*, pro otioſe feriari. Vide *Reſidere.* Horatius lib. 1. ep. 17. v. 37

Sedit, qui timuit, ne non ſuccederet.

Sedit, id eſt, ceſſavit, abſtinuit a ſuſcipiendi cura. ¶ 6. Eſt & militare verbum, & ſignificat, caſtra habere poſita; item a pugna ceſſare, ſich geſetzt haben/ ſtille liegen. Livius libr. 2. cap. 12 *Sedendoque expugnaturum ſe urbem ſpem Porſenna habebat.* Plautus Amphitr. act. 2. ſc. 1. v. 52

Ordine omni, ut quidque actum eſt, apud hoſtes dum ſedimus, Ediſſertabi.

da wir vorm Feinde gelegen. Lucanus l. 2. v. 473

- - - - - quamvis fortiſſima pubes
Hic ſedeat caſtris.

Valerius Maximus libr. 7. cap. 4. n. 5 *Apud mœnia armato ſedendum foret.* ¶ 7. Eſt & Judicum atque Prætorum, qui *ſedere* dicuntur, cum ſui copiam faciunt, & cognitionibus vacant. Unde *Seſſionum dies* appellati, quibus Prætores jus dicunt. Plane ita & nos Sitz-Tage appellamus. Cicero pro Cluentio cap. 33 *Sediſtine judex in C. Fabricium?* Idem pro Rabirio Poſtumo cap. 5 *Modo vos iidem in Aulum Gabinium Judices ſediſtis.* Et Livius l. 3. c. 46 *Appius aliquantiſper moratus, ne ejus rei cauſſa ſediſſe videretur.* Idem lib. 40. cap. 8. ex perſona Philippi Regis: *Sedeo miſerrimus pater judex inter duos filios.* Plinius libr. 10. Epiſt. 8 *Ego me auditurum Niceæ, reſpondi: Ubi cum ſediſſem cognoturus.* Apulejus Apologia: *Quod ſi modo Judices de cauſſa iſta ſederent C. Fabricius, Cn. Pompejus*, &c. ¶ 8. Sedere etiam dicitur, quod conſtitutam decretumque apud animum eſt. Virg. 5. Æn. v. 418

Idque pio ſedet Æneæ, probat auctor Aceſtes.

Item 2. Æneid. v. 660 *Et ſedet hoc animo.* Et Silius lib. 15. v. 152 *Hæc ubi ſedere*, pro, decreta ſunt. Florus libr. 2. c. 15 *Cum bellum ſederet, de belli fine tractatum eſt.* Ibidem: *Seditque ſententia, quoquo modo rebellandum.* Similiter & *ſtare ſententia* dicitur. ¶ 9. Idem verbum & de humilibus depreſſisque locis eleganter uſurpatur. P. Mela l. 2. c. 2. *In radice magnæ peninſulæ ſedens Lyſimachia.* Lucanus l. 3. v. 380

- - - - mediisque ſedent convallibus arva.

Silius l. 8. v. 508 *- - - - - per undos*
Alba ſedes campos.

Et lib. 12. v. 162 idem:

Campo Nola ſedet.

Adde ibi Dauſquejo notata. Hinc & de iis uſurpatur, quæ ruunt ex alto, & collabuntur. Quam in rem Statii locus dabitur in *conſidere* n. 5. ¶ 10. Sedere, pro domicilium alicubi ponere, vide *Conſidere* n. 4. ¶ *Sedere. ſeſſio, ſella*, quietis, & æternitatis hieroglyphica erant. Naſamones Africæ populi majorem partem

partem non tantum sedentes exspirare, sed etiam hoc situ humari volebant, quasi jam æternitatem, & longam illam à laboribus cessationem adiissent. Reges & Cæsares in subterraneis mausoleis componuntur sedentes taciturna, & lugubri majestate. Romanis etiam usitatum, mortuorum Imipp. fusiles statuas, similibus sellis effulcire, ut qui jam fruantur æternitate.

¶ Sedes, habitaculum, domicilium, locus, Sitz. ut, *Animi sedes est in cerebro*, Cicer. 1. Tuscul. c. 9. hat seinen Sitz im Haupt. *Sedem aliquam incolere*, Declam. Antequam iret in exil. *Patria sede sedens*, Virg. Æn. 7. v. 193. *Sedem habere*, Cæsar 1 Gall. cap. 44. ¶ *Sedes belli* dicitur, locus firmus, copiosus, & opportunus, ubi copiæ, arma, viri, & omne instrumentum belli, adornari atque constitui, tum exercitibus summitti commode, & plurimum inde hosti nocere queat. Tacitus 3. Histor. cap. 8 *Quæsitum inde, quæ sedes bello legeretur.* Suetonius Galba cap. 10. *Per idem fere tempus in munitione oppidi, quod sedem bello delegerat, repertus annulus*, &c.

¶ Sedes etiam fundamentum seu basis est. Sic *Remp. in sede sua sistere*, Augustus dicit apud Suetonium l. 2. c. 28. Vide ibi Casaub. & infra in *Sisto*. Horatius Epod. 13.

- - - - Deus hæc fortasse benigna
Reducet in sedem vice.

Seneca lib. 1. Quæst. Naturali cap. 1. *Sequitur ut citò intercidant, quia sine fundamento & sede creata sunt.* ¶ *Sedes* quibusdam *sella* est; in quâ sedemus, ein Sessel. Plinius Panegyr. cap. 52 *Horum unum si præstitisset alius, illi jam dudum radiatum caput, & media inter deos sedes auro staret aut ebore.* Summos deos enim, Jovem præcipue, sæpe sedentes in sella fingebant artifices.

¶ Sedecula. Cic. ad Attic. l. 4. ep. 9. *Malo in illa tua sedeculâ, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere*, ein Stülchen. ¶ Valla l. 1. c. 5 *Sediculam* mavult.

¶ Sédile, ein Gefäß. *Sedilia e marmore*, Plin. l. 5. epist. 6. *Vivo saxo sedilia*, Virg. 1. Æn. v. 67.

¶ Sedentarius, ut, *Labor sedentarius*, qui sedendo peragitur: *Opera, ars sedentaria*, eine Arbeit / Kunst / so man sitzend übet. Columella lib. 12. cap. 3 *Uno loco quam minime oportebit* [mulierem rusticam] *consistere, neque enim sedentaria ejus opera est, sed* &c. Plinius Panegyr. Traj. cap. 76 *Illam mutam ac sedentariam assentiendi necessitatem, quo cum dolore animi perpetiebantur?*

¶ Sedentarii, Schuster und Schneider. Plaut. Aul. act. 3. scen. 5. vers. 39.

¶ Sessio, das Sitzen. Cicer. 1. de Offic. cap. 35 *Status, incessus, sessio, accubatio.* Idem lib. 5. de Fin. cap. 12 *Sessiones quædam contra naturam sunt.* Sessio autem minus apud Romanos crebra, ambulabant magis, aut jacebant, barbari aliter: de Germanis Tacitus, & de Hispanis Strabo lib. 3. Lipsi. Cent. 1. ad Belg. 3. pag. 505.

¶ Sessus, ûs, idem. Apulejus 3. Florid. p. 353 *locum sessui impertiunt.* Marcell. & Faustin. libello Precum ad Impp. p. 39 *de sessu in terram eliditur.*

¶ Sessibulum, sella. Apulejus lib. 1. Milesi. p. 112 [Pric. pag. 17] *Pra metu latronum nulla sessibula, ac ne sufficientem supellectilem parare nobis licet.*

¶ Sessor, Horat. l. 2. epist. 2. v. 130 *In vacuo lætus sessor plausorque theatro.*

¶ Sessilis, e, apud Plinium libr. 15. cap. 3. *Pyra minimo sessilia pediculo*, so an einem sehr schwachen Stiel hangen.

¶ Sedimentum, subsessio, ut, *Sedimentum molis*, das Sincken oder Setzen der Last / Plin. l. 35. c. 10.

¶ Sella, quasi *Sedla*, a sedendo, ut Servius in 1. Eclog. Virgilii annotat. *Sella aurea*, Propert. lib. 4. eleg. 11. v. 28. *Sella Curulis*, vide *Curulis*. *Requiescere in sella*, Cic. lib. 1. de divin. cap. 46. *Duabus sellis sedere*, auff zweyen Achseln tragen. Vide Senecam patr. libr. 3. Controvers. 18. sub fin. ¶ 2. Ephippium. Unde *sellaria jumenta*, Veget. de re Veter. libr. 1. cap. 56. ¶ 3. *Sella* & *sella familiæ* & *familiarica*, ubi venter exoneratur. Vide Scaligeri Conjectan. Erant & publicæ hujusmodi sellæ, & suis nominibus insignitæ. Ut *Patrocliana* Romæ, quarum Martialis meminit libr. 12. Epigram. 77.

¶ Sellula, diminutivum. Arnobius libr. 2. pag. 59 *æquata sellula.*

¶ Sellarius, & Sellariolus, diminutivum, idem quod sedentarius, Sueton. & Martial. l. 5. epigr. 71.

In sellariolis vagus popinis.

Sellaria meretrices, nam sedentes in sellis emtores captabant. Unde Juvenal. sat. 3. v. 13

Et dubitas altæ Chionem deducere sellæ.

¶ Sellularius, qui sedens opus facit, sedentarius. Livius libr. 8. cap. 20 *Opificum vulgus & sellularii, minime militiæ idoneum genus.*

¶ Adjective *Sellularii artifices*, Apulejus 2. Florid. p. 351. Et *sellularia artes*, ibidem p. 346.

¶ Subsellium, vide paullo post in *Subsido*.

¶ Varro etiam *Bisellium* dixit, in quo duo sedent, zween Stül an einander / l. 4. Ling. Latin. c. 28.

¶ Sessito, sessitare, frequentativum, Cic. de clar. Oratoribus c. 15 *Quam Deam in Periclis labris scripsit Eupolis sessitasse.*

Composita a *Sedeo*.

¶ Assidere, dabey sitzen / bey oder neben einem sitzen. Cicer. lib. 2 Acad. Quæst. c. 4 *Simul assideamus, si videtur.* Et, *Assidere gubernaculis*, Plinius Panegyr. c. 81. Et, *Assidere literis*, idem Plinius lib. 3. epist. 5. id est, assiduum esse in discendo. Horatius lib. 1. Epist. 5. v. 13

Parcus ob heredis culpam, nimiumque severus,
Assidet insano.

id est, insano proximus est, ab insano nihil distat.

¶ Est & verbum militare. VirgiliusCiri:

- - - - nostris qui mœnibus assidet urbi.

der vor unser Stadt liegt. Silius lib. 9. v. 624

- - - - atque assidet arces.

Ubi plures legunt *obsidet*. Plinius Paneg. c. 12. *An audeant, qui sciant te assedisse ferocissimis populis?* ¶ Dicitur & de illis, qui ægrotis præsto sunt. Bey den Krancken sitzen / ihrer warten. Horat. l. 2. Sat. 1. v. 80

Aut si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit, habes, qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, &c.

Plin. l. 7. Ep. 19 *Angit me Fannia valetudo, contraxit hanc, dum assidet Junia virgini Vestali*, &c.

¶ Tacitus & de Judicibus & Consiliariis usus est, unde & *Assessores* dicti, de quibus paullo post. Suet. Tiberio c. 33 *Magistratibus pro tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat consiliarium assidebatque mistim*, &c.

¶ Assessio, das Beysitzen. Cicero l. 11. fam. ep. 28 *Quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio.*

¶ Assessor, qui assidet. ¶ Assessores etiam dicebantur, qui a Magistratibus Præsidibusque adhibebantur in consilium, ab eo dicti, quòd in jure reddendo iis assiderent; de quorum officio Titulus est in Pandect. quem vide. Sueronius Galbâ c. 19 *Ex assessore præfectus Prætorii.* Ipsa eorum functio *Assessura* dicebatur L. penult. D. de proxen.

¶ Assessura, officium assessoris. Vide *Assessor*.

¶ Circumsidere, vide post *Considere*.

¶ Considère, zusammen oder mit einander niedersitzen. Virg. Eclog. 3. vers. 55

Dicite, quandoquidem in molli consedimus herbâ.

Considere in pratulo, Cicer. de clar. orat. cap. 6. *Considere in aliquo loco & apud aliquem locum*, sich niederlassen / niedersetzen. ¶ 2. Est & militare, sich legen oder lagern / sich setzen. Cæsar 3. de B. G. cap. 17 *Cum Viridorix contra eum duum millium spatio consedisset.* Et lib. 5. de B. G. c. 9. *Ubi ex captivis cognovit, quæ in loco hostium copiæ consedissent.* Et alibi sæpius. Curtius l. 7. cap. 7. n. 31 *Qui comperto hostis adventu, ne muris urbis includerentur, simul ratus, excipi posse, quem venturum sciebat, consedit occultus.* Contra *consurgere ex insidiis*: vide *insidiæ*. ¶ 3. Usurpatur & de his, qui causas cognoscunt seu judicant. Ovid. 13. Metam. extr.

Argolicosque duces mediis considere castris
Jussit, & arbitrium litis trajecit in omnes.

Et mox sequentis libri initio:

Considere duces & vulgi stante corona, &c.

Suetonius Caligulâ cap. 38 *Cognoscebat autem de talibus causis, taxato prius modo summæ, ad quem conficiendum consederat, confecto demum excitabatur.* ¶ 4. Dicitur & de illis, qui in aliquo loco domicilium ponunt, die sich an einem Orte niederlassen oder setzen. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 4 *Dimissi a superioribus imperatoribus in iis provinciis consederant.* Virgil. 1. Æneid. v. 572

Vultis & his mecum pariter considere regnis?

Simplici *sedere*, ita usus & Florus lib. 2. cap. 11 *Reliquiæ Gallorum, qui Brenno Duce vastaverant Græciam; mox orientem secuti in media Asiæ parte sederant.* ¶ 5. Considere etiam dicunt, quæ ruunt ex alto & collabuntur: & tecta incendio victa. Virgilius 2. Æneid. v. 625

Tum verò omne mihi visum considere in ignes Ilium.

De Capitolio incenso Statius libro 5. Silv. 3. v. 209, epicedio in patrem:

- - - - nondum rogus ille Deorum Sederat.

¶ Utrumque autem dicebant, *consideo, considêre*: & *consido, considére.*

¶ Confessor. Livius lib. 34. cap. 54 *Dives pauperem confessorem fastidit.* Cicer. libr. 2. ad Attic. epist. 15 *Præclarum spectaculum mihi propono, modo te confessore spectare liceat.* Et Val. Maximus lib. 1. cap. 7. n. 8 *In spectaculo confessoribus narrabit*, die bey einem sitzen.

¶ Confessus, non confessio, sed homines uno in loco considentes, inquit Valla libr. 4. cap. 2. sicut Germani dicunt, der sitzende Rath. *Confessu conspectuque judicum commoveri*, Cic. in 3. Verrina cap. 7.

A ¶ Circumſidere & Circúmſedere, idem quod obſidere, circumdare, umher ſitzen/beldgern/ ut, *Circumſidere oppidum*, Liv. lib. 9. c. 2. & lib. 23. c. 15. *Vallo aliquem circumſidere*, Cic. Philipp. 10. c. 4. extr. *Omnibus copiis circumſideri*, mit gantzer Gewalt beldgert ſeyn/ ad Atticum l. 15. ep. 9.

¶ Circumſeſſio. Cic. 3. in Verrem cap. 33 *Quid ſi planum facio, te hujus circumſeſſionis tuæ cauſſam & culpam in alios tranſtuliſſe.*

¶ Deſidere, ſedere otioſum. müſſig ſitzen. Terent. in Hecyr. act. 5. ſc. 3. v. 2. *Fruſtra ubi totum deſedi diem.* ¶ Deſidere, honeſte pro ventrem exonerare, zu Stul gehen. Ut, *deſidendi cupiditas*, Celſus l. 4. c. 18.

¶ Dicitur etiam Desído, desídĕre. Boethius l. 5. metro 4

Nunc ſummis caput inſerit,
Nunc déſidit in infima.

¶ Deſes, Deſidia, Deſidioſus, vide ſub ſuo elemento.

¶ Diſſídere, diſſentire, von oder wider einander ſeyn. *Diſſidere ab aliquo, & cum aliquo de aliqua re*, apud Ciceronem ſæpe. v. g. lib. 2. Offic. cap. 2 *Temeritas a ſapientia diſſidet plurimum.* Idem lib. 1. de Fin. cap. 18 *diſſident inter ſe atque diſcordant.* Cato in diſtichis:

Conveniet nulli, qui ſecum diſſidet ipſe.

Et, *Diſſidere alicui.* Horat. lib. 2. oda 2. verſ. 18 *Diſſidens plebi*, &c.

¶ Diſſidium, diſſenſio, diſcordia, ſegregatio, Cic. de Amic. c. 21. *Ne qua amicorum diſſidia fiant.*

¶ Diſſidentia, Plin. l. 29. c. 4.

¶ Inſidere, ut, *Inſidere in animo*, Cic. pro Balb. c. 1. *Inſidere in mente*, Idem in Oratore c. 2. einſitzen. Cic. pro leg. Manil. c. 3 *Macula penitus jam inſedit atque inveterabit, in populi Rom. nomine.* Sic, *inſidet cogitatio*, libr. 5. fam. epiſt. 13. *Suſpicio inſidet*, pro Milone cap. 25. Et, *Inſidere equo*, Aurel. Victor de vir. illuſt. n. 32. in Fabio Rulliano. *Inſidere itinera*, Livius libr. 25. cap. 21. die Straſſen belagern. Servius ad illud Virgilii lib. Æneid. 11. v. 531, *Arripuitque locum, & ſilvis inſedit iniquis. Proprie*, inquit, *nam inſidere eſt doloſe aliquem exſpectare, unde & inſidiæ nominatæ ſunt.* Aliquando eſt occupare. Virgilius 2. Æn. v. 615

Jam ſummas arces Tritonia (reſpice) Pallas
Inſedit.

Tacitus 3. Hiſtor. c. 69 *Sabinum re trepida, quod tutiſſimum e præſentibus, arcem Capitolii inſedit*, hat ſich bemächtiget. ¶ 3. Hinc & pro incumbere Horatius dixit Epod. 3. v. 15

Non tantus unquam ſiderum inſedit vapor
Siticuloſæ Apuliæ.

¶ Inſidere & illi dicuntur, qui ſedes figunt, die an einem Ort anſetzen. Virgil. 8. v. 479

Urbis Agyllinæ ſedes, ubi Lydia quondam
Gens bello præclara, jugis inſedit Hetruſcis.

¶ Inſeſſus, participium, præſidio occupatus. Tacitus lib. 13. c. 39 *montes præſidiis inſeſſi.* Idem Hiſtor. lib. 3. cap. 1 *inſeſſis Alpibus.* Et Statius Theb. 12. v. 236

horrendis inſeſſa cubilia monſtris.

¶ Inſeſſor. Symmach. l. 2. epiſt. 48 *Inſeſſor viarum*, idem qui obſeſſor.

¶ Inſidiæ, Wegleiſtung/ Weglagerung/ Hinderliſt. *Inſidias facere*, Terent. in Eunuch. a. 3. ſcen. 3. v. 26. *Parare inſidias vitæ alicujus*, pro S. Roſc. cap. 9. *ponere*, pro Dejot. cap. 7. *tendere inſidias*, Cicer. pro Q. Roſc. cap. 16. Et, *Inſidias moliri*, Virgil. 1. Georg. v. 271. *Struere* Ovid. 1. Metam. verſ. 198. *Dare*, Plaut. Stich. act. 2. ſc. 3, 52. nachſtellen. *Ex inſidiis interire*, Cicer. 2. offic. c. 7. *Per inſidias circumveniri*, Cæſar 1. Gall. cap. 42. mit Hinderliſt umgangen werden. Terent. in Phorm. actu 1. extremo: *Hic ego ero in inſidiis.* item, *conſidere, latere in inſidiis.* Sic Cæſar 3. de B. C. cap. 37 *Paucis diebus interpoſitis noctu inſidias equitum collocavit:* (hat einen Hinterhalt von Reutern gemacht) *& cum Q. Varus, Præfectus equitum Domitii, veniſſet, ſubito illi ex inſidiis conſurrexerunt:* aus dem Hinterhalt herfür gebrochen. *Intrare in inſidias*, in locum inſidiarum venire, Idem Cæſar eod. 3. lib. de B. C. cap. 38. Cicero hunc Senarium ex auctore incerto in orat. pro Plancio c. 24 adducit:

Vigilandum eſt ſemper, multæ inſidiæ ſunt bonis.

¶ Inſidior, inſidiari, inſidias ſtruere. nachſtellen. Cic. in Orat. c. 62 *Non id agit, ut inſidietur & obſerbet, ſed jam fabet.*

¶ Inſidiator, Nachſteller/ Lauret. Cic. pro Milon. c. 7 *Inſidiatori & latroni qua poteſt afferri injuſta nex?*

¶ Inſidiatrix. Ammianus libr. 24. cap. 17 *Inſidiatrix manus*, id eſt copiæ, milites. Vide *Subſidere.* Adde eundem libr. 27. cap. 23.

¶ Inſidioſus, ut, *Loca inſidioſa*, id eſt, inſidiis plena, unſichere Oerter. *Latro inſidioſus*, Martial. lib. 14. epig. 20. *Inſidioſa verba*, Ovid. Epiſt. 20. v. 210 *Quis inſidioſior? quis crudelior unquam fuit?* Cicer. 4. in Verr. extr. *Inſidioſiſſimus princeps*, Plin. Panegyr. extrem. tückiſch.

¶ Inſidioſe, hinderliſtig. *Inſidioſe ſpem falſam alicui oſtenderet*, Cicero pro Roſc. Am. cap. 38. *Sceleratiſſime & inſidioſiſſime tractare aliquem*; Cicero Q. frat. libr. 1. epiſt. 3. ſub fin.

¶ Obſidere, Terent. in Adelph. a. 4. ſcen. 6. extr. *Obſidere domi certum eſt usque donec redierit.* ¶ 2. Sed, *Antonius armis obſidet Senatum*, Cicer. 7. Philipp. cap. 5. *Obſidere, oppugnare, labefactare urbem*, Idem de Aruſp. reſponſ. cap. 4. *Obſidere itinera*, Curt. l. 6. c. 8. n. 18. ut, *Inſidere itinera*, Livius ſupra dixit. Eſt autem *occupare.* Virgilius 3. Æn. v. 400

Et Sallentinos obſedit milite campos.

Et rurſus v. 420

Lævum (latus) *implacata Charybdis Obſidet.*

¶ Obſeſſio. *Obſeſſio militaris vis*, Cic. pro Balb. c. 3.

¶ Obſeſſor, ut *Obſeſſor Curiæ*, Cic. pro domo cap. 5. *Obſeſſor Luceriæ urbis*, Livius l. 9. c. 15.

¶ Obſidix, id eſt, inſidix. Columell. l. 8. c. 1 *Ne obſidiis hominum aut inſidioſorum animalium diripiantur.* ¶ Qui & *obſidiari* pro inſidiari dixit l. 9. c. 14.

¶ Obſidio, ut, *Urbem obſidione cingere, claudere, premere*, beldgern/ Virgil. 3. & 8. Æneid. *In obſidione tenere*, Nepos Alcib. c. 4. bloquiren. Juvenal. Sat. 15. v. 96

- - - - longa dira obſidionis egeſtas.

B Cicer. pro Mur. c. 9 *Partim vi, partim obſidione urbes capere*, durch Belägerung erobern. *Vi capiuntur*, cum expugnantur ex itinere, & primo conatu. *Obſidione capiuntur*, cum clauſæ copiis, operibusque circum undique, atque ad famem inopiamque redactæ deditione facta in poteſtatem veniunt. Hinc apud Livium ſæpe *obſidio & oppugnatio* opponuntur. Ut lib. 2. c. 11 *Porſena primo conatu repulſus, conſilio ab oppugnanda urbe ad obſidendam verſis* &c. die Belägerung in eine Bloquade verwandeln. Et lib. 5. cap. 2. *Cum ſpes major Imperatoribus Romanis in obſidione, quam in oppugnatione eſſet.* Vide & Caſaubon. ad Polybium p. 170. & aliquot ſequentibus, ubi plura habes de variis occupandarum urbium artibus, & obſidionum modis.

¶ Obſidium etiam in neutro genere apud Gellium l. 15. cap. ult. & apud Tacitum ſæpe legitur, ut, *Obſidium ſolvere*, lib. 4. Annal. cap. 73.

¶ Obſidionalis, ut, *Corona obſidionalis*, quæ graminea erat, eique donabatur, qui obſidione urbem aliquam liberâſſet, Plin. lib. 22. cap. 4. & Livius 7. c. 37.

¶ Perſedere, ut, *Multis apud philoſophum annis perſedere*, apud Senecam eſt epiſt. 108, continue ſedere. Suetonius Claudio c. 34 *Ut etiam prima luce ad ſpectaculum deſcenderet, & meridie dimiſſo populo ad prandium perſederet.*

C ¶ Poſſidere, tenere, in poteſtate ſua habere, ut, *Poſſidere regnum*, Ovid. 3. Faſt. verſ. 631 inn haben/ beſitzen. Cicer. de orat. lib. 1. cap. 50 *Sua eſſe omnia, atque a ſe poſſideri ſicut propria volunt Philoſophi.* Pro domo ſua cap. 42 *Forum armatis hominum perditorum poſſidere.* De Invent. l. 1. c. 45 *Inverecundum animi ingenium poſſidere.* In Verr. 3. c. 18 *Utenda ac poſſidenda bona alicui tradere.*

¶ Poſſeſſor, *Pellere ſuis ſedibus poſſeſſores*, Idem 2. offic. c. 22.

¶ Poſſeſtrix, fœm. Afranii eſt apud Nonium.

¶ Poſſeſſorius, ut, *Actio poſſeſſoria: petitio poſſeſſoria hereditatis*, apud JCtos.

¶ Poſſeſſio, jus poſſidendi fundum aut domum: & res ipſa, quæ poſſidetur, das Innhaben/ die Beſitzung. *Irruere temere in alienas poſſeſſiones*, Cic. 1. de Orat. c. 10. *Cedere poſſeſſione, & decedere de poſſeſſione*, übergeben/ abtreten. *Depelli de poſſeſſione ſua*, Idem 3. de Orat. cap. 27. *Exturbare e poſſeſſione*, de leg. Agrar. & pro Sylla c. 25. *Poſſeſſionem amiſſam recuperare*, 3. de Orat. cap. 28. wieder zu dem Seinen kommen. *Permanere in poſſeſſione victoriæ*, Planc. ad Cicer. lib. 10. famil. ep. 21. Et Curtius lib. 8. cap. 8. n. 11 *Non eſt diuturna poſſeſſio, in quam gladio inducimur.*

¶ Feſtus: POSSESSIONES *appellantur agri late patentes, publici, privatique.* Plenius Vetus auctor de Limitibus apud Rigalt. p. 299 *Poſſeſſiones ſunt agri late patentes publici privatique; quos initio non mancipatione, ſed quisque, ut potuit, occupavit atque poſſedit, unde & nuncupati.* Cæſar de B. C. lib. 1. cap. 17 *Militibus in contione agros ex ſuis poſſeſſionibus pollicetur.* Nepos in Attico cap. 12, 3 *Habebatque in Italia pretioſas poſſeſſiones.*

¶ Poſſeſſiuncula. Cic. 13. Attic. ep. 23.

¶ Poſſeſſivus. Grammaticor.

¶ Præſidere, cuſtodiæ & opis ferendæ præeſſe, fürſeyn/ fürſtehen. Cicer. in Philipp. 13. c. 9. *Teſtor omnes deos, qui huic urbi præſident.* Sic, *Judicio alicui præſidere*, pro Mil. c. 37. Plautus Moſtell. act. 5. ſc. 1. v. 47

Hic ego tibi præſidebo,

id eſt, adero velut in præſidio poſitus. Curtius lib. 4. c. 12. n. 15 *Quod ſi perculſis Mazæus, qui præſidebat itineri, ſuperveniſſet, ingens clades accipi potuit.* Et lib. 3. cap. 1. n. 20. *Naves, quæ Helleſponto præſiderent.* Sed *Præſidere provinciam* dixit Tacitus. Ut Annal. 12. cap. 29 *Scripſit P. Atellio Hiſtro, qui Pannoniam præſidebat.* PRAESIDEBAT, id eſt, præſidendo regebat, curabat. Similiter *Præjacere caſtra: Præminere ceteros* idem dixit.

¶ Sed

¶ Sed & magistratus *præsidere* dicitur, cum publice suo munere fungitur solenni loco. Suetonius Augusto cap. 26 *Cum mane pro ade Jobis Capitolini paullulum curuli sella præsedisset, magistratu abiit.* Et cap. 35 *Quo tempore existimatus lorica sub veste munitus ferroque cinctus præsedisse.*

¶ Præses, qui provinciæ alicui aut populo præest, ein Landpfleger/ Gubernetur. *Præses & custos libertatis*, Cic. 2. Agrar. cap. 6.

¶ Dicuntur & Dii præsides, Cicer. pro Sextio c. 65 *Senatus Reipubl. custos, præsides sunt Penates.* Idem pro dom. c. 55 *Custos & præses templi.*

¶ Præsidium, milites dicuntur in tutela oppidi aut arcis alicujus constituti, Besatzung. *Præsidia disponere*, Cæsar 4. Gall. cap. 4. hin und wieder einlegen. *Collocare præsidia*, idem 1. Gall. c. 38. extr. *Collocare armatos in præsidio*, Cic. 1. Philipp. cap. 10. *Constituere præsidia in arce*, pro Cluent. c. 57. Et, *Imponere præsidium civitati*, Livius lib. 24. cap. 7, Besatzung einlegen. *Introducere præsidium in oppidum*, Cæsar 1. Civil. c. 13. *Præsidio aliquem locum firmare*, Cic. 1. fam. ep. 7. *Confirmare*, pro Lege Manil. c. 12. *Præsidio se munire*, pro Sextio cap. 36. extr. Et *Præsidio locum tenere*, Cæsar 3 Civ. c. 15, & Livius 24. c. 7. einen Ort besatzt halten. *Præsidium dejicere*, Cæs. 3. Civ. c. 23. *Inter sua præsidia se recipere*, Nepos Hannibale cap. 11, 4. *Dare in præsidium cohortes*, Tacit. 4, Hist. c. 35. id est, ut præsidio sint. *Cohortes ex præsidiis deducere*, die Besatzung abführen/ Cæsar 1. Civ. cap. 12. ¶ Aliquando *præsidium*, de loco dicitur, qui, si teneatur, præsidio esse possit, Cæsar 3. de B. C. c. 45. *In his* (prœliis) *cum legio Cæsaris IX. præsidium aliquod* (collem) *occupavisset, & munire cœpisset; huic loco propinquum & contrarium collem Pompejus occupavit.* ¶ 2. Per metaphoram *præsidium* quodcunque significat auxilium & propugnaculum, Hülff/ Schutz/ Vortheil. Ter. in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 14 *Ibi tua stultitia semper erit præsidium Clitipho.* Et, *Præsidio esse*, Cic. 7. in Verr. c. 65. beschützen. *Tegi firmo præsidio amicorum*, Idem pro Sylla c. 18. Idem in Oratore c. 65 *Innocentia tebe est præsidium, ubi libido dominatur:* vide *Libido. Fides omnium est commune præsidium*, pro Rosc. Amerino c. 38.

¶ Præsidiarius, ut, *Milites præsidiarii*, qui ad præsidia parati sunt, Liv. lib. 29. cap. 8.

¶ Præsidatus, us, nomen, officium præsidis & dignitas, apud posterioris ævi scriptores. Aurel. Victor in Decio; *qui Macedonas præsidatu regebat.* Et Ausonius 15. Profess. v. 18

Honore gesti præsidatus inclitus.

¶ Præsidalis, e, quod præsidis est, aut a præside regitur. *Provincia præsidalis*, Sextus Rufus cap. 4 & 5. *Jussio præsidalis*, Lege 11. Cod. de pigneraticia actione, id est, a præside profecta. *Præsidale judicium*, quod a præside exercetur, Lege 18 Cod. de His, qui accusare non possunt. Et Ammianus libr. 21. cap. 33 *præsidalem esse Theodatum*, id est, præsidalem virum. Est autem vox *præsidalis*, si strictim accipitur, a *prætorius* & *consularis* distinguenda, ut *Præsides* arctiore significatu diversi sunt a proconsulibus & propræt oribus, saltim minores, aut minorum provinciarum rectores. Vide Sext. Rufum cap. 4. & quæ ibi ex Salmas. ad Spartiani Hadrian. cap. 13 notavimus.

¶ Rẽsidere, niedersetzen/ Virgil. 5. Æn. v. 180

Summa petit scopuli siccaque in rupe resedit.

Cic. 1. Tuscul. c. 43. extr. *In corpore mortui nullus residet sensus*, id est, supereſt. Idem 5. fam. ep. 5. extr. *Si quid residet in te amoris erga me*, &c. Et, *Residet ejus rei in te culpa*, Brutus ad Cic. inter hujus ad illum epist. 16. bleibet auf dir. Et, *Residet spes in virtute tua*, lib. 12. fam. epist. 3. ¶ Et quia residentes quiescunt & cessant a contentione, idcirco & *residere*, pro cessare ac quiescere ponitur. Virgil. Æn. 7, v. 27

– – – omnisque repente resedit Flatus.

Hinc & de otiosis usurpatur, ut *sedere* & *desidere*. Ut apud Plautum Captiv. act. 3. sc. 1. v. 8. *Residere esuriales ferias: Residere* enim hic nihil aliud est, quam quiescere & feriari, ut festis diebus consuevit. Ergo *residere ferias* idem est ac si *feriari feriis*. Græco more dixisset, ut *vitam vivere*, *pugnam pugnare*. Et itaque *esuriales ferias residere*, est agere esuriales ferias: hoc est, esuriei ab edendo bibendoque cessare. Similiter *residere pœnitentiam*, i. e. sedendo pœnitentiam agere, graves & eruditi viri tradunt ex Plinii lib. 34. c. 14. Sed locus ille admodum corrupte legitur in Plinianis Codicibus editis: quem ex MS. suo eruditissimus Torrentius ad Suetonii Cæsarem c. 4 ita emendatum dedit. *Aristonidas artifex cum exprimere vellet Athamantis furorem, Learchum filium præcipitare volentis, & præcipitato illo residentis pœnitentiam, &c.* Sed Torrentium, & qui ejus interpretationem sequuntur, incusat vir clarissimus Jac. Perizonius ad Sanctii Minerv. lib. 3. c. 3. p. 270, quod Accusativum *pœnitentiam* a Participio *residentis* pendere credant, cum potius Participium ab illo Casu regatur: Casus autem a communi Verbo *exprimere*. Harduinus legit sect. 40 *furorem residentem pœnitentia*. Sed concinnior Torrentii emendatio.

¶ Rẽses, idis, otiosus, iners: Müssig/ faul. Liv. 2. c. 32. *Timere patres residem in urbe plebem, incerti manere eam, an abire mallent.* *Residis animi*, id est, inertes, Virg. 1. Æneid. v. 722. *Reses aqua*, Wasser/ so keinen Ausfluß oder Bewegung hat/ Varro 3. de R. R. c. 17.

¶ Residia, quidam ex Plauti Mercat. prolog. v. 29 arcessunt, pro quo alii *desidia* ibidem legunt.

¶ Residuus, a, um, reliquum, das hinterstellige/ verbliebene. ut, *Residua & vetus simultas*, Livius lib. 29. cap. penult. *Quid relatum, quid residuum sit*, Cic. 2. Agrar. c. 22, was vermeldt oder hinterstellig blieben sey. Planc. Ciceroni lib. 10. fam. epist. 11 *Cupio nullam residuam solicitudinem esse.* ¶ Residua etiam dicuntur, quæ nondum soluta, præstitaque sunt; Reste/ Ausonius Gratiarum actione, *Illud unum cujusmodi est de condonatis residuis tributorum?* Alias vocantur & *Reliqua*, de quo suo loco.

¶ Subresidere. Tertullian. ad Uxor. lib. 2. c. 1. *Subresedi*, id est substiti, pausam scribendi feci, ut le Prieur interpretatur.

¶ Subsidere & Subsīdere dicitur, quod fundum petit, das sich zu Grunde setzet/ ut feces in fundo vasis subsident. Seneca Ep. 108 *Ex ampbora primum, quod est sincerissimum, effluit: gravissimum quodque turbidumque subsidit.* Virg. Æn. 5. v. 498

Extremus galeaque imâ subsedit Acestes.

Subsedit Acestes, id est, sors Acestis in imo galeæ (in eam enim conjectæ erant omnium sortes) sedit, sive obhæsit, remansit: itaque omnium ultima exiit. ¶ 2. Est & subsistere manendi causſa, sich niederlassen/ ut, *Subsidere in castris*, Cæsar lib. 6. cap. 35. Et Virg. 12. Æn. v. 835

– – – commissi corpore tantum
Subsident Teucri.

id est, remanebunt Romani, & commissi cum Latinis una habitabunt. ¶ 3. Hinc & pro *quiescere* sumitur, seu *residere*, sich legen/ still werden. Idem Poeta princeps Æn. 5. v. 820

Subsidunt undæ, tumidumque sub axe tonanti
– Sternitur æquor aquis.

Die Wellen legen sich. ¶ 4. Subsidere etiam dicuntur, qui in insidiis latent. Cic. pro Milone c. 19 *Nec in eo loco subsedit, quo nostu venturus erat*, id est, occultus consedit, ut venientem occuparet. Virg. 11. Æn. v. 268

– – – debilis Asia subsedit adulter,

id est, clam & per insidias substitit. Ammianus lib. 24. c. 17 *Subsedisse manum insidiatricem latenter.* Hinc *subsessores* & *subsessa*, de quibus post. ¶ 5. Subsidere etiam est conniti genu, mit gebogenem Knie sich bücken. Hoc autem facere pugnaturi solent; ut & se muniant contra adversarium, & in eo accuratius observent, quod maxime cavere oporteat. Virgilius Æn. 12. v. 491

Substitit Æneas & se collegit in arma
Poplite subsidens. Vide & infra in *Sido.*

¶ Subsessor. Servius ad Æneid. 3. v. 498 SVBSESSORES *vocantur, qui occisuri aliquem delitescunt.* Idem ad Æn. 11. v. 268 SVBSESSORES *dicuntur, qui insidiis tauros interimunt.* Sane Hippolyto v. 51

Tu præcipiti clamore ferdi
Subsessor agis.

Tralate *Subsessorem alicui matrimonii*, qui conjugis alienæ pudicitiæ insidiatur, Val. Max. dixit lib. 7. cap. 2.

¶ Subsessa, insidiæ, Hinterhalt/ Kriegslist. Servius ad Æn. 11. v. 268 *Hostium dolos* SVBSESSAS *vocamus.* Vegetius lib. 3. cap. 21 *Nihil periculosius existimant, quam si inconsulte insequentes, ab his, qui in subsessa fuerint, observentur.* Et ante cap. 6 ejusdem libri dixerat: *Adversarii in his locis, quæ sibi opportuna intelligunt, subsessas occultius collocant.* Et paullo post: *Deprehensa verò subsessa.* Sed est recentioris Latinitatis hoc vocabulum.

¶ Subsellium, subsellia, sedes & pulpita vel in theatro, vel in judiciorum locis, in quibus judices, & qui publicis judiciis operam dabant, considebant, ut Tribuni, Triumviri, Quæstores & alii judicia minora exercentes, qui non in curulibus sellis, nec tribunalibus, sed in subselliis considebant; auctore Asconio Pediano in Divinat. Verrin. p. 34. Bäncke/ über welchen noch höhere sind. Plautus in Stich. a. 3. sc. 2. v. 33 *Scit tu me dudum esse imi subsellii virum*, hoc est, infimi loci & fortunæ.

¶ Subsidium, milites dicebantur, ita seorsim dispositi, ut fessis ceteris subvenirent. Festus: SVESIDIVM *quod postpositum est, ad subveniendum laborantibus*, der Hinterhalt. Cic. 15. fam. epist. 4 *His ego subsidiis ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem.* Hinc dicimus: *Subsidium parare, mittere*, &c. Cic. 1. ad Attic. epist 10 *ut illud subsidium senectuti parem.* Cæsar 2. Gall. cap. 6 *Nisi subsidium sibi mittatur, se diutius sustinere non posse.* Succurs senden. *Ire subsidio alicui*; Nepos Agesilao cap. 8 *Proficisci subsidio alicui*, Cæsar 3 Civ. c. 78. zu Hülffe kommen/ entsetzen. Idem 3. de B. C. cap. 69. *Pompejus V legionem subsidio suis duxit.* ¶ 2. Hinc *subsidium* dicitur, quicquid remedii atque auxilii loco est, & sustinet sive sustentat. Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 70 *Ni tantis malis hæc subsidia succurrebant.* Et lib. 2. de B. G. cap. 20 *His difficultatibus duæ res erant subsidio.* Cic. lib 1. de Orat. c. 60 *Subsidium bellissimum esse existimo senectuti otium*, id est, adminiculum, auxilium, Hülff und Beystand. Idem cap. 45 ejusd. libri: *Hoc mihi subsidium jam inde ab adolescentia comparabi.* Et Panegyristes anonymus Paneg. Maximiano & Constant. dicto cap. 12. *Quanta opus tibi fuit, Imperator, providentia, quanta auctoritate, ut subsidia Reipubl. jacentia erigeres, examinata recrearet, dilapsa colligeres?* Existimavit Petr. Da-

niel; quod Gruterus observat, *Subsidia* ibi χάσματα esse, a *subsidendo*, seu dehiscendo dicta: hiatus videlicet, id est, vulnera seu damna Reipubl. quod non puto. *Subsidia* vocat vires Reipubl. quibus sustinetur; & quæ in reditibus positæ sunt. Has itaque bellorum violentiâ afflictas, prostratas, dejectas fuisse significat, & nunc prudentia ac auctoritate principis reparandas.

¶ Subsidiari, in subsidium esse positum; sive ad subveniendum collocatum esse. Hirtius de bello Gall. lib. 8. cap. 13 *Qui longis subsidiari consuebemnt, turpiter fugerunt.*

¶ Subsidiarius, qui subsidio venit, *Cohors subsidiaria*, Livius lib. 9. c. 27. & *Subsidiaria acies*, Idem lib. 30. c. 33. Sed *Palmes subsidiarius*, qui & *præsidiarius* & *restis* a Columella lib. 4. cap. 24, a Catone *Custos* & *Vinarius* appellatur, ein geschnitten Reb/ die da tragen soll.

¶ Subsidialis, idem. Ammian. lib. 14. c. 17 *subsidiales acies*. Et lib. 27. c. 24 [Valet. c. 10. extr.] *cum subsidiali manu locatus post montium terga.*

¶ Subsiduus, adjectivum, in imo subsidens, ut *Residuum*, reliquum seu relictum est. Gratius Cyneget. v. 474

Subsiduæque faces, diffusaque Musica.

Pro *faces* alii *fraces* legunt: Barthius *feces* suspicatur, demta conjunctione, quem refellit Vlitius, qui itidem *fraces* probat.

¶ Supersideo, supersedeo, proprie super re quadam sedere. Ammianus lib. 25. c. 25 *supersidentes utribus undarum occursantium obliquis meatibus penetrabant.* Oben auff etwas sitzen. ¶ 2. Supersedere, cessare est, ob etwas beruhen. Cum ablativo plerumque construitur, ut, *supersede istis verbis*, Plautus Pœnulo act. 1. sc. 3. v. 5. laß es mit diesen Worten bleiben. Cic. 4. fam. ep. 2 *Supersedeam hoc labore itineris.* überhoben seyn. ¶ Hirtius cum dativo extulit de B. Afric. cap. 75 *Supersedere pugnæ*; & cum infinitivo Livius sæpius; ut lib. 21. cap. 40 *supersedissem loqui apud vos.* Et Curtius lib. 5. cap. 6. n. 14 *supersedit castigare.*

¶ Superfessus, passivum. Apulejus 4. Florid. post princ. *Sed istis omnibus supersessis nihil amplius spectari debet, quam* &c. id est prætermissis.

SEDITIO, a *seorsum eundo* dicta, ut Ciceroni placet, tunc est, cum populo secum discordante res ad manum vocatur. Seditionem describit Virg. 1. Æn. v. 153

Ac veluti magno in populo, &c.

Adde Vall. lib. 4. c. 63. *Oritur seditio*, Cæsar libr. 7. c. 28. es erhebt sich ein Auffruhr. *Seditionem facere* Cicer. ad Brut. ep 2. *commovere*, ad Attic. lib. 2. epist. 1. Idem pro Mur. cap. 39 *Concitare seditionem*, Auffruhr erwecken. *Sedare seditionem*, Idem ad Attic. lib. 5. ep. 14. Et, *Seditionem comprimere*, Tacit. 1. Annal. c. 69. Auffruhr stillen/ unterdrücken. Statio *Seditio maris*, est tumultuatio ejusdem seu jactatio, lib. 9. Theb. v. 142. Ungestüm des Meers.

¶ Seditiosus, auffrührisch. *Seditiosus & turbulentus civis*, Cic. 2 de orat. cap. 12. Superl. *Seditiosissimus*, Val. Max. lib. 3. cap. 8. n. 3. & Tacit. 1. annal. cap. 44.

¶ Seditiose, adverb. Cic. pro Mil. c. 3 *Africanus a C. Carbone, tribuno pl. seditiose interrogatus* &c. Idem lib. 2. ad Attic. epist. 21 *sed tiosissime dicere.* Tacitus lib. 5. Hist. c. 12. n. 3 *seditiosius agere.*

SEDO, sedare, mitigare est, vel lenire & reprimere, stillen/ begütigen. *Sedare controversiam*, Cic. 1. de Leg. c. 20. extr. *discordias*, Idem 1. Philipp. cap. 1. *bellum*, 2. in Catilin. c. ult. stillen und aufheben. *Sedare motus animi*, Idem 1. de Orat. c. 46. *Sedare sitim*, restinguere, den Durst leschen/ Lucret. lib. 4. v. 848. *Lassitudinem militum*, Nepos Eumene cap. 9.

¶ *Amnis sedatus*, Virg. 9. Æn. v. 30. stillflussend. *Animo sedatiore scribere*, Cic. ad Attic. lib. 8. ep. 3. extr. *Homo sedatus*, id est, moderatus, minime præceps, sittig/ geduldig/ nicht hefftig/ Hor. 1. Epist. 18. 90. Omnem tranquillitatem vox hæc denotat. Virg. lib. 12. Æn. v. 18 *Olli sedato respondit corde Latinus.*

¶ Insedatus, non sedatus, turbulentus, Cicer. in Partit. cap. 22 *Omne quod est insedatum & turbulentum.*

¶ Sedate, ut, *Sedate placideque loqui*, gelinde und sanfftmütig/ Cic. in orat. cap 27. Comp. *Exercitu sedatius procedente*, Ammianus lib. 25. cap. 2.

¶ Sedatio, ut, *Animi*, Cic. 1. de Finib. c. 19. *perturbationum sedatio*, Idem 1. Offic. cap. 27. das Stillen oder zu frieden stellen/ &c. *Sedationem mœrendi afferre*, Idem in Tuscul. lib. 3. cap. 27. Trost bringen.

¶ Insēdābiliter, adverb. Lucret. lib. 6. v. 1164.

¶ Reseda, herba Italica circa Ariminum, quasi a *resedando*. Vide de ea Plinium lib. 27. c. 12 sub finem.

SEDULUS, ex animo & fideliter, ac sine dolo (unde dicitur) assiduus, ernstlich/ fleißig/ emsig/ negligens enim dolose agit. *Apis sedula*, Ovid. 13. Metam. v. 928. Tibullus libr. 1. eleg. 3. v. 84

Assideat custos sedula semper anus.

¶ Sēdŭlĭtas, fidelis est diligentia, & assiduitas omnia superans, ernster und steter Fleiß/ Emsigkeit. Virtus est, qua diligenter facimus labores proprios & necessarios, & intra metas officii nostri nos coërcemus. *Officiosa sedulitas*, Horat. lib. 1. ep. 7. v. 8. *Pauper, sed munda sedulitate*, Ovid. 3. Fastor. v. 668. Arm seyn/ doch sich reinlich halten. *Non sentitur sedulitate labor*, Idem 4. Fastor. v. 434. Emsigen Arbeitern wirds nicht sauer. Et Cic. pro Arch. cap. 10. *Sylla sedulitatem mali potè duxit aliquo tamen præmio dignam.*

¶ Inveniuntur nonnunquam, qui non contenti præstare quod sui officii; adjiciunt etiam aliquid, quod superet atque abundet. Hoc genus vitii partim ex ambitione & affectatione laudis, vel etiam placendi studio oritur; partim ex δυσωπία, hoc est, vitioso ac inepto pudore, cum metuimus, ne parum recte defuncti partibus videamur, ni simus nimii, nascitur. Græci ἐξεργίαν appellant. Quæ Theophrasto περιττολογίας τις λόγου καὶ πράξεων μετ' ἐπιπλοκῆς definitur, sive describitur. Latini etiam *Sedulitatem* appellant. Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 260

Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget.

Nam per *sedulitatem* nihil aliud, quam nimiam Poëtarum diligentiam intelligit, quam in celebrandis eorum, quos colunt & demereri student, rebus cum parum circumspecte adhibent, illos ipsos, quos ornare cupiunt, onerant ac gravant. Unde mox ait:

Nil moror officium, quod me gravat.

Id est quod me ridendum potius quam laudandum exponat. Sunt, qui *nimiam & miseram diligentiam* vocarunt: NIMIAM, quod modum excedat, nec decorum satis servet; MISERAM, quod semetipsam macerat atque affligat. Quemadmodum in paullo ante laudato loco Horatius ait, *Officiosam sedulitatem febres adducere.* Lucius Titius in præscriptione testamenti sui apud JCtum in Lege 82 § ult. Dig. de Legat. & Fideicom. II. LVCIVS TITIVS HOC MEVM TESTAMENTVM SCRIPSI SINE VLLO IVRISPERITO, RATIONEM ANIMI MEI POTIVS SECVTVS, QVAM NIMIAM ET MISERAM DILIGENTIAM. ET SI MINVS ALIQVID LEGITIME, MINVSVE PERITE FECERO, PRO IVRE LEGITIMO HABERI DEBET SANI HOMINIS VOLVNTAS. Diligentis hominis censet Titius Testamentum condere, dum licet: sed Jurisperitos adhibere, τὸ ἀσφαλὲς existimat. Cum ibi valere debeat, non tam quod cautum legibus, solennibusque legum conveniat, de quo monere jurisperitus possit, quam quod voluerit homo sanus, penes quem rerum suarum arbitrium liberum est. Aliquando & *Ambitus* vox ἐξεργίαν notat. Vide supra *Ambitus* in *Eo.*

¶ Sēdŭlò, quasi sine dolo, ut non semel interpretatur Donatus. Itaque *Sedulo*, ex animo est, & bona fide. Terent. Phorm. a. 2. sc. 4, 13 *Ego sedulo hunc dixisse credo*; id est, serio & ex animo, ohn allen Falsch/ treulich. Plaut. Capt. act. 4. sc. 2 similiter: *Nihil credo, quod ego dico sedulo.* ¶ 2. Strenue, impense, ut nihil studii operæque omittas. Terent. Adelph. act. 3. sc. 3. v. 59 *Fit sedulò.* Ubi Donatus: SEDVLO *sine dolo, id est, instanter, quia negligentes dolosi dicuntur.* Idem Comicus Eun. act. 1. sc. 2. v. 50 *Fingit causas, ut det sedulo.* Idem *Sedulò negare* similiter dixit. Vet. Gloss. ἀδόλως, ἀκριβόλως, σπουδαίως, παρεσκευῶς, προθύμως.

SEDVM, ἀείζωον, semper vivum, herba omnibus nota, in culminibus tectorum & parietibus nascens, groß und klein Haußwurtz/ Dioscoridi enim trium est generum.

SEDVNI, populi, qui *Valesii* hodie sunt, Walliser/ *a Seduno* oppido Valesiæ.

SĒGES, herba frumenti est nondum demessa, & frumentum ipsum poëtis, die Saat/ das Getreide. Virg. 1. Georg. v. 54

Hic segetes veniunt, illic felicius uva.

¶ 2. Pro agro ipso consito *Segetem* dixit ibidem v. 47

Illa seges demum votis respondet avari
Agricolæ, &c. der besäete Acker.

Vetus poeta apud Cicer. lib. 2. Tuscul. Q. cap. 5

Et si in segetem sunt deteriorem data
Fruges, tamen ipsa suapte natura enitent.

Seges ferrea telorum, Virgil. 3. Æn. v. 45. *Seges & materia gloriæ*, Cicer. pro Mil. cap. 13. locutiones figuratæ sunt.

¶ Segesta vel *Segetia*, dea Romana, segetum custos, Macrob. 1. Saturn. cap. 16.

SEGESTA, æ, oppidum pervetus in Sicilia conditum ab Æneâ, auctore Cicer. in 6. Verr. c. 33. pr.

¶ Segestanus civis ejus oppidi. Cicer. ibid. sæpe. Vid. & *Ægestanus.*

SĒGESTRE, is, & Segestrum, teges, quo lectus sternebatur antiquitus, a *segetibus*, quod ex eis fieret, sic appellata, ut Varro auctor est, lib. 4. de LL. Idem de vita Pop. Romani. *Hoc quod injicitur*, toral *dicitur: Lecticam qui involvebant*, segestre *appellabant.* Lucilius apud Nonium:

Pænula, si quæris canteriu', serbu', segestre
Utilior mihi quam sapiens.

Suetonius lib. 2. c. 83, Augustum refert exercendi corporis causa *deambulasse segestro* (ita enim legendum, non *Sestertio*) *& lodicula involutum:* Nudum nempe & sic lodicula, pudenda tantùm, contectum. Vide ibi Casaubonum, item Scaligerum ad Festum & Conjectaneis in Varronem.

Segmen, Segmentatus, vide in *Seco.*

SEGNIS, quasi *sine nitendo*, aut *sine igne*, ut Isidorus vult, & Scaliger probat, tardum significat, & ignavum, träg/ langsam/ faul. *Segnis ad credendum*, Liv. lib. 24. c. 13. extr. *Segnior ad imperandum*, Cic. pro Fontejo cap. 3. *Haud illo segnior ibat*, Virg. 4. Æn. v. 150. Vet. Gloss. *Segnis* βραδὺς, κυρίως δὲ ὁ ἀδρανὴς καὶ ἀτόνος. Sic *segnes & promtos* opponit Cæs. 1. de B. C. cap. 3. Vide *Promtus.*

¶ Segnitia

¶ Segnitia & Segnities, negligentia, tarditas. Trägheit/ Langſamkeit. Terent. in Andr. act. 1. ſc. 3. v. 1. *Enim vero Dave nihil loci eſt ſegnitiæ neque ſocordiæ*, ubi Donatus: SEGNITIAE *ad agendum*, SOCORDIAE *ad cogitandum.* Cic. de Fin. lib. 1. c. 2 *Eadem eſſe in noſtris Poëtis inertiſſima ſegnitia eſt*, vide *Poëta.* Suetonio vero Claudio cap. 5 *Segnities* non eſt remiſſio & tarditas animi in exſequendis, quæ cogitaveris, ſeu conſultâris, ut Donatus interpretatur: ſed vero *ſtultitia*, vecordia, ἀνοησία, hoc eſt, quam ſupra *ſocordiam* appellaverat, cap. 3. A

¶ Segniter, otioſe, negligenter, träg/ faul. *Segniter omnia agere*, Livius lib. 2. cap. 58. Et Tacitus 2. Hiſtor. cap. 71 *Mitem & injuriam ſegniter laturum.* Et, *Nihilo ſegnius*, i. e. eadem alacritate & induſtriâ. Nepos Datame cap. 2 *Segnius oppugnare*, Livius lib. 40. cap. 27. *Segniſſime torpere*, Caſſiodor. lib. 1. edicto 35. Doctiſſimus Heinſius ad Ovid. lib. 2. Metam. v. 809 in multis locis corrigit ni *non ſegnius*, mutatque in *non ſecius.*

¶ Perſegnis, ſehr träg/ faul. Livius lib. 25. c. 15 *Pedeſtre prælium fuit perſegne, paucis in prima acie pugnantibus Romanis.*

¶ Segnipes, Segnipedes, equi tarde incedentes, Juvenal. Satyr. 8. v. 67.

SEGVLLVM, apud Plinium id vocabulum legitur libr. 33. cap. 4. Significat autem auri in ſumma tellure inveniendi indicium, Goldwitterung.

SEIVS, viri proprium nomen.

¶ A quo *Equus Sejanus*, fatalis ille, & exitioſus dominis ſuis, de quo multa Gellius lib. 3. cap. 9. *Equum habere Sejanum*, de homine dicebatur calamitoſo, zu Unglück gebohren ſeyn. Vide Gell. & Chiliad.

SELAGO, inis, planta eſt Plinio lib. 24. c. 11, foliis tamaricis, Sabinæ non diſſimilis, ein Gewächs nicht ungleich dem Tamariſchten oder Sevenbaum / Matthiolus.

SELENITES, lapis, λίθος σελήνης, lapis in Arabia naſcens candidus, translucens, lynæ imaginem reddens. Dioſcor. lib. 5. σελήνη, luna, Sperglaß. Vide Jacob. Philip. Mauſſacum in Plutarch. libr. de flumin. cap. 1. de Hydaſpe.

SELEVCVS, unus ex principibus Alexandri, & in Orientalibus partibus ſucceſſor, conditor novi regni Syrorum. Huic anchoræ ſignum impreſſum fuit, ut Auguſto Capricorni ſidus, Thebanis, qui Sparti dicebantur, lancea. Juſtinus lib. 15. c. 4. & Auſonius in Urbibus Epigr. 2. ¶ Apud Juvenalem Sat. 10, v. 211 *Seleucus* Citharœdi nomen eſt.

¶ Seleucia, σελεύκεια, civitas Syriæ. Item Aſſyriæ ad Tigrim: alia Ciliciæ Trachææ ad Calicadnum. Vide Geogr.

¶ Seleucianus. *Seleuciana provincia*, Cic. lib. 4. ad Attic. ep. ult.

SELIBRA, contractum ex Semilibra, vide in *Libra.*

SELIQVASTRVM, vel *ſoliquaſtrum*, ſellæ genus, a ſedendo ſive ſellâ dictum, auctore Varrone lib. 4. LL. Hyginus Aſtronomico lib. 2. de Caſſiopeja: *pro quo facto inter ſidera ſedens in ſeliquaſtro conſtituta eſt.* Uſus & Arnobius lib. 2. p. 59. Vide Caſaub. ad Sueton. Et Grotium in Arateis ad imagines p. 47. C

Sella. vide *Sedeo.*

SELLI, Jovis Dodonæi vates, illotis pedibus humi cubantes, Homerus Iliad. π. v. 234.

SEMEL, einmal. Terent. Heaut. a. 1. ſc. 2, 34 *Ubi animus ſemel cupiditate ſe devinxit malâ*, &c. Et Cic. 5. de Fin. c. 30 *Semel in vita riſit Craſſus*; id eſt, pæne nunquam. ¶ 2. *Semel* etiam *ſieri* dicitur, quod non iteratur, aut iterari ſeu repeti non poteſt, vel quod regreſſum non habet. Einmahl vor alles. Virg. 11. Æn. v. 418

Procubuit moriens, & humum ſemel ore momordit.

Ovidius epiſtolâ Oenones v. 105

— — — — — nulla reparabilis arte
Læſa pudicitia eſt: deperit illa ſemel.

Sic, qui ſemel humum momordit mortuus, non unquam iterum mordebit. Itaque Servium non audio, ut *Semel* in producto Virgilii loco, CITO, CONFESTIM interpretantem. ¶ 3. Sed apud Quintil. libr. 9. cap. ultimo: *Denique ut ſemel finiam, ſic fere componendum, quomodo pronunciandum erit.* Et libr. 11. cap. 1 *Denique ut ſemel omnia complectar*; SEMEL idem eſt, quod in ſumma, ſive, ut ſummatim dicam, zuſammen faſſen/ und auff einen Hauffen ſagen/ ut nihil rurſus de eo definiam ſive præcipiam. ¶ 4. Vall. lib. 6. c. 3. *Semel, iterum*, quibusdam interjectis. Liv. lib. 1. cap. 19 *Semel T. Manlio conſule, poſt Punicum primum bellum, iterum*, &c. einmal/ das ander mal oder noch einmal/ ꝛc. Idem lib. 23. cap. 9 *Tuam doleo fidem, cui ter prodita patria ſuſtinendum eſt crimen. Semel cum defectionem iniiſti ab Romanis: iterum, cum pacis cum Annibale fuiſti auctor: tertiò hodie cum reſiſtendæ Romanis Capuæ mora atque impedimentum fuiſti.* Hinc cum *Iterum* Cicero non ſemel conjunxit, ut pro Fontejo cap 8 *Semel atque iterum*, hoc eſt, aliquoties. Sueronius item ſubjecit Tiberio cap. 6 *Semel cum a nutricis ubere, item cum a ſinu matris auferretur.* ¶ 5. Juniores & pro *tandem* uſurpârunt: perinde ut nos noſtrum Einmal. Ita enim nos: Gib mirs doch einmal/ *Cedo tandem.* Marius Victor, elegans Poëta, lib. 1. Geneſ. v. 43 D

Ut vero ſemel attingam primordia rerum.

SEMELE, Semeles, & Semelæ, Cadmi, Thebanorum regis, filiæ, quæ gravida ex Jove Bacchum genuit, ut fabulati veteres ſunt, & Heſiodus refert. Unde Horat. libr. 1. od. 19. v. 2 *Semelæ puerum*, id eſt, filium, vocat.

¶ Sémēlēius, a, um, adject. Ut, *Semeleius Thyoneus* apud eundem Horat. lib. 1. od. 17. v. 23. Et, *Semeleia proles*, apud Ovid. in Metam. lib. 5. v. 329 pro Baccho.

SĒMEN, Σπορά, Σπέρμα, Samen/ Samkorn. Virgil. lib. 1. Georg. v. 223: *Debita quæ ſulcis committas ſemina*, &c.

¶ 2. Sunt & arborum ſemina, Saat-Reiſer. Idem lib. 2. Georg. v. 14 *Pars autem poſito ſurgunt de ſemine, ut alta Caſtaneæ.*

Aliæ enim *ab radice* pullulant; de quibus mox ſequitur. *Aut enim ſemine* (αὐσμ Kern) *proveniunt arbores, aut plantis radicis, aut propagine, aut abulſione, aut ſurculo, aut inſito & confecto arboris trunco*, ſcribit Plin. lib. 17. cap. 10. Hinc *ſemine* & *plantas ſerere* dicimus. Vide *Sero.* Cæterum Columella arborum *ſemina* de plantis etiam & ſurculis arborum, unde proveniunt, dixit lib. de Arbor. cap. 3. ¶ 3. Cic. 2. Philipp. cap. 23 *Hujus luctuoſiſſimi belli ſemen fuiſti*, id eſt, auctor, origo, Urſach und Urſprung. *Semina virtutum*, angebohrne Neigung zur Tugend/ de quibus Seneca ep. 73. extr. *Semina in corporibus humanis divina diſperſa ſunt, quæ ſi bonus cultor excipit, ſimilia origini prodeunt, & pariabis, ex quibus orta ſunt, ſurgunt: ſi malus, non aliter quam humus ſterilis ac paluſtris, necat, ac deinde curat purgamenta pro frugibus.* B

¶ 4. Semen pro *Genere.* Lucret. lib. 2. v. 990

Denique cæleſti ſumus omnes ſemine nati,

aus einer himmliſchen Art. ¶ 5. *Semina flammæ*, ſcintillas ex ſilice excuſſas, unde ignis concipitur, Virgil. vocat lib. 6. Æneid. principio Homeri, σπινθῆρα πυρός exprimens. *Argenti ſemina* dixit Severus in Ætna:

Quæritur argenti ſemen, nunc aurea vena.

¶ 6. Semina etiam dicuntur minuta corpuſcula, unde conſtare omnia nonnulli Philoſophi diſputarunt. Vid. Barth. ad Claudian. Mamert. p. 228.

¶ Seminium pro ſemine dixerunt Plautus Mil. Glor. act. 4. ſc. 2. v. 68. & Varro de R. R. lib. 2. cap. 6. pr. & Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. ſub finem.

¶ Seminalis, ut, *Frumentum ſeminale*, Saat-Korn. *Vicia ſeminales*, Columell. lib. 11. c. 2. Auctor pervigilii Veneris, delicatiſſimi carminis: *Perque calum, perque terram, perque pontum ſubditum*

Perbium ſui tenorem ſeminali tramite
Imbuit (Venus) *juſſitque mundum noſſe naſcendi vias.*

¶ Seminarium, in quo vitium, aut arborum ſemina aluntur, ac poſtea transferuntur, darinn man junge Bäume auffzeucht/ und darnach verſetzt: eine Baum-Schule. Proprie Lege 3. § 4 Dig. Arbor. furtim cæſ. *Quod ſi quis ex ſeminario, id eſt ſtirpitus arborem intraſtulerit.* Adde Legem 9. § 6 Dig. de Uſufr. & quemadm. C

¶ 7. Metaphorice, Cic. 1. Offic. c. 17 *Principium urbis & quaſi ſeminarium Reipublicæ.* Et in Catil. 2. cap. 10 *Qui niſi perierunt, etiamſi Catilina perierit, ſcitote, hoc in Republica ſeminarium Catilinarium futurum.* Elegantet *Seminarium hilaritatis* Varroni *vinum* dicitur. Apul. Apol. de Æmiliano: *Omnium ſimulationum architectus, omnium malorum ſeminarium.*

¶ Sementis, ſatio ipſa frumenti & leguminum. die Saat / Aus-ſaat. Plinius lib. 18. cap. 14 *Feſtinata ſementis ſæpe decepit, ſerotina ſemper*, zu frühe/ zu ſpät geſäet haben. *Sementem* vel *ſementim facere*, ſäen. *Malorum facere ſementim*, Unglück ſäen / Cic. 3. Nat. Deor. cap. 30. Et, *Ut ſementem feceris, ita & metes*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 65. Vide *Meto.* Et, *Sementim alii faciunt, alii metent.* Vide Chiliad.

¶ Sementica, genere neutro Plin. l. 18. c. 7 appellari dicit, quæcunque ſeminari poſſunt, allerley Korn und Kraut/ ſo zu ſäen iſt.

¶ Sementīnus, a, um, ut *Dies ſementina, feriæ ſementinæ*, quæ erant poſt factas ſementes, Ovid. 1. Faſt. v. 658.

¶ Sementivus, ad ſementem pertinens, ut *Semen ſementivum*, quod ſementi & procreationi idoneum, Tertullian. de Jejuniis cap. 4. Saam-Korn/ Pflantz-Samen. *Fœnum ſementivum*, ib. Graß/ das ſich beſamet.

¶ Sementario, ſementis. Idem Tertullianus uſus eſt de Spectacul. cap. 8.

¶ Sēmino, ſeminare, ſerere. *Seminari* & puer dicitur, quando concipitur. Plaut. Amphitr. a. 1. ſc. 1. v. 19

Alter decimo poſt menſe naſcitur puer
Quam ſeminatus.

¶ Seminatio. Varr. 2. de R. R. cap. 6.

¶ Seminator. *Malorum omnium ſeminator* per Metaph. dixit Cic. de Nat. Deor. lib. 3. cap. 16. Columell. lib. 11. cap. 45.

¶ Seminalis. Auguſtinus de Geneſi ad liter. lib. 9. c. 17 *ſeminales rationes habent.*

¶ Conſeminalis, ut *Conſeminalis vinea*, Columella lib. 12. cap. 45, id eſt varii generis vitibus conſita.

¶ Conſemineus, idem: & *conſeminea vinea* eadem Columellæ lib. 3. cap. 21, quæ conſeminalis. Sic *conſeminea ſilva*, eidem Colum. lib. 11 cap. 2.

¶ Diſſeminare, hin und wieder ausſtreuen/ ausſäen/ divulgare. Cic. in Sallultium: *Latius opinione diſſeminatum eſt malum*, iſt weiter auskommen/ denn man gedacht.

¶ Inſe-

¶ Inſeminare, ſemen inſpergere. Gell. lib. 19. cap. 5 *Morbum viſceribus ſenſim inſeminare.* Vitruvius proœmio lib. 8 *Terra, ex cæleſtium imbrium conceptionibus inſeminata.* Et Arnobius libr. 2 pag. 93 *Hi ex conventu Jovis inſeminati & nati ſunt.*

¶ Interſeminatus, Apulej. in Apolog. darzwiſchen geſäet.

¶ Proſeminare, idem quod diſſeminare. Cic. in Hortenſ.

¶ Proſeminatus. Cic. 3. de Orat. cap. 16. extr. *Ex Socratis variis diſputationibus proſeminata ſunt quaſi familiæ diſſentientes inter ſe.* Et Lactantius lib. 6. cap. 10 *Non per omnem terram nati ſunt homines e terra, tanquam ex draconis alicujus dentibus proſeminati, ut poëtæ ferunt.* Ita MS. Cantabrig. & ed. Th. Sparki: Aldus *ſeminati:* Mich. Thomaſius, & Thyſius, & ed. Cantabrig. *præſeminati:* Nam &

¶ Præſeminare in uſu fuit. Auguſtinus libr. 3 de Geneſi ad lit. cap. 14 *præſeminata materia.* Hinc

¶ Præſeminatio, conceptus. Vitruv. lib. 2. cap. 9.

¶ Superſeminare. Tertullian. adv. Praxean cap. 1 *Superſeminate, dormientibus multis, doctrinæ.* Et Hieronym. Epiſt. 155. extr. ad Paullam Urbicam, *ſuperſeminat zizania.*

¶ Superſeminator. Tertullianus de Anima cap. 16 extrem. *Avenarum ſuperſeminator, & frumentariæ ſegetis nocturnus interpolator.* Ex Matth. 13. v. 25.

¶ Reſeminare, Ovid. 15. Metam. v. 592

Una eſt, quæ reparet ſeque ipſa reſeminet, ales.

Vide *Phœnix.*

Semeſtris, Semeſus, vide *Menſis, Edo.*

SEMIRAMIS, idis. Juvenal. ſat. 2. v. 108

Quod nec in Aſſyrio pharetratæ Semiramis orbe
Fecit, &c.

Ninі fuit, Aſſyriorum regis, uxor. Vide Diodorum & Juſtinum. Ammianus Marcellinus primum viros excidiſſe ſcribit. ¶ 2. Alia fuit *Semiramis*, priore poſterior quæ à Syris ſpecie columbæ adorabatur, quod ovo à columba excluſo natam crederent, & inde *Semiramin* lingua Syriaca appellatam. Eadem & *Aſtarte* vocata eſt. Scalig. ad Euſeb. p. 35.

¶ Semiramis, ut, *Semiramia turres*, id eſt, Babylon, apud Claudian. de Conſul. Probini & Olybr. v. 162.

SEMIS, & Semi, ἥμισυ, dimidium, halb. Vitruvius lib. 4. c. 1 *Septem craſſitudines diametros in altitudinem columnæ Doricæ: Ionicæ octo ſemis conſtituerunt.* Achthalben. ¶ Infinitas compoſitiones parit, quas ſuis locis inſertas vides, ut Semianimis, in *Animus:* Semiermis in *Arma:* Semeſus in *Edo*, &c. Pauca addimus prætermiſſa, ut *Semiamictus*, halb bekleidet / apud Apulejum libr. 1. Mileſ. poſt princ. ¶ *Semicănus*, halb grau / apud eundem lib. 9. p. 231. ¶ *Semicæſper*, Ovid. 14. Metam. v. 515, Panis & Faunorum cognomentum: ¶ *Semideus* (ut Semideus, de quo ſupra) in Gryphо Auſonii v. 21. &c. ¶ *Semireductus.* Ovid. 2. de Arte am. v. 614

Protegitur læva ſemireducta manu.

Et ¶ *Semireſectus.* Ovidius Epiſt. 7. Didonis v. 176 *claſſis ſemireſecta*, &c.

SEMITA, via arctior, in ipſa enim via eſt, ut ex Plauto liquet, Caſ. act. 3. ſc. 5. v. 40. ein Steig / Fußſteig. Virg. lib. 9. v. 383

Rara per occultos ducebat ſemita calles.

Et Juvenal. ſat. 10. v 363 - - - - *ſemita certe*
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.

De via in ſemitam regredi, Plautus in Caſina act. 3 ſc. 5. v. 40.

¶ Semitarius. *Semitarii mœchi*, id eſt, viliſſimi ſcortatores, qui in agrorum ſemitis ſcortilla quærunt. Vide Turneb. lib. 13. Adverſ. cap. 19.

¶ Semitatim, id eſt, *per ſemitas*, ut Turnebus lib. 3. cap. 20 interpretatur. Uſus eſt Titinnius apud Soſipatrum Chariſium libr. 2 p. 194 *Semitatim fugi atque effugi.*

Semnones, vide poſt *Senones.*

SEMO, Semŏnis, *Semones*, ex illo Deorum numero, qui minorum gentium appellabantur, & ex hominibus relati in Deos: majores ſcilicet hominibus, minores Diis. Fulgentius de vocibus antiquis: SEMONES *dici voluerunt Deos, quos cælo nec dignos aſcriberent ob meriti paupertatem: ſicut* PRIAPVS, VERTVMNVS: *nec terrenos eos deputare vellent, per gratiæ generationem.* Ovid. 6. Faſtor. v. 213.

Quærebam, nonas Sancto Fidione referrem,
An tibi, Semo pater, tunc mihi Sanctus ait:
Cuicunque ex iſtis dederis, ego munus habebo.
Nomina terna fero, ſic voluere Cures.

Sanctus eſt, qui & *Sancus* & *Sangus* dicebatur, de quo ſupra. Hic igitur *Semo* appellatus eſt, non tam proprio nomine, quam quod commune & aliis eſſet hujus generis Diis. Livius lib. 8 cap. 20 *Bona Semoni Sanco cenſuerunt conſecranda.* Vetus Poëta de Planetis apud Joſeph. Scaligerum lib. 2. Lection. Auſon. cap. 29.

Terque dies ternos puro de veſpere tollens
Semonis Dii completur circulus anno.

Ubi *Semo Deus* Mercurius eſt, uti interpretatur Scaliger dicto loco. Nota autem hic, alteram in *Semonis* produci, quod contra naturam originis videtur. *Semones* enim quaſi *Semihomines*, quod & Lipſio videbatur 2. Antiqu. Lect. cap. 18. Cæterum media in *hominis* correpta eſt, non producta. Sed vetuſtiſſimi Latinorum non *Homo, Hominis*; ſed *Hemo, Hemonis* dicebant, ſecunda producta, ut in ceteris hujus terminationis, à nominibus in O. Ita enim *Pulmo, pulmōnis: Latro, latrōnis* &c. dicimus. Ennius apud Priſcianum lib. 6

Vulturius in ſilvis miſerum mandebat hemonem.

Vulturius Nominativus antiquus eſt, pro *Vultur.* Feſtus HEMONA *Humana:* HEMONEM *Hominem dicebant.* Hinc igitur ſecunda in *Semonis* producitur.

SEMPER, allezeit. Ter. in Andr. act. 4. ſc. 5. v. 27 *Recte ego ſemper hanc fugi nuptias.* Cic. 1. Tuſcul. cap. 23. pr. *Quod ſemper movetur, id ſempiternum eſt.* Per σώρευσιν haut raro hoc vocabulum aliis jungitur, & in unum quaſi conflatur. Ter. Andr. act. 1. ſc. 2. v. 4 *Et beri ſemper lenitas.* Ovid. 7. Metam. v. 702

Vertice de ſummo ſemper florentis Hymetti,

hoc eſt, ἀενάου. Idem 4. Faſt. v. 519 *Semper parens* dixit.

¶ Sempiternus, ewig. Ter. in Andr. act. 5. ſc. 5. v. 3 *Ego Deorum vitam ſempiternam eſſe arbitror*, &c. Adde modo in *Semper* ex Tuſculanis Ciceronis dictum. *Gloria ſempiterna per aliquem commendari*, Cic. lib. 5. fam. ep. 12.

¶ Sempiternò, adverb. Solin. cap. 48. de balſami arbuſculis: *tenacibus foliis ſempiternò inumbrantur.* Etiam Chariſius lib. 2. p. 194 ex Catone *Sempiternò* profert.

¶ Sempiterne, adverb. Pacuvius apud Nonium: & Cl. Mamert. lib. 1. de Statu an. c. 3 uſi ſunt. Et Auguſtin. Confeſſion. lib. 9 c. 3 *Amœnitas ſempiterne viroris pandiſti.*

¶ Sempiternitas. Apulejus in Trismegiſto p. 94 *Mundus ſtabili ſempiternitate vivendi circumvallatus.*

¶ Sempervivum, herba, Hauſwurtz / vide *Setum.*

SENA, æ, Piceni ſeu Umbriæ in Italia oppidum, in littore Adriatici maris, non longe a Metauro fluvio a Gallis Senonibus conditum & appellatum, ut ex Polybio conſtat libro 2. *Senogallia* Plinio vocatur lib. 3 cap. 14.

¶ Aliud oppidum Hetruriæ in eadem Italia, ſive urbs hoc nomine, quæ hodieque durat, elegantia ſermonis Italici celebris. De utroque plura Cæſar Orlandus de urbis Senæ ejusque Epiſcopatus Antiquitate.

¶ Eſt & Flaminiæ ſive Æmiliæ (eſt & hæc pars Italiæ ſive regio) fluvius *Sena* ſive *Senna* apud Lucan. lib. 2. v. 407.

¶ Senenſis, e, ut, *Senenſe prælium*, Cic. de Clar. Orat. c. 19. quo Asdrubal victus & interemtus eſt. ¶ Subſtantive, qui Senæ natus.

SENATOR, Conſiliarius Reipublicæ, nomen a *Senio* eſt, ſicut *Senatus.* Florus lib. 1. c. 1 *Hunc Rex ſapientiſſimus ſtatum Reipublicæ impoſuit* &c. *ut conſilium Reipublicæ penes Senes eſſet; qui ex auctoritate* PATRES; *ob ætatem* SENATVS *vocabantur.* Vide Plutarch. libro, An ſeni gerenda Reſp. p. 789. ein Rathsherr. *Senatorem allegere*, in Rath wählen / Sueton. Cæſ. c. 80. Unde *Lectio Senatus* apud eundem Auguſto c. 54, die Rathswahl. Proprie autem Senatores, qui Romæ in conſilio publico erant. Nam qui eas partes in provinciis & municipiis adminiſtrabant, *Buleutæ* & *Decuriones* dicebantur. Vide ſupra *Decurio*, & Buchnerum ad Plin. lib. 10. ep. 24. n. 632. extr. De numero Senatorum Rom. Car. Sigon. lib. 2. de Antiq. Jure civium Roman. c. 2. Bernegg. ad Suet. Auguſt. c. 35. *Prima ſententia ſenator* idem, qui princeps Senatûs. Lactant. l. 1 c. 10, *In ſenatu deorum ſumma eſſe auctoritatis, primæque ſententiæ.*

¶ Senatorius, ut, *Ætas Senatoria*, Tacit. 15. c. 28, 4. *Ordo Senatorius*, Suet. Aug. c. 35. & *Dignitas ſenatoria* Id. Claud. c. 24 dixit.

¶ Senatus, notantur hac voce cum ipſi Senatores, tum Senatorum etiam conventus, & *domus conſilii publici*, quemadmodum Cicero vocat, der Rathsſtul / der Rath. *Senatus frequens*, Cœlius ad Cic. 8. fam. ep. 5. voller Rath. *Senatum cogere*, Cic. 5. fam. ep. 2. zuſammen fordern. *Senatus haberi ante Calend. Febr. non poteſt*, Cic. 1. fam. ep. 4 Et, *Senatum eſſe; eo die ſenatus erat futurus*, ibid. ep. 2, ſolten ſitzen. *Licinius ad me miſſo ſenatu veſperi venit*, Cic. ad Qu. fratr. lib. 2. ep. 1. Et idem de Amic. c. 3 *Senatu dimiſſo domum reductus*, von einander gelaſſen. *In ſenatum venire*, pro Flacco c. 18, id eſt, ſenatorem fieri. Contra *Senatu movere* pro Cluent. c. 43 & alibi, eſt a Senatu rejicere, aus dem Rath ſtoſſen. *Senatum edicere in Curiam Pompeji*, Suet. Cæſ. c. 80. *Dari ſenatus* dicebatur, cum Legati in Senatu audiebantur. Nepos Hannib. cap. 7 *Priusquam his* (Roman. Legatis) *Senatus daretur, nafem conſcendit Hannibal.* Senatum pro ædilibus ſenatoriis dixiſſe Sueton. Claudio c. 25, duo ſummi viri, Caſaubonus & Torrentius, interpretantur. Sed potius eſt, non tam de Orcheſtra, quam ipſo conſeſſu Senatorum in orcheſtra accipere. Item Suet. Ner. c. 12 *In Orcheſtram Senatumque deſcendit.* Similiter Domitiano c. 8 *In Equite ſpectare*, eſt in conſeſſu Equitum, vel inter Equites ſpectare.

¶ Senatusconſultum, de cujus condendi ratione ſic Vopiſcus in Aureliano: *Aliis manum porrigentibus, aliis pedibus in ſententiam euntibus, pleruque verbo ſententibus conditum eſt ſenatusconſultum*, ein Rathſchluß / Raths-Verwilligung / Raths-Spruch. Conf. Budæus in Pandect. Tit. de Senator. & Moſellan. ad Gell. l. 3. c. 19. *Facere ſenatusconſultum de re aliqua*, vel *contra aliquem*, apud Cic. de Aruſp. reſp. c. 5. Quid *ab auctoritate* Senatus, quæ dicebatur, *Senatusconſultum* differret, vide ſupra in *Auctoritas.* TACITVM SENATVSCONSVLTVM dicebatur, quod à ſolis Senatoribus, exclaſis ſervis publicis fieri ſolebat, ſi quam deliberationem tacitam vellent, nec emanare ad alios, de quo ſingularis locus eſt apud Capitolinum in Gordiano Seniore, quem Caſaub. ex Herodiani Hiſtoria illuſtravit. ¶ Sena-

¶ Senaculum, locus senatus habendi, eine Raths-Stube. Valer. Max. l. 2. c. 2. n. 6 *Antea senatus assiduam stationem eo loci peragebat, qui hodie quoque Senaculum appellatur.* Varro l. 4. de LL. c. 32 *Senaculum vocatum, ubi senatus, aut ubi seniores consisterent.*

¶ *Senaculum*, Mulierum Senatum instituisse Ant. Alagabalum Lampridius refert cap. 4. Adde Aurelianum Vopisci c. 49. & Barth. ad lib. 5. Theb. Statii p. 63. 64.

SĔNĔCA, L. Annæus Seneca Philosophus, Cordubensis, patrem habuit M. Annæum Senecam, ordinis equestris eruditissimum. Philosophus de beneficiis scripsit libros septem, de ira libros tres, de clementia ad Neronem libros duos, de vita beata, de tranquillitate vitæ, de brevitate vitæ & alia. Nam Declamationum libri ad Patrem pertinent: De Philosopho & ejus eloquentia judicium habes Quintiliani lib. 10. c. 1. aliorum ex observatione Gellii l. 12. c. 2. quibus respondit Lipsius, quem vide: sed adde Voss. l. 5. Instit. Orat. p. 281. *Principem eruditionis* vocat Plinius l. 14. c. 4. Nimirum quia Philosophus, Poëta, Orator, Historicus: quam ob causam studiis, & juventuti Neronis præpositus ab Agrippina matre fuit; quæ eum ab exilio revocaverat, in quod à Claudio Messalinæ artibus conjectus fuerat: de quo Tacitus 2. Ann. c. 8. Vide & Dion. Cassium de ejus exilio lib. 60. & ipsum Consolat. ad Helviam matrem. Eum ob Neronis delicta insimulat Ausonius in gratiarum actione pro Consulatu: *Dives*, inquit, *Seneca nec tamen Consul, arguetur rectius, quam præjudicabitur, non eruditæ indolem Neronis, sed armabisse sævitiam.* ¶ Fuit & tertius Seneca, Tragœdiarum Poëta diserte nominatus Terentiano Mauro, & Sidonio Apollinari; habenturque & hodieque 10. Tragœdiæ Senecæ nomen præferentes, de quarum auctoribus diversa eruditi tradunt, alibi legenda. Porro Senecam dictum, quod canus natus sit, Cassiodorus tradidit.

SENECIO, herba, quæ & *Erigeron*, Creutzwurtz. *Senecio* dicta est, quod in vere canescat, quemadmodum à Græcis γεράνιον.

¶ Est & cognomen Romanum: ut, *Claudius Senecio*, *Herennius Senecio*, *Tullius Senecio*, &c. quorum Tacitus meminit. Herennium inter amicos suos Plinius nominat lib. 3. epist. 11. qui & aliis locis meminit. Hunc Domitianus jussit interfici, quod diu post quæsturam vixisset, nullumque amplius magistratum petiisset, quodque Helvidii Prisci vitam composuisset, ut Dio auctor est lib. 67.

SENEX, generis communis, *anhelus, delirus, longævus*, apud Poëtas. ein Alter/ Alte. Cic. de Senect. c. 10, vetus & laudatum dixit esse proverbium, quod moneat, *mature fieri senem, si diu velis esse senex*, hoc est, curam valetudinis mature agere, luxuriemque fugere, si velis esse vivax. ¶ Senum nomine Poëtæ quoque honorant summæ auctoritatis Scriptores, aut alioquin claros homines. Exempla in Ovidio aliisque notantur à Barthio cum alibi, tum in Animadv. ad Statii Silvas p. 900 ¶ De aliis quoque rebus eleganter dicitur, ut Martialis lib. 3. epigr. 58. v. 7 *senes autumnos* dixit, quemadmodum *adultus* de anni ætatibus scite ponitur, ut *ver adultum* &c. de quo supra. Ex Ciceronis pro Sextio c. 9 affertur etiam *senex memoria*, quæ eadem fere ac *Famæ anus* Catulli Epigram. [Græv.] 79, [Silv.] 77. Verum Gruterus verbum *senex* ex Ciceronis loco delevit; in Notis vero addidit, illud Codicem quendam Palatinum, & Gemblacensem agnoscere.

¶ Persenex, sehr alt. Sueton. de Gramm. cap. 9.

¶ Semisenex ex Plauti Milite act. 3. sc. 1. v. 54 producitur. Sed variant libri. Lambinus simpliciter *senem* legit. Operarius *senicem*, antique. Nam veteres *senicis* formabant casu patrio.

¶ Senior. Varro apud Censorinum de die natali c. 15 *Seniores* vocitatos tradit; qui in quarto ætatis gradu ad usque sexagesimum annum sint, *quod tunc primum senescere corpus incipiat: indeque usque finem vitæ uniuscujusque quintum gradum factum; in quo qui essent, SENES appellatos, quod eâ ætate corpus senio jam laboret.* Itaque *Seniorem esse* minus est; *Senem esse* majus, atque sic Tacitus hunc quartum gradum, quem post Juventutem ponit, *Senectam*; quintum vero, qui senum est, *exactam ætatem* vocat; Agricolâ cap. 3. Sed aliquando *Senex* pro *Seniore* ponitur. Ita Hannibal apud Livium lib. 30. cap. 30 se *senem* appellat, qui 44 annos natus erat, ut ex Polybio constat. In acclamatione Senatus apud Vopiscum in Tacito: *Et Trajanus ad imperium senex venit.* Atqui annorum 44 Trajanus, ut Dio auctor est, Imperator factus est. Sic contra *Senior* absolute pro *Senex* ponitur. Ita Statius lib. 1. Silv. 1 v. 102 Phidiam, *Seniorem Atticum*; & eodem libro, carm. 3. v. 94 Epicurum, *Seniorem Gargettium*, id est, *Senem* appellavit. ¶ Corruptâ linguæ Latinæ ætate vox hæc maxime in usu fuit, puta Caroli Magni, & circiter, temporibus: tum enim *Senior*, *Dominum* significabat: unde & hodieque is Italis *Signore*; Gallis *Seigneur*; Hispanis proximius *Segnor* vocatur. Vide Jo. Gaspar. Gevartium lib. 1. Statianar. Lection. c. 10. ¶ Et *Seniores*, senatores, apud Livium lib. 34. c. 60, *Publice ad seniores* (*ita senatum vocabant*) *mandata habuisse.* De Carthaginiensium republica loquitur. Adde Varr. supra in *Senaculum*. ¶ Tandem *Senior* etiam adjective. Seneca Hippolyt. v. 742

Fama minutrix: senioris ævi,

i. e. prisci. Adde Varronem supra in *Senaculum*.

¶ Seniculus, diminutivum, ein alt Männlein. Apulejus lib. 1. Metamorph. sub finem: *Demonstro seniculum in angulo sedentem.*

¶ Sĕnilis, senile, senem referens, vel ad senem pertinens: ut, *Prudentia senilis*, Cic. lib. 2. de Divin. c. 23, Klugheit/ so alte Leute haben sollen. *Judicio senili adolescens*, Idem pro Sextio c. 52. Et Ovid. lib. 5. Fastor. v. 58

Inque suo pretio ruga senilis erat.

Mantuanus Ecloga 9. v. 33

Utile doctrinis prabere senilibus aures.

¶ Seniliter, ut, *Tremere seniliter*, hoc est, senum, vel senili modo, zittern wie ein alter Mann/ Quintil. lib. 1. c. 11.

¶ Senecta, ætas senilis, seu sexta hominum ætas, cujus postremum est *ætas decrepita*, das kindische Alter. Sunt enim ætates, *infantia*, *pueritia*, (cujus pars est *pubertas*,) *adolescentia*, *juventus*, *ætas virilis*, *senecta*. Ovid. 3. art. am. v. 59

Ventura memores jam nunc estote senecta, &c.

¶ Quando autem *Senecta* dicitur, ætas subintelligenda est. Est enim revera adjectivum: Nam veteres *Senectus*, *Senecta*, *Senectum* dixerunt. Plaut. Amphitr. act. 4. sc. 2. v. 13. *Senecta in ætate a me mendicus malum.* Et rursus Trinum. act. 1. sc. 2. v. 5 *Hic ille est, senecta ætate qui factus est puer.* Et ita quoque Lucretius lib. 4. v. 884. & rursus ibidem v. 894. Idemque *Senecta membra* etiam dixit lib. 3. v. 779. Sallustius 4. Historiarum apud Priscianum: *Omnes, quibus ætas senecto corpore, animus militaris erat.* Est autem participium a verbo *Seneo*. Vide Priscian. lib. 9. cap. ult.

¶ Senectus, utis, idem, vitæ scilicet ætas cassus, sive *mala ætas*, ut Afranius vocat, *portus malorum*, quemadmodum Bion dixit, τὸ γῆρας ὅρμος τῶν κακῶν, Laërtio teste. *Senectus, quam ut adipiscantur, omnes optant, eandem vero accusant adeptam*, quemadmodum Cicero dixit de Senect. cap. 2. *Homo senectute confectus*, Idem lib. 5. de Finib. cap. 11. Et, *Ad summam senectutem vivere*, Idem de Clar. Orator. cap. 48. *Senectus auctoritatem habet*, Idem in Oratore cap. 50. ¶ 2. Cicero etiam, *orationis senectutem* dixit pro gravitate matura, de Claris Oratoribus cap. 2 *Cum oratio jam nostra canesceret, haberetque suam quandam maturitatem & quasi senectutem.* Et ibidem cap. 76 *Plena litterata senectutis oratio.* Exempla literatæ senectutis, sive illorum, qui quamvis senes & longa ætate provecti, præfervide tamen studiis operam dederunt, laudat Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum, post principium, Themistoclem, Platonem, Isocratem, Pythagoram, Democritum, Xenocratem, Zenonem, Cleanthem, & præterea multos veterum Poëtarum. ¶ 3. Senectus aliquando non ipsam ætatem, sed vitium ejus ætatis, austeritatem scilicet atque tristitiam senilem significat. Horatius Epod. 13

rapiamus amici
Occasionem de die;
Dumque virent genua
Et decet, obducta solvatur fronte senectus.

Quem locum minus recte Barthius interpretatus est, *Obductam frontem*, de obnupta, quod in turpiculis rebus fiebat; *Senectutem* de senecta ætate accipiens, quod hæc Horatius senex scripserit. Atqui tum juvenis erat, ut cæteri, quos hic alloquitur, sodales. Quod satis illud arguit, *Dumque virent genua*, quod de senectute dici non potest, item, *Et decet*; nam juventutem decet maxime hilaritas. Itaque sensus loci hic est: Utamur ætate, dum licet & decet, & explicemus frontem omnemque senilem tristitiam procul jubeamus esse. Similiter *Senii* voce infra usus est, de quo post. ¶ 4. *Senectutis* etiam nomine serpentis exuviæ veniunt, quas per vernationem ponit. Plinius lib. 29. c. 6 *Anguium*, inquit, *adeps æruginis mistus ruptas oculorum partes sanat; & membrana sive senectus vernatione exuta claritatem facit.* Et ita alibi sæpius hoc vocabulo usus.

¶ Senium; ætas senilis; item quæ hanc sequitur infirmitas, ut, *Curvans senio membra*, Tacitus 1. Annal. cap. 34. & *Deformis senii imago*, Seneca Hippolyto v. 823. ¶ 2. Item pro Sene, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 3. v. 10 *Dii Deaque senium perdant, qui me hodie remoratus est.* ¶ 3. Notat & senilis ætatis vitium, morositatem scilicet & tetricitatem, qua se plerumque odiosos faciunt senes. Hor. lib. 1. ep. 18. v. 47

Surge, & inhumana senium depone Camena.

Seneca Hippolyto v. 912

Ubi vultus ille, & ficta majestas viri,
Atque habitus horrens, prisca & antiqua appetens,
Morumque senium triste, & adspectu grave?

Etiam Nonius SENIVM tædium & odium interpretatur: *quod senes*, ut ipse explicat, *omnibus odio sint & tædio.* Turpilius apud Nonium c. 1 *Quia enim odio ac senio mihi hæ sunt nuptiæ.*

¶ Seneo, ui, verbum, senem fieri. Catullus Epigram. 4. de Phaselo:

nunc recondita
Senet quiete.

Suetonius Augusto cap. 2 *Avus municipalibus magisteriis contentus, abundante patrimonio tranquillissime senuit.*

¶ Sĕnesco, senescere. alt werden. Ovidius 6. Fast. v. 771

Tempora labuntur, tacitusque senescimus annis.

Et Ausonius Epigr. 13. pr.

Senescimus, effugit ætas, &c.

In sola Sparta expedit senescere, ἡ Σπάρτῃ μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν, ita dixisse quosdam, qui Lacedæmonem venissent ac spectassent, qui honor senibus a junioribus haberetur, Plutarchus retulit. ¶ 2. *Senescunt consilia*, hoc est, fiunt vana per nimiam moram, kommen in ein Vergessen / Livius lib. 35. c. 12. Sic *Leges senescere* dicuntur, quæ evilescunt: Gellius *Senio emori* dicit. Vide Juretum ad Symmach. lib. 2. epist. 13. *Senescere opes*, Nepos in Alcibiade cap. 5. n. 3. *Senescere famam*, Tacitus dixit 2. Histor. cap. 24. Eleganter & Vellejus Paterculus lib. 2. c. 11. n. 3 *Urbium imperiorumque nunc floret fortuna, nunc senescit.* Et Cicero 2. Tuscul. c. 2 *Laus oratorum ab humili venit ad summum, ut jam (quod natura fert in omnibus fere rebus) senescat.*

¶ Adsenescere. Tertullianus de Exhortat. Castitatis cap. 13 *Ceteri Africanæ, sponte abdicato matrimonio, adsenescunt.*

¶ Consenescere, idem fere quod simplex, sed sonantius, veralten. *Consenescere in armis*, Horat. lib. 3. oda 5. *Ignobili servitute*; Eutropius de Valeriano captivo; lib. 9. c. 6. Translate *Consenescere mœrore & lacrymis*, Cicer. pro Cluentio cap. 5. *Consenuerunt vires atque defecerunt*, Idem de Senectute cap. 9. abnehmen.

¶ Desenescere pro eodem dixit Sallustius lib. 1. Histor. [apud Priscian. lib. 10. p. 887] *Nisi cum ira belli desenuisset.*

¶ Insenescere, pro immorari. Quintil. lib. 10. c. 3 *Singulis actionum partibus insenescere.*

Senio, vide *Sex.*

SENONES, populi Galliæ Lugdunensis, postea sedem occupantes in Italia ad mare Adriaticum, qui Romam aliquando & Capitolium incenderunt, sed a Camillo cæsi sunt. Stat. lib. 5. Silv. 3. v. 198 *Et Senonum furias Latia sensere cohortes.*

¶ Vellejus lib. 2. cap. 106 Senones inter Germaniæ gentes numerat, & cum Hermunduris conjungit. Nam *Senonum & Hermundurorum finem Albim præterfluere*, ibidem scribit. Sed nomen ibi corruptum, & *Semnones* pro eo rescribendum est, ut Strabo, Ptolemæus, Zosimus & Tacitus vocant. *Semnones*, Suevorum pars ac nobilissima quidem & vetustissima, caputque adeo gentis, magnitudine corporis sui, ut Tacitus de iis in de Germania scribit. Sedes ab altera Albis ripa septentrionali trans Viadrum usque seu Suevum habuere. Itaque finibus eorum continentur minoris Poloniæ, Silesiæ, Lusatiæ, Marchiæ Brandenburgensis; Anhaltini Principatûs, Saxoniæ item superioris & Misniæ denique trans Albim partes. Vide Cluverium libro 3. Antiquæ Germaniæ cap. 25.

SENTĪNA, æ, navis inferior pars, in quam sordes & humores confluunt, der Grund des Schiffs / darein sich der Unflat samlet. Cicer. lib. 9. epist. ad Famil. c. 15 *Sedebamus in puppi & clavum tenebamus: nunc autem vix in sentina est locus.* Veteres Glossæ: *Sentina*, ἀντλία πλοίου. ¶ 2. Ipsa illuvies & sordes. Grundsuppe. Cæsar 3. B. C. cap. 28 *At veteranæ legionum milites item conflictati & tempestatis & sentinæ vitiis, non ex pristina virtute remittendum aliquid putaverunt.* Hinc *exhaurire sentinam*, Cicero per metaphoram pestes Reipublicæ dixit, sceleratos scilicet homines, ein Hauffen böser Buben. *O fortunatam Rempublicam, si hanc sentinam hujus urbis ejecerit*, in 2. Catilin. cap. 4. Et, *Exhauriretur ex urbe magna & perniciosa sentina Reipublicæ*, in 1. Catilin. cap. 5. extr.

¶ Sentīnare, est ad sentinam satagere, ut Festus interpretatur, hoc est, in exhaurienda navis sentina navare operam: unde &, qui ei præpositi, *sentinatores* appellati. Paullinus Nolanus ep. 49 ad Macarium de naufragio cap. 1 *Senex sentinando deputatus.* Gellius lib. 19. c. 1 *Tum postea complorantibus nostris omnibus atque sentinantibus dies quidem tandem illuxit: sed nihil de periculo neque de sævitia remissum.* Ubi *sentinare* nihil aliud est, quam vitandi periculi caussa exhaurire sentinam.

¶ Sentinator, qui sentinam exhaurit. Paullinus dictæ Epist. c. 12 *Quid huic quæso obfuit seni persona sentinatoris, & in nautis fidissima?*

¶ Sentinaculum, instrumentum, quo exhauritur sentina. Paullinus c. 1. cap. 3 *Post unum vel alterum brevis sentinaculi haustum humore destillo.*

SENTIO, sentire, est sensu percipere, fühlen / spüren / befinden. ut, *Sentire famem*, Livius lib. 25. cap. 13. Et Ovidius 4. Fast. v. 434

Et non sentitur sedulitate labor.

Res illa sentit vetustatem, id est, senescit. Suetonius *sentire* pro cum voluptate aliquid sentire, ita sentire, ut delecteris, dixit Domitiano cap. 18. *Commendari se verecundia oris adeò sentiebat, ut apud Senatum* &c. ¶ 2. Est & intelligere, animadvertere. Terentius Andria act. 1. sc. 1. v. 136 *Quem quidem ego si sensero*; subaudi, moliri aliquid fallaciæ turbandis nuptiis. werd ich vermercken. Et sc. 2. v. 2 *Si sensero, hodie quicquam in hac te nuptias fallaciæ conari.* Et in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 8 *Si me senserit eum quæritare.* C. Nepos in Alcib. c. 9 *Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt.* Idem Dione cap. 2 *Quanto esset ornamento sibi sentiebat.* Et, Suetonius Nerone c. 34 *Cum sentiret antidotis præmunitam.* Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 67 *Plerique censebant, ut nollu iter facerent: posse*

A *prius ad angustias perveniri, quam sentirentur*, ehe man ihrer inne oder gewahr würde. ¶ 3. Sed, *Recte sentire*, Quintil. lib. 2. c. 15, id est, judicare, recht gesinnet seyn. Cicer. de Amicit. c. 23 *De amicitia omnes ad unum idem sentiunt*, gleich gesinnet seyn. Et, *Malè de aliquo sentire*, von einem böse Gedancken haben / Quintilian. lib. 2. c. 2. *Sentiet, qui vir sim*, Terent. Eun. act. 1. sc. 1. v. 21, er soll erfahren / soll befinden.

¶ Sensus, quo sentimus, der Sinn / Empfindung. Cic. in Verr. 3. c. 18 *Nullus est in te sensus humanitatis*, du hast keine Ader / die menschlich wäre. *Affici sensu doloris*, Idem 7. Verr. c. 46. Et, *Sensum quendam voluptatemque percipio*, Plinius lib. 1. epist. 10. ¶ 2. Sententia. Terent. in Adelph. a. 4. sc. 1. v. 17 *Quin tu otiosus es, ego illius sensum pulchre calleo*, ich weiß um seine Weise gar wohl / kenne seinen Sinn wohl. Martius Poeta vetus apud Gell. lib. 15. cap. 25

Quapropter edulcare convenit vitam
Curamque acerbas sensibus gubernare.

Sensibus, id est, judicio ac ratione. Vet. Gloss. *Sensus διάνοια, νῦς. Unus sensus est bonorum omnium*, Cicer. 1. fam. ep. 9, id est, animus. Nepos Alcibiade cap. 5. n. 3 *Erat eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentiæ non amicus, optimatium fautor.* Virg. Ecloga 8. v. 96

B *- - magicis sanos avertere sacris*
Conjugis experiar sensûs,

Ubi Servius: SENSVS, id est, *animum: ex quo sensus nostri sunt cerebri.* Eleganter etiam dicitur: *ex animi sensu*, pro Roscio Amer. c. 44. ¶ *Sensus* de sententia verborum, non est mala notæ, & Phædrus lib. 4. fab. 4 *sensus testamenti*; & Seneca Epist. 7 *Egregia dicta circa eundem fere sensum:* & Gellius lib. 7. c. 2 *sensus versuum* dixit. Der Verstand der Worte / oder einer Schrifft. Vide plura in Cellarii Curis Posterior. p. 89. ¶ Ingenium quoque & naturæ felicitatem notat. Stat. lib. 2. Silv. 1. v. 119

Ipse pater sensus, ipsi stupuere magistri.

Vide Barth. Adversar. lib. 44. c. 26. & lib. 16. c. 26. & 30. & ad Theb. p. 51. ¶ *Sensus communis*, judicium de rebus externis, quod ex communi usu rerum & consuetudine acquiritur. Hoc est id, quo quisque hominum aut sapit aut debet sapere: *κοινὸς νῦς*: Unde stupidi & imperiti penitus *communi sensu carere* dicuntur Nos: Sie haben ihre fünff Sinne nicht. Horatius lib. 1. Sat. 3. v. 68

C *- - quo vir sermone molestus,*
Communi sensu planè caret, inquimus.

Phædrus Fab. 7

Hoc illis dictum est, quibus honorem & gloriam
Fortuna tribuit, sensum communem abstulit.

Seneca Epist. 5. *Hoc primum Philosophia promittit, sensum communem, humanitatem & congregationem.* Quintil. lib. 1. c. 2. *Sensum ipsum, qui* COMMVNIS *dicitur, unde discet, cum se à congressu, qui non hominibus solùm, sed mutis quoque animalibus naturalis est, segregabit?*

¶ Sensiculus: hoc enim diminutivo Quint. lib. 8. cap. 5 utitur: *Sensiculi corrupti.*

¶ Sensa, quicquid animo concipitur, sentitur, cogitatur: ut, *exprimere sensa dicendo*, Cic. 1. de Orat. c. 8. Et 3. de Orat. c. 14 *Sensa mentis & consilia explicare.* Gedancken und Meinung.

¶ Sensibilis, e, quod vel sentit, vel sentitur. Apulejus in Trismeg. ad Asclep. p. 87 *Sensibilia sensibilibus annexa sunt.* Et ibidem p. 97 *Mundus, qui dicitur sensibilis, receptaculum est omnium sensibilium specierum.*

¶ Sensibiliter. Arnobius lib. 7. p. 234 *Nec odor sensibiliter commovere eos potest aura nidoris alicujus.*

¶ Insensibilis, Gell. lib. 17. c. 10 *Inenarrabile est, & propemodum insensibile.* Lactantius pro eo, quod expers sensûs est, posuit, l. 1. c. 20 *insensibilia colere*; & l. 6. c. 13 *insensibilia simulacra.*

¶ Sensilis, e. Lucret. lib. 2. v. 901

Deinde ex sensilibus qui sensile posse creari
Constituunt.

¶ Insensilis, contrarium. Idem eod. lib. v. 887

Ex insensilibus ni credas sensile gigni?

Idem ibidem v. 864 *- - - necesse est*

Ex insensilibus tamen omnia consiteare
Principiis constare.

¶ Sensualis, sensu præditus. Tertullianus de Anima c. 43. pr. *Stoici hominum resolutionem sensualis vigoris affirmant.* Prudentius in S. Romani passione v. 346

Ædem sibi ipse [Deus] *mente in hominis condidit*
Vivam, serenam, sensualem, stabilem.

¶ Sensualitas. Tertullianus eodem de Anima, cap. 17. pr. *Plato irrationalem pronuntians sensualitatem.* Adde ibidem cap. 38. extr.

¶ Insensualis. Cassiodorus lib. 2. epist. 40 *Tanta vis est convenientiæ, ut rem insensualem sponte se movere faciat, quia ejus sociam constat agitatam.*

¶ Insensatus. Augustinus l. 3 de Genesi ad lit. c. 12 *Homo post peccatum compactus est pecoribus insensatis*, id est irrationalibus.

¶ Sensifer, Verstand bringend / apud Lucretium lib. 3. v. 273

Sensifer unde oritur primum per viscera motus.

¶ Sen-

¶ Sensificus, *Spiramentum sensificum*, Empfindung machend / apud Macrob. lib. 7. Saturn. c. 9.

¶ Sensim, adverbium, paullatim, mehlich / gemach / ut *Sensim progredi*, Cicer. 5. de finib. cap. 15. Et idem lib. 1. Offic. cap. 33 *Sensim erit pedetentimque mutatio facienda.*

¶ Sententia, cogitatum, judicium, quicquid animus sentit, (vide supra in *Sensus*) eine Meynung / ut, *Hæc mea est sententia*, hoc est, ita ego sentio, Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 3. v. 145. Terent. in Adelph. a. 3. sc. 5. v. 5 *Sin aliter de hac re est ejus sententia.* Et, *In sententia manere*, Cic. 7. fam. ep. 24 auff einer Meynung bleiben. *In eandem sententiam loqui*, Cæs. 1. Civ. cap. 1. auff eben den Schlag. *Esse in eadem sententia*, Cicer. 16. fam. ep. 3. *Qui mihi per alium ostendit suam sententiam*, Ter. in Heaut. a. 2. sc. 1. v. 7. Et in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 21 *mea sententia*, hoc est, judicio vel opinione mea, ut ego sentio, wie ich dafür halte / meinem Erachten nach. *Sententias rogare de re aliqua*, Quintil. 3. c. 8. umfragen / was eines ieden Meynung davon sey. *Sententiam de re aliqua dicere*, Idem lib. 1. c. 10. *Omnibus sententiis absolutus est*, id est, omnium consensu. Seneca Epist. 102 *Pars unaquæque sententias habet*, i. e. habet, qui pro ea sentiant: sive suffragia sua habet. De ordine rogandi sententias in Senatu apud Romanos A. Gell. lib. 4. cap. 10. & lib. 14. cap. 7. Sueton. Cæsar. cap. 28. & in August. cap. 35. ¶ 2. Sed, *Sententia*, lumen orationis, oratio est de vita, breviter ostendens, quid sis, aut quid esse oporteat in vitâ, ein Spruch. *Sententiæ* dicuntur, quia similes consiliis & decretis. Μηδὲν ἄγαν, Γνῶθι σεαυτόν. *Ne quid nimis? Nosce te ipsum*, &c. ¶ 3. Idem quod votum est. *Minus ex sententia rem gessit*, Nepos Alcib. cap. 7. n. 1. *Ex sententia navigare*, Cic. 4. Acad. c. 31. nach Wunsch.

¶ Sententiola, Cic. 3. Philipp. cap. 9 *Sententiolas edidit cujusdam memoriæ mandabit.*

¶ Sententiosus, ut, *Auctor sententiosus*, qui sententiis abundat; *Genus orationis sententiosum*, Cicer. de clar. orat. c. 95.

¶ Sententiose, adverb. Cic. 2. de Oratore c. 71 *Sæpe etiam sententiose ridicula dicuntur.* Et in Oratore cap. ult. *Composite & sententiose ridicula dicuntur.* Et in Oratore cap. ult. *Composite & apte sine sententiis dicere, insania est: sententiose autem sine verborum & ordine & modo, infantia.*

Composita a *Sentio.*

¶ *Assentio, assensi, assentire*, beyfallen / Beyfall thun / consentire, calculum suum addere, &c. Cicero lib. 1. offic. c. 6 *Duo vitia vitanda sunt: unum ne incognita pro cognitis habeamus, hisque temere assentiamur.* Ita accuratissimi viri Gruterus, Grævius, alii, ediderunt. Curtius quoque lib. 5. c. 12, 3 *Darius vultu assentiebat.* Attamen usitatius est

¶ Assentior, assentiri, Deponens, Beyfall geben. Cicero 10. fam. epist. 16 *Ego enim sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum.* Idem de Orat. lib. 3. c. 48 *Ego illud assentior Theophrasto*, in dem bin mit ihm einig. Et, *Senatus breviter impoliteque dicenti tibi maximus est de rebus assensus*, 1. de Orat. c. 49.

¶ Assensus, Beyfall. ut, *Assensu omnium aliquid dicere*, id est, consensu & approbatione, Cic. 12. de Nat. D. c. 2. *Vulgi assensu & populari approbatione judicari solet*, Idem de Clar. Orat. c. 49.

¶ Assensio, idem. Cic. lib. 1. de Invent. c. 30 *Rem assensione comprobare.* Idem 4. Acad. c. 12 *Assensio atque approbatio.*

¶ Assensor. Idem lib. 6. fam. ep. 22 *Quotidie commemorabam te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem & mei tibi*, du hättest es mit mir gehalten / und ich mit dir. Seneca Hippolyto v. 1207 *Ira facilis assensor mea.*

¶ Assentor, assentari, insidiose & captandæ utilitatis gratia falso aliquem laudare, auctore Valla lib. 5. einem zu gefallen reden / heucheln. Terent. in Adelph. a. 2. sc. 4, 6 *Ne id assentandi magis caussa, quam quod habeam gratum, facere existimes.*

¶ Assentatio, Schmeichelens / Heuchel-Wort. Cic. de amic. c. 17 *Benevolentiam blanditiis ac assentationibus colligere turpe est.* Et pro Cluent. c. 13 *Blanditiis & assentatione se in alicujus consuetudinem immergere*, sich einschmeicheln. *Eruditus ad assentationem*, Idem ad Q. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 1.

¶ Assentatiuncula, diminut. Cic. 5. fam. epist. 12 *Ne assentatiuncula aucupari tuam gratiam videar.*

¶ Assentator, ein Schmeichler. Ibidem: *Non tu is es, qui non tuos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere.*

¶ Assentatorie, cum assentatione, schmeichlerischer Weise. Cic. ad Q. fratrem lib. 2. ep. 14 *Dubitare te, num assentatorie? sed frustra vetito.*

¶ Consentire, convenio, übereinstimmen / übereinkommen / ut, *Omnes civitates ordines una consentiunt*, Cic. pro Sextio c. 51. *Una mente & voce consentire*, mit Hertz und Munde eines gesinnet seyn / Idem Philipp. 4. c. 3. Et de amicit. *Uno ore omnes de utilitate amicitiæ consentiunt.* Dicimus: *Consentire cum aliquo de aliqua re*, Cic. in Acad. 4. c. 42. Et *Principia consentiant exitus*, Idem ad Brut. liber. fam. epist. 5. Et aliter: *Civitas consentiens in retinenda libertate*, Idem ad eundem singulari libro epist. 15. *Consentire inter se*, Idem in offic. lib. 1. c. 28. Et Livius lib. 34 c. 49 *Adversus consentientes nec regem quemquam satis validum, nec tyrannum fore.*

¶ Consensus, convenientia, ut, *Omnium ordinum consensus*, Cic. ad Brut. epist. 3. einträchtige Bewilligung. Cæsar 7. Gall. cap. 4 *Omnium consensu ad eum defertur imperium.*

¶ Consensio, idem. Übereinstimmung. ut, *Voluntatum, studiorum, sententiarum summa consensio*, Cic. de Amicit. c. 4. Idem lib. 1. Q. Tuscul. c. 13 *Omni in re consensio omnium gentium, lex naturæ putanda est.*

¶ Consentaneus, consentaneum, conveniens, das übereinstimt / gleich und gemäß ist / ut, *Actiones virtuti consentaneæ*, Cic. de finib. lib. 5. c. 21. *Consentaneum his temporibus literarum genus*, Idem 4. fam. ep. 13. *Consentaneum naturæ*, der Natur gemäß / Idem lib. 1. Offic. c. 27. Et, *Mors consentanea vitæ sanctissimæ actæ*, Idem Philipp. 9. cap. ult. ¶ 2. Et absolute, *Consentaneum est: Non est consentaneum*, Idem in offic. lib. 1. cap. 20. es ist nicht gläublich.

¶ Consentanee, adverb. Hieronym. lib. 3 adverf. Rufin. cap. 1. extr. *consentanee narrare.*

¶ Dissentire, diversum ab aliquo sentire, es nicht mit einem halten / nicht mit einstimmen / ut, *Longè dissentire*, Cicer. de Amic. c. 9. *liberè ab aliquo dissentire*, Quintil. lib. 3. cap. 6. *Soles nonnunquam hæc de re à me dissentire*, Idem 1. de Orat. cap. 2. *De veritate ab aliquo dissentire*, Idem de finib. lib. 2. cap. 25. Et, *Dissentire cum aliquo*, Idem 3. de offic. cap. 22. ¶ Seneca dativo hoc compositum junxit, *Ne orationi vita dissentiat*, in ep. 20.

¶ Dissensio, discordia, dissidium, Uneinigkeit der Meinung oder Lehr / ut, *Dissensio summa est inter magnos homines*, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 36. extr. *Commovere novam dissensionem*, Idem de Agraria 3. cap. 2.

¶ Dissensus, ûs, idem. *Dissensu aliter rumor*, Claudian. lib. 3. in Rufin. v. 70. Idem de 6. Consul. Honorii v. 395

Caussa tropæis
Civilis dissensus erat.

Statius 10. Thebaid. v. 558 *Urbem*
Scindunt dissensu vario.

Rursus Claudianus pluraliter de Stilic. 2. v. 86
medii dissensibus aulæ.

¶ Exsensus, a, um, sine sensu. *Exsensam mentem* dixit Nævius in Alcesti. Vide Nonium in *Obesus*, & Gell. lib. 19. c. 7.

¶ Insensibilis, vide *Sensibilis* post *Sentio.*

¶ Insensilis, vide *sensilis* ibidem.

¶ Persentire, empfinden / ut, *Magno persensit pectore curas*, Virg. 4. Æneid. v. 448.

¶ Persentiscere, Terent. in Heaut. act. 4. sc. 5. v. 21 *ne id tu persentiscere.* Ibidem act. 5. sc. 1. v. 43 *Quod res dederit, ubi possem persentiscere*, mercken / spüren.

¶ Præsentire, vorher mercken / fühlen. Terent. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 20 *Ibi me adesse neuter præsensit*, es war mein keines gewar worden / daß ich vorhanden war. *Præsentire futura*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 18. *Animo prævidere & præsentire*, Cæsar 7. Gall. 8. c. 29. Passive & impersonaliter Livius l. 21. c. 49 *Præsensum tamen est, quia luna pernox erat.*

¶ Præsensio, vorhergehende Vermerckung. Cic. 2. de Nat. Deor. c. 3. pr. *Prædictiones & præsensiones rerum futurarum.* Ac principio lib. 1. de Divinatione: *Vetus opinio est, versari quandam inter homines divinationem, id est præsensionem & scientiam rerum futurarum.*

¶ Præsentiscere. Priscianus lib. 8. cap. de Specieb. Verb. p. 814 ed. Putsch. citat Terentii verba ex Heaut. a. 4. sc. 5. v. 21 *Ne tu id præsentiscires.* Sed nostri libri fere omnes hodie *persentiscere*, ut in illo verbo supra scripsimus.

¶ Subsentire, etlicher massen vermercken. Idem in eadem fabula, act. 3, sc. 1. v. 62 *Etsi subsensi id quoque, illos ibi esse, & id agere inter se clanculum.*

SENTIS, rubus, spina, ein Dorn. Plaut. in Capt. act. 1. sc. 2. v. 79.
Asper meus victus sane est. ER. *Senteine estas?*

¶ Senticosus, asper, spinosus, dornicht / stachlicht. Afranius apud Festum: *Quam senticosa verba portorquet turba!*

¶ Senticetum, ein Dornbusch. Plaut. Capt. act. 4. sc. 2. v. 80.

¶ Sentus, Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 54 *Video sentum, squalidum, agrum*, Rauch / hin und wieder zurissen / &c. Virg. 6. Æn. v. 461 *Sed me jussa Deum; quæ nunc hos ire per umbras,*
Per loca senta situ cogunt, &c.

Ubi Servius: SENTA, *squalida. Et est translatio a terra inculta.* Prudentius 2. adv. Symmach. v. 1038
Exstirpamus enim sentos de pectore vepres.

SEORSUM, besetts / sonderlich. Plaut. in Epid. act. 3. sc. 3. v. 21 *In aediculam istanc seorsum concludi volo.* Et Livius lib. 21. c. 52 *Traditi in custodiam omnes sunt, sed seorsum cives sociique*, id est, separatim, auff ein sondern Ort. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 9. v. 14 *Omnibus gratiam habeo: & tibi seorsum præterea, Demea*, und dir sonderlich. Nomen adjectivum revera est: *Seorsus, seorsa, seorsum*; Terentianus tractationem de carmine Jambico concludens: *Nunc quia quæ potui videor tractasse seorsa.*

SEPAR, is, apud Solinum legitur cap. 7, de Bœotia: *Duo flumina natura separi*, id est, diversa, ungleicher Art. Sed plura de hoc verbo vide in compositis a *Par*, unde ductum est.

Sēparo, vide *Paro.*

SĔPĔLIO, ire; humo injecta contegere: begraben. ut, *Hominem mortuum sepelire*, Cic. 2. de Legib. cap. 23. Mæcenas apud Senecam Epist. 92. extrema:

Nec tumulum curo: sepelit natura relictos.

¶ 2. *Sepelire dolorem*, per metaphoram dixit Cic. in 2. Tusc. reprimere, contegere. Et Seneca in Epist. 12 *Sepelire se vino & epulis*, sich dichte voll sauffen.

¶ Sĕpultus, intelligitur quoquo modo conditus; *Humatus* vero humo tectus: Virg. 2. Æneid. v. 265

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

Sepultum & sublatum bellum, untergedruckt und auffgehaben / Cic. pro leg. Manil. cap. 11.

¶ Sĕpultūra, ut, *Locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui.* Sulpit. ad Cic. 4. fam. ep. 12. Begräbniß. Seneca epist. 82 *Otium sine literis mors est, & hominis vivi sepultura.* Et Lucret. lib. 6. v. 1276 *mos sepulturæ.*

¶ Sepultor, qui sepelit. Augustinus de Trinitate lib. 4. cap. 3 *sepultores corporis mortui.* Et Lege 5 § 8 Dig. de Institor. act. *Si libitinarius, quos Græce νεκροδίκας, id est, mortuorum sepultores vocant*, &c. si modo interpretatio illa ab Ulpiano est, nec a recentiore inserta. Translate Tertullianus de Anima cap. 46 Octavianum Cæsarem *civilium turbinum sepultorem* vocat.

¶ Sepultare, frequentativum, Venantii Fortunati est lib. 8. hymno de Vitæ æternæ gaud.

¶ Sĕpulcrum, Grab. Plaut. in Bacchid. act. 3. sc. 4. v. 21. *Ad sepulcrum mortuo dicere jocum.* Sed, *Vivum sepulcrum*, ἔμψυχός τε τάφος, sic hominem dixit Lucianus nihil agentem, vitâ indignum. Vide Chiliad. Horat. lib. 1. Sat. 8. v. 10

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum;

pro quovis dixit sepulturæ loco. Conf. Barth. ad lib. Theb. Stat. p. 1189.

¶ Sepulcralis, ut, *Fax sepulcralis*, Ovid. in epistola Phyllidis 2. v. 120. Et, *Ara sepulcrales*, Idem 8. Metam. v. 480. *Honor sepulcralis*, Sedulius in Joann. 11. de Lazaro resuscitato. *Fabillæ sepulcrales*, Prudent. lib. 1. contra Symmach. v. 97.

¶ Sepulcretum, eine Begräbnißstete / Gottes-Acker. Catull. Carm. 60 - - - *in sepulcretis*

Vidistis ipso nuper de rogo cænam.

¶ Sepelibilis. Plautus Cistellar. a. 1. sc. 1. v. 64

Facito, ut facias stultitiam sepelibilem.

¶ Consepultus, compositum, vix apud alios, quam Ecclesiasticos, invenies, qui ex Apostoli ad Rom. epistola cap. 6 hauserunt. Hieronymus epist. 1. ad Heliodorum: *Recordare tirocinii tui diem, quo Christo in baptismate consepultus, in sacramenti verba juravisti.*

¶ Insepultus autem, hoc est non sepultus, unbegraben / omnis generis auctorum est. Cicero pro Milone cap. 33 *Frangetis impetum vivi, cum vix sustinetis furias insepulti?* Et 4. in Catilin. cap. 6 *Cerno animo insepultam patriam, miseros atque insepultos acervos civium.* Livius lib. 29. c. 9 *nec satiatus viborum pœna, insepultos projecit.* Seneca Epist. 92. extr. *Ne quis insepultus esset, rerum natura prospexit.*

¶ Præsepultus. Quintil. Declam. 9. sub fin. *Video senem, meliore sui parte præsepultum, omnia etiam spei superstitem, orbum, destitutum.*

¶ Semisepultus. *Ossa semisepulta*, Ovid. Epist. 1. Penelop. v. 55.

SĒPES, priore longa, quæ obducta agris vel hortis accessum prohibet, ein Zaun. *Segeti prætendere sepem*, Virg. 1. Georg. v. 270. Et, texere sepes; Georg. 2. v. 371. Zaun flechten.

¶ Sepicula, diminutivum. Apulejus lib. 8 pag. 210 [Pric. 167] *Dum forte passerem incantantem sepiculæ consectatur arripere.*

¶ Sepio, sepire, sepe munire, zäunen / umgeben / verwahren. Cic. 15. fam. ep. 4 *Vallo & fossa circumdare, castrisque maximis sepire*, verschantzen. *Sepire muris urbem*, Nepos Themist. c. 7. Rursus Cicero lib. 2. de Orat. c. 34 *Ubi eum locum omnem cogitatione sepseris.*

¶ Septus, participium, i. e. munitus. Cic. 2. Offic. c. 11 *Nullis præsidiis septi multum efficiuntur injuriis.* Sic, *fossa & vallo septus*, Idem 9 ad Attic. ep. 12. *Aggere septus*, Silius lib. 16 ineunte.

¶ Sæptum, idem quod sepes seu sepimentum: & quilibet locus munitus. ¶ 2. Et ovile Virg. Eclog. 1

Quambiu multa meis exiret victima septis.

¶ *Sepia* etiam vocabatur locus Romæ in Campo Martio, ubi suffragia ferre solebant, & aliàs homines otiosi confabulandi caussa magna copia conveniebant. Seneca lib. de Ira cap. 7 *Cum videris forum multitudine civium refertum, & septa concursu omnis frequentia plena.* Statius 4. Silv. 6. v. 2

- - *quem patulis tererem vagus otia septis*, &c.

Sic dicta, quod cancellis, veluti cratibus conclusa, unde *Obilia* appellata. Conf. Alex. ab Alex. G. D. lib. 2. c. 18.

¶ Septio, actus sepiendi, circumdatio. Vitruvius lib. 5. extremo: *locus qui in ea septione finitus fuerit.* Et mox: *inter septiones fundamenta fodiantur.* Et lib. 6. c. 11 *structurarum septiones.*

¶ Sēpimentum, omne est, quo quid sepitur, vel munitur, Verzäumung / Stacket. Varr. lib. 1. de re rust. c. 14 *Sepimentum obsitum virgulto aut spinis, habet radices vivæ sepis.* Et, *Quasi sepimento aliquo vallare*, Cic. de legib. lib. 1. c. 24.

¶ Sepimen, idem. Apulejus principio Florid. *Colliculus sepimine consecratus.*

¶ Circumsepire. Auctor Epistolæ ad Octavianum sub init. *cohortibus armatis circumseptus senatus.* Livius lib. 1. c. 49 *Tarquinius corpus circumsepsit*, id est, corporis custodes assumsit.

¶ Consepire, zuzäunen / verzäunen / ut: *Ager conseptus & consitus*, Cic. de Senect. cap. 16.

¶ Conseptum, consepti, ut septum, sepimentum. Columell. lib. 1. cap. 4 *Diffusiora consepta.* Et Tertullianus de Anima c. 53 *Corpus animam circumsepto suo obstruit.*

¶ Conseptare, frequent. Solinus cap. 32 de Ægypto: *Eligitur sacer lucus, in quo consiptant animalia diversissimi generis.*

¶ Dissepire, septum dirimere. *Dissepto aggere*, Statius Thebaid. 10. v. 880. Pro separare; discludere, posuit Lucretius lib. 1. v. 998 *Aer dissepit colles, atque aera montes.*

¶ Dissæptum, subst. ut, *Dissepta saxea domorum*, Idem Lucret. lib. 6. v. 951.

¶ Intersepire, sepi vel vallo impedire, verzäunen / verschantzen / ut, *Intersepire urbem vallo*, apud Liv. lib. 25. c. 11. *Interseptum iter*, Cic. pro Balbo cap. 18.

¶ Obsepire, idem. *Obseptis itineribus super vallum saliunt*, nach verlegten Wegen / ꝛc. Liv. lib. 25. c. 39. ¶ 2. Idem metaphorice dixit, *Obsepire iter ad honores*, Liv. 4. c. 25.

¶ Obseptus, verzäunt / vermacht. Silius lib. 12 v. 110 *obsepta viarum*, Græco more.

¶ Inobseptus, unverzäunt / offen. Lactantius de Opific. Dei c. 8 *Aurium foramina voluit Deus esse nuda & inobsepta.*

¶ Præsepire, sepe aut aliâ re quacunque communire, vornher verzäunen. *Maximis defixis trabibus, atque eis præacutis, præsepire*, Cæs. lib. 1. bell. Civ. c. 27.

SEPIA, Σήπια, piscis marinus est, sic dictus a solido, quod interius continet; & Σήπιον ab Aristotele dicitur, Balck oder Kuttelfisch. *Aranеum marinum* SEPIAM exponunt alii, eine Meerspinn / Gesner. *Sequitur perca sepiam*, adagium de societate improborum: vide Chiliadas. Habet pro sanguine atramentum; & ipse quoque est niger. Unde Ausonius *furvam sepiam* pro atramento, quo scribimus, ænigmatice dixit, Epist. 4. Atque Afri non e fuligine ut alii, sed e succo sepiæ atramentum conficiebant. Vossius lib. 4. Instit. Orat. p. 207.

¶ Sepiola, diminut. Plaut. in Casin. act. 2. sc. 8. v. 57.

SEPLASIA, σηπλασία, forum unguentariorum Capuæ, a quo

¶ Seplasiarii dicti sunt, unguentarii, Tyriacksträmer / Wurtzel- oder Kräuterträmer. Vet. Glossæ: *Seplasiarius*, μυροπώλης, melius dixisset (inquit Casaub. ad Lamprid.) μυρεψόπωλης, ut ex Plinio notum, & ruderibus Festi.

SEPS, sepis, serpens viperæ minimæ similis, colore cineris, maculis ex intervallo varius, cauda brevi, Matthiolus. Lacerta minor est, nobis ignota, quæ & *Chalcis*, & *lacerta Chalcidia* vocatur, ein Kupffereidex / e maculis colori æris Cyprii similibus, Gesner. & Georg. Agricola. ¶ 2. Aëtius inter serpentes mortiferos, & viperarum genera *sepem* retulit. A sepibus percussis sanguis e vulnere excernitur, & paullo post sanies graveolens & putrefactio sequitur: a σήπω, putrefacio est σήψ, *seps*. Lucanus lib. 9. v. 723

Ossaque dissolvit cum corpore tabificus seps.

¶ Plinius ab eodem verbo Græco σήπω *Septicus* fecit: ut *Medicamenta septica*, quæ vim habent putrefaciendi, so eine Fäulung erregen / σηπτικὰ, *Septa*, lib. 28. c. 38.

SEPTEM, ἑπτά, nomen numerale, VII. Sieben. Virg. 6 Æn. v. 646 *Obloquitur numeris septem discrimina vocum.*

¶ Septēnus, Septeni, æ, Cic. Somn. Sc. cap. 2. *Septeni ollies Solu ansractus redituque*, achtmahl sieben Jahr / oder sechs und funffzig.

¶ Septimus, ordinale, der Siebende. *Septima æstas*, Virg. Æneid. 1. extrem.

¶ Septimum, adverbialiter, ut, *Marius septimùm consul, domi suæ mortuus est*, zum siebendenmahl / Cic. 3. Nat. D. c. 32.

¶ Septendĕcim, decem & septem, ut, *Per tribus septendecim*, Cic. 7. Verr. c. 47. Siebenzehn.

¶ Septies, adverbium, siebenmahl. *Euripus septies die, sicut fama fert, temporibus statis resiprocat*, Livius lib. 28. c. 6.

¶ Septenarius, ut, *Septenarius numerus*, Macrob. lib. 1. Somn. Sc. c. 6. qui sacer olim habebatur, atque aliquam habens efficaciam. Vid. Barth. ad Bricon. Aremor. p. 738. *Septenarius versus*, septem pedibus constans, Cicero 1. Tusc. c. 44.

¶ Septuaginta. LXX. Siebenzig. Cic. 5. in Verr. c. 52 *Centum septuaginta autores.*

¶ Septuagenarius, ein Siebenzig-jähriger. Lege 5. Dig. de Jure immunitatis, § 7 *antequam septuagenarius fieret.*

¶ Septuagēnus, Septuagēni, Plin. lib. 26. c. 10. Adde mox in *Septuagies.*

¶ Septuagesimus. Cic. 1. de divin. c. 23.

¶ Septuagies, Siebenzigmahl. ut, *septuagies septuageni sunt* [multi-

[multiplicando] *quatuor millia & nongenti*, Columella lib. 5. cap. 2.

¶ Septingenti, æ, a, DCC. Siebenhundert. Plin. lib. 35. c. 2.

¶ Septingentesimus, Liv. in præfat. *Res immensi operis, ut quæ supra septingentesimum annum repetatur.*

¶ Septingenarius. *Grex septingenarius*, qui septingentarum ovium, Varro lib. 2. de R. R. cap. 10.

Derivativa & composita alia a *Septem*.

¶ September mensis, quod à Martio septimus numeraretur, der Herbstmonat / vide *Mensis*.

¶ Horatius adjective dixit etiam *Horæ septembres* in epist. 16. v. 16. lib. 1.

¶ Septemfariam, ut Multifariam. *Volumen septemfariam dibisum*, Santra apud Nonium.

¶ Septemfluus, ut, Siebenströmig. *Septemfluæ fluminis Nili*, Ovid. 15. Metam. v. 753.

¶ Septemgeminus, Siebenfältig / apud Virg. Æn. 6. v. 800, *Septemgemini trepida ostia Nili.*

¶ *Septemmestris infans*, Censorin. cap. 8.

¶ Septempedalis, ut, *Statua solida ex auro septempedalis*, Plaut. in Curculione act. 3. sc. unica, v. 61.

¶ Septemplex, siebenfältig / ut, *Clypeus septemplex*, Virg. 12. Æneid. v. 925.

¶ Septemvir; Septemvirorum officium erat facere epulare sacrificium, vel convivium ludorum, quamobrem & *Septemviri epulonum* nominabantur, Fenestella, Pomp. Læt. de magistratib. Romanis. Vide de iis, eorumque dignitate Buchnerum ad Plin. lib. 10. epist. 8. Num. 611.

¶ Septemviralis, ut, *Septemvirale judicium*, apud Livium lib. 24. cap. 45.

¶ Septemviratus, septemvirorum dignitas. Cicer. 2. Philipp. cap. 38.

¶ Septennis, ut, *Puer septennis*, septem annorum, Plautus prolog. Menæchm. v. 24. Adde supra in *Annus*.

¶ Septennium, tempus septem annorum. Prudentius, vel Amœnus, Enchiridio Vet. Test. in 6. tetrasticho, de Pharaonis somnio:

Uberis, atque famis duo per septennia tempus
Instare.

¶ Septentrio, & *Septentriones*, utroque numero dicitur. Septentrio tamen in singulari σπάνιον possit videri. Nam *Septem* pluralis; *Trio* verò singularis numeri est. Usus tamen recepit: & sicut alterum ratione, ita hoc auctoritate nititur. Ceterum *Septentrionum* nomine, sidus illud ex septem stellis compositum appellarunt, quod Græci ἅμαξαν, & ἄρκτον vocarunt: ἅμαξαν quidem seu *plaustrum*, quod posturam plaustri, figuramque referat. *Trionum* verò nomen ex eo accrevit; quod illæ septem stellæ junctos boves, quos rustico vocabulo veteres *Triones*, a terra terenda, quasi *teriones* appellarunt. Ita de isto sidere Varro lib. 6. de LL. Gellius lib. 2. cap. 21. itemque Festus, & Servius ad illud Virgilii lib. 1. Æneid.

Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque trionas.

Sed *Septentrionis* vocabulo singulariter usi maxime veteres, cum de polo Arctico, seu plaga septentrionali loquerentur. Virgilius 3 Georg. v. 381

Talis Hyperboreo septem subjecta trioni
Gens effrena virûm Riphæo tunditur Euro.

Plinius lib. 2. cap. 68 *Quicquid est subjectum duabus extremis* (cæli partibus) *utrinque circa vertices, hunc qui* SEPTENTRIO *vocatur* &c. Idem lib. 6. c. 21 de Taprobane insula exponens: *Siderum in navigando nulla observatio. Septentrio non cernitur.* Idem de cerasis lib. 15. cap. 25 *Septentrione frigidisque gaudent*, i. e. Septentrionali plagâ, sive quæ *ad Septentriones* spectat, ut lib. 17. c. 23 loquitur. De vento septentrionali singulariter usus est lib. 2. cap. 47 *A Septentrionibus*, inquit, *Septentrio*, subaudi spirat: qui & *Septentrionarius*, Græcis ἀρκτικὸς appellatur, ut Gellius observat lib. 2. cap. 22. De sidere ipso cum sermo esset, *Septentriones* in plurativo dicebant. Ita Gellius modò laudato loco: *Septentriones autem habent ob eandem causam unum*, subaudi *ventum* &c. Item Plinius supra: *A Septentrionibus Septentrio.* Plaurus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 116

Crede ego hac nocte Nocturnum obdormiscisse ebrium,
Nam neque se Septentriones quoquam in cælo commovent,
Neque se Luna quoquam movet.

Et ita alii passim. Varro in Catalectis:

Ventique frigido se ab axe eruperant,
phrenetici Septentrionum filii.

Vide Dalechamp. ad Plin. lib. 2. cap. 68. p. 110.

¶ Septentrione Livius usus est pro vento boreali. Lib. 26 cap. 45. *Acer septentrio ortus*, &c.

¶ Septentrionalis, ut, *Septentrionalis ventus*, Plin. lib. 9. cap. 17. der Wind von Mitternacht / der Nordwind. *Polus septentrionalis*, vide *Polus*. *Regiones septentrionales*, mitternächtige, inder.

Hactenus Composita, quæ *Septem* pleraque integrum conservant: sequuntur, quæ *em* in *i* vel *u* mutant, ut

¶ Sepricollis, ut, *Roma sepricollis*, vide *Roma*. Prudentius in Romano v. 413

Fundaret arcem sepricollem Romulus.

¶ Septifluus. In libris Petronii lectum fuit

- - - - - quem Lydus adorat Septifluus.

Sed quod Nilo, quam Lydo, magis aptum hoc epitheton est, Turnebus lib. 26. Adverss. cap. 6 substituit *Vestifluus*, quem docti magno consensu secuti sunt.

¶ Septiforis, septem foramina habens. Alcimus Avitus lib. 1. v. 83 de hominis creatione:

Septiforem vultum nationis sensibus aptans.

¶ Septiformis, in Ecclesia attributum Sp. S. qui *septiformis munere* laudatur. Isidorus lib. 7. Origin. cap. 3 *Spiritus Sanctus septiformis nuncupatur propter dona*, &c.

¶ Septimana, æ, vox vulgari usu tritissima, non autem antiquissima. In Cod. Theod. occurrit Lege 5. de Spectac. & apud Vulg. Interpretem, ac æquales. Probatior est vox *Hebdomas* vel Hebdomada, de qua supra diximus.

¶ Septimontium, festus Romæ dies, in memoriam & honorem Urbis, septem montibus impositæ, celebratus; Vel ita dictum, quod septem in montibus eo die sacrificaretur. Vide Festum, & Tertullian. de Idololatr. cap. 10.

¶ Septimontius, Deus, quem septimontii sacris coluerunt Romani. Vid. Tertullian. lib. 2. ad Nat. cap. 15.

¶ Septimontialis, ut *Septimontiale sacrum*, Sueton. in Domit. cap. 4.

¶ Septipes; Sidonio quasi giganteæ staturæ esse videtur talis homo; ut ostendit Casaub. in Sueton. Tiber. cap. 68 ubi plura hac de re disserit. Sidonii verba sunt lib. 8. epist. 9. in metro:

Hic Burgundio septipes frequenter
Flexo poplite supplicat quietem.

¶ Septizonium, sive *Septizodium* (nam & sic scribitur in quibusdum libris) opus, seu cujusdam ædificii moles Romæ fuit: quam ab Severo Imperatore exstructam Spartianus ejus vitâ auctor est. *Opera*, inquit, *publica præcipuè ejus exstant* SEPTIZONIVM, & THERMAE SEVERIANAE. Rursus in ipso fine libri: *Cum* SEPTIZONIVM *faceret* &c. Hieronymus Chron. Euseb. numero CIↃ CIↃ CCXVI. *Severo imperante, Thermæ Severianæ apud Antiochiam, & Romæ factæ, & Septizonium exstructum.* Atqui Suetonius Titum Vespasiani filium ejus vitâ cap. 1. *prope Septizonium* natum prodit. Itaque ducentis annis amplius Romæ Septizonium, non primum a Severo exstructum fuit? Sciendum igitur est, *Septizonii* nomen non unius operis proprium fuisse, sed pluribus commune, quæ scilicet eâdem ratione instituta essent. Ut *Septizonium* aliud Vespasiani ævo fuerit; aliud postea a Severo ad formam illius prioris excitatum; quemadmodum Getam postea sepulcrum sibi *Septizonii* Severiani specie exstruxisse idem Spartianus ejus vitâ auctor est. Sane Victor in libello, quem de regionibus urbis Romæ reliquit, duorum *Septizoniorum* meminit: quorum prius in regione 10. alterum in 12a collocat: itaque distinguit, ut aliud *Severi*, aliud *Veteris* nominet. Quod illud fortassean est, de quo Suetonii locus accipiendus. Nominis ratio a numero est. Nam omnem septenarium ordinem, SEPTIZONIVM, ut illustris Scaliger observat, nominarunt. Quod nomen iis ædificiis omnibus datum quoque est, qui septenis molibus, aliis in aliam impositis, superba magnificaque structura consurgerent. Qualem speciem & illi opulentissimæ Domitiani domui Martialis lib. 8 epigr. 36 hoc de ea carmine tribuit:

Septenos pariter credas assurgere montes.

Vide Scaligeri Animadversiones ad Eusebium ad locum supra laudatum.

¶ Septunx, septem unciarum pondus. ¶ 2. Rursus dimidium cum parte duodecima, der halbe Theil / samt dem zwölfften Theil / Columell. & Liv. lib. 5. cap. 24. ¶ 3. Denique septem vini cyathi, Martial. lib. 8 epigr. 51

Si dubia est septunce trahar, si fallit amantem,
Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

vide *Cyathus*. & infra in Uncia.

¶ Septuncialis, ut *Satio septuncialis*, quam Columella describit lib. 2. cap. 10.

¶ Septuplus. Cyrilli Gloss. *Septuplam*, ἑπταπλάσιον. Siebenfaltig.

SEQUANA, Galliæ celeberrimus fluvius, qui Belgicam, Celticamque disterminat, ut Plinius auctor est lib. 4. cap. 17. die Seyne. Inde

¶ Sequani, qui accolunt fontibus propiorem, ibidem Plinio narrantur. Die Burgundier.

¶ Sed & adjectivum *Sequanus*, &

¶ *Sequanicus* de eadem gente. Lucanus lib. 1. v. 425

Optima gens flexis in gyrum Sequana frænis,

Et Martialis lib. 4. epigr. 19

- - - Sequanicæ textricis alumna.

SEQUESTER, secundæ & tertiæ declinationis, substantive, namque & adjective usurpatur, is dicitur, apud quem plures tandem rem, de qua controversia est, deponunt, ut ejus fidem utraque pars sequatur, quemadmodum Gellius exponit lib. 20. cap. 10. dem eine streitige Sache übergeben wird / ein Unterhändler.

Ut, *Pacis sequester*, pacificator, vulgo Mediator dictus, apud Lucan. lib. 10. v. 472. & Silius lib. 6. v. 347 de Attilio Regulo Romam Carthagine misso,

- - - - *pacisque sequestrem Mittere.*

Quod eleganter etiam de Christo μεσίτῃ Tertullianus dixit Resurr. Carn. cap. 51, *Hic sequester Dei atque hominum.* Adde Buchn. ad Hymn. Prudentii de Natali Domini v. 16. p. 25. ¶ 2. Item, qui perficiendam rem aliquam suscipit & inde lucrum facit. Tale enim quiddam Ciceroni videtur esse *sequester*, ut in 4. Verr. cap. 44 *Qui in Sicilia sequester istius, interpres, confector negotiorum:* & pro Cluentio cap. 8 *Quo sequestre in illo judice corrumpendo dicitur esse usus.* ¶ 3. Asconius in Procem. act. in Verr. *sequestrem* vocat, apud quem pecunia deponitur, bey dem ein Geld / so streitig ist / gelegt wird. ¶ Virgilius *pacem sequestram* dixit pro Induciis 11. Æneid. v. 133. Similiter Statius lib. 2. Theb. v. 425. ubi vid. Barth. pag. 499. 500. seqq. Nam vere adjectivum est. Prudentius Hamartig. v. 911 *Carne sequestra pauliſper*, id est, posita ad breve tempus, quasi sequestro depolita. Agit enim de visione Joannis in Pathmo, spiritu peracta, sine carnis opera.

¶ Sequestro, are, Prudentii est, pro deponere, hymno Exsequiarum v. 127 - - - *Hominis tibi membra sequestro.*

Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 11 *sequestrata verecundia*, hoc est, abjecta, deposita. *Commascula*, inquit, *frontem, & sequestrata verecundia, quam in te faciesrubore indicat, confer nobiscum liberè, quod occurris.*

¶ Sequestrarius, ut, *Actio sequestraria*, Pomponius Dig. Lege 1. § 2. Depositi vel contra.

¶ Sequestratio. Lege unica Cod. de prohibita sequestratione pecuniæ. Et Ambrosius de Spiritu S. lib. 1. c. 1 *sequestratio ecclesiæ.*

SEQVOR, sequi, folgen. Terentius in Andr. a. 1. sc. 1. v. 101 *Funus præcedit, sequimur*, &c. Et in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 40 *Potius, quam lites sequar.* Sic, *Sequi alicujus sententiam, judicium, auctoritatem. Sequi consuetudinem. Naturam ducem sequi*, Cicero passim. *Sequi aliquem magno interballo*, Cæsar 1. Gall. c. 31. einem nachfolgen / aber noch weit von ihm seyn. *Magistrum sequi*, Plin. lib. 5. ep. 15. ¶ 2. Sequi etiam pro avide atque non sine ambitu quodam quærere, sive appetere, affectare, ponitur. Ita Cæsar, *Alicujus gratiam sequi*; principio lib. 1. de Bello Civili dixit. Plinius lib. 8. Epist. 18 *Mulier natalibus clara, moribus proba, ætate declivis, diu vidua, mater olim, parum decore secuta matrimonium videbatur divitis senis* &c. Ubi vide Buchnerum. ¶ 3. Veteres & *sequi* pro loqui, narrare, dicere, usurparunt. Virgil. 6. Eclog. v. 74

Quid loquar? aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Dulichias vexasse rates.

Horat. de Arte Poët. v. 240

Ex noto fictum carmen sequar.

Vide & Rutgersl. lib. 4. Variar. Lect. cap. 19. Hinc *resequi* pro respondere Ovidius posuit, vide infra *resequi.* ¶ *Sequitur* absolute, es schleust sich / es folget.

¶ Sequior, sequius, a *sequor* est, deterior: Apulejus lib. 10. p. 249 *sequiorem sexum* muliebrem vocat. *Si*, inquit, *sexus sequioris edidisset fœtum*, quam mox *puellam* ibidem appellat. Gloss. Vet. *Sequius*, χεῖρον. Ulpianus *hominem sequioris vitæ, frugi* opponit Lege 8. Dig. de Transaction. § 11. Vide Juret. ad Symmachum lib. 10. epist. 49.

¶ *Sequius*, adverb. idem quod secius. Vide supra in *Secus.*

¶ Sequutio vel Secutio, verbale. Augustinus de Moribus eccles. cathol. cap. 11 pr. *Secutio Dei, appetitus beatitudinis est: consecutio autem, ipsa beatitas.*

¶ Sequutor, vel Secutor, qui sequitur. Gloss. Vet. *Secutor*, ἀκόλουθος. Apulejus lib. 9. p. 224 *Acerrimum relinquens uxori sequutorem, secundum dirigit professionem.* id est, custodem, observatorem, qui ab illa non recederet, sed, quoquo ibat, inseparabilis sequeretur. ¶ 2. Secutores gladiatorum genus, vide Lipsii Saturnalia. Prudentius 2. adv. Symmach. v. 1100

Altius impresso dum palpitat ense secutor.

Juvenal. sat. 8. v. 210

- - - *Cum Graccho jussus pugnare sequutor.*

¶ Sector, sectari, folgen / nachlauffen. *Totos dies aliquem sectari*, Cic. pro Muræn. cap 34. *Ejusmodi est, ut eum pueri sectentur & irrideant*, Idem in Verr. 6. cap. 66. *Canes sectantur ferum*, eilen / jagen nach / Terentius in Prol. Phorm. Et, *Si dum ea sectari apros, ego retia servo*, Virg. Eclog. 3. Et, *Sectari*, disciplinæ alicujus studiosum esse, sich zu eines Lehr oder Secten bekennen. Gellius lib. 6. cap. 6 *Apollinarem Sulpicium imprimis sectabar.* Et de eodem lib. 13. c. 17 *Sectabar eum discendi gratia.*

¶ Sectator, qui sectatur. Cicero pro Muræna cap. 34. pr. *At sectabantur multi. Quid opus est sectatoribus?* Et paucis interjectis: *Lex Fabia de numero sectatorum.* Erant hi clientes candidatorum, qui sectabantur, quoquo irent, gratiæ conciliandæ caussa. De studiis & doctrina etiam eleganter adhibetur, ut, *sectatores Philosophiæ*, Gellius lib. 1. c. 3. *Philosophorum sectatores*, ibidem c. 9. Et, *Eloquentiæ sectatores*, Idem lib. 19. c. 5. pr.

¶ Secta, αἵρεσις, formula disciplinæ, sive ratio; seu institutum, eine Art zu leben / Orden. *Asperrima, severissima secta*, Quintil. lib. 1. c. 10. p. 84, ein harter / strenger Orden. *Sectam & institutis aliquorum sequi*, Cic. 7. Verr. c. 70. extr. Et Plinius Paneg. c. 45 *Hos ergo probebis, & ostentas, quasi specimen & exemplar, quæ tibi secta vitæ, quod genus, hominum placeat?* paullo post *propositum* vocat. Idem ibidem cap. 85 *Placeat tibi semper hæc secta.* Apulejus 4. Milet. *Quos* (latrones) *ad istam sectam paupertatis necessitas adegit. Ad istam sectam*, id est, ad hoc vivendi genus. Hinc sectæ nomine comprehenduntur, qui alicujus dogma sive vivendi rationem sequuntur. *Sectæ Philosophorum*, quarum in Græcia præcipue quatuor fuere, Aristotelica sive Peripatetica, Epicurea, Stoica, & Academica. Quæ quoniam opinionibus nimium inter se dissidebant, factum est, ut & aliæ secessiones & factiones *sectæ* appellarentur. Cicero ad Brutum epist. 3 *Hostes omnes judicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt.* Theologis *Sectæ* dicuntur eorum cœtus, qui falsam, erroneamque doctrinam, quam ipsi putant, amplectuntur; in malam partem. Sed revera vocabulum αἵρεσις est, ut patet ex iis, quæ supra dicta sunt. Namque & Christiani veteres suam & sentiendi, & vivendi rationem; *sectam* vocarunt. Prudent. Roman. v. 225

Generosa Christi secta nobilitat viros.

Tertullianus Apologetico cap. 39 *Dei secta*: & cap. 40 *Christiana secta*: & cap. 46 *Interim incredulitas dum de bono secta hujus obducitur.* Ubi & Heraldum licebit videre.

¶ Sectarius hinc quidam ducunt, ut *Verbex sectarius* apud Plaut. Captiv. act. 4. sc. 2. v. 40 sit, quem, ut ducem, grex sequatur, ein Leithammel: Lambino autem & Operario a *secando* ita dicitur, cui secti sint testiculi: ein verschnittener Hammel. ¶ Theologis *Sectarii* sunt, qui sectam seu hæresin faciunt, ideoque a communi doctrina & professione discedunt.

¶ Sector &

¶ Sectio, quæ Asconius in Verr. de Præt. Urb. æque ab *sequendo* ducit, vide in *Secare.*

¶ Sequela, secutio, Folge. Scævola Lege 93 Dig. de solutionib. *Obligatio, quæ sequela locum obtinet.* Tertullianus de Patient. cap. 5. extr. *Post mannæ esculentem pluviam; post petræ aquatilem sequelam, desperant de Domino?* Lactantius lib. 7. cap. 5 *Immortalitas non sequela naturæ, sed merces præmiumque virtutis est.* Idem de Opific. Dei cap. 4 *Mors sequela morborum est.*

¶ Sequax, gefolgig. Latinitatis damnat hoc vocabulum Baptista Pius: eandem asserit Barth. ad Script. Venat. p. 142. Statius lib. 3. Theb. v. 500 - - - - *cunctas*

Perlegere animus, oculique sequacibus auras.

Et Virgilius aliquoties usus est. Georg. 4. v. 230

- - - *fumosque manu prætende sequaces.*

Et Æneid. 8. v. 432

- - - - *flammisque sequacibus iras*
Miscebant operi.

Et lib. 10. Æneid. v. 365

- - - - *Latio dare terga sequaci,*

hoc est, insequentibus Latinis. Plinius in Panegyr. cap. 45 *Flexibiles quamcunque in partem ducimur a principe, atque, ut ita dicam, sequaces sumus.* Comp. *sequacior.* Plinius avunculus lib. 36. cap. 26 *Nec est alia nunc materia sequacior, aut etiam pictura accommodatior.* De vitro & similibus loquitur, quæ flatu figurantur.

¶ Sequaciter. Arnobius lib. 2. pag. 49 *Concludere acutissime sylogismos, ordinare sequaciter inductiones suas*, &c.

Composita:

¶ Assequi, pervenire ad eum, quem sequimur, einen erfolgen / erreichen. Cic. ad Att. lib. 3. epist. 5 *Si Romæ es, jam me assequi non potes.* Et in 1. Tuscul. cap. 39 *Nonne modo pueros, modo adolescentes in cursu a tergo insequens, nec opinantes assecuta est senectus?* ¶ 2. Sed; *Honores & magistratus assequi sine repulsa*, id est, adipisci, überkommen / Idem in Pison. c. 1. ¶ 3. Item, *Si etiam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum esse assecutus*, Idem ad Lentulum 1. fam. epist. 4. erreichen / gleich machen. *Assequi conjecturâ*, Idem in Verr. 5. cap. 86. durch Muthmassung errathen. Et; *Cogitationem alterius assequi*, Idem de Inventione lib. 2. c. 47. verstehen.

¶ Assectari, frequentativum, sich bey einem stets finden / einem auffwarten / begleiten / &c. Sueton. Cæs. cap. 19 *Pompejum assectatus est*, id est, Pompejo se adjunxit. Plinius lib. 31. cap. 12 *Vidimus & ipsi Arellium Fuscum, cum celebritate assectarentur adolescentium soboles, ex argento annulos habentem.*

¶ Assectatio; idem Plinius lib. 2. c. 20 *Latet plerosque, magna cæli assectatione compertum a principibus doctrinæ viris*, id est, observatione, durch grosse und fleißige Auffmerckung.

¶ Assectator, qui assectatur. Cicero pro Cornelio Balbo cap. 27 *Cum ducibus ipsis; non cum comitatu assectatoribusque confligant.* Seneca de Tranquill. c. 1 *Assectator comesque patrimoniorum pereuntium populus.* Wer das seine verthut / hat grossen Anhang und Zuspruch. ¶ 2. Sed, *Assectator sapientiæ*, Plin. lib. 8. c. 17. & *eloquentiæ* alicujus, Id. lib. 29. c. 1. id est, imitator. Gell. lib. 5. c. 10 *Cum diutule auditor assectatorque Protagoræ fuisset.*

¶ Assecla, vide sub *A.*

¶ Conse

¶ Consequi, nachfolgen. Hirtius 8. de B. Gall. c. 27 *Consequuntur equites nostri, ut erat praceptum.* Terentius in Heaut. act. 2. sc. 3, 36 *Continuo hic se conjecit intro, ego consequor*, ich folge ihm auff dem Fuß nach. *Consequi itinere & in itinere aliquem*, Pompejus ad Marcell. & Lentul. Coss. sub Cic. ad Att. lib. 8. ep. 12. erreichen / einholen. Sic & Cicero 2. Catilin. cap. 4 *Aurelia via profectus est: si accelerare volent, ad vesperam consequentur.* Terentius Phorm. act. 5. sc. 1. v. 23 *Matrem ipsam ex agritudine mors consecuta est.* ¶ 2. Sed, *Hoc videmur consecuti, ut ne quid agi cum populo sine vi possit*, Cic. 1. fam. ep. 2. i. e. hoc obtinuimus, adepti sumus, das haben wir erhalten / erlanget. Sic, *Consequi laudem, famam, dignitatem, gloriam, fructum*, Cicero passim dixit. Idem 2. de Oratore cap. 89 *Sapientiæ laudem & eloquentiæ sine summo studio & labore & doctrina consequi nemo potest.* Et Quintilianus lib. 1. cap. 1 *Nemo reperitur, qui sit studio nihil consecutus.* ¶ 3. *Memoriâ, intellectu, verbo consequi*, id est, percipere, assequi, Cic. variis locis. Lucretius lib. 1. v. 45

sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus, transactum quicquid in ævo &c.

Auctor ad Herenn. lib. 2. extremo: *Hæc si, ut conquisite conscripsimus, ita tu diligenter fueris consecutus.* ¶ 4. Plaut. Asinar. act. 2. sc. 1. v. 13 *Certum hercle est, vestram consequi sententiam*, id est, sequi vel persequi.

¶ Consequens, ut, *Res consequentes, Tempus consequens.* ¶ 2. Sed, *In verbis conjunctis, quod non est consequens, vituperandum est*, Cicero in Partitionibus cap. 6. *Quod consequens non est*, id est, quod non cohæret, das nicht auff einander folget. Idem lib. 1. de Legib. cap. 5 *Quoniam scriptum a te est de optimo Reipublicæ statu, consequens esse videtur, ut scribas idem de legibus.* Comp. Augustinus lib. 15 de Trinit. c. 19 *Quid consequentius, quam ut ipse sit caritas, qui dicitur & Deus, & ex Deo?* ¶ Item, Consequens, consentaneum, gemäß. Cicero lib. 3. de Finib. cap. 15 *His autem ea consentanea & consequentia.* Et 2. Offic. c. 5 *Quid consentaneum cuique, quid consequens, ex quo quaque gignantur.* Adde Brissonium de Signif. Verb.

¶ Pro quo Lucretius, *Consequus, a, um*, dixit lib. 5. v. 679

Consequa natura est jam rerum ex ordine certo.

¶ Consequenter, demnach. Ulpian. Dig. Lege 15 § ult. de usufr. & quemadm. Et alibi. Vide Brisson. Adde Apulejum mox in *Obsequenter* adductum ex principio lib. 11.

¶ Consequentia, die Folg / so aus dem vorigen schleust oder fleust. Cic. 1. Divin. cap. 56 *Qui cursum rerum eventorumque consequentiam diuturnitate pertractata notaverunt.* Vet. Gloss. *Consequentia, ἀκολουθία.*

¶ Inconsequens, inconveniens, cujus intensivo *Perinconsequens* Gellius usus est lib. 14 cap. 1 *Per autem inconsequens* [est,] *ipsum quidem corpus & habitum tam profundi ærus sub alio atque alio cæli curvamine non eundem manere.*

¶ Inconsequentia. *Inconsequentia rerum fœdissima*, Quintil. lib. 8. c. 6.

¶ Consecutio, ut, *Conclusio ex necessaria consecutione*, Cicero de Invent. lib. 1. cap. 29. Folgung. *Consecutio verborum*, id est, cohærens & decenter ordinatus contextus, Idem de Partit. cap. 6. Et de finib. lib. 1. cap. 11 *Detractio molestiæ consecutionem affert voluptatis.* Erlangung.

¶ Consector, frequentativum. Ter. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 18 *Est genus hominum*, &c. *hos consector*, zu dem finde ich mich. Et Cæs. 5. Bell. Gall. extr. *Redeuntes equites, quos possunt, consectantur atque occidunt*, sie ereilen. *Consectari & conficere hostes*, Cic. 2. de Invent. cap. 37. *Minutissima etiam consectari*, Plin. lib. 5. epist. 6. genau suchen. *Consectari aliquem convitiis*, Cicer. ad Att. lib. 2. ep. 18. schmähen.

¶ Consectatio. Cic. in Orat. c. 49 *Princeps in consectatione concinnitatis.*

¶ Consectator, unde

¶ Consectatrix. Cic. lib. 3. Offic. c. 33 *Libidines sunt consectatrices voluptatis.* folgen auff Wollust.

¶ Consectarium, argumentum est breviter adstrictum, ein kurtz gefaßt Argument. Idem de Finibus lib. 4. cap. 18 *Venio ad illa tua brevia, quæ consectaria dicebas.* Et, *Stoicorum consectaria brevia & acuta*, 4. de Finib. c. 18.

¶ Exsequi, perficere, vollziehen / verbringen / ausrichten. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 24 *Sed nunc, quod primum, exsequar.* Idem in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 22 *Si meum imperium exsequi voluisses, intermissum oportuit*, hättest du meinem Befehl wollen nachkommen / &c. Sic, *Exsequi munus officii*, Cicer. de Senect. cap. 20. pr. *Exsequi mandata*, Idem 9. Philipp. cap. 4. extr. *Inceptæ exsequi*, Liv. lib. 30. cap. 4.

¶ Exsequens, unde *Exsequentissimus memoriarum vetus*, Gellio lib. 10. cap. 12. hoc est, antiquitatum peritissimus.

¶ Exsecutio, ut, *Exsecutionem alicujus negotii suscipere*, Tacit. lib. 15. cap. 25. Seneca: *Differam hæc in præsenti. Desiderant enim longam & propriam exsecutionem.*

¶ Exsecutor. Sueton. Vespas. cap. 14 *Offensarum inimicitiarumque minime memor, exsecutorve.* Vellejus lib. 2. cap. 45 *Exsecutor malorum propositorum.* Et Apulejus lib. 7. p. 197. *Exsecutor sententiæ.*

¶ Exsequiæ, officium funebre, ut, *Exsequias celebrare*, Todten-Begängniß halten / Liv. lib. 25. cap. 17. Vide cætera in elemento *E.*

¶ Insequi, bald auff einen folgen. *Pergere atque insequi longius*, weiter schreiten / fortfahren / Cic. in Verr. lib. 5. cap. 20. *Hunc proximo seculo Themistocles insecutus est*, de Clar. Orat. cap. 10. *Insequenti tempore*, Vellejus lib. 1. cap. 6. ¶ *Insequi clamore ac minis aliquem*, hoc est, persequi, auff einen dringen mit Dräu- und Schmäh-Worten / Idem pro Cluentio cap. 8. *Contumelia*, 14. ad Attic. epist. 14.

¶ Insecutor, persecutor. Tertullian. Apologet. cap. 5 *Tales semper nobis insecutores, injusti, impii, turpes*, &c. Prudentius hymno Epiphaniæ v. 126. de Herode:

Quos luctu ipso in nomine
Christi insecutor sustulit.

¶ Sed *Insequenter* est non sequenter, sine consequentia & connexione. Gellius extremo lib. 10 *In hu Virgilii versibus existimatur obscure & insequenter particula illa posita esse.*

¶ Insector, insectari. *Insector ultro atque insto accusatori, Judices*, &c. Ich setze dem Kläger zu / dringe auff ihn / Cic. pro Font. c. 1. *Insectari aliquem maledictis*, Idem de Fin. lib. 2. c. 25.

¶ Insectatio, Livius lib. 22. cap. 34. *Plebi insectatione principum conciliatus*, mit Schmähen / Durchziehung / Verfolgung.

¶ Insectator, ein Feind / Verfolger. Livius lib. 3. c. 33 *Adeo novum sibi ingenium induerat* [Appius,] *ut plebicola repente, omnesque aura popularis sectator evaderet, pro truce saveque insectatore plebis.* Et Quintilianus lib. 10. cap. 1. extr. *Seneca egregius vitiorum insectator.*

¶ Insectanter. Gellius lib. 19. cap. 4 *Insectanter & graviter vituperari.*

¶ Obsequi, morem gerere, zu willen seyn / folgen. Contrarium est repugnare, ut, *Obsequi alicujus voluntati*, eines Willen oder Sinn pflegen / Cic. 2. de Finib. cap. 6. Et, *Tempestati in navigando obsequi artis est*, sich nach dem Gewitter schicken / richten / lencken / Idem 1. famil. epist. 9. Et, *Animo suo obsequi*, id est, indulgere, einen guten Muth haben / Terent. in Adelphis act. 1. sc. 1, v. 8. Et in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 9 *Obsequens voluptati homo, dum vixit, fuit.* ¶ Pro operam navare, inservire alicui, usus Terentius est Heaut. act. 3. sc. 1. v. 10

Nos quoque senes est æquum senibus obsequi.

¶ Obsequentior, gehorsamer / williger. Curtius lib. 6. cap. 3. extr. *Persæ obsequentiores fore.* Et Seneca Epist. 50 *Quanto facilius animus accipit formam, flexibilis, & omni humore obsequentior?* Et superl. *obsequentissimus* in vetustis lapidibus: v. gr. LIB. GRATISSIMAE ET OBSEQVENTISSIMAE, apud Gruter. p. 955. n. 13. Et Columella lib. 3. cap. 8 *Admonemur, cura mortalium obsequentissimam Italiam, quæ pene totius orbis fruges, adhibito studio colonorum, ferre didicerit.* Et Quintilianus Declam. 291 extr. *nurus obsequentissima.* Et Apulejus Apolog. *maritus obsequentissimus*, quod idem, & cum *maritis* vocabulo, Jul. Floridus ibidem p. 559, Casaubonum & Pricæum secutus, ex Inscriptionibus illustrat.

¶ Obsequenter, adverb. Apulejus lib. 11 ineunte: *Certus divino* [Lunæ] *luminis numinisque nutu ipsa etiam corpora terra, cæli, marisque hunc incrementum consequenter augeri, nunc decrementis obsequenter imminui.* Superlativo Plinius usus est lib. 7. epist. 24. *Vixit in contubernio alia delicatæ severissime, & tamen obsequentissime*, gehorsamlich / mit Nachgeben.

¶ Obsequentia, æ, obsequium. Cæsar lib. 7. Gall. c. 29 *Factum imprudentia Biturigum, & nimia obsequentia reliquorum, uti hoc incommodum acciperetur.*

¶ Obsecutio, idem. Arnobius lib. 7. p. 215 *inviolabili obsecutione servare.*

¶ Obsecutor. Tertullianus lib. 2. adv. Marc. cap. 13. extr. *Lex aliud obsecutori proposuit; aliud exorbitatori.* Et lib. 4. contra eundem cap. 9 *obsecutores legis.*

¶ Obsequela, Plauti verbum, Asinar. act. 1. sc. 1. v. 50 *Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam jam.* Et Onomast. Vet. *Obsequela, ὑπηρεσία.* Sed usitatius

¶ Obsequium, das Nachgeben / Folge. Cic. de Amicit. cap. 24 *Obsequium multo molestius, quod peccatis indulgens præcipitem amicum ferri sinit.* Et, *Abuti obsequio alicujus ad omnes res*, Plaqc. ad Cic. lib. 10. famil. ep. 15. *Patientia & obsequio suo aliquem mitigare*, Cic. in Pison. cap. 2. ¶ 2. Obsequium, specialiter officium mortuis exhibitum significat. Apulejus lib. 10 p. 252 *Paucis interjectis diebus, quæ feralia mortuis liturgia obsequia.* Unde manavit, ut medio ævo *Obsequium* pro ipsis exsequiis diceretur: & *obsequi*, pro Funus curare, exsequias ire. Paullus Diaconus Hist. Longobard. c. 4 utrumque confirmat, de pestilentia quadam scribens: *Fugiebant filii, cadavera insepulta parentum relinquentes. Parentes obliti pietatis, viscera, natos relinquebant æstuantes. Si quem forte antiqua pietas perstringebat, ut vellet sepelire proximum, restabat ipse insepultus, & dum* OBSEQVEBATVR, *perimebatur: dum funeri* OBSEQVIVM *præbebat, ipsi funus sine* OBSEQVIO *manebat.* Et Eugraphius ad Terentii verba Andr. act. 1. sc. 1. v. 88 IN FVNVS PRODEO, *Hoc est*, inquit, *in obsequium funeris.*

¶ Obse-

¶ Obsequialis. Fortunatus lib. 6. carm. 7
Solvit & exsequias obsequialis amor.
¶ Obsequiosus, Plautus in Capt. act. 2. sc. 3. v. 57, qui facile obsequitur.
¶ Inobsequens. Seneca in Hippolyto v. 1068
Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum.
Et Tertullianus 4. contra Marcion. cap. 17. extr. *contumaces & inobsequentes.*
¶ Persequi, nachjagen / nacheilen / verfolgen. Terentius in Phorm. act. 3. sc. 3. v. 87 *Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi.* Sic, *Terra & mari aliquem persequi*, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 22. *Bello persequi*, auff einen mit Krieg dringen / Idem ad Brut. epist. 5. *Persequi suum jus*, Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 9 sich an sein Recht halten. *Bona sua repetere ac persequi lite atque judicio*, erhadern / Cicer. 5. Verr. c. 13. *Persequi incepta*, Livius lib. 6. cap. 33, dem nachsetzen / so man angefangen. *Persequi viam, quam decrevi*, Terentius in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 4. ¶ *Injurias persequi*, Cicero pro Cæcin. cap. 11. &, *Pœnas alienjus persequi*, id est, ulcisci, ad Attic. lib. 9. epist. 14.
¶ Persecutio. Cic. in Orat. c. 41 *In juris scientia persecutionum cautionumque præceptio est.* ¶ Christianis scriptoribus *Persecutio* est dira vexatio, maxime piorum & innocentium, ut *decem persecutiones* Ecclesia ante Constantinum Magnum numeravit.
¶ Persecutor, itidem fere Ecclesiasticorum est. Gloss. Vet. *Persecutor, διώκτης, ἐπιδιώκτης.* Hieronymus epist. 3. ad Heliodorum: *Paulus persecutor ecclesiæ.* Adde, quæ Curis Posteriorib. cap. 7 de hac voce & cognatis diximus.
¶ Persequax. Apulejus appendice Floridor. quæ ab aliis libro de Deo Socratis præmissa est: *Ales oculis persequax, unguibus pertinax.*
¶ Persector, persectari, frequent. Lucretius lib. 4. v. 1004 *pugnas edere persectantes* scil. accipitres. Idem lib. 2. v. 165
Nec persectari primordia singula quaque.
Ubi alii *perscrutari* legunt.
¶ Prosequi, fortan folgen. *Longius prosequi aliquem*, ferner folgen / Cæs. 5. Gall. c. 50. ¶ 2. *Longius prosequi*, ferner handeln. Cicer. pro Roscio Amer. cap. 30 *Quod non prosequar longius, quam salus hujus, & mea fides postulabit.* Idem pro Quint. extr. *Ut eum bona existimatio usque ad regem prosequatur.* ¶ 3. *Officiis omnibus aliquem prosequi*, Cic. 15. epist. 10. ad Marcellum, einem allerley Dienst erzeigen. In quem modum & hæc dicuntur: *Prosequi amore, laude, honore, contumeliis*, &c. *Verbis vehementioribus aliquem prosequi*, Cicer. in Verr. 4. cap. 29. extr. einen mit harten Worten anfahren. *Prosequi aliquem lacrymis*, bewainen. *Prosequi lacrimis mortuos*, Livius lib. 25. cap. 26. Et Quintilianus lib. 5. cap. 11. sub fin. de quibusdam barbaris nationibus: *Fletibus natos, lætitia defunctos prosequuntur.*
¶ Prosecutor. Lege 12. Cod. Theodos. de Susceptoribus, præpos. &c. Quod etiam in Justinianeo Cod. Lege 9 de Cursu publ. pro vulgato *persecutores*, ex MSS. eruditi viri legendum monent.
¶ Resequi. Ovid. 8. Metam. v. 869 *a se*
Se quari gaudens, bis est resecuta roganten,
id est, respondit. Et Ausonius Epist. 25. v. 68
Solatur nostras Echo resecuta querelas.
Adde ejusdem Epigramma 99 de Echo, ubi pariter cecinit:
Et pereuntis adhuc gemitum resecuta querelis, &c.
¶ Subsequi, alsbald folgen. *Ipse cum legionibus subsequor*, Planc. ad Cic. 10. famil. epist. 15. ¶ 2. Et, *Mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem tuarum literarum*, h. e. prædicavit, er hat wunderhoch gerühmet von den freundlichen Briefen / Cic. lib. 3. famil. epist. 1 *Anno subsequenti*, Plin. lib. 12. cap. 29.
¶ Subsequus, adject. Orosius lib. 1. c. 1 *Fidem annuntiatione futurorum & subsequa probatione fecerunt*, id est, subsequente.
SERA, æ. Vet. Gloss. *Sera, μόχλος θύρας*, ein Schloß. Juvenalis Satyr. 6. v. 348
Pone seram, cohibe: sed quis custodiet ipsos
Custodes? &c.
Ovid. 1. Amor. eleg. 6, 24 *Excute poste seram.*
¶ Obserare, sera imposita occludere. Terent. in Eun. act. 4. sc. 5. v. 25 *Abi atque ostium obsera intus*, schleuß die Thür zu / oder verriegle sie.
¶ Deserare, aperire, reserare. Apulej. lib. 1. Metam. p. 108 *Janua sua sponte deserta nocte fuerant.* Ita Elmenhorstius: quidam, etiam Pricæus, *reserata.*
¶ Reserо, reserare, aperire, eröffnen / ut, *Reserare Italiam exteræ gentibus*, Cic. in Philipp. 7. cap. 1. Et lib. 2. offic. c. 15 *Nec ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit; nec ita reseranda, ut pateat omnibus.*
SERAPHIM, numen Ægyptiorum, fuit aliud nihil, quam ignis, quem perennem esse volebant, instituto majorum. *Seraphim* enim flammeum quiddam est, vel ignitum, vel lucidum, a *Saraph* verbo, Peucerus. ¶ In vaticinio Esaiæ cap. 6 SERAPHIM angeli sunt adstantes ad Dei solium, sex alis instructi, quarum duabus tegant faciem, duabus vero pedes, reliquis ad volandum paratis. Ubi B. Hieronymus: *In LXXIX Psalmo legimus: QVI SEDES SVPER CHERVBIM: qui in lingua nostra interpretantur MVLTITVDO SCIENTIAE. SERAPHIM autem præter hunc locum in scripturis Canonicis alibi legisse me nescio. Qui stare dicuntur super templum, vel in circuitu Domini. Ergo errant, qui solent in precibus dicere: QVI SEDES SVPER CHERVBIM ET SERAPHIM: quod scriptura nos docuit:* Vide eundem & epistolam ad Damasum de mysterio Seraphim & Calculo candente apud Esaiam. Ad vulgarem illam precum formulam, quam taxat Hieronymus, illud Prudentii referendum est Hymno post cibum:
Patri qui Cherubim, sedile sacrum;
Nec non & Seraphim suum supremo
Subnixus solio premit regitque.
SERAPIS, idis, *regens*, idolum Alexandriæ, ex variis metallorum generibus & ligno, quod pro numine ab impiis & superstitiosis Ægyptiis colebatur. Dejectum autem est & exustum a Christianis sub Constantino. Vide historiam ecclesiasticam Ruffini, Socratis & Theodoreti, itemque Tacitum 4. Histor. cap. 83. & seq. Plerique sub hoc nomine ab Ægyptiis cultum volunt Josephum, Ægypti Proregem, Jacobi filium. Manut. in Octav. Ruffin. lib. 2. c. 23. Vid. Vossium de Idololatr. lib. 1. c. 29. Martial. lib. 9. epigr. 30 *Vincebant, nec qua turba Serapin amat.* Sic & Varro produxit. Sed Martianus Capella, qui & multa alia sibi licere voluit, corripuit illo carmine lib. 2
Te Serapim Nilus, Memphis venerator Osirim, &c.
SERENVS, Q. Serenus Sammonicus carmine scripsit curationes morborum, versibus heroicis, & alia; sicuti ex Æl. Spartiano in Caracalla, a quo occisus fuit, & in Opilio Macrino, cui ejus scripta familiarissima fuere, colligitur. Carus fuit Severo & Gordiano majori Imperatoribus, ut Lampridius in Severo, Capitolinus in Gordiano Juniore scribit, qui & filii, Gordiani illius præceptoris, & bibliothecæ præstantissimæ meminit. Carmina ejus satis elegantia, cultaque sunt, quantum materiæ patitur ratio: cui condonanda sunt, si duriuscula aliquando & parum nitida secum obtulerunt. Cæterum præcepta hæc medica pro pauperioribus scripsisse ipse cap. 22 significat.
SERENVS, appellativum & adjectivum. Serenum tranquillum est, & sine nubibus ac pluviis, schön / hell / klar, ut, *Cælo sereniore*, Martial. lib. 4. epigr. 64. schön Wetter. *Ver serenum*, Virg. 1. Georg. v. 340. *Æstas serena*, 6. Æneid. v. 707. ¶ 2. *Frontem tranquillam & serenam* dixit Cicero pro exporrecta & læta, ein frölliches und freundliches Geberd / in 3. Tuscul. cap. 15. & *Vultum serenior em*, Apulejus lib. 8. p. 204. Gloss. Vet. *Serenissimus, εὐδιόωτος, γαληνότατος.* ¶ 2. *Serenissimi* titulo Principes olim & Imperatores honorabantur; exempla notat Barthius Adversar. lib. 143. cap. 3.
¶ Serenum vero substantive serenitas est, hell Wetter. Virg. 1. Georg. v. 394 - - - *ex imbri soles & aperta serena.* Et Silius lib. 5. v. 58
Caligo in terras nitido resoluta sereno.
Et lib. 12 v. 4 idem Silius: - - - *blandique salubre*
Ver zephyris, tepido mulcebat rura sereno.
Vet. Gloss. *Serenum, αἰθρία, εὐδία.*
¶ Inserenus. Stat. lib. 1. Silv. ult. v. 21
Non tantis Hyas inserena nimbis
Terras obruit - - -
¶ Serenitas, cælum tranquillum & serenum, schön / hell Wetter / cui contrarium est *cæli perturbatio*, apud Cic. 2. de divinat. cap. 45. *Tum serenitas*, inquit, *tum perturbatio cæli.* Pluraliter Columella lib. 3. cap. 1. extr. *Vitis imbribus magis, quam serenitatibus offenditur.* Gloss. Vet. *Serenitas, εὐδία, γαληνότης, αἰθρία.*
¶ Serene, adverb. Augustinus lib. 8 de Trinit. cap. 9 *Quanto flagrantius diligimus Deum, tanto certius sereniusque videmus.*
¶ Serено, serenare, serenum & clarum reddere. Virg. 1. Æn. v. 252
Vultu, quo cælum tempestatesque serenat, still und klar machen. Plinius lib. 2. cap. 6 *Sol nubila humani animi serenat.* macht munter / lustig.
¶ Serenatus, participium. Silius lib. 12. v. 637
Ecce serenato clarum jubar emicat axe.
Et v. 665 ejusd. libri:
Læta serenati facies aperitur Olympi.
Ammianus extremo 27 *serenata cæli temperie.*
¶ Serenator, serenifer, (de quo post paullo) Jovis cognomentum, ut *Fulgurator*, apud Apulejum sub fin. de Mundo. *Dicitur*, inquit, *& Fulgurator, & Tonitrualis, & Fulminator, etiam Imbricitor, & item Serenator.*
¶ Conserenare, ex Livii corrupto loco lib. 39 cap. 46 adfertur: veram lectionem vide mox in *Disserenare.*
¶ Disserenare, nubibus dispulsis serenum inducere. Livius lib. 39. cap. 46, uti ex MSS. Gronovius emendavit, *quum undique disserenasset.* Vulgo editi, *conserenasset.* Exstat etiam in Notis Tironis & Senecæ. Cassiodorus lib. 6. epist. 6 metaphorice: *Ipse insolentium scholarum mores procellosos moderationis suæ termino prospere disserenat.*

¶ Sere-

¶ Sĕrescĕre, pro siccari exlo sereno, Lucretius posuit l. 1. v. 305
Denique, inquit, *fluctifrago suspensa in littore vestes*
Uberiùs, eadem dispansa in Sole serescunt.
Trocken werden. Vide Gifanium de hoc verbo in Collectaneis in Lucretium. Onomastic. *Sĕresco, ξηράνομαι.*
¶ Sĕrenifer. Avienus in Arati Phæn. v. 989
Axe sereniferi descendit Sol Aquilonis.
Et in Prognost. Arat. v. 413
– – *Sereniferi patet hoc in flabra Aquilonis.*
SĔRES, Σῆρες, cujus singulare *Serus* & *Ser*, Sidon. Carm. 5. sive Panegyr. Majoriani, v. 43
Assyrius Gemmas, Ser vellera, thura Sabæi.
Et Virgil. 2. Georg. v. 122
Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.
Et Avienus Descript. Orbis v. 936
Vellera per silvas Seres nemoralia carpunt.
Sunt enim Scythiæ Asiaticæ populi, qui aquarum aspergine inundatis frondibus vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, & lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Hinc *Seres lanificio silvarum nobiles* vocat Plinius lib. 6. cap. 16.
¶ Sĕricum, quod Seres texunt ex arborum lanis, Σηρικόν, Seidenzeug. Solinus cap. 53. An à *Bombycinis* differant *Seritæ*, disputant docti. Vide supra in *Bombyx*, *Bombycinum*.
¶ 2. Et, *Serica*, σηρικά, fructus sunt, qui ζίζυφα, *Zizypha*, Græcis ac Latinis dicuntur, rothe Brustbeerlein/ Matthiolus in Dioscoride.
¶ Sericus, adjectivum, ut, *Serica vestis*, ein seiden Kleid. *Serica pallia*, Statius l. 3. Silv. 4. v. 89.
¶ Holosericus, ὁλοσηρικός, gantz seiden. *Vestis holoserica*, Vopiscus in Aureliano c. 45 *Vestem holoseritam neque ipse in vestiario suo habuit, neque alteri utendam dedit.*
¶ Subsericus, halb Seiden und leinen. Vide Salmas. in c. l. Vopisci. Lampridius in Elagabalo c. 26 *Primus Romanorum holoserica veste usus fertur, quum jam subserica in usu essent.*
¶ Sericatus. Onomast. *Sericatus*, σηρικοφόρος. Est ergo sericum indutus, in Seiden gekleidet. Sueton. Calig. c. 52 *In publicum processit aliquando sericatus.*
¶ Sericarius, sericorum textor, Jul. Firmicus l. 8 *Sericarius textor*, ein Seidenweber/ Sammetmacher/ Seidenbereiter. Onomast. *Sericarius*, σηρικοπλόκος.
SĒRIA, æ, vas est (à סיר, olla, lebes) oblongum, situlæ simile, vino, oleoque condendo, ut ex Varrone & Columella discere est. De vino etiam Terentius testatur Heaut. act. 3. scen. 1. v. 51 *Relevi, dolia omnia, omnes serias.* Sed & ad salsas, conditasque carnes usos serils veteres Plautus indicat Captivis act. 4. sc. 4. Apud Persium Sat. 2. v. 11 *argenti seria* legitur pro pecunia in seria defossa.
¶ Sĕriola, ein Weinlägtein. Pers. Sat. 4. v. 29.
¶ Sĕriola, prima brevi, vide supra in Scariola.
SĒRIES, connexio, continuatio, continuata progressio, ordo, eine Folg und Ordnung/ so in ihrem Wesen geht. Cicer. de Natur. Deor. libr. 1. cap. 4. extr. *Est admirabilis quædam continuatio seriesque rerum, ut alia ex aliis annexa, & omnes inter se apta colligataque videantur.* Et, *Series historiæ*, Val. Maximus procemio. Et, *Series arborum*, eine Reye Bäume. *Innumerabilis series annorum*, Horat. l. 3. Carm. od. 30.
SĒRIPHOS, Σίφνος, insula ex Sporadibus una, in qua ranæ non coaxant, orto inde adagio, *Rana Seriphia*, in mutos ac taciturnos. Vide Chiliad.
¶ Seriphius, ut in jam laudato adagio.
¶ Seriphium, σηρίφιον, absinthium marinum.
¶ Quod & *Seriphum* dicitur, media producta, & *Santonicum*, vide *Santones*, Wermuth/wie sie in Franckreich wächst.
SĒRIS, idis, ἰδος, intybus sativus vel hortensis, Endivien/ ἰδος ἡμερία, *Seris* vel *intybus silvestris*, Cichorium, Wegweiß/ Wegleucht oder Wegwart/ vide *Cichorium* & *Chreston*, item *Scariola*.
SĒRIUS, adjectivum, *Serium*, quicquid sine joco, sine risu vel dicitur, vel agitur, ernst/ ernstlich. Ter. Eun. a. 3. sc. 3. v. 7
Ait rem seriam velle agere mecum.
Horat. in sermonibus l. 1. Satyr. 1. v. 27
– – – *amoto quæramus seria ludo.*
Idem in Arte Poët. v. 226 *Vertere seria ludo*, Ernst in Schimpff verkehren. In quibus exemplis *seria* substantive positum est, ut hic, *Joca & seria cum aliquo conferre*, Cic. 2. de Finib. c. 26. vertraulich seyn. *In crastinum seria*, εἰς ἄυριον τὰ σπουδαῖα, vide Chiliad. *Vir serius*, Ammianus & Symmachus, id est, gravis.
¶ Seriò, ut, *Rem agere serio*, ernstlich/ mit Ernst/ Liv. l. 4. c. 25.
¶ Serietas, gravitas. Ausonius in 2. Parental.
Et gravitas comis lætaque serietas.
Sidonius in laude Narbonæ, quod carmen est 23, v. 440 *Risus, serietas, dicacitas.*
SERMO, die Rede/ quam vocem à *serendo* Servius fecit, in illud Virgil. 6. Æn. v. 160
Multa inter sese vario sermone serebant.
Ἀδελφὸς διανοίας, *frater mentis*, quemadmodum dixit Philo. Vide Voss. libr. 2. Instit. Orator. pag. 286. *Sermo purus, dilucidus, distinctus*, Quintil. lib. 5. cap. 14. sub finem, reine/ vernehmliche Rede. *Sermo quotidianus*, Cic. 1. fam. epist. 11. *Sermo est de aliqua re.* Sic Cic. de Arusp. c. 16. pr. *De Alexandrino video sermonem esse.* Et, *Sermonem cum aliquo conferre*, 2. Offic. cap. 11. *instituere*, 2. de Orator. cap. 73, id est, colloqui. *Sermonem habere*, Idem de Amicit. cap. 1. eine Rede thun/ halten. *Incidere in sermonem aliquem fortuito*, Idem 1. de Orat. cap. 24. ohngefehr drauff kommen. Et, *Sermones aliorum referre*, eines Rede erzehlen/ Cic. ad Lentul. 1. Famil. epist. 9. *In ore atque in sermone omnium esse*, Idem 10. Philipp. *Venire in sermones hominum*, Idem in Verrem 6. c. 7. den Leuten ins Maul gerathen. *Versari sermone pervagato civitatis*, Idem pro Milone cap. 11. Et Quintil. lib. 1. cap. 6. pr. *Utendum plane sermone, ut nummo, cui publica forma est*, id est, utendum sermone usitato & recepto est. Mantuanus Eclog. 9. v. 22
– – – *fuit melius post pocula sermo*,
quod ex Pindaro sumtum est, Ἀναιδὴς πρὸς κύλικα φωνὰ γίνεται, hoc est, *Audax est ad poculum sermo.* Cicer. 1. offic. c. 37. *In primis providendum, ne sermo vitium aliquod indicet, inesse moribus.* Et, *Sermo Latinus, Græcus* Nepos Attico c. 4.
¶ Sermunculus, Cic. ad Attic. l. 13. epist. 11.
¶ Sermocinor, sermocinari, loqui. Plin. lib. 10. cap. 14 *Humanas voces reddunt psittaci quidam etiam sermocinantes.* Et, *Consuetudo scribendi aut sermocinandi*, Cicer. de Inventione cap. 17. Sprachen.
¶ Sermocinatrix, eine Rednerin. Quintil. l. 3. c. 4. & Apulejus lib. 9. p. 224.
¶ Sermocinatio, Idem l. 9. c. 2. p. 652 *Sermones hominum assimulatos dicere διαλογὰς malunt, quam quod Latinorum quidam dixerunt, Sermocinationem.*
SĔRO, sevi, & serui, serere, seminare & propagare, säen und pflantzen/ ut, *Serere arbores, vites.* Cicer. 1. Tuscul. cap. 14 *Serit arbores, quæ alteri sæculo prosint.* Columella lib. 3. cap. 20 *Si unum genus* [viris] *severimus* &c. Apud eundem lib. 11. c. 1 proverbium est: *Serere ne dubites*, dictum in desides & ignavos. Vid. Chiliad. ¶ 2. *Serere* per translationem: ut, *Est liberale officium, serere beneficium, ut metere possis fructum*, Wolthat anlegen/ in orat. antequam iret in exilium. Sic, *Bella ex bellis seruntur*, Livius 21. cap. 10. ein Krieg hecket den andern. *Serere certamina cum quo*, Livius lib. 2. cap. 1. & *civiles discordias*, Idem lib. 3. cap. 40. *Crimina in senatum*, Idem libr. 24. cap. 23. extr. Et, *Varios rumores serere*, Virg. Æneid. 12. v. 228. *Serere lites*, Plaut. in Pœn. act. 3. sc. 2. v. 10. *Lis litem serit*, ἔρις δ' ἔριν ἐπιφυτεύει, vide Chiliadas.
¶ Sătus, participium, ut *Frumenta sata*. ¶ 2. Sed Virg. Æn. 6. v. 125 *Sate sanguine divûm Tros Anchisiade*, i. e. genite, nate, gezeuget. Et Ovidius 1. Metam. v. 89
Aurea prima sata est ætas, &c.
¶ 3. *Sata*, substantivum pro segetibus: *Dulce satis humor*, Virg. Eclog. 3. v. 82. Et Quintil. in Procemio l. 8 *Sensûs obumbrant, & velut lato gramine sata strangulant.*
¶ Satio, ut, *Tempus sationis præteriit*, die Säzeit ist vorüber/ Cic. in Verr. 5. c. 17. Et, *Vere fabis satio est*, &c. Virg. 1. Georg. v. 215. Et, *tritici satio*, Columella 2. c. 8.
¶ Cicero frequenter etiam *Satus* dixit pro *Satio*: ut *Conceptus & satus pecudum*, de divinat. l. 1. c. 42. *Primus satus: A primo satu*, de finibus l. 5. c. 23.
¶ Sător, ut, *Omnium rerum pater & sator mundus*, Idem de natura Deorum l. 2. c. 34. *Sator litis* per metaph. ein Haderanrichter/ Liv. lib. 21. cap. 6. Poetis familiare verbum. v. gr. Silius lib. 4 v. 432 *sator rerum*, Iuppiter: qui & *sator ævi* lib. 9. v. 306 dicitur. *Sator turbarum*, Idem lib. 8. vers. 259. Hinc composita.
¶ *Lucifator*, apud Prudentium principio 3. Cathemer.
¶ Satorius, ad sationem pertinens. ut, *Satoria trimodia*, Columell. l. 2. c. 9.
¶ Sătivus, sativum, quod seritur, contrarium *agresti* vel *silvestri*. Ut *myrtus sativa*, Plin. l. 15. c. 7. Idem l. 19. c. 8 *Sativum tempus*, aptum sationi dixit.
¶ Hæc de *Sero*, quod est semino. Est & alia notio nectendi & implicandi, quæ *serus, serium* potius, quam *sevi, satum* a se format, de qua in composito *Conserere* plura dicemus. Hinc
¶ Serto, sertare, frequentativum. Gloss. Vet. *Sertat*, στεφανοῖ.
¶ Sertum, strophium, corona: ein Krantz. Vet. Gloss. *Serta*, Στεφάνη, στέμμα. Additur iisdem Glossis: *Singulare non habet.* Nomen autem a *serendo* est; & adjectivum revera: *Sertus, serta, sertum.* Id est, consertum, contextum, continuatum, ordentlich zusammen gefüget. Sane *flores sertos & solutos* dixit Apulejus. Sed *sertos*, absolute pro coronis non dicimus: *serta* in neutro & *sertas* in fœminino dicimus. Cic. Catil. 2. c. 5 *Sertis redimiti.* Martial. l. 6. epig. 80
Textilibus sertis omne rubebat iter.
Florida, recentia, odorata serta, apud Poëtas passim invenies. *Sertæ*

cum dicitur, *strophium* puto, intelligitur: cum *serta*, *coronæ*. Servius ad illud Virgilii 1. Æneid. v. 421

Thure calent aræ sertisque recentibus halant.

SERTVM, inquit, & SERTA, *cum nihil adjicitur, dicimus: ut hoc loco. Item alibi expressius, ut*

Serta procul tantum capiti delapsa jacebant.

Si autem Sertos *dixero, addo* FLORES. *Si* SERTAS, *addo* CORONAS. *Ut Lucanus* [lib. 10. v. 164]

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Et hoc in multis nominibus observandum, ut genus ex adjectione formetur. Sed fallitur Servius, qui *sertas* in fœminino & absolutè dici videtur négare; ratus non nisi in neutro genere *Serta* absolute dici. Ita enim Cornelius Severus apud Charisium lib. 1.

Huc ades Aonidi crinem circumdata sertâ.

Propertius l. 2. Eleg. 33. v. 37

Cum tua prapendent demissa in pocula serta.

Vide Lipsi. lib. 3. Antiq. Lect. Plin. lib. 21. cap. 1. *Cùm bene a floribus ferent*, (strophia, seu coronæ) *à serendo serta sertave appellabantur.* Ità enim legendum arbitror, non *Serbia*, ut vulgo legitur. ¶ *Serta* etiam dicuntur χοινία, restes. Tibullus B lib. 2, eleg. 5. v. 97

Aut e veste sua tendent umbracula sertis Vincta.

Lineam sertam pro funiculo Palladius dixit in Martio: Sic *sertam ducere* (de quo infra in *Serra*) est idem, quod *restim ducere*, Terentius Adelphis act. 4. scen. 7. Aristophanes κάρδαμα ἱλκειν dixit, ut Lindebruchius observat. Vide & Donatum, si lubet, ad illum locum, & Conjectan. Scalig. pag. 240. infra in *Serra*. ¶ *Serta* pro floribus; Virg. eclog. 10, 42 *Serta mihi Phyllis legeret:*

Composita.

¶ Asserere, bey oder neben etwas säen und pflantzen. Cato de re rust. cap. 32 *Arbores facito, uti bene marita sint, vitesque uti satis multæ asserantur.* Varro 1. de re rustica cap. 26 *Neque vites propter* (i. e. juxta) *expressos asserunt, quod hæc inter se inimica.*

¶ Assitus, a, um, juxta situs seu positus. Catullus Epithalamio Manlii v. 106.

Lenta qui (maritus) *velut assitas*
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum.

¶ 2. Assero, asserere, vindicare. Nam quem quis liberali caussa in libertatem vindicabat, eum manu asserebat, vel admovebat, seu prope se statuebat, manuque capiti ejus imposita dicebat: C HVNC EGO HOMINEM IVRE QVIRITVM AIO LIBERVM ESSE OPORTERE. Terent. Adelph. act. 2. scen. 1. sub fin. *neque vendundam censeo, quæ libera est, nam ego liberali illam adsero caussa manu.* Ubi Donatus: *Ordo est: EGO LIBERALI CAVSSA MANV ASSERO. Et sunt juris verba: à quibus etiam ASSERTORES dicuntur vindices alienæ libertatis*, &c. Hinc ¶ *Asserere in servitutem*, i. e. in servitutem conjicere, Liv. lib. 3. cap. 44. *Sapientiæ sibi nomen asserere*, Quintil. libr. 12. cap. 1. ¶ 3. *Asserere* & pro affirmare vulgò ponitur; dubium, an satis idoneo & locuplete auctore: quod Theodosiano demum ævo sic loqui cœptum, Schoppius in Famiani Infamia observat. Sed antiquior omnino notio est. Tacitus libr. 16. cap. 2 *Per quos nosceret, an vera adsererentur.* Justinus lib. 28 cap. 2. *Romam mittit, qui Senatui assereret, puerum illum ex Ariarathe genitum*, &c. An vero Ciceronis etiam & æqualium hæc significatio sit, ut quidam contendunt, vide Curis Posterioribus Cellarii excussum disputatumque.

¶ Assertio, affirmatio, demonstratio, Cicer. 1. Acad. c. 11. Sed alii *assensio* legunt.

¶ 2. Vindicatio, vindicta, qua in libertatem asserimur. Vet. Glos. καρπηρὰς, *Vindicta, Assertio.*

¶ Assertor, καρπηρὶς, vindex. Livius libr. 3. cap. 44 sic *asserD torem* vocat, qui Virginii filiam, quasi servam suam, ficta caussa repetebat. Seneca Epist. 13 *Catoni gladium, assertorem libertatis, extorque.* Et Suetonius Cæs. cap. 80 *Populo detrectante dominationem, atque assertores flagitante.* Prudentius Romani hymno ineunte:

Romane Christi fortis adsertor Dei.

i. e. confessor & martyr, qui & ipse gloriam Christi asserebat vindicabatque.

¶ Assertorius, ut *Lis assertoria*, in Codice, de assertione tollenda, sub init.

¶ Circumserere, umher säen/ um was herum säen. Plinius lib. 21 cap. 12 *Genistas circumseri alvearibus gratissimum.*

¶ Conserere, ut, *Conserere agrum*, besäen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 52 *Indus omnium fluviorum maximus non aquâ solum agros lætificat, sed etiam conserit.* ¶ *Manum cum hoste conserere*, est pugnare: quod & ad disceptationes civiles transfertur. Varro lib. 5. de LL. *Sic CONSERERE MANVM dicimur cum hoste.* Corn. Nepos Hannib. cap. 4 *Cum his manum conserit: utrosque profligavit.* Sic *EX IVRE MANV CONSERTVM.* Ennius 8. Annali apud Cicer. pro Muræn. cap. 14, & Gellium l. 20. c. 10 A

Miscent inter sese inimicitias agitantes:
Non ex jure manu consertum, sed magè ferro
Rem repetunt regnumque petunt, vadunt solidâ vi.

Sed utrobique, non *manu consertum*, sed *manum consertum* legendum esse ex Gellio patet, qui & ipsam rem explicat: quem vide c. 1.

¶ Consitus, besäet. ¶ Tralate Plautus Menæchm. act. 5. sc. 1. v. 4. *Consitum senectute*, id est, plenum dixit. Catullus similiter:

- - cæcâ mentis caligine Theseus
Consitus. i. e. oppletus.

¶ Consitio. Cic. de Senect. c. 15. extr. *Nec consitiones modo delectant, sed etiam insitiones.* Apud Tertullianum l. 2. ad Nation. c. 11 legitur *consatio*, eodem sensu.

¶ Consitura, Besäung. Cicer. fragm. de Republica. *Agri consitura.*

¶ Consitor, Ovid. 4 Metam. v. 14. *consitor uvæ.*

¶ Consertus, alia forma, & ex alia notione, quo *Sero* idem est, quod *necto*, de qua Vossius in Etymol. consulatur. Virgil. 3. Æneid. v. 594

Consertum tegumen spinis.

Quod Servius *illigatum* interpretatur. Hinc

¶ Conserte, adverb. i. e. connexe. Cicero de Fato c. 14 *Omnia naturali colligatione conserte contexteque fiunt.*

¶ Consertio, connexio, implicatio. Arnobius l. 3. p. 107 *adservicum necessarias flexiones consertionibus verticum, atque ossa substructione fulciri.*

¶ Desero, deserere: Sic Varro l. 1. de re rust. c. 23 *desita semina* dixit, de depositis malleolis in agro furcolario. Livius vetus Poëta apud Macrob. l. 2. Saturn. c. 14

Hoc genus arboris in prælatis finibus Græjis
Deseruere novos fructus mortalibus dantes.

Stipes desertus in agris, i. e. defixus, depactus apud Tibull. lib. 1. Eleg. 1. v. 17. Utroque enim modo dicebant *deserui*, & *desevi*; *desitus* & *desertus*. ¶ 2. Deserere, derelinquere, verlassen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. vers. 36 *Tum autem hoc timet, ne deseras se.* Et in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 7. *Omnes noti me atque amici deserunt.* Et in Heaut. act. 2. scen. 3. v. 17 *Me in his deseruisti malis.* Sic, *Deserere suam caussam*, Cicer. de Fato cap. 6. *Jus suum*, pro Cæcin. cap. 35. *officii partes*, lib. 1. de Finib. cap. 7.

¶ Desertus, wüst/ öde. ut, *Deserta solitudo*, Cic. 2. de Divin. c. 19. eine Wüste. Et *Regio desertissima*, Idem lib. 6. fam. ep. 18. extr. ein unbewohntes Land. *Desertior locus*, lib. 13. ad Attic. epist. 22. *Via deserta & inculta*, pro Cæl. cap. 18. *Nihil turpius nec desertius*, Idem ad Q. fratr. lib. 3. epist. 4. Et pro Sextio cap. 67. pr. *Sepulcrum desertissimum in litore Dyrrhachino relictum est.*

¶ Desertum, ἔρημος, solitudo, eine Wüsten. Singulari numero frequens tritumque scriptoribus; ut exemplis Tertulliani, Hieronymi, Prudentii ostendimus alibi. Curæ Posteriores revolvantur, si pretium videtur. Pluralis autem optimi cujusque scriptoris est, ut *Deserta arduæ*, 3. Georgic. v. 291. *Vasta*, Plin. lib. 5. cap. 4. &c.

¶ Desertor, qui deserit. *Desertor communis salutis*, qui salutem communem non curat, Cic. de finib. lib. 3. cap. 19. *Desertores salutis meæ*, ad Quir. post red. cap. 5. Hinc *desertor* ac *proditor* conjunguntur apud Cæsarem 6. Gall. cap. 22, & Tacitus 1. Histor. cap. 72. num. 2. De corruptis Hannibalis militibus Livius lib. 23 cap. 18. extr. *neque alia latebræ, quam Capua, desertoribus erant.*

¶ Desertrix. Tertullian. de Habitu Mulier. c. 1 *Divinæ legis prima desertrix.*

¶ Desertio. Livius l. 41. c. 24 *Desertio juris humani*, Verlassung/ Hindansetzung.

¶ Indesertus, non desertus. Ovid. 2. amor. eleg. 9. v. 52

Indeserta meo pectore regna gere.

¶ Differere, hinc inde serere. Item *Disputare.* Varro lib. 5. de LL. *Ut olitor differit in areas sui cujusque generis res; sic ii oratione qui facit, DISERTVS.* Cic. lib. 12. fam. epist. 7. *Quod in senatu pluribus verbis differui, & dixi in concione.* Idem 3 de natura Deorum extr. *Quæ disputans differere malui, quam judicare.* Ergò *differere* est proferre, quæ de re aliqua dici possunt, non quæ statui debent. Lampridius in Alexandro Severo: *De quo in libro suo Marius Maximus loquitur, quum Adriani disseret vitam*, i. e. exponit, enarrat.

¶ Disertus vide inferius paullo, post hujus verbi frequentativa.

¶ Dissertare, frequentativum, differendo seu disputando contendere, Gell. lib. 7. cap. 14 *Seorsum quisque ostentandi gratia magno conventu hominum dissertaverunt.* Et Cato apud Festum in CITERIA: *Quid ego cum illo dissertem amplius? quem* &c.

¶ Dissertatio, Plin. 10, cap. 68; extr. *Reliqua subtexetur dissertatio.* Et Gellius lib. 10. cap. 4. *Res in Philosophia dissertationibus celebris.*

¶ Dissertator. Prudentius Apotheos. v. 786

Occur-

Occurrit dubitans hic dissertator, & illud Objicit.

¶ Edisserere, plane disserere. Cic. 2. de Leg. c. 22 *Neque necesse est, edisseri a nobis*, &c.

¶ Edissertare, frequent. Arnobius principio lib. 2 *Edissertate nobis & dicite, quid rei, quid caussa est*, &c. Idem lib. 1. p. 34 *Illa sunt ab hominibus scripta, mortalibus edissertata sermonibus.* Tertullianus de Resurr. Carn. cap. 33 *Parabolam invenias edissertatam.*

¶ Edissertatio. In Plinii loco, quem paullo ante in *Dissertatio* notavimus, plures MSS. libri habent, Harduino observante, *edissertatio.*

¶ Edissertator. Ausonius Ludi Sapientum prologo extremo:

- - - - Veniet Ludius
Edissertator harum, quas teneo minus.

¶ Disertus, qui bene disserit, der wohl von Sachen reden kan/ beredt. Differt tamen ab *eloquente:* Is enim est, qui perfecte omnibus artibus & virtutibus ad dicendum necessariis instructus est. Cicero in Oratore cap. 5 *Antonius disertos ait se vidisse multos, eloquentem verò neminem.* Quod & Quintilianus procœmio lib. 8 repetiit. *Litera diserta*, Cicer. 3. fam. ep. 11. *Oratio diserta & oratoria*, Idem 1. de Orat. cap. 54. Et, *Ad vinum diserti*, Idem pro Cœl. c. 28. *Epistola disertissima*, Idem ad Attic. l. 7 epist. 2. extr.

¶ Indisertus, unberedt/ ut, *Interpretes indiserti*, Cicer. 3. de Fin. cap. 4. Idem de Orat. l. 3. c. 35 *Malim equidem indisertam prudentiam, quam stultitiam loquacem.*

¶ Diserte, adverbium, *dicere diserte*, Cicer. de orat. libr. 1. c. 10.

¶ 2. Sed, *cum in fœdere diserte additum esset, id ita ratum fore, si populus censuisset*, id est, expresse, deutlich/ ausdrücklich/ klar. Livius lib. 21. cap. 19. Superl. Livius lib. 39. cap. 28 *disertissime planissimeque in eo* [decreto] *scriptum est.*

¶ Dicitur etiam *Disertum*, Plaut. Sticho a. 1. sc. 3. v. 87. Adde Nonium ex Accio & Titinnio.

¶ Indiserte, undeutlichen. Idem ad Q. fr. l. 2. ep. 1. *Orationem meam non indiserte collaudavit.*

¶ Perdiserte, valde diserte, sehr deutlich. Cicer. 1. de Orat. cap. 14 *Constat, perdiserte populo rationem operis sui reddidisse.*

¶ Disertitudo, eloquentia. Hieronymus Epist. 61 ad Pammach. cap. 4 *Nisi tibi disertitudinis tuæ fluvius inundasset.* Idem Epist. 51. ad Domnionem: *Det nobis occasionem respondendi disertitudini suæ.*

¶ Exsero, seu Exero, ἐξείρω vel ἐξερύω, exerere, extrahere est, herfür thun/ heraus strecken/ ut, *Exerit se domicilio cochlea*, Plin. lib. 9. cap. 32. Sic, *Exserere manum*, Livius libr. 8 cap. 9. *linguam*, Idem libr. 7. cap. 10. Et Seneca Herc. fur. vers. 594 de Phœbo:

Illustre latis exerit terris caput.

¶ 2. *Exserere* etiam est in apertum dare, videndum præbere, seu exhibere, promere. *Exserere principem*, eleganter dixit Suetonius Tiberio cap. 33, asserente ei hanc lectionem Casaubono. Nam in quibusdam libris, *exercuit principem*; quod alterius glossema videri possit. *Exeruit principem*, i. e. facto ostendit, se principem esse: egit ea, quæ principis sunt, vim principatus exercuit. Plinius lib. 8 Epist. 7 *Sumam tamen personam magistri: exeramque in librum tuum jus, quod dedisti.*

¶ Exertus sive Exsertus, hervor gereckt. Plinius lib. 11. cap. 37 [sect. 61] *Exserti dentes apro, hippopotamo, elephanto.* Ovidius 3. Fastor. v. 814

Ensibus exsertis bellica læta Dea est.

Et Seneca Herc. Oet. v. 1547

Fœmina exsertos feriat lacertos.

¶ Exserte, sive Exerte, adverbium. Apulejus lib. 1. Metam. p. 109 *Janitor introrupit; exserte clamitans.* Spartianus Vita Severi cap. 3 *Tribunatum severissime exertissimeque egit.* id est, exactissime.

¶ Exertare, frequentativum, Virg. 3. Æn. v. 425

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem &c.

¶ Inserere, pfropffen/ setzen. Columella l. 5. c. 11. pr. *Omnis surculus omni arbori inseri potest, si non est ei, cui inseritur, cortice dissimilis.* Virg. Eclog. 1

Insere nunc Melibœe pyros, &c.

¶ 2. *Inserere*, interponere, immiscere, mit einbringen/einführen/ mit untermengen. Ovid. 2. Tristium v. 444

Historiæ turpes inseruisse jocos.

Et Plinius l. 3. epist. 19. pr. *Prædia agris meis vicina, atque etiam inserta.* ¶ Sed *Puero cibum in os inserere*, Cic. de Orat. l. 2. c. 39. Et, *Inserere collum in laqueum.* Idem in 6. Verrina cap. 17. hinein stecken.

¶ Insertare, frequent. Virg. 2. Æneid. v. 672

Clypeoque sinistram Insertabam aptans.

Et Silius l. 5. v. 483 *nubibus insertans caput*, sc. arbor. Et Prudentius Apotheos. v. 464

Jamque insertatæ reserarat viscera cultro.

¶ Inserta, æ, qua voce Publius Syrus pro *Emblemate* usus est. Vide supra *Emblema.*

¶ Insitus, insitum, innatum. eingepflantzt/ angebohren. *Insitum & innatum animis vitium*, Cicer. in Verr. 6. cap. 48. Et, *Habere insitam quandam vel potius innatam cupiditatem scientiæ*, lib. 4. de Finib. cap. 2. Item, *Insitus menti amor cognitionis*, ibidem cap. 7. *Feritas insita*, Livius lib. 34. cap. 20. eine angebohrne wilde Art. Horat. 4. Carm. od. 4

Doctrina sed vim promovet insitam.

¶ Insitio, Pfropffung/Setzung. Cic. de Sen. cap. 15. extr. *Consitio & insitio delectant*, säen und pflantzen ist eine Lust. ¶ Plin. *Insitus*, pro insitione dixit l. 14. c. 3. pr.

¶ Insitîtius, um, quod est insitum. Plin. l. 4. epist. 3. fin. *Neque conjectura eget, quid sermone patrio exprimere possis, cum hoc insititio & inducto tam præclara opera perfeceris.*

¶ Insitivum, Gell. l. 12. c. 1 *Insitivum alimentum* vocat lac alienæ nutricis, diversum a lacte matris, quæ in utero fœtum nutrivit. *Insitiva pyra*, Horat. in Epod. 2. v. 10.

¶ Interserere, mit unterstäen/ Columell. l. 3. c. 16 *Malleolus ordinariis vitibus interserendus est.* ¶ 2. Interponere. Plin. l. 3. ep. 19 *peregrinatio interserta.*

¶ Obserere, überstäen/ besäen. Cicero libr. 2. de Legib. cap. 28 *Obducta terra erat: frugibus obserebatur.*

¶ 2. Sed *Pannis annisque obsitus*, id est, senex pannosus, alt und zerlumpt. Terent. in Eun. act. 2. scen. 2. v. 5. Et Livius libr. 2. cap. 23 *Obsita squalore vestis*, alt und unflätig. *Obsitus ævo*, Virg. 8. Æneid. v. 307.

¶ Proserere, idem quod exserere. Avienus Phænom. Arat. v. 111 *Proserit Hydra caput* &c. Et in Orbis descriptione v. 342 de Nilo:

- - - scissusque vagis anfractibus æquor
Proserit, & ponto septem fera explicat ora.

¶ Prōsătus, natus, genitus. Nemesianus eclog. 3. v. 63

Quin etiam Deus ille, Deus Jove prosatus ipso.

De Baccho loquitur.

¶ Reserere, wiederum besäen/ auffs neue pflantzen/ Plin. lib. 18. cap. 20.

¶ Subserere, Columell. lib. 4. cap. 15 *Vineam subserere*, id est, sub aliquo serere. ¶ Metaphorice Ammianus l. 16. c. 10 *Res monuit, de Eleutherio pauca subserere, forsan non credenda.* Mit einmengen/ nachsetzen.

¶ Transserere, transplantare. Stat. l. 2. Silv. 1. v. 101

Vidi transsertos alieno in corpore ramos
Altius ire suis.

SERPHVS, σίρφος, animal minutulum est, simile formicæ, vide in Chil. Ἔστι καὶ μύρμηκα, καὶ σίρφον χόλη, h. e. *Inest & formicæ & serpho sua bilis*, auch ein Wurm krümt sich/ wenn man ihn tritt.

SERPO, serpere, repere, paulatim progredi, kriechen. *Vipera serpit humo* Ovid. 3. Pont. epist. 3. v. 102. ¶ 2. Sed, *Hedera serpit*, flicht sich weit umher/ brett sich aus/ Virg. 3. Georg. v. 469. Et Cicer. de amicit. c. 23 *Serpit, nescio quomodo per omnium vitam amicitia*, erstrecket sich/ brettet sich aus. *Serpit ac prodit consuetudo*, Idem in Verrem Divinatione cap. 22. Et Virg. 3 Georg. v. 469

Dira per incautum serpunt contagia vulgus.

Martial. l. 1. epigr. 79

Inque ipsos vultus serperet atra lues:

sich flechten. *Malum obscure serpens multas provincias occupavit*, Cicer. 4. Catil. cap. 3, heimlich fortschleichen. *Serpit flamma*, Livius lib. 30. cap. 6. greifft um sich. *Serpit rumor*, Cicer. pro Mur. cap. 21. extr. kömmt weit aus. *Serpit ulcus*, Celsus lib. 6. c. 18. *Serpentia ulcera*, Plin. 34. c. 15. sect. 46. Geschwär/ so um sich fressen.

¶ Serpens, nomen generale omnium, quæ serpunt. Hinc *Serpentes* pro pediculis etiam posuit Plinius, ubi Pherecydis Philosophi obitum lib. 8 cap. 51 narrat. ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν pro *Colubro* ponitur: & dubii est generis: eine Schlang/ ut, *Serpens dira*, Ovid. Metam. 2. v. 651. *Lubrica*, Lucret. 4. v. 38. & *Cærulea serpens*, rursus Ovid. Metam. 3. v. 38. Et Lucan. l. 6. v. 491

Humanoque cadit serpens afflata veneno.

Cornelius Nepos in Hannibale c. 10 *Imperabit quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi*, &c.

Ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γένηται,

hoc est, *Serpens, nisi deboret serpentem, non fit draco*, id est, Potentes crescunt aliorum damnis. Vide Chiliad.

¶ Serpentiger, *Serpentigeri gigantes*, Ovid. 4. Trist. eleg. 7. v. 17. Sed in MSS. *serpentipedes.*

¶ Serpentigenæ, ex serpentibus nati apud eundem l. 7. Metamorphoseos v. 212.

¶ Serpentipedes in MSS. apud Ovid. 4. Trist. eleg. 7. v. 17 gigantum epitheton, ut modo in *Serpentiger* diximus. Sane & Macrob. l. 1. Saturn. c. 20 *Gigantum pedes in draconum desinebant.* Quo quid figmento significatum sit, ibidem ipse interpretatur.

¶ Deserpere, id est, deorsum serpere. Apulejus Apolog. pag. 315 *Lanugo malis deserpit.* Atque ita etiam Statius 6. Thebaid. v. 585

Deserpitque genis, nec se lanugo fatetur
Intonsæ sub nube comæ.

¶ Inserpere, daher kriechen / einschleichen. Statius 1. Thebaid. v. 340 *– – – jam somnus avaris*
Inserpit curis.
Et Apulejus l. 7. p. 189 *ei lanugo malis inserpebat.*

¶ Proserpere, daher kriechen / herfür kriechen. Plaut. in Asin. act. 3. sc. 3. v. 105 *Eat proserpentem bestiam, duplicem ut habeam linguam.* Ammian. l. 15. c. 20 *Malum ultra proserpens.*

SERPYLLVM, Ἕρπυλλον, herba agrestis nota, a *serpendo* dicta, quod quæcunque ejus pars terram attingat, in eâ radices demittat, Quendel/ Feldpoley/ oder Hünerkohl. Vim habet venenis serpentum resistentem. Ideo Virgil. dixit Ecloga 2. v. 10
Thestylis & rapido fessis messoribus æstu
Allia, serpyllumque, herbas contundit olentes.

¶ Serpyllifer. Sidonius lib. 8. epist. 11 in carmine: *Qua serpylliferis olet catenis.*

SERRA, æ, πρίων, instrumentum ferreum dentatum, quo ligna fabri divellunt, eine Säg. *Serra secare*, von einander sägen/ Martial. l. 14. epigr. 143. *Vitem serrâ præcidere*, apud Columell. de Arbor. cap. 9. *Serram ducere cum aliquo*, apud Varronem, pro altercari, cum aliquo, invenitur. Quemadmodum *Serraculum ducere*, eâdem mente JCtus ad L. Aquiliam dixit, ut Cujacius interpretatur. Possit & apud Varronem legi *Sertam ducere cum aliquo.* *Serta* enim τὸ χοινίον restis, funiculus, quemadmodum eâ voce usus Palladius. Ut *sertam ducere*, Varroni sit idem, quod Terentio *restim ductitare.* Tractum hoc a saltantibus, qui aliquando restem tenentes hærebant. Vel puerorum ludo, qui dicebant, sparteam restem, & tamdiu trahebant, donec aut rumperent, aut alterutrer, omissa funis prehensione, in nates caderet. Vide Scaligeri Conjectan. pag. 240. Et supra *Sertum*, in *Sero.*

¶ 2. *Serra* rursus Bellua est marina, cute aspera, dentata ab imo ad summum usque acutis robustisque dentibus similitudine serræ, Gesnerus.

¶ Serrago, inis, Sägspäne.

¶ Serrula, diminut. Cic. pro Cluentio c. 64 *Adunca ex omni parte dentium, & tortuosa serrula.* Columella de arbor. cap. 6 *Nodum serrula desecare.* Onomast. *Serrula*, πριόνιον.

¶ 2. Serrula, Campana herba, eadem quæ Melilotos est. Vide *Melilotos.*

¶ Serrarius, Gloss. Cyrilli: *Serrarius*, λιθοτρηγός.

¶ Serro, serrare, sägen. Veget. de re mil. l. 2. c. 25. *Materia ac pali dedolantur atque serrantur.* Gloss. *Serro*, πρίζω.

¶ Serrabilis, e, quod serrâ facile secari potest. Plinius l. 16. c. 43 *Serrabilia ac fissilia, quæ modice humida.* Ita partim ex MSS. vestigiis, partim ingenio suo & conjectura restituit Harduinus, quod auctor Theophrasti ὑπρεσιμα καὶ ἰυχιμα Latine vertere in animo habuerit.

¶ Serratura, serrandi actus. Palladius l. 3. c. 17 *Post serraturam, plagam ferramentis acutis nitidamus.*

¶ Serratus, *Dentes serrati*, qui pectinatim coëunt, ut in canibus. Dentium enim tria genera recenset Plinius: *Serratos*, ut canum, serpentum & piscium; *Continuos*, ut hominum; *Exsertos*, ut aprorum, l. 11. c. 37. ¶ *Serrati* nummi sunt etiam Plin. & Tacito de Germ. cap. 5. sic dicti ab impressa serræ nota.

¶ Serrata, Chamædrys est herba, a serrata forma foliorum, Plin. l. 24. c. 15. Vide *Chamædrys.*

¶ *Serratula* herba est betonica, Plin. l. 25. c. 8.

SERTŌRIVS, Σερτώριος, e Nursia oriundus, cum Cinna partes Marianas moderate sectatus est, & in Hispaniam tandem profugiens rem ibidem bene & fortiter gessit. Ejus vitam habes apud Plutarchum. Pompejus potitus Hispania literas Sertorii omnes, inter quas multorum erant ducum epistolæ, quibus ad res novas incipiendas mutandámque Rempubl. Sertorium vocabant, combussit, ut permitteret malos & pœnitere & fieri meliores. Plutarch. in Apophthegmatibus.

Sertum, quære in *Sero.*

SERVIA, æ, regio Europæa, olim Mœsia Superior dicta, inter Danubium a septentrione, & Illyrios ac Macedonicos montes ab austro intercepta. Nomen habet a *Sirbis* sive *Serbis*, Scytharum gente, illas sedes circa decimum, ut putatur, Christianorum seculum occupantibus. Vid. Histor. medii ævi. Alii latiores ipsis fines ab occasu tribuunt, qui in Hungariam usque & Bosniam excurrant. Vide Baudrandum.

SERVIVS, Grammaticus fuit, Servius Maurus Honoratus, scripsit commentaria in Virgilii omnia scripta.

SERVIVS TVLLIVS, sextus Romanorum rex, præfuit Romano imperio per annos 44. Vid. Livium.

SERVIO, servivi, servire, dienen. ut, *Sedulo servire*, Plaut. Menæch. a. 5. sc. 6. v. 17. in veteribus libris, ubi hodie *sedate* pro *sedulo* legitur. *Servire liberaliter*, redlich dienen/ Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 11. *Commodis alterius servire*, Idem Heaut. Prolog. v. 50. *Commodis Reipubl. servire*, Cic. Divin. in Verr. cap. 20. gemeinen Nutzen befordern. Sed *servire alicui*, *inservire alicui* pro saluti alicujus consulere, officia offerre, dedecora sunt Latini stili, ex Germanismo nata. *Servire rei*, die Nahrung warten/ Terent. a. 2. sc. 1. v. 27 in Hecyra. Et Cic. 8. ad Attic. epist. 3 *Cum sit necesse tempori servire, & non amittere tempus, cum sit datum*, sich in die Zeit schicken. *Servire scenæ*, vide *Scena.* *Servire valetudini*, Cic. 1. ad Q. frat. ep. 1. extr. Gesundheit in acht nehmen. *Servire famæ, existimationi, gloriæ*, id est, dare operam, Cicero passim. ¶ Passivo usus est Seneca de Tranquillit. animi c. 9 *Assuescamus ergo cœnare posse sine populo & servis paucioribus serviri, &c.*

¶ Servitium. Dienst/ Auffwartung. Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 51 *Ego Pamphile hoc tibi pro servitio debeo.* Virg. 1. Eclog. vers. 41
Quid facerem, neque servitio me exire licebat.
Jugum servitii ferre, dixit Statius l. 3. Silv. 4. v. 33
– – – Tu sordida tecta jugumque
Servitii vulgare feres?
Sallustius in bello Jugurth. cap. 62 *Gravis casus in servitium de regno.* Quod auctor Thebaidos Tragœdiæ ita expressit v. 598 *In servitutem cadere de regno est grave.* ¶ 2. Cicero *Servitia* pro servis ipsis dixit Orat. 4. in Catil. cap. 6, *Ad everienda fundamenta Reipubl. servitia concitabit.* Idem in 7. Verr. cap. 4. *Cœptum esse in Sicilia moveri aliquot locis servitium suspicor.* Dienst-Volck / Leibeigene.

¶ Servitus, Dienstbarkeit. Terent. in And. act. 1. sc. 1. v. 9 *Ut semper tibi justa & clemens fuerit servitus, scis*, ein leidlicher Dienst. *In servitutem pauperem ad litem dare*, Terent. Phorm. act. 4. sc. 3. v. 48. *In servitutem adducere*, Cic. in Pison. cap. 34. *abstrahere*, Cæs. 7. Gall. cap. 14, in Dienstbarkeit führen. *Servitutem alicui imponere*, vel *fundo servitutem imponere*, Cicer. lib. 3. ad Q. fratr. ep. 1. cap. 2. Beschwerungen auffliegen. *Servitutem pati*, Cicer. 6. Philipp. cap 7. *Servitus postremum malorum omnium non modò bello, sed morte etiam repellendum*, Cic. 2. Philipp. cap. 44. Et, *Omnis est misera servitus*, Philipp. 10. cap. 9. Et, *Quem Jupiter odit, servum hunc primum facit.*

¶ 2. Cæterum *servitutis* vocabulum non de hominibus tantùm, sive personis dicitur, sed & de rebus: ut, *prædiis, ædificiis.* Qui usus in jure frequentissime occurrit. Vide JCtos.

¶ Servitudo quoque apud Livium l. 24. c. 22 reperitur: verum in rarissimis, si non in suspectis, ponendum est.

¶ Servus, qui alieno paret domino, ein Dienstbot/ Knecht. Martial. l. 2. epigr. 31
Non bene crede mihi servo servitur amico.
Plaut. in Mostell. act. 4. sc. 1. v. 16 *Ut servi suum volunt herum esse, ita est, Bonus cum probus est*, &c. Idem in Milit. glorioso act. 2. scen. 6. v. 80 *Homini servo suos domitos habere oportet oculos, & manus orationemque.* Claudian. l. 1. in Eutropium v. 183
– – – nec bellua tetrior ulla est,
Quam servi rabies in libera colla furentis.
Varro, *Crede mihi plures dominos servi comedêre, quam canes*; citat ex libro de educandis liberis Nonius. Cæterum duplicis generis *servi* erant, alii *publici*, alii *privati.* *Privati*, qui in privati cujusque serviebant familia: *Publici*, qui ex devicta captivaque gente ad Reipubl. usus seligebantur: qui sibi nomina accipiebant, vel a provincia, ut *Brutiani*, *Cyprii*; vel a victoribus, ut *Clodiani*, *Gelliani.* Vide Lipsium lib. 1. Electorum cap. 12, itemque in 2. Annal. Taciti pag. 95. *Servis non est etiam*, Οὐ δούλοις σχολή, Vid. Chiliadas.

¶ Servulus, *observabam mane illorum servulos*, &c. Terentius Andr. a. 1. sc. 1. v. 56. ¶ *Servulos* etiam per urbanitatem atque blanditiam profiteri se solebant, qui cultum & obsequium suum erga alios testari volebant: quemadmodum & nos dicimus: Ihr Herrn Diener. Quintil. Declamat. 301 *Si de me quoque interrogasset, respondissem*, SERVVLI TVI SVMVS.

¶ Serva, eine Dienstmagd. Ulp. Lege 1. pr. Dig. de servo corrupto: *Ait prætor: Qui servum, servam, alienum, alienam recepisse* &c. Florus l. 1. c. 6 de Servio Tullio: *matre serva natus:* nisi hic adjectivum velis esse, de quo mox dicemus.

¶ Servula, diminutivum. Cic. l. 1. ad Attic. epist. 11 *Per manus servulæ servari & educi.*

¶ Servus, a, um, adjectivum, dienstbar. Cic. pro leg. Agrar. 3. c. 2 *Prædia libera meliore jure sunt quàm serva*, Lucan. l. 6. v. 152 *O famuli turpes servum pecus!*

¶ Servīlis, adjectivum. *Jugum servile*, Cic. 1. Philipp. c. 2. *Officia servilia facere*, Propert. l. 4. eleg. 10. Sunt autem servitia officia, quibus maxime corpus exercetur, quæque in operæ mercenario, & servili versantur. *Animi serviles alte tumescunt.* Claud. l. 1. in Eutropium v. 176.

¶ Serviliter. Cic. 2. Tusc. c. 23 *In dolore maxime est providendum, ne quid timide*, &c. *ne quid serviliter muliebriterve faciamus.*

¶ Adservire, ut, *Contentione vocis adservire*, id est, servire, Cic. 2. Tusc. c. 23.

¶ Conservus, qui cum aliis servis eidem servit domino, ein Mitknecht. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 71 *Conservis ad eundem præcipio modum.* Cic. ad Cass. 12. fam. 3 *Dominum ferre non potuimus, conservo servimus.*

¶ Conserva. *Summa formæ conserva*, Ter. in Eun. a. 2. sc. 3. v. 74.

¶ Conser-

¶ Conservula. Senec. controvers. 21. p. 269.

¶ Conservitium, Plaut. Capt. act. 2. sc. 1. v. 49 *Oro te per precem, per fortunam incertam, perque conservitium commune.*

¶ Deservio, deservire, idem fere quod simplex. *Deservire amicis*, Cic. pro Sylla cap. 19. & *cuibus deservire*, lib. 1. Offic. cap. 30. *Deservire rebus debuit*, Idem in Partit. c. 23. Et Plinius lib. 7. ep. 7 *Moleste fero, quod deservire studiis non potes*, des Studierens abwarten.

¶ Inservire, dienstlich seyn/zu willen seyn. Cicer. 1. offic. cap. 15 *A quo plurimum sperant, ei potissimum inservium. Inservire suis commodis*, id est, utilitati suæ consulere, Idem de Finib. lib. 2. cap. 30. *Inservire valetudini*, lib. 16. fam. epist. 17. *honoribus*, l. 2. Offic. cap. 1. hoc est, operam dare, nach Aemptern trachten. Sed *inservire honori alicujus*, est dignitati alicujus consulere, über eines Respect halten. Cic. l. 3. epist. 13 ad Appium: *inserviebam honori tuo.*

¶ Præservire, idem quod simplex, einem auffwarten. Plautus Amphitr. prologo v. 126

Ut præservirt amanti meo possem patri.

¶ Subservire, zu der Hand gehen/ Knecht seyn. Plaut. in Menæch. act. 5. sc. 2 v. 16 *Viros subservire sibi postulant, freta dote, feroces*, wollen die Männer zu Knechten haben/ &c. Terent. in Andr. act. 4. sc. 4, 14. *Tu ut subservias orationi meæ, utcunque opus sit verbis, vide.*

SERVO, servare, halten/ erhalten. Plaut. in Epid. act. 3. scen. 2. vers. 43 *Me quidem certò servavit consiliis suis*, hoc est, conservavit vel liberavit, er hat mich erhalten/ errettet. Terent. in Eun. act. 5. sc. 8. v. 19 *Serva, obsecro, hæc nobis dona.* Sic dicimus: *Servare amicitiam*, Cic. de Amic. c. 7. extr. *jusjurandum*, Nepos Ages. c. 2. Et Horat. 1. Epist. 16. v. 41

Qui consulta patrum, qui leges juraque servat.

Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 42 *Certum est servare in eo, quod dixi, fidem.* Et, *Servare ordinem*, Livius lib. 26. cap. ult. *Eundem cursum constantissime servare*, Cic. 1. Tusc. c. 28. ¶ 2. Sæpe pro *observare* ponitur, præsertim quum de cælo aut aëriis agitur: est enim vocabulum aruspicum. Lucanus l. 1. v. 601

Et doctus volucres augur servare sinistras.

Idem. lib. 5. v. 395

Nec cælum servare licet: tonat augure surdo.

Sic idem lib. 8. v. 171

Doctus ad hæc fatur taciti servator olympi.

Ita & Cicero; Virgilius, & alii usi. Vide infra & *Inservare.* Sed & ad alia transfertur in ejusmodi significatione. Terent. Eun. act. 4. sc. 7. v. 10 *Solus Sannio servat domi.* Plautus Mostell. a. 2. sc. 2 *Nemo natus in ædibus servat.* Idem Rudente act. 4. sc. 1

Sed uxor scelesta me omnibus servat modis,

gibt gnau Achtung auff mich. Ovidius l. 1. Metam. v. 684

Vincere arundinibus servantia lumina tentat.

¶ *Servantissimus æqui*, Virg. 2. Æn. v. 427.

¶ Servator, qui servat & liberat, σωτὴρ, ein Helffer / Heyland. Livius lib. 34. cap. 50 *Imperator persequentibus eundem servatorem liberatoremque acclamantibus*, &c. *rediit.* Vide supra *Salvator.* Inscr. Grut. p. 18. n. 6 IOVI SERVATORI. Peculiariter Medicis hic titulus datur. Vid. Barth ad Stat. 5. Thebaid. p. 19.

¶ Servatrix. Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 4. v. 15 *O mea Bacchis, servatrix mea.* Prosper Aquitanicus de Provident. v. 557 *aqua servatrix*, id est baptismus. Inscr. Grut. p. 97 n. 6 PROSERPINAE SERVATRICI.

¶ Servabilis, quod servari potest, das zu erhalten ist. Ovidius l. 4. Trist. eleg. 5 v. 21

Et tutare caput nulli servabile.

¶ Adservare vel Asservare, diligenter servare, verwahren. *Magna diligentia aliquid asservare*, Plaut. Captiv. act. 1. sc. 2. vers. 6 *Negligenter adservare*, Cicer. pro Cæcin. cap. 26. *Asservari custodiis*, Idem 7. in Verrem cap. 30. ¶ 2. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 3. v. 32 *Et qui nunc, here, hic tibi asservandus est*, id est, animo & oculis diligenter observandus, du must ein fleißiges Auffsehen auf ihn haben.

¶ Conservare, fovere, tueri, adservare: erhalten. *Conservare libertatem populi*, Cic. 11. fam. ep. 7. *Conservari salvum*, Idem 3. Catil. c. 10. *Memoriam alicujus rei conservare*, Id. 4. famil. epist. 13. extrema. Et lib. 2. offic c. 24. extrem. *Res familiaris conservari debet diligentia & parsimonia.*

¶ Conservator. Idem ad Attic. libr. 9. ep. 11 *Me conservatorem & parentem hujus urbis nonnulli dixerunt.* Idem pro Sextio cap. 24 *Custos & conservator imperii.* Est & Jovis cognomen in multis Inscriptionibus antiquis, IOVI CONSERVATORI. Vide Gruter. p. 18. 19. &c. Est & ubi simplex & compositum conjunguntur, ibidem p. 18. n. 6 IOVI O. M. SERVATORI CONSERVATORI, &c. quasi discrimen insigne subesset.

¶ Conservatrix. *Omnis natura vult esse conservatrix sui, ut & salva sit, & in genere conservetur suo*, Idem de Finibus libr. 5. cap. 9. Trebell. Pollio de Zenobia: *Conservatrix thesaurorum ultra fœmineum modum.* Inscriptio vetus apud Reines. pag. 161 FORTVNAE CONSERVATRICI. Et in nummo Otaciliæ, quæ Philippi, imperatoris Romani, uxor fuit, apud Vaillantium Tom. 1. pag. 160 IVNO CONSERVATRIX. ¶ Est & titulus matrum familiæ. Gruter. Inscript. pag. 815. num. 5. PHAENVS OCTAVIAE IVCVNDAE CONIVGI BENEMERENTI CONSERVATRICI. Reinesius pag. 717. n. 18 CONIVGI CONSERVATRICI &c. Adde Gruter. p. 1142. n. 2.

¶ Conservabilis. Tertullianus l. 2. adv. Marcion. c. 13 *Bonum conservabile.*

¶ Inservare, idem quod servare. Stat. 8. Theb. v. 194

Elysias dedit inservare volucres.

Ubi Lutatius Scholiastes: *Proprio*, inquit, *usus est augurii verbo, Quo, dum captant auguria, dicuntur* CAELVM SERVARE. Reperies hoc apud eundem vatem verbum 6. Thebaid. v. 932. Vid. Barth. ad locum priorem Statii p. 826.

¶ Observare, auff ein Ding ein Aug und Auffsehen haben/ id est, animo & oculis custodire, in modum speculatoris, quemadmodum Valla exposuit libr. 4. cap. 3. *Callidè advertere* dixit Servius, eines Dinges fleißig wahrnehmen. Terent. in Andr. act. 1. scen. 1. extr. *Observes filium, quid agat*, &c. Cicero pro Rosc. Amer. cap. 10 *Multi observandi sunt, & multa servanda.* Sic, *Observare tempus aliquod*, auff die Zeit Achtung geben: ut, *tempus ulciscendi observare*, Cicer. 4. Tuscul. cap. 9. *Observare signa*, Idem libr. 6. famil. epist. 6. *Observare sese*, Idem de Clar. Orator. cap. 82. ¶ 2. Sed, *Publicus me, sicut alterum parentem, & observat, & diligit*, hoc est, veneratur, admiratur, colit, Idem libr. 5. epistola 8. ad Licinium: Et, *Colimus & observamus diligenter Cælium*, Idem ad Attic. lib. 2. epist. 19. ehren und werth halten. ¶ *Observatum est*, impersonaliter, pro deprehensum & animadversum est, man hats gemerckt und befunden/ Plinius l. 16. c. 22.

¶ Observans. *Observantissimus est mei*, hoc est, amantissimus, reverendissimus, Cicer. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 2. *Observantissimus omnium officiorum*, Plin. lib. 10. epist. 11. der seine Schuldigkeit wohl in acht nimmt. *Observantissimus legum*, Apulejus de Mundo p. 73.

¶ Observanter, adverbium. Macrobius lib. 1. cap. 1. in Somn. Scip. *Idem observanter secutus est in illis præcipuè voluminibus, quibus statum reipublicæ formandum præcepit.* Superl. Augustinus de Quantitate animæ cap. 34 *observantissime sequi.*

¶ Inobservans. Palladius lib. 1. cap. 35 *inobservantes homines.* Unachtsam.

¶ Observantia, veneratio, Ehrerbietung/ Ehr. *Obsequium & observantia in aliquem*, Liv. lib. 1. cap. 35. Et Cicer. ad Attic. lib. 11. epist. 17 *De tua erga se observantia benevolentiaque mihi plurima exponit.* Et pro Quint. cap. 18 *Amici observantiâ, res parsimoniâ retinentur.*

¶ Inobservantia, id est, indifferentia circa rem aliquam, docti legunt in Suetonii Aug. c. 76; *Ex hac inobservantia* &c. Vide ibi Casaub. & Torrentium.

¶ Observatio, animadversio, das Mercken/Auffmercken. *Diuturna observatio notandis rebus fecit artem*, Idem de Divinat. l. 2. c. 71. Et in offic. l. 2. c. 25 *Notitiâ sui corporis & observatione sustentatur valetudo.* Et, *Observationes perpetuâ dignum aliquid*, Quintil. l. 2. c. 11.

¶ Observator. Seneca Epist. 41. pr. *Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum observator & custos.* Et Censorinus de Natali die c. 3 *Genius nobis assiduus observator appositus est.* Plinius Panegyr. c. 40 *Nemo observator, nemo castigator assistet.* Der auff was Acht giebt.

¶ Observatrix. Tertullianus de Corona cap. 4. pr. *Traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.*

¶ Observatus, ûs, observatio. Varro de R. R. l. 2. c. 7 *Ex observatu dicunt, eum equum habere annos sedecim.* Sed

¶ Observatus, participium, notæ significationis. Virgil. 2. Æn. v. 753 - - - - *vestigia retro*

Observata sequor.

¶ Observare, adverb. Ut, *observate curioseque*, Gell. l. 2. c. 17.

¶ Inobservatus, ungemerckt / nicht wahrgenommen. Seneca Epist. 40. extr. *inobservatus cursus.* Idem lib. 3. Quæst. Nat. c. 26 *tempus inobservatum.* Et Frontinus l. 3. c. 2. strateg. 8 *Negotiationum specie inobservati portas aperuerunt suis.*

¶ Observabilis, e. *Manus aversa tectaque minus sunt observabiles*, id est, caveri minus possunt, Quintil. lib. 9. c. 1. Loquitur de certamine armorum.

¶ Inobservabilis. Catullus de nupt. Pel. & Thet. v. 115 *inobservabilis error.* Et Plinius l. 2. c. 17 *Martis est maxime inobservabilis cursus.* De sidere planeta loquitur.

¶ Observitare, ut observare. Cic. l. 1. de Divinat. c. 45 *Deorum voces Pythagorei observitaverunt.*

¶ Præservare, exemplum nullum apud auctores idoneos habet.

¶ Reservare, est in futurum servare, vorbehalten/vorsparen. *Reservare in aliud tempus*, Cic. de provinc. cons. c. 20. &, *Ad tempora dubia reservare*, sparen auf fährliche oder böse Zeit/ Idem pro Font. c. 15. *Reservare pœnam*, Idem pro Cœlio c. 24. Et, *Reservari ad periculum alterius*, Cæsar 1. Civil. c. 2.

SĒRVS, a, um, idem quod tardum, ſpat / langſam. Cicer. Curioni 2. famil. epiſt. 7 *Sera gratulatio reprehendi non ſolet.* Martial. lib. 1. epigr. 16

Sera nimis vita eſt craſtina, vive hodie.

Ovid. 6. Metam. v. 29

- - - - non omnia ſegnior ætas,
Quæ fugiamus, habet: ſera venit uſus ab annis,

das Alter giebt Erfahrung. Seneca Thyeſte v. 487

Serum eſt cabendi tempus in medio malo.

Tibullus lib. 1. eleg. 10. v. 3

Ah miſer, & ſi quis primo perjuria celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Quod forte reſpexit Statius, cum 5 Theb. ſcriberet v. 688

At videt hoc, videt ille Deum regnator, & auſis
Sera quidem, manet ira tamen.

¶ 2. Sed Virgil. lib. 5. Æn. v. 524

Senique terrifici cecinerunt omina vates,

id eſt, triſtia omina, ubi Servius: SERA, *gravia; Salluſtius: Serum bellum in anguſtiis futurum, id eſt, grave.* Reperiuntur & cæteri gradus. Martial. lib. 7. epigr. 95

Sic ad Lethæas, niſi Niſore ſerior, undas
Non eat, optabit quem ſupereſſe tibi.

Columella lib. 4. cap. 23 *Siccitas ſeriorem putationem facit.* Livius lib. 2. cap. 3. pr. *Id ſpe omnium ſerius fuit.* Plinius lib. 15. cap. 15. de pyris: *Seriſſima omnium amerina.* Et Vellej. Paterc. extremo lib. 2 *Seriſſimi ſucceſſores.*

¶ *Serum*, ſubſtantivum, pro extrema parte diei ſeu veſpere, der Abend. Sic Sueton. in Aug. cap. 60 *In ſerum dimicatione protractâ* &c. Et Liv. lib. 7. cap. 8 *Caſtrorum oppugnatione, quia ſerum erat diei, abſtinuere.* Tacitus 2. Annal. cap. 21 *Jamque ſero diei ix acie ſubduxit legionem faciendis caſtris.*

¶ *Sera* etiam dicitur, ſubaudi *Hora.* Vide *Veſper.*

¶ Serò, adverbium, ſpäte. Ovidius Remed. am. v. 91

- - - - Serò medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

Sic Cic. lib. 3. ad Quint fratr. epiſt. 1. cap. 4 *Serò allata eſt epiſtola*, langſam / ſpät / auff den Abend / quam propriam eſſe ſignificationem Valla tradit lib. 4. cap. 17. *Sero molunt Deorum mola*, proverbiale de his, qui, licet tardius, tamen aliquando pœnas dant malefactorum vindici Deo. Sicut Germani dicunt, GOtt kan einem wohl eine Zech borgen. Vide Chiliad.

¶ Sērius, adverbium, comparativ. Ut, *Sérius venire*, Cicero libro 1. de Orator. cap. 23, etwas langſam oder zu ſpät. Idem lib. 3. ad Quint. fratr. epiſt. 1. cap. 3 *Miſit ſerius, quam conſtituerat.*

¶ Et Superl. Seriſſime. Plin. lib. 15. cap. 17 *Tarentina* [pira] *ſeriſſime legi.* Et Cæſ. 3. Civ. cap. 75 *Ut quam ſeriſſime ejus profectio cognoſceretur.*

¶ Serotīnus, a, um. *Tempus ſerotinum*, die Abend-Zeit. *Poma ſerotina*, quæ poſt legitimum tempus, vel tarde matureſcunt, Spätling. Vide Vallam loco ſupra annotato. *Serotinæ hiemes*, ſpäte Winter. Vide *Hiems.* Et, *ſerotini pulli*, Columella lib. 8. cap. 5. ſub finem: &, *ficus ſerotina*, Idem de Arbor. cap. 21. Penultima quanta ſit, non ſatis convenit. Vulgo quidem corripitur, at verò Jul. Cæſ. Scaligero lib. 4. de L.L. cap. 98 producenda videtur, quem & Priſcianum & alii ſequuntur. Nam quum auctoritas Poetæ claſſici deficit, merito analogiam ſequimur. Sic autem dicimus *veſpertīnus, matutīnus*: ergo ſic *ſerotīnus* penultimâ producta. Sed recte monet Voſſius lib. 2. de arte Grammatica cap. 23. deceptum fuiſſe Virum ſummum. Eſt enim diverſa inter *matutinus, veſpertinus*; & *ſerotinus, diutinus* ratio. Illa à nominibus, hæc ab adverbiis veniunt. Quæ à nominibus ſunt, producunt penultimam, *Matutinus* à *matuta*: *Veſpertinus* a *veſper*: *Collīnus* à *colle*: *Adulterinus* ab *adulter*: *Divīnus* a *Divus*, & cætera hujus generis: ſed quæ ab adverbiis deſcendunt, eandem corripiunt. *Craſtinus* a *crás*: *priſtinus* a *prius*, ſeu *prí*: *perendinus* a *perendie* &c. Ira igitur & *diutinus* a *diu*: *Serotinus* a *ſerò*. Sic enim & Priſcianus vò *Hornotinus* inter ea recenſet, quæ penultimam correptam habent, quem vide lib. 2. cap. ult. Ut agatur auctoritatibus etiam res: ſane *diutinus* Prudentius Hymno in Laurentium Martyrem dixit v. 397

Poſtquam vapor diutinus.

Et Hilarius Geneſi v. 17

Omnia cùm tegeret nigrum chaos, altaque moles
Deſuper urgeret informis corpora mundi,
Et caliganti premeret ſerotina nocte.

SĒRVM, ſubſtantivum priore brevi, aqua lactis eſt, Molcken. Virg. 3. Georg. v. 405

- - - - - - acremque moloſſum
Paſce ſero pingui.

¶ Eſt hinc verbum, *Sereſco, ſereſcere*, in ſerum converti, zu Molcken werden. Plinius lib. 2. c. 41 *Omne lac frigore ſereſcit.* ¶ Sed Sereſcere, aliâ notione, vide in *Serenus.*

SĒSĂMVM, Σήσαμον, legumen eſt. Plin. lib. 18. cap. 10 *æſtivum* dixit *frumentum, ex India primùm allatum.* Affertur nunc ex Ægypto; ſemen gerit vaſculis incluſum, papaveris modo. Illi, ut rei omnium ſuaviſſimæ ac delicatiſſimæ, vel præcipuus interbellaria locus, etiamnum apud Lucenſes, ut memorat Dalechamp. ad Plin. lib. 22. cap. 25. Unde Petronius ſatyr. princ. *Mellitos verborum globulos & omnia dicta factaque quaſi papavere & ſeſamo ſparſa.* Plaut. Pœn. act. 1. ſc. 2. v. 112 *Obſecro hercle, ut mulſa loquitur!* MI. *Nihil niſi laterculos, ſeſamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.* Vid. Caſaub. ad Athen. lib. 3. cap. 27.

¶ Seſamīnus. *Oleum ſeſaminum*, Plin. 23. cap. 4.

¶ Seſamoïdes, σησαμοειδὴς, herba, ſed nota Anticyranis tantùm. Duplex eſt, *magnum & parvum.* *Magnum* in Anticyra *Elleborus* dicitur. Dioſcorides.

SĔSĔLIS, fœmin. Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 49 *Cerva paullò ante partum purgant ſe quadam herbulâ, qua Seſelis dicitur.* Sed Ariſtoteles id ab ipſis fieri ſcripſit ſtatim à partu.

¶ Seſeli genere neutro dixit Dioſcorides, σέσελι, Germanis ea eſt Steinbruch / Matthiolus.

SESQVI, legitur in compoſitione fere, cum nominibus aut menſuram, aut tempus, aut numerum, aut modum ſignificantibus.

¶ Seſquialter, um, hoc eſt, totum cum dimidia ejus parte, anderthalb / quod & *Seſcuplum* ſeu *Seſquiplum* dicitur, penultimâ correptâ, Græce ἡμιόλιος, *hemiolium*, & numerus *hemiolius.* *Sesquialtem, ſeſquitertia, ſeſquioctava interballa.* Cicer. in Timæo cap. 7 *Seſquialteris interballis, & ſeſquitertiis, & ſeſquioctavis ſumtis ex his colligationibus in primis interballis, ſeſquioctavo interballo ſeſquitertia omnia explebat, quum particulam ſingulorum relinqueret.*

¶ Seſquicubitus, anderthalb Ellen.

¶ Seſquicubitalis, &c.

¶ Seſquiculearis, ut *Dolia ſeſquiculearia*, Columella 12. cap. 18. extr. Menſura *culeus.*

¶ Seſquidigitus. Vitruvius lib. 8. cap. 6 *Canalis latus digitum, altus ſeſquidigitum.* Hinc

¶ Seſquidigitalis, ut *fornices ſeſquidigitales*, apud eundem lib. 10. cap. ult. anderthalb Finger breit.

¶ Seſquihora, anderthalb Stund. Plin. lib. 4. epiſt. 9 *Egeram horis tribus & dimidiâ, ſuperaret ſeſquihora.*

¶ Seſquijugerum, anderthalb Huf Landes. Plin. lib. 18. cap. 19.

¶ Seſquilibra, Columell. lib. 12. cap. 36.

¶ Seſquimenſis, Varro lib. 1. de R.R. c. 27.

¶ Seſquimodius, ibidem cap. 42. modius cum dimidio.

¶ Seſquiobŏlus, Plin. lib. 26. cap. 8, qui Romæ erat *Seſtertius*, *Seſquiobolus* Athenis. Ceterum *Seſquitertium, ſeſquiquartum, ſeſquioctavum*, & alia, quæ in proportionibus ſignificandis uſurpantur, & antehac non modò à Mathematicis, ſed etiam à doctiſſimis viris frequentata ſunt & prolata, pronunciare, rectè, nec ne; & Latinè dicta ſint, an ſecus, alterius eſſe inſtituti, nunc dicimus. Scio enim eſſe, qui improbent, quibus ego non aſſentior, cùm Cicero, ex Platonis Timæo locum repetens, uti non dubitarit. Verba hæc ſunt Budæi in initio lib. 1. de aſſe.

¶ Seſquiopera, æ, anderthalb Tagwerck. Columella lib. 2. cap. 13 *Occantur ſeſquiopera, ſarriuntur ſeſquiopera: iterum ſarriuntur una opera, & tertio una opera, metuntur una.*

¶ Seſquiŏpus, idem. Plaut. in Capt. act. 3. ſc. 5. v. 67

Inde ibi porrò in latomias Lapidarias,
Ibi cùm octonos alii lapides effodiunt,
Niſi cottidianus ſeſquiopus confecerit,
Sexcentiplago nomen indetur tibi.

Hoc eſt, niſi tu duodenos effoderis, Budæus.

¶ Seſquipes, & Seſquipedalis vide in *Pes.*

¶ Seſcuncia, anderthalb Theil. Lege 8 § 8 Dig. de inoffic. teſtam. *Si ſint ex duobus filiis nepotes, ex uno plures, tres puta; ex uno unus: unicum ſeſcuncia, unum ex illis ſemuncia querelâ excludit.*

¶ Seſcuplus, anderthalbig. Gloſſ. Vet. *Seſcuplum*, ἐν ἀριθμῷ μέρος. Cenſorinus de Nat. die cap. 11 *Seſcuplam faciunt rationem*, nempe novem dies cum ſex collati.

¶ Seſtertius, ex eo dictus eſt, quod duos aſſes & ſemiſſem valeret; Quâ ratione quaterni ſeſtertii denarium Romanum valebant. Et *ſeſtertius* dictus quaſi *ſeſquitertius*: ſunt enim duo ſolidi aſſes & ſemis. Hic etiam *nummus* dicebatur, & argenteus erat, valebat autem quarta denarii Romani parte. Ex denarii ergo valore pretium ſeſtertii pendet. Ille ſi drachmæ eſt, ſeu octava pars unciæ; pro noſtro argenti modulo tres groſſos Miſnicos faciet, & ſeſtertius novem nummos Miſnicos, neun Pfenning: ſin minor denarius, uti quidam ex appenſione æſtimant; ſeſtertius etiam minor erit, 7 oder 8 Meißniſche Pfenning.

¶ Sed Seſtertium, genere neutro, idem eſt, quod mille ſeſtertii ſeu mille ſeſtertiûm (qui pluralis eſt genitivus pro *ſeſtertiorum*) & *mille nummûm*, & *mille ſeſtertiûm nummûm*, hoc eſt 25 coronati. Idem igitur etiam eſt *decem millia ſeſtertiûm* & *decem ſeſtertia*, nimirum ducenti quinquaginta coronati ſeu aurei Ungarici, 250. Cronen. *Viginti ſeſtertia*, quingenti aurei. *Triginta ſeſtertia*, ſeptingenti & quinquaginta. *Quadraginta ſeſtertia*, mille aurei, &c.

¶ Sed in hac formula, *Decies ſeſtertium*, ſcias ſubintelligi oportere, *centena*, ſeſtertia puta, ut ſit & hoc idem, *Decies ſeſtertiûm*,

hoc

hoc est, decies centena sestertia, & decies centenorum millium sestertium, *nummorum* puta, quæ viginti quinque millia coronatorum efficiunt, 25000. Cronen. Sic Verrinâ primâ *Sestertium millies*, id est, vicies quinquies centena millia coronatorum. Multa in hanc rem, ac plane egregia, observat notatque Scaliger in Dissertatione de re nummaria, item VVillebrodus Snellius in libello ejusdem argumenti, nec non Lipsius in libello ad Romanam historiam utili, tractatu 3. cap. 4. & Budæus de Asse lib. 1. itemque Gronovius peculiari opere *de Sestertiis*.

¶ Sestertius SS. Sesterrium HS. per signa scribitur.

¶ Sestertiolum, diminutivum, Martial. lib. 1. epigr. 59.

SESTVS, urbs ad Hellespontum in Chersoneso Thraciæ, e regione Abydi, templo Veneris, & amoribus Herûs & Leandri nobilitata. Hinc

¶ Sestias, ădis, fœmin. cognomen Herûs gentile. Sidonius Carm. 11. v. 71 - - - *& Sestias isset in undas.*

¶ Sestiacus, adjectivum. Ausonius Mosella v. 287 *Sestiacum pelagus.*

SĒTA, æ. Setæ pili sunt horridi & erecti: cujusmodi in suibus sunt & caudis equinis, Borsten. Cicer. 5. Tuscul. cap. 20. de Dionysio & Damocle: *In medio apparatu fulgentem è lacunari seta equina appensum demitti jussit*, &c. an ein Pferde-Haar. Variorum quadrupedum est: ut, *Tegmen leonis setis impexum*, Virg. Æn. 7. v. 667. Ibidem v. 791 *Io*

- - - *jam setis obsita, jam bos.*

¶ Sētŭla, diminutivum. Arnobius lib. 7. p. 226 *Solas ergo immolare diis latas vulsasque ex hostiis setulas*, &c.

¶ Sētiger, ita aprum vocat Ovid. 8. Metam. *Sus setiger*, Virgil. Æn. 12. v. 170.

¶ Sētōsus, setis abundans. *Aures setosa* Plinio inter notas sunt generosi tauri, lange rauche Haar über den Ohren/ lib. 8. cap. 25. *Aper setosus*, Virgil. Eclog. 7. v. 29. *Pectus setosum*, Columella Proœmio Operis raripilo opposuit.

SĒTIA, Σητία, Urbs Campaniæ Straboni, Ptolemæo & Stephano memorata.

¶ Hinc *Setini agri* Plin. lib. 3. c. 5. Et *Setinum vinum* appellatum, cujus magna auctoritas. Sane ab Augusto & secutis principibus cunctis aliis Italiæ prælatum, ut Plinius auctor est lib. 14. cap. 6. Meminit ejus & Juvenalis Satyr. 10. v. 27. Illud Statius ipsius *Setia* urbis nomine designavit libr. 2. Silv. 6, Epicedio Pileti Urbici, cum ait v. 90

nec quod tibi Setia vanos
Restinxit cineres.

SEV, conjunctio disjunctiva, idem significans quod *vel* & *sive*, sed bis, aut sæpius repetita: ut, *Seu velit, seu perperam facere cæperunt*, entweder wohl oder übel thun/ Cicero pro Quintio cap. 8. ¶ Et semel posita, *seu potius*, oder vielmehr.

SĒVĒRVS, gravis, censorius, ernstlich/ ernsthafftig. ut, *Judex severus*, Cic. pro Cluent. c. 20. *Magnus vir acerbe severus in filium*, Idem 3. offic. cap. 31. extr. *Severus ad judicandum*, Idem in Verr. 2. cap. 10. Et, *Imperium perseverum*, apud Tacitum, de quo paullo post in *Perseverus*. Nimirum *Severus* is dicitur, qui seriis & paulo tristioribus moribus est, qualis Caro fuit; qui nihil cuiquam indulget temere, nihil connivet, ac neque parva negligit; sed accurate exigit omnia, quemadmodum Cæsarem Suetonius *diligenter, severeque domesticam disciplinam rexisse*, ejus vitâ cap. 48 prodit. Quod quia propius ad *Sævitiam* accedit, idcirco Plautus Trinummo act. 4. sc. 1. v. 6 *Severum & Sævum* conjunxit. Persius Sat. 1. v. 64 *severos unguet* dixit, qui diligentissime exigunt lævitatem operis atque explorant. Formula enim loquendi a marmotariis petita, qui ungue opera sua exigere solent. Unde *ad unguem facta* perfectissime expolita dicuntur. Vide infra in *Unguis*. Ita *Severe juncta* exactissime juncta sunt, vide paullo post. ¶ *Severiores senes*, Catull. Epigram. 5. *Severissimi imperii vir*, Livius libr. 4. cap. 26. *Familia severissima*, Cic. 2. in Verr. cap. 10.

¶ Severitas. Ernst/ Schärffe. *Severitas animadversionis*, Cic. 9. famil. epist. 14. scharffe Straffe/ ernstes Einsehen. *Severitas disciplinæ*, Quintil. lib. 2. cap. 2. *Adhibere severitatem*, mit Ernst dazu thun/ Ernst brauchen/ Cicer. 1. offic. cap. 25. Est ille habitus, qui clementiæ, & lenitati, & comitati opponitur; cujus excessus *Asperitas* est. Vide supra in *Asper, Asperitas*. *Clementia* verò etsi magnam laudem habet; tamen *Reipublicæ caussa* assumenda aliquando severitas, quod Cicero de officiis c. 1. monet. Quintilianus Declamat. 300 *Male audire plerumque judicum nimia severitas solet: nec unquam in convicium, nisi asperæ sententiæ veniunt.* Quod eò etiam pertinet, quod paullo ante monebamus, excessum *Severitatis*, Asperitatem esse. Nam *asperas sententias* non in commune de severitate, sed de *severitate nimia* dixit. Verùm severitas cum gratia decora conjuncta laudabilis est. Vid. Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii p. 641.

¶ Severitudo, eadem significatione Plaut. dixit act. 5. sc. 1. pr. Et Apulejus sub fin. lib. 1. Milesi. *morum severitudo.*

¶ Severe, adverb. *Severe dicere, agere*, mit Ernst/ ernstlich. *Severissime acta ætas*, Cicer. pro Rosc. cap. 14. *Severissime jus dicere*, Suetonius Cæsare cap. 43. ¶ 2. *Severe*, id est, exacte, ad unguem. Fabianus apud Senecam Patrem Controvers. 12 *In hos exitus varius ille secatur lapis, ut tenui fronte parietem tegat: at quam jun-*

ctus severe. Ita enim hunc locum emendat Casaubonus ad Suetonium.

¶ Perseverus, valde severus. Tacitus 15. Annal. cap. 48. extrem. *Summum imperium non restrictum, nec perseverum volunt.*

¶ Persevere, severissime. *Persevere inquirere*, Plin. libr. 9. epist. 5. pr.

¶ Asseverō, asseverare, mit Ernst und Beständigkeit darthun/ fürgeben/ inter probationes admiscere vim animi motumque, ut exponit Valla lib. 5. *Asseverare firmissime*, Cicero ad Attic. libr. 10. epist. 14. *Asseverare de aliquâre*, Idem. Ut, *Nemo ulla de re potest asseverare sine aliqua ejus rei propria & certa nota*, 4. Tusc. cap. 11.

¶ Asseverantĕr, adverbium, cum asseveratione. *Q. Cicero valde asseveranter cum eo locutus est*, mit ernstem Fürgeben/ beharrlich/ Cicer. lib. 15. ad Attic. ep. 19. Comp. *asseverantius*. Idem 4. Acad. cap. 19. pr. *Hæc Antiochus fere, & Alexandriæ tum, & multis annis post, multo etiam asseverantius in Syria, cum esset mecum, paullo ante, quam esset mortuus.* Subaudi *dixit*, aut *locutus est.*

¶ Gellius *Asseverate* etiam dixit lib. 7. cap. 5.

¶ Asseveratio, ein beständiges und ernstes Fürgeben. Quintil. lib. 4. cap. 1 *Quorundam probatio sola est asseveratione.* Cicer. ad Attic. lib. 13. ep. 23 *Omni tibi asseveratione affirmo, quod mihi credas velim.*

¶ Persevĕrare, cum animi constantia & modestia continuare: ut; *Perseverare & permanere in sua veteri sententia*, auff seiner alten Meinung beruhen und beharren/ Cic. 3. de legibus cap. 12. *Perseverare in constantia*, beständig bleiben/ Idem Philipp. 9. cap. 3. Et, *In errore perseverare; nullius nisi insipientis est, errare cujusvis hominis*; Philipp. 12. cap. 2. Et Cæs. lib. 5. Bell. Gall. cap. 5 *Se ad armatum hostem iturum negat, in eoque perseverat*, und bleibt auff solcher Meinung beständig. *Exsequi perseverare*, Suetonius Domitiano cap. 7. qui alibi, *operiri perseverare*; dixit. Usurpatur hoc verbum & de itinere. Suetonio Vespasiano cap. 6 *Postquam iter ingressus, nunciatum est, Vitellium cum, ac vim vitæ suæ intulisse: nihilo secius Aquileiam usque perseveraverunt.* Est autem ellipsis pro *ire perseveraverunt.*

¶ Perseverans, beständig/ verharrend. participium in nomen migrat. Liv. lib. 5. cap. 30 *Valerius perseverantior cadendis hostibus in fuga fuit.* Plin. lib. 10. cap. 23 *Perseverantior festinat pervenire ad expetitas sibi terras.* Columella præfat. lib. 1 *Is mos servatus est perseverantissimo colendorum agrorum studio.* Et Augustinus epist. 22; *perseverantissimo clamorum fremitu.*

¶ Perseveranter, constanter. Liv. lib. 4. cap. 60 *Bene captam rem perseveranter tueri.* Et Valer. Max. lib. 7. cap. 6. fin. *Calagurritani quò perseverantius interemti Sertorii cineribus fidem præstarent.* Liv. lib. 21. cap. 10 *Quo lentius agunt; segnius incipiunt: eò, cum cæperint, vereor, ne perseverantius sæviant.* Plinius lib. 4. ep. 21 *defunctam quoque perseverantissime diligo.*

¶ Perseverantia; quæ in ratione bene considerata stabilis & perpetua est permansio; beständige Beharrung auff einer wolbedachten Meinung. Cic. pro Planc. cap. 36 *Retinere perseverantiam sententiæ suæ.* Et Philipp. 7. cap. 5 *Constantia, gravitas, perseverantia retinenda est.*

Sevir, Seviralis; Seviratus vide in *Vir.*

SĒVVM; quod & *sebum* & *sepum* dicitur, pinguedo illa est; quæ animalium omentis excipitur. Græci στέαρ dicunt, Unslith/ Talch. *Habet, unde excoquat sevum*; proverbiale est apud Plaut. in Capt. act. 2. sc. 2. Vide Chiliadas.

¶ Sevosus, ut, *Medulla sevosa pecudum cornigerarum*, i. e. sevi instar ungens, Plin. lib. 11. c. 37.

¶ Sebālis vel *Sevalis*, ex sevo. *Fax sebalis*, Ammian. l. 18. c. 14.

¶ Sebaceus, idem. Apulej. lib. 4. p. 77. ed. Pric. *Tædæ, lucernæ, cereis, sebaceis nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebræ.* Hæc vulgaris lectio. Monuit autem tam Pricæus ex MS. Oxoniensi, quam Elmenhorstius ita supplendum esse: *Tædæ, lucernæ; cereis; sebaceis, & cæteris nocti. lumin. instr.* &c. ut ita appareat, substantive positum vocabulum esse.

¶ Sevare, ex sevo candelas ducere, Liecht ziehen/ Colum. lib. 2. c. 22. Ubi tamen *candelas sebare* legitur, quemadmodum & *sebum* pro *sevo* nonnulli dicunt.

SEX, sĕks; numerale, sechs/ noti usus. *Bis sex*, duodecim, Virgil. Æn. 9. v. 272.

¶ Sexies, sechsmal. *Hostis sexies victus*, Liv. lib. 4. c. 32. *Sexies consul*, Patercul. lib. 1. c. 15.

¶ Sextus, ordinale. Ut, *Sextus ab Hercule*, Idem Vellejus lib. 1. c. 3. *Sexta Olympiade*, ibidem c. 8.

¶ Sextùm, adverb. *Marium sextùm consul*, Cic. in Pison. c. 9.

¶ Sedecim, vel Sexdecim, Sechzehn. Livius lib. 37 cap. 40 extr. *sexdecim elephanti.*

¶ Sēdecies vel Sexdecies, Sechzehnmahl. Plinius lib. 6. c. 29 sub finem: *Sebosus ab Ægypti extremis sedecies centena* LXXV *mill. passuum.*

¶ Sēni, distributivum, je sechs und sechs. Curt. lib. 8. c. 14, 3 *Senos binos singuli currus vehebant.* Sæpe tamen, ut alia quoque distributiva, pro cardinali ponitur. Atque ita *annos decies senos* pro sexaginta Ovid. dixit 5. Fast. v. 623.

¶ Sexta-

¶ Senarius, ut, *Numeros senarius*, Cicer. in Oratore cap. 55. *Versus senarius*, trimeter, qui &
¶ Senariolus est, Cic. in 5. Tusc. c. 23.
¶ Sēnio, onis, masculinum, ita sex illa in talis vel tesseris dicuntur puncta, das Sees auff dem Würffel. Sic dictus à numerō senario. Quanquam de casu laterum in talis hæ & subsequentes appellationes, non de numerorum in cubis nostris dicebantur. ¶ 2. A qua tamen opinione alii dissentiunt, qui *Senionem* quaternarium in talis a doctis dici indicant, das Quater/ ut Beroaldus in Suetonium in vita Augusti. Sabellicus in eundem, *latus*, inquit, *in talo unitatem continens canis vel canicula dicebatur.* Pers. sat. 3. [v. 48.]

quid dexter senio ferret
Scire erat in votis, damnosa canicula quantum
Raderet. Et Ovidius [Trist. 2. v. 473]
Quid valeant tali; quo possis plurima jactu
Fingere, damnosos effugiasque canes.

Latus huic oppositum Venus *dicebatur sive* Cous, *senarium continens*, (das Sees) *Reliqua duo*, CHIVS & SENIO *dicta: ternarium ille, hic quaternarium continens.*
¶ Sed *Veneris jactum* alii eum fuisse putant, cum quatuor tali diversa latera obverterent, qui jactus omnia lucrabatur. Respexit huc Martialis lib. 14. epigr. 14

Cum steterit Bulla nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Binarius autem & *quinarius* non erat in talo numerus, das Tauß oder der Zinck. Rursus Martialis lib. 13. epigr. 1

Non mea magnanimo depugnat tessera talo,
Senio nec nostrum cum cane quassat ebur.

¶ Erasmus vero in Proverb. χῖος ἐπὶ κῶον, id est, *Chius ad Coum*: de comparatione vehementer inæquali dicebatur. *Nam in ludo talorum*, inquit, *jactus, qui* Chius *dicebatur, unico respondebat*, (das Eß) Cous *senioni. Quem Græci* Chium *dicunt, nos* canem *vocamus, & quem illi* Coum *sive ἰξίονα, nos* senionem, &c. Vide *Chius* & *Cous*, præcipue Casaubon. in Sueton. pag. 154. & 146.
¶ Sexagēnus, *Sexageni milites*, id est, 60. Livius lib. 8. cap. 8. Sed proprie & distributive in veteri inscriptione Narbonensi apud Gruter. p. 231 SEXAGENOS DENARIOS PLEBI DEDI. id est, viritim totidem dedi.
¶ Sexagenarius, sexaginta annos natus, apud Sueton. Claudio c. 23, ubi de lege quæstio est, *an sexagenarius generare possit?* Lepide Lactantius lib. 1. c. 16 *Utrum sexagenarius Jupiter fallax est, & illi lex Papia fibulam imposuit?* Eutropius lib. 8. cap. 3. n. 8 *Obiit* [Hadrianus] *major sexagenario*, quod Livius lib. 44. cap. 43 ita expressit: *major sexaginta annis.* ¶ Sed *Sexagenarios de ponte*, vetus proverbium. Sexagenarios enim olim, tanquam inutiles, de ponte mittebant, unde & *Depontani* dicti. Vide Festum & ibi Scaligerum: item eundem Conjectan. in Varron.
¶ Sexaginta. Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 10 *Annos sexaginta natus es*, &c. sechtzig Jahr ꝛc. Hoc spatium vitæ qui confecissent, in Senatum cogi non poterant. Seneca de brevitate vitæ extremi. *Lex a quinquagesimo anno militem non cogit: a sexagesimo senatorem non citat.* Seneca verò pater, aut potius P. Asprenas apud Senecam lib. 1. Controvers. ult. hoc non ad LX sed LXV annum refert. *Senator*, inquit, *post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur.* Vidua etiam in prisca Ecclesia non nisi LX annorum alebantur Ecclesiæ sumtibus. Hieron. in cap. 3. Esa. v. 4.
¶ Undesexaginta. Livius lib. 23. cap. ult. *Undesexaginta militaria signa.* Neun und funffzig.
¶ Sexagesimus, der sechtzigste. Vide modo in *Sexaginta* dicta. *Intra sexagesimum diem*, Florus lib. 2. c. 2.
¶ Undesexagesimus, ut, *Undevicesimus*, *Undequinquagesimus*. Vide *Unus*.
¶ Duodesexaginta. De quo compositionis genere vide supra in *Duo*.
¶ Sexagies, adverb. sechtzigmal. Cic. 2. Philipp. cap. 18 *Orabat, ut te sontem suum patrem, si sexagies sestertium peteret, defenderem*, id est, centum quinquaginta millia aureorum.
¶ Sexagesies, idem. Martianus Capella lib. 6 cap. de Circuitu terræ: *Illa stadia quingenta trecentis sexagesies complicata*, &c.
¶ Sexangulus, sex habens angulos, sechseckicht. Plin. lib. 11. c. 11 *Apum sexangula omnes cellæ.*
¶ Sexangulatus, ut, *Crystallus sexangulata*, apud Solinum cap. 46. de Arabia.
¶ Sexcenti, DC. sechshundert. Quo nomine eruditi pro infinito, sed prægrandi aliquo numero etiam utuntur, vide *Centum*. Ut, *Sexcenti nuli*, Cic. 7. fam. ep. 1.
¶ Sexcenties, 600mahl. *Sexcenties sestertium*, Cicer. lib. 4. ad Attic. epist. 16. sub fin.
¶ Sexcentesimus. *Annus sexcentesimus*, Plin. lib. 8. cap. 6. Sechshunderste.
¶ Sexdecies, vide paullo ante, *Sedecies*.
¶ Sexennis, sex annorum. sechsjährig. Plin. 8. 33.
¶ Sexennium, sex annorum spatium, vide *Annus*.
¶ Sextans, quod & *Sestans* veteres scripsere, numulus fuit sextæ assis parte valens seu duabus unciis, ein gemeiner Heller/ si assem pro tribus numulis Mysorum accipias. ¶ 2. Basileenses sextantem, ein Rap oder Angster / dicunt. ¶ 3. Est & sexta jugeri pars *sextans* Varroni & Columellæ lib. 5. cap. 1. ¶ 4. *Sextans* mensura in liquidis duos cyathos continet. Suetonius scribit *Augustum solitum senos sextantes bibere*, id est, sextarium, in vita ejus cap. 77.
¶ *Sextantarium pondus*, id est, sextantis, Plinius lib. 33. cap. 36.
¶ Sextarius, sexta pars congii, ein Nössel/ sed continet minus quarta fere parte, eines Nössels. Vide de *Sextante* & *Sextario* libellum vocabulorum rei numariæ, &c.
¶ Sextilis, *Mensis sextilis*, Augustus. Suetonius in Augusto cap. 31.
¶ Sextula, æ, sexta pars unciæ, & semunciæ pars tertia, Cic. pro Cæcin. cap. 6 *Facit heredem ex deunce & semuncia Cecinnatim, ex duabus sextulis M. Falcinium*, &c. *Duæ sextulæ* dixit pro tertia parte unciæ, quum aliud tamen vocabulum latinum haberet. *Duellam* scil. Nam duæ sextulæ duellam faciunt, quæ tertia pars est unciæ, Budæus lib. 1. de Asse. Columell. lib. 5. c. 1. *Sextula mensum agri est, jugere nimirum septuagesima secunda pars, pedes* CCCC. *hoc est, sextula, in qua sunt scrupula quatuor.*
¶ Sextuplus, sechsfach/ sechsfältig. Gloss. Cyrilli: *Sextuplum, ἑξαπλοῦν.*
¶ Sextuplex, idem. Eadem Glossæ: *Sextuplex, ἑξαπλοῦς.*
¶ Bissextus, dies intercalaris dicitur, qui ex horis collectus, quarto quoque anno inseritur, ac fit 29 dies Februarii, der 29. Tag Hornung im Schaltjahr. *Bissextus* dictus, quod post eum diem inseratur, qui sextus Calendarum Martii est, Alciatus: vel quod bis sexto Calendas dicamus, secundum Sipont. Dux enim dies pro una habentur, & utraque sexta calendarum Martii dicitur. Unde versus:

Bissextum sexta Martis tenuere Calendæ.

¶ Bissextum, neutro genere, idem. Ammianus lib. 26. cap. 1 *Bissextum vitant Februarii mensis, tunc illucescens.* Infaustus autem non modo hic dies, sed annus etiam totus, in quem ille inciderat, veteribus fuit, quamquam dies præcipue; ut Valesius ad d. l. Ammiani ex Augustino probat p. 446.
¶ Bissextilis, ut, *Annus Bissextilis*, das Schaltjahr. Vide Mathemat.

SEXVS, ûs, maris & fœminæ discrimen, naturam & habitum significat, Art oder Geschlecht. *Sexus masculinus, fœmininus*, männlich oder weiblich. *Sexum muliebri motu mentiri*, Columella dixit Præfat. lib. 1. p. 6. pro dissimulare, in einer Mannsperson sich wie ein Weib stellen. *Sexus sequior*, Apulejus libr. 10. pag. 249. id est fœmineus. Pluraliter Lactantius lib. 1. cap. 16. extr. *Ex duobus sexibus alter fortior, alter infirmior est.*
¶ In neutro *virile sexum* Plautus dixit Rudente act. 1. sc. 5. v. 19. Tacitus 4 Annal. cap. 62. *Affluxere avidi talium virile & muliebre Sexum.* Item 4. Histor. cap. 13 *Multitudinem obsessorum omnis ætatis virile & muliebre sexum, sexcenta millia fuisse accepimus.*
[illegible]s & *secum* dicebant, eodem genere. Ausonius in Oryphio sive [illegible]dyll. 11. v. 8

Vejus, Ceres, & Juno, secum muliebre, sorores.

Idem Ausonius Epigram. 70

Corrupit tutum qui puerile secus.

Fœmineum secus. Arnobius dixit lib. 5. p. 103
SI, particula causalis cum indicativo aliquando, nonnunquam cum Conjunctivo verbo & voculis aliis conjuncta locutiones elegantes efficit: ut, *Si illum relinquo, ejus vitæ timeo; si opitulor, hujus miseret*, Terent. in Andr. act 1. sc. 3. v. 5. Et ibidem act. 2. sc. 3. v. 22 *Pamphile si id facis, hodie postremum me vides.* Idem Eunucho act. 1. scen. 1. v. 6 *Si incipies, neque pertendes ea ipsa.* Plautus Sticho act. 5. sc. 4. v. 28. *Bibe, si bibis*, Trinck/ wilst du trincken. In Pœnulo act. 5. sc. 4. v. 67 *Ite, si itis.* & Casin. 4, 1. *Quin datis, si datis.* ¶ 2. Sed, *si illustrantur, si erumpunt omnia*, id est, quia illustrantur, quia erumpunt omnia, Cic. 1. in Catilin. cap. 3. Et Livius lib. 1. cap. 15: *Vejentium, quod ipsa propinquitas loci, si Romana arma omnibus infesta finitimis essent, stimulabat, in fines Romanos excurrerunt.* *Si*, id est, siquidem; quoniam. Idem similiter hac usus particula lib. 30. cap. 30 *Si hoc ita fato datum erat*, dixit. Dionysius Cato Distich. 1 *Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt.*
Si, id est, quandoquidem. ¶ 3. Cum Subjunctivo verò conditionalem & incertum sermonem efficit: *Si facias, si faceres, feciſſes*, &c. Cicero pro Cluent. *Quadraginta & millia, si esset absolutus Oppianicus, polliceretur*, so fern als er loß gesprochen würde. ¶ 4. *Si minus*, id est, si non, so nicht/ *si modo*. Cicer. ad Attic. lib. 13. ep. 19. extr. *Nitorem Orationis nostræ, si modo is est aliquis in nobis*, da anders derselbe etwas vermag. *Si forte*. Idem ad eundem: *Hæc te scire volui, si quid forte ea res ad te pertineret*, ob vielleicht dieselbe Sach dich auch etwas angienge.

Si videtur, ſi videbitur. Idem 4. fam. epiſt. 2 *Tu, ſi videbitur, ita cenſeo facias*, ſo es dir gefallen wird. *Si me amas*, biſt du mein Freund / wilt du mein Freund ſeyn. Idem lib. 5. fam. epiſt. 11 *De Dionyſio ſi me amas, conſice.* ¶ 5. Sed, *ſi ego digna hâc contumeliâ ſum maxime*, &c. id eſt, *etſi*, ob ich wohl / Terent. in Eun. act. 5. ſc. 2. v. 26. Plautus act. 2. ſc. 1. v. 27 *Nam ſic herus mihi es tu, atque ego me tuum eſſe ſervum aſſimulo, tamen viſo opus eſt.* ¶ 6. Si, pro an. Terentius Heaut. act. 3. ſc. 4. v. 7, *Viſam ſi domi eſt*, hoc eſt, an domi ſit. Virg. 4. Æn. v. 110

Sed fatis incerta feror, ſi Jupiter unam
Eſſe velit Tyriis urbem.

Cæſar 1. de B. C. cap. 83 *Illi vadum fluminis Sicoris tentare, ſi tranſire poſſint.* Sæpe ita & Horatius: ut lib. 1 Epiſt. 17. v. 30. & epiſt. 6 v. 40. & epiſt. 7. v. 39. & epiſt. 17. v. 4. Propertius lib. 2. El. 22

Mane erat, & volui, ſi ſola quieſceres illa, Viſere.

Ovid. lib. 11. Metam. v. 678

– – & primo, ſi ſit, circumſpicit illic, &c.

Et hac ratione iſtâ particula innumeris locis uſus Vetus interpres S. Bibliorum, ut & Patres Latini. Græcis autem hæc locutio accepta eſt ferenda, qui eundem in modum utuntur particula εἰ. ¶ 7. Virgilius 6. Æneid. v. 187

Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus
Oſtendat, id eſt, utinam.

¶ 8. *Si dii placent*, locutio eſt exclamantis & indignantis propter rei indignitatem, auctore Donato. Terent. in Eun. act. 5. ſc. 3. v. 10 *Vide, ut otioſus ſis, ſi dii placent.* Indignatio eſt ironica, quæ in lingua vernacula ab aliis aliter ſolet efferri, wils GOtt / ja hinter ſich / ꝛc. Cic. in Orat. *Etiam Latini, ſi dii placent, hoc biennio magiſtri dicendi extiterunt.* ¶ *Si ſapis*, pro, ſi ſapias, Terent. in Eun. ¶ Si, pro cum, ubi, poſtquam. Ter. Heaut. act. 5. ſc. 1. v. 5. *Abi nunc jam intro, atque, illa ſi jam lavarit, nuncia.* Et Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 69

Non, ſi rediſſet, ei pater veniam daret?

¶ Obſervent adoleſcentuli hanc particulam non raro eleganter omitti. Terent. Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 78

Dare denegaris; ibit ad illud illico,
Quò maxime apud te ſe valere ſentiet,
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.

Ad DENEGARIS, ſubaudi, *ſi*. Ovidius 6 Faſt. v. 113

Huic aliquis juvenum dixiſſet amantia verba.
Reddebat tales protinus illa ſonos.

Idem de remedio amoris lib. 2. v. 394

Gnoſida feciſſes inopem, ſapienter amaſſes,
Divitiis alitur luxurioſus amor.

Dixiſſet: feciſſet: pro, *ſi dixiſſet, ſi feciſſet.* Vide & Priſcianum lib. 18. cap. 3.

¶ Sin, quod ex *ſi* & *ne* eſt, his voculis, *aliter, minus, autem* conjungitur; ſed ita ut ſemper aliquid præcedat. Ter. in Hecyr. act. 4. ſc. 4. v. 13 *Ego Pamphile eſſe inter nos affinitatem hanc ſane perpetuam volo; ſin eſt, ut aliter tua ſiet ſententia.* Cic. ad Attic. lib. 9. ep. 15. pr. *Si mihi veniam, quam peto, dederit, vtar; ſin minus, impetrabo aliquid a me ipſo*, ſo aber / wo aber nicht. *Sin aliter*, ſtehet es aber anders. Cicero lib. 11. fam. ep. 14 ad D. Brutum: *Id ſi ita eſt, omnia faciliora: ſin aliter, magnum negotium.* ¶ Aliquando & ſine his particulis ponitur. Cicer. lib. 10. Attic. Epiſt. 13 *Verumtamen ſi pares æque inter ſe, quieſcendum; ſin, latius manabit.* Manilius lib. 4. v. 428 *Incipimus ſi verba, piget: ſin, gratia deerit.*

¶ Sine, vide infra.

SIBILUS, ſonus ille eſt ex dentibus compreſſis & labiis parum diductis, das ziſchen durch die Zähne. Græci ſtrepitum ejusmodi φλοῖσβον vocant, ad quos alludere videtur Germanicum, plosperm. *Sibilo ſignum dare*, dixit Liv. lib. 25. cap. 8 *Sibilum edere*, Catull. Carm. 4. de Phaſelo. *Clamoribus, & convitiis & ſibilis aliquem conſectari*, einem nachpfeiffen oder ziſchen / Cicer. ad Attic. lib. 2 ep. 18. Et, *ſibilo & convitio explodi*, Idem pro Roſc. Comœdo c. 11.

¶ Plurale neutrum eſt *Sibila*: ut, Lucanus lib. 9. v. 643

Cerberus Orpheo lenivit ſibila cantu.

Et Silius lib. 2. v. 99 *vuevet ante*

– – – quam ſibila poneret arcus.

¶ *Ora* vero *ſibila* pro ſibilantia adjective dixit Virg. 2 Æn. v. 211, & *colla ſibila* lib. 3. Georg. v. 421, & 5. Æn. v. 277.

¶ Sibilo, ſibilare, ſibilum edere, ausziſchen / Horat. 1 Serm. Satyr. 1. v. 65 *Populi contemnere voces*

Sic ſolitus: populus me ſibilat, at mihi plaudo
Ipſe domi.

¶ Adſibilare, anziſchen. Auſonius Moſella v. 258

Aura crepat, motoque adſibilat aere ventus.

¶ Exſibilare, ſibilo explodere, mit einem Getümmel / ziſchen / pfeiffen abtreiben. Cicer. in Parad. 3. *Hiſtrio, ſi paullum ſe moverit extra numerum, exſibilatur, explodatur*, ihm wird ausgeleucht / ſic enim hunc geſtum fere Germanice dicimus.

¶ Inſibilare, einblaſen / Ovid. 15. Metam. v. 603

– – Ubi trux inſibilat Eurus.

Et Silius lib. 12. v. 616 *– – – membris inſibilat ignis.*

¶ Obſibilare, adverſus, contra ſibilare. Apulejus lib. 11. p. 260 *dulces ſtrepitus obſibilabant.*

SIBYLLA, Σίβυλλα, vates, fatidica virgo, vel mulier. eine Weiſſagerin / Prophetin. appellativum enim magis quam proprium eſt. Servius à σὸς pro διὸς & βυλὴ, hoc eſt, Jovis conſilium, vel ſententia, vel Jovis conſiliaria, dictam putat: alii σὺς, qua voce Æoles Deos nuncupant, & βυλὴ. Suidas verò quaſi θεόβυλος dictam cenſet. Quæ eodem omnia recidunt. Sibyllas porro alii decem, alii pauciores, alii plures fuiſſe indicarunt. Fortaſſis una fuit vivax & longæva, quæ in locis & temporibus diverſis conſpecta pro pluribus exiſtimata fuit. Decem Sibyllas Varro numeravit: 1. *Perſicam.* 2. *Libycam.* 3. *Delphicam.* 4. *Cumæam.* 5. *Erythræam.* (quæ Græcis Ilium petentibus vaticinata fuit, & Trojam interituram, & Homerum mendacia eſſe ſcripturum.) 6. *Samiam.* 7. *Cumanam*, nomine *Amaltheam*, (quæ ab aliis *Demophile* vel *Erophile* dicta & novem illos oraculorum libros ad regem Tarquinium Priſcum attuliſſe, ac pro iis trecentos Philippicos poſtulaſſe ſcribitur, vide Servium 6 Æn. Virgilii, & Gell. lib. 1. c. 19.) 8. *Helleſponticam.* 9. *Phrygiam.* 10. *Tiburtinam*, nomine *Albuneam* vel *Albunam.* Ælianus quatuor tantum numerat, *Erythræam, Samiam, Ægyptiam* & *Sardianam*, 61. Variæ Hiſtoriæ. Conf. Suidam in voce *Sibylla.* Voſſ. de Hiſt. Græcis p. 88. ſeq. & præcipue Joh. Obſopœum, & Dav. Blondellum pecul. libris. Omnes autem hæ Sibyllæ Deum unum prædicant, maxime tamen Erythræa, quæ inter cæteras celebrior ac nobilior habetur. Leguntur in ipſis oraculorum libris vaticinia diverſa de Chriſto, quorum meminere Euſebius, & alii, quorum apud eruditos diverſa auctoritas eſt. Eraſmus Schmidius hæc Sibyllina carmina pro vero & genuino Sibyllarum fœtu habebat, atque id tribus diſſertationibus, quas edidit, adſtruere conatus eſt. Cæterum ea vel Patrum ætate &c. ſuſpecta fuiſſe, præter alios & Lactantius lib. 4. c. 5 ſub fin. nos docet. Nec defuerunt noſtra tempeſtate viri eruditiſſimi, qui non modò de ingenuitate eorum dubitaverint; ſed plane conficta, ſuppoſitaque, uti habentur hodie, ſibi perſuaſerint. Ex quibus Caſaubonum nunc nominaſſe præcipue contenti erimus. Vide eum Exercitat. 1. contra Bar. Sect. 10. c. 11. & Exercitat. 16. Sect. 154. & ad Suetonium p. 165. Ego nec plane rejicienda, nec admittenda omninò; & quædam verè à Sibyllis prodita, quædam verò earum nobis venditata nomine, exiſtimarim. Quæ & Barthii ſententia eſt lib. 7. Adverſar. cap. 2. Hugo Grotius de illis cap. 2. Matthæi v. 1 ita ſcribit: Sibyllina oracula, non nova illa, quæ citant Chriſtiani, ſed vetera Romæ 15 viris aſſervata, nihil aliud mihi videntur fuiſſe, quam verſus Græci Judæorum. Sibyllarum meminerunt plurimi auctores, Plato, Strabo, Clemens Alexandrinus, Juſtinus, Euſebius, Suidas in voce Sibylla, Lactantius, Auguſtinus, lib. 18. c. 23 de civitate Dei.

¶ Sibyllinus, ut, *verſus Sibyllini*, Cic. 1. de Div. c. 2. *libri Sibyllini*, Idem 6. Verr. c. 49. *Sibyllinos ſacerdos*, de Aruſp. reſponſis cap. 13.

SIC, adverb. affirmantis, Idem quod ita: So / alſo. *ſic eſt factum*, alſo iſt es gangen. *Sic eſt ingenium*, ſo iſt ſeine Art / in Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 20. *Sic vita erat*, Andr. act. 1. ſc. 1. v. 35 alſo verhielt er ſich in ſeinem Leben. *Sic fatur, ſic tenuiter*, ärmlich genung / Idem in Phorm. a. 1. ſc. 2. v. 95. *Sic demum*, Virg. 6. Æn. v. 154. Cælius ad Cicer. 8. fam. epiſt. 4 *Ego ſic nihil expecto quomodo Paulum conſulem deſignatum. Sic ſum, ut vides:* Sermo eſt hominis nec laudantis ſe nec vituperantis: & exiſtimat Gruterus fuiſſe formulam, quâ utebantur vulgò, quum oculis ſuis quemque credere juberent, ita ut fidei nihil præterea præſtarent. Uſus aliquoties Plautus ut & Terentius. Exempli gratia in Andria act. 5. ſc. 4. v. 16. *Sic Crito eſt*, i. e. talis eſt. Et Hon. act. 5. ſc. 5. v. 41 *Sic inventus eſt.* Et Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 40. *Sic meritum eſt meum*, i. e. tale. *Sic res eſt*: idem Terentius Andr. act. 3. ſc. 4. v. 9. Eſt autem formula aſſeverandi: Græci, οὕτως ἔχει. Nos: Es iſt nicht anders: Es iſt alſo. Plautus Epid. act. 3. ſc. 2. v. 4. *Sic agas: Sic egere noſtri*, wir machen es nicht anders. ¶ 2. Particula bene precantis eſt. Horat. lib. 2. Satyra 3. v. 300

– – – Sic vendas omnia plurie.

Et Sidon. Carm. 5. extremo ad Majorianum:

Annue, ſic veſtris reſpirat Byrſa tropæis:
Sic Parthus certum fugiat: Mauruſque timore
Albus erat: Sic Suſa tremant, poſituque pharetræ
Exarmata tuam circumſtent Bactra tribunal.

¶ Sicne, vel ſiccine, adverb. interrogandi. *Siccine agis?* Ter. Eun. a. 4. ſc. 7. v. 34. Handelſt du alſo? Ter. *Siccine lente facis?* Propert. lib. 2. eleg. 15. v. 8.

¶ Sicut, *ſicuti*, ſimilitudinis adverbia, gleichwie. Elegans uſus hujus particulæ abſolute poſitæ in iſtis eſt; Ovid. lib. 6 Metam. in fabulâ Prognes v. 657

Sicut erat ſparſis furiali cæde capillis,
Proſiluit.

Significat Prognen ſolviſſe ſparſiſſeque comam cùm filii eædem furialiter patraret, nec compoſuiſſe iterum, ſed eodem habitu

habitu prosiluisse in conspectum Terei mariti. Nepos Pelopida: *Quæ* (epistola) *cum jam accubanti in convivio esset data, sicut erat, signatam in pulvinum subjiciens.* Nempe dicit Archiam non resignasse epistolam, sed signatam, ut acceperat, subjecisse in pulvinum. Curtius lib. 8. cap. 3 *Caputque ejus abscissum cruore respersa servo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante, sicut erat, cruenta veste, in Macedonum castra pervenit.* Suetonius Claudio cap. 34. *Induxit & unum ex nomenclatoribus suis, sicuti erat, togatum.* Othone cap. 8. *Nonnullis occisis, sicut erant, cruenti, ubinam Imperator esset, requirentes, perruperunt in triclinium usque.* Gellius lib. 1. cap. 23. *Rem, sicuti fuerat, denarrat.* Alia exempla observat Gevartius ad Statium lib. 2. Silv. c. 7. Similiter dicebant, *Ut erat:* de qua formula suo loco.

SICA, a *Seca*, ein kurtzer Sebel/ Dolch. Brevior enim gladius erat, ut veste tegi posset: eaque re aptus ad furtivas & subitas cædes vel ipsa in turba patrandas. Prudentius Psychom. v. 689 *Sed sicam sub veste tegit.* Vetus Scholiastes Horatii ad lib. 1. Sat. 4. v. 4. SICA *gladius est permodicus, quem solebant malefici in baculis gestare, ut ex insidiis aliquem interficerent, unde dicti sunt* SICARII. Cicero in Catil. 2. cap. 1. *Non jam inter latera nostra sica illa versabitur.* Vet. Gloss. *Sica μάχαιρα. Sica δεξιὸν ξίφος ἰσπανικὸν.* Recte. Nam incurvum genus gladii fuisse & Josephus significat lib. 20, ut Torrentius ad Horatii Satyras observat.

¶ Sicarius, interfector, ein Mörder/ Strassenräuber. Idem pro Rosc. Amer. cap. 14 *Vetus sicarium, homo audax & sæpe in cade versatus.* Vet. Gloss. *Sicarius, Σφάκτης, αὐθέντης, σφαγεύς, λῃστής.* Neque verò *Sicarii* dicebantur tantùm, qui *Sica* interemissent hominem, sed & quocunque telo qui aliquem occidissent. Vide Titul. Pandect. ad L. Cornel. de Sicariis. Julius verò Cæsar in exercenda de Sicariis quæstione eos quoque Sicariorum numero habuit, qui proscriptos interfecissent, qui alias Cornelii legibus excepti erant, ut Suetonius auctor est, Cæsare cap. 11. Lege & Dionem lib. 36.

¶ Sicila, Scalper librarius, ut Suetonio Vitellio cap. 2 vocatur. Vet. Gloss. *Sicila, Σμίλα χαρακτήρ.* Arnobius *Smilam* vocem Latinitate donatam usurpat lib. 5. Nisi ibi, ut Casaubon. putat, *Sicilam* legendum.

¶ Siculæ sunt falces Varroni, (vide & supra Secula).

¶ *Sicilices* Ennio. Unde *Sicilire prata*, i. e. secare. Vide Scalig. in Festum & Catullum. Item infra *Sicilio*; & Salmas. ad Capitolin. in Macrino & Balbino extremo.

SICAMBRI, Germaniæ populi, qui hodie Geldrenses sunt & Clivani. Martial. lib. de Spectac. epig. 3.

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.

SICANIA, Σικανία, Servius in Æneid. 10. Virgilii, *Sicilia*, inquit, *ante* SICANIA *dicta, à* SICANO *rege filio.* Hunc *Sicanum* alio loco, *Itali* unde *Italia* appellata, fratrem tradit. Idem tamen in 8. Æneid. paullo aliter ex quibusdam auctoribus hac de re prodit. SICANI, inquit, *secundum nonnullos populi sunt Hispaniæ a fluvio* Sicori *dicti. Hi duce* SICULO *venerunt in Italiam, & eam tenuerunt exclusis Aborigenibus. Mox ipsi pulsi ab illis, quos ante pepulerant, insulam vicinam Italiæ* (Siciliam) *occupaverunt, & eam* SICANIAM *a gentis nomine,* SICILIAM *vero a nomine Ducis dixerunt.* His similia & apud Plinium ac Silium legas. Ausonius Epigr. 8.

Fama est fictilibus cænasse Agathoclea regem,
Atque abacum Samio sæpe onemsse luto.
Quærenti causam respondit: Rex ego qui sum,
Sicania, figulo sum genitore satus, &c.

¶ Sicānius, a, um. Virg. 3. Æn. sub fin. *Sicanio prætenta mari jacet insula.* Et lib. 8. v. 416.

Insula Sicanium juxta latus Æoliamque
Erigitur Liparen.

Statius lib. 5. Silv. 3. v. 41.

— nam Sicanii non mitius halat
Aura croci.

¶ Sicānus, adjectivum aliud, cujus primam Virgilius semper corripuit, secundam produxit, quamvis primam in *Sicania* & *Sicanius* produxerit, alteram vero corripuerit, quod & Servius notat ad illud in 5. Æn. v. 23. *— nec littora longe*

Fida reor fraterna Erycis, portusque Sicanos.

Contra Silius in 14. v. 259.

Cætera Elisæis aderit gens Sicana votis.

Ubi rationem syllabarum quæreitaris, qualis in *Sicania* est, servat. Idem tamen eodem lib. secundam non semel produxit, primam autem corripuit, ut Maro, quem & secutus Horatius Epod. 17. v. 32. *— — — nec Sicana ferbida*

Virens in arctâ flamma.

SICCVS, a, um, quod sine humore est, trocken. Virgilius Æneid. 5. v. 180 *Summa petit scopuli siccaque in rupe resedit.* Sic *agri sicci*, Horat. 2. Satyr. 4. v. 15. *hiems sicca*, Ovid. 3. Amor. 6. extr. *Siccissima loca*, Columell. lib. 11. cap. 3. p. 389. & *siccissimum solum*. Idem lib. 2. cap. 18. *Siccior corpore*, Plinius lib. 34. cap. 8. ¶ Plautus act. 5. sc. 2. v. 6. & in Asinaria pro *Sobrio* usurpavit. *Meum virum sui rata, siccum, frugi, continentem*, &c. *Siccum* vocat, qui ebrioſus non sit; nam & qui parce vescebantur, & arido cibo utebantur, postquam lavandæ manus non erant, ut Seneca loquitur (quales *Xerophagiæ*, quas appellabant, Christianorum veterum erant, de quibus Tertullianus) *Sicci* vocabantur; ut contra qui lautius benigniusque victitabant, *uncti* dicebantur. Horatius lib. 1. Epist. 17. v. 2.

Si prodesse tuis, paulòque benignius ipsum.
Te tractare boles, accedas siccus ad unctum.

Prosunt sui, qui parcunt sumtibus, atque conservant augentque rem, & luculentam ita liberis relinquunt. Qui talis sit, & itaque parce & aridè victitet, aliquando tamen cœnare benignius paulò, seque dapsilius invitare velit, hunc *ad unctum* accedere, hoc est, lautorum hominum mensas sectari monet, ut & hic compos voti sui & interim rem affligat minime cum aliquo liberorum damno. Sicut igitur hic, cum de esu egit, *unctos & siccos* Horatius: ita alibi, cum de potu est sermo, *siccos* (id est, qui nondum biberint) *& sobrios*, hoc est, ebrios & potos bene, opponit. Nam lib. 4. Ode 5. extr. scribit:

dicimus integro
Sicci mane die; dicimus uvidi
Cum Sol Oceano subest.

Et lib. 1. Ode 18 ait:

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis & mœnia Catili:
Siccis omnia nam dura Deus proposuit.

Cicero quoque Orat. 1. contra Rullum *siccos & vinolentos* opponit. Hinc & *Sicci*, qui sitiunt. Plautus Curcul. act. 1. sc. 2. v. 22.

Tibi qui sitienti, sicca semisomna asserat potionem.

Et paullo post: *Egon salva sim, quæ siti sicca sum?* Sic *Lunam siccam* Propert. dixit, quam *sitientem* Cato appellat, i. e. silentem. Vide Meurtium ad Catonem de re rust. cap. 29 & infra *Sitire*. ¶ Sicut *Sobrius* & eum, qui sanæ mentis est, denotat; ita similiter *Siccus* accipitur. Ita enim *Sobrium & Siccum* conjunxit Cicero de claris Oratoribus cap. 55. *Nihil erat in eius* (Cottæ) *orationibus nisi siccum, nihil nisi siccum atque sobrium.* SICCVM, in quo nihil elatum, tumidum atque corruptum. Nempe de presso Orationis genere, quale Atticorum fuit, laudaturque maximè, loquitur, ut ex præcedentibus satis constat. Quintilianus lib. 2. cap. 4. ubi de primis apud Rhetorem exercitationibus præcipit, ut *Audiat hæc ætas pluta, & inveniat & inventis gaudeat, sint licet illa non satis sicca & severa.* Macrobius quoque lib. 5. Saturnal. cap. 1 *Siccum & Sobrium Oratorem* illi opponit, qui pingui & luculentâ & floridâ oratione lasciviat. Et sub fin. cap. scribit: *Eloquentia Maronis ad omnium mores integra est, nunc brevis nunc copiosa: nunc sicca nunc floridi.* Vide & Gell. lib. 14. cap. 1. Voss. lib. 6. Instit. Orat. p. 464. Studiosi salubertimi meminerint præcepti Heraclitei, Αὐη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη, *anima sicca sapientissima & optima est.*

¶ Persiccus, valde siccus. *Persicca arena*, Prudentius in Vincentio v. 141.

¶ Siccè, adverb. trocken. *Pecudes sicce fabulari* consuevit, Columell. lib. 6. cap. 12. *Siccè dicere*, jejune, nicht völlig und nach Nothdurfft reden/ Cic. de opt. gen. Orator. cap. 4.

¶ Siccitas, penuria humoris: Item *siccæ aëris constitutio*, trocken und dürre Wetter. Plinius lib. 17. cap. 15 *Aptissima insitis siccitas.* Neugepfropffeten-Sachen bekommt das dürre Wetter wohl. Idem lib. 15. cap. 3 *Sanies olivarum fit ex aquis, ideo siccitatibus minima: pinguis copiosa.* Siccitatibus, id est, cælo soloque sicco. Et Vitruvius lib. 2 cap. ult. *Arbores siccitatibus exsuctæ solidantur.* Metaphorice *Siccitas orationis*, Cic. de Nat. Deor. lib. 1 ineunte: *Non*, inquit, *flumine conturbor inanium verborum, nec subtilitate sententiarum; horum est siccitas.*

¶ Sicco, siccare, siccum efficere, trocknen. *In sole siccari*, Plin. lib. 12. cap. 13. an der Sonnen gedörret werden. Horat. lib. 2. Serm. Sat. 6. v. 68:

Siccat inæquales calices conviva solutus Legibus, &c.

¶ Siccescere, desiccari. *Siccescere in furno*, im Backofen trocken werden/ Columella lib. 12. c. 28. *Terra siccescens repente*, Plinius lib. 18. cap. 34. extr. Et Celsus lib. 7. cap. 7. n. 15 *nunquam siccescere oculos.* Et Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Arbores siccescendo recipiunt in se diuturnitatem.*

¶ Siccāneus, a, um, cui contrarium *irriguum*, trocken. Columella lib. 11 cap. 3 *differtur æstate, si irriguus est hortus, at si siccaneus, autumno.* Lib. 6. cap. 27 *Pascua eligenda sunt rigua, nec unquam siccanea.* Alibi *Siccaneum pratum* dixit, lib. 2. c. 17.

¶ Siccanus, aliud Adjectivum, ejusdem significationis. Plinius lib. 16. c. 17. *Ex iis* (Ulmis Atiniis) *siccanæ proferi, quæ non sunt rigua.* Nisi *Siccaneæ* ibi legendum.

¶ Siccoculus, der nicht weinen kan. Plautus Pseud. act. 1. sc. 2. v. 75.

¶ Adsiccare. Columella de Arborib. cap. 28. extr. *Paucis horis in sole habetos, deinde in umbra adsiccato.* Et lib. 1. de R. R. cap. 6 *Plurimum refert, non adsiccato succo firmum vires continere.* Adde eundem lib. 2. cap. 9. extr.

¶ Desiccare, abtrocknen. Inde

¶ Desic-

¶ Deficcativus. *Virtutis esse deficcatibæ*, Macer. 2, 10.

¶ Exsiccare, valde vel omnino siccare. *Exsiccari*, vertrocknen oder austrocknen. Cic. de divinat. lib. 2. c. 14 *Arbores biemali tempore exsiccata tempestive cædi putantur.*

¶ Exsiccatus, ut; *Exsiccatum orationis genus.* Cicer. de clar. Orat. cap. 84.

¶ Perexsiccatus, Arnobius lib. 7. p. 230.

¶ Exsiccescere, austrocknen. Vitruvius lib. 2. cap. 9 *Cædi ita oportet* [materiam] *ut incidatur arboris crassitudo ad mediam medullam, & relinquatur, ut per eam exsiccescat stillando succus.*

¶ Insiccatus, Stat. 3. Theb. v. 364

Vulnera &c. pueri insiccata cruore.

SICERA, æ, σίκερα, Hebræis, ut Ambrosius de Helia & jejun. c. 15 auctor est, omnis dicitur potus factitius (non autem ex vino) inebrians, allerley starck Getränck / so nicht Wein ist. Hebræis enim *Schacar* inebriare est, & *Schecar.* Sicera, σίκερα, æ, genere fœmin. legunt vulgata Lexica; at Luc. 1. de Joanne tanquam indeclinabile legitur, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, *vinum & Sicerum non bibet.*

SICHAEUS, maritus Didonis, Virg. 1. Æn. v. 343

Huic conjunx Sichæus erat, &c.

SICILIA, Σικελία, quæ & *Sicania* (vide supra) & *Trinacria*, itemque *Triquetra* appellata, de quibus infra, Africam inter & Italiam, a qua angusto freto dividitur, sed olim cum ea, ut portio quædam, connexa fertur fuisse. *Sicilia* nomen a duce Sicanorum *Siculo* est; ut ex Servio paullo ante monuimus in *Sicania.* Sed potius, quia interfuso mari abscissa ab Italia, cujus pars olim fuit. Seneca Consolat. ad Marciam c. 17 *Videbis primum ipsam insulam, ab Italia angusto intercisam freto, quam continenti quondam cohæsisse constat: subitum illo mare irrupit, &*

Hesperium Siculo latus abscidit.

Claudian. 1. Rapt. Proserp. v. 140

Trinacria quondam
Italiæ pars una fuit, sed pontus & æstus
Mutavere situm.

Magna ejus felicitas: namque & optimum triticum, & nobilissima vina gignit: de quo Plinius. Qui lib. 18. cap. 10. auctor est Leontinos Siciliæ campos stipulas cum centesimo germine fundere. Et ideo inter subsidia frumentaria Reip. Romanæ hæc insula Ciceroni memoratur pro lege Manilia Oratione. Itaque mirum ab Euripide in Phœniss. *infrugiferum* appellari. Sed id ad illa tempora referendum est, cum a Cyclopibus, serendarum frugum ignaris, habitata insula fuit; ut erudite Grotius monet. Quem vide si lubet Prolegomenis in illam Tragœdiam Poetæ. Plurimas in Sicilia urbes a fluminibus nomen sumsisse, Duris ait apud Stephanum ἀπὸ πόλεως in Ἀκράγαντα.

¶ Sicelis, Σικελὶς. Virg. 4. eclog. *Sicelides Musæ*, &c.

¶ Siciliensis. *Me quæstorem Siciliensis excepit annus*, Cic. de clar. orat. cap. 91. i. e. quo mihi commorandum in Sicilia erat. *Edictum Siciliense*, Idem 3. in Verr. cap. 46.

¶ Sículus, ein Sicilier / quos *acutos* & *lepidos* Cicero tradit 1. Tusc. cap. 8. Et quia *lepidi*, idcirco iisdem *sales* atque *facetiæ* idem tribuit 2. de Orat. c. 69. & in Verrinis. *Trilingues* Apuleius vocavit, quod primo barbare, deinde Græce, & post Latine locuti fuerint. Quanquam neutra earum lingua satis bene uterentur, quod Asconius in Divinationem Ciceronis in Verr. notat. Hinc

¶ *Sicilissare* per jocum, pro Siculorum more male Græce loqui, Prologo Menæchm. Plautus dixit.

SICILLO, sicillire, i. e. secare, & falce quidem, a *Sicilix*, de qua supra in *Siculæ*: vide *Sica.* Sed *sicilire prata* est, non fœnum secare, sed quod post fœnificium ibi relictum herbarum, *demere de prato*, nachmehen. Varro lib. 1. de re rustica cap. 49 *Quo facto* (fœnificio puta peracto) *sicilienda prata*, id est, *falcibus consecanda, quæ fœniseces præterierunt, ne quasi bestiæ subrosum reliquerunt campum.* Ab hac sectione, ut arbitror, dictum SICILIRE PRATVM. Plinius lib. 18. c. 28 *Præterea quoties secta sint* (prata) *siciliri, hoc est, quæ fœniseces præterierant, secari debent.* Hinc *Sicilire prata*, & *fœnum secare*; apud Columellam diversa sunt. Nam *Sicilire prata*, ut rem minoris operæ, majorum ritu permissum feriis, Columella auctore lib. 2. cap. ult. at *fœnum secare*; quod laboriosius est; licere minime, idem ibidem scribit. Etiam Cato inter *fœnum & sicilimenta* distinguit cap. 5. de re rustica. *Fœnum*, inquit, *cordum; sicilimenta de prato demito, arida condito.*

¶ Sicilimentum, quod sicilitum est, de quo modo diximus, Cato cap. 5.

SICILIVS, vel *Siciliquus*, (ita enim Budæus scripsit) ponderis nomen est: duas continet drachmas, seu quartam unciæ partem, zwey Quintlein / ein halb Loth. Bud. lib. 4.

SICLVS, Hebræorum numisma, pondus habens quatuor drachmarum, eine silberne Müntz eines Loths schwer / ein Loth Silber / auctore Josepho lib. 3. Antiquit. cap. 10. Hieronymus *Siclum* idem dixit esse, quod *Staterem*, vide *Stater*, ein halber Thaler. Siclus Judæorum habuit in altero latere caliculum thuris, in altero virgam Aaronis. Siclus autem vel *sacer* vel *profanus* erat; de quo plura Villalpandus & Hieronymus de Prado in Ezechielem, itemque Casp. Vaserus de antiquis numm. Hebr.

Sicubi, sicunde: vide *Ubi, Unde.*

SICYON, breve pænult. Σικυών, urbs Achaiæ, officinis omnium metallorum celebris, ut Plinius scripsit lib. 36. c. 4.

¶ Sicyonius, a, um, Virg. 2. Georgic. v. 519

Venit hiems, teritur Sicyonia bacca tapetis.

Sicyonia calceamenta, pro molibus & muliebribus, quæ Sicyone conficiebantur, weiche Weiberschuhe.

Et pedibus læva Sicyonia demit honesta. Lucilius.

SIDERITES, masc. σιδηρίτης, adamantis genus, sed quod ictibus frangitur, & adamante alio perforari potest, Plin. lib. 37.

¶ 2. Est & gemma eidem ferro similis, libro eodem c. 10.

¶ Sideritis, fœmininum, herba est, σιδηρῖτις, trium aut quatuor adeo generum, vim habet in curandis vulneribus; Plinius 25. cap. 17.

SIDO, *sedi, sidere*, idem fere quod sedere, unde etiam est: quemadmodum utriusque composita sæpe permutantur, ut supra in *Sedeo* patuit. Priscianus tamen lib. 10 a *Sedeo* separat, ut novum & peculiare verbum: quamobrem etiam hoc loco seorsum ponendum erat, licet multa de eo, compositis maxime, suprà in *Sedeo* explicata fuerint. Virg. Æneid. 6. v. 203

Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

lassen sich nieder / setzen sich. Loquitur de columbis. ¶ 2. *Sidere* dicuntur omnia, quæ ex gravitate sua ima petunt, Was sich setzet / sencket und zu Grunde gehet. Columella lib. 12. c. 14 *Deinde patiemur picem considere, & cum sederit, aquam eliquabimus.* Et *Sidere ad ima vasis*, Plinius lib. 12. c. 25. Sic & *nubes* dicuntur *sidere*; vel quia quassatæ ac mutilatæ sunt, vel quia unda dilabente æstu destituuntur, vel depressæ & obhærentes. Nepos Chabria in fine: *Nubis vestro percussa cœpit sidere.* Tacitus 1. Annal. cap. 70 *Quo levior classis vadoso mari innaret, vel reciproco sideret.* Albinovanus apud Senecam Suasoria 1

— jam sidere limo Navigia.

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 628 *Submersæ sedere rates.* Tralate Seneca de constantia Sapientis cap. 2 *Adversus vitia civitatis degenerantis & pessum sua mole sidentis.*

¶ Assidere, *Assido*; *accurrunt servi*, ich setze mich nieder / Terent. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 72. Valla *assidere* dixit esse officii gratia apud aliquem considere: ut, apud ægrotum, aut regem, &c. lib. 5. c. 6. Plaut. in Aul. act. 4. sc. 1. v. 20 *In ara hâc assidam sacra.* Et, *Assidere supra aspidem*, Cic. de finib. lib. 2. c. 18.

¶ Circumsidere, obsidere, belagern. Livius lib. 3. cap. 21. extr. *Philistiam circumsidunt.*

¶ Considere, zusammen setzen. *In labellis Platonis consederunt apes*, Cicero de Divinat. lib. 2. c. 31. *Solis medius consedit ardor*, Virg. 7. Æneid. v. 169. *Ardor animo consedit*, id est, furor sedatus est, Cicer. de Clar. orat. c. 24. *ubi ira consedit*, Livius lib 38. c. 17. Sed quod hæc omnia præterito Tempore, quod commune cum *Consideo* habet, enunciata sunt; certiora omnino afferenda, quæ propria hujus formæ ac conjugationis sint. Cicero 2. ad Attic. ep. 6 *an Antii considam.* Virgilius Æneid. 4

— — — considue transfris.

Ovidius lib. 6 Fastor. v. 305

Ante focos olim longis considere scamnis
Mos erat.

Vide & *consideo* in *Sedeo.*

¶ Desidere, Cic. de divinat. lib. 1. c. 35. *Multa oppida corruerunt, terra desederunt*, sich unter sich getretten / haben sich gesenckt / gesetzt. *Hiatu desidere*, einen Bruch gewinnen und unter sich weichen. Valer. Flacc. in Argonaut. lib. 8. v. 329

— — — vasto desedit hiatu.

Sic, *Tumor desedit*, der Schwulst setzt sich / Celsus l. 7. c. 18.

¶ Insidere, sich auff etwas niederlassen / setzen. Virg. 6. Æn. v. 707

uti apes æstate serenâ
Floribus insidunt variis.

Palladius lib. 1. cap. 4 *Nullius aquæ limus insidat.* Cic. 2. de Orat. cap. 28 *penitus insidere in memoria*, ins Gedächtniß fest einsitzen / hafften.

¶ Obsidere, Sallustius Catil. cap. 45 *Occulte pontem obsidunt*, id est, occupant & obsident, sie gewinnen ein und besetzen. Alii vero hîc legunt *obsident*, quod ab *obsideo* est.

¶ Persidere, pro intrare aut penetrare, Lucret. lib. 6. v. 1124

Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas.

Et Virg. 3 Georgic. v. 442

ubi frigidus imber
Altius ad vivum persedit,

Hoc est, ossa & medullas penetravit, ist durchgangen und hat sich gesetzt / ꝛc. Vide Servium.

¶ Residere. sich setzen / sencken. Plin. lib. 4. epist. 22 *Viennenses vitia inter ipsos residunt, nostra late vagantur.* Inest enim in omnibus his compositis significatio quædam motûs. Cic. in Pison. c. 33 *Si montes resedissent, amnes exaruissent.* sencken sich / setzen sich. Declamator in Sallust. *Omnia, quæ commoverat, pace & otio resederunt*, wieder zufrieden und zu seiner Ruhe kommen.

¶ Residuus, a, um. Vide supra *Residere* in *Sedeo*.

¶ Subsidĕre, idem quod residere, considere. Virg. 5. Æn. v. 810

Subsidunt undæ, tumidumque sub axe tonanti
Sternitur æquor aquis.

die Wellen legen sich. Ovid. 1. Metam. v. 43

Jussit & extendi campos, subsidere valles,

unter sich treten / sich sencken. Ibidem v. 344 *Flumina subsidunt*, das Wasser setzt sich. Exundationi opponitur. *Subsidere in aliquo loco*, Cicer. 5. ad Attic. ep. 16. *Impetus dicendi subsidit*, Quintil. lib. 3. cap. 8. pag. 255. Vide & *Subsideo* in *Sedeo*. ¶ 2. *Subsidere* etiam dicuntur fœmellæ pecudes, cum mares admiserunt. Lucretius lib. 4. v. 1191

Et pecudes & equa maribus subsidere possint.

Horat. Epod. 16. v. 31

– – jubat & tigres subsidere cervis.

¶ 3. Subsidere, pro dehiscere. Juvenalis Sat. 6. v. 410

– – nutare urbes, subsidere terras.

Vide & in *Sedeo*.

SIDON, Σιδών, Sidōnis, metropolis quondam Phœniciæ: sita in litore trans Libanum remotaque a Tyro ducentis stadiis. Nomen id ab ubertate piscium, quos *Sidonas* Phœnices vocant, habuit.

¶ Sidōnius, gentile nomen, ut Virg. Æn. 1. v. 613

Obstupuit primo adspectu Sidonia Dido.

Rursus, o brevi, *Sidoniaque ostentat opes*, 4. Æneid. v. 75. *Sidonius amictus*; Statius dixit pro purpura, Theb. 10. v. 648.

¶ Sidonii, Justin. 18. cap. 3. cives & incolæ.

¶ Sidōnis, ĭdis, fœm. Ovidius lib. 10. Metamorph. v. 267

– – concha Sidonide tinctis.

SIDVS, eris, astrum, ἄστρον, quidam per y scribunt, & ducunt à σὺν, quod est simul, & εἶδος, videre, quod plures stellæ simul conspiciantur. Sed Varro lib. 6. LL. ab insidendo derivat, & per I scribit: ein Gestirn / ut *Orion*, *Corona*. *Stella* vero solitaria est. ¶ 2. Plinius etiam planetas, ut, Solem, Lunam, *Sidera* dixit, lib. 2. c. 6. *Discreta spatiis septem sidera*. Et, *Regina siderum Luna*, Hor. Carm. Secular. ¶ 3. Barthius ad Claudiani Paneg. de 4 Cons. Honorii v. 30 observat, Poetas sæpe vocabulo *sideris* pro æstu juxta & frigore usos. Sed & prosæ scriptores *sideris* voce de temperamento cæli, quod pro positu ejus atque sideribus aut calidum aut frigidum est; usi leguntur. Plinius Paneg. Trajani cap. 12 *Feræ gentes non telis magis quam suo cælo, suo sidere armantur*. Et cap. 15 *Diversam aquarum temperiem ut patrios fontes patriumque sidus ferre consuevisti*. ¶ 4. Quin & pro tempestate seu tempore leguntur usi. Ammianus lib. 22 *Sidere etiam tum instante brumali*. ¶ 5. Est & inter blanditiarum vocabula hæc vox. Amores enim & delicias suas, *Sidera* appellabant. Suetonius Caligula cap. 13 *Tamen inter alaria & bilustres ardentesque tædas densissimo & latissimo obviorum agmine incessit super fausta nomina*, SIDVS, & PVLLVM & PVPPVM & ALVMNVM *appellantium*. Horatius Epod. 17. v. 40

– – – tu pudica, tu proba
Perambulabis astra sidus aureum.

¶ Sidĕrĕus, ut, *Cælum sidereum*, *splendor siderum*, Virg. 3. Æn. v. 586 *– – – – nec lucidus æthrâ*
Siderea polus. i. e. fulgenti.

¶ Sidĕralis, ut, *difficultas sideralis*, hoc est, quæ circa siderum cognitionem est. Plin. lib. 18. c. 24 *Mundus sideralis*, Apulejus post principium lib. 2. Metam. *Omnem istam lucem mundi sideralis imis Tartari & in vetustum chaos submergere novit*, scilicet Magia.

¶ Sidĕror, siderari, est sidere afflari, von der Hitze beschädiget werden. Vide V. Vower. ad Petron. Onomast. Vet. *Siderari*, ἀστροβολίζεσθαι.

¶ Sideratio, ἀστροβολία, seu ἀστροβολισμὸς & σφάκελος, quasi Sideris percussio, die Beschädigung vom Wetter oder von der Hitze. Firmicus lib. 4. Astrol. cap. 13. extr. *Talis siderationis influxu*. ¶ 2. Est & morbi genus *Sideratio* partem aliquam corporis, sæpe etiam corpus ipsum afficientis atque exsiccantis, ut fit in tabe, wen man plötzlich geräth in ein Undeyen oder Schwindel / quod cum repentino quodam eveniat impetu, è cælo vi quadam sideris provenire putatur, quemadmodum & vulgò dicitur, es hat ihn ein böser Wind angewehet / id est, infesto aliquo sidere afflatus est. Potest & sumpta esse tralatio ab arboribus, quæ tactæ caniculari sidere exarescunt, quod Grotius notat in Matth. cap. 4. v. 24. ¶ 3. Item cum membrum aliquod languore vitiatum sensu in totum destituitur, wird ohnfühlend / todt / quod propriè σφάκελος est. ¶ 4. Et paralysis *Sideratio unius lateris* nominatur. Hinc

¶ Sideratus, *Arbor Sideratæ*, versengt vom Wetter. Usus est Plinius hac voce lib. 28. cap. 16.

¶ Siderosus, sidere percussus, item qui siderationis morbo laborat, Vet. Gloss. *Siderosus*, ἀστροπλὴξ ἰπλάκτικος.

SIGĒVM, Σίγειον, urbs in Troade, à qua & ¶ 2. *Sigeum* promontorium Trojæ dictum est, auctore Suida. Servius in 2 Æneid. *Duo sunt Trojæ promontoria RHOETEVM & SIGEVM: quod dictum est propter Herculis taciturnitatem, qui prohibitus hospitio Laomedontis simulavit abscessum, & inde Trojam per silentium venit.*

¶ Sigēus, & Sigēĭus, adjectiva. *Sigea littora*, Ovid. in Fast. 4. v. 279. & *Sigeia tellus*, Idem Epist. Her. 1. v. 33.

SIGLA, & Siglæ, per Syncopen dicebantur literæ singulæ, quæ integrarum vocum signa erant. Quod cum fiebat, *Siglis* dicebantur *scribere*. Ut S. V. B. E. E. V. pro, *Si Vales Bene Est, Ego Valeo*. *Siglæ* quasi *Sigillæ*. Vide Vossium, si lubet, lib. 1. de arte Grammatica cap. 40. extr.

SIGMA, ătis, σίγμα, mensa sex, septem, capiens convivas similitudine elementi Græci ejusdem nominis, quod semicirculari forma pingebatur, ut C Latinorum: quemadmodum eruditissimo Brodæo videtur in Miscellaneis, & Joan. Savaro contra Lipsium, (qui Cent. 1 Ep. 65. partem Cœnationis interpretatur, Suggestum videlicet ligneum, in quo lectus perpetuus stratus ad sex septem convivas recipiendos) ad Sidon. lib. 1. Ep. 2 recte asserit. Lampridius in Heliogab. cap. 25 *Primus invenit sigma in terrâ sternere* &c. Ubi Casaubonus, *Aliquando*, inquit, *non undique ad mensam convivæ accumbebant, sed ab altera tantum parte: cùm quidem sedentes convivæ, lunatæ figuræ, vel hemicycli speciem exhibebant. Et cœnationes igitur hujus generis* hemicyclia, *& accubita ita strata* sigmata *dixerunt a Græca litera similitudine*. Sed quod existimavit Casaubonus, veteres aliquando ita accubuisse, ut totum mensæ orbem implerent, in eo, ut Salmasius ad eundem Lampridii locum animadvertit, fallitur. Semper enim partem reliquerunt vacuam, unde inferebantur fercula. Petrus Chrysologus Serm. 83 *alto sigmate epulantur*. Accubitus in sigmate non semel repræsentatur in Roma subterranea Bosii, ut pag. 355. p. 391. p. 471. & p. 513. Conf. Fulv. Ursinum ad Ciaccon. de Triclinio appendice pag. 126. seqq. Stuck. Antiquit. Convival. lib. 2. c. 34. Lipsium Cent. 1. Miscell. Epist. 65.

SIGNIA, antiqua colonia in Latio. Livius lib. 1. c. 56. & alibi.

¶ Signīni, populus ejus oppidi, apud Plin. lib. 3. c. 5.

¶ Signinus, adjectivum, ut *Signinum opus*, quod confractis testis & calce fit, maximæ firmitudinis, Estrich. Vitruvius lib. 5. cap. 11 *ex opere signino statuæ*. Adde Plin. lib. 8. c. 17. sub init. ubi piscinæ hoc opere fieri, ut aquam sustineant, dicuntur.

SIGNVM, significatio, indicium, ein Zeichen / Anzeigung. Ter. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 57 *Magnum id quoque signum est, dominam esse extra noxiam*, &c. Et in Hecyr. act. 2. sc. 1, 39 *Nonne id signi satis est?* Idem in Andr. act. 5. sc. 3. v. 7 *Vide, num ejus color pudoris signum usquam indicat?* Et, *signa doloris vultu ostendere*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 45. *Conjectorem ex signis facere*, Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 36. *Signis aliquid colligere*, Quintil. lib. 3. c. 6. aus Anzeigung abnehmen. ¶ 2. Sed *Tabulas signis consignare hominum nobilium*, verpitschiren / versiegeln / Cic. pro Quint. c. 6. *Signis impressis pacta conventaque custodire*, Senec. de benefic. lib. 3. c. 15. ¶ 3. *Signum Veneris*, *Cupidinis*, id est, imago vel sculptilis vel fusilis. Cicer. in 6 Verr. *Delum venit, sibi ex fano Apollinis clam sustulit signa pulcherrima atque antiquissima*, Bilder. *Signum exsculpere*, ein Bild schnitzen / Quintil. lib. 2. c. 19. ¶ 4. Sed *signa militaria*, vexilla sunt, Fähnlein / Panier. Sic dicta ab effigie animalium, quæ in illis heri consueverant: ut lupi, equi, apri: his enim uti Romanæ legiones solitæ. *Signis infestis inferri in hostem*, Cic. pro Font. cap. 16. pr. *Signa conferre*, Idem 7. fam. ep. 3. *sub signis legiones ducere*, Idem ad Attic. lib. 16. epist. 8. *Signa* autem ab *aquilis* diversa erant: legioni cuique una erat *aquila*: at tot *signa* erant, quot manipuli: hi autem triginta in legione, ut alibi dictum. ¶ 5. Aliquando in militiâ *Signum* & tesseram significat: Silius 15. v. 475 *tacitum dat tessera signum*, das Wort / die Losung. *Signum vocale* Vegetius vocat, quod voce constaret. Nam & alia signa non vocalia erant, eaque ipsa diversi generis, de quibus Tactici Scriptores. Breviter Casaubonus ad Æneam Tactic. c. 4. Vide Vegetium lib. 3. c. 5. Ita *signum petere: signum dare: signum accipere* dicimus. Elegans ratio loquendi est, *signum tollere*, pro erigere, excitare. Cicer. pro Marcello cap. 1. *His omnibus ad bene sperandum quasi signum aliquod sustulit*. Formula à militia petita est. Nam cum ad arma & pugnam conveniendum esset, vexillum proponebatur. Id ergo militi committendi certaminis signum erat. Vide Gevartium lib. 4. Papiniar. Lect. cap. 4. qui rem ex Ammiano Marcellino maxime declarat. Sed est adjiciendus & locus Cæsaris lib. 2. de B. Gall. c. 20 *Cæsari omnia uno tempore erant agenda: vexillum proponendum, quod erat insigne, cum ad arma concurri oporteret* &c. Idem rursus 3. de B. Civil. cap. 89. extr. *Simul tertiæ aciei totique exercitui imperabit, ne injussu suo concurreret: se, cùm id fieri vellet, vexillo signum daturum*. ¶ 6. Et *signa* dicuntur Sidera in Zodiaco, die zwölff Zeichen. *Ortus, obitus signorum*, Virg. 1. Georg. v. 257. *Rabiosi tempora signi*, dies caniculares dixit Horat. in Serm. lib. 1. Sat. 6. v. 126.

¶ Sigillum, dimin. Cic. in Verr. 6. c. 22. *Apposuit patellam, in qua sigilla erant egregia*, eine Bilderey / Figuren. ¶ 2. Sed *imprimere sigilla* annulo, Pitschier auffdrucken. Cicer. in Academ. lib. 4. cap. 26.

¶ Sigillare, verbum: *Signa imprimere*, item, *insculpere*. Sic

Scyphos

Scyphos sigillatos Cic. dixit 6. Verrina cap. 14. id est, figuris signatos.

¶ Sigillaris. *Sigillaria opera*, Bildwerck.

¶ Sigillaria, orum, plurale. Vicus Romæ, ubi, præter sigilla, & aliæ res habebantur, quamobrem magnâ semper frequentiâ hominum celebratur, quod Suetonii locus Nerone cap. 28 cum primis ostendit. Librarios ibi fuisse, & libros venditos ex Gellio lib. 2. cap. 3. & lib. 5. cap. 4 constare potest. *Argentum esse dum ad Sigillaria venale fuisse*, Suetonius Claudio cap. 16 refert. Et *lances de sigillaribus emtas*, memorat Scævola leg. penult. § 1 Dig. de Legatis 3. ¶ 2. Et *sigillaria* festa erant, (*sacra sigillorum nomine dicta* Ausonius vocat Idyll. 26.) post Saturnalia, in quibus signaparva ab amicis missitabantur, SIGILLARITIA appellata. Spartianus in Adriano: *Saturnalitia & Sigillaritia frequenter amicis inopinantibus misit, & ipse ab his libenter accepit.* Vide Macrob. lib. 1. Satur. cap. 10. extr. & cap. 11. item extr. *Sigillaritius annulus*, pro annulo Signatorio, ein Pitschirring / apud Vopiscum Aureliano extremo legitur. ¶ 3. Bild-Schnitzwerck. *Quin imò deos esse sigillaria ipsa censetis.*

¶ Sigillaritius, ut *Annulus sigillaritius*, *Festa sigillaritia*, modo explicata sunt in *Sigillaria*.

¶ Sigilliolum, diminutivum. Arnobius lib. 6. p. 197 *Et abstinetis a risu, cum pro diis immortalibus, sigilliolis hominum, & formis supplicatis humanis?* Contemtim ergo deorum imagines non signa, sed *sigilliola* vocat.

¶ Signifer, adjectivum, pro *signi* varia notione variis suetum attribui. Sic *signifera puppis*, a vexillo dicitur prætoria navis, apud Lucanum lib. 3. v. 558. *Polus signifer*, ibidem v. 254, & *calum signiferum*, a signis cœlestibus sive sideribus apud eundem lib. 7. v. 363, atque ita etiam *orbis signifer*, id est, zodiacus, in Ciceronis lib. 2. de Nat. Deor. c. 20. Ac *cinter signifer*, cui artificiosè signa & imagines insculpta sunt, apud Val. Flaccum lib. 1. v. 337.

¶ Signifer, substantive, vexillifer miles, ein Fähnrich. Cæsar lib. 2. Gall. cap. 25 *Cohortis centurionibus occisis, signiferoque interfecto.* Tacitus annali 2. c. 81 *Signifer legionis signum ad eum transtulit.* ¶ Dux & auctor cujuslibet rei aut facti. Cicero pro Plancio cap. 30, *qui causse nostræ duces & quasi signiferi fuissent.* Idem pro Milone cap. 33 *Cum tantum ansus sit ultro pro mortuo, quid signifer pro vivo non esset ausus?* ¶ Zodiacus etiam absolute sive ἐξοχήν vocatur *Signifer*, ut apud Plin. lib. 2. cap. 10 *propter obliquitatem Signiferi*, subaudi *circuli*, ut cap. 4 extremo plenius dixerat; vel *orbis*, ut Cic. 2. Nat. D. c. 20.

¶ *Antesignanus miles*, ante signum in acie constitutus, so zu nächst für dem Fähnlein hergehet. *Fuerat in acie Pharsalicâ antesignanus*, Cic. in Philipp. 2. cap. 29.

¶ Postsignanus, Am. Marcell. lib. 18. cap. 20. *Postsignani nostri, qui tenebant editiora collis, exclamant.* Adde eundem lib. 24. c. 23, & Salmas. de Milit. Rom. p. 127.

¶ Prosignani, distincti ab Antesignanis. Illi in secunda; hi in prima acie stabant. Frontinus lib. 2. Strateg. cap. 3. n. 17 *Tum prosignanis, qui in secunda acie erant, imperavit, ut* &c. Ubi Keuchenio notata videantur.

¶ Subsignanus miles bis nominatur Tacito, nimirum 1. Histor. cap. 70. extr. & 4. Histor. cap. 33. Meminit & Lipsius 2. de Milit. Rom. Dial. 2. Sed quod hoc genus fuerit, non explicat. Pichena ad priorem Taciti locum, *subsignanos* eosdem suspicatur fuisse, qui alias Tacito *vexillarii* dicti, & nec in legionibus proprie, nec in auxiliis erant. Vide infra in *Vexillum*. Salmasius de re milit. Rom. p. 40 *Omnis*, inquit, *exercitus, qui ordinatim incedebat, sive in agmine esset, sive in acie*, SUB SIGNIS *ire & esse dicebatur. Ergo* SUBSIGNANUS *miles omnis, qui sub armis incedit, & ordinatus ad agmen sive ad aciem sua signa sequitur. Et* SUBSIGNANUS *in genere idem quod* POSTSIGNANUS, *quia signa præibant, militet sequebantur.* Vide plura ibidem.

¶ Signifex, qui signa sculpit. Arnob. lib. 6.

¶ Insignis, e, signo aliquo ab aliis discretum, clarum, præstans, illustre, ut *Maculis insignis & auro*, scheinbar und für andern zu erkennen / Virg. 3. Georg. v. 56. Idem 1. Æneid. v. 10. *Insignem pietate virum* &c. ansehnlich. *Clara & insignis alicujus virtus*, Cic. de Amicit. c. 27. *Studio sum insigni erga aliquem*, Idem 2. de Fin. c. 22. Et, *Odium insigne*, Cic. ad Anton. sub lib. 14. ad Attic. epist. 13. ein grosser Haß. *Injuria insignis*, Cic. pro Cæcin. c. 13. Et Quinctil. lib. 1. cap. 1 *Corpora prodigiosa & insignia monstris*, kentlich wegen ungeheurer Gestalt. Signate autem *Insignia* dixit, nam qui aliquo vitio, aut damno corporis notabiles aut depravatis ac deformibus membris nati essent, INSIGNES & INSIGNITI dicebantur. Plautus in Fragm. Part. 1. v. 128

Tum (metuentem) *ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea,*

Aut varum, aut vulgum, aut compernem, aut patum, aut broncum filium.

Cic. 3. de legibus cap. 8. extr. *Insignis ad deformitatem puer, brevi tempore creatus, multò quoque tetrior fœdiorque natus est.* Compar. *Insignior contumelia*, Livius lib. 4. c. 4. *Insigniora monumenta vastitatis*, Idem lib. 10. c. 15. Superl. *Insignissimum spectaculum*, Tertullian. de Spectacul. c. 12. pr. ut vulgo legitur: aut potius, ut Rigaltius ex antiquis libris notavit, *insignissimis* [viris] *spectaculum acceptissimum.* Idem Tertull. in Apolog. cap. 21. pr. *insignissima religio.*

¶ Perinsignis. Cicer. lib. 1. de Leg. cap. 19 *prævitates perinsignes.*

¶ Insigne, substantiv. Symbolum, ex quo quid indicatur seu noscitur. Horatius lib. 2. Sat. 3. v. 254

— — — ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia.

Nempe fasciolas, cubitalia, & focalia *morbi insignia* vocat, quod ex his rebus aliquis ægrotare intelligebatur. Sani enim abstinebant. Sic *corona* & *sceptra* INSIGNIA REGNI Virgilius vocat 8. Æneid. v. 506. Sic *insignia Consulum* Romæ, Fasces, Sella curulis &c. His enim rebus dignoscebantur & distinguebantur ab aliis, reddebanturque conspicui sive insignes. ¶ Sic Symbola navium atque picturæ in prora, quæ vel Deos vel Heroas vel Animalia referebant, unde ipsæ naves nomina sortiebantur, Græcis παράσημα, Latinis *Insignia* appellabantur. Cæsar lib. 2. de B. C. cap. 6. *Conspicataque naves triremes duæ navem D. Bruti, quæ ex insigni facile agnosci poterat* &c. Tacit. 6. Annal. c. 34 *Multaque de nomine ejus & omcula Phryxi celebrant:* NE QUISQUAM PHRYXO SACRIFICAVERIT. *Credito vexisse Phryxum, sive id animal, seu navis insigne fuit.* Diversa autem sunt παράσημον, sive *insigne*, & *Tutela* navis. *Insigne* erat, unde nomen accipiebat navis, vel Deus, vel Heros, vel animal, vel aliud quiddam, ut *Cassis:* quo nomine navis Ovidii appellata, eratque insigne istud in prora: *Tutela* verò signum Dei, cui navis tutela credita, in puppe constituebatur: sic illa Cassis Ovidiana tutelam habebat Minervam, ita enim ipse lib. 2. Trist. eleg. 9. pr.

Est mihi, sitque precor, flava tutela Minerva
Navis, & a picta casside nomen habet.

Videndus Heinsius in 24 Silii: qui pleraque tamen Scaligero debet, quem lege Animadversionibus Eusebianis p. 39. item contra Robertum Titium lib. 7. Animadvers. 2. ¶ Apud Plautum effossus oculus, quippe quo aliquis internoscitur, *Insigne* vocatur, Curc. act. 3. v. 30. Nam cum Curculio à Lenone *unoculus* per contemtum esset appellatus, ita respondet Curculio:

Adolescens, ob rempub. hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quæso, ne me inconcilies.

¶ Suetonius Caligula cap. 35 cognomina familiarum, quibus inter se distinguebantur, *Insignia familiarum* vocat. ¶ Plinius lib. 7. cap. 25 *Cæsari proprium & peculiare sit, præter supra dicta, clementiæ insigne: qua usque ad pœnitentiam omnes superavit.*

¶ Insignia sive arma gentilitia (Wappen) uti nunc in usu sunt, non tam antiqua existimanda, ut a Romanis aut Græcis, qui in clypeis & gemmis &c. variis symbolis usi sunt, repetenda videantur: quippe quæ à Carolo Magno adumbrata, ab Heinrico Aucupe vero perpolita demum fuerint, quod Marcus Velserus lib. 4 rerum Augustanarum Vindelicarum sub finem libri observat. Hospitum insigniorum insignia foribus etiam olim fuisse præfixa Barthius docet ad lib. 4. Thebaid. Statii p. 954.

¶ Insigniter, adverbium. mercklich/ kentlich. Cicer. in Philipp. 3. c. 4 *Quis rex unquam fuit tam insigniter impudens?* überaus und mercklich unverschämt. Comp. Insigniùs. Paullinus Nolanus Poemate 24 de Natal. 9. S. Felic. v. 144

Me tamen uberius decet atque insigniùs isto
Exsultare die.

Nam & Apulejus in positivo dixit lib. 8 post init. *exsultans insigniter.*

¶ Insignio, insignire, verbum usitatum est, pro signis notare vel distinguere. *Auro insignibat clypeum*, belegt den Schild mit Gold zum Merckzeichen / Virgil. 7. Æneid. v. 790. ¶ 2. Pro clarum, nobilem, celebrem facere memorando, Plinius usus lib. 8. Epist. 22. extr. *Quisquis ille qualiscunque fateatur: quem insignire exempli nihil; non insignire, humanitatis plurimum refert.* Et Seneca Epist. 18 *Illud temperantiæ non excerpere se, nec insigniri, nec misceri omnibus. Non insigniri*, i. e. non notabilem fieri, seu *conspici*, ut Nepos loquitur.

¶ Insignitus, a, um, bezeichnet / bemerckt. Cic. Top. c. 5 *Quædam confirmatio insignita atque impressa in intelligentia.* Tacit. 4. annal. cap. 51, 2. *insignitius flagitium.* Livius lib. 7. c. 15 *ignominia insignitior*, ut Gronovius & Gruterus legunt, quamquam in Sigonii vetere libro *insignior* est.

¶ Insignite, ut insigniter. Cic. pro Quintio c. 23 *Neque quisquam inventus est tam insignite improbus.* Livius Comparativo *insignitius* usus est, Lib. 8. c. 13, *Quo insignitius omissa res Consuli exprobraretur.*

¶ Insignitor, nomen, qui insignit. Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 4 *aurifices insignitores gemmarum.*

¶ Intersignium, locus inter duo signa, μεσημβόλιον. Vide Salmas. in Exerc. Plin. p. 460. ed. sec.

¶ Præsignis, idem quod insignis præ aliis, seu præstans, sed apud Poetas præcipuè. Ovid. Fastorum 6. v. 628

Præsignis facie Corniculana fuit.

Statius 4. Silv. 8. v. 12

Gaudeat & Libyca præsignis avunculus hasta.

¶ Signo, signare, signo notare, signum imprimere, zeichnen. Ut *summa vestigia pulvere signare*, Virg. 3. Georg. v. 171. Idem 3. Æneid. v. 287

Postibus adversis figo & rem carmine signo.

Ich mache eine Schrifft drüber zum Zeichen und Gedächtnüß.

¶ 2. Item sigillo impresso claudere vel confirmare. Martialis lib. 9. epigram. 89 *Jam signat meus annulus lagenam*, versiegelt. Sic tabulas testamentorum & nuptiales dicuntur testes adhibiti *signare*, cujus passim exempla in jure exstant. *Signate epistolam*, Nep. Lysand. c. ult.

¶ Signate, adverb. significate, deutlich. Gell. lib. 2. cap. 6 *proprie & signate loqui.*

¶ Signanter, idem. Hieronym. lib. 1. adv. Jovinian. cap. 7. extr. *Signanter & proprie supra dixerat.*

¶ Signatio. Auctor dialogi de Orat. cap. 16 *Oratorum autem signatione determinare.*

¶ Signator. *Signatores*, testes, qui tabulas vel testamentorum, vel nuptiarum, vel cujuscunque alterius negotii, subscribebant & obsignabant. Valer. Max. lib. 7. cap. 7 *In eo* (testamento) *ipse Tullianus Pompeji Magni familiaris ipso Pompejo signatore hæres scriptus.* Sueton. Aug. cap. 33 *Cum de falso testamento ageretur, omnesque signatores lege Cornelia tenerentur*, &c. Juvenalis Sat. 10. v. 335

- - - ritu decies centena (pro dote) *dabuntur*
Antiquo & veniet cum signatoribus auspex.

Loquitur de contractu nuptiarum & testibus eò adhibitis. Adde Senec. 2. de Benefic. cap. 23.

¶ Signatorius, *Annulus signatorius*, ein Pitschafft/ Pitschirring. Onomast. *Signatorius*, σφραγιστής.

¶ Signatura, Sueton. Ner. cap. 17 *Tabulæ* [vel *litteræ*] *vacuæ signaturæ*, Brieff ohne Siegel.

¶ Assignare, attribuere, dare, zuzeichnen / zumessen / zueignen. *Assignare colonis agros*, Cicer. 1. Agrar. cap. 6. Estque hoc proprium ea in re verbum, cum capti ex hostibus agri dividuntur limitibus, & viritim hominibus attribuuntur. Siculus Flaccus de conditione agrorum apud Rigaltium pag. 3. *Postquam majores regiones ex hoste captæ vacare cœperunt, alios agros dibiserunt, assignaverunt.* Frontinus de agrorum qualitate apud eundem Rigaltium pag. 51 *Agrorum qualitates sunt tres: una agri divisi & assignati: altera mensurâ per extremitates comprehensi: tertia arcifinii.* Qui *divisi & assignati*, idem Siculus supra laudatus p. 18 docet. *Dividuntur*, inquit, *agri limitibus institutis per centurias, assignantur viritim nominibus.* Et Cic. lib. 3. ad Attic. ep. 19 *Mihi ex agro tuo tantum assignes, quantum meo corpore occupari potest.* Plin. lib. 10. c. 50 *Natura apibus calum assignavit.* Columella lib. 12. cap. 2. *Unumquodque facilius consideretur, cum est assignatum suo loco.* Rursus Cic. ad Quint. fratr. lib. 1. ep. 4 *Amabo te, mi frater, ne, quod uno meo fato & tu & omnes mei cornisti, improbitati & sceleri meo potius, quàm imprudentiæ immisericordiæque assignes*, hoc est, imputes, du wollest es nicht zumessen / zuschreiben / ꝛc.

¶ Assignatio, *Assignatio agrorum*, Cic. 4. Philipp. cap. 4. Zumessung / Zuschreibung.

¶ Circumsignate. Columella de Arborib. c. 26 *Gemmam duobus digitis quadratis circumsignato.*

¶ Consignare, signo notare, versiegeln. *Consignare legem*, Lege 13 Dig. 5 6 de action. emti & vend. *Consignare tabulas signis hominum nobilium*, Cicer. pro Quintio cap. 6. Idem pro Dejot. *Senatûs judicia de aliquo publicis literis monumentisque consignata.* Et in Acad. lib. 4. cap. 1. *Literis consignamus, quæ monumentis mandare volumus*, schrifftlich fassen.

¶ Consignatio. *Consignationes* chirographa appellare videtur Quintil. lib. 12. cap. 8.

¶ Consignate, adv. Gellius usus est superlativo *Consignatissime*, lib. 1. cap. 15.

¶ Consignanter, unde Comp. *consignantius.* Gellius lib. 1. c. 25 *Græci significantius consignantiusque dixerunt*, &c. hoc est, expressius, ἐμφατικώτερος.

¶ Designare, signis demonstrare, describere. Cicer. in Catil. c. 1 *Notat & designat oculis ad cædem unumquemque nostrum*, quod Germani dicunt, Er mahlt ihm aus/ siehet ihme aus. *Verbis aliquid designare*, Idem 1. de Orat. c. 23, mit Worten entwerffen.

¶ 2. Sed, *Designare scelestum & nefarium facinus*, Apulejo significat committere & perpetrare, begehen. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 2, 7 *Illa, quæ facta sunt, omitto: modo quid designabit?* was hat er angericht? Hor. 1. Epist. 5. v. 16. *Quid non ebrietas designat?* Vide Desid. Herald. lib. 2. Adversar. cap. ult. ¶ 3. *Designari* dicebantur *Consules & Prætores*, qui in proximum annum essent creati, auffs künfftige bestellet. *Designati consules*, Cic. 11. fam. ep. 6. & alibi. Vellejus lib. 2. cap. 58 *Dolabellam substituturus sibi Cæsar designaverat Consulem.* Idem cap. 111 *designatum Quæstorem*, & *designatos Tribunos plebis* dixit.

¶ Designatio. *Sine designatione personarum & temporum oratio*, Cic. de orat. lib. 1. cap. 31.

¶ Designator, qui pompæ alicui funeris, ludorum &c. constituendæ præest, unicuique incedenti locum ordinemque præscribens: Græcis ἐπιστάτης appellabatur. Vide Budæum ad legem 4 Dig. de iis, qui not. infam. Lipsium lib. 1. Antiq. Lect. cap. 9. item de Amphitheatro c. 15. Petr. Fabr. Agonist. lib. 1. c. 23. item Torrentium & Marcilium ad Horat. lib. 1. ep. 7. v. 6.

¶ Dissignare, pro Designare, aliquando tribitur, etiam in derivatis, ut

¶ Dissignatio apud Arnob. lib. 7. p. 217.

¶ Dissignator. Sic Lipsius scribit, cum di Amphitheatro cap. 15 Designatores spectaculorum, quos modo laudavimus, delineat. Vet. Inscript. apud Gruterum pag. 270. n. 6 DISSIGNATOR SCAENAR. Etiam Tertulliano de Spectacul. c. 10, quod Frobenius *Dissignator* edidit, Rigaltius *Designator* expressit.

¶ Exsignare, auszeichnen / Liv. lib. 1. cap. 20. *Et sacra omnia exscripta exsignataque attribuit.*

¶ Obsignare, quod *obsigillare* etiam Seneca dixit, signo impresso occludere, versiegeln / verpitschiren. Obsignantur autem non epistolæ seu literæ & tabellæ solum; sed & alia, ut arcæ, lagenæ, pecuniæ. De ratione obsignandi libros, seu epistolas vide plura apud Salmas. & Herald. in scriptis adversariis, &c. Vide Lips. ad 2. Annal. Taciti p. 80. Cicer. 7. Verr. cap. 39 *In tabellas refert, obsignat signa amicorum prudens homo.* Sic, *Obsignare testamentum*, Cæsar lib. 1. de B. Gall. c. 39.

¶ Obsignator. Cic. ad Att. lib. 12. ep. 18 *Quod scribis Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui* &c.

¶ Perlignare, durchaus verzeichnen. Livius lib. 25. c. 7 *Triumviri sacra conquirendo, donisque persignando.* Et Mela l. 1. c. ult. de Ponticis gentibus: *notis corpus omne persignant.*

¶ Præsignare, zuvor zeichnen. Plin. 28. c. 4 *Furunculos præsignare jejuna saliva.* Et Cato cap. 154 *qua fini culleum capiet, præsignato.* Ita Meursius etiam ex veteri codice legit: minus recte quidam *pertundito.*

¶ Resignare, obsignata aperire, solvere. *Resignare literas, epistolam* &c. Einen Brieff öffnen / erbrechen. Gloss. Cyr. *Resigno*, ἀνεφραγίζω. Onomastic. *Resigno*, παραλύω. Atque ita ex *aperiendi* notione Turnebus lib. 24. cap. 26 secundùm veterem Romanorum ritum, quem ibi prodit, interpretatur Virgilii illud Æn. 4. v. 244 *- - - - lumina morte resignat*, quæ Servius per *claudere, interturbare* exposuerat. ¶ 2. Aliquando est dissolvere, abrogare, irritum facere, rescindere, sublatis enim sigillis, fides atque auctoritas tabularum solvitur. Cicer. pro Archia cap. 5. pr. *Nam cum Appii tabulæ negligentius asservatæ dicerentur, Gabinii, quamdiu incolumis fuit, levitas, post damnationem calamitas, omnem tabularum fidem resignasset.* Florus lib. 4. cap. 7. extr. *Brutus cum in Cassio etiam suum animum perdidisset, ne quid ex constituti fide resignaret, ipse quoque unicum suorum præbuit latus.* ¶ 3. Pro cedere, reddere, quæ habuimus, bis posuit Horatius: semel lib. 3 ode 29. v. 13

- - - - si celeres quatit (fortuna)
Pennas, resigno, quæ dedit.

Deinde lib. 1. Epist. 7. v. 34

Hæc ego si compellar imagine, cuncta resigno.

Ratio locutionis inde videtur petita: Veteres si quid paraverant rerum, condere id & obsignare solebant, ne quid aut negligentia aut furto periret, de quo supra in *obsignare* monuimus. Cum resignanda itaque essent ejusmodi clausa & condita, cum vellent uti; idcirco *resignari* dixerunt ea, quæ redderentur, sive, quorum usus aliis jam concederetur & aperiretur veluti.

¶ Resignator. Gloss. Cyr. *Resignator*, ἀνοιγεύς.

¶ Subsignare, subscribere, ita enim veteres usi sunt. Plinius lib. 3. Epist. 1. extr. *Eundem mihi cursum: eundem terminum statuo, idque jamnunc apud te subsigno*, gebe dir Brieff und Siegel drüber. Cic. pro Flacco cap. 32 *Subsignare apud ærarium, apud Censorem*, beschlagen.

¶ Subsignatio. Tertull. de Pœnitent. cap. 2 *subsignatio pœnitentiæ.*

¶ Significo, significare, bedeuten / anzeigen. *Significare per literas*, Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 11. schrifftlich anzeigen / zu wissen thun. *Significare clamore*, Cæsar 7. Gall. c. 3. Et *significare & ostendere aperte*, Cic. 4. Verr. c. 60. *Quid hæc tanta celeritas festinatioque significat?* Idem pro Roscio cap. 34.

¶ Significans. *Dilucida significansque descriptio*, Quintil. lib. 4. cap. 2. deutlich / eigentlich. Nomen enim hoc modo *significans* est. Gellius etiam lib. 1. cap. 15 dixit *significantissimum vocabulum.*

¶ Significanter. *Dicere significanter & ornate*, deutlich und zierlich reden / Idem lib. 1. cap. 7. Comp. significantius. Gellius lib. 1. cap. 25 *significantius & consignantius dicere.* Et Lactantius lib. 6. cap. 5. extr. *Ut brevius & significantius utriusque rei summa officia determinemus.* Et ipse Cicero lib. 3. fam. ep. 12. *Acriùs, apertius, significantiùs dignitatem tuam defendissem.*

¶ Significantia, æ. Gloss. Vet. *Significantia*, ἔμφασις, ἔνοια. Usus & aliquoties est Arnobius, ut lib. 4. sub initium: *Ex rerum eventu ipsius nominis significantiam* [Luperca dea] *exuxit.* Et eodem libro p. 134 *ad rerum significantias aptare.*

¶ Signi-

¶ Significatio, σημασία, ut in Glossis vertitur. Gellius lib. 1. cap. 22. pr. *Falsa atque aliena verbi significatio.* Bedeutung. ¶ 2. Et *Significatio literarum*, Cicer. pro Lege Man. cap. 3. schrifftliche Anzeigung.

¶ Significatus, ûs, ui, Plin. lib. 18. cap. 25. *Ipsi dies varò non aliquos tempestatum significatus habent*, id est, *significationes*, prognostica. ¶ 2. Nec Grammatica verbi notio ignota antiquis fuit. Gellius lib. 5. cap. 12 *VE particula duplicem significatum, eundemque inter se diversum capit.* Idem cap. 16 ejusdem libri: *Verrius Flaccus in libro de significatu verborum.*

¶ Significatum, idem. Gloss. Vet. *Significatum*, σημασία, δήλωσις.

¶ Significativus. Ulpianus Lege 75 § 2 de Verb. Oblig. *Appellatio significativa.*

¶ Significatorius, ut *Verbum significatorium*, Tertullian. adv. Hermogen. c. 32.

¶ Adsignificare, συσσημαίνειν. Varro apud Gellium lib. 10. c. 1. *Aliud est* quartò *praetorem fieri*, & quartum, *quod* quarto, *locum adsignificat*, & *tres ante factos*: quartum, *tempus adsignificat*, & *ter ante factum.*

¶ Consignificare, idem, sive zugleich bedeuten. Unde

¶ Consignificatio, apud Apulejum.

¶ Præsignificare, prædicere, voran bezeigen / Cic. lib. 1. de divin. c. 18. *Præsignificare hominibus, quæ sunt futura.*

¶ Præsignificatio. Lactantius lib. 7. cap. 15 post princ. *præsignificatio & signum.*

SIL, silis, neutr. pigmentum lutei coloris, quemadmodum ochra nativa, Ochra oder Ochrageel / Agricola. *Sil Atticum*, Plin. lib. 33. cap. 12. *Sile pingere primi instituerunt Polygnotus & Mycon*, Idem lib. 13, cap. 13.

¶ Silaceus color, Farbe von Ochra. Idem lib. 35. cap. 6.

SILA, silva est in Bruttiis Straboni propè urbem Mamertinum; & Vibium, cujus & Virgilius meminit lib. 12. v. 715. Ejus nimia laudat Cassiod. lib. 12. Arborum tanta varietate distincta, ut id Naturæ opus mortalium solertia distributum videri possit. Gabr. Barrius in Calabr. sua fol. 113. 2. Est & *Sila* urbs Straboni.

SILĀNUS, fistula, seu tubus, unde aqua salit, κρουνός, ein Wasserständer. Lucretius lib. 6. v. 1263

Corpora silanos ad aquarum strata jacebant.

Cornel. Celsus lib. 3. cap. 18 *Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens.*

SILĀRUS, σίλαρος, & *Silaris*, Lucaniæ amnis, in quo virgulta & folia immersa lapidescunt, Plin. lib. 21, cap. 3. Meminit & Virgilius Georg. 3. v. 146.

SĪLĒNUS, Σιληνός, Bacchi nutricius, vel pædagogus; dictus à σιλλαίνειν, quod est petulanter & dicaciter ludere. Horatius in arte Poet. v. 239 *Famulusque Dei Silenus alumni.* Fingitur recondit. ac compositæ sapientiæ Deus: Hinc eum Maro de rerum principiis disputantem inducit, Ecl. 6. Vide Scalig. lib. 1. Poet. cap. 4. & Casaub. de Poesi Satyrica lib. 1. Luciano in Deorum consilio describitur ὁ φαλακρὸς, σπὸς τὸν ῥῖνα, ἰσχνὸς τὰ πολλὰ ὀχούμενος, Λυδὸς ἦτος. *Calvus, simus naribus, plurimùm super asino inequitans, genere Lydus.*

¶ Quoniam autem Sileni, simuli, hoc est, colliso naso, ut Seneca vocat, essent, idcirco amatores amicas suas tales *Silenas* vocabant: Lucretius lib. 4. v. 1166. *Simula, Silena aut Satyra est.* Id est: Si quæ simula, sive collisa naso est, *Silena* vocatur aut *Satyra*. ¶ *Sileni Alcibiadis* imagines erant extrorsus ridiculæ, interius artem repræsentantes divinam. Vid. Voss. lib. 4. Instit. orat. p. 247. *Inversos Silenos* vocant, qui foris boni, intus mali & flagitiosi.

¶ Sileni Senatores Satyri vel dæmones, secundum Camerar. Cent. 1. Hor. Subs. p. 319.

¶ Silenus etiam unus e Regulis Cariæ fuit, qui Nysæ imperavit. Diodor. Sicul. lib. 3.

SĪLEO, silēre, tacitum esse, nicht reden / still seyn / priorem brevem habet. Ovid. 10. Met. v. 389. *Muta silet virgo.* Idem 3. Pont. epist. 2. v. 147: *Mala causa silenda est.* Seneca in Hippolyto v. 876 *Aiunt silere quod soles, primus sile.* Et, *Inter arma silent leges*, Cicer. pro Mil. cap. 4. ¶ 1. Eleganter hoc verbum effertur cum præpositione De: ut Ter. in Phorm. a. 5. sc. 2. v. 13. *De jurgio siletur*, des Haders wird geschwiegen. ¶ 3. *Silere* etiam, quiescere, nihil agere, nihil movere significat. *Silent Musa Varronis*, hoc est, nihil scribit Varro, Cic. 1. Acad. cap. 1. Et Tacitus 3. Histor. cap. 47. pr. *Nec cæteræ nationes silebant. Subita per Pontum arma barbarum mancipium movent.* Similiter *silens & quietum otium*, Plinius dixit Panegyr. Trajani, cap. 76. quod nemini negotium facit, litemque intendit. Et ita *silentium* quoque pro quiete & otio dicitur; de quo paullò post monebimus. Hinc *Luna silens* appellatur in interlunio, cum jam non lucet, & ita otiosa est, ac nihil agit, apud Plin. lib. 16. c. 39. Quo illud Virgilii 2. Æn. pertinet v. 255.

Tacita per amica silentia Lunæ:

Ut quidem Politianus, & postea Janus Meursius ad Catonem de re rustica cap. 2. existimabat. Sed magna de hoc loco disputatio est, qua supersedere poterimus, si, cum Petito lib. 2 Eclogar. Chronologic. cap. 19 extr. legamus:

Et jam argiva Phalanx instructis navibus ibat
A Tenedo tacite, per amica silentia lunæ,

ut Poeta dicat solvisse Græcos nullo, quod solebat alias, edito a classiariis signo: ut quod Virgilius *tacite ire*, id Cæsar 7. Gall. B. cap. 60 *Silentio progredi* dixerit.

¶ Silenter. Juvencus lib. 3. Hist. Evang. v. 462

Judæamque petit, quà pinguia rura silenter
Agmine Jordanis viridis provumpit amœno.

¶ Silentium, ut, *Silentium facere*, Quintil. lib. 2. cap. 5. *Silentium dare*, Terent. prologo Hecyræ extremo. still seyn. *Per silentium adesse æquo animo*, Idem prol. Phorm. v. 31. &, *cum silentio animadvertere*, Prologo Eunuchi extremo, still zuhören. Ovidius lib. 2. de Arte am. v. 603

Eximia est virtus præstare silentia rebus.

Curtius lib. 10. cap. 7 *His auditis concio primum silentium velut jussa habuit; Conclamant, deinde pariter*, &c. *Agere per silentium*, Terentius prologo Heaut. 36. in der still. *Silentio aliquid dissimulare*, Quintil. lib. 5. c. 13. *Silentio aliquid transire*, Idem lib. 2. c. 3. pr. & Cic. 2. Attic. ep. 19. Idem Philipp. 13. c. 6. pr. *Ac ne illud quidem silentio prætereundum puto*, mit stillschweigen übergehen. *Silentio castris egredi*, Cæs. lib. 7. de bello Gall. cap. 58 est, nullo profectionis signo dato egredi: ohne Spiel. In cap. 60 *Silentio progredi* dicit. Id autem fiebat fallendo hosti, cum aut in fuga, aut superventuri imprudentibus essent. *Silentium est de*, &c. Ut, *de Partho silentium est*: Von den Parthern hört man nichts / Cic. ad Att. lib. 5. ep. 16. Et Horat. 3. carm. od. 2

Est & fideli tuta silentio
Merces:

sic expressit illud: Ἔστι καὶ σιγῆς ἀνύδροις χάρις, Athenodori apud Strobæum. Quintilian. declam. 19 *Nullam difficiliorem quam silentii credo virtutem, adeoque promptissimo sermone facile delinquimus*, schweigen ist Kunst. ¶ 2. In auspiciis *silentium* dicebatur, cum nihil interveniret, quod corrumperet auspicium sive vitium ei faceret: de quo Cicero 2. de divin. c. 34. ¶ 3. *Silentium* etiam inertiam, cessationem, & otium significat: Ita *vitam silentio transigere*, est otiose & obscure vivere, ut nullo egregio facto innotescas, apud Sallust. Catilin. cap. 1. Tacitus Agricola cap. 3 *Ad ipsos ultra terminos per silentium venimus.* Idem Annal. 15. c. 1 *Tiridatesquoque regni profugus per silentium haud medios quærendæ gratiæ erat.* PER SILENTIVM, i. e. dum regno orbatus, nihil habet, quod agat. *Per tacitum*, Seneca dixit Thyest. ex. 394.

Obscura positus loco
Leni perfruar otio;
Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.

Tacitus rursus eodem Agricola cap. 6 *Idem prætura tenor & silentium.* SILENTIVM vocat, quod paullò ante *quietem & otium* dixerat. Ibidem cap. 39. *Studia fori & civilium artium decus in silentium acta.*

¶ Silentiosus; tacitus. Apulejus lib. 11 ineunte: *Nullus opacæ noctis silentiosa secreta.*

¶ Silentiarius minister Imperatoris ad ea, quæ sunt quietis in palatio. Lege 20 Cod. de inofficioso testam. dicuntur *spectabiles silentiarii*: & Lege ult. C. de excus. tutor. Imperator appellat *viros clarissimos sacri nostri palatii silentiarios, circa latus nostrum militantes.* Ex quibus de dignitate Silentiariorum judicare licet.

¶ Silesco, silui, silescere, Terent. in Adelph. a. 5. sc. 2. v. 10 *Aliquo abeam, dum hic silescant turbæ.* still werden.

¶ Consileo, &

¶ Consilesco. Ennius apud Festum Pompejum *consiluere*, quod ipse [Festus] per *conticuere* interpretatur. Et Gellius lib. 12. c. 1 *Strepitus consilescit.*

SĪLER, ĕris, frutex pumilæ radici similis, die kurtzen Wasserweiden / ut putant. *Sileri molli*, Virg. 2. Georg. v. 12.

SĪLEX, hub. gen. Pæne omnes *hunc silicem* dixerunt, Varro, Lucretius, Juvenalis, Ovidius. Tanta tamen est Virgilii auctoritas, ut persuadeat nobis etiam *hanc silicem* dici. Quæ verba sunt Servii ad 8. Æneid. v. 233; ubi poeta dixit: *Stabat acuta silex*, & *nuda silex*; Idem eclog. 10. Et Georg. 1. v. 135.

Et silicis venæ abstrusum excuderet ignem.

¶ Silicus, denominativum. Vitruvius lib. 8. c. 3 *saxa silicea.* Metaphorice Seneca lib. 3 de ira cap. 8 *Impudicorum catus fortem quoque & siliceum virum emollit.*

SILICERNIVM, cœna funebris, quæ ab exequiis celebrabatur, Varro Meleagris apud Nonium: *Funus exsequiati cum plausu ad sepulcrum antiquo more silicernium confecimus, id est, σκίδνησιν, qua prinsi discedentes dicimus alius alii VALE.* De etymo vocis mira variatio est. De eo enim aliter Festus, aliter Donatus, alii aliter tradiderunt. Servius, Virgilii interpres: SILICERNIVM, quasi *SILICENIVM* dictum putat, quod cœna illa, super silice poneretur. Quod ita explicat Scaliger: *Antiquitus*, inquit, SILICESNIVM *dixere: ut* POESNAS, CASMINA, VALESIOS *pro* POENAS, CARMINA, VALERIOS. *Ità igitur &* COESNES, *vel* CESNAS, *pro* COENAS: *unde* SILICESNIVM *primo, & deinde* SILICERNIVM.

¶ Quem-

¶ Quemadmodum autem ERGASTVLVS dictus, qui in ergastulo tenetur: ita & SILICERNIVS (Senex) qui dignus, ut pro eo *silicernium* pararetur. Vid. Scalig. ad Festum hac voce, itemque Kirchmannum de Roman. Funerib. lib. 4. cap. 4. & in sequente, quo dissentientes auctores super etymo vocis conciliare intendit, nec infeliciter sane. Sed præter Cincium, quem Scaliger allegat, Terentius quoque SILICERNIVM, de sene decrepito per convicium dixit, Adelph. a. 4. sc. 2. v. 48.

SILIGO, σίλιγνις, delicias tritici significat ac tenerrimam partem, klar Weitzen oder schön Weitzenmehl. Juvenal. Sat. 5. v. 70. de pane ait: *Sed tener & nivens mollique siligine factus*
Servatur domino.

¶ Siligineus, a, um. *Farina siligines*, Plin. lib. 18. cap. 9. *Panis siligineus*, σιλιγνίτης, ex optimo fiebat tritico, perpurgato a furfuribus, crimno & polline, secretoque & excusso tenuissimo cribro, das allerschönste weiß Brodt/ panis delicatus. Seneca in epist. 123. pr. *Malum panem etiam tenerum tibi & siligineum fames reddet.*

¶ Siliginarius, Siliginis venditor vel distributor, ein Kornhändler / Ulpian. Lege 52. § 11. Dig. de furtis.

¶ Consiligo, herba, ellebori genus, Matthiol.

SILIQVA, æ, theca, sive folliculus leguminis, die Schotlein an Bohnen / Erbsen. Virg. 1. Georg. v. 74

Unde, prius latum siliquâ quassante legumen.

Ubi Servius SILIQVA, *Theca leguminis: folliculus, intra quem legumina nascuntur.* ¶ 2. Sed & ipsa legumina, quæ ejusmodi folliculis continentur, *siliquæ* appellantur. Unde *Siliquis vivere*, de tenuissimo victu, qualis pauperum erat, dixit Horatius lib. 2. epist. 1. v. 123

- - - - vivunt siliquis & pane secundo.

Prudentius de religiosorum victu, 3. Cathemer.

Nos oleris coma, nos siliqua
Facta legumine multimodo
Paverit innocuis epulis.

Vetus Gloss. *Siliqua κεγχρὶς τοῦ κοάμου καὶ φακῆλα λύσιν. καὶ ξυλόγλυκον. λέβος τῶν χεδρίων.* Quando ξυλόγλυκον interpretatur, fructum ipsum intelligit. *Siliquam Græcam*, Columella & Palladius vocant, quam quidam κεγχρὶν: nos S. Johannis Brod appellamus. ¶ 3. Fœnum etiam Græcum rusticos *Siliquam* dixisse, idem Columella auctor est lib. 2. cap. 11. ¶ 4. Est & minimi ponderis nomen apud Romanos. Vetus Auctor de ponderibus: *Ponderum pars minima calculus est, qui constat ex granis ciceris duobus, & apud quosdam siliqua pensante, quæ tribus granis hordei declarantur in pondere.* Et paullo post: *Drachma, quæ constat siliquis X & VIII, & scrupulus, qui est ex siliquis VI, & obulus, qui est ex III, quadrantem efficiunt, continentem in se siliquas XXVII.* &c. Fannius de ponderibus v. 10

Semina sex alii siliquis latitantia curvis
Attribuunt scrupulo.

¶ Siliquor, siliquari, Schoten tragen / Schoten bekommen. Plinius lib. 17. cap. 9. & alibi.

¶ Siliquastrum, piper Indicum dicunt. Indianischer Pfeffer.

¶ 2. Siliquastrum & sellam significat, ut apud Arnob. lib. 2. p. 59. vide supra *Seliquastrum.*

SILLI, σίλλοι, carminis genus apud Græcos, simile Latinorum Satyris, ut docet Casaubonus de Satyra. Schimpffreden. Ejusmodi Sillos in Platonem scripsit Timon, de quo Gellius lib. 3. cap. 7.

¶ Sillographus, qui ejusmodi carmina scribit.

SILO, ōnis, Plaut. in Rud. *Eccum recalvum ac silonem senem*; id est, nasum habentem pressum, der eine flache und eingedruckte Nasen hat / Affennase.

¶ Silus, i, idem. Festus Pompejus: *Silus appellatur naso sursum versus repando.* Usus est hac voce Cicero lib. 1. Nat. Deor. c. 29 *æquos silos, flaccos, frontones, capitones?* Et Plinius lib. 11. c. 37 *Avibus, piscibus, serpentibus femmina tantum ad olfactum sine naribus: & hinc cognomina* SIMORVM, SILORVM. Vet. Gloss. *Silus, Σιμός.*

¶ Siluncalus, diminutiv. Arnobius lib. 3. p. 108 *Ergo esse dicendum est quosdam capitones, silunculos, frontones, labrones &c.*

SILPHIVM, Σίλφιον, succus Cyrenaicus pretiosissimus, sed qui Cyrenis Plinii & Strabonis adhuc tempore, barbarorum (ut Strabo) aut publicanorum (quemadmodum Plinius censuit) culpâ defecit.

¶ 2. Idem *Laserpitium* à Græcis *Silphium* esse dictum auctor est lib. 19. cap. 3. Vide *Laserpitium.* ¶ Etsi *Silphium inter herbas primam gloriam obtinet, cujus & folia, & fructus & caulis pretiosus sit.* Vide proverbium *Barbi silphium:* inprimis Yvonem Villiomarum, hoc est, Jos. Scalig. in controversos Titii locos lib. 8. cap. 12. 13. 15. ubi & picturam ejus repræsentat.

SILVA, quamvis multi ab ὕλη, *materia*; deducunt, tamen quod omnis antiquitas Manutio, Lipsio, Ciaconio, Dausquejo testantibus, I Latino scripserunt; nos quoque ita scribendum, & huc reducendum esse existimavimus. Usus enim antiquitatis undiquaque consentiens, prævalere debet conjecturæ originis. Vide Voss. in Etymologico. Quid? Latinos veteres non *Sylvam*, sed *Silvam* scripsisse, ex eo argui potest, quod in Novo Testamento Σιλουανός *Silvanus*, non Συλουανός *Sylvanus*: & apud Plutarchum in Romulo, mater Romuli non Συλλία, sed Σιλβία, appelletur. Nomen generale est, sed proprie eam arborum multitudinem significans, quæ cædua est, ein Wald / Gehöltz / Holtz. *Viridis silva*, Ovid. 3. Metam. v. 324. *Excidere silvas*, Lucret. lib. 5. v. 1265. ausrotten / umhauen. De Silvis manufactis, quas invenit luxuria & inter domos columnis clausas instruxit, vide Torrentium, & Marcilium ad illud Horat. lib. 3. Ode 10.

Audax quo strepitu janua, quo nemus
Inter pulchra satum tecta remugiat Ventis.

¶ 2. Sed & de herbis & vitibus *Silvam* dixit Virgilius in Georg. ut lib. 1. v. 152 *- - - - subit asper silva*
Lappæque tribulique &c.

Et de vitibus lib. 2. Georg. v. 26

Silvarumque alia pressos propaginis arcus
Expectant.

¶ 3. *Silvam* Metaphorice dicimus etiam quamcunque congeriem, & primam quasi materiam ex tempore collectam, ex quâ deinde, quæ volumus, secernimus. Quintil. lib. 1. Et Cic. de orat. lib. 3. c. 26 *Primum silva rerum sententiarumque comparanda est*, id est, congeries. Sueton. de illustribus Grammaticis cap. ult. *Reliquit non mediocrem Silvam observationum antiqui sermonis.* Sic *Medicinæ Silvam*, Plinius dixit præfat. lib. 35 copiam atque congeriem ejusmodi rerum, unde medicamenta seu medicinæ parari possint. *Silva* videlicet rudis indigestaque moles quædam est variarum rerum. Isid. Orig. lib. 13. c. 3. Unde & extemporalia & subito impetu effusa carmina, & quasi adhuc revocanda sub limam, SILVÆ appellantur. De quibus videndus Scaliger est lib. 3. Poetic. cap. 99. præcipue Gevartius lib. 1. Lection. Statinar. cap. 1. Voss. lib. 5. Instit. Orat. p. 278.

¶ Silvula, diminutivum, apud Columell. lib. 8. c. 15 *Totus locus silvulis occupetur.* Sidonius Carm. 9, 230

Pingit gemmea prata silvularum.

¶ Silvaticus, *Mus Silvaticus*, Waldmauß / Plin. lib. 30. cap. 5. *Laurus Silvatica*, Cato de re rust. cap. 8.

¶ Silvester, & Silvestris, *Loci Silvestres*, *Musa silvestris*, Virg. eclog. 1. Quam agrestem, incultam, & rusticam exponunt: Becmannus autem hilarem & sonoram interpretatur: quod silvis clarior sonus sit, & Echo, & pecora etiam in silvis pascebantur. *Montes vestiti atque silvestres*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 53. mit Wald bewachsen. *Silvestrium omnia turdiorum* dixit Plin. lib. 16. cap. 27.

¶ *Silvestres homines*, rudes, inculti, impoliti, rustici videlicet atque agrestes, qui & *Truculenti* appellantur. Vide suo loco.

¶ Silvosus, voll Holtz / *Saltus duo alii silvosique*, Livius lib. 9 c. 2. Et Plinius lib. 12. cap. 5 *Superiores rami emicant silvosa multitudine.*

¶ Silvescere, in silvam redigi & sterilitatem, zum Wald werden / verwildern. Cicer. de Senect. cap. 15 *Vitis putanda est, ne silvescat sarmentis.*

¶ Silvicola, ein wilder Mann. Propert. lib. 3. eleg. 12

Oscula silvicolæ empta dedere viri.

¶ *Silviculatrix, herba*, Catull. carm. 64.

¶ Silvifragus, Lucr. lib. 1. v. 275 *Silvifraga flabra*, de ventis silvas vel arbores frangentibus & eruentibus.

¶ *Silvigeri montes*, Plin. lib. 30. cap. 3 Holztragend.

¶ Silvanus, Servius ad illud Virgilii 8. Æn. v. 600

Silvano fama est veteres sacrasse Pelasgos
Arborum nemorumque Deo lucemque diemque &c.

Publica, inquit, *ceremoniarum opinio hoc habet, pecorum & agrorum Deum esse Silvanum. Prudentiores tamen dicunt esse eum ὑλικὸν θεὸν, h. e. Deum τῆς ὕλης. Hyle autem est fex omnium elementorum*, id est, *ignis sordidior & aëris; item aqua & terra sordidiora, unde cuncta procreantur: quam Græci* ὕλην, *Latini* Materiam *appellarunt, nec incongrue, cum materia Silvarum sint.* Quod si igitur Deus τῆς ὕλης est, idem erit cum Pane. Vet. Gloss. *Silvanus*, Πὰν, θεὸς ὑλαῖος. A Pane tamen alibi distinguit Virgilius. Namque cum agrorum & pecorum tantum Deum agnoscit, non universi, vide & supra *Ægipan*, & *Pan. Silvani monticolæ* apud Ovid. 1 Metamorph. v. 193. Colebant autem veteres Silvanos tres. Unus dicebatur *Domesticus*, possessioni consecratus: alter *Agrestis*, pastorum numen: Tertius *Orientalis*, cui in confinio lucus positus erat, a quo inter duo plures-ve fines oriuntur. Vide Festum in *Marspedes*, & ibi Scaligerum. Omnis autem possessio ideo Silvanum colebat, quia primus interram lapidem finalem posuisset, ut vetus Scriptor de limitibus ap. Rigaltium p. 202 notat.

¶ Silvia, Ilia fuit, Romuli & Remi mater. Ovidius 2 Fastor. v. 383

Silvia Vestalis Cælestia Semina partu
Edidit, patruo regna tenente suo.

¶ Silvius, Æneæ filius, natus ex Lavinia Latini filia post Æneæ mortem, quamobrem & *Posthumus* dictus fuit, a quo deinde omnes Reges Albani Silvii cognominati sunt. Causa autem hujus nominis Silvio ipsi fuit, quod à matre in silva editus, & a pastoribus educatus fuerat, quemadmodum scripsit Dionysius Halicarnassæus.

SILVRVS,

SILVRVS, Ausonius Mosella v. 135

Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure &c.

σίλουρος, sed ἄλλουρος apud Dioscoridem, piscis est *Rheni & Danubii*, cujus accolæ piscem eum vocant, Scheiden/ sive a damno, quòd voracitate sua infert; sive a figura vaginæ. *Silurus parvus*, qui delicatior quoque est, Viennæ appellatur, ein Dinck/ *adultior* verò, eine Scheiden. Gesn. *Silurus*, a vibratione caudæ dictus est, à σείω & οὐρά.

Silus, quære in *Silo*.

SILYBVM, Σίλυβον, spina læta, folia ferens chamæleontis albi, Dioscoridi. Sed verum ac legitimum *Silybum* nondum nobis licuit reperire, & tam paucas ejus notas explicavit Dioscorides, ut difficile admodum illud inventu judicem. Matthiolus.

SIMIA, æ, animalis genus, facie, naribus, auribus, & aliis corporis partibus perfectam hominis imitationem continens. Unde & Ennius citante Nonio:

Simia quam similis turpissima bestia nobis.

Poëtæ *Simius* etiam dicunt gen. mascul. Vid. Horat. 1. Satyr. 10. v. 18. Dicuntur autem *simiæ* à naribus simis, h.e. depressis. Sunt generum diversorum; nam & *Satyri* & *Sphynges* inter simias censentur. Vide Plinium & Solinum Polyhist. cap. 27 *Simia est simia, etiamsi aurea gestet insignia.* Vide Chiliad. Apollodorus apud Stobæum: Ἐν θηρίοις γὰρ πίθηκος ὄντα, δεῖ ὄναν πίθηκον. Id est, *inter feras & simias versantem oportet esse simiam*, wer bey Wölffen ist/ muß mit heulen. *Simiarum pulcherrima deformis est*, Τῶν πιθήκων ἰσομορφότατος δύσμορφός ἐστι, de illis, quæ genere ipso vitiosa sunt: tribuitur Heraclito apud Platonem. De simiis Regis Ægyptii sub personâ saltare edoctis in theatro, & sparsis nucibus ad ingenium redeuntibus, Lucianus Piscatore pag. 172.

¶ 2. *Simias* etiam dicimus quocunque modo aliorum imitatores: sic Demosthenes Æschinem, *Tragicam* dixit *simiam*, vide Chiliad. *Tragica simia.* Sic M. Regulus Arulenum Rusticum *Stoicorum simiam* appellavit, quod refert & juste indignatur C. Plinius Junior lib. 1. epist. 5. Rusticus enim vir optimus & exactus philosophus fuerat, ut vel ex Tacito liquidissimum est.

¶ Ab hac metaphora diminutivum *Simiolus* fecit Cicer. lib. 7. fam. epist. 2. ad Marium: *Hic Simiolus animi caussa me, in quem inbeberetur, delegerat.*

SIMILA, æ, σεμίδαλις, flos & deliciæ farinæ triticeæ, schön weiß Semmelmehl. Martial. lib. 13. epigram. 10

Nec poteris simila dotes numerare, nec usu.

¶ Similāgo, inis, idem. Gloss. Vet. *Similago*, σεμίδαλις, quo verbo in Onomastico & *Simila* Græce translata est. Plinius lib. 18. cap. 8 *Ægyptus similaginem conficit e tritico suo, nequaquam Italicæ parem.* Serenus Samonicus cap. 16 de morbo faucium:

Additur excussus nivea similagine furfur.

¶ Similagineus, ut *Panis similagineus*, weiß Brod/ Semmel. Id quidam legunt in Senecæ Epist. 119, ubi *siligineus* alii ediderunt.

SIMILIS, e, gleich/ ähnlich/ de morum, doctrinæ, ætatis, formæ, fortunæ & quarumcunque rerum imitatione & similitudine promiscuè ferè dicitur. Ter. in Prol. Phorm. *Ne simili utamur fortuna atque usi sumus.* Cum genitivo junctum sæpius de moribus & ingenio intelligitur: ut, *domini similis es*, du hast deines Herrn Kopffs oder Sinns viel/ Idem in Eun. act. 3. sc. 2. v. 43. Et, *Salvus sit filius, spero, est similis majorum suorum.* Sic Cic. 12. fam. epist. 22 *Spes una est aliquando populum Romanum majorum similem fore.* den Vorfahren nachschlagen. *Similes inter se homines cum formâ, tum moribus*, Idem pro Cluent. cap. 16. Dicimus & *similem in aliquem esse.* Tacitus 2. Annal. c. 39 *Formâ haud dissimili in dominum.* Apulejus lib. 10 *Insequitur puella vultu honesto in Deæ Junonis speciem similis.* Similiter *Æmulus in aliquem*, pro alicui dicebant. Vide supra in *Æmulus.* ¶ 2. *Similis ac, atque, ut*, vide in Tursellini Particulis. Adde ex Livii lib. 6. cap. 28 *Similis pavor fugaque, ac bello Gallico fuerat*, &c. ¶ 3. *Simile veri, verisimile* & *simile vero*, der Warheit gemäß/ Cic. lib. 7. fam. ep. 2. & alibi: & Quintil. lib. 3. c. 8 *Quod est vero similius:* sic enim iisdem casib. comparativus & superlativus, quibus positivus, adduntur. Vellejus lib. 2. cap. penult. *Per omnia deis, quam hominibus similior.* Cic. pro Marcell. cap. 3 *Hæc qui faciat, non ego eum cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico.* Homer. Odyss. P. v. 218

Ὡς ἀεὶ τὸν ὅμοιον, ἄγει θεὸς ἐς τὸν ὅμοιον, hoc est,

Quam semper similem ducit Deus ad similem.

Wie der Wirth/ so bescheret GOtt die Gäste. Vide Chiliad. ¶ *Simile* quantum distet a *pari*, lege apud Freinshem. ad Curt. lib. 5. cap. 5, 7. Et, *Te similem* exquisitum loquendi genus, quod ita absolutè tuam imaginem, tuam effigiationem significat. Vide Gronov. Diatrib. ad Stat. Silv. lib. 1. cap. 6. p. 33. seqq.

¶ Similitudo, Gleichheit. Cic. in offic. lib. 1. cap. 17 *Nihil amabilius, nihil copulatius, quam morum similitudo bonorum.* Hinc illud: ὁμοιότης τῆς φιλίας μήτηρ, hoc est, *similitudo amicitiæ mater est.* Vid. in Chiliad. Prov. Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον. *Simile gaudet simili.* Construitur cum præpositionibus *Cum*, & *Inter.* Cic. 2. Tusc. cap. 23 *Sunt quædam similitudines animi cum corpore.* Et idem 13. Philippica c. 13 *Omnes habent similitudinem inter se,*

sind einander gleich. ¶ *Similitudine veri capi*, Livius lib. 25. cap. 16. ¶ 2. Similitudo, ein Gleichniß. *Eludere similitudines*, Quintil. lib. 5. cap. 13.

¶ Similiter, gleicher gestalt/ gleichfalls/ gleicher weise Cic. lib. 3. Nat. D. c. 3 *Similiter facis, ac si me reges.* Idem 1. Philipp. c. 4. *Neque vero illum similiter, atque ipse eram, commotum esse vidi.* Et in off. lib. 1. cap. 25 *Similiter facere eos, ut si nauta inter se certarent*, &c. Idem in 1. Agrar. cap. 4 *Simillime, atque in illa lege* &c. eben so/ als wie. Ac lib. 2. Tusc. Q. cap. 23 *Ut onera contentis corporibus facilius feruntur, remissis, opprimunt: simillime animus intentione sua depellit pressum omnem ponderum; remissione autem sic urgetur, ut se nequeat extollere.*

¶ Simulo, similare, similem facere. Onomastic. *Simulo*, ὁμοιόω. Martiali etiam quidam tribuunt lib. 2. epigr. 35; sed plures ibi *simulent* legunt. Ex composito tamen *assimilare* satis elucet.

¶ Absimilis, idem quod dissimilis. Sic autem effertur, ut fere præponantur particulæ negativæ, *non, nec, neque, haud.* Sueton. in Othone cap. 1. *Non absimilis Tiberio principi.*

¶ Assimilis, idem quod similis vel prorsus similis, aller Ding gleich/ ähnlich. Lucret. lib. 4. v. 316

Quin etiam quæcunque locuscula sunt speculorum
Assimili laterum flexura prædita nostri.

¶ Assimiliter, Plaut. Bacch. a. 4. sc. 9. v. 27.

¶ Assimilo, assimilare, est comparare, vergleichen. Ovidius lib. 2. Trist. eleg. 5 *Grandia si parvis assimilare licet.*

¶ Assimulo, vide seorsim sub *simulo.*

¶ Consimilis, gleichmäßig/ gleich. *Consimilem ludum lusere*, Terent. in Eun. cap. 3. sc. 5. v. 38. Et, *necesse est Clitipho consilia consequi consimilia*, Idem in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 35. ¶ 2. Cum genitivo: *Cujus mos maximè est consimilis vestrûm*, Ter. Heaut. 2. 2. sc. 4. v. 13. ¶ 3. Cum dativo: *Id cum studuisti, isti forma mores ut consimiles forent*, ibidem, act. 2. sc. 4. v. 2.

¶ Dissimilis, simili contrarium. ungleich. Ter. in Prolog. Andr. *Non ita dissimili sunt argumento, sed tamen dissimili oratione sunt factæ ac stylo.* ¶ 2. Cum genitivo: Cic. 4. Verr. cap. 20 *Fuit tum tui dissimilis.* Idem Philippica 2. cap. 24 *Saturabit* [Antonius] *se sanguine dissimillimorum sui civium.* Et pro Cluent. c. 16 *Dissimillimi suorum.* ¶ 3. Cum dativo: *Suo generi dissimilis*, Seneca in Phœniss. v. 81. ¶ 4. Cum *Inter.* Cic. de Clar. Orat. cap. 83 *Sunt inter se dissimiles.*

¶ Dissimiliter. ungleich. *Dissimiliter judicatæ res*, Auctor ad Herennium lib. 2. cap. 13.

¶ Dissimilitudo, Ungleichheit. Cic. 1. Offic. cap. 30. extr. *Innumembiles dissimilitudines sunt naturæ morumque, minime tamen vituperandorum:* finden sich viel Ungleichheiten. *Varietas dissimilitudoque*, Idem 2. de Divinat. cap. 46. *Habere dissimilitudinem ab aliquâ re*, Idem de Oratore lib. 2. cap. 59.

¶ Persimilis, sehr gleich/ ähnlich. Q. Cic. de pet. cons. c. 7.

¶ Subsimilis, aliquantulum similis. Celsus lib. 5. c. 26. n. 21. *melli albo subsimile.* etwas gleich.

SIMITV, antiquum pro *Simul*. Plautus sæpe usus est. v. gr. Trinum. 2. 2. sc. 1. pr. *Multa res simitu in meo corde verso:* & Truc. 2. 1. sc. 2. v. 6 *Ut simitu adveniunt.* Adde Lucilium apud Nonium.

SIMŌIS, Simoëntis, Σιμόεις, fluvius ad Trojam ex Ida monte defluens. Virg. 6. Æneid. v. 88

Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra
Defuerint.

SIMON, onis, o, longa, Σίμων. *Simones* plures fuerunt, Ebræi, Græci & Latini. Antiquissimus Atheniensis fuit Philosophus, Socratis discipulus, qui scripsit Dialogos 24. ¶ 2. Simon alius Magnesius fuit Musicus, scripsit Simodiam. ¶ 3. Simon, vel Simeon potius, Metaphrastes, Constantinopolitanus ludimagister fuit, qui Sanctorum vitas scripsit. ¶ 4. De Simone Mago consulantur Eusebius item & Epiphanius.

¶ Ab hoc Simone dicta est *Simonia*, Simonei/ quæ est venditio & emtio rei spiritualis, ut si quis conetur gratiam, fidem, miracula, virtutes Spiritûs Sancti, quibus ornatur Ecclesia, mercari, quod Simon conabatur, Act. 8.

SIMŌNIDES, Σιμωνίδης, Poeta Ceus fuit, quemadmodum inter Poetas eum retulit Quintilian. lib. 11. cap. 10. Inventor primus artis fuit memorandi, Cicerone teste in orat. & Quintiliano lib. 11. cap. 2. Inventor item literarum duplicium; ξ, ψ, θ, Eustathio teste. Simonidi Plutarchus tribuit, quod adeo commendat, ut semper in promptu habendum censuerit, ὅτι λελάληκα μὲν πολλάκις μετανοῶν, σιωπήσας δὲ οὐδέποτε. *Dixisse me sæpe numero pœnituit, tacuisse nunquam.* Simonides in convivio à Pausania rogatus, ut diceret aliquid sapienter, respondit: ὦ Παυσανία, μέμνησο ἄνθρωπος ὤν. id est, *O Pausania, memineris te hominem esse.* Sed quam commonefactionem parvi rem faciens, gravissimam verò fuisse intellexit, cùm mortem calamitosissimam ob oculos cerneret, ac ter magnâ exclamaret voce, ὦ ξεῖνε Κεῖε, μέγα τι ἄρα χρῆμα ἦν ὁ λόγος σοῦ, hoc est, *O Cee hospes, magnum quiddam in tuo sermone inerat*, Ælian. lib. 9. c. 41. Vide *Pausanias.* Ausonius Profess. 13 *Concedat Cei Musa Simonidei*, pro Simonidis, ut *Ulyssei* pro *Ulyssis*, apud Horatium. De excel-

lenti ejus memoriâ Cic. 1. Tusc. 24. De avaritia ejus Ælianus lib. 8. Variæ Hist. cap. 2. Quo nomine eum & Pindarus Isthmior. Od. 2. quòd primus Musam ἐργάνην i. e. *Mercenariam* efferit, perstringit, ut Scholiastæ notarunt.

SIMPLEX, plicis, quod unum, neque ex aliis conflatum aut mistum est, & ita duplici opponitur, einfach. Terent. Prol. Heaut. *Duplexque ex argumento facta est simplici.* Sic *simplices cibos* Tacitus de Germania cap. 23. & Plinius lib. 40. cap. 53 dixerunt, unde apparatus & condimentorum ars atque varietas abest. *Deum* quoque *simplicem & simplicissimam mentem* vocamus, quia unus, neque compositus est. Prudentius Romano v. 324

Natura simplex pollet unius Dei.

Seneca lib. 2. de Benefic. cap. 28 pr. *Quanto est simplicius, beneficium acceptum augere.* Id est, Sincerius extollere accepta, quam iis invidia detrahere. *Verba* etiam *simplicia* Suetonius Tiberio cap. 61 dixit, sine figura sine colore, sive ingenue magis, quàm malo animo prolata. ¶ 2. Ad hominem quando refertur, apertum sincerumque, in quo nihil fallaciæ ac doli inest, significat, cui *fictus* & *vafer*, & quem aliquando *duplicem* Latini vocant, opponitur. Cujusmodi animis cum pueri sint, idcirco *simplices annos* pro puerilitâ Martialis dixit lib. 10. Epigr. 20. Ciceroni quoque *simplex homo*, candidus & sincerus est: Cujusmodi alio loco *antiquos homines* votat: quemadmodum & Græci ἁπλοῦς pro ἀπλοῖς, sive simplicibus ponunt, einer von der alten Welt/ redlich und ohne falsch. Vet. Gloss. *simplex*, ἁπλοῦς ἢ ἀφελής. Cicer. 11. fam. ep. 28. extr. *Trebatius tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit*, auffrichtiges Gemüth. Idem de finib. lib. 2. c. 14 *Omnia vera diligimus, id est, fidelia, simplicia, constantia: tum vana, falsa, fallentia odimus.* ¶ 3. Aliquando tamen *simplices* pro stultis ponuntur, & opponuntur *sapientibus*, cùm simplicitas scilicet modum non servat, & a stupore mentis, vel imperitia est. Cic. in Oratore cap. 69 *O virum simplicem, qui nos nihil celat! Sapientem, qui serviendum necessitati putet.* Victorinus seu Victor Junior de Vetranio Magistro Militum: *Fuit*, inquit, *prope ad stultitiam simplicissimus*, ein einfältiger Mann. Seneca lib. 2. de ira cap. 16 extr. notat, *stultos, luxuriosis, nepotibusque, & omnibus vitiis parum calidis*, imponi hoc nomen.

¶ Simplicitas, ipse ille habitus animi simplicis atque sinceri. Est itaque, & appellatur *simplicitas*, quæ ingenue, candide, libere ac liberaliter agit & loquitur omnia, a malignitate, fucis, adulationibus atque fallaciis aliena, nec insidiosa aliis, & sui secura. Ita *simplicitatem jocantium* Seneca 3. de Benef. cap. 26; *Simplicitatem convivalium fabularum*, Tacitus 6. annal. cap. 5; *Simplicitatem convivii* Plin. lib. 6. Epist. 31 dixit, ubi & Buchnerum licebit videre. Idem Plinius lib. 3. epist. extr. *Superest alterutrâ ex parte judicium tuum: in quo mihi æque jucunda erit simplicitas dissentientis, quam comprobantis auctoritas.* SIMPLICITAS DISSENTIENTIS, i. e. libertas, quâ quis sine rergiversatione utitur. Alia verò simplicitas ex naturali quâdam bonitate generosaque ac prolixâ indole nascitur, & fortibus atque magnanimis viris præcipue inest; quod in Achille Homerus, in ejus filio Sophocles ostendit: unde & Ovidius de Fabiis 2. Fastor. v. 225

Quo ruitis generosa domus? male creditur hosti:
Simplex nobilitas perfida tela cave.

Alia vero a tarditate animi ingeniique infelicitate est. Multi enim dolis ac fraudibus & omni fuco atque fallacia abstinent, non quia detestantur & improbant, sed quod ingenio destituuntur ad comminiscenda talia. Quæ imbecillitas, licet vecordia potius inertiaque appellanda sit; fit populariter tamen, ut aliquando nominetur *simplicitas*; unde *simplices* etiam pro stultis accipiuntur & opponuntur *sapientibus*, de quo supra aliquid monebamus. Eatenus itaque laudanda *simplicitas*, quatenus modum & cautionem adhibet: quam *veram simplicitatem* Martialis lib. 1. Epigr. 39. *Prudentem simplicitatem*, idem lib. 10. Epigr. 47 appellavit. Bene Tacitus de Vitellio lib. 3. Histor. extr. *Inest tamen simplicitas & liberalitas: quæ, nisi adsit modus, in exitium vertuntur.* Talem *simplicitatem* Trajano suo tribuit Plinius Paneg. cap. 4. Nam cùm eam *gravitati* nihil obfuisse scribit, eam significat, quæ & provida fuerit, & modum servarit. Vellejus Paterculus lib. 2. c. 43 *Vir in tantum bonus; in quantum humana simplicitas intelligi potest.* Idem cap. 25 ejusdem libri: *Dolabella vir simplicitatis generosissimæ.* Plinius paneg. cap. 54 *In curiam non ad certamen adulationum; sed ad usum muneraque justitiæ conveniemus, hanc simplicitati tuæ, veritatique gratiam relaturi; ut te, qua vis, velle; qua non vis, nolle credamus.* Lege de hac simplicitate, & quomodo ea habenda, ut ne contemptum afferat, Senecam de Tranquillit. animi cap. 15. pag. 332.

¶ Persimplex. Tacit l. 15. c. 45. n. 5 *Persimplici victu & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente aqua vitam tolerat.*

¶ Simpliciter, schlecht/ für sich hin/ einfältig. *Amice & simpliciter reprehendere*, Plin. lib. 5. epist. 3. Idem præcedente epistola: *Recipies ergo epistolas steriles & simpliciter ingratas.* Seneca paullo ante citato loco: *Multum interest simpliciter vivas, an negligenter.* Curtius lib. 7. c. 2. n. 36 *Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat, ut sentiebat.* Idem ibidem paullo ante: *Tu Amynta, ignosce fratri tuo: erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.* SIMPLICITER i. e. vere. Tacitus Germ. cap. 5. n. 6 *Interiores* [Germani] *simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur*; auffrichtig. Idem lib. 1. Hist. cap. 15. n. 7 *Ego ac tu simplicissime inter nos hodie loquimur.* vertraulich.

¶ Simplum, cui opponitur *duplum*, einfach. Plaut. in Mostell. act. 2. sc. 1. v. 73 *Scelestæ hæ sunt ædes, simpla est habitatio.* Livius lib. 29. cap. 15 *simplum imperare*, quod duplicato militum numero, aut vectigalium opponitur.

¶ Simplaris. *Simplaris armatura*, apud Vegetium, quæ *simplam* accipiebat annonam, die einfachen Sold bekommen. *Duplaris* contrarium. Vide lib. 2. de re mil. cap. 7.

¶ Sed *Simpularius* à *simpulum* est, quod & *simpullum*, & *simpulium*, ut Bayfius vult, appellatur: significat autem vas parvum, dicturque à *sumendo*, hoc est, bibendo, ut Varro censet. At vero Scaligero in conjectaneis Syriacum est à *Sephel*, *simpul* &c. *Fluctus in simpulo excitare*, pro παροιμιάζειν, proverbialiter dixit Cicero lib. 3. de legibus cap. 16. Vide Chiliadas. *Simpularia* autem *res* veteres minutas & nullius pretii dixerunt.

SIMPVVIVM, vas sacrificiis aptum, in quo Pontifices libare (ita legendum) solebant. *Simpubium* autem, quia omnes Sacerdotes simul bibebant. ¶ Inde *Simpubiatrix* illa dicitur, quæ porrigit poculum ipsum, ut scribit Vetus Schol. ad illud Juvenal. Sat. 6. v. 342 *Simpubium ridere Numæ. Buo* à βύω, pro *bibo* dicebant antiqui, unde *binibus anus*, hoc est, *binibia* apud Plautum: inde & *imbuo* est. *Simpubium* igitur pro *simbubium*, a simul bibendo, ut Scholiastes notat. Nam Sabini, quorum hæc vox, P pro B efferebant.

SIMVL, pro quo veteres & *Simitu* dixere, quod vide in suo loco. zugleich. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 10 *Simul consilium cum re amisisti.* Cicer. 3. Tuscul. cap. 18 *Simul animus cum re concidit.* Et Plaut. in Mercat. prologo ineunte: *Duas res simul nunc agere decretum est mihi*, zwey Ding auff einmahl thun. ¶ Simul etiam vim habet copulæ; ut apud Quintil. lib. 1. cap. 1 quæ quidem dictione significantur duo simul uno & eodem tempore fieri. Virg. 2. Æneid. v. 220

Ille simul manibus tendit divellere nodos:
Clamorem simul horrendos ad sidera tollit.

¶ 2. Simul ac, idem est quod *Quamprimum* vel *Postquam*. Cic. in Verr. 3. cap. 10 *Simul ac tetigit provinciam, statim ad Messanam literas dedit*, so bald er die Provintz erreichet/ ꝛc. Virg. 4. Æn. v. 90 *Quam simul ac tali persensit peste teneri.*

Simul ac primum pro *quamprimum* Suetonius dixit Cæsare c. 30.

¶ 3. Sed & absolute *simul* pro *simul ac*, *simul atque* ponitur. Ovid. lib. Metam. 6. v. 511

At simul impositæ est pictæ philomela carinæ.

Horat. lib. 4. od. 7. v. 9

- - - Ver proterit æstas
Interitura, simul
Pomifer autumnus fruges effuderit.

Idem lib. 1. Ode 4. v. 15 *Quò simul mearis.* Et Livius lib. 6. c. 1 *Q. Fabio, simul primum magistratu abiit, ab C. Mario dies dicta est.* ¶ 4. *Simul secum, nobiscum*, &c. Nam & sic Cicero loquitur: *Eodem tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia*, lib. 16. fam. ep. 9. ¶ 5. *Simul* per Græcismum casum præpositionis *Cum* regit, ut ὁμοῦ. Silius lib. 5. v. 418

- - - avulsa est protinus hosti
Ore simul cervix. id est, cum ore simul.

Tacitus ita sæpe locutus est. Annali 3. cap. 64 *quindecimviri septemviris simul.* Et lib. 4. c. 55 *Trallianis Laodicenis & Magnetibus simul transmissis.* Vide Freinshemii Indicem. ¶ 6. Geminatur etiam *Simul.* Tacitus Annal. 1. c. 49 *Simul vescentes dies, simul quietos nox habuerat.* Ellipsis copulæ. Et in Agricola cap. 25 *Cum simul terra, simul mari bellum impelleretur.*

¶ Insimul, pro *simul*. Statius lib. 1. Silv. ult. v. 36

Et Gentes alia insimul togatas.

Florus lib. 2. cap. ult. *Tota insimul regna veniebant.*

DSIMVLO, simulare, imitari est & referre. Horat. lib. 2. ep. 1. v. 240

- - - - - duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia.

Idem Epist. ad Pison. v. 20 *- - - - fortasse cupressum*
Scis simulare,

id est, pingendo exprimere. Imp. Lege 12. Cod. Theod. de Paganorum sacrificiis & templis: *Ridiculo exemplo metuens, quæ ipse simulaverit*, id est, finxerit in Dei imaginem seu simulacrum. Nam *simulacrum* à *simulo* est.

¶ 1. Deinde Fingere, causam interponere, ac pro vero falsum vel ostendere, vel tradere, ut Donatus exponit: *Simulantur* enim falsa, vel ea, quæ non sunt. sich stellen/ als ꝛc. Terentius in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 23 *Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.* Servius ad illud Virgilii v. 516

Dissimulant, & nube cavâ speculantur amicti.

DISSIMVLAMVS, inquit, *notæ*: SIMVLAMVS *ignotæ*. DISSIMVLAMVS *quod sumus*: SIMVLAMVS *quod non sumus.* Cic. de amicit. cap. 26 *Litigare se simulans blanditur.* Sic, *Simulare amicitiam*, Cæsar 1. Gall. cap. 44, sich stellen/ als

ſey man eines Freund. Cic. in off. lib. 1. cap. 30 *Solon quò Reip. prodeſſet, furere ſe ſimulavit.*

¶ A Simulans *ſimulantior.* Ovid. 2. Amor. el. 6, 23

Non fuit in terris vocum ſimulantior ales.

Sed MSS. optimi *ſimulatior*, vel potius *ſimulacior* habent, quaſi à *Simulax*; de quo cum Heinſio poſt *Simulacrum* dicemus.

¶ Simulanter, adverbium, ficte. Apulejus lib. 8. p. 205 *quoad ſimulanter rebella Charite ſuſcipit.*

¶ Simulatus, fictus, paſſive. Cicero in offic. lib. 2. cap. 12 *Fulla omnia celeriter tanquam floſculi decidunt, nec ſimulatum quicquam poteſt eſſe diuturnum.*

¶ Simulate, non ex animo; fälſchlich/ ohne Ernſt. *Sive ex animo id ſit, ſive ſimulate*, Cicer. 2. Nat. Deor. extr.

¶ Simulatio. Terent. in Heaut. act. 4. ſc. 5. v. 34 *Non mea eſt ſimulatio*, ich kan ein Ding nicht anders reden/ denn ich es gemeint. *Mea*, id eſt, boni & ſapientis, qualis ſibi videbatur Chremes, cujus hic ſermo eſt. Cic. poſt red. ad Quir. cap. 9 *Per ſimulationem amicitiæ me prodiderunt*, daß ſie ſich ſtellen/ als wären ſie meine Freunde. Idem ad Attic. lib. 7. ep. 1 *Quàm non eſt facile virtus, quam vero difficilis ejus diuturna ſimulatio? Ex omni vita ſimulatio diſſimulatioque tollenda eſt*, Cic. de offic. lib. 3. c. 15.

¶ Simulator. *Meſſallam tui ſtudioſum eſſe arbitror, Pompejum etiam ſimulatorem puto*, Cic. 1. ad Qu. frat. ep. 3.

¶ Simulatrix. Statius Theb. 4. v. 551

Colchus & Æao ſimulatrix litore Circe.

Ubi *ſimulatrix* pro veneſica ponitur. Ita Scalig. ad Cirin Virgilii interpretatur. Vide tamen Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 1152.

¶ Simulamen, ſimulacrum, imago. Ovidius lib. 10. Metam. v. 726

— — — repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget ſimulamina noſtri.

Et Auſonius Moſella v. 228

Ipſa ſuo gaudet ſimulamine nautica pubes.

¶ Simulacrum, imago, ſtatua, ein Bildniß. Vet. Gloſſ. *Simulacrum, ἐικονισμα, εἴδωλον, ζώανον.* Servius ad illud Virgilii Æn. 2. v. 772 *Infelix ſimulacrum atque ipſius umbra Creuſæ.* SIMVLACRA, inquit, *Deorum ſunt:* VMBRAE *inferorum:* ANIMAE, *quæ cælum petant.* In 4. Æneid. vero ad illud v. 654

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago:

Valde, inquit, *quæritur apud Philoſophos, quid illud ſit, quod inferos petat. Nam tribus conſtamus:* ANIMA, *quæ ſuperna eſt, & originem ſuam petit:* CORPORE, *quod in terra deficit:* VMBRA, *quam Lucretius ſic definivit*, ſpoliatus lumine aër. *Ergo* VMBRA, *ſi ex corpore creatur, ſine dubio perit cum eo, nec eſt quicquam reliquum de homine, quod inferos petat. Sed deprehenderunt eſſe quoddam ſimulacrum, quod ad noſtri corporis effigiem fictum inferos petit: & eſt ſpecies corporea, quæ non poteſt tangi, ſicut ventus.* Eadem mente ad illud Æneid. 10. v. 819

— — — — vita per auras,
Conceſſit mœſta ad manes:

VITA, *id eſt, anima. Et abuſive dictum eſt. Nam ad inferos ſimulacrum pergit, non anima.* Ergo *ſimulacrum* eſt, quod videtur eſſe aliquid, non eſt, & imaginem quandam exhibet, non rem. Ita ludicras pugnas Virgilius & Lucretius *ſimulacra belli* vocant. Claudianus de 4. Conſ. Honorii v. 538 *Simulacra Martia; Bellicam imaginem* Suetonius dixit Claudio cap. 21. extr. Ita Livius *Simulacrum navalis pugnæ edere*, lib. 29 dixit. *Simulacrum mortis* apud Stat. lib. 8. Theb. v. 341 funus imaginarium notat. Quicquid denique fictum, & ſimulatum, veroque oppoſitum eſt, *ſimulacrum* dicitur. Tacitus 1. Annal. cap. 76 *Silente Tiberio, qui ea ſimulacra libertatis Senatui præbebat.* Gellius lib. 7. cap. 5. de Polo hiſtrione: *Opplevit omnia, non ſimulacris & ſimulamentis, ſed luctu ac lamentis veris & ſpirantibus.* ¶ Ad ſacrum uſum adhibuit Lactantius lib. 6. c. 10. pr. *Homo*, dicens, *Dei ſimulacrum eſt.*

¶ Simulax, ſimulans, vel ſimulationis amans. Clariſſ. Heinſius hoc vocabulum ad Ovidii lib. 2. eleg. 6. v. 23 ex MSS. tuetur, & pluribus exemplis ejusdem formæ, ut Sanax, Vigilax, Crepax, Fumax, Currax, Curax, Tagax &c. ut notiora taceamus, illuſtrat. Verba poëtæ ex tanti viri emendatione ſunt:

Non fuit in terris vocum ſimulacior ales.

Vulgo *ſimulantior* editum. Adde ſupra in *Simulans.*

Compoſita:

¶ Adſimulare, vel Aſſimulare, idem quod ſimulare, niſi quod aliquantulum fortius eſt. ſich ſtellen/ für etwas ſich ausgeben. Terentius in Andria act. 1. ſc. 1. v. 141 *Nunc tuum eſt officium, hanc bene ut adſimules nuptiam.* In Eun. act. 3. ſc. 7. v. 8 *Adibo atque aſſimulabo, quaſi nunc exeam.* Et in Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 78 *Paternum amicum me aſſimulabo virginis.* Ovid. 14. Metam. v. 661 *Aſſimulabit anum.* Et Silius lib. 7. v. 136

— — — fictoſque timores
Adſimulat.

¶ *Familiaritas aſſimulata*, Cic. pro Cluent. cap. 13.

¶ Diſſimulare, eſt illa, quæ ſunt, non aperte prodere, ſich eines Dings nicht mercken laſſen. Plaut. in Milit. act. 4. ſc. 2. v. 2 *Dissimulabo, hos quaſi non videam*, ich wil thun/ als ſähe ich ſie nicht. Et in Pœnuli Prolog. v. 112 *Omnes linguas ſcit, ſed diſſimulat ſciens ſe ſcire.* Liv. lib. 1. cap. 9 *Diſſimulare ægritudinem animi*, ſich nicht mercken laſſen/ daß man bekümmert ſey. Plancus ad ſenat. lib. 13. ep. 8 *Nunquam diſſitebor, multa me & ſimulaſſe invitum, & diſſimulaſſe cum dolore.* Friderici Imperatoris; patris Maximiliani, ſymbolum: *Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare.* Quid *ſimulare* & *diſſimulare* differant, vide ſupra in *Simulo.*

¶ Diſſimulator. Salluſt. Catil. cap. 5 *Cujuslibet rei ſimulator ac diſſimulator.* Martialis lib. 4. epigram. 89

Decipias alios verbis vultuque benigno:
Nam mihi jam notus diſſimulator eris.

¶ Diſſimulatio, Verheelung. Cicer. 2. de Oratore cap. 67 *Diſſimulatio urbana.*

¶ Diſſimulantia, ibidem, ejusdem notionis. *In hac ironia diſſimulantiaque.*

¶ Diſſimulanter. heimlich/ unmercklich/ verholener Weiſe. Cicer. 1. fam. ep. 5. extr. *non diſſimulanter inuti.* Idem de clar. orat. 79 *Non aperte, ſed varie diſſimulanterque concludere.* Add. Livius lib. 40. cap. 23.

¶ Diſſimulatim, idem. Quintil. lib. 10. cap. 1 *Sæpe prævaluit diſſimulatim inſidiæ Oratoris.*

¶ Diſſimulamentum. Apul. in Floridis lib. 1. p. 341.

¶ Indiſſimulabilis. Gellius lib. 10. c. 22. ſub finem: *cum quadam indiſſimulabili veritate diſſeruit.*

¶ Inſimulare, idem interdum quod ſimulare. *Inſimulant homines, fraudandi cauſſa diſceſſiſſe*, ſie geben vor/ ſie ertichten/ ꝛc. Cicer. in Verr. 4. cap. 24. ¶ 2. *Sed quod illum inſimulant, durum id non eſt*, Terent. Heaut. act. 1. ſc. 2. v. 30. Et Phorm. act. 2. ſc. 3. v. 12 *Si herum inſimulabis avaritiæ, male audies*, in iſtis *inſimulare*, accuſare eſt, einem etwas ſchuld geben. *Inſimulare flagitii*, Cic. 10. ad Attic. ep. penult. *proditionis*, Cæſar 7. Gall. cap. 20. in quibus *crimine* ſubauditur, quemadmodum Livius lib. 6. cap. 16 *Inſimulare crimine* dixit. *Inſimulare quem aliquid*, Plautus dixit Amphitr. act. 2. ſc. 2. v. 188. & 229.

¶ Inſimulator, accuſator. Pacatus Panegyr. Theodoſ. cap. 43 *Te purgare eodem teſte, quo inſimulatore voluiſſes.* Apulejus Apol. pag. 293 *piſcium inſimulator*, id eſt, magiæ, quæ ex piſcibus eſt, accuſator.

¶ Obſimulare. Ammianus libro 28 extremo: *obſimulatis documentis probabilibus*, quod verbum, ſi corruptum non eſt, Valeſio videtur per *oppoſitis* explicandum.

SIMVLTAS, odium latens, auctore Vallâ, ein heimlicher Haß oder Feindſchafft. Inimicitiæ enim ipſo facto ſe declarant; ſimultates partim obſcuræ, partim apertæ. Cicero pro Lege Manil. extrem. *Multas ſimultates partim obſcuras, partim apertas ſuſcepi.* Feindſchafft auff ſich laden. Sic, *In ſimultate cum aliquo eſſe*, Nepos in Attico c. 17. *Simultates cum aliquo gerere*, Quintil. lib. 4. cap. 1. Et, *Huic ſimultas cum Curione intercedebat*, Cæſar lib. 2. bell. civ. cap. 25. mit einem in Feindſchafft leben. A *ſimulando*, ut quidam volunt, dicta eſt, quia, qui ſimultates exercent, inter ſe *ſimulata* loquuntur.

SIMVS, adjectivum. Martial. lib. 6. ep. 39 *Simâ nare, turgidis labris.* Virg. Eclog. 10. v. 7

Dum teneræ attondent ſima virgulta capellæ.

Simi dicuntur, qui naribus ſunt depreſſis, vide *Silenus*, & *Silo*, & *Simia*, breitnäſig. *Simus*, joculare convicium in avaros, de quo Caſaubonus ad illud Suetonii in Galba cap. 13 *Venit io ſimus a villa.*

¶ Compoſitum *Reſimus*, ſæpe apud Columell. Varr. & Plin. legitur: ut, *Naribus reſimis patuliſque*, Colum. lib. 6. c. 1. & *Labris reſimis ſuperioribus*, Varr. 2. ruſt. cap. 9. *Roſtrum reſimum*, ein Schnabel über ſich gebogen/ Plin. lib. 8. cap. 25.

¶ Subſimus, aliquantulum ſimus, ein wenig krum-näſig. Varro lib. 2. de R. R. c. 5 *Pecudes compreſſis malis, ſubſimibe.*

Sin, vide *Si.*

SINAI, & *Sina*, mons eſt Arabiæ Petræ, in quo legem ſuâ voce Deus promulgavit.

SINAPI, σίναν Græce, quaſi σίνψν, id eſt, acre, ut Suidas interpretatur, & *σίναι*, Scalig. Plinius ſub finem lib. 19 *Sunt acres ſinapis ſapores.* Eod. libro, c. 8, ſect. 40 *Sinapis acrimonia.*

¶ *Sinapis*, Plaut. genere fœminino in Pſeud. act. 3. ſc. 2. v. 28 *Teritur ſinapis ſcelerata.* Colum. lib. 10. v. 122 *Seque laceſſenti ſletum factura ſinapis.*

¶ Sinape, gen. neutro. Colum. lib. 11. c. 3 *Sinape atque coriandrum, nec minus eruca & cicimum, ita uti ſata ſunt, ſuâ ſede immota permanent.*

SINCERVS, Latinum vocabulum, & Latino *I* ſcribendum, non *Syncerus*, quia, ut ex Donato mox accipiemus, eſt quaſi *ſine cera.* Valla pugnat pro *Y*, quod ex σὺν, compoſitionis parte haberet; quem Voſſius tam rationibus, quam antiquis monumentis in Etymologico confutat. Significat integrum, incorruptum, verum, non fucatum, rechtſchaffen/ auffrichtig/ gantz/ ungefälſcht. Donatus in Ter. Eun. act. 1. ſc. 2. v. 97 SINCERVM, *purum, ſine fuco & ſimplex, ut mel ſine cera. Porci ſinceri*, apud Plaut. Menæchm. act. 2. ſc. 2. v. 16. id eſt, puri, die rein und nicht finnicht ſeyn. Horatius lib. 1. epiſt. 2. v. 55

Sincerum eſt niſi vas, quodcunque infundis, acescit.

Seneca epiſt. 108 *Ex amphora primum, quod eſt ſinceriſſimum, effluit, gravissimum quodque turbidumque ſubſidit.* Et Gellius lib. 18. c. 10 *ſinceriore corpuſculo factum* ait, qui incipit ex morbo convaleſcere. Deinde ad varias etiam incorporeas res transfertur. Sic *verſus ſimplicior & ſincerior*, apud eundem Gellium lib. 13. cap. 26. Ovidius 7. Metam. v. 453

– nuque adeo nulla eſt ſincera voluptas,
Sollicitumque aliquid lætis intervenit &c.

Keine Freud ohne Leid. *Prudens ſincerumque judicium*, Cicero in orat. c. 8. Idem pro Quintio cap. 1 *Nihil eſt ſanctum atque ſincerum in civitate.* Et, *Sincera fide agere*, Livius libro 29. cap. 4 auffrichtig/ treulich/ auff guten Glauben handeln. Symmachus lib. 4. epiſt. 36 *Sinceriſſima fide dixerim.*

¶ Sincere, auffrichtig. ut, *Sincere loqui*, Cicer. ad Attic. lib. 3. epiſt. 15 *Temperate, prudenter & ſincere agere*, Idem ad eundem libro 9. ep. 10. Et Gellius lib. 7, c. 3 extremo: *Nos ſincerius exploratiusque vel corrigere poterit, vel probare.* Et Auguſtinus epiſt. 3 *ſinceriſſime diligere.*

¶ Sinceriter, idem, Gellius lib. 13. cap. 16.

¶ Sinceritas. Plinius libro 31. c. 7 ſub fin. *Salinarum ſinceritas.* Columell. lib. 4. c. 26 *ſinceritatem habere* dixit, hoc eſt, integritatem, puritatem, rechtſchaffen / rein und lauter ſeyn.

¶ Inſincerus, nicht rein / nicht rechtſchaffen. *Inſincerus cruor*, Virgilius 4. Georg. v. 285. *Inſincera* [oculorum] *acies*, Prudentius Hamartig. v. 4. *Protagoras inſincerus philoſophus*, Gellius lib. 5. cap. 3. id eſt, fallax, captioſus.

SINDON, Sindŏnis. Martial. lib. 4. epigr. 19

Nec ſic in Tyria Sindone totus eris.

Linteum ſubtiliſſimum, ein Kleid oder Tuch von ſubtiler kleiner Leinwand. Vet. Gloſſ. σινδών, *Tunica linea.* Eratque ea interior, quæ nudo corpori induebatur, ut conſtat ex Marci c. 20. v. 51.

SINE, præpoſitio, absque: ἄνευ, χωρὶς. Æneid. 1. v. 279

Imperium ſine fine dedi.

Sine cortice nabis, id eſt, reges ipſe tuos mores citra cuſtodem, Horat. 1. Sat. 4. v. 120. Vide *Cortex.* *Sine omni* dubio, *ſine omni* neceſſitate, &c. Comicorum ſunt locutiones; at Ciceronis & æqualium, *ſine ullo* dolore, *ſine ullo* ſenſu, *ſine ulla* dubitatione, *ſine ullo* detrimento, *ſine ullo* morbo, *ſine ullo* tecto &c. quæ omnia Cic. & Nepot. exempla ſunt. Vid. Vorſtius cap. 9. merit. ſuſp. Latin. ¶ Et formula illa, *ſine illo eſſet*, pro *niſi ille eſſet*, prorſus repudianda eſt.

SINGVLTVS, ûs, diſtentio ſpiritus & interruptio in fletu, das Schnupffen im Weinen. *Flens cum ſingultu*, Cicero pro Planc. cap. 31. *Singultus ciere*, Catullus carm. 65. Et, *Aſſiduus ſingultibus ilia quatiens, mihi etiam lacrimas excuſſit*, Apulejus lib. 4. p. 153. quod ex 9. Æneid. v. 416 deſumtum videtur,

– longis ſingultibus ilia pulſat.

Ovidius lib. 1. Triſt. eleg. 3. v. 42

Singultu medios præpediente ſonos.

¶ Singultire, unde Participium *ſingultiens* apud Plinium legitur lib. 23. cap. 1. ſect. 24. Vet. Gloſſ. *Singultio*, λύζω.

¶ Singultare, frequentativum. Eædem Gloſſæ: *Singulto*, λύζω, ἀναλύζω. Unde participium *Singultans.* Virg. Æneid. 9. v. 333

Tum caput ipſi aufert domino, truncumque relinquit
Sanguine ſingultantem.

Id eſt, cum motu & ſingultu quaſi palpitantem. *Verba ſingultantia*, id eſt, interrupta & inæqualia, apud Statium lib. 5. Silv. 5. v. 26, & *Ora ſingultantia*, 8. Thebaid. v. 753. ¶ Sed tranſitive eſt, cum ſingultu emittere. Idem Statius libro 5. Thebaid. v. 260

– – – trepidas in limine vitæ
Singultant animas.

¶ Singultatus, particip. Ovid. 3. Triſt. eleg. 5

Et ſingultatis oſcula miſta ſonis.

¶ Singultim, adverbium. Horat. lib. 1. ſatyr. 6. v. 56

Ut veni coram ſingultim pauca loquutus.

Id eſt, verbis interruptis, mit verbrochenen und kaum halben Worten fürſchnupffen. Iſidorus Gloſſis; *Singultim qui loquitur, quaſi per guttur.* Emacula: *Singultim loquitur, quaſi per guttis os*, hoc eſt, qualem ſonum facit aqua ex gutturnio ebulliens per anguſtum os. Apulejus lib. 2. Mileſ. pag. 126 *lamentabiles queſtus ſingultim inſtrepebat.*

SINGVLVM, ſingulus, unumquodque per ſe dicitur & ab aliis ſeparatum, etwas eintzeles / ein iedes für ſich. Effertur autem pluraliter *ſinguli, ſingulæ, ſingula.* Cic. de orat. lib. 3. c. 55 *Refert, qui audiant, an frequentes, an pauci, an ſinguli.* Sic, *In ſingulos annos: ſingulis diebus ac noctibus.* Idem ad Attic. lib. 5. ep. 7 *Quotidie, vel potius in dies ſingulos breviores literas ad te mitto*, kürtzere Brieffe von Tage zu Tage. Idem in Catil. 1. c. 2 *Creſcit in dies ſingulos hoſtium numerus.* Ovidius de Remed. am. v. 420 *Et quæ non proſunt ſingula, multa juvant.*

Sed & *ſingulos* de uno dicimus. Suetonius Auguſto c. 37 *Exegit etiam, ut, quoties conſulatus ſibi daretur, binos pro ſingulis collegas haberet.* Pro SINGVLIS, id eſt, uno. *Singulum veſtigium*, in Singulari dixit Plautus Ciſtellariâ act. 4. ſc. 2. v. 29. Livius lib. 42. c. 1 *Binæ (provinciæ) ſingulo decretæ.* Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 5 *Ita Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & ſingulus quisque horum Deus, & ſimul omnes unus Deus, & ſingulus quisque horum plena ſubſtantia &c.* Idem Serm. 186, ſive ſecundo in feria ſecunda Pentecoſtes, cap. 3 *ſingulus quisque homo.* ¶ Singuli dicuntur, qui ſucceſſerunt, & ſecum uni morantur, ac ſibi vivunt, procul negotiis & turbis. Seneca de otio ſapientis cap. 27 *Proderit tamen primò in ſeipſum ſecedere, meliores erimus ſinguli.* Idem Præfat. lib. 4. Quæſt. Natural. *Quod eſt miſerrimum, nunquam ſumus ſinguli:* id eſt, ſoli, & nobis unis dediti.

¶ Singularis, ſingulare, ſingulum, vel unum. Vet. Gloſſ. *Singulare, ἰσχὺν.* Ita *Singularis potentia* Monarchia eſt Nepoti in Dione cap. 9. *Singulare certamen*, Eutropius lib. 2. cap. 2. i. e. ſolius cum ſolo, ein Duell. Vet. Gloſſ. *Singularis, μονομάχος, ἀνδρόμαχος.* Sic, *Singularis rerum conditor*, de Deo, Lactantius lib. 5. c. 5. princ. Idem ejusdem libri cap. 14 *Qui juſtitiam veram defendere, Deoque ſingulari ſervire cœpiſſent.* Et, *Singularem oculum Cyclopis*, Caſſiodorus dixit lib. 7. epiſt. 5. Victor Uticenſis lib. 1. de Perſecut. Vandalica: *Venit ad locum, ubi maritus ſingularis orabat.* SINGVLARIS, id eſt, ſolus & ſeparatus. Similiter *locum ſingularem* pro ſolitario dixit Suetonius Auguſto cap. 72. ¶ 2. Poſtea *ſingulare* idem eſt, quod vel peculiare, vel excellens, vel eximium. ¶ *Singularis & eximia virtus Pompeji*, Cicero pro Lege Manil. cap. 1. Et, *Quo facilius de ſingulari ejus impudentia exiſtimare poſſitis*, in Verr. 4. cap. 7. Et, *Omitto Ariſtotelem meo judicio in Philoſophia prope ſingularem*, Idem in Acad. lib. 4. c. 43. ¶ 3. Recentioribus Latinorum *Singularis* dicitur, qui moroſæ ſuperbiæ eſt, & minime communis. Quemadmodum & nos dicimus, er iſt gar ſingular. Petrus Chryſologus elegans auctor Sermone 136 *Habet hoc Adelphi Antiſtitis ſanctus animus & plena pietate dignatio, ut dives pauperis intret hoſpitium, pauperis ſe ponat ad menſam, ut humilibus ſe faciat communem, quem divitiæ, poteſtas, honor fecit & reddidit ſingularem.*

¶ Singularius, a, um. Ut, *ſingularia catena*, Plaut. Capt. act. 1. ſc. 2. v. 3.

¶ Singulariter, ſonderlich. *Quem ego in prætura mea ſingulariter dilexi*, Cic. in Verr. 4. cap. 47.

¶ Singularitas. Tertullian. adv. Gnoſtic. c. 10 *Salva & proprietate generis, & ſingularitate.* Et Salvianus libro 2. contra Avar. p. 70 *Unius eum tunicæ ſingularitate multaſſet.*

¶ Singulatim, & ſigillatim, inſonderheit. Cælius Antipater apud Nonium: *Sigillatim gratias agere*, hoc eſt, unicuique ſeparatim. *Singulatim unicuique reſpondere*, Cicer. Divinat. in Verr. c. 15. extr. Et Terent. in Phorm. act. 5. ſc. ult. v. 42 *Quid ego nunc commemorem, ſigillatim qualis in iſtum fuerim?* Was ich ihm Vortheils vor andern gethan habe? Cicero in Verrina 7. cap. 55 *Sigillatim potius, quàm generatim loqui.* Et ita etiam Suetonius Tiberio cap. 61.

¶ *Singulator*, ἰππικὸς κέλης, ut in Vet. Gloſſ. eſt, ein Einſpenniger.

SINISTER, a, um. *Latus ſiniſtrum*, die lincke Seite. *Cornu ſiniſtrum*, Livius lib. 3. c. 70. der lincke Flügel. Varro apud Feſtum: *Siniſtra meliora auſpicia quàm dextera eſſe exiſtimantur*, die Zeichen zur lincken Hand. Plautus Epid. act. 2. ſc. 2. prine. *Liquido exeo auſpicio: abi ſiniſtrâ.* Et Cic. 2. de divinat. c. 75 *Fulmen ſiniſtrum, auſpicium optimum habemus & omnes res. Habemus* dicit, id eſt, nos Romani. Nam apud Romanos *ſiniſtra* meliora habebantur; apud Græcos & Barbaros *dextra*, ut idem ſignificat ejusdem libri cap. 36. & c. 39. Quanquam iidem in univerſum, quæ bona erant, *ſiniſtra* dixerint, etiamſi *dextra* eſſent, ut ibidem monet. Et vero eadem erant, quæ *dextra* Græcis, & quæ Romanis *ſiniſtra* erant. Græci cum de Cælo ſervarent in ſeptentriones converſi, ortum a dextra, a ſiniſtra occaſum habebant. Jam cum felicius omen præbere, quæ oriuntur, videantur, quam quæ occidunt; idcirco *dextra auſpicia* meliora Græcis habebantur. Romani in meridiem, ubi ſedem Deorum credebant, obverſi, ortum a ſiniſtra, ad dextram habebant occaſum: eoque ſiniſtra ipſis meliora habebantur, quamvis ab eadem mundi parte venirent, unde Græcorum dextra veniebant. Vide Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2. c. 5. Servius ad illud Virgilii 2. Æneid. *Intonuit lævum:* SINISTRVM, inquit, *proſperum, quia cæleſte eſt:* SINISTRVM *autem a* Sinendo, *quantum ad auguria pertinet; quod nos agere aliquid ſinat. Unde alibi:* Si quem Numina læva ſinunt. *Siniſtras autem ſeptentrionales eſſe, augurum diſciplina conſentit* &c. Vide Gellium lib. 5. c. 12. Barth. ad lib. 3. Thebaid. Statii p. 807. ſeq. ¶ 2. *Siniſtra* etiam ſtulta, prava, perverſa dicuntur. Ita catullus carm. 26 *Siniſtram liberalitatem:* & *Siniſtram diligentiam*, Plinius dixit lib. 7. epiſt. 28. Ac Tacitus 5. Hiſtor. c. 5 *Eatem inſtituta ſiniſtra ſædi pravitate valuerunt. Siniſtra*, id eſt, ἀνόσια: hoc eſt, adverſa atque contraria aliarum gentium inſtitutis. Vet. Gloſſ. *Siniſter*, ἀνόσιος, ἀπαίσιος, ἀναντίος. Et, *Siniſtri ſermones*, pravi, maligni, malevoli, Plinius libro 1. ep. 9. Vide & ſupra *Lævus*, item *Scævus.* ¶ Comp. *Siniſterior.* Celſus lib. 4. c. 1 *Cor in pectore ſub ſiniſteriore mamma ſitum.* Varro etiam *ſiniſteriorem partem*, ſicut *dexteriorem.* dixit lib. 2. de R. R. cap. 5. Et Ovidius 2. Metam. v. 139 *Nebe ſiniſterior preſſam rota ducat ad aram.* Priſcianus lib. 3. ſub init. *ſiniſtrior* contracte ſcribit: & paullo poſt

post pag. 605 Superlativum *siniſtimus* format, cui *dextimus* opponitur.

¶ Siniſtra, manus læva. *A ſiniſtra, ad ſiniſtram*, zur lincken Hand. Et cum epitheto *infirma ſiniſtra*. Ovidius lib. 3. Faſtor. v. 869

Dicitur infirmâ cornu tenuiſſe ſiniſtrâ Fœmina.

Idem lib. 13. Metam. v. 111 *Nec clypeus* &c.

Conveniet timidæ nataque ad furta ſiniſtra.

Natam ad furta ſiniſtram dixit, quod eâ potiſſimum Lavernæ myſtæ, ſive fures, uterentur. Nam dum ſe dextrâ aliud agere ſimulant, lævâ ſubducunt, quod præſto eſt: unde & Plautus, *Læſam furtificam*, Persâ dixit a. 1. ſc. 2. v. 44. Et Catull. Epigr. 12

Marrucine Aſini manu ſiniſtrâ
Non belle uteris in joco atque vino,
Tollis lintea negligentiorum.

¶ Siniſteritas. Plinius lib. 9. epiſt. 5 *Plerique dum verentur, ne malignitas potentium nimium impertiri videantur, ſiniſteritatis atque etiam malignitatis famam conſequuntur.* SINISTERITAS eſt, quæ Græcis ſimiliter σκαιότης vocatur: Sophocles σκαιοσύνην dixit, quæ eſt vivendi imperitia, ſive ἀγροικία ſeu ruſticitas, ex qua & σκαιὸς τὸν τρόπον Græcis appellatur, homo ſcævis & moleſtis moribus: der ſich in niemand ſchicken kan / und alſo jederman verdrüßlich iſt. Vide Buchnerum ad Plinium. *Siniſteritati* opponitur *dexteritas*, quæ eſt vivendi agendique peritia, quæ amorem conciliat. Hanc Tarquinio Priſco tribuit Liv. lib. 1. c. 34. cum ait: *Notitiamque eam brevi apud regem libenter dextreque obeundo officia in familiaria amicitia adduxerat jura.* Dextre obit officia, qui perite atque prudenter obit, ſedulo cavens, ne qua impingat aut offendat.

¶ Siniſtre, adverbium, unrecht. Horat. art. Poët. v. 451 *derſum, exceptumque ſiniſtre.*

¶ Siniſtrorſum, ſiniſtram verſus, auff die lincke Hand. Horat. 2. Sermon. Sat. 3. v. 50

Ille ſiniſtrorſum, hic dextrorſum abit.

¶ Siniſtroverſus, idem, unde illud contractum eſt. Lactantius lib. 3. cap. 6. *Omnes, qui ſe in alteram partem inclinaverunt, aut dextro aut ſiniſtroverſus ceciderunt.*

SĪNO, ſivi, ſitum, ſinere, permittere eſt. *Sine te hoc exorem*, Ter. Andr. a. 5. ſc. 3. v. 30, laß mich doch diß von dir erbitten. *Sine nunc meo me vivere interea modo*, Ibidem a. 1. ſc. 1. v. 126. Et Cicero Catil. 1. cap. 5 *Non feram, non patiar, non ſinam.* Idem Philipp. 11 cap. 13 *qui ne penetrare ſivissent.* Et ad Quint. fratr. lib. 2 epiſt. 6 ſub fin. *Cato concionatus eſt, comitia haberi non ſinerem.* Et paſſive, Cic. pro Sextio c. 44 *Accuſare eum per Senatûs auctoritatem non eſt ſitus*, es iſt ihm nicht zugelaſſen worden.

¶ A *Situs*, id eſt, poſitus, gelegen / cum derivatis & compoſitis, quanquam à Sino deduci poſſit, vide ſuo loco.

¶ Deſinere, ceſſare ab aliqua re cum tempore iteranda, intermittere rem, ablaſſen / auff eine Zeit bey ſeite legen. Ter. in Phorm. act. 2. ſc. 3. v. 72 *Haud deſinam, donec perfecero hoc.* Idem in Heaut. a. 5. ſc. 1. v. 6 *Jam deſine deos, uxor, gratulando obtundere.* Idem eâdem fab. a. 2. ſc. 3. v. 64 *Mulier telam deſinit*, (ut in Bembino Codice legitur) id eſt, intermittit. ¶ Aliquando *deſinere*, ita omittere aliquid, ut nunquam repetamus amplius. Cic. lib. 7. ad fam. ep. 1 *Quod ſi tam facilem populum haberem, quàm Æſopus habuit, libenter me hercule artem deſinerem*: id eſt, abſtinerem ab exercenda amplius arte. Gellius lib. 15. c. 16. de Milone: *Cum jam natu grandis artem athleticam deſiſſet.* Suetonius Tiberio cap. 36 *Expulit & Mathematicos; ſed deprecantibus ac ſe artem deſituros promittentibus veniam dedit.* Utrumque autem dicitur, *deſinere aliquid*, & *ab aliquo*: Horatius & cum Genitivo junxit lib. 2. Ode 9

– – deſine mollium
Tandem querelarum.

Quæ ratio Græca eſt. ¶ Deſinere etiam eſt occidere, interire. Plin. lib. 2. epiſt. 10 *Fragilia & caduca non minus, quàm ipſi homines occidunt, deſinuntque.* ¶ 2. *Deſinere in aliquid*, Latine eleganter dicitur, & Germanice, auff etwas auslauffen oder gerathen. Horat. epiſt. ad Piſones de arte poët. v. 3

– – – – – – turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne.

Plin. de Unionibus l. 9. c. 36 *Et procerioribus ſua gratia eſt. Elenchos appellant faſtigatâ longitudine alabaſtrorum figurâ in pleniorem orbem deſinentes.* Idem lib. 37. cap. 9. de amethyſto gemma: *Cauſſam nominis afferunt, quod usque ad vini colorem accedens, priusquam eum deguſtet, in violam deſinat.*

¶ Deſitudo. Sulp. Severus præfatione de vita Martini: *Etſi quid ex his ſtudiis olim fortaſſe libaſſem, totum id deſitudine tanti temporis perdidiſſem.*

¶ Deſitus, a, um. das auffgehöret hat. Gellius lib. 15. c. 17 *Omnium, tum Athenienſium diſciplina tibiis canendi deſita eſt.* Idem lib. 11. c. 12 *Nova autem (verba) videri dico etiam ea, quæ ſunt inuſitata & deſita, tametſi ſint vetuſta.* Varro lib. 1. de R.R. c. 33 *Deſitis ſermonibus.* Sueton. Auguſto c. 37 *Cenſores creari deſitos longo intervallo creavit.*

¶ Indeſinenter, adverb. ohne Auffhören / ſemper. Vegetius lib. 1. c. 26 *Indeſinenter obſervare.* Addi poſſunt, quæ curis antibarbaris de hac voce ex Cypriano, Hieronymo, Oroſio attulimus. Hujus enim mediæ ætatis eſt. Varronis exemplum ex lib. 2. de R. R. c. 9. extr. mendoſum videtur P. Victorio, Scioppio, Borrichio, &c.

¶ Cicero etiam *Reſinere* dixit, lib. 3. epiſt. ad Quint. fratr. ep. 3 *Fundum audio te hunc bene reſinere*, wiederum überlaſſen.

SĪNON, Σίνων, veterator & proditor in exercitu Græcorum. Virg. 2. Æn.

Nec, ſi miſerum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

Σίνεσθαι nocere Græcis eſt.

SĪNŌPE, es, Σινώπη, urbs Ponti, Diogenis patria, gymnaſio quondam clariſſima.

¶ Sinopeus, tribus ſyllabis, σινωπεύς. Ovid. 1. de Ponto eleg. 3. v. 67 de Diogene: *Non doluit patriâ Cynicus procul eſſe Sinopeus.*

¶ Sinōpis, idis, color nativus ſeu rubrica in Ponto primum reperta, eine Art Röthels / Plin. lib. 36. c. 6.

¶ *Sinopicam rubricam* Vitruvius dixit.

SĪNŬESSA, Σινόεσσα, civitas mediterranea Campaniæ. Livius lib. 10. c. 21 *In ſaltu Veſtino, Falernum contingente agrum, Sinope dicitur Græca urbs fuiſſe, Sinueſſa deinde à Romanis colonis appellata.* Horat. 1. Serm. Satyr. 5. v. 40

Plotius & Varius Sinueſſa Virgiliusque
Occurrunt, animâ, qualis nec candidiores
Terra tulit, &c.

¶ Silius *tepentem* dixit lib. 8. v. 529 *Sinueſſam* propter thermas, de quibus Plin. & Lipſ. ad Taciti 1. Hiſtor. p. 474.

¶ Sinueſſanus. Horat. lib. 1. ep. 5. v. 5

Inter Minturnas, Sinueſſanumque Petrinum.

SĪNUS, qui eſt intra pectoris brachiorumque complexum, der Buſem / Valla lib. 4. cap. 37. Vide *Gremium*: quod a ſinu tamen differt. *In tuum ipſius ſinum inſpice*, ſiehe dich an / und nicht mich. Vide Chiliad. Seneca lib. 3. de ira: *Quicquid in aliquo reprehenditur, id unusquisque in ſinu ſuo habet.* ¶ 2. *De vel e ſinu alicujus eſſe.* Et, *De complexu ejus ac ſinu*, h. e. intima familiaritate, Cicer. 2. in Catil. c. 10. ¶ 3. *Mihi, crede, in ſinu eſt*, h. e. in poteſtate, Idem ad Qu. fr. lib. 2. ep. 13. Et, *In ſinu urbis ſunt hoſtes*, mitten in der Stadt / Salluſt. Catil. c. 52. *In ſinu gaudere*, i. e. ſecreto, eine heimliche Freude bey ſich ſelbſt haben. Vide Chiliad. Tibullus lib. 4. eleg. 13

Qui ſapit, in tacitò gaudeat ille ſinu.

Et Propertius lib. 2. eleg. 25

In tacito cohibe gaudia clauſa ſinu.

¶ 4. *Sinus togæ* erat certa compoſitio togæ in alterum humerum ita rejectæ, ut ſinum faceret, inque eo occultari atque geſtari etiam aliquid poſſet, unde in metu periculi *pratentari ſinus* ab illis ſoliti, qui ſibi timebant. Cujus rei cum alibi, tum apud Sueton. Auguſto c. 27. & 35 exempla habemus. Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 171

– – – poſtquam te talos, Aule, nucisque
Ferre ſinu laxo donare & ludere vidi.

Ipſam rem ex monumentis antiquis ſubjecit oculis Philippus Rubenius lib. 1. Elector. c. 17. De condendis in ſinu pecuniis vide Paſſeratium ad Propert. lib. 2. eleg. 16. ¶ 5. Hinc omnes latebræ & receptacula tegendis iis, quæ volumus occultata per fraudem, *Sinus* dixerunt. Tacit. 2. Hiſtor. c. 92. extr. *Quanquam id omni modo ſervilia ingenia corrumpebant abditis pecuniis per occultos aut ambitioſos ſinus.* Vide ibi Lipſ. & Pichenam ad vitam Agricolæ N. 60. itemque Buchner. ad Prudent. Hymno de Natali Chriſti v. 28, ubi plura habes de ſignificatione & uſu hujus vocabuli. ¶ 6. *Sinus* denique littora curva dicuntur, mare quaſi amplectentia: die Krümme des Meers / Meerbuſen. Virg. 1. Æn. v. 161 *Inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.* Et Lucanus lib. 5. v. 620

Monſtriferos agit unda ſinus.

Sinus reductos apud Virg. allegato loco littoris ſeceſſus Servius interpretatur ad 2. Æn. v. 23. Et alibi ſeceſſum *Sinum ſecretum* exponit. Ita *beatos Campaniæ Sinus* Tacitus dixit 3. Hiſtor. c. 66. ¶ 7. *Sinus* oculorum anguli ſunt, ex quibus lacrymæ erumpunt, die Augenwincket. Ovid. epiſt. 8. Hermiones v. 62

Perque ſinum lacryma fluminis inſtar eunt.

¶ Sinuōſus. *Veſtis ſinuoſa*, ein Kleid von Falten oder Geren / i. e. laxa. *Mare ſinuoſum*, i. e. ſinûs ſive curvationes faciens; ſo ſeinen Strom in die Krümme umher zeucht. *Sinuoſa draconum membra*, i. e. nodoſa, vel quæ facile curvantur & complicantur, Claudianus 1. de Raptu v. 179. ¶ *Sinuoſum pectus*, apud Perſ. Sat. 5. v. 27 intimum eſt, & quod ſinum vel ſeceſſum veluti facit. Unde ap. Gell. lib. 12. c. 5 *Sinuoſum* & *apertum* opponuntur. *Dicam*, inquit, *ego indoctius, ut ajunt, & apertiùs; quæ fuiſſe dicturum puto ſinuoſius atque ſolertius.*

¶ Sinuosè, adv. Unde *ſinuoſius*, Comparativus, quem ex Gellio modò oſtendimus.

¶ Sinuo, are, in ſinus flectere, krümmen / beugen. *Sinuare arcum*, Ovid. 8. Metam. v. 30, den Bogen ſpannen. Virg. 2. Æn. v. 208 de dracone: *– – – ſinuatque immenſa volumine terga.*

¶ *Luna ſinuata in orbem*, Plin. lib. 2. cap. 9.

¶ Sinuāmen. Prudent. Pſychom. v. 873

sinuamine subter
Subductus concha in speciem.

Id est, sinuosus instar conchæ. Et Paullus Petrocor. lib. 2. de Vita Martini v. 95

Hinc Liger inflexis parvo sinuamine ripis &c.

¶ Exsinuare, expandere, ausbretten. Paullinus Nolanus ep. 49. n. 3. [vet. ed. ep. 36] *Velum exsinuatum in contos suos.* Et Ausonius in Rosis sive Eidyll. 14. v. 29

— — collectos illa exsinuabat amictus.

¶ Insinuare, in sinum immittere, in Schooß legen. Apulejus lib. 9. post principium: *Insinuatis manibus ambulabis mihi?* hoc est, in sinum conditis, habitus desidiosorum. Vide Pricæi annotationem p. 485. ¶ Deinde est, in quamvis rem immittere, ut *Insinuare se in equitum turmas*, sich einlassen / Cæs. lib. 4. B. G. cap. 33. *In familiaritatem alicujus se insinuare*, id est, non rectâ, sed quasi per sinûs & latenter ingredi, sich zuthun / einschleichen / Cic. pro Cæcin. c. 5. Et, *In aliquorum sermonem se insinuare*, Idem de leg. Agraria 2. c. 5. *Terris ratem insinuare*, Avienus dixit Arateis v. 31. pro applicare. ¶ *Insinuari alicui* est commendari & tradi. Suetonius Othone cap. 2 *Per hanc insinuatus Neroni.* Idem in Vita Horatii: *Deinde Augusto insinuatus.* Plinius Paneg. Trajani cap. 62 *Hoc est igitur, hoc est, quod penitus illos animo Cæsaris insinuabit.*

¶ Insinuatio, quæ oratio est dissimulatione quadam & circuitione obscure subiens auditoris animum, das eindringen/bewerben/ oder einflicken. Cicero libro de Inventione lib. 2. c. 15 *Exordium in duas partes dividitur, in principium & insinuationem.*

¶ Insinuator. Arnobius sub fin. lib. 1 *Insinuator, magister, atque auctor.* Tertullianus ad Nation. lib. 2. cap. 1 *insinuatores deorum.*

¶ Insinuatrix. Augustin. epist. 135 *Epistola rei novæ insinuatrix.*

SINVS vel Sinum, ein breit Gefäß/Asch/ vas ventricosum: de quo Turnebus lib. 1. Adv. cap. 16. Virg. 7. ecloga:

Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotannis
Expectare sat est.

Meminit & Plautus Curcul. act. 1. sc. 1. v. 82.

SION, vel *Sium*, herba est, a σείειν dicta, hoc est concutere. Ciet enim urinam & renum calculos frangit, Wassermerck. Matthiolus. Vocant & *Laser*, Wassereppich.

SION, Siōnis, collis fuit in parte meridiali urbis Hierosolymorum, in quo structa fuit arx Davidis. ¶ 2. Cæterum in scriptura *Sion* Ecclesiam significat, ex gente Judaica.

SIPARIVM & *Sipparium*, (sic enim apud Juvenalem legitur) velum est mimicum, quod obstitit populo, dum fabularum actus commutantur, ut Donatus describit, ein Fürhang / Teppich. Apul. lib. 1. Metam. p. 106 *Ore te, inquam, aulæum tragicum dimoveto, & siparium scenicum complicato.* Juven. Sat. 8. v. 185

Consumtis opibus vocem Damasippe locasti
Sipparo, clamosum ageres, ut Phasma Catulli.

Ubi vide & veterem Scholiastem. *Post Sipparium*, hinter dem Fürhang / Cic. de Provinc. Consularibus cap. 6. Scribitur & *Supparum*, *Sipharum*. Vide Rigaltium ad Tertulliani Apologet. cap. 16. Tertulliano enim *Siphara* ibidem & lib. 1. ad Nat. cap. 12. extr. sunt eadem, quæ Siparia.

¶ Sipharum, Siphárium, vide *Siparium*.

SIPHNVS, insula ex Cycladibus una in Ægæo. Vide Geographos.

SIPHO, σίφων, vel SIPO, proprie stipula sive canna. ¶ Deinde organum cannæ simile, hauriendis reddendisque aquis idoneum, cujus usus in reprimendis incendiis erat, eine Sprütze. Plin. lib. 10. epist. 41 de incendio Nicomediensi: *Nullus usquam in publico sipo, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia compescenda.* ¶ 2. Item quo vinum abstrahitur de dolio, ein Weinheber. Vide Buchnerum ad Plinii lib. 10. Epistol. 42. Juven. Sat. 6. v. 308

Effigiemque Dei longis siphonibus implent.

¶ Sipunculus, diminutiv. Plin. lib. 5. Epist. 6. *Sipunculos* autem, de tubulis dixit, per quos aqua effluit, Röhrlein.

SIPONTVM, Σιποῦς, urbs Apuliæ, juxta Garganum montem, ex cujus ruinis *Manfredonia* enata. Plin. lib. 3. cap. 11. & ibi Harduin.

¶ Sipontinus, civis, incola: quo cognomento sæpius laudatur *Nicolaus Perottus*, auctor Latinæ Linguæ Commentariorum, qui *Cornucopiæ* appellantur.

Sipparium, vide paullo ante *Siparium*.

SIPYLON, sive *Sipylus*, urbis & montis nomen, ubi Niobe ex luctûs magnitudine in saxum conversa. *Talis* urbs dicta olim. Propertius lib. 2. Eleg. 20

Nec tantum Niobe bis sex ad busta superba
Sollicito lacrymas depluit e Sipylo.

Vide Hygin. fab. 9. & Apollodor. lib. 3. De urbe Strabo & Plinius lib. 5. cap. 29. Urbs absorpta terræ motu, Plin. 2. c. 91. Strab. lib. 1. p. 40. Mons autem ex prœlio etiam nobilitatus est, quo Romani Antiochum Magnum superarunt: item ab urbium differentia, qua *Magnesia sub Sipylo monte*, ab altera nobili Asiæ urbe, quæ ad Mæandrum sita fuit, discernitur. Vide Livium lib. 37. c. 37, & Geographos.

¶ Sipylejus vel Sipylæus, adjectiv. ut *Genetrix Sipyleja* apud Stat. lib. 5. Silv. 1. v. 33. Niobe est, quæ tot suos liberos flevit. Barth. Advers. lib. 96. cap. 5 *Sipylæa* scribendum censet.

SIREMPS, i. e. similis res ipsa: vox antiqua, & obsoleta prorsus. Solenne erat verbum Rom. in LL. scribendis: dupliciter inflectitur, nominandi casu, *siremps*: & auferendi, *ab hac sirempse*. Lisius Antiq. Lection. lib. 1. c. 2. Taubm. ad Plaut. p. 14.

SIREN, ēnis, Fœm. Sirenes Poëtis monstra marina, parte virgines, parte volucres fuerunt, ut Servius ad 5. Æneid. v. 863 describit, quæ navigantes cantu dulcissimo demulcebant, & in naufragia perducebant. Ovid. lib. 3. de arte am. v. 311

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quamlibet admissas detinuere rates.

Vide & lib. 5. Metam. Fab. 9. a. v. 555. Elegantissime Martialis lib. 3. Epigram. 64

Sirenas hilarem navigantium pœnam
Blandasque mortes gaudiumque crudele,
Quas nemo quondam deserebat auditas &c.

Nomen ipsum παρὰ τὸ εἴρειν factum videtur, quod *catenam* significat, quod Sirenum cantûs audientes caperent: iisque capti tanquam fune ab illis penderent, & tanquam alligati traherentur: Vel ab Ebraico verbo *Schur*, quod *canere* significat. Sirenum nomina apud eos, qui tres esse tradiderunt, sunt: *Parthenope, Ligea, & Leucosia*: vel *Thelxiope* seu *Thelxione, Molpe & Aglaopbonos*. Qui duas finxere, sic eas dixere, *Aglaopheme & Thelxiepeia*. Varia autem de Sirenibus earumque fabula tradiderunt Veteres. Platoni *Sirenes* Deæ canendi sunt sive Musæ, quæ orbes cælestes vertunt & rotant, de quo Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis cap. 3. Alii vero unius Musarum & Acheloi amnis filias tradiderunt; unde *Siren Acheloias* apud Silium lib. 12. v. 34. Suidæ αἱ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαι καὶ πολλαὶ δυνάμεις, Sirenes sunt. Earum historiam solidius enarrat Barth. ad Claudian. p. 2035. Pausanias in Atticis (quod Torrentius ad Horatii lib. 4. od. 2 observat) auctor est, apud Veteres Poëmatum Sermonumque quorumvis efficacem ad suadendum venustatem assimulatam Sirenibus, & inde Sophoclem appellatum *Sirena*. Quemadmodum & Valerius Cato propter suavitatem Carminum a veteri Poëta *Latina Siren* dictus est, ut Suetonius de illustribus Grammaticis cap. 11 refert. Petronius: *Hæc ipsa cum diceret, tanta gratia conciliabat vocem loquentis, tam dulcis sonus pertentatum mulcebat aëra; ut putares inter auras canere Sirenum concordiam.* Hinc in Isocratis sepulcro *Siren* posita fuit, tanquam perfectæ & efficacissimæ eloquentiæ Symbolum, de quo Plutarchus in vita Isocratis & Philostratus in Sophistis. Alii vero a Musis & vera eloquentia, quæ in rebus gravibus seriisque occupatur, *Sirenas* distinguunt: quippe quas nugacibus rebus sermoniis & elegantiæ curam impendere volunt: de quo videri Torrentius potest ad lib. 1. Horatii Epist. 2. v. 23. Vulgatissima ratio est, Sirenum fabulam ad illecebrosas voluptates referre, quæ blandis præstigiis irretiunt homines atque evertunt, de quo & Synesius Epistola 145. Nec alio interpretantur, quod tres Sirenas commenti veteres fuerint. Eo enim numero triplicem illam voluptatem, quæ ἐν σιτίοις, ἐν πότοις, καὶ ἐν ἀφροδισίοις (in esculentis, poculentis, & rebus venereis) Platoni & Aristoteli statuitur, expressam volunt. Servius ad illud 5. Æneid. sub fin.

Jamque adeo scopulos Sirenum advecta subibat,

postquam breviter fabulam de Sirenibus exposuisset, *secundum veritatem*, inquit, *meretrices fuerunt, quæ transeuntes, quoniam eos ducebant ad egestatem, hos fœdæ sunt inferre naufragia.* Johannes Jovianus Pontanus, cum lib. 6 de bello Neapolitano origines Neapolitanæ urbis explicat, *Sirenas*, genus mulierum fuisse scribit, quod aliunde demigrarit in Italiam, & inter Læstrygonas Cimmeriosque in Campania confederit, a quarum una *Parthenope* ea urbs, quæ nunc *Neapolis* dicitur; ab alia *Leucosia*, ejusdem nominis insula, appellata fuerit. Fabulæ autem quæ finguntur, *Sirenes* præternavigantes attinuisse, originem ac causam tum ad amœnitatem incredibilem eorum locorum deliciasque, quibus abundat Campania, & trahere omnes facile potest; tum ad literarum, quæ culta Neapoli jam olim fuerunt, studia refert. Eustathius Scholiastes Dionysii ex auctoribus refert, *Parthenopen*, Sirenum unam, cum pudicitiæ ejus insidiarentur plures, Meliochus vero Phryx impense ipsam amaret, abscissis crinibus se deformasse, transgressamque in Campaniam sedem laremque fixisse ibi, eaque de causa σειρὰν a Dionysio appellatam, &c. Fabula de Sirenum cantu & Ulysse apud Homerum lib. 12 Odysseæ est. Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 14

Vitanda est improba Siren, Desidia.

¶ 2. Est & *Siren*, σειρὴν, tunica tenuis & perspicua, nimirum serica. Suidas.

¶ Sirēnēus, a, um, Gellius lib. 16. cap. 8. extr. *Ne ut plerique alii, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque meandris, tanquam apud Sireneos scopulos consenescas.*

SIRIĂSIS, σείριασις, adustio in capite infantum, Entzündung

dung am Hirnhäutlein der Kinder / sic enim Plin. vocat lib. 30. c. 15. ut & destillationem lib. 22. cap. 21.

SIRIVS, Σείριος, stella, quæ & *canicula* dicitur, Hundsstern/ Vide *Canicula*. Virg. 10. Æn. v. 272 - - - *cometa*
Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor,
Ille sitim morbosque ferens mortalibus ægris
Nascitur, &c.

siparein, arefacere, siccare est. Veteribus Astrologis ejus ortus duplicare Solis fervorem credebatur: sed contrarium firmis rationibus ostendit Geminus cap. *περὶ ἐπισημασιῶν τῶν ἄστρων*, in veteri Editione cap. 222. cujus verba exhibet Barth. animadv. ad Statii lib. 4. Thebaid. pag. 1206. Contradicunt eidem alii, adeoque ut Plinius lib. 18. cap. 28 scribat, *hujus sideris ortum, maria, terras & feras sentire.*

¶ Siriacus a Sirius, appellativum Avienus formavit in Virginephænom. Arateorum:
Et ceu Siriaco torreatur spica calore.

SIRMIO, peninsula in lacu Benaco prope Veronam, Catulli deliciæ, qui Epigr. 32
Peninsularum Sirmio, insularumque Ocelle, &c.

SIRMIVM, urbs Pannoniæ Inferioris, aliquando sedes Romanorum Imperatorum. Hinc
¶ Sirmiensis, ut, *Photinus episcopus Sirmiensis*, Sulp. Sever. lib. 2. Hist. Eccl. cap. 36.

SIRPVS, juncus, qui & *Scirpus* dicitur; ubi vide. Inde
¶ *Sirpea*, & verbum
¶ *Sirpo, are*, id est, sirpo texere. Varro lib 4. de L. L. SIRPEA, *qua virgæ sirpatur, id est, colligando implicatur: in qua stercus aliudve quid vehitur.* Arnob. lib. 2. p. 70 *Vannorum sirpeorumque vinctores.* Ovid. 6. Fast. v. 680
At dominus, discedite, ait, plaustroque morantes
Sustulit, in plaustro Sirpea lata fuit.
ein Korb/ Futter-Schwenge/ Wagen-Flechte.
¶ Sirpicula. Varro eodem loco: SIRPICVLAE *vocatae* a sirpando, *i. e. alligando. Sic* sirpata dolia, *quassa cum alligata dicta.* Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 203.

SIRVS, σιρὸς, spelunca subterranea condendo asservandoque frumento facta. Vox non Latina, sed peregrina & barbara. Varro lib. 1. de re rustica cap. 57 *Quidam granaria habent sub terrâ: Speluncas, quas vocant σιρούς, ut in Cappadociâ & Thracia.* Curtius lib. 7. cap. 4. n. 24 *Siros vocabant Barbari, quos ita solerter abscondunt, ut, nisi qui defoderunt, invenire non possint. In iis condita fruges erant.* Adde ibidem notata.

SIS contractum ex *Si vis*: quod frequentissime veteres Imperativis adjungere solebant. Persius Sat. 1. v. 107
Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide sis ne majorum tibi forte
Limina frigescant.
Exempla innumera apud Comicos occurrunt. Terent. Eun. a. 4. sc. 7. v. 29 *Cave sis: nescis, cui hunc maledicas viro.* Ubi Donatus: *Quia imperativa sunt contumeliosa, addebant veteres* SIS: *quod significat, si vis.* Pluraliter inde est, SVLTIS, quod perinde Imperativis addi solebat.

SISAPO oppidum Hispaniæ Bæticæ, ubi præstantissimum minium fodiebatur. Plin. lib. 3. cap. 1. & lib. 33. cap. 7. Huc Turnebo lib. 10. Adverss. cap. 12 videtur Cicero alludere in Philippica 2. cap. 19. extr. tenue patrimonium & vile prædium Antonii Sisaponem appellans.

SISĂRON, σισάρων, sive *Sisarum*, idem est quod *Siser*. Est id autem oleris genus, notum accolis Rheni fluminis, a quibus afferri sibi omnibus annis curavit Tiberius Cæsar, quemadmodum Plinius scripsit lib. 19. cap. 5.

SISENNA, nobilis Historicus, L. Sisenna, cujus fragmenta apud Gellium, Nonium aliosque supersunt.

SISER, neut. idem quod *Sisarum* de quo modo diximus. Duplex est, *sativum*, de quo in Sisaron modo diximus ex Plinii 19. c. 5 in deliciis Tiberio fuisse: *eruticum* alterum, de quo idem lib. 20. cap. 5.

SISON, σίσων, semen est in Syria proveniens, nobis incognitum. Matthiolus.

SISPES & SISPITA, pro *Sospes* & *Sospita*, deorum cognominibus, (ut *Juno Sospita*, apud Livium lib. 22. cap. 1.) veteres dixisse, ex nummis & Festi suffragio vir summus Exech. Spanhemius de Usu & Præst. Numism. p. 83 probavit. Vetus Inscriptio apud Reinesium p. 383
SACERDOS IVNONIS REGINAE
SISPITAE LANVMVIANAE &c.
Et paucis interjectis:
SACERDOTE IOVI SISP.
id est *Sispiti.*

Sistarcia, vide *Sitarcia.*

SISTO, stiti, sistere: stare, subsistere. Cicero 5. Verrina cap. 96 *Qui rempub. sistere negat posse, ni ad Equestrem ordinem judicia referantur.* Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 5
Ne quisquam sit tam opulentus, qui mihi obsistat in via
Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.

A Auffm Kopffe stehen. Idem in Captiv. a. 4. sc. 2. v. 13 *Qui obstiterit, ore sistet.* Tacitus 3. Hist. cap. 21 *Sistere tertiam legionem in ipso via Postumia aggere jubet.* ¶ 2. Inhibere, retinere, seu facere, ut aliquid stet. Virgil. 6. Æneid. v. 465
Siste gradum, teque adspectu ne subtrahe nostro.
Plinius lib. 26. cap. 12. *Sanguinis profluvium sistit herba pæonia semen rubrum.* Stillet den Blutfluß. *Alvum sistere*, Idem pro reprimere dixit lib. 20. cap. 6. Quod *morari ventrem* Martiali est lib. 13. Epigr. 113. Sic *equos sistere, fugam sistere*, Tacitus lib. 12. cap. 39. *Malum, querelas sistere*, Ovidius dixit 7. Metam. v. 711. Hinc & *sisti* dicuntur, quæ, ne ruant, fulcias atque prohibeas. Virgilius 6. Æn. v. 857
Hic Rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques.
Sic *mentem sistere cujus*, Silius dixit lib. 10. v. 408 pro disuadendo alicujus impetum retrahere. Nam turbata affectibus mens, sede sua, vel basi emovetur, in quam cum restituitur, sedatis motibus sistitur rursus. Augustus apud Suet. lib. 2. cap. 28 *Ita mihi salvam ac sospitem rempub. sistere in sua sede liceat.* Translatio est a columnis vel colossis, qui magno nisu in suam basim restituuntur; ut ibi Casaubonus observat. ¶ 3. Est etiam sternere, aut vulnere progressum inhibere. Rursus Silius lib. 1. v. 382 *cuspide sistit*, id est sternit. Et lib. 2. v. 98. *verbum vulnere sistebat.* ¶ 4. Est & statuere, ponere, sive condere. Tacitus 4. Hist. c. 53 *Haruspices monuere, templum iisdem vestigiis sisteretur.* Idem 15. Annal. cap. 18 At *Roma tropæa de Parthis, arcumque medio Capitolini montis sistebantur.* Et cap. 122 *Tigelinum & Nerbam ita extollens, ut super triumphales in foro imagines apud Palatium quoque eorum effigies sisteret.* Et 2. Annal. cap. 14. *Modo se patriæ patriaque vestigia prementem iisdem in terris victoriam sisteret*, i. e. ponerent, facerent, sich stellen / erscheinen. ¶ 5. Est & præsentiam sui exhibere. Cicero lib. 3. ad Atticum ep. 25. extr. *Des operam id, quod mihi affirmasti, ut te ante Kalend. Januar. ubicunque erimus, sistas.* Proprium judiciorum verbum, deque iis usurpatur, qui in judicio citati comparent. Plautus Curcul. act. 1. sc. 3. v. 6
Ubi tu es, qui me libello Venerio citabisti? ecce me!
Sisto ego tibi me, & mihi contra istidem tu, ut sistas, spondeo.
Cicero de officiis 3. cap. 1 *Vim factum est alteri sistendi ejus: ut si illi non revertissent, moriendum esset.* Hinc *In judicio sistere*, Ulpianus dixit L. 1. § 1 D. de eo per quem &c. *Sistere vadimonium*, idem quod *obire vadimonium*, i. e. sistere se in judicio. Adi Carol. Sigon. de Judic. lib. 2. cap. 20. Brisson. de Form. lib. 5. princip.

¶ Stator, minister, der einem zur Hand geht/ auf Befehl wartet. Cic. in famil. lib. 2. ep. 17. *Literas tuas mihi stator tuus reddidit.* Vide plura in *Sto.*

¶ Absistere, a loco vel re aliqua decedere, abtreten. Virg. 6. Æn. v. 259 - - - *totoque absistite luco,*
Conclamat Vates.
Absistere oppugnatione, Livius lib. 37. cap. 17. *Absistere conatu*, Idem lib. 33. c. 5. ¶ 2. *Absistere* sine casu pro desinere. Virg. 1. Æn. v. 192 *Nec prius absistit, quam septem ingentia victor*
Corpora fundat humi.
¶ 3. Cum Infinitivo. Livius lib. 36. c. 35 *ne ingratis quidem bene facere absistat.* ¶ 4. Impersonaliter etiam invenitur. Idem Livius lib. 21. cap. 6 *si non absisteretur bello.*
¶ Adsistere, sive Assistere, adstare. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 15. *Hic propter hunc assiste*, tritt bey dem. *Assistere ad fores*, Cicero 3. Verr. cap. 26. ¶ 2. *Assistere alicui*, est & consulere alicui & in judicio adesse, ut vel advocatum vel Patronum præbeas, einem einen Beystand leisten. Plinius lib. 7. Epist. 6 *Assistere jam Varreno, jam tantùm ut amicus, & tacere decreveram: nihil enim tam contrarium, quam si advocatus a Senatu datus defenderem ut reum, cui opus esset, ne reus videretur.* Et lib. 10. Epist. 85 *Archippus, cui Eumolpus sicut Prusæ assistebat, dicit se libellum daturum.* Apulejus lib. 1. de dogmate Platonis: *Sed ille* (Plato) *primò historiæ gratiâ, ut naturam Ætnæ & incendia concavi montis intelligeret; secundò petitu Dionysii, ut Syracusanis assisteret, profectus est*, &c. Aliàs & *adesse* hoc dicitur, vide in *Sum.*

¶ Circumsistere, um was herum stehen / eingeschlossen halten. Livius lib. 1. cap. 28 *Centuriones armati circumsistunt.* Plus est, quam *circumstare.* Adi Vallam.

¶ Consistere, propriè una stare, beysammen stehen. Plautus Curcul. act. 4. sc. 2. v. 16.
Nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet.
¶ 2. Deinde stare, subsistere. *Jam illicò hic consiste*, hie stehe fest oder stehe still. Ter. Adelph. a. 3. sc. 1. v. 2. Cic. pro Arch. cap. 8 *Bestiæ immanes cantu flectuntur & consistunt.* Idem pro Quinctio c. 9 *In hoc summa judicii caussaque tota consistit*, darauf steht und ruht es. *Utrinque consistit fides*, Livius l. 2. c. 13. Et Cic. pro Marcell. c. 7 *Respub. in unius anima consistit*, stehet auff eines Menschen Leben. *Spes, victoria in eo consistit*, D. Brutus ad Cic. lib. 11. fam. ep. 13. *Consistere in sententiâ*, Cicero 7. fam. ep. 17. Idem de Senect.

Senect. cap. 20 *Tranquillo consistere animo.* Et Terentius in Adelphis act. 4. sc. 4. v. 4 *In pectore consilii nihil consistere quit*, kein Rath kan haffren in meinem Hertzen. ¶ 3. *Consistere miles* dicitur, cum prœliaturus stat, nec loco cedit, & hostis vincendi spem atque fiduciam habet, Wenn er stehet und zu fechten entschlossen ist. Cæsar 2. de B. G. cap. 17. *Qua pulsa* (legione) *impedimentisque direptis, futurum, ut reliquæ contra consistere non auderent.* Idem 3. de B. C. cap. 93 *Tanta vi in Pompeji equites impetum fecerunt, ut eorum nemo consisteret.* Sic *Gladiatores* quoque dicuntur *consistere*, cùm in gradu stant excepturi adversarium: cujus formæ multa exempla apud Tertullianum notare licet. Brutus ad Ciceronem lib. 11. fam. ep. 9 *Ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam:* id est, ne uspiam utus subsistere & spem de obtinendâ causâ concipere possit. Idem ad Cassium: *Ubi consistamus, non habemus.* ¶ 4. In illo Ciceronis 1. Tusc. c. 23. *Vel concidat omne cælum, omnique natura consistat oportet.* CONSISTAT pro desinat positum est. *Consistere* enim dicitur, quod non procedit amplius, neque in motu est. Quod ubi naturæ accidit, desinere eam oportet. ¶ 5. Consistere etiam dicuntur, quibus alvus desit fluere. Cicero lib. 7. ad Familiares Epist. 26 *Tanta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie demum videar cœpisse consistere.* Ita in Palatino exemplari. Manutius edidit, *videatur:* ut ipsa διάῤῥοια dicatur consistere. ¶ 6. Consistere, idem, quod constituere est: ut *causam consistere*, apud Ciceron. Lucret. lib. 6. v. 10 *Et per quæ possent vitam consistere tutam.* Vide Gifan. ad Lucret. & Turneb. lib. 2. cap. 12.

¶ Consistio, nomen, i. e. statio, stabulatio. Gellius lib. 16. c. 5 *Ab illa grandis loci consistione & quasi quadam stabulatione Vestibula appellata sunt.*

¶ Consistorium, recentioris Latiniratis vocabulum, quo consilium Principis significatur: quod consiliarii ibi ad tractandum consistant & Imperatori velut assint. Qui & ipsi ex eo *Consistoriani comites* appellati, vide JCtos & Jacob. Gothofredum discursu Histor. ad L. quisquis C. ad Legem Juliam Majestatis pag. 50. & 51.

¶ Apud Sidonium lib. 2. Epist. 2 *Consistorium* locus dicitur, in quo cubicularii servi consistebant. Quemadmodum Tertull. de resurrectione cap. 20 *Terram*, in qua homines consistimus, *Consistorium* appellat, quod Savaro ad laudatum Sidonii locum observavit. Verba Tertulliani sunt: *Si jubari seu lædi debet terra, id quoque propter hominem, ut ille jubetur sive lædatur per Consistorii sui exitus: quo magis ipse pensabit, quæ propter ipsum etiam terra patitur.* Idem Tertullianus lib. 2. ad Uxor. cap. 6 *Consistorium libidinum publicarum*, lupanar dixit.

¶ Desistere, desinere, ablassen. *Desistere incepto*, Livius lib. 25. cap. 2. *Conatu* Cæs. 1. Gall. cap. 8. extr. *negotio* Idem extremo 3. lib. de B. Civili: *de negotio* Hirtius Afr. c. 45. *ab illa mente* Cic. 5. fam. ep. 2. *Desistere caussa*, Cic. lib. 1. fam. ep. 9. *Desistere litibus*, Terent. in Phormione act. 4. sc. 3. v. 29. ¶ 2. Et cum infinitivo: *ut aliquando de judiciis dicere desistamus*, Cic. 4. Verrina cap. 48. pr.

¶ Existere, sive Exsistere, oriri, emergere, evadere, werden / entstehen / Cic. pro Rosc. cap. 28 *Ex luxuria existat avaritia necesse est, ex avaritiâ erumpat audacia.* Idem de orat. lib. 1. c. 2. *Pluresque in omnibus artibus admirabiles extiterunt.* Et 2. de Orat. c. 46 *Poeta bonus nemo sine quodam afflatu divino existere potest.* Et lib. 1. Rhetor. ad Herenn. cap. 13 *Si furiosus existet, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque ejus potestas esto.* Quod Cicero 3. Tusc. velut interpretatus, *si furiosus*, inquit, *esse incipit* &c. Sueton. August. cap. 31 *Plurima pessimi exempli correxit, quæ in perniciem publicam aut ex consuetudine licentiaque bellorum civilium duraverant, vel per pacem etiam exstiterant.*

¶ Insistere, stare. auff etwas stehen. Plautus Amph. act. 5. sc. 1. v. 11 *Ubi quisque institerat, concidit*; da er gestanden. ¶ 2. Item subsistere, interquiescere, nec ulterius pergere. Cicero 2 de natura Deorum cap. 20 *Tum omnino ne moventur quidem* (Stellæ) *sed ad quoddam tempus insistunt.* Hinc *Institiones stellarum* alibi dixit, de quo infra. Cic. in Oratore cap. 66 *Sæpe accidit, ut aut citiùs insistendum sit, aut longius procedendum.* ¶ 3. *Insistere viam* est premere & pergere viam, quam ingressus sis. Terentius in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 5 *Quam insistam viam?* Et, *Insistere vid*, in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 15. *Insistere vestigiis alicujus*, Cicer. 3. de orat. cap. 9. eines Fußstapffen folgen. *Insistere vestigiis alienis*, hoc est, sequi aliena vestigia; andern / die vorgangen / nachfolgen / Quintilian. in Proœmio lib. 3. Et, *Insistere vestigiis suarum laudum*, Livius lib. 5. c. 30. ¶ 4. Pro instituere, seu ingredi. Plautus Captiv. act. 3. sc. 4. v. 53. *Ne quid tu huic temere insistas credere.* Gellius lib. 5. cap. 10 *Petere institit ex pacto mercedem.* Et; *Insistere* est inducere animum ad aliquid: quemadmodum τὸ *Instituere* alias etiam utimur. Cicer. lib. 10. ad Famil. Epist. 16 *Flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statim de literis.* Et lib. 3. de Orat. c. 1. *Pignoribus ablatis Crassum institit coercere.*

¶ Institio, statio, das Stehen. Cic. 1. Tusc. cap. 26 *Aut qui errantium stellarum motus, progressiones, institiones notavit.* Progressioni ergo opponitur.

¶ Intersistere, in medio resistere, im mittel still halten / stutzen / apud Quintilianum aliquoties legitur, ut libro 8. cap. 3.

¶ Obsistere, obstare, repugnare, wiederstehen. ut, *audaciter alicui obsistere*, Cic. de Senect. cap. 20. Sic *Nulla opes multorum odiis obsistere possunt*, Idem in offic. lib. 2. c. 7. Et *Studiis in re bona ne æquum quidem est obsistere*, Idem de amicit. c. 8. *Repugnari obsistique fortunæ magnitudine animi facile potest*, Idem 4. de Fin. c. 7. Et Nepos Agesilao c. 4 *Cum jam haud longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses.*

¶ Obstitum ab obsistendo dicitur, & *obliquum* significat, ut in illo Lucretii lib. 4. v. 519

Omnia mendose fieri atque obstita necesse est.

Ita enim Festus h. l. legit, non *obstipa*, ut vulgo: & Apulejus de Deo Socr. p. 42 *pro situ, & flexu, & obstito circulorum.* ¶ 2. Notatur eo quod violatum factumque de cælo est. Cicero lib. 2. de Legib. cap. 9 *fulgura atque obstita pianto.* Plura de hoc vocabulo Festus Pompejus, & inde Vossius in Etymolog. p. 351.

¶ Persistere, perdurare, perseverare, beharren / ut *persistere in proposito*, Apul. *Pertinacissimus fueris, si in eo perstiteris*, Cic. de finib. lib. 2. c. 33. *In impudentia persistere*, Livius lib. 38. c. 14.

¶ Prosistere. Apulejus lib. 11 *Folia in modum radiorum prosistentibus.* Ita Elmenh. p. 269, & Pric. p. 257. Hoc est, prominentibus, antestantibus.

¶ Resistere, consistere, stehen / still stehen / ut Ovid. in Fast. lib. 5. v. 234. *Restitit ad nostræ fessa labore fores.*

Cic. pro Mur. cap. 39 *Nihil est jam, unde nos reficiamus, aut ubi lapsi resistamus.* Plautus Cas. act. 3. sc. 6. v. 9. *Dabo μίγα κακὸν, ni resistu.* Cæs. 2. de B. Civ. cap. 35 *Ubi ille sæpius appellatus adspexit ac restitit, & quis esset aut quid vellet, quæsivit.* ¶ 2. Sed *legiones hostibus resistunt*, i. e. repugnant, thun Widerstand / Cæs. 2. Gall. cap. 22. Sic, *fortiter resistere dolori*, Cic. lib. 5. fam. ep. 17. *Resistere & repugnare contra veritatem*, Idem pro Rosc. Com. c. 17. *Sero restitimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos*, Idem ad Attic. lib. 7. ep. 5. *Adversus resistere*, Nepos dixit Pelopida cap. 1. n. 3 *Eos*, inquit, *esse solos, qui adversus resistere auderent.*

¶ Subsistere, est in aliquo loco commorari, an einem Ort bestehen bleiben / *Quater ipso in limine portæ subsistit* &c. Virg. 2. Æneid. v. 242. *Subsistere & cæspitare*, Cicero pro Milone c. 19. ¶ 2. Tralate pro durare & firmum esse ad sustinendum aliquid. *Non si Varronis thesauros haberem, subsistere sumtui possem*, die Unkosten ausshalten / ausstehen / Brut. apud Cicer. 11. Familiarium epist. 10. ¶ 3. Est & venatorium & militare verbum: ut *subsistere feras, subsistere hostem*, i. e. excipere, nec irruenti cedere. Livius lib. 1. cap. 4 *Jam non feras tantum subsistere, sed in latrones prædæ onustos impetum facere.* Cæsar lib. 1. Gall. B. c. 15 *Hostes audacius subsistere, nonnunquam prælio nostros lacessere cœperunt.* ¶ 4. Plinius lib. 12. cap. 25 *Subsistit proceritas balsami intra bina cubita*, i. e. non ultra procedit. Sie erstreckt sich nicht drüber. ¶ 5. Pro dubitare posuit Ulpianus Lege Servum § 1 Dig. de procurat. *Et quantum ad filium familias, verum est, in verbo vero subsistimus.* Plane ita nos: Wir stehen an.

¶ Supersistere. Ammianus lib. 29. c. 7 *cærimoniali scientia supersistit.* Ita Valesius distinguit p. 553. Lindebrogius ad sequentia verbum alligat p. 415. In ipso autem verbi usu ac notione conveniunt uterque.

SISTRVM, σεῖστρον a σείω fortasse factum, quod est concutio. Erat enim receptaculum æneum in sacris Isidis, quod manu tenebatur & quatiebatur: vid. Passerat. ad Propert. lib. 3. Eleg. 11. Speciem ejus depictam dedit Steph. Claverius ad Persii Satyr. 6. p. 268. Adde Barth. ad Stat. Silv. p. 301. Turneb. lib. 26. Advers. cap. 33. ¶ 2. Si non idem, certe non dissimile multum, crepitaculum illud est, quod hodie usurpant monachi & sacrificuli, die Klingschellen oder Cymbeln. Martial. lib. 14. epig. 54

Nec quatias tenera garrula sistra manu.

Et Ovid. 1. de Ponto Eleg. 1. v. 38 *Sistra tinnula* dixit.

¶ Sistratus, qui sistrum gerit, ut *Sistrati*, & *sistrata turba* de Isiacis apud Martialem lib. 12. ep. 29.

SISVRNA, plebejum vocabulum ex σούρνη, ut Ammianus explicat lib. 16. cap. 6. Vulgaris stragula vel tunica ex pellibus. Valesius ad d. l. Ammiani p. 115 ex Hesychio & Lycophronis Scholiaste tradit σούρνη quidem *pellem* esse: σούρνας vero *tunicam ex pellibus caprinis consarcinatam.* Addit autem, negligi sæpe distinctionem, & ipsam quoque σούρνη pro *tunica* sumi, ut in Polyæni lib. ult.

SISYMBRIVM, Σισύμβριον, Planta duorum generum: prius *Sisymbrium hortense* & *menta Romana* dicitur, Bachmüntz; alterum *Sisymbrium aquaticum*, Brunnkresse. Matthiolus.

SĪSYPHVS, Σίσυφος, qui latrociniorum suorum pœnas dans apud inferos, saxum ingens in montem altissimum advolvere fingitur, ita, ut magno vix labore advolutum semel, statim relabatur. Virg. 6. Æneid. v. 616

Saxum ingens volvunt alii, &c.

Ovidius Metamorphoseon 4. v. 459

Aut petis aut urges rotaturum, Sisyphe, saxum.

Vide in Chiliad. Proverb. *Sisyphi saxum volvere*, quod inexhausto

hausto & inutili labore defatigari est, grosse Arbeit thun/und damit doch nichts ausrichten.

¶ Sisyphius, adjectivum, Seneca in Hercule furente v. 751

Cervice saxum grande Sisyphia jacet.

Et Propertius lib. 2. eleg. 26. v. 32

Tumque ego Sisyphio saxa labore geram.

SITANIVS, σιτάνιος, aut σιτήσιος, quasi σῖτος νέος, *frumentum novum*, ita Plinius panem vocat a frumento trimestri factum, lib. 22. cap. 25.

¶ *Sitona, Sitophylaces, Sitologi*, Curatores erant apud Athenienses coëmendo frumento; *Sitarchi, Sitometra*, dispensatores annonæ publicæ. V. Wolfius Tom. 5. Operis Demosthenici fol. 358.

SITARCIA viaticum, sive commeatus nauticus. B. Hieronymus Prol. in Nov. Testam. *Satisque miror, Eusebi dilectissime, cur Romam subito navigaturus, hanc tibi a me quasi sitarciam dari voluerit.* Sed potius est, ibi *Sitarciam* legere. Nam Σιτηρία annona est. Idem Hieronymus in vita Malchi extr. *Quibus adscensis, & nova sitarcia, id est, annonâ refocillati decima tandem die ad Romana per desertum castra venimus* &c. Juvenal. Sat. 12. v. 60

Mox cum reticulis, & pane & ventre lagenâ
Auspice sumendas in tempestate secures.

Ubi Vetus Scholiastes, cum noraſſet, Viaticum hic, quod nautæ sibi assumunt, à Poëta describi, mox posteriorem versum circumlocuturus subjicit: *Inter Sitarciam & securem necessariam putato ad navem vehendam.* INTER SITARCIAM, id est, in reliquo Viatico navali. Vulgatus interpres, 1. Samuel. 9. v. 7. *Panis deficit in sitarciis.* Ubi *Sitarcia* sacculi seu peræ sunt, in quibus cibi portantur. Usus *Sitarciæ* voce est Chrysol. Serm. 8.

¶ Scribitur & *Sitarchia*, apud Apulejum libr. 2. Milesi. Hæc *sitarchia navigium Veneris indiget sola.* Ita Elmenh. pag. 119. & Pric. p. 281.

SITHONIA, regio Macedoniæ littoralis juxta Ægæum mare. Herodot. l. 7. c. 122.

¶ Sithonius, Virgil. 10. ecloga v. 66

Sithoniusque nives hiemis subeamus aquosæ.

¶ Sithonis, patronymicum, pro possessivo, Ovid. in Epistola 2. v. 6. *Nec vehit Actæas Sithonis unda rates.*

Siticines vide post paullo in *Situs* n. 2.

SITIS, bibendi appetitus, Durst. *Accendere sitim*, Celsus 3. c. 6. *Enecari siti*, Cic. 1. Tusc. cap. 5. *Colligere sitim labore*, Ovid. 5. Metam. v. 448. Durst gewinnen. *Sitim levare, relevare, depellere sitim potione, compescere, expellere, restinguere, sedare*, locutiones sunt Oratoribus & Poëtis communes. ¶ 1. *Sitis* pro nimia cupiditate cujuscunque rei, Begierde. Horat. 1. Epist. 18. 23

Argenti sitis importuna famesque.

Juvenal. Satyr. 10. v. 140

Tanto major fame sitis est, quam
Virtutis: quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas?

Cicero in Parad. 1. *Neque enim unquam explebitur, nec satiabitur cupiditatis sitis.*

¶ Sitio, sitire, siti laborare, Durst haben. Propria notio, per se patet. Quo pertinet illud Ciceronis in Pisonem c. 25. *Ipse cum hominibus quindecim male vestitis ad portam Calimontanam sitiens pervenit.* Metaphorice usitatius. Sic, *sitiunt agri*, Cic. in oratore c. 24. *segetes*, Quintil. l. 6. c. 6. *Sitit herba*, Virgil. 7. eclog. v. 57. das Feld bedarff Feuchtigung. ¶ 2. *Luna sitire* Catoni & Plinio dicitur, quum interlunium est. Vide Meurs. ad Catonem de re rustica, c. 29. Plin. l. 17. c. 9. *Finum misere terræ plurimum refert Favonio flante, ac Luna sitiente.* Quam *sitientem* hoc loco, mox *siccam* vocat: *Curandum*, inquit, *ut ab occasu æquinoctiali flante vento fiat, Luna decrescente & sicca.* ¶ 3. Per aliam translationem Cic. ad Quint. Frat. l. 3. epist. 5. *Nec sitio honores, nec cupio gloriam*, begehre der Ehre nicht. Idem in 5. Philipp. c. 7. *Sanguinem nostrum sitiebat.* Ad Attic. l. 2. epist. 14. *Fac veniam ad sitientes aures*, hoc est, avidissimas audiendi.

¶ Sitienter, avide, *Sitienter quid expetere*, Idem in Tusc. l. 4. c. 17. begierig. *Sitienter haurire*, Prudentius Cathem. 4. v. 88. *Hauriendis voluptatibus sitienter incumbere*, Lactantius l. 2. c. 1.

¶ Sitiens, nomen ex participio. Cic. pro Plancio cap. 5. *Sitientem me virtutis tuæ deseruisti.* Et Silius lib. 3. v. 578. *semper famæ sitiens.*

¶ Sitibundus, vehementer sitiens, gar durstig. Onomast. vet. *Sitibundus*, διψαλέος.

¶ Siticulosus, *solum siticulosum & peraridum*, Colum. l. 3. c. 11. durstig/ dürre. *Siticulosa loca*, Idem libr. de arbor. c. 16. *Siticulosa Apulia*, Horat. Epod. 3. v. 16.

¶ *Sititor nobilitatis*, Apul. l. 1. de A. A. sub init.

SITULA, æ, cista dicebatur, in quam suffragia colligebantur.

¶ 2. Est & vas aquarium, quo aquæ hauriuntur, ein Wasser-Eymer. Plaut. in Casin. act. 4. v. 17. *Situlam hunc tecum asserto cum aqua.* Alii *sitellam* leg.

¶ Sitella, diminutivum. Vet. Gloss. *Sitella, ὑδρία.* Deinde pro urna suffragiorum. Plaut. ibidem, act. 2. sc. 5. v. 34. *Conjiciam sortes in sitellam, & sortiar* &c. Die Loßzeichen in den Hut werffen. Liv. l. 25. c. 3. *Sitella allata est, ut sortirentur.*

SITVS, a, um, quod Priscianus a *sino* Passivo fecit, idem est quod positum, gesetzt/ gelegt. Livius lib. 1. cap. 36. *Cotem quoque eodem loco sitam fuisse memorant*, i. e. repositam. *Vallum quod duabus legionibus situm*, Tacitus 4. Hist. c. 22. Für zwey Regiment angelegt. Idem 2. Annal. c. 8. *Veterem aram Druso sitam dejecerant.* h. e. quam Drusus posuerat. Annal. 6. c. 41. *cæteraque urbes, quæ Macedonibus sita*: id est, structæ a Macedonibus. Idem 4. Hist. cap. 33. *Rapiunt hiberna in transitu Asciburgi sita.* Apud Martialem lib. 12. Epigr. 63. *Scissum & situm* opponuntur. *Scissa*, inquit, *nec ad manes, sed sita dives humus. Scissa humus*, auri & argenti fodinis aperta; *Sita*, integra positu, nec suffossa, aptaque ferendis frugibus, & ita dives. ¶ 2. De positione loci frequenter sumitur. Livius 30. cap. 24. *in quo sinu sita Carthago est.* liegt da ꝛc. Et Terent. in Phorm. act. 2. scen. 2. verf. 47. *Et sita erat ex adverso*, die wohnete gegen über. ¶ 3. De potestate etiam dicitur, quam quis agendi perficiendique habet. Idem Ter. in And. act. 1. scen. 5. v. 41. *Haud vereor, si in te solo sit situm*, so es bey dir allein stünde. *Sita est potestas in te*, Cicer. pro Mur. cap. 38.

¶ 4. *Siti*, κατ' ἐξοχὴν dicebantur mortui, unde & *siticines* dicti qui ad funera canebant. Gellius lib. 20. cap. 2. *Nos in Capitonis Atlei conjectaneis invenimus* siticines *appellatos, qui apud sitos vacare soliti essent, hoc est, vitâ functos & sepultos*, &c. Cicero lib. 2. de legibus cap. 22. *Declarat enim Ennius de Africano,* HIC EST ILLE SITVS. *Vere. Nam SITI dicuntur ii, qui conditi sunt; nec tamen eorum ante sepulcrum est, quam justa facta & corpus incensum est.*

¶ Siticines, vide jam dicta in *Situs* num. 1.

¶ Situs, nomen, die Lage/ Gelegenheit ut, *Erat ejusmodi fere situs oppidorum*, Cæs. l. 3. de B. Gallic. c. 12. *Cognoscere situm castrorum*, Idem l. 5. c. 55. Et, *Situm membrorum*, dixit etiam Cicero de Nat. Deor. lib. 2. cap. 61. Et pluraliter Idem l. 4. Acad. Quæst. c. 39. *Corpora nostra non novimus, qui sint situs partium, quam vim quæque pars habeat*, &c.

¶ 2. *Situs* corruptio etiam illa est, sive lanugo humida, & illuvies in rebus, quæ diu non motæ loco, aut repurgatæ, aut in opaco asservatæ sunt, der Schimmel und Unflat an den Dingen/ so beschlagen. Vide Vall. l. 6. c. 25. *Situ corrumpi*, Plaut. in Trucul. act. 5. v. 13, verschimmeln/ beschlagen. *Situm ducere*, Quintil. l. 1. c. 2. Et Tibullus l. 1. eleg. 11. v. 50

Militis in tenebris occupat arma situs.

¶ 3. Quin & de corporis habitu ac vultu *situs* dicitur, die rostige und altfressene Gestalt des Leibes. Ut, *fœda situ macies*, Lucan. l. 6. v. 516. ¶ 4. Solitudinem quoque notat in illo Statii l. 2. Silvar. 1. v. 68. *Et situs in thalamis, & mœsta silentia mensis.* Vid. ibi Barth. p. 174.

¶ Adsitus, seu Assitus, adjacens. Apulejus principio Florid. *Neque longule dissita; neque proxime assita possumus cernere.*

¶ Circumsitus, umher gelegen/ circumjacens. Ammianus l. 23. c. 26. *Antequam circumsitos populos ad dictionem gentilitatemque traherent nominis sui.*

¶ Desitus vide in *Sino.*

¶ Dissitus, a, um. *Loca dissita longe*, weit von einander gelegen. *Pars animæ per totum dissita corpus*, Lucret. l. 3. v. 144. id est, dispersa. Adde modò dicta in *Adsitus.*

¶ Intersitus, darzwischen gelegen. Apulejus de Deo Socrat. p. 45. *Sunt quædam media potestates inter sidereum æthera & infimas terras, in isto intersita aëris spatio*, &c. Plinius l. 3. ep. 19. *intersita peregrinatio*, quod huc rectius refertur, quam ad *interserere*, ut vulgo solet.

¶ Subsitus, subjacens, drunter liegend. Apulejus post principium l. 6. *Iter retrorsum porrigens inter subsita convallis sublucidum lucum prospicit fanum.*

SIVE, disjunctiva conjunctio, ex *si* & *ve* composita. oder. Terent. in Andr. act. 1. scen. 2. v. 19. *Dehinc posiulo, sive æquum est, te oro, Dabe.* Idem ibid. act. 1. sc. 3. v. 11. *Sive ista uxor, sive amica est*, sie sey sein Weib oder ꝛc. Cicero ad Quint. Fratr. libr. 1. epist. 1. cap. 1. *Resistas, sive etiam ultrò occurras negotiis.* ¶ Meminerit autem, hanc particulam non semel aut bis, verum etiam ter ac sæpius in disjunctionibus repeti solere. Quintilianus quinquies in unâ repetit periodo, l. 11. c. 3.

Slavi, vide *Sclavi.*

SMARAGDVS, Σμάραγδος, gemma viridissima, ein Smaragd oder Schmaral. Lucretius l. 4. v. 1119

Grandes viridi cum luce smaragdi.

Martialis secundam syllabam corripuit l. 5. epigr. 11

Sardonychas, smaragdos, adamantes jaspidas uno
Versat in articulo.

¶ Et quia viridissimæ viriditatis *Smaragdus* est; idcirco pro eadem ponitur. Phædrus de Pavone l. 3. fab. 19. *Nitor smaragdi colle præfulget tuo.* Auctor carminis de Phœnice: *Albicat insigni misto viridante smaragdo.*

¶ Smaragdĭnus, denominativum. Et

¶ Smaragdineus. Fortunatus Venantius l. 8. carm. 6

Atque smaragdineo janua poſte viret.

SMĂRIS, ĭdis, σμαρίς, piſciculi genus marini & littoralis, quem *manam candidam* vocat Geſnerus, weiſſer Heuting. Nam *Mena*, Heuting vel Höntling/ inferioribus eſt Germanis.

SMEGMA, ătis, σμῆγμα, omne illud dicitur, quod purgat & abſtergit, Seiffen. à σμήχειν *purgare*. Plin. lib. 22. cap. 25 *Succus ille ſmegma ſit, quo fovere gangrenas, eruptiones pituitæ, hulcera manantia, utiliſſimum.*

¶ Smegmaticus, *Medicamenta ſmegmatica*, ex Plinii l. 31. cap. 7. ſub fin. afferuntur. Pintianus ex manuſcripto cod. & Græciſmo contendit *ſmectica* legendum eſſe.

Smila, vide Sicila, in *Sica*.

SMILAX, ăcis, σμίλαξ, planta eſt diverſorum generum. Plin. lib. 16. c. 16 *Smilax hortenſis*, Welſche Bonen/ σμίλαξ κηπαία. *Smilax aſpera*, ſcharffe Winden/ σμίλαξ τραχεῖα: *Smilax lævis* ſeu *lenis*. Σμίλαξ λεία, Windenkraut / weiſſe Glockenblumen. Olim Baccho, & Cereri ſacra erat.

SMINTHEVS, Σμινθεύς, Epitheton Apollinis a σμίνθος, quæ vox murem domeſticum ſignificat linguâ Cretenſium. Hi enim coloniam aliquando deducturi, reſponſum ab Apolline acceperunt, ut ibi urbem conderent, ubi terra geſtiri ipſis obſtitiſſent. Ad Helleſpontum igitur progreſſi, cum nocte mures clypeos eorum arroſiſſent, oraculi memores urbem ibi poſuerunt, eamque

¶ Sminthias appellarunt. Hæc Homeri interpretes. Vide Voſſ. l. 3. Inſtit. Orat. p. 332. ubi rem aliter refert.

SMYRIS, idis, vel itis, utriusque enim declinationis invenio exempla, vel λίθος σμύρις, *lapis Smyris*, cujus pulvere expoliuntur gemmæ: quoque utuntur dactylioglyphi, hoc eſt, qui annulos exſculpunt; commendatur etiam dentifricio. Schmirgel vocant vulgo, Dioſcorid. Matthiolus.

SMYRNA, Σμύρνα, civitas poſtrema Joniæ maritima, pulcherrima, celebris quondam etiam Homeri templo & ſtatua. Ejus laudationem Ariſtides ſcripſit.

¶ Smyrnæus. Silius lib. 8. v. 595 *Smyrnæus plectris*, id eſt Homericis.

¶ Smyrnium, σμύρνιον, herba, quæ & *oluſatrum* dicitur. Liebſtöckel. *Smyrnion* vero inde, quod in caulium cacuminibus umbellam habeat odore myrrham referentem, σμύρνα *myrrha*.

SŌBŎLES, [vel potius Sŭboles. Eſt enim ab *Sub* & *olere*, id eſt, creſcere: Unde & Liv. lib. 29. c. 3 *Juventutem ſuboleſcentem* dixit] propago, proles, ein Geſchlecht / Kinder / ein Kind. *Cara Deum ſoboles* &c. Virg. eclog. 4. *Soboles juventutis*, Cic. 2. Philipp. c. 23. Et *Robur & ſoboles militum interiit*, Pollio ad Cic. l. 10. ep. 33, Der Stamm und beſte Kern des Kriegsvolcks. Cic. 1. offic. cap. 17 *Quæ propagatio & ſoboles origo eſt rerum publicarum?* welche Zucht ꝛc. ¶ 2. Neque vero de hominibus tantùm dicitur; ſed & de aliis rebus: ut de arboribus &c. Knotholtzer. Apulej. Apol. *Inter Soboles herbarum & propagines vitium.* Nempe *ſuboles*, παραφυάδες, ut ad Albinovanum docte notat Scaliger. Palladius lib. 12. Tit. 7. de pruno præcipiens: *Exſtirpanda ſunt ſoboles a radice, exceptis rectioribus, quæ ſervabuntur ad plantas.* Colum. peculiari libro de arboribus c. 26. extr. *Materia, quam inſeveris, ſi ſubolem, vel ſuperiores ramos habebit, omnia præcidito, ne quid ſit, quò poſſit ſuccus evocari.* Item de crinibus Varro: *Ante aures modo ex ſubolibus parvuli intorti demittebantur ſex cincinnuli* &c. Apul. l. 2 *Miles cum frequenti ſubole ſpiſſus cumulat verticem.*

¶ Soboles, in plurativo numero: Varro & Apulejus adductis locis. Columella l. 10. de Cerere 213 *Et generet ſoboles varias.* Symmachus l. 4. Epiſt. 34 *Nata ſuboles primo parentes die hilarant, mox pii metus brevem gratiam fugiunt.*

¶ Soboleſcere, auffwachſen. Liv. 29. cap. 3. vide ſupra *Suboleſco*, in *Oleo*.

SOBRĪNVS, ſobrini. Sobrini duarum pluriumve dicuntur ſororum filii, quaſi *Sororini*, Geſchwiſter Kinder. ¶ 2. Juſtinianus etiam ex fratribus, patruelibus, conſobrinis vel amitinis natos *Sobrinos* dici poſſe putat, Inſt. de grad. cognat. Sic Terent. in Andr. act. 4. ſc. 5. v. 6 *Eſtne hic Crito ſobrinus Chryſidis?* Plaut. in Pœnulo act. 5. ſc. 2. v. 198 *Mihi ſobrina tua mater fuit.* ¶ 3. Hic tamen pro quocunque cognato *Sobrinus* intelligi videtur, *Eho tu ſobrinum tuum non noras?* Hunc enim paullo ſuperius *cognatum* dixerat. Terent. in Phorm. act. 2. ſc. 3. v. 37.

¶ Conſobrini, iidem, qui *Sobrini*, Cicer. 2. famil. epiſt. ult. *Curius conſobrinus tuus, mihi maxime neceſſarius.* Ter. in Hecyr. act. 3. ſcen. 5. v. 9 *Credo quid reliquit Phania conſobrinus noſter.* Unſer Vetter. ¶ 2. Donatus tamen ex fratre & ſorore natos *conſobrinos* dixit, qui *amitini* alias appellantur. Ac Cicero pro Ligario cap. 4 *Ne cum hoc C. Broccho avunculo ſuo, ne cum ejus filio conſobrino ſuo.* Vide Gajum Lege Gradus cognationis. § Quarto 6. Dig. de gradibus &c.

¶ Conſobrina, eine Mume. Cic. pro Quintio c. 4 *Quintii conſobrinam habet in matrimonio.*

SOBRIVS, temperans in victu quaſi ſine ebrietate, opponitur enim violento, ut *Soror* ſine corde. A *ſe* particula στερητ. (E enim in O tranſit *euphoniæ* gratia) & ebrius: nüchtern / mäſſig. Cicer. in Verr. 3. cap. 27 *Homines ſatis plane frugi ac ſobrii.* Plaut. Truc. 2. verſ. 2 *Si alia membra vino madent, cor ſi ſaltem ſobrium.* ¶ 2. Terent. in Andr. act. 4. ſcen. 5. verſ. 39 *Tu pol homo non es ſobrius*, id eſt, ſanæ mentis, biſt nicht klug. Sic *ebrius* contra inſanum notat, de quo vide ſuo loco. Nec aliter Græci νήφειν, *ſobrium eſſe*, uſurparunt. Epicharmus apud Cicer. libr. 1. ad Attic. Epiſt. 19 Νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ἄρθρα τοῦτα τῶν φρενῶν: *Probidus eſto & memento diffidere: hi enim nervi rationis ſunt.* Cicero de petitione Conſulatus cap. 10 illud Νᾶφε omittens ita vertit: *illud teneto:* NERVOS ATQVE ARTVS SAPIENTIAE, NON TEMERE CREDERE.

¶ Sobrie, adverbium, ſobrie vivere, temperanter, mäßig ſeyn. Cicer. 1. offic. cap. 30 *Intelligamus, quam ſit turpe diſſluere luxuriâ, & delicate ac molliter vivere, quamque honeſtum parce, continenter, ſobrie.* ¶ 2. Provide, diligenter, & cum cura. Plaut. Capt. act. 2. ſc. 1. v. 28

Cauto eſt opus, ut hoc ſobrie ſine arbitris
Accurate hoc agatur, docte & diligenter.

Idem Pſeudolo act. 4. ſc. 1. v. 28

- - - ſed ego quæ tibi dona
Dabo & faciam, ſi hanc rem ſobrie accuraſſis?

Sic *Sobrie & frugaliter rem curare* in Perſa dixit act. 4 ineunte.

¶ Sobrietas, Nüchterkeit. Seneca Tranquill. an. cap. ult. *Triſtis ſobrietas removenda paulliſper.* Prudentius Pſychom. v. 345

- - - fortiſſima virtus Sobrietas.

SOCCVS, calceamenti muliebris genus; unde *Soccum muliebrem* Suetonius dixit Caligula cap. 52. Eo domi utebantur, ſicut *Soleis* viri, Pantoffel / Socke. Quanquam & viri *ſoccis* per mollitiem uſi, ut Caligula, de quo Suetonius: itemque Seneca 2. de Beneficiis cap. 12. & Plinius lib. 37. cap. 2. ſed exprobrantes. Terentius tamen duro illi atque adſtricto Menedemo *Soccos* tribuit, Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 72. Sed hoc in palliatâ comœdia & de Græco dixit, ut Eugraphius hic notat. Græci enim crepidati ſive ſoccati prodibant. Hinc apud Ciceronem Orat. pro Rabirio Poſtumo habitus Græcus *pallio* & *ſoccis* deſcribitur, ubi tradit, P. Rutilium, ne crudelitatem Mithridatis in Romanos, togis conſpicuos atque notabiles, evitaret, mutaſſe habitum, & pro Romano Græcum ſumſiſſe: *Facilius*, inquit, *certe P. Antilium Rufum neceſſitatis excuſatio defendet: qui cum a Mithridate Mitylenis oppreſſis eſſet, crudelitatem Regis in togatos, veſtitus mutatione vitabit. Ergo ille P. Antilius, qui documentum fuit hominibus noſtris virtutis, antiquitatis, prudentiæ, Conſularis homo ſoccos habuit & pallium?* Suetonius quoque Tiberio cap. 13 Græcanicum habitum *Pallio* & *Crepidis* deſcribit: Nec alia ratione Comœdiarum actores *Soccis* utebantur. Comœdiæ enim pleræque deſcriptæ a Græcis. Hinc *Comicus Soccus*, Plinio dictus l. 7. c. 30. Et Horat. l. 2. Epiſt. 1. v. 174 de Dorſenno Poëta Comico:

Quam non adſtricto percurrat pulpita ſocco.

Sic *Socco digna Carmina* pro comœdiis dixit, quæ in Socco aguntur, de arte Poëtica v. 90. Quin & ipſæ Comœdiæ *Soccorum* nomine veniunt, ſicut *Cothurnus* pro Tragœdia dicitur. Idem eadem Epiſtol. de arte Poëtica, v. 80

Hunc Socci cepere pedem (jambum) *grandesque cothurni.*

Significat enim Jambicorum verſuum uſum Comœdiis Tragœdiisque communem eſſe. De *Soccis* vide etiam Mercerum Animadverſionibus ad Alexand. de Alexandro Geniales ſermones, pag. 425.

¶ Socculus, diminutivum, Sueton. Vitellio c. 2 *detrahere ſocculum dextrum.* Et Seneca l. 2. de Benef. c. 12 *ſocculus auratus.*

¶ Soccatus, ſoccis indutus. Seneca dicto loco: *De capite conſularis viri ſoccatus audiebat.*

¶ Soccifer, idem. *Soccifer Menander*, Sidonius carm. 9. v. 215.

SŌCER, ĕri, ἑκυρός, uxoris pater, ein Schweher. Correlativum ejus eſt *Gener*. Ovid. 1. Metamorph. v. 144

Non hoſpes ab hoſpite tutus, Nec ſocer a genero.

Cicer. in offic. l. 1. c. 35 *Noſtro quidem more cum ſoceris generi non lavantur.*

¶ Socera, fœm. Inſcriptio lapidis in Anglia reperti, apud Gruter. p. 546. n. 5. PATRI PIENTISSIMO ET SOCERAE TENACISSIMAE.

¶ Consŏcer, conſoceri dicuntur, quorum alter filium alterius filiæ maritum dedit. Ulpian. de donationibus inter vir. Lege 32 § 20 *Si duo conſoceri invicem donaverint.* Adde § 21 ibidem: & Sueton. in Claudio c. 29.

¶ Prosŏcer, uxoris avus, cui reſpondet *Progener*. Vide Leg. 4 Dig. de Gradibus. Et Ovid. Epiſt. Briſeid. 3. v. 74

Curque ſenex Nereus proſocer eſſe velit.

¶ Abſocer, uxoris proavus. Capitolinus Gordiano cap. 2 *Socero, proſocero, & item alio proſocero, & duobus abſoceris COSS.*

¶ Socius,

¶ Socrus, ad generum, & ad nurum refertur, die Schwieger. Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 4. *Adeo omnes socrus oderunt nurus.* Juvenalis Sat. 6. v. 230

Desperanda tibi salvâ concordia socru.

¶ Socrualis, ut, *Hereditas socrualis*, Sidonius l. 8 epist. 9. Et *socrualis munificentia*, Idem l. 7. epist. 2.

SOCIUS, socii, ejusdem sunt laboris, spei, incepti, periculi, &c. ein Gesell. Cic. 13. fam. ep. 71 *Comes meus fuit & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius.* Terent. in Heaut. act. 3. scen. 1. v. 9. *Æquali suo video inservire, & socium esse in negotio.* Et, *socius consiliorum*, Plautus Mil. act. 4. scen. 2. v. 22. *culpæ socius*, Cicero ad Attic. lib. 11. epist. 14. Lucanus lib. 1. v. 92

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Seneca in Agamemnone v. 259

Nec regna socium ferre, nec tædas sciunt.

Cæterum sic sumus homines, ut malorum socios habere instar solatii sit: Unde illud Plauti Epid. act. 1. sc. 1. v. 71 *Quia perire solus nolo, te cupio perire mecum.* Symmachus libr. 7. Epist. 27 *Et illa quidem adversa, quæ cum pluribus pertulisti, more humani ingenii habeant aliquod de societate solatium.* Guntherus Ligurino lib. 9. vers. 18.

– – – Sed utraque viris ex parte peremtis
Prabuit alterno casus solatia damno.

¶ 2. Socii populi Romani dicebantur, qui fœdere cum ipsis conjuncti essent; a quibus tamen *auxilia* differebant: vide *Auxilium.* ¶ 3. Appellabant & duces, milites suos *socios*, benevolentiæ conciliandæ gratia. Vide Vall. lib. 4. cap. 38. Differt autem *socius* à *comite*, & *sodale*. Nam *Comes* est, qui cum aliquo simul it, & tanquam ducem sequitur: *Sodales* vero proprie dicuntur, qui ejusdem sunt collegii, aut certe, qui rerum leviorum jucundiorumque inter se sunt participes.

¶ Socia, substantivum fœmin. *Socia tori*, ein Ehegemahl / Ovid. Metam. 10. vers. 268. *Æthereï socia Rectoris* Juno dicitur apud Stat. lib. 2. Achill. v. 339.

¶ Sociennus, Plaut. Aul. 4. sc. 4. v. 32 Idem qui socius, antique.

¶ Socius, a, um, adjectivum. Virgil. 2. Æneid. vers. 371 *Socia agmina, σύμμαχα. Socius honor*, Ovid. 13. Metam. v. 949. *Socia nox*, Cic. 2. Philipp. c. 18. die behülffliche Nacht / quæ facinoris alicujus perpetrationem juvat. Statius libr. 1. Thebaidos v. 130

Sociique comes discordia regnis.

¶ Socialis, e, ut, *Fœdus sociale*, quod inter socios initum est, Livius lib. 34. cap. 56. *Bellum sociale*, quod cum iis, qui à societate defecerant, gestum est, Florus libr. 3. cap. 18. *Torus socialis*, Ovid. 2. Fast. v. 729. Et Seneca de beneficiis libr. 5. cap. 11 extremo: *Beneficium dare socialis res est; sibi benefacere socialis res non est.* Lactantius lib. 6. cap. 10 *Deus animal nos voluit esse sociale.* Etiam Seneca 7. Benefic. cap. 1 hominem *sociale animal* dixit.

¶ Socialitas, humanitatis pars, eaque virtus, quæ congressibus & societate hominum gaudet, secretum & solitudinem adversatur. Plinius Panegyrico Trajani c. 49 *Num remissionibus tuis eadem frequentia, eademque illa socialitas interest?*

¶ Socialiter, Gesellschafftis Weise / Horat. de arte v. 258 *de fide secunda Cederet aut quarta socialiter.*

¶ Societas, Gesellschafft. ut, *facere societatem cum aliquo*, Cicero pro Quint. cap. 3. *Coire societatem cum aliquo salutis & periculi*, Idem pro Rab. Perduell. cap. 7. *Ad societatem alicujus se applicare*, Nepos Aristide cap. 2. Idem Conone cap. 2 *in societate non manere*; & ibidem: *coire societatem cum quo*, ut supra ex Cicerone. In quibus *societas* de confœderatione dicitur. Pariter Sueton. in Cæsar. cap. 19 *Societatem cum utroque iniit, ne quid ageretur in Republ. quod displicuisset ulli e tribus.* Ea conspiratio potius fuit, quæ urbi, orbique terrarum, nec minus diverso quoque tempore, ipsis hisce Triumviris, exitialis fuit, ut scribit Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 44. Sic, *Societas fide colitur*, Cic. pro Quinct. *Renunciare societatem alicui*, Livius libr. 38. auffsagen. Et, *Jucundissimam vitæ atque officiorum omnium societatem fictis sermonibus & falsis criminibus dirimere*, Cicer. pro Domo sua cap. 11. *Infida regni societas*, Liv. 1. cap. 14. ¶ 2. *Societates* etiam dicuntur certorum hominum corpora sive collegia suis legibus obstricta, quibus qui præerant *Magistri societatum* appellabantur. Vide Leg. 1. Dig. quod cujuscunque universitatis nomine &c. & Leg. 14. Dig. de pactis. Cæsar 3. de B. C. cap. 3 *Magnam pecuniam societates earum provinciarum, quas ipse obtinebat, sibi numerare coëgit.* Græcis ἑταιρίαι appellabantur: quarum Plinius libr. 10. Epist. 43. & Epist. 97 meminit. Gloss. Cyrill. ἑταιρία, *sodalitium, societas, sodalitas.*

¶ Socio, sociare, quasi socium socio adjungere, conjungere, zusammen gesellen / zusammen fügen. Cicer. pro Flacco cap. 9. extr. *Quid si testium studium cum accusatore sociatum est?* Et Livius l. 39. cap. 13 *Conjurare aut facinoribus sociari nolle.* Et Columell. l. 3. c. 3 *Cum scientiâ sociare diligentiam.* Valer. Flaccus lib. 5. v. 280

Et Juno, & summi virgo Jovis, intima secum
Consilia, & varias sociabant pectore curas.

V. S. *Sociare*, impertiri, novo usu.

¶ *Sociatrix gratia*, Valer. Flaccus l. 5. v. 499.

¶ Sociabilis, e, quod facile conjungitur, Plin. 16. c. 42 *sociabilis glutino.* Et Livius l. 40. c. 8 *sociabilis consortio.*

¶ Associare, socium se adjungere, sich zu einem gesellen. Statius 3. Theb. vers. 454 *Associat passus.* Claudian. de bello Gildon. vers. 481

– – – Vela legunt, & cornua summæ
Associant malo.

¶ Associus, ut, *animal associum cui*, Cassiodorus l. 3. c. 47.

¶ Consociare, conjungere, zusammen gesellen. Plaut. Rud. act. 2. sc. 6. v. 67 *Consociare mihi tecum licet.* Cicero de finibus lib. 3. cap. 20 *Naturâ ad civilem communitatem conjuncti & consociati sumus.* Et, *Consociare consilia cum aliquo*, Idem post redit. in Senatu c. 7.

¶ Consociatio, ut, *conciliatio & consociatio totius generis hominum*, Idem 1. offic. cap. 41. extr. *Accommodatum ad hominum consociationem*, Idem ibid. Et, *Dissolvere consociationem humanam*, Idem 3. offic. cap. 6. pr. Et Livius l. 40. c. 5 *Consociatio gentis animum regis erexerat.*

¶ Consociatim, adverb. Ammianus lib. 15. cap. 27 *consociatim meant.*

¶ Consociabilis. Ambrosius epist. 1. principio: *Quid tam consociabile, quam de divinis rebus sermonem contexere?*

¶ Dissociare, disjungere, societatem dissolvere, von einander reissen oder trennen. Cic. de amicit. c. 20 *Morum & studiorum dissimilitudo dissociat amicitias.*

¶ Dissociatio. Plin. libr. 22. cap. 21 *Tanta dissociatio deprehenditur.*

¶ Dissociabilis, quod nequit sociari. Tacit. Agricolâ cap. 3 *Res dissociabiles miscere, principatum & libertatem.* Dinge / die nicht bey einander stehen können.

¶ Indissociabilis. Lactantius de Opific. Dei c. 10 *Indissociabilem prætendunt unitatem.*

¶ Indissociabiliter. Auctor Breviarii fidei adv. Arian. (quod Sirmondus edidit) p. 95 *Mens indissociabiliter una.*

¶ Insociabilis, e, quod sociari & conjungi non potest. *Indomita & insociabilis gens*, ein wild und ungesselliges Volck / Livius lib. 37. cap. 1. Et, *Regnum insociabile*, Tacit. 13. cap. 17. Rursus Livius lib. 27. cap. 39 de Alpinis gentibus: *Omni humano generi insociabiles erant.* Et Plinius lib. 16. cap. 43 pr. *insociabilia glutino.*

Socors, Socordia, quære in *Cor.*

SŌCRĂTES, Σωκράτης, *ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατος*, id est, sapientissimus mortalium omnium, oraculo judicatus; quemadmodum Laërtius scripsit. Philosophus fuit Atheniensis, *reliquorum Philosophorum fons*, ut eum Quintilianus; Et *princeps*, ut Cicero vocarunt; paullo ante Platonem & Aristotelem, sive Platonis præceptor. Patrem habuit Sophroniscum nomine, quemadmodum ex Xenophonte liquet, marmorarium, & tenui hominem fortuna. Docuit sine mercede. Scriptorum nihil unquam edidisse ipsum constat; de traditionibus tamen suis, quæ non editæ, a Platone & Xenophonte expositæ sunt, hæc Cicero retulit lib. 3 de Orat. *Socrates fuit is, qui omnium eruditorum testimonio, totiusque judicio Græciæ, cùm prudentiâ & acumine, & venustate & subtilitate, tùm verò eloquentiâ, veritate, copiâ, quam se cumque in partem dedisset, omnium fuit facile princeps.* Hic, ut rursus Cicero ait libr. 5. Tuscul. cap. 4, *primus philosophiam devocavit e cælo, & in urbibus collocavit, & in domos etiam introduxit, & coegit de vita, & moribus, rebusque bonis & malis quærere.* hoc est, moralis philosophiæ inventor institutorque fuit. Cum ad provectam admodum ætatem perveniisset, ut paullo post tamen e vita ei esset excedendum, accusatus, quasi Deos communes non coleret, sed novos introduceret, cum se dæmonem familiarem, cujus consilio in rebus agendis uteretur, habere dixisset, post latam sententiam cicutâ sublatus est, cum eo ipso die, quo excessit e vita, disputasset, discere nihil aliud esse, quam recordari, quemadmodum Cicero scripsit in Quæst. Tuscul. Laërtius. Cur *Scurra Atticus* appellatus, vide supra in *scurra*, & apud Barth. ad Script. Venat. p. 163. nimirum ridibundus pleraque docebat, & omnes ejus disputationes suavem præ se ferebant ironiam. Voss. l. 4. Instit. Orat. p. 152.

¶ 2. Fuerunt & alii *Socratis* nomine Historici maxime, de quibus Vossius de Historicis Græcis. Socrates Constantinopolitanus historias Ecclesiæ Græce scripsit libris septem, à tempore Constantini M. usque ad Chrysostomum, cujus tempore fuisse eum consentaneum est. Extant illi ejus libri Græce & in linguam Latinam conversi, nec semel editi, sed optime ab Henr. Valesio, cujus etiam annotationibus illustrati sunt.

¶ Socráticus, Horat. de art. poet. v. 310

Rem tibi Socratica poterunt ostendere chartæ.

SODALIS in convivio est & rebus voluptuosis, quemadmodum Valla indicat, ein Zechgesell. Vet. Gloss. ἑταῖρος, Collega, socius, sodalis. Nomen à *sedendo* est. Festus: *Sodales dicti, quod unà sederent & essent.* ¶ Nam & qui ejusdem collegii esset, *sodalis*, quanquam improprie, ut vult Gutherius libr. 1. de Veteri Jure Pontificio cap. 3, appellatur. Ita *Sodales Titii, Sodales Augustales*, &c. Sacerdotes ejusdem Collegii dicti, de quibus Marcellus Donatus ad 1. Annal. Taciti cap. 54. Hinc & aliæ res, quæ sociari amant, *sodales* appellantur. Ita enim Horat. lib. 1. Carm. ode 25 *Hebrum* frigidissimum Thraciæ fluvium, *hiemis sodalem* appellat: & lib. 3. Ode 18 *Crateram Veneris sodalem.* Cicer. in 3. Verr. cap. 36 *Ille quoque sodalis istius fuit in hoc morbo & cupiditate*, hoc est, eodem animi vitio laboravit. Plaut. in Mercat. a. 5. scen. 2. v. 4. *Sed sodales reperi, vitam, amicitiam, civitatem, latitiam, ludum, jocum.* Studiosi diligentissime observent, quod de moribus scripsit Martialis libr. 12. epigr. 34.

Si vitare velis acerba quædam,
Et tristes animi cavere morsus,
Nulli te facias nimis sodalem,
Gaudebis minus, & minus dolebis.

¶ Sodalitas, collegium, tribus, Gesellschafft/ Brüderschafft. Cic. pro Planc. c. 15 *Cujuscunque tribus largitor esset, quæ honestè sodalitas nominaretur.* Idem de Senect. c. 13 *Sodalitates mea quæstore constitutæ sunt.* Vide & supra *Societas.*

¶ Sodalitium, Gesellschafft. Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 51. pr. *Venit in ædes quasdam, in quibus sodalitium erat eodem die futurum.* Catullus epigr. 101 *Dulce fraternum sodalitium.* Et Declam. sub Ciceronis nomine in Sallust. *Abiit in sodalitium sacrilegii.*

SODES, interjectio, ex *si audes* contracta. Cic. in Oratore c. 45 *Libenter copulando verba jungebant: ut* SODES, *pro si audes:* SIS, *pro si vis.* Donatus ad illud Terentii Andr. act. 1. scen. 1. *Dic, sodes*, DIC, inquit, *imperativum est: ideo temperabit injuriam blandimento* SODES. *Est autem* SI AVDES, *ut*, sis, si vis. *Nam delirat, qui* σώσεις *interpretatur* SODES. Sane τῷ SI AVDES, integrè pro SODES usus est Plautus in illo: *Dic mihi, si audes, qua est, quam ducere vis uxorem?* Ut Vet. Scholiastes Persii ad Sat. 3 observat, habet significationem & exhortandi & blandiendi, unde & blandimentum Donatus vocat. Vet. Gloss. in Onomastico per ἀντιβολῶ exponit. Quod in Glossis aliis: *oro, quæso, precor*, interpretatur. Ergo, *sodes, amabo, quæso* synonyma sunt & similis significationis. *Dic sodes*, lieber sag es. Cic. ad Attic. l. 7. epist. 3 *Tarteſium istum nunc mihi exeunti jube sodes numos curare.*

SODOMA, orum, Σόδομα, vel *Sodomum*, oppidum Judææ, cujus historia ex Geneſi nota est. Solinus de situ *Judææ* cap. 38. *Ibi duo*, inquit, *oppida, unum* Sodomum, *alterum* Gomorrum, *apud quæ pomum gignitur, quod habeat speciem licet maturitatis, manditamen non potest. Nam fuliginem intrinsecus favillaceam ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ vel levi tactu pressa fumum exhalat, & fatiscit in vagum pulverem.* Sed & in fœminino *Sodoma, Sodomæ*, & in plurali masculino, *Sodomi Sodomorum*, Christiani dixerunt scriptores. Cyprianus Geneſi v. 126

Nusquam sunt Sodomi, nusquam illorum impia lucent
Mœnia.

Nisi *Sodomos* pro Sodomitis dixit. Et ita v. 86

Provenient Sodomum pœnæ.

Severus Sulpitius l. 1. Sacræ Hist. c. 6 *At Sodoma divinis ignibus conflagravit.* Et ita Salvianus non semel.

¶ Sodomitæ, penult. longa, Sodomorum incolæ: pro adjectivo *Sodomiticus*, vel patronymico *Sodomitis*, Prudentius usus in Vincentio v. 195

Sodomita nec latet cinis.

Et Psychom. v. 42

Quam patrias succincta faces Sodomita libido
Aggreditur.

Sic *Titurus Scythes* Seneca Hippolyto, pro *Scythicus: Exercitus Assur* pro *Assyricus* Silius l. 1. v. 253.

¶ Sodomiticus, *Peccatum Sodomiticum*, &c.

SOL, die Sonne/ qui, obscuratis fulgore suo omnibus sideribus, solus, unde & appellatus, mundum & superiorem & inferiorem illustrat, ut qui in medio planetarum constitutus sit mundi oculus. Julius Firmicus de errore profanarum religionum: *Lumen hoc, quod hominibus jussu Dei fugatis tenebris diem reddit &c. Solem dici voluerunt, non quia solus est, ut quidam volunt &c. Sed ideo Sol appellatur, quia cum ortus fu[illegible] obscuratis cæteris sideribus luceat solus.* Boethius hoc nomen Deo competere maxime canit, quod solus omnia respiciat.

Quem, inquit, *quia respicit omnia solus,*
Vere possis dicere Solem.

Solis vim & potestatem admiratus Plinius [illegible]eum credit, libr. 2. cap. 6. *Eorum* (Planetarum) *medius sol [illegible] simplissima magnitudine & potestate: nec temporum modo terrarumque, sed siderum etiam caliqué rector. Hunc mundi esse totius animum, ac planius mentem, hunc principale naturæ regimen ac numen, credere decet opera ejus æstimantes &c.* Cap. 7 insequens ita exorditur: *Quapropter effigiem Dei formamque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quis est Deus (si modo est alius, præter Solem, puta) & quacunque in parte totus est sensus &c.* Sane Solem *Deum* absolute appellat Avienus Arateis v. 691. Nec mirum, solem principem siderum, Deum creditum, cùm sidera omnia & stellas Deos haberent, de quo supra in *Sidus*: quæ vide. Hunc Orientem religiosè salutare solitos Syros, Tacitus 3 Histor. cap. 24 extr. notat. Quanquam Syris & Orientalibus haud tantùm, sed plerisque gentium in more fuisse positum, Lipsius ad istum Taciti locum observat. Et eo pertinet, quod non videre tantum, verum audire etiam Homero dictus, de quo Plinius libr. 2. cap. 6. Et nepos ejus Panegyr. Trajani c. 80. Eleganter soli loricam *bisseno sidere textam* Valerius Flaccus tribuit lib. 4. ad Zodiacum respiciens. De quadrigis, quas ei Poetæ tribuunt, vide Buchnerum ad Prudentii Hymnum de natali Domini vers. 12. *Sale & sole nihil utilius*, Plin. lib. 31. c. 9. Et Livius lib. 39 cap. 26 *Nondum omnium dierum sol occidit*, Es ist noch nicht aller Tag Abend. *Plures adorant Solem orientem, quàm occidentem*, Vide Chil.

¶ 2. Sed *soles* pluraliter pro diebus, & radiis solis dicunt, der Tag/ schön Wetter. Virg. 3. Æneid. v. 203

Tres adeo incertos cæca caligine soles
Erramus pelago.

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 341

Aurea submorant rapidos umbracula soles.

Ovidius Fastor. lib. 1. v. 157

Tum blandi soles: ignotaque prodit hirundo.

Et, *Locus solibus expositus*, Plin. lib. 15. cap. 5. Seneca 3. Quæst. Natur. cap. 27 *Sine ullis solibus triste nubilo cælum est.* Catullus Epigr. 5

Soles occidere & redire possunt,
Nobis quum semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.

Sed & singulari *sol* pro die Horatio ponitur, l. 4. Ode 2. v. 46

- - - - & ô Sol
Pulcher, ô laudande, canam recepto
Cæsare felix.

¶ 3. Soles etiam magnos calores notat, die Sonnenhitze. Virg. 1. Georg. v. 66

- - - - - glebæque jacentes
Pulverulenta coquat maturis solibus æstas.

Horat. Epod. 2. v. 41

Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis uxor Apuli.

Tibull. lib. 1. Eleg. 4. principio:

Sic umbrosa tibi contingant tecta, Priape,
Ne capiti soles, ne nocentque nives.

¶ Solifer, *plaga solifera*, Senec. Hercule Furente v. 159.

¶ Soligena, Valerius Flacc. l. 5. v. 317.

¶ Solifuga, genus formicæ venenatæ Plinio est, sic dicta, quod solem fugiat, l. 11. c. 25.

¶ Solanus, adjectivum, idem quod solaris, unde *subsolanus ventus*, qui sub sole exoriente nascitur.

¶ Solaris, ad solem pertinens. *Radii solares*, die Sonnen-Strahlen. *Herba solaris*, hoc est, heliotropion, vide *heliotropium* aut *Cicorium.* Et, *Annus solaris*, Vide Mathemat. Et, *Lumen solare*, Ovid. l. 5. Trist. eleg. 9. extr.

¶ Solarium, horologium, in quo horæ in sole inspiciuntur, Sonnenzeiger. De ejus inventore vid. Plin. l. 7. c. 60. Plautus Bœotiâ apud Gellium l. 3. c. 3.

Ut illum Diiperdant, primus qui horas reperit,
Quinque adeo primus statuit hic solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem;
Nam me puero uterus hic erat solarium
Multo omnium istorum optimum & verissimum.

¶ Solaria etiam dicebantur tecta plana, ein Söller/ Oberboden. Nam cùm ædificiorum tecta apud veteres vel fastigia essent & in culmen erecta; vel æqua sive plana: hæc *solaria*, quod undique solem exciperent, apricaque essent; itemque *Mœniana* appellabantur, ut ex Hieronymo ad Sunium & Fretellam Salmasius ad Pescennium Nigrum Spartiani observat. Atque in Græcia quidem & toto pene oriente privatæ ædes omnes tectæ ad istum modum: Fastigia enim sola habebant templa. Apud Romanos verò certæ ædium partes solariis erant instructæ, ut ex Plauti Milite a. 2. sc. 3. v. 69. & Sueton. Claudio c. 10. &c. constat. Alii Græco vocabulo *Heliocaminum* vocarunt: ut Plinius l. 6. Epist. 16. Et Ulpianus Lege 17 Dig. de Servitut. Urban. prædi. Nostra recepta magis, quàm nostrâ voce Altane vocamus. Veteres vero *solaria* ista habebant, non voluptatis tantùm, sed valetudinis etiam causſa. Nam inter ejus præsidia habebant etiam sedere, jacere, aut ambulare nudos in sole: quod *solè uti* Plinius Junior dixit, Græci ἡλιᾶσθαι & ἡλιοκαίειν vocabant, Latini *insolationem.* De qua nonnulla Buchnerus ad Plin. libr. 6. Epist. 21 notavit.

¶ Solstitium, die Sonnenwende/ uti *justitium* a stando sive *sistendo* dici-

dicitur. Non quòd revera ibi ſtet, aut ſiſtat ſol, qui motu gaudet perpetuo; ſed quia, cum illa ſolſtitialia puncta attigit, non tranſeat ultra vel Auſtrum, vel Aquilonem verſus, ſed vertatiter, nunc velut procurrens ad metam de carceribus; nunc flectens & eò redigens iter unde adſcenderat. Quam ob cauſſam etiam illa puncta τροπαὶ converſiones appellatæ Græcis ſunt. Latinis, & quidem Poëtis maximè, ut Avieno, eleganti translatione *nunc metæ* nunc *fines* nominata. Duo autem *ſolſtitia* ſunt; alterum *æſtivum*, quod in cancri ſidere; alterum *hibernum*, quod in Capricorni aſtro fieri ſolet; illud diem longiſſimum, hoc breviſſimum efficit. Ac Servius quidem alteri 8 Kal. Juliarum: alteri 8. Januarium aſſignat, Eudoxi nimirum, quæ vulgò obtinebat, rationem ſectutus, qui in octavis ſignorum partibus Solſtitia confici ſtatuebat. Hipparchus enim atque Chaldæi aliter ſentiebant. De quo, ſi libet, Columellam lege lib. 11. de re ruſt. cap. 2. & 14. Obtinuit tamen apud Veteres, ut *Solſtitii* voce non niſi de æſtivâ ſolis converſione uterentur. *Hibernum* enim vocabant *Brumam*, quod ad Varronis 1. de re ruſtica cap. 46 Victorius, in Plinianis Exercitationibus Salmaſius notat. Varro lib. 5. de L. L. *Alter motus ſolis eſt, alter cæli: quod movetur a bruma ad ſolſtitium.* Et paullo poſt: *Cum venit* (Sol) *in medium ſpatium inter brumam & ſolſtitium.* Utrobique *Solſtitium* τροπὴ θερινὴ eſt; *Bruma* χειμερινὴ. Et quia a *Solſtitio* æſtas eſt, & ſol tum maxime calet, idcirco Virgilius *Solſtitium* pro æſtate, itemque ſolari æſtu poſuit, Sonnenhitz/ ut: Georg. 1. v. 100 *Humida ſolſtitia atque hiemes orate ſerenas.*

Solſtitia enim hic pro æſtatibus poſuit. Idem ecl. 7. v. 47

Solſtitium pecori defendite.

i. e. calorem æſtivum. Horatius lib. 1. Oda 17

Defendit æſtatem capellis.

Ita *Solſtitialem herbam* Plautus; *Solſtitialem* diem pro æſtivo Cicero dixit; ut poſt paullo dicemus. Interim populariter *Solſtitii* voce de bruma etiam fuerunt uſi. Servius ſane *hiemale ſolſtitium* diſerte nominat. Vetus Germanici Scholiaſtes etiam *hibernum Solſtitium* de Bruma dixit. Et ipſe Columella, elegans auctor, & Plinio ipſo antiquior lib. 11. cap. 2 *Brumale ſolſtitium* bis dixit. Et ita *Solſtitialem hiemem* Victorinus, reſpectu Brumæ, cum Chriſti Salvatoris natalem deſcribere vellet.

¶ Solſtitialis, id eſt, æſtivus, ut *dies Solſtitialis* apud Cicer. 1. Tuſc. cap. 39. Et Lucanus lib. 6. v. 337

At medios ignes cæli, rabidique Leonis
Solſtitiale caput.

Plautus Pſeud. act. 1. ſc. 1. v. 36

Quaſi Solſtitialis herba pauliſper fui.
Repente exortus ſum, repentinò occidi.

Nam herbæ æſtivæ propter anni vaporem mox exareſcunt.

¶ Inſolare, ſoli exponere, vel ad ſolem ſiccare, Sonnen/ oder an der Sonnen trocknen/ Colum. lib. 4. cap. 17.

¶ *Inſolati dies & crepidi*, quibus ſol lucet, Idem lib. 11. c. 1.

¶ Inſolatio, ſiccatio in ſole, Plin. lib. 21. cap. 14 *Cera candidiſſima fit, poſt inſolationem etiamnum recocta.* De inſolatione veterum vide, quæ dicta ſunt paullo ante in *Solaria*, & lit. A. in *Apricus*.

SOLANUM, herba variorum ac diverſorum generum. Eſt enim Solanum hortenſe, Nachtſchatten: & *Solanum halicacabum*, ἀλικάκαβον, ſeu *veſicaria*, Jüdenkirſchen/Alkekengi: *Solanum* denique *ſomniferum*, Schlafkraut: & *furioſum*, Tollkraut/ item *Solatrum*, quinta ſolani ſpecies. Matthiolus.

SOLBASTRELLA, pimpinellæ ſpecies eſt Matthiolo, die dritte Art Bibinel.

SOLDANA, æ, & *Soldanella*, barbara ſunt, non Latina vocabula; ſed Pharmacopolis uſitata. *Soldanella* braſſica marina eſt; quæ utiliter exhiberi ſolet conflictantibus initiis aquæ intercutis, Meerkohl.

SOLDVRIVS, Gallica vox, devotum ſignificans. Cæſar 3. de B. Gall. cap. 22 *Alia ex parte oppidi Adcantuanus, qui ſummam imperii tenebat, cum DC. devotis, quos ille* SOLDVRIOS *appellant, quorum hæc eſt conditio, ut omnibus in vita commodis unà cum his fruantur, quorum ſe amicitiæ dederint: ſi quid iis per vim ſibi mortem eundem caſum una ferant, aut ſibi mortem conſciſcant: neque adhuc hominum memoria repertus eſt quisquam, qui, interfecto, cujus ſe amicitiæ devovisſet, mori recuſaret: cum iis Adcantuanus eruptionem facere conatus* &c.

SOLEA, Pantoffel/ calceamenti genus, viris æque & mulieribus familiare, ſed viris non niſi domi: nam in publico ſolcatos conſpici probro dabatur. Unde illud Ciceronis in Verrem 7. cap. 33 *Stetit ſolcatus Prætor Romanus, cum pallio purpureo, tunicaque talari* &c. Nomen a *ſolo* pedis eſt: id eſt, id enim tantum eo muniebatur: nam ſupra in planta loris, ſeu vinculis quibusdam, adſtringebatur. Idem, quod *crepida*, Græcorum. Vide Gell. lib. 13. cap. 20. Fuerunt itemque *ſoleæ* domeſticæ, ſed ita tamen, ut accubituri in convivio ponerent munditiæ cauſſa: & diſceſſuri ſumerent rurſus. Vide Turnebum lib. 24. cap. 17. Itemque Torrentium ad Horat. lib. 2. Satyr. 8. v. 77. *Soleæ rubræ*, Perſius Satyr. 5. v. 169. *Alienis ſoleis uti* dicuntur, qui moribus aliorum ad ſuum abuntur emolumentum. vid. Chiliad. Vet.

A Gloſſ. *Soleæ* ὑποδήματα. *Soleæ ferreæ*, ein Huffeiſen/ quæ equorum & mulorum ungulis applicantur. *Jumento* vel *equo ſoleas ferreas inducere*, ein Pferd beſchlagen/ Plin. lib. 33. cap. 11. *Soleæ mularum argenteæ*, Sueton. Nerone cap. 30. Ubi & Caſaubon. licebit videre.

¶ 2. *Solea*, piſcis planus, a ſimilitudine ſoleæ. Sunt autem piſces *Soleæ* plurimorum generum, magnitudine tantùm differentium. Inter eos enim cenſentur *Paſſeres*, *Rhombi*, *Buglóſſi*, *Linguláca*, *Pectines* &c. Schollen/ Halbfiſch/ Plateiſſen/ Bütten/ ꝛc. Geſnerus.

¶ Solearius, ein Schuhflicker/ Pantoffelmacher. Plaut. Aul. 3. ſc. 5. v. 40.

¶ Soleatus, ſoleas indutus, Cic. in 7. Verr. cap. 33. Verba modo in *Solea* attulimus. Martialis lib. 12. epigr. 84

Et ſi jam lotus, jam ſoleatus erit.

SOLEN, ēnis, σωλὴν, *ſolenes* piſces ſunt, qui & *Dactyli* & *Linguæ* dicuntur, ex concharum genere, Nägel/ Finger/ Spulen/ Känel/ id eſt, canales, quorum ſimilitudinem referunt. Piſces ſunt Anglis & Gallis noti. Geſnerus.

SOLENNIS, & *ſolemnis*, e, proprie quod certis anni temporibus fieri ſolet, was jährlich herrlich begangen wird. Auguſtinus Serm. 186 de Temp. SOLENNITAS *ab eo, quod ſolet in anno, nomen accepit; quomodo perennitas fluminis dicitur, quia non ſiccatur æſtate, ſed per totum annum fluit: ideo perenne, id eſt, per annum. Sic & ſolenne, quod ſolet in anno celebrari.* Sic, *Solennis dies*, Cic. in Piſ. cap. 22. *Solennes epulæ*, Tacit. 1. Annal. cap. 50. Et, *Sacrum ſolenne*, Seneca Troade v. 778. *ſacra ſolennia*, Salluſt. in Catilin. cap. 22. *Ludi ſolennes*, Ovid. in Faſt. 5. v. 597. (al. *ſolenni ludos Circo* legunt) Et, *Iter ſolenne ac neceſſarium*, Cic. pro Milone cap. 10. *Solenniſſimus dies*, Tertull. 4. adv. Marc. cap. 12. *Solenniſſima preces*, Apulej. lib. 11. Et *Dapes ſolennes*, Virg. 3. Æn. v. 301. Ubi Servius, expoſitorum princeps, *ſolenne, legitimum*, exponit: *arma ſolennia* Stat. 8. Theb. quæ ob religionem mutari non poſſunt. Iſidor. lib. 6. Orig. cap. 18.

¶ Solenne, ſolennia, ſubſtantivum, Feſt-Begehung/ *Funeris ſolenne* & *ſolennia*, Todtenbegängniß/ Tacit. lib. 3. annal. cap. 6. Et Livius lib. 1. cap. 5 *Solenne ex Arcadia allatum.* ¶ 2. Sed, *noſtrum illud ſolenne ſervemus*, id eſt, ſolicum, Gewonheit halten/ Cic. ad Attic. lib. 7. epiſt. 6. Ita *ſolennia inſanire*, i. e. ſolenni vel ſolito more, dixit Horat. Ep. 1. lib. 1. v. 101. Ubi Lambinum & Torrentium vide.

¶ Solennitas, ut, *Dierum ſolennitates*, Gell. lib. 2. c. 24.

¶ Solenniter, nach Jährlicher/löblicher Gewonheit. *Ibi omnibus ſolenniter peractis*, &c. Livius lib. 5. cap. 46.

SOLEO, ſolere, pflegen. Terent. in And. act. 3. ſc. 4. v. 4 *Quod vulgus ſervorum ſolet*, &c. Wie das Dienſtgeſinde pflegt zu thun. ¶ 2. Eſt & in turpibus hujus verbi, ſed per ellipſin, locus. *Nam ſolere cum aliquo, aliquave* dicuntur, qui rem habent: nam verbum turpiculum *concumbere* tacetur. Plaut. Ciſt. act. 1. ſc. 1 v. 37

Viri cum ſuis prædicant nos ſolere:
Suas pellices eſſe ajunt.

In Epigrammate Veteri:

Conſule Pompejo primùm duo, Cinna, ſolebant
Mœchi.

Similiter *Conſueſcere* uſurpabant, de quo ſuo loco. Sed & in aliis Veteres infinitivum verbo *ſolet* non ſubjungebant. Catullus Epigr. 41 de Acme:

Non eſt ſana puella, nec rogate
Qualis ſit: ſolet hæc imaginoſum.

Solet imaginoſum, ſubaudi, *pati*, &c. *Imaginoſum* enim morbum dicit, qui φρενῖτις eſt.

¶ Solet, ſolitum eſt, impersonale. *Ut ſolet, ut fere fit*, wie es pflegt zu gehen. Cic. de orat. lib. 2. cap. 13 *Quod optimo cuique Athenis accidere ſolitum eſt.*

¶ Solens, Plautus Amph. act. 1. ſc. 1. *Si mendatium dixero, ſolens meo more fecero.* Item Caſinâ act. 5. ſc. 1. *Lubens fecero & ſolens*, nach meiner Gewonheit.

¶ Solitus, ut *Mos ſolitus*, Ovid. 3. de Ponto epiſt. 1. extrema, eine gewöhnliche Weiſe. *Plus ſolito*, mehr denn gewöhnlich. *Blandior ſolito*, Ovidius 2. de arte am. v. 411.

¶ Solito, ſolitare, frequentativum. Gellius lib. 7 cap. 1 *Literis mandaverunt, Scipionem hunc Africanum ſolitaviſſe noctis extremo, prius quam dilucularet, in Capitolium ventitare*, &c. *Solitaviſſe*, id eſt, ſæpe ſolitum eſſe.

¶ Aſſŏlet, aſſolent, Compoſitum impersonale. *Ut aſſolet*, Livius lib. 1. cap. 28, wie es pflegt. *Qua aſſolent, quæque oportet, ſigna ad ſalutem omnia eſſe huic video*, Terent. in And. a. 3. ſc. 2. pr. Et Cic. 2. Nat. D. cap. 4 *Senatus, ad quos aſſoleret, referendum cenſuit*, an die man es pflegt laſſen zu gelangen. Sed Grut. & alii, *Senatus quos ad ſoleret*, &c.

¶ Inſŏlens, inſuetus, inſolitus, ungewöhnlich/ſeltzam. Terent. in And. act. 5. ſc. 4. v. 4 *Quid tu Athenis inſolens?* ein ſeltzamer Gaſt. *Inauditum atque inſolens verbum*, Cæſar apud Gellium lib. 1. cap. 10, ein ungewöhnlich Wort. Cic. ad Attic. lib. 2. epiſt. 21 *Ille noſter amicus, inſolens infamiæ, ſemper in laude verſatus, quo ſe conferat, neſcit*, &c. So der Unehr nicht gewohnt.

Cæſar 3. de B. C. cap. 36 *Erat in oppido multitudo inſolens belli, diuturnitate otii.* Et Salluſtius Catilin. cap. 3 *Quæ tametſi animus aſpernabatur, inſolens malarum artium.* Sic *Inſolens contumeliæ, inſolens obſequii*, apud Tacit. Hiſt. lib. 1. cap. 88. n. 3, & lib. 3. cap. 53. n. 1. ¶ 2. Inſolens & *arrogans* dicitur, *qui*, ut Donatus interpretatur, *præter legem humanam & naturalem agit.* Ita Cicero pro Marcello cap. 3 *In victoriâ, quæ naturâ inſolens & ſuperba eſt*, hochmüthig. Hirtius de B. Alexandr. cap. 8 *Hi præcipuo in victoria inſolentes.* Idem lib. 8. de B. Gall. cap. 13 *ſecundis nimiùque rebus inſolentiores.* Et Seneca Suaſor. 9. pag. 161 *Nihil inſolentius nobilio divite.* Alter Seneca cap. 16 de Vitæ Brevitate: *Perſarum rex inſolentiſſimus.* Et Valer. Maximus lib. 2. cap. 7. pr. *Scipio in Hiſpaniam miſſus, ut inſolentiſſimos Numantinæ urbis ſpiritus contunderet.*

¶ Inſolenter, arroganter & ſuperbe, proprie ungewöhnlich: ſed plerumque notione altera, ſtoltz / hochmüthiger weiſe. *Inſolenter gloriari*, Cic. ad Attic. lib. 1. epiſt. 16. *Pompejani inſolentius noſtros premere cœperunt*, Cæſar 3. Civ. cap. 46. *Inſolentiſſime obequitantem interemit*, Valer. Max. lib. 3. cap. 2. num. 21. Et Lactantius de mort. perſecut. cap. 9 *inſolentiſſime agere cœpit.*

¶ Inſolentia, Ungewöhnlichkeit. *Inſolentia diſputationis*, Cic. 1. de Orat. cap. 22. Idem pro Dejot. cap. 2. *Moveor loci inſolentiâ*, id eſt, novitate. ¶ 2. Et inſolentia, arrogantia, ſuperbia. Ubermuth/ Hoffart. Valer. Max. lib. 4. cap. 7, extr. *Optima vindex inſolentiæ varietas humanæ conditionis.* Sueton. Vitell. cap. 10. *Pari inſolentiâ & vanitate.*

¶ Inſolitus, ungewöhnlich. *Inſolitis tremuerunt motibus Alpes*, Virg. 1. Georg. v. 475. *Rarum quiddam & inſolitum*, Plin. Panegyr. cap. 60. Et, *Inſolita ratio dicendi*, Cicer. pro Lege Man. cap. 1. Et Salluſtius in Fragm. *Genus armis ferox & ſervitii inſolitum.* Ac cum præpoſitione: *Inſolitus ad laborem*, Cæſar 3. de B. C. cap. 85.

¶ *Inſolite* Gellius adverbialiter lib. 1. cap. 2 dixiſſe fertur, ſed plures libri *inſubide.*

¶ Inſoleſcere. Gloſſæ Cyrilli: *Inſoleſco*, ἀλαζονεύομαι. Et aliæ: *Inſoleſcere*, ἐπαίρεσθαι, ὑπερφανεύεσθαι, καυχᾶσθαι. Legunt quoque apud Tertullian. de Anima cap. 30 *inſoleſcentis*, ſed Rigaltius *inoleſcentis.*

SOLERS, ingenioſus, ſagax, induſtrius, prudens, witzig / ſcharffſinnig / behend / voller Künſte. Terent. Eun. act. 3. ſc. 2. v. 25 *Solertem dabo.* Ubi Donatus: *Solers*, inquit, *quaſi totus ex arte conſiſtens*: ut ὅλος ἀρετῆ, *quod Latinus verbis, quaſi ſolus in arte* ſit. *Hinc* INERS *Contrarium.* Vet. Gloſſ. *Solers*, συνετός, σοφός. *Ingenium ſolers*, Ovidius 3. Faſtor. v. 840, ein guter Kopff. *Manus ſolers* apud Tibull. lib. 1. eleg. 8. v. 29. Et, *Animo ſolerti rem novam excogitare*, Livius lib. 7. cap. 14. *Provida ſolersque natura*, Cic. lib. 2. Nat. D. cap. 51. Sic, *Solertia Ducum facta*, de Stratagematis dixit Frontinus Præfat. de Stratagem. Nepos Eumene *Callida inventa.* Comp. *Solertior.* Cic. pro Q. Roſc. cap. 11 *Quò quisque eſt ſolertior & ingenioſior, hoc docet iucundius & laborioſius. Quod enim ipſe celeriter arripuit, id cum tarde percipi videt, diſcruciatur.* Superl. *Sylla ſolertiſſimus omnium factus eſt*, Salluſt. Jug. cap. 96. Et Lactantius lib. 2. Div. Inſtit. cap. 8. ſub init. *Deus ad excogitandum prudentiſſimus, ad faciendum ſolertiſſimus.*

¶ Solertia, induſtria, ingenii celeritas, acumen, & dexteritas ad rem aliquam agendam, Witz / Behendigkeit. Quam Græci ἀγχίνοιαν dicunt, eam *Solertiam* Latinis dici Caſaub. putat ad Theophraſtum pag. 266. Accipitur in bonam & malam partem. In bonam, Cic. de Sen. cap. 17 *Dixit mirari ſe non modò diligentiam, ſed etiam ſolertiam ejus, a quo eſſent illa deſcripta.* Claud. de rapt. Proſerpin. lib. 3. v. 30

- - - - verumque remotas
Ingenioſa vias paulatim explorat egeſtas,
Utque artes pariat ſolertia, nutriat uſus.

¶ In malam Cicer. 1. offic. cap. 10. extr. *Decipere hoc quidem eſt, non judicare. Quocirca in omni re fugienda eſt talis ſolertia*, i. e. calliditas, aſtutia. Illa enim ingenii vis in utramque partem valet. Itaque & alibi cum calliditate conjunxit. Vitruvius præfat. lib. 7. *Sed omnibus ſcriptoribus infinitas ago gratias, quod egregiis ingeniorum ſolertiis ex ævo collatis abundantes alius alio genere copias præparaverunt.* SOLERTIUS, i. e. inventis. Vet. Gloſſ. *Solertia*, Σπουδή, εὐτεχνία.

¶ Solerter, adverbium, Cic. de legib. lib. 1. cap. 9. pr. *Ratio naturam imitata vel ad vitam neceſſarias ſolerter conſecuta eſt.* Curtius lib. 8. cap. 6. num. 9 *Solerter legerunt, quos in ſocietatem ſceleris adſciſcerent.* Rurſus Cicero lib. 2. de Nat. Deor. cap. 35 *Cùm multis partibus ſint illa perfecta, quam hæc ſimulata, ſolertius.* Et 6. in Verr. cap. 44. *ſolertiſſime perſpicere.* Tacit. 5. ann. cap. 10. n. 5 *ſolertius interrogatus.* Apulejus ſub initium Apologiæ: *Cùm tu ſolertiſſime animadvertiſſes.*

Soli, Solorum, urbs Ciliciæ, vide paullo poſt *Solæ.*

SOLĬCĬTVS, & Sollicitus L geminato ſyllabæ producendæ cauſſa apud Poëtas. Proprie eſt commotus, inquietus, a *Solo* enim & *ciere* compoſitum eſt. Virg. 4. Georg. v. 262 *Ut mare ſollicitum ſtridet refluentibus undis* Hinc *Sollicitum motum* Lucret. lib. 1. v. 344 dixit. ¶ 2. Anxius, conturbatus, curis affectus, ſorgfältig/ bekümmert. Cicero 16. fam. epiſt. 7 *Sòlliciti eramus de tua valetudine.* Quintil. lib. 8. cap. 3 *Nec ſum in hoc ſollicitus*, Ich bin dieſeshalben wenig bekümmert. Rurſus Cicer. 2. famil. epiſt. 11 *Mirifice ſum ſollicitus, quidnam de provinciis decernatur.* Quintil. lib. 6. procem. *Filii eminens ingenium ſollicitam quoque parentis diligentiam merebatur.* Et Seneca epiſt. 98 *Calamitoſus eſt animus futuri anxius, & ante miſerias miſer: Solicitus eſt, ut ea, quibus delectatur, ad extremum usque permaneant.* Ovid lib. 2. de Ponto eleg. 3. v. 7

At reditus jam quisque ſuos amat, & ſibi quid ſit
Utile, ſollicitè computat articulis.

Solicitum eſſe alicui, eſt pro aliquo ſolicitum, ſive anxium eſſe. Lampridius Heliogabalo: *Secuta autem eſt illos Semiamira mater Heliogabalum pedibus, ſolicita filio.* Liv. lib 28. cap. 43. *Ut meam quoque, non ſolum Reip. vicem videretur ſollicitus.* ¶ *Solicitum aliquem habere* eſt, non quieſcere ſinere, & dare ſemper quod agat, & ita probe defatigare. *Habere* enim pro reddere ponitur. Plautus Menæchm. act. 4. ſc. 2. v. 11

Qui neque leges, neque æquum, Bonum usquam
Colunt, ſollicitos habent patronos.

Lege ſequentia ad v. 20. ubi ait:

- - - me hodie nimis ſolicitum cliens
Quidam habuit, neque quod volui agere quicquam
Licitum eſt, ita me attinuit, ita me detinuit, &c.

Terent. Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 52. *Omnes habui ſolicitos.* Habe es ihnen ſauer genug gemacht. Ita & Cicero uſus ad familiares lib. 6. Epiſt. 13. Item de Senect. cap. 19. pr. *Hæc cauſſa maxime angere & ſolicitam habere noſtram ætatem videtur.*

¶ Solicitior, comparativus, apud Quint. legitur lib. 7. cap. 2 *Nos circa lites ſolicitiores ac ridiculi videmur.* Plancus Ciceroni lib. 10. famil. epiſt. 18. *Solicitiorem certe hominem neminem puto fuiſſe.* Tacitus 3. Hiſt. cap. 13. *Nunquam apud vos verba feci, aut pro vobis ſolicitior, aut pro me ſecurior.* Reperitur & apud Sueton. Domitiano cap. 14. & Plin. paneg. cap. 6. &c. Superl. *ſolicitiſſimus* apud Senec. de brev. vit. cap. 15. extr. & Quintil. Declam. 280.

¶ Solicite. Sorgfältig. *Accurate atque ſolicite quæſitum*, Gellius lib. 3. cap. 16. *Solicitius adhibere diſcrimina*, Quintil. lib. 2. cap. 15. *Solicitius attendere annona*, Epitoma Victoris in Theodoſio. Et, *Minimum eſt, de quo ſolicitiſſime agitur*, Seneca epiſt. 93 extr. Et Apulejus ſub init. Apolog. *Peccatum ſemel bonus quisque ſolicitius cavet.*

¶ Solicitudo, angor animi, & ægritudo cum cogitatione, quemadmodum definit Cicer. in 4. Tuſcul. cap. 8. Bekümmerniß / Sorge. Terent. Andr. act. 2. ſc. 6, 9

- - - bidui eſt, aut tridui
Hæc ſolicitudo: noſtin'? deinde deſines.

In Phormione act. 2. ſc. 3. [al. 4] pr. *Quanta me cum & ſolicitudine affecit gnatus?* Sorg und Bekümmerniß machen. Et Cicero de Clar. Or. cap. ult. *Afficit me ſolicitudo duplex.* Rurſus Terent. in Phorm. 4. ſc. 1. v. 22 *Iſthæc mihi res ſolicitudini eſt*, macht mir Gedancken. *Afferre ſolicitudinem, abducere animum à ſolicitudine, abſtrahere ſe à ſolicitudine*, Ciceronis ſunt. Vet. Gloſſ. *Solicitudines*, φροντίδες, μέριμναι.

¶ Solicitare & Poëtis *ſollicitare*, proprie eſt loco ſuo movere, quaſi *ſolo ciere* ſive *citare.* Donatus ad illud Terent. in Heaut. act. 3. ſc. 1. v. 52 *Sollicitos habui: Variis*, inquit, *officiis diſtractos. Nihil ſignificantius dicere potuit: quid enim aliud eſt* ſolicitare, *quam ſuo loco movere?* Solum *autem quia locum ſignificet, quis dubitat? quum exules quoque ejicantur* SOLO PATRIAE SVAE PVLSI. Solicitus *igitur* habuit domeſticos, *qui hinc & inde ad miniſtrandum deſtinabantur.* Hæc Donatus. Hinc Virg. 2. Georg. v. 418 *Sollicitanda tellus*, i. e. aranda, exercenda. Tibullus lib. 1. eleg. 8. v. 30 *Et tenerum ferro ſollicitabit humum.* Ovid. lib. 11. Metam. Fab. 5

- - - tùm ſtamina docto
Pollice ſollicitat:

Sic *Solicitare milites ad proditionem, amicos ad perniciem pecuniâ*, Curt. lib. 3. cap. 5. n. 15. *Spe & precio ſolicitare ad venenum dandum*, Cic. pro Cluent. cap. 16. *Solicitare ad laborem*, Seneca 3. de Benef. cap. 11, zur Arbeit anhalten. Frequenter & abſolute ponitur, & ipſa res ſubticetur. Cicero Catil. 3. cap. 6 *Cui ad ſolicitandos paſtores Apulia attributa.* Cæſar 5. de B. G. cap. 3 *Germanos transrhenanos ſolicitare dicebantur*, Aufwiegeln. Florus lib. 3. cap. 5 *Utraque ſolicitata Armenia.* *Solicitare pudicitiam mulieris*, h. e. attentare, & conari labefactare. *Solicitare matronam*, Seneca controverſ. 15. Petronius:

Et qui ſollicitat nuptas ad præmia, peccat.

In quibus omnibus *ſolicitare* eſt ſuadendo & pollicitando corrumpere atque ad aliquid impellere. Quamvis itaque hoc verbum pejorem ferme in partem uſurpari ſoleat; tamen in melio rem etiam adhuberur. Plinius lib. 4. Epiſt. 13 *Circumſpicius præceptores, quos ſolicitare poſſimus.* Suetonius Galba cap. 5 *Remanſit in cælibatu, nec ſolicitari ulla condizione amplius potuit* &c.

Vet.

Vet. Gloss. *Solicito*, σπουδάζω: ἀνάπειμι: προσπαλλίζω: πλαγιάζω. ¶ 2. Angere, inquietare, cura & sollicitudine afficere, excruciare, trücken/bekümmern. Terent. in Andr. act. 5. sc. 3. v. 16 *Cur senectutem hujus solicito amentia?* Idem in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 84 *Quid te ergo aliud solicitat, cedò?*

¶ Solicitatio. Terent. in And. act. 1. sc. 5. v. 26 *Tot me impediunt cura &c. nuptiarum solicitatio.* ¶ Sumitur etiam pro tentatione & incitatione ad rem aliquam, ut apud Cic. in Catil. 3. cap. 9 *Jam vero illa Allobrogum solicitatio sit à Lentulo, literisque domesticis hostibus; tanta res tam dementer credita & ignotis, & barbaris*, &c. Seneca Controverf. 15. p. 216 *Tot solicitationibus expugnari non potuit.*

¶ Solicitator, i.e. tentator, concitator, impulsor. Senec. Controverf. 15. p. 216, *testamento solicitatorus*, scil. ad stuprum. Usus & Ulpianus Lege 11. Dig. de Servo corrupto, § 2, pro eo qui servum alienum ad agendum aliquid impellit atque solicitat.

SŎLĬDVS, adjectiv. integer, plenus, ganz/ dichte / vollkommen. Virg. 3. Georg. v. 26

In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto.

Solidum beneficium, Terent. Eun. act. 5. sc. 2, 32. *Solidum gaudium*, Andr. act. 4. sc. 1. v. 23. *Solidum corpus & succi plenum*, Terent Eun. act. 2. sc. 3. v. 26. *Solidam & expressam videre virtutis effigiem*, Cic. 3. Offic. cap. 17. *Solida nix*, grando est apud Papin. 8. Theb. v. 408. Est enim grando nix coagulata. *Solidum suum cuique solvere*, Cic. pro Rabirio Posth. cap. 17. Compar. *Solidior caseus*, Columella lib. 7. cap. 8. *Vinum natura solidius*, Palladius lib. 11. cap. 14. extr. Superl. *Solidissima structura*, Vitruvius lib. 1. cap. 5. sub init. & lib. 8. cap. 7. pr. Et, *Solidissima tellus*, Ovid. 15. Metam. v. 262.

¶ *Solidus*, substant. etiam dicebatur nummi genus ex auro ſatum, certi cujusdam, suique ponderis, quasi integer, apud Lamprid. in Alexand. eine gantz güldene Müntz. Vet. Gloss. χρυσοῦς, *Solidus*. Quæ appellatio recentior videtur Scaligero, & vix tandem post Diocletiana tempora recepta, quem Dissertatione de re nummaria pag. 53 vide, si lubet. Vocabatur & *Numisma*. Vet. Glossæ Græco-Latinæ: Νόμισμα, *Solidus*. Aliæ Latino-Græcæ: *Solidum*, νόμισμα. ¶ *Solidus* in Gallorum monetis duodenarius est, Valens duobus cruciatis, zween Creutzer/ ein Schilling.

¶ Solide, adverbium. Plaut. *id solide scio*; in Trinum. act. 4. sc. 3. v. 47. Et ibidem: *Hic homo solide sycophanta est*, durchaus. *Solide gaudere gaudium*, Terent. in Andr. act. 5. sc. 5. v. 5.

¶ Soliditas, forma solida, eine dichte/völlige Gestalt. Cic. lib. 1. de Finib. cap. 6 *Democritus atomos propter soliditatem censet in infinito inani ita ferri*, &c. Arnobius lib. 2. p. 52 *Anima corporali soliditate privata.*

¶ Solidipes, solidipedis, animal pedes habens solidos, was einen gantzen Huff hat. *Solidipedes* sunt equi &c. Hinc Plin. lib. 10. cap. 65 *contra naturam solidipedum.* Et lib. 11. cap. 37. post init. *nec solidipedum ulli.* Idem libr. 10. cap. 73 *Fruge solidipedes aluntur.*

¶ Solido, solidare, roborare est seu firmare, dicht und fest machen. Plinius lib. 28. cap. 16 *Lardum elixum solidat ossa fracta.* Virgil. 1. Georg. v. 179 de area horrei cylindro æquanda:

Et vertenda manu, & cretâ solidanda tenaci.

¶ *Solidati muri*, Tacit. 2. histor. cap. 19, 5.

¶ *Solidatrix ossium cartilago*, Arnob. lib. 4. p. 131.

¶ Solidamentum. Lactantius Opific. Dei cap. 7 ossa vocat *solidamenta corporis.* Et Augustinus lib. 7 Confess. cap. 20 *abripi a solidamento pietatis.*

¶ Solidamen, idem. Fortunatus lib. 6. carm. 2. quod Epithalamium est regis Sigiberti, sub finem:

Unus amor vivo solidamine junctus alescat.

¶ Solidescere, solidum fieri, gantz werden. Plin. lib. 11. cap. 37. sect. 83 *Vesica balneata non solidescit.* Usus & Vitruvius lib. 7. cap. 3 *unâ solidescendo* &c.

¶ Consolidare, redintegrare, vel, quod ruptum fuit, denuo firmare, gantz wiederum zusammen bringen und fügen. Cicero lib. 5. famil. epist. 20 *Rationes confectæ & consolidatæ.* Gloss. Cyr. *Consolido*, συμπήγνυμι. Quid *Ususfructus consolidatus* sit, Lege 3. § 1 Digest. de usufructu adcrescendo, vide apud Jurisconsultos interpretes.

¶ Consolidatio. Ulpianus eadem Lege: *antè consolidationem*, scilicet ususfructûs.

¶ Consolidator. Venant. Fortunatus lib. 1. carm. 20

Nam quod pulchra domus, quod gnata labacra nitescunt,
Consolidatorem te cecinere suum.

¶ *Consolida regalis*, herba, Ritterſporn. *Consolida major*, herba alia, Walwurtz / Beinwellen / a consolidandis & glutinandis vulneribus. ¶ 2. Porro *solidagines* etiam hæ dicuntur herbæ.

¶ Persolidare. Stat. 1. Thebaidos v. 352

ficco quos asper hiatus
Persolidat, id est, congelat.

¶ *Insolidum*, & *Insolide*, adverbialiter, idem quod integrè, ex Seneca affertur lib. 3. de benef. cap. 4. sed rectius divise *in solidum*, *in solido* scribitur. Seneca enim, *Præsentia*, inquit, *bona nondum in solido sunt: potest illa casus aliquis incidere.* Paullus JC. Lege 4. Dig. Si cui plus, § 1. *Si duo ex testamento hereditatem in solidum sibi vindicent, forte quod ejusdem nominis sint*, &c.

¶ Præsolidus. Juvencus lib. 1. Hist. Evang. v. 415

Præsolidum Simonem, dignum cognomine Petri.

SOLĪNVS, C. Julius Solinus librum reliquit ex variis scriptoribus collectum, quem primo edens, COLLECTANEA RERVM MEMORABILIVM; recognitum vero & emendatum, POLYHISTORA inscripsit; in quo mutuatus pleraque à Plinio est, cujus & SIMIA ea de caussa dictus fuit. Qua gente, & quando fuerit, non satis constat. Ægyptium fuisse, conjecturæ quædam adsunt, sed parum firmæ. Stilus affectatus, peregrinum & non Romanum fuisse, satis videtur arguere, ac miror inventos fuisse, qui Plinianæ majestati propius accessisse existimaverint. Scaliger animadversionibus Eusebianis *lebissimum scriptorem* appellavit: ob futilitatem judicii credo, quo in concinnanda farragine sua usus est. Scripsit & PONTICVM, sive de *Ponto* carmen; sed de quo pauci tantum versus supersunt. Vide Salmasii Prolegomena in Solinum, & Vossium lib. 3. de Historicis Latinis.

Solipuga, vide paullo post *Solpuga.*

SOLISTĬMVM, tripudii genus in auguriis, cum quid ex ore pulli in solum cecidit. Meminerunt hujus vocis Cicero lib. 6. ad Fam. Epist. 6. item in Divinat. lib. 2. cap. 34. & Liv. lib. 10. ab ufo. cap. 40.

SOLITANAE, cochleæ Africanæ. Plinius lib. 30. cap. 6 *Laudatissimæ sunt*, inquit, *cochleæ Africanæ, & ex his solitanæ*, groſſe Africanische Meer-Schnecken. Sic enim Varro lib. 3. de re rustica: *Valde amplæ sunt cochleæ ex Africa, quæ vocantur solitanæ.*

SOLITAVRĪLIA, sacrum Romanis erat, quo immolabantur tres diversi generis hostiæ, taurus nempe, aries & verres. Glossæ Veteres: *Solitaurilia*: ἱερεῖα ἐκ ὀΐων, κριῶν, καὶ ταύρων, ut Scaliger ad Festum emendavit vulgatum ἐκ ὀΐων κριῶν, &c. Unde & nomen illi factum videtur quasi *Suobetaurilia*, quæ vox & apud Livium lib. 1 legitur, confusis videlicet suis ovis, & tauri vocabulis. Celebrabatur autem Februario mense, quo tempore urbem lustrabant. Vid. Voss. lib. 4 Instit. Orator. p. 23.

SŌLIVM, θρόνος, sedes regia, königlicher Stul oder Gesetz. Virg. 11. Æn. v. 301

Præfatus divos solio rex insit ab alto.

¶ 2. Est & vas balneare; unde *balnearum solium* Plinius dixit lib. 11. cap. 41. & lib. 28. cap. 12. princ. Palladius quoque cum lib. 1. de re rust. cap. 40 de balneis instituendis præcipit, *soliorum* mentionem facit. Livius quoque lib. 44 cap. 6 pr. *Lævanti regi dicitur nunciatum, hostes adesse. quo nuntio tum pabidus exsiluisset e solio*; &c. Vitruvius lib. 9. cap. 3 de Archimede: *casu venit in balneum; ibique tum in solium descenderet*, &c. Et Suetonius Augusto cap. 82 *Quoties nervorum caussa marinis Albulaque calidis utendum esset, contentus hoc erat, ut insideus ligneo solio, quod ipse Hispanico verbo DVRETAM vocabat, manus ad pedes alternas jactaret.* LIGNEO SOLIO diserte dixit, ad frugalitatem principis demonstrandam, cum & privati per luxum *argentea solia* usi, de quo Plinius lib. 33. cap. 12. Vet. Gloss. *Solium*, βαπτιστήριον θρόνου, *Solium*, ἐμβατή, eine Bad-Wanne.

¶ 2. Sed mortuorum loculamenta etiam *solia* appellabantur, ein Sarck. Plin. lib. 35. cap. 12 *Quin & defunctos sese multi fictilibus soliis condi maluerunt*, &c. Curtius lib. 10. cap. 1. n. 32 *Septimus dies erat, ex quo corpus regis jacebat in solio.* Suetonius *Solii* in monumento Neronis meminit ejus vitâ cap. 50. Florus in morte Cleopatræ lib. 4. cap. 11 extremo.

¶ Soliaris, ad solium balnei pertinens, ex altera notione. Spartianus in Caracalla cap. 9 *Thermarum* (quas ipse condidit) *cellam soliarem architecti negant posse ulla imitatione, qua facta est, fieri.*

SOLOE, vel Soli, orum, Σόλοι, plurale, civitas Ciliciæ, patria Arati, qui inde

¶ *Solensis* appellatus est: item Chrysippi Philosophi, & Philemonis Poetæ Comici.

¶ Solœcismus inde appellatus est, σολοικισμός, inconveniens compositio partium orationis, *strioligo*, vel *sartago loquendi*, ut Persius vocat, vide *Sartago.* Cum enim temporis progressu Attici in Solis patriam linguam depravassent, σολοικίζειν dicti sunt, atque inde σολοικισμός, eine unförmliche und unliebliche Art der Rede. Vide Strabonem, & Gellium lib. 5. cap. 10. itemque Quintilianum lib. 1. cap. 5, ubi *Solœcismum ita* definit: *Est* SOLOECISMVS *in oratione comprehensionis unius sequentium ac priorum inter se inconvenions positio.* ¶ Etiam de aliis rebus per translationem non ineleganter dicitur. Martialis lib. 5. epigr. 39

Surge, solœcismum, Calliodore, facis.

Vide versum præcedentem, cum lemmate epigrammatis. Hieronymus adversus Helvidium cap. 8 *Apud Christianos solœcismus est magnus & vitium, turpe quid vel narrare, vel facere.*

¶ Solœcophanes, σολοικοφανής, allœosis figura est; ut, *Prænestesub*

sub ipsa, scilicet civitate. *In Eunuchum suam*, nimirum fabulam. ¶ 2. Sed Manutius ἀλλοιόφωνις inconsequentem & obscuram dixit esse locutionem, cujusmodi illa est Ciceronis lib. 4. famil. epist. 6, quæ incipit; *Quare ad tam spem, quam extra ordinem* &c. usque ad ejus periodi finem. Hujus generis vitia etiam ex orationibus in Verrem aliquot annotavit Asconius.

SŎLON, Σόλων, Salaminius fuit genere, unus e septem sapientibus, tempore Crœsi, post Homerum annis circiter trecentis. Auctor legum fuit Atheniensibus, annum ordinavit ac menses. Tyrannidem fugiens profectiones in terras diversas multas suscepit, ut in Ægyptum, ubi à Sacerdote quodam objectum ipsi est, *Græcos semper esse pueros, nec quenquam e Græcia senem*: quemadmodum Plato & Justinus in Paræneticо retulerunt: inde in Lydiam ad Crœsum, in Ciliciam, ubi Solos urbem condidisse creditur; in Cyprum, ubi annum agens 63 mortuus est. Ex Ausonio in Sapientibus Solonis præcepta sunt:

Dico tunc beatam vitam, cum peracta fata sint.
Par pari jugator conjunx, quicquid impar, dissidet.
Non erunt honores unquam fortuiti munera.
Clam cognatus propinquum, sed palam laudaveris.
Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.
Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, quid timere conveniat?

SŌLOR, solari, solatium adhibere, tröstlich seyn/ trösten. *Amicis dictis aliquem solari*, Virgil. 5. Æneid. v. 770. *Allocutione solari*, Catullus epigrammate 38 ad Cornificium. ¶ 2. Per translationem, lenire, levare significat. Tacitus 16. annal. cap. 13, 6 *Cladem Lugdunensem quadrigies sestertio solatus est princeps.* Virg. 1. Georg. v. 159.

Concussisque famem in silvis solabere quercu.

Ita *cantu laborem solari* idem dixit eodem libro v. 293. Hinc & *solamen* & *solatium* pro levamento, de quo infra.

¶ Solandus. Ovid. 5. Trist. eleg. 4. v. 42.

Solandus cum simul ipse fores.

¶ Solamen, quo Poetæ fere utuntur. Virgil. lib. 3. Æneid. v. 661

Solamenque mali de collo fistula pendet.

¶ Solamentum, idem. Paullinus 6. Natal. Felic. v. 343

Perbrevi tamen hæc dat solamenta dolori.

Sed usitatius est

¶ Solatium. Trost: Ut, *Oblectamentum & solatium servitutis*, Cic in Verr. 6. cap. 66. *Afferre, admittere solatium*: Et *Solatia dare*, trösten/ Trost geben. Cicero de clar. orat. cap. 3 *Præsentem me cum lenatis, & absenti magna solatia dedistis.* Idem pro Archia cap. 7 *Studia secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent. Solatio esse*, Cæsar 1. Civ. cap. 22. *Solatio afficere*, Tacitus 3. annal. cap. 14. Hieronymus epist. ad Ripariun de Cereis: *Hoc solatio noctis tenebras vincimus. Solatio*, id est, levamento, subsidio. Frequenti usu ad inanima ab animatis deducitur hæc vox: *Solatia somni, famis, æstûs, ultionis.* Vid. Barthium ad Script. Venat. pag. 134. & Adversar. libr. 151. cap. 25.

¶ Solatiŏlum, diminutivum. Catullus epigr. 2. ad passerem Lesbiæ: *ut solatiolum sui doloris.*

¶ Solator. Stat. lib. 5. Silvarum Carm. 5. vers. 40 *lugentum mitis solator*, ein Tröster.

¶ Consolari, trösten. Cic. passim. e. g. lib. 5. ad fam. epist. 18 *Ipse egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum*, &c.

¶ Consolatio, Trost. Cicer. 5. Famil. epist. 13 *Perbulgata consolatio est, ut homines nos esse meminerimus*, es ist ein gemeiner Trost/ &c. *Consolatione egere*, Idem 5. famil. epist. 16. Trost bedürffen. *Consolationem alicui adhibere*; Idem ibid. trösten. *Malorum consolationem nullam invenire*, keinen Trost haben. *Consolatione lenire*, trösten. *Levat dolorem consolatio*, Trost empfinden. *Consolatione sustentari. Me consolatio una sustentat. Conscientia rectæ voluntatis maxima est consolatio rerum incommodarum.* Omnia hæc sunt Ciceronis, sententia vero postrema hæc extat l. 6. fam. ad Torquatum epist. 4, ubi & ex prioribus præcipuas, aut iis similes permultas invenies.

¶ Consolator, ein Tröster. Cicero lib. 6. famil. ep. 4 *Me ipsum, consolatorem tuum, non tantum litera, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigabit.* Seneca ad Helviam cap. 1 *Connitar non fiducia ingenii, sed quia possum instar efficacissimæ consolationis esse consolator.*

¶ Consolatorius. Cicero ad Attic. lib. 13. epist. 20 *A Cæsare literas accepi consolatorias*, eine Trost-Schrifft.

¶ Consolatorie, adverb. Sidonius lib. 6. epist. 9 *quem non increpatorie, sed consolatorie compellare curabimus.*

¶ Consolabilis, e. *Dolor vix consolabilis*, ein Betrübniß/ so sich kaum trösten läst/ Cic. ad Sulpit. 4. Fam. epist. 3. Ambrosius epist. 8 *Fœmina decessionem consolabiliorem habendam.* ¶ 2. Active Gellius lib. 16. extremo de Arione: *carmen consolabile casus sui canere.*

¶ Inconsolabilis. Ovid. Metam. lib. 5. v. 416

- - - - Inconsolabile vulnus
Mente gerit tacitâ.

¶ Insolabiliter. Horat. lib. 1. ep. 14. v. 7

Fratrem mœrentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter.

SŎLOX, ŏcis, id est, crassus. *Solox lana*, crassa & nondum purgata, apud Fest. Et Philargyrius in 3. Georg. Virg. *Lanæ pascuæ solocem lanam faciunt, id est, minutam, duram atque hirsutam.* Eadem & *Osca* vocabatur, ut ex Varr. lib. 6. de LL. Scaliger in Conjectan. notat. Lucilius apud Festum:

Pascali pecore ac montano, hirto atque soloci.

Vet. Gloss. *Solox*, ἰσχνὸς καὶ πικρός.

SOLPŪGA, æ. Lucanus lib. 9. v. 837

Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras.

Legitur & apud Plinium libro 8. cap. 29. Est venenatæ formicæ genus. Vet. Gloss. *Solipago* (procul dubio Solipuga) ἰλιόκεντρις, μυίας ὀδόν, eine giftige Art der Erdspinnen. Apud Lucan. alii *Salpuga* legunt. Adde Salmas. ad Solini cap. 4. p. 70.

SŎLUM, priore brevi, terra, das Land/ der Boden/ die Grundfeste. Tibullus lib. 1. eleg. 1

Et teneat culti jugera magna soli.

Solum natale, i. e. patria, ut,

Nescio, qui natale solum dulcedine cunctos Ducit, &c.

Æquare solo, Vellejus 2. cap. 4 der Erden gleich machen/ schleiffen. *Vertere solum*, est locum ac sedem mutare. *Qui volunt pœnam aliquam subterfugere, solum vertunt*, Cic. pro Cæcin. cap. 34. Suetonius Tiberio cap. 48 *Cum per Senatus consultum sanxisset, ut fœneratores duas patrimonii partes in solo collocarent:* Solvens an liegende Gründe oder Güter anlegen. Et Plin. lib. 6. epist. 19 *Eodem patrimonii tertiæ partem conferre jussit mea, quæ solo continerentur.* Sic *res Soli* JCtis dicuntur, quæ natura sua immobiles, ut, *ædes, agri, fundi*, &c. unbewegliche Güter. Pluraliter *sola* sæpe dixit Avienus in Orbis descriptione, ut v. 272 - - - - *curvo sola vomere sulcant.* Et v. 503 *sola iniqua*: & v. 999 *pinguia sola*: & v. 1312 *abrupti sola cespitis.* ¶ 2. Ponitur & pro imo pede, Solen. Lucret. lib. 1. v. 925

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo.

Cicer. Tusc. Quæst. lib. 5. cap. 32 *Mihi amictus est Scythicum tegmen, calceamentum solorum callum.* Festus SOLEA, *a solo pedis.* Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 18 *Omnes subdam sub solum.* ¶ 3. Servius ad illud Virg. lib. 5. Æneid. vers. 199 *Subtrahitur solum*, SOLUM, inquit, *notat, unicuique rei quod subjacet. Unde nabium Solum*, mare; *abium*, aer; *stellarum*, cælum &c. Idem: SOLUM *etiam dicitur, quod aliquid sustinet.* Vet. Gloss. *Solum, Caligarium*, κάσσυμα. Apulejus Floridis: *In ipso, ut ita dixerim, solo æthere & fastigio hiemis* &c. In veteri inscriptione apud Gruterum pag. 174. num. 8. IVNIA. D. F. RVSTICA. SACERDOS PERPETVA ET PRIMA IN MVNICIPIO CARTIMITANORVM PORTICVS PVBLICAS VETVSTATE CORRVPTAS REFECIT: SOLVM BALINEI DEDIT &c. Grund und Boden.

SOLVO, solvĕre, expedire, dissolvere, quod erat ligatum. auflösen. *Jube solvi obsecro*, Terent. Andr. act. 5. sc. 4. v. 53. *Solvere nodum*, Horat. lib. 1. oda 22. Et, *Solvere argumentum*, Quintilian. lib. 2 cap. 17. *Solvere fidem*, Terent in Andr. act. 4. sc. 1. v. 19. *Solvere obsidionem*, Livius lib. 24. cap. 41; & *obsidio* sive *obsidione*, Aurelius Victor in Lucullo, von einer Belägerung abziehen. ¶ 2. *Solvere* & nauticum verbum est, & navem aquis committere, & incipere navigationis cursum, significat. Vom Lande abstossen/ abfahren/ absegeln. Cicer. lib. 21. ad Famil. Epist. 9 *Nos eo die cœnati solvimus, unde austro lenissimo, cœlo sereno in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus.* Cæs. 4. de Bell. Gall. cap. 23 *Hu constitutis rebus nactus idoneam ad navigandum tempestatem, tertia fere vigilia solvit.* Est autem hæc ratio loquendi elliptica: plena enim oratio est, *navem solvere.* Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 256 *Nocte hac soluta est navis nostra ex portu Persica.* Item Cæsar 1. de B. C. cap. 28 *Pompejus sub noctem naves solvit.* Nepos Hannibale cap. 8 *Ubi despectus rebus cum solvissent, naves ac vela ventis dedissent.* ¶ 3. *Solvere* etiam dicuntur, qui, quod debent, præstant ac numerant, die zahlen/ was sie schuldig sind. Sic, *Solvere pecuniam, debitum*, bezahlen. Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 3 *Missimus, qui pro bellua solveret.* Item Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 10 *Neque tu verbis unquam solves, quod mihi re malefeceris.* Sic dicimus: *Solvendo esse*, bezahlen können; *Non solvendo esse*, nicht bezahlen können. Vide hic Gronovium notis ad Quintil. Declam. 8. p. 105. Similiter *mercedem solvere, præmia solvere*, &c. dicimus. ¶ 4. Sed & alia dicuntur *Solvi*, quæ pietatis atque officii causa alicui præstantur. Ita, *Justa alicui solvere: Suprema alicui solvere*, est, exequias celebrare, Leichbegängniß halten. ¶ 5. *Votum solvere*, est, se voto liberare, seine Gelübde ablegen. Veteres enim concepta vota in tabulis consignabant, affigebantque Deorum statuis: Re impetrata easdem tabulas resignabant, Diisque reddebant, quæ promiserant. Vide Rutgersium lib. 5. var. lect. cap. 5. Sueton. Augusto cap. 97 *Vota, quæ in proximum lustrum suscepi mos est, colegam*

suum

ſuum Tiberium nuncupare juſſit. Nam ſe quanquam conſcriptis panſisque tabulis negabit ſuſcepturum, quæ non eſſet ſoluturus. Plinius lib. 10. epiſt. 44 *Solennia vota pro incolumitate tua, quâ publica ſalus continetur, & ſuſcepimus pariter & ſolvimus.* ¶ 6. *Solvere epiſtolam*, eſt, aperire, inciſo lino, quo colligata eſt. Nepos Hannib. cap. 11. Alibi id dicit in Pauſania cap. 4 *vincula epiſtolæ laxare*, & *ſignum demere*, einen Brieff auffbrechen. ¶ 7. *Solvi* quoque dicuntur, qui liberantur veneficio, quo obligati devotique fuerant. Horatius Epod. 5. v. 75

Ah, ah, ſolutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.

Et Epod. 17. ad Canidiam Veneficam v. 45

Et tu (potes nam) ſolve me dementiâ &c.

Vide & ſupra in LIGO: OBLIGO. ¶ 8. Eſt & Medicorum verbum, ut, *Ventrem ſolvere*, id eſt, preſſum atque conſtrictum fluentem reddere. Vide ſupra *Conſtringo* & *Comprimo*. ¶ 9. *Solvere animum*, eſt, relaxare atque remittere, ut, poſita triſtitia, ſe hilarem præbeat. Martialis lib. 9. epigr. 28

Qui ſpectatorem potui feciſſe Catonem,
Solvere qui Curios Fabriciosque gravet.

¶ 10. *Solvere* etiam frangere, debilitare, deſtruere eſt. Celſus lib. 1. c. 1 de coitu: *Rarus corpus extinxit, frequens ſolvit.* ¶ 11. Hinc & pro *mori* ponitur &c. *Mors* enim ſolutio animæ. Seneca epiſt. 10 *Nobis ſolvi, perire eſt*, &c. Petronius: *Quid proderit*, inquit, *hoc tibi, ſi ſoluta inedia fueris: ſic vivam ſepelieris.* Florus lib. 4. c. 2. extremo de Cleopatra loquens: *admotis ad venas ſerpentibus, quaſi ſomno ſoluta eſt.* Statius lib. 5. Silv. 1. v. 222

illam tranquillo fine ſolutam,
Felicemque vocant.

Rutilius Numatianus lib. 1. v. 497.

Non indignemur, mortalia corpora ſolvi,
Cernimus exemplis, oppida poſſe mori.

¶ Solutus, expeditus, liber. frey / loß. Ut, *Solutus à cupiditatibus*, Cic. Agrar. 2. extr. *Solutus jurejurando*, lib. 1. Offic. cap. 13. des Eyds entlediget. *Solutus legibus*, hoc eſt, abſolutus; Cic. pro Rab. poſth. cap. 5. Et Catull. epigr. 32

O quid ſolutis eſt beatius curis?

Oratio ſoluta, non alligata metris; qualis in ſermone & epiſtolis eſt, ſicut Fabius ait. *Solutus amor*, Statius, id eſt, vagus, citra matrimonii legem. *Mercatio facilior & ſolutior eſt*, Cic. 3. fam. epiſt. 5. richtige Rechnung. ¶ *Soluta prædia* Ciceroni orat. de lege Agraria dicuntur, quæ nulli obligata ſunt. Nam *obligatis* opponit. *Soluta*, inquit, *meliore in cauſſa ſunt, quam obligata*, unverpfändete / ſchuldfreye Güter. ¶ *In ſolutum, &c, pro ſoluto dare*, eſt, in creditorem aliquid transferre, ut cedat in liberationem debiti, vide JCtos. ¶ Eſt & *Solutum*, in quo nihil moderati ineſt, & quidvis licet, nihil eſt, quod cohibeat atque adſtringat. Cic. Fam. lib. 1. epiſt. 9 *Si eſſent mihi omnia ſolutiſſima, tamen in Republica non alius eſſem, atque nunc ſum*: wenn mir gleich alles frey ſtünde / ꝛc. Suetonius Auguſto cap. 44 *Spectandi ſolutiſſimum & confuſiſſimum morem correxit ordinavitque.* unordentlich. Livius lib. 27. c. 31 *Quo minus ſuſpectus, eò ſolutior erat.* Idem lib. 2. cap. 3 *In regno libido ſolutior fuerat.* Et Cic. 2. Catil. cap. 12 *Mea lenitas ſi cui ſolutior viſa eſt.* Et de clar. orator. cap. 48 *Rabula ſolutiſſimus in dicendo.* Et Seneca de Conſtant. Sapientis cap. 11 *Ut quisque contemtiſſimus, & ut maxime ludibrio eſt, ita ſolutiſſimæ linguæ eſt.* Ita *ſolutum riſum*, licentem atque immodicum Virgilius dixit l. 2. Georgic. v. 386.

¶ Solute, libere. Cic. de clar. orat. cap. 29 *Solute & ſuaviter dicere.* Comp. *ſolutius.* Lege 14 § 13 Dig. de Religioſ. & ſumt. fun. *ſolutius æquitatem ſequi.*

¶ Solutim, idem. Tertull. de Pallio cap. 5 *Totum molitio pallii eſt operire ſolutim*, hoc eſt, non adſtricte.

¶ Solutio, quæ tam ab obligatione, quam a pecunia aut debito eſt. Cic. 2. offic. cap. 24 *Fides nulla eſſe poteſt, niſi erit neceſſaria ſolutio rerum creditarum*, Bezahlung / Erſtattung.

¶ Solutor. In Gloſſ. Vet. ὀνηγεσίης *Sonnisolutor* vertitur.

¶ Solubilis, e. Prudentius Romano v. 507 *Caro ſolubilis*: & Apotheoſ. v. 514 *Dextra ſolubilis.*

¶ Inſolubilis, e. Ut, *Nodus inſolubilis.* Et *Beneficium inſolubile*, quod penſari non poteſt, Seneca lib. 4. de Beneficiis cap. 12.

¶ Inſolubiliter. Macrobius lib. 1. c. 6 de Somn. Scip. p. 30 *Inſolubiliter vinciuntur.* Et Auguſtinus Civ. Dei lib. 21. cap. 10 *inſolubiliter alligari.*

¶ Solutilis, e: ut, *Navis ſolutilis*, pro ſolubilis, non fideliter conſtructa, cujusmodi navem matri Neronem feciſſe, ut in ea periret, Suetonius ſcribit Vitâ ejus c. 34.

Compoſita:

¶ Abſolvo, abſolvere, perficere eſt, & rei finem imponere, etwas fertig machen / beſchlieſſen / vollbringen / ut, *Abſolvere opus, librum*, &c. Sic Cic. 3. offic. cap. 2 *Nemo pictor eſt inventus, qui Coæ Veneris eam partem, quam Apelles inchoatam reliquit, abſolveret*, Idem ad Attic. lib. 13. ep. 19 *Dialogos confeci, & abſolvi.* Sic *Penſum abſolvere*, Varro lib. 2. de R. R. cap. 2. ſein Tagwerck vollbringen. *Uno abſolvere verbo*, mit einem Wort alles ſagen / Plaut. in Rud. act. 3. ſc. 2. v. 39. ¶ 2. *Abſolvere diem*, id eſt, vitam finire, Avienus periegeſi v. 545. *Abſolvere litem*, id eſt, dirimere. Terentianus Maurus dixit:

Tantam noſtra nequit menſura abſolvere litem.

Martialis lib. 1. epigr. 82

Hæc, quæ pulvere diſſipata, multo
Longæ porticus explicat ruinæ,
En quanto jacet abſoluta caſu?

ABSOLVTA, id eſt, dejecta & ſic finita. ¶ 3. Terent. in Adelph. act. 2. ſc. 4. v. 13 *Ad forum ibo, ut hunc abſolvam*, id eſt, pretio numerato dimittam, einrichten und zufrieden ſtellen. Et, *Hominem iſtum impuriſſimum quamprimum abſolvitote*, werdet jm loß je eher / je beſſer. Similiter *abſolvi anima* dicitur, cum dimittitur corpore. Apulejus lib. 1. de dogmate Platonis: *Animam verò animantium omnium non corpoream eſſe* (ſtatuit) *nec ſane perituram, cum corpore fuerit abſoluta.* Prudentius Romano v. 118

Anima abſoluta vinculo calum petit.

Nimirum quidquid nexum clauſumve, dimittitur liberum, editurve, *abſolvi* dicitur. Idem Chriſtianus ille Flaccus, Prudentius, Hymno Epiphan. de Pharaone loquens, v. 145

Cautum & ſtatutum juſſerat,
Quò non liceret maribus,
Cum pondus alvi abſolverent,
Puerile pignus tollere.

¶ 4. Sed *Abſolvere quem improbitatis*, Cic. 3. Verr. c. 28. *injuriarum*, lib. 2. ad Herenn. c. 13. Subauditur autem *crimine*, vel ſimilis ablativus, ut *pœna*, &c. loßſprechen. Aliquando etiam conſtruitur cum ablativo, & id quidem vel ſine præpoſitione, Liv. lib. 2. cap. 8. pr. *Lata deinde leges, quæ Conſulem regni ſuſpicione abſolverent*: vel cum præpoſitione: *Druſus erat de prævaricatione a Tribunis amrii abſolutus.*

¶ Abſolutus, a, um, adjectiv. i. e. quod perfectiſſimum: ut, *Numeris omnibus abſolutus liber*, Plinius lib. 9. epiſt. 38, quibus ſignificatur, quod eſt perfectum expletumque omnibus numeris & partibus, durchaus vollkommen. ¶ Abſolutior, abſolutius, abſoluriſſimus. Quintilian. lib. 1. cap. 1. extr. *Quo ſit abſolutius os, & expreſſior ſermo.* Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 19 *Exornatio abſolutiſſima.* Et Dialog. de Oratorib. c. 5 *abſolutiſſimus poeta.* Et Macrob. l. 1. de Somn. Scip. c. 11. extr. *abſolutiſſima puritas.*

¶ Inabſolutus, imperfectus. Apulejus lib. 1. de Doctr. Platon. poſt principium: *Initia rerum eſſe tria arbitrabatur Plato: Deum, & Materiam, rerumque Formas, quas Ideas idem vocat, inabſolutas, informes, nullâ ſpecie, nec qualitatis ſignificatione diſtinctas.*

¶ Abſolutè, perfecte: ut, *Abſolute doctus*, Sueton. de Gramm. c. 4. Contrarium, *Doctus mediocriter.* Superl. *Abſolutiſſimè.* Hieronymus Epiſt. 61. ad Pammach. de Joanne Hieroſ. cap. 3 pr. *Si ad ſeptem abſolutiſſime reſpondiſſes.*

¶ Abſolutio, perfectio. Cic. de Finib. lib. 5. c. 14 *Virtus rationis abſolutio definitur.* ¶ 2. Judiciale verbum, loßſprechung. Cic. ad Appium lib. 3. epiſt. 11 *abſolutio majeſtatis.* Et Sueton. Veſp. cap. 16 *Reis abſolutiones venditare.*

¶ Abſolutorius, a, um: ut, *Tabula abſolutoria*, ad abſolutionem pertinens, Sueton. Auguſto cap. 33. *Sententia abſolutoria*, Aſconius in Orat. pro Milone extrema.

¶ Diſſolvere, zertrennen / auffloſen. Cic. de Senect. c. 20 *Opus ipſe ſuum eâdem, quâ coagmentavit, naturâ diſſolvit.* Idem in Oratore cap. ult. *Facilius eſt, apta diſſolvere, quàm diſſipata conjicere.* ¶ 2. *Diſſolvere as alienum*, Cic. 2. Philipp. c. 18. Terentius in Phormione act. 4. ſc. 3. v. 50 *Aliquantulum quæ afferret, qui diſſolverem, quæ debeo*, abzahlen / bezahlen. *Diſſolvere amicitiam*, Cic. pro Roſc. Am. c. 39. Freundſchafft zerreiſſen. ¶ *Diſſolvere ſe*, id eſt, exſolvere à negotiis, ſich loß reiſſen / entledigen. Ter. in Heaut. act. 3. ſc. 1. v. ult. *Diſſolvi me cupio, operam ut tibi darem.*

¶ Diſſolutus, a, um: ut, *Capillus diſſolutus*, id eſt, diſſipatus. ¶ 2. Sed, *Adoleſcens perditus ac diſſolutus*, Cic. ad Attic. lib. 13. epiſt. 48. verdorben und liederlich. Et in offic. lib. 2. c. 28 *Negligere, quid de ſe quisque ſentiat, non ſolum arrogantis eſt, ſed omnino diſſoluti.* Cic. 1. Catilin. c. 2 *Cupio P. C. me eſſe clementem: cupio in tanta Reipublicæ periculis non diſſolutum videri*, id eſt, inertem, ſegnem, remiſſum, mollem, ſui officii immemorem. *Diſſoluti*, qui in ſumma licentia vivunt & luxum ſequuntur, naſſe Brüder / liederliche Geſellen / ἄσωτοι. Cic. in Verr. 5. cap. 56 *Omnium hominum diſſolutiſſimus ſemper fuiſti.* Sic, *Diſſolutiſſimus Liber*, id eſt, Bacchus, apud Arnob. lib. 6. p. 197. Et Seneca præfat. lib. 5. (al. 10.) controverſ. *Libelli diſſolutiores.*

¶ Diſſolute, remiſſe. *Diſſolute rem aliquam conficere*, Cicer. Philipp. 6. principio. liederlich / obenhin. *Minus quidem*, inquit, *res ſebere, quam decuit; non tamen omnino diſſolute confecta eſt.* Et, *jus ſuum diſſolute relinquere*, Cic. pro Cæcin. cap. 36.

¶ Diſſolutio, διάλυσις, Trennung. *Diſſolutio naturæ mors*, Cicer. de finibus lib. 2. c. 31. ¶ 2. Corruptio, licentia, ut *diſſolutio animi, morum*, &c. ¶ 3. Mollities, infirmitas. Seneca de conſtantia ſapientis c. 6. *Tanta eſt tamen animorum diſſolutio & vanitas, ut quidam nihil acerbius* (contumelia) *putent.*

¶ Diſſolutrix. Tertullianus de Anima cap. 42 *Mors diſſolutrix corporis.*

¶ Diſſolubilis, e, Cicer. de nat. Deorum lib. 3. cap. 12 *Mortale, omne*

omne animal & dissolubile est, das leicht von einander kan gesetzt/ gebracht werden. Comparative Augustinus de Genesi ad lit. libro imperfecto cap. 8 *Quoniam cælum firmamentum vocavit, non absurde intelligitur, quidquid infra æthereum cælum est, mutabilius esse & dissolubilius.*

¶ Indissolubilis, e, unauflößlich. Item de Univers. c. 11. *Quoniam orti estis mortales, vos quidem indissolubiles esse non potestis.* Plin. lib. 2. cap. 24 *Indissolubili nodo implicare.*

¶ Exsolvere, ut *Exsolvere aliquem vinculo*, der Bande entledigen/ oder loß machen/ Plaut. Trucul. act. 4. sc. 3. v. 10. ¶ 2. *Exsolvere nodum erroris*, Livius dixit lib. 40. cap. 55, quemadmodum idem Livius dixit *exsolvere religione*, das Gewissen entledigen/ scrupulum adimere, lib. 9. cap. 8. *Exsolvamus*, inquit, *religione populum, si quâ obligabimus.* Et, *Exsolvere as alienum*, & *Exsolvi are alieno*, Plinius lib. 3. epist. 11. der Schuld loß werden. *Exsolvere pœnas pro merito*, Livius lib. 26. cap. 40, id est, dare, Straffe ausstehen/ leiden. *Exsolvere pœnas morte*, mit dem Leben bezahlen/ Tacit. 1. Annal. cap. 10. ¶ 2. Sed *pœna aliquem exsolvere*, Tacit. 14. cap. 12. einen der Straff entledigen/ &, *Exsolvere aliquem solicitudine*, Plin. lib. 1. epist. 22. sub fin. *Exsolvere se suspitione*, Terent. Hecyr. a. 4. sc. 2. v. 23. sich des Verdachts entledigen. *Relaxare se occupationibus, & plane exsolvere*, Cic. 7. fam. ep. 1.

¶ Exsolutio. Tertullianus de Anima cap. 35 *ne in custodiam delegatus ad exsolutionem totius debiti arteris.*

¶ Persolvere, totum solvere, ut, *Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est*, D. Brutus lib. 11. famil. epist. 11. *Persolvere promissum*, Zusage halten. Cic. lib. 3. epist. 9 *Velim reliquum, quod est promissi, mihi persolvas.* Sic, *persolvere gratiam*, Danck abstatten. *Persolvi gratia non potest, nec malo patri.* Quintil. in declamat. 344. Albinovanus ad Liviam v. 369

Vita data est utenda, data est sine fœnore nobis
Mutua, nec certa persolvenda die.

¶ Resolvere, auflösen/ dissolvere. *Nodos manu resolvere*, Plin. lib. 8. cap. 12. *Resolvere literas*, lib. 26. cap. 15. einen Brieff brechen. *Resolvere in pulverem*, Columell. lib. 11. cap. 2. Et Virg. 1. Georg. v. 44 *Zephyro putris se gleba resolvit*, &c. thut sich von einander/ wird durchweicht. *Emptio resolvitur*, der Kauff gehet zurück/ ad nihilum redigitur, Ulpianus Lege 1. Dig. de in diem addictione. *Ego resolvi, manibus bis dinumerabi*, Plaut. Epid. 3. sc. 2. v. 16. ich habe es wieder gut gemacht. *Resolvi* etiam *flumen* dicitur, cum liquefactâ glacie liberum alveum nanciscitur, vel cum exundat. Vide *Flumen*.

¶ Resolutus, ex participio adject. ut, *Resoluta comas*, puella, Tibull. lib. 1. eleg. 3. *Resolutior cinædo*, Martial. lib. 10. epig. 98. mollior, effœminatior, leichtfertiger. Sed meliorem in partem Valer. Maximus accepit lib. 8. cap. 7 de Demosthene: *Fertur ore insertis calculis multum ac diu loqui solitus, quo lacunosum promtius esset & resolutius.* Ubi promtum & expeditum significat.

¶ Resolute, adverb. Tertullianus ad Nation. lib. 1. cap. 19 *Quò facilius rideatis, & resolutiùs decachinnetis.*

¶ Resolutio, ut, *Resolutio lori*, Gellius lib. 17. cap. 9. de scytale Laconica. *Resolutio sophismatis*, Idem lib. 18. cap. 2.

¶ Irresolutus. Ovidius lib. 1. Pont. ep. 2. v. 22 *Arcus vincula semper habens irresoluta*, ein gespanneter Bogen. Et Boethius lib. 3. metro 2 *Stringatque ligans irresoluto*
Singula nexu.

¶ Resolubilis, e, quod resolvi potest. Prudentius Apoth. v. 514

- - - Artificis quia dextra solubilis illud
Cæmentum struxit resolubile.

Et Prudentius Hymno exsequiarum v. 149

Sed dum resolubile corpus
Revocas Deus.

¶ Irresolubilis. Apulejus lib. 2. Doctr. Plat. p. 19 *Ut pares paribus irresolubili nexu jungantur.*

SŌLVS, a, um, solius. Cic. 3. offic. cap. 10 *Utilius visum est solum se regnare, quam cum altero*, das Regiment allein führen. *Solus* cum Genitivo plurali, more Superlativorum. Plinius lib. 9. cap. 51 *Sola piscium* [cartilaginea] *& animal pariunt, & ova concipiunt.* Et, *Solus ex omnibus*, Cic. 3. de Orat. cap. 18. *Sola triginta mina* Terent. Phorm. a. 3. sc. 3. v. 24. Et Cic. ad Attic. lib. 5. epist. 17 *Scævola solus novem menses Asiæ præfuit*, nur neun Monat. ¶ 2. Solus pro uno. Virg. 7. Æn. v. 52

Sola domum, & tantas servabat filia sedes.

Papin. lib. 6. Thebaid. v. 533

- - - - gemini enses ferebant
Herculeum juvenes. Illum Tirynthius olim
Ferre manu solâ - - - - solebat.

¶ 3. Sed *venit meditatus aliunde ex solo loco*, i. e. solitario vel deserto, aus einem heimlichen Winckel/ Terent. in Andr. act. 2. sc. 4. Et in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 85 *Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier in solas terras?* in ein wüst Land. Nepos in Eumene cap. 8 *Sin per sola loca contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum.* SOLA LOCA vocat, quæ paullò ante *loca deserta* appellaverat; ἔρημα, wüste/ abgelegene und unbewohnte Oerter. Ita *mons solus*, Tibull. lib. 1. eleg. 1. v. 60

- - - Et in solo pascere monte pecus.

Manilius lib. 2. v. 12

- - - - Soloque volamus
In cælum currus.

Solum currum dicit, cui nec dux, nec comes ullus. Vid. VVeitz. ad Terent. Phorm. 5. sc. 8, 86. Gifan. Ind. Lucret. ¶ 4. Hinc *solus* ἄγαμος etiam est, der oder die keinen Ehegatten hat/ verlassen ist. Propertius lib. 3. Eclog. 6. v. 23

Gaudet me solam vacuo tabescere lecto.

Seneca Medea v. 119

- - Sedibus solam exteris
Deserere.

Ennodius Hymno B. Mariæ

Cum sola virgo degeret,
Concepit aure filium.

Sola, id est, sine viro, seu monialis. Ennodius enim eorum opinionem secutus videtur, qui persuasi erant, sanctam Salvatoris Matrem voto virginitatis perpetuæ se obstrinxisse. Petrus Blesensis sermone 1. in Adventu Domini: *Duo enim professa est simul* (B. Maria Θεοτόκος) *quæ vel difficile vel impossibile est simul implere: vovit enim virginitatem & simul consensit in conjugem.* Radulphus Ardens Homilia in Annunciat. Virginis: *Cum enim beata virgo promissionibus Angelicis fidem adhiberet, de modo adimpletionis dubitans ait:* QVOMODO FIET ISTVD? QVONIAM VIRVM NON COGNOSCO? *id est, me non cognituram proposui.* Sed meminerunt hujus opinionis vel ipso Ennodio antiquiores: Nyssenus, puta, & Augustinus, ut observat Casaubon. Exerc. 1. ad Apparat. Baronii Sect. 14.

¶ Persolus, gantz allein/ Plautinum verbum in Menæchm. a. 1. sc. 2. n. 46, ubi cocles loquens introducitur: *Oculum effodito persolum mihi*, id est, quem solum & unicum habeo.

¶ Solummodò, ad formam vocis *tantummodo*, sed rarius illo, quippe in omni antiquitate vix apud alium, quam Plinium, repereris, lib. 34. cap. 8. Vide Curas posteriores Cellarii.

¶ Solitarius, ut, *Solitarius homo atque in agro vitam agens*, einsam/ der gern allein lebt/ Cic. offic. lib. 2. c. 11. Idem de amicit. cap. 22 *Natura solitarium nihil amat, semperque ad aliquid tanquam adminiculum annititur.*

¶ Solitudo, desertus locus, eine Wüste/ Einöde. Cæsar lib. 4. Gall. B. cap. 18 *Se in solitudinem ac silvas abdiderant.* Idem lib. 6. cap. 22 *Latissimas circum se, vastatis finibus, solitudines habere.* Hinc proverbii loco *Scytharum solitudines*, apud Curtium lib. 7. cap. 8. n. 24 memorantur. ¶ 2. Infrequentia hominum. Cic. de Clar. orat. c. 63 *Erat ab oratoribus quædam in foro solitudo. Solitudo ante ostium*, für der Thür war kein Mensch zu sehen/ Terent. in Andr. a. 2. sc. 2. v. 25. Et Cic. in 3. Verr. c. 58 *Consulere vobis ac prospicere debemus, ut liberorum nostrorum solitudo, & pueritia quàm firmissimo præsidio munita sit.* ¶ De solitudine notari velim: χρυσοῦν πρᾶγμα ἐρημία, *res aurea solitudo*, ut Amphis dixit, citante Stobæo.

¶ Solitatem vocat Apul. Apolog. p. 288 *Multis servis a se remotu, solitatem delegit.*

¶ Soliferreum, spiculum ex ferro totum, gantz eisern. Livius lib. 34. cap. 14. extr. *Emissis soliferreis falaricuque, gladios strinxerunt.*

¶ Solivăgus, a, um, qui solus vagatur, τῷ *gregatim* contrarium. *Aves solivagæ*, Cicer. in Tuscul. lib. 5. c. 13. *Cælum solivagum & volubile*, Idem de Universitat. cap. 6. der seinen Gang allein hat.

¶ Solo, solare, solum & desertum facere, verwüsten/ öde machen. Stat. 5. Thebaidos v. 148

- - - furor omnibus idem.
Idem animus solare domos.

¶ Usitatius compositum est, *Desolare*, evastare, ut, *desolare agros*, Columell. lib. 1. cap. 3. sub fin. *Desolare urbes*, Statius Theb. 6. v. 914. *Penates desolati*, Idem 2. Silvar. 1. v. 67. *Loca deserta & desolata*, Plin. lib. 10. cap. 12. ¶ 2. Item relinquere, deserere: Tacitus 1. Annal. cap. 30. extr. *Novanus operiendas Tiberii epistolas clamitaverat: mox desolatum aliorum discessione, imminentem necessitatem prævenit.* Et Apulejus Apolog. pag. 333 *Alienare ab ejus animo liberorum caritatem, quo liberius & arctius desolatam mulierem possiderem.* Zeno Veronensis sermone de resurrectione cap. 40 *Hinc uxor viri amissione desolationem ferre non posse testatur.*

¶ Desolatio. Qui hoc vocabulo usi, fere omnes Christiani sunt, nec certo constat, an antiquioribus etiam receptum tritumque fuerit. Unde factum, ut Vossius proscripserit. Vet. Gloss. *Desolatio*, ἐκπίωσις. Adde Zen. Veronens. modo in verbo *Desolare* laudatum.

¶ Desolatorius. Legitur in Onomastico veteri, ubi ἐρημικὸς vertitur: & apud Vulgatum interpretem Psalm. 120. v. 4.

¶ Adsolare idem quod Desolare, sed æque ac simplex *Solare*, perrarum. Tertullianus lib. 1. ad Nation. cap. 10 *Sæpe censores inconsulto populo adsolaverunt*, puta deos peregrinos, eorumque cultum.

SŌLY-

SOLYMI, orum, Σόλυμοι, populi fuerunt Liciæ vicini, quorum Homerus meminit, & a quibus Hierosolymæ urbs celeberrima Judææ, nonnullis condita fuisse putatur.

¶ Solymus, a, um. Ut *Solymæ leges*, id est, Judæorum leges. Juvenalis Sat. 6. v. 543

Interpres legum Solymarum & magna sacerdos.

SOMNVS, ὕπνος, naturalis quies animalis est, quæ fit, cum vapores ex nutrimento exhalant in cerebrum, qui ibi suaviter liquescunt, & defluentes in cerebro obstruunt meatûs sensuum & nervorum motivorum. der Schlaff. Ex veterum doctrinâ, continuis vitæ laboribus ideo Dii interjunxerunt *somnum*, ut otium esset & obliviscerentur curas mortalia. Papinianus 1. Theb. v. 339

— — — jam somnus avarus
Inserpit curis, pronusque per aëra nutat,
Grata laborata referens oblivia vitæ.

Silius Italicus lib. 15. v. 615

Nox somni genitrix mortalia pectora curis
Purgarat.

Perfugium laborum omnium est & solicitudinum, quemadmodum Cicero ait lib. 2. de Divinat. cap. ult. *Mortis imago*, ut idem appellat 1. Tuscul. cap. 38. *Fratrem mortis* Poetæ vocant. Seneca Hercule Furente v. 1065

— — Tuque o domitor,
Somne, laborum, requies animi,
Pars humanæ melior vitæ,
Volucer, matris genus Astræa,
Frater duræ languidæ Mortis &c.

Vide ibi plura in Somni laudem decantata. Sed *mortis frater*, Orpheus etiam & Homerus vocarunt. Virg. in 6 Æneid. v. 278 *Et consanguineus leti sopor.* *Consanguineus* enim frater est, de quo supra. Eleganter autem *Astræa*, id est, Justitiæ, filium somnum facit, quem alii Erebo & Nocte natum tradunt. Justi enim & integri vitæ placidissime dormiunt: nam scelerati & male conscii fere inquietantur. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 5. v. 19 *Hac nocte somnum oculis non vidi meis*, es ist mir kein Schlaff in die Augen kommen. *Capere somnum*, Cicer. ad Attic. lib. 8. ep. 1. *Somno gravari*, Virg. 6. Æneid. v. 520. & *Somnum recuperare*, Sueton. August. cap. 78. wieder zum Schlaff kommen. *Artior nos somnus complectitur*, Idem in Somn. Scip. cap. 1. Ein fester / tieffer Schlaff. Sic *arcte & graviter dormitare*, Idem dixit de nat. Deor. lib. 1. cap. 28. Et Sueton. Augusto cap. 16 *Tam arcto repente somno devinctus.* Sed *Somno gravis*, id est, marcidus, Ovid. 3 Metam. v. 608. noch voller Schlaffs. *Somno torpidus* Livii est lib. 7. cap. 36. dixit. *Somnum in diem extrahere*, biß an den hellen lichten Tag schlaffen / Tacit. de Germ. cap. 22. *Dare se somno*, in Tuscul. lib. 1. cap. 47, sich schlaffen legen. *Somnus obrepit*, Ovid. Epist. Herûs ad Leandrum 19. v. 46. Et, *in somnis*, id est, per noctem, Terent. in Andr. act. 2. sc. 5. v. 19. Plaut. in Mostell. act. 3. sc. 2. v. 8 *Non bonus est homini somnus de prandio.* Silius lib. 3. v. 172

Turpe duci totam somno consumere noctem.

quod ex Homero sumsit, Iliad. B. v. 24

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

¶ 2. Somnus pro torpore atque ignavia tralate ponitur. Tacitus 2. Histor. cap. 11. *Conscius flagitiorum ipsis, qui aderant omnuque Italia, per quam somno & luxu pudendus incesserat.* ¶ 3. Pro torpore, & inertia ponitur. Sallust. Cat. cap. 2. *Multi mortales dediti ventri, atque somno:* quod illa ex somno, propriè dicto, ferè nascitur.

¶ Somnifer, ut, *vis somnifera sativo inest papaveri*, eine Krafft / so den Schlaff bringt. Plin. lib. 18. cap. 25.

¶ Somnificus, ut, *medicamenta somnifica*, id est, somnum conciliantia, Plin. lib. 37. cap. 10.

¶ Somniculosus, pleno somno, seu somnolentus, ut *Senectus somniculosa*, Cic. de Senect. cap. 11. schläffrig.

¶ Somniculosè, schläfferig / adverb. *Somniculosè aliquid agere*, Plaut. in Captivis act. 2. sc. 1. v. 31.

¶ Somniosus, Plin. lib. 28. cap. 19. Sed *somnus* ibi pro *somniosus* alii legunt. Glossæ: ὑπνώδης, *somniosus* & *somniculosus.*

¶ Somnolentus. Solin. cap. 33. de elephanto: *Somnolentum arbor sustinet.* Usus & Apulejus extremo lib. 1. Milesiar. *in verba media somnolentum desinere*, unter dem Reden einschlaffen.

Composita a *Somnus.*

¶ Exsomnis, sine somno, pervigil. quod compositum bis adhibuit Vellejus Paterculus Libro 2. cap. 82 *Vir sane exsomnis, ubi res vigiliam exigeret.* Et cap. 127 de Sejano: *animo exsomni.* Wacker / wachsam.

¶ Insomnis, wacker / ohne Schlaff. *Obrepunt insomnes magis quam pervigiles*, Tacit. Hist. 2. cap. 49. *Noctem insomnem ducere*, Virg. 9. Æneid. v. 167.

¶ Semisomnis & semisomnus, halb voll Schlaff / schlafftrucken. Livius lib. 37. cap. 20 *Sparsos per negligentiam & semisomnes prope adorti sunt.* Quidam hic codices *semnisomnos*, quod V. CL. Jac. Gronovius observavit. Seneca Epist. 122. pr. *Turpis, qui alto sole semnisomnis jacet.* Altera forma in *VS* non semel apud Livium est. Lib. 30. cap. 5. extr. *Multos in ipsis cubilibus semisomnos hausit flamma.* Idem lib. 40. cap. 15 *E convivio & comissationibus prope semisomnus raptus sum.* Et Apulejus lib. 1. Milesi. p. 109. [Pric. p. 11.] *Janitor humi cubitans, & jam nunc semisomnus.* Plaut. Curcul. a. 1. sc. 2. v. 22 *semisomna.*

¶ Somnium, imaginatio est in somno; variè scilicet in cerebro discurrentibus spiritibus, qui sunt cogitationum instrumenta, & efficiunt simulacra, ein Traum. *Somnia* alia sunt *naturalia*, alia *fatalia*, alia *vana* seu *physica*, vulgaria illa nimirum & communia, de quibus Claudianus præfat. de 6. cons. Honorii:

Judicibus lites, auriga somnia cursûs.

Alia *præsagientia*, non tamen divina, pingentia quibusdam quasi allegoriis futuros eventus, alia sunt *divina*, alia denique *diabolica.* Sed hæc ex Physicis petantur itemque ex hujus argumenti libris Aristotelis, Hippocratis, Synesii, Artemidori, qui artem interpretandi somnia acutè, ex ipsis fontibus naturæ tractavit, Judicio Lipsii Cent. 1. Miscell. Epist. 42. *Somnium enarrare*, Cic. 1. Divin. cap. 26. *Somnium interpretatione explicare*, ibidem cap. 20, einen Traum auslegen / quod, *Somnium alicui conjicere*, Plautus dixit Curcul. act. 2. sc. 2. Unde ipsi interpretes somniorum, *conjectores.* ¶ 2. De inani ac vana re: Narrenwerck. Terent. Adelph. act. 2. sc. 1. v. 50 *De argento somnium*, was er vom Gelde gedacht / ist nichts. Idem Phorm. act. 5. sc. 6. v. 35 *Somnium: utin' hæc ignoraret suum patrem!* Alibi *nugas & fabulas* vocat. ¶ 3. Idem Terent. *Somnium* de somnolento & inerte homine dixit, Adelphis a. 3. sc. 4. v. 31

Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es;
Ille futilis, somnium.

Somnium, pro somniculoso, qui vigilans dormit, ut *Scelus*, pro scelesto.

¶ Somnio, somniare, traumen. Rursus Terent. in Andr. act. 5. sc. 6. v. 8 *Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit?* Sic, *Somnia cuncta canum panes, ego somnio piscem.* Theocriti est versus Eidyll. 21, 45

Πᾶσι κύων ἄρτους μαστύλλας, ἰχθὺν κἀγώ.

Eleganter *vigilantes somniare* dicuntur, qui spei votisque suis ita blandiuntur, itaque indulgent, ut jam tenere sibi videantur, quæ cupiunt tantum: quasi somniantes videre se putant, quæ nusquam sunt, & inter quietem agere, vanis imaginibus decepti. Quæ vesania amantes præcipue exercet. Lege Plutarchum Amatorio pag. 759. Pub. Syrus:

Amans, quod suspicatur, vigilans somniat.

Virg. Ecl. 8. extr.

Credimus, an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Quanquam non amatores tantum, sed omnes, qui quid impense & anxie cupiunt, hoc morbo tenentur. Huc respexit Quintilianus lib. 6. cap. 3 *Ut inter alia*, inquit, *animorum & spes inanes & velut somnia quædam vigilantium; ita nos hæ, de quibus loquimur, imagines prosequuntur, & peregrinari, navigare, populos alloqui, divitiarum, quas nondum habemus, usum videamur disponere, nec cogitare, sed facere &c.* Pertinent huc & illi Lucretii versus lib. 3. sub finem:

Tu verò dubitabis & indignabere obire,
Mortua cui vita est, prope jam vivo atque videnti?
Qui somno partem majorem conteris ævi?
Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
Sollicitamque geris cassa formidine mentem &c.

Et apud Plautum Ergasilo parasito, cum lautum epulum juberet instrui, &, unde procederent sumtus, non esset, Hegio ait: *Hic vigilans somniat*, Captiv. act. 4. sc. 2. v. 68.

¶ Somniari, impersonaliter: ut, *Aristoteles somniari plurimum circa æquinoctium vernum & autumnum credit*, Plin. lib. 24. cap. 4.

¶ Somniator, ein Träumer. Tertullianus adv. Gnostic. cap. 2 *Ne audiatis sermonem prophetæ aut somniatoris illius.* Est & apud Vulg. Interpr. Genes. 37, 20.

¶ Insomnium, quicquid per somnum apparere videtur & terret, ein schwerer Traum. Virg. 4. Æneid. v. 9

Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent?

Et Tibullus lib. 3. eleg. 4. principio:

Di meliora ferant, nec sint insomnia vera.

Ac Silius lib. 10. v. 357

Exercent nubidam truculenta insomnia mentem.

¶ Insomniosus, plenus insomniorum. Cato lc. 157. Sed

¶ Insomnia, æ, veteribus vigiliam significavit, & est ex senectutis incommodis unum, der Gebrech / so man nicht schlaffen kan / ἀγρυπνία. Cæcil. apud Nonium: *Consequitur comes insomnia, ea porro insaniam affert.* Sueton. Caligula cap. 50 *Incitabatur insomniâ maxime: neque enim plus, quam tribus nocturnis horis quiescebat &c.* Gellius lib. 6. cap. 4. extr. *Eademque insomniâ cruciatos periisse.*

¶ Levisomnus. Lucret. 5. v. 862

At levisomna canum fido cum pectore corda.

SONCHVS, σόγχος, herba, intybi quædam ſpecies, wilder Haſen-Kohl / oder Gänſe-Diſtel. Matthiolus.

SONS, reus, nocens, ſträfflich / ſchuldig. Cic. 1. offic. cap. 24 *Eſt viri magnanimi, rebus agitatis, punire ſontes, multitudinem conſervare.* Idem 4. fam. epiſt. 13 *Aut etiam ſontibus opitulari poteram.* Sed *Dii ſontes* apud Stat. 5. Theb. v. 610 noxii ſunt & injurioſi. Non enim parcebat ullis conviciis in deos illos nefarios læſa infortuniis gentilitas. Comp. *Sontior.* Eugenius Toletanus epiſcopus carm. 5

Sontior eſt igni, viroſo ſontior angue.

Et Theodulfus lib. 1. v. 299

- - - tribus eſt nam ſontior una.

¶ Sonticus, adjectivum. Ut, *Sonticus morbus*, morbus ſcilicet non vulgaris, ſed tantus, ut reus cogatur apud judicem non comparere. ¶ 2. Comitialem aut letalem quemcunque morbum ita nominant aliqui. Vide in Chiliad. Proverb. *Sontica cauſſa.* Exſtat in legibus 12. tabularum de morbo ſontico hæc lex: *Si judex, vel alter ex litigatoribus morbo ſontico impediatur, dies judicii diffiſus eſto.* Et, *Sontica cauſſa*, apud Tibullum lib. 1. eleg. 9. v. 51, eine rechtmäßige Urſach. Feſtus: SONTICA CAVSSA *dicitur a morbo ſontico: qui, quid gerendum, agere non permittit.* In Epitome Paulli: SONTICVM *juſtum.* Nævius: *Sonticam oportet eſſe cauſſam, quamobrem perdat mulierem.* Vet. Gloſſ. *Sonticus*, ἀληθής.

¶ Inſons, extra culpam, innocens. *Regni crimine inſons*, Livius lib. 4. cap. 15. pr. *Publici conſilii inſons*, Idem lib. 34. cap. 32. Et, *Fraterni ſanguinis inſons*, Ovid. Metamorph. lib. 13. v. 149. Auſonius in Technopægn.

Si bonus eſt, inſons; contrarius & reus eſt ſons.

¶ 2. Qui non nocet. Horat. lib. 2. od. 19. v. 29 *Te vidit inſons Cerberus aureo cornu decorum* &c.

SŎNVS, quicquid auribus percipitur. *Sonus acutus*, Quintil. lib. 2. c. 8, ein heller Laut / Thon / Klang. *Sonus dulcis*, Cic. Somn. Scip. cap. 5. *Gravis ſonus*, Quintil. lib. 2. cap. 8, ein harter Laut. *Sonos aure concipere*, Seneca in Phœniſſ. v. 224, hören. *Lingua ſonos vocis diſtinctos efficit*, Cic. de Natur. Deor. lib. 2. cap. 59. *Inanes ſonos fundere*, Idem in Tuſcul. lib. 5. cap. 26. *Sonos elicere*, einen Laut aus etwas zwingen. *Omnis ſonus per noctem auditior.* Cauſſam reddit non unam Ariſtoteles Problem. lib. 11. cap. 33, quem vide. Differunt autem *ſonus*, *vox*, & *ſermo.* *Sonus* etiam inanimatis corporibus convenit, ut, *ſonus tympani*: *vox* ſolis animalibus, cum non fiat niſi inſtrumentis, quæ animalium propria ſunt: *ſermo* ſolis hominibus, quia hi tum ratione pollent, & ſenſa mentis cum aliis communicant, quæ ſermone fit.

¶ Veteres & *Sonor*, ōris, das Getöſe / dixerunt. Lucretius lib. 6. v. 1183 *- - - plenaque ſonoribus aures*, klingende Ohren. Virg. 7. Æneid. v. 462

- - Magno veluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.

Non ſemel etiam Tacitus uſus eſt, ut, 1. Annal. c. 65 *Cum barbari feſtos epulis lato cantu, aut truci ſonore ſubjecta vallium complerent.* Et lib. 14. cap. 36 *Ut ſpernerent ſonores barbarorum, & inanes minas.* Hinc

¶ Sŏnorĭnus, a, um. Varro Prometheo:

Levi ſomna mens ſonorinas imagines
Affatur, non umbrantur ſomno pupula.

Sonorinæ imagines ſunt, quas alibi *Sonorum imagines* vocat, cum per morbum videmur audire tinnitus & ſonos muſicos. Morbus ipſe κοπώδυναμος vocatur Græcis. Vide Scaligerum ad Catullum.

¶ Sŏnōrus, a, um, grave ſonans. *Sonorum*, das völlig klingt / ſtimmt / lautet / ut, *Sonos citharæ*, Tibull. lib. 3. eleg. 4. v. 69. Et Virg. 1. Æn. v. 53

Luctantes ventos, tempeſtatesque ſonoras
Imperio premit. ſauſend / rauſchend.

¶ Sono, Sonui. Quod a *Sono*, *Sonere* in tertia flexione aſſumptum, de quo poſt paullo dicemus. Nam a *ſono*, ſonare, *ſonavi*, regulariter eſt: & ita Manilius lib. 5. v. 566

Aura per extremos reſonabit flebile ripas.

Tertullianus ad Scapulam cap. 2 *Priſtina quid tonitrua ſonaverint, ſciant qui obduruerunt*, & inde *Sonaturus* apud Horatium eſt lib. 1. Sat. 4. v. 44. Sonare, Sonitum edere, *Nec vox hominem ſonat*, Æneid. 1. v. 328. die Stimme lautet nicht / als eines Menſchen. *Pingue & peregrinum ſonare* dicuntur Poetæ, von ſich unſubtile und frembde oder unbekandte Worte geben / apud Cic. pro Arch. cap. 8. extr. *Hæc duo, verbo inter ſe diſcrepare, re unum ſonare videntur*, Idem 3. off. cap. 21. i. e. eandem vim habent, idem ſignificant. bedeuten einerley. Sed Germaniſmus eſt, quando nonnulli allegationi ſententiæ præmittunt: *qua verba ita ſonant.* Elegantius Latini ſuum *inquit*, &c. innectunt poſt aliquot inchoatæ ſententiæ verba.

¶ Veteres in tertia etiam, ſono, ſonere dixerunt: unde *ſonui* perfectum eſt, de quo ſupra. Lucretius lib. 3. v. 157

Caligare oculos, ſonere aures, ſuccidere artus.

Et lib. eodem v. 887

Scire licet, non ſincerum ſonere, atque ſubeſſe
Cæcum aliquem cordi ſtimulum.

Vide & Nonium.

¶ Sŏnans, ſonantior. Plinius lib. 6. epiſt. 16 *Meatus anima illi gravior & ſonantior eſt*, röcheln / ſchnarchen.

¶ Semisŏnans, ut *Semiſonantes literæ*, Apulejus de Mundo p. 66. halblautende Buchſtaben.

¶ Sonax, idem quod ſonans. Apulejus lib. 4. Mileſ. p. 157 *Hic concha ſonaci leniter buccinat.* Et lib. 8. poſt principium: *Aper dentibus attritu ſonaci ſpumeus.*

¶ Sonabilis, *ſonabile ſiſtrum*, Ovid. 9. Metam. v. 783.

¶ Sŏnitus, us, ſonus vehemens, ein ſtarcker Laut. Plaut. in Trinum. a. 5. ſc. 2. v. 52 *Quis domo tam tumultuoſo ſonitu me excivit ſubito foras?* mit einem ſo ungeſtümmen Ruffen / oder Pochen. *Sonitus flammæ*, i. e. ſtrepitus, Nep. Alcib. c. 10, 5. quemadmodum Curtius lib. 6. c. 6 *Sonabant incendio ſilvæ.*

¶ Sonitare, frequent. Solinus cap. 8. de Italia: *Locrenſium cicada ultra cæteras ſonitant.*

¶ Sonipes, ein Pferd. Virg. Æneidos 4. v. 135

Stat ſonipes, & frena ferox ſpumantia mandit.

¶ Sonivius. Cic. lib. 6. fam. epiſt. 6 *Nec ex tripudiis ſoliſtimis aut ſonivio tibi auguror.* Feſtus Pompejus *Sonivio* interpretatur *ſonanti.* Adde P. Victorium aliosque interpretes Ciceronis, ex quibus intelliges, *Sonivium tripudium* eſſe, cum pullo excidit puls quadrupedive ex ore, ut ex Feſti reliquis verbis conjiciunt & augurantur.

Compoſita a *Sonus* & *Sono*:

¶ Abſonus, abſonum, diſcrepans & quaſi a recto ſono alienum, das unrecht oder übel klingt. Ut, *Vox abſona extra modum atque abſurda*, Cic. 3. de Orat. c. 11. & ejusdem operis lib. 1. cap. 25 *Sunt quidam ita lingua hæſitantes, & ita voce abſoni, ut, etiamſi ingeniis atque arte valeant, tamen in oratorum numerum venire non poſſint.* ¶ 2. Horat. de arte v. 112 *Si dicentis erunt fortunis abſona dicta*, hoc eſt, non convenientia, nicht übereinſtimmen / nicht mit eintreffen / ꝛc. *Abſonum fidei*, id eſt, repugnans, a fide alienum. Liv. 1. c. 15 *Quorum nihil abſonum fidei divinæ originis.*

¶ Abſone, adverb. Apulejus Apolog. p. 276 *abſone & indocte pronunciare.* Gellius lib. 15. cap. 25 *abſurde atque abſone fingere.* Et Arnobius lib. 2. p. 52 *Non eſt tumen abſone ſuſpicatus*, &c.

¶ Adſonare, ſive Aſſonare, *ad ſonum* cujusdam reſpondere. Ovid. 3. Metamorph. v. 587

Planxerunt Dryades, plangentibus aſſonat Echo,

id eſt, ſono quaſi reſpondet. Et Perſ. Satyr. 1. v. 102

- - - repamabilis aſſonat Echo.

¶ Ærisŏnus. Silius lib. 2. v. 93 *æriſona antra*, in quibus Curetes æra pulſabant.

¶ Altiſonus. Juvenalis Satyr. 11. v. 179 *Maronis altiſoni carmina.*

¶ Belliſonus. Paullinus Nolanus 8. Natal. Felicis v. 413, ſive ſub finem carminis:

- - Belliſono venientes flumine pugnas
De noſtris averte locis.

¶ Circumſonus, circum aliquid ſonans. Avienus Phænom. Arat. v. 108 *- - - - Creta ubi flatu*
Tunditur inſanis late circumſona Cauris.

¶ Circumſonare, umherſchallen. Livius lib. 27. cap. 18 *Clamor undique circumſonans.* Et Cic. 3. offic. cap. 2 *Conducere arbitror, talibus aures tuas vocibus undique circumſonare.* Paſſive *circumſonari armis*, Ovid. lib. 5. Triſt. eleg. 3. v. 11. rings umher von nichts als Krieg hören.

¶ Conſonus, a, um, übereinſtimmend / conſonans. Silius lib. 17, 448 *Armorumque habitus noti, & vox conſona linguæ.* Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 16 *Credo Platonem vix putaſſe ſatis conſonum fore, ſi hominem id ætatis in tam longo ſermone diutius retinuiſſet*, id eſt, conveniens, füglich / bequem.

¶ Conſonare, übereinſtimmen / gleichlauten / ut, *Conſonat clamor*, Livius 36. cap. 34. item convenire, übereinkommen. Declam. ſub Ciceronis nomine in Salluſtium: *Conſonat moribus oratio.*

¶ Conſonans, particip. & adjectivum. Seneca Epiſt. 31 *Perfecta virtus æqualitas eſt, per omnia ſibi conſonans*, id eſt, conſtans, ſo nirgend wider ſich ſelbſt iſt. *Litera conſonantes*, apud Grammaticos, nec novos tantum, ſed veteriſſimos etiam. Quintilianus lib. 1. cap. 4 *Conſonantes a vocalibus diſcernere, ipſasque eas in ſemivocalium numerum mutarumque partiri.* Comp. *conſonantior*, id eſt, meliore ſono, apud Cicer. in partit. orat. cap. 5 *Ut alia ſint conſonantiora.*

¶ Conſonanter, unde *conſonantiſſime* apud Vitruvium lib. 6. cap. 1.

¶ Conſonantia, æ, ſubſt. convenientia, conſenſus. Hieronymus de 42 manſionibus, manſione 16. & 22.

¶ Diſſonus, a, um, diſcordans, ut, *Diſſoni clamores*, Livius lib. 21. cap. 33. ein ungleich Geſchrey. *Ora vulgi diſſona*, Lucan. lib. 3. v. 289. Et, *Diſſona ſermone gentes & moribus*, id eſt, diſſe-

differentes, Liv. lib. 1. c. 18. Et, *Dissona ritu barbariei*, Claudian. de conf. Mall. Theodori v. 249.

¶ Dissonare, discrepare, nicht gleich mit einander stimmen. Columella lib. 1. cap. 1 *An universa, quæ majores prodiderunt, hujus temporis cultura respondeant, an aliqua dissonent.*

¶ Dissonantia, discrepantia. Hieronymus de Scriptorib. Ecclesiasticis in Petro: *Propter stili dissonantiam:* & in Paullo: *Epistola quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur propter stili sermonisque dissonantiam.* Et Claud. Mamertus lib. 1. de Statu An. c. 21 *dissonantia contrariorum corporum.*

¶ Doctisŏnus. Sidonius Carm. 15. v. 180 *doctisona artes.* Arator in Act. Apost. cap. 17 de Paulo:

- - - - quem turba profari
Doctisonis mirata modis.

¶ Dulcisŏnus. Sidonius Carm. 6. v. 5

Dulcisonum quatitur fidibus dum pectine murmur.

¶ Exsonare. Petronius Satyr. pag. 64 *Omnia mimico risu exsonuerant.*

¶ Fluctisonus. Silius lib. 12. v. 355

Insula fluctisono circumvallata profundo.

¶ Fluentisonus. Catull. de nupt. Pelei & Thetid. v. 52. Vide *Fluo.*

¶ Hymnisonus. Paullinus Nolanus Carm. 22. quod epithalamium Juliani & Ix est, v. 199

Præcinat hymnisonis cantica sancta choris.

¶ Insŏnus, sine sono, nihil sonans. Apulejus de Mundo p. 66 *Ex literis alia sunt insona, semisonantes aliæ, pars sonantes.* Insonæ, quas vulgus Grammaticorum *mutas* vocat. Onomast. Vet. *Insonus*, ἄφωνος. Sed

¶ Insonare, erschallen / laut werden. Lucan. lib. 1. v. 578

Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantum &c.

¶ Intersonare. Statius Thebaid. 5. v. 344

- - - medius intersonat Orpheus Remigius.

¶ Multisŏnus. Martialis lib. 1. epigr. 54

Multisona ferbet sacer Attide lucus,

id est, philomelæ cantu. Et Statius lib. 3. Silv. 2. v. 103 *multisonum sistrum* dixit.

¶ Persŏnus, durchschallend. Valer. Flaccus lib. 4. v. 418

- - - - & ovanti persona sistro.

¶ Persŏnare, durchschallen / überlaut schallen. Cic. pro Cœlio cap. 20 *Non loquuntur solum, verum etiam personant.* Et in Pison. cap. 10 *Cum domus cantu & cymbalis personaret.* Horatius lib. 1. epist. 1. v. 7

Est mihi purgatam crebro qui personet aurem.

¶ Personanter, est apud Salvianum lib. 6. de Gubern. Dei, ipso principio: sed Rittershusius mavult *personaliter.*

¶ Resŏnus, resonans, sonum repercutiens. ut, *Resona voces* Ovid. 3. Met. v. 496. *Resoni ictus* Val. Flacc. lib. 1. v. 619. die einen Wiederschall von sich geben.

¶ Resonare, erschallen / wieder schallen / einen Laut von sich geben. *Resonat clamoribus æther*, Virg. lib. 4. Æn. 168. Et Cic. de clar. orat. cap. 46 *In vocibus oratorum recinit quiddam & resonat urbanius.* Et, *Resonat theatrum*, Idem ad Q. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 14.

¶ Resonavi pro resonui apud Manil. est. Vide simplex *Sono.*

¶ Resonabilis, ut *resonabilis echo*, Ovid. 3. Metam. v. 358. & Auson. epigram. 99.

¶ Resonantia, der Wiederschall. Vitruvius lib. 5. cap. 3 *ubi non impediatur resonantia.*

¶ Rauciſonus, Vide *Raucus.*

¶ Semisonans, vide supra post *Sonans.*

¶ Semisonarius, Plaut. Aulul. a. 3. sc. 5. v. 42. Alii *semixonarii* legunt. Vide *Zona.*

SŌPĂTER, Σώπατρος, Sopatri aliqua annotavit Stobæus, inter quæ & illud: *σύμφυτον τὸ ἁμαρτάνειν ἀνθρώποις: Homini connitum est peccare.* Vide Svidam & Photium.

SŎPHIA, sapientia. Cic. 1. off. cap. 43 *Princeps omnium virtutum est illa sapientia, quam σοφίαν Græci vocant.* Receptam tamen Latinis quoque hanc vocem Seneca approbat Epist. 89. Veteres Romani quidem, si vocem hanc usurparent Græcanicam, ejus solebant subjicere explicationem. Sic Afranius apud Gell. lib. 13. cap. 8

Usus me genuit, mater peperit memoria;
Sophiam vocant me Graji, vos sapientiam.

Et Ennius in Annalium primo, seu septimo apud Festum in *Sat* ex Scaligeri correctione:

Nec quisquam sophiam, sapientia quæ perhibetur.

Sed id perpetuum non est, cum & sine ἐκγνήσει utantur, ut, factum quoque esse in antiquis togatis, innuit Seneca eadem Epist. 89. qui & titulum hunc adducit inscriptum tumulo Patii Dossennii Atellanarum scriptoris: *Hospes, resiste, & sophiam Dossenni lege.*

¶ Sophus, Sapiens. Lucilius apud Cicer. 2. de Finib. cap. 8

In quo Latine clamores Sophus ille solebat Edere.

Sic Æsopus non semel *Sophus* a Phædro appellatur in Fabulis. Sempronius quoque JCtus Pop. R. *Sophus* appellatus, quo nomine nec ante eum, nec post eum quisquam fuit cognominatus, ut annotat JCtus § 37 de Orig. Juris. Late olim patuit hoc nomen, perinde ac σοφίης. Quemadmodum igitur hæc quamlibet artem significat; ita σοφοὶ dicebantur omnes, qui in qua arte excellerent: Quod ex Platone, Aristotele, Homero & aliis Muretus in primam Ciceronis Tusculanam ostendit.

¶ Sophos in genere neutro acclamationis formula in recitationibus usurpata, quales & illæ, *Euge, bene, belle*, &c. Martial. lib. 6 epigr. 48

Quod tam grande sophos clamet tibi turba togata.

Sidonius Carm. 8. v. 10

Ad nostrum reboat concava Roma sophos.

Et Carm. 1. v. 4

Dissimilibusque modis par cecinere sophos.

Et Carm. 5. sive Majoriani panegyr. v. 7

Personat ergo tuum calo, rure, urbibus, undis,
Exsultans Europa sophos, quod rector haberis.

Hinc & Σοφοκλεῖς dicebantur, qui conducti recitantibus aderant ad τὸ Σοφῶς acclamandum. Vide *Sophocles*, itemque Casaubon. ad Theophrasti characteres p. 118.

¶ Sophicus, σοφικὸς adjectivum. Prosper Aquitanicus de Providentia Dei v. 673

Hic sophicas artes Græcorum & vana secutus
Dogmata.

¶ Sophistes & Sophista, σοφιστὴς: quod nomen initio honorificum & plenum dignationis fuit. Idem enim *Sophista*, qui & *Sophus* dicebatur, h. e. sapientiæ consultus. Euripides:

Μισῶ Σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Sapientem ego odi, qui sibi ipsi non sapit.

De quo versu vide Cicer. lib. 13. ad Famil. Ep. 15. & Lucianum pro mercede conducto pag. 373. Sane constant lectione auctorum, quarumvis artium peritos *Sophistas* appellatos veteribus, *Theologos*, *Medicos*, *JureConsultos*, *Musicos*, *Poetas*; præcipue vero *Philosophos*, quosvis denique *viros graves & sapientes.* ¶ Sed cum Philosophi pompam, gloriam, lucrum magis, quam veritatem sequerentur, *Sophistarum* nomen in odium atque invidiam abiit. Nam qui id facerent, eo appellabantur; qua de causa passim & deridentur & infamantur *Sophistæ*: ut apud Platonem, cum alibi, tum Hippia minore. ¶ Mutavit tamen id rursus, & honestatem induit hæc vox, cum eloquentiæ doctores, dicendique periti & subitis etiam parati, *Sophistæ* dicerentur. Sic *Theon Sophista*, *Aphthonius Sophista* &c. Gellius lib. 17. cap. 5 *Rhetoricus quidam sophista utriusque linguæ callens. Sophistas vero & dicendi facultate & multa præclarorum rerum scientia valere arbitror.* Philostratus de vita Sophistarum in Phavorino: *τὸν φαβωρῖνον τὸν φιλόσοφον, ἐν σοφισταῖς ἐξήνεγκε. Phavorinum Philosophum eloquentia inter Sophistas prædicavit.* Lege eundem & libri ejus exordio. Præcipue Vossium de natura & constitutione Rhetoricæ, cap. 1. & Casaub. notis ad Laert. p. 10.

Platonis: in Gorg. Platonis T. III p. 100

¶ Sophistica, cavillatoria ars, & in captando ac illaqueando occupata. Apulejus lib. 2. de Dogm. Platon. p. 17 plenius vocat *Artem sophisticam.* Nam vere adjectivum est

¶ Sophisticus, a, um, Prudentius Præfat. in Apotheos.

Idcirco mundi stulta delegit Deus,
Ut concidant Sophistica.

¶ Sophisma, spitzfündige Rede. Cic. in Acad. lib. 4. cap. 24 *Contorta & aculeata quædam sophismata:* Sic appellantur fallaces conclusiunculæ. *Cavillationes & captiones* vertit Seneca epist. 55. & 110.

¶ Sophistice, adverbium, Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 17 *Sic sophistice imitata juridicialem statum* &c.

¶ Antisophistes, æ, apud Sueton. Tiberio cap. 11. & de Illustr. Gramm. cap. 9. Sunt autem dicunturque *Antisophistæ*, qui contraria invicem asserunt, ut, si quis paupertatem laudaret, alter reprehenderet, & prædicaret divitias.

SŎPHOCLES, Σοφοκλῆς, ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ κλέος. Apollinis quondam oraculo *sapiens*, quod nominis & Euripidi & Socrati datum, Athenensis patria. Tragicus fuit poeta, *non ignobilis*, ut Quintil. & *divinus*, quemadmodum Cicero eum vocavit. Æqualis fuit Periclis, ejusque in Prætura aliquando collega. Fabulas scripsit 120. de quibus septem hodie exstant: *Ajax flagellifer*, *Electra Oedipus Tyrannus*, *Antigone Oedipus Coloneus*, *Trachinia & Philoctetes.* Ac Oedipum Coloneum quidem scribebat, cum à liberis accusaretur, & postularetur, ut ipsi tanquam ætate desipienti, & negligenti rem interdiceretur bonis. Hanc fabulam igitur cum recitasset Judicibus, quæsivisseque, num desipientis videretur opus? sententiis judicum absolutus est. Cicero Catone Majore, & Valerius Maximus. Mortuus est ex insperato gaudio, accepto de victoria nuntio, cum annum ageret quintum & nonagesimum, quemadmodum Plinius & Valerius testantur. Lucianus autem grano uvæ

ſtrangulatum eum prodidit, quod & Sotadis verſiculus apud Stobæum confirmat: Σοφοκλῆς ῥᾷγα φαγὼν ϛυφυλῆς πτηγὶς πέσσπε. A

¶ Sŏphoclēus. σοφοκλέος. Cic. fam. lib. 16. epiſt. 18 *An pangis aliquid Sophocleum?* hoc eſt, grande, grave, & tale, quale Sophocles? Virg. 8. Eclog. v. 10

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

SOPHRON, Σόφρων, Comicus fuit, cujus Athenæus meminit. Mimos ſcripſit, quorum Ariſtoteles meminit lib. 1. de re Poet. Plato eos tanti fecit, ut non ſolum e Sicilia primus in Græciam inveheret, ſed etiam, cum moreretur, habuerit capiti ſuppoſitos, uti Valer. Max. lib. 8. cap. 6. & Quintil. lib. 1. cap. 17 ſunt auctores.

SŎPOR, ſomnus, ſed ſomno gravior, ein harter und unmäſſiger Schlaff / ſic enim Plin. lib. 21. cap. 18 inter *ſomnum* & *ſoporem* diſcernere videtur. Verba ejus ſunt: *Invenio etiamnum unum junci genus, quod tropicen vocant. Hujus ſemine ſomnum allici, ſed modum ſervandum, ne ſopor fiat.* Ex quibus facile intelligitur *Somnum dici*, qui levet: qui gravet, *ſoporem*. Declam. in Salluſt. *Noli nobis languorem ac ſoporem nimium objicere.* Sic, *Sopor temulentus*, Quintil. lib. 4. cap. 2. ¶ 2. Ita medicamentum ſoporiferum. Corn. Nepos in Dione cap. 2, 5 *Quo ille commotus, ne agendi cum eo eſſet Dioni poteſtas, patri ſoporem medicos dare coegit.* Uſus in eodem ſenſu Frontin. lib. 2. cap. 5. v. 12. ¶ 3. Item ſegnities, torpor. Tacitus 3. Hiſt. c. 76 *Torpere ultra, & polluendam perdendamque Remp. relinquere ſopor & ignavia videretur.*

¶ Soporiferum, quod ſopit, ſeu ſoporem inducit: ut, *Amygdalus hic ineſt ſoporifera*, Schlaffbringend. Et, *Papaver ſoporiferum* Virgil. 4. Æneid. v. 486. *Dona ſoporifera noctis*, Silius lib. 7. v. 287.

¶ Sŭpōro, ſoporare, in ſoporem vel ſomnum dare, *Sopire*, entſchlaffen. Unde eleganti metaphora *dolorem ſoporatum* qui interquieſcit ſedatusque dormit quaſi, Curtius dixit lib. 7. cap. 1. n. 7. *Cæterum recruduit*, inquit, *ſoporatus dolor.* Vet. Gloſſ. κατακρυμένος. Valer. Flaccus lib. 5. v. 333

Namque ſoporatos tacitis in ſedibus artus
Dum premit alta quies.

In ſoporem collocare dixit Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 142. ¶ 2. Item ſopore inficere, ſive vi ſoporifica induere. Virgil. Æn. 5. ſub fin. de ſomno loquens:

Ecce Deus ramum Lethæo rore madentem,
Vique ſoporatum ſtygia ſuper utraque quaſſat
Tempora.

Niſi & ibi *ſaporatum*, id eſt, medicatum legendum, quod in alio Virgilii loco, qui 6. Æn. v. 420 habetur, ut Turnebus contendit. Vide ſupra in *Sapor*. Scribon. Largus compoſ. 180 *Opium mentem ſoporat, ſenſusque abalienat.*

¶ Sŏpōrus, *Nox ſopora* Lucanus lib. 2. v. 236. Schlaffbringend. Quod legitur & apud Stat. 1. Theb. v. 403.

¶ Semiſoporus. Sidonius Carm. 11. v. 60

Semiſopor lebi ſcalpebat lumina penna.

¶ Sōpio, ſopire, ſomnum inducere. Livius lib. 25. cap. 9 *Ex improviſo ad portas ſopitos vigiles in cubilibus ſuis obtruncat.* Sic *ſomno, quiete ſopitus*, in den Schlaff fallen / einſchlaffen. Nepos Dione cap. 2. *Hoc* (ut ſopore ſive medicamento ſoporifero) *ſumto, ſomno ſopitus diem obiit ſupremum.* Virg. 1. Æn. v. 680 *Hunc ego ſopitum ſomno*, &c. *Sopitus vino & epulis.* Livius lib. 8. c. 16 *Ignis ſopitus*, verſcharret / verwahret Feuer. Virg. Æn. 5. v. 743

Impoſitum cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes.

¶ 2. Sopiri & aliquando eſt mente linqui, & omni uſu ac ſenſu corporis ad tempus privari, ut ſopiti ſolent. Livius lib. 1. c. 61 *Populum Tanaquil alloquitur, jubet bono animo eſſe; ſopitum ſuiſſe regem ſubito ictu, ferrum haud alte deſcendiſſe in corpus, jam ad ſe rediiſſe.* Idem lib. 8. c. 6 *Impactus imo ita eſt ſaxo, ut ſopiretur.* Et lib. 42. cap. 15 *Quarum altero* (ſaxo) *caput ictum eſt regi, altero humerus ſopitus.* Item cap. ſequenti: *Deinde ſatellites, ac ſervi concurrunt, tollentes ſopitum vulnere ac nihil ſentientem.* Et hinc ad differentiam videtur Virgilius dixiſſe, *ſomno ſopiri*; quod & *vulnere ſopiri & ſaxo* &c. aliquis poſſit.

¶ Compoſit. Conſopio, conſopire, idem quod ſimplex. Cic. 1. Tuſc. c. 49 *Quid melius, quam in medio vitæ laboribus obdormiſcere, & ita conniventem ſomno conſopiri ſempiterno?*

¶ Inſopitus vide poſt *Reſopire.*

¶ Obſopire. Scrib. Largus Compoſitione 180. *à ſomni tempore prohibere, ne obſopiantur.*

¶ Reſopire. Fulgentius in Continentia Virgiliana p. 156 *Tricerberum mellitis reſopit offulis.*

¶ Inſopitus. Ovid. 7. Metamorph. v. 36

Terrigenasque feros, inſopitumque draconem.

Id eſt, inſomnem, pervigilem. Habet & Lucanus lib. 9 v. 357 de dracone Heſperidum.

¶ Semiſopitus, a, um, ex Livii lib. 25. cap. 39 probant, ubi Gruterus edidit: *Pars ſemiſopitos hoſtes cædunt:* ſed Gronovius ex codicibus MSS. reſtituit *ſemiſomnos.* Idem Ovidio accidit, cui hæc vulgo tribuuntur lib. 1. Amor. eleg. 14

In medio jacuit ſemiſopita toro.

Item Epiſtola Ariadnes 10. v. 10 - - - *Mobi*

Theſea prenſuras ſemiſopita manus.

Ubi nota tertiam contra ceterorum rationem correpte poni: Virgilio enim & ipſi Ovidio prima in *ſopire* producitur. Sane 7. Metam. v. 149 Ovid. ſcribit:

Pervigilem ſupereſt herbis ſopire draconem.

Non autem credendum facile, ſibi ipſum non conſtitiſſe poetam. Scribendum ergo *ſemiſupina*, ut utroque loco Heinſius edidit, & altero manifeſte codices vetuſti præ ſe ferunt. Adi, quem laudavimus, Heinſium.

SŌRA, Σῶρα, Volſcorum oppidum in Campania, Juven. Sat. 3. v. 223 - - - *optima Sora*

Aut Fabraterie domus.

SŌRACTE, neut. & Soractes, is, mons in Faliſcis Apollini ſacer. Horat. 1. Carminum Oda 9.

Vides ut alta ſtet nive candidum Soracte.

¶ Soractinus, ut, *Lapicidinæ Soractinæ*, Vitruvius lib. 2. c. 7.

SORBEO, ſorbere, molle aliquod ore percipere, einſchlupffen / einſuppen / ſchlürffen / ut, *ovum ſorbere*, Plin. lib. 7. c. 53. *Sorbere ſanguinem*, Lucan. lib. 4. v. 315. Et Plautus Moſtell. a. 3. ſc. 2. v. 104 *Simul flare ſorbereque haud facilu facile eſt.* Vide *Flare.* ¶ 2. *Odia ſorbere* dixit per metaphoram Cic. ad Quint. fratr. lib. 3. epiſt. 9. pro ſibi accerſere: ut, *Ejus odia non ſorbeam ſolum, ſed etiam concoquam*, Feindſchafft in ſich freſſen. Idem *Sorbere animo, haurire cogitatione*, in Philippica 11. c. 5.

¶ Sorbitio, ein Träncklein / jus ad ſorbendum præparatum. Perſ. Satyr. 4. pr. de Socrate:

- - - *Sorbitio tollit quem dira cicuta.*

¶ *Sorbitio oryzæ*, eine Reißbrühe. Celſ. lib. 4. c. 7.

¶ Sorbitiuncula, diminutivum, ein Süppgen. Hieronymus Epitaph. Fabiolæ ſive epiſt. 30 *Spumis cadaver ſorbitiunculis irrigabat.* Idem in Vita Hilarionis: *Fiebant ei de farina & comminuto olere ſorbitiuncula.*

¶ Sorbillo, ſorbillare, verbum diminutivum eſt, parum & frequenter ſorbere. Terent. in Adelph. a. 4. ſc. 2. v. 53 *Cyathos ſorbillans paullatim hunc producam diem*, einen Becher nach dem andern einſchlucken. Apulejus lib. 2. Mileſ. p. 121 *Reliquum* [in poculo] *paulatim labellis minuens, ſorbillat dulciter.*

¶ Sorbillum, potio ſorbitioni apta, Plaut. Pœn. act. 1. ſc. 2. v. 185.

¶ Sorbilis, e, ut, *ova ſorbilia*, weiche Eyer / ſo einzuſchlucken ſeyn. Celſus lib. 2. cap. 3.

¶ Abſorbere, verſchlingen / einſchlucken. Plin. de Cleopatra, *Detractum alterum* (unionem) *emerſit, ac liqueſactum abſorbuit*, Lib. 9. cap. 35. In ea cœna (ut & obiter id moneamus) Cleopatra abſumſit centies ſeſtertium, hoc eſt, quinquies centena Caroleorum millia. ¶ 2. Cic. ad res inanimatas etiam tranſtulit: ut, *Hunc quoque abſorbuit æſtus quidam non inſolita adoleſcentibus gloria*, die Brunſt des Ehrgeitzes hat ihn hingeriſſen / de clar. orat. cap. 81.

¶ Deſorbere. Tertullianus extremo lib. de Idololatria: *Vortex ejus ad inferos deſorbet.*

¶ Exſorbeo, exſorbere, ausſchlucken / ausſauffen / exhaurire. Plautus in Epid. a. 2. ſc. 2. v. 5 al. *exſugebo* legunt. *Convertam me in hirudinem, atque horum exſorbebo ſanguinem. Exſorbere ovum*, Plin. lib. 28. cap. 2. ¶ 2. *Exſorbere difficultatem*, metaph. eſt devorare vel ſuperare, Cic. pro L. Mur. cap. 9. Et, *Exſorbere civilem ſanguinem*, Idem in Philippica 2. cap. 29.

¶ Perſorbere, totum ſorbere, Plin. lib. 31. cap. 11. pr. *perſorbentes ſpongiæ.*

¶ Reſorbere, wieder in ſich ſchlucken / zu ſich ziehen. Ovid. in Epiſtola 12. Medeæ v. 125

Quæque vomit totidem fluctus totidemque reſorbet.

SORBVS, arbor, & ſorbum, fructus, *Sorba*, Speierlin / Sporäpffel und Sporbiren / Arlesbeer / fructus ſunt notiſſimi. Martialis lib. 13. epigr. 26

Sorba ſumus, molles nimium durantia ventres,
Aptius hæc puero, quam tibi, poma dabit.

His namque pupuli & pueri demerentur. Vid. Gronov. obſervat. in Script. Eccleſiaſt. c. 19. p. 204. 206.

SORDES, ſordium, nam ſingulari carere, Chariſius & Diomedes pronunciarunt. Et ita Lexicon Cyrilli: ῥύπος, *Sordes: ſingulare non habet.* Sed in ſingulari etiam *ſordes, ſordis*: vel *ſordis ſordi* dici, ex iis, quæ mox adducentur, auctoritatibus abunde patebit. Eo autem nomine quisquiliæ, & quidquid maculat, inquinatque ac fœdat, ſignificatur, allerley Wuſt / Unflat und Unreinigkeit. Hinc *fecem & ſordem* conjungit Cicero, ſed per Metaphoram lib. 1. ad Attic. Epiſt. 13, *Apud bonos iidem ſumus, quos reliquiſti: apud ſordem urbis & fecem multo melius nunc quam reliquiſti.* Plautus Pœnulo act. 1. ſc. 2. v. 101

Viden' tu, pleni oculi ſordium qui erant, jam ſplendent mihi?

N. Imo etiam in medio oculo parum ſordis eſt.

Sic Cicero *Aurium ſordes* dixit 2. de Natura Deorum cap. 57. In ſingulari vero & Horatius lib. 1. Epiſt. 2. v. 53

Auri-

Auriculas cithara (juvant) *collecta sorde dolentes.*

¶ 2. *Sordium* etiam & *sordis* nomine vitium illud appellatur, quod in accipiendis & erogandis pecuniis indecore versatur, cum parcius viliusque & vivit colitque aliquis, aut alia agit, quam fortunarum & dignitatis ratio patitur: idque ut minuat sumtus & parcat pecuniæ; aut eandem parum honeste augeat ac lucrum captet. Quod vitium Græci variis & appellant nominibus & distinguunt. Quam enim illi μικρολογίαν, μικροπρέπειαν & ἀνελευθερίαν & δυσχερείαν, de quibus Aristoteles Ethicorum libris & Theophrastus in Characteribus legendi, vocant; Latini *Sordium* & *Sordis* nomine designant. Nos Filzigkeit appellamus. Opponitur autem ex altera parte *splendori nitorique*; ex altera *luxuriæ & prodigalitati*. Cicer. pro Flacco cap. 3 *Præterea illa, quæ præterundanion sunt: nullum hujus in privatis rebus factum avarum, in re pecuniaria contentionem nullam, in re familiari sordem proferri.* Horat. 2. Serm. Sat. 5. v. 105

- - - - *sepulcrum*
Permissum arbitrio sine sordibus extrue.

B. Hieronymus Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum: *Dicam*, inquit, *appetitas sordes, & in condemnationem vestium sericarum plebejum cultum, & servilia indumenta quæsita? Plus est animam deposuisse, quam cultum; difficilius arrogantia, quam auro caremus ac gemmis. His enim abjectis interdum gloriosis tumemus sordibus; & vendibilem paupertatem populari aura offerimus.* SORDES appellat vilem & pullam & nullo ornatu nitentem vestem, qualis religiosorum erat. Idem lib. 2. Epist. 12. ad Nepotianum de vita Clericorum: *Vestes pullæ aque debita ut candidæ: Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt.* Idem Epist. 9. ejusdem libri, de virando suspecto contubernio: *Dolet sibi prælatum juvenem, non quidem ornatum & vestium sericarum, sed torosulum & in sordibus delicatum.* IN SORDIBVS, id est, in vili servilique habitu, quem *serica induto* opponit: DELICATVM, venusto, decoroque & juvenili corpore, aptum deliciis, appellat. Hinc & squalor reorum incultusque, qui in crine barbaque promissa atque neglecta, in pullis item detritisque vestibus consistebat, SORDIVM nomine appellabatur. Id enim *in sordibus jacere*, Cicero dixit lib. 14. ad Familiar. Epist. 2. Et Quintil. declam. 17 *Non exuo, non depono sordes.* Vide & supra *Reatus & Reus.* ¶ Supra notabamus *sordium* vocabulum & ἀνελευθερίας, i. e. *illiberalitatem* complecti. Eo pertinet illud Taciti 1. cap. 53 *In quibus sordem & avaritiam Fonteji Capitonis adimendis assignandisque militia ordinibus integre mutaverat.* SORDEM enim appellat, quod aliis ademerat ordines, ut posset vendere; aliis vendiderat, ut faceret quæstum, pecuniasque corraderet. Quæ cauponatio turpis, generoso ac liberali animo indigna, servilisque ac sordida est. Similiter pecuniarias corruptiones Judicum (wann sich die Richter aus Geitz bestechen lassen) JCti *sordes* appellant, ut Torrentius ad Domitianum Suetonii cap. 8 observat. Quintilianus lib. 6. cap. 4 *Junius Bassus querente Domitia Bassieni, quod incusans ejus sordes, calceos eam veteres diceret vendere solere:* NON ME HERCVLE, inquit, HOC VNQVAM DIXI, SED EMERE TE SOLERE. Utrumque scilicet illiberale tantaque alienum matrona: & *vendere calceos veteres & emere.* Illud enim avaritiæ sordidæ, captantis turpiter lucrum ex frivolis; alterum sordidæ parsimoniæ, parum decore compendium sumtus facientis in frivolis erat. ¶ De δυσχερείᾳ & ejus parte ἀλουσίᾳ sive illuvie, vide paullo post in *sordibus*. Quanquam luxuriæ contrariæ *sordes* sint, ut supra monitum; tamen in unum eundemque utrumque vitium cadit. Ut cum adulterinas gemmas aliquis per avaritiam & sordes, ut parcat nummis, comparet, & inaurari vasa ærea curet, quibus ostendat se, & splendidus videatur, obtegens animi vitium, quo nomine Galeacium Marium Mediolanensium Ducem Jovianus Pontanus libro de Magnificentia cap. 2 notat. Huc pertinent potentes illi, qui cum luxuriosissime vivant, comites tamen clientesque suos fame propemodum enecant, de quibus Juvenal. Sat. 1. v. 131

- - - - *sed quis censet istas*
Luxuriæ sordes?

Indignabundus exclamat, quem vide. Pertinet huc & illud genus, qui cum luxurientur sordide, gulæ ventrique indulgeant; nihil apud ipsos tamen lautum & elegans & sumtuosum, præter libidines, invenias. Cujusmodi sordide luxuriosum Cicero Pisonem depingit. Vide ipsum Oratione in Pisonem cap. 27. *Simpliciter sordidum* egregie χαρακτηρίζει Plautus in Euclione, Aulularia, pulchreque describit ibidem Servus Strobilus act. 2. sc. 4.

¶ Sorditudo. Plautus Pœnulo act. 5. sc. 2. v. 10 *Absterserunt omnem sorditudinem.* SORDITVDINEM, inquit Nonius, *pro Sorde.*

¶ Sordidus, a, um: Sordibus inquinatus, *immundus illuvie*, ut Terentius loquitur Heaut. act. 2. sc. 2. v. 52. Ita *sordidus infans: Sordida lana*, Ovid. 3. de arte am. v. 222. *Sordida mappa*, Horat. lib. 1. epist. 5. v. 22. B. Hieronymus per translationem lib. 2. Epist. 9 *Nitens cutis sordidum ostendit animum.* Cic. ex Cæcil. in 3. Tuscul. cap. 23 *Sæpe est etiam sub sordido pallioto sapientia.* Et 3. de Legib. cap. 17 *Homo sordidus*, ein Unflath. ¶ 2. avarus, ein Druckpfennig / item, der alles um Geldes willen thut. Cic. de finib. lib. 3 cap. 11 *Quis non odit sordidos, vafros, leves, futiles?* Suetonius Domitiano cap. 8. *Auctor & Tribunis plebis fuit ædilem sordidum repetundarum accusandi, judicesque in eum a Senatu petendi. Ædilem sordidum*, id est, nummarium, id est, nummorum caussa omnia facientem: sive ita administrantem officium, ut non tam diligentiam & fidem probaret reip. quam plurimum sibi ex nundinationibus turpissimis lucraretur: Ita enim paullo ante *Nummarios judices* dixerat, i. e. corrumpi pecunia suetos. Vide ibi Torrentium. ¶ Et quoniam *sordidi*, hoc est, qui parum splendide vivunt, latent obscuri, viles certe contemtique sunt; idcirco *sordidi* sæpe pro obscuris contemtisque & ignobilibus ponuntur. Horatius de Epicuro lib. 1. Carm. od. 28

- - - - *non sordidus auctor*
Naturæ verique.

Non sordidus, id est, clarissimus, illustris. Ita *Cupido sordidus*, i. e. ignobilis, vilis, humilis, apud eundem lib. 2. Ode 16. Nec aliter *Sordida rura* Virgilius dixit Eclog. 2. v. 28. Significat enim rusticam vitam, obscuram contemtamque duci, & neminem eo reddi clarum ac nobilem. Columell. Præfat. libror. de re rustica: *Publice conceptæ & confirmatæ jam vulgaris existimatio, rem rusticam, sordidum opus esse* &c. id est, abjectum ac humile, & parum dignum liberi ac elegantis hominis persona. Martialis lib. 1. epigr. 56

Sordidaque in parvis otia rebus amet.

Sordida otia appellat vitam plebejam atque obscuram, quæ procul ejusmodi negotiis ducitur, quæ famam ac nomen addere queunt. *Leve otium in loco obscuro*, vocat Seneca Tragicus Thyeste v. 395. Nullum nectar ita suave est, atque hi versus. Itaque totum locum adscripsimus: idque cum bono, ut spero, juventutis. Liv. lib. 22. cap. 26 *Loco non humili solum, sed etiam sordido ortus*, unächter und unehrlecher Ankunfft. *Sordida ornatio*, non nitida, Quintil. lib. 8. cap. 3. *Sordidæ voces* Rhetores & Grammatici appellant, quæ sordidiori vulgo, non autem hominibus elegantioribus, in usu sunt. In Laberio *Sordida* pluscula notavit Gellius lib. 16. cap. 7. Adde Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 9. *Sordidi* & *sordium* ipsarum nomine censentur ab Arnobio, Prudentio, & aliis eorum eversoribus etiam gentium Dii. vid. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 9. 10.

¶ Gradibus etiam hoc adjectivum extollitur. *Sordidior caro*, Plin. lib. 16. cap. 6. *Sordidior toga*, Martial. lib. 1. epigr. 164. *Sordidiores repudiare*, Cic. lib. 3. de orat. cap. 32. *Res sordidissima, acetum, pulejum, spongia* &c. Senec. præfat. lib. 3. controvers. Et rursus Cicero Philipp. 1. cap. 7 *Ut quisque sordidissimus videbitur, ita libentissime severitate judicandi sordes suas eluet.*

¶ Sordide, adverb. ut *sordide proconsulatum gerere*, id est, corrupte, avare, filzig und unerbar / Plin. lib. 3. ep. 9. Et, *Sordide concionari*, Cic. ad Attic. lib. 15. ep. 2. zu eigenem Nutz. Suetonius Domitiano c. 9 *Omnes circa se largissimè prosequutus, nihil prius aut acrius monuit, quam ne quid sordide facerent.* Nam cum ab se non una liberalitate locupletati essent, noluit officium in quæstum vendere, ac mundinari. Sic *Sordide agere tutorem*, pro ita agere, sive tutoris administrare partes, ut circumscribatur pupillus, defraudetur per avaritiam & Sordes, Ulpianus dixit Lege 3. D. de suspectis tutoribus. Superl. *Sordidissime per plateas tractus* est, Lampridius de Heliogab. cap. 33.

¶ Sordidulus, diminutivum, ut *Servi sordiduli*, Plaut. Pœnul. 2. 1. sc. 2. v. 58. Et Juvenalis Satyr. 3. v. 149

Si toga sordidula est, & rupta calceus alter
Pelle patet, &c.

¶ Sordeo, sordere, sordidum esse, unflätig seyn / stincken / veracht seyn. Cic. ad Octavium: *Sordebat ei provincia, quam Victor sibi sumserat Cæsar*, war ihm zu gering / zu verächtlich. Sic *sordere suis, & contemni ab iis*, Livius lib. 4. cap. 25. Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 4

Cantare pro campo Tiberino & flumine sordent?

Virgil. eclog. 2. v. 44 *Sordent tibi munera nostra*, du achtest sie unwerth.

¶ Sordescere, unflätig / stinckend / verächtlich werden. Horat. ad librum suum lib. 1. epist. 20. v. 11

Contractatus ubi manibus sordescere vulgi Cœperis.

¶ Exsordescere, Gell. lib. 9. cap. 2. *Nomen Philosophi exsordescit.* wird verächtlich.

¶ Obsordescere. Nonius ex Cæcilio: *Obsorduit ærumna*, id est, obsolevit. Prudent. Apotheos. v. 146

Ne coma fusa humeris fumo obsordescat amaro.

¶ Sordidare, besudeln / verbum, quo usi sunt scriptores non contemnendi, quanquam fere solum participium ament antiquiores, quod mox exhibebimus. Hieronymus Epist. 29 Epitaphio Lucinii Bætisi: *Vitiis sordidamur.* Cyprianus Epist. 52. cap. 6

Alienis

Alienis rumoribus sordidantur. Lactantius extremo lib. de Ira Dei; *Templum cordis non fumo, non pulvere, sed malis cogitationibus sordidatur.* Idem lib. 5. Div. Instit. c. 19. extr. *Mens malis cupiditatibus sordidatur.* Et Sidonius Carmine 23. v. 349

Moto pulvere sordidatur aer.

Et active Augustinus Serm. 244 de Tempore: *toties Dei imaginem sordidamus.*

¶ Sordidatus, a *sordidare, sordidari*, Plaut. in Asin. act. 2. sc. 4. v. 90 *Quanquam ego sum sordidatus, Frugi tamen sum.* id est sordide vestitus. Terent. Heaut. a. 2. sc. 2. v. 56 *Scin hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?* ubi prius ad vestitum, alterum ad squalorem & illuviem corporis pertinet. Nam de utroque paullo ante de eadem ancillula dixerat:

- - - - ea texebat una paninis obsita
Neglecta immunda illuvie.

Quia *pannis obsita*, idcirco *sordidatam* hoc loco: quia *neglecta immundaque illuvie*, eandem itaque hic *Sordidam* appellat. Nam vestis pannacea pauperrimorum hominum habitus. Et sordes ejusmodi vestitum notant. *Sordidatus* igitur quasi sordes indutus: ut *togatus, sagatus*, &c. dicitur. *Sordidata turba*, Livius lib. 45. cap. 28. plebs pullata. *Sordidatissima conscientia*, Sidonius lib. 3. epist. 13 extr. ¶ *Sordidati* vero apud Cicer. rei plerumque sunt & accusati, seu ut rei delati, die angegeben oder verklagt seyn / ut in Verr. act. 4. cap. 25 *Sordidati maxima barba & capillo Romæ biennium fuerunt.* Sic Livius lib. 6. cap. 20 *postquam sordidatum reum viderunt.*

SOREX, soricis, muris quoddam genus est rubeum, brevi cauda, acutæ vocis, eine Spitzmauß. vide *Mus araneus*. *Sorex* ab ὄρυξ deduci videtur, aspiratione in conversâ. ὄρυξ enim Nicandro mus est. Gesn. Ter. in Eunuch. act. 5. sc. 7. extr. *Egomet meo indicio miser quasi sorex hodie perii.* Serenus Samonicus cap. 5 de capillo tingendo:

Si prægnans artus captivi soricis edit,
Dicuntur fœtus vigentia lumina fingi.

¶ Soricinus, ut *Soricina nænia anu*, Plautus Bacchid. act. 4. sc. 8. 48.

¶ *Soriculatam vestem*, id est, varicolorem, Plin. lib. 8. c. 48 dixisse creditur: sed MSS. *fororiculata*, de quo verbo in *Soror*.

SORITES, æ, penult. prod. masc. argumentationis est species; eine gewisse Art zu schlüssen / a σωρὸς *cumulus*, ex uno enim concesso ad conclusionem multa coacervat. Latine ACERVALEM, vel CAVILLATIONEM, vel SYLLOGISMVM, dicere liceat. Cicero 2. de divin. cap. 4 *Quomodo autem MENTIENTEM, quem ψευδόμενον vocant, dissolvas? Aut quemadmodum SORITI resistas? quem, si necesse sit, Latino verbo liceat ACERVALEM appellare, sed nihil opus est*, &c. ACERVALEM SYLLOGISMVM JCtus vertit Lege 77 Dig. de verbor. signif. & Lege 65. Dig. de Reg. Juris. Ubi frustra Alciatus pro σωρίτης, σόφισμα maluit legere. Nam manifeste ex eo refellitur, quod Græcum vocabulum ipse JCtus *Acervalem syllogismum*, Ciceronem secutus fortassean, interpretatus est. Persius etiam ACERVVM dixit Satyr. 5. ipso fine:

Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Ubi Vet. Schol. *Chrysippus Philosophus Stoicus syllogismum σωρείτην vocabit, quem per adjectionem & detractionem ex acervi frumentarii similitudine offendit*, ad quam alludens appellationem ejusque rationem Horatius lib. 2. Epist. 1. v. 46 ait:

- - - - demo unum, demo etiam unum
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi.

Sorites enim fit, cum gradatim & minutatim aliquid aut additur, aut demitur. Quemadmodum addendo granum grano acervum facimus, demendoque destruimus. Cicer. 4. Academic. Quæstion. cap. 16 *Primum quidem hoc reprehendendum; quod captiosissimo genere interrogationis utuntur*, (Stoici) *quod genus minime in Philosophia probari solet; cum aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur. SORITAS hos vocant, qui acervum efficiunt uno addito grano. Vitiosum sane & captiosum genus. Sic enim adscendisti* (vos Stoici) *si tale visum objectum est à Deo dormienti, ut probabile sit, cur non etiam valde verisimile? Cur deinde non, ut difficiliter a vero internoscatur? Deinde, ut ne internoscatur quidem? postremo ut nihil inter hoc & illud interfit? Huc si perveneris, me tibi primum quidque concedente, meum vitium fuerit: sin ipse tua sponte processeris, tuum:* & cetera, quæ plura ibi sequuntur & ad hunc locum pertinent. Primo autem hic observandum, hanc rationem Stoicorum propriam fuisse, quod & inferius cap. 28. extr. & sequenti significat. Et inde Persius laudato loco, *Chrysippi acervum* appellat, id est, Stoicorum. Nam inter primos auctores sectæ Stoicæ Chrysippus fuit. Deinde *interrogationis genus* appellat, quod veteres interrogando disputarent. *Captiosissimum* autem, quia seu male interrogaveris, seu responderis incaute, interrogataque concesseris, in laqueos te facillime indues. Hinc idem Cicero dicto cap. 28 *Lubricum & periculosum locum* SORITAS: & cap. 31 *Tortuosum genus disputandi* appellat. *Vitiosum* dixit præterea, quia legitima argumentandi species haut erat & digna Philosopho, ut ipse significat: in infinitum enim extenditur & terminum non habet, quamvis de inveniendo illo multum laboravit Chrysippus; sed frustra. *Veritas enim finem habet. Nullus terminus falso est. Vitâ cuivis, aliquid extremum est: error immensus*, ait Seneca Epist. 16. Idem Cicero lib. 4. Academ. Quæst. cap. 28. & 29. *Venit ad* SORITAS, (Dialectica Stoicorum) *lubricum sane & periculosum locum, quod modo dicebas esse vitiosum* interrogandi genus. *Quid ergo? Istius vitii num nostra culpa est? Rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, ut ullâ in re statuere possimus, QVATENVS. Nec hoc in acervo tritici solum, unde nomen est; sed nulla omnino in re minutatim interroganti* DIVES, PAVPER: CLARVS, OBSCVRVS: MVLTA, PAVCA: MAGNA, PARVA: LONGA, BREVIA: LATA, ANGVSTA: *quanto, aut addito, aut demto certum, quod respondeamus, non habemus* &c. Inde SORITES inter ἄπορα, sive inexplicabilia, seu quæ solvi non possunt, habetur. Sumemus exemplum ab Horatio, supra laudata Epistol. v. 35. & sequentibus. Quæritur ibi Poeta, quis pro antiquo scriptore habendus sit? num qui ante centum annos deciderit, sive obierit diem? num quis, qui ante centum annos floruerit, musteum recentemque dixerit? Quod si igitur respondeat aliquis, omnino Centenarium pro veteri habendum auctore, ceterum interrogator pergens quærat, quid si uno, altero, tertio, quarto & sic deinceps, die, mense, anno, minor fuerit; non habebit, qui primum dederit, centenarium, nempe antiquum esse scriptorem, quod respondeat, & de eo gradatim minutatimque interrogando, ut Cicero loquitur, redigetur eo, ut cogatur fateri, vel paucissimorum annorum scriptorem pro centenario antiquoque habendum, vel contra centenarium eundem esse atque qui ante paucissimos annos fuerit. Item: si interrogem, divesne sit, qui centum aureos habeat: atque id neget alter: ego vero unum alterumque adjiciam, idque eo usque faciam, donec ad aliquot millia summa perveniat: non habebit, responsum, ubi mutet sententiam. Quamvis enim unus aureus, aut si minutius interroges, unus adjectus quadrans, è paupere divitem non faciat, addendo tamen subinde augendoque quantum, eo excrescit summa, ut, qui possident, pronunciari pauper haud possit, vel fateri necesse est, eundem pauperem & divitem esse, id quod absurdum. Quæ explicanda pluribus paullo existimavimus, quod, quæ vis atque natura ejus *Sophismatis*, quod *Sorites* dixerunt veteres, vulgus Dialecticorum non intelligere satis videtur. Nam longe aliter de eo veteres prodiderunt. Quod Grotius in florum sparsione ad Justinianeum jus in supra citata lege Dig. de verbor. significat. observat. Vide & eruditissimum Casaubon. ad Persium, itemque Laurent. Vallam lib. 3. Disputat. Dialect. cap. 12.

SOROR: *Soror germana* ex iisdem parentibus nata, eine leibliche Schwester. *Dicere Minervam sororem suam*, Cicer. pro dom. sua cap. 34. Græci eas in matrimonio habebant. vid. Rutgers. lib. 1. Var. Lect. cap. 9. Sam. Petit. Comment. ad Leges Attic. lib. 6. p. 44. adde Commentat. ad Nepot. præfat. & ejusd. Cimon. cap. 5, 1. ¶ 2. Apud veteres *Sororis* vocabulum inter blanditias amatorias fuit, sicut & *fratric.* Vide *Frater*. Quamvis autem lascivo amori inserviret ut plurimum; aliquando tamen honesto & sancto indicando adhibebatur. Notum est, Paulum Apostolum ἀδελφὴν, *sororem*, pro uxore dixisse 1. ad Corinth. cap. 9. v. 5. Salvianus etiam Palladiam conjugem suam *sororem* appellat Epist. 4. Non satis tamen probare videntur Arcadius & Honorius AA. L. 19. C. de Episc. & Cleric. Ita enim Palladio P. urb. scribunt: *Eum, qui probabilem sæculo disciplinam agit, decolorari consortio sororiæ appellationis non decet.* Sed Imperatores non tam respiciunt hoc loco conjuges, quam clericos religiososque cœlibes & castitatis voto obstrictos. Qui conjungebantur feminarum consortio haud raro, verbo quidem & haberent vel valetudinis solatia, vel imbecillitatis tutelam; re ipsa, ut affectibus suis obsequerentur. Cujusmodi explicationem B. Hieronymus nobis suppeditat Epist. de vitando suspecto contubernio, quæ lib. 2 nona ipsa est. Pertinet huc & illud ejusdem Hieronymi lib. 2. Epist. 13 *Nobis ego quosdam jam maturioris ætatis libertini generis adolescentibus delectari, & filios quærere spirituales, paullatimque pudore superato filia matrum nomina erumpere in licentiam maritalem.* Has culpas igitur ut honesto prætexerent nomine, *sorores* ac *fratres*, item *matres* & *filios* sese appellabant invicem; quibus vocabulis & in commune se salutabant Christiani; *Sororum & Fratrum* autem, peculiariter conjuges, qui amplexi propositum sublimius mutuo continentiæ voto se obligassent. B. Hieronymus lib. 2. Epist. 10. quæ ad Rusticum est: *Quod ignotus ad ignotum audeo scribere, sanctæ ancillæ Christi Hedibiæ & filiæ meæ, conjugis tuæ Aitemiæ, imo sororis ex conjuge atque conservæ fecit deprecatio:* SORORIS spiritu: CONSERVAE religione: ut ex Lactantio interpretemur lib. 5. cap. 15. Et Salvianus cum Palladiam suam vocaret *sororem*, non tam maritus amplius erat, quam *frater*; cum uterque consensu mutuo jam castitatem vovissent perpetuam, quod satis claret ex ea ipsa Epistola, quam supra laudavimus. Venantius lib. 1 Eleg. in laudem Leontii, Episcopi Burdegalensis, &

Placi-

Placidinæ, ejus olim conjugis, (ut conscriptio carminis habet.) A Sacerdotii vero tempore sororis:

Cogor amore etiam Placidinæ pauca referre:
Quæ tibi tunc conjux, est modo chara soror.

¶ 3. Sed & *Sorores* vocabantur omnia paria & velut cognata invicem, sibique similia. Ita *sorores arbores.* Plinius lib. 13 c. 4 de palmis: *minus speciosa, sed sapore caryotarum sorores, ob hoc Adelphides dictæ*, &c. Et, *Lodices sorores* Martialis dixit lib. 14. ep. 148. Tertullianus de pallio cap. 1. *Sic in proximo soror ejus vestitus vestiebat, & sicubi in Africa Tyrus.* Loquitur de Utica, quam *sororem* Carthaginis vocat: ambæ enim inclitæ, ambo à Phœnicibus conditæ, ambæ maximæ. Sed *Utica* post *Carthaginem* tamen, ut apud Melam & Appianum legimus. ¶ 4. Sorores sæpe absolute Poetarum literis dicuntur Parcæ. Horat. lib. 2. Carm. od. 3

Dum res & ætas, & sororum
Fila trium patiuntur atra.

Ausonius Epist. 12 ἐφυμν.:

Dum res & ætas & sororum
Νήματα τριφύτα πλέκονται.

¶ Sororcula, diminutivum. Plaut. in fragm. B

¶ Sŏrōrius, sororis frater & filius. Sed adjective usitatius est, ut, *Fraterna flagitia, sororius stupru, omni inaudita libidine infamus*, Cic. pro Sestio c. 7.

¶ *Sororium tigillum*, cui tanquam jugo submissus Horatius fuit, expiandæ cædi, quam in sorore patraverat; quodque sacratum Junoni, & semper, si pateretur vitium, refectum fuit. Vide Florum & Livium lib. 1. c. 26.

¶ Sororicīda, ut *fratricida*, Cic. pro dom. sua c. 10.

¶ Sororicidium, Gloss. Vet. *Sororicidium, ἀδελφοκτονία.*

¶ Sororiare, factum verbum apud Plautum: qui mammas virginum *sororiare* dixit, cum tumescentes primum, jam pares, & quasi sorores conspici gaudent. Vide Festum in *Fratrare & Sororiare*, als Schwestern mit einander erwachsen.

¶ *Sororiculata vestis*, apud Plin. lib. 8. cap. 48 in MSS. libris, quanquam incerta vocis tum origo, tum significatio. Vide Harduin. ibidem: & Turneb. lib. 22. cap. 19, & Ferrar. de re vestiar. l. 2. c. 11.

SORS, multa significat: vel fortuitum rei alicujus eventum, einen Zufall / Loß / Losung. Cicero de Divinat. libr. 2. cap. 41 *Quid sors est? idem propemodum, quod micare, quod talos jacere, quod tesseras; quibus in rebus temeritas & casus, non ratio nec consilium valet.* *Sortes* aliæ *politicæ* sunt, quibus hæreditates, legata, donata & similia distribuuntur iis, ad quos pertinent: aliæ *divinæ*, quarum mentio fit in sacris literis; aliæ *divinatoriæ*, C sed a veritate alienæ, commentitiæ & impiæ, Pëucerus. *Sors omnia versat*, Virgil. eclog. 9. v. 5. *Sorte alicui aliquid assignare*, Cic. lib. 11 epist. 20. einem durchs Loß etwas zutheilen. *Conjicere sortem in urnam*, Cælius Ciceroni l. 8. epist. 8. & *conjicere sortem* absolute, Cicer. pro Ligario cap. 7 *Tuberonis sors conjecta ex Scto cum ipse non adesset.* *Tuberonis sors* est Tuberonis nomen, quod conjiciebatur in urnam, cum de provinciis instituerentur sortitio. Solenne autem Romanis fuisse sorte honores dare, ne scil. ambitioni vel inimicitiis locus foret, docet Tac. Hist. 4. c. 8. *Dejicere sortes* Cæsar dixit lib. 1. de B. Civ. cap. 6, quod & *demittere sortem* Suetonio est. Vide infra *Sorticula*. Livius vero ipsas provincias *in sortem conjici* dixit lib. 30. cap. 1. *Tum prætorum provincia in sortem conjecta.* *Ducere sortem*, & *educere*, das Loß ziehen / sein Loß haben. Virg. 6. Æn. v. 22

- - - - stat duclis sortibus urna.

Cicero 4. Verrina cap. 51 *Num quid igitur oportet nisi tres sortes conjici? unam educi?* Ipsi etiam homines *sorte ducti* dicuntur, qui *sorte ducti* ad aliquid destinantur. Virgil. 2. Æneid. v. 105

Lacon ductus Neptuni sorte sacerdos.

Sallustius in fragm. *sorte ductos fusti necat.* Suetonius Claudio cap. 6. *Senatus quoque ut ad numerum sodalium Augustalium sorte ductorum extra ordinem adjiceretur, censuit.* Sed *Exire sors* dicitur, quando ex urna educitur. Cic. ad Attic. lib. 1 epist. 19 *Cum de consularibus mea prima sors exisset.* Et Horat. l. 2. ode 3

Omnes eodem cogimur: omnium
Versatur urna: serius ocyus
Sors exitura, & nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.

¶ 2. Vel locum cujusque seu conditionem ac statum, ein Stand / Amt oder Beruff / ut *Nemo sua sorte contentus est*, ex Horatii verbis, initio Satyrarum, formatum. Idem Epod. 14 *Gaude sorte tua.* Et in Epistolis l. 1. ep. 14. v. 11

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Curt. l. 4. c. 10. n. 26 *calamitatis solatium est, nosse sortem suam.* Horat. l. 4. ode 11

Telephum, quem tu petis, occupavit
Non tua sortis juvenem puella.

Non tua sortis, id est, non loci tui, & tibi imparem, Der es weit höher hat als du. Juven. Sat. 12. v. 25

- - - - quamquam sint cætera sortis Ejusdem,

i. e. ejusdem generis, conditionis. Sueton. Augusto cap. 19. *Nam ne ultima quidem sortis hominum conspiratione & periculo caruit.* Per *ultima sortis homines* servos intelligit. Epitome Liviana lib. 19 *Jussusque dictatorem dicere, C. Glauciam dixit, sortu ultima hominem.* Seneca Epist. 52 *Egregium hoc quoque: sed secundæ sortis.* ¶ 3. Vel necessitatem fatalem, beschertes Glück oder Unglück / ut, *sors aspera, acerba, sors durissima sati*, apud Poetas. Virgil. Æneid. 2. v. 554 *Hic finis Priami fatorum, hic exitus illum Sorte tulit.* ¶ 4. Vel summam aut primam pecuniam, die Haupt-Summa oder Capital. ut: *Feriis & sors & usura.* Plaut. in Mostell. act. 3. scen. 1. vers. 121 *Quatuor quadraginta illi debentur minæ, & sors & fœnus tantum est.* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 2. v. 35 *Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.* Martial. l. 5. epigr. 43

Debitor usuram pariter sortemque negabit.

Zinß und Hauptsumm.

¶ 5. *Sortes* etiam oracula significant. Cicero de divinat. l. 2. c. 33 *Sors illa edita est Crœso:*

Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Horat. de Arte v. 405 *Dicta per carmina sortes.* Et Æneid. 4. vers. 377 *Lycia sortes*, id est oraculum Apollinis Patarei. ¶ 6. Omnes denique res, quæ sorte dividuntur, *sortes* Latinis appellantur. Unde *Sors* & hæreditatem significat. Ex eo *consortes*, inter quos divisa hæreditas non est: *Exsortes*, exhæreditati, de quo Salmasius exercit. Plinianis. Livius libr. 1. cap. 34 *Puero in nullam sortem bonorum nato.* i. e. in nullam partem hæreditatis paternæ. Etiam res promercales *sortes* vocantur; Sueton. Augusto cap. 75 *Solebat & æqualissimarum rerum sortes in convivio venditare.* Ex eo nos: Allerley Sorten. Sic *convivales sortes* dictæ, quæ quisque muneris loco pro sorte sive fortuna sua accepta ex convivio domum referebat. Harum in Historia Augusta fit mentio. Martial. l. 14. epigr. 1

Divitis alternas & pauperis accipe sortes,
Præmia convivæ det sua quisque suo.

Vide ipsum librum, ubi licebit videre exempla harum sortium; totus enim huc pertinet.

¶ Sorticula, *Sorticula in urnam demissa*, Sueton. in Nerone cap. 21.

¶ Sortior, sortiri, sortem facere, ducere, vel per sortem eligere, losen / das Loß werffen. Ita *sortiri judices*, apud Cicer. libr. 2. ad Quint. fratr. epist. 1 per sortem eligere est. Utrumque autem dicimus, *Sortiri aliquam rem*, id est, in sortem conjicere, & *de re aliqua sortiri.* Tacitus 2. Histor. cap. 41 *Dum legiones de ordine agminis sortiuntur.* Suet. Claudio cap. 7 *Sortitus est & de altero consulatu in quartum annum.* Deinde etiam *sortiri est* sorte accipere, sorte habere. Etwas durchs Loß erlangen. Sic *magistratum, provinciam sortiri*, est ducta sorte adipisci. Tacitus Agricol. cap. 42 *Aderat jam annus, quo proconsulatum Asiæ & Africæ sortiretur.* Sed & quæ extra sortem jactam indipiscimur, *sortiri* dicimur. Ita *amicum sortiri*, Horat. l. 1. Sat. 6. v. 53. ¶ Est & disponere, dispensare, ordnen. Virg. 3. Æneid. v. 375

- - - - sic fata Deum Rex
Sortitur, volvitque vices.

Ubi Servius: SORTITVR, *disponit, ordinat: id est, sorte decernit, vel sortitione distribuit.* Similiter usus Horatius est libr. 3. Ode 1

- - - - æqua lege necessitas
Sortitur insignes & imos.
Omne capax movet urna nomen.

Significat enim fatum, sive necessitatem, dominari in omnes, communi hominum sorti omnes subjicere, neque respicere, parvus an magnus aliquis sit, dives an pauper: quippe cum omnes ex æquo morti destinet. Itaque *sortitur*, id est, quasi in sortem mittens communi sorti subjicit.

¶ Sortitio, das Loß-werffen / Losung / ut, *sortitio provinciarum*, Cicer. 3. Philipp. cap. 10. *judicum.* Idem 2. ad Q. fratr. epist. 1. *Sortitione nondum facta communia devorare*, Vid. Chil. *Sortitio est, non præfocatio*, es ist Theilgut / nicht Raubgut. Et Cicer. pro Cluent. cap. 46 *Sortitione in quosdam advertere, ut metus ad omnes, pœna ad paucos pertineat.* Quibus verbis Cicero ad metum alludit antiquum, quo in decimum quemque militem, de improbitate aut seditione suspectum animadvertebatur capitaliter. Livius, Budæus. *Latis tabulis sortitio fit tribuum*, Varro de R. R. l. 3. c. ult.

¶ Sortitor, in Troad. v. 981 Seneca: *Iniqua ferus sortitor urna*, der das Loß wirfft.

¶ Sortilegus, qui per sortes futura prænunciat. Cic. 1. de divin. cap. 58.

¶ Sortito, adverbium, significat sorte vel per sortem: ut, *obsignare sortito*, durchs Loß zufallen / Plaut. in Merc. act. 1. v. 25. Et Horat. Epod. 4. pr.

Lupis & agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est.

Prætores sortito in provincias mittere, Cælius ad Cicer. libr. 7.

familiar. ep. 8. *Sortito in urnam mitti*, Ascon. in Verrin. 2. quæ Proœmium dicitur.

¶ Sortītus, ûs, nomen, idem quod *Sortitio*. Æn. 3. v. 323

- - - - *quæ sortitus non pertulit ullos,*
Nec victoris heri tetigit captiva cubile.

Captivi enim, captivæque per sortem victoribus distribuebantur. Vet. Gloss. κλῆρυχία, *Sortitus*. Item: κλῆρωσις, *Sortitus*.

Composita à *Sors*.

¶ Consors, particeps, theilhafftig / ein Mitgenoß / ut, *Socius & consors laboris*, Cicer. *Consors lucris atque furtis*, Idem in 5. Verr. cap. 66. *Consors publici consilii*, Plin. lib. 8. epist. 14. *Consors periculi*, Seneca in Agamemn. v. 978. *mendicitatis*, Cicer. pro Flacco cap. 15. ¶ Proprie *Consortes* cohæredes, quorum hæreditas nondum divisa. Vet. Gloss. *Consortes*, κοινωνοὶ, σύγκληροι. Vide exercit. Salmas. Eleganter Minutius de Christianis huc respiciens: *ut unius Dei parentis omnes, ut consortes fidei cohæredes.*

¶ Consortium, Gesellschafft / Gemeinschafft. Celsus libr. 7. cap. 27 *Stomacho cum vesica quoddam consortium est.* Et Papinianus Lege 52. §8 Dig. pro socio: *Si inter fratres voluntarium consortium initum fuerit.* Gesellschafft machen / Compagnie auffrichten.

¶ Consortio, onis, Idem. Livius l. 40. c. 8 *Quanam ista societas? qua consortio?* Cic. 3. off. cap. 6. *Dissolvetur omnis humana consortio.*

¶ Dissors, sine participatione. Ovid. l. 2. Amor. eleg. 12. v. 11

- - - - *ab omni milite dissors Gloria.*

hoc est, Duci propria. ¶ 2. Augustinus de Grammatica pag. 93 DISSORS *dicitur dissimilis sortis.* Sic Ovidius Metam. 8. v. 132

Dissortemque utero fœtum tulit.

¶ Exsors, non particeps, ut *Exsors amicitiæ*, Livius l. 23. c. 10. ohne Freundschafft. *Exsors culpæ*, Idem l. 22. c. 44. *Exsors matrimonii*, Plin. l. 5. c. 8. Ehelos. ¶ 2. Sed

Ducunt exsortem Æneæ, quin fulva leonis
Pellis obit totum.

Id est, equum Æneæ, exemtum aliorum sorti, hoc est, optimum & præcipuum, mit dem der andern keines zu vergleichen war / Virg. 8. v. 552.

¶ Subsortior, subsortiri, per sortem in judicis rejecti locum substituere, einen andern Richter an des entsetzten Stelle einsetzen. Cicer. in 2. Verr. cap. 10 *Cum iis judicibus, quos illorum locum subsortitus es, te in consilium iturum putasti.* Idem pro Cluent. cap. 35 *quod ex lege subsortitus judicem non esset.*

¶ Subsortitio, suffectio, substitutio. Cic. pro eodem Cluent. c. 37 *Cum paucos dies ex subsortitione sedisset.* Et Sueton. in Cæs. cap. 41 *Instituit quotannis in demortuorum locum subsortitionem à prætore fieri.* Et rursus Cicero in Verr. 3 sive de Præt. urb. cap. ult. & *subsortitionis* nomine & verbo *subsortiendi* usus est, ubi Asconius consulatur, qui & in proœmium in Verr. pag 48 de hac re accurate commentatus est. *Cum multi*, inquit, *judices cum prætore suo judicaturi essent, necesse fuerat in urnam sortito mitti, ut de pluribus necessarius numerus confici posset. Post urnam, permitti accusatori ac reo, ut ex illo numero rejiciant, quos putaverint sibi aut iniquos, aut ex alia re incommodos sors. Rejectione celebrata in eorum locum, qui rejecti fuerant, subsortiebatur prætor alios, quibus ille judicum legitimus numerus compleretur.*

SŌRY, soreos, σῦρος, flos melanteriæ, grau und schwartz Atrament. Agricola.

SOSPES, itis, salvus, gesund / unbeschädigt / Plaut. in Captiv. act. 4. scen. 2. vers. 93 *Modo in portu Philomelum vivum, sospitem & salvum vidi.* Et, *Navis sospes ab ignibus*, Horat. 1. Carm. od. 37.

¶ Sospita, fœmininum, *sospita Juno*, id est, servatrix, Cic. 1. de divinat. c. 2. Vide *Sispita*.

¶ Sospitālis, qui sospitem facit, Plaut. Pseud. act. 1. scen. 3. v. 18 *qui tibi sospitalis fuit.* Et Macrob. 1. Saturn. c. 17 *sospitalis Deus.* Ammianus l. 18. c. 22 *Vicus sospitalium aquarum lavacris calentibus notus.* warm Bad.

¶ Sospĭto, sospitare, pro incolumem servare. Plaut. in Asin. act. 3. sc. 3. v. 93 *Sis herum tuum factu sospitari:* & Livius l. 1. c. 16 *pacem precibus exposcunt, uti volens propitius suam semper sospitet progeniem.*

¶ Sospitator. Apulejus lib. 9. pag. 218 *Unus ex his, de cælo scilicet mihi missus sospitator.* Et in Apolog. pag. 315 *Æternus animantum sospitator.* In nummo antiquo Getæ imperatoris, Caracallæ fratris, apud Vaillant. Tom. 1. pag. 123 IOVI SOSPITATORI.

¶ Sospitatrix. *Dea sospitatrix*, Idem Apulejus l. 11. p. 261.

¶ Sospitas, atis, prosperitas, incolumitas. Macrobius libr. 1. Saturn. cap. 17. *Auctor publicæ sospitatis:* & paucis interjectis: *Apollinem, id est, Solem, modo sospitatem, modo pestem significantibus cognominibus adoramus.* Adde Symmach. l. 3. epist. 71. & lib. 5. epist. 8.

SOSTRATVS, Cnidius, architectus nobilis, exstruxit turrim illam Ægypti formosissimam, Pharon. Vide Plin. libr. 38 cap. 12. & Lucianum Dial. quomodo sit scribenda historia sub fin.

¶ Apud Juvenal. Sat. 10. v. 178 *Sostratus*, malus Poeta est, velut Scholiastes interpretatur: possit & Declamator aliquis malus eo nomine intelligi.

SOTADĒVM, σωτάδειον, genus carminis Jambici, auctore *Sotade*, qui Cretensis fuit Poeta, cujus fragmenta quædam leguntur apud Stobæum. Erant autem lascivissima Sotadis & impudentissima carmina. Quintil. l. 1. *De Sotadeo præcipiendum quidem est, amoveantur, si fieri potest*, &c. Vid. Farnab. ad Martial. l. 2. Epigr. 86.

¶ Sotadicus, a, um, ut, *versus sotadici*, Plin. l. 5. Epist. 3. Eos, qui iisdem usi, recenset Voss. l. 6. Instit. Orat. p. 482.

SŌTĒR, σωτὴρ, id enim Latinâ literaturâ scripsit Cicer. in 4. Verr. cap. 63, *Eum non solum patronum istius insulæ, sed etiam Sotera inscriptum vides*, &c. *Is enim nimirum Soter, qui salutem dedit.* Hæc ibi Cicero. Nimirum soliti fuerunt Græci cognomen hoc iis tribuere, qui egregie meriti essent de publico, & gentem aliquam vel civitatem ex magno liberassent discrimine, servassentque, de quo & Plutarchus monuit in Coriolano.

¶ Sotēria, orum, σωτήρια, munera, quæ convalescentibus ab amicis mittebantur. Vel potius vota, sive sacrificia, quæ ob principum & amicorum salutem Diis solvebantur, ut abunde ex Statio lib. 1. Silv. 4 constat. Vide & ibi Gevart. & Barth. pag. 112. J. C. Scalig. libr. 3. Poet. cap. 103. Martialis libr. 12 Epigr. 56

Ægrotas uno decies, aut sæpius anno:
Nec tibi sed nobis hoc, Polycarme, nocet.
Nam quoties surgis, soteria poscis amicos:
Sit pudor: ægrota jam, Polycarme, semel.

SPA, vel Spada, vicus, a quo

¶ Spadanæ aquæ in Leodicensi tractu sunt dictæ, fama inclitæ & salutares jam multis, der Matronen. Lipsius Cent. 4. Epist. 3. Add. Baudrand in *Tungrorum Fons.*

SPADIX, σπάδιξ, termes avulsus a palma. ¶ 2. Et color fructus ejus arboris. Gell. l. 2. cap. 25 *Et rutilus & spadix Phœnicei synonyma sunt*, braunroth / Castanienbraun. Virgilius de equis hoc colore insignibus 3. Georg. v. 81

- - - - - *honesti*
Spadices, glaucique, color deterrimus albis.

Servius *Spadices*, *Phœniciatos*, *badios*, sive *balios* interpretatur. *Honesti*, i. e. pulchri, formosi, idque pompis apti. De talibus enim hic agit Poeta. Ita Varro, *Asinos omnibus partibus honestos dixit.* Apulejus de Deo Socratis, cum de bono equo agit: *Sit ad speciem honestus, ad cursum vegetus.* ¶ 3. Est & instrumentum Musicum *spadix*. Quintil. lib. 1. cap. 10 *Psalteria & spadices etiam virginibus probe recusanda.*

¶ Spadiceus, a, um, Castanienbraun.

¶ Spadicarius, qui inficit spadiceo colore, apud Firmicum lib. 3. cap. 7. n. 1.

SPADO, ōnis, eunuchus, ein Verschnittener. Quanquam non semper synonyma sunt Spadō & Eunuchus. Qua de re libet apponere verba Fornerii interpretantis Lege 128. Dig. de V. S. *Spadonum*, inquit, *nomine thlibiæ thlasiæque comprehenduntur, διὰ τῆς πατρίδος* (non à Spada Persarum urbe, *unde primum advectos Stephanus περὶ πόλεων ait*) *id est, convellendo, non quidem de industria, sed ob morbum necessario exsecti: vel natura ob frigus, cœundique imbecillitatem gignere nequeunt, διὰ τὴν φύσιν ἢ πάθος*, Suidas, Theoph. tit. de adopt. *Eunuchi verò seu castrati desinuntur consulto nullaque necessitate impellente mutilati damno virilitatis. Spadones sibi hereditatem arrogando possunt adsciscere: nec enim necessarium (sicut in Eunucho castratove spontaneum) corporis vitium impedimentum affert.* Hæc ille fol. 293. qui fol. seq. fatetur tamen, Spadonum illam & Eunuchorum differentiam non servari perpetuo. Et verba Legis 128. de V. S. hæc sunt: *Spadonum generalis appellatio est. Quo nomine tam hic, qui naturâ spadones sunt, item thlibiæ, thlasiæ: sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur.* Nomen itaque Spadonum non a *Spada*, urbe Persidis, ubi castrationis mos, juxta Stephanum de urbibus, cœpit, (quod Cujacio etiam novum videtur lib. 17. Observ. cap. 24. extr.) sed potius a verbo Græco σπάω deducendum est. A Semiramide autem primum castratos mares quidam prodiderunt: inde id ad Persas translatum. Ammianus lib. 14. cap. 17 *Detestetur memoriam Semiramidis reginæ illius veteris, quæ teneros mares castravit omnium prima.* De utroque Claudianus meminit, in neutram tamen partem pronunciat libr. 1. in Eutrop. v. 339. De ipsa castrandi ratione elegantes versus apud eundem habes eopse lib. vers. 45. & seqq. Mamertinus Panegyr. Juliani cap. 19. extr. *Spadones quoque, quos quasi à consortio humani generis extorres ab utroque sexu aut naturæ origo, aut clades corporis separavit.* Sed quo, *naturæ origo*, dixit? An ergo *Spadones* alii etiam quam qui exsecti? Ita vero: generalius enim nomen est: eosque significat etiam, qui nati sine testibus sunt, imo omnes, qui

qui vel natura, vel morbo, vel arte ac ferro impotentes, & ad procreandum inepti redditi sunt: de quo Ulpianus Lege 128. Dig. de Verb. Signif. & Scaliger patet Exercit. 277. Sect. 3. Spadones Persæ *bagoas* vel *bagoos* vocabant, quos ibidem aliquando regnasse auctor est Plin. lib. 13. cap. 4. Ac *Rugosos spadones*, Horatius dixit Epod. 9. ¶ 2. Et spadones surculi dicuntur, qui nihil adferunt, unfruchtbare Schößlein oder Zweiglein. Columella lib. 3. cap. 10 *Ejusmodi surculos, qui nihil attulerint, spadones appellant, quod non facerent, nisi eos suspicarentur inhabiles frugibus.*

¶ Spadonatus, conditio castratorum. Tertullianus l. 2. de cultu fœm. c. 9 *Se spadonatui adsignant propter regnum Dei tam fortem & utique permissam voluptatem sponte ponentes.*

SPARGANIVM, herba gladioli foliis, sed arctioribus, eine Art Schwertels/ Dioscor. Matth. σπάργανιον.

SPARGO, spargere, est quasi per spatium aliquid agere, streuen/ sprengen. Virgil. Eclog. 3. vers. 40 *Spargite humum foliis.* Et 6. Æneidos v. 635

- - - - - corpusque recenti
Spargit aqua.

Spargere semen, aussäen. ¶ 2. *Herba spargit se in aristas, in brachia ramorum*, Plin. lib. 12. cap. 12 das Kraut brettet sich aus. *Sparserunt sese toto passim campo*, Livius libr. 37. cap. 20, hatten sich zertheilet über das gantze Feld. *Spargi per agros*, Idem lib. 29. cap. 2. extr. *Sparsi per vias*, Idem libr. 9 cap. 23. ¶ 3. *Humerus sparsus capillo*, Horat. lib. 3. Ode 20, 14. *Sparsi capilli*, Propertius lib. 2. eleg. 1. v. 7. *Litera sparsa humanitatis sale*, Cicer. libr. 1. ad Attic. epist. 13, ein höflicher Brieff. *Sparsum auro pallium*, apud Lampridium in Alexandro Severo cap. 41. i. e. auro distinctum seu variegatum. *Sparsum os*, Terent. dixit Heaut. act. 5. scen. 5. vers. 18. Quod *maculosum* Serenus Sammonicus cap. 11. Valerius Maximus lib. 1. cap. 7 *Lentiginosum* appellat. Neque & ipsum vitium, *lentigo*, a lentibus, propter similitudinem vocatur, Serenus Sammonicus Carm. 18

Invida si maculet faciem lentigo decoram.

Os enim in hoc Terentii loco facies sive τρόσωπον est. *Sparsas albo pelles*, i. e. maculis albis variegatas Virgilius dixit Ecl. 2. vers. 41. Erudite igitur vetus interpres in Historia Jacobi Genes. cap. 30. *Oves varias & sparso vellere*, tanquam Synonyma conjunxit. *Spargere maculis*, i. e. variegare Tacitus dixit de Germ. cap. 17.

¶ Sparsior, comp. Plin. l. 16. c. 34 *Selenitis est minor acinus, sparsior racemus.*

¶ Sparsio, Ausstreuung/ Aussprengung. Ut cum *odorati quidam imbres*, ut Antonius Musa apud Senecam patrem appellat, sive liquores per occultos tubos in Amphitheatro in sedentes spectatores spargebantur: vel cum *munuscula varii generis* mittebantur in populum libere diripienda (wann man allerhand ausgetrifft) utrumque enim *sparsio* auctoribus dicitur, Statius l. 1. Silv. 6. v. 65

Jam nostis propioribus sub umbris
Dives sparsio quos agit tumultus?

Agit de Domitiano varii generis missilia, a populo diripienda, per ludos spargente, de quo in Vita Suetonius cap. 4 *Die proximo omne genus missilia sparsit.* Vide Lipsium de Amphitheatro cap. 16. Itemque Gevartium l. 1. Papinianarum lectionum c. 45. Turneb. Advers. l. 3. c. 7. Jul. Cæs. Bulenger. de Imperat. lib. 1. cap. 14. Jos. Scaliger ad Propert. lib. 4. pr. Rhodigin. l. 26. Antiq. Lect. c. 6. Beroald. ad Suetor. Calig. c. 11. Lipsium ad ejusdem Domitian. c. 4. Barth. ad Stat. Silv. p. 150. 156. & supra *Missilia* in *Mitto.*

¶ Sparsim, hin und wieder. Gellius l. 11. c. 2. *Sparsim & interdse ex libro Catonis commeminimus.*

Composita.

¶ Adspergere, besprengen/ ut, *salem adspergere*, mit Saltz besprengen / Plin. lib. 15. cap. 6. *Aspergere aram sanguine*, Cic. libr. 3. Nat. Deor. cap. 36. *Aquam adspergere*, est sensum & vires alicui revocare, animum reddere, einen wieder zu sich selbst bringen. Plaut. in Truc. act. 2. scen. 4. vers. 15 *Adspersit aquam, jam rediit animus.* Cicer. ad Quint. Frat. l. 2. epist. 9 *Jucunditatis plena epistola hoc mihi adspersit molestiæ.* Sic *labeculam alicui adspergere*, einem ein Schandflecklein anhängen/ Idem in Vatin. cap. ult. *Sales orationi adspergere*, Idem in Oratore c. 26.

¶ Adspergo, inis, ut, *Adspergines parietum*, Plin. lib. 22. cap. 21, guttæ sunt illæ, quæ ex humiditate parietibus decidunt, die Tröpfflein/ so von den Wänden und den Dingen/ so da nassen/ fallen. Virg. 3. Æn. vers. 534 *Salsa spumant adspergine cautes.* Prudentius Apotheos. v. 941

- - - omni culparum adspergine liber.

¶ Adsperso, Aspersio, Besprengung. *Adspersio aquæ* Cic. 2. de Leg. cap. 10.

¶ Superadspergere, oben drauff streuen / oder drüber her sprengen. Apicius lib. 7. cap. 6. extr. *Apium viride incisum superadspergis.*

¶ Circumspergere, umher sprengen/ streuen. Columella lib. 11. c. 2. p. 383 *Convenit magnis arboribus quaternos modios stercoris caprini circumspergere.*

¶ Conspergere, Plaut. in Curcul. act. 1. sc. 1. v. 80 *Ubi vino hæc conspersi fores. Lacrymis aliquem conspergere*, Cicer. pro Planc. c. 41. *Hilaritate conspergere scripta sua*, Idem in Academicis l. 1. c. 2. Et de Orat. l. 3. c. 25 *Oratio conspersa quasi verborum sententiarumque floribus.*

¶ Despergere. Silius l. 9. v. 167

In vacuas senior vitam despersérat auras.

Ita meliores libri omnes.

¶ Dispergere, dissipare, hin und wieder zerstreuen/ ausbreiten/ vertheilen/ ut, *Longe lateque bellum dispersum*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 12. Et Terent. in Adelph. act. 5. sc. 2. v. 7 *An tibi malus cerebrum dispergi hoc?* Cic. de Invent. l. 1. c. 21. *Partes rei gestæ dispergere in caussam.*

¶ Dispersio, dissipatio. Augustinus l. 12 Confession. c. 16 *Colligas totum, quod sum, a dispersione & deformitate hac.*

¶ Dispersus, nom. subst. idem. Cic. ad Attic. l. 9. epist. 9 *Dispersi consulum actio de pace sublata est?*

¶ Dispersus, nom. adj. Hin und wieder zertheilet. *In omnes partes dispersa multitudo*, Cæsar. l. 6. c. 33.

¶ Dispersè, adverbium, Cic. in Verr. 2. c. 52. *Illa omitto, quæ dispersè a me multis locis dicentur, ac dicta sunt.* Comp. *dispersius*, Valla usus est l. 4. Elegant. c. 28. pr.

¶ Dispersim, idem. Sueton. in Julio c. 80.

¶ Exspergere, i. e. penitus spargere seu madefacere. Virgilius Æneid. 3. v. 625

- - - - Sanieque exspersa natarent Limina.

Servius: *Hæc vera lectio, i. e. madefacta. Nam si* ASPERSA *dixeris*, (ita vulgo legitur) *id est*, irrorata, *Tapinosis & Hyperbole junguntur.* Nam in ASPERSA esset *Tapinosis*: in NATARE *Hyperbole*: has autem Figuras non bene jungi significat. Sane leviter adspersa seu irrorata natare non possunt: at penitus sparsa & madefacta possunt natare. Adde Voss. Etymolog. in *Spargo.*

¶ Inspergere, in oder an etwas sprengen / adspergere: *Vinum inspergere*, Cicero 2. de Divinat. cap. 16. Et, *Sale aliquid inspergere*, Cato de R. R. cap. 65. Horat. 1. Serm. Satyr. 6. vers. 67

- - - - - Velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos.

¶ Inspersus, ûs, nomen subst. *Corium obsirmatum cineris inspersu*, Apulejus lib. 7. p. 197. Idem l. 9. p. 231 *Coma sordentes inspersu cineris.*

¶ Interspergere. Apulejus l. 5. p. 165 *interspersis rara canitie*, der anfahet graue Haar zu bekommen.

¶ Perspergere, Cicer. de orat. libr. 1. cap. 34. extr. *Lepore, tanquam sale perspergatur omnis oratio*, id est, prorsus adspergatur.

¶ Præspargere, Lucret. lib. 5. vers. 738 *Flora præspergens omnia circum Cuncta coloribus egregiis & odoribus opplet.*

¶ Prospersum, a prospergere. Tacitus l. 15. c. 44. 2 *Hausta aqua templum & simulacrum Deæ prospersum est.*

¶ Respergere, conspergere, Cic. in Verr. 7. c. 38. *Cum prætoris oculos prædonum nequissimi remi respergerent.*

¶ *Manus respersa sanguine*, Idem pro Rosc. Am. c. 24. *Mœnia respersa cruore*, Livius l. 1. c. 48.

¶ Respersio. Cic. l. 2. de divinat. c. 21. *Habes & respersionem pigmentorum.*

¶ Respersus, ûs, nomen. Plin. l. 10. c. 3 *Hæc causa gregatim alibus natandi, quia plures simul non infestantur, respersu pinnarum hostem obcæcantes.*

¶ Superspergere, ut *Sale quæ condiuntur superspergere*, oben überher besprengen/ Cato cap. 34. Et Solinus cap. 27 [al. 40] de Africa: *Gemma viridi colore est, stellis puniceis superspersa.* Et cap. 30 [43] de camelopardali: *candidis maculis superspersa.*

D SPARTA, æ, Σπάρτη, Lacedæmon, urbs Peloponnesi, Lycurgi legibus optime quondam instituta. Mœnibus caruit, sed muri loco civium fuit virtus, quemadmodum ex Agesilai responsione ad quendam, caussam quærentem, quamobrem tanta civitas non esset mœnibus cincta? liquet. Et felix quidem tantispei fuit, dum Lycurgi legibus uteretur: sed cum paulatim transgredi eas cœpisset, in servitutem redacta, quemadmodum Plutarchus tradidit. Quando mœnibus cincta, docet Livius libr. 34. cap. 37, & Justinus libr. 14. cap. 5. Oraculum est: Φεύγεο δὲ Σπάρτη, καί σε περ μεγάλαυχον ἐοῦσαν. id est, *Sparta cavero tibi, quanquam præclara feraris:* apud Pausaniam in Lacon. pag. 89. Gr. Conf. Nic. Cragius de Rep. Lacedæm. ¶ Adagium est apud Cicer. l. 4. ad Attic. epist. 6. *Spartam, quam nactus es, hanc orna.* Σπάρτην ἣν λάχες, τήν τοι κόσμει, hoc est, sorte tua contentus esto, & officium tuum strenue facito. Vide Chiliad. Rursus Cic. ad Attic. l. 1. epist. 20 *Eam, quam mihi dicis obtigisse Σπάρτην, non modo nunquam deseram, sed etiam, si ego ab illa deseror, tamen in mea pristina sententia permanebo.*

¶ *Sparti*, vel *Sparta*, ità dicti illi armati homines ex dentibus draconis nati apud Thebanos; quibus corporis nota, *laniceæ* ingenita. Vid. Barth. apud Stat. Thebaid. libr. 3. pag. 727. & 759. Voss. Instit. Orat. l. 1. p. 68. Joh. Jonsius peculiar. dissert. Spartorum etiam meminit Lactant. l. 3. c. 4.

¶ Spartiatæ, & Spartani, die Lacedämonier. Fuerunt superbo elatoque animo; imperiosi admodum ac injuriosi in socios Græcos ceteros, unde tyrannidis arguit Epaminondas apud Nepotem: & ipse Nepos *imperiosam majestatem* iisdem tribuit in Pelopida. Et eo βραχυλογίαν quoque illorum pertinet. Causa disciplina videtur fuisse: nam duri habiti, ipsi & alios perinde tractabant. Deinde militaris virtus: qua nulli Græcorum ante eos. De quo Plutarchus Pelopida. Cunctatores fuisse, ut magna molientes solent, Livius documento est, libr. 45. cap. 23. Celebratissima ipsorum in perferendis plagis patientia est, cui à teneris assuefiebant. Unde *Laconas plagipatidas* facete Plautus dixit. Petronius: *Tres plagas Spartana nobilitate concoxi.* Vide Cic. Tuscul. 2. Senecam de providentia c. 4, item Tertullianum ad Martyres c. 4. & Apologetici cap. ultimo. Sed de Lacedæmoniorum sive Spartanorum moribus institutisque peculiares libros scripserunt Xenophon & Plutarchus. Vide & Porphyrium περὶ ἀποχῆς l. 4.

SPARTACVS, Σπάρταξ, natione Thrax, miles primùm, hinc latro, deinde gladiator, denique dux gravi bello, militantibus servis, vexavit Romanos, ipsi etiam urbi imminentes. Unde & *acer* Horatio dicitur, Epod. 16. v. 5. Victus a Crasso in primo agmine fortissime dimicans quasi Imperator occisus est, ut Flori de eo verba sunt l. 3. c. 20. Bernegg. ad Suet. August. c. 3. Joh. Friderici ad 4. paradoxum.

SPARTIVM vel *Spartum*, Σπάρτιον herba similis genistæ, sed ab ea tamen diversa (welsche Pfrymen) ex quâ funes & alia fiebant. Plin. l. 19. c. 2.

¶ Sparteus, a, um. *Spartei funes*, Cato cap. 3. quorum Paullinus etiam meminit. Verba vide supra in *Byssus*. Et, *Sparteæ soleæ*, Columell. l. 6. c. 12. Sane cum plura alia ex *Sparto*, tum calceamenta quoque fieri solita Plinius scribit l. 19. cap. 2. Casaubon. ad Sueton. p. 191 observat.

¶ Spartarius campus in Hispania, circa Carthaginem Novam, sparti feracissimus. Strab. l. 3. p. 110. & seq.

¶ *Spartoli*, appellabantur milites, qui Romæ arcendis incendiis agebant vigilias urbisque circumibant partes, quos Augustus instituit, ut ad 3. Histor. Taciti Lipsius primus observavit. Nomen ab aliis militum ipsis inditum per contemtum fuit, vel a funibus quorum multus usus in restinguendis incendiis; vel a calceamentorum genere; vel tunicis sparteis, quibus erant amicti, ut Casaubonus opinatur ad Suetonii Augustum, quem vide. Conf. Bernegg. ad eund. c. 30. Vide.

SPARVM & Sparus, i, jaculi genus est, seu teli rustici, ut ait Servius in illud Virgilii Æneid. 11. v. 682

Agrestesque manus armat sparus, ipse catervis, &c.

Ein Wurff/ Wehr oder Geschoß/ ein Baurspieß. Nepos Epaminonda cap. 9 *Multumque occisis ipsum Epaminondam pugnantem sparo eminus percussum concidere viderunt.* Quod *sparum* hoc loco, hic paullo post *hastile* vocat. *At Epaminondas*, inquit, *tum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse: simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim amissurum*, &c. vid. Marcell. Donat. ad Liv. 39.

SPASMVS, i, (σπασμός) & *Spasma*, atis, convulsio seu rigor nervorum, der Krampff. Plin. l. 22. c. 8.

¶ Spasticus, qui spasmos frequenter patitur, den der Krampff zeucht. Plin. l. 21. c. 19. Et, *nervi spastici*, l. 20. c. 11.

SPATHA, æ, σπάθη, gladii latioris genus, eine breite Kling/ à σπάω, evello, stringo, educo; vel σπαθάω, consumo, minuo, scindo, apud Vegetium & Apulejum sub initium l. 1. Metamorph. & Spartianum in Hadriano c. 10. Itaque recentioris Latinitatis est, hac quidem notione.

¶ Est & instrumentum, quo ea, quæ coquuntur, agitantur & permiscentur, apud Plin. l. 23. c. 7. Rührlöffel. Item instrumentum pharmacopolarum, ein Spathen/ oder Apothecker Scheuffelein: & chirurgorum, quod Celsus describit l. 8. c. 15. ¶ Est & *Spatha* instrumentum textorium, Senecæ Epist. 91. quo Ela coire coguntur & jungi.

SPATHE, es, vel etiam *Spatha*, germen tenerum est palmæ arboris. ¶ 2. Fructusque ejus involucrum, erste Dattelfrucht/ ehe sie blüht. Matthiol. σπάθη.

¶ Spathalium, diminutivum, titulus est carminis apud Martial. lib. 13. *Spathalion cariotarum.*

Aurea porrigitur Jani cariota Calendis,
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

Sunt enim cariotæ palmarum fructus. ¶ Et *spathalium* ornamentum muliebre est in capite, à σπαθάω sive σπαθάλαω, i. e. delicias ago & lascivio, Plinius libr. 13. cap. 25. Weiber-Zierde.

SPATIVM, de loco & tempore dicitur, Raum und Zeit. *Spatium agitandi equus*, Nep. in Eum. cap. 5, 4. *Spatium deliberandi*, ibid. cap. 12, 3. Proprie *stadium* est, quod decurritur. Quin nomen ipsum inde est: Nam τὸ στάδιον Æoles σπάδιον dixerunt, unde Latini, qui multum Æolas imitentur, *Spatium* suum fecerunt, ut Scaliger in Commentar. in catalecta veterum Poetarum observat. Hinc elegantissima metaphora Lucretius lib. 4. v. 1193

- - - - *Spatium decurrere amoris*

dixit. Nepos Eumene: *Verberibus cogebat exultare* (equum) *& calces remittere, qui motu non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret.* Ipsa etiam curricula sive decursus, *spatia* appellantur. Ennius apud Ciceronem de Senectute cap. 5

Sicut fortis equus spatio qui sæpe supremo
Vicit olympia, nunc senio confectus quiescit.

Supremo spatio, id est, ultimo & septimo decursu ad metam, qui faciebat victorem. ¶ Et quia quantum quidque spatii implet, tam magnum etiam est; idcirco *spatium* & magnitudinem rei vel modum significat, die gröſſe oder länge eines Dinges. Gellius l. 1. c. 1 *Facile intellexit modum spatiumque plantæ Herculis.* Sic *lateris spatium: rhombi spatium* Juvenalis dixit Sat. 4. v. 39. Lucanus l. 9. v. 732

Nec tutus spatio est Elephas.

i. e. magnitudine & vastitate corporis. ¶ Sæpe, ut jam supra diximus, de tempore. *Ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. Et, *Spatium deliberandi habere*, Cicer. 1. offic. c. 33. *Spatium vitæ*, pro Arch. c. 11. *Spatium quinque dierum*, Livius l. 1. c. 17. *Biennii*, Cicer. ad Q. frat. ep. 1, cap. 4. Et *Habere spatium ad dicendum*, Cicer. in Verr. 2. extr. *Tempus & spatium dare*, Idem pro Quintio cap. 1. Et Livius l. 8. c. 32 *Orabant, ut ira sua spatium, & consilio tempus daretur.*

¶ Spatiolum, diminut. Pallad. l. 1. c. 38 *Alvearia collocentur, spatiolo inter se patentibus segregata.*

¶ Spatiosus, a, um, amplum. geraum/ weit. *Ædificia spatiosiora ad conventus excipiendos*, Vitruvius l. 6. c. 8. Silius de Luna, Italiæ oppido l. 8. v. 482

Insignis portu, quo non spatiosior alter.

Et Columella lib. 5. cap. 5 *Interordinia neque spatiosiora, quam decem pedum, neque contractiora, quam quatuor.* Plin. in Panég. c. 63 *spatiosissima sedes.* Item de tempore. *Nox spatiosa*, Ovid. Epist. Penelopes v. 9. *Spatiosum tempus*, Idem 1. Amor. 8. v. 81. Neque vero hoc tantum de locis atque temporibus, sed ipsis etiam rebus non raro usurpatur, & magnum vastumque denotat. Ovidius l. 2. de remedio amoris v. 25

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum,
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Idem lib. 2. de Arte v. 645

Omnibus Andromache visa est spatiosior æquo,
Unus qui modicam diceret Hector erat.

Spatiosior æquo, i. e. justo procerior. Virgilius Moreto v. 35

Cruribus exilis spatiosa prodiga planta.

Spatiosa, id est, immodica, grosse breite Füsse. Loquitur de ancilla rustica atque deformi. Etiam vox *spatiosa* dicitur. Quintilianus l. 9. c. 4. *Sublimia spatiosas claraque voces habent*, id est, longiusculas, polysyllabas.

¶ Spatiose, weitläufftig. Ut, *spatiose narrare*, Plin. l. 25. c. 8. Comp. *Spatiosius.* Propert. l. 3. eleg. 19

Tu quoque, qui æstivos spatiosius exigis ignes,
Phœbe, moratura contrahe lucis iter.

¶ Spatior, spatiari, deambulare, sich ergehen / spatziren. Virgilius Æneidos 4. v. 62

Aut ante ora Deûm pingues spatiatur ad aras.

Cic. de opt. gen. orat. c. 3 *Ut palæstrice spatiari in Xysto licet.* Scaliger ad illud Albinovani Eleg. in obitum Mæcenatis:

- - - - *quum jam torsisset habenas*
Protendente die respicientis equi:

Putasti, inquit, *& aliquando legi posse*, respatiantis equi, *hoc est, qui finivit curriculum & spatium suum.* Spatiari *proprie est in stadio currere.* Statius lib. 4. Silv. 7. pr. *Jam diu lato spatiato campo* &c.

¶ Spatiator. Cato apud Festum, qui *erratorem* interpretatur. Macrobius quoque lib. 2. Saturn. cap. 10 *M. Cato*, Inquit, *senatorem non ignobilem Cæcilium spatiatorem & Fescennium vocat.*

¶ Composit. Exspatiari, excurrere, ut, *Longe exspatiari*, weit ausspatziren. Quintil. lib. 2. cap. 10. *Poetica themata juvenibus pertractare permittimus, ut exspatientur & gaudeant materia.*

SPECIES, ab antiquo verbo *Specio* (de quo paullo post) quicquid in oculos sese ingerit & patet adspectui. Was sich sehen läſſet. Virg. 2. Æneid. v. 407

Non tulit hanc speciem furiata mente Chorœbus,

id est, hoc spectaculum, Cassandræ scilicet tractæ crinibus a templo, sublatis nequicquam in cælum oculis, & vincula subeuntis, de quo in præcedentibus exposuerat Poeta. *Misera & flebilis species*, Cicero 11. Philipp. cap. 3. Et Suet. Nero-

ne cap

ne cap. 41 *Cum annotasset insculptum monumento in militem Gallum ab Equite Romano oppressum, trahi crinibus, ad eam speciem exsiluit gaudio.* AD SPECIEM, i. e. imaginem, simulacrum. ¶ 2. Hinc species quod videtur aliquid, quod tamen non est. Cicer. 2. offic. cap. 11 *Speciem boni viri præ se ferre*, dafür angusehen seyn. *Habere speciem humanitatis*, Idem in Tuscul. lib. 4. cap. 14. *Speciem alicujus induere, præbere*, ut *percussoris speciem induit*, Livius lib. 40. cap. 12. *Speciem insidiæ præbet*, Curt. lib. 3. cap. 1. *Specie libertum esse*, Livius lib. 35. cap. 31. dem äusserlichen Schein nach. *Ducis specie utilitatis*, Quintil. libr. 3. cap. 8, den Nutzen ansehen. *In speciem*, dem Schein oder Ansehen nach. Cicer. in Verr. 7. cap. 33 *Præclara classis in speciem, sed inops & infirma* &c. *Per speciem venandi urbe egressi*, Livius lib. 25. cap. 8. quod idem alibi *per caussam* dicit. ¶ 3. Aliquando *species*, non formam simpliciter, sed dignitatem formæ quandam significat. Pomponius Mela, elegantissimus auctor, lib. 2. cap. 2 de Thracia: *Viros benignius* (quam arbores, quas faro pomiferas paullo ante dixerat) *alit: non ad speciem tamen*; id est, formam faciemque insignem. Nam statim sequitur: *Nam illis asper atque indecens habitus est* &c. *Honorem* Tacitus dixit de Germania cap. 5. *Pecorum*, inquit, *fœcunda, sed plerumque improcera, ne armentis quidem suus honor, aut gloria fronti.* Dicit, Germaniam quidem armenta gignere, non ad speciem tamen, hoc est, non forma decoreque spectanda. Juvenalis Sat. 10. v. 310

I nunc, & juvenum specie lætare tui, quem
Majora exspectant discrimina.

¶ 4. Species etiam de apparatu externo dicitur, ex quo vulgus homines æstimat. Tacitus *inania* appellat. Horatius lib. 2. epist. 6. v. 49

Si fortunatum species & gratia præstat.

Fortunatum vocat, qui & in re, & in dignitate est, exempli gratia, *Consul, Prætor*; aut *dives* ac *opulentus*. *Speciem* splendorem appellat, qui in ministeriis & cultu cætero circa tales est. Ita *insignia imperii*, diadema puta & cætera ornamenta imperatoris, *Speciem principatûs* Suetonius dixit Caligula c. 22. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 83

Amissâ specie, raptúque insignibus, ambo
In vultus redière suos.

significat ad privatorum sortem redactos, quibus erepta insignia imperii erant. ¶ 5. *Species* etiam visum est, sive imago seu spectrum: εἴδωλον, *Phasmata, Species nocturna*, Livius l. 26. cap. 19, Gesicht. Horatius de Arte Poët. v. 7

– – – – Velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species.

Suetonius Claudio cap. 1 *Hostem non prius destitit insequi, quam species barbaræ mulieris, humanâ amplior, fluvorem tendere ultra sermonem Latino prohibuisset.* Et cap. 37 ibidem: *Sibi quoque eandem speciem aliquot jam noctibus observari retulit.* Loquitur de somni imagine. Curtius l. 3. cap. 3 *Anxium de instantibus curis agitabant etiam per somnum species imminentium rerum.* Et rursus paullo post: *Ceterum ipse & vatum responso, quod edebatur in vulgus, & specie, qua per somnum erat oblata, admodum lætus* &c. Prudentius Hymno ante somnum, & ipse de somniis loquens:

At qui coinquinatum
Vitiis cor implebit,
Lusus pavore multo
Species videt tremendas.

¶ 6. Species prædicabile, quæ de pluribus numero differentibus prædicatur: ut homo de Socrate, Platone, &c. Et Species dicuntur, in quas genera distribuuntur. Seneca Epistolâ 58 *Omnes tibi exponam, si ante indicavero, esse aliquod Genus, esse & SPECIEM. Nunc enim primum illud genus quærimus, ex quo cætera species suspensa sunt, à quo nascitur omnis divisio, quâ universa comprehensa sunt. Homo species est, ut Aristoteles ait, Equus species est, Canis species. Ergo commune aliquod quærendum est his omnibus vinculum, quod illa complectatur & sub se habeat. Hoc quid est? Animal*, &c. Ergo, quas Græci εἴδεα, Latini *Species* reddiderunt. Quod licet non improbarit Cicero, maluit ipsemet tamen *Formas* appellare. Vide eundem in Topic. cap. 7. Hinc *Species* & *Universalitas*, ut ita dicam, opponuntur. Tacitus de Germania cap. 5 *Terra etsi aliquando specie differt, in universum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda.* Suetonius Augusto cap. 9 *Propositæ vitæ ejus velut summæ partes sigillatim nequæ per tempora, sed per species exsequar. Per tempora exsequi*, est juxta seriem temporis narrare alicujus res, ut quæque hoc vel illo anno, ut insecuti illi alium aliumque sunt, gestum est: *Per species*, est, cum gestorum species ad certa genera redigunturi: ut, cum exponuntur simul, quæ aliquis privatim, quæ publice, quæ juste, quæ temperanter &c. egerit, non observato ordine annorum. Huc pertinet illud Velleji Paterculi: *Facilius cujusque res in unum contracta species, quam divisa temporibus, oculis animisque inhæret.* ¶ 7. Est & Medicorum vocabulum, qui species appellare solent res omnes, ex quibus medicamenta conficiuntur. Marcellus Medicus carmine in libb. suos de medicina v. 20

Descriptas species, & pondera mensurarum. Et v. 42
Adde & aromaticas species, quas mittit Eous.

Hinc Germani vocare solemus Specerey. Palladius Octobri Tit. 14 *Diu agitari curabis, ut specierum vis omne corpus inficiat.* *Res* Plinius vocat. Ut libro 29. cap. 1 *Theriace sit ex rebus externis.* Et rursus: *Mithridaticum antidotum ex rebus LIV componitur.* Similiter *Annonariæ species* JCti, itemque Vegetius libro 3. cap. 3, & alii sequioris ævi scriptores, panem, vinum, acetum, lardum &c. appellitarunt. ¶ Apud Cæsarem 3. de Bello Civili cap. 53 *Speciaria* legas, & huc interpreteris. Sed puto, illum locum mendosum esse, & aliam vocem ibi substituendam.

¶ Specialis, e, peculiare, & quasi proprium, etwas sonderliches für andern Dingen. Ut, *Hoc speciale familiæ illa semper habuit*, Jul. Capitolinus in M. Philosopho c. 17.

¶ Specialiter, cui contrarium est generatim, insonderheit. Columell. libr. 3. cap. 9 extr. *Hactenus de cura eligendi malleoli generatim præcepimus? nunc illud proprie specialiter, ut non solum ex fœcundissima vite, sed etiam ex vitis parte feracissima, semina eligantur.* Apulejus de Mundo pag. 69 *penetrare atque adire specialiter singula.* Comp. *Specialiùs.* Paulinus de S. Felice Natal. 9. v. 146

– – – – cui privato specialiùs astro
Ista dies tantum peperit sine fine patronum.

¶ Speciatim. Cic. post red. in Sen. c. 20 *Legem speciatim de salute mea promulgavit.*

¶ Speciosus, a, um, speciosior, &c. specie præstans, scheinlich/ scheinbarlich. *Justa, magna & speciosa caussa*, Cic. ad Attic. Liv. 1. c. 23 *Vera potius, quàm dictu speciosa, dicenda sunt.* Quibus gemella Curtius habet l. 5. c. 1. *Non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse.* Livius rursus l. 28. c. 40 *Aliorum speciosiora primo adspectu consilia semper visa.* Et Quintil. l. 2. c. 15 *Speciosissimum corpus.* Vellej. Patercul. l. 2. c. 79 *speciosissima classe fabricata.*

¶ Speciose, adverb. ornate, zierlich/ köstlich. Valerius Maximus l. 5. c. 1. n. 6 *Africani humanitas speciose lateque patuit.* Livius l. 34. c. 7 *Equus speciosiùs instratus, quam uxor vestita.* Horat. l. 1. epist. 18. v. 52 *speciosius arma tractet.* Columella l. 2. c. 2 *speciosius ingredi.* Hirtius Bell. Afric. c. 48 *Aciem, quam speciosissime potest, instruxit.* Quintilian. lib. 9. cap. 4 *hasta speciosissime contorta.*

¶ Inspeciosus, a, um, non speciosus. Petronius Fragm. Tragur. p. 68 *Puer non inspeciosus.*

¶ Specimen, exemplum, judicium, eine Probe/ Anzeigung/ Exempel. Ut, *Specimen habuit hæc civitas innocentiæ*, Cicer. in Pison. cap. 39. Idem in 1. Tusculan. lib. 1. cap. 14 *Specimen virtutis capere ex optima quaque natura.* Ac, *Specimen dare, & periculum sui facere*, Idem in 1. Verr. cap. 8. Et, *Dare speciem indolis*, Plin. lib. 2. epist. 7: *Specimen prudentiæ*, Nepos Attico c. 3.

¶ Specio, antiquum verbum, unde composita *Adspicio, Conspicio, Inspicio*, adhuc in usu. Plautus Casina act. 3. scen. 1. vers. 2 *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.* Familiari usu in publica Romanorum divinatione videtur fuisse. Inde enim *Arnspices, Auspices, Extispices* appellati. Varro quoque lib. 5. de Latin. Lingua, & Cicero Philippica 2. c. 32 *Spectionem habere*, pro auspicari dixerunt, quanquam Palatini aliique codices *inspectionem* exhibeant in dicto Ciceronis loco. Vide ibi Gruteri notam. Participium quoque Lege 8 § 11 Dig. de Transaction. *specienda erunt*, supereſt.

¶ Sed *Specto*, frequentativum, in usu mansit cum compositis. Terent. in Eunuch. act. 5. scen. 6. v. 18 *Here, ne me spectes*, (darfſt mich nicht ansehen) *me impulsore hæc non facit.* Et *Spectare fabulas*, Plaut. prolog. Casin. v. 6. *Visere & spectare aliquid*, besichtigen und besehen/ Cicero Tusculan. 1. cap. 19. ¶ 2. *Animum alterius ex suo spectare*, Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 21. Et, *Vitam alicujus non ex oratione, sed moribus spectare*, hoc est, judicare, æstimare, prüfen/ urtheilen ꝛc. Declamator in Sallust. ¶ 3. *Aurum spectatur in ignibus*, id est, exploratur, Ovid. l. 3. Trist. eleg. 4. v. 25. Et Lucretius l. 3. v. 55

– – – in dubiis hominem spectare periclis
Convenit, adversisque in rebus noscere qui sit.

Vid. Barth. ad Script. Venat. p. 61. & 190. ¶ 4. *Si ad bitulam spectes*, Virgil. eclog. 3. vers. 48. *Ad suam gloriam spectare*, Cicer. pro Sext. cap. 16. Et, *Juvenes magna spectare, & ad recti studia contendere debent*, Idem in offic. libr. 2. cap. 13. &c. In his *Spectare* est cogitare, agitare, curare. Nam quæ curæ nobis sunt, in ea intendimus oculos. Cæsar libro 3. de B. C. cap. 75 *Sed eadem spectans, si in itinere impeditos & præteritos deprehendere posset, exercitum è castris reduxit.* Nepos in Themistocle cap. 7. n. 6. & in Attico cap. 10. n. 1 verbo *intueri* similiter utitur. ¶ Horatius pro suspicere, admirari ac revereri posuit lib. 1. epist. 16. v. 57

Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne tribunal.

¶ 5. Sed, *spectat Græciam*, id est, tendit in Græciam. *Spectat orientem*, Plin. libr. 6. cap. 17, id est, vergit in orientem, liegt nach Griechenland zu/ liegt gegen Morgen / oder Morgen werts. Et, *Ineæ partes, quæ ad mare spectat*, Cæs. 1. Gall. cap. 1. Et, *Spectat ad meridiem*, Idem lib. 5. cap 13. ¶ 6. *Quorsum hæc spectat oratio?* hoc est, pertinet, wozu dienet diese Rede? oder/ was wird damit gemeinet? Cic. 3. de Orat. cap. 24 *Spectat hoc alio*, id est, pertinet alio, ist anders wohin angesehen. *Consilium ejus ad bellum spectat*, Cicer. lib. 15. ad Attic. epist. 4, sein Rath laufft auff Krieg aus/ ist gerichtet Krieg anzurichten. *Res ad arma spectat*, Idem 14. fam. epist. 5. Et, *Spectat ad rebellionem*, Livius lib. 34. cap. 56. *Res ad seditionem spectat*, Idem lib. 25. cap. 3. extr.

¶ Spectatus. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 6. v. 5 *Is mihi profecto servus spectatus satis est*, genugsam bewährt. Et in Andria act. 5. princ. *Satis jam satis, Simo, spectata erga te amicitia est mea.* Et, *Spectatus & honestus vir*, Cic. in Verr. 5. cap. 25. pr. *Spectata virtus integritatis*, Livius lib. 26. cap. 49, bewust und bekandt, ansehnlich/ berühmt. Brutus ad Ciceronem: *Durior est conditio spectatæ virtutis, quàm incognitæ.* Silius lib. 1. v. 440

- - - quo non spectatior alter.

Livius libro 1. cap. 57 *Id cuique spectatissimum sit, quod* &c. Sic, *Spectatissima fœmina*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 50.

¶ Spectate, spectatissime, adverbium. Plin. libro 21. cap. 1 *Quæ spectatissime florent, celerrime marcescunt*, id est, maxime, egregie, sehr schön blühen.

¶ Spectatio, probatio. Cicero 4. in Verr. cap. 78 *Certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione & collybo* &c. — Item de scena & theatro, das Zuschauen. Vitruvius Præfat. lib. 10 *Quæ scenicis moribus per machinationem ad spectationem populo comparantur.*

¶ Spectator, ein Ansehr/ ein Anhörer. Plaut. in Amphitr. extrem. *Nunc spectatores clare plaudite.* Cic. in offic. lib. 2. cap. 8 *Spectatores se otiosos præbuerunt Leuctricæ calamitati.* Et, *Spectator formarum*, id est, probator, Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 18. *Spectatores rerum cælestium*, id est, contemplatores, Cic. 2. Nat. Deor. cap. 56.

¶ Spectatrix, ut, *Spectatrix scelerum turba*, Lucan. lib. 3. v. 129. Et Ammianus lib. 30. cap. 26 *Posteritas incorrupta præteritorum solet esse spectatrix.*

¶ Spectativus. Quintil. lib. 3. cap. 5 *Thesin a caussa sic distinguunt, ut ida sit spectativa partis, hæc activa. Illic enim veritatis gratia disputari, hic negotium agi. Spectativa pars*, id est, ejus partis Philosophiæ, quæ in contemplando versatur, & θεωρητικὴ appellatur Græcis. *Activa* enim πρακτικὴ est.

¶ Spectabilis, spectatione & admiratione dignus: ut, *Spectabilis heros*, Ovid. 7. Metam. vers. 496. *Opus spectabile*, ein Werck / das sich wol sehen läst / Valerius Flaccus lib. 1. v. 428. *Spectabiles* appellabantur olim secundi ordinis senatores: primi enim *Illustres*, tertii *Clarissimi* dicebantur. Vide supra *Illustris* in *Lustrum*.

¶ Spectamen. Augustinus Soliloq. lib. 1. cap. 5. extr. *spectamina disciplinarum.* Repetit cap. 8 ejusdem libri, *intelligibilia illa disciplinarum spectamina.*

¶ Spectaculum; cum ipse actus spectandi, tum res, quam adspectamus, seu contemplamur. Vet. Gloss. *Spectacula*, θεάματα: item θέαμα, *spectaculum, visum.* Virgilius in 6. Æneid. vers. 37 picturas sive sculpturas Dædali, quæ varias fabulas repræsentabant, *spectacula* vocat. Nam, dum Æneas has contemplatur & tempus terit, ita ipsum Sibylla increpat:

Non hæc ista sibi tempus spectacula poscit.

Cic. 2. de Nat. Deor. cap. 57 *Circuitus solis & lunæ hominibus præbent spectaculum.* Idem cap. 56 ejusdem libri: *Rerum cælestium spectaculum ad hominem solum pertinet.* ¶ Κατ' ἐξοχὴν, Romanis scriptoribus *spectacula* vocabantur ludi & munera, quæ in Theatro, Amphitheatro, Circo, in Scenicis, Gladiatorius, Venationibus & Equestribus certaminibus populo edebantur. Schauspiele. Hinc *instituere spectacula, celebrare spectacula*, legimus. Virgilius in Catalectis:

Nocte pluit totâ: redeunt spectacula manè:
Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.

Spectacula Pantomimorum, Plinius Panegyrico cap. 46. Et, *Spectacula scenæ*, Ovidius dixit lib. 3. de Arte am. vers. 351. Nec aliter accipienda hæc vox in titulis librorum Martialis & Tertulliani, quos *de Spectaculis* inscripserunt. Vide Lipsii Saturnalia & Torrentium in Suetonii cap. 37. Sic, *Ludis & spectaculis teneri*, Cic. 5. de Fin. cap. 18, grosse Freude und Lust dran haben. Et, *Spectaculum apparatissimum*, Idem 1. Philipp. c. ult. Studium insanum vulgi spectaculis, etiam afflictis illis temporibus, indicat debita opera Salvianus, quem vide. ¶ Aliquando *Spectacula* locum ipsum, ex quo spectatur, significant. Nimirum ut *hibernacula*, ubi hibernat miles; *habitacula*, ubi quis habitat; sic *spectacula*, ubi quis spectat, appellantur. Plaut. Curcul. act. 5. sc. 2. v. 47 *Exoritur ventus turbo; spectacula ibi ruunt.* Cic. pro Sextio cap. 58 *Excitatus est plausus ex omnibus spectaculis.* Ovidius 10. Metamorphos. v. 663

- - - resonent spectacula plausu.

Livius lib. 1. cap. 35. extr. *Loca divisa Patribus Equitibusque, ubi spectacula sibi quisque faceret, fori appellati. Spectabere furcis, duodenos ab terra spectacula alta sustinentibus pedes.* Hinc cunei & gradus spectaculorum apud Vitruvium lib. 5. cap. 6, ubi de conformatione theatri agit.

¶ Spectrum a *specio*, ut *scalprum* a scalpo, εἴδωλον, sive terriculamentum, ein Gespenst. Dæmonum species ex anima humana, quæ ob admissa, nec expiata scelera, nondum recepta apud inferos, incerta vagatione quasi exilio puniretur, uti pagani sentiebant. Vide supra *Larva*. Democritus, & eum secutus Epicurus, statuit, jugi fluore, ut Apulejus hoc dogma ipsorum in Apologia explicat, proficisci a corporibus atque manare, veluti exuvias quasdam, imagines, volareque per aera, seque inferre, & ita fieri videndi sensum. Has imagines ipsi vocarunt εἴδωλα: Lucretius *simulacra*: Carius vero Insuber, Epicureus Philosophus *spectra* dixit. Unde *Catiana spectra* apud Cic. lib. 15. epist. 16. Et ibidem: *spectris oculi feriuntur.* Vide ipsam Epistolam, itemque Gellium lib. 5. cap. 17. Plutarchum de placitis Philosophorum lib. 4. cap. 13. & 14. præcipue Lucretium lib. 4. & Laertium in vita Epicuri, quæque in eum doctissimus Gassendus disputat pag. 236. & sequentibus.

¶ Specula, Speculari, vide paullo inferius post *Spectrum.*

Composita à *Specio.*

¶ Adspicere sive Aspicere, intueri, ansehen. Cic. 3. Catil. c. 5. extr. *Furtim nonnunquam inter se adspiciebant*, gaben einander bißweilen einen heimlichen Blick. Idem de Aruspic. resp. cap. 1 *Deinde respexit, & simulac Cn. Lentulum* COS. *adspexit, concidit in curiæ pane limine.* Et Ovidius 13 Metam. v. 70

Aspiciunt oculis superi mortalia justis.

¶ 2. Eleganter & sub proverbiali specie *adspicere* dicuntur, qui præsenti atque intrepido animo sunt, nec metuunt in contentionem descendere, aut rei facere periculum: quemadmodum contra timidi atque impares longe *ne aspicere quidem posse* perhibentur. Nepos in Epam. 8, 3 *Colgit* (Thebanos) *apud Leuctra superare Lacedæmonios, quos ante se imperatorem nemo Bœotiorum ausus aspicere in acie.* Sueton. in Augusto cap. 16 *Unde præbitam Antonio materiam putem exprobrandi*, NE RECTIS QVIDEM OCVLIS EVM AVSPICERE POTVISSE INSTRVCTAM ACIEM &c. Fit translatio ab infirmitate oculorum ad infirmitatem animi. ¶ 3. Est & *adspicere aliquem*, vereri, admirari, colere. Nepos Chabriâ 4, 1 *Auctoritate antecibat, eumque magis milites, quàm qui præerant, adspiciebant.* Ita nos: auff einen sehen. Tacitus 1. Annal. cap. 4 *Omnes exutâ æqualitate jussa principis aspectare. Os obbertere*, similiter dixit vetus Poeta apud Ciceronem. *Cujus ob os Graji ora bertebant sua.* ¶ 4. *Adspicere* etiam dicimus, quæ consideramus & ad censuram veluti vocamus, & contentionem. Seneca Medeâ v. 82

Cedent Æsonio Duci,
Si forma velit aspici,
Proles fulminis improbi.

Id est, si in certamen formæ descendat, si judicari, seu æstimari forma velit, cedent ei formosissimi ipsi Deorum, Bacchus puta, quem *prolem improbi fulminis* vocat; item Apollo & Castor, de quibus sequitur.

¶ Adspectus. Ut; *Adspectus miserabilis*, eine klägliche Gestalt/ Cic. 2. Philipp. cap. 29. Et, *Adspectum hominum lucemque vitare*, Idem pro Sylla cap. 26. *In adspectum lucemque proferre*, Idem pro Arch. cap. 6. Et ad Attic. lib. 7. epist. 3. princ. *E literis tuis primo adspectu hanc voluptatem cepi*, im ersten Ansehen/ im ersten Anblick. Et libr. 2. de Orat. cap. 87 *Omnes res, quæ sub adspectum veniunt*, in die Augen fallen / gesehen werden.

¶ Adspecto, adspectare, frequentativum. Terent. in Eunucho: *Quid me adspectas? quid taces?* Cicero pro Plancio cap. 42 *Quid me adspectas? quid mea promissa repetis?*

¶ Adspectabilis, e, adspectu dignum. Cicer. de Univers. cap. 4 *Deus animal unum adspectabile, in quo omnia animalia contineren- effecit.* Et Apulejus Apolog. p. 282 *Nihil est adspectabilius homini nato, quam forma sua.*

¶ Inadspicuus, δυσέφατος, Auson. epist. 23. v. 22

Semper inadspicuus prodentur scripta sabillis.

¶ Inadspectus, idem. Statius 1. Thebaid. v. 50

- - - inadspectos calo radiisque penates,

sedem inferorum dixit.

¶ Circumspicere, umher sehen / sich wol umsehen / betrachten. Cic. pro Cluent. cap. 53 *Circumspicite omnes Reipublicæ partes.* Et pro Quint. cap. 31 *Omnia circumspexit, omnia perclustratus est*, er hat allen Sachen nachgedacht / alles versucht. Et lib. 1. epist. 9 *Circumspectis rebus omnibus, rationibusque subductis summam feci*, &c. ¶ 2. Dicimus & *Circumspicere animo, mentibus*, &c. Ut Cicer. pro Sylla cap. 25 *Circumspicite paullisper mentibus vestris hostes ipsos homines.* Et Cæsar lib. 6. Bell. Gall. cap. 5 *Reliqua ejus consilia animo circumspiciebat.* ¶ 3. Est & undique conquirere, expetere, desiderare. Livius libro 1. cap. 30 *Sabini circumspicere externa auxilia*, scilicet cœperunt. nach ausländischer Hülffe trachten.

¶ Cir-

¶ Circumspectus, vorsichtig/ prudens, sagax, autore Valla libro 2. cap. 30. *Circumspectum judicium*, apud Quintil. lib. 10. cap. 1. *Circumspectissimus & prudentissimus princeps*, Sueton. in Tiberio cap. 21. *Decreti circumspectissimâ sanctione*, Val. Max. lib. 1. cap. 8. n. 20. ¶ Interdum & passive ponitur. Ovid. 5. Fast. v. 539

Verba movent iras non circumspecta Deorum,

hoc est, non cogitata, non considerata verba, unbedachte und vermessene Worte.

¶ Circumspecte, adverb. vorsichtig/ behutsam. Gellius lib. 1. cap. 5 *Circumspecte compositeque indutus.* Quintilianus lib. 9. cap. 2 *Hoc parcius & circumspectius faciendum est.* Et, *Circumspectius donare*, Seneca 3. de Benefic. cap. 14.

¶ Circumspectus, ûs, subst. provida consideratio. Cic. 12. Philipp. cap. 11. princ. *Hæc ego in urbe prævideo: facilis est circumspectus, unde exeam, quo progrediar.*

¶ Circumspectio, idem. Cic. 4. Acad. cap. 11 *Sine ex circumspectione aliqua, & accurata consideratione, quod visum sit, id se dicent sequi.*

¶ Circumspicientia, idem. Gellius lib. 14. cap. 2 *Est disceptatio ista multijuga & sinuosæ quæstionis, multaque & anxia curâ & circumspicientiâ indigens.* id est, consideratione.

¶ Circumspectare, frequentativum. Terentius Eunucho act. 3. sc. 5. v. 54. *Simul alia circumspecto.* Livius lib. 25. cap. 36 *circumspectare atque agitare dux cæpit.* Et Silius lib. 15. v. 8 *medicamina quassо imperio circumspectant.* nach Hülffe umsehen.

¶ Circumspectator, unde

¶ Circumspectatrix. Apulejus Apolog. pag. 323. *improba jussenum circumspectatrix.*

¶ Circuminspicio vide post *Inspicio.*

¶ Conspicere, sehen. *Velle conspici*, wollen gesehen seyn/ Cic. in Pison. cap. 25. *Conspici infestis oculis omnium*, Idem in Catilinam 1. cap. 7. ¶ 2. Nepos in vita Attici cap. 26 *Supellex modica, non multa, ut in nostram partem conspici posset*, id est, talis, ut nec defectum ad sordes, neque excessum ad luxum interpretari sive notare posses. Ita Suetonius Cæsarem *notabilem cultu* fuisse cap. 45 dicit, quod non vulgari habitu uteretur; sed qui insigne aliquid & peculiare haberet, conspiciendum maxime notandumque. Sen. Consolat. ad Helviam cap. 2 *Quam tu quidem omni obsequio & pietate, quanta vix in filio conspici potest, matrem fieri coegisti:* id est, quanta in filio, ut insignis & singularis, haberi possit.

¶ Conspectus, conspectior, adjectivum: ut, *Plebs dignitate conspectior*, Livius lib. 22. cap. 40. Et Tacitus 4. Hist. cap. 11 *Ne in ipsa urbe conspectior mors foret, via Appiâ exstinguitur.* Ovid. 13. Metam. v. 794

- - - - *platano conspectior altæ.*

Juvenal. Satyr. 8. v. 140

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.

¶ Conspectus, substantivum. *In conspectu*, Cic. 1. fam. epist. 7. für Augen. *In conspectum venire; Prodire in alicujus conspectum*, einem unter die Augen gehen/ Plautus Mostell. a. 5. sc. 2. v. 33. *In conspectu alicujus adstare*, einem im Gesicht/ oder für Augen stehen/ Cicer. in Catil. 4. cap. 2. *Frui alicujus conspectu*, Idem pro Sylla cap. 9. *Conspectum alicujus vereri, fugere, fugitare, vitare*, Terentii & Ciceronis sunt. *Consuetudine conspectuque suorum aliquem privare*, Idem pro Muræna cap. 41. ¶ 2. Conspectus etiam *σύνοψις* sive compendium notat, cum late diffusa res ad quædam summa capita revocatur breviter, & velut uno intuitu conspicienda exhibetur. Ita enim hujusmodi libellum, seu breviarium, Quintus Cicero circumscribit, commentario de petitione consulatus ad Marcum fratrem ipso principio: *Ab amore nostro non sum arbitratus alienum, ad te perscribere, quæ mihi veniebant in mentem diei ac noctes de petitione tua cogitanti: non ut aliquid mihi ex iis addiscere; sed ut ea, quæ mihi disperse atque infinita viderentur esse, ratione ac distributione sub uno adspectu ponerentur.* Gellius lib. 17. cap. 21. principio: *Ut conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item virorum illustrium, quæ in his latibus nati fuissent, haberemus &c. excerpebamus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruissent Græci ac Romani viri, qui vel ingenio, vel imperio nobiles insignesque post conditam Romam fuissent ante secundum bellum Carthaginensium, itaque nunc excerptiones nostras variis diversisque locis factas cursim digessimus.* CONSPECTVM, ut ex verbis istis intelligis, vocat excerpta brevia ex multis atque in ordinem digesta: einen kurtzen Auszug/ Extract/ ut nos appellamus. Idem lib. 19. cap. 10 *Conspectum* vocat perscriptam ratiunculam sumtuum brevibus summis, qui ad absolvendum opus aliquod requiruntur: ein Anschlag der Unkosten/ die zu einem Wercke ohngefährlich vonnöthen. Verba ejus hæc sunt: *Assistebant* (Frontoni Cornelio) *Fabri ædium complures, balneis nobis moliendis adhibiti; ostendebantque depictas in membranulis varias species balnearum. Ex quibus cum elegisset unam, interrogabit, quantus esset pecuniæ conspectus, ad id totum opus absolvendum*, wie hoch sich der Anschlag belauffe? *Conspectus* enim taxationis sive æstimationis libellus est. Sane & apud Græcos *σύνοψις* taxationem significat. Lexicon Cyrilli: *σύνοψις, taxatio.*

¶ Conspector, qui conspicit. Tertullian. de Cultu fœm. lib. 2. cap. 13. pr. *Deus conspector est cordis.* Idem de Oratione cap. 13 *Deus non vocis, sed cordis auditor est, sicut conspector.*

¶ Inconspectus, inconsideratus. Gellius lib. 17. cap. 21. pr. *ne in his sermonibus forte inconspectum aliquid temere diceremus.* unbedacht.

¶ Conspicuus, a, um, quod ab omnibus conspicitur, ut Valla exponit, scheinlich/ scheinbarlich/ ansehnlich. ut, *Conspicua venustas*, Auctor ad Herenn. lib. 3. cap. 15. *Conspicuus formâ*, Plin. lib. 7. epist. 24, ansehnlich der Gestalt halben. *Conspicuus laude*, Idem libr. 3. epist. 3. *Vertex conspicuus*, Horat. 3. Carm. od. 16.

¶ Semiconspicuus, halb sichtbar. Apulej. libr. 3. Milesi. post initium: *nonnulli per fenestras semiconspicui.*

¶ Conspicor, conspicari, idem quod conspicere, genus mutat & conjugationem. Ter. in Eun. a. 5. sc. 8, 32 *Cur ego in his te conspicor regionibus?*

¶ Conspicilium & Conspicillum, quo utroque Plautus Cistellar. act. 1. sc. 1. v. 93 usus est pro vitro, quod oculis adhibetur, ut, quæ videnda sunt, majora appareant, eine Brill. Plauti d. l. verba sunt: *Dum redeo domum, conspicillo consecutus est clanculum me usque ad fores.* Idem Medico, quod fabulæ nomen deperditæ, apud Nonium: *In conspicilio adservabam.* Nonius interpretatur: *unde conspicere possis.*

¶ Despicere, unter sich sehen/ ut, *Despicere ad terram*, Plautus Mil. act. 2. scen. 3. v. 16. ¶ 2. Sed, *Despicere ac pro nihilo putare*, id est, contemnere, Cicer. de finib. lib. 3. cap. 8. Et pro Rosc. Amer. cap. 46 *Omnes despicere, & hominem pro se nominem putare*, jederman verachten. *Vulgi & imperitorum insciliam despicere*, Idem in officiis dixit. *Id illi usque eo despexerunt, ut &c.* Nepos Pelop. cap. 3, sie haben es so wenig geachtet. *Rei familiaris despexit fructum*, Idem in Attico cap. 2. id est, neglexit, non curavit.

¶ Despectus, participiale adjectivum, unde *despectissimus* apud Cic. 5. in Verrem cap. 41. extr. *ne contemtissimi*, inquit, *ac despectissimi esse videamur.*

¶ Indespectus, contrarium. Lucanus lib. 6. v. 748

Indespecta tenet vobis qui Tartara.

¶ Despectus, subst. das Herabsehen. Cæsar 2. de Bell. Gall. cap. 29 *Quod* (oppidum) *cum ex omnibus in circuitu partibus altissimas rupes despectusque haberet* &c. ¶ 2. Contemtus: *ludibrio & despectui opponi*, apud Auctorem ad Herennium lib. 4. cap. 39.

¶ Despectio. Verachtung. Cicer. in Hortensio apud Nonium in DESPICERE. *Consolabitur*, inquit, *eam magnitudo animi, & humanarum opinionum alta quædam despectio.*

¶ Despicientia, idem. Cic. 1. Offic. cap. 20. pr. *Fortis animus & magnus in rerum externarum despicientia ponitur.* Idem in Partitionibus Oratoriis cap. 23 *Magnitudinem animi superbia in extollendis, & despicientia in contemnendis honoribus imitatur.*

¶ Despector, nomen, qui despicit. Tertullian. adverf. Marc. lib. 2. cap. 23 *Eligitur Saul, sed nondum despector prophetæ Samuelis.*

¶ Despectrix. Idem Tertull. Apologet. cap. 26 *Judæa despectrix divinitatum*, puta quas pagani idololatræ coluerunt. Idem de Anima cap. 23 *Virtus despectrix mundi potentium principatum.*

¶ Despectare, frequent. Virgil. 1. Æneid. v. 396

- - - - *terras ordine longo*
Aut capere, aut captas jam despectare videntur.

Et Tacitus 2. Annal. cap. 43, 6 *Piso vix Tiberio concedere: liberos ejus ut multum infra, despectare.*

¶ Despectatio. Vitruvius lib. 2. cap. 8 *despectationes cunaculorum* dixit.

¶ Despicari, ut Conspicari. Terent. in Eunuch. act. 2, sc. 3. v. 92 *Quæ nostram adolescentiam habent despicatam*, hoc est, despectam. Victor de viris illustribus in Camillo: *primo ut deos venerati: deinde ut homines despicati interfecere*, als Menschen verachtet/ &c.

¶ Despicatus, ex participio adjectivum. *Homo despicatissimus*, Cic. pro Sextio cap. 16. Et Gellius lib. 15. cap. 4. princ. *In sermonibus nuper fuit, multos altissimum dignitatis gradum adscendisse ignobilissimos prius homines & despicatissimos.*

¶ Despicatus, ûs, contemtus, cujus autem solus fere tertius casus antiquorum usu receptus est. Ut, *Despicatui duci*, Cic. pro Flacco cap. 27, verachtet werden. *Despicatui aliquem habere*, verachten. Plautus Menæch. act. 4. sc. 3. v. 19

Tu me bene merentem tibi habes despicatui.

¶ Despicatio, idem. Cic. de Finib. cap. 28 *Odia, invidiæ, despicationes adversantur voluptatibus.* Verachtung.

¶ Despicabilis. Paullinus Nolanus Epist. 22 [al. 7.] n. 2 *honorabiliter despicabiles* vocat, qui munditiem cultus & vestitus negligunt, intrinsecus autem pii & honesti, ac propterea hono-

honorabiles; quanquam vulgo despicabili sint. Salvianus lib. A
2. contra Avarit. pag. 68 *despicabilis vilitate.*

¶ Dispicere, est providere & circumspicere mente, tanquam in omnem partem lumina mentis intendere, omniaque discernere, sich fleißig umher umsehen. Terentius in Andr. act. 3. sc. 5. v. 16 *Jam aliquid dispiciam*, ich will jetzund was ersehen. Cic. ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 3 *Ego, quid sperem, non dispicio.* A quo

¶ Dispicientia dicta est, circumspectio & consideratio diligens, Vall. lib. 5. cap. 6.

¶ Dispectus, ûs, idem. Seneca epist. 14 *Si falsas opiniones exclusimus, non statim sequitur dispectus rerum agendarum.*

¶ Dispector, nomen. Tertullianus 2. ad Uxor. cap. 8. pr. *Dispectores divinarum sententiarum*, ex Rigaltii quidem lectione. Froben. *despectatores.* Sed & alibi vox *Dispector* Tertulliano placuit. De Anima cap. 15 *Scrutator & dispector cordis Deus* & Apologet. cap. 45 *incontemtibilis dispector*, itidem Deum intelligens.

¶ Dispectare, frequentativum. Arnobius lib. 1. pag. 13 *Non ex gratia, sed ex vero disceptationis hujus dispectare momenta.*

¶ Exspecto, sive Expecto, exspectare, præstolari est, quia, dum venturum aliquem præstolamur, frequenter adspicere solemus. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 7 *Expecto, quid velis*, ich warte darauff/ bin gewärtig. B Idem in Eunuch. act. 3. sc. 5. vers. 46 *Sto exspectans, si quid imperent*, ich steh und warte auff/ ꝛc. *Expectare epistolas longiores*, Cicer. 15. fam. epist. 16. Idem pro Cluentio cap. 2 *Exspectetis ad extremum, & me meum dicendi ordinem servare patiamini*, auswarten. *Exspectare in aliud tempus*, Idem ad Att. lib. 3. epist. 17. extr. *Ad mediam noctem exspectare*, Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 83. *Exspectabo, dum venit*, Terent. in Eun. act. 1. sc. 2. extr. wil warten/biß er kömmt, Cic. de Amicit. cap. 13 *Amicorum causâ honesta faciamus, ne expectemus quidem, dum rogamur.* Et Trajanus epist. ultim. ad Plinium: *Si expectasses, donec me consuleres.* Et rursus Cicero 14. Philipp. sub init. *Avidissime rem aliquam exspectare.* Et, *Diem ex die exspectare*, Idem ad Attic. lib. 7. epist. ult. Ovidius 3. Metamorph. v. 135

- - - - - ultima semper
Exspectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

¶ Exspectatus, desideratus. Plautus in Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 26 *Certe me illic exspectatum, optatumque venturum scio*, ich weiß/ daß ich ihm ein gewünschter/ begehrter/ lieber Gast seyn wil. Idem in Mostell. act 2. sc. 2. v. 11 *Credo exspectatus veniam familiaribus.* Et Cicero Tironi lib. 16. fam. epist. 2 *Charus & exspectatus omnibus venies.* Rursus Plaut. in Mostell. act. 2. sc. 2. vers. 12 *Exspectatior illo nemo venit.* Superl. *Exspectatissimus triumphus*, Hirtius 8. Gall. cap. 51. *Suavissimus & exspectatissimus alicujus adventus*, Cic. ad Atticum libro 4. epistola 4 pr. ¶ 2. Apud Terentium vero Adelph. contrarium significat act. 1. sc. 2. v. 29; *Ubi te exspectatum ejecisset foras.* Ita enim ibi Donatus: EXSPECTATVM, *odiosum & malabitæ. Nam filius parentes aut amabiles sunt, aut expectati. Amabiles boni: exspectati mali, quorum mors in dies singulos exspectanda & optanda sit.*

¶ Ante exspectatum, unversehens. Virgil. 3. Georgic. v. 348

Ante exspectatum positis stat in agmine castris.

Ubi Servius: *Ante exspectatum, dicto citius, id est, antequam ejus expectetur adventus: & est una pars orationis, hoc est, Adverbium.*

¶ Inexspectatus, non expectatus, unversehen. Seneca epist. 107. pr. *Nihil insolitum, nihil inexspectatum est.* Quintilianus lib. 8. cap. 3. p. 596 *Similitudo, quo longius petita est, hoc plus adfert novitatis, atque inexspectata magis est.* Et Ovidius 12. Metamorph. v. 61 *- - - - inexspectatus in armis*

Hostis adest.

¶ Exspectatio, das Warten. Terent. in Prolog. Hecyræ: *Funambuli eodem accessit exspectatio*, auch/ daß man auff den seinen Tantzer wartete, Declam. sub Ciceronis nomine, antequam iret in exilium: *Vacua periculo & periculi exspectatione nulla hora relinquitur.* Ipse Cicero de clar. orat. cap. 76 *Præteritorum recordatio est acerba, & acerbior exspectatio reliquorum.* Et, *præter exspectationem accidit*, Idem 2. de Orat. cap. 70. ¶ 2. Nepos Alcibiade: *Tanta fuit exspectatio visendi Alcibiadis*, id est, desiderium. *In summa exspectatione res est*, Cicero ad Pompejum sub lib. 8. ad Atticum epist. 11. Et, *Afferre non parvam exspectationem alicui*, Idem 3. ad Attic. epist. 18. *Sui exspectationem concitare*, Idem 2. Fam. epist. 1. Ac *Magna me tenet alicujus exspectatio*, Idem de orat. lib. 2. cap. 18. ein Verlangen haben. ¶ 3. *Exspectationem omnium vincere*, id est, opinionem, spem, Idem in 7. Verr. cap. 5. Et 3. ad Atticum epist. 15 *Varronis sermo fecit exspectationem Cæsaris*, wie Varro berichtet/ hat man sich des Cäsaris zu vermuthen. *Exspectationem alicujus decipere*, vergeblich warten lassen/ Idem libro 2. de Orat. cap. 71.

¶ Exspectator. Paullinus Nolanus Epist. 31 [al. 11] n. 5. extr. *Exspectatores suos redibo, bos incessit.*

¶ Inspicere, hinein schauen. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 61 *Inspicere tanquam in speculo vitas omnium.* Plin. in Epist. lib. 10 *Inspicere hominem propius.* recht erkennen. *Hortos, cum venero, inspiciam*, besehen/ Cicer. ad Attic. lib. 13. epist. 1.

¶ Inspector. Plin. lib. 37. cap. 7 *Accedit religio narrata, a siderum cognatione, ab inspectoribus.*

¶ Inspectrix. Ambros. epist. 64. p. 205. ed. Frob.

¶ Inspectio, Cic. 2. Philipp. cap. 32 *Nos* [augures] *nuntiationem solum habemus: consules & reliqui magistratus etiam inspectionem.* id est potestatem avocandæ concionis. Sed hæc auguralis significatio. ¶ 2. Contemplatio est *inspectio.* Quintilianus lib. 2 cap. 18 *Potest aliquando res inspectione esse contenta*, id est, theoria, sine usu & praxi: quod post paullo dicit, *contemplatione sui fruuntur.* ¶ 3. Nec vero vulgaris notio, eaque propria, inusitata est. Idem Quintilian. lib. 5. cap. 5 *Inspectio ipsa* [tabularum] *sæpe etiam falsum deprehendit.* id est, perlustratio. Gloss. Vet. *Inspectio, ἐποψία, ἐπισκόπησις.*

¶ Inspectare. Cic. ad Brutum epist. 4. *Utinam in pectare possis timorem de illo meum.* inwendig sehen.

¶ Inspectatio. Sen. 6. Nat. Quæst. cap. 4 *quorum dulcis mihi inspectatio.*

¶ Circuminspicio. Prudentius Psychomach. v. 734. nisi divi elegendum *Circùm inspicio*, id est, ex omni parte, in circuitu.

¶ Superinspicere, Sidon. lib. 9. epist. 3.

¶ Introspicere, diligentissime inspicere, hinein sehen/ ut, *Introspice in mentem tuam ipse*, gehe in dich selbst/ frag dein Hertz/ Cic. de fin. lib. 2. cap. 35. Idem pro Font. cap. 15 *Introspice penitus in omnes reipublicæ partes.*

¶ Perspicere, durchsehen. ¶ 2. Et exacte vel peritus cognoscere, gründlich erkennen/ erlernen. *Non satis perspicio, quæ habeat vis amicitia quæ sit*, Cicer. de finib. libro 2. cap. 3. Et, *In parva pecunia sæpe perspiciuntur, quam sint leves quidem amici*, de amicit. cap. 17. *Perspicere conjecturâ*, pro leg. Manil. cap 9. Et, *Perspicere alicujus fidem*, in Verr. 4. cap. 2. *Amorem*, Cicer. Antonio sub lib. 14. ad Attic. ep. 13. ¶ Item, *Perspectum, cognitum habere animum alicujus*, ad Brut. epist 1. *Perspecta & explorata omnia ad aliquem perscribere*, ad Attic. lib. 3. epist. 15. extr. *Omnem spem habeo in tua erga me perspectissima benevolentia*, ad eundem lib. 11. epist. 1.

¶ Perspecte, adverbium. Plaut. in Milit. act. 3. sc. 1. v. 161 *Perspecte & docte sapere.*

¶ Perspectare. Plaut. ibid. v. 2 *Sinite me prius perspectare, ne quam insidiæ sient.* Suetonius Domitiano cap. 4 *Edidit navales pugnas pene justarum classium, effosso atque circumstructo juxta Tiberim lacu: atque inter maximos imbres perspectavit.* Ubi est, ludos spectare, Schauspielen zusehen/ aut continue usque ad finem spectare.

¶ Perspicientia, ut, *Perspicientia veri solertiaque*, id est, perspecta cognitio, Cicer. 1. offic. cap. 5.

¶ Perspicuus, a, um, pellucidum, ut, *Amnis perspicuus*, klar/ daß man dadurch sehen kan/ Stat. 4. Theb. v. 818. ¶ 2. *Oratio perspicua*, id est, aperta, clara, dilucida, klar/ deutlich/ vernehmlich/ non obscura. Cic. de Natur. Deor. lib. 3. cap. 4 *Perspicuum hoc est, constatque inter omnes.* Idem, *Perspicuum facere*, klar darthun/ in Verrem 2. cap. 2.

¶ Imperspicuus, obscurus, unerkant. Plin. Jun. lib. 1. epist. 20 *Non minus imperspicua, incerta, fallaciaque sunt judicum ingenia, quam tempestatum terrarumque.*

¶ Perspicuitas, evidentia, *prima eloquentiæ virtus*, quemadmodum Quintil. dixit lib. 8. cap. 2. Et Cic. 3. Nat. Deor. cap. 4 *Perspicuitas argumentatione elevatur.*

¶ Perspicuè, evidenter. *Perspicue dicere* Cic. 2. de Invent. cap. 2. *Plane & perspicue expedire aliquid*, Idem 3. de Finib. cap. 5. extr.

¶ Perspicax, acutus, listig/ verschlagen/ der bald was merckt/ ut, *prudentia perspicax*, Cic. Off. lib. 3. cap. 26. Et Terent. in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 1 *Ego me non tam astutum neque perspicacem esse, id [illegible].* Boethius lib. 3. Cons. Philos. metro 11

Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipso perspicacius Phœbo.

¶ Perspicacia, Cic. 15. ad Attic. epist. 16 dicitur scripsisse, sed libri optimi περιοπτικὸν, Græcam vocem, pro *perspicacia* habent.

¶ Perspicacitas pariter Ciceroni tribuitur lib. 1. ad Attic. epist. 18. extr. sed castigatiores libri nihil hujus vocis habent. Onomasticon autem: *perspicacitas, τὸ συνοπτικόν.*

¶ Perspicibilis. Vitruvius lib. 9 c. 4 *Perspicibilis solis splendor.*

¶ Prospicere, für sich sehen. *Prospicere ab janua*, Nepos Hannib. cap. 12. Et Terent. in Phorm. act. 5. sc. 1. v. 8 *Nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi.* Item, *Multo ante, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram*, Cic. 4. fam. epist. 3. lang zuvor sehen/ fürher sehen. Et de respons. Aruspic. cap. 3 *Tum, inquam, tum vidi, & multò ante prospexi, quanta tempestas excitaretur, quanta impenderet procella Reipub.* Et ad Attic. lib. 10. epist. 4. *Ea ipsa tempestate eversam esse Rempub. quam quatuordecim annis ante prospexerim.*

Terent.

Terent. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 32 *Istuc est sapere, non quod ante pedes modò est videre, sed etiam illa, quæ futura sunt, prospicere.* Sic, *Longe prospicere futuros casus*, Cic. de Amicit. cap. 12. *Longe in posterum prospicere*, Cic. lib. 2. fam. ep. 8, lang vorher bedencken. ¶ 2. Sed, *prospicere sibi*, sich bedencken/ sich versorgen. *Ego jam prospiciam mihi*, Ter. in Adelph. a. 4. sc. 2. v. 50 *Sibi & saluti suæ prospicere*, Cicer. in Verr. 3. cap. 61. *Consulere filiis ac prospicere*, Ibidem cap. 58. *Bonum alicui prospicere*, Livius dixit, einen mit etwas guts bedencken. Et Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 11 *Nisi prospectum interea aliquid nobis est, deserta vivimus. Prospicere liberis*, Corn. Nep. in Phocione cap. 1. i. e. consulere & commodis eorum servire. Petron. *Habitationem mihi prospiciam.*

¶ Prospectus, nomen. Cicer. in Academ. lib. 4. cap. 25 *O præclarum prospectum! puteolos videmus.* plane, ut nos dicimus, ein schöner Prospect. *Producere in populi prospectum*, Idem in Verr. 3. cap. 47. Et, *Prospectum impedire*, das Aussehen einem verhindern / Cæsar 2. Gall. cap. 22.

¶ Prospecte, adverb. Tertullianus Apolog. cap. 6 *prospecte decrevêrunt patres vestri.*

¶ Improspecte. Idem de Anima cap. 24 *Satis improspecte.*

¶ Prospector, nomen, qui prospicit. Apulejus de Deo Socr. p. 51 *Deus in rebus incertis prospector, dubiis præmonitor.* Usus & Tertullianus de Corona cap. 8.

¶ Prospex, ut auspex. Idem Tertullianus de Anima cap. 5 *Recogita in præsagiis vatem, in ominibus augurem, in ebentibus prospicem.*

¶ Prospecto, prospectare, frequentativum. Liv. lib. 24. cap. 21 *Pars in adium vestibulis stat, pars ex tectis fenestrisque prospectant*, sehen zum Dach und Fenster raus. Idem lib. 5. cap. 48 *Diem de die prospectans.*

¶ Prospicientia. Cic. 7. Philipp. cap. 7 *ut vacuum metu populum R. nostra vigilia & prospicientia redderemus.*

¶ Prospicienter pro circumspecte, fürsichtiglich / dixit Gellius lib. 2. cap. 29.

¶ Respicere. Cicer. in 5. Tuscul. cap. 2 *Longe retro respicere non possunt*, zurück sehen/ sich umsehen. Cicer. pro Arch. cap. 1 *Quod longissime potest mens mea respicere spatium præteriti temporis*, &c. Zurück dencken. Terentius in Andr. act. 2. sc. 5. v. 6 *Quasi de improviso respice ad eum*, siehe dich nach ihm um. Plautus Pseud. a. 2. sc. 2. v. 18 *Non soles respicere te, cum dicas injuste alteri.* ¶ 2. Sed *Respicere aliquem*, est juvare. Iterum Terent. in Andr. a. 5. sc. 6. v. 11 *Age me in tuis secundis rebus respice*, wenn es dir wohl gehet / so dencke an mich auch. Idem in Phorm. a. 5. sc. 3. v. 34 *Dii nos respiciunt*, GOtt ist auff unser Seiten. Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 16 *Nisi quis nos Deus respexerit.* Hinc *Fortuna Respiciens*, id est, prospera & juvans, culta Romæ juxta templum Jovis Victoris, de quâ Cic. 2. de legibus & Plutarchus. ¶ 3. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1, 4 *Nullum remittis tempus, neque te respicis*, hoc est, nullam rationem tui habes, bedenckst dich oder dein Alter nicht. Idem Adelph. act. 3. sc. 2. v. 55 *Nam hercle alius nemo respicit nos*, es achtet unser sonst kein Mensch. Item in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 87 *Respicere dutem suam.* Et Cæs. de Bello Civili lib. 1. cap. 1 *Si Cæsarem respiciant atque ejus gratiam sequantur* &c. ¶ 4. Eleganter denique Cæsar 3. Civ. B. cap. 5. extr. dixit, *Summa imperii ad me respicit*, id est, ad me spectat, pertinet.

¶ Respectus, nomen, proprie retro actus conspectus, das Umsehen / das Zurück-sehen. *Effuse & sine respectu fugere*, Livius 32. cap. 11. ¶ 2. Rationem significat, qua ad suscipiendum vel agendum aliquid movemur, vel curam. Liv. 2. cap. 30 *Factione respectuque rerum privatarum, quæ semper offecêre publicis consiliis, vicit.* Justin. lib. 11. cap. 9 *Movebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum*, i. e. consideratione. Martial. lib. 11. epigr. 50

Sit pudor, & tandem veri respectus & æqui.

Claudianus Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 266

Nec tibi, quid liceat, sed quid feciſſe decebit
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.

Suetonius Nerone cap. 20 *Blandiente profectu in scenam prodire concupivit: Subinde inter familiares Græcum proverbium jactans*, OCCVLTAE MVSICAE NVLLVM ESSE RESPECTVM. Respexit Senarium istum Græcum:

Τῆς λανθανούσης μουσικῆς οὐδεὶς λόγος.

Quod Græcus λόγος, hoc Latine Nero *respectum* reddidit, λόγος autem hic æstimatio est. Quemadmodum & *Ratio* Latinis sumitur. Quare & sic potuit vertere: *Occultæ musicæ nulla habetur ratio*: i. e. in nullam æstimationem occulta Musica venit.

¶ Respectare. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 3 *Quid respectas? nihil periculi est.* Virg. 1. Æneidos v. 603

Si qua pios respectant numina, &c.

¶ Superspicere. Solin. cap. 6 *Strabonem superspexisse per centum XXXV millia passuum*, Varro significat.

¶ Suspicere, auffwarts sehen. Virg. 1. Æneid. v. 438

Æneas ait, & fastigia suspicit urbis.

Astra suspicere, Cic. 1. Tuscul. cap. 25, die Gestirn über uns ansehen. *Suspicere in cælum*, Cic. in somn. Scip. cap. 1. ¶ 2. Sed, *suspicere alicujus virtutem*, est admirari & venerari, probare, æstimare, groß achten. Idem in off. 2. c. 6 *Honores & præmia suspicere*, Planc. Cic. 10. ep. 9. familiar. Et Horat. lib. 1. Epist. 6. v. 17 *I nunc, argentum, & marmor vetus æraque & artes*
Suspice.
i. e. admirare veterum artificum signa & opera. Nepos Agesilao c. 4 *In hoc non minùs pietas ejus suspicienda est, quàm virtus bellica.*

¶ *Suspector admirator que*, Sidon. lib. 3. Epist. 5.

¶ Suspectus, ut, *suspectum habere*, in Verdacht halten / *Suspectus est mihi*, er ist mir verdächtig. Cicer. de amicit. cap. 15 *In vita tyrannorum omnia semper sunt suspecta atque solicita.* Idem 13. fam. epist. 24. *Ex literis illius cognovi, tibi eum falsò suspectum fuisse*, daß du ihn in unrechtem Verdacht gehabt. Idem lib. 2. fam. ep. 1 *Me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo.* Sic, *Suspectus contumaciâ*, Curt. lib. 8. cap. 8. n. 3. *Suspectus super aliquo scelere*, Sallust. in Jugurtha cap. 71. Et Tacitus 1. Histor. cap. 46 *Adjungitur Licinius Proculus intimâ familiaritate suspectus consilia ejus fovisse.* ¶ Active pro eo, qui suspicatur, sive qui suspicax est, quemadmodum *Noti*, qui norunt, dicti. Caro usus est 4. Distich. 44

Suspectus cave sis, ne sis miser omnibus horis:
Nam timidis & suspectis aptissima mors est.

Suspecti mutuò, Nepos Dione 4, 1. i. e. qui timent inter se.

¶ Suspectior. Cic. 2. off. cap. 9. *Quo quis versutior & callidior est, hoc invisior & suspectior.* Et Sallust. Catilin. cap. 7 *Regibus boni, quàm mali, suspectiores sunt & semper quæ his aliena virtus formidolosa est.* Sic *Suspectior hosti*, Claudianus de 6. Cons. Hon. v. 309. *Suspectissimus*, Senec. epist. 56. & Sueton. Tito cap. 6.

¶ Suspectio, idem quod suspicio. Terent. in Andr. act. 3. sc. 2. v. 21 *Nam qui isthæc tibi incidit suspectio?* Wie kömmst du auff diesen Argwohn?

¶ Suspectus substantivum, pro admiratione dixit Seneca lib. 2 de Benef. cap. 26 *Nimius sui suspectus, & insitum mortalitati vitium, se suaque mirandi*, &c. Idem Consolat. ad Marciam c. 5 *suspectu celebrare*, id est admiratione, interprete Lipsio. Et Plin. lib. 37. cap. 9 *in suspectu refulgent.*

¶ Suspectare, frequentativum. Proprie, sursum spectare, auffwarts sehen. Plinius lib. 8. c. 16 *Leo suspectans*, scilicet ad hominem in arbore sedentem: & lib. 11. cap. 29 *sollicitis suspectantibus populis*, hoc est, ad supervolantes aves spectantibus. ¶ Deinde est suspicari, suspectum habere, argwohnen. Tacitus 3. Hist. cap. 82 *Omnem prolatationem, ut inimicam victoriæ, suspectabant.* Et 4. Annali cap. 3. n. 6 *Pellit domo Sejanus uxorem, ne pellici suspectaretur.* Hinc participia *Suspectans* & *Suspectandus*, ambo apud Apulejum Apolog. p. 332 de Viduæ iteratis nuptiis scribentem: *Non minus suspectans novam domum, quam ipsa jam ob unum divortium suspectanda, sive illa morte amisit maritum, ut scabi ominis mulier, & infandi conjugii, minime appetenda: seu repudio digressa*, &c.

¶ Suspicor, suspicari, suspicionem concipere, besorgen / vermuthen / Argwohn haben: Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 44 *Quid nunc suspicare, aut invenis de illa?* Et, *Falso suspicari*, ibidem act. 2. sc. 3. v. 27. Et Cic. ad Lentul. 1. fam. Epist. 6 *Valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas. Suspicari aliquem abs se abalienatum*, Idem ibid. epist. 7. *Mali aliquid suspicari*, Idem pro Cluentio c. 9.

¶ Suspicio, cognitio est incerta, & conjectura infirma: *Cæcam* igitur dixit *esse* Cæcina ad Ciceronem lib. 6. epist. 7. ad famil. ein Argwohn / Verdacht. *Suspicio est*, Cic. de Clar. or. cap. 11. *In suspicionem cadere, adduci, incidere*, in Verdacht kommen. *Suspicionem afferre*, ad Attic. lib. 7. epist. 8. pr. *Suspicionem hæc res importat*, Cic. filius lib. 16. epist. 11. Et, *Injecta suspicio rei atrocis*, pro Cluent. cap. 38. *Dare locum suspicioni*, pro Cælio cap. 4. pr. Et *Movere suspicionem alicui*, lib. 2. fam. ep. 16. sich verdächtig machen. *In suspicionem vocare*, in Verr. 7. c. 4. extr. Et, *Omnes in culpa sunt ac suspicione ponendi*, pro Cluent. c. 45. Et, *Suspicionem dimovere*, Declam. Antequam iret. *A suspicione abesse*, Cic. pro Cælio cap. 10. Et, *Amovere ab aliquo suspicionem*, Plaut. Trin. act. 3. sc. 3. v. 54. *Aliquem in suspicionem adducere*, Nepos Hannibale c. 2. n. 2. Einen in Verdacht bringen. *Suspicionem parere*, Idem in Datame c. 11. *præbere*, ibidem c. 10. *injicere*, in Eumene c. 9. n. 4. Verdacht machen. Idem Epaminondâ c. 6 *Idem Meneclides cùm huic* (Epaminondæ) *objiceret, quod liberos non haberet, neque uxorem duxisset* &c. *Desine*, inquit, *Meneclide de uxore mihi exprobrare, nam nullius ista in re minus, quam tuo uti consilio volo. Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii*, i. e. suspectus erat de uxore adulterâ. Cicero, *suspicionem habere*, pro suspicari dixit lib. 8. ad Famil. Epist. 15. princ. *Suspicionem*, inquit, *nullam habebam*, te (Pompejum) *Reipub. caussa mare transiturum.* ¶ Cæterum de quantitate hujus syllabæ dubitatur. Etsi enim natura sua videtur brevis; nam & *suspicio* & *suspicor*, verba, alteram brevem habent; nihilominus tamen Plautus, P. Syrus, Martialis, Auso-

Auſonius produxere. Quanquam autem, multum in his auctoritati & conſuetudini tribuendum, nemo humanior ignorat; poteſt tamen productionis hujus cauſſa dari, ſi dicamus, duas vocales coaluiſſe in unam, & ita ſyllabam eam longam fieri. Ab antiquo *ſuſpicitum*, *ſuſpicitio* eſt. Quod ſi extrito C in *pici*, hoc eſt, ſecunda & tertia ſyllaba duo illa I in unum contrahas, fit *ſuſpicio*, altera longa propter craſin. Nam ſi ex *ſuſpicitio*, penultimam *ti* per ſyncopen abjicias, ut *ſuſpicio* fiat; altera natura brevis, produci haud poſſet. Itaque eadem ſyllaba & produci & corripi, ſed pro diverſa ſcriptura, poteſt. Nam ſi *ſuſpitio* ſcribes, recte producitur: Sin vero *ſuſpicio*, recte corripitur: Vide Scaligerum lib. 7. Poetic. Partis 2. cap. 2. & Joannem Pincierum lib. 4 Parergor. otii Marpurgenſ. c. 1.

¶ Suſpicioſus, argwöchtig / voll Argwohns / ungläubig. Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 3. v. 15 *Omnes quibus res ſunt minus ſecundæ, magis ſunt neſcio quomodo ſuſpicioſi, ad contumeliam omnia accipiunt magis.* Superl. *Suſpicioſiſſimum tempus*, Cicero lib. 1. epiſt. 7. ad fam. *Suſpicioſiſſimum negotium*, Idem pro Flacc. cap. 3. Et de perſona, Lampridius in Alexandro Severo cap. 64 *ſuſpicioſiſſimus erat.*

¶ Suſpicioſe, aus Argwohn / Verdacht / ut, *ſuſpicioſe ac criminoſe aliquid dicere*, Cicer. pro Roſc. Amerino cap. 20. Et Seneca proœm. lib. 3. Controverſ. pag. 221 *Affectus efficaciter movit, figurabat egregie, præparabat ſuſpicioſe.* Comp. *ſuſpicioſius.* Auguſtinus epiſt. 213 extr. ad Hermogenianum: *quod ſuſpicioſius fortaſſe, quam certius putavi.*

¶ Suſpicax, Argwöhniſch. *Animus ſuſpicax*, id eſt, ſuſpicionem facile admittens, Tacit. 1. annal. cap. 13.

¶ Tranſpicio, Lucret lib. 4. v. 271

Quod genus illa foris quæ ſere tranſpiciuntur.

Et, Tranſpectus, nomen, apud eundem lib. eodem. v. 272

Janua cum per ſe tranſpectum præbet apertum.

Spectrum, vide ſupra in *Specio*, ante Compoſita.

SPĔCŬLA, æ, locus editus, unde fiunt excubiæ, an hoſtes veniant, tranſeant, an maneant, Valla in Raudenſ. auctore. eine Warte. Cicer. in Verr. 7 cap. 35 *Prædonum adventum ſignificabat ignis e ſpecula ſublatus aut tumulo.* Et, *Ex ſpecula proſpicere tempeſtatem futuram*, Idem 4. fam. ep. 3. Vide *Proſpicere*. *In ſpeculo eſſe*, pro ſpeculari ſive inſidiari. Vide paullo poſt in *Speculari.*

¶ Specularis, e, ut *ſpecularis ſignificatio*, i. e. ratio dandi ſigna ex ſpeculis apud Plin. lib. 7. cap. 56. Alia ſignificatione vide infra ſub *Speculum.*

¶ Speculor, ſpeculari ex ſpecula proſpectare. *Speculari* &, *inſidiari*, lauren / Cicero de Oratore lib. 1. cap. 30. ¶ 2. Sæpe etiam eleganter translative ponitur pro cogitare tempora, in quibus eſſe temporibus & præſtolari eventûs rerum, ut pro eârum fortuna capeſſas conſilia, atque retractes, quod in *ſpeculo eſſe* Cicero dixit pro Dejotaro cap. 8. *Reliqua*, inquit, *pars accuſationis duplex fuit, una, Regem ſemper in ſpeculis fuiſſe, cum a te animo eſſet aliено*, i. e. circumſpexiſſe captaſſeque opportunitates diſcedendi ab amicitia tua, ſeque aperte hoſtem profitendi. Claudianus de Bello Getico v. 568

Credite nunc omnes, quæ dira Britannia gentes,
Quas Iſter, quas Rhenus alit, pendere paratas
In ſpeculis.

Idem de bello Gildonico v. 249 *Reſtitit in ſpeculis fati*, &c. Ubi Barthium vide. Tacitus 3. Hiſt. 79 *Adjunctis quibusdam, qui nuper apud Narinam dediti, fortunam partium ſpeculabantur.* Idem 1. Annal. cap. 31 *Quibus Silius moderabatur, mente ambigua fortunam ſeditionis aliena ſpeculabantur*, i. e. operiebantur & exſpectabant, quo caderet ſeditio, quem ſortiretur eventum.

¶ Speculatus, nomen, Plin. lib. 10. cap. 73 *Felis quam occulto ſpeculatu in muſculos exſiliunt.*

¶ Speculamen, idem. Prudentius Apotheoſi v. 20

- - - hebes intuitus ſpeculamine glauco.

¶ Speculator, ein Wartmann / Wächter. Ovid. 3. Triſt. eleg. 9. v. 11

Quem procul ut vidit, tumulo ſpeculator ab alto.

Livius lib. 31. cap. 24 *Et reſpondiſſet, ni ſpeculator (Hemerodromos vocant Græci, ingens uno curſu emetientes ſpatium) contemplatus regium agmen e ſpeculâ quadam progreſſus nocte mediâ Athenas perveniſſet.* Neque verò *ſpeculatores* dicebantur tantum, qui ex ſpecula proſpiciebant & obſervabant, ſed & qui quovis modo conſilia conataque hoſtium explorarent, ſive ut Feſtus deſcribit, *Hoſtilia ſilentio perſpicerent* (Rundſchaffer:) denique quicquid Ducum Principumque cognitione dignum intellexiſſent, eo ſtatim referrent. Suetonius Auguſto cap. 27 *Nam & Pinarium Equitem R. cum concionante ſe admiſſa turba paganorum apud milites ſubſcribere quædam animadvertiſſet, curioſum & ſpeculatorem ratus, coram confodi imperavit.* Vide ibi Caſaubonum & Bernegger. itemque Torrentium ad illum locum Suetonii in vitâ Caligulæ cap. 3. Ita vero ſpeculatores diſtributi videntur, ut quæque Legio ſuos haberet ſpeculatores. Vetus inſcriptio: SCHOLA SPECVLATORVM LEG. I. ET II. ADIVTRICVM PIARVM FIDELIVM. Alia: P. AELIO MVCIANO SPECVLAT. LEG. II. ADIVT. VITALLIANVS ET VITALIS AVVNCVLI. Vide infra & *Speculator*, in *Spiculum.* Cic. de nat. deor. *Phyſicus ſpeculator venatorque naturæ*, i. e. contemplator. Pie Prudentius de Deo Hymno ad Matutinum:

Speculator adſtat deſuper,
Qui nos diebus omnibus
Actusque noſtros proſpicit
A luce prima in veſperum.

¶ *Speculatorem* veteres Chriſtiani Scriptores, velut interpretantes Græcam vocem, pro *Epiſcopo* dixerunt: quod Animadverſionibus ad S. Galli ſermonem Conſtantiæ habitum obſervat Barthius, qui Ruricii, Chænulfi, & Juliani Pomerii auctoritates adducit.

¶ Speculatrix. Cic. 3. Nat. Deor. c. 18 *Furiæ deæ ſunt ſpeculatrices credo & vindices facinorum.* Stat. 2. Silv. 2. princ. *ſpeculatrix villa profundi*, hoc eſt, quæ mare ſpectat. Et Prudentius Hamartig. v. 308

- - - - ſpeculatrix pupula molli
Subdita palpebra eſt.

¶ Speculatorius, a, um, ut, *Speculatorium navigium*, Kundſchaffer-Schiff / apud Cæſarem lib. 4. B. G. c. 26. & Liv. lib. 30. c. 10.

¶ Speculabundus. Sueton. Tiberio c. 65 *ſpeculabundus ex altiſſima rupe identidem ſigna.*

¶ Perſpeculari, diligenter ſpeculari. Hirtius Afric. Bell. c. 31 *De bello perſpeculari.*

¶ Præſpeculari. Ammianus lib. 25. c. 25 *genuina utilitate præſpeculata.* Paſſive. Ita & Valeſ. legit f. 436.

¶ Proſpeculari. Livius lib. 31. c. 1 *Multitudo è muris adventum imperatoris Romani, & regis proſpeculabatur.*

¶ Spĕcŭlum, in quo faciei imaginem contemplamur. Ein Spiegel. Terent. in Adelph. act. 3. ſc. 3. v. 61 *Inſpicere tanquam in ſpeculum vitas omnium te jubeo.* Sic Cicero in Piſon. cap. 29 *Vitam alicujus in verſibus tanquam in ſpeculo intueri.* Bias: *Contemplare velut in ſpeculo tuas actiones, ut honeſtas quidem magis ornes, turpes vero abſcondas.* Θεώρει ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τὰς σαυτοῦ πράξεις, ἵνα τὰς μὲν καλὰς ἐπικοσμῇς, τὰς δὲ αἰσχρὰς κρύπτῃς. De ſpeculis, eorumque generibus ac uſu, vide Sextum Empir. pag. 11. & Senecam lib. 1. Quæſt. Natural. c. 4. & ſequentibus, & Apulejum in Apologia.

¶ Specillum, diminutivum. ¶ 2. Quo & alia ſignificantur, ut inſtrumentum chirurgorum, quo vel auribus, vel oculis medicinas adhibent, ein Wünd-Eißlein / Spättlein / Celſus lib. 7. c. 7.

¶ Conſpicillum, eine Brill / vide ſupra in *Conſpicio.*

¶ Specularis, e, translucidum, ſpeculi inſtar. Ut, *Specularis materia*, id eſt, pellucida, vitrea &c. Tertullianus Apolog. c. 35 *Si pectoribus ad translucendum quandam ſpecularem materiam natura obduxiſſet.* Et, *Specularis lapis* (Frauenglaß) à natura ea appellatus, apud Plinium lib. 36. c. 22.

¶ Specular, res pellucida, quæ lumen transmittit, ut vitrum, cornu, &c. Tertullianus de Anima c. 53 *Velut per corneum ſpecular, obſoletior lux rerum eſt.* Hinc

¶ *Specularia* dicta, quæ orbes vel quadræ ex eo lapide ſpeculari, de quo jam diximus, erant feneſtris inſertæ, ad immittendam lucem, ventosque excludendos, quorum vicem hodie vitrea præſtant, Glaſefenſter. Eam rationem memoriæ Senecæ inventam ipſemet auctor eſt Epiſt. 90; ubi Lipſium, ſi lubet, vide. Juvenal. Sat. 4. v. 21

Qua vehitur clauſo latis ſpecularibus antro.

Seneca de Provid. c. 4 *Quem ſpecularia ſemper a flatu vindicarunt, hunc levis aura non ſine periculo ſtringit.* Pallad. lib. 1. c. 20 *Per ſpecularia lumen admittere.* Plin. l. 11. c. 17. Martial. VIII. 14.

¶ Specularius, qui vel ſpecula, vel ſpecilla, vel feneſtrarum ſpecularia facit, ein Spiegelmacher / Brillenmacher / Fenſtermacher. Gloſſ. Vet. *Specularius*, σκιλοποιός.

SPĔCVS, maſculinum, ut Ovid. 3. Metam. v. 29

Eſt ſpecus in medio, ſilvis & vimine denſus.

Et Livius lib. 1. cap. 56 *Ex infimo ſpecu vocem redditam ferunt.* ¶ 2. Fœmininum, ut, *ſpecus remota latebroſaque*, Gellius lib. 5. c. 14. Et, *Specus ultima*, Silius libro 6. v. 276. ¶ 3. Et neutrum, ſed in tertio ordine: ut, *Hic ſpecus horrendum*, Virg. Æn. 7. v. 568. *Inviſum cælo ſpecus*, Silius lib. 13. v. 425. Eine Höle / Klufft / Schacht. De *ſpecu Acheruſio* Xenoph. Anabaſ. 1.

SPĔLAEVM, σπήλαιον, ſpelunca. Virg. Eclog. 10

Certum eſt in ſilvis, inter ſpelæa ferarum
Malle pati.

Imitatus eſt Claudianus de B. Getico v. 354

- - - ſpelæa ſubit metuenda ferarum.

Prudentius Terraſticho 5

Spelæum, ſanctæ requies ubi parta ſabillæ eſt.

SPĔLVNCA, æ, rupes excavata, ein holer Berg / eine tieffe Grube. Cic. 6. Verr. c. 48 *Propter eſt ſpelunca quædam converſa ad Aquilonem, infinitâ altitudine.* Virg. 6. Æneid. v. 237

Spelunca alta fuit ſaſtoque immanis hiatu,

eine tieffe Höle.

SPER-

SPERCHĪVS, Σπερχειός, Theſſaliæ fluvius, natus in jugis Pelii montis, penultimam longam habet. Virg. 2. Georgic. v. 487

Sperchiusque & virginibus bacchata Lacænis
Taygeta.

Conf. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 1293. Nic. Gerbell. libro 2. Illuſtrat. Græciæ p. 57.

¶ Sperchēis, fœm. ut Ovid. 2. Metam. v. 250

- - - Ripa Sperchеidas ardent.

¶ Sperchiōnīdes, patronymicum, apud Ovidium lib. 5. Metam. v. 86.

SPERMŎLŎGVS, ut ex Ariſtophanis Comœdia, cui titulum fecit σπερμολόγος, colligere eſt, *avem ſeminilegam* notat. Unde ſacrilegi apud Græcos σπερμολόγοι. Exſtat vox apud Demoſthenem Orat. περὶ στεφάνου, edit. Putcani Græcæ pag. 160. ubi ad illam commentatur Ulpianus. ¶ 2. Ein Plauderer.

SPERNO, ſpernere, deſpicere eſt, faſtidire, rejicere: ut, *Repudiare & ſpernere aliquem*, Cic. in Oratore c. 3. *A quibusdam ſperni & pro nihilo putari*, Cic. 13. Philipp. c. 9, verſchmähet/ verachtet/ und für nichts gerechnet werden. Horat. l. 1. ep. 2. v. 55

Sperne voluptates, nocet emta dolore voluptas.

Hujus verbi & in amoribus uſus eſt: *Spernere* enim dicimur, quorum amorem averſamur. Cicero pro Cælio cap. 16 *Cum huic, quæ te ſpernit, moleſta eſt.* Virgilio *faſtidire* eſt extremâ eclogâ 2

Inveniet alium, ſi te hic faſtidit, Alexin.

2. Veteribus ſpernere, ſeparare, disjungere ſignificat: Ennius apud Nonium in hoc verbo:

Melius eſt virtute jus: nam ſæpe virtutem mali
Nanciſcuntur: jus atque æquum ſe a malis ſpernit procul.

Mire autem dixit, *virtutem penes malos eſſe.* Sed ſciendum, Ennium *virtutem* pro robore & corporis viribus dixiſſe. Plautus Captiv. act. 3. ſc. 3. v. 2

Nunc ſpes, opes auxiliaque à me ſegregant ſpernuntque ſe.

Atque hæc primigenia & propria hujus verbi notio eſt. Eſt autem Græcanicum, ut Scaliger docet: σπέρνω, σπέρνω: ut, πίνω, πίρνω &c.

¶ Spretus, ut, Virgil. Æneid. 1. v. 27

- - - ſpretæque injuria formæ.

¶ Spernax, ācis. Sidon. 4. epiſt. 9 *Nec in admittendo conſilio ſpernax.* Silius lib. 8. v. 465 *Viros mortis ſpernaces* dixit, Verächter des Todes.

¶ Spretor, contemtor. Ovid. 8. Metam. v. 613 *deorum*

Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus.

Et Apulejus l. 3. Mileſ. p. 137 *Spretor matronalium amplexuum.*

¶ Spretus, ûs, nomen, contemtio. Apulejus de Deo Socrat. poſt principium: *Inſolentiſſimo ſpretu Deos negligit.* Sidonius lib. 3. extremo: *Spretui maximo eſt judicia otioſorum lingua latina proprietas.*

¶ Compoſitum Aſpernor, aſpernari, prorſus ſpernere, reſpuere, ganz verachten. Genus mutat & Conjugationem. Terent. in Phorm. act. 2. ſc. 3. v. 24 *Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter.* Cicer. in Academ. 4. extrem. *Sententiam tuam non admodum aſpernor.* Idem in Piſonem c. 20 *Auribus reſpuere, animo aſpernari.* Et lib. 3. de Orat. c. 25 *Guſtatus, quod valde dulce eſt, aſpernatur ac reſpuit.* Et lib. 2. c. 37. pr. idem Tullius: *Philoſophiam hæc civitas aſpernata nunquam eſt.*

¶ Aſpernatio, pro contemtu. Cic. in Tuſc. lib. 4. c. 14 *Animorum morbi & perturbationes ex aſpernatione rationis eveniunt.*

¶ Aſpernator, Verächter. Tertullian. lib. 4. contra Marcion. c. 15 *Debeo creatorem divitum aſpernatorem probare, ſicut probabit mendicorum advocatorem.*

¶ Aſpernamentum, aſpernatio. Idem Tertullianus lib. 4. adverſ. Marcion. c. 14 *quæ aſpernamento habetur a nationibus.* Idem de Pudicitia c. 8 *Odio habens & aſpernamento ſermonem ſanctum.*

¶ Aſpernanter, contemtim. Ambroſius Epiſtolâ 29. extr. *non aſpernanter accipere.* Et Salvianus lib. 4. de Providen. Dei p. 114 *ſuperbe & aſpernanter accipere.*

¶ Aſpernabilis, contemtibilis, verächtlich. Gellius lib. 11. c. 3 *Quærere nonnunquam apud memetipſum ſoleo rei ejusmodi partas minutasque, & hominibus non bene eruditis aſpernabiles, ſed ad veterum ſcripta penitus noſcenda, & ad ſcientiam Latinæ linguæ cumprimis neceſſarias.* Et Arnobius lib. 6. p. 203 *Non improbanda neque aſpernabilis ratio, quæ* &c. Et Comp. *Quid ſtercore aſpernabilius?* Auguſtin. lib. 2 de Morib. Manich. c. 8.

SPES, quæ *exſpectatio futuri boni eſt*, Cic. 4. Tuſc. c. 37. die Hoffnung. *Spes exigua*, pro Flacco c. 2. *Credula vitam ſpes fovet*, Tibullus lib. 2. eleg. 7. pr. *Spem pretio non emo*, Ter. Adelph. a. 2. ſc. 2. v. 11. *Spes potiundi oppidi diſceſſit*, Cæſar 2. de Bell. Gall. c. 7. Et, *Adoleſcens eximiæ ſpei*, Cic. 1. fam. ep. 7. ſub fin. *Spem afferre, dare. Spem facere, injicere, oſtendere*: ut, *Pertenuis ſpes oſtenditur*, Cicero 13. fam. ep. 3, ich ſehe ſehr wenig zu hoffen. *Spe bonâ eſſe*, lib. 12. fam. ep. 27. *In ſpe eſſe*, 13. fam. ep. 21, in guter Hoffnung ſtehen. *In ſpem ingredi*, Idem 12. fam. ep. 25. *In ſpem adduci*, Cic. ad Attic. 2. ep. 22. Et, *In ſpem venire*, lib. 9. fam. epiſt. 1. *Spe niti*, lib. 3. ad Attic. epiſt. 9. ſich auff Hoffnung verlaſſen. *Spes affulget*, Livius lib. 27. c. 28. es läßt ſich Hoffnung ſpüren. *Spem in alicujus poteſtate ponere & defigere*, pro Flacco c. 1. Et, *Spem in aliquo reponere*, lib. 5. Tuſc. c. 12. extr. *Spem in aliquo collocare*, Cicer. 1. de Orat. c. 7, Hoffnung auff einen ſetzen. *Spe inflari*, pro Muræn. c. 15. *Spem impere*, Tacitus 1. Hiſtor. c. 13, 6. das gehoffete nicht erwarten können/ voraus nehmen. *Falsâ ſpe aliquem producere*, Terent. Andr. act. 4. ſc. 1. v. 24, mit betrüglicher Hoffnung einen auffhalten. *Decidere de ſpe, depelli. Spes deficit, Spes omnis in te. Spe duci* &c. pariter Ciceronis ſunt. *Si deſtituat ſpes*, Livius lib. 1. cap. 41, wenn ſolte fehl ſchlagen. *Spes me hac fruſtrata eſt*, Lentulus ad Cic. 12. fam. ep. 14. dieſe Hoffnung hat mir gefehlet. *Spem alicujus fallere*, Cicer. 1. fam. epiſt. 9. einen umſonſt hoffen laſſen. Et Plaut. in Captiv. act. 1. ſc. 2. v. 19 *Nulla eſt ſpes juventutis, ſeſe omnes amant.* ¶ *Spes gregis*, Virg. 1. Eclog. v. 15. *Spes gentis*, de Apibus, 4. Georgic. v. 162. *Spemque gregemque* interpretatur marem & fœminam: quod reparatio gregis in ſexu utroque conſiſtat. ¶ 2. *Spes* pro metu apud Lucanum lib. 5. v. 454

- - - Cælo languente fretoque
Naufragii ſpes omnis abit.

Sic *Sperare* pro metuere etiam dicitur; de quo infra.

¶ Spes, plurale. Cic. pro Mil. c. 34 *O ſpes fallaces! O cogitationes inanes meæ!* Salluſtius in Jugurth. in orat. Marii: *Mihi ſpes omnes in memet ſitæ, quas neceſſe virtute & innocentiâ tutari.* Et Sidon. lib. 1. c. 9 *Cum hoc confero, quinam potiſſimum procerum ſpebus valeret noſtris opitulari.*

¶ Spĕcula, diminutivum. Cic. 2. fam. epiſt. 16 *In communibus miſeriis hæc oblectaretur ſpecula.*

¶ Exſpes, ſpe deſtitutus. Tacitus ann. 6. cap. 24 *mox ubi exſpes vitæ fuit, meditatas compoſitasque diras imprecabatur.*

¶ Spēro, ſperare, ſpem habere. hoffen. *Boni nihil ab aliquo ſperare*, Cic. 1. ad Attic. ep. 13. nichts guts von einem hoffen. *Spero confore*, Ter. in Andr. a. 1. ſc. 1. v. 140. *Spero fore, ut* &c. elegans formula. Livius lib. 28. c. 44 *Non ſperaverat Hannibal fore, ut tot in Italia populi ad ſe deficerent.* Cicer. pro Dejotaro cap. 14 *Jubeo te bene ſperare & bono animo eſſe.* Et ad Attic. 9. epiſt. 7 *Bene de aliquo ſperare.* Et Horat. 1. Ep. 4. v. 14

Gratis ſuperveniet, quæ non ſperabitur, bona.

Plaut. Bacchid. act. 1. ſc. 2. v. 36 *Spemt quidem animus, quò eveniat, diù in manu eſt.* Et, *Magna indolis ſignum eſt ſperare ſemper*, Florus lib. 4. c. 8. ¶ 2. *Sperare* per ἀποφασιν. Virg. 1. Æn. v. 542

Si genus humanum & mortalia temnitis arma,
At ſpernite deos memores fandi atque nefandi.

Hoc eſt, *metuite.* Juvenalis Satyr. 4. v. 57

- - Jam quartanam ſperantibus ægris
Stridebat deformis hiems:

Id eſt, formidantibus. Non ſemel Ammianum ita uſum hoc verbo, Lindebrogius ad ipſum Ammianum notat. Sidonius lib. 7. epiſt. 7 *Alia regio tradita ſervitium, ſperat Arverna ſupplicium.* Idem Paneg. Aviti v. 369

Quin & Aremoricus pictam Saxona ſtuctus
Sperabat.

In illo Terentiano Andr. act. 2. ſc. 3. v. 21 *Nam quod tu ſperes, propulſabo facile*: nonnulli etiam *ſperes* pro *timeas* interpretantur, at male, ut oſtendit Franciſc. Fabricius. Vide Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. c. 12. pag. 222. 223. ¶ 3. *Sperare*, credere. Terent. Eun. a. 5. ſc. 3. v. 11

Spero me habere, quibus hunc meo excruciem modo.

Ubi Donatus HABERE pro *habiturum*: aut SPERO pro *Credo*, more ſuo. Suetonius Cæſare c. 60 *Prælia non tantùm deſtinato, ſed ex occaſione ſumebat, ac ſæpe abeuntem ſtatim, interdum ſpurciſſimis tempeſtatibus, cum minime quis motarum ſperaret.* Ita enim legendum, non *putaret*, Caſaubonus & Torrentius ex MSS. is libris oſtendunt. Græci qualemcunque futurorum opinionem, ἐλπίδα vocabant. Hinc igitur *ſperare* pro credere, putare, item timere ponitur. Vide Caſaub. ad l. c. Suetonii.

¶ *Sperata virgo* dicitur, priusquam petatur in uxorem. Hyginus Fab. 33 *Hercules interfecit, centaurum occidit & ſuam ſperatam abduxit.*

¶ Spe abilis, e, daß zu hoffen iſt. Plaut. in Captiv. act. 3. ſc. 3. v. 3. *Nulla vitæ ſalus ſperabilis eſt mecum.* Inſcriptio apud Grut. p. 860. n. 5 NIHIL EST SPERABILE DATVM.

¶ Deſpero, deſperare, ſpem abjicere, alle Hoffnung fahren laſſen/ verzweiffeln/ verzagen. ut, *Deſperare de Repub.* Cicero ad Pompejum ſub 8. ad Attic. ep. 11. *Deſperare de regno, de gratia*, utrumque Cæſaris eſt lib. 1. Gall. c. 18. Cum tertio caſu idem lib. 3. de bello Gall. cap. 12 *ſuis fortunis deſperare cœperunt.* Et lib. 7. c. 50 *ſibi deſperans.* Nec aliter Cicero, ut pro Muræna c. 21 extr. *quoniam ſibi hic ipſe deſperat.* Et poſt redit. in Sen. c. 14 *Bonos viros lugere malui meas fortunas, quam ſuis deſperare.* Idem pro Cluent. cap. 53 *Saluti deſperare vetuit*, an ſeinem Heil verzagen. Sed cum quarto caſu frequentius. Ut, *pacem deſperare*, Cic. ad Attic. lib. 7. epiſt. 20. pr. keine Hoffnung zum Frieden mehr haben. *Deſperare honores*, Cic. 2. Catil. cap. 9. an Beförderung verzagen. *Vitam alicujus deſperare*, pro Milone cap. 21. Et Seneca Epiſt. 29 *Marcellinum noſtrum ego non deſpero: etiamnum ſervari poteſt.* Ibidem paullo ante: *Sapientia ars eſt: eligat profecturos: ab his, quos deſperabit, recedat.*

Desperati passive. Quintil. lib. 1. cap. 10 *Turpiter desperatur, quicquid fieri potest.* Et Cic. lib. 1. ad Quint. frat. ep. 3 *Sive restituimur, sive desperamur, nihil amplius opus est.*

¶ Desperatus, extra spem positus. Nepos Attico cap. 8. extr. *Neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit.* Sic *Caussa publica desperata*, Cic. 7. Attic. epist. 23. *Respublica agrota ac prope desperata*, Idem Divinat. in Verr. cap. 22. Et lib. 6. fam. epist. ult. ad Domitium: *Hæc quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam multo desperatione.* Et 4. Verr. cap. 41 *desperatissimo perfugio uti.* Balbus Ciceroni sub ad Attic. lib. 9. epist. 8 *Compositionis spem non desperatissimam esse puto.* ¶ 2. Aliquando & illum significat, qui ad quodvis audendum & designandum promtus est. Vide paullo post *desperatio.* Cic. 2. Catil. cap. 3 *Exercitus* [Catilinæ] *collectus ex senibus desperatis* &c. Et Lactantius lib. 5. cap. 9 *Quasi quicquam desperatius esse possit, quam torquere & dilaniare eum, quem scias esse innocentem.*

¶ Desperate, adverb. Augustinus epist. 237 ad Celerem: *desperate solicitus.*

¶ Desperandus. Cic. de Amic. cap. 24 *Hujus salus desperanda est*, an dem ist alle Hoffnung verlohren. Et 2. in Catilin. cap. 5 *Essent illi quidem desperandi, sed tamen essent ferendi.*

¶ Desperatio, quæ, ut Cicero definit, *ægritudo sine ulla expectatione rerum meliorum*, 4. Tusc. c. 8. Verzweiffelung/ Verzagung. *Desperatio vitæ propter conscientiam scelerum*, Idem in Philipp. 2. cap. 35. *A desperatione ad spem revocare*, Idem post reditum in senatu cap. 9. ¶ 2. Aliquando & pravum animi habitum designat, qui ad quidvis audendum impellit trahitque. Græcis ἀπόνοια; quo qui præditus, *desperatus* vocatur. Vide Casaubon. ad Theophrast. Characteres περὶ ἀπονοίας.

¶ Desperanter, adverb. ut, *Desperanter tecum locutus est*, Cic. ad Attic. lib. 14. ep. 18, aus oder mit Verzweiffelung.

¶ Insperans, nomen, non sperans. Terentius in Andr. act. 3. sc. 4. v. 24. *Feci ut fierent insperante hoc atque invito Pamphilo.* Et Cic. pro Marcello cap. 7 *salutem insperantibus reddidisti.* Idem 1. de Orat. c. 21 *Insperanti mihi recidit, ut in istum sermonem delaberemini.* Wider Verhoffen.

¶ Insperatus, non speratus, aliud nomen. Ut, *Gaudium insperatum* Terent. Heaut. 3. sc. 1, 5. *Occasio insperata*, hoc est, quæ præter omnem spem se obtulit, eine unverhoffte Gelegenheit/ Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 57 *Consilium insperatum*, Cic. 4. Philipp. cap. 1. Et Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 3. v. 40 *Insperata accidunt magis sæpe, quam quæ speres.* Plin. 25. cap. 2 *ex insperato*, præter spem, unversehens. Superl. *insperatissimus* apud Plautum est in Pœnulo act. 5. sc. 3. v. 8.

¶ Insperabilis, Gell. lib. 4. cap. 18 *Pacem & Victoriam vobis peperi insperabilem.* Et Ammianus lib. 15. cap. 11 *insperabilis nuntius.*

SPEVSTICVS, σπευστικός, *panis spensticus*, qui celerrime coquitur, Brod in eil gebacken/ Plin. lib. 18. cap. 11.

SPEVSIPPVS, Σπεύσιππος, Philosophus Atheniensis, Platonis Nepos. De cujus libris Gell. lib. 3. c. 17. Σπεύσιππόν τι τὸ τίμιον, *quod rarum carum est*: tribuit id *Speusippo* Theophrastus.

SPHACELVS, Matthiolus in Dioscorid. Sphacelus mas est, salvia fœmina, Salbey Männlein. ¶ 2. Et *Sphacelus* morbus ex nimiâ defatigatione: vel caries ossium.

¶ Σφακελισμός, vitium radicum in plantis, sic dictus ab hominum morbo. Vide in Chiliad. *Faciunt & sphaceli immunitatem.*

SPHAERA, σφαῖρα, globus ex omni parte exteriore rotundus, eine Kugel durchaus rund. Vel Sphæra est solidum quoddam una superficie contentum, in cujus medio punctus est, a qua omnes lineæ ductæ ad circumferentiam sunt æquales. Is punctus dicitur centrum Sphæræ. Cic. 2. Nat. deor. c. 18 *Globum* σφαῖραν *interpretari placet.* ¶ 2. *Sphæram inter se reddere*, einander den Ballen zuschlagen/ proverbium est apud Erasm. in Chiliad. ex Platone & Plutarcho, quo significantur mutuo sibi assentantes ac colludentes. *Sphæra lusus*, pro lusu pilari, apud Cœlium Aurelian.

¶ Sphærula, diminut. Augustinus lib. 2 de Genesi ad lit. cap. 15 *Si ex una sphærula sua parte semper lucet*, Luna scilicet.

¶ Sphærica, disciplinæ astronomicæ nomen. ¶ 2. Placentæ genus apud Catonem cap. 81.

¶ Sphæricus, ut *sphærica forma*, quæ aptissima est omnium quantitatum, rund.

¶ Sphæralis, idem, Macrob. 7. Saturn. cap. 9 *sphæralis natura*: Et, *forma sphæralis*, ibidem cap. 16. Et, *sphæralis globositas*, Idem lib. 1. Somn. Scip. c. ult.

¶ Sphæristerium, σφαιριστήριον, locus, ubi sphæræ, id est, pilæ vacabant, ein Ballhaus. Erant sphæristeria ista in balineis plerumque hypocaustis juncta, ut se interim exercerent inibi, donec hypocausta calescerent, ut ex Plinio lib. 5. Epist. 6. & lib. 2. Epist. 17. item Ulpiano Lege 16 Dig. mandati, colligitur. Vide Joh. Caspar. Gevartium ad Stat. lib. 1. Silv. penult. ¶ ein Kegelplatz.

¶ *Sphæroides schema*, Vitruvius lib. 8 cap. 6.

¶ Sphæromachia, certatio, quæ fit pila vel globo, Ballspiel. Statius præfat. lib. 4. Silv. *Sed & sphæromachias spectamus, & pilaris lusio admittitur.* Vide Beroald. Var. Annot. lib. 1. cap. 8. Petr. Fab. L. 1. Agonist. cap. 6. Vossius & Gruterus notis ad Senec. Epist. 80.

SPHINX, σφίγξ. Sphinges inter simias Plinius loco post paullo indicando numerat, & in Æthiopia nasci tradit, docilis & mitissimæ naturæ. Barthius ad Papin. lib. 2. Thebaid. de Sphingibus ista habet: Sphinges ut animalia non ignota, hirsutie tamen a pictis differentia, docilia cæteroquin & astuta, memorat lib. 3. Diodorus Siculus, & ubi gignantur eadem adnotavit lib. 16. Strabo. Plin. lib. 8. cap. 21 *Lyncas vulgò frequentes & sphingas, fusco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaque alia monstra similia.* Quomodo cibo fruantur, docet idem lib. 10. cap. 72. Alii tamen, qui sanius sapere videntur, meras fabulas omnem *Sphingum* historiam asseverant, ut P. Billonius lib. 2. observ. cap. 46. Hactenus Barthius. ¶ 2. De Sphinge verò fabulosa ἀνθρωπομόρφῳ, h. e. monstro homini simili, Ausonius sic Idyll. 11. v. 41

Sphinx volucris pennis, pedibus fera, fronte puella,

i. e. parte una volucris est, altera leo, tertia virgo. Dicta videtur *sphinx* à σφίγγειν, quod est *stringere*; quod homines suis ænigmatis ita stringeret, ut expedire se non possent. Ita Cebetis etiam Tabula *Sphinx* ignorantiæ sive amentiæ symbolum est; quam vide. Ægyptios ante templa collocarie *Sphingas* consuevisse, innuentes, suam de sacris rebus doctrinam perplexam esse, & sub involucris latente sapientia constare, Plutarchus auctor est de Iside & Osiride p. 354. Synesius verò de regno pag. 7 alio refert. Vult enim in eo significasse, fortitudinem seu corporis vim cum sagacitate sive prudentia conjungendam. Sphinge signasse Augustum Suetonius ejus vita cap. 51 refert.

SPICA, æ, supremum in culmo frumenti, quod grana continet, eine Kornähre: *Spicam* rustici *specam* dixerunt à *spe*: eam enim quod sperant fore, ferunt, ut Varro auctor est. In spica quatuor sunt: *Vagina*, der Schoßbalcken/ quod ibi granum tanquam gladius latet; *granum*, das Körnlein; *gluma*, folliculus granum continens, der Balck; *arista*, aculei spicam excedentes. Vide singula sub suis literis. Etiam Cicero de Senect. cap. 15 accurate distinxit. *Terrâ*, inquit, *cum gremio mollito ac subacto semen sparsum excepit, - - - tepefactum vapore & compressu suo diffindit, & elicit herbescentem ex eo viriditatem: quæ nixa fibris stirpium sensim adolescit, culmoque erecta geniculato, vagina jam quasi pubescens includitur, e quibus cum emerserit, fundit frugem spici, ordine structam, & contra avium minorum morsus munitur vallo aristarum.* Sed hîc in optimis libris, & apud Nonium *spici*, à *Spicum*, neutro genere, de quo post paullo pluribus dicemus: tamen & alibi idem forma muliebri dixit, ut Nonius etiam observavit; & Varro lib. 1. de R. R. cap. 48 *Spica ea, quæ mutilata non est, in hordeo & tritico tria habet continentia, granum, glumam, aristam: & etiam primitus spica cum exoritur, vaginam.* Singula ibidem describit ac definit. *Spica mutilata*, non aristata, hoc est, sine aristis, Vide Varronem c. l. Alii *mutica* legunt. ¶ 2. *Spicam* dicunt etiam cohærentes nucleos in alho, ein Knoblochs-Haupt/ Columell. 11. c. 3. ¶ 3. Sidus cæleste. Columella lib. 11. c. 2 *Spica Virginis exoritur.* Cæsar Germanicus in Virgine:

Virginis inde subest facies, cui plena sinistrâ
Fulget Spica manu, maturisque ardet aristis.

¶ Veteres & *spicum* in genere neutro dixere. Varro apud Nonium: *Neque in bona segete nullum est spicum nequam, neque in malâ non aliquod bonum?* Cic. in Arateis: *Spicum illustre tenens splendenti corpore virgo.* Sic & Mamertinus Paneg. Juliani c. 23 *Spica triticea*, dixit. Adde Cic. de Senect. c. 15 supra in *Spica* allegatum.

¶ Spiceus; *Corona spicea*, Tibull. lib. 1. eleg. 1. v. 22. *Spicea serta*, Ovid. 2. Metam. v. 28. von Kornähren.

¶ Spicari, pro spicas emittere dixit Plin. lib. 18. cap. 7, genere passivo à *spicare*, de quo verbo vide Barth. ad Gratium v. 118. & VVower. ad Minut. Felicem. Metaphora eleganti; dicto versu Gratius de Macedonum longis, sed brevi ferro instar spicæ præfixis aristis:

Quàm longa exigui spicant hastilia dentes?

¶ Spicatus, spicam ferens. Plin. lib. 21. cap. 17 pr. *Alind* [herbarum] *spicatarum genus.*

¶ Spicilegium, spicarum collectio. Varro lib. 1. de R. R. c. 53 *Messe factâ, spicilegium venire oportet.*

¶ Spicifer, ut, *Dea spicifera*, pro Cerere, Manil. lib. 2. v. 442. *Spicifer Nilus*, Martial. lib. 10. epigr. 74.

¶ *Inspicare* est ad modum spicarum in acutum tenuare, zuspitzen. Virg. 1. Georg. 292 - - *Ferroque faces inspicat acuto.*

SPICVLVM, lancea brevior, ein Schäfftlinchen. Hinc *Spicula librare*, Virg. 11. Æn. v. 606. *Contorquere manu emissa*, ibidem v. 676. ¶ 2. Ferrum item sagittæ vel hastæ. Cic. lib. 5. epist. 12 ad Lucejum: *Tum denique* [Epaminondas] *sibi abelli jubet spiculum, postquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum.*

tum. Nepos cap. 9 *ferrum* vocat, *quod ex hastili in corpore remanserat.* ¶ 3. Et sagitta ipsa. Virg. 11. Æn. v. 654

Spicula converso fugientia dirigit arcu.

¶ 4. Denique apum etiam aculei spicula dicuntur. Virgil. 4. Georg. v. 237 - - *Lesaque venenum*

Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt.

¶ 5. *Spicula solis*, pro radiis, quos spiculorum instar jaculatur Sol; Prudentius posuit Hymno ad Matutinum:

Caligo terræ scinditur
Percussa Solis spiculo.

Hamartigen. v. 87 *Radiorum spicula* dixit. Similiter Lucretius *lucida tela diei*, lib. 1. v. 148. Verus Glossarium: *Spiculum*, *δόρυ*, *ἀκὶς*, *ἰνδόρυξ*. Item *Spicula*, *σκορπίδες*, *βέλη*.

¶ Spiculator, qui spiculum gestat, ein Trabant / Hatschier. Sueconius Claudio cap. 36 *Neque convivia inire ausus est, nisi ut spiculatores cum lanceis circumstarent.* Sed ibi potius *speculatores* ex MSris libris rescribendum Torrentius docet, quem vide. Sane & S. Marcus c. 6. Evangelii sui hanc vocem Græcis Elementis efferens σπικουλάτωρ, non σπεκουλάτωρ scripsit. Consentit & Vet. Glossator, qui ita explicat: *Speculator κατάσκοπος καὶ δορυφορίζων, ἐπόπτης, κατάσκοπος. Δήμιος. Speculator.* Vide supra *speculator* in *specula*: & Marcellum Donatum ad Tacitum lib. 1. Hist. cap. 24. Onomastico autem veteri *Spiculatores* vertuntur *δορυφόροι*.

¶ Spicare, spiculum adfigere, Plinio est *Spiculare*: circa hujus verbi usum vide, quæ notat Turnebus lib. 21. Adverss. c. 25. Barth. ad Script. Venat. pag. 87. 88. 153. & quæ supra in *Spica* de eo diximus ex Gratio, venatico scriptore.

¶ Spiculare, ut modo dictum, Plinii est lib. 11. c. 2, *Telum perfodiendo tergori quo spiculabit ingenio?* De aculeo bestiolarum & insectorum loquitur.

SPĪNA, æ, nomen aliquot commune plantis, der Dorn. Est enim *spina acuta*, Virgil. ecl. 5. Stechbaum / Salsendorn. *spina alba*, Frauendistel &c. *Cum pusilla est, spina bona videtur.* Vid. Chiliad. ¶ 2. *Spina* deinde dicitur quicquid vel in plantis vel fruticibus aculeatum est, alles stachlichte. *Spina juniperi*, Plin. 8. c. 27. Et Claudianus in Fescennino:

Armat spinis rosas, mella tegunt apes.

P. Syrus in Mimis:

Spina etiam grata est, ex quâ spectatur rosa.

¶ 3. *Spina* in homine & animalibus contextus est vertebrarum seu spondylorum, der Rückgrad. Plin. lib. 11. c. 37. sect. 67 *Spina lumbis annectitur, ossea, sed tereti structura*, &c. Sed *Spina piscium*, Fischgrad. Lexicon Cyrilli: *ἄκανθα ἀνθρώπου καὶ ἰχθύος, Spina.* Vet. Gloss. *Spina ἄκανθα, καὶ ἰσχὺς ὀστοῦ, ἡ ῥαχίς.* ¶ 4. *Spina* pro difficultatibus metaphorice. Cic. 4. de Finib. cap. ult. *Nec acerbitatem sententiarum, nec differendi spinas probavit.*

¶ Spinula, diminutivum. Arnobius lib. 2. p. 49 *inhærens callo spinula.*

¶ Spinifer, spinas ferens. Prudentius Cathemer. 5. v. 31

Moses nempe Deum spinifera in rubo
Vidit conspicuo lumine flammeum.

Usus & Cicero in Arateis.

¶ Spiniger, idem. Prudentius passione Hippolyti v. 115

- - - *Spinigeris stirpibus hirtus ager.*

¶ Spineus, ut, *vincula spinea*, Ovid. 2. Metam. v. 789.

¶ Spinosus, *ager spinosus*, voll Dorn und Disteln. *In spinosis locis pasci*, Varro 2. de R. R. cap. 3. Et, *spinosior arbor*, Plinius lib. 24. cap. 12. ¶ 2. Transfertur eleganter ad orationes & dissertationes. Nam quæ breviter ibi argute atque subtiliter concluduntur, atque obscuriora sunt, ea *spinosa* appellantur; quod ad ea hebetiores quasi spinas obhæresçant, neque se extricare possint. Cic. 1. Tuscul. c. 8 *Ulterius istæ quæso: Hæc enim spinosiora prius, ut confitear, me cogunt, quàm ut assentiar.* Idem, *subtile & spinosum genus disserendi*; de finibus dixit lib. 3. cap. 1. Idem in oratore cap. 33 *Postea Dialectici spinosiora multa protulerunt.* Sic Dialecticorum in partiendo minutias, quæ res difficiles captu efficiunt fermè, *Spinas* appellat in 4. Tuscul. cap. 5, *Peripatetici*, inquit, *ad pacandos animos multa afferunt, spinas partiendi & definiendi præmittunt.* Et Augustinus lib. 2 de Doctr. Christ. cap. 37 *nodosissima & spinosissima disciplina.*

¶ Spinosulum, pro Dialectico minuto B. Hieronymus dixit Epist. 83. ad Oceanum: *Primùm*, inquit, *spinosulus noster obmutuit, deinde Pisoniano vitio, cum loqui non posset, tacere non potuit.*

¶ Spinalis, ad spinam pertinens. Macrobius lib. 7. Saturn. c. 9 *εὐζωΐα nervorum infundit sensum spinali medulla.*

¶ Spinētum. Dornbusch / Dornhecke. Plin. lib. 10. c. 74 *Spinetis se scabendi caussa atterens.* Et Virgilius eclog. 2. v. 9

- - - *occultant spineta lacertos.*

¶ Spinescere. Martianus Capella lib. 6 metro ult.

- - - *sentis spinescere membris.*

¶ Spinus, prunus silvestris, ein Schleenbaum / Schleendorn. *Spinus alba*, Weisdorn / cujus acini, cum maturuere, rubent. Virgil. 4. Georg. v. 145

Edunique pirum, & spinos jam pruna ferentes.

¶ Spineoli, pruna ipsa silvestria, Schleen.

¶ Spionia, & spinea, vitis genus Plinio est & Columellæ lib. 3. cap. 2.

¶ *Spionicus succus*, Colum. lib. 2. cap. 21.

SPINACIA, scribunt & *spinachia*, olus est vulgo notissimum, Binetsch & Spenet / *Spinachium.*

SPINTER, eris, neutro genere, armilla muliebris, ein gülden oder silbern Schildlein / Spang / ein Armband. Vide Festum.

¶ 2. Item Fibula, Plaut. in Menæch. a. 3. sc. 3. v. 4

Jubeasque spinter novum reconcinnarier.

Alii *Spinther* scribunt cum adspiratione, quasi a *σπιν θήρ*. Vide Claud. Dausquii Orthograph.

SPINTRIA, novum vocabulum, & a Tibetio inventum: quo monstrosi concubitus repertores & excitatores libidinum appellat, ut ex Suetonio constat ejus vitâ cap. 43. Memimit & Caligula cap. 16. & Vitellio cap. 3. Plura de hoc vocabulo Turnebus lib. 5. Adv. cap. 1. & Hieron. Magius lib. 2. Miscell. cap. 4.

SPINTVRNIX, icis, avis inauspicata Plinio est lib. 10. c. 13. ejusdem cum bubone infelicis ominis. *Incendiariam* alias vocant. Græci enim *σπινθῆρα* & *σπινθήριον* scintillam dicunt. Avis est nemini unquam cognita vel visa. *Spinturnices* & *Spinturnicia* Latinis *Sphinges* interpretatur in Plinianis Exercitationibus CL. Salmasius. Cui consentit Glossarium Fausti Romani, quod olim in Barthii Bibliotheca fuit, in quo *spinturnix* avis mammosa instar mulieris explicatur. Tales autem Sphinges Plinii testimonio supra in *Sphinx* adducto esse constat. Cæterum *Incendiariam avem* illam esse putant, quæ ex ara carbonem ardentem & scintillantem eripuerit, propter quam lustratam urbem sæpenumero invenimus in Annalibus, ut L. Crasso & C. Mario, COSS. Gesnerus. Vide & Scal. ad Festum in voce *Bustum*, & P. Pithœum lib. 1. Adverss. c. 10.

¶ Spinturnicium, Plaut. Milite act. 4. sc. 1. extr. Vide Taubm. p. 856. & supra laudatum Pithœum l. d.

Spionia, vide in *Spina.*

SPĪRA, *σπεῖρα*, quicquid in orbem convolvitur, ut *Spira serpentum, funium*; was sich Circulsweise krümmet. Plin. lib. 2. c. 25 *spira modo intortus.* Virgil. de draconibus lib. 2. Æneid. v. 217. *Spirisque ligant ingentibus*, sie schlagen und krümmen sich ümb sie her. Ubi Servius: SPIRIS: *nodis. Unde & bases columnarum SPIRVLAE dicuntur: Nam proprie SPIRAE sunt volubilitas funium: Inde & posteriora serpentium SPIRAE dicuntur, quia sic involvuntur in gyrum, ut funes.*

¶ 2. Et *Spira* ligula est, quæ a pileo dependens sub mento colligatur. eine Binde. Juvenal. Sat. 8. v. 208

de faucibus aurea cum se
Porrigat & longo jactetur spira galero.

¶ 3. Et spiræ ornamenta sunt puellaria, Plin. 19. c. 35. Zöpffe.

¶ 4. Et spira basis est columnæ, der Fuß oder Untersatz einer Seulen. Plin. lib. 36 cap. 23 *In Ephesia Diana ade primum columnæ spira subdita* &c.

¶ 5. Spiræ denique crustula sunt, Pretzeln.

¶ Spirula, de qua locum Servii paullo ante produximus. Et Arnobius lib. 2. p. 73 *spirulas & batulos facere.*

SPĪRO, spirare, spiritum reddere, flare, athemen / blasen / wehen / ut, *Venti spirant.* Sic Ovidius 11. Metam. v. 481

- - - *cæpit spirare valentius Eurus,*

Et Statius lib. 2 Silv. 2. v. 27

- - - *spirant clementius Austri.*

¶ 2. Athem holen. Cic. ad Quir. post redit. c. ult. *Dum animæ, spiritus mea.* Sic vulgo dicimus: *Ægrotus dum spirat, spernit.* Quod sic retulit Cic. ad Attic. lib. 9. epist. 10 *Ut ægroto dum anima est, spes esse dicitur, sic ego, quoad Pompejus in Italia fuit, sperare non desiti.* ¶ 3. Emittere, von sich geben. Ut, *spirare minas*, von Dräuworten schnauben. Atque ita Accusativo jungitur. Speciatim ita est, einen Geruch geben. Virgil. 1. Æneid. v. 404 *Ambrosiaque comæ divinum vertice odorem*
Spirabere, &c.

hoc est, emisere, von sich geben. ¶ 4. Sed 3. Georgicor. v. 34

Stabunt & Parii lapides spirantia signa,

hoc est, tam facta artificiose, ut spirare & vivere videantur, quod Germani dicunt, als leibten und lebten sie. Vide quæ noravit de Pictura Veterum Fr. Junior Junius lib. 3. c. 4.

¶ Spiritus, quo spiramus, & quo vivimus, Athem / Lufft. Plinius lib. 2. cap. 5. *Proximum* (elementum) *spiritus, quem Græci nostrique eodem vocabulo aëra appellant.* Cic. pro Marcell. c. 12 *Eos portus, quibus vitam & spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestate scitis.* Ubi *Spiritum ducere*, id est, spirare, leben. *Extremus spiritus*, der letzte Athem. *Excipere extremum alicujus spiritum*, Cic. in 7. Verr. cap. 45. qui tristis mos parentum & cognatorum erat. Vide ibi Ciceronem. *Reddere spiritum patriæ*, Idem in Philipp. 10. cap. 10. *Spiritum retinere*, den Athem halten / quod *comprimere animam* elegantius dixit Terent. *Suspendere spiritum in lectione*, Quintilian. lib. 1. cap. 8. pr. im lesen inhalten / nicht so eilends auf einander lesen. *Uno spiritu, ἀπνευσὶ,*

in einem Athem. Cic. de Orat. lib. 1. c. 61 *Demosthenes summa voce versus multos uno spiritu pronunciare solebat.* ¶ 2. Pro vento spiritum dixit Solinus cap. 32. [al. 45] de Nilo: *Ferunt alii, quod ventorum flatibus repercussus, cum fluvorem solidæ velocitatis non queat promovere, aquis in arctò tumentibus intumescat, & quanto impensius contrarii spiritus repugnaverint; tanto excelsius sublimari in altitudinis vertices repercussam celeritatem.* Et Avienus Orâ maritimâ v. 384

Nullius carinas æquor illud intulit,
Desint quod alta flabra propellentia,
Nullumque puppim spiritus cæli jubet.

¶ 3. Spiritus, animi elatio, ein stolzer Geist. Cicer. pro Sylla c. 9 *Res gesta credo mea me nimis extulerunt, ac mihi nescio quos spiritus attulerunt.* Cæsar lib. 1. Gall. cap. 33 *Ariovistus tantos sibi spiritus; tantam arrogantiam sumserat, ut ferendus non videretur.* Adde Cicer. pro Lege Manil. cap. 22. extr. Aliquando tamen in bonam sic partem pro animi magnitudine. Curtius lib. 5. cap. 8 sub finem: *Nobilitate vestra dignos spiritus capiatis.* ¶ 4. Spiritus etiam odor est. Lucretius lib. 3. v. 223

Spiritus unguenti suavis diffugit in auras.

Et Symposius de Viola:

Magna quidem non sum, sed inest mihi maxima virtus:
Spiritus est magnus, quamvis sim corpore parvo.

¶ Spiritualis, & Spiritalis, quod frequentius est apud Patres. Solinus quoque altero usus est cap. 23 [al. 36] sub fin. *In corporibus nostris commercia sunt spiritalia.* Ecclesiasticis autem nihil tritius est. Tertullianus Apolog. cap. 22. pr. *Dicimus esse substantias quasdam spiritales.* Et Prudentius in Romano v. 14

Et spirituli latte pectus irriges.

¶ Spiritaliter. Tertullianus Exhortatione Castitatis cap. 10 *Spiritaliter sapit.*

¶ Etiam *Spiritualiter*, Cyprian. de eleemos. c. 16.

¶ Inspiritalis, non spiritalis. Paullinus Epist. 22 [al. 7] pr. *Epistolas quas per nostrum illum inspiritalem monachum miseras, vere spiritalis tabellarius intercepit & pertulit.*

¶ Spirabilis, e, per quod spiramus. Virg. 3. Æn. v. 600

Per superos atque hoc cæli spirabile lumen.

Et, *Spirabilis natura*, de aëre. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 36 *Terra circumfusa undique est hac animabili spirabilique natura, cui nomen est aer.*

¶ Spiramen, idem quod spiritus est aut exhalatio. Lucanus lib. 2. v. 185 *spiramina naris aduncæ.*

Et lib. 6. v. 90 idem de insula Campaniæ:

tali spiramine Nesis
Emittit Stygium nebulosis aera saxis.

¶ Spiramentum, idem. Virgil. lib. 9. v. 580

Spiramenta animæ letali vulnere rupit,

sagitta, scilicet. Seneca de Provident. extr. *Sive fauces nodus elisit; sive spiramentum aquâ præclusit.* Adde Macrobium lib. 7 cap. 9. ubi sæpe usus est.

¶ Spiratio. *Spiratio interpellatur*, Scribon. Largus compos. 47. kurtzer Athem. *Opium spirationem impedit*; Idem comp. 150.

¶ Spiraculum, quod per spiritus exit, vel hauritur, ein Luffloch/ dadurch ein Athem/ Lufft oder Rauch gehet. Virgil. lib. 7. v. 568 *Spiracula Ditis.*

Composita.

¶ Adspirare, sive Aspirare, afflare, anwehen. Catullus Epigr. 69

Lenius aspirans aura secunda venit.

¶ 2. Sed adspirare Deus aut fortuna dicuntur, cum auxilio sunt & successus dant. Virgilius Æn. 2. v. 385

Adspirat primo fortuna labori.

id est, favet, promovet, thut Hülff und Beförderung. Et 9 Æn. v. 525 *Vos o Calliope, vos adspirate canenti.*

¶ 3. *Adspirare ingenium* dixit in procœmio lib. 4. Quintil. pro impertire. ¶ 4. Et hic *intercluso aditu omnes, ut ad me aspirare non posses*; id est, *pervenire*, Cicer. in 5. Tuscul. cap. 9. Sic, *aspirare ad virtutem, ad laudem, gloriam, eruditionem*; est contendere. Cic. in Oratore cap. 41 *Hæc ad eam laudem, quam volumus, aspirare non possunt.*

¶ Adspiratio, ut, *Animantes adspiratione aëris sustinentur*, Idem de nat. Deor. lib. 2. cap. 33. ¶ 2. Adspiratio, spiritus asper, pronuntiationis nota.

¶ Conspirare; zusammenblasen. ¶ 2. Et per Metaphoram consentire, in bonam scilicet partem: Plinius lib. 4. Epist. 13. *Proinde consentite, conspirate, majoremque animum ex meo sumite.* Et, *Conspirate nobiscum, consentite cum bonis*, haltet es mit uns/ Cic. de leg. Agrar. 1. cap. ult. & *Conspirare ad liberandam Rempub.* Idem famil. lib. 10. epist. 12. ¶ 3. Sed *conspiratum est in eum a LX amplius*, es haben sich wider ihn zusammen geschworen ꝛc. Sueton. de Cæsare c. 80. Idem Claudio cap. 37 *Quem cum Messalina & Narcissus conspirassent perdere*: ubi in malam accipitur partem.

¶ Conspiratus, active & passive. *Conspirata in unum exempla*, Seneca Epist. 84. Et Phædrus lib. 1. Fab. 3

Hinc conspiratis factionum partibus.

id est, conspirantibus; ut Cl. Schefferus interpretatur.

¶ Conspirati, qui conspirarunt & conjuraverunt. Suet. in Cæsare c. 82 *Assidentem conspirati specie officii circumsteterunt.*

¶ Conspiratio, ut, *Concordia & conspiratio omnium ordinum ad defendendam libertatem*, die Eintracht und Vereinigung/ Lentul. ad Senat. apud Cicer. lib. 12. famil. ep. 25. ¶ 2. In malam partem, ut, *contra scelestissimam conspirationem hostium consligere*, Brut. ad Cic. fam. 11. epist. 14.

¶ Conspiratus, ûs, idem. Gellius lib. 1. cap. 11 *conspiratu tacito mentium.*

¶ Exspirare, *Ætna exspirat flammam caminis*, Æn. 3. v. 580. id est, ejicit, treibt Feuerflammen über sich. *Exspirare animam*, mori, Idem 11. Æn. v. 883. *Inter primam curationem exspirabit*, Livius lib. 2. c. 20. ist verschieden. ¶ 2. Plin. Metaphorice eleganter dixit, *Exspirabit libertas*, es ist mit der Freyheit aus/ in Panegyrico cap. 57.

¶ Exspiratio. Cic. 2. Nat. Deor. cap. 32 extr. *Terra exspirationibus aëra alitur, & æther, & omnia supera.*

¶ Inspirare, spiritum emittere, inflare. *Aura inspirant ramis arborum*, Quintil. lib. 10. c. 3. Virg. 1. Æn. v. 688

Occultum inspires ignem: blaß ihr zu/ gib ihr ein.

¶ Interspirare, dazwischen emblasen/ mit unter Lufft haben. Cato cap. 120.

¶ Interspiratio, *Sine interspiratione*, ἀνεπνεύστως, Plinius lib. 23 cap. 1. Usus & Cicero 3. de Orat. c. 44.

¶ Perspirare, Plin. l. 5. c. 45, si salva scriptura est. Vide Salmas.

¶ Prospirare. Apul. Apol. *Ea namque tabes si foras corporis prospirabit; majore dedecore quàm noxa diffunditur.*

¶ Respirare, animam seu spiritum recipere, wieder zum Athem kommen/ zu ihm selbst kommen/ apud Terent. aliquoties & Plautum: ut, *Mane, sine respirem quæso*, in Epid. a. 2. sc. 2. v. 20. Et Cic. pro Rosc. Am. c. 8 *Tot tantisque negotiis distentus est, ut respirare libere non posset*, daß er nicht eine Minute Ruhe hat. *Respirare à metu*, Idem pro Cluent. c. 65. ¶ 3. Et *si armis positis civitas respiraverit*, hoc est, in pristinum statum reducta fuerit, wird wiederum zur Macht kommen seyn ꝛc. Idem 6. fam. ep. 2.

¶ Respiratio, ut, *Interballa, mora respirationesque delectant in oratione*, das Athem holen/ Idem de Orat. lib. 2. c. 16.

¶ Respiratus, aliud nomen; *Respiratu contrahunt & dilatant se pulmones*, Idem de nat. Deor. lib. 2. cap 55. Sed *spiritu* pro *respiratu* Gruterus. Tamen Apulejus lib. 4. Metam. *Parvis respiratui circà nares & oculos datis foraminibus.* Ita Elmenh. p. 149. & Pricæus p. 74.

¶ Respiramen, Ovid. 2. Metamorph. v. 828

Venalesque vias & respiramina clausit.

¶ Respiramentum. Augustinus Confession. lib. 7. cap. 7 *laxamentum & respiramentum.*

¶ Irrespirabilis. Tertullian. de Idololatr. c. 24.

¶ Suspirare, spiritum ab imo pectore trahere, solicitudinis aut doloris argumento, seufftzen/ sich sehnen. Juvenalis Satyra 11. v. 152

Suspirat longo non visam tempore matrem.

Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 18 *Reperire ex magnâ turbâ neminem possumus, qui cum aut jocari libere, aut suspirare familiariter possimus*, mit Seufftzen und Seufftzen darthun. *Suspirare ad honores*, Valer. Flacc. in Argonauticis lib. 4. v. 532.

¶ Suspiratus, participium, aliquando pro imploratus, invocatus ponitur. Silius lib. 15. v. 82

Quid suspiratos magno in discrimine nautis
Lenaos fratres referam?

¶ Suspiratus, ûs, nomen. ut, *suspiritibus hausti*, Ovid. lib. 14. Metam. v. 129. Et Apulej. sub fin. lib. 5. p. 170 *assiduo suspiratu.*

¶ Suspiratio; suspirium, Seufftzer. Item wenn man tieff Athem holet. Plin. in Præfat. *Inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicem, M. Porci, a quo rem improbam petere nemo audet.*

¶ Suspirium, idem quod suspiratio. Seufftzer. Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 18 *Quem nemo adspicere sine suspirio posset.* Idem, *sine curâ, sine suspirio*, in Tusc. lib. 4. c. 34. *Præsaga luctûs suspiria*, Ovid. 2. Met. v. 124. ¶ 2. Suspirium, spirandi etiam difficultas dicitur. Seneca tamen hunc morbum Epist. 54 ita describit, ut neque asthma seu respirandi difficultas, nec orthopnœa videri possit.

¶ Hinc *suspiriosus* asthmaticus, apud Plinium pluribus locis. l. b. 23. cap. 7 *suspiriosum*, & *anhelatorem* conjungit. Adjectivum est. Inde

¶ Suspiriose, adverb. Columella lib. 7. c. 6 *suspiriose laborantibus* [ovibus] *auricula ferro rescindenda.*

SPISSVS, lor, issimus. Spissum *densum* significat, ut, *ager spissus* Virg. 2. Georg. v. 236. *arena spissa*, Æn 5. v. 336. & *spissa vestis*, quæ crebra Plinio vocatur l. 8. c. 38. Cui *rara* a raritate texturæ sic appellata, ut Nonius auctor est, opponitur. Plaut. Epid. a. 2. sc. 2. v. 46

Tunicam rallam; tunicam spissam; linteolum Cæsicium.

Eadem & *Lebidensis*. Isidorus: LEVIDENSIS *vestis quod raro filo sit levisque densitate*, dick/ dicht/ so fest an einander klebt. ¶ *Coma spissa*, Horat. lib. 3. oda 19. Et *spissa theatra*, i. e. frequentia, voll Volcks. Idem 1. Epist. 19. v. 41

spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, & nugis addere pondus.

¶ 2. Aliquando & *tardum* significat Cæcil. apud Nonium: *Nihil*

ei

ei spei credo: omnes res spissas facit. Varro apud Nonium in SPISSVM: *Nascimur spissius, quam emorimur; Vix duo homines decem mensibus edolatum unum reddunt puerum. Contra una pestilentia, hostica acies, puncto temporis immanes acervos facit.* Plaut. Cistell. act. 1. sc. 1. v. 77 *Spissum istud amanti est verbum, veniet, nisi venit.* Hinc *spissigradus* & *spissigradissimus* apud eundem Comicum Pœn. 3. sc. 1. pt. qui nimis tarde graditur. Cic. ad Attic. *Sed hoc quoque timide scribo, ita omnia adhuc tarda & spissa*, langsam / und das nicht von statten gehet. *Spissum iter*, vid. Turpilius. ¶ *Spissus semen*; Columell. lib. 4. c. 33. *Spissus solum*, Plin. lib. 18. c. 20. *Spississima arbor, ideo & gravissima, ebenus*, Idem lib. 16. cap. 40.

¶ Spisse, spissius, adverb. *Spisse arare*, kleine Furchen machen / Columell. lib. 2. cap. 11. *In colle spissius, in campo rarius laxamina disponentur*, Pallad. lib. 10 ineunte.

¶ Spissitas. Plin. lib. 18. c. 30. *Triticum spissitate sua concalescit.* Adde Vitruv. lib. 2. c. 9.

¶ Spissitudo, idem. Seneca 2. Quæst. Nat. c. 30 *Nubes est spissitudo aeris crassi.* Et Scribonius Largus Compos. 208 *melli habet spissitudinem*, ist dick wie Honig. Apicius principio lib. 5. *Ubi spissitudinem contraxerit.* dick werden / gerinnen.

¶ Spisso, spissare, spissum efficere, ut, *Farina in panem spissatur, omne lac igne spissatur*, Plinius 13. c. 4.

¶ Spissescere, Lucret. lib. 6. v. 175. dicht werden.

¶ Spissamentum, damit man etwas fleißiges beschweret und zusammen hält. Seneca Epist. 31 *Firmiori spissamento opus est, quo usum in socio Ulysse ferunt*, Stopfwerck. Columella lib. 12. c. 9 *arido spissamento fœniculi comprimi.*

¶ Spissatio. Seneca Epist. 86 sub fin. *Ternum non aggessit tantum, sed calcavit & pressit. Negat quidquam esse hac spissatione efficacius.*

¶ Conspissare, Plin. lib. 35. cap. 6.

¶ Spissigradus, vide in *Spissus* num. 2.

SPITHAMA, æ, σπιθαμή, dodrans, eine Spanne. Plin. lib. 7. cap. 2 *Pygmæi narrantur ternas spithamas longitudine non excedentes.* Qui inde

¶ Trispithami ibidem dicuntur, ut Harduinus emendat. Vulgo lectum *Spithamæi.*

SPLEN, σπλήν, Latinè, lien, der Milz. Vide *Lien.* Pers. Sat. 1. v. 12

Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.

¶ Splenetícus, splenis vitio laborans. Milzsüchtig. Plin. lib. 20. cap. 19.

¶ Splenicus, idem. Plinius lib. 21. cap. 20 *Splenicis propinant polium ex aceto.*

¶ Splenium, panniculus vel fascia, quæ vel fronti vel oculis illitis imponitur, sic dictum *a splenis* similitudine. Martial. lib. 2 epigr. 29 *Et numerosa lenunt stellantem splenia frontem.*

¶ Idem lib. 10. epig. 22. *Cur splenato sæpe prodeam mento*, id est, splenio obvoluto, mit einem Pflaster bekleb.

¶ Asplenum, ἄσπλανον, herba, quæ & Scolopendrium, fit ex ea medicina vitiis lienis, Milzkraut / oder Steinfahrn. Vide *Scolopendrium.*

SPLENDEO, splendere, fulgere est, lucere, glänzen / scheinen. Martialis lib. 4. epigr. 79

Et facies multo splendeat alba pilo.

Cic. pro Sextio cap. 28 *Virtus lucet in tenebris, splendetque per se semper, neque alienis unquam sordibus obsolescit.* Plin. lib. 9. cap. 5 *Auctores habeo in equestri ordine splendentes*, ansehnliche Leute.

¶ Splendens, fulgens, adject. Claudian. Gigantom. v. 77

- - - - splendentior igni
Aureus ardescit clypeus.

¶ Splendesco, splendui, splendescere, glänzend werden. ut, *Gladius usu splendescit*, Apulejus in Florid. lib. 3. Et, *palla nigerrima, splendescens atro nitore*, Idem lib. 11 Milesiar. gleissend schwartz / wie Sammet. Et metaphorice Cic. in Proœm. Paradox. *Nihil tam horridum, quod non splendescat oratione & tanquam excolatur*, einen Schein gewinnen.

¶ Splendor, lux, fulgur. Glantz / heller Schein. Plaut. in Merc. a. 5. sc. 2. v. 39 *Cælum ut plenum est splendore ex adverso vides.* Idem, *in splendorem dare*, blanck machen / Asinaria act. 2. sc. 4. v. 20. & *quid redigere in splendorem*, Aulul. act. 4. sc. 1. v. 15 dixit. Apulejo *Splendidare* est, de quo infra. In pictura *splendor* medium est inter *lumen & umbram*: Vide supra *lumen.* ¶ 2. Sed metaphora in hoc nomine elegans est: ut, *splendor nominis, familiæ, ordinis, virtutum*, i. e. dignitas, amplitudo, claritas, Scheinbarkeit / Hoheit / Herrligkeit. Cicer. pro Lege Manil. cap. 14 *Nunc imperii nostri splendor illis gentibus lucet.* Idem pro Cluent. cap. 69 *Homines honesti & summo splendore præditi.* Idem pro Syll. in principio: *Obtinere suæ dignitatis splendorem.* Et de finib. lib. 5. cap. 8 *Inquinare & obscurare splendorem*, vide *inquinare.* Et, *Splendor verborum*, Idem in Oratore cap. 49 scheinliche Worte. ¶ 3. Splendor etiam animi habitus dicitur in faciendis sumtibus *Magnificentiæ* proximus. Sed *Magnificentia* in magnis videtur, unde & nomen accepit: puta ædificiis, spectaculis, muneribus: *Splendor* in ornamentis domesticis, cultu corporis, & supellectile. Huic opponitur in excessu quædam *luxuria*; in defectu *sordes.* Nepos Alcibiade cap. 11 *Cum Athenis splendidissima civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac dignitate vita superasse* (prædicarunt.) Idem & *Nitor* dicitur. ¶ 4. In oratione *splendor* non tam λαμπρότης quàm σεμνότης est: i. e. gravitas & majestas quædam, quam ideam Plinius Tacito tribuit lib. 2. Epist. 11. ¶ *Splendor vocis*, Plin. lib. 20. c. 6 eine helle Stimme.

¶ Splendidus, fulgens, clarus, scheinlich / scheinbar. ut, *Vitro splendidior*, Ovid. 13. Metam. v. 792. *Unctior splendidiorque consuetudo dicendi*, Cicer. de clar. orat. cap. 20. Et, *Homo propter virtutem splendidus & gratiosus*, Idem 6. Verrina cap. 18, eines herrlichen Ansehens. *Solidum & splendidum nomen*, Idem de finib. lib. 1. c. 18. Et, *Ornatissimus & splendidissimus vir*, Idem pro Flacco cap. 20. ¶ 2. Item qui virtute illâ, quam paullo ante splendorem appellari diximus, præditus esset. Nepos in Attico cap. 20 *Elegans non magnificus, splendidus, non sumptuosus, omni diligentia munditiem assectabat*, i. e. cultui vitæ decoro studebat, sed absque profusione. Ita a Vellejo quoque accipitur lib. 2. cap. 105, 3. ¶ 3. *Splendidi* appellatio propria quodammodo Equestris ordinis fit. Sane frequenter ei tribuit Cicero, ut Manutius lib. 1. ad fam. Epist. 3. observat. Hinc, cum Decidianam, Agricolæ conjugem, Tacitus *splendidis natalibus ortam*; Suetonius vero Othonem ex Albina Terentia *splendida fœmina* natum prodit, Equestris locus, ut puto, intelligendus utrobique est. Namque & Tacitus maternum Othonis genus, *impar, non indecorum tamen*; 1. Hist. cap. 50 scribit. *Impar*, quia non patricium, sicut paternum. Nam patrem consularem, avum prætorium habuit Otho. *Non indecorum* propter Equestris ordinis splendorem. Quanquam nec omnes ejus ordinis in commune sic appellatos censeam: sed qui in illo tantum exsplendescerent, decusque maxime ac dignitatem ordinis fama ac opibus tuerentur. Qui & *illustres* dicti Tacito, & *modici*, quos 1. Annal. cap. 73 nominat, oppositi. Signate Vellejus lib. 2. cap. 88 *Mæcenas equestri, sed splendido genere natus.* Idem ejusdem lib. cap. 59. Fuit C. Octavius *ut non patricià; ita admodum speciosa equestri genitus familia. Splendidum genus & speciosa familia* Synonyma sunt, & *ἰσοτιμία.* Lipsius tamen *illustres equites* a *splendidis* distinguit, in 11. Annal. Taciti pag. 264. ¶ 4. *Splendida Minois arbitria*, id est, majestatis & austeritatis plena dixit Horatius lib. 4. ode 7. v. 21. ut Heinsius interpretatur, quem, si lubet, vide.

¶ Splendide, stattlich / ut, *splendide dicta*, Cic. 1. de Fin. cap. 2. *splendide & honeste acta ætas*, Idem 3. Tusc. c. 25. *ornate & splendide facere*, Cic. 1. Offic. cap. 1. *Magnifice & splendide ornare convivium*, pro Quintio c. 30. *Splendide amictus*, Apulej. 2. Milesc. p. 123. köstlich angethan. ¶ 2. Horat. lib. 3. ode 11. v. 33

Una de multa face nuptiali
Digna, perjurum fuit in parentem
Splendide mendax, & in omne virgo
Nobilis ævum.

Loquitur de Hypermnestra, Danai filia. Fabula ita habet. Danao natæ fuere L. filiæ: has totidem Ægypti Regis filiis desponsit. Sed cum ex oraculo didicisset unum e generis necem sibi illaturum, auctor filiabus fuit, ut suum quæque sponsum nuptiali nocte interficeret. Cui, cum reliquæ omnes obsecutæ essent, sola Hypermnestra Lynceum servavit, ad patrem simulans tamen se interfecisse. In eo itaque *mendacium splendidè* Horatius dixit; *splendide*, i. e. decore, quippe ad magnam gravitatis laudem. Nec male hic Vetus Scholiastes: SPLENDIDE, id est, *decore. Pulchrum enim est pro justitia mentiri.* Injustum enim ac impium erat paternum imperium exsequi. Justum & pium & laude dignum servare, quem matrimonio junxeris. Et Superl. *Splendidissime natus*, Senec. Epist. 47. *Splendidissime honores gessisse*, Valer. Max. lib. 6. c. 1. n. 5.

¶ Splendidare, splendidum reddere: Apul. Apol. sub f. *Dentes splendidas; ignosce munditiis.*

¶ Splendicare, ut alii scribunt, idem. Apulejus lib. 5. Milesc. *splendicant gemmæ.* Ita Pricæus p. 94, & Elmenh. p. 162.

Composita:

¶ Exsplendeo, hervor schimmern / hervor leuchten. Sueronius Tito cap. 3 *In puero statim corporis animique dotes exsplenduerunt.* Nisi & hoc Præteritum ab *Exsplendesco*, quod sequitur, velis deducere.

¶ Exsplendesco. Seneca lib. 2. Quæst. Nat. cap. 23 *Nubes ignem evocabunt, qui exsplendescat, nec exsiliat.* Et Plinius lib. 11. cap. 12 *ipso Sirio exsplendescente.*

¶ Resplendeo, quod significatione cum simplici eâdem est: Cic. lib. 2. de fin. cap. 8 *Resplendeat in veste, argentum.* Proprio est reddere & repercutere splendorem. Silius lib. 12. v. 732

Et tremula infuso resplendent cærula Phœbo.

¶ Resplendentia, subst. Augustinus epist. 52 ad Macedonium: *Luculentis ingeniis non deest resplendentia veritatis.*

¶ Desplendescere, amittere splendorem. Paullinus Nolanus Epist. 39 [al. 30] extr. *Ne rubiginem insipientiæ colligatis, quæ desplendescat nitor cordis vestri.*

SPŎDIVM,

SPODIVM, & Spodos, σποδὸς, σποδὸς, σποδὸ, *Cinerula* Latinis est, hoc est, purgamentum, quod ab æratiarum officinarum pavimentis & fornacibus everritur; Hüttenrauch/ Zechenrauch. Varii generis, pro coloris varietate. Vide Agricolam.

¶ Antispodium, quod legitimi spodii loco usurpatur.

SPOLIVM, quicquid hostibus detrahitur, ut Servius auctor est, eine Beut/ geplündert Gut. *Aliorum spoliis suas opes augere*, Cic. pro Cornel. Balb. *Spoliorum caussa hominem occidere*, Idem pro Rosc. cap. 50. Et, *Spolia cruenta alicui detrahere*, Idem ibid. *Spolia ampla*, reiche Beut/ Virgil. 4. Æn. v. 93. Sed *de opimis spoliis* vide supra in *opimus*. ¶ *Spolium leonis*, Ovid. 3. Metam. v. 81. eine Löwenhaut.

¶ Spolio, spoliare, pro quo & veteres *spoliari* sub deponentis figura dixerunt, de quo Nonius: ut *spoliare vestitu*, Cic. 3. Offic. c. 6. berauben. *Omni argento aliquem depeculari & spoliare*, Idem in Verr. 6. cap. 17. Et, *Orbatum & spoliatum forum erudita alicujus voce*, Idem de clar. orat. cap. 2. *Parcat juventus pudicitiæ suæ, ne spoliet alienam*, pro Cœlio cap. 18. *Spoliare fanum*, Idem pro Sylla cap. 25. ἱεροσυλεῖν, Kirchen berauben.

¶ Hinc participium nominale. Cic. lib. 6. epist. 1. ad Attic. *Nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius.*

¶ Spoliatio, e. g. oppidorum, fanorum. *Nobilissimi atque antiquissimi templi spoliatio*, Idem 6. Verrin. cap. 46. Beraubung. Livius lib. 29. cap. 8 *Avaritiane sacrorum quidem spoliatione abstinuit.*

¶ Spoliator, ut, *spoliator monumentorum*, Cic. 6. in Verr. cap. 36. Plinius Panegyr. cap. 90. de Domitiano: *ille optimi cujusque spoliator & carnifex.* Räuber.

¶ Spoliatrix, fœmininum. Cic. pro Cœlio c. 21 *Tune Venerem illam tuam spoliatricem spoliare ornamentis?* Et Martialis lib. 4. epigr. 29 *Sic spoliatricem commendat Fastus amicam.*

¶ Spoliarium, exterior cella in balneis, ubi vestimenta exuebantur: ἀποδυτήριον Græcis, Auszichstube. ¶ 2. Item locus in ludo, ubi gladiatorum vestes & ornamenta servabantur. Vide Lipsium lib. 1. Saturn. c. 18. Scite Plinius ærarium tyrannorum *Spoliarium civium* vocat, & *cruentarum prædarum sævum receptaculum*, Panegyr. ad Trajan. c. 36.

Composita.

¶ Despoliare, plündern/ ausziehen. Cicer. ad Attic. lib. 7. epist. 9 *Cum ferret literas, vulneratus & despoliatus est. In miseram & despoliatam domus partem venire*, Idem 14. famil. epist. 2. Et Seneca Hippolyto v. 764

Non sic prata novo vere decentia
Æstatis calida despoliat vapor.

¶ Despoliator. Plautus Trinum. a. 2. sc. 2, 14 *Avarus, elegans, despoliator.*

¶ Dispoliare, idem. Cic. 6. in Verrem cap. 20 *ut etiam una cum cæteris Siculis dispoliaretur.* Et Lactantius lib. 6. c. 11 *Hominis se appellatione dispoliat.* Apulejus Apolog. p. 323 *pudore dispoliato.* Et Seneca ad Marciam c. 24 *dispoliatus oneribus alienis.*

¶ Dispoliatio. Paullinus Nolanus Epist. 29 [al. 10] cap. 1 *De primorum patrum dispoliatione cognoscimus.*

¶ Exspoliare, gar entblössen und berauben/ ut *Provincia & exercitu aliquem exspoliare*, Cic. ad Att. lib. 10. ep. 1. *Honorem & dignitatem alicujus exspoliare*, Hirt. 8. cap. 50.

¶ Exspoliatio. Augustinus Civ. Dei lib. 20 cap. 8 extr. *ligati & soluti exspoliatio.*

¶ Inspoliatus, quod spoliato contrarium est, apud Quintilian. legitur lib. 7. cap. 2. *Occisus est non prædæ gratia, quia inspoliatus est.* unberaubt. Et Virgilius Æn. 11. v. 594 - - - *corpus & arma Inspoliata fenum tumulo.*

SPONDA, æ, ein Bettbret/ und das gantze Spanbett. Virg. 1. Æn. v. 698 - - *aulæis jam se regina superbis*
Aurea composuit sponda mediamque locavit.

SPONDEO, spondere, sponte promittere, geloben/ angeloben. Cic. in Philipp. 14. c. 9 *Pansa aut morte aut victoria se satisfacturum Reip. spopondit.* Idem pro Muræna extrem. *Eum, inimicissimum futurum huic conjurationi vobis promitto, & spondeo.* Sed, *Spondere pro aliquo*, für einen geloben und Bürge werden. Idem 1. famil. ep. 9 *Dependendum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti.* *Sponde, noxa præsto est*, h. e. si vel quam primum spoponderis, &c. Bürgen soll man würgen. Ἔγγυα, πάρα δ' ἄτη. Plaut. in Curcul. a. 5. sc. 3. v. 74 *Spondesne miles hanc mihi uxorem?* Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 52 *Quantum ab hac accipio, qua sponsa est mihi*, die mir gelobt oder vertraut ist. *Fortasse impunitatem vitiis suis spopondit*, i. e. promisit, Lactant. lib. 3. cap. 17.

¶ Sponsus, sponsa, Cic. ad Att. ex Attilio lib. 14. ep. 20 *Suam cuique sponsam, mihi meam*, subaudi *placere.* Et, *Sponsi vita*, νυμφίου βίος, vel mollem significat & delicatam, vel luxuriosam. Vide Chiliad. Donatus ad illud Terentii act. 1. sc. 1. v. 75. *placuit, despondi: Ex veteri*, inquit, *more, quo spondebat etiam pecuniis pater:* Unde SPONSVS ET SPONSA dicitur. *Quia SPONDET puella pater, DESPONDET adolescentiæ.* Sed hoc discrimen notatum Donato non perpetuum est. Tempus habendi sponsas coarctavit Augustus. Vide Cujacium observat. lib. 16. cap. 35. Bernegg. ad Sueton. Aug. c. 35.

¶ Sponsor, qui pro aliquo spondet. Cicer. ad Lepram lib. 6. ep. 19. fam. *Sponsor es pro Pompejo.* Cornel. Nepos Attico c. 9 *Tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa steterit vadimonium sine Attico: hic sponsor omnium rerum fuit.* Ovidius Epist. Paridis ad Helenam v. 114

Sponsor conjugii stat Dea picta sui.

¶ *Sponsorum* in Baptismo, meminit Tertullianus de Baptismo cap. 18. Paten.

¶ Consponsor. *Si Galba consponsor tuus redierit*, ein Mitbürg. Cic. 6. fam. ep. 19.

¶ Sponsio, omnis stipulatio promissioque, allerley Handgelöbniß und Zusage/ Bürgschafft.

Optima mensura est: Sponsio damna dabit;

Sic apophthegmata duorum sapientum Cleobuli & Thaletis brevi versu complexus est Beroaldus. *Sponsionem cum aliquo facere*, mit einem eine Wett anschlagen/ Plin. lib. 7. c. 37. *Sponsione aliquem provocare*, Valer. lib. 2. c. 8. n. 2. Erat enim sponsio actio, quæ fiebat interposita stipulatione certæ pecuniæ, eine Wett um eine genante Summa Gelds. *Sponsio voti*, qua obligantur Deo, Cic. de legib. lib. 2. cap. 16.

¶ Sponsiuncula, diminutiv. Petronius fragm. Tragur. p. 44.

¶ Sponso, sponsare, sponsalia contrahere, stipulari sibi uxorem dari. Paullus JCtus Lege 38. Dig. de ritu nuptiar. *Si quis officium in aliquâ provinciâ administrat, inde oriundam, vel ibi domicilium habentem sponsam non prohibetur.* Paullinus Nolanus 6. Nat. Felic. v. 43 *Et variis animam sponsantes dotibus adstant.* Et Tertullian. de veland. virg. cap. 11 *sine quo* [tempore] *sponsari non possunt.* Onomast. Vet. *Sponso*, μνηστεύω.

¶ Sponsalis, ad sponsum sponsamve pertinens. Lege 2. Cod. Theodos. de Repudiis: *Quæ recedit dotis suæ compos, sponsalem quoque obtineat largitatem.*

¶ Sponsalia, orum, contractus stipulationis & sponsionis in caussa matrimoniali, Verlöbniß. *Sponsaliorum dies*, apud Suetonium Aug. c. 53. Vid. Legem 1. Cod. Sponsal. Et Paulus Cypræus de jure connubiorum vetustissimorum mortalium sponsalia nudis verbis citrà solennem stipulationem coivisse notat lib. 1. c. 3.

¶ Sponsalitius, a, um, ut, *arrha sponsalitiæ*, de quibus est Titulus in Codice Justinianeo. Sidonius lib. 7. ep. 2 *Sponsalitia donatio.*

Composita a *Spondeo.*

¶ Conspondere, unde

¶ Consponsi, mutua fide colligati, auctore Festo. *Consponsa salio*, Apulej. lib. 5. p. 165.

¶ Consponsor, vide paullo ante, post *Sponsor.*

¶ Despondere, verloben oder zur Ehe zusagen. Quamquam aliter voluit Donatus. Terent. Heaut. a. 4. sc. 4. v. 31. *At ego illi nec do, nec despondeo.* Hoc enim Chremes de filia dicit, quod ex superioribus satis liquet. Despondet autem tam adolescentis, quam puellæ pater. Cic. ad Att. lib. 1. ep. 3 *Tulliolam Pisoni despondimus.* Terent. in Andr. a. 1. sc. 1. v. 75 *placuit, despondi, hic nuptiis dictus est dies*, verba sunt Simonis de Pamphilo, habe meinen Sohn seiner Tochter ehlich zugesagt. *Despondere sibi alicujus filiam*, si Cælius loquitur lib. 8. fam. epist. 7. ad Ciceronem. ¶ 2. *Despondere sibi alicujus domum*, h. e. Suam futuram domum sibi polliceri, ad Attic. lib. 11. ep. 7. *Despondi homini jam Syriam ademi*, ad eundem lib. 1. ep. 16. ¶ 3. Sed *despondere animum*, est ex desperatione mortem sibi decernere, verzweiffeln/ verzagen. Plaut. in Prolog. Menæch. *Pater postquam puerum perdidit, animum despondit.* Sic *Despondere sapientiam*, Columella dixit lib. 11. cap. 1, pro desperare se posse sapientiam assequi, alle Hoffnung hinwerffen und daran verzagen. Cicero ad Cass. 11. epist. 9 *Spes Reip. despondetur te consule.*

¶ Desponsatus & desponsata, pro desponsa apud Auctores legitur. Suet. in Cæs. cap. 1 *Admodum dibes prætextato desponsata fuerat.* In Ciceronis enim exemplo ad Quint. Fratrem lib. 2. epist. 5 *Dederam ad te literas, quibus scriptum erat, Tulliam nostram Crassipedi esse desponsatam*, exemplaria alia rectius legunt, *desponsam.* ¶ 2. Metaphorice Cic. eleganter dixit, *Desponsata & destinata lata alicui*, de Arusp. responsis cap. 3. extr.

¶ Respondere, *Incautè respondere*, Quintil. lib. 5. cap. 11, unvorsichtlich antworten. *Respondere ad quæsita*, Cic. 1. Philipp. cap. 1. *ad interrogata*, Livius lib. 3. c. 4. *ad postulata*, Cæsar lib. 1. Gall. c. 44. *Respondere pro aliquo*, Cic. de clar. orat. c. 32. von eines wegen antworten. *Respondere alicujus maledictis*, Terent. prol. Andr. v. 7. *Respondere contra contumeliam inimici*, Cic. de Arusp. cap. 8. ¶ 2. Proprium quasi JCtorum verbum, qui *respondere* dicuntur de jure, quando interrogati, quid juris sit, docent. Hinc RESPONSOREM pro JCto Horatius dixit, loco infra laudando. Et RESPONSA PRVDENTVM interpretationes juris vocantur. Plura Brissonius in Formulis. ¶ 3. Sed

- - - *dictis respondent cætera matris,*

id est, congruunt, vel cum iis conveniunt, kommen überein/ treffen ein/ Virg. Æn. 1. v. 585. Et, *structuram ad normam & perpendiculum respondere oportet*, id est, competere & quadrare, Plin. lib. 36. c. 20. *Dextra dextris respondent*, Cic. de Univers. c. 14. Virg. 1. Georg. v. 47 *Illa seges demum votis respondet avari*
Agricolæ, &c. hoc est, *satisfacit.*

In omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondit, Cic. 2. famil. ep. 1. *Respondit ad spem eventus*, Livius lib. 28. cap. 6. es ist gerathen/ wie man geboffet hat. *Respondere nobilitati majorum*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Et Seneca de Tranquill. an. cap. 6 *Male respondent ingenia coacta*, id est; nisi ultro & volens didiceris, coactus male disces. Vide *Ingenium*. ¶ Veteres & tertia conjugatione extulerunt. Manil. l. 5. sub f.

Sic etiam magno quadam respondere mundo
Hæc Natura facit.

Hinc ultimam in *Respondo* Martial. corripuit l. 3. Epig. 43

Si quando veniet, dicet Respondo Poeta, &c.

¶ Responsare frequentativum, respondere est cum indignatione, ubi tacendum est, wieder bellen/ da man schweigen soll/ einem das Maul bieten. ¶ 2. *Responsare cupidinibus*, Horatius dixit pro contradicere; repugnare, lib. 2 Serm. Sat. 7. vers. 85. Et ibidem v. 103.

Virtus atque animus cœnis responsat opimis.

Et, *fortunæ responsare superbæ*, Idem 1. Epist. 1. v. 65.

¶ Responsitare aliud frequentativum. Gellius l. 13. c. 10 *Consulentibus de jure publice responsitavit.*

¶ Responsum, Antwort. Terent. in prolog. Phorm. v. 17 *Is sibi responsum hoc habeat*, der hab diß zur Antwort. *Dare*, *Reddere responsum*, Cic. pro Planc. cap. 14. *Ferre responsum*, Idem 1. Catil. c. 8. *Auferre*, 1. de Orat. c. 56. ¶ 2. Sed *Reddere responsa*, Virg. 3 Georg. v. 491. *Poscens responsa sacerdos*, Silius l. 1. v. 121, h. e. oracula. *Responsa atque decreta JConsultorum*, die Berichte/ Cic. pro Muræn. c. 13.

¶ Responsio, Antwort. *Interpretatio indigna responsione*, Idem pro Cornel. Balbo cap. 16. Et in Pison. c. 23 *responsione me lacessivit.*

¶ Responsus, ûs, Nomen. Manilius l. 3. v. 71

Responsus, certâque vices, sua nomina cuique
Attribuit.

Quo in loco Scaliger RESPONSVS ἀναλογίας interpretatur. Sic etiam Vitruvius usus est libro 1. cap. 2 *Omnium linearum responsus.*

¶ Responsor, i. e. Consultus Juris, qui de jure respondet, ut recte interpretatur Torrentius apud Horat. l. 1. Epist. 16. v. 43

Quo responsore, & quo causa teste tenentur.

SPONDĒVS, pes, σπονδεῖος.

Hic spondeus erit, longâ qui constat utrinque.

A σπονδὴ, libamentum: in sacrificiis enim eo pede maxime utebantur.

¶ Dispondæus, constans quatuor longis, ut *Oratores.* Vid. Diomedes lib. 3.

SPONDYLIS, fœm. Σπονδύλη, Plinio serpentis genus est lib. 27. cap. 13. ¶ Aliis insectum, quod emoriens pessimum fœtorem emittit, vide in Chiliadibus Eras. *Spondyla*, (aut *sphondyla*) *fugiens pessime petit*, er scheidet mit einem Gestanck wie der Teuffel/ cum illo enim fere convenit. Georg. Agricol. *de animantibus subterraneis*: *spondylis*, inquit, *vermis intra terram reperiri solet ipsa convolutus, ut torticilli, quod Græci σπόνδυλον vocant, speciem præ se ferat.*

SPONDYLIVM, seu *Sphondylium* potius, σφονδύλιον; herba, platani foliis aut panacis, caula fœniculi, Meisterwurtz/ ut putatur: Sed descriptio ejus *Branca Ursina* magis convenit, Bärenklau.

SPONDYLVS, σπόνδυλος & σπονδύλιον, nodus seu vertebra spinæ, ein Gelenck im Rückgrad. Plin. lib. 29. cap. 4. sect. 20. Sunt autem in ipsa spina spondyli 24. quorum septem collum constituunt, duodecim thoracem, quinque reliquæ lumbos. ¶ 2. Et *Spondylus* Caro ostreorum dicitur circa vertebras ac dorsum. ¶ 3. Sunt, qui ostream; sunt, qui piscem; sunt, qui concham, *Spondylum* interpretantur. Plinius sane in piscibus numerat l. 32 sub finem, cui & Macrobius l. 2 Saturn. c. 9 in pontificum cœnis locum non infimum dat. ¶ 4. Spondylum verticillum, ein Wirbel an der Spindel.

SPONGIA, æ, σπόγγος, ein Schwam/ Badschwam. Utebantur ad tergendas mensas. Martial. l. 14. epigr. 144

Hæc tibi sorte datur tergendis spongia mensis
Utilis, expressa cum levis imbre tumet.

Erat in pictorio scriptorioque instrumento spongia, qua delebantur emendanda: unde Græcorum proverbium σπόγγῳ ἰᾶσθαι, *Spongia curare*; id est, delere & emendare. *Spongiam impingere*, Ausonius dixit Præfatione Griphi sive æ: Eidyllii. Huc pertinet, quod de Augusto Suetonius ejus vita cap. 85 refert: *qui Tragœdiam magno impetu exorsus, non succedente stilo, abolevit: quærentibusque amicis*, QVIDNAM AIAX (id nomen vel argumentum Tragœdiæ erat, quam inchoarat,) AGERET? respondit, AIACEM SVVM IN SPONGIAM INCVBVISSE. De Spongia, a Protogene picturæ, quæ male respondere videbatur, impacta & exprimente casu, quod cura & ars æmulari non poterat, lege Plinium lib. 35. cap. 10. De spongia quædam & Lindebrogius ad Terentium Eunuch. act. 4. scen. 7 observat. Suetonius Vespasiano cap. 16 *Creditur etiam Procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promo-*

bere, qui locupletiores mox condemnaret? quibus quidem vulgo PRO SPONGIIS dicebatur VTI, quod quasi & siccos madefaceret & exprimeret humentes. ¶ 2. Spongia animal marinum est, quod extra aquas mortuum; intra vero vivere videtur. ¶ 3. Et pumex lapis, quia cavernis plenus est, *spongia* dicitur.

¶ Spongiola, diminutivum, *spongiola*, die Schlaffäpffel an den wilden Rosenstauden. ¶ 2. Radiculæ item inter se implicitæ asparagorum. Colum. l. 11. c. 3.

¶ Spongiosus: ut, *Pulmo spongiosus*, Plinius lib. 11. c. 37. locker/ gelöchert.

SPONTE, ablativus, ut, *Meâ, tuâ, suâ, nostrâ sponte*, id est, voluntate, freywillig/ von ihm selbst. Varro lib. 5. de LL. SPONDEO a SPONTE. *Nam id valet*, VOLVNTATE &c. Et paullo post: DESPONDISSE *dicebatur, quod sponte ejus, id est, voluntate exierat.* Virg. 4. Æn. v. 361

Italiam non sponte sequor.

Et eleganter ante v. 340

Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis, & sponte meâ componere curas.

Lucanus lib. 9. v. 574

Nil facimus non sponte Dei.

Idem lib. 1. v. 99.

Paxque fuit non sponte Ducum.

Tacitus 3. Histor. c. 16 *Nec sponte Antonii properatum.* Et l. 4. Histor. c. 19 *Unde suspicio, sponte legatorum excitari bellum.* In his omibus SPONTE nomen est, & voluntatem significat. *Sponte sua profectus est Lacedæmonem*, Nepos Cimone cap. 3. Hic sua sponte idem est, quod sine jussu & auctoritate populi: alibi vero & insitam vim, sive naturam, notat. Hinc Virg. 2. Georg. v. 47 de arboribus loquens, ait:

Sponte sua quæ se tollunt in luminis auras.

Ovidius 2. de Ponto eleg. 3. v. 34

Sponte sua probitas officiumque juvant.

Cic. de Senect. cap. 19 *Ignis consumtus suâ sponte extinguitur, sic & senes*, &c. ¶ Alias adverbium est, gutwillig. Vet. Gloss. *Sponte, ἑκουσίως, ἑκουσίως. Imminentem necessitatem sponte prævenit*, Tacit. Ann. c. 30.

¶ Spontis, genitivus rarior est. Cels. l. 1. c. 1. pr. *Sanus homo, qui & bene valet, & sua spontis est, nullis obligare se legibus* (Medicorum) *debet.* Columella l. 11. c. 3 *At ubi loci natura neque manu illatam, nec sua sponte æquam ministrari patitur.*

¶ Spontaneus, adjectivum, freywillig/ fürsetzlich/ ut, *Spontanea insania est ebrietas.* Seneca Epist. 121 *Agilitas spontaneus motus est.*

¶ Spontanee, voluntarie. Vulgatus Interpres usus est 1. Petr. 5. v. 2. & Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum.

¶ Spontalis, ultroneus, ut, *spontale parricidium*, Apulej. libr. 4. Metamorph. pag. 147. &, *spontalis sobrietas*, Idem libr. 9. extremo.

¶ Spontaliter, adverbium Sidonius formavit l. 8. ep. 9, *Id non modo non coactus, verum etiam spontaliter facio.*

SPORADES, Σποράδες, insulæ aliquot sunt in mari Carpathio seu Ægeo Asiam versus, sic dictæ, quasi in mari sparsæ. Vide Geograph. Antiq.

SPORTA, æ, fiscella, ein Korb/ a *Sparto* herba (vide *Spartum*) vel ab asportando dicta. Sallustius fragm. l. 2. Hist. *E muris canes sportis demittebant.* ¶ Asconius in proœm. act. in Verrem, SPORTAS, SPORTVLAS, SPORTELLAS receptacula nummorum interpretatur, & quidem minoris summæ. Plaut. Menæch. act. 5. sc. 4. pr. *Sportulam cape atque argentum atque obsonium affer.* Utebantur *sportis* sive *sportulis* ad rem pecuniariam, ut ex Ulpiano potest constare, Lege III. de penu legata. ¶ *Sportulæ* etiam dicta congiaria, quæ Clientibus pro salutationis officio erogabantur, sive obsonii aliquid, sive pecuniæ & stipes essent. Unde in Glossis *Sportula* διανομὴ interpretatur. Aliæ: διανομὴ χρυσοῦ *sportula*: διανομὴ ἀργύρου *sportula.* Sed de obsonio quando utimur, *epulo* sive *jusla cœna*, quæ & *recta* dicebatur, opponitur. Martial. l. 8. epigr. 50

Promissa est nobis sportula, recta data est.

Exhibebatur autem *sportula* in ædium vestibulo; inde Juvenal. Sat. 1. vers. 95

tunc sportula primo
Limine parva sedet turba rapienda togatæ.

Sed *Sportularum* nomine non veniebant stipes tantum, quæ Clientibus erogari, ut dictum ante, consueverant, sed & illæ largitiones & distributiones pecuniarum, quæ in ludis, in inaugurationibus honorum, item in nuptiis fieri solebant, de quibus Dempsterus ad Corripum p. 206. item in dedicationibus operum novorum, de quo Plin. l. 10. ep. 117. In veteri inscriptione:

IMPETRATI LOCO EX D. ORD. STATVA FORENS. MEMORIAM PIETATIS HONORAVIT DATISQVE SPORTVLIS DEDICAVIT.

¶ Torrentius ad Suetonii Domitianum cap. 7 observat, Cypriano dictas *sportulas*, quæ sacerdotibus distribuebantur singulis mensibus, unde & *divisiones menstruas* appellavit, & eos, quibus

dabantur, *ſportulantes.* ¶ In Jure *Sportula* dicuntur pecuniæ, quæ judicibus aut executoribus Reium dabantur, Græcè σπυρίδια, ut Suidas docet. Vide JCtos. A

¶ Sportella, diminutivum aliud. Cic. ad Patum l. 9. fam. ep. 20 *Dediſcenda tibi ſunt ſportellæ*, &c.

SPŪMA, æ, ſuperfluitas ex ebullitione & agitatione, ut in aqua, mare, ſale, Schaum/ Geſcht. *Agere ſpumas*, ſchäumen/ Lucretius 3. v. 490. Et Virgil. 3. Æn. v. 208

Annixi torquent ſpumas, &c.

Spuma argenti, ἀφρὸς ἀργύρου, Glett.

¶ Spūmĕus: ut, *Spumea unda*, Virg. 10. Æn. v. 212. *Aper ſpumeus*, Apulejus poſt principium l. 8. (vide in *Sonax*) quem *ſpumantem* mox ex Virgilio dicemus.

¶ Spūmoſus: ut, *Æquor ſpumoſum*, Lucan. 2. v. 627. *littora ſpumoſa*, Catull. carm. 65 ſive Argonaut. v. 121, quæ ſpumas multas agunt, voll Schaumes. Comp. *Spumoſior.* Claudian. de 6. conſ. Honor. v. 458

Addunt quo ſciſſas ſpumoſior incitat undas.

¶ Spūmĭfer, ut, *Fluctus ſpumiferi*, Stat. Achill. 1. v. 59.

¶ Spūmĭger, idem, ut, *Fons ſpumiger*, Ovid. 11. Met. v. 140. *Sus ſpumiger*, Lucret. l. 5. v. 983.

¶ Spumo, ſpumare, ſpumas emittere, ſchäumen/ ut, *Aper ſpumans*, Virgil. 1. Æn. v. 324. Et,

Stat ſonipes & frena ferox ſpumantia mandit.

Idem 4. Æneid. verſ. 135: hoc eſt, ſpumare ſolita. *Rubras*, ſive *cruentas ſpumas* ſignum fortiſſimi equi dicit Servius eodem loco.

¶ Spumatus, nomen, das Giſchen/ das Schäumen. Statius libr. 2. Silv. 4, 102.

Anguis abundat
Spumatu.

¶ Spumabundus, ſchäumend. Apulejus Apolog. p. 303 *Faciem tuam ſpumabundus conſpuiſſet.*

¶ Spumeſcere, ſchäumig werden. Ovid. Ep. Phyllidis 2. v. 87

Spumeſcunt æquora remo.

¶ Deſpumare, ſpumas extrahere, abſchäumen. Virg. 1. Georgic. v. 296 *Et folio undam tepidi deſpumat aheni.*

Unde *Mel deſpumatum*, abgeklärtes Honig. ¶ Perſius pro *concoquere* dixit Satyr. 3. pr.

Stertimus, indomitum quod deſpumare falernum
Suſſiciat.

Metaphorice Seneca epiſt. 99 *deſpumare lacrymarum affectum.*

¶ Deſpumatio. Tertullianus de Carne Chriſti cap. 19 uſus eſt. Vide locum.

¶ Exſpumare, ſpumæ modo exire. Celſ. l. 6. c. 7. n. 8 *Donec inde humor aliquis exſpumet.*

SPŬO, ſpuere, ſputum emittere, ſprützen/ ſpeien/ ausswerffen. Virg. 4. Georg. v. 97 C

— — — Terram ſicco ſpuit ore biator.

¶ Sputo, ſputare, frequ. Plaut. Merc. 1. ſc. 2. v. 27 *Sanguinem ſputare.*

¶ Sputator, Idem in Mil. 3. ſcen. 1, 52 *Minime ſputator, ſcrutator ſum.*

¶ Spūtum, nomen, Speichel. *Purgamentum oris* Seneca vocat de conſtantia c. 2. Martial. l. 2. epigr. 26

Inque ſuos mittit ſputa ſubinde ſinus.

Sputum edere, Celſus l. 1. c. 8. id eſt, exſpuere.

¶ Sputamentum, idem. Tertullianus extremo libro de Spectaculis: *ſputamentis dedecoratus.*

¶ Spuramen, Idem adverſ. Gnoſtic. c. 10 dixit, eodem ſenſu.

¶ Conſpuere. Furius Bibaculus apud Scholiaſten Horatii:

Juppiter hibernas cana nive conſpuit Alpes.

Ubi per metaphoram *conſpuit* pro *conſpergit* dixit. Quem verſum Horatius reprehendit & taxat lib. 2. ſatyr. 5. verſ. 41. propter hoc ipſum verbum *conſpuit*: in quo fœda & indecora atque indigna Poëta Epico tralatio eſt; quæ omnia in metaphoris vitanda ſunt. Quintilianus etiam reprehendit libr. 8 cap. 6, qui hanc translationem *duram & a longinqua ſimilitudine ductam* agnoſcit. ¶ 2. Conſpuere etiam pro *deteſtari* ſumitur. In deteſtabiles enim mittimus ſputum. Plaut. Curc. act. 4. ſcen. 2. verſ. 17 D

Qui conſtitit, culpat eum, conſpuitur, vituperatur.

¶ Conſputare, freq. Cic. ad Quint. Fratr. l. 2. ep. 3 *Clodiani noſtros conſputare cœperunt.*

¶ Deſpuere, idem quod ſpuere vel exſpuere. Tibullus libr. 1. eleg. 5. extrema:

Deſpuit in molles & ſibi quisque ſinus,

Puta, pro faſcino avertendo; ut Juvenalis Scholiaſtes in Sat. 7. v. in prodit. Idem Tibull. l. 1. eleg. 2. v. 54

Ter cane, ter dictu deſpue carminibus.

Quo verſu Poëta ad ſuperſtitioſum veterum vitium reſpexit, qui ad deprecandum faſcinum & alia dira & horribilia avertenda ter ſolebant exſpuere. Petronius: *Hoc peracto carmine ter mé juſſit exſpuere.* Ad quem locum vide VVowerium. ¶ 2. Hinc deſpuere & *deteſtari* eſt, vel *extreme contemnere.* Plaut. Aſinar. act. 1. ſc. 1. v. 26

Teque obſecro hercle, ut, quæ locutus, deſpuas.

Claudianus de 4. Conſ. Honorii v. 403

Triſte, rigor nimius, Torquati deſpue mores.

Minucius Felix Octavio: *Templa ut buſta deſpiciunt: Deos deſpuunt.* ¶ Livius libr. 3. cap. 40 *Ubi nunc deſpui religio eſt*, impersonaliter.

¶ Exſpuere, aussprützeln/ ut, *In os* vel *faciem alicujus exſpuere*, Plin. l. 7. c. 23. *Miſeriam ex animo exſpuere*, per metaphoram dixit Terentius in Eunucho pro ejicere. Die Unluſt aus dem Gemüth laſſen. Similiter Seneca Troad. v. 1169

Ubi hanc anilis exſpuam leti moram.

Exſpuere lacrymas, Plautus dixit Pſeud. act. 1. ſc. 1. v. 74; ſed Comice & licenter.

¶ Exſpuitio, ut, *Exſpuitio ſanguinis*, Plin. l. 23. c. 1.

¶ Inſpuere, hinein ſpeyen. Seneca de Ira libr. 3. cap. 38 *Inſpuere in frontem mediam hominis.* Et, *In tuum ipſius ſinum inſpue*, reuch in deinen Buſen/ proverbialiter in taxantes aliena vitia. Vide Chil.

¶ Inſputare. Plaut. Capt. 2. 3. ſc. 4. v. 22

Et eum morbum mihi eſſe (memoras) *ut qui me opus ſit inſputarier?*

HEG. *Ne ſerere: multos iſte morbus homines macerat,*
Quibus inſputari ſaluti ſuit, atque alii profuit.

Loquitur de comitiali morbo, quo laborantes deſpui ſolitos ex Plinii libr. 10. cap. 33. & libr. 28. cap. 3 diſcere licet. Inſputatio autem illa ideo hebat, tum ut conſuleretur ægrotanti, tum illi ipſi etiam, qui inſpuebat, quod crederent, ſputo & medicandi ineſſe vim; & avertendi contagii, ut ex Plautino loco clarum. Huc pertinet Apuleji illud Apologiâ: *Tu potius caducus*, (id eſt, epilepticus) *qui jam tot calumniis cecidiſti. Neque enim gravius eſt corpore quam corde collabi; pede potius quam mente corruere; in cubiculo deſput, quam in ſplendidiſſimo iſto cœtu deteſtari.*

¶ Reſpuere, aſpernari, repudiare, verwerffen/ verachten/ ut, *Munera parva reſpuere*, Tibull. l. 4. eleg. 1. Liv. l. 2. c. 41 *Munera ejus in animo hominum reſpuebantur.* Cic. 3. Tuſc. cap. 33 *Sunt, qui conſolationem illam reſpuunt.* Treſt nicht annehmen. Et paſſive Juvencus l. 2. n. 689 *Reſpuor a bobus.*

SPURCUS, a, um, impurum, obſcœnum, unflätig/ unſauber. *Spurcus homo, ſpurciſſimus beluo*, Cic. pro Domo cap. 10. *Homo ſpurciſſimus*, 3. in Verr. cap. 37. *Si quid eſt urina ſpurcius*, Gellius lib. 17. cap. 19. *Spurci* autem homines ſunt, quibus nullus pudor, nulla honeſtatis cura ineſt: qui nihil, niſi flagitium ſunt, nec ulla re bona digni. Unde & Muſonius Philoſophaſtros erraticos & nulla fronte *animalia ſpurca* vocat apud Gellium lib. 9. cap. 2. & *Spurcum nubilum*, Plinius dixit lib. 16. c. 2. Sic *Spurci ſermones*, λόγοι σαπροί, Apoſtolo dicti. ¶ 2. Nonius obſervat, Veteres etiam *ſpurcum* pro *ſanguinario* & *duro* dixiſſe: & *ſpurcam tempeſtatem* Ciceroni vehementiſſimam atque aſperrimam ſignificare.

¶ Spurce, adverb. *Dicere in aliquem ſpurce & impie*, Cicer. Phil. 2. c. 39. *Spurce*, id eſt, atrociter, leviter: unde & cum *impie* conjungit, ſicut auctor Rhetor. ad Herenn. lib. 1. cum *ſuperbe*. Vide Turnebum, ſi lubet, l. 20. c. 21. Compar. *Spurcius*, apud Plinium l. 29. c. 2. ex Catonis epiſtola. Vide ſupra in *Opicus*. Superl. *Spurciſſime perſcribit*, Cic. ad Attic. l. 11. ep. 13.

¶ Spurcitia, & Spurcities, Unflat. Lucret. l. 6. v. 21

— — — — nobis cœni teterrima cum ſit
Spurcities, eadem ſuibus hæc munda videtur.

Spurcities ſuum, Sau-Miſt/ Plin. libr. 17. cap. 9. *A ſpurcitiis purgare alveum & vermiculis ejicere debet mellarius*, Varro lib. 3. cap. 16.

¶ Spurcĭfĭcus, & ſpurcĭdĭcus, Plautina ſunt, illud Trinum. a. 4. ſc. 1. v. 7; hoc Captiv. prolog. v. 55.

¶ Spurciloquium. Tertullian. de Reſurr. carn. c. 4. extr.

¶ Spurco, ſpurcare, fœdare eſt. Catullus Epigr. 109. in Cominium: *Senectus ſpurcata impuris moribus.*

¶ Conſpurcare, verunreinigen. Lucret. l. 6. v. 21 *tetro conſpurcare ſapore:* & Colum. l. 8. c. 3. extr. *prolubie ventris cibos & aquam conſpurcat.*

SPURINA, æ, Σπουρίνα, dux Parthorum, qui Craſſum interemit. ¶ 2. Item Mathematicus ille, qui Cæſari prædixerat, ut Idus Martias caveret. Sueton. in Cæſ. cap. 81 *Introit curiam ſpreta religione Spurinamque irridens, & ut falſum arguens, quod ſine ulla noxa Idus Martiæ adeſſent, quanquam invenſſe quidem eas diceret, ſed non præteriiſſe.* ¶ Alius *Spurina*, vel *Spurinna*, inter Othonianos Duces fuit: de quo Tacitus 2. Hiſt. cap. 11. Ejus jam ſenis ac traducti in otium vitam & mores Plinius explicat l. 3. ep. 1.

SPURIUS, νόθος, natus incerto patre, ein Beyſind/ Baſtard/ quod nomen Romani duabus tantum literis innuebant SP. quaſi *ſine patre*, ſcilicet certo, quemadmodum in problematis Plutarchus indicavit. Ulpianus tit. 4. Corporis: *Qui matre quidem certâ, patre autem incerto nati ſunt, ſpurii appellantur.* Gloſſ. Vet. *Spurius*, νόθος, παρθενίας. T. I. p. 51

¶ Hinc & *ſpurii verſus*, qui incerti eſſent auctoris, dicti ſunt.

SQUÂ-

SQVĀLEO, ſqualere, eſt horridum & ſordidum eſſe, unflätig und häßlich ſeyn. Virg. 1. Æn. v. 257

Squalentem barbam & concretos ſanguine crines.

Arma ſqualent ſitu ac rubigine, Quintil. lib. 10. c. 1 *Tota civitas confecta ſenio eſt: ſqualent municipia, afflictantur coloniæ*, Cic. pro Mil. cap. 8. De proprietate hujus verbi vide Gellium lib. 2. c. 6. extremo. Nonio Marcello lib. de Impropriis medium vocabulum eſt, nec ſordium modo, ſed cujuslibet rei, etiam pulchræ & honeſtæ, denſitatem ſignificans. Sic Virgil. 10. Æn. v. 314 *tunicam ſqualentem auro* dixit. Aliter tamen ſentit Macrob. l. 7. Saturn. c. 7. quem vide.

¶ Squalidus, a, um, garſtig/ ſcheußlich. ut, *Homo horridus atque ſqualidus*, Plautus Trucul. act. 5. v. 41. *Video ſenium, ſqualidum, ægrum*, &c. Terent. in Eunucho act. 2. ſc. 2. verſ. 51 id eſt, intonſum barba crineque horridum. Id enim & Tacitus *Squalorem* vocat, de Germania cap. 31. Idem 2. Hiſt. cap. 60 *Suetonium Paullinum & Lubinum Proculum triſti mora ſqualidos tenuit.* Compar. *Squalidior.* Cicer. in Oratore cap. 33. extr. *Quæ ſub ſponte ſqualidiora ſunt, adhibendus erit in his explicandis quidam orationis nitor.* *Squalidus ager*, incultus. Vetus auctor de limitibus apud Rigaltium p. 299 *Squalidus ager, quaſi excoliendus, quod jam a cultura exierit. Sicut Exconſul, qui a conſulatu diſceſſerit.* Nugæ!

¶ Squalide. Cic. de finibus l. 4. c. 3 *Dicitis vos ſqualidius, illorum vides quam niteat oratio.*

¶ Squalor. Gell. lib. 2. c. 6 *In corporibus inculta ſquamoſisque alta congeries ſordium ſqualor appellatur*, Schenßligkeit/ Unflat. *Æſtu obſita ſqualore*, Liv. libr. 2. cap. 23. *Detergere ſqualorem rudis ſeculi*, Quintil. l. 2. c. 5. extr. Et *In ſqualore & luctu eſſe*, trauren/ Metell. ad Cic. 5. fam. ep. 1.

¶ Squalliditas, idem. *Squalliditate maxima rerum ordinem implicare*, Ammian. Marcell. l. 26. c. 12. Adde Nonium, qui etiam *Squalitudinis* aliquod exemplum conſervavit.

¶ Squales videtur idem olim notaſſe. Vide Nonium, in *Scabre* ex Varrone: & quæ ſupra in eadem voce ſub litera S commentabitiſumus: addeque Voſſ. Etymolog. p. 451.

SQVALVS, i, piſcis genus Plinio eſt l. 9. c. 51. & alibi.

¶ Sed pro *Squalus* legendum omnino videtur *Galeus*. Eſt autem *Galeus* ex muſtelarum genere. Vide *Muſtella*.

¶ 2. Itali hodie piſcem fluviatilem capitalem *Squalum* vocant, einen Aler/ Geſn. Varro lib. 3. cap. 3 *Habeat in piſcina ſqualos ac mugiles piſces.*

SQVĀMA, æ. Squamæ piſcium ſunt & ſerpentum, Schupen. Cic. 2. Natur. Deor. c. 47 *Animantium alias plumâ, alias ſquamâ videmus obductas.* Plin. l. 9. c. 12 *Aquatilium tegumenta plura ſunt. Alia ſquamis integuntur, ut piſces*, &c. Virg. 11. Æn. v. 754 de ſerpente: *Arrectæque horret ſquamis, & ſibilat ore.*

¶ 2. Et loricarum catenulæ *ſquamæ* dicuntur Poëtis, die Ringlein am Panzer. *Duplici ſquamâ lorica*, Virg. 9. Æn. v. 707. ¶ 3. Sed *Squama æris*, Plin. lib. 34. cap. 11. *Squama ferri*, ibidem cap. 15. Hammerſchlag. ¶ 4. *Sermonis Celtici ſquamam* barbariſmorum rubiginem dixit Sidon. libr. 4. c. 3. & l. 2. c. 10.

¶ Squamula, diminutivum. Corn. Celſus l. 7. c. 26. n. 3 *Urinæ ſecum trahens quaſdam quaſi ſquamulas.*

¶ Squāmeus, ſquamis plenus, ſchupicht / ut, *Squameus anguis*, Virg. 2. Georg. v. 154. Et Auſonius Moſella v. 85

Squameum herboſæ Capito inter lucet arenæ.

¶ Squamoſus, idem: Cic. 2. Nat. Deor. c. 44

ſquamoſo corpore piſces,

ex Arato converſens. Et Virg. 4. Georg. v. 408 *ſquamoſus draco.*

¶ Squamiger, Lucretius lib. 12. verſ. 1082 piſces vocat *mutas ſquamigerûm pecudes*: Auſonius Moſellâ v. 83 *ſquamigeri gregis choros.*

¶ Squamātim, in modum ſquamarum, Schupenweiß. Plin. l. 16. c. 10. ſub fin. *Nucamenta ſquamatim compacta.*

¶ Deſquāmo, deſquamare, ſquamas detrahere, die Schupen abziehen/ ſchüppen. Plaut. in Aulul. a. 2. ſc. 9. princ. *Dromo deſquama piſces.*

SQVARRŌSVS. Feſto a ſquamarum ſimilitudine, aſperam qui cutem habet, ut apud eundem *ſquarroſa roſtra* Lucilius dixit.

SQVATINA, æ, piſcis planus aſperrima cute, quem *angelum marinum* Galli dicunt, ein Engelfiſch oder Meerengel.

¶ Sed ſquatoraja, ῥινόβατος, piſcis ex *ſquatina* & *Raja* natus, ein Engelroch/ Geſn.

SQVILLA, æ, σκίλλα, cepam marinam vulgo vocant, Meerzwiebel. *E ſquilla non naſcitur roſa*, ein Eul hecke keinen Falcken. Theognidis eſt v. 537

Οὐτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται &c.

Vid. Chiliad. ¶ 2. Et *ſquilla* ex gammarorum eſt genere, caudam habens, ſed forcipibus carens, ein kleiner Meer-Krebs/ Ariſt. de partibus animal. lib. 4. cap. 8. Vide *Cancer*, *Gammarus*, *Locuſta*.

ST, ſonus eſt ſilentium indicentis Terentio in Phorm. a. 5. ſc. 1. v. 16 *Quid? non is obſecro eſt? C. ſt. S. quid hæc* &c. vid. Fontan. Vol. 1. Progymn. not. p. 183.

Stabilis, vide poſt compoſita a verbo *Sto.*

STABVLVM, ubi jumenta ſtant, ein Stall/ quæ ſignificatio notiſſima. Neque vero conſeptum ipſum tantum, ubi jumenta manent, notat hæc vox, ſed locum illum quoque ſtabuli, in quo armentum quodque ſtat & quieſcit, *cubile* videlicet. Quemadmodum & Virgilius *ferarum ſtabula* dixit, quæ alibi *cubilia* vocat. Salluſtius Jugurtha cap. 18 de Getulis loquens: *Cibus erat caro ferina, atque humi ſtabulum.* Ita enim legendum puto, non *pabulum*: nam jam de cibo dixerat. Nimirum duo tradit: primo quo cibo; deinde quibus cubilibus uſi fuerint. Et vere humi cubuiſſe, ſicut pecora, tradit. Pomponius Mela idem ſignificat, cum ait: *Humi quies, epulæque capiuntur: cibus eſt caro plurimum ferina.* Procul dubio reſpexit hunc locum, cum iſta ſcriberet Mela. Sed quod *quietem* Mela, Salluſtius *ſtabulum* dixit. ¶ 2. Deinde & diverſorium ſignificat, eine gemeine Herberge. Vet. Gloſſ. *Stabulum*, ἰατρεῖον, ὑποδοχεῖον, πανδοχεῖον. Hinc quod B. Lucas cap. 10. verſ. 34 πανδοχεῖον dixit, id erudite vetus interpres *ſtabulum* reddidit. Nam & in Jure Romano quod *Stabulum* appellatur, Græci interpretes πανδοχεῖον reddiderunt. Vet. Gloſſ. πανδοχεῖον, *cauponium, diverſorium.* Quamvis autem *cauponium* & πανδοχεῖον differant, cum *cauponium* καπηλεῖον ſit, id eſt, locus, ubi bibitur, (eine Schencke) πανδοχεῖον autem ſive ſtabulum quo recipiuntur iter facientes; poteſt tamen una res duplicem uſum habere, unum primarium, & alterum ſecundarium. Sic quamvis cauponæ inſtitutæ proprie ſint, ut ibi bibatur: recipiuntur iisdem tamen & viatores. Quo reſpectu πανδοχεῖον in eruditiſſimo Gloſſario *Cauponium* juxta & *Diverſorium* exponitur. Hac notione, quanquam tralate, Plautus Trucul. act. 2. ſcen. 7, 31 *ſtabulum flagitii*, dixit de flagitioſo homine, qui tanquam diverſorium aliquod flagitiorum dixit. ¶ 3. *Stabulum* & meritorium eſt, ſive lupanar, ein Hüren-Haus: quod ibi meretrices venales ſtent. Ovidius 1. Amor. eleg. 10. v. 21

Stat meretrix certo cuivis mercabilis ære.

Nonius: PROSTIBVLA, inquit, *dicuntur meretrices, quod ante ſtabulum ſtent, quæſtus diurni & nocturni gratia.* Hinc Exſacerem Curio *Nicomedis ſtabulum* dixit, ut Svetonius ejus vitâ refert c. 49. Vide & VVowerium ad Petronium.

¶ Stabulo & ſtabulor, quod uſitatius eſt. Virgil. 6. Æneid. 286 *Centauri in foribus ſtabulant.* Ovid. 13. Metamorph. verſ. 822 *Pecudes ſtabulantur in antris.* De ſerpente Gell. l. 6. c. 3 ex Tuberone refert, *Attilium Regulum ad Bagradam flumen prælium grande atque acre feciſſe adverſus unum ſerpentem illic ſtabulantem.* Onomaſtic. vetus: *Stabulo, ſtabulor*, ἀυλίζομαι.

¶ Stabulatio. Columell l. 6. c. 3. pr.

¶ Stabularius, qui ſtabulis atque equis curandis præeſt, ein Stallmeiſter. ¶ 2. qui diverſorium exercet, ein Wirth. Apul. Miles. l. 1. p. 110 *Manſionis pretio, ſtabulario perſoluto.* Ver. Gloſſ. πανδοχεύς, *Diverſoriarius, Cauponarius, Stabularius.* Vide & VVowerium, ſi lubet, dicto loco.

STACHYS, σταχύς, herba marrubio ſimilis, ſed folia habens longiora & candidiora, weiſſer oder riechender Andorn.

STACTE, es, fœm. στακτή, pinguitudo eſt myrrhæ recentis diſtillatitiæ, dicta à στάζειν, ſtillare; *ſtyrax liquida* vulgo vocatur, Myrrhen-Saft. Lucret. 2. v. 846

Sicut amaracini blandum, ſtactæque liquorem,
Et nardi florem, nectar qui naribus halant.

Adde Plin. lib. 12. cap. 16.

¶ Stacteus, *Myrrha ſtactea*, ſtacten producens. Ex Plin. c. l. allegant: ſed aliter libri probatiores.

STĀDIVM, στάδιον, curriculum ſeu locus certaminis currendi, eine Renn-Bahn/ Lauffplatz. Cicer. in Tuſcul. libr. 2. cap. 23 *Alii in ſtadio curſore exclamant, quam maximè poſſunt* &c. Cæterum *ſtadia* non unius generis aut modi erant. Namque cum Plinius lib. 2. cap. 23 *Stadium* CXXV paſſibus DCXXV pedibus definit, de Italico loquitur: Olympicum enim pedum DC. Pythicum CIↃ fuit: ut Cenſorinus auctor eſt cap. 13. Nomen ἀπὸ τῆς στάσεως eſt a *ſtatione.* Nam cum curriculum DC. pedum confeciſſet uno ſpiritu Hercules, (qui modus olympici ſtadii fuit) primùm ſubſtitiſſe dicitur. Vetus Gromaticus de limitibus apud Rigaltium pag. 298 *Stadialis ager habet paſſus CXXV. id eſt pedes DCXXV, cujus menſura octies computata milliarium facit, qui conſtat quinque millibus pedum.* De diſcrimine ſtadiorum legatur quoque Gellius lib. 1. Noct. Att. cap. 1. Nat. Luc. Pætus de menſur. lib. 1. pag. 3. Dalech. ad Plin. l. 2. c. 23.

¶ Stadialis. Jam dictum ex Gromatico ſcriptore in *Stadium.*

¶ Stadiatus, ut, *Porticus ſtadiata*, apud Vitruvium lib. 5. cap. 11. Vide interpretes.

¶ Stadiodrŏmos, σταδιοδρόμος, ein Lauffer/ qui ſtadium decurrit. ¶ 2. & locus ipſe, in quo curſores certant; Lauff-Bahn.

STAGĪRA, Στάγειρα, oppidum fuit in finibus Macedoniæ, Ariſtotelis patria, qui inde

¶ *Stagirites* appellatus fuit, Σταγειρίτης.

¶ Stagiritarum lex fuit, ὃ μὴ κατίθη, μὴ λάμβανε, *Quòd non deposuisti, ne tollas.* Ælian. l. 3. variæ hist. quam legem inter Solonis etiam leges recensuit Laërtius.

STAGNVM, aqua staus est, ein See oder Wasser / so keinen Ausfluß hat. ¶ 2. Sed

Emissamque hyemem sensit Neptunus & imis
Stagna refusa vadis:

Virgilius lib. 1. Æneid. v. 125, ubi *Stagna* pro profundissimis posuit maris partibus. Die Tieffe des Meers. *Stagna & sales emere,* Aristotelis est paræmia, Lib. 2. Rhetor. quam Majoragius de iis dici putat, qui, ut boni aliquid nanciscantur, necesse habent quippiam mali subire: ut qui salinos emere non possunt, nisi cum stagnis adjunctis.

¶ Stagnosus, plenus stagnorum. Ammian. l. 17. c. 18. [Vales. 13.] *Pleraque humidiorum soli naturâ & incrementis fluminum redundantia, stagnosa & referta salebris.*

¶ Stagno, stagnare, stagnum efficere: Ovidius 1. Metamorph. v. 324 de diluvio:

– – – stagnare paludibus orbem.

Activè usus Tacitus est 1. Annal. c. 75 *Auctus Tiberis plana urbis stagnaverat,* überlauffen / überschwemmen.

¶ Stagnans, participium & nomen. *Stagnantibus undis,* Silius l. 5. v. 94. Idem l. 3. v. 48

– – – infuso stagnantes æquore campi.

Et, *ripa stagnantes,* Idem l. 10. v. 89. Comp. *stagnantior,* apud Claudianum in Eidyllio de Nilo v. 38

Effluit Ægæo stagnantior.

¶ Passive *stagnatus* est apud Columellam l. 10. de Horto, subinit.

Nam neque sicca placet, nec quæ stagnata palude
Perpetitur querula semper convicia rana,

Subaudi *terra,* quæ stagnata & paludosa eadem est.

¶ Circumstagnare. Tertullian. de Pudicit. c. 22. pr. *lacrymæ circumstagnant.*

¶ Restagnare, pro redundare, effluere, superfluere, apud Columell. sæpius, & Lucanum libr. 4. vers. 89. *alto restagnant flumina vallo* &c. treten aus / gehen über. *Restagnantibus aquis,* Plin. l. 5. c. 5.

¶ Restagnatio. Plin. l. 2. c. 67 *Oceani restagnatio.* Idem l. 6. c. 28 *Ubi restagnatio Euphratis cum Tigri confluit.*

¶ Superstagnare, idem quod restagnare, Tacitus 1. annal. c. 79 *Amnis in ripas diductus superstagnat.*

STALAGMA, tis, στάλαγμα, unguentum succo constans.

¶ Stalagmia, æ, stiria est Plin. l. 24. c. 12. Vide *Stiria.*

¶ *Stalagmium,* inaurium genus apud Plautum Menæch. act. 3. scen. 3. v. 17.

STĀMEN, στήμων, quicquid colo aptatur ad nendum, ein Rocken voll Flachs oder Wercks. Plin. lib. 8. cap. 48 *Inde factum, ut nubentes virgines comitaretur colus comta & fusus cum stamine.*

¶ 2. *Stamen* in tela, Warff / *subtegmen* sive *subtemen,* Eintrag, Statius Theb. l. 11. v. 402

Stamina purpurea sociaverat aurea lingua.

¶ Stamina in ligno vel herbis filamenta sunt, die Fäsichen oder Fädelein mitten in Blumen. ¶ 2. Item, die Strimen am Holtz / Plin. l. 16. c. 38. ¶ 3. Stamina in lyra fides sunt, quæ ab aliis *fila* appellantur. Ovidius Metamorph. l. 11. v. 169

– – – tum stamina docta
Pollice sollicitat.

¶ *Venam stamineam,* a *Stamineus,* mit Striemen / Plinius dixit lib. 16. cap. 43.

STANNVM, metallinum, κασσίτερος. Werck oder Zin / Plin. 34. cap. 16. tametsi stannum plumbum non esse candidum, Zin / sed diversum quiddam, probet Encelius.

¶ Stanneus, *Stannea pyxis.* Plinius libr. 19. cap. 2 *In stannea pyxide conditur.* Et, *stannea tecta,* Fortunatus libr. 1. carm. 8.

Stapeda, vide paullò post *Stapia.*

STĀPHIS, idis, σταφίς, καὶ ἀγρία σταφίς ἀγρία. *Staphis* agria, herba, quæ & uva silvestris, & herba pedicularis, quod pediculos necet, & *pituitaria* dicitur. Vide *Astabis.* Matthiolus.

STĀPHYLĪNVS, σταφυλῖνος, pastinaca sativa est, Möhren / gelbe Rüben. Columella lib. 9. cap. 4 *edomitam pastinacam* vocat. Nam & erraticus est Staphylinus, wilde Möhren. Plin. 20. cap. 5.

STAPHYLODENDRON, planta est humilis, folio sambuci, floribus albicantibus racematim dependentibus, quemadmodum & fructibus, qui folliculis proveniunt, colore rufo, ciceris effigie, majores tamen, in quibus subvirens nucleus includitur, Pimpernüßlein / Matthiol.

STAPIA, e stando, instrumentum, quod ex utraque parte sellæ, qua equi sternuntur, dependet, quo innixi in equum levamur, ein Steigbügel. Vetus inscriptio Romæ:

AMOR FVIT EQVO DVM ASPECTVI FORMOSISS.
DVRMIONIAE PVELLAE VIRGVNCVLAE SVMSIA
POLVORIA PLACERE CVPEREM CASV DESILIENS
PES HESIT STAPIAE TRACTVS INTERII.

S. Hieronymus *Bistapiam,* alibi item *stapedam* vocat, quod pedes equitis in ea stent, sive insistant. Etsi vere hæc res non vetustissima sit, ut Galeottus Martius voluit; tamen non ita recentem atque novitiam esse auctoritates allegatæ revincunt. Vide si lubet Hieronymum Magium l. 2. Miscellan. c. 14. Salmasius ad Spartianum observat has *stapedas* & *Astrabas,* itemque *Astrabaria* appellatas.

STATER, ēris, στατήρ, pondus est, quatuor drachmarum. ¶ 2. Et cum de argento usurpatur, significat nummum tetradrachmum, valet quatuor drachmis. ¶ 3. Erant & stateres aurei, qui minâ valebant, h. e. decem ducatis, quales hodie sunt Portugalenses quidam aurei. ¶ 4. Apud Thucydidem vero Lysiam & Demosthenem stater est aureus vulgaris didrachmalis, i. e. valens duobus aureis Hungaricis, Cam. Eber.

STĂTĒRA, æ, significat libram, eine Wage, a *stando* vel *stater.* Vet. Gloss. *Statera ζυγός.*

Dum pondus nimium querens sub alta,
Repit languida quadrupes, statera.

Phalæcii sunt. Μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν, hoc est, *stateram ne transgrediaris,* i. e. ne quid facias præter jus & æquum: annumeratur Pythagoræ Symbolis, Vide Chiliad.

STATICVLVM, vehiculi genus, apud Plinium l. 34. c. 17 *Ad aurea quoque & argentea staticula inanis luxuria pervenit,* eine Art eines hangenden Wagens.

¶ Sed *staticulus* saltationis videtur esse genus. Plaut. in Persa a. 5. sc. 2. v. 43 *Nequeo leno, quin tibi saltem staticulum dem, quem Hegea faciebat.* Et Cato apud Macrob. l. 2. Saturnal. c. 10 *Cantat, jocos dicit, staticulos dat.*

STĂTIM, sine mora, illicò, confestim, alsbald. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 12. extr. *Literas scripsi statim, ut tuas legeram.* Et lib. 12. ad eundem epist. 18 *ut heri me salutavit, statim Romam profectus est.* Plin. sic extulit libr. 27. cap. 13 *Statim a radice,* so bald von der Wurtzel auß. ¶ 2. Proprie significat fixe, constanter, ἱσταμένως & primam producit. Plautus Amphitr. act. 1. scen. 1. *Statim rem gerit. Statim stant signa,* i. e. perseveranter stant, non recedunt. Nonius: STATIM producta prima syllaba a stando, *perseveranter* & *æqualiter* significat: sed à *statuo,* prima brevi, *mox* significat. Sunt tamen, qui hunc diversum significatum non attenderint, & primam in *statim* pro mox, sive confestim posito, produxerint. Alcimus Avitus libr. 2. v. 180

Quadam nos statim luitur a mortem reatum.

Et Festus Avienus in Phænom. Arati v. 398

Tum succisa Ceres statim cum mergite culmi.

Sed potior habenda veterum Poëtarum auctoritas.

STĀTIVS, vel Publius Papinius Statius, magni sublimisque oris ac spiritus Poeta, unde nonnulli illum ALATVM EQVVM appellitaverunt. Enimvero cum generosi, elatique animi esset, nihil mediocre sequebatur. Quare non alius ad majestatem Virgilianam accessit: suoque merito Heroicorum Poëtarum Græcorum juxta & Latinorum, sed si Maronem excipias, princeps haberi debet. Lege Scaligerum libr. 6. Poetices, qui Hypercriticus inscribitur, cap. 6. Scripsit Silvarum libros quinque, ex quibus & amicos, & fortunam, & reliquam ipsius vitam cognoscere non difficile est: Achilleidos præterea libros duos, & Thebaidos, hoc est, historiæ belli Thebani libros duodecim.

¶ 2. Stātius alius comicus Poeta, multo vetustior Statio Papinio, qui prænomen Cæcilii habuit. Vide supra *Cæcilius.* ¶ Statius autem dictus est, quod servus fuisset. Erat proprium servorum Statii nomen, a *stando* puta. Proprium enim servorum stare & præstolari herorum jussa. Vide & Gellium libr. 4. cap. 20. extr.

Statua: Statumen, vide post *Statuo.*

STĂTVO, statuere, decernere est, seu constituere, deliberare. Liv. 1. cap. 40 *Ferro eam arcere contumeliam statuunt,* sie setzen ihnen für ꝛc. *Statuere aliquid ex alicujus sermone,* schliessen / Cic. ad Attic. lib. 9. epist. 17. *Voluptatem summum bonum statuere,* Idem in off. lib. 1. c. 2. Et, *Statuere apud animum,* Livius lib. 6. c. 39. *Decus aliquod statuere,* Plin. lib. 5. Epist. 3. *Statuere locum colloquio,* Livius 28. cap. 35, einen Ort ansetzen / bestimmen. *Statuere mercedem,* Brutus Ciceroni ep. 16. Et Terent. in Prolog. Heaut. *Si nunquam avare pretium statui arti meæ.* Sic, *Statuere ante oculos,* Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 57. für unter Augen stellen. *Finem sibi aliquem statuere,* Idem 6. famil. epist. 22. *Statuere terminos,* Liv. lib. 21. cap. 44. *Statuere exemplum in aliquo, & in aliquem.* Ter. in Prol. Heaut. *Exemplum statuite in me,* beweist euch an mir. Cæs. 1. Bell. Gall. cap. 20 *Divitiacum Cæsarem cum lacrymis obsecrare, ne quid gravius in fratrem statueret.* ¶ 2. Poetæ etiam *statuere templa, aras* dicunt, id est, ponere, collocare, erigere. Virgil. 4. Æneid. vers. 655 *Urbem præclaram statui.* ¶ 3. Est & sistere, facere, *habemus statuimus,* Plaut. act. 2. scen. 3. *Equum statuere,* Livius dixit lib. 1. cap. 13. Arnob. l. 1 *Statuerunt errantes aquas.*

¶ Stātutum, ut, *Jam habeo statutum, quid mihi agendum sit,* Cicer. 4. fam. epist. 2. Et, *cum animo statutum, deliberatumque aliquid habere,* Idem 5. in Verr. cap. 41. Et, *Neque statuti quid*

quid in tanta perturbatione habere potuisti, Idem lib. 12. epist. 25. A beschlossen. *Statuta die*, hoc est, constituta, Liv. lib. 31. cap. 28. auff gesetzten Tag. *Statuto loco*, Cic. de Arusp. c. 15.

¶ Statutio, collocatio. Vitruvius l. 10 c. 5. sub fin. *una statutio tigni.*

Composita.

¶ Adstituere, i. e. apponere, Plautus Captiv. act. 4. scen. 1. vers. 66

Anne jubes adstitui aulas? elui patinas?

Et Apulejus libr. 3. Milet. pag. 130 *Circumductus angulatim forum, ejusque tribunal adstituor.* Idem lib. 9. pag. 222 *mola adstituor.*

¶ Constituere, collocare; ut, *constituere sibi ante oculos*, Cic. pro Cœlio cap. 32. *In aliquo munere aliquem constituere*, Cicer. de Petit. consul. cap. 9. ¶ 2. Terent. in Phorm. act 4. scen. 3. v. 71 *Illi mihi dotem jam constituerunt dare*, sie haben bey sich beschlossen/ decreverunt. Nepos Aristide cap. 3 *Quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret*, i. e. decerneret, definiret. *Constitutum est mihi*, Cic. 7. ad Attic. ep. 7. Et, *Constitui cum quodam hospite, me esse illum conventurum*, ich habs mit einem frembden Mann verlassen ꝛc. Ter. in Hecyr. act. 2. scen. 1. v. 120. *Constituere inter se*, unter sich selbst eins werden. Tacitus de Germania cap. 11 *sic constituunt, sic condicunt.* ¶ 3. *Locum, tempus constituere*, Terent. Eun. act. 3. scen. 4. v. 3. *Diem alicui constituere*, Cicer. pro Cæcin. cap. 11. *Nuptiæ in hunc diem constitutæ sunt*, Terent. in Andr. a. 1. scen. 5. vers. 34. angesetzt. *Constituere æra militantibus*, Livius lib. 5. cap. 2. *Stipendium militi constituere*, Quintil. libr. 3. cap. 8. *Constituere vectigal*, Zoll auffsetzen/ Cicer. ad Attic. libr. 2. ep. 16. Et, *Bene morata & constituta civitas*, Idem de clar. orat. cap. 2. Et, *Rem familiarem constituere*, Corn. Nepos Alcib. cap. 10. anordnen/ bestellen. *Nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset.* Idem Miltiade cap. 2 *Cum virtute militum devicisset hostium exercitus summa æquitate res constituit.* Nimirum *rem constituere*, est quasi fundare atque in loco suo sistere firmiter, unde dejici rursus facile haud possit. Sic *constituta pax* apud Ciceronem ad Quint. Fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 8, certa firmaque est. Idem Catil. 3. cap. 7 *Non ille sobus constituisset Saturnalia*, id est, certa quietaque & nihil interturbata fecisset istis. Similiter *constituere imperium*, Florus dixit Præfat. *Tot laboribus periculisque* (inquit) *factus est* (Pop. Rom.) *ut ad constituendum ejus imperium contendisse virtus & fortuna videatur.* AD CONSTITVENDVM, ad formandum stabiliendumque. ¶ 4. Est & architectonicum verbum *constituere*: idemque quod nos dicimus, Anlegen. Sic *Civitatem constituere*, Vitruvius dixit proœmio lib. 2. Et Nepos Attic. cap. 13 *Ipsum enim tectum antiquitus constitutum, plus salis habebat quam sumtus.* ¶ 5. Est & gladiatoriæ, & militaris artis verbum: nam *constituere se*, est statum præliantis componere, sich ins Lager stellen. Quadrigarius apud Gellium lib. 9. cap. 13 *Scutum scuto percussit, atque Gallo statum conturbavit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet; Manlius iterum scutum scuto percussit.* ¶ 6. Constituere etiam juris verbum est, & significat certum tempus & diem definire ex communi consensu ac dicere, quo sistant se invicem & jus experiantur, sich eines gewissen Tages oder Termins vergleichen: unde ad *constitutum venire*, subaudi diem, Ciceroni pro Cæcin. cap. 12 est, den Termin besuchen. Hoc eleganter idem Cicero alio transtulit libr. 7. Epist. 4. ad Marium: *Si quid constitutum habes cum podagra, fac in alium diem differas.* Vide infra *Constitutum.* ¶ 7. Sed hæc loquendi ratio ad rem Veneream quoque & furtivæ libidinis pactiones traducta est, cum *constituere*, locum & tempus conveniendi ad concumbendum condicere notat. Juvenalis Satyr. 2. v. 12

Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.

Philotis meretricula apud Terentium Hecyr. act. 1. sc. 2. exir.

— nam constitui cum quodam hospite,
Me esse illum conventurum.

Ubi Donatus: CONSTITVI *proprie. Nam de hujusmodi rebus dicitur* CONVENIRE & CONSTITVERE, *de cujusmodi rebus apud extraneos meretrices agunt.* Adde Heaut. act. 4. scen. 3. princ. ¶ 8. *Jus, judicium constituere*, Idem 7. Verr. cap. 54. Et Quintil. libr. 7. cap. 4 *Constituere litem*, eine Sach anhängig machen/ vor Gericht bringen und treiben. Petronius: *Facio*, inquit, *Inducias vobiscum, & a constituta lite dimitto. Quod si non annuisseris de hac medicina, quam peto, jam parata erat in crastinum turba, qua & injuriam meam vindicaret & dignitatem.* Gellius, *causam consistere* dixit lib. 5. cap. 10. *Petere*, ait, *instituit ex pacto mercedem; litem cum Evathlo contestatur, & cum ad judices conjiciendæ consistendæque causæ gratia veniissent* &c.

¶ Constitutio, ut, *Firma corporis constitutio*, ein starcker Leib/ Cicer. 3. offic. cap. 33. Et, *Constitutio religionum*, Ordnung. Idem lib. 2. de leg. c. 19.

¶ Constitutor, *Legum constitutor*, Quintil. lib. 3. cap. 6. *Rerum omnium constitutorem Deum*, Lactant. lib. 3. cap. 9 dixit. Et Arnobius lib. 3. sub init. *Constitutor moderatorque omnium.* Et Inscript. vet. apud Gruter. p. 254 n. 4 CONSTITVTORI SACRI CERTAMINIS. Griffter.

¶ Constitutum, quod convenit. Ita ad *constitutum venire*, est venire ad id quod conventum ante, de quo supra in *constituere.* Suetonius Othone cap. 6 *Proripuitque se postica parte palatii ad constitutum.* Eleganter Florus lib. 2. cap. 6 *Insuper calidissimus Imperator, patentibus in campis, observato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus pulvis, & Eurus ab Oriente semper quasi ad constitutum; ita instruit viam* &c. Seneca lib. 3. Natur. Quæst. cap. 16 *Et quid hoc mirum est, cum videas ordinem rerum, & naturam per constituta procedere?* PER CONSTITVTA, i. e. per leges certas, quas ipsa sibi præscripsit atque constituit.

¶ Destituere, proprie est defigere, deponere, collocare. Sic *furcas destituere*, Varro dixit pro infigere, depangere. Plautus Rudent. act. 3. sc. 5. v. 43

Ita duo destituit signa hic cum clavis senex.

Liv. lib. 7. cap. 10 *Duo armati in medio destituuntur.* Et alibi: *Ante pedes destitutum* (i. e. collocatum, positum) *cassam dicere jussit.* Plura Cujacius lib. 10. observat. cap. 14. ¶ 2. Relinquere est & deserere. Ut, *Destituere rem inchoatam*, Liv. lib. 34. cap. 34. *Omnium ope, consilio* &c. *destitui*, von aller Menschen Hülff und Rath gelassen oder verlassen werden/ Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 17. *Ita sum destitutus, ut nihil requietis habeam.* Idem pro Quintio cap. 16 *Viri boni sæpe illusi ac destituti hoc faciunt.* Et, *Destituere spem*, Liv. lib. 1. cap. 51. quod *fallere* est. Sic etiam Columella lib. 4. cap. 24 *Commodissime palmæ submittentur, quæ nec spem vindemiæ destituant.* Rursus Livius lib. 1. cap. 41 *Destituit spes:* Et *Destitutus spe*, Idem lib. 31. cap. 24. ¶ Sueton. absolute posuit in Galba cap. 11 *Consternatus destitutoque simulo non multum abfuit, quin vitæ renuntiaret*, i. e. desperanti similis.

¶ Destitutio. Cic. pro Quint. c. 5 *Destitutione perculsus.*

¶ Destitutor. Tertullianus l. 2. ad Nation. c. 18 *destitutores.* Etiam Tibullus in Priapeo v. 15 usus est.

¶ Instituere, incipere, ingredi, anfangen/ fürnehmen. Ter. in Phorm. act. 4. sc. 2. v. 14 *Petam hinc, unde a primo institui.* Et Cic. pro Cluent. cap. 3 *Quæso ut me, Judices, sicuti facere instituistis, benigne attenteque audiatis*, id est, sicut facere cœpistis. Horatius de Arte v. 22

Amphora cœpit institui, currente rotâ, &c.

ist angefangen. Sic, *vinetum instituere*, einen Weinberg anlegen/ Cicero dixit contra Rullum. Similiter *arbores instituere* dicimus, quas primum ponimus. Suetonius Galba c. 1 *Observatum est, sub cujusque obitum arborem ab ipso positam elanguisse.* Idem de Illustr. Grammat. cap. 23 *Agros adeo coluerit, ut vitem manu ejus institutam satis constet trecenta sexaginta quinque vasa edidisse.* Cæs. lib. 5. de Bell. G. cap. 52 *instituas turres, testudines, munitionesque hostium admiratur.* Idem eodem libro c. 40 *Multa præsta sudes, magnus muralium pilorum numerus instituitur*, i. e. comparatur, vel comparari incipitur. ¶ 4. Cæterum *Instituere facere*, non semper est, *incipere facere*, sed aliquando simpliciter etiam pro *facere* ponitur. Quod genus loquendi & Græcis usitatum, de quo Casaubonus Notis in N. Testam. ad Luc. c. 1. v. 1. item Act. c. 1. v. 1. & cap. 11. v. 15 monuit. Vide & supra in *sisto.* ¶ 3. *Instituere animum ad cogitandum*, i. e. applicare vel componere, das Gemüth auff etwas richten/ demselben nachzudencken/ Terent. in Phorm. act. 2, sc. 1. v. 10. Et Plaut. Epid. 3. scen. 2 *Ego hanc fallaciam institui.* Et Amphitr. act. 3. sc. 3. v. 4

Atque ita servum par videtur frugi se instituere,
Proinde heri ut sint, ipse item sit.

Instituere, i. e. componere, comparare. *In animo instituere*, i. e. proponere, vornehmen/ Terent. in Adelph. a. 1. scen. 1. v. 13. *Instituere iter*, Cato Ciceroni lib. 15. fam. ep. 5. eine Reise fürnehmen. *Ab instituto cursu devocari*, Cic. pro leg. Manil. cap. 14. *Heredem ex asse instituere*, Plin. lib. 5. epist. 1. einen Erben einsetzen. *Instituere sermonem cum aliquo, de aliquo*, Cicer. 2. de orat. cap. 73. Et, *Sapienter vitam instituit*, Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 40. er hat sein Leben weißlich angestellet. ¶ 4. Sed *instituere adolescentem literis, moribus*, est erudire, instituere, unterweisen. *Educare & a puero instituere*, Cic. pro Quint. cap. 21. Et *Doctrina liberaliter institutus*, Idem de orat. l. 2. c. 39. *Institui a natura*, Cicero 3. de Finibus c. 3.

¶ Institutum quod quis instituit, ein Fürnehmen. *Abduci ab instituto suo*, Cicer. in Verr. Divinat. cap. 2. *Alienum ab instituto alicujus*, seu simpliciter & sine præpositione, *alienum instituto*, eines Fürnehmen ungemäß. Cic. 15. fam. ep. 17 ad Sextium: *non putabi esse alienum institutis meis, hæc ad te scribere.*

¶ Sed *Instituta* pluraliter, boni inprimis dicuntur mores, consilio & ratione sumti, gute Sitten und Satzungen: ut, *instituta & præcepta Philosophiæ*, Cic. 1. offic. principio. *Leges & instituta juris publici*, Idem de clar. oratoribus c. 77. *Mores & instituta vitæ*, idem 1. Tuscul. init.

¶ *Institutiones* sunt præceptiones, quibus instituuntur & docentur homines, Anlehrungen/ Unterrichtungen/ cujusmodi sunt *Institutiones oratoriæ* Quintiliani, Vall. lib. 5. cap. 11. *Institutio puerilis*, Quintil. lib. 1. cap. 1. *Institutio & disciplina, præceptum*, Cic. 1. ad Q. fr. epist. 1. cap. 6.

¶ Institutor, præceptor, ein Lehrer/ Unterweiser. Pacatus ad Theodos. panegyrico usus est cap. 8, *In castris tuis fortiter multa gessisti, ut ea non tantum Alexander, aut Africanus, aut Annibal videre dum discerent; sed parentes atque institutores eorum optassent facere dum docerent.* Et Tertullianus de Monogam. cap. 4 *ut Paracletum restitutorem potius sentias, quam institutorem.* Et Augustinus epist. 123, ad Orontium: *Deus bona tua mentis institutor.*

¶ *Statuo* verbo etiam *Interstitium* nomen factum videtur; nisi quis ab *intersisto*, aut *intersto* deducere malit, notatque intervallum, ein Unterscheid/ aut distantiam. Macrob. lib. 1. cap. 6. in Somn. Scip. *Elementa tribus interstitiis separantur.*

¶ Intersitio, ohis vero Gellio *cessationem* significat *judicii* vel *juris*, ein Anstand/ lib. 20. cap. 1.

¶ Præstituere, præscribere, constituere. Terent. in Phorm. act. 3. sc. 2. v. 38 *Tibi quidem olim est dies, quam dares huic, præstituta*, einen Tag ernennen oder anstellen. Cic. 1. Tusc. cap. 39 *Natura usuram dedit vitæ, nunquam pecuniæ, nulla præstituta die.*

¶ Prostituere, ut, *prostituere pudicitiam*, Sueton. Ner. cap. 29, seine Ehr und Zucht feil setzen/ venalem habere, quæstui exponere. Ovid. 1. Amor. eleg. 10. v. 42 *Et faciem lucro prostituisse suam.*

¶ Prostitutus, unde Superlativum formavit Tertullianus Apolog. cap. 25, *prostitutissima lupa Larentina.*

¶ Prostitutio, verbale. Arnobius lib. 2. pag. 53 *in libidinem publicæ venalium corporum prostitutione damnari.*

¶ Prostitutor. Tertullianus de cultu fœm. lib. 2. cap. 9 *Lenones & prostitutores vestitus & cultus.* Et de pudicit. cap. 10 *Prostitutor Christiani sacramenti.*

¶ Prostibulum, lupanar, ein unzüchtig Hauß. ¶ Item ipsa meretrix, quæ prostat. Plaut. Aul. act. 3. sc. 4. v. 6. Eine feile Hur. Quæ & in fœminino

¶ Prostibula dicitur, quod ante stabulum stet venalis. Vide Festum & Nonium.

¶ Et tertia forma *Prostibilis*, eodem sensu invenitur, apud Plaut. in Persa act. 5. sc. 2. v. 56. adde Pareum.

¶ Restituere, reddere, in statum pristinum reducere. Ter. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 82. *Dum id quæro tibi qui filium restituerem*, damit ich dir wiederum zu deinem Sohn helffen möchte/ dir ihn wieder zustellen. Idem in And. act. 3. sc. 5. v. 13 *Tu rem impeditam & perditam restituas?* Wieder zurecht bringen. *Restitui in antiquum statum*, Cic. 2. Verr. cap. 4. *Restituere in pristinam dignitatem*, Idem pro domo sua. *Restituere in integrum*, vollkömmlich wiederum einsetzen. Idem in Verr. 7. cap. 6 *Damnati in integrum restituantur*: & Terent. in Phorm. act. 2. sc. 4. v. 11 *Restitui in integrum, æquum est & bonum*, daß man ihr zu allen ihren Gütern und Gerechtigkeit helffe/ ist billich und gut. *Restituere in locum, unde quis decidit*, Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 23. *In gratiam aliquem restituere, & cum aliquo*, wiederumb zu Gnaden bringen/ zum Freund machen/ vertragen. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 11. *Iram expedies, rursum in gratiam restitues*, du wirst sie wiederum eins machen und versöhnen. *Restitui sibi*, wieder zu sich selbst kommen. *Apes si contaluerunt, restituunt se ac reviviscunt, ut solet similiter fieri in muscis aquâ necatis*, erholen sich/ Varro 3. cap. 16. *Restitui Reip.* Cicer. 1. famil. epist. 9. *Restitutus animus*, Livius lib. 21. cap. 53.

¶ Restitutio, Erstattung. *Restitutio damnatorum*, Cic. 2. Leg. Agrar. cap. 4.

¶ Restitutor, us, *Lentulus restitutor salutis meæ*, der mir zu Leib und Leben wieder geholffen hat/ Idem pro Mil. cap. 15. Et Apulejus in Trismeg. pag. 92 *Tanti operis effector & restitutor Deus.*

¶ Restitutrix. Sub initium ejusdem libri ad Asclep. ex Trismegisto: *Terra omnium generum, quæ accipit, restitutrix.*

¶ Restitutorius, a, um, ut *Judicium restitutorium, actio restitutoria*, de restitutione, apud JCtos. Vide Leg. 8. § 9. Dig. ad SC. Velleian. & Leg. 3 § 1. Dig. de eo per quem factum.

¶ Restibilis, à *restituo* videtur factum. *Terram restibilem* vocat Varro, quæ quotannis conseritur, so jährlich bestellet und besäet wird/ lib. 1. cap. 44. & lib. 3. cap. 16 *In aratis faciunt restibiles segetes.* Et Plinius lib. 16. cap. 32 *Platanus restibilis facta vitaque reddita.* Et Columella lib. 3. cap. 11 *Restibilis vinea.* Sed hoc vocabulum cum Vossio forte ad *Resto* referendum erat.

¶ Substituere, in locum alterius surrogare, sufficere, ut, *Alia pro aliis substituere, & in aliquorum locum alios substituere*, id est, sufficere, supponere, an eines statt andere bestellen und setzen. Cicero 7. in Verr. cap. 28 *substituere & supponere in eorum locum capit cibos Romanos.* Et Columella lib. 11. cap. 1. *Qui me absente in meum locum substituitur, & vicarius meæ diligentiæ succedit* &c. Der statt meiner verordnet wird ꝛc.

¶ Substitutio, apud Jurisconsl. quibus Titulus in Digestis est, *de vulgari & pupillari substitutione.* Et Glos. Vet. *Substitutio*, ἐπεξαναγκασμός.

STĂTVA, simulacrum æneum, ligneum, eburneum, aut lapideum, ein ehrn oder steinern/ geschnitzt/ gehauen oder gegossen Bild. *Imagines* enim cerex sunt aut pictæ. Cic. 9. Philipp. cap. 6 *Majores nostri statuas multis decrevêrunt. Statuam inauratam alicui statuere*, Idem 5. Philipp. cap. 15. *Statuam alicui conferare*, Cæs. 3. Civ. cap. 105. *Statuam alicui ponere*, Plin. lib. 1. epist. 17. extr. einem zu Ehren sein Bild auffstellen zum Gedächtniß. Dabatur hic honor viris magnis, & qui egregiè meriti de publico viderentur, ut Ducibus, quibus inter triumphalia ornamenta id tribuebatur. Plinius libr. 2. epist. 7. *Vestricio Spurinæ triumphalis statua decreta est.* Cujusmodi *statuam illustrem* appellat Tacitus Agricola cap. 40. Ubi Pichenam licebit videre. Lege omnino integram epistolam Plinii, quam ex II libro septimam indicavimus, unà cum IX oratione Cic. Philippica. Conf. Barth. ad Stat. Silv. pag. 9. seqq. Apud Græcos & Hieronicis *statuæ* ponebantur honoris ergo, de quo Suetonius Nerone cap. 24. Principibus autem poni non poterant, nisi ex ipsorum consensu. Vide Plinium lib. 10. Epist. 24. & seqq. Cæterùm quò honoratior locus erat, ubi ponebantur, eò statuæ ipsæ honoratiores videbantur. Romæ autem non nisi rarissime in palatio ponebantur. Suetonius Othone cap. 1 *Senatus honore rarissimo, statuâ in palatio positâ, prosecutus est eum.* Ad Principum statuas, tanquam Asyla quædam confugiebant, qui contra aliorum injurias se tutos volebant præstare. Inde enim abstrahere nefas erat. Vide Plin. Lib. 10. Epist. 16. & Lipsium ad 3. Annal. Taciti, itemque Torrentium ad Svetonii Tiberium cap. 53. Præcipuè Emund. Figrelium pecul. de Statuis Vett. libro. Multa etiam habet Vossius de Philosoph. cap. 16. p. 125. seqq.

¶ Statuaria, æ, Bildhauerskunst. Plin. lib. 35. c. 12.

¶ Et *Ars statuaria*, adjective. Plin. lib. 36. c. 5.

¶ Statuarius, Bilder/ Bildhauer. Plinius ibidem.

STĂTVMEN, a *stato*, palus & pedamentum, quo vitis fulcitur, ein Rebstüz/ Pfahl/ Columell. lib. 4. cap. 16. ¶ 2. Et statumen, ein Rothstall/ apud eundem lib. 6. cap. 19. ¶ 3. *Statumina navis*, apud Cæsarem lib. 1. Civ. B. cap. 54, costæ sunt, vide supra *Costa.*

¶ Statumino, staminare, staminibus firmare, stützen oder unterseßen. *Vineam statuminare*, den Wein besteken/ Plin. lib. 17. cap. 22. *Statuminare vi fossæ lapidibus*, mit Steinen oben über einander belegen/ Idem lib. 18. cap. 6. extr.

¶ Stataminatio. Vitruvius lib. 7. cap. 1 *Staturninatione facta rudus inducatur.*

¶ Superstatuminare, drüber her beschütten/ belegen. *Superstatuminare rudus*, Pallad. lib. 1. cap. 9.

STĂTVRA, æ, corporis quantitas, die Länge und Grösse/ die Gestalt eines Leibes. Cic. in Philipp. 2. cap. 16. *Velim mihi dicas, qua facie fuerit, qua statura*, was Gestalt er gewesen/ und wie hoch oder kurtz. ¶ Sunt & *arborum staturæ*, Columella lib. 5. cap. 5.

STĔGA, æ, sic Latinum fecit Plautus, nomen Græcum στέγη, significat tabulatum navis, & quasi proscenium in quo nautæ ambulant, a στέγω, tego. Plaut. in Bacchid. act. 2. sc. 3. v. 44 *Forte ut adsedi in stegâ*, &c.

STĔLA, στήλη, pila lapidea, eine steinerne Säule. Usus vocabulo Plinius 6. cap. 28, *Scripta sunt Stelæ lapideæ literis incognitis.* Hadrianus Junius & Senecæ malit restituere in Ludo de morte Claudii, & pro *Ego tibi hic sellas ostendam*, legere, *Ego tibi hic stelas ostendam.* Sed nihil puto mutandum: *Sellæ* judicum sedes sunt, sive *tribunal*, quod mox nominat. ¶ 2. Et *Stelæ* cippi dici possunt, saxeæ cruces & alia monumenta, quæ ad vias collocari solent, steinerne Creutzen oder Säulen im Feld.

STELLA, Stellæ, quarum aliæ fixæ sunt, aliæ errantes seu planetæ. Cic. in Som. Scip. cap. 3 *Stellarum globi magnitudinem terræ facile vincunt.* Et Cic. 2. de Divin. cap. 6 *Stellæ trajectio*, das Schiessen eines Gestirns. *Stella diurna, Lucifer*, der Morgenstern. Plaut. Menæchm. a. 1. sc. 2. v. 26 *Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus.* Et, *Stellarum tactus*, i. e. coitus, sive conjunctio: *transitus, circuitus*, apud Gell. lib. 14. cap. 1. ¶ 2. Stella piscis marinus, sic dictus à stellæ specie, habet enim quinque radios. Sunt autem multorum generum stellæ pisces, Sternfisch/ Meerstern. Gesnerus.

¶ Stello, stellare, leuchten/ glänzen wie die Sterne. *Olympus stellans*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 12.

¶ Stellatus, stellis ornatus, vel in stellarum modum resplendens, ut, *Stellatus Cepheus*, Cic. lib. 5. Tusc. cap. 3. gestirnt. *Ensis stellatus*, Virgil. 4. Æneid. v. 261.

¶ Stellifer, & stelliger, *Cælum stelliferum*, Cic. Somn. Sc. c. 5. *Polus stelliger*, Statius 12. Theb. 565.

¶ Stellificus. Victorinus Pictaviensis Carmine de Christo Deo & Hom. v. 113

Cuspide

Cuspide fulminea noctis diviserat umbram
Stellifico temone jubar.

¶ Utuntur & *constellationis* nomine pro stellarum positu Mathematici. Ammianus Marcellinus lib. 29. cap. 17 *In chartis cujusdam municipis clari, scrutari ex negotio jussis, genitura Valentis cujusdam inventa est: repellensque calumnias ut, cujus intererat, cum objectaretur & quamobrem constellationem Principis collegisset, fratrem suum fuisse Valentem monstrare pollicitus.*

¶ Stellaria herba, quæ & *Eubonion*, id est, ingvinalis dicitur, Sternkraut.

¶ Stellio, eine welsche Eydex. animal venenarum, nitens in dorso maculis, quibusdam stellarum modo radiantibus. Animal est homini fraudulenter invidum, senectam perinde ut serpentes quotannis exuens, præsentissimum comitiali morbo remedium, quemadmodum Plinius scripsit lib. 30. cap. 10. Germanicam appellationem nullam habet. Vide Scip. Gentil. ad Apul. Apolog. pag. 263. ¶ 2. Nequitiæ mancipium: Apul. lib. 5. sub fin. *Quibus modis stellionem istum cohibeam?* ein Schalck.

¶ Stellionatus crimen, Jureconsultis omne crimen quod proprio nomine vacat. Ulpianus lege 3. de Stellionatu: *Stellionatum objici posse his, qui dolo aliquid fecerunt, sciendum est, scilicet, si aliud crimen non sit, quod objiciatur: quod enim in privatis judiciis est de dolo actio, hoc in criminibus stellionatus persecutio. Ubicunque igitur titulus criminis deficit, illic stellionatum objiciemus.* Vide Cujacium lib. 10. observ. cap. 26. & lib. 11. cap. 40.

STEMMA, ătis, στέμμα, proprie lanâ ramo circumvoluta: cujusmodi *Stemmata* supplices proferre solebant, ut Græci Grammatici docent. Ejusmodi stemmatis & sacerdotes itemque victimæ ornari solebant, quæ & *infulæ* dicebantur. Vet. Gloss. *Infula*, στέμμα. Alia, στέμμα, *Infula, offula, mitra.* Item, στέμματα, *serta.* Inde Prudentius & pro martyrii coronâ *Stemma* dixit Hymno 1 περὶ στεφάνων v. 4

Pollet hæc felix per orbem terra Ibera stemmate.

Julius Firmicus lib. 3 Matheseos cap. 8 *Magnos viros faciet Mercurius, qui sacris & glorioſis stemmatibus coronentur.* Stemmatibus, i. e. coronis seu infulis. *Infulæ* enim dignitatum insignia erant. Vide *Infula.*

¶ 2. Deinde *Stemma* & generis seriem denotat, Stammbaum. Suetonius Galbâ cap. 2 *Imperator verò etiam stemma in atrio proposuerit, quo paternam originem ad Jovem, maternam ad Pasiphaen Minois uxorem referret.* Stemma videlicet ejusmodi repræsentabat universam stirpem a primo auctore per imagines: ut quisque ex alio satus erat. Puto autem, imagines istas vitiis sive stemmatibus connexas fuisse, prout ipsi, quorum vultûs referebant, connexi essent. Plinius 35. c. 2 *Expressi cerâ vultus singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, semperque defuncto aliquo, totus adesset familiæ ejus, qui unquam fuerat, populus. Stemmata verò lineis discurrebant ad imagines pictas,* Seneca lib. 3. de beneficiis cap. 28 *Nomina familiæ multis stemmatum illigata flexuris.* Et de iisdem lib. 7. cap. 3 *totum regni Persici stemma percensé.* Hinc *Replicare & Explicare stemma*, Ausonius & Sidonius dixerunt, quod Rigaltius ad Martialem observat. Juvenal. Sat. 8. pr.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictosque ostendere vultus
Majorum?
Tota licet veteres exornent undique cera
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

De hac voce pulcre And. Tiraq. libro de Nobilit. c. 6 § 14. Lips. ad Senecæ modo alleg. lib. 3.

¶ 3. Stemma etiam dicitur, quod aliquid fert & sustinet, ex Græco στέγω, quemadmodum Salmasius ad Lampridium observat. Martialis Epigr. 16. lib. de spectaculis:

Cæsaris atque Jovis conser nunc stemma juventus,
Par onus ut tulerint, altius ille tulit.

Alii *schema* legunt.

STENTOR, Στέντωρ, clamosus ille apud Homerum in exercitu Græcorum, qui clamores aliorum quinquaginta superabat ærea voce, quemadmodum Homerus ait Iliad. E. v. 786

Ὃς τόσον ἀνδάνων χ' ὅσσον ἄλλοι πεντήκοντα. i. e.
Qui tantum vociferabatur, quantum alii quinquaginta.

Juvenalis Sat. 13. v. 112

Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis.

Stentore clamosior. Vide Chiliad.

¶ Stentoreus. *Vox stentorea* pro maxima. Arnob. lib. 2. p. 97 *Infantes sub uberibus matrum stentoreos ediderunt vagitus.*

STEPHANITAE vites, coronariæ, quæ in orbiculos & gyros flectuntur, Weinstöck/ wie ein Kranz gekrümt. Columell. l. 3. c. 2.

STEPHANOPOLA, στεφανοπώλης, seu *stephanoplocos*, penult. correpta, venditor sertorum seu coronarium, ein Kranz-Krämer. Plin. lib. 35. cap. 11 *Glycera inventricem coronarum pinxit, sedentem cum coronâ, quæ e nobilissimis ejus tabula appellata est stephanoplocos, ab aliis stephanopolis, quoniam Glycera coronas venditando sustentaverat paupertatem.*

STERCUS, ŏris, Mist/ Dreck/ Unflat. *Novalia stercore saturare* Columella lib. 2. cap. 9. starck düngen. Et Cic. de divin. lib. 1. cap. 27 *interfectum in plaustrum a caupone esse conjectum, & supra stercus injectum.* Et Suetonius Vitell. cap. ult. *quibusdam stercore & cæno incessentibus.* mit Koth werffen.

¶ Stercŏro, Stercorare, ut, *colere & stercorare agrum*, düngen/ Cic. de Senect. cap. 15. Plinius lib. 18. cap. 23 *Ager si non stercoratur, alget.*

¶ Stercoratus, unde *stercoratissimus*, gradu supremo. Columella lib. 11. cap. 2. prope finem: *quam pinguissimo & novo loco, si minus, quam stercoratissimo.* Adde Catonem de R.R. cap. 46.

¶ Stercoratio. Columell. lib. 2. cap. 1. sub fin. *Modica stercoratione terra refoveatur.*

¶ Stercorarius, ut, *cantes stercoraria*, Mistleitern/ Mistflechten/ Varro lib. 1. cap. 22.

¶ Stercorosus, voll Mist und Unflat. *Aqua stercorosa*, Columella lib. 8. cap. 3. *Locus stercorosus*, Idem lib. 11. cap. 3. Seneca 3. Natur. Quæst. cap. 26 *Mari hæc natura est, ut omne immundum stercorosumque litoribus impingat.*

¶ Stercŭlius vel Sterčurus, Deus, Fauni filius. Lactantius lib. 1. cap. 20. sub fin. *Colitur & Sterculius, qui stercorandi agri rationem primus induxit.* Adde Plin. lib. 17. cap. 9. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 7, qui Saturnum interpretatur: Plinius autem Fauni filium: uterque *Stercutium*, sicut *Sterculium* Lactantius, vocavit: singuli stercorationis inventionem tribuunt.

¶ Sterquilinium, stercorum receptaculum, ein Mist-Hauff/ Mist-Stete. Columella lib. 1. cap. 6 *Sterquilinia duo sint, unum, quod nova purgamenta recipiat, & in annum conservet: alterum, ex quo vetera vehuntur.* Metaphorice pro homine impuro & nequitiis operto. Terentius in Phorm. act. 3. sc. 2. vers. 41 *Non pudet hanitatis?* D. *Minime, dum ob rem.* G. *Sterquilinium*, du Unflat oder Mist-Finke. Et Plautus in Persa act. 3. scen. 3. v. 3 hujusmodi hominem *sterquilinium publicum* appellat. Sed, *Gallus in sterquilinio suo plurimum potest*, proverbiale. Vide *Gallus.*

STERILIS, e, infœcundum, à στείρα, privo, seu careo, unfruchtbar/ untüchtig/ ut, *Ager sterilis*, Virg. 3. Æn. vers. 141. Et Plinius in Panegyr. cap. 56 *Nullum temporis punctum sterile beneficio.* Et, *Seculum virtutum sterile*, Tacitus lib. 1. Hist. cap. 3. *Sterilis fama*, Statius lib. 6. Theb. v. 70. Et, *Sterilis labor*, Martialis lib. 10. epigr. 58. *Sterilis amicus*, Idem libro 10. epigr. 13, qui nemini quid confert. *Arbores serenitate steriliores*, Plinius lib. 16. c. 12.

¶ Sterilitas, infœcunditas, Unfruchtbarkeit. ut, *sterilitas agrorum*, Cicero 1. de Divin. cap. 57, cui contraria est fertilitas. *Sterilitas annonæ*, Columella lib. 2. cap. 10. Pluraliter, *continuæ sterilitates*, Plin. lib. 10 epist. 24.

¶ Sterilesco, sterilescere, sterilem fieri, unfruchtbar werden. Plin. lib. 7. cap. 15 *Fruges* [menstruali profluvio] *tactæ sterilescunt.* Adde lib. 11. c. 40. & lib. 15. cap. 8.

STERNO, sternere, ausbretten/ ut, *vestes, ramos, flores humi sternere.* Sed tamen frequentius dicimus: *Sterno humum floribus, ramis, vestibus*, Valla lib. 4. cap. 6. *Sternere equum* est stratis adornare. Vide mox in *Stratus*, satteln. *Sternere lectos, lectulos*, id est, instruere; cubantes enim, aut in latus super lectulum substratum inclinantes, cibum Veteres capiebant. *Sternere triclinia*, Cicer. pro Cluentio & in Verrem. Idem pro Muræna cap. 36 *Strabit pelliculis hadinis lectulos. Sternere viam*, pflastern. Vide *Via.* ¶ 2. Sternere, dejicere. Liv. lib. 27. cap. 47 *Fessi somno ac vigiliis corpora sternunt.* Idem lib. 24. cap. 38 *Ferro omnia sternere*, erlegen/ darniederschlagen.

¶ Strātor, qui equum sternit, & herum in equum levat, ein Sattel-Knecht. Spartianus in Caracalla cap. 7 *Denique cum illum strator suus in equum levaret.* Erant etiam inter ministros & apparitores; Lege 4. § 1. de offic. proconsl.

¶ Stratus, particip. *Stratus equus*, Livius 23. cap. 14, gesattelt. Et *Lectus stratus.* Virg. 1. Æn. 700

\- - - *Stratoque super discumbitur ostro.*

¶ Strātum, nomen, id est, super quo quiescitur, ein Lager/ eine Streue. *Corripit e strato corpus*, Virgil. 3. Æneid. v. 176. *Membra stratis reponere*, Idem lib. 4. Æn. vers. 392. *Molle stratum.* Sic Livius lib. 21. cap. 4 *Quiete neque molli strato, neque silentio arcessita.* ¶ 2. *Strata viarum*, id est, viæ stratæ, gepflasterte Strassen/ Virgil. 1. Æn. v. 422.

¶ Strata, æ, absolute pro via strata. Eutropius lib. 9. c. 9 num. 13 *Aurelianus interfectus est in itinere medio, quod inter Constantinopolim & Heracleam est strata vetere.* Adde, quæ ibi adnotavimus.

¶ Stratura: ut, *Stratura viarum*, Suetonius in Claudio c. 24.

¶ Stragulum & Stragula, a sternendo: ita dicebant, quicquid vel lecto, vel equis, aut aliis rebus insterneret, allerley Decken. *Stragulum textile*, Cicer. 5. Tuscul. cap. 21. *Stragula villosa*, Martial. lib. 14. ep. 148. zottigte Decken. ¶ 2. Addebant & ad fœmininum nomen vestis, ut, *Pretiosa vestis stragula.* Vid. Vall. lib. 4. c. 46.

¶ Sternax, acis, ut, *Equus sternax*, qui excutere solet insidentem,

lem, Virg. 12. Æneid. v. 344, das gerne abwehrte. ¶ 2. Pro consternato posuit Sidon. lib. 4. epist. 12 *Herma trepidus & sternax, qui pro reatu balbutit ore, cacutit intuitu.*

A *Sterno* Composita.

¶ Adsternere; ab eo enim passivum fecit Ov. lib. 2. Metam. de sororibus Phaethontis v. 343

Nocte dieque vocant; adsternunturque sepulcro;

id est, juxta sepulcrum sternuntur.

¶ Consternere, bestreuen/ bedecken. Virg. 4. Æn. v. 444

Consternunt terram concusso stipite frondes.

Cic. de Divin. lib. 1. cap. 32 *Et horreis diruptum effusumque frumentum vias omnes angiportusque constraverat.* Et pro Sextio cap. 39 *Forum corporibus civium Romanorum constratum cadenocturnâ.* *Constrata naves*, id est, tecta, apud eundem in 7. Verr. cap. 40.

¶ Consternare, consternari, activum & passivum, de quo Valla lib. 5 cap. 111. *Consternere*, inquit, *est corporis; consternari autem animi, cum mens turbata est, & de statu mota & quasi humi strata.* Liv. lib. 6. cap. 2 *Incendium consternabit hostes.* Et Sallustius fragm. apud Priscian. lib. 4, *Equi sine rectoribus exterriti consternantur*, werden scheu. *Pavida & consternata multitudo*, Livius lib. 3. cap. 15. *Consternare animos*, Idem lib. 8. cap. 27. Et *Consternari animo*: ut, *Hostes territi atque animis consternati discessere*, Sallust. 4. Hist. Et Cæsar lib. 7. Bell. Gall. cap. 30 *Animo consternati sunt homines insueti laboris.* B

¶ Consternatio, terror, pavor, groß Erschreckniß / Entsetzung. Curt. lib. 8. cap. 1, 24. *Ille debilitatus vulnere, quod ipsa sonat consternatione acceperat.* Et Livius lib. 37. cap. 41 *auxilia subsidiaria, pavore & consternatione quadrigarum territa.*

¶ Dissternere, seorsum sternere. Apulejus Milesl. lib. 2 pag. 121 *puerum extra limen humi quam procul distratum fuerat.*

¶ Exsternare, exsternari, præ consternatione dementem fieri; sic enim Veteres usurparunt. Catullus in Argonaut. v. 71

Ah miserum assiduis quam luctibus exsternabit!

Ovid. lib. 2. Metam. v. 76

Exsternata fugam frustra tentabat.

¶ Insternere, operire, sternere. Virg. 2. Æn. v. 722

- - - Fulvique insternor pelle leonis.

¶ Instratum, operimentum equorum, quemadmodum Valla vocat, stragulum, eine Decke.

¶ Superinsternere. Livius lib. 30. cap. 10 *Tabulas superinstravit.*

¶ Intersternere, darzwischen streuen. Plin. lib. 29. cap. 2 *Assulæ interstratæ.* Et Justinus libro 1. cap. 2 de Babyloniis muris: *bitumine interstrato.*

¶ Obsternere. Apulejus Apolog. *Uxorem fratris misero puero objecit & obstrevit*, id est, sub oculos sternit, ut Casaubonus explicat.

¶ Persternere. Livius extremo libro 10 *Damnatis aliquot pecuariis via a Martis silice ad Bovillas perstrata est.*

¶ Præsternere. Statius 3. Silv. 2. v. 114

Qua sibi præsternat vivax altaria Phœnix.

¶ Prosternere, humi sternere; sic enim Livius loquitur, *Corpora humi prosternere*, zu Boden schlagen/ für sich darnieder schlagen/ lib. 4. cap. 11. *Prosternere hostes*, fundere, occidere. Cicer. 14. Philipp. cap. 10 *Hirtius hostes prostravit, fudit, occidit.* Idem pro Cluentio cap. 16 *Perfregit ac prostravit omnia furore.* Et *Prosternere atque obterere obtrectationes malevolorum*, Varro ad Cic. lib. 5. famil. epist. 9. *Prosternere se ad alicujus pedes*, Philipp. 2. cap. 18. Fußfall thun. *Afflicta & prostrata Respublica*, Cic. ad Octav. ¶ *Psaltria venalia prosternunt corpora*, id est, prostituunt, Arnobius lib. 2.

¶ Prostrator. Firmicus de error. profanæ relig. pag. 43 *Prostratores istis omnium hostium vestrorum.*

¶ Substernere, unterbreiten/ unterstreuen/ unterlegen. Terentius in Andr. act. 4. sc. 4. v. 6 *Ex ara hinc sume verbenas, atque eas substerne.* Et, *Nidos mollissime substernere*, Cicer. de Divinat. D lib. 2. cap. 52. *Substernere herbam ovibus*, Cato cap. 37.

¶ Substratus, tus, nomen, das Unterstreuen. Plin. lib. 24 cap. 9 *Vitex substratu fugat venenata.*

¶ Substramen, quicquid substernitur, Varro lib. 3. cap. 10.

¶ Supersternere, über etwas streuen oder schlagen. Columella lib. 1. cap. 6 *Arena supersternuntur.* Et Livius lib. 10. c. 29 *quia obrutum* [corpus consulis] *superstratis Gallorum cumulis erat, inveniri non potuit.*

¶ Superinsternere vide post *Insterno.*

STERNVO, sternutere, est flatum exsurgentem cum capitis concussione dispellere, niesen/ brausen. Plin. libro 28. cap. 6 *Theophrastus senes laboriosius sternuere* dicit. Quod vero sternuentibus hodie dicitur, GOtt helff / ejus originem hanc prodit Sifridus Chron. Epitome à Fabricio excerpta pag. 281: *Roma pestis inguinaria fuit. Fuit autem pestis inguinaria apostema sive inflatura ni inguine tam sæva, ut homines in via, in mensa, in ludis, in colloquiis subitò morerentur. Itaque cum quis sternuebat, sæpe cum ipsa sternutatione spiritum exhalabat. Unde cum aliquem sternutantem quis audiebat, statim accurrens*, DEVS TE ADIVVET, *acclamabat: unde adhuc consuetudo servatur, ut, cum aliquem sternutantem audimus*, DEVS TE ADIVVET, *acclamemus.* Hæc ille. Sed longe vetustiorem hunc salutandi sternutantes ritum esse, ex melioribus auctoribus constat. Nam, Græcos sternutantibus dixisse Ζεῦ σῶσον, Eustathius auctor est: Latinos vero *salvere jussisse*, Petronius docet. *Gyton*, inquit, *collectione spiritus plenus, continuo ita sternutavit, ut grabatum conturbaret. Ad quem mox Eumolpus conversus, salvere Gytona jubet.* Meminit hujus salutationis Apulejus etiam libro 9. pag. 228. ed. Elmenh. & Plin. lib. 28. cap. 2. Cæterùm sternutamentum pro re divina, & cui quædam auguriorum vis in utramque partem inesset, habitum Aristoteles approbat lib. 1. de nat. animal. nec non Problem. Sect. 33, ubi sternutationem matutinam inutilem, meridianam autem, præcipue si a dextra fieret, bonam esse, tradit, teste Plutarcho in Themistocle. Conf. Plin. lib. 28. cap. 2. Propertius lib. 2. eleg. 3. v. 24

Candidus augustum sternuit omen amor,

ut ex Macrobio quidam legunt. Libri enim *Aridus argutum* &c. Catullus Epigr. 46

Hoc ut dixit, Amor sinistra, ut ante
Dextra, sternuit approbatione.

Quia itaque & mali & boni omnis res credebatur sternutatio, inde sternuentes salutari soliti sunt, credo, ut aut confirmaretur bonum, quod significabatur, aut malum averteretur, si quod subesset. Augustinus rem superstitiosam arguit, & alienam à Christiano. Nam sermone CCXLI de Tempore ait: *Illas verò non solum sacrilegas, sed etiam ridiculosas sternutationes considerare & observare nolite.* Vid. Beverovicii Epistolas.

¶ Sternuto, sternutare, frequentativum. Plinius lib. 28. cap. 2 *Cur sternutamentis salutamur?* Et rursus: *Quasi magnum malum prætergressis bene precari solemus sternutantibus.*

¶ Sternutatio, das Niesen. Scribonius Largus compositione 12 *Sternutationem cubitare*, niesend machen. Et Apulejus libro 9. pag. 228 *Ut est ingenium metalli, crebræ ei sternutationes commovebat.* Et mox: *Maritus acceperat sonum sternutationis.* Frustra ergo quidam de Latinitate vocabuli dubitaverunt. Videsis Curas Cellarii Posteriores.

¶ Sternutamentum. *Movere sternutamenta*, das Niesen erregen/ Plin. lib. 20. cap. 12. *Evocare sternutamenta*, Celsus lib. 3. cap. 20. Et, *Provitare sternutamentum*, Scribonius dicto loco. *Observare sternutamenta*, Cic. 2. de Divin. cap. 40. extrem. Cientur autem sternutationes impunè, pulvere Samsuchi naribus attracto. ¶ 2. Sternutamenta dicuntur etiam medicamenta sternutationem moventia, Plinius lib. 25. cap. 13.

C STERŎPES, unus Cyclopum, quorum manibus facta putabantur firmissima quæque opera. Vid. Virgil. 8. Æneid. v. 425. Adde Barth. ad Claudian. lib. 1. de Raptu Proserpinæ p. 242.

¶ Sterope, sidus aliquod censebatur, soror una ex notissimo Plejadum choro. Ovid. Trist. lib. 1. el. 10. v. 13

Sæpe ego nimbosis dubius jactabar ab Hædis,
Sæpe minax Steropes sidere pontus erat.

Vid. Hyginum Fab. 192. Apollodorum lib. 3, qui conjugem Oenomai fuisse memorat, Aratum Phænomenis.

STERTO, stertui, stertere, dormiendo ronchos sonare, schnarchen/ schlaffen. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 8. v. 49

Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesque & dies.

Horat. in Serm. lib. 1. Stat. 3. v. 18

- - - - - noctes vigilabat, ad ipsum
Mane diem totum stertebat.

Et Juvenalis Satyr. 4. v. 57

- - - Ad calicem vigilanti stertere naso.

¶ Destertere, ausschlaffen. Pers. Sat. 6. v. 10

Cor jubet hoc Enni, postquam destertuit esse
Mæonides.

STĒSĪCHŎRVS, Στησίχορος, Lyricus fuit Poeta excellentissimus ingenioque validus, quemadmodum ait Quintilianus lib. 10. Maxima bella & clarissimos cecinit duces. Unde Horat. Stesichori Camœnas *graves* lib. 4. carm. od. 9 dixit. Clarus fuit Olympiade 36. Obiit sexta & quinquagesima.

STHĔNĔLVS, filius Capanei, Σθένελος, in exercitu fuit Græcorum ad Trojam, cujus Homerus & Virgilius meminerunt. Horat. 1. Carm. od. 15. v. 14

Scient pugnæ Sthenelus - - -

Sthenelus & Diomedes, amicissimum par. Hyginus cap. 257.

¶ Sthĕnĕlēius, adjectiv. Ovid. epist. 9. Deianiræ v. 29

Quem non mille fera, quem non Sthenelæius hostis,
Non potuit Juno vincere, vicit amor.

STIBADIVM, στιβάδιον, lectus perpetuus semicirculi figura, in quo ad mensam accumbebant, unde & extremitatis ejus *Cornua* dictæ Sidonio lib. 1. epist. ultima, & alterum *dextrum*, alterum *sinistrum* appellatum. *Accubitum* ex re vocavit Lampridius: *Semirotundam suggestum* à figura Apulejus dixit. Ante *Stibadia, triclinia* dicebantur, in quibus accumbebant ad mensam. Unde Servius in 1. Æneidos: *Antiqui*, inquit, *stibadia non habebant: sed stratu tribus lectis epulabantur.* Unde Ś tribu-

triclinium sterni dicitur. Apud Plinium lib. 5. epist. 6 quater legitur hæc vox: exstat & apud Sidonium lib. 2. epist. 2. Vide Salmasium etiam in Hist. Augustam. Est verò diminutivum ex στόμα: quod vetus Glossarium *stramentum* interpretatur.

STIBIVM, vel Stibi, στίμμι Græcis. Mauritani *antimonium* vocant. Lapis est soumosus, candicans & nitens; in metallis argenti nascens, ut Plinius inquit lib. 33. cap. 6, Spießglaß. Vide *Antimonium.*

STICHVS, στίχος, series, ordo. Unde

¶ Distichon, vide supra in D.

¶ Tetrastichum vide infra in T.

¶ Et Hexastichum, quâ voce & Columella usus est lib. 2. cap. 9, quære itidem in sua litera.

STIGMA, στίγμα, nota, quæ ob delictum servis inurebatur, ut noscibiles essent, ein Brandmahl. Vide Lipsium lib. 2. Elector. cap. 15. Martial. lib. 12. epigr. 62:

Frons hæc stigmate non meo notanda est.

Notæ illæ versibus interdum integris constabant, & non solum servis, sed aliis etiam inurebantur. Vid. Barth. Adversar. lib. 43. c. 25. Adde, quod sequitur,

¶ Stigmaticus, στιγματικός, stigmate notatus, infamis. Plinio lib. 1. ep. 5 *Stigmosus* dicitur: Petronio *Stigmate punctus*: Martiali *Inscriptus*: Plauto *Literatus* vocatur. Nam notæ istæ literis verbisque constabant, quæ causam crimenque ostenderent. Petronius: *Sequar ego, frontes notans inscriptione solerti, ut videamini stigmate puncti.* Et mox: *Implevit Eumolpus frontes ingentibus literis, & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit.* FVGITIVORVM EPIGRAMMA, inscriptio est, quâ fugitivorum frontes notari solebant.

¶ Stigmatias, Græca terminatio substantivi, idem quod *stigmaticus* vel *stigmosus*, sonantis. Sic enim Cicero 2. Offic. c. 7 servum stigmate punctum vocat; etiam Nonio Marcello lectionem approbante.

¶ Stigmosus, idem quod stigmaticus. *Cicatrice stigmosus*, Plinius lib. 8. ep. 5.

¶ Stigmo, stigmare, στιγματίζειν. Prudentius Romano v. 1080

Quamcunque partem corporis ferbens nota
Stigmârit.

STILBON, στίλβων, stella Mercurii, στίλβω, reluceo. Cic. 2. de Nat. Deor. cap. 20.

STILICO, Στιλίκων, aliis Στιλίχων, Honorii Imperatoris socer, & occidentis administrator, multis laudibus a Claudiano celebratus. Atque revera vir magnus, belloque ac pace inclitus fuit, sed elatus Imperatoris affinitate; & nimium potens, de occupando imperio & transferendo in filium, ut tradunt nonnulli, agitavit novissime, quod tamen negat Zosimus Comes, qui multa de eo lib. 5. Histor.

¶ Stiliconius. *Virgo Stiliconia*, Claudianus in nuptiis Honorii & Mariæ v. 177.

Stilla vide *Stiria.*

STILPON, Philosophus Megarensis, cujus Crates & Zeno discipuli fuere. Hic à Demetrio Poliorcete, captâ patriâ ejus, interrogatus, *Num quid perdidisset? Nihil*, respondit, *omnia namque mea mecum sunt.* Seneca de constantia sapientis c. 5. item epist. 9. Vide & Diogenem Laërtium.

STILVS, pro *Stylus*, scribendi instrumentum, Latinis sæpe simplici scribitur, ut *lacrima* & *lacryma.* Nec certa satis est illa inter στῦλος, columnam, & hoc instrumentum proportio, qua unice nituntur, qui per *y* scribunt. Nihilominus posteriore loco, ubi vulgus ponit, interpretabimur. Vide *Stylus.*

Stimmi vide *Stibium.*

STIMVLVS, κέντρον, fustis acutâ cuspide, quo jumenta incitabantur. Quales fuerint illi stimuli veterum, ostendit pictura Circensium apud Phil. Rubenium lib. 1. Elector. cap. 30; ubi tres pari longitudine expressi cubitalem & ultra habuisse videntur. Plaut. Menæch. act. 5. sc. 2. v. 112

Jam adscendo in currum, jam lora tenco, jam stimulum
in manu est.

Ubi nota, *stimulum* in Neutro dici. Ita enim solitum apud Veteres. Vet. Gloss. *Stimulum*, κέντρον σιδηροῦν. Item: κέντρον, *stimulum*, *stimulus.* Tibullus lib. 1. eleg. 1

Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boves.

Plaut. in Trucul. act. 4. sc. 2. v. 55 *Si stimulos pugnis cadis, manibus dolet.* Vide *Calx. Calces adversus stimulum*, subaudi *jactare*; Paræmia est apud Terentium Phorm. act. 1. sc. 2. v. 28. & apud Pindarum Pythion, Ode 2, extr. & S. Lucam Actorum cap. 29. v. 5. ¶ 4. Hinc *stimulus* per Metaphoram est, quicquid incitat & quiescere non sinit. Vet. Gloss. *Stimulos, incitamenta*: ut, *stimulus doloris, iræ*, &c. *Stimulos addere*, Lucan. lib. 1. v. 263. *admovere*, Cic. pro Sextio cap. 5, est incitare, anreitzen / antreiben. *Nobis stimulos dolori suffigere*, elegantèr dixit Seneca in Thebaide v. 206, das Betrübniß auffs neue wieder erregen. Vid. Barth. ad Script. Venat. pag. 133. ¶ Et inde *Dea Stimula* apud Veteres, *quæ ad agendum ultra modum stimularet*, ut Augustinus de Civitate Dei interpretatur. ¶ 3. Sed & quod urit ac pungit, sive dolorem affert, *stimulus* appellatur. Plaut. Casinâ act. 2. sc. 6. v. 8

— — — — *stimulus ego nunc sum tibi?*
Eò corculum assudasse jam ex metu.

Id est, mea præsentia urit te, ich bin dir ein Dorn im Auge. ¶ 4. *Stimuli* etiam in munitionibus defodiebantur sistendæ hostium incursioni. Cæs. 7. de B. G. c. 73 *Antehæc sulcæ pedem longâ ferreis hamis infixis totæ in terram infodiebantur mediocribusque intermissis spatiis omnibus locis differebantur, quos STIMVLOS nominabant.* Et post cap. 82 *Dum longius ab munitione aberant Galli, plus multitudine telorum proficiebant: posteaquam propius successerunt, aut se ipsi stimulis inopinantes induebant, aut in scrobes delapsi transfodiebantur, &c.* Fußeisen/ Fußangel.

¶ Stimulo, stimulare, stimulos addere, incitare, impellere. Ter. in Heaut. a. 2. sc. 1. v. 11 *Me nunc amicæ dictæ stimulant, Da mihi, &c. Accendere & stimulare. Stimulat me solitudo*, Cic. ad Attic. die Einsamkeit thut mir weh.

¶ Stimulatio, Anreitzung. Plin. lib. 35. cap. 2.

¶ Stimulator. *Multi boum stimulatores*, &c. Vide *Bos.* Cic. pro dom. cap. 5 *Seditionis stimulator & concitator tu fuisti.* Gruterus legit *ipse stimulator.*

¶ Stimulatrix. Plaut. Mostell. act. 1. sc. 2. v. 62.

Composita:

¶ Exstimulare, idem quod stimulare, ut, *Exstimulari furiis*, Columella lib. 6. cap. 27.

¶ Exstimulator, ut, *Acerrimus exstimulator*, Tacitus l. 3. c. 40.

¶ Instimulare, pro instigare. Ovid. 6. Fastor. v. 508

Instimulat filiis insidiosa soror.

Et Marcellus Lege 3 Dig. de inoffic. testam. *Falsò instimulati parentes liberos suos vel exheredant, vel præterent.*

¶ Instimulator. Cicer. pro Domo cap. 5 *Seditionis instimulator & concitator*, ut Gruterus quidem ex MSS. legit: Vulgo *stimulator.*

¶ Perstimulare, Tacitus lib. 4. ann. cap. 42.

STINGVO, pungo, deleo, exstinguo. Cicero in Arateis apud Priscianum lib. 10, bis usus est: activè

— — — — *neque longa vetustas*
Interimet stinguens præclara insignia cæli.

Et passivè:

Stinguuntur radii cæca caligine tecti.

Totidem infinito *stingui* usus Lucretius, lib. 1. v. 667 *ignes stingui*: & lib. 2. v. 817

Evanescere paullatim stingique colorem.

Composita:

¶ Distinguo, dispungo, in qua compositione propria pungendi significatio manet. Deinde quodlibet discernere, disjungere est, unterscheiden / von einander sondern. Ut, *Civem ab hoste animo factisque distinguere*, Cic. Paradox. 4. *Distinguere vera a falsis*; Idem Part. Or. c. ult. *Distinguere orationem*, Cicer. 2. de Invent. cap. 15.

¶ Distinctus. Ut, *Continuatio verborum articulis membrisque distincta*, Cic. 3. de Orat. cap. 48. *Distincta & interpuncta intervalla*, Cicero in Oratore cap. 14, unterschieden und punctiret. Comp. Distinctior. Livius lib. 9. c. 19 *Macedonum phalanx immobilis & unius generis: Romana acies distinctior, ex pluribus constans.* De oratione perspicua, non confusa, auctor Dialogi de Orator. c. 18 *utroque* [Graccho & Crasso] *distinctior Cicero.*

¶ Distinctio, Unterscheidung. Cic. off. lib. 1. c. 29 *Facilis est distinctio ingenui & illiberalis.* Idem lib. 2. de Legib. cap. 5. *Lex est justorum injustorumque distinctio.* ¶ *Distinctio orationis*, & omnium membrorum seu partium, quæ accuratissimè observanda est; ut periodi, membra & commata sive incisa rectè secernantur.

¶ Distinctè, unterschiedlich. Cic. in Oratore c. 28 *Partite, definite, distincte dicere.* Idem Philipp. 2. c. 13 *Non fortasse satis quæ distinctius dicuntur, intelligis.* Et libro 2. de Invent. cap. 29 *De utroque distinctius in deliberativo genere dicetur.*

¶ Distinctor. Gloss. Cyrilli: *Distinctor*, διακριτής. Ammianus lib. 22. cap. 3 *Judices justorum injustorumque distinctores.* Adde eundem lib. 18. c. 1, & lib. 28. c. 9.

¶ Indistinctus, confusus, unterschieden / unordentlich. Quintil. lib. 8. c. 2. sub fin. *Si neque pauciora, quam oportet, neque plura, neque inordinata aut indistincta dixerimus; erunt dilucida, & negligenter quoque audientibus aperta.* Gellius lib. 10. c. 20 *eadem omnia confuso & indistincto vocabulo rogationes dixerunt.* Et Catullus de Nupt. Pelei & Thet. v. 283 *indistincta corolla.*

¶ Indistinctè, adv. Gell. Præfat. *indistinctè atque promiscuè annotabam.* Et Lege 75. Dig. de legat. III, *nummis indistinctè legatis.*

¶ Subdistinguo. Asconius Pedianus extremo commentario in Orat. Cic. de jurisdictione & prætura Siciliensi: *Multi subdistinguunt, & separatim addunt* &c.

¶ Subdistinctio. Vide *Diastole.*

¶ Exstinguo, sive Extinguo. Qui sine S scribunt, eorum aliqui a *Tinguo* vel *Tingo* deducunt, quasi sit colorem veterem eluere, vel novo inducto delere. Quemadmodum iisdem *Distinguo* est diversis coloribus, qui tinguntur, discriminare. Vide Voss. Etymolog. in *Instigo.* Quod verò *interstinguere* & *restinguere*, & *instinctus*, ac *instinctor*, expressa sibilante litera dicimus; verosimilius est, quæ his plane gemella sunt *distinguo* & *extinguo*,

a *Stinguo* potius, quam a *Tinguo* esse. Exstinguuntur autem proprie, quæ ardent, ut *ignis, flamma, incendium*; leschen / tilgen / vertilgen / *reprimere*, dämpffen / unterdrucken. Ter. Phorm. a. 1. sc. 2. v. 57 *Ille, ni vis boni in ipsa inesset forma, hæc formam exstinguerent.* Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 27 *Forma dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetustate exstinguitur.* Cic. 11. fam. ep. 28 *Causſam dissensionis nascentem exstinguere*, dämpffen und tilgen. *Gratiam nostram exstinguit hominum suspicio*, Cic. lib. 1. fam. ep. 1. ¶ 1. Exstinguere, exstingui; würgen / sterben. Ter. in Adelph. a. 3. sc. 2. v. 16 *Sensi animam primum exstinguerem ipsi.* Et Cic. de N. D. lib. 2. cap. 9 *Exstincto calore occidimus ipsi & exstinguimur.*

¶ Exstinctor. *Belli domestici exstinctor*, Cicer. Arusp. R. cap. 23. *Incendii*, in Pison. c. 11.

¶ Exstinctio. Idem in 1. Tusc. cap. ult. *Si supremus ille dies non exstinctionem, sed commutationem affert loci, quid optabilius?*

¶ Exstinctus, ûs, idem. Plinius lib. 7. c. 7 pr. *a lucernarum exstinctu.*

¶ Exstinguibilis, e, ausleschlich. Lactant. lib. 7. cap. 20 *Si non exstinguibiles, tamen cruciabiles* [animæ] *fiant per corporis maculam.*

¶ Inexstinguibilis, e, unausleschlich. Scribon. Largus Compos. 105 *inexstinguibilis sitis.* Lactant. lib. 7. c. 19 *flamma inexstinguibilis.* Arnobius lib. 2. p. 52 *inexstinguibiles ignes.* Translate Varro apud Nonium: *Mala consuetudo diu importata est inexstinguibilis.*

¶ Inexstinctus. Ovid. 6. Fast. v. 297

Ignis Inexstinctus templo celatur in illo.

¶ Instinctus, participium sine Verbo, quasi stimulo punctus, id est, incitatus, gereitzt / angetrieben. Livius lib. 9. c. 40 *His vocibus instinctos milites in prælium ducit*, angefrischt. *Furore & audaciâ instinctos*, Cic. 7. Verrin. cap. ult. Et, *Metus furore instinctus, scelere præceps*, Cic. pro Dom. c. 55. extr. *Arrogantia instincti Samii*, Val. Max. lib. 1. c. 5. extern. 1; quam lectionem à Pighio & Cantero sollicitatam defendit Jo. Vorstius. Idem lib. 2. cap. ult. ext. 3 *civitas truculentissimo errore instincta.* Sed

¶ Instinctus, instinctûs, nomen est, Eingeben / Anregen / Anreitzung. *Instinctu instatuque divino futura prænunciare*, Cic. 1. de Divin. cap. 6. extr. Et, *Facere aliquid alicujus instinctu*, hoc est, suasu & hortatu, Plin. in Panegyr. c. 73. *Deorum instinctu*, hoc est, Musarum, Val. Max. lib. 1. c. 6. extr.

¶ Instinctor, impulsor. Anreitzer. Tacitus 1. Hist. c. 22. extrem. *sceleris instinctor.* Idem Histor. 4. c. 68 *acerrimus instinctor belli.*

¶ Interstinguo, exstinguo, ut *inter* vim ἐξαιρετικὴν habeat, quemadmodum in *interficio.* Vide Voss. Etymolog. p. 267. Lucretius lib. 5. v. 760 - - *ignes interstingui atque perire.*

Et Apul. lib. 4. p. 147 *oblitis faucibus interstinguere.* ¶ 2. *Inter* etiam propriam separandi notionem retinet. unterscheiden. Statius 3. Silv. 5. v. 90 - - - *Spatia interstincta columnis.*

¶ Interstinctio. Arnob. lib. 6. p. 191 *Sidereos ebomunt variata interstinctione fulgores.* Unterschied.

¶ Præstinguo, Lucretii verbum, qui lib. 3. de Epicuro dixit v. 1056

Qui genus humanum ingenio superabit & omnes
Præstinxit, stellas exortus uti æthereus Sol.

¶ Restinguere, minus aliquanto est, quàm exstinguere, tametsi etiam dicamus, *flammam, ignem, incendium restinguere*, Cic. 3. Catil. c. 1. ¶ 2. In metaphoris eleganter utimur hoc composito: ut, *Restinguere sitim*, 2. de Finib. c. 3, leschen. *Restinguere verba*, Ter. Eun. a. 1. sc. 1. v. 24. *Sermones*, sive *sermunculum*, Cic. 13. ad Attic. ep. 10. Et, *cupiditatum ardorem restinguere*, 1. Fin. cap. 13, dämpffen und tilgen. *Animi hominum morte non restinguuntur*, pro Sextio c. 21.

¶ Restinctio. Cic. lib. 2. de Fin. c. 3 *Voluptas ipsius restinctionis in motu est.* De siti restincta loquitur.

¶ Irrestinctus, non restinctus. Silius lib. 3. v. 29

Irrestincta focis servant altaria flamma.

Stipendium, vide *Stips.*

STIPES, itis, masculinum, fustis in terram defixus, ein Pfahl oder Steck. Cæs. lib. 1. Civil. c. 27 *Fossas transversas perducit, atque ibi sudes stipitesque præacutos defigit.* Et, *Ramoso stipite nixus*, Ovid. 3. Fast. v. 751. ¶ 2. *Stipes arboris* caudex est, der Stamm. ¶ 3. Ter. in Heaut. act. 5. sc. 1, 4 *Stipitem*, stultum & insulsum vocat; *Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus*, &c. Item, *Tanquam truncus atque stipes*, Cic. in Pisonem c. 9.

STIPO, stipare, est dense componere, ut aliud super aliud aggeratur, dichte aneinander fügen / voll machen. Varro lib. 4. de LL. sub finem: *Qui acceperant majorem numerum* (æris) *non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est, componebant, quominus loci occuparet. STIPARE ab* στίβειν *fortasse, Græco vocabulo.* Hæc Varro. Virg. 1. Æn. de apibus v. 432

- - - - *Aut cum liquentia mella Stipant*

Idem 3. Æn. v. 465 - - - *stipatque carinis*
Ingens argentum.

Er füllt die Schiffe. ¶ 2. Stipare etiam circumdare est. Cicero pro Mur. cap. 24 *Catilina stipatus choro juventutis.* Idem pro Mil. c. 1 *Usitatâ frequentiâ stipati sumus*, wir seyn umgeben.

A *Senatum stipare armatis*, Idem in Philipp. 3. c. 12.

¶ Stipatus, dicht in einander gesteckt. *Stipata phalanx*, Liv. l. 33. c. 18. *Stipatum tribunal*, Plin. lib. 6. epist. 33, hoc est, multitudine hominum circumdatum. Sidonius lib. 3. ep. 2 *Ab omni ordine, sexu, ætate stipatissimus ambiebare.*

¶ Stipatio. Plin. lib. 10. c. 22 *Fessi* [anseres] *proferuntur ad primos: ita cæteri stipatione naturali propellunt eos.*

¶ Stipator. Stipatores sunt satellites, quos principes corporis custodiæ causſa sibi adhibent, die auff eines Fürsten Leib warten / Trabanten. Cicer. pro Lege Agrar. lib. 2. c. 13 *Stipatores corporis constituit eosdem ministros* &c. Etiam pro Domo cap. 5 *stipatorem corporis* dixit. Et absolute, sine *corporis* mentione, lib. 2 Officior. c. 7 Tullius; *mittebat de stipatoribus suis, qui* &c.

¶ Stipticus, a, um, quod obstruit, das da stopffet / à στύφω, obturo. Plin. lib. 21. c. 23. extr. in quibusdam libris.

¶ Circumstipare. Silius lib. 10. v. 453

- - - *magnâ circumstipante catervâ.*

Et Claudianus in 6. Consul. Honor. v. 595

- - - *Ducibus circumstipata togatis Curia.*

¶ Constipare, condensare, zusammen drücken. Cic. de Leg. Agrar. 2. c. 29 *Ne constipari quidem tantum numerum hominum posse in agrum intelligetis.*

B ¶ Obstipare apud Plautum est Cistell. a. 2. sc. 3, 37, & significat objicere.

¶ Obstipus, nomen, ut, *caput obstipum*, id est, obliquum sive in humerum reflexum, ein Haupt / so man zurück beugt / ein Krumhalß. Horat. 2. Serm. Sat. 5. v. 92

Stet capite obstipo, multum similis metuenti.

Et, *obstipâ cervice*, Sueton. Tib. c. 68. Et Lucretius lib. 4. v. 519

Omnia mendose fieri atque obstipa necesse est:

Quod & *obstita* legitur in schedis Festi a Scaligero editis pag. 177, ubi etiam versus Ennii citatur:

Montibus obstitis obstantibus, unde oritur nox.

Vide de hoc plura in *Obsisto.*

STIPS, stipis, fœm. gen. nummi æuei genus, qui & *As* dicebatur. Nam quod Suetonius in Augusto *stipem* dixit, id Quintilianus *assem* vocat; vide supra in *As.* Nomen à *stipando* est. Varro lib. 4. de L. L. *Æs quoque stipem dicebant. Nam quod asses libræ pondo erant, qui acceperant majorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est, componebant, quo minus loci occuparet, a stipando stipem dicere cœperunt.* Eo autem nomine appellabatur pecunia, quæ vel redibat ex tributis & condebatur in ærario, vel mendicantibus dabatur vel Diis etiam offerebatur. Varro dicto loco: *Diis cum in thesauros assem dant, stipem dicunt.* Sed de hoc stipis genere, quod Diis dabatur, vide Lipsi. ad Tacitum p. 377. & seqq. Lucanus (huic enim inscribitur hoc Poëmation) Panegyr. in Pisonem v. 114.

C *Sed miserum parva stipe focilat.* - - -

Sueton. Aug. c. 91 *Ex nocturno visu etiam stipem quotannis emendicabat a populo, cavam manum assem porrigentibus præbens.* Vet. Gloss. *Stipem*, ἐλεημοσύνη, Allmosen. *Stipem cogere*, Cic. 2 de Leg. c. 9. *Stipem colligere*, Liv. lib. 38. c. 45. Et, *Stipem spargere*, Plin. lib. 33. c. 10 sub finem, ubi Harduinum videas. *Conferre stipem*, Ulpianus dixit. *Tenuioribus*, inquit, *permittitur stipem menstruam conferre, dummodo semel in mense locant*; Lege 1. Dig. de privat. delict. Adde veterem Inscriptionem apud Gruter. p. 61. & Harduin. c. 1.

¶ Stipendium, Kriegs-Sold / *as militare*, ut Varro interpretatur, sive merces, (nam in Vet. Gloss. μισθὸς στρατιωτικὸς exponitur) quæ militibus dabatur in assibus decem in dies singulos, Augusti tempore, ut Tacitus auctor est 1. Annal. c. 17; de quo tamen loco magna controversia inter eruditos, quæ disputanda in præsenti non est. Vid. Lipsi. ad supra c. l. Taciti & lib. 1. Elector. c. 2. itemque 5. de Militia Rom. Dial. 16. &, qui assentitur Lipsio, Levinum Torrent. ad Suet. Cæsar. c. 26. &, qui dissentit a Lipsio, Vincentium Contarenum commentat. de militari Romanorum stipendio, itemque Erycii Puteani Diatribem ejusdem argumenti. Compositum est ex *stipe & pendo*, quia ante nummum signatum Quæstores stipem militibus appendere solebant, non anna merare. *Stipendium menstruum*, ein Monat-Sold; Sic *semestre, annuum*, &c. *Stipendium castrense*, Plin. lib. 8. ep. 14. *Stipendio afficere*, Cic. pro Corn. Balbo c. 21. Et *Stipendium militi constituere*, Quintil. lib. 3. c. 8. *Decernere triumphum ac stipendium alicui*, Brut. ad Att. in ep. Cic. ad Brut. ep. 17. *Stipendia in bello merere*, Cic. pro Mur. c. 5, Sold verdienen / erstriegen. *Facere stipendia, facere stipendia equis*, zu Pferde dienen / Liv. l. 5. c. 7. Et, *Stipendium numerare militibus*, Cic. in Pison. c. 36. *persolvere*, lib. 5. ad Att. c. 14, den Sold auszahlen. ¶ 2. Hoc quoq; ue notandum, *stipendia* pro annis militiæ, dicere auctores. Quo enim annis militaverat aliquis, tot ille feciſſe stipendia dicebatur. *Stipendium primum meruit*, Nepos Catone c. 1; ubi militiæ initium notat. Tacit. 1. Ann. c. 36 *Placitum, ut epistola nomine Principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis: exauctorari, qui senadena fecissent.* Die zwantzig / die sechzehen Jahr gedienet hatten. Hinc elegantiori tralatione Seneca epist. 93 *fundum omnibus vitæ humanæ stipendiis.* ¶ 3. Cæterum, quia *stipendia* ex tributis procedebant, (quò illud Taciti pertinet 4. Hist. c. 74 *Ne-*

D

que

que quies gentium sine armis, neque arma sine stipendio, neque stipendia sine tributu haberi queunt,) idcirco *stipendium* aliquando pro tributo ponitur: ut in illo Ennii apud Varronem:

- - - Pœni stipendia pendunt.

Id est, tributum pendunt, ut militi inde numerari possit *stipendium.* Hinc *stipendiariæ provinciæ*, quæ tributum in militare stipendium conferebant, de quo infra. Suetonius Cæs. cap. 25 *Omnem Galliam in provinciæ formam redegit, eique quadringenties stipendii nomine imposuit.* Quod hic Suetonius *stipendii nomine*, illud Eutropius lib. 6. c. 14. n. 5, cum id ipsum exponeret, *tributi nomine* dixit. ¶ 4. Jam sicut præmium & pretium non raro pro pœna ponitur auctoribus, de quo suis locis monitum est; ita & stipendium aliquando pœnam significat. Catullus de nuptiis Pelei & Theridis v. 173

Indomito nec dira ferens stipendia tauro.

Stipendia vocat pœnam, quam de Centauro sumsit Theseus, cum interficeret. Horat. Epod. 17. v. 37

Quæ finis, aut quod me manet stipendium?

Id est, quæ pœna? Nam sequitur statim:

Effare: jussas cum fide pœnas luam.

Ita Apostolus ad Romanos c. 6. extr. Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος. *Stipendia enim peccati mors.* Id est, *pœna.* Sane & *Tributum* pœnæ instar victis gentibus imponebatur. Ὀψώνιον autem *stipendium* non modo Paulus Apostolus, sed & Polybius vocat, vel quòd primo obsonium tantùm atque annona data militi fuit, vel quòd pecunia hæc in obsonium data, vel quia *stipendium* utrumque notat, & *annonam*, & *pecuniam.* Vet. Gloss. *stipendium*, ὀψώνιον στρατιωτικὸν, μισθὸς στρατιωτικός. Item, *stipendium*, σπάσιμον.

¶ Stipendialis, e, ut, *Fœdus stipendiale*, hoc est, ad stipendium pertinens, Sidon. carmine subjuncto epistolæ 9. lib. 8.

¶ Stipendiarius, qui stipendio solvendo obnoxius est, idem qui *Vectigalis* vel *Tributarius*, der Steuer oder Tribut geben muß. ut, *Facta Ægypto stipendiaria*, Vellejus lib. 2. c. 39. Et Cæs. 1. Gall. c. 30 *Habere civitates stipendiarias, oppidum stipendiarium*, Plin. lib. 5. c. 4. Florus lib. 2. c. 20 *De stipendiario Thrace miles:* i. e. qui ante tributarius Pop. Rom. fuerat, jam miles erat, neque stipendia pendebat amplius, sed merebatur. Varro lib. 4. de LL. *Stipendiarii ideo, quod eam stipem* (pecuniam tributoriam) *pendebant.* Samuel Petitus tamen inter *stipendiarias & tributarias* provincias distinguit lib. 2. Var. Lect. c. 1.

¶ Stipendiosus miles, qui stipendia facit, Vegetius lib. 2. c. 25.

¶ Stipendior, stipendiari, stipendium facere seu recipere, Besoldung von einem verdienen. Plinius dativo junxit lib. 6. c. 19 *Regi eorum peditum sexcentena millia per omnes dies stipendiantur.* Tertullianus lib. 3. adv. Marc. c. 13 de Ponticis infantibus: *pannis armati, & butyro stipendiati.*

STIPULA, æ, calamus est frumenti, Stoppel / Korn-Halm / Hard-Stroh. Virg. Ecl. 3. v. 27

Stridenti miserum stipulâ disperdere carmen.

Terent. in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 62

Meridie ipso faciam stipulam, ut colligat.

STIPULARI, juris verbum est, in contractionibus usitatum, ihm angeloben lassen. Significat enim rogare sive postulare aliquid ab aliquo conceptis verbis, ex quibus obligetur rogatus, si promiserit. Plautus Pseudolo a. 1. sc. 1. v. 12

- - - roga me viginti minas,
Ut, me effecturum tibi, quod promisi, scias.

Roga me, i. e. *stipulare a me, posce a me.* Ibidem ipsam formulam hujus stipulationis habes. Nam quarto statim versu post Callidorus ait:

Dabisne argenti mihi hodie viginti minas?

Hæc sint stipulantis sive rogantis verba: sequitur promissio. Respondet enim Pseudolus:

Dabo, molestus nunc jam ne sis mihi.

Ita igitur concipiebantur à stipulante verba, ut interrogaret, seu quæreret ab altero, *daturusne esset?* Necesse etiam erat eodem verbo respondere & *se daturum* dicere, ut ille contractus firmus esset. Hæ enim solennes videntur stipulationum formulæ fuisse, de quibus Cic. 1. de LL. meminit. Plaut. eâdem fabula act. 4. sc. 6. v. 14

SIMO. *Nullum periculum est, quod sciam stipularier,*
Ut concepisti verba: viginti minas
Dabin'? BALLIO. *Dabuntur.*

Juvenal. Sat. 7. v. 165

Quantum vis stipulare, (roga, posce) & protinus accipe, quod do.

Cicero pro Roscio Com. cap. 5 *Stipulatus es? ubi? quo die? quis spopondisse me dicit?* Varro a *stipe*, id est, pecunia, Festus à *stipite* dici putat, unde & *stipulum* Tribonianus, qui id pro firmo dixisse veteres auctor est, deducit, & inde *stipulari* verbum formatum autumat. Sed utrobique syllabæ quantitas repugnat. Rectiùs Scipio Gentilis à *stipulu* deducit, ex quibus vincula texere rustici solent. Malè autem nonnulli *stipulari* verbum non tantùm pro rogare, poscere; verùm etiam pro *promittere* dixisse veteres annotarunt. Itaque multi hodie usurpant perperam & contra veterum auctoritatem. Non ignoro, plura apud Romanos scriptores & JCtos loca inveniri, ubi *ni stipulari* idem videatur, quod *promittere.* Sed dicendum, ibi *ni stipulari* non active, sed passive positum, pro interrogari, non rogatione seu stipulatione obligari. Veteres enim verbum *stipulari* inter communia habuerunt, hoc est, quæ active juxta & passive usurparentur: quod diserte Priscianus lib. 8, cum de communibus verbis agit, observat. Sic cum Suetonius ait: *Latoria (lex), qua fetus minorem annis XXV stipulari:* hîc *stipulari* videri possit loco *promittere* active positum, sed non est. Passive enim ἐπερωτᾶσθαι dictum est, ut Priscianus interpretatur. Plautus Pseud. act. 4. sc. 6. v. 6 *Mina viginti sana ac salva sunt tibi,*

Hodie quam abs te instipulatus Pseudolus.

Idem Rudente act. 5. sc. 3. v. 25

Ni dolo malo instipulatus sit.

In utroque loco *instipulatus* passive pro rogato, seu stipulatione obligato dixit. Vide omnino doctissimum Grammaticum Priscianum, qui non necesse habuisset inter communia hoc verbum referre, si & *promittere* significaret. ¶ Loquuntur & sic vulgò: *stipulatâ manu promittere, spondere*, mit Hand-Gelöbniß einem was zusagen / die Hand drauff geben.

¶ Stipulator. Cæterum sicut actionum & judiciorum, sic stipulationum quoque certæ formulæ erant: quarum qui periti essent, *stipulatores* dicebantur, adhiberi in stipulationibus soliti, ne stipulantes circumvenirentur. Ita usus Suetonius hac voce in Vitellio c. 14, ubi vide Torrentium.

¶ Stipulatio, contractus stipulando confirmatus, ein Angelöbniß. Cic. de Legib. lib. 2. cap. 21 *Ut ea pecunia ex stipulatione debeatur.* Vide JCtos & Brisson. lib. 6. Formul.

¶ Stipulatus, us, nomen, idem quod stipulatio. Quintil. in Declam. 12 *Stipulatu legati nostri perimus.* Zusage. Onomast. Vet. *Stipulatus, ὁμολογία.*

¶ Stipatiuncula, Cic. de Orat. lib. 1. c. 38.

¶ Adstipulari, est assentiri & affirmare, beyfallen / Beyfall geben. Livius lib. 39. cap. 5 *adstipulari huic consuli tribunum plebei.* Et Plin. lib. 7. c. 48 *Cui adstipulatur Damiates, memorant Pictorem etiam trecentis vixisse* &c.

¶ Adstipulatio, assensus, affirmatio. Quintil. lib. 11. c. 3.

¶ Adstipulatus, idem. Plin. lib. 7. c. 47. ¶ 2. Vel Attestatio.

¶ Adstipulator, qui assentitur. Cic. 4. Acad. c. 21 *Stoicorum adstipulator Antiochus.* Add. Val. Max. lib. 7. c. 1. extr.

¶ Instipulari, idem quod stipulari Plauto in Pseud. act. 4. sc. 6. v. 7. &c. cujus verba vide supra in *Stipulor.*

¶ Restipulari dicitur is, qui ab eo, qui spopondit & promisit, vice mutuâ stipulatur, ihm wieder lassen angeloben. Cic. pro Rosc. Com. c. 13 *Quid hic nunc porrò restipulatur, quod jam pridem ipse exegit?* Et Apulejus sub fin. Apologiæ, *dotem filiis suis restipulari.* Vide Leg. 43 § 1. Dig. de damno inf.

¶ Restipulatio, ibidem apud Ciceronem cap. 13 pro Quint. Rosc. *Recita istam restipulationem:* &, *Quid restipulatio clamat?* & rursus ibidem: *Nova hæc restipulatio interponitur? quis est hujus restipulationis scriptor?*

STIRIA, aqua frigore concreta pendens, ein Eiß-Zapffen. Virg. 3. Georg. v. 366 *Stiriaque impexis induruit horrida barbis.* Martial. lib. 7. epigr. 36

Turpis ab invisо pendebat stiria naso.

¶ Stilla, æ, id enim diminutivum à *stiria* Festus facit, significat guttam, ut, *stilla olei*, Plinius lib. 19. c. 4. *aquæ*, ein Tröpfflein Oels / ein Tröpfflein Wassers. In Chiliadibus est: *Assidua stilla saxum excavat.*

¶ Stillicidium, pars inferior tecti, è qua stillæ decidunt, eine Trauff / Trieff. Cic. 1. de orat. c. 38.

¶ Stillaticius. *Resina stillaticia*, Plin. lib. 16. c. 11.

¶ Stillo, stillare, guttatim defluere, trieffen. *Stillare lacrymam & lacrymas*, Plin. lib. 12. c. 23. *Frutex est resinam stillans.* Et, *Pugio stillans sanguine*, Cic. Philipp. 2. c. 12.

¶ Ovidius participio passivo usus est lib. 1. Metam. v. 364

- - - - Stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis.

¶ Destillare, herabtrieffen. Columella lib. 12. c. 15.

¶ Distillare, paullatim stillare. Virg. 3. Georg. v. 281

Lentum distillat ab inguine virus.

¶ Distillatio. Ita fluxum humoris a capite vocat Plinius lib. 20. cap. 6, ein Fluß.

¶ Instillare. Cic. de Senect. cap. 11 *Namque hæc quoque, nisi nunquam lumini oleum instilles, exstinguuntur senectute.*

¶ Instillatio. Plinius lib. 29. c. 6. sect. ult. *Canini lactis instillatio sedat dolorem aurium.*

¶ Subinstillare. Apicius lib. 3. c. 11 *Oleum subinstillabis.*

¶ Superinstillare. Idem Apicius lib. 4. cap. 2 *Olei modicum superinstillabis.*

¶ Restillare, zurücktränffeln. Prudentius adv. Symmach. lib. 2. v. 287 *- - - ad proprium restillet vena metallum.*

¶ Substillus, stillatim cadens. *Substillum lotium*, Cato de R. R. c. 156.

¶ Substillum, Festo, *tempus ante pluviam pene videndum: aut*

post pluviam non persiccum. Feucht Wetter / wenn es tröpffelt / mit Regen umgehet. Ubi *tempus* subauditur.

STIRPS, dubii generis; sed cum de arborum germinibus intelligitur, interdum masculinum, de hominum vero progenie semper fœmininum. *Imo de stirpe recisum*, Virg. 12. Æn. v. 208. *Imis eruere stirpibus*, lib. 2. Georg. v. 209. von der Wurtzel auff / unten am Stamm. *Stirpes arborum*, Sprößlinge. *Carthago ab stirpe interiit*, Sallust. Catil. B. cap. 10, id est, funditus periit, eversa est, von Grund aus. *Stirps quæstionis* à Cicerone appellatur origo & fundamentum quæstionis, 4. de Fin. cap. 2, der Ursprung der Frage. *Altas stirpes stultitiæ*, dixit idem 3. Tusc. tieff eingesessene oder eingewurtzelte Thorheit. ¶ 2. *Stirps* de hominibus cum dicitur, simul & auctores generis, hoc est, ex quibus genus ducimus, & qui ex nobis orti genitique sunt, notat. Nepos Eumene cap. 1 *Neque aliud huic defuit, quàm generosa stirps?* id est, origo nobilis. Virg. 3. Æn. v. 94

Dardanidæ duri, quâ vos a stirpe parentum
Prima tulit tellus, &c.

Idem Nepos Attico cap. 26 *Ut M. Bruti rogatu Juniam familiam à stirpe ad hanc ætatem enumenerit.* Id est, ab origine. At cum in Epaminonda scribit capite 10 *Neque vero stirps mihi potest deesse*, STIRPS liberos sive progeniem significat. Quod præcedentia, itemque, quod statim sequitur: *Namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam* &c. satis revincunt. Livius lib. 1. c. 1 *Brevi stirps quoque virilis ex novo matrimonio fuit.*

¶ Stirpescere, in stirpem converti, zum Stamme werden. Plin. lib. 19. cap. 8.

¶ Stirpitus, adv. idem quod radicitus, von Grund auff / mit Stamm und Wurtzel. Gloss. Cyrilli: *Stirpitùs*, ἐκ ῥιζῶν. Cic. 4. Tuscul. extrem. *Hunc errorem stirpitus se exstirpaturum Philosophia pollicetur.* *A stirpe*, Sallustius dixit Catil. c. 10. & Orat. 2. ad Cæs. c. 5.

¶ Exstirpare, evellere cum radice, ausrotten. *Exstirpare indictum arbores*, Columella lib. 2. cap. 2. ¶ 2. Et per Metaph. *Exstirpare & funditus tollere vitia*, Cic. de fato c. 5. Et, *Exstirpare ex animo humanitatem*, Cic. de Amicit. c. 13.

¶ Exstirpatio, Ausrottung. Columella lib. 2. cap. 2 *Filicis exstirpatio vel aratro fieri potest.*

¶ Inexstirpabilis. Plin. lib. 15. c. 20 *Radices altæ atque inexstirpabiles*, id est, quæ exstirpari nequeunt.

¶ Unistirpis, de arboribus, quæ una stirpe nituntur. Plinius lib. 16. cap. 30 *In longitudinem excrescunt abies, larix, palma, cupressus, ulmus, & si qua unistirpia.*

STĪVA, æ, quasi *Stativa*, à stando juxta Varr. manica aratri; die Handhab oder Stütze des Pflugs / Pflugsterz. Partes enim aratri sunt *vomer, culter, buris, stiva, temo*, &c. Ovidius 8. Metam. v. 218 *Aut pastor baculo, stivâve innixus arator.*

STLĀTA, æ, navigii lati genus; unde & nomen. *Stlata* enim pro *lata*: ut, *stlitem* pro *lite*: *stlocum* pro *loco* dicebant. Vide Festum. Ausonius epist. 22. v. 31

Acatis, phaselis, lintribus, stlatis, rate
Tarnim & Garumnam permeat.

¶ A quo *stlataria purpura*, id est, peregrina, quasi stlata, hoc est, nave apportata. Juvenal. Sat. 7. v. 134

Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.

i. e. plus tribuitur fidei pretiosæ vestito. ¶ *Stlatarius* proba vox est, & ἰδιώματος, *illuserem* notat, uti in Vet. Gloss. exponitur. Voss. lib. 4. Inst. Orp. uti

Stlopus, quære *Sclopus*.

STO, stare, consistere, stehen. Cicer. 4. Acad. c. 39 *Stant adversis vestigiis contra nostra vestigia Antipodes.* Sed patet latissime hujus verbi usus. Nam (1.) stare servorum, cum stant ad excipienda herorum imperia, wenn sie auffwarten. Gracchus apud Gell. lib. 15. c. 12 *Nulla apud me fuit popina: neque pueri eximiâ facie stabant*, id est, ministrabant. Suetonius Cæsare c. 49 *C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi stetisse objecit* &c. Prudentius Hymno ad exsequias v. 73

Jam stantibus ille ministris.

¶ 2. Meretricum etiam est, cum se exponunt venum & captant emtores. Juven. 10. v. 238

— tantum artificis valet habitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.

Horatius meretricem designaturus lib. 1. Sat. 2. v. 30

— — olenti in fornice stantem.

Vet. Glossar. *Fornicaria*, πόρνη ἀπὸ καπήλου, ἢ ἑστῶσα. Habes exempla & apud Senecam Rhetorem lib. 1 Controvers. 2. & Petronium, ubi vide interpretes. Hinc *Prostibulum*, & *Prostibula*: de quibus supra. ¶ 3. Est & militare verbum. Virg. 11. Æn. v. 282 *— — stetimus tela aspera contra.*

C. Nepos Epaminondâ extr. *Postquam ad Cadmeam pugnare cum Lacedæmoniis cæpit, in primis stetit.* Hinc *stare cum aliquo* est facere cum aliquo, einem beystehen. *Stare adversus aliquem*, wider einen seyn. Nepos Eumene cap. 8. *Neque minùs eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint.* Item Agesilao c. 5 *Qui nobiscum adversus barbaros steterunt.* Idem Pelopidâ extr. *Quod adversus populi commoda steterat.* Nimirum *stare* hîc dicitur, qui paratus & promtus ad congrediendum cum hoste. Virg. 12. Æn. v. 938

— — stetit acer in armis Æneas.

Stat a caussa bonorum, Cic. de clar. orat. c. 79. *Stat ab adversario*, lib. 1. de Invent. c. 43. extr. Sic, *stare a mendacio contra verum*, Cicer. 1. de Invent. cap. 3. die Lügen wider die Warheit verfechten. *Stare animo*, pro *non abjicere animum*, Cicer. ad Attic. lib. 5. epist. 18. Et *Stare conditionibus*, ad eundem lib. 7. epist. 15. *Conventis*, 3. Offic. cap. 25, id est, servare, non recedere, auff den Vertrag beruhen / Vertrag halten. ¶ 4. *Decreto senatus stare*, est ei obtemperare & acquiescere, Cæs. 6. Gall. B. c. 12. Et *in eo, quod judicatum est, stare*, Cic. de finib. lib. 2. c. 12. Et *judicio alicujus stare*, idem ad Attic. lib. 12. epist. 21. ¶ 5. Est & orantium stare, unde & *stationes* & *stationum dies*. Vide Grotium in Matth. Evangel. pag. 140. ¶ 6. *Stare* etiam dicuntur rei cum in judicio comparent. Vide Torrentium ad Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 39. ¶ 7. *Stat fabula*, cum probatur & placet, sie bestehet / Terent. in Prol. Hec. *Exigi* contra *fabula* dicitur, cum improbata exploditur. Horat. lib. 2. Epist. 1. v. 176

Securus, cadat an recto stet fabula talo.

Similiter Gratio Cyneg. v. 100 *Fama stare* dicitur, quæ viget. ¶ 8. Sic *stare* etiam dicuntur, quibus florentes res sunt, quibus dignitas, fama, auctoritas, fides integra & inviolata. Cicer. 1. Famil. epist. 4. pr. *Cum in senatu pulcherrime staremus.* Et lib. 6. epist. 6 *Qui Remp. cadere posse, stante me, non putaverunt.* Et Sueton. Othone cap. 5. *Neque enim dissimulabat, nisi principem, se stare non posse.* *Stat societas*, i. e. manet, servatur. Contrarium est *Cadere*, *Jacere*, de quibus suis locis. ¶ 9. Sic *stare* & *cadere fides* dicitur. Plaut. Pseudolo act. 1. sc. 5. v. 62 *Cum apud te parum stet fides.* ¶ 10. *Stat per me, illum, nos* &c. Terent. in Andr. act. 4. sc. 2. v. 16 *Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat, Quo minus* &c. Es sey an mir nicht gelegen gewest. ¶ 11. *Stat sententia*, ich habs bey mir beschlossen / wils nicht ändern / Idem in Eun. act. 2. sc. 1. v. 18 *In eadem sententia stare*, Liv. lib. 4. c. 44. bey seiner Meinung bleiben. Ponitur & absolute Virg. 2. Æneid. v. 750

Stat, casus renovare omnes. Et rursus:

— — stat, quicquid acerbum est,
Morte pati.

Nepos Attic. cap. ult. *Nam mihi stat, morbum alere, desinere.* ¶ 12. *Stare* etiam plenum esse, & sic horrere significat. Titinnius Veliterna apud Nonium: *fundi stabunt sentibus.* Et Virg. lib. 12. v. 407 *— — — Jam pulvere cælum*

Stare vident.

Super quibus locis Gellius quædam notaverat lib. 8. c. 5. (qui Lucilio tribuit, quod Nonius Velitern.) Sed quod totum cum fratribus cæteris periit. Ennius *stare corpora telis* dixit, citante Varrone lib. 6. L. L. Statius 3. Thebaid. v. 316

— — stant sulti pulvere crines.

Ubi Lactantius: *STANT, horrent, aut certe pleni sunt.* De variis verbi STARE significationibus vide & Servium ad illud Virg. 1. Æneid. v. 650

Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.

¶ 13. *Stare* & mare dicitur. Virg. Ecl. 2. v. 25

— — nuper me in litore vidi,
Cum placidum ventis staret mare.

De quo loco ita Seneca lib. 5. Nat. Quæst. princ. *Tranquillum mare dicitur, cùm lebiter commovetur, nec in unam partem inclinatur.* *Itaque si legeris:*

Cum placidum ventis staret mare,

scito illud non stare, sed succusi lebiter & dici tranquillum, quia nec huc net illo impetum capit. Similiter *Stantes paludes*, dixit Horat. lib. 2. ode 27. v. 9. Sed & *stagnum* a stando dicitur, vide Festum. ¶ 14. *Stare eodem statu.* Cic. 2. off. c. 1 *Utinam Resp. stetisset, quo cœpit statu*, in dem Stand blieben wäre. ¶ 15. *Multorum sanguine & vulneribus ea Pœnis victoria stetit*, i. e. constitit, hat viel Blut gekostet / Livius lib. 23. c. 30. Cujusmodi & illud Virgilii est 10. Æneid. v. 494

— — Haud illis stabunt Æneia parva Hospitia.

Sic *pretio magno stare*, Horat. lib. 1. Satyr. 2. v. 112.

¶ Stător, a stando servus, unde & *Statii* servile nomen. de quo supra. Propriè ædium aut carceris custos. Poëta vetus in Phallicis c. 52 *Jam primum stator hic libidinosus:* Est Phaleucus. Vide ibi Scalig. Cicer. lib. 2. ad Famil. Epist. 17 *Literas a te mihi stator tuus reddidit.* Et Epist. sequente: *Ut ad te statores & lictores meos cum litteris mitterem*, ubi *statores* apparitores Prætidum atque Pro-Consulum appellantur. Vide Torrent. ad Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 39.

¶ 2. Est & cognomentum Jovis: qui *Stator* dictus est, sive quod Romanorum Imperium statuerit, ut Cicero jussit orat. 1. in Catilinam; sive quod stiterit Romanorum fugam, ut Plutarchus in Romulo & Historicorum alii volunt. Nam cum ipsa urbe Sabini Romanique decertarent armis inter se, fusoque duce Hostilio inclinata Romanorum acies late cœpisset fugere, tum Romulus precatus Jovem proditur, arceret hostes, suorumque terrorem & fugam sisteret; Pro beneficio isto se templum ei sub

Jovis

Jovis Statoris titulo excitaturum eo loco, dedicaturumque se esse. Sive quod ejus beneficio omnia stant, ut Seneca sentit lib. 4. de benefic. c. 7. Verba ejus sunt: *Jovem illum optimum ac maximum vite dices, & TONANTEM & STATOREM: qui non (ut Historici tradiderunt) ex eo, quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quod stant beneficio ejus omnia, stator, stabilitorque est.* Vide de eo Augustin. lib. 3. de civitate Dei. Pro primâ opinione, quæ Ciceronis est, illud Mamertini Paneg. Maximiani cap. 2 facit: *Quare si nunc Roma omnes magistratus, & Pontifices, & Sacerdotes, juxta parentes urbis, & Statores DEOS Herculis templa venerantur* &c. Ovidius primam produxisse videtur Fastor. lib. 6. v. 793, sed dudum docti viri ex MSS. observarunt legendum esse

Tempus idem Stator ædis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.

Prudentius etiam corripuit in Romano v. 415

Jobi Statori debet & Dis cæteris.

¶ Stătus, adjectivum. *Stati siderum cursus*, id est, certi & firmi, quod Germani stet / id est, perpetuum dicunt, steter und gewisser Lauff der Gestirn / Plin. lib. 18. cap. 29. *Stati reditus*, Plinius lib. 5. epist. 14. ein gewiß Einkommen/ das kein Jahr fehlt. *Statum sacrificium*, Livius lib. 23. cap. 35, hoc est solenne. *Statæ tempestates*, Plin. lib. 2. cap. 39. vid. ibi Dalechamp.

¶ Status, ûs, ui, substantiv. habitus corporis, Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 110

Etenim quoniam formam cepi hujus in me & statum.

Nepos Chabria princ. *Reliquam phalangem loco tetuit cedere, obnixoque genu scuto, porrectaque hasta impetum excipere hostium docuit. Hoc usque eo in Græciâ fama celebratum est, ut illo statu Chabriæ sibi statuam fieri voluerit; quæ publicè ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea athletæ cæterique artifices his statibus in statuas ponendas uterentur.* Quod *statum* hic Nepos, id Diodorus Siculus, dum eandem rem narrat, σχῆμα dixit. Terent. Eun. a. 3, sc. 5. v. 49

Tum equidem illuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Quis esset status, flabellum tenere te asinum tantum.

Ubi Donatus: STATVRA *corpori adscribitur:* STATVS *ad habitum refertur. Ergo* STATVS *est* σχῆμα: STATVRA *Longitudo corporis.* Sic habitus ille, quo gladiatores & pugiles, atque sic milites quoque ad prœliandum luctandumque componunt se, Latinis *status*, & Græcis juxta στάσις vocatur. Plaut. Milite act. 4. sc. 9. v. 12

- - - in statu stat senex,
ut adoriatur mœchum.

Petronius: *Alius furcâ de carnario raptâ, statum præliantis componit.* Alio loco: *gradum ad præliandum componere*, idem dixit. Nam *gradus* & *status* in ista re Synonyma sunt. Nos vocamus, den Stand / das Lager. Vide & Lipsium lib. 2. Saturnal. cap. 20. Et supra in *Gradus*. Hinc eleganti metaphora Cicero in Oratore cap. 37 *Quo genere sæpe adversarios de statu omni dejecimus.* ¶ 2. *Status rei* dicitur, ipsa rei natura seu forma, in qua stat veluti, & suam perfectionem consequitur: quæ & *constitutio* appellatur, & Græcis perinde στάσις & σύστασις dicitur, de quo Buchnerus ad illud Prudentii de Domini Natali v. 25

Sed ordinatu seculis
Rerumque digesto statu.

Status erectus, Cic. in Oratore c. 18. *Status indecorus*, Quintil. lib. 1. cap. 11. ¶ 3. Status apud Rhetores, in quo caussa maxime vertitur, darauff der gantze Handel stehet. Vide Præcepta Rhetorices. ¶ 4. Status, fortunæ conditio, locus, ein Zustand. Terent. Adelph. act. 3. sc. 2. v. 46 *Pejore statu res esse non possunt*, können nicht schlimmer seyn. Et Cic. Aruspic. Resp. cap. 28 *Deteriore statu ut simus, unus est inferior gradus, aut interitus, aut servitutis.* Livius lib. 32. cap. 11 *Quum in statu hoc res esset.* Sic, *Convellere aliquem de pristino statu*, Cic. 8. ad Attic. epist. 15. Et *convellere statum Reip.* id est, labefactare, in Pison. cap. 2. *Deducere aliquem de statu vitæ suæ*, Idem in Verr. 4 einen von seiner gewohnten Weise abführen. *Restituere provinciam in antiquum statum*, Idem in Verr. 2. cap. 4 wiederum in den vorigen Stand bringen. *Statum suum tueri*, Idem 9. famil. epist. 16. Ad statum autem cujusque pertinent vita, fortunæ seu bona, dignitas item & locus &c. quæ cum integra sunt, *tenere statum suum dicuntur.* Cic. 6. ad familiar. Epist. 1 *Etsi enim cum magnæ molestiæ tuos tuaque desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, statum suum tenent* (id est, firma ac integra sunt) *nec melius, si tu adesses, tenerent* &c. Tacitus 3. Annal. cap. 28. *Multorumque excisi status, & terror omnibus intentabatur:* EXCISI STATVS, i. e. vita multis ademta & dignitas, ereptæ fortunæ & opes &c. Antea dixerat; *Omnisque domus delatorum interpretationibus subvertebatur:* quod idem est, Plinius Panegyr. c. 34 *Nulla testamenta jam secura*, (per delatores,) *nullius status certus: non orbitas, non liberi proderant.*

¶ Statio, ipse standi actus. Lucretius lib. 4. v. 398

Quæ vehimur navi, ferri cum stare putantur.
Quæ manet in statione, ea præter creditum ire.

Quæ manet in statione, i. e. quæ stat. Similiter post v. 399

Solque pari ratione manere & luna videtur
In statione, ea quæ ferri res indicat ipsa.

¶ 2. Locus, ubi stant homines, jumenta, naves. Vet. Glossarium: *Statio*, σταθμὸς, συνοδεία καὶ παροδεία, ὅρμος. Gell. lib. 13. cap. 13 *Quæsitum esse memini in plerisque Romæ stationibus jus publice docentium aut respondentium*, &c. Juvenalis Sat. 11. v. 3

- - - omnis
Conditus thermas, stationes, omne theatrum.

Plin. lib. 1. Epist. 13 *Ad audiendum pigre coitur: plerique in stationibus sedent, tempusque audiendi fabulis conterunt, ac subinde sibi nunciari jubent, an jam recitator intraverit, an dixerit præfationem* &c. In quibus exemplis *stationes* dicuntur loca ad audiendum destinata: hoc est, ubi Jus docebatur aut recitationes instituebantur. Itaque συνοδείας, παροδείας dicuntur Critico antiquo. vid. Dalech. ad Plin. lib. 16. c. 44. Rævard. Var. Lect. lib. 4. cap. 7. ¶ 3. *Statio jumentorum* Paullo JC. stabulum est sive σταθμὸς, Lege 13. in fine Dig. de usufructu &c. ¶ 4. *Statio* etiam ὅρμος est, sive navale, hoc est, ubi stant naves. Virgil. 2. Æn. v. 23 *- - - statio malefida carinis.* Ubi Servius: STATVS, *ubi ad tempus stant naves.* PORTVS, *ubi hiemant.* Cæsar 3. de B. C. cap. 6 *Saxa inter & alia loca periculosa quietem nactus stationem & portûs omnes timens.* Et c. 8 *A Salonâ ad Orici ortum stationes, littoraque omnia classibus occupabit.* In quibus vides *stationes* à *portubus* discerni. ¶ 5. Et sicut stabulum pro diversorio, sive ubi quis manet, dum domo abest; Sic & *statio* pro eodem ponitur. Suetonius Nerone cap. 38 *Objectum est, quod tabernas tres de domo sua circa forum Cibariis ad Stationem locasset.* Vide ibi Torrent. Virg. 5. Æn. v. 128

Campus & apricis statio gratissima mergis.

¶ 6. *Statio* etiam dicitur custodia militaris, sive excubiæ: Wache. Tacitus 3. Hist. cap. 9 *Repentino incursu Antonius stationes hostium irrumpit*, fällt dem Feind in die Wachen. *Stationem peragere*, Lucan. lib. 1. v. 45. Wache halten. *Stationem deserere*, von der Wache lauffen / Sueton. in Aug. c. 24. Modestinus JCtus *Stationis munus relinquere* dixit Lege 3. Dig. de Re militari § 5, *Qui stationis munus relinquit, plus quam emansor est. Itaque pro ratione delicti castigatur, aut gradu dejicitur.* Sub Augusto id capitale fuit. ¶ 7. Christiani veteres hoc quoque vocabulum quadam ratione fecerunt suum. Nam cum convenirent in locis sacris, & orationes sive precationes Deo stantes offerrent, *stationes* vocare eos conventus soliti fuerunt, vocabulo a militia traducto. Tertullianus de Oratione sub finem: *Similiter de stationum diebus non putant plerique sacrificiorum orationibus interveniendam, quod* STATIO *solvenda sit accepto corpore Domini. Ergo debitum Deo obsequium Eucharistia resolvit, an magis Deo obligat? Nonne solennior erit statio tua, si ad aram Dei steteris? accepto corpore domini & reservato utrumque salvum est, & participatio sacrificii & executio officii. Si* STATIO *de militari exemplo nomen accipit* (*nam & militia Dei sumus*) *utique nulla lætitia sive tristitia obveniens castris stationes militum rescindit* &c. STATIONVM dies dixit, quibus stantes adorabant: quod die dominico, item, jejuniorum diebus, puta Mercurii & Veneris, quos *stationes* Ambrosius vocat sermone 25. Aliis enim diebus *de geniculo*, ut Tertullianus cap 3 de Corona militis loquitur, hoc est, procumbentes in genua (*tutendo*) adorabant. Sæpius harum stationum Tertullianus aliique mentionem faciunt. Meminit & Augustinus Epist. 119. & alii. Notat de iis & Grotius in Matth. Evangel. p. 140. & Godofredus in Tertulliani lib. 1. ad Nationes c. 7. & c. 13. ¶ 8. A militaribus etiam *Stationibus* fit translatio, cum *statio* pro demandatis cuique partibus & munere dicitur. Ut, *manere in statione sua*, Lucret. 4. v. 389, i. e. intra muneris atque officii sui terminos se continere. Cui contrarium, *de statione suâ decedere*, i. e. excedere fines officii, seu plane deponere partes suas. Ita Plinius Paneg. cap. 7 Principatum, *stationem*; & cap. 86 *Stationem laboriosam, & exercitam* vocat. Cicero de Senect. cap. 20 *Vetatque Pythagoras injussu Imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vitæ decedere. De vitæ statione*, i. e. functione vitæ, vel vita. Vellejus Paterculus lib. 2. extr. *Eique* (Tiberio) *functo longissima statione mortali, destinate successores quam serissimos*, &c.

¶ Stationarius, *stationarii milites*, quibus custodiæ aut præsidii caussa statio assignata est, so die Wach halten / in Besatzung liegen. Lege 1. § 2 Dig. de Fugitivis: & Lege 4 ejusdem tituli: & Lege 1. § 12 Dig. de off. præf. Urbi. ¶ Planetæ *Stationarii* dicuntur, cum tardissime moventur, vel potius, cum medio sese modo habent nec directi sunt, nec retrogradi &c. Vide Astronom.

¶ Stationalis, firmiter stans, Plin. lib. 2. cap. 15 *Stationalis senis mensibus commoratur in signo.*

¶ Stativus, ut, *Castra stativa*, Cæs. 3. de B. Civ. c. 37. *Scipio in castris stativis biduo commoratus* &c. Et absolute *stativa*: ubi interquievit exercitus ambulans nec iter pergit, da ein marchirend Volck rastet und still liegt. Ambrosius in Psalmos: *Ideoque & stativa ordinat: biduo ambulat exercitus, quarto requievit die.* Tacitus 1. Hist. c. 66 *Lento deinde agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus: ipsa itinerum spatia & stativorum mutationes vendidante duce.*

¶ Statarius, *stataria milites*, qui, quando pugnant, ordinem suum servant, Liv. lib. 9. c. 19. de quibus, & ipsa *stataria pugna*, Valesius consulatur ad Ammiani lib. 14 cap. 6 fol. 9. Ad eundem locum, ubi stationaria congressio est, Lindenbrogius p. 9, *Stataria pugna est, quum pede collato vir virum legit, nec quisquam loco recedit.* Sed *Stataria comœdia*, contraria motoriæ, Terent. prol. Heaut. eine freundliche und stille. *Statarium prandium*, quod stando capitur, apud Mamertin. Panegyr. Juliani cap. 11.

¶ Stabilis, vide post Composita.

¶ Statura, modus seu mensura corporis, die Länge oder Grösse des Leibes. Vide supra in *status*. *Statura justa*, eine rechte Mannslänge / Sueton. Tiberio cap. 68. ubi vide Casaub.

¶ Abstare. Horatius ad Pisones v. 362

- - - quædam, si longius abstes.

¶ Hinc est *Abstantia* apud Vitruvium lib. 9. c. 4.

¶ Adstare, dabey stehen. Terent. in Heaut. act. 5. scen. 2. vers. 7 *Hic patrem adstare ajebat.* Virgil. 1. Æneid. vers. 152 *Arrectæque auribus adstant.* Cicer. pro Arch. cap. 10. *Cum ad Achillis tumulum adstitisset.* Idem, *Adstare in conspectu*, in Catil. 4. cap. 2. *Adstante atque audiente totâ Italiâ*, Idem post redit. in Senatu cap. 10.

¶ Superadstare, oben darauff stehen. Livius lib. 10. cap. 5 *Male densatum agger pondere superadstantium in fossam procubuit.* Manilius lib. 1. v. 637

Verticibus superadstantem, mediumque secantem
Cælum.

Et v. 909. ejusd. libri:

- - - - lacerosque prius superadstitis artus.

¶ Antestare, vel potius *Antistare*, ut veteres scribebant, antecellere est, præstare. Lucretius lib. 5. v. 22

Herculis antistare autem si facta putabis.

Catullus Carm. 9

Veranni, omnibus e meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis. al. leg. *antistes.*

Q. Claudius apud Gellium lib. 9. cap. 13 *Simulque virtute cæteris antistabat.* Nepos Aristide princ. *In his autem cognitum fuit, quanto antistaret eloquentia innocentiæ.* Adde Barth. Advers. 34. cap. 6.

¶ Circumstare, um einen herum stehen. *Cives circumstant Senatum*, Cic. 1. Catil. c. 8. *circumstant tribunal prætoris*; ibidem c. 13. *Undique nos circumstant fata*, Idem 10 Philipp. c. 10. ¶ 2. Hoc fit etiam officii caussa, estque quod nos dicimus, einem auffwarten: sive *circa esse*, de quo supra dictum est. Suetonius Cæsare cap. 82 *Assidentem conspirati specie officii circumsteterunt.* Inde Tertullianus de Oratione: *Cui angelorum circumstantia non cessat dicere* SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS &c. *Angelorum circumstantia*, id est, angeli officii sive ministerii caussa circumstantes; *Stare* enim servorum est.

¶ Circumstantia, proprie actus circumstandi, sicut in loco jam allegato Tertullianus *Angelorum circumstantiam* (Aufwartung) dixit. ¶ 2. qualitas rei, Umstand / Beschaffenheit. Quintil. lib. 5. cap. 10. *Hoc genus argumentorum* [quod ex antecedentibus, junctis, & consequentibus trahitur] *sane dicamus ex circumstantia:* quia *Græcum dicere aliter non possumus: vel ex iis, quæ cujusque caussæ propria sunt.* Vulgo hoc versu enumerantur circumstantiæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

¶ Circumstatio, apud Gell. lib. 1. cap. 4.

¶ Circumadstare. Tacit. 4. annal. c. 62. n. 4. *qui circumadstabant.*

¶ Constare, Plaut. in Curcul. a. 2. sc. 3. v. 11 *Constant, conferunt sermones inter se*, sie stehen bey einander ꝛc. ¶ 2. Sed *Non constat ei color neque vultus*, Livius lib. 39. c. 34, hoc est, subinde mutatur, er hält nicht Farb. Sic. *sibi constare*, hoc est, sui similem esse, bey seiner Weise bleiben. Plin. lib. 35. cap. 8 *Non constat sibi in hac parte Græcorum diligentia.* Et Cicero de Univers. cap. 3. *Oratio sibi constet, & ex omni parte secum ipsa consentiat.* Et, *Mente vix constat*, er ist kaum bey Vernunfft / Idem in Tusc. 4. cap. 17. Sed, *me in te omnia officia constabunt*, id est, accurate exstabunt, & declarabuntur, Cic. in famil. lib. 3. ep. 5. ¶ 3. Sed, minoris constat ist wohlfeiler. Cic. ad Attic. 13. epist. 29 *prope dimidio minoris constabit*, kaum halb so theuer. Et, *Constat gratis*, es kömmt mich umsonst an / Idem in 7. Verr. cap. 19. *Tanto nobis delicia constant*, Plin. lib. 12. cap. 18, So gar viel gebet auff Wollust. ¶ 4. Constare, pro esse, existere; Lucretius non semel posuit. Ut lib. 1. v. 500

Semina quæ rerum primordiaque esse docemus,
Unde omne rerum constet nunc summa creata.

Et mox rursus:

- - - quæ porro cunque tenet se
Corpus, ea vacuum nequaquam constat inane.

Cicer. in Acad. Q. lib. 4. c. 36 *E principiis rerum omnia constant.* Plautus Amph. act. 1. sc. 1. v. 77

- - - tela frangunt, boat
Cælum fremitu virûm: ex spiritu atque anhelitu
Nebula constat.

Cicer. pro Rosc. Com. c. 7 *Ex fraude, fallaciis, mendaciis, constare totum videtur.* ¶ 5. *Ratio constare* dicitur, cum accepta atque expensa approbantur & recte congruunt. Nam cum res secus habet, tum quasi labat & corruit. Huc alludit elegantet Sallustius apud Tacitum, cum 1. Annal. cap. 6. extr. ait: *Eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si uni redatur.* Vide & Buchnerum ad Plinii lib. 10. ep. 20. N. 625. ¶ 6. *Constat inter omnes*, Cicer. 2. Verr. cap. 16, hoc est, manifestum est. es ist iedermann bewust. *De hac re constat*, Plin. lib. 11. c. 5. Et, *Perspicuum est constatque inter omnes*, Cic. 3. Nat. deor. c. 4.

¶ Constans, standhafftig. *Fortis & constantis animi est, non perturbari in rebus asperis*, Cic. 1. offic. cap. 23. *Stabiles & constantes amici eligendi*, Idem de amicit. cap. 17. Et, *Fama vel rumor constans*, Cic. 1. ad Q. fr. ep. 1. c. 8. Et Tacitus 4. Histor. c. 5. extr. *Opum contemtor, recti pervicax, constans adversus metus.* CONSTANS, i. e. firmus. Ita enim paullo ante *firmum adversus fortuita* dixerat. Cato lib. 1. dist. 7

Constans & lenis, ut res expostulat, esto,
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

CONSTANS, id est, tenax propositi; non dimovendus abiis, quæ recte statueris apud animum. Huic igitur Gnomologus *lenem*, id est, facilem & qui flecti se patiatur ac cedat, opponit. Plinius lib. 6. Epist. 27 *Ego consul, omni hac etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui, non tanquam liber & constans, sed tanquam intelligens principis nostri.* LIBER est, qui nihil coacte aut metu facit: CONSTANS, qui tenet propositum animi, nec a probata ratione semel se dimoveri facile patitur.

¶ Constantia, ille animi habitus firmitasque, quam neque metus, nec spes dejicere statu eoque adducere potest, quo minus quid dicere & facere audeat, quod pulchrum eximiumque putaverit. Standhafftigkeit. Ita Sueton. Cæsare cap. 62. & 63 *Constantiam* vocat, quod Cæsar solus restituit aciem, fugientibus obstitit, retinuit singulos & vel contortis faucibus in hostem convertit &c. tum quod L. Cassium hostem cum X rostratis obvium, neque refugit, & cominus tendens ultro ad deditionem hortatus est. Tacit. 3. Hist. p. 73 *Vitellianus miles neque æstu neque constantia inter dubia indigebat.* Idem Agricola cap. *Poscebatur ore vulgi dux Agricola: comparantibus curæque vigorem, constantiam & expertum belli animum cum inertiâ & formidine eorum.* Ubi *inertiam & expertum belli animum formidinem*, item & *vigorem atque constantiam* inter se opponit. *Admonendi constantia*, i. e. fiducia, Tertullian. de patientia cap. 1. Excessus *Constantia, rigor, durities.* Seneca de ira lib. 1. cap. 16. de Cn. Pisone exponens: *Probus & cui placebat pro constantiâ rigor.* Plinius lib. 6. Epist. ultim. *Præterea tanto consensu rogabatur, ut negare, non constans, sed durum videretur.* ¶ *Admirabili incredibilique constantia sunt cursus stellarum*, Cic. de nat. Deor. lib. 3. cap. 9. Beständigkeit. *Promissi constantia & fides mira*, Idem ad Attic. lib. 4. ep. 17. Et, *Summa gravitate summaque constantia homo*, pro Sextio c. 41. Ac Idem Topicis cap. 16 *Omnium autem caussarum in aliis inest constantia, in aliis non inest:* standi semper, durandique firmitas.

¶ Constanter, ut, *facere constanter aliquid*, Idem ad Attic. lib. 16. mit Beständigkeit. *Constanter & perpetuo placebit hoc consilium*, Cic. ad Brut. ep. 16. *Cælum constantissime conficit vicissitudines anniversarias*, Idem lib. 2. de Nat. deor. c. 38. Suetonius Augusto cap. 10 *Et quo constantius cætem exsequeretur*, id est, fortiùs, majore fiduciâ. Idem Nerone cap. 7 *Circensibus ludis Trojam constantissime ludit*, id est, confidenter, intrepide. Tertullianus de patientia cap. 2 *Parum hoc, si non etiam proditorem secum habuit, nec constanter denotabit*, i. e. non satis confidenter. Significat enim Salvatorem nostrum proditorem Judam describisse verecunde magis, quam diserte ac confidenter nominasse.

¶ Inconstans, levis. unbeständig. *Ridicule inconstans*, Cic. pro Q. Rosc. cap. 6. Idem ad Brutum epist. 15 *Instrumentum regni delatum ad Lepidum & Antonium: quorum alter inconstantior, alter impurior.* Gellius lib. 13. cap. ult. *Accepit inconstantissimo vultu & mœstissimo.*

¶ Inconstantia, *Inconstantia mutabilitasque mentis*, Cic. in Tusc. 4. c. 35. Unbeständigkeit und Wanckelmüthigkeit.

¶ Inconstanter, adverb. unbeständig. Ut, *Inconstanter loqui*, Cic. 4. Acad. cap. 17. *Inconstantissime dicta*, Idem 2. de finib. cap. 27.

¶ Huc pertinent etiam Imperatorum nomina, *Constans, Constantius, & Constantinus*, quæ nota sunt, & inde derivata, ut sunt

¶ Constantianus, ut *Constantianum labacrum*, Ammianus lib. 27. cap. 5. *Genus*, ibidem cap. 10.

¶ Constantiensis, ut *pugna Constantiensium*, Sextus Rufus c. 27.

¶ Constantinopolis, nota urbs Thraciæ, olim Byzantium dicta, a Constantino Magno & nomine, & ornamentis aucta. Sed ad communia & appellativa revertimur:

¶ Distare, von einander gelegen seyn. Plinius lib. 2. c. 68 *Quindecim millibus passuum Arabicus sinus distat ab Ægyptio mari.* Livius lib. 1. cap. 29 *loca distantia.* Ovidius lib. 4. Trist. eleg. 10, 4

Millia qui nobies distat ab urbe decem:

Distare æquali spatio, Idem 10. Metam. v. 175. ¶ 2. Sed *exulcus hemi-*

hominum vita distat à victu & cultu bestiarum, id est, differt, ist unterschieden / ist ungleich / Cic. 2. off. cap. 4. Et, *Inter se distant & diversi sunt*, Idem 1. de orat. cap. 49. *Ab re ipsa atque à veritate distare*, Idem pro Rosc. Amer. c. 15. ¶ 3. Horatius cum dativo extulit lib. 4 Carm. od. 9

Paullum sepulta distat inertia
Celata virtus.

Et rursus lib. 1. Epist. 18. princ.

Ut matrona meretrici dispar erit, atque
Discolor infido scurrae distabit amicus.

¶ Distantia, intervallum illud vel spatium, quo ab aliquo aliquid distat, die Weite eines Orts vom andern. Plin. lib. 2. cap. 15 *Longissimi distantiae fines.* ¶ 2. Et *Morum studiorumque distantia*, id est, differentia, die Ungleichheit/ Cic. de amicitia c. 20.

¶ Exstare, eminere proprie est, herfür gehen / herfür ragen/ empor stehen / ut, *summis vix cornibus exstant*, Virgil. 3. Georg. v. 370. Et, *Humeris exstantem suspicit altis*, Idem 6. Æneid. v. 668. *Exstat capite solo ex aqua*, Cæsar 5. Gall. B. cap. 18. Ovid. lib. 6. Metam. v. 236 - - - *exstabat nudum de gutture ferrum.*

¶ 2. *Apparet & exstat, utrum simus earum rerum rudes an docti*, es weist sich aus ꝛc. Sic, *Exstant libri, orationes, scripta, monumenta, picturae*, id est, in medio sunt, vel supersunt, seyn vorhanden/ ut, *Demadis scripta nulla exstant*, Idem de clar. orat. cap. 9. *Rerum monumenta vetera in literis exstant*, lib. 1. de Invent. cap. 26, seyn in Schrifften gefast und verhanden. *Exstant exempla majorum*, Idem lib. 2. de Leg. cap. 25. *Non exstat alius auctor*, Livius lib. 1. cap. 18. Et, *Aliquid exstabit, ne tibi plane cessasse videamur*, es wird sich etwas finden und ausweisen ꝛc. Cic. ad Attic. lib. 2. ep. 7. Et, *multa exstant tua in me merita*, Idem pro Planc. cap. 1. *Studium nostrum exstabit in conveniendis magistratibus & senatoribus*, Idem ad Lent. 1. fam. ep. 8. soll gespüret werden. ¶ 3. Pro superemi-nere, præstare, excellere, cum accusativo posuit Statius, Epithalamio Stellæ v. 116. de Violantilla Sponsa

- - - *Latias metiri, quid ultra*
Emineat matres, quam Latonia nymphas
Virgo premit, quantumque egomet Nereidas exto.

¶ Instare, propinquum vel proximum esse, imminere, heranahen / für der Thür seyn. ut, *Instat periculum*, Lentulus Ciceroni lib. 12. epist. 14. *Nox, quæ instabat*, Sallust. Catilin. cap. 15.

¶ 2. Sed *institit*, oppressit, non remisit, hoc est, urst, er hat auff ihn gedrungen. Et *Cadere januam saxis, instare ferro*, Cic. in Verr. 3. cap. 27. *Vicit, ferociter instat victis*, Livius lib. 27. c. 14. Et, *Et quod nunc instat, agamus*, id est, maxime necessarium est, Virgil. eclog. 9. v. 66. Et Cicer. pro Quint. cap. 10 *Tibi instat Hortensius, ut eas in consilium*, hält bey dir an. Ac Livius lib. 2. cap. 4 *Evincunt instando, ut litera sibi ad Tarquinios darentur*, erhalten und bringen aus mit Anhalten ꝛc. Terent. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 22 *Magis unum etiam instare, ut conficerentur nuptiæ.* Currius lib. 6. cap. 7. v. 28 *Quærens an institisset, ut perveniret ad se*: id est, iterum iterumque hortatus esset. *Instare operi*, Plin. Panegyr. cap. 18. fleißig bey dem Wercke seyn / anhalten. *Instare alicujus vestigiis*, Liv. lib. 27. c. 2. einem auff den Fuß nachfolgen. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 120 *Ego illud sedulo negare factum; ille instat factum*, i. e. contendit, bestund darauff/ es wäre geschehen. Donatus ad illum locum: INSTARE FACTVM: *Vetuste, id est, instat dicere factum esse.*

¶ Instans, id est, præsens & quasi urgens: dringend / inständig. Quintil. lib. 5. cap. 10. *Præteritum, instans, futurum.* Comp. *Instantior.* Quintilianus lib. 9. cap. 3. p. 681 *Fons quidem unus, qui acriora facit & instantiora, quæ dicimus, & vim quandam præ se ferentia.* Et Tacitus Hist. lib. 4. cap. 83 *species terribilior & instantior.* Et Paullinus Petrocor. lib. 5. de Vita Mart. v. 659 *cum instantior.* Superl. Augustinus lib. 1 Retractat. cap. 19 extr. *ad instantissimam petitionem.*

¶ Instantia, assiduitas, stetes Anhalten. *Instantia quæstionis*, Tertullian. de Spectac. cap. 19. Et Plinius lib. 5. epist. 8 de differentia Orationis & Historiæ: *Hæc*, inquit, *vel maxime vi, admaritudine, instantia: illa tractu & suavitate, atque etiam dulcedine placet.* Celebratur Evodii Ticinensis Episcopi dictum § 1 non ita quidem Latinum satis, sed observandum tamen studiosis: *Mater doctrinæ est instantia: Nobercia eruditionis est negligentia.* ¶ 2. De modo solvendi argumentum vitiosum per instantiam, ostenso scilicet exemplo vel dicto contrario, consule præcepta Dialectices.

¶ Instanter, acriter, assidue. *Pugnaciter instanterque dicere*, Quintil. lib. 9. cap. 4. *Sæpius & instanter petere*, Lege unica § 2 Dig. de libell. dimissor. *Instantius dicere*, Quintil. lib. 9. cap. 3. p. 601. *Instantissime compellere*, Apulejus lib. 3. Metam. p. 133. *Instantissime caussas requirere*, Idem lib. 4. p. 153. *Instantissime desiderare*, Gellius lib. 4. cap. 18.

¶ Institor, vide in I. suo loco.

¶ Interito, interstare, darzwischen stehen. Ammianus lib. 22. c. 27 *Cum tempus interstitisset exiguum.* Et Avienus periegesi v. 840 de Tauro monte:

Interstatque jugo mediam, scil. Asiam.

¶ Interstes, interpositus. Tertullian. 4. adv. Marc. c. 33 *Desierunt heteri, & cæperunt novæ interstitæ Joanne.*

¶ Interstitio. Gellius principio præfationis: *interstitione aliqua negotiorum data*: & lib. 20. cap. 1 *Juris inter reos quasi interstitio quædam & cessatio.*

¶ Interstitium, idem, Zwischenstand/ Mittler Raum. Macrobius Somn. Scip. lib. 1. cap. 6 *Quatuor elementa tribus interstitiis separantur.* Ammianus lib. 20. c. 4 *Cum* [Luna] *Sole longo cæperit interstitio submoveri.* Et de tempore. Tacitus Annali 5. c. 4. n. 2 *Dandum interstitium pœnitentiæ sensu.*

¶ Obstare, contra, vel ex opposito stare, gegen etwas stehen/ im Wege stehen. *Obstantia silvarum amoliri*, Tacitus annal. 1. cap. 50 dixit. Lucanus lib. 1. v. 58

- - - *pars ætheris illa ferent*
Tota vacet, nullaque obstent a Cæsare nubes.

¶ 2. Sed *paululum negotii mihi obstat*, id est, impedit me; Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 92. Et, *Commodis alicujus officere & obstare*, Cicer. pro Rosc. cap. 38. Ac Quint. lib. 2. cap. 12. *Vidi quosdam in ipso statim limine obstaturos mihi.* Post se construitur cum *Cur non*: & *Ne*; & *Quo minus.* Terentius And. a. 1. sc. 1. v. 76 *Quid obstat, cur non vera fiant*, puta, nuptiæ? Cicero in Verr. 7. cap. 2 *obstitisti, ne ex Italia transire in Siciliam possent.* Et Plinius Panegyr. cap. 91 *Obstat verecundia, quo minus percensea-mus* &c.

¶ Obstaculum, impedimentum. *Rumpere obstacula*, Prudentius Hamart. v. 399. Hindernis aus dem Wege räumen. Et Nazarius, sive quisquis auctor Panegyrici Constantino dicti cap. 7 *Quis crederet tantis successibus tuis ullum obstaculum fore, quo minus* &c. Tribuunt etiam Plauto in Pseud. act. 1. sc. 5. v. 10 *opposita obstacula*: sed meliores libri habent, *obsepta est via.*

¶ Obstantia, idem. Vitruvius lib. 8. cap. 1 *propter nullam obstantiam umbrarum.* Idem lib. 10 cap. 14 sub fin. *calculus libratus ab obstantia.*

¶ Obstitus vide in *Obsisto* sub *Sisto.*

¶ Perstare, stare immobilem, perseverare, Plin. lib. 7. c. 2 *Gymnosophistæ ab exortu ad occasum perstant, contuentes solem immobilibus oculis, ferventibus harenis*, beharrlich stehen / an einem dahin stehen. Sic *Perstare incepto*, vel *in incepto*, beharren/ Liv. lib. 8. c. 33. Et *Perstare in sententia*, Cic. pro Rosc. Com. cap. ult. auff seiner Meinung bleiben. *Perstare in præsidio*, Cic. 4. Acad. c. 8. *Negare aliquid & in eo perstare*, darauff bleiben / lib. 3. Offic. c. 9.

¶ Præstare, propriè ante stare; vorstehen. Lucan. lib. 4. v. 28.

- - - *prono tum Cæsar olympo*
In hostem subita circumdedit agmina fossa,
Tum prima præstant acies.

Facturus castra Cæsar contra Afranium in Hispania consistens, fossam fieri jussit. Id operis dum exsequitur tertia acies, (triplicem enim instruxerat) prima & secunda contra hostem constitutæ erant, ne in faciundo opere miles repentino incursu exterreretur. Hæ igitur, quia ante eos collocatæ erant, *Præstare* dicuntur Poëta. De ea autem ratione Cæsaris vide ipsum Cæsarem lib. 1. de B. C. cap. 41. ¶ 2. Exhibere, erzeigen / bewetsen / ut, *Præstare alicui benevolentiam*, Balbus Ciceroni sub lib. 9. Attic. ep. 8. *Officium*, Cic. 14. fam. ep. 4. *Debitum honorem*, Idem 9. Philipp. cap. 5. Et, *Patriæ præstare pietatem*, de Clar. Orat. c. 33. *Quod promisi, vix videor præstare posse*, Cic ad Brut. epist. 18. was ich zugesagt/ vermag ich kaum zu halten. *Satis id magnum est, quod potes præstare*, Idem 1. de orat. cap. 10. *Præstare silentium*, Livius lib. 29. c. 25. & Ovidius 2. de arte v. 603

Eximia est virtus præstare silentia rebus.

Sic *Præstare pecuniam*, est exhibere, solvere. Sueton. Domitiano cap. 9. *Rusticus Cæpio testamento cavent, ut quotannis ingredientibus curiam senatoribus certam summam viritim præstaret hæres.* ¶ 3. Et præstare interdum elegantiori significatione idem est, quod exitum alicujus rei vel alienam culpam in se recipere: ut, *præstare damnum*, Cic. 3. Offic. cap. 16, für den Schaden stehen und hafften. *Præstare as alienum, præstare eventum*, dafür stehen / wie es hinaus geht. Cicer. ad Vatin. lib. 5. fam. epist. 11 *De Dionysio, si me amas, confice, quamcunque ei fidem dederis, præstabo*, was du ihm nur wirst zugesagt haben/ da will ich für stehen. Idem lib. eodem ad Sextium epist. 17 *Communem & incertum casum neque vitare quisquam nostrum, neque præstare ullo pacto potest. Fidem publicam præstare*, Livius lib. 1. cap. 28, für ein Geleit stehen. Huc pertinet *præstare culpam*, Vide *Culpa.*

¶ 4. Sed *homo homini quid præstat?* Ter. in Eunuch. a. 2. sc. 3. pr. Et *Virtus præstat cæteris rebus*, Cic. de finib. lib. 4. cap. 18. gehet vor / übertrifft. Sic, *Lepore & humanitate omnibus præstitit Socrates*, Idem 2. de orat. cap. 67. *Præstare alteri ætate*, Idem de clar. orat. cap. 43. Jungitur & cum accusativo. Corn. Nepos in vita Attici cap. 3 *Qui humanitate doctrinaque præstaret omnes.* Ibidem: *Qui honore rerumque gestarum amplitudine cæteros Rom. populi præstiterunt.* Nonnunquam & Dativus & Ablativus admittuntur: Cicer. in offic. lib. 1. c. 33 *Quorum majores gloria præstiterunt.* Et ibidem cap. 19 *Difficile est, cum præstare omnibus concupieris, servare æquitatem.* Et cum præpositione: *Inter suos*

suos æquales longè præstare, Idem de clar. orat. cap. 64. extr. Et cum præpositione *In*. Lucretius lib. 5. v. 1355 *longè præstat in arte*, scilicet *genus virile, quam muliebre*. Ex quo intelligimus, Ablativum, familiarem huic verbo, per ellipsin præpositionis esse.

¶ Præstat, impersonale, satius est, præstabilius est: es ist besser. *Emori potius quam servire præstat*, Cicer. in Pison. cap. 7. *Tacere præstat Philosopho quam loqui*, Cicer. 3. Nat. D. cap. 31. Et ad Attic. lib. 14 epist. 9 *Mori millies præstitit, quam hæc pati.*

¶ Præstans, fürtrefflich / excellens. *Gubitate & prudentia præstans homo*, Cic. pro Balb. *Longè præstanti omnibus ingenio & doctrina*, Cic. 1. Tuscul. cap. 10. *Ingenio præstantissimus*, Cic. de Amic. cap. 1. Et Plinius Paneg. cap. 88. *Nec videri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis in sua cujusque laude præstantior.*

¶ *Præstantissimi* epitheton honoris ergò & ipsis Imperatoribus tributum. Tertullianus de corona militis initio: *Proximè facta est liberalitas præstantissimorum Imperatorum.* Nazarius Panegyrico Constantini c. 26. extr. *Non tam gloriandum sit virtuti tuæ, Præstantissime Imperator, quod cum viceris, quam gratulandum felicitati, quòd ad pugnam potueris evocare.*

¶ Præstantia, excellentia, Fürtrefflichkeit. Cic. offic. lib. 1 c. 28 *Nobis personam imposuit ipsa natura, magna cum excellentia præstantiaque animantium reliquorum.* Et de Amicitia cap. 19 *Si quam præstantiam virtutis, ingenii, fortunæ consecuti sunt, impartiant etiam suis, communicentque cum proximis.*

¶ Præstatio, qua voce Juris Consulti utuntur, ut Paul. *Onerare hæredes legatorum præstatione*, Lege 98. Dig. de legat. & fid.commiss. lib. III. die Gewehrung / Lieferung.

¶ Præstabilis, e, excellens, *nihil mente præstabilius natura homini dedit*, nichts edelers oder trefflichers / Cic. 2. de Nat. Deor. c. 7. Et lib. 1. de finib. c. 12 *Quem tandem hoc statu præstabiliorem possumus dicere?* Gell. lib. 1. c. 3 *Homo sapientia præstabilis.*

¶ Præstes, præstitis, antiquis idem, qui *Antistes* aliàs dicitur, ut Festus auctor est. *Lares præstites* cognominati sunt, quòd suâ curâ omnia tuta præstarent. Ovidius Fastor. lib. 5. v. 129

Præstitibus Majæ Laribus venere Calendæ.

Et mox v. 133

Caussa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quod præstant oculis omnia tuta suis.

De iisdem Plutarch. Quæstion. Romanis p. 276. extr.

¶ Prostare, proprie prominere, hervor stehen / ut, *anguli prostantes*, apud Lucretium lib. 2. v. 428. ¶ 2. Quia venalia ita ponuntur, ut promineant, & ab omnibus conspici possint; fit, ut *prostare* etiam significet venale stare, prostitui, feil seyn / zu kaufen seyn / pretio prostare. Ovidius lib. 2. de Pont. ep. 3. v. 19

Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

¶ Restare, resistere, still stehen. *Et ea me hic restitisse gratia*, Ter. in Andr. a. 2. sc. 6. v. 2. Et in Eunuch. a. 2. sc. 3. v. 11 *Ut illum Dii deæque senem perdant*, &c. *Meque adeo, qui restiterim.* ¶ 2. Repugnare, reluctari, wiederstreben. Idem in Heaut. act. 5. sc. 3. v. 6 *In quæ nunc tam confidenter restas stulta?* id est, resistis, machst dich so wiedersetzig. Propert. lib. 3. eleg. 8. v. 31

Dum vincunt Danai, dum restat barbarus Hector.

Ovid. Metam. lib. 3. v. 626

Is mihi, dum resto, juvenili guttura pugno Rupit.

Idem 2. Fastor. v. 749

- - - - melioribus Ardea restat
Improba, quæ nostros cogit abesse viros.

¶ In qua significatione etiam frequentativum est *Restitare*. Idem in Eunuch. act. 4. sc. 4. pr. *Exi foras scelestè, at etiam restitas*, Streubst du dich noch? Sed apud Plautum, pro stare, subsistere ponitur, Captiv. act. 3. sc. 4. v. 3

- - - - ita me miserum restitando
Retinendoque lassum reddiderunt.

¶ 3. Restare idem quod reliquum esse & superesse, übrig / hinterstellig seyn / ut, *longa sunt, quæ restant*, Cic. ad Brut. epist. 15. *Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere*, Ter. in Phorm. a. 1. sc. 2. v. 35. Et sic cum Dativo etiam. Cic. in Catil. 3. cap. 10 extr. *quantum infinitæ cædi restitisset*, wie viel das Schwerdt hätte übrig gelassen. ¶ 4. Est & obstare. Silius lib. 7. v. 130 de lupo:

morsuque quatit restantia claustra.

¶ 5. Sed apud Cic. orat. 4. in Catil. cap. 2. *Roma restiterunt*, id est, remanserunt. zurück bleiben.

¶ Et impersonaliter, *Restat, ut his respondeam*, es ist nun in dem ꝛc. Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 2.

¶ Restitare, frequentativum, vide paullo ante in *Restare*, significatione 2. Adde Plin. lib. 8. cap. 16 de leone: *quamlibet magna canum & venantium urgente vi, contemtim restitansque cedit in campo.*

¶ Restitrix. Plaut. Trin. 4. sc. 2. v. 5.

¶ Restibilis, vide sub *Statuo*, in *Restituo*, quamvis huc forte trahi rectius possit. Vide Voss. in Etymolog.

¶ Substare, Terent. act. 5. sc. 4. v. 11

Peril, metuo ut substet hospes.

i. e. duret, & satis firmus sit ac constans ad sufferendas intemperias patris.

¶ Substamen, textorium nomen. Scholiastes Juvenalis in Sat. 2. v. 66 *Vestes molli intexta substamine.*

¶ Substantia, quæ per se subsistit, ein bestehend Wesen / essentia. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 14 *Crassam & caligantem aciem simplex & inconcreta substantia natura tenuis eludit.* Et Apulejus in Trismegisto p. 85 *Deus* [quem is sensibilem dicit] *in se complectitur omnem locum, omnium rerum substantiam.* ¶ 2. *De ipsa Rhetorica substantia quærere*, Quintilian. prooem. lib. 1. p. 7. id est, natura & essentia. ¶ 3. *Paternorum bonorum substantia*, Aurel. Victor de Orig. Gentis R. Hab und Gut. Atque ita apud Jurisconsultos sæpe.

¶ Substantiola, dimin. Hieronym. epist. 11 ad Ageruchiam: *Tribulatu de sua substantiola subministravit.*

¶ Substantivus, adjectivum, ut *Res substantiva*, Tertullian. adv. Prax. c. 26.

¶ Substantivum, nomen Grammaticorum.

¶ Substantialis. Augustinus habet libro de Vera Religione. Et

¶ Substantialiter eodem libro extremo. & lib. 5. de Trin. cap. 8. pr.

¶ Consubstantialis, theologicum verbum, ejusdem Augustini est de Trinitate lib. 15. c. 27 & epist. 178 &c.

¶ Superstare, auff oder über etwas stehen. Liv. lib. 10. cap. 28 *Ipse sedens curruque superstans hostis armatus advenit.* Virgil. 10. Aneid. v. 540 *Lapsumque superstans immolat.* ¶ 2. Superare, præstare, Sidon. Carmine 2. v. 17

- - - regna superstat, Qui regnare jubet.

¶ Ejus frequentativo *Superstitare* usi sunt Ennius apud Nonium, *Regnum nostrum ut sossitent, ut superstitent*: & Plautus in Persa, principio act. 3 *Ut mihi superstit, suppetat, superstitet.*

¶ Superstes, itis, qui exteris defunctis vivus supersit, der noch bey Leben ist. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 4. v. 7 *Is mihi atque huic sis superstes &c.* Wolte GOtt daß du mich und ihn möchtest überleben! Sic *Superstes Reip.* Cicer. 9. fam. epist. 17; & ad Qu. Fratr. lib. 1. ep. 3 *Utinam te non solum vitæ, sed etiam dignitatis meæ superstitem reliquissem!* Terent. in Andr. act. 3. sc. 2. v. 7. *Deos quæso, ut sis superstes*, id est, salvus. *Sibi esse superstites*, illi dicuntur, qui magno periculo vitæ functi & liberati sunt: Tacitus Agricola cap. 3. ubi vide Pichenam.

¶ Superstitio, religio delira quæcunque & anilis, *in qua inest timor inanis Deorum*, quemadmodum Cicero inquit de nat. Deor. lib. 1. cap. 42; omnis denique importuna & inepta religio, Aberglaub / Irrthum in der Religion. Cicer. de Divinat. lib. 2. c. 60 *Imbecilli animi atque anilis est superstitio.* Et, *Superstitionibus inducere*, Quintil. lib. 4. cap. 4. *Superstitio fusa per gentes hominum imbecillitatem occupavit*, Cicer. de divinat. lib. 2. c. 72. ¶ Unde manarit nominis ratio, vide post in *Superstitiosus*.

¶ Superstitiosus, Abergläubig. Cicero lib. 2. de natur. Deor. c. 28 *Qui totos dies precabantur, & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, SUPERSTITIOSI sunt appellati: quod nomen postea latius patuit* &c. Quæ Lactantius lib. 4. Institut. divinar. cap. 28 adducit & reprehendit, & tandem subjicit: *Superstitiosi vocantur, non quia filios suos superstites optabant, (omnes enim optamus) sed aut ii, qui superstitem memoriam defunctorum colunt, aut qui parentibus suis superstites colebant eorum imagines domi, tanquam Deos penates &c.* Conf. Barth. ad lib. 12. Theb. Statii p. 1506. Cicero rursus lib. 2. de Divin. c. 39. *Imbecilli animi facile superstitiosa ista concipiunt.* Et Gellius lib. 4. c. 9 *superstitiosa religione se alligare*, ex Nigidio. Superlativo, *Superstitiosissimum seculum*, Tertullianus dixit Scorpiace c. 2. Et Salvianus l. b. 8. Gubern. Dei pag. 309 *Paulum Apostolum, superstitiosissimus licet, Atheniensium populus patienter audivit.*

¶ Superstitiosè, ut, *facere aliquid superstitiosè*, Quintil. lib. 1. cap. 1. hoc est, nimium sollicite, aut curiosè. Et Cic. lib. 1. de Divin. cap. 55 *Fatum est non id, quod superstitiosè, sed id quod physice dicitur, caussa æterna rerum*, &c.

¶ Stabilis, e, firmum, standhafftig / beständig / fest. *Imperium stabilius* Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 42. *Matrimonium stabile & certum*, Cic. Philipp. 2. cap. 17. Et, *Habere domicilium certum & stabile*, pro Marcello cap. 10. Superl. *stabilissimus quæstus*, Cato Præfatione de re rustica.

¶ Stabilitas, Standhafftigkeit / firmitas. Cicer. 5. Tuscul. cap. 14 *Quis poterit aut corporis firmitate aut fortunæ stabilitate confidere?* Et, *Vacillat amicitiæ stabilitas*, Idem de finib. 1. c. 20.

¶ Stabiliter, adverb. Vitruvius lib. 10. cap. 14 *Tympanum stabiliter includatur.* Comp. *Molem stabilius fundare*, Sueton. Claudio cap. 20.

¶ Instabilis, e, *Instabilis hostis ad eminus conserendas manus*, ein Feind / der für der Hand nicht steht / Liv. lib. 27. cap. 18. *Quis rebus instabilior*, Aur. Victor in Galba. *Quis rebus*, i. e. luxuria & crudelitate. Seneca in Thyeste v. 215

- - - Ubi non est pudor,
Nec cura juris sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnum est.

¶ Instabilitas, *mentis instabilitas*, Plinius lib. 24. cap. 17. Et Arnobius lib. 6. pag. 196 *Luna quotidiana instabilitate mutatur.*

¶ Insta-

¶ Instabiliter. Augustinus Confess. 13 cap. 26 *Instabiliter fluidum.*

¶ Stabilio, stabilire, firmum & stabile efficere, standhafftig/ beständig/ fest machen. Plaut. in Amphit. act. 1. scen. 1. vers. 39 *Regnum stabilibit suum.* Seneca in Thyest. v. 568 *Turres quassas stabilire.*

¶ Stabilimen, Beveſtigung. Cicer. Nat. Deor. l. 3 c. 17 ex poeta: *regni stabilimen mei.*

¶ Stabilimentum, idem. *Virtutis stabilimentum*, Val. Max. lib. 2. cap. 2. n. 5. Et Plautus Curcul. 2. sc. 3. v. 88 *panem & assam bubulam ventri stabilimenta esse* dixit.

¶ Stabilitor. Senec. lib. 4. de Benefic. cap. 7 *Quod stant beneficio ejus* [Dei] *omnia, stator stabilitorque est.* Vide ibi Lipsium.

¶ Constabilire, gantz fest und gewiß machen. Terent. in Adelph. act. 5. sc. 1. v. 9 *Dis quidem esses Demea, ac tuam rem constabilisses.* Et Juvencus l. 2. Hist. Evang. in Matth. 13. v. 765

— — — Robustam pectore mentem
Ad capienda Dei penetralia constabilistis.

STOEBE, ης, planta notissima fuisse videtur, tempore Dioscoridis, sed incognita hodie, *Phleon* alio nomine dicitur, Matthiol. Plin. l. 22. c. 11.

STOECHAS, ἀδος, planta in Stœchadibus insulis nascens, Stichasfraut/ welscher Lavendel/ Matthiol. ¶ Sunt autem Stœchades, στοιχάδες, insulæ tres, Massilienſium litori vicinæ *Prote, Mese, Hypæa*, hoc est, prima, media, infima, sic enim ab ordine situs nominatæ sunt. Plin. l. 3. c. 5.

STOICI, Στωϊκοὶ, Philosophi, à Στοὰ, porticu: in porticum enim variis picturis illustratam & amœnam convenire solebant. Eorum princeps Zeno fuit, a quo & *Zenonii* aliquandiu dicti fuerunt. Vide *Philosophus* & *Secta.* Habuit quidem hoc philosophantium genus non pauca, quæ detestanda merito veniant (& quid mirum hoc in hominibus veræ religionis ignaris?) sed quia generose sublimiterque philosophabantur, & plus, quam alii, virtutis inculcabant studium, cætera omnia, quæ vulgus mirari sectarique solet, spernentes calcantesque: idcirco Patres veteres iis tribuerunt plurimum, dogmataque eorum post Platonis, unde duxerunt originem, receperunt inprimis, obliqui plerumque in cæteros, & Peripateticos maxime, quod ex Clemente Alexandrino, Origene adversus Celsum, Tertulliano item, Augustinoque ac aliis, approbari facile posset.

¶ Stoicus, a, um, adjectiv. *Fatum Stoicum, Deus Stoicus, Libelli Stoici*, apud Horat. in Epod. 8. v. 15. ¶ Taurus Philosophus apud Gellium lib. 12. c. 5 *Me autem scis cum Stoicis non bene convenire, vel cum Stoica potius disciplina: est enim pleraque & sibi & nobis incongruens.*

¶ Stoice, adverb. ſtracks und ernſtlich. Cic. pro Muræn. cap. 36 *Agit mecum austere & stoice Cato.*

¶ Stoicida, æ, Juvenal. Sat. 2. vers. 65. i. e. Stoicus per contumeliam.

STOLA, ης, vestis honesta matronarum, ad talos usque demissa, ein langer Frauen-Rock. Horat. 1. Serm. Sat. 2. v. 99

Ad talos stola demissa & circumdata palla.

¶ Stolatus, ut, *stolata mulier*, id est, locuples & primatia, (ut ajunt) plebeja & secundæ classis. Horat. ibid. vers. 82.) Et statuas quasdam *Stolatas mulieres* Vitruvius dixit lib. 1. cap. 1. Sed *Stolatus pudor*, hoc est, honestus & matronalis, apud Martial. l. 1. epigr. 36.

STOLIDUS, excors, stultus, qui per ætatem parum intelligit, alber/ läppiſch/ unbeſtändig/ närriſch. Ter. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 12 *Vix tandem sensi stolidus*, ein grober Tölpel. *Stolida conficia fundere lingua*, Ovid. 13. Metam. v. 306. Et *stolidissime*, eodem lib. v. 774. Et Juvencus l. 4. in Matth. 25 de 10. Virginibus v. 200

Altera præstupido pars est stolidissima corde.

Terentius Scaurus: *Stolidi vocantur non tam stulti & excordes, quam tetri, molesti & illepidi, quos Graci μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς dicunt.* Nempe id fit per Metonymiam consequentis. Sicut enim stolones & παραφυάδες nocent arboribus earumque impedimento incrementum, ita & stolidi eis, quibus cum conversantur, exhibent molestiam. Vide & Ciceronis locum supra in *Brutus.*

¶ Stolide, adverb. Liv. l. 25. c. 19 *Id non promissum magis stolide, quam stolide creditum fuit.* Ubi alterum *stolide* inducendum putat Gronovius. Comp. *Stolidius erumpentes*, Ammianus l. 19. c. 8. [Vales. c. 5.]

STOLO, ōnis, masc. ramus superfluus enatus ex radice arboris aut stirpe, ein Ausſprüßling aus der Wurtzel/ Nebenſchoß. Plin. l. 17. c. 1. Inde *Stolonum* cognomen apud Romanos. Varro l. 1. de re rustica c. 2 *Nam Stolonis illa lex, qua vetat plus D jugera habere civem Rom. & qui propter diligentiam culturæ Stolonum confirmabit cognomen, quod nullus in ejus fundo reperiri poterat Stolo, quod effodiebat circum arbores è radicibus, quæ nascerentur e solo, quos Stolones appellabant* &c. Fuit autem hoc Liciniæ gentis cognomen.

STOMACACE, es, Plin. l. 25. c. 3. *In Germania trans Rhenum ca-*

stris a Germanico Cæs. promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua potæ intra biennium dentes decidierent, compagesque in genibus solverentur. Stomacacen medici vocabant & Scelotyrben ea mala, der Scharbock. Meminit & Strabo l. 16.

STOMACHUS, στόμαχος, canalem in genere significat, qualis est *Oesophagus*, per quem cibus ex ore descendit in ventriculum. Der Schlund. Plin. l. 11. c. 36 *Summum gula fauces vocantur, extremum stomachus.* Cic. de Nat. Deor. l. 1. c. 54 *Linguam ad radices ejus hærens stomachus excipit, quo primum illabuntur ea, quæ accepta sunt.* ¶ 2. Aliquando & ventriculum ipsum *Stomachus* significat, a στόμα & ἔχω, quia alimenta & accipit, & per alia effundit, der Magen. *Stomachus imbecillus*, apud Celsum l. 1. c. 2. & *infirmus* lib. eodem, c. 8. Et Horat. 2. Serm. Satyr. 2. v. 38

Jejunus stomachus raro vulgaria temnit.
Lautantem stomachum bene lenit cum sale panis.
— — — mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum. Ibidem v. 43.

Laborare stomacho, Cels. lib. 1. cap. 8. *Esse languenti stomacho*, Cæl. ad Cic. 8. famil. epist. 13. Et Cic. ad Tiron. lib. 16. epist. 6 *Jus dandum non fuit, cum κακοστόμαχος esses*, id est, stomachi vitiis laborares. Sueton. Calig. cap. 58 *Marcente adhuc stomacho pridiani cibi onere.* Sic, *Stomachi dissolutio*, id est, vomitus, Plin. lib. 9. cap. 48. *Stomachi rosiones*, Idem libr. 20. cap. 17. *Stomachi resolutio*, Cels. 4. c. 5. Undäuligkeit/ cum cibi non tenax est, solerque delinere ali corpus, ac sic tabe consumi. *Reficitur stomachus varietate ciborum*, Quintil. lib. 2. ¶ 3. Et *Stomachus* ea vis est animi, quæ res aut tuæ amicas naturæ, aut inimicas atque contrarias vel appetit vehementer, vel aversatur & abhorret, ut stomachus cibos. Plin. lib. 6. epist. 2 *Mei certe stomachi hæc natura est, ut nihil nisi totum & merum velit*, mein Lust oder Gemüths Art iſt dieſer ꝛc. Cic. 7. famil. ep. 1. *Ludi apparatissimi, sed non tui stomachi*, würden dir nicht gefallen haben. Quintil. lib. 6. cap. 3 extr. *Hæc aut Catonis animo, aut Ciceronis stomacho ferenda sunt.* Vide Buchner. ad Plinii lib. 9. Epist. 17. n. 541. ¶ 4. *Stomachus* pro indignatione aut odio. Cic. ad Cælium lib. 2. ep. 16. extr. *Hoc adspersi, ut scires me tamen in stomacho solere ridere*, in Unluſt und Unwillen. Idem ad Qu. Fratr. lib. 3. ep. 8 *Epistola plena stomachi ac querelarum.* Et ad Brut. epist. 13 *Scribere ad te multa non possum præ sollicitudine & stomacho.* Hinc *Stomachum facere, movere*, unluſtig und ungedultig machen. Idem ad Att. 6. epist. 3 *Ille mihi risum magis quam stomachum movere solet.* Idem 1. fam. epist. 9 *Ut mihi stomachum facerent.* Et, *Esse majori stomacho*, viel unluſtiger und beſchwerlicher ſeyn/ Idem ad Attic. lib. 5. ep. 1. *Non sine stomacho*, nicht ohn Unwillen/ Zorn/ Unluſt/ Idem ad Qu. frat. lib. 3. epist. 5.

¶ Stomachosus, qui facile irascitur & placatur, Græcis ἀκρόχολος. Senec. 1. de ira cap. 4. *Nec minus stomachosum, rabiosum, clamosum, difficilem, asperum* (dicimus) *quæ omnia irarum differentiæ sunt.* Et, *Stomachosiores literæ*, zornigere/ beſchwerlichere Brieffe/ Cicero 3. famil. ep. 11.

¶ Stomachice, adverb. Cic. lib. 10. ad Attic. epist. 5 *Rescripsi et stomachosius.*

¶ Stomachicus, qui e stomacho laborat, dem der Magen weh thut/ Plin. l. 25. cap. 2.

¶ Stomachor, Stomachari, ungedultig/ unleidig/ unwillig und wunderlich ſeyn. Terent. in Eun. act. 2. sc. 3. v. 31 *Id adveniens stomachabar modo.* Cicer. ad Attic. 14. epist. 21 *Amariorem me senectus facit: stomachor omnia.* Et, *non dubito, quin mirere, atque etiam stomachere, quod tecum de eadem re ago sæpius*, lib. 16. ad Att. ep. ult. Horat. 1. Epist. 1. v. 104 *Et prave sectum stomacheris ob unguem.*

¶ Stomachabundus, zornig/ ungehalten. Gellius l. 17 c. 8.

¶ Substomachor, aliquantulum stomachor. Augustinus Confess. lib. 3 extremo: *substomachans inquit.*

STOMATICUS, qui oris ulceribus laborat, der Geſchwär im Halſe hat/ a στόμα, στόματος, Plin. l. 24. c. 14.

STOMOMA, ατος, Latini *aciem* dicunt: fit ex ferro sæpius liquefacto, & a recrementis purgato, Stahl. Sic vulgo. Plinius autem l. 34 c. 11 *Stomoma* dicit *vocari squama* [æris] *genus subtilius, ex summa lanugine decussum.* Dictum a στόμω, quod roboro, durum facio significat. *Squama stomomatis*, Hammerſchlag.

STOREA, æ, στορεύς, eine geflochtene Deck/ Saltzdeck/ Flechten/ a στόρνυμι, sterno. Scribunt & *Storia*. Livius libr. 30. cap. 3. extr. *Namida præcipue arundine textis floreaque parte maxima tectis passim nullo ordine* &c. Cæsar 2. de B. C. cap. 9 *Stoream autem ex funibus anchorariis tres in longitudinem parietum turris, latus IV pedes fecerunt: easque ex tribus partibus, qua ad hostes spectabant, eminentibus trabibus circum turrem prependentes religaverunt* &c.

STRABO, & Strabus, στραβός, cui oculi distorti sunt, der ſchielet. Horat. 1. Serm. 3. v. 43

At pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium non fastidire: strabonem
Appellat paetum pater, & pullum, male parvus
Si cui filius est.

Vide *Patum*. *Inter cæcos strabo rex est*, vel *regnat strabus*, id est, inter indoctos semidocto sapere facile est, vide Chiliadas.

¶ *Strabæ* vocabant pyras, ex armis, instrumentis bellicis constructas, quales suâ etiam ætate barbaras gentes condidisse Papinii scholiastes Lutatius scribit. Vid. Notas F. Lindebrogii ad Jornandem, & Kirchmann. de Funerib. l. 3. c. 18.

STRABO, Στράβων, genere Cappadox, patria Amasenus ex Ponto, neque obscuro genere natus fuit. Qui literis omnibus cum eruditus, & in Philosophia Peripatetica haud leviter esset versatus, Stoicos tamen sectatus est. Stoicum enim diserte Stephanus & Suidas nominant. Scripsit Geographiam, quæ exstat, opus accuratissimum & omnium rerum scientia varium, & maximi faciendum. Adducit etiam atque interpretatur multa carmina Homerica, Philosophiæ Homericæ summus ipse admirator, ac rerum omnium investigator diligentissimus. Scripsit hos libros senex; edidit certe, cum ante edidisset Historias. Vixit Augusti Tiberiique temporibus, quod ex ipso potest constare. Vide vitam ejus a Casaubono editam, itemque Vossium l. 2. de Historicis Græcis cap. 6.

STRĀGES, is, quicquid sine ordine sparsum jacet: proprie est damnum arborum tempestate stratarum, ut Scaliger in Conjectaneis Varronian. notavit. ¶ 2. Inde ad cædes & prostratorum hominum multitudinem translata vox est. Vetus Glossarium: *Stragi*, πολυανδρεῖον, σφαγεῖον. Item *strages*, Ἀναίρεσις πολλῶν, εἰς τὴν γῆν σώματα καταπρῶσθαι. Livius lib. 8. cap. 30 *Per arma, per viros late stragem dedere*, eine Schlacht thun. Cicero ad Attic. l. 1. ep. 16. sub initium: *Quas ego pugnas & quantas strages edidi?* was hab ich Volcks erlegt?

Stragula, vide *Sterno*.

STRĀMEN, & STRAMENTVM, a stratu sine dubio dicta, sunt, Stroh / was untergestreuet wird. *Tecta stramine casa*, Ovid. 5. Metam. vers. 447. eine Hütte mit einem Strohdach. Plaut. in Trucul. act. 2. scen. 2. v. 23 *Noctem in stramentis pernoctare perpetem*, das Stroh drücken. Plin. libr. 18. cap. 3 *Quies somnusque in stramentis*. Liv. lib. 25. cap. 39 *Pars ignis est, stramenta arida tectis injiciunt*.

¶ Strāmĭnĕus, Propert. l. 2. eleg. 16. v. 20

Straminea posset dux habitare casa.

Quidam ex Scaligeri codice *Graminea* legunt. Sed tamen idem fere Ovidius dixit 2. Amor. eleg. 9. v. 17

Roma nisi immensum vires promosset in orbem
Stramineus esset nunc quoque tecta casis.

¶ Stramentitius, idem. Onomasticum: *Stramentitium*, καρφάδης.

STRAMONIA, herba solano similima, sed folia habens *opium* redolentia, *floribus albis*, Matthiol.

STRANGVLO, strangulare, στραγγαλίω, gulam stringendo necare, würgen. Sueton. Claudio cap. 27 *Drusum Pompeja impuberem amisit, pyro per lusum in sublime jactato; & hiatu oris excepto strangulatur.* Tralatè Juvenalis Satyr. 10. v. 12

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat.

Et Statius lib. 2. Silv. 2. v. 150

Non tibi sepositas infelix strangulat arca Divitias,

i. e. usus adimit, & stringit velut vinculis ad interitum: vid. de hac locutione Lips. Manud. ad Stoic. Philos. Matth. Raderum ad Martial. lib. 2. Epigr. 32. Desid. Herald. eodem loco, Joh. Bourdilotium ad Petron. l. 139. Barth. Adversar. libr. 169. cap. 7. Quintilianus procemio lib. 8, *Illa quæ curam fatentur, & ficta atque composita videri etiam volunt; nec gratiam consequuntur, & fidem amittunt, propter id, quod sensus obumbrant, & velut lato gramine fata strangulant*, gar zu grosse Geilheit erstücket die Saat.

¶ Strangulatio, das Würgen oder Erstücken. *Strangulatio uteri*, Plin. l. 20. c. 15.

¶ Strangulator. Spartianus Severo cap. 14 *Narcissum Commodi strangulatorem leonibus objecit.*

¶ Straogulatrix, *Manus strangulatrix faucium*, Prudent. Romano vers. 1103.

¶ Obstrangulatus. Prudent. 7. καθημερ. v. 10.

STRANGVRIA, στραγγουρία, à στραγγαλίω, seu στραγγίζω potius, id est, *strangulo, guttatim exprimo*, & οὖρον, *urina*, difficultas urinæ est ex constrictione meatus, der Harnstrange. Cicero 2. Tuscul. Quæst. cap. 19 de Epicuro: *Forticulum se in tormentis & in stranguria sua præbet.* Meminit hujus mali Plinius multis locis, etiam pluraliter, ut lib. 24. c. 13 *Asphalathus discutit strangurias.*

STRĂTAGĒMA, στρατήγημα, militaris astutia, eine Kriegslist. Cic. ad Att. lib. 5. ep. 2 *Stratagemate hominem percussit.* id est, astu elusit. Vide Manutium. *Solertia facta*, Frontinus præfat. Nepos in Eumene cap. 5 *Callida inventa*, hujusmodi stratagemata vocat. Cicero 3. Nat. Deor. c. 6 *Consilium illud imperatorium, quod Græci στρατήγημα appellant.*

STRĂTĒGVS, apud Plautum legitur in Curcul. act. 2. scen. 3. v. 6 *Nec strategus, nec tyrannus quisquam*: & in Sticho act. 5. scen. 4 v. 20 *Strategum te facio huic convivio*, id est, *ducem*. Est enim στρατηγὸς dux exercitus. Designat autem magistrum convivii, sive συμποσιάρχου. Vide *Magister*.

¶ Strategia, στρατηγία; præfectura, Vogtey / apud Plin. lib. 6. cap. 9 de Armenia: *Dividitur in præfecturas, quas ii strategias vocant.* Idem lib. 4 cap. 11 de *Thracia in strategias quinquaginta divisa.*

¶ Archistratēgus. Hieronymus in Obadiæ prophetiam v. 1 Græce usus est: *Ego ero ἀρχιστρατηγὸς præliorum.*

STRATIŌTES, στρατιώτης, miles. ¶ 2. Item millefolium herba, Garben / στρατιώτης χιλιόφυλλος. Plin. lib. 24. cap. 18.

¶ Stratiōticus, στρατιωτικός, militaris, *stratioticus nuncius*, Plautus Pseud. 2. sc. 2. v. 9.

STRATOCLES & Democlides, Στρατοκλῆς καὶ Δημοκλείδης, Reipub. regendæ præfecti, ad *messem auream*, ἐπὶ τὸν χρυσοῦν θερισμὸν mutuo sese invitare consueverunt: Sic autem per jocum tribunal & curiam appellantes, *messem* scilicet *omnem molestiarum*. Plutarch. in opere de civili institutione.

STRATONĪCE, vel Stratonicea, urbs Cariæ, Macedonum colonia, unde

¶ Stratonicensis, apud Livium l. 33 c. 18.

STRATONĪCVS, Citharœdus fuit sub Ptolemæo, cui non satis apposite de sua arte judicanti aliquando respondit: *Alia res sceptrum* &c. quod alibi vide. Idem cum in gymnasio, ubi docebat, haberet novem Musarum imagines, itemque Apollinis, & duos discipulos, interrogareturque, quot haberet discipulos, respondit, σὺν θεοῖς δώδεκα, *cum diis duodecim.* Rursus cum vocatus ad audiendum Citharœdum invita eum canere Minerva animadvertisset, dixit:

Τῷ δ' ἐπένευ' ἄρα πατὴρ ἔμπης, ἐπένευε δ' ἀνήνειν; i. e.
Illi concessit pater hoc, at abnuit illud.

Significans id, *Malum esse citharœdum: dedit huic quidem Apollo, bene autem canere abnuit.* Athen. lib. 6. ¶ Alius Stratonicus fuit Philippi Macedonum Regis & Alexandri, deinde filii Quæstor, homo ditissimus: ex quo illius nomen in proverbium abiit, sicut Crœsi apud Latinos, ut Diodorus Siculus & Ælianus prodiderunt. Ad eum pertinet, quod Plautus Rudente act. 4. scen. 2. v. 27 ait:

Post animi caussa mihi navem faciam atque imitabor Stratonicum,
Oppida circumbesiabor &c.

STRĒNA, æ, munus festivum, ξένιον, ein Geschenck zum neuen Jahr. *Strenas ineunte anno recipere*, apud Sueton. in Calig. cap. 42. Festus, STRENAM vocamus, *quæ datur die religioso ominis boni caussa.* Vet. Gloss. *Strenua* (lege *strena* cum Casaubon) ἰσχυρισμός, ῥώμη. Symmachus lib. 10. Epist. 28 *Ab exortu pene urbis Martiæ strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis: qui verbenas felicis arboris ex luco Strenuæ anni novi auspices primus accepit* &c. Has *strenas* igitur clientes patronis, cives Principibus dare solebant, quod ultimum quidem sub Augusto cœpit, Tiberius verò prohibuit, sed mox Caligula revocavit. Vide Sueton. Aug. cap. 57. Tiberio cap. 34. Calig. c. 42. ibique interpretes: Casaubonum præcipue in Augustum.

STRĒNVVS, alacer, promtus & expeditus ad rem gerendam, hurtig zur Arbeit. Ter. in Phorm. act. 3. scen. 1. vers. 12 *Phormio itidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit*, hat sich tapffer bewiesen. Vetus Scholiastes ad illud Horatii lib. 1. Epist. 7. v. 46

Strenuus & fortis caussisque Philippus agendis
Clarus &c.

Strenuum efficacem interpretatur. *Strenuus bello*, Nepos Dat. c. 1, 3. ¶ Strenuior pro *magis strenuus.* Plaut. in Epid. act. 3. scen. 4. vers. 10, *Strenuiori deterior si prædicet suas pugnas, de illius ore fiunt sordidæ.* ¶ Strenuissimus, Plin. libr. 18. cap. 5. *Fortissimi viri & milites strenuissimi.* Et Sallust. Catil. extremo: *Strenuissimus quisque aut occiderat in prælio, aut gravibus vulneribus discesserat.*

¶ Strenue, adverb. Tapffer. Cic. ad Qu. fratr. l. 2. epist. 1 *Domus utriusque nostrum ædificatur strenue.* Superl. *Strenuissime*, apud Vegetium lib. 1. c. 17. Etiam Eutropius l. 9. c. 9 *Aurelianus Gothos strenuissime vicit.*

¶ Strenuitas, Tapfferkeit. Ovid. 9. Metam. v. 320

Strenuitas antiqua manet.

¶ Instrenuus, unfleissig / unfleißig. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 1. v. 67 *Etsi illud inceptum, tamen est animi est prudentis signum, & non instrenui.* Habes & apud Plaut. Mostell. a. 1. sc. 2. v. 24. & Sueton. Vespas. c. 4 *non instrenuo duce.*

STRĔPO, strepĕre, strepitum facĕre, ein Getümmel / Geräusch machen. *Strepant aures clamoribus plorantium*, Livius lib. 22. c. 14. Et Cicero l. 1. de Divinat. c. 16 *Cum Achivi cœpissent inter se strepere.* Silius l. 4. v. 10

- - - - *subitusque per omnem*
Ausoniam Mavors strepit.

¶ Strepitus, *pedibus* fit & *manibus*, ein Geräusch / Getümmel / mit den Händen und Füssen / Vall. lib. 4. cap. 29. Sic, *Concursus hominum fori quique strepitus*, Cicero de Clar. Orat. cap. 92. Et in Verr.

Verr. 2. c. 15 extr. *Non ſtrepitu, ſed maximo clamore ſuam populus Rom. ſignificavit voluntatem.* Et Tibullus l. 1. eleg. 2. v. 35

Nec ſtrepitu terrete pedum, &c.

¶ Strepito, freq. Virg. 1. Georgicor. v. 413

Inter ſe foliis ſtrepitant.

Et Silius l. 9 v. 280 ex membranis Modii:

tauleum ſtrepitantibus armis.

¶ Adſtrepere. Plinius in Panegyr. cap. 26 *Plerique irritis precibus ſurdas principis aures adſtrepebant.* Tacitus 11. Annal. cap. 17 *Adſtrepebat huic alacre vulgus*, hoc eſt, ſtrepitu applaudebat.

¶ Circumſtrepere, ſumher ein Geräuſch machen. Seneca de Beata Vita c. 11 *A voluptate occupatum quomodo reſiſtet laboti, ac periculo, egeſtati, & tot humanam vitam circumſtrepentibus minis?* Tacitus 11. Annal. c. 31 *Certatim ceteri circumſtrepunt*, id eſt, circa illum loquuntur. Idem 1. Hiſtor. c. 44 *Legatus clamore ſeditioſorum ac fugacium circumſtrepitur.* Paſſive.

¶ Conſtrepere, una ſtrepere. Gellius l. 4. c. 1. *Teſtimoniis & exemplis conſtrepebat.*

¶ Inſtrepere. Virgilius 3. Georg. v. 172

- - - Sub pondere fagina axis
Inſtrepat. i. e. ſtrideat, crepet.

Claudianus Conſul. Mall. Theodori v. 222

- - - - - nec dentibus unquam
Inſtrepis horrendum.

mit den Zähnen knirſchen. Iratorum ac furentium ſignum.

¶ Inſtrepitare, frequentativum. Venantius Fortunatus libr. 3. carm. 7. ſive hymno paſchali, v. 26

Floribus inſtrepitans poplite mella rapit.

¶ Interſtrepere. Virgil. eclog. 9, 36 *Videor*

- - - argutos interſtrepere anſer olores.

Poteſt etiam diviſe per anaſtrophen intelligi hoc modo: *inter argutos olores ſtrepere.*

¶ Obſtrepere, gegen etwas ein Geräuſch machen. Salluſtius Catil. c. 31 *Ad hoc, maledicta alia cum adderet, obſtrepere omnes, hoſtem atque parricidam vocare.* Cicer. pro Marcello cap. 2 *Sed tamen hujusmodi res neſcio quomodo, aut dum audiuntur, aut dum leguntur, obſtrepi clamore militum videntur.* ¶ 2. Sed *Laudi alicujus obſtrepere*, Senec. Herc. fur. v. 1031. eſt obtrectare. Et, *Literis alicui obſtrepere*, Cic. 5. fam. epiſt. 4.

¶ Obſtrepitare, frequentativum. Claudianus lib. 2. de Raptu Proſerp. v. 355

Obſtrepitant lamenta choris.

¶ Obſtrepitaculum, quicquid ſtrepitum opponit. Tertullianus l. 1. adv. Marc. c. 20. pr. *Defenſio neceſſaria eſt adverſus obſtrepitacula diverſa partis.*

¶ Perſtrepere, valde ſtrepere. Terent. in Eun. a. 5. ſc. 3. verſ. 52 *Abeunt labatum, perſtrepunt* &c. Sie haben ein groß Getümmel. Stat. l. 2. Achilleidos v. 76

Rumor in arcana jamdudum perſtrepit aula.

STREPSICEROS, animalis cornuti genus. Capitolin. in Pio c. 10. & Plin. l. 8. c. 53. extr.

STRIA, æ, & STRIX, ſtrigis, ῥιξ, in hoc differunt, cum utraque ſit in eo columnarum genere, quod *ſtriatum* dicitur, ut *Stria* ſit pars *eminula*; *Strix* vero *canaliculus & ſulcus*, quo ſtria una ab altera diſcernitur. *Striges*, die holen Fürchlein. *Stria*, die erhabenen Falzen an den Seulen/ Vitruvius libr. 4. cap. 3. ¶ 2. *Stria* in herbis protuberantes ſunt partes, die erhabenen Striemen an den Kräutern. Ruell.

¶ Strio, ſtriare, ſtrias formare. Vitruvius l. 4. c. 3 *Columnæ ſtriari viginti ſtrias oportet.* ¶ 2. Et *ſtriare* dicuntur *boves*, dum in arando verſus ducunt, Plinius l. 18. c. 19.

¶ Striatus, *ſtriata columna*, Vide interpretes Vitruvianos extremo lib. 3. Et, *Frons ſtriata*, eine runtzlichte Stirn. Apulejus libr. 10. Et, *conchula ſtriata*, Idem Apolog. pag. 297. Elmenh.

¶ Striatura, ipſa forma ſtriata. Vitruvius libr. 4. cap. 3. die Wohlrichtung.

¶ Striga, æ, ductus rectus, oblongus, latitudinis nullius, vel modicæ, ein Strich. ¶ 2. *Striga* etiam *μεσόχωρος* & ſpatium turmarum, in quo equi ſtringebantur, a quo nomen habet, ut docet Chariſius. Hinc eſt verbum

¶ *Strigare*: quod de equis & jumentis dicitur, quando interquieſcunt. Phædrus l. 3. fab. 7 *Namque ubi ſtrigandum, & ubi currendum eſt, ſcio.* Ab hoc eſt

¶ *Reſtrigare*, quod contrarium ſignificationem habet. Seneca epiſt. 4 *Surge & reſtriga, ac clivum iſtum uno, ſi potes, ſpiritu exſupera.* Vide Scalig. ad Propert. pag. 281. item in Catalect. p. 240. & 241.

STRIBLIGO, vel Stribiligo, inconvenientia orationis, ſoloecismus. Gellius l. 5. c. 20. *Soloecismus vetuſtioribus Latinis* STRIBLIGO *dicebatur, a verſura videlicet, & prabitate tortuoſa orationis.* Arnobius l. 1. p. 36 *Stribiligines & vos iſtas libris illis in maximis atque admirabilibus non habetis?*

STRIDEO, ſtridere, & Strido, ſtridere proprie funium eſt, cum agitati ſtrepitum edunt, rauſchen / knarren / ziſchen. Plin. lib. 9. epiſt. 26 *Quum ſtridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt*, &c. Ad alia hinc applicatur. Virgilius 4. Georg. v. 162 *Mare ſtridet refluentibus undis*: & Lucanus l. 6. v. 179

- - - ſtrident oculis ardentibus ignes.

Rurſus Virgilius 1. Æneid. v. 449

Foribus cardo ſtridebat ahenis.

Horat. 2. Serm. Satyr. 8. v. 78

Stridere ſecreta diverſos aure ſuſurros.

¶ Stridor. Virg. 1. Æneid. v. 87

Inſequitur clamorque virum ſtridorque rudentum.

Stridor ferræ, Cic. in Tuſcul. 5. c. 40. *Stridor animarum* ſive *umbrarum*, quem inſepulto corpore easdem facere Homerus finxit. vid. Caſp. Gevart. ad Stat. l. 2. Silv. 1.

¶ Stridulus, *Stridula plauſtra*, knarrende Wagen/Ovid. 3. Amor. eleg. 12. v. 30.

¶ Inſtrido. Silius l. 14. v. 437

Ambuſto inſtridens pelago.

¶ Subſtrido. Ammianus l. 16. c. 4 *Ira exundante ſubſtridens*, i. e. aliquantum ſtridens.

STRIDON, vel *Stridona*, legunt & Sidrona, oppidum fuit in confinio Dalmatiæ & Pannoniæ, S. Hieronymi patria, qui inde.

¶ *Stridonenſis* dictus eſt.

Striga, vide ſupra in *Stria*.

STRĬGĬLIS, inſtrumentum ferreum ſerratum, vel dentatum, quo jumenta & equi expoliuntur, à ſtringendo dictum, eine Schrap oder Striegel/ quo & in balneis utebantur. Perſ. Sat. 5. verſ. 126

I puer, & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.

Apulejus in Floridis ita deſcribit: *Juxtaque honeſtam ſtrigilecula recta faſtigiatione clauſula; ſiexa tubulatione ligula: ut & ipſa in manu capulo moraretur, & ſudor ex ea rivulo laberetur.* Figuram ipſam ſive imaginem ex monumentis antiquis exhibent Hieronymus Mercurialis l. 1. Artis Gymnaſt. c. 8. itemque Laurentius Pignorius Tractatu de ſervis p. 46. Inde Apuleji locus unice poterit illuſtrari.

¶ Strigilecula, diminutivum. Vide paullo ante.

¶ Strigillo, are. Unde

¶ Obſtrigillare. Seneca Epiſt. 115 *Multa obſtrigillant, & aciem noſtram aut ſplendore nimio repercutiunt, aut obſcuro retinent.* Lipſius interpretatur *obſtant, ſe opponunt.* Vide Nonium Marcellum, qui ex Ennio & Varrone plura exempla dat. Scribitur & *Obſtringillare*. Vide in *Obſtringo* ſub *Stringo*.

STRĬGŌSUS, um, maſculinum, mager und abgezehrt / *Equus ſtrigoſus*, Gellius lib. 4 cap. 20. & Comp. *Equi ſtrigoſiores*, apud Liv. libr. 27. cap. 47. Comparativo etiam uſi ſunt Frontin. libr. 1. cap. 2. extr. & auctor vitæ Horatii cap. 3. ¶ 2. *Orator ſtrigoſus* per metaphoram, jejunus, der nicht beredt oder wortreich iſt/ Cicer. de clar. orat. c. 16. *Strigoſus* autem quaſi strigibus & rugis deformatus dicitur.

STRINGO, ſtringere, comprimere, feſt zuſammen drücken. *Stringere frondes*, Laub abſtreiffen/ Virg. Eclog. 10. *Folia ex arboribus ſtricta*, Cæſ. 3. Civ. cap. 58. *Stringere enſem*, ein Schwerdt zücken. Liv. 7. cap. 5 *Procul inde omnibus abire juſſis culirum ſtringit.* Vide Nonium de variis hujus verbi ſignificationibus. ¶ *Hunc primum lebi haſta ſtrinxerat*, Virg. 9. v. 577. hat ihn geſtreifft oder gerühret. *Stringere ripas*, Æneid. 8. v. 63. am Ufer hinfahren.

¶ *Strictus*; ut, *Inſequi aliquem gladio ſtricto*, Cicer. 2. Philipp. cap. 9. *Jus ſtrictum*, ſcharff Recht / jus ſummum. *Stricta lex*, Statius 3. Silv. 5. v. 87. Comp. *Strictior*. Dialog. de Orator. cap. 25. num. 6 *Strictior Cælius, numeroſior Aſinius, ſplendidior Cæſar.* Hoc eſt, qui oratione utitur ſtricta & conciſa, forti tamen & nervoſa.

¶ Stricte, ſtrictius, ſtrictiſſime, genau/ reſtricte: Cic. de amicit. c. 16. *Obſervare ſtricte, ne plus reddat quam acceperit.* (Gruterus hic *reſtricte*.) Palladius l. 1 c. 6 *Poſt bonam vindemiam ſtrictius; poſt exiguam latius puta.* Gellius l. 16. c. 3 *faſciis ventrem ſtrictiſſime circumligare.*

¶ Strictim, compreſſius, breviter, ſtringendo ſingula vel tertum aliquid. Val. lib. 1. cap. 20. Cic. pro Cluent. cap. 10 *Ea, quæ copioſiſſime dici poſſunt, breviter a me ſtrictimque dicuntur*, kürtzlich überlauffen.

¶ Strictūræ, ſcintillæ ferri candentis, cum cuditur, die glüenden Funcken vom Eiſen. Virg. 8. Æneid. v. 421

Strictura chalybum & fornacibus ignis anhelat.

¶ 2 Strictūræ item *maſſæ* ſunt *ferræ*, ex quibus fit *ferrum*, Eiſen-Ertz. Plin. l. 34. c. 14.

¶ Strictivus, *olea ſtrictivæ*, quæ manu ſtringuntur, apud Catonem c. 146. die ſich abſtreiffen laſſen.

¶ Strigmentum, ſtrigmenta, ſordes, quæ a corporibus raduntur, Unflat/ ſo man vom Leibe abkratzt. Plin. l. 9. c. 51 *Anguillæ attererunt ſe ſcopulis, ea ſtrigmenta vivificunt.* ¶ *Strigmenta* etiam dicuntur ſordes olei, quæ ex unctorum athletarum corporibus radun-

raduntur, Plin. l. 15. c. 4. Et Val. Maximus l. 9. c. 14. sub fin. *Gymnicorum verbo strigmenta a gymnasii colligenti similis.*

¶ Adstringere, vel Astringere: *arcte adstringere*, Cicer. de fato cap. 14. fest zusammen ziehen / zusammen halten. Contrarium huic verbum *relaxare* & *solvere* est. Celsus præf. *Certa quædam res sunt, quæ ventrem aut adstringunt, aut solvunt. Adstringunt*, i. e. continent, vel ut ipse alibi loquitur, *tenent*: hoc est, durum & pressum reddunt, verstopffen. ¶ 2. *Astringi necessitate*, Cicer. 1. Nat. deor. c. 7 extr. id est, cogi, durch Noth gezwungen werden. Sic, *Astringi lege*, Idem pro Cluent. cap. 57. *Conditionibus suis aliquem adstringere*, Idem pro Quintio cap. 5, einen an seinen Fürschlag binden. *Adstringere se ad certa verba*, Quintil. lib. 7. cap. 4. *Adstringere orationem numeris*, Cicer. 3. de orat. cap. 44. ¶ 3. Terent in Eunuch act. 1. scen. 2. vers. 22 *Lege hac tibi meam adstringo fidem*, id est, confirmo, obligo. Et Cicer. 3. Offic. cap. 31 *Nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurando arctius*, keine grössere Verbindung. *Scelere se adstringere*, Cicer. in Philipp. 4. c. 4. Et, *Adstringere se furti*, scilicet, *crimine*, Plaut. Rud. act. 4. scen 7. v. 34. sich Diebstahls schuldig machen.

¶ Adstrictus, *contracta & adstricta eloquentia*, Cicero de Dialectica loquens in Bruto c. 90 kurtz gefaßt. *Voluptatibus adstricti*, Idem Paradox. 1. c. 2. die sich den Lüsten ergeben haben. *Est finitimus Oratori Poeta, numeris adstrictior*, id est, paullo magis alligatus ad numeros, Idem de orat. 1. c. 16. mehr gebunden. *Gustus adstrictus*, ein Schmack der das Maul zusammen zeucht / Plinius l. 27. cap. 11. *Acies adstrictior*, Celsus lib. 1. cap. 3. hartsichtig / cui *fusior* opponitur.

¶ Adstricte, arcte, cui opponitur *remisse*. Cicer. 3. orat. cap. 48 *Theophrastus*, inquit, *putat orationem non adstricte, sed remissius numerosam esse oportere*. Et Plin. lib. 3. epist 18 sub fin. *Quæ pressius & adstrictius scripsi*. Et Seneca *Adstrictius* dixit Epist. 8. extrem.

¶ Adstrictio, Anziehung / Stopffung. *Gustus amari cum adstrictione*, Plin. l. 27. c. 10.

¶ *Adstrictoria vis*, quæ adstringit, eine Krafft / so zusammen zeucht oder stopfft / Idem l. 24. c. 13.

¶ Circumstringo. Tertullianus de Pallio cap. 1. *Habitus cervicibus circumstrictus.*

¶ Constringere, zusammen binden. cujus contrarium est *Dissolvere*. Terent. in Andr. act. 2. v. 14 *Quadrupedem constringe*, alle vier. Sic *Constringere laqueis*, Cic. pro Sextio c. 41. *Habere constrictum aliquem insolubilibus*, Quintil. l. 7. c. 4. Et, *Virtus se constringendam tradit*, Cic. de finib. 2. c. 19. *Constringi necessitate*, Idem Tusc. Quæst. l. 2. c. 2.

¶ Constricte, adverb. a participio *Constrictus*. Augustinus l. 1. De Doctr. Christian. c. 28 *homines qui constrictius tibi quasi quadam sorte junguntur.*

¶ Constrictio. Palladius Martio, cap. 1 *Nodo duræ constrictionis angi*. Et Macrobius libr. 1. Saturn. cap. 6 *Stomacho in lassitudinem degenerante ad usitatam constrictionem vires vinum offerunt.*

¶ Constrictare, frequent. apud Tertull. 2. adv. Marcion. c. 16.

¶ Destringere, abstreiffen. *Destringere oleum, abenas*, Colum. lib. 11. cap. 2. & Cato c. 37. Plinius in Panegyr. c. 37 metaphorice dixit, *Destringere & abradere aliquid alicujus bonis*, abstricken / abfurgen, Plinius l. 3 epist 5. n. 14 *dum destringitur tergiturque*, id est, defricatur. Adde Cellarium ad hunc locum adnotatiunculam, qui & ex Martiale l. 14 epigr. 51 adfert

- - - curva destringere ferro.

Sic enim in melioribus tam Plinii, quam Martialis libris est.

¶ Destrigmentum, idem quod *Strigmentum* seu *ramentum*. Plin. lib 20. cap. 34.

¶ Destricte, adverb. Tertullian. l. 1. adversf. Marcion. c 3. Et Lege 13 Digs de Procurat. *destricte denegare.*

¶ Distringere, diversis locis alligare atque sic extendere Plinius lib. 5. epist. 5 *Distringor officio, ut maximo, ita molestissimo*, hoc est, occupor, distineor. *Bellis distringi* similiter Nepos dixit Hannibale extr. *Distringi ab re*, vide *Distractus*. ¶ 3. *Destringere gladium*, Cic. offic. 3. cap. 31. idem quod stringere. Et in Catil. 3. cap. 1. *Distractas in Remp. gladios retudimus.* ¶ 4. *Distringere hostem* est distrahere. Vide Frontinum libr. 1. Stratagem. cap. 9. quod DE DISTRINGENDIS HOSTIBVS inscriptum est. Florus lib. 2. cap. 13. *Ipsi quidem ut Romanum a tergo distringerent.*

¶ Distractus, particip. & adjectiv. *Distractior accusator*, Tacitus 4. Annal. c. 36. n. 4, ein scharffer Ankläger / qui *levi* ibidem opponitur. *Distractior ab re quadam*, Cic. 2. ad Q. fratr. epist. ult. *Sic habeto, nunquam me a causis & judiciis distractiorem fuisse*, hoc est, occupatiorem, unmüßiger / mehr beladen / mehr beschäfftiget.

¶ Indistrictus, illaesus, solutus. Ovidius 12. Metam. v. 92

- - - Tamen indistrictus abibo.

¶ Districte, *Districte minari*, hart und ernstlich dräuen / Plin. l. 9. epist. 21. *Districtius repercutit*, Tertull. de Idololatr. c. 5.

¶ Instringere, *Instringere vinculis*, Quintil. in declamat. 5.

¶ 2. Sed *Quin de animo affirmas, teque instringis*, id est, colligis animum, tibique constas, fassest dein Gemüth wieder zusammen / Catull. Carm. 77. Scal. *instrictu.*

¶ Instrictus, ûs, subst. Ita Scaliger cit. Catulli loco: *instrictuque reducis.*

¶ Interstringere, idem quod *obstringere*. Plaut. Aulul. act. 4. scen. 4. v. 31 *Ibo hinc intro, atque illi Socienno tuo jam interstringam gulam.*

¶ Obstringere, Plaut. in Curcul. a. 5. sc. 3. v. 29. *Collum obstringo homini*, verbind ihm die Gurgel. ¶ 2. *Obstringere sibi aliquem beneficio*, Cæs. 1. Gall. c. 9. *Jurejurando aliquem sibi obstringere*, ibidem cap. 31. Et, *Obstringere religione*, 2. Philipp. cap. 33, ihm bey Gewissen lassen zusagen. *Fidem suam alteri obstringere*, Plin. lib. 4. ep. 13. sich verpflichten / angeloben. *Obstringere se parricidio*, i. e. committere parricidium, Cic. 11. Philipp. c. 11. Sic *Scelere, perjurio*, &c. Item *Debito aliquem obstringere*, est debitorem constituere, Seneca de beneficiis l. 6. c. 12.

¶ Obstrictus, *Addictum, deditum, obstrictum sibi ac liberis suis aliquem habere*, Cicer. pro Cæl. cap. ult. *Obstrictus voluptatibus tenetur*, ibidem cap. 19. Comp. *obstrictior.* Paullinus 9 Natal. Felicis v. 145

- - - - quia nemo obstrictior est me
Debitor huic.

¶ Obstringillare. Ita apud Nonium ex Varrone legitur, quod in Senecæ libris Epist. 115 est *obstrigillare*. Vide *Strigilis*.

¶ Perstringere, *Terram aratro perstringere*, Cic. pro leg. Agr. 2. c. 25. durchpflügen. *Celeriter cursum aliquem perstringere*, einen Lauff verderben thun / Idem 2. Philipp. c. 19. Et, *Perstringit me horror*, Liv. 1. cap. 25. ¶ 2. Sed *perstringere aciem mentis, oculos*, blenden / verdunckeln. Cicer. 12. Philipp. cap. 2 *qui ipse per caliginem perstrinxerat aciem animi Bruti salus.* ¶ 3. Sed *Apertiorem verbi voluntatem alicujus perstringere*, i. e. leviter vel latenter reprehendere, Cicer. pro Planc. cap. 14. *Lepide transire, ac tantummodo perstringere & attingere*; Idem pro S. Rosc. c. 31. wenig berühren.

¶ Præstringere, *fauces laqueo præstringere*, Ovid. in Ibin v. 549. würgen. *Tempora præstrinxit sertus*, Stat. lib. 5. Silv. 3. vers. 111. verbinden. ¶ 2. Sed *præstringere aciem oculorum, mentis, ingenii*, blenden / ut *perstringere*. Cicer. in Vatin. cap. 10 *Cujus dignitas & splendor præstringebat credo oculos Vatinii.* Et Livius l. 40. cap. penult. *Fulguribus præstringentibus aciem oculorum.* Sed, *Acies ferri præstringitur*, id est, obtunditur, hebetatur, wird stumpff gemacht / Plin. l. 7. c. 15.

¶ Restringere, idem interdum est quod *adstringere*, Plin. l. 1. ep. 8 *Omnes homines ad custodiam pecuniæ natura restrinxit*, hat angebunden. ¶ 2. Sed *Restringere sumptus*, einhalten / zurück halten / Idem l. 6. epist. 19. Sic *Syllabæ plures in pauciores restringendæ sunt*, einziehen. ¶ 3. Interdum *Restringere* aperire est & solvere quod constrictum fuerat. Plaut. Captiv. a. 3. sc. 1. v. 25

Saltem si non arriderent, dentes ut restringerent.

Et Lucretius lib. 2. v. 505

Hæc magis humatis inter se nixa teneri,
Propterea quæ solere vias restringere nostras
Sensibus, introitusque suo perrumpere corpus.

¶ Restrictus, *restrictior.* Cic. 3. famil. ad Appium epist. 8 *Natura semper ad largiendum ex alieno sua restrictior*, id est, parcior, tenacior. Arnobius lib. 7. p. 139 *Restrictiores in numero deorum.* Et Ambrosius 1. offic. c. 3 *Sermo tuus sit restrictior.*

¶ Restricte, parcè, genau. *Illud plenissime, hoc restrictissime fecerit*, Plin. lib. 5. epist. 8. Et Cicero de amicit. c. 16 *Dator probi & affluentior videtur esse vera amicitia, nec observare restricte, ne plus reddat, quam acceperit.* Vide *stricte*. Comp. *restrictius.* Augustinus lib. 3 de Doctr. Christ. c. 12. pr. *Quanquis rebus transeuntibus restrictius utitur.*

¶ Restrictim, apud Nonium Afranius: *Restrictim cogitatum, atque omnibus rationibus*, genau bedacht.

¶ Restrictio. Augustinus de Moribus eccles. cathol. cap. 31 *Redundat plurimum ex operibus manuum, & epularum restrictione.* id est parsimonia.

¶ Substringere, unterher zusammen halten / zusammen binden / zusammen ziehen. Quintil. l. 10. c. 5 *Omissa supplere & effusa substringere.* Horat. l. 2. Serm. Satyr. 5. v. 95

- - aurem substringe loquaci,

id est, accommoda, vel finge te, accommodare.

¶ Substrictus, *Venter substrictior*, eingezogen / Colum. 6. c. 20.

STRIX, στρίξ, avis nocturna inauspicata, sed quæ sit, constare non arbitror, inquit Plin. libr. 11. cap. 39 Ein Uhu / grentlicher Nacht-Vogel. De strigibus fabulosis vide Ovid. 6. Fastor. v. 139

Est illis strigibus nomen, sed nominis hujus
Causa, quod horrendi stridere nocte solet &c.

Vide Torrent. ad 5. Epod. Horatii vers. 20. & Faller. Miscell. lib. 6. cap. 7.

¶ Scrix, canaliculus, vide *Stria*.

STROBILVS, στρόβιλος, *nux pinea*, eine Zirbelnuß / Matthiol. ex Galeno. ¶ 2. *Strobilus* item cardunculus ille est, quem οὐρανίσκον dicunt *Græci*, Strobeldorn / idem. ¶ 3 Flatus etiam repentini

species

ſpecies eſt, de quâ Plin. l. 2. c. 48. Præcipua navigantium peſtis, & inferne ſurſum verſus repente convolvitur.

¶ Strobus vero arbor Plinio odorifera eſt apud Germanos lib. 12. cap. 17.

STROMBVS, Strombi, conchæ ſunt multorum generum, ſed pleræque longæ & intortæ, ad figuram buccinæ. Plin. lib. 32. c. 9 pr. *conchas longas* vocat, ubi Harduinum vide. Libri ejusdem c. 11 etiam *strombum* nominat.

STRONGYLOS, vel Strongyle, es, στρογγύλη, inſula in mari Ægæo, à rotunditate ſic dicta: *Naxos* quoque dicitur. Vide Plin. lib. 4 cap. 12.

STRŎPHA, æ, στροφή, tergiverſatio aſtuta & doloſa, fallacia ludificatrix, ein Ranck/ eine liſtige Ausflucht. Martial. libr. 3. epigr. 7 *Nihil ſtropharum eſt, jam ſalarium dandum eſt.* Plin. libr. 1. epiſt. 18 *Inveniam aliquam ſtrophan, agamque cauſſam tuam.*

STRŎPHĂDES, Στροφάδες, inſulæ duæ in mari Jonio. Virgil. 3. Æneid. v. 209

Strophadum me littora primum
Accipiunt, Strophades Graio ſtant nomine dictæ.

STROPHIVM, prima & ſecunda brevi, στρόφιον, faſcia pectoralis, ein Brüſtlein / Bruſttuch / Bruſtkoller. Catullus Carm. 65 *Non tereti ſtrophio lactantes vincta papillas.* Vide Nonium. ¶ 2. Item Inſigne capitis vel corona. Feſtus: STRVPPVS *eſt, quod Attejus Philologus exiſtimat, quod Græce* στρόφιον *vocatur, & quod Sacerdotes pro inſigni habent in capite: quidam coronam eſſe dicunt, aut quod pro coronâ inſigne in capite imponatur, quale ſit ſtrophium* &c. Plinius libr. 21. cap. 2 *Tenuioribus* (coronis) *utebantur antiqui, STROPHIA appellantes, unde nata STROPHIOLA.* Prudentius pro vittis poſuiſſe videtur, quibus flores nectebantur in ſerta ſive coronas, Hymno 3. περὶ στεφάνων ſive Ante cibum v. 26

Sperne Camena leves hederas
Cingere tempora queis ſolita es,
Sertaque myſtica dactylico
Texere docta, liga ſtrophio,
Laude Dei redimita comas.

Iſon in Gloſſis hoc loco STROPHIVM, *cingulum aureum* interpretatur.

¶ Strophiolum, στροφίδιον. Plin. l. 21. c. 2.

¶ Strophiarius, Plaut. in Auſularia a. 3. ſc. 5. v. 42.

STRVMA, æ, tumor, in quo ſubtus concretæ quædam ex *pure & ſanguine* quaſi *glandulæ* oriuntur, Celſi ſunt verba lib. 5. c. 28. Hagdrüſen am Hals/ ein Kropff/ Vide *Scrophula. Strumam exſecare*, den Kropff ſchneiden. Cicero pro Sextio cap. 65 *Ii medentur Reipubl. qui exſecant peſtem aliquam, tanquam ſtrumam civitatis.* ¶ 2. Alio loco inquit Celſus; *Struma, exſtantia quædam in tergo eſt*, ein Höcker. Cicer. ad Attic. lib. 2. epiſt. 9 *Denique etiam Vatinii ſtruman ſacerdotii dealbo veſtiant.* Vide in Chiliad. *Strumam dibapho tegere*, quod eſt infamiam dignitate aliqua obliterare.

¶ Strumoſus, kröpffig. Juvenal. Sat. 10. v. 309

Strumoſum, atque utero pariter gibboque tumentem.

¶ Strumaticus, einen Kropff habend. Firmicus lib. 8. Aſtronomicon cap. 19.

¶ Strumen, *herba* Plinio *ranunculus quartus eſt*, ſic dicta, quòd vel ſtrumis medeatur, vel radicem habeat ſtrumoſam, vide *Ranunculus. Hæc herba eſt, qua mendicantes ſibi crura & lacertos dilaniant, quo impudentius poſſint ſtipem extorquere. Hinc nonnullis herbarius* Ulceraria *vulgò dicitur*, aliis *ſceleratæ*, Ruellius. Interpretantur, Hanenfuß / Spiegelblumen / Butterblumen.

STRVO, ſtruere, exſtruere, bauen. *Struere aggeres*, Hirt. 8. Gall. cap. 41. Schantzen auffwerffen. *Struere aciem*, inſtruere, vide *Acies.* Terent. in Heaut. act. 3. ſcen. 2. verſ. 3 *Num me fefellit boſce id ſtruere?* id eſt, moliri, daß ſie damit ümgiengen? *Calamitatem alicui ſtruere & moliri*, Cicero pro Cluent. c. 64. Unglück zurichten. *Struere inſidias alicui*, Ovid. 1. Metam. verſ. 198. *mendacium*, Livius l. 23. c. 34.

¶ Structor, Cic. ad Quint. frat. lib. 2. Epiſt. 3 *In aream tuam veni, res agebatur multis ſtructoribus.* Ubi *Structores* ædificatores ſunt, ut Tribonianus interpretatur Lege 1. Cod. de excuſatione artificum. Horum idem Cicero meminit lib. 14. ad Atticum Epiſt. 3. itemque Vegetius lib. 2. c. 11. ¶ 2. Structor, qui ſtruendæ menſæ & ferculorum collocandorum curam habet. Servius: STRVERE, *ordinare, componere: unde &* STRVCTORES, *dicuntur ferculorum compoſitores.* Petronius: *Superque* (ſignum ſcilicet repoſitorii ciborum) *proprium convenientemque materiæ ſtructor impoſuerat cibum.* Nominat & Juvenalis Sat. 5. v. 120. & 11. v. 136. Alibi deſcribens ait Sat. 7. v. 184

- - - - qui fercula docte
Componat.

Martialis verò pro *Carptore* ſive *Sciſſore* poſuiſſe videtur l. 10. Epigr. 48. Ad eum enim *ferrum*, cujus ibi meminit, pertinet, non ad ſtructorem. Forte utrisque partibus unus & idem non raro eſt functus. Et Martialis eo loco non de potentis alicujus cœna, ſed ſua loquitur. Vid. Lipſ. l. 2. Sat. c. 2. p. 63. Gr. Τραπεζοκόμος eſt.

¶ Structura, Gebäu. Livius libr. 21. cap. 11 de muro Saguntino: *Cementa non calce durata erant, ſed interlita luto, ſtructura antiquæ genere.* Metaphorice *Structura verborum*, Cicero de opt. gen. cap. 2.

¶ Structilis, ut, *Columnæ ſtructiles*, auffgemauerte Pfeiler / id eſt, ſtructæ ex lapidibus multis, non uno ſolido, Columell. lib. 11. cap. 3. Et, *canales ſtructiles*, Vitruv. lib. 8. cap. 7. pr. *Structile ſaxum*, Prudent. Pſych. v. 834.

¶ Structio. Pallad. lib. 12. cap. 22 *ſternet inter ſpatia ſtructionis.* das Bauen / Auffführung.

¶ Strues, lignorum congeries, ein Holtzhauff. Livius l. 21. c. 27 *Struem ingentem lignorum faciunt.* ¶ 2. Genus item Libi in ſacris. Ovid. 1. Faſtorum v. 276

Hæc adolet flammis cum ſtrue ſacra ſuis.

¶ Struix, icis, Feſtus: *Struices antiqui dicebant omnium rerum exſtructiones.* Sic, *Struices lignorum*, dixit Arnobius libr. 2. pag. 122. *Struices patinariæ* Plautus Menæchm. act. 1. ſcen. 1. v. 26. *Struices ſaxeæ*, Livius apud Feſtum. *Struicem malorum*, Nævius. Et Solinus cap. 28 [al. 41] *Cementicia nectunt ſtruicibus.*

Compoſita a *Struo*:

¶ Adſtruere, ut, *ædificium novum veteri adſtruere*, Columella l. c. 5. daneben bauen. Et Ovidius 2. de arte am. v. 119

Jam molire animum, qui duret, & aſtrue formam &c.

Magnificentiæ, dignitati aliquid adſtruere, id eſt, ſuperaddere. Plinius lib. 9. cap. 35 de Cleopatræ cœna: *Quærente Antonio, quid adſtrui magnificentiæ poſſit.* Et Junior Plinius lib. 3. epiſt. 2 *Magni æſtimo, dignitati ejus aliquid adſtruere.* Et in Panegyr. cap. 74 *Nihil felicitati ſuæ putat adſtrui poſſe.* Tacitus 1. Hiſtor. cap. 78 *Othoni quibusdam diebus populus & miles, tanquam nobilitatem ac decus adſtruerent*, NERONI. OTHONI *acclamabit.* ¶ 2. Adſtruere pro *affirmare*, apud Plin. libr. 12. cap. 48, *Periti rerum adſtruxerunt.* Editi libri h. l. habent *aſſeverant*: ſed omnes MSS. Harduino teſte, *adſtruxerunt*: nec tamen auſus ille eſt in textum recipere.

¶ Circumſtruere, ümber bauen. Plin. l. 11. c. 6. extr. *Hic fores latiores circumſtruunt.* Et Sueronius Domitiano c. 4 *circumſtructo juxta Tiberim lacu.*

¶ Conſtruere, ædificare, ut *Mundus a Deo conſtructus atque ædificatus eſt*, Cic. 1. de nat. D. cap. 8. *Navem, ædificium conſtruere*, Idem de Sen. cap. 10. Et, *Fingere & conſtruere nidos*, Idem de orat. 2. cap. 6. Et *Acervus nummorum conſtruitur apud eum*, hoc eſt, cumulatur, Idem Phil. 2. c. 38.

¶ Pecunia *conſtructa & coacervata*, Idem de leg. Agraria 1. c. 5. geſamlet/ gehäuffet.

¶ Conſtructio, ut *conſtructio hominis*, des Menſchen Erbauung/ Idem in Acad. 4. cap. 27. *Apta conſtructio verborum*, Idem 1. de orat. cap. 5.

¶ Deſtruere, *demoliri*, ut *ædificium idem deſtruit facillime, qui conſtruxit*, Cicer. de Senect. cap. 20. wiederum einreiſſen / zerbrechen. ¶ 2. Quintil. lib. 5. cap. 7 metaphorice dixit, *Deſtruere teſtes*, id eſt, oſtendere iis moribus eos eſſe, ut in teſtimonio reddendo non ſint recipiendi, Zeugen tadeln.

¶ Deſtructilis, quod poteſt deſtrui. Prudentius Romano v. 348 de æde mentis:

Salvi incapacem poſſe, nec deſtructilem.

¶ Deſtructibilis, idem. Lactantius extremo libro de Ira Dei: *Deſtructibilia ſunt omnia, quæ manu ſunt.*

¶ Deſtructio, Einreiſſung. *Murorum deſtructio*, Sueton. Galb. cap. 11.

¶ Deſtructor. Tertullian. Apolog. c. 46 *Rerum ædificator & deſtructor.* Add. 4. adv. Marcion. c. 7.

¶ Diſtruere, *ſeparatim ſtruere*, apud Val. Max. l. 4. c. 1. n. 1.

¶ Exſtruere, erbauen. *Exſtruere ædificium in alieno*, proverbialiter dixit Cicero pro Milone cap. 27. ſeinen Stall auff eines andern Grund bauen. *Exſtruere tumulum*, Cæſ. 6. Gall. cap. 16. *Menſas epulis exſtruere*, i. e inſtruere, Cic. Tuſc. 5. c. 21. die Tiſche mit Speiſen beſetzen. *In numerum verba exſtruere*, Auctor ad Herenn. 4. c. 32. *Exſtruere ex ipſo fundamento*, aus dem Grund hereus bauen. *Ex argumentis & rationibus aliquid exſtruere*, etwas mit gewiſſen Gründen und Schlüſſen beweiſen ꝛc. Sic etiam eleganter dicimus, *ex teſtimoniis Prophetarum multam eruditas & graves conciones Paulus exſtruit* &c.

¶ *Exſtructiſſimæ & ornatiſſimæ ædificiorum ſpecies*, Apulej. de Deo Socrat. ſub fin.

¶ Exſtructio, ut *Exſtructio tectorum*, Cic. 2. nat. D. cap. 60. Aufbauung.

¶ Inſtruere, adornare, apparare, docere; anrichten/ verſorgen/ unterweiſen. *Inſtruere accuſationem*, vel *actionem*, vel *litem*, eſt literis ac teſtibus cæterisque ad probandum neceſſariis eam adornare munireque, ſich verſehen und gefaſt machen ꝛc. Ita *Villam inſtruere*, & alia dicimus. Quin & *hominem inſtruere* dicimus, cui de rebus neceſſariis proſpicimus. Suetonius Veſpaſ. cap. 13 *Vitellii hoſtis ſui filiam ſplendidiſſime maritavit, dotavitque etiam & inſtruxit.* INSTRVXIT, id eſt, matronali ſupellectile ornavit, hat ihr allerley Schmuck und Gerähte mitgeben.

A

¶ 2. Significat & *disponere*, *ordinare*, & militare verbum est, & de acie dicitur. Terentius Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 2 *Tu hosce instrue, hic ego erò post principia.* Et versu seq. *Ut hos instruxit.* Sic, *Instruere aciem*, Cic. pro Mur. cap. 9. *copias* Cæs. 7. c. 18. *Instructus telis exercitus*, Idem Cæs. 3. B. Civ. cap. 56. Et, *Instructa sunt mihi corde consilia omnia*, Ter. in Phor. act. 2. sc. 2. v. 8. Et, *Instruenda fraudi aliquanto intentior.* Liv. lib. 23. c. 35. ¶ 3. *Instruere aliquem scientiis*, Quintil. proœm. lib. 1. Et lib. 4 cap. 2 Idem: *Judex notitia rerum instruendus videtur*, unterrichten.

¶ Instructus, a, um, participium & nomen, quod, æque ac verbum, varie construitur, mit was versehen/ zu was abgericht. Ut, Ter. in Heaut. 3. sc. 1. v. 41. *ad eadem*, Livius lib. 24. cap. 24. *Ad contemnendam mortem*, Cic. 2. de Fin. c. 17. Et, *omnibus rebus instructum & paratum convivium*, Cic. in Verr. 6. cap. 27. Per Gradus etiam movetur. *Instructior doctrinis*, Idem de Finib. 1. c. 7. *Instructior a Philosophia, a jure civili, ab historia*, Idem de clar. orat. cap. 43. *Instructissimus artibus*, Brut. ad Attic. lib. 1. epist. ad Brutum num. 17. Et, *Instructioris copiæ*, Livius 27. cap. 45. pr. *Humanitatis studiis instructissimus*, Val. Max. lib. 2. cap. 6. num. 8.

¶ Instructè. Livius lib. 1. cap. 35 *Ludos opulentius instructiusque, quam priores reges, fecit.* Apulejus Apolog. p. 296 *Instructius accusare.*

¶ Instructio, ut, *Instructio exercitus, militum*, Auct. ad Herenn. lib. 3. cap. 10.

¶ Instructus, ûs, idem. Manilius lib. 5. v. 286

- - - - Instructu simili componitur ordo.

Et Tertullianus Apolog. cap. 6 *De habitu, victu, instructu, censu.* Ibidem cap. 42 *Homines ejusdem victus, habitus, instructus, ejusdem ad vitam necessitatis.* Idem de anima cap. 19 *cum omni instructu suo nasci.* i. e. cum omni instrumento necessario. Adi ibi Rigaltium. Et Augustinus lib. 12. de Trinit. c. ult. *instructu spirituum malignorum.* Quæ ideo addere visum fuit, quia sunt, qui Manilii lectionem sollicitent. Ex Scaligeri autem ingenio & emendatione est, quam produximus. Vide illum Heroem in Manil. p. 375.

¶ Instructor, ut *Instructor convivii*, Cicero post red. in senatu cap. 6.

¶ Instructilis. Tertullian. de Anima cap. 14 pr. *Anima instructilis*, i. e. non structilis, quia non solubilis est, nec mortalis. Vide locum.

¶ Instrumentum dicitur præsens & parata copia earum rerum, sine quibus tueri aut exercere aliquam rem non licet: Supellex videlicet & apparatus, Geräthschafft. Cicero 6. in Verrem cap. 44 *Possbac his præclaris nominibus amissis in instrumento ac supellectile Verris numerabantur.* Hinc *Instrumentum litis* Quintilianus dixit, quicquid ad instruendam litem seu causam pertinet. Alibi *Instrumentum & apparatum belli* idem dixit. Eadem conjungit & Sueton. Cæs. cap. 37 *Primum & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexandrinum, deinde Ponticum, huic proximum Africanum, novissimum Hispaniensem, diversoquemque apparatu & instrumento.* Nam *instrumentum* hoc loco omnis illa rerum appellatur copia, sive supellex, quibus triumphi pompa solebat instrui. Ibidem cap. 84 *Deinde tibicines & scenici artifices vestem, quam ex instrumento triumphorum adpræsentem usum induerant*, &c. Tacit. lib. 4. Histor. cap. 7 *Nullum majus imperii bonum instrumentum, quàm amici multi. Quid tanto opus est instrumento in optimis artibus comparandis* &c. Et Sueton. in Tiberio cap. 36 *Religiosas vestes cum omni instrumento comburere.* Sic *rusticum instrumentum*, Val. Max. lib. 4. cap. 4. *Venatorium instrumentum*, Plin. lib. 3. Epist. 20. pro supellectile rustica, venatoria: *Doctrinæ instrumentum*, Apul. Apolog. Et *dicendi instrumentum*, Quintil. lib. 11. cap. ult. *Imperii instrumentum*, Sueton. Vespasiano cap. 8. extr. dixit. Fallitur autem Scioppius, qui putat *Instrumentum* pro ὄργανον sive ὀργανεῖον (Werckzeug) Latine haud dici. Contra enim optimum Glossarium Stephani *Instrumenta, χρήσεις, ὄργανα, ἐργαλεῖα* interpretatur. Cicero 1. de legibus cap. 22 *Instrumenta multa habet homo ad adipiscendam sapientiam*, i. e. ὄργανα, subsidia, præsidia, quibus sapientia paratur. Cicer. Oeconom. apud Columellam: *Jam seorsim arma ac tela seponebantur, & in alterâ parte instrumenta, quibus ad lanificia utuntur.* Ergo *Instrumentum* dicitur, & omnium rerum copia, quibus navis, ager, domus &c. instruitur, quod in *instruxiento* sive supellectili est.

¶ Superinstruere. Columella lib. 9. cap. 7 *Ordines vasorum superinstructos in altitudinem tres esse abunde est.*

¶ Interstruere Silius lib. 10. v. 149

Illiso saxo, qua spina interstruit artus, Occumbit,

id est, *ubi spina in medio dorsi artus connectit*, fest und unterbaut.

¶ Obstruere, occludere, obturare, ut *obstruere portas*, die Thor zumauren/ Cæs. 1. Civ. cap. 27. *Omnes aditus frigoris aut injuriæ obstruere*, Plin. lib. 11. cap. 7. Et Virgil. 4. Æneid. v. 440

Fata obstant, placidæque viri Deus obstruit aures.

¶ *Obstructa difficultatibus est omnis cognitio*, Cicer. 4. Acad. c. 3.

B

¶ Obstructio, occlusio, Verstopffung. *Obstructio diuturna & obducta*, Cicer. pro Sextio cap. 9. extr.

¶ Præstruere, præstrui illa dicuntur, quibus alia deinde superimponuntur, vorher bauen und zurichten/ Liv. lib. 28. cap. 42 *Non semper temeritas est felix, & fraus fidem in parvis sibi præstruit, ut quum opera pretium sit, cum mercede magna fallat.* Et Plinius lib. 5. ep. 8 *Illud peto, præstruas ad quod hortaris.* vorarbeiten/ vorher entwerffen. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 370

- - - - prius agmina duris
Exerce studiis, & sævo præstrue Marti,

i. e. præpara, quasi præinstrue. Ita enim & *Præminere* pro *Præeminere* dicebant.

¶ Præstructio. Tertullianus 4. adv. Marc. cap. 14 *Nisi hanc promissionem creator in Evangelii sui præstructionem destinasset.* Et Augustinus epist. 112. cap. 1 *Illa præstructio minus habebat.*

¶ Præstructim, Tertullian. de Pallio cap. 3.

¶ Restruere. Idem Tertullianus Apolog. cap. 6 *Licet aras restruxeritis*, id est, restitueritis. Nam contrarium est verbo *destruere.* Idem de Resurrect. carn. cap. 31 *Deus eam restruebat fidem, quam populus destruebat.* Et ad Nation. lib. 1. cap. 10 *Varro commemorat*, [Ægyptiorum deorum] *statuas a senatu dejectas, non nisi per vim populorum restructas.*

¶ Substruere, unterbauen/ fulcire, Liv. 6. cap. 4 *Capitolium saxo quadrato substructum est.*

¶ Substructio. *Insana substructionum moles*, Cic. pro Milone cap. 31. grosse ungeheure Gebäude.

C

¶ Superstruere. Tacitus 4. Annal. cap. 62. n. 2 *Neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit.*

STRVPPI, dicebantur fasciculi ex verbenis facti, qui in supplicationibus pro pulvinaribus substernebantur, Festus. Festo & Isidoro dura, crassa, vilia sunt vincula. Vid. Barth. ad Claud. Mamert. p. 430.

STRVTHIA mala, quæ & Struthiomela, στρουθόμηλα, dicuntur, mala cotònea sunt majora, die grossen Quitten/ Hetrusci *pyra cotonea* vocant.

¶ Struthea, arbor, Matthiolus.

STRVTHIVM, στροῦθιον, herba, quæ & *Radicula* & herba lanaria vocatur, Seiffenkraut.

STRVTHIOCAMĒLVS, vel, ut Latini recentiores *Struthio*, avis est maxima, ein Strauß. Excedit altitudinem *equitis equo insidentis*, sed mira est stoliditate. Namque in tanta reliqui corporis altitudine latere se putat, cum colla frutice occultaverit. Vide Plin. lib. 10. cap. 1. Tertullianus de velandis virginibus extremo libro, de hac avi: *Ut bestia*, inquit, *quadam magna, quàm avis licet pennata, brevi capite, protenta cervice, cætera altegrada. Hanc ajunt, cum delitescendum habet, caput solum planè totum in condensum abstrudere, reliquam se in aperto relinquere. Ita cum in capite secum est, nuda quà major est, capitur tota cum capite.* Vide & Claudianum 2. in Eutrop. v. 310. Graeci στρουθὸν μεγάλην vel λιβυκὴν, Gaza *Struthionem Africum*, & alibi *Struthionem Libycum*; in utroque dixit genere, & Arist. στρουθὸς ὁ ἐν Λιβύῃ. Appellarunt & *passerem marinum*, quo de Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 87.

STRYGIS, fœm. στρυγὶς, frumenti genus est, cæteris omnibus frumentis vilius apud Hippocratem & Plautum in Pseud. act. 3. sc. 2. v. 31 *Non condimentis condiunt sed strygibus.*

STRYMON, ŏnis, στρυμών, fluvius Thraciam ab antiqua Macedonia disterminans. Vide Geograph. ¶ 2. Fuit & civitas Thraciæ hoc vocabulo. vid. Barth. ad Stat. Silv. pag. 21. 22.

¶ Strymonius, ut, *Strymoniaque grues* &c. Virgilius 1. Georgic. v. 120. *Anguillas Strymonias* in pretio habitas docet Athenæus lib. 7. cap. 13.

STVDIVM, quod *est animi assidua & vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluptate occupatio: ut Studium Philosophiæ* &c. Cicer. de Invent. lib. 1. cap. 25. Vide paullo post, *Studia literarum.* Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 1. v. 5 *Virum esse adversum aque studium est.* Cic. ad Brutum epist. 8 *Tibi omnes nostras operam & studium volunt*, wollen dir dienen. *Studia sua in aliquem conferre*, lib. 2. ad Q. frat. epist. 14. *Polliceri alicui summum eximium & singulare studium*, Idem 5. famil. epist. 8. ¶ 2. Sed, *Silanum certe scio, quæ dixit, studio Reip. dixisse*, id est, favore, amore Reip. Aus Lieb/ Gunst/ Wolmeinung/ Sallust. Catil. cap. 51. Et Sueton. Caligul. cap. 30 *Infensus turbæ faventi adversus studium suum exclamavit:* VTINAM POP. ROMANVS VNAM CERVICEM HABERET. *Adversus studium suum*, id est, quæ alii factioni favebat, quam cui ipse studebat, sive favebat. Factiones aurigarum Circensium quatuor erant: *Prasina, Rossa, Veneta, Alba.* Caligula autem *Prasinæ* erat addictus, cui adeo studebat, ut omnem turbæ omni populari, quæ Venetæ favebat, cervicem vellet ademtam. ¶ 3. Ter. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 16 *Dissimili studio est jam inde ab adolescentia*, id est, volantate, er hat einen andern Kopff oder Sinn gehabt. Tale & Virgilii illud est, Æn. 2. v. 39 *Scinditur incertum studia in contraria vulgus.* Et, *Animum ad aliquod studium adjungere*, Terent. Andr. act. 1. scen. 1. vers. 39 sich auff etwas begeben/ legen. *Incendi studio discendi*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 1. ¶ 4. *Versari in studio literarum*, de Arusp. resp. cap.

cap. 9. Et, *Ingredi disciplinarum studia*, Quintil. lib. 1. c. 10. anheben zu studiren. *Studia alicujus ab infantia formare*, Idem in Proœm. *Studia leviter attingere*, Sueton. de Grammat. cap. 9. Et Cicero pro Arch. cap. 7 *Studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis solatium ac perfugium præbent, delectant domi, non impediunt foris* &c. Idem lib. 9. fam. ad Varronem epist. 2 *Nobis stet illud, una vivere in studiis nostris, a quibus antea delectationem, modo solatium petebamus, nunc verò etiam salutem deesse non arbitramur.* Philosophiæ studia præcipue ita appellantur. Horatius lib. 2. epist. 2. v. 82

Et studiis annos septem dedit,

i. e. Philosophiæ. Sueton. August. cap. 8. *Præmissus Apolloniam studiis vacavit.* Vellejus lib. 2. cap. 59 eandem rem narrans: *Pacatis bellis civilibus ad erudiendam liberalibus disciplinis singularis indolem juvenis Apolloniam eum in studia misit.* ¶ 5. *Studia* etiam sunt loca, in quibus eruditi conveniebant communicaturi de studiis, *Musea.* Capitolin. in M. Antonino Phil. cap. 26 *Apud Ægyptios civem se egit & philosophum in omnibus studiis, templis, locis.* Salmasius tamen mavult *stadiis.* ¶ 6. Pro Secta & certo vitæ genere aliquando & sumitur. B. Hieronymus in vita Hilarionis: *Nec quisquam monachos ante sanctum Hilarionem in Syria noverat, ille fundator & eruditor hujus conversationis & studii fuit*, i. e. vitæ monasticæ. Idem lib. 2. Epist. 8 *Tu quæ primam scintillam nostro fomiti subjecisti, quæ ad hoc studium nos & sermone hortata es & exemplo.*

¶ Studiò vulgo usurpatur pro *de industria, consulto* (Martiali lib. 7. Epigr. 30. v. 7. *diligenter*) sine exemplo veteri.

¶ Studiosus, assiduus & perseverans in aliqua re. Civ. 4. Acad. cap. 31 *Homo acutus & valde studiosus ac diligens.* Idem de opt. gen. orat. cap. 5 *Suscepi laborem utilem studiosis*, id est, literarum cupidis. *Studiosus laudis*, cupidus. ¶ 2. *Studiosum esse alicujus*, est amore aliquem & benevolentiâ complecti; einen lieb haben/ ihm günstig seyn und bereit zu dienen. Cicero Cæcinæ lib. 6. fam. epist. 8 *Viri sunt optimi, & tui similium studiosi.* Idem in Verr. 4. cap. 47 *Quem in provincia existimationis meæ studiosissimum, cupidissimumque cognovi.* Et, *studiosiorem in aliquo colendo esse*, Seneca lib. 2. Controvers. 10 *Tunc autem, quum studeret, habebatur bonus declamator.* Quintil. lib. 6. Proœm. *Quæ enim mihi cura bonus parens ignoscat, si studere amplius possum?* Et lib. 12 *Compluresque studuimus, sed quibus vivimus.* Sic *vixi annos, non quibus studuimus, sed quibus vivimus.* Sidonius lib. 9. Epist. 14 *Quæ materia tam grandis est, ut studentium, si quis fuerit ille, copiosissimus, nihil amplius in ipsa debeat cavere, quàm ne quid minus dicat.* Stoicis *studere* erat Philosophiæ operam dare: quibus & qui in eo occupati *Studiosi* dicebantur: & qui ad aliquam perfectionem adspirassent *Eruditi.* Videtur Lipsius lib. 2. Manud. ad Stoic. Philosoph. Dissert. 1. ¶ Gaudet dativo: etiam Accusativo cum præpositione. *Studere virtuti, optimis disciplinis, artibus, literis, otio, pecuniæ, imperio, gloriæ* &c. noti usus sunt: in quo etiam interdum benevolentiam & partium favorem significat. *Studuit Catilinæ*, id est, favit, coluit eum, Cic. pro Cœlio cap. 4. Cum accusativo & præpositione Quintilianus lib. 10. c. 2 *Pictoris in id solum student* &c. Gellius etiam ablativo cum præpositione junxit lib. 11. cap. 2; *Studebat in ea re.* Accusativum etiam regit cum pro *volo, cupio* ponitur. Plautus Milite Glor. Scena ultima: *Magis metuant, minus hæc res studeant.* Nisi potius sit; hæc per ellipsin verbi infinitivi *fieri* &c. Vide Vossium de Construct. sive lib. 7. de arte Grammatica cap. 34. *Vacat.* Sed & hîc commodè subaudiri verbum infinitum potest. Difficilior ratio est in illo Ciceronis post redit. in Sen. cap. 6 *Cum vero literas studere incipit, & belluo immanis cum Græculis philosopharî*, &c.

STVLTVS, imprudens, incautus. *Ego stultum me existimo, fatuum esse non opinor*, i. e. obtusis quidem sensibus; non tamen nullis. Afran. *Ex stultis insanos facere*, Ter. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 23. *Hominem stultum magis infatuare*, den Narren toll machen/ Cic. 3. Philipp. cap. 9. *Consilium stultum capere*, Idem in Verrem 7. c. 39. Differt *stultus* a *stolido*. *Stultus* laborat judicii nullitate: *Stolidus* immaturitate ejusdem propter ætatem. ¶ *Stultiores*, Cicer. pro Flacco cap. 20. *Nec quicquam est stultius*, Celsus præfat. Et, *stultissimus adolescens* Gellius lib. 5. cap. 10. *Stultissimus homo*, Plautus act. 5. sc. 1. v. 12.

¶ Stulte. thörigt/närrischer Weise. *Factum a nobis stulte est*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 3. v. 8. *Agere omnia stulte & incaute*, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 10. *Stulte arrogans*, Idem 2. de Legib. cap. 7. ein stoltzer Esel. *Stultissime dici & credi*, lib. 2. de nat. Deor. cap. 28.

¶ Stultitia, *mater omnium malorum*, quemadmodum Cic. dixit de Pet. Consul. *Morbus animi*, ut Seneca lib. 7. de beneficiis. *Non omnis error stultitia est*, Cic. de divinat. lib. 2. cap. 43. pr. *Alta stirpes stultitiæ*, Vide *stirps. Proprium est stultitiæ, aliorum vitia cernere, oblivisci suorum*, Idem 3. Tuscul. cap. 30. ¶ 2. Per extenuationem stultitiæ nomine peccata etiam & flagitia designantur. Plaut. Aul. act. 4. sc. 10. v. 22

Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam meam.

Stultitiam, stuprum vocat Lyconides, quod Euclionis, ad quem loquitur, filiæ intulerat. Similiter Mostell. act. 5. sc. 2. v. 4

\- - - - - *nunc te obsecro*
Stultitiæ adolescentiæque ejus ignoscas: tuus est.

Adde Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 8. Vid. Vossius lib. 4 Instit. Orat. p. 137. 138.

¶ Stultiloquium, Narrentheidung/ Plaut. Mil. Glor. act 2. sc. 3. v. 25.

¶ Stultiloquentia, idem. Plaut. Trinum. act. 1. sc. 2 exrema:

Occlusioremque habeant stultiloquentiam.

¶ Stultilŏquus, qui stulte loquitur. Idem Persa act. 4. 3. v. 45 *Tace stultiloque.*

STŪPA, æ, vel stuppa: scribunt & *Stypa*, στύπη enim Græcis crassi lini purgamentum, cortici proximum, Werck/ Stopwerck. Vet. Gloss. *Stuppa*, κάνναβις. Στύβης, ἄγγατα. Suet. Nerone c. 38 *Incendit urbem tam palam, ut plerique Consulares cubicularios ejus cum stuppa tædaque in prædiis suis deprehensos non attigerint.*

¶ Stuparius, a, um, ut, *malleus stuparius*, quo linum tunditur, ein Flachsbläuel. Plin. lib. 19. cap. 1.

¶ Stupeus, sive Stuppeus, adject. ut Æneid. 8. v. 694

Stuppea flamma manu &c. *Spargitur.*

Et lib. 2. Æneid. v. 236

Subjiciunt lapsus, & stuppea vincula collo
Intendunt.

STŸPEO, stupere, erstaunen/erstarren. Est ex repentina aliqua re ita concuti & consternari, ut tanquam exsensus & attonito similis stes: de quo Bartlius notavit lib. 5. Adversar. cap. 4. Terent. in Andr. act. 2. sc. 2. v. 4 *Curâ confectus stupet.* ¶ Horatio pro nimium admirari ponitur, itaque alicujus rei amore teneri, ut extra te poni & velut desipere videaris. Ut Sat. 4. lib. 1. v. 28

Hunc capit argenti splendor, stupet Albius ære.

Idem Satyr. 6. v. 15

Judice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indigno, & famæ servit ineptus:
Qui stupet in titulis & imaginibus.

¶ Stupesco, Stupescere. Cic. 3. orat. cap. 26. ex poëta: *Adspiciat, admiretur, stupescat.* erstaunen.

¶ Stŭpidus, ut, *omnes stupidi timore obmutuerunt*, Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 52. erstarret. Et prologo Hecyræ Terentius, *Populus studio stupidus in funambulo animum occuparat. Membra stupida*, quæ non sentiunt. *Ingenium stupidum*, ein tummer Kopff. *Stupidissimus est, qui non offenditur facto, quod non amat fieri*, Tertullian. lib. 1. adv. Marcion. cap. 26. Et lib. 1. ad Nation. cap. ult. *stupidissimæ mentes.*

¶ Stupĭditas, Cic. 2. Phil. cap. 32 *Incredibilem stupiditatem hominis cognoscite*, eine unglaubliche und sinnlose Grobheit/ i. e. Stultitiam, dementiam. Ita enim vitium illud, quod ἀναισθησίαν Græci, Latini *stupiditatem* dixere, aliquando vocatur. Juvenal. Sat. 10. v. 233

Membrorum damnum major dementia: quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita cenabit nocte &c.

Nam propria hujus vitii *oblivio* est. Unde P. Victor, cum Claudium stupidum sive ἀναισθησίαν laborantem designare vellet, *vecordem juxta & immemorem* vocat. Victor autem Junior sive Victorinus *Vecordem juxta ac hebetem* dicit. Plura alia de hoc vitio vide apud S. Heinsium Dissertatione de APOCOLOCYNTHOSI Senecæ.

¶ Stupor, hebetudo sensuum, ut, *Stupor sensuum*, Cic. 2. Philipp. cap. 45. *Stupor cordis*, 3. Philipp. cap. 6. *mentis, animi*, entsetzen für grossem Erschrecknüß. *Stupor debilitasque linguæ*, Cic. in Pison princ. Idem in Philipp. 2. cap. 26 *Tantus igitur te stupor oppressit? ut non scias* &c. ¶ Catullus pro homine *stupido* sive ἀναισθήτῳ dixit Epigr. 17

Talis ille meus stupor, nil videt, nihil audit,
Ipse quid sit, utrum sit, an non sit, id quoque nescit.

Quibus

Quibus versibus hominem stupidum sive ἀναίσθητον egregiè depingit.

¶ Stuporatus, stolidus, stupore affectus. Tertullian. lib. 2. de cultu fœm. cap. 3 *Omnis gloria vana & stuporata.*

¶ Stupefacio, *stupefacis*, penule. corripta: Stupore afficio, erschrecken/ erstaunend machen. Livius lib. 5. cap. 39 *Privatos luctus stupefecit publicum pavor, postquam hostes adesse nuntiatum est.*

¶ Stupĕfio, stupefieri, Cic. 3. de orat. cap. 14. *In quo igitur homines exhorrescunt? quem stupefactum dicentem intuentur.* Et Claudianus de canibus Scyllæis, extremo lib. 3 de Raptu:

Pars stupefacta silet, pars nondum exterrita latrat.

¶ Adstupeo, adstupēre, est ad rem visam vel auditam obstupescere. Seneca de Tranquill. cap. 8 *Non te pudet, quoquo divitiis adstupes?* Statius lib. 2. Thebaid. v. 13

Et ferrugineum nemus adstupet, ipsaque tellus
Miratur patuisse retro.

Et lib. 3. Thebaidos v. 405

- - - cui fida manus proceresque, socerque
Adstupet oranti.

Sidonius Apollinaris lib. 5. epist. 5 *Adstupet tibi epistolas interpretanti carus Germanorum senectus.*

¶ Instupeo, cujus participium apud Plinium est libr. 28. cap. 4 *Torporem sedari, quocunque membro instupente, si quis in sinum exspuat.* Instupente membro, i. e. wenn einem die Hand oder Fuß &c. einschläffet.

¶ Obstupidus, nomen apud Plaut. in Mil. act. 4. sc. 6. v. 39; & Gellium lib. 5. cap. 1. *Consuluisse universos quasi attonitos & obstupidos*, hoc est, propemodum stupidos factos præ metu.

¶ Obstupeo, & *obstupesco*, obstupēre, obstupescere, für einem erschrecken/ stutzen/ sich entsetzen/ ut, *Adspectu alicujus obstupescere.* Cic. 2. divin. c. 23 *Ejus adspectu cum obstupuisset bubulcus*, &c. Sic *Obstupuit visu Æneas*, Virgilius 5. Æn. v. 90 & 2. Æneidos v. 774 *Obstupui steterunt que comæ & vox faucibus hæsit.* Et Cicero pro Marcello ad C. Cæsarem cap. 9 *Obstupescent posteri triumphos legentes & audientes tuos.*

¶ Obstupefacere, ut Stupefacere. Ter. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 54 *Postquam ad judices ventum est, non potuit cogitata proloqui, ita enim timidum obstupefecit pudor.*

Stuppa, vide *Stupa.*

STVPRVM, proprie quod virgini viduæve infertur, distinguiturque ab adulterio, quod in matronam committitur. Papinianus Lege 6 § 1 Dig. ad Leg. Juliam de adulterio. *Lex STVPRVM & ADVLTERIVM promiscuè & καταχρηστικῶς appellat. Sed proprie ADVLTERIVM in nupta committitur, propter partum ex altero conceptum compositum nomine: STVPRVM verò in virgine viduave committitur.* Græci φθορὰς *appellant.* Hinc recte distinguit hæc duo B. Hieronymus Epitaphio Fabiolæ: *Aliæ*, inquit, *sunt leges Cæsarum, aliæ Christi; aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. Apud illos viris impudicitiæ frena laxantur; &, solo stupro ac adulterio condemnato, passim per lupanaria libido permittitur.* Pro *adulterio* posuit Seneca Octavia v. 302

Nata Lucretî, stuprum sibi
Passa tyranni.

Stuprum nefarium facere, Cic. pro Milon. cap. 27. *Inferre stuprum virgini*, Idem in offic. 3. cap. 19, & in Pison. cap. 39. Ac, *Stuprum in aliquam domum inferre*, Idem in Parad. 3. *Illicere in stuprum*, Idem 3. Nat. D. c. 27. Et, *Polluere stupro cæremonias*, Idem pro domo sua cap. 40. ¶ 2. Veteres pro quavis turpitudine, quovis flagitio *Stuprum* dixerunt. Nævius: *Perire malunt ibidem, quàm tum stupro redire ad suos populares.* Vide Festum.

¶ Stupro, stuprare, stuprum inferre, zu Fall bringen / schänden. Cic. 5. fam. epist. 10 *Homo crudelissimus, qui tot ingenuas matres familias stuprabit.* Plautus prol. Aulul. 36 *Illam stuprabit nollu, Cererus vigilia.*

¶ Stuprator, ein Ehrendieb/ Hurer/ Quintil. lib. 5. cap. 7. & Seneca Hippolyto v. 897.

¶ Stuprosus, a, um, *stuprosa mens*, Valerius Max. lib. 6. cap. 1. exemplo 8. verhuret/ hürisch.

¶ Constuprare, ut simplex. Livius lib. 29. cap. 17 *Constuprant matronas, virgines*, &c. Metaphorice *emtum constupratumque judicium*, corruptum est, Cic. lib. 1. epist. 18. ad Atticum.

¶ Constupratores. Livius lib. 39 cap. 15 *Similimi fœminis mares, stuprati & constupratores.*

¶ Obstupratus. Lampridius in Commodo cap. 3 *Appellatus a nimis quasi obstupratus.*

¶ Mastuprare, manu stuprare. Alii *Masturbare* scribunt. Martialis lib. 11. epigr. 5 deponentaliter usus.

¶ Mastuprator. Martial. lib. 14. epigr. 203. Adi Sciopium ad Lus. Priap. carm. 18. Quidam *Masturbator* scribunt, sed alterum rectius, si a Vossii judicio in Etymolog. standum est. Quantum scelus hoc verbo significetur, vel ipse impurissimus Martialis lib. 9. epigr. 42 in Ponticum, ostendit.

STVRIO, piscis, ein Stör / vide *Acipenser.*

STVRNVS, avis nota, ein Star/ Græci ψαρὸν dicunt à celeri volatu, ψάρειν enim volare est.

ASTYLOBĂTA, æ, στυλοβάτης, & Stylobates, tis, columnæ fundamentum, seu pes, sive basis, Vitruvius lib. 3. cap. 3.

STYLVS, στῦλος, columna & acuminatum quidlibet seu ferreum, seu ligneum, in columnæ similitudinem, eine Seul und was derselben gleich ist/ ut in dicto illo Euripidis Iphigeniâ:

στῦλοι γὰρ οἶκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες, hoc est:

Filii mares columnæ sunt familiæ.

Varia hinc composita in Architectonicis, ut *Diastylos, Eustylos, Peristylos, Systylos*, de quibus Vitruvius videatur lib. 3. cap. 2 & 3. & alibi.

¶ 2. Instrumentum item scribendi, ein Griffel. Plaut. in Bacchid. act. 4. sc. 4. v. 63 *Effer cito stylum, cerum, tabellas.* Vide supra *Graphium.* ¶ 3. Et genus ipsum seu forma scriptionis seu structura verborum, die Art zu schreiben. Terent. in prolog. Andr. v. 12 *Dissimili oratione sunt facta ac stylo. Orationes Attico stylo scriptæ*, Cic. de clar. orat. cap. 45. Et, *Stylus pressus demissusque*, Plin. lib. 1. epist. 8, eingezogene und niedrige Art im schreiben. *Styli acumen*, Cic. 1. de Orat. cap. 33. *Stylus exercitatus*, Idem in Orat. cap. 44. *negligens*, Quintil. lib. 2. c. 4. *Rudis stylus*, Idem lib. 1. c. 1. ¶ 4. Stylus pro exercitio scribendi. Cic. 1. de orat. c. 33. *Stylus optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister*, vide Quintil. lib. 10. cap. 3. Et, *Cum exercitatione cum stylo formanda nobis oratio est*, Cic. de orat. lib. 3. c. 50. *Ubertas orationis stylo depascenda est*, Idem ibid. lib. 1. c. 23. Et Horat. lib. 1. Serm. Sat. 10. v. 72 *Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna legi sint Scripturus.*

Cujus loci explicationem vide supra in *Graphium. Dare pœnas styli*, eleganter dixit Cæcina ad Ciceronem scribens lib. 6. fam. epist. 7. pro reprehendi ob stylum acerbiorem. Valer. Max. de Eurip. lib. 3. cap. 7. n. 1. extern. *Cunctante stylo elucubratum opus per omne ævi tempus plenis gloriæ velis feretur.* ¶ Latina litera Stilus sæpe scripserunt veteres.

STYMMA, ătis, στῦμμα, spissamentum seu crassamentum unguenti ex odoribus, Plin. lib. 13. cap. 3. *Ratio faciendi* (unguenti) *duplex: Succus & corpus. Ille olei generibus fere constat: hoc, odorum. Hæc* STYMMATA *vocant; illa* HEPYSMATA.

STYMPHĀLVS, στύμφαλος, mons & lacus Arcadiæ, & Stymphalum, oppidum ad lacum situm. Hinc.

¶ *Stymphalides*, στυμφαλίδες, aves *Arcadicæ*, quas grassantes in homines, Hercules abegisse fingitur. Poëta incertus de Herculis laboribus:

Stymphalides pepulit volucres discrimine quinto.

Sed male altera in *Stymphalides* corripitur. Longa enim est. Lucretius lib. 5. v. 16

- - - - - - uncique timendæ
Unguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes.

Ovid. 2. Fastor. v. 273

Testis erit Pholoë: testes Stymphalides undæ.

Catullus Elegia ad Mallium de Hercule Carm. 69

Tempore quo certâ Stymphalia monstra sagittâ
Perculit imperio deterioris heri.

Fabulosæ autem sunt aves *Stymphalides*, ut *Harpyiæ*; Plin. lib. 11. cap. 37.

¶ Stymphalius, a, um, *Monstra Stymphalia*, Catull. Vide paullo ante in *Stymphalus.*

¶ Stymphalides vide ibidem in *Stymphalus.*

Stypa, vide *Stupa.*

STYRAX, σύραξ, lacryma est arboris cujusdam, malo cotoneæ similis, in Pisidiâ & Ciliciâ. *Storax calamita* in officinis vulgò appellatur. Virg. in Ciri v. 168 *Non styracè Idæo fragrantem tinctæ capillos.* Per *Idæum* Creticum intelligit, quem tamen minimè probat Plin. lib. 12. cap. 25. als wohlriechend Gummi.

¶ Styracinus, ut *oleum styracinum.*

STYX, ўγις, στύξ, fons ad Nonacrim Arcadiæ, cujus aqua venenum est præsentissimum; potu enim illico necat, Plin. lib. 30. cap. 16. Curtius lib. 10. extr. & Seneca 3. Quæst. Natur. cap. 25. ¶ 2. Et *Palus* apud inferos, a *tristitia* sic dicta, hoc est, ἀπὸ τῆς στυγνότητος. Unde poëtis passim pro inferis, vel sede inferorum. Adde Bochart. Geograph. sacr. p. 165.

¶ Stygius, adjectivum, Virg. 6. Æneid. v. 134

Bis stygius innare lacus.

Et ibidem v. 369

- - - Stygiamque innare paludem.

Seneca Hercul. Oet. extrem.

Nunquam stygias fertur ad umbras
Inclyta virtus.

¶ Stygialis, e, aliud adjectiv. Virgilius Ciri v. 374

Hinc magico venerata Jovi stygialia sacra &c.

Vbi *Stygialia sacra* vocat, quæ Horatio *Cotyttia* appellantur. Vide Scaligerum ad eum vers.

SVĀDEO, suadere, hortari ad id, quod intendimus, rathen. Ter. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 38 *Nunquam destitit suadere, orare, usque adeo donec perpulit.* Cic. de Provinc. Consul. cap. 17 *Me ut sibi essem legatus non solùm suasit, verùm etiam rogavit.* Sic, *Suadere pacem*, Cic. 7. fam. ep. 3, & *de pace*, Quintil. lib. 3. cap. 8. Mithridates ad Arsacem regem apud Sallust. in fragm. *Mihi fortunas*

mutas

multis ereptũ, usum dedit bene suadendi. Vide quæ de usu hujus verbi multis docet Barthius ad Claudiani Panegyricum Manlianum, secundæ Recensionis. A

¶ Suasio, *Præcepta de suasionibus tradere*, Cicer. de oratore lib. 2. cap. 81.

¶ Suasus, us, Ulpian. lege 9. § 1. ad leg. Aquil. *Si quis per vim vel suasum, medicamentum alicui infundit.*

¶ Suasor; *Suasor & auctor fuit*, Cic. 3. Offic. cap. 30. Et ad Atticum lib. 16. cap. 7 *suasor & impulsor, & approbator profectionis meæ.*

¶ Suasorius, *Suasoria sunt apud Rhetorem materiæ inter rudimenta dicendi*, Quintil. lib. 2. cap. 1. Sic, *Genus suasorium.*

¶ Suadenter. *Suadenter loqui*, Arnobius lib. 2. p. 56.

¶ Suada, πειθώ, quam Deum in Periclis labris scripsit Eupolis sessitavisse, Cic. de clar. oratoribus cap. 15.

¶ Suadela, idem, Dea scilicet persuadendi. Herod. lib. 8. c. 111 πείθω καὶ ἀνάγκην δύο θεοὶ μεγάλοι, hoc est, *Duo magna numina Suadela & necessitas.* Horat. 1. epist. 6

Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusque.

¶ 2. Plaut. in Cistell. a. 2. sc. 3. v. 24 pro suasione *Suadelam* dixit: *Perducebam illam ad me suadelâ meâ*; Et, *Suade medulla*, apud Ennium, & Ciceronem de Senect. cap. 14. *Suadelis addere cuneum*, Apulejus lib. 9. p. 225.

¶ *Benesuadam paupertatem*, Apul. Apologia;

¶ *Malesuadam famem* Virg. lib. 6 Æneid. dixit.

¶ Consuadeo, Plaut. in Mercatore act. 1. sc. 2. v. 32.

¶ Consuasor. Cic. pro Quintio cap. 5. pr.

¶ *Dissuasor* Lindebrogius legit in Ammiani lib. 30. pag. 463. Sed *Dissuasor* ibidem Valesius f. 609.

¶ Dissuadere, non suadere, widerrathen. Plaut. Trin. 3, sc. 2, 44 *quod suasit, dissuadet.* Cic. 3. Offic. cap. 27 *Non modò non censeo aliquid agendum, verùm etiam dissuadeo.*

¶ Dissuasio, Cic. pro Cluent. cap. 51 *Legationis dissuasio.*

¶ Dissuasor, Cic. 2. de orat. cap. 65 *dissuasor legis.* Seneca ep. 108 *Populus honesti dissuasor.*

¶ Persuadere, suadendo adducere, ut quis credat, bereden/überreden/ut *Persuadere aliquid auditori*, Cicer. 1. de Invent. c. 17. Et, *Te tibi persuadere volo, mihi te cariorem esse neminem*, Antonius Ciceroni sub 10. ad Attic. ep. 8. will dich versichern.

¶ Persuasus: *de tua fide mihi persuasum est*, Cic. 11. fam. ep. 2. pr. zweiffele nicht daran. *Persuasissimum est mihi*, Brut. ad Cic. fam. lib. 11. ep. 9. *Persuasum habere*, Colum. lib. 12. cap. 1. vor gewiß halten.

¶ Persuasio. Beredung. *Arrogans de se persuasio*, Quintil. lib. 2. cap. 4, ein Dünckel. Idem lib. 1. cap. 1 *Nihil pejus iis, qui paullum aliquid ultra primas literas progressi, falsam sibi scientiæ persuasionem induerunt.* Et, *Tumescere inani persuasione*, Idem lib. eod. cap. 2. laßdünckel haben. C

¶ Persuastrix, Plaut. Bacchid. a. 5. sc. 2. *Pellecebræ & persuastrices*, id est, quæ ad probrum pelliciunt illudque persuadent. Fortunatianus Rhetor. διαπειθὼ est, *si quis dicat, persuastrices, prætigiatrices, atque inductrices.*

¶ Persuasorius, *Assertio persuasoria*, Sueton. in Domitiano, cap. 8.

¶ Persuasibile, *vis inveniendi omnia in oratione persuasibilia*, Quintil. lib. 3. cap. 16.

¶ Persuasibiliter, ut *dicere persuasibiliter*, also/daß man es gläubt/ Idem lib. 2. cap. 5.

SVAVIS, e, jucundum, dulce, lieblich/holdselig/freundlich/ *Suavis homo*, Terent. Phorm. a. 2. sc. 3. v. 64. *Suavis consuetudo*, Cic. 13. fam. ep. 27, angenehme Freundschafft. *Suavior sermo*, Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 23. Et Plaut. in Asin. a. 3. sc. 3. v. 51

Non eadem omnia æque omnibus suavia esse scito.

¶ Suavitas, Liebligkeit/Anmuth. *Suavitas oris*, Quintil. proœm. lib. 6. Et, *Suavitas sermonis Atticorum & Romanorum propria*, Cic. de orat. lib. 3. cap. 11. Idem 3. fam. epist. 1 *Tibi persuade, carissimum te mihi esse propter multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuæ.* Tribuitur hoc nomen & illi virtuti, quæ comitas & benignitas aliàs appellatur; & humanitatis pars est. Vide supra *Benignitas.* Plinius Paneg. Trajani cap. 49 *Ergò non aurum nec argentum, nec exquisita ingenia cœnarum, sed suavitatem tuam jucunditatemque miramur.* D

¶ Suāvitūdo, Plaut. in Sticho a. 5. sc. 5. v. 14.

¶ Suāviter, jucunde, *loqui suaviter*, Cic. 3. de orat. cap. 11. *dicere suaviter*, Idem de clar. or. c. 19. Et, *epistola suaviter scripta*, Cic. lib. 15. fam. ep. 21. *Secunda jucunde & suaviter meminisse*, Idem de finib. lib. 1. c. 16. Ac, *Suaviter voluptas sensibus blanditur*, Idem in Acad. lib. 4. c. 45.

¶ Suave, pro suaviter, Poëticum est: *Suave rubens hyacinthus*, Virg. Eclog. 3. v. 63.

¶ Suavidicus, Suavilŏquus, & Suavilŏquens, Lucretii sunt. *Suavidici versus* lib. 4. v. 181. *Suaviloqui versus*, lib. 2. v. 328. *Suaviloquenti carmine*, lib. 1. v. 944.

¶ Suaviloquentia, Cic. de clar. orat. cap. 15.

¶ Suaviludius, vide in *Ludus.*

¶ Suavium, osculum amoris, ein Liebkuß/auctore Donato. Cic. ad Attic. lib. 16. epist. 11. *Attico meis verbis suavium des.* Plautus Casina act. 5. sc. 3. v. 3 *Illecebram stupri principio suavium posco.* Vide *Osculum.* ¶ 2. Vocabulum blandiendi. *Meum suavium quid agitur?* Terent. Eun. act. 3. sc. 2. v. 3.

¶ Suaviolum, dimin. Catull. Carm. 100

Suaviolum dulci dulcius ambrosiâ.

¶ Suavior, suaviari, suavium dare, Cic. ad Att. lib. 16. ep. 3. *Atticum nostrum cupio suaviari.* Küssen.

¶ Suaviatio, Gell. lib. 18. cap. 2.

¶ Dissuaviari, est cum voluptate exosculari; exstat in ultima Ciceronis epistola familiari. *Tuos oculos in medio foro dissuabiabor.*

¶ Insuavis, unangenehm/unlieblich. ut, *aqua limosa & insuavis*, Vitruv. lib. 8. c. 2. Et, *oleum non insuave odoris*, Columella lib. 12. cap. 52. Comp. *Insuavior.* Gellius lib. 1. c. 7. *Utrumque dici Latine posset: illud jucundius ad aurem complexiusque; hoc insuavius imperfectiusque est.* Superl. *insuavissima littera*, Cic. in Oratore c. 49, *A* intelligens crebro repetitum.

¶ Insuavitas, Unannehmligkeit. Gellius lib. 1. cap. 21 *Insolentia & insuavitas dictionis.*

SVB: multa cum duobus casibus significat: *sub Alexandro*, id est, Alexandri tempore. *Sub ea conditione*, mit dem Bescheid. *Sub dio* vel *dibo*, id est, cælo aperto, unter dem Himmel. *Sub dio carpere somnos*, Virg. 3. Georg. v. 435. *Sub armis*, id est, armatus, ibidem v. 116. *Falx sub imagine*, i. e. picta, Virg. 7. Æneid. v. 229. *Sub radicibus montis*, i. e. in ima parte. Nep. Milt. cap. 5. B *Sub imperio alicujus esse*, Terent. in Heaut. a. 2. sc. 2. v. 4. *Esse sub manu*, hoc est, in promtu, Plancus Ciceroni lib. 10. epist. 23. *Sub specie pacis*, id est, prætextu, Liv. 38. cap. 7. *Sub urbe est agelli paululum*, Terent. in Adelph. act. 5. sc. 8, 26. an/bey der Stadt. *Sub aliquo aliquid agere*, id est, ad ejus nutum. vid. Barth. ad Script. Venat. p. 181. ¶ 2. Sub cum accusativo, *sub idem tempus*, id est, circa, Vellejus lib. 1. c. 12. ümeben dieselbe Zeit. *Sub finem* Liv. 22. cap. 47. *Sub adventum Prætoris; sub lucis ortum*, Idem lib. 27. cap. 15. *Sub vesperam*, üm die Abendzeit. *Sub noctem.* Cæs. Civ. 1. cap. 18 *Pompejus sub noctem naves solvit*, bey einbrechender Nacht. *Sub manus*, faciliter. Plaut. in Milit. a. 3. sc. 3. extr. *Lepide hoc succedit sub manus negotium*, geht von der Faust. Videtur autem quibusdam πρὸ *sub*, cum de tempore sermo est; cum accusativo ferme junctum veteribus, quando jam propinquum tempus significandum; quando jam instans & quod inierit, cùm ablativo constructum fuisse: ut & cùm locum significaret. Suetonius Othone c. 8 *Cùm sub noctem promerentur arma.* Quam eandem rem cùm Tacitus narrat, Hist. c. 8 *incipiente nocte* dixit. Cæsari de B. Gall. 2. c. 33 *sub vesperum.* Avienus tamen Arat. v. 721

- - sub nocte propinqua

C dixit. Et ita Suetonius quoque, *sub exitu vitæ*, Claudio cap. 43. *Sub excessu Tiberii*, Nerone cap. 5 dixit. Florus lib. 2. cap. 11 *sub adventu hostis*, i. e. in adventu: cùm hostis veniret. Et cap. 17 *cum pari temeritate sub nocte consul castra adisset*, id est, noctu. Virg. 1. Æneid. v. 166

- - - geminique minantur
In cælum scopuli: quorum sub vertice late
Æquora tuta silent.

Cæsar 1. de B. C. cap. 41 *sub castris Afranii constitit.* Sueton. Othon. cap. 6 *sub ade Saturni.* In his locus designatur, & præpositio cum ablativo jungitur. Florus tamen contra lib. 3. cap. 5 *Nam sub orientem secutus Armenios* &c. dixit. Item Tacitus 5. Histor. cap. 11 *Judæi sub ipsos muros struxere aciem.* Ergo ut plane nulla non est hæc observatio, ita perpetua catholicaque non est. ¶ 3. Aliquando & *sub* abundat. Persius Sat. 5. v. 80

- - - Marso sub judice palles.

i. e. Marso judice, vel judicante. Vide ibi Casaubon. Tacitus 2. Histor. cap. 26 *Cum fratrem ejus Jul. Frontonem Tribunum Othoniani sub eodem crimine vinxissent.* Sueton. Nerone c. 35 *Denique occidit sub crimine adulteriorum.* Plin. Paneg. Trajani cap. 4 *Sed parendum scito, quo ex utilitate publica placuit, ut Conf. vote sub titulo gratiarum agendarum, boni principes, quæ facerent, recognoscerent.* Nisi potuis sit dicere, non abundare in talibus, sed plenum sermonem efficere, eamque subintelligendam, quando omittitur. Vid. B. Vb. ad lib. 5. Theb. Statii pag. 53. ¶ 4. Observa, hanc præpositionem cum nominibus & verbis compositam, quandam plerumque tenuitatem significationi addere: *subasper, subamarus, subniger, subinvideo, subirascor, subrideo*, &c. id est, aliquantulum asper, aliquantulum invideo, rideo, &c. Vide singula suis locis. Adde *subinsulsus*, Cic. de opt. gen. Orat. c. 3.

¶ *Desub*, præpositio composita, ut *exante, intra* &c. Florus l. 2. c. 3 *Sic desub alpibus, id est, desub ipsis Italiæ faucibus gentes.*

SVBER, fœmininum & neutrum, arbor ilicis: fert folia & fructum, sed glandem pessimam, ut Plinius inquit, viret perpetuo. ¶ 2. Sunt qui *suberem* fœminam ilicem vocant, atque ubi non nascitur ilix, pro ea subere utuntur, Plin. lib. 16. c. 8. Dicitur a *Suo*: videlicet quod insinuatur solo calceamenti, ut Scaliger docet, Gorc.

¶ Subereus, ex ſubere quod eſt. *Subereus cortex*, Serenus Samonicus carm. 35. Pantoffelholtz / Gorck.

¶ Suberinus, Idem. Sidonius lib. 2. epiſt. 2 *Piſcator retia ſuberinis corticibus extendit.*

SVBGRVNDA, æ, & *Subgrundia, iorum*, pars tecti prominens, qua ſtillicidium arcetur a parietibus, ein Vordach / ſo die Trauff von denen Wänden abweiſt / Vitruv. lib. 3. & cap. 3. & Plin. lib. 25. cap. 13.

¶ Subgrundatio, iſtius partis tecti conſtructio, Vitruvius lib. 4. c. 2. Legitur & *Suggrundatio.*

Suggrundarium al. segestrium ingredi Kirch. de Fun. R. p. m. 11.

SVBIDVS, antiquum eſt, id eſt, ad amandum idoneus, non alienus ab amorum deliciis. Ita enim uſus videtur Valerius Ædituus, Poeta vetus, apud Gell. lib. 19. c. 9. Hinc

¶ Inſubidus, id eſt, invenuſtus, ruſticus, truculentus. Gellius ipſe ibid. *Sed ne nos, id eſt nomen Latinum, tanquam profecto faſtos quosdam & inſubidos ἀναχρονισμοὺς condemnetis.*

¶ *Inſubidior*, Idem Gell lib. 6. c. 1. & lib. 13. c. 20.

¶ Inſubide, adverb. Gellius lib. 1. cap. 2 *intempeſtive atque inſubide differebat.*

SVBIS, avis aquilarum ova frangens Nigidio & Plinio lib. 10. c. 19. Ariſtoteli vero οἶκον (Gaza οἶτον legit, *Situs*) avis eſt, quæ aquilis ova frangit, de picorum genere, Geſnerus.

SVBITVS, um, inexſpectatum, repentinum. plötzlich / unvermuthet / geſchwind. Terent. in Thorm. a. 1. ſc. 4. v. 23 *Quodnam ſubito huic exitio remedium inveniam miſer?* Et Cicer. 10. fam. epiſt. 16 *Rebus tam ſubitis, tamque anguſtis conſilium petere.*

¶ Subita, Subſtantive, quæ ſubito & improviſo accidunt. Ita *ſubitis etiam fortes viros terreri* Tacitus dixit 15. Annal. cap. 59. Ita *ſubitis belli* idem Hiſtor. 5. cap. 13. itemque Agricola cap. 37 dixit.

¶ Subitò, adv. geſchwind / unverſehen. Cic. ad Terentium lib. 14. fam. ep. 8 *Nunciatum eſt mihi, te in febrem ſubitò incidiſſe.* Idem pro Fonteio cap. 15 *Bella ſubito, atque improviſa naſcuntur.* Plötzlich und unverſehens. Vere nomen eſt, ſexto caſu per ellipſin præpoſitionis poſitum. Veteres enim plene *de ſubito*, uti ex Ennio, Afranio, Cæcilio, Pomponio & aliis Nonius Marcellus oſtendit.

¶ Subitaneus, & *Subitarius*, adjectiv. *Subitaneus imber*, Colum. 1. cap. 6. & *ſubitarii milites*, qui in auxilium ſubito mittuntur, Liv. lib. 40. cap. 26. & *Exercitus ſubitarius*, Idem 3. cap. 30. Et, *Subitaria ædificia*, temere & ſubito exſtructa, Tacitus 15. Annal. cap. 39 dixit.

SVBLESTVS, a, um, *ſides ſubleſta*, id eſt, tenuis & exigua apud Plautum. Scaliger in Copam: *Languidum*, inquit, καὶ ἐκλελυμένον *vinum* ſubleſtum, *vocabant.* Subleſta pictura, *eſt tantum primis lineamentis deformata ac nullis coloribus adumbrata. Eaque Græce dicitur* μονόγραμμος. Lista *eſt* γραμμὴ, *teſte illo vetere Gloſſario. Sic & hodie lineam vulgo vocamus in Gallia. Dicta* liſta *à* λίστη, p, *int, ut* στάδιον, σταδίον, *ſpatium*, στάδη *ſtadium. Hinc* ὑπόλιστος, *pictura primum, hoc eſt ad verbum*, ſubleſta. *Inde ad alia tranſlatum ſumitur pro evanido, tenui, languido. Ut* vinum, *de quo diximus* ſubleſtum, &c.

SVBLĪCA, æ, paulus ligneus in aquam defixus, qui pontem ſuſtinet, ein Brückpfahl. *Sublica directa ad perpendiculum proportionemque ſaſtigiata*, Cæſar in deſcriptione pontis Rhenani l. 4. Bell. Gall. c. 17. Et Livius lib. 23. c. 37 de Cumarum obſidione: *Adverſus ligneam ingentem, admotam urbi, aliam turrem ex ipſo muro excitavit conſul Romanus, aliquanto altiorem: quia muro ſatis per ſe alto ſubjectus validus ſublicis pro ſolo uſus erat.*

¶ Sublices, plurale, idem, in veruſtis Gloſſis, quæ Græce ita interpretantur: *Sublices*, καταπήγες οἱ ἐν ποταμῷ τοῖς ῥεύμασι ὑπερεχόντες.

¶ Hinc *pons ſublicius* Romæ in Tiberi, Liv. lib. 1. ab urb. cap. 33. & Dionyſ. Halicarn. lib. 3. cap. 58.

SVBLĪMIS, e, altum, à *limine* & *ſub*, ut Feſtus vult. hoch. Eſt enim *limen* duplex, *ſuperius* & *inferius. Superius ſublimen* & *ſublimentum* dicitur. Vide Scal. in Propert. & Varron. *Aula ſublimis.* Vide *Exſulto.* Terent. in Andr. act. 5. ſc. 2. v. 20 *Sublimem hunc intrompe, quantum potes*, id eſt, in ſublime, ſeu per altum. Livius 1. cap. 16 *Hæc locutus ſublimis abiit*, id eſt, in exilium. *Tendere in ſublime*, Plin. l. 2. c. 5. Et Ovidius 1. Faſt. v. 301

Non Venus & vinum ſublimia pectora fregit.

¶ Quemadmodum autem *altum* pro *profundo*: ita & pro eodem *ſublime*, per catachreſin quandoque dicitur. Virg. 1. Georg. v. 320

Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ gravidam late ſegetem ab radicibus imis
Sublime expulſam eruerent.

Niſi potius ſit, *ſublime* ad *eruerent* interpretari: ut *ſublime eruere* ſit *in ſublime eruere.* Ac ita fere & Servius. ¶ *Sublimior Atlas*, Juvenal. Satyr. 11. v. 24. *Sunt alia alius ſublimiora*, Quintil. 8. cap. 3. Et, *Vir ſublimiſſimus*, Symmachus lib. 6. epiſt. 56. Et Tertullianus Apolog. cap. 33 *Triumphans in ſublimiſſimo curru.*

¶ Veteres etiam *Sublimus, a, um*, dixerunt. Vide Nonium & Priſcianum. Lucretius lib. 1. v. 340

At nunc per maria ac terras ſublimaque cæli.

Seneca Medea extrema:

... Per alta vade ſpatia ſublimi ætheris.

¶ Sublimitas, Höhe. *Naturæ ſublimitatis avida*, Plin. lib. 19. c. 5. Plut. *Sublimitates* Tertull. adv. Valentin. c. 7.

¶ Sublimiter, adverbium, ut *ſublimiter volitare*, Columella lib. 8. cap. 11. ſub initium.

¶ Et *Sublime*, adverbialiter. Cicero lib. 1. Quæſt. Tuſcul. c. 43 *Nihil mea intereſt, humine, an ſublime putreſcam*, in der Erde oder in der Lufft. *Animi ſublime feruntur*, Idem in Tuſcul. 1. cap. 17. Et Tacitus 4. Hiſtor. c. 30 *Singuli pluresque hoſtium ſublime rapti.* Comp. *Sublimiùs.* Quintilianus lib. 9. cap. 4. p. 722 *Quis dubitat alia lenius, alia concitatius, alia ſublimius, alia pugnacius, alia gravius eſſe dicenda?* Statius lib. 2. Silv. 6. v. 75

... ſolito ſublimius ora levabit.

¶ Sublimare, verbum *in ſublime ferre*, erhöhen / erheben. Apul. Floridis: *Aquila enim verò quum ſe nubium tenus altiſſimè ſublimabit.* Mamert. Paneg. Juliani cap. 29. *quem ſublimat & illuſtrat conſulatus.* Et Ennius Medea apud Nonium: *Sol quæ candentem in cælo ſublimat facem.*

¶ Sublimatus, erectus, elatus. Epitoma Victoris in Claudio: *Pallas* [libertus Claudii] *prætoriis ornamentis ſublimatus.*

¶ Sublimator. Salvianus lib. 1. de Gubern. Dei pag. 28 *Deus eſt ſublimator, quia potentiorem omnibus fecit*, puta Abrahamum.

Subo, ſubare, vide infra in *Sus.*

Suboles, vide *Soboles.*

SVBRŬMVS, ut *Agni ſubrumi*, id eſt, lactentes. *Rumas* enim mammas dixerunt antiqui. Varro lib. 2. cap. 11. ein ſäugend Lam.

¶ Hinc *ſubrumari* dicuntur agni, cum ad mammam admoventur, zum Saugen gelaſſen werden / Columell. lib. 7. c. 43.

Subſecivus, vide *Seco.*

SVBSCVS, ūdis, fœm. ſubſcudes. ſuſcudes & ſubcudes lignea ſunt retinacula, quibus duo ligna vel aſſeres inter ſe vinciuntur. *Subſcudibus & ſecuriculis compingi*, Vitruvius dixit lib. 4. cap. 7. mit Leiſten zuſammen gefügt werden. Idem & *Securiculatos cardines*, id eſt, ſecuriculis conjunctos & ornatos, dixit lib. 10. cap. 15. Et Arnobius lib. 6. p. 202 *Ab ruinarum caſibus & diſſolutionis ſubſcudibus, & catenis, uncis atque anſulis retentari.* Sed *Subſcudines* plurali numero apud Auguſtin. legitur lib. 15. de Civit. Dei. *Ferrea ſubſcus*, Vitruvio lib. 10. cap. 10, quæ molam ſuſtinet, das Mühleiſen. Vide Baldi Lexicon Vitruvian.

SVBTEGMEN & Subtēmen (nihil enim differunt hæ voces, ut argutantur nonnulli, cenſente Caſaubono ad Capitolini Pertinacem) quod ſubit ſtamini: hoc eſt, fila, quæ inter ſtamen immittuntur. Eintrag. Ovid. Metam. lib. 6. v. 55

Tela jugo juncta eſt, ſtamen ſecernit arundo,
Inſeritur medium radiis ſubtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter ſtamina ductum
Percuſſo feriunt inſerti pectine dentes.

Subtemen ſtamini inſertum & apud Senecam leges Epiſt. 90. *Subtemen nere* Terent. dixit Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 52. Vide Caſaubon. ad Perſium Sat. 6. & alibi: præcipue Salmaſium in Pertinacem Capitolini, ubi de toto hoc telæ faciendæ artificio prolixe agit. *Subtemen*, idem & Trama dicitur: de quo ſuo loco. *Subtemen* autem rectius, quam ſubtegmen dicitur. Nimirum *ſubtemen* quaſi *ſubſtemen*, quod ſtamini ſubeat, vel ex *Subtexi-men* contractum eſt.

SVBTĚR, darunter. Cicer. in Somn. Scip. cap. 4 *Subter mediam fere regionem Sol obtinet, dux & princeps, & moderator luminum reliquorum.* Virg. 9. Æn. v. 515

Ferre libet denſa ſubter teſtudine caſus.

¶ Subternus, infernus. Prudentius Hamartig. v. 923

... rapidos ſubternâ nocte caminos.

Et lib. 1. adv. Symmach. v. 392

Religionis opem ſubternis poſcere ab antris.

SVBTILIS, e, ut, dünn / künſtlich / ſubtil. *Subtile palatum*, Horat. lib. 2. Sat. 8. v. 38, der ſich wohl auffs Koſten verſtehet. *Succus ſubtiliſſimus*, Plin. lib. 11. c. 5. Et Valerius Maximus lib. 2. c. 3. *P. Rutilius*, inquit, *doctoribus gladiatorum accerſitis, vitandi atque inferendi ictus ſubtiliorem rationem legibus ingenuit.*

¶ Perſubtilis. Cic. pro Planc. cap. 24.

¶ Subtilitas. *Subtilitas & elegantia ſcriptorum*, Cicer. 4. fam. ep. 4.

¶ Subtiliter. *Diſſerere de aliqua re ſubtiliter, & copioſe dicere*, Cic. pro Flacc. cap. 18. Idem lib. 9. fam. epiſt. 21 *Priſtinas cauſas, & eas tenues, agimus ſubtiliùs; capitu, aut fama, ſcilicet ornatiùs.* Celſus principio præfationis: *Æſculapius ſcientiam paullò ſubtiliùs excoluit.* Rurſus Cicero pro Balbo cap. 22 *Qua ego nunc percurro, ſubtiliſſimè ſunt omnia perpolita.*

¶ Inſubtilis, non ſubtilis. Unde

¶ Inſubtiliter, Lege 7 § 6 Dig. de Pactis: *quod non inſubtiliter dici poteſt.*

SVBTVS, pro *Sub* vel *Subter*, adv. antiquum. Tacitus 4. Hiſtor. cap. 23 *Alii ſuperſtantes, tanquam ex aggere præliarentur: pars ſubtus occulti muros ſubruerent.* Ita enim legendum puto: quia *ſuperſtantes* dixerunt. Neque enim *intus* & *ſuper*: ſed *ſuper* & *ſub* ſive *ſubtus* opponuntur. Sic *ſubtus labra*, i. e. inferiora, ſive

quæ

quæ subtus sunt, dixit Varro & *superioribus* opposuit lib. 2. de re rustica cap. 9. Et, *Subtus ambulare*, Cato de re rustica c. 47, qui recti superius, ambulant. Lucretius lib. 6. v. 865 *Extemplo subtus frigescit terra* &c.

SVBVCVLA, æ, vestis interior linea, indusium, ein Unter-Kleid/ Camisol/ Hembd/ wüllen und leinen. Varro de vita pop. Rom. lib. 1 *Postquam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium.* Horat. 1 epist. 1. v. 95

si forte subucula pexa
Trita subest tunicæ. Vide ibi Torrentium.

¶ Subuculatus, subuculâ indutus, Quintil. lib. 8. c. 3.

SVBVLA, instrumentum ferreum, quo utuntur opifices ad perforandas pelles & coria, cum consuere volunt, ein Pfriemen/ Schuh-Ahl. Vet. Gloss. *Subula*, ὑπόδημα, μέγα. Martialis lib. 3. epigr. 16

Quodque tibi tribuit subula, sica rapit.

Ubi & Rigaltium licebit videre.

¶ Subulo, ōnis, Tusce tibicen dictus, Festo auctore: inde nomen ad cervorum genus, cui simplicia, non ramosa, cornua sunt, translatum est, ein Spießhirsch. Plin. lib. 11. c. 37 sub initium: *Lusit natura animalium armis. Sparsit hæc in ramos, ut cervorum. Aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento diffiteri.*

SVBVRA, vel Suburra, vicus celebris urbis Romæ & frequens, sed vilioribus tamen. Verus Scholiastes inde sic appellarum censet, quod paludeta illic exustâ siccatâque essent. Sed Varro aliter lib. 4. de LL. Vide Torrentium ad Horat. Epod. 5. v. 56.

¶ Subūranus, a, um. *Suburana tribus*, Plin. 18. c. 3. *Suburana casa*, Horat. ibidem Epod. 5.

Succido, Succidia, Succisivus, vide *Cædo.*

Succidus: *Jana succida*, vide supra in *Cædo* in verbo *Succido.*

SVCCĪNVM, electrum, ἤλεκτρον. Cornel. Tacitus Germ. c. 45 de Estiis, Liefländern: *Mare scrutantur & soli omnium succinum, quod ipsi* Glessum *vocant, quod inter vada atque in ipso littore legunt.* Succum arboris esse intelligas, quia terrena quædam, atque etiam volucria animalia plerumque interlucent, quæ implicata humore mox durescente materiâ clauduntur. *Succinum*, Agtstein/ quasi Augenstein; confert enim cerebro & visui ejus odor. Vocant & Bernstein; incensum enim ardet. *Succinum candidum, cerei coloris*, &c. weisser/ gelber Agtstein.

¶ Celtes *Succinus* dixit casu nominandi:

Quâ Glessum rapitur, quod Succinus ere Latino
Dicitur.

Sane & Martialis adjective dixit lib. 6. epigr. 15

Dum Phaethontea formica vagatur in umbra,
Implicuit tenuem succina gutta fera.

¶ Succineus, adjectivum aliud. Plinius lib. 22. cap. 23. ¶ Ex Succino ornamenta sibi habuisse fœminas, quibus excolerent se, illud Prudentii indicat de Eulalia Virgine Hymno 3. περὶ στεφ. sive passione Eulaliæ v. 21

Spernere succina: flare rosas,
Fulva monilia respuere.

Significat scil. severis moribus fuisse, sprevisseque adeo ac abjecisse, quæ sectarentur aliàs fœminæ se exornandi causâ.

Succus, vide *Sugo.*

Sucula, vide *Sus.*

SVDES, idem quod *Vallus*, auctore Servio, ein Pfal oder Zaun-Pfal. Virg. 2. Georg. v. 25

Quadrifidasve sudes, & acuto robore vallos.

Ferratæ sudes, mit Eisen beschlagen/ Idem 5. Æn. v. 208. *Sudibus inter se concurrere*, Liv. lib. 26. c. 51.

SVDETES, Georg. Fabricio montes metalliferi in Bohemiâ & Misniâ.

SVDIS, im, fœm. piscis marinus, *Sphyræna*, σφύραινα Græcis dictus, à σφύρα, quod teli genus est (piscis enim longus est) acuto rostro, ein Meerhecht oder Spießfisch/ Gesnerus.

SVDO, sudare, sudorem emittere, schwitzen/ usurpatur vel absolute, vel cum casibus accusativo & ablativo: ut, *Multa tulit fecitque puer, sudabit & alsit*, Horatius de Arte Poët. v. 413. *Deorum simulacra sudarunt*, Cic. de Div. lib. 2. c. 27. Et cum casibus: ut, Virgil. Eclog. 4. v. 30

Et dura quercus sudabunt roscida mella.

Et Livius lib. 27. cap. 4 *Quatuor signa sanguine multo diem ac noctem sudasse.* ¶ 2. *Sudare* pro vehementer laborare, per metaphoram. Ter. in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 23 *Eja sudabis satis, si cum illo inceptus homine*; du wirst zu thun genugsam bekommen. Cic. pro Sextio cap. 66 *Pro communibus commodis sudare.* ¶ 3. Item anxium esse. Cicero 3. ad fam. ep. 12 *Vides, sudare me jam dudum laborantem, quomodo ea tuear.* Vid. Vet. Scholiasten Juvenalis ad Sat. 10. v. 178 itemque Torrent. ad Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 10. Prudentius active Hymn. 2. περὶ στεφ. v. 76

Sudabit impar prælium.

Et inde Passivum apud Claudianum. Ut, *sudata fibula*, id est, elaborata, lib. 2. de raptu Proserpinæ v. 16. *Sudata zona*, Epigr. 18. *Desudata judicia*, id est, summo labore & diligentia obita;

Paneg. Mallii Theodori v. 11. *Labor sudatus*, id est, res magno labore confecta, Papin. Statius lib. 5. Theb. v. 189, & Silius lib. 3. v. 92 dixerunt. Et Quintil. lib. 2. cap. 3 *Vigilanda noctes & in sudata veste durandum*, id est, sudore perfusa sive madefactâ, geschwitzt. Prudentius lib. 2. contra Symmach. v. 550

Non fero, Romanum nomen sudataque bella &c.

Id est, sudore sive labore multo patrata. Vide & paullo ante.

¶ Sudator, der viel schwitzt/ Plin. lib. 23. c. 2.

¶ *Sudatrix toga*, Martial. lib. 12. epigr. 18.

¶ Sudātio. Seneca epist. 86 *In piscinas multa sudatione corpora exinanita demittimus.* Et Vitruvius lib. 2 cap. 6 *In montibus Bajanis sunt loca sudationibus excavata.* ¶ 2. Pro ipso loco in palæstris, Vitruvius lib. 5 cap. 11 *concamerata sudatio.*

¶ Sudatorius, adjectivum, ut, *Sudatoria unctio*, Plaut. in Stich. act. 2. sc. 2. v. 73.

¶ Sudatorium, ein Schweiß-Bad oder eine Schweiß-Stube, Seneca ep. 51 *Sicci vaporis Sudatorium.*

¶ Sudabundus, sudans, cum sudore, schwitzend. Lucanus Panegyrico ad Calpurnium Pisonem v. 177

Totaque sudos
Turba repente suos jam sudabunda relinquit.

¶ Sūdor, Schweiß. *Sudor erumpit alicui*, Seneca epist. 11, der Schweiß bricht aus. Virg. 3. Æn. v. 175

Gelidus e toto manabat corpore sudor.

Sudorem elicere, Cels. lib. 2. cap. 17. pr. Schweiß treiben. *Sudorem emittere*, Plin. lib. 6. cap. 18. schwitzen. *Sudor frigidus*, æstuantis dolore aut metu animi indicium. Plautus Curc. act. 2. sc. 6. v. 9. Vid. Torrentium ad Horat. lib. 1. Sat. 9. v. 10. & Passeratium ad Propertium. Pluraliter Claudianus in 2. consul. Stelic. v. 245

Sudoribus ora
Pulverulenta rubent.

¶ 2. Sudor pro labore, Cic. pro Font. cap. 1 *Multo sudore & labore sub populi Rom. imperium ditionemque cecidisse*: de Gallis. Idem de Orat. lib. 1. cap. 60 *Stylus ille tuus multi sudoris est*, kömmt dich schwer an/ kostet dich viel Müh. Sic, *Virtus sudore paratur.* Huc refer locum pulcherrimum Hesiodi.

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.
Virtutem sudoribus undique dibi præsepsere.

¶ 3. Sudor pro serenitate cæli rara procul dubio inventu vox est. Vide Gronov. ad Stat. Silv. p. 313.

¶ Sudārium, linteum, quo sudor detergitur, Schweiß-Tuch. Sueton. Nerone c. 24.

¶ Sudariŏlum, diminutivum. Apulei. Apolog. pag. 308 *Si hodie illud sudariolum tu intercepisses.*

¶ Sudōrus, adjectivum. Apulejus 3. Floridor. p. 354 *Sudoro affatim corpore diutine obrigui.*

¶ Circumsudare, allenthalben schwitzen. Plinius lib. 14. c. 1 *Vinacem circumsudantibus.*

¶ Consudare, idem quod simplex. Plaut. in Pseud. act. 2. sc. 2. v. 71 *Beatus si consudaverit.* Legitur & apud Catonem cap. 96. & Columellam lib. 12. cap. 7.

¶ Apud quem & *Consudascere* reperies lib. 12. c. 48.

¶ Desudare, ex simplex, vel aucta notione. Cic. de Senect. c. 11 *Desudare atque elaborare in re aliqua.*

¶ Desudascere. Plaut. in Bacchid. 2. 1. sc. 2. v. 53 *In palæstra damnis desudascitur*, hoc est, valde desudatur.

¶ Exsudare, per sudorem emittere, ausschwitzen/ von sich geben. *Exsudare gummi*, Plin. lib. 24. c. 9. *liquorem*, Columella lib. 7. cap. 8. Sic *Exsudare causas*, Horat. dixit, pro magno labore agere, lib. 1. Sermonum Sat. 10. v. 28. *Laborem exsudare*, Livius lib. 5. cap. 5. Et Silius lib. 3 v. 531 *exsudatosque labores.*

¶ Præsudare. Stat. 6. Thebaidos v. 4

Præsudare parat seseque accendere virtus.

Id est, ante exercere, sich vorher üben. Et Claudian. lib. 2. de Raptu Proserp. v. 120

Dum matutinus præsudat solibus ver.

¶ Resudare. Curtius lib. 7. c. 10. n. 3 *Solum, sub quo omnia fluunt, ne modico quidem resudat humore.* Idem lib. 5. cap. 1. n. 12 *Toto fere solo propter venas aquarum resudante.*

SVDVS, a, um, quasi *secundum*, hoc est, siccum, serenum. Virg. 4. Georg. de apibus v. 77

Ergo ubi ver nactæ sudum &c.

Alcimus Avitus lib. 1. v. 223 *sub aëre sudo.* Et Apulejus lib. 11. p. 260 *nudo sudoque luminis splendore.*

¶ Sudum, substantive; vel subaudita cæli voce, serenum dicitur inter nubes, vel post pluvias, das Heller am Himmel/ schön Wetter. Cicer. 16. Fam. epist. 18. *Mirum libros, si erit sudum.*

SVESCO, à quo Suevi & Suetus, Latinis auctoribus. Virg. 5. Æn. v. 414

Dum melior sanguis tibi nunc dum &c. *hic ego suetus*
Dum melior sanguis tibi durat.

Extra Poësin ipse Cicero lib. 15. fam. epist. 8 *Ate id, quod fuisti, peto, me absentem diligas atque defendas.* Frequens Tacito verbum, ut qui dixit *Suescere militiæ*, 2. Annal. c. 44. id est, adsuescere. *Suetus latrocinio*, ibid. c. 52. *Servitio*, libro 12. capite 60. n. 4. Et transitive *Suescere quem disciplinâ & imperio*, 2. Annal. cap. 52. n. 3. id est, adsuefacere. Unde *Suetus bello*, hoc est, in bellis

bellis haberi solita, Annali 15. cap. 12. n. 2. Et Claudianus in Cons. Prob. & Olyb. v. 44

Sueverat innumeras hominum ditare catervas.

Composita:

¶ Absuetudo, ut Desuetudo. Apulejus usus est Apolog. p.318 ed. Elmenh.

¶ Adsuesco, sive Assuesco, neutrum, ich gewohne/quo verbo aliàs absolute, aliàs cum dativo, nonnunquam cum Infinitivo utimur. Cicero 9. epist. 22 *Ego verbo & verbabo (sic enim adsuevi) Platonis verecundiam.* Et, *Adsuescere rei publicæ*, Sueton. Augusto cap. 38. Propertius lib. 3. eleg. 4. v. 6.

Adsuescent Latio Partha tropæa Jovi.

Cicero lib. 5. de Finib. cap. 2 *Ad fluctum ajunt Demosthenem declamare solitum, ut fremitum adsuesceret voce vincere.* Virg. 8. Æn. v. 515 - - - *Sub te tolerare magistro*

Militiam, & gnave Martis opus, tua cernere facta
Adsuescat.

¶ 2. Ἐνεργητικῶς, id est, active. Virg. 6. Æn. v. 832

Ne pueri, ne tanta animis adsuescite bella.

Id est, multum bellando bellorum consuetudinem contrahite, machet kein Handwerck draus. Potest & per hypallagen dixisse, pro *ne tantus bellis assuescite animos.* ASSVESCITE, id est, assuefacite. Prudentius lib. 1. contra Symmach. v. 540

- - - - *remque Quirini*
Assuescit supero pollere in secula regno.

ASSVESCIT, id est, assuefacit, docet, sive facit, ut res Quirini sive Romanum imperium super omnia regna polleat. Hinc *adsuescendus*, id est, adsuefaciendus. Vellejus libro 2. cap. 79 *Militi ac remigi, navalibus adsuescendo certaminibus atque exercitationibus, præfectus est M. Agrippa.*

¶ Adsuescitur, impersonale. Livius lib. 2. cap. 1 *Caritas ipsius soli, cui longo tempore adsuescitur.*

¶ *Assuetus labori & labore.* Cicero de orat. 3. cap. 15 *Homines labore assiduo & quotidiano assueti*, Leute/ so da steter und täglicher Arbeit gewohnet seyn. *Assuetior montibus*, Liv. l. 22. c. 18.

¶ Inassuetus. Ovid. 4. Fast. v. 450

Lumen inassueti vi patiuntur equi.

Sulpicius Severus lib. 1. Hist. S. cap. 4 *inadsueto sermonis genere.* Silius lib. 3. v. 236 *sinus cingere inadsuetum.*

¶ Ovid. lib. 2. de arte amandi v. 345 *Nihil assuetudine majus*, &c. iv. 25. c. 26 *Adsuetudine malis efferverdnt animos.* Idem lib. 27. c. 39 *Undecim annorum adsuetudine perviis Alpibus factus.* De transitu loquitur Asdrubalis.

¶ Adsuefacio, activum, ich gewöhne/ usu doceo. Cic. 4. fam. ep. 13 *Orbus iis rebus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo adsuefecerat.*

¶ Adsuefio, passivum, unde Adsuefactus, gewohnt. Cic. 2. Catil. cap. 5 *scelerum exercitatione adsuefactus frigore, & fame, & siti, ac vigiliis perferendis.* Et in Bruto cap. 59 *puro sermone adsuefacta domus.*

¶ Adsuefactio. Damnavit Vossius.

¶ Consuesco, idem quod assuesco, ich gewohne. Virg. 2. Georg. v. 272 *Adeo in teneris consuescere multum est.* Cicer. lib. 1. de Invent. cap. 2 *Ut alios parere consuescerent.* Idem de Orat. 1. c. 61 *Demosthenes versus multos uno spiritu pronunciare consuescebat.* Aliàs Dativo, ut cætera hujus originis, conjungi solet: ut, *consuescere dolori*, Plinius lib. 8. epist. 23. extr. ¶ Active Lucretius lib. 6. v. 396 *An tum brachia consuescunt, firmantque lacertos? Consuescere brachia*, est consuefacere. ¶ *Consuescere cum aliquo* per ellipsin dicitur mulier, quæ commercium stupri cum aliquo habet, die mit einem zuhält. Plautus Cistell. a. 1. sc. 1. v. 88

LE. - - - *Sed tun' nunquam cum quisquam viro*
Consuevisti? SI. *nisi quidem cum Alcesimarcho, nomine:*
Neque pudicitiam meam mihi alius unquam imminuit.

Ita & Terentius, ad quem alibi Donatus: CONSVESCERE, inquit, *in stupro proprium.* Corn. Nepos Alcibiade: *At mulier, qua cum eo consuevit* &c. Ita enim legendum est cum Schotto. Cæcilius apud Gell. lib. 2. cap 23

- - *ea me, clam se, cum mea ancilla ait*
Consuetum: id me arguit.

Ipse Gellius lib. 4. cap. 3 *Pellicem appellatam probrosamque habitam*, (Servius Sulpicius scribit) *quæ juncta consuetaque cum eo esset, in cujus manu alia matrimonii caussa foret.* Similiter verbo SOLERE in hac re utebantur; quo de suo loco.

¶ Consuetus, gewohnt/ das in Gewohnheit kommen ist. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 108 *Amor consuetus.* Et Ovidius 11. Metam. v. 637 *consuetissima utrique verba.*

¶ Inconsuetus, ungewohnt. Silius 11. v. 282 *Inconsuetus opima mense miles.*

¶ Consuefacio, gewehnen/ angewehnen. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 29 *Ita ne me celet, consuefeci filium.*

¶ Consuetudo, Gewohnheit. Cic. de Orat. lib. 2. cap. 87. extr. *Exercitatione consuetudo gignitur*, aus Ubung wird Gewohnheit. Et de Amicit idem cap. 19 *Vetustatis & consuetudinis vis maxima.* Item de Finibus lib. 5. c. 25 *Consuetudo quasi altera natura est.* Et lib. 2. de Oratore cap. 3 *prope ad Græcorum consuetudinem disputare.*

¶ 2. Est & frequentissimum Ciceroni *consuetudinis* nomen pro familiaritate & conversatione, ut lib. 2. epist. 1 *Cæsar fructu jucundissimæ consuetudinis tuæ*, deiner Gesellschafft. Terent. Andr. act. 1. sc. 1. v. 83

- - - *hic parva consuetudinis*
Caussa mortem hujus tam familiariter.

Id est, exigui nec diuturni usus, sive familiaritatis caussa. ¶ 3. Usurpatur similiter in turpibus. Nam & Sallustius Catil. cap. 23 *consuetudinem stupri* dixit. Et Liv. lib. 39. cap. 9 *Huic* (Hispalæ scorto) *consuetudo juxta vicinitatem cum Hispala fuit.* Suetonius Calig. cap. 24 *Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit.*

¶ Consuetudinarius, secundum consuetudinem. Salvianus lib. 6. de Gubern. Dei, p. 219 *Gens Hebræorum consuetudinarias carnes desiderabit.* Ibidem pag. 221 *Consuetudinarius vitæ usus.* Et Sidonius lib. 7. epist. 11 *Invideo felicitati consuetudinarii portitorus.* Gl. Vet. *Consuetudinarius*, συνήθης, φιλοσυνήθης.

¶ Desuesco vide proxime post *Insuefacere.*

¶ Insuesco, idem quod consuesco. Ter. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 30 *Nam qui mentiri aut fallere insuevit patrem, aut audebit, tanto magis audebit cæteros.* Plaut. Captiv. act. 2. sc. 2. v. 55 *Qui imperare insueveram, nunc alterius imperio obsequor.* Sallustius Catilin. cap. 61 *Ibi* (in Asia) *primùm insuevit exercitus Populi Romani amare, potare, signa, tabulas pictas, vasa cælata mirari*, &c.

¶ 2. Ἐνεργητικῶς seu active. Horatius libro 1. Satyr. 4. v. 105

- - - *insuevit pater optimus hoc me,*
Ut fugerem &c.

Et Prudentius Cathemer. hymno 9 sive Omnis horæ v. 94

Ad brevem se mortis usum Dux salutis dedidit,
Mortuos olim sepultos ut redire insuesceret.

¶ Insuetus, ungewohnt. *Insuetus laboris*, Cæs. de B. Gall. 7. c. 30. *Corpora insueta ad onera portanda*, Idem 1. Civil. c. 78. At Participium ab *Insuesco* vim negandi nullam habet; e. gr. Liv. 24. cap. 48 *Ita se a puero insuetos*, sie warens so von Jugend auff gewohnt.

¶ Insuete, adverb. Augustinus epist. 3 *Ipsos corporis sensus aliquanto insuetius perscrutetur.*

¶ Insuetudo: ut, *Insuetudo cibi*, Spartianus in Severo cap. 16. qui contra consuetudinem est.

¶ Insuefacere, Insuefieri. Cæsar lib. 4. de Bell. Gall. c. 24 *Cum illi* (Galli) *ex arido aut paullulum in aquam progressi, omnibus membris expediti, notissimis locis audaciter tela conjicerent, & equos* INSVEFACTOS *incitarent.* INSVEFACTVS EQVVS, abgericht.

¶ Compositis his superioribus contrarium est *Desuescere*, quod exsuere paullatim atque abjicere consuetudinem significat; & quasi dediscere, entwohnen. Silius lib. 3. v. 576

Paullatim antiquo patrum desuescit honori:

mehlich entwohnen. Quintil. lib. 3. cap. 8. extr. *morari in desuescendo.* ¶ Active, pro abgewöhnen. Nonius de Proprietate Sermonis: *Desuevi illum*, pro desuefeci illum, consuetudinem abstuli. Titinnius Geminâ: *Parasitos amabi, lenonem adibus abstrui, desuevi, ne quis ad cænam exiret contra consilium meum.*

¶ Desuetus. *Desueta verba retractio*, Ovid. 5. Trist. 7.

¶ Desuetudo, Ungewohnheit. *Desuetudo armorum*, apud Livium lib. 1. cap. 19. Et Ovidius libro 5. Tristium eleg. 7. v. 57

- - - - *Jam desuetudine longâ*
Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.

¶ Desuefacio, ich entwehne. Passiv. Desuefio. Varro 2. de Re rust. cap. 9 *Non disjunguntur a matre, sed minutatim desuescunt.* Cicero pro Cluent. c. 40 *Multitudo desuefacta a concionibus.*

¶ Dissuesco, idem quod Desuesco. Alcimus Avitus lib. 4. v. 46

Disciplinatos dissuescat promere fructus.

¶ Mansuesco & Mansuefacio vide in *Mansuetus.*

SVETONIVS, nomen Romanum, quo insignis fuit C. Suetonius Paullinus, Othoniani belli Dux, ante Britanniæ etiam imperio præfectus, de quo Tacitus & Plinius memorant.

¶ C. Suetonius Tranquillus, qui XII priorum Cæsarum vitas præclare nobiliterque scripsit, quas adhuc magno fructu versare licet. Muretus; hunc ipsum Suetonium illius alterius, quem diximus, filium fuisse, existimat; sed male, ut Lipsius advertit Notis in 1. Historiarum Taciti. Vide & Vossium de Historicis Latinis, & Bernegg. init. Diatrib. ad Sueton. Cæsares.

SVEVI, Germaniæ populi vetustissimi amplissimique fuere quondam, quorum gentem maximam & bellicosissimam Germanorum omnium Cæsar esse scripsit lib. 5. commentar. belli Gallici. Majorem enim Germaniæ partem tenuerunt, ab Albi ad Rhenum usque extensi, quemadmodum Strabo scripsit. Vide Cluverium de Antiqua Germania. Mantuan. ad Cæs.

- - - *amplissima cerne*
Regna Sueborum, quos Visula claudit & ingens
Oceanus, vasta Danubii confinia gentis
Tot complexa sinu immenso excurrentia late.

Sic vetustorum Suevorum sedes nostra ætate tenent Polonorum quidam, Pomerani, Lusati, & bona pars Bohemorum, Saxones, Misnenses, Thuringi, Hassones, seu Catti, & Franci. Lucanus lib. 2. v. 51

Fundat ab extremo fixos Aquilone Suebos.

¶ 2. Suevus fluvius in Lusatis, quem vulgo *Sprevum* dicunt, die Spree / Althamerus. Aliis Odera, Silesiæ & Pomeraniæ notissimus flutius, ut Cluverius censet, qui & Suevorum veterum limites incertos ait esse & subobscuros. Vid. lib. 3. de Germ. Antiq.

¶ Suevus, appellativum, est flavus, rutilus. Silius lib. 5. v. 134

Triplex crista jubas effundit crine suebo.

Forsan quod Suevorum crines hujus coloris erant.

Suffarcino, vide *Farcio.*

SVFFĒNVS, Poëta fuit ineptissimus, sui admirator, in aliorum vitia dicax, ad sua cœcus. Hinc *Suffeni*, qui stulte sibi placent, dicuntur φίλαυτοι, die sich selbst kützeln / und von sich halten. Catullus Epigr. 22

Nimirum idem omnes fallimur, neque est quisquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis, suus cuique attributus est error,
Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Idem in Suffeno ibidem:

neque idem unquam
Æque est beatus, ac poëma cum scribit,
Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.

SVFFES, etis. Suffetes Punica lingua consules dicebantur Carthaginiensium. Livius lib. 28. c. 38 *Ad colloquium Suffetes eorum, qui summus Pœnis est Magistratus, elicuit.* ¶ Et lib. 30. c. 7 *Senatum Suffetes (quod velut consulare imperium apud Carthaginienses erat) vocaverunt.*

(Sufficio,) Suffigo, vide (*Facio,*) *Figo.*

SVFFIO, suffivi, suffire, suffumigare est, räuchern. Plinius libro 20. cap. 13 *Rutam suffire.* Idem lib. 20. cap. 17 *Anisum dolores capitis levat suffitum naribus*, Anitz in die Nase geräuchert stillt das Haupt-Wehe.

¶ Suffitus, nomen, das Räuchern. Plinius lib. 23. cap. 5 *Psoras cortex ejus* [palmæ elates] *capillum denigrat suffitu.* Usus & alibi sæpe.

¶ Suffitio, idem. Plinius lib. 25 cap. 2 *Orpheus & Hesiodus suffitiones commendavere.* Arnobius lib. 5. pag. 156. *Verbenarum suffitio.* Idem lib. 7. pag. 231 *Quid interest, unde fumus aluribus conficiatur in sanctis, vel ex visci quo genere nubes suffitionis exæstuent?* Ubi *Nubes suffitionis*, ein dicker Rauch.

¶ Suffimen, quod suffitur; item ipsa suffitio. Ovid. lib. 4. Fast. v. 731 *I, pete virgineâ populum suffimen ab arâ.*

¶ Suffimentum. Cic. de leg. lib. 2. cap. 14. pr. *Sine suffimentis expiari.*

¶ Suffitor. *Puer suffitor*, ein Räucherer / Plin. lib. 34. c. 8.

SVFFLAMEN est, quo in locis declivibus inhibetur currus, ne deferatur in præceps. Juvenalis Sat. 8. v. 148

Ipse rotam adstringit multo suffamine consul.

Ad quem locum vetus Scholiastes: SVFFLAMEN, inquit, *vinculum ferreum, quod inter medios mittitur, dum clivum descenderit rheda, ne celeres rotæ sequantur & animalia vexent*, eine Hemm-Kette / Hemm-Schuch.

¶ Sufflāmino, sufflaminare, id est, inhibere, & velut suffamine adstringere, hemmen. Seneca Pater Præfat. libro 4. Controversiarum: *Tanta illi* (Harterio) *erat velocitas orationis, ut vitium fieret. Itaque D. Augustus optime dixit:* HARTERIVS NOSTER SVFFLAMINANDVS EST. Seneca filius Ludo de morte Claudii extremo: *aliquando Ixionis rotam sufflaminandam.* *Sufflaminare*, hemmen.

Suffoco, vide in *Faux*, si productam est: correptum, in *Focus.*

Suffrāgo, ĭnis, fœmininum, vide in *Suffringo* sub *Frango.*

Suffragor, Suffragium, cum cæteris derivatis vide itidem in *suffringo* sub *Frango.*

Sugambri, vide *Sicambri.*

(Suggrundatio, vide *subgrunda.*)

SVGO, sugere, succum labris extrahere, ut, *Sugere ubera*, saugen. Cic. 3. Tuscul. cap. 1 *Ut pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur.*

¶ Succus, humor, qui exsugitur, Safft. Terent. in Eunuch. 2. sc. 3. v. 26 *Corpus solidum & succi plenum*, ein starcker und völiger Leib. Ad quem locum Donatus: SVCCVS est humor in corpore, *quo abundant bene valentes.* Virgil, Eclog. 3

Et sucus pecori & lac subducitur agnis.

SVCCVS proprie quasi *SVGVS*: quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant. V. Glossæ: *SVCCVS*, χύλος. Sic, *Succus herbæ*, Ovid. 13. Metam. v. 941, vis medica aut magica herbarum. Plin. lib. 9. cap. 36 *Vivas* (purpuras) *capere contendunt, quia cum vivo sua succum unde vivunt.* Et, *Succum exprimere, Succum excipere*, ausdrücken / auffsaugen / Idem lib. 11. cap. 26.

¶ 2. Cicer. per metaphoram dixit: *Animus omnem succum ac sanguinem civitatis*, ad Attic. lib. 4. ep. 16. *Omnem succum ingenii bibere*, Quintilian. in Procem. lib. 1.

¶ Suctus, das Saugen. Plin. lib. 28. cap. 3.

¶ Succosus, succi plenus, safftig. Columell. lib. 2. cap. 17 *Melius habetur fœnum, quod suapte natura succoso gignitur solo, quam quod irrigatum aquis elicitur.* Idem lib. 4. c. 29 *Stirpes, quæ firmioris & succosioris libri sunt.* Corn. Severus id Ætna v. 263

Aridiora tenent olea: succosior ulmus Grata.

¶ Succidus, idem. Plaut. in Milit. act. 3. sc. 1. v. 52. *Scrutator, sum minime succidus.* Huc pertinet *Lana succida*, de qua supra in *Succido* a *Cado.*

¶ Succulentus, a, um. Paullinus Jambo ad Cyther. v. 631 *Succulentum corpus.* Et Prudent. Hamartig. præfat. v. 58 *Succulenti furores.*

¶ Exsugere, aussaugen. *Exsugere sanguinem*, Plaut. Pœn. 3. sc. 2. v. 37. *humorem*, Idem Rud. a. 4. sc. 3. v. 70. Et Colum. præf. lib. 1 *Exsucto sudore sitim quærimus.*

¶ Exsuctus, idem. Gellius lib. 20. cap. 8 *Ære ostrea quoque, sicut quædam alia, exsuctaque est.* Et Vitruv. Præfat. libro 8 *Animalia verò, si fuerint sine humoris potestate, exsanguinata & exsucta à principiorum liquore, interarescent.* Comparativo usus Varro R. R. lib. 2. c. 7 *Ut restibiles segetes exsuctiores: sic quotannis quæ pregnantes sunt.*

¶ Exsuccus, succo carens. Quintil. lib. 12. cap. 10 *Aridi, exsucci, exsangues.* Tertullianus de Anima cap. 51 *Corporis substantia exsuccior.*

¶ Insuccare, *Insuccatus*, a succo, Columella facit, pro succo immergere, lib. 7. cap. 5.

¶ Sugillo, vel suggillo, suggillare, de facie proprie dicitur, cum percussa lividis maculis deformatur, das Angesicht braun und blau schlagen. Plin. lib. 31. cap. 9 *Ex ictu suffusi cruore oculi suggillatique.* ¶ 2. Hinc & existimationem alicujus lædere violenter & deformare significat, einen an Ehr und Glimpff beleidigen. Liv. 4. cap. 55 *Virgo spectatos primis annis suggillatos, repulsos, visui patribus fuisse, desisse postremo prabere ad contumeliam os.*

¶ Sugillatio, nota infamiæ injusta, Schmähung und Verkleinerung eines Ehr. Livius lib. 43. cap. 14 *Non sine sugillatione consulum.*

¶ Sugillatus, ûs, idem. Tertull. 4. contra Marcionem c. 34.

SVI & SVVS, pronomina sunt reciproca, quorum usum & collocationem Valla expositi libello, cui titulus est: *De reciprocatione SVI & SVVS. Obstrepit me, ut se adjuvarem, sibi adessem, ut filio suo opem ferrem*, Latine dicitur. Cic. 13. fam. ep. 20. *A te peto, ut des operam, ut intelligat, meam commendationem usui magno sibi fuisse.* Idem pro Sylla cap. 17 *Hosne viros tam cupidos sui perire voluit?* Idem ad Attic. lib. 9. ep. 16 *Nihil malo, quam & me mei similem esse & illos sui.* ¶ 2. Sed, *an patrem suum convenire sui? Vidi se, Pergo ad se*, intolerabiliter prorsus, pro patrem ejus seu ipsius, vidi ipsum, pergo ad ipsum; idem Valla dici putat. Contra quem Budæus in Commentariis Græcæ Linguæ defendit talia, quòd ad Græcorum rationem dicta sint, & optimorum, summorumque scriptorum auctoritatem præferant, quale est illud Ciceronis ad Atticum lib. 10 *Indulsit illi quidem suus pater semper.* Terent. Heaut. a. 2. sc. 3. v. 92.

Cedo, quid hic faciet suæ?
An ea quoque, hujus dicetur?

Idem Hecyrâ act. 4. sc. 4. v. 38

PHIDIP. *Quamobrem reducam?*
LACHES, *Mater quod suasit sua.*

Ita Ovid. in fabula Baucidis lib. 8. Metam. v. 646

Quodque suus conjux rigno collegerat horto.

C. Nepos in Cimone: *Incidit in eandem invidiam, quam pater suus.* Rursus in vita Attici: *Antonius autem erat tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus amicis suis esset inimicus.* Vide & Alciatum lib. 5. Pareg. c. 20, ubi ait, λεπτολογίαν esse, & minutias, plerumque a classicis auctoribus neglectas, qui dicunt, in pronomine ido semper observari debere reciprocam significationem. Conf. Barth. ad Rutil. Numat. p. 102. 103, & Scalig. de causis L. L. c. 130. qui non imitandum hunc loquendi modum censet. Adde Robig. in Lex. Crit. 4, 4. Buchn. ad Hymn. Venant. de Res. Chr. v. 82. ¶ 4. Sane indifferenter hæc dicuntur: *Ille repetit, quod suum* sive *ipsius est.* Cic. pro Marcell. c. 10 *Multi dubitabant, quid sibi expediret*, vel *ipsius.* Quintil. lib. 8 *Grammaticus inter ipsos & Philosophis pugna est.* Et lib. 10 *Vitiosa & à dictis inter ipsos etiam mutuò reprehenduntur.* Cicer. de Rep. *Ego illum de suo regno, ille me de vestra Rep. percontatus est*, ubi & *de ipsius regno* dicere potuisset. ¶ 5. Sed, *omnes partes inter se consentiant*, necesse, non *ipsas* &, *Damon & Pythias hoc animo inter se fuerunt*, non *ipsos.* ¶ 6. Suus etiam interdum pro cujusque proprio dicitur: ut, *Suus cuique mos est; Suum cuique pulchrum; Trahit sua quemque voluptas; Mollet sua thura Sabæi*, Ter. Virg. ¶ 7. *Sibi* dativo *suo* interdum jungitur nulla necessitate, sed festivitatis gratia. Ter. in Adelph. a 5. sc. 8, 36 *Suo sibi hunc jugulo gladio.* Cic. *Suo sibi vitiosus succo.* Et sunt hujus formulæ exemplaria infinita alia. ¶ 8. Ire ad se, i. e. domum suam, heim gehen. Plaut. Menæchm. a. 5. sc. 2. v. 11

Repente experit, ad sese, me ut iremus.

Ita locutus & Cicero est. ¶ 9. Elegans illa etiam ratio loquendi est, quando *a se* pro, *de suo*, ut *a me* pro *de meo* dicimus. Suetonius Augusto cap. 40. *Fabianum Scaptiensibus tribulibus sum dis comitiorum, quid a quoquam Candidato desiderarent, singula millia nummum a se dividebat.* Ita locuti Plautus, Cicero &

Jcti, vide & supra in *Ego*. ¶ 10. *Sum* & pro amico, fauente; propitio ponitur. Horat. Epod. 9 *Ventis iturus non suis.* Ovid. lib. 3. Trist. El. 4 *Nube mea vento forsan tunte suo.* Item lib. 4. Metam. *Vota suos habuere deos.* Trebellius in Valeriano Seniore: *Cogita quantas gentes Romani ex hostibus suos fecerint.* Nepos Alcibiade: *Multos vir liberaliter detinxerat, plures etiam opem forensi sua reddiderat.* Terent. Andr. act. 5. sc. ult. *Tuus est nunc Chremes.* Seneca Præfat. lib. 4. controversiar. *Quamvis aliquo tempore populum suum habuerit*, id est, fauentem, auff seiner Seite gehabt.

¶ Sese. Virgilius Ecl. 3. v. 66

At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas.

Singularis esse energiæ notat Barth. ad lib. 2. Theb. Stat. v. 611. pag. 568.

¶ Sibimet. Silius lib. 13. v. 683

Ipsa quidem Virtus sibimet pulcherrima merces.

¶ Suomet. *Necesse est suomet ipsi more præcipites eant*, Sallust. Jugurth. cap. 31.

¶ Suapte, ut *Suapte culpâ*, hoc est, propriâ; Plaut. Mercat. act. 3. sc. 4. v. 9. *Suopte ingenio*, Livius lib. 2. c. 25. Et Cic. 1. Tusc. cap. 17 *Terrena & humida suopte nitu & suo pondere in terram & mare feruntur.*

SVIDAS, æ, quod proprium alii duabus, alii tribus in carmine syllabis extulêre: ut;

Quin potius Suida Græci monumenta loquantur.

Et; *Lexicon eximia vehitur nunc laude Suida.*

Is auctor non tantùm Lexicon, seu Grammaticas vocabulorum interpretationes collegit; verùm etiam multorum regum & hominum doctorum vitas, scripta, & tempora, quibus vixerunt, annotavit. Vide judicium doctissimum de hoc scriptore Christiano, & de libri ipsius multiplici usu indicationem Demetrii Chalcondylis in præfatione eruditissima in Suidam, Latinitate donatum ab Hieronymo VVolfio. De tempore, quo videtur fuisse, lege Vossium lib. 2. de Histor. Græcis cap. 26. extremo.

SVLCVS, est quâ aratrum vomere lacunam facit, quemadmodum inquit Varro: hoc est, proscissio terræ in longum producta, in quo à *Scrobe* differt, eine Furch. *Sulcus altius impressus*, Cic. 2. de div. c. 23. *Infindere sulcos telluri*, Virg. eclog. 4. v. 33. Et, *Arvum sulcis subigere*, Plinius lib. 18. c. 19. Juvenal. Sat. 7. v. 48

Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere sulcos
Ducimus, & littus tenui versamus aratro.

Sulcus aquarius, Græcis αὐλαξ, eine Wasserfurche, vide *Elix.* ¶ Pro Scrobe Virgilius posuit, cum Georg. 2. v. 289 ait:

Ausim vel tenui vitem committere sulco. Eine Grube.

¶ Sulco, sulcare, sulcos ducere, Furchen machen / apud Poëtas frequens est, tam de mari, quam de agris. *Vomere terram sulcare*, Ovid. 3. Trist. eleg. 10, 68. Item *Æquor sulcare*, Idem 1. ex Ponto eleg. 4. v. 35. Et Virgil. 5. Æneid. v. 158

Longa sulcant vada salsa carina.

¶ Sulcator, *Nigri sulcator Averni*, pro Charonte, Stat. 11. Theb. v. 588. Et Silius lib. 7. v. 363 *Sulcator nabius ponti.* Alia translatione Claudianus 2. de Raptu Pros. v. 340 *lateris sulcator opaci vultur.* Proprie Prudentius 2. adv. Symmach. v. 939 *Leontini sulcator campi.*

¶ Sulcatim, *sulcatim concisa facies*, ap. Pomponium.

¶ Sulcamen, sulcus. Apulejus lib. 6. Milesi. p. 174 *gleba Sicula sulcamina.*

¶ Resulcare. Prudentius Vincentio v. 144

Præscia rursus ulcera
Manus resulcans diruet.

¶ Bisulcus, um, idem quod bifidum, gespalten / ut, *Bisulca cervorum ungula*, Plin. lib. 3. cap. 1. *Lingua bisulca anguis*, Ovid. 9. Metam. v. 65. & *Surculi arborum bisulci*, Colum. de arbor. cap. 26.

¶ Trisulcus, Virgil. Georg. 3. de angue, v. 439

Linguis micat ore trisulcis,

h. e. quæ trifidæ apparent. Et *trisulca fulmina*, Seneca Herc. Oet. extrem. ac Avienus Arat. v. 120. quæ Ovidio 2. Amor. eleg. 5. v. 52 sunt *tela trisulca Jovis.*

Sulfur, vide mox *Sulphur.*

SVLMO, oppidum Italiæ in Pelignis, Ovidii patria. Ipse Ovidius lib. 4. Trist. eleg. 10. v. 3

Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
Millia qui nobis octo ab urbe decem.

SVLPHVR, proxima & propria metalli materia, Schwefel. Plin. 35. cap. 15. *Sulphur vivum*, cujusmodi è terræ venis effoditur. *Sulphur fusum*, id est, liquefactum. Scribitur & *Sulfur.* PH defendit Manutius in Orthogr. quia veteres & *Sulpur, Sulpuraria*, scripserint. vide Lege 52 § 8 de Furtis: Fluctur Vossius in Etymolog. quia non sit Græcæ originis. ¶ 2. *Sulphur* pro fulmine Persius posuit, Sat. 2. v. 24

Cum tonat, ocyus ilex
Sulphure discutitur sacro.

Sanè *fulmen* & odorem habet sulphuris, & lux illius sulphurea est. *Sacrum* autem dixit, non tam, ut a communi distingueret sulphure; quam omne quod sulphur inter res sacras haberetur veteribus; qui & θεῖον appellarunt, atque ad omnes expiatione & καθάρσεις adhibuerunt, ut Casaubonus observat. Vide Aristot. Problem. sect. 24.

¶ Sulphuratus, quod sulphur habet, geschwefelt. Ut, *Sulphurati fontes*, Vitruv. lib. 8. cap. 3. Et comparative Tertullianus lib. 1. contra Marcion. cap. 28 *Credo sulphuratiorem eis gehennam præparabit.* ¶ 2. *Sulphurata*, absolute, puta *lina* &c. sunt exilia sulphure intincta, accendendi luminis caussa parata: Schwefelkertzen / Schwefelicht / Martial. lib. 1. Epigr. 42

Qui pallentia sulphurata fratris
permutat vitreis.

¶ 3. Sulphurata, orum, Schwefelgänge. Plinius lib. 31. cap. 3. sub fin. *Depressis puteis sulphurata vel aluminosa occurrentia puteariis necant.*

¶ Sulphureus, *color sulphureus*, Plin. lib. 35. c. 6. *Odor sulphureus*, Idem lib. 36. cap. 19. Et Ovid. 15. Metam. v. 340

Sulphureis fornacibus ardet Ætna.

¶ Sulphurosus, schwefelich. Vitruvius lib. 8. cap. 3 *Sulphurosi fontes nervorum labores reficiunt, percalefaciendo exsugendoque caloribus e corporibus humores vitiosos*, warme Bäder: quanquam eodem cap. paullo ante & *frigidi* quidam fontes *sulphurati* esse dicuntur.

¶ Sulphuraria, æ, sulphuris fodina, vel ubi præparatur officina, Lege 8 § 10 Dig. de Pœnis: & Lege 52 § 8 de Furtis.

SVLPICIA, Poetria Romana nobilis, cujus exstat carmen sive satyra, de Domitiani temporibus. Duos senarios Jambicos ex ejus carminibus Vetus Scholiastes Juvenalis ad Satyr. 6. v. 535 allegat. Nec minus à castitate & in Calenum maritum amore ac fide, quam lepore ingenii Martialis laudat, lib. 10. epigr. 35 & epigr. 38. Meminit & Sidonius Apollinaris carm. ad Magnum Felicem v. 258.

SVLPICIVS, nomen gentis Romanæ: ex qua celebres eloquentiâ fuêre C. Sulpicius Gallus: de quo Cicero Bruto cap. 20. itemque P. Sulpicius, ut ex eodem Cicerone discimus Orat. de Haruspic. Responsis cap. 19. nec non Servius Sulpicius. Qui quantus Orator fuerit, idem Cicero in Bruto docet cap. 35. Laudat eundem & cap. 41 ejusdem libri. Multa de eo & 6 prioribus Epistolis lib. 4 ad familiares. Vide & Philippicam 9. ubi de morte ejus habes. ¶ Sulpicius Apollinaris Grammaticus, Pertinacis Imperatoris præceptor fuit, ut Capitolinus ejus vitâ principio statim auctor est. Gellius non semel laudat; lib. 4. c. 17 *Virum præstanti literarum scientia* vocat. Hic fabularum Terentianarum Periochas versibus Jambicis scripsit. ¶ Severus Sulpicius Niobrix Gallus, æqualis S. Hieronymi & Rufini fuit, doctrina & sapientia pollens, quod ei elogium B. Augustinus tribuit Epist. 205. Scripsit vitam B. Martini, & duos libros de sacrâ historiâ, terse cumprimis & eleganter: ex quo Josephus Scaliger eum Ecclesiasticorum purissimum scriptorem appellavit Prolegomenis de emendat. temporum pag. 23.

SVLTANVS, peregrinum vocabulum, quod Turcis & Arabibus supremum ducem, principem, aut imperatorem significat: a verbo deductum, quod Ebræis & Arabibus *dominari* sonat.

SVLTIS, ex *si vultis* contractissim est, quod addi a Veteribus imperativis pluralis numeri solebat, quemadmodum SIS in singulari, vide supra *Sis.* Pontan. Vol. 1. Progymn. dial. 37.

SVM, esse, à Grammaticis Verbum Substantivum appellatur, quia per se subsistat, nec ullius alterius verbi adminiculo eget, & in ipsum cætera verba resolvuntur: cum enim cætera omnia verba aut *actionem* importent, aut *passionem*, solum hoc est verbum, quod substantiam rei denotat: ut, Ego lego, id est, ego *sum*, qui lego: Tu dicebas, i. e. tu *es*, qui dicebas &c. Secundum Platonem de iis tantùm dicitur, quæ æterna sunt, nec oriuntur nec occidunt, ut Cicero 1. Tuscul. cap. 24 observat. Pro varietate autem significationis suæ varias etiam & diversas locutiones hoc verbum efficit, quæ usu observandæ sunt, explicari enim in hac brevitate omnes non possunt. Casuum tamen ordine, paucas aliquot exponemus. ¶ 1. Esse cum nominativo. *Est genus hominum*; Terent. Eun. a. 2. sc. 2. v. 17. man findt etliche Leute. *Fuit quoddam tempus*, Cic. 1. de Invent. c. 2. *Pompejus vir omnium; qui sunt; fuerunt; erunt, virtute, sapientia, gloria princeps*, Cic. post redit. ad Quirites c. 7. ¶ 2. Cum genitivo. Cic. pro lege Man. cap. 7 *Erit humanitatis vestra, cives calamitate prohibere*, hoc est, erit officium humanitatis vestræ. Sic, *hominis ingenui est, bene velle*, Cic. de finib. 3. cap. 17. Huc pertinet: *Quanti est?* id est, quanto pretio constat? Terent. in Adelph. a. 5. sc. 9. v. 20 *A me argentum, quanti est, sumito.* Sic, *magni apud aliquem esse*, Cic. 13. famil. epist. 72. Et, *Plurimi esse*, Idem in Parad. 6. cap. 2 *Sum domi meæ, nostræ, vestræ*, recte dicitur, non autem *domi honestæ*, sed *in domo honesta: Alienæ tamen esse domi*, Cicero dixit lib. 4. Ep. 7. famil. *Nonne malus sine periculo tua domi esse, quàm cum periculo aliena.* Sed ibi elliptica oratio est, *domi tuæ, domi alienæ*, pro *in loco domi*, ut *domus tua, aliena:* de quo Vossius monuit lib. 7. Commentar. de arte Grammatica, qui de sermonis constructione est, cap. 25. ¶ 3. Cum dativo sub significatione habendi, commodi item sive incommodi: ut, *Est mihi namque domi pater* &c. *Est illis ars, inter*

ter se blandiri Plin. lib. 10. cap. 37. *Hecyræ est huic nomen fabulæ*, Terentius principio ejus fabulæ. *Mihi est Menæchmus nomen*, Plaut. prologo. Cic. 1. fam. ep. 7 *ut sempiternæ laudi tim

cap. 25, beym Rathſchlagen ſeyn. *Continuo hic adero*, Ter. Heaut. 3. ſc. 1. v. 96. *Adeſſe coram*, Virg. 1. Æneid. v. 595 & Cicero 15. famil. ep. 16, perſönlich da ſeyn. ¶ 2. Pro experiri. Terent. Adelph. act. 3. ſc. 1. v. 3

Jam nunc times, quaſi nunquam adfueris,
- - - - - nunquam tale peperiris.

¶ 3. *Adesdum, paucis te volo*, Terent. Andr. 1. ſc. 1. v. 2. *Huc ades o formoſe puer*, id eſt, accede, Virgil. eclog. 2, 45. *Dies adeſt*, Æneid. 9. v. 107. die Zeit iſt kommen. *Prope adeſt*, nimirum tempus, es iſt nicht lang dahin / Terent. Andr. act. 1. ſc. 1. v. 125. ¶ 4. *Adeſte æquo animo per ſilentium*, hört uns günſtiglich zu / Idem in Prolog. Andr. & Phorm. Et Cicero pro Syll. cap. 11 *Adeſtote omnes animis, qui adeſtis corporibus.* ¶ 5. Adeſſe etiam Advocati dicuntur, qui reos tuendos ſuſcipiunt. Terent. in Prolog. Andr. *Fabete, adeſte æquo animo* &c. Ubi Donatus: ADESTE *animis, ſcilicet auxilia præbete: ut Advocatus REO dicitur ADESSE.* Plinius libro 5. epiſt. 4 *Contradixerunt Vicentinorum legati: adfuit Tuſcilius Nominatus: dilata cauſſa eſt. Alio Senatu Vicentini ſine Advocato intraverunt, dixerunt ſe deceptos: lapſine verbo, an quia ita ſentiebant: Interrogati, an tunc gratis adfuiſſet, reſponderunt, ſex millibus nummûm.* Suetonius Auguſto cap. 56. extr. *Aſſuit & clientibus: ſicut ſcutario cuidam evocato quondam ſuo, qui poſtulabatur injuriarum.* Ita & Claudio c. 38 uſus hoc verbo eſt. Seneca Conſolat. ad Helviam c. 2 *Itaque ne ſtatim cum eo (dolore) concurram: adero illi prius* &c. Id eſt, ejus cauſſam agam, tuebor, defendam. Plin. Proœm. lib. 18 *Qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adeſſe cunctorum parenti jubat.* Alii pro eo *Aſſiſtere:* item *ſupereſſe* dixerunt, de quibus vide ſuis locis. ¶ 6. Sed inde factum, ut omnes, qui favent aliis, atque præſidio auxilioque ſunt, *adeſſe iis* dicantur. Sic, *adeſſe dolori ſuo*, eleganter dixit Seneca Conſolat. ad Marciam c. 7, pro, tueri dolorem & juſtum probare. Ovidius libro 4. de Ponto eleg. 9. v. 97

Hoc facit, ut miſero faveant adſintque Tomitæ.

Horatius Epod. 5 *- - - Si vocata partubus*
Lucina veris adfuit.

Florus lib. 2. cap. 9 *Aderant Ætolorum precibus Attici, Rhodii*, &c. Et lib. 4. cap. 2 *Aderat puellæ forma*, id eſt, patrocinabatur, auxiliabatur. Virgil. 4. Æneid. v. 578 *Adſis ô placidusque jubeis.* *Adeſſe amicis*, Cicer. *Aſſuit fortuna incepto*, Livius. Seneca Medea v. 67 *Et tu, quæ facibus legitimis ades.* Plin. Paneg. Trajani c. 41 *Nunquam Principibus defuerunt, qui fronte gravi & triſti ſupercilio utilitatibus fiſci contumaciter adeſſent.* ¶ 7. Sed & conſiliarii dicuntur *adeſſe.* Cornelius Nepos Dione cap. 1 *Aderat* (Dionyſio) *in magnis rebus, ejusque conſilio multum utebatur tyrannus.* Item Eumene c. 1 *Utrimque autem conſilio ſemper aſſuit.* ¶ 8. Etiam *rei adeſſe* dicuntur, quando comparent. Unde *ad judicium adeſſe*, vor Gericht erſcheinen / Cicero dixit 3. Verr. cap. 1. De reis hoc verbo uſus Vellejus etiam eſt. ¶ 9. Pro inſtare, urgere Florus poſuit lib. 3. cap. 5 *Aderat, inſtabat, ſævitiâ pro virtute utebatur.*

¶ Deeſſe. Terent. in Phorm. 2. ſc. 1. v. 69 *Non ratio, verum argentum deerat*, an der Rechnung mangelt es uns nicht / ſondern am Gelde. Cic. ad Brut. epiſt. 10 *Defuit ei animus ab initio.* ¶ 2. *Deeſſe alicui operâ, conſilio*, id eſt, non juvare, einen laſſen / ihm nicht helffen oder beyſtehen / Cic. 1. famil. ep. 9. Sic, *Cauſſæ communi deeſſe*, Cicer. in Verr. 6. cap. 63. ¶ 3. *Deeſſe occaſioni*, pro non arripere occaſionem, Livius lib. 27. cap. 28. Et, *Suo officio & muneri deeſſe*, Cic. Q. Tuſc. lib. 3. c. 7. Idem pro Roſc. Amer. c. 36 *Mihi auſculta, vide, ne tibi deſis.* Id Germani ſic propemodum efferunt, ihm ſelbſt im lichten ſtehen. ¶ Tacitus 4. Hiſtor. cap. 11 *Nec deerat ipſe ſtipatus armis, apparatu, inceſſu, excubiis vim principis complecti*, id eſt, non cunctabatur, & ſibi ipſi deerat, vim principis complecti. Idem Annal. 14. cap. 39 *Nec deſuit Polycletus, quo minus ingenti agmine Italiæ, Galliæque gravis incederet.* Similiter nos: Er hat es an ſich nicht mangeln laſſen. Paullò aliter Capitolinus Gordiano Tertio: *Nec deſuit, ut Senatus de his rebus, quas non noverat, falleretur*, id eſt, accidit, ut falleretur. ¶ *Nec deeſt*, pro *Licet*, ut in *Eſt* diximus. Silius lib. 6. v. 10 *Nec cernere deerat.*

¶ Ineſſe, ut, *In amore hæc omnia inſunt vitia*, Terent. Eun. a. 1. ſc. 1. v. 14. *Triſtis ſeveritas ineſt in vultu*, Idem Andr. act. 5. ſc. 2. v. 16. *Multa in homine ſigna inſunt, ex quibus conjectura facile fit*, Terent. Adelph. act. 5. ſc. 3. v. 36. Et Cic. de Amic. cap. 21 *Digni ſunt amicitiâ, quibus in ipſis ineſt cauſſa, cur diligantur.* ¶ 2. Et cum dativo: *Is mihi candor ineſt*, Martialis lib. 14. epigr. 145. *Cui plus invidiæ quam pulchritudinis ineſt*, Plin. in Paneg. cap. 88.

¶ Intereſſe, mit und dabey ſeyn / ut, *Noſtro ſermoni interfuit*, Cic. 11. fam. ep. 7. *Intereſſe publicis conſiliis*, 2. ad Attic. epiſt. 23. Et, *Intereſſe rebus divinis*, Cæſar 6. Bell. Gall. cap. 12. *Pollio omnibus negotiis non interfuit ſolum, ſed etiam præfuit*, Cicer. 1. fam. epiſt. 6. Et, *Intereſſe in convivio*, Idem in Roſc. c. 14. ¶ 2. Sed *interest amnis*, Liv. lib. 22, es fließet ein Waſſer darzwiſchen. *Interfuerunt decem anni*, Cic. 3. de Leg. c. 3. Et, *Cujus inter primum & ſextum conſulatum ſex & quadraginta anni interfuerunt*, Idem de Senect. c. 17. ¶ 3. *Inter hominem & belluam hoc maxime intereſt*, Cic. 1. Offic. c. 4, i. e. differt, iſt dieſer Unterſcheid. Ter. in Eun. a. 2. ſc. 2. v. 2 *Stulto intelligens quid intereſt?* h. e. quantum à ſtulto intelligens differt. ¶ 4. Sed, *intereſt ejus, illius.* Sic, *Utriusque noſtrûm magni intereſt*, Cic. 3. fam. ep. 5, es iſt groß daran gelegen. *Reipublicæ intereſſe.* Cic. de Clar. Or. c. 73 *Plus interfuit reipub. caſtellum capi.* ¶ 5. Et cum pronominibus fœmininis, ut, *Mea intereſt*, quod & *Mea refert*, dicitur, mir iſt daran gelegen. *Ut videt intereſſe tua*, Cic. lib. 3. ep. 10 ad Appium: Et ad Tiron. lib. 16. ep. 6 *Et tua, & mea maxime intereſt, te valere cum multis*, &c. ¶ 6. Jungitur frequenter his genitivis, *magni, parvi, tanti, quanti*, & adverbiis *facile, multum, plus, plurimum, parum, paulum, paululum, nihil, nunquid, aliquid, magis, minus, maxime, minime:* ut, *Plurimum intereſt*, es iſt viel daran gelegen. *Permagni noſtra intereſt, te eſſe Romæ*, Cic. 2. ad Att. ep. 23. extr. Et cum præpoſitione, Cic. lib. 1. de N. Deor. c. 4 *Magni exiſtimo intereſſe ad decus & ad laudem civitatis, res tam præclaras latinis etiam literis contineri.*

¶ Obeſſe, contrarium compoſito *prodeſſe*, ut, *Gloria multis obfuit*, Ovid. Met. 11. v. 321. ſchädlich ſeyn. Cic. lib. 1. de orat. c. 26. extr. *Pudor non modo non obeſt orationi, ſed etiam probitatis commendatione prodeſt.* Ad Herenn. lib. 4. c. 23 *Subjicimus id, quod aut nobis adjumento futurum ſit, aut offuturum illis e contrario.*

¶ Poſſum, contractum ex *potis ſum*, una cum derivatis *Potens, Potentia*, &c. quære in *Potis.*

¶ Præeſſe, præfectum eſſe, fürſtehen / über was geſetzt ſeyn. *Præeſſe ſummæ imperii*, Nepos Themiſtocle cap. 4. *Præeſſe exercitui*, Idem in Alcibiade cap. 6. Et, *Præeſſe provinciæ*, Cicero lib. 1. famil. ep. 9. *Præeſſe navibus*, vel, *claſſi*, Nepos Dione cap. 6. n. 3.

¶ Præſens cum derivatis quære in ſua litera.

¶ Præterefſe. Tertullianus in Apologetico cap. 38 *Ipſis rebus, de quibus transiguntur ſpectacula, præterſumus*, hoc eſt, abſumus.

¶ Prodeſſe, dienen / nütz ſeyn. Terentius in Hecyra act. 3. ſc. 5. v. 13 *Quicquid id eſt, quod reliquit, profuit*, iſt für uns gut geweſt. Cicero libro 7. familiar. epiſt. 13 *Metuo, ne artificium tuum parum tibi proſit.* Idem lib. 2. familiar. epiſt. 17 *Sin a me eſt alienior, nihil tibi literæ meæ proderunt.* Et *Prodeſſe in commune*, zum gemeinen Nutzen helffen / Quintilianus libro 6. c. 1. *Prodeſſe contra amantorum ictus*, Plinius lib. 23. cap. 1.

¶ Subeſſe, latenter alicui ineſſe, unter oder in etwas ſeyn / ut, *Subeſt intra cutem vulnus*, Plancus Ciceroni lib. 10. famil. epiſt. 18. *Subeſt cauſſa*, Ovidius lib. 4. Faſtor. v. 368, es iſt eine Urſach darhinter. Cicero in Philippica 9. cap. 2 *Ea fuit legatio, in qua periculi ſuſpicio non ſubeſſet*, dabey keine Vermuthung der Gefahr wäre.

¶ Supereſſe, abundare. Terent. in Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 19 *Cui tanta erat res & ſuperent?* Ibidem act. 1. ſc. 3. v. 10. *Alius quia deſit, quod amant, ægre eſt: tibi quia ſupereſt, dolet*, zu viel oder überley haben. ¶ *Quod ſupereſt*, id eſt, quod reliquum eſt, de reliquo, abſoluta locutio eſt, demnach. Cic. ad Att. lib. 9 extremo: *Quod ſupereſt, ſcribe quæſo quam accuratiſſime.* ¶ 3. *Supereſſe de alicujus exercitu*, ſuperſtitem eſſe, überblieben ſeyn / Pollio Cicer. 10. fam. epiſt. 33. Et Livius lib. 1. cap. 34 *Lucumo ſuperfuit patri bonorum omnium hæres*, hat den Vater überlebet. ¶ 4. Vulgi ſermone *ſupereſſe* etiam dicebantur, qui reis aderant, eorumque agebant cauſſas, Advocati puta; quod notat & reprehendit Gellius lib. 1. cap. 22. Eo tamen verbo ita uſus Auguſtus eſt apud Sueton. cap. 56. Verba ejus iſta ſunt: *Cunctari enim ſe*, (dicebat Auguſtus) *ne, ſi ſupereſſet, eriperet legibus reum* &c. Ulpianus: *Qui rebus ſuis ipſi ſupereſſe vel nolunt, vel non poſſunt, per alios agant.* *Supereſſe*, quaſi præeſſe: & utebantur veteres præpoſitione *ſuper* in officiis deſignandis. Vide infra *ſuper.* Plura de hoc verbo apud Gellium dicto loco.

¶ Superfuturus, Plin. lib. 11. cap. 53.

SVMEN, uber porcinum, Schwein-Eiter / dictum a ſugendo. ¶ 2. Plinio *ſumen* idem videtur eſſe, quod abdomen, à quo & *ſumen* dici putat, Schmeer / lib. 8. cap. 2. Plautus in Captivis act. 4. ſc. 3 *Quanta labes larido, quanta ſumini abſumedo?* Martial. lib. 13. epigr. 44

Eſſe potes nondum ſumen, ſic ubere largo Effluis.

¶ Sumen etiam de terræ ubere dicitur. Varro lib. 1. de re ruſtica cap. 7. extr. *Cæſar Vopiſcus ædilitius, cauſſam cum ageret apud Cenſores, campos Roſeæ Italiæ dixit eſſe SVMEN, in quo relicta pertica poſtridie non appareret propter herbam.* Idem & Plinius refert lib. 17. cap. 4 extremo. Die rechte Schmaltz-Grube Italiæ.

¶ Suminatus. Arnob. lib. 2. pag. 73 *Suminata caro.*

SVMMA, æ, proprium in rationibus nummariis nomen, collectionem ſingulorum datorum ſive rerum ſignificans, die Summ in der Rechnung. Unde *Summa ſummarum* apud Senecam ep. 40 extrema dicitur, cum omnes ſummæ computantur & in unum

nume-

numerum rediguntur, de quo infra. Cum in Domitiani vita cap. 11 *actorem summarum* dixit Suetonius, per *summas* rationes intelligit. *Actor* enim *summarum* is dicitur, qui omnium rationibus dispungendis præest, ut Torrentius explicat. *Summam subducere*, Cic. Attico lib. 5. ep. 21. *summam colligere*, das Facit machen. *Ad unam summam referre*; *De summa detrahere*, abziehen; *Remittere de summa*, erlassen / apud Ciceronem, Plinium, &c. Vid. 2. in Verr. cap. 35. &c. *De summa nihil decedit*, Terentius Adelph. act. 5. sc. 3. v. 30. Es soll nichts abgehen.

¶ Hinc *summa* etiam dicuntur collectiones sententiarum & argumentorum breviores, cum declarata quæ fusius fuerint, vel possint exponi, ad capita quædam, vel *summa rerum fastigia*, ut Virgilius vocat, revocantur. Nepos Pelopidæ: *Si tantummodo summas attigero, ne rudibus literarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir.* Inde *Summarium*, id est, breviarium sive epitome. Cicero de LL. lib. 2. cap. 7. extr. *Leges ame edentur non perfectæ, sed ipsa summa rerum ac sententiæ. Summam alicujus rei dicere*, Cic. 1. de Invent. c. 20. kürtzlich erzehlen / worauff eine Sache bestehe. ¶ *Ad summam*, *in summa*: id est, denique, ut quasi recollectio & brevis quædam recapitulatio fiat, endlich / kürtzlich und über Haupt von der Sache zu reden. Horatius lib. 1. epist. 1. v. 116

Ad summam sapiens uno minor est Jove, Dives &c.

Seneca epist. 20 *Ad summam sapiens eris, si clauseris aures; quibus certe parum est obdere, firmiore spissamento opus est, quàm usum in socio Ulyssem ferunt.* Apulejus in Floridis: *Ad summam pollicitus est, se mihi de suo statuam positurum.* Lucretius l. 3. v. 83

- - - - *Hunc vincula amicitiai*
Rumpere, & in summa pietatem evertere fundo.

Plinius lib. 1. epist. 22 *In summa, non facile quis quenquam existit, qui studium sapientiæ habitu corporis præ se ferunt, huic viro comparaverit.* Et libro 3. epist. 4 *In summa, computabam, si munere hoc jam tertio fungerer* &c. Quintil. lib. 5. c. 10 *Habent omnia initium, incrementum, summam.* Sic, *Puer in summam proficit*, id est, eam absolutionem seu finem, quem apud animum sibi proposuit, kömmt zu dieser vollkommenen Besserung / Idem lib. 1. cap. 1. ¶ *Summa Reip.* est, in quo momentum maximum atque salus ipsa & conservatio reipublicæ posita est: hoc est, ipse status & firmamentum. *Rem summam* Virgilius 2. Æn. v. 322. Alii *summam rerum* vocarunt. Cic. pro Sexto Roscio: *Summa Reip. in hujus periculo tentatur.* Et ille aliis etiam locis ita locutus este quorum nonnulla Zinzerlingius notavit Promulsidis Criticorum Juvenil. c. 48. Similiter *Summam belli*, *Summam pacis*: id est, in quo consistit pax bellumque maxime; Tacitus dixit. Ut 13. Ann. c. 38 *Commeantibus invicem nuncii, nihil in summam belli proficiebatur.* Idem 2. Hist. c. 16 *Tantâ mole belli nihil in summa profuturum, ipsi exitiosa.* Sed utrobique legendum *in summam*: ita enim Livius Fabiusque locuti sunt, quorum verba Freinshemius ad posteriorem locum Taciti adducit. Cæsar, *ad summam*, dixit. Nam Commentar. 3. de Bell. Civ. c. 51 de legati & imperatoris discrimine agens: *Alter*, inquit, *omnia agere ad præscriptum, alter libere ad summam rerum consulere debet.* Ad SVMMAM, id est, quod facit ad rerum summam. Idem Tacitus libro 2. Annal. cap. 45. extremo: *Satis probatum, penes utros summa belli fuerit*, i. e. Summum belli imperium, sive summa belli gerendi. Nepos Pelopidâ extr. *Cujus belli summa cum ei esset data.* *Sane & summa imperii* pro summo imperio dicitur. Idem Nepos Datame cap. 3. extr. *Postea vero quam Pharnabazum Lex revocabit, illi summa imperii tradita est.* Idem in Eumene cap. 3 *Semper habiti fortissimi sunt, qui summam imperii potirentur.* Sic *Summa imperii præesse*, Idem in Themistocle: *summas imperii tenere*, subaudi partes, in Miltiade dixit. Plaut. Trucul. act. 4. sc. 2. v. 15

Solus summam habet hic apud nos,

i. e. *potissimus est nostræ domi*, ut alibi loquitur: plurima potest, & velut rerum summam tenet, ist Hahn im Korbe. Vid. not. Variorum ad Quintilian. pag. 11.

¶ Summa Summarum Plautus Trucul. act. 1. sc. 1 *Quem penes amantum summa summarum redit.* Vid. ibi Taubmann. Senec. epist. 40. in fine: *Summa ergo summarum erit: tardiloquum te esse jubeo.*

¶ Summula. Apul. lib. 11 *Postremò veste mea, quambis parvulâ, distinctâ, sufficientem cornsi summulam*, habe das Kleid verkaufft und Geld gemacht. Seneca epist. 77 *Minutas summulas distribuit flentibus servis.*

¶ Summatim, adverb. ut, *Breviter summatimque percurrere*, Varro præfat. lib. 2. de R. R. *Exponere genera summatim*, Cic. de orat. lib. 2. cap. 61. Idem 10. fam. ep. 28 *A me pauca cognoscet & summatim.* Suetonius Augusto cap. 85 *Poeticam summatim attigit.* SVMMATIM, i. e. carptim, Vide Casaubonum.

¶ Summarium, epitome, ein kurtzer Auszug oder Begriff etlicher Händel / Seneca in Epistola 5. Vide supra *Brevіarium*, itemque Salmasium Prolegomenis in exercitationes Plinian. p. 25.

¶ Consummare, proprie est summas colligere, & ex pluribus numeris coacervatis unum efficere, Columella lib. 3. de re rustica cap. 5 *In singulis ordinibus, qui ducenos quadragenos pedes obtinent, sexcenteni malleoli pangendi sunt: is numerus consummat per totum jugerum seminum millia quatuor & viginti.* Rursus lib. 5. cap. 2 *Hujus summa tertiam partem statuo CCC. ejusdem partem decumam XC. fiant CCCXC. Hos sexies ducendum est, quoniam sex latera sunt, quæ consummata efficiunt duo millia trecentena & quadraginta.* Sulpitius Severus Dial. 1. de Virtutibus Monach. Oriental. c. 13. extr. *Sed me dies ante deficiet, quam diversa miracula, quæ mihi de virtutibus Sanctorum sunt comperta, consummem.* CONSVMMEM id est in unam quasi summam collecta exponam. Jam quia res ex partibus constant: quæ cùm conjunctæ in unum corpus, sicuti numeri in unam summam collecti, rem ipsam absolvunt atque perficiunt; ita & *consummare* absolvere, sive perficere significat. vollenden / vollkommen machen. Sic *consummare opera*, Plinius lib. 10. epist. 48 dixit. *Consummare sacrum*, id est, perficere, peragere, apud Senecam Tragicum Herc. fur. v. 1039. Suetonius Caligula cap. 44 *Consummare milites* dixit, qui numerum stipendiorum impleverunt. *Consummare vitam*, i. e. ad perfectam rationem perducere Seneca dixit Epist. 32. Idem verissime Epist. 88 *Una re consummatur animus, scientia bonorum ac malorum immutabili, quæ soli philosophiæ competit.*

¶ Consummatus, perfectus, absolutus: ut *consummata ars*, Plin. lib. 4. c. 14. *Bella gesta & consummata*, Cic. Phil. 11. c. 7. *Etiam consummatis professoribus difficile*, Quintil. lib. 1. c. 9. *Consummatus & jam foro clarus*, Idem lib. 10. c. 5. *Vir consummatæ sapientiæ*, Seneca Epist. 72, ein vollkommener Mann. *Juvenis consummatissimus*, Plin. lib. 2. epist. 7.

¶ Consummatio, in unam summam collectio, Columella lib. 2. de R. R. cap. 13 *Hac consummatione operum colligitur, posse agrum ducentorum jugerum subigi duobus jugis boum, totidemque bubulcis & sex mediastinis.* Pomponius JCtus L. si plura D. de Ædil. edicto: *Quod si singulorum mancipiorum constituto pretio, universa tanti venierunt, quantum ex consummatione singulorum fiebat* &c. Item Perfectio, absolutio. Seneca de Brevit. Vitæ c. 1 *Vita in maximarum rerum consummationem large data.* Plinius lib. 4. cap. ult. *Peractis ambitu Europæ, reddenda consummatio est, ne quid non in expedito sit noscere volentibus.*

¶ Consummator. Cyprianus de Lapsis cap. 5 *Dominus in verbis doctor, consummator in factis.*

¶ Consummabilis. Prudent. Psychom. v. 848

- - - *seu consummabilis ævi*
Perficiat lux plena viros.

¶ Inconsummatus. Ammjanus lib. 31. c. 42 *Ut erat inconsummatus & rudis.* Idem lib. 21. c. 18 *inconsummatus & subagrestis.* Et Augustinus Confession. lib. 10 c. 30 *lugens in eo, quod inconsummatus sum.*

SVMMANVS, Pluto, sic quasi summus manium, appellatus, ut Turnebus interpretatur lib. 11. c. 7. Ejus tamen tanquam incerti alicujus Dei, & de quo non constaret, qui esset, Ovidius meminit 6. Fastor. v. 733. De eo & Cicero 1. de divinat. & Plin. l. 2. c. 52. itemque lib. 20. c. 4. Mentionem ejus Plautus fecit non semel. Conf. Dalech. ad Plin. lib. 2. c. 52.

Summus, vide *Supra*.

SVMO, sumere, nehmen. *Argentum ame sume*, Terent. Adelph. act. 5. sc. 9. v. 20. id est accipe, nim von mir. *Sumere in manum*, Cic. 2. Tusc. c. 3. *Sumere de aliquo*, Idem 4 Acad. c. 31. Sed, *Argentum alicunde sumere*, Terent. in Phorm. act. 1. sc. 5. v. 70. *Mutuum sumere*, Plaut. Amph. 2. sc. 2. v. 187. *Pecuniam mutuam sumere*, Cic. 3. Verrin. c. 10. borgen. *Operam frustra sumere*, Ter. in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 15. *Sumere supplicium de aliquo*, Idem in Andriâ 2. 3. sc. 5. v. 17. ¶ 2. *Sumere sibi aliquid*, tribuere, vel arrogare. Cic. pro Planc. cap. 1 *Quanquam mihi non sumo tantum, judices*, ich meß mir so viel nicht zu. Idem ad Pompejum altera, sub lib. 8. ad Attic. epist. 11, *Mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit*, hoc est, non arrogo mihi, non tanti me facio. *Sumo mihi pro meo jure*, Idem de orat. lib. 2. c. 78. Horatius l. 1. Epist. 3. v. 7 *Quem tibi vel gestas Augusti scribere sumis?* Idem lib. 3. Ode 30 - - - *Sume superbiam*
Quæsitam meritis.

¶ 3. Nepos Miltiade cap. 1. *His consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi Imperatorem sumerent*: id est, caperent. Suetonius quoque Cæsare cap. 60 *Prælium sumere*, pro capere dixit: notatque ibi Casaubonus, militare fuisse dicendi hoc genus, & exemplis illustrat. Vide & Freinshemii Indicem in Florum. ¶ 4. Est & Dialecticorum verbum *sumere*, sicut apud Græcos λαμβάνειν: id valet, ponere aliquid, pro firmo & certo quod habeas. Lucretius lib. 1. v. 973 *Alterutrum fateare volens, sumasque necesse est.* Idem lib. 5. v. 248

Illud in his rebus ne me arripuisse putetis
Membri, quod terram atque igneis mortalia sumsi
Esse &c.

Hinc *sumtiones* apud Ciceronem Lemmata sunt. ¶ 5. Sumere pro sumptum facere, impendere, insumere Plautus Trin. act. 2. sc. 4. v. 12. & Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 56. *Sumat, consumat, perdat; decretum est pati.* ¶ 6. *Sumere diem prothyme*, Plautus

Pseud. act. 5. v. 13. *Sumere diem bilare*, Terentius Adelph act. 2. sc. 4. v. 23 pro consumere dixit.

¶ Sumtitare, frequentativum. Plinius lib. 25. c. 5 *Elleborum plerique studiorum caussa ad perbidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumtitaverunt.*

¶ Sumtio. Ita λῆμμα Dialecticorum vertit Cicer. 2. Divin. cap. 53.

¶ Sumtus, vel Sumptus, pecunia, quæ in rem aliquam insumitur, Geld / das man an etwas legt oder anwendet / Unkost / Zehrung. Vide Salmasium in Spartianum. *Sumtus exiguus*, Cic. 2. offic. cap. 17. *Opus est sumtu ad nuptias*, die Hochzeit will was kosten / Terent. in Phorm. 4. sc. 3. v. 61. *Sumtum facere*, Kosten auffwenden. Cicero ad Attic. lib. 5. ep. 20 *Nullum teruncii factum est sumtus.* Et Plaut. in Asin. act. 1. sc. 2 *Necesse est facere sumtum, qui quærit lucrum*, wer was gewinnen will / muß was dran wagen. *Sumtum & laborem impendere*, Cicer. 5. in Verr. c. 18. *Sumptum dare*, Cic. 2. de invent. c. 59. quod & *Dare in sumtum*, dicitur. Terent. Adelph. 2. 3. sc. 3. v. 17 *Dedit in sumptum dimidium minæ.* Sic, *Suppeditare sumtus*, Cicero 2. Offic. cap. 12. At *Suppeditare sumptibus*, sufficere est vel parem esse sumtibus tolerandis. Vide *suppedito*. *Subsistere sumtibus* Varro dixit. Vide supra *subsisto*, in *sisto*. Et, *Tolerare sumtus*, die Unkosten ertragen / Terent. Heaut. act. 3. sc. 2. v. 32. *Exercere sumptum*, i. e. quæstum exercere, unde sumtus necessarios tolerare, Ambrosius dixit Epist. 18. Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 37 *Cur tu hu rebus sumptus suggeris?* darzu hergeben. *Sumptum minuere*, Cic. 3. fam. epist. 8. *Sufferre sumptus*, Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 43.

¶ Sumptifacere, (ut *lucrifacere*,) impendere est, sive consumere. Plautus Casinâ act. 2. sc. 7

Si nunc me suspendam meam operam luserim,
Et præter operam restim sumptifecerim.

¶ Sumptuarius, ut, *Ratio sumptuaria*, Cicer. Attico 13. epist. 7 Rechnung der Ausgab oder Unkosten. *Leges sumptuariæ* erant de sumptibus moderandis, de quibus videas Gellium lib. 2. c. 24. Idem lib. 20. c. 1 *Quid tam necessarium existimatum est propulsanda ciborum luxuria, quam lex Licinia & Fannia, aliæque item leges sumtuariæ?*

¶ Sumptuosus, qui sumptus magnos facit, ut, *Magnificus & sumptuosus homo*, Terent. Heaut. act. 2. sc. 1. v. 15. *Domus sumptuosa*, Idem Adelph. 4. sc. 7, 42. *Cœna sumptuosa*, Cicero 9. fam. ep. 23. Et, *Ludi sumptuosiores*, Cic. ad Q. frat. lib. 3. epist. 8. *Sumptuosiora convivia*, Martial. lib. 1. epigram. 100. Kostbare Ausrichtungen.

¶ Sumptuose, adverb. mit viel Unkosten / überflüßig. Catullus carm. 48 *Vos convivia lauta sumptuose*
De die facitis.

Et, *Sumptuose quem colere*, Trajanus Plinio epist. 53. *Sumptuosius emere equos, canes*, Plinius lib. 9. epist. 12. pr. Et, *Sumptuosius & insolentius se jactare*, Cic. in Catilin. 2. c. 9.

¶ Sumptuositas. Sidonius lib. 9. epist. 6 *Quantum de bonusculis avitis paternisque sumptuositas domestica charybdis abligurisset.*

¶ Præsumptuosus. *Præsumptuosis fovere complexibus*, Sidonius lib. 7. epist. 4. Ita Savaro & VVowerius legunt et Sirmondus *præsumtiosis.*

Composita a *Sumo*:

¶ Absumere, gar weg zehren / verbringen. *Absumere vinum*, Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 18. *Absumere diem*, Livius lib. 30. cap. 8. Et, *Dicendo tempus absumere*, Cic. pro Quintio c. 10. pr. den Tag / die Zeit zubringen. *Absumi flammis*, Livius cit. libri cap. 7. verbrennen. *Absumi fame, clade, curâ*, i. e. confici, von Hunger abgezehrt oder verzehret werden. *Quos pestilentia absumsit*, Livius lib. 40. cap. 40.

¶ Adsumere, seu Assumere, annehmen / zu etwas nehmen. *Nobis aliquantum ad scribendum assumere*, Cicer. 7. fam. epist. 26. *Assumere in societatem*, Liv. lib. 2. cap. 22. Et Cicer. 1. Offic. c. 1 *Si id mihi assumo, videor id meo jure quodammodo vendicare*, so ich mich deß anmasse. *Assumere sua laudi.* Idem lib. 3. Nat. deor. cap. 36 *Si quippiam nacti sumus fortuiti boni, aut depulimus mali; tum dis gratias agimus, tum nihil nostræ laudi assumtum arbitramur.*

¶ Assumtio, ut, *In artibus dignum quiddam est assumptione*, Cic. 3. de Finib. c. 5. ¶ 2. Dialectici *Assumptionem* & *Assumptum* Syllogismi imperfecti partem primam vocant, Enthymema oratorium. Quintil. lib. 5. cap. ult. *Assumptionem*, minorem vocat Syllogismi propositionem, ut Majorem, *propositionem* tantùm.

¶ Assumptivus. Cicero lib. 1. de Invent. cap. 11 Generis Juridicialis *partem assumtivam* constituit, *qua foris aliquid defensionis assumit.*

¶ Consumere, zubringen. ut, *consumere diem apparando*, Ter. Adelph. act. 5. sc. 7. v. 2. *Consumere ætatem in studio*, Cic. 1. Offic. cap. 1. Et Martial. lib. 9. epigr. 50

Quid non longa dies, quid non consumitis anni?

Cicero ad Ligarium lib. 6. fam. epist. 14. princ. *Me scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute con-*

sumere. Et, *consumere patrimonium*, Cic. de Finib. 2. c. 8. verzehren. *Effundere & consumere per luxuriam omnia bona*, Idem pro Rosc. cap. 2. *Ædes consumuntur incendio*, Livius lib. 27. c. 11. extrem. Et, *Consumi senio & mœrore*, Idem lib. 40. c. 54. ¶ Tacitus 3. Histor. c. 24 *Mox infensus Prætorianis*, Vos, inquit, NISI VINCITIS PAGANI, QVIS ALIVS IMPERATOR, QVAE CASTRA ALIA EXCIPIENT? ILLIC SIGNA ARMAQVE VESTRA SVNT, ET MORS VICTIS. NAM IGNOMINIAM CONSVMSISTIS. *Consumere ignominiam* est ignominiæ metum abjicere: de ignominia parum laborare. Quasi dicat: Quoniam hactenus de decore vitandaque ignominia parum fuistis solliciti; vitæ saltem atque salutis cura vos fortitudinis admoneant. Nam victis mors subeunda erit, ut desertoribus perfidis. Nam penes Vitellium signa vestra armaque sunt. Similiter Curtius lib. 6. cap. 8. n. 6 *Misericordiam consumere*, id est, misericordiam abjicere dixit. ¶ Idem Tacitus 1. Histor. cap. 42 *Ambigitur, consumseritne vocem ejus instans metus, an proclamaverit, non esse ab Othone mandatum, ut occideretur*, CONSVMSERIT, i. e. ademerit, interceperit.

¶ *Confectus & consumtus cibus*, verdauet / Cic. de Univers. c. 6.

¶ Consumtor, *ignis confector & consumtor omnium*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 15. Et Seneca Excerpt. lib. 3. Controvers. 1. *Circumbentus adolescens ab illis veteranis consumtoribus.*

¶ Inconsumtus, *Juventus inconsumta*, Ovid. 4. Metam. v. 17. Et, *inconsumtum semperque renascens Tityi jecur*, Idem lib. 1. epist. 2. ex Ponto v. 41. unverzehrt.

¶ Præconsumere, vorher verzehren / apud Ovid. aliquoties: ut 7. Metam. v. 489

Utilius, bellum, putat esse, minari,
Quam gerere, atque suas ibi præconsumere vires.

Et lib. 4 Trist. eleg. 6. v. 29

Est quoque non minimum, vires adferre recentes,
Nec præconsumtum temporis esse malus.

¶ Desumere, idem quod *sumere* apud Livium & Horatium: Ille lib. 6. c. 20 *desumere sibi hostem*; hic lib. 2. Ep. 2. v. 81

Ingenium sibi quod vacuas desumsit Athenas.

¶ Insumere, impendere, anwenden / anlegen. *Insumere in rem aliquam sumptus*, Cicer. de Invent. lib. 2. c. 38. & ad Attic. lib. 5. ep. 17 *Sic in provincia nos gerimus, ut nullus teruncius insumatur in quenquam.* Et, *Insumere operam frustra*, übel anlegen / Livius lib. 10. cap. 18. fin.

¶ Præsumere, prius sumere, ante capere vel præcipere, vorher wegnehmen. Cajus JCtus lib. 2. Instit. Tit. 5. § 6 *Sinendi modo hæc legati verba sunt:* ILLE HERES MEVS REM ILLAM ILLVM PERMITTE PRAESVMERE. Quod Cajus *præsumere*, id Ulpianus *præcipere* dixit in corpore suo Tit. 25. § 5. ut Julius Pacius recensuit. Claudianus Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 168 *Præsumtum diadema* dixit, i. e. ante legitimam ætatem sumtum sive gestatum. Virg. 11. Æn. v. 18

Arma parate animis & spe præsumite bellum.

h. e. Quamvis bellum nondum urgeat, parate tamen jam nunc instare; persuadere tamen vobis, mox affuturum: & ita armis animisque opus esse. Sic *cogitare futura, ac præsumere*, Seneca dixit epist. 107, zuvor bedencken / und ihm einbilden. Petrus Chrysologus Serm. 158 *De veniâ nihil præsumit.* Tacitus 1. Hist. cap. 62 *Fortunam principatus luxu & prodigis epulis præsumebat*, i. e. stolida & inani persuasione usurpabat. Nondum firmaverat sibi Vitellius stabilieratque Imperium, quod invadebat. Et tamen putabat jam sese Imperatorem esse & agere, si luxuriosis & prodigis epulis indulgeret. Nimirum hoc verbum ad opiniones vanas & phantasias sæpe refertur, unde *præsumptiones* vanæ persuasiones appellantur. Vide Desiderium Heraldum Comment. in Tertulliani Apologetic. cap. 49. itemque Barthium in Phœbadium pag. 85. ¶ Et quia vanam hujusmodi opinionem insolentia consequitur & audacia; factum, ut posterioris Latinitatis usu *Præsumere* pro *audere* poneretur. Sulpicius Severus lib. 1. Hist. Sacr. c. 47 *Elatus secundis rebus, illicita præsumens*, &c. Ubi Jo. Vorstium consulere licet: etiam ad cap. 33 ejusdem libri. Alibi ex Sexti Rufi cap. 9 adjecimus, quæ eandem notionem confirmant. *Epirota*, inquit, *ad Italiam transire præsumserant.*

¶ Præsumtus, ut *Præsumta opinio*, ein vorhergefaster Argwohn / Quintil. lib. 2. cap. 17. & Tacitus 2. annal. cap. 73. *præsumta suspicio.*

¶ Præsumtio. Plin. lib. 9. Epist. 3 *Beatissimum existimo, qui bonæ famæ præsumtione perfruitur, certusque posteritatis cum futura gloria vivit.* Ubi, si lubet, Buchnerum vide. Eine feste Einbildung. ¶ 2. Præsumtio, πρόληψις, apud Rhetores dicitur, cùm ratione id, quod objici potest, occupamus, wenn man einem Fürwurffe vorher begegnet / Quintil. lib. 9. cap. 2. ¶ 3. Apud sequioris ævi scriptores spem & fiduciam significat. Spartianus Hadriano cap. 2 *Habuit autem præsumtionem imperii mox futuri ex fano quoque Nicephorii Jovis manante responso.* Vid. Salmas. Et Sulpicius Severus lib. 1. Hist. Sacr. cap. 33 de Saule: *Illicita præsumtione rex ad vicem sacerdotis holocaustum obtulit.* Vet. Gloss. Αὐθάδεια, *præsumtio, contumacia, temeritas, insolentia.*

¶ Præ-

¶ Præſumtor, qui præripit, audacter conatur. Hieronym. epiſt. 89. ad Auguſtin. *Præſumtor ſacerdotii Ozias.* Et Caſſiodorus lib. 3. Regiar. epiſt. 31. extr. *Quid de ſingulis rebus, aut de præſumtoribus earum fieri oporteat, more noſtræ juſtitiæ cenſeamus.* Sic Sedulius Adamum, primum peccatorem, præſumtorem vocat ſub init. lib. 2. [al. lib. 1.]

Nec ſolus meritam præſumtor ſenſerat iram.

Paullinus Nolanus 9. Natal. Felic. v. 225

Non autem tanti mihi ſum præſumtor honoris.

¶ Rĕſūmere, wiederum anfaſſen / oder für ſich nehmen. Ovid. 9. Metam. 524

Inque vicem ſumtas ponit, poſitaque reſumit.

Plin. lib. 2. epiſt. 18 *Beneficio tuo in ſcholam redeo, & illam dulciſſimam æstatem quaſi reſumo.*

¶ Tranſumere, ex alio deſumere. Uſus hoc compoſito Statius eſt 3 Thebaidos v. 292

Bellipotens haſtam lævâ tranſumit, & alto,
Haud mora, diſſiluit curru.

¶ *Tranſumpta*, quæ ex primis tabulis tranſcripta ſunt.

¶ Tranſumptio, tropi affectio, μετάληψις. Vide Quintilian. lib. 8. cap. 6.

SVNIVM, Σούνιον, promontorium & emporium Atticorum ſupra Athenas. Ter. in Eunuch. act. 1. ſc. 2. v. 35 *Mercator hoc addebat, e prædonibus ſe audiſſe, abreptam e Sunio.* Cicer. lib. 7. ad Atticum Epiſt. 3 inter ἄστεα Atticæ numerat; etiam Strabo lib. 9.

SVO, ſuere, duo diſjuncta nervis ſeu filis colligare, nehen / flicken. *Tegumenta corporum texta vel ſuta*, Cic. de nat. Deor. lib. 2 cap. 60. *Naves loris ſuere*, apud Gell. lib. 17. cap. 3. Et, *Capiti ſuo ſuere aliquid*, proverbiale eſt, pro mali quid ſibi conciliare, ihm ein Unglück zurichten / locutio frequens apud Homerum eſt: ut Odyſſ. π. v. 422.

— — Τίη δὲ σὺ Τηλεμάχῳ ξυνάγεν τε μόγῳ τε
ἠδὲ μάχῃσι, id eſt,

Cur tu Telemacho mortem ſuis exitiumque? Vid Chiliad.

¶ Sūtor, calcearius, Plaut. in aul. act. 2. ſc. 1. *Quaſi elaudus ſutor domi ſedet totos dies.* Schuſter / Schuhmacher.

¶ Sutorius. *Atramento ſutorio abſolvi*, Cic. lib. 9 ad Patum ep. 21 extr. eſt corruptis judicibus abſolvi, nec ſine infamia. Vide Chiliad.

¶ Sūtūra, die Nat / *Scutale crebris ſuturis duratum*, apud Liv. lib. 38. cap. 29. ¶ 2. Sunt & capitis ſeu calvariæ ſuturæ, die Fugen am Hirnſchedel / Celſus 8. cap. 1. *Raro calvaria ſolida ſine ſuturis eſt.*

¶ Sutilis, e, quod ſutum eſt: ut, *Navis ſutilis*, Plin. lib. 24. c. 9. Et *cymba ſutilis*, Apulej. lib. 6. p. 180. Sed *Roſa ſutilis*, die ſich in einen Krantz fügen läſt / vel quæ coronis ſutilibus aptatur, Martial. lib. 9. epigr. 95. Et, *Coronæ ſutiles*, Plin. lib. 21. c. 3. Unde Prudentius Hamart. v. 268 *hyacinthis pingere ſutilibus.*

¶ Sutrina, officina ſutoris, die Werckſtatt eines Schuſters. *Taberna ſutrina*, Tacitus lib. 15. cap. 34. & Liv. lib. 23. c. 30.

¶ Sutrinum, neutro gen. pro arte ſutorum, Seneca dixit in epiſtola 90.

¶ Sutela, æ, ut, *Facere ſutelas*, id eſt, contexere fraudes & deceptiones. Significat enim *Sutela* aſtutiam fraudulentam. Plaut. in Capt. act. 3. ſc. 5. v. 35. *Ob ſutelas tuas te morti miſere*, hoc eſt, dolos conſutos.

Compoſita a *Suo*.

¶ Adſuere, vel Aſſuere, anſetzen / an etwas flicken. Horatius in arte poet. v. 16.

Purpureum, late qui ſplendeat, unus & alter
Aſſuitur pannus.

¶ Circumſuere, ut *Navigia coriis circumſuta*, umher belegt und verneet / Plin. lib. 4. cap. 16. Celſus lib. 8. cap. 5. *molli pellicula cincta circumſutaque, intus injicienda ſunt.*

¶ Conſuere, zuſammen flicken. Plaut. Amphitr. act. 1. ſc. 1. v. 211 Metaphorice dixit *conſutos dolos.*

¶ Conſutura, Sueton. in Vitellio cap. 2. ſed meliores libri *cognituris.* Vide Torrent. & Gronov.

¶ Conſutilis. Caſſiodor. lib. 5. epiſt. 42 *conſutili ente præcinctus.*

¶ Diſſuere, diſſolvere, die Nat auffrennen. *Diſſuenda magis, quàm diſcindenda amicitiæ ſunt*, hoc eſt, non abrumpendæ cum impetu, ſed ſenſim ſolvendæ, Cicer. de amicit. c. 21. Et lib. 1. offic. c. 33 *Amicitias quæ minus delectant, & minus probantur, magis decere cenſent ſapientes ſenſim diſſuere, quàm repente præcidere.*

¶ Inſuere, in etwas nehen. Virgilius de cæſtibus lib. 5. v. 505

Tergà boum plumbo inſuto ferroque rigebant.

Inſutus culeo, & inſuere in culeo, in den Sack ſtecken und vernehen / Val. Maximus lib. 1. c. 1. n. 13. *Inſutus in culeum*, Cic. pro Roſc. Am. cap. 9. pœna parricidarum.

¶ Inſuticius. Apulejus lib. 6. extremo *inſuticium & fartilem aſinum* vocat, cujus corio puellam inſuere, & de ſcrupoſo ſaxo dejicere latrones deſtinabant.

¶ Obſuere, circumſuere, Ovid. 2. Faſtor. v. 578

Obſutum mentis torret in igne caput.

¶ Præſuere, *Surculos præſuere recentibus coriis*, vorher verwahren / vernehen / Plin. lib. 12. cap. 19. *Præſuta haſta foliis*, Ovid. 11. Metamorph. v. 6.

¶ Reſuere, *Tunica ex utraque parte reſuta ad pedes decidit*, auff beyden Seiten auffgetrennt / Sueton. Aug. c. 94.

¶ Subſuere, unde *ſubſutam veſtem, prætextam* dixit Horatius in ſermonibus lib. 1. Sat. 2. v. 29

Quarum ſubſutâ talos tegat inſita veſte.

¶ Tranſuere, durchſtechen / *ſubula tranſui*, Colum. lib. 6. c. 5.

SVOVETAVRILIA, ſacrificii genus, quo luſtrabatur exercitus apud Romanos, ſic appellatum, quod ex *ſue, ove, taurilibus* (quid hæc ſint quære ſub *Taurus*) conſtaret. Livius lib. 1. c. 44 *Ibi inſtructum exercitum omnem ſue, ove, taurilibus luſtravit.* Itaque male alii *Solitaurilia* vocant: inter quos & Feſtus eſt, quem vide, & Lipſium, ſi libet, ad Tacitum 5. Hiſt. Vide & ſupra *Solitaurilia.*

SVPELLEX, plural. *Supellectilia*: ita autem dicuntur omnes res mobiles, allerley Haußgeräth / ſo nicht Nagelfeſt iſt. Cicer. de amic. cap. 15 *Amicos optimam & pulcherrimam dixit eſſe ſupellectilem vitæ.* Perſius Satyr. 4. extr.

Tecum habita, & noris quam ſit tibi curta ſupellex.

Vide *Curtus.* Turnebus lib. 18. cap. 23 *Nomen ſupellectilis, a lectis originem habuiſſe crediderim: ut initio eo nomine tenſerentur ea, quæ ſuper lectos vel cubiculares vel diſcubitorios poni ſolebant: poſtea longius latiusque ſignificatione propagatâ &c.* Sed Labeo JCtus a *pellibus* deduxit, quod ſub pellibus olim locarentur, quæ uſui forent.

¶ Supellecticarius, ut *Servi ſupellecticarii*; Lege 12 § 31 Dig. de inſtructo vel inſtrum. legato. Talis generis erat, de quo Petronius pag. 80 *Inſecutus eſt ſupellecticarius, argentumque inter purgamenta ſcopis cœpit verrere.* Fuit enim Supellecticarius, cui cura ſupellectilis ejusque mundities commiſſa erat. Hic etiam A SVPELLECTILE in vetuſtis inſcriptionibus vocatur. Vid. Pignor. de Serv.

SVPER, ὑπέρ, cui & originem debet, auff / über. Virg. 1. Æn. v. 379 *Famâ ſuper æthera notus.* Et, *Super ſe collocare aliquem*, einen über ſich ſetzen / Sueton. Auguſto cap. 43. Vide ibi interpretes. *Super cœnam*, id eſt, cœnæ tempore, über der Mahlzeit / Plin. lib. 4. epiſt. 22. quod Cuttio eſt *Super epulas & vinum*, lib. 8. cap. 4. n. 30. ¶ In hac conſtructione *ſuper* non raro pro *ultra* ponitur, ut Servius apud Virgilium interpretatur. Ita enim ille 8. Æneid. v. 303

— — — — *ſuper omnia Cacti*
Speluncam adjiciunt.

Ubi dictus interpres SVPER OMNIA, *id eſt, hoc factum laudant ultra omnia.* Atque huc etiam illud ejusdem in 9. Æn. v. 283

— — — *Sed te ſuper omnia dona*
Unum oro.

Ovidius 6. Metamorph. v. 917

— — — *fruſtra clamato ſæpe parente,*
Sæpe ſorore ſua, magnis ſuper omnia Dîis.

¶ 2. Cum ablativo. *Hæc ſuper re ſcribam ad te*, von dieſem Handel / oder des Handels halben / Cic. ad Attic. lib. 16. epiſt. 6. Et Virg. 4. Æneid. v. 233

Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem.

Id eſt, pro ſua laude, er unterſtehet ſich keiner Mühe ihm zu Lob / Græciſmus eſt, ſic enim Demoſth. ὑπὲρ τῦ στεφάνου, pro corona. Virgilius Æn. 1. fin. *Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa*; id eſt, de Priamo, &c. Plaut. Aul. act. 4. ſc. 7 *Juxta, rem mecum tenes ſuper Euclionis filia.* ¶ 3. Pro *præter* poſuit Statius Præfat. lib. 2. Silv. *Super ea, quæ ipſi debeo*, über das. Tacitus 2. Hiſtor. cap. 54. *Ne ſuper cladem diverſæ pugnæ ſuismet ipſe cædibus ſervirent.* Et Sueton. Auguſto cap. 59 *Super templa & aras, ludos quoque quinquennales, pene oppidatim conſtituerunt.* Livius lib. 28. extremo: *Punicum exercitum ſuper morbum vetus fames affecit.* Sic *ſuper numerum* imaginario militiæ genus dicebantur, quo cenſebantur qui abſentes & titulo tenus fungerentur militiæ, quod Claudius inſtituit, uti Suetonius auctor eſt ejus vitâ cap. 25. Torrentius quidem malit *ſupra numerum* legere. Sed τῦ *ſuper* & *ſupra* promiſcuus uſus veteribus fuit. Vide Caſaubonum. ¶ 4. Tὸ Super ſic vacat aliquando, ut rem tamen mirificè augeat. Statius Silv. 1. carm. 1. v. 58

— — — *æterna crepido*
Quæ ſuper ingeſti portaret culmina montis,

Sufficiebat *ingeſti.* Claudianus Gigantomachia:

Tunc ſuper inſultans avidus languentia curru
Membra teris.

¶ Utebantur Veteres etiam hac præpoſitione, etiam altera *ſupra*, in denotandis officiis, ut Græci τῷ ἐπὶ. Sic *ſuperjumentarius* Suetonio in Claudio cap. 2 dicitur, qui jumentariis præpoſitus eſt. Vide Caſaubonum ad laudatum Suetonii locum.

¶ Super, adverb. *Satis ſuperque*, genug und überley / Cicero pro Q. Roſc. cap. 4. Et *Super* pro Inſuper, ſive Præterea, Virgil. poſuit lib. 2. Æneid. v. 71

Cui neque apud Danaos usquam locus & super ipsi,
Dardanidæ infensi pœnas cum sanguine poscunt:

Item in *reliqui* descriptione. Ven. Fortunatus lib. 7. carm. 12

Nec super exstat Adon.

¶ Super quam, Livius lib. 27. cap. 20. *Marcellus adverso rumore esse, super quam quod primo male pugnavent.* Noch über das/ daß er ꝛc.

¶ Super etiam variis compositionibus inservit, ut *superaddo, superabundo, supercresco, superimpono*, & innumera alia, quæ singula in primitivis, quibuscum componitur *Super*, invenies.

¶ Dēsuper, von oben herab/ adverb. Virg. 4. Æn. v. 122

- - - Nigrantem grandine nimbum
Desuper infundam.

¶ Insŭper, ut *Alia aliis insuper cumulare*, eins auff das ander häuffen/ Lucretius lib. 6. v. 190. Et Virg. Æn. 3. v. 579

- - Ingentemque insuper Ætnam Impositam,

i. e. super impositam, darauff beschwert oder gesetzt. ¶ Sueton. in Vitell. cap. 2 *Cum Claudio principe duos insuper ordinarios Consulatus censuramque gessit*, id est, præterea, über dieses. Terentius Eunucho a. 4. sc. 3. v. 3 *Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus est virginem, vestem omnem miseræ discidit.* Et ita usus est quoque Adelphis a. 2. sc. 2. v. 38.

¶ *Insuper habere*, valet *negligere*. Apulejus lib. 4. Milet. pag. 154 *lacrymis insuper habitis.* Gellius lib. 1. c. 19 *Constantiam non insuper habendam intelligit.*

¶ Supernus, ut, *Superna regio*, das Land/ so hinan oder hinauf-warts liegt. *Numen supernum*, Ovid. 15. Metam. v. 128.

¶ Superne, desuper, von oben her. Virg. 6. Æneid. v. 658 *Unde superne Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.*

¶ Supernās, supernātis, cui *Infernās* opponitur. Plinius lib. 16. cap. 39 *Roma infernas abies supernati præfertur*, hoc est, à supero vel infero mari apportata. Add. Vitruv. lib. 2. c. 10.

¶ Supernitas. Tertullianus adverſ. Valentinianos cap. 7 *supernitates supernitatum* dixit.

¶ Sŭperus, ut, *Mare superum*, das obere Meer/ hoc est, Adriaticum, contrarium *infero*, hoc est, Tyrrheno. Vide Non. Marcell. Et Plaut. in Mercat. actu 5 ineunte. *Limen superum inferumque salve!* Virg. 6. Æneid. v. 128

Sed revocare gradum superasque evadere ad auras,
Hoc virtutis opus.

Cogitare supera atque cælestia, Cicer. in Acad. 4. cap. 41. Et Juvenal. Satyr. 13. v. 75

Tam facilè & pronum est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat.

¶ Superi, cælestes, *Precari superos*, Virgilius 5. Æn. v. 529. Et Lucanus lib. 9. v. 579

Superos quid quærimus ultra?

¶ Et *supera*, substantivè, pro cælo Poëtæ dicunt. Virgil. 6. Æneid. v. 787

Omnes cælicolas, omnes supera alta tenentes.

¶ Supero, Superare, superiorem esse adscendendo: ut, *Superare montem*, einen Berg ersteigen/ Virg. eclog. 8. v. 6

Superas seu saxa Timavi.

Et Æneid. 2. v. 303

Adscensu supero fastigia tecti.

¶ 2. Sed Ecloga 5. v. 9.

Quid si idem certet Phœbum superare canendo,

id est, vincere. Es einem zuvor thun/ überstreffen/ überwinden. Cicero in Verr. 7. cap. 44 *Si cum aliorum improbitate certet, longe omnes multumque superabit*, weit vorgehen. Sic *superare aliquem doctrinâ, virtute, gravitate, constantiâ*, Idem. *Superare injurias fortunæ*, Idem de finib. lib. 4. cap. 7. Et Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1. n. 2. *Multo se ipsum, quam hostem, superare operosius est.* sich selbst überwinden. ¶ 3. Superare idem nonnunquam quod supereſſe, seu superstitem esse significat. Virgilius 1. Georg. v. 189

Si superant fœtus, pariter frumenta sequentur.

Livius lib. 29. cap. 7 *Multa die superante accessit*, da noch viel Tages vor sich hatte. Virg. 2. Æn. v. 597

- - - superet conjunxne Creusa,
Ascaniusque puer? Et v. 643
- - - capta superabimus urbi:

i. e. superstites fuimus. Idem 3. Æneidos v. 339

Quid puer Ascanius? superatne, & vescitur aura?

Ist er noch bey Leben?

¶ Superans, adjectivum ex participio, unde Solino lib. 2. [al. 8] de Italia, *Mons Vesulus superantissimus inter juga Alpium.*

¶ Superator, victor. Ovid 1. Fastor. v. 641 *populi superator Etrusci.*

¶ Superamentum, reliquum, reliquiæ, superfluum. Lege 55. Dig. § 4 de legat. lib. III, *sarmenta & superamenta materiarum.*

¶ Sŭpĕrabilis, e; quod superari potest. Livius lib. 25. c. 23 *Murus mediocribus scalis superabilis.*

¶ Insupĕrābilis, contrarium, ut: *Genus insuperabile bello*, Virg. 4. Æneid. v. 40. Et, *Alpium transitus insuperabilis*, Livius lib. 21. cap. 23.

¶ Insuperabiliter. Augustinus lib. 5 de Civ. Dei cap. 8 *Dei potestas insuperabiliter per cuncta porrigitur.*

¶ Compos. *Exsuperare*, idem quod simplex: ut *Exsuperare alicujus vires*, Ovid. 1. Trist. eleg. 4. v. 56. *laudes*, Liv. lib. 28. c. 43. Et Cic. post reditum in Sen. cap. 10 *Dum animâ exsuperabo meâ*, hoc est, dum vivam, so lang ich mein Häupt empor tragen werde.

¶ Exsuperans, vel Exuperans. Gellius lib. 14. cap. 3 *De iis apud alios, uter esset exsuperantior, certabatur.* Apulejus de Mundo p. 72. edit. Elmenh. *Deus est viribus exsuperantissimus.* Idem lib. 1. Dogm. Plat. p. 8 *Providentia est summi exsuperantissimique deorum.*

¶ Exsuperatio: ut, *Exsuperatio significationis*, ad Herenn. lib. 4. cap. 53.

¶ Exsuperantia, idem. Ut, *Omnem exsuperantiam virtutis oderunt*, Cic. in 5. Tusc. c. 36. ¶ Gellius *Exsuperantiæ* nomen Hyperbolæ tribuit lib. 14. cap. 1.

¶ Exsuperabilis, e: ut, *Vallum non exsuperabile*, Claudianus 2. in Rufin. v. 127.

¶ Inexsuperabilis, e. *Fati vis inexsuperabilis*, Livius lib. 5. c. 35. *Inexsuperabile munimentum*, Idem lib. 42. c. 54. Idem lib. 21. c. 30 *Nulla terra humano ingenio inexsuperabiles sunt.* Et Seneca Epist. 85. p. 357 *Beata vita bonum in se perfectum habet, inexsuperabile.*

¶ Sūpra, über. Ut, *Supra Lunam sunt omnia æterna*, Cicero de Somn. Scip. c. 4. *Supra modum*, Livius lib. 21. c. 7. Et, *supra vires*, Horat. lib. 1. epist. 18. v. 22, über Vermögen. *Supra caput*, zu nechst über dem Kopffe/ Cicero ad Q. fr. lib. 1. epist. 2. Item *Plus.* Livius lib. 30. c. 35 *Cæsa eo die supra millia viginti.* ¶ 2. Et adverbialiter: ut, *Quæ supra & subter sunt*, Cic. 3. de Orat. c. 5. fin. über und unter uns/ droben und unten. *Subter supraque*, Idem 2. Nat. Deor. c. 41 in Arateis. *Supra demonstravi, supra scripsi*, droben/ vorher. id est, verbis superioribus vel antecedentibus. *Nihil supra*, scilicet addi possit. Ter. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 37 *Quid est? Facete, lepide, laute, nihil supra.* Cic. ad Attic. lib 13. c. 19 *Absolvi ita accurate, ut nihil possit supra.* daß nichts drüber. *Supra est*, hoc est, statura cæteros omnes vincit. Virg. de Turno lib. 7. Æneid. v. 783

Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.

¶ Superior, a *superus*, Comparativus. *Domus superior*, id est, editior, das obere Hauß. *Dicere aliquid de loco superiori*, Cic. Verr. 4. c. 42 *Quanto summus superiores, tanto nos geramus summissius*, Cic. 1. Off. c. 26, je höher wir seyn/ ꝛc. *Ætas superior*, Idem de Senect. c. 18, id est, ante acta, die Zeit für dieser. *Superioribus temporibus nullas ad te literas misi*, Idem 5. fam. epist. 17, für dieser Zeit. *Superiorem esse alicui*, einem überlegen seyn/ *loco, fortunâ, famâ.* Sic *Habere neminem honoris gradu superiorem*, Idem 2. fam. epist. 18.

¶ Supremus, ultimus: ut, *supremus vitæ dies*, Cic. 1. Tusc. c. 29. Et ibidem capite ultimo: *Si supremus ille dies non exstinctionem, sed commutationem affert loci, quid optabilius?* Et, *Supremo supplicio sancire*, Cicero 2. de Leg. cap. 9, mit der höchsten Straff belegen. *Supremi honores*, Ovid. ad Liviam v. 249, die Ehr zu guter letzt. *Supremo erga quem officio fungi*, Tacit. lib. 3. Hist. cap. 25, 5, hoc est, sepelire. *Ordinare suprema sua*, Lege 36 § 2 Digest. de milit. testam. sein Testament machen. Tacitus libro 4. Histor. c. 45 *Planctum, & lamenta, & supremorum imaginem præsenti sibi circumdata.* SUPREMA, mors, & quæ fieri mortuis solent. Idem ejusdem libri cap. 59 *Digressum Voculam & de supremis agitantem* &c. [Alibi idem *Extrema* dixit, ut suo loco notavimus.] Ammianus libro 30. cap. 31 *conclamata imperatoris suprema.*

¶ Supremò, adverb. Plinius lib. 11. c. 53 de hominis anima: *Exitura supremo, & sola ex omnibus superfutura.*

¶ Supremum, adverbialiter, aut subintellecto *Ad*. Idem Plinius lib. 11. c. 37, sect. 55 *Ut neque ab homine supremum eos [oculos] spectari fas sit.*

¶ Supremitas. Ammianus lib. 31. c. 39 *nec Valenti sepulturam, qui supremitatis honor est, contigisse.*

¶ Summus, summum, quo nihil est superius: oberste. ut, *Summus Imperator*, Plautus Amph. act. 1. sc. 3. v. 6. *Vixit ad summam senectutem valetudine optimâ*, id est, extremam, biß auff sein höchstes Alter/ Cicero in Hortensio. *Beneficium summum*, Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 12. *Amicus summus meus*, ibidem ineunte actu 1; qui & *summum* absolute pro amico summo dixit Adelph. a. 3. sc. 2. v. 54. & Eun. a. 2. sc. 2, 39. Et, *Summo loco natus*, hohen Geschlechts/ Cic. 2. fam. epist. 18. *Ingenia summa*, Idem lib. 4. Acad. cap. 17. die gelehrteste Leute. *Omnia summa in eo sunt*, id est, undecunque maximus est & excellens, Idem pro Leg. Manil. cap. 17. *Vir summus*, Cicero passim. *Jus summum*, vide *Jus*. ¶ *Summum*, & *ad summum*, auffs oder zum höchsten. Idem ad Atticum lib. 13. epist. 21 *Expectabam ex hodie; aut summum cras ab eo tabellarios.* Idem pro Quint. c. 25 *Biduo, ad summum triduo.* Idem lib. 14. epist. 3 *Ex primis, aut ad summum secundis literis.* Cornelius Nepos: *Summa amphora,*

id

id est, ora amphorarum, seu summæ amphorarum partes; dictum, ut *extremus liber*, pro extrema libri pars; *ultima ædes* apud Terentium pro ultimæ ædium partes.

¶ Summè, adverbium: ut, *Hoc me sollicitare summe solet*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 72. extremo. zum höchsten. *Summe in aliquem officiosus*, Idem 3. Verr. cap. 24. *Petere ab aliquo & summe contendere*, Idem pro Quintio cap. 24.

¶ Summopere: zum höchsten / fleißigst. ut, *Summopere vitare aliquid*, Cicero 1. de Invent. c. 18.

¶ Summitas, die Höhe: quod vocabulum minus probatur quibusdam: malunt *Fastigium*. Usi tamen eo sunt non erubescendi auctores, Palladius lib. 1. c. 6 *summitas vitis*: adde ibidem cap. 11. Et Censorinus cap. 13 *ad terræ summitatem*. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 6 *duæ summitates*. Vide, si lubet, plura in Curis Posterioribus Cellarii.

¶ Summātes, qui & Optimates & Primates. Plautus in Cistell. a. 1. sc. 1. v. 27 *Summo genere natæ, summates matronæ*. Ammianus lib. 26. cap. penult. *Viri summates*.

¶ Summanus inter deos gentiles erat. Arnob. lib. 6. p. 191. Vide supra loco suo.

SVPERBVS, um, *Postes auro spolisque superbi*, hoc est, magnifici, prächtig. Et notat Servius, Virgilium isto vocabulo non semel pro nobili, & glorioso fuisse usum. Ut lib. 1. Æn. v. 21

Hinc populo late regem belloque superbum.

Et 3. Æneid. initio:

- - - Ceciditque superbum Ilium.

Quo & illud Silii pertinet lib. 10. v. 573 de Æmilio Paullo:

I decus Ausoniæ, quæ fas est ire superbæ
Virtute & factis animæ.

¶ 2. Aliàs *Superbus* eum significat, qui fastuose contemnit alios, deprimit, iisque impotenter insultat, hoffärtig / hochmüthig. cui *commodus & sui cognoscens* opponitur. Vide supra *Commodus*. Servius ad 11. Æn. Virg. observat, Poëtam superbi epitheton tribuisse Turno pro ingenti scelere. *Apud majores*, inquit, *superbia ingens erat facinus: adeo ut Tarquinius pro multis sceleribus SVPERBI nomen receperit*. Pertinet huc illud Latini Pacati Panegyrico Theodosii cap. 20 *Denique ipsum illum Tarquinium execratione postrema hoc damnaverunt maledicto*, (superbia puta) *& hominem libidine præcipitem, avaritiæ cæcum, immanem crudelitate, furore vecordem vocaverunt* Superbum, *& putaverunt sufficere convicium. Superbum se præbere in fortuna*, Cic. ad Attic. lib. 8. ep. 4. *Superbiorem te pecunia facit*, Idem 7. famil. epist. 13. *Laudato pavone superbior*, Ovid. lib. 13. Metam. v. 803. *Superbissima familia*, Livius lib. 2. cap. 56. & lib. 9. c. 34. *Superbissimus vultus*, Plin. Panegyr. cap. 52. Sic *superbus dens*, qui per contemptum paullum modo attingit, Horatio l. 2. Sat. 6

- - - cupiens varia fastidia cœnæ
Vincere tangentis male singula dente superbo.

¶ Superbe, hoffärtig / hochmüthig. *Superbe responsum reddere*, Liv. lib. 1. cap. 33. *Superbiùs aliquem appellare*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 5.

¶ Superbia, animi elatio, animi magnitudinem imitans, Hoffart / Uhermuth. Cicer. Offic. 1. cap. 26 *Superbiam magnopere fugiamus*. *Ponere superbiam*, die Hoffart ablegen. Plautus Sticho act. 2. sc. 1. v. 28 *Secundæ res decent superbia*. Ausonius de claris urbibus in Capua:

Heu nunquam stabilem sortita superbia sedem.

¶ Superbio, superbire, superbum esse, extollere sese, prangen / sich erheben / ut *Superbire formâ, opibus, ingenio* &c. E. gr. Ovidius de medicam. fac. v. 33

Laudatas homini volucris Junonia pennas
Explicat; & formâ muta superbit avis.

¶ 2. Contemnere. Stat. 7. Theb. v. 588.

Præterit haud dubium facti & spoliare superbit Oenides.

i. e. non dignatur ob superbiam. Cicero 4. Acad. cap. 29 *Si habes, quod liqueat, neque respondes; superbis.*

¶ Superbiloquentia, μεγαλογρημία, Großsprechen. Cic. 4. Tuscul. cap. 16 *Ob scelera, animique impotentiam, & superbiloquentiam.*

¶ Superbificus. Sic *Manum superbificam* dixit Seneca Herc. fur. v. 58.

Supercilium, vide *Cilium*, in C.

SVPINVS, a, um, gestum seu statum corporis significat, rücklich / oder auff den Rücken gebogen / gelegt. Cicero de Divin. lib. 1. cap. 43 *Motus corporis pronus, obliquus, supinus*, vide *Pronus*. Juvenal. Satyr. 3. v. 280

- - - Cubat in faciem, mox deinde supinus.

Colles supini, id est, non erecti, apud Virgil. 2. Georg. v. 276. Livius lib. 26. cap. 9 *Manus supinas ad cælum tendere*, dixit. ¶ 2. Sed, *Animus supinus*, otiosus dicitur & iners Catullo carm. 17. Sic, *supinâ aure audire*, est negligenter audire, Martial. lib. 6. epigr. 42. Et, *delicia supiniores*, Idem lib. 2 epigr. 6. id est, ignavior voluptas. Et Juvenal. Sat. 1. v. 66

Et multum referens de Mæcenate supino.

At, *Jugulus supinus*, qui fit in altum oblique, Livius lib. 30. c. 10.

¶ 2. Pro superbo & arrogante *Supinum* Persius dixit Satyr. 1. v. 129

- - - - Italo quod honore supinus.

Superbi enim & inflati homines tam erecto statu incedere solent, ut in cælum eorum oculi ferantur, haud secus, ac supinatorum. Vide ibi Casaub. ¶ 3. Idem quod recurrens, antistrophus, zurück-lauffend. Ovidius lib. 4. de Ponto elegiâ 5. v. 43

Fluminaque in fontes cursu redditura supino.

¶ Supine. *Beneficium supine accipere*, id est, negligenter, liederlich / Seneca 2. Benef. c. 24.

¶ Supinum Grammaticum, a quibusdam verbum participiale dicitur, estque duarum terminationum. Consule Grammaticos.

¶ Sŭpīno, supinare, auff den Rücken legen. Statius 6. Theb. 786

Præcipitatque retro juvenem atque terga supinat.

¶ Supinatus, ut, *humi supinatus*, Apulejus sub fin. lib. 9. Sic, *Manus supinata*, Quintil. lib. 11. cap. ult. *Arcus supinatus*, Manil. 2. v. 852.

¶ Rĕsŭpīnus, idem quod supinus, procumbens scilicet facie in cælum versa. Martial. lib. 9. epigr. 44

Quæque tulit spectat resupino sidera vultu.

¶ Est hinc verbum *Resupinare*. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 23 *Pone apprehendit pallio, resupinat*, zeucht mich zurück. Liv. lib. 4. c. 19 *Adsurgentem ibi regem umbone resupinat.*

¶ Resupinatus, participium. Celsus lib. 8. cap. 1 *Os coxarum ab exteriore parte gibbum; ad spinam resupinatum.*

¶ Semisupinus, halb auff dem Rücken / und halb auff der Seiten liegend. Ovidius lib. 3. de Arte am. v. 788.

Dum jacet in dextrum semisupina latus.

Martialis lib. 6. epigr. 35

Ampullis potas semisupinus aquam.

SVPPARVS, & suppărum, lineum vestimentum est muliebre, quod cervici, humeris & brachiis superinduunt, ein leinen Hals-Tuch / Brüstichen. Varro Eumenid. apud Nonium: *Hic indutus supparum, coronam ex auro & gemmis fulgentem gerit*. Lucanus lib. 2. v. 363

- - - - humerisque harentia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.

Ein Kittel. ¶ 2. Sed & omne lineum velum *supparus* dicitur; unde Lucanus lib. 5. v. 429, & Seneca epist. 77, & Statius 3. Silv. 3. v. 27 *Suppara velorum* dixerunt. Vide Scal. in Festum Turnebum lib. 21. adversâ cap. 4. & Lipsium ad Senecæ epist. laudatam, & Barth. ad Stat. lib. 3. Silv. 2. v. 27.

¶ Suppedito, suppeditare, vide sub Compositis a *Pes*.

¶ Suppetiæ vide in *Peto*.

SVPPLICO, supplicare, precari humiliter, genibus scilicet complicatis, hoc est, inflexis, a quo ritu & verbum ipsum factum est, Valla auctore libro 5. Demüthig flehen. Plus enim est, quam vel *orare*, vel *precari*. Ter. in Andr. a. 2. sc. 1. v. 14 *Ipsum hunc ambo, huic supplicabo*. Cicero in Parad. 5. cap. 3 *Noctu venire domum ad eum, precari, denique supplicare*. Idem pro Planc. cap. 20 *Prosternere se, & fracto animo alicui supplicare*. Et, *pro absentia alicujus salute supplicare*, Idem pro Fontejo c. 14.

¶ *Nemini supplico*, sermo est hominis altero non egentis & suo contenti: gebe niemand kein gut Wort drum. Plautus Bacchid. act. 2. sc. 2 *Non metuo, nec cuiquam supplico*: & alibi sæpius. Huc respexit Ovidius Metam. lib. 6. v. 366.

- - - - neque enim jam filia Cæi
Supplicat indigno.

¶ 2. Est adorare, sacrum facere. Sueton. Augusto cap. 93. extr. *Sed & Cajum Nepotem, quod Judæam prætervehens apud Hierosolymam non supplicasset, collaudavit.*

¶ Supplicari, impersonale. Plin. lib. 13. c. 1 *Italicis temporibus non supplicatur thure.*

¶ Supplicamentum, ut, *Supplicamenta Diis præstare*, Arnob. lib. 7. p. 227.

¶ Supplicatio; ut, *Diis immortalibus supplicationem decernere*, Cicero in Catilin. 3. cap. 6. ein Dank-Fest: *Supplicationem indicere*, Cæs. lib. 7. extremo. Fiebant autem supplicationes bene gestæ publicè re, dabaturque hic honor Imperatoribus tanquam prærogativa quædam triumphi. Nam Senatûs decreto aperiebantur Deorum templa, ut viri matronæque gratulantes Diis agerent gratias. Cæsar lib. 2. de B. Gall. extremo: *Ob eas res, ex literis Cæsaris, dies XV supplicatio decreta est, quod ante id tempus acciderat nulli.* Passim harum supplicationum mentio fit apud auctores. Vide & Ciceron. lib. 15 ad Familiar. Epist. 5. Sed in civili bello institui supplicatio haud solebat: neque decerni temere, nisi qui eos vicisset, quos hostes Senatus dixerat, de quo Cicero Philippica 14. cap. 8. Ciceroni tamen datum honoris id genus, nullis sumtis armis ob cives servatos, ut ipse ibidem testis est. Adi Alexandrum ab Alexandro lib. 5. G. D. cap. 27, & Berneggerum ad Sueton. Cæsar. cap. 24. Neroni hoc datum a Senatu ob recitationem carminum, Suetonius auctor est vitâ ejus c. 10. Vide, quo adulatio prorumpat. ¶ Sallustius in hac significatione voce *supplicii* non semel usus est, de quo infra. ¶ Aliud genus supplicationum fuit, quibus pro averruncandis prodigiis supplicarunt. Livius lib. 10. c. 23. pr. *Eo anno prodigia multa fuerunt; quorum averruncandorum caussa supplicationes in biduum senatus decrevit.* Grosse Buß- und Bet-Tage.

¶ Supplicator. Prudentius passione martyrum Calagurrit. sive hymno 1. v. 14

Lætus hinc tersis revertit supplicator fletibus.

Augustinus lib. 5. Civ. Dei c. 23. extr. *Supplicatores dæmonum.*

¶ Supplex, icis, qui alteri demisse ac humiliter in genua prolapsus supplicat, der zu Fuß fällt / einen Fußfall thut. Cicero pro Mil. cap. 36 *Ego me plurimis pro te supplicem abjeci.* Declamat. antequam iret exsulatum: *Quibus sæpe supplex ad pedes jacui, veniamque supplex poposci.* Sic, *Supplicem ad aliquem venire*, Cic. ad Capitonem sub 16 ad Attic. epist. 16. pr. Et Plautus in Bacchid. act. 4. sc. 9. v. 101 *Qui deliquit, supplex est ultro omnibus.* Et, *libelli supplices*, Martial. lib. 8. epigr. 31. eine Supplication. Cicero &, *verbis supplicibus orare*, dixit ad Attic. lib. 12. ep. 32.

¶ Suppliciter, flehentlich / mit demüthiger Bitt. ut, *Loqui suppliciter*, Cæs. lib. 1. Gall. c. 17. *Orare suppliciter*, Livius lib. 4. cap. 41. *Suppliciter ac demisse agere gratias* Brut. Cic. in epist. ad Brutum. Et Ovid. lib. 1. Pont. epist. 10. v. 44

Suppliciter vestros quisque rogate deos.

¶ Supplicue, idem & suppliciter. Apul. lib. 11 sub fin. tam Pricæ quam Elmenhorstii editione: *Pro meo modulo supplicue gratias persolvis, tardam satis dominationem comparo.*

¶ Supplicium, hoc nomine pro precibus, quæ Diis fiunt, & supplicationibus aliquoties legitur usus Sallustius. Ut: *Non bonis, neque muliebribus suppliciis Deorum auxilia parantur; sed vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt*, de Bell. Catilinar. cap. 52. Et in Jugurth. cap. 55 *Senatus ob ea feliciter acta diis immortalibus supplicia decrevere.* Plautus Prol. Rudent. *Nihil ei (Jovi) acceptum est a perjuris supplicii.* Vide Festum & ibi Scaligerum, qui de propria significatione hujus vocis accurate docent. ¶ 2. Deinde pœna dicitur peccati, quæ publice sumitur. Quintil. Declam. 272 *Non, ubicunque pœna, etiam supplicium est. Nomen hoc est publicæ animadversionis nomen, exacta per magistratus pœna.* Quod ita accipiendum est, ut frequentissime quidem publicam animadversionem significet, aliquando tamen & privatam. Nam & Terentius hac voce de paterna animadversione est usus. *Sumere de aliquo supplicium*, Vellej. Patercul. lib. 2. cap. 42, einen straffen. *Dare aliquem ad supplicium*, Corn. Nepos Pausania extr. *Ferre supplicium*, Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. cap. 84, Straffe ausstehen. *Supplicium alicui dare*, Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 1. v. 24, von einem gestraffet werden. *Coercere aliquem supplicis*, ut Horat. 1. Sat. 3. v. 79

- - - - - supplicis delicta coercet.

Constituere supplicium alicui & in aliquem, Cic. pro S. Rosc. cap. 25, einem eine Straffe setzen. *Rapi, trahi ad supplicium: Supplicio omni excruciatum aliquem necare: Supplicio perire*, pariter Ciceronis sunt. *Supplicia luere*, Justinus lib. 2. c. 5. n. 6. *Supplicia sæva domant impios*, Seneca in Hercule Fur. v. 749. Et alter Seneca lib. 1. de Clem. c. 24 ad Neronem: *Non minus principi turpia sunt multa supplicia, quam medico multa funera.* Sic, *supplicio affici*, Tacit. lib. 15. cap. 44. At *summi supplicii* appellatione comprehenditur condemnatio ad bestias, crux, & vivicomburium, quod omnium maximum ultimumque habitum fuit. Julius Paullus lib. 5. recept. sentent. Tit. 23. Sent. 11 *Magicæ artis conscios summo supplicio affici placuit: id est, bestiis objici, aut cruci suffigi. Ipsi autem magi vivi exuruntur.* Vid. eod. lib. & Tit. 21. Sent. 4. & Tit. 24. Sent. 1.

SURA, æ, posterior cruris vel tibiæ pars, carnosior illa, quæ tantum hominis esse dicitur, die Wade. Sed ponitur & pro toto crure haud raro. Virg. 1. Æn. v. 337

Purpureoque alte suras vincire cothurno.

Quid sit *apertus suris ambulare*, Casaubonus explicat Commentar. ad Theophrasti Characteres cap. περὶ ἀδολεσχίας pag. 134. & 135.

SURCULUS a *Surus*, quo nomine veteres palum designarunt; pars rami frondens, ut germen fere anniculum, ein Reiß oder Pfropff Reißlein / Græce κλάδος a κλάω, frango. *Surculum defringere*, Cicer. 3. de Orat. cap. 28. *Surculum serere* vel *inserere*, ein Reißlein pfröpffen / Quintil. lib. 6. cap. 3. Et rursus Cic. lib. 2. de Orat. cap. 69 *Cum Siculo, nescio cui, quædam quereretur, quod diceret, uxorem suam suspendisse se de sicu, amabo te, inquit, da mihi ex ista arbore, quos seram surculos.* Suetonius *Ramulum* pro *Surculo* dixit in Galba cap. 1.

¶ Surculare, verbum, Columella lib. 5. cap. 9, id est, surculos adimere, ut in altum arbores crescant. Schoß-Reiser abbrechen.

¶ Surculatius. *Cicuta surculatia*, id est, in surculis vivens, Plin. lib. 11. cap. 26. *Ager surculatius*, Varr. lib. 1. c. 2.

¶ Surcularis. *Terra surcularis*, Colum. lib. 3. c. 11.

¶ Surculosus. Plin. lib. 15. cap. 7 *surculosæ radices.*

¶ Surculose, adverbium. *Surculose arescere*, id est, per surculos singulos, von einem Zweig zum andern verdorren oder vertrucknen / apud eund. lib. 18. cap. 16.

¶ Surculaceus, a, um, surculo similis. Apud eund. lib. 19. c. 7, *surculacea duritie.*

SURDUS. Terent. in Andr. act. 3. sc. 1. v. 5 *Utinam aut hic surdus,*

aut hæc mutæ facta sit! Taub / der ein böß Gehör hat. *Surdior aquoribus* Ovid. 13. Metam. v. 805. Idem 1. Amor. eleg. 6. v. 62 ad janitorem:

- - - - - O foribus surdior ipse tuis.

Superl. Augustinus epist. 39 ad Licentium [al. 41] *Si aures tuæ adversus meas voces clausæ sunt, pateant carmini tuo, exaudiat te ipsum, durissime, immanissime, surdissime.* Vocandi casu. *Surdum esse in re aliqua*, Cic. in Tusc. lib. 5. cap. 40. *Surdo canere*, Vide Chiliadas. Huic simile, *Surdo narrare fabulam*, apud Terent. Heaut. act. 1. sc. 2. v. 48. Plinius lib. 35. cap. 2 *Æirei ponuntur clypei, argenteæ facies, surdo sgumarum discrimine.* SURDUM DISCRIMEN, vel mutum & tacens, vel cæcum appellat. Loquitur de imaginibus æreis & ejus generis aliis: quæ, etsi diversorum cultûs exprimunt, non loquuntur tamen, aut spectandam præbent diversitatem colorum, quibus discriminantur, quod picturæ faciunt, quas ideo præfert. Ovid. 2. de Ponto eleg. 6. v. 32 *Non erit officii gratia surda tui.*

Hoc est, non tacebitur. *Surda buccina*, die keinen hellen Thon giebt / Juvenal. Satyr. 7. v. 71.

¶ Surdaster, non planè surdus, der schwerlich hört. Cic. 5. Tusc. cap. 40. pr.

¶ Surditas. *In surditate quidnam est mali?* Cicero ibidem.

¶ Surdeo, ère, taub seyn. Ericius Cordus lib. 6. epigr. 50

Jugibus obtusâ surdent clarioribus aures.

¶ Surdesco. Eugenius Toletanus Carm. 5. *Surdescunt aures*, taub werden.

¶ Obsurdescere. Cic. Somn. Scip. cap. 5 *Sonitu completæ aures hominum obsurduerunt.* Et Augustinus Civ. Dei lib. 19. c. 4 *si obsurdescat sapiens.* Particip. *Obsurdescens*, apud Ammian. 19. cap. 26 [Vales. f. 228]

¶ Absurdus, vide in suo elemento.

¶ Subsurdus, aliquanto surdus. Quintilianus lib. 11. cap. 3 p. 812 *Vox non subsurda, rudis immanis, dura, rigida.*

¶ Exsurdare, verb. apud Val. Max. lib. 2. cap. 2. n. 3 *Græcis allobrogibus aures Curiæ exsurdantur*, id est, obrunduntur. Seneca ep. 94 *Clamoribus exsurdatus.* Horat. L. I. Sat. iv. VIII 38.

SURGO, surrexi, surgere, quasi *surrigere*, a *rego*, auffstehen. *Surgere e lecto*, Terent. Adelph. a. 4. sc. 1. v. 4. Et, *Multo ante lucem surrexit*, Cicero 2. de Invent. cap. 4. früh vor Tag auff seyn. *De sella surgere*, Idem 6. in Verr. cap. 65. extr. *Surgere ad dicendum*, pro S. Rosc. in principio. Et Metaphorice: *Mœnia surgunt*, Virgil. 1. Æn. v. 437. werden in die Höhe auffgeführet. *Ventus surgit*, Æneid. 3. v. 130. der Wind erhebet sich. *Mare surgit*, Ovid. 15. Metam. v. 508. id est fluctus ciet. *Rumor surrexit*, Tacitus lib. 2. Hist. cap. 42. ist entstanden.

¶ Surrectio. Arator in cap. 4. Act. Apost.

Quid toties Judæa cadis? surrectio Christi
Ut furto celetur, emis.

¶ Surrectitare. Cato apud Gellium lib. 10. c. 13. sed obsoletum est.

Composita a *Surgo.*

¶ Adsurgo, vel Assurgo, auffstehen. Cic. in Pison. cap. 12 *An quisquam in curiam venienti adsurrexit?* Livius sub fin. lib. 9 *Quum consensu nobilium adolescentium, qui ibi assidebant, assurrectum ei non esset*, Virgilius 4. Æneid. v. 86

Non cœpta adsurgunt turres.

¶ Circumsurgo. Tacitus Annal. 1. cap. 64. n. 4 *circumsurgentibus jugis*, id est, collibus in circuitu imminentibus.

¶ Consurgere, mit einander auffstehen. Cicero 4. fam. epist. 4 *Quum senatus cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet.* Et Cæsar lib. 5. de B. Gall. cap. 30 *Consurgitur ex concilio: comprehendunt utrumque & orant* &c.

¶ Consurrectio, das Auffstehen. Cic. de Arusp. respons. cap. 1 *consurrectione omnium vestrum.* Idem ad Attic. lib. 1. epist. 16 *Credo te audisse, qua consurrectio judicum facta sit.*

¶ Desurgere, quo, pro exonerandi ventris caussa secessum petere, Scribonius Largus usus est cap. 192. *Tenesmus*, inquit, *est irritatio ultimæ partis intestini directi, in quo sæpius lubet desurgere.* Vide Turneb. lib. 17. cap. 17.

¶ Exsurgere. Accius apud Nonium in *Expergo.*

Pectora tarda sopore exsurgite.

Livius lib. 6 cap. 4 *Et Roma cum frequentia crescere, tum tota simul exsurgere ædificiis*, scil. cœpit. Legitur & in fragm. Petronii Tragurienſi p. 46 *Consternatus ego exsurrexi, & timui, ne* &c.

¶ Insurgere, wider etwas auffstehen. Virgilius lib. 11. v. 697 *Altior insurgens*, &c. *fecurim per ossa congeminat.* Idem 5. Æn. v. 189 *insurgite remis.* Ovidius 9. Metam. v. 444 *alicujus regnis insurgere* dixit, id est, invadere illa, bello petere.

¶ Præsurgere, ante surgere. Avienus in Prognost. Arat. v. 272

- - - - Interdum tenuis prævertere nubes
Visa deum, Hæc celerus si præsurrexerit ortum
Ipsique pone sequens radiorum luce carere
Cernatur; nimbis ingentibus arva madebunt.

¶ Resurgere, wieder auffstehen. *Resurgentes herbæ*, Ovid. 2. Amor. 16. v. 9. hoc est, recrescentes. Eleganter ad instaurationem

nem urbium transfertur. Curtius lib. 5. c. 7. v. 9 de exusta Persepoli: *ne longa quidem ætate resurrexit.* Adde ibi nobis annotatos Paterculum lib. 1. cap. 7. & Propertium lib. 4. eleg. 2. v. 87. Nec minus scite Livius ad reipublicæ statum lib. 24. cap. 45 transtulit: *Postea quam res Romana contra spem votaque ejus velut resurgeret.* Sacra notio de mortuorum reditu in vitam, ex scriptoribus ecclesiasticis notissima est.

¶ Resurrectio, apud eosdem ecclesiæ scriptores tritissimum vocabulum. v. gr. Tertullianus principio libri de Resurrectione Carnis: *Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum.*

SVRSVM, & veteribus *susum*, ἄνω, hinauff. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 36 *Prateribo hac recta platea sursum*, die Gassen gerad oder stracks hinauff. Idem in Eun. act. 2. sc. 2. v. 47 *Sursum deorsum cursitare*, auff und nieder. *Sursum versus*, hinauffwerts. Sic Cic. in Oratore cap. 39 *Cum gradatim sursum versus redditur.* Et Lucret. lib. 2. v. 188

Sursus enim versus gignuntur & augmina sumunt,
Et sursum nitida fruges arbustaque crescunt.

SVS, porcus, & porca, à Græco ὗς, Cicer. de orat. lib. 2. c. 57 *Docebo sus (ut ajunt) oratorem illum.* Vid. Chiliad. *Sus Minervam. Canis peccatum sua dependit*, proverbiale aliud est, muß entgelten / das er nicht genossen hat. Vid. Chil.

¶ Suarius, Plin. lib. 8. cap. 51. quem

¶ *Subuculum* vel *Porculatorem* Varro dicunt & Columella. Idem Plinius & adjective *Suarium negotiatorem*, der mit Schweinen handelt / lib. 7. cap. 12.

¶ Suatim, ὑικῶς, wie eine Sau. Nonius ex Nigidio.

¶ Sũbare, &

¶ Surire; id est, more suum libidinari. Festus in voce *Suillum*: *Sues immundissimi sunt ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis: ita ut opprobrium mulieribus inde factum sit cum* subare *& surire dicuntur.* Horat. Epod. 12. - - - *jamque subando tenta cubilia tectaque rumpit.* Vide ibi Scholiasten. B. Hieron. ad Oceanum: *Te subantem ad coitum publica facies exsecrata est.* Usus & Lucret. lib. 4. v. 1192. Item Plin. lib. 10. cap. 63. Auctor Anechomeni: *Inter gannitus & subantis voculas.* Verbo *Surire* usus Arnobius lib. 5. pag. 177 de Libero patre sive Baccho: *lascivia furientis adsumta, huc atque illuc clunes torquet.* Vet. Gloss. *Surit*, καίνεται. κάπρος enim Græcis, qui Latinis demta litera prima, *aper.* Cæterum inter hæc duo verba discrimen notat Apulejus Apol. ut alterum de viris, alterum de fœminis dicatur proprie. *Quoties*, inquit, *& quid anni cujusque eorum* (piscium) *generis fœmina subent, mares suriant.*

¶ Sucula, dim. *Sucula* stellæ sunt, imperite sic vocatæ, quemadmodum Cicero testatur, lib. 2. de nat. Deor. cap. 83, quæ *Hyades* aliàs dicuntur, ὑάδες, ab ὗειν, pluere. Vid. & Gell. lib. 13. cap. 9. Plin. lib. 2. cap. 39. Vet. Gloss. *Suculæ*, ὑάδες καὶ δυάδες.

¶ 2. Et *Sucula* machina seu instrumentum illud est, circa quod funis ductorius obvolvitur, eine Haspel. Vitruv. lib. 10. cap. 2. & seq.

¶ Sucerda, stercus suis. Vet. Gl. *Sucerda*, χοιρεία κόπρος.

¶ Suile, suum stabulum, porcile, eine Schweinskobe. Colum. lib. 7. cap. 9.

¶ Suillus, ut, *Genus suillum*, Plin. lib. 8. cap. 52. *Grex suillus, Caro suilla*, quæ in male affectis corporibus facile putrescit, & morbos auget, ideoque ejus usus Judæis prohibitus fuit, quod alioqui homines essent morbis plurimis obnoxii.

SŪSA, æ, & Susa, orum, σῦσα, oppidum & metropolis Persidis, à *Susis*, vel *Susiana*, aut *Susiane*, quæ pars est Persidis; aut a liliis, quæ *Susa* Persæ dicunt, ut Stephanus admonet. In Susis regia fuit Cyri, lapide candido & vario, columnis aureis, & lacunaribus gemmisque distincta, cæli continens simulacrum stellis micantibus insignitum. Cæterum in *Susa* primam producit Propert. lib. 2. eleg. 13. pr.

Non tot Achæmeniis armantur Susa sagittis &c.

¶ Susiãne, regio inter Tigrim fluvium & Persidem propriam, cujus caput Susa erant. Plin. lib. 6. cap. 26. pr.

¶ Susiani, populus ejus regionis. Plinius ibidem c. 27.

¶ Susinus, ut *oleum susinum*, ex liliis & aliis quibusdam. Plin. lib. 13. cap. 1. Harduinus quoque interpretatur *lilliaceum.*

Suscito, quære in *Cieo.*

SVSQVE DEQVE *facere* vel *habere*, modus est loquendi, quo veteres frequentissime usos scribit Gell. lib. 16. cap. 9. Idem autem est quod non magnifacere, aut nihil morari & contemnere, ἀδιαφορεῖν, nichts darnach fragen. Lucilius apud Gellium lib. 16. c. 9 *Verum hic ludus ibi, fuque omnia deque fuerunt,*

Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus jocusque.

Plaut. in Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 5

Atque id me fuque deque esse habiturum putat.

Vide ipsum Gellium.

SVSVRRVS, murmur est submissus, cujusmodi est frondium, amnium sedatorum, & apum, ein leise Gemürmel und Gedön / Virgil. 1. Eclog.

Sæpe levi somnum suadebit inire susurro.

Blandos audire susurros, Propert. lib. 1. eleg. 11. ¶ Ovidius in neutro genere dixisse videtur Metamorph. lib. 7. v. 815

Procrin adit, linguaque refert audita susurra.

Nisi forte adjectivum est, sexto casu cum *lingua* constructum.

¶ 2. Susurrus & pro calumnia seu clandestina delatione sumitur. Plinius Paneg. Trajani cap. 62. extr. *Ne respexeris clandestinas existimationes, nulliusque magis quam audientibus insidiosos susurros.* Ammianus lib. 14 *Cum quorundam susurris incusaretur.*

¶ Susurro & Susurror, Verba, murmeln. Terenc. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 49 *Jam susurrari audio, civem Atticam esse hanc.*

¶ Susurratio, das Zischeln / das Murmeln. Cælius ad Cicer. lib. 8. ad Famil. Epist. 1 *Quod ad Cæsarem attinet, crebri & non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat veniunt: alios equidem perdidisse (quod opinor certe factum) alios septimam legionem vapulasse: ipsum apud Bellovacos circumsideri, intercluso ab exercitu: neque adhuc certi quicquam est, neque hæc interea vulgo jactantur. Sed inter paucos, quos tu nosti, plane secreta narrantur.* Ubi vides *rumores* & *susurrationes* distingui, *rumoresque* appellari, quæ vulgò & palàm jactari solent: *Susurrationes*, quæ inter paucos secreteque narrantur de aliis per calumniam, conciliandi ódii causa. Obtrectationes videlicet & delationes.

¶ Susurrator. Vide mox dicenda in *Susurro*, ōnis, & in *Susurriosus.*

¶ Susurramen, susurratio. Apulejus sub initium lib. 1. Milet. *Magico susurramine amnes agiles reverti.*

¶ Susurro, ōnis, obtrectator, delator, ein Ohrenbläser / quem ex ædibus ejiciendum præcipit Salomon. Sidonius lib. 7. Epist. 5 *Tempest Lucumonem nostrum Tanaquil sua, & aures mariti vivosa susurronum fece completas opportunitate falsi sermonis erudetas.* ¶ Vetus Interpres Bibliorum Ecclesiastici cap. 5. v. 17 *Susurratorem* vertit, qui in Græco διγλώσσος appellatur. Petrus Ravennas, quem Chrysologum vocant, sermone 53 *Lingua susurronis & bilinguis.*

¶ Sed & *Susurriosum* veteres dixerunt. Lexicon Cyrilli: ψιθυριστὴς, *Susurriosus, Susurrator.*

¶ Consusurrare, compositum. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 64 *Syrus cum illo vestro consusurrat: conferunt consilia adolescentes,* reden heimlich unter einander.

¶ Insusurrare, ut, *In aurem alterius aliquid insusurrare*, Cic. in Verr. 7. cap. 41, in die Ohren blasen. Et ad Attic. lib. 1. Ep. 16 *Ita tamen nobis amicitiis implicati fumus, ut crebro mihi vester ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam,* νῆφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ἀρθὲς ὢν τὰν φρενῶν. hoc est, *Sobrius esto, & memineris diffidere: nervi hi sunt sapientiæ.*

Suus, vide supra *Sui.*

SYAGRIS, Syagrides, συαγρίδες, pisces apud Epicharmum.

C SYBĂRIS, σύβαρις, oppidum non longe a Crotone, ad sinum Tarentinum in Italia, quod *Thurion* postea dictum, Stephanus auctor est. Unde

¶ Sybarītæ, dicti fuère, gens in architectura voluptatum operosissima, quemadmodum Suidas scribit, & luxu deliciisque adeo notabilis, ut, quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accuratâ atque ambitiosa luxuria paratum esset, id vulgo *Sybariticum* diceretur. Hinc nata sunt illa, *Sybaritica mensa, Sybaritici sermones, Sybaritica salutationes.* Et, *Sybarita per plateas*, de incedentibus superbè, vide in Chiliadib.

¶ Sybaritanus, Plin. lib. 8. cap. 42.

¶ Sybarissare, id est, Sybaritarum more deliciis indulgere. Porro Sybaritarum civitas eversa est post interfectum ab iis Citharœdum in templo Junonis juxtà oraculum, quod Ælianus recitat lib. 3. Var. Hist. cap. 43, in quo illa habentur:

Μοῦσαν ἱερόσυλος κατέπεφνε,
ἥρως θεὸς βωμοῖσι, θεῶν ἱκέτην ἐν ἀλτείαις. id est:
Musarum innocuum sanguine cæde ministrum,
Non immortales hoc dii patienter inultum
Ducerèt, ipsa suo colle tolliique nepotum
Hoc luet, & generi tumulatim damna ferentur.

SYCAMINVS, Συκάμινος, morus est arbor. ¶ 2. & morum ipsum, συκάμινον, vide *Morus.*

D SYCOMŌRVS, Συκόμορος, ficus est Ægyptia, à σῦκον & μόρον, σῦκα vero vel σῦκον ficus est. ¶ 2. Porro *Sycomorus* arbor est ficûs similitudine, foliis moro quàm proximis. Galenus autem à potentiâ mediâ inter ficum & morum ita appellavit.

SYCŌPHANTA, συκοφάντης, delator, παρὰ τὸ σῦκα φαίνειν, id est, ab indicando eum, qui ficos ediisset, ein Verräther oder Angeber. E duobus enim aliquando servis Græci cujusdam viri alter ficûs, quæ domi paratæ erant, ablumpserat, alter, quis eas abstulisset, ignorabat. Quærente eos domino, sons innocentem accusabat. Herus, ut verum exploraret, haurire utrumque jussit aquam subtepidam, deinde evomere. Tum primum Sycophantæ ortum vocabulum, eò ita appellato, qui ficos devoraverat, culpamque in innocentem cavillando ac mentiendo rejecerat. Vide Erasmi Chiliad. *Sycophanta* igitur calumniator, delator est, ein falscher Angeber / Verräther. ¶ Cujus tamen nominis aliæ aliis afferuntur causæ. Vide Athenæum lib. 3. Aristopha-

ſtophanis Scholiaſten, Suidam, & Feſtum, & Plutarchum de Curioſitate extr. p. 525. Eugraphius, Scholiaſtes Terentii, in Andr. act. 5. ſc. 4 SYCOPHANTA *calumniator. Hoc verbum eſt ab his, qui Athenis accuſabant eos, qui cum ſicu frumenta extra civitatem ferebant.* Vet. Gloſſ. Συκοφάντης, *Calumniator, Sycofanta.* ¶ Menander apud Stobæum Serm. 85. Καλὸν οἱ νόμοι πρᾶγμ' εἶναι δ' ὁρῶ τοὺς νόμους λίαν ἀκριβῶς συκοφάντας φαίνεσθαι.

Res pulchra lex eſt: lege ſi quis utitur
Nimis peritè, Sycophantam hunc dixeris.

Ergò *Sycophanta* etiam eſt, qui pro ſe callide & ſubtiliter interpretatur jus, eoque malitioſe abutitur. Itaſus Terent. Andr. act. 4. ſc. 6. v. 19 *clamitent*

Me ſycophantam heredimtem perſequi.

¶ Plautus *Sycophantam* pro falſidico quovis & mendace poſuit, Trin. act. 3. ſc. 3, v. 86. Unde & *Sycophantias* pro fallaciis apud eundem invenias ejusd. fab. act. 4. ſc. 2. v. 25. ¶ Idem Comicus & blandum ac adulatorium hominem *Sycophantam* appellat, Amphitr. act. 2. ſc. 3. v. 8. Qui & Menæchm. act. 2. ſc. 1. v. 34 *Sycophantas & palpatores* conjungit. Vide plura de hoc vocabulo apud Suidam hac voce: Franciſc. Poller. lib. 4. Hiſtor. for. Rom. cap. 1. Andr. Alciat. parerg. lib. 11. cap. 4.

¶ Sycophantia, συκοφαντία, delatio, falſa accuſatio, calumnia. ¶ Item fallacia, quemadmodum Plautus uſus eſt Trinum. act. 4. ſc. 2. v. 25.

¶ Sycophantari, verb. pro mentiendo fallere ſive decipere: uſus eſt Plautus Trinum. act. 3. ſc. 3. v. 57. & a. 4. ſc. 2. v. 115. Mit Lügen umgehen.

¶ Sycophantioſe, pro doloſe, betrüglich / Plautus Pſeud. act. 4. ſc. 7. v. 113.

Sydus, aſtrum, vide Sidus.

SYĒNE, inſula & oppidum Ægypti, qua Æthiopiæ committitur. Hic nullas Solſtitii tempore umbras videri proditum eſt. Lege Ammianum Marcellinum lib. 22. Lucanus lib. 2. v. 586

*— — — —

sive concurrere, ut Mela refert l. 2. c. 7. De his intelligendus Seneca Medea v. 341

- - - - - *cum duo montes,*
Claustra profundi, hinc atque illinc,
Subito impulsu, velut aetherio
Gemerent sonitu &c.

SYMPOSIVM, συμπόσιον, convivium, eine Gasterey. Plato librum quendam inscripsit *Symposium*, cujus & Nepos meminit in Alcib. cap. 2.

SYNAERESIS, συναίρεσις, figura, quæ & ἐπισυναλοιφή, *episynalœpha*, contractio nimirum duarum vocalium, quarum singulæ syllabam efficiunt, in syllabam unam. Virgilius 6. Æneid. v. 802

Fixerit aeripedem cervam licet, aut Erymanthi.

Aldus:

Ellque Synaeresos defectus fulmine Phoebon.

A συν & αἵρεσις, tractio.

SYNAGŌGA, συναγωγή, generale vocabulum est, & quamvis congregationem denotat, Samlung. ¶ 2. Absolute pro Judæis & Ecclesia Israëlitica accipitur, Juden-Schul. ¶ 3. Etiam de Ecclesia Christianorum dicitur: ut observavit Casaubon. Exercit. 16. &c. Ignatius epist. 1. χωρὶς πρεσβυτερίων συναγωγὴν οὐκ ἔστι ἢ συναθροίσματα ἅγια, ἢ συναγωγὴ ὅσιον. ¶ 4. Imò hæreticos conventus suos Synagogas nuncupasse, præpositosque Archi-Synagogos ab iisdem dictos fuisse Epiphanius auctor est. Vide *Prosucha.*

SYNALOEPHE, συναλοιφή, compressio, figura scansionis, à συν & ἀλοιφή, pressio: ut,

Ille ego qui quondam gracili modulatus avenâ.

SYNANCHE, es, συνάγχη, pestiferum acutumque morbi genus in faucibus, ein Halßweh/ das Zäpfflein/ die Bräun / Latini *anginam* vocant, quod angat & stranguler fauces; ut & Græci ab ἄγχειν. Vide *Angina* sub *Ango.*

¶ Est & Parasynanche, παρασυνάγχη, in musculis faucium externis tumor cum rubore, ὕαγχη dicta etiam, quod suibus familiare sit malum.

SYNATHROESMVS, συναθροισμός, coacervatio seu frequentatio, figura est sententiæ, cùm res in tota caussa dispersæ coguntur in unum locum, qua gravior, aut acrior, aut criminosior oratio sit. Sallust. in Catil. cap. 5 *Animus audax, subdolus, varius, cujuslibet rei simulator ac dissimulator, alieni appetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus, satis loquentiæ, sapientiæ parum &c.* Alii ἐπαθροισμὸν vocant: cum res coacervantur diversæ, ut, *Mea est, precax, potens, magnifica, sumtuosa, nobilis.* Terent. in Heaut. act. 1. scen. 2. v. 53.

SYNCATEGOREMA, συγκατηγόρημα, consignificans est. Linacer lib. 3 *Voco generatim* Syncategoremata, *quæ nec solidam quippiam significant, nec in oratione, nisi cum aliis juncta, consistunt. Quod genus sunt non declinatæ partes omnes, & ex declinatis interrogativa, & partitiva, & particularia & universalia nomina, & quædam etiam pronomina.*

Syncērus, quære Sincerus.

SYNCHYSIS, σύγχυσις, est ordo dictionum confusior, Donatus *Hyperbaton* interpretatur: ut, Virg. 1. Æn.

Tres Notus abreptas in saxa &c.

Et Horatius l. 1. Satyr. 5. v. 49

Namque pilâ lippis inimicum & ludere crudis.

Ibidem v. 72

Pene macros arsit dum turdos versat in igni.

Ordo enim est, *Ludere pilâ est inimicum lippis & crudis. Dum versat macros turdos, pene arsit in igni,* Vide Linacrum l. 6.

Synciput, vide *Caput.*

SYNCŌPA, συγκοπή, figura dictionis epenthesi contraria: ut,

Cingite fronde comas & pocula porgite dextris,

Pro *porrigite.* ¶ 2. *Syncope* defectio seu deliquium animi dicitur, Ohnmacht/ Vide *Syntaxis.*

SYNCRETISMVS, συγκρητισμός, Cretico proverbio dicebatur repentina concordia propter malum aliquod incidens eorum, qui hostes modo esse videbantur. Vide Chiliadas & Plutarch. de fraterno amore.

SYNCRĪSIS, σύγκρισις, sive Antithesis, comparatio est rerum & personarum inter se contrariarum: ut Cicero pro Mur. cap. 9 *Vigilas tu de nocte, ut tuis consultoribus respondeas, ille, ut eò quo intendit, mature cum exercitu perveniat,* Julian. Rufinianus.

SYNCRVSIVS risus, γέλως συγκρούσιος, risus incompositus & indecorus cum concussione, ein grob Lachen / παρὰ τὸ συγκρούομαι, id est, *pulsor*, seu *concutior*, Eras. de civilitate morum.

SYNDICVS, i, Syndici dicuntur, qui in eandem caussam incumbunt: suntque civitatum advocati, & defensores juris publici. Athenis iteratò Syndicum fieri lege vetitum. Conf. VVolff. Tom. 5. Operis Demosthenici p. 359.

SYNECDOCHE, συνεκδοχή, conceptio. Auctor ad Herenn. vocat *intellectionem*: figura est, cum vel ex parte insigniori totum, vel ex toto pars intelligitur, &c. ut,

Puppes tuæ pubesque tuorum, Virg. 1. Æneid. Et:

- - - - *Ingens à vertice pontus*
In puppim ferit. hoc est, pars ponti, ibidem.

Vide de cæteris modis Synecdoches libellos de schematibus: Vide & de Synecdoche figura Syntaxeos suo loco in Grammaticis.

SYNEDRVS, σύνεδρος, consessor, Livius l. 45. c. 32 *Senatores quos Synedros vocant.*

¶ Synedrium, Gr. Συνέδριον, quivis consessus, præcipue verò collegium, & consessus judicum. Græca voce usi fuerunt & Hebræi in appellandis istis judicum collegiis, quæ inter ipsos fuerunt, sed mutatis nonnihil punctis vocalibus. Consessus autem isti Judicum in Rep. Hebræorum præcipui fuerunt duo: *Synedrium Magnum,* in quo adsessores septuaginta & unus maximæ auctoritatis non nisi maximi momenti res expediebant: & *Synedrium parvum*, quod minoris erat dignitatis, & de causis magis expeditis agebat, paucioribus etiam assessoribus constabat: quod testantur verba Gemaræ ad Codicem Sanhedrin cap. 10 § 2.

SYNGRAPHA, æ, συγγραφή, & *Syngraphus*, i, masculinum, cautio scripta manu eorum inter quos convenit, eine Versicherung/ Verschreibung. Vide *cautio* in *caveo.* Plaut. in Asinar. act. 4. scen. 1 *Ostende quem conscripsi syngraphum.* Sic, *Facere syngraphas cum aliquibus*, Cicer. pro domo suâ cap. 50. *Credere alicui per syngraphas*, idem de Arusp. cap. 13. *Chirographa* verò sunt, in quibus, quæ gesta sunt tantum, scribi solent. *Agere ex syngraphâ*, Verschreibung darthun. *Postulare ex syngrapha*, Cicer. lib. 5. ad Attic. epist. ult. Ad eundem lib. 6. ep. 2 *Senatusconsultum esse dicebat, ut jus ex syngrapha diceretur.* Vide supra *Chirographus.* ¶ Plautus *Syngraphum* de diplomate dixit, per quod belli tempore proficisci tutò alio & redire licet, ein Paß. Captiv. a. 2. sc. 3. v. 90.

HEG. *Eadem operâ à prætore sumam syngraphum.*
TYN. *Quem syngraphum?*
HEG. *Quem hinc ferat secum ad legionem: hinc ire huic ut liceat domum.*

SYNOCHĪTES, συνοχίτης, gemma, quâ in necromantia dicunt evocatas inferorum umbras teneri, Plin. l. 37. c. 2.

SYNODONTES, συνόδοντες, pisces, qui & Synagrides, συναγρίδες, *Dentales.* Latinè, Zahnfisch/ oder eine rothe Meerbrassen-Art/ Gesnerus.

SYNODIA, συνοδία, conventus, congressus, eine Versamlung/ apud Cic. ad Attic. l. 10. epist. 7 *Injecta mihi spes est, velle mecum Ser. Sulpitium colloqui. Si vir esse volet, præclara synodia: Sin autem, ejimus nos qui solemus*, wird er handeln als ein Mann/ so werden wir wol fein übereinstimmen/ &c. Melioribus libris Græce scriptum συνοδία, non Latinis literis.

¶ Synodus, σύνοδος, conventus, eine Versamlung / Reichstag. Item Conventus episcoporum.

SYNOECEOSIS, συνοικείωσις, figura sententiæ est, quæ duas res diversas vel divisas conjungit: ut, *Tàm deest avaro quod habet, quàm quod non habet.* Item, *Hominis avari atque asoti unum & idem vitium est, uterque enim pecuniâ suâ nescit uti.* Rutil. Lupus.

SYNONYMA, συνώνυμα, vocabula sunt plura, rem eandem significantia: ut, *Liber, codex, volumen, domus, ædes, domicilium, &c.*

¶ Synonymia, prima ratio variandi, quæ Synonymis, id est, vocibus diversis idem significantibus constat.

¶ In locutionibus simile quiddam est *Isodynamia*, hoc est, æquipollentia: ut, *Vir egregie doctus, vir minime indoctus.* Vide de utraque variatione l. 1. Copiæ Erasmi.

SYNOPSIS, natura Græcum, usu Latinum vocabulum: quid sit, docet Cujacius l. 8. observat. c. 1. Vide & supra *Conspectus*, eine kurtze Darbildung.

SYNTAGMA, tis, σύνταγμα, ordo, ordinatio.

¶ Syntaxis, σύνταξις, constructio, series. Zusammenordnung der Wörter.

D SYNTEXIS, σύντηξις, defectio & animi deliquium, *Syncope* apud Plin. l. 22. c. 25. Ohnmacht.

¶ Syntecticus, qui syncope frequenti laborat, apud eundem, libr. eod. cap. 23. & libr. 28. cap. 8 & 9. Der offt ohnmächtig wird.

SYNTHĒSIS, σύνθεσις, compositio, figura Syntaxeos. Sed quæ rectius σύνεσις diceretur, id est, *Intelligentia.* Ibi enim constructio non ad verba, sed ad intellectum refertur; & fuit Veteribus Grammaticis *Synthesios* vocabulum ignotum, ut Vossius observat lib. de Construct. cap. 3. extremo. Est autem duplicis generis; alia cum nomini collectivo singularis numeri verbum plurale subjicitur: Quale illud Virgilii *Pars in frusta secant*: alia, cum in Substantivo expresso aliud Substantivum à mente attenditur, eoque refertur constructio. Livius l. 2. c. 20 *Secuti & pedestris acies.* SECVTI, id est, milites aciei pedestris. Idem libr. 1. *Maxima pars ab equitibus in flumen acti*: pro hominesve milites maxima ex parte in flumen acti. Virgilius Æn. 12. vers. 899

Vix illud lecti bis sex cervice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Hic τὸ *Lecti* non respicit *corpora*, quæ in sequenti versu dicuntur: Sed ad *homines*, quos apud animum Poeta recogitabat. Duplex figura hujus generis in illo Statii est Theb. 7. v. 605

– – – – – Subeant Tegeæa juventus
Auxilio tardi.

¶ 2. Vestis genus usitatum Romanis in Saturnalibus. Martialis l. 14. epigr. 1, *Syntheſibus dum gaudet eques dominusque ſenatus &c.* Extra Saturnalia Syntheſinatos prodire, mollitiei dabatur & probro. Vide Torrentium ad Suetonium Nerone c. 51. ¶ 3. Item varietas vestimentorum compositа, Kleider die man alle Tage ümwechſelt. Martial. lib. 5. epigr. 80 *Eſt mutata tibi Syntheſis undecies.* ¶ 3. Poculorum etiam compositio in se invicem inclusorum *Syntheſis* dicitur, etliche Becher in einander geſchloſſen/ Stat. 4. Silv. 9, 44

Aut unam dare ſyntheſin quid horres
Alborum calicum?

Martial. lib. 4. Epigr. 46

Et craſſo figuli polita cœno
Septenaria ſyntheſis Sagunti.

¶ 4. Sed & medicamentorum ex ſpeciebus variis compositio *Syntheſis* Sereno Sammonico dicitur. Versus ejus supra produximus in *Mithridates.*

¶ Syntheſinus, a, um, ut, *veſtis ſyntheſina*, quæ absolute *Syntheſina* Suetonio appellatur, Nerone c. 51. *Syntheſina* autem eadem, quæ *Syntheſis.*

SYPHAR, *σίφαρ*, exuvium serpentis, seu senectus chelydrorum, Schlangenhaut.

SYPHAX, acis, indifferente pen. rex fuit Numidarum, cujus frequens fit a Livio mentio. Captus is a Scipione bello Punico tertio in triumpho ductus fuit, & deinde in carcerem inclusus inedia vitam finiit, quemadmodum Polybius retulit. Aliter Livius extremo lib. 30, Tibure ante triumphum in custodia mortuum esse.

SYRĀCŪSAE, arum, Siciliæ civitas, terra marique clausa loci naturâ, cæterum pulcherrima & adeo magna, ut ex quatuor urbibus videatur constare. Unde & Pindarus *μεγαλόπολιν Συρακόσας, grandiurbes Syracuſas* dixit Pyth. 2. princ. Vide Strabon. l. 6. Cicer. Verrina 6 c. 52. & 53. & Livium l. 24. itemque Senecam Consol. ad Marciam c. 17. Corinthiorum opus coloniamque fuisse præter Strabonem & Nepos Timoleontis vitâ testatur.

¶ Syracuſanus, & Syracuſius, & Syracoſius, apud Ovid. sæpe. Virgil. Eclogâ 6. pr.

Prima Syracoſio dignata eſt ludere verſu.

Syracusanus Poeta Theocritus fuit.

SYRIA, *Συρία*, & Assyria, quam tamen partem alii Syriæ, alii Syriam ipsam faciunt, ut quæ Assyria primùm, deinde *Syria* dicta fuerit. Regio est Asiæ in medio orbis veteris constituta, ideoque & cæli temperatissimi adeo, ut nec frigore nimio horreat, nec calore torreatur. Unde & dives & opulenta est, & pluribus rebus abundans. Regiones in se plures habet *Phœniciam, Palæſtinam, Comagenam*, &c. Vide Geograph.

¶ Syrus, & Syrius, einer aus Syrien. Ovid. 2. Fastor. v. 474

Ne violent timidi piſcibus ora Syri.

Martial. l. 4. ep. 46 *Et nigri Syra deſricti lagena. Vina Syra* dixit Horat. 1. carm. od. 13. Plures Syrorum servi fuêre, unde *Syrus* servile nomen apud cômicos. Patientissimos fuisse Plautus significat, Trin. a. 2. sc. 4. v. 143. Iidem & mercimoniis dediti valde fuerunt, propter copias & abundantiam rerum quas ad alias gentes deportabant.

¶ *Dea Syria*, quam alii Venerem, alii Junonem voluerunt, de qua peculiarem libellum Lucianus reliquit. Flor. l. 3. c. 20. *Dum Syria Dea comas jactat* &c. Eadem & *Aſtarte.* Ubi vide plura.

¶ Syriacus, ut *boves Syriaci*, qui in Syria sunt, Plin. l. 8. c. 45. *Radix Syriaca*, id est, Silphium, vide *Silph.*

¶ Syriaticus, aliud adject. Florus l. 2. c. 9. *Syriatico*, inquit, *bello ſucceſſit, ut debebat Ætolicum.* Et notat Salmasius in codicibus antiquis frequentius *Syriaticus*, quàm *Syriacus* scriptum reperiri.

¶ Syricus, *mala Syrica*, Columella l. 5. c. 10.

¶ Syrophœnix, *συροφοίνιξ*, habitans in ora maritima Syriæ. Juven. Sat. 8. v. 159

Obbius aſſiduo Syrophœnix udus amomo.

¶ Syrophœnicia, eadem quæ Phœnicia, pars Syriarum.

¶ Syrophœniſſa, *Συροφοίνισσα*, *Mulier Syrophœniſſa.* Marc. 8.

SYRINX, *σύριγξ*, fistula, arundo, ein Rohrpfeiffe.

¶ 2. Est nomen Nymphæ, in calamum palustrem conversæ, apud Ovid. l. 1. Metamorph. ¶ 3. Locus item, ubi hastæ reponuntur. ¶ 4. Sunt & *Syringes* cavernæ subterraneæ. Ammianus Marcellinus l. 17. c. 15, cum de terræ motibus disputat: *Aut in cavernis minutis terrarum, quas ſyringas appellamus.* Rursus l. 22. c. 39 in Ægypti historia: *Sunt & ſyringes ſubterranei quidam & flexuoſi receſſus &c.*

SYRMA, ătis, *σύρμα*, tractus vestis fœminarum. ¶ 2. & vestis ipsa, ein Rock mit einem langen Schweiff oder Schleppe: *σύρειν* trahere est. Prudent. Psychom. v. 363

Ut tener inceſſus veſtigia ſyrmate verrat.

Id genus vestitus mulierum hodie præcipue in Hispania usitatum & honestum est. Olim propria Tragicorum vestis fuit. Unde Martialis in Tuccam æmulum suum, l. 12. Epigr. 96

Tranſtulit ad Tragicos ſe noſtra Thalia cothurnos,
Aptaſti longum tu quoque ſyrma tibi.

Id est, æque ac ego cœpisti Tragœdias scribere. Et l. 4. Epigr. 49

A noſtro procul eſt omnis veſica libello,
Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet.

Sensus est: Musam suam in grandibus Tragicisque rebus non occupari. ¶ Veteres etiam muliebri genere *ſyrma, ſyrmæ*, dixisse, Priscianus lib. 6 ex Valerii Phormione probat, cujus est: *Quid hîc cum tragicis verſibus & ſyrma facis?* pro, syrmate.

SYRTIS, Syrtes plurale, *Σύρτεις*. Circa fines Africæ supra Leptim urbem Syrtes intra vadosum & reciprocum mare, æstu procellarum exundante incertis sedibus leniter subsidunt, neque abditi illi arenarum cumuli alluvionis vehementia congesti prehendi ob incertas vices, neque caveri possunt. Profunda enim redduntur, quæ paullo ante vadosa erant, contra vero brevia innavigabiliaque, quæ ante navigabantur. Qua varietate subinde alternante infamia ea litora atrocitas periculi reddidit, plenis enim velis adactæ naves, vadoque illisæ fatiscunt & subvertuntur. Sunt autem duæ Syrtes. Minor a Carthagine trecentis millibus passuum distat. Major quadringentis viginti quinque millibus passuum. Ipsæ autem inter se spatio passuum ducentorum quinquaginta millium separantur, ut Solinus tradit Polyhistore c. 27. Qui auctor etiam est, terram quoque, quæ inter Syrtes, non minora pericula iter facientibus, quàm navigantibus mare, objicere. *Nam putrus*, inquit, *ſolis facies aura mutat, & minimo licet vento tantam diverſitatem ſtatus efficit, ut ſubinde everſis ſitibus locorum, nulla indicia agnitioni relinquantur: cum modo quæ fuerant vallibus preſſa, cœtu pulveris aggerantur. Ita etiam continens naturam maris ſui patitur. Nec intereſt ubi potius ſint procellæ: cum ad exitium viantium elementis congruentibus in terris flabra ſæviant, in mari, terræ.* Et hanc ob causam, quia semitæ nullæ & calles inter vastos & alto sabulo obrutos campos relinqui poterant, necesse erat ibi ad siderum cursus, perinde, uti in mari, iter dirigere, de quo idem Solinus paullo ante monuerat. *Syrtes* eleganter Lucanus describit l. 9. v. 303. & seqq. Vide & Sallust. Jugurthâ c. 78. ¶ 2. Servius loca quæcunque in mari arenosa *Syrtes* appellari docet, gefährliche Oerter im Meer/ Sand-Bäncke. Etiam Prudentius *Syrtes* quævis deserta & vasta siti loca appellat, Hymno in natalem Domini:

Sparſiſſe tellurem reor
Rus omne denſis floribus,
Ipſasque arenas Syrtium
Fragraſſe nardo & nectare.

Ita Hymno 7 καθημερ. de Elia in deserto degente:

Fragore ab omni quem remotum ac ſegregem
Sprevisse tradunt criminum frequentiam
Caſto fruentem Syrtium ſilentio.

Nam *Syrtes*, pro deserto & arido rure, ut appellaverat paullo ante, posuit. Unde & *Syrticus ager* arenosus & sterilis est, de quo infra. *Syrtis inhoſpita*, apud Virgil. 4 Æneid. v. 41. *Naufragæ Syrtes*, apud Silium l. 17. v. 629. *Sabæa accedere Syrtes*, apud Valerium l. 7. v. 86. Cicero per metaphoram *Syrtim patrimonii* dixit, l. 3. de Orat. cap. 41. pr. pro voragine. *Syrtes* à *σύρειν* dictæ videntur, quod est trahere.

¶ Syrticus, a, um, arenosum & sterile, qualis natura Syrtium. Lucanus lib. 10. v. 38

Nec ſterilis Libye, nec Syrticus obſtitit Ammon.

Sidonius l. 8. Epist. 12 *Tantumne te Vaſatium civitas non ceſſiti impoſita, ſed pulveri; tantum Syrticus ager, ac vagum ſolum, & volatiles ventis alternantibus arenæ ſibi poſſident* &c. Et Seneca Vit. Beat. c. 14 *deprehenſi mari Syrtico.*

¶ Syrtites, gemma, quæ & *Saphyrus* est, quod circa Syrtes Libycis permixtus arenis fluctibus expulsus fervente freto reperitur. Plinius l. 37. c. 10.

SYRŪPVS, i, ita in officinis vocatur liquor ex herbis aut floribus expressus: *Syrupus violaceus, roſaceus*, Violen-Safft. Vocabulum barbarum, ut officinarum alia.

SYRVS, pro scrobe in agris, vide supra *Sirus*, ita enim potius scribendum est ex Græco *Σειρός*.

SYSAMITHRES. Cornel. Nepos 7, 10. 3. Nomen Persicum, quo etiam apud Curt. lib. 8. cap. 2, 19. & cap. 4, 19 satrapa quidam vocatur.

SYSTĒMA, *σύστημα*, Musicorum vocabulum est, significans complexum certum intervallorum.

SYSTŎLE, *συστολή*, correptio syllabæ naturâ productæ. Lucretius lib. 5. v. 416

Conſtiterunt imbres, & flumina vim minuerunt.

Virgil. 4. Æneidos v. 52

Dum pelago deſævit hiems & aquoſus Orion.

Figura contraria Ectasis.

T. Lite-

T.

TLitera Consonans, cognationem quandam cum D apud veteres habuit, qui *Alexanter* & *Cassantra* pro *Alexander*, *Cassandra* scripserunt, ut Quintil. testatur lib. 1 cap. 6. Unde T vocant D mollitum. Moram autem notat, & ad exprimendum eorum crepitum, quæ comburuntur, adhibetur. Voss. lib. 4 Instit. Orat. p. 44.48. ¶ 2. Scribebatur & in aliquibus dictionibus pro S, ut *pultare* pro *pulsare*: ut & in aliis quibusdam, e in eadem litera commutatur: ut *vertor*, *versus sum*, *Mittor*, *missus*, & ὀστέα, *ossa*. ¶ 3. Est & ubi cum C, ipsum T, conjunctum in X transit: ut *flecto*, *flexi*, *pecto*, *pexui* &c. ¶ 4. In prænominibus T refert nomen *Titi*, ut, *T. Manlius Torquatus*, *T. Livius Patavinus*. ¶ 5. In literis verò antiquis TR. PL. vel TRI. PL. præstat *Tribunus plebis*, TR. vel TRI. MIL. *Tribunus Militum*. TT. *Testamentum*. In brevioculis militum illos, qui prælio superessent, T litera notari solitos, ut contra eos, qui cecidissent, litera θ, Isidorus lib. 1. Orig. cap. 24 auctor est. Sed id bona fide ab eo scribi negat Lipsius de pronunc. Latinæ Linguæ cap. 14. neque enim causam videre se, cur ea litera vivum denotaret. Sed Isidorum contra Lipsium defendit Rutgersius lib. 5. Var. Lect. cap. 17 ostendens, id eum, nec solum, nec sine causa scripsisse. Idem enim tradiderunt Rufinus Invectivâ secunda in Hieronymum, item Paulus Diaconus in libello de notis literarum, quorum verba ibi adducuntur. Rationem autem, cur id fieret, hanc putat, quod τηρέω Græcis *conservo* significat. Ut igitur eum, qui in prælio occubuerat, notabant litera θ, quod ea prima esset in voce θάνατος, id est, *mors*; ita & hoc obtinuit, ut is, qui servatus esset, prima ejus vocis, quæ id apud Græcos significaret, litera notaretur. ¶ Notandum etiam, T literam ante vocalem non raro produci: cujus gemina ratio: ob incisionem versus alia, alia privilegio ei proprio, ut Angel. Politianus jam olim annotavit. Vide Barth. ad Statii Thebaid. l. 1. v. 247. & l. 6. v. 664. ubi exempla plurima profert.

TABANVS, qui & *Asilus*, insectum pecudibus per æstatem molestum, eine Roßbreme. Vide *Oestrum*.

TABERNA, quodcunque dicitur ex trabibus seu asseribus ædificium constructum, & habitationi idoneum, eine Hütte/ Bude/ Laden. *Taberna libraria*, ein Buchladen/ apud Ciceron. 2. Philipp. cap. 9. *Taberna institorum*, Krämer-Bude, Horat. 1. Serm. 4. v. 71

Nulla taberna meos habeat vel pila libellos.

Instructa & ornata taberna, Cic. pro Cluent. cap. 63. *Divertere in tabernam*, Idem de invention. lib. 2. cap. 4. ubi diversorium significari videtur. Wirthshauß. nam etiam *taberna vinaria* est, *ubi vinum venit*, ut Varro ait l. 7 de Lat. lingua cap. 30. Differt ab *officinâ* in hoc, quod *officina* est, ubi opera efficiuntur; *taberna*, ubi venduntur.

¶ Tabernula, diminut. Apulejus l. 7. post init. *Nocte promota tabernulam quandam litori navique proximam, vitatis maris fluctibus, incubabat.* Et Ulpianus Lege 19 § 2 Dig. de Judiciis: *tabernulam conduxit.*

¶ Tabernarius, qui res quascunque in taberna venditat, ein Krämer oder Feilhaber. Cic. pro Flac. cap. 8 *Opifices & tabernarios quid est negotii concitare*, Cæl. Ciceroni 8. famil. epist. 6 *Nisi ego cum tabernariis & aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset. Tabernarii*, Weinschencken/ *Aquarii*, qui aquam vendunt. ¶ 2. Adjective, quod ad tabernam pertinet. Sic *tabernaria blanditia* Apulejus dixit Apol.

¶ Tabernaculum, tectum castrense, eine Lauberhütte/ Zelt. *Tabernaculum sibi in aliquo loco collocare*, Cicer. in Pison. cap. 35. *Perpotare totum diem in posito alicubi tabernaculo*, Idem in Verr. 7. cap. 34. *Tabernaculum militare*, ein Kriegs-Zelt/ de Claris oratoribus cap. 9.

¶ Contubernalis, & Contubernium vide supra sub suo elemento. Unum addimus, *Contubernalis* etiam muliebri genere reperiri. Vet. Inscript. apud Gruter. pag. 606. n. 7 ANTONIAE CONTVBERNALI SVAE. Et pag. 985. n. 11 CONTVBERNALI KARISSIMAE FEC.

TABES, is, morbus est, die Dörre oder Schwindsucht/ cujus tres sunt species. Aut enim corpus non alitur, & in maciem tandem desinit, ac dicitur *Atrophia*, das Ungedeyen; aut alimenta omnia corrumpuntur, & membra ex illis refectionem nullam accipiunt, & vocatur *cachexia*; aut pulmo destillationibus ex capite & exulceratione afficitur, cui malo febricula levis accedit, & execratio putris: id vocant *Phthisin*, ἀπὸ τοῦ φθίνειν, quòd est defectionem inducere. *Lenta tabes* apud Ovid. 2. Metam. v. 807. ¶ 2. Sallust. fragm. l. 4. Histor. per Metaphoram dixit, *Mox ut tabes in urbem conjectus.* Et, *Fori tabes pecuniam advocatis fert*, Tacit. l. 11. c. 6. n. 3. id est litium contagio. ¶ 3. Est & *arborum tabes*, Plinio lib. 17. cap. 24 perculsio nimia quædam & stupor, ἔκπληξις τῶν δένδρων, quemadmodum Theophrastus vocat, cum stirpes arescunt, wenn die Bäume am Stamm vertrocknen und verdorren. ¶ 4. De nive liquescente Livius lib. 21. cap. 36. *Fluentem tabem liquescentis nivis ingrediebantur.* Vid. Gronov. Et mox eod. cap. Livius: *In lebi tantum glacie tabidaque nive solutabantur jumenta.*

¶ Plinius & *Tabitudinem* dixit pro *tabe*, l. 22. c. 25.

¶ Sed *Tabi* & *tabo*, pro sanie & sanguine corrupto fere usurpatur, in genitivo & ablativo casibus, ut Priscianus non uno loco tradit. Nam Servius male ablativum tantùm admittit. Eyter/ schwerend Blut. Virg. 3. Æn. v. 626

– – – – Vidi, atro cum membra fluentia tabo
Manderet &c. De Polyphemo.

Ovid. Metamorph. 2. v. 760

Protinus invidia nigro squalentia tabo
Tecta petit.

Et Lucanus lib. 6. v. 547

– – – – – – – nigrumque per artus
Stillantis tabi saniem, viruque coactum Sustulit.

¶ Tabidus, um, quod tabe consumitur. *Nix tabida*, liquescens, apud Livium lib. 21. cap. 36. Vide, quæ modo in *Tabes* dicta sunt. ¶ 2. & quod affert tabem, sive consumit: Ovid. l. 4. de Ponto eleg. 8

Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas.

¶ Subtabidus. Ammian. Marc. l. 26. c. 17. pr. *Stetit itaque subtabidus: excitum putares ab inferis.* Metaphorice pro timido & consternato.

¶ Tabificus, um, quod tabem inducit. Cic. 4. Tuscul. c. 16 *Ægritudo & metus tabifica mentis perturbationes dicuntur, quoniam mentem lacerant, tabem, cruciatum & afflictionem inferunt.* Vet. Poeta de Livore: *Livor tabificum malum venenum* &c.

¶ Tabifluus, poeticum. Venantius Fortunatus Vita Martini l. 4 v. 430 *Cunctaque tabifluus penetrasset acumine morbus.*

¶ Tabeo, tabēre, Ovid. 7. Metamorph. v. 541 *Corpora tabent*, & *Tabesco, tabescere*, quod frequentius est, significat paullatim consumi, schwinden/ verschmachten. Plaut. in Captiv. a. 1. sc. 2. v. 31 *Marcesco, consenesco & tabesco miser.* Ter. in Adelph. 4. sc. 3, 18 *Dolore ac miseriâ tabescere.* Cic. in Tusc. 4. c. 17 *Molestiis & morbo tabescere.* Idem in Catil. 2. c. 4 *Desiderio alicujus tabescere*, sich nach einem sehr sehnen.

¶ Contabescere, idem. *Quam facile scelere vestro contabuistis*, Auctor ad Herenn. l. 4. c. 15. Et, *Artemisia illa Mausoli Cariæ regis uxor, quamdiu vixit, in luctu eodemque etiam confecta contabuit*, Cic. in Tusc. l. 3. c. 31.

¶ Distabescere, idem. Cato de re rustic. cap. 24 usus est: & Augustinus Confession. libr. 3. cap. 3 *in iniquitates distabui.*

¶ Extabescere, tabe conficiu ut, *Extabuit macie corpus*, Cicer. 3. Tuscul. cap. 12. ¶ 2. Et per translationem, *Opiniones fictæ atque vanæ diuturnitate extabescunt*, Cic. 2. nat. deor. cap. 2. falscher Wahn verschwindet mit der Zeit.

¶ Intabescere, idem quod tabescere: *Novella vitis ad maciem redigitur, & intabescit*, Colum. l. 4. c. 3.

†TABLINVM, locus dicebatur atrio proximus vel atrii potius, ut ex Vitruvii libr. 4. cap. 4 constare potest, ubi tabulæ, scripta, instrumenta publica, & monumenta rerum gestarum asservabantur. In aulis & curiis diversis appellationes fortasse etiam diversas accipit, die Kämmerey/ Canzeley. Cicero *Tabularium* dixit de N. D. lib. 3. cap. 30. Vide *Grammatophylacium*, & *Pinacotheca*. Scribitur & *Tabulinum*, quod infra videas.

TABRACA, Africæ oppidum vel regio, Juven. Sat. 10. vers. 194. Vide Geogr.

TABVLA, ein Bret/ Bolen/ ut, *Atripere tabulam de naufragio*, Cicero 3. offic. cap. 23. ¶ 2. Et quoniam veteres in tabulis ligneis, non in linteis pingebant, inde *tabula* sæpe de pictura dicitur, *Tabula picta*, Horat. 1. epist. 2. vers. 53. eine gemahlte Taffel. *Imago in tabulis*, idem, Ciceroni 5. de Fin. cap. 1. Horat. de arte Poëtica v. 6

Credite Pisones isti tabulæ fore librum
Persimilem &c.

Tabulæ, id est picturæ, imagini in tabula expressæ. Lege quæ præcedunt. Propertius l. 1. Eleg. 2. v. 22

Qualis Apelleis est color in tabulis,

Et lib. 3. Eleg. 9. v. 11

In Veneris tabula summam sibi ponit Apelles.

Sic *tabula antiqui operis* apud Sueton. Cæs. c. 47.

¶ 3. Jam quia ante chartæ usum antiqui in tabulis scribebant, de quo & B. Hieronymus lib. 1. Epist. 1 observat, idcirco *tabulæ* omnis generis scripturas & Codices significant. *Tabulæ accepti & expensi*, Cicer. pro Rosc. Com. cap. 1. Register der Einnahm und Ausgab. *Leges duodecim tabularum.* Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 44

cap. 44 *Bibliothecas omnium Philosophorum unus mihi videtur XII tabularum libellus ubertate superare.* Et, *Tabulæ*, sive *Tabellæ*, testamenti. *Aperire tabulas testamenti*, Lege 7 Dig. Testamenta quemadmodum &c. ein Testament öffnen. *Tabulæ obsignatæ*, Cicero 3. Verr. cap. 45. ¶ 4. *Tabulæ novæ* dicebantur quibus omne æs debitoribus condonabatur. Quod non temere, nisi in tumultu turbataque Republ. fieri solebat. Has enim tabulas proponere novas res molientes solebant; ut divites & aversos ab se vexarent atque affligerent. Sic Catilina tabulas novas promisit. Sic bello Civili exortō multi timebant, ne idem faceret Cæsar, quod ipse testatur 3. Comment. de B. Civ. ipso initio, & Suetonius ejus vitâ cap. 42 refert. Passim harum tabularum mentio fit. Vide Cicer. 2. de offic. sub finem. Res ipsa a Sulla, qui primus instituit, de quo Livius libri 88 Epitome. Quod & Vellejus, Valerius Maximus, nec non Plutarchus & Victor testantur. ¶ 3. Tabula item *alea* est: Sic, *tabulâ ludere, ad tabulam ludere*, dicimus: uffm Brett spielen. De quo lusûs genere uberrima & eruditissima collectanea habes apud Salmasium ad Proculum Vopisci.

¶ Tabella, *Tabella pictorum*, Plin. lib. 16. cap. 39. Et, *Exornare aliquid*, vel *locum aliquem tabellis*, Cicer. 7. Fam. epist. 23. *Tabellæ cerata*, Cicer. Divin. in Verr. cap. 7. *Tabella judicum*. Et, *Sententiam per tabellas ferre*, Idem in Verr. 6. cap. 47. *Tabellæ contractuum, cautionum*, apud Senecam de Constant. Sap. cap. 6. Vide ibidem & Lipsium. De ternis judicantium sive sententias ferentium tabellis Bernegg. ad Sueton. August. cap. 33.

¶ Tabellio, ōnis. Vet. Gloss. *Tabellio ἀγοραῖος γραμματεύς*, ein Notarius. Erant liberi homines, ideoque ad Decurionatum etiam adspirare poterant.

¶ Tabellarius, scriba acceptarum, expensarum. *Habebat in eo tabellarium in tributis*, Sidon. lib. 4. epist. 11. ubi *Tabularium* tamen libri habent. ¶ 2. ein Bote/ Briefträger. Cicer. ad Attic. l. 1. epist. 13 *fidelis tabellarius*.

¶ LEX TABELLARIA, dicebatur, quæ suffragia non voce, sed tabulâ jubebat ferre. Cujus generis non una, sed quaterna fuit. Prima a Gabinio lata de mandandis magistratibus; altera Cassia de populi judiciis, excepto perduellionis crimine: tertia Papyria de Legibus jubendis & vitandis: ultima Cœlia de perduellionis judicio. His igitur legibus permittebatur publicum suffragium populo non voce, sed tabella ferre. In quo magnam jacturam fecit nobilitas: quod qui palam repugnare non auderent, per tabellam quidvis possent efficere. Lege Ciceronem contra illas disputantem lib. 3. de LL. cap. 15. & 16. item Orat. pro Sextio cap. 58. pro quibus Sallustius est Orat. 2. ad Cæsar. cap. 18. Vide & Plin. lib. 3. Epist. 20. & lib. 4. Epist. 25. *Naves tabellariæ* apud Senec. Epist. 77, quæ præmitti solebant, & nuntiare secuturæ classis adventum.

¶ Tabularii, erant servi publici, qui in provinciarum civitatibus acta publica, item rationes curabant. Apulej. Apolog. *Tabulæ ejus partim tabulario publico, partim domi asservantur.* Nouvel, Novella 66 appellantur. Sunt quos *Notarios* nunc appellamus; qui & testamentis scribendis adhibebantur. Vide Casaubon. ad Sueton. pag. 192. Vet. inscript. apud Gruter. pag. 632. num. 4. M. LIVIO CELSO TABVLARIO SCHOLAE MEDICORVM.

¶ Tabularis, e, ut, *Aurum, æs tabulare*, Gold/ Erz/ damit man Taffeln oder Gemählde belegt/ Plin. l. 34. c. 9.

¶ Tabulatim, per seriem, distinctione tabulis facta. Palladius libr. 3. cap. 9 *Placet genera vitium tabulatim disponi, & decimanus dividi.*

¶ Tabulinum. Apulejus extrem. Florid. *Tabulina perpulcra in ædibus.* Videtur idem quod Tablinum, de quo supra.

¶ Tabulo, tabulare, tabulis construere, täffeln. *Tabulatus transitus*, Plin. l. 2. epist. 17. ein Gang.

¶ Tabularia, Bolenwerck/ apud Cæsarem 2. Civ. c. 9.

¶ Contabulare, tabulis consternere, mit Bretern belegen/ täffeln. *Contabulare murum turribus*, Cæs. 7. Bell. Gall. cap. 22. *Turres contabulatæ*, ex tabulis compactæ, Liv. libr. 24. cap. 34. Et Ammianus libr. 27. cap. 10 *Ponte contabulato super nabium foros.*

¶ Contabulatio, Täfelung/ breterner Fußboden. ut, *Turris altitudo perducta ad contabulationem*, Cæsar. libr. 2. bell. Civ. cap. 9.

¶ Tabulatum, interstitium in ædibus, tabulis constratum, & parietibus suffultum, ein Boden. Cæsar. 6. Bell. Gall. cap. 28 *In extremo ponte turrim tabulatorum quatuor constituit.* ¶ 2. In arboribus *tabulata* sunt rami effusiores, in altum non crescentes, Aeste/ so sich nur ausbreiten/ und nicht hoch über sich wachsen/ Plin. l. 17. c. 23. Virgil. 2. Georg. v. 361

Summasque sequi tabulata per ulmos.

¶ 3. Tabulata etiam viles composituras notant ex ligno factas, præcipuè in navibus. Val. Flaccus l. 8. v. 305

- - - - - - *bocibus urgent*
Interea, & pedibus pulsant tabulata frequenter.

¶ Tabulamentum, idem. Frontin. lib. 1. Strategem. cap. 7. n. 1. *Junxit dolia constravitque tabulamentis, ac super ea positos per Siculum fretum transmisit.*

TABVRNVS, mons Campaniæ. Virg. 2. Georg. 38

- - - - - *olea magnum vestire Taburnum.*

TACEO, tacēre, σιγᾶν, schweigen. Terent. in Eun. act. 3. scen. 2. vers. 23 *Tacent, satis laudant.* Sic, *Tacere rem aliquam, & de re.* Cicero 1. de Orat. cap. 26 *Enunciabo apud familiarissimos, quod adhuc semper tacui, & tacendum putabi.* Et Curtius libr. 6. cap. 10. num. 7 *tacere arcana* dixit. Rursus Cicero in Verr. cap. 9 *An me taciturum tantis de rebus existimabistis?* & ad Attic. libr. 1. epist. 19 *Nimis diu de rebus alicujus tacere.* Sic, *Tace modo, ac sequere*, gib dich nur zu frieden/ Terent. in Adelph. act. 2. scen. 4. v. 16. Et ibid. a. 3. scen. 4. v. 28 *Ignotum est, tacitum est*, man hat es verschwiegen. Eurip. Νέῳ σιγᾶν ἀ λαλεῖν πρέπει, id est, *Juvenem tacere plus decet, quam loqui.*

Tacens. Plaut. in Rud. act. 4. sc. 4. v. 72

Neque loquens es, neque tacens unquam bonus.

¶ Tacendus. Ovid. l. 2. de arte am. v. 604

At contra gravius est culpa tacenda loqui.

¶ Tăcitus, qui tacet. Terent. in Hecyr. act. 4. scen. 1. vers. 3 *Corripuit derepente tacitus sese ad filiam*, stillschweigend. *Assentitur tacitus*, Cic. Divinat. in Verr. cap. 7. ¶ 2. *Tacitus* passive: Cicer. 3. famil. epist. 8 ad Appium: *Prima duo capita epistolæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt.* Idem pro Cæcin. c. 18 *Si voluntas tacito verbo intelligi posset, verbo omnino non utemur.* Idem in Catil. 3. cap. 11 *Nihil me mutum delectat, nihil tacitum.* Et in 7. Verr. cap. 71 *Tacita magis & occulta inimicitia timenda sunt, quam dicta & aperta.* Sic, *Cogitationes tacitæ*, Quintil. l. 6. c. 1. Et, *Tacitis senescimus annis*, Ovid. 6. Fastor. v. 771. *Tacitum Senatus consultum* quod diceretur vide supra in *Senatusconsultum.*

¶ Subtacitus, aliquantum tacitus. Prudent. Hamartigen. v. 174

Hinc schola subtacitam meditatur gignere sectam.

¶ Tacite, adverb. Plaut. in Pœnul. Prolog. vers. 32 *Matrona tacite spectent, tacite rideant. Habere aliquid tacite*, Livius lib. 42 cap. 16. etwas verschwiegen halten. *Tacite rogare*, Cicer. pro Leg. Man. c. 5.

¶ Taciturnus, natura facile tacens, verschwiegen. *Taciturna silentia rumpere*, Ovid. 2. de arte am. v. 505. *Statuâ taciturnius*, Horat. 2. Epist. 2. v. 83. Plautus etiam in Curcul. 2. 1. sc. 1. v. 10 *ostium taciturnissimum* dixit.

¶ Taciturnitas, Verschwiegenheit. Terent. in Andria act. 1. sc. 1. v. 7 *Opus est his* &c. *fide & taciturnitate.* Cicer. 1. famil. epist. 5 *Nostis hominis tarditatem & taciturnitatem.* Idem ad Att. lib. 7. ep. 8 *Suspicionem mihi majorem tua taciturnitas attulerat.* Et de Invent. lib. 2. cap. 32 *Taciturnitas imitatur confessionem*, stillschweigen ist dem bekennen gleich. Val. Max. lib. 2. cap. 2. n. 1 *Taciturnitas optimum est & tutissimum rerum gerendarum vinculum.* Corn. Nepos Epaminond. cap. 3. n. 2 taciturnitatem interdum eloquentia potiorem esse ait. ¶ Invenitur etiam pro silentio literario. Symmachus lib. 1. epist. 5. & 82 *incessi taciturnitatis*, hoc est, silentii accusari, dixit, sive neglecti officii literarii.

Composita:

¶ Conticere, prorsus tacere. Virg. 2. Æneid. pr.

Conticuere omnes intentique ora tenebant.

Cicer. 3. Catil. cap. 5. *Recitatis literis debilitatus atque abjectus conscientiâ, repente conticuit.* ¶ 2. Idem clar. orat. c. 94 metaphorice dixit, *Studium nostrum conticuit subitoque obmutuit.*

¶ Conticescere, still werden. *Dum conticescerent illa lamentatio & gemitus urbis*, Idem post redit. in Sen. c. 7. Et, *ætas nulla de tuis laudibus conticescet*, pro Marcello c. 3. *Conticescebat paulatim tumultus*, Livius l. 25. c. 10.

¶ Conticinium, primum tempus noctis, quo omnia propter quietem conticescunt, der erste Schlaff. Vide *Nox.* Plaut. in Asin. act. 3. sc. 3. v. 95 *Redito huc conticinio.*

¶ Obticere, idem quod vel tacere, vel conticere. Ter. in Eunuch. act. 5. sc. 1. v. 4 *Virgo lacrymas obticet*, sie wil nichts sagen. Martial. l. 10. epigr. 17

Et queritur nugas obticuisse meas.

Horat. de arte poet. v. 284 - - - *chorumque*
Turpiter obticuit.

¶ Obticentia, Quintil. l. 9. c. 2 ἀποσιώπησις, *quam Cicero reticentiam, Celsus obticentiam appellant.*

¶ Reticere, verschweigen. Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 33 *Istuc quicquid est, fac me ut sciam; ne retice.* Cicero ad Qu. Fratr. l. 1. Epist. 2 *Nihil me temere dicere, nec astute reticere debeo.* Idem in Verr. 3. c. 53 *De Chelidone reticuit quoad potuit.*

¶ Reticentia, cum id non dicitur, quod dici debuit. Plaut. in Mercat. a. 5. sc. 2. v. 52 *Enecas me miserum tuâ reticentia.* ¶ 2. Est & figura Rhetorica, Gr. ἀποσιώπησις. Vide Quintilianum in *Obticentia* modo allegatum. Vide Cic. 3. de Orat. c. 53 sub fin.

TACITVS, Cornel. Tacitus. Orator fuit clarissimus sub Domitiano, Nerone & Trajano principibus, æqualis ac familiaris Plinii junioris, historiam principum conscripsit stylo sublimiori, ab Augusto usque ad Hadrianum, quæ integra hodie non

non habetur. Scripsit porro de moribus, ac situ Germaniæ stylo presso: item de vitâ Agricolæ soceri sui floridius. Taciti adeo amans fuit Tacitus Imperator, ut decies quotannis describi eum, & in omnibus Bibliothecis reponi juberet. Vopiscus in vita Taciti imperatoris cap. 10.

TACTICI: τακτικοὶ, Græce dixerunt illam partem militaris scientiæ, quæ de instruenda acie agit. Eam igitur artem qui notant, aut tradunt, *Tactici* appellantur. Vide Casaubonum in Æneam de toleranda obsidione, ad ipsum Titulum libri. Græci posteriores solent uti hac voce non solum *de rebus militaribus*; verum etiam de mandatis in genere, quæ aliquem ad ordinem spectant. Leunclav. ad Xenoph. pag. 1045.

Tæda, vide *Teda*.

TAEDET, tædere, Verdrieß haben. Plaut. in Casin. act. 1. v. 54 *Abeo intro, tædet sermonis tui*, subaudi me, es verdreuſt mich die Länge zuzuhören. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 6 *Tædet harum quotidianarum formarum*, ich bin überdrüßig. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 24 *Prorsus vitæ tædet, ita sunt omnia miseriarum plenissima.*

¶ Tædium, Verdroſſenheit/ Verdrieß. *Tædium laboris*, Quintilian. lib. 2. cap. 2. *Tædium adducere*, Plin. lib. 30. cap. 15. *afferre*, Liv. lib. 34. cap. 34. *Cepit eum tædium belli*, Idem 8. cap. 2. iſt des Krieges überdrüßig. *Lebare tædium*, Quintil. lib. 2. cap. 12. Item, *Effugere tædium varietate*, Quintil. lib. 4. cap. 2. *Parere tædium*, verdroſſen machen/ Idem lib. 2. cap. 2.

¶ Tædioſus, tædii plenus. Julius Firmicus lib. 1. Mathem. cap. 3. sub fin. *Invitus longam ac tædiosam lucis sustinet sarcinam.* Eugenius Toletanus Carm. 12, quod lamentum de senectute est:

Hæc tædiosa mente dum recogito.

¶ Tædio, tædiare. Lampridius in Alex. Severo cap. 29 *Neque unquam tædiavit, aut morosus ac iratus resedit.* Ad quem locum Isaac. Casaub. *Verbum novum, & meo judicio elegantissimum, tædiare, pertæsum alicujus negotii id deserere, & ut loquitur Marcus Imperator, ϖαπροσηκαι ἐ ἐρήνης* &c.

¶ Distædere. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 22 *Demipho te appello, nam me cum hoc ipso distædet*, id est, prorsus vel valde tædet, mich verdreuſt durchaus mit ihm zu reden.

¶ Pertædere. Gell. lib. 15. cap. 20 *Duas uxores habuerat, quarum matrimonii pertædebat.* Personaliter idem lib. 1. cap. 2 *Cum omnes verbis ejus defatigati pertæduissent*, id est, fastidio affecti fuissent.

¶ Pertædescere, Cato cap. 156 *Nolite multum dare, ne pertædescat*, gar müd und überdrüßig werden.

¶ Pertæsum est, tædet. Cicer. ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 2 *Pertæsum est lebitatis, assentationum animorum, non officii, sed temporibus servientium.* Plautus Mostell. act. 3. sc. 4. v. 4 *Ita me male convivii sermonisque pertæsum est.*

¶ Pertæsus, quem pertæduit. Sueton. in Cæs. cap. 7 *Pertæsus ignaviam suam.*

TAENĂRVS, Ταίναρος, promontorium Laconiæ ingenti hiatu & strepitu, propter quod existimatum est, descensum ibi esse ad inferos. Apulejus Metam. lib. 6. *Lacedæmon Achaiæ nobilis civitas, hujus conterminum, debitæ abditum locum, quare Tænarum. Ibi spiraculum Ditis; & per portas hiantes monstratur iter retro invium.*

¶ Tænara etiam inferi ipsi. Boethius de Orpheo:

Deflet Tænara commovens,
Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat.

¶ Tænarius, adjectivum. Virgil. 4. Georg. 467

Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis.

Lapis Tænarius Plin. lib. 36. cap. 22.

¶ *Tænarius*, Ovid. epistola Helenæ 17. v. 6.

TAENIA, æ, vittarum extremitas, & ipsa vitta, item fascia capitis, eine Haube/ Hauptbinde. Virgilius lib. 7. v. 352

Fit longa tænia vitta.

Et Æneid. lib. 5. v. 269

Puniceæ ibant evincti tempora tæniæ.

Nam & *tæna* dicitur, auctore Servio. Est autem Græcum ταινία, fortasse a τείνειν, extendere, quod circa caput tænia extendatur. ¶ 2. Tæniæ etiam Plinio sunt, lapilli sub aqua candicantes, gleiſſende Sandſteinlein im Waſſer/ in præfat. lib. 3. ¶ 3. Tænia piscis, sic a similitudine fasciæ dictus: est enim corpore longo & tenui, capite lato, ein Beutel- oder Sichel-Fiſch/ a similitudine falcis, Gesner.

¶ Tæniola, diminutivum, fasciola, Colum. lib. 11. c. 3.

Tagax & Tago, vide *Tango*.

TAGVS, i, Ταγος, Hispaniæ in Lusitania fluvius aureis arenis celebratus. Ovid. lib 1. Amor. Eleg. 15. v. 34

Auriferi ripa beata Tagi.

Talaria, vide in *Talus*.

TĀLĔA, æ, lignum præcisum, quod *plantale* vulgo dicitur, pedali vel cubitali longitudine; ejusmodi enim lignis quædam arbores seruntur, ein Satz-Holtz/ ein Geſenck. Plinius libro 17. cap. 17. *Myrtus talea seritur, morus talea tantum. Talea oleagina*, Caro cap. 45. *Talea sesquipedales*, &, *viridem taleam olea-*

stri in foramen dimittere, Colum. lib. 5. cap. 9. Serenus Samonicus cap. 13 *Fraxinea in flammis quem fudit talea fœcum.*

¶ 2. *Taleam* etiam Varro dixit lignum ex utraque parte æquabiliter complanatum, ut numerum aliquem vel inscribendo, vel incidendo recipere possit, ein Kerbholtz.

¶ Taleola, apud Columellam lib. 3. cap. 17, ein Satz-Zweiglein.

TĂLENTVM, τάλαντον, multiplex fuit, sed *Atticum* ab Historicis inprimis celebratur. Valuit autem sexaginta libras seu minas, hoc est, sex millia denariûm vel drachmarum, quæ sexagies denos coronatos valent, hoc est, sexcentenos, DCCL taleros, si denarius très Misnicos grossos valet. Lais μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον à Demosthene poposcit, Gell. lib. 1. cap. 8. Virgil. 5. Æneid. v. 248

Vinaque & argenti magnum dat ferre talentum.

Horat. de Arte Poet. v. 238

Pythias emuncto lucratus Simone talentum.

Vid. Gronov. de pecun veter. lib. 3. cap. 3.

TĀLIO, Pœna talionis, significat parem vindictam, gleiche Wiedervergeltung/ ut si manus illi amputetur vicissim, qui manum alicui amputaverit, Hand ům Hand/ Aug ům Aug ꝛc. Plinius lib. 7. cap. 54 *In Cornelia gente nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Idque voluisse, veritum talionem, eruto C. Marii cadavere.*

¶ Retaliare, verbum, compensare est, vergelten/ sed rarius. Gellius lib. 20. cap. 1 *Quod per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet.*

TĀLIS, solcher/ cum *Qualis* fere conjungitur. Cic. 2. offic. cap. 13 *Quales sumus, tales esse videamur.* Etiam sine illo. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 3. v. 19

Præterea talem nisi tu nulla pareret filium.

Tot talesque viri, Cicero pro Quintio. Idem in famil. lib. 10. epist. 6 *Talem te esse oportet, qui primum te sejungas* &c. Idem in Vatin. cap. 4 *Honor talis populi Romani voluntate paucis est delatus, ac mihi.* ¶ 2. *Aliquid tale*, Idem 16. ad Attic. epist. 8, etwas dergleichen. Hunc versum: *In te talis erit, qualem te senserit alter*, Quintil. usurpat, ut incerti auctoris. ¶ 3. Sæpe etiam *talis* idem est quod *hic*. Nepos Cimone cap. 2 *Tali modo custodia liberatus.* Idem Dione cap. 3 *Tale initium fuit simultatis.*

¶ Taliter. Id ex Cic. ad Attic. lib. 10. epist. penult. pro *aliter* perperam legitur; sed usus eo Martialis est lib. 5. epigr. 7

Qualiter Assyrios renovant intendia nidos &c.
Taliter exuta est veterem nova Roma senectam.

Et Macrobius lib. 3. Saturn. ineunte: *Cœpit Evangelus Vettium taliter compellare.* Et Alcimus Avitus lib. 1. v. 188

Taliter æterno conjungens fœdere vota.

Idem lib. 3. v. 55

Taliter ignifero missi de fonte gehennæ
Fluxerunt tristes alitna in sæcula rivi.

TALĬTRVM, illiso unguis in frontem, ein Klippchen an die Stirn mit dem Finger. Suetonius in Tiberio cap. 68 *Articulis tam firmis, ut recens & integrum malum digito terebraret, caput pueri, vel etiam adolescentuli, talitro vulneraret.*

TALLA, æ, Scaliger ad illud in Moreto: *Et summus spoliat corticem* &c. *Intelligit*, inquit, *summum corticem caparum. Nam interiores tunicas* tallas *vocabant, ut est apud Sext. Pompejum & vetus Glossarium manuscriptum. Itaque apud Lucilium* pro Lacrumoseque ordine talpæ *legendum* tallæ. *Aliud verò est* Thallus. cæpæ *Columellæ: hoc est, Scapus seu caulis caparum viridium & porrorum.* Hæc ille.

TALPA, æ, animal notum, quod visu destituitur, sed auditus est acerrimi. Nam & sub terra, elemento tam crasso & denso, audit. ein Maulwürff. Seneca 3. Quæst. Natural. cap. 16 extr. *Animalia quoque illa*, (cæcis & subterraneis) *innascuntur, sed tarda & informia, ut in ære tæco pinguique concepta, & in aquis torpentibus facta: plerique ex his cæca, ut talpæ & subterranei mures, quibus deest lumen, quia supervacuum est.*

¶ *Talpa cæcior.* Item, *Talpa loquax*, de eo, qui impendio garrulus, sed nullius est judicii. Vide Chiliadas.

TALTHYBIVS, Ταλθύβιος, præco Agamemnonis, Homer. Iliad. 1.

TALVS, os extuberans prope calcaneum, der Knorr oder Knöchel/ malleolus calcanei. Galeno *tali* sunt ἀστράγαλοι; sed itadici in homine *talos* Aristoteles non vult. *Usque ad talos purpura demissa*, Cic. pro Cluent. cap. 40. ein Kleid biß auff die Füsse. *Recto talo stare*, Horat. lib. 2. epist. 1. v. 176. ¶ 2. *Talus*, os eminens, in articulo pedis, in animalibus bisulcis, non homine, der Knote. ¶ 3. *Tali lusorii*, Kötzen/ sumebantur ex animalibus ungulas solidas aut bifidas habentibus. *Talos mittere*, vide *Mitto*. ¶ 4. Et *Talus* cubus est, tessera, ein Würffel. *Ludere talis*, Cicero 3. de Orat. cap. 23. *Jacere, jactare talos*, würffeln. Cic. 3. de Fin. cap. 16 *Ita jacere talum, ut rectus adsistat.* Et, *qui ita talus erit jactus, ut cadat rectus*, ibidem. *Regna taliis sortiri*, Horat. 1. Carm. od. 4. Idem lib. 2. epist. 1. v. 176

Securus cadas, an recto stet fabula talo,

id est, placeat, nec ne. De lusu Talorum apud Veteres vide Isaac. Casaub. ad Suetonii Augustum pag. 1465 item Daniel. Sauterium in Palamede; Johan. Meursium de ludis Græcorum in voce ἀστραγαλισμός & κοττάβια, itemque Salmasium in Hist. Aug.

¶ 5. *Talus* etiam dictus fuit vir ex ære à Vulcano olim fabrefactus. Hunc cum Sardi prohiberent in Cretam proficisci, ille ignem insiluisse ferunt, pectorique admovisse Sardos: eos vero, cum calore æris ringerentur; ridentibus similes in complexu ejus periisse. Sed hæc fabula etiam horrorem incutere idonea est, judice Vossio lib. 6. Instit. Orat. cap. 7. § 4.

¶ Talaris. *Tunica talaris*, ad talos usque demissa, apud Cicer. 7. in Verr. cap. 13. Ποδήρης χιτών, ut Vetus Glossarium exponit.

¶ Talarius: ut, *Ludus talarius*, Cic. 1. Offic. c. 42.

¶ Talaria, plurale, alata Mercurii calceamenta, Flugrüstung. Virgil. 4. Æn. 239

Pedibus talaria nectit Aurea &c.

Indutre talaria: proverbialis est locutio, pro moliri vel adornare fugam, sich zur Flucht stellen und rüsten. Vide Chiliadas. Vet. Gloss. *Talaria*, πέδιλα. ¶ 2. Talaria etiam sunt partes pedum circa talos, quæ intendi tumoribus solent in podagra maxime. Seneca Epist. 53. *Qui* (morbus) *ubi talaria cœpit intendere, necesse est podagram fatere.*

¶ Taxillus, dimin. cubus. *Semper feliciter cadunt Jovis taxilli*, Ἀεὶ γὰρ ὁ Ζεὺς εὐτυχεῖ ὀφθαλμοῖς, Senarius: Proverbium de iis, quibus perpetuo quodam fortunæ favore res omnes ex sententia cadunt. Vide Chiliadas.

TAM, 2. Quam, adverbia sunt quantitatis, seu comparationis potius, quæ positivis nominibus & superlativis præponuntur. Cic. 5. famil. epist. 2 *Tam sum amicus Reipublicæ, quam qui maxime.* Virgil. 1. Æn. v. 605

— — — quæ tam lata tulerunt Sæcula?

Idem Æneid. 7. v. 787

Tam magis illa fremens &c.
Quam magis effuso &c.

Id est, Tantò, quantò magis. Ovid. lib. 4. de Ponto epist. 14

Tam felix utinam, quam pectore candidus esses.

Cujus locutionis simile est, *æque atque*, aut *ita felix, ut candidus*, seu *perinde ac*, vel *ut*, &c. Sallust. in Jugurtha cap. 31 *Quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est.* Terent. Heaut. act. 5. sc. 2. v. 44

Adolescens quam minima in spe situs erit,
Tam facillime patris &c.

Plura hujus generis quære in *Quam*. Sed & cum nominibus Superlativi gradus construitur. Vide Vossium de Constructione cap. 37, qui monet, in his exemplis Superlativum Positivi loco poni. Cato de re rustica cap. 65 *Quam acerbissima olea oleum facies, tam optimum erit.* Et forsan in supra allegato Terentii loco pro *tam facillime* legendum *tam facillimam patris pacem.* ¶ 2. Jungitur & cum verbis utraque particula. Terentius in Eunuch. act. 4. scen. 4. v. 51 *Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me bibere*, so gewiß/ als ich lebe. Cicero 9. famil. epist 25. extrem. *Non tam scribere possum, quam mihi gratum feceris.* ¶ 3. Et cum adverbiis aliis. Terentius in Heaut. act. 1. sc. 1. vers. 15 *Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi &c.* Cicero de divinat. lib. 2. cap. 39 *Nihil tam valde vulgare est, quam nihil sapere.*

¶ Tamdiu, Tandiu, so lang. Cicero 2. famil. epist. 1 *Ego te abfuisse tandiu a nobis doleo*, daß du so lang von uns blieben bist. *Tamdiu, dum.* Idem in Quæst. Tusculan. lib. 5. cap. 33 *Corpus tamdiu gaudet, dum sentit voluptatem.* Et in Verr. 4. cap. 27 *Ignominia illa gravis tandiu in illo homine fuit, quamdiu in provincia mansit.*

TAMARAE, Britanniæ urbs, vulgo Tamerstock.

TAMARICE, es, vel Tamarix, tamaricis, longâ penultimâ, myrica est, Tamarischken. Lucan. lib. 9. v. 917 *Et tamarix non læta comis.* Vide *Myrica.*

TAMARINDI, orum, palmulæ Indicæ sunt, Indianische Datteln.

TAMEN, conj. subjicitur fere particulis *Etsi, Etiamsi, Quamvis, Quanquam, licet*, &c. dennoch/ nichts desto minder. Servius Sulpicius Ciceroni lib. 4. epist. 12 *Etsi scio, non jucundissimum nuntium me vobis allaturum esse: tamen quoniam casus & natura in nobis dominantur; visum est faciendum*, &c. Ovidius lib. 3. de Ponto eleg. 4. v. 79

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Doch/ jedoch/ nihilominus. ¶ 2. Interdum & aliis vocibus, quam his, addirur. Terentius in Eunuch. act. 1. scen. 2 *Nonne, ubi mihi dixti, cupere te ex Æthiopia ancillulam, quæsivi? Tamen contemptus abs te* &c. Und dennoch werde ich von dir verachtet. ¶ 3. Et in principio orationis, ut: *Tamen a malitia non discedis*, Cicero lib. 9. famil. epist. 19. Noch läst du nicht ab von ꝛc. ¶ 4. Ponitur & non semel pro *autem* Fl. Vopisco: itaque Virgilius posuisse videtur lib. 2. Æn. v. 185.

¶ Tametsi, id est, etiamsi, obgleich/ obwol. Elegans verbum, quod Ciceronem, Cæsarem, Lucanum, Senecam, aliosque usurpasse pluribus probant Muretus lib. 11. Variar. Lection. cap. 17. itemque Manutius ad Ciceron. Epist. Famil. lib. 4. epist. 15. Usus & aliquoties Plautus. Inde per Syncopen *tametsi*, de quo infra.

¶ *Si tamen*, idem quod si modo. Plinius lib. 3. epist. 1 *Liber legitur præsentibus amicis; si tamen illi non grabantur.* Quanquam in talibus *si tamen* potius ἐπίλυσιν videtur, quod Scaliger ad Manilium notat. Horat. lib. 1. od. 3

— — — si tamen impie
Non tangenda rates transiliunt vada.

Ita in aliis *si Tamen* abundat. Virg. ecl. 3. v. 7

Parcius ista viris tamen objicienda memento.

Sulpicius Ciceroni lib. 4. ad famil. epist. 12 *Impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent; neque tamen id antea cuiquam concesserant.* Ita Plaut. Capt. act. 2. sc. 3. v. 33. & 44. Terent. Andr. act. 1. sc. 2. v. 67. & Heaut. act. 1. sc. 1. v. 67.

¶ Attamen, sed tamen, aber doch. Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 12 *Attamen ut fides est, si roges, nihil pudet.* ¶ 2. Et interpositis aliquot dictionibus eleganter admodum divellitur per tmesin. Idem in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 26 *Si ego digna hac contumelia sum maxime, at tu in dignus qui faceres tamen.* Et Cicer. de Sen. cap. 18 *At morositas tamen, & ea, quæ dixi, vitia habent aliquid excusationis.*

¶ Veruntamen, jedoch/ aber doch. Cicer. in Verr. 7. cap. 39 *Consilium capit primo stultum, verumtamen clemens.*

¶ Tametsi, indicativo & conjunctivo verbo gaudet, & idem est, quod etiamsi. Terent. in Andr. act. 2. sc. 2. v. 11 *Obtundis, tametsi intelligo.* Et in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 51 *Metuit hic nos, tametsi sedulo dissimulat*, ob er sichs wol nicht mercken läst. Idem in Eunuch. act. 2. sc. 1. v. 10 *Memini, tametsi nullus meneas.* Cicero in Verr. 5. cap. 25 *Non credidi rem, tametsi vulgo audirem.* ¶ 2. Sed, *Tametsi hoc verum est*, h. e. tamen, und dennoch ist es die Warheit/ Terentius in Andr. act. 5. sc. 3. v. 23.

TAMERLANES, Imperator Scythicus, cujus verum nomen *Timur Lenk*, hoc est, *Timur claudus*. *Timur* proprium ei nomen, quod Turcis Persisque, quando appellativum est, *ferrum* significat; a vitio autem corporis est cognomen *Lenk*, quod Persis notat *claudum*. Vicit Bajazeten, Turcorum Sultanum, terror multarum gentium. Peculiari de eo dissertatione egit Beclerus.

TAMINIA, æ, uva silvestris Festo. Meursio Critic. Exercit. Part. 2. cap. 2 est *maculis variegata*. A *Taminum*, vel *Tamina*, quæ macula antiquis erat, ita dicta. Unde obsoletum verbum.

TAMINO, taminare, cujus composita supersunt, maculandi & polluendi notione, ut

¶ Attaminare. Justinus lib. 21. cap. 3. n. 4 *Omnibus ante juratis vitis, ne quis illam attaminet.* Et Augustinus Civ. Dei l. b. 22 cap. 22 *quem forte attaminaverit.*

¶ Inattaminatus. Tertullianus de Corona mil. cap. ult. *Stirpem Deorum suam inattaminatam.*

¶ Contāmināre, besudeln. *Proprie*, inquit Donatus, *est manibus luto plenis aliquid attingere atque polluere*: imò & resecando turpare, ac velut mutilum reddere, sive corrumpere. Unde & in Glossario Veteri per συγχύνειν exponitur. *Contaminat, μιαίνει, συγχύνει.* Itaque Horat. lib. 1. od. 37 *Contaminatum gregem* de exsectis sive spadonibus dixit, & Cicero *Contaminata* opposuit *integris*. Nec alia ratione Terent. Andr. & Heaut. Prologis *contaminari fabulas*. ¶ 2. Metaphoras usitatas effecit: ut, *vitiis, sceleribus se contaminare*, Cic. 3 Offic. cap. 8. sich mit Lastern beschmitzen. *Fingi maleficium nullum potest, quo iste se non contaminaverit*, Idem pro Rosc. Amer. cap. 40. pr. ¶ Contaminatus, beschmitzt/ befleckt. Cicero pro Cluentio cap. 35. extr. *homo nequam, turpis, improbus, multis vitiis contaminatus.* Et pro domo sua cap. 9 *homini post hominum natos turpissimo, sceleratissimo, contaminatissimo.* Et de Provinc. cons. cap. 6 *homini sceleribus, flagitiis contaminatissimo.*

¶ Contaminatio, Beflecknng. Ulpianus Lege 2 § 3 Dig. ad Legem Juliam de adulter. coerc. *Qui patitur uxorem suam delinquere, matrimonjumque suum contemnit, quique contaminationi non indignatur*, &c.

¶ Contaminator. Lampridius in Alex. cap. 6 *contaminator bonorum.* Tertullianus de Pudicit. cap. 13 *paternitori contaminator*, intelligens Corinthium hominem, quem Paulus priori epistola notavit.

¶ Incontaminatus, unbefleckt. Livius lib. 4. cap. 2 *ne quid sacri, ne quid incontaminati sit.*

¶ Incontaminabilis. Tertullianus lib. 4. adv. Marc. cap. 9 *Deus utique non inquinatur, incontaminabilis scilicet.* Usus & Augustinus Confession. lib. 7. cap. 3. princ.

¶ Incontaminabiliter. Idem Augustinus libro imperfecto de Genesi ad lit. cap. ult.

¶ Intaminatus, idem quod incontaminatus. Horat. lib. 3. od 2

Virtus repulsæ nescia sordidæ
Intaminatis fulget honoribus.

TAMVSIVS, Geminus cognom. ejus scripta *tacata charta*. Seneca epist. 93. Plut. in Cæs.

TANACETVM, herba; Reinfahren/ Baureyff oder Wurmkraut.

TĀNĂGER, fluvius Lucaniæ. Virg. 3. Georg. v. 151

- - - - Et ſicci ripa Tanagri.

TANAGRA, orum, oppidum Bœotiæ. Plin. lib. 4. cap. 7. Strab. lib. 9.

¶ Tanagræus, adjectivum. Stat. lib. 9. v. 745

Prima Tanagræum turbavit arundo Chorebum.

TĀNĂIS, Τανάϊς. Horat. 3 Carm. Od. 10

Extremum Tanaim ſi biberes Lyce.

Verſus eſt Choriambicus. Tanais fluvius Scythiæ eſt, Aſiam ab Europa dividens, diffunditur in Mœotin. Vid. Geograph. & Barth. ad 12. Theb. Statii p. 1454.

¶ Tanaïtæ, accolentes Tanaim. Ammianus lib. 31. cap. 8 [Valeſ. cap. 3.] pr. *Hunni perbaſis Alanorum regionibus, quos Greuthungis confines Tanaitas conſuetudo nominavit, &c.*

¶ Tanaiticus. Sidonius Panegyr. Majoriani v. 479

- - - Scythica potor Tanaiticus unda.

Et carm. 11. v. 96

Strinxit hyperboreis Tanaitica cruſta pruinis.

TĀNĂQVIL, ilis, Τανακυλὶα, Tarquinii Priſci uxor. ¶ Ponitur & pro quavis uxore viro imperante. Auſon. ep. 23. v. 31

- - - Tanaquil tua neſciat iſtud.

Vide Scalig. Auſon. lect. lib. 2. cap. 6. & Voſſ. lib. 4. Inſt. Orat. p. 176.

TANDEM, adverbium & conjunctio expletiva eſt, auctore Valla lib. 6. cap. 21, quæ cum interrogatione urgens quiddam atque accelerans ſignificat.

Sed vos qui tandem? quibus aut veniſtis ab oris?

Virgil. 1. Æneid. v. 370. Cicer. 1. Catil. pr. *Quousque tandem abutere Catilina patientia noſtra?* Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 5. v. 51 *In qua civitate tandem te arbitrare vivere?* Donatus in Terentii Andriam act. 3. ſc. 2. TAMEN IDEM *integrum fuit: unde apud nos* TANDEM & TAMEN *natum eſt.* ¶ 2. Et ſine interrogatione. Virg. 2. Æn. v. 76

- - - depoſitâ tandem formidine fatur.

Terent. in Eunuch. act. 1. ſc. 2. v. 74 *Heus noſter, laudo, tandem perdoluit.* Er hat einmal ſeine Gedult überwunden. ¶ 3. Tandem aliquando, endlich einmahl. Cic. in Catil. 1. cap. 10 *Ibidem aliquando, quo te jam pridem tua iſta cupiditas effrenata tandem aliquando, quo te jam pridem tua iſta cupiditas effrenata rapiebat.* Et, *Aliquando tandem poſſe conſiſtere*, Idem pro Quintio cap. 30. ¶ 4. Vix tandem. *Vix tandem ſenſi ſtolidus*, Terent. Andr. act. 3. ſcen. 1. v. 12.

Tandiu, vide *Tamdiu* in *Tam.*

TANGO, tangere, berühren/ greiffen. Lucret. lib. 1. v. 304

Tangere enim & tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Cicero 3. Verr. cap. 10 *Simul ac tetigit provinciam.* Et, *Villam tangit viam*, Cic. pro Mil. cap. 19, ſtöſſet an ꝛc. Et pro Roſc. Amer. cap. 7 *Fundos decem & tres reliquit, qui Tiberim fere omnes tangunt*, die alle an der Tiber liegen. ¶ 2. *Tangere ſermone*, mit wenigem berühren. *Non omnia dicere & lebiter unumquodque tangere*, ibidem cap. 30. Sed, *Tangere rem acu*, id eſt, accurate *tangere*, ibidem cap. 30. *Attingere*, apud Plaut. Rudente act. 5. ſc. 2. verſ. 19. Vide *Attingere*. *Tangere calum*, locutio eſt ſummam felicitatem inferens. Auſonius Eidyll. 8. extr.

Tunc ero bis Conſul, tunc tangam vertice calum.

Seneca Thyeſte, principio actûs 5

Æqualis aſtris gradior, & cunctos ſuper
Altum ſuperbo vertice attingens polum.

Tangere ulcus, eſt movere dolorem, & rei odioſæ mentionem facere, einem den Schweren rühren oder auffſtechen / Terent. in Phorm. act. 4. ſc. 4. v. 9. *Hæc modice me tangunt*, Cic. 2. ad Attic. epiſt. 19, id eſt, movent. *Tangit animum memoria earum rerum*, Livius lib. 1. cap. 5. ¶ 2. Eſt & percutere, ferire, lædere, perſtringere. Horat lib. 3. od. 26

Regina ſublimi flagello
Tange Chloën ſemel arrogantem.

Vide ibi Marcil. & Voſſ. lib. 5. Inſtit. Orator. pag. 344. Fuſe Muretus in Catulli illud carmen 18 *Tangam te prius*, &c. Κατ' ἐξοχὴν de fulmine dicitur. Virgil. Bucolicis. Eclog. 1

De cælo memini tactas prædicere quercus.

Livius lib. 25. cap. 7 *Tacta de cælo multa.* Et Plinius lib. 36. cap. 4 *Simulacrum e cælo tactum*. Sueton. Domitiano cap. 15 *Tactum de cælo Capitolium*, id eſt, fulmine percuſſum. Vet. Gloſſ. παφαυνθεὶς, *Tactus.* ¶ 3. *Tangere aliquem*, decipere eſt, apud Plautum Pſeud. act. 1. ſc. 1. v. 118; quemadmodum & τὸ *percutere* uſurpatur. ¶ 4. Eſt & in obſcenis, & rem cum aliqua habere ſignificat. Horatius lib. 1. Satyr. 2. v. 54

- - - matronam nullam ego tango.

Sic nos & τὸ berühren utimur.

¶ Pro *Tango* Veteres *Tago* dicebant. Unde *attigo*, *contigo*, pro *attingo*, *contingo*, apud Plautum. Inde &

¶ *Tagax* dicitur furunculus, der die Hände gern anfleben läſſet. Cicer. ad Attic. lib. 6. epiſt. 3 *Quæſtor libidinoſus, tagax*: ut Cujacius primum ex MS. emendavit; quem docti magno hodie numero ſequuntur. Vide notas illorum ad hunc locum.

Tangere pro venam tangere vide apud Plin. L. VII. ep. 1. tange meſer pinar Pauſ. Satyr. III. attingere venam apud Gellium IV. N. L. XVII. c. 10.

¶ Tactus, a, um, adjectivum. *Tacta loqui*, id eſt, vulgata, protrita. Manil. lib. 3. v. 22. ¶ 2. Interdum accipitur pro afflato & leviter fulminato. Virgil. eclog. 1. v. 17

De cælo tactas memini prædicere quercus.

Vide ibi Taubm. pag. 8. & quæ paullo ante in *Tango* n. 2 dicta ſunt.

¶ Tactus, ûs, ſubſtantivum, ein Schlag. ¶ 2. Tactus etiam unus eſt ex quinque ſenſibus, cum totius corporis organo utitur, cum reliqui ſenſus ſinguli ſingula ſua inſtrumenta habeant. das Fühlen/ Berühren. Plinius lib. 10. cap. 69. pr. *Ex ſenſibus ante cætera homini tactus: dein guſtatus: reliquis ſuperatur a multis.* Sic Lucretius lib. 6. v. 779 *tactu vitanda*, & *adſpectu fugienda* dixit. Virg. 3. Georg. v. 502

- - - ad tactum tractanti dura reſiſtit.

¶ Tactio, Berührung. Cic. 4. Tuſc. cap. 9 *Voluptas tactionum, & odorationum, & ſaporum.*

¶ Tangibilis. Lactantius lib. 7. cap. 11, ſub fin. *Tangibilia manu.* Et ibidem cap. 12. ſub init. *Corpus & tangibile eſt, & viſibile.* Cui contrarium eſt, *tactum fugere*, quemadmodum ibidem dicitur: *Anima tenuitate ſuâ omnem tactum fugit.*

¶ Intactus, non tactus. *Intacti theſauri Arabum*, Horat. lib. 3. oda 24, id eſt, nullo bello direpti. Qua ratione Nabarzanes apud Curtium lib. 5. cap. 9. n. 3 *Bella*, inquit, *intacta ſunt*, hoc eſt, nullis belli injuriis exhauſta, ſed integris opibus & pacis fructibus ornata. Apud eundem *intactum pontem ſinere*, lib. 4. c. 16. n. 9 eſt non diſſolvere, ſtehen laſſen. Livius lib. 2. cap. 12 *intactum inviolatumque.* Comp. *intactior.* Juvenalis Satyr. 6. v. 161 *Intactior omni Sabina*, i. e. caſtior, integrior.

Compoſita verbalia t

¶ Attingere, leviter tangere, anrühren. *Strictim attigiſti*, Cic. 2. ad Attic. epiſt. 1. *Digito uno attingere*, Terent. in Eunuch. act. 4. ſc. 6. v. 2. Et, *Attingit te hæc res*, Cic. 2. de Legib. cap. 1, id eſt, attinet. Sic, *Primus ille locus maxime attingit naturam humanam*, Idem Offic. lib 1. cap. 6, belanget/ gehet an. *Attingere quem cognatione, affinitate, neceſſitudine*, einem an- oder zugehören/ verwandt ſeyn/ Idem in Verr. 4. cap. 10. Et, *Sanguine attingere*, Plinius libro 7. epiſt. 24. *Studia leviter attingere*, Sueton. Gram. cap. 9. Et, *Craſſus non plus attigit doctrinæ* &c. Cicero de orat. lib. 2 ineunte. *Attingere rem aliquam*, etwas handeln. Verbi gratiâ: *Singulatim unamquamque rem attingere*, Idem de Invent. lib. 1. cap. 52. *Primoribus labris guſtare, & extremis, ut dicitur, digitis attingere*, Idem pro Cœlio cap. 12. Ac, *Lebiter in tranſitu attingere*, Quintil. lib. 7. cap. 3. p. 535. *Primoribus labris aliquid attingere*, Idem 1. de Orat. cap. 19, ein wenig obenhin berühren. *Cappadocia pars ea, quæ Ciliciam attingit*, Idem ad Attic. lib. 5. epiſt. 20. ſtöſſet an ꝛc. *Si qua attingit cum de Pompejo ſuendo & reconciliando*, Cicero Cæſari ſub 9 ad Attic. ep. 11. *Attingit eum invidia*, Idem 3. famil. epiſt. 10 ſub finem.

¶ Attactus, nomen, Anrührung. Virgil. 7. Æneid. v. 350 *attactu nullo.*

¶ Contingere, berühren/ anrühren. Virgil. 2. Æneid. v. 239

Funemque manu contingere gaudent.

Contingere portum, Ovid. Metam. 3. v. 634. erreichen. *Radices montis ripæ fluminis contingunt*, Cæſar lib. 1. Gall. cap. 38. reichen hin biß an ꝛc. Et Suetonius in Galba cap. 2 *Nullo gradu aliquem contingere*, einem nichts angehören.

¶ Contingit, impersonale, idem quod evenit, accidit, es wiederfähret/ trägt ſich zu/ begibt ſich. Terent. in Andr. act. 4. ſc. 2. v. 13 *Hanc mihi expetivi, contigit. Si mihi vita contigerit*, iſt es GOttes Wille/ daß ich lebe / Plancus ad Ciceron. lib. 10. epiſt. 24.

¶ Contingens, *Contingentia* res ſunt eventûs ancipitis, was ſich ja ſo wohl als nicht kan zutragen.

¶ Contactus, nomen, das Angreiffen/ Berühren. Virg. 3. Æneid. v. 227 *- - - Contactuque omnia fœdant*
Immundo.

Plin. lib. 10. cap. 59 *Pullis anſerum urtica contactu mortifera.* Ovid. 7. Metam. v. 241 *- - - refugitque viriles*
Contactus, id eſt virorum.

¶ Contagio, &
¶ Contagium, morbus, qui ex contactu contrahitur, eine anſteckende Seuche. Sed *Contagium* fere poeticum; in proſa *Contagio* receptioris uſus. Ovid. 7. Met. 551

Afflatuque nocent & agunt contagia late.

Contagia ſcelerum, apud Lucan. lib. 3. v. 322. Plautus Prol. Amphit. v. 31 *Contagione meæ matris metuo malum.* Cicer. 1. Tuſc. cap. 30 *Quibus fuiſſet minima cum corporibus contagio.* ¶ 2. Et Liv. lib. 2. cap. 15 *contagionem belli* dixit, cum ex uno bello confecto alia ſubinde belli naſcitur occaſio. Cic. 7. Verr. cap. 71 *Ad quos conſcientiæ contagio pertinebit*, h. e. qui ejus conſcii erunt, die an dieſer Schuld werden Theil haben. Vocabulum *pium* Gellius tradit lib. 19. cap. 9. Nam Lucretius lib. 3. v. 345

Ex inventa ævo ſic corporis atque animai
Mutua vitalia diſcunt contagia motus.

Contagium corporis & animæ, id eſt, conjunctio. Vetus Inſcript. Hiſpan.

Hispan. MALO CAELI CONTAGIO CECIDIT. *Malum* dicit, A quod & *bonum* esset.

¶ Contāges, is, idem. Lucret. lib. 4. v. 336

Quæ contage suâ palloribus omnia pingunt.

¶ Contagiosus. *Morbus contagiosus, febris, pestis contagiosa*, ansällig oder eine Erb-Seuche/Celsus.

¶ Contiguus, a, um. *Domus contigua*, Häuser / so an einander rühren oder stossen. Ovid. Met. 4, 57 de Pyramo & Thisbe:

Contiguum habuere domos.

Idem Fastor. 4. v. 378 *Contiguusque loco.* Et Plinius lib. 2. cap. 9 *Luna alias admota cælo, alias contigua montibus.*

¶ Incontiguus. Arnobius post init. lib. 7 *Deus omni est incontiguus tactu.*

¶ Obtingere, evenire, begegnen/wiederfahren. Plautus in Rudent. act. 3. scen. 6. v. 35 *Tibi obtigit, quod plurimi exoptant.* Cicero lib. 1. Officior. cap. 7 *Quod cuique obtigit, id unusquisque teneat.* Et, *Obtigit tibi ex sententia*, Terent. Heaut. act. 4. sc. 3. v. 9, es ist dir nach Wunsch gerathen. *Obtingere præter spem*, Idem in Phorm. act. 2. scen. 2. v. 9. Cum primis id de rebus sorte oblatis, ut provinciæ erant, eleganter dicitur. Cicero in Varin. cap. 5 *Cum tibi provincia sorte obtigisset.* Et ad Attic. lib. 1. epist. ult. *Quam mihi dicis obtigisse εὐάρτησιν, non modo nunquam deseram, sed* &c. Item de fatalibus. Cicero in Catil. 4 cap. 2 *Si quid obtigerit, æquo animo paratoque moriar.*

¶ Pertingere, gereichen / gelangen. Plin. libr. 11. cap. 27 *Venam ab oculis pertingere ad cerebrum peritissimi auctores tradunt.*

TANIS, Τάνις, civitas Ægypti, à qua *Taniticum* appellatum est ostium Nili.

TANQVAM, quasi, sicut. gleich als. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 15. *Senis nostri fratrem majorem nostine? D. Tanquam te*, so wohl als dich. Idem in Eunuch. act. 2, sc. 3, vers. 33. *Tanquam Philosophorum habent disciplinæ ex ipsis vocabula*, id est, sicut. Cic. lib. 3. Tusc. cap. 45 *Gloria virtutem tanquam umbra sequitur*, id est, quasi. Idem in Varin. cap. 2 *Repente te tanquam serpens e latibulis intulisti.* Immo etiam *sic, ita* sequi possunt post *Tanquam*, uti post *Sicut*. Cicero post redit. ad Quir. cap. 1. extr. *Sed tanquam bona valetudo jucundior est eis, quæ gravi morbo recreati sunt, quam qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic ea omnia desiderata, magis, quam assidue percepta, delectant.*

TANTĂLVS, Τάνταλος, dictus quasi πολύτλητος, hoc est, infelicissimus, Platonis auctore in Cratylo. Rex Corinthiorum fuit; secundum Eusebium autem Phrygiæ rex. Dat pœnas incontinentis linguæ ejusmodi, ut in Eridano inferorum stans, nec undis præsentibus, nec vicinis ejus pomariis perfruatur. Cicero 1. Tusculan. cap. 5 *Mento summam aquam attingens, sitiens nullus Tantalus.* Ovidius lib. 2. Amor. eleg. 2. v. 43

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

Deorum enim secreta, inter convivandum ab iis dicta, evulgaverat, ut Pindarus scripsit. Poëtæ etiam alio supplicii genere Tantalum exercerī finxerunt, de quo Cicero in 4. Tusc. cap. 16 *Ob scelera*, inquit, *animique impotentiam, & superbiloquentiam, impendere Tantalo apud inferos saxum faciunt Poëtæ.* Vide Proverb. *Tantali lapis.* Tantali fabulam de divitibus interpretatur Horat. lib. 1. Sat. 1.

¶ 2. Tantăleus pro Tantalus, Tarentinorum more, qui Ταντάλειος pro Τάνταλος dicebant. Propert. lib. 4. el. ult.

Fallax Tantaleo corripiare liquor.

¶ Tantălĕus, *Manus Tantalea poma tradere*, apud Propertium lib. 2. eleg. 1. v. 68. pro *manui*, antique. Est autem rem arduam aut impossibilem perficere. *Tantalea vita*, Τανταλικὸς ζωὴ, pro solicita ac periculis exposita, Nazianzenus. Claudian. 2. de Rapt. v. 336 *Non aqua Tantaleis subducitur invida curis.*

¶ Tantălis, idis, Niobe, Tantali filia, dicitur.

¶ Tantălides, *Tantalidæ fratres*, Ovid. 2. Fast. v. 627.

TANTVS, a, um, so groß/ so viel. Terent. in Andr. act. 5. sc. 2, 29 *Tantum laborem capere ob talem filium?* Et in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 17 *Tantam inesse animo insciliam.* Virgilius 1. Æneid.

Tanta molis erat, Romanam condere gentem. Sic, *Urbs tanta ac talis*, Cicero 3. de Nat. Deor. cap. 38 extr. ¶ 2. *Tanti* pro tot; *quanti* pro quot, (ubi vide) apud recentiores auctores passim legitur. Quanquam & apud Plautum & Manilium, quin ipsum Ciceronem quoque inveniatur, ita enim ille lib. 9. epist. 2 *tantus postea rebus nobis*; tamen non dissimulo, alios aliter legere. Vid. Anton. Augustin. lib. 2. Emendat. ¶ 3. *Tanti* genitivus additur verbis pretium significantibus, ut, *Tanti vendere, emere* &c. hoc est, tanto pretio, also theuer. Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 49 *Ubi me dixero dare tanti* &c. *Tanti non est*: ut, *Tanti non fuit Arsacem capere*, &c. Cælius Ciceroni 8. famil. epist. 14. Et Cicero 2. Catilin. cap. 9 *Sed est mihi tanti, dummodo ista privata sit calamitas.* Et 2. Catil. cap. 7 *Est mihi tanti, Quirites, hujus invidiæ falsæ & iniquæ tempestatem subire*, es verlohnt sich nicht der Mühe. ¶ Hinc *tantidem* apud Terentium Adelph. act. 2. scen. 2. v. 46. ¶ 4. Aliquando *Tantus* ponitur pro *Tam*. Plautus cum alibi, tum Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 5 *Tanta mira facta sunt in ædibus.* Cæsar lib. 1. de Bell. Civ. cap. 21 *Tanta erat summa rerum exspectatio.* Lucretius libro 2. v. 665

Tanta est in quobus genere herbæ materiai
Dissimilis ratio, tanta est in flumine quoque.

¶ 5. Tantum & in tantum, so groß/ so viel/ so weit/ ut, *Tantum, quantum sat est*, Cic. de Senect. cap. 14. Et Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 2 *Non hercle verbis dici potest tantum, quàm re ipsa navigare incommodum est.* Virg. 6. Æn. v. 876

In tantum spe tollet avos.

In tantum etiam Vellejus dixit lib. 2. cap. 43. n. 4, itemque Manilius lib. 3. v. 299. ¶ 6. *Tantum abest.* Locutio hæc in oratione eandem vim habet, quam *non solùm non*, unumque ei *ut* postponitur, interdum duo, ut, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 9 *Tantum abesse dicebat, ut id consentaneum esset, ut maxime etiam repugnaret.* Vide *Absum.* Idem in Offic. lib. 1. cap. 7 *Tantum abest ab officio, ut nihil officio magis possit esse contrarium.* Hoc est: non modo officium non est, verum etiam &c. ¶ 7. *Tantum est*, elegans formula, cum significamus, nihil restare ad dicendum. Terentius Eunucho act. 5. sc. 6. v. 26.

¶ Tantùm, adverbium, idem valet, quod *solùm*; & *non tantùm*, non solùm, ut, *Hæc tantùm dicam*, Cicer. pro Muræna cap. 37. Et Plinius Panegyr. cap. 28 *Patriam non ut patriam tantùm, verùm ut altricem amare condiscunt.* ¶ 2. Adeo, in tantum. Nepos Cononе cap. 4. pr. *Rex tantum ejus auctoritate motus est, ut* &c.

¶ Tantùm non, modò non, id est, propemodum, bey nahe. Livius lib. 4. cap. 2 *Cùm hostes tantum non accersierint.* Affirmat quoque hæc formula, & significat *vel etiam* apud Suetonium Tiberio cap. 11, 52, & 66; Vitellio cap. 14, & Domitiano cap. 15.

¶ Tantummodò, solùm. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 59 *Ille tantummodò, satis, inquit, sit ita est*, er sagt nicht mehr/denn ꝛc. Et ibidem v. 92 *Tantummodo ne addas, ubi ego hinc abiero*, &c. Sage nur nichts darzu.

¶ *Tantum quod*, i. e. st, vix dum. Vid. Lambin. ad Nepotem in Datame num. 86. & Torrent. ad Suetonium Augusto cap. 63.

¶ Tantidem, Tantundem, æque tantum, gleich oder eben so viel. Cicero de Legibus libro 2. cap. 19 *Tantundem capiet, quantum omnes hæredes.* Idem 1. Tusc. cap. 43 *Undique ad hujus vitæ tantundem via est.* Et Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 6 *Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi studiet.*

¶ Tantălus, um. also klein/nur so wenig. Cicero pro Rosc. Amerin. cap. 40 *Is discipulis magistro tantulum de arte concedit.* Idem ad Atticum lib. 15. epist. ult. *Nec quicquam posthac non modò tantum, sed ne tantulum quid. in prætereum.*

¶ Tantŭlus, tantillum, idem. Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 24 *Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis.* Et, *Tantillum peccare*, Plautus Casin. 4. sc. 4. v. 6.

¶ Tantisper, tamdiu, sic, ut sequatur *dum* vel *quoad.* Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 53 *Ego te verum dici tantisper volo, dum, quod te dignum est, facies*, so lange / als du thun wirst / ꝛc. Cicero 9. fam. epist. 2 *Tibi censeo tacendum tantisper ibidem, dum efferbescit hæc gratulatio.* ¶ Absolute & sine particulis illis invenitur apud Livium lib. 1. cap. 3 *Tantisper tutelâ muliebri res Latina & regnum avitum paternumque puero stetit.* Adde ejusd. libri cap. 22.

¶ Tantò, adverbium: ut, *Tanto hercle magis dabit*, Terent. Andr. act. 4. sc. 4. v. 35.

¶ Tantopere, usque adeo, tam vehementer. Terent. in Andria act. 5. sc. 2. v. 27 *Ah ne sævi tantopere*, thue doch nicht so grimmig. Idem in Phorm. act. 5. sc. 7, 16 *Postquam, tantopere illos velle, animadverteram.* MSta aliquando separant, *tanto opere*, ut *magno opere, minimo opere.*

TĂPES, ētis, masc. τάπης, & *tapetum* & *tapete* neutr. aulæum, ein Teppich. ut, *Alexandrina consuta tapetia*, apud Plautum Sticho act. 2. sc. 2. v. 54. Virgil. lib. 9. Æn. v. 358

Armaque craterasque simul pulchrosque tapetas.

Idem 7. Æn. v. 277.

Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis.

Et Silius lib. 17. v. 64 - - *nullo decorare tapete*
Cornipedem Nomas adsuetus.

Glossæ Veteres: *Tapetum*, τάπης. Sosipater Charisius lib. 1. pag. 45 *Hoc Tapete duimus, & hoc Tapetum.* Singularem autem *Tapes*, cujus plurali Virgilius usus est, irrepertum dicit, ideoque minus probat.

TAPHIAE insulæ in mari Ionio inter Leucadem & Achaiam. Dicuntur & *Teleboides.* Plin. lib. 4 cap. 12.

TAPINŌSIS, fœm. Ταπείνωσις, Schema, extenuatio, ut Virgilius lib. 1. Æn. v. 118

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Et ibidem v. 352 *Multa mala simulans*, id est, scelestus.

TAPRŌBĂNE, Ταπροβάνη, insula in mari Indico, opulentissima. Interpres Dionysii Afri, Avienus Perieg. v. 777

Insula Taprobane gignit tetros elephantos,
Et super assiferi torretur sidere cancri.

TAPSVS,

TAPSVS, Τάψος, peninsula & oppidum Siciliæ prope Syracusas, cujus in 3. Æneid. Virg. meminit v. 689.

TARANDVS, μέγαρος, animal Scythicum, medium, (quemadmodum ex Plinii descriptione colligi potest,) inter cervum bovemque. Cervi enim caput, cornua & mentum habet, quo colorem mutat, metuens ne capiatur; cætera fere bovis. Plinius lib. 8. cap. 34.

Tarantula, Tarantum, vide in *Tarentum*.

TĂRĂTANTĂRA, æ, sonus tubæ, der Posaunen Schall. Nomen est ab Ennio fictum, Servio teste.

TARCHON, & Tarcho, Τάρχων, dux Hetruscorum, qui Æneæ adversus Turnum & Rutulos suppetias venit. Virgilius 8. Æn. v. 603.

TARDVS, a, um, contrarium *velocis*, langsam / ut, *Esse naturâ tardiorem*; Cic. de Senect. cap. 7. *Ingenium tardum*, Idem lib. 3. de Leg. Agrar. cap. 2. Et, *Tardum esse in cogitando*, Idem de Clar. Orator. cap. 59. Et Tibullus lib. 1. eleg. 4. v. 23

At si tardus eris, erubuit, transiet ætas.

Esse tardiorem ad gratiam referendam, Declam. Antequam iret in exsilium. *Tardissimi piscium*, Plinius lib. 9. cap. 42. ¶ 2. *Tardi*, id est, stupidi, stolidi, imprudentes, apud Terentium Eunuch. a. 5. sc. 9. v. 40, & Heaut. a. 4. sc. 5. v. 28. Et Cicero lib. 1. Nat. Deor. cap. 5 *Quidam nimium indociles tardique sunt.* ¶ 3. Tacitus Agricolâ cap. 18 *Quies tarda & contraria bellum inchoaturo.* Tarda, id est, incommoda, ut Boxhornius interpretatur. ¶ *Tardi dies & tardæ noctes* Maroni hiemales sunt. Barthius Adversar. lib. 2. cap. 19.

¶ Tardiusculus, Diminutivum. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 2. v. 4 *Est ille Clinia servus tardiusculus*, etwas langsam.

¶ Tarde, adverbium, Cicero 3. ad Attic. epist. 7 *tarde per Candaviam ibimus.* Idem lib. 1. Tusc. c. 31 *Qui in compedibus corporis semper fuerunt; etiam cum soluti sunt, tardius ingrediuntur.* Idem lib. 2. fam. epist. 9 *In his sum locis, quo & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur.*

¶ Tarditas, quæ celeritati contraria est, Langsamkeit. *Tarditas pedum*, Cicero pro Rabirio perd. cap. 7. *Tarditas & cunctatio*, pro Sextio cap. 47. *Plerisque tarditas & procrastinatio odiosa est*, Idem Philipp. 6. cap. 3. Et, *Morum & tarditatem afferre alicui rei*, Cicero in Philipp. 5. c. 9. *Tarditas ingenii & stupor*, Idem in Oratore cap. 68.

¶ Veteres *Tarditiem* dixêre pro tarditate. Ut, *Multa amittuntur tarditie & socordia.* Accius apud Nonium.

¶ Tarritudo, Plautus Pœnulo a. 3. sc. 1. v. 29.

¶ *Tardicordes* Augustinus cum fatuis jungit, Enchiridio c. 103.

¶ Tardigradus, tarde incedens. *Tardigrada quadrupes*, Cicer. lib. 2. cap. 64.

¶ Tardiloquus. Seneca in ep. 40. sub fin. *Summa summarum hæc erit, tardiloquum te esse jubeo.*

¶ Tardipes. *Tardipes deus*, pro Vulcano, Catullus epigr. 36.

¶ Tardo, tardare, morari, auffziehen/ säumen/ auffhalten. Cicero lib. 7. familiar. epist. 5 *Impedire perfectionem meam videbatur, aut certe tardare.* Sic, *Tardare studia alicujus*, Idem in Orator cap. 1, säumen und auffschieben. Et cum infinitivo, apud Cæsarem lib. 2. Civ. cap. 43. extr. *Ut reliqui hoc timore propius adire tardarentur.* Absolute, *tardare & commorari*, Cicero ad Brutum epist. 18.

¶ Tardesco, tardus fio, ich werde langsam. *Tardescit lingua*, *madet mens*, Lucretius lib. 3. v. 480.

¶ Tardabilis. Tertullian. de Anima cap. 43.

¶ Retardare, remorari, retinere. *In via aliquem retardare*, einen auff der Strassen auffhalten / Cicero in Philipp. 10. c. 5. *Impedire ac retardare impetum*, Idem pro Leg. Manil. c. 5.

¶ Retardatio. *Unde est adhuc bellum, nisi retardatione & morâ?* Idem 5. Philipp. cap. 11. Plural. *Retardationes facere* Vitruvius lib. 9 cap. 4 dixit.

TARENTVM, urbs Calabriæ nobilissima, quam *Tarot*, Neptuni filius, condidit. Luxu & deliciis solutam Horatius significat, cum lib. 1. epist. 7 *imbelle*, alibi *molle* dixit. Sic, *Tarentina deliciæ*, apud Florum lib. 1. cap. 18 sub finem. Vide & Strabonem lib. 6.

¶ Tarentinus. *Nux Tarentina*, Plinius lib. 15. cap. 22. *Pinus Tarentina*, Columella lib. 5. cap. 10.

¶ Tarantula, æ, Phalangii genus est, abundans in agro Tarentino (nam & *Tamntum* dicunt) perniciosissimum inter omnia genera Phalangiorum, eine Art sehr giffiger Welscher Spinnen/ Matthiolus in Dioscorid.

TARMES, apud Festum. Legas & *Termes*. Est autem vermiculus carnem exedens, eine Fleisch-Made.

TARPEIA, Ταρπήια, filia Tarpeji, custodis Capitolii, virgo vestalis, quæ aream Capitolii Sabinis prodidit. Propertius lib. 4. eleg. 4. pr.

Tarpejum cernis? Tarpeja turpe sepulcrum Fabor.

Cum enim hostibus Romanorum, Albanis, aditum ad collem Tarpejum se tradituram, si monilia, quæ Albani gererent, mercedis loco sibi redderent, promisisset, vivens obruta est. Plutarchus in Parall. ex Aristide Milesio. Hinc

¶ Tarpejus, ut *Mons Tarpejus*, id est, Capitolinus, Varro lib. 4. de LL. cap. 7. *Saxum Tarpejum*, ibidem. *Arx Tarpeja*, Virg. 8. Æn. v. 652.

TARQVĬNIVS, Ταρκύνιος, Tarquinius Priscus, quintus Romanorum rex. ¶ Tarquinius Superbus, quod ei cognomen mores sui peperterunt, septimus & ultimus Romanorum rex. Cicero pro Rabirio *superbissimum & crudelissimum* eum dixit. Hujus filius, Tarquinius Sextus Collatinus, Lucretiæ vim intulit; propter quod flagitium reges Româ pulsi sunt. Livius lib. 1. extremo. Ovidius lib. 2. Fastor. v. 687

Ultima Tarquinius Romana gentis habebat
Regna, vir injustus, fortu ad arma tamen.

¶ Tarquinii, orum, oppidum vetus Etruriæ fuit, unde Tarquiniorum nomen natum.

¶ Tarquinienses, incolæ urbis illius. Vitruvius lib. 2 cap. 7 *in finibus Tarquiniensium.*

¶ Tarquiniense, absolutum, pro agro Tarquiniensi. Plin. lib. 8. cap. 52 *In Tarquiniensi feras pascere.*

TARRACINAE, arum, oppidum Volscorum, *Anxur* dictum quondam Liv. lib. 4. c. 59 *Anxur fuit, quæ nunc Tarracina sunt, urbs prona in paludes.*

TARRĂCO, Ταρράκων. Martial. lib. 13. epigr. 118

Tarraco Campano tantum cessura Lyæo.

B Civitas est insignis Hispaniæ, metropolis multarum urbium celebrium, Tarragonin Arragonien/ novâ Carthagine non inferior, à qua provincia ipsa *Tarraconia* & *Tarraconensis* nominata est, das Königreich Arragonien / Catalonien / Castilien und Navarr.

TARSVS, Ταρσός, Ciliciæ metropolis, patria Pauli Apostoli, sic dicta à *Tarso*, nepote Japhet, ut Josephus scripsit lib. 1. ¶ 2. Hebræi *Tarsis* mare generaliter dici autumant, Psalm. 48 *Confringes naves Tarsis*, id est, maris. Item: *Reges Tarsis & insulæ munera offerent*, Psalm. 78.

¶ Tarsensis. Tarsenses fuerunt Antipater, Nestor & duo Athenodori Philosophi Stoici, Paulus Apost. &c.

TARTARIA, Ταρταρία, Sarmatia Asiatica est, die Tartarey / à *Tartare* fluvio sic dicta. Est & Tartaria minor, in Europa, inter Danubii ostia & Bosporum Cimmerium contenta, cujus præcipua pars est Chersonnesus Taurica.

¶ Tartari, populi moribus Scythicis immanes & crudeles, die Tartern oder Tattern. Vescuntur carnibus felium, canum & equorum. Vide Vadiani Commentar. in Pomp. Melam.

TARTĂRVS, plural. *Tartara*, Τάρταρος, locus pœnarum, die Hölle / à ταράσσειν, turbare; quod ibi omnia futura sint perturbatissima & confusissima: vel à τρόμος, id est, frigore tremere. Virg. 6. Æn. v. 77 - - - - - *Tartarus ipse*

Bis patet in præceps tantum, tenditque sub umbras,
Quantus ad ætherium cæli suspectus Olympum.
Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
Tartara.

¶ Tartărĕus, adject. *Tartărea custos*, id est, Cerberus, Virg. 6. Æn. v. 395. Et ibidem v. 295

Hinc via, Tartarei quæ fert Acherontis ad undam.

Tartaria sorores Furiæ dicuntur Statio 5. Theb. v. 66.

¶ Est & *Tartărus* Italiæ fluvius in regione Veronensi, cujus mentio fit apud Tacit. 3. Hist. c. 9.

TARTESSVS, Ταρτησσός, Hispaniæ civitas vel juxta Herculis columnas, postea *Carteja* dicta, quemadmodum Pomp. Mela lib. 2. c. 6 tradit: vel ulterior aut prope Gades. Poetæ enim usurpant in occasus Solis descriptione. Silius lib. 3. v. 399

Tartessos flabulanti consita Phœbo.

Idem lib. 6 ineunte:

Jam Tartessiaco quos solverat æquore Titan
In noctem diffusus equos &c. Nam

¶ Tartessus alia in littore prope Gades est, à qua familia Columellæ. A Tartaro dicta urbs, propter subterraneas, quæ ibi sunt, cavernas.

¶ *Tartessiacus* & *Tartessius*, adjectiva inde formantur. Silius lib. 16. v. 114 *Ad Tartessiacos tendu per littora portus.*

Idem, *Tellus Tartessia*, eod. lib. v. 647.

D TARVANNA, urbs in Morinis Galliæ, sive Flandria, à Carolo V. eversa.

TĂTA, lallantium puellorum vox, quâ patres appellant: nam matres *Mamma* vocant. Martialis lib. 1. epigr. 100

Mammas atque Tatas habet Afra, sed ipsa Tatarum
Dici & mammarum maxima mamma potest.

TĂTIVS, dux Sabinorum, qui proditione Tarpeiæ virginis Capitolio capto Romam deinde etiam invasit, ac tum Romulo quinquennio imperavit. Livius lib. 1. c. 10. seq.

¶ Tatienses, tertia erant pars Romanorum, sic à Tatio nuncupati. ¶ A quo & *Tatii Sodales*. Vide Donat. Marcellin. ad Tacit. 12 Annal. cap. 24.

Tauri, vide paullo post *Tauromenium*.

TAVRICA, Ταυρικὴ Χερσόνησος, peninsula, Europæ provincia, cujus fines sunt *Isthmus*, *palus Mæotis*, *Pontus* & *Bosphorus Cimmerius*. Tartaria minor hodie dicitur, die kleine Tattarey;

rey; major enim in littore Asiatico Mœotidis ultra Tanaim est. Famosa olim ara Dianæ, sive, ut Herodotus vult, Iphigeniæ, Agamemnonis filiæ, cui ibi humanis hostiis immolatum. Ovid. 4. Trist. El. 4. Herodotus lib. 4. & Augustinus libro 7. de Civit. Dei cap. 21. & 26. Hæc ara postea Ariciam in Italiam translata est, ut Vetus Scholiastes ad Epistolam Horatii ad Pisones v. 16 notat.

¶ Tauri, populi ad Tauricam Chersonnesum: aut in ipsa Chersonneso, inhumana & fera gens; &

¶ Taurici, iidem. Vid. Lubin. ad Juvenal. sat. 15. p. 575. Hinc

¶ Tauricus, adjectivum, ut, *Taurica terra*, Ovid. 1. Pont. 2. v. 80. *Taurica ara*, 4. Trist. 4. v. 63.

TAVRINVM, urbs Italiæ in Alpium radicibus, Turin in Piemond / *Augusta Taurinorum* dicta veteribus.

¶ Taurini. *Campi Taurini*, Silius lib. 3. v. 646.

TAVROMINIVM, oppidum Siciliæ in colle situm, cui *Tauri* nomen fuit. Plinius *Naxon* aliquando appellatam scripsit lib. 5. cap. 5.

¶ Hinc *Tauromitanos* dixit Cicero in 4. Verr. c. 66.

TAVRVNVM, Plinio, Taururum, Ταύρουρον, Ptolemæo, Mœsiæ superioris urbs est, vulgo *Belgrad*, & *Alba Græca*, Griechisch Weissenburg / capta à Turcis A. 1522, nuperà Christianis recuperata A. 1688; sed post biennium rursus amissa.

TAVRVS, Ταῦρος, Philosophus Platonicus, cujus auctoritate frequentissime utitur Gellius, seque Romæ familiarem ei fuisse testatur. Vixit sub Antonino Pio.

TAVRVS, Ταῦρος ὄρος, mons altissimus Asiæ, quam fere omnem percurrit, in diversas sese gentes extendens, de quo multa Plin. lib. 5. cap. 27, & Mela in descriptione Ciliciæ & Lyciæ mutat; orientem tamen versus semper *Taurus* dicitur; deinde *Imaus*: ubi autem altissimus est *Caucasus* prope Iberiam & Albaniam, inter Hyrcanum mare & Pontum Euxinum. Oritur a mari Indico. Propter nives ante Junium transiri haud poterat, Cicero 5. ad Att. ep. ult.

¶ Antitaurus, mons Tauro oppositus. Vid. Geograph.

TAVRVS, ταῦρος, bos procreans, ein Farren / Ochs oder Stier. Virg. eclog. 1. v. 46 *submittite tauros.* ¶ 2. Signum item Zodiaci. Idem 1. Georg. v. 217

Candidus auratis aperit cum cornibus annum Taurus.

¶ 3. Arboris radix. Quintil. lib. 8. cap. 2 *Homonyma dicuntur*, ut Taurus, *quod animal ne sit, an mons, an signum in cælo, an nomen hominis, an radix arboris, nisi distinctum, non intelligitur.*

¶ Taura, æ. Varro lib. 2. cap. 5 *Quæ sterilis est vacca, taura appellatur*, eine unträchtige Kuhe. Columell. l. 6. c. 22. & Festus.

¶ Taurulus, diminut. apud Petron. fragm. Tragur. p. 16.

¶ *Taurea* pro flagello loreo dixit Juvenalis Sat. 6. v. 491

\- - - - - - *taurea punit*
Continuo flexi crimen facinusque capilli.

Tertull. ad Martyres cap. ult. *Alii inter Senatorum taureas scapulis patientissimis inambulaverunt.* Vide Rigaltium ad Artemidorum p. 32.

¶ Tauricus. *Tauricum tueri*, βλέπειν ταυρηδόν, hoc est, *taurine*, vel *torve*. Vide Chiliad.

¶ Taurilia, ludi Rom. Liv. lib. 39. c. 22 *Ludi, Taurilia per biduum facta religionis caussa.* ¶ *Taurilia* etiam viscera taurina, sive carnes, quarum usus in sacrificiis fuit. Unde & *Suobetaurilia* appellata, de quibus sub suo elemento.

¶ Taurinus. *Sebum taurinum*, Plin. lib. 20. c. 13, Rindern Talch. *Sanguis taurinus*, Catull. carm. 67. *Tergum taurinum*, eine Ochsen-Haut / Virg. 1. Æn. v. 368.

¶ Taureus, aliud adjectivum. *Terga taurea*, Ovid. 4. Fast. v. 342.

¶ Tauricornis. Prudentius in Romano v. 222

Salvat Tonantem tauricornem ludius.

Id est, Jovis & Europæ fabulam.

¶ Tauriser. *Campi tauriferi*, pro pascuis, Lucan. lib. 1. v. 473.

¶ Tauriformis, tauri formam habens, apud Horat. lib. 4. Carm. 14. v. 25. *Tauriformis Aufidus.*

¶ Taurigĕnus. Accius apud Macrob. lib. 6. cap. 5 *Taurigenum semen.*

¶ Taurobolium, sacrificii genus. Jacobus Sponius Erud. Antiq. pag. 20 inscriptionem profert antiquam, in quo legitur: PONTIFEX, VESTALIS MAIOR PERCEPTO TAVROBOLIO CRIOBOLIOQVE &c. Unde

¶ Tauroboliatus, qui taurobolium fecit, apud Lamprid. in Elagab. c. 7. Vide ibi Salmas.

¶ Taurobolica, Dea nomen, Inscript. Grut. p. 309. n. 2.

TAVTOLOGIA, Ταυτολογία, ejusdem dictionis est aut sermonis supervacua iteratio. Virg. 1. Æn. v. 546

\- - - *Si fata virum servant, si vescitur aurâ*
Æthereâ, neque adhuc crudelibus occubat umbris.

¶ Tautolŏgus, qui utitur tautologia.

TAX, percussionis sonus. Plaut. in Persa. a. 2, sc. 3. v. 12 *Tax, tax: tergo erit meo; non curo.* Puff / Puff.

Taxillus; vide *Talus.*

TAXO, taxare, frequentativum, a verbo *Tangere*, vulgo taxiren dicunt, id est, æstimare, überschlagen / rechnen / was es kostet. Siculus Flaccus de Condit. agr. pag. 9 *Si utrique possessoribus conveniat, ut finales arbores dejiciant, aut ut pretio taxent.* Suet. on. Calig. cap. 38 *Cognoscebat autem de talibus caussis taxato prius modo summæ.* Et Seneca Consolat. ad Marciam c. 19 *Tanti quodque malum est, quanti illud taxavimus.* Plinius lib. 35. cap. 11 *Talentum Atticum XVI M. taxat Varro.* Et Florus libro 2. cap. 6 *Modii duo annulorum Carthaginem missi: dignitas equestris taxata mensura.* DIGNITAS EQVESTRIS, id est, annuli, equitum Romanorum insigne. ¶ 2. Est & reprehendere, seu maledictis tangere. Tadeln. Quo referunt Plin. lib. 15. cap. 15. princ. *Eadem caussa in piris taxatur superbiæ cognomine.*

¶ Taxatio, Schätzung. *Taxatio latifundii*, Plinius lib. 13. c. 15. ¶ 2. *Taxatio* in testamentis ac contractibus dicitur quædam verborum præscriptio, quibus oratio aut coërcetur, aut dilatatur. Vide Cujac. lib. 2. observat. cap. 12.

¶ Taxator, ein Tadeler / *qui alterum maledictis tangit*, auctore Festo.

¶ Retaxare, Sueton. Vesp. cap. 13.

TAXVS, arbor magnitudine abietis & foliorum ejusdem figuræ, arbor venenata adeo, ut venena inde *Toxica* appellata sint. Vide Plin. lib. 16. c. 10 Ein Eiben-oder Ibenbaum. Hujus arboris succum ad morsum viperæ maxime facere, Suetonius docet Claudio cap. 16. extr. Inferorum victimis adhibetur, eoque iter ad inferos obsitum scribitur. Silius lib. 13. v. 596.

¶ Taxĕus, Eibenbäumin. *Silva taxea*, Statius lib. 5. Silv. 5. v. 29.

TAŸGĔTVS, Ταΰγετος, Laconiæ mons, Libero patri sacer. Gelidioribus locis accensetur.

¶ Dicitur & *Taygeta* in neutr. Virg. 2. Georg. v. 487

\- - - *Virginibus bacchata Lacænis*
Taygeta &c.

¶ Taygete, Ταϋγέτη, una ex Pleiadibus. Virg. 4. Georg. v. 232

Taygete simul os terris ostendit honestum Pleias.

TE, adjectio syllabica, ut Tute, tete.

TEANVM, Τίανον, oppidum Italiæ duplex, Sidicinum in via Appia, & Apulum sive Apulorum, cujus Cicero meminit pro Cluentio.

TECHNA, τέχνη, artificium eludendi & fallendi, Behendigkeit / Betrug. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 62 *Falli te sinas technis per servulum.*

¶ Technici, artium scriptores, ut Augustinus & Fortunatianus eos vocant; Donato, Servio & Isidoro *artigraphi* appellantur. vide Observat. Hallens. t. VI. n. 17.

¶ Technophyon, τεχνόφυον, artis productio, apud Suetonium legitur in Augusto cap. 72, *Erat illi locus, quem Syracusas & Technophyon vocabat.*

TECTONICE, sive Tectonica, τεκτονική, ædificandi ars, Architectura. Unde *tectonicas formas* Ausonius dixit in Mosella v. 299. Vide supra *Forma.*

TECTŎSĂGES, Τεκτόσαγες, & *Tectosagi*, quod sagis tegerentur aut vestirentur: populi fuerunt Galliæ Narbonensis, opibus & viribus adeo præstantes, ut per Græciam tunc victricem gentium magna hominum manu profecti, in Asia supra Phrygiam Cappadociamque sedes posuerint. ¶ Ausonius *Teutosagos* dixit de claris urbibus, in Narbone v. 9

Usque in Teutosagos primævo nomine Belgas.

TEDA, *Teda*, æ, fit ex pino affectione quadam & morbo, cum pars externa caudicis abundantiori succo strangulatur, tum artificio etiam quodam propter picem, Kien-Holz / Hartz-Baum. Vide Etymolog. Vossii, qui ex Plinio aut exemplis probari, & ipse ex Juvenale [Satyr. 12, 59] adfert, ubi pro *nave*, non secus ac *pinus* aut *abies* ponatur. ¶ 2. Hinc & faces *Teda* dicuntur. Cicero pro Rosc. Amerin. cap. 24 *Agitari & perterreri furiarum tedis ardentibus.* ¶ 3. Et quia in nuptiis *tedæ* & *faces* præferebantur, pro ipsis nuptiis Poëtæ *tedas* usurpant. Virg. 4. Æn. v. 18

Si non pertæsum thalami tedæque fuisset.

Seneca in Agamemnone v. 259 *Nec regna socium ferre, nec tedæ sciunt.*

¶ *Tedifera dea*, Ceres dicta ab Ovidio epistola 2. v. 42, quod in sacris ejus, quæ per noctem fiebant, faces & sacerdotibus deferebantur.

TĔGĔA, seu *Tegeum* secundum Servium, oppidum est Arcadiæ, a quo

¶ Tegĕæus, *Pan Tegeæus.* Virg. 1. Georg. v. 18

Adsis o Tegeæe favens.

Et lib. 8. Æn. v. 459 idem:

Tunc lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.

¶ Sed hic per Syncopen dixit lib. 5. Æn. v. 299

Alter ab Arcadia, Tegea de sanguine gentis.

¶ Tegeates. Vide Stephanum, qui ex Lepido recenset non injucunda de Lacedæmoniis & Tegeatibus oracula.

¶ Tegeātis, idis, femininum. Silius lib. 13 v. 329 *casa Tegeatide caprâ.*

¶ Tegeāticus, quo nomine dictus est Mercurius a Statio.

TĔGO, tegĕre, velare. zudecken / bedecken. *Ignaviam suam tenebrarum ac parietum custodiæ tegere*, Cicero pro Rabirio cap. 7.

Dolo-

Dolorem animi vultu tegere, Idem 2. in Verr. cap. 8. Et, *Summam prudentiam simulatione stultitiæ tegere*, Idem de clar. orat. cap. 14. *Mendacio aliquid tegere*, Idem pro Quintio cap. 26. Et, *Tegere suam sententiam*, seine Meinung bergen / heimlich halten / Idem in Quæst. Tusc. 5. cap. 4. ¶ 2. Est & tueri, protegere, tutum præstare. Corn. Nepos Attico cap. 12 *Familiares ejus re, tutum præstare. Corn. Nepos Attico cap. 12 Familiares ejus urbe profugientes, quantum potuit, texit, quibus rebus indiguerunt, adjuvit.* ¶ 3. Est & comitari, assistere. Statius lib. 5. Silv. 1. v. 26 *Omnes Apollineus tegeret, Bacchique sacerdos.*

Horat. lib. 2. Sat. 5. v. 18

Virne tegam spurco Damæ latus?

¶ Tectus, a, um, nudo & aperto opponitur, was bedeckt ist. ¶ 2. Item, quod arte & studio occultatur. Terentius Hecyrâ act. 3. sc. 3. v. 28 *Ut adversa ejus per te tecta tacitaque apud omnes sient*, heimlich gehalten und verschwiegen. *Tectus verbis ad te scripsi*, Cicero lib. 9. ad fam. epist. 22. extr. *Tectior cupiditas*, Idem pro Roscio Amer. cap. 36. *Tectiora flagitia*, Plinius lib. 1. epist. 5. *Tectissimus in dicendo*, Cicero lib. 2. de oratore cap. 73; quanquam Gruterus *rectissimum* legit, alii *cautissimum*. ¶ 3. Sic *tecti homines* dicuntur, qui animo ficto & simulato tegunt astute cogitata & sensus suos: qui & *occulti*, & *obscuri* dicuntur. Cicero lib. 2. de finib. cap. 17 *Is enim, qui occultus & tectus dicitur, tantum abest, ut se indicet*, &c. Virg. 2. Æneid. v. 125

- - - - - - tectisque recusat,
Prodere voce suâ quemquam, aut opponere morti.

Cic. pro Dejotaro cap. 6. pr. *Quis considentior illo, quis tectior, quis prudentior?* der hinter dem Berge hält / sich nichts mercken läst.

¶ Tecte, adverbium, non aperte, verdeckt. *Ab illo aperte, tecte quicquid est datum, libenter accepi*, Cic. ad Attic. lib. 1. ep. 14. öffentlich und heimlich. Compar. *Tectius*, mit verdeckten Worten. Idem 9. fam. epist. 22 opponit *suo nomine* aliquid, & *tectius appellare.*

¶ Tectum, superior domus pars, qua tegitur ipsa. das Dach. Cic. ad Attic. lib. 4 epist. 3 *Porticus reficiebatur: & ad tectum pæne perbenerat.* Et Virg. 2. Æn. v. 695

Illam summa super labentem culmina tecti Cernimus.

¶ 2. Et domus ipsa. Terent. in Heaut. act. 5. sc. 2. v. 15 *Quo in tectum te receptes?* Liv. 1. c. 29 *Romanus passim publica privataque tecta omnia adæquat solo.* Et Horat. 1. epist. 10. v. 32

- - Fuge magna; licet sub paupere tecto
Reges & regum vita præcurrere amicos.

Tectis ac sedibus suis aliquem recipere, Cic. Agrar. 2. c. 33. *Tecto quem arcere*, Herberge versagen / Tacitus Germania c. 21.

¶ Tectulum, diminutivum. Hieronymus de vitando suspecto contubernio ep. 47. c. 4 *Sub uno tectulo manentes.*

¶ Tectorium, κονία, κονίαμα, pavimentum parietis atque incrustatio ex calce & arena, Tünchwerck / albarium. *Tectorium vetus delere & novum inducere*, Cic. 3. in Verr. cap. 55. Et, *Villa tectorio polita*, Gell. lib. 13. c. 23. Juvenal. Sat. 6. v. 466

Tandem aperit vultum & tectoria prima reponit.

¶ *Picta tectoria linguæ* Persius dixit pro fuco, Sat. 5. v. 25, falsche gefärbte Schmeichel-Worte.

¶ Tectoriolum. Cicero lib. 9. fam. epist. 22 *Bella tectoriola.*

¶ Tector, κονιάτης, qui tectoria inducit, ein Tüncher. Varro 3. de R. R. cap. 2 *Villa, quam neque pictor, neque tector vidit unquam.* Hanc ibidem opponit illi, *quæ est polita opere tectorio eleganter.* Tertullianus de Idololatria cap. 8 *Sciat albarius tector & tecta sarcire, & tectoria inducere.*

¶ Tĕgimen, quod tegit. Ovid. 3. Metam. v. 52

- - - Tegimen derepta leoni Pellis erat.

¶ Tegmen, ex *Tegimen*, contractum. Cicero 5. Tusc. c. 32 *Mihi amictui est Scythicum tegmen, calceamentum solorum callum, cubile terra.* Sic, *Cæli tegmen*, Lucretius dixit lib. 2. v. 661. *Tegmen fagi* pro umbra & opacitate fagi, Maro eclogâ 1.

¶ Tĕgumen & Tegumentum, idem. *Testudo collecta in suum tegumen*, Liv. lib. 36. c. 32. *Æneum pectori tegumen*, Id. lib. 1. cap. 20. *Tegumenta corporis*, Idem lib. 1. c. 43. Et, *Palpebræ sunt tegumenta oculorum*, Cic. de Nat. Deor. 2. cap. 57. *Quærere tegumenta vitiorum*, Idem pro Cælio cap. 20. Schand-Deckel. *Tegumenta equorum*, quæ dorsualia etiam vocantur, apud Sueton. Calig. cap. 55. ¶ *Tegumentum* pro præsidio, tutela, Plautus dixit Trin. act. 2. sc. 2. v. 32.

¶ Tĕgŭla, æ, κέραμος, ein Dachziegel. Plaut. Milit. act. 2. sc. 6. v. 23 *Quod meas confregisti imbrices & tegulas.* Cicero ad Attic. lib. 9. epist. 7 *Promitto tibi, si valebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum.* Et, *Demittere per tegulas aliquem*, Idem in Philipp. 2. c. 18, vom Dache herab lassen. *Per alienas tegulas venisse clanculum*, Ter. in Eun. act. 3. sc. 5. v. 40. Quamvis autem à *Tego* veniat, primam tamen productam habet. Ovidius 2. Fast. v. 537 *Tegula porrectis satis est velata coronis.*

Et lib. 6. Fastor. v. 316

Sintaque erat liquido tegula quassa foco.

¶ Tĕgillum, tegmen, sive indumentum vilius. Plaut. Rud. a. 2. sc. 7. v. 18 *Tegillum eccillud mihi unum arescit, id si vis, dabo.* Varro Sesquiulysse apud Nonium:

In aëre volitant milvus aquam in nubibus
Tectam indicat, fore tegillum, ut pastor sibi Sumat.

Festus CVCVLLIVNCVLVM *à scirpo factum* interpretatur. Eine Flechte / Matte.

¶ Tegulum, tectum, operimentum domorum. Plin. lib. 16. c. 37 *Tegulo enim earum* (arundinum) *domos suas septentrionales populi operiunt*; & cap. 37 *Scirpi fragiles, palustresque ad tegulum tegetesque.*

¶ Tegularia, malefitia: eo quod supra tegulas sacrificent, scribit Vetus Glossarius, ut notat Scaliger in Cirin.

¶ Subtegulanea, plurale, loca sub tegulis, bedeckte Oerter / ὑπόστεγα Græcis dicta, diversa a *subdialibus*, quæ ὑπαίθρια illi vocant, Lufft-Oerter oder Gänge unter dem freyen Himmel / Plin. lib. 36. c. 25.

¶ Tĕges, stragulum significat ex ulva, seu scirpo, aut sparto, eine Saltz-Decke / Flechte / Matte. Juvenal. Sat. 9. v. 139

Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete & baculo?

¶ Tegeticula, diminutivum. Columella lib. 8. c. 9 *Tegeticulæ cannabinæ.* Et Martialis lib. 9. epigr. 93

Dat tibi securos tegesticula pomxos.

¶ Tegetarius, ψιαθοπώλης, *Tegetarius*, ψιαθοπλόκος, Gloss.

Composita à *Tego.*

¶ Circumtĕgere. Lucretius lib. 1. v. 1094

- - - Supra circumtegere omnia cælum.

¶ Contĕgere, zudecken / bedecken / ut, *Tumulus contegit corpus*, Cic. pro Arch. c. 10. *Contegere stultam injuriam*, Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 3. v. 41. Et *Casa contecta stramine*, Ovid. lib. 5. Metam. v. 447.

¶ Supercontĕgo. Celsus lib. 4. cap. 1 *Renes tunicis supercontegunter.*

¶ Detĕgere, aperire, entdecken / auffdecken. *Detegere nequi quam conditas insidias*, Liv. 10. c. 4. Plaut. in Mostell. a. 1. sc. 3. v. 7 *Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiam omnem detexit, tectus qua fui*, h. e. abstulit mihi modestiam. *Ossa orationu detegere*, Quintil. Proœm. lib. 1.

¶ Detector. Tertull. 4. adv. Marcion. c. 36 *Detector creatoris*, revelator. Idem adv. Valentin. c. 3. extr. *detector conscientiæ.*

¶ Distectus, auffgedeckt. Alcimus Avitus lib. 4. v. 408 de Chamo, Noachi nuditatem prodente:

Distectum petiit misero specfamine patrem.

¶ Integere, idem quod simplex tegere. Cæs. 2. Civ. c. 2 *Integebantur porticus lignu conjunctis inter se.* Plaut. in Rud. a. 1. sc. 2. v. 13 *Villam integundam intelligo totam mihi.* Sed tamen aliqua emphasis est in Propertii illo lib. 2. eleg. 19 sub fin.

Qua formosa suo Clitumnus flumina luco Integit.

¶ Intectus, est non tectus, apud Tacitum lib. 5. Hist. c. 22. & de morib. Germ. c. 17. Sic & Mamertinus Panegyr. Juliani c. 13 *Hieme pruinam intectis verticibus perferre.* Metaphorice Tacitus annali 4 cap. 1 *Sejanus Tiberium variis artibus devinxit adeo, ut obscurum adversum alios, sibi uni incautum intectumque efficeret.*

¶ Integumentum, velamentum, ein Deckel. *Integumentum frontis*, Cic. in Pison. c. 6 *Vereor, ne qui sit, qui istius insignem nequitiam, frontis involutam integumentis, nondum cernat.* Idem post reditum in Senatu c. 7 *Uti integumento frontis ad occultanda vitia.*

¶ Superintegere. *Lapide superintegi*, Plinius l. 18. c. 6. extr.

¶ Obtĕgere, wol bedecken. *Vitia multis virtutibus obtecta*, Cicer. pro Cæl. c. 18 *Turpitudinem adolescentiæ obscuritate & sordibus alicujus obtegere.* Id. ad Att. lib. 1. ep. 17 *Fingere, dissimulare, obtegere.* Claudian. 3. de Rapt. v. 82 *tenebroso carcerum recessu obtectus.*

¶ Pertĕgere, gar zudecken. Plaut. in Rud. a. 1. sc. 2. v. 35 *Quin pertegamus villam, dum sudum est.* Idem in Trinum. a. 1. sc. 1. v. 41 *Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.*

¶ Prætegere, verdecken. Plin. in Paneg. c. 15 *Qua somnum saxa prætexerint.*

¶ Protĕgere, tueri tegendo, beschützen. Cic. pro Syll. c. 18 *Ego jacentem & spoliatum defendo & protego.* Et, *Protegere scuto*, Idem 4. Tuscul. c. 22.

¶ Protectio, verbum posterioris ævi. Tertull. de fuga persec. c. 2 *Apud Deum & concussio fidei, & protectio*, id est, conservatio. Et Ambrosius Sermone 88 sub fin. *armorum protectione munitus.*

¶ Protector, ejusdem ætatis vocabulum. *Protector fidei*, Cyprian. ep. 9. c. 2. ¶ 2. Protectores, σωματοφύλακες, electi ad custodiam corporis, Trabanten / Leib-Guardie / vox Spartiano, Lampridio & Ammiano usurpata. Vide Godofr. discursu ad L. quisquis p. 54. & Cellar. Cur. Posterior.

¶ Protectus. Cic. in 13. Philipp. c. 3 *Sapientia protectior omni tuitione.*

¶ Protectum, subst. Sunt autem *protecta*, quæ & *projecta* dicuntur, partes sc. prominentes ædium, cujusmodi sunt Meniana & Podia pensilia, ex quibus prospectus est in plateas, die Ercker oder Gänge forn an den Häusern / daraus man sich umsiehet. *Tectum projicere*, seu *protegere*, significat ejusmodi protectum domui adjungere, Cic. in Topicis cap. 4.

¶ Improtectus. Gellius lib. 7. c. 3 *improtecta epagoge*, i. e. infirma inductio. Et Ammianus lib. 21. c. 25 *ne partes petiturus Arioas, improtectum Mesopotamia relinqueret latus*, h. e. indefensum.

¶ Rĕtĕgere, aperire, entdecken / eröffnen. Virg. 1. Æn. v. 360

- - - Cæcumque domus scelus omne retexit.

¶ 2. Aliquando *Retegere* est idem quod regere, vel cum cura regere, ut *recondere, reponere*, &c. Sueton. Aug. c. 78 *Post cibum meridianum ita, ut vestitus calceatusque erat, retectis paullisper pedibus conquiescebat.* RETECTIS PEDIBVS, i. e. *bene & diligenter tectis*, ut Casaub. interpretatur.

¶ Subtegere. Vitruvius lib. 9. c. 6 de Sideribus: *Sub Avis cauda pedes Equi sunt subiecti.*

¶ Supercontegere, & Superintegere, vide sub *Contego, Intego.*

TĔIVM, Τήϊον, f. Teos, *Tius*, urbs Ioniæ, patria Anacreontis.

¶ Tejus, dissyllab. & Tēius trisyllab. Ovid. 2. Trist. v. 364

Præcipiet lyrici Teia Musa senis.

Teius Anacreon, apud Horat. in Epod. 14. v. 10. *Teius Apollo*, quia ibi habuit templum. Sed

¶ Teji populi fuerunt, de quibus proverbium celebre fuit; *Abdera pulchra Tejorum colonia*, vide *Abdera.*

TĒLA, æ, ἱστός, id est, quod texendum instituitur, ein Gewebe. Virg. 1. Georg. v. 294

- - - - Percurrere pectine telas.

Et lib. 4. Æn. v. 264

- - - Tenui telas discrevêrat auro.

Telam exordiri proverbialiter dicitur pro rem aliquam incipere & aggredi; Plautus in Bacchidibus act. 2. sc. 3. v. 116.

TĔLAMON, Τελαμών, Pelei frater, Ajacis pater & filius Æaci, quem solo Hercule minorem facit Valerius Flaccus l. 1. v. 353.

¶ Tēlămōnĭădes, patronym. id est, Ajax. Ovid. 13. Metam. v. 231, qui &

¶ *Telamonius*, ibidem v. 194 dicitur.

¶ Telamōnes Vitruvio lib. 6. c. 10 signa sunt in muris, quæ *mutulos*, i. e. quadrangulos vel coronas, i. e. parietum prominentias sustinent. Bilder an den Ecken der Mauren oder Gebäue. Græci ἀτλάντας vocant, Latini *destinas.* Ejusdem Vitruvii *incumba* ad hanc vim pertinet. Barthius ad Claudian. p. 517.

TĔLĔBŎAE, Ætoliæ populi, Caprearum incolæ, Tacit. 4. Annal. cap. 67. Capreæ autem insulæ sunt adversus Neapolim. Virgil. lib. 7. Æn. v. 735

Fertur, Teleboûm Capreas cum regna teneret.

¶ Teleboides insulæ maris Ionii inter Leucadem & Achaiam. Plin. lib. 4 cap. 11. Vide supra *Taphiæ.* nam sic etiam appellabantur.

TĔLĔGŎNVS, τηλίγονος, obscurus, novissimo loco natus. ¶ 2. Est & nomen proprium filii Circes, qui per ignorantiam patrem suum Ulyssem interemit. *Telegoni juga parricida*, Horat. 3. Carm. od. 29. Ubi vide interpretes, & Passeratii not. ad Propertii eleg. 32. lib. 2.

TĔLĔMĂCHVS, Τηλέμαχος, Ulyssis filius ex Penelope.

TĔLĔMVS, Τήλεμος, vates Cyclopum, de quo Hom. in Odyss. Ovid. 13. Metamorph.

TĔLĔPHVS, Τήλεφος, Herculis filius a cerva nutritus in silvis, imperavit in Lycia; sed exul postea & medicus ex rege. Unde Horat. in Arte Poet. v. 96

Telephus & Peleus, cum pauper & exul uterque,
Projicit ampullas &c.

Quo in loco *projicit* non est in medium profert; sed ἀποβάλλει, abjicit, id est, abstinet a magnificis & superbis dictis & humili oratione utitur, pro fortunæ conditione. Vid. Voss. lib. 2. Instit. Orat. p. 253.

¶ Telephius, *Telephium ulcus*, *vulnus*, quod Telephus ab Achille acceperat.

¶ Telephium, τηλέφιον, herba, non dissimilis portulacæ, Raupentäublein / a Telepho dicta, qui ea ulcus suum sanavit.

TĔLĔTHVSA, nomen meretricis apud Martial. & Priapejorum auctorem.

TELINVM, unguentum quoddam est, Plin. lib. 13. cap. 2. a τήλις, fœnum Græcum, quod admiscetur.

TELLĪNAE, τελλίναι, conchulæ sunt duplici testa, marinæ & fluviatiles in arena viventes, eine Art kleiner Schnecken / Gesnerus.

TELLVS, dea terra, hominum divûmque creatrix. Cicero ad Quint. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 4 *Ad Telluris quidem etiam tuam statuam locabi*, hoc est, ad Telluris ædem. ¶ 2. Tellus ipsa terra. Cicero in Somnio Scipionis cap. 4 *Tellus neque movetur & infima est.* Ovidius lib. 1. de arte amandi v. 757

Non tellus eadem parit omnia: vitibus illa
Convenit, hac oleis; hac bene farra virent.

Idem Metam. lib. 8. v. 789

Triste solum, sterilis sine fruge, sine arbore, tellus.

Et Fast. lib. 2. v. 683

Gentibus est aliis tellus data limite certo;
Romanæ spatium est urbis & orbis idem.

TELŌNIVM, τελώνιον, mensa publicanorum, die Zoll-Banck / Zoll-Bude.

¶ *Telonarius*, qui telonio præpositus in Codice Theodosii Lege 3. de indulg. debitor. Inde procul dubio Germanicum nostrum, ein Zöllner / sicut Zabern ex Taberna.

TĒLVM, βέλος, quicquid jacitur, seu quodcunque missile, vel arcu, vel manu, allerley Geschoß oder Wurff-Wehr / dictum à Græco βάλλω vel βάλω, hoc est, longe, seu βαλόντι, eminus. Ita nempe JCti definiunt. Quo respectu gladius hoc nomine non continetur; & tamen ita voce *Teli* usus est Nepos Datame c. 11 *Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina vestem texit.* Idem Alcibiade cap. 10 *Ille autem sonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat subductus, familiaris sui telum eripuit.* Livius lib. 1. c. 40 extremo de *securi*, voce *Teli* usus est. *Versari inter hostium tela*, id est, arma, Cicero lib. 1. de Orator. cap. 46. *Tela jacere, immittere, retundere*, Idem pro domo sua. *Telum adigere*, Cæsar sæpe: ut, *Pilum adigere*, Valerius Maximus dixit. Cicero lib. 5. fam. epist. 16 *Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortuna proposita sit vita nostra.* Proverbiale est: *Et meum telum cuspidem habet*, ex Homeri Iliad. T. v. 437, apud quem Hector inquit: καὶ ἐμὸν βέλος ἐξύ πεφύκει. *Maximum telum necessitas*, Livius lib. 4. c. 13. Muß ist ein bitter Kraut. Vid. Chiliadas. ¶ 2. Sed in sequentibus exemplis, *telum* adjumentum significat, seu rationem rem aliquam agendi. *Nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium*, nicht eine geringe Förderung oder Vortheil / Cicer. de amicit. c. 17. *Quid telum patriæ invenisti esse Lingo?* v. 29.

¶ Tellifer, vel *Teliger*, der Pfeil und Bogen trägt. *Puer teliger*, Senec. in Hercule Oet. v. 543. βελοφόρος.

¶ Protelum, tractus boum, Cato in Origin. apud Nonium: *Protelo trini boves aratrum unum ducent.* Et Lucilius apud eundem:

Hunc juga mulorum protelo ducere centum
Non possunt.

Scaliger in Catalect. p. 140 *Atque ut* strigare *equi dicuntur in actu intermittendo; sic cum continuant actum, hoc dicitur* protelo ducere. *Lucilius* [apud Nonium]

Quem neque Lucanus oriundi montibu' tauri
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

Protelum *enim est continuatio & tenor.*

Undique protelo telorum continuato,

Lucretius lib. 2. v. 531. *In vetere illo Glossario:* Protelum ἐλαμπρόν: *Lego* ζεύγλαμπρον vel ἐξαμπρον. *Hoc est*, ζεύγλης ἅμαγμα. Colum vocari *ait Festus. Et quod Lucilius dicit* protelo ducere, est ἐξαμιτεύειν, *Aristophani Lysistrata.* Hæc ille. Vide eundem in Varr. de re rustic. p. 250. Ubi docet, Varron. in Catone de libris educandis, quum ait, *Remotissimum ad discendum formido, nimis timor, & omnis perturbatio animi: Contra delectatio protelum ad discendum*, protelum pro incitamento, vel impulsione potius posuisse. Catullus in illo Epigr. 57

- - - hunc ego, si placet Dione,
Protelo rigida mea cecidi.

Protelo est, quod Jure Consulto *in continenti*, ut idem exponit.

¶ Protēlo, protelare, A *telo* enim hoc verbum quidam faciunt. Significat exagitare, perturbare, Terentius, *Ne te intus suis sævis dictis protelet*, für den Kopff stossen / in Phorm. act. 1. sc. 4, 37. ¶ 2. Item expellere, propulsare. Sic *patria protelatum* dixit Turpilius apud Nonium, qui & ex Sisenna testem arcessit: *Romanos impetu suo protelant.* Apulejus lib. 8. p. 209 *Cladem de vestris protelamus manibus.* Tertullianus de pœnitentia c. 4 *Hæc te peccatorum fluctibus mersum prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit.* ¶ Item prorogare. Hieronymus Epist. 23 ad Marcellam, principio: *Ezechias vicina morte terretur, & fusus in lacrymas, quindecim annorum spatio protelatur ad vitam.*

TĔMĔRE, adverbium, cujus significatio in exemplis diligenter observanda est. Terent. in Phorm. act. 5. sc. 8. v. 9 *Non pol temere est, quod tu tam times*, hoc est, non absque re, nicht ohne Ursach. *Non temere est*, id est, non temerarium est, ut alibi Plautus loquitur: *Non præter caussam aliquam. Temere* enim sine caussa, sine consilio & provisu est. Unde & Tacitus *temere & probiso* opponit Annal. 12. c. 39. Sic apud Virgilium in 9. Æneid. v. 375, cum Euryali galea ad lunam resplenduisset clarius, idque notasset Volscens, hostem haud frustra adesse ratus exclamat illico:

Haud temere est visum.

Ubi Servius: *Particula*, inquit, *hac modo* sine caussa *significat.* Terentius Heaut. act. 4. sc. 1. v. 1 *Nescio quid tristis est; non temere est.* Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 8 *Non temere fama nasci solet*, man saat selten von einem Ding / da gar nichts dran seyn solte. Cic. 1. Tusc. cap. ult. *Non enim temere nec fortuito creati sumus.* Et, *Temere & nullo consilio administrare*, Cic. 1. de Invent. c. 34. *Temere & imprudenter aliquid facere*, Cæsar ad Cic. sub 10. lib. ad Attic. ep. 8, unbedachtsam. *Inconsulte ac temere aliquid dicere*, Cic. 1. nat. D. c. 16. ¶ Sæpe & *facile* significat. Idem Cicero ad Brutum epist. 1 *Non soleo, mi Brute, temere affirmare de altero. Est enim periculosum propter occultas voluntates, multiplicesque naturas.* Plaut. in Bacchid. act. 1. sc. 2. v. 52 *Rapidus fluvius est, non hac temere transiri potest*, id est, facile, & sine periculo. Quintil. lib. 1. c. 3 *Illud ingeniorum præcox genus, haud temere unquam ad frugem pervenit*, id est, haud facile; quemadmodum

modum & Charisius exponit lib. 2. Horat. lib. 1. Od. 12

- - - - *temere insecuta*
Orphea Silva.

Vide ibi Marcil. & Lindebrogium ad Ammianum pag. 10. Nepos Attico cap. 20 *Nullus dies tamen temere intercessit, quo non ad eum scriberet.* Et Livius lib. 30. cap. 30 *Non temere adversa casuum reputat, quem fortuna nunquam decepit.* Tale & Ciceronis illud est ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 1. cap. 4 *Hoc non in beneficii loco, sed laboris ac muneris, non temerè nisi libertis suis deferebant.*

¶ Temeritas, quæ a sapientia dissidet plurimum, & qua falsa aut incognita res approbatur, quemadmodum Cicero inquit lib. 2. offic. cap. 2, & in Academ. Unbedachtsamkeit / Verwegenheit. Idem pro Planc. cap. 4 *Populus non delectu aliquo aut sapientia ducitur ad judicandum, sed impetu plerumque & quâdam temeritate.* Idem de divin. lib. 1. cap. 4 *Omnibus in rebus temeritas in assentiendo, errorque turpis est.* Et lib. 1. offic. cap. 15 *Multi faciunt multa, temeritate quadam sine judicio.* Et de Senect. c. 6 *Temeritas est videlicet florentis ætatis, sapientia senescentis.*

¶ Temerarius, τολμηρός, ῥιψοκίνδυνος, unvorsichtig / vermessen / verwegen. Terent. Andr. act. 1. sc. 4. v. 2. *Sane pol illa temulenta est mulier & temeraria*, unachtsam. Plancus Ciceroni 10. epist. 21 *Indicabo temerarium meum consilium tibi*, ein vermessener Anschlag. Cicero pro Cæcin. cap. 12 *Omnia temeraria periculosa.* Ovid. 8. Met. v. 407

nocuit temeraria virtus.

¶ Temero, temerare, est violare; contaminare, verunreinigen / beflecken / sich an etwas vergreiffen / ut, *Temerare sacra*, Ovid. Epist. Helenæ v. 3. *Sepulcra majorum temerata & violata*, Livius lib. 26. c. 13. Et, *Lectum alicujus temerare*, Ovidius lib. 1. de Arte v. 743. *Temerare flubios venenis*, Idem 7. Metam. v. 535. vergifften.

¶ Temerator, falsarius, ein Fälscher. Stat. lib. 11. v. 12 *Apollinea temerator matris*, id est Tiryon Latonam corrumpere tentans. Et, *Castimonia tantum reverentia deferebant majores nostri, ut bellum adversum temeratores pudicitiæ suscipiendum putarent*, Ambros. Epist. 65. post princ. Et, *Horrei temerator*, Lege 3. Cod. Theod. de conditis in horr. publ. Et, *Legis temerator*, Lege 2 Cod. Just. de apparit. Pr. Pr.

¶ Contemerare, apud Martial. de Spectac. epigr. 10

Auspicia tam nota contemerare manus.

¶ Intemeratus, *Intemerata fides, pudicitia*, non violata. Virgil. 2. Æn. v. 143. & lib. 3. v. 178

- - - - *munera libo,*
Intemerata focis.

TĔMĔSA, duorum oppidorum nomen est, quorum alterum in Cypro, alterum in Calabris Italiæ dicitur esse. Vide Didymum Homeri interpretem ad Odyss. A. v. 184. Statius Achill. 1. v. 413 *Æra domant Temesa.*

¶ Hinc Temesæus, *Temesæus genius aderit*; Vid. Chiliad. Vid. Sup. *Euthymus.*

TĔMĔTVM, priscavox, qua vinum significabatur: Wein. Unde & *abstemius* dicitur, quasi abstinens a temeto, ut Quintilianus docet lib. 1. cap. 7. Gellius lib. 10. c. 23 *Qui de victu atque Rom. Pop. scripserunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem abstemias egisse, hoc est, vino semper, quod* TEMETVM *prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt.* Conf. Voss. lib. 1. Instit. Orat. p. 169. Plin lib. 14. cap. 13 *Cato ideo propinquos fœminæ osculum dare jussit, ut scirent, an temetum olerent. Hoc tum* vino *nomen erat. Unde &* temulentia *appellata.* Horat. lib. 2. Epist. 2. v. 163

Pullos, ova, cadum temeti, nempe modo isto.

Videtur autem vox facta ab ἔμειν, quo nomine vomitum Græci dicunt, ut Diogenes τὸν πλοῦτον ἔφη, τύχης ἔμετον εἶναι, hoc est, *Divitias dixit fortunæ vomitum esse.* Refertur a Stobæo. Donatus inde vinum sic appellatum existimat, *quod mentem tentet*, ad Andr. act. 1. sc. 4. v. 2. Sed procul dubio ex τὸ μέθυ est. Priores duas produci, Horatii paullo adductus versus docet. Item Juvenalis Sat. 15. v. 25

De Corcyræa temetum duxerat urna.

Et inde etiam secunda in *abstemius* producitur. Male itaque M. Antonius Muretus in Gallambo ad Bacchum utramque corripuit: *Ubicunque lustravit, nova flumina temeti*
Placido viam secabant fluitantia sonitu.

¶ Tēmŭlentus, vinolentus, voll Weins. *Temulentus dormiens non est excitandus*, Vide Chiliad. *Vox pressa & temulenta*, Cicer. post reditum in senat. cap. 6. *Temulenta mulier* apud Terent. Andr. act. 1. sc. 4. v. 2. id est, vinolenta, ebriosa, ut Donatus interpretatur. Male & hic Prudentius primam corripuit, cum 1. contra Symmach. scribit v. 135

Hoc circumsultante choro temulentus adulter.

Comp. *Temulentior.* Sidonius lib. 3. Ep. 13 *Facit ambigi putidior, temulentior, an facinorosior existimetur.*

¶ Temulentia, vinolentia, Trunckenheit / Völlerey. Plinius lib. 14. cap. ult. *Libidines docet temulentia.* Eodem Libro, cap. 5. *Alexander in temulentia amicos interemit.*

¶ Temulenter, adverb. ebrie, trunckener Weise. Columella lib. 1. c. 8 *Nunc Gangeticas & Ægyptias aves temulenter eructant.*

A ¶ Abstēmius, qui vino abstinet, quod *temetum* fuit Veteribus. Ovid. 15. Metam. v. 323

Vina fugit gaudetque meris abstemius undis.

Abstemia mulier, Varro apud Nonium, & Gellius lib. 10. cap. 23. Vide supra in lit. A. *Abstemius.*

TEMNO, temnere, spernere, ὀλιγωρῶ. verachten. ut, *temnere deos*, Virgil. Æn. 6. v. 620. Idem Æneid. 1. v. 542

Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,
At sperate deos &c.

¶ Contemnere, minus est, quam despicere. Cicer. de Senect. *Contemni se putat, despici, illudi.* In offic. lib. 1. c. 30 *Voluptatem contemni, & rejici oportet.* Idem 2. Agrar. c. 35 *Per risum ac jocum aliquid contemnere.* Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2, 8 *Hic ego illum contempsi præ me.* Plaut. in Trinum. a. 2. sc. 2. v. 42 *Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriæ.*

¶ Contemtor. Virgil. 7. Æneid. v. 648

Contemtorque Deûm Mezentius, &c.

¶ Contemtrix, *Contemtrix turba periculi*, Silius lib. 17. v. 415. Et Seneca Epist. 88 *Fortuna contemtrix timendorum est.*

¶ Contemtus, tior, contemtissimus. Cicer. de Senect. c. 9 *Quæ vox potest esse contemtior, quam Milonis Crotoniatæ*, &c. *Contemtior paucitate ordo*, Livius lib. 1. c. 49. Et, *Contemtissimum ac despectissimum videri*, Cicer. 5. in Verr. c. 41. extr. *Homo contemtissimæ inertiæ*, Sueton. Domitiano cap. 15.

B ¶ Contemtio, Verachtung. ut, *Mortis, voluptatum contemtio*, Ciceronis sunt. *Animi magnitudo rerumque humanarum contemtio*, Idem 1. offic. c. 4. Et, *Adducere adversarios in contemtionem*, in Verachtung bringen / Idem de Inventione lib. 1. c. 16. Usus & Cæsar haud semel.

¶ Contemtus, ûs, idem, ut, *corporis & formæ turpitudo quibusdam contemtum adfert*, Quintil. lib. 3. cap. 7. Livius lib. 6. cap. 2 *Contemtu etiam inter socios nomen Romanum laborat. Ex contemtu exire*, est crescere, augescere. Lucret. lib. 5. v. 830

Namque aliquid putrescit & ulvo debile languet:
Porrò aliud concrescit & ex contemtibus exit.

¶ Observa hac significatione a Cicerone tantum ubique dici, *Contemtionem.* Vide Curas Poster. nostras.

¶ Contemtim, verächtlich. Plaut. in Pœnulo act. 3. sc. 1. v. 34 *Ne nos tam contemtim conteras.* Livius lib. 2. cap. 35 *Contemtim adire minas.* Idem lib. 9. cap. 41. *Magnifice de se, & contemtim de alio loqui.* Tacitus 3. Histor. cap. 9 *Contemtim scribere.* Curtius lib. 9. c. 7. n. 18 *contemtim eludere.* Comparativo *Contemtiùs elidi*, Seneca dixit de Brev. Vitæ cap. 11.

¶ Contemtibilis, verächtlich. Arnobius sub finem lib. 4 *Apud vos superi dii inhonorati, contemtibiles, viles.* Et Salvianus lib. 4. de Avar. p. 166 *Habitaculum vile & contemtibile.* Hieronymus in Prologo galeato, comparative *contemtibiliora nostra* dixit: sicut Lampridius in Alex. Severo cap. 20 *contemtibilior potestas imperii.* Rursus Hieronymus epist. 85 ad Evagrium: *Presbyteros turba contemtibiles facit.*

¶ Incontemtibilis, contrarium. Tertullianus Apolog. cap. 45 *incontemtibilis dispellor*, Deus scilicet

C TĒMO, ōnis, ῥυμός, lignum oblongum in curru aut aratro, cui equi adjunguntur, die Deichsel. Ovid. 2 Metam. v. 107

Aureus axis erat, temo aureus, aurea summa
Curvatura rotæ, radiorum argenteus ordo.

Seneca Hercule furente v. 129

Septem stellis Arcades Ursæ
Lucem verso temone vocant.

Et Virgilius Æn. 12. v. 412 *Aurigam*

Excutit, & longe lapsum temone relinquit.

¶ 3. Temonem etiam Columella 6. cap. 19, lignum vocat transversum, ein Querholtz. *Stipites*, inquit, *transversis sex temonibus inter se ligantur.*

TEMPĔ, τέμπη, propriè dicta fuere amœnissima loca Thessaliæ, quæ prolixe describuntur ab Ælian lib. 3. cap. 2. variæ hist. ¶ 2. Abusive & per Synecdochen quæcunque dicuntur amœnitates, nemorum præsertim & fluviorum, allerley Lustörter / sonderlich der Wälder und Wasser. Horat. lib. 3. Od. 1 *Zephyris agitata Tempe.* Virg. 2. Georg. v. 469

Spelunca, vivique lacus, ac frigida tempe.

Tempe Medica apud Dionys. in Θεσπιῶν v. 1017, καὶ Μηδικὰ τέμπεα: & apud eundem v. 219 τέμεα Κύπρου, ubi Eustathium scholiasten videas.

TĔMPĔRO, temperare, a tempore est: nominibus & casibus diversis junctum varia significat, ut, *Temperare Rempub. institutis & legibus*, id est, moderari, wohl anordnen: Cic. in Tusc. lib. 1. c. 1. Vetus inscriptio: TOTAM LATE CELTIBERIAM CIV. DON. ROM. OPTIME ET SANCTISSIME TEMPERATAM &c. *Solis accessus & recessus, & frigoris & caloris modum temperat*, Idem Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 19. mäßiget. Et Virg. Æn. 1. v. 57

Mollitque animos & temperet iras,

mäßiget / hält zurück. *Temperare vinum aquâ*, hoc est, certa mensura miscere. *Temperare ora frenis*, Horat. lib. 1. od. 8. Et, *Temperare annonam*, Suetonius dixit Tiberio cap. 34. *Temperare unguentum*, mischen und zurichten. Horat. lib. 4. Od. 3

Testudinis aureæ
Dulcem quæ sonitum Pieri temperat,

Id est, moderaris. ¶ 2. Sed cum dativo, *Temperare sociis*, Cic. 3 in Verr. cap. 59, est abstinere ab injuriâ alicui inferendâ, sich enthalten. *Temperare cædibus*, Livius lib. 2. cap. 16. Et Cic. 4. Verr. cap. 2 *Hostibus superatis temperare.* Sic, *Temperare sibi*, an sich halten. *Nequeo mihi temperare, quo minus unum exemplum antiquitatis afferam*, Plin. lib. 18. cap. 6. kans nicht lassen. *Templis Deorum temperatum est*, Liv. lib. 2 cap. 29. *Temperare ab injuriis*, Cæs. 1. Gall. cap. 7. *Temperare manibus*, Liv. lib. 32. cap. 20. *Temperare linguæ*, Plaut. in Rudente act. 4. sc. 7. v. 18. Vide Lambinum ad illud Horatii lib. 3. od. 24

Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens.

¶ 3. Aliquando & absolute ponitur. Lactantius lib. 4. Instit. Divin. cap. 5. *Quod in prioribus libris ne facerem, temperabi*: pro *mihi temperabi.*

¶ Temperans, modestus, mäßig / bescheiden. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 3. v. 19 *Hominis frugi & temperantis sanctius officium.* Cic. pro Font. cap. 14 *Homo in omnibus vitæ partibus moderatus ac temperans.* Et, Terent. in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 41 *Et quæ te minus rei foret aut famæ temperans*, hoc est, minus consuleret rei aut famæ, seiner Ehren und Gutes vergessen. *Homo sanctissimus ac temperantissimus*, Cic. pro Fonteio cap. 13. *Temperantior rei a cupidine imperii*, Livius lib. 26. cap. 22.

¶ Temperantia, moderatio omnium cupiditatum rationi obediens, Mäßigkeit. *Summa fuit in ejus vitâ temperantia*, Cicer. 5. in Tusc. cap. 20. Idem lib. 2 de Invent. cap. 54 *Temperantia est rationis in libidinem, atque in alios non rectos impetus animi, firma & moderata dominatio.* Xenophanes, *Sapientiæ fundamenta* dixit esse *continentiam & temperantiam*, ἐγκράτειαν σοφίας, σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν. Stob.

¶ Intemperans, immoderatus, unbescheiden / unmäßig. Cicero de Senect. cap. 9 *Intemperans adolescentia effœtum corpus tradit senectuti.* Idem in Acad. lib. 1. cap. 1. *Intemperantis animi arbitror esse scribere, quod occulturi velis.* Et Apulejus Apolog. p. 279 *intemperantissimi versus.*

¶ Intemperantia, quæ *fons est omnium perturbationum*, ut Cicero vocat lib. 4. Tusc. c. 9, cum quis regere aut continere nequit animi affectiones, Unordnung in der Lust / Unmäßigkeit. Sic, *Intemperantia libidinis*, Plin. lib. 10, cap. 33. *Risus intemperantia*, Idem lib. 11. cap. 37. n. 80. Et, *intemperantia cæli*, Seneca de Const. Sap. cap. 9.

¶ Intemperanter. Cic. 1. Philipp. cap. 5. *Nimis iracunde hoc, & valde intemperanter.* Et 5. Philipp. c. 18 *Intemperantius opibus suis uti.* Livius lib. 23. c. 1 *Intemperantius cedentes secutus.* Idem lib. 31. cap. 37 *Aspidiate cædi intemperantius insecuti.* Et Apulejus Apolog. p. 321 *Idque apud omnes intemperantissime gloriatur.*

¶ Temperatus, um, moderatum, mäßig / gemäßiget. ut, *Mores temperati & moderati*; Cic. 12. fam. ep. 27 *Temperatum dicendi genus & æquabile.* Idem 1 offic. cap. 1. Et Horat. 3. Carm. od. 4. v. 66.

Vim temperatam Dii quoque provehunt In majus.

Comp. *Temperantior in victoria*, Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 15. Et, *Temperatores a cupidine imperii*, Livius lib. 26. cap. 22. Superl. *Temperatissimum anni tempus*, Varro lib. 2. de R. R. cap. 5. Et, *temperatissimæ cæli regiones*, Vitruv. lib. 1. c. 4.

¶ Temperate, moderate, Cic. 13 Attic. lib. 12. ep. 32. *Ages, ut scribis, temperate*, mit Bescheidenheit. *Humoris temperate habere*, Vitruv. 2. c. 9.

¶ Intemperatus, immoderatus, unmäßig. *Intemperatissimæ perpotationes*, Cicer. in Pison. cap. 10. *Intemperata benevolentia*, de amicitia cap. 20. Et Comp. *Quid intemperatius?* Seneca ad Helviam cap. 6.

¶ Intemperate, *Immoderate & intemperate vivere*, unordentlich Leben führen / Idem de univers. cap. 12.

¶ Temperatio, *Temperatio cæli*, Rechtmäßiges Gewitter / Cic. 2. Nat. Deor. cap. 5. Et, *temperatio caloris*, ibidem cap. 10. Et, *temperatio reipublicæ* Idem lib. 3. de Legib. c. 5. bescheidene Regierung.

¶ Temperator, moderator. *Temperator varietatis*, Cic. in Orat. cap. 21. *Temperatores voluptatum*, Senec. de Vita beata cap. 14. Add. Martial. 4. epigr. 55. v. 15.

¶ Temperamentum, rechte Maß. *Adhibere temperamentum alicui rei*, Plin. Panegyr. cap. 3. *Temperamentum in re aliqua sequi*, Martial. præfatione Operis, die Mittel-Strasse treffen. *Temperamentum linguæ*, Liv. lib. 28. c. 44. ¶ *Temperamentum* etiam vocant crasin, seu complexionem, id est, convenientiam, vel excessum primarum qualitatum, ut, sanguinis, choleræ, &c. Complexion und Natur.

¶ Temperatura, *temperatum ferri*, Vermischung / Milderung und Zusatz / Plin. lib. 36. cap. 15. Et, *Ferrum utrinque temperatura*, Vegetius lib. 4. Rei mil. c. 8. Et Vitruvius lib. 2 c. 7 *naturali temperatura parvo humore esse.*

¶ Temperies, temperamentum, ut, *Temperies cæli*, rechtmäßig Wetter / nicht zu warm noch zu kalt / Plin. lib. 5. epist. 6. *Mitis temperies*, Claudian. 1. de Rapt. v. 260.

¶ Intemperies, *Solis intemperies*, Columella lib. 11. cap. 2, ungewöhnliche Hitze. *Intemperies cæli*, Idem præfatione Operis ineunte, unordentlich Gewitter. *Intemperies anni*, rursus Columella lib. 11. cap. 2.

¶ Sed Intemperiæ, plurale tantum, wütende böse Geister. Supposita Plaut. in Amphitr. act. 4. sc. 3. pr. *Di bestiam fidem, quæ intemperiæ nostram agunt familiam?* Sic *Quæ te intemperiæ agunt?* Rettet dich der Teuffel?

¶ Attemperare, quod est accommodare, aptare, fügen. Seneca Epist. 30 *Gladiator tota pugna timidissimus jugulum adversario præstat, & errantem gladium sibi attemperat.*

¶ Attemperate, adverb. tempestive. Terent. in Andr. a. 5. sc. 4. v. 13 *Jane attemperate venit hodie in ipsis nuptiis* &c.

¶ Tempestas, Tempestivus. Vide *Tempus.*

TEMPLVM, regionem cæli significat, quam auspicia capturi Augures non manu, sed lituo definiebant & notabant, secundum quatuor cardines mundi, ortum, occasum, meridiem, septentrionem. Vide Varronem lib. 6. Sic Livius lib. 1. cap. 7 *Palatinum* (montem) *Romulus, Aventinum Remus ad inaugurandum templa capiunt.* ¶ 2. Et cælum ipsum, a contemplando. Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 5. v. 42 *At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu concutit.* Quod de Ennio sumtum Donatus observat. ¶ 3. Deinde ædem sacram & cultibus divinis destinatam; denique religiosum quemcunque locum, ut, *Curia* est sedes ac templum publici consilii. Vide Varron. lib. 6. de L. L. Itemque Gutherium lib. 3 de Jure Pontificio cap. 3. qui illum locum Varronis emendat juxta & interpretatur. Lucan. lib. 9. v. 573

Hæremus cuncti superis temploque tacente,
Nil agimus nisi sponte Dei.

Quoniam verò *Templorum* vox tota gentilis, & plena superstitione, ideo eam detestabantur Christiani veteres, & sacris cœtibus destinatas ædes, *Ecclesias* potius, *Basilicas*, *Sacraria* appellabant. Nam *templa* Idolorum tantùm credebantur. B. Hieronymus adversus Vigilant. ad Riparium Epist. 53. *Quotiescunque Apostolorum & Prophetarum omnium Martyrum basilicas ingredimur, toties idolorum templa veneramur?* Et iisdem paullo post: *Cum Juliano persecutore Sanctorum basilicas aut destrueret, aut in templa converteret.* Salvianus lib. 3 de Providentia: *Itaque Ecclesias, vel potius templa atque altaria Dei minoris veherentiæ quiddam habent.* Ubi transpositis vocibus legendum: *Itaque templa vel potius Ecclesias* &c. Ita enim ipse paullo post: *In templa autem vel potius Ecclesias atque in sacraria Dei.* De Templorum apud Christianos origine Hospinianus pecul. Tract. item Bernegg. in Idolo Lauretano p. 34. 35.

¶ Contemplor, contemplari, quod a *templo*, id est, loco undique libero & aperto, ut conspici ab omni parte possit, deducendum est; *perspicere* valet, besichtigen / anschauen. *Oculis contemplari cæli pulchritudinem*, Cic. 2. Nat. D. c. 38. extr. *Animo contemplare, quod oculis non potes*, Idem pro Dejotaro c. 14. Et, *Secum aliquid considerare & contemplari*, Idem 1. Off. c. 43.

¶ Contemplatio, Beschauung. ut, *Res diligenti contemplatione dignissima*, Cicer. 1. Nat. D. cap. 19. *Considentio contemplatioque naturæ*, Idem 1. Acad. cap. 41. Betrachtung.

¶ Contemplatus, ûs, subst. Ovid. 5. Trist. el. 7. extr. *meque ipse reduco à contemplatu malî.*

¶ Contemplator. Cicero 1. Tuscul. cap. 28. extr. *homo contemplator cæli ac deorum.* Seneca ad Helviam cap. 8 *animus contemplator admiratorque mundi.*

¶ Contemplatrix. Apulejus lib. 2. Dogm. Plat. p. 16 *Disciplina contemplatrix bonorum.*

¶ Contemplatim, adverbium, in Notis Tironis pag. 133.

¶ Contemplatorius, quod σχαστικός in Glossis Cyrilli vertitur.

¶ Contemplativus, a, um. *Artes contemplativæ*, θεωρητικαί, quæ in consideratione sola consistunt. *Philosophia contemplativa*, Senec. Epist. 95.

¶ Contemplabundus. Tertullian. 4. contra Marcion. cap. 40 de vaticinatione Esa. 63. *Spiritus propheticus velut jam contemplabundus Dominum ad passionem venientem*, &c.

¶ Contemplabilis. Ammianus lib. 30. cap. 21 [Vales. c. 5] *contemplabili dextera.*

¶ Contemplabiliter. Idem Ammianus lib. 20. cap. 16.

¶ Incontemplabilis, contrarium. ut, *incontemplabilis claritas*, Tertullian. de Resurrect. cap. 55. Idem lib. 5. adv. Marcion. c. 12 *Facies Mosis incontemplabilis filiis Israel.*

¶ Extemplo, adverb. idem est quod Illico, alsbald / von stund an. *Exercitum extemplo domum reducere*, Plaut. Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 52. *Extemplo concilium advocare*, Liv. lib. 1. cap. 6. Ista autem particula ab auspiciis originem habet. Auspicio orando sedebant in templo auspicaturi. Impetrato auspicio surgebant dicente augure, EX TEMPLO: quo augurantes dimittebantur. Hinc Servius τὸ EXTEMPLO *auguralem sermonem esse* non semel ad Virgilium observat. Ipse Virg. Æn. 2. v. 699

Hinc vero vultus genitor se tollit ad auras.

Nimirum significat, viso monstro assurrexisse more augurum. Re-

Roman. Servius ad eum locum: *Verbum augurum*, inquit, *qui viso auspitio surgebant ex templo, unde* EXTEMPLO adverbium scilicet natum. Quemadmodum igitur præconis formula, I, LICET, qua dimittebantur judicia, ut ex Donato docemur, in adverbium *Ilicet*; quod *confestim, illicò* significat, abiit; ita & huic augurali sermoni factum ostendit: ut in adverbium abierit, scilicet, & significare *continuò* cœperit, quòd post pronunciata hæc verba sine mora abire quilibet posset.

TEMPVS, ŏris, intervallum mundi, mensura motus alicujus, annui, menstrui, diurni, nocturnive spatii certa significatio. die Zeit. *Literas opportuno tempore accipere*, Cicer. 2. fam. ep. ult. zu rechter Zeit. *Matutinum tempus*, Idem lib. 7. epist. 2. die Frühstunden. Et sic *vespertinum, nocturnum, antelucanum* &c. *Temporis punctum*, pro spatio brevissimo, Lucret. 4. v. 166. *Temporis brevitas*, Cicer. 1. ad Attic. epist. 10. quæ & *Temporis angustiæ*, lib. 16. famil. epist. 21. *Ad tempus*, auff eine Zeitlang. *Ex quo tempore*, *Ex eo tempore*, sint der Zeit. *In tempore*, *In ipso tempore*, Terent. Andr. act. 3. sc. 2. extr. zu rechter Zeit. *Id temporis*, pro, per id tempus, zu der Zeit / Cic. 1. Catil. c. 4. extr. *Separatis temporibus*, zu unterschiedenen mahlen. Nepos Eumene cap. 10. *Cùm exercitus ei ter ante separatis temporibus junxisset* &c. Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. v. 116 *Sed ut dici tempus est, monere oportet me hunc vicinum Phaniam, ad cænam ut veniat.* Et sc. 2. v. 38 *Sed ut tempus est dici, vide sis, ne quo hinc abeas longius.* Sic, *Capere tempus commodè adeundi ad aliquem*; Cicer. lib. 11. fam. ep. 16. *Tempus & statium dare*, Idem pro Quintio c. 1. Zeit und Raum geben. *Transmittere tempus*, Idem pro Lege Man. cap. 1. hinbringen. *Tempus omne in literis consumere*, Idem lib. 7. fam. epist. 1. *Tempus studiis impendere*, Plin. lib. 6. epist. 20. Zeit anwenden. *Tempori cedere*, hoc est, necessitati parere, der Zeit ihr Recht lassen / Cic. 4. fam. ep. 9. *Prorogare tempus*, Cicer. fam. lib. 3. epist. 10. erstrecken / erlängern. Et Olymp. Nemesianus eclog. 4. v. 32

Omnia tempus alit, tempus rapit, usus in arto est.

Sed, *Ex tempore*, statim, aus dem Stegreiff. Vet. Gloss. *Ex tempore*, ἐξαίφνης. Hinc *Extemporalis*, & *Extemporalitas*, de quibus infra. ¶ 2. Aliquando tempus statum fortunamque significat, qua utimur in præsenti; ut tamen acerba & tristis intelligatur maximè. Nepos Miltiade cap. 5 *Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit præter Plataenses.* Ubi *tempus* vocat, periculum ingens, quod imminebat Athenienſium oppido; ingressis Atticam maximis Persarum copiis, inque campum Marathona deductis. Cicero orat. pro Lege Manil. princ. statim: *Opine meum tempus amicorum temporibus tribuendum putavi.* TEMPORIBVS, id est, discriminibus. Significat enim omne tempus suum impendisse in amicorum defensiones, ut liberarentur a discriminibus, quæ per accusatores ipsis imminebant. Idem lib. 2. de LL. *Quæ* (scientia auguralis) *mihi videtur apud majores fuisse duplex, & ad Reip. tempus nonnunquam, ad augendi consilium sapissime pertinere.* AD REIP. TEMPVS, id est, necessitatem, ut Turnebus interpretatur. Idem pro Sextio: *Neque Poëta, quorum ingenia semper dilexi, tempori meo defuerunt*, TEMPORI MEO, id est, exilio. Chremes Terentianus Heaut. a. 4. sc. 1. v. 54 *Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam*; id est, is rerum mearum status, sive ea conditio est. Aliquando tamen aliquid additur, quod rem declaret. Ut cùm Idem Cicero alibi *extremum* vocat. Ut lib. 16. famil. ad Planc. epist. 11. pr. *Reip. gaudeo tantum ei te præsidii attulisse extremis pene temporibus.* Horat. lib. 2. od. 7 similiter *ultimum* dixit:

O sæpe mecum tempus in ultimum
Deducte Brute militiæ duce.

¶ 3. Tempus etiam aliquando dicitur καιρός, sive occasio & opportunitas gerendæ rei. Sic, *Insidiari temporibus*, Vellejus lib. 2. cap. 21. *Inservire temporibus*, Nepos Alcibiade cap. 1 dixit. Et Plautus Casin. act. 2. sc. 1. extr. *Non pol per tempus ejus interficiendi quærere instituerunt.* Et rursus Nepos Alcib. cap. 8. extr. *Tempus rei gerendæ non dimisit* &c. ¶ 4. Pro plagâ cæli *Tempus* posuit Varro lib. 2. de re rustica cap. 2 *Quæ spectent magis ad orientem, quam ad meridianum tempus.* ¶ 5. Tempus etiam est, quod Græcis ὥρα. Hirtius de bello Alexand. cap. 43 *Illyricum venit biberno tempore anni ac difficili.* Varro lib. 2. de re rustic. c. 7 *Admittere oportet cum tempus anni venerit.* Columell. lib. 2 cap. 4 *Anni tempore intalescente.* Et Liv. lib. 22. cap. 32 *Consules M. Attilius Regulus, Cn. Servilius Geminus exercitu accepto, hibernaculis mature communitis (tum enim autumni erat tempus) Fabii artibus bellum gesserunt.*

¶ Tempora, plurale, latera in capite, dextrum & sinistrum: inde appellata, quod eorum casus senium indicet, der Schlaff. Tametsi & singulari in eadem significatione usi sint Catullus Carm. 62 *Tremulum movens cana tempus anilitas.* Vitruvius lib. 9. c. 6 *Contra rostrum & capitis tempus dextrum.* Virg. lib. 9. v. 418

Dum trepidant, iit hasta Tago per tempus utrumque.

Quod imitatus est Silius lib. 12. v. 414

per geminum transcurrit tempus arundo.

Florus lib. 4. c. 12 *Stricto ferro cruentat vulnere in tempore.* Scribebant enim Veteres & *Timpora*, in hac significatione. Virg. 5. Æn. v. 71

Ore favete omnes, & cingite tempora ramis.

¶ Plautus, *Tempori*, adverbialiter dixit aliquoties, pro in tempore, vel tempestive. Zeitlich. Rudente act. 4. sc. 2. v. 16 *Vigilare oportet hominem qui vult sua tempori conficere commoda* &c. Atque ita etiam Gellius lib. 2. cap. 27 *Quin potius vicinos nostros oramus, ut assint cras tempori ad metendum.* *Tempori* adverbialiter, ut *vesperi* per ablativum antiquum. Sed & *tempore* similiter absolute dicimus adverbii loco. Horatius lib. 1. Sat. 5. v. 47

Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

Donatus ad Andr. Terentii a. 4. sc. 5. v. 19. VENI IN TEMPORE, *id est, opportune. Non sine præpositione dicimus*, TEMPORE, TEMPORI. Caro in distichis:

Utilitas opibus præponi tempore debet.

Nach Gelegenheit der Zeit.

¶ *Temporius*, a tempore, adverbialiter Columella dixit, pro celerius, lib. 2. cap. 18. & lib. 8. cap. 4. Etiam auctor vitæ Terentii Suetonio tributæ, *temporius discumbere*, zeitlicher speisen. Et, *Temporius quieti recedere*, Apulejus lib. 9. p. 229, zeitlicher zu Bette gehen. Vet. Gloss. *Temporius*, ἐπιτηδείως. Vide Manut. in Epist. lib. 9. Epist. 16.

¶ Temporaneus, temporarius. Augustinus Confess. lib. 13 c. 18 *erumpat temporanea lux nostra.* Nisi forte *temporaria* legendum.

¶ Temporarius, um, ad tempus durans. Qualia opera ab Ædilibus aliquando Romæ exstructa. Vide Plin. lib. 34. cap. 7. Sueton. Cæsar. cap. 10. Sic, *Temporarium & subitum est*, Plin. in Paneg. cap. 91. *Liberalitas temporaria*, Nepos in Attico cap. 11. *Rana temporaria*, ein Regen-Frösch lein / vide *Rana*. ¶ *Temporaria ingenia*, quæ se aptant ad ea vertuntque, quæ pro temporibus se gerunt, sive quæ *semper ex ancipiti mutatione temporum pendent*, ut Curtius describit lib. 3. cap. 1. Cujusmodi hominem in Pompejo Strabone Vellejus lib. 2. c. 21. 2. & in Gildone Claudianus depingit de bello Gildon. v. 249. Idem *in speculis* esse dicuntur, vide *Specula*. Idem Curtius lib. 4. c. 5 *ut sunt Græcorum temporaria ingenia.* Sic, *Temporariæ amicitiæ* Seneca dixit, quæ pro temporibus aut manent, aut abeunt, Epist. 9. Vide Vorstii Indicem ad Nepot. hac voce: adi & Bœclerum ad Vellejum lib. 2. c. 21.

¶ Temporarie, adverb. Salvianus lib. 7. Gub. Dei p. 290 ubi *temporarie submovere, & facere ut penitus non sit*, opponuntur.

¶ Temporalis. *Temporalis votis orbatio*, Tertullian. de Idololatria cap. 23, id est; ad tempus. Et Gloss. vet. *Temporalis*, ὀλιγοχρόνιος. Onomast. vet. *Temporale*, πρόσκαιρον.

¶ Temporaliter. *Lex temporaliter observans*, Idem adverſ. Judæos cap. 2. hoc est, ad tempus. Sed *temporaliter mori*, Paullino Nolano epist. 23. cap. 15 est mortem hujus vitæ subire, zeitlichen Todes sterben.

¶ Extemporalis, ex Subitaneum, inpræmeditatum. Ita *Extemporalis ostio*, Quintil. lib. 4. c. 1. *Extemporalis Rhetor*, apud Martial. lib. 5. epigr. 54.

¶ Extemporalitas, facultas ex tempore dicendi scribendique. Sueconius Tito cap. 3 *Latina Græcaque lingua, vel in orando, vel in fingendis poëmatibus pro re ornatus & facilis ad extemporalitatem usque.*

¶ Intemporalis, æternus. Prudentius in Romano v. 316

Intemporalis ante, quam primus dies.

¶ Intemporaliter. Augustinus lib. 1. de Genesi ad lit. cap. 9 de illo in Creationis historia: ET DIXIT, FIAT LVX &c. *Si verbo sibi coæterno dixit, hoc utique intemporaliter dixit: si vero temporaliter dixit, non verbo sibi coæterno, sed per aliquam dixit creaturam temporalem.*

¶ Tempestas, pro tempore aliquando usurpatur. Sallust. in Jugurtha c. 8 *Ea tempestate in exercitu nostro fuere complures nobis, ignobiles*, hoc est, eo tempore. Ita & Tacitus imitator Sallustii non semel. Propertius lib. 4. eleg. 10. pr.

Amphitryoniades qua tempestate jubences
Egerat à stabulis, Erythea, tuis.

Livius lib. 1. c. 5. pr. *Multis ante tempestatibus.* Et rursus Sallustius Jugurthâ cap. 96 *Solertissimus omnium in paucis tempestatibus factus est.* In kurtzer Zeit. ¶ 2. Post illam significationem vocabulum *sæpe* est, gut und böse Wetter. Virgil. lib. 9. v. 20

Unde hæc tam clara repente Tempestas?

Bona & certa tempestas, Cic. 2. ad Q. frate. epist. 2, gut und beständig Wetter. Plin. lib. 2. cap. 39 *Tempestates stata & fortuita.* Idem lib. 18. c. 28 *Duo genera cælestis injuriæ meminisse debemus: unum quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procellæ* &c. Ungewitter / Ungestümmigkeit. Cicero de nat. Deor. lib. 3. cap. 20 *tempestates* interpretatur *imbres, nimbi, procellæ, turbines.* Idem 9. in Verr. cap. 10 *Turbulenta tempestas.* Celsus lib. 2. cap. 1 *Ex tempestatibus verò optimæ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ, quæ variant maxime, quo fit, ut autumnus plurimos opprimat.* Hinc *Tempestas spurca*, heßlich Wetter / Cicero fragm. epist. apud Nonium. *Tempestas placida, violenta*, apud Gellium lib. 14. cap. 1. *Turbida tempestas*, ungestümm Wetter. Cæsar lib. 2. Bello Civili c. 22 *Nactus turbidam tempestatem est profectus.* De tonitrubus usus Suetonius est August. cap. 90 *Tonitrua & fulgura paullo infirmius expavescebat:*

ut semper & ubique pellem vituli marini circumferret pro remedio, atque ad omnem majoris tempestatis suspicionem in abditum & concameratum locum se reciperet. Et Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 21 *fuisset ita, si homines transitum tempestatis exspectare potuissent*, erwarten biß das Wetter fürüber gezogen. Loquitur autem de perturbato statu Reip. metaphorice, perinde ac in his: *Procella, turbo & tempestas pacis*, pro domo sua cap. 33. *Seditionum ac discordiarum tempestas*, pro Sextio cap. 20. *Et, Tempestas invidiæ nobis impendet*, Idem 1. in Catilin. c. 9. *Invidiam, pericula, & omnes tempestates subire*, Cic. 15. fam. epist. 15. Et Horat. lib. 1. Epist. 15. v. 31 *Pernicies & tempestas barathrumque macelli.*

¶ 3. Tempestas Romæ inter Deos habita fuit & consecrata, vide Ovid. 6 Fastor. v. 193. Ejus ædem sacram Romæ in prima regione fuisse tradit Petr. Victorius: Vid. Dalech. ad Plin. lib. 2. c. 49. Ei nigratam ovem immolari solitum Virg. significat 3. Æn. v. 120

Nigram Hiemi pecudem (mactavit) *Zephyris felicibus albam.*

Hiems enim tempestas est. Idem lib. 5. Æn. v. 772

- - - tempestatibus agnam
Cædere deinde jubet.

Vide & Horat. Epod. 10. extr.

¶ Tempestuosus. Sidonius lib. 4. epist. 6 *Tempestuosi hostium incursus.*

¶ Intempestas, ut, *Cæli intempestas*, id est, intemperies, seu injuria, apud Plin. lib. 18. cap. 6.

¶ Intempestus, ut, *Nox intempesta*, gegen Mitternacht/ der erste Schlaff/ vide *Nox*: itemque in *dies, Meridies*. Cic. 6. Verr. c. 43 *Repente nocte intempesta servorum armatorum sit concursus atque impetus.*

¶ Tempestivus, um, quod suo sit tempore, zeitig/ zu rechter Zeit. *Mare tempestivum ad navigandum*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 12. Idem de Senect. cap. 14 *Tempestiva convivia delectant.* Erant autem *tempestiva convivia* sive *epulæ*, quæ de die erant: ut contra *intempestiva*, quæ in multam noctem protrahebantur: utraque tamen in vitio & reprehensæ. Vide Lipsium ad 14. Annal. Taciti sub init. Et Quintil. Decl. 200 *Ille ductus æqualitate cum Sodalibus imit paullo tempestiviora convivia.* Curtius lib. 6. cap. 2 *Intempestiva convivia & perpotandi pervigilandique insana libido.* Sed, *Capere fructus tempestivos*, Cicer. 2. Offic. cap. 4, sunt cito maturi. Comp. *Tempestiviores sementes*, Gell. lib. 2. c. 29.

¶ Tempestive. *Fructus tempestive demetere*, Cicer. 2. de Nat. D. c. 62. Comp. *Tempestivius comissari*, Horat. lib. 4. Carm. od. 1. *Tempestivius definire aliquid*, apud Gellium lib. 1. cap. 3.

¶ Tempestivitas, *Sua cuique parti ætatis tempestivitas est data*, seine rechte Zeit. Cic. de Senect. cap. 10.

¶ Intempestivus, um, was zur Unzeit geschiehet/ oder zu ungelegener Zeit/ ut, *Epistola intempestiva*, Cicer. ad Attic. lib. 4. ep. 14. Et de amicit. cap. 6 *Nunquam intempestiva, nunquam molesta est amicitia.*

¶ Intempestive. Ammianus lib. 18. cap. 6 *intempestive scribere.* Idem lib. 23. cap. 11 *Intempestive periculum subire.* Et Ulpian. Lege 9 § ult. Dig. ad Legem Aquil. *intempestive iter facere.*

¶ Intempestivitas. Gellius lib. 3. c. 16 *Octavi mensis* [ad partum] *intempestivitas.*

Tumulentus vide in *Temetum.*

TENASMVS, τενεσμός, *crebra & inanis voluntas egerendi*, ut Plin. lib. 28. cap. 14 describit, sive levandi ventris cupiditas, Stuhlsucht/ der Zwang. *Tenesmus* etiam dicitur. Vid. not. Ernestii ad Nepot. Att. cap. 21, 2.

Tenax, vide *Teneo.*

TENDO, tendere, ut, *Tendunt vela Noti*, Virgil. 3. Æn. v. 268. strecken/ ausstrecken/ spannen/ ausspannen. Terent. in Phorm. a. 2. sc. 2. v. 16 *Quia non rete accipitri tenditur*, man stellt nicht nach. Sic, *Tendere insidias*, Sallust. dixit Catil. cap. 27. Et Cicer. in offic. lib. 3. cap. 17 *Tendere plagas*, Jägergarn aufstellen. *Ultro legem tendere opus*, festiva metaphora Horat. dixit Sermonib. lib. 2. Sat. 1. pr. weiter/ als sichs gebühret/ erstrecken. *Tendere ad majora*, Quintil. lib. 2. cap. 4. p. 117. & *ad altiora*, Livius lib. 4. cap. 13, id est, conari & adspirare, sich bemühen/ streben. Et, *Pertinaciter aliquò tendere*, Livius lib. 37. cap. 53. Sed, *Dubito an Venusiam tendam, & ibi exspectem*, Cic. 16. ad Attic. epist. 5 est proficisci. Rursus Livius lib. 25. c. 27 *Postquam tendere ad se Romanas nubes vidit.* Virg. 1. Aneid. v. 204

- - - Per tot discrimina rerum
Tendimus in Latium.

hoc est, pergimus. Columella lib. 5. cap. 6 *Tendit palmes sursum*, wächst über sich in die Höhe. *Tendere manus supplices ad aliquem*, Cic. pro Font. cap. 17, & *ad cælum*, Virg. 3. Æn. v. 176. Die Hände auffheben/ um Gnade bitten. *Res eò tendit*, hoc est, spectat, zielet dahin. Cicer. ad Brut. epist. 17 *Eò tendit, id agit, ad eum exitum properat.* ¶ 2. Est & militare verbum, & absolute ponitur pro tentoria figere, sive etiam habere. Nam plena oratio apud Cæsarem est, cum 3 Commentario de Bell. Civili c. 82. *Ut qui sub vallo tenderent mercatores, recipiendi sui non haberent facultatem.* Virg. 2. Æn. v. 29

Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achilles.

Curtius lib. 3. c. 8 *Cum incondita multitudo maxime propter jumenta laxius tenderet.* Et lib. 7. cap. 2 *Hanc seorsim cohortem tendere ignominiæ causa jubet.* Suetonius Galba cap. 12 *Germanorum cohortem dissolvit, ac sine ullo commodo remisit in patriam, quasi Cn. Dolabellæ, juxta cujus hortos tendebat, promptiorem.* Sæpe Tacitus ita usus hoc verbo. Vide & Lindebrogium ad Ammianum pag. 8. ¶ Hinc *Tentum* pro *tentorio* Florus lib. 2. cap. 12, Salmasio emendante, dixit. ¶ 3. Pro contendere etiam ponitur haud raro. Horat. lib. 1. epist. 19. v. 16

- - - Tenditque disertus haberi.

Terent. Eun. act. 4. sc. 1. v. 12 *Miles tendere inde ad jurgium*; ubi Donatus: *Proprie dixit* tendere: *quod significat pertinacem contentionem.* Virg. lib. 12. v. 553

- - - - - - basto certamine tendunt.

¶ Tensio, tendendi actio. Vitruvius lib. 1. cap. 1. *Brachia, quæ in eas tensiones includuntur*, &c. ¶ 2. Morbi genus. Scrib. Largus compos. 255 *Tensio & contractio nervorum*: & comp. 258 *præcordiorum tensio.*

¶ Tendicula, Tendiculæ sunt, quibus telas fullones distendunt. ¶ 2. Item quibus feræ & aves capiuntur, Auffschläge. ¶ 3. Hinc tralate pro fraudibus & deceptione ponitur. Cicer. pro Cæcin. cap. 23 *Verborum aucupia & literarum tendiculas in invidiam vocant.*

¶ Tendo, tendōnis, & tendinis. m. 3. ὁ τένων, eine Flächse/ Sehne. It. Haarfest/ oder Haarwachs. Adi Medicos.

¶ Tentigo, apud Horatium lib. 1. Sat. 4 v. 452. & Priapejorum auctorem. Est τόνος naturæ virilis.

¶ Tentōrium, tabernaculum in castris, quo se milites defendunt ab injuria cæli, ein Zelt. *Ponere tentoria*, Zelt auffschlagen/ Ovid. 3. Fast. v. 527. Pro quo &

¶ *Tentum* dici, paullo ante monuimus in ipsius verbi signif. 2. ex Floro 2. c. 12.

¶ Tentoriōlum, diminutiv. *Ex vestimentis tentoriola facta*, Hirtius de bell. Afr. c. 47.

¶ Tento, tentare, frequentativum, quod etsi a *Teneo* formant etiam alii, huc tamen commodius reponi videtur. Significat autem *inquirere, experiri*, vel *manum quasi tendere ad id, quod velis experiri.* Terent. in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 14 *Visum est, ut ejus tentarem sententiam*, daß ich versuchte an ihm zu hören/ was er gesinnet. Cicer. de lege Agrar. 2. cap. 7 *Leviter aliquem tentare, quo animo aliquid ferat.* Et, *Tentare rem armis*, Idem in offic. lib. 2. cap. 24. *Fortunam belli tentare ac periclitari*, Idem 7. Verr. cap. 50. versuchen. *Tentare alicujus scientiam, patientiam*, Idem Cicer. Sed, *Tentari morbo*, est affligi. Idem 4. Tuscul. cap. 14 *Animi valentes morbo tentari non possunt, corpora possunt*, id est, corrumpi, corripi. Suetonius Augusto cap. 81. extr. *initio veris præcordiorum inflatione tentabatur.* Idem Vespasiano cap. 24 *Tentatus in Campania motiunculis levibus.* Ac ita hoc verbo Horatius etiam, Samonicus, & alii usi. Juven. Sat. 10. v. 304 *- - - - - nam prodiga corruptoris*

Improbitas ipsos gaudet tentare parentes.

Tentare oppidum, de oppugnatione, Cæsar lib. 3 de Bell. Civ. c. 40. ita & Florus lib. 2. cap. 14 *Virum non Macedonicis modo sed Thraciæ quoque auxiliis validum temere tentavit*, id est, aggressus est. Virg. 1. Georg. v. 207

Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.

¶ Tentatio. Cic. lib. 10. ad Attic. epist. 17 *Valetudinem tuam jam confirmatam esse & à vetere morbo, & a novis tentationibus gaudeo.* Anfall/ Versuchung.

¶ Tentamentum. Gellius lib. 9. cap. 15 *tentamenti gratiâ*, id est, ad experimentum, zum Versuch. Ambrosius Epist. 37 p. 141 ed. Erob. *Lucri studium tentamentum est pudoris.* Idem lib. 2. de Spiritu S. cap. 8 *nostræ carnis tentamenta.*

¶ Tentāmen, idem. Ovidius lib. 3. Metamorph. v. 342

Prima fide vocisque vata tentamina sumsit.

¶ Tentator, Horat. lib. 3. od. 4 *Integræ tentator Orion Dianæ.*

¶ Tentabundus. Livius lib. 21. cap. 36 *Ventum ad angustiorem rupem, atque ita rectis saxis, ut agre expeditus miles tentabundus, manibusque retentus virgulta ac stirpes circa eminentes, demittere sese posset.*

¶ Attendere, in quo verbo semper subintelligi oportet, animum. Terent. in Hecyr. 2. sc. 2. v. 23 *Postquam attendi magis*, mehr achtung drauff gab. Et in Prol. ejusdem: *Attendite æquo animo*, mercket auff. *Audi atque attende*, Cic. pro Planc. c. 41. *paullo diligentius attendere*, Idem 3. fam. ep. 7. Et, *Attendere alicui*, einem zuhören. Item einem Ding nachdencken. Plinius Epistolarum lib. 7. extremo: *Verba privatim quoque attendebat hic, qua recte in publico ferent.* Et, *Attendere juri, eloquentiæ*, id est, studere, Sueton. Galbâ cap. 5. & Calig. cap. 53. ¶ 3. Cum accusativo. *Illud attendimus, quam inconstanter loquamur*, Cic. 4. Acad. c. 17. Et, *Attendo te studiose*, lib. 3. de Finib. cap. 12. Idem in Oratore cap. 56 *Non attendimus nosmet ipsos.* Et Terent. in Phorm. act. 5. sc. 6. v. 28 *Ita animum cæpi attendere.* Et, *Attendere animos ad ea quæ consequuntur*, Cicer. de leg. Agrar. 2. cap. 15.

¶ Atten-

¶ Attentus, ut, *Animo attento tueri*, fleißig anſehen/ achtung geben/ Idem de finib. libr. 1. cap. 17. extr. *Facere auditores attentos*, Auct. ad Herenn. lib. 1. cap. 4. Et, *Auditorem attentum ſi prabere*, Cicer. de Nat. deor. lib. 3 ineunte. Ac Terent. in Adelph. act. 5. ſc. 3. v. 48 *Attentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt.* Cicero l. 3 de Orat. c. 5 *Tempus meridianum in acerrima atque attentiſſima cogitatione poſuiſſe.*

¶ Perattentus. Cic. 5. in Verr. c. 5. pr. *Superiori oratione perattentos veſtros animos habuimus.*

¶ Attente, adverb. fleißig / auffmerckſam. ut, *audire attente*, Cicer. pro Cælio cap. 11. Et Terent. in Heaut. 1. ſcen. 1. verſ. 14 *Ita attente illorum officio ſungere.* Et, *Attentius cuſtodire quem*, Plin. libr. 3. epiſt. 16. *Attentiſſime audire*, Cicer. 2. de Orat. cap. 89.

¶ Perattente. Cicer. pro Cælio cap. 11. pr. *audiri perattente.*

¶ Attentio, ut, *Attentio animi*, Cic. 2. de Orat. c. 35.

¶ Attento, attentare, die Hand an einen legen / manu vel inſidiis invadere. Cicero in Verr. libr. 4. cap. 54 *inimicos diligenter cognoſcere, colloqui, attentare.* Et pro Sextio cap. 4 *Capuam ab illa impia & ſcelerata manu attentari ſuſpicabatur.*

¶ Contendere, idem quod intendere, ut, *Contendere atque adducere arcum, baliſtam, tormenta*, ſpannen/ auffziehen. Sic Cicero 2. Quæſt. Tuſcul. cap. 24 *Baliſta & reliqua tormenta telorum eo graviores emiſſiones habent, quo ſunt contenta atque adducta vehementius.* ¶ 2. Sed, *Contendere ad aliquem*: *Contendit Romam, in Ægyptum*, eſt ire, proficiſci. *Magnis itineribus in Italiam contendit*, Cæſ. 1. Gall. cap. 10. *Ad ſummam laudem gloriamque contendere*, Cicer. Philipp. 14. cap. 12. nach Lob und Ruhm ſtreben. *Contendere animo, labore, omnibus viribus*, Idem paſſim. *Contendere voce*; ſchreyen / ruffen / als ſehr man kan. Idem pro Ligario cap. 3 *Quantum potero voce contendam, ut hoc populus Rom. exaudiat.* ¶ 3. *Contendere aliquid ab aliquo*, ernſtlich bitten/ darum anhalten. *Contendere verecunde ab aliquo aliquid*, Cic. 2. fam. epiſt. 6. Item, *Omni ſtudio a te contendo*, ad Brutum epiſt. 14. Et, *Pompejus a me valde contendit de reditu in gratiam*, lib. 3. ad Q. fratr. epiſt. 1. cap. 5. ¶ 4. *Contendere adverſus aliquem*, Antonius Ciceroni ſub lib. 14. ad Attic. epiſt. 13, zancken/ hadern. Cicero 1. offic. cap. 31 *Contra naturam univerſam nihil contendamus.* Sic, *Armis cum aliquo contendere*, lib. 7. ad Attic. epiſt. 9, Et, *Verbis inter ſe contendere*, *non pugnis*, Idem Paradoxo 3. Et, *Lite de re aliqua contendere*, Quintil. l. 3. c. 4, hadern. *Contendere ſummo jure cum aliquo*, Cic. Attico l. 16. ep. 15. auff das ſchärffſte mit einem rechten. *Pedibus, curſu, numeribus, verſibus alternis, Indo cum aliquo contendere*, id eſt, certare, mit einem wetten / wer am beſten kan ꝛc. Sic Ovidius 10. Metam. v. 570 de Atalanta:

pedibus contendite mecum.

Virgilius 6. Æneid. v. 643

Contendunt ludo, & fulva luctantur arena.

Et Ecloga 7. v. 18

Alternis contendite verſibus ambo.

Et, *Cauſſa contendit cum cauſſa*, Cicer. pro Quincto cap. 30. ¶ 5. Significat & comparate; inter ſe conferre. Cic. 2. Catil. cap. 11 *Si ipſam cauſſam contendere velimus.* Et pro Roſc. Amer. cap. 33 *Quidquid tu contra dixeris, id cum defenſione noſtra contendito. Ita facillime cauſſa S. Roſcii cum tua confligetur.*

¶ Contentus, um, cujus contrarium eſt, remiſſum, laxum, ut, *Contentus arcus*, Ovid. 6. Metam. v. 286. *Contenti oculi*, ſtarre Augen/ Sueton. Tib. c. 7. *Contentiſſima voce clamitare*, Apulejus 4. Mileſ. p. 147. Sed

¶ Contentus, vergnügt / quære in *Tenax.*

¶ Contente, adverbium. *Socrates cum usque ad veſperum contentius ambularet*, immer für ſich hin ſpatzierete / Cic. 5. Tuſc. c. 34. *Contentiſſime clamitare*, Apulej. l. 1. Florid. ſub fin. aus allen Kräfften.

¶ Incontentus, ut, *Incontenta fides*, id eſt, non contenta, unangezogene Saiten/ Cic. 4. definib. c. 27.

¶ Contentio, conatus, das Bemühen und Darſtrecken / ut, *contentio animi, vocis, virium. Oratio non magna in dicendo contentionis*, hoc eſt, quæ non intendit vehementer, & ferit aures, Cicero pro Cluent. c. 1. ¶ 2. Sed, *Contentio eſt inter aliquas de poſſeſſione*, Cic. 4. Acad. c. 43, id eſt, concertatio, lis, ein Gezänck. *Multæ magnæque contentiones cum aliquo mihi ſunt*, Idem 2. Philipp. ol 3. extr. Et, *Contentio belli*, id eſt, bellum acre, pugnæ vehementia. Ut, *Antiochus magna belli contentione terra marique ſuperatus*, Idem pro Sextio c. 27. Et, *Res venit in contentionem*, Idem pro Quint. c. 6, wird ſtreitig. *Inter prætores magna fuit contentio, uterum manibus ſe defenderent* &c. id eſt, acris & ambigua deliberatio, Nep. Miltiad. 4, 4. Cæſar Ciceroni l. 10. ad Att. ſub epiſt. 8 *Neque tutius neque honeſtius reperies quicquam, quam ab omni contentione abeſſe.* Vide *Abſum.* ¶ 3. Ejusmodi contentionem, Homerus ſcripſit, ſororem eſſe & ſociam Martis homicidæ l. 4. Iliad. v. 440

Ἔρις ἄμοτον μεμαυῖα,
Ἀρηος ἀνδροφόνοιο κασιγνήτη ἑτάρη τε.

Hoc eſt; *Contentio inſatiabiliter furens Martis homicidæ ſoror ſociaque.* ¶ 4. Contentio, Schema Rhetoricum, quod ἀντίθετον & ἀντίθεσιν Græci vocant: Cicero *Contrarium*, cum verbis ſc. contrariis oratio conficitur, ut, *Qui in ſermonibus & conventu amicorum verum dixerit nunquam, eum ſibi in concionibus credis a mendacio temperaturum?*

¶ Contentioſus, *Oratio contentioſa*, Plin. lib. 2. epiſt. 19 *Iurisdictio contentioſa*, Lege 2. Dig. de offic. proconſ. Et Comp. Auguſtinus epiſt. 174 *Quid eſt contentioſius, quam ubi de re conſtat, certare de nomine?*

¶ Contentioſe, pertinaciter. Hieronymus libr. 2. adv. Jovinian. cap. 10 *Quod ſi quis contentioſe dixerit* &c. Idem Epiſt. 135 ad Suniam & Fretillam: *Plerique bubonem* [Pſalm. 101] *contentioſe ſignificare putant.* Et Epiſt. 126 ad Damaſum, quæſt. 2 *Aquila non contentioſius, ut quidam putant, ſed ſtudioſius verbum ad verbum interpretatur.* Et Auguſtinus epiſt. 10. cap. 4 ad Hieronymum: *Si quiſpiam falſitati contentioſius faverit.* Idem de Civ. Dei l. 20. c. 1 *contentioſiſſime defendere moliri.*

¶ Detendere, tentoria fixa refigere, quod profectione inſtante fieri ſolet, das Zelt wieder wegnehmen. Cæſar 3. de B. Civ. c. 85 *His conſtitutis rebus, ſigno jam profectionis dato, tabernaculisque detenſis, animadverſum eſt* &c. Liv. XLI. 2

¶ Diſtendere, in diverſas partes tendere, von einander ſtrecken/ ſperren/ ut, *Diſtendere rictum*; Quintil. libr. 1. cap. 11. *Copias hoſtium diſtendere*, Livius lib. 3. cap. 23. Et Tibullus lib. 2. eleg. 5. verſ. 84

Diſtendet ſpicis horrea plena Ceres.

Et, *dulci diſtendunt nectare cellas*, id eſt, implent, ſie füllen aus/ Virgil. 1. Æneid. v. 433. Deinde transfertur ad animum. Livius l. 27. c. 40. pr. *Conſules diverſis itineribus profecti ab urbe, velut in duo pariter bella, diſtenderant curas hominum.*

¶ Diſtentus, ut, *Uber diſtentum*, ſtrotzend/ Horat. Epod. 2. v. 46. Et Virgilius eclog. 7. v. 3

Diſtenta lacte capella.

¶ 2. Diſtentus eſt occupatus, curis diſtractus. Cicer. lib. 15. ad Attic. epiſt. 18. *Intelligo te diſtentiſſimum eſſe, qua de Buthrotio, qua de Bruto.*

¶ Diſtentus, ûs, ſubſt. Plinius l. 8. c. 38 *ſufflata cutis diſtentu.* Ausſpannung.

¶ Diſtentio, idem, ut, *Diſtentio nervorum*, das Spannen der Adern/ Celſus l. 2. c. 8. extremo.

¶ Diſtenſio, per S, ſcriptum apud Auguſtinum Confeſſ. l. 11. c. 13 *Video tempus quandam eſſe diſtenſionem*; quæ repetit c. 26: & ibidem c. 29 *Ecce diſtenſio eſt vita mea.*

¶ Diſtentare, frequentativum. Virg. 9. eclogæ v. 31

Sic cytiſo paſta diſtentent ubera bacca.

¶ Extendere, explicare, prorogare, ausdehnen/ ausſpannen/ erſtrecken/ ut, *Extendere agros*, Horat. de Arte P. v. 208. die Grentzen erweitern. *Extendere epiſtolam*, Plin. l. 7. ep. 9 fine; ſive *Epiſtolâ ſe extendere*, ut alii legunt. *Extendere preces*, Idem l. 2. epiſt. 13. extr. Et, *Famam extendere factis*, Virg. 10. Æneid. v. 689. Horat. 3 Carmin. od. 3. v. 45

nomen in ultimas
Extendat oras.

¶ *Extentus funis*, idem l. 2. Epiſt. 1. v. 200.

¶ Extente, adverb. Ammianus l. 23. c. 7 in baliſtæ deſcriptione: *Quadratus eminet ſtylus extentius.*

¶ Extenſus, alia forma, quod genuinum hujus verbi Supinum eſt. Quinctilianus l. 11. c. 3 p. 839 *In rebus magnis, latis, atrocibus manus extenſiores ſunt.* Livius l. 21. c. 32 *Caſtra quam extenſiſſima poteſt valle locat.*

¶ Extentare, frequentativum. Plautus Bacch. act. 4. ſcen. 2. verſ. 3 *Vires tuas extentes.* Ammianus libr. 17. cap. 10 *latius ſemet extentans.*

¶ Intendere, adſtringere, extendere, ut *Intendere arcum*, Virgil. 8. Æn. v. 704. ſpannen. Quam formulam ad metaphoram Cic. transtulit pro Sextio c. 7, *Intendere arcum in aliquem*, id eſt, invehi. *Intendere oculos, aciem in aliquid*, eſt attente inſpicere aliquid. *Intendere animum alicui rei*, & *ad aliquid*, ſein Gemüth auff etwas richten. Liv. in præfat. *Ad illa pro ſe quisque acriter animum intendit, quæ vita, qui mores fuerint.* Et Horat. l. 1. Epiſt. 2. verſ. 35

ſi non,
Intendas animum ſtudiis & rebus honeſtis,
Invidiâ vel amore vigil torquebere.

Intendere animo, eſt in animo ſibi proponere. Cicer. in Philipp. 10. cap. 4 *Si Antonius, quod animo intenderat, perficere potuiſſet*, im Sinn fürnehmen/ fürſetzen. Terent. in Andr. act. 4. ſc. 4. v. 11 *Repudio conſilium, quod primum intenderam. Curas intendere*, Ovid. 3. Pont. 9, 29. Gedancken auff was legen. *Actionem alicui intendere*, eine Anklage wider einen fürnehmen. Cicero pro Milon. cap. 14 *Diem mihi dixerat, multam irrogarat, actionem perduellionis intenderat.* Sed, *Hanc ſe eſſe intendit*, ſie giebt ſich vor die aus / Terentius in Eunuch. act. 3. ſcen. 3. verſ. 19. ¶ 2. *Intendere*, idem interdum eſt quod *Augere*, erſtrecken/ mehren. Tacit. 2. Annal. cap. 38, 4 *Langueſcit induſtria, inten-*

intenditur focordia. Liv. 1. c. 51 *Quo cum primis se intendentibus* A *tenebris pervenissent, pergunt* &c.

¶ Intensus, & intentus. *Cithara nervis intenta*, Quintil. libr. 2. cap. 8. extr. mit Saiten bezogen. *Animus intentus cogitatione & cura*, Cicer. de orat. lib. 2. cap. 35. *Animus ad aliquid intentus*, 11. Philipp. cap. 9. Et, *Mens in imagines intensa*, id est, intenta, mit Fleiß gerichtet/ Idem de nat. Deor. lib. 1. cap. 20. Et Virg. 5. Æn. v. 137 *intenti exspectant signum.* Comp. *Sermo intentior*, id est vehementior, Cicero de Oratore libr. 2. cap. 60. *Intentior struendæ fraudi*, Livius libr. 23. cap. 35. *Intentissima conquisitio*, Idem libr. 29. cap. 35. Sed & altera forma *Intensus*, ita per gradus movetur. Nazarius Panegyr. Constantini c. 23 *Virtus in parvis prope ad securitatem remissa: in mediocribus modice intensior: ubi magna venerunt, juxta magnitudinem exantlandi operis erigitur.* Et Augustinus epist. 56 *intentissimam autem præbere.* Idem de Morib. eccles. cathol. c. 31 *intentissima in Deum vita.*

¶ Intente, diligenter, ut, *Intente ac modeste aliquem audire*, Quintil. lib. 2. cap. 2. *Intentius se excusare*, Tacit. 3. ann. c. 35. Et Superl. Augustinus d. l. de Morib. eccl. cath. cap. 19 *curiosissime intentissimeque perquire.* B

¶ Intensio, & Intentio, ut, *Intensio arcus*, Vide *Arcus. Intentio vocis*, Quintil. lib. 1. cap. 17. Erhebung der Stimm. *Intentio animi*, cui contraria est, *remissio* seu *relaxatio*, Cic. 2. Tusc. cap. 23. ¶ 2. Intentio, voluntas, item studium atque contentio, eines Meinung/ Intention. Plinius Paneg. Trajani cap. 78 *Hæc nempe intentio tua, ut libertatem revoces & reducas.* Vide ibi Livinejum. ¶ 3. Item Harmonia, Stimmung. Auctor fragmenti veteris de musica, quod cum Censorino edi consuevit, cap. 11 *Organon quondam habuit tres intentiones, gravem, mediam, & acutam.* Et paullo post: *Hanc excepisse intentionem Linon tradunt.* Ubi etiam legas: *Et intendisse* (Apollinem) *protinus citharam.*

¶ Intentare, ut, *Intentare manus in aliquem*, einen angreiffen/ Livius l. 3. c. 47. Sed

Præsentemque viris intentant omnia mortem,

id est, minantur. Virgilius 1. Æneid. v. 95. Et, *Crimen invicem intentare*, auff einander Schuld und Klage treiben/ Quintil. lib. 3. cap. 10.

¶ Intentatio, *Intentatio criminum*, Tertullian. Apolog. c. 46 id est, objectio, accusatio.

¶ Intentatus, unversucht. *Vacca jugo intentata*, Senec. Medea v. 61. Et Horat. de arte v. 285

Nil intentatum nostri liquere Poetæ.
Nil intentatum viribus animosa relinquit: C
Omnia sunt magnis experiunda viris.

Et philosophus Seneca ad Marciam c. 18 *Nihil humanæ*, inquit, *audacia intentatum.*

¶ Superintendere. Hieronym. epist. 85 ita vertit Græcum *ἐπιστατῶ.*

¶ Obtendere, obducere, über etwas ziehen/ spannen/ ausbreiten. Cicer. ad Qu. fratr. libr. 1. epist. 1. cap. 5 *Multis simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur unicujusque natura; frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpissime.* Et, *Obtendere turpitudini rationem*, Ursach fürwenden/ hoc est, turpe factum ratione excusare velle, Plin. lib. 8. epist. 6. *Obtenta densantur nocte tenebræ*, die Nacht/ darin der Himmel mit Wolcken bezogen/ Virgil. 1. Georg. v. 248.

¶ *Esse obtentui.* Sallust. in Oratione Lepidi ad Pop. Rom. *Secunda res mire sunt vitiis obtentui*, id est, prætextui, die Laster bedecken und beschönen. Ita locutus & Tacitus 1. Histor. cap. 49. Item 1. Annal. cap. 10 *Pietatem erga parentem & tempora Reipubl. obtentui sumta.* Item pro obstaculo. Nazarius Panegyr. Constantini cap. 5 *Non terror obtentui est, nec occultandis, quæ plerumque intrinsecus latent, demorandoque adspectu ostentatio speciosa prohibetur.* D

¶ Obtentio. Arnobius lib. 5. pag. 181 *Si textus omnis expositionis & series obtentionibus allegoricis clausa sunt.* Et p. 182 *Ambifaria obtentione velatus.*

¶ Ostendere, est speciem seu faciem rei demonstrare, zeigen/ erzeigen/ anzeigen/ weisen: quod verbum Cicero, cum verbis *demonstrare, declarare, proponere*, & *patefacere*, familiariter conjungere solet. Terent. in Eunuch. a. 5. sc. 3. v. 5

Jam ne ostendisti signa nutrici?

Virgilius 6. Æn. v. 869 de Marcello:

Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Esse sinent.

Sic *ostendere de excelso locum aliquem*, Cic. in Somnio Scip. c. 2. Et Terent. in Adelph. act. 1. scen. 2. v. 25 *Te plura in hac re peccare ostendam*, ich will beweisen ꝛc. Idem, *Virum se ostendere*, in Eun. act. 2. scen. 3. v. 15. Et, *Ostendere spem*, act. 5. scen. 4. v. 7. in Phorm. id est, præbere, exhibere, probare. Sic *Imperatorem ostendere*, Sueronius Calig. cap. 43. quod tamen dixit, ut per ostentationem & aliquam vanæ gloriæ captationem id fecisse significet. Ita Phædrus lib. 1. fab. 14 *dum vult vocem ostendere.* ¶ 2. Exponere notat, declarare, narrare, testari. Nepos Pelopida cap. 5 *Sicut ostendimus*, i. e. narravimus supra. Idem Agesilao cap. 1 *ut ostendimus supra.* Et Alcibiade cap. 6 *Nemo tam fervus fuit, quin inimicum se ostenderit his, quorum opera patria pulsus fuerat.* ¶ 3. *Ostendere* etiam est docere, significare. Horat. l. 1. ep. 18

— — Pariet ego primus Iambos
Ostendi Latio.

Terent. Eun. act. 5. sc. 9. v. 59 *Postquam ei mores ostendi tuos & collaudabi secundum facta & virtutes tuas.* Cæs. 1. de B. C. c. 6 *Pompejus eadem illa, quæ per Scipionem ostenderat, agit.* Et lib. 2. ejusdem historiæ cap. 20. extr. *Et quod ubique frumenti habebat, ostendit.* ¶ 4. Recentiores scriptores *ostendere* aliquando pro facere, reddere, ut Græci φαίνειν, item ἐπιδείκνυσθαι pro ποιεῖν usurparunt. Imper. Præf. Institut. *Vosmet ipsos sic eruditos ostendite.* Vide Casaub. ad Theocrit. c. 9. itemque in Histor. August. ad Lampridii Commodum cap. 1. & ad Capitolini Maximinos c. 10.

¶ Ostentus, ui, ut, *ostentui esse*, quod vulgo dicunt irrisioni & spectaculo esse. Sallust. in Jugurth. cap. 24 *Quoniam eo natus sum, ut Jugurthæ scelerum ostentui essem.* Tacit. libr. 1. cap. 29. annal. *Corpora extra vallum abjecta ostentui.* zum Spectacul.

¶ Ostentum, prodigium, ein Gesicht oder Wunderzeichen am Himmel. Cicer. de nat. Deor. libr. 1. cap. 42 *Prædictiones vero & præsensiones rerum futurarum, quid aliud declarant, nisi hominibus ea quæ sint, ostendi, monstrari, portendi, ex quo illa, ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur?* Idem in 6. Verr. cap. 49 *Cum magnorum periculorum metus ex ostentis portenderetur.* Græci φάσμα, *ostentum* dicunt, quod appareat. Differt a *portento*, qua voce inusitata complectimur prodigia, nata in terra aut aquis, ut si vel aqua in sanguinem miraculose convertitur, vel sanguine, igne aut frumentis pluit. *Monstra*, prodigiosi sunt partus hominum vel animalium, dicta vel a *monendo*, vel ut Cicero maluit, a *monstrando*; At *Prodigium* generale est vocabulum, dictum quasi *prædictum* de Ciceronis sententia, seu ut aliis placet, quod *pro agatur divinitus*, hoc est, propellatur indicendis futuris & consecuturis rebus. Vide de his omnibus traditionem eruditam in Peuceri Divinationibus, loco ultimo de *Teratoscopia.*

¶ Ostentiferum, *παμφάες*, in Onomastico exponitur.

¶ Ostensor, ex altera Supini forma, ein Zeiger. Tertull. Apolog. c. 11 *Lucullus qui primus cerasa ex Ponto Italiæ promulgavit, novæ frugis auctor, quia inventor & ostensor.*

¶ Ostensio. Vulg. Interpres ad Rom. 3, 25 *ad ostensionem justitiæ*, εἰς ἔνδειξιν, Græce. ¶ 2. Pro φαντασία, pompa, paratus & quidquid ostentari solet. Vide Salmas. in Lampridii Alexandrum cap. 33.

¶ Ostensionalis. Ut *Ostensionales milites*, qui ad obsequium principum diebus festis & solennibus processionibus soliti convenire. Lampridius in Alexandro c. 33. & ibi Casaubonus.

¶ Ostentare, frequentativum. Cicer. ad Plancum lib. 4. famil. epist. 14 *Eadem ex altera parte belli exitus ostentat, ex altera fortitudo.* Idem ad Attic. lib. 1. ep. 16 *Jugulum pro alterius capite ostentare*, den Hals daher strecken und bieten. Sed, *neque pugnas narrat, neque cicatrices suas ostentat*, scil. gloriandi studio, Terent. in Eun. act. 3. sc. 2. v. 30. prangen. *Jactare se & ostentare*, von sich rühmen/ ad Herenn. l. 4. c. 21.

¶ Ostentator, einer der da will gesehen seyn. *Ostentator pecuniosus*, Auctor ad Herenn. l. 4. c. 50.

¶ Ostentatrix. Apulejus Apolog. p. 313 *Vidistis profecto, qui assistis, quam improba juvenum circumspectatrix, quam immodica sui ostentatrix.* Pacatus Paneg. Theodosii c. 17 *Est nunc sui ostentatrix vetustas, & illa innumeris literarum vulgata monumentis jactet exempla.* Prudentius Psych. v. 439

Pompa ostentatrix vani splendoris inani
Exuitur nudata peplo.

¶ Ostentatio, Cicer. 2. de orat. cap. 81 *Ingenuo ostentationis vitanda est suspicio.* Et de Amicitia cap. 23 *Venditatio quædam & ostentatio.* Prahlerey/ wenn man sich will sehen lassen. Et lib. 2. offic. cap. 15 *Simulatione & inani ostentatione, & ficto non modo sermone, sed etiam vultu stabilem se gloriam consequi posse, si quirentur, vehementer errant.*

¶ Præostendo. Tertullian. adv. Judæos c. 5. pr. *præostensa sacrificia.* Et Ambrosius de Divinitate Filii cap. 6. extr. *significationes præostensæ.*

¶ Subostendo, Idem lib. 4. adv. Marcionem cap. 38, & de Anima c. 12, & de Baptismo c. 19. Est aliquantulum ostendere.

¶ Pertendere, prorsus extendere, gar ausstrecken. Terent. in Heaut. act. 5. scen. 5. v. 9 *Video non licere, ut cœperam, hoc pertendere*, hoc est, persequi & ad finem perducere, hinaus führen/ zu Wercke stellen. Livius libr. 5. cap. 8 *Pars maxima atque ipse Sergius Romam pertenderunt*, id est, rectà profecti sunt, seyn stracks fortgereiset auff Rom zu.

¶ Pertentare, explorare est; vel experiri, aut valde tentare. Terent. in Andr. act. 3. scen. 4. vers. 9 *Ea gratia simulabi, vesane pertentarem.* Sic Cicero de Oratore libr. 2. cap. 78 *Caussam totam*

totam pertentare & perspicere. Et, *Pertentare administrationem alicujus rei*, versuchen/ wie mit einem Ding umzugehen sey/ Idem de Inventione lib. 2. cap. 12.

¶ Portendere, quasi *porro* vel *ante tendere*, prædicere, præmonstrare. Livius lib. 1. cap. 8 *Regnum portendere.* Cic. 6. Verrinâ cap. 49 *Ex ostentis metus magnorum periculorum portenditur.*

¶ Portentum, ipsa res, quæ forma ac ratione sua nova & insolita aut detestanda aliquid portendit. ein Ebentheuer. Cicero 1. de divinat. cap. 42 *Portenta, ostenta, monstra, prodigia dicuntur, quia portendunt, ostendunt, monstrant, prædicant.* Hinc quicquid communem modum ac rationem excedit, *portentum* appellatur. Ita enormia vitia *portenta* vocat Seneca lib. 5. Controvers. præfat. *Multa donanda*, inquit, *ingeniis puto, sed donanda vitia, non portenta sunt.* Sic de vitiosissimis & supra modum omnem corruptis hominibus, ac unde pessima ac tristia quæque impendent, eleganter hæc vox usurpatur. Ut, cum Cicero Gabinium *portentum & funus Reipubl.* de provinc. Consul. itemque Clodium: *Fatale portentum prodigiumque Reipubl.* Orat. in Pisonem cap. 4 appellat.

¶ Portentosus, a, um, monstrosum, insuetum, mirum, portento simile, vel plenum. Cic. 2. de divinat. 28 *Anverò illa nostrorum, si quando aliqua portentosa, aut ex pecude, aut ex homine nata dicuntur? Portentosa mendacia*, Plinius dixit lib. 5. cap. 1. Sueton. Domit. cap. 4 *Ante pedes ejus stabat puerulus coccinatus portentosò parvoque capite.* Gradibus etiam adsurgit. Tertullianus de Anima cap. 57 *portentosiora signa.* Seneca Epist. 114 *oratio portentosissima.* Et Plinius lib. 36. cap. 13 pr. labyrinthos *portentosissimum humani ingenii opus appellat.*

¶ Portentificus. Lactantius lib. 2. cap. 13 *Portentificas animalium figuras, quas colerent, commenti sunt.*

¶ Prætendere, opponere, für etwas herziehen. Virgilius 1. Georg. v. 270 *Segeti prætendere sepem.* Sed ¶ 2. *Ne desidiæ nostræ prætendamus alienum*, Plin. lib. 4. epist. 16, id est, prætexamus, last uns unsere Faulheit mit einer fremden nicht bemänteln/ beschönen. Et Quintil. præfat. lib. 1. de falsis Philosophis: *Vultum & tristitiam, & dissentientem a cæteris habitum pessimis moribus prætendebant.* ¶ 3. Est & militare verbum, & ponitur pro, *custodire limites.* Claudianus de bello Getico v. 416

- - - legio prætenta Britannis.

¶ Hinc *Prætentura* & *prætensura*, ipsa custodia. Ammianus lib. 14 cap. 9 [Vales. cap. 3] *Mesopotamiæ tractus omnes crebro inquietari sueti, prætenturis & stationibus servabantur agrariis.* Vide Lindebrogium in h. l. & clarius rem explicantem Valesium fol. 11. Manilius etiam *prætentas* dixit lib. 4. v. 684 (al. 691)

Gallia prætentis, Hispania maxima bellis,

Si vera ea est lectio, pro qua antea legebatur *prætensis*, & hodie excusi legunt *per census.* Josephus autem Scaliger *prætentas* interpretatur *prætenturas*, hoc est, equites exploratores, in Comm. & Castig. in Lib. 4. Manil. p. 340.

¶ Prætentus, Seneca in Hippolyto v. 885

Lacrymas coortas veste prætenta obtegit.

¶ Prætentare, ante tentare, vorher versuchen/ prüfen. ut, *Prætentare vires*, Ovid. 8. Met. v. 7. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 346

Calcatur si pigra palus tuus ante profundum
Prætentet Sonipes.

Tacitus Agricola cap. 20 *Sed ubi æstas advenit contracto exercitu &c. loca castris ipse capere, æstuaria ac silvas ipse prætentare.* Suetonius Augusto cap. 35 *Cordum Cremutium scribit, ne admissum quidem nunc quemquam Senatorum, nisi solum & prætentato sinu.*

¶ Protendere, herfür oder heraus strecken. Plin. lib. 11. cap. 43 *Inter digitos medius longissime protenditur.* Et, *Brachia alterna protendere*, Virg. 5. Æneid. v. 377. Et Cic. 10. famil. epist. 36 *Comitia in Januarium mensem protendimus*, (al. *protrudimus* leg.) id est proferimus, ziehen auff.

¶ Protentus, participium nominale. Virgilius Georg. lib. 1. v. 171

pedes temo protentus in octo.

Comparativus, *protentior gurges*, Avieni est periegesi v. 128. Idem v. 598 *- - - Phocis*

Lucis in exortum protentior.

¶ Protentare frequentativ. Avienus Arateis v. 285

Et, ceu Siriaco torretur spica calore
Protensis manu.

¶ Retendere, laxare, abspannen/ablassen/ Ovid. 2. Metam. v. 419

Exuit hic humero pharetram, lentosque retendit
Arcus.

¶ Retentare, denuo tentare. Ovid. 1. Metamorph. v. 746

Timide verba intermissa retentat.

Sic, *Retentare studium*, Ovid. 5. Trist. 12. v. 51, wiederum fürnehmen und versuchen. *Retentare preces*, Idem 14. Metam. v. 382.

¶ Retentator. Cassiodorus lib. 2. ep. reg. 10 *Quidquid a retentatoribus constiterit possideri, sine ulla facias dilatione restitui.* Adde eundem lib. 1. epist. 22. Sunt autem, qui alienam rem retentant. Vide quæ Sirmondus ad Ennodium de hac voce notavit pag. 5.

¶ Retentatrix. Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 4 de ciborum digestione: *Secunda hoc cura virtutis est, quam Græci, quia retentatrix est, vocant κατακτητικήν.*

¶ Subtendere, Cato cap. 10 *Lelli loris subtensi*, unten mit Riemen gefast/ Gurt-Bette.

¶ Subtentare, Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 51. *Advenit huc subtentatum*, id est, tentatum. Lambinus legit *nostentatum*: Operarius *sistentatum*, antiquo verbo, quasi se ostentatum.

¶ Sustentare, vide in *Sustinere*, sub *Teneo.*

TĔNĔBRAE, caligo, privatio luminis. Finsternis. *Tenebræ crassæ*, Cic. 4 Acad. c. 39. pr. *Primas tenebras* Livius principium noctis dixit lib. 31. cap. 23. *Primis*, inquit, *tenebris* mosit, bey angehender Nacht. ¶ 2. Tenebræ pro loco tenebricoso. Ut in illo Catulli carm. 56

Oramus, si forte non molestum est,
Demonstres, ubi sint tua tenebræ.

Quomodo & loquitur Matthæus Evangelii cap. 22. v. 13. *Conjicite eum in tenebras exteriores.* ¶ 3. Tenebræ, pro cujuscunque rei obscuratione, usitatissima est metaphora, ut, *offundere tenebras alicui rei*, Cicer. in Acad. 4. c. 19. Et, *Obducere tenebras rebus clarissimis*, Ibidem cap. 5. Et Quintil. lib. 10. cap. 1 *Menander omnibus ejusdem auctoribus abstulit nomen, & fulgore quodam suæ claritatis tenebras obduxit.* verfinstern/ dunckel machen. Sic, *familiam abjectam & obscuram e tenebris in lucem vocare*, Cicero pro Dejotaro c. 11. *Tenebræ & cæcæ nubes Reipubl.* Idem pro domo sua cap. 10. Ac Lucretius lib. 2. v. 15

Qualibus in tenebris vitæ quantisque periclis
Degitur hoc ævi quodcunque est?

Id est, in quanta ignorantia & cæcitate &c. ¶ 4. Non raro *tenebrarum* nomine vita intelligitur, quæ in obscuro & procul omni fama & gloria degitur: nam contra *in luce vivere* dicuntur, qui in celebritate positi sunt. Virg. 2. Æn. v. 92

- - - Vitam in tenebris luctuque trahebam.

Vetus Panegyrista, Pacatus, ad Theodosium cap. 17 *Tenebras sibi suas imputet virtus jacens.*

¶ Tenebellæ, diminutivum, apud Claud. Mamert. de Animæ statu lib. 2. cap. 9. Verba vide in *Nuncupatim.*

¶ Tenebresco, cere, finster werden. Augustinus lib. 2. de Genesi ad lit. cap. 10 *quo tempore pars ista, in qua sumus, tenebrescit in noctem.*

¶ Tenebrosus, ut, *der tenebrosus*, obscurus, dunckel Wetter/ Virgil. 5. Æneid. v. 839. Et lib. 6. v. 107 *palus tenebrosa.* Et, *Nox tenebrosior.* Hieronym. vita Malchi f. 99.

¶ Tenebricus, ut, *Tartarea tenebrica plaga*, Cic. 2. Tuscul. cap. 9. ex Poeta quopiam. Et *Tenebrica vestis*, id est atra, apud Tertullian. de Pallio cap. 4. Vide Rigalt.

¶ Tenebricosus, Idem in Pison. cap. 8. *Tu ex tenebricosa popina consul extractus*, aus einer rauchigen und finstern Garküchen. *Tenebricosissimum tempus*, Idem in Varin. cap. 5. pr. metaphorice.

¶ Tenebriones, qui vel doli & mendaciorum tenebras alijs offundunt, vel lucem fugiunt. Nonius ex Varrone citat. Vide supra in *Infernus.* Ein Finsterschleicher / Tockmäuser.

¶ Tenebrare, tenebras inducere, finster machen. Apulejus lib. 8. p. 208 *Jam vespera semitam tenebrante.* Et Ammianus lib. 19. cap. 17 *Vespera tenebrante.*

¶ Contenebrare, Varro lib. 2. de re rust. cap. 2 *Ab occasu ad bibendum appellunt, & rursus pascunt, quoad contenebrabit*, hoc est, usque in noctem. Passive Tertullianus de Jejun. c. 10 *Contenebratus orbis defuncto Domino lugubre fecit officium.* Et Alcimus Avitus Epist. 33 *contenebrati recessus nocturnalis habitatio.* Et Chrysologus Serm. 87 *contenebrato mentibus.*

¶ Extenebrare. Idem Varro: *Atque omnes adeo perquirit atque extenebrat artes.* Davonius Daretis Phrygii interpres lib. 1. de bello Trojano, de fama:

- - - quæ murmura rerum
Occulta extenebrat, redditque latentia luci.

¶ Hinc *argenti extenebronida* vocabulum finxit Plautus. Vid. Gevart. lib. 2. Statian. lectionum cap. 13.

DTĔNĔDOS, Τένεδος, insula in Ægæo, inter Mitylenen & Hellespontum, contra Trojam, prope Sigeum, ubi ingens fuit *Apollinis cultus*, Strabo lib. 7. ante *Leucophrys*, postea à *Tenne* quodam *Tenedos* appellata, ut Heraclides auctor est de Politiis. Virgil. 2. Æneid. v. 21

Est in conspectu Tenedos, notissima fama Insula &c.

¶ Tenedius, Τενέδιος, ut, *Tenedius homo*, pro terrico & formidabili. *Tenedia bipennis*, τενέδιος πέλεκυς, pro judicio nimium severo. Vide Chil. & Heraclidem. Cic. ad Qu. fratr. lib. 2. ep. 9 *Tenediorum libertas securi Tenedia præcisa est.*

TĔNEO, tenere, est quod prehenderis manu aut arripueris constrictum habere, ne excidat & elabatur. Unde & pro compotiri, habere, seu possidere ponitur, & amantibus solenne verbum est, cui opponitur relinquere, deserere. Planesium virgo apud Plautum Curcul. act. 1. scen. 3. v. 16. *Tene me, amplectere ergo.* Et rursus v. 54 *Tene etiam, priusquam hinc abeo,*

suabium, i. e. accipe, habe. Hinc quando votis optatisque præter spem comporimur, solemus verbo *Tenere* & *habere* promiscue uti. Terentius Heaut. act. 2. sc. 3. extr.

- - teneone te,
Antipila, maxime animo exoptatam meo?

Petronius: *Nondum querelam finieram, cum Chrysis interbenit, amplexuque effusissimo me inbasit, &* TENEO TE, *inquit, qualem speraveram.* Apulej. 5. Milet. *Teneo te meum lumen*, & lib. 10. *Teneo te*, inquit, *teneo meum palumbulum, meum passerem.* Vid. Taubm. ad Virg. p. 9. & ad Plaut. pag. 855. Græci in ejusmodi gratulationibus verbo ἴσχειν uti solent: ut Heliodorus, cujus locum ad Petronium Vowerius observavit: ut Sophocles Oedip. Colon. v. 1171. & ita quoque Curtius lib. 6. *Ibi Cebalinus gaudio elatus* HABEO TE, *inquit*, INCOLVMEM EX IMPIORVM MANIBVS EREPTVM. Similiter *tenere & habere aliquam* promiscue & honeste dicimus, pro rem cum aliqua habere. Vide supra *Habere*. Apulejus 7. Milet. *Charitatem non tenebis, non fruens nuptiis.* Et lib. 2 *Nequeunt tenere Photidem.* Sic *teneri* juxta & *haberi* dicimus, quæ in potestatem ac ditionem nostram venerunt. Tacitus principio Annalium: *Urbem Romam a principio reges habuere:* ubi Muretum, si lubet, vide. Virgil. 1. Æneid. v. 12 *- - - Tyrii tenuere coloni.* Nepos Miltiade cap. 1. *Tum Thraces eas regiones tenebant.* Item Datame cap. 4 *Qui Cataoniam tenebat.* Idem & *exercitum tenere*, similiter dixit Dione cap. 6. *Heraclides*, inquit, *præerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret.* Apud Suetonium in Tito cap. 7 *Scenam tenere* est principem locum habere in scenâ, regnare. Quemadmodum *Scholam tenere, Rempubl. tenere* Cicero aliique dixerunt. *Morem tenere*, Virg. 3. Æn. v. 408. eine Gewohnheit haben. *Primas tenere*, Cic. de clar. Orat. cap. 95. ¶ Suetonius Tito cap. 8 *Obstinatissime tenuit, ne quem sine spe dimitteret*; i. e. observavit, custodiit. *Civitatem oppressam servitute tenere*, Cic. pro domo cap. 51. est pollidere, inne haben/ besitzen. *Tenere gubernacula reipubl.* Idem lib. 2. de Divin. cap. 1. Et, *Principatum tenere*, Nepos Attico cap. 5. Ac, *Virtus altissimum locum in homine tenet*, rursus Cic. de finib. lib. 4. cap. 14. *Tenere cursum*, Idem 3. Nat. deor. cap. 34, seinen vollen Strom oder Lauff haben. ¶ 2. *Tenere se*, i. e. continere. Nepos Dione cap. 9 *Hac mente cum a conventu se remotum Dion domi teneret.* Idem Eumene cap. 5. *Tenuit autem se uno loco.* Et rursus Hannibale cap. 12 *Hannibal enim uno loco se tenebat in castello* &c. Et, *Tenere se domo*, Cicer. post red. in Sen. cap. 11. *Tenet se trans Tiberim in hortis*, Plinius lib. 4. epist. 2. Wohnet im Gartenhauß. *Se se in æterno servitio tenere*, Livius libr. 4. cap. 35. ein Sclave seyn. ¶ 3. Est & medicorum verbum, & continere sive comprimere seu sistere fluentem alvum significat. Celsus præfat. libr. de medicina: *Quid autem compressum corpus resolvat, quid solutum teneat.* ¶ 4. Est & nauticum, ut, *portum tenere.* Tacitus 2. Histor. cap. 9 *Cythnum Insulam tenuit.* ¶ 5. Est & lictorum, cum fugitivos deprehendunt. Plaut. *Si teneris, ducite.* Huc eleganter alludunt sæpe auctores. Ovid. 3. Trist. eleg. 9. v. 19

Ergo ubi prospexit benientia vela, tenemur,
Et pater est aliqua fraude morandus, ait.

Wir seyn gefangen. Plautus Casina a. 2. sc. 3. v. 49

- - Obperii! manifesto miser Teneor.

Seneca Medea vers. 634 *Bene est, tenetur: perge, festina, astrahe.* ¶ 6. Est & forense verbum: *tenere* enim *caussam*, est vincere, obtinere. Horat. L. 1. epist. 16. v. 43

Quæ responsore & quo causa teste tenentur.

Ubi vide Torrent. Et Livius lib. 4. cap. 30. extr. *In eo plebs superior fuit, quod tenuit, ne consules in proximum annum crearentur.* ¶ 7. Ponitur & pro sustentare, sich ernehren/ ut *tenere se malis artibus*, Plaut. act. 4. scen. 7. vers. 9. ¶ 8. Ad animum quando refertur, nosse, meminisse, intelligere significat, Plautus Pseud. act. 1. scen. 2. vers. 81. *Tenes, quorsum hæc sit tendant, quæ loquor?* Terent. Andr. act. 1. scen. 1. v. 58 *S. Dic Sodes quid heri Chrysidem habuit? nam Andria Id erat nomen. SO. Teneo. Animo tenere*, Cicer. in Oratore cap. 29. *Memoria rem tenere*, Idem 3. Catil. cap. 8. etwas noch wissen und behalten. Virgilius Ecloga 9. v. 45

Numeros memini, si verba tenerem.

Terentius in Andr. act. 3. scen. 2. vers. 18 *Teneo, quid erret*, i. e. scio, novi. Idem Heaut. act. 4. scen. 3. v. 22 *Teneo quid dicam?* i. e. intelligis? *Amor me tenet*, Terent. in Hecyr. act. 3. scen. 3, 44. Et, *De triumpho nulla me cupiditas tenet*, Cicer. 7. Attic. ep. 2. Et, *Magno alicujus desiderio teneri*, Idem de Senect. cap. 10. *Teneri lege, legibus, interdicto*, est obligatum esse, durch ein Gesetz verpflichtet seyn/ etwas zu thun/ Cicer. passim. *Teneri jurejurando*, Idem 3. off. cap. 27. vereydet seyn. *Pactione obstrictum teneri*, Idem in Pison. cap. 13. *Teneri aliquâ pœnâ*, pro obnoxium esse pœnæ, strafffällig seyn/ Idem ad Q. Frat. lib. 2. epist. 3. Sic, *In opere & labore reficienda urbis teneri*, Livius lib. 6. cap. 1. hoc est occupatum esse in opere, in einem Werck begriffen seyn. ¶ 9. Tenere, etiam pro delectare ponitur: nam grata & delectabilia detinent: unde *morari* similiter usurpatur. *Alicujus rei studio teneri*, Cicer. 1. de Leg. c. ult. & *eadem studiis teneri*, lib. 8. fam. ep. ult. legimus. *Studium eorum me tenet*, hoc est, delector eorum studio, idem ad Attic. lib. 1. epist. 11. ¶ 10. Tenere Ecclesiasticis Scriptoribus designat credere, defendere, pro fidei quodam articulo probare, & probatum ab aliis velle. Barth. ad Claudian. Mamert. pag. 245. ¶ 11. Sunt & hæ locutiones Ciceroni familiares, ut, *Teneo ab accusando vix me*, Cicer. ad Qu. Fratr. lib. 3. epist. 2. kan mich kaum enthalten. Et ad Dolabellam sub ad Attic. lib. 15. ep. 14 *Teneri non potui, quin tibi apertius illud idem in literis declararem.* Et, *Sermone suo aliquem tenere*, de clar. orat. cap. 65. *Magna me spes tenet, judices*, hoc est, magna spe ducor, ich habe gute Hoffnung/ Idem pro Cluent. c. 3.

¶ Teneor, i. e. *oportet me*, puræ Latinitatis non est, nec forsan ante Justiniani tempora in usu fuit. Cum Cicerone dices, *oportet, munus est alicujus, meæ partes sunt, non alienum est a persona alicujus*, &c. ¶ Bene autem & eleganter *Me vis amoris, quo tibi teneor, indicare compellit*, Apulejus dixit libr. 3 Milet. pag. 136.

¶ Tenax, das anklebt und anhält. *Tenax bitumen*, Ovid. Metam. 9. v. 661, klebrig. *Cera tenaces*, Virgilius 4. Georg. v. 161. *Justus & tenax propositi vir*, Horat. 3. Carm. od. 3. der drüber hält. *Tenacissima memoria*, Quintil. lib. 1. cap. 1. i. e. firma, constans, ein starck Gedächtnüß. *Tenax morbus*, id est contumax, Sveton. Claud. cap. 2. Et, *Pater parcus & tenax*, Cicer. pro Cœlio cap. 15. id est, parcus, avarus. ein Druckpfennig. Rursus Quintilianus lib. 1. cap. 1 *Natura tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus.* Et Sueton. Cæs. cap. 67 *Tenaciores armorum.* Et Plinius libr. 10. epist. 17 *tenacissimus disciplinæ.*

¶ Tenacitas. *Unguium tenacitas*, Cic. 2. de Nat. Deor. c. 47. Et Plinius l. 9. cap. 30 *Grandibus polypis* (piscibus) *minor tenacitas*, id est tenendi vis, retentio, das Halten. ¶ 2. Kargheit. ut, *Tenacitas emendi.*

¶ Tenaciter, adverb. Ovid. Heroid. ep. 3. v. 43

An miseros triste fortuna tenaciter urget?

i. e. sine cessatione. Comp. *tenacius.* Augustinus epist. 6 extr. *tenacius habitabit & fixius.* Superl. *tenacissime dissimulare*, Apuleji est l. 5. Metamorph. ed. Elmenh. p. 167.

¶ Pertinax, i. e. valde tenax, Plaut. Capt. act. 2. sc. 2. v. 39

HE. *Quid tu ais? Tenaxne pater ejus est?* PHI. *imo edepol pertinax.*

Vide infra in *Pertinere.* Item *pervicax* in elemento P.

¶ Tenāculum, quo quid tenetur; usitatius *retinaculum* dicitur. Terentianus Maurus præf. v. 29

Angustoque tenaculo
Donec lubrica farcina
Tanti per spatium cabi
In lucem superam exeat,
Alterna vice pollicum
Certat vincere pondera
In præceps facilem fugam.

¶ Tenor, rei progressus est, & continuatio æquabilis, ein gleicher Lauf/ gleiche Weise für sich hin/ beharrliche Folge. Cicer. in orat. cap. 6 *Uno tenore in dicendo fluit, nihil asserens præter facilitatem & æquabilitatem.* Et Livius l. 5. cap. 5 *Tenore uno rem peragere*, in einem Zug und Thun. Suetonius Domitiano cap. 10 *Neque in abstinentiæ tenore permansit.* Valer. Max. l. 9. cap. 11. extr. *Sincerus privati ac publici officii tenor servatur.* ¶ 2. Et Græcorum τόνοι a Latinis veteribus *Tenores* dicti sunt. *Acutus, gravis tenor*, Quintil. l. 1. c. 5.

A *Teneo* Composita.

¶ Abstinere, est ab aliqua re animum vel manum cohibere. enthalten. *Abstinere a negotiis*, Sueton. Tib. cap. 50. *abstinere publico*, sich nicht sehen lassen/ Tacit. 3. annal. cap. 3. Et, *Abstinere alieno*, Sueton. Tit. cap. 6. Cicero etiam pronomen interponit, ut, *se maledictis abstinere*, ad Brut. epist. 17. *Litibus & jurgiis se abstinere*, Idem de divin. libr. 1. cap. 45. Et 2. Philipp. cap. 3 *Quale beneficium est, quod te abstinueris a nefario scelere?* Et lib. 1. de Orat. cap. 43. extr. *Ab alienis mentes, oculos, manus abstinere.* Item, *Vix a se manus abstinuit*, 4. Tuscul. cap. 37. Et Terent. in Adelph. act. 5. scen. 2. v. 6 *Non manum abstines malitia?* Livius lib. 7. cap. 27. itidem cum quarto casu: *Ab ade tantum matris Matutæ abstinuere ignem:* & l. 42. c. 26 *qui ab socio suis non abstineret injuriam.* ¶ 2. Cum Infinitivo, *Abstineant mihi invidere*, Plautus Curcul. act. 1. scen. 3. vers. 24. Et Suetonius Tiber. cap. 23 *quando ita præfari non abstinuerit.* ¶ 3. Nec inelegans & hæc locutio est: *ut ne clarissimi quidem viri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberent*, Sueton. de Clar. Grammaticis cap. 3. ¶ 4. Livius lib. 8. cap. 24 *Romano bello fortuna Alexandrum Magnum abstinuit*, id est, prohibuit. ¶ 5. Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 202. *Abstinuit vim uxore & gnato.*

¶ Abstinens, ut, *Homo alieno abstinentissimus*, Plin. lib. 6. ep. 8. Et Cicer. 1. off. cap. 11 *Prætorem decet non solùm manus, sed etiam oculos abstinentes habere.* Et Columella libr. 11. cap. 1

Somni

Somni & vini sit abstinentissimus, qua utraque sunt inimicissima A *diligentiæ.*

¶ Abstinentia, virtus, quæ ab rebus illis abstinet, quas perperam animus appetit, & avaritiæ modo, modo luxuriæ opponitur, ut ad Nepotem Lambinus docet, & aliquando *Innocentia* etiam dicitur; quanquam hujus nomen latius pateat. Nam qui a bonis alienis abstinet, potest is sane *abstinens* dici; sed qui a vi in corpus alterius inferenda sibi temperat, *abstinens* dici non potest, *Innocens* potest. *Abstinentia cœnæ, vini,* Plin. 25. cap. 5. Et, *abstinentiam summam præstare,* Quintil. lib. 2. cap. 2. de officio præceptoris. *Abstinentia mitigare febrem,* Idem lib. eod. cap. 17. Et Cic. 2. offic. cap. 22 *Nulla re conciliare facilius benevolentiam multitudinis possunt ii, qui Reipubl. præsunt, quam abstinentia & continentia.*

¶ Abstinenter. In Sallustium declam. 7 *Prætor factus modeste se gessit & abstinenter.* Comp. *abstinentius.* Augustinus lib. 2 de Morib. Manich. cap. 13 *abstinentius vitam ducere.*

¶ Attinere, *Attineri publica custodia,* Tacit. 3. annal. cap. 36, id est, teneri, vel detineri, in Verwahrung gehalten werden. Et, *Seneca rarus per urbem, quasi sapientiæ studio domi attineretur,* Idem lib. 14. cap. 56. ¶ 2. Et impersonaliter, Terent. act. 1. sc. 2. v. 16 *Nihil ad me attinet,* es gehet mich nicht an. *Jamne me fas dicere, quod ad te attinet?* in Adelph. act. 2. sc. 1. vers. 32. B Et Cic. pro Rosc. cap. 41. *Servos ipsos, quod ad me attinet, neque arguo, neque purgo.*

¶ Continere, an sich halten/ haben/ fassen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 22 *Coercet & continet mundus omnia suo complexu.* Idem 2. off. cap. 24 *Nec res ulla vehementius Remp. continet, quam fides,* hält zusammen. *Philosophorum libris hæc continentur,* id est, habentur, Quintil. prooem. lib. 1. Item, *Continet epistola tertia, esse tibi redditam orationem pro Clario,* die dritte Epistel vermag oder hält in sich/ &c. Plin. lib. 9. epist. 28. ¶ 2. Sed, *Beluas immanes septo continere,* id est, cohibere, zwingen und inne halten/ Cic. in Philipp. 13. cap. 3. *Regere ac continere appetitiones animi,* idem 4. Tuscul. cap. 9. im Zaum halten. Et, *Continere civitatem in officio,* Cæsar lib. 5. Bell. Gall. cap. 3. Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 2, 26 *Quæ vera audivi, taceo, & contineo optime,* Behalt es bey mir. *Continere linguam,* id est, refrenare, Cicer. ad Qu. Frat. lib. 1. epist. 1. cap. 9. *Continere manus,* Terent. in Adelph. 4. sc. 2. v. 26. Idem in Eunuch. act. 5. sc. 2. vers. 20 *Vix me contineo, quin involem in capillum,* kan mich kaum enthalten. Cæl. ad Cicer. 8. famil. epist. 6 *Qui si perniciosum sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret.* Et Terent. Phorm. act. 2. sc. 3. v. 17 *Ruri fere se continebat,* er hielt sich mehrentheils auff dem Dorffe. *Domi atque intra privatos parietes aliquem continere,* Quintil. lib. 1. cap. 2. C

¶ Continens, quicquid non est interruptum, vel sine intervallo est, was an einander ist und rühret. *Continens spiritus,* qui non intermittitur, ut, *Demosthenes spiritu continenti recitavit aliquot versus,* in einem Athem hin. Cæsar 7. de Bell. Gall. c. 4 *Labore continenti omnia superare,* hoc est, assiduo, non intermisso, mit steter Arbeit. *Continens agmen,* Livius dixit lib. 1. cap. 29. *Continentes silvæ,* Cæsar de B. Gall. lib. 3 cap. 28. Et, *continens omnium dierum labor* Idem lib. 3. B. Civ. cap. 63. *Continentibus diebus,* ibidem cap. 84. ein Tag an dem andern. *Continens oratio,* quæ perpetua dicitur, apud Cicer. 1. Tuscul. cap. 8. *Continens terra,* quæ non intercisa mari est, itaque *insulæ* opponitur. Nepos Themistocle cap. 3 *Apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram.* Quæ & absolute *continens,* & frequentius quidem appellatur. Idem Nepos Miltiade cap. 7 *Procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur.* ¶ 2. Homines cum *Continentes* vocamus, illi significantur, qui temperant animo, & eum a cupiditate improba revocant, quæ vel vitæ alterius, vel fortunis, vel pudori etiam immineat. Cæsar 1. de B. C. cap. 23 *Dimitti omnes incolumes. HS sexagies, quod aurum adduxerat Domitius atque in publicum deposuerat, allatum* D *ab Duumviris Corfinienfibus Domitio reddit, ne continentior in vita hominum, quam in pecunia fuisse videatur.* Quo in loco *Continentem* Cæsarem fuisse significat, tum quod obsessos & deditos dimisit incolumes, in quo se ab ira & crudelitate continuit; tum quod Domitii pecuniam Domitio concessit, nec ipse abstulit, quod poterat, in quo se minime avarum ostendit. Itaque *continens* idem fere quod abstinens, innocens, ut, *Homo continentissimus,* Cic. Paradox. 1. cap. 2. Frequentissime is dicitur, qui libidines cohibet, & sese exhibet castum; Unde libidinosum Horatius *incontinentem* vocat, de quo infra. Terent. in Eun. act. 2. sc. 1. v. 19

Dii boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens.

¶ 3. *In continenti,* & *Ex continenti,* est confestim nullo tempore interjecto, quod crebro apud JCtos legitur. Ulpianus L. Quod ait lex D. ad L. Jul. de adulteriis: *Quod ait lex* IN CONTINENTI FILIAM OCCIDAT, *sic erit accipiendum, ne occiso hodie adultero reservet, & post diem filiam occidat, & contra. Debet enim prope uno ictu & uno impetu utrumque occidere.* Usus hâc formula Tertullianus de Præscript. cap. 2. pr. & Apologet. cap. 23.

¶ Continentia, complexus est, ἐγκράτεια, ut Vet. Glossarium interpretatur. Æthicus Cosmograph. sub initium opusculi: *De omni ejus* (orbis terrarum) *continentia perlatum est ad Senatum.* Sic apud eundem: *Oceani occidentalis continentia.* Similiter *Virgilianam continentiam* Fulgentius dixit complexum rerum Physicarum, quæ in Virgilio continentur, in quam rem peculiaris ejus exstat libellus. ¶ 2. Continentia ἐγκράτεια est, sive illa virtus, *quam partem temperantiæ, post quam cupiditas consilii gubernatione regitur,* Cicer. 2. de Inventione cap. 54 describit: & in orat. pro Lege Manilia: *Cupiditatibus & libidinibus,* quas in Romanis Ducibus jam ante perstrinxerat, opponit cap. 23. C. Nepos Attico cap. 19 *Pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desidem, apprimè boni: neque tamen horum quenquam, nisi domi natum domique factum, habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperantem concupiscere, quod à plurimis videas, continentis debet dici; & potius diligentiæ, quam pretio parare, non mediocris est industriæ.* Vetus Interpres in Act. Apost. cap. 24. v. 25 *Castitatem* appellat: generalius sumto vocabulo, quod integritatem & innocentiam etiam notat. Vide *Castus.*

¶ Continenter, ut, *Honestum est parce, continenter, severe, sobrie vivere,* genau und mäßig leben/ Cicer. 2. offic. cap. 30. Et Augustinus epist. 199 *continentissime diu vixit.* ¶ 2. Continue. Cæsar lib. 1. Gall. B. cap. 1 *Galli cum Germanis continenter bellum gerunt.* Et Livius lib. 25. cap. 7 *In Albano monte biduum continenter lapidibus pluit,* an einander.

¶ Incontinens, qui se continere, & temperans esse nequit, der sich nicht mäßigen noch an sich halten kan. Præcipue vero *libidinosum* deditumque amoribus notat. Horat. lib. 3. ode 4. v. 77.

Incontinentis nec Tityi jecur
Relinquit aves.

Incontinentem vocat Tityum, quod Latonæ stuprum inferre conatus sit. Vide & Gellium lib. 19. cap. 2. ¶ Seneca cum Genitivo junxit; *violentum & incontinens sui.* 3. Nat. quæst. cap. 30.

¶ Incontinentia. Cic. 7. in Verr. cap. 15 *Est boni judicis, partim ex rebus conjecturam facere uniuscujusque, & cupiditatis, & incontinentiæ.*

¶ Incontinenter. Cic. 3. offic. cap. 8 *Si omnes deos hominesque celare possimus, nihil tamen avare, nihil injuste, nihil libidinose, nihil incontinenter est faciendum.* Et Celsus lib. 1. cap. 3 *cibum incontinenter assumere.*

¶ Contentus, nomen potius quam participium, (nam de participio *contentus* vide in *Tendo,*) quemadmodum inquit Valla lib. 1. Is dicitur, qui continet, quod animo satisfacit, vergnügt/ begnüget. Plaut. in Mercat. act. 4. scen. 8. v. 8. *Uxor contenta est, quæ bona est, uno viro.* Sic, *parvo contentus* Cic. de Amic. cap. 23. Et, *contenti suis rebus,* Idem in extremo Paradox. Et *Contentus sua sorte,* Horat. 1. Serm. Sat. 1. v. 3. Turpilius in Lindia apud Priscianum de Metris Comicis: *Ut quisque minimo semper contentus fuit: Ita fortunatam vitam vixit maxime. Uno testimonio erimus contenti,* Nep. in Timoth. cap. 4. i. e. unum retulisse satis erit. Comparative Plautus Pœnulo act. 2. scena unica, vers. 15

Contentiores magis erunt, atque avidi minus.

¶ Contente, i. e. parce, restricte, genau/ kärglich. Nazarius Paneg. Constantini cap. 35 *Illi igitur veteres, laudati vitæ moderatores, qui refrenandis cupiditatibus restitisse contenteque vixerunt.* Vide ibi Livinejum.

¶ Incontentus, ut, *Incontenta fides,* non tensa. (Vide in *Tendo.*)

¶ Continuus, continuum, inter se junctum, perpetuum, sine intervallo, was an einander ist/ auff einander folget. Cæsari & *Continens* dicitur. Et est *Continuum* à Continere. *Contiguum,* was hart aneinander rühret/ a tango. *Continuo spiritu trahitur in longum* &c. Plinius lib. 10. cap. 29. de luscinia cantu. *Tot dies continuos quid egisti?* Cicer. in Verr. 7. cap. 36 *Labores continui, studia continua,* quæ sine intermissione continuantur. *Continuum triduum,* drey Tage aneinander/ Plaut. Mil. 3. sc. 1. vers. 144.

¶ Continue, adverb. idem quod *assidue,* ohn Unterlaß. Quintil. lib. 2. cap. 20. in vet. libris.

¶ Continuo, adverb. aliud, significat idem, quod mox, statim. *Continuo hic adero,* Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 96. ¶ 2. Sed aliam quandam præstat latinam elegantiam *continuo* cum *non,* aut *ne* interrogative conjunctum. Cicer. pro Rosc. Amer. cap. 33 *Non continuo, si me in gregem sicariorum contuli, sum sicarius,* hoc est, non ideo, ich bin darum so bald nicht/ &c. Item, *Continuone, si ille stulte dixit, tu stultius facies?* hoc est, num ideo, &c. Valla lib. 2. cap. 30.

¶ Continuitas, contitua connexio. Plin. 8. cap. 30 *Collum & juba continuitate spinæ porrigitur.*

¶ Continuare, auff einander thun / anhalten. *Opus aliquod diem & noctem continuare*, Cæs. 2. Civ. cap. 62. Et *Continuare noctem & diem iter*, Tag und Nacht reisen / Idem libr. 3. cap. 11. Et Plinius lib. 14. cap. ult. *Biduo duabusque noctibus perpotationem continuabit.*

¶ Continuanter, a Continuans. Augustinus Retract. 1. cap. 24 *non carptim, id est aliqua prætermittens; sed continuanter.*

¶ Continuatus, participium, quod ut nomen auxit Sidonius, cujus lib. 8. epist. 3 sunt *continuatissimæ curæ.*

¶ Continuatio, perpetuitas. *Nimis longa continuatio verborum*, Cicer. 3. de orat. cap. 13. *Continuatio imbrium*, Cæs. 3. Gall. B. extr.

¶ Continuatim, adverb. Augustinus epist. 112 cap. 20 *quæ continuatim Apostolus posuit.*

¶ Detinere, remorari, auffhalten. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2, 49 *Detineo te forte; tu profecturus alio fueras.* Et in Phorm. act. 4. sc. 1. v. 3 *Pol me morbus detinuit.* Et, *Detineri in alienis negotiis*, Cicer. 2. de invent. cap. 45. *Studiis animum detinere*, Ovid. 5. Trist. eleg. 7. vers. 39. die Zeit mit Studiren vertreiben. Quod *tempus detinere* dixit lib. 4 ex Ponto epist. 10. vers. 67. ubi Heinsium adeas, præclare illud, ut soler, illustrantem. *Detinere aliquem suspensum*, im Zweiffel auffhalten / Cicer. ad Attic. lib. 10. epist. 1.

¶ Detentio: Ulpianus Lege unica extrema Dig. de Remissionibus: *non esse iniquum, detentionem servitutis dari.*

¶ Detentor, nomen. Lege 10. Cod. Unde vi: *Possessionis alienæ detentores.*

¶ Detentare, frequentativum, auffhalten. Lege 16. Cod. Theod. de Tironibus: *Servi, quos militia armata detentat.* Et Fortunatus lib. 11. carm. 19.

Nec volo nunc absens una detenter ut hora.

¶ Detentatio, Vorbehaltung / Zurückhaltung. Ulpianus Lege 5. Dig. de impensis in res dotal. *Mancipi maritus in rerum detentationem, donec ei satisfiat.*

¶ Detentator, der was auffhelt oder vorhält. Lege 2. Cod. de fundis limotroph. *Si quis autem fuerit detentator inventus.* Et Lege 7. pr. Cod. de præscript. XXX vel XL ann. *extranei suppositæ rei detentatores.*

¶ Distinere, est diversis partibus tenere. Cæsar 1. de B. C. cap. 25 *Cum agger altiore aqua contineri non posset, rates duplices quaque versus pedum XXV a regione molu locabat: has quaternis ancoris ex quatuor angulis distinebat, ne fluctibus moverentur.* ¶ 2. Item occupare & impedire est. Cicero in Philipp. 11. cap. 2. extr. *Nos alio bello distineri putat*, mit einem andern Krieg beladen. Et famil. lib. 12. epist. 30 *Negotiis & occupationibus distineri.* Et, *pax distinetur*, id est, impeditur, gehemmet / auffgehalten / in Philippica 12. cap. 12.

¶ Distentus, diutissimus, expansus, distractus. Horat. lib. 1. Satyr. 1. v. 110 *Alienæ capellæ gerit distentius uber*; quemadmodum & Virgilius *Lacte distenta ubera* dixit eclog. 4. v. 21. ¶ 2. Occupatus. Cicer. 15. ad Attic. epist. 18. *Intelligo te distentissimum esse, qua de Brutobrotiis, qua de Bruto.* Sic *Mens distenta* opponitur *non occupatæ* lib. 3. de nat. Deor. cap. 39. Vide & supra in *Distendo*, sub *Tendo.*

¶ Obtinere, imperare, habere, erhalten. Cic. ad Planc. sub 16. lib. 16. ad Attic. *Id nos obtinuisse non modo facile patiaris, sed etiam gaudeas.* Terent. in Hecyr. act. 5. sc. 4. v. 17 *Venustatem tuam antiquam obtines.* Et, *Obtinere dignitatem pristinam*, Cic. 4. fam. epist. 14. pr. seinen vorigen Stand und Ehre erhalten. *Obtinere summum atque altissimum gradum civitatis*, Idem 1. famil. epist. 7. *Jus suum contra aliquos obtinere*, bey seinem Recht bleiben und geschützet werden / Idem in Verr. 5. cap. 26. pr. Et *Jure obtinere*, lib. 3. Offic. cap. 21. mit Recht besitzen / erhalten. Cæs. 1. Gall. B. cap. 3 *Eo tempore principatum in civitate sua obtinebat.* Et Livius *regionem* vel *urbem aliquam armis obtinere* dixit lib. 30. cap. 19. ¶ 2. Veteres etiam pro existimare posuerunt. Sallustius Oratione 1. de Repubi. ordinanda in principio; *Populus Romanus antea obtinebat, regna atque imperia fortunam dono dare, item alia, quæ per mortales avide cupiuntur.* Apulejus Apol. initio: *Certus equidem eram, proque vero obtinebam* &c.

¶ Obtentare, frequentativum. Cicer. ad Attic. lib. 9. epist. 18 *Spes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid potius conveniret, quam* &c.

¶ Pertinere, gereichen / gelangen. Jungitur præpositionibus *in* & *ad*: ut, *Ex ædibus ejus in tuas ædes pertinet*, Lege 1 § 10 Dig. de Cloacis, id est, extenditur, es langet / erstrecket sich ꝛc. Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 55 *Via, qua pertinet ad jecur, eique adhæret.* Idem ibid. *Per omnem naturam rerum pertinere.* Ita infinitis locis Cæsar. ¶ 2. Cic. pro Rosc. Am. cap. 7 *Non est obscurum, ad quem suspicio maleficii pertineat*, id est, attineat, betreffe. Et pro Corn. Balbo cap. 15 *Pertinet oratio mea ad fœdus infirmandum*, hoc est, spectat. Sic, *Pertinet ad me*, hoc est, officium meum est. Idem de amicit. cap. 4 *Non fecissent profecto, si nihil ad eos pertinere arbitrarentur*, es gienge ihr Amt nichts an.

¶ Pertinenter, convenienter. Tertullianus 4. adverf. Marcion. cap. 38 *Vides, quam pertinenter ad causam?* Ibidem cap. 31 *Qui pertinentissime ad hanc parabolam, AVDITE, inquit* &c.

¶ Pertinax, in bonam partem, idem quod perseverans. Livius lib. 25. cap. 14 *Vicit omnia pertinax virtus*, beharrlich / beständig. *Pertinax justitiæ* apud Apul. Apologiâ pag. 554. Et Quintil. proœm. lib. 1 *Studium pertinax scribendi.* ¶ 2. Sed & in malam accipitur partem, ut: *Pertinax non ero, tibique si mihi probabis ea, quæ dices, libenter assentiar*, eigensinnisch / halsstarrig / Cic. 1. de finib. cap. 8. Et ibidem, *Pertinax in disputando.* ¶ 3. *Certamen pertinax*, Livius lib. 2. cap. 40. & *prælium pertinax*, Idem lib. 22. cap. 48. darin keiner vom andern lassen will / id est, durum, diuturnum. *Pertinax dolor*, Seneca Herc. Oet. v. 1854, so nicht nachlässet. (Vide & supra in *Pervicax*; sub litera P.) *Pertinacior in repugnando*, Livius lib. 29. cap. 33. *Pertinacior impietas*, Valerius Maximus lib. 9. cap. 11. extern. 1. *Pertinacissima contentio*, Idem lib. 5. cap. 6. extern. 4. Et Cicero lib. 2. de finib. cap. 33. *Pertinacissimus fueris, si in eo perstiteris.*

¶ Pertinacia, *perseverantiæ finitima est*, Cic. 2. de Invent. cap. 54. quæque *alius constantia videri potest*, pro Marcell. cap. 10. Beharrligkeit. *Pertinacia & studium vincendi*, Idem in Tuscul. lib. 1. cap. 11. ¶ 2. Et in malam partem. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 46 *Quæ est pertinacia?* halsstarriger Sinn. Cic. pro Marcell. cap. 7 *Amittere suæ pertinaciæ vitam.* Hirtius lib. 8. cap. 39 Commentariorum de gestis Cæsaris: *Pertinacia magna pœna est afficienda, ne malo exemplo cæteri moveantur.* Nonio semper in malam partem accipitur. Halsstarrigkeit / cum malumus perire, quam cuiquam cedere. Unde & Cæsar cum *arrogantia* conjungit, lib. 1. de B. C. cap. 85. Vide Casaubon. ad Theophrasti Characteres pag. 277. Varro à *pertendo* lib. 4. de LL. pr. deducit: Male, ut ibi Scaliger docet.

¶ Pertinaciter, proprie de iis quæ tenaciter hærent, ut glutinata sunt. klebend. Plinius 33. cap. 6 *Sublimum bracteis pertinacissime retinet*, hält fest / backet zusammen. Atque ita Quintilianus, tralate quamvis, *pertinaciter hærere* dixit lib. 1. cap. 1. Dein omnibus applicatur, quæ divelli ægre possunt. Ut *pertinaciter amare*, Plin. Panegyr. cap. 86. *Pertinaciter petere* Livius lib. 28. cap. 38. Et, *Pertinacius defensa Capua*, Idem lib. 26. cap. 38. *Prælium pertinaciter initum*, Idem Livius lib. 28. cap. 6, id est, obstinate. Et, *Durare pertinacissime*, Quintil. lib. 1. cap. 1. *Pertinacius insequi*, Hirtius 8. bell. Gall. cap. 13. *Pertinacius progressa contentione*, Valer. Max. lib. 2. cap. 8. num. 2. Et, *Pertinacissime uti contra quem ingenii viribus*, Idem libr. 4. cap. 1. ext. 6. *Pertinacissime in sententia permanere*, Hirtius dicto Libr. cap. 22. E quibus apparet, ut adjectivum, ita adverbium quoque tam in bonam, quam in malam partem applicari.

¶ Rétinere, auffhalten / halten / behalten. *Retine me obsecro*, lieber halt mich / Terent. Heaut. 2. sc. 4, 23. *Pudore & liberalitate liberos retinere*, Idem Adelph. act. 1. sc. 1. v. 32. Et Cicer. pro Quintio cap. 18 *Id egit, ut amicos observantiâ, rem parsimoniâ retineret*, die Freunde erhalten mit Ehrerbietung / ꝛc. *Memoriam gratissimam alicujus retinere*, Idem 3. de Leg. cap. 12. Et, *Retinere memoriâ*, gedencken / im Gedächtniß behalten. Ovidius lib. 1. de arte am. v. 393

Sancius arrepto piscis retinetur ab hamo.

Sed Heinsius ex MSS. mavult *tenetur.* Martial. lib. 1. epigr. 47

Exspectare jube, velocius ibo retentus.

¶ Retentio. Lactantius lib. 6. cap. 10. extr. *Retentio societatis est communitas.*

¶ Retentor, qui retinet. Apulejus 1. Florid. p. 343 *Retentores suos toto corpore oblidere.*

¶ Retentare, frequentat. Plaut. Asin. act. 3. sc. 3. pr. *Cur me retentas?* Et Silius lib. 4 v. 211 *Iona retentat*, id est retinet. Aliæ notione & origine vide in *Retendo* sub *Tendo.*

¶ Retinaculum, quo quid retinetur, damit etwas gehalten wird. Virgil. 1. Georg. v. 265

Atque Amerina parant lenta retinacula viti.

¶ Retinax. Symmachus lib. 1. epist. 47 *Retinax adhærentis loros.*

¶ Sustinere, subsistere, inhibere, morari. Cæsar 1. de B. Civili cap. 64 *Cernebatur equitatus nostri prælio nobissimos illorum premi vehementer ac nonnunquam sustinere extremum agmen.* Rutilius Numatianus lib. 1. v. 366 *Ferro crudelis sustinuere feras.* Haben Wild gefället. Sic *vitam sustinere* pro inhibere, ne abeat, Mæcenas dixit apud Senecam epist. 101

Hanc (vitam) *mihi vel acutam*
Si sedeam cruci sustine.

Apulejus Apologiâ: *At tu interim, dum legit, aquam sustine:* i. e. inhibe fluere, cohibe. ¶ 2. Deinde durare, aushalten / dauren. Cæsar 2. de B. Gall. c. 6. extr. *Nisi subsidium sibi mittatur,*

se

se diutius sustinere non posse. Könt sich nicht länger halten. ¶ 3. Sustinere & alere est, erhalten. Sic *alterius magnificentia sustineri*, Livius dixit libr. 39. cap. 9. ¶ 4. Ovidius lib. 6. Metamorph. vers. 563

Sustinet ad Prognen post talia facta reverti,

i. e. audet. Juvenal. Sat. 15. vers. 88 *Et qui mordere cadaver sustinuit.* Sueton. August. cap. 31 *Pontificatum maximum nunquam Bibo Lepido auferre sustinuerat:* Hat sich nicht unterstanden. Plinius Paneg. Trajani cap. 26 *Tu ne rogari quidem sustinuisti*, id est, passus es. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2. extr. *Prima coitio est acerrima; si eam sustinueris &c.* Sic, *Sustinere impetum hostium*, Cæsar 1. Gall. cap. 24. *Sustinere cervicibus Rempubl.* Cicer. pro domo cap. 56. *Totum negotium gubernare, & humeris suis sustinere*, Cicero pro Milon. cap. 9. Item, *Nihil est mali, quod non sustineam*, lib. 11. epist. 11, leiden/ ausstehen. *Onus sustinere Ætna gravius*, Idem de Senect. cap. 2. *Molem invidiæ sustinere* Idem in 1. Catil. cap. 9. Et, *Suscipere onus, quod sustinere non possis*, pro Rosc. Am. cap. 37. extr. *Nomen publicani sustinere, personam aliquam*, den Nahmen eines Zöllners haben oder tragen/ Idem ad Q. frat. 1. epist. 1. ¶ 5. Sed, *dignitatem & decus alicujus sustinere*, id est, tueri. Idem 1. offic. cap. 34. ¶ 6. *Sustine & abstine.* Vid. Epictetus.

¶ Sustentare, frequentativ. ut, *Molem negotii alicujus sustentare*, B auffhalten. Ut Lucret. lib. 5. v. 96

. . . . . multosque per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.

Terent. in Adelph. act. 3. sc. 4. v. 36 *Solus omnem familiam sustentat*, er nähret und hält aus das gantze Hauß. *Casus suos alienis opibus sustentare*, Cic. 4. fam. 13. *Valetudo corporis sui notitiâ & observatione sustentatur*, Idem 2. offic. cap. 24. Et, *Sustentari præclarâ conscientiâ & recreari*, Cicer. ad Attic. lib. 10. epist. 4. *Sustentare famem*, Cæs. 7. Gall. cap. 17. Et, *Sustentare aciem*, Hirt. Afr. cap. 82. *Sustentare morbum*, Suetonius Tiberio cap. 72.

¶ Sustentatio, Cic. 2. de Invent. cap. 49 *Utrum statim fieri necesse sit: utrum habeat aliquam moram & sustentationem.* Auffschub.

¶ Sustentatus, ûs, idem. Apulej. Apolog. p. 287 *Sunt in vita humana tempestates: lævia sustentatui, gravia demersui.* Ausonius Periocha 5. Odyss. Hom. *Cujus ille sustentatu ad usque Phæacum litus evadit.*

¶ Sustentaculum, fulcrum, seu quidquid sustentat. Tacitus lib. 2. Hist. cap. 28 *sustentaculum & columen* conjunxit. Posteriores pro alimento posuêrunt. Vide Barth. ad Paullini Petrocor. lib. 4. vers. 430. Addi possunt Augustini verba pro hac notione, quæ ex lib. 4. adv. Julian. Donatistam cap. 14. in Antibarb. exhibuimus. Qui & de Morib. eccles. cathol. cap. 33 *Viliore victu vivere placet, minimeque sumtuoso corporis sustentaculo ætatem tranquillissimam ducere.*

¶ Sustentabilis, unde

¶ Insustentabilis. Lactantius lib. 7. Instit. cap. 16 *Hic insustentabili dominatione vexabit orbem.* Et de Mort. persecut. cap. 49 *insustentabilis, dolor*, id est, intolerabilis.

TĔNER, tenerior, tenerrimus. zart/ jung. ut, *tenera virgines*, Horat. 1. Od. 21. pr. *Tenera ætas*, Ovid. 4. Trist. el. 8. *Anni teneri*, Idem Epist. Her. 4. v. 25. Et, *A teneris unguiculis*, Cic. 1. fam. epist. 6, von Jugend auff. Horatius 2. Epistola 1. v. 126

Os tenerum pueri balbumque Poeta figurat.

Cicer. in Orat. cap. 16 *Oratio mollis, tenera & flexibilis.* Comp. *Uva tenerioris cutis*, Palladius lib. 3. cap. 9. Superl. *Tenerrima pruna*, Ovid. 1. de arte am. v. 299. ¶ 2. Effœminatus, mollis, sic *teneros Mæcenates*, Satyricus dixit. *Teneriore animo esse*, Cic. lib. 5. fam. epist. ult. Et Seneca epist. 83 *Jam aliquem teneriorem quæro.*

¶ Tĕnellus, & Tenellulus diminutiva, hoc apud Catull. Epigr. 17. illud apud Varronem 1. rust. cap. 41, & Statium in fine Silvarum. D

¶ Teneritas, Zärtligkeit/ Plin. lib. 9. cap. 42 *teneritas jecoris.* Et Cicero lib. 5. de Fin. cap. 21 *In primo ortu inest teneritas & mollities quædam.* Add. Vitruv. lib. 1. c. 2.

¶ Teneritudo, idem Varro lib. 1. de Re R. cap. 36 *si terra teneritudinem habet.*

¶ Tĕnĕre, & Teneriter, zärtlich/ adverbia. Plin. lib. 23. cap. 3. *Cortex quam tenerrime derasus.*

¶ Tenerescere, seu tenerascere, tenerum effici, zart werden. Lucretius lib. 3. v. 767

Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem.

Sed *tenerescere* apud Plin. est lib. 17 cap. 22. & lib. 28. cap. 12. & Pallad. lib. 1. cap. 30.

¶ Prætĕner, valde tener. Plinius lib. 25. cap. 13. [sect. 99] *Alia est capnos fruticosa, pratenera, foliis coriandri.* Et, *pratenera vitis*, Idem lib. 14. cap. 2.

Tento, vide in *Tendo.*

Tenesmus, vide supra *Tenasmus.*

Tensa, Deorum vehiculum; vide infra *Thensa.*

A TĔNVIS, e, ἰσχνὸς, λεπτὸς, ἀραιὸς, pertenuis, e, exiguum, gering/ subtil/ schmal/ dünne/ ut *Aer purus & tenuis*, cui *crassus* opponitur, Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 16. Sic *tenues togas*, pro delicatioribus dixit Horatius & *crassæ* opposuit lib. 1. Ep. 14. v. 32. Virgil. Culice:

Atque ut aranei tenuem formabimus orsum.

Tennes Athenæ, pro acutis & quæ subtili & acri sensu sunt, non obesæ naris, Martialis lib. 6. epigr. 64. de quo Barthius lib. 48 adversar. cap. 10. ¶ 2. *Tenue* etiam est quod non magno sumtu constat: quod parvum atque exiguum est. Et ita *Tenues honores* Nepos in Miltiade dixit cap. 6. *Injuria prohibere tenuiores*, Cicer. 2. offic. cap. 12. qui & pro Murænа cap. 34. extr. *homines tenuiores* dixit. *Tenuissima valetudine esse*, Cæsar lib. 5. bell. G. cap. 40. *Tenuissimus victus*, Cic. 2. de finib. cap. 28. Idem lib. 2. de nat. Deor. cap. 57 *Natura oculos membrana tenuissima vestivit & sepsit.* Et lib. 1. de Orat. cap. 37 *res minimæ tenuissimæque.* Virgil. 4. Georg. v. 6

In tenui labor, at tenuis non gloria.

Tenuis animus, parvus & timidus, Cæsar 1. de B. G. cap. 32 *Ad quos legati mitterentur, iis auctoritatem attribui: timoremque eorum, qui mitterent, significari: tenuis atque infirmi hæc animi videri.*

¶ Tenuiculus, diminut. ut, *Tenuiculo apparatu esse contentum*, Cic. 9. famil. 19.

¶ Tenuitas, Idem 16. famil. epist. 21 *Ex meis angustiis illius sustento tenuitatem*, id est, fortunam tenuem, seu paupertatem. *Tenuitas frugum*, Idem 2. Divin. cap. 13. *Verborum*, 3. de Fin. cap. 12.

¶ Tenuiter, *vivere tenuiter*, ärmlich leben. *Tenuiter disserere*, Cic. in Oratore cap. 14. *Aluta tenuiter confecta*, Cæs. 3. Gall. B. cap. 13. Dünne. *Tenuius*, Comp. Cicer. 2. de invent. cap. 16 *Argumentationes illæ tenuius, & acutius, & subtilius tractantur.* Superl. Columell. de Arbor. cap. 7 *Tenuissime scalpello acuto, ita ne medullam lædas, adradito.* Et Cic. 6. Verr. cap. 16 *tenuissime æstimare.*

¶ Pertenuis. Cic. 14. fam. epist. 3 *spes pertenuis.*

¶ Prætenuis. Plin. lib. 11. cap. 37 *prætenuis membrana.* Idem lib. 16. cap. 43 *lamina prætenuis.*

¶ Subtenuis. Varro R. R. lib. 2. cap. 7 *Juba* [equi] *subcrispa, subtenuibus setis.*

¶ Tenuo, tenuare, tenue efficere, minuere, dünn/ gering machen. Ovidius 2. Pont. epist. 7. v. 43

Vomer tenuatur ab usu. abgenützet.

Horat. lib. 3. Carm. 3. extr.

Magna modis tenuare parvis.

Rursus Ovidius 1. Trist. eleg. 4. v. 11

Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras ibit.

¶ Attenuare, tenue facere, gering/ dünn machen. Vide mox *Inattenuatus.* Sic Ovidius 1. de arte am. v. 735

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes.

¶ Attenuatus, participium & adjectivum. *Attenuatum bellum atque imminutum*, Cic. pro lege Man. cap. 9. *Attenuatæ legiones prælio*, Cæsar 3. Civil. cap. 89. Superl. *Attenuatissima voce uti*, Auctor ad Herenn. 3. cap. 14. &, *fortuna familiaris rei attenuatissima*, Idem lib. 4. cap. 41.

¶ Attenuate, *Attenuate pressèque dicere*, schwächlich und kurtz reden/ Cic. de clar. orat. cap. 55.

¶ Attenuatio, *Attenuatio suspicionis*, ad Herennium 2. cap. 2.

¶ Inattenuatus. Ovid. 8. Metamorph. v. 849

Jamque fame patriæ, altique voragine ventris,
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames.

¶ Extenuare. *Laudes alicujus verbis extenuare*, Cicer. pro Marcell. cap. 2. verringern. Et magis proprie lib. 2 de Nat. Deor. c. 54 *Ab his* [dentibus] *extenuatur & molitur cibus.*

¶ Extenuatus. Cic. 2. nat. Deor. cap. 39 *Aer extenuatus in sublime fertur.* Brutus ad Cic. lib. 11. fam. epist. 13 *extenuatissima copiola.*

TENVS, oris, m. 3. ein Strick/ Schleiffe. Plaut. Bacchid. act. 4. sc. 6. v. 23. Ex *τείνω, tendo.*

TĔNVS, πέρας, μίχρις, præpositio. Significat *usque ad* &c. Faciunt a *tendendo.* Postponitur autem casui sexto, ut, *verbo tenus*, Ulpian. lege 1. Dig. Quod quisque juris. *Capulo tenus abdidit ensem*, Virg. 2. Æneid. v. 553. biß an das Hefft. Tacitus 1. Hist. cap. 33 *Janua ac limine tenus domum claudit.* Et, *Muro tenus urbes finiuntur*, Paullus JCtus Lege 4 § 4 Dig. de penu legat. Et Cic. pro Dejot. cap. 13 *Antiochus a Scipione debellatus Tauro tenus regnare jussus est*, biß an den Berg Taurum. ¶ 2. In plurali genitivo aut & ablativo jungitur. Virg. 3. Georg. v. 53

Et crurum tenus a vento palearia pendent.

Apul. in Floridis: *Aquila cum se nubium tenus altissimè sublimavit.* Celsus lib. 1. cap. 2 *Demittere se in aquam calidam inguinibus tenus.* ¶ 3. Horat. lib. 1. ep. 2. v. 32 dissimulato casu exulit

Est quiddam prodire tenus, si non datur ultra.

i. e. aliquousque. Sed rectius versus legitur, *Est quoddam prodire tenus*, id est, quodtenus. ¶ 4. Servius in 6. Æn. ad illud

v. 62.

v. 62. *Hæc Trojana tenus, id est*, inquit, *hactenus: Nam* tenus *proprie est extrema pars arcus, ut Plautus ostendit* [Bacchid. act. 4. sc. 6. v. 23 Pendebit hodie pulchre, ita intendit tenus.] *Unde tractum est, ut* hactenus *hucusque significet.* Ex quibus verbis suspicari licet, Servium in illo Plautino *ei tenus* in numero plurativo accepisse pro duobus extremis arcus cornibus, ubi nervus sedet.

¶ Hactenus, biß hieher. Ciceroni frequens, tum partem libri aut sermonis finit, ut 2. de Divinat. cap. 24 *Sed hactenus.* ¶ 2. Eleganter post se *Ut* adsumit, exponiturque *in tantum*, so fern. Idem 2. de Orat. cap. 27 *Præcepta hactenus requirunt, ut certis docendi luminibus ornentur.* Plura de hoc in libellis de Barbarismis tradidimus.

¶ Et pertenus. Virg. 6. Æneid. v. 62

Hæc Trojana tenus fuerit fortuna secutus.

Seneca epist. 88 *Meritoria officia sunt: hactenus utilia, si præparant ingenium, non detinent*, id est, eatenus, eousque, so fern. Similiter Sueton. Nerone cap. 31 *Ejusmodi domum cum absolutam dedicaret, hactenus comprobabit, ut se diceret*; QVASI HOMINEM TANDEM HABITARE COEPISSET.

¶ Eatenus. Cic. 1. de leg. cap. 4 *Eatenus exercere.*

¶ Quatenus, quantum vel in quantum, so fern/so weit. Cic. 1. famil. epist. 2 *Quatenus de religione dicebat, Bibulo assensum est.* Et de amicit. cap. 11 *Videamus quatenus amor in amicitia progredi debeat.* Et lib. 2. de orat. cap. 87 *Sciat quid, & quatenus, & quomodo dicturi sint.*

¶ Quintiliani seculum *Quatinus* scripsit, sed pro *quando* aut *quandoquidem.* Nam & Festus inter *QVATENVS* & *Quatinus* distinguit, quem vide, & veterem Scholiasten Horatii ad illud lib. 3. od. 24. v. 30

quatenus, heu nefas,
Virtutem incolumen odimus.

Suetonius in Claud. cap. 26 *Confirmabit pro concione, quatenus sibi matrimonia male cesserunt permansurum se in cælibatu.* Plin. lib. 3. epist. 7 *Quatenus nobis denegatur diu vibere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.* Vide & Vall. lib. 1. cap. 42.

¶ Aliquatenus, aliqua ex parte, etlicher massen/zum theil. Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Philistus, ut multo infirmior Thucydide, ita aliquatenus incidior.*

¶ Quadantenus, ad aliquam partem, aliquantulus, Plin. lib. 29. cap. 10.

TĔPĔO, tepēre, χλιαίνεσθαι, tepidum esse, laulich) seyn / ut, *Aqua tepet.* Martialis lib. 10. epigr. 96

Focus tepet igne maligno.

¶ Est & remittere. Vide Barth. ad Script. Venat. p. 184.

¶ Tepesco, tepescere. Ciceto de nat. Deor. lib. 2. cap. 10 *Maria agitata ventis tepescunt.* laulicht werden.

¶ Tepefacio, & Tepefio, Idem de Senect. cap. 15 *Terra semen tepefactum vapore & complexu suo diffundit.* Plinius lib. 11. cap. 6 *mature tepefiunt.* Idem lib. 10. cap. 33 *Nidum mollibus plumis floccisque consternunt tepefaciendis ovis.*

¶ Tepidus, tepidior. Tepidum, quod frigidum est calido temperatum, laulich/ ut, *Lac tepidum*, Virg. 3. Æn. v. 66, Kühwarme Milch. *Aqua tepida*, Plinius 31. cap. 2. *Sol tepidus*, apud Virgil. 1. Georg. 398 id est, calidus. *Tepidior cæli status*, Pallad. lib. 3. cap. 24. *Loca tepidiora*, Columella lib. 8. cap. 5. pr. Et Augustinus Confession. lib. 6. cap. 2 *tepidissimum poculum.*

¶ Pertepidus, valde tepidus. *Aqua pertepida*, Vopiscus Carino cap. 17.

¶ Tepide, tepidius. adverb. Plin. lib. 5. epist. 6 *Si natare latius, aut tepidius velis, in arcta piscina est*, &c. Et Augustinus Confession. lib. 8 cap. 11 *Jam tepidissime hoc dicebat.*

¶ Tepidarium, membrum balnei est, ut *frigidarium, caldarium, sudatorium* &c. Vitruvius lib. 5 cap. 10 pr. *Ipsa caldaria tepidariaque lumen habeant ab occidente hiberno.* Vide Mercurialem lib. 1. de arte Gymnastica cap. 10.

¶ Tepor, ōris, substant. tepida qualitas mittelmäßige Wärme / laulichkeit. Cicer. de nat. Deor. lib. 1. cap. 10 *Externus & adventicius tepor.* Idem de Senect. cap. 15 *Uva maturata dulcescit, vestitusque pampinis nec modico tepore caret, & nimios solis defendit ardores.* Plurali *tepores* Alcimus dixit lib. 2. v. 117.

¶ Tepŏrare, tepidum facere. Dracontius Hexaemero v. 28

glaciemque tepores
Flammeus ignis aquæ.

¶ Tepŏratus inde est, pro tepore affectus, Plin. lib. 36. cap. 26. ein wenig gewärmet.

¶ Intĕpeo, compositum, Propert. lib. 4. eleg. 1. v. 124

Et lacus æstivis intepet umber aquis,

Hoc est, incalescit.

¶ Intepescere, laulich werden. Seneca Epist. 78 *Ne quis intepescat cibus, ne quid palato jam calloso parum ferbeat; cœnam calina prosequitur.* Columella lib. 1. cap. 1 *mitigato jam & intepescente frigore.*

¶ Prætepere, vel Prætepescere. Ovidius lib. 2. Amor. eleg. 3. vers. 6 *Si tuus in quabis prætepuisset amor.*

ATEPHRIA, marmor cineritium Plinio est lib. 36. cap. 7. Aschenfarben Marmelstein.

TER, dreymahl. *O terque quaterque beati*, Virgil. 1. Æneid. v. 94. *Ter & bicies*, drey und zwantzig mahl / Plin. lib. 7. cap. 28. *Ter decies*, Censorin. cap. 18. *Ter in anno*, Cicero pro S. Roscio cap. 46.

¶ Tercentum, Virgilius Æn. 1. v. 272

Hic jam tercentum totos regnabitur annos.

¶ Tercenti, & Tercentæ, & Tercenta, Martial. lib. 4. epig. 37 *Tercenta debet Titius.*

¶ Tercenteni, Martial. lib. 2. epig. 1.

Tercentena quidem poteras epigrammata ferre.

¶ Terdēni, Virgil. 8. Æneid. v. 47

Ex, quo terdenis urbem revisentibus annis.

Distributiva hæc sunt, quibus pro Cardinalibus Poetæ utuntur.

¶ Tergeminus, triplex, *tergemina victoria triplicem triumphum agere.* Horat. 1. Od. 1

Sunt, quos mobilium turba Quiritium
Certet tergemino tollere honoribus.

Ubi *tergeminos honores* sextuplices interpretatur Muretus, & ad Quæsturam, Tribunatum plebis, Ædilitatem, Præturam, & Consulatum, & Censuram intelligit: melius Lambinus, triplices exponit, & ad tres magistratus Curules, Ædilitatem, Præturam, & Consulatum refert. Simplicius *honores* ad theatrales plausus referimus. Nam maximus honor habebatur, si cui ingresso theatrum plauderetur; *Tergeminos* autem vel iteratos sæpius exponemus, vel pro tribus ordinibus Populi Romani, Senatorio, Equestri, & Plebejo interpretabimur. Vossius *tergeminos* honores pro plurimis maximisque poni censet. Vid. eund. lib. 4. Instit. Orat. p. 148.

¶ Tergemini, infantes tres dicuntur ex eodem utero simul vel uno tempore editi, Plin. lib. 7. cap. 3. *Tergeminos nasci, certum est.*

¶ Ternus, Terni. Virgil. Æneidos lib. 5. v. 120

Terno consurgunt ordine remi.

¶ Ternideni, Plinius lib. 18. cap. 26.

¶ Ternarius, *numerus ternarius*, die dritte Zahl. Colum. Lb. II. cap. 2.

¶ Tertius, der dritte / *Tertius*, vel *tertia dies.* *Tertio quoque die*, je des dritten Tages / Cic. 2. Tusc. cap. 10. Juvenalis Satyr. 2. v. 40 *Tertius e cælo cecidit Cato.*

¶ Tertianus, ut, *Tertiana febris*, tertio quoque die recurrens, quæ & *Tertiana* absolute dicitur Plinio lib. 20. cap. 20.

¶ Tertiani, id est, milites tertiæ cohortis. Tacit. lib. 13. cap. 38.

¶ Tertiò, & Tertiùm adverbia, zum drittenmahl / ut, *Tertium Consul*, Livius lib. 3. cap. 21. Et Cic. pro Dejot. cap. 5. *Iterum, ille tertio auctionibus factis pecuniam dedit.*

¶ Tertio, tertiare, ist agrum tertio arare, zur Saat pflügen. Columell. lib. 2. cap. 4. Arationes enim sunt, *Prosecsio, Iteratio, Tertiatio.*

¶ Tertiatio, tertia aratio. Etiam de aliarum rerum tertia repetitione, ut de olivæ pressura. Columella lib. 12 cap. 50 *Plurimum refert, non miscere iterationem, multoque minus tertiationem cum prima pressum*, &c.

¶ Tertiarium, ponderis nomen, ein Drittheil eines Gewichts/ ut *quartarium*, apud Catonem cap. 95. ¶ *Plumbum tertianum*, in quo duæ nigri portiones sunt, & tertia albi, Plin. lib. 34. c. 17.

¶ Tres, tria, cum iis quæ ab eo fiunt, vide infra.

Teramnæ, Terapnæ, vide *Theramnæ, Therapnæ.* Sic enim Græci per Θ scribunt.

TĔRĔBINTHVS, τέρμινθος, sive τερέβινθος, arbor, ex qua resina colligitur, *terebinthina*, notissima in quotidiano medicinæ usu, vulgo Terpenthin.

¶ Terebinthinus. Plin. Lib. 23. cap. 8. & Cels. lib. 5. cap. 26. exst. *Resina terebinthina.*

TĔRĔBRA, æ, instrumentum quo ligna perforantur, ein Börer. Colum. lib. 4. cap. 29. ¶ Dicitur & *terebrum.* Vet. Gloss. *Terebrum*, τρύπανον. Hinc

¶ Terebellum, diminutivum, ein Börerlein.

¶ Terebro, terebrare, perforare terebra, bohren. Virgil. 2. Æneid. v. 38 *ventus terebrare cœpit uteri & tentare latebras.*

¶ Terebratio, das Bohren. Colum. lib. 4. cap. 29. Et metonymice pro ipso foramine. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *Ea translata ex terebratione in terebrationem.*

¶ Exterebrare, durchbohren/ut, *aurum exterebratum*, Cic. de divinat. lib. 1. c. 24. Agit enim de columna, quam Annibal perterebravit, de qua dubitabat, verum solida esset, an exterinsecus inaurata. ¶ 2. Significat & inquirere, seu scrutari; item vi extorquere. Vide Nonium. Varroni tribuitur: *Omnes perquirit atque exterebrat artes.* Sed rectius *extenebrat* legitur, vide supra in *Tenebræ; Extenebro.*

¶ Perterebrare, terebrare, perforare, durchbohren. *Columnam auream perterebrare*, Cicer. de divinat. lib. 1. cap. 24. Et, *lapis perterebratus*, Vitruv. lib. 8. c. ult.

TĔRĔDO, inis, ein Kupffernwurm / non absimilis crabronibus, sed

ſed varia, & latitudine proxima apibus, appetit avide cibos delicatos, adeoque cum impetu advolat, unde & nomen habet. πτέρδω, πτέρδεια enim λιχνότητα ſignificat & γαστριμαργίαν, id eſt, voracitatem. Aculeus earum πτέρδιον dicitur. ¶ 2. Et *Teredo*, τερηδών, erucæ nomen, quæ in alvearibus gignitur, Eberus, eine Made. *Teredinem ſentire*, Plin. lib. 16. cap. 39. Sed rus, eine Made. *Teredinem ſentire*, Plin. lib. 16. cap. 39. Sed idem Plin. 16. cap. 41. *Teredines tantum in mari ſentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici*, ein Holtzwürmlein in Schiffen. Terreſtres *tineas* vocant. ¶ 3. Denique & vermiculi illi, qui veſtes arrodunt, *Teredines* dicuntur, Plin. lib. 8. cap. 48. de prætextis Ser. Tulli: *Mirum fuit nec defluxiſſe eas, nec teredinum injurias ſenſiſſe annis DLX.* Kleider-Motten. Teredinis encomium Clitarchus ſcripſit.

TERENTIA, Ciceronis uxor fuit, ex qua M. Ciceronem & filiolam Tulliolam ſuſcepit, ſed quam, quod exulante ipſo fidem conjugalem non ſervaſſet, repudiavit. Vide vitam Ciceronis apud Plutarch. Plinius centum & tres annos vixiſſe eam ſcripſit, lib. 7. c. 48.

TERENTIVS, Comicus Carthaginienſis, Cicerone antquior annis 60. Virgilio vero annis centum amplius. Vitam ipſam Terentii petant Studioſi vel a Donato, vel aliis. Cicero *ſunm neceſſarium* vocat ad Attic. lib. 11 epiſt. 10. Et in Lælio ingenue fatetur, ſe *Terentiano verbo libenter uti.* Sed & *elegantiam ſermonis* fabulis ejus tribuit, & permulta in orationibus ſuis ac libris de Philoſophia ab eo mutuatur. Imitatus eſt præcipue Menandrum Græcum: quod & Cicero teſtatur his verſibus apud Donatum in Vita:

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone, Terenti,
Converſum expreſſumque Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quicquid come, loquens, ac omnia dulcia dicens.

Hunc Afranius, & ipſe Comicus, omnibus cæteris Comicis præfert, ſic enim ſcribit in Compitalibus: *Terentio non ſimilem dices quempiam.* Terentium cum Plauto non contendit modo, ſed & eidem præfert Dan. Heinſius in libello de Satyra Horatiana.

¶ 2. Alius fuit Terentius Scaurus, Grammaticus, temporibus Adriani Imperatoris, cujus meminit Gellius.

¶ Terentianus. Quintil. lib. 6. cap. 3 *Nec minus confidens eſt, quam Terentianus ille Phormio.* Et Cicero de Amicit. cap. 24 *Verbo Terentiano libenter utimur.*

¶ 3. Terentianus Maurus alius Grammaticus, natione Afer. Scripſit opus de literis, ſyllabis, pedibus, metris, multiplici genere carminum. *Suavissimum Grammaticorum*, Muretus appellat.

TERENTVS, τέρεντος, locus fuit in Campo Martio Romæ, Diti & Proſerpinæ ſacer. Vide Zoſimum lib. 2. cap. 2. & Politian. Miſcell. cap. 58. Scribitur & *Tarentus.* Zoſimus c. l. ἐν τῷ Ταέρεντι, utrimque prima vocali.

¶ Terentinus, ut, *Ludi Terentini*, qui & ſeculares dicebantur, & centeſimo quoque anno celebrabantur.

TERES, quicquid longum & rotundum eſt, ſed ſine acuta extremitate, κυλινδρικός. Virgilius eclog. 8. v. 16

Incumbens tereti Damon ſic cœpit olivæ,

lang und rund. Liv. lib. 25. cap. 8 *Telum haſtili teretis.* Cicer. de opt. gen. orat. c. 4 *Habere aures teretes, intelligensque judicium,* ſubtile und fertige Ohren. *Oratio teres*, Idem de orat. lib. 3. c. 5. Horat. 2. Sermonum Sat. 7. v. 68

Fortis & in ſe ipſo totus teres atque rotundus,

id eſt, æqualis & ſibi conſtans, perfectus. ¶ 2. *Teretia membra* apud Sueton. Cæſare cap. 45. ſucculenta nec tamen obeſa interpretatur Caſaubonus. Et ita *teretes ſuras* Horatius lib. 2. Od. 4 dixit: apud quem & *teretem puerum* legas Epod. 11. v. 41. *Teretem cervicem* apud Lucret. lib. 1, 36. Et revera formoſitatis vocabulum eſt, & amatoriam quandam pulchritudinem hæc vox ſignificat. Catull. 61. v. 181 *Mitte brachiolum teres.* Sic Cæſari *teretia membra* adſcribit Suetonius cap. 45. ¶ Comp. *Teretior.* Gellius lib. 13. c. 20 *Ciceroni mollius teretiusque viſum*, FRETV *ſcribere, quam* FRETO.

TEREVS, τηρεύς, Thracum rex, ſceleribus ſuis notiſſimus. Fabulam ejus deſcribit Ovid. 6. Metam. Vid. Barth. ad Stat. lib. 5. Theb. p. 84.

TERGO, tergĕre, & Tergeo, tergēre, tertia & ſecunda conjugatione, ſignificat purgare & nitidum facere, καθαίρειν, σμήχειν, waſchen / trucknen / ſchmücken. Juvenal. Sat. 14. v. 62

– – – Vaſa aſpera tergeat alter.

Ovidius 2. Metam. v. 736

– – – Terſis niteant talaria plantis.

Cicer. in parad. 5. cap. 2. *In familia, qui terguntur, qui unguntur, qui verruntur, qui ſpargunt &c.*

¶ Terſus, particip. & adjectiv. id eſt, nitidus. Statius præfat. lib. 2 Silvarum ad Meliorem ſuum: *Melior, vir optime, nec minus in judicio literarum, quam in omni vita colore terſiſſime.*

¶ Terſus, ûs, nomen, das Abtrucknen. Apulejus lib. 1. de Aſino: *E promtuario oleum unctui, linteum terſui, & catera hue eidem uſui profer ocyter.* Idem Apolog. p. 277 *petere aliquid terſui dentium.*

Compoſita:

¶ Abſtergĕre, ab abſtergo; & abſtergeo. Terent. in Eun. 4. ſc. 7, 9 *Qui abſtergerem vulnera*, abwiſchen. Sic, *abſtergere cruorem*, Livius lib. 1. cap. 41. *faſtidium*, Plin. 20. cap. 5. & *mœrum*, Cic. 9. fam. epiſt. 16. *ægritudinem*, Idem Topica cap. 22. *moleſtias*, Idem de Senect. cap. 1. benehmen.

¶ Detergere, abtrocknen / ut, *Detergere menſam*, Plaut. Menæch. 1. ſc. 1. v. 2. *detergere lacrymas*, Ovidius 13. Metam. v. 746. Et *Remos detergere* quid ſit, vide in *Remus.*

¶ Extergĕre, ab Extergo; & Extergeo, abwiſchen / abtrocknen. *Spongia extergere*, Cato cap. ult. id eſt, delere. *Exterge tibi manus*, Plaut. Moſtell. act. 1. ſc. 3. v. 110. Et Vitruvius 7. cap. 3 *ut ea facilius extergeantur.* Sic, *Everſum atque extorſum relinquere fanum*, abgekehrt und ausgefegt / Cic. 4. Verr. c. 21.

¶ Pertergĕre, durchaus trocknen / Columell. 12. c. 9. Et Horat. in Sermonibus lib. 2. Satyr. 8. v. 11

Gauſape purpureo menſam perterſit.

Et ſecunda conjugatione Pertergeo, pertergēre. Lucretius lib. 4. v. 250 *– – Perterget pupillas, atque ita tranſit*
ſcilicet Imago. & ibidem v. 253

Et noſtros oculos perterget longior aum.

TERGVM, i, dorſum, νῶτος, der Rücken. *A tergo*, von hinten zu. *A tergo aliquem adoriri*, Cicer. pro Milone cap. 10. *A tergo, a fronte, a lateribus teneri*, 3. Philipp. cap. 12. von allen Seiten. *Terga circumire*, poſteriores aciei ordines, apud Tacitum Agric. cap. 37. *A tergo lupi, a fronte præcipitium*; locutio eſt proverbialis de duobus certiſſimis malis propoſitis & præſentibus. Vide Chil. *Inambulare manibus ad tergum rejectis*, Aſinius Ciceroni 10. fam. ep. 32. *Vertere terga*, id eſt, fugere, nicht ſtehen / die Flucht geben / Liv. lib. 1. cap. 30. *Terga dare*, Virg. 4. Georg. 85. *Præſtare terga*, dixit Tacitus Agricola cap. 37. ¶ 2. Poetæ etiam de mari, fluminibus & aliis, quæ æquali ſunt planicie, uſurpant, ut *Dorſum.* Ovid. lib. 1. de Ponto El. 3

Dum meant celeri terga per amnis equo.

Auſon. Moſella v. 205 *Super amnica terga volantem &c.* Sic, *Dorſum maris*, Virg. Æn. 1. v. 110, & *dorſum nemoris*, Horat. lib. 2. Satyr. 6. v. 91 dixere. Et Juvencus lib. 1. Hiſt. Evang. v. 702

– – nec ſentibus ullas
Provenisſe unquam ruris poſt terga notaſſis.

Quod in primis ſolenne Avieno eſt in Periegeſi. o. gr. v. 561

Hadriatica terga: & v. 594 *– – – Achelous*
Irruit Hadriaci tergum maris.

Et v. 988 *Ægai per terga ſali.* ¶ 3. Poetæ *tergum*, pro *tergore* interdum ponunt. Virg. 1. Æneid. v. 367

Mercatique locum &c.
Taurino quantum poſſunt circumdare tergo.

¶ 4. Item pro *Scutis.* Solebant enim illa tergoribus boum induci. Virg. l. 10. Æn. v. 718 *Et tergo decutit haſtas.* Vide Servium.

¶ Tergiverſor, tergiverſari, Ausflucht ſuchen / den Rücken kehren / ſich wegern / ſubterfugere. Cicer. pro Planc. cap. 19 *Quid taces? quid diſſimulas? quid tergiverſaris?* Idem ad Attic. lib. 7. epiſt. 1 *Tergiverſari contra aliquem.* Et, *in re aliqua tergiverſari*, in Officiis lib. 2. cap. 33.

¶ Tergiverſatio, Ausflucht / Wegerung. Cic. pro Milone c. 10. extr. *Quid ergo erat mora & tergiverſatione?*

¶ Tergiverſator. Arnobius lib. 7. contra gent. p. 247 *Si utique ſciebat, tergiverſatorem in obſequio futurum; nonne fuerat pronius*, &c. Uſus & Gellius lib. 11. c. 7. extr.

¶ Tergiverſanter, adverb. invite, cum tergiverſatione, ungern / mit Verweigerung. *Tergiverſanter pugnam inire*, Vellej. Paterc. lib. 1. cap. 9. n. 3.

¶ Tergĭnum, *ſcutica lorea*, eine riemerne Peitſche. Plaut. Pſeud. 1. ſc. 2. v. 21 *Nunquam edepol veſtrum durius tergum erit, quam terginum meum.* Vet. Gloſſ. *Terginum μαστίγιον.* Uſus & Lucilius eſt.

¶ Poſterganeus, Arnob. lib. 4. p. 130 *Si orientem ſolem reſpexero, cardo mihi frigoris & ſeptentrio ſit labus: in quem ſi oris traduxero, erit mihi ſiniſter occaſus, qui ab ſole poſterganeus habebitur.*

TERGVS, ŏris, corium, ein Fell / Haut. Virg. Æn. 1. v. 21

Tergora diripiunt coſtis, & viſcera nudant.

Sie ſtreiffen / ziehen die Haut ab / ꝛc. Plinius lib. 8. cap. 10 de elephantis: *Duriſſimum dorſo tergus, ventri molle.*

¶ Tergorare, tergus novum inducere. Plinius lib. 8. cap. 52 de apris loquens: *Maribus in coitu plurima aſperitas. Tunc inter ſe dimicant indurantes attritu arborum coſtas, luteque ſe tergorantes.*

TERMES, itis, ramus olivæ, ſicut viris palmes eſt, ein Zweig vom Oelbaum. Horat. Epod. 16. v. 45

Germinat & nunquam fallentis termes olivæ.

Ubi vetus Schol. TERMITES *proprie dicuntur caules, thyrſi ſeminum olearum.* Vet. Gloſſ. TERMES proprie dicitur *caulis alicujus arborum.* Feſtus tamen quemlibet ramum accipit. Cujus verba iſta ſunt: TERMES *ramus decerptus ex arbore, nec foliis repletus, nec nimis glaber.* Sed termitem etiam de virga thurifera Gratius dixit, Cyneget. v. 132

Termes ai Eois descendi virga Sabais,
Mater odorati munitum pulcherrima thuris.

Ubi nota duo vocabula *Termitem*, *virgam*, pro uno posuisse antiquorum more, de quo Ausonius Popma de usu antiquæ locutionis lib. 2. cap. 10.

¶ Termiteus, a, um. Idem Gratius Cyneg. v. 446

Emicat ipse mane ramum pallente Sacerdos
Termiteum quatiens, id est, oleaginum.

TERMINVS, τέρμων, Deus tutelaris finium agrorum apud antiquos, qui solus Jovi cedere noluit. Lactantius lib. 1. cap. 20. Ovid. 2. Fastor. v. 641. Unde dies, quo sacra ei mense Februario fiebant, *Terminalia* appellatus. Vid. Alex. ab Alex. lib. 2. G.D. cap. 22. Horat. Epod. 2. v. 59

Vel agna festis cæsa terminalibus.

¶ Terminus, lapis, vel arbor &c. quâ fines agrorum distinguebantur. Τέρμα, ein Grentzstein/ Marckstein ꝛc. Vetus Gromaticus apud Rigaltium pag. 296 sic dictum putat, quod *terram mensuras distinguat & declaret.* Cic. in Acad. 4. c. 43 *Est inter eos non de terminis, sed de possessione contentio.* nicht um die Grentzen ꝛc. *Certos fines & terminos sibi constituere*, Idem pro Quintio cap. 10. *Omnium atatum certus est terminus*, Idem de Senect. cap. 20. Silius lib. 3. v. 134

Et pace & bello cunctis stat terminus ævi,
Extremumque diem primus tulit.

¶ 2. Veteribus etiam *Termo termonis*, & *Termen terminis* dicebatur. Festus: *Termonem Ennius Græca consuetudine dixit, quem nos nunc terminum hoc modo:* Ingenti vadit cursu, qua redditu termo est. *Varro: Itaque terminus quum in Latio aliquot locis dicitur, ut apud Attium, non Terminus, sed Termen &c.* Terminorum rationem aurea ætate ignoratam atque sub Jove demum inventam fuisse, Tibull. lib. 3. El. 3. & alii Poetarum, qui auream ætatem depinxerunt, prodidetunt. Vide & Magonem Fragmentis Terminal. pag. 265. ubi & de religione Terminorum habes: de qua & Siculus Flaccus de condit. agrorum legi potest pag. 6. ¶ Ponitur & *Terminus* pro rei cujuslibet fine. *Terminus contentionum*; Cicer. lib. 6 epist. ult. ad Domitium: item *termini vitæ* pro Rabir. perd. cap. 10. *Malorum terminus* apud Lucretium lib. 3. v. 1033.

¶ Terminalis, ut *lapis terminalis*, Ammian. Marcellin. lib. 18. c. 4. *Terminales palos figere*, Tertullian. de Jejuniis c. 11.

¶ Terminalia, festus dies, vide supra in *Terminus*. Adde Ciceronem 12. Philipp. cap. 10.

¶ Termino, terminare, terminos vel fines constituere, finire, umgräntzen / beschliessen. Virg. 1. Æneid. v. 287

Imperium Oceano, famam qui terminet astris.

Cic. de Senect. cap. 23 *Iisdem finibus gloriam suam, quibus finem, terminare.* Idem pro Marcello cap. 11 *Ut, unde est orsa oratio, in eodem terminetur*, beschlossen werde.

¶ Terminatio, die Endung. ¶ 2. *Terminatio aurium*, Cic. in Oratore cap. 53. Urtheil der Ohren.

¶ Adterminare, terminis circumscribere, definire. Arnobius lib. 3. p. 107 *Deos filo adterminatis humano.*

¶ Amtermini, qui circa terminos populi Rom. vicinia manebant, Græcis ἀμφιτέρμονες, Cato in Origin.

¶ Conterminus, contermini, finitimi dicuntur & vicini, die mit einander gräntzen / an einander stossen / apud Plin. sæpe, ut, *Contermina Indis gens &c.* lib. 12. cap. 8. Et, *Ponto contermini Scythæ*, Idem lib. 3. cap. 26. *Contermina Scythiæ Germania*, Idem lib. 8. cap. 15. Et, *Alexandriæ Africa contermina*, Mela lib. 1. cap. 9. extr.

¶ Determinare, terminis & limitibus designare, bezeichnen/ bestimmen / Ziel oder Gräntze setzen / ut, *Determinant sibi spatia aquilæ*, Plin. lib. 10. cap. 3. Livius 1. c. 18 *Regiones ab oriente ad occasum determinabit.*

¶ *Determinatio mundi*, Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 40. Idem de Invent. lib. 1. cap. 52. *Exitus & determinatio omnium*, conclusio, der Beschluß / das Ende.

¶ Determinator. Tertullian. de Pudicit. cap. 11 *Spiritus Sanctus disciplinæ determinator.*

¶ Determinabilis. Idem adversus Hermogenem cap. 41 *Materia determinabilis.*

¶ Indeterminabilis. Idem Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. c. 9 *indeterminabiles quæstiones.* Adde adversus Hæreticos c. 7.

¶ Indeterminatus. Cassiodorus Regiarum lib. 3. epist. 52. *Hoc egit illa disciplina mirabilis, ut indeterminatos agros ratione certa distingueret.* Et Tertullianus adv. Valentinianos cap. 3 *indeterminata genealogia.*

¶ Disterminare, dividere, scheiden / unterscheiden / ut, *Ambia Judæam ab Ægypto disterminat*, Plinius lib. 12. cap. 21. Et Apulejus de Mundo pag. 58 *Luna altitudinis aereæ principia disterminans.* Gloss. Cyr. *Disterminо*, διορίζω.

¶ Disterminator. Apulejus de Mundo post princip. *Axis, divisor & disterminator mundi, orbem terræ in medietate constituens.*

¶ Disterminus, i. e. disterminatus, separatus. Silius 5. v. 400

Audit Tartessus, latis disterminа terris.

Barthius Adversar. lib. 10. c. 24 extr. Glossarium allegat, quo *Disterminus* exponitur *longe abscedens.*

¶ Exterminare, extra terminos ejicere, ut, *Expellere, exterminare & ejicere ex urbe virtutem*, Cic. pro Milon. c. 37. *Exterminare urbe atque agro*, Idem 1. Nat. deor. c. 23. ausjagen / Landes verweisen. *Ex numero hominum ejicere, & ex finibus humanæ naturæ exterminare*, Idem in Philippica 13. cap. 1.

¶ Exterminator, eversor, Vertreiber / Verstörer/ Idem pro domo sua cap. 54.

¶ Exterminium, expulsio, eversio, Tertulliani est adv. Valentinianos cap. 16. & Ambrosii ad Virginem lapsam, cap. ult. & Augustini lib. 2 Confession. c. 4. extr.

¶ Interminatus, sine termino, infinitum, *Immensa & interminata in omnes partes magnitudo regionum*, Cic. de nat. Deor. lib. 1. c. 20. Et Apulejus de Mundo extr. *Non est in hoc mundo aliquid interminatum.*

¶ Interminus, idem. *Oceanus interminus*, Avienus Perieg. v. 74. Et Prudent. Hymno Epiphaniæ:

Illustre quiddam cernimus,
Quod nesciat finem pati,
Sublime, celsum, interminum,
Antiquius cælo & chao.

Idem lib. 2. adv. Symmach. v. 106 - - *longis intermina sæclis.* Et Ausonius Epist. 16. v. 38

Perge, o libelle, & utere
Felicitate interminа.

¶ Interminabilis. Hieronymus epist. 132. ad Vitalem: *Interminabiles genealogiæ & Judaica fabulæ.* Et Sidonius lib. 2. epist. 7 *interminabile jurgium.* Et Augustinus de Civ. Dei lib. 19. cap. 11 *pœnæ impiorum interminabiles.*

¶ *Proterminare fines*, id est, propagare, promovere, fortrücken/ Apulejus lib. 9. p. 235. Et Sidon. lib. 3. ep. 1. *Veterum finium limitibus effractis, metas in Rhodanum proterminant.*

TERO, terére, τείρω, tondere est, reiben / zerstossen / ut, *Lapis lapidem terit*, Plautus Asin. a. 1. sc. 1. v. 18. ¶ 2. Sed, *Terere tempus, otium*, est consumere, die Zeit zubringen. Livius lib. 21. c. 48 *Nullo satis digno mora pretio tempus terunt.* Et Cic. in Philipp. 5. cap. 11 *Teritur interea tempus, belli apparatus refrigescent*, die Zeit wird drüber hingehen. *Ætatem in rebus discendis terere.* Idem de Orat. lib. 3. cap. 31. Et Livius lib. 1. cap. 57 *Regii juvenes otium convivis, commessationibusque inter se terebant.* ¶ 3. Sed, *hoc verbum satis hesterno sermone trivimus*, Cic. in Acad. lib. 4. cap. 6. Et de finibus lib. 3. cap. 4 *Rerum nomina notarum consuetudo diuturna trivit.* brauchen / gemein machen.

¶ Tritus, a, um, *ter tritum*, Cic. 1. Philipp. cap. 3. eine gebahnte Strasse. *Tritum sermone proverbium*, Cicero lib. 1. offic. c. 10. *Usitatius verbum & tritius*, Idem lib. 1. Acad. cap. 7. Et *Tritior mos*, Plin. 33. cap. 12, ut in MSS. est. Vide Harduinum. Et Hieronymus Epist. 2. ad Nepotianum: *Senectus ætate fit doctior, usu tritior, processu temporis sapientior.* Superl. *Tritissima via*, Seneca de Vita beata cap. 1.

¶ Tritus, ûs, substant. Idem de nat. Deor. lib. 2. cap. 9 *Lapidum conflictu atque tritu elici ignem videmus.*

¶ Tritura, æ, trituratio, das Dreschen. Columell. lib. 1. cap. 16 *Glebulas per triturам terrena remittit area.*

¶ Tritor, qui terit. Plaut. in Persa act. 5. sc. 2. v. 17 *tritor simulorum.* Et Plin. lib. 35. cap. 11 *tritor colorum.*

¶ Triturо, triturare, terendo excutere frumenti grana, dreschen. Sidon. lib. 7. epist. 6.

¶ Huc & *Tribulam* repono, ein Dreschwagen. vehiculis enim quondam frumenta exterebantur in horreis, quod jam fit flagellis, mit Flegeln. Virg. 1. Georgicor. v. 164

Tribulaque & iniquo pondere rastri.

¶ A quo *Tribulare* formatum, quo Cato usus est cap. 13. de re rustica. Ecclesiasticis vexare est & affligere, ut Curis Posterioribus Cellarii ostensum.

¶ A *Tero* Composita. Attĕrere, an etwas reiben / ut, *Anguilla atterunt se scopulis*, Plin. lib. 9. cap. 51. *Asini atterunt se spinetis*, reiben sich an den Dornen / Idem lib. 10. c. 74. ¶ 2. *Atterere alicujus famam*, per metaphoram, Sallustius Catilin. c. 16. verkleinern. Et Apulej. lib. 11 *Viriculas patrimonii peregrinationis attriverant impensa.* Sic, *Attrita bella Æthiopia*, apud Plin. lib. 6. c. 29. *Attrita opes*, pro imminutæ, apud Livium sæpe. Sed ¶ 3. *Attrita toga*, ein abgetragener / abgenützter Rock / lacera, Martialis lib. 14. epigr. 125

Attrita veniet sportula sæpe toga.

Virgilius in Sileno v. 17

Et grabis attrita pendebat cantharus ansa.

Comparative, *Mentum simulacri Herculis paullo attritius*, dixit Cicer. in 6. Verrina cap. 43.

¶ Attritus, us, ui, Plin. lib. 9. cap. 45. *pisces attritu petræ scalpentes pruritum.* Solinus cap. 52 [al. 65] sub finem: *gemma ad colorem digitorum attritu excisa.* Et Seneca de Ira lib. 3 c. 4 *Apri tela sua attritu acuentes.*

¶ Contĕrere, terendo comminuere, seu in pulverem redigere, zureiben. ut, *Conterere radicem in pulverem*, apud Plin. lib. 26. cap. 11. Et Plaut. act. 2. sc. 3. v. 65. *Conteres tu tuame omnione mulier*, id est, enecabis. ¶ 2. Sed, *conterere diem, noctem, ætatem, tempus, otium, operam*, metaphorice. Sic Terentius Hecyr. act. 5. sc. 3.

sc. 3. v. 17 *Cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem,* den ganzen Tag zubringen. Idem in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 32 *Quid conterimus operam frustra?* Et in Adelph. a. 5. sc. 4. v. 15 *Contrivi in quærendo vitam atque ætatem meam.* Sed, *Otium & tempus in studiis conterere*, Cic. de amicit. cap. ult. Et, *Communia & contrita præcepta*, de Oratore cap. 31.

¶ Contritio, tritum notumque Theologis vocabulum. Et Vet. Gloss. *Contritio*, συντριβή.

¶ Detĕrere, ausreiben / zerreiben / ut, *manibus deterere frumenta*, Colum. lib. 1. c. 6. *Usu aliquid deterere*, Quintil. lib. 2. c. 4. abnützen.

¶ Detrimentum, contrarium est, emolumentum, Schaden. Terent. in Hecyr. a. 2. sc. 2. v. 37 *Sat scio, peccando detrimenti nihil fieri potest. Detrimentum accipere*, Cic. pro lege Man. cap. 6, Schaden nehmen. *importare*, Idem 1. de Orat. cap. 9. *inferre*, Cæsar 2. Civil. cap. 2. Schaden zufügen. *Provideant Coss. ne quid Respub. detrimenti capiat*, solennis formula, qua summa potestas Coss. tribuebatur. Vide Brissonium in formulis. Adde ex veteribus Sallust. Catilin. c. 29, & Livium lib. 3. cap. 4.

¶ Detrimentosum, quod detrimentum adfert. Cæsar lib. 7. Gall. bell. cap. 33 *Cæsar a bello atque hoste discedere detrimentosum esse existimabat.*

¶ Deter, deterior, Vide suo loco.

¶ Distĕrĕre, zerreiben. Cato de re rust. cap. 75 *bene disterere in mortario.*

¶ Extĕrere, ut, *Grana exterere è spica*, die Körner aus der Aehren austreiben. *Alvus calore multo vibum exterit*, Cic. 2. de nat. Deor. cap. 54. *Literam exterere*, i. e. expungere, apud Varronem. *Extrita syllaba* (κατὰ συγκοπήν) Quintil. lib. 9. cap. 3. Idem lib. 10. cap. 4. extr. *Opus politat lima, non extenat.*

¶ Intĕrere, intra aliquid terere, einreiben / einbrocken. *Panis in lacte intritus*, Varr. lib. 2. cap. 9. de re rust. Et Terent. in Phorm. a. 3. sc. 1 *Tute hoc intristi, tibi est exedendum*, hoc est, consilium perniciosum, cuique auctor tu fuisti, periculo tibi tuo expediendum est, Vid. Chiliad.

¶ Intrīta, æ, Intritum, eine geriebene Salsen / Plin. lib. 9. cap. 8. *Intrita panis e vino*, eine Mehrt von Brodt aus Wein. Celsus lib. 3. cap. 19 *Ad vinum festinare non oportet, si verendum, ut deficiat, tum & intrita ex hoc & hoc ipsum, austerum quidem, sed tamen mercum* (dandum est) ¶ 2. *Intrita* etiam *calcis* dicitur mixta illa & confecta materia, quæ albaria & tectoria præbet, eingemachter Kalck. Legitur apud Columell. Varr. & Vitruvium. ¶ 3. Et terra, seu lutum illud quidem, *intrita* dicitur, manibus subactum, quo oblinuntur furculi insiti.

¶ Intertrīgo, inis, vitium, seu malum illud est, cum pes pedem, vel ungula ungulam terit, aut cum equi dorsum equitatione atteritur. was sich wund gerteben. Vet. Gloss. *intertrigo*, ἀπότριμμα. Der Wolff. Plinius lib. 20. cap. 14 *Intertrigines mentagra prohibet.* Ubi Harduinum vide. Et lib. 24. cap. 4 *Nucleus galla sedat intrigines.* Varro lib. 4. Lat. Ling. cap. 36 deducit a *terendo*, sive *ab eo, quod duo inter se trita & diminuta sint.*

¶ Intertrimentum, idem fere quod detrimentum, Schaden / Einbuß. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 39 *Nunc sine magno intertrimento haberi non potest.* Ad quem locum Schol. Eugraph. INTERTRIMENTA *sunt, quæ intus terendo damna perficiunt*, Vet. Glossæ *Intertrimenta*, ἀπώλεια. Vide & Varron. lib. 4. de L. L. Asconius in illud Cicer. Verr. 3. cap. 50 *Cum eo sine ullo intertrimento convenerat: Detrimentum*, inquit, *unius partis esse potest, Intertrimentum vero dantis & accipientis.* Secundum quod Cicero intertrimentum pro communi conficiendi alicujus negotii jactura posuit. ¶ 2. Livius evanidam argenti partem, quæ in excoctione deperit, *intertrimentum* dixit lib. 32. cap. 2, *Qui argento non probo pars quarta decocta erat, Quæstores pecunia Romæ mutuo sumta intertrimentum argenti suppleverunt.* Abgang. ¶ 3. Sic & in aliis rebus *intertrimentum* dicitur, quicquid in usu earum & tractatione deperit, was abgehet / eingehet / sich einmisset.

¶ Intertritura, idem quod intertrimentum, Scævola Lege 43 § 1 Digest. de Pignor. act.

¶ Obtĕrere, bewerffen / zuwerffen / ertreten. Sueton. Nerone cap. 5 *Sed & in via Appia vico repente puerum citatis jumentis haud ignarus obtribit.* ¶ 2. Utuntur eo magna ex parte metaphorice, ut, *Obterere atque contundere calumniam*, Cicer. pro Cæcin. cap. 7. Et Vatinius Ciceroni lib. 5. fam. ep. 9 *Prosterne re atque obterere obtrectationes, & invidias malevolorum*, unterdrucken / dämpffen. *Laudes majorum obterere*, Declam. Antequam iret &c. *Majestatem populi Rom. senescentem obterere*, Livius lib. 23. cap. 43.

¶ Obtritus, ûs, nomen. Plin. lib. 18. cap. 28. *Herbæ obtritu bebetantur*, verwelcken / so man drauff tritt.

¶ Perterere, gar zureiben. Colum. lib. 8. cap. 5 *Uva pertrita, & cum aqua potui data.* Sed

¶ Pertrītus, æque a *Tritus*, & *per*, intendendi particula, ac a *perterere* deduci potest. Notat autem *vulgare*, & usu valde tritum. Seneca Controvers. 18. p. 250 *Vulgaris in ejusmodi controversiis & pertrita quæstio.*

¶ Prætĕrere, antea terere aut absumere. Paullinus Nolanus epist. 29 [al. 10] ad Severum, cap. 5 *Fateor ausum me, ut tunicam, quam vix illico, ut acceperam, tibi destinatam, meo tamen vestitu initiando prætererem.* Eines andern Kleid vorher etwas tragen. Est etiam apud Plinium lib. 11. cap. 37, sect. 63 *prætribit*, sed Harduino suspecta lectio est. Vide ipsum p. 557.

¶ Prōtĕrere, für sich zutreten / conculcare. Plin. de elephantis l. 8. cap. 1 *Prosternunt acies, proterunt armatos:* zertreten sie. Cæsar 2. de B. C. cap. 41 *At equitatus ab utroque cornu circumire aciem nostram, & aversos proterere incipit.* Et Horatius lib. 4. Carm. ode 7 *Ver proterit æstas. Proterere & conculcare aliquem*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 33.

¶ Retrimentum, cujuslibet rei excrementum. *Retrimentum olei*, Varro de re rust. lib. 2. cap. 64. &c. ¶ 2. In animalibus quoque omnia excrementa, tam sicca, quam humida *retrimenta* appellantur. Macrob. lib. 7. Saturnal. cap. 4 *In ventre fit prima digestio, virtute ἀποτυπικῇ in succum vertente quidquid acceptum est. Cujus fax retrimenta sunt, quæ per intestina, inferiore orificio tradente, labuntur.* Et ejusdem libri cap. 15 *Urina est retrimentum potûs.*

¶ Subterere, comminuere, unter etwas reiben. *Boves subterunt pedes*, treten die Füsse stumpff / treten sie ab / Cato cap. 72. Unde Plauto Asinar. act. 2. sc. 2. v. 73 sunt *subtritæ ungulæ.*

TERPANDER, sive Terpandrus, τέρπανδρος, Lesbius, Poeta Lyricus, qui Lyrici carminis canonem primus scripsit, auctore Suida.

TERPNVS, Τέρπνος, Neronis Citharœdus, apud Sueton. c. 26.

TERPSĪCHŌRE, τερψίχορη, una ex Musis, ex eo dicta, quod delectet, vide *Musa.*

TERRA, elementum, mundi centrum, in medio mundi pendens, globosum, die Erde. *Terra pilæ similis*, ut Ovid. dixit 6. Fastorum v. 269. De natura & forma terræ Plin. lib. 2. cap. 63. Ei maternæ venerationis nomen inditum. Plin. ibid. Livius lib. 5. cap. 54. Lucret. lib. 2. Brisson. de Formul. lib. 1. pag. 49. ¶ 2. Sed, *Terra hostilis*, Lucan. 2. v. 89. der Feinde Land, *Ex ultimis terris mittere*, Cic. 1. fam. ep. 9. von der Welt Ende her. *Terra marique aliquem conquirere*, Vatinius Ciceroni lib. 5. ep. 9. zu Land und Wasser. ¶ 3. *Terræ filius* dicitur, cujus genus incertum est, Liv. lib. 1. cap. 8. Tertullianus Apolog. cap. 10. Vide Chiliad. *Terram video*, id est, finem prolixi laboris adesse sentio. Vide Chiliadas.

¶ Terræ sæpe homines vel humana negotia, vel vitam indicant. Statius Thebaid. lib. 1. v. 179

** * * * tibi summe Deorum,*
Terrarumque sator, socia hanc addere mentem Sedit.

Claudianus in Eutropium lib. 1. v. 157

Quam bene dispositum terris, ut dignus iniquis
Fructus consilii primis auctoribus instet?

Virgilius eclog. 4. v. 14

Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras.

¶ Terræ, ut *humi*, in morem adverbii, Stat. lib. 7. Thebaid. v. 755 *Sternuntur terræ.*

¶ Territorium, ein Gebiet / so weit eine Stadt zu gebieten hat. Cic. 2. Philipp. cap. 40 *Territorium colonia minuere.*

¶ Terreus, Colum. lib. 1. cap. 6. sed plerique libri habent *terrenum solum.* Tamen Glossæ Philoxeni: *Terreum*, ἐπίγειον. Etiam compositum subterreus aliquid confert, de quo post paullo dicemus.

¶ Terrenus, ut *Animal terrenum*, Plin. lib. 9. c. 29. *Iter terrenum*, weg über Land / Idem lib. 6. cap. 17 *Humor terrenus*, Cicero 2. Nat Deor. c. 16. ¶ 2. Aliquando *Terrenum* & substantive pro terra ponitur. Columella lib. 2. cap. 2. *Callidissimi rerum rusticarum tria genera terreni esse dixerunt.*

¶ Terrester, terrestris, terrestre, ut *Terrester populus*, Florus lib. 2. cap. 2. n. 4. *Animal terrestre*, Plin. lib. 10. cap. 62, quod in terra degit. *Præsidium terrestre*, Cic. 7. Verr. cap. 1. *prælium terrestre*, quod navali opponitur. *Iter terrestre*, Hirt. B. Alexand. cap. 25. *terrestres exercitus*, Nepos Themist. cap. 2. ¶ 2. *Terrestris cœna*, apud Plaut. Capt. act. 1. sc. 2 eleganter dicitur, in qua nihil appositum, quam quod de terra natum est, ut sunt herbæ, olera, poma &c. Horatius *Cœnam sine sanguine* vocat. Aus der Erden gewachsen.

¶ Terrosus, terræ plenus. Vitruv. lib. 2. cap. 4. & 6. *Arena terrosa.*

¶ Terrulente, adverb. Prudent. in Romano v. 378

Rem spiritalem terrulente quærere.

id est, terreno modo.

¶ Territŏla, habitor terræ, poeticum. Apulejus etiam de Deo Socr. Dæmonas *vectores inter terricolas cælicolasque* nuncupat.

¶ Terrigenæ apud poëtas passim, pro hominibus; speciatim pro gigantibus, quos terra procreatos fingunt. Lucanus lib. 3. v. 316

Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes.

¶ Terrigenus, adjectivum. *Domus terrigena majestatis*, Pru-

dentius lib. 1. contra Symmach. v. 189. Et Fortunatus lib. 1. carm. 10. de S. Nazario:

Semine terrigeno terrenis usibus exsors.

¶ Terræmotus, Erdbeben. *Conquassari maximis terræmotibus*, Cic. de divinat. lib. 1. cap. 43. *Terræmotus genera* Ammianus recenset lib. 17. cap. 16, *Bysmatias*, qui moles immanes propellunt sursum: *Chasmatias*, qui voragine subita absorbent terrarum partes: & *Mycematias*, qui mugitu quodam terræ viscera quatiunt. Quæ genera & Cicero expressisse videtur in Divinat. lib. 1. cap. 18 *Cum terra sæpe fremitus, sæpe mugitus, sæpe motus prædixerint.* ¶ 2. legitur & separatim, interpositis distinctionibus, Plin. lib. 2. cap. 84 *Maximus terræ, memoria mortalium, exstitit motus Tiberii Cæsaris principatu, XX Urbibus Asiæ una nocte prostratis.*

¶ Conterraneus, qui ex eadem est terra, ein Landsmann. Castrense vocabulum est, quo designatur is, qui eidem matrici urbi attribuitur. Sic, quia Sirmio, Catulli patria, Veronæ, quam Plinius incunabula habuit, accensebatur, idcirco Plinius præfatione Operis Catullum *Conterraneum suum* vocavit. Vide Scaliger. Animadv. Eusebian. p. 190.

¶ Subterraneus, ut, *Talpa animal subterraneum*, Plin. lib. 9. c. 57. *Domus subterraneæ*, Idem lib. 36. cap. 13. was unter der Erden ist.

¶ Subterrenus, idem. Apulejus lib. 9. pag. 227 *Sol ipsum delapsus Oceanum, subterrenas orbis plagas illuminabat.* Ita & Pricæus legit p. 192.

¶ Subterreus, idem. Arnobius lib. 7. pag. 226 *Opinionem necesse est frustrari, quam super atris pecudibus habetis, dibique subterreis.*

¶ Extorris, vide loco suo.

TERREO, terrēre, ἐκπλήττειν, φοβεῖν, terrorem, timorem incutere, schrecken/ Furcht machen. ut, *Denunciatione periculi aliquem terrere*, Cic. pro Planc. c. 30. *Omnia cæde incendiisque terrere*, Idem de Aruspicibus cap. 4.

¶ Neque vero metum tantum injicere significat, sed & abigere, & summovere, scheuchen. Horat. lib. 1. Sat. 8. v. 6

Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque nobis considere in hortis.

Ubi alia Torrentius exempla adducit.

¶ Territo, territare, frequent. Terent. in Andr. act. 4. sc. 5. v. 22 *Dii te eradicent, ita me miserum territas.* Sic, *Territare metu*, Cæsar lib. 5. de B. Gall. c. 6. Et Virgilius 4. Æn. v. 187 de Fama:

- - & magnas territat urbes.

¶ Terrificare. Virg. 4. Æneid. v. 210

- - Cæcique in nubibus ignes
Terrificant animos.

Et Silius lib. 17. v. 479

- - fulminibus permixta tonitrua mundum
Terrificant.

¶ Terrificus, Idem 5. Æneid. v. 524

Setosque terrifici cecinerunt omnia vates.

Stridores terrifici, Silius lib. 5. v. 188. *Ululatus terrificus* Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 131.

¶ Terrefacere, terrorem afferre, verbum dubiæ auctoritatis, quæ major non apparet, quam Onomastici, in quo ἐκπλήσσειν vertitur *terrefacio*. Tamen Compositum *Perterrefacere*, quod Terentii est, ut infra dicemus, non parum præsidii præstare potest.

¶ Terribilis, e, schrecklich. Virg. 6. Æneid. v. 277

Terribiles visu formæ, lethumque laborque.

Schreckliche Gesicht. Cic. pro Sextio cap. 8. *Quam teter incedebat, quam terribilis aspectu.* Idem in Parad. 2. *Mors terribilis est iis, quorum cum vitis omnia extinguuntur.* Livius lib. 4. c. 26 *Alia alii terribiliora afferebantur.*

¶ Terribiliter. Arnobius lib. 2. (p. 57 ed. Lugd. 1651) *Sonus tali terribiliter concrepantis.* Adde Augustin. 12 Confess. c. 25.

¶ Terrilŏquus, adjectivum Poeticum, ut, *Vatum terriloquis victus dictis* &c. Lucret. lib. 1. v. 101.

¶ Terrisŏnus stridor, Claudian. 1. de laud. Stil. v. 109.

¶ Terriculum, quod terrorem injicit, ein Popantz/ Scheusal/ etwas was da schrecket. Livius lib. 5. cap. 9 *sine tribunitia potestate terriculum.*

¶ *Terriculas* veteres dicebant idola, sive facies illas barbaras, quas terrendis pueris pingebant. Schreckbild. Lucilius apud Lactant. lib. 1. cap. 21

Terriculas, Lamias, Fauni quas Pompiliique
Instituere Numæ.

De Batavo vultu idem testatur Martialis, Apophoret. 176

Sum figulis lusus, rufi persona Batavi,
Qua tu deprides, hac timet omnipuer.

¶ Terriculamentum, idem. Apulejus de Deo Socr. *Inane terriculamentum bonis hominibus; noxium malis.* Idem in Apologia p. 315 *Noctium occursacula, bustorum formidamina, sepulcrorum terriculamenta.* Et Sidonius lib. 7. ep. 1 *Prodigiorum terriculamenta.*

¶ Terror, qui aliis infestus, metus scilicet concutiens. *Terrorem alicui afferre*, Cic. 6. Attic. ep. 8. *injicere*, lib. 5. de Finib. c. 11. *incutere*, Livius lib. 3. cap. 4. Et, *in terrorem conjicere*, Idem lib. 34. c. 28, einem ein Schrecken machen. *Terrori esse*, schrecklich seyn/ Livius cit. lib. 34. c. 28. *Terrore coactus jurabit*, Cic. 3. officior. cap. 31. Et, *Terroribus magnis vexari*, Nep. Attico cap. 9. id est, periculis ab inimicis in judicio, & aliis objectis.

Composita.

¶ Absterrere, est terrore injecto avertere, abschrecken. Præpositione plerumque gaudet. Cic. 4 in Verr. cap. 58 *Ut videamur a pecuniis capiundis homines absterrere.* Et Declam. Antequam iret in exil. cap. 10 *Nolite eum supplicem a vobis absterrere.* Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 83

Ut canis a corio nunquam absterrebitur uncto.

Plinius præpositionem dissimulavit lib. 8. cap. 16 *Cæteri meum pœna simili absterrentur eadem noxa*, pro ab eadem noxa.

¶ Conterrere, idem quod simplex, vel deterrere, ut, *Conterrere vultu, adspectuque loquacitatem alicujus*, Cic. 2 de Orat. c. 49. *Novum pugnæ conterruit genus*, Livius lib. 10. cap. 18.

¶ Deterrere, est terrore a sententia vel a proposito avertere, abschrecken/ abhalten. ut, *Deterrere atque revocare a religione*, Cic. de Arusp. cap. 9. Idem ad Brut. epist. 15 *Scelestos cives timore ab impugnanda patria deterrere.* Et ibid. epist. 11 *Nullum a proposito deterreri.* Idem 1. de Orat. c. 25 *Neque hæc in eam sententiam disputo, ut homines adolescentes, si quid naturale forte non habeant, omnino a dicendi studio deterream.* Et D. Brutus ad Ciceronem lib. 11. epist. 11 *De statu suo contumeliis aliquem deterrere* dixit. Terent. in prol. Phorm. v. 3 *Maledictis deterrere ne scribat, parat. Deterritus ab officio*, Cælius Cicer. 8. famil. epist. 6.

¶ Exterrere, perterrefacere. Cic. 2. offic. cap. 10 *Dolori cum admovebuntur faces, præter modum plerique exterrentur.* Et, *Exterrere adspectu*, Idem 1. de Divin. cap. 36. *Metu exterrere*, Livius lib. 4. cap. 23. Et, *Talia commemorat lacrymans exterritas somno*, Cic. divinat. lib. 1. c. 20. ex Poeta quodam.

¶ Interritus, unerschrocken. *Interritus vultus*, Quintil. lib. 2. c. 3. *Mens interrita leti*, Ovid. 10. Metam. 616.

¶ Perterrere, valde terrere. Terent. in Eun. act. 5. sc. 3. v. 13 *Exibo atque hunc perterrebo sacrilegum.* Et, *Perterreri somnio*, Cicer. 1. divin. cap. 27. *Perterritus metu*, Idem pro Milone cap. 23.

¶ Perterritare, frequentativum. Avienus phænom. Arat. v. 1171

Scorpius ingentem perterritat Orionα.

¶ Perterrefacio. einen erschrecken. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 142 *Perterrefacias Davum* &c.

¶ Apud Lucret. & hoc legitur lib. 6. v. 128

Tum perterricripo sonitu dat missa fragorem.

¶ Imperterritus, unerschrocken. Virg. 10. Æneid. v. 770 *Manet imperterritus ille.* Et, *mens imperterrita*, Silius lib. 11. v. 207, & *imperterritus armis*, Idem lib. 14. v. 183.

¶ Proterrere, weit von sich schrecken/ verjagen. Terent. in Heaut. a. 3. sc. 2. & 3. 37. *Filium proterruisti hinc.* Usus eo & Plautus in Trinum. act. 3. sc. 2. v. 77 *Ne mea opera te hinc proterritum autument.* Et Virg. 12. Æneid. v. 291 *Adverso proterret equo.*

Tertius, vide in *Ter.*

TERTVLLIANVS, Carthaginiensis fuit, doctor Ecclesiæ suæ ætate celebris, tertius eorum, qui in Ecclesia Latina scripserunt, quemadmodum ostendit Hieronymus. Floruit sub Severo & Caracalla.

Teruncius, vide *Uncia.*

TESQVA, vel *Tesca*, orum, neutrum, loca sunt horrida & deserta, auguriis captandis designata. Horatius *Deserta & inhospita tesqua* dixit lib. 1. Epist. 14. v. 19. Et Lucanus, *nemorosa tesqua*, wüste/ ungewöhnliche Oerter. Vide Varron. Festum & Isidor. è Junioribus Gotherium lib. 3. de Jure Pontificio Ver. cap. 3. Item Torrentium ad citatum Horatii locum.

TESSARADĔCAS, τεσσαρεσκαιδεκάς, numerus quaterdenarius, seu res quæcunque divisa in partes quatuordecim. Hoc titulo B. Lutherus libellum scripsit A. 1520. quem reperies Tom. 1. Jen. Lat. *Tessaradecas consolatoria.*

TESSĔRA, quodlibet quadratum, ut cubus, a Græco τέσσαρες quatuor. Cic. de Senect. cap. 16 *Senes talos relinquant & tesseras*, alte Leute sollen Karten und Würffel bleiben lassen. *Jacere talos, tesseras*, Idem 2. de Divinat. c. 41. Et Terent. in Adelph. a. 4. sc. 7. v. 21 *Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris* &c. Vide *Alea. Pueros tesseris, viros jurejurando oportet circumvenire:* Ὄρνιθας ἀνδρας, ἀστραγάλοις δὲ παῖδας ἐξαπατῶν. Vide Chiliad. ¶ 2. *Tessera* signum bellicum, quod militibus, ut inter sese agnoscantur, datur, *Symbolum*, die Losung. Silius lib. 15. v. 478 *Tacitum dat tessera signum.*

Vide Marcell. Donatum ad Tacit. 1. Histor. cap. 24. Lipsium de Militia, & Joh. Bernartium ad Papinii libri Decimi Thebaid.

¶ 3. *Tessera frumentaria*, quam accipiebant, qui ex publico accipiebant frumentum, vide Lipsium lib. 2. Elect. cap. 8. Juvenalis Sat. 7. v. 174

Summula ne pereat, quæ vilis tessera vehit
Frumenti.

¶ 4. Sunt & aliarum rerum & specierum tesseræ: ut *olearia, cand-*

cenaria, &c. de quibus Torrentius ad Sueton. Auguſto cap. 41. Sparſas etiam hujusmodi teſſeras inter miſſilia in Spectaculis, aliquando & pronunciatas tantum idem Suetonius arguit Neronem cap. 7. item Domitiano cap. 5. extr. ¶ 5. Utebantur & teſſeris in præceptis ſive mandatis perferendis, ſive in pittaciis perſcripta, ſive voce data eſſent, ita ut a proximis, qui accepiſſent primum, per ſucceſſionem ad omnes pervenirent. Ita *teſſera* vox accipienda apud Sueton. Galba cap. 6. ut ibi interpretatur Caſaubonus. De teſſeris earumque generibus variis Lucas Holſtenius perſtrinxit Explicatione Tabellæ cujusdam æneæ Tollentini in Piceno repertæ. Sed diſtincte & copioſe peculiari DE TESSERIS libro Tomaſinus ſcripſit. ¶ 6. *Teſſera hoſpitalis*, ſignum erat, quo prolato, hoſpites agnoſcebantur. Hinc *Teſſeram confringere*, violare jus hoſpitii erat, Vide Chiliad. ¶ 7. *Teſſera*, & *Teſſerula*, Talea etiam, ein Kerbholtz. Vide *Talea*. ¶ 8. *Teſſeram*, in emplaſtratione & Plinius nominat lib. 17. cap. 16, quam eandem cum *Scutula* videtur facere, cujus paullo ante meminerat. Vide ſupra in *Scutula*.

¶ Teſſĕrŭlæ, lapilli ſunt, quibus pavimenta conſternuntur. Lucilius apud Ciceronem in Oratore cap. 44

Quam lepida lexes, compoſita ut teſſerula omnes
Arte pavimenti atque emblemate vermiculata.

¶ Teſſella, diminutivum aliud, idem ſignificans. Vet. Gloſſ. *Teſſella*, βόλια, καὶ ψῆφοι. Seneca lib. 6. Quæſt. Nat. cap. 31 *In balneo teſſellis ſolum erat ſtratum.*

¶ Teſſellatus, um, variatum teſſellis, hoc eſt, lapillis ſeu lignis quadratis, würfflicht / ut, *Teſſellata pavimenta* apud Sueton. in Cæſare cap. 46. & Vitruvium. Vide Caſaubon. ad illum locum Suetonii pag. 39, & 40, & ſupra in *Muſa*, *Muſiva*. Ipſum vero verbum *teſſellare* invenitur in Vet. Gloſſ. *Teſſellat* ψηφοῖ, *Teſſellatum*, ψηφοῖσμα.

¶ Teſſerarius, quem ſingulas centurias peculiarem habuiſſe, antiquæ Inſcriptiones docere poſſunt: Der die Loſung ausgiebt. v. gr. apud Gruter. p. 550. n. 2 TESSERARIVS IN LEG. III. ITAL. COH. XI. PR. Et pag. 753. n. 4 PER OFFIC. TESSERARIOR. Licet poſteriore loco extra uſum militarem videtur vocabulum poſitum eſſe. Nam ut varia teſſerarum genera: ita etiam teſſerariorum.

¶ Conteſſerare. Tertullianus adv. Hæreticos c. 36 *cum Africanis eccleſiis conteſſerâris*, hoc eſt, amicitiam coluerit. Hinc

¶ *Conteſſeratio hoſpitalitatis*, ibidem cap. 20. extr.

TESTA, æ, quaſi toſta, hoc eſt, torrefacta, vas figulinum eſt, ein irrdiſch Gefäß oder Scherbe. Horatius lib. 1. epiſt. 2. extr.

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
Teſta diu.

Teſta teſta colliſa, hart gegen hart / Vide Chiliadas. *Teſta ovi*, eine Eyerſchale. *Teſta limacis*, ein Schneckenhauß. *Teſtarum judicium*; vide *Oſtraciſmus*. ¶ Veteres etiam *Teſtu* in genere neutro dixerunt. Ovidius Faſtor. lib. 5. v. 510

Et ſpumat teſtu preſſus uterque ſuo.

Ita & Varro. Sed Severus Sulpitius *Teſtum* dixit lib. 2. c. 2. Hiſt. Sacræ de Nabuchodonoſoris ſtatuâ loquens. Sed de hoc plura ſuo loco in *Teſtus*.

¶ Teſtæ, ſeu Teſtacea, gener. neut. piſces ſtrombi ſunt ſeu turbines, allerley Art Schnecken. Horat. 2. Serm. Satyr. 4. v. 31

Sed non omne mare eſt generoſa fertile teſta.

¶ Teſtŭla, diminutivum, *Teſtula in ſitellam conjecta*, Livius lib. 25. cap. 3. Vide *Situla*. Erant enim teſtulæ ſuffragiorum ſigna. Unde *collabefieri teſtulâ*, damnari eſt apud Nepotem in Ariſtide cap. 1. Qui & in Themiſtocle cap. 8 *teſtarum ſuffragia* dixit.

¶ Teſtāceus, ut *opus teſtaceum*, Plin. lib. 10. epiſt. 46. *Vaſa teſtacea*, irrdiſch Geſchirr / Töpffer-Gefäß.

TESTIS, qui adeſt alicui & teſtimonio eſt, μάρτυς, ein Zeuge. *Incorruptus atque integer teſtis*, Cic. lib. 1. de Finib. cap. ult. *Teſtis certiſſimus* Idem 5. in Verr. c. 59. *religioſus teſtis*, in Vatinium c. 1. ein getreuer Zeuge. *Teſtis rei*, & *teſtis de re aliqua*. Sic Cic. de Provinc. Conſul. cap. 18 *Idem mihi teſtis eſt de voluntate Cæſaris*, &c. Et ibidem: *Illius voluntatis generum habeo teſtem.* Et *Dare teſtes*, *producere*, *proferre teſtes*, Zeugen beſtellen. *Teſtibus uti*, Zeugen führen / *teſtibus planum aliquid facere*, beweiſen. *Citare teſtes in rem aliquam*, ſich auff Zeugen beruffen. Omnia hæc Ciceronis ſunt. *Teſtibus præſentibus aliquid facere*, Plaut. Curcul. act. 1. ſc. 1. v. 31. Ovidius 1. Amor. eleg. 10. v. 37

Conducti vendunt perjuria teſtes.

Teſtes revocare & repetere, Zeugen wiederum verhören / *teſtes refutare*, *refellere*, verwerffen / *teſtes & teſtium fidem elevare*, *inceſſere*, *labefactare*, *infirmare*, verdächtig machen. Juvenalis Sat. 13. v. 196

Pœna autem vehemens &c.
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem,

hoc eſt, conſcientiam exagitantem. ¶ 2. Uſurpatur & pro quovis ſpectatore & præſente. Juven. Sat. 13. v. 75

Tam facile & pronum eſt ſuperos contemnere teſtes,
Si mortalis idem nemo ſciat.

Apulej. Apol. *Paucis conſciis teſtibus.* Poeta Phallicus Carm. 1. *Ludens hæc ego teſte te Priape* &c. Auctor Phœniſſarum ſive Thebaid. v. 412 - - - *nullum teſte me fiat neſas.*

¶ 3. Teſtes etiam, qui vulgariter teſticuli. Juvenal. Sat. 11. v. 157 *Teſticuli pugillares.* Unde luſus ex ambiguo apud Priapejorum Poetam: *Magnis teſtibus iſta res agitur.* Plinius lib. 11. cap. 49 *Teſtes arvento ad crura decidui.* ¶ Quamvis autem *teſtis* vox maſculini generis ſit, jungitur tamen cum aliis etiam generibus. Ita Horatius lib. 4. od. 4

Teſtis Metaurum flumen & Asdrubal.

De qua ratione Dausquejus in Baſilium Seleucienſ. p. 66. extr.

¶ Teſticuli, genitalium pars, vide in *Teſtis*, ſignif. 3.

¶ Teſtimonium, Zeugnis. *Ampliſſimum teſtimonium*, Plin. 7. cap. 30. *Dicere teſtimonium*, zeugen. Sic, *Dicere teſtimonium dare aliqua*, Cic. pro Sylla cap. 30. & *in aliquem*, ibidem cap. 17. vel *contra aliquem*, lib. 3. Nat. deor. c. 34. Et *Dare ſignum*, & *grave teſtimonium*, Cicer. pro Roſc. Am. cap. 6. *Reddere teſtimonium*, Quintil. lib. 11. cap. 1. *Perhibere teſtimonium alicujus rei*, Columella lib. 3. cap. 9. Sic, *Eſſe teſtimonio*. Pompejus Domitio ſub ep. 12. libri 8. ad Att. *Cui rei teſtimonio ſunt litteræ, quas* &c. *Teſtimonio aliquid confirmare*, beweiſen / bekräfftigen / Quintil. lib. 1. cap. 8. *Tribuere teſtimonium virtuti alicujus*, Cicer. in Philipp. 5. cap. 19. *Teſtimonia elevare*, gering achten. Quintil. lib. 5. cap. 19. Declamator ſub Cic. nomine in Salluſt. *Ubi rerum teſtimonia adſunt, quid opus eſt verbis?*

¶ Teſtor, teſtari, teſtimonio eſſe, ſeu teſtimonium dare, bezeugen. Cicer. pro Mur. cap. 37 *Ego quod facio, me omnium veſtrum cauſſa facere clamo atque teſtor*, id eſt, palam denuncio, bin es öffentlich geſtändig. Idem in 7. Philipp. cap. 7 *Teſtabor deos hominesque quid ſentiam.* Sic, *teſtari voluntatem ſuam*, Lege 24 Dig. de Teſtam. militis. Et rurſus Cicero pro Flacco cap. 16. *Quantum maxime poſſem, contenderem, teſtaret publicanos, veſtrum etiam conſcientiam implorarem*, id eſt, permitterem illâm rem eorum teſtimonio, ich beruffte mich auff ihr Zeugnüß. ¶ 2. ἐπόμνυμι eſt aſſeverare, denunciare. Cornel. Nepos Themiſt. 2. *Univerſos eſſe pares ajebat, diſperſos teſtabatur perituros.* ¶ 3. Et, *teſtari* teſtamentum condere ſignificat. Livius lib. 1. cap. 34 *Immemor in teſtando nepotis deceſſit*, hat im Teſtament vergeſſen ꝛc. ¶ Creberrime veteres hoc verbo in adjurationibus Deorum utebantur. Virg. 2. Æneid. v. 154

Vos æterni ignes, & non violabile veſtrum
Teſtor numen, ait.

Ubi Servius: TESTOR; *modo juro*, *alibi* TESTIFICOR. Plura Briſſonius in formulis.

¶ Plautus, teſticulari per jocum dixit, in Amphitr. act. 2. ſc. 2. v. 192. AL. *Mihi quoque adſunt teſtes, qui illud &c.* AM. *Qui teſtes?* AL. *Teſtes.* AM. *Quid teſticularis?* was ſagſtu viel von Zeugen?

¶ Teſtatus, us, *Res teſtata*, hoc eſt, nota & comperta, öffentlich und erwieſen. *Clara & teſtata res*, Cic. in Verr. 4. cap. 76. Et ibidem, *Clarum*, *teſtatum*, *pervulgatum*, cap. 42. Idem lib. 2. famil. epiſt. 3 *Ut teſtatum apud animum tuum relinquam, quid ſenſerim.* Et pro Cæl. cap. 36. extr. *Res multorum oculis teſtatior.* Comp. *Teſtatior memoria*, Nepos Alcib. cap. 4. id eſt, ad famam inſignior, & per monumenta notior. Et Auguſtinus Confeſſ. lib. 8. cap. 6 *Stupebamus audientes teſtatiſſima mirabilia tua.*

¶ Teſtatō, adverbialiter, ut, *Teſtato denunciare*, id eſt, expreſſe & aperte, Ulpian. Lege 153 de peric. & comm. rei venditæ (Al. leg. *teſtando*) ausdrücklich und klar. *Teſtato decedere*, Lege 45 §. 1. Dig. de Jure fiſci. nach gemachten Teſtament abſterben.

¶ Teſtatio. Teſtationes erant quædam præſcriptiones, & tabulæ teſtificandi gratiâ factæ, & obſignatæ. Quintilianus lib. 9. ſub fin. cap. 8 *Conſignationes* vocaſſe videtur. Turneb. lib. 2. c. 27. fin. Uſus & *teſtationis* voce Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 21, *inteſtationem redigere.*

¶ Teſtāmentum, ultima voluntas, ſacra illa & religioſa, ein Teſtament / Erbvermächtnis. Teſtamentorum formulas vide apud Manut. in lib. 3. de officiis pag. 355. & ſeqq. & de etymologiâ vocabuli quæ habuit Barthius ad Claudian. pag. 1206. *Facere teſtamentum*, Cicer. 3. Verr. cap. 43. *Conſcribere teſtamentum*, de Aruſp. reſp. cap. 20, ein Teſtament machen. *Teſtamento relinquere*, Idem 3. offic. cap. 24. beſcheiden. *Cavere teſtamento*, im Teſtament verordnen. Idem de Finib. lib. 2. c. 31. extr. *Diem natalem teſtamento cavere, ut ageretur.* Et, *Teſtamento adoptare*, Nepos Attico cap. 5. *Teſtamenta reſignare*, ein Teſtament öffnen / Horat. 1. ep. 7. v. 9. Et, *Teſtamentum mutare*, Cic. pro Cluent. cap. 11 *Irritum teſtamentum facere*, Idem 2. Philipp. c. 42. unkräfftig und nichtig machen. *Teſtamentum ruptum, ratum*, contraria ſunt, apud eundem lib. 1. de Orat. cap. 38. *Supponere, ſubjicere teſtamenta*, falſche Teſtament einſchieben. illud in Parad. 6. cap. 1; hoc in 14. Philipp. cap. 3. Sic *Subjector teſtamentorum*, Idem in Catil. 2. cap. 4. *Teſtamentum nuncupare*, Plin. lib. 14. cap. 22. mündlich ſtellen.

¶ Teſtamentarius, a, um, *Tabella teſtamentaria*, *lex teſtamentaria*, *Adoptio teſtamentaria*, quæ teſtamento fit, vel relinquitur, apud Plin. lib. 35. cap. 2. ¶ 2. *Teſtamentarius* ſubſtantivum,

qui testamentum conficit. ¶ 3. Item qui supponit, Cicer. in of- A ficiis lib. 3. cap. 18.

¶ Testator, qui testamentum condit. Ulpian. lege 47. pr. de legat. & fideicommiss. lib. 1.

¶ Testatrix. Eodem tit. de leg. & fideicomm. lib. 2. Lege 24. extr.

¶ Testificor, testificari, idem quod testari, vel testibus confirmare, bezeugen / mit Zeugnüssen bekräfftigen. *Testificari sententiam suam*, Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 1. *Testificor me expertem fuisse belli*, Idem ad eundem dicto libro epist. 9. Sed, *Testificari Deum*, pro testari, Gott zum Zeugen ruffen / Cælius Ciceroni sub lib. 10. ad Attic. ep. 9.

¶ Testificatio, approbatio, quæ fit testibus seu testimoniis, Bezeugung / Betheurung / *Cum summa testificatione tuorum in se officiorum*, Idem 1. fam. ep. 1.

¶ Testitrahus, Laberii de ariete vox est apud Tertullianum de Pallio cap. 1. *Testitrahum* autem dixit, quia testes suos trahere videatur ob eorum magnitudinem.

Composita a *Testor.*

¶ Antestari, testem vocare, quod fiebat certo quodam ritu ante adversarii in jus pertractionem, quem ritum exponunt Acro, & Porphyrius, in his Horatii verbis lib. 1. Serm. Sat. 9. v. 76

- - - - quo tu turpissime? magna
Exclamat voce: & licet antestari? Ego vero
Oppono auriculam: rapit in jus.

Apud Plaut. sæpius: ut in Pœnul. act. 5. sc. 4. v. 59 *Ite in jus, ne moramini, antestare atque duce*, hoc est, me testem voca, fordere mich zum Zeugen. Et Cicero pro Milone cap. 25 extr. *te, Magne, tamen antestaretur*, hoc est, discedens Milo te, Pompeje, testem innocentiæ suæ citaret.

¶ Attestari. Cic. pro Sylla cap. 29 *Attestari memoriam omnium.* Vide Gruteri Notas. Si enim idem quod *antestari*, seu testem quem vocare. Vulgaris lectio: *attestante memoriâ*; Sic est testimonium dare, ferre. Quo sensu Plinius præfat. Operis: *Hoc attestabatur, vel inimico judici se probari posse.*

¶ Attestatum, passivè, pro testimonio comprobatum, bezeuget / Plin. lib. 10. cap. 43. *Gratia indignatione quoque Pop. Rom. attestata.*

¶ Attestator. *Quis uno te benignior attestator?* Plin. lib. 6. ep. 17. secundum manu exaratos codd.

¶ Contestari, ut, *Deos hominesque contestans clamare cœpit*, hoc est, obtestans, er klagte es GOtt und Menschen / ꝛc. Cic. in Verr. 6. c. 29. *Contestari litem*, Cic. 16 ad Attic. ep. 15 quod est rem in judicium adducere, ut Manutius interpretatur. Et, *Contestatum cum aliquo litem habere*, Cic. pro Rosc. Comœdo cap. 12. Et, *Contestata majorum virtus*, pass. pro testimoniis comprobata, Idem pro Flacco cap. 11.

¶ Contestatio, ut, *Contestatio litis*, Ulpian. Lege 40 § 3 Dig. de C procurat. & defens.

¶ Detestari, est deprecari vel exsecrari, einen Scheu und Greuel für etwas haben / ut, *Detestari exitum belli*, Cicer. 8. Philipp. cap. 3. ¶ 2. amoliri, propulsare, *Querimoniam a se detestari ac deprecari*, eine Klage von sich abtreiben / Idem in Catil. 1. cap. 12. Idem in Philipp. 4. cap. 4 *O Dii immortales avertite, & detestamini quæso hoc omen.* Idem lib. 1. de Nat. Deor. de Epicuro cap. ult. *quæque in iis dixerit, invidiæ detestandæ gratia dixisse.* ¶ 3. Pro valde attestari usus est Plautus Menæch. a. 5. sc. 2. v. 61.

¶ Detestabilis, e, schändlich / greulich / exsecrandum, ut, *Scelus detestabile*, Cicer. de amicit. cap. 8. Et in offic. lib. 2. c. 5 *Nulla tam detestabilis pestis est, quæ non homini ab homine nascatur. Omen detestabile Deus avertat!* Idem in Philipp. 11. cap. 5. Et 1. offic. cap. 17 *Quo detestabilior istorum est immanitas, qui lacerarunt omni scelere patriam.* Et 5. Tuscul. cap. 22. extrem. *Nihil detestabilius est*, &c.

¶ Detestabiliter. Lactantius lib. 5. c. 10 *quod nefarie, quod detestabiliter fecit.*

¶ Detestatio, abominatio. Plin. 15. cap. 30. ¶ 2. Sed apud JCtos, *Detestatio*, denunciationem cum testatione factam significat, Ulpianus Lege 40. pr. Dig. de Verb. signif. ¶ 3. Et Apulejo lib. 7. Milesi. pag. 198 *Detestatio* est castratio, sive excisio testiculorum.

¶ Detestator, apud Cassiodor. lib. 1. ep. reg. 4 *Detestator criminis, amator æquitatis.* Et Tertullianus 4. adv. Marcion. cap. 27. *Detestator legis.* D

¶ Intestatus, non testatus, *Facere aliquid intestatum*, etwas thun ohne Zeugen. Plaut. passive dixit in Curcul. a. 5. sc. 3. v. 17 *Hoccine pallo indemnatum atque intestatum me arripi?* id est, testibus nullis convictum, unüberzeuget. ¶ 2. Sed, *intestatorum parentum liberi hæredes sunt*, id est, eorum, qui nullo testamento confecto mortui sunt, Quintil. lib. 3. cap. 6. Juvenal. Sat. 1. v. 114

Hinc subitæ mortes atque intestata senectus.

¶ Intestato, adverbium, Cic. de Invent. lib. 2. cap. 50 *Si paterfamilias intestato moritur, familia pecuniaque ejus agnatorum est*, id est, sine testamento. Addè Leg. 45 § 1 Dig. de Jure fisci.

¶ Intestabilis, qui nec testamentum facere, nec ad testamentum

adhiberi testis potest, der zum Zeugen nicht gilt oder angenommen wird. ¶ 2. Interdum *intestabile* idem est, quod detestabile, exsecrabile: unde *Sacer* & *intestabilis* conjunguntur Horatio lib. 2. Sat. 3. v. 191

- - - - intestabilis & sacer esto.

In XII Tabul. lege apud Gell. lib. 6. cap. 7 IMPROBVS & INTESTABILIS conjunguntur: Gellius *intestabiles inbisosque* copulat lib. 7. cap. 18. extr. Vide Torrentium in allegatum Horatii locum.

¶ Obtestari, precari cum adjuratione, vel, per aliquid, quod exprimitur, ut Donatus exponit. Terent. in Andr. a. 1. sc. 5. v. 57 *Per tuam fidem perque ejus solitudinem te obtestor.* Cic. in Verr. 7. extrem. *Deos deasque omnes imploro atque obtestor.* Et sine adjuratione; ut, *oro testorque vos Judices*, Idem pro Cæl. cap. 32. Et ad Attic. lib. 3. epist. 23 *Precibus omnibus orare & obtestari.*

¶ Obtestatio. Bitte. Cælius Ciceroni lib. 8. epist. 10. extr. *Memini, quæ obtestatione mandaris.* Et Livius lib. 27. cap. 50. *In preces obtestationesque versæ mulieres.*

¶ Protestari, palam testari, Imperator Justinianus Instit. proœmio: *Bellicos sudores nostros tam Africa quam alia innumera provincia iterum ditioni Romanæ nostroque addita imperio protestantur.* ¶ 2. Protestari vulgatum magis atque omnium usu protritum verbum, quam Latinum, significat publice & e re nata testes facere contra aliquid, & appellare, wider etwas protestiren. Latini *intercedere* dicunt. B

TESTVDO, χελώνη, quadrupes *obipara* & *sanguine lassa*, a testa, qua tegitur, appellata, eine Schild-Krötte. Quæ tamen sanguine cassa dici nequit, cum sanguinem ejus mederi oculorum suffusioni scribat Plinius lib. 32. cap. 2. Idem quatuor earum recenset genera, ut, *terrestres, lutarias*, quæ in cœno paludum vivunt, *marinas*; easque quæ in dulci vivunt aqua, vel *aquaticas.* Peloponnesiorum enim monetæ insculptam habuere testudinis figuram: unde ænigma sive adagium, *Virtutem & sapientiam vincunt testudines*, id est, nummi & largitiones prævalent virtuti. Vide Chiliad. ¶ 2. *Testudo*, machina bellica, quam Lucanus lib. 3. v. 474 describit, hoc est, vel aries, ein Mauerbrecher / vel continuata scutorum series qua tecti milites oppugnationem urgent, ein Schild- oder Sturmdach. Statius lib. 10. Theb. v. 524

Scrutaturque cavas cæca testudine turres.

Virg. 9. Æn. v. 504 *- - omnes*
Ferre libet densâ subter testudine casus.

De usu & figura vide Lipsium de militia lib. 1. cap. 8. & Stewech. ad Veget. lib. 4. cap. 12. Hinc est *Testudo* scutis militum fieri solita, de qua Lipsi. Poliorc. lib. 1. cap. 5. Stewech. ad Veget. lib. 2. cap. 4. Livius lib. 34. cap. 39 *Sublatis super capita scutis, continuatisque ita inter se testudine facta subibant.* ¶ 3. *Testudo*, ein geschlossen Gewölb. Sedulius lib. 4. in Joann. cap. 8 C

- - - residens media testudine templi.

¶ 4. *Testudo* denique instrumentum est musicum, & vel lyra, vel cithara, vel chelys, eine Laute / Leyer / Geige oder Harffe. Virg. 4. Georg. de Orpheo:

Ipse cava solans ægrum testudine amorem &c.

¶ Testudinatum, concavum in forma testudinis, aufgewölbet / ut, *tectum testudinatum* Columella lib. 12. cap. 15. Et, *testudinatum ædificium*, Vitruvius lib. 6 cap. 1. Verbum *testudinare* apud Politianum legitur:

Qua cavus exesum pumex testudinat antrum.

¶ Testudineus, a, um, ex testudine factum. Propertius lib. 4. eleg. 6. v. 32

Aut testudinea carmen inerme lyra.

Martial. lib. 9. epig. 60 *Et testudineum mensus quater hexaclinon.* ¶ 2. Sed *gradu testudineo incedere*, est tarde incedere in morem scilicet testudinis. Vide Chiliadas.

TESTVS, ûs, ui, & Testum genere neutro. Sic enim Plin. lib. 32. cap. 7. *Æreum testum*, (*furnus*,) seu καλλάνος, ein Küchenöfelein / Dörrofen. Sed Catoni videtur operculum esse, quod ollæ ad ignem ferventi imponitur. eine Stürtze. Ita enim de R. R. cap. 84 [Popmæ 85] *Catinum testo operito*, & mox, *sub testum subde.* Utrumque ex emendatione Meursii. Huc pertinere videtur Ablativus *testu* apud Ovid. 5. Fast. v. 510, de quo paullo ante in *Testa.*

¶ Hinc *Panes testuacei*, seu furnarii, καλλάνικα, Becker-Kuchen / Ofenkuchen. Varro lib. 4. LL. *Testuaceum, quod in testis calido coquebatur, ut etiam nunc in matronalibus faciunt matronæ.*

TETANŌTHRA, orum, medicamenta Plinio sunt, vim erugandi, cutemque lævigandi habentia.

TETANVS, τέτανος, morbus, cum cervix recta & immobilis intenditur, a τείνω extendo.

¶ Tetanicus, τετανικός, qui ejusmodi rigore nervi vel musculi secundum spinam laborat, ein Krumhalß. Cels. lib. 4. c. 3.

TETARTAEVS, τεταρταῖος, quartanus apud Columell. de generibus vitium, lib. 3. cap. 20.

¶ Tetartemorion, τεταρτημόριον, quadrans, eine gevierdte Zahl / Viertheil. Plin. lib. 7. cap. de varietate nascendi.

TĒTER, tra, trum, fœdus, turpe, odiosum, häßlich / schändlich / abscheu-

abſcheulich. *Belua immanis & tetra*, Cic. 4. Tuſc. c. 20. *Quæ tetrior hoſtis huic civitati?* Idem pro Cælio c. 6. Et *Omni diritate atque immanitate teterrimus*, Idem in Varin. c. 3. extr. *Nullum genus hominum tetrius*, Plaut. Moſtell. act. 3. ſc. 1. v. 128. Et, *teterrimum bellum*, Cicero dixit lib. 10. fam. epiſt. 14. *Teterrimus error*, Prudent. 1. contr. Symm. v. 38. *Tetrior damnatio*, Tertull. Apolog. cap. 5. Juvenalis ſenibus *tetrum vultum* tribuit Satyr. 10. v. 191, & Apulejus Apolog. p. 304 *magiam tetram & horribilem appellat.*

¶ Tetre, tetrius, tetertime, ſcheußlich. Ut, *facere multa impure atque tetre*, Cicero 1. de Divinat. cap. 29. Idem pro domo cap. 39. extr. *impuriſſime deterrimeque violare.* Et ad Attic. lib. 10. epiſt. 12. *Cadunt ea, quæ diligentiſſime ſunt cogitata, teterrime.* Claudian. 2. de laud. Stilic. v. 135

Blanda quidem vultu, ſed quæ non tetrime ulla
Ultrices fucare genas.

¶ Tetricus, vide paullo poſt.

TĒTHYS, yis, & yos, yi, Τήθυς, uxor Neptuni, & Soror, Nympharum mater. Virg. in Georg. lib. 1. v. 31

Teque ſibi generum Tethys emat omnibus undis.

¶ Thĕtis, idis, aliud eſt. Vide infra, & adde Barth. ad Statii lib. 1. Achill. v. 29. p. 2596.

Tetradōron, vide *Doron.*

Tetradrachma vide *Drachma.*

TETRAGŌNVS, vel tetragonum, τετράγωνος, quadrangulare, ſive quadratum, viereckicht.

TETRAGRAMMĂTON, τετραγράμματον, ut, *Nomen tetragrammaton*, id eſt, quatuor literarum, cujusmodi Ebræis nomen eſt Dei, *Jehova.*

TETRAPHARMĂCON, τετραφάρμακον, cibi genus ex quatuor pretioſis obſoniis, ut phaſiano, ſumine, perna, cruſtulo.

TETRAPŎLIS, τετράπολις, Antiochia regio Straboni dicitur a quatuor inſignibus oppidis. ¶ 2. Item alia Atticæ Tetrapolis, quam Attius latine *Quadrurbem* vocavit. Vide in *Quatuor.*

TETRARCHA, æ, & Tetrarches, Græca τετράρχης, (ex τετράρχης) ut Hirtius de B. Alexandr. cap. 66 ſcripſit, eſt qui quartam regni alicujus portionem tenet, (ein Vierfürſt) quemadmodum Vetus Scholiaſtes Horatii interpretatur. Atque id verum quoque eſt, ſi primam inſtitutionem & rationem nominis reſpicias. Vide Harpocrationem in τετραρχία. Poſtea verò id nominis manſit in illis quoque, qui poſt tetrarchas imperarunt, licet vel plures, vel pauciores eſſent. Quemadmodum Gallograeciam initio XII adminiſtrarunt tetrarchæ, poſtea III, & demum II, antequam in regnum converteretur, ut Strabo docet. Fuit igitur Tetrarcharum dignitas Regum proxima. Unde *Reges* & *Tetrarcha* paſſim conjunguntur. Horatius lib. 1. Sat. 3. v. 12

– modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens,

Lucanus lib. 7. v. 226

Sicci, ſed plurima campi,
Tetrarcha regesque tenent, magnique Tyranni.

¶ Ejusmodi vel præfectura, vel principatus *Tetrarchia* dicitur, τετραρχία. Cic. pro Dejot. cap. ult. *Negat unquam ſe a ſe in Dejotari tetrarchia pedem diſceſſiſſe.* Et Hirtius extremo libro de Bello Alexandrino: *Eidem* [Mithridati Pergameno] *tetrarchiam Gallogræcorum* [Cæſar] *adjudicavit.*

TETRAO, τέτραων Heſychio, avis major, in deliciis habita, quibusdam videtur gallus urus, ein Auerhahn. Suetonius Calig. c. 22 *Hoſtiæ erant phœnicopteri, pavones, tetraones, Numidicæ, meleagrides, phaſianæ.* Et Plinius lib. 10. c. 22 ex doctiſſimorum virorum emendatione: *Decet tetraonas ſuus nitor, abſolutusque nigritia, in ſuperciliis coccl rubor. Alterum eorum genus vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit*, &c. Adde Caſaubon. ad d. l. Suetonii.

TETRAPTŌTON, τετράπτωτον, nomen quatuor caſuum, ut, *ſpes, ſpei, ſpem, ſpe.*

TETRASTĪCHON, τετράστιχον, ſententia comprehenſa quatuor verſibus. Martial. lib. 7. Epigr. 84.

Quod non inſulſe ſcribit tetraſticha quædam &c.

TĔTRĪCVS, & Tetrica, mons in Sabinis arduus atque aſper. Virgil. 7. Æneid. v. 713

Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Severum &c.

¶ Hinc, *Tetrici homines*, triſtes & ſeveri, leute ſo ernſt/ ſauer und böſe ausſehen. Sic, *Tetricam & triſtem diſciplinam Sabinorum*, Livius dixit lib. 1. c. 18. Martial. lib. 6. epigr. 10

At quam non tetricus, quam nulla nubilus ira,
Quam placido noſtras legerat ore preces.

¶ Tetricitas, Unfreundligkeit. Lucanus ad Piſon. v. 91

Nec fluidum lætâ, ſed tetricante decorum.

TETTIGOMĒTRA, τεττιγομήτρα, mater cicadarum.

TEVCER, vel Teucrus, ri, Τεῦκρος, Scamandri Cretenſis filius; Dardani ſocer, cum quo & ſocium in Troade regnum habuit. Ab eo, *Teucri*, Trojani Virgilio ſubinde dicuntur, & *Teucria*, Troja, ut Æn. 2. v. 26 *Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu.*

¶ 2. Alius fuit Teucer Telamonis filius ex Heſiona Laomedontis regis filia & Priami ſorore, qui Salamina Cypri condidit. Vide

Vellej. Paterc. principio reſidui Opuſculi. Hunc Teucrum primum humanam hoſtiam immolaſſe Jovi Lactantius auctor eſt lib. 1. cap. 21. pr.

¶ 3. *Teucrum* pro mendico & naufrago Paullinus poſuit Jambo ad Cytherium v. 317.

¶ Teucrion, τεῦκριον, ſive Teucris herba, quam a Teucro repertam Plinius ſcripſit lib. 25. cap. 5. Je länger je lieber Germani dicunt, quanquam hæc Chamæpitys eſt. Vide ſuo loco *Chamæpitys.*

TEVCHITES, junci ſpecies eſt Plinio lib. 21. cap. 18, fortaſſis a τεῦχος inſtrumentum.

TEVMĒSVS, Τευμησσός, mons Bœotiæ in regione Thebana ad planiciem ſitus, per quem Iſmenus fluvius fertur: qua de cauſſa Statius eum *Teumeſium amnem* appellavit lib. 9. Thebaid. v. 462. Et campos ipſos, ſive planiciem illam, per quam decurrit, *Teumeſia arva.* lib. 1. v. 383.

¶ Teumēſius, a, um, quod idem ac Thebanus eſt. Ita Statius Polynicen Thebanum *Teumeſium juvenem* eodem libro 1. v. 331 appellat. Idem lib. 5. Theb. v. 92

– – – inſano veluti Teumeſia Thyas
Rapta Deo.

TEVTAS Gallorum Deus, humanis hoſtiis cultus. Lactantius lib. 1. Divin. Inſtit. cap. 21. Vide ibi Betulej.

TEVTHRAS, antis, Τεύθρας, rex Myſiæ, a quo *Teuthrania*, Τευθρανία, regio ſupra Æolida, quam Myſi veteres quondam tenuere, dicta fuit, Stephano auctore. ¶ 2. Eſt & fluviolus ſive euripus hoc nomine. Vide Scal. ad Propert. p. 201.

¶ Teuthrantēus, adjectiv. Ovid. 2. Metam. v. 243

– – – Teuthrantemque Caicum.

¶ Teuthrantius, *Teuthrantia turba*, Idem in Epiſt. 9 Deianiræ v. 51. quod aliunde, a *Teuthranto* Atticæ ducunt.

¶ Teuthrantum, oppidum Atticæ.

TEVTHRION, τεύθριον. Ita herbam *Polium* appellatam a quibusdam indicat Dioſcorides lib. 3. c. 107. Vide *Polium.*

TEVTŎNI, τεύτονες, vel *Teutones*, vel *Teutonici*, Germani dicti ſunt a Teutone rege, qui poſt Tuiſconem Germaniæ præfuit, a quo *Tuiſcones* appellari fuere, die Deutſchen / oder Teutſchen. Nam Germanorum nomen paullo ante Imperatorum Romanorum tempora cœpiſſe videtur. Vide *Germania.* Sed *Teutonum* nomen antiquitus in univerſum Germanorum non fuit; ſed eorum tantum, qui Cimbris vicini ad Oceanum coluerunt. Quique iis Galliam, Hiſpaniam, Italiamque tentarunt ingreſſi, de quo Florus lib. 3. cap. 3. Vide Cluverium, & Limnæum Tom. 1. Jur. Publ. lib. 1. cap. 6. n. 26.

¶ Teutonicus, adjectivum. Propertius lib. 3. eleg. 3. v. 44

– – – Teutonicas Roma refringat opes.

Teutoſagi, vide *Tectoſagi.*

TEXO, texere, ὑφαίνειν, concinnare, conſtruere, wircken / machen / flechten. Terent. in Heaut. act. 2. ſc. 3. v. 44 *Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus.* Cicero proverbialiter dixiſſe videtur de orat. 3. c. 60 *Ea tela texitur, & eo vivendi ratio incipitur in civitate*, id eſt, id agitur. *Sepes texere*, Zäune flechten / dixit Virgilius lib. 2. Georg. v. 371. Et, *Fiſcellum texit hibiſco*, Eclog. 10. v. 71. Et Cicer. lib. 9. fam. ep. 21 *Epiſtolas quotidianis verbis texere ſolemus.*

¶ Textus, ûs, ui, nomen pro textura. Das Weben. Plin. lib. 28. cap. 7.

¶ *Textum.* Quintil. lib. 9. cap. 4. *Dicendi tenue textum* pro contextu ſeu compoſitione. *Textum illuſtre* Statius lib. 6. Thebaid. v. 366. Idem lib. 10. v. 56 *mirabile textum.* köſtlich Webewerck. ¶ 2. Per metaphoram ad plures res transfertur. *Clypei textum* dixit Virgil. 8. Æneid. v. 625 & Statius lib. 7. Thebaid. v. 652. Idem lib. 5. v. 354 *ſqualentia texta thoracum.* Et, *Carina texta*, Catullus carm. 54. v. 10. *Calumnia textum*, Apulejus Apol. p. 313. De compoſitione hominis, ſive ſtructura Prudentius uſus eſt Hymno Exſequiali v. 16.

¶ Textilis, e, quod textum eſt. Cic. in Tuſc. 5. c. 21 *Collocari hominem juſſit in aureo lecto ſtrato, pulcherrimo textili ſtragulo*, mit ſchön gewirckter Decke. Et Virg. 3. Æn. v. 485 *Textilibus onerat donis*, gewirckte Teppiche. *Textilia ſerta*, Martial. lib. 6. epig. 80. Lucret. lib. 5. v. 1349

Nexilis ante fuit veſtis, quam textile tegmen.

¶ *Textilem peſtem*, Cicero in interpretatione quorundam verſuum ex Sophocle de Hercule, lib. 2. Tuſc. c. 8 vocat veſtem Centauri infectam ſanguine, qua periit Hercules.

¶ Textile, ſubſtant. *Regia textilia*, Livius lib. 45. c. 35.

¶ Textor, ein Weber / Leinweber / Teppichmacher. Juvenal. Sat. 8. v. 30.

¶ Textrix, eine Weberin / Wirckerin. Tibull. lib. 2. eleg. 1.

¶ *Textriculæ puellæ* Arnobius dixit lib. 5. p. 166.

¶ Textura, das Geweb / Propertius lib. 4. eleg. 5.

¶ Textrina & Textrinum, locus quo texitur, die Weberſtätt / Werckſtätt. Cic. 6. Verr. cap. 16 *Nulla domus in Sicilia locuples fuit, ubi iſte non textrinam inſtituerit.*

¶ Textorium, Senec. epiſt. 113. *Textorium totum illud eſt, quod cum agitur, diſſilio riſu*, das iſt eitel Weberrüſtung / ꝛc.

Cum-

Compoſita.

¶ Attexere, annectere, adjungere, an etwas flechten/wircken/fügen. Cicer. de Univerſit. cap. 11 *ad immortalem partem attexere mortalem.*

¶ Circumtexere. *Circumtextum velamen*, Virgil. 1. Æneid. v. 649. umher.

¶ Contexere, zuſammen flechten/ wircken / fügen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 63 *Obium villis confectis atque contextis homines veſtiuntur.* Et, *Contexere interrupta*, Idem de Legib. lib. 1. cap. 3. die Lücken ausbüßen. *Contexere cum aliorum negotiis noſtra*, id eſt, conjungere, lib. 5. fam. epiſt. 12. *Contexere carmen*, componere, pro Cæl. cap. 8. Et pro Dejotaro c. 6 *quam feſtive crimen contexitur*, id eſt, aſtute conflatur & componitur?

¶ Contextus, nomen, Zuſammenfügung. *Pinnarum contextu tegumenta corpori facere*, Cic. ex Accio lib. 5. de finib. cap. 11. *Contextum aliquem diſſolvere*, Lucret. lib. 1. v. 243. *Contextus & continuatio ſermonis*, Quintilianus lib. 8. c. 2.

¶ Contextio, idem. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. c. 5 *contextio & reſolutio numeri.* Et Auguſtin. 3. Doctr. Chriſtian. c. 3 *contextione ſermonis.*

¶ Contexte, adverbium, idem quod conjunctim vel denſe, dicht in einander. Cicer. de Fat. cap. 14. *Omnia naturali colligatione conſerta contexteque ſunt.*

¶ Contextim, idem. Plinius lib. 10. c. 53 *Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes pene contextim.* Et Auguſtinus epiſt. 112. c. 15 *quæ contextim poſuit Apoſtolus.*

¶ Detexere, idem quod contexere, vel texendo abſolvere. *Detexere telam*, abwircken / abbringen / Plaut. in Pſeud. act. 1. ſc. 4. v. 7. Et, *Exordiri, detexere, retexere*, Cicero lib. 2. de Orat. c. 38. *Ab exordio aliquid detexere*, Auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 27. Virgilius 2. ecloga:

Quin tu aliquid potius &c.
Viminibus mollique paras detexere junco.

¶ Extexere, Plaut. in Bacchid. a. 2. ſc. 3, 5 *Extexam ego illum pulchre*, id eſt ſpoliabo auro. *Extexere* enim eſt telam lana nudare. Vide interpretes.

¶ Intertexere, mit unter / oder mit einflechten/ bringen. Quint. lib. 8. cap. 5 *Neminem deceat intertexta pluribus notis veſtis*, ein bund geſtickt Kleid.

¶ Intexere, innectere, involvere, implicare, includere, einbringen / einflechten. Cicer. in Partit. cap. 4 *Læta triſtibus, incredibilia probabilibus inteximus.* Plin. lib. 13. cap. 11. *Intexere literas veſtibus*, Buchſtaben in die Kleider bringen. Cicer. ad Att. lib. 13. ep. 22 *Te ἀσμενιζουσαν intexui, faciamque crebrius.*

¶ Obtexere, oben über ziehen / bedecken. Plin. lib. 2. cap. 39 *Cælum aliud obtexerunt nubes.* Virg. Æneid. 11. v. 611 *Cælum obtexitur umbra.* Statius lib. 2. Achill. v. 115

Omne fretum longa velorum obtexitur umbra.

¶ Pertexere, perficere, hinaus führen / ausmachen. Cicero de orat. 2 cap. 33 *Pertexe modo, Antoni, quod exorſus es*, führe es aus. Et ad Attic. lib. 1. epiſt. 14 *Totum hunc locum, quem ego varie ſolco pingere, valde gnaviter pertexuit.*

¶ Prætexere, vorher machen / voranſetzen. Vide mox *prætexta.* Cicer. de Orat. lib. 2. cap. 78 *Omnia quæ fiunt, quæ aguntur, natura ipſa prætexit.* Plin. lib. 6. cap. 29 *Montes eas gentes omnes prætexunt*, id eſt, cooperiunt, vel, ziehen ſich um dieſelbigen Landſchafften herum. Sed Virg. Æn. 4. v. 500

Non tamen Anna novis prætexere funera ſacris
Germanam credit.

Et ibidem v. 172

Conjugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.

Hoc eſt, prætendit, vel, ut Servius exponit, *prælatat*, ſie wendet für / bemäntelt. Eſt autem in utroque Virg. 4. Æneidos loco hypallage, *Novis prætexere funera ſacris*, pro, *Nova ſacra funeri prætexere.* Et, *Hoc prætexit nomine culpam*, id eſt, hoc nomen culpæ prætexit. Cic. in Piſon. cap. 24 *Prætexere cupiditatem triumphi.*

¶ Prætextus, ûs, nomen, eine Farbe oder Bemäntelung/ Deckel/ ſimulationem Cicero vocat. Suetonius in Tiberio cap. 28 *Omnium inimicitiæ hoc prætextu ad nos deferuntur*, unter dieſem Schein. ¶ 2. Tacitus 1. Hiſt. cap. 19 *Agitatum ſecreto, num G. Piſo proficiſceretur, majore prætextu*, id eſt, ſplendore, dignitate, auctoritate.

¶ Prætextum in genere neutro πρόφασις. Suetonius in Cæſ. c. 30 *Prætextum quidem illi civilium armorum hoc fuit &c.* ¶ 2. Sed apud Senecam in illo Ep. 71 *Illud pulcherrimum capiunt prætextum optimates* &c. *prætextum* eſt purpura, quæ prætexitur. Vide Caſaub. ad Sueton. p. 25.

¶ Prætexta, æ, veſtis erat purpura prætexta, mit Purpur verbremet / Romanorum nobilium, tam fœminarum, quam virorum veſtibus, ut Pedianus ſcribit. Pueri quoque nobiles ſive patricii ea induti erant usque ad annum XVII. Unde *Prætextati* pro pueris ponuntur auctoribus. Vide Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 6. & Manutium Quæſitis per Epiſt. itemque Lipſium ad Tacitum pag. 86. nec non Gutherium lib. 1. de Jure Pontificio c. 28.

¶ Prætextati, prætextatæ, pueri dicebantur ingenui, & puellæ

ingenuæ, prætexta utentes. Sueton. Auguſto cap. 44 *Maritis è plebe proprios ordines aſſignavit: Prætextatis cuneum ſuum, & proximum pædagogis.* Hinc *ætatem prætextatam* pro annis puerilibus dixit Gellius lib. 1. cap. 23, & *Annos prætextatos*, Plin. lib. 33. cap. 1. ¶ 2. *Prætextata fabula*, Comœdia ſeu Tragœdia, varie enim exponitur, Romani argumenti. Donatus a dignitate perſonarum, & hiſtoria ſeu argumento Latino *prætextatas* dictas fuiſſe ſcripſit. Horatius *prætextas* dixit pro prætextatas, de arte Poetica v. 288

Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.

¶ 3. Prætextatus cognomento dictus eſt Papyrius. Vide Gell. lib. 1. cap. 23. & Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 6. ¶ 4. *Prætextata verba* apud Sueton. Veſpaſiano cap. 22, Gellium lib. 9. cap. 10, Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 1 obſcena ſunt: quam ob cauſſam, non habeo dicere; ſed quæ Feſtus affert, non ſatisfaciunt.

¶ Retexere, wieder auffmachen/ was gewircket war. Sic *detexta retexere*, Cicero dixit 2. de Orat. cap. 38. & ut proverbium in Academ. Quæſtionibus lib. 4. cap. 29 laudat, *quaſi Penelopæ telam retexere.* Sic & Apulejus Apolog. p. 313 *textum retexo*, dixit. Et *Retexere orationem*, eſt denuo quaſi ordiri, & componere, Cic. in Philipp. 2. cap. 13. Et ad Brut. lib. 11. fam. epiſt. 14 *Novi timores retexunt ſuperiora.* Et eleganter Matius ad Cic. lib. 11. familiar. epiſt. 28 *An quod adoleſcens præſtiti, cum etiam errare cum excuſatione poſſem, id nunc ætate præcipitata commentem ac me ipſe retexam?*

¶ Subtexere, ſubjungere, bey etwas ſetzen/ anhängen. Plin. lib. 25. cap. 11 *Singulis corporum morbis remedia ſubtexemus.* Livius lib. 37 cap. 48 *Subtexit deinde fabulæ huic, legatos in Senatu inter cætera hoc quoque interrogatos eſſe &c.* Manilius lib. 3. v. 522

Et ſubtexta malis bona ſunt, lacrymæque ſequuntur
Vota, nec in cunctis ſervat fortuna tenorem.
Usque adeo permiſta fluit, nec permanet usquam,
Admiſitque fidem variando cuncta per omnes. &c.

THAIS, idis, Θαΐς, mulier illa fuit infamiâ nobilis, pernicies & peſtis juventutis Atticæ, ſic dicta à ſuperbia pavonis, qui ταὼς Græcis dicitur, addita adſpiratione. *Thaidem Menandream* Propertius lib. 2. eleg. 6. v. 3 dixit, ideo, quod a Menandro Græco Poeta celebrata fuerit. Et Ovid. lib. 1. de remed. amoris v. 386

Nil mihi cum vita; Thais in arte mea eſt.

THALAMVS, θάλαμος, cubiculum conjugale, & conjugium ipſum, das Ehebett / Eheſtand. *Conſors thalami*, Ovid. 10 Met. v. 246. i. e. conjux. Virgil. 4. Æn. v. 550

Non licuit thalami expertem ſine crimine vitam
Degere more fera &c.

Idem 6. Æneid. v. 280

Ferreique Eumenidum thalami.

Ubi generatim utitur poeta thalami voce, pro loco in quo commorantur Eumenides: neque enim nupſerunt illæ. Voſſius lib. 4. Inſtit. Orat. p. 225.

¶ Thalamegus, navigii genus, apud Sueton. Cæſare cap. 52. Ubi vide Interpretes. Seneca *navem cubiculatam* appellat lib. 7. de Benefic. cap. 20.

THALASSICVS, θαλασσικὸς, aquæ marinæ color, à θάλασσα, Waſſerfarb/ Waſſerblau. Plaut. in Milit. a. 4. ſc. 4. v. 43 *Pallidum habes ferrugineum, nam is color eſt thalaſſicus.*

¶ Thalaſſinus, idem, *Veſtis thalaſſina*, Lucret. lib. 4. v. 1120.

¶ Thalaſſia pro locis maritimis dixit Sidonius lib. 1. ep. 5.

THALASSIO, Thalaſſius, & Thalaſſus, ein Brautlied/ vox erat nuptialis, qua ſe ad operas domeſticas duci novæ ſponſæ admonebantur; ταλάσσειν enim Græci lanificium vocant. Originem exponit Livius lib. 1. cap. 9. Sed prolixius Plutarchus in Romulo pag. 26. Catullus in Epithalamio Juliæ:

- - - - - ſatis diu
Luſiſti nucibus, lubet
Jam ſervire Thalaſſio.

Martialis lib. 1. epigr. 36

Quid ſi me jubeas Thalaſſionem
Verbis dicere non Thalaſſionis?

Et lib. 3. epigr. 93

Sternatur - - - - - lectus
Thalaſſionem qui tuum decet ſolus.

Et lib. 12. epigr. 42

Præluxere faces: velarunt flammea vultus:
Nec tua defuerunt verba, Thalaſſe, tibi.

THALASSOMĔLI, θαλασσόμελι, decoctum ex aqua & melle, Plinio lib. 31. cap. 6 eſt.

THALES, Θαλῆς, Mileſius fuit, unus ex ſeptem Græciæ ſapientibus, qui Phyſicen primus & Aſtrologiæ ſecreta deprehendit. Solis eclipſin primus prædixit, quæ fuit Olympiadis 48. anno 4, hoc eſt, anno mundi 3379. Thaleti tripus ſeu menſa aurea, à piſcatoribus Mileſiis reperta, dum res in lite verteretur, ex oraculo Apollinis judicantis, eam ſapientiſſimo dari oportere, delata eſt. Deinde per manus ſapientibus omnibus tradita ad Solonem pervenit, qui illam Delphos remiſit ad Apollinem, ut qui deorum hominumque ſapientiſſimus eſſet. Omnium rerum principium aquam ſtatuit. Ex Auſonii Sapientibus Thaletis præcepta:

Turpe quid ausurus, te sine teste time.
Vita perit, mortis gloria non moritur.
Quod falluras eris, dicere fustuleris.
Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.
Cum vere objurgas, sic inimice juvas.
Nil nimium satis est, nec sit & hoc nimium.

Plura Diog. Laërt. in Thalete. ¶ 2. Plautus per Sarcasmum dixit: *Salve Thales*, Rudente act. 4. sc. 3. Sehet mir den klugen Mann an.

THALĪA, Θάλεια, una ex Musis, dicta à θάλλειν, virere. Vide *Charites*. Euricius Cordus l. 1. epigr.

Omnia rodit edax, vel sint adamantina, tempus,
Sola vetat dignum laude Thalia mori.

THALICTRON, θάλικτρον, herba, Kröten-Dill oder Kröten-Distel/ Heil-Blat/ vocat Cordus, quod ea vulnera curentur.

THALLI, θαλοί, furculi ramulique virentes, itemque germina. Nam & *teparum thallos* Columella Palladiusque dixerunt, de quibus jam dictum supra est aliquid in *Thalla*, Zwiebel-Röhren. Virg. Ceiri v. 376

Pergit Amyclæo spargens aspergine thallo.

Amyclæo thallo, id est, olivæ termite sive ramo. Videnturque *Thalli* de iis ramis dicti, qui in sacris adhibebantur, ut myrti, oleæ, laurus: unde & θαλὸς *sagmina* & *verbena* exponitur: quibus herbæ & rami sacri designabantur. Vet. Gloss. *Sagmina*, θαλὸς, στεφάνη; item θαλὸς, *verbena*. Hinc θαλοφόροι appellati, qui in sacris ramos ferebant. Alcimus Avitus l. 3. v. 328

Ubida quin etiam miscebant cinnama thalli.

THALLVS, Historicus, qui Syriacam historiam diligenter tractavit, ut auctor est Africanus apud Eusebium de Præparat. Evang. l. 10. c. 3, item Eusebius l. 1. χρονικῶν.

THAMNVS, Vet. Gloss. *Thamnus*, ἰλιξ, *hominis nodus*.

THAMYRAS, elix, aruspex, cujus meminit Tacitus 2. Histor. cap. 3.

THAPSACVS oppidum Syriæ ad Euphratem, quem ibi Darius ponte junxit Macedonico bello. Arrian. l. 2 & 3 Exped. Alex.

THAPSIA, θαψία, herba ferulæ similis, sed caule graciliore, sic dicta à Thapso insula. Matthiol. Nascitur in montibus Apennini, estque duplex, major & minor; utraque pro tripolo & costo affertur.

THAPSVS oppidum maritimum Byzacenæ Africæ, juxta quod Cæsar Pompejanas reliquias vicit. Hirtius B. Afric. c. 28. 79 &c.

¶ Thapsitani, ejus oppidi incolæ. Ibidem c. 79 & seq.

THASVS, Θάσος, insula juxta Thraciam, marmore & vino nobili celebris. *Thasius bonorum*, de bonorum copia. Auro enim hæc insula abundavit.

¶ Thasius, adjectiv. ut, *Thasius lapis*, Seneca epist. 86. i. e. marmor. *Thasia vites*, Virgilius 2. Georg. vers. 91. *Thasium vinum*. *Thasium infundere*, vinum bonum alio meliori diluere. Vide Chiliad.

THAVMANTIAS, θαυμαντίας, *Iris*, Thaumantis filia, nuntia Deorum in rebus malis. Statius l. 10. Thebaid. v. 123

- - - - - radios Thaumantias omnes
Impulit.

¶ Thaumantis, Idis, eadem. Idem l. 3. Silv. 3. v. 80

- - Summi Jovis aliger Arcas [i. e. Mercurius]
Nuntius: imbrifera potitur Thaumantide Juno.

Pro ipso cælesti arcu posuit Alcimus l. 4. v. 625

Arcus & emicuit, quem nunc Thaumantida Grajo,
Irim Romuleo vocitat sermone poëta.

¶ *Thaumantica virgo*, Ovid. 14. Metam. vers. 845, eadem, quæ Thaumantis vel Thaumantias.

THEAMEDES, lapis est in Æthiopiæ montibus nascens, contrarius magneti, quippe qui ferrum appositum sibi statim abigat respuatque. Matthiolus.

THĔATRVM, θέατρον à θάομαι, specto; Latine *Visorium* reddere possis: structura mirandi operis eo excitata fine, ut ibi ederentur ludi scenici maxime, delectando populo festis diebus feriato. Qui ut commodius spectare possent, hemisphærii seu semicirculari forma educta in altum moles erat, multis gradibus, cuneisque, in quibus sederent spectantes, distincta. Vide supra *Amphitheatrum*, item *Cuneus*, & Cassiodorum libr. 4. Variarum Epist. 51, & lib. 5. Epist. 42. Ein Schau-Platz/ Comedien-Haus/ Schau-Bühne. *Tanquam e theatro exire*, Cicer. de finib. lib. 1. cap. 15. ¶ 2. Interdum pro ipsis spectatoribus *theatri* nomen usurpatur, ut, *Clamosi turba theatri*, apud Stat. lib. 3. Silv. 5. vers. 16. Et Cicero de Orat. 3. cap. 50 *theatra tota reclamant*. Et Quintilianus lib. 6. cap. 1 sub fin. dixit, *Commovere theatrum*, die Zuhörer bewegen. ¶ *Versari in theatro*, elegantiter Cicero dixit 7. in Verr. cap. 14, pro, in aliquo conspicuo loco, & ante omnium oculos versari, öffentlich/ frey/ für jederman. Et in Tuscul. l. 2. c. 26 *Nullum theatrum virtuti conscientiâ majus est.* ¶ Græci theatris & in curiarum vicem utebantur. Ibi enim consultaturi conveniebant. Cornelius Nepos Timoleonte cap. 4 *Veniebant autem in theatrum, cum ibi consilium Populi haberetur.* Tacitus 1. Hist. cap. 70 *Tum Antiochensium theatrum ingressus, ubi illic consultare mos est.* Ausonius Prologo in Ludum de 7. Sapientibus:

- - - - - - & Atticus quoque
Quibus theatrum curia præbet vicem.

Vide & Heliodorum lib. 4. Æthiopic. pag 179. & Lipsium ad Tacitum supra laudato loco. Magnâ autem licentia ibi agebatur: unde Tertullianus de spectaculis *Theatrum*, *arcem omnium turpitudinum*; itemque *consistorium impudicitiæ*: Salvianus *habitaculum turpitudinum* vocat lib. 6. de Provident. Vide & Savaronem ad Sidonium. Porro theatri gradus, sive subselliorum ordines in *Orchestram*, ubi Princeps & Senatus; *Equestria*, in quibus Eques; & *Popularia*, in quibus populus spectabat, distincti erant. Vide suis locis, & Lipsium de Amphitheatro cap. 14.

¶ Theatricus, possessivum. Augustinus Civ. Dei l. 6 c. 6 *theatrica turpitudines*; & ibidem cap. 7 *fabulosa, theatrica, scenica*. Idem Soliloq. l. 2. c. 17 *theatricus Achilles*.

¶ Theatralis, adjectivum aliud. *Lex theatralis*, Plin. l. 7. c. 30. *Theatrales gladiatoriique consessus*, Cicero pro Sestio. *Theatrales sermones*, id est, spurci & obsceni, Sidon. l. 3. epist. 13. In theatris enim plerumque nil nisi obscenum & inverecundum a scenicis proferebatur. Vide ibi Savaronem.

¶ Theatridium, Græca forma θεατρίδιον, diminutivum fecit Varro l. 3. de re rust. c. 5.

¶ Amphithĕātrum, ἀμφιθέατρον, theatrum undique clausum, quasi ex duobus constans theatris, quorum unumquodque in hemicycli formam construebatur. Vide Lipsii librum de amphitheatro. Martial. de Spectac. epigr. 1.

Omnis Cæsario cedat labor amphitheatro.

Annis ante passionem Christi quinque apud Fidenam, Italiæ urbem, amphitheatrum gladiatorum corruit: quo casu quinquaginta hominum millia debilitata aut obtrita sunt, ut Tacitus retulit 4. Annal. c. 62. Solebant per theatra & amphitheatra, ubi magna semper otiosorum hominum turba, fontes & noxii exempli caussa, & ut ostenderentur, inter risus & varias ignominias traduci. Sic Titus delatores per amphitheatri arenam traduci jussit, ut Suetonius ejus vitâ docet c. 8. extr. Sic Adrianus decoctores catamidiari in theatro & dimitti imperavit, ut Spartianus ejus vitâ auctor est. Quid *catamidiari* sit, docet ibi Casaubonus. Sed malit Salmasius *Catomidiari* legere. Finem traductionis hujus aperit Seneca l. 1. de Ira c. 6.

¶ *Amphitheatralis pompa*, Claudian. Paneg. Mall. Theodor. v. 292. *Amphitheatrale spectaculum*, Plinius l. 11. c. 24. Adde supra in A dicta.

THĒBE, es, Θήβη, & Thebæ, arum, nomen est diversarum in diversis regionibus civitatum. Clarissimæ in Ægypto fuerunt, a Busiride, Ægypti rege, conditæ, quæ *Heliopolis*, Ἡλιούπολις, id est, *Solis civitas*, & *Diospolis* à Strabone dictæ sunt. Centum habuerunt portas, unde Ἑκατόμπυλοι Homerus vocat, pensilesque propemodum totæ fuere, quemadmodum Plinius scripsit l. 36. c. 13. Lege & Tacit. 2. Ann. c. 55. Juvenal. Sat. 15. v. 6

Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.

Et Propertius l. 2. eleg. 8. v. 9

Magni sæpe duces, magni cecidere tyranni,
Et Thebæ steterant, altaque Troja fuit.

Strabonis tempore collapsæ hæ Thebæ (ut alia, vetustate) vicatim inhabitatæ fuerunt.

¶ Ab his Thebis regio *Thebaica*, Ægypti pars ulterior, cognominata fuit, Plinio teste.

¶ Hinc & *Thebæi* dicti sunt.

¶ Et fructus palmarum *Thebaides*, & *Thebaicæ*, Plinio eidem l. 5. c. 28, & l. 23. c. 4.

¶ 2. Thebæ alteræ in Bœotia fuere, conditæ à Cadmo Agenoride, muris autem cinctæ ab Amphione, & eversæ ab Alexandro, *viribus, non ingenio censendæ*, juxta Nepotem Epaminonda. Petria hæ fuerunt Bacchi & Herculis. Septem habuerunt portas; quamobrem ἑπτάπυλοι Θῆβαι appellatæ fuerunt. Ad quod respexit Juvenalis Sat. 13. v. 26

Rari quippe boni, vix sunt numero totidem, quot
Thebarum portæ &c.

Pindarus hinc ortus, atque inde Thebanus dictus fuit. ¶ 3. Porro Thebæ in Africa etiam fuerunt a Baccho conditæ. ¶ 4. Aliæ rursus in Thessalia & in Cilicia, patria Andromaches, Hectoris uxoris, & ¶ 5. in Lucania, & ¶ 6. Corsica.

¶ Thēbāis, Θηβαΐς, patronym. Ovid. 6. Metam. v. 163

Thebaides jussis sua tempora frondibus ornant.

¶ 2. Et *Thebais* opus Statii est de Thebis, seu de Bello Thebano, quod Trojano aliquanto est antiquius. Præter Statium Thebaidem hexametris cecinit Antimachus & Nicander Colophonius. Argumentum recenset Didymus, sive quicunque auctor Scholiorum in Homeri Odyss. K.

¶ Item Tragœdia incerti auctoris inter Senecæ Tragœdias ejusdem argumenti.

¶ Thebanus. *Arx Thebana, Duces Thebani.* Vide Nepotis Epaminondam & Pelopidam.

THĒCA, θήκη, repositorium, arca, ein Kasten / Lade / Futter / ut, *Grani thecam*, glumam Varro vocat lib. 1. R. R. c. 18. der Balck/ darinn

darinn das Kömlein iſt. *Theca nummaria*, Cicero ad Atticum l. 4. ep. 8 *Theca calamaria*, Martial. l. 14. epigram. 19, Feder-Büchſe / Schreib-Zeug.

THELYPTERIS, ἡ, ſ. filix fœmina, eſt enim fruticoſa, multos ex ſe ramos producens; eine Art Frauenkrauts / Plinius lib. 17. cap. 9.

THĒMA, ἡ, origo, nomen ſeu verbum primitivum, argumentum, de quo Quintil. lib. 7. cap. 2. *In Schola certa ſunt, & pauca, & ante declamationem exponuntur, quæ themata Graci vocant, Cicero propoſita.* ¶ 2. Apud Suetonium Auguſto cap. 94 *thema* ponitur pro horoſcopo. *Tantam*, inquit, *fiduciam fati habuit, ut thema ſuum vulgaverit*, ſeine Nativität. Manilius Latina voce *poſituram* vocat libr. 3. verſ. 93, ubi vide Scaligerum.

THĒMIS, ĭdis, & *Themiſtis*, ἡ, juſtitiæ Dea, una fuit ex tribus Jovis ſororibus, oracula reddens, unde *fatidica* Ovidius dixit lib. 1. Metam. v. 320. Ad ejus oraculum Deucalion cum Pyrrha profectus eſt, pro conſilio reparandi humani generis. Θέμις, *fas* Græci vocant. Themis ergo vates petere juſſit, quod fas eſſet, quod liceret. Templum habuit in Bœotia juxta amnem Cephiſium. De Themide vide & Ammianum lib. 21. princ.

¶ *Themiſtâ ſapientior*, apud Ciceronem legitur in Piſonem cap. 26, ut & nominativus ſit *Themiſtâ*, æ. Ita enim quædam ex Accuſativo Græco mutata declinatione formantur, ut, τὸν πρᾶγμα, *crazera*, æ, &c.

Themiſon, malus medicus, Juven. Sat. 10. v. 221.

THEMISTIVS, Θεμίστιος, Philoſophus fuit Juliani temporibus, a quo præfectus fuit prætorio Conſtantinopoli. Commentatus eſt in Ariſtotelem. Valentem Imperatorem ſævientem in orthodoxos auctoritate ſuâ & epiſtolis reddidit mitiorem, Suid. Quæ oratio ejus cum aliis & hodieque exſtat. Tribuitur Themiſtio illud ex Stobæo: Οὐδὲν οὕτω ἄχθεσμα φορητόν, ὡς ὁ καθ' αὑτὸν ἔπαινος. Id eſt: *Nulla narratio tam odioſa eſt, quam ſui ipſius laus.*

THEMISTOCLES, Θεμιστοκλῆς, Athenienſis fuit, Nicoclis filius, prodigus ac laſcivus in adoleſcentia; ſed dux poſtea electus, res præclaras geſſit. Exul tandem invidiâ civium ad Artaxerxem confugit, a quo cum invitus adverſus patriam pugnare compelleretur, recente tauri ſanguine hauſto ſeipſum exſtinxit: vir alioquin tantus, *ut nemo Græcorum ei anteferatur, pauci pares putentur*, quemadmodum de eo Nepos cenſuit, qui ejus vitam ſcripſit, quam poſt eum Plutarchus Græce dedit. Itaque & jactare ſolitus fuit, *ferociſſimos pullos generoſiſſimos equos evadere, ſi recte docti formatique fuerint.* B. Hieronymus Epiſtolâ ad Nepotianum ſcribit, Themiſtoclem, cum expletis centum & ſeptem annis ſe mori cerneret, dixiſſe, *dolere ſe, quod tum egrederetur è vita, quando ſapere cœpiſſet.* Sed ibi pro Themiſtoclis nomine *Theophraſti* ſubſtituendum Caſaubonus monuit in Characteres Theophraſti p. 97. *Themiſtocles cum recuſaſſet lyram, habitus eſt indoctior*, Cicero 1. Tuſcul. cap. 2. Vide & Quintil. l. 1. c. 17, & Cicer. de finib. l. 2. c. 32.

THENSA, æ, ſacrum vehiculum, ein Wagen / darauff man Heiligthum oder Götzen führet / dicta a loris prætenſis, vel ἀπὸ τοῦ θείου, hoc eſt, a divina re, ut Aſconius cenſuit in Cicer. Verrin. de præt. Urbana. Ipſe Cicero de Aruſp. reſponſ. c. 11 *Te appello, Lentule, cujus ſacerdotii ſunt thenſæ, curriculæ, præcentio, ludi, libationes.* Vet. Gloſſ. *Thenſa, ἅρμα θεῶν.* Diomedes lib. 1 *Thenſa Deorum vehiculum.* Vid. Torrent. ad Sueton. Cæſ. c. 76.

THEOCRĪNES, Θεοκρίνης, primus fuit tragœdiarum actor, ſed calumniator deinde & ſycophanta evaſit. Hinc Demoſthenes Æſchinem *Theocrinem Tragicum* dixit in oratione pro Cteſiphonte. Vide Chiliad. *Tragicus Theocrines*, τραγικὸς Θεοκρίνης.

THEOCRĪTVS, Θεόκριτος, Poëta Syracuſanus. Scripſit lingua Ionicâ & Doricâ, quæ extant 36 idyllia. Quod ſcripti genus in Bucolicis Virgilius imitatus eſt. Vixit ſub Ptolemæo, Lagi filio. Suid.

THEODAMAS, antis, Θεοδάμας, pater fuit Hylæ pueri, quem in deliciis habuit Hercules, & amiſſum forte in ſilva ſollicitiſſime requiſivit, ſed invenire non potuit, ad quod in Sileno ſuo Virgilius alluſit:

His adjungit, Hylam nautæ quo fonte relictum
Clamaſſent, ut litus Hyla, Hyla omne ſonaret.

¶ Thĕŏdāmanteus, a, um. Propertius libro 2 *Thiodamanteo proximus ardor Hylæ.* Primam produxit, quia & Θιοδάμας dicitur.

THEODECTES, Θεοδέκτης, Cilix fuit, orator & Poëta. Scripſit tragœdias L. Deceſſit Athenis annos natus XLI. Rhetoricam verſibus ſcripſit. Laudavit & Mauſolum, Artemiſiæ reginæ maritum. Reliquit filium Oratorem, qui laudes ſcripſit Alexandri regis Epirotarum. Hunc Ariſtoteles & Cicero politum dixerunt ſcriptorem & artificem. Stobæus Theodecti hoc tribuit: Πολλὰ δεῖ μοχθεῖν τὸν ἔξοχον εἶναι ἔπαινον ἐπαλεῖν, ἐπιφανῆ δὲ τὸν πάρ' αὐτῷ ἡδονὴν λαμβάνει, λύπας τῷ χρόνῳ τιθέντι φιλεῖ. Hoc eſt: *Multum oportet illum laborare, qui glorioſam laudem conſecuturus eſt; negligentia vero præſenti voluptate fruens dolores aſſerre ſolet in poſterum.*

THEODORĪCVS, nomen fuit multorum, inter quos & ille Gothorum rex in Italia ſub imperatore Zenone, qui in magna auctoritate conſtitutos Senatores, Symmachum, & Boethium, generum ejus, e medio ſuſtulit. Quam injuſtam crudelitatem ſecuta hæc pœna fuit. Non multo enim poſt eorum necem, cum cœnanti ipſi Theodorico appoſitum fuiſſet in menſa grande piſcis caput, viſus eſt ſibi cernere ſe caput Symmachi horribili rictu, & flammeis oculis minantis ipſi. Subito igitur conſternatus in lectum ſe collocari juſſit, accerſito medico Elpidio, narravit amicis terribilem illam Symmachi conſpectam ſpeciem, & in deploratione illa ſceleris ſui paullo poſt extinctus eſt. Procopius de Bello Italico.

THEODORVS, Θεόδωρος, Sophiſta Byzantius fuit, quem λογοδαίδαλον Plato vocare ſolitus eſt. ¶ 2. Fuit *Theodorus* alius orator nobilis Strabonis tempore, cujus diſcipulus fuit Hermagoras, qui de Rhetorica ſcripſit. ¶ 3. Alius denique ſculptor fuit & architectus inſignis, qui ferrum fundere primus docuit, ſtatuamque ferream fecit, Suid. Diogen. Pauſanias. ¶ 4. Alius denique actor Tragœdiarum fuit, qui ad Satyrum Comicum B dixit, *admirabile non eſſe, ſpectatores ad riſum provocare, ſed ad lachrymas & fletum.* Οὐ θαυμαστὸν ἐστι τὸ γελᾶν ποιῆσαι τοὺς θεατὰς, ἀλλὰ τὸ δακρύσαι καὶ κλαύσαι. Plutarchus lib. 1. de ipſius laude.

THEODOSIVS, Theodoſia. Propria hæc ex hiſtoriis ſat nota ſunt. *Theodoſianus Codex* ita dicitur ab auctore Theodoſio juniore imperatore, & complectitur Chriſtianorum principum Conſtitutiones. Vid. Jac. Gothofred. diſcurſ. hiſtor. ad L. Quisquis C. ad Leg. Jul. Majeſt. p. 6.

THEOGNIS, ĭdis, Θέογνις, Poëta Græcus gnomographus Megarenſis, cujus ſententiæ citantur ab omnibus propemodum magni nominis Græcis auctoribus, ut ab Iſocrate, Platone, Xenophonte, Ariſtotele, Plutarcho. Vide vitam Theognidis, præfixam ſententiis ejus elegiacis. *Priusquam Theognis naſceretur*, Proverbiale de antiquiſſimis temporibus. Habetur apud Plutarchum libro, cur Pythia nunc oracula non reddat? pag. 995. item libro, maxime cum principibus diſputandum Philoſopho eſſe, pag. 777. & Gellium libr. 1. cap. 3, qui ad Lucilium refert.

THEOGONIA, Θεογονία, origo deorum, de qua ſcripſit Heſiodus. Vid. Barthius ad Statium l. 4. Theb. p. 1114.

THEOLŎGVS, Θεολόγος. Theologi vocabulo uſus Cicero eſt C lib. 3. Nat. Deor. cap. 21, *Jobes tres numerant ii, qui theologi nominantur.*

¶ Theologia, Θεολογία, ſermo de divinis. Priſcæ Theologiæ tria erant genera, civile, naturale, & fabuloſum. Cœlius Rhodiginus l. 2. c. 11.

¶ Theologicus, a, um, ut, *Doctrina theologica*, Ammianus l. 16. cap. 6.

THĔON, Θέων. Theones plurimi fuere Philoſophi diverſis temporibus.

¶ Theonis Sophiſtæ progymnaſmata Græca extant, de quo traditur, nec orationes, nec carmina potuiſſe ſcribere, cum eorum artificium tamen egregie calleret. Damaſcius in vita Iſidori apud Photium p. 1039.

¶ Theonīnus, ut, *Dente Theonino rodere*, zur Vanck hauen / Horat. l. 1. ep. 18. v. 82, à Theone quodam maledico homine ejus temporis, ut Vet. Scholiaſtes notat. Vide *Dens.*

THEOPHĬLVS, epiſcopus Antiochenus, de quo Euſebius.

THEOPHRASTVS Ereſius, Θεόφραστος, a divinitate loquendi ſic dictus, quemadmodum Cicero inquit in Oratore cap. 19. Dulcis enim dicendo fuit, cum antea *Tyrannus* diceretur, ut Tzetzes notat Chiliad. 6. Tmem. 390. Fuit autem Platonis, itemque Ariſtotelis diſcipulus & ſcholæ ſucceſſor. Super qua re hiſtoria elegans legenda apud Gellium eſt libro 13. cap. 5. Opera ejus a Diogene commemorantur, de quibus extant hodie de plantis libri, converſi a Theodoro Gaza, & Julio Cæſare Scaligero; itemque Characteres ethici; quem vere gemmeum libellum Latine vertit & commentariis illuſtravit Iſaacus Caſaubonus.

THEOPHYLACTVS, Θεοφύλακτος, Ethnicus, epiſtolas aliquot morales ſcripſit, quarum 177 exſtant. ¶ 2. Theophylactus alius, epiſcopus Bulgarorum, commentatus eſt in Prophetas aliquot, in Evangeliſtas, & Pauli epiſtolas.

THEOPOMPVS, Θεόπομπος, Gnidius fuit Orator & Hiſtoricus poſt Thucydidem & Herodotum *gravissimus*, ſed idem *ſummæ maledicentiſſimus*. Corn. Nepos Alcibiade c. 11. Meminit ejus Quintil. l. 10. c. 1. Ejus unam annotavit ſententiam Stobæus Serm. 14, quam ibi vide. ¶ 2. Theopompus alius fuit Rex Spartanorum, qui primus Ephoros inſtituit creari Lacedæmone. ¶ 3. Alius denique Epiſcopus Nicomedienſis, martyr ſub Diocletiano.

THĔORĒMA, tis, θεώρημα, ſpeculatio, & veluti contemplatio diſciplinarum & ſtudium ex præceptis.

¶ Theorētice, ἡ θεωρητική, ars poſita in inſpectione, id eſt, cognitione, nullum exigens actum, ſed ipſo rei, cujus ſtudi-

um habet, intellectu contenta; ut Quintilianus definit l. 2. c. 21. Vide in sua lingua, θεωρέω, *contemplor*, θεώρημα, θεώρησις, θεωρία, θεωρικός.

THĒRA, Θήρα, insula una ex Cycladibus in Ægæo, in qua Eleusis est civitas, Ptolemæo auctore: *Corsicam* alii esse putant. Dicta primum *Calisto* vel *Calliste* fuit. Callimachus Epigr. 31

Καλλίστη πρωτέγιστε, τὸ δ' ὕστερον ἔσκεν Θήρη,
Μήτηρ ἰνίκεσε παιδὸς ἀμειψίπους.
Nomine Calisto primùm, sed postmodo Thera
Dicta fuit tellus urbis origo meæ.

¶ Theræi, incolæ, qui Cyrenen urbem insignem in Africa condiderunt.

THERAMĔNES, Θηραμένης, Philosophus fuit Athenienſis, vir, si quis alius, intelligens dicendique peritus; isque princeps in Republica, ut Thucydides & Diodorus Siculus censuerunt. Quare & Cicero, eum *faciendi dicendique sapientia floruisse*, l. 3. de Oratore cap. 16 scribit. Fuit versatilis ingenio, & qui inter dissidentes partes facile tueretur locum, unde & *Cothurnum* Athenienses vocarunt: quod & Michaël Apostolius notavit Centuria 9. Proverbio 29. Unde & Plutarchus Θηραμένης κόθορνος ἐνδύσεται, *Theramenis cothurnum inducere* dixit Præceptis Politicis pag. 814. B. Mortem tam constanter subiit, ut efflaturus mox animam luderet adhuc & jocaretur. Vide Ciceronem 1. Tuscul. c. 40.

THĔRAMNAE, arum, Laconiæ civitas fuit, eadem, quæ *Therapnæ*, quæ mox sequuntur.

¶ Theramnæus. Silius lib. 8. v. 413, correpta secunda, Græco more.

Therapnæ, sive Therapne. Ita Græcis plerisque scribitur. Plinio & Stephano *Theramna*: Silio l. 6 v. 303 *animosa Therapne*. Vide *Theramna*.

¶ Therapnæus. Silius l. 13. v. 43

Therapnæis Ilion armis Cessurum.

secunda correpta.

THERIĀCA, θηριακή, scil. τ θηρῶν, hoc est, à feris; est enim medicina adversus omnes bestias venenatas. Constat ex pluribus herbis, quæ singulæ membris principalibus singulis subveniunt. Teriack. Tertullianus de Anima c. 24 *Si languenti theriacam composuerit*. Usus nomine hoc & Plinius l. 20 extremo, ubi etiam compositionem ejus describit.

¶ Theriacus, adjectivum, ut *pastilli theriaci*, Plin. lib. 29. cap. 4. sect. 21.

THERICLES, artifex sive figulus Corinthius, calices ex terebintho facere solitus torno. Plin. l. 16. c. 40.

THERIŌMA, tis, θηρίωμα, genus est ulceris cujusdam interioris. eine Schlter. Celsus l. 5. c. 28. n. 3.

THERIOTROPHIVM, θηρίων τροφεῖον, locus, ubi feræ aluntur, leporarium, ein Thier-Garten/ Thier-Hauß.

THERISTRVM, æstiva vestis, ein Sommer-Kleid/ θερίστρον, θερίστειον, à θέρος, æstas. Isidor. libr. 19. cap. 25 *Theristrum, pallium muliebre, dictum, quod ea θέρει, id est, in æstu & cauma se corpora mulierum protegat, quousque hodie Arabia & Mesopotamia mulieres velantur*. Quæ omnia ex Hieronymo in Esaiam descripsit.

THERMAE, arum, plurale, Græcorum est, θέρμαι, balneæ sunt naturâ calidæ, cujusmodi in Bajis fuerunt, & in multis hodie sunt locis, warme Bäder. *Calidæ aquæ* Livius vocat libr. 36. cap. 15. Θέρμη enim calorem significat. ¶ Suetonius simpliciter pro balneis dixit, ubi calida aqua lavabantur, Calig. cap. 37.

¶ Thermulæ, diminutivum, Martial. l. 6. epigr. 42.

¶ Thermopolium, pro foro, in quo calida venduntur, in Rudente Plautus dixit act. 2. sc. 6. v. 45.

THERMŌDŌON, ontis, vel potius Thermōdon, τερμώδων. Ita enim apud Æschylum, Apollonium, Plutarchum semper exarari hoc vocabulum, docti notarunt. Et falluntur, qui in illo Virgilii 2. v. 659,

Quales Threicia cum flumina Thermodontis,

legendum pertendunt *Thermodoontis*. Vide Erythræum in Indice Virgil. Est fluvius Ponti, ad quem Amazones à Tanai digressæ se transtulerunt. Strab. l. 12. p. 377. Confer. VVolf. Tom. V. Operis Demosth. p. 337.

¶ Thermōdontius, Thermōdontēus, & Thermodontiăcus, adjectiva. Propert. l. 3. eleg. 14. v. 13

Qualis Amazonidum &c.
Thermodonteis turba lavatur aquis.

Ovid. 9. Metam. v. 189

Thermodontiaco cælatus baltheus auro.

Et, *Thermodontiaca caterva*, Seneca in Oedipo v. 481.

THERMOPYLAE, arum, mons longissimus, mediam Græciam dirimens. Nomen accepit à thermis, quæ juxta fauces ejus, quas angustissimas habet, scaturiunt, quas πύλας Græci dicunt. Strabo lib. 9. Plutarch. Catone Censorio, & Livius lib. 36. cap. 15.

THĒRŌDĀMAS, antis, sive Therodamon, vel secundum alios Therōmĕdon, rex Scythiæ fuit, qui, ne per insidias occideretur, leones humano alebat sanguine, quo sæviores eos, & ad crudelitatem pariores, si res postularet, haberet. De hoc Ovid. l. 1. de Ponto epist. 2. v. 121.

¶ Thērŏdāmantēus, vel Theromedontēus, adjectiva. Ovid. in Ibin v. 383

Therodamanteos ut qui sensere leones.

THERSANDER, Θέρσανδρος, ex proceribus Græcis fuit, qui ad bellum Trojanum profecti sunt, Polynicis filius. Meminit ejus Virg. 2. Æn.

THERSĪTES, Θερσίτης, in exercitu Græcorum fuit, homo corporis atque animi laborans maximis vitiis, inimicissimus Achilli & Ulyssi, quemadmodum Homerus Iliad. B. vers. 216 inquit, αἴσχιστος ἀνὴρ, φολκὸς, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, φοξὸς κεφαλὴν &c. id est, *turpissimus homo, strabo, claudus altero pede, acutus capite* &c. Ovidius l. 4. de Ponto epist. 13. v. 15

Tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
Quam pulcrâ Nireus conspiciendus erat.

¶ *Deformior Thersite*, & *Thersitæ facies*, θερσιτειον βλῆμα, de homine valdè deformi & monstroso. Vide Chiliadas. Ejus commendationem Libanius scripsit. ¶ Apud Senecam l. 3. de Ira c. 23 *Thersites* pro conviciatore ponitur.

THĒSAVRVS, θησαυρός, proprie conditorium sive loculamentum significat, ubi quid servandi gratiâ conditur: deinde rem ipsam, quæ conditur. Vide Heraldum in Tertulliani Apologeticum cap. 47, & Dausquejum in Basilium Seleucienſem pag. 15. Plinius libr. 1. epist. 22 *Mihi certe, quoties aliquid abditum quæro, ille thesaurus est*. Livius lib. 39 cap. 50 *Admonent deinde quidam, esse thesaurum publicum sub terra, saxo quadrato septum: ex eo finibus demittitur* &c. Ita θησαυρῷ voce & Plutarchus utitur in Philopœmene p. 367. D. Et Christus ipse Matth. cap. 12. vers. 53, & cap. 13. vers. 53. Sic *Oritius thesaurus* accipiendus est in epitaphio Plauti apud Gellium lib. 1. cap. 24. Sic Hamartig. extr. Prudentius dixit

Multa in thesauris patris est habitatio.

Nam in exemplis istis omnibus *Thesaurus* locum significat. *Thesaurum reponere*, Quintilian. lib. 2. cap. 7, einen Schatz samlen, *Thesaurum defodere sub lecto*, vergraben/ Cicero de Divin. lib. 2. cap. 66. Et, *obruere*, Idem de Senect. cap. 7. *Exudare aliquid, quod lateat in thesauris*, Id. ad Attic. lib. 15. epist. 27. Et, *Suppeditare alicui à suis thesauris aliquid*, aus seinen Schätzen dar reichen/ Idem de Finib. lib. 2. cap. 21. *Thesaurus rerum omnium memoria est*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 5. ¶ 2. Usurpatur & pro copia cujusque rei, etiam pessimæ. Ita *Thesaurus mali* Plaut. Merc. act. 1. vers. 31. *Thesaurus fraudis*, Apulej. Vide Nonium. Lud. Viv. ad Augustin. de Civitat. Dei libr. 1. cap. 8. pag. 26. ¶ *Thesaurus* etiam Menandreæ cujusdam comœdiæ nomen; cujus Terentius in prologo Eunuchi meminit, ubi Donatus videri potest.

¶ Thesaurarius. *Thesaurarii fures*, Plautus in Aulul. act. 2. sc. 8. vers. 25, die einen Schatz bestohlen haben. Substant. Der Schatz-Verwahrer.

¶ Thesaurizare, Græcum θησαυρίζειν, sed id suæ linguæ relinquitur.

THĒSEVS, duabus syllabis, Θησεύς, Ægei Athenarum fuit regis filius, ex Æthra matre, de cujus gestis Isocrates in Helena. Nomen id accepit vel à signis depositis, vel ab adoptione, quam θέσιν Græci dicunt. Herculem materno genere attigit, cujus & virtutes imitatus est. Præclara enim multa gessit. Amicus fuit Pirithoi, quocum nobile par amicorum constituit. Mortuus est in Scyro insula, ubi auxilium contra Athenienses, qui tum forte ab ipso defecerant, à rege petierat, lapsus errore in foveam occultam. Vide vitam apud Plutarch.

¶ 2. *Non absque Theseo, ex ἄνευ Θησέως*; locutio proverbialis est, cum significamus, rem alieno auxilio confici, quemadmodum Germani dicunt, mit den Nachbarn hebt man die Zäune auff. Vide Chil.

¶ Thēsēus, adjectivum trisyllabum. *Thesea fides*, Ovid. l. 2. Trist. eleg. 3. v. 66.

¶ Thēsīdes, Θησείδης, Hippolytus, Thesei filius. Ovidius epistola Phædræ 4. v. 65.

¶ Thesidæ Athenienses dicti sunt Virgil. l. 2. Georg. v. 383.

THĒSIS, θέσις, positura. Figura est distinguens sensus orationis per commata, cola, & periodos. Em Sacr. Donatus. ¶ 2. Sed Oratoribus θέσις quæstio est universalis seu generalis; Cicero *Propositum* vocat & *Infinitum*; Quintilianus *Quæstionem infinitam*; quæ nimirum personis, temporibus & locis remotis tractatur. *Hypothesis* enim causa est certis personis, locis & temporibus applicata. Cicero *Definitum* vocat & *Causam*. Quintilianus *Finitum*. Sic autem dicimus: *Applicare thesin ad hypothesin*, vel, *descendere à thesi ad hypothesin*. *Thesis est*: An uxor ducenda sit? *Hypothesis*: An seni, ut Caroni, ducenda sit; & Martia quidem? Vide Quintilianum lib. 3. cap. 5. Ciceronem in Topicis. ¶ *Thetica*, apud Ciceronem Præfat. Paradox. quæ sint, Turnebus libr. 15. Adversar. cap. 20 explicat.

THESMOPHORIA, θεσμοφόρια, sacra Cereris, quæ θεσμοφόρος

Græcis dicta fuit a legum inventione. Plin. l. 24. c. 9 *Matronæ in Thesmophoriis castitatem custodientes* &c.

THESPIAE, arum, Θεσπιαί, oppidum Bœotiæ Heliconi vicinum, quemadmodum Strabo indicavit; sed Plinio l. 4. c. 7 ad radices Parnassi Thespiæ sitæ sunt.

¶ Thespius, Thespiacus, adjectiva, ut, *Mœnia Thespia*, Valerius Flaccus l. 1. v. 477; vel *Thespiaca*, ibidem v. 93.

¶ Thespiădes, Musæ sunt dictæ, quia in Thespiis colebantur. Idem l. 2. v. 368.

¶ Sed *Thespis* primus fuit Poëta Tragicus, de quo Horatius in arte Poët. v. 276

Ignotum Tragicæ genus invenisse Camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis.

THESPROTIA, regio Epiri, cujus incolæ

¶ Thesprōti dicti. Lucanus l. 3. v. 179

Thesproti Dryadesque ruunt.

THESSĂLIA, in Græcia est, dicta a Thessălo, Æmonis filio, a quo & *Æmonia* aliquando nomen habuit, quemadmodum & alia multa cognomina, de quibus videat, qui vult, Commentarios Camertis & Vadiani in Solinum & Pomponium Melam. Rerum magicarum usu ubique celebris est, ut observavit Barthius ad Statium lib. 2. Thebaid. pag. 259, qui anus ejus gentis vulgo quoque incantatrices fuisse docet ibidem ad l. 2. p. 710. Equestri etiam laude excelluit: & celebres sunt in historia *Equites Thessali*. Claudianus de 4. Honorii Cons. v. 542

- - - - - non gens exercita campo Thessala

Vide ibi Barthium & Dausquejum ad Quint. Calabrum pag. 37. &, si vis, adde, quæ ad Curtii lib. 3. cap. 2. n. 16 notavit Cellarius.

¶ Thessălus, & *Thessălicus*, adjectiva, ut, *Thessala terra*, Tibullus l. 2. eleg. 4. v. 56. *Thessali equites*, Curtius l. 3. c. 2. num. 16. *Thessalica cladis*, Lucanus l. 6. v. 62. Sed *Thessalus* apud Gratium Cyneget. v. 218.

¶ Et Thessălis, ĭdis, patronymicum. Ovid. 12. Metam. vers. 190 *Thessalidum virgo pulcherrima.*

THESSALONICA, Θεσσαλονίκη, Macedoniæ quondam fuit metropolis, patria Theodori Gazæ. Venetis aliquando paruit; nunc vero Turcis.

¶ Thessalonicenses, incolæ urbis laudatæ.

THESTIADES, Thestii filiæ L. ab Hercule una nocte compressæ. Pausan. Bœoticis. Natu maxima & minimæ gemellos, reliquæ singulæ mares peperisse scribuntur. Suidas in Θεστιάδες.

THESTŌRĬDES, Calchas dictus fuit, filius Thestoris. Ovidius 12. Metam. v. 18

- - - - at veri providus augur,
Thestorides, vincemus ait, gaudete Pelasgi.

THĒTA, θῆτα, litera Græcorum, nota condemnationis, quia prima sit litera nominis θάνατος. Inde *mortiferum theta* Martialis dixit l. 7. epigr. 36; *nigrum* Persius Sat. 4. v. 13,

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Quin & in castris militem ex cohorte morte dispunctum indicabat. Vide Scal. l. 2. Auson. Lect. c. 20. item supra in T. nec non & Scal. ad Varron. p. 212. Cic. pro Rosc. c. 20. extr. *Literam inimicam* (nimirum C. vel θ, C. enim condemnationis fuit litera) *affigere ad caput*, accusato videlicet vel reo.

THĔTIS, ĭdis, Θέτις, Pelei, regis Thessaliæ, uxor, Achillis mater, Nerei filia, unde pro mari etiam ponitur. Virg. ecl. 4. v. 32

Quæ tentare Thetin ratibus.

Et Claudianus de Raptu l. 1. v. 148

Hinc latrat Gætula Thetis,

id est Libycum mare. Produxit contra morem Avienus periegesi v. 31 de Tanai,

- - - procul hinc Mæotida Thetin
Intrat.

Thlasias, vide *Spado.*

THLASPI, θλάσπι, herba, quæ *nasturtium tectorum* vulgo dicitur, Germanis Besemkraut/ Matthiol.

Thlibias, vide *Spado.*

THŌAS, antis, Θόας, rex in Taurica regione, & alter rex Lemni, Liberi patris filius.

¶ 2. Alius *Thoas*, Ætolorum prætor, de quo Livius libr. 35. cap. 12. & 32.

¶ Thoanteus, ut, *Diana Thoantea*, id est, Taurica, cui hostiis humanis sacrificabatur, Valer. Flacc. l. 8. v. 208.

THOS, ois, ea, θώς, θωός, animal lupo congenere, & voce simile vulpi, à θέω vel θοός, id est, celeritate dictum, vel à θωπεύειν, hoc est, ab adulando vel blandiendo; est enim animal φιλόθωπον, Plin. l. 8 c. 34.

THŎLUS, θόλος, Græcum est enim. *Tholi* sunt, in quibus trabes coëunt, darinn die Balcken liegen und zusammen gehen. ¶ 2. Die Schloß-Steine an einem Gewölbe. ¶ 3. Testudo ipsa *tholus* dicitur. Virgil. 9. Æneid. v. 408

Suspendite tholo, aut sacra ad fastigia fixi.

Ovid. 6. Fastor. v. 296

Mox didici curvo nulla subesse tholo.

THŌRAX, ācis, θώραξ, Strabonis libr. 14 proprium nomen montis est juxta urbem Magnesiam, in quo cruci affixum dicunt Daphitam Grammaticum, ideo, quod reges versibus incesseret. Ex quo ænigma hoc proverbiale factum est: *Cave a Thorace*, quo admonemur, frenandam esse linguam, ne voces petulantes emissæ per jugulum aliquando redeant. Vide Chiliadas.

¶ Thorax, ācis, appellativum, θώραξ, pectus significat, hoc est, eam corporis partem, quæ a collo ad ventrem usque pertinet. Die Brust. Hinc, *thoracem purgare*, apud Plinium lib. 27. c. 7 est pectus purgare. ¶ 2. Deinde vestem ac munimentum pectoris ex quocunque metallo, ein Brust-Harnisch. Virg. 10. Æneid. v. 337

- - thoraca simul cum pectore rupit.

Sueton. eam subuculæ partem, quæ pectus tegit, *thoraca* vocat. Augusto c. 72. *Hieme*, inquit, *quaternis cum pingui togâ tunicis, & subucula thorace laneo, & femoralibus, & tibialibus muniebatur.* Wammes.

¶ Thorācātus, pro thorace indutus. Plinius lib. 37. cap. 9, *effigies thoracata.*

Thŏrus, vide *Torus.*

THRĀCIA, æ, & Thrāce, es, Θρᾴκη, & *Thraca.* Horatius libr. 3. od. 25. v. 10

Hebrum prospiciens, & nive candidam Thracen.

Et lib. 1. epist. 16. v. 12 *- - - - - ut nos*
Frigidior Thracen nec purior ambiat Hebrus.

Thracen etiam Claudianus Panegyr. de 4. Cons. Honorii v. 179 & 474 dixit. Europæ regio, in climate nostro orientem versus ultima, sic appellata ab asperitate terræ, quæ in ea intractabilis, horrida, infœcunda frugum, & frigida est. Τραχὺ enim *asperum* Græci dicunt. Homines habet feros & bello adsuetos, quamobrem & Martis domicilium Euripides Thraciam appellat. Alii vero Martem ibi natum crediderunt. Vegetius l. 1 de re militari cap. ult. Horat. l. 2. Carminum odâ 16 *Furiosam bello Thracen* dixit. Descriptionem ejus vide apud Plinium l. 4. c. 2. In Thracia Byzantium est, *Constantinopolis* postea à Constantino dicta, sedes quondam Imperatorum Græcorum.

¶ Thrax, ācis, θρᾷξ, Thraciæ incola. Virgilius Æn. 3. vers. 14 *Thraces arant.* Luctuosa apud eos erant puerperia, contra læta funera, ita ut mortuos cantu ac tripudio persequerentur. Herodotus lib. 5.

¶ Thrācius, & *Thrēicius*, & *Thracus*, adjectiva, ut, *Bosporus Thracius*, Plin. l. 4. c. 12. sect. 24. *Equus Thracius*, Virgil. lib. 5. Æn. v. 565. Et, *Threicius Orpheus*, Horat. l. 1. od. 24. v. 13. Rursus alia forma Valer. Flaccus l. 2. v. 201 *Ingens Thraca palus.*

¶ Thrēcidicus, a, um, aliud adjectivum. *Threcidicum gladium*, Ausonius de Commodo Cæsare. *Threcidica* Cicero Philipp. 7. c. 6 absolute dixit pro armis gladiatorum, qui *Threces* sive *Thraces* appellabantur, de quibus Lipsius in Saturnal.

¶ Threissa, & Thressa, fœmin. Virgil. l. 1. Æneid. v. 316

- - - Vel qualis equos Threissa fatigat Harpalice.

Horatius l. 3. Oda 9 *Me nunc Thressa Chloë regit.*

THRASCES, θρᾳκίας, & *Thraceas*, & *Thracias*, ventus est post Argesten spirans inter septentrionem & occasum solstitialem, Aristoteli.

THRASEA, prænomine *Publius*, Senatorius, Stoicorum admirator, vir singularis exempli, ut eo cum Sorano interfecto virtutem ipsam Nero excindere concupiisse videretur. Multa de eo Tacitus 16. Annal. Ejus exitum 16. Annal. c. 11 describit. Adde & c. 21.

THRASYBŪLUS, Θρασύβουλος, exul Athenienſis fuit, qui dominationem 30 tyrannorum Athenis sustulit, & ἀμνηστίαν instituit. Vide Nepotem.

THRASYMĂCHUS, Θρασύμαχος, unus è numero discipulorum Isocratis fuit, patriâ Carthaginiensis. Princeps inter eos, qui numeros oratorios invenerunt. Cic. in Oratore. Minus bene *Thrasimachum* hunc scribunt quidam, vel *Trasimachum.*

THRĒNUS, θρῆνος, lamentum, ein Klag-Lied/ à θρηνέω. Differt ab epicedio, ut tradit e Proco Vossius lib. 3. Institut. Oratoriar. pag. 413.

THRIA, θρία, Græcis siculnea sunt folia, quæ incensa minacem quendam edunt strepitum & formidandum iis, quibus ante non fit auditus, alioquin inanem & contemnendum. Hinc proverbialis ille Senarius, quo Aristophanes usus est: Πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα. Hoc est: *Thriorum ego strepitus audivi complurium*, de contemnentibus minas & inanem clamorem. Vide Chiliadas.

Thrips, vide *Thryps.*

THRŌNUS, θρόνος, solium vel sedes, ein königlicher Stul oder Thron. Juvencus l. 1. v. 101 in Mariæ cantico:

Sustulit, ecce, thronum sævis, fregitque superbos.

¶ Altithrōnus, regale epitheton. Idem Juvencus proœmio opusculi: *Judex, altithroni Genitoris gloria, Christus.*

THRYPS, thrypis, terrestris tinea est secundum Plinium libr. 16. cap. 11. Thrypes, die Erd-Flöhe. Erasmus *Thrips* scripsit in Proverbio: *Mali thripes, mali ipes*, quod de duplici malo dici consuevit, ut non magni referat, utrum elegeris. Et addit:

Thrips

Thrips Græcis vermiculus est, qui lignis innascitur, materiaque vitiat. Ips item cornibus & vitibus infestus. Vide Chiliadas. Ein Holtz-Wurm.

THVCYDĬDES, Θουκυδίδης, Atheniensis fuit historicus, natus ad id, ut videtur, doctrinæ ac elóquentiæ genus. Cùm enim in Olympiis aliquando historias Herodotus recitasset, audisse tum eum scribunt Thucydidem adhuc puerum, & divinitus quasi commotum lacrymas profudisse. Animadvertisse id igitur Herodotum, & gratulatum fuisse ipsius patri Oloro, hortatumque, ut erudiendum curaret filium diligenter; gliscere enim in animo illius cupiditatem bonarum artium atque disciplinarum. Vide Vossium lib. 2. Institut. Orator. pag. 283. seq. Scripsit in exilio suo decennali in Ægina historiam belli Peloponnensium & Atheniensium, qui libri hodie exstant. Cicero in Oratore suo cap. 9, *Grabiter sane & probe res gestas, & bella, & prælia narrat Thucydides.* Et rursus in eodem: *Thucydides omnes dicendi artificio, meâ sententiâ, facile vicit.* Scribunt Dionysius Halicarnasseus, & Cicero de claris Oratoribus, Demosthenem adeo Thucydidis stylum probasse, ut librum ejus octies descripserit, eorumque pene edidicerit. Floruit Olympiade 87. Decessit Athenis morbo exstinctus. Ex vita Thucydidis.

¶ Thucydidius, adjectivum, quo in Oratore cap. 9 Cicero usus est, *Aliqui se Thucydidios profitentur, novum quoddam imperitorum genus.*

THŪLE, es, (legas alicubi & *Thyle*) Plinio ultima insularum, earum scilicet, quas Romani cognoverunt, remotissima alioqui ab orbe nostro, ultra Britanniam, proinde & ultimam Virgilius lib. 1. Georg. v. 30 dixit: *Tibi serviat ultima Thule.* Dictam eam a *Thule* rege vult Suidas. Alii a caligine; θολὸς enim Græcis turbidus est & niger. Quamobrem & nigram Statius dixit lib. 4. Silvarum Carm. 4. v. 62

Aut Rheni populos, aut nigræ littora Thules.

Alii à distantia, ἀπὸ τῦ τηλόθι vel τηλοῦ, id est, *longè*, dictam putant. Vide Plinium, Solinum, Melam, quibus est insula *Islandēa*; aliis citeriorum aliqua.

THVNNVS, sive *Thynnus*, piscis marinus plurimorum nominum, quæ pro ætatis accessu recipit. Flandri ein Thunin vocant; Angli *Tunie.* Vide *Pelamys. Cordyla* fœtus est Thunni, ein junger Thunin. Quinto anno *cetus* dicitur. Sed inter *cordylam* & *cetum* *pelamys* est, *thunnus* & *orcynus*, Gesnerus.

THVRIA, æ, & *Thyrion*, & *Thurii*, urbs Calabriæ, *Sybaris* prius dicta; sive *Thurium*, Italiæ in magna Græcia est oppidum, in quo mortuum Herodotum Thucydides scripsit, Plinius lib. 12. cap. 4.

¶ Thūrīnus, Ovid. 15. Metam. v. 52

Thurinosque sinus &c.

¶ Ab eo fortassis dictus est *Thurianus piscis*, qui & *Thurio*, & *Thursio*, & *Tonnus* dicitur, & *gladius* seu *Xiphias*, ein Schwerdt-Fisch/Gesnerus.

THVS, dictum, ut videtur, vel à θύω, vel à θυόω, quorum hoc *odorem facio*; illud *sacrifico* significat. Sed Varro, Servius & Charisius à *tundendo* deducunt, & sine aspiratione *Tus* scribunt. *Thure deos placare*, Horatius dixit lib. 1. odâ 36. Virg. 1. Georg. v. 57

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.

Thura mascula Virg. dixit ecl. 8. v. 65, quæ in modum testiculorum sunt, ut Servius interpretatur. De cætero *Tus* in sola Arabia provenit. Luci, ubi id nascitur, *Sacri* appellantur. Qui metunt, a funeribus & coitu abstinent. Solinus cap. 36.

¶ Thusculum, diminutivum, Plaut. in Aulular. act. 2. scen. 8. v. 15.

¶ Thūrĕus, adject. *Thurea dona*, Virg. 6. Æn. v. 225.

¶ Thūrĭfer, *Saba thurifera*, Plin. lib. 12. cap. 14.

¶ Thūricrĕmus; *Ara thuricrema*, in quibus thus crematur, Virg. 4. Æn. v. 453.

¶ Thūrilĕgus, qui thus colligit. *Arabes thurilegi*, Ovid. 4. Fast. v. 369.

¶ Thurarius, qui thure fumigat. Tertullianus de Idololatr. c. 11 *Ecquid majoris operæ & ergà dæmonia thurarius?*

¶ Thuribŭlum, vas, in quo thus adoletur. Cic. 6. in Verr. c. 21, ein Rauch-Faß. Sed *Thuris acerra* est, in qua thus reponitur.

Thusci, vide infra *Tuscia.*

THYAS, ădis, θυὰς, Bacchi sacrificula, Virgil. 4. Æneid. 302

Bacchatur, qualis commotis excita sacris
Thyas, ubi audito stimulant trieterica Baccho.

¶ Thyasus, θίασος, à θύειν saltatio dicebatur & chorea in Bacchi sacrificiis. Virg. ecl. 5. v. 30

Instituit Daphnis thyasos inducere Baccho.

THYESTES, æ, Θυέστης, Pelopis filius, Atrei frater. ¶ 2. Tragœdia de Thyeste. Dialog. de Oratorib. c. 3. Qualis & Senecæ superest, ex qua de Thyeste factis & fatis cognosces. Adde Ovid. Trist. 2. v. 391.

¶ Thyestēus, adjectivum, ut, *Thyestea exsecratio*, apud Cic. in Pison. cap. 19. *Thyesteas preces* Horatius vocat Epod. 5. v. 86. *Mensa Thyestea*, Ovid. lib. 4. de Ponto epist. 6. v. 47. Quæ quid sit, ex fabula intelligitur. Atreus enim Thyestæ filium epulandum apposuit.

THYITES, æ. *Lapis Thyites*, λίθος θυίτης, Dioscoridi in Æthiopia nascitur, colore subviridi jaspidem imitans.

Thyle, vide *Thule.*

THYLĂCVS, θύλακος, See-Tuch/ Saam-Korb/ Brodt-Korb. *Manu ferendum, non thylaco, aut toto corbe;* quod de observando modo dici solet. Vide Chiliadas.

THYMBRA, æ, θύμβρα, herba eadem, quæ *tunila* & *Satureia* dicitur, Künel/Zwiebel-Jsop/ Saturey/ Pfeffer-Kraut. Matthiol. ¶ 2. *Thymbra* locus erat vicinus Trojæ, thymbrâ plenus, a quo

¶ *Thymbræus* dictus fuit Apollo, quod in eo loco & nemus, & templum sibi sacrum haberet, ubi a Paride Achilles ex insidiis interfectus est. Virg. 3. Æn. v. 85

Da propriam, Thymbræe, domum, da mœnia fessis.

THYMELAEA, θυμέλαια, herba.

THYMĔLE, es, θυμέλη, ara fuit in theatris, Suida teste. ¶ 2. Alii mulierem fuisse Thymelen tradunt, quæ prima saltationem in scena docuerit. Unde & *Thymelen* pro saltatione Sidonius dixit. Vide supra *Pale.* Martialis lib. 1. epigram. 5

Quâ Thymelen spectas, derisoremque Latinum,
Illâ fronte, precor, carmina nostra legas.

Græci θυμέλην scenam vocant.

¶ Thymelici ludi histrionum dicuntur & histriones ipsi. Θυμελικοί. Vide Casaubonum ad Athenæi p. 621.

THYMIAMA, atis, θυμίαμα, incensum & odor gratus ex rebus incensis, Rauchwerck. Legas in Bibliis &

¶ *Thymiamaterium*, seu *Thymiaterium* rectius, θυμιατήριον, pro vase, in quo incenduntur odores, eine Rauch-Pfanne. Et Ambrosius *Thymiamaterium* dixit epist. 5. pag. 78.

THYMION. Celsus lib. 5. cap. 28. num. 14 *Thymion nominant, quod super corpus quasi verruculæ eminet, ad cutem tenue, supra latus subdurum, & in somno perasperum.* Vocant & *Acrothymion*, ἀκροθύμιον, ut Celsus ibidem.

THYMVS, & Thymum, θύμος, herba est odorata illa hortensis, apibus miris modis grata, quam Thimian Germani dicunt, &, Welschen oder Römischen Quendel. *Dulcior thymo*, Virg. ecl. 7. v. 37.

¶ Thymītes, æ. *Vinum Thymites*, ex thymo confectum, Columell. lib. 12. cap. 35.

¶ Thymīnus, a, um. *Mel thyminum*, Columella lib. 6. c. 33.

¶ Thymosus, a, um, idem. Sic Plinius *mel thymosum* dixit libro 11. cap. 15.

¶ Bithymum, δίθυμον, mellis genus est ex utriusque thymi, candidi & nigri, floribus confecti.

¶ A thymi odore appellatus est etiam *Thymalus* vel *Thymallus*, quod recens piscis iste thymi odorem spiret, Germani, ein Eschen oder Aschen.

Thynnus, vide *Thunnus.*

THYŌNEVS, trisyllabum, θυωνεύς, Bacchi epitheton, à θύειν, apud Horat. lib. 1. od. 17. v. 23.

THYRA, θύρα, ostium, janua, Unde

¶ Hyperthyra, &

¶ Hyperthyrides, &

¶ Prothyrides, quibus partes ædificii circa θύρας. Vide Lexicon Vitruvianum.

THYREA, & Thyre, plurale, sed neutrum, ut, *Cete*, θυρέα τὰ θυρῶν, oppidum Lacedæmoniorum. Statius 4. Theb. v. 48

Et Lacedæmonium Thyre lectum cruorem.

THYRSVS, i, cujuslibet herbæ caulis est, der Stengel der Kräuter/ so etwas hoch wachsen. *Thyrsus lactucæ*, Sueton. Augusto c. 88. Vide ibi Casaubon. *Fragiles thyrsi*, Statius Theb. 2. v. 664. schwache Stengel. *Thyrsi pampinei*, die Stiele an den Wein-Blättern. *Thyrsus spellatilis*, Plin. lib. 21. c. 18. ¶ Pro calyce dixit Euricius ecl. 1

Non secus ac virides rumpentia lilia thyrsi
Quaque in odoriferis rosa cœpit hiare rubetis.

¶ *Thyrsus* etiam hasta erat aculeata, hederis obtecta, quam in Orgiis Bacchicis quatiebant, Spieß mit Epheu umwunden. Inde Bacchus *Thyrsiger* appellatus est.

Plures Thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos.
Πολλοὶ τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι.

Es sind nicht alle Köche/ꝛc. Vide Chiliadas. Cæterum, hoc Bacchi thyrso percussi statim in furorem agitabantur. ¶ Hinc pro majore ira, quæ mentem concitat, & furorem quodammodo agit, hoc est, vehementissime stimulat atque impellit, *thyrsus* ponitur, Anreitzung. Ovidius lib. 4. Trist. eleg. 1. v. 43

Sic ubi mota calent sacro mea pectora thyrso.

¶ 2. Lucretius lib. 1. v. 921 - - - *sed acri*
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor,

Ubi Giphanium, si jubet, vide.

¶ *Indiam thyrsigeram* adjective dixit in Hippolyto Seneca v. 753.

THYSIAS, Siculus fuit, antiquissimus artium scriptor, cujus meminit Quintil. lib. 2. c. 1.

TĬĀRA, æ, in fœminino, & *Tiaras*, æ, in masculino, ut apud Græcos ὁ τιάρης, ἡ τίαρα. Virgilius 7. Æn. v. 247

- - - - *Sceptrumque socerque tiaras.*

Sic dictum pileoli genus incurvi, (unde *Lunatam tiaram* Sidonius dixit,) quo Persarum & Chaldæorum gens utebatur, ut Hie-

ronymus in caput 3. Danielis annotat; atque hinc *Tiaratos Reges* pro Persicis apud eundem Sidonium legas. Cæterum Reges tiaram rectam & cum apice gestabant: Sacerdotes autem sine acumine. Seneca lib. 6. de Beneficiis cap. 36, & Xenophon lib. 2. Cyropæd. Vide, quos illustrandæ huic rei advocat Vossius lib. 4. Instit. Orator. pag. 475. Juvenalis & Priamo *tiaram* tribuit Satyr. 10. vers. 267. Nec mirum. Nam & Phrygibus mos tiaris uti. Unde *Phrygiam tiaram* idem dixit Sat. 6. v. 515

Plebeja, & Phrygiâ vestitur bucca tiarâ.

Vocatur & *Cidaris*, non proprie tamen. Vide supra *Cidaris*.

¶ Tiaratus, tiaram gestans. Sidonius lib. 8. epist. 3 *Inter satrapas regum tiaratorum.*

TIBER, Tiberis, & contracte *Tibris* nominandi casu, seu Græcorum more, qui Θύμβρις scribunt, *Tybris, idis*, fluvius Italiæ notissimus, Romam alluens. Die Tiber. Cæterum, I Latino scribendum esse, ex antiquis lapidibus Manutius in Orthographia docet, quibus RIPARVM TIBERIS CVRATOR legitur. *Albula* primum dictus ab aquæ colore. Deinde *Tibris* a rege Tusco juxta eum in bello occiso, quemadmodum Virgilius dixit lib. 8. Æneid. v. 330

— — — Asperque immani corpore Tibris, &c.

A quo post Itali fluvium cognomine Tibrin
Diximus, amisit verum vetus Albula nomen.

Vel *Tiberis* dictus a Tiberino, Albanorum rege, in eo submerso, ut ostendit Ovid. lib. 2. Fastor. v. 389

Albula, quem Tiberim mersus Tiberinus in undis
Reddidit.

Cicero ad Atticum lib. 12. epist. 19 *Cogito trans Tiberim hortos aliquos parare.* *Tibris Ausonius, Tyrrhenus*, Virgilius libr. 5. Æneid. vers. 83, & lib. 7. Æneid. vers. 242. Et Livius lib. 1. cap. 33. extremo: *In ora Tiberis Ostia urbs condita.* Atque ita semper Latinus Genitivus, ut ex laudatis inscriptionibus etiam liquidum esse potest: Græcus autem *Tybridis* vel *Tibridis* format. Virgilius 7. Æneid. v. 303

— — — optato conduntur Tibridis alveo.

Atque ita etiam sextus casus variat, *Tiberi, Tibri*, & *Tibride*. Claudianus lib. 2. in Eutrop. v. 127 *defenso Tibride.* Idem in cons. Prob. & Olyb. v. 226

Est in Romuleo procumbens insula Tibri.

¶ Tiberinus, adjectivum, ut, *Ostium Tiberinum*, Cicer. pro Lege Man. cap. 12, quod pluraliter Virgil. 1. Æn. v. 13 dixit. Et, *Tiberini fluminis unda*, Æn. 10. v. 833. Ac Claudianus in 2. consul. Stilic. v. 173

Insula Paonium texit Tiberina draconem.

¶ Tiberinus, Tiberis fluminis deus. Virgil. lib. 8. Æn. v. 31

Hic deus ipse loci fluvio Tiberinus amœno,
Populeas inter senior se attollere frondes Visus.

¶ Tiberinis, idis, Patronymicum. Ovidius 2. Fast. v. 597

Dixerat: annuerunt omnes Tiberinides undæ.

Vide Heinsium ibi.

¶ *Tibrinus* quoque contractum reperitur pro Tiberinus. Claudianus de Laude Serenæ v. 17

— — — — rediensque per undas
Cœlia Tibrinas.

¶ Transtiberinus, ut, *Transtiberinus ambulator*, Martial. lib. 1. epigr. 42.

TIBERIVS, Τιβέριος, Imperator Romanus, non laudabilis, cujus tamen fuit vox honestissima: *Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.* Vide Sueton. & Tacitum. ¶ Cæterum Tiberii plures fuerunt, *Tiberius Scaurus, Tiberius Gracchus*, de quibus alibi.

¶ Tibereius, adject. *Tibereia aula*, Statius 3. Silv. 3. v. 66.

¶ Tiberianus, idem. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 6 *Tiberianis temporibus:* & ibidem cap. 7 *Tiberianus principatus.*

¶ Tiberias, adis, Τιβεριάς, urbs Galilææ ab Herode condita, ac sic appellata in honorem Tiberii.

TIBIA, æ, os, cruri suræ oppositum, das Schienbein. Ejus partes sunt duæ, prior vocatur *Crea*, posterior *Sura*. Vide Celsum lib. 8. cap. 1 sub finem. Hinc *Tibialia*, de quibus postea.

¶ 2. *Tibia* instrumentum musicum, eine Schalmey/Quer-Pfeiffe. *Tibiam tubæ comparare*, proverbiale de comparatione rerum supra modum dissimilium. Vide Chiliadas. *Tibiæ* autem *Serranæ* dicuntur, quæ impares sunt & inæquales habent cavernas. Unde & *bifores* appellantur: non enim sunt pari modulatione compositæ. Ut enim ait Varro: *tibia Phrygia dextra unum habet foramen, sinistra duo, quorum unum acutum sonum habet, alterum gravem.* Servius in illud Æneidos 9. v. 618

Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia cantum.

De duplicibus tibiis, dextris & sinistris, item de paribus & imparibus vide Brodæum Miscellan. lib. 5. cap. 32; Manutium Quæsitis per Epistol. lib. 3. epistol. 4, & Fridericum Lindebrogium ad titulum Andriæ Terentianæ. Sed accuratissimè de illis disputat Salmasius ad Carinum Vopisci. Habes de iis & in ejusdem Exercitationibus Plinianis. Sic, *Tibiis canere*, Quintilianus lib. 1. cap. 10, pfeiffen / flöten. *Cantus tibiarum*, Cic. pro Sexto Roscio cap. 46, & Quintilianus citato loco cap. 11. *Tibiis inflare*; Cicero de claris oratoribus cap. 51. Et *Tibiæ nuptiales* Auctor Rhetoricorum ad Herennium dixit libro 4. cap. 33, quod tibiis in nuptiis cani solebat, ut ex Plauto Casina act. 4. scen. 3 initio, & Apulejo 4. Miles. sub f. constare potest. Sed late patebat tibiarum usus, de quo Ovidius loco mox indicando. Cæterum tibias Pallas invenit, sed mox abjecit, notata oris deformitate cum inflaret. Sustulit Satyrus & artem canendi tibiis instituit. Lege Ovidium lib. 6. Fastor. v. 697 & seqq. *Tibiis longis cantare* dicuntur proverbio, qui ea, quæ sibi inutilia sunt, faciunt. Dio Cassius in Othone principio. De variis tibiarum sonis ita Prudentius Apotheosi v. 843

Adde & distinctum, quem musica tibia, flatum,
Concipit; aut ille est presso modulamine parcus,
Aut tumidum largo sublimat flamine bombum,
Aut raucos frugis modulos, aut lene susurrat,
Aut exile trahens sonitus producit acutos,
Aut murmur tenerum sublidit voce minutâ.

¶ Tibialis, e, ad tibias musicas pertinens. Plinius lib. 16. cap. 36 *Arundo tibialis calami, quem auleticum dicebant.* Sidonius Anacreontico sub epist. 13. lib. 9

— — — antro per palati
Crepulis resflanda buccis
Gemit aura tibialis.

¶ At *Tibiale*, subst. & pl. *Tibialia*, ex prima notione, putantur vulgo braccæ esse, Hosen. Suetonius Aug. cap. 82 *Hieme femoralibus & tibialibus muniebatur.* Ubi Casaubonum vide, qui ostendit veteribus *fasciæ* circa tibias aut crura fuisse. Onomast. ver. *Tibialia, περισκελίδια.*

¶ Tibicen, qui tibiâ canit, ein Spielmann / ein Pfeiffer. *Nimis nihili tibicen sum*; Plautus act. 1. sc. 1. v. 15, ich gebe keinen Pfeiffer. *Adcantus & tibicinem prosequi laudes honoratorum virorum*, Cicero lib. 2. de Legib. cap. 24. *Tibicinis sibam vivere*, id est, laute & alieno sumtu. Vide Chiliadas.

¶ 2. Tibicines autem in ædificiis columellæ sunt in tecto inferiori, quibus illud sustinetur. Arnobius lib. 2. adversus gentes pag. 92 *Quando siderum motus, aut ratio capta est genethliacæ scire? non post Theutin Ægyptium, aut post Atlantem (ut quidam ferunt) gestatorem, bajulum, tibicinem illum ac destinam cæli.* Juvenalis Sat. 3. v. 193

Nos urbem colimus tenui tibicine fultam.

¶ 3. Pro quovis sustentaculo. Ovidius 4. Fastor. v. 695

Hæc modo verrebat stantem tibicine villam.

¶ Tibicina, mulier tibiâ canens, Plautus & Terentius. Martialis lib. 14. epigr. 64

Ebria vos madidis rumpit tibicina buccis.

¶ Tibicinium. Apulejus lib. 1. Florid. polt initium: *Mansas cum in artificio patrissaret tibicinii.*

¶ Tibicino, tibicinare, tibiis canere. Fulgentius lib. 3. Mytholog. cap. 9 *Ordo tibicinantium.* Quanquam vero MSS. hoc *tibizantium* habent, legendum tamen *tibicinantium*, quia & Tertullianus de Anima cap. 38 participio *tibicinandus* usus est, quod cum *gloriandus* conjunxit; &.

¶ Tibicinator, nomen, in Glossis Cyrilli reperitur, & αὐλητὴς Græce convertitur.

TIBISCVS, Daciæ olim, nunc Hungariæ superioris fluvius, vulgo *Tissam* vocant, die Theiß.

TIBVLLVS, Albius Tibullus, Poëta elegiographus, quem ut *elegantem & tersum* Quintilianus commendat. Familiaris fuit Horatio & Ovidio, qui *cultum* eum vocat. Periit morbo in comitatu Messalæ Corvini, cum insulam Phæacum peteret. Vide ejus vitam.

TIBVR, uris, neutrum genere, civitas Italiæ sedecim millibus passuum distans a Roma, sic appellata a *Tiburto* conditore. Vulgus *Italorum* vocat *Tivoli*. Secessum illuc Procerum Romanorum suo jam tempore celebrat Horatius. Vide Barthium lib. 24. Advers. cap. 12.

¶ Tiburs, tiburtis, generis omnis, vel *Tiburtis, Tiburte*, quod ex Tibure est, vel ad Tibur pertinet, ut, *regio Tiburs*, apud Suetonium Calig. cap. 21. Et, *Villam in Tiburte habes*, Cicero lib. 2. de Orat. cap. 65. extr.

¶ Tiburtinus, Tiburtius, a, um, adjectiva. Martialis lib. 4. epigr. 57 *Nunc Tiburtinus cedite frigoribus.* Virgilius 7. Æn. v. 670

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt.

Horat. lib. 2. Sermon. Sat. 4. v. 70

Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.

TICINVM, oppidum Insubrum, *Papiam* hodie vocant. *Ticinus* fluvius ei vicinus, Pado se miscens. Vide Scriptores belli Punici secundi.

TIFERNVS, fluvius Italiæ, in Frentanis, medius inter Frentonem & Trinium. Mela lib. 2. cap. 4.

¶ Tifernum, aliquot oppidorum nomen in Italia, quæ suis cognominibus distinguuntur, ut, *Tifernum Metaurense* in Umbria: *Tiberinum*, itidem in Umbria, sed cis Apenninum: *Samniticum*, in Samnio propter fluvium cognominem. Vide Geograph. Antiq.

¶ Tifernates, populus seu incolæ horum oppidorum. Plin. lib. 3. c. 14.

TIGNVS,

TIGNVS, & *Tignum*, masculinum & neutrum, *Tigni*, & *Tigna*, trabes sunt, quæ per tectum transversum disponuntur, Latten. ¶ 2. Omne denique genus materiei, ex qua ædificia constant, tigni nomine significatur, Bau-Holtz/ Queer-Bälcken. Horat. 2. ep. 1. v. 73 *Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum.* Livius eleganter dixit libro 5. cap. 34 *In superficie tignique caritas nobis patriæ pendet*, schwebt oben/ist nicht gründlich noch hertzlich. Vet. Gloss. *Tignum*, ξύλον, δοκός.

¶ Tigillum, diminutivum. Tibull. lib. 2. eleg. 1. v. 39

Illi compositis primum docuere tigillis,
Exiguam viridi fronde operire domum.

¶ Gl. Vet. etiam *Tignationem* habent, quam στέγασιν, δόκωσιν vertunt: quasi à verbo *Tignare*. Sed usitatiora, quæ sequuntur, ex *Con* composita:

¶ Contigno, contignare, est tigna conjungere, mit Latten/ Balcken belegen. *Ossibus tecta contignare, quadragenum cubitorum longitudinis*, Plin. lib. 9. cap. 3.

¶ Contignatio, ipsa trabium vel tignorum conjunctio, das Gesparr/Gerüste. Cæsar 2. Civil. cap. 9. ¶ 2. Item cœnaculum & solarium, seu stratum cœmento, seu non, ein Söller/ Boden/ ut, apud Livium lib. 21. cap. 62 miraculo refertur, *bobem in tertiam contignationem conscendisse*, id est, in tertium solarium, in dritten Stock oder Stockwerck. Valla in Raudens. Budæus.

¶ Interrignium, intervallum inter tigna; vel interpositum. Vitruv. lib. 4 cap. 2.

¶ Tignarius, ut, *Faber tignarius*, ein Zimmermann. Cic. de clar. orat. cap. 73 *Ego me Phidiam esse mallem, quam vel optimum fabrum tignarium.* Vet. Inscript. apud Gruter. p. 194. n. 2 PAETRONVS COLL. EVID. FABR. TIGNARIOR. Gloss. Vet. *Tignárius*, δοκοτέκτων, δοκοποιός.

TIGRĀNES, Τιγράνης, rex majoris Armeniæ, cujus frequens mentio apud Cic. in orat. pro lege Manilia: & Lucan. l. 2. v. 637.

¶ Tigranocerta, urbs regia Armeniæ, quasi Tigranopolis. *Kerta* enim, vel *Kerta*, orientalibus est urbs. Plin. 6. c. 11.

TIGRIS, Idis, & is, ut,

Obsequium tigresque domat rabidosque leones.

Τίγρις bellua est Indiæ & Hyrcaniæ, *sæva*, *indomita*, *rabida* (hæc enim ei a Poëtis epitheta tribuuntur) & pernicissima; quemadmodum & nomen accepit a celeritate. Vid. Plin. 8. cap. 18. & Barth. ad Statii lib. 2. Theb. pag. 333. seq. Medi enim sagittam appellant *tigrin*. Audito tympano Tigrides tanta concitantur rabie, ut se ipsas dilanient: Plutarch. præceptis connubial. p. 144. D. De summo amore earum in catulos vide Philostratum lib. 2. de Apollonio Thyaneo pag. 69. Vide de iis & Plinium lib. 8. cap. 16. Lucan. lib. 5. v. 405.

Ocyor & cali flammis & tigride.

¶ Est & *Hippotigris*, animal in Dionis historia, auctore Cæsio.

¶ Tigrinus, *Mensa tigrina*, quæ oblongo sunt venarum discursu, cujusmodi apud nos fiunt ex acere & fraxino, atque ut respondeant, flavo illinuntur pigmento, fladerne Tische/ Plin. 13. cap. 15.

¶ 2. *Tigris* etiam canis Actæonis dicitur apud Ovid. ein geschwinder Hund/ ein Wind.

¶ Et *Tigris* fluvius ingens, rapidissimus, caput attollens, quemadmodum Solinus scribit, in Armenia, ex eorum fluviorum numero, quos ex Paradiso exiisse scriptura testatur. Format casus, ut animalis nomen, *Tigris* & *Tigridis*. ¶ Xenophonti Tigris etiam in Paphlagonia est. Et Herodotus scribit *Tigrim* non esse unum tantum, sed alterum, & tertium, fluvios diversos in locis etiam diversis.

¶ Transtigritanus, trans Tigrim situs. Sextus Rufus c. 25. extr. *Mesopotamiam cum Transtigritanis quinque regionibus reddiderunt.* Adde Ammianum lib. 18. cap. 22. & lib. 19. cap. 18. f.

TIGVRVM, Zürch, clara civitas Helvetiæ.

¶ Tigurinus, *Pagus Tigurinus*, Cæsar 1. Gall. cap. 11.

¶ Tigurini, die Zürcher/ in Helvetiis; Cæs. ibidem.

TILIA, φίλυρα, arbor notissima, ligno mollissimo, eine Linde. Primam brevem habet. Virgil. 1. Georg. v. 173

Caditur & tilia ante jugo levis altaque fagus.

¶ Tiliaceus, adjectivum, *Area tiliacea*, Columella lib. 12. cap. 45. Et, *tabula tiliacea*, Capitolinus in Pio cap. 13. von Linden Holtz.

TILPHŌSA, æ, fons in Bœotia, sub montem Tilphosium labens, juxta quem Tiresiæ vatis est sepulcrum, ubi & templum est Tilphosii Apollinis. Strab. lib. 9. p. 285.

TIMAEVS, Τίμαιος, Philosophus Pythagoricus, patria Locrensis, cujus nomine Plato librum inscripsit de Natura. Eum in ordine librorum scientiæ naturalis imitatus est Aristoteles. ¶ 2. Fuit & Historicus hoc nomine, sed maledicentissimus. Corn. Nepos Alcibiad. cap. 11.

TIMAGORAS, Τιμαγόρας, Atheniensis, capitali judicio affectus, quod ad Darium Persarum regem legatus missus, ipsum adorasset Persarum more: Suidas & Valerius Max. lib. 6. c. 3.

TIMANTHES, Τιμάνθης, pictor egregius Zeuxis tempore. Hujus est Iphigenia oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura, cum mœstos pinxisset omnes & tristitiæ omnem imaginem expressisset, patris vultum velarit, quem digne non poterat ostendere, Plin. 35. cap. 9.

TIMĀVVS, fons & fluvius Istriæ, sive Venetiæ in Italia, cujus non semel Virgilius meminit. Hinc Statius lib. 4. Silv. carm. 7. extremo, T. Livium, *Timavi alumnum* vocat; quia Venetus Patavinus, sive Patavii Venetiæ urbe natus fuit. Et vero Patavium ad paludes, quas fecit Timavus, situm Virgil. testatur, in Æneid. v. 244

- - - - - fontem superare Timavi:
Unde per ora novem vasto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arva sonanti.
Hic tamen ille (Antenor) *urbem Patavi, sedesque locavit*
Teucrorum.

Cum ait, *It mare*, ipsum fluvium intelligit. Vide Servium ibi, & interpretes cæteros.

TIMEO, timēre, metuere, formidare, fürchten. Cic. 1. fam. epist. 5 *Quanquam omnia sunt timenda, nihil magis quam perfidiam timemus.* Sic enim, *Timeo te, tanquam inimicum*, dicimus. Sed, *Stillum relinquo, ejus vitæ timeo*, Terent. in Andr. act. 1. scen. 3. v. 5. so ist mir leid für sein Leben. Et in Heaut. act. 3. sc. 2. v. 20 *Syre, tibi timui male, tanquam amico scilicet.* Cæsar lib. 3. de B. C. cap. 13 *Dyrrachio timens*, fürchtet sich/ er möchte es verlieren. Eod. libro cap. 59. *Receptui suo timens*, & cap. 74 *Rei frumentariæ timebat.* ¶ Similiter *pallere pueris*, Horat. dixit lib. 1. Epist. 7. v. 7. Et, *Abs te mihi timeo.* Sic pro Flacco cap. 20 *A quo genere ego nunquam timui.* Idem ad Attic. lib. 7. epist. 6 *De republica valde timeo.* Et Ter. Andr. act. 1. scen. 5. v. 34 *Tum autem hoc timet, ne deseras se.* Et, *Omnes labores scio te excipere, timeo ut sustineas*, Cic. 14. fam. ep. 2. ¶ 2. *Timere* pro aversari Horatius dixit lib. 1. ep. 5. princ.

Si potes Archæa conviva recumbere lecto,
Nec modica cœnare times olus omne patella.

¶ Timens, ex participio nomen. Lucretius lib. 6. v. 1237

Vitæ nimium cupidi, mortisque timentes.

¶ Extimescere, valde timere, Terent. in Phorm. act. 1. sc. 3. 2 *Adeone rem redisse, ut patrem extimescam, ubi in mentem ejus adventus venit?* Et Cic. Philipp. 7. cap. 1. *Ab Antonio majus periculum, quam ab ullis nationibus extimescendum est.* Idem pro Dejotaro cap. 1. *De fortunis communibus extimescere.*

¶ Pertimescere, idem quod extimescere, seu perhorrescere, ut, *Nullius vim, nullius potentiam pertimescere*, Cic. 4. in Verr. cap. 73, nicht die geringste Furcht für etwas haben. *Pertimescere rotam fortunæ*, in Pison. cap. 10. & de leg. Agrar. 2. cap. 17 *Grave est nomen imperii atque id etiam in levi persona pertimescitur.* Ad Lentul. in famil. lib. 1. epist. 9 *Fama inconstantia pertimescenda.* Et cum præpositione *De*. Idem Divinatione in Verr. cap. 21. extr. *Non minus de laude, de honore, de fama sua; quam de capite ac fortunis suis pertimescere.*

¶ Prætimeo. Plautus prologo Amphitr. v. 29 *Mirari non est æquum, sibi si prætimet.*

¶ Subtimere, nonnihil timere. Cic. 2 Philipp. cap. 14 *Nunquid subtimes, ne ad te hoc crimen pertinere videatur?*

¶ Timidus, timidior &c. furchtsam/ feig. ut, *Timidum atque ignavum putari*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 36. Cicero pro Sextio cap. 16 *Nimium te timidum; nullius animi, nullius consilii fuisse confiteor.* Et, *Timidus in labore militari*, Cic. 7. fam. epist. 17. *Timidus ad mortem* Idem de Finib. lib. 2. cap. 20. TIMIDVS, *est qui semper timet*, TIMENS, *qui ad tempus formidat ex causa*, Servius in Eclog. 6. Virgilii. *Timidi mater non solet fieri*, Nepos in Thrasyb. cap. 2. 2. Ubi *Timidus* non est idem, qui trepidus, vel ignavus, sed providus, & cautus, qui timet juste timenda, & cura majore; quam audacia progrediens, se non temere in periculum conjicit, atque sic matri suæ dolorem & lacrymas non ciet. Hoc sensu *timiditatem* sibi tribuit Cicer. ad Famil. lib. 6. Epist. 15. & lib. 4. Epist. 13. Vorstius Indice ad Nep.

¶ Timidior, timidissimus. Cæsar 3. de bello Gall. cap. 24 *Crassum cunctatione sua hostes tim Iliores fecit.* Curtius lib. 4. c. 14. extr. *Mors timidissimum quemque consequitur.*

¶ Timide, furchtsamlich/ zaghafftiglich. Idem Cic. in Tuscul. 2. cap. 23 *Providendum est, ne quid abjecte, ne quid timide faciamus.* Et pro Quint. cap. 16 *Timide ac pusillanimi ad aliquid agendum descendere.* Cæsar 1. Civil. cap. 19 *Omnia trepidantius timiditusque agere.*

¶ Timidulus, diminutivum, unde

¶ Timidule, adverbium. Apulejus lib. 4. Milesiæ pag. 146 *Timidule per balneas & cellas reptantes scrutariam facitis.*

¶ Intimidus. Ammianus lib. 26. cap. 17 [Valesii cap. 6. p. 460] *Huic intimidus incedenti nec resistebat populus, nec favebat.* Ita MSS. libri, iique optimi. Hadrianus Valesius in supplementis ad commentarios fratris Henrici interpretatur *IN* hujus compositionis, ut augeat & intendat significationem, non diminuat. Ait enim, ut *infractus* pro *fractus* apud bonos scriptores; ita *Intimidus* pro *Timidus*, & *Intimide* pro *Timide* ab Ammiano usurpari.

¶ Pretimidus, valde timidus. Tertullianus Carm. de Jona & Ninive v. 65

- - - famu-

famulum se esse ille fatetur
Pratimidum fidumque Dei.

¶ Timiditas, timor, Furchtſamkeit/ut, *Pudore a dicendo, & timiditate quadam ingenua refugere*, Cic. de Orat. lib. 2. cap 3. *Neque cautio mea & timiditas in cauſis negligenda eſt*, Ibidem cap. 64. Et, *Bello propter timiditatem deeſſe*, Philipp. 2. cap. 29.

¶ Timor, *metus eſt mali appropinquantis*, Cicerone auctore in Tuſcul. 4. cap. 8. Furcht. *Timore afficere*, ut, *Maximo timore de nobis afficiuntur amici noſtri*, Brut. ad Anton. 11. famil. epiſt. 2. ſteben in Furcht. *Timore perculſus*, Cic. ad Brut. epiſt. 3. *Timore perterritus*, Idem lib. 1. de Divin. cap. 28. erſchreckt und furchtſam gemacht. *Timor cohibet*; Hirt. 8. de bell. Gall. c. 23. hält zurück. *Timorem omittere*, Cicero Som. Sc. c. 1. *Magno timori eſſe populis*, Lucanus lib. 3. v. 81. Sententiam, *Ubi timor, ibi pudor*, citat ex Poeta quopiam Plato in Euthyphrone. ὅπου φόβος ἐκεῖ καὶ αἰδώς. Pluralis *timores* etiam reperitur. Silius lib. 2. v. 626

atros inſibilat ore timores.
Namque metus ſocium ſecum trahit haud pudorem.

¶ Timefactus. Lucret. lib. 2. v. 43 *timefacta religiones*. Et Cicero lib. 2. Offic. c. 7 *quambus timefacta libertas*. Ita meliores libri & antiquiores: vulgo perperam *tremefacta*. Furchtſam/ge- B ſchreckt.

¶ Pertimefactus. D. Brutus Ciceroni 11. fam. epiſt 20 *Crede mihi, ſperare eos, te pertimefacto, adoleſcente impulſo, poſſe magna conſequi præmia*. Ita veteres libri magno conſenſu: quod *perterrefacto* pravatum in aliis eſt.

TIMOLĔON, ontis, Τιμολέων, dux fuit Corinthius, qui Syracuſas oppreſſas Dionyſii tyrannide liberavit, ac Dionyſium in exilium Corinthum miſit. Vide Plutarchum & Nepotem in eius vita.

¶ Timoleontēum, gymnaſium Syracuſanum apud Corn. Nepot. in Timoleonte extr. Meminit Polyæn. lib. 5. cap. 3. num. 8, & Plutarch. in vita.

TIMON, ōnis, Τίμων, Athenienſis fuit, μισάνθρωπος ille, abhorrens ab omnium hominum conſuetudine, ſeu oſor potius omnium & hoſtis. Vide Plutarchum in Antonio p. 948. & ſeq. & Lucianum in Timone. Vixit temporibus belli Peloponneſiaci. Interrogatus aliquando; *quamobrem omnes homines odio proſequeretur?* reſpondit: *Malos merito odi, ceteros vero ob id odi, quod nec ipſi malos oderint.*

TIMOTHEVS, Τιμόθεος, dux Athenienſium ille felix, ad cujus imaginem pictores fortunam depinxerunt cogentem urbes ad rete, ipſo juxta dormiente. Quod vel aſſentationis vel invidiæ cauſſa in eum ſic excogitatum fuit. Vid. Meurſ. *Cecropiam* cap. 23. A Platone frugali muſicaque cœna exceptus, cum ex ea melius quam poſt opiparas epulas haberet, dicere conſvevit: *Qui cum Platone cœnant, etiam poſtero die bene habent*. Vide *cœna*, Suid. Ælian. ¶ 2. Fuit Timotheus alius muſicus, ſub Philippo rege Macedonum. Hic cum decimam chordam lyræ adjeciſſet, a Lacedæmoniis civitate exactus eſt. Id Strum apud Boethium habes lib. 1. de Muſica cap. 1. Et ¶ 3. Alius ſculptor nobiliſſimus, unus ex illis, qui Mauſoleum cælaverunt, apud Plin. 34. ¶ Alius denique Lycaonius, comes peregrinationum S. Pauli, deinde Epiſcopus Eccleſiæ Epheſinæ, & tandem Martyr ſub Nerone.

TINCA, æ, piſcis paluſtris & fluviatilis, ſine ſquamis, eine Schleie/ quod nomen a *muco*, vom Schleim/ habet: gaudet enim lutulentis & cœnoſis locis. Quidam *Tincas* vocant, Stincks/ vel Stinckfiſch/ ſed alii iſti ſine dubio ſunt piſciculi a fœtore ſic appellati. Auſonius in Moſella v. 125

Quis non & viridis vulgi ſolatia tincæ Norit?

TĪNĔA, æ, vermiculus ex pulvere ac ſitu aut putredine naſcens, veſtes & libros arrodens, Schabe/ Motte. Horat. de libro ſuo in Epiſtolis, lib. 1. ep. 20. v. 12

Tineas paſces taciturus inertes.

Et lib. 2. Sermonum Sat. 3. v. 119

Cui ſtragula veſtis,
Blattarum ac tinearum epulæ putreſcat in arca.

¶ 2. Et *tineæ* in alvearibus ſunt vermes apibus noxii, Würme in den Bienſtöcken/ Columellæ l. 9. c. 14, & Virgil. 4. Georgic. v. 246.

¶ Tineoſus, voll Schaben. Columella lib. 9. cap. 14. extr. *tineoſos & labantes favos eximere.*

TINGO, tingere, immergere, inficere, tauchen/ färben/ eintunden. *Tunica ſanguine tincta*, apud Cicer. 3. nat. Deor. cap. 28. Et per metaphoram, *Tinctus elegantia patria puer*, id eſt, imbutus, ornatus, Idem de clar. orat. cap. 58. Cujusmodi & illud eſt lib. 2. de orat. cap. 20 *ſit mihi* (orator) *tinctus literis, audierit aliquid, legerit* &c. Et ibidem cap. 27 *totum arte tinctum videtur.* Vid. Victorius lib. 10. Var. Lect. c. 18. ¶ In veteribus libris ſæpe *Tingue* pro *Tingo* ſcriptum reperitur. Vide Orthograph. Manut.

¶ Tinctus, nomen, pro *Tinctum*, quæ infectio eſt, die Farb/ oder Färbung/ Plin. lib. 10. cap. 48 *croceo tinctu.*

¶ Tinctilis, e, quo aliquid tingitur. Ovid. in Triſt. lib. 3. eleg. 10. v. 64 *Nam volucri ferro tinctile virus ineſt.*

¶ Intingere, immergere, eintauchen. *Intingere in acetum*, Cato cap. 156. *intingere calamum*, die Feder netzen/ Quintil. Et Vitruv. lib. 1. cap. 5 *intinctus in aqua.*

A ¶ Intinctus, ūs, nomen, condimentum, eine Salſe/ und alles das darein man eintunckt/ neben dem Eſſen/ Plin. lib. 15. cap. 29. & lib. 20. cap. 9. Et Apicius lib. 3. cap. 16 *Hieme intuba ex embammate, hoc eſt intinctu, eduntur.*

¶ Intinctio. Tertullianus de Pœnitentia cap. 2 *Præire intinctionem pœnitentiæ juſſit.* Ibidem cap. 12 *poſt prima intinctionis dominicæ monimenta*, hoc eſt, poſt baptismum.

¶ Intertingere, *Intertinctus aureis guttis lapis*, Plin. lib. 36. c. 8.

¶ Retingere. *Retingere ferrum*, Stat. lib. 1. Silv. Carm. 4. v. 73

- - - - nec in otia pacis
Permiſſum laxare animos, ferrumque retingi.

Ubi retingi eſt, alio liquore imbui, quo enſis per bella ac cædes reſperſus ſanguine repurgaretur. Alii tamen hic legunt, *recingi.*

¶ Sed *Diſtinguo*, *Exſtinguo*, *Reſtinguo* vide ſupra in *Stinguo*, unde ſunt.

TINNIO, tinnire, de metallis pulſis & reſonantibus dicitur, klingen. Nam ab eo ſono fictitium eſt. *Tinnit aurum, as &c. Obe jam ſatis, uxor eſt: comprime te: nimium tinnis*, Plaut. Caſin. act. 2. ſc. 3.

¶ Tintinare, idem. Catullus Epigr. 52, ad Lesbiam:

- - - ſonitu ſuopte
Tintinant aures.

Ita ex MS. reſtituit Scaliger in locum vulgati *Tinniunt*: quem nobiliſſimi editores Joh. Georg. Grævius & Philipp. Silvius ſecuti ſunt.

¶ Tinnitus, nomen, Plin. lib. 11. cap. 20 *Apes gaudent plauſu, atque tinnitu æris.* Idem, *Aurium tinnitu præſentire*, aus dem Ohrenklingen. Superſtitioſum eſt. Pluraliter, *æris tinnitibus aſſici*, Arnobius lib. 7. p. 233. Et Ovidius Faſtor. lib. 5. v. 207

Ardua jamdudum reſonat tinnitibus Ide.

¶ Tinnimentum, idem. Plautus Rudente act. 3. ſc. 5. v. 26. *Illud tinnimentum eſt auribus.*

¶ Tinnulus, um, quod tinnitum præbet, klingend. ut, *Æra tinnula*, Ovid. Metam. 4. v. 393. *chordæ tinnulæ*, Senec. in Troade v. 833. Vulgo dicunt: *Tinnulæ rationes præcipuam habent vim ad perſuadendum.* (Vide in Chil. proverb. *Auro loquente nihil poſſet quævis oratio.*) Quintilianus lib. 2. cap. 3 *tinnulos* oratores vocat, qui exiliter & deducte ſonantes dictiones venantur.

¶ Tintinnabulum, quod a *tintino*, *tintinare*, quod verbum ſupra ex Catullo reſtitutum, fieri videtur, ein Glöcklein/ eine Schelle/ oder ander Klingwerck. Juvenal. Sat. 6. v. 440

Tot pariter pelves & tintinnabula dicas Pulſari.

Tintinnabula januis dependere ſolita, ut ſonitu eorum janitores excitarentur, ſicut ex Dione cognoſcimus. Sveronius indicat Auguſto cap. 91 *Somniabit queri Capitolinum Jovem cultores ſibi abduci: ſeque reſpondiſſe, TONANTEM PRO JANITORE SI APPOSITVM: ideoque mox tintinnabula faſtigium ædis redimit, quod ea fere januis dependebant.* Sed & alius tintinnabulorum uſus in magnatum ædibus fuit, ut ſignum iis videlicet daretur familiæ, de quo ibi Caſaubonus obſervat.

TINNVNCVLVS, accipiter, κεγχρὶς, ein Wannenwäher/ quod vanni, hoc eſt, ventilabri in modum alas expandat. ¶ 2. Et, ein Wandweher/ quod in turrium parietibus nidificet. ¶ 3. Item, ein Steinſchmatz. Vide *Cenchris.*

Tiphernum, civitas Umbriæ, vide *Tifernum.*

TIPHYS, legitur in ecloga 4. Virgilii v. 34

Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo.

Ubi Servius: *Per Tiphya* ſcribit *quemcunque intelligi gubernatorem.* Eſt autem proprie gubernatoris Argo navis nomen.

TIPVLA, item Tipulla, æ, araneolus aquis immunens, eine Waſſerſpinne/ Waſſermücke. Plaut. in Perſa act. 2. ſc. 2. v. 62

Neque levius tipula pondus eſt, quam fides Lenonia:

Vide Feſtum & ibi Scalig.

DTIRĔSIAS, Τειρεσίας, Vates Thebanus, excæcatus à Junone. Hinc & pro cæco *Tireſia* nomen à Juvenale poſitum eſt Satyr. 13. v. 248

- - - Tandemque ſatebere latus,
Nec ſurdum nec Tireſiam quemquam eſſe Deorum.

¶ *Tireſia cæcior*, Vide Chiliad. Tireſiæ filia *Manto*, cujus filius Ocnus Mantuam condidit Italiæ urbem. Virgil. 10. v. 200.

TIRO, ōnis, militiæ, aut cujuscunque ſtudii profeſſor novus ac rudis, ein junger Soldat/ Schüler/ Lehrjung/ &c. Cicer. Philipp. 11. cap. 15. *Tirones milites, flos Italiæ.* Idem de Oratore lib. 1. cap. 50. extr. *Nulla in re tyronem ac rudem* dixit, in keinem Dinge ungeübet. Multi per T *Tyro* ſcribunt, quibus inſcriptio favet a Manutio laudata in Orthographia. Sed ſuſpectam νοθείαν illam cum Ant. Auguſtino facit Voſſius in Etymologico pag. 512. Certe non apparet unde Græca litera ſit in voce vel minime, vel dubie admodum Græca. In Pandectis Florent. & alia Inſcriptione litera latina *Tiro* ſcriptum eſt. Vid. Voſſ.

¶ Tirunculus, Plin. lib. 3. epiſt. 6 *Me tirunculum ſollicitavit ad emendum*, hoc eſt, rudem cognitionis eorum ſignorum. *Initiandi tirunculi*, Minuc. Felix in Octavio pag. 87.

¶ Tirúncula, fœm. *Chriſti tirunculæ*, Hieronym. Epiſt. 8. ad Demetriadem

C

metriadem f. 18. ed. Colon. Et *Canis tiruncula*, Columella lib. 7. cap. 12. ein Hund / der Kunſt lernen ſoll.

¶ Tirōcinium, primum rudimentum ſive experimentum militiæ & eloquentiæ, quæ duæ artes maximo in honore Romanis & ſupra ceteras æſtimatæ. Itaque & ille ipſe dies, quo auſpicandæ eloquentiæ cauſſa, ſumta virili toga, adoleſcentes deducebantur in forum, *Tirocinium* dicebatur. In militiâ autem *ſtipendia prima*. Sed eloquentiæ rudimenta priora: ſtipendia ſequebantur. Vide Sueton. Auguſto c. 26. Tiberio cap. ß. 9. 54, Caligula cap. 10, Nerone cap. 7. & ibi interpretes. Juſtin. lib. 9. cap. 1 *Deponere rudimenta tirocinii*. Et, *Non ſolum tirocinia, ſed rerum etiam incunabula in caſtris ponere*, Juſtinus lib. 12. cap. 4. Et Livius lib. 45. cap. 37 *Tirocinium ponere, & documentum eloquentiæ dare*, ſcilicet accuſando certum hominem; in die Meiſterſchafft treten. *Tirocinio ætatis labi*, hoc eſt, inſcitia & ignorantiâ, Declam. in Salluſtium ſub Ciceronis nomine.

TIRO, Ciceronis libertus, & adjutor in literis ac ſtudiis, ad quem exſtant epiſtolæ inter familiares. Notæ, per ſigna ſcribendi, quàs Gruterus cum inſcriptionibus edidit, eidem tribuuntur.

¶ Tironianus, adjectivum. Gellius lib. 1. cap. 7 ineunte: *In libro* [Ciceronis orationum] *ſpectata fidei, Tironiana cura atque diſciplina facto.*

TĪSIPHONE, Τισιφόνη, una ex furiis, dicta quaſi ultrix cædis, a *τίσις ultio*, & *φονὴ cædes*. Tibullus lib. 1. eleg. 3. v. 69

Tiſiphoneque impexa ferox pro crinibus angues.

TITAN, ānis; & Titānus, āni, Saturni frater, Cæli & Veſtæ filius.

¶ Titanes, terræ filii, quos ante Gigantes edidit. Nam & hi terræ proles. Virg. 6. Æneid. v. 580

Hic genus antiquum terræ, Titania proles.

ANTIQVVM, id eſt, primum, ut Servius interpretatur: ſecundum enim Gigantes fuerunt: *Titanas* contra Saturnum genuit; *Gigantes* poſtea contra Jovem. *Titanes* enim ἀπὸ τῆς τίσεως, ab ultione dicti. Ex horum numero creditur fuiſſe *Japetus* ſive *Prometheus*, qui homines condidit, ut fabulati ſunt. Unde Juvenal. Satyr. 14. v. 35

Quem melioris luto finxit præcordia Titan.

¶ Item Hyperion ſive ſol: qui quod temperavit ſibi ab inferenda injuria Diis, relatus in cælum eſt. Unde *Titan* paſſim poetis pro ſole dicitur. Vide Servium ad ſupra allegatum Virgilii locum, itemque Phornutum Theoria de natura Deor. c. 16. & Athenagoram Legatione pro Chriſtianis. ¶ Τιτᾶνας καλεῖν, id eſt, *Titanas implorare*, ubi quis viribus ſuis diffiſus, auxilium alienum implorat. Vide Chiliadas.

¶ Titanius; *bella Titania*, Silius lib. 12. v. 725. & *Titanius* ſubſtantive pro Sole, Avienus Arateis v. 127.

¶ Titaniacus, idem. Ovid. 7. Metam. v. 399.

¶ Titanicus, um, torvum ac tetricum, Τιτανώδης βλέπειν, *Titanicum tueri*, ſehen als ein Feld oder Wald voll Teuffel. Vide Chiliad.

TĪTHŌNVS, Τιθωνός, frater Laomedontis, raptus ab aurora amore ejus correpta. Nam omnium formoſiſſimus fuit. Vide Servium in illud 4. Æneidos v. 585

Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Euſtathius in Homerum auctor eſt, *Tithonum* poni pro infelici ſene. Nam quamvis immortalitatem impetravit a Diis, non caruit tamen incommodis ſenectutis. Unde Horatius lib. 2. ode 16. v. 30 *Longa Tithonum minuit ſenectus.* Itaque tædio ætatis in cicadam petiit mutari, & impetravit. Quo Horatius alluſit forte lib. 1. ode 28

Occidit & Pelopis genitor, convîva Deorum,
Tithonuſque remotus in auras.

Vid. Euſtath. lib. penult. Iliados & Athenæum lib. 3.

¶ Tithonius, *Conjux Tithonia*, i. e. aurora, Ovid. 3. Faſt. v. 403. *Tithonia ſenectus*, Statius 4. Silv. 3. v. 151.

¶ Tithonæus, idem. Avienus Perieg. v. 368 *Memnon Tithonæus.*

TITHYMĂLVS, Τιθύμαλος, frutex eſt ſeptem ſpecierum Dioſcoridi, ut *Tithymalus Chariacias, myrſinites, palarius, helioſcopus, Cypariſſias, dendroides*, Wolffsmilch. Suidas τιθύμαλος ſcripſit. Vide Chil. Eraſmi in adagio, *Tithymallus Laconicus.*

TITIĀNVS, πιθανὸς, Orator Græcus fuit, Præceptor Maximini Principis. Scripſit libros de Provinciis. Neſcio an idem cum illo *Titiano*, quem fabulas Æſopicas trimetris concinnaſſe Auſonius ſcribit Epiſt. 16. Certe plures fuiſſe Voſſius indicat lib. 1. inſtit. Orator. p. 181.

TITII, τίτοι, ſacerdotes Apollinis erant, ab avibus, quas in auguriis obſervabant, ſic dicti, ut Varro tradidit. *Titiorum ſodalium* meminit Lucan. lib. 1. v. 602.

¶ Sed *Tytis*, avicula quælibet dicitur parva. Geſner. ex Cælio.

TITILLO, titillare, kützeln / à *titio* vellicare, attrectare: & per metaphoram provocare blandimentis, ut *voluptas titillat ſenſus, & ad eos cum voluptate affinit*, Cic. de finib. lib. 1. c. 11. Idem in Tuſc. lib. 3. c. 20 *Titillari voluptate.* Horat. 2. Serm. Satyr. 3. v. 169 *Præterea ne vos titillet gloria, jure*
Jurando obſtringam &c.

Et Auſonius Epigram. 108

Titillatus brevi quum jam ſub fine voluptas.

¶ Titillatus, ûs, das Kützeln. Plin. lib. 11. cap. 37. ſect. 77 *titillatu alarum.*

¶ Titillatio, idem. Cic. de Sen. cap. 14. *Non eſt voluptatum titillatio tanta in ſenibus*, fühlen ſo groß kützeln nicht. *Adhibere titillationem ſenſibus*, de nat. Deor. lib. 1. cap. 40.

TITINNIVS, Poeta vetus, cujus aliquot verſus annotavit Nonius, ut, *Sapientia gubernator navim torquet, non valentia*, Et, *Formica pol perſimile eſt ruſticus homo.*

TĪTĬO, onis, maſcul. lignum aduſtum ex igne extractum, ein Brand / brennend Scheit. *Exſtinguere titionem*, Celſus lib. 3. cap. 12.

TITIVILITIVM, filum ſignificat nullius rei, decidens e tela, quemadmodum exponit Nonius. ein geringes Fädichen / ſo ſich vom Gewebe abſchleiſſet. Plaut. Caſin. act. 2. ſc. 5, 39

Non ego iſtuc verborum emiſſum titivilitio.

Vide ibi Taubm. & Voſſium ad Pomp. Melam pag. 163. qui etiam in epiſtola Cœlii ad Ciceronem, quæ 5 eſt lib. 8, hanc vocem legendam eſſe contendit.

TITIVS Septimus, ſive ſeptimus Poeta Lyricus, cujus Horatius meminit lib. 1. epiſt. 3. v. 9. Ubi veterem Scholiaſten vide.

BITITORMVS, *βίτιτορμος*, alter fuit Hercules, ut de eo teſtatus eſt Milo, cum quo de robore certavit, eumque vicit: lapidem enim ingentem ſuſtulit, & per longiſſimum ſpatium portavit, quem Milo ne commovere quidem valuit. Vide Ælian. lib. 12. de varia hiſtoria.

TĪTŬBO, titubare, ebriorum proprie eſt, & exhauſtis viribus ſenum, ungewiß ſtehen / torckeln / taumeln. Ovid. 3. Metam. v. 608

Ille mero ſomnoque gravis titubare videtur.

De Fortuna eleganter Silius lib. 11 ineunte:

- - Stat nulla diu mortalibus unquam,
Fortuna titubante, fides.

¶ 2. Transfertur & ad animum, Terent. in Heaut. a. 2. ſc. 3. v. 110 *Verum illa ne quid titubet*, verirre in der Rede. Cic. de Orat. lib. 3. c. 50 *Verſus debilitatur, in quacunque ſit parte titubatum.* Idem pro domo ſua cap. 54 *Mente ac lingua titubante aliquid facere.* Nepos hoc verbo de dubitantibus uſus eſt, & qui impediti metu videre non poſſunt, quid faciendum, Eumene cap. 9, cum ait: *Hic omnibus titubantibus & de rebus ſummis deſperantibus.*

¶ Titubanter, inconſtanter, ut, *Titubanter & inconſtanter loqui*, wanckelmüthige und unbeſtändige Worte führen / Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 41. Et Cic. pro Cœlio cap. 7 *Poſuiſtis enim, atque id titubanter & ſtrictim.*

¶ Titubatio, offenſio, das Straucheln und Anſtoſſen / Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 8 *Ut ne parvula quidem titubatione, aut offenſione impediremur.* Et Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 6 *linguæ titubatio.*

¶ Titubantia, idem. Ut, *Titubantia oris*, das Stottern / Anſtoſſen der Zungen / Sueton. in Vitellio cap. 6. Et in Claudio cap. 30 *Titubantiam linguæ.*

TĪTŬLVS, a tuendo dictus, ut Feſtus indicat, quod auctorem ſuum tueatur & vindicet: inſcriptio eſt libri, operis vel ſtatuæ, ſepulcri, voti &c. Ovid. 9. Metam. extr.

- - - dant munera templis,
Addunt & titulum: titulus breve carmen habebat.

Sueton. Auguſto cap. 31 *Opera cujuſque manentibus titulis, reſtituit.* Ovidius Epiſt. Hypermneſtræ ſub fin.

Sculptæque ſint titulo noſtræ ſepulcra brevi.

Ita Prudentius *ſepulcrum* deſignaturus *Titulum* & *Saxa* nominat, Hymno ad exſequias extr.

Tumulumque, inquit, *& frigida ſaxa*
Liquido ſpargemus odore.

Vet. cippus apud Grutet. pag. 990. n. 10. HVNC EGO NVNC TITVLVM STATVI (tibi) CARISSIME CONIVNX. Quia vero hæ inſcriptiones cauſſas continebant, quis poſuiſſet &c. Idcirco *titulus* ſæpè pro cauſſa poſitus reperitur, de quo infra. Quin & Græcis *τίτλος*, quæ Latinis *Titulus* appellatur. Ita Elogium Crucis Chriſti Matthæus *τίτλον*, Lucas *ἐπιγραφὴν*, Johannes Latino uſus verbo *τίτλος* appellavit. Etiam venalium ædium *ἐπιγραφαὶ Tituli* vocantur. Tibullus lib. 2. Eleg. 4. v. 54

Ite ſub imperium, ſub titulumque lares.

Ovid. remedio amoris lib. 1. v. 302

- - - nec ea contenta rapina eſt,
Sub titulum noſtros miſit avara lares.

i. e. venales proſcripſit. Sed & ſcripturæ ærium ſive æratum in rationibus (die Verſchreibung der Poſten / in Einnahme und Ausgabe) *tituli* appellantur: *articuli* Ciceroni dicti, ut Caſaub. ad Suetonii Cæſarem p. 30 obſervat. Et ita *tituli* voce uſus eſt Symmachus lib. 2. Epiſt. 89. & Caſſiodorus lib. 2. epiſt. 9. ¶ 2. Interdum pro laude & dignitate uſurpatur. Ovid. 2. Faſtor. v. 15

At tua proſequimur ſtudioſo pectore, Cæſar,
Nomina, per titulos ingredimurque tuos.

Cicer. in Pison. cap. 9 *Sustinere titulum Consulatus.* Statius Genethliaco Lucani, 2. Silv. 7. v. 62

Tu casta titulum decusque Polla
Jucunda dabis allocutione.

Cornel. Gallus princip. elegiar.

Sæpe Poetarum mendacia dulcia finxi,
Et veros titulos res mihi ficta dedit.

Sane & *tituli*, sive inscriptiones, multas laudes continebant. Juvenal. Sat. 10. v. 143 - - - *laudis titulique cupido.*

¶ 3. Sed & *Excusare se aliquo titulo*, id est, prætextu, mit einem Schein und Behelff / Paullus Jureconsultus dixit. Aliis etiam locis in Jure *Titulus* pro caussa invenitur. Ut *bonâ, malo titulo possidere.* Livius lib. 37. c. 54 *Et meminisse quem titulum prætenderitis prius adversus Philippum, nunc adversus Antiochum; belli.* Tertullianus de Pœnitentia cap. 2 *Horum bonorum est Titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione promissa, &c.* Et Sueton. Augusto cap. 31 *Titulo collegii nobi*, id est, per caussam, ut Cæsar loquitur. Plinius lib. 7. Epist. ult. *Te etiam atque etiam meminisse oportet officii titulum*, id est, nomen officii & caussam. Vide ibi Buchnerum, si lubet. ¶ 4. *Tituli* etiam Ecclesiæ minores appellati. Vide supra *Basilica.*

¶ Titulare, verbum, Tertulliani est de Anima cap. 13 *Cujus nomine totius hominis mentio titulata est.* Et P. Chrysologus Serm. 155 *Deorum titulant incesta pitturis.*

TITVS, Τίτος, Romanorum princeps, Vespasiani filius, Hierosolymorum expugnator, *delicia generis humani* appellatus, ut Suetonius refert. ¶ 2. Sed, Titus alter glorioſior, comes profectionum & ministerii Pauli Apostoli, cujus in Epistolis sæpe meminit. Docuit in Creta & Dalmatia.

TĪTYRVS, Pastoris nomen apud Virg. Eclog. 1. Vide ibi Taubm. pag. 6. & Victor. Var. Lect. lib. 17. cap. 7. ¶ 2. Proprie Calamus est, κάλαμος, secundùm Hesychium; unde nomen a pastorali calamo, seu fistula, Bucolico Tityro existimat inditum. ¶ 3. Satyrum significat, ut Ælianus Var. H. l. 3. c. 40 docet. ¶ 4. Præterea *Hircum* significat Theocriti scholiastæ in Eidyll. 3. v. 2. quibusdam etiam ambigenum animal ex hirco & ove genitum. Eugenius Toletanus Carm. 22

Tityrus ex ovibus oritur hircoque parente.

TĬTYVS, τίτυος, Terræ filius, cujus jecur apud inferos a vulturibus exeditur. Vide Servium in illud Virg. 6. Æneid. v. 590

Nec non & Tityon, terræ omnipotentis alumnum,
Cernere erat.

Tibull. lib. 1. eleg. 3. v. 75

Porrectumque novem Tityus per jugera terra,
Assiduas atro visere pascit aves.

TMESIS, τμῆσις, sectio, figura Poetica, ut,

Et multo nebula circum dea fundit amictu.

Pro *circumfundit*, Virg. 1. Æneid. v. 412. Valde usitata hæc figura Lucilio fuit.

TMŌLVS, τμῶλος, mons Lydiæ, croco & vitibus florentissimus. Virg. 1. Georg. v. 56

- - *nonne vides croceos ut Tmolus odores,*
- - *India mittit ebur* &c.

¶ Tmolius, adjectivum. Ovid. 4. de Ponto ep. 15. v. 9.

TOCVLLIO, ex Græco τοκυλλίων, feneratorculus apud Cic. ad Attic. lib. 2. Ep. 1. Vide Turnebum lib. 7. Adverss. c. 3.

Tofus, vide *Tophus.*

TŎGA, æ, a tegendo dicta, Romanorum erat habitus honestus, quemadmodum *pallium* Græcorum. Toga laxa erat & producta, ut succingi posset, pacis & otii insigne, sicut Cicero testatur in Pison. Erant autem togæ variæ genera, ut *puerilis*, quæ & prætexta dicebatur: *virilis*, quæ ab adolescentibus anno decimo septimo sumebatur, tum enim virilia auspicabantur officia, *caussas agere, curiæ interesse* &c. Aliquando tamen sumebatur maturius. Nimirum si pueri adolevissent feliciter. Quam ob caussam & Claudius destinavit Britannico dare, ut Suetonius ejus vita auctor est cap. 42. quem nondum 14 annos natum fuisse, ex Tacito constat 13. Annal. cap. 15. Eadem & *Pura* dicebatur, quæ nullo scilicet purpuræ prætextu distincta esset, nam prætextati hactenus fuerant, Unverbremet: item *libera*, apud Propertium lib. 4. eleg. 1. v. 132, & *liberior*, apud Ovidium lib. 4 Trist. eleg. 10. v. 28, quod tum liberius agerent sine pædagogo. *Candida*, quâ petitores magistratuum utebantur: *Pulla*, qua in funeribus & luctu, ein Trauer-Kleid: *Picta*, quæ publica erat, & purpura variata, insigne triumphantium, quemadmodum Livius vocat. Communiter *alba* fuit, ut docet Lipsius lib. 1. Elect. c. 21. Franciscus Hotomannus lib. 9. observat. cap. 13 *Cinericii coloris* fuisse vult. Vide ipsos. De ea sic vetus Schol. Persii ad Sat. 5. v. 14. *Toga est purum pallium forma rotunda & fusiore, atque inundante sinu: Et sub dextro humero sinistrum ponitur, cujus similitudinem in operimentis simulacrorum vel picturarum aspicimus easque statuas* togatas *vocamus. Toga vero Romani in pace utebantur, in bello paludamentis. Mensura togæ justæ senas ulnas habebat.* Hæc ille. Dion. Halicarnass. semicirculi figura fuisse auctor est, quo apertam significavit, quod affirmat Sigonius: contra vero negat Manutius, quem vide Quæsitis per Epistolam & Cercoetium, hoc est, Dionysium Petavium Animadversorum libro ad Cl. Salmasii Notas in Tertullianum de Pallio. Sed contra Sigonium Manutiumque pugnat Ferrarius, qui rotundam statuit lib. 1. de re vestiaria cap. 7. De sinu togæ, quis fuerit, disce ex Rubenii Electis, & quas ibi adducit imagines de veteribus monumentis expressas. Cæterum *Toga virilis* seu *pura* non sine aliqua festivitate solenni sumi solebat. Unde *officium togæ virilis* apud Plinium lib. 1. Epist. 9. Et *solennitates togæ* apud Tertullianum de Idololatria cap. 16. Vide & Lipsi. ad Tacit. 3. Annal. pag. 156. Dabatur autem Liberalibus, Ovidius 3. Fastor. v. 771. ¶ 2. *Toga* pro pace, recepta figura dicitur. Plin. *Ut dubium sit, togane, an bello præstantior fuerit.* Quin omnia civilia & forensia negotia notat. *Mulcere togæ ferrum* Statius dixit lib. 1. Silv. 4. v. 48. h. e. militarem vim jure & legibus civilibus temperare. Martialis lib. 10. epigr. 47

Lis nunquam, toga rara, mens quieta.

Tertullianus de Pallio: *Plus togæ læsere Rempubl. quam lorica.* Barth. ad Stat. p. 119. Romæ matronæ, quæ a maritis ob adulterium repudiabantur, *togam* accipiebant sublata stola, propter ignominiam, ut scribit Acron ad Horat. lib. 1. Sat. 2. Unde toga pro meretrice accipitur.

¶ Tŏgŭla, diminutivum Martialis lib. 4. epigr. 26

Ignosces, togulam, Posthume, pluris emo.

¶ Togatus, toga vestitus. Virg. 1. Æn. v. 286

Romanos rerum dominos gentemque togatam.

Cic. Philipp. 5. cap. 5 *Græculus judex modo palliatus, modo togatus.* Et, *Comœdia togata*, quæ scriptæ sunt secundum ritus Romanorum, ut *palliata* dicebantur Græcorum, quibus vestitus usitatus fuit *pallium* supra tunicam. Has medias in comœdias, tragœdiasque Seneca notat Epist. 7. extr. ¶ *Togati* absolute sunt cives Romani. Livius lib. 3. cap. 52 *Non pudet illorum prope majorem numerum in foro conspici, quam togatorum?* Seneca de Vita beata cap. 24 *Quis liberalitatem tantum ad togatos vocat? hominibus prodesse natura jubet.* Add. Sallust. Jugurth. cap. 21. Prudent. 2. περιστ. v. 39. atque iterum Senec. de constant. Sap. cap. 9.

¶ Togatarii. Togatarum fabularum actores, apud Suet. Augusto cap. 45. extr.

¶ Togatulus, diminut. Martial. lib. 11. epigr. 25 *Sit major numerus togatulorum.*

TŎLĔRO, tolerare, ferre patienter, dulden / gedultig tragen / τλάω, τλῆναι, Græce. Terent. in Phorm. act. 3. sc. 3. v. 23 *Nolis metuere, una tecum bona malaque tolerabimus.* Idem in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 28 *Tolerare alicujus mores sua modestia.* Sic, *Tolerare dura, famem, inopiam*, &c. *Laborem studiorum pueri difficilius tolerant*, Quintil. lib. 1. cap. 12. *Tolerare sumptus*, Cic. ad Q. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 8. *impensas publicas*, Plin. 12. cap. 14. Unleſten tragen. *Nobis inter nos vitia nostra toleranda sunt*, Cicer. 1. ad Att. ep. 17. Et, *Res toleratu difficilis*, Idem de fin. lib. 4. cap. 18. *Tolerare vitam colo*, ſich nut ſpinnen ernehren / Virg. 8. Æneid. v. 409. Et Tacitus absolute *tolerare* pro *tolerare vitam* dixit, hoc est vivere, non ut quam velis & optes maxime, sed ut necesse, aut decorum videatur. Ita enim 4. Annal. cap. 40. *Posse Libiam ipsam statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus iisdem tolerandum haberet.* Sic *inopiam mercede manuum tolerare*, Sallustius Catil. cap. 37 dixit. *Tolerare equos*, i. e. alere, Cæsar 3. de B. Civ. cap. 47 & 58. *Alicujus egestatem tolerare*, Plaut. Trin. act. 2. sc. 2. v. 60. Tacitus 2. Annal. cap. 14 *Milesque nullo ibi hominum cultu, fame absumtus, nisi quos corpora equorum eodem elisa tolerabierant.* Significat eorum mortuorum cadavera præbuisse, quibus servarentur.

¶ Tolerans, tolerantissimus. leidend / vertragend / Columell. lib. 8. cap. 16 *Si qua sint alia piscium genera, dulcis unde tolerantia.* Idem lib. 7. cap. 1 *tolerantissimus penuriæ.* Et uterque Victor in Domitiano, *Tolerantior bello* vel *belli*, nam variant casu.

¶ Toleranter, gedultig. *Ferre aliquid toleranter*, Cicer. lib. 4. fam. epist. 6. *Pati dolorem toleranter*, in Tuscul. lib. 2. cap. 18. Et Plinius lib. 8. cap. 45 *Annicula fœcunditatem poscuntur: tolerantius tamen bima.*

¶ Tolerantia, ut, *Doloris tolerantia laude sua non carebit*, Quintil. lib. 2. c. 20. *Tolerantia rerum humanarum*, Cic. 4. Paradox. Erdultung.

¶ Toleratus, ex participio nomen. Tacitus lib. 12. cap. 11 *Clementiam ac justitiam, quanto ignara barbaris, tanto toleratiora capesseret.*

¶ Toleratus, ûs, subst. toleratio. Salvianus lib. 3. de Gubern. Dei pag. 83 *Quæ ipsi toleratu humano indigna credimus, Deum a nobis digne hæc tolerare credamus.* Ironia.

¶ Toleratio, idem. Cic. lib. 2. de finib. cap. 29 *Quædam aliis toleratio est vitiosior*, scil. doloris.

¶ Tolerabilis, e, leidlich / ut, *Tributum tolerabile*, Plin. Panegyr. cap. 37.

cap. 37. *Moderati senes tolerabilem agunt senectutem*, Cicer. de Senect. cap. 3. Et, *Tolerabili conditione transigere*, pro Quint. cap. 31. *Jactura rei familiaris tolerabilis*, ad Brut. epist. 18. *Omnia humana tolerabilia ducenda*, ad Attic. lib. 12. epist. 11. Eodem libro epist. 18 *Nihil quicquam habeo tolerabilius, quam solitudinem.* Et Seneca de Const. Sapientis cap. 4 *Invenies, qui mortem ac verbera tolerabiliora credat, quam contumeliosa verba.*

¶ Tolerabiliter. Seneca Præfat. lib. 5. (al. 10.) Controvers. *Si qua tolerabiliter dicta sunt.* Et, *Tolerabilius desiderium ferre*, Cic. lib. 15. fam. ep. 20. Et, *tolerabilius dolores pati*, lib. 3. de Finib. cap. 13.

¶ Intolerabilis, unerträglich. Ut, *Dolor intolerabilis*, Cicer. 4. Acad. cap. 8. *Intolerabilis insolentia*, Idem ad Qu. frat. lib. 1. ep. 1. c. 14. Et, *Intolerabilia tributa exigere*, Cic. 3. fam. ep. 7. *Intolerabilis fœditas odoris*, 2. Nat. Deor. c. 30. extr. Et, *Intolerabilior contumelia*, Eumenius Panegyr. Constantii cap. 10. Et Juvenal. Satyr. 6. v. 459

Intolerabilius nihil est, quam fœmina dives.

¶ Intolerabiliter. Columell. lib. 1. cap. 4 *Quædam loca frigoribus hiemis intolerabiliter horrent.*

¶ Intolerans, unleidig. *Rerum secundarum nemo fuit intolerantior Alexandro*, Livius lib. 9. cap. 18. Et, *Intolerantissima laboris corpora*, Idem lib. 10. cap. 28. *quorum intolerantissima gens*, Idem Livius lib. 5. cap. 48.

¶ Intolerandus, non tolerandus. *Immanis atque intolerandæ barbaries*, Cic. pro Font. c. 16. *Intolerandæ frigora*, Livius lib. 22 ineunte. *Intolerandi cruciatus*, Idem lib. 24. cap. 5. Et, *Imperium crudele intolerandumque*, Sallust. Catil. cap. 10.

¶ Intoleranter, impatienter. *Intoleranter dolere*, Cic. 2. Tusc. c. 10. *Intolerantius se jactare*, Idem 2. de orat. c. 52. *Intolerantissime de suis divitiis gloriari*, Cic. in Vatinium cap. 12.

¶ Intolerantia, eine unleidliche Weise / Idem pro Cluent. cap. 40 *Qui eum cum illa superbia atque intolerantia ferre potuisset?*

¶ Pertolerare, in suppos. Amphitr. Plaut. *Pertolerarem vim tantam.*

TOLLĒNO, onis, penult. long. κηλώνιον, ein Bernschwengel. Pompejus Festus: *Tolleno est genus machinæ, quo trahitur aqua, alteram partem prægravante pondere, dictus a tollendo.* Sic Plinius lib. 19. cap. 4. *E puteo tollenonum haustu rigare.* ¶ 2. Item, machina quæcunque, qua quid attollitur, impositio in alteram partem pondere; apud Livium, Plin. & Plautum. Dictum utrumque est a *tolla*, *Ciconia* alio nomine. Vide Veget. lib. 4. cap. 21. qui clarissime describit, quod fit, quum *una trabs in terram prærupta defigitur, cui in summo vertice alia transversa trabs longior dimensa medietate connectitur, eo libramento, ut si unum caput depresserit, aliud erigatur.* Adde Turneb. lib. 6. cap. 18. Gronovium ad Livii lib. 24. cap. 34. Rursus Livius lib. 38. cap. 5 ea voce usus est: *in arietes tollenonibus libramenta plumbi aut saxorum, stipitesve robustos incutiebant.*

¶ Tollo, ōnis, vel Tollōnus, i, quibusdam idem est quod *Tolleno*, nixis suspecto Plauti loco, in Rudente act. 2. sc. 5. v. 24, ubi Lambinus & Operarius *ptolemocratia* legunt.

TOLLO, sustuli, tollere, auffheben / erheben. *Tollere de terra lapides*, Cic. pro Cæcin. cap. 21. Et Horat. lib. 1. Epist. 6. v. 43.

- - *scribit sibi millia quinque*
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnis,

i. e. sumeret & auferret. Ita Epist. 7. v. 16

- - *at tu quantumvis tolle.*

nim hin / so viel als du wilt. Sic *rheda quem tollere*, *aut vehiculo tollere*, aut & simpliciter *tollere* est suspicere, zu sich auf den Weg nehmen. Vide Lambinum ad Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 58 *Altius se a terra tollere*, Cic. in Tuscul. lib. 5. cap. 13. *Manum tollere* Cic. 4 Acad. c. 19. At, *Tollere animos*, est superbire, apud Propertium lib. 3. eleg. 18. v. 17, *I nunc, tolle animos.* Et Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 5. v. 56 *Quia paululum vobis accessit pecunia, sublati animi sunt.* Sed hæc improprie. *Tollere clamorem* Cic. 6. Verr. c. 43. & *cachinnum*, Idem de Fato c. 5. *Tollere in cælum laudibus*, Cic. 15. fam. ep. 7. Et *in astra laudes alicujus tollere.* Virg. eclog. 5.

Daphnimque tuum tollemus ad astra.

¶ Sed, *Solem e mundo tollere videntur, qui amicitiam e vita tollunt*, hoc est, auferre, Cicer. de amicitia cap. 13. Idem de oratore lib. 2. cap. 40 *Avaritiam si tollere vultis, mater ejus tollenda est luxuries*, auffheben. *Tollere aliquem e civitate*, Idem pro domo cap. 17. einen ausheben. *Tollere aliquem de medio*, pro Rosc. Am. cap. 7. Idem & *e medio*, Liv. lib. 24. c. 6 est interficere. Sic, *Ferro aut veneno aliquem tollere*, Idem 3. de nat. Deor. cap. 33. *Nomen alicujus ex omnibus libris tollere*, Idem ad Attic. lib. 13. epist. 44. ¶ Sed, *quicquid peperisset, decreverunt tolli*, hoc est, nutriri, educari, Terentius in Andr. act. 1. scen. 3. v. 14. Cicer. in 3. Tusc. *Ego cum genui, cum morituros scibi, & ei rei sustuli*, ich habe sie darzu erzogen. Ratio loquendi inde cœpit: Cum nascerentur infans, deponebatur in terra. Hunc si probaret & educandum statueret pater, sustollebat, sive suscipiebat (nam & hoc verbo in ista re usi veteres sunt.) Sin nollet educare improbatum, licebat exponere & abjicere vel ut periret, vel ut ab aliis susciperetur; Quod utrumque graviter taxat Lactantius lib. 6. cap. 20. Poterit videri de hac immanitate veterum etiam Lipsius Centuria 1. ad Belgas Epist. 85. Itemque Heraldus ad Tertullian. Apologet. cap. 9. lib. 1. Digression. cap. 7. Præcipue Bœclerus Chrestomatia Terentiana verbo *Exponere*. Seneca de Clementia lib. 1. cap. 13 *Tollere filios cupiunt, & publicis malis sterilitas indulta recluditur.* Eadem phrasi Plinius utitur Panegyrico Trajani c. 26 in fine, & principio sequentis.

¶ *Tollere risum alicui*, id est, inducere ad ridendum, Horat. de arte poet. v. 381. Ita Catullus, *gaudia alicui tollere* dixit. Ubi vide Scal. p. 100.

Composita.

¶ Contollere, semel tantum apud Plaut. legitur in Aulul. act. 5. sc. 1. v. 6. *Contollam gradum*, id est, conferam.

¶ Extollere, afferre, exigere, ut, *extollere caput & se erigere*, Cic. pro Planc. cap. 13. das Haupt empor tragen. *Extollere manibus suis percussum aliquem*, Idem pro domo cap. 45. *Extollere in majus verbis*, Livius lib. 28. cap. 31, ein Ding grösser machen / als es ist. *Laudibus aliquem ad cælum extollere*, de Arusp. resp. cap. 22. Et Declam. Antequam iret &c. cap. 1 *Quem virtutis gloria cum summa laude ad cælum extulit.* hoch rühmen. Et Sallustius in Catilin. cap. 8 *Virtus tanta habetur, quantum verbis eam potuere extollere præclara ingenia.*

¶ Intollere, Apulejus lib. 8. p. 213 *clamores absonos intollunt.* id est tollunt, extollunt.

¶ Protollere, pro differre, ut *Ultra decimum mensem protollere*, Gell. lib. 3. cap. 16. Et Plautus Pseud. 3. sc. 2. v. 71 *Manum si protollet, pariter proferto manum.* Ubi pro Attollere, vel Extollere est. Sic Avienus in Arati Phœnom. v. 568

Pleiades femoris pariter sub sine sinistri
Persei protollit.

¶ Sustollere, auffheben / hinauff heben. Virg. 2. Æneid. v. 153

Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas.

Sustollere in equum, Cic. pro Dejotaro cap. 10. Verba Ciceronis sunt: *Dejotarum cum plures in equum sustulissent.* Sed hoc præteritum, secundùm placita Grammaticorum etiam a Præsenti *Tollo* formari solet. Ipsum vero *Sustolla*, Præsenti tempore legitur apud Lactantium de Mortib. persec. cap. 36 *cum magna omnium lætitia sustollit censum*, ubi auferendi notionem habet. Et erigendi seu extollendi notione Avienus in Arat. v. 577 de Pleiadibus:

- - - *Sex se rutila inter sidera tantum*
Sustollunt: septem fert fabula prisca sororum
Nomina.

Et ibidem v. 638:

- - - *Qua semet sidera porro Sustollunt.*

¶ Sublatus, est ablatus, remotus, ut, *sublata ex oculis virtus*, Horat. lib. 3 Od. 24 v. 32. Deinde est elevatus, erhoben, Cic. in Verr. 6. cap. 3 *manibus sublatis.* Comp. Ovidius Halieut. v. 54

Quoque venit, fidens magis, & sublatior ardet.

Et Superl. *Sublatissima voce canere*, Gellius lib. 16. c. 19.

¶ Sublate, adverb. Cic de clar. or. cap. 55 *Sublate ampleque dicere.* Idem pro domo sua cap. 36 *Nihil unquam de me dixi sublatius*, i. e. arrogantius, superbius.

¶ Sublatio, ut, *sublatio animi*, elevatio vel superbia, Cic. de finibus lib. 2. cap. 4. *Sublatio judicii*, die Auffhebung &c. Quintil. lib. 7. cap. 2. Quæ vel a *tollor*, vel ab hoc composito *sustollor* formari possunt.

TŌLŌSA, æ, Narbonensis Galliæ urbs est nobilissima, quæ & *Tectosagum* dicitur, a quo *Tolosani* sunt Plinio lib. 3. c. 4. extr. & *Tolosates* Cæsari lib. 1. de B. Gall. cap. 10. ¶ *Aurum habet Tolosanum*: Proverbium est in eum, qui magnis ac fatalibus afficitur malis. Narum ex direptione templi *Tolosani*, quemadmodum exponit Gellius lib. 3. c. 9. Sed & hodie experientia testatur, terris eos sese immergere malis & periculis, qui a bonis Ecclesiasticis manus suas non abstinent.

¶ Tolosas, ātis, gentile. Martialis lib. 12. epigr. 18 *quadra cæsei Tolosatis.* ¶ Hinc Tolosates populi apud Cæsarem, ut modo in *Tolosa* diximus.

TŌLŪTARIVS, vel *Tolutaris*: ut *Tolutarius equus*, quasi volutarius, a volubilitate pedum sic dictus: vel a *tollendo pedes*, est autem gradarius, Asturco, ein Zelder / quod est *Tibeldo*: *Tibeldones* enim vocantur a provincia Hispaniæ, ut *Asturcones* ab *Asturia*: tametsi *Tolutarium* ab *Asturcone* Seneca discernat in epistola 87. Ves. Gloss. *Tolutarius*, *Badigis.*

¶ Tolūtim, adverbium, id est, volubiliter, Varro apud Nonium: & Plaut. Asin. 2. 3. sc. 3. v. 117 *Equus tolutim incedit*, gehet im Zelt / dreyschlag.

¶ Tolutiloquentia, volubilis locutio. Nonius hanc vocem ex Nævio citat.

TŌMĀCVLA, æ, vel *Tomacina*, æ, *Tomacella*: Et *Tomaculum* genere neutro, edulium est ex jecore porcino minutatim concisso, unde & nomen habet, videlicet, ἀπὸ τῆς τομῆς, concidere, eine Leberwurst. Vide Petrum Castellanum de esu Carnium lib. 2. cap. 2. Juvenal. Sat. 10, 355.

Exta & candiduli divina tomacula porci.

In quo versu vetus Scholiastes *Tomacula* pinguia viscera interpretatur.

TŌMENTVM, i, lana concisa ex vestibus seu pannis, qui tondentur, seu poliuntur. ¶ 2. Materia etiam, quæcunque vel ex lana, fœno, palea; vel plumis, culcitris infarcitur; Stopp Flocken ꝛc. Suetonius Tiberio cap. 54. Duplex autem erat, *Leuconicum*, quod ex lana fiebat alba, nobilius scilicet: & *Circense*, vilius & plebejorum, quod in circo Rom. super eo quiescerent pauperes. Martial. lib. 14. epigr. 160

Tomentum concisa palus Circense vocatur.

Palus concisa, id est, tomentum ex arundinibus palustribus concisis. Vide Senecam de vita beata cap. 25. & ibi Lipsium.

TOMEX, icis, fœm. Græcum est, τόμιξ, restis est ex cannabi impolito, & sparto leviter torta, ex qua multiplicata funes torquent, grob Garn / daraus die Seile werden. Columell. lib. 12. cap. 32 *Fasciculos tomice palmea aut juncea ligatos.*

TOMVS, seu Tomos, τόμος, vel τόμις, vel τόμεως, oppidum ad Ponti Euxini littus occidentale, Ovidii exilio notum. Indicat ipse nominis ejus originem lib. 3. Trist. eleg. 9

Inde Tomos, dictus locus est, quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

Nam τόμη, incisio est. Intelligit autem Absyrtum Medeæ sororis crudelitate dissectum; sicut in sequentibus exponit Ovidius.

¶ Tomitanus, ut, *Tomitana humus*, *Ager Tomitanus*, apud eundem lib. 3. Pont. ep. 1. v. 6. & ep. 8. v. 2.

¶ Tomus, charta est, ein Bogen Papier / Martial. lib. 1. Epigr. 67

Scripturæ quanti constet & tomus vilis,

Id est, quanti atramentum, sive scribendi labor & charta constet. Ita Græci: quod notat Scriverius ad eum locum. ¶ Hodie pars magna magni operis literarii *Tomus* vocatur.

TOMYRIS, τόμυρις, regina Scythiæ, quæ Cyrum vicit & interemit. Vide *Cyrus*. Tibull. lib. 4. eleg. 1. v. 143

Nec qua regna bago Tomyris finibit Araxe.

Vide Justin. lib. 1. cap. 8.

TONDEO, *tondere capillos*, Cic. 5. Tuscul. cap. 20. *Tondere barbam*, ibidem: *comas*, Tibull. lib. 3. eleg. 1. v. 10, verschneiden / abnehmen. *Tondere caput ad cutem*, bescheeren / Cels. lib. 6. c. 6. n. 15. *Tondere oves*, Plin. lib 8 cap. 48. Aliquando hoc verbum passive etiam accipitur. Virg. Ecl. 1. v. 28 *Candidior postquam tondenti barba cadebat*, id est, dum tondeor. Idem 3. Georg. v. 312 *Gyniphii tondent hirci*, i. e. tondentur. Vid. Taubm. ad Virg. pag. 9. Sueton. Augusto cap. 74 *In capite comendo tam incuriosus, ut maxime cum pluribus tonsoribus operam daret, modo tonderet, modo raderet.* Similiter *labare* dicitur, tam qui *labat*, quam qui *labatur*. ¶ Aliquando est carpere, decerpere. Barth. ad Script. Venat. p. 181. Sic, *tondent dumeta juvenci* Virgil. Georg. 1. v. 15. Et in Culice v. 50

Tondentur tenero viridantia gramina morsu.

Et extra passionem Propertius lib. 3. eleg. 13. v. 19

Nunc violas tondere manu, nunc mixta referre Lilia.

¶ Tonsus, ut, *Capillus tonsus*, Ovid. 8. Metam. v. 151. *coma tonsa*, Virg. 5. Æn. v. 556. ¶ Apud Plautum, *Tonsus*, *us*, substantive legitur, Amphit. Act. 1. sc. 1. v. 288.

¶ Sed *Tonsæ* remi appellantur a decutiendis fluctibus. Stat. lib. 5. Thebaidos v. 340

Aër ubi suspensis stiterunt aquora tonsis.

Et Silius lib. 13 v. 241

- - - revocata ad pectora tonsa
Percussere fretum.

Vetus Gloss. *Tonsæ*, κῶπαι, id est remi.

¶ Tonsor. Cic. in Tuscul lib. 5. cap. 20 *Dionysius ne tonsori collum committeret, tondere filias suas docuit*, ein Balbierer. Horat. lib. 1. Satyr. 7. v. 3.

Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Tonsorum loquax genus est, λάλον ἐστὶ τῶν κειρίων γένος. Plutarch. lib. de garrulitate. Quo in loco & historiam de Tonsore & Dionysio recitat, vide in Chiliad. *Lippis & tonsoribus notum.*

¶ Tonsorius, ut, *Culter tonsorius*, ein Scheer-Messer. Cic. 2. Offic. cap. 7. *Ferramenta tonsoria*, Martial. lemmate lib. 14. epigr. 36.

¶ Tonsura. Ovidius lib. 1. de arte am. v. 517

Nec male deformet rigidos tonsum capillos &c.

Tonsura certum anni tempus servare, die Schaaffscheer-Zeit / Columella lib. 7. cap. 4. De tonsura & corona Clericali vid. D. Zigler. ad Lancellot. Jur. Canon. p. 273. Frequens ea olim fuit Sacerdotibus Isidis, qua de re Gallæus ad Lactantii lib. 1. Institut. Divin. cap. 21. Sed ignominiosa Orientalibus, & supplicii loco habita juxta Camerar. Cent. 1. Hor. subcis. 136. Stupri etiam & furti pœna fuit, itemque nota captivitatis. Id. ibid. p. 167.

¶ Tonstrix. Plaut. Trut. 4, 55. v. 3.

¶ Tonstricula, Cic. in 5. Tusculana cap. 20 *Regiæ virgines, ut tonstriculæ, tondebant* (Dionysii) *barbam.*

¶ Tonsilis, e, quod tonsum est, aut tonderi potest, ut *Tonsile buxetum*, verschnittene Buchsbäume / Martial. lib. 3. epigr. 58.

¶ Tonstrina, eine Balbierstube / Ter. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 39, *Ex adversum ei loco tonstrina est quæpiam.*

Composita:

¶ Attondere, idem est cum simplici, Plaut. Capt. Act. 2. sc. 2 *Per pectinem attondere*, fibern Kamm scheeren. *Attondere ulmos*, Epidic. act. 2. sc. 3. v. 6. schneitteln. *Virgulta*, Virg. eclog. 10. v. 7. *Arva attonsa*, Lucanus lib. 6. v. 84. abgeweidet Feld. *Laus attonsa*, id est, diminuta, Cicer. ex Poeta quopiam, lib. 5. Tuscul. cap. 7

Consiliis nostris laus est attonsa Laconum.

¶ Circumtondere, Sueton. Augusto cap. 45 *circumtonsa matrona.* Et Seneca Epist. 115. post princ. *Ornatio circumtonsa, fucata, & manu facta.*

¶ Detondere, ut, *Detondere capillos*, Martial. lib. 8. epigr. 52. *Ova detonsa*, Columell. lib. 7. c. 4. *Arboribus redeunt detonsa frigore frondes*, Ovidius 3. Fastor. v. 237.

¶ Detonsare, frequentativum, Fabii Pictoris apud Gellium lib. 10. cap. 15.

¶ Indetonsus, non detonsus. Ovid. Met. 4. v. 13

- - - indetonsusque Thyoneus.

¶ Intondēre, ümher verschneiden / Columell. lib. 2. c. 3. ¶ Sed intonsus, non tonsum significat, ut, *capilli intonsi*, Horat. Epod. 15. v. 9. *Coma intonsa*, Cic. 3. Tusc. c. 26 ex Accio. *Oves intonsæ*, Columella lib. 7. cap. 3.

¶ Prætondere. Apulejus lib. 5. extremo: *Cum ejus pinnas prætotonderim.*

¶ Retondere, *Seges retonsa*, abgegraset / Plin. lib. 18. c. 17.

TONSILLA, æ, Festo palus est, ad quam littore navis religatur.

¶ 2. Sed *Tonsillæ* in homine, ut Plinius definit lib. 11. cap. 37. sect. 66, sunt quæ in porcis *glandulæ*, circa uvam ex utraque parte, die Mandeln / quamvis & in homine *glandulæ* dicantur & *amygdalæ* a forma. Hippocrates *spongios* vocat, Anatomici propter situm, παρίδμια & ἀντάδας, Pollux lib. 2. Vide *Glans*. Cic. 2. Nat. Deor. c. 54 *Tonsillæ*, *palato extremo.*

TŎNO, tonare, ut *cælum tonat omne fragore*, Virg. lib. 9. v. 542. Veteres & *tonere* in tertia dixerunt, unde præteritum *Tonui* superest: nam a *Tonare*, *tonavi* est. Vide Priscianum. ¶ *Tonans* Dei epitheton, Senec. 4. Benef. cap. 7. Et absolute pro Jove seu Deo. Ovid. Epist. Deianiræ 9. v. 7

- - - Velit hoc germana Tonantis, i. e. Juno.

¶ Participium *Tonans* apud poetas cum aliis nominibus componitur, ut *Altitonans*, *Celsitonans*. Cic. 1. de Divin. c. 12. ex poeta

Nam pater altitonans, &c.

Theodulfus lib. 2. Carm. v. 447

Hanc tibi celsitonans aram Teudulfus adorno.

¶ Tonario, Seneca lib. 2. natur. quæstionum cap. 12. pr. si salva lectio. nam plures *conatio* ibi legunt.

¶ Tonitrus, ûs, das Donnern. Ovid. Metam. 1. v. 304

Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina jactat.

Et Silius Italicus lib. 12 v. 611

Fulmina & tonitrus, & nimbos conciet atros.

Et Paullinus Natal. 8. Felic. v. 129

Fulmineos superat tonitrus imitantibus iras.

¶ Et, *Tonitru*, murmur est in nube, der Donner. Ardens lateribus nubis discussis vapor erumpens *fulmen* dicitur, der Donnerschlag / κεραυνός: *Tonitrua* vero βρονταί sunt. Vide *Fulmen*. Seneca lib. 2. Natural Quæst. cap. 56. *Hæc antiqui FVLGETRA dicebant: TONITRVA nos pluraliter dicimus: Antiqui aut TONITRVVM dixerunt, aut TONTVM. Tonitruum autem definit Posidonius, sicci aeris sonitum, qui fieri, nisi dimanat terit, aut rumpitur, non potest.* Vide Senecam ejusdem lib. cap. 55. Et Cic. 5. Philipp. cap. 3 *Quæ porro illa tonitrua? quæ tempestas?*

¶ Tonitruum, antique pro Tonitru, uti jam ex Seneca patuit. Trebellius Pollio in Gallienis c. ¶ *Auditum præterea tonitruum terra mugiente, non Jove tonante.* Ergo de alio quoque murmure, non solo cæli, *tonitru* & *tonitrua* dici possunt.

¶ Attŏnare, *Numine contiguas attonuere suo*, Ovid. in epistola 4. Phædræ, v. 50.

¶ Sed, *Attonitus*, seu participium, seu nomen usitatum est; & proprie significat, qui fulmine afflatus exsternatusque stupet. Quem eleganter Ovidius his versibus depingit lib. 1. Trist. eleg. 3. v. 11 *Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus*
Vivit, & est vitæ nescius ipse suæ.

¶ 2. Sed & ex morbo *Attoniti* fiunt. C. Celsus lib. 3. cap. 26 *Attonitos quoque raro videmus: quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictus fulminis: Interdum morbo: ἀποπληξίαν hunc Græci vocant.* ¶ 3. Aliquando *Attonitus* & furentem notat sive μανίαν passum. Ita *Attonitam catervam* furiosas illas Bacchas Statius dixit lib. 5. Silvarum Silva 2. v. 118. Albinovanus Eleg. ad Liviam v. 317

Quo raperis laniata comas, similisque furenti?
Quo ruis? attonita quid petis ora manu?

Livius lib. 39. cap. 15 *Fanatici vigiles vino strepitibusque attoniti.* Suetonius Claud. cap. 37 *Alter ante lucem similis attonito, patroni cubiculum irrupit:* Alia observat Heinsius Lection. Theocrit. cap. 6.

¶ Atto-

¶ Attonite, adverbium, apud Plin. lib. 30. c. 1. *Britannia hodieque magiam attonite celebrat*, mit Erſtaunung.

¶ Circumtonare. Silius lib. 4. v. 254

— — — ſæbúque virum circumtonat armis.

Et Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 223

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

¶ Detonare, ut *Im detonare*, poltern und donnern für Zorn/ apud Valer. Flacc. lib. 4. v. 294. Quintil. 12. cap. 9 *Cum illa dicendi vitiosa jactatio inter plausores suos detonuit, resurgit vera & virtutis fortior fama*, hat ſich abgelauffen / iſt ſtill worden/ hat auffgehört zu donnern.

¶ Intonare, idem quod tonare, ſeu incipere tonare. Cic. de divinat. lib. 1. cap. 42. ex quodam Poeta:

Partibus intonuit cæli pater ipſe ſiniſtris.

Et Virgilius 1. Æneid. v. 90

Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther.

¶ 2. Et per metaphoram, *Heſterna concione intonuit vox pernitioſa collegæ tui*, hoc eſt, in vocem pernitioſam iracunde & cum impetu quodam vocis erupit. Cic. pro Muræn. cap. 38. *Intonare minas*, Ovidius lib. 1. Amor. eleg. 7. v. 46. Tacitus Annal. 12 ineunte: *Orta apud libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio, cœlibi vita intonanti* &c. invehenti in vitam cœlibem.

¶ Superintonare, apud Virg. 9. Æn. v. 709

Dat tellus gemitum, & clypeum ſuperintonat ingens.

¶ Pertonare. Ambroſius Serm. feria 2 Pentecoſt. ſub fin. *Ut Ebræa nationis homo Chriſti gloriam Romana facundia eloquentia pertonaret.*

¶ Retonare. Catullus Carm. 64. de Ary, v. 82.

Face cuncta mugienti fremitu retonent.

TŌNVS, νόμος, accentus, tenor, der Laut / der Ton / Sonus. *Tonus Muſicalis*, vide in ſua arte. ¶ 2. Tonus etiam eſt diſcrimen diſtantiæ, intervalli, quod eſt inter tertiam & octavam ſphæram, &c. qua de re prolixe Dalech. ad Plin. lib. 2. cap. 20. ubi etiam de tonorum intervallis agit.

TŌPAZOS, ſive Topazios, Τόπαζος, inſula in mari rubro, in qua reperitur

¶ *Topaſius*, gemma, τοπάζιος, ein Topas / Plin. lib. 6. cap. 29. & lib. 37. cap. 8.

¶ Topaziacus, adject. Fortunatus lib. 8. carm. 4

Pulchra topaziacis ornatur zona lapillis.

TŌPHVS, vel *Tofus*, nam & ita ſcriptum invenitur. i, lapis aſper, arenoſus, Toffſtein/ Topſtein. *Scaber tophus*, Virg. 2. Georgic. v. 214. Item, *pumice vivo & levibus tophis*, Ovid. 3. Metamorph. v. 159. Stat. lib. 4. Silv. 3. v. 53

Colle pulvere, ſordidoque tophо.

¶ 2. *Tophus* dicitur etiam calloſa durities in articulis & circa oſſa, πάγος. Græci vocant utrumque & lapidem & virium, etwas harts an den Gelencken/ Schwälen / Knorren. Generantur tophi ex phlegmate mucido craſſiore incumbente oſſium juncturis. Sulpitius Servaſtus de Vetuſtate carmine Sapphico, in Catalect. Scalig. pag. 233

Decidens ſcabrum cavat unda tofum.

Dicitur in neutro *Tofum*. Vet. Gloſſ. πάγος, ὁ λίθος, *Tofus*, *Tofum*.

¶ Tophinus, adject. Sueton. Claudio cap. 21 *Circo marmoreis carceribus auratisque metis, qua utraque & tophina ac lignea antea fuerant, exculto.*

¶ Tophaceus, idem. *Marga tophacea*, Plin. lib. 17. c. 6.

TOPVS, τόπος, locus.

¶ Topicus, τοπικός, localis.

¶ Topica, orum, libri dialectici Ariſtotelis & Ciceronis de locis argumentorum. Cic. 7. fam. epiſt. 20 *Inſtitui Topica Ariſtotelica conſcribere.*

¶ Topice, es, τοπική, ars ipſa inveniendorum argumentorum. Cicero Topicis c. 2.

¶ Topographia τοπογραφία, deſcriptio locorum.

¶ Topiarium, allerley Luſt-Arbeit in Gärten/ quando areolæ elegantibus figuris ſunt deſcriptæ &c. Eſt autem per ſe adjectivum, & ſæpe *Opus* adjungitur. Vitruvius lib. 5. cap. 8 *in topiarium, & ſæpe Opus* adjungitur. Vitruvius lib. 5. cap. 8 *in topiarii operis ſpeciem deformari.* Et Plinius lib. 15. cap. 30 *in topiario opere.* Abſolute *Topiarium*, pro opere topiario, videtur Cicero dixiſſe loco mox indicando, *Topiarium laudabi*, &c. quod nomen alii ad ipſum artificem referre ſolent, ut jam ſequitur.

¶ Topiarius, qui Topiaria adornat, ein Luſtgärtner. Cic. ad Q. fratr. lib. 3. epiſt. 1. cap. 2 *Topiarium laudabi, ita omnia conbeſtibit hedera.* Et Plinius lib. 3. epiſt. 19 *ſumtus atrienſium, topiariorum, fabrorum* &c. Vet. inſcript. apud Grut. p. 602, n. 2

LVCRIO. AVG
TOPIARIO. EX. HORTIS

¶ Topiaria, æ, ipſa ars topiarii faciendi, Cic. loco jam indicato ad Q. frat. lib. 3. epiſt. 1. cap. 2 *Ut illi palliati topiariam facere videantur.*

¶ Topium, idem quod topiarium vel opus topiarium, apud Vitruvium lib. 7. cap. 5.

Torale, vide *Torus.*

A Torculer, Tormentum, Tormina. } Vide *Torqueo.*

TORDĪLE, is, & *Tordilion* & *Toralium* (ſic enim ſcripſit Marth.) Creticum eſt Seſeli, Steinbrech aus Creta / Vide *Seſeli.*

TOREVMA, tis, τόρευμα, opus ſculptum, aut cælatum ex quacunque materia, Bildwerck / Schnitzwerck / gegrabene Arbeit. Martialis lib. 8. epigr. 6 *Miratus fueris eum priſca toreumata multum.*

¶ Toreutes, æ, τορευτής, ſculptor, cælator.

¶ Toreutice, es, fœm. τορευτική, ipſa cælandi & ſculpendi ars, cælatura ipſa anaglyptice, a τορεύω.

TORNVS, i, inſtrumentum fabrile, ein Dreheiſen / Grabeiſen. Virgilius eclog. 3. v. 38

Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis.

¶ Torno, tornare, torno formare, drehen / drechſeln. Cic. de univerſ. cap. 6 *Ita tornavit, ut nihil effici rotundius poſſit.* Horatius *Verſus male tornatos*, male elaboratos, per metaph. dixit, de Arte poet. v. 441.

¶ Tornator, ein Drechsler / Dreher. Jul. Firmicus lib. 4. c. 7. extr. *Facit tornatores, aut ſimulacrorum ſculptores.* Gloſſ. *Tornator*, τορευτής.

B ¶ Tornatilis, e, torno formatum, ut, *Globus tornatilis*, eine gedrehete Kugel. *Tornatile mentum*, Vulg. Verſ. Cantic. cap. 5. v. 14.

¶ Detornare, idem, quod ſimplex. Plin. lib. 13. cap. 9 *Ex quo* [ligno] *velares detornant annulos.* Metaphorice, *Detornata ſententia & verbis incluſa*, Gellius lib. 9. cap. 8.

TORPĒO, torpēre, animo & corpore laſſum eſſe & languidum, träge / unluſtig ſeyn. *Animo & corpore torpere*, Horat. lib. 1. epiſt. 6. v. 14. Et Virg. 1. Georg. 124.

Nec torpere gravi paſſus ſua regna veterno.

¶ Torpeſcere, ut, *Ingenium inculiu & ſocordia torpeſcit*, wird ſtumpff / verdirbt in ſich ſelbſt. Salluſtius Jug. cap. 2.

¶ Torpor, pigritia animi & corporis; ſtupor. Livius lib. 9. c. 2. *Stupor omnium animos, ac velut torpor quidam inſolitus membra tenet.*

¶ Torporare, activum, Turpilius apud Nonium. Hinc

¶ Torporatus, participium. Lactantius lib. 2. c. 8 *Humida nimiis rigoribus torporata concreſcunt.*

¶ Torpidus, piger, *Torpidus ſomno*, Livius lib. 25. c. 38.

¶ Torpedo, idem quod torpor. Salluſt. fragm. lib. 1. Hiſtor. *Si tanta torpedo animos oppreſſit.* Et Cato apud Gellium lib. 11. c. 2 *Si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio.*

C ¶ 2. Torpēdo, piſcis torpore afficiens & ſtupore, non piſces modo alios, cum vicinus illis eſt, verum etiam homines frigiditate nimia ſua, Krampffiſch. Geſn.

¶ Obtorpere, obtorpeſcere, gar erſtarren. *Manus obtorpuit*, Cic. pro domo ſua cap. 52. Et Curtius lib. 10. cap. 3 *Quis crederet ſabam paullo ante contionem obtorpuiſſe ſubito metu?* Et Sulpitius Severus lib. 1. Sacr. Hiſtor. de luxato Jacobi femore: *Latitudo femoris Jacob obtorpuit.*

¶ Retorpeſcere. Tertullianus adv. Gnoſtic. cap. 1. *Priſtini ſenſus retorpeſcunt.*

¶ Torpefacere. Nonius Marcellus in v. *Torpenbit*, uſus eſt. *Torpenbit*, inquit, *pro Torpefecit, Turpilius Hetæra*, &c.

TORQVEO, multa ſignificat in multis locutionibus, drehen/ winden / beugen / bringen / drücken &c. *Torquere in artum*, Virg. 2. Georg. v. 448. krümmen. *Torquere in orbem*, Cic. de Univerſ. c. 7. *Naturam huc & illuc torquere & flectere*, drehen und wenden / Idem pro Cœl. cap. 6. Et, *Torquere jus*, id eſt, pervertere, das Recht verkehren / per metaph. Idem pro Cæcina c. 72.

¶ 2. Sed *Torqueri doloribus animi*, Cic. 1. de fin. cap. 13. gequälet werden. *Torqueri exſpectatione*, Cic. 8. Att. epiſt. 14. *memoria malorum*, lib. 1. de finib. cap. 17. Et Horat. 1. Epiſt. 2, 37

Invidia vel amore vigil torquebere.

Torqueri equuleo, Cic. de finib. lib. 3. cap. 13. gefoltert werden.

¶ Tortare, frequent. a Torquere. Arnobius lib. 3. p. 106 *Dolorum acuminibus fixas ejulare, torqueri, & ſuppetias Junonis implorare Lucinæ.* Uſus & Pomponius apud Nonium.

¶ Tortus, um, gedrehet / gekrümmet / geflochten. ut, *Capillus tortus*. *Crines torti in nodum*, Martial. de Spectac. epigr. 3. *Funes torti*, Virgil. 4. Æn. v. 575. ¶ 2. Sed *Tortus verberibus*, id eſt, afflictus, Cicero Topic. cap. 20.

¶ Tortus, nomen ſubſt. Virg. 5. Æn. v. 276

Nequicquam longos fugiens dat corpore tortus.

Krumme Ausſchweiffungen. *Tortu multiplicabili anguis*, apud Cic. 2. Tuſcul. c. 9. ex poeta quopiam.

¶ Torti ſunt loci contorta, qui multiplicati, & coagmentati funus dicuntur Taubm. ad Plaut. p. 17.

¶ Tortum, i, apud Nonium ex Pacuvio, pro machina ad torquendum: *Artus torto diſtimbens.*

¶ Torte, adverb. ut tortuoſe. Lucretius lib. 4. v. 306

Inde tamen, quamvis torte, penitusque remota

Omnia, per flexos aditus edulta licebit
Pluribus hæc speculis videkntur in ædibus esse.

id est flexuosis & obliquis recessibus remota.

¶ Tortuosus, um, sinuosum, in sich gekrümmet / gebogen. ut, *Tortuosi amnis sinus sinuosque*, apud Livium lib. 27. cap. 47. *Alvus multiplex & tortuosa*, Cic. de N. D. lib. 2. cap. 54. Et, *Ingenium multiplex & tortuosum*, Idem de amicit. *et ibi*: listig / tückisch. *Tortuosum genus disputandi*, in Acad. 4. c. 31. Comp. *Tortuosior urina*, Plinius lib. 21. c. 27, quæ velut tortuosa exit, torquens hominem, ut solet in stranguria. Vide Harduin. Superl. *Tortuosissima nodositas*, Augustin. Confession. lib. 2 extremo.

¶ Tortuositas. Tertullianus lib. 4. contra Marcion. cap. ult. *Et quæ ratio tortuositatis illius?* Idem de carne Christi cap. 20. pr. *Qualis est autem tortuositas ferri, ut &c.*

¶ Tortuosè, adverb. Idem Tertullianus adversus Valentin. c. 3 *per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat.*

¶ Tortura quæ vulgo dicitur Latinis, *quæstio* est & *tormentum*. Curt. 4, 10. 33. *quæstioni corpus offerre.* Sulpitius Severus lib. 2. Histor. cap. 31. *Trajanus cum tormentis & quæstionibus nihil in Christiano morte, aut pœna dignum reperisset.*

¶ Torsio, ut, *Torsiones stomachi*, das Grimmen im Magen / Plin. lib. 20. cap. 17.

¶ Tortilis, e, gewunden / gedrehet / gekrümmet. Ovid. Epist. 16. v. 252:

Tortilis a digitis excidit ansa meis.

Sic, *Placenta tortilis*, eine Bretzel.

¶ Tortor, qui cruciat vel torquet, ein Peiniger. *Si sapiens ad tortoris equuleum ire cogatur*, Cic. de finibus lib. 4. cap. 11. Et pro Cluent. c. 63 *Cum jam tortor, atque essent tormenta ipsa defessa &c.*

¶ Tortivus, *vinum tortivum*, quod est novissime egressum, Kelter-Wein / Colum. lib. 12. cap. 26.

¶ Torcular, & in Glossi *Torculare*, ein Kelter / Weinpresse / Presse. *In torcular deferri*, Columella lib. 12. cap. 50, & *in torcular admitti*, ibidem: ac paucis interjectis: *Ad eum statum cali & torcular & cella olearia constituenda.* Et Plinius lib. 15. c. 2. *in torcularibus.* Quanta media sit, litigatur. Quidam cum Prisciano & Beda producendam putant. Et ita Fortunatus de partu Virginis carmine:

Calcaturus erat qui torcularia solus:

Alii vero pro mendoso versu habent, ac ita corrigunt:

Calcaturus erat qui solus torcular altum.

Vide Borrichii Parnassum in nuce. Quippe ad analogiam respicientes corripiendam mediam arbitrantur. Uti enim *a speculum, specular* est: ita a *torculum, torcular.* In torculari sunt *prela*, quibus uva calcata premitur, die Druckbäume / *cochlea*, lignum erectum, capreolatim strictum per medium prelum, quo id attollitur demittiturque rotæ versatione, die Schrauben oder Spillen / *Vectes*, baculi validi, qui trajiciuntur, die Preßbäume / *Lingula* Catoni est lignum vel lapis concavus, à quo vinum in lacum defluit, das Bette / vide Stephanum.

¶ Torcularius, ut, *basa torcularia*, Kälter-Gefäß / Cato c. 11. *Lacus torcularius*, Kälter-Kuffen / apud Columell. lib. 12. c. 18.

¶ *Torcularius* substantivum, qui premit uvas. Colum. lib. 12. c. 50 *Multitudo baccæ torculariorum vincit laborem.*

¶ Torcularium, subst. neutro genere, idem quod Torcular. Cato c. 18. pr. *Torcularium si ædificare voles,*

¶ Torculus, adjectivum, idem quod Torcularius. Varro de R. R. lib. 3. c. 2. *Vasa torcula vindemiatoria.* Et Cato de R. R. c. 1 *ad villam cum venies, videto basa torcula & dolia multane sient. Ubi non erunt, scito vitione fructuum esse.* Idem cap. 135 *funis torculus*, hoc est, ad torcular & vindemiam pertinens.

¶ Torculum, torcular, torcularium. Quidam in citato Catonis loco ex c. 1 ita incidunt: *basa, torcula, & dolia*, quasi substantivum sit *torcula.* Et Onomasticum vetus: *Torculum*, ληνός.

¶ Torcula, fœm. idem. Gloss. Vet. *Torcula, ἐλαιοτρύβια.*

¶ Tormentum, primum generalis vox est machinarum, saxa, tela, & id genus alia torquentium, allerley Kriegerüstung / als Büchsen / Geschütz / &c. quæ *Tormenta bellica* vocantur. *Tormenta missilia*, Plin. lib. 8. c. 23. Et Cicero lib. 15. fam. epist. 4 *Agere, vineis, turribus oppugnare, usumque tormentis multis.* ¶ 2. Deinde supplicium significat aut cruciatum, quo exploratur veritas, Marter / peinliche Frage. Cic. pro Syll. c. 28 *Quæstiones servorum & tormenta nobis accusator minitatur.* Et, *Tormenta carnificum*, Idem in Philipp. 11. cap. 4. Et pro Cluent. cap. 63 *Servi tormentorum nulla adhibiti vi in veritate manserunt.* Sic, *Perferre vim tormentorum*, Idem partit. cap. 14. *Cogi tormentis ad confitendum aliquid*; Idem pro Mil. c. 21. *Esse in tormentis*, auff der Leiter gespannet seyn. Quod eleganti metaphora ad angustias curarum & curas applicuit Plinius lib. 8. epist. 23. *Extuli. In tantis tormentis enim, quam hæc scriberem*, in solcher Angst und Bekümmernüß etc. Apulejus lib. 3 Milet. *Tormentis veritas eruenda est*; & lib. 10 *Vi tormentorum veritatem eruit.* ¶ 3. Sumitur & pro fune tenso. Poeta Phallicus Carm. 5, *Tormento citharaque tensiorem.* Apulejus Apolog. p. 276 *crinem stuppeo tormento assimilem dixit.* Cæsar 3. de B. C. cap. 9 *Præfectus omnium mulierum crimibus, tormenta effecerunt.* Florus lib. 2. cap. 15 *In*

A *tormentorum vinculo matrona suos crines contulerunt. Tormentum ferreum* pro vinculo, abusive dicitur. Ferrum enim ducitur, non torquetur.

¶ Tormina, um, dolor intestinorum, vel ex dysenteria, vel alia de causa, das Bauchwehe. Colum. lib. 12. c. 37.

¶ Torminosus, qui ejusmodi dolore laborat. Cic. 4. Tusc. c. 12.

¶ Torminalis, e, quod tormina infert, das Bauchwehe machet / ut *Genus sorbi torminalis*, Plin. lib. 15. *Sorba torminalia*, Celsus lib. 2. cap. 30.

Composita.

¶ Circumtorquere. Apulejus lib. 6. de Asino sub finem: *Prenso loro retrorsum me circumtorquet.* herum drehen / herum lencken.

¶ Contorquere, krümmen / drehen. ut *Contorquere currum*, Cic. 1. Orat. cap. 57. einen Wagen umwenden. *Contorquere hastam*, Virg. Æn. 2. v. 52, einen Spieß schwencken. *Contorquere in alium cursum amnes & deflectere*, Cic. 1. de Divinat. cap. 19, ablenken. Et de nat. Deor. lib. 1. cap. 10 *Mundus ea celeritate contorquetur, cujus pars nulla ne cogitari quidem possit.*

¶ Contortus, particip. zusammen gedrehet. *Crine contorto caput alicujus reflectere*, Seneca Hippolyto v. 707. *Contorta & aculeata sophismata*, id est, perplexa, non cohærentia, in Acad. lib. 4. c. 24.

B ¶ *Contortula ac minutula conclusiuncula*, in Tusculanis lib. 2. cap. 18.

¶ Contorte, contortius, verdrehet. *Considerare ne quid perturbate, ne quid contorte dicatur*, id est, perplexe. Auct. ad Herenn. lib. 1. c. 9. ¶ Hinc Comparativ. *Contortius*, Cic. 3. Tusc. cap. 10. *Hæc dicuntur a Stoicis, concluduntque contortius: sed latius aliquanto dicenda sunt & diffusius.*

¶ Contortio, Verdrehung / Zusammendrehung. Cic. de fato c. 8. extr. *contortiones orationis.* Et Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 19 *Contortione dextera gladius ad corpus asseri videtur.*

¶ Contorsio, idem. Augustinus lib. 1. Retract. cap. 5 *Liber ratiocinationum contorsione atque brevitate obscurus.*

¶ Contorror. *Legum contortor*, Terentius Phormione act. 2. sc. 3. v. 27. scilicet iniqua interpretatione. Vide paullo post *Extortor.*

¶ Contorriplicare, ex *contortus* & *plicare* fecit Plautus Persa act. 4. sc. 6. extr.

Ita sunt Persarum mores, longa nomina contorriplicata habemus.

¶ Detorquere, deflectere, ut, *Arboris ramulos manu detorquere*, Columella lib. 5. cap. 6. herab beugen. *Detorquere a latere in dextram partem*, Cicero de Univers. c. 7. *Voluptates animum detorquent a virtute*, id est, vocant, depellunt, halten ab / Idem in off. lib. 2. cap. 10. Et Horat. 2. Serm. Sat. 2. v. 55

C *Frustra vitium vitaveris illud,*
Si te alio pravum detorserit.

Detorquere recte facta, Plin. lib. 1. epist. 8. anders wohin deuten.

¶ Distorquere, ut, *Distorquere os*, das Maul krümmen / Terent. Eun. a. 4. sc. 4. v. 3. *Distorquere oculos*, die Augen verkehren / verwenden / Horat. Serm. lib. 1. Sat. 9. v. 65.

¶ Distortus, monstrosus, ungestalt / greulich. ut *Solos sapientes, si distortissimi sint, formosos*, Cic. pro Mur. cap. 29. Et, *distortissimus vultus*, Apulejus Apolog. p. 284. *Varus distortis cruribus*, Horatius lib. 1. Satyr. 3 v. 47. Et Cic. de fato cap. 8 *Nullum est genus enunciandi distortius, quam hoc.*

¶ Distortio, Verstellung. *Si peccetur distortione & depravatione*, Cic. de finibus lib. 5. c. 12. Et proprie, *Morbi & distortionis membrorum*, Augustinus de Vera religione cap. 40.

¶ Extorquere, mit Gewalt abdringen. ut, *Extorquere de, vel e manibus Herculi clavam*, Proverbialis locutio. *Extorquere ab aliquo argentum*, Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 1. *Ferrum alicui de manibus extorquere*, idem 2. Catil. c. 1. *Extorquere veritatem alicui*, Idem in Orat. cap. 48. *Extorquere per vim suffragium populi*, Livius lib. 25. cap. 4. abzwingen. *Vi & metu extortum frumentum*, Cic. in Pison. c. 35.

¶ Extortus, a, um, aliquando pro luxato ponitur. Vide locum Senecæ supra in *Luxo.*

¶ Extortor, apud Terent. in Phorm. a. 2. sc. 3. v. 27. *Bonorum extortor, legum contortor*, der den Leuten das Ihre abhabert.

¶ Intorquere, einbeugen / oder krümmen. *Intorquere mentum*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 66. Et, *Telum in aliquem intorquere*, Cic. de Aruspic. cap. 4. hinein stossen. *Et tergo sceleratam intorsit hastam*, Virgil. 2. Æneid. v. 231. *Intorti capilli*, Martial. 8. epig. 33. id est, crispi, flexi: *intorta oratio*, id est, obscura, contorta, Plaut. in Cistell. a. 4. sc. 2. v. 64.

¶ Intorte, ius, adverbium. Plin. lib. 16. c. 16 *intortius crispus.*

¶ Intortio. Arnobius lib. 3. p. 108 *Hos capillorum intortione crispulos.*

¶ Obtorquere, mit Gewalt beugen / verdrehen. Victor de viris illustribus in Livio Druso: *Consuli resistenti ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis effluaret e naribus.* Sic, *Obtorquere gulam*, Cic. in Verr. 6. c. 10. *Obtorto collo ad prætorem trahi*, Plaut. in Pœnulo act. 3. sc. 5. v. 45.

D

(Servius) p. 280. ¶ Per-

¶ Pertorquere, Lucret. lib. 2. v. 401

Centauri fœdo pertorquent ora sapore,

Id est, torquent & distorquent.

¶ Prætortus, valde tortus. Columella lib. 3. c. 18. pr. de vite plantanda: *Julius Atticus prætorto capite & recurvato semen demersit.*

¶ Retorquere, zurück lencken / beugen. Ovid. 3. Metam. v. 68

Ille dolore ferox caput in sua terga retorsit.

Sic, *Retorquere colla ferocis equi*, Idem epist. 4. Phædræ, v. 79; sed Heinsius *recurvas* ex MSS. præfert. *Retorquere oculos ad urbem*, Cic. in Catil. 2. c. 1. *Animum retorquere ad præterita*, Seneca lib. 3. Benefic. cap. 3. Et, *Retorquere in aliquem crimen*. Ulpianus Lege 14. § 6 Dig. De bon. libert. *Si ab eo petitus, retorsit in eum crimina.* Unde

¶ Retorsio, vulgare verbum JCtorum.

¶ Irretortus, Horat. lib. 2. Carm. od. 2

Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

¶ Tortiloquium, in Glossis Cyrilli est, & Græce διλίκτης συντεγμάτιν, & συντεγμάτιν ὁμιλία redditur.

TORQVIS, & torques, Vet. Gloss. Στρεπτὸς, *Torquis, Torques tortus*, ornamentum colli obtortum & flexile, ex auro plerumque erat, ein Halßband / güldene Ketten. *Torquem hosti detrahere*, Cicer. lib. 1. fin. c. 7. *Torque aliquem donare*, Idem in Verrem 5. c. 80. Priscianus masculini generis fecit: sed reperitur in fœminino quoque. Nam *torques aureas* Varro dixit: *sanguinolentam torquem* Quadrigarius. Vide Nonium.

¶ Torquatus, torque indutus & ornatus. Erant enim *milites torquati*, qui ob res fortiter gestas torquibus aureis ab Imperatore donabantur. *Palumbus torquatus*, eine Ringeltaube / Martial. lib. 13. epigr. 62.

¶ Torquatus, Titus Manlius Torquatus, a torque, quem Gallo detraxerat, perpetuumque insigne, ut Suet. Calig. c. 35 auctor est, genti suæ reliquerat, sic appellatus, filium, cum ab hoste provocatus, ejus injussu pugnasset, jussit occidi. Virg. 6. Æn. v. 820

sæbumque senectæ
Aspice Torquatum.

TORRENS, masculinum, fluvius est collectus ex pluviis & nivibus montanis, qui æstate siccatur, ein Feld-Wasser / Wild-Wasser. *Rapidus montano flumine torrens*, Virgil. 2. Æneid. v. 305. Ubi Servius: *TORRENS fluvius, qui æstate siccatur, unde & nomen accepit: cui Græci per contrarium dedere vocabulum. Nam χείμαῤῥος dixerunt a tempore, quo crescit.* Cotys Thracum rex Thebanis gloriantibus, quod Lacedæmoniis imperarent, *Vidi*, inquit, *torrentes pereuntibus fluviis majores factos, sed ad breve tempus. ἰσχνὰ χειμάῤῥους πυκνοὺς μείζους τῶν ἀεννάων γινομένους, ἀλλ' ὀλίγου χρόνου.* Stob. Serm. 1. lib. 2. ¶ 2. Nec tantum extraordinaria illa pluviarum aut nivium aqua *torrens* dicitur, verum etiam ordinaria & perpetua flumina, sed rapida & crebro auctu turgentia. Plinius lib. 3. cap. 4 de Rhodano: *Segnemque deferens Ararim, nec minus se ipso torrentes Isaram & Druentiam.* ¶ 3. Metaphorice, *Inanis torrens verborum*, Quintil. lib. 10. c. 7, ein Hauffen vergeblicher Worte. *Fertur quasi torrens oratio*, Cic. 2. de Finib. cap. 1.

¶ Torrentior, Plin. lib. 3. c. 16 de Pado: *Augetur ad Canis ortus liquatis nivibus: agris quambis torrentior, nil tamen ex rapto sibi vindicans, atque ubi liquit agros, ubertate largior.* Et Juvenalis Satyra 3. v. 74 pro, verbosiore cum impetu:

Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promtus & Isæo torrentior, ede, quid illum
Esse putes.

Sic enim suspectas ingeniorum notas Poeta conjunxit. Fuit autem Isæus orator, cujus meminit Plinius Junior lib. 2. epist. 3.

TORREO, torrēre, torrui, tostum, est arefacere, vel siccare, urere etiam & assare, trocknen / brennen / braten / ut, *Torreri ardore solis*, Cicer. in Somn. Sc. cap. 6. *Torreri in tauro Phalaridis, ignibus succensis*, Cic. in Pison. cap. 18. Et, *Sole torrere*, Plin. lib. 11. cap. 20. an der Sonnen trocknen.

¶ Torrens, ex participio nomen, idem quod ardens, Ut, *Sidens torrentia agros*, Horat. 3. Carm. od. 1. v. 31. Et, *torrentior Sirius*, Claudian. Fescenin. v. 20. Et Statius lib. 3. Silvarum carm. 1. v. 52

Tempus erat, cæli cum torrentissimus axis
Incumbit terris, illumque Hyperione multo
Acer anhelantes incendit Sirius agros.

¶ Tostus. Cicer. in 3. Tuscul. cap. 19. ex Poeta quo jam *Flamma deflagrata tosti stant parietes*, id est, adusti.

¶ Torridus, aridus, ut, *Æstas torrida*, Virg. eclog. 7. v. 48. *Torridus macie*, dürr / als wäre einer gebacken / Cic. pro leg. Agrar. 2. c. 34. *Pecora frigore torrida*, Livius lib. 21. cap. 32. *Fontes torridi*, Idem lib. 4. cap. 30.

¶ Torrescere, Lucret. lib. 3. v. 903 *calidis torrescere flammis.*

¶ Torrefacere, torreheri, Columell. lib. 2. c. 21 *opportunis solibus torrefacta.* Idem lib. 10. c. 10. & 24 *torrefactum hordeum.* Et Arnobius lib. 7. p. 230 *torrefacta carbonibus.*

¶ Retorrescere, wieder verdorren. Columella lib. 3. c. 3 *Sata retorrescunt*: & cap. 5 *stirpes retorrescunt.*

¶ Retorridus, verbrannt / versengt / verdorret. *Myrtus retorrida*, Plin. lib. 15. c. 29. *Rami retorridi*, apud Senecam Epist. 12. Et, *Manus retorrida*, apud eundem Epist. 66. de Mucio Scævola.

¶ Retorride. Plin. lib. 17. cap. 5. pr. *Herba retorride nata*, h. e. sine succo naturali.

¶ Retostus, idem quod retorridus. Plinius lib. 3. c. 4 sub finem: *Marcescit non retostus furnis.*

TORRIS, masculinum, ein brennend Scheitholtz / titio. *Torris ambustus*, Virg. 12. v. 298.

TORVS, i, stratum, in quo vel cubatur, vel sedetur, eine Ruhestatt / Läger-Bett. Virg. 5. Æn. v. 388

Proximus ut viridante toro consederat herba.

Torus ergo *herbaceus*, vel *gramineus*, eine Rasenbanck. Sic *Torus conjugalis, Genialis torus*, 6. Æneid. v. 603. *Consors tori*, Ovid. lib. 1. Metam. v. 319, id est, conjux. Dicitur a *tortus.* Est enim proprie funis quinis ex loris retortus. Et quia loris lecti tenderentur; ab eo tori dicti sunt. Vide Scal. Conject. in Varron. Taubm. ad Plaut. p. 17.

¶ Sed *Tori*, partes in animalibus dicuntur carnosæ seu pulposæ, ut in cervicibus, aut supra clunes animalium. Das fleischige an Thieren / das sie wohl gebrüstet und untersetzet machet. Virgil. 3. Georg. v. 81

Luxuriatque toris animosum pectus:

Ist wohl gebrüstet / &c. de equis. Columella de bobus, lib. 6. c. 13 *Parandi sunt boves cervice longa & torosa.* De homine, Hercule sene, Lactantius lib. 1. cap. 18. pr. *Cum deformari ulceribus toros suos cerneret.*

¶ Toral, & Torale, Horat. lib. 1. epist. 5. v. 22

Ne turpe toral, ne sordida mappa.

Et in Sermonibus, lib. 2. Sat. 4. v. 84

Ten' Tyrias dare circum illota, toralia vestes.

Lampridius Elagabalo cap. 19 *Primus omnium privatorum toros aureis toralibus texit.* Ubi Casaubonus: *in apparatu*, inquit, *tectorum ὑποβλήματα sunt & ἐπιβλήματα, & ἀμφιβλήματα, de quibus omnibus exquisita diligentia alibi. TORALE est τῶν ἀμφιβλημάτων, relegue in Glossario vertitur, ἀμφίλυτον. Nam male accipiunt etiam doctissimi viri* (Turnebus & Lambinus, qui stramentum lecto injectum interpretantur) *Horatii versum*, [lib. 2 Satyr. 4, 84]

Ten' Tyrias dare circum illota toralia vestes.

Et Stragula autem, quibus tori sternebantur, & toralia quæ circumjiciebantur, pretiosissima fuerunt, &c. Ergo ex mente Casauboni *Tomlia* sunt, quæ nos Vorhänge appellamus. Pro quo Varronis illud 3. de L. L. est: *Torale*, inquit, *quod ante torum est.* Sed videntur *Tomlia* etiam dicta, pretiosiores vestes, quibus torus stratus integebatur ornatus caussa: Köstliche Bettdecken. Nam & Lampridius dixit: *texit toros toralibus.* Facit huc & Varronis illud apud Nonium lib. 1. de Vita P. P. *Quod fronde lecticas struebant, ex ea herba torta TORVS appellatus est: hoc quod injicitur etiamnum TORAL dicitur. Lectisternium qui involvebant, SEGESTRIA appellabant.*

¶ Torulus, i, parvus lectus. ¶ 2. Ornatus muliebris. Ammian. Marcellinus lib. 29. cap. 7 *Toruloque capite circumflexo* &c. Adde Lindenbrog. ad Ammiani 16. c. 27. p. 60. ubi idem ejus mentio fit. ¶ 3. itemque comus e capillis congestus, cui Athenienses cicadas aureas innectebant, ut se *αὐτόχθονας* esse declararent. Cicadas enim e terra procreari volunt. Taubm. ad Plaut. p. 17. Alias *Tortulus* vel *Tutulus.*

¶ Toruli, plur. parvi tori in animalibus. Apulejus lib. 7. p. 195 *Terga pulposis torulis obesa*, dickfleischichter Rücken.

¶ Torosus, a, um, quod toros habet, quod *toris luxuriat*, ut Virgilius loquitur paullo ante prolato versu, deque animalibus dicitur. Columella de bobus, quem locum & paullo ante in *Tori* produximus: *Parandi sunt boves cervice longa & torosa.* Et eodem lib. 6. cap. 20 *torosior cervix*, itidem de tauris.

TORVVS, a, um, adspectu formidabile, greßlich / greulich / starr. Cujusmodi taurorum sunt frons & oculi. Virgil. 3. Georg. v. 51

. . . . Optima torvæ
Forma bovis.

Facies torva, Columella lib. 6. cap. 20. *vultus torvus*, Quintil. lib. 6. c. 1. *Oculis torvis tueri*, Ovidius 5. Metam. v. 92. Comp. *Tuba rudore torvior*, Apulejus Apolog. p. 357. Superlat. *Leonis torvissima facies*, Arnobius lib. 6. p. 196.

¶ Torvum, & torva, neutro genere, adverbialiter quoque pronuntur. Virgilius 7. Æneid. v. 399

. . . . torvumque repente clamat.

Et Æneidos 6. v. 467

. . ardentem, & torva tuentem
Lenibat dictis.

Sauer / unfreundlich aussehen.

¶ Torviter, ex Ennio & Pomponio Nonius Marcellus laudat.

¶ Torve, aliud adverbium Plauto tribuunt in Amphitr. a. 4. sc. 2. v. 8, sed in libris melioribus est: *Quid me adspectas, stolide?* Ubi quidam *torve*, pro *stolide*, Vocativo.

¶ Torvitas. Plinius lib. 8. cap. 17 *capitis torvitate terreri.* Et lib. 7. cap. 19 idem: *Torvitas natura dura & inflexibilis.* Ammianus

nus quoque lib. 31. c. 7 *Alani sunt oculorum temperatu torbitate terribiles.*

TOT, nomen adjectivum, plurale, omnium generum, numerum significat vel certum vel incertum, & redditivum est vocis *Quot*. Cic. lib. 2. de orat. cap. 31 *Quot homines, tot causse.* Et in Verr. 4. c. 5. *Tot & tantæ, & tam graves civitates*, So viel/ so grosse und ansehnliche Städte.

¶ Totidem, eben so viel/ gleich so viel. Cicer. ad Attic. 6. epist. 2 *Istum ego locum totidem verbis transtuli*, Virg. 3. Æn. v. 203

Tres adeo incertos cæca caligine Soles
Errantes pelago, totidem sine Sidere noctes.

¶ Toties, so offtmahl. Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 12 *Velim mihi ignoscas, quod ad te scribo tam multa toties.* Idem pro Cluent. c. 18 *Quotiescunque dico, toties mihi videor in judicium venire.* Scribunt quidam *totiens*; quasi sit à *tot* & *ens*: quod ineptum. Solebant veteres longis syllabis notam productionis apponere. Quum igitur librarii scriptum invenirent *toties*, rati abbreviaturam esse, *totiens* fecere. Inde manasse hunc scribendi modum puto.

TOTVS, um, ὅλος, refertur ad quantitatem continuam; *Omne* ad discretam. *Totum*, das gantze/ *partes*, die Stücke oder Theile. Terent. in Heaut. a. 5. sc. 4. v. 20 *Totus displiceo mihi.* In Adelph. a. 4. sc. 2. v. 51 *In amore totus est*, er steckt in der Liebe biß an die Ohren. Cic. ad Att. lib. 15. ep. 1 *Antonius perspicit totum me futurum suum.* Idem, *Totum me ei tradidi*, Cic. de clar. Or. c. 89, ich habe mich ihm gantz ergeben. *Totus est noster Plancius*, Idem ad Quint. fratr. lib. 2. ep. 1. *Clamor fit tota domo inter servos*, Idem in Verr. 3. c. 26. Sic, *Totus annus.*

Sæpe dat una dies, quod totus non dedit annus.

Sententia est de occasione, quam in ore frequenter habuit Ferdinandus Imperator. Terent. in Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 46 *Sex ego te totos menses quietum reddam.* Cic. 4. Verr. *Facite, ut vobis triennii totius veniat in mentem.* Sic, *Cogitare totos dies & noctes de aliquo*, Idem pro Muræn. cap. 37. *Tota mente incumbere in rem aliquam*, Idem ad Att. lib. 16. epist. 10. Et, *Amare toto pectore*, Idem de legib. lib. 1. cap. 18. *Totis viribus*, Livius lib. 26. c. 43. mit gantzer Stärck und Krafft. *Toto corpore atque omnibus unguis*, provetbiale est, apud Cicer. in Tusc. lib. 2. cap. 24. ¶ 2. Aliquando & pro *omni* ponitur, & ad discretam quantitatem refertur. Vide Nonium & Voss. lib. 4. Instit. Orat. cap. 12. pag. 227. Virg. 1. Æneid. v. 185

- - - hos tota armenta sequuntur.

Ad quem locum Servius: *Inter TOTVM & OMNE hoc interest, quod TOTVM dicimus unius corporis plenitudinem: OMNE de diversis dicimus, ut puta: TOTVM AVDITORIVM HABET SCHOLASTICOS, hoc est, plenum est auditorium Scholasticis. OMNE AVDITORIVM HABET SCHOLASTICOS, id est, omnia auditoria. Usurpant tamen Poetæ, & ista confundunt, ut hoc loco TOTA pro omnibus posuit: & contra pro toto OMNEM posuit, ut ibi,*

Omnemque revertit Per Trojam.

Statius lib. 1. Thebaid. v. 81

- - - & totos in pœnam ordine nepotes,

i. e. omnes. Virgil. Eclog. 1. v. 12 *- - totis*
usque adeo turbatur agris.

Cæsar lib. 1. de B. C. cap. 1 *Tum quod ex totis ripis tela jaciebantur.* Manilius lib. 5. in fine:

Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere seminibus densis, totumque micare Floribus.

Juvenalis Sat. 10. v. 237 *- - bona tota feruntur*
Ad Phialen. i. e. cuncta.

Seneca Hercule Oet. v. 106

Tota pariter plangite ripæ.

Præcipue vero posterior ætas amavit *totum* dicere potius, quam *omnia.* Vide Casaubon. ad Spartiani Severum p. 270. Sidonius Præfat. Epithal. Ruricii:

Ambitiosus Hymen totas tibi contulit artes.

Et Apulejus lib. 6. p. 183 *Accumbebat cum sua Junone Jupiter, ac deinde per ordinem toti Dei.* Idem lib. 7. p. 193 *Totos istos tuos hostes statim captivos habebis.*

¶ Totaliter, quod vulgo pro *omnino* usurpatur, veteribus inauditum est.

¶ In totum, Ex toto, vide IN & EX.

¶ Servius paullo ante laudato loco: *Sed aliud*, inquit, *notandum, quod in derivatione mutat plerumque naturam, nam cum Tot naturaliter brevis sit; TOTVS producitur: QVOTVS vero secundum originem suam brevis manet.* Atqui & TOTVS primas corripit: Sed cum τῷ *Quotus* respondet, non quando *integrum* significat. Manilius lib. 3. v. 447

Detrahitur summæ tota pars, quota demit utrinque
Omnibus ex horis.

TOXICVM, τοξικὸν, venenum proprie ex taxo, quemadmodum Plin. probat lib. 16. cap. 10. (Vide *Taxus.*) Gifft. Plaut. in Mercat. act. 2. sc. 4. v. 4 *Ibo ad medicum atque ibi me toxico morti dabo.* Martialis lib. 5. epigr. 77

Profecit poto Mithridates sæpe veneno,
Toxica ne possent sæva nocere sibi.

Barbarorum videtur fuisse id venenum in Troglodytica Æthiopiæ regione, qui eo sagittas inficere consueverunt: ignotum igitur in Europa. Matthiolus.

¶ Sed *intoxicare*, pro venenum exhibere, verbum est nec latinum, nec usurpandum.

TRABEA, æ, togæ genus, quæ diis sacrabatur, & qua reges & augures itemque equites utebantur; Nomen a purpureis plagis seu trabibus intextis est. Justus Lipsius in 3. Annal. Taciti, equitum tantum fuisse pronunciat, & carpit Grammaticos, qui regum & augurum etiam fecerint. Et tamen paullo post Equites *exemplo regum trabeatos* fuisse, diserte scribit. Quod si est, utique & Regum trabea fuit. Atque fuisse Suetonius apud Servium idoneus auctor est, addicitque Virgilius, ut de Ovidio nunc nihil dicam. Fuit & civilis habitus, non militaris: & male nonnulli eundem cum paludamento faciunt, quos Ferrarius confutat. Virgil. 7. Æn. v. 187

Ipse Quirinali lituo parvaque sedebat
Succinctus trabea.

Vide Marcell. Donat. ad 3. Annal. Tacit. c. 2. Manutium Quæstis per Epistolas.

¶ Trabearus. Ovid. 1. Fastor. v. 37

Hæc igitur vidit trabeati cura Quirini.

TRABS, & trabes, ein Balcke/ ein Sparrbalcken/ duo tigna conjuncta, δοκὸς. *Abiegna trabes*, Ennius apud Ciceronem 3. Nat. deor. c. 30. vide supra in *Abies.* ¶ 2. pro *nave* poetis. Virg. 4. Æn. v. 566 *Jam mare turbari trabibus, savasque videbis*
Collucere faces.

Et Horatius lib. 1. Oda 1. v. 13

- - - Ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.

¶ 3. Per translationem *Trabs* pro natura virili etiam ponitur, Vide Barthium lib. 61. Adversc. 12. ¶ 4. Trabes etiam in vestibus dicuntur plagæ diversi coloris (Striche) unde & *Trabea* appellata, de qua suprà.

¶ Trabecula, diminutivum. Vitruvius lib. 10. cap. 21 *Habuerat mediam contabulationem supra trabeculas.*

¶ Trabalis, ut, *Clavus trabalis*, grosser Nagel/ Sparrnagel: significat vinculum arctissimum & indissolubile, nodum Herculeum. Cicer. 7. Verr. cap. 21 *Ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clavo figeret.* Et Arnobius lib. 2. p. 52 *Velut trabalibus clavis adfixi hæretis.* Vide Chiliad.

TRACHEA, æ, sive *Trachia*, τραχεῖα fistula est descendens ad pulmonem, spirationis ac vocis gratia, die Lufftröhr oder Gurgel. *Aspera* vocatur, quia ex cartilagine constat, & tanquam annulis distincta est. Vide Gellium lib. 17. c. 11.

¶ 2. Trachea cognomen partis Ciliciæ montosæ, quæ *Aspera* Latine dicitur, Isauriæ & Pamphyliæ contermina. Vide Strab. lib. 14. p. 461.

¶ Tracheotis, τραχειῶτις, simile cognomen ab asperitate montium sumtum, quod Plinius lib. 5. cap. 27, urbi Seleuciæ ad Calycadnum dat, quæ in ipsa Cilicia Trachea sita est.

TRACHOMA, tis, τράχωμα, interior palpebrarum scabrities, das Jucken inwendig in den Augenliedern. Sicut eadem parte glabritas, id est, defluvium pilorum, *madarosis* & *milphosis* dicitur.

TRACHONITIS, idis, τραχωνίτις, regio Syriæ Palæstinæ inter montem Libanum, & Lacum Tiberiadis sita, cujus Tetrarcha fuit Philippus, Lucæ 3. Adde Plin. lib. 5. cap. 18.

TRACHYNA, æ, civitas Thessaliæ, quæ & *Heraclea* ab Hercule dicta fuit. Vide Thucydid. lib. 2. quæ & *Trachyn* appellata. Seneca Hercule Oet. v. 194

- - - - - - resonetque malis
Aspera Trachyn. Et Troade v. 818
Fortis armenti lapidosa Trachyn.

Hinc nomen Sophocleæ Tragœdiæ est. Cic. 2. Tusc. c. 8 *Quas hic voces apud Sophoclem in Trachyniis edit?*

¶ Trachynus, a, um, Seneca Hercule Oetæo v. 135

Ad Trachyna vocor saxa rigentia.

¶ Trachynius, a, um. Ovid. 11. Metam. v. 269 *Trachynia tellus.*

Trado, Traduco, vide *Do, Duco.*

TRAGACANTHA, æ, τραγάκανθα, planta est, & lacryma ex radice ejus vulnerata manans, officinis omnibus nota, Dragant.

TRAGELAPHVS, τραγέλαφος, animal aliis fictum, aliis verum est, ein Brandhirsch.

TRAGEMENTA, plurale, τραγήματα, sunt omne genus secundæ mensæ, Macrob. lib. 2. Saturn. c. 8. Vide *Bellaria.*

TRAGIVM, τράγιον, planta est Dioscoridi in Creta tantum nascens, lentisco similis, incognita Italiæ & Germaniæ, Matthiolus.

TRAGOEDIA, τραγῳδία, a τράγος, hircus, quo donari solebant Tragœdi. Horat. de arte Poetica v. 220

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum.

Tragœdia genus est Poematis grande, in quo introducuntur Heroes, Duces, Reges; Tristia item, & Atrocia, ut *cædes, luctus, querelæ, &c.* Hæc enim omnia Tragœdiis propria sunt, propter quod Euripides, petente Archelao rege, ut Tragœdiam de se scriberet, abnuit, precatusque est, ne accideret ipsi aliquid

tragœ-

tragœdiæ proprium. ¶ 2. *In nugis tragœdias agere*, est in re levicula tumultum movere, vid. Chil. sicut & Quintilianus lib. 6, cap. 1 p. 449, *in parvis litibus tragœdias movere* dixit; & *Tragœdias excitare*, Cic. pro Milone c. 7.

¶ Tragicus, ut, *Tragicus actor*, Livius lib. 24. cap. 24. *Tragici cothurni*, Horat. 1. Serm. Sat. 5. v. 64. *Grandis & Tragicus Orator*, Cic. de clar. orat. cap. 55. Et, *Scelus tragicum*, Livius lib. 1. cap. 46, id est, tragœdia dignum, eine greulsche und schreckliche That. *Exitus tragicus*, id est, tristis & horrendus; cujusmodi sceleratorum sunt exitus & tyrannorum. ¶ 2. Et *Tragicus*, tragœdiæ auctor, Seneca epist. 49. extr. *Ut ille ait Tragicus*, &c. Scriptores *Tragici* præter ceteros, apud *Græcos* sunt, Sophocles & Euripides, apud Latinos Seneca solus supereſt.

¶ Tragicè, τραγικῶς, *Tragice loqui*, id est, magnificè, superbè, prächtig reden/über die Brust reden/ vide Chiliad. Cic. de Clar. Orat. cap. 11. *Hanc mortem rhetorice & tragice ornare potuerunt.* Et Seneca Epist. 100 *Sit aliquid oratorie acre: tragice grande: comice exile.*

¶ Tragicocomœdia, genus Dramatis ex Tragœdia & Comœdia mixti, quale est Amphitruo Plauti. Vide Scal. l. 1. Poet. cap. 7. Personæ sunt Reges, & Dii.

¶ Tragœdus, tragœdiarum actor. Horatius l. 2. ep. 2. v. 129

- - - miros audire tragœdos.

¶ 2. Fuit & vicus Romæ, sic nominatus, quod Tragœdi ibi colerent. Hinc qui dedicatus ibi Jupiter fuit, *Tragœdus* appellatus est. Sueton. Aug. c. 57. Vide ibi Torrentium.

TRAGOPŌGON, τραγοπώγων, herba, *barbula hirci*, Bocksbart/ Gauchbrot. Matthiolus.

TRAGORIGANVM, τραγορίγανον, origani species foliis serpilli æmulis, sed gustu pulegii, klein Wohlgemuth. Vide *Origanum*.

TRAGOS, vel Tragus, τράγος, planta est aculeata, quæ & *Scorpios*, σκορπίος dicitur. ¶ 2. *Tragus* deinde etiam piscis nomen est, qui hircus Latine dicitur, aut conchæ genus mali saporis, ut & inde nomen habere videntur *tragi* seu hirci, auctore Festo. ¶ 3. Postremo & spongiæ duriores *tragi* dicuntur, Plin. l. 4. c. 45.

TRĀGVLA, æ, teli hamati genus, sic dictum, quod scuto infixum trahatur, ut Festus auctor est. Vide Turneb. lib. 7. cap. 12. & Lipsi. lib. 4. Poliorceticôn cap. 4. Vet. Gloss. *Tragula κελὶς, βολὶς. Illa tragula sauciari*, Sallustius fragm. lib. 1. Hist. Et Livius lib. 24. cap. 42 *Scipionis*, inquit, *femur tragula confixum erat.* Usus & Cæsar lib. 1. Gall. cap. 26. Sed *Tragulam injicere*, proverbialiter apud Plaut. aliquoties dicitur, ut in Epid. act. 5. scen. 2. v. 24. *Tragulam in te injicere adornat*, hoc est, dolum aliquem in te struit: über den Tölpel werffen. Incontrarium *decidere tragulam* vel *dejicere* potius, ut in Lipsii libro legitur, apud Plaut. Casin. act. 2. scen. 4, 18. *Decidere tragulam*, est, inciso latius vulnere telum evellere. ¶ 2. Est & Tragula retis genus, quod subere sustentatum innatat, eine Sencke/ Turneb. l. 21. c. 14.

TRĀHA, vehiculum sine rotis, a trahendo dictum, ein Schlitten/ Schleiffe. Columella lib. 2. cap. 21 de triturantibus juten/ Schleiffe. Columella lib. 2. cap. 21 de triturantibus jumentis: *Si pauca juga sunt, adjicere tribulam & traham possis.* ¶ Virgilius per epenthesin *traheam* dixit l. 1. Georg. v. 164

Tribulaque traheæque, & iniquo pondere rastri.

Sed & ita Vet. Gloss. *Trahea, τριβεῖον τὸ βάλλειν ἀφαιζόμενον.*

¶ Traharius, qui traha vehit. Sidonius Apollinaris lib. 6. ep. 1 cum calonibus & lixis conjungit *extimos trabariorum.* Ergo in impedimentis erant; & exercitum sequebantur.

TRĀHO, trahere, differt à *ducere*. *Duci* enim volentis est, *Trahi* nolentis & inviti, mit Gewalt schleppen/ trecken/ ziehen/ quod eleganter expressum à Seneca illo Senario, quem ex Græco Cleanthis convertit, epist. 107

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Idem in *Trahere aquam exputeo*, Cicer. 2. de N. D. cap. 9. Idem in Offic. lib. 1. cap. 6 *Trahimur omnes & ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem.* Et, *Trahi studio laudis*, Idem pro Archi cap. 11. *In eandem calamitatem alterum trahere*, Idem pro leg. Manil. cap. 7. Sed, *Bellum trahere*, hoc est, protrahere, Idem ad Attic. lib. 10. epist. 8. & Livius lib. 3. cap. 61, ac lib. 5. cap. 10. & 11. &c. den Krieg erstrecken/ nicht beschleunigen. Sic *trahere legatos* (auffhalten) Suetonius Tiberio cap. 31. *Trahere cognomen ex contumelia*, Cicer. in Philipp. 3. cap. 6. Et Livius libr. 38. cap. 56 *Multa alia in diversum trahunt*, id est, incertum vel dubium me faciunt, machen mich ungewiß. Idem libr. 25. cap. 11. extr. *Auctores trahunt in diversum*, hoc est, diversa sentiunt, Sie stimmen nicht gleich zusammen. *Trahere suspiciones ex aliquare*, Cicer. 2. de Inventione cap. 9. muthmassen. ¶ Est & militare verbum, sicut etiam *ducere*, führen. Tacitus 2. Histor. cap. 56. extr. *Ut ad integrum bellum iret.* Tacitus 2. Histor. cap. 56. extr. *Ut ad integrum bellum iret.* Ibid. cap. 61 *Conreliquas Germanici exercitus vires trahebat.* Hinc & *cōtrahere copias*, zusammen führen; item *extrahere*; citis octo millibus hominum proximos Æduorum pagos trahebat. abführen/ de quibus infra. ¶ Sed & de carnificibus dicitur. Hinc *trahi ad supplicium*, Declam. Antequam iret. *Unco trahere*, apud Sueton. Tiberio c. 61 sub f. ¶ *Trahere* etiam pro bibere (sicut & *ducere*) ponitur Horat. Epod. 14. v. 3

Pocula Lethæos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim.

Videturque hoc verbum quandam bibendi aviditatem significare. Similiter de odore usus Phædrus l. 3. fab. 2

Anus jacere vidit epotam amphoram,
Adhuc Falerna fece & testa nobili,
Odorem qua jucundum late spargeret:
Hunc postquam totis avida trahit naribus &c.

¶ Trahere pro decipere Lucanus posuit l. 4. v. 222

trahimur sub nomine pacis.

¶ Trahi etiam agitatores dicuntur cum equis ferocientibus ēxcussi raptantur. Plinius l. 28. c. 17 *Spasmata & percussu frigida simo aprugno curant, vere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotaque vulneratos, & quoquo modo sanguine contuso*, &c. Suetonius Nerone c. 22 *Quondam tractum Prasinum agitatorem inter condiscipulos quærens, objurgante magistro de Hectore se loqui mentitus est.*

¶ Trahax. Plautus in Persa act. 3. sc. 3. v. 6 *Procax, rapax, trahax.* Et Onomast. *Trahax, ἁλιτικός.*

¶ Tractio. Gloss. Cyrilli: *Tractio, ἕλκυσις, ἄρσις.*

¶ Tractus, ûs, nomen, ein Zug/ Strich. Virg. 1. Georg. 367

Flammarum longos a tergo albescere tractus.

¶ 2. Usurpatur hoc nomen & de regionibus. Cicero pro Planc. cap. 9 *Totus ille tractus celeberrimus, tota illa montesa regio.* Ita Vellejus lib. 2 cap. 104 *Tractum omnem Galliæ provinciarum* dixit. ¶ 3. Item de tempore. Idem eodem libr. c. 78 *Hoc tractu temporum Octaviam sororem Cæsaris M. Antonius duxit uxorem.*

¶ Tractum, i, sive *Tracta, æ*, substantive manipulus lanæ carminatæ ac putatæ, sive etiam netæ. Lana cum peragitur, & quum netur, *trahi* dicitur auctoribus. Vet. Gloss. *Tracta, ἑλκυστικὰ, μεσύματα*: Item *ἕλκυσμα, ductio, tractum: μέσυμα, tractum*: Tibull. l. 1. Eleg. 7. v. 86

Tractaque de niveo vellere ducta putat. vid. Scal.

¶ 2. In panificio etiam *tracta* sunt: ein Klumpe Teiges. Vide Caton. de re rust. c. 76.

¶ Tractim, adverbium, id est, *jugiter, continuatim, ἐπισυμβαίνως*; ut vetus Onomasticum; *sine intermissione, jugiter & longo tractatu*, ut Servius exponit ad illud Virgil. 4. Georg. 280 *tractimque susurrant.* Apud Plaut. Amphitr. act. 1, scen. 1 *Tractim tangere*, est molli atque suspensâ manu tangere. Vide Gebhard. l. 2. Crepund. Crit. c. 10.

¶ Tractorius, ut, *genus machinarum tractorium*, Vitruvius lib. 10. cap. 1. pr. ¶ 2. Tractoriæ litteræ sive epistolæ sunt diplomata publicæ evectionis præbitionisque, ut Brissonius, Cujacius, Godofredus definiunt. Exstat Titulus Codicis *de Tractoriis & statibus.* Ex Augustino de iis constare potest clarius. Epistola 217 ad Victorinum, *Tractoria*, inquit, *ad me quinto idus Novembris venit, & me valde indispositum invenit; ut occurrere omnino non possem. - - - Legi in eadem tractoria, etiam ad Mauritanias esse scriptum, quas provincias scimus suos habere primates. Quod si & ex eis ad Numidiam convocandum esset concilium, oportuit utique, ut aliquorum Maurorum episcoporum, qui illic priores sunt, nomina in tractoria ponerentur.*

¶ Tracto, frequentativum, manu trahere, tangere; palpare. Vetus Gloss. *Tractio, ψηλαφῶ, χειρίζω.* Item, in re aliqua versari, aliquid agere, expedire, mit einem Ding umher gehen. *Artem aliquam tractare*, id est, exercere, Terent. in Phorm. prologo. *Tractare aliquam caussam*, Cicero 3. fam. epist. 12. Et, *Rem suam cogitate tractare*, Plaut. in Trinum. act. 2. scen. 2. vers. 46. *Acerbius & durius aliquem tractare*, Plin. lib. 9. epist. 12. Et, *Nimis aspere aliquem tractare*, Cicero ad Quint. fratr. lib. 2. epist. 8. mit einem gar scharff umgehen. *Commode aliquem tractare*, Terent. in Heaut. act. 1. scen. 1. v. 101. *Animum alicujus tractare, ut decet*, ibidem vers. 49. Et, *Liberaliter, honorificentissime & liberalissime ab aliquo tractari*, Cicero Antonio sub 14. ad Attic. epist. 13. *Ita me in Republ. tractabo*, Cicero 3. in Catil. cap. 12. will mich so verhalten. ¶ 2. Tractare etiam est solerti manu, dum eam ducunt trahuntque leniter, membra corpusque pertingere, quod delicati & molles quærebant: unde qui id faciebant *Tractatores*, & *Tractatrices* dicebantur. Vide infra *Tractator.* ¶ 3. Dicitur & de consultantibus sive deliberantibus. Tacitus 1. Annal. cap. 13 *Augustus supremis sermonibus cum tractaret; quinam adipisci principem locum sufficiuri.* Suetonius Augusto cap. 35 *Sibique instituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem Senatum referendis antè tractaret.* Justinus lib. 37. cap. 3 *Cum de Asia* (invadenda) *tractaret.* Vet. Scholiastes Juvenal. ad Sat. 1. v 128 de JCtis id verbum usurpavit: *Quia juxta Apollinis templum Jurisperiti sedebant & tractabant.* ¶ 4. De Philosophis Serv. in 7 Æn. *Xenocrates*, inquit, *primum Philosophiæ scholam aperuit; cum antea in porticibus Philosophi tractarent.*

¶ 5. Est & Episcopale verbum. Nam qui divinas literas differendo explicabant, *tractare* dicebantur: & ipsi sermones *Tractatus*, de quo infra. Prudentius Agone Cypriani v. 101 A

Disserit, eloquitur, tractat, docet, instruit, prophetat.

¶ 6. Sed Arithmetici dicebantur *tractare*, unde *tractatorem* pro Arithmetico Sidonius dixit libr. 4. Epist. 11. Ubi vide Savaronium. ¶ 7. Usus ejus & in ciborum re. Horat. lib. 1. Epist. 17. v. 12

Si prodesse tuis paulloque benignius ipsum
Te tractare voles.

Id est, si unctius paullo & lautius curare te sive pascere voles. ¶ 8. Denique, ut *trahere* pro decipere, fallere, dicebant; ita & *tractandi* verbo æque utebantur. Terentius Heaut. act. 3. scen. 2. v. 45

Et nec ego te, si usus veniat, magnifice Chreme
Tractare possim.

Nempe se jactat servus, affatim sibi adesse ingenii atque astutiæ ad reperiendas fingendasque fallacias, quo herum pecunia emungat, & filio amanti ferat opem. Apud Plaut. Milite act. 2. sc. 6. v. 10. & v. 30. *Tractare* est, ita aliquem ludere & circumvenire, ut & injuriam faciat.

¶ Tractator, qui tractat: quod tot accipitur modis, ac ipsum verbum. Nam & de illis interpretatur, qui delicatorum corpora tractabant, Seneca Epist. 66 *An potius optem, ut malagmatissandos articulos exoletis meis porrigam, ut muliercula? aut aliquis in mulierculam ex viro versus, digitulos meos dicat? Quidni ego feliciorem putem Mucium, qui sic tractabit ignem, quam illum manum tractatori prælitisset?* Ubi vide Lipsium. Hieronymus lib. 1. adv. Helvid. cap. 4 ad studia literarum accommodat. *Omnes*, inquit, *pene Græcia tractatores in sua voluminibus reliquerunt*, i. e. Græci interpretes Scripturæ sanctæ. Sic & Augustinus l. 1 Retractat. c. 23 *divinorum tractatores eloquiorum*, id est, qui Scripturam interpretantur.

¶ Tractatrix. Martial. l. 3. epigr. 82

Percurrit agili corpus arte tractatrix.

¶ Tractatus, nomen, ipsa contrectatio. *Aspera tractatu*, Plin. 17. cap. 7. ¶ 2. Descriptio, *Tractatus artium*, Cicero lib. 3 de orat. ¶ 3. Libri pars, apud Plinium libr. 14. cap. 4. ¶ 4. Lu prisca Ecclesia *Tractatus* dicebantur Episcoporum Sermones seu Homiliæ. Victor Uticensis de Persecutione Vandalica, de Augustino loquens: CC *jam & XXX & duos confecerat libros, exceptis innumerabilibus epistolis, vel expositione totius Psalterii, & Evangeliorum atque tractatibus popularibus, quos Græci Homilias vocant, quorum numerum comprehendere satis impossibile est.* Ita Gaudentius Brixiensis *Homilias suas* TRACTATVS inscripsit. B C

¶ Tractatio, ut, *Tractatio armorum*, Cic. 3. de Orat. c. 52. *Philosophiæ*, Idem 4. Acad. c. 2. *Ipsa mihi tractatio literarum salutaris fuit*, Cicero de claris oratoribus c. 4. Hinc

¶ Maletractatio, conjunctis vocibus, apud Arnobium libr. 4. pag. 149 *Non immunes a Deorum maletractatione estis.* Et antea paullo pag. 142 *Tolerari forsitan maletractatio hæc posset.* Quasi verbum compositum *maletractare*, usus illorum temporum admiserit.

¶ Tractabilis, e, quod tractari potest, mit dem umzugehen/ das zu leiden ist. *Non tractabile calum*, id est, asperum, procellosum, Virg. 4 Æn. v. 53. *Tenerum atque tractabile*, Cic. de Amic. cap. 13. *Nihil est eo tractabilius*, ad Attic. l. 10. epist. 11. Et Suetonius Aug. c. 65 *Agrippam nihilo tractabiliorem, immo in dies amentiorem in insulam transportavit.*

¶ Tractabilitas. Vitruvius l. 2 c. 9 *Populus, salix, tilia in sculpturis commodam præstant tractabilitatem.*

¶ Intractabilis, unbändig/ wild/ unleidig. Virgilius 1. Georg. vers. 211

Usque sub extremum brumæ intractabilis imbrem.

Seneca Hippolyto v. 271

Tentemus animum tristem & intractabilem,

mit dem nicht umzugehen ist. Seneca Epist. 25 *Ætas dura & intractabilis.* D

¶ Intractatus, non tractatus. *Equo intractato & novo uti*, Cic. de Amic. c. 19. das noch nicht abgerichtet ist.

¶ Semitractatus. *Semitractata materia*, Tertullianus principio libri de fuga in persecutione. Sequuntur cætera

Composita a *Traho* & *Tracto*.

¶ Abstrahere, violenter abducere, abziehen/ abhalten/ quemadmodum Livius l. 3. c. 44 *vi abstrahere* dixit, mit Gewalt abnehmen. Terent. in Andr. a. 3. scen. 2. v. 39 *Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego?* Et in Adelph. a. 5. sc. 3. v. 57 *Psaltriam una mecum hinc abstraham*, will sie mit Gewalt mit schleppen. *Abstrahere se a solicitudine*, Cic. pro Dejot. c. 14. *Ab illa nullo me unquam tempore aut commodum abstraxit, aut voluptas avocavit*, pro Arch. cap. 6.

¶ Attrahere, herzu ziehen/ zu sich ziehen. Liv. l. 29. c. 9 *Tribunos attrahi ad se, sist.* Cic. de Amicit. c. 14 *Ad amicitiam nihil tam allicit & attrahit, quam similitudo.* Sic, *Attrahere & reddere animam*, athemen/ Plin. 11. c. 37.

¶ Attractus, ex participio nomen. Seneca 4. Benefic. c. 31 *Quum Pollionis attractiorem vidisset frontem.*

¶ Attrectare, frequenter tangere, angreiffen/ antasten/ ut, *Attrectare manibus contaminatis*, Cic. de Arusp. c. 13. *Attrectare sacra*, Virg. 2. Æneid. v. 719. *Uxorem alicujus attrectare*, apud Suetonium Nerone c. 26.

¶ Attrectatio, Anrührung/ Betastung. Apulejus Trismegisto p. 97 *Tenuiora attrectatione res esse cognoscimus.*

¶ Attrectatus, ûs, idem. Cic. Tusc. l. 2. c. 21 ex poeta: *Nam attrectatu & quassu sebum amplificatis dolorem.*

¶ Superattraho. Avienus in Arat. v. 1251

Argo quod curvis puppim superattrahit oris,
Tingitur:

¶ Contrahere, zusammen bringen/ zusammen ziehen. Pompejus ad Coss. sub l. 8. ad Attic. ep. 11 *Vos hortor, ut quodcunque militum contrahere potestis, contrahatis.* Sic *Contrahere amicitiam*, Cic. de Amic. c. 14. Freundschafft machen. *Hoc malum meæ culpæ contractum est*, Cic. l. 1. ad Q. fratr. ep. 1. c. 1. *Æs alienum contrahere*, Idem ad eundem l. 1. ep. 1. cap. 8. Schuld machen. *Bellum temeritate contrahere*, Livius l. 5. c. 37, ihm Krieg zuziehen. *Orationem contrahere*, Cic. in Partit. c. 7, die Rede einziehen oder kurtz machen/ cui *dilatare* contrarium est. *Contrahere vela*, est reprimere se, an sich halten. Horat. 2. Carmin. oda 10, v. 22

Sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

¶ Sed hic, *Tollendum est in rebus contrahendis omne mendacium*, Cic. 3. Offic. c. 15, *Contrahere* significat pacisci, ut fit in emendis vendendisque rebus, handthieren/ Kauff schlagen. Idem in Tusc. 5. c 36 *Quanto molestius vacant, qui nihil omnino cum populo contrahunt*, die keinen Handel mit den Leuten haben.

¶ Est hinc *Contractus*, substantivum, ein Handel/ ein Wechsel/ ein Kauff. Leg. 19 Dig. de Verb. signif.

¶ Contractus, participium, ut, *undique contracto exercitu*, Liv. l. 27. c. 41. pr. Et, *contracta & adducta res in angustum*, Cic. de amicit. c. 5. *Contracta brevitas ad verbum unum*, Idem de orat. l. 3. c. 39. Et, *Noctes contractiores*, id est, breviores, Idem proœm. Paradox. *Studia contractiora in senectute esse debent*, pro Cœl. c. 31. Et Prudentius contra Symmachum l. 1. v. 322

minor & contractior orbis.

Apud Horatium l. 1. Ep. 7. v. 12 *Contractus* pro frugali, sobrio, parco ponitur.

¶ Contractio, ut, *contractio frontis*, Cic. pro Sextio c. 8. *digitorum*, 2. de N. D. c. 60. das Einziehen.

¶ Contractiuncula, ut, *Morsus & contractiuncula quædam animi*, Idem in 3. Tusc. cap. ult.

¶ Contractura, contractio. Vitruvii vox l. 3 c. 2 *partium contractura perficiatur.* Et l. 5 c. 1 idem: *nulla non arbor crassior est ab radicibus: deinde naturali contractura peraquata nascens ad cacumen.*

¶ Contrectare, ut, *mente contrectare*, sic enim Cicero loquitur 3. Tusc. cap. 15. extr. fassen oder berühren. *Liber manu contrectatus*, Horatius 1. Epist. 20. v. 11. Das viel gebraucht ist. *Contrectare aliorum uxores* apud Sueton. Domitian. c. 1 est corrumpere, stuprare. Et Lucretius l. 6. v. 854

Sol nudum contrectans corpus aquai.

¶ Contrectatio. Cic. 1. Nat. D. c. 27 *Non gestit tantus equus contrectatione, equus vacca.*

¶ Contrectabilis, e, quod potest contrectari. Prudentius Apotheos. v. 963 *nil contrectabile habere.* Et Ausonius Parental. 9. v. 3 *nec contrectabile fulmen.* Adde Tertull. de Anima c. 57. extr.

¶ Contrectabiliter. Lucretius l. 4. v. 664

Contrectabiliter caulas intrare palati.

¶ Præcontrectare, Ovid. 6 Metam. v. 478

Spectat enim Tereus præcontrectatque videndo.

¶ Detrahere, ex superiore loco trahere. Suetonius Domitiano cap. ultimo: *Scalas etiam inferri, clypeosque & imagines ejus coram detrahi, & ibidem solo affigi jubebat.* herunter reissen. ¶ 2. Item cum vi adimere. *Detrahere alicui vestem*, Terent. Eunucho act. 4 sc. 4. v. 40. abnehmen. *De digito annulum detrahere*, Idem Heautont. act 4. sc. 1. v. 37. abziehen. *Detrahere & spoliare dignitatem alicujus*, Cic. pro Cœlio cap. 2. *Detrahere honorem debitum alicui*, Cicer. 6. in Verr. cap. 7. *Detrahere ex summa*, Cic. Attico l. 10. epist. 5. abziehen/ verkürtzen. ¶ 3. *Detrahere fidem verbis alicujus*, einen Lügen straffen/ Quintil. lib. 5. cap. 7. ¶ 4. Sed, *detrahere alicui, & de alicujus fama*, Cicer. 3. fam. ep. 8. einen verleumden/ zur Banck hauen/ traducere, seu famam alicujus traducendo & obtrectando minuere. Nepos Chabria cap. 3 *Est hoc commune vitium in magnis liberumque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de illo detrahant, quos emergere videant altius.*

¶ Detractio, Entziehung/ Abzug. *detractio molestiæ*, Cicer. 1. de Finib. cap. 11. *sanguinis*, Plin. 17. cap. 26. *Detractio doloris*, Cicer. 3. offic. cap. 33.

¶ Detra-

¶ Detractus, ûs, nomen, idem. Seneca Suasor. 7 *Detractu aut adjectione syllabæ.*

¶ Detractor, nomen, idem quod detrectator, & parcus laudator. Tacitus libr. 11. cap. 11, 5 *Ipse haudquaquam sui detractor.* Adde mox in *Detrectator* Cl. viri Jac. Gronovii observationem.

¶ Detrectare, est recusare, aversari, sich wegern/ ausschlagen/ Ovid. de Ponto l. 3. eleg. 7. v. 15

Ductus ab armento taurus detrectat aratrum.

Detrectare officia sua, Quintil. libr. 2. cap. 1. ¶ 2. Sed, *Adversa res etiam bonos detrectant*, id est, bonis detrahunt, Sallust. Jugurth. cap. 53. Sic, *detrectare virtutes*, der Tugend übel nachreden/ Livius libr. 38. cap. 49. Et Ovidius Remed. amor. vers. 365

Ingenium magni livor detrectat Homeri.

¶ Detrectatio. Liv. l. 6. c. 28 *Juniores ad edictum sine detrectatione convenere.*

¶ Detrectator. *Detrectator laudum*, apud Livium l. 34. cap. 15. extr. legitur vulgariter: sed Jac. Gronovius testatur, in MSS. esse *Detractor.* Ausonius tamen Idyll. 2. v. 51

Ipse mee affectans, nec detrectator bonorum,
Præfectus magni nuncupor Illyrici.

¶ Distrahere, divellere, von einander reissen/ zrennen. ut, *Distrahere coherentia*, Cicer. lib. 3. Offic. cap. 3. *Distrahi ab aliquo*, est separari, vel segregari, Cicer. 1. ad Q. fr. ep. 3. sich scheiden müssen. Terent. Hecyr. act. 3. scen. 5. vers. 42 *Illam à me distrahit necessitas.* Sic, *excludere, distrahere, & segregare aliquem a Republ.* Cicer. in Philipp. 5. cap. 11. ausschliessen/ aussondern. *Distrahere cum aliquo societatem*, Seneca Epist. 65. die Freundschafft auffsagen. ¶ 2. Et, *Distrahere*, vendere est, verhandeln/ verkauffen. Sueton. in Vesp. cap. 16 *Coemit quadam tantum, ut pluris postea distraheret*, theurer anwerden. Similiter in Caligula cap. 39 loquitur. Passim ita hoc verbo JCti uti solent, ut proprium eorum id videatur.

¶ Distractus, a, um, unde Comp. *distractior intus*, apud Lucretium l. 4. v. 958.

¶ Distractio, Cicer. in offic. lib. 3. cap. 8 *Non nobis cum tyranno societas est, sed summa potius distractio*, die höchste Uneinigkeit.

¶ Extrahere, heraus ziehen. Cicero pro Cluent. cap. 13 *Extrahitur domo latitans Oppianicus à Manilio.* Et Livius 26. c. 13 *in publicum aliquem extrahere.* Corn. Nepos Eumene cap. 5. n. 7 *Præfectis Antigoni imposuit: seque ac suos omnes extraxit incolumes*, id est, subduxit. Apud Suetonium *elicere* est, heraus locken/ Galbâ cap. 19 *Extractus falsis rumoribus, quos conspirati, ut eum in publicum elicerent, de industriâ dissiparant.* Sed *Ex aliquo se extrahere negotio*, sich los reissen/ Terent. in Phorm. act. 1. scen. 4. vers. 3. ¶ 2. *Extrahere diem*, id est, consumere, Cæsar 1. de B. Civ. cap. 33 *Sic triduum disputationibus excusationibusque extrahitur.* Et libr. 3. cap. 28 *Sed tractandis conditionibus & simulatione deditionis extracto primo noctis tempore.* Sic, *Æstas extrahebatur, sine ullo effectu*, Livius libr. 32. cap. 9. Et, *In annum rem aliquam extrahere*, Idem lib. 2. cap. 36. *Extractum in tertium annum bellum est*, Idem lib. 3. cap. 2. Et, *In infinitum aliquid extrahere*, Quintil. l. 4. c. 1. Etiam Cicero l. 1. Ep. 4. ad Lentulum: *Res ab adversariis nostris extracta est*, id est, suspensa, auffgezogen. Statius 1. Thebaid. v. 323

– Spes anxia mentem
Extrahit, & longo consumit gaudia voto.

Et lib. 3. Thebaid. v. 574

populumque ducesque
Extrahit incertus.

¶ Intrahere. Apulejus l. 5. Metamorph. p. 167 ed. Elmenh. *Sulcatos intrahens gressus.* Ita & Pricæus p. 101.

¶ Intertrahere; Plautus Amphitr. a. 2. sc. 2. v. 41

Ni ego illis puteo si occepso (i. e. occepero) *animam omnem intertraxero.*

Ubi *inter* vim ὀπισω habet, ut Vossius interpretatur Etymolog. p. 267 in *Instigo.*

¶ Intractabilis, &

¶ Intractatus, vide supra post *Tractabilis.*

¶ Obtrectare; obloqui; detrahere, laudem alicujus minuere, verleumden/ verkleinern/ übel nachreden/ ut, *Laudibus alterius obtrectare*, Livius lib. 8. cap. 36. Qui & *obtrectare laudes* dixit. Et Plinius, *Lautitiam ejus omnem apparatumque obtrectans*, de Cleopatra lib. 9. cap. 35. Nepos Aristide princ. *Itaque cum eo de principatu contendit: nam obtrectarunt inter se*: id est, æmuli fuerunt, & dissenserunt. Sic Cicero alibi *æmulari & obtrectare* conjunxit, ut 4. Tusc. cap. 10. qui & eodem libr. cap. 8 *obtrectationem* ζηλοτυπίαν interpretatur. Suetonius Tiberio cap. 52 *Germanico usque adeo obtrectabit, ut & præclara facta ejus pro superbiâ elevaret, gloriosissimas victorias seu damnosa Reip. increparet.* Ex quo loco egregie patet quid sit *obtrectare.*

¶ Obtrectatio, ægritudo est ex eo, quod alter quoque potiatur eo, quod ipse concupierit, ut Cicero definit 4. Tusc. cap. 8. abgünstige Nachrede. *Invidiâ atque obtrectatione impediri*, Idem 1. de invent. cap. 11. extr. Et Tacit. 1. Histor. c. 1 *Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur*, Nachrede und Abgunst höret man gerne. Nepos Attico c. 6 *Efficiebat ut inter quos tanta laudum esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio.* Et c. 28 *Inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat*, &c.

¶ Obtrectatus, ûs, idem. Gellius in Præfatione: *sine ullo obtrectatu considerent.*

¶ Obtrectator. Cic. de Clar. orat. c. 1 *Adversarius & obtrectator laudum mearum.* Pro Flacco, c. 28 *Sermoni obtrectatorum locum relinquere.*

¶ Pertrahere, vitrahere. *Pertrahere in castra*, Livius libr. 7. cap. 39. *Navis ad ripam alteram pertrahitur*, Idem libr. 21. cap. 28.

¶ Pertractare, frequenter tractare, ut, *Bestias manibus pertractare*, Hirt. bell. Afr. cap. 72. Sed, *Diligenter & sæpe aliquid pertractare*, est apud se reputare diligenter & cogitare, erwegen/ betrachten/ Cicer. 2. de Invent. cap. 14. Sed, *Oratione præmissa minime necessaria, ea, quæ rem continent, pertractemus*, Idem in 4. Tusc. cap. 10. von was handeln/ reden.

¶ Pertractatio. Cic. 1. de orat. c. 11.

¶ Pertractate, i. e. pervulgate, apud Plaut. Prologo Captiv. v. 55 *Non pertractate facta est*, fabaudi fabula, id est, non vulgari & aliis crebrius usurpata ratione.

¶ Prætractatus, ûs, nomen. Tertullianus de fuga in persec. c. 4 *Possumus determinare ex hoc ipso prætractatu.*

¶ Protrahere, hefür ziehen. Livi l. 28. c. 29. *Nudi in medium protrahebantur.* Idem l. 33. c. 28 *Protrahere ad judicium.* Propertius l. 3. eleg. 18. v. 26

Mors tamen inclusum protrahit inde caput.

¶ 2. Sed, *Impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis protrahat dies*, aufschieben. *Protrahere & differre*, Suetonius Nerone c. 32.

¶ Retrahere, zurück halten/ abhalten/ ut, *Poetam a studio retrahere*, Terent. in Prolog. Phorm. *A Republ. aliquem retrahere*, Cic. pro Sexrio c. 15. Et Virg. 5. Æneid. v. 709

Nate dea, quo fata trahunt, retrahunque sequamur.

Retrahere se, ne, &c. sich zurück halten/ einziehen. *Se retraxit, ne pyxidem traderet*, Cicero pro Cæl. c. 26. Celsus l. 1. c. 1 *Interdum in convivio esse, interdum ab eo se retrahere.* Horat. l. 1. Epist. 18. v. 58

Ac ne te retrahas & inexcusabilis absis.

¶ Proprie *Retrahi* dicebantur fugitivi, cum domum reducerentur, ut observat Turnebus lib. 24. Adverss. cap. 29. *Retrahi ex fuga*, Sallust. Catil. cap. 47. extr. Terentius Heaut. act. 4. scen. 1. extr.

Retraham hercle, opinor, ad me idem illud
fugitivum argentum tandem.

¶ Retractus, ex participio nomen, ut, *retractior a mari murus*, Liv. l. 34. c. 9. id est, reductior, remotior paullo. Sic *retractius paullo cubiculum*, Plin. l. 2. Epist. 17.

¶ Retractare, wiederum auffs neue fürnehmen. Tacitus de Germania cap. 22. extr. *Ergo detecta & nuda omnium mens posthera die retractatur: & salva utrinque tempora* (deliberandi & constituendi) *ratio est. Deliberant, dum fingere nesciunt. Constituunt, dum errare non possunt.* Et Ovidius Trist. lib. 5. eleg. 7. vers. 63 *desueta verbo retracto.* Idem Trist. 4. eleg. 4. vers. 41

Neve retractando nondum coeuntia rumpam
Vulnera.

Et, *Augemus retractando dolorem*, hoc est, reminiscendo, Cicer. ad Attic. lib. 8. ep. 9. Et, *Retractare actiones*, id est, repetere, & iterum tractare, seu recensere, Plin. Epist. 9. extr. l. 4. Idem l. 9 Epist. 10 *Orationem jam unam atque alteram retractavi.* Et inde *Retractationum* libris nomen, quos Augustinus dedit. Opus *retractatum*, pro emendatiori; Cic. ad Attic. l. 16. epist. 3. ¶ 2. Apud Virgilium *retrahere* est, Æneid. 12. v. 889

Quæ nunc deinde mora est? aut quid jam, Turne, retractas?

Nam retrahebat se Turnus ex pugna territus omne: de quo antecedit: hinc sequitur mox:

Non cursu, saltu certandum est comminus armis.

¶ 3. Retractare pro *Detrectare*, vide in *Retractator.*

¶ Retractatus, a, um. participium & nomen. Cic. ad Attic. 16. epist. 3 *σύντομα mihi ad te retractatius.*

¶ Retractatus, ûs, nomen, idem sonat Tertulliano, quod *retractatio*, Apolog. cap. 4. *Sine ullo*, inquit, *retractatu præscribitis.* Idem lib. 1. adv. Marc. cap. 1 *sine retractatu doctrinarum rebuncendus.*

¶ Retractatio, idem. Cic. l. 13. ad Attic. epist. 25. pr. *Conficies, & quidem sine ulla dubitatione aut retractatione.* [Græv. & Grut. *retractatione.* Vide hujus Notas] Idem l. 5. Tusc. c. 29 *sine retractatione libere dicere.*

¶ Retractator. Tertullianus de Jejun. cap. 15 *retractator officii*, ut Frobenius expressit: Rigaltius autem *detrectator*, quod

sensus videtur postulare. At vero illius ætatis scriptoribus non raro *retractare* pro *detrectare* est, ut Salmasius ad Spartiani Hadrianum c. 12 tam ex Glossis vetustis, quam aliunde probavit. Ac Idem ad ejusdem Getam c. 4. pr. ex MSS. verbum *Retractator* restituit, ubi vulgo *tractator* lectum fuit.

¶ Retractabilis, unde

¶ Irretractabilis. Augustinus Confess. l. 10 c. 33 *non irretractabilem sententiam proferens.*

¶ Subtrahere, heimlich entziehen. *Fugâ se subtrahere*, Hirtius 8. B. Gall. c. 33. sich verschleichen. *Furium gravi implicitum morbo fortuna bello subtraxit*, Livius l. 8. c. 29. ¶ 2. *Subtrahere se*, est amare otium, sich von Händeln und Aemptern entziehen/Plin. Panegyr. c. 86. *Subtrahere se à curia*, Cic. ad Qu. fratr. l. 2. ep. 8: *Judicio mors eum subtraxit*, Livius l. 6. c. 1. *Labori se subtrahere*, Colum. l. 1. c. 9. *Subtrahere è pondere*, abnehmen/ zurück nehmen/ Plin. 33. c. 9.

TRAIANVS, ου, Imperator Romanus fuit circa annum Christi C. Princeps optimus, quemadmodum testatur acclamationis in creandis Imperatoribus formula, *Sis felicior Augusto, melior Trajano*, apud Eutropium lib. 8. cap. 1. n. 18. Præfectum Prætorii cum aliquando elegisset, gladiumque ei tradidisset, addidit hæc verba: *Hoc ense contra meos hostes utere, cum tibi justa mandavero. Quod si me verò agere videris injuste, contra me eodem utitor.* Xiphil. Tertiam tamen in Christianos movit persecutionem, de qua epistolam Plinii l. 10, 97 habes, cum responsione Trajani n. 98.

TRALLES, Trallium, plurale, ut *Sardes*, ium, ibus, ut Juvenalis dixit Satyr. 3. v. 70

Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, &c.

Singulariter *Tralle* Plinius lib. 5. cap. 29, ut Græc. Τραλλις. Fuit urbs in Lydiæ Cariæque confinio, unde Stephanus Lydiæ; Plinius & Ptolemæus Cariæ adscribunt.

¶ Trallianus, adjectivum.

TRĀMA, idem quod subtegmen, filum scilicet, quod intra stamen trameat seu currit. Primam productam habet Pers. Satyr. 6. v. 73

- - - - - *Mihi trama figura Sit reliqua.*

Id est, exilitas & macilentia mei corporis, &c. Vide Scalig. in conject. p. 49 præcipuè Casaub. ad allegatum Persii locum. Vet. Gloss. *Trama*, κρόκη, πλοκή, ὑφάνσιμον.

TRĀMES, itis, à *trans* & *meo*, Propert. l. 3. eleg. 16. v. 26

Quà facit assiduo tramite vulgus iter.

Significat semitam transversam, ein Fußsteig. Vet. Gloss. *Trames*, τρίβος, πλάγιος. *Trames*, via angusta. *Angustus trames*, Plinius Panegyr. c. 22. *Egressus est non viis, sed tramitibus*, Cic. in Philipp. 13. c. 9. Silius l. 6. v. 120

Talis lege deum cliboso tramite vitæ,
Per varios præceps casûs rota volvitur ævi.

¶ Tramites etiam loca saltuosa sunt & virgultis obsita. Propert. l. 3. eleg. 13. v. 44 *Etsi forte meo tramite quæris avem*; ubi Scaliger, Propertii sospitator, exponit Silvam tramitem.

TRANQVILLVS, um, quietum, placidum, γαληνὸν, still. ut, *Mare tranquillum*, Cic. pro Cluent. c. 49. *Esse animo tranquillo*, de Senect. cap. 20. *Frons tranquilla & serena*, in Tuscul. lib. 3. cap. 15. Et Terent. in Eunuch. act. 5. scen. 9. v. 8. *Fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo*, zum Stand gebracht habe. Idem in Phorm. a. 3. sc. 1. v. 35 *Adhuc tranquilla res est*, es hat noch keine Noth. ¶ *Tranquilli* etiam dicuntur, qui inter se pacate agunt, atque ex simultate in gratiam rediere. Plautus Amphitr. act. 3. sc. 3. princ.

- - - - *jam pax est inter vos quæso duos?*
Nam quia vos tranquillos video; gaudeo & volupe est mihi.

Idem Captivis act. 3. v. 85

Proinde Deum hunccce fauritate facias tranquillum tibi.

Et Cistellar. act. 3. v. ult.

Eadem sic possum tranquillum facere irato mihi.

¶ Tranquillior, tranquillissimus. Livius lib. 2. cap. 63 *Tranquilliorem plebem fecerunt.* Cicero in Pison. cap. 15 *tempus tranquillissimum* opponit *turbulentissimo.* Et, *Animus tranquillissimus*, 7. ad Attic. epist. 7. Et, *Res tranquillissima*, apud Senecam Epist. 84.

¶ Tranquille, & Tranquillo, adverbia, ut, *Tranquille placideque vitam traducere*, Cic. in Tuscul. 3. cap. 11. in Ruhe. *Tranquillo quilibet gubernator est*, id est, dum tranquillitas est, Seneca Epist. 85. Vide Chiliadas. Nam ipse Seneca, tanquam proverbium profert, interferendo, *ut ajunt.* Comp. *Animus tranquillus inter divina mansurus*, Seneca epist. 71. Superl. *Tranquillissime fenuit*, Sueton. Aug. c. 2.

¶ Tranquillitas, Ruhe/ Stille. *Otium & tranquillitas vitæ*, Cicer. pro Mur. cap. 27. *Locus quietis & tranquillitatis plenissimus*, de orat. lib. 1. cap. 1. *Maris tranquillitas*, Cicer. ad Attic. lib. 6. cap. 8. Et, *Animi tranquillitas, quæ placida est, & quieta constantia*, Idem in 4. Tuscul. cap. 5. *Tranquillitas animi*, Latinis dicitur, quæ Græcis εὐθυμία. Vide Senecam de Tranquillitate animi cap. 2.

¶ Tranquillo, tranquillare, tranquillum facere sive reddere. Plautus Captivis act. 1. sc. 2. v. 21

Cujus nunquam vultum tranquillabi gratiis.

Nepos in Attico c. 5 *Tranquillatis rebus Romanis remigrabit Romam.* Horatius l. 1. epist. 18. v. 103

Quid pure tranquillet, bonos, an dulce lucellum.

id est, animi & vitæ tranquillitatem præstet.

TRANS, ut, *trans mare, trans montes*, id est, ultra. über. Cic. ad Att. l. 12. ep. 19 *Cogito trans Tiberim hortos aliquos parare.* Idem pro Quint. c. 3 *Trans Alpes usque transferri*, biß über die Alpen. Horat. l. 1. epist. 11. v. 27

Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

TRANSENNA, æ, ein Schrancksenster / Gegitter / cancelli vel ferrei vel lignei, qui fenestris & mercibus interdum procul aspicientibus opponuntur. ¶ 2. Hinc locutio proverbialis, apud Ciceronem de Orat. lib. 1. cap. 35 *Per transennam adspicere*, id est, non propius, sed procul. Vide Chiliad. ¶ 3. Plauto in Bacchid. act. 4. scen. 6. v. 22 *transennæ* sunt funiculi aucupum, ad insidias concinnati. *Ab transennâ hic tardus lumbricum petit*, hoc est, per transennam. Proverbiale id est, ubi quis significat proximus esse certo periculo, den Todt an etwas essen. Et in Rudente act. 4. sc. 7. v. 16

- - - - *in ætate hominum plurima*
Fiunt transennæ, ubi decipiuntur dolis
Atque adepol in eas plerumque esca imponitur &c.

Sallustius 2. Histor. apud Nonium: *Præterea cum sedenti transennâ demissum victoriæ simulacrum cum machinato strepitu tonitruum coronam capiti imponebat.* TRANSENNA, id est, per funiculum.

TRANSILVANIA a silvis hodie dicitur, quæ Dacia olim appellata. Siebenbürgen. Genus incolarum mistum ex Saxonibus est, quos eo Carolus Magnus aut traduxit, aut rejecit. Vide Cluverium, & Forstnerum ad Tacitum p. 324.

TRANSTRA, orum, plural. fori, vel scamna remigum, Ruder-Bänke. *Considere transtris*, Virg. Æn. 3. v. 289. Et Lucanus lib. 3. v. 543

- - - - - *tum cærula verrunt,*
Atque in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.

¶ 2. Et tigna transversa a pariete in parietem, Querbalcken/ Querlatten/ Querbäncke. Vitruv. l. 2. c. 1.

TRĀPES, ētis, τράπεζα, & *Trapeta*, & *Trapētum*, & *Trapetus*, mola olivaria, eine Oehlmühle. Virg. 2. Georg. v. 519

Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

Τρίπτω, verto. Arnob. l. 2. p. 59 *dolium, cupa, trapetum.*

TRAPEZA, τράπεζα, tabula argentariorum, ein Wechseltisch/ Wechselbanck.

¶ Trapezita, τραπεζίτης, mensarius, ein Wechsler. Duplici autem ratione apud trapezitas sive mensarios poni pecunia solebat, vel custodiæ, vel fœnoris caussa. De priore modo Plauti locus accipiendus Captiv. act. 1. sc. 2. extr.

Ibo intrò, atque intus subducam rationculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet.

Nimirum, si qua pecunia usus erat, ibant ad trapezitam, apud quem ante summam certam posuerant, & inde sumebant, detrahendam summæ. Unde Hegio dicit, *subducam rationculam.* Significat enim rationes accepti & expensi se collaturum, ut discat inde, quid sibi reliquum siet. Sic idem act. 2. sc. 3. v. 89 Philocraten, quem Tyndarum servum putabat, ad trapezitam suum ducit, ut de summa apud eum posita profecturo eidem viaticum det. De altera ratione apud eundem Comicum exemplum habemus Mostellaria act. 3. sc. 1. ut vult Rævardus l. 1. Var. lect. cap. 15. Minus recte. Neque enim Danista ibi quæritur, neminem apud se ponere pecuniam fœnori, unde rursus fœneret, sed neminem esse, cui ipse locet pecuniam. Vide & supra in *scribo* & *perscribo.*

¶ Trapezophŏron, τραπεζοφόρον, cui mensa innititur, ein Tischfuß/ figmum sacerdotis cujusdam, Suidas exponit. Utitur Cicero ad Gallum lib. 7. fam. ep. 24. *Quod tibi destinavi Trapezophoron, si te delectat, habebis*, &c. Vide Cœl. antiq. lection. l. 4. cap. 14.

TRAPEZVS, untis, τράπεζους, Ponti Cappadocii urbs, patria Georgii Trapezuntii, magni in omnibus illustribus doctrinis hominis, qui in extrema senectute omnium, & Græcarum & Latinarum literarum oblitus fuisse dicitur. Tacitus *vetustam Asiæ civitatem a Græcis in extremo Ponticæ oræ conditam* vocat 3. Histor. cap. 47. Sedes imperii fuit per ducentos & quinquaginta circiter annos, a capta per Venetos & Francos Constantinopoli, ultra decennio tempora, quibus Constantinopolis a Turcis est expugnata. Vide nostram Hist. Medii Ævi.

Trasymachus, vide *Thrasimachus.*

TRASYMĒNVS, τρασύμενος, vel Latina scriptura *Trasimenus*, lacus in agro Perusino celebratus pugna Hannibalis cum Flaminio Consule, quem ad eum lacum interfecit Hannibal cum 23 millibus. ¶ a. adjective apud Ovid. Fast. v. 765

Sunt tibi Flaminius Trasimenaque littora testes.

¶ Trasi-

¶ Trasimenicus, adjectivum. *Trasimenica strages*, Sidonius Carm. 9. v. 248.

TRAVSI, Thraciæ populus, Τραυσοὶ, qui natos pueros ploratione, mortuos lætitia prosequebantur. Herodotus lib. 5. cap. 4.

TREBATIVS, Juris Consultus, Ciceroni perfamiliaris, quemadmodum ejus epistolæ ostendunt.

TREBAX, id est, pervicax, exercitatus, Græcæ originis, quasi τρίβαξ. Sidonius lib. 1. epist. ult. *trebacissimus senex*, de quo antè paullo dixerat: *homo litium temporumque barjetatibus exercitatus.* Adi Sirmondum in h. l. VVowerus inde derivat *Trebacionum* nomen, quem pariter vide in hanc epistolam.

¶ Trebaciter. Idem Sidonius lib. 9. epist. 11 *Malui fatum fateri simpliciter, quam trebaciter diffiteri.* id est, callide, astute, &c.

TREBONIVS, ex conjuratoribus fuit contra Cæsarem, pœnas dedit, sicut reliqui omnes Cæsaris percussores, interfectus crudelissime a Dolabella. Vide Cicer. 11. Philipp. cap. 2. & Vellej. Paterc. lib. 2. cap. 69.

TRĔMO, tremere, a Græco τρέμω, est horrere frequenti commotione, ut consistere quis nequeat, zittern. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 2. v. 4 *Totus, Parmeno, tremo, horreoque, postquam aspexi hanc.* Cicero *Tremere animo* dixit, pro maximoperè metuere, ad Qu. fratr. lib. 1. ep. 1. cap. 2. *Tremere toto pectore*, in Tusc. lib. 4. cap. 22. *Vox tremens*, bebende / Idem ad Qu. fratr. lib. 3. epist. 2. Seneca in Troadibus v. 259

quoque fortuna altius
Ebexit ac lebabit humanas opes,
Hoc se magis supprimere felicem decet,
Variosque casus tremere metuentem deos
Nimium fabentes.

Ubi vel *Tremo* activè posuit, pro timere. Virgil. 8. Æneid. v. 296 *Te stygii tremuère lacus.*

¶ Tremendus, Poetis in usu est, ut, *Rex tremendus*, für dem man erzittern muß. Virgil. 4. Georg. v. 469.

¶ Trĕmĕbundus, ut, *Manu tremebunda tangere*, Cic. pro domo suâ cap. 52. *Membra tremebunda*, Ovidius 4. Met. v. 133. *Stat tremebundus*, Silius lib. 10. v. 243. Comparativus *tremebundior* est Columellæ lib. 10. v. 396.

¶ Trĕmiscere, tremore concuti, Virg. 3. Æneid. v. 648

Sonitumque pedum, vocemque tremisco.

¶ Trĕmĕfacere, tremorem incutere, schrecken / zitternd machen. Virgil. 6. Æneid. v. 803

- - - - *Lernam tremefecerit arcu.*

Idem 2. Æneid. v. 382

- - - - - *visu tremefactus abibat.*

¶ Trĕmor, das Zittern. Cicer. pro Flacc. cap. 4 *Id quod dixit, quanto cum pudore, quo tremore & pallore dixit?* Virgil. 2. Æneid. v. 121

Gelidusque per ima cucurrit Ossa tremor.

¶ Trĕmŭlus, tremens. Terent. in Eunuch. act. 2. scen. 3. v. 44 *decurrit incurvus, tremulus* &c. *Tremula flamma*, Cicer. 2. de nat. D. cap. 43. *Tremula manus*, Martial. lib. 11. epigr. 75. *Equos tremulos* animosissimos vocat Nemesianus Cyneget.

Composita:

¶ Attrĕmere, ad vocem alicujus contremiscere, Statius 8. Theb. v. 81 *attremit omnis.*

¶ Contremere, erzittern / erschrecken. ut, *cælum tonitru contremit*, Cicero de Orat. lib. 3. cap. 39. Et lib. 1. de divin. cap. 28 *Timore perterritus contremuit*, quod tamen a contremiscere esse potest.

¶ Contremisco, idem. Cicer. 1. de orat. cap. 26 *In principiis dicendi totâ mente atque omnibus artubus contremisco.* Et Cæcina Ciceroni lib. 6. epist. 7 *Cum vero ad ipsum Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco.* Cum accusativo Senec. in Epistol. 65. fin. *Non contremiscamus injurias, non vulnera, non egestatem.* Horat. 2. Carm. od. 18

- - - - *undè periculum*
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris.

¶ Conttremiscendus, passive, Sidonius lib. 9. epist. 11 *Quam mihi rigor disciplinæ tuæ, in literis æque ut moribus, sit amoeniam contremiscendus.*

¶ Intremere, idem quod contremere. Silius lib. 16. v. 664 transitive: - - - - *Hannibalem ecce senectus*
Intremit, aut agros simulat mentita timores.

¶ Intremiscere, idem quod contremiscere. *Terra intremiscit* Plin. lib. 2. cap. 79. die Erde erbebet. Ovid. 1. Metam. v. 180

Palluit, & subito genua intremuere timore.

¶ Pertremiscere, totum contremiscere, durch und durch zittern / cujus tamen exempla rara sunt.

TRĔPĬDVS, um, pavidus, tremens, dubius, φοβερὸς, furchtsam / zitternd für Furcht. Livius lib. 2. cap. 24 *Curia mœsta ac trepida ancipiti metu.* Idem 1. cap. 27 *Tullius in re trepida duodecim vovit Salios;* id est, dubia & proinde timorem incutiente. *Trepida litera*, periculum nuntiantes, apud Curtium lib. 7. c. 1. n. 36. Et cum Genitivo, *Trepida suarum rerum*, id est, incerti, Livius lib. 36. c. 31. Et Virgil. 12 Æneid. v. 589 *Illa intus trepida rerum discurrunt.*

¶ Trepidulus, diminutivum, Plaut. in Pers. cap. 4. sc. 2. v. 3. & Gell. lib. 2. cap. 29.

¶ Trepide, adverbium, celeriter, & quasi per metum. *Statiua trepide deserta fuerant*, Liv. lib. 22. cap. 31.

¶ Intrepidus, impavidus, unerschrocken. *Vultus intrepidi*, Ovid. 13. Metam. v. 478. Et Plinius in præfat. *Hæc quis posset intrepidus æstimare*, &c. ohne Furcht.

¶ Intrepide, audacter. Liv. lib. 26. cap. 4 *Postquam adsuetudine quotidianâ satis intrepide visum est fieri.* Ausonius Præfatione 3 *Ipse est, intrepide volate versus.*

¶ Prætrepidus, sehr furchtsam. *Latari prætrepidum cor*, Persius Satyra 2. vers. 54. Et Suetonius Tiberio cap. 63 *Non modo invisus ac detestabilis, sed prætrepidus quoque atque etiam obnoxius vixit.*

¶ Prætrepidans, vide post *Trepidare*, & *Trepidatio.*

¶ Semitrepidus. Apulejus lib. 7. p. 191 *Semitrepidus juxta mucrones Martios constitutus.*

¶ Trepido, trepidare, metu & trepidatione concuti, in Furcht und Zittern stehen. Terentius in Eunuch. act. 5. scen. 6. vers. 8 *Quid est, quod trepidas?* Cicer. de Oratore lib. 3. cap. 42 ex Poeta quopiam:

At Romanus homo, tametsi res bene gesta est,
Corde suo trepidat:

Terentius in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 35 *Trepidari sentio, cursari sursum prorsus.* ¶ 2. Significat & festinare, properare. Nonius: TREPIDARE *non solum metuere, sed & properare significat.* Ita Virg. 4. Æn. v. 121

Dum trepidant alæ, saltusque indagine cingunt,

id est, festinant. Quanquam alii aliter interpretantur. Horatius lib. 3. od. 27

Sed videt, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion?

Id est, properet, festinet, ut Vet. Scholiastes exponit. Idem Horat. lib. 1. epist. 10. v. 20.

Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam qua per pronum trepidat cum murmure rivum.

Trepidat, id est, subsultim decurrit.

¶ Trepidanter, furchtsam / mit Zittern. *Trepidanter agere*, Cæs. lib. 2. de bell. civil. cap. 19 *Cum Domitius omnia trepidantius timidiusque ageret.* Sidonius lib. 2. cap. 10 *Suas otiositates trepidanter edentem meliorum carminum companio premit.* Sueton. Ner. cap. 49 *Trepidanter effatus*, &c.

¶ Trepidatio. *Injicere trepidationem*, Liv. lib. 2. cap. 53. *Facere trepidationem*, Idem lib. 3. cap. 3. *Trepidatio conscientiæ indicium est*; Curt. lib. 8. cap. 1.

¶ Prætrepidans, valde trepidans. Catullus Carm. 47 de adventu veris, v. 7

Jam mens prætrepidans avet vagari.

Et Paullinus Petrocor. lib. 6. vers. 492 *Ignis prætrepidans.*

TRES, tria, τρεῖς, τρία, nomen numerale, drey / ut, *Trium literarum homo*, Plaut. in Aulul. act. 2. sc. 4. exer. id est, FVR. *Tria salubertima. Tribus verbis*, id est, breviter. Plautus in Milit. act. 4. sc. 2. v. 29 *Pax! tribus te verbis volo.*

¶ Ter, Ternus, Tertius, cum derivatis & compositis vide supra suo loco.

¶ Tredecim, vide *Decem.*

¶ Tresviri, Plaut. Amphitr. pr. idem quod *Triumviri.*

¶ Tressis, tressis, trium assium. Pers. Sat. 5. v. 76 *non tressis agaso.*

¶ Triangulus, lum, vide in *Angulus.*

¶ Triarii, milites veterani, qui in tertio ordine post aciem constituebantur, ut duobus ante se ordinibus parum prospere pugnantibus succurrerent. Inde, *rem ad triarios vedisse*, cum laboratur, proverbio increbuit. Vide Livium lib. 8. cap. 8.

¶ Tribrachys, τρίβραχυς pes ex tribus syllabis brevibus, *legere, dominus.*

¶ Triginta, dreißig. *Triginta judices*; Cic. pro Cluentio c. 27.

¶ Undetriginta, Neun und zwantzig.

¶ Duodetriginta, Acht und zwantzig. Livius lib. 28. c. 18 *Duodetriginta oppida.* Et Ausonius in Eclogario, quoteni dies sint mensium singulorum:

Unus erit tantum duodetriginta dierum.

¶ Trigesimus & Tricesimus. *Tertius & trigesimus annus*, Cic. de Senect. cap. 6.

¶ Undetrigesimus, der Neun und zwantzigste. Livius libro 25. cap. 36 *Cn. Scipio undetrigesimo die post fratris mortem est interfectus.*

¶ Duodetrigesimus, der acht und zwantzigste. Varro apud Gellium lib. 3. cap. 10 *Duodetricesimo [die] Luna, ex quo vestigio profecta est, eodem redit.*

¶ Tricies, dreißigmahl. Cicero 3. in Verrem cap. 38 *Dolabella HS ad tricies litem esse æstimatam.* Liv. lib. 28. cap. 9 *Pecunia in ærarium tulerunt sestertium tricies octoginta millia æris.*

¶ Triceni, æ, a. *Latent circa canis ortum tricenis diebus*, i. e. triginta, Plin. lib. 9. cap. 3.

¶ Tricenarius. *Tricenaria vites*, Varro de re rust. lib. 1. cap. 2,

quod jugerum tricenas amphoras reddat. ¶ Deinde notat eum, qui est XXX annorum. Arnobius lib. 2. p. 58 *Quod Sulcis annos agens? Sulcis vicenarius? Sulcis tricenarius?*

¶ Tricenti vel Trecenti, vide in *Centum.*

¶ Triceps, tria habens capita. *Triceps apud inferos Cerberus*, Cicero Tuscul. 1. cap. 5. Vide *Caput.*

¶ Triclinium quære in *Clinice.*

¶ Tricornis, Tricorpos, Tricuspis, vide in *Cornu, Corpus, Cuspis.*

¶ Tridens &c. vide in *Dens.*

¶ Triduum, in *Dies* quære.

¶ Triennis, & Triennium, vide in *Annus.*

¶ Triens, quatuor unciæ, & nummus valens tertiam partem assis, denique phiala seu haustus quatuor cyathorum. Vide *As & Cyathus.* Pers. Sat. 3. v. 100

- - - - *Calidumque trientem*
Excutit a manibus.

¶ Trientalis, ut, *Trientalis materia*, Vitruv. lib. 10. cap. 6. pr. vier Daumen dick/ in mensuris enim unica pollicem significat. Hinc *folia trientalia*, quæ amplitudine quatuor pollices æquant, Plinio dicuntur libro 27. cap. 5. ¶ Trientalis aspectus, vide *Quadrantalis* in *Quatuor.*

¶ Trifaux, tres fauces habens. Vide *Faux.*

¶ Trifariam, vide post *Fari.*

¶ Trifer, ut, *vites trifera*, Plinius lib. 16. cap. 27. Vide in *Fero.*

¶ Trifidus, Trifolium, Triformis, Trifur, Trifurcus, vide in *Findo, Folium, Forma, Fur, Furca.*

¶ Triga, vel Trigæ, ut bigæ, currus, qui tribus equis trahitur, Ulpianus Lege 38. § 14. de Ædilit. edicto.

¶ Trigarius, agitator trigarum. Plin. lib. 28. cap. 16.

¶ Trigarium, certamen curule, Plinius lib. 37. cap. 13.

¶ Trigeminus. *Trigemini*, plurale, infantes tres uno editi partu, Columella lib. 2. cap. 1. *Porta trigemina Romæ*, per quam trigemini sive tres fratres Horatii exierunt. Vide plura in *Geminus.*

¶ Trilibris, vide in *Libra.*

¶ Trilix, ut, *vestes trilices*, quæ tribus licciis constant, ein Dreyling/ Bilix, ein Zwilling/ Vide *Licium.*

¶ Trimacrus, τρίμακρος, pes tribus constans syllabis longis, *virtutes.*

¶ Trimestris. *Trimestres anni Arcadum*, Plinius lib. 7. cap. 48. *Spatium trimestre*, trium mensium. Vide *Mensis.*

¶ Trimodium, vide in *Modium.*

¶ Trimus, a, um, trium annorum, *arbor bima, trima*, dreyjährig/ Plin. lib. 17. cap. 11.

¶ Trimulus, dimin. Sueton. Nerone cap. 6.

¶ Trimatus, ûs, ætas trium annorum, dreyjährige Alter. *Trimatum excedere*, über drey Jahr seyn. Columella lib. 8. c. 5.

¶ Trinundinum, vel trinum nundinum, quod aut tribus in locis uno die, aut tribus diebus uno loco celebrabatur. Valla lib. 3. cap. 5 *Trinundino leges promulgari solebant ob hominum frequentiam, qui ex agris in urbem convenerant.* Vide supra in *Nundina.* ¶ Sunt, qui tertiam nundinarum diem *trinundinum* dictum fuisse putant. Idem igitur dicere est, *trinundino*, & *in trinundinum.* Et *tertiis nundinis*, & *in tertias nundinas.* Livius lib. 3. cap. 35 *Comitia decemviris creandis in trinundinum indicta sunt.*

¶ Trinus, a, um, drey oder dreyfach. Vide de hoc Vallam loco modo indicato, quod & singulari & plurali numero non adeo frequens inveniri censuit. Cæsar lib. 7. cap. 46 *Milites munitionem transgressi trinis castris potiuntur*, drey Feldläger. Ita, *Reddere trinas* [*lusteras*] pro ternas, Cicero dixit ad Attic. lib. 11. ep. 17. Porro, quod vulgo jactatur, *omne trinum perfectum esse*, ex musicis sumtum est, in quibus *numerus ternarius* nota modi est perfecti, ut *binarius* imperfecti.

¶ Trinitas, apud Patres & Theologos. v. g. Augustinus de vera relig. cap. 18 *Deus incommutabilis Trinitas.*

¶ Trinumus, fabula Plautina, sic dicta a Sycophanta tribus nummis conducto. Vide ejus fabulæ argumentum.

¶ Triobŏlum, vide in *Obolus.*

¶ Triorches, æ, τριόρχης, avis, sic dicta a numero testium, quos ὄρχεις Græci dicunt, alio nomine *Buteo*; ein Busahrt.

¶ Triparcus, valde parcus, Plaut. in Persa act. 3. sc. 14.

¶ Tripartitus, vide in *Pars.*

¶ Tripatinum, vide *Patina.*

¶ Triplex, dreyfach. Horat. lib. 1. od. 3

Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem &c.

Triplex ratio philosophandi, Cic. 1. Acad. *Triplex anima*, Id. Tuscul. lib. 1. cap. 10.

¶ Triplus, a, um. Cicero de Univers. cap. 7 *Dupla & tripla interballa explere.* At, *Proportio musicalis tripla*, ein Trippel.

¶ Triplico, triplicare, triplicem efficere, Plinius lib. 7. cap. 48 *triplicatum corbis ævum.*

¶ Tripolis, Τρίπολις, Phœniciæ locus celebratus tribus urbibus, Tyro, Sidone, & Arado, Straboni, Plinio, & Melæ. ¶ Est & alia Tripolis Africæ.

¶ Tripolitanus. *Tripolitana provincia*, Eutropius libr. 8. cap. 10.

¶ Tripolium, τριπόλιον, herba ignota tam Italiæ, quam Germaniæ, sic appellata, quod florem suum ter mutet per diem, quemadmodum Dioscorides indicat lib. 5.

¶ Triquetrum, & triquetra, æ, figura triangularis, eine dreyeckichte Figur. Plin. lib. 2. cap. 15.

¶ Triquetrus, adjective, ut, *Ager triquetrus*, Columella lib. 5. c. 2. *Insula naturâ triquetra*, Cæs. lib. 5. Bell. Gall. cap. 13. & Lucret. lib. 4. v. 654

Esse triquetra aliis, aliis quadrata necesse est.

¶ Triquetrum adspectum Plinii quære in *Quadrantalis*, voce *Quatuor.*

¶ Trirēmis, navis, tres habens remorum ordines, Vide *Remus.*

¶ Trismegistus. Ἑρμῆς Τρισμέγιστος, Mercurius Trismegistus, id est, ter maximus: tribus enim excellentibus donis præditus fuit. Nam & philosophus fuit maximus, & sacerdos maximus, & rex Ægypti maximus primusque adeo, qui de Deo & dæmonibus disputavit. Vide *Mercurius.*

¶ Trisulcus; um, trifidum, vide *Sulcus.*

¶ Trităvus, quasi tertius avus, vide *Avus.*

¶ Trivium, Trivia, Trivialis, vide in *Via.*

¶ Triumvir, cum derivatis vide in *Vir.*

TRĒVĬRI, orum, Galliæ Belgicæ populi in confinibus Germaniæ, quorum urbem *Augustam Trevirorum* & *Treverim* vocant, die Stadt Trier.

¶ Trevir, qui ibi natus. Lucanus lib. 1. v. 441

Tu quoque lætatus converti prælia Trevir.

¶ Trevericus, adjectivum. Plinius libro 18. cap. 20. extr. *Trevérico agro compertum.* Et Paullinus Petrocor. lib. 5. v. 711 *Trevericæ urbis.*

TRĪBĂS, ădis. Tribades, Τριβάδες, παρὰ τὸ τρίβειν, a fricando, (unde & Tertullianus *Fricatrices* vocavit) dicebantur mulieres, quæ in sexum suum furentes nefaria libidine se polluebant. Quæ impuritate Lesbiæ maxime laborarunt. Vide Lucianum in Meretriciis, Dial. 5. Phædrus lib. 4. fab. 14

Rogabit alter Tribades & molles mares;
Quæ ratio procreasset &c.

Quæ in sequiore sexu *Tribades*, hi in sexu masculo *molles* appellati, de quo suo loco. De utrisque S. Paulus in Epist. ad Roman. cap. 1. v. 26. & seq.

TRĪBŬLA, æ, & Tribulum, genere neutro, a terendo dictum erat vehiculum e tabula, lapidibus aut ferro asperata, quo frumenta in area a bobus junctis ducto, terebantur. Quæ in opera rustici nostri flagellis hodie utuntur, Flägel. Virgil. 1. Georg. v. 164 *Tribulaque traheæque* &c. Vide *Trahea.* Add. Ludovicus Vives in Augustinum de Civitate Dei libro 1. cap. 8.

¶ Tribularium, locus, ubi tribulæ reponuntur, Columell.

¶ Tribulo, tribulare, ecclesiasticis scriptoribus est affligere, seu angustiis afficere, plagen/ quälen/ ängstigen. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 621

Et tribulata carne victrix castitas
Consumat igne carnium.

Proprie autem *tribulare* est instrumento illo tundere & comminuere, kloppen/ umrühren/ apud Catonem cap. 23.

¶ Tribulatio. Legitur apud Vulgatum Interpretem. Vide Roman. 5, 3.

Tribulis, vide *Tribus.*

TRIBŬLUS, τρίβολος, spinæ genus a semine triangulari, ut videtur, dictum, Weg-Disteln. *Asperior tribulis*, Ovidius libr. 13. Metam. v. 804. *Terrestris* est *tribulus & aquaticus*, qui nucleos profert aculeatos, Wasser-Nüsse. Virg. 1. Georg. v. 153

Lappæque tribulique interque nitentia culta
Infelix lolium &c.

¶ Tribulosus, asper, spinosus. Sidon. libr. 8. epist. 7 *Dissimulatio tribulosissima.*

TRIBŪNAL, sedes excelsa & magnifica, quam primus in foro ad judicandum constituit Romulus, ut Dionysius auctor est lib. 2. Antiquit. cap. 30. Fuit forma arcuata, sive hemicycli; ut ex Vitruvii lib. 5. cap. 1 constare potest. Unde & extremitates ejus, sive *primores partes*, ut Suetonius appellat Tiberio cap. 30, *cornua* vocabantur. Tacitus libro 13. Annalium cap. 75 *Judicibus assidebat in cornu tribunalis, ne Prætorem Curuli depelleret*, der Richter-Stul. Cic. lib. 3. fam. epist. 8 *Agere pro tribunali. Prætor de sella & tribunali pronunciat*, Idem in Verr. 4. cap. 38. *Complere tribunal*, Idem de clar. orator. cap. 84. ¶ Sed & in castris erat tribunal, quod conscendebat Imperator jus dicaturus; aut alloquiturus milites; antiquitus de cespite exstructum, de quo Lipsius ad lib. 1. Annal. Taciti pag. 42, & ante eum Turnebus in Adversariis. Tribunalia quæ nobiliora Athenis, quæque ignobiliora fuerint, recenset Voss. lib. 1. Inst. Orat. p. 114.

TRĪBŪNUS. Tribuni, a tribubus, quod præpositi iis essent, dicti & instituti primum a Romulo, deinde a Servio Tullio fuerint, quo-

quorum prior & Civium Romanorum corpus in tres partes, *Tribus*, ex re appellatas, descripsit, ut Dionysius Halicarnassensis auctor est lib. 2. Antiquit. cap. 7, quem & lib. 4. Antiquit. cap. 18 vide. Late postea patuit hoc nomen. ¶ Nam *Tribuni plebis* dicebantur, quorum judicio, quæ & Senatus decrevisset, subjiciebantur. Erant enim magistri plebis, penes quam summa res erat, & quidam veluti custodes libertatis, & sacrosancti quidem. Nec poterat sine eorum auctoritate Senatusconsultum fieri. Nam si interveniissent Tribuni, non poterat *SCtum* appellari, quod decrevisset Senatus cum Consulibus, sed tantum *Auctoritas* dicebatur, de quo vide suo loco. Creati primum, cum plebs in montem sacrum secessisset. Vide Dionys. Halicarnass. & Liv. lib. 3, & Flor. lib. 1. cap. 23. Conversâ Republica omnis Tribunorum vis in Principes fuit translata.

¶ *Tribuni militum cum consulari potestate* creati primum fuerunt, cum orta inter plebem patresque certamina fuissent de communicando consulari honore. Cœpit is magistratus statim post urbem a Gallis liberatam: sed brevi post exspiravit. Unde Tacitus, cum initio Annalium Reipublicæ Romanæ status atque mutationem exponit, *neque Tribunorum*, inquit, *militum consulare jus diu valuit*. Vide Eutropium lib. 2. cap. 1. & Onuphrium Panvinium Commentar. in Fastos ad eum tractum annorum. ¶ Alii *tribuni militum* fuerunt, qui legionibus præfuerunt: nam qui auxiliis regendis præpositi, *præfecti* dicebantur. His initium ab illis Tribunis, quos instituit Romulus & *Celerum* nomine appellavit, Græci χιλιάρχους dixerunt: nos Debrissen appellamus. Vide Sigon. lib. 2. de antiqu. jure provinc. cap. 2, & accuratissime Lips. lib. 2. de militia Romana Dial. 9, & supra *Præfectus* in *Facio*. Cæterum in qualibet Legione Tribuni sex erant communi potestate: sic tamen, ut non cuncti simul, sed singuli ordine imperarent per vices; quod ex Polybio Livioque observavit Turnebus lib. 30. Adversar. cap. 14. Postea aliquid mutatum videtur, nec integris Legionibus præfuisse Tribunos, sed partibus earum, hoc est, cohortibus, cum Legionis totius imperium penes eum esset, qui *Legatus Legionis* (de quo suo loco egimus) appellabatur. Quam ob causam Veris Scholiastes *Curiam cohortis* apud Juvenalem *Tribunatum* interpretatur: & hinc *Tribunos cohortium* apud Tacitum & Plinium. Et quia in qualibet legione cohortes decem erant; idcirco vero simile est, totidem quoque Tribunos in una legione fuisse. In quam sententiam & illustris Savillus inclinat Commentario de Militia Romana pag. 363. Quare hac ratione Legato Tribunus, Tribuno Centurio suberat. Tribunatûs insigne *Pugio* erat seu *Gladius*. Vide *Pugio*. ¶ *Tribunus laticlavius* est, qui *lato clavo* in veste utebatur: hoc est, cui Senatorii ordinis jus erat, aut cui id pro munere Imperatores concesserant; apud Suetonium Domitiano cap. 10. ¶ *Tribunus angusticlavius* autem, qui equestris tantum ordinis; apud eundem Othone cap. 10. Vide Casaubonum ad Augustum Suetonii cap. 38.

¶ Est autem *Tribuni* vocabulum eo fusum denique, ut quemvis Curatorem sive Præfectum designaret. Nam & *Tribuni ærarii* fuerunt in libera veteri Republica & posteriore ævo sub principibus *Tribuni voluptatum*, *matrimoniorum*, *chartariorum*, *provinciarum*, quorum apud Cassiodorum mentio fit, dicebantur. *Tribunus Chori* in lapidibus: *Tribunus Scholarum* in Codice Justinianeo legitur, ut Lipsius observavit.

¶ Tribunitius. *Potestas tribunitia*, Cic. 2. Orat. cap. 28. Et, *Tribunitii candidati*, ad Quintum fratr. lib. 2 ep. 14 sub finem. Absolute autem *Tribunitii* sunt, qui tribunatu olim functi sunt; sicut consulares, qui consulatu. Cic. 13 Philipp. c. 14 *Qui ædilitii? qui tribunitii? qui quæstorii?* subaudi *viri*.

¶ Tribunatus, tribunorum dignitas. *Inire tribunatum*, Cicero libro 11. Epist. ad Atticum epist. 9. *Petere ab aliquo tribunatum*, Cic. lib. 1. de Oratore cap. 7.

TRIBVO, tribuere, exhibere est, zueignen/geben. *Tribuere alicui honorem*, Cicero lib. 2. de Orat. cap. 11. *Præmium*, Idem pro Balbo cap. 17. *Priores partes*, Idem ad Quint. fratr. lib. 3. ep. 4, einem den Vorzug lassen. *Hominum societatem tueri, & suum cuique tribuere*, Idem lib. 1. Offic. cap. 5. *Tribuere tempus alicui rei*, Idem libro 2. Officiorum capite 1. Et, *Valetudini aliquid tribuere*, Idem Tuscul. Quæst. lib. 1. extr. etwas thun um der Gesundheit willen. *Silentium alicujus orationi tribuere*, Idem pro Cœlio cap. 12. *Tantum tibi tribuo, quantum mihi arrogo*; Idem ad Sulpit. lib. 4. famil. epist. 1. Et, *Quibus ille secundum fratrem plurimum tribuebat*, Idem lib. 4. Acad. cap. 4, extr. von dem er sehr viel hält. Sed, *Hoc benevolentiæ ejus tribuendum est*, hoc est, imputandum, zurechnen. Et, *Mihi benevolentiâ, credo, ductus tribuebat omnia*, Cicero de clar. Orator. cap. 51.

¶ Tributio, tribuendi actus. *Tributio æquabilis*, Idem lib. 1. de Natur. Deor. cap. 19.

¶ Tributor. Apulejus ad Asclep. p. 92 *Mundus præstitor est & tributor omnium, quæ mortalibus videntur bona*.

¶ Tributorius, ut, *tributoria actio*, Lege 1 § 20 Dig. de Exercit. action. Et Lege 6 pr. tit. eodem.

¶ Tribūtum, quod ex privato in publicum tribuitur, seu quicquid a subditis solvitur, vectigal: quanquam *vectigal* & *tributum*, si proprie sumas, differant, de quo Samuel Petitus lib. 2. Variarum Lectionum cap. 1. Schoß/Zoll/Tribut/Schatzung. Cicero lib. 2. Offic. cap. 21 *Danda opera est, ne propter ærarii tenuitatem, assiduitatemque bellorum, tributum sit conferendum. Imperare, imponere, indicere, irrogare tributum*, non usus sunt. *Levamentum tributi*, Tacitus lib. 1. Hist. cap. 8 n. 2. Cæterum *Tributum* duplex erat: alterum in agros, alterum in corpora sive capita provincialium imponebatur; ἐπὶ τῇ γῇ, καὶ ἐπὶ τοῖς σώμασιν, Appianus dixit. Alterum genus & *Tributum capitis* dicitur: item *Capitulare*: denique *Pecunia pro capitibus*. Vide Lindebrogium ad Ammianum Marcellinum pag. 50. *Ultro tributum* impendium in publicum opus dicitur apud Senecam lib. 4. de Beneficiis cap. 1. Ubi vide Lipsium & Turnebum lib. 1. Adversar. cap. 29.

¶ Tribūtus, in masc. eadem significatione. Plaut. Epid. act. 2. sc. 2. v. 43.

¶ Tributarius, tributo solvendo obnoxius, der Zinßbar ist/ Tribut geben muß/ ut, *Civitas tributaria*, Justinus lib. 5. cap. 2. *Terra tributaria*, apud Plinium lib. 12. cap. 1. *Tributaria* & *Stipendiaria provincia* quid differant, paullo ante laudatus Petitus ibidem ostendit; pro iisdem tamen habere videtur Sueton. Calig. c. 40.

A Tribuo Composita.

¶ Attribuere, adscribere, destinare, tribuere, zueignen/geben. *Caussam calamitatis alicui attribuere*, zumessen/ Cicero in Verrem 7. cap. 41. *Huic accedit summus timor, quem mihi natura pudorque meus attribuit*. Et Plin. libr. 16. cap. 37 *Locum alquem alicui attribuere*, hoc est, assignare. *Orationem alicui rei attribuere*, pro loquentem rem aliquam inducere, Cicero lib. 1. de Invent. cap. 52. *Pecunia attributa*, quæ præsidibus in provincias euntibus assignabatur. Cic. 1. in Verr. cap. 13, & Asconius ibi p. 79.

¶ Attributio. Cicero lib. 1. de Invent. cap. 26 *Ex his etiam attributionibus, sacer, an profanus; publicus, an privatus; alienus, an ipsius, de quo agitur; locus sit, an fuerit*. Epitheta hic & circumstantias significat. Sed, *Attributio nominum*, est debitorum assignatio, Anweisung/ Cicer. lib. 16. epist. ad Attic. ep. 3. Vide Manutio & Sim. Bosio notata.

¶ Contribuere, conferre, tribuere. *Contribuere pecuniam*, Cicero 14. Philipp. extr. zusammen schiessen/legen. Et Plinius lib. 31. cap. 4. extrem. *Contributa habere vitæ remedia*. Suetonius Augusto cap. 48 *Regna, quibus belli jure potitus est, præter pauca, aut eadem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit*.

¶ *Contributi* dicebantur, qui in diversis oppidis, urbibusque degentes unam civitatem constituebant. Sic Calagurritanos & Oscenses *Contributos* dicit Cæsar lib. 1 de Bell. Civil. cap. 60, quod unam civitatem sive gentem constituerent. Nam si res aliter habuisset se, non potuisset paullo post *magnas quinque civitates ad amicitiam suam adjunctas* dicere. Debuisset enim *sex* numerare.

¶ Contributio. Paullus JCtus Lege 1. Dig. ad Leg. Rhod. de jacta: *Lege Rhodia cavetur, ut, si levanda navis gratiâ jactus mercium factus est, omnium contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est*.

¶ Distribuere, austheilen/ jedes an seinen Ort geben. *Distribuere in aliquot partes, membra, usus*, &c. Terentius in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 17. *Id distributum sane ex sententia est*, ist ausgegeben und vertheilet worden. *Distribuere exercitum in civitates*, Cæsar lib. 5. de B. G. cap. 24. *Distribuere milites in numeros*, Plinius lib. 10. epist. 38. *Distribuere commode tempora peregrinationis*, Cicero ad Att. lib. 2. epist. 1.

¶ Distribute, adverbium, cum distributione, unterschiedlich. Cicero de Invent. lib. 2. cap. 59 *Si distributius tractare quis volet, partietur in animum & corpus* &c.

¶ Distributio, die Außtheilung. *Sensuum distributio*, Cicero de Finib. lib. 5. cap. 11. ¶ 2. Distributio, μερισμός Schema Rhetoricum est, cum genus per species, corpus per membra, totum per partes declaramus, magna cum gratia & utilitate.

¶ Distributor. Apulejus ad Asclep. pag. 92 *Deus distributor dispensatorque est bonorum*. Paullinus Nolanus epist. 13 ad Pammachium n. 14 *Hilaris dator & infatigabilis distributor*.

¶ Intribuere. Trajanus ad Plinium ep. 35 *Ne quid ideo intribuant*, id est, contribuant in rem aut usum aliquem.

¶ Intributio. Paullus Recept. Sent. lib. 2 tit. 7 sent. ult. *Collatio intributionis ob jactum salvæ navi fieri debet*.

¶ Pertribuere. Plinius ad Trajanum lib. 10. ep. 18 *Privatim & publice testimonium pertribuere*.

¶ Retribuere, reddere, vergelten/ wieder erstatten. Cicero Declam. antequ. iret in exilium: *Fide conducit in loco debitum retribuere*. Livius lib. 2. c. 41 *Pecuniam acceptam populo retribuere*.

¶ Retributio, Vergeltung. Augustinus Civ. Dei lib. 22 c. 23 *retributio mali pro bono*. Et Gloss. Vet. Ἀνταπόδοσις, *Retributio*.

¶ Retributor. Paullinus Nolanus epist. 11. [al. 5.] n. 4 *Maximos affectus nobis gratia retributoris indulget*. Et Salvianus lib. 1. de Gub. D. pag. 26 *Deum dum servat bonos, pium se retributorem comprobabit*.

TRIBVS, certa pars populi Romani, quem Romulus divisit in partes tres: deinde singulas rursus in decem dispartitus est. Majores appellavit *Tribus*, minores *Curias*. Itaque tres initio *Tribus* fuêre; postea Servius Tullius quartam addidit &c. Vide Dionys. Halicarnass. lib. 2. cap. 7, & lib. 4. cap. 18 de Tullio & Servio. Liv. lib. 1. cap. 43 *Quadrifariam urbe divisa, regionibus, collibusque, quæ habitabantur partes, tribus eas appellavit, ut ego arbitror, a tributo.* Crescente populo plures subinde additæ; & tandem 35 factæ. Vide Livium lib. 6. cap. 5. extr. Populus Atheniensis in duodecim distributus erat tribus, ad mensium numerum, & rursus unaquæque tribus in triginta genera, quorum *tribules* erant & *contribules*. Vide Chiliadas in adagio Ἄοντὸς γεγονὼς τῆσι τὴν τάξιν, *Tribulis factus servia ordinem*, id est, officio tuo, quemadmodum cæteri, fungere.

¶ Tribulis, qui ex tribu est. Terentius in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 85 *Estne hic Hegio tribulis noster?* Cicero lib. 13. fam. epist. 58 *L. Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus.* Et, *Contribules tribulis*, id est, plebejus, Horat. lib. 1. ep. 13. v. 15. Vide ibi Torrentium.

¶ Tribuarius. *Crimen tribuarium sodalitiorum*, id est, quod ad tribum pertinet, Cicero pro Plancio cap. 19.

¶ Tributim, per singulas tribus. Cicero ad Attic. lib. 4. ep. 16 *Populo tributim domi suæ satisfecerat.* Et pro Flacco cap. 7 *Tributim & centuriatim descriptus ordinibus.*

¶ Contribulis, novum est: veteres pro eo *Tribulis* dixere.

TRĪCÆ, arum, plurale, proprie dicuntur vel pili, vel fila, vel alia, quibus pulli gallinacei involvuntur; deinde omnia etiam impedimenta, Verwirrung/ Hinderung. Dictæ autem videntur esse *trica* ἀπὸ τῶν τριχῶν, hoc est, a pilis. Cicero ad Attic. lib. 10. epist. 8 *Cujus quidem virtus mirifica, quomodo illa fert publicam cladem, quomodo domesticas tricas*, id est, difficultates & molestias impeditas. ¶ 2. Et *tricæ apinæque* proverbiali figurâ res sunt futiles ac nugatoriæ. Martialis lib. 14. epigram. 1

Sunt apinæ tricæque, & si quid vilius istis.

Vide Chiliades. Ita & Plautus in Rudente act. 5. scen. 2. v. 36 *tricas* nugas dixit. Et Mostell. act. 3. sc. 1. v. 41 *Quin tu istas mittis tricas.*

¶ Trico, Tricōnes, homines nulli rei bonæ, nebulones. Capitolinus in Lucio Vero cap. 4 *Fertur in tantum vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum fuisse æmulus, ut — — — comissaretur cum triconibus, & committeret vixas.* Adde ibi Salmasium: Onomasticum vetus: *Tricones*, δυσπάδες. Salmasius ad Glossas provocat, quibus *Trico* sit ἀχρεῖος, ἄκλητος, quibus vocibus in Labbæi Glossario *Tricosus* convertitur.

¶ Trīcari, apud Ciceronem legitur aliquoties ad Attic. ut, *Publius tecum tricatus est*, lib. 14. epist. 19. quod est nugas agere. Et lib. 15 epist. 13 ad eundem: *Vettenum accusat: tricatur scilicet, ut homo talis.* Ubi vel idem est, vel morari in solvendo. Nam est & tergiversari, morari. Unde

¶ *Tricosus* cum *bobinatore* conjunxit Lucilius:

Hic tricosus bobinatorque erit improbus duro.

Idem *tricones nummarios* dixit mala nomina, qui tricantur, id est, tergiversantur & ægre solvunt, die nicht gerne zahlen. *Bobinator* autem est tergiversator. Vide Festum: & adde antea dicta in *Trico*.

¶ Extrīcare, expedire, exsolvere, loß machen/ auswickeln. Plaut. in Epid. act. 1. sc. 2. v. 49 *Aliqua ope me exsolvam, extricabo me aliqua.* Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 88

Mercedem aut nummos unde unde extricat.

Vatinius ad Cic. lib. 5. fam. ep. 10 *De Dionysio tuo adhuc nihil extrico*, hoc est, nihil adhuc explorati aut certi habeo.

¶ Inextrīcabilis, e, ex quo se quis extricare non potest. Virg. 6. Æn. v. 27 *Hinc labor ille domûs & inextricabilis error.* Et Plinius lib. 36. cap. 13 *Labyrinthus inextricabilis.*

¶ Inextricabiliter. Apulejus lib. 11. pag. 269 *Inextricabiliter contorta fatorum licia.*

¶ Intrīcare, involvere, impedire, verwirren. Plaut. in argum. Persæ: *Intricatum indit potans Dorpalum. Intricatus auctoris locus*, quem difficile explicare est.

TRICCA, oppidum Thessaliæ. Vide Livium lib. 32. c. 13. Hinc

¶ Triccæus. Avienus in Arat. v. 206

Triccæi fidus stat nominis.

TRICHIA, τριχία, vel *Trichas*, vel *Trichis*, piscis, qui & *Sardina* dicitur, Sardellen. Gesn. Plin. lib. 9. cap. 15 *Intra tantum Pontum soli non remeant trichiæ.*

TRĪCHĪLA. Vetus poëta in Copa v. 8, *Et trichila umbriferis frigida arundinibus.* Ubi Scaliger, *Trichila*, inquit, *nomine intelligit pergulas, quæ & umbellæ, & umbraculæ vocabantur.* Σκιάδες *Theocrito Syracusio. Columella*: At qui sub trichila manantem repit ad undam. Apud Cæsarem lib. 3. de B. C. *idem vocabulum inveniri in vetustis exemplaribus indicabit mihi Obertus Gifanius. Est ergo trichila vitium aut cucurbitarum jugamentum, aut cucumerum complubiata pergula* &c. *Græcam esse hanc vocem, si nihil aliud, certe* CH *aspiratum demonstrat. Dictum a densitate foliorum, quasi trichinas, ninl, ut nympha limfa.* Τρίχινον *Tarentini dicebant pro spisso a pilis* &c. Hactenus Scaliger. Sommerlübe.

TRICHĪLVM, τρίχηλος, vas tria habens labra, e quibus aqua effluit, ein Faß mit dreyen Außflüssen/ a χεῖλος, labrum. *Trichila*, media correpta aliud est. Vide paullo ante. Est tamen & *Trichilum* correptum, ut fit, si litera ex diphthongo ejicitur. Columella lib. 10. v. 378

Tum modo dependens trichili, modo more cylindri
Intortus cucumis.

TRICHĪTIS, τριχῖτις, aluminis genus, Plinius lib. 35. cap. 15.

TRICHOMĀNES, neutrum, τρίχομανὲς, herba, quæ & *Polytrichum*, & *Canitrichum* vulgo dicitur, Steinbrech/ sic dictum à luxuria capillitii, a quo & *capillarem* aliqui dixerunt. Differt ab *adiantho*, Frauen-Haar/ oder Mauer-Raute/ Matthiolus.

TRICHŌRVM, τρίχωρος, locus in tres velut locellos distinctus. Spartianus in Pescennino Nigro: *In qua simulacrum ejus in trichoro constituit.* Ubi Casaubonus: *Magnatum*, inquit, *ædes tribus distinctis partibus constare solebant: quarum una ingredienti adversa occurrit, duæ sunt ad latera: has tripartitas domos Architecti trichoras, τρίχωρα vocabant: Statius in Tiburtino Manlii Vopisci:*

— — — — quid nunc ingentia mirer,
Aut quid partitus distantia tecta trichorus?

Architecti nostri hodie vocant Papiliones: *quia harum partium (ædificii corpora vulgo dicimus) diversa tecta sic consurgunt, ut in metatum castrorum separatim totidem papilionum fastigia.* Hæc ille. Multi doctissimi viri in hac voce exponenda occupati fuerunt. Vid. Cœl. Rhodigin. lib. 18. cap. 11. Salmas. ad Histor. August. pag. 156. Isaac. Casaub. ad eand. p. 179. Ludovic. de la Cerda Adversar. cap. 101. Sed plenius meliusque omnibus Heribertus Rosweidus Notis ad Paullini Nolani Epist. 12. pag. 784. juxta Barthius ad Stat. Silv. pag. 104.

TRICHVS, i, lapis compositus ex duplici hæmatite, nigro & rubro: nascitur in Africa, eine Art Blut-Steins/ Agricola.

Tricies, vide *Triginta* sub *Tres*.

Triclinium, vide supra in *Clinice*.

Trico, ōnis, vide supra in *Trica*.

TRICOCCVS, i, τρίκοκκος, majus heliotropium est Plinio, quod *Scorpiurus* dicitur à Dioscoride.

TRĪĒRIS, mediâ productâ, fœmininum, τριήρης, navis triremis, Corn. Nepos Alcibiade cap. 4 *In triremem, quæ ad eum deportandum erat missa, adscendit.* Ita Gifan. & Jo. And. Bosius legunt vulgo triremem.

¶ Trierarchus, τριηράρχης, trieri præfectus, Cic. in 3. Verr. cap. 20. & Suetonius Nerone cap. 34. Tacitus 2. Historiar. cap. 9. & 16. &c.

TRIĔTĒRIS, idis, τριετηρὶς, trium annorum spatium, τρία ἔτεα, ab ἔτος, annus. Martial. lib. 6. epigr. 38

Aspicis, ut parvus, nec adhuc tricteride plena
Regulus auditum laudet & ipse patrem.

Et lib. 7. epigr. 95, in pueri epitaphio:

Sex mihi de prima deerant tricteride menses.

¶ Et Paullinus Nolanus carm. 10. v. 103 ad Ausonium [al. carm. 12. pr.] *Defore me patriis totâ trieteride terris.*

¶ Trietericus, τριετηρικὸς, triennalis, ut, *Satra trietrica*. Virgil. 4. Æn. v. 302 — — — *Stimulant trieterica Baccho*

Orgia &c.

Triginta, vide in *Tres*.

TRIGLA, τρίγλα, seu τρίγλη potius, ut Athenæus docet, priscis est ex mullorum genere, eine Art Barben/ sic appellatus, quod ter in anno parlat. Oppian. lib. 1. Halieuticorum:

Τρίγλαι δὲ καλέονται ὑπ' ἀνδράσι εἵνεκα τρίτου.
Accipiunt trigla à terno cognomina partu.

¶ Triglites, τριγλίτης, lapis mulli colorem habens, Plin. lib. 37. c. 2.

TRIGLYPHVS, vocabulum architectonicum, τρίγλυφος, a tribus glyphis, id est sculpturis seu canaliculis dictum. Vitruvius sæpe usus est, ut lib. 1. cap. 2. & lib. 4. cap. 1. & eod. lib. cap. 3. Hinc composita

¶ Hemitriglyphos, &

¶ Monotriglyphos, apud eundem dicto lib. 4.

TRĪGON, ōnis, τρίγων, locus in Thermis figura triquetra, seu triangulari, in quo pila trigonali, quæ minima erat, prædura & firmo pilo plena, a quo *pila* nomen habet, ludebatur. ¶ 2. Quin & *Pila ipsa* trigon dicebatur. Martial. lib. 12. epigr. 84

Captabit tepidum dextra lævaque trigonem.

¶ Trīgōnus, τρίγωνος, triangulus. Vitruvius lib. 9. cap. 2 *regula schema habentes trigoni.*

¶ Trīgōnalis, e, triangulare, s. forma tribus lineis constans.

TRIMETRON, τρίμετρον, *trimetrum*, & *Versus trimeter*, à tribus metris, hoc est, sex regionibus. Senarius Jambicus Terentianus. Horat. de arte v. 252

Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.

TRĪNACRIA, τρινακρία, Sicilia triquetra, a tribus promontoriis, ἄκρα summitas, vide *Sicilia*. Quæ &

¶ Trīnacris, & *Insula Trinacris*, Ovid. 4. Fastor. v. 419

Terra tribus scopulis basium procurrit in æquor
Trinacris, a positu nomen adepta loci.

¶ Trī-

¶ Trinacrius, adjectivum. *Littus Trinacrium*, Virg. 1. Æn. v. 200. *Viri Trinacrii*, Idem 5. Æn. v. 530.

TRĬŌNES, boves dicuntur aratores, a terendo, quasi *teriones*, a quorum junctorum figura stellæ septem in Ursa seu Helice dictæ sunt *Septentriones*. Cicero de Nat. Deor. lib. 2. c. 41 *Altera dicitur esse Helice, cujus quidem clarissimas stellas totâ noctibus ternimus, Quas nostri septem soliti vocitare Triones.* Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 429

- - - gelidi seu te mersere triones. Et v. 474

Gens, quæ non aliâs diffusior ulla trionet Incoluit.

Et Prudentius Cathem. 5. v. 146 *geminis trionibus*, id est, utraque ursa. Vide *Helice* & *Septentrio*: itemque Dalech. ad Plin. lib. 2. cap. 68.

TRĬPHALLVS, Priapus a nimietate membri. Tibullus, ut creditur, in Priapeo:

At, o Triphalle, sæpe floribus novis
Tuas sine arte deligabimus tomas.

Vet. Gloss. *Triphallus*, Πρίαπος. Adde supra *Phallus*.

TRIPTŌLEMVS, Τριπτόλεμος, fuit Celei, regis Eleusini, (Eleusin Atticæ provinciæ civitas est) filius, aratri & agriculturæ inventor, a Cerere institutus, Servio auctore. Socrates apud Platonem oratione ad judices inter judices infernales Triptolemum refert: eam orationis partem Cicero laudat, Latine conversam 1. Tusc. c. 41.

TRIPTŌTON, τρίπτωτον, tribus casibus declinabile.

TRIPVDIVM, a terrâ dictum est, quasi *terripudium*, a *pavio*, quod *ferio* antiquissimis significavit. An, quia saltantes lætantesque ter pedibus terram feriebant? Horat. 3. oda 18

Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

Certe, quemadmodum Aristophanes διπλοδιάζειν dixit; ita *tripudiare* Latini, ut Turnebus notat lib. 25. Adversar. cap. 29, & Voss. lib. 2. Instit. Orat. pag. 236. *Tripudium Solistimum*, vide *Solistimum*. Livius lib. 1. cap. 20 *Per urbem ire canentes carmina cum tripudiis solennique saltatu jussit.*

¶ Tripudio, tripudiare. Cic. pro Sextio cap. 41 *In funeribus Reipublicæ exsultare & tripudiare*, frolocken / tantzen.

TRIQVETRVS, triangulam formam habens. dreyeckig. Columella lib. 5 cap. 2 pr. *Omnis ager aut quadratus, aut longus, aut cuneatus, aut triquetrus*, &c. De Britannia Cæsar lib. 5, cap. 13 *Insula natura triquetra, cujus unum latus est contra Galliam: alterum vergit ad Hispaniam, atque occidentem solem, quâ ex parte est Hibernia: tertium est contra septentrionem.*

TRISSĀGO, inis, herba eadem, quæ *Chamædrys*, vide *Chamædrys*.

TRISTIS, mœstus, perturbatus: cui *hilaris* & *jocosus* opponitur. Horatius lib. 1. epist. 18. v. 89

Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi.

Valerius Maximus lib. 3. cap. 3 *Mutius tristior Porsenæ salute, quam sua lætior.* Livius lib. 5. cap. 51 *tristissimi exitûs solatium, procul a certaminibus esse.* ¶ 2. Plautus pro irato dixit & sævo, Casinâ act. 2. sc. 3. v. 12; & inde ibidem versu 7 *lepidum* & *lenem* eidem opponit. Virgilius quoque Ecl. 2. v. 14, & Horatius lib. 1. od. 16 *tristes iræ* dixere pro duris & valde acerbis, atque a quibus merito timendum. Sic *tristia* & *mitia* idem Horatius ibidem opponit:

- - - Nunc ego mitibus
Mutare quæro tristia.

Tristem lupum, id est, noxium & ob id metuendum Prudentius dixit Hymno 3. καθημερ. v. 259. Et ita Virgilius eclog. 3 *Triste lupus stabulis.* ¶ 3. *Tristes* etiam dicuntur melancholia laborantes, tetrici item & ab amoribus & amœniore vitæ cultu alieni. Sic *tristes senes* passim apud Poëtas & alios. Ovidius lib. 4. Metamorph. Fab. 5 de deprehenso Martis Veneris que concubitu:

- - - illi jacuere ligati
Turpiter: atque aliquis de diis non tristibus optat
Sic fieri turpis.

Capitolinus de Maximo: *Fuit tibi avidus, vini parcissimus, ad rem veneream nimis tardus, domi forisque semper severus, ita, ut* & TRISTIS *cognomen acciperet.* Tacitus 1. Histor. cap. 14 *æstimatione vetâ severus, deterius interpretantibus, tristis habebatur.* *Tristis* ergo, qui severitate excedit. Quin & furiosi sive maniaci *tristes* vocantur. Ita Ovidius & Horatius in Arte v. 124 *tristem Orestem* dixerunt pro furiis agitato. ¶ 4. Sicuti etiam *lætus* pro felicibus; ita *tristis* pro infelicibus ponuntur. Persius Sat. 2. v. 27

Triste jacet lucis evitandumque bidental.

Et Horatius lib. 2. Carm. oda 13

- - - agro qui statuit meo
Te triste lignum, &c.

Id est, dirum & abominabile. *Triste silentium & mœstitia tecta*, Livius lib. 1. cap. 29. Et, *Triste ac severum genus dicendi*, Cicero de clar. oratoribus cap. 30. ¶ 5. *Tristis Erinnys*, id est, sæva vel minax. Ut, *Isque adytis hæc tristia dicta reportat*, Virgilius lib. 2. Æn. v. 115. Et, *Frons gravis & tristis*, id est, severa, ernsthafftig / Plinius Panegyr. cap. 41. Sic, *Tristis severitas inest in vultu*, Terent. Andr. act. 5. sc. 2. v. 16. *Bellum triste*, Seneca Octaviâ v. 300. Sic, *Clades tristis*, Horatius lib. 3. carm. od. 3. *Littera tristes*, quæ tristes efficiunt, Cicero ad Att. lib. 7 ep. 25. Et, *Querimoniæ tristes*, apud Horat. lib. 3. od. 24, 33. Et Cicero de Finib. lib. 2. cap. ult. *Majores nostri labores non fugiendos tristissimo verbo ærumnas nominaverunt.* Terent. in Eun. act. 4. sc. 1. v. 8 *Invitat tristis*, h. e. invitus, (vide Donat.) ohne Lust und Willen. ¶ 6. *Tristia absinthia* Ovidio amara sunt, 3. de Pont. ep. 8. v. 15.

¶ Tristiùs, adverbium, tristem in modum. Cic. de Senect. c. 19 *Facilius in morbos incidunt adolescentes, gravius ægrotant, tristius cumuntur.*

¶ Tristiculus, diminutivum, Cicero de Divinat. lib. 1. cap. 46. *filiolam animadvertit tristiculam.*

¶ Pertristis, valde tristis. Cicero pro Cælio cap. 11 *Fuit hæc in causâ pertristis*, sehr traurig.

¶ Subtristis, nonnihil tristis, ut, *Subtristis visus est mihi*, Terentius Andria act. 2. sc. 6. v. 16, etwas unmuthig / traurig.

¶ Tristitia, perturbatio, quæ deprimit contrahitque animum non sine dolore aliquo & cura. Unde Juvencus valde significanter lib. 1. v. 439 *Inde ubi Joannem cognovit carceris umbrâ*
Submersum, tristi compressit corda dolore.

id est, non levem tristitiam contraxit, valde tristatus est.

¶ Significat & severitatem, eamque vel nimiam. Unde & cum *arrogantia* conjungit Tacitus Agricolâ cap. 9; cum *malignitate* Suetonius Nerone cap. 22. extr. Sæpe ita Cicero hâc voce usus est, ut docent exempla a Marcello Donato ad lib. 13. Annalium Taciti cap. 4 annotata. *Temporum tristitia*, Cicero lib. 12. ep. ad Att. ep. 40. *Tristitia & severitas*, Idem de Amic. c. 18. *Tristitiam continere*, Celsus lib. 3. cap. 18, traurig machen. *A tristitia & acerbitate deducere*, Cicero lib. 2. de Orat. cap. 83. extremo. *Tristitiam mitigare*, Idem lib. 1. Offic. cap. 12. *Tradere lacrymis se & tristitiæ*, Lucejus Ciceroni lib. 5. fam. epist. 14.

¶ In Gloss. *Tristities*, λύπη.

¶ Tristor, tristari, deponentaliter, tristem esse. Onomastic. *Tristo*, λυπῶ.

¶ Contristare, activum, tristem efficere. traurig machen. Cælius ad Cic. lib. 8. fam. epist. 9 *Contristavit hæc sententia Balbum.* Et, *Pluvio contristat frigore cælum*, machet trübe / Virg. 3. Georg. v. 279 de Austro.

¶ Tristificus, um, quod tristitiam adfert, ut, *Promere & reddere voces tristificas*, Cicero lib. 1 de Divin. cap. 7. ex poëta quopiam: *Tristificæ certant Neptuno reddere voces.*

TRĪTĬCVM, πυρός, frumentum candidum illud, a *terendo* dictum secundum Varronem, Weitzen. Plinius lib. 18 cap. 7 *Tritici genera plura. Italico nullum equidem compamverim candore ac pondere.* Sic, *triticum serere*, Columella lib. 2. cap. 8 exer. *exterere* Plin. d. l. dreschen.

¶ Tritĭcĕus, adject. *Messis triticea*, Virg. Georg. 1. v. 219. Et, *triticeos fœtus reddat ager*, Ovidius lib. 1. Fastor. v. 693.

¶ Triticiarius, ut, *Conductio triticiaria*, de qua titulus in Digestis est.

TRĪTON, ōnis, Τρίτων, Deus marinus, Neptuni filius & tubicen: Virg. 1. Æn. v. 158

Cymothoë simul & Triton annixus, acuto
Detrudunt naves scopulo.

Cicero ad Attic. lib. 2. epist. 9 *Non modo de Cynico consulari, sed ne isto quidem piscinarum Tritonibus poterit se jactare.*

¶ 2. Et *Triton* fluvius & lacus est Africæ Plinio lib. 5. c. 4.

¶ Ab eo lacu Minerva *Tritonia* dicta fuit, quod ibi primum habitu puellari conspecta sit: vel & ibidem nata, quo Silii versus faciunt infra laudandis: vel quia plurimum eam amavit Dea, ut Lucanus significat lib. 9: vel διὰ τὸ τρεῖν, quia Dea terribilis; de quo Servius ad illud 2. Æn. v. 171

Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris.

¶ Tritōnis, idis, patronymicum. *Saba Tritonidis arces*, Virg. 2. Æn. v. 226. Silius lib. 3. v. 322

Hinc, qui stagna colunt Tritonidis alta paludis,
Qua virgo, ut fama est, bellatrix edita lymphâ,
Invento primam Libyam perfudit olivo.

Virgo bellatrix Pallas est, sive Minerva, artium armorumque præses. ¶ 2. Tritonis etiam lacus. Avienus periegef. v. 392 *Tritonidis alta paludis.*

¶ Tritoniacus, adjectiv. Ovid. 15. Metam. v. 358

Cum Tritoniacam novies subiêre paludem.

TRĬVMPHVS, θρίαμβος, pompa illa solennis, quæ fiebat redeuntibus in urbem cum victoria. Qui omnium maximus honor Romæ fuit: cum triumphantes ipsius Jovis, quem Deorum summum credebant, majestatem repræsentarent. Ejus quippe insignia omnia tributa fuisse triumphantibus, ex Dionysio, Livio & aliis Johannes Antonius Valtrinus docet lib. 7 de Re Militari Romanorum cap. 9. Eamque ob causam, ne nimis tollerent cornua, erat, qui sequeretur triumphantes, usque iis inclamans: RESPICE POST TE: HOMINEM MEMENTO TE, de quo Tertullianus Apologetico cap. 33. Ante currum capti hostes incedebant in vinculis, præibat Senatus: ipsi triumphantes autem coronati lauru quadrigis in Capitolium, seu

Jovis Capitolini templum provehebantur, &c. Cicero in Pisonem cap. 25 *Differes de triumpho, quid tandem habet iste currus? quid vincti ante currum duces? quid simulacra oppidorum? quid aurum? quid argentum? quid legati in equis & tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa? inania sunt ista, mihi crede, delectamenta pene puerorum.* Idem Philipp. 14. cap. 5 *Is demum est, meâ sententiâ, justus triumphus ac verus, quum bene de Republica meritis testimonium a consensu civitatis datur.* Idem lib. 3. fam. epist. 10 *Agere triumphum justissimum ex inimicis.* Et, *Deportare triumphum*, id est, victorem esse, Idem lib. 1. Offic. cap. 22. *Ducere aliquem in triumpho*, über einen triumphieren. Plinius lib. 7. cap. 43. *Triumphum frequentare*, Livius lib. 26. cap. 39. Inter triumphum & ovationem discrimen tradit Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 18, & lib. 7. c. 22. Lipsius in Admirandis Romæ lib. 2. cap. 8.

¶ Triumpho, triumphare, triumphum agere, ut, *Amplissime & honestissime triumphare*, Cicero pro Muræna cap. 9. *Gloriose triumphare*, Idem lib. 2. fam. epist. 12, id est, triumphum gloriosum agere. *Curius cum de Samnitibus triumphasset*, Idem de Senect. cap. 16. *Triumphare ex aliquo*, Plinius lib. 7. cap. 43. Invenitur & *triumphare aliquem*, active. Lactantius lib. 6. cap. 23. extr. *Hic ternum triumphabit: hic erit consimilis Deo.* Et lib. 7. cap. 24 *Gentes non exstinguentur omnino, sed quædam relinquentur in victoriam Dei, ut triumphentur a justis, ac subjugentur perpetuæ servituti.* Usitatiora participia passivæ formæ, & inde derivata. Livius lib. 2. cap. 38 *An non sensisti, triumphatum hodie de vobis esse?* Ita Aurelius Victor de Viris Illustribus in Metello Macedonico: *Achæos bis prælio fudit, triumphandos tradidit Mummio.* Et *triumphatum orbem* Ovid. lib. 1. Amor. eleg. 15. *Triumphatas gentes*, de quibus triumphus actus est, Virgilius dixit lib. 3. Georg. v. 33. ¶ 2. Terentius in Phormione act. 3. sc. 3. v. 10 *Non triumpho, si ex nuptiis tuis nihil nanciscor mali*, hoc est, non gaudeo, non exulto, ich habe keine Freude daran/ ich jubilire nicht. Sic, *Triumphare & gaudere*, Cicero lib. 9. epist. ad Att. ep. 16. Et, *Triumphare gaudio*, Idem pro Cluentio cap. 5.

¶ Triumphalis, e. *Corona triumphales*, Plinius lib. 22. c. 3. *Cœna triumphales*, Idem lib. 9. cap. 55. Et, *Currus triumphalis*, Idem lib. 7. c. 26. *Habitus triumphalis*, hoc est, ad triumphum pertinens, Quintilianus lib. 10. cap. 12. *Porta triumphalis* Romæ, per quam triumphantes deducebantur, Cicero in Pisonem c. 23. *Bis fieri triumphalem*, Idem in Sallust. *Vir* enim *triumphalis* est, qui triumphavit, Vellejus Paterculus lib. 2. c. 6.

¶ *Triumphalia ornamenta*: ita enim plene semper appellat Suetonius, ut Augusto cap. 38, Tiberio cap. 9. & 20, Claudio cap. 1. & 17, &c. Nam Tacitus absolute *Triumphalia* vocat aut *Triumphi insignia*, ut lib. 4. Annalium cap. 14, & 16. Erant enim revera insignia, propria triumphantium olim solemni pompa; post Ducibus Legatisque, quorum magni in bello fuisset opera, præmii honorisque tantum caussa dari solita, ut erant *corona*, *patera aurea*, *sella curulis*, *scipio eburneus*, *toga picta*, *tunica palmata*. Quod tum institutum fuit, cum justus triumphi honor, sive triumphandi jus penes solos Principes, conversâ Republicâ, cœpisset esse. Notatumque Suetonio, primùm iis donatum Tiberium fuisse, ejus vitâ capite 9. Lege Onuphrium Panvinium Commentario in 5. Fastorum Ovidii pag. 345. Claudius Imperator Legatis consularibus simul cum exercitu dedit, ne honoris istius consequendi caussa belli occasiones quoquo modo quærerent, atque Rempublicam in discrimen conjicerent, ut Suetonius auctor est ejus vita cap. 24, & meminit ejus Tacitus quoque. Aliquando & triumphalia haud quidem de militari caussa, sed per gratiam, & ut honoratiores tantum essent, quibus id contigisset, atque vel pueris etiam ac impuberibus solebant dari, ut ex eodem Suetonio in Claudio cap. 24, itemque Nerone cap. 15 discere licet.

¶ Triumphator, qui triumphum agit. Apulejus Apologia pag. 285 [edit. Elmenh.] *Ille vir de Sabinis, deque Samnitibus, deque Pyrrho triumphator.* Idem sub finem de Mundo: *triumphator, propagator, & tropæophorus.* Cyprianus epist. 34. cap. 2 *Non brevi compendio vulnerum victor, sed adhærentibus diu & permanentibus pœnis longa colluctationis miraculo triumphator.* Adde Curas Posteriores Cellarii.

¶ Triumphatorius, adjectivum. Tertullianus lib. 5 contra Marcionem cap. 10 *Verbum triumphatorium & insultatorium* Apostoli ἐπινίκιον 1 Epistolâ ad Corinthios cap. 15. v. 55 appellat.

¶ Detriumphare. Minucius Felix pag. 231 *Deos post cladem detriumphatos colere cœperunt*, id est, devictarum gentium deos. Et Tertullianus Apologetico cap. 27. extr. *Illos nunquam magis detriumphamus, quam cum pro fidei obstinatione damnamur.*

TRŌAS, ădis, Τρωάς, Asiæ regio est, Hellesponto adjacens, Phrygia Minor etiam appellata: *Troas* vero a Trojanis possidentibus dicta, ut a *Troë* rege *Troja*. In Troade nobilissima urbs *Ilion*, quæ & *Troja*; montes clari, *Ida* & *Sigæum* promontorium. ¶ 2. *Troas* patronymicum etiam est interdum pro gentili. Virgilius lib. 5. Æneid. v. 613

At procul in solâ secreta Troades actâ
Amissum Anchisen flebant,

id est, Trojanæ mulieres.

¶ 2. Troas in Novo Test. est urbis cognomen, quod singulare positum Act. Apost. 20. v. 5 & 6 & alibi legitur: plene est *Alexandrea Troas*, id est Alexandri urbs in Troade regione. Titi nummus apud Golzium: COL. TROAS ANTIGONIA ALEXANDR. nam & Antigoni nomen aliquando consequuta fuit.

¶ Troja, proprie tota regio dicitur; *Ilium* vero princeps in ea urbs, quam igne ferroque everterunt Græci. Urbis ejus arx, *Pergama*, ut Stephanus de Urbibus, & Servius Virgilii interpres docent. Non raro tamen *Troja* de urbe ipsa seu *Ilio* dicitur. Livius ipso principio operis: *Jam primum omnium satis constat, Trojâ captâ in cæteros sævitum Trojanos*, &c. Ovidius in epist. Penelopes v. 3 *Troja jacet certe Danais invisa puellis.* *Tentantes ad Trojam pervenerunt Græci*, Græce: Ἐς Τροίην πειρώμενοι (πυθόμενοι) ἦλθον Ἀχαιοί. Theocriti est Idyll. 15. v. 61. i. e. tentantibus sive sciscitantibus omnia patere. Vide Chiliadas. Cæterum quæ de *Troja* capta Homerus Iliade retulit, ea falsa & conficitia Dio Chrysostomus arguit peculiari oratione *de Ilio non capto*. Quam in compendium redactam apud Petavium licebit legere Apparat. Epist. Cent. 2. epist. 51. ad Jacobum Rolantium scriptâ. ¶ Mater fuit Romani populi Troja: quæ de re Augustinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 4.

¶ *Troja* ludum etiam equestrem significat puerilem, quem *Pyrrhicum* appellant, & Virgilius describit lib. 5. Æn. v. 602

Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.

Suetonius in Augusto cap. 47 *Sed & Trojæ ludum edidit frequentissime majorum minorumque puerorum delectu.* Omissus fuit, cùm casu nonnulli debilitati fuissent, de quo idem Suetonius Claudio cap. 21.

¶ Tros, qui ex Troja est. Virgilius lib. 1. Æneid. v. 573

Tros, Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.

Pluraliter Troes. *Fuimus Troës*, Virg. 2. Æn. v. 325.

¶ Trojānus, adjectivum. Virg. 2. Æn. v. 4

Trojanæ ut opes, & lamentabile regnum
Eruerint Danai.

Equus Trojanus. Cicero pro Muræna cap. 37 *Intus, intus, inquam, est equus Trojanus, a quo nunquam me consule dormientes opprimemini.* Et 2. Philipp. cap. 13 *In hujus me consilii societatem, tanquam in equum Trojanum, cum principibus concludis?* Sic, *Trojanum bellum*, quod paullo ante tempora Davidis fuit, & caussam habuit Paridis adulterium. Eversa enim est Troja ante conditam Romam annis 330, ut Orosius scripsit.

¶ Trōĭcus, aliud adjectivum. *Troica castra*, Virgilius lib. 11. Æn. v. 341. *Troicum bellum*, Cicero lib. 5. epist. fam. ep. 12. *Fata Troica*, Ovidius in Epist. 1. v. 28.

¶ Trōĭus, aliud rursus adjectivum trium syllabarum. *Troius heros*, Virg. lib. 8. Æneid. v. 530. *Arma Troia*, Idem lib. 1. Æn. v. 123.

¶ Trōjŭgĕna. *Trojugena interpres divûm*, Idem ibidem. *Trojugenas bello claros*, id est, Trojanos, Ennius.

¶ Trōĭlus, Priami regis Trojanorum fuit filius, impari cum Achille congressu interfectus. Virgilius lib. 1. Æneid. v. 478

Parte aliâ fugiens amissis Troilus armis,
Infelix puer, atque impar congressu Achilli.
Fertur equis curruque hæret resupinus inani, &c.

Horat. lib. 2. Carm. od. 1

Nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygia sorores
Flebere semper.

TRŎCHAEVS, τροχαῖος, pes celer, ἀπὸ τοῦ τρέχειν, a currendo dictus, priori longa & altera brevi constans,

– ∪ *Longam si sequitur correpta, vocato trochæum.*

¶ Trochaicus, a, um, ut, *Versus trochaicus. Casum trochaica.*

¶ Ditrochæus, duo trochæi conjuncti, cōmprŏbārĕ.

TRŎCHĬLVS, τρόχιλος, avis parva, quæ & *Regulus*, & *Regaliolus* dicitur, ein Goldhänichen / vide *Regulus*; nam Zaunkönig passer est troglodytes. Vide *Passer*. ¶ 2. Alius est *trochilus aquaticus*, avicula littoralis, quæ in fauces crocodili hiantis involat, & hirundines inhærentes dentibus ejus extrahit & expurgat; quo officio & ipsa alitur, & crocodilus sentiens commode secum agi, nihil ei nocet, sed cum ex faucibus eam egredi vult, cervicem movet, ne comprimat. Gesnerus. ¶ 3. Trochilus esse dicitur torulus in apophysibus columnarum; itaque Columella longum & teretem cucumerem dicit similem torulo columnarum & colubro serpenti, cum ait:

Tum modò dependens trochili, modò more colubri
Intortus culumus, &c.

Vide Scaligerum in Copam pag. 259.

TRŎCHĪTES, æ, τροχίτης, lapis cinereus, aut luteus, aut nigricans, rotæ, quæ τρόχος dicitur, habens similitudinem, Ròderstein. Agricola.

TRŎCHLĔA, æ, machina est illa tractoria, continens rotulam, axiculum, & funem ductarium, eine Rolle oder Globe. Lucretius lib. 4. v. 903

Multa-

Multaque per trochleas, & tympana pondere magno,
Commovet.

TRŎCHVS, i, τροχός, rota vel turbo, qui a pueris scutica circumagitur, ein Kreusel. Cum quo & Vetus Scholiastes Horatii ad illud in arte poëtica,

Indoctusque pilæ discique trochique quiescit,

consentit. *Trochus*, inquit, *dicitur turben, qui flagello percutitur, & in vertiginem rotatur.* Sed rectius est, quod addit, *aut e rota, quam currendo pueri virgâ regunt.* Ita enim Martialis lib. 14. epigr. 168

Inducenda rota est, das nobis utile munus,
Iste trochus pueris, at mihi cantus erit.

Hieronymus Mercurialis quoque lib. 3. art. gymnasticæ cap. 8 vult, *trochum* a turbine diversum fuisse. Vide ipsum & ibidem trochi imaginem ex antiquo monimento expressam; itemque Scaligerum in Catonis Disticha, itemque Rigaltium in Artemidorum pag. 23.

¶ Trochulus, diminutivum, Plautus Prologo Amphitr. v. 144.

¶ Trochiscus, τροχίσκος, diminutivum aliud, quo etiam pastillos suos Medici vocant, ut Celsus lib. 5. c. 17. Kuchlein. ¶ 2. Est & Trochiscus piscis Plinio lib. 9; sed verius bellua marina, Gesnerus.

Trocta, vide *Trútta.*

TROEZEN, duabus syllabis, nisi diæresis variet, Τροιζήν, vel *Trœzene; es*, penultimâ productâ, oppidum Peloponnesi, in quo educatus fuit Theseus. Ovid. in epist. 4. Phædræ ad Hippolytum v. 107 *Hîc tecum Trœzenâ colam Pittheia regna.* *Trœzenius heros*, apud eundem. *Trœzenii populi* illustres fide in societatem Atticam, tempore Xerxis, quorum pietatem & benignitatem laudat Plutarchus in vita Themistoclis.

TROGLODŸTES, troglodytæ, avicula. Vide *Passer* & *Trochilus.*

¶ Troglodytæ, penultimâ brevi, populi sunt Æthiopiæ contermini, juxta sinum Arabicum; de quibus Plinius libro 5. cap. 8 *Troglodytæ*, inquit, *specus extabant, hæ illis domus; bellum; serpentium carnes*, &c. Τρώγλη Græcis *foramen* sive *specum* significat. Memorantur præterea & aliis locis *Troglodytæ*, hoc est, cavernarum habitatores, ut in Mauritania, & ipsa Scythia. Vide Geographi.

¶ Troglodyticus, a, um, adjectivum. Plinius libro 6. cap. 29 ineunte: *Troglodytica latere*, scilicet sinus Arabici. Et lib. 37. cap. 10 *Nascitur in Troglodytica regione.*

¶ Troglodytica absolute, pro Troglodytarum regione. Idem Plinius lib. 12. cap. 7 *Zingiberi in Arabia & Troglodytica in Illis nascitur.*

TROGVS POMPEIVS, Græcorum & totius orbis historias Latino sermone composuit, quas in epitomen Justinus redegit. Trogi verò ipsius libri nusquam supersunt. Vixit sub Augusto.

Troja, vide *Troas.*

TRŌPAEVS, τρόπαιος, versarius, qui vel dormientes, vel non attendentes sibi gestum aliquem indecorum committunt, vellicat & admonet, ac postea se avertit. Est enim à τροπή, quod conversionem significat. Usus hoc nomine Suetonius est in Claudio Cæsare cap. 8, *Quoties post cibum obdormisceret, olearum ac palmarum ossibus incessebatur, interdum ferula, flagrove velut per ludum excitabatur a tropæis.* Sed ibi potiùs legendum *a copreis*, vel *a capreis*, ut vult Torrentius, quod idem est. ¶ De *ventis tropæis* apud Plinium est lib. 2. cap. 43 *Cum è mari redeunt*, (venti) *tropæi vocantur*, (die Winde / so sich von dem Wasser zurück wenden) *si pergunt, apogæi.*

¶ Tropæum ab eadem etymologia (a τροπή scilicet) est, quod spolium significat, reportatum ab hoste superato, & in sublime affixum. Virgilius lib. 3. Georg. v. 32

Et duo rapta manu diversi ex hoste tropæa.

Referre tropæum, Claudianus Nuptiarum Honorii & Mariæ v. 117. *Ponere tropæa*, Cicero in Pisonem cap. 38. *Statuere tropæum*, Idem de Inventione lib. 2. cap. 23. *Tropæum incruentum statuere*, id est, vincere sine sanguine. Vide Chiliadas. *Ornare urbem tropæis*, Auctor ad Herennium lib. 4. cap. 53. Exstruendorum tropæorum ratio a Græcis est. Ea vero ex lignis erexisse veteres, quæ æque, ut saxa æraque, firma non sunt, ne odia immortalia essent, Diodorus Siculus lib. 13 observat. Male enim conciliantur gentes, de quibus fixa tropæa durant. Eamque ob causam reprehensos eos Plutarchus annotat, qui ex ære vel marmore statuissent, quem quæstionibus Romanis pag. 273 vide, ubi etiam docet, nec spolia renovari solita. Abstinuisse Romanos ab omni tropæorum ratione, Florus observat lib. 3. cap. 23; quod tamen Domitium Fabiumque migrasse ibidem auctor est: cujus & Strabo meminit lib. 4. pag. 185, ubi Casaubonum, si lubet, vide, qui & hoc docet, non *Trophæum*, ut vulgò, & quod pertendit Marcellus Donatus, sed *Tropæum* scribendum esse, Animadversionibus in Suetonium pag. 10. Cæterum Tropæorum erectiones variæ, eaque ipsa de varia ibidem materia: qua de consulendus Bulengerus de Triumpho c. 3. Barthius ad Statium lib. 2. Thebaidos pag. 628. Movere tropæa dedicata nefas fuit, quod tamen factum a Sylla contra vetus institutum. Suetonius Cæsare cap. 2.

¶ Tropæophŏrus, τροπαιοφόρος, victor, triumphator. Apulejus sub finem de Mundo: *triumphator; propagator, & tropæophorus.*

TROPHONIVS, τροφώνιος, in fano vel antro subterraneo, à se constructo, oracula vaticinatus est; sed fame tandem interiit. Vide in Chiliadibus proverbium: *In antro Trophonii vaticinatus est*, de homine vehementer tristi tetricoque, propterea quod olim creditum est, eum, qui in Trophonii specum descendisset, postea nunquam ridere. Meminit hujus Trophonii Cicero libro de Natura Deorum; Antri Trophonii Heliodorus Æthiop. lib. 2. p. 77.

TRŎPIS, is, fœmininum, τρόπις, carina. Latinum fecit Martialis lib. 11. epigram. 84

Fumosæ feret ipse tropin de fece lagenæ, &c.

TRŎPVS, tropi, τρόπος, *verbi est, vel sermonis*, ut Quintilianus ait lib. 8. cap. 6, *a propria significatione in alienam cum virtute mutatio.* Seu *est*, Donato auctore, *dictio translata a significatione propria ad non propriam, sed similem, ornatûs necessitatisve causâ, cujus species sunt Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia*, &c. Vide libellum de Schematibus. De cognatione vero *tropi* & *figuræ* vide Quintilianum lib. 9. cap. 1; itemque Andreæ Corvini Dubia Rhetorica Fasciculo 7. & 8.

¶ Tropica, orum. Petronius: *Tum ille, pecuniæ*, inquit, *cupiditas hæc tropica instituit:* id est, has conversiones seu commutationes. Nempe hoc vult, quod artes pulchertimæ, de quibus meminerat, de eo deciderint culmine, in quo steterant ante, eo factum, quod jam intenti lucris homines obiter tantum & tralatitiè eas tractare cœperint, non tanta industria studioque, quo veteres in eas incubuerint, solius laudis avari. Hanc commutationem igitur *Tropica* dixit.

¶ *Tropicos* etiam *circulos:* item *Tropica signa* Astrologi vocant, ubi conversiones solis & temporum fiunt. Manilius lib. 3. v. 620

Quæ tropica (signa) appellant, quod in illa quatuor anni
Tempora vertuntur signis, nodosque resolvunt.

¶ Tropice, adverb. Augustinus de Genesi ad lit. lib. 4 cap. 9 *maluit tropice loqui.*

¶ Tropologia, τροπολογία, figura, quâ sermo ad emendationem morum convertitur.

¶ Tropologicus, ut, *Tropologicum genus ac figuratum*, Sidonius lib. 9. epist. 3.

TRŌSSŬLVS. Trossuli dicti fuere equites Romani a Trossulo, oppido Hetruriæ, non longe a Volcis, quod sine adjumento peditum expugnarunt quondam Numio duce. Vide Plinium lib. 33. cap. 2, & Vet. Scholiasten Persii ad Sat. 1. v. 82

- - - - unde istud dedecus, in quo
Trossulus exultat, &c.

¶ 2. Vulgo quoque ita vocabant τοὺς κομψοὺς καὶ φιλοκάλους, qui cultu & toto vitæ genere cæteris præstare vellent. Stuzer. Vide Casaubonum ad allegatum Persii locum, & Salmasium ad Lampridii Commodum pag. 114.

TRVA, æ, τὸ κιννάμωμον τῆς χύτρας. Ticinnius apud Festum: *Cecus magnum ahenum, quando ferbit, paulâ confutat truâ.* Vide Varron. lib. 4. L. L. & ibi Scalig.

¶ Trulla, æ, diminutivum, vasis genus est, sed usus diversi, ein Wasser-Trog / Wasch-Faß / Baum-Kanne. Horatius 2. Serm. Sat. 3. v. 144

Qui Vejetanum festis potare diebus
Campanâ solitus trullâ, vappamque profesti.

Juvenal. Sat. 3. v. 208

Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.

Trulla excavata cum manubrio aureo, Cicero in Verrem. Et ibidem, *Trulla gemmea*, act. 6. Verr. cap. 27. extr. *Murrhea*, Plin. lib. 37. cap. 2.

¶ Trullum seu Trullus, fornix hemicyclius, ut Lambecius Tomo 8. Biblioth. Cæs. p. 407 interpretatur. Hinc

¶ 2. Trullum, sive Trullus, dicta pars palatii Constantinopolitani, vel amplum ejus triclinium, ejusmodi tecto coopertum, ubi Synodus episcoporum congregata fuit, quæ inde *Trullana* appellatur. Vide Caroli du Fresne Constantinopolim Christianam lib. 2. cap. 4. n. 20. & adde, si lubet, Cellarii Histor. Medii Ævi, in Synodo Quinisexta, pag. 77.

¶ Trullanus, ut *Synodus Trullana*, jam in *Trullum* expositum est.

¶ Est & *Trulleum* vasis genus figurâ trullæ simile, nisi quod aquam latius concipit, & quod manubrium cavum non est, ut Varro scribit lib. 4. LL. Vet. Gloss. *Trulleum, & Guttum, & Aquiminale*, χέρνιβον, ξεστὸν. ¶ 2. Et Trulleum instrumentum est fabrorum cæmentariorum, eine Tünch- oder Mauer-Kelle.

¶ A qua significatione verbum *Trullissare*, pro trullâ gypsum inducere. Vitruvius *Inferior pars testa cum calce trullissetur*, beraspen / bewerffen. Idem lib. 7. cap. 3 *asperrime trullissentur.*

¶ Trullisatio, Vitruv. cit. l. 7. c. 3 *trullisatione subarescente.*

¶ Detrullare, pro diffundere ex trulla una in aliam, aus einem Faß oder Trog in den andern füllen / apud Apicium legitur: annotavit Hermolaus.

TRŪDO, trusi, trudere, ὠθεῖν, violenter propellere, vel impellere, stossen / ut, *Trudi ad supplicium*, Cicero lib. 4. epist. ad

Articum epist. 3. Terentius in Andria act. 4. sc. 5. v. 40 *Fallàcia alia aliam trudit*, folgt eine auff die andere. Horat. 2. Carm. od. 18 *Truditur dies die.*

¶ Trūdes, is, instrumentum, quo quid protruditur, eine Treibkeule / Hebebaum. Tacit. 3. Annal. cap. 46 *Trudibus aut furcis inertem molem prosternere.*

¶ Trusatilis, e, quod truditur. *Mola trusatilis*, quæ & *manuaria* dicitur, eine Hand-Mühle / apud Gellium lib. 3. cap. 3. Quod à

¶ Trusare est: quo verbo obsceniuscule usus Catullus est. Vide Rigaltium ad Artemidor. pag. 60.

Composita à *Trudo.*

¶ Abstrūdere, abscondere, abdere, verbergen. Cicero libro 12. epist. ad Att. ep. 15 *Mane me in silvam abstrusi densam & asperam.* Idem libro 4. Academ. cap. 10 *Natura in profundo veritatem (ait Democritus) penitus abstrusit.* Tacitus 4. Annal. cap. 69 *latebris sese abstrudunt.*

¶ Abstrusus, verbergen. Ovidius Epist. Her. 7. v. 147 *abstrusa terra*, quam Æneas exsul petebat. Plinius Panegyr. cap. 45 *Bonos otio aut situ abstrusos, & quasi sepultos, non nisi delationibus & periculis in lucem ac diem proferebant.* Ibidem cap. 63 *abstrusus atque abditus.* Et, *recessus abstrusi*, Claudian. 4. Cons. Hon. 274.

¶ Comp. *Paullo abstrusior dissutatio*, Cic. 4. Acad. Quæst. cap. 10. pr.

¶ Contrūdere. Cic. 7. Verr. cap. 27 *Eodem piratas contrudi imperarat*, an einen Ort hin geflossen werden. Ammianus lib. 22. cap. 3 *Contrusus est in insulam Dalmatiæ Boas.* Et lib. 27. c. 20 *Latrones ad latebrosa montium saxa contruserunt.*

¶ Detrudere, dejicere, pellere, ut, *Quisque ad id, quod facere potest, detrudendus est*, Cicero lib. 1. de Oratore c. 28. extr. *Detrudi ac compingi in pistrinum*, verstossen werden / Idem ibidem cap. 11. *Detrudere in pœnam*, Idem pro Flacco cap. 38. *Detrudi in lustum*, Idem ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 4. *Aliquem de sententia detrudere*, id est, dejicere, abtreiben / Idem lib. 14. fam. ep. 16.

¶ Extrudere, foras pellere vel trudere. *Extrudere ædibus*, & *ex ædibus*, Plautus Casin. act. 4. sc. 1. v. 18. *Extrudere foràs*, Idem Trucul. act. 1. sc. 1. v. 68. *Domo suâ aliquem extrudere*, Cic. in Verr. 7. cap. 15. Terent. in Hecyr. act. 1. sc. 2. v. 98 *Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater.* Et *Extrudi à loco minime appositò*, Cicero 3. ad Att. epist. 14. *Extrudere merces*, loßschlagen / Horatius in Epistolis lib. 2. ep. 2. v. 11.

¶ Intrudere. *Intrudere sese aliquo*, eindringen. Cicero pro Cæcin. cap. 5 *Se ipse inferebat, & intrudebat, & in eam opinionem Cæsenniam adducebat.*

¶ Obtrudere, invito & renuenti offerre, einem etwas auffdringen. Terentius in Andria act. 1. sc. 5. v. 15 *Ea quia nemini obtrudi potest, itur ad me.* Idem in Hecyra act. 3. sc. 1. v. 16 *Nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater.*

¶ Obstrudere, Plautinum verbum. Vid. Lexicon Criticum Pareei. Prudentius passione Vincentii v. 95 pro occlúdere usus est:

His intonantem Martyrem
Judex profanus non tulit,
Conclamat: Os obstrudite,
Ne plura jactet improbus.

Ita plures legunt; at Heinsius: *os obtrudite.*

¶ Protrudere, porro vel ulteriùs trudere, fortstossen. Cicero de Fat. cap. 19 *Qui protrusit cylindrum, dedit ei principium motionis, volubilitatem non dedit.* Et Lucretius lib. 4. v. 889 *Paullatim moles protruditur atque movetur*, wird förder gebracht. *Protrudere opus*, Vitruvius lib. 2. cap. 8. förderu.

¶ Retrudere, zurücke oder hinter sich stossen. Plautus in Epid. act. 2. sc. 2. v. 64 *Quasi retruderet hominum me hic invitum.* Sic, *Retrusum atque abditum*, Cic. lib. 1. de Oratore c. 19. Et Sulpicius Severus Vitâ Martini cap. 4 *Retrudi in custodiam jubetur.*

Trulla, vide *Trua.*

TRVENTVM, urbs & fluvius Picenorum, vulgo *Tronto.* Plinius lib. 3. cap. 13.

¶ Truentinus. Silius lib. 8. v. 434

Quique Truentinæ servant cum flumine turres.

TRVNCVS, ὁ κόλοβος, arboris reliquum post ramos relictos, der Strumpf / Ploch / Klotz / a τρύω vel τρύειν, atterere, absumere. Cicero de Senect. cap. 15 *Terra ex minutissimis seminibus tantos truncos ramosque procreat.* ¶ 2. Dicitur & *Truncus* de corpore hominis abscisso capite. der Rumpf. Virg. 2. Æneid. v. 557

— — — Jacet ingens littore truncus
Avulsumque humeris caput, & sine nomine corpus.

Cicero pro Roscio Com. cap. 10 *Nemo illum ex trunco corporis spectabat* &c. ¶ 3. Sed & de homine stupido *Truncus* atque *Stipes* dicitur, ein grober Klotz / Tölpel / apud eundem in Pison. cap. 9. Et de Natur. Deor. lib. 1. cap. 30 *Qui potest esse in ejusmodi trunco sapientia?*

¶ Truncus, a, um, adjectivum, quod est truncatum, verhauen / verstumpffet. Virg. 3. Æn. v. 659

Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat.

Idem 6. Æn. v. 497 *— — truncas inhonesto vulnere nares.*

¶ Trunculus, dimin. Celsus lib. 2. cap. 19.

¶ Trunco, truncare, verhauen / verkürtzen / in Stücken zerschneiden. *Manibus truncatus & armis*, Claudianus Bell. Getic. v. 89. *Anguis truncatus*, Idem de Bell. Gildon. v. 471.

¶ Truncatio. Gloss. Cyr. *Truncatio*, ἀκρωμίασις.

Composita:

¶ Contruncare, Plautus pro imminuere. *Quod edant addas, meum ne contruncet cibum*, in Sticho act. 4. sc. 1. v. 48. Quod imitatus Apulejus sub initium lib. 1. Milesi. *Ego*, inquit, *dum polentæ castratæ offulam modico grandiorem contruncare gestio* &c. Proprie de cæde Lampridius in Alexandro cap. 61 *inermes & obsistentes contruncaverunt.*

¶ Detruncare, decidere, *Detruncare arbores*, Livius lib. 21. c. 37. *corpora*, Idem lib. 31. cap. 34, abkürtzen / abhauen. *Detruncare caput*, Ovid. 8. Metam. v. 769. *Detruncare vitem*, pro resecare, Columell. lib. 4. c. 22.

¶ Detruncatio. Plin. lib. 24. c. 9 *Detruncatio ramorum.*

¶ Distruncare. Plautus Trucul. act. 2. sc. 7. v. 53 *medium distruncabo.*

¶ Obtruncare, occidere quomodocunque, ermorden / erwürgen. Livius lib. 1. c. 5. extr. *Regem obtruncant.* Et ibidem c. 10 *Regem in prælio obtruncat, & spoliat.* Virg. 3 Æneid. v. 332

Incautum excepit, patriasque obtruncat ad aras.

¶ *Obtruncatio vitis*, Colum. 4. cap. 29.

¶ Prætruncare, Plaut. in Milit. act. 2. sc. 3. v. 47. *Nonne tibi istam prætruncare linguam largiloquam jubes?* Et Captiv. a. 4. sc. 3. v. 2 *colla prætruncabo.*

Truso, trusare, frequentativ. vide in *Trudo*, post *Trusatilis.*

TRVTĬNA, æ, æquilibrium, foramen scilicet illud in bilance, intra quod lingua est, secuddum quam ponderis fit examinatio, das Loch / darinn die Zunge an der Wage gehet. Vetus Schol. Persii ad Sat. 1. v. 6

— — Examenve improbum in illâ
Castiges trutinâ.

EXAMEN, inquit, *est lingua, vel lignum, quod mediam hastam ad ponderа adæquanda tenet. CASTIGARE autem est digito libram percutere, ut temperetur, & prægravatione post æquum quiescat. TRVTINA vero est foramen, intra quod est lingula, de quâ examinatio est.* Lege ad eum locum & eruditissimum Casaubonum, Veteris Scholiastæ verba & emendantem & explicantem. ¶ 2. Usurpatur & pro libra ipsa. ¶ 3. Per metaphoram autem pro examine & judicio, Prüfung / Erwegung. Horat. lib. 2. epist. 1. v. 29 *Romani pensantur eâdem scriptorum trutina.* Vide in Chiliad. *Eâdem pensari trutina*, mit gleicher Wag oder Maß bezahlet werden. *In trutinâ suspendere*, prüfen / schätzen. Juvenal. Sat. 6. v. 436

Atque aliâ parte in trutina suspendit Homerum.

¶ Trutino, trutinare, est trutina examinare, erwegen / wägen. Gloss. Cyrilli: *Trutino*, ταλαντίζω. Persius deponentaliter usus est Satyr. 3. v. 81

Atque exporrecto trutinantur verba labello.

TRVTTA, æ, quod nomen & *Tructa*, unico c, scribunt alii, piscis est, qui & *Varius* & *Variolus* alias dicitur, multorum & diversorum generum. Sunt enim *Truttæ fluviatiles*, Bachforen / interque eas aliæ majores, quæ & *Salmonatæ* dicuntur, Lachsforen / aliæ *lacustres*, Seeforen / vide eruditam de *Tructis* expositionem Gesneri. *Troctas* vocat B. Ambrosius, & ita quoque Vet. Gloss. *Trocta τρώκτης, Tructa:* notat Scal. lib. 1. Aus. L. cap. 3.

TRVX, ūcis, adjectiv. ferus, crudelis, ἀγρίος ὄμμα, greulich / grausam. Ovid. lib. 3. de arte am. v. 502 *Candida pax homines, trux decet ira feras. Aspectus trux*, Cicer. 2. Divin. cap. 64. *Oculi truces*, ein schrecklich Gesicht / Idem 2. Nat. Deor. cap. 42. *Animi truces*, Lucan. lib. 7. v. 128. Horat. 1. Epist. 19

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram:
Iræ truces inimicitias, & funebre bellum.

Comparativus *Trucior* legitur apud Ammianum lib. 25. cap. 4 *major fit & trucior.* Ita & Lindenbrog. p. 307: sed Valesius f. 416 *atrocior.*

¶ Pertrux, nimium sævus. *Pertrux bestia*, Apulej. lib. 5. Metamorph. p. 166 Elmenhorst. At Pricæus *trux.*

¶ Truculentus, crudelis, trux. Cicero pro Sextio cap. 8 *Dii boni, quam tetër incedebat, quam truculentus, quam terribilis adspectu.* Compar. *fœta truculentior ursa*, Ovid. 13. Metam. v. 804. *Truculentissima imperia*, Valer. Max. lib. 7. cap. 6. pr. ¶ Usurpatur & hoc nomen de rustico & agresti homine, quippe à voluptatibus omnibus, quibus temperatur hæc vita, abhorret. Unde & Fabulæ Plautinæ vocabulum illud inditum est, ab homine rustico talis ingenii, qui ibi primas agit. Seneca Hippolyto v. 469

Truculentus & silvester & vitæ insciæ
Tristem juventam Venere desertâ colis &c.

¶ Veteres & *Truculens, truculentus*, ut *opulens, violens*, dixerunt: quod Juniores postea reduxerunt. B. Basilius (non est ille Græcus Pater, sed Latinus, primum a Goldasto editus) in Admonitionibus sub finem: *Nec formidabis hostes ferocissimos, qui cupiunt animos jugulare: non ferrum, non ignem nec faciem truculentem tortorem.* Ekkehardus in Casib. Monasterii S. Galli: *Homines truculentes & barbari.* Salomo Lexico: TRVCVLENS, *immanis, ferox, inhumanus, truci vultu.*

¶ Tru-

¶ Truculenter, adverbium, *Truculentius se gerebat, quam ceteri*, er erzeigte sich grausamer / Cicero de L. Agrariâ 2. c. 5. *Truculentissime aliquem adspicere*, Quintil. lib. 6. c. 1.

¶ Trucido, trucidare, crudeliter necare, unbarmhertzig würgen/ todtschlagen. Virg. 2. Æneid. v. 494

Fit via, vi rumpunt aditus, primosque trucidant.

Cicero pro leg. Manil. cap. 3 *Uno nuntio atque una significatione literarum, cives Rom. necandos trucidandosque denotavit. Trucidari ferro*, Idem in Catil. 1. cap. 4. *Fœnore trucidari*, Idem pro Cœlio cap. 18.

¶ Trucidatio. Idem 4. Philipp. cap. 5 *Nullus ei ludus jucundior esse videtur, quam cruor, quam cædes, quam ante oculos trucidatio civium.* Et Livius lib. 28. cap. 16 *Non jam pugna, sed trucidatio, velut pecorum, fieri*, scilicet, cœpit.

¶ Trucidator, interfector. Augustinus Civ. Dei lib. 16 cap. 43 pr. *Moses subtractus furtò trucidatoribus parvulorum.*

¶ Contrucidare, Cicer. pro Sextio cap. 20 *A quibus hic multis vulneribus acceptis, ac debilitato corpore, & contrucidato, se abjecit exanimatus.* Et Seneca lib. 1 de Ira cap. 2 *plebem immisso milite contrucidatam.*

TRYGINON, τρύγινον, atramenti genus Plinio est lib. 35. cap. 6 *Polygnotus & Micon, celeberrimi pictores Athenis, e vinaceis fecere, tryginon appellant* τρύγας, *feces.*

TRYPHIODORVS, τρυφιόδωρος, Ægyptius fuit Grammaticus. Scripsit versibus Ilii captivitatem, Poema de Ulyssis laboribus, & paraphrasin parabolarum Homeri. Ex quibus carmen de Ilii captivitate prodiit in lucem opera Michaelis Neandri, cujus & Scholiis illustratum est. Vide Suidam.

TRYPHON, Τρύφων, Grammaticus fuit Alexandrinus, Augusti Imper. tempore, scripsit de Orthographia, de copia sermonis & alia, quæ a Suida annotata sunt. ¶ 2. Fuit & alius Tryphon cognomento διόδοτος, qui Apameam nobilem Seleuci urbem occupavit, seque regem totius Pieriæ declaravit; quia postea obsessus a Basso quodam cum duabus legionibus Romanis in deditionem venire tandem coactus est. Vide Strabon. lib. 16. ¶ 3. Fuit & Ptolemæus unus ex Ægypti Regibus propter luxum *Tryphon* appellatus, ut Ælianus auctor est lib. 14. cap. 31. ¶ 4. Et Judæus quidam *Tryphon*, contra quem Justinus Martyr scripsit.

TRYXALIS, τρύξαλις, *animal simile locustæ sine pennis, quod alii, nec pauci, arbitrantur hoc esse, quod Gryllus vocatur.* Plinii sunt verba lib. 30. cap. 6.

TV, pronomen, ex Græco σύ. Virg. 1. Æn. v. 78

Tu mihi quodcunque hoc regni est, tu sceptra Jovemque
Concilias.

Terent. Heaut. a. 5. sc. 4. v. 11 *Nostrum te esse credito.* Cicero lib. 4. famil. epist. 13 *Per me quondam te socio defensa Respubl. est.*

¶ Tune & Tun, *Tun' ille Æneas*, &c. Virg. 1. Æn. 617.

¶ Tute, hoc est, tu ipse, du selber. Terentius in Eunuch. act. 1. sc. 1. v. 19 *Et quod nunc tute tecum intus cogitas*, &c. Cic. 1. fam. ep. 8 *ut tute mihi præcepisti.*

¶ Vos ipsi, vosmetipsi, Livius 34. c. 17 *Nullum consilium libentius sequar, quam quod vosmetipsi attuleritis.*

¶ Tutĕmet, *Tutemet in culpa cum sis*, &c. Lucretius lib. 4. v. 913. Donatus in Adelph. act. 3. sc. 1. *Tu & TVTE & TVTEMET, & TVTEMET IPSE facis.*

¶ Tecum, pro cum te. Comicis sæpe pro *Te*, sicut *Mecum* pro *Me* ponitur. Terent. Hecyr. act. 4. sc. 4. v. 64 *Orabi tecum, uxorem ut duceres.* Vide ibi interpretes.

¶ Tuus, pronomen possessivum. Cicer. 15. famil. epist. 20 *Cupio cognoscere, iter tuum cujusmodi sit.* Terent. in Adelph. a. 2. sc. 1. v. 24 *Tetigine tui quicquam?* etwas/ so dein ist. *De tuo*, von dem deinen / Idem Plaut. Trin. act. 2. sc. 2. v. 46

Ly. *Bene volo illi facere, si tu non vis.* Ph. *nempe de tuo.*
Ly. *De meo; nam quod tuum est, meum est*, &c.

Tuum est mihi ignoscere, id est, officium tuum est, vel ad te pertinet, es gebühret dir/ Terent. in Andr. a. 4. sc. 1. v. 54. ¶ Cicero ad Att. lib. 4. ep. 15 *Longe de tuis*, id est, amicis. Virg. Eclog. 5. v. 51

- - - *Daphnimque tuum tollemus ad astra.*

Ubi Servius; TVVM, *id est, quem diligis.* Et Terent. Andr. a. 5. sc. ult. *Tuus est Chremes*, id est, amicus tibi est, favet tibi: Ist auff deiner Seite. ¶ Ita & *tempus nostrum* dicimus, quod nobis commodum atque appositum est, bequem für uns. Martialis ad librum suum Plinium aditurum lib. 10. Epig. 19

Sed ne tempore non tuo diserum
Pulses ebria januam memento.

Et paullò post:

Hæc hora est tua, dum furit Lyæus.

Cicer. 1. Act. in Verrem cap. 19 *Postea quam nostris testibus nos, quam horis tuis, uti malle vidisti*, id est tempore tuis rationibus accommodato & appositi, ut Hotomannus interpretatur. Vide supra *Sum.*

¶ *Tuopte* consilio, ingenio, &c. Plaut. in Capt. act. 2. sc. 3. v. 11 *Tute tibi tuopte ingenio prodes plurimum.* Et Mil. Glor. a. 3. sc. 1. v. 11 *Tuopte tibi consilio occludunt linguam.*

TVAESIS, fœm. τουαῖσις, Ptolemæo æstuarium est maris Britannici. ¶ 2. Alius fluvius distinguens Scotiam & Britanniam, vulgo Tuede / ad quem situm est oppidum munitissimum Regis Anglorum *Berwicta.*

TVBA, σάλπιγξ, instrumentum musicum, quo ad alacritatem in prœlio pugnantium animi excitantur, dicta a *tubo canali*, vide *Tubus.* Tubarum usum apud Græcos ante Heraclidas non fuisse, observat Grotius Prolegomenis in Phœnissas Euripidis pag. 19. Conf. Voss. lib. 5. Instit. Orator. p. 349. Erant autem tubæ vel lignex, vel torneæ, vel ex ære, quæ ductiles appellabantur, Posaunen / Trommeten / Heerhörner. Cicero in Catil. 2. cap. 6. *Tubas, signa militaria, aquilam illam argenteam, quum scirem esse præmissam.* ¶ 2. *Tuba belli civilis*, per metaphoram, auctor & concitator dicitur, a Cicer. ad Appium 6. famil. epist. 13. ¶ 3. Non raro *Tuba* vocabulo Poësis, atque Poësis Epica quidem maxime, designatur: quemadmodum *Lyra* pro Lyricâ Poesi ponitur. Prudentius Hymno ante cibum v. 81

Quæ veterum tuba, quæve lyra.

Martialis lib. 8. Epigr. 3

Angusta cantare licet videaris avena,
Dum tua multorum vincat avena tubas.

Paullinus ad Jovium Carm. 19. v. 33

Hallenus illa tua vanos tuba vocis in usus
Persona, divinos modò celsius intonet actus.

¶ 4. Quin & de Oratorum grandiloquentia dicitur, Prudentius de Symmacho lib. 2. v. 68

- - - *magnique tubam concentibus instat.*

Sidonius lib. 4. Ep. 3. sub fin. *Tuam tubam totus, qua patet, orbis jure venerabitur.*

¶ Tubicen, ein Trompeter. Vegetius lib. 2. c. 22. pr. *Tubicines milites ad bellum vocabant, & rursus receptui canentes revocabant.* Seneca epist. 78 *Tubicen prædicationi nominis nostri silentium faciens.* Hic est, qui præcinebat, ut vox præconis, victorem ludorum renunciantis, attentius audiretur.

¶ Tubicino, are, in Gloss. Cyrilli est: *Tubicino*, σαλπίζω.

¶ Tubicinator. Ibidem: *Tubicinator*, σαλπιστής.

TVBER, a tumendo, ὄγκος, est terræ callus, quemadmodum Plinius dixit, Erd-Schwamm. ut *Tubera terræ*, apud eundem Plinium lib. 19. cap. 2, rotundæ sunt radices sine caule, sine foliis, flavescentes, vere fodiuntur, Hirschbrunst / Dioscorid. Matthiol. Martial. lib. 13. epigr. 50

Rumpimus altricem tenero sed vertice terram,
Tubera, boletis poma secunda sumus.

Ubi uber, ibi tuber, Proverbium. Vide *Uber.* ¶ 2. Metaphorice, quemcunque significat tumorem, allerley Beulen oder Geschwulst / substantive, non adjective. Nam quod Terent. in Adelph. a. 2. sc. 2. v. 37 dixit: *Præterea colaphis tuber est totum caput*, idem est, ac si dixisset, caput ex colaphis continuis perinde ut tuber est; vel sit *Tuber* pro *tuberoso*, voll Beulen/ *scelus* pro *scelerato.* ¶ 3. Horat. 1. Sermon. Satyr. 3. v. 73

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius.

Hic *tubera* majora vocat errata & vitia. ¶ 4. Plin. lib. 8. cap. 18 *Tubera bina in dorso habent cameli*, zween Hocker / Buckel. ¶ 5. *Tuber* etiam arboris species, & mali quidem est, ex eo genere, quod primum floret, fœminini generis. Plin. lib. 16. cap. 25 *Ab eâ* (Amygdalâ) *proxime florent Armeniaca, deinde tubera, & præcoces: illa peregrina, hæ cognata.* Vide eundem & lib. 15. cap. 19, & Columellam lib. 11. cap. 2. ¶ Fructus quoque, seu poma hujus arboris, *Tubera* appellantur, sed in masculino genere: Suetonius Domitiano cap. 16 *Oblatos tubera jussit servari in crastinum.* Mart. lib. 13. Epigr. 42

Non tibi de Libycis tubera & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus. Et sequ.
Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et verna tubera, quid tibi cum Libycis?

Verna tubera, i. e. vernaculi, domi nostræ nati, quemadmodum & *Lupos vernas* alibi dixit.

¶ Tuberculum, dimin. ein Beulichen. Plin. 11. cap. 11 *Apes regias exstruunt tuberculo eminentes.*

¶ Tuberare, tumescere, tuberculum facere. Apulej. lib. 2. Metamorph. p. 121 *Rosa soluta in sinu tuberante.* Onomast. *Tubero*, φυματίω.

¶ Extuberare, verbum, apud Plin. aliquoties reperitur, pro excrescere, & in tuberis formam redigi, aufflauffen/über sich treten/ schwellen / ut, lib. 21. cap. 16 *Ex radice veluti malum extuberat.* Idem, *Extuberantes gemmæ*, quibus opponuntur *cavæ* lib. 37. c. 12. Add. Solin. cap. 27 [al. 40] *Presser, quem percusseris, distenditur, enormique corpulentia necatur extuberatus.*

¶ Extuberatio, pro tuberculis per corpus enascentibus, Idem Plinius lib. 11. c. 9.

¶ Protuberare, idem quod extuberare. Solinus cap. 45 [al. 57] de Bucephalo: *De fronte ejus quadam exstantium corniculorum mina protuberabant.* Et cap. 46 [al. 59] *poma protuberant.*

TVBERO, Romanus notissimus ex oratione Ciceronis pro Ligario. Vide & Lipsium ad Tacitum p. 442.

TVBVRCINOR, ari, verbum antiquum est, idem vero significat, quod raptim devorare, behend verschlingen/ apud Titinnium, & Plaut. in Persa act. 1. sc. 3. v. 42. *Tuburcinari de suo, si quid domi est.* Vide Fest. & Nonium.

TVBVS, i, σίφων, canalis fictilis aquam deducens, eine Wasserröhr. *Cabari in tubos* dixit Plin. lib. 16. c. 42.

¶ *Tubulus*, diminutivum, ein Röhrlein. Varro de R. R. lib. 1. c. 8 *Tubuli fictiles.* Add. Vitruv. lib. 8. c. 7. pr.

¶ Tubulatus, um, excavatum ad tubuli modum, ausgebohret/ ausgehölet. Plin. lib. 9. cap. 36.

¶ Tubulatio, cavatio. Apulejus 2. Florid. post init. *flexa tubulatione ligula.*

TVCCA, Romanus, vir doctissimus, emendator, cum Varrone & Plotio Æneidos Virgilianæ, auctore Servio, vide & in seq.

TVCETVM, idem quod *isicium*, & *tomaculum*, edulium scilicet ex pecudum extis vel carnibus minutim concisis, & vel omento aut reticulo vestitum, vel per se in sartagine cum oleo vel butyro frixum, zerhackte Leber in Butter gebraten. *Tucetum perquam sapidissimum*, Apulej. lib. 2. Metam. p. 117. Pers. Sat. 2. v. 43

Esto agat, sed grandes patinæ tucetaque crassa.

Ubi Murmellius, *Tucetum*, inquit, *est genus farciminis ex carnibus suillis minutim concisis.* Aliter vetus Scholiastes Persii: *Tucetum*, inquit, *apud Gallos Cisalpinos bubula dicitur, condimentis quibusdam crassis oblita ac macerata: & ideo toto anno durat. Solet etiam porcina eodem genere condita servari, aut ad Saturarum jus. Hinc Plotius amicus Virgilii in eadem regione est nominatus Tucca.* Hæc ille. Vet. Gloss. *Tucca*, κατάχυμα ζωμῦ. *Tucetum*, ζωμὸς πηχυῦς. Arnob. lib. 2. p. 73 *ut spirulas & botulos faceret, isicia, castellamenta, lucania, suminatum cum bu carnem, & glaciali conditione tucceta.* Ex quibus verbis conjici potest, *Tucceta glaciali conditione* esse, quæ nos vocamus Gallerten.

TVDICVLA, æ, Columellæ videtur, esse cognatum quiddam instrumento, quo olea tunduntur, unde & appellari videtur, ein Stempffel. ¶ 2. Est & stylus, quo signa vasis imprimuntur, ein Zeichen/ Brenneisen. ¶ 3. Cochlear item majus, eine Küchenkelle/ Kochlöffel.

TVEOR, tueri, videre, (*Tuor* enim in tertia antiquum, nec usitatum amplius est) sehen/ ansehen. Virg. lib. 4. Æn. v. 362

Talia dicentem jamdudum aversa tuetur. Et

- - - transversa tuentibus hircis, Eclog. 3. v. 8.

¶ Circumtueri. Apulejus lib. 1. Florid. post principium: *Aquila eodem loco pendula circumtuetur.*

¶ Contueri, einen starck oder starr ansehen/ aut adspicere simpliciter. Cic. in Tusc. lib. 1. c. 20 *Quod tandem spectaculum fore putamus, quum terram totam contueri licebit?* Idem lib. 3. de nat. D. c. 3 *Duobus contueri oculis, non altero.* Item: *Contueri Solem immobilibus oculis*, ἀτρεμέως. Lucretius lib. 4. v. 38

- - - In somnis cum sæpe figuras
Contuimur vivas.

¶ Contuitus, nomen, Cic. pro Sextio c. 54 *Facit Judices testes iste in me animorum oculorumque contuitus*, &c.

¶ Intueri, anschauen. ut *Effigiem alicujus subinde intueri*, Plin. lib. 2. Epist. 7. *Sagaciter, & acrioribus oculis aliquid intueri*, Quintil. lib. 2. cap. 8. Et, *Acri & intento animo aliquid intueri*, Cicer. lib. 1. de finib. cap. 17. fin. *Intueri aliquid comm*, Idem de prov. consul. cap. 9. ¶ *Intuitur* in tertia conjugatione Terentius dixit Heaut. act. 4. sc. 4. v. 23. ¶ Interdum præpositio adjungitur, & dicimus, *Intueri in summos homines*, Cic. lib. 1. de orat. cap. 2. ¶ 2. Pro considerare, erwegen/ betrachten/ Nepos usus aliquoties est. Ut Alcibiade cap. 4 *Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem*, &c. Idem Dione cap. 8 *Hæc ille intuens, cum quemadmodum sedaret, nesciret.* Et alibi sæpius: In Ansehen dessen. ¶ 3. Pro revereri sive suspicere Livius lib. 37. cap. 50. *Apud omne genus humanum, quod vestrum nomen imperiumque juxta ac Deos immortales intuetur.* ¶ In tertia flexione antique Terent. Heaut. a. 2. sc. 4. v. 21. *Quisnam hic adolescens, qui intuitur nos?*

¶ Intuitus, das Ansehen/ nomen. Plin. lib. 16. cap. 10. *Abies hilarior intuitu.*

¶ Obtueri, diligenter conspicere, Plaut. in Amphitr. *Inimicos ausa sum semper obtuerier*, frey ins Gesicht sehen.

¶ Obtutus, nomen. *Continuum oculorum obtutus*, das Ansehen an einem hin. *Visus fatigatur continuo obtutu oculorum*, Quintil. lib. 1. cap. 2. Et, *Obtutum aliquo figere*, Cicer. 2. nat. D. c. 42. *Effugit obtutum oculorum animus*, Idem de Univers. cap. 8. Virgil. 1. Æneid. v. 495

Obtutuque hæret defixus in uno.

Et pluraliter Prudentius Hamartig. v. 907

Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem, &c.

¶ Tueor, tueri, curare, defendere, schützen/ vertreten/ vertheidigen. Vide Varr. lib. 6. LL. Quintil. in Declam. 1. seu de pariete palmato: *Tuitus sum adolescentis miserrimi causam. Pertinaciter tueri aliquid*, Idem lib. 6. Instit. orat. cap. 4. *Tueri absentem*, defendere, Cic. 2. Fam. ep. 16. Et, *Concordiam conglutinatam tueri*, Idem ad Attic. lib. 1. epist. 17. über Einigkeit halten. *Tueri suum munus*, 10. Fam. ep. 11, sein Ampt vertreten. *Dignitatem tueri*, Idem 2. Quæst. Tusc. cap. 21. über Ehr und Respect halten. *Tueri se sua sanctitate*, lib. 2. de Finibus cap. 22. *Ab excursionibus hostium tueri suos fines*, Cic. pro Dejot. cap. 8. für dem Einfall der Feinde schützen. Seneca epist. 91 *Infirmiores a validioribus tuebantur.* Ubi ro *infirmiores* quartus casus est.

¶ Neque vero *tueri* tantum est, inimicam vim arcere ab aliquare, sive defendere; sed quavis ratione ejus statum & incolumitatem conservare & custodire, in seinem Wesen und Stande erhalten. Columella de canibus lib. 7. c. 12 *Quare vel inprimis hoc animal mercari tuerique debet agricola.* Et mox: *Ejus parandi tuendi que duplex ratio est.* Plin. 32. c. 10 *Crassus negabat locupletem, nisi qui reditu annuo tueri legionem posset.* Quod cum Cicero in de officiis, item in Paradoxis referret, verbo *alendi* pro *tuendi*, usus est: *Nisi qui suis fructibus*, inquit, *exercitum alere posset.* Itaque *alere* & *tueri* Synonyma sunt. Idem Cicero Orat. pro Dejotaro c. 8 *Atque antea quidem alere majores copias poterat, nunc exiguas vix tueri potest.* Et Liv. lib. 39. cap. 9 *Scortum nobile libertina Hispala Fecenia non digno quæstu, cui ancillulas assuerant, etiam postquam manumissa erat, eodem se genere tuebatur*, i. e. alebat, ernehrte sich/ erhielte sich. Sic etiam *ædificia tueri* dicimus, quæ sarta tecta conservamus. Columella lib. 1. cap. 1 *Diffusiora enim sepes non solum pluris ædificamus, sed & majoribus impensis tuemur.* In baulichen Wesen erhalten. Plin. Paneg. Trajani cap. 51 *Idem tam parcus in ædificando, quam diligens in tuendo.* Et Sueton. Augusto cap. 30 *Spatium urbis in regiones vicosque divisit: instituitque ut illos annui magistratus sortito tuerentur* &c. Sic *valetudinem tueri*, Nepos in Attico c. 21. *Paternam gloriam tueri*, i. e. conservare, custodire, in Phocione cap. 1 dixit. ¶ Passive hoc verbo usus est Varro 3 de re rustica cap. 1 *Quod & in pace a rusticis Romani alebantur, & in bello ab hu tuebantur.* Item Vitruvius Præfat. lib. 8 *Animadvertimus vero non solum nascentia ex his procreata, sed etiam res omnes non ali sine eorum potestate neque crescere, nec tueri.* Et ita Jurisconsulti sæpe. Vide Brissonii Lex. Et vetus inscriptio: NOSCANT OMNES SENATVS ET POP. ROM. IMPERIVM ET DEORVM NVMINE ET MILITVM FORTITVDINE ET TVERI ET REGI. Vide Philandri Notas ad Vitruvii cit. locum, qui & pleniorem hanc inscriptionem dat, & locum ibi reperta, & formam ejus, accurate ostendit.

¶ Tuendus, passive significat. Ovid. 11. Metam. v. 298

Pacis mihi cura tuenda.

Et Cicero ad Lentulum lib. 1. epist. 9. p. 50 *Nunc abiit, a quibus tuendus erat, derelictus.* Et cum tertio casu p. 51 [ed. Græv.] *Qui mihi, quæcunque res gereret, tuendus esset.* Qui casus etiam in Ovidii verbis, modo adductis, apparuit.

¶ Tutor, tutari, frequentativum. Terentius in Prolog. Hecyr. *Ego interea meum non potui tutari locum.* Idem, *Patris sui honeste parta indiligenter tutari*, Phorm. a. 5. sc. 3. v. 5, übel vorstehen. Idem in Hecyr. act. 5. sc. 1. v. 8 *Nam mores facile tutor*, weiß mich wohl zu halten. *Alacrem esse ad tutandam Rempublicam*, Cicer. Somn. Sc. cap. 3. *Fortiter & industrie aliquid tutari*, Quintil. lib. 5. cap. 13.

¶ Tutor, defensor pupilli, ein Vormund. *Parens bonus & tutor fidelis*, Cicero lib. 3. de Oratore cap. 1. *Instituere aliquem tutorem suo filio*, Idem lib. 1. de oratore cap. 53 & 13. famil. epist. 61. zum Vormunde setzen. Et de clar. orat. cap. 96 *Orbæ eloquentiæ quasi tutores relicti sumus.* Horum alii *testamentarii*; alii *legitimi*; alii a *magistratibus.* TESTAMENTARII, quos testamento nominasset pater: LEGITIMI, ex lege 12 Tabularum; nempe proximi agnati: A MAGISTRATIBVS, primo à Prætoribus L. Aquilia; deinde & a Consulibus ex instituto Claudii dari: Vide Torrentium ad Suetonii Claudium cap. 23. ¶ 2. Ponitur & pro censore & objurgatore. Persius Sat. 3. v. 96

At tu deterius palles: ne sis mihi tutor.

Manilius lib. 5. v. 449

Tutorique supercilium, patruique rigorem.

Observat Casaub. ad illud Persii Sat. 1

Cum sapimus patruos &c. Vide supra *Patruus.*

¶ Contutor, compositum, Mitvormund. Lege 32 extr. Dig. de adminis. & peric. tut. & Lege 30 de negot. gest.

¶ Tutator, idem quod Tutor. Apulejus de Deo Socr. p. 51 *dubiis prænonitor, periculosis tutator, egenis opitulator.*

¶ Tutâculum, tutela. Prudent. lib. 2. adv. Symmach. v. 387

- - - fida ut tutacula nudis
Invaliduque paret.

¶ Tutamentum, Schutz/ Beschützung. Livius lib. 21. c. 61 *Ignibus conjectis ab hoste, nix tutamentum fuit.*

¶ Tutamen, idem. Virg. Æn. 5. v. 262

- Donat habere viro, decus & tutamen in armis.

¶ Tutela, jus ac potestas tuendi eum, qui per ætatem defendere sese nequit, Vormundschafft. Cicer. 1. de orat. c. 53 *Commendare filios suos alicujus tutelæ*, in eines Schutz befehlen. Terent. in Prol. Hecyr. *Qui in tutelam meam suum studium, & se in vestram commisit fidem.* Sic, *Esse in tutela alicujus*, Cicero de Prov. cons. c. 14. *In suam tutelam venire* dicitur, qui ex tutoris pote-

potestate exiit, & factus pubes sui tutelam ipse gerit, apud Ciceronem Topicis cap. 10. ¶ 2. Item cura & studium servandæ rei cujusque. Columella lib. 9. Præfat. *Venio nunc ad tutelam, pecudum silvestrium & apium educationem.* Seneca Consol. ad Helviam cap. 9 *Nihil gignit* (terra) *quod alia gentes petant, vix ad tutelam recolentium fertilis.* Et rursus: *Quantulum est enim quod in tutelam homini necessarium sit?* sich zu erhalten. Suetonius Cæsare cap. 68 *Cum tenuiorum tutelam locupletiores in se contulissent.* Id est, alituram, & reliquarum rerum ad tuendam vitam necessariarum exhibitionem. Livius lib. 1. c. 21 *Omnium tamen maximum ejus operum fuit tutela per omne regni tempus haud minor pacu quàm regni.* Tacitus 1. Annal. cap. 2. *Dixit forte Tiberius, si non toti Reipubl. parem, ita quacunque pars sibi mandaretur, ejus tutelam suscepturum. Tutelam recipere* etiam dicitur, qui ex potestate tutorum excedens sui juris fieri cœpit. Quod JCti, *sua tutela effici, in suam tutelam venire,* dicunt. Suetonius Claudio c. 2 *Diu atque etiam post tutelam receptam, alieni arbitrii, & sub pædagogo fuit.* ¶ 3. *Tutela navis* quid sit, exposuimus in voce *Insigne.* Vide *signum.*

¶ Tutelaris, *Caussa tutelaris,* Lege 4. pr. Dig. de in litem jurando. eine Sache / so da belanget Vormundschafft. *Lex tutelaris Romæ,* qua cavebatur, ne quis tutor per simulationem pupillum defraudaret. *Dii tutelares,* qui tutelam gerunt alicujus loci. Et, *Divi tutelares,* Arnob. lib. 3. p. 115.

¶ Tutelarius, pro custode ædium sacrarum, Plinius lib. 34. cap. 7.

¶ Tutitio, Cicer. in Topicis c. 23 *Tutitio sui.* Et pluraliter Ambrosius Serm. 88 *Tutitiones mœnibus præparare.* Beschützung.

¶ Tutus, tum, sicher / verwahrt. *Tutus ab insidiis,* Asinius Ceroni lib. 10. epist. 31. *Tutus a perfidia,* Livius lib. 28. cap. 44. Et cum *Ad,* ut, *Tutus ad omnes ictus;* Idem lib. 36. cap. 32. Et cum *Adversus.* Celsus lib. 5. cap. 23, 3 *Mithridates dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse.* Ad varias res accommodatur. e. g. *Consilium tutum,* Terent. Heaut. 2. sc. 3, 86. Non *satis tutus est ad narrandum hic locus,* Idem in Phorm. act. 5. sc. 3. v. 35. *Tutus receptus,* Livius lib. 27. c. 17. dahin man sich reteriren kan. *In tuto esse,* Terent. Heaut. act. 4. sc. 2. v. 11. & v. 30. Item Adelphis act. 2. sc. 4. v. 3. ausser Gefahr seyn. *Nusquam tuta fides,* Virg. 4. Æneid. v. 373. es ist niemanden zu trauen. Gradibus etiam movetur, ut *Tutiora loca,* Livius lib. 2. c. 62. extr. *Tutissima custodia,* Idem lib. 31. c. 23. f. *Tutissimæ urbes,* Cic. 2. in Verr. c. 5.

¶ 2. *Tutus* etiam pro sano, cauto & provido ponitur; consequens pro antecedente. Nam qui sapit & cavet, tutus est. Horat. 2. Serm. Sat. 3. v. 137

Quin ex quo est habitus male tuta mentis Orestes.

Male tuta, id est, insanæ, furiosæ. Alibi *tutum* & *cautum* conjungit, Epist. ad Pisones v. 265 - - - *an omnes*

Visuros peccata putem mea tutus, & intus
Spem venia cautus.

Idem ibidem v. 28

Serpit humi tutus nimium timidusque procellæ.

Nimium tutus, id est, nimium cautus. Vet. Gloss. ἀσφαλὴς, *Cautus, tutus.*

¶ Tuto & Tute, adverbia. *Tuto & sine metu,* Cic. 2. de Finib. c. 26, id est libere. *Tute cauteque agere aliquid,* Auct. ad Herenn. lib. 3. cap. 7. *Tute vivit, qui honeste vivit,* ibidem cap. 5. *Te hic tutissime fore puto,* Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 12. *Semina tutius in agris, quam in horreis, servantur,* Pallad. lib. 1. c. 6. Et, *tutissime celare,* Apulejus lib. 9. p. 228. Etiam *tutissimo,* apud Ciceronem lib. 8 ad Attic. epist. 2. Sosipater Charisius lib. 2. p. 173 legit, quem sequuntur accuratissimi editores P. Victorius, Janus Gruterus, J. G. Grævius. Verba sunt: *Ei rescripsi, non me quærere ubi tutissimè essem.*

¶ Intutus, non tutus. *Castra Gallorum intuta, neglectaque,* unverwahrt / unsicher / Livius lib. 5. c. 45. Et, *intuta urbs,* Idem lib. 9. cap. 41. Ac Plinius lib. 34. cap. 14 *Intutum est scribere stylo, ut vetustissimi prodiderunt.* Etiam Tacitus non semel usus: ut 1. Histor. cap. 33 *Intuta, qua indecora.* Et 3. Hist. c. 76, 3 *Intuta mœnium firmare.* Compar. *Intutior.* Nazarius Panegyr. Constantini cap. 26 *Cum spissis tenebris congressus, fortuna totum licuerat: tu tamen, Imperator, non intutior tempore, quam Deo tetrior, sævissimo hosti multus instares,* &c.

TVGVRIVM, dictum quasi *tegurium,* a *tegendo,* rusticam significat habitationem ex stramentis, vel arundinibus, aliove simili genere constructam, ein Hirtenhauß / Bauershütte / Schoppe. Virg. 1. Eclog. v. 69

Pauperis & tuguri congestum cespite culmen.

¶ Tugurìolum, diminutivum. Apulej. lib. 4. Milesl. p. 147 *perfracto tugurìolo.*

TVISCŎNES, die Teutschen / a *Tuiscone* Germanorum ac Sarmatarum rege, vide *Teutones,* vel *Ascanes,* & Chronic. Philipp. A *Tuiscone* appellatum videtur & *Tuitium,* oppidum quondam ad Rhenum in finibus Ubiorum, Teutsch.

TVLLVS HOSTILIVS, tertius Rex Romanorum, à quo *Tullianum,* locus in carcere Romano, appellatum fuit, Varrone auctore.

ATVLLIVS, Ciceronis aliorumque notissimum nomen gentile.

¶ Tullianus, & adverb. Tulliane. S. Augustinus de Grammatica pag. 98 *Adverbia non solum ab appellationibus transeunt, hoc est, a nominibus appellativis; ut a pulchro, pulchre: sed a propriis, ut Tullius, Tulliane.*

TVM, particula copulativa est, quæ in rebus imparibus ante se fere habet particulam, *Cum;* in paribus verò ipsa sola repetitur, & cum Indicativo & Conjunctivo conjungitur, ut; *Cum multis in locis nostrorum hominum ingenia virtutesque soleo mirari, tum maxime in hic studiis* &c, ubi prior particula *Cum,* minus aliquid, *Tum,* majus significat, Cic. 4. Tusc. principio. Idem ad Quint. fr. lib. 1. epist. 2. *Cum spe summa, tum majore etiam animo.* ¶ 2. Et cum conjunctivo, Idem 2. famil. epist. 2. *Qui cum suis laudibus, tum vero te filio superesset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam e vita discederet.* ¶ 3. Et geminatum, ut, *Qui non tum hoc, tum illud, sed idem semper,* &c. Cic. de Amic. cap. 4. Jetzt diß / bald das / oder eine Zeit diß / die ander das. Vide Vall. lib. 2. cap. 22. Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 12. *Omnes cum secundæ res sunt, tum maxime mediari secum adversa oportet* &c. id est, tunc maxime, alsdenn am allermeisten. ¶ 4. Interdum & cum aliis particulis eleganter conjungitur, ut *Tum autem,* dazu aber. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 34. *Laborat e dolore, tum autem hoc timet* &c. *Tum verò, Tum demum,* alsdenn erst. *Tum denique,* apud eundem Verr. 4. cap. 1. ¶ 5. Non rarò pro deinde, postea, præterea, ponitur. Virg. Ecl. 2. v. 41

Narcissum, & florem jungit bene olentis anethi.
Tum casiâ atque aliis intexens suavibus herbis,
Mollia luteola pingit vaccinia calycha.

Terent. Prolog. Heaut.

Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerant, putat.
Tum, quod malevolus Poeta vetus dictitat; &c.

Et ita alibi sæpius; & alii. Nec aliter accipienda hæc particula in illa formula est: *Quid tum?*

TVMBA, τύμβος, monumentum, sepulcrum, ein Grab oder Loch in der Erden.

TVMEO, ēre, est turgere, inflari, aufflauffen / auffgeblasen seyn / schwellen. Ovid. 3. Metam. v. 33

Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno.

¶ 2. Sed, *Tumere successu,* est superbire, Plin. lib. 7. c. 7. & Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 36 *Laudis amore tumes;* du bist auffgeblasen / stoltz. Cicero in 3. Tusc. cap. 9 *Inflatus & tumens animus.* Tacit. 1. Hist. cap. 16 *Sit ante oculos Nero, quem longa Cæsarum serie tumentem* &c. ¶ 3. Item iratum esse; nam qui irascuntur, illis *bile jecur tumet,* ut Horatius loquitur lib. 1. oda 13. Statius lib. 2. Silv. 1. v. 58

Accensum quis bile ferat? famulique tumentem
Leniet?

Ovidius 2. Fastorum v. 607 *Jupiter intumuit.* Et lib. 6. ejusdem operis v. 487 *Intumuit Juno* &c. Ita *sufflare se alicui,* pro irasci Plautus dixit Casina act. 3. sc. 3. v. 19. Apulejus Apologia p. 527. *Ita ira extumuit, ita exarsit furore* &c. ¶ 4. *Tumere* etiam dicuntur, qui irritati sunt, & seditionem agitant ac turbas. Tacitus 2. Histor. cap. 32 *Quoniam Gallia tumeant.* Et Plinius Paneg. c. 27 *Quod antea Principes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis objectabant* &c. Et cap. 80 *O vere principis, atque etiam consulis reconciliare civitates æmulas, tumentesque populos, non imperio magis, quam ratione compescere.* Vide & Barthium ad illud Claudiani Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 234

- - - *rabie succensa tumescit.*

¶ J. Cæs. Scal. in Theophr. de Plantis: *Aliud,* inquit, *est* turgere *Medicis & Philosophis, aliud* tumere. Turget, *quod urgetur ad motum, ut materia furens in morbis atque efferbescens.* Tumet *absessu sæpe,* neque turget, *cum materia percocta est, aut cum factum est tofus. Turget in pene semen post allii & piperis usum, at nihil tumet. Arbor, qua fœtum meditatur non ubique, non semper tumet.*

¶ Tumescere; tumidum fieri, *Alte tumescunt servilis animi,* lib. 2. in Eutrop. v. 176. Virg. 1. Georg. v. 165

- - *& aperta tumescere bella.*

¶ Tumefacio, ich blase auff. Ovidius 15. Metam. v. 303

Extentam tumefecit humum.

Et translate stoltz machen. Martial. lib. 4. epigr. 11

Dum nimium vano tumefactus nomine gaudes.

¶ Tumidus, um, inflatum, *Æquor tumidum,* Virg. 3. Æn. v. 157. das tobende Meer. *Tumida cervices,* Cic. in Vatin. cap. 2. *Tumidus successu,* Ovid. 8. Metam. v. 495. i. e. superbus, elatus. ¶ *Tumida terra,* in colles montesque editæ Tacitus 2. Annal. c. 23 *Tumidis Germaniæ terris, profundus amnibus* &c. TVMIDIS, i. e. montosis. Sic *Tumores* de collibus dicuntur. Vide infra *Tumulus.* ¶ *Tumidiores oculi,* Corn. Celsus lib. 2. c. 6. *Tumidissimum animal,* Seneca lib. 2. Benefic. c. 16 de Alexandro Magno. Et Silius lib. 11. v. 25

- - - *Eridani tumidissimus accola.*

hoc est, superbus, inflatus.

¶ Tumidulus, diminutivum. Apulejus Apolog. p. 277 *Complana-*

planatorem tumidulæ gingivæ aliquem pulviſculum, dentibus idoneum, appellat.

¶ Tumiditas, tumor, Geſchwulſt. Firmicus lib. 8. cap. 29 *Hydropici veneris tumiditate correpti.*

¶ Prætumidus, Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 225

- - - Prætumido quatiebat corda furore.

Et Juvencus lib. 1. Hiſt. Evang. v. 583:

Sunt quos prætumida tollit jactantia mentis.

¶ Extumidus vide mox poſt verbum *Extumeſcere.*

¶ Tumor, inflatio, Schwulſt/ ut *Tumor oculorum*; Cic. 4. Tuſc. c. 37. extr. *Tumor animi*, Idem. *Tumor inanis*, Quint. lib. 2. c. 10.

¶ 2. Pro ira, ſuccenſione aut & faſtidio, Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 7

Intempeſtivos igitur compeſce tumores.

¶ 3. Sed & *tumores terræ*, dicuntur colliculi, qui & *Tumuli* (ubi vide) appellantur, Hügel / aufgeworffene Erde. Frontinus de Coloniis: *Finitur per terminos, & ternarum tumores: aliquibus locis arboribus*, &c. Item *Finiuntur enim terminis, rivis, foſſis, arboribus ante miſſis, tumore terræ, collectione petrarum* &c. Hujusmodi terræ tumulos, quos ad diſtinguendos fines facere ſolebant, alii *Monticellos* dixerunt.

¶ Detumere, Stat. 5. Theb. v. 468

Detumuere animi maris, & clementior Auſter.

Das Meer hat ausgebrauſet.

¶ Detumeſcere, quum tumor decreſcit. Petronius p. 136 *Odia detumeſcunt.* Prudent. in Romano v. 145 de dignitatum inſignibus:

Quibus tumetis, moxque detumeſcitis.

¶ Extumeſcere, über ſich lauffen / aufflauffen / Plin. lib. 37. cap. 5 *Extumeſcentes pinguiter.*

¶ Extumidus, Varr. lib. 1. de R. R. cap. 51. Idem autem utrumque eſt, quod *tumeſcere* & *tumidus.*

¶ Intumere, ſeu intumeſcere potius, in tumorem verti, ut *Fluctus intumeſcens*, Plin. lib. 2. c. 81. Et Quintil. lib. 1. c. 1 *Jure quodam poteſtatis intumeſcere*, id eſt, inſoleſcere, ſich erheben oder auffblaſen. *Intumeſcens locus*, Colum. lib. 1. c. 2. extr.

TVMEX, icis, a tumendo, vibex, ein blauer mit Blut unterlauffener Flecke. Vet. Gloſſ. *Tumex*, σμώδιξ, αἱματώδης τόπος.

TVMVLTVS, motus, trepidatio, quaſi *tumor multus.* Sic enim Cicero monet in 8. Philipp. cap. 1. *Poteſt eſſe bellum ſine tumultu, tumultus ſine bello eſſe non poteſt. Quid enim eſt tumultus, niſi perturbatio tanta, ut major tumor oriatur, unde etiam nomen ductum eſt tumultus? Itaque majores noſtri tumultum Italicum, quòd eſſet domeſticus, Gallicum, quod erat Italiæ finitimus, præterea nullum tumultum nominabant.* Auflauff. Itaque *tumultus* erit bellum ex trepidatione ſumtum ſubitò, mox deſiturum. Conf. Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orat. p. 8. Sic Florus l. 3. c. 19 *Sed hic tumultus magis fuit, quam bellum.* Et cap. 21 *Primo levi & modico tumultu magis quam bello.* Id *Tumorem rerum* Cicero dixit ad Atticum lib. 14. epiſt. 5. *Facere tumultum*, ein Auffſtehen machen / Salluſt. Jugurth. cap. 53. *Comprimere tumultum*, Tacit. 4. Hiſt. cap. 16.

¶ 2. Deinde pro omni trepidatione & perturbatione tumultus vocabulum uſurpatur. Horat. lib. 1, Epiſt. 19. v. 29

O imitatores ſervum pecus, ut mihi ſæpe
Bilem, ſæpe jocum veſtri movere tumultus.

Tumultus, i. e. Solicitudines ac æſtus, ſeu trepidationes. ¶ 3. De ſtrepitu cachinnantium Suetonius Claudio c. 40 *Nam cùm initio recitationis, defractis compluribus ſubſellis obeſitate cujusdam, riſus exortus eſſet, ne ſedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo ſubinde facti reminiſceretur, cachinnosque revocaret.* ¶ 4. Tumultus etiam dicitur, quicquid contaminationem & ordinem fit, aut agitur. Vid. Barth. ad Claudian. Mamert. p. 381. ſeq. & ad Stat. lib. 6. Theb. v. 589.

¶ Tumultuoſus, um, tumultu plenum, *Tumultuoſum genus pugnæ*, Liv. lib. 1. cap. 14. *Seditioſa & tumultuoſa vita*, contraria quietæ, Cicer. de Invent. lib. 1. cap. 3. ¶ 2. Et, *Tumultuoſus* is eſt, qui tumultus excitat. Livius 4. cap. 28. *In otio tumultuoſi, in bello ſegnes*, zu Friedens-Zeiten geben ſie viel Lärmens und Unruhe für. *Italia tumultuoſior*, Vell. Paterc. lib. 2. cap. 74. Et Cicero lib. 12. fam. epiſt. 17 *Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nuntiata ſunt.* Livius lib. 2. c. 10 *Quod tumultuoſiſſimum pugnæ erat, parumper ſuſtinuit.*

¶ Tumultuoſe, adverb. Livius lib. 2. c. 29 *Senatus tumultuoſe vocatus, tumultuoſius conſulitur.* Idem lib. 1. cap. 40 *In veſtibulo regiæ quam potuere tumultuoſiſſime, ſpecie rixæ, in ſe omnes apparitores regios convertunt.* Cæſar de B. Gall. 7. c. 45 *Tumultuoſius omnibus in locis perbagari.* Cicer. 4. in Verr. c. 14. extr. *quam tumultuoſiſſime aliquem adoriri.*

¶ Pertumultuoſe. Cicer. 15. fam. epiſt. 4. *Legati pertumultuoſe nuntiaverunt.*

¶ Tumultuo, Plaut. in Rud. Sed uſitatius eſt *Tumultuor*, tumultuari, tumultum ciere vel tumultuoſum eſſe. Empörung anrichten / Auffruhr machen. Cicer. 2. Agrar. c. 37 *Tumultuari ſine cauſſa.* Auct. ad Herenn. 4. c. 15 *In otio tumultuaris, in tumultu ſolus es otioſus.* Cic. pro Cœl. c. 15 *Quid tumultuaris ſoror? quid inſanis?* Paſſivè Terent. Hecyt. 3. ſc. 2. pr. *Neſcio quid hic audio tumultuari miſeræ.* Cæſar lib. 7. de B. G. c. 61. *Sub lucem hoſtibus nunciatur, in caſtris Romanorum tumultuari.* Livius lib. 21. cap. 16 *Certa Gallis tumultuatum verius, quam belligeratum.*

¶ Tumultuario, Auffläuff. Liv. lib. 38. c. 2 *Hæc tumultuatio regem referre coegit ſigna.*

¶ Tumultuatim, adverb. Sidonius lib. 4. epiſt. 11 *Non tumultuatim doctrinæ ſuæ opes erogaturus.* h. e. non præproperanter, nec impedite, ſed cum conſilio & ratione.

¶ Tumultuarius, um, præproperum, & quod rapide fit; ut *Opus tumultuarium*, Livius l. 6. c. 29. in Eil zuſammen gebracht/ oder verfertiget/ das in Eil geſchiehet. *Opera, lectio tumultuaria.* Sic, *Tumultuarius miles*, Livius lib. 1. c. 37. Et, *Exercitus tumultuarius*, Idem lib. 5. cap. 37. in Eil / und wie man es bekommen kan / zuſammen bracht wird. *Tumultuaria pugna*, Idem lib. 21. cap. 8. Et *Tumultuarius pons*, Frontinus lib. 4. cap. 7. Strateg. 28. *Tumultuarius & fortuitus ſermo*, Quintil. lib. 10. cap. 7.

¶ Tumultuarie, adverbium. Ammianus lib. 24 c. 8 *Hæ raptim ac tumultuarie actu.*

TVMVLVS, i, terra cumulata & quaſi tumens, auffgeworffene Erde / ein Hügel. *Tumere* enim dicitur *terra*, quæ exaggerata in colliculos vel & in montes elevata eſt, quemadmodum non ſemel hoc verbo Avienus, Poeta doctiſſimus, uſus eſt, ut Orbis terræ deſcript. v. 478

- - - tum & illic ardua Calpe.

Et verſ. 506

Ab Zephyro hinc rupis dorſum tumet.

Hinc *Tumuloſus locus*; & *terræ tumores* appellati ipſi hujusmodi tumuli, ſive colliculi terrei, Virg. 2. Æn. v. 713. *Eſt urbe egreſſis tumulus* &c. *Tumulus terreus*, Cæſar lib. 1. de B. Gall. cap. 43. ¶ *Tumulus* ſepulcrum, ein Grab. Effoſſo enim cavo ibique conditis oſſibus cineribusque, quæ ſuperaggeritur, terra tumet, hoc eſt, colliculum efficit. Servius ad illud Virgilii Æneid. 3. v. 22

Forte fuit juxta tumulus.

TVMVLVS, inquit, *& collem & ſepulcrum fuiſſe ſignificat. Poteſt enim & TVMVLVS ſine ſepulcro interpretatione collis interdum accipi. Nam & terræ congeſtio ſuper oſſa TVMVLVS dicitur.* Idem Virgil. 3. Æn. v. 321

O felix una ante alias Priameia virgo,
Hoſtilem ad tumulum &c. *Juſſa mori,*

hoc eſt, ad hoſtis ſepulcrum. Sic, *Tumulus honorarius*, pro ſepulcro inani, κενοτάφιον, Sueton. in Claud. cap. 1. Vet. Gloſſ. *Tumuli* βυσοὶ, λάφοι, τύμβοι, τύμβα, σόρδιλα.

¶ Tumuloſus, hügelicht / ungleich / ut *Locus tumuloſus*, Salluſt. Jugurth. cap. 91. *Intumeſcentem locum*, Columella vocat lib. 1. cap. 4. extr.

¶ Tumulo, tumulare, in tumulum condere, begraben. Ovid. 8. Metamorph. v. 710

ne conjugis unquam
Buſta meæ videam, neu ſim tumulandus ab illa.

Epitoma Livii 54 *nobiliſſime tumulatus*, id eſt honorifice ſepultus.

¶ Contumulare, idem quod ſimplex. Martial. lib. 8. ep. 57 *aggeſta contumulabit humo.*

¶ Intumulatus, inſepultus, Ovid. in epiſt. Phyllidis 2. v. 136

Occurrimque oculis intumulata tuis.

TVNC, adverbium duorum temporum eſt. ¶ 1. De præterito. Virgil. 4. Æneid. v. 597 *Tunc decuit, cum ſceptra dabas*, dazumal/ oder damals / zu derſelben Zeit. *Erat tunc excuſatio oppreſſis, nunc nulla eſt*, Cicer. 7. Philipp. cap. 5. ¶ 2. De futuro. Plautus, *Tunc adero, quum tui videndi mihi copia erit*, alsdenn will ich hie ſeyn / ꝛc. Item: *Tunc ad eam accede, cum potes. Tunc demum*, alsdenn erſt/ Plin. lib. 21. c. 24. *Tunc temporis*, Juſtinus dixit lib. 1. c. 4. ¶ Non nunquam emphaſin habet, apud Poëtas potiſſimum, Abruptum nimirum quid incipientibus accommodatum. Statius lib. 1. v. 497

- - - tunc ſic tendens ad ſidera palmas.

Claudianus de Theodoſio, in 3. conſ. Hon. v. 33

Tunc ſic lætus ait. Alii *Tum* h. l. legunt.

TVNDO, tŭtŭdi, tundere, pulſare; ſchlagen / ſtoſſen. ut, *tundere pectus*, Ovid. 1. de arte am. v. 535. an die Bruſt ſchlagen. Cic. 7. Verr. c. 54 *Lictor converſo baculo oculos miſero tundere vehementiſſime cœpit.* Nach den Augen ſtechen. Et ibid. *Jacenti latera tundere*, in die Seite ſtoſſen. *Eandem incudem diem noctemque tundere*, eſt indefatigabili aſſiduitate in operis alicujus ſtudio perſeverare, Cicero lib. 2. de orat. c. 39 uſus eſt. Adde Chiliadas. *Tundere in mortario*, ſtoſſen.

¶ Tunſus & *Tuſus* &c. Veteres enim Præterita præſentibus etiam ſimilia faciebant. Ut itaque *tolli* pro *tuli*; *impelli* pro *impuli*; ita & *tundi* pro *tutudi*, dixerunt: Et inde *Tunſus* etiam: nam *Tuſus* a tutudi eſt, ut *caſus* a cecidi. Virgilius lib. 1. Æneid. v. 481

Suppliciter triſtes, & tunſæ pectora palmis.

Et 4. Georg. v. 266

Proderit & tunſum galla admiſcere ſaporem.

Et Vitruvius lib. 2 c. 5 *teſta tuſa*, geſtoſſen / quæ forma in compoſitis uſitatior eſt. Sic enim rurſus Virgilius 1. Æn. v. 567

Non obtuſa adeo geſtamus pectora Pœni.

Salluſtius Jugurth. cap. 43 *Noſtræ opes contuſæ; hoſtium auctæ erunt.* Priſcianus lib. 10 obſervat, Veteres penultimam in præterito

terito perfecto *Tutudi* corripuisse juxta & produxisse. Correptionis exempla in Compositis *Contudi*, *extudi* aliquot affert. Pro productione unicum Ennii ex Annalibus:

— — Virosque valentes
Contudit crudelis hiems.

Sed fortean Ennius *Contundit* scripsit, antiquorum consuetudine perfectum præsenti simile faciens.

¶ Contundere, ut, *contundere ferreis pilis*, Columell. lib. 7. c. 7. zerstossen. *Contundi castibus*, id est, comminui, zudroschen werden / Cic. in Tusc. lib. 1. c. 17. Et Horat. lib. 1. Epist. 8. v. 4

— — — haud quia grando
Contuderit vites.

Et lib. 2. Epist. 1. v. 10. de Hercule:

— — — dirum qui contudit hydrum.

i. e. domuit, confecit, oppressit. Sic, *bello quem contundere*, Ennius dixit apud Priscianum. *Animum alicui contundere*, Cicero ad Attic. lib. 12. epist. 44 *Audaciam alicujus contundere & frangere*, eines Kühnheit dämpffen und brechen. Idem in Philipp. 13. c. 13 *Obterere atque contundere calumniam*, unter die Füsse treten / und zu nichte machen / Idem pro Cæcina c. 7.

¶ Contusio. Plin. lib. 17. cap. 24 *Contusio falcis hebetioris*. Columell. lib. 12. cap. 47 *contusio olivarum*.

¶ Extundere, exprimere, raußtreiben. Suetonius Vespasiano c. 2 *Ita demum extudit convicio magis quàm precibus*. Et Virg. 1 Georg. v. 133 *Ut varias usus meditando extunderet artes*. Idem 4. Georg. v. 315

Quis Deus hanc, Musa, quis nobis extudit artem?

Horat. lib. 2. Sat. 2. v. 14

Cùm labor extuderit fastidia.

¶ Obtundere, hebetare, stumpff machen / ut, *Obtusa hebesque falx putatorem moratur*, Columell. lib. 4. c. 24. *Obtundere aciem oculorum*, das Gesicht blenden / Plin. lib. 22. cap. 25. Sic, *Obtundere mentem*, Idem 1. Tusc. cap. 33, cui contrarium est *acuere*. Ter. in Adelph. act. 1. sc. 2. v. 33 *Ne me obtundas hac de re sæpius*, id est, ne mihi sis molestus, eadem sæpius inculcando, müde machen / taub machen. Idem Andr. act. 1. sc. 2. v. 11 *Obtundis, tametsi intelligam*. Ubi Donatus: *Sæpe repetendo dicere*, OBTVNDERE est. *Trilatio est a fabris: qui sæpe repetunt ac hebetant*. Cicer. in Verr. 6. cap. 49 *Obtundere alicujus aures diutius*. Et, *Obtusa criminatione aures*, Declam. antequam iret exulatum. *Longa epistola aliquem obtundere*, Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 1. extr. Et Livius l. 5. c. 18 *Obtusus animi vigor*, geschwächt. *Obtusum ingenium*, id est, hebes, grob / ungelehrig. *Aures obtusæ*, Statius 5. Silv. 1. v. 171. *Stomachus obtusus*, Plinius lib. 7. epist. 3, der keinen Appetit hat. Cui ibi *excitatus* opponitur.

¶ Est autem *obtusus* tam nomen quam participium. Unde Comp. *obtusior*. Treb. Pollio de Tyrannis c. 8 in Mario: *ferri obtusioris ictu percussus*. Et Arnobius lib. 2. pag. 58 *Ligno, saxo obtusior atque hebetior stabit*. Ibidem pag. 56. *acuminis obtusioris & hardi esse*, tumm seyn. Quomodo & Cicero de Senect. cap. ult. *Animus, cui obtusior sit acies*. Et Virgilius 3. Georg. v. 135

— — nimio luxu obtusior usus.

¶ Obtuse, adverbium, Cicer. 1. de nat. Deor. cap. 25 *Totum aut etiam, aut non, negabit esse necessarium, quo quid dici potest obtusius?* tumm / unverständig.

¶ Obtunsio. Lampridius in Commodo cap. 10 *Eum quem vidisset albescentes inter nigros capillos quasi vermiculos habere, furno apposito, qui se vermes secari crederet, capite suppuratum reddebat obtunsiorem*.

¶ Pertundere, durchstossen / durchschlagen / ut, *Dolium pertusum*, Plautus Pseud. a. 1. sc. 3. v. 135. *Vas pertusum*, Lucretius lib. 3. v. 949. ein löchertich Gefäß. *Gutta pertundunt saxa*, durchboren / aushölen / Lucret. lib. 4 extr.

¶ *Pertunda*, dea, apud Arnob. lib. 4.

¶ Retundere, hebetare, ut, *Retundere ascias*, stumpff machen / Plin. lib. 16. cap. 40. *Retusum ferrum*, Horat. l. b. 1. od. 35. Et *Retusa securis*, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 2. v. 26. *Retusum & crassum ferramentum*, Columell. lib. 4. cap. 24. extr. *Retusa tela*, Ovid. 12. Metam. v. 496. ¶ 2. Cicero per Metaphoram dixit in 3. Catilinar. cap. 1. *Gladios in Remp. districtos retudimus*, id est, repulimus, zurück stossen. Idem pro Cluent. cap. 44 *Retundere mucronem stili*, des schreibens müde werden. *Retundere improbitatem alicujus*, Quintil. lib. 6. cap. 4 pro reprimere, ut, *sermones retundere*, Cæl. ad Cic. 8. fam. epist. 6. *Retusum ingenium*, Cicer. de divinat. lib. 1. cap. 36.

¶ Subtundere, *Flet teneras subtusa*, Tibull. lib. 1. eleg. 10. sive ult. *Subfusa* Scaliger mavult, quod etiam recentissimus editor Ph. Silvius expressit.

TVNETVM, quod & Tunes, etis, Τύνης, quidam dicunt, regis Lybici metropolis est, Tunis / abest a Carthagine duodecim millia passuum. Livius lib. 30. cap. 9 *Jam in Carthaginem intentus, occupat relictum fuga custodum Tunetum*, &c.

¶ Tunetanus, ut *regnum Tunetanum*, apud recentiores.

TVNICA, χιτὼν, Romanorum erat vestis interior virorum, sine manicis & brevior, cui toga superinduebatur, ein Leibrock ohne Ermel. Mulierum verò talaris & manicata: unde pro probro erat, si talibus viri uterentur. Quare & Catilinæ Cicero eas objicit Orat. 2. Remulus apud Virg. 9. Æneid. Trojanos tanquam semiviros & effœminatos incessens v. 614

Vobis picta croco & fulgenti murice vestis:
Desidiæ cordi: juvat indulgere choreis:
Et tunica manicas, & habent redimicula mitræ.

Tunica intima, Gell. lib. 10. cap. 15. *interior* Valerio indusium est, das Hembde. Vid. Brodæum lib. 6. c. 7. Color *tunicæ* liberorum hominum *albus* fuit. Juvenal Satyr. 3. v. 179

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.

Plebs verò Romana etiam *tunicata* incessit. Cum ergo cives omnes Romani tunicâ uterentur, factum est, ut *Tunicæ* ordines distinxerint. Nam Senatores & equites *tunicam* clavatam induerunt, plebs *rectam*, & sine clavis, nempe tales & Citharœdorum tunicæ erant. Vide in *Palla*.

¶ Tunicis solis, neglectis togis videlicet, utebantur plebeji & serviles homines, præcipuè. Unde *tunicatus populus* apud Auctorem Dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ cap. 7. & Horat. lib. 1. Epist. 7. Ubi vide Interpretes. ¶ Item rustici in coloniis & municipiis: Vide Lipsium lib. 1. Epistolic. Quæst. Epist. 5. & lib. 1. Electorum c. 25. itemque Buchnerum ad Plin. lib. 5. Epist. 6. ¶ *Tunica pallio propior*, proverbiale apud Plautum est in Trinum. a. 5. sc. 2. v. 30. Quod simili propemodum figura à Germanis dicitur, es ist mir das Hemd näher als der Rock. ¶ 2. Sunt & *oculorum tunicæ*, id est, membranæ, quibus vasa conteguntur, Plinius lib. 11. c. 37. sect. 54. ¶ 3. Est & *arborum tunica*, die Rinde / quemadmodum *tenues tunicas*, librum interiorem dixit Virg. 2. Georg. v. 75

Et tenues rumpunt tunicas, angustus in ipso &c.

¶ Tunicula, diminut. Plaut. in Rudent. act. 2. sc. 6. v. 65 *Redactus sum ad hanc usque unam tuniculam*, Petronius pag. 57 *Tuniculam in solitudine invenerat*.

¶ Tunicatus Cic. pro Cæl. cap. 5 *Ut exercitatione ludoque campestri tunicati uteremur*. *Cepe tunicatum*, eine Zwiebel / so viel Häute hat / Persius Sat. 4. v. 30.

¶ Est a verbo *Tunicare*, quo Varro in λογομαχίᾳ usus est apud Nonium.

TVRBA, æ, τύρβη, multitudo hominum decem vel quindecim, non duorum vel trium, ein Hauffe / eine Rotte / ut, *Turba mulierum*. Livius lib. 2. cap. 40 *Fletus ab omni turbâ mulierum factus, & comploratio*, Hauffe Weiber. *Turba & colluvies*, Cicero de Senect. cap. 23. *Congregare magnam turbam*, Idem de natur. Deor. lib. 1. cap. 15. grosser Hauffe. Hinc *in turbam exire dicitur*, quod in vulgi notitiam venit. C. Nepos Datame cap. 6 *Id Datames ut audivit sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario se esse relictum, futurum, ut cæteri consilium sequerentur, in vulgus edit*. Nempe quod hîc *vulgus* vocat, id paullo ante *turba* appellatione significat. Hinc *turba* imperitam multitudinem notat. Manilius lib. 2. v. 136

Hæc ego divino cupiam quæ ad sidera flatu
Ferre, nec in turbam, nec turba carmina condam.

Turbam vocat, quam alius Poëta *pinguem populum*, id est, rudem plebejamque multitudinem vocat. Quam ob caussam Seneca *turbam argumentum pessimi* dixit, de Vita beata, cap. 2. Nam plures semper imperiti sunt, & malè de rebus judicant. ¶ 2. Errant verò, qui hoc nominis de hominibus tantum usurpari arbitrantur, atque idcircò satis incaute Plinio violatæ Latinitatis dicam scribunt, quod *turbam prunorum* alibi dixerit. Ita enim & Cicero de claris Oratoribus cap. 32 *nobilium bolaminum turbam*, & *atomorum turbam*, 1. Tusc. cap. 11. *Turbam capitum* Virg. 8. Æn. v. 300. & *Turbam scelerum*, Lucanus lib. 4. v. 251. *Turbam negotiorum* Plinius lib. 9. Epist. 25, dixit. Sic Poëta Phallicus Carm. 57 *Turbam seculorum*; Seneca Medea v. 679 *Turbam malorum*; Stat. l. 2. Silv. 2. v. 44 *Turbam rerum*; & Gellius lib. 9. c. 15 *Turbam bovum* pro multitudine dixit. ¶ 3. Significat & commorionem, vel perturbationem, eine Unruhe / Unlust / Lermen / Gedränge. Terent. in Eun. a. 5. sc. 5. v. 5 *Qua illic turba est?* Was ist dort für ein Lermen? Sic *turbam facere*, Lermen machen / eâdem fabula act. 4. sc. 1. v. 2. Et in And. a. 4. sc. 4. v. 6 *Di bestrum fidem, Quid turbæ est apud forum? quot illic homines litigant?* Et in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 16 *Propter eam hæc turba atque abitio evenit*. *Turbam* vocat, quod Clinias asperitatem patris, qui ejus amori iniquior videbatur, sustinere non valens in militiam abiit: Menedemus verò pater absentis filii desiderio, quem sua injustitia ejecisse videbatur, motus vendidit ædes, & magnum agrum comparavit, ut in eo colendo perpetuo sese excruciaret labore, & ita absenti filio supplicium daret. *Turbas se evolvere*, id est, expedire, Idem dixit Eunuch. act. 4. sc. 4. v. 56. Cic. 6 fam. epist. 6 *Quantis in turbis, quantaque confusione rerum omnium vivimus*. Quintil. lib. 2. c. 16 *Excitare turbas populares*. Terentius passim: *Nunc turba nulla est: Tum illa turba fient*. *Ne quam ille hodie impurus turbam faciat*, eine Unlust heute anrichte. *Eunuchum quem tu dedisti nobis, quas turbas dedit?* was hat er für ein Lermen angerichtet? *Jam tum inceperat turba inter eos*. Sie waren ihrer Sache schon uneins worden. *Si quicquam hodiè turba cæperit*. Juvenal. Sat. 10. v. 73 — — *Sed quid*

Turba Remi? sequitur fortunam, ut semper, & odit Damnatos.

Patere autem poterit ex hisce exemplis, falsum esse Nonium, inter *Turbam* & *Turbas* distinguentem, & illam, de *multitudine hominum*; has de *turbationibus* interpretantem.

¶ Turbula, diminutivum. Apulejus lib. 11. p. 259 *dimotis turbulis.* & p. 260 *Turbulæ complent totas plateas.*

¶ Turbella, aliud diminutivum, ein kleiner Lerm. Plautus Bacch. act. 4. sc. 9. v. 134 *Tantas turbellas facio.* Et Ammianus Marcellinus lib. 14. cap. 31 *populari turbella discerptus*, im Auffruhr.

¶ Turbidus, turbatus, trüb. ut, *Immite & turbidum æstum*, Plin. lib. 8. epist. 17. *Turbida & inquinata aqua*, Cicer. in Tusc. lib. 5. c. 34 *Mens omni carens turbido motu*, Idem 1. Tusc. c. 33. ¶ 2. Turbidi, irati, & tumultuantes. Silius l. 12. v. 254

- - - cui turbidus armis
Obvia Marcellus rapido tulit ora tumultu.

Statius 7 Thebaid. v. 668

- - - - jactanti talia frustra,
Turbidus aëriâ Capaneus occurrit in hastâ.

Tacitus 1 Annal. cap. 38. extr. *Reduxit in hiberna turbidos & nihil ausos.* Ingeniis δημηγόρων, omniaque vasta cupientibus, quale Cæsari, & Othoni fuit, *compositis rebus nulla spes: omne in turbido consilium.* Idem lib. 1 Histor. cap. 21. Hinc *Actiones turbidissimæ* Quintiliano dicuntur lib. 1. c. 10. pag. 87.

¶ Turbide, adverb. ut, *Inconstanter & turbidè in motu esse semper*, Cic. 4. Tusc. cap. 10.

¶ Inturbidus, rein / ruhig. *Inturbidus externis rebus annus*, Tacit. 3. annal. cap. 52. Idem 14. annal. c. 22 *tuta & inturbida juventa frui*, seine Jugend in Ruhe zubringen.

¶ Turbŭlentus, turbationum plenus, unruhig / voll Unruhe und Unlust. *Animus turbulentus*, Cic. 4. Tuscul. c. 5. pr. *Turbulenta tempestas*, Idem 7. in Verr. cap. 10, unstet Gewitter. *Res placata & minimè turbulenta*, Idem in Orator. cap. 19. Et in Pison. cap. 15 *Meum turbulentissimum tempus tuo tranquillo præstat*, böse Zeit / Unglück. *Annus turbulentior*, Livius lib. 2. cap. 61. pr. ¶ Sed, *seditiosus & turbulentus civis*, id est, rixas & turbas ciens, Cic. 2 de orat. cap. 11. ein unruhiger Kopff. *Concliones turbulentæ*, Idem ad Attic. lib. 4. epist. 3. *Turba plerumque est turbulenta*, Varro apud Gell. lib. 13. cap. 11.

¶ Turbulente, *Omnia contra leges turbulente, per vim, per furorem gerere*, stürmisch und auffrührisch / ꝛc. Cic. pro domo sua cap. 16. Ibidem cap. 54. extr. *Agere rem raptim & turbulentè.*

¶ Turbulenter, adverbium aliud. Idem ad Cæl. 2. fam. epist. 16 *Extremum illud erit, nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus.*

¶ Turbulentia, utitur hac voce Tertullianus adversus Hermogenem cap. 41. rerum temere & nullo ordine hinc inde velut fluctuantium chaos significaturus.

¶ Turbulentare, verbum bis apud Apulejum invenitur, unruhig machen. Lib. 2 de Asino: *Hospes totam civitatem turbulentat.* Idem lib. 9. p. 222 *me strepitu turbulentant.*

¶ Turbo, turbare, commovere, stören / durch einander treiben / trüben / unruhig machen. Cicero de legib. lib. 3. cap. 9 *Omnia infima summis paria fecit, turbavit, miscuit.* Et de N. D. lib. 1. cap. 14 *Aristoteles multa turbat, a magistro Platone dissentiens*, richtet Unruhe an. *Turbare pacem*, Livius lib. 35. c. 13, Frieden stören. *Res animos incognita turbat*, Virg. 1. Æn. v. 515. hoc est, perturbat, betrübet. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 3. *Nescio quid absentibus nobis turbatum est domi*, impersonal. Et Virg. Ecl. 1. v. 11 *- - - totis*
usque adeò turbatur agris.

Id est, turbæ fiunt. Lucretius lib. 6. v. 376

- - - ancipiti bello turbatur utrinque.

Ita *Turbare* absolutè positum, turbas dare significat. Petronius: *Ego sum ancilla Quartilla, cujus bos sacrum ante Cryptam turbavit.* ¶ 2. Homines *turbari* dicuntur, cum affectu quodam, ira, metu &c. confunduntur & concitantur. Nam incumbente affectu vehementius, constare sibi animus haud potest. Virg. 8. Æneid. v. 435 *Turbata Palladis arma*, Id est, *vel concitata & irata, vel turbantis*, ut Servius interpretatur. Petronius: *Excanduit Licas hoc sermone turbatus.* Et Suetonius Augusto cap. 17 *Turbatus nuncius de seditione militum*, id est, perterrefactus. Plinius lib. 8. Epist. 19 *Itaque & infirmitate uxoris & meorum periculo, quorundam vero etiam morte turbatus*, id est, affectus mœrore, in luctum datus. Florus lib. 1. c. 19 *Quæ* (prima pugna) *tam atrox fuit, ut Ferentana turma præfectus [illegible]rubellius in Regem, turbaverit, coëgeritque projectis insignibus prælio excedere*, id est, in pavorem dederit. ¶ 3. Est & decoquere. JCtus, *si pastor turbaverit*: Vide *Conturbo.*

¶ Turbatus. Comp. *turbatior.* Augustinus epist. 147 *pro sua communionis defensione turbatior.*

¶ Turbate, ut, *Agere omnia raptim atque turbatè*, mit Unruhe / Cæsar lib. 1 de Civ. B. cap. 5.

¶ Turbator, Liv. lib. 2. c. 16. *Cum pacis ipse auctor a turbatoribus belli premeretur.* Sic, *Turbator pacis*, ein Störfried.

¶ Turbatrix. Prudentius Psychom. v. 669

- - - placidæ turbatrix invida pacis.

¶ Turbamentum, apud Sallustium legitur in Oratione Lepidi ad popul. Rom. *Turbamenta atque exitia Reip.* & Tacit. 1. Histor. cap. 23 *turbamenta vulgi.* Unruhe.

¶ Turbo, inis, masculinum, ventus violentus deturbans omnia ac prosternens, de quo Plinius lib. 2. c. 48. ein Sturmwind / Wirbelwind. Plauto, *ventus turbo*, Curcul. act. 5. sc. 2. v. 41. Cic. de orat. lib. 3. c. 39 *Omnes venti erumpunt, sæpe existunt turbines.* Idem venustè dixit metaphora in orat. pro domo sua cap. 53 *Turbo ac tempestas pacis & otii*, id est, Turbator. Florus similiter lib. 4. cap. 3 *Antonius fax & turbo sequentis seculi.* ¶ 2. *Turbo*, instrumentum est etiam lusorium puerorum, ein Kreusel / quod vel loro vel funiculo circumagitur. Cicero de Fato c. 18 *Cylindrus & turbo, quæ moveri incipere nisi pulsa non possunt.* Tibull. lib. 1. eleg. 5. v. 3

Namque agor ut per plana citus sola verbere turbo,
Quem celer assueta versat ab arte puer.

Sed in isto Tibulliano Charisius legit *turben*, quod probat Scaliger: inde enim analogice est *turbinis*, a *turbo*, *turbōnis*: ut a *termen terminis*: a *termo*, *termōnis.* Vide Scalig. ad illum Tibulli locum. ¶ 3. Hinc & *turbinem* dicimus, quodcunque infimo acutum, in summo latius est, was unten spitzig / aufwarts breiter ist. Ovid. 1. Metam. v. 335

- - - Cava buccina sumitur illi,
Tortilis in latam quæ turbine crescit ab imo.

¶ 4. Et hanc ob causam superior etiam molæ pars, quæ *Meta* JCto dicitur, hoc nomine appellatur. Vide Scaligerum ad illud Manilii lib. 3. v. 366

- - - - laterumque meatus
Turbinis in morem vella vertigine currit.

¶ Turbĭnĕus, *Vertex turbineus*, Ovid. 8. Metamorph. v. 556.

¶ Turbĭnātus, unten spitzig / oben breit. ut, *Turbinatior pyrii figura*, Plin. lib. 15. cap. 15. Et Ammianus lib. 24 extremo: *Fumus vel vis turbinata pulveris.*

¶ Turbinatio, *Turbinatio pyri*, hoc est, forma illa pyri in turbinem crescens. Idem lib. 15. cap. 21.

¶ Turbo, ōnis, nomen proprium est athletæ, Horat. lib. 2. Serm. Sat. 3. v. 310 *Corpore majorem vides Turbonis in armis.*

¶ Conturbare, unruhig / unlustig machen. Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. 12 *Conturbat me mora servi hujus, qui mihi literas attulit.* Et, *Conturbare animum*, Cic. in offic. lib. 3. c. 10. ¶ 2. Est & decoquere, dissipatâ re non solvendo esse: *qui non sunt solvendo*, inquit Turneb. lib. 4. cap. 15, *neque se extricare nominibus possunt & ære alieno, illi* conturbant, *nec enim eorum rationes explicari & expediri possunt.* Cic. pro Planc. cap. 28 *Verum fac me multa debere, & in his Plancio; Utrum igitur me conturbare oportet* &c. Petronius pag. 33 *Qui postquam conturbavit, & libidinis suæ solum vertit.* Martial. lib. 9. epigr. 4

Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota &c.

lib. 10. epigr. 96

Hic pretiosa fames, conturbatorque macellus.

Et Juven. Sat. 7. v. 129

Sic Pedo conturbat, Matho deficit.

Est autem elliptica locutio: plena enim est *Conturbare rationes, rem* &c. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 3. v. 29 *Ita conturbasti mihi rationes omnes.* Ulpianus fine Legis 1. Dig. de servo corrupto: *Qui alteri suadet, ut rationem sibi commissam turbaret.*

¶ Conturbatus. *Tristis & conturbatus*, Cic. 6. Verr. cap. 14. Et comparative, *Mehercule eram conturbatior*, Cic. lib. 1. ad Atticum epist. 12. extr.

¶ Conturbatio, metus est excutiens cogitata, Schrecknüß / Cic. 4. Tusc. cap. 8.

¶ Conturbator, qui conturbat & decoquit. Martial. lib. 7. Epigr. 26 *Conturbator aper.*

¶ Deturbare, violentiùs dejicere. Virg. 5. Æneid. v. 175

In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.

abstossen / mit Gewalt abtreiben. *Deturbare aliquem de fortunis omnibus*, Cic. pro Quint. c. 14. *Deturbare possessione*, vel *de possessione*, Idem 12. fam. ep. 25. Et, *Deturbare de mente*, Cic. Pison. cap. 20. *Deturbare spe*, & *deturbare aliquem ex spe*, Idem lib. 5. fam. ep. 7. *Deturbare milites ex insidiis & stationibus*, Livius lib. 31. cap. 39.

¶ Disturbare, dejicere, zerstören / ut, *Disturbare domum alicujus*, Cicero pro Domo cap. 43. *Disturbare, diripere, dissipare cuncta*, Idem 2. nat. Deor. c. 15. Et, *armis disturbare judicia*, Idem pro Sylla c. 25. Sic, *Disturbavi rem, totamque nobis integram reservavi*, id est, impedivi, Idem 11. fam. ep. 21. *Disturbata porticus*, id est, effracta & diruta, Cicer. pro Domo cap. 39.

¶ Disturbatio. Cic. 3. de offic. cap. 11 *Utilitatis specie in rep. sæpissime peccatur, ut in Corinthi disturbatione nostri.* Zerstörung / Zerrüttung.

¶ Exturbare, ejicere violenter, expellere, evertere cum tumultu, mit Gewalt austreiben / verjagen. *Exturbare hominem innocentem e civitate*, Declam. Antequam iret. *Populum e navi*, Cic. pro domo c. 10. Et, *Exturbari præcipitem e provinciâ*, Idem 6 Verr.

Verr. cap. 30. *Exturbare bonis patriis aliquem*, Idem 4 in Verrem cap. 19. Asconius Argumento pro Milone: *Milo exturbari tabernam jussit.*

¶ Inturbatus, non turbatus, Plin. in Paneg. cap. 64 *Sedit inturbatus, interritus* &c.

¶ Interturbare, durch einander ſtören / unruhig machen. Terent. Andr. 4. ſc. 1. v. 39 *Dabus interturbat.*

¶ *Interturbatio nimbilis animi*, Liv. lib. 23. c. 8.

¶ Obturbare, verſtören. Terent. in Andr. act. 5. ſc. 4. v. 23 *Iuane vero obturbat?* in die Rede fallen? *Solitudinem alicujus obturbare*, Cicer. ad Attic. lib. 12. ep. 18. Et Tacitus 3. Hiſtor. cap. 25 *Denſo agmine obturbabat*, id eſt, diſturbabat, zerſtören / zertrennen.

¶ Obturbator. Asconius Pedianus ad illud Divinationis Verrinæ: QVARTVM EX ILLO GREGE ORATORVM: *Obturbatores quosdam ſordidosque cauſſidicos ſignificat.*

¶ Perturbare, vehementer turbare, ſehr betrüben / unruhig machen / zerrütten. Terent. in Andr. act. 3. ſc. 4. v. 22 *Nihil eſt preti loci reliqui, jam perturbavi omnia*, ich habe alles verderbet. Cicer. pro Mil. cap. 1 *De Reipubl. ſalute magis quam de ſuâ perturbari*, bekümmert ſeyn. *Perturbari clamore hominum*, Cicer. pro Rabir. cap. 6. *Perturbare otium*, Idem 4. Academ. c. 5.

¶ Perturbatus, non tantum participium, verum etiam, ut ex comparatione apparet, adjectivum nomen. e. g. *Civitas ſeditionibus perturbata*, Cic. 1. Agrar. cap. 8. Item, Οἰκονομία ſi perturbatior eſt, *tibi aſſignato*, Idem ad Attic. lib. 6. ep. 1. Et, *Perturbatiore animo cogitare aliquid*, Idem lib. 6. fam. epiſt 5. Et, *Perturbatiſſimum tempeſtatis genus*, Seneca lib. 7. Quæſt. Nat. cap. 10.

¶ Perturbate, adverb. aus Beſtürtzung / verworren. *Conſiderandum erit, ne quid perturbate, ne quid contorte dicatur*, Idem de Inventione lib. 1. cap. 20.

¶ Perturbator, ein Zerrütter. Hinc

¶ Perturbatrix. Cicer. 1 de Leg. cap. 13 *Perturbatricem harum omnium rerum Academiam* &c.

¶ Perturbatio, quæ eſt *animi contra naturam commotio*, Cicer. 4. Tuſcul. cap. 21. Unruhe / Unmuth. Et ibid. cap. 16 *Turbidi animorum, concitatique motus perturbationes ſunt.* Idem de divin. lib. 1. c. 30 *Errorem animis perturbationemque afferre.* Et ad Attic. lib. 6. ep. 1. *Commoveri magnâ animi perturbatione.* Idem, *In perturbationes ne incidamus, cavendum*, lib. 1. off. cap. 36. Pindarus Olymp. hymn. 7. ἀντιστρ. 6. Αἱ δὲ φρενῶν πυγχὰς πολὺν ἔπλαξαν χρὼς ὑφὲν, id eſt, *Animi perturbationes impoſuerunt etiam ſapienti.*

¶ Imperturbatus, non turbatus. Seneca Epiſt. 73 *Imperturbatus publicis occupationibus quies.* Idem Epiſt. 85 poſt principium: *Peripateticis Imperturbatus dicitur, qui raro perturbatur, & modice: non qui nunquam.* Et Ovidius in Ibin v. 566

Imperturbato quod bibit ore venu.

¶ Imperturbabilis, vox Auguſtini Confeſſion. lib. 2 extremo, & epiſt. 145.

¶ Subperturbari, levius turbari. Seneca ſub finem Ludi de Claudii morte: *Puſillum ſubperturbatur*, quod Gronovius, V. Cl. ex membrana reſtituit, cum inepte legeretur, *ſuperturbatur.*

¶ Proturbare, propellere, vel procul à ſe deturbare, mit Gewalt von ſich abweiſen / für ſich hinweg verſtören. Livius lib. 5. c. 47 *Miſſilibus ſaxis proturbare hoſtes.* Plin. lib. 11. c. 19 *Apes pigras & ignavas perturbant.* Et Silius lib. 5. v. 605

Inque anhelatum proturbat pectore murmur.

TVRCA, & Turcus, Turcæ, & Turci (ſic enim Græci efferunt) Scythiæ ſunt populi, Pomponio teſte, lib. 1. cap. ult. à quibus orti judicantur, qui ætate noſtra latiſſime imperitant, immaniſſimi & crudeliſſimi hoſtes Eccleſiæ Dei & Chriſti. ein Türck. Herodotus inter feras gentes Septentrionis ἔθνεα ponit, quæ appellatio a *Turcorum* nomine non eſt aliena. Nomen *Turci* ſignificat hominem, qui agreſtiorem victûs rationem ſequitur &c. Chalcocondylas lib. 2 de rebus Turcicis. Et Perſas quidem, τύρκους, dictos ex Niceta apparet. Invenio & à fluvio rapido, Turck / qui in mare Hircanum influit; nomen ſuum *Turcos* accepiſſe. Conf. Schickard. Tarich. pag. 39. 40. Bernegg. de Regno Hungar. & Hotting. Hiſtor. Eccl. part. 1. c. 8. & Hiſt. Orient. lib. 2. c. 3.

¶ Turcicus, ut, *Turcicum regnum*, quod cœpit anno Chriſti 612. Vide *Mahometus.*

TVRDVLI, τυρδῦλοι, Galliæ Baticæ populi, qui & *Turdetani* Ptolemæo dicuntur, & Straboni, cui *Turdetania* Gallia eſt Bætica.

TVRDVS, i, avis nota, κίχλα, ein Ziemer oder Krammetsvogel. *turdus* ſcilicet pilaris. *Turdus viſcivorus*, & *major*, qui magnitudine picæ Ariſtoteli eſt. De hoc turdo videtur eſſe proverbium, κίχλα κίχλη κακὸν κακόν, *Turdus ipſe ſibi malum cacat*, in eos, qui ſibi ipſis mali & exitii ſunt cauſſa, vide Chil. *Turdus minor*, qui & *Turdela*, & *turdus iliacus*, ἰλιακὸς duplex eſt, eine Weindroſſel / quod uvis paſcatur, & gemeine Droſſel. *Turdela montana* & *ſilvatica*, Geſner. Martial. lib. 13. epig. 92

Inter aves turdus, ſi quis me judice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Horat. 1. Satyr. 5. v. 72

Pene arſit macros dum turdos verſat in igne.

¶ 2. Turdus piſcis, multiplex ſane eſt & varius. Piſcis autem magnus eſt, diſtinctione punctorum accedens ad turdum avem. ¶ 3. Qui turdum piſciculum eum eſſe dicunt, quem Germani ein Schmerlein vocant, ad Plinii fortaſſe reſpexerunt auctoritatem, qui *Turdum inter ſaxatiles nobilis*, ſcripſit lib. 32. cap. 2.

¶ Turdarium, locus eſt, in quo turdi ſaginantur. Varro.

TVRGEO, turſi, turgere, eſt tumere, auffgeblaſen ſeyn / paußen / ſtrotzen. Virg. Ecl. 7. v. 48

Jam læto turgent in palmite gemmæ.

Et 2. Georgic. v. 315

Frumenta in viridi ſtipulâ lactentia turgent.

Oratio turgens & inflata, Auct. ad Herenn. lib. 4. c. 10. Veteres & in tertia flexione *turgĕre*, ut *fulgĕre*, *ſerbĕre* dixerunt. Vet. Gloſſ. *Turgit*, Φλεγμαίνει, πυπράσσει. Quid differant *turgere* & *tumere*, vide ſupra in *tumeo.*

¶ 2. *Turgere alicui*, id eſt, iratum eſſe, zornig auf einen ſeyn. Plaut. Caſin. act. 2. ſc. 5. v. 17 *Nunc in fermento totus eſt, ita turget mihi.* Et Moſtell. act. 3. ſc. 2. v. 10

Tota turget mihi uxor nunc, ſcio, domi.

Sic *Tumere alicui*, Stat. dixit lib. 2. Silvar. 1. v. 58

Accenſum quis bile ferat famulumque tumentem
Leniet?

¶ Turgeſco, turgeſcere, turgidum fieri, hoch auffſtauffen / auffſchwellen / voll werden. Perſius Sat. 5. v. 19 *Non equidem hoc ſtudeo bullatis ut mihi nugis Pagina turgeſcat, dare pondus idonea.* Cic. 3. Tuſcul. cap. 9 Homericum carmen convertens:

At mihi cor penitus turgeſcit triſtibus iris.

¶ Turgĭdus, um, tumens, inflatum, paußend. ut, *Turgida gemma*, ein Knoſpen ſo heraus will. *Turgidum mare*, Horat. l. 1. od 3.

¶ Turgidulus, diminutiv. *Flendo turgiduli rubent ocelli*, Catull. Epigr. 3.

¶ Deturgere, id eſt, turgere deſinere, Plin. lib. 9. cap. 58 *Deturgente Nilo muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aqua terraque, jam parte corporis viventes.* Alii legunt *detegente.* Vide Harduini Emendation. n. 140.

TVRIO, onis, quo nomine ſummitates teneras arborum, vel arbuſtorum dixit Columella lib. 12. c. 48.

TVRMA, æ, Græco τύρμος, rotunditas, Scaliger. auctore in conjectan. cohors 32 equitum, & aliquando triginta, ein Schwader Reuter. *Turma equitum*, Virg. 5. Æn. v. 560. *Turma equeſtris*, Claudianus de Bello Getico v. 579. Varro *turmam*, quaſi *termam*, aut *terdenam*, dictam voluit, quod *ter deni* equites ex tribus tribubus, Tatienſium, Rhamnenſium, & Lucerum eligebantur. Vide Hermannum Hugonem de Equeſtri militiâ lib. 3. cap. 5. & Lipſium de Milit. Rom. lib. 2. Dial. 6.

¶ Turmalis, qui ejusdem eſt turmæ, ut, *Imperatorum turmales*, Cic. 2 de orat. cap. 65. intellige *ſtatuas.* Scipio, Corinthiis ſtatuam eo loco pollicentibus, ubi aliorum eſſent imperatorum, *turmales* dixit *diſplicere.* Et Livius lib. 25. c. 18 *Criſpinum perpulêre turmales, ne impune inſultare Campanum pateretur.* - *Turmale frement*, apud Statium, id eſt, in morem turmæ. Idem Protreptico Criſpini, quod lib. 5 Silvar. eſt, eum laudaturus a genere, cum patricia nobilitate, non de plebe; ac nec equeſtri loco, natum oſtendere vult, v. 13 ita ſcribit:

- - - non te ſeries inhonora parentum
Plebeiâ de ſtirpe tulit, non ſanguine cretus
Turnali trabeaque Remi, nec paupere clavo
Anguſtam ſedem, & Latii penetrale Senatus
Advena pulſaſti, ſed præcedente tuorum
Agmine &c.

Nimirum non ex equeſtri ordine allectum in Senatum fuiſſe ſignificat; ſed jure natalium eum locum tenuiſſe, quippe cujus auctores ſenatorii loci fuerint. Equeſtrem autem ordinem ex tribus deſignat primo *Turmali ſanguine*: turmæ enim equitum erant: Secundo *Trabea Remi*: & denique *paupere* ſive *anguſto clavo.* Nam *trabea* ex Romuli inſtituto equites utebantur: & *clavus anguſtus* eorum quoque erat inſigne: *Latus* etenim *clavus* ſenatorum erat.

¶ Turmatim, Hirtius lib. 8. B. Gall. c. 18 *Turmatim in eum locum devenerunt.* Et Livius lib. 28. c. 13 *Turmatim abibant.*

¶ Conturmalis. Ammianus lib. 16. c. 30 *Opitulatum conturmalibus ſuis fuere.* Adde lib. 17. c. 1. & lib. 26. cap. 16.

¶ Conturmare. Idem Ammianus lib. 16. cap. 19 *Cum eques in ipſo prælii articulo ſe fortiter conturmaret*, i. e. in turmas ordines arcte congregaret.

TVRNVS, dux Rutulorum, ab Æneâ occiſus. Virg. Æn. 7. v. 783

Præſtanti corpore Turnus.

TVRŎNES, um, Galliæ Lugdunenſis populi ad Ligerim amnem, Plin. lib. 4. cap. 18. Et Lucanus lib. 1. v. 437

Inſtabiles Turonas circumſius taſtra coercent.

¶ 2. Turones, urbs illius gentis, vulgo *Tours*, ad Ligerim ſita.

¶ Turonicus, ut *Eccleſia Turonica*, Sulpic. Severus de Vita Martini cap. 9.

¶ Turonenſis, ut *Gregorius Turonenſis*, ſcriptor rerum Francicarum.

TVRPILIVS, Poëta comicus vetus, Nonio, Priſciano, Victorino & aliis paſſim laudatus. Ejus hoc carmen apud Nonium in *ſpiſſum*, mendoſe tamen, legitur, quod ita in trochaicos verſus conſtituendum putavimus:

Haud facile eſt venire ulli illo, ubi ipſamet ſapientia eſt:
Spiſſum iter eſt, adipiſci haud poſſis, niſi cum multa miſeria.

TVRPIS, e, αἰσχρὸν, deforme, ſordidum, inhoneſtum, ſchändlich / tam ad animum quàm ad corpus refertur, ut *veſtitus turpis*, Terent. in Phorm. act. 1. ſc. 2. v. 57. eine heßliche Tracht. *Verbum turpe*, in Heaut. a. 5. ſc. 4. v. 19. Et Ovid. lib. 1. Amorum eleg. 9. v. 4 *Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor.*

Ubi *Turpe* ſubſtantive ponitur pro re inhoneſta. Cicer. 1. offic. cap. 34 *Luxuria omni ætati turpis* &c. Vide *Luxuria*. *Fuga turpis*, Idem de Finib. 2. cap. 20. *Præceptor turpis*, Quintil. lib. 1. cap. 2. pro flagitioſo, mit Schanden beflecket. *Turpis & infamis vita*, Cic. pro Fontej. cap. 11. *Turpe ducet cedere pari, pulchrum ſuperaſſe majores*, er wird es ihm für eine Schande rechnen ꝛc. Non eadem omnibus honeſta, & turpia: quædam naturâ talia, quædam civiliter, & more civitatis. Conf. Commentat. ad Præfat. Corn. Nepot. & Loccen. ibid. p. 4. ¶ 2. Pro deformi. Horatius lib. 3. Ode 27. v. 53

Antequam turpis macies decentes
Occupet malas.

Idem lib. 2. ode 8. v. 3

Dente ſi nigro fieres vel uno
Turpior ungui. Et Epod. 5. v. 19
Et uncta turpis ova mea ſanguine.

Vetus Poëta apud Ciceronem lib. 1. Nat. D. c. 35

Simia quam ſimile turpiſſima beſtia nobis.

Phœdrus Fab. 47

Habet quidam filiam turpiſſimam
Itemque inſigni & pulchra facie filium.

Virg. 3. Georg. v. 51

- - - optima torvæ
Forma bovis, cui turpe caput.

TVRPE, id eſt, valde magnum, & per hoc deforme. Nam pulchritudo in concinnâ magnitudine poſita eſt. Sic idem *Turpes phocas*, enormes ſcilicet & immanes dixit 4 Georg. v. 395. quos Ovidius hâc ipſa de cauſſa *deformes* appellat.

¶ Perturpis, ſehr ſchändlich. Cic. pro Cœlio cap. 20 *num tibi perturpe eſſe videatur?*

¶ Subturpis, etlicher maſſen ſchändlich. Cicer. 2 de orat. cap. 66 *Ponenda ante oculos, quæ ſint ſubturpia.*

¶ Subturpiculus, diminutivum. Cicero lib. 4. ad Atticum epiſt. *Subturpicula mihi videbatur* παλιγῳδία. *Naſus turpiculus*, Catull. epigr. 42. de Acme.

¶ Turpiter, ſchändlich. Terent. in Eunuch. act. 2. ſc. 1. v. 24 *Mirum ni ego me turpiter hodie hic dabo cum meo decrepito hoc Eunucho*, Schande einlegen. Cicer. ad Attic. lib. 9. ep. 7 *Extimeſco, ne quid turpiter faciam.* Et ad eundem lib. 7. epiſt. 2 *Cato in me turpiter fuit malevolus.* Horatius de arte Poëtica v. 284

- - - turpiter atrum
Deſinat in piſcem,

id eſt, cum quadam deformitate. Ovidius lib. 5. Triſt. eleg. 6. v. 12

Turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes.

Juvenalis Satyr. 8. v. 165

Breve ſit, quod turpiter audes.
Quædam cum primâ reſecentur crimina barbâ.

¶ Turpitudo, quæ a libidine, aut a petulantia, aut ab audacia naſcitur, Cic. pro Font. Idem lib. 2. de orat. cap. 59. *Verborum turpitudinem, & rerum obſcœnitatem vitare. Crimen turpitudinis*, Schande / Heßligkeit / Quintil. lib. 2. cap. 2.

¶ Turpificatus, Cicer. 3. Offic. c. 29 *Quanta fœditas turpificati animi debet videri*, unflätig gemacht.

¶ Turpo, turpare, verbum, turpe ſeu fœdum efficere, garſtig machen. Virgil. 10. Æneid. v. 832 *Sanguine turpantem capillos.* Et Lucret. lib. 1. v. 85 *Anum turparunt ſanguine.* Et Horat. lib. 4. Carm. od. 13 *Ruga turpant te.* Et Silius lib. 7. v. 638

- - - turpatque decoro juventæ
Ora novus pallor.

Hieronymus Epiſt. 26 ad Pammachium ſuper obitu Paullinæ, cap. 3 ex Cicerone: *Egregiè de Cæſare Tullius: Cum quosdam ornare voluit, non illos honeſtavit, ſed ornamenta ipſa turpavit.* Et Paullinus Petrocorius lib. 4. v. 230.

- - - - - - laceros turpati pulvere crines.

¶ Deturpare, idem. Sueton. in Caligula c. 35 *Pulchros & comatos, quoties ſibi occurrerent, occipitio miſo deturpabat.* Et Plin. lib. 15. cap. 16 *Aquilonii afflatus poma deturpans.*

TVRRIS, à Græco τύρσις, ein Thurn / *Turris ardua, celſa, valida*, apud Poëtas. *Locus turribus munitus*, Cic. de Provinc. cap. 2. *Stabilire quaſſas turres*, Senec. in Thyeſte v. 567. ¶ 2. Eſt & *Turris* machina altior bellica, quæ ambulatoria dicitur, tribus interſtitiis, in quorum prima eſt aries, in medio pavimentum, ex quo in locum oppugnatum milites tranſeunt, in ſupremo milites alii, defenſores civitatis, contis, miſſilibus, ſaxisque ex alto proſternentes, Vegetius lib. 4. Cic. 15. fam. ep. 4. *Aggere, turribus oppugnari*, &c. At *Turres ſaxeæ, in monumentum victoriæ poſitæ*, Florus lib. 3. c. 2. ad tropæa pertinent. *Turrim* de homine, in quo præſidium ingens poſitum, Pindarus dixit Pythionic. ode 5. Epod. 2. v. 5. ut Silius lib. 16 v. 68 talem virum *murum* dixit.

¶ Turritus, ſublimis, ut, *Scopuli turriti*, hohe Felſen wie Thürne / Virg. 3. Æneid. v. 536. *Urbes turritæ*, Städte mit Thürnen gezieret und verwahret. *Elephanti turriti*, qui turres geſtant, Plin. lib. 8. cap. 7.

¶ Turrifer. *Turrifera corona*, Ovidius 4. Faſt. v. 219. At Heinſius *turrita*.

¶ Turriger. *Urbes turrigeræ*, Virg. Æneid. 10. v. 253. Et, *turrigeri elephantorum humeri*, Plinius lib. 11. cap. 2.

¶ Turricula, diminutiv. Vitruvius lib. 10. cap. 19 *ſupra medium teſti faſtigium turricula.* Et Hieronymus Epitaphio Paullæ, ſive epiſt. 27. cap. 2 *In Sarepta litore Eliæ ingreſſa eſt turriculam.*

¶ 2. Hoc nomine & vaſculum ſignificatur, ex quo tali jactari ludendo ſolent, *pyrgus* ſcilicet, vel *orca*. Vide lemma epigram. 16. lib. 14. Martialis.

TVRSIO, onis, ſeu potiùs *Thurſio*, θύρσιον, Catacei generis piſcis eſt ſuaviſſimus & lautiſſimus, quemadmodum Athenæus inquit, ſimilis delphino, Plin. lib. 9. c. 9. ein Stör.

TVRTVR, avis nota, ex genere columbaceo minima, eine Turteltaube / τρυγών, Hebraicè, Tor. Virg. Eclog. 1

Nec gemere aëriâ ceſſabit turtur ab ulmo.

Ubi Servius: TVRTVR *& maſculino & fœminino genere invenitur, ut hic* AEREA TVRTVR, & Plautus in Moſtellaria: TV TIBI ISTOS HABEAS TVRTVRES. Ego verò exiſtimo, Virgilium illud *Aëriâ*, quod ob ultimam productam manifeſtè ablativi caſus eſt, non de *turture*, ſed de *ulmo* potius dixiſſe. Græci enim juxta atque Latini *Aërium* dixerunt, quicquid ſublime ac altum eſſet. Ita Lucanus *aëriam quercum* lib. 3. v. 434. *Aërios muros*, Valerius Flaccus lib. 2. v. 553. & ipſe Virgilius *aërias alpes* Georg. 3 dixit. Vide *Aër*. ¶ 2. Et, *Turtur*, piſcis eſt planorum genere, habens in caudâ ſagittæ quiddam ſimile, eine Giftroche / id eſt, *raja venenata*, quæ & *paſtinaca* dicitur. Oppiani interpres: *Naſcitur extrema cauda impenetrabile telum Trygoni.*

TVRVNDA, æ, quaſi terenda, panificii genus eſt, particula farinæ conglobata & toſta, qua anſeres vel gallinæ ſaginantur, bolus. Cato de re ruſtica, cap. 89 *Gallinas & anſeres ſic farcito: Gallinas teneras, quæ primum pariunt, concludat; polline vel farinâ hordeaceâ conſperſa turundas faciat, eas in aquam intingat, & in os indat, &c.* Ubi tamen Turnebus *rotundas* ſc. *rotundas* legendum conjicit lib. 17. Adverſ. cap. 7. haud tamen *ἰυσίχως* judice Voſſ. lib. 4. Inſtit. Orator. pag. 222. Dicunt & *turundam*, linamentum illud ex filis, quod in ulcus immittitur à chirurgis, die Wicken / ſo man in eine Wunde drehet.

Tus, vide *Thus*.

TVSCIA, æ, à Tuſculo Herculis filio, quæ & *Tyrrhenia*, τυῤῥηνία, à *Tyrrheno* rege dicta fuit. Servius in 1. Æneid. Tuſci *à Lydo originem ducunt. Nam LYDVS & TYRRHENVS duo fratres, cùm eos provincia una non ferret, in ſortem miſerunt, ut divifis copiis proficiſceretur unus ad novas ſedes quærendas. Profectus Tyrrhenus eſt, qui ex ſuo nomine TVSCOS TYRRHENOS appellavit. LYDIA autem dicta eſt, in quâ frater manſerat. TVSCI autem a frequentia ſacrificii dicti ſunt: hoc eſt, λαὸι τῦ θύειν. Conſtat namque illic a Tage aruſpicinam repertam, ut Lucanus meminit:*

- - - Sed conditor artis
Finxerit iſta Tages.

Hæc ille. Vide & Tacit. 4. Annal. c. 55. extr. Regio eſt Italiæ, in qua Tiberis oritur alioque nomine *Hetruria* nuncupatur. Sed *Tuſcia* nomen recentius eſt, neque Auguſti ætate obtinuit, & longè poſt Plinium demum cœpit, ut Voſſius obſervat lib. 1. de Vitiis ſermonis cap. 7.

¶ Tuſci, τυῤῥηνοὶ: ut, *Tiberis Tuſcus*, Virg. 1. Georg. v. 499. *Amnis Tuſcus*, Ovid. 3. de arte am. 386. *Tuſcus vicus*, Horat. lib. 2. Sermon. Sat. 3. v. 218 *ac Tuſci turba impia vici.*

¶ Tuſcanus, ut, *Tuſcana columna*, & *diſpoſitiones Tuſcanæ*, Vitruv. lib. 4. cap. 6. extr.

¶ Tuſcanicus idem. *Opera Tuſcanica*, Vitruv. ibidem c. 7. Adde interpretes.

TVSCVLVM, Italiæ oppidum in Latio, Ciceronis olim villa nobiliſſimum. Horat. Epod. 1. v. 29 *Supernum* vocat quòd in colle ſitum eſſet. Unde & lib. 3. od. 23 idem deſignaturus oppidum,

Telegoni juga parricidæ

appellat: *Juga*; in jugo enim ſeu colle exſtructum erat. *Telegoni* autem: quia Telegonus condidit. Vide Strabonem lib. 5. Sunt hinc

¶ *Tuſculani*, incolæ, *Tuſculanus ager*, *Tuſculanum prædium*, quod & *Tuſculanum* abſolute Cic. dixit, lib. 1. ad Attic. ep. 6 *Nos Tuſculano ita delectamur, ut nobiſmet ipſis tum denique, cum illò venimus, placeamus.* Et, *Diſputatio Tuſculana*, ad eundem lib. 15. epiſt. 2. *Quæſtiones Tuſculanæ*, apud eundem.

¶ Tuſculanenſis, & Tuſculus, alia adjectiva, *Tuſculanenſes dies*, Cic. lib. 9. fam. ep. 6. *Tuſcula tellus*, Tibull. 1. eleg. 8. v. 57.

TVS-

TVSSIS, quæ ex pituita frigida in pulmonem descendente gignitur; βῆξ, der Husten / Plin. lib. 23. c. 1 *Veterem tussim acetum inhibet.* Catull. epigr. 45 *Malam tussim expuli pectore.* Sic, *Tussis anhela*, Virg. 3. Georg. v. 497. *Tussis sicca*, Cels. lib. 4. cap. 6. *Tussim exasperare*, Plin. lib. 25. c. 6. *Tussim* inter amatoria signa numerat Terentius, ex quibus se mutuo intelligunt, Heaut. act. 2. sc. 3. v. 130

Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tusses, risus abstine.

¶ Tussicula, Plin. lib. 5. epist. 19 *veteris infirmitatis tussicula admonitus.*

¶ Tussedo, tussis. Apulejus lib. 9. pag. 222. [Pric. 185] *assiduo pulsu tussedinis hiulci.*

¶ Tussio, tussire, βήσσω, tussi laborare. *Linguam in tussiendo proferre*, Plaut. in Asin. a. 4. sc. 1. v. 50. *Male tussire*, einen bösen Husten haben / Horat. lib. 2. Serm. Satyr. 5. v. 107.

¶ Extussire, *Pus extussire*, Celsus lib. 2. c. 8. auswerffen.

¶ Tussilāgo, herba, ungulæ Caballinæ species, inde appellata quod tussientibus remedio sit, Hufflattich. Plin. 16. c. 6.

TVTVLVS, summum fastigium in pileo flaminis. ¶ 2. Item congestus capillorum in conum, qui Nazianzeno est πύργωμα πλοκάμων, Hieronymo Epist. ad Demetriadem, *turritus vertex.* Vide Varron. lib. 6. L. L. & ibid. Scaligerum. Taubm. ad Plaut. p. 17.

¶ Tutulatus, tutulum gerens. Ennius apud Festum.

TVTVNVS, qui & *Tetinus*, & Tuttunus, Deus, in cujus fascino nova nupta præsidebat, ut illius pudicitiam prior Deus delibâsse videatur, idque, ne sterile conjugium haberet. Augustin. lib. 6. de C. D. cap. 9.

Tuus, vide *Tu*.

TYANA, τύανα, urbs est Cappadociæ, Apollonii Tyanei patria. Vide Geogr.

¶ Tyanensis, indidem ortus, aut eò pertinens. Tyanēus, idem.

¶ Tyānēius, Ovid. Metam. 8. v. 719

- - - Ostendit adhuc Tyaneius illic
Intola de gemino vicinos corpore truncos.

Tyberis, vide *Tiberis*.

TYDEVS, ĕi, τυδεύς, dux fuit: cujus robori nullius pares fuere vires, quemadmodum scripsit Homerus lib. 4. Iliad. Periit in bello ad Thebas. Virg. 6. Æn. v. 479

Hic illi occurrit Tydeus, hic inclytus armis
Parthenopeus.

¶ Tydīdes. Tydei filius, Diomedes, Horat. 1. Carm. od. 15 *Tydides melior patre.*

TYMOETES, æ, Τυμοίτης, Priami filius, quem Trojæ eversurem fore Helenus prædixerat, quemadmodum ex Euphorione Servius retulit. Virg. 2. Æneid. v. 32

- - - - Primusque Tymœtes
Duci intra muros hortatur & arce locari.

TYMPĂNVM, τύμπανον, eine Trummel / Pauck. Ovid. 4. Metam. v. 29 *impulsaque tympana palmis.* Justin. lib. 30. c. 1 *Instrumenta luxuria tympana & tripudia* dixit. ¶ Catullus in Galliambo *typanum* dixit versus gratia, ut Homerus τύπανον.

¶ 2. Et *Tympanum* tectum est vehiculi seu currus, das Gesperre samt der Decken über einem Wagen / Wagen-Decke. Virgil. 2. Georg. v. 444

Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris.

¶ 3. Item *Rota*, qua a calcantibus versata saxa subvehuntur in magnificis ædificationibus, ein Rad / so man tritt / und damit man Holtz und Steine auffzeucht / γέρανος Græcis. Sunt in ea rota *trochlea*, die Rollen / *Funis ductarius*, das Seil / & *forfices*, quibus onera comprehenduntur, die Hacken. ¶ *Rota* denique hauriens aquas, ac defundens *tympanum* Vitruvio dicitur, ein Wasserrad / ein Schöpffrad.

¶ Tympaniolum, diminutivum. Arnobius sub finem lib. 6 *tympaniola, tibiæ, psalteria.*

¶ Tympanotriba, æ, τυμπανοτρίβης, qui tympanum pulsat, ein Trommelschläger / Plaut. in Truc. a. 3. sc. 6. v. 49.

¶ Tympanistria, fœm. Sidonius lib. 1. epist. 2 sub fin.

¶ Tympanizo; tympanizare, τυμπανίζω, Sueton. in Augusto c. 68 pro tympanum tundere & pulsare.

¶ Tympanites, is, τυμπανίτης, species est aquæ intercutis, cum ventre vehementer intento creber intus ex motu spiritûs sonus est, Cels. lib. 3. c. 21.

¶ Tympanicus, τυμπανικός, qui tympanite laborat, Plin. lib. 25. cap. 5. τυμπανίζω, extendo, wassersüchtig.

TYNDĂRVS, Τύνδαρος, & aliquando *Tyndareus*, quatuor syllab. Ovid. Her. epistola 8. v. 31

Non tibi Tyndareus vitæ gravis auctor & annis
Tradidit.

¶ Tyndarĭdæ, τυνδαρίδαι, fratres, Castor & Pollux. Ovid. 3. Metam. v. 301. *Tyndaridæ gemini præstantes*, &c. Καταχρηστικῶς *Tyndaridæ* vocantur; non enim uterque ex Tyndaro natus, sed tantum Castor, Pollux autem ex Jove. Vocantur autem *Tyndaridæ*, quia uterque e Leda Tyndari uxore natus.

¶ Tyndaris, idis, τυνδαρίς, Helena. Virg. 2. Æn. v. 601

Non tibi Tyndaridis faciem invisa Lacænæ

A Ovid. in epistolis Heroid. 5. v. 91

Tyndaris in festis fugitiva reposcitur armis.

¶ Tyndărius, adjectivum, ut, *Puer Tyndarius*, Val. Flacc. 1. v. 167 Castor aut Pollux.

TYPHA, æ, Τύφη, Typhæ nascuntur in paludibus, stagnis, & lacubus. Fert clavos: Kolbenrohr / Moßkolben.

TYPHŌEVS, tribus syllabis, τυφωεύς, *Typhoei*, vel *Thyphōĕos*, qui & *Typhon*, τύφων, dicitur, Gigas fuit Terræ & Titanis filius. Eum Dii metuentes, variorum se animantium figuris celarunt. Ovid. lib. 5. Metam. fab. 5.

¶ Typhōĕus, quatuor syllabis, adjectivum. Virg. 1. Æn. v. 665

Nate patris summi, qui tela Typhoea temnis.

¶ Typhoius, vel Typhœius, idem. Claudian. 3. de Raptu v. 183.

¶ Typhon ventus etiam dicitur violentus, fulgur, & figura nubium metuenda. *Vorticem* vertit Plinius (τυφών, ῶνος) lib. 20. c. 48. Meminit & Apulejus de Mundo, & Ammianus lib. 17. c. 13. in terræ motu Nicomediensi. ¶ 2. Alius est Typhon cometes, cui nomen ævi ejus rex dedit Typhon, ignea specie, & spiræ modo intorta, Plin. lib. 2. cap. 25. & ibi Dalech. p. 81.

TYPHVS, τύφος, superbia, elatio. Aliquoties usus est Arnobius, ut lib. 2. p. 53 *Vultus homines istum typhum supercilium que deponere.* Ibidem p. 63 *Typhum & arrogantiam frangere.*

B TYPVS, i, τύπος, figura, vestigium, imago, ein Fürbild / Merckmahl / Entwerffung / adumbratio, Cicer. ad Attic. lib. 1. epist. 9. *Typos tibi mando: quos in tectorio atrioli possim includere.*

¶ Typicus. Sedulius lib. 1. de ligatione Isaaci:

- - - typicique cruoris
Auxilio ventura docet.

Et Arator in Act. Apost. cap. 13

- - - typica documenta figuræ.

¶ Typographēum, τυπογραφεῖον, locus est, in quo formis æneis describuntur libri.

¶ Typographia, ipsa descriptio sive γραφικὴ τύπου. Vide de ortu & progressu artis Typographicæ Bernhard. a Mallinkrot, Boxhornium, & Phil. Caroli ad Agell. p. 218.

¶ Typographus, τυπογράφος, ein Buchdrucker.

TYRANNIO, τυραννίων, Amisenus fuit Grammaticus, dictus prius *Theophrastus*, tempore Pompeji Magni & Ciceronis, dives fuit tribus millibus librorum. v. Hesych. Illustrium de Philosophiis.

¶ 2. Tyrannio alius, ejus discipulus, dictus antea *Diocles.* Romæ ludum aperuit. Cic. ad Quint. fratr. *Tyrannio docet apud me.*

TYRANNVS, τύραννος, dominus vel rex, ein gewaltiger Herr. Sic enim Trojus: *Reges*, inquit, *ad hujusmodi fastigium majestatis, spellatâ inter bonos moderatione, profecti, tyranni ob fortitudinem vocabantur.* τυραννὶς, *regno.* Hinc Euripidis illud: σοφαὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσία, hoc est, *Sapientes fiunt reges sapientum consuetudine.* Virg. lib. 7. Æn. v. 266

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Ubi Servius: TYRANNI *Græce dixit, id est, Regis. Nam apud eos* TYRANNI & REGIS *nulla discretio est. Licet apud nos Incubator Imperii* TYRANNVS *dicatur.* INCVBATOR *imperii* est, qui imperium sibi civitatis vindicat, retinetque, quæ libertate ante usa est: qui tamen præclarè & justè administrare dominatum eum potest. Et ii igitur habebantur dicebanturque *Tyranni.* Corn. Nepos Miltiade sub finem: *Nam Chersonnesi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerunt dominationem.* TYRANNVSQVE *fuerat appellatus, sed justus: non erat enim vi coactus secutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. Omnes enim & habentur & dicuntur* TYRANNI, *qui potestate sunt perpetuâ in eâ civitate, quæ libertate usa.* TYRANNI itaque dicebantur, qui perpetua, sive regia potestate erant, Reges tamen non dicebantur. Ita enim idem Nepos de eodem Miltiade: *Erat enim inter eos* (incolas Chersonesi) *dignitate regia, quamvis nomine careret.* Ita passim apud Græcos *Tyranni* sumitur vox: & inde Plutarchus *reges* & *tyrannos* distinguit, cum Periclem scribit multos Reges & Tyrannos potentia superasse, pag. 161. Nempe *Reges* vocat, qui potestate & nomine essent tales: *Tyrannos*, qui vim haberent imperii regii, non nomen. Sed cùm superbe exercerentur imperia & impotenter, *Tyranni* nomen ad illos tantùm translatum est, qui non jure & legibus æquis, sed vi & animi libidine dominabantur. Hinc Seneca de Clementia lib. 1. cap. 12 *Tyrannus autem*, inquit, *distat a Rege factis, non nomine. Tyrannus*, ein Wütterich / Tyrann. Cicer. de amicit. c. 15 *Hæc est tyrannorum vita* (de qua vide Lucianum Tyrannicida pag. 393.) *nimirum in qua nulla est fides, nulla caritas, nulla stabilis benevolentiæ potest esse fiducia; omnia semper suspecta atque solicita sunt, nullus locus est amicitiæ.* Sic *Tyrannus sævus*, Seneca Octav. v. 87. *intolerandus*, Cic. in Vatin. c. 9. &c. *Tyrannus Senex prodigium, animal inter feras pessimum, ut inter cicuria adulator*, Plutarchus in Convivio septem sapientum. Juven. Sat. 10. v. 113

Ad generum Cereris sine cade & vulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni.

¶ Vetus interpres Ovidii in Ibin *Tyrannum* generis communis facit. Cujus hæc verba ad Trebellium Pollionem Casaub. adducit; *Tyrannus & communis generis, nam Theodosii Gramma-*

lici est regula, quod nomina professionem aut dignitatem significantia sunt communia generis: ut hic & hæc dux; hic & hæc philosophus. Hæc ille. Sed & Servius ad lib. 7. Æn. gen. commune facit.

¶ In Act. Apost. cap. 19. v. 9 *Tyrannus* nomen proprium est. Vide ibi Casaub.

¶ Tyrannis, idis, τυραννίς, ipsum imperium sævum ac violentum, ein tyrannisch Regiment / Tyranney. *Tyrannidem affectare*, Quintil. lib. 7. cap. 2. *occupare*, Cicer. 3. Offic. cap. 13. Ælian. lib. 6. de Var. hist. cap. 13. καλῶς τὸ δαιμόνιον ἐπὶ τελευτὴν τυραννίδας μὴ ἄγει, &c. hoc est, *Tyrannis nulla ad tertiam generationem propagatur, pulcherrimo Deorum immortalium nutu.*

¶ Tyrannicus, adjectivum, ut, *Tyrannica leges*, Cicer. lib. 1. de Legib. cap. 15. *Tetrum, crudele, nefarium, tyrannicum facinus*, Auct. ad Herenn. lib. 2. cap. 30.

¶ Tyrannice, adverbium. Cicero in Verr. 5. cap. 48 *qua regie, seu potius tyranniee statuit.*

¶ Tyrannĭcida, æ, τυραννοκτόνος. Quintil. lib. 5. cap. 10 *Tyrannicida proprium est Tyrannum occidere.*

¶ Tyrannicidium. Idem lib. 7. cap. 3.

¶ Tyrannoctŏnus, τυραννοκτόνος, idem quod Tyrannicida, Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 15.

TYRĬDATES, Τυριδάτης, Rex fuit Armeniæ, magnus Neronis temporibus, cujus aliquoties Plinius meminit, & Sueton. in Nerone.

TYRINS, tis, Τίρυς, vel *Tiryns*; & *Tyrinthia*, vel *Tirynthia* (utraque enim literatura scriptum reperitur) Civitas fuit Argis proxima, patria Herculis, qui Tyrinthius inde dictus fuit, *Heros Tyrinthius*, Silius 8. v. 218.

Tyro, ōnis, vide supra *Tiro.*

TYROTARICHVS, τυροτάριχος, dictio composita à τυρὸς, caseus, & τάριχος, salsamentum. Edulii genus esse volunt ex caseo & salsamentis confectum. Legitur bis apud Ciceronem ad Pætum lib. 9. famil. & ad Att. lib. 4. Erasmus jus e caseo confectum esse vult, seu caseum salsum potius & inveteratum; Steiffmuß / vide in Chiliad. Proverbium; *Sale & aceto.* Quid si tyrotarichus fuit τυρὸς ὁ τυροκεχυμένος, *caseus conditus*, nempe putrilaginosus, interdum etiam vermiculans, qui infuso aceto (vel vino) conditur? ein fauler Käse / Junius. Ταρίχη, salsamenta, vel plebeja, & tenuia significare edulia, non est dubium. Extat apud Aristophanem, ὅπου τὸ ταριχοπωλεῖον ἐστὶ τῆς, ὅπου τὰ ἰχθύδια πωλεῖται, id est, ubi forum est, ubi simplicia seu vulgaria veneunt, vide annotationes Cælii.

¶ Tarichopolas, Martialis simpliciter dixit salsamentarios.

TYRRHĒNĬA, æ, Τυρρηνία, Tuscia est, Italiæ tegio a Tyrrheno, Atys filio appellata. Vide *Tuscia.*

¶ Tyrrhēni, Hetrusci, & Tusci.

¶ Tyrrhēnus, adjectivum, τυρρηνός. ✠ *Gens Tyrrhena*, Ovid. lib. 15. Metam. v. 577. Et Virgil. Æneid. 1. v. 67

Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor.

Et Statius lib. 1. Achill. v. 56

Tyrrhenique greges circumque infraque rotantur.

Tyrrheni greges, Delphines: in hoc genus piscium mutati e Tyrrhenis hominibus à Baccho. Ovid. Metamorph. 3. *Greges*, quia gregatim natant. Vid. Ælian. Hist. anim. lib. 10. c. 8.

TYRRHVS, i, Τύρρος, pastor, apud quem Lavinia peperit, inde *Tyrrhida*, Tyrrhi filii. Virg. 7. Æn. v. 483

Cervus erat formâ præstanti, &c.
Tyrrhida pueri quem matris ab ubere raptum
Nutribant.

TYRTÆVS, Τυρταῖος, Poëta Græcus fuit, cujus Plato meminit, eumque bonum ac sapientem dicit in libris de Legibus. Tyrtæi fragmenta quædam, quæ exhortationes sunt ad virtutes bellicas, & animi præsentiam in pugna, ap. Stobæum visuntur in Serm. 48. & 49. Instituit Tyrtæus Chorum illum, qui ἐμβατήρια dictus fuit, juxta triplex ætatum discrimen, in quo senes incipiebant canentes; Ἄμμες πρὶν ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι, *Nos olim eramus robusti juvenes*, &c. Alibi enim retulimus. Meminerunt Plutarch. lib. de sua ipsius laude & Pollux lib. 4. cap. 15.

TYRUS, Τύρος; splendidissima quondam urbs Phœniciæ, sita in insula, circiter septingentorum passuum intervallo à mari remota, priusquam eam Alexander aggere immisso continenti annecteret. Parens fuit clarissimarum urbium Leptis, Uticæ, Carthaginis, Gadium, ut Plinius docet lib. 5. Lege & Curtium lib. 4. c. 4. extr. Non obscura quondam Origenis morte & sepultura: sed & Friderici, Romanorum Imperatoris, in ea sepulti, anno Christi cIↃ cc x c. Vadian. Τυρὸς Græci *Caseum* dicunt, ut a re pecuaria florente nomen *Tyrus* acceperit. Dicta olim fuit, *Sarra*, a *Sar*, quo nomine piscem Syri dicunt, vide *Sarra*. A Sidone remota fuit ducentorum stadiorum intervallo. Meminerunt ejus frequenter sacræ literæ.

¶ Tyrius. *Tyria opes*, Stat. lib. 1. Theb. v. 161. Et Virg. 1. Æn. v. 12

Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni.

Tyrii amictus, Ovidius 2. de Arte am. v. 297. Et *Tyrio murice tinctus palla*, Idem 11. Metam. v. 166. Nobilis enim conchylio & purpura Tyrus fuit.

¶ Et *Tyrium* absolute pro purpura. Tertullianus de Pœnitent. cap. 11 *Num in coccino & Tyrio pro delictis supplicare nos condecet?*

¶ Tyrianthinus, τυριάνθινος, color ex Tyrio, id est, purpureo, & ianthino, hoc est, violaceo mixtus, Purpur und Violfarbe / Plin. & Martial. lib. 1. epigr. 54

Urbica Lingonicus, Tyrianthina bardocucullus.

TYSIAS, æ, Τυσίας, orator, Cicer. de invent. lib. 2. cap. 2.

V.

VOCALIS, cujus figura in Longobardico charactere non differat a figura literæ A. Vide supra lit. A. Consonantis sæpissime ab initio, medio ac fine dictionum officio fungitur, idemque quod digamma Æolicum præstat, quoties in eadem syllaba ante se vocalem aliam habet, ut, *Vagus, vanus, juventus, servus, sanguis, lingua*, in his vocalis sonum amittit. Convenit autem rebus occultis, obscurisque, teste Vossio lib. 4. Instit. Orat. pag. 43. Consonans (ut nunc quidem corrupte profertur, etsi olim idem valuerit, quod hodie Germanis duplex VV) fortius sonat, quam B: infirmius, quam F. convenitque exprimendis sonis nec obscuris, nec occlusis. Idem ibid. pag. 49. ¶ 2. Pro o parvo Græco ponitur, in illis, quæ à Græcis in literaturam Latinam transeunt, ut, κύκνος, κύπρος, πέλαγος, *Cycnus, Cyprus, Pelagus.* ¶ 3. Aliquando & pro o magno, ut, φώς, *fur.* ¶ 4. Nonnunquam inter c & l interponitur, ut, Ἡρακλῆς, *Hercules.* ¶ 5. In gerundio veto & participiis verborum tertiæ conjugationis, scribitur pro e, sed nunc non æque ac veteribus frequenter, ut *faciundum, Mos gerundus*, &c. Quemadmodum *optumus maxumus* veteres semper scribebant, ante C. Cæsaris tempora, quibus i, media vocalis, primùm scribi in superlativis ejusmodi cœpisse, Quintilianus auctor est, ut, *optimus maximus.* Et in aliis, ut, *libens* pro *lubens*, *carnifex* pro *carnufex.* ¶ Transit & in j breve hæc ipsa vocalis u, sed in compositione tantùm, ut, *cornu, cornicen, corniger; arcus, arcitenens; fatum, fatidicus; opus, opifex; fluctus, fluctivagus; currus* vel *cursus; curriculum*, & *curriculus.* Lingua Umbrorum vertit U in O: Hetrusca contra A in U. ut voltis, pro vultis. Taubm. ad Plaut. p. 10. ¶ 2. In nominibus antiquis, VAL. *Valerium*, VOL. *Volesum*, VOP. *Vopiscum.* V. *Vixit* significat, ut, V. A. XII. M. II. D. III. H. IIII. Vixit annos 12. menses 2. dies 3. horas 4. Ex Probo.

VACCA, æ, δαμάλη, bos fœmina. Virg. 9. ecloga

Sic cytiso pastæ distentent ubera vaccæ.

¶ Vaccula, diminutivum. Apulejus sub finem lib. 7 *Pastores mei perditam sibi requirentes vacculam.* Et Arnobius lib. 7. p. 225 *sterilibus vacculis honoretur.* Tertullianus lib. 2. ad Nationes cap. 14 *Æsclepiades Cynicus unica vaccula, cujus & dorso vehebatur, & si quando ubere alebatur, orbem totum oculis subegit.*

¶ Vaccīnus, *Lac vaccinum*, Kühmilch / Plin. lib. 24. c. 3.

VACCĪNIVM, flos ille Romanis, qui Græcis ὑάκινθος. Servius, Dioscorides lib. 4. cap. 61. Ver. Gloss. *Vaccinium* ἄγχουσα (forte leg. ἄνθουσα) ὑάκινθος. Virgil. Eclog. 2

Albæ ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Et rursus in Gallo v. 39

Et nigra viola sunt, & vaccinia nigra.

¶ Plinius *vaccinia* inter arbores numerat lib 16. cap. 18. Vexatissimum hoc est vocabulum, æque ac *Ligustrum.* Vid. Commentat. ad Virgil. Eclog. & præcipue Taubm. p. 20. Mich. Barth. p. 98. seq. & Eob. Hess. p. 171.

VĂCERRA, æ, stipes, ad quem in stabulo religantur equi, eine Heurauffe. ¶ 2. Est & genus clathrorum, ex robore vel quercu, ein verschrencket Stall / Columell. lib. 9. cap. 1. ¶ 3. Pro stupido stolidoque posuit Livius. Poeta vetus: *Vecors & malefica vacerra.* ¶ 4. Apud Martial. lib. 11. Epigr. 78 *Vacerra* nomen proprium Cœnipetæ est:

Cœnaturit Vacerra non cacaturit.

¶ Vacerrosum, insanum vocat Sueton. in Augusto cap. 87. ubi vide Casaub.

VĂCILLO, vacillare, quasi *bacillare*: a senibus, qui ævo fessi ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem levant, auctore Nonio: wancken / wackeln. *Vacillare ex vino*, Quintil. lib. 8. c. 3. taumeln. *In utramque partem toto corpore vacillare*, Cicer. de clar. Orat. c. 60. Idem, *Epistola scripta literulis vacillantibus*, id est, infirmis & incertis præ valetudine, 16. famil. epist. 15. Et ad Att. lib. 12. epist. 2 *Vacillare memoriola.* Idem de finib. lib. 1. cap. 20

c. 20 *Vacillare videtur ſtabilitas amicitiæ.* Eleganter Lucretius lib. 4. v. 1121

Languent officia atque agrotat fama vacillans.

¶ Vacillatio. Quintil. lib. 11. cap. ult. *Eſt & illa indecora in dextrum ac lævum latus vacillatio alternis pedibus inſiſtentium.*

VACO, vacare, generatim ſignificat leer ſeyn / ſed vel pro aliquo recipiendo: vel, ab aliqua re. Hinc diverſa conſtructio Cicero lib. 1. de Divin. cap. 6 *Ego Philoſophiæ ſemper vaco*, id eſt, operam do. *Armis vacare*, mit Krieg umgehen / Idem 11. Philipp. cap. ult. Sic, *Vacare literis, ſtudiis, ludo, nugis &c.* id eſt, deditum eſſe: quaſi ſonſt nichts anders zu thun haben / als ꝛc. Sed, *Fac vacent ædes*, ſchaff / daß das Haus ledig ſey / Plautus in Caſin. act. 3. ſc. 1. v. 7. *Vacant agri*, Cæſar 4. Gall. c. 8. liegt wüſte. hoc eſt, non excoluntur, nihil proferunt. *Locus vacat à cuſtodibus*, Idem 3. Civ. B. c. 25. *Quantum temporis vacabit ab officio publico*, Cic. 2. de Div. c. 2. So viel Ampts halben werde Zeit haben. Et de clar. Orat. c. 78 *Nullum tempus illi unquam vacabat, aut à forenſi diſſidione, aut a commentatione domeſtica, aut a ſcribendo, aut a cogitando*, id eſt, ſemper aut dicebat aut ſcribebat orationes, &c. Idem lib. 1. Nat. deor. cap. 1 *Vacare ab omni adminiſtratione rerum.* ¶ 2. Et ſine præpoſitione: Cic. 1. Offic. c. 19 *Nullum eſt tempus, quod juſtitiæ vacare debeat.* Sed, *Scribes aliquid, ſi vacabit*, hoc eſt, ſi otium tibi fuerit, Muſſe haben / müſſig ſeyn. *Vacare animo*, Cic. de Invent. 1. c. 6. eſt curis ſolutum eſſe, frey / ohne Sorgen ſeyn. Huc & illa pertinent, *vacare moleſtia, curâ & negotio*, Cic. 1. de Legib. c. 3. *Vacare à metu*, Livius lib. 7. c. 1. Sed, *Domicilio ſtudiorum cives vacant, peregrini fruuntur*, id eſt, carent, Cic. de orat. lib. 3. cap. 11. Sic, *vacare culpâ*, Idem lib. 7 epiſt. 3. Et, *Legibus vacat ætas noſtra*, de Senect. cap. 11. *Lite vacant aures*, Ovid. 1. Faſtor. v. 73. ¶ 3. Et impersonaliter, *vacat*; es hat Muſſe. Quintil. lib. 11. cap. 1 *Vacat mihi eſſe diſerto.* Virgil. 1. Æneid. v. 373

Et vacet annales noſtrorum audire laborum.

Et Ovidius lib. 2. Faſtor. v. 216

Non vacat exiguis rebus adeſſe Jovi.

¶ Vacans. *Vacantes* dicebantur milites adſcriptitii, ad commoda ſolùm participanda in numeros relati. Trebellius Pollio de Baliſta tyranno: *Eſt Epiſtola Valeriani, quâ gratias Baliſtæ agit: gaudens quod ejus conſilio nullum adſcriptitium, id eſt, vacantem haberet.* Primitus hoc militum genus SVPRA NVMERVM appellatum fuit. Suetonius in Claudio cap. 25 *Inſtituit & imaginaria militiæ genus, quod vocatur* SVPRA NVMERVM: *quo abſentes & titulotenus fungerentur.*

¶ Vacanter, pro otioſe apud Gellium lib. 17. c. 10.

¶ Vacatio, Ruhe / Freyheit / Muſſe. *Dare vacationem à cauſſis*, Cicero de legib. lib. 1. c. 4. *Habere vacationem*, Cic. 4. Acad. cap. 38. & *uti vacatione*, pro vacare, vel ceſſare; Idem in Verrem 7. cap. 22. *Vacatio militiæ*, apud Cæſar. lib. 6. cap. 13 dicitur; cum quis liberam poteſtatem diſcedendi a militiâ impetraverat. Videlicet cum legitimum ſtipendiorum numerum expleviſſet, neque jam amplius cogi poterat militare. Quanquam & alia genera vacationum erant. Nam & ætas vacationem a militia concedebat: quam *ætatis vacationem* Nepos dixit Attico c. 9. *Incidit*, inquit, *Cæſareum bellum civile, cum haberet annos ſexaginta; uſus eſt autem vacatione, neque ſe quoquam movit.* Sed & pecuniâ redimebatur *vacatio.* Unde *vacationem* Tacitus pro ipſo pretio, quod pro vacatione ſolvebatur, poſuit 1. Hiſtor. c. 46. & cap. 58. Vide Marcellum Donatum ad priorem locum Taciti, ubi de variis vacationum generibus plura habes, & ſupra *Miſſio.*

¶ Intervacare. Columella lib. 4. cap. 32 *tripedaneis ſpatiis intervacantibus.*

¶ Subtervacare. Seneca 6. Quæſt. Nat. c. 25 *in illum ſubtervacantem locum.* Niſi diviſe ſcribendum eſt, & *ſubter* vim adverbii ſuſtineat.

¶ Văcŭus, um, quod à nemine hactenus tenetur vel occupatur. Sic *domus vacua, vacuus fundus, vacua poſſeſſio* apud JCtos. *Vacua mulier*, quæ ſine viro, Tacito Annal. 13. cap. 44. Horat. lib. 1. epiſt. 19. v. 21

Libera per vacuum poſui veſtigia princeps.

Idem *in vacuum venire* lib. 1. Sat. 5. v. 50. pro vacantem hereditatem accipere dixit. Apud Sueton. Claudio cap. 9 in *vacuum pendere* quis dicitur, cujus bona, cum aliter ſolvendo haud eſſet, proſcripta in tabula ſuſpendebantur publice venum, tanquam vacua, hoc eſt, ſine domino & poſſeſſore, ut Torrentius recte interpretatur. Vide & ſupra in præpoſitione, *In, Saltibus in vacuis paſcunt*, Virgil. 3. Georg. v. 143. Ovid. lib. 1. Faſtor. v. 493

Omne ſolum forti patria eſt: ut piſcibus æquor,
Ut volucri vacuo quicquid in orbe patet.

ubi per orbem vacuum, aera intelligit, quem *inane* Virgil. appellat 12. Æneid. v. 354

Ante levi jaculo longum per inane ſecutus.

Animus vacuus, ein geruhiges müßiges Gemüth / ſolutus. Cic. de clar. orat. cap. 5 *Si es animo vacuo, expone nobis, quod quærimus.* Et ad Attic. lib. 12. epiſt. 38 *Animum vacuum ad res difficiles ſcribendas afferre.* Idem 2. Verr. c. 18. *Habere dies vacuos*, müſſige Tage haben. *Locus vacuus a turba*, Idem de finib. lib. 5. cap. 1. ein ſtiller Ort. *Tempus vacuum laboris dare ſibi* Terent. in Heaut. act. 1. ſc. 1. v. 38. ubi alii *vacivum* legunt. Cic. ad Attic. lib. 2. epiſt. 23 *Cum vacui temporis nihil haberem.* Et, *Vacuum eſſe periculo*, ad Quint. frat. lib. 1. ep. 3. *Vacuum ab omni moleſtia eſſe* Idem 11. fam. epiſt. 16. pr. keine Beſchwerung haben. *Nihil tutum, nihil inſidiis vacuum*, ad Planc. lib. 4. famil. ep. 14. *Nummi vacui*, qui ſunt ſine fœnore, Geld / das da lieget / nicht wuchert / apud Jureconſultos. Vide ſupra in *Occupo.* ¶ Tacitus Hiſtor. 2. cap. 38 *Ubi ſubacto orbe, & æmulis urbibus, regibuſque excitis ſecuras opes concupiſcere vacuum fuit.* i. e. otium fuit, & copia. Salluſtius, quem imitatus more ſuo Tacitus, apud Gellium lib. 9. cap. 12 *Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit.*

¶ Ovid. ſuperlative uſus eſt lib. 3. de Ponto eleg. 1. v. 141

Nec rurſus jubeo, dum ſit vacuiſſima, quæras.

¶ Văcivus, pro vacuus, Vet. Gloſſ. *vacivus, ἐνδεής.* Sed magis proprie Plautus dixit *vaciva ædes*, Caſina act. 3. ſc. 4. v. 6. Et, *vaciva ædes aurium*, in Pſeudolo act. 1. ſc. 5. v. 54. Idem Trinum. prologo v. 11 *Date vacivas aures.*

¶ Văcivitas, vacuitas. Idem Caſina act. 2. ſc. 3. v. 40 *tibi vacivitate.* Et lib. 11. fam. epiſt. 10 D. Brutus Ciceroni: *Quantam cupiditatem hominibus injiciat vacivitas, non te fugit.* Alii quidem *vacuitas*: ſed *vacivitas* probatur acutiſſimo viro J. G. Grævio, qui id ex MSS. tuetur.

¶ Vacuitas, leer / Ledigkeit / Freyheit. Vitruvius lib. 8. c. 2 *propter vacuitatem loci.* Et Cic. in Offic. lib. 1. cap. 21 *Adhibenda eſt vacuitas ab angoribus*, i. e. vacatio. Et de finib. lib. 1. cap. 10 *Libentione & vacuitate omnis moleſtiæ gaudemus.* Et plural. *interveniorum vacuitates*, Vitruv. lib. 2 cap. 7.

¶ Vacuo, vacuare, vacuum efficere, ausleeren / leer machen. Columella lib. 3. cap. 13 *Ripam erigi jubeat, ſulcumque vacuari.* Et Martialis lib. 11. epigr. 6

Elyſium liceat ſi vacuare nemus.

Et Silius lib. 11 v. 571

Impenſis belli vacuatos ſæpe penates.

¶ Evacuare, ausleeren. *Evacuare alvum*, Plin. lib. 20. c. 6.

¶ Vacuna, Dea, quæ vacantibus præeſt. Ovid. 6. Faſt. v. 307

Nam quoque cum fiunt antiquæ ſacra Vacunæ,
Ante Vacunales ſtantque caduntque focos.

Meminit & Horatius lib. 1. epiſt. 10 extrema, ubi Torrentium, ſi lubet, vide.

¶ Supervacuus, &

¶ Supervacaneus, a vacuo facta ſunt, & ſignificant idem quod ſuperfluum, ſeu non neceſſarium, überley / unnöthig. Plin. in Paneg. cap. 50. *Multa concupiſcebat, cum haberet ſupervacua tam multa.* Cic. de nat. Deor. lib. 1. c. 35 *Quicquid uſum non habet, ſupervacaneum eſt.* Sic, *Pro ſupervacaneo ac inutili haberi*, Liv. lib. 10. cap. 24. Et Salluſt. in Catil. cap. 51 *De timore ſupervacaneum eſt diſſerere.* Et orat. 2. ad Cæſ. de Rep. ord. *Magna navis ſupervacua onera.*

¶ Supervacue, adverbium. Paullus lib. 3 Recept. Sent. tit. 5. ſent. 20 *Libertas ſupervacue data videtur.* Et Tertullianus ad Martyres cap. 1 *Gladiatores perfectiſſimos non tantum magiſtri & præpoſiti ſui, ſed etiam idiota, & ſupervacue quique adhortantur de longinquo.*

¶ Supervacuo, idem. Ulpianus Lege 14 de Religioſ. & ſumtib. fun. § 8 *Si ſupervacuo fuerit factum.*

¶ Vacuefacere, ledig machen. *Vacuefacere inſulam*, ejectis ſcil. incolis, Nepos Cimon. cap. 5. *Vacuefactæ poſſeſſiones*, Idem in Timol. c. 3. hoc eſt deſertæ, vaſtatæ bello. *Subſellia vacuefacta*, Cic. in Catil. 1. cap. 7.

VADIMONIS, lacus, in agro Viterbienſi eſt, aquis ſulphureis ſcatens, quem Plinius deſcribit lib. 8. Epiſt. 20.

Vadimonium, vide *Vas, Vadis.*

VĀDO, vadere, ire, tranſire, gehen. Virg. 2. Æn. v. 396 *Vadimus immiſti Danais.* Cic. ad Att. lib. 4. epiſt. 10. extr. *Ad eum mane vadebam, cum hæc ſcripſi.* Et Livius lib. 3. c. 63 *Vadere in prælium*; Idem lib. 26. cap. 6 *Per media caſtra vadere* dixit. Ovid. 4. Triſtium eleg. 3. v. 74

Ardua per præceps gloria vadit iter.

¶ Circumvadere. Livius lib. 34. cap. 38 *Cum tantus undique terror circumvaſiſſet.*

¶ Evadere, Effugere, entgehen / entkommen. Effertur fere cum accuſativo, & ablativo, vel ſolo, vel cum præpoſitione, ut, *Cæſarei, quibus erat ſuſpectus, evaſit*, Plin. lib. 2. epiſt. 1. *Flammam evaſit claſſis*, Virg. 5. Æn. v. 689. *Evadere amnem*, Tacit. 12. c. 35. *Evaſiſſe grabem caſum*, Idem lib. 14. c. 6. Et, *Evadere in tutum*, Livius lib. 26. c. 17. in ſichern Ort kommen. *Evadere in muros*, Livius 25. c. 23. extr. pro aſcendere. *Evadere in ſummum*, Idem lib. 7. c. 34. den höchſten Ort erobern / einſteigen. *Evadere undis*, Virg. 9. Æn. v. 99. *Ab improbis judicibus evadere*, Cic. in Tuſc. lib. 1. c. 41. Et, *Evadere è cuſtodiâ*, Quintil. lib. 2. c. 17. *E manibus hoſtium*, Liv. lib. 22. c. 49. Terentius: *Heri lenitas verebar quorſum evaderet*, in And. act. 1. ſc. 2. v. 4. Et Cic. ad Att. lib. 9. ep. 18 *Videamus hoc, quorſum evadat.* Rurſum Terent. in Eun. 2. 3. ſc. 3. v. 2 *Ubi friget, huc evaſit*, kam auff ſolche Fragen / &c.

Simi-

Similiter Andria a. 1. sc. 1. v. 100 *Quam timeo, quorsum evadat*, id est, quo perventurus sis narrando. *Evadere in magnum malum*, Idem in Adelph. a. 3. sc. 4. v. 60. Sed, *adolescens Epicureus evasemt*, er war worden / Cic. de clar. Or. c. 35. Et ibidem c. 27 *E Philosophorum schola tales fere evadunt.* Et ibidem rursus: *Is simili ratione summus evasemt*, er war groß worden. Sic, *Evasit cœptum inane*, Livius lib. 35. cap. 47.

¶ Invadere, aggredi, irruere in aliquem, impetum facere, überfallen / angehen. Accusativum cum & sine præpositione adsciscit. Virgil. 2. Æneid. v. 265

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

Invadere fortissime, Quintil. lib. 5. cap. 13. *in advenientem aliquem cum ferro invadere*, Cic. pro Cæcin. cap. 9. *Invadere vi in urbes*, Idem in Verr. 3. cap. 20. mit Gewalt einfallen. *In fortunas alicujus invadere*, 2. Philipp. c. 26. einem in seine Güter fallen. *In pecunias*, ibidem c. 16. Nimirum *invadere* est per vim atque injuriam, & antequam debeatur, arripere, sive sumere: quemadmodum & *consulatum invadere* Suetonius dixit Augusto cap. 26. Eleganter Tertullianus de Pœnitentia cap. 3 *Pœnitentiam invadere*, pro pœnitentiam agere dixit, antequam deliquas. Namque de bono facto pœnitere irrationale est. Et c. 6 *Audientes, optare intinctionem, non præsumere oportet. Qui tamen optat, honorat: qui præsumit, superbit. In illo verecundia, in isto petulantia apparet. Ille sauzit, hic negligit. Ille morari cupit, at ille ut debitum sibi repromittit. Ille sumit, hic invadit.* Hæc ille. *Invadit dolor repente*, Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 2. v. 21. der Schmertze überfället. *Vis morbi in corpus invasit*, Liv. lib. 22. *Invasit hoc malum in Remp.* Cic. 2. off. cap. 21. *Libido eundi plerosque invaserat*, id est, incesserat, war ankommen / Sallustius in Catil. cap. 5. Et, *Rabies multitudinem invasit*, Livius lib. 31. cap. 18. ¶ Construitur & aliquando cum Dativo: Varro: *Tanta invasit cupiditas honorum plerusque, ut vel cælum ruere, dummodo magistratum adipiscantur, exoptent.* Cic. lib. 16. Ep. 12 ad Tironem: *Sed nimis invaserat furor, non solum improbis, sed etiam his, qui boni habentur.* Gellius lib. 19. cap. 4 *Ut quibus invasit repentinus rei magnæ timor.*

¶ Invasor, qui vi occupat. Aur. Victor junior in Aureliano: *Romanum orbem triennio ab invasoribus receptabit.*

¶ Invasio. Gloss. Cyrilli: *Invasio, ἐφόρμησις, ἔφοδος.*

¶ Pervadere, durchgehen / durchdringen / ut, *Hostes pervasere*, Tacit. 4. annal. cap. 51. & Livius lib. 7. cap. 36 *Custodibus casis ad castra pervadit.* Cic. in 5. Verr. cap. 26 *Per agros quantum incendium pervaserit, cernitis*, was für ein Feuer durchs Land gewütet habe / sehet ihr. Sic Liv. lib. 2. cap. 23 *Fama ea forum atque urbem pervasit*, Idem lib. 26. cap. 15 *Murmur a tribunali totam pervasit concionem*, ist durch den gantzen Hauffen gangen / oder gehöret worden. Et Cic. pro lege Manil. cap. 9 *Pervasit opinio per animos hominum. Pervasit morbus*, Idem pro Sylla cap. 19.

¶ Pervasus, passive. *Pervasa urbe*, Ammian. lib. 24. c. 7. *Pervasis regionibus*, Idem lib. 31. cap. 8.

¶ Pervasor. Cassiodor. lib. 4. ep. 20 *Manente pœna pervasori.* Et Paullinus Petrocor. lib. 6. v. 43 de obsesso a dæmone:

- - propriis alieno in corpore voces
Edere pervasor captivo ex ore jubetur.

¶ Supervadere, supergredi, vel superare, Sallustius Jugurtha cap. 75. *Omnes asperitates supervadere*, übersteigen. Livius lib. 32. c. 24. *Ruinas muri supervadebant.*

VĂDVM, aquæ, maris, fluminis lacus, quà via datur, & transiri tuto potest, ein Fort. Livius lib. 38. cap. 18 *Pontem, quia vado nusquam transitus erat, facere instituit.* Et Cæs. lib. 1. de B. Gall. cap. 6 *Rhodanus nonnullis locis vado transitur*, über den Rhodan kan man an etlichen Orten zu Fusse kommen durch ein Fort. Poetæ *vadum* frequenter pro mari ponunt. Catull. in Argonauticis sive Carm. 65. v. 6

Aut sunt vada salsa citâ decurrere puppi.

Cicero metaphoricè dixit pro Cœl. cap. 21 *Quoniam emersisse jam è vadis, & scopulos prætervecta videtur oratio mea, perfacile mihi reliquus cursus ostenditur. Emergere è vadis*, id est, eluctari ex difficultatibus, nachdem meine Rede durch das schwereste und gefährlichste hindurch ist / &c. Et Terent. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 4. *Omnia res est jam in vado*, hoc est, in tranquillo, in tuto, es hat nun alles keine Noth. Ex Plauto, qui, *Hæc propemodum jam esse in vado salutis videtur*, in Aul. dixit act. 4. sc. 10. cap. 73. Vincent ista exempla, malè Charisium existimasse, *vada* in plurali tantum dici. ¶ Virili genere Sallustius lib. 1. Histor. *facilem vadum*, apud Nonium dixit.

¶ Vădōsus, *Mare vadosum*, Cæs. 1. de B. C. cap. 25. *Amnis vadosus*, qui vadis abundat, da es seichte ist / dadurch man waten kan. *Vadosum ostium portûs*, Livius lib. 37. c. 14.

¶ Vădāre, vado transire, durchwaten. *Flumen propter brevitatem facilè vadari poterat*, Solin.

VAE & VAEH, οὐαὶ, interjectio minantis, execrantis aut dolentis, ut, *Væ misero mihi*, Ter. Andr. a. 2. sc. 1. v. 2. *Væ tibi, Causidice*, Martial. lib. 5. Epigr. 34. Et sine dativo. Virg. Eclog. 9, 28

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

¶ *Væ victis!* à Brenno, Gallorum rege, in proverbium venit, ut disertim scribit Festus.

¶ *Væ*, Particula inseparabilis. Vide *Ve.*

Væneo, vænire. vide *veneo*, in *vendo.*

VĂFER, fra, frum, quasi *Veafer*, id est, *valdè Afer*, celebrata enim & nota satis ejus gentis calliditas: δόλιος, πανοῦργος, callidus, astutus, quem Germani dicunt, ein listiger Kopff / verschlagener und verschmitzter Gesell. *Vafer in disputando*, Cic. de Republ. apud Nonium. Item, *Chrysippus Stoicorum somniorum vaferrimus interpres*, lib. 1. de Nat. Deor. c. 15. Comp. *Vafrior.* Hieronymus Epist. 23 extrema ad Marcellam: *Cavillentur vafriora licet.*

¶ Vafrè, adverb. listig. Cic. 4. in Verr. c. 53 *Nihil sane vafrè, nec malitiosè facere conatus est.* Hinc titulus apud Val. Maximum lib. 7. c. 3 *De vafre dictis aut factis.* Et ibidem exemplo 2 *Tam vafre telluri impressum osculum.*

¶ Vaframentum, Arglistigkeit / Behendigkeit / Valer. Max. lib. 7. cap. 3. *Quantum imperium quam parvo interceptum est vaframento.*

VAGĪNA, æ, ut *Vagina gladii*, eine Scheide. Cic. de Invent. lib. 2. cap. 4 *Educere gladium e vagina*, die Wehre zücken. *Gladium vagina vacuum in urbe non vidimus*, Idem pro Marcell. cap. 6. ¶ *Vagina in frumento* vel segete, qua spica continetur nondum exerta, der Schoßbalck. Idem de Senect. cap. 15 *Herbescens viriditas nixa stirpium fibris sensim adolescit, culmoque erecta geniculato, vaginis jam quasi pubescens includitur.* Cato cap. 32 *Frumentum dicunt quindecim diebus esse in vaginis, quindecim florere, quindecim exarescere.*

¶ Vaginula, Plin. lib. 18. cap. 7.

¶ *Evaginare gladium*, vom Leder ziehen / Justin. lib. 1. c. 9. Et Vegetius lib. 1. c. 18 *evaginatum gladium tenens.*

¶ Evaginatio. Arnobius lib. 1. pag. 30 *Contumaciam cæteris sibi ad subeundam cicatricem circumscriptis evaginationibus compulerunt.* Vid. Meurs. & Desid. Heraldum in h. l.

VAGIO, vagivi, vagire, βαῦζειν, infantum est, weinen wie ein klein Kind / quäcken / Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 1. pr. *Audisse vocem pueri visus est vagientis.* Cic. de Senect. c. 23 *Vagire in cunis.* Ovid. 2. Fastorum v. 405 *Vagierant ambo pariter.* Sive ut Heinsius ex MSS. legit, *Vagierunt clamore pari.* Factum verbum à sono, quem primum pueri edunt. Vide Gell. lib. 16. c. 17. Varro tamen hoc hœdis tribuit lib. 6. de LL. *Ejusdem*, inquit, Ennii puta, *ab hœdo, Clamor ad cælum volvendus per æthera vagit.* Videtur huc facere, quod Plautus *obvagire* hœdis tribuit loco mox allegando. Vid. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 96.

¶ Vāgītus, us, vox infantium, das weinen der kleinen Kinder. Martial. lib. 9. epigr. 9

Sordida vagitu poscere ora puer.

Quintil. lib. 1. cap. 1 *Edere vagitum.* Plin. in Præfat. lib. 7 *Natum hominem nudum, & in nuda humo natali die abjicit ad vagitus statim & ploratum, & sic à supplicio homo vitam auspicatur, &c.*

¶ Vagor, oris, idem. Lucret. lib. 2. v. 576

- - miscetur funere vagor,
Quem pueri tollunt visentes luminis oras.

¶ Vagitare, frequentativum, Statius lib. 4. Silv. 8. v. 35

- - - Cumque tibi vagitet tertius infans.

Sed alii malunt *vagiret.* Vide Morelli annotationem.

¶ Vagitanus. vide Vaticanus, in *Vates.*

¶ Obvagire, Plaut. in Pœnul. prolog. v. 31 *Nec esurientes quasi hœdi obvagiant.*

VĂGVS, πλάνης, qui a negotiis liber, hinc inde oberrat & vagatur. unstet / herüm lauffend. Cic. pro Cluent. cap. 62 *Errare vagum & exulem.* Et, *Fortuna vaga & volubilis*, Idem pro Mil. cap. 26. *Errans & vaga sententia*, i. e. incerta & instabilis, Idem de nat. Deor. lib. 1. cap. 1. *Vaga aves*, Horat. lib. 4. od. 4. ¶ 2. De salacibus quoque & libidinosis usurpatur, qui quærunt passim. Columella lib. 12. c. 1 *Curandum est, ut ne vagum villicum* (der andern nachläuffet) *nec aversum contubernio suo habeamus.* Martial. lib. 6. Epig. 21

Sæpe ego lascivum Martem furibunda cecidi,
Legitimos isset cum vagus ante toros.

Sic & *vagari* verbo usus Arnobius, de quo mox.

¶ Vage adverbium, ut *Res sparsa & vagè dijecta*, Auctor ad Herenn. lib. 4. cap. 2.

¶ Vagulus, diminutiv. Adrianus imperator in carmine, quod moriturus dixit, apud Spartianum c. 25

Animula, vagula, blandula.

¶ Vágor, vagari, vagum esse, oberrare, umherschweiffen / in der Irre gehen. Cic. de invent. lib. 2. cap. 2 *Fuit quoddam tempus, quum in agris homines passim bestiarum more vagabantur.* Et, *Vagamur egentes cum conjugibus & liberis*, Idem ad Attic. lib. 8. epist. 2. *Vagari gregatim*, Plin. 9. cap. 16. hauffenweise ziehen. *Animus vagatur errore, nec habet quid sequatur*, Cic. 2. off. c. 2. *Licentia vagans*, Horat. lib. 4. od. 15. ¶ Usurpatur hoc verbum de grassante milite, & passim spargente vim & violentiam suam, streiffen. Horat. lib. 3. od. 14

Sparsa-

Spectatum si quà potuit vagantem
Fallere testa.

¶ Item de otiosis: Statius Hercule Epitrapezio princ.

- - *cum patulus tererem vagus otia septis.*

¶ Item de lascivis & petulantibus & libidinosis: Sueton. Nerone cap. 26 *Post crepusculum statim arrepto pileo vel galero, popinas inibat, circumque vicos vagabatur ludibundus, nec sine pernicie tamen.* Idem Othone cap. 2 *Ferebatur & vagari noctibus solitus: atque invalidum quemque obviorum vel potulentum corripere ac distento sago impositum in sublime jactare.* Arnobius de Jove lib. 4 adversus gentes: *An uxore contentus haud una, concubinis, pellicibus atque amiculis delectatus impatientiam suam spargebat passim (ut vagari adolescentes solent) salax Deus?* Ita enim legendum putavit hunc locum Rigaltius notis ad Martialem. Et vere, ut mea opinio est.

¶ Veteres & vago, vagare dixerunt. Vide Nonium. Tacitus 1. Histor. cap. 44 *Seu tum primum levata omni solicitudine mens vagare gaudio coperat.* Prudentius Hymno ante Somnum vers. 29

Liber vagat per auras
Rapido vigore sensus,

¶ Vagabundus, qui vagatur. Onomast. Vetus: *Vagabundus, ἀνεπίδετος.* Et Augustinus Confession. lib. 5. cap. 6 pr. *animo vagabundus.* Idem lib. 13 earundem Confess. c. 5 *vagabunda delliquia.* Dracontius Hexaemero v. 149

Cum vagabunda volat commotus planisbus ales.

Senecæ exemplum de Vita beata cap. 12 vitiosum est, & Pincianus ac Gronovius *reptabundus*; Lipsius, *ructabundus* legunt: Gronovio etiam *lapsabundus* non displicet.

¶ Evagari, einen Ausschweiff machen / auslauffen / ut, *Euphratem nivibus tabefactu inflatam, late fusis gurgitibus evagari, ideoque vado nequaquam posse transiri*, Ammian. lib. 18. cap. 18. *Evagantur aquæ*, Plinius libr. 10, cap. 33. *Evagata est longe vis morbi*, Livius libr. 3 cap. 7. Die kräfftige Seuche hat weit um sich gefressen / hat sich weit erstrecket. *Verum hactenus evagari satis fuerit*, hoc est, extra institutum excurrere, Quintilian. lib. 2.

¶ Evagatio, Plin. l. 2. c. 17 de planetis: *Spatia longitudinis latitudinum evagatione pensant.*

¶ Pervagari, durchwandern / Plin. t. Epist. 11. *Dolor omnia membra pervagabatur.* Cic. de Legib. l. 1. c. 11. *Pervagantur molestia mentes omnium.*

¶ Pervagatus, participium & nomen. Cicer. 1. de Orat. cap. 36 *Commune & pervagatum.* Pro Marcello cap. 8 *Illustris & pervagata fama alicujus rei.* In Oratore cap. 43 *Pervagatissimus versus.*

¶ Pervagabilis, Sidon. l. 2. ep. 2.

¶ Supervagari. Columella l. 4. c. 21. pr. *ne vinea supervagetur*, scilicet putatione opus est. Et cap. seq. *supervagatam partem duramenti recidere.*

¶ Supervaganeus. *Supervaganea avis* in auguriis quæ fuerit, vide apud Festum.

Composita a *Vagus:*

¶ Circumvägus. Lucanus Panegyr. Pison. vers. 19 de Sole:

atherea moles circumvaga flamma.

Prudentius Psychomach. v. 814

- - - *Circumvaga postquam*
Sedit marmoreis fundata altaribus arca.

¶ Fluctivägus. Statius 3 Silv. 1. vers. 84 *fluctivagi nauta.*

¶ Montivägus. *Montivagi Panes*, Seneca Hippolyto vers. 784; & Nemesianus eclog. 3. v. 17. Et Silius lib. 3. v. 546 *montivagis cursibus.*

¶ Multivägus, ut *Avis multivaga columba*, Plin. lib. 10. cap. 37, so hin und wieder fleucht. Idem libr. 2. cap. 10 *multivagus Lunæ flexus.*

¶ Nubivägus. Silius libr. 12 vers. 102 de Dædalo, *nubivago meatu.*

¶ Paludivagus. Avienus perieg. vers. 312 *paludivagos Germania fiebit alumnos.*

¶ Pervägus. Ovidius l. 2. de arte am. v. 18

- - - *pervagus orbe puer.*

¶ Vulgivägus. Lucretius lib. 5. vers. 930 *vulgivago more ferarum.*

VAH, & Vaha, φεῦ, interjectio admirantis, exsultantis, & insultantis, Terent. in Andr. act. 3. sc. 4. v. 10 *Vah, consilium callidum.* In Adelph. act. 2. sc. 1. v. 32 *Vah, leno iniqua me non vult loqui.* Plaut. Curcul. act. 3. v. 79 *Vah.* C. *Quid mirare?* Conf. Barth. ad l. 4. Theb. Statii p. 1060.

Valde, vide *validus*, sub *valeo.*

VALEO, valēre, significat esse validum, id est, secunda valetudine, frisch / starck und gesund seyn. Plaut. in Amphit. act. 2. sc. 1. v. 34 *Equidem valeo, & salvus sum recte.* Brut. ad Cicer. famil. 11. ep. 23 *Nos hic valemus recte, & quo melius valeamus, operam dabimus. Valere a morbo*, Plaut. Epid. 1. sc. 2. v. 26. *ab oculis*, Gell. l. 13. c. 30. Martial. l. 6. epigr. 70

Non est vivere, sed valere, vita.

¶ 2. Vires & potentiam significat: *Neque tam (sum) imperita, ut quid amor valeat, nesciam*, hoc est, posse, was die Liebe thue oder vermüge / Terent. in Eunuch. 5. scen. 2, v. 42. Idem in Prolog. *Vestra existimatio valebit*, euer Ansehen wird des Vermögens seyn / oder so viel gelten. Sic *valere gratia, auctoritate*, Cicer. passim. Et, *Gratulor tibi, quum tantum vales apud Dolabellam*, Cicer. 9. fam. epist. 14. Et, *Quorum auctoritas apud plebem plurimum valet*, Cæsar lib. 1. Gall. B. cap. 17. Sic, *Valet in vulgus insipientium opinio*, Cicer. 2. Tuscul. cap. 26. *Fiet, quodcunque volent, qui valebunt*, Cicer. 9. fam. epist. 17, die Uberhand und Gewalt haben. *Valebunt autem semper arma*, ibidem. Et de Senectute cap. 10 *Nemo adhuc convenire me valuit, quin fuerim occupatus.* Nepos 7, 1. 2 *Valete dicendo.*

¶ 3. Valere de pretio, ut, *Scrupulum valet sestertio vicenis*, Plin. lib. 33. cap. 3. Sic *valere minimo.* Et cum accusativo: *Denarii dicti, quod decem æris valebant*, Varr. cum quo Casu Budæus fere perpetuo in ea significatione hoc verbum conjunxit. ¶ 4. Transfertur ad animum etiam, qui vel liber doloribus & curis est, vel recte sapit. Terent. Andr. act. 1. scen. 1. vers. 9 *Omnes cum valemus recta consilia ægrotis damus.* Plaut. Curcul. act. 1. scen. 3. vers. 13. *Male valere te (video) quod mihi est ægre.* MALE VALERE, male sapere est. Nam quod se Phædromus non spretus puellæ, quam amabat, Deum putabat, id Palinurus vesaniam interpretatur. ¶ 5. C. Nepos Themistocle cap. 2. *Id responsum quo valeret, cum intelligeret nemo* &c. id est, quo spectaret, quo pertineret? Wo es sich hin zöge / wohin es zu verstehen sey. ¶ *Valet lex*, Corn. Nepos in Thrasyb. c. 3 i. e. servatur.

¶ Vale, valete, valere, salutandi verbum discedentium. *Vale mi frater*, lib. 2. ad Quintum epist. 3. *Etiam atque etiam vale*, Cicer. 5. Attic. epist. 19. *Valete meæ desideriæ, valete*, l. 14. fam. epist. 2. Et lib. 5. ad Attic. epist. 2 *Hominem salutabis, postea valere jussi.*

¶ Valedico, tritum & usitatum apud recentiores verbum, sed vix inveneris antiquiorem, qui usus sit, Sulpitio Severo Dialogo 1. cap. 3. *Tibi*, inquiente, *hinc abiens valedixi?* nisi forsan & ipse divisis vocabulis scripsit. Cicero habet, *jubeo valere*, ut modo dictum. Suetonius verbum divisit in August. cap. 53. in Tiberio cap. 72. & in Galba cap. 4. Etiam Ovidius divisit 1. Trist. Eleg. 3. v. 57

Sæpe Vale dicto rursus sum multa locutus:

¶ Vale facere, pro Vale dicere, Apulejus posuit aliquoties, ut lib. 4. Milesi. pag. 150 *Post hic Vale facto, discessimus.* Et Augustinus epist. 336 *Vale faciens collegæ suo.* Incertum, conjuncte an separatim scribatur.

¶ Valeas, valeat, valeant, imprecativum, ab aliquo abeuntium; quemadmodum Valla exposuit libr. 6: ut, *Valeas, habeas illam, quæ placet*, gehe hin / fahre hin / ꝛc. *Valeant, qui inter nos dissidium volunt*, Terent. Andr. 4. scen. 2. vers. 14. die müsse ein böses Jahr ankommen &c. Habet enim significationem maledicti, ut Servius inquit super 2. Æneid. Conf. Vost. libr. 4. Instit. Orator. p. 191.

¶ Valens, valentior, valentissimus. Varr. de re rustica libr. 3. cap. 16 *Providendum, ne infirmiores a valentioribus opprimantur.* Cicero in Verr. 7. cap. 54 *Lictores valentissimi, & ad pulsandos verberandosque homines exercitatissimi.* Idem lib. 5. fam. ep. 21 *Quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare.* Et, *Valentissima vox*, Seneca præfatione l. 3. Controvers.

¶ Valentia, robur; Stärcke. Titinius apud Nonium: *Sapientia gubernator navem torquet, non valentia.* Boeth. libr. 3. pr. 9 *Imbecillioris valentiæ est.* ¶ 2. *Valentia* primitus dicta Roma: nam quod Latinis *valentia*, ῥώμη Græcis est. Vide Solin. cap. 1. ad supra *Roma.* ¶ 3. Est & *Valentia* Allobrogum civitas; ad Rhodanum juxta Viennam. ¶ 4. Et hujus nominis civitas in Hispania. Vide Geograph.

¶ Valesco, valescere, validum fieri; stärck werden: Lucret. lib. 1. v. 940. & l. 4. v. 17.

¶ Validus, um, robustum; firmum, stärck / gesund. *Validus ex morbo* Liv. l. 3. c. 13. *Validus ac salvus*; Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 3. v. 7. Etiam Plautus *Validum* pro sano & recte valente dixit Menæch. act. 5. sc. 3. v. 2. *Urbs valida muris*, Livius l. 1. cap. 15. Et *Validis facundiis*, Plin. l. 3. epist. 9. *Validus numero militum*, Tacitus 14. cap. 58, 3; hoc est, valens, pollens, præstans. Horat. 1. Epist. 8. v. 7

Mente minus validus quàm corpore.

Validissimum præsidium, Plin. in Panegyr. cap. 9. Et Livius l. 2. cap. 39 *Apparet, ducibus validiorem, quam exercitu, rem Romanam esse.*

¶ Valide, adverbium, vehementer. sehr / starck: Quintil. l. 3. c. 8 *Verborum magnificentia non validius est affectanda*, so gar sehr nicht. *Validissime sapere*, Cæl. 8. famil. ep. 2. ad Cicer. *Validissime capere*, Plin. l. 9. epist. 35.

¶ Valde, contractum ex *valide*; ut, *Literæ tuæ valde ex-*

ſtello, Cic. 16. fam. epiſt. 19. *Valde recuſare*; Cic. de Senect. cap. etc. mächtig ſehr/ mit Gewalt abſchlagen. *Epiſtola tua valde me levabit*, Idem 4. Attic. epiſt. 8. *Rem te valde bene geſſiſſe rumor erat*, l. 1. fam. ep. 8. *Valde, graviter ferre*, Cic. ad Attic. l. 1. epiſt. 17. Idem de divin. l. 2. c. 39. *Quaſi vero quicquam ſit tam valde, quam nihil ſapere, vulgare.*

¶ Valdius, ex Validius, Comparativ. Horat. de arte verſ. 321 *Valdius oblectat populum.* Et lib. 1. Epiſt. 9. v. 6 *novit me Valdius ipſe.*

¶ Valĕtudo, vocabulum μέσον, proſpera enim & adverſa eſt. Geſundheit/ Stärcke / Ungeſundheit / Schwachheit. *Bona valetudo*, Cicer. de clar. Orat. cap. 16. *commoda, commodior*, Quintil. 6. cap. 3. Et *integra valetudo*, Cicero in Oratore cap. 23. *Proſpera*, Suetonio Cæſ. cap. 45. *Valetudo ſecunda*, Geſſ. præfat. lib. 1. Ac *Valetudo adverſa, infirma, ægra, inſenſa, perdita*, Cic. paſſim. *iniqua*, Plin. lib. 1. ep. 12. *Gravitas valetudinis*, Cic. 6. fam. epiſt. 2. *Infirmitas valetudinis*, 7. fam. ep. 1. Unpäßligkeit/ Schwachheit. *Confirmata a morbo valetudo*, Cic. ad Attic. lib. 10. ep. 17. *Homo tenui valetudine*, Idem de Sen. cap. 11. *Dare operam valetudini*, Idem lib. 1. de Orat. cap. ultimo. Nach der Geſundheit leben. *Suſtentare valetudinem*, Idem in offic. lib. 2. cap. 24. *Tentari valetudine aliqua*, einen Anſtoß haben/ Idem ad Attic. lib. 11. ep. 23. Suetonius Tiberio cap. 68 *Valetudine proſperrima uſus eſt: quamvis a trigeſimo ætatis anno arbitratu ſuo vixerit ſine adjumento conſiliove medicorum.* Sed, *Regere valetudinem*, medicorum officium eſt. Tacitus 4. Annal. cap. 50 *Erat medicus arte inſigni nomine Charicles, non quidem regere valetudines principis ſolitus* &c. *Obire ex valetudine*, Suetonius Claudio cap. 26. *Explicari valetudine*, geneſen/ Seneca de tranquillitate cap. 2. ¶ In plurativo etiam numero *Valetudines* dicebant, ſicut & *febres*; ut Tacitus paullo ante citato loco. Suetonius Auguſto cap. 80 *Graves & periculoſas valetudines per omnem vitam aliquot expertus eſt* &c. *quasdam & anniverſarias & tempore certo recurrentes experiebatur.* Hujuſmodi morbos Græci νοσήματα τόνου appellabant. Idem Suetonius Veſpaſ. cap. 7 *Propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abeſſe conſtabat.* ¶ *Valetudinem mentis* dixit Suetonius Cæſar cap. 49, vitium intelligens, quod mentem, tanquam morbus corpus, infeſtat. Loquitur autem ibi de licenti & vitioſa dicacitate. Aliter *valetudinem mentis* idem dixit in Caligula c. 50 & 51. ibi enim φρενῶν νόσον deſignat.

¶ Valetudinarius, male ſanus, & frequenter ægrotans, der immer krank iſt. Seneca lib. 1. de Benefic. cap. 11. extr. *Valetudinario medicamenta mittere.* Adde Leg. 40. Dig. de Excuſationibus. ¶ 2. Sed *Medicus valetudinarius*, qui in valetudinario medici miniſterio fungitur apud Calliſtratum Jure-Conſultum. ¶ 3. Valetudinarii, qui circa ægrotos aliis muneribus, quam medicis, ſunt occupati. Lege 6. Dig. de Jure immunitat.

¶ Valetudinarium, locus in quo valetudinarii & infirmi curantur, νοσοκομεῖον, ein Spital / Siechenhaus / Krancken-Stuben. Columella lib. 11. c. 1 *Si quis fauciatus in opere noxam ceperit, ſive languidior eſt, in valetudinarium confeſtim deducatur.* Senec. Ep. 27. princ. *Non ſum tam improbus, ut curationes ager obeam, ſed tanquam in eodem valetudinario jaceam, de communi malo tecum loquor, remedia communico.* Ubi Lipſius: Vet. Gloſſ. *Valetudinarium, νοσηλεῖον, διαιτητήριον male valentium & ſe curantium locus. Nominat auctor libelli de cauſſis corruptæ eloquentiæ, item Columella aliquoties. Videtur in ædibus dictum fuiſſe, ubi numeroſa familia, talis locus. Adde noſtrum de Ira c. 16.* Hæc ille.

¶ Invaletudo, vide inter compoſita paullo poſt.

¶ Valor, oris, quod ſignificat *precium*. Onomaſt. *Valor*, πρᾶσις.

Compoſita verba & nomina a valeo.

¶ Æquivalere, æquiparari. Auctor carminis de Philomela:

Nulla poteſt modulis æquivalere tuis.

¶ Convaleſcere, valetudinem recuperare, wiederum geſund werden/ ut, *Convaleſcere ex morbo*, geneſen/ Cic. de fato cap. 12. Idem 12. famil. epiſt. 22 *Hirtius noſter tardius convaleſcit.* Etiam de plantis dicitur. Seneca Epiſt. 2 *Non convaleſcit planta, quæ ſæpe transfertur.* ¶ 2. Et per translationem, *Quanto Clodius plura miſcebat, tanto Milo magis in dies convaleſcebat*, Cic. pro Milone c. 9. verſtärckte ſich. *Convaleſcit & ſanatur civitas*, Idem pro Syll. c. 27. Et, *Convaleſcunt opes*, Livius l. 1. c. 14. Ovid. Remed. am. v. 92

Cum mala per longas convaluere moras.

hoc eſt, confirmata ſunt, überhand nehmen.

¶ Evalere, endlich vermügen und es dahin bringen. Stat. lib. 5. Silvar. carm. 2. v. 79

- - - Tibine illa nefanda
Pocula, lætaleſque manu componere ſuccos
Evaluit?

¶ Evaleſcere, validum fieri. Quintil. l. 2. c. 8 *Adjuta curâ natura magis evaleſcit*, wird deſto ſtärcker. Plin. l. 17. c. 15 *Cum evaluiſſent flagella pedes bonos*, i. e. excreviſſent, ſuperaſſent.

¶ Invaleſcere, Invalere, robur & firmitatem acquirere. Quintil. lib. 2. cap. 1 *Conſuetudo quotidie magis invaleſcit*; wird geſtärcket/ nimmt überhand. Idem l. 10. c. 2. *Verba intercidunt, invaleſcuntque temporibus*, die Wörte kommen ab/ kommen wieder auff.

¶ Invalentia, adverſa valetudo, Gell. l. 20. c. 1 *Vitium imbecillitatis atque invalentiæ.* Et Apulejus Dogm. Platon. l. 1. p. 11 *Invehit ægritudinem atque invalentiam.*

¶ Invaletudo, infirmitas valetudinis. Cicer. ad Attic. l. 7. ep. 2 *Invaletudo tua me valde conturbat.*

¶ Invaletudinarius, idem quod valetudinarius. Senec. Præfat. l. 1. Quæſt. natural. *Non video, quare ſibi placeat qui robuſtior eſt invaletudinario.*

¶ Invălidus, infirmus, unkräfftig/ ſchwach/ ut; *Corpus invalidum*, Ovid. Epiſt. Cydippes 21. v. 207. *Invalidus ad munera corporis*, Livius l. 6. c. 8. *Invalida herba*, Columell. l. 2. c. 11. Invalidus etiam; qui æger, & valetudine implicatus. Sueton. Auguſto c. 13 *Philippenſe quoque bellum, quanquam invalidus atque æger, duplici prælio tranſegit.* Et ſuperlativo: *Invalidiſſimum ulcus caput*, Plin. l. 8. c. 36. Comp. *Extorquere invito tanquam invalidiori*, Auguſtin. lib. 1 Retractat. cap. 9. ¶ 2. Valde validus: νὶ in enim & auget & minuit. Lucret. lib. 1. v. 969 *Invalidis telum contortum viribus.*

¶ Invalide, adverb. Arnobius l. 7 haud procul a fine, (pag. 250) *quam infirmiter invalideque dicatur.* Eſt etiam in var. lect. apud Cic. l. 10 ad Attic. epiſt. 8. Vide Grüter.

¶ Pervalere. Lucretius lib. 6. v. 916

Itque adeo permanenter hæ pervalent ejus.

¶ Prævalere, præferri, antecellere, eſſe in majori precio, vorgehen/ übertreffen. Plinius libr. 6. cap. 10 *Prævalent oppida*, die vornehmſten Städte ſind/ ꝛc. Et lib. 7. cap. 52 pr. *prævalente flamma.* Idem libr. 10. cap. 6 *Vulturum prævalent nigri.* ¶ Aliquando etiam idem eſt, quod potentior fum. Livius præfat. operis: *Jam pridem prævalentis populi virisne ipſa conſtitui.*

¶ *Per prævalentiam*, Lege 4 Dig. de rei vindicat.

¶ Prævaleſcere, Columella libr. 5. cap. 6. *Ex toto prævaleſcit arbor.* Et Paullinus Epiſt. 49. num. 1 *hiemis violentia prævaleſcente.*

¶ Prævalidus, præpotens, *Urbs prævalida*, Livius libr. 40. cap. 47. *Prævalidæ legiones* Patercul. lib. 2. cap. 69. Et Tacitus 3. ann. cap. 53 *Vitia prævalida & adulta*, die überhand genommen haben. *Juvenis prævalidus*, Livius lib. 3. cap. 43. Equorum *prævalida vires*, Manilius l. 5. v. 75. Et, *prævalidiſſimi ad finum*, Salvianus l. 6. de Gubern. p. 228.

¶ Prævalide, adverbium, Plinius lib. 17. cap. 14 *prævalide accipientis.*

¶ Revaleſcere, Gell. l. 16. c. 13 *Ex capitali morbo revaleſcere*, wiederum geſund werden. Ovid. in Epiſt. 21. Cydippes ad Acontium v. 231

Ne tamen ignores, ope qua revaleſcere poſſis.

VALERIVS, Οὐαλέριος, Valerii multi fuerunt, dicti prius *Valeſii*, ut Quintilianus monet. ¶ Valerius Publicola Conſul, qui legem tulit, ne cui magiſtratui liceret corpus Romani civis indicta cauſſa condemnare, liceretque damnatis ad populum provocare. Vide Pomponii legem Valeriam. ¶ 2. M. Valerius, Publicolæ frater. ¶ 3. Valerius Corvinus, Tribunus militum & ſexies Conſul. ¶ 4. Valerius Potitus, cognomento Maximus. ¶ 5. Valerius Flaccus, M. Catoni familiariſſimus. ¶ 6. Valerius Flaccus Soranus, Poeta alius, ſcripſit Argonautica, fuit Quintiliani tempore, quemadmodum ipſe indicat, non ſine elogio ejus. Idem ſummaria librorum, ut quod quisque deſideraverit, ne perlegere integrum librum neceſſe eſſet, quæret & ſciat, quo loco inveniat, ante Plinium confecit, teſte eod. Plinio præfat. Hiſt. Natur. & l. 3. c. 5. ¶ 7. Valerius Maximus hiſtoricus, ſcripſit dicta & facta memorabilia ad Tiberium Auguſtum libris IX.

VALGVS, i, qui ſuras prominentes habet, dem die Waden von einander ſtehen/ die Füſſe aber nahe zuſammen. Nonio enim *Valgum proprie intortum eſt.* Plautus Mil. 3. ſc. 1. v. 128 *Aut varum, aut valgum, aut compernem* &c. Vide Taubm. Meraph. *Valgum ſuavium*, ein Kuß von hinten zu/ Plaut. Mil. a. 2. ſc. 1. v. 16.

VALLIS, planities inter duos montes, ein Thal. *Vallis opaca, umbroſa, ſonora*, apud Poetas. Cæſar lib. 3. Gall. cap. 1 *Vicus poſitus in valle, non magna adjecta planitie, altiſſimis montibus undique continetur.* Translate, *fluere totis vallibus*, eſt longe lateque extendi, ſich ſehr ergieſſen/ weit ausbreiten. Quintilianus ſub finem lib. 5. de eloquentia: *Feratur non ſemita, ſed campus; non uti fontes anguſtis fiſtulis colliguntur, ſed ut latiſſimi amnes totis vallibus fluat, ac ſibi viam, ſi quando non aceperit, faciat.*

¶ Vallicula, vallis parva, auctore Feſto in *Convallis.*

¶ Convallis, vallis ex omni parte montibus collibusque comprehenſa, ut Feſtus deſcribit: cui *Vallis* contra eſt, duobus lateribus incluſa planities. Sed differentia haud perpetua, uti ex Cæſaris verbis, quæ in *Vallis* produximus, manifeſtum eſt. Is enim *vallem* quoque planitiem dixit, quæ *undique* montibus

conti-

continetur. Livius l. 1. c. 38 *Interjecta collibus convalles.* Idem c. 12. ejusd. lib. *Romani Sabinique in medio convalle duorum montium redintegrant prælium.*

¶ Quod vulgo *Lilium convallium* dicitur, rectius est *lilium silvestre*, seu *hemerocallis*, ἡμεροκαλλὶς, Mayenblümgen.

VALLVS, i, firmior palus, cui vitis alligatur, ein ſtarcker Weinpfal. Virg. 1. Georg. v. 264

Exeunt alii vallos furcasque bicornes.

¶ 2. Vallus, & hoc *Vallum*, munitio castrorum, quod ex vallis fieret, eine Schantze oder Wall. *Valli linea*, est directa longitudo valli. Vide *Linea.* Cæsar 3. de B. Civ. cap. 63 *Erat eo loco fossa pedum XV, & vallus contra hostem in altitudinem pedum X, tantundemque ejus valli agger in latitudinem patebat.* Tibullus lib. 1. eleg. 11. v. 9.

Non arces, non vallus erat.

Vallo & fossa cingere oppidum; Cicer. 5. ad Attic. ep. 20. Et Hirtius de bello Alexandrino cap. 2 *triplicem vallum obduxerunt.* Item, *Vallo & fossa septum aliquem tenere*, Cicer. ad Art. lib. 9. ep. 12. *Induere se acutissimis vallis*, Cæs. lib. 7. cap. 73. ſich mit Palliſaden verſchantzen. *Munita sunt palpebra tanquam vallo pilorum*, Cic. de nat. Deor. l. 2. c. 57. *Vallum cæcum*, quod dixerit Cæsar, vide in *Cæcus.* Lipſ. l. 5. de Mil. Rom. c. 5.

¶ Vallum & etiam Vannus est, eine Futterſchwinge. *E terra subjectari vallu aut ventilabris*, Varro l. 1. de re rustica c. 52. Vide Scal. Conject. p. 60. 170.

¶ Vallāris, *Corona vallaris*, sicut & *muralis*, qua donabatur is, qui hostium vallum primus superasset, Livius lib. 10. cap. 46. & l. 30. c. 28.

¶ Intervallum, spatium est inter palos, & in vallo castrensi; deinde generatim ein Raum zwiſchen etwas. *Temporis*, *dierum interballum*, Cic. 1. fam. ep. 7. *Annuum interballum regni*, Livius l. 1. c. 17. id est interregnum. *Longo interballo*, Cic. pro Rosc. Am. c. 5. *Longo interballo interjecto*, Cic. 2. Agrar. c. 33, nach langer Zeit. *Interballa siderum*, id est, distantiæ, Quintil. l. 2. c. 17. *Per interballa*, hoc est, alternis, Victor de Vir. illustribus cap. 4. in Horatiis.

¶ Intervallatus, intervallis disjunctus. *Interballato brevi tempore*, Ammianus libr. 26. c. 2. *Interballata febres*, intermittentes, Gellius lib. 17. cap. 11, & Ammian. 29. cap. 17. Abwechſelnde Fieber.

¶ Vallo, vallare, firmare, verſchantzen/ ut, *Vallare castra*, Hirtius B. Alex. c. 30, ein Lager beveſtigen. *Vallare quasi sepimento aliquo*, Cic. de legib. l. 1. c. 24. Et *Urbs ballata vertice montis*, Silius 15. v. 408.

¶ Circumvallare, rings um verſchantzen. Cæs. lib. 7. cap. 11 *Oppidum biduo circumballabit.* Liv. lib. 10. cap. 35 *Non dubium est, quin castra circumballaturi sint.* Et Cic. ad Attic. l. 9. ep. 12. *Mihi epistola adfertur, circumballatum esse Pompejum*, belägert. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 4 *Tot res repente circumballant*, ſetzen mir zu/ umringen auf allen Seiten.

¶ Obvallare, vallum opponere. Cic. pro lege Agrar. 2. cap. 1 *Quem locum nobilitas præsidiis firmatum atque omni ratione obballatum tenebat.*

¶ Prævallare, vallum præducere. Hirtius de B. Alexandr. c. 19 *Cæsar imperat pontem adversus hostem prævallari*, ein travers vor die Brücke legen.

VALVAE, arum, porta quæ utrinque aperitur, Thor oder Thür mit zweyen Flügeln. Cic. 6. Verr. c. 56 *Confirmare hoc liquido judices possum, valvas magnificentiores, ex ære atque auro perfectiores nullas unquam ullo tempore fuisse.* Idem 2. Philipp. cap. 44 *Cur valvæ concordiæ non patent?* Vet. Gloss. *Valvæ significant* Θύρας ἱερῶν, καὶ θύρας ἐκκλησίας, καὶ θύρας δικαστικάς. Item: *Valvæ vaporatæ* θύραι. In prodigiis memorantur templorum valvæ adapertæ. Barth. ad Stat. L. 2. Theb. p. 452.

¶ Valvarius, qui facit valvas. Gloss. Vet. *Valvarius*, ξυλουργὸς.

¶ Valvatus, valvas habens. *Forum ornamenta valvata*, Vitruvius libr. 4. cap. 6. *Lumina fenestrarum valvata*, Idem lib. 6. cap. 6.

VALVVLVS, valvuli dicuntur, qui fabarum & leguminum cæterorum grana continent, die Schoten/ darin die Körner seyn/ τὰ κελύφη. *Lentes valvulis exemtæ*, Columella l. 6. c. 10.

VANDALVS, Οὐανδάλος, Tuiſconum rex fuit, a quo *Vandali*, populosissima natio; & *Vandalia*, quam nunc tenent Poloni, Pomerani, Cassubii, & gentes apud Vistulam fluvium, qui priscis *Vandalus* dicebatur. Altham. Vide *Sclavi.*

¶ Vandalicus. Prosper Aquitanicus Præfatione lib. de Providentia: *Vandalicis armis sternimur & Getis.*

VANGIONES, Οὐαγγίονες, Germaniæ superioris populi, Rheni accolæ, *VVormatienses* hodie dicti, die im Wormbſer Biſthum. ¶ 2. Alii inter populos Galliæ Belgicæ *Vangiones* numerant. Lucan. 7

Et qui te laxis imitantur, Sarmata, bracchis
Vangiones.

VANNVS, i, vas vimineum, in quo frumenta purgantur, eine Futterſchwinge/ Wurffſchauffel. Virg. 1. Georgic. v. 166

— — & mystica vannus Iacchi.

Ubi Junius Philargyrius: VANNVS *est, vas vimineum latum, in quod propter capacitatem rustici congerere frugum primitias solent, & Libero sacrum facere. Unde* MYSTICA *dixit. Est autem usus ejus, ut fabam vannat.* Vocabulum, Wanne/ & Wannen/ norum superioribus est Germanis.

¶ Evannare, vanno purgare, ſchwingen/ wurffen. Varro lib. 1. de re rustica c. 52.

VANVS, vanum, futilis, sororis, in quo nihil veri & solidi inest, eitel/ vergeblich: quod aliquam speciem, nihil rei habet. Unde & *vanas abenas* Virgilius dixit 1. Georg. v. 216 pro vacuis, sive inanibus: quemadmodum & *vanas umbras* idem dixit in Æneid. v. 53. Gignendi casum ferre potest, ut *vanus vori*, Silius l. 12 v. 261. Rursus Virgilius 10. Æn. v. 631

— — aut ego veri Vana soror.

Id est, inanis à vero, sive ignara veritatis, ut Servius interpretatur. Hinc idem *Vanum & mendacem* conjungit Æn. 2. v. 79

— — — non si miserum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

Ubi Servius *vanum, fallacem, & qui sine utilitate etiam mentiatur*, exponit, h. e. qui levitate animi mentitur. Quemadmodum & Livio *Vanum ingenium*, leve & mutabile dicitur, libr. 1. cap. 27. Sic de Lentulo Sallustius apud Gellium libr. 18. cap. 4 *Perincertum, stolidior, an vanior.* Et Quintilian. lib. 12. cap. 10. *Vanior dicendi gloria.* Et Livius lib. 3 cap. 3 *incerta, eoque vaniora.* Ac Plinius magorum artes *generis vanissimi* dixit lib. 28. cap. 6 sub finem. Ita Patereulus libr. 2. cap. 80 Lepidum *Vanissimum* vocat, propter levitatem animi, quam ei Cicero tribuit Ep. 10. ad Brutum. Terent. Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 24 *Sed falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palam est.* Ubi VANVM Donatus *neque possibile, nec verisimile* interpretatur. Vet. Gloss. *Vanus*, κενὸς, μάταιος, κενός. Lexicon Cyrilli: κενὸς, *vanus, inanis, cassus.* Item: κενὸν, *vanum, vacuum inane.* Item: μάταιος, *inanis, cassus, vanus, nebulo.* Sed cur σκαιὸς etiam exponitur? Quia ineptus & stultus. Græcis enim οἱ μωροὶ, σκαιοὶ quoque appellantur, ut Scholiastes Aristophanis docet. Et ita *labra* pro stulto atque vecorde, apud Virgilium. Donatus: *Falsum loqui* MENDACIS *est*: *fictum* CALLIDI: *Vanum* STVLTI. *Falsum loqui*, CVLPAE *est*: *fictum* VIRTVTIS: *Vanum* VECORDIAE. FALSIS *decipimur*: FICTIS *delectamur*: VANA *contemnimus. Vanus auctor*, Livius lib. 29. cap. 32. Et, *Vana oratio*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 40. *Nec tota ex vano criminatio*, Livius lib. 33. cap. 31. *Persuasio vana*, nichtig/ Quintil. lib. 2. cap. 2.

¶ Vane, adverbium, frequens Tertulliano: rarum ceteris. Apologetico ille c. 49 *Vulgus vane de nostra vexatione gaudet.* Et de Pudicitia sub initium: *De solicitudine & negligentia ludunt, præcavendo vanissime, quibus parcunt: & parcendo ineptissime, quibus præcavent.* Idem ad Nation. l. 1. c. 19 *Vobis quanto vanius traditum est, hominis spiritum in vane, vel mulo, aut pavone redituram.* Et Apulejus Apol. p. 300 *multo vanius & nequius excogitatum.*

¶ Vanitas, Eitelkeit/ ut, *Vanitas orationis*, Cic. 3. Tusc. cap. 1 *Cedat veritas vanitati*, Idem 3. Tuscul. cap. 1. Idem 1. off. cap. 42 *Nihil est turpius vanitate*, i. e. superbia & elatione inani: cum quis se effert, & sufflat, & sibi sumit, quæ non habet: Der ſich groß macht/ da nichts dahinter iſt. Tacitus 3 Histor. cap. 73 *Circumsistunt & Quintium Atticum Cos. umbra honoris & sua vanitate monstratum.* Consul erat Atticus, sed fine re, quamvis ex eo honore se efferebat insaniter ac vane. Destituebatur enim artibus Consularibus, quarum maxima, prudentia. Quam nullam in eo fuisse, sequentia ostendunt. Atque hoc igitur *Vanitatem* vocat. *Vanitatem & insolentiam* conjungit Suetonius in Vitellio cap. 11. *Vanitatem & jactantiam* Severus Sulpicius Dial. 1. de Virt. Orientat. Monach. cap. 17. Tacitus Agricola c. 18. extr. *Nec agricola prosperitate rerum in vanitatem usus*, i. e. jactationem & ostentationem, quod sequentia ostendunt.

¶ Vanities, idem. Ammianus l. 29. c. 3 *ad extollendam ejus vanitiem.*

¶ *Vanitudinem* dixit Plautus in Captivis 3. sc. 4. v. 38.

¶ Vanidicus Plauti verbum in Trinum. 2. 2. sc. 2. exit. *Vbere cum improbis vanidicis.* Et,

¶ Vaniloquus, Plaut. in Amphitr. act. 1. scen. 1. vers. 223 *Quia vaniloquus, vapulabis*, Lügenhafftig. Vide *Loquor.*

¶ *Vaniloquentia*, Livius lib. 34. cap. 24. Verba vide supra in *Loquor.*

¶ Vaniloquium, vide ibidem. Augustinus epist. 38 *Jobiniani vaniloquia redarguent.*

¶ Vanesco, vanescere, vacuum & inanem fieri, leer/ nichtig werden/ Ovid. l. 3. Amor. eleg. 7

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam.

Cicero l. 2. de legibus c. 9 *Animi labes nec diuturnitate vanescere, nec amnibus ullis elui potest*, hoc est evanescere, aboleri.

¶ Evanescere, in nihilum redigi, verſchwinden/ vergehen ut, *Dolor evanescit*, Ovid. in Ibin v. 41. Sed Heins. & alii illud distichum prætermittunt. *Evanuerunt & exaruerunt amnes*, Cic. 1. de divin. c. 19. Idem de orat. l. 1. c. 23 *Memoria senium obscuratur & evanuit. Præterita evanescunt*, Brutus Ciceroni epist. 16.

Extenuatur & evaneſcit ſpes, ad Attic. l. 3. epiſt. 13. Hinc participium *Evaniturus*. Lactantius l. 5. c. 4 extr. *evaniturae brevi religiones falſae.*

¶ Evānĭdus, um, inane, das ſich verleuret / verſchwindet. Plinius 35. cap. 5. *Viriditate paullatim evanida.* Ovidius 5. Metam. v. 435

Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.

Senec. epiſtola 35 *leve & evanidum gaudium.*

¶ Revaneſcere, Ovid. l. 2. amor. eleg. 9

Cum bene pertaſum eſt animique revanuit ardor.

VĂPOR, ōris, ἀτμὶς, exhalatio, eine Dunſt / Dampff / Broden / ut, *vapor aquarum*, Cic. 2. Nat. D. c. 10. *Vapor calidus*, Lucret. l. 2. v. 843. *Humidus* Ovid. Metam. 1. v. 432. Et Cic. de Sen. c. 15 *Terra ſemen tepefactum vapore, & complexu ſuo diffundit.* ¶ 2. Ponitur & pro calore, æſtu. Horat. Epod. 3. v. 15

Nec tantus unquam ſiderum inſedit vapor
Siticuloſae Apuliae.

Nam quem *Vaporem ſiderum* hoc loco, idem Epod. 16 *Æſtuoſam aſtrorum impotentiam* vocat: Columella lib. 1. cap. 4 *quod neque depreſſus hieme pruinis torpet, aut torret aeſtate vaporibus.* Curtius lib. 6, cap. 6 *Haec* (materia) *vapore torrida inaruerat.* Idem lib. 7. cap. 5 *Arenas vapor aeſtivi Solis accendit.* Lucanus lib. 4. v. 305

Quoque minus poſſent ſiccos tolerare vaporei,
Quaeſita feciſtis aqua.

Hinc *vaporare* pro calefacere dixerunt, de quo infra. Virgilius pro ipſo igne, ſive urente ignis vi poſuit l. 5. Æn. v. 682

- - - *Lentusque carinas*
Eſt vapor. Et v. 697
- - - *Seminſta madeſcunt*
Robora, reſtinctus donec vapor omnis.

¶ Vaporeus. Arnob. l. 6 *Illud in rigoribus algidum, hoc vaporeum.* In quibusdam libris eſt *vaporum*, triſyllabum. Atque ita etiam Belgica editione cum omnium commentariis p. 205, *vaporum*, tanquam a *Vaporus.*

¶ Vaporoſus, ſehr dunſtig. Apulejus l. 5. p. 165 *Balnearum vaporoſis fontibus curatas, edulibus atque lucetis oblectat*, ſcilicet Pſyche ſorores ſuas. Idem l. 9. p. 221 *fumoſis tenebris vaporoſa caliginis palpebras adeſi.*

¶ Văpŏrĭferus, Stat. 3. Silvar. carm. 5. verſ. 96 *Sive vaporiferas blandiſſima littora Bajas.* Et, *Vaporiferae fornaces*, Idem 1. Silv. 3. verſ. 45.

¶ Vapĭdus, vide infra in *Vappa*, dampficht / Schlachafftig. *Vapidum pectus*, Perſ. Satyr. 5. v. 117.

¶ Vaporo, vaporare, vaporem emittere, Dunſt oder Dampff von ſich geben / dämpffen. ¶ 2. Horatius activè extulit, pro calefacere, lib. 1. epiſt. 16. v. 7

- - - *ut veniens dextrum latus adſpiciat ſol,*
Laevum diſcedens curru fugiente vaporet.

Loquitur de villa ſua, cujus dextrum latus ab oriente, ſiniſtrum ab occidente ſole aſpici & calefieri ſignificat. *Vaporare pro calefacere priſcae latinitatis verbum eſt*, inquit Caſaubonus ad illud Lampridii in Heliogab. cap. 31 *Odores Indicos, ſine carbonibus ad vaporandas Zetas jubebat incendi.* Et aliud Participium Vaporatus, itidem paſſivum. Columella l. 2. c. 16. extr. *gleba ſolibus aeſtivis vaporata.* Apulejus de Mundo p. 61 *Nebula eſt exhalatio vaporata.*

¶ Vaporatio, Gell. lib. 19. cap. 5 *Cum aqua frigore duratur, & coit, neceſſe eſt fieri vaporationem, & quandam quaſi auram tenuiſſimam exprimi.* Et Seneca Quæſt. Nat. l. 6 c. 11 *vaporatione inundantium aquarum.*

¶ Vaporarium, dadurch ein Dampff getrieben wird / ein Baber-Ofen / Schwitzſtube. Utuntur pro hypocauſto, eine Stube. Cicer. ad Quint. frat. l. 3. ep. 1. c. 1 *Vaporarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſub tectum cubiculi ſubgrande:* ſive potius, *ſubjectum cubiculi ſuggrundae*, ut Scalig. emendat ad Catull. p. 13.

¶ Vaporalis. Auguſtinus lib. 2 de Geneſi ad lit. c. 5 *vaporali tenuitate.*

¶ Vaporaliter. Eodem libro Auguſtinus cap. 4 *Aqua poteſt ad tantas guttarum minutias pervenire, ut ſuper aerem vaporaliter feratur.* Et lib. 3 de Geneſi ad liter. cap. 3 extr. *vaporaliter tenuatum & ſuſpenſum.*

¶ Evaporare, aus etwas dämpffen / über ſich ſteigen.

¶ A quo *Evaporationem* dixit Seneca libr. 3. natur. quæſtion. cap. 24 *Nec trahit ſaporem evaporatio, quia clauſa perlabitur.* Idem 1. Nat. quæſt. cap. 1. *Terra omne genus & varia evaporatio eſt.*

VĂPPA, æ, ὄξος. Plin. lib. 14. cap. 20 *Vitiumque muſto quibusdam in locis iterum ſponte ferbere: qua calamitate deperit ſapor, vappaque accipit nomen*, (verrocheuer Wein / der den Geſchmack verlohren hat) *probroſum etiam homini cum degeneraverit animus.* Nimirum ſignificat a vino, cum iſtud traxerit vitium, *Vappa* nomen ad homines etiam transferri, idque iis probroſum eſſe: quippe quòd eo appellantur, qui, ſicut vinum, ita & ipſi degeneraverint, ſive a virtute deſciverint ad vitia. Ita Horat. l. 1. Sat. 1. v. 103

- - - - *non ego avarum*
Cum veto te fieri, vappam jubeo aut nebulonem.

i. e. Luxurioſum, prodigum, & frugis nullius, ein Durchbringer / der nichts taugt. Et Sat. 2. v. 12

Fuſidius vappa famam timet, & nebulonis.

Priapejorum Poëta Carm. 13

Nos vappa ſumus, & puſilla culti
Ruris numina.

Vide ibi Scaligerum: Mauſacum etiam, ſi lubet, diſſertat. ad Harpocrationem p. 394.

¶ A *vappa* văpidus eſt, quod proprie de vino dicitur corrupto & vitioſo. Unde ad quævis alia ſic ſe habentia transfertur. Ita enim *Vapidum pectus* Perſius dixit Sat. 5. v. 117

Aſtutam retinet vapido ſub pectore vulpem.

Sic *vapide ſe habere*, Auguſtus amavit dicere, pro *male*, ut Suetonius interpretatur c. 87.

VĂPŬLO, vapulare, cædi, verberari, geſchlagen werden. Verbum Terentio familiare, ut Adelph. act. 2. ſcen. 2. v. 5 *Ego vapulando, ille verberando usque ambo defeſſi ſumus.* Cic. ad Attic. l. 2. epiſt. 14 *Omnium ſermone vapulare*, von iederman zur Banck gehauen werden. ¶ Utebantur hoc verbo veteres in contemtu inſigni. Nam quos ſpernebant valde, & flocci habebant, *Vapulare* jubebant. Plautus Curcul. act. 4 ſc. 4. v. 10

MILES. - - - *reddin', an non virginem*
Priusquam te huic meae machaerae objicio maſtigia?
LENO. *Vapulare ego te vehementer jubeo.*

Ja Mauſchellen ſolſt du haben / ut nos ſimiliter ſolemus loqui. Item Aſinaria act. 2. ſc. 4. v. 72

LE. *Pergin' precari peſſimo?* ME. *qua res? tun' libero homini*
Male ſervus loquere? LE. *Vapula.*

VĂRĬUS, varis ſive maculis ſparſus. Tſchecklicht. Unde jocus Cicer. ap. Quinctil. lib. 6. cap. 4 in Iſauricum: *Miror quid ſit, quod pater tuus homo conſtantiſſimus te nobis varium reliquit.* Iſauricus enim iſte & maculoſa facie, & animo levi & inconſtante fuit. Hinc & animantes diverſis coloribus inſignitæ, *variæ* appellatæ. Virg. de lyncibus 3. Georg. v. 264

Quid lynces Bacchi varias, & genus acre luporum?

Varia, id eſt, *maculoſa*, ut 1. Æneid. v. 327 appellat:

- - - *maculoſa tegmine lyncis.*

De equis Palladius Martio cap. 13 *Sequentia meriti, Varius cum pulchritudine, nigro vel albineo vel badio miſtus, tanus cum quovis colore* &c. Tſchecken. *Varius* abſolute pro pantheris a maculis dixit Plinius lib. 8. cap. 17. Dicitur & de uvis. Columella l. 3. de re ruſt. cap. 2 *Sunt & helvola quas nonnulli* VARIAS *appellant, neque purpurea, neque nigra* &c. Cato de re ruſtica cap. 73 *Ubi uva varia cœperunt fieri &c.* Wenn ſie ſich färben: quod *variare* Columella vocat lib. 4. cap. 20 *Iidem tamen palmites, priusquam fructus miteſcant, variantibus adhuc & acerbis uvis religari debent.* Quin omnia diſcolora, *Varia* appellata. Ut *Varia veſtis*, (ποικίλη) apud Terentium act. 4. ſcen. 4. v. 26. ¶ 2. Idem nomen ad omnia diſparia & diverſa transfertur, ut *Varium poema, varia oratio, varii mores, varia fortuna, voluptas* &c. Mancherley. Cicer. in offic. lib. 1. cap. 20 *Acerba multa & varia in hominum vita verſantur*, viel und mancherley Unglück. *Sententia varia & diſcrepantes*, Idem 1 de nat. Deor. cap. 1. ¶ 3. Ad animum & mores quando transfertur, *Varius* inconſtantem & inæqualem ſignificat, qui a virtutibus in vitia, ab his in illas dilabitur, & cujus natura cognitu difficillima eſt, unbeſtändig. Plutarchus talem ἀνώμαλον vocat Themiſtocle pag. 112. E. c. Nepos Pauſania initio: *Varius in omni genere vitae fuit: nam ut virtutibus eluxit, ſic vitiis obrutus eſt.* Ejusmodi *Varium* Horatius in Tigellio deſcribit libr. 1. Sat. 3. Sic, *Varium & mutabile ſemper fœmina*, Virg. 4. Æneid. v. 569. *Variam ſemper dare otia mentem*, Lucan. l. 4. v. 704. Et Salluſt. de Catil. c. 5 *Animus audax, ſubdolus, varius, &c.*

¶ Varie, adverbium, variis modis. Suetonius Galbâ cap. 9 *Varie & inæqualiter provinciam rexit.* Cicer. 16. fam. ep. 4 *Varie ſum affectus tuis literis*, ich habe mancherley Gedancken bekommen ꝛc. *Late & varie diffundi*, Idem pro Sext. cap. 45. *Vario copioſique perſcripti ſermones*, Idem in Acad. l. 1. cap. 4. Et Plaut. in Epid. act. 1. ſc. 1. v. 15 *Varie valui*, es iſt mir wohl und übel gangen.

¶ Pervarie. Cic. 2. de Orat. c. 80 *Reliqua pervarie jucundeque narrantur.*

¶ Varietas, *verbum Latinum*, ut Cicero inquit de Finib. l. 2. c. 3, *quod proprie in diſparibus coloribus dicitur.* Mannigfaltigkeit. Sic, *Florum omnium varietas*, Idem de Senect. cap. 15. *Varietas ſententiarum*, Idem de Orator. lib. 2. cap. 14. Et, *Varietate gentium conſtans regio*, von mancherley Völckern / Idem pro Font. cap. 2. Et Quintil. lib. 1. cap. 12 *Reficit animos ac reparat varietas*, Veränderung und Wechſel erfriſchet das Gemüth. Et, *Jucundum nihil eſt, niſi quod reficit varietas*, Publii mimographi. Id Platonis eſt, τὸ μεταβάλλον ἡδύ: i. e. *Varietas jucundum quiddam.*

¶ Variego, are. Auſon. epiſtol 1 Idyllio 18 præmiſſa.

¶ Variegatus, bunt. Apulejus lib. 2. Floridor. p. 351 *Tunicae picturis variegatae.*

¶ Vario,

¶ Vario, variare, varium facere, varium esse, bunt machen/ verändern. Virg. 1. Georgic. v. 441

Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum.

Variari virgis, Plautus prólogo Pœn. v. 26. auffs Blut gestrichen werden. *Otium variare labore*, Plin. lib. 8. epist. 8. Et, *Variare vocem & mutare*, Cic. in orat. cap. 18. *Sententiam variabit timor*, Liv. lib. 2. cap. 57. Idem lib. 27. cap. 27 *Variant multa de morte ejus auctores*, id est, varie tradunt. *Variant Græcorum exempla*, Plin. lib. 12. cap. 14. sind anders. Sic, *Variare ab aliquo, ab alicujus sententiâ, opinione*, id est, diversum esse, vel sentire. In quibus exemplis neutralis propemodum verbo variare inest significatio. Livius lib. 22. cap. 60 *Cùm sententiis variaretur*, impersonaliter.

¶ Variatus, a, um. Apulejus lib. 3. Florid. *Lyra contentu variatior.*

¶ Variatio, Veränderung. Livius lib. 24 cap. 9 *Eosdem consules cætera centuria sine variatione ulla dixerunt.*

¶ Variator. Gloss. Cyrilli: *Variator*, μισθωτής.

¶ Variatim, variante modo. Gellius lib. 5. cap. 15 *Vt particula in aliis vocabulis variatim per has duas literas, cum A, litera media immissa, dicitur.* Ita Mosellanus, Thysius, Gronovius &c. Alii quidam *varia, tum*, ut Prousius &c.

¶ Convariare, Apul. Apol. pag. 306 *Omnimodis maculationibus convariat.*

VĂRIX, varicis, immodicum tumorem venæ significat, eine auffgelauffene Ader/ Krampff-Ader. Cels. lib. 5. cap. 26 sub initium: *Vena intumescens in varicem convertitur.* Et, *Varices secare*, Cicer. 2. Tusc. cap. 15.

¶ Varicula, diminutivum, Celsus lib. 5. cap. 26. n. 32.

¶ Vărĭcōsus, cui venæ tument. Juvenal. Sat. 6. v. 396

Commendare volet, varicosus fiet aruspex.

VARRONES, a *varis*, sive *varris*, baculis sive perticis, homines duri, ἀγριόκολποι, quos Aristophanes πρίσκους vocat, Lucilius apud Festum: *Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra.* Hinc *Varronum* cognomen Romæ: Inter quos maxime celebris M. Terentius Varro. *Varro ille Romanus multiformibus eminens disciplinis & in vetustatis indagatione rimator*, Arnob. lib. 5. Vide *Terentius.*

VĀRVS, vari, sive ut alii scribunt *Varri*, unde & *Varrones* dicti, (Vide infra,) bacula furcillata & informia, ut Varro interpretatur, ad cujusmodi suffigi retia solebant. Lucanus lib. 4. v. 439

Aut dum dispositu attollat retia varus Venator.

¶ 2. Hinc *Vari* appellantur, qui curvis contractisque cruribus sunt, der krumme Füsse hat. Nonius: *Vari dicuntur obtorti plantis.* Ab hoc pedum vitio Romanis nobilibus factum cognomen, ut *Quintilius Varus*, qui cum tribus legionibus in Germania periit, Augusto imperante. Notat Plinius lib. 11. cap. 45. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 46

Hunc varum distortis cruribus &c.

Manus varas, incurvas dixit Ovid. 9. Metamorph. v. 33. Et Persius Satyr. 6. v. 18 *Geminos horoscope varo Produxit genio*, id est, ingenio dissimili prædivos, Zwillinge ungleicher Art.

¶ *Varicus* idem cum *Varus.* Ovid. lib. 3. de arte amandi v. 304

Ambulat ingentes varica ferique gradu.

Vide Casaub. ad Theophrasti Characteres pag. 135.

¶ Varico, varicare, & Varicor, varicari, pedes diducere est, seu distorquere, die Beine weit aus einander thun. Quintilianus lib. 11. cap. 3 VARICARE *supra modum & instando deforme est & accedente motu prope obscenum.* Cassiodorus lib. 6. epist 9 *Superbus quin etiam varicatis gressibus patet.* ¶ Quia igitur *vari* & *varicantes* justum statûs modum excedunt: inde *varicare* etiam pro transgredi, deflectere atque divertere ponitur: quod tamen *prævaricari* frequentius dicitur. Vet. Gloss. *Varicat*, παρεκβαίνει.

¶ Varicator. Ulpianus Lege 4 Dig. § 5 de his qui not. infamia. Verba vide paullo post in *Prævaricator.*

¶ Divaricare, compositum, distendere est, ausperren/von einander thun / Cic. in Verrina 6. cap. 40 *in ea* [statua] *hominem divaricari ac deligari jubet.* & Varro lib. 2. cap. 5. de re rust. *Ne cujus ungula divaricent.* Et Ammianus lib. 22. cap. 28 *divaricatis pedibus.* Erasmus de civilitate morum, *deductis genibus sedere aut divaricatis tibiis distortibe, Thrasonum est.*

¶ Obvaricator. Vide Festum.

¶ Prævārus, valde tortus & obliquus. Apulejus 4. Florid. p. 362. *Ut qui animadverteret venarum pulsus inconditos vel prævaros.*

¶ Prævāricor, ari, id est, valde varicare: & proprie de aratoribus dicitur; inde ad Caussarum actores translatum, qui corrupte & fraudulenter agunt. Plin. lib. 18. cap. 19 *Arator nisi incurvus prævaricatur.* Inde translatum hoc crimen in forum. Cic. pro Cluent. cap. 21 *Non defendere, sed prævaricari accusatori videbatur.* Cic. de Arusp. respons. cap. 20 *Clodius a Catilina pecuniam accepit, ut turpissime prævaricaretur.* Vide post, *Prævaricator.* Valla *prævaricari* quocunque modo à præscripto officii sui deflectere exponit lib. 6. cap. 2.

¶ Prævaricator, Cicero in Partitionibus cap. 36 PRAEVARICATOR, Inquit, *significat eum, qui in contrariis caussis quasi vare esse positus videatur.* Ulpianus Leg 4 5 5 Dig. de his qui notantur infamia: PRAEVARICATOR *est quasi varicator, qui diversam partem adjuvat, proditâ caussa sua.* Proprie accusator ita dicitur, qui ita accusat: vel reus, a quo corruptus, ut absolvatur potius, quam damnetur. Quod fit, cum vera abscondit crimina, & falsas excusationes contra recipit, & sic colludit cum reo, quemadmodum Mutianus JCtus loquitur Lege 1. ad SC. Turpilian. Vide Cujacium lib. 9. Observat. cap. 40. ¶ Pro quovis corruptore posuit Cicero in Pison. cap. 10, *prævaricator Catilina quondam, nunc ultor.* Et in Philipp. 2. cap. 11 *Vereor ne mihi prævaricatorem apposuisse videar, qui me non solùm meis laudibus ornaret, sed etiam honoraret alienis.*

¶ Prævaricatrix. Hieronymus proœmio Dialogor. adversus Pelag. sub finem: *Prævaricatrix soror ejus Juda.* Quæ verba sumta sunt ex Jerem. 3. v. 7 & 10, ubi Vulgatus etiam interpres *prævaricatrix* transtulit. Et Ambrosius Epist. 33 ad Marcellinam sororem: *prævaricatrix conscientia reus.*

¶ Prævaricatio, corruptela. Cicero Partit. cap. 36 *Si in reo pecunia absoluto, rursusque revocato, prævaricationem accusator esse definat, omnem judicii corruptelam ab reo: Defensor autem non omnem, sed tantummodo accusatoris corruptelam ab reo.* Hinc *Damnari prævaricationis*, Plin. lib. 1. epist. 20. *Liberari prævaricatione*, Cicer. pro Cœlio cap. 10.

VARVS fluvius Galliam Narbonensem ab Italia disterminans. Plin. lib. 3. cap. 4.

BVARVS, seu *Vari* potius plurali numero, & substantivum, maculæ sunt in facie, ut lenticulæ &c. Sommersprossen / Sonnenflecke. Plin. lib. 23. cap. 4 *Oleum amygdalinum varos cum melle tollit e facie.* Et Celsus lib. 6. cap. 5. pro *Pane ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas.*

¶ Varioli, in pueris, & adultis nonnunquam, die Blattern oder Pocken. Vox medicorum recentium.

¶ Variolus, piscis, vide *Trutta.*

VAS, vădis, masculi. gen. qui pro alio spondet in judicio, ut illi *vadere*, h. e. abire & discedere usque ad constitutum diem liceat, quo si non redierit, ipse illius periculum subeat. ¶ Vas etiam dicitur sponsor, in re capitali, seu, ut vulgo vocant, in maleficio, ἔγγυος, ein Bürge in einer Sache/ so Leib und Leben antrifft. Cic. lib. 2. de finibus cap. 24 *Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico.* Idem 3. offic. cap. 10 *Cum is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum causa postulavisset, vas factus est alter sistendi ejus, ut si ille non revertisset, moriendum esset ipsi.* Livius lib. 39. cap. 41 *Vades deserere*, die Halsbürgen stecken lassen. Horat. 1. Serm. Sat. 1. v. 11

Ille datis vadibus qui jure extractus in urbem est.

¶ Vădimōnium, est sponsio ad certum diem comparendi in judicio, vel per se vel per advocatos, Vall. lib. 6. cap. 31. Cicero pro Quint. cap. 15 *Ad vadimonium non venit, qui tibi præsto semper fuit.* Et, *Vadimonium alicui imponere*, id est, necessitatem comparendi in judicio datis vadibus, Nepos Timoleonte cap. 5. *Vadimonium obire*, Cicer. pro Quint. cap. 16. sistere se ad diem, sich auff Angelobung stellen. Quod & *vadimonium sistere*, Cato dixit apud Gellium lib. 11. cap. 14 & Nepos Attic. cap. 9. Cicero pro Quintio cap. 8 *Venit Romam Quintius, vadimonium sistit.* Huic contrarium; *Vadimonium deserere*, Cicero 2. in Catil. cap. 3. auffenbleiben. *Differre vadimonium*, pro Quintio c. 14. & ibidem; *Vadimonium missum facere*, est obligationem vadimonii remittere, Ausonius in Sapientib. exer.

Mileti fugisse Thales (docet) *vadimonia alumnus.*

Vid. Pollet. histor. for. Rom. lib. 5. cap. 1. Sigon. de judic. lib. 1. cap. 10.

¶ Vador, vadari, vadimonio aliquem obstingere, einen zwingen/ daß er Bürgen setze/ oder Vorstand mache. Cicero pro Quint. cap. 19 *Debere tibi dicis Quintium, procurator negat; vadari vis, promittit; intus vocas, sequitur; judicium postulas, non recusat.* Idem ibid. cap. 6 *Neque vadari, neque vadimonium promittere.* Livius, *Tot vadibus accusator vadatus est reum*, l. 3. c. 13.

¶ *Convadari* significatione simplici in Curculione Plautus dixit act. 4. sc. 6.

DVAS, vasis, neutr. 3. declinationis: sed in multitudinis numero secundæ, vāsa, vasorum; nomen generale receptaculorum ex quavis materia, allerley Gefäß und Geschirr. Quanquam non semper receptacula significat, sed & omnis generis instrumenta & supellectilem. Allerley Geräth. Sallustius Catilinâ in Orat. Cæsaris: *Uti quisque domum aut villam, postremo vas, aut vestimentum alicujus concupiverat &c.* Seneca 1. de Benefic. cap. 1 *Diligenter in patrimonium & vasa debitoris inquirimus*, &c. Sic *Vasa utilia cultura*, hoc est, ad agrum colendum, *aratra* puta, *ligones, sarculos, falces* &c. Ulpianus vocat. Lege 7. Dig. de instructo vel instrumento legato. Vide & L. *cum aurum* 19. § *sed cui vasa* 10. D. de auro & argento legato. ¶ 2. Significat & impedimenta militaria. Hinc *Vasa colligere, conclamare*, Locutiones militares sunt, cùm castra movenda & transferenda in locum alium sunt, apud Cicer. 6. in Verrem cap. 19, Cæsarem 1. Civil. cap. 66 & alios passim: auffbrechen / abziehen.

Vasa Corinthia, Deliaca, Cic. pro Rosc. Am. cap. 46. & *binarium vas*, 6. Verrina cap. 27. Et, *Vasa magnifica & pretiose calata*. Idem lib. 2. de Invent. cap. 40. *Ducere vasa e luto* est fingere, Quintil. lib. 2. cap. 17. *Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis acescit*, Horat. 1. epist. 2. v. 54. κακὸν ἄγγος ὃ κλᾶτας, id est, *Malum vas non frangitur*, Unkraut vergehet nicht/ Vide Chil. Vasorum autem, quæ certam mensuram habebant, inspectio penes Ædiles erat. Nam si minora deprehenderentur, quam par erat, aut justo majora, confringebantur ab Ædilibus. Vide Persium Sat. 1. v. 128. & Juvenal. v. 102. ¶ Vasa dicuntur testiculi. Plaut. Pœn. 4. sc. 2. v. 41. *Refero vasa salva, qui manifesto mœchi haut ferme solent.*

¶ Vasarium, vasorum supellex, Vorrath von Gefässen. *Omnia vasaria excutere*, per metaphoram dixit Plin. lib. 7. cap. 49, alle Winckel durchkriechen. ¶ 2. Item pecunia, quæ publicè dari solebat magistratibus in provincias euntibus, ad comparanda necessaria, Cicer. de leg. Agrar. & in Pison. cap. 35.

¶ Vasculum, *Argenti vascula puri*, Juven. Sat. 9. v. 141.

¶ Vascularius, qui vasa aurea & argentea facit. Cic. 6. Verr. cap. 14 *In regiam omnes calatores ac vasculatores convocari jubet.*

¶ Vasare: *Bene vasati* Lampridio in Commodo sunt, quibus natura grandior: qui peculiati probe, ut Poeta loquitur. Vide Scalig. in Priapeja pag 201. Hinc emendandum Suetonium. Rutgersius putat Vespasiano cap. 23, & pro, *de quodam procera staturæ improbisque nato*, legendum: *improbisque vasato* &c. Huc enim pertinent ultima versus Homerici, quem subjicit, verba,

\- - - κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.
\- - - *quatiens hastam umbræ longioris.*

Prior enim ejus Carminis pars:

Μακρὰς βιβὰς - - -
Longa passibus vadens.

Vide Rutgersium Var. Lect. lib. 2. cap. 2.

¶ Convasare, verbum figuratum, & colligendis vasis factum, ut Donatus exponit, significat furtum colligere, heimlich zusammen raffen/ und damit davon gehen. Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 13. *Aliquid convasassem atque hinc me conjicerem protinus impedes.*

VASALLVS, barbara vox est: Latinè reddetur *cliens fiduciarius.* Voss.

VASĀTAE, arum, & *Vasates, Vasatium* nomen populi, & præcipuæ ejus urbis in Aquitania. Paullinus ad Ausonium Carm. 10. v. 248

Consul arenosos num dedignare Vasatas.

Et Ausonius Præfatione 2. ad Synagrium:

Vasates patria est patri: genis Æduæ matri.

¶ Vasaticus, adjectivum, ut *Vasatica rheda*, Ausonius Epist. 7. v. 18.

VASCONES, Οὐάσκωνες, Hispaniæ populi, Gallicum & Britannicum versus Oceanum & Pyrenæum siti, die in Gascogne. Cincti aliquando obsidione à Sertorio, ne fidem Pop. Rom. violarent, cadaveribus usi sunt in cibos. Ad quod alluxit Juvenal. Sat. 15. v. 93

Vascones, ut fama est alimentis talibus olim &c.

Et Paullinus Nolanus ad Ausonium Carm. 10. v. 212 *Vasconas saltus.*

¶ Vasconia, regio Vasconum. Paullinus ibidem v. 203

Vasconiæ saltus, & ninguida Pyrenæi
Objicit hospitia.

¶ Vasconicus, adjectivum. Ibidem v. 218

Ac si Vasconicis mihi vita fuisset in oris.

VASTVS, um, ingens supra modum, ὑπερφυὴς, ἄχανὴς. *Belua vasta & immanis*, Cic. 1. de Divinat. cap. 24, ungeheuer/ groß. *Vastus elephantus*, Cicer. lib. 1. de nat. D. cap. 35. *Vastior altitudo*, eine grössere Tieffe/ Livius lib. 31. cap. 1. Et, *Orbis vastus*, Ovid. 2. de Arte v. 18. *Solitudo vasta*, Cicer. Somn. Sc. cap. 6. Et, *Incendium vastissimum*, Plinius lib. 10. Epist. 52. *Turba verborum magnitudine inani vasta*, Gell. lib. 1. cap. 15 sub fin. ¶ 2. Ad animum cum transfertur, cum significat, qui non magna, sed immodica nimiaque & supra sortem humanam quoque concipit animo atque affectat, qualis Catilina fuit, cui *vastum animum* Sallustius tribuit cap. 5. cum ait: *Vastus animus immoderata, incredibilia semper cupiebat.* ¶ 3. Deinde *vasti* etiam dicuntur aversi ab omni voluptate, duri scilicet & agrestes. Nam sicut magni animi est, non quidem curare voluptates magnoperè, concessis tamen uti; sic *vasti* contra spernere omnes ac conculcare. Gellius lib. 19. cap. 9 *Sed ne nos, id est nomen Latinum, tanquam profecto vastos & insubidos ἀνυποδήτους condemnetis* &c. Salmasius tamen ex libro antiquo *Vascos* legit notis ad Script. Histor. Aug. pag. 495. & in Exercitat. Plinianis: qui *Vascum*, leve, inane ex Glossario antiquo interpretatur; sed alterum rectius puto. Ita enim & Cicero 1. de orator. c. 25 *Aut ita vultu motuque corporis vasti atque agrestes* &c. *Vasti*, id est, inveteresti.

¶ Vaste, ut, *Vastius diduci*, etwas weit von einander gesetzet werden. Cic. de orat. lib. 3. cap. 43 *Verba ita jungere, ne aspere concurrant, nec vastius diducantur.* Et eod. libro cap. 11 *Vaste, rustice, hiulce, loqui.*

¶ Vastitas, magnitudo, ut, *Sterilis profundi vastitas soli*, Seneca Herc. Fur. v. 701. ¶ 2. Et vastatio. Cic. in Catil. 1. cap. 5 *Tecta urbis, Italiam denique totam, ad exitium & vastitatem vocas.* zur Wüsten machen. *Efficere vastitatem*, in Pison. cap. 35. *Vastitas agrorum*, in Verr. 6. cap. 51. *Deflere judiciorum vastitatem*, de clar. Orat. cap. 6.

¶ Vastitudo, Verheerung/ Cato de R. R. cap. 141.

¶ Vastities, Plaut. Pseud. act. 1. sc. 1. v. 68.

¶ Vastificus, a, um, idem quod Vastus, *Belua vastifica*, Cic. in 2. Tuscul. cap. 9. ex Poeta veteri.

¶ Vasto, vastare, ut, *Agros vastare atque exinanire*, Cicer. in Verr. 5. cap. 50, verheeren/ wüste machen. *Locum aliquem vastare & diripere*, in Catil. 4. cap. 6. *Vastare omnia ferro & incendiis*, Idem epist. ad Octav. Et, *Homo magis ad vastandum, quàm ad vincendum paratus*, ad Attic. lib. 8. extr.

¶ Vastatio, Verwüstung. *Vastatio possessionum*, Cic. in 2. Catil. cap. 9. *Defendere aliquid a vastatione*, Cic. 10. famil. epist. 15. extr.

¶ Vastator, *Troje vastator Achilles*, Zerstörer/ Stat. 2. Achill. v. 318. Et Ovidius 11 Metam. v. 395

\- - - - *vastatoremque cruento*
Ore ferum. i. e. lupum.

¶ Vastatrix, *Luxuria terrarum mariumque vastatrix*, Seneca in Epist. 95.

¶ Vastatorius. Ammianus lib. 18. cap. 13 *Hostium vastatoria manus*, & lib. 19. cap. 19 *vastatorius globus*, streiffende Partheyen.

¶ Vastitare, frequentativum. Apud eundem Ammianum lib. 16. cap. 5 vulgo legitur: *terra sæpe vastata*; sed Hadr. Valesio p. 113 testante, in MSS. ibidem est *vastitata.*

¶ Devastare, *Sumus aliquoties hac æstate devastati*, Liv. lib. 4. cap. 59.

¶ Evastare, eadem significatione apud Livium habetur aliquoties, ut lib. 5. cap. 5 *Culta evastata sunt bello:* & lib. 10. cap. 15 *Consulares exercitus quinque mensium spatio omnia evastarunt.* Et Silius lib. 15. v. 184

\- - - *bellorum dira creatrix*
Evastanda tibi tellus.

¶ Pervastare, graviter vastare, durchaus verheeren/ verwüsten. Livius lib. 33 cap. 37 *Lilybæum quum pervastassent.* Idem lib. 6 cap. 4 *Ad pervastandos fines ducere.* Et Tacitus lib. 15. c. 45 *Pervastata Italia, provincia eversa.*

CVĀTES, is, a Græco φάτης, μάντις, divinator & divinatrix, ein Weissager und Weissagerin/ ut, *Vates Sibylla*, Virg. Æn. 6. Plautus in Milit. act. 3. sc. 3. v. 37 *Bonus vates poteras esse, cum, quæ sunt futura, videas.* ¶ 2. Et, *Vates* Poetæ dicuntur, quod illi sacri furoris inspiratione pleni canant carmina. Unde Plato in Phædro, quod Seneca de tranquillitate animi sub finem repetit, dixit, *frustra poeticas fores compotem sui pepulisse.* Vide & Victorinum de metrorum origine. Ovid lib. 3 Amor. eleg. 9

At sacri vates & Divûm cura vocamur.

Lucanus lib. 9. v. 918

O sacer & magnus vatum labor, omnia lato
Eripis & populis donas mortalibus ævum.

¶ 3. Vates etiam dicuntur excellentissimi quique in aliqua arte, (nihil enim sine aliqua divina vi excellens est) vel qui interpretari ac explicare artem seu disciplinam aliquam optime possunt. Plinius lib. 11 cap. 37 sub fin. *Arteriarum pulsus descriptus ab Herophilo Medicinæ vate miranda arte.* Val. Maximus lib. 8. cap. 12 *Q. Scævola legum clarissimus & certissimus vates.*

¶ Vaticinor, vaticinari, divinare, weissagen. Cic. ad Att. lib. 8. epist. 11 *Non multo, inquam, secus possum vaticinari*, ich kan nicht viel anders prophecëren. De divin. lib. 1. cap. 31 *Vaticinari per furorem.* Pro Sextio cap. 10 *Qui hæc dicerent, vaticinari, & insanire dicebant.*

¶ Vaticinatio, Weissagung/ Wahrsagung. Cic. ad Attic. 8. epist. 12 *Scripseram ipse eas literas, quarum vaticinationem falsam esse cupio.* Et 2. de Divin. cap. 3 *Vaticinationes Sibyllinæ.*

¶ Vaticinium, idem. Plin. lib. 7. cap. 52 *Plena est vita hic vaticiniis, sed non conferenda, cum sæpe falsa sint.*

¶ Vaticinator, Jul. Paullus lib. 5. Recept. Sent. Tit. 21. Sent. 1 *Vaticinatores, qui se Deo plenos adsimulant.* Ibidem sententia 3 *Qui de salute principis vel summa reip. mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite punitur.* Ovid. de Ponto lib. 1. eleg. 1. v. 42

Unde tamen vivat, vaticinator habet.

Et de sanctis vatibus. Prudentius Hamartig. v. 343

Inspirante Deo quod sanctius vaticinator Prodidit.

¶ Vāticinus, ut, *Libri vaticini, precationesque*, Liv. 25. cap. 1. Bücher/ daraus man wahrsaget. *Furor vaticinus*, Ovid. 2. Metam. v. 641.

¶ Vāticānus, mons Romæ, & Deus loci præses, dictus a *vaticinio*, quæ vi atque instinctu illius Dei ibi fieri soleta: quanquam aliam

aliam rationem Varro attulit. Cui *Vaticanus* Deus, quem pedes initia humanæ vocis credita fuerunt. Vide Gellium lib. 16. cap. 17. Augustinus *Vagitanum* dixit, a vagitu. Prima hujus nominis syllaba longa est perpetuo, secunda anceps, & tertia rursus longa. Juvenal. 6. v. 343

Et Vaticano fragiles de monte patellas.

Sed, Horat. 1. carm. od. 20 corripit,

Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

VĂTĪNIVS, impudentissimus Ciceronis hostis, de quo Seneca Constant. Sap. cap. 17 *Vatinius assiduo*, inquit, *convicio depudere didicerat.* Tantum autem ei apud populum Romanum invectivis in eum Ciceronis conciliatum fuit odium, ut *Odium Vatinianum*, pro capitali ac vehementer acerbo, in proverbium cesserit. vide Chiliadas.

¶ Vatinianus. Catullus Epigram. 14. v. 3

Odissem te odio Vatiniano.

Idem Epigram. 53 *Crimina Vatiniana.*

VATIVS, vel Vătia, cui crura sunt introrsum intorta, vitium. *Valgo* contrarium, dem die Beine einwärts gebogen. Varro de canibus lib. 2. de re rustica cap. 9 *Sint cruribus rectis, ac portus baris, quam vatius.* Plura de hoc verbo Vossius in Etymologico.

VBER, is, substantivum, mammam significat, μαζὸς, ein Euter / *Ubera*, Brüste. *Binos alit ubere fetus*, Virgil. eclog. 3. *Ubera admovere*, säugen / Idem 4. Æneid. v. 367. Et, *Ablatus uberibus*, Plin. lib. 8. cap. 55. *Depulsus ab ubere matris*, Virg. 3. Georg. v. 187. abgesetzt / entwehnt. *Raptos ab ubere abstulit atra dies*, Idem 6 Æn. v. 428. *Ubi uber, ibi tuber*, Apulei est lib. 4. Floridorum. *Verbum vetus est*, inquit, *profecto quod ajunt: Nihil quicquam homini tam prospectum divinitus datum, quin eidem & difficultatis aliquid sit admixtum, ut etiam in amplissima quaque lætitia subsit quapiam vel parva querimonia, conjugatione quadam mellis & fellis: ubi uber, ibi tuber.* ¶ Uber etiam substantive de solo dicitur, quum fertilitas ejus ubertasque significatur. Virg. 7. Æn. 261

- - - - non vobis Rege Latino
Divitis uber agri, Trojaque opulentia deerit.

Ubi Servius: VBER AGRI, *Ubertas.* Alibi:

- - - pecorique & vitibus almus
Aptius uber erit.

Sic Idem Poeta alibi, *Ubere Læto*, & *ubere gleba* dixit.

¶ Uber, adjectivum, gen. omnis, idem quod abundans, copiosum, fœcundum, reichlich / fruchtbar. ut, *Uberrimi fructus*, Cic. 2. nat. D. cap. 62. Idem ad Q. fr. lib. 3. epist. 1. cap. 3 *Multis in locis aquam profluentem & eam uberem vidi*, überflüßig Wasser. *Uber solum*, Tacit. 5. Hist. cap. 6. de Palæstina. *Agro bene culto nihil potest esse usu uberius*, Cicero de Senect. cap. 16. Idem lib. 3. offic. cap. 2 *Nullus feracior in philosophia locus est, nec uberior, quam de officiis.* Et in Verr. 2. cap. 14 *Uberrimus & quæstuosissimus annus.* In Pison. cap. 14 *Uberrima triumphis provincia.* Sic, *Oratorum sua ætate uberrimus*, Tacit. lib. 3. annal. cap. 31. *Uber & fecundus auctor*, reich und voll / Cic. in Oratore cap. 4.

¶ Inūber, non uber: Gellius lib. 20. cap. 8 *Quæ* (ostreæ) *cùm apposita fuissent, & multæ quidem inúberes macræque essent.*

¶ Ubertas, copia, fœcunditas, Völle / Uberfluß. ut, *ubertas soli*, Plin. lib. 7. cap. 2. *ubertas frugum.* Et, *Ubertas dicendi orationis*, reiche Worte / Cicer. in Oratore cap. 3.

¶ Uberius, uberrime, adverb. ut, *Uberius & fusius aliquid disputare*, Cicer. 2. de nat. D. cap. 7. reicher und weitläufftiger. *Planius loquebantur, & uberius quam vulgi sermo*, Cicer. lib. 3. fam. epist. 11. Idem lib. 2. de divinat. cap. 1 *Magnus locus, a tota peripateticorum familia inflatus uberrime.*

¶ Ubertim, adverbium aliud, Catull. carm. 66. v. 17 *Ubertim lacrymulas fundere.* Imitatus est Claudianus de Laude Serenæ v. 214 *Cadebant ubertim lacrymæ*, id est, large, überflüßig.

¶ Uberare, verbum (quod & *hubenare* scribunt nonnulli, quemadmodum & *Huber*, *Hubertas* &c.) est uberem & fœcundum facere. Plin. in Paneg. cap. 32 *Benignitas cæli terram uberat, fovetque.* Neutraliter usus est Columell. libr. 5. cap. 9 *Olea continuo biennio non uberat*, hoc est, exuberat, vel fœcunda est.

¶ Exuberare, est uberius abundare, sehr reich und überflüßig seyn. *Pomisque exuberat annus*, Virg. 2. Georg. v. 516. ¶ *Ac* Columella dixit, *Quæ herba favorum cetas exuberant*, id est, uberes reddunt, lib. 9. cap. 4.

¶ Exuberatio. Vitruvius lib. 1. cap. 4 *exuberationibus aut defectionibus laborare.*

VBI, Adverbium loci & temporis est, wo / allda / nachdem. Ultimam habet communem. Virgilius lib. 2. Æneid. vers. 790 *Hæc ubi dicta dedit.* Tibull. lib. 2. eleg. 5. v. 83 *Laurus ubi bona signa dedit.* In utroque exemplo vi *ubi* postquam significat. Terent. Eun. act. 4. sc. 1. v. 14 *Ubi primum potero, se illic subducet scio*, i. e. quamprimum. Idem Eunuch. 5. sc. 5. v. 3 *Ubi satias cepit fieri*, id est, quando, postquam. Nepos Epaminondâ cap. 7, 4 *Namque animadvertebat, ubi id fecisset, totum exercitum periturum.* i. e. si fecisset. Terent. Andr. act. 2. sc. 2. v. 18

Continuò ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum,
Circumspicio.

Ubi, id est, in quo foro, Wenn ich dich da nicht finde / Idem in Eun. act. 5. sc. 8, 20 *Sed ubi est frater?* Et rursus act. 2. sc. 3, 20 *Sibe adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos*, i. e. in qua. Allda du deine Kräffte und Fleiß sehen lassen mögest. ¶ Ubi, i. e. in quibus, vel propter quos, Terent. Heaut. act. 4. sc. 6. vers. 9

Hujusmodi res semper comminiscere,
Ubi me excarnifices.

Plautus Captiv. extr.

Hujusmodi paucas Poëta reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant.

¶ Ubi ubi, compositum, id est, quod ubicunque. Terent. in Andr. act. 4. sc. 2. pr. *Jam ubiubi erit, insentum tibi curabo*, er werde seyn / wo er wolle. Cicer. 1. Tusc. cap. 29 *Nunc ubiubi sit animus, certè in re est.* Livius lib. 42. cap. 57. extr. *Sperarent, facile, ubiubi essent, se conversuros aciem.*

¶ Ubicunque, in quocunque tandem loco. Cicer. ad Attic. lib. 3. epist. 25 *Te ante calendas Januarias, ubicunque erimus, sistas*, Idem in Verr. 5. cap. 93 *Ubicunque factum est, improbè factum*, es sey geschehen / wo es geschehen sey / so ist es aus Boßheit geschehen. Terent. in Heaut. act 3. sc. 3. v. 17 *Ubicunque opus sit obsequi. Ubicunque terrarum & gentium*, Cic. 7. in Verr. cap. 55. Secundam habet ancipitem ad naturam primitivi sui. Ovidius 7. Metam. v. 735

- - - - Quoties ego, dixerit, uni
Servor, ubicunque est, uni mea gaudia servo.

Idem lib. 3. Amor. Eleg. 9

Te, Dea, munificam gentes ubicunque loquuntur.

¶ Ubinam. Idem in Catil. cap. 4 *O dii immortales, ubinam gentium sumus!*

¶ Ubique, in omni loco, überall. *Ubique locorum, terrarum*, Cicer. 7. Verrin. cap. 55. in omnibus locis. Apulejus lib. 1. Metam. sub fin. *itinere ubique*, hoc est, in omni itinere. ¶ 2. Ubique & pro *Ubicunque*, ut Lege 77 Dig. de contrah. empt. Vide supra in *Quandoque.*

¶ Ubivis, Cicer. ad Attic. lib. 14 extremo: *Qui mihi videntur ubivis tutius; quàm in Senatu fore*, an allen andern Orten / wo sie wollen. Idem 6. famil. epist. 1 *Nemo est, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit. Ubivis gentium*, Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 4. Secundam & hoc ancipitem habet. Horatius enim corripuit 1. Serm. Sat. 4. v. 74

Non ubivis coramve quibuslibet - - -

Sed in communi pronunciatione producitur. Servius ad illud 1 Æneid. v. 116

- - - illam ter fluctus ibidem.

IBIDEM, inquit, & VBINAM *multi dubitant, ubi debeat esse accentus: quia* VBI & IBI *naturaliter breves sunt. Sed ratione finalitatis plerumque producuntur in versu: nescientes hanc esse rationem, quia pronunciationis causa contra usum Latinum syllabis ultimis, quibus particulæ adjunguntur, accentus tribuitur:* ut MVSAQVE: ILLINE: HVIVSCE, *sic ergo &* IBIDEM.

¶ Ubilibet, quoquo loco. Augustinus Confession. lib. 3 cap. 7 *Licebat pedem ponere ubilibet.* Potest etiam divise scribi.

¶ Allubi, idem quod alibi, in alio loco. Plin. lib. 10. cap. 30 *Nec usquam aliubi candidæ nascuntur.* Solet & repeti. Idem lib. 9. cap. 54 *Aquatilia genera aliubi atque aliubi meliora*, an andern und aber an andern Oertern. Seneca Epist. 35 extr. *Mutatio voluntatis indicat animum naturæ, aliubi atque aliubi apparere, prout tulit ventus.*

¶ Alicubi, i. e. in aliquo loco. Cicer. pro Flacc. cap. 29 *Hic alicubi in Crustumino aut in Capenati parabisses.*

¶ Necubi, i. e. ne alicubi, aut aliquo in loco, item, nusquam. Livius lib. 25. cap. 33. extr. *Necubi hosti aquæ se committeret loco.* Idem lib. 22. cap. 2 *Necubi consistere coëgit.* Varr. lib. 1. cap. 45 *Si erunt imbres secuti, videndum necubi aqua consistat*, damit das Wasser nicht irgend einen Stillstand gewinne. Apul. Apol. *Necubi tibi ob caussam istam videar blanditus.*

¶ Sicubi, si alicubi. Terent. in Eun. act. 3. sc. 1. v. 13 *Tum sicubi eum satietas hominum aut negotii, si quando odium ceperat*, so er etwan der Leute müde worden / ꝛc. Virg. 3. Georg. 332 *Sicubi magna Jovis quercus* &c.

VBII, primùm Cisrhenani fuerunt, sed a Cæsaribus, quia a Suevis premebantur, introducti sunt in locum eum, ubi hodie est *Colonia Agrippina*, Cölln. Agrippinenses Romano nomine (ab Agrippina Augusta, quæ ibi natâ) *Ubios* se nominasse Tacitus indicat 12. Annal. cap. 27. & 4 Histor. cap. 28. Ubi regio circa Coloniam, die Eiffel.

VCALEGON, Ἀκάλεγων, Trojanus nobilis fuit & prudens, qui cum Antenore à bello propter senectutem abstinuit, portas interim observans, quemadmodum Homerus narrat Iliad. 3. seu 7. v. 148 seq. Et Virgil. Æn. 2. v. 311 *Jam*

Jam proximus ardet Ucalegon.

VDO, udonis, Masc. vestimentum ex ciliciorum genere, usum calceamentorum præstans, sicut Ulpianus indicat, Filtzschuh. De udonibus ciliciis Martial. lib. 14. epig. 140

Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti,
Cinyphio poterit planta latere sinu.

VDVS, ab ὕδωρ, humidum significat, feucht/ naß. *Ver udum*, Virgil. 3. Georg. v. 429. *Udum linteolum*, Plin. lib. 24. cap. 15. Et Virgil. 3 Georg. v. 388

Nigra subest udo tantum cui lingua palato.

¶ Huc & *Ubidum* repono, quod ejusdem significationis est, videturque *Udus* ex *Ubidus* contractum. *Ubida vestis*, i. e, madens, Plaut. in Rud. act. 1. sc. 4. v. 31. *Cæli status ubidus, ventosusque*, Columell. lib. 7 cap. 3. feucht und windig Wetter. ¶ 2. *Ubidus* pro ebrio, voll/trunckẽ/ ut contra *siccus* pro sobrio, Virg. Eclog. 10. v. 20

Ubidus hiberna venit de glande Menalcas.

Horat. lib. 4. od. 5. v. 38

- - - dicimus integro
Sicci mane die, dicimus ubidi
Cum Sol Oceano subest.

VĔ, Conjunctio disjunctiva, ἐγκλιτική, idem significans, quod *aut*, oder. Cicer. ad Attic. lib. 6. epist. 1. sub init. *Appius ad me ex itinere bis terve literas miserat.* In Orat. cap. 44 *Suaves gravesve sententiæ.* Pro Flacco cap. 5 *Ne quid plus minusve dicat.* Terent. Phorm. act. 3. sc. 3. v. 21 *Ne quid plus minusve faxit, cujus eum post pigeat.* zu viel oder wenig. ¶ Postponitur eleganter geminata negative. Cicer. 1. famil. ad Lentul. epist. 9 *Peto a te, ut id a me, neve in hoc reo, neve in alio requiras.*

¶ Vē sive etiam væ, nam utroque modo scriptum invenitur, particula alia, modò augendi, modò minuendi significationem habens: Sed in compositionibus solum invenitur. Augendi vim habet in *vehemens*, in quo magnus mentis impetus: minuendi in *vecors, vesanus*, &c. Est enim *vecors* quasi sine corde, *vesanus* insanus. Vide Gell. lib. 5. cap. 12. & lib. 16. cap. 5.

Vecors, Vectigal, vide *Cor, Veho.*

VECTIS, μοχλὸς, palus e ferro sive ligno, ein Hebebaum/ Hebestange. Terent. Eun. act. 4. sc. 7 *Procede huc cum vecte Donax.* Sic *Saxa vectibus promovere*, Cæs. 2. Civ. c. 11. *Demoliri signum ac vectibus labefactare*, Cic. in Verr. 6. cap. 43. ¶ 2. Et *vectes* haculi dicuntur, quibus per suculam tractis, manu ipsa movetur, & attrahit. Aliter Prudentius capit vocem hanc, Hymn. 8. Cathemer. v. 72 *Vectibus cadit revulsis*, &c. Vide ibi Spiegel.

¶ Vectiarius, qui vectibus premit vel movet. Vitruv. libr. 6. cap. 9.

¶ Vecticularius, ut, *vita vecticularia*, quæ eorum est, qui per parietes in ædes irruunt alienas furandi gratia. *Vitam vivere vecticulariam*, sich mit Stehlen nehren/ Cato apud Festum.

VECTIS, insula freti Britannici, Wycht vulgo, in qua oppidum Neuport.

VECTŌNES, Hispaniæ populi, Celtiberis proximi, Lucan. lib. 4. v. 9. *Vettonesque leves profugique a gente vetusta.*

VEGETVS, a, um, ὑγιαντικὸς, sanum & incolume, wacker/ frisch und gesund. ut, *Corpore esse vegeto ac valenti*, Gell. lib. 3. cap. 1. *Oculi vegeti*, Sueton. Cæsare cap. 45. Et, *Mens vegeta*, Cicer. in Tusc. lib. 1. cap. 18. *Vegetum & acrem se ad aliquid faciendum præbere*, Cic. de divinat. lib. 1. c. 29. sich hurtig erweisen. ¶ Vegetior, vegetissimus, ut, *ingenia hominum vegetiora*, Gellius præfat. *Vegetior aspectu tauri*, Columell. lib. 6. cap. 20. *Interfallum temporis vegetissimum agricolis*, Plinius lib. 18. cap. 26. hoc est, opportunissimum, tempestivissimum ad obeunda ruris opera.

¶ Veges, etis, quod Lexica adferunt, est ex corrupto Livii loco lib. 21. cap. 43, ubi pro *vegetibus* Gronovius & Gruterus legunt *vigentibus.*

¶ Vĕgĕto, vegetare, quasi ve, id est, valde *agitare*, vegetum facere, recreare, wacker und frisch machen oder erhalten. Prudentius Hamartig. v. 846

- - - - anima structum vegetaverat Adam.

Unde participium, Vegetandus. *Memoria vegetanda gratiâ*, Gellius lib. 17. cap. 2. Das Gedächtnis zu stärcken.

¶ Veteres etiam *vegere* dixerunt: pro vegetare, impellere, movere, Ennius: *æquora salsa veges ingentibus ventis.* Vide Gifanium Indice Lucretiano. ¶ 2. Ponitur & absolute pro vegetum esse. Varro apud Nonium: *Nec natus est, nec morietur: viget, veget, utpote plurimum.*

¶ Vegetamen, Lebens-Krafft. Prudentius Hamartig. v. 75

Sunt tria nempe simul, lux, & calor, & vegetamen.

Et v. 298 ejusdem libri:

- - - - nostra vegetamina vitæ.

¶ Vegetatio, Erfrischung/ Mittheilung der Lebens-Krafft. Apulejus principio lib. 1. Metamorph. *Ut ipse fatigationem sedentariam incessus vegetatione discuterem.*

¶ Vegetator, Oratione ad Deum, quæ Ephemeride Ausonii habetur, a quibusdam Paullino Nolano tributa, v. 16

Irrequies, cuncta ipse movens, vegetator inertum,

VEGETIVS, auctor, scripsit de re militari libros quinque ad Valentinianum Imperatorem, Gratiani fratrem.

VEHEMENS, generis omnis, magnum, grave, hefftig/ wichtig. Proprie ad mentem refertur: Est anima ve intendendi particula, & *mens.* Gellius lib. 16 cap. 5 *Vehemens a mentis vi atque impetu dicitur.* Est igitur, *vemens*, quod apud Horatium legitur, purum ac genuinum: Cui postea *he* per epenthesin infartum. Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. *Ne hæc satis quidem vehemens ad objurgandum*, hefftig genug. Terent. Heaut. act. 3. sc. 1. v. 31

Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimiâ, aut parsimoniâ.

Nam in quamcunque partem tales naturæ incumbunt, in ea hærent non avellendi temere, moraturi rursus, quo jam traducti. Ix exemplum hujusmodi ingenii in Latrone Porcio egregie describit Seneca Pater Proœmio lib. 1. Controversiarum. Sic, *Exordium dicendi vehemens & pugnax*, Cic. 2. de orat. cap. 78. *Omnio vehemens & atrox*, cui *levis* opponitur, ibidem cap. 49. Idem in Vatin. cap. 2 *Nimium vehemens feroxque natura.* Et, *Vehemens opera*, quæ modum non servat, nimia, Horat. lib. 1. Epist. 15. Et Livius lib. 3. cap. 19 *Non in plebe coercenda, quam senatu castigando, vehementior fuit.* Hirtius lib. 8. de bell. Gall. cap. 15 *vehementissimo cursu fugerunt.*

¶ Vehementia, Hefftigkeit/ *vehementia odoris*, Plin. lib. 13. c. 8.

B ¶ Vehementer, acriter admodum. Hefftig. Cic. 8. Philipp. c. 5 *Vehementer me agere fateor, iracunde nego.* Et, *Vehementer, acriter, animose fieri*; Idem in Tusc. lib. 4. cap. 23. *Vehementer admirari*, sich sehr verwundern. *Vehementius exterreri*, Cæsar lib. 2. de B. Civ. cap. 4. Ibidem cap. 6 *vehementissime ex concursu laborare*, hart zusammen stossen/ de navigiis collidentibus. *Vehementissime se exercere*, Cic. lib. 1. de Oratore cap. 33.

VĔHO, vehere, vehi proprie est, navi, equo, curru, plaustro, gestari, führen. Cic. de divin. lib. 2. cap. 70 *Curru quadrigarum vehi.* Et ibid. cap. 68 *Equus in quo vehebar, mecum una diversus rursus apparuit.* Ovid. 3. de Arte am. v. 777 *Parva vehatur equo.* Et per Metaphoram: *Tanquam ratis in mari immenso nostra vehitur oratio*, Cic. 1. Tusc. cap. 30. *Vehunt* itaque jumenta proprie, quæ corpore ferunt imposita, tum currus & naves: quanquam & homines cum collo & humeris bajulant. Plautus Mostellariâ act. 3. sc. 2. v. 96

- - - - ego homines habeo clitellarios:
Magni sunt oneris: quicquid imponas, vehunt.

Sic Atlas *Cæli vector* Senecæ Medeâ dicitur vers. 1068. Et Gellius Protagoram adolescentem victûs quærendi causâ *vecturas onerum corpore suo facilitasse*, libr. 5. cap. 3 scribit. S. Hieronymus in cap. 10 Matthæi: *Cellarium secum vehunt.* Loquitur de Philosophis, qui in pera annonam secum ferebant. Sedulius acrostich. v. 72

C *Æger vehebat lectulum.*

Sed magis abusive aliquanto post:

Yeron yrrham post Sabbatum
Quædam vehebant corpori.

Sermo ei de mulieribus est, quæ Christum mortuum veniebant unctum. Seneca epist. 31 *Deus ille maximus potentissimusque ipse vehit omnia.* Quod plane ad literarum sacrarum mentem, in quibus Deus *portare omnia verbo virtutis suæ* dicitur. Caterum vehi curru eodem cum Proceribus, magnus honor est. Vid. Barth. ad lib. 5. Theb. Statii pag. 317. & ad lib. 1. Achil. pag. 1607.

¶ Vectio, die Fuhr/ das Führen/ ut, *Vectiones quadrupedum.* Cic. de natur. Deor. lib. 2. cap. 60 *Efficimus etiam domitu nostro quadrupedum vectiones: quorum celeritas æque vis nobis ipsis affert vim & celeritatem.*

¶ Vector, qui vehit, ein Fuhrmann/ Schiffer. Quintil. in Declam. 6 *In navem filii mei male permutatus vector imponor.* Cicer. Philipp. 7. extrem. *Et summi gubernatores in magnis tempestatibus a vectoribus admoneri solent.* ¶ 2. Specialim significat *porthmea*, der überführet/ qui & *portitor* dicitur. Vet. Gloss. *Vector, πορθμεύς.* ¶ 3. De equo. Apulej. Apolog. p. 287 [ed. Elmenh.] *Equus si virtutibus polleat, ut sit æquabilis vector, & cursor pernix.*

¶ Vectrix, fœm. Paullinus Nolanus epist. 49 cap. 8 *Vectricem draconis Epidauro navem veneranter.*

¶ Vectarius, ut, *Vectarius equus*, ein Wagenpferd/ qui vehit, Varro lib. 2. de re rust. cap. 7.

¶ Vectorius, aliud adject. *Vectorium navigium*, Cæs. lib. 5. de bell. Gall. cap. 8. *Navicula vectoria*, Suetonius Cæs. cap. 63.

¶ Vectura, æ, die Fuhre. Cic. 5. Verr. cap. 82 *Difficultas vecturæ.* Cæsar 3. de B. Civ. cap. 42 *Vecturas frumenti civitatibus descripsit*, jeglicher Stadt gewisse Kornfuhren angesetzt. Varr. lib. 2, cap. 7 *Alii idonei sunt ad rem militarem, alii ad vecturam*, de equis. Cic. ad Att. lib. 1. epist. 3 *Missimus qui pro vecturâ solveret.* Et Plaut. Asin. act. 2. sc. 4, 26 *Equis pro vecturâ ubi resolvit?* ¶ 2. Sed & pretium ipsum, seu merces, quæ pro vecturâ solvitur, *vectura* appellatur, das Fuhrlohn/ Fracht. Vet. Gloss. *Vectura, φόρετρον, Ναῦλον.* Plaut. Mostell. act. 3. sc. 2. v. 138 *Tres minas pro istis præter vecturam dedi*, ausserhalb des Fuhrlohns.

¶ Vectigal-

¶ Vectigal, proprie, & primo quod ex vectura penditur, & *portorium* etiam appellatur, Zoll / Brückengeld. Deinde ad alios quoque publicos reditûs, qui vel ex agris scripturariis, sive elocatis, vel ex decimis veniebant, transfertur. Unde *vectigal* triplex factum. Cicero pro Lege Manilia cap. 6 *Ita neque ex portu, neque ex decimis, neque ex scriptura vectigal conservari potest.* Omnes denique publici reditûs *vectigalia* nomine veniebant. Alles gemeine Einkommen. Suetonius Augusto cap. 46 *Italiam duodetriginta Coloniarum numero deductarum ab se frequentavit, ac vectigalibus publicis plurifariam instruxit.* Et cap. 49 *Æmrium militare cum vectigalibus novis instituit.* Hæc vectigalia erant *centesima rerum venalium: damnatorum bona: Vigesima legatorum* exceptis pauperibus & proxime junctis, ut Dio, Tacitus, Plinius, alii docent. Differt a *Tributo Vectigal*; quod illud ad capita & opes mobiles, istud ad agros fundosque spectabat. Deinde quod ex illo solverentur stipendia militi; ex isto necessitates Reipubl. cæteræ sustinerentur, quo fine & institutum primò fuit. Plinius Paneg. Trajani cap. 37 *Onera imperii, plenaque vectigalia instituit, ut pro utilitate communi, ita singulorum injuriis coëgerunt.* Et hac de caussa VECTIGALIA Cicero *Reipubl. nervos* eadem orat. quàm paullo ante laudavimus, vocat. De *Vectigalium* & *Tributorum* discrimine vide & Lipsium lib. 2. de magnitud. Rom. cap. 2. & Samuelem Petitum lib. 2. Variar. lect. cap. 1. Sed illud auctores non semper observant & promiscue habuit has voces Suetonius Caligula cap. 40. Nam quod in ipso initio *vectigal* nominaverat, post paullo *Tributi* nomine designat. *Constituere vectigal*; Cic. lib. 2. ad Att. ep. 16. *imponere vectigal*, Vide post paullo. *Exercere vectigalia*, pro Lege Manil. cap. 1. *Exigere*, ad Q. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 11. Zoll eintreiben. *Pendere vectigal*, Cic. ibidem: & *pensitare*, pro Lege Manil. cap. 6. Zoll geben. *Agrum levare vectigali*, Steuerfrey machen / Idem Cicer. de clar. orator. cap. 36. *Vectigal agro imponere* contrarium apud Plin. lib. 7. Epist. 18. Zinsbar machen. *Non ego vectigalibus, & parvo contentus esse possum*, Cicer. ad Attic. lib. 12. epist. 19. Et, *Non intelligunt homines, quàm magnum sit vectigal parsimonia*, Idem in Parad. 6. cap. 3. Sparsamkeit ein grosser Gewinst. Idem 2. Offic. cap. 25 *Vectigalia urbana rusticis anteponantur*, i. e. proventus vel reditûs urbani. ¶ 2. Vectigalia pro terris vectigalibus Sallust. lib. 1. Histor. oratione Philippi contra Lepidum: *Mithridates in latere vectigalium nostrorum, quibus adhuc sustentamur, diem bello circumspicis.* ¶ *Vectigaliorum*, Gen. plur. Suetonius formavit Aug. extr.

¶ Vectigalis, e, quod vectigal pendit, das da zollet / Steuerbar ist, ut, *Agri vectigales*, Cic. 3. in Verr. cap. 43. extr. *Provincia vectigalis*, in Pison. cap. 36. Et, *Civitas*, in Verr. 5. c. 34. (Contrarium est *immunis.*) *Vectigales equi*, Cic. 2. Philipp. c. 25. *Pecunia vectigalis*, Idem 3. Verr. c. 35. quæ ex vectigalibus colligitur. *Vectigalis stipendiariusque, & servus populi Romani*, Livius lib. 21 cap. 41. Cæs. 4. bell. Gall. cap. 3 *Hos cum finibus expellere non potuissent, tamen vectigales sibi fecerunt.*

¶ Vectigaliarius, qui vectigal exercet, Jul. Firmic. lib. 3. cap. 13. n. 2 *publicani aut vectigaliarii.*

¶ Vehes, is, fœmininum, ein Fuder. ut, *Vehes fœni*, Plin. lib. 36. cap. 15. *Vehes stercoris*, Columell. lib. 11. c. 2, ein Fuder Heu / Mist.

¶ Vehiculum, in quo vehitur aliquid, ein Wagen / Karn. Nam ein Schlitten / *tribà* est. Vehiculum cum quatuor rotis primum Phryges invenerunt, Plinio teste lib. 7. cap. 56. *Vehiculum triumphale*, Cicer. in Pison. cap. 25. *Vehiculum meritorium*, Sueton. Calig. c. 39, ex quo fit quæstus, damit man täglich etwas erwirbet. *Vehicula comprehendere*, zusammen bringen / pressen / Sueton. Tiberio cap. 38. *Exigere vehicula*, Plinius dixit Paneg. cap. 20. ¶ Pro navi nonnunquam dixere Latini, ut ostendit Fr. Nanius in Curis secundis ad Nonni paraphr. Vossius.

¶ Vehicularis, e, ut *vehicularis cursus*, qui & *cursus publicus* appellabatur, die Post. Nam modicis intervallis per militares vias disposita erant vehicula, quæ nuntios tollerent atque perferrent ad Principem, quo nosci celerius posset, quid in quaque provincia gereretur. Quod Romæ primus instituit Augustus, auctore Suetonio ejus vitâ cap. 49. vide ibi interpretes; nec non Casaub. ad Spartian. Hadrianum. *Vehicularium cursum* Capitolinus dixit in Antonino Pio cap. 12. Idem & *vehicularium munus* de ipsa cura, seu præpositura cursus publici in vitâ Severi. In veteri inscriptione *vehiculatio* dicitur, ut observavit Lipsius ad Plinii Paneg. loco paullo ante citato.

¶ Vehiculatio. Vet. nummus apud illust. Spanhem. p. 800 VEHICVLATIONE ITALIAE REMISSA. Munus ita dictum.

¶ Vehatio, idem. Lege 5 Cod. Theod. de calcis coctoribus.

¶ Vecto, vectare, frequentativum primum, führen. Virg. 6. Æn. v. 391 *Corpora viva nefas Stygia vectare carina.*

¶ *Equo vectari*, reiten. Curtius lib. 3. cap. 3. n. 21 *Turba fœminarum equis vectabatur.*

¶ Vectatio. Sueton. Calig. cap. 3 *Gracilitas crurum paullatim repleta assidua equi vectatione post cibum.*

¶ Vectabilis. Seneca lib. 3. Quæst. Nat. c. 25 *Ipsius insula materia vectabilis*, was sich fahren läst / wohl zu führen ist.

¶ Vectabulum, vehiculum. Gellius lib. 20. cap. 1 *Vectabulum adjunctis peroribus trahebatur.*

¶ Vectaculum, idem. Tertullianus de Baptismo cap. 3 *Dignum vectaculum Deo*, puta, Aqua in creatione. Idem de Anima c. 53 *Auriga corporis, spiritus animalis, deficientis vectaculi nomine, non suo deficit.*

¶ Vectitare, frequentativum novum a *Vectare*. Arnobius lib. 5. pag. 183 *curru quadrijugo vectitatus.*

¶ Vexare, vide postea suo loco.

Composita a *Veho*:

¶ Advehere, zuführen. *Magnum frumenti numerum Rhodum advehere*, Cic. 3. offic. cap. 12. *Advehere per mare*, Plaut. Trinum. 4. sc. 4. v. 80. *trans mare*, Plin. 35. cap. 17. über Meer zuführen / über Wasser. *Advehi nave*, Ser. Sulpicius lib. 4. fam. epist. 12. ad Cic. *Advehere equo*, Cic. 1. de Divin. cap. 28.

¶ Advectus, nomen, Tacit. 4. Histor. cap. 84 *Hæc de origine & advectu Dei, celeberrima.*

¶ Advectio, idem. Plin. lib. 9. cap. 54 *Nuper excogitatum, famem longa advectionis a Brundisio, compescere in Luccino.* De peregrinis piscibus.

¶ Advector, nomen, qui advehit, Zuführer. Apulejus lib. 4. Florid. p. 363 *Advectorem sibimet equum deligunt.*

¶ Advectare, frequent. Tacit. lib. 6. annal. cap. 13 *Rei frumentariæ copiam advectare.* zuführen.

¶ Avehere, abführen / hinwegführen. Plaut. in Menæch. act. 5. sc. 9. v. 56 *Quot erâs annos natus, quum te pater e patriâ avehit?* Terent. in Adelph. a. 4. sc. 5. v. 19 *Is venit ut secum avehat.* Et Cæsar apud Sueton. cap. 66 *Vetustissima nave impositos, quocumque vento in quascunque terras juboo avehi.*

¶ Convehere, zusammen führen. *Plaustris æs & aurum convehere*, Liv. lib. 4. cap. 60. *Convehere prædam ex castris*, Idem lib. 3. cap. 23.

¶ Convectio. Ammianus lib. 14. cap. 31 *Annona convectio est impedita.*

¶ Convector, qui in eadem navi navigat, der mit einem zu Schiffe sitzet. Cic. ad Attic. lib. 10. ep. 17 *Navi ejus me, & ipso convectore usurum puto.*

¶ Convectare, frequentat. Virg. 9. Æneid. v. 613

Convectare juvat prædas, & vivere rapto.

¶ Convexum, & Convexare vide in *Vexo.*

¶ Circumvehere, *Circumvectus equo*, Liv. lib. 3. c. 28. *Circumvehi classe*, herum geführet werden / Idem lib. 8. c. 26.

¶ Circumvectio, *Solis circumvectio*, Cicer. de Univ. c. 8. Et ad Attic. lib. 2. epist. 16 *portorium circumvectionis.*

¶ Circumvectare, frequentativum. Plautus Rudente a. 4. sc. 2. v. 28 *Oppida circumvectabor.* Virg. 3. Georg. v. 285

Singula dum capti circumvectamur amore.

¶ Devehere, abführen / hinab führen / interdum etiam idem quod vehere simplex, sed elegantius. *Devexit Tiberi commeatum*, Liv. lib. 4. cap. 52. *Devehere in ultimas terras*, Idem lib. 21. cap. 10. Et Cicer. 1. Phil. cap. 4. *Ego celeriter Veliam devectus Brutum vidi.*

¶ Devectio. Gloss. Vet. *Devectio*, βασταγή.

¶ Devectare, frequentativum a *Devehere*. Sedulius Carmine de Resurrectione Christi, contra custodes, qui a pontificibus corrupti, furto corpus Domini ablatum dicebant, ita disputat:

– anne beati
Corporis ablator velocius esse putabit,
Solvere contectum, quam devectare ligatum?

¶ Devexare, & Devexus, vide in *Vexo.*

¶ Evehere, extrahere, aus- oder herausführen. *Evehere suas merces*, Plinius lib. 6. cap. 19. Quintilianus lib. 6. cap. 1 *Confragosis, asperis evelli, toto pandere possumus vela. Evehere in altum*, Livius lib. 25. c. 27, hoch heben / hoch loben. *in culmen quos evehit optima summi* &c. Juvenal. Sat. 1. v. 38.

¶ Evectus, nomen, pro evectione, quæ fit navi aut curru. Plinius lib. 18. cap. 5 *navigiorum evectus.*

¶ Evectio, Ausfuhr. Gloss. Vet. *Evectio*, μετακομιδή, μετακομιδὴ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. ¶ 2. *Evectiones* dicebantur literæ & diplomata; quibus jus atque copia cursus publici usurpandi concedebatur. Vide Savaronium ad Sidonii lib. 5. ep. 20. Huc pertinet illud Capitolini in Pertinace cap. 1 *Dein Præfectus cohortis in Syria profectus P. Aurelio Imperatore a Præside Syriæ, quod sine diplomatibus cursum publicum usurpaverat, pedibus ab Antiochia ad Legationem suam iter facere coactus est.* *Cursus publicus* est, qui per vehicula publica usurpatur. Vide supra *Vehicularis* paullo ante Composita hujus verbi.

¶ Evectare, frequentativum. Gloss. Vet. *Evecto*, ἐποχοῦμαι.

¶ Inevectus, Virgil. in Culice v. 340

Tendit inevectum telum super omne.

Ita Scalig. ex MS. Vulgo: *Ires invectum* &c. Vide utrobique locum integrum.

¶ Invehere, hinein führen. *Invehere in ærarium*, Cicer. lib. 2. Offic. c. 22. *Invehere mala*, Idem lib. 2. Tusc. c. 8, id est, importare, Unglück einführen. *Invehi equo*, Livius lib. 8. c. 9. Et *Curru invehi*, Cicero de Somn. Scip. c. 2. *Flumine invehi*, Idem 5. de Finib. c. 24. *In portum ex alto invehi*, Idem pro Muræna c. 2. De altera insectandi & reprehendendi notione vide paullo post.

¶ In-

¶ Invectio, Zufuhr. Cic. Offic. lib. 2. cap. 3 *Rerum, quibus abundamus, exportatio; quibus egemus, invectio.* Aliam notionem vide mox infra post *Invehor.*

¶ Invectus, ûs, substantivum, idem Plin. lib. 4. c. 1.

¶ Invector, nomen. Ambrosius lib. 2. Hexaëmer. cap. 3 *Padus maritimorum commeatuum Italicis subsidiis fidus invector.* Et Symmachus lib. 10 epist. 27 [ed. Jureti, vel 34 ed. Sciop.] ad Valentin. Aug. *lanati pecoris invector.*

¶ Invectrix. Itidem Ambrosius Epistol. 81 *Invectrix mali voluptas.*

¶ Invectitium, quod invectum est. Seneca Epist. 23 *Quodcunque invectitium gaudium est, fundamento caret.* Et Plinius lib. 10. c. 29 *invectitias esse in Asia columbas*, id est, non indigenas.

¶ Invehor, invehi, & insectari, vel maledictis in aliquem ferri, einen schelten/ eines Laster durchziehen. Accusativum cum præpositione adsciscit perpetuo, ut, *Invehi in aliquem acerbe & contumeliose*, Cic. 2. de Orat. cap. 75. *Gnviter invehi*, 3. de Orat. cap. 1. *Invehi & maledicere*, 2. de Orat. cap. 74. Ac, *Insectari & invehi in aliquem*, Idem de Amicit. cap. 16. Et de Natur. Deor. lib. 3. cap. 40 *invehi in caussam aliquorum vehementiùs*, auf eine Sache schelten/ sich darüber erzürnen. Nepos Timoleonte cap. 5 *Cum nonnulla inveheretur in Timoleonta. Nonnulla*, id est, nonnihil. Similiter Epaminondâ cap. 6 *Cum in oratione sua multa invectus esset in Thebanos: Multa*, pro multùm, adverbialiter.

¶ In hac maledicendi notione invenitur etiam active. Cicero 2. Philipp. cap. 29. extr. *De quo Cæsar in senatu aperte in te invehens, questus est.*

¶ Invectio quoque ex hac notione, ut, *Animus in odium alicujus invectionis concitatus*, id est, insectationis, Cicer. 2. de Invent. c. 54.

¶ Invectivæ orationes, quibus in mores alicujus invehimur, Schelt-Schrifften / Schelt-Reden / cujusmodi Ciceronis sunt Philippicæ in Antonium. Ammianus Marcellinus lib. 22 c. 32 Juliani Aug. Misopogonem vocat *volumen invectivum.*

¶ Superinvehere. Avienus in Arat. v. 1159

Fluctigeni speciem monstri superinvehit auster.

¶ Pervehere, ut, *Pervehi aliquò*, etwa hingebracht werden. *Inde ad nos non pervehuntur*, Plin. lib. 35. cap. 6. *Velis passis aliquo pervehi*, Cic. in Tusc. lib. 1. cap. 49. Et, *In Asiam atque inde Romam pervectum est*, Tacit. 2. Hist. c. 9, 4. *Navigatione secundâ pervehi*, Idem 2. Annal. cap. 8. ¶ *Pervehi in portum*, metaphorice. Cic. ad Att. lib. 14. cap. 19 *Alium portum propiorem huic ætati videbamus, in quem mallem equidem pervehi florente Bruto nostro, constitutâque Republicâ*, ich sahe eine andere Gelegenheit / ꝛc. *Pervehi ad exitum optatos*, Idem 2. Offic. c. 6.

¶ Pervector. Symmachus lib. 4. ep. 64 *pervector apicum*, id est, tabellarius.

¶ Prævehere. Livius lib. 9. cap. 35 *Equites Romani prævecti per obliqua campi*, vorher führen/ fürüber führen. Tacit. 4. Histor. cap. 71 *Dum missilia hostium prævehuntur.* Livius lib. 24. c. 44 *Prævectus equo.*

¶ Prætervehere, fürüber führen. Cic. 5. de Finib. cap. 18. de Sirenibus: *Vocum suavitate revocare eos solita, qui prætervehebantur.* Idem pro C. Balb. cap. 1 *Prætervecta est omnis aures vestras.* Et, *Omnis prætervecta scopulos*, pro Cœlio c. 21.

¶ Prætervectio. Cic. 7. in Verr. c. 66. extr. *prætervectione omnium, qui ultro citroque navigarent.*

¶ Provehere, fortfahren / fortan führen. Cicero in Verr. 7. cap. 33 *Postquam paululum provecta classis est.* Et *Provehi equo*, Liv. lib. 23. cap. 47. *Provehi longiùs*, in scribendo, orando, est procedere, Cic. 3. de Finib. c. ult. zu weit kommen. *Paullo longius omnis mea provecta est*, Idem pro Roscio Com. cap. 11. *Provexit orationem meam vestra benignitas*, hat gefördert/ so weit gebracht/ pro domo sua cap. 12. Et, *Provehere aliquem ad dignitatem*, Plin. in epistola 8. lib. 10. *Provectus ætate*, Cic. de Senect. c. 4. Et, *Provectâ ætate homo*, Cic. 1. Quæst. Tusc. c. 39. alt / bey Jahren. *Nox provecta*, Tacitus lib. 13. cap. 20. Comparativ. *Provectior senectute*, Arnob. lib. 6. p. 195. *Nestore provectior*, Auson. Epigr. 19. *Equi provectiores*, Palladius lib. 4. cap. 13. extrem. alte Pferde/ quorum ætas ex dentibus non potest cognosci.

¶ Provectio. Lactantius lib. 5. c. 11 *Provectio dignitatis.*

¶ Provectus, ûs, subst. Cassiodor. lib. 1. ep. 24.

¶ Revehere, reducere, herwieder bringen/ zurück führen. *Revehi equo*, Livius lib. 34. c. 15. pr. *Revehere domum*, Horat. Epod. 13. v. 16. Ac, *Revehi ad prælium, & pugnam integrare*, Livius lib. 3. c. 70. *Revectus consul in castra*, Idem lib. 2. c. 47.

¶ Subvehere, zuführen. Liv. lib. 9. cap. 15 *Insessis omnibus viis, quibus commeatus subvehebatur, fame domiti Samnites legatos misère*, &c. *Subvehi flumine adverso*, Idem lib. 24 cap. 40. Et, *Subvehere in altitudinem*, Plin. lib. 36. c. 12.

¶ Subvectio. Cæs. lib. 7. de Bell. Gall. cap. 10 *Are frumentaria duru subvectionibus laborare*, Mangel an Getreyde der schweren Fuhren halber haben. *Tarda frumenti subvectio*, Livius lib. 44. cap. 8. Et Vitruvius lib. 1. cap. 3 pr. *marina per portus subvectiones.*

¶ Subvectus, ûs, subst. idem. Tacitus Annal. 15. cap. 4 *commeatuum subvectu.*

¶ Subvector, nomen. Avienus Orbis descript. v. 199

Bosporus Inachia subvector virginis olim.

¶ Subvectare, frequent. Virg. 6. Æn. v. 303

Et ferrugineâ subvectat corpora cymbâ.

Et Statius Thebaid. 5. v. 353 - - *infestos cædibus enses Subvectant.*

¶ Supervehere. *Supervehi montem*, Catull. Carmine 66 de Coma Beren. v. 44.

¶ Transvehere, überführen / hinüber führen. Sallust. Jugurthâ cap. 18 *Medi & Persæ cum navibus in Africam transvecti proximos nostro mari locos occupavere.* Tacitus Agricolâ cap. 37 *Transvectaque præcepto Ducis a fronte pugnantium ala, aversam hostium aciem invaserunt.*

¶ Transvectio, Uberfarth / Hinübersetzung / ut, *Transvectio Acherontis*, Cic. 1. Tusc. cap. 5. ¶ 2. Et *Transvectio* erat, cum equites solenniter recensebantur, wann sie durch die Musterung ritten. Suetonius Augusto cap. 38 *Equitum turmas frequenter recognovit post longam intercapedinem reducto more transvectionis, sed neque detrahi quenquam in transvehendo ab accusatore passus est.* Vide ibi Torrentium.

VEII, jorum, urbs Hetruriæ, quam Camillus cepit. Vid. Dionysius Halicarn. lib. 2. c. 55. Suetonius Nerone c. 39

Roma domus fiet, Vejos migrate, Quirites,
Si non & Vejos occupat ista domus.

¶ Vejens, tis. Vejentes, Vejorum incolæ. Cic. de divin. lib. 1. cap. 44 *Cum Vejentes bello fessi legatos ad Senatum misissent.* ¶ 2. Idem adjective dixit, *Vejens bello*, ibid. Et, *Ager Vejens*, pro Rosc. Amer. c. 16.

¶ Vejentanus, adjectivum aliud. *Vejentanum vinum*, Horatius lib. 2. Satyr. 3. v. 143. *Gemma Vejentana*, Plinius lib. 37. c. 10.

VĒIŎVIS, is, em, *Deus non juvans*, vel *Jupiter parvus*; ut Ovidius exponit lib. 3. Fastorum v. 430. Vide Gellium lib. 5. c. 12.

VEL, Conjunctio disjunctiva est; oder; duplicatum, entweder / - - - oder. ut, *Multorum vel honori, vel periculo servire*, Cic. de clar. orat. cap. 69. ¶ 2. Donatus *Vel* apud Terentium aliquoties pro *Veluti* positum indicat, ut in Hecyr. a. 1. sc. 1. v. 3 *Vel hic Pamphilus jurabat, quoties* &c. deß ist ein Exempel der Pamphilus / der ꝛc. ¶ 3. Idem in Andria a. 3. sc. 2. v. 9 *Vel hoc quis non credat abs te esse ortum?* id est, *etiam*, Donato eodem auctore. Virg. Ecl. 8

Carmina vel cælo possunt deducere lunam.

Ubi Servius: VEL, id est, *etiam*, ut, *Vel Priamo miseranda manus.* ¶ 4. Sed Budæus *vel* pro *nam* usurpatum illo Terentii loco indicat. Et in Heaut. act. 4. sc. 6. pr. *Nulla est jam facilis res*, &c. *Vel mea hæc deambulatio*, &c. ¶ 5. Idem in Phorm. a. 2. sc. 1. v. 71 *Postremo si nullo alio pacto, vel fœnore*, id est, saltem, zum wenigsten. Cic. in Acad. lib. 4. c. 3 *Statuere, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis*, id est, certe, vel etiam. Idem 2. de orat. c. 27 *Hæc sunt omnia ingenii vel mediocris, exercitationis autem maxima*, id est, etiam mediocris. ¶ 6. *Vel* aliquando copulativa est, atque pro *Et*, sive *Tum* ponitur, præcipue Christianis Scriptoribus. Virg. 2. Æn. v. 769

Silvius Æneas pariter pietate vel armis.

Livius lib. 1. cap. 42 *Hunc ordinem ex censu descripsit, vel pacis decorum, vel belli.* Sueton. Tito cap. 3 *Latina Græcaque lingua vel in oratu, vel in fingendis poëmatibus promtus.* Veget. lib. 2. de re militari cap. 5 *Deo enim vel privatus, vel militans servit, cum fideliter eum diligit, qui Deo regnat auctore.* Marius Victor præfat. in Genesin suam v. 110

Quæ sit origo poli, vel quæ primordia mundi, &c.

Dracontius Hexaëmero v. 150

Fecibus eductis concordant unda vel ignis.

Sedulius Opere Paschali sub finem:

Jure suo qui cuncta tenens excelsa vel ima.

Ita Rufinus non semel & Victor Uticensis usus est. Notat & Barthius ad S. Gallum.

Velabrum, vide infra *Velum.*

VELEDA, *Velleda*, virgo in summa auctoritate apud Germanos, & instar nummis habita, de qua Tacitus de Morib. German. c. 8, 3. Cœl. Rhodig. lib. 18. c. 20. Barth. ad Stat. Silv. pag. 125. Schedius de Diis German.

VĔLES, itis, masculinum, militem significat levis armaturæ, qui & *Expeditus*, & *Ferentarius* dicitur, der leichte Rüstung führet; cæteri enim *armati* dicuntur, die schwere Rüstung führen. Dicti sunt autem *Velites* a βάλλειν, id est, jaculando. Sed Cicero *velites* quasi *volitantes* dictos putavit ab armatura levissima. Et l. 9. fam. ep. 20 *Velitem scurram* dixit pro nimium leviter jocante.

¶ Velitor, velitari, pugnare & jugari, scharmutziren. *Nescio, quid velitati estis inter vos*, Plaut. in Menæch. act. 5. sc. 2. v. 28. Et Gell. lib. 6. c. 11 *Maledictis adversum impudentes & improbos non est velitandum*, man soll sich wider unverschämte und böse Leute mit Schelt-Worten nicht einlassen. Apul. lib. 5 *Videsne, quantum tibi periculum velitetur fortuna eminus?*

¶ Velitatio, est verborum ultro citroque objectio, ein Hader/ ein Keiffen. Plaut. in Asin. act. 2. sc. 2. v. 41 *Verbis velitationem fieri compendio volo.*

¶ Veli-

¶ Velitaris, e, ut, *Velitaria arma*, Salluſt. Jugurth. cap. 105, Rüſtung der leichten Knechte. *Haſta velitaris*, Liv. lib. 26. cap. 4. *Velitaris pugna*, ein Scharmützel.

VĔLIA, æ, Lucaniæ oppidum ad mare, unde

¶ Vĕlīnus. Virg. 6. Æn. v. 366

Injice, namque potes, portumque require Velinos.

Velina, regio Romæ. *Lacus Velinus*, hodie Lago di Riete dicitur de fertilitate ejus, poſtquam a Curio Conſ. in Narem fluvium derivatus, Rupert. ad Florum pag. 238. Alias ejus appellationes habes apud Ortelium Theſaur. Geogr.

VELĪTRAE, arum, Volſcorum civitas vetuſtiſſima. Silius lib. 8. v. 378 *incelebri valle Velitræ.* Vide quæ ibi notavimus.

¶ Veliterni, incolæ Velitrarum, & ager Veliternus. Ex Velitris gentem Octaviam originem habuiſſe, teſtatur Sueton. in Auguſto cap. 1.

VELLO, vellere, ϖλλω, ut, *Vellere herbas*, Kräuter ausgraben / ausziehen / ausrauffen. *Radicitus vellere*, Columella lib. 11 c. 3. *Vellere cum radicibus*, Plinius lib. 12. c. 12. Et, *Poſtes a cardine vellere*, Virgilius lib. 2. Æn. v. 480. *Barbam tibi vellunt laſcivi pueri*, Horatius lib. 1. Serm. Satyr. 3. v. 133. Idem Virg. ecl. 6. v. 3

Cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem
Vellit & admonuit, &c.

bey den Ohren zwacken. Calpurnius Bucol. ecl. 4. v. 155

– – – – *Vellit nam ſæpius aurem*
Lubida paupertas, & dicit: vigilia cum.

Quod ab anteſtandi more tractum eſt. Nam in anteſtatione auctor memoriæ cauſâ auriculam imam anteſtati tangebat, cum hoc verbo: MEMENTO. Eſt enim aure ima memoriæ locus, ut Plinius tradit. Vide Lipſium lib. 4. Epiſtolicar. Quæſt. Epiſt. 18. item Senecam lib. 4. de Benefic. cap. 3. nec non Chiliadas.

¶ Vulſella, ſive Volſella, inſtrumentum ad pilos evellendos. Vet. Gloſſ. *Vulſella*, ϖιχόλαβις, ἀνθρώλαβις. Martialis lib. 9. epiſt. 28 *Purgentque ſæva cana labra volſella.* Utebantur volſellis moroſiùs formæ & muliebriter ſtudioſi. Sueronius Cæſare cap. 45, & in Othone cap. 12. ¶ 2. Eſt & inſtrumenti Chirurgici genus, prehendendæ & exſcindendæ corruptæ in ulceribus carni, apud Celſum lib. 6. c. 18.

¶ Vulſura. Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 11.

¶ Vellico, vellicare, frequentativum, zwacken / quod & crimari, ſed levius, per metaphoram ſignificat, einen anzapffen. Varro lib. 3. de re ruſt. cap. 16, *Vellicare alicujus opus*, vernichten. Horat. 1. Serm. Sat. 10. v. 79

Vellicet abſentem Demetrius?

Paullinus Nolanus Epiſt. 49, [al. 36] ad Macarium cap. 3 *Vellicatâ blande auricula ſuſcitabit.*

¶ Vellicatio. Seneca de vita beata cap. 5 *Non tantum lacerationes, ſed etiam vellicationes effugere.* Et per Metaphoram, ut, *Injurias, convitia, vellicationes contemnamus*, Idem libro 3. de Ira cap. 43.

¶ Avellere, mit Gewalt abreiſſen / abbrechen / ut, *Poma ex arboribus cruda vi avelluntur, matura decidunt*, Cicero de Senect. cap. 19. Et pro Font. 17 *De matris complexu avellere atque abſtrahere.* Et, *Avelli a ſuis*, Idem pro domo ſua cap. 57. *Avellere ſe ab aliquo*, & *avelli*, ſich von einem loß reiſſen / Terent. in Hecyr. act. 4. ſc. 1. v. 39. Et in Eunucho act. 3. ſc. 3. v. 14 *Credo ei placere hoc* (rus,) *ſpemt ſe a me avellere*, er hoffet / er wolle mich davon bringen.

¶ Avulſio. Plin. lib. 17. cap. 10. & lib. 19. cap. 7.

¶ Avulſor. Idem Plinius lib. 9. cap. 45 *Spongiæ ubi avulſorem ſenſere, contracta multo difficilius abſtinebuntur.*

¶ Convellere, commovere, concutere, labefactare, loßreiſſen / loßmachen. ut, *Convellere ac removere gradum*, Cicer. pro Domo cap. 21. die Stuffen loßmachen und auffheben. *Convellere repagula, atque effringere valvas*, Idem in 6. Verr. cap. 43. *Convellere fundamenta*, Columella lib. 1. cap. 4. Et, *Convellere ſaxa infima, quibus fundamenta continentur*, Cæſar lib. 2. Bell. Civ. cap. 11. Metaph. *Labefactantur & convelluntur auxilia*, Cic. pro Rabirio cap. 1. *Convellere vires* eſt infirmas eas reddere, Celſ. lib. 3. c. 4. Et Cicer. de divin. lib. 1. cap. 51 *Qua mihi quidem non videntur poſſe convelli*, id eſt, confutari, wiederleget werden. *Convellere & commutare conditionem amicitiæ*, Cicero 5. Verr. c. 6. extr. *Convulſa penitus Reſpublica*, Id. de clar. or. c. 30.

¶ Convulſio, coactio vel retractio, quæ fit in nervis aut muſculis, Plin. lib. 20. cap. 15.

¶ Divellere, von einander trennen / reiſſen / ſcheiden. *Divellimur liberi a complexu parentum*, Salluſt. Catilin. c. 51. *Divelli & diſtrahi a voluptate*, Cic. lib. 1. de finib. c. 16. Et, *Divulſus conſenſus*, Idem de Aruſp. reſp. c. 28. *Lacertos divellere unguis*, Claudian. Gigantomach. v. 39. Et, *Viola divulſa*, Plin. lib. 21. c. 11. Virg. 2. Æn. v. 433 *Divellimur inde Iphitus & Pelias mecum.*

¶ Indivulſus, unzertrennt. *Indivulſus comes*, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 11.

¶ Evellere, extrahere, ut, *Evellere arborem radicitus*, Ulp. Leg. 7. § 1 Digeſt. Arbor. furtim cæſar. *Evellere radices*, Cic. ad Att. lib. 10. epiſt. 11, ausziehen / ausrotten. *Exciſa, non evulſa arbor*, Id. ad Attic. 15. epiſt. 4. *Linguam alicui evellere*, Idem lib. 3. de Orator. cap. 1. ausreiſſen. *Opinionem ex animis hominum evellere*, Id. pro Roſc. Am. c. 2, & pro Cluent. c. 2. Gedancken benehmen.

¶ Intervellere. Seneca epiſt. 14 *Barbam aut vellere, aut intervellere*, id eſt, aut evellere totam, aut aliquos ſolum pilos. Quintil. lib. 10. cap. 7 *Ita ſunt naturâ copulata, ut mutari aut intervelli confuſione non poſſint.* Add. Plin. 17. c. 27. & Gell. lib. 5. c. 10.

¶ Pervellere, idem quod convellere, ut, *Fortuna pervellere te forſan potuerit & pungere, non potuit certe vires frangere*, Cic. 3. Tuſc. cap. 17. einen Zwack geben. Idem 1. de Orat. c. 62. extr. *Jus civile pervellere*, hoc eſt, juri obtrectare; übel davon reden. *Pervellere aurem*, Val. Max. lib. 1. cap. 5. n. 8.

¶ Revellere, aufetre, detrahere, abreiſſen / hinwegthun / ut, *Effringere multorum fores & clauſtra revellere*, Cic. 6. Verr. c. 23. Et *Revellere clauſtra portarum*, Livius lib. 5. c. 21. *Effracta & revulſa janua*, Cic. pro Mur. cap. 15. *Revellere tela de corpore Reipublicæ*, Idem in Piſonem cap. 11.

¶ Revulſio. Plin. lib. 13. c. 12 *Unius ſchedæ revulſione plures infeſtante paginas.*

¶ Subvulſus, vel Subvolſus. Scipio apud Gellium lib. 7. c. 12 *qui barbâ volsâ, feminibuſque ſubvolſis ambulet.*

VELLVS, ĕris, lana ovibus ademta & conglobata, das Fell / νῆκος, σῦμα, Wolle. Ante tonſuram inventam vellebant lanam: ex eo itaque *Velleta* appellata. Et *Vellus* eſt lana tonſa univerſa ovis, Varrone auctore lib. 2. c. 11. de R. R. *Nivea vellera*, Virg. 4. Æn. v. 459. ¶ 2. *Vellera* pro tenuibus lucidisque & candicantibus nubibus, quibus cælum in partibus, ubi ſudum eſt, criſpari ſolet, Lucanus videtur dixiſſe lib. 4. v. 123

– – – – *jam clarior aër,*
Et par Phœbus aquis denſas in vellera nubes Sparſerat.

VĔLOX, celer, pernix, ϖκὺς, ſchnell / geſchwind / behend. Virgilius 5. Æn. v. 444

– – – *illum ventantem a vertice velox Præſidit.*

Seneca de Benefic. lib. 5. cap. 2 *Alius velociori gradu anteceſſit.* Et Ovid. 10. Metamorph. v. 519

Labitur occulte, fallitque volatilis ætas,
Et nihil eſt annis velocius.

Cæſar lib. 1. Gall. c. 48 *pedites velociſſimi.* Et Quintilianus lib. 2. c. 3 *Velociſſimus quisque ſi forte iter cum parvulo facit, dat manum, & gradum ſuum minuit, nec procedit ultra, quam comes poſſit.*

¶ Velocitas, pernicitas, celeritas, Geſchwindigkeit. Cic. lib. 1. off. c. 30 *Videmus, alios velocitate ad curſum, alios viribus ad luctandum valere.* Plin. lib. 7. cap. 12 *Velocitas cogitationum animique celeritas.* C. Nepos Epam. cap. 2 *Velocitatem ad belli utilitatem exiſtimabat pertinere.*

¶ Velociter, celeriter, ut, *Pervolare in aliquem locum velociùs*, Cic. in Somnio c. 9. Et Cæſar lib. 5. c. 35 *Hoſtes velociſſime refugiebant.* Et Seneca Epiſt. 70 *Alios vita velociſſimus adduxit, quo veniendum erat etiam cunctantibus.*

¶ Prævĕlox, admodum velox. Plinius lib. 11. cap. 31 *prævelocibus camelis fugientis.*

VELUM, per Syncopen ex *vexillum*, πανίστερμα ἱστοῦ, ein Segel / Segel-Tuch im Schiff. *Dare vela ventis*, Virg. 4. Æn. v. 546. *Pandere tota vela*, Quintilian. l. 6. c. 1. Et Cicero in Tuſc. 4. c. 5 *Pandere vela orationis*, der Rede ihren freyen Gang laſſen. Quintilian. in Præfat. ad Tryphonem: *Permittamus vela ventis, & oram ſolventibus bene precemur.* Apud Ciceronem 3. Tuſc. c. 11. extr. *Velis remisque*, & 3. Offic. cap. 33 *Velis equisque*; quod Plautus Aſinar. act. 1. ſc. 3. v. 5 *Remigio veloque* dixit, proverbiales ſunt locutiones, pro, omni conatu, mit gantzer Macht. Vide Chiliadas. Horatius lib. 2. odâ 10

Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

¶ 2. *Vela* etiam aulæa ſunt, quæ in theatris ſcenæ, in divitum & potentiorum ædibus foribus prætendebantur, Fürhänge. Plinius lib. 4. epiſt. 19 *Eadem* [uxor] *ſi quando recito, in proximo, diſcreta velo, ſedet*, ſitzet hinter dem Vorhang. Idem lib. 7. ep. 21 *Cubicula velo obducto opaca.* De velis theatrorum capiendum illud Virgilii 3. Georgic. v. 24

Vel ſcena ut verſis diſcedant frontibus: utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Ubi & Servium lege, & Suetonium Caligulâ c. 26. De velis aularum eundem vide in Claudio c. 10, & ibi Torrentium, nec non Lipſium in 12. Taciti Annalem. Atque his velis præſtituti & ſui ſervi fuere, ex ipſa re *Velarii* dicti, de quibus Pignorius conſulendus, qui plura de his, & de templorum etiam velis ibidem affert.

¶ Vēlāris, e. Plin. lib. 13. c. 9 *Lignum firmæ duritiæ, ex quo velares detornat annulos*, die Segel-Ringe.

¶ Vēlārium, Velaria, Juvenali loca ſunt abdita & velis clauſa, *Pueros inde ad velaria raptos*, Satyra 4. v. 122.

¶ *Velarius ſervus* a cura velorum. Vide paullo ante in *Velum.*

¶ Velifico, velificor, velificare, & velificari, vela dare vel facere, hoc eſt, navigare, ſegeln. *Velificare per ſumma aquorum*, Plin. lib. 9. cap. 33. ¶ 2. Cicero per metaphoram *velificare honori ſuo* dixit de Leg. Agr. 1. c. 9, hoc eſt, quocunque modo & periculo honorem ſuum aucupari, ſumta figura ab illis, qui velis in ſublime elatis fortunam quamcunque experiuntur. Et ad Cic. Cælius

lib. 8. epist. 10. famil. *Ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse.* Hic enim *velificare* idem est, quod assentando gratificari. Florus lib. 1. c. 9 *Brutus favori civium etiam domûs suæ clade & parricidio velificatus est.*

¶ Velificatio, das Segeln. Cic. ad Lentul. 1. fam. ep. 9 *Cum id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis.* Locutio metaphorica elegans est.

¶ Vēlĭfĭcus, Segelflüchtig. *Cursus velificus*, Plin. l. 13 c. 11.

¶ Vēlĭfer, ut, *Carina velifera*, Ovid. 15. Metamorph. v. 19. & Propert. lib. 13. eleg. 9. v. 35. Et, *Malus velifer*, Valer. Flacc. lib. 1. v. 126.

¶ Vēlĭvŏlus. *Mare velivolum*, Virg. 1. Æneid. v. 224. *Rates velivola*, Ovid. 4. de Ponto eleg. 5. v. 42.

¶ Vēlĭvŏlans. *Navibus velivolantibus complevit littora*, Cic. de divin. lib. 1. cap. 31.

¶ Vēlo, velare, bedecken / bemänteln / verhüllen / ut, *Velare caput*, Cic. cap. 47 pro Domo: & Plin. in Paneg. c. 56 *Agentibus tibi gratias nihil velandum est, nihil omittendum.* Seneca in Hippolyto v. 721 *Scelus in scelere velandum est.* Et, *Velatus muliebri togâ*, hoc est, vestitus. Et Festus quoque *Velatos* interpretatur *vestitos.*

¶ Vēlāmen, &

¶ Vēlāmentum, eine Decke / damit etwas verhüllet wird. Virg. 1. Æn. v. 649 *Et circumtectum croceo velamen acantho:* Liv. lib. 34. cap. 30 *Ramos olea ac velamenta alia supplicum porrigentes omare, ut reciperent se.* Adde eundem lib. 29. cap. 16. Similiter hac voce usus est Tacitus, & cum insulis conjunxit 1. Histor. cap. 66: & 3. Histor. c. 31. *Velamenta* enim, quæ στέμματα Græcis: Filum laneum, puta, quo caduceum velabatur. Metaphorice Seneca de Vita beata c. 12 *quærentes libidinibus suis patrocinium aliquod ac velamentum.* Deckmantel.

¶ Velabrum, locus erat Romæ juxtà Aventinum montem, ubi tabernæ olearіorum erant, Oel-Buden. Unde Plautus Captiv. act. 3. sc. 1. v. 30 *Omnes compulso rem agunt, quasi in Velabro olearii.* Nomen accepit ab eo, quod in crebris exundationibus Tiberis trajectus ibi in forum esset. *Trajectum* enim *velatanum* vocabant. Vel a *velis*, quod, qui munus exhibebant populo, inde velis viam, quæ a foro ferebat in circum maximum, adumbrarent. De utroque Plutarchus Romulo pag. 20. Sed pro priore ratione Varro est lib. 4. & 5. de L. L. itemque Ovidius 6. Fast. v. 405. & seqq. Atque hinc vetus Scholiastes Horatii in Epistolam ad Pisones: *Hunc* (Tiberim) *derivabit Augustus, qua nunc fluit. Ante enim per Velabrum fluebat: unde* VELABRVM *dicitur, quod* VELIS *transiretur.*

¶ Advelare, zudecken. Virg. 5. Æn. v. 246

Victorem, &c.

Declarat, viridique advelat tempora lauro.

Lampridius Commodo cap. 15 *panno purpureo nudos humeros advelans.*

¶ Convelare, bedecken. Plin. lib. 17. c. 22 *Plaga convelata.*

¶ Develare, detegere, aufdecken. Ovid. 6. Metam. v. 607

Omque develat misera pudibunda sororis.

¶ Exvelare, idem. Propertius lib. 3. eleg. 14. v. 3

Ut mihi prætexta pudor exvelatus amictu.

Sic Scaliger legendum contendit: alii; *est velatus.*

¶ Prævelare, velum præducere. Claudianus lib. 2. de Raptu Proserp. v. 325 *Flammea sollicitum prævelatum pudorem.*

¶ Rĕvēlare, entdecken / offenbahren. *Tempus omnia revelat*, Tertullian. in Apologet. cap. 7. Vide Chiliad. *Ore revelato*, Ovid. 6. Fast. v. 619.

¶ Revelatio, ut, *Revelatio pudendorum*, Arnobius lib. 5. p. 182. Et Vet. Gloss. *Revelatio, ἐπφάνια, ἀποκάλυψις.* Hieronymus Epist. 25 ad Paullam super obitu Blæsillæ, cap. 2 de Paulo Apostolo: *Ad revelationum humiliandam superbiam monitor quidam humanæ imbecillitatis apponitur.* Et Tertullianus lib. 5. adverf. Marcion. cap. 4 *Deus Filii sui revelationem in extremitatem temporum disposuit.* Et Augustinus Confess. lib. 9. c. 10 *somnia & imaginarias revelationes.*

¶ Revelator. Tertullianus lib. 4. adv. Marcion. cap. 25 *Nec revelator ipse erit, qui absconditor non fuit.*

¶ Revelatorius. Idem Tertull. de Anima c. 47 usus est.

VĔLŬT, & Vĕlŭti, adverb. similitudinis, gleichwie / inmassen. Horat. 1. Carm. od. 12

Crescit occulto velut arbor ævo
Fama Marcelli. Virgilius 2. Æn. v. 304
In segetem veluti cum flamma furentibus austris
Incidit, &c.

Cic. de Arusp. cap 4 *Conatum Clodii refutabo, velut hesterno die.* Nepos Hannib. cap. 1 *Velut hereditate relictum odium confirmavit.* Additur hæc particula metaphoris, sententiis ex translato orientibus, inventionibus, &c.

VENA, æ, *vibum sanguinis* vocat Plinius: dicta inde videtur, quod per eam veniat, hoc est, deferatur sanguis, vel ab ἴημι potius, quod vult Scaliger, eine Blut-Ader; differt enim ab arteria & nervo. Cicer. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 55 *Sanguis per venas in omne corpus diffunditur, & spiritus per arterias.* Gellius *venarum & arteriarum* discrimen lib. 18. cap. 10 ex Medicorum libris ita explicat, ut VENAS dicat *conceptacula sanguinis mixti confusique cum spiritu naturali, in quibus plus sanguinis, minus spiritus sit:* ARTERIAS *conceptacula spiritus missi confusique cum sanguine, in quibus plus spiritus, minus sanguinis sit.* VENAS *itaque suâpte vi immobiles esse & sanguinis tantum demittendi gratiâ explorari:* ARTERIAS *autem motu atque pulsu suo habitum & modum febrium demonstrare.* Et ea de caussa ibidem refert, offendisse Medicum quendam elegantiores nonnullos, quod dixisset, ἰὰν ἅψῃ αὐτοῦ τὴ φλεβὸς, *si attigeris venam ejus*, quod debuisset ἀρτηρίαν, *arteriam* dicere. Recte vero ibi Herodes, *perbulgate* in eo magis Medicum, quam *inscite* locutum, pronunciat. Quid enim frequentius est, quam ubi de pulsu explorando agitur, non *arterias*, sed *venas* potius nominari? Omittam Græcos, contentus aliquot Latinorum exempla protulisse. Persius Satyr. 3. v. 107

Tange, miser, venas, & pone in pectore dextram.

Et paullo ante idem dixerat v. 91

Tertia compositas vidit nox currere venas.

Currere dixit, quod moventur & saliunt arteriæ, sive σφύζειν, ut Græci loquuntur. Seneca Epist. 22 *Non potest Medicus per epistolas cibi aut balnei tempus eligere: vena tangenda est.* Sic *Pulsum venarum* Plinius dixit lib. 2. cap. 97, & *Percussum venarum* lib. 7. cap. 51. itemque Val. Maximus lib. 5. cap. 7. Prudentius Hymno 3. καθημερ. v. 91

Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita vena tremit, &c.

Ubi rursus *vena* arteria est, sive principium potius arteriarum, corde, ut ipse loquitur, abditum. Caussam hujus consuetudinis eam puto, quod in voce *vena* promtior faciliorque esset pronunciatio; deinde quod voce Latina in ea re destitueremur. Unde & ad differentiam velut *arteria vena vitales* appellatæ. Vet. Gloss. ἀρτηρία, *vena vitalis. Imbuta vena veneno*, Cic. 2. Tusc. cap. 7. Et, *Periculum inclusum venis & visceribus alicujus*, Idem in Catil. 1. cap. 13. Sic, *Venam ferire, secare, incidere*, φλεβοτομεῖν, Ader schlagen / oder zur Ader lassen / Cels. lib. 2. cap. 10. lib. 3. c. 5. ¶ 2. Venæ sub terra, Gänge / ut, *Vena aquæ dulcis, fecundæ*, Ovid. 3. Trist. eleg. 7. Wasser-Adern. *Vena auri & argenti*, Gold- und Silber-Gänge. Cicer. de Nat. Deor. lib. 2. c. 60 *Non æris, argenti, auri venas penitus abditas invenimus, & ad usum aptas*, &c. *Auri argentique venas sequi*, Lucret. lib. 6. v. 808. Et Juvenal. Sat. 9. v. 31

Accipimus tenue argentum, venaque secunda.

¶ 3. *Vena* pro ingenio ad scribendum apto, Geschicklichkeit zu schreiben / reicher Zufluß. Juvenal. Sat. 7. v. 53

Sed Satyrum egregium, cui non sit publica vena.

Horat. de Art. Poët. v. 409

– – Ego nec studium sine divite vena,
Nec rude quid prosit video ingenium.

Et lib. 2. ode 18 *Benigna ingenii vena.* Quintilian. lib. 6. cap. 2 *Tenuis & angusta ingenii vena.* ¶ 4. *Vena* in herbis sunt *Fibræ*, die Striche oder Streiffe.

¶ Venula, diminutivum. *Venulæ oculorum*, Celsus lib. 2. c. 6.

¶ Vēnōsus, mit vielen Adern. *Folia plantaginis venosa*, Plin. lib. 24. cap. 10, ex quarta *Venæ* significatione.

¶ Intervenium, inter duas venas spatium. Vitruvius lib. 8. cap. 1 *Rubro saxo & copiosa, & bona* [sunt venæ,] *si non per intervenia dilabantur & liquescant.* Eadem ferme verba Palladius habet mense Augusto c. 8. Adde Vitruvium lib. 2. cap. 6. & 7.

VENAFRVM, oppidum Campaniæ, olei proventu dives. Horatius lib. 2. od. 6 – – – *viridique certat*
Bacca Venafro.

¶ Venafranus, ut, *Venafranum oleum*, Juvenal. Sat. 5. v. 86, id est, optimum, ex agro Venafrano in Campania.

VENDICO, vendicare, arrogare, & proprium facere. Sed non dissimulandum nobis hîc est, VENDICO verbum ignotum veteribus, & plane nihili videri. Nam quæ antiqua monumenta produci possunt, ubi legere liceat? Qui veteres citati Grammatici, qui explicarint? Si qui fortassis codices habent, mendosi illi atque corrupti sunt. Enimvero quæ ejus ratio est? Dicunt ex *Venum* & *Dicare* factum, & itaque differre a *Vindicare*, quod ex *Vis* & *Dicare* natum volunt. Nugæ! Sicut a *Judex, Judicis, Judicare*, ab *Imbrex, Imbricis, Imbricare*: ita a *Vindex, Vindicis, Vindicare.* Jam *venum dicare* quid est, & quomodo cum notione & usu verbi hujus convenit? nemo dixerit, nisi qui cum Grammaticis nugari velit. Explodendum itaque *Vendico*; *Vindico* semper dicendum atque scribendum cum veteribus. A vindiciis enim transfertur ad alias res, quas nostras facimus, aut nobis tribuimus, ut allegata exempla ostendunt. Adde Manutium, Lipsium, Dausquium, Vossium in libris Etymolog. & Orthograph.

VENDO, vendere, per syncopen ex *venundo*, (quod infra in *Venum* habes) πωλεῖν, verkauffen / loßschlagen. Cicero pro Quint. cap. 4 *Non posse ita commode eo tempore, qua proscripsisset, vendere.* Idem, *Vendere beneficia*, lib. 13. fam. epist. 36 dixit. *Vendere precio tanto, quanto*, &c. *Vendere magno*, in Verr. 5. c. 53. *Vendere tanti, quanti*, ibidem: sic & *plurimi, minoris*, &c. so theuer / theurer / wolfeiler. Cic. 3. off. c. 12 *Vendo meum non pluris quam cateri, fortasse etiam minoris, cum major copia est.*

¶ Ven

¶ Venditor, Verkauffer. Cic. post redit. in sen. cap. 4 *Mercatores provinciarum, ac venditores nostræ dignitatis.*

¶ Venditrix. Ulpian. & Hieronym. de Locis Hebraic. extr. *Lydia purpuræ venditrix.*

¶ Venditio, Verkauffung. *Venditio bonorum,* Cic. pro Rosc. Am. c. 38. Idem in Pison. cap. 35 *Sestertium centies & octogies in venditione mei capitis adscripserat.*

¶ Vendax, der gerne verkauffet. Cato de R. R. c. 2 extr. *Patremfamilias vendacem, & non emacem esse oportet.* Etenim *non emacem esse, vectigal est,* ut Cicero dixit sub finem Paradoxorum.

¶ Vendibilis, e, quod facile venditur, kauffbar / ut, *Fundus vendibilis,* Horat. 1. Epod. 17. v. 47. *Vino vendibili suspensâ hederâ nihil opus.* Et, *Oratio vendibilis,* Cic. de Amic. c. 25. Et, *Orator vendibilis,* qui populi plausum & favorem captat, de clar. or. c. 47. Comp. *Vendibilior,* apud Apulej. lib. 8. p. 212. ed. Elmenh. Et Varro R. R. lib. 1. cap. 4 *Vendibiliorem agrum faciunt.*

¶ Invendibilis, e, ut, *Merx invendibilis,* Plaut. Pœn. a. 1. sc. 2. v. 128, quæ vendi non potest, lose Wahr / die nicht abgehet.

¶ Invenditus, non venditus, unverkaufft. Scævola Lege ult. § ult. Dig. de rescind. vendit. *Quæsitum est, quum nec fidejussor datus est, nec omnis pecunia secundum legem suis diebus soluta sit; an prædia invendita sint.*

¶ Vendito, venditare, venale habere, außbieten. Plautus in Curcul. a. 4. sc. 1. v. 21 *Sunt homines, qui ipsi sese venditant.* Cicer. ad Attic. lib. 8. epist. 16 *Tusculanum venditat, ut, si possit, emat Pacilianam domum.* Et, *Venditare se alicui,* Cic. de Aruisp. respons. c. 23, sich einem anbieten. Idem lib. 8. ad Attic. ep. 16 *Quomodo autem se Cæsari venditant?* id est, sese in clientelam Cæsari dedunt, ejusque partibus adjungunt, gratiam ejus captant & ambiunt. C. Nepos Attico cap. 16 *Id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest: quod non florentibus se venditabit, sed afflictis semper succurrit. Ingenium venditare, & memoriam ostentare,* Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 30.

¶ Venditatio, ostentatio, das Rühmen und Prangen. Plin. 29. c. 1 *Ostentatio artis & portentosa scientia venditatio.* Et Cic. de Amic. c. 23 *A multis virtus contemnitur, & venditatio quædam atque ostentatio esse dicitur.* Idem 2. Tusc. c. 26 *Mihi quidem laudabiliora videntur omnia, quæ sine venditatione & sine populo teste fiunt.*

¶ Venditator, qui venditat. Tacitus lib. 1. Hist. cap. 49, 4 de Galba: *Fama nec incuriosus, nec venditator.* Venditator famæ est ostentator, & laudum æquo cupidior.

¶ Divendere, hie und dort verkauffen. *Prædа divendita,* Liv. lib. 1. cap. 53. *Bona divendere,* Idem lib. 3. cap. 13.

¶ Revendere, wieder verkauffen. Ulpianus Lege 37. Dig. de bonis libertorum, *quoties donum, munus, operæ liberto revendiderit.*

VENEO, veneunt, venivi & venii, venire, est vendi, cum quo cognationem arctiorem habet. Nam quemadmodum illud ex *venum* est, & *do;* contractione syllabarum facta: ita hoc ex *venum* ac *eo,* ut integre alicubi scriptum reperitur. Livius lib. 3. cap. 55 *Familia ad ædem Cereris, Liberi Liberaque venum irent.* Sed usitatius in unam vocem *Veneo,* quæ distincte dici poterant, concrescunt. Cicer. pro Rosc. Am. cap. 43 *Videamus, ejus hominis bona qua mtione venierint.* Quintilian. lib. 12. c. 1 *Ab hoste venire.* Horat. 1. Sat. 5. v. 88

- - - - *Venit vilissima rerum Hic aqua.*

Et ibidem lib. 2. Sat. 2. v. 25

- - - *Quia veneat auro Rara avis.*

Sic, *Venire quam plurimo,* Cic. 7. fam. ep. 2.

¶ Vēnālis, e, venum vel venditioni expositum, das zu kauffen oder feil ist / ut, *Venales horti,* Cic. 3. off. c. 14. Horat. lib. 2. ep. 2. v. 10

Multa quidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat, venales qui vult extrudere merces.

Lucanus lib. 10. v. 408

Venalesque manus; ibi fas, ubi maxima merces.

Horatius 2. Carm. od. 16 - - *Otium* &c.

Non gemmis, neque purpurâ venale, nec auro.

Venalis scriptor, Cic. pro domo cap. 19. *Venalis lingua,* quæ pecuniâ comparatur, Lucan. lib. 1. v. 269. *Urbs venalis,* id est, avara. Sallust. in Jugurth. c. 35 *O urbem venalem & cito perituram!* Dictum Jugurthæ de Roma. *Venalem pendere,* quid sit, vide in *Pendeo.* ¶ 2. *Venales* absolute & peculiariter servi dicuntur, qui emti sunt, & recens maxime. Quintil. lib. 8. c. 2 *Quod commune est & alius nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur:* ut VRBEM, *Romam accipimus &* VENALES *nobilitos, &* CORINTHIA *æra, cum sint urbes aliæ quoque, & multa venalia, & tam aurum & argentum, quam æs Corinthium.* Vide Torrentium ad August. Suetonii cap. 13.

¶ Venalitius, id est, venalis. *Familia venalitia,* apud Sueton. Augusto cap. 42. *Venalitii greges,* Plin. lib. 35. c. 18. itidem de servis. ¶ 2. *Venalitius,* pro venditore, Cicero in Orat. cap. 70 *Multi venalitii mercatoresque.* Suetonius de Claris Rhetoribus cap. 1 sub fin. *Venalitii cum Brundusii gregem venalium e nave educerent.* Vide Torrentium ad supra citatum ex Augusto Suetonii locum.

¶ Venalitiarius, dicitur mango, der mit Knechten handelt. Vet. Gloss. *Venalitiarius,* ἐμπορικός. Lege 207. Dig. de verb. signif. *Mercis appellatione homines non contineri Mela ait, & ob eam rem mangones non mercatores, sed venalitiarios appellari ait, & recte.* Adde Tertullian. lib. 1. ad Nation. cap. 16 sub fin. & ibi Le Prieur.

¶ 2. Venalitiarius, adjectivum. Ulpianus Lege 73 Digest. de Legat. & fid. lib. 3. § 4 *qui venalitiariam vitam exercebat,* der mit Leibeigenen handelte.

¶ Venum, vide infra suo loco.

¶ Venundo, vide ibidem sub *Venum.*

VĔNĒNVM, φάρμακον antiquis vocabulum, sicut & φάρμακον apud Græcos; & *medicamentum salubre* juxta & *noxium* significat. Cajus JCtus Lege 236. Dig. de verbor. significat. *Qui* VENENVM *dicit, adjicere debet, utrum malum, an bonum. Nam & medicamenta* VENENA *sunt: quia eo nomine continetur, quod exhibitum naturam ejus, cui adhibitum esset, mutat. Cum id, quod nos* VENENVM *appellamus, Græci φάρμακον dicant: apud illos (Græcos) quoque, tàm medicamenta, quàm quæ nocent, hoc nomine (φάρμακον) continentur. Unde adjectione alterius* (BONI, MALI) *nomine distinctio est.* Sic *Venena mala,* dixit Sallustius Catilinâ cap. 11. Et Cicero pro Cluentio c. 54 *Qui venenum malum fecit, fecerit.* Et, *Veneni mali poculum* Solinus dixit cap. 44. *Medicans* contra *Venenum,* id est, bonum, & quod prodest, Prudentius dixit Hamartig. v. 230. *Venena* dicuntur Quintiliano Declam. 350, quæ aliis animalibus nocent, aliis prosunt. Nimirum *venen* vox quemlibet succum sive liquorem medicatum significat, sive illi nocendi insit vis, sive medendi, sicut & *Virus* usurpatur, de quo suo loco. Hinc medicamina faciei Ovidius *venena* dixit lib. 1. de remedio amoris v. 352. *Pelagi venenum,* salsum aquæ marinæ liquorem, Manilius lib. 5. v. 680. Sed usitatissime in malam nocentemque partem dicuntur *venena.* Sic *Venenum conficere, dare,* L. 1. Digest. ad L. Corn. de Sicariis, *Veneno quem aggredi, quem tentare,* Sueton. Nerone c. 33. & 34. *Venenum præsentissimum, velocissimum,* quo quis confestim perimitur. Veneno quem peremtum arguunt livores in corpore, spuma per os; & cor igne indomitum. Lege Suetonium Caligulâ c. 1, & ibi interpretes. *Infundere alicui venenum,* Cic. in Phil. 11. cap. 6. *Præbere venenum,* Cic. 1. Tusc. cap. 40. Et *Occidere veneno,* pro Rosc. Am. c. 35. *Necare veneno,* pro Cluent. c. 61. Et ibidem cap. 60 *Tollere aliquem veneno,* mit Gifft vergeben. Lucan. lib. 6. v. 491

Humanoque cadit serpens afflata veneno.

¶ 2. Venena etiam dicuntur res quælibet veneficiis aptæ, & ipsa veneficia adeo, seu toxica fagarum sive veneficarum incantationes, Zaubereyen. *Memoriam venenis eripere,* id est, veneficiis, Cicer. in Oratore cap. 37 einen durch Zauberey ums Gedächtniß bringen. Horat. Epod. 5. v. 87

Venena magnum fas nefasque, non queunt
Convertere humanam vicem.

Seneca Medeâ v. 692 *Cælo petam venena,* id est, veneficiorum materiam, sive, quæ veneficiis idonea sunt. ¶ 3. *Venenum nostræ vitæ,* id est, pernicies, Catullus carm. 78 ad Rufum. ¶ 4. *Assyrium venenum,* Virg. 2. Georg. v. 465. Purpurfarbe.

¶ Venenarius, qui venena conficit, Suetonius in Nerone cap. 33. Ubi vide Torrentium. Apulejus Apolog. p. 291 *Qui venenarium accusat, scrupulosius cibatur.* Lactantius lib. 5. c. 19 *Quid venenarius, nisi ut fallat?*

¶ Vĕnēfĭcus, Venefica, qui veneficiis utitur, ein Zauberer, Cic. in Phil. 13. cap. 11 *Veneficum audes appellare eum, qui veneficiis tuis remedia invenit?* Adjective *Venefica aspectum,* Plinius dixit lib. 28. cap. 3 veneno inficientem, ein böses Auge. Est enim vere adjectivum. Et Ovid. Epist. Hypsipyles 6. v. 18

Barbara narratur venisse venefica tecum.

eine Zauberin / quippe mulier sic subauditur. ¶ Aliquando & convicii vim hæc dictio habet, ut apud Terent. Eunuch. a. 4. sc. 3. v. 6. & act. 5. sc. 1. v. 9.

¶ Vĕnēfĭcium, incantatio, Zauberey. Plin. lib. 18. c. 5 *C. Furius Cresinus e servitute liberatus, cum in parvo admodum agello largiores multò fructus perciperet, quam ex amplissimis vicinitas, in invidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis. Quare a Sp. Albino Ædili curuli die dicta metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque, ut ait Piso, bene curatam ac vestitam; ferramenta egregiè facta, graves ligones, vomeres ponderosos, boves saturos; postea dixit:* Veneficia mea, Quirites, hæc sunt, nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigilias, & sudores. *Omnium sententiis absolutus itaque est. Profectò opem, non impensa cultura conjat, & ideo majores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt.* Quando primo quæsitum de veneficiis, & qui leges contra posuêre, docet Torrentius ad Sueton. Nerone cap. 33.

¶ Vĕnēnĭfer. Ovid. 3. Metam. v. 85

Jamque venenifero sanguis manare palato Cœpit.

Et Juvencus lib. 2. v. 639

- - - *Venenifери serpentis sæva propago.*

¶ Vénēno, venenare, inficere veneno, vergifften. Lucretius libro 6. v. 820

Ut ſpatium cæli quadam de parte venenet.

¶ Venenatus, gifftig. *Anguis venenatus*, Ovid. in Ibin v. 481. *Vipera venenata & peſtifera*, Cicero de Aruſp. reſp. cap. 24. *Munera venenata*, Idem 13. Phil. c. 17. Et, *Telum venenatum*, Idem pro Quint. cap. 2. *Venenatus morſus*, Plin. lib. 8. c. 58.

¶ Comp. *Venenatior.* Plinius lib. 32. cap. 2 ſub fin. *Nihil eſt usquam venenatius, quam in mari paſtinaca.* Et Tertullianus de Baptiſmo, ineunte libro, *vipera venenatiſſima.*

¶ Venenoſus, idem. Gloſſ. Vet. *Venenoſus*, ἰώδης. Theodorus vet. Medicus: *Venenoſis potus ſuccurrit.* Et Auguſtinus de Geneſ. ad lit. lib. 8 cap. 13 *herba venenoſa.*

VĔNĔROR, venerari, colere, σέβεσθαι, in Ehren halten / Ehr erzeigen. Cicero in Verr. 6. cap. 43 *Non ſolum venerari, verùm etiam oſculari ſolent.* Idem in 1. Tuſcul. cap. 21 *Ejus inventori & principi gratias exultantes agunt, eumque venerantur ut Deum.* Id. de Nat. Deor. lib. 3. c. 21 *Auguſte omnes ſanctèque Deos venerari.* Et pro Planc. cap. 40 *Lapidem e ſepulcro venerari.* Et *Memoriam alicujus venerari*, Tacitus Agricolâ c. ult. *Amicus venerandus*, Horat. 1. Ep. 18. v. 73. *Sacra veneranda*, Sil. lib. 7. v. 383. Et, *Vox veneranda*, Lucan. lib. 2. v. 530. *Veneranda Pales*, Virg. Georg. 3. v. 294. *Aliquem manu*, item, *voce manuque venerari:* vide *Manus.* Nimirum quod Græci προσκυνεῖν, illud Latini modo *adorare*, modo *venerari* interpretati ſunt. C. Nepos Cononе cap. 3 *Neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum ejus* (Regis Perſarum) *veneris, venerari Regem, quod προσκυνεῖν illi vocant.* Vet. Gloſſ. *Venerari*, προσκυνεῖν. Vide & Briſſonium de regno Perſarum lib. 1. ¶ 2. Cum veneratione orare, anbeten. Plautus Aulul. Prologo: *In medio foco defodit* (theſaurum) *venerans me, ut id ſervarem ſibi.* Idem Rudente act. 5. ſc. 2. v. 62 *Venus veneror te, ut omnes lenones miſeri ſient.* Sic apud Horatium *Venerata Ceres* pro orata: locum paullo inferius adducemus. Atque hac de cauſſa idem Horatius pro optare, cupere, *venerari* poſuit lib. 2. Serm. 6. v. 8 *Si veneror ſtultus nihil horum.* Idem Carmine Seculari:

Quæque bos bubus venerantur albis
Clarus Anchiſæ Veneruque ſanguis.

Ubi Vetus Scholiaſtes: VENERATVR, *venerando precatur & poſtulat.* ¶ Ponitur & paſſive aliquando. Horat. lib. II. Serm. Satyr. II. v. 124

Et venerata Ceres, culmo ut conſurgeret alto.

B. Ambroſius orat. 1. contra Symmach. pr. *Ipſe enim ſolus verus Deus eſt, qui intimâ mente veneretur.* Et Ammianus lib. 22. c. 23. pr. *Venerato numine.*

¶ Veneranter, adverb. Sedulius extremâ Hiſtoria Evangelica de Chriſti Adſcenſione:

Illi autem lætis cernentes vultibus altas
Ire ſuper nubes Dominum, tranſmque coruſcos
Veſtigiis calcare ſuis; veneranter adorant.

¶ Veneratio. Cic. de Nat. Deor. lib. 1. cap. 17 *Habet venerationem juſtam, quicquid excellit.* Et Plinius lib. 8. c. 1 *Religio ſiderum, Solisque ac Lunæ veneratio.*

¶ Venerator, der Ehre bezeuget / Verehrer. Ovid. lib. 2. de Ponto eleg. 2. pr.

Ille domûs veſtræ primis venerator ab annis.

Et Prudentius Apotheoſ. v. 292

De grege thuriſero venerator.

¶ Venerabilis, veneratione dignus, Ehrwürdig. Livius lib. 6. c. 24 *Vir ætate venerabilis.* Ovid. 1. Triſt. eleg. 7. v. 15

Illud amicitiæ quondam venerabile nomen &c.

Comparativ. *Venerabilior.* Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 14

Ante Larem geſtet venerabilior Lare dives.

Superlativ. *Venerabiliſſima ſoror*, Salvianus Epiſt. 4. p. 321. edit. Rittersh.

¶ Venerabiliter. Macrobius 7. Saturn. cap. 11. extr. *Servius his dictis venerabiliter aſſenſus obticuit.* Et Apulejus ad Aſclepium ſub init. *Competenti venerabiliter ſilentio* &c.

¶ Venerabundus, qui veneratur, Ehrerbietig. Livius lib. 5. c. 22 *Juvenes delecti, venerabundi templum inière*, mit Ehre und Andacht. Et cap. 41 *Venerabundi intuebantur.*

¶ Advenerari, Varro lib. 1. de Re Ruſt. cap. 1 *Adveneror Minervam & Venerem.* Et Silius lib. 13. v. 704

Proſequiturque oculis puer advenientis euntes.

¶ Devenerari, idem quod Venerari. Ovid. Epiſt. Phyllidis 2. v. 18

Sum prece, thuricremis devenerata focis,

ſcilicet Deos. Et Tibullus lib. 1. eleg. 5. v. 14

Somnia, ter ſalſa devenerande mola.

VĔNĔTI, Galliæ Lugdunenſis populi ſunt, qui & *Heneti* appellati. Vide Plin. lib. 4. cap. 18. pr. ¶ 2. Sunt & Italiæ populi Trojanâ ſtirpe orti, qui cum Antenore & duce Trojano Heneto ex Paphlagonia egreſſi in imi maris Adriatici ſinu conſederant, & finûs Veneti atque urbis Venetæ in Adriatico ab his originem eſſe, conſentiunt fere veteres, ſive Antenore, ſive quocunque alio duce ab eo appulerint. Curtius lib. 3. cap. 1 *Jamque ad urbem Ancyram ventum erat: ubi numero copiarum imito Paphlagonum intimi. Huic juncti erant Heneti: unde quidam Venetos trahere originem credunt.*

¶ Venetiæ, ampliſſima civitas in inſulis ſinus Adriatici, a Venetis Attilæ furorem fugientibus non infelici auſpicio condita, & ſupra, quam credi poſſit, imperio atque opibus aucta, terrâ marique magnarum virium conſcia, tum & Republica, multa prudentia adminiſtratâ, inſignis, Venedig. *Veneti*, die Venediger. Conditæ ſunt Venetiæ anno à nato Chriſto 556. Munſterus. ¶ *Venetiæ* Galliæ Britonum, vulgò *Vannes* dicuntur.

¶ Venetia, Venetorum in Italia regio.

¶ VĔNĔTUS. *Veneti ciſbes*, Propert. lib. 1. eleg. 12

Quantum Hiſpanis Veneto diſſidet Eridano.

¶ VĔNĔTUS color, cœruleus eſt, marinis ſcilicet fluctibus ſimilis, Waſſerblau / oder Eiſenfarb. Vegetius de re mil. lib. 4. cap. 37 *Ne exploratoriæ naves candore prodantur, colore Veneto, qui marinis eſt fluctibus ſimilis, vela tinguntur & funes: cera etiam, quâ ungere ſolent naves, inficitur. Nautæ quoque vel milites Venetam veſtem induunt.* Hinc in ludis Romanorum *Veneta factio*, a Veneta veſte ac habitu appellata. Suetonius in Vitell. cap. 14.

VĔNIA, à veniendo: vel quod peccanti veniat: vel quod per eam venire liceat; condonatio erroris, permiſſio, beneficium, Nachlaſſung / Verzeihung / Verlaub / Urlaub / res ſupplicio melior, quemadmodum Clemens dixit lib. 2. Stromat. συγγνώμη τιμωρίας κρείττων. Virg. Æn. 1. v. 519

Orantes veniam, & templum clamore petebant.

Sie baten um Gnad. *Veniam petere*, Quintil. Declam. *Peccavi, veniam peto.* Cicero in Verr. 7. cap. 53 *Hæc ſi tibi tuus parens diceret, poſſes ab eo veniam petere, poſſes, ut tibi ignoſceret, poſtulare? Bonâ ab aliquo veniâ expetere.* Ter. Phorm. act. 2. ſc. 3. v. 31 *Adoleſcens hoc à te bonâ veniâ peto*, das begehre ich von dir zu wiſſen / du wolleſt mich aber in dem nicht verdencken / wolleſt mirs zu gut halten / mit Verlaub. *Impetrare ab aliquo veniam culpæ*, vel *erroris*, Cic. pro Ligar. cap. 1. *Cum venia tua dixero, bonâ veniâ dixerim*, ich wil dir damit nicht zu nahe geredt haben / Valla libro 4. cap. 18. ¶ 2. *Veniam dare* eſt & concedere, quod petitur. Cicero pro Archia c. 2 *Quæſo à vobis, ut in hoc mihi detis hanc veniam.* Ihr wollet mir dieſes zu Willen ſeyn. Terent. Andria a. 5. ſc. 3. v. 30 *Æquum poſtulat: da veniam.* Idem Hecyrâ a. 4. ſc. 2. v. 29

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam.

Plautus Trinummo act. 2. ſc. 2. v. 43

LY. - - - - *res quædam eſt, quam volo*
Ego me abs te exorare. PH. *Quid eſt? Veniam jam dare geſtio.*

C. Nepos Themiſtocle cap. 10 *Hujus Rex animi magnitudinem admiratus, cupiensque talem virum ſibi conciliare, veniam dedit:* id eſt, conceſſit annum, quo linguam Perſicam addiſceret, quod rogarat Themiſtocles. Idem Pauſaniâ cap. 4 *Pauſanias perturbatus orare cœpit, ne enunciaret, nec ſe meritum de illo optimè proderet. Quod ſi eam veniam ſibi dediſſet, tantùque rebus implicitum ſublevaſſet, maximè ei præmio futurum.* Ita locutus & alibi eſt. Suetonius Tiberio cap. 10 *Tunc autem honorum ſatietatem & requiem laborum prætendens, commeatum petiit; neque aut matri ſuppliciter precanti, aut vitrico deſeri ſe etiam in Senatu conquerenti, veniam dedit.* ¶ Non tamen ſemper ad culpam refertur; ſed ſæpius etiam poteſtatem & petitionis conceſſionem approbationemque notat. Vid. Pontan. Vol. 1. Progymn. 17. p. 79. *Veniam dare*, annuere petitioni. Nepos Dione cap. 2. n. 2 *Dedit ergo huic veniam* &c. id eſt, in eo annuit, petitioni locum dedit, willfahren / der Bitte Statt geben.

¶ Venialis, e, veniâ dignum, das zu verzeihen iſt. Ammianus lib. 28. cap. 27 *Venialem pacem poſcere.* Macrob. 7. Sat. cap. 16 *Si venialis erit iſta translatio.* Sidonius lib. 8 epiſt. 13 *Venialibus erratis implicari.* Hinc *Status venialis.* Vide præcepta Rhetorices.

¶ Veniabilis, idem. Sidon. lib. 9. ep. 1.

VENILIA, acceſſus maris. Varro lib. 4. de Latin. Ling. VENILIA, *unda, quæ ad litus venit:* SALACIA, *quæ ad ſalum redit.* Itaque his nominibus, quorum alteri à *veniendo*, alteri à *ſalo* appellatio eſt, incrementa maris reciproca & decrementa quotidiana deſignabant Romani. Vid. Scalig. Appendice ad Conjectan. Varron. p. 181. Ebbe und Fluth.

VĔNIO, venire, ἔρχεσθαι, kommen. Cic. ad Cæl. lib. 2. ep. 12 *Obſta mihi velim ſint tuæ literæ, quæ me erudiant de Republica, ne hoſpes plane veniam.* Sic *Venire ad urbem*, Cic. 16. fam. ep. 3. Aliquando & præpoſitio omittitur, præcipue Poëtis. Virgil. Ecl. 1

- - - - *rapidum Cretæ veniemus Oaxem.*

Et 2. Æn. v. 742

Nec prius amiſſam reſpexi animumque reflexi,
Quam tumulum antiquæ Cereris ſedemque ſacratam
Venimus.

Plautus Curcul. act. 2. ſc. 3. v. 60 *Veniam Caviam.* Et, *Venire ab* aliquo, *de* aliquo, & *ex* loco. *Cum de Cumanis veniſſem cum imperio*, Cic. ad Att. lib. 5. ep. 13. *Ex Ambia venerunt legati*, Plin. lib. 18. cap. 14. Et, *Omnes, qui iſtuc veniunt, ita de tua vir-*

tute

tute commemorant, Cic. ad Qu. frat. lib. 2. epist. 1. cap. 13. *Venire in alicujus amicitiam*, Cæsar lib. 6. Gall. cap. 5. *In familiaritatem alicujus*, vel *aliquorum venire*, Cicero 7. famil. ep. 15. *In societatem laudum alicujus venire*, Idem 9. famil. epist. 14. Et, *In arbitrium & potestatem alicujus venire*, Idem 3. Verr. cap. 57. *Venire sub adspectum*, Idem de Oratore lib. 2. c. 87. *In conspectum alicujus*, lib. 10. fam. ep. 22. ad Ciceronem Plancus. *Ad aures meas venit, te &c.* ich habe erfahren/ gehöret / pro Marcello cap. 8. *Auxilio alicui venire*, Livius lib. 9. cap. 43. Et *Suppetias venire*, Hirtius B. African. cap. 5. *In complexum alicui venire*, Cicer. ad Terent. 14. famil. epist. 1. *In colloquium ad aliquem venire*, Livius lib. 25. cap. 16. *Venire in consuetudinem*, Cicer. in Pison. cap. 19. fin. *In deliberationem venire*, Quintil. lib. 2. c. 21. *In dubium*, ut, *Cæsaris acta in dubium venerunt videntur*, Cicer. ad Plancum sub epist. 16. lib. 16. ad Attic. in Zweifel gezogen werden. *Venire in suspicionem*, Idem 2. de Invent. c. 10; *in controversiam*, pro Quint. c. 11; *in disceptationem*, Livius lib. 39. cap. 37, streitig werden. *Venire in periculum*, Cicero 3. Verr. cap. 27. *In discrimen existimationis*, Divinat. in Verr. cap. 23. princ. *Venire in crimen*, Terent. Hecyr. act. 3. sc. 1. extr. accusari. *Ad extrema venire*, in die äusserste Noth kommen. Livius lib. 2. cap. 47. *Ad extrema ventum foret; ni &c.* es wäre fast aus gewesen / wenn nicht ꝛc. *Ad internecionem videbatur venturum*, scil. omne nomen Ætolorum, Livius lib. 36. cap. 34. *Emolumentum ad me ex ea re venit*, Cic. pro Cluent. cap. 19, daraus gehet mir Nutz zu. *Res mihi venit hereditate*, Idem 1. de Invent. c. 45. stirbet mir zu. Et, *Hereditas mihi venit a patre*, Idem 3. Verr. cap. 10. Et, *Ab humili venit ad summum*, Idem in Tusculan. 1. cap. 2. *Venit mihi in opinionem*, id est, incipio opinari, Nepos in Attico c. 9. n. 6. Et, *Venit mihi in suspicionem*, id est, suspicor, Idem in Pausan. cap. 4. n. 1. *Venire in alicujus manus*, Cic. in Off. lib. 3. cap. 7. fin. Et, *Libri veniunt in hominum manus*, Quintil. præfatione ad Tryphonem. *Venire in mentem*, Cicero passim. *Venire in proverbium*, Livius lib. 40. c. 46. Et, *in proverbii consuetudinem*, Cic. 2. Offic. cap. 15. fin. in ein Sprichwort gerathen. *In hominum sermonem & vituperationem*, Idem 6. in Verr. cap. 7, den Leuten in das Maul gerathen. *In spem pacis venio*, Balbus Ciceroni sub lib. 9. ad Attic. epist. 13, ich habe gute Hoffnung zum Frieden. *Usu venire*, vide *Utor*. ¶ 2. Apud Tibullum lib. 1. eleg. 2. v. 77 [ed. Silv. eleg. 1. v. 63] *venire* pro esse, sive ὑπάρχειν, item & τυγχάνειν ponitur, quod & Scaliger notavit. Verba sunt:

Quid Tyrio recubare toro sine amore secundo
Prodest, cum fletu nox vigilanda venit.

Vigilanda venit, id est, vigilanda est. Item Propert. lib. 2 ineunte:

Unde meus veniat mollis in ore liber,

id est, in ore meo sit. Seneca Medeâ v. 686

- - - Quærens quibus
Mortifera veniat,

id est, futura sit. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 647

Quanam tot Divis veniet nurus, omnibus arvis
Et toto dotanda mari?

id est, erit, continget. Ovidius 4. Trist. Eleg. ult.

Gratia Musa tibi; nam tu solatia præbes:
Tu cura requies, tu medicina venis.

Alcimus Avitus ad Sororem v. 168

Nec jam a me instituenda venis, qua junior ortu,
Religione prior.

Ita Zehnerus legit & Fabricius: at Sirmondus, cui est v. 145, ejectis qui spurii videntur:

Tu melius jam docta venis, &c.

id est, instituenda es, sive docta es. Sed hoc poëticum est. ¶ 3. Ponitur & pro *Ire*; sicut contra *Ire* pro *venire*. C. Nepos Eumene cap. 6 *Cum literas & nuncios misisset in Asiam, consultum, utrum repetitum Macedoniam veniret.* Horatius lib. 1. ep. 3. v. 19

Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum.

Terentius Adelph. act. 1, sc. 2. v. 23

Ni eò mercatum venio, damnum maximum est.

Sic, *Venire adversus aliquem*, ire est. Idem Nepos Hannibale c. 4 *Tertio idem Scipio cum collega Tiberio longe ad Trebiam adversus eum ibit.* Et paullo post: *Ibi obviam ei venerunt duo Consules* &c. ¶ 4. Venire meretrices dicuntur, cum se sistunt & sui copiam faciunt, ut Bacchis apud Terent. Heaut. act. 4. sc. 4. v. 3 *Sæpe obsecrans me, ut veniam.* Et v. seq. *Aut cum venturam dixero & constituero* &c. Propertius lib. 2. eleg. 14

- - - - Contendite amantes:
Sic hodie veniet, si qua negabit heri.

Et iterum eodem libro eleg. 22 v. 43

Aut si es dura, nega: si non es dura, venito.

Quin Venus ipsa a *veniendo* est dicta, de quo infra.

¶ *Ventus* participialiter, qui venit. Plautus Curcul. act. 2. sc. 3. v. 35 *Ventum gaudeo.* Vide infra *Adventus*.

¶ Vĕnitur, ventum est, impersonale, man kömmt / es ist kom̃en. Plinius lib. 9. epist. 13 *Venitur ad me: consurgo.* Cicer. 2. Offic. cap. 9 *In discrimen ventum est.* Et Horat. lib. 1. epist. 7. v. 71 *Ut ventum ad cœnam est.*

¶ Vĕnĭto, ventitare, frequentat. offt kom̃en. *Sæpius ventitare in agrum*, Plinius lib. 18. cap. 29. *Domum ventitare*; Cic. famil. 11. epist. 27.

¶ Advenire, ankommen/ herzukommen. *Advenis modo?* Terent. Hecyr. 3. sc. 5. v. 8. *Optato advenis*, Idem Andr. 3. sc. 3. pr. Et *Advenire in tempore*, Andr. 2. 5. sc. 6. v. 10. *Per tempus advenire*, ibid. 2. 4. sc. 4. v. 44. *Opportune advenis*, Idem Heaut. 2. 1. sc. 2. v. 3. Sed, *Advenerunt literæ*, pro allatæ sunt, Suet. Vesp. cap. 7. *Advenientes & crescentes morbi*, Cic. 2. de divin. c. 29.

¶ Advĕna, æ, qui aliunde advenit, *hospes*, ein Fremdling / ein Einkömling. Cic. 1. de Orat. c. 58 *Ne in nostra civitate peregrini atque advenæ esse videamur.* Et contra Rull. 2. cap. 34 *Nos hinc Româ qui venimus, jam non hospites, sed peregrini atque advenæ nominabamur.* Ter. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 44 *Est e Corintho hic advena anus pauperula.* Et de fœmina Silius lib. 4 v. 767:

- - - quos condidit advena Dido.

¶ Plin. lib. 20. c. 23 *Advenas æstatis* ciconias dixit & grues, die im Sommer ankommen.

¶ Adventitius, adventitium, est, quicquid quacunque occasione & oratione aliunde nobis accedit, alles / was anders woher auff uns kommt / zufällt. Contrarium est *suum, proprium, insitum*, ut, *Adventitia pecunia, bona*, quæ non jure successionis aut hæreditatis, sed ab extraneis & insperato accedunt. Cic. pro Leg. Manil. c. 9 *Adventitiis regum & nationum copiis adjuvari.* Idem de finib. lib. 5. c. 21 *Adventitiis & extremis adjumentis uti.* Et, *Transmarina atque adventitia doctrina*, Seneca Consolat. ad Helviam cap. 5. *Levè momentum in adventitiis rebus est, & quod in neutram partem magnas vires habeat: nec secunda sapientem ebebunt, nec adversa demittunt.* ¶ 2. *Adventitia*, vel *adventoria cœna* dicebatur, qua amicos peregre redeuntes, aut longo intervallo ad se invisentes amici excipiebant. Sueton. in Vitellio c. 13 *Famosissima super cæteros fuit cœna ei data adventitia a fratre* &c. Huc videtur allusisse Martialis præfat. lib. 12 *Ne quid tamen advenienti tibi ab urbe & exigendi negarem, imperavi mihi, quod indulgere consuevemus: & studui pauciss. diebus, ut familiarissimas mihi aures tuæ exciperem adventoria sua.* Eadem cœna & *viatica* dicebatur. Vide Turneb. lib. 2. c. ult. & lib. 30. c. 26. Vide & Scalig. lib. 2. Auson. c. 19. & 24, itemque Torrent. ad supra allegatum Suetonii locum.

¶ Adventor, adventores, pro convivis advenientibus, Plaut. Asin. a. 2. sc. 2. v. 92, & Apul. lib. 10. Metamorph. p. 248.

¶ Adventorius, a, um. *Adventoria cœna*, Martial. d. l. *Adventoria epistola*, de qua Scal. Lect. Auson. d. l.

¶ Adventus, ûs, Zukunfft/ Ankunfft. Terent. in Eun. act. 2. sc. 2. v. 29 *Ad cœnam vocant, adventum gratulantur.* Sic, *Adventus in urbem*, Cic. pro Lege Man. cap. 5, & *ad urbem*, pro Milone cap. 19. Idem 3. Tusc. cap. 14. pr. *Præmeditatio futurorum malorum lædit eorum adventum.* ¶ Terent. Phorm. act. 1. sc. 3. v. 2 *In mentem ejus adventi venit*, ἀφαιρέσει secundâ declinatione.

¶ Advento, adventare, herzukommen / herbeykommen / ut, *Adventare & prope jam adesse debes*, Cicero ad Attic. lib. 4. epist. 17. Et, *jam tempus adventat*, die Zeit kömmt herbey / herzu / Idem 1. de orat. cap. 45. Sic & de rebus aliis, *Adventat Reipublicæ excidium*, Tacit. Hist. lib. 4. c. 13. *Morti adventanti obviam procedere*, Cic. 5. Tusc. c. 19.

¶ Antevenire, prævenire est. zuvor kommen. Sallust. in Jugurth. c. 48 *Magnis itineribus Metellum antevenit.* ¶ 2. Est malo imminenti occurrere, zuvorkommen. Idem Jugurth. cap. 88 *Explorare itinera regum, consilia & insidias eorum antevenire.* Et, Plautus in Casin. act. 2, sc. 3. pr. *Omnibus rebus ego amorem credo antevenire*, id est, antecellere. Sallust. in Jugurth. cap. 4 *Qui antea per virtutem soliti erant nobilitatem antevenire*, übertreffen.

¶ Circumvenire, proprie circumire, item cingere, circumdare. Unde militare verbum fit, quod undique cingere atque concludere significat. Cæsar lib. 2. de Bello Civili c. 34 *Quorum primum impetum equites hostium non tulerunt. Sed admissis equis ad suos refugerunt: relicti ab iis, qui una procurrerant, levis armaturæ, circumveniebantur, atque interficiebantur ab nostris.* Et paullo post: *omnesque jam se ab equitatu circumveniri arbitrabantur.* Et capite sequenti: *Fabius à proximis militibus circumventus interficitur.* Usus & alibi sæpius est. ¶ Quod autem plerumque ex dolo & insidiis fit, ut aliquis undique cingatur; verbum hoc ad fraudes & insidias sæpius significandas adhibetur. Et nonnunquam quidem vocabulo adjecto, quo dolose agi indicatur, ut, *dolo circumveniri*, Justinus lib. 27. cap. 1. n. 7. Et, *insidiis circumventus*, Idem lib. 10. cap. 1. n. 7, ac Nepos Hannib. cap. 4. n. 3. Aut *per insidias*, ut apud Cæsarem est lib. 1. Gall. Bell. cap. 42. Et rursus Justinus, *periculo ancipiti circumventus*, lib. 26. cap. 1. n. 10; sæpe tamen etiam absolute hoc sensu usurpatur, sine appositio fraudis aut insidiarum nomine. Cicero pro Quintio cap. 31 *Acerbum est ab aliquo circumveniri, acerbius a propinquo*, betrogen / hintergangen werden. *Circumvenire & opprimere*, Idem in Verr. 6. c. 8. Sed *circumvenire leges* est in fraudem legum aliquid facere, Lege 123. fin. Dig. de Legat. 1.

¶ Circumventio, deceptio. Lege 17. Dig. de Minorib. *allegatio circum-*

Circumventionis adversarii. Pluraliter *circumventiones* Augustinus dixit de Civ. Dei lib. 22. c. 22.

¶ Circumventor, deceptor. Lampridius in Alexandro cap. 66 *Amicos sanctos & venerabiles habuit, non circumventores sui, non irrisores*, &c.

¶ Circumventorius. Augustinus Confession. lib. 3 c. 3 *circumventoria obsequia daemoniorum.*

¶ Convenire, congregari, zusammen kommen / zusammen treffen. *Convenire in unum*, Pompejus Ciceroni sub epist. 6. lib. 8 ad Atticum. Et ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 4 *Multa convenerunt, quae mentem exturbarent meam.* Sed *Convenire ad aliquem*, Cæs. 1. Civ. c. 13. *Multitudo hominum convenit ad hoc judicium*, Cic. pro Rosc. Amer. cap. 5. Et *Convenire ad exequias*, Idem pro Quint. cap. 15. Et Tacit. 4. Historiar. cap. 68 *Galliarum civitates in Remos convenêre*, eine Versamlung halten. ¶ 2. Sed, *Convenit inter nos*, wir seyn eins mit einander. Livius lib. 2. c. 23 *Non modò inter patres, sed ne inter consules quidem ipsos conveniebat*, stimmeten nicht zusammen. Et cum præpos. CVM. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 34 *Haec fratri mecum non convenium*, ist mit mir nicht eins. Et Cic. de fin. lib. 3. c. 22 *Posterius priori non convenit*, stimmet mit dem nicht überein. Tacitus 1. Hist. c. 27 *Quae significatio coeuntium jam militum convenerat.* Id est, convenerat inter ipsos, si id significaretur, indicio fore, coire jam milites & cœtus facere. Suetonius de eadem Othone cap. 6 *quod signum convenerat.* Nepos Hannibale c. 6 *In colloquium convenit, conditiones non convenerunt.* ¶ 3. Est & meretricium, ut, *venire:* id est, corporis sui copiam facere. Terent. Hecyr. act. 1. sc. 2. extr.

nam constitui cum quodam hospite,
Me esse illum conventurum.

Loquitur Philotis meretrix. Arnobius lib. 7 *Amant suos fatus, & gignendis conveniunt liberis.* Apulejus lib. 6. Milet. *Interim Cupido solus interiorâ domûs unici cubiculi custodiâ coërcebatur exterior, partim ne petulanti luxuriâ vulnus grabaret, partim ne cum sua cupita conveniret.* Hinc & *Conventus* pro concubitu ponitur Arnobio lib. 2. Vide Elmenhorstii Indicem Apulejanum. ¶ 4. *Convenire pacto*, Livius lib. 24. cap. 6. Et lib. 1. c. 3 *Pax ita convenerat, ut Hetruscâ Latinâque ripâ Albula finis esset.* Et, *Convenire de pretio*, Quintil. lib. 4. c. 2. des Handels eins werden. *Conveniunt mores*, Terent. Andr. a. 4. sc. 2. v. 13, einerley humeurs seyn. Et ibid. a. 5. sc. 4. v. 39 *Nomen non convenit.* Cic. in Hortensio: *Vereris, ne non conveniat nostris aetatibus oratio, quae spectat ad hortandum?* sey nicht gemäß. *Convenit numerus, quantum debui*, Terent. Phorm. a. 1. sc. 2. v. 3, trifft ein / ist abgezahlt. Cic. pro Rosc. Am. c. 23 *Nemo erat, in quem ea suspicio conveniret*, diesen Verdacht konte man auff keinen haben. Terent. in Heaut. a. 5. sc. 1. v. 3 *In me quidvis harum rerum convenit*, kan auff mich gedeutet werden. ¶ 5. *Convenire aliquem*, einen besuchen / zusprechen. Cicero fam. lib. 5. ep. 11 *Eam, si opus esse videbitur, conveniam.* Et lib. 4. ep. 2 *Posthumia tua me convenit.* Et ad Att. lib. 16. ep. 3. pr. *Convento Antonio Tiburi.*

¶ Convenit, impersonale, idem quod decens & conveniens est. Ter. in Eun. a. 3. sc. 1. v. 41 *Haud convenit unâ ire amicam cum impostore in via*, es schicket sich nicht / stehet nicht wohl. *Neque enim licet aut convenit*, &c. Brutus Antonio lib. 11. fam. ep. 3.

¶ Conveniens. *Aptum & inter se conveniens*, Cic. 1. Off. cap. 40, füglich / das sich schicket.

¶ Convenientior, convenientissimus. Valer. Max. lib. 3. cap. 3 *Quid facto Mutii convenientius?* Plin. lib. 3. epist. 18 *Convenientissimum bono civi.* Et Paneg. ad Trajan. c. 87 *Parenti publico convenientissimum, nihil cogere.*

¶ Convenienter, bequem / gemäß. *Congruenter naturae convenienterque vivere*, Cic. 3. de fin. c. 7. Et, *Loqui convenienter ad statum praesentem*, Livius lib. 23. c. 5. Et Ovidius lib. 3. de arte am. v. 545 *Scilicet ingenium placida mollitur ab arte,*
Et studio mores convenienter erunt.
Id est, tales sunt, qualia sunt studia. Superl. Augustinus epist. 3 *Convenientissime defendenda est tanta gratia dispensatio.* Idem Civ. Dei lib. 18 c. 44 *utroque numero significari convenientissime potuit.*

¶ Convenientia, proportio, Gleichförmigkeit / Gleichmässigkeit / ut, *Convenientia partium*, Cic. 1. off. c. 4.

¶ Inconveniens, incongruens, unfüglich / unbequem. Phædrus lib. 3. fab. 14 *Non inconveniens corpus.* Seneca de vita beata c. 12 *Desinant inconvenientia jungere, & virtuti voluptatem implicare.*

¶ Inconvenienter. Augustinus lib. 2 de Trinit. cap. 9 *Ipsa mutabilitas non inconvenienter mortalitas dicitur.* Idem de Genesi ad liter. lib. 11 cap. 15 *Cui testimonio non inconvenienter aptatur etiam illud*, &c.

¶ Convēnæ, qui ex diversis gentibus in unam, seu gentem, seu civitatem convenerunt. Usus eo nomine Cicero est lib. 1. de orat. c. 9 *Romulus pastores & convenas congregavit.* Et Aurelius Victor de viris illustr. *Romulus asylum convenis patefecit.* Et Singulari numero Ammianus lib. 15. c. 13 *convenâ undique multitudine.*

¶ Conventicius, idem, qui convena. *Patres conventicii*, Plautus Cistell. a. 1. sc. 1. v. 42.

¶ Conventio, nomen est generale, pertinens ad omnia, de quibus homines inter se agunt, transigunteque, ein Vertrag. Apul. Apol. p. 542 *Praeter haec ea conditione factam conventionem, si nullis ex me susceptis liberis vita demigrasset, ut dos omnis apud filios ejus Poncianum & Pudentem maneret* &c. Et Sen. de Providentia c. 2 *Fortis & egregia fati conventio.*

¶ Conventa, orum, idem. Cic. 1. off. cap. 7 *Dictorum conventorumque constantia & veritas fides est.* Sic *Frangere conventa* Silius dixit lib. 1. v. 10.

¶ Conventare, frequentativum. Solinus cap. 40 [Salmas. c. 27] de Byzacenô agro: *Externos ibi plurimos conventasse.*

¶ Conventus, multitudo dicitur in unum coacta locum, eine Versamlung / Zusammenkunfft / Reichs-Tag / Land-Tag. *Honestissimus conventus*, Quintil. lib. 1. c. 2. *Conventus senatorum*, Cic. 4. fam. ep. 13. *Celeberrimo virorum mulierumque conventu dies festos anniversarios agere*, Idem 6. Verr. c. 48. *Indicere conventus*, Land-Tage / Reichs-Tage ausschreiben / Liv. lib. 38. c. 29. Et, *Conventus agere*, Land- oder Reichs-Tage halten. Cicer. 7. Verr. c. 11 *Ex iis oppidis, in quibus praetores consistere & conventus agere solent.* De varia hujus vocis significatione adscribendus locus Festi est, qui ita habet: CONVENTVS, inquit, *quatuor modis intelligitur. Uno, cum quemlibet hominem ab aliquo conventum esse dicimus. Altero, cum significatur multitudo ex pluribus generibus hominum contracta in unum locum. Tertio, cum a magistratibus judicii caussa populus congregatur. Quarto, cum aliquem in locum frequentia hominum supplicationis aut gratulationis caussa colligitur.* Ad tertiam significationem quod est, sciendum, Romanos in certas partes, seu diœceses, seu circulos, ut appellamus hodie, (in gewisse Kreiße /) divisisse provincias; in iis partibus igitur constituisse oppida, ubi jus diceret magistratus Romanus eo concitis civitatibus reliquis, qui ejus diœceseos essent, (die in denselbigen Kreiß gehöreten.) Hujusmodi itaque loca constituta dicundo juri in provinciis, seu dicasteriis, *Fora*, item *conventus* dicebant. Plinius lib. 3. c. 1 *Juridicos conventus*: & lib. 5. c. 28 extr. *Jurisdictiones* appellat: sed cap. seq. *Conventus.* Ita hac voce Cæsar passim usus est: ut lib. 2. de B. Civ. cap. 19, 20 & 36. & lib. 3. de C. B. cap. 21, 29, 32, &c. Multa etiam hujusmodi conventuum mentio in Inscriptionibus vetustis, quas prætermittimus. Solebant autem *conventus* isti à Proconsulibus Prætoribusque provinciarum hiberno anni tempore agi: æstatem enim rei militari tribuebant. Cæsar 1. de B. Gall. extremo: *Caesar una aestate duobus maximis bellis confectis maturiùs paullò, quam tempus anni postulabat, in hiberna, in Sequanos exercitum deduxit: hibernis Labienum praposuit: ipse in citeriorem Galliam ad conventus agendos profectus est.* Ubi Ciacconium vide. Sed & Sigonium, si lubet, lib. 1. de antiquo Jure Provinciarum cap. 1. & lib. 2. p. 149. Sed, *ex pacto & conventu ab aliquo discedere*, id est, ex conventione.

¶ Conventiculum, diminutivum, Cic. pro domo sua c. 28 *Plebi urbanae majores nostri conventicula, & quasi concilia quaedam voluerunt.*

¶ Disconvenire, Horat. lib. 1. Epist. 1. v. 99
Æstuat & vita disconvenit ordine toto.

¶ Disconveniens, inconveniens. Lactantius de Ira Dei c. 3 *Est disconveniens, ut ejusmodi potestate sit praeditus, qua noceat & obsit; prodesse vero & benefacere nequeat.*

¶ Contravenire, id est, contra aliquem venire. Cæs. 6. de B. G. cap. 29 *Si qua ex parte contravenitur, acie instructa depugnare.* Cicero in Tuscul. lib. 1. cap. 23. *Facile sum passus, ne in mentem quid contraveniret, ita isti fabeo sententiae:* hoc est, ne quid, quod contrarium esset, in mentem mihi veniret.

¶ Devenire, descendere, herab kommen. *Speluncam devenimus*, Æneid. 4. v. 166. Servius Sulp. ad Cic. lib. 4. fam. ep. 5 *Quoniam in eam fortunam devenimus*, dieweil es dazu kommen ist. Ter. in Heaut. act. 4. sc. 5. v. 2 *Menedemi miseret me tantum devenisse ad eum mali*, daß ihm ein so groß Unglück zu Hause kommen ist. *Devenire in manus hostium*, Cic. 7. fam. ep. 3. *Devenire in medium certamen atque discrimen*, de orat. lib. 1. cap. 2. Et, *Devenire ad Senatum*, in Verr. 7. c. 47.

¶ Evenire, cadere, accidere, usu accidere, fürfallen / sich zutragen. Terent. in Heaut. a. 1. sc. 1. v. 105 *Quod si esset factum, haec nunquam evenissent tibi*, so wäre es dir darzu nicht kommen. In Phorm. act. 1. sc. 2. v. 15 *Evenit, senibus ambobus iter ut esset.* Et in Heaut. a. 4. sc. 5. v. 17 *Evenire ex sententia*, gerathen / nach Wunsch ergehen. *Evenire bene ac feliciter, prospere*, wohl glücken / Cic. pro Muræn. princ. & in famil. lib. 3. ep. 12. Et de orat. 2. c. 55 *Forte evenit, ut in Privernati essemus*, es hat sich ohngefehr zugetragen. *Ut plerumque evenit*, Idem pro Planc. c. 6. Et, *Incommoda eveniunt improbis*, Idem de fin. lib. 1. c. 16. Et Plaurus Sticho a. 1. sc. 3. v. 57 *Damna eveniunt maximâ mihi.* Et Menæch. prolog. v. 67 *Illi divitiae evenere maximae.* Sed, *Usu evenire*, quemadmodum & *usu venire*, Cic. 5. de Fin. c. 2. sich gewöhnlich zutragen. *Eventura procul videre*, Tibull. lib. 2. eleg. 5. v. 11. Inservit etiam imprecationibus. Petronius fragm. Trag. pag. 22 *Ædilibus male eveniat, qui cum pistoribus colludunt.*

¶ Eventus, 4. declinationis in utroque numero, quicquid casu aut fortuna eveniunt. ¶ 2. Item exitus & rerum finis, ein Zufall /

Zufall/ das Ende und Ausgang eines Dinges. *Incertus temporis eventus*, Cicer. pro Quintil. cap. 26. *Varii bellorum eventus*; Virgil. 10. Æneid. v. 160. *Consilia primùm, deinde alia, postea eventus exspectantur*, Cicero 2. de Oratore cap. 15. Idem ad Attic. lib. 9. epist. 6. extr. *Fortiter quembis eventum ferre*. Et lib. 6. fam. epist. 21 *Ad omnem eventum paratus sum*. Et Balbus ad Ciceronem sub lib. 9. epist. 8 ad Articum: *Etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu non ex voluntate a plerisque probari solent*. Livius lib. 22. cap. 39 *Eventus stultorum magister est*, mit Schaden wird man klug. Malo accepto, stultus sapit, vide alibi. Sed, *facta ab eventu notare*, significat de rebus judicare & pronunciare, cum primum evenere, in dicto Ovidii Epist. Phyllidis 2. v. 86

Exitus acta probat, careat successibus opto,
Quisquis ab eventu facta notanda putat.

¶ Eventum, i, & Eventa, orum, idem. sic enim Cicer. in Partitionibus: *Cujusque facti & eventi causam ponere*. Idem ad Attic. lib. 9. epist. 5 *Semper causa eventorum magis movent, quam ipsa*. Et lib. 5 famil. epist. 12 *Fabula rerum eventorumque meorum*. Late patet hoc nomen, & plura complectitur, de quibus ita Lucretius l. 1. v. 455

Servitium, contra libertas, divitiaque,
Paupertas, bellum, concordia, cætera quorum
Adventu manet incolumis natura abitisque,
Hæc soliti sumus, ut par est, EVENTA vocare.

¶ Invenire, consilio vel casu reperire, ut Valla exponit, quasi venire in aliquid, hinter etwas kommen/ erfahren/ erfinden. Plaut. in Cistell. act. 4. sc. 2. v. 93 *Quod quæritabam filiam inveni meam*. Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 63 *Hoc tute melius quanto invenisset Thraso*, id est, excogitasses. *Invenitur apud auctores, & in auctoribus*, Plinius lib. 14. cap. 13. pr. *Neque certum inveniri potuit*, hoc est, sciri. *Invenire principium*, Terent. Heaut. act. 5. sc. 4. v. 21. *Viam invenire* Idem Eun. 2. sc. 2. v. 16. einen Anfang/ Weg treffen. *Caussam invenire*, Heaut. act. 5. sc. 2. v. 36, Ursach vom Zaun brechen. *Remedium cui rei invenire*, Terent. Phorm. 4. sc. 3. v. 11 Rath finden. *Inventum reddere*, sicut, *Reddere effectum, adductum*, pro invenire, efficere, locutio eidem familiaris est. Vide Phorm. act. 3. sc. 3. v. 26. ¶ 2. Invenire pro cognoscere etiam sumitur: von einem etwas erfahren/ quemadmodum & *reperire* usurpatur. Plautus Capt. 3. sc. 4. v. 106

AE. *Satin' istuc mihi exquisitum est, fuisse hunc servum in Aside?*
Neque esse hunc Philocratem? AR. *tam satis, quam nunquam hoc invenies secus.*

Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 8. v. 6 *Scis Pamphilam meam inventam civem*; id est cognitam. Idem Heaut. a. 4. sc. 1. v. 42 *Quid nunc suspicare aut invenis de illa?* ¶ 3. Invenire pro acquirere etiam ponitur. Terent. Eunuch. a. 2. sc. 1. v. 4

Unum tam aliquid invenire facilè possis Phædria,
Quàm hoc peribit.

Et Heaut. act. 4. sc. 7 extrema:

Mihi nunc relictis rebus inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

Et act. 5. scen. 4 v. 17 *Ut servies, quod labore inveneris*. Horat. ad Pisones de Arte Poet. v. 170

Quæris & inventis miser abstinet; & timet uti.

Apud Græcos similiter *εὑρίσκειν*, labore suo aliquid consequi significat, ut Ulpianus ad Demosthenem observat.

¶ Inventum, eine Erfindung/ ein neues Fündlein. Ter. in Heaut. a. 4. sc. 6. v. 7 *Ut se omnes dii &c. cum isto invento atque accepto perdant*. Cic. pro Mur. c. 29 *Æmuli inventorum Zenonis Stoici*. Plinius l. 34. c. 17 *Galliarum invento*.

¶ Inventio. Idem 1. Tuscul. cap. 25 *Inventio atque excogitatio*. Quintil. libr. 3. cap. 3 *Extant libri duo Ciceronis de Inventione*.

¶ Inventiuncula, diminutivum. Quintilian. l. 8. c. 3 *Plerique etiam minimis inventiunculis gaudent*.

¶ Inventor, qui deprehendit aliquid & invenit, Erfinder. *Inventor veritatis, & quasi architectus beatæ vitæ*, Cic. de fin. l. 1. c. 10. *Inventor voluptatum*, Terent. in Enn. a. 5. sc. 8. v. 5.

¶ Inventrix, Erfinderin. ut, *Princeps & inventrix belli Minerva*, Cicer. de natura Deor. l. 3. c. 21. *Inventrix & magistra legum*, Idem in Tuscul. l. 5. c. 2. *Inventrices doctrinarum Athenæ*, Idem de oratore l. 1. c. 4.

¶ Inventarium, non satis Latina vox, certe ab eruditis non recepta: quod vel Ulpianus significat lege 7 Dig. de administrat. Tutor. *Tutor, qui repertorium non fecit, quod vulgo inventarium vocant, dolo fecisse videtur*. Duo hic notanda veniunt: Unum, receptum quidem *inventarii* vocabulum Ulpiani ætate, non probatum tamen satis fuisse, & vulgo tantum usurpatum; Alterum, *Repertorium* potius dicendum esse.

¶ Adinvenire. *Adinventa animo*, Cic. de nat. Deor. l. 2. c. 60. id est, excogitata.

¶ Adinventio. Paullinus Nolan. Epist. 50. [al. 43.] ad Augustinum n. 12 *Promunt conceptis ab eorum spiritu adinventionibus*. Et Ambrosius in Psalm. 51. v. 12 *Viscera anima adinventionei sensuum sunt*.

¶ Adinventor. Sic Cyprianus Epist. 68. cap. 10 vertit *ἐφευρετής*, Rom. 1. v. 30. ubi vulgatus interpres *inventores* transtulit.

¶ Redinvenire; Tertullian. de Anima c. 46.

¶ Intervenire, ad ipsum colloquium & actionem quasi ex insidiis venire, darzu kommen/ darzwischen kommen. Terent. in Prolog. Hecyr. *Hæc cum data est hora, novum intervenit vitium, & calamitas*. Cicer. ad Attic. lib. 15. ep. 11 *Quam orationem cum ingressus essem, Cassius intervenit*. Livius lib. 23. c. 18 *Plures cecidissent, ni nox prælio intervenisset*. Sic etiam *intervenire aliquorum orationi, negotio*, dicimus, ut, *Interbenit his cogitationibus regni cupido*, Idem Livius l. 1. c. 6. Et Terent. in Heaut. act. 2. sc. 2. v. 40 *Interventum est de improviso mulieri*. ¶ 2. Intervenire & incedere est. Suetonius Claudio c. 38 *Inauditos & innoxios relegabit: quod ille adversus privatum se intemperantius effusisset: hic in ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cœtu vicinantes multasset, villicumque intervenientem flagellasset*.

¶ Interventus, nomen, das Einfallen/ Darzwischenkunfft. *Noctis interventus*, Cæs. 3. Gall. cap. 15. Et, *Nullo malorum interventu*, Cic. 1. nat. Deor. cap. 40. *Interventu arbitri*, Lege 7. Dig. de tributor. act. § 1.

¶ Interventio, Jureconsulto est intercessio, & interpositio fidei, seu fidejussio, Lege 7 Dig. de Minoribus § 3. Et Lege 13 Cod. Theodos. de Hæreticis: *sine ulla gratia interventionis pellantur*.

¶ Interventor, der einen überfället/ überläuffet/ qui intervenit & impedimento aliquid agenti est. Cicer. de Fato cap. 1 *Omnis fere nostra in his deliberationibus consumebatur oratio, idque sæpe alias, & quodam liberiore & magis vacuo ab interventoribus die*. Jureconsultis *interventores* sunt, qui pro aliis interveniunt, alienæque obligationi accedunt. Vide Leg. 3. Dig. de peculio § 9.

¶ Obvenire, fürkommen/ & quoquo modo contingere, wiederfahren/ ut, *Provincia Verri forte obvenit*, Cicer. 4. Verr. cap. 6. durchs Loos zukommen. Sic, *Obvenit hæreditas*, vel *obvenit aliquid hæreditate*, durch Erbschafft anfallen/ ansterben. Varro de re rust. lib. 1. cap. 12 *Quid potero facere, si istiusmodi mihi fundus hæreditate obvenerit? Obvenit occasio*, Curtius libr. 8. cap. 6. pr.

¶ Obventio. *Obventio redituum*, apud Jurecons ultos, e. gr. Lege 1. Dig. de exercitoria act. § 15 *Exercitorem eum dicimus, ad quem obventiones & reditus omnes perveniunt*. Adde Leg. 7 § 1 Dig. de usufr. & quemadm.

¶ Obventicius, forte obveniens. Opponitur *Provocaticio* apud Tertullian. adv. Marc. l. 2. c. 3.

¶ Pervenire, cò quo volumus, vel imus, venire; an oder zu etwas kommen. *Mature cum exercitu aliquo pervenire*, Cicero pro Mur. cap. 9. Idem pro Syll. cap. 4 *Ad propositum mihi honoris finem nondum perveneram*, das Ziel. Et lib. 2. off. cap. 8 *Ad unum tanta licentia nunquam pervenisset, nisi inultorum impunita scelera tulissemus*. Idem in Topic. cap. 6 *Ejus morte pecunia illa ad me pervenit*. Et Quintilian. lib. 2. cap. 17 *In portum salubrem pervenire*. Idem lib. 1. cap. 3 *Ad maturam frugem pervenire*. Et Cicero de divin. lib. 1. cap. 23 *Ad annum septuagesimum pervenit Cyrus*, hat erreichet/ erlebet. Et pro Syll. cap. 5 *Nullus de hoc nuntius ad me, nullum indicium pervenit*, ist für mich kommen. Et in 6. Verr. cap. 28 *Ad aures ejus, nescio quomodo, hæc res pervenerat*. Terent. in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 44 *Sine me pervenire quo volo*, hoc est, sine me dicere, quod maxime cupio, laß mich ausreden/ und darauf kommen/ das ich sagen will.

¶ Postvenire. Plin. l. 18. c. 25. pr. *nunc præcurrente tempestatum significatu; nunc postveniente*.

¶ Prævenire, zuvor kommen. Livius lib. 24. cap. 21 *Prævenerat non fama solum, quæ nihil in talibus rebus est celerius; sed nuntius etiam &c. Prævenire alicujus desiderium*, Idem lib. 8. cap. 16. Tmesis in hoc exemplo Virgilii observetur Eclog. 8. vers. 17

Nascere præque diem veniens age Lucifer almum.

¶ Præventus, passive. Claudian. de 4. Cons. Honorii v. 16

Nuntius ipse sui longæ incognitus egit
Prævento rumore vias.

¶ Præventor. Ammian. l. 18. c. penult. [Vales. f. 206] *Superventores & Præventores*; ut ordines militares describit.

¶ Provenire, prodere, herfürkommen. Plaut. in Pseud. act. 1. scen. 5. v. 155 *Qui in scenam provenit novo modo, aliquod novum inventum adferre addecet*. ¶ 2. Hinc & pro *succedere* usurpatur. Tacitus 2. Histor. cap. 16 *Inani auxilio etiamsi provenisset*. Sed & ipsi homines *Bene* aut *Nequiter provenire* dicebantur, quibus res vel pulchre, vel secus succederent. Cujus formulæ aliquot exempla apud Plautum legas. Ita *proventum alicui cupere* Apuleius dixit Apologiâ, pro; ut res succedant feliciter. *Fabet*, inquit, *Rufino Æmilianus & proventum cupit*. ¶ 3. Plerumque autem provenire idem est, quod nasci seu produci; ut Plin. l. 9. c. 10. extr. *Neque aliud ibi animal provenit*, allda kömmt kein ander Thier fort.

Cic. de Senect. c. 6. ex Poeta: *Proveniunt oratores nobi stulti adolescentuli.* Ovid. 1. Tristium eleg. 1

Carmina proveniunt animo deducta sereno.

Plin. l. 8. ep. 19. extr. *Studia hilaritate proveniunt.*

¶ Proventus, reditus, Einkommen / Nutzung. *Proventus frugum, lactis,* Plin. l. 20. c. 12. *Proventus Poetarum,* Plin. Jun. lib. 1. epist. 13. *Calamitatum & miseriarum proventu,* Unglück genug. Nonius enim in hac voce ait: *Proventum etiam malarum rerum dici veteres voluerunt.*

¶ Revenire, redire. Plautus in Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 33 *Victis hostibus, legiones reveniunt domum.* Idem eâdem fabula act. 3. sc. 2. v. 61 *rursus reventum in gratiam.* Tacitus 3. Annal. c. 24. extr. *Ut quis ex longinquo revenerat miracula narrabant.* Et Cic. 1. de Orat. c. 38 *Cum miles domum revenisset, egissetque lege in hereditatem paternam.* Et cap. 40 *Si quis se se liberasset, ac postea domum revenisset.* Item Apulejus Apolog. pag. 311 *Postquam Alexandria revenerit.*

¶ Subvenire, adesse, adjuvare, succurrere, opem ferre, zu Hülfe kommen. Terent. in Adelph. act. 2. scen. 1. pr. *O populares, ferte misero atque innocenti auxilium, subvenite inopi.* Cicero 15. famil. epist. 4 *Cum eo animo venissem, ut provincia, si ita tempus ferret, subvenirem.* In Verr. 6. cap. 17 *Homini jam perdito, & collum in laqueum inserenti subvenire,* einem verlohrnen Menschen / und der den Strick schon am Halse hat / zu Rettung und Hülffe kommen. Et pro Cluent. c. 2 *Acrioribus saluti suæ remediis subvenire.*

¶ Subventare, frequentativum, Plaut. in Rud. act. 1. scen. 4. v. 11 *Spes bona, obsecro, subventa mihi.*

¶ Subventor, nomen, auxiliator. Inscriptio apud Gruter. p. 459. n. 1. POPVLI SVBVENTORI. & p. 1095. n. 7. SVBVENTORI CIVIVM NECESSITATIS.

¶ Supervenire, unversehens über etwas kommen / oder zu etwas / ut, *Supervenire lætitiæ alicujus,* Livius l. 34. c. 40. Horat. in epistolis l. 1. epist. 4. v. 14

Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.

¶ 2. Est & militare verbum, & ex inopinato ingruere, atque opprimere significat, überfallen. Virgil. 12. Æn. v. 353

Hunc procul ut campo Turnus conspexit aperto,
Ante levi jaculo longum per inane secutus,
Sistit equos bijuges, & curru desilit, atque
Semianimi lapsoque supervenit & pede collo
Impresso, dextra mucronem extorquet.

Curtius lib. 5. cap. 13 *Si festinaret sequi, palantibus superventurum.* Justinus lib. 2. cap 11 *Caverent, ne fortius mansisse, quam dimicasse videantur. Nec exspectandum ut ab hoste circumvenirentur, sed dum nox occasionem daret, securus & latus superveniendum.* Non semel ita & Ammianus hoc usus est verbo: & Vegetius, qui has ipsas invasiones repentinas *superventus* vocat. Gratius cum accusativo construxit vi præpositionis, ex qua hoc verbum compositum est, Cyneg. v. 185

Sic canis illa suos taciturna supervenit hostes.

¶ Superventus, nomen, Plin. lib. 25. cap. 2. *Observatum est inflammari vulnera ac morbos superventu eorum, qui pedibus iter confecerint.* Et Vegetius lib. 1. cap. 21 *Sic diurno vel nocturno superventu equitum barbarorum multos exercitus scimus frequenter afflictos.*

¶ Superventor. Unde *Superventores,* militum ordo, apud Ammianum sub fin. l. 18. Vide paullo ante *Præventor.*

VĒNOR, venari, feris insidiari, ἀγρεύειν, jägen. Cicer. 2. fam. epist. 11 *De Pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter.* Et, *Venari pisces,* fischen / Plin. lib. 8. cap. 1. ¶ *Venari apros in mari,* Proverb. de opera frustra impensa. Vide Chiliad. Plaut. in Stich. act. 1. scen. 2. v. 82 *Stultitia est pater, venatum ducere invitas canes.* ¶ 2. Idem verbum, quemadmodum & cognatum *Aucupari,* ad alia non ineleganter transfertur, & pro captare, ambire usurpatur, sich bewerben / nach was trachten. *Venari laudem modestiæ in aliqua re,* Auct. ad Herenn. l. 4. c. 3. Et Horat. l. 1. epist. 1. v. 77 - - - *sunt qui*

Crustis & pomis viduas venentur avaras.

Loquitur de captatoribus sive hæredipetis. Idem Epist. 19. ejusdem libri v. 37

Non ego ventosæ plebis suffragia venor.

Eleganter Phædrus lib. 4. fab. 4

Quidam decedens tres reliquit filias,
Unam formosam & oculis venantem viros.

Sic *venaturam oculis facere,* Plautus dixit Milite glorioso act. 4. scen. 1. v. ult.

¶ Venatio, Jagt. *Piscatu, aucupio & venatione vitare eruditatem,* Cicer. de finib. lib. 2. c. 8. Idem lib. 2. offic. cap. 16 *Prodigi qui ludorum venationumque apparatu pecuniam profundunt.* Quo in loco venationes illæ capiendæ sunt, quæ in Amphitheatro exhibebantur populo inter alia spectacula, (de quibus Lipsius de amphitheatro,) non quæ in silvis celebrabantur; quæ non improbandæ, si habeantur cum modo, propter utilitates quas afferunt. Horatius l. 1. Epist. 18. v. 49

Romanis solenne viris opus, utile famæ,
Vitaque & membris

Venationem esse scribit; & lib. 2. Satyr. 2. vers. 9 *Venationem* inter Romanorum nobilium exercitia diserte refert. Seneca quidem de Constantia Sapientis cap. 2 scribit: *Ferat consectari, venatorio agrestique est.* Sed ibi *agrestis* est; non qui ingenio tali, sed qui in agris & ruri colat. Quorum proprium hoc censet maxime: non quod in aliis culpæ sit, sed laudi illis, si strenue venentur. Taciti quoque 2. Annal. cap. 56 de Zenone, Polemonis filio; verba sunt: *Is prima ab infantia instituta & cultum Armeniorum æmulatus, venatu, epulis & quæ alia barbari celebrant, proceres plebemque juxta devinxerat.* Quæ mihinne eo accipienda, ac si barbarum plane & alienum politi & elegantis hominis studio censuerit, venari feras; sed quod in ea re dediti maxime barbari, hoc est, non Romani essent, ac summam ibi positam laudem reputarent. Quid elegantius cultiusque Plinii Junioris ingenio fuit? Atqui illum non modo literarum elegantias omnes, sed feras quoque sectatum, ex epistolis ejus cognoscimus, qui & venationis studium in Trajano laudat Panegyrico ejus cap. 81. Atque is Tacito non modo æqualis, sed amicus etiam & studiorum socius fuit. Itaque non alienum Romanorum procerum moribus, venari. Vid. Brisson. de Regno Persarum lib. 2. Tiraquell. de Nobilit. cap. 37. Vituperium habes apud Joannem Sarisberiensem; sed de abusu ea omnia capienda.

¶ De *venatione direptionis,* quæ dicebatur, cum diversi generis feræ immittebantur in circum, populo diripiendæ, legendus Salmasius ad Probum Vopisci, itemque ad Capitolinum in Gordianis, ubi errare docet, qui *venationem direptionis,* quæ & *Silva* dicebatur, cum *Pancarpo,* qui vocabatur, confunderent. ¶ Venatio autem dicitur non modo ipse venandi actus; sed præda etiam quæ venando parata, & pro ferina ponitur: quemadmodum *Aucupii* etiam vox usurpatur; de quo supra. Wildbrate / *Venna.* Sed hæc ratio posterioris Latinitatis propria fuit, quæ *venatum & venationem* distinguebat, & *venatum* actionem, *venationem* vero prædam seu præmium ejus, hoc est, captas feras appellabat: quod Casaubonus ad Lampridii Severum observat. Vide & Salmasium ad Capitolini Antoninum, nec non Langlæum in otio semestri, itemque Savaronium in Sidonii lib. 4. epist. 9. ubi etiam notat, venationem Clericis ac Monachis auctoritate canonum interdictam fuisse. Sed tamen ita & Livius lib. 35. cap. 49 *Est autem res simillima cœnæ Chalcidensis hospitis mei, boni, & sciti convivatoris, apud quem solstitiali tempore comiter accepti, cum miraremur, unde illi eo anni tempore tam multa & varia venatio.* Celsus lib. 5. de Medic. cap. 26 *Et ibis, & venatio, & suilla elixa dari potest.* Et cap. 28. ejusd. libri: *Excepto apro, omnis venatio.* In quibus locis VENATIO carnem ferinam designat. Atqui Livius Augustei Scriptor, & Celsus ætati ei proximus.

¶ Venatura, Plaut. Milite Act. 4. sc. 1. extr. *Viden' tu illam oculis venaturam facere atque aucupium auribus?*

¶ Venatus, ûs, nomen, das Jagen / Jagt. Plinius lib. 8. c. 16 *Quos venatûs, aucupia piscatûs alebant.* Cicer. in Tuscul. c. 34 *Labor in venatu, cursus, sudor, fames, sitis,* &c. Et Columella prœmio Operis pag. 7 *Romuli proles assiduis venatibus exercitata.*

¶ Venator, Jäger. Cicer. Tuscul. lib. 1. cap. 17 *Pernoctant venatores in nive, in montibus uri se patiuntur.* J. Scoppa ex quodam fragmento incerti auctoris notat, *Venatorum* genera quatuor esse. 1. *Investigatorum,* qui animalium vestigia investigant. 2. *Indicatorum,* qui latibula noverunt. 3. *Insidiatorum,* qui insidias & casses parant. 4. *Alatorum,* qui equo succussante sensimque insultante clamoreque animalia terrent, ne aliorsum, quàm per medias tendiculas fugam arripiant. Cum his confer, quæ de quatuor Venatorum officiis dicta sunt ex Isidoro, in *Premo.*

¶ Venatrix, Virg. 1. Æneid. v. 319

Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix, &c. Als eine Jägerin.

Et, *Dea venatrix,* Diana, Ovid. 2. Metamorph. v. 454.

¶ Venaticus, *Canis venaticus,* ein Jagthund. Cic. in Verr. 6. c. 13 *Mirandum in modum canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia & pervestigabant.*

¶ Venaticius, ut venatorius. Ammianus aliquoties dixit *prædæ venaticiæ* l. 29. c. 18; & l. 30. c. 3. ed. Grut. Atque ita etiam Lindenbrog. & Vales.

¶ Venatorius, *Retia venatoria.* Jäger-Garn / *Culter venatorius,* ein Weydmesser / lemmate epigrammatis 31. l. 14. Martialis. *Galea venatoria,* Nepos Datame c. 3.

¶ Venabulum, cuspis vel lancea venatoria, Jäger-Spieß. Plin. l. 7. c. 56 *Piscium venabula invenisse dicunt.* Virgil. 4. Æn. v. 131

Retia rara, plagæ, lato venabula ferro.

Martial. l. 14. epigr. 31 *Longo venabula rostro.* Et, *Venabulo transverberari,* Cic. l. 7. famil. epist. 1.

¶ Pervenari. Plaut. in Mercat. act. 4. sc. 5. v. 3 *Defessus sum urbem totam pervenarier.*

VENTER,

VENTER, pars corporis sub diaphragmate a pectore ad pubem, A κοιλία, der Bauch. *Venter abdomine tardus*, ein Schmeerbauch/ Wanst/ (vide *Abdomen*) apud Juvenal. Satyr. 4. v. 107. *Venter projectus*, Sueton. Neron. cap. 31. *Flatus, crepitus ventris*, apud eundem Claudio cap. 32. *Ventris impetus*, i. e. cacandi necessitas, was einem Noth thut/ apud Victorem juniorem in Nerva. *Sistere fluxiones ventris*, Plin. lib. 23. cap. 5. stopffen. quod *ventrem tenere*, Celsus lib. 4. cap. 19 dixit. *Solvere ventrem*, Stulfertig machen / Idem lib. 3. cap. 18. quod *ventrem movere*, Suetonius dixit Nerone cap. 33. *Venter adstrictus, liquidus, laxus*, contraria. ¶ 2. Stomachum notat. Juvenalis Satyr. 11. vers. 40 *Rebus mersis in ventrem*, vide *Mergo*. Horat. l. 1. Epist. 15. v. 32

Quicquid quaserat, ventri donabat avaro.

Seneca Epist. 108 *Libebat circumscribere & gulam, & ventrem.* Idem in Epist. 21. ad Lucil. sub fin. *Venter precepta non audit, poscit, appellat, non tamen molestus creditor, parvo dimittitur, si modo das, quod debes, non quod potes.* Celebratur a Plutarcho de tuendâ valetudine pag. 131. & Gellio illud etiam Catonis, *Venter caret auribus*, γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα, Vid. Chiliad. Persius in Prologo:

Magister artis ingenique largitor Venter, &c.

Et Horat. lib. 1. Epistola 12. v. 5

Si ventri bene, si lateri, &c.

¶ 3. Fœtum in utero. Ovid 11. Metam. v. 311 *Complevit sua tempora maturus venter.* Ventrem ferre, trächtig gehen. Varro lib. 2. de R. R. cap. 4 *Sus bis parit in anno: quaternis mensibus fert ventrem.* Adde Brissonium de S. V. exemplis pluribus hoc illustrantem. ¶ 4. Claudianus Mamertus lib. 1 cap. 24 de Statu animæ, *intra quendam ventrem memoriæ* dixit, id est capacitatem. Vide Barthium ibi. ¶ 5. *Ventrem facere* de pariete usurpatur apud Alphenum JCt. lege 17. pr. D. Si serv. vindic. *Si quando inter ades binas paries esset, qui ita ventrem faceret, ut in vicini domum semipedem, aut amplius procumberet.*

¶ Ventriculus, qui cibos excipit, & alterat, situs est sub diaphragmate, figura rotunda, oblonga, sed nonnihil ampliore fundo, der Magen. *Stomachus*, canalis est, per quem cibus vehitur, der Eingang in den Magen. vide *Stomachus*. Cic. 2. de natura Deor. cap. 54 *Pars concipitur cordis parte quadam, quam ventriculum cordis appellant: cui similis alter adjunctus est, in quem sanguis a jecore per venam illam cavam influit.* Pluraliter *ventres*. Augustinus epist. 86 *quantum honoris & utilitatis ventribus tribuat.*

¶ Ventriosus, sive *Ventruosus*, & *Ventrosus*, quod capacem ventrem habet. Plautus Asinar. act. 2. sc. 3. v. 20

Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventriosus.

Plinius lib. 14. cap. 21 *dolia ventruosa ac patula* dixit. Et Vet. Gloss. *Ventrosus*, πρόκοιλος, πρόγαστρος, der einen grossen Wanst hat.

¶ Ventralis, ad ventrem pertinens. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 8 *Si in ventrem recepta sint* [species acres & calidæ,] *solvitur vis earum ventralis humoris allubione, qua fiant dilutiores.*

¶ Ventrale, fascia, qua venter operitur, ein Fürtuch / Schürtze/ item *funda*, vide Cujacium l. 10. observat. c. 26.

¶ Ventricola, qui gulæ & ventri servit. Augustinus epist. 86 *voracitas & ebriositas ventricolarum*: & interjectis nonnullis ibidem: *qui ventricolas tanquam magnus jejunator accusat.*

VENTUS, a veniendo: ἄνεμος aër commotus & agitatus, aeris unda fluens, fluxus aeris, ex arido & sicco terræ halitu natus, Wind. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 39 *Aer effluens huc & illuc ventos efficit.* Sic *Ventus vehemens*, Cicer. pro Rosc. Am. cap. 45. *violentus*, Lucret. lib. 5. vers. 1225. ein starcker Wind. *Agitari vi ventorum*, Cicer. pro Cluent. cap. 49. *Consurgunt venti*, Æneid. 5. v. 20. *Ventus increbrescit*, Cicer. 7. fam. ep. 21. extr. wird starck. *Venti silent*, Seneca Medea v. 627. *Venti ferentes, secundi, obsequentes*, guter Wind / qui a puppe & secundum nos spirant, die nachgehen und das Schiff treiben. Seneca de vitâ beata cap. 22 *Si illum* (sapientem) *afficiunt divitiæ & exhilarant, ut navigantem secundus & ferens ventus, ut dies bonus, ut in bruma ac frigore apricus locus.* Sed, *Ventus vertit*, der Wind setzt um/ gehet aus einem andern Loch. Cæsar lib. 3. de B. Civ. cap. 26. extr. *Incredibili se felicitate auster, qui per biduum flaverat, in africum se vertit.* Sed, *Dare terram* ventus dicitur, quam secundante eo tenere licet. Petronius: *Siciliam modo ventus dabat: Sepissime Italici litoris possessor Aquilo convertebat huc illuc obnoxiam partem.* Metaphor. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 1 *Cæsaru venti valde sunt secundi*, es gehet ihm alles zu Glücke. Et in Pison. cap. 9. simili figura: *Alios ego vidi ventos, alias prospexi procellas, ut qui maximus turbinibus Reipubl. navim gubernarim, salvamque in portum collocarim.* ¶ 2. *Ventum populärem quærere in re aliqua*, quod &, *auram popularem captare*, dicitur, id est, plausum & favorem inanem vulgi sibi conciliare. Cicer. pro Cluentio cap. 47. pr. *Omnes intelligimus, in istis subscriptionibus ventum quendam popularem esse quæsitum.* ¶ 3. *Ventis dare, credere*, pro oblivioni tradere, notissima & vulgatissima locutio est: quam in proverbium abiisse Servius notat ad illud Virgil. 10. Æneid. v. 652

- - - nec ferre videt sua gaudia ventos.

Horatius lib. 1 ode 26

Musis amicus tristitiam & metus,
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis.

Idem fere est *ventis loqui*. Ammianus libr. 15. cap. 9 *Quanquam utilia moneret & necessaria; ventis tamen loquebatur incassum.* vergeblich/ ohne Frucht. ¶ 4. *In vento scribere*, similiter, ut, *in aqua scribere*, proverbialiter de iis dicitur, quæ duratura non sunt, Catullus Carm. 71. de inconstantia fœminei amoris:

In vento & rapida scribere oportet aqua.

¶ Ventŭlus, Terentius in Eunuch. act. 3. scen. 5. vers. 47. *Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito*, wehe ihr Lufft zu.

¶ Ventōsus, ut, *Ventosissima regio*, Livius lib. 36. cap. 43. pr. ein Land / das viel Windes hat. *Utrem ventosissimum* dixit Apulejus Apolog. pag. 309. Et Tacitus Germ. cap. 4 *Germania ventosior, qua Noricum & Pannoniam adspicis*, windtcher. Metaphorice inconstantiam; nec non interdum cum arroganti jactantia conjunctam significat. Sic *ingenium ventosum* Livius dixit lib. 42. cap. 30. Et *Homo ventosus*, vanus, levis, inconstans est. Brut. ad Cicer. lib. 11. epist. 9 *Inprimis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mittas.* Sic *Imperium popularе & ventosum*, Idem Philipp. 11. cap. 7. Horatius lib. 1. epist. 19. vers. 37

Non ego ventosæ plebis suffragia veror.

Ovid. l. 2. Amor. eleg. 9. v. 49 de Cupidine:

Tu levis es, multoque tuis ventosior alis,
Gaudiaque ambigua daque rapisque fide.

Qui nulla certa ratione ductus, modo hoc, modo aliud movet, *ventosus* dicitur, qui idem & *Levis* & *inanis*. Ita *ventosa loquacitas*, inanis est, quæ præter verba nihil habet: apud Petronium legitur. Horatius valde signate l. 1. Ep. 8. v. 12

Roma Tibur amem ventosus, Tibure Romam.

Quod autem de arrogantia & superbia, quam nonnunquam adsignificat, supra diximus, ejus exemplum habes apud Vopiscum in Saturnino: *Sunt enim Ægyptii (ut scitis nostis) viri ventosi, furibundi, jactantes.* Plin. Paneg. c. 31 de iisdem: *Superbiebat ventosa & insolens natio.* Atque ita etiam

¶ Ventositas, jactantia, quod Fulgentii est lib. 2. Mythol. c. 17, *Ventositatis inanem speciem præsumit.* Et Augustinus de Doctr. Christ. l. 4. c. 6 *non ventositate, sed soliditate.*

¶ Ventose, adverb. Apulejus l. 10. p. 248 *pulvilli ventose delicata pluma tumentes*, paußende Federküssen.

¶ Ventilo, ventilare, ventum excitare, lüfften/ schwencken/ Propert. l. 4. eleg. 3 v. 50

Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem.

Ventilare frumentum, worffen/ Plin. lib. 18. cap. 30. *Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum*, Juvenalis Satyr. 1. v. 28. Et Silius lib. 17 v. 510 *ventilat incendia flatus.* Metaphorice, *Ventilari lingua quasi seditionis flabello*, Cicer. pro Flacco cap. 23. ¶ Ventilare etiam dicuntur gladiatores, cum proludentes brachia jactant & arma, aeremque percutiunt vane, & ita ventum faciunt, wenn sie ein Auffheben machen. Seneca Epist. 117 *Quam stultum est, cum signum pugnæ acceperis, ventilare? Remove ista lusoria arma: decretoria opus est.* Idem lib. 7. nat. Quæst. cap. 13 extremo, id *manum exercere, & in ventum jactare brachia* dixit. Virgilius 5. Æneid. de Darete provocante ad pugnam, & præludente v. 375

- - - caput altum in prælia tollit,
Ostenditque humeros latos, alternaque jactat
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.

Plane ita Apostolus, cum de eâdem re loqueretur, οὐκ ἀέρα δέρων ait: i. e. non aerem cædens. Vide & Lipsium 2. Saturnal. cap. 19. ¶ Tralate pro inquirere dicitur Lege 6. Cod. de Maleficis & Mathematicis & Magis: *Multi Magicis artibus usi elementa turbare, vitam insontium labefactare non dubitant: & manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos.* MANES ACCITI, umbræ mortuorum carminibus magis evocatæ ab inferis. Boethius lib. 3. Consol. Phil. metro 11

Haret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina.

I. e. excutiente per disquisitionem. Metaphora a ventilatione frumenti sumtitur.

¶ Ventilator, qui frumentum ventilat, Columell. l. 2. c. 10 *Faba, quæ longius emittetur, pura eo perveniet, quo ventilator eam jaculabitur*, qui & præstigiator est, ein Gaucker. Quintilianus l. 10. c. 7 *Constant miracula illa in scenis pilariorum ac ventilatorum.* Sic præfectus Romanum martyrem vocat *ventilatorem urbis*, apud Prudentium v. 78.

¶ Ventilabrum, vannus, eine Schwinge/ Wurff-Schauffel. Columell. l. 2. c. 10 *Acervus paleis granisque mistus; ventilabro per longius spatium jactatur.*

¶ Eventilare, idem quod ventilare. *Frumenta eventilata mundiora sunt*, Columell. l. 2. c. 6.

VĔNŬLUS, apud Virgil. 8. Æneid. v. 9 legatus est Turni ad Diomedem.

Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem,
Qui petat auxilium, &c.

VENVM, a veneo, venum, e, extrito: igitur male per ; æ ; scribitur; neque enim & *vendo* scribimus. *Venum ire*, Gell. lib. 7. cap. 4. *Venum dari*, Liv. pro vendi. Vide supra in *Vendo* & *Veneo* dicta. Dubitare tamen possis de Supini forma; quum & alios casus admittat. Tacitus certe dixit lib. 13. cap. 51. num. 5 *veno exercere*; & lib. 14. cap. 15, 2 *posita veno irritamenta luxus.* Et alia forma Venui habere, scil habeti. Apulejus lib. 8. Elmenh. p. 210, Pric. p. 166 *Eum rogabit unus e nostris, haberetne venui lacte*, ultima voce neutro genere posita, quam aliis libris *lac*; itidem aliis *lactem*, legimus. In priore autem *venui*, vel *venni*, magnus est codicum consensus.

¶ Venundo, venundare, hinc compositum est, quod & *venum dare* divise scribi potest, verkauffen/ zu kauffen geben. Tacitus l. 14. c. 33, 5 *Capere, venundare, belli commercium.* Idem Agricola c. 28 *Quos per commercia venundatos, & in nostram usque ripam mutatione mentium adductos &c.* Propertius lib. 3. eleg. 19. v. 21

Tuque o Minoa venundata, Scylla, figura.

¶ Venundatio. Gloss. Cyrilli: *Venundatio, πρᾶσις.*

VĔNUS, Stella, Lucifer, Hesperus, der Abend- und Morgen-Stern. Cicer. lib. 2. de nat. Deor. cap. 20 *Infima est quinque errantium terraque proxima stella Veneris, quæ φωσφόρος Græce, Lucifer Latine dicitur, cum antegreditur Solem: cum subsequitur autem, Hesperus.* ¶ 2. Venus amorum, gratiarum, pulchritudinis, deliciarum & voluptatum omnium Dea; Jovis filia, *nostris*, Latinis, quemadmodum scribit Cicero; *sic dicta, quod ad res omnes* (nimirum ornandas & commendandas) *veniat* vel ideo a *veniendo*, quod libenter dat. *Venire* enim meretricum est, de quo supra. *Almam Venerem* Virgilius dixit, quia dea generationis est. Unde & libidinem significat; sive cupiditatem coëundi. Terent. in Eunuch. act. 4. scen. 5. v. 6 *Sine Cerere & Libero friget Venus.* Jejunis enim lascivire haud expedit. Saturitatem libido sequitur, & inde *Satietatis comitem* Cyprin seu Venerem Plutarchus dixit. Vide etiam supra in *Satietas* productum a nobis Petronii locum, qui huc pertinet. *Inhibere Venerem*, Plinius libr. 20. cap. 7. Virgil. 3. Georgic. vers. 209

Sed non ulla magis vires industria firmat,
Quam Venerem & cæci stimulos avertere amoris.

¶ 3. Quin ipsa συνουσία sive concubitus *Venus* appellatur, das Beylegen. Et ita non raro Lucretius usus. Tacitus de Germania cap. 20 *Sera juvenum Venus, eoque inexhausta pubertas.* Ovid. de Pont. lib. 1. epist. 10. v. 33 *Veneris damnosa voluptas.* Plura autem cognomina sortita Venus amorum Dea: vel a locis, ubi culta, ut, *Erycina, Cypria, Amathusia, Paphia*, &c. vel ex aliis causis: ut *Calva*, quod eo tempore, quo urbs obsessa a Gallis fuit, tormenta ex capillis mulierum facta, ut Lactantius docet lib. 1. cap. 20. Vid. ibi Gallæus pag. 109. 119. Item *Armata*, quæ Lacedæmone consecrata fuit, de qua idem Lactantius de 9. & Prudentius 2. contra Symmach. vers. 534. *Limnesia* sive *Limenia*, quæ portubus præest. Est & *Hortensis* appellata, sive ἐν κήποις, ut Græci vocant, quod hortis præesse credebatur, tum quia generationis, tum quia amœnitatis & deliciarum Dea habebatur. De ea Pausanias in Atticis, qui tamen se ejus nominis rationem ignorare fatetur, Lucianus in Meretriciis Dial. 7. Nævius pro rebus, quibus præsidet, usurpat. Ita enim ille apud Festum in *Coquus*:

Coquus edit Neptunum, Venerem, Cererem.

Ubi panis significatur per *Cererem*, pisculenta per *Neptunum*, olera per *Venerem*, teste Plauto, Varrone, Plinio. Platonici duplicem Venerem statuebant, *cælestem* alteram, alteram *Vulgarem.* De utraque Apulejus Platonicus Apologia: *Mitto*, inquit, *dicere alta illa & divina Platonica, rarissimo cuique piorum gnara, cæterum omnibus profanis incognita, geminam esse Venerem Deam, proprio quamque amore, & diversis amatoribus pollentem. Earum alteram*, VVLGARIAM, *quæ sit percita populari amore, non modo humanis animis, verum etiam pecuinis & ferinis ad libidinem imperitare, ut immodico trucique perculsorum animalium ferva corpora complexu vincientem; alteram vero* CÆLITEM VENEREM, *pradita quæ sit optimati amore, solis hominibus & eorum paucis curare, nullis ad turpitudinem stimulis vel illecebris sectatores suos præcellentem. Quippe ejus amorem non amœnum & lascivum, sed contra incomtum & serium pulchritudine honestatis virtutis amorem amatoribus suis conciliare*, &c. Hujus *Cælestis Veneris* Pausanias etiam in Bœoticis & Atticis, itemque Lucianus meminit paulo ante citato loco. Sicuti autem *duplicem Venerem*, ita *Amorem* quoque *duplicem* fecerunt; alterum cælo, alterum mari ortum. Vide præter alios Lucianum Demosthenis Encomio. VENEREM & AMOREM SVSVRRONES, ΨΙΘΥΡΙΣΤΑΣ, dedicavit Theseus; quod Phædra, Hyppolitum exosa, in ejus aures plurima insusurrasset, accusationis loco futura. Vide Mausacum in Harpocrationis Lexicon pag. 177. & seqq. *Venus Palatina* a M. Bruto L. Crassus Orator dictus est in jurgio: *Venus* quidem, quia instar Veneris, haberet in atrio suo columnas peregrini marmoris: *Palatina* autem, quia in Palatio habitaret, Auctor Plinius lib. 36. cap. 3. ¶ *Venus* pro gratia & venustate, Gunst und Lieblichkeit. Quintil. l. 6. c. 4 *Quod cum gratia quadam & Venere dicitur.* Idem l. 10. cap. 1 *Veneri dicendi.* Et l. 4. c. 2 *Exornare narrationem gratia & Venere.* Vide Barth. ad Claudianum p. 1959.

¶ Per blanditiam amatores amicas suas *Veneres* etiam appellare solebant. Virgilius Eclogâ 3. vers. 68 *Parta mea Veneri sunt munera*, id est, Galatex, quæ mihi pro Venere est. ¶ In lusu talorum *Venus* dicebatur jactus, qui talos omnes diversa figurâ ostentabat. Hunc qui jaciebat, vincebat. Vid. qui de talorum lusu scripserunt, supra in *Talus* citati. Eundem cum *Basilico* fuisse putat magnus Turnebus. Vide & Senio in *Sex.*

¶ Vĕnĕrius; & Venereus, *Veneria sacerdos*, pro Veneri sacrata, Plaut. Rud. act. 2. sc. 3. v. 26. *Voluptas Venerea*, Cic. in Tuscul. c. 31. Et, *Venereum jactum*, de quo modo dictum. *Venerea res*, Nepos Alcib. extr. pro impudicis, lascivis, impuris.

¶ Venerea; ἀφροδισιακός, Ver. Gloss.

¶ Veneris portus, oppidum Galliæ est inter Pyrenæi promontoria, quod *Aphrodisium* Strabo, *Veneris templum* Ptolemæus appellat. Vadian. in Melam.

¶ Vĕnustus; um; a Venere dictum est χαρίεις. *Venusti* autem & a forma & a moribus dicuntur, quibus amorem & gratiam sibi conciliant. Est enim *venustas* & pulchritudinis species, de qua infra dicemus. ¶ 2. Quin & a successu rerum *venusti* dicuntur pro felicibus. Vide *Invenustus.* ¶ 3. Ab ingenio etiam & facilitate leporum salisque in dictis *venusti* dicuntur. Seneca lib. 1. Controversiar 2. sub fin. *Audiebat cum Scauro, non tantum disertissimo homine, sed venustissimo, qui nullius unquam impunitam stultitiam transire passus est. Vultu adeo modesto, adeo venusto* &c. lieblich/ holdselig/ freundlich/ Terent. in Andr. act. 1. scen. 2. v. 93. *Gestus corporis venustus*; Cicer. de Clar. Orat. cap. 55. *Sermo urbanus & venustus*, pro Domo cap. 34. *Sententia dulcis & venusta*; Idem de Clar. Orat. cap. 95. *Venustum est omne, quicquid cum gratia quadam, & Venere dicitur*, ut Quintil. pronunciat lib. 6. cap. 3. pag. 473. Comparatio ex dictis partim constat. Unum addidisse sufficiat. *Venustius quiddam*, Cicer. in oratore c. 23. & l. 15. ad famil. epist. ult. *Lætus sum, narrante te, venustissima.* Adde Suetonii locum mox in *Venustas* indicandum.

¶ Venustulus, diminutivum, Plaut. in Asinar. act. 1. scen. 3. vers. 70.

¶ Venuste. Cœlius Ciceroni l. 8. epist. 4 *Mihi videtur illud perquam venuste cecidisse.* Quintilianus l. 6. c. 3. *Omnia venustissime finxit.*

¶ Venustas, Weiberschöne. Pulchritudinis species, quæ in non magno corpore est, & mulierem magis quam virum decet. Ad justam enim, & quæ cum majestate quadam conjuncta sit, pulchritudinem, & apta procerites corporis requiritur: quæ ubi deest, *venustus* quidem quis dici, *pulcher* proprie non potest. Cicer. 1. de off. cap. 36 *Cum pulchritudinis duo genera sint, quorum in altero* VENVSTAS *sit; in altero* DIGNITAS; Venustatem *muliebrem dicere debemus*; Dignitatem *virilem.* Sueton. Augusto cap. 79 *Forma per omnes ætatis gradus venustissima fuit.* Non dicit *pulcherrima*; sed *venustissima*: brevis enim statura Augustus fuit, ut ibidem tradit. Idem Nerone cap. 55 *Vultu pulchro magis, quam venusto*: PVLCHRO, cui non minus auctoritatis quam gratiæ inesset, ut alibi loquitur. Vide supra *Dignitas.* C. Nepos Eumene cap. 11 *Neque tam magno corpore, quam figura venusta.* ¶ 2. Sed & morum suavitas & amabilitas, quæ ex *comitate* maxime nascitur, *Venustas* dicitur. Lieblichkeit. Terentius in Hecyr. act. 5. scen. 4. vers. 17 *Antiquam tuam venustatem obtines*, du bist noch die alte freundliche ꝛc. *Festivitas & venustas dicendi*, i. e. gratia & suavitas, Cicero de Orat. lib. 1. cap. 57. Et, *Agere cum dignitate & venustate*, Idem ibidem cap. 31. *Lepore & venustate affluere*; Idem in Verr. 7. cap. 54. ¶ 3. Venustas, felicitas est, Terent. Hecyra act. 5. sc. 4. v. 8

Quis me fortunatior, venustateque adeo plenior?

Vide post in *Invenustus.*

¶ Venustare, zieren/ lieblich machen. Nævius apud Fulgentium Expos. Serm. antiq. in MYROPOLAE: *Unguentum largitus est, quo me venustarem.* Obsoletum. Inde

¶ Convenustare, ejusdem significatus, æque rarioris usus. Martianus Capella extremo lib. 2. in metro:

Autora primo convenustans habitu.

¶ Devenustare, idem est ac deformare. Gellius lib. 12. cap. 1

Tan-

Tanquam pulchritudinis sibi insignia devenustet. Symmachus lib. A 2. epist. 79 *Nihil fieri patior, quod alicujus tuorum gratiam devenustet.*

¶ Invenustus, illepidus, sine gratia & favore: Et cui amores male procedunt, ut Muretus ex Luciano interpretatur ad illud Terentii in Andr. act. 5. sc. 2. v. 11 *Adeone hominem esse invenustum, aut infelicem quenquam, ut ego sum?* Der kein Stern oder Glück im Buhlen hat. Græcis ἀνάφροδιτος. Unde & pro quovis *infelice* dicitur: quemadmodum contrà ἐπαφρόδιτος *venustus, felicem* notat. Quod Nonius quoque observavit. Sane Sylla ob successus rerum maximos, quos tribuebat fortunæ, apud Romanos cognomento FELICEM, apud Græcos ΕΠΑΦΡΟΔΙΤΟΝ se nominabat, ut Plutarchus auctor est lib. de fortuna Romana, pag. 318. Cur autem ἐπαφρόδιτος sive *venustus* FELIX? Quia, ut idem gravissimus auctor ibidem subjicit, πείσας ὁ Ἀφροδίτης ὀυ νὺξ, κατὰ Μένανδρον, ἀλλὰ τύχη συνέτυχεν, *Veneris* (amorum) *maximam partem non nox, ut visum Menandro, sed Fortuna capit.* Vide Turnebum etiam lib. 22. cap. 8. & Lipsium ad illud Senecæ 2. de Beneficiis cap. 28 *Ille non est mihi par virtutibus, nec officiis, sed habuit suam Venerem.* Catullus epigr. 12 *Sordida res & invenusta.*

¶ Invenuste, illepide, unfreundlich / nicht lieblich. Gellius lib. B 17. cap. 12 *sententiola invenuste lusit.* Et Apulejus de Mundo p. 70 *invenuste vivere.*

VENVSIA vel Venusium, oppidum Apuliæ, Horatii Poetæ patria, qui inde *Venusinus* dicitur. Horat. 2. Satyr. 1. v. 35 *Nam Venusinus erat finem sub utrumque Colonus.*

VEPRES, ris, ab Æolico βρῶρες, pro βῶρες, masc. rubum significat, sentem seu spinam, Dorn-Hecken. Cic. 5. Tuscul. cap. 23 *Septum undique & vestitum vepribus & dumetis, indagabi sepulcrum.* Virgil. 3. Georg. v. 444

Hirsuti secuerunt corpora vepres.

Ovid. lib. 5. Metam. v. 628

Aut leporis qui vepre latet hostilia cernit
Ora canum.

¶ Veprecula, dimin. Cic. pro Sextio cap. 33. *Illa ex vepreculis extracta nitedula.* Vide *Nitedula* in *Nitedo.*

¶ Veprētum, Hecke oder Dornbusch. Columell. lib. 4. cap. 32 *Arundo vepretis commodius, quam medii agris ponitur.*

VER, eris, ab Æolico βῆρ, ἦρ; prima; & temperatior anni pars; der Frühling / Lentz oder Vorsommer. Tribus discernitur partibus. Est enim *Ver primum* vel *novum*, initium scilicet temporis veri; *Adultum*, hoc est, progressus, & *præceps*, vel *præcipitans*, quod & *extremum* dicitur; finis & in æstatem transitus, das Ende des Lentzens / Ciceroni, Livio & Cæsari. Servius in 1. Georgic. v. 43 *Anni quatuor sunt tempora divisa in ternos menses: ipsorum talem fecerunt discretionem; ut priore mense* VER NOVVM *dicatur: secundo* ADVLTVM: *tertio* PRAECEPS; *sicut etiam Sallustius dicit ubique,* NOVA AESTAS, ADVLTA, PRAECEPS. *Item Hiems Sic Autumnus* NOVVS, ADVLTVS, PRAECEPS; *Item Hiems* NOVA, ADVLTA, PRAECEPS, *vel* EXTREMA. *Unde est, extrema sub casum hiemis.* Hactenus Servius. *Vere ineunte*, Cicer. de Senect. cap. 15. Et ibidem cap. 19 *Ver tanquam adolescentia significat, ostenditque fructus venturos.* Et, *Adolescere ver*, Tacitus dixit Annal. 13. cap. 36. Arist. lib. 1. Ethic. Μία γὰρ χελιδὼν ἦρ οὐ ποιεῖ οὐδὲ μία ἡμέρα; quod Mantuanus in Somnio Romano v. 7 vertit

Ver non una dies, non una reducit hirundo.

¶ *Ver sacrum* dicebatur & multitudo juvenum, quæ armis instructa mittebatur domo, ad novam quærendam patriam, coloniasque instituendas, de quo videndus Pithœus in adversariis est lib. 1. cap. 6; & pecus, quod proximo vere natum foret, voto consecratum ad immolationem, ut Festus in *Mamertini*; & Paullus ex Festo in *Ver sacrum* clarissime tradit. Diversas significationes ita conciliat Jo. Vorstius ad Justin. 24. cap. 4; ut censeat; proprie ad pecus devotum pertinere: indè transferri ad homines D alio emittendos ex eodem voto. Hinc Justinum voculam adderè, metaphoræ argumentum *VELVT ver sacrum.* Pecoris autem fuisse, ex Livio quoque constare potest; apud quem lib. 34. cap. 44 ita censetur: *Ver sacrum videri pecus, quod natum esset inter Cal. Martias, & pridie Cal. Majas.* Erat autem voti publici genus, periculo imminente factum. De hominibus vide Dionys. Halicarn. lib. 1. cap. 16. [Gr. fol. 13] Adde Bernegg. in d. l. Justini.

¶ Verculum diminut. Plaut. Casin. Act. 4. sc. 4. v. 15.

¶ Vernus, ut, *Vernum tempus*, Cic. 5. Tusc. cap. 13. *Flores verni* Tibull. lib. 2. eleg. 1. *Rosa verna* Propert. lib. 3. eleg. 5. vers. 22.

¶ 2. Et *vernum* absolute pro tempore verno. Plin. lib. 19. cap. 3. princ. de tuberibus: *tenerrima vernō esse.*

¶ Vernalis, idem; apud posteriores Latinitatis scriptores. Venantius Fortunatus hymno paschali v. 9

Terra ferax verno fundit munuscula fœtu;
Quum bene vernales reddidit annus opes.

Vernales opes, i. e. flores, frondes, gramina; ut Buchnerus interpretatur. Sedulius de Invocatione post exordium:

Si turrere mustum
Vernali sub sole velis.

Plura de hoc verbo Secundis nostris Curis tradidimus pag. 321.

¶ Verno, vernare, dicuntur quæ primum florem, frontemve emittunt, grünen / blühen / ut, *Arbores vernantes*, Plinius lib. 22. cap. 22. *silva vernantes*, Senec. Herc. Oet. 380. *Vernat ager*, Martial. lib. 9. epigr. 55. Idem lib. 2. epigr. 61

Cum tibi vernarent dubiâ lanugine mala.

Id est, pilos emittere inciperent, da dir der Bart anhub zu wachsen oder auszuschlagen. Petronius: *Vernantesque comas tristia ademit hiems.* Venantius Elegiâ de resurrectione Salvatoris:

Cum bene vernavit, reddit & amnis opes.

In quo procul dubio ad illud Ovidii 5. Fastor. v. 263 respexit:

Cùm bene floruerint segetes, erit area dives:
Cum bene floruerit vinea, Bacchus erit.

¶ Vernatio dicitur, cùm angues membranam corporis, quam status hibernus obduxerat, per vernum tempus exuunt, & *nitidi vernant*, ut Plinius loquitur lib. 8. cap. 27. Idem lib. 29. cap. 6 *Anguium adeps aruginī mistus ruptas oculorum partes sanat: & membrana sive senectus vernatione exutâ claritatem facit.* VERNATIONE i. e. per vernationem, sive illum se renovandi actum. Idem lib. 30. cap. 3 *Anguina vernationis membrana cum oleo tadaque resinâ calefactâ*, &c. ¶ 2. Sed & ipsa membrana, quam vere serpentes exuunt, *vernatio* dicitur, die abgestreiffte Schlangenhaut. Idem lib. 32. cap. 4 *Idem*, (fel testudinum) *cum vernatione anguium aceto admisto unicè purulentis auribus prodest.* Et mox rursus: *Quidam bubulum fel admiscent decoctarumque carnium testudinis succum, additâ aquè vernatione unguium.*

¶ Prævernare. Plinius lib. 18 cap 26 *Non utique VI. Idus Februarii; sed sive ante, quando prævernat; sive post, quando hiemat, innumeros rusticos cura distringit.* Prævernat, id est, quando prærmature ver incipit.

¶ Vervactum, ager in vere proscissus, Brachacker / Plin. lib. 18. cap. 19 *Quod vere semel aratum est, à temporis argumento Vervactum dicitur.*

VERATRVM, herba eadem, quæ elleborus. Vet. Gloss. *Veratrum*, ἐλλέβορος. *Veratrum album*, weiß Nießwurtz. *Veratrum nigrum*, Christwurtz. Lucret. lib. 4. v. 641

Præterea nobu veratrum est acre venenum.

Vide *Elleborum.*

VERBASCVM, φλόμος, herba, Wullkraut / Oster-Kertzen / sic enim à staturâ & floribus luteis vulgò vocant. Plin. lib. 25. cap. 10.

C ¶ Verbasculum, primula veris, Schlüsselblumen / Handschuchblumen.

VERBENA; æ. Vet. Gloss. *Verbena*, θαλλία. Lexic. Cyrilli: θαλλός, *verbena*, Eisenkraut. Servius in Eclog. 8, VERBENAE *dicuntur virgulta, quæ semper virent; jucundi odoris. Alii* VERBENAS *virgulta religioni apta. Alii proprie olivarum ramos. Alii porrum marinum dicunt. Omnia tamen hæc à viriditate.* Donatus ad Andr. Terentii act. 4. sc. 4. v. 5 VERBENAE *quasi* HERBENAE, *redimicula sunt ararum.* VERBENAE *sunt omnes herbæ frondesque ad aras coronandas.* Vel, *omnes herbæ frondesque ex loco puro decerptæ.* Quibus similia, quin eadem pæne, Scholiastes Venis Horatii ad lib. 4. Od. 10 scripsit. Ter. Andr. act. 4. sc. 4. v. 5. *Ex ara hinc sume verbenas tibi; atque eas substerne.* Cic. in 6. Verr. cap. 50 *Præsto mihi sacerdotes Cereris cum infulis ac verbenis fuerunt.*

¶ Verbenatus; verbenis redimitus, præcinctus. Sueronius Calig. cap. 27 *Cunctantem puerum tradidit verbenatum infulatumque*, &c.

¶ Verbenaca, herba duplex, altera *recta*, quæ Græcis ἱερατική, *supina* altera, *legè βοτάνη*, Germanis Eisenkraut. Plin. lib. 25. cap. 9.

VERBENNA; vocabulum rusticum, terram proscissam aratro, hoc est, actum significans, auctore veteri Glossatore,

VERBER, eris, sed is nominativus raro est in usu, *Verbere, verberā* &c. usitate dicimus. Significat autem *verbera*, tum verberationem ipsam, tum instrumentum, ut vel *ferulam*, vel *flagellum*, vel *fustem*, quo quis cæditur, ein Schlag / und damit man geschlagen wird. Vide Vall. libr. 6. cap. 47. Terent. in Andr. act. 1. sc. 2. v. 27 *Verberibus casum se in pistrinum, Dave; dedam, usque adnecem.* Virg. 3. Georgic. v. 106 *Illi instant verbere torto*, mit Geissel / darein Knoten geflochten seyn. Propert. lib. 4. Eleg. 1. v. 25

Verbera pellitus sætosa movebat arator.

Verbera sætosa, id est, scuticæ ex pelle caprina. Livius lib. 2. c. 23 *Tergum fœdum recentibus vestigiis verberum.* Terent. in Heaut. act. 2. sc. 3. v. 115 *Tibi erunt parata verba; huic homini verbera.* Sic, *Castigare verberibus*, Cic. 3. Tusc. cap. 27. *Coercere aliquem verberibus*, Idem de leg. 3. cap. 3. Et; *Deterrere verberibus*; mit Schlägen abgeschreckt werden / Cic. 5. de Finib. cap. 20.

¶ Verbĕro, verberare, cædere verberibus, schlagen / ut, Livius lib. 2. cap. 41 *Cognitâ caussa aliquem verberare & necare.* Plaut. in Curcul. act. 1. sc. 3. v. 41 *Noli amabo verbenare lapidem; ne*

perdas matum. Accommodari potest in eum, qui objurgat incorrigibilem, aut qui ad plagas obduruit. Vide Chil. *Aures sermonibus verberata*, Tacitus dixit Agricolâ cap. 41.

¶ *Verberones* apud Plautum & Terentium, quorum costæ plagis & verberibus probe callent, die Stöſſe vertragen können. Vel qui ea conditione vivunt, ut semper verberibus obnoxii sint, servi puta. Ita eleganter P. Chrysologus Serm. 5 *Vitiorum verberones*, qui corruptelis vitiorum semper obnoxii. *Erat homo, inquit, peccati verbus; erat captivus mortis; erat mancipium Daemonum; erat idolorum vernula; erat vitiorum verbero; erat criminum compendium.*

¶ Triverbero, vide mox in compositis.

¶ Verberatio, das Schlagen. Cicer. 16. famil. epist. 27 *Mirificam mihi verberationem cessationis epistolæ dedisti.*

¶ Verberator, qui verberat. Prudentius passione Cassiani v. 38

Donetur ipsis verberator parvulis.

¶ Verberabilis, verberibus dignus, a quo superlativum fingit Plautus comica licentia, in Aulul. act. 4. sc. 4. v. 6 *Verberabilissime, etiam rogitas?*

¶ Verbereus, idem, quod ejusdem etiam Plauti est in Pseudolo act. 4. sc. 2. v. 7. *Video verbeream statuam*, h. e. hominem, qui ad verbera induruit.

¶ Verberosus, idem, in Gloss. Cyr. μαστιγίας.

Composita:

¶ Adverberare, zuſchlagen. Stat. 9. Thebaidos v. 686

Aumtis adverberat unguibus armos.

¶ Converberare, Plin. lib. 13. cap. 22 *Converberatam faciem illinens.* Et Seneca lib. 3. de Ira cap. 20 *Ira non tantum viritim furit, sed gentes totas lanciniat, sed urbes, sed flumina, & tuta ab omni sensu doloris, converberat.*

¶ Deverberare, Terent. Phorm. act. 2. sc. 2. v. 13 *Quot me censes homines jam deverberasse usque ad necem?* &c.

¶ Diverberare, von einander ſchlagen. Virgil. 5. Æneid. v. 502

– – – nervo stridente sagitta

Hyrtacida juvenis volucres diverberat auras.

Idem 6. Æneid. v. 294 *Ferro diverberat umbras*, ſchlägt von einander/ zertrennet.

¶ Everberare, idem cum simplici est, Quintil. lib. 2. c. 4. *Convulsos oculosque hostis rostro atque alis everberat:* & Seneca lib. 5. Nat. quæst. cap. 12 *Everberatus cursu parum libero incaluit.* Virg. 12. Æneid. v. 866 *– – – ad ora*

Fertque refertque sonans, clypeumque everberat alis.

¶ Obverberare. Apulejus lib. 7. Metam. pag. 198 *Inscensum* [asinum] *baculo obverberans.* Et lib. 9. p. 230 *Ferula nates ejus* [pueri] *obverberans.*

¶ Reverborare, zurück ſchlagen. Senec. lib. 2. de Clementia cap. 5 *Omnem fortunæ iram reverberare*, id est, retundere, & frangere.

¶ Transverberare. *Transverberatis scutis*, Livius lib. 38. cap. 22. extr. durchſchlagen.

¶ Triverbero, nomen, Glossæ Cyrilli habent, quod exponunt: παντελῶς ὁ πλαγαῖς. hoc est, verberibus obduratus.

VERBVM, ein Wort/ a verberatione aëris per linguam, vel a *Vero* dictum, quemadmodum Varro vult. ῥῆμα, ἴντος. Cicero in Topic. cap. 8 *Verba sunt rerum notæ.* Ubi *verba* videtur pro nominibus sive vocabulis rerum posuisse. Ita in oratione pro Dejotaro: *Etsi hoc verbo scio reges laudari non solere.* VERBO, id est, frugalitatis nomine. Itaque *Verbum* generale nomen est. In strictiore significatu *Verbum* eam partem orationis significat, quæ sine casu sub certo tempore actionem, passionem, aut esse notat. Quintil. 9. cap. 4 *Verbo sensum claudere optimum est.* Sic, *Propria & usitata verba*, Cic. in Oratore cap. 24. *Significantia verba*, Quintil. lib. 4. cap. 2. *Vulgaria & quotidiana*, ibidem paullo post. *Verbum contumelioſum*, Quintil. lib. 2. cap. 12. Schmähwort. *Verbum insolens*, Cæsar apud Gellium lib. 2. cap. 10. hoc est, inusitatum. *Verba sunt atque ineptiæ*, Cicer. in Pison. cap. 27. *Aptare verba rebus*, Quintilian. lib. 3. cap. 8. die Worte bequem und auff die Händel füglich deuten. *Laudantur verba rebus bene accommodata*, Idem lib. 6. cap. 2. Terent. in Andr. act. 5. sc. 2. v. 19 *Verbum si addideris.* In Hecyra act. 3. sc. 1. v. 33 *Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hanc conciverit*, ein einiges Wort. *Commutare verba inter se*, vel *cum aliquo*, id est, jurgari, zancken. Terentius Andriâ act. 2. sc. 4. extr.

– – – Crede hoc mihi, inquam, Pamphile,
Nunquam hodie secum commutaturum patrem
Unum esse verbum.

Ubi Donatus: *Jurgium habiturum. Hoc enim est verba mutare,* COMMVTATVRVM VERBVM, *altercaturum. Sic in Phormione:* Tria non commutabitis verba inter vos hodie, *hoc est, dabitis & accipietis, id est, jurgabitis. Ego puto* commutare verba *hoc esse, pro bonis dictis mala ingerere: hoc est, iracundia in maledicta compelli.* Hactenus Donatus. Et Andr. act. 1. sc. 2. v. 4 *Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit*, i. e. ne verbum quidem, hat nicht das geringſte Wörtgen. *Verbum de verbo exprimere, ad verbum transferre*, von Wort zu Wort etwas geben/ Idem in Prolog. Adelph. Et Suetonius Augusto cap. 89 *ad verbum excerpta.* Idem Cæsare cap. 30 *ad verbum dicere*, i. e. iis ipsis verbis dicere. *Bona verba quæso* Terentius Andr. act. 1. sc. 2. v. 33. Plautus *bona dicta* dixit Prologo Amphitr. vers. 25. Idem *Verba facere.* In Phorm. act. 5. sc. 8. v. 26 *Verba fiunt mortuo.* Et, *Verba continuare*, Quintil. lib. 4. cap. 1. Idem lib. 2. cap. 4 *prosequi verbis aliquid.* Plautus in Trinum. act. 2. scen. 2. v. 107 *Gravius erit tuum unum verbum ad rem, quàm centum mea*, wird mehr bey der Sachen thun ꝛc. Est locutio proverbialis, *Tribus verbis*, pro paucissimis. Plautus Bacchid. act. 4. sc. 4. v. 79 *Verbis suis salutem alicui scribere*, pro suo nomine. Et Cicero ad Attic. 16. epist. 11 *Attica, quoniam hilarula est, meis verbis*, &c. *Verbis alicujus munera dare*, i. e. offerre nomine alicujus, Nepos Agesil. cap. 8, 4. *Verbi gratiâ*, Cic. 5. de Finib. cap. 11. *verbi causſa*, Idem de Fato cap. 6. quod & *exempli gratiâ*, dicitur, zum Exempel. ¶ Cicer. 2. in Catilin. cap. 6 *Ergo videmens ille Consul, qui verbo cives in exilium ejicit.* Et rursus ibidem: *Quod ego si verbo assequi possem, istos ipsos ejicerem, qui hæc loquuntur.* VERBO, id est, oratione: loquendo tantum. Sane VERBVM non raro pro integro sermone, sive oratione ponitur. Terentius Andria act. 1. sc. 5. v. 6 *Miseram me: quod verbum audio?* VBI VERBVM Donatus ἀξίωμα interpretatur. ¶ Sæpe proverbialem sententiam aut tritam communi usu notat. Idem eadem fabulâ act. 2. sc. 5. v. 15 *Verum illud verbum est, quod vulgo dici solet*, &c. Item Eunuch. act. 4. sc. 5. v. 6

Verbum hercle verum hoc est, sine Cerere & Baccho friget
Venus.

Plautus Pœnulo act. 1. sc. 1. pr. *Scitum est, per tempus si obbiamus, verbum vetus.* Suetonius Cæsare cap. 53 *Verbum Marci Catonis est: unum ex omnibus Cæsarem ad evertendam Rempubl. sobrium accessisse.* VERBVM, id est, dictum. Terent. Adelph. act. 5. sc. 3. v. 17 *Vetus verbum hoc quid mi est, Communia esse amicorum*, &c. id est, Proverbium. Et in Eunuch act. 1. scen. 2. v. 95 *Utinam illuc verbum ex animo accidere diceres*, hoc est, orationem vel sententiam istam. Et in Andr. act 5. sc. 3. v. 14 *Illuc verbum vere in te accidit*, ist an dir wahr worden. ¶ *Verba sine penu & pecunia* proverbiali specie dixit Plautus Captivis act. 3. sc. 1. Viel Geſchrey/ wenig Wolle/ &c. ¶ *Verba nupta*, obscena sunt: Plautus Dyscolo: *Virgo sum, non didici verba nupta dicere.* Vide Festum. ¶ *Hæc verba sunt:* id est, pro nihilo æstimanda sunt, ſind bloſſe Wort/ lauter Betrügerey/ Terent. Eunuch. act. 1. sc. 1. v. 22. Hinc *verba dare*, fallere, decipere est. Terent. Prolog. Eunuch.

Exclamat, furem, non Poëtam fabulam
Dedisse, & nihil dedisse verborum tamen.

Ubi Donatus: *Aut neminem fefellisse* (DARE enim VERBA *decipere est, quia qui rem exspectat, & nihil præter verba invenit, deceptus est. Unde alibi: Verba istæc sunt: & e contrario, Rem cum videas, censeas.*) *Aut aliter, nihil addidisse de stylo suo Terentium.* Et ita sæpius Terentius. Ut Andriâ act. 1. sc. 3. v. 6. & act. 3. sc. 2. vers. 25. & Eunuch. act. 4. sc. 5. &c. Plautus Rudente act. 4. sc. 3 *Dare verba speras mihi te posse furcifer.* Et Captiv. act. 3. sc. 2. extr. *Verba mihi data esse video.* C. Nepos Hannibale cap. 5. num. 2 *Fabio callidissimo imperatori verba dedit.* Persius Sat. 4. v. 44 *Da verba & accipe nervos.* Eâdem phrasi & Ovidius alibi usus est, & Horatius lib. 1. Sat. 3. v. 23. ¶ Hinc *verba esse* dicuntur, quæ vere non sunt & ipsa re: Unde hæc duo, *Verba* & *Reipsa* opponuntur. Nepos Phocione: *Causſam apud Philippum Regem verbo, reipsa quidem apud Polysperchontem dicere jussus est.* Florus lib. 4. cap. 5 de Bruto: *Moriens dixit, virtutem non in re, sed in verbo tantum esse.* Sic *verbo* vernæ sive *servus* Plauto dicitur Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 25. qui eum se simulat, non est. Cicero in Verr. 5. cap. 58 *Cum hoc verbo & simulatione Apronio a verbera tibi objectum esset.*

¶ Verbale, quicquid ex verbo derivatur, est, qt, *nomen verbale.*

¶ Adverbium, alia orationis Pars. Grammat.

¶ Verbosus, um, von vielen Worten. Cic. 7. famil. Epist. 3 *Habes epistolam verbosiorem fortasse quam velles.* Idem pro Murænâ cap. 14 *Verbosa simulatio.* Quintilian. lib. 2. cap. 4 *Quidam sententiarum gratia verbosissimos locos arcessunt.*

¶ Verbose, multis verbis, ut, *Hoc ad te scripsi verbosius*, Idem 7. famil. epist. 3. *Exponere aliquid verbosius*, Quintil. libr. 3. cap. 11.

¶ Verbositas, loquacitas. Prudentius Romano v. 551

Verbositatis ipse rumpatur locus.

Symmachus lib. 8. epist. 48 *Vitium senile verbositas.*

A *verbo* sunt

¶ Diverbium, quod primam fabulæ partem, *Protasin* nimirum, Servius exposuit. Donatus in Prolegomenis Terentianis, quæ Histriones pronunciabant, non cantabant. DIVERBIA, inquit, *Histriones pronunciabant.* CANTICA *vero temperabantur modis, non a Poeta, sed a perito artis Musicæ factis.* Liv. 7. ab Urbe cap. 2 *Inde ad manum cantari histrionibus cœptum, diverbiaque tantum ipsorum voci relicta.* Vide & Diomedem lib. 3. Ausonius de studio Juvenili, sive Idyll. 4. v. 60

Ad

Ad nova vix memorem diverbia coge senectam.

¶ Præverbium, præpositio, verbum, quod in compositione verborum præponitur. Varro lib. 5. de Lat. Ling. cap. 5. *Ab iisdem principiis, antepositis præverbiis paucis, immanis verborum accedit numerus, quod præverbiis additis, atque commutatis, aliud atque aliud fit.*

¶ Proverbium, παροιμία, dictum cum aliqua gratia conjunctum, quod in ore omnium versatur, ein gemein Sprichwort / adagium. Sunt autem proverbia sua singulis linguis, quæ interdum oraculorum & saluberrimorum consiliorum ac præceptorum vicem præstant. Vide initium Chiliadum Erasmi. *Proverbii loco dici*, Cicero 13 Philippica cap. 12: & *in proverbio esse*, lib. 1. Offic. cap. 16. für ein Sprichwort gebrauchet werden. *In proverbii consuetudinem venire*, lib. 2. Offic. cap. 15. extr. Quod Livius simpliciter dixit *in proverbium venire*, lib. 40. cap. 46. Sic, *In communi proverbio versari*, in Verr. 3. cap. 46. extr. Et, *Tritum sermone proverbium*, Offic. 1. cap. 10. Item; *tritum vetustate proverbium*, 3. Offic. cap. 19. Idem de Senect. cap. 3 *Pares cum paribus veteri proverbio*, &c. Vide *Paræmia.*

¶ Proverbialiter, proverbii modo. Ammianus lib. 29. cap. 17 *Proverbialiter dici solet.*

¶ *Verbificare*, i. e. verba facere, loqui, antiquum, inde

¶ *Verbificatio*; Cæcilius, apud Donatum in Eunuchum; ἀμαξοδρόμη: *Quid tibi aucupatio est argumentum, aut de mico amore verbificatio est patri.*

¶ Verbigĕrare, pro fabulari, verba conterere; apud Apulejum est Apologia p. 321 *Quamdiu*, inquit, *quotiès inter nos verbigerandum sit*, &c. reden.

VERCELLAE, arum, oppidum Italiæ Transpadanæ in Pedemontana regione, quod nomen hodieque retinet.

Verecundus, Verecundia, vide in *Vereri.*

VERĔDVS, equus thedam trahens, ein Postpferd. Martialis lib. 14. epig. 86 *Stringula succinctis venator sume veredis.* Ex quo intelligitur, minutiores fuisse hos equos. Unde & Vet. Gloss. μίλαι exponit. *Veredus*, inquit, μῦλος. Vocem Arabicam esse ad Spartiani Hadrianum Boxhornius observat ex BERDOIM, quod *jumentum* significat.

¶ Veredarius, qui & *Pegasarius* est, ein Postreiter. Sidonius lib. 5. epist. 7 *Hi sunt, qui insident stipendia paludatis, viatica veredariis* &c. Onomast. Vet. *Veredarius*, ἱππεύς. Paullinus Nolanus epist. 28. [al. 9.] principio: *Epistolarum nostrarum veredarius pedes, aut veredus hipes.*

VEREOR, verēri, sich scheuen/ Scheu haben/minus aliquanto est, quàm verba *metuo* & *timeo*, cum quibus sæpe conjungitur. *Vereri* autem de liberis hominibus dicitur; *metuere* de servis. Donatus: VERETUR *liber*: METUIT *servus.* Ciceto de Senect. cap. 11 *Metuebant eum servi, verebantur liberi.* Idem pro Planc. c. 12 *Fratrem veretur ut Deum.* Et Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. pr. *patrem conspectum vereri*, sich scheuen für seinen Vater zu gehen. Idem, *vereor dicere*, in Andriâ act. 2. sc. 2. v. 23. Observa elegantem conjunctionem cum particulis, *ut, ne non, ne*, Terent. in Hecyr. act. 2. sc. 2. v. 26 *Sed firmè hæc, vereor, ut sint nuptiæ*, habe Sorge/ diese Ehe werde keinen Bestand haben. Cicer. ad Cornificium lib. 12. epist. 19. famil. *Non dubitabam, quin eas libenter lecturus esses, verebar ut redderentur.* Terent. in Phorm. act. 5. scen. 7. v. 8 *An verebamini, ne non id facerem, quod recepissem semel?* Et Marius Ciceroni famil. lib. 11. epist. 27 *Non vereor, ne mea vita molestiæ parum valitura sit contrà falsos rumores.* Cicer. 1. de Orat. cap. 55 *Veritus es, ne operam perdidisses*; &c. Vet. Gloss. *Vereor* εὐλαβοῦμαι, ἐφοβοῦμαι. *Veretur* φοβεῖται. Utrumque autem dicitur: *Vereri aliquem & vereri ab aliquo.* Terentius Andr. act. 3. sc. 4. v. 3

Ego dudum nonnihil veritus sum Dabe abs te, ne faceres
Idem;
Quod vulgus servorum solet.

Ubi Donatus: *Breviter*, inquit, *pro, veritus sum; ne abs te fieret. Sicut supra*, Heu metui à Chrysidè. *Et Cicero*: Quod precatus sum a Diis immortalibus, *pro eo, quod est, quæ à Dis petii; precatus* &c. ¶ Pro *timeo* usus est Ovid. de Ponto libr. 3. eleg. 6. vers. 44

Sæva quid in placidis saxa vereris aquis?

¶ Verens, ex participio nomen. Columella lib. 6. cap. 2 de bobus: *Verentes plagarum & acclamationum.* Hinc

¶ Verenter, adverbium. Sedulius ptoœmio operis:

— — — sanctoque verenter
Stare choro.

¶ Vĕrendus, Ehrwürdig/ ût, *Augusta gravitate verendus*; Ovid. 9. Metamorph. 271. *Patres verendi*; Idem lib. 3. de Ponto eleg. 1. vers. 143. *Senex verendus*, Claudian. lib. 2. in prim. cons. Stilic. vers. 433; für dem man eine Scheu und Furcht haben soll.

¶ Verenda, orum, plurale; membra corporis cum verecundiâ nominanda, die Scham. Plin. 3. epist. 14 *Alius fauces invasit, alius os verberat, alius pectus & ventrem, atque etiam (sædum dictu) verenda contundit.*

A ¶ Vĕrecundus, pudens, schamhafftig/ züchtig. Plaut. in Asin. act. 5. sc. 1. v. 6 *Decet verecundum esse adolescentem.* Cic. de legib. lib. 1. cap. 19 *Verecundi bene audiunt, & rumorem bonum colligunt.* Sic; *Verba verecunda*, Quintilian. lib. 10. cap. 1. *Verecundiorem esse in postulando*, Cic. 12. Philipp. cap. 5. höfflich und schamhafft. *Verecundiores* [corporis] *partes*, Arnobius lib. 4. pag. 133. Et *Verecundissimus puer*, Petronius in Satyr. pag. 10. *Verecundissimum epigramma*, Gellius lib. 1. cap. 24. extr.

¶ Vĕrecundè, modeste. Curtius lib. 6. cap. 2. n. 6 *Prodeuntibus eam verecunde reluctans*, de captiva nobili fœmina. Et Cic. de Orat. lib. 1. cap. 37 *Verecundius de hac re jamdudum loquor.*

¶ Verecunditer, idem. Pomponius apud Nonium.

¶ Vetecundia, pudor, modestia, αἰδώς, Scham/Zucht. Cic. in Part. cap. 23 *Custos virtutum omnium, dedecus fugiens laudemque maxime consequens verecundia est.* Idem lib. 1. off. cap. 41 *Sine verecundia nihil potest esse rectum; nihil honestum.* Idem in Lælio cap. 21 *Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex eâ tollit verecundiam.* Suetonius Domitiano cap. 18 *Commendari se verecundia oris adeò sentiebat*; &c. Ubi pot *verecundiam oris*, vultum modestum & ruboris plenum, quem memorat paullo ante, intelligit. Rubor enim in facie nascens pudoris & verecundiæ index est: Unde *verecundum colorem* pro rubore Horatius dixit Epod. 17. v. 21

B *Fugit juventus, & verecundus color.*

Egregiè de hac virtute Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 17 *Lex in senibus gravitas, in juvenibus alacritas; ita in adolescentibus verecundia velut quadam dote commendatur naturæ.*

¶ Verecundari, verecundum esse, Scheu haben/ sich schämen. Plaut. in Trin. act. 1. sc. 4. v. 77 *Verecundari neminem apud mensam decet.* Et Cic. 3. de Orat. cap. 9 *Cunctantem & verecundantem incitare.* Vet. Gloss. *verecundatur*, ἐντρέπεται.

¶ Inverecundus, contrarium verecundi, unverschämt/unzüchtig. *Inverecundum animi ingenium possidere*, Cic. 1. de Invent. cap. 45. *Animo inverecundo scripsisse*, Suetonius de Grammat. cap. 15. Et, *Frons inverecunda*, Quintil. lib. 2. cap. 4. Et, *impudens, impurus, inverecundissimus*, Plautus Rudente act. 3. sc. 2. v. 38.

¶ Inverecunde, adverbium. Seneca epist. 114. pr. *Aliqua ætas fuerit, quæ translationis jure uteretur inverecunde.* Aggenus Urbicus commentario in Frontini de Re Agraria, sub finem: *transitum inverecunde denegat.* Et Hieronymus Epist. 12 ad Gaudentium: *Cum quo licentius, quam cum germano; multò inverecundius, quam cum marito egisti.* Loquitur cum vidua vel virgine per apostrophen. Et Augustinus epist. 52 *inverecundiùs hoc dicere videor.*

C ¶ Inverecundia, impudentia. Arnobius lib. 2. p. 93 *Cujus est pudoris, quinimò inverecundiæ cujus, quod agere te videas, in eo alterum reprehendere?* Idem lib. 4. p. 150 *Obduratus inverecundia.* Usus etiam est Tertullianus Apolog. cap. 7.

Composita a *Vereor.*

¶ Revereri, idem propemodum, quod vereri. Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 10 *Adventum tuum Pamphile ambas scio reverituras*, werden einen Scheu haben. In Phorm. act. 1. scen. 5. v. 3 *Age, mitto imperium, non simultatem meam revereri saltem, non pudere?* Hätte sich sollen scheuen. Cic. lib. 2. de invent. cap. 22 *Revereri & colere dignitate antecedentes.* Et Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 17 *Difficile est virtutem revereri, qui semper secunda fortuna sit usus.*

¶ Reverens, qui honorem defert. Plin. lib. 6. ep. 17 *Quis uno te verentior hujus operis?* Idem epistola 18. lib. 10 *Probus, industrius atque verentissimus mei.*

¶ Reverendus, ut, *Canities reverenda*, das man ehren soll. *Sacraria reverenda*, Claudian. 6. Cons. Hon. v. 599.

¶ Reverentia, Ehre/Scheu. Ovid. lib. 5. Fast. v. 77

Magna fuit quondam capitis reverentia cani, &c.

D Cic. 1. off. cap. 28 *Adhibenda est reverentia quædam adversus hominem.* Et Quintil. lib. 11. cap. 1 *Reverentia debetur parentibus.* Juvenalis Satyr. 14. v. 44

Maxima debetur puero reverentia, si quid
Turpe paras.

Reverentiam præstare, Ehre und Reverenz erzeigen/ Plin. lib. 3. epist. 3. Et Quintil. lib. 9. cap. 2 *Reverentia personæ nobis obstat.*

¶ Reverenter, mit Ehrerbietung/ ehrlich. Plin. lib. 7. epist. 31 *Reverenter & fideliter colere amicos.* Suetonius Augusto cap. 91 *Cærimoniarum veteres & præceptas reverentissimè coluit.* Et Nerone cap. 23 *reverentissimè alloquebatur.* Ausonius Epigr. 8. quod est de rege Agathocle:

Fortunam reverenter habe, quicunque repente
Dives ab exili progrediere loco.

¶ Irreverens, non reverens. Tertullianus lib. 2. contra Marcion. cap. 14. extr. *Immisit* [Deus] *pueris ursos, sed irreverentibus in prophetam.* Idem ad Nation. lib. 1. cap. 10 *irreverentissimi erga Deos existunt.*

¶ Irre-

¶ Irreverentia, Tacitus l. 13. c. 26 *Coalita libertate irreverentia.* Et 3. annal. c. 31 *Majores juventutis irreverentiam gravibus decretis notaverunt.*

¶ Irreverenter, sine reverentia & honore, ohne Scheu und Ehre. Plin. l. 2. ep. 14 *Adolescentuli audaces ad declamandum huc transeunt irreverenter, & temere.*

¶ Subvereri, ein wenig einen Scheu haben. Cic. 4. famil. ep. 10 *Venit mihi in mentem subvereri interdum*, &c.

VĔRĒTRVM, penis, mentula; virile membrum a *verendo*. Usus hâc voce præter alios Sueton. in Tiberio c. 62. Vet. Gloss. *Veretrum*, αἰδοῖον. Arnob. l. 5. p. 165 *Mammarum exsectiones, amputationes virilium veretrorum.*

¶ Veretriculum, diminutivum, apud Petron. p. 82.

¶ Veretilla, dimin. apud Apulej. Apolog. p. 296.

VERGĬLĬAE, plur. Plejades, septem stellæ in signo Tauri, inde dictæ, quod vel oriantur in *vere*, circa æquinoctium, vel quod verni temporis ortu suo significationem habeant, quemadmodum Servius annotavit in 1. Georg. v. 138. Cic. de nat. Deor. l. 2. c. 44. ex Poëta:

Parvas Vergilias tenui cum luce videbit.

Et Curtius l. 5. c. 6. n. 12 *Interiorem Persidu regionem, sub ipsum Vergiliarum sidus, petiit.* Hoc est: sub Plejadum occasum Cosmicum. Vide quæ ibi adnotavimus.

VERGO, versi, vel secundum Diomedem, *versi*, vergere, est inclinare vel declinare, quo Latini potissimum utuntur in loci, aut temporis descriptione, sich neigen oder senken/ ut, *Dies vergens in noctem*, Seneca in Thyeste v. 798. Et absolute, *vergente jam die ingressus senatum*, Sueton. Oth. c. 7. id est, inclinato, als es begunte Abend zu werden. *Anni vergentes in senium*, apud Lucan. l. 1. v. 130. Et Cæsar l. 1 de B. C. c. 45 de monte: *Ab oppido autem declivi fastigio vergebat in longitudinem passuum* CD. Quod in Hymno Ecclesiastico legitur, *Vergente mundi vespere*, dictum est, pro mundo in vesperem vergente, vel declinante. Sic, *Verget in perniciem tuam hæc res*, wird gereichen zu deinem Schaden. Hanc formulam & alia lexica hoc tempore celeberrima habent, quanquam incertum, quo auctore: Sed phrasis illa vulgaris *Vergit in honorem*, Es gereichet zu Ehren/ merito suspecta est. Vide Cellarii Antibarb. ubi aliæ, & magis Latinæ formulæ traduntur, quibus hæc res eleganter exprimitur: etiam alius usus hujus verbi ostenditur, qui in locorum situsque designatione est. v. g. *Regio vergit in septentrionem*, Curtius lib. 6. c. 4. n. 17. *Vergit ad mare*, Idem 7. c. 3. n. 7. Cicero etiam Phil. 11. c. 11 *auxilium ad aliquem vergere* dixit. Vide &, quæ de *vergendi* verbo notat Struckius l. 2. Antiq. Convival. c. 37. epist. 15. ¶ Gifanius Indice Lucretiano docet *vergere* in sacris inferorum Deorum esse, quod in Superorum *libare*, hocque patera recta manuque supina, illud inversa & in lævam partem conversa fieri solitum: ac inde generaliter interdum pro fundere poni. Lucret. l. 5. v. 1098

Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venenum
Vergebant.

¶ Devergere vel Divergere. Unde

¶ Devergentia, Gell. lib. 14. cap. 1. *Nam quanta partium circulorumque cæli ex devergentia & convexionibus mundi varietas sit, quis non videt?*

¶ Divergium, amnis in diversum vergens. Wasserscheidung. Aggenus in Frontinum p. 288 ed. Keuchen. *Divergia aquæ fines inter se dividebant.* Et Siculus Flaccus de Condit. Agror. p. 24 ed. Gœs. *Territoria inter civitates alia fluminibus finiuntur, alia summis montium jugis ac divergiis aquarum* &c.

¶ Evergere, pro effundere vel emittere, von sich lassen ausgehen. *Montes quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere lateret spem faciebant*, Livius l. 44. c. 33.

¶ Invergere, infundere. Virgil. 6. Æneid. v. 244 *Frontique invergit vina sacerdos*: Sie geust ihm über den Kopff herüber. Ovidius 7. Metamorph. v. 247

Æneaque invergens tepidi carchesia lactis.

Plautus Curculione act. 1. sc. 2. v. 12 - - - *ipsum expeto*
Tangere, invergere in me liquores tuos.

¶ Revergere. Claud. Mamertus ad Sidonium Apollinarem (inter hujus epistolas l. 4, 2) *in aliorum commoda revergit.*

VERMIS, quodlibet insectum reptile aut serpens, ein Wurm/ σκώληξ. Plin. l. 18 exeunte: *Vermes terreni erumpentes*, scil. præsagia aeris faciunt & tempestatem prædicunt.

¶ Vermiculus, diminutivum. Idem l. 11. c. 22 *Vermiculum faciunt bombyces.* Et lib. 16. cap. 27 *Poma vermiculis obnoxia.*

¶ 2. *Coccus* etiam seu *Coccum*, *vermicula*, & *vermiculus* dicitur. Vet. Gloss. κόκκος, βάμμα, *vermicula*, *Coccum*. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 28 *Cocnos Graci, nos* RVBVVM, *seu* VERMICVLVM *dicimus.* Est enim *vermiculus* ex silvestribus frondibus. *Coccus* rubens granum, ut Plinius interpretatur.

¶ Verminosum, quod vermes in se alit, das Würme hecket/ ut, *verminosæ nuces*, Plin. l. 20. c. 14. *Lignum verminosum*, wurmstichig/ Idem l. 17. c. 10.

¶ Vermiculosus, idem. Palladius l. 12 sive Novemb. c. 6. sect. de Pruno: *poma caduca & vermiculosa.*

¶ Vermiculor, vermiculari, Deponentale, est vermiculis infestari; Würme haben/ Würme hecken: Plin. libr. 17. cap. 27 *Vermiculantur magu minuta quadam arbores.* ¶ 2. Et, *Vermiculari* parvas significat tessellas operi alicui inserere & aptare, eingelegte Arbeit machen. Unde *vermiculata opera*, Plin. l. 35. c. 1. i. e. *vermiculata ad effigies rerum & animalium cruste.* Vide Scalig. in Manilii l. 5.

¶ Vermiculatio ipsum vitium segetum aut arborum, cum vermiculis infestantur. Plin. l. 17. c. 11.

¶ Vermina, orum, dolores ventris, das Grimmen im Leib/ tormina, στρόφος. Arnob. l. 1. *Verbo Christus compescuit verminantium morborum cruces, & illi (Apostoli) verbo compescuerunt furialium vermina passionum.*

¶ Verminare, vermibus infestari, Cels. *Pueri dum verminant*, Würme haben. ¶ 2. Et, Vermes producere, voll Gewürms werden. Seneca 2. Quæst. Natural. cap. 31 *In venenato corporibus vermis non nascitur: fulmine icta intra paucos dies verminant.* ¶ Sed & figura deponentali *verminari* dicitur. Seneca de vita beata cap. 17. extr. *Remedia podagræ meæ compono, contentus si rarius accedit, & si minus verminatur*: id est, se movet & vermium instar vellicat. Vide ibi Lipsium alia exempla producentem.

¶ Verminatio, morbus jumentorum, cum vermibus infestantur, apud Plin. l. 28. c. 11. Et Seneca in epist. 95 *Cerebri affluentis verminationes*, wenn es im Haupt krübelt/ als wären Würme darinnen. Vide Lipsium dicto loco.

VERNA, æ, communis gen. servus familiæ, vel domi nostræ natus, ein hausgebohrner Knecht. Horat. 2. Epist. 2. v. 6

Verna ministerio ad nutus aptus heriles.

¶ *Vernas lupos*, & *vernas tuberes*, adjective pro vernaculis Manilius dixit. Vide *Tuber.*

¶ Vernula, diminut. Martial. l. 14. epigr. 54

Si quis ploraret collo tibi vernula pendet.

Pro infante servi ac servæ. ¶ Interdum tamen idem notat, quod primitivum *Verna.* Quam in rem locum Senecæ e cap. 1. de Provid. postea dabimus in *Vernilitas.*

¶ Vernaculus, um, quicquid domi nostræ nascitur, vel in patriâ nostra, auctore Valla lib. 1. *Res quotidiana & vernacule*, Cicero de orat. lib. 3. cap. 24. *Vernaculi artifices*, id est domi nostræ nati & facti, Livius lib. 7. cap. 2. Et, *vernacula aves*, apud Varron. lib. 3. R. R. cap. 5. ubi *advenæ* opponuntur. *Antiqua & vernacula festivitas*, Cicer. 9. famil. epist. 15. *Aurum vernaculum est apud quosdam barbaros, & copiosum*, Tertullian. l. 1. de fœminar. cultu c. 7.

¶ Vernaculus, substantive, pro verna seu servo. Ambrosius Epist. 65 *vario muliebri & vernaculi sermone viam levaret.* Prosper Aquitanicus de Prædiction. lib. 1. cap. 11 *Vernaculus meus mihi hæres erit.*

¶ Vernalis, e, quod ad vernas pertinet, eorum mores & ingenium refer; servile, pura. Ita autem Augusti ævo videntur locuti. Nam à *Vernalis*, *Vernaliter* Horat. dixit l. 2. Sat. 3. v. 108

- - - nec non vernaliter ipsis
Fungitur officiis.

VERNALITER, i. e. in morem vernarum: sollicita & ambitiosa diligentia, ut qui herorum gratiam captant. Postea enim

¶ Vernilis, Vernilitas, & *Verniliter* dixerunt. Tacitus 2. Histor. c. 59 *Quam vis odium Vitellius vernilibus blanditiis velaret*, i. e. quæ vernam vel servulum aliquem quam nobilem decerent. Idem 3. Histor. c. 32 *Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit.* VERNILE DICTVM, scurrile & procax est ad servorum ingenium. Et quia dicacitas quædam & lepor verborum, & facta ad gratiam blanditiamque oratio, Urbanitatis pars est, idcirco *Vernilis* in Gloss. Vet. πολιτικὸς exponitur: πολιτικὸς enim *Civilis* & *Urbanus* (höfflich) accipiendus, ut Glossarium Græco-Latinum exponit, Πολιτικὸς, *Civilis*, *Urbanus.*

¶ Vernilitas, urbanitas, sed affectata neque ingenua & liberalis. Leichtfertigkeit. Seneca epist. 95 *Interdum enim obnoxiè petimus id, quod recusaremus, si quis offerret. Hæc sive levitas est, sive vernilitas, punienda est promittendi facilitate. Multa videri volumus velle, sed nolumus.* Quintilianus lib. 1. cap. 11 *Servilem vernilitatem: Urbanitatem vernulam* Petronius vocat. *O hominem*, inquit, *acutum & urbanitatis vernulæ fontem!* Seneca *Mancipiorum urbanitatem* dixit de constantia sapientis c. 12. Ac amabatur ista servulorum urbanitas, sive dicacitas procax & quærebantur, petebanturque tales, vel ex longinquis regionibus: ut Ægyptii, Mauri, Syri. Quod si non essent dicaces satis, ut docerentur & discerent esse, navabant operam heri. Seneca dicto loco: *Eadem caussa est, cur nos mancipiorum nostrorum in urbanitas in dominos contumeliosa delectet, quorum audacia ea demum sibi in convivas jus facit, si cepit, a domino. Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent, qui probra meditate effundant; nec eas contumelias vocamus, sed argutias.* Idem de Providentia c. 1 *Cogita filio tuo nos modestia, vernularum licentia delectari.* Et Sueton. Augusto c. 83 *Ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles undique conquirebat*, præcipue Mauros & Syros. Sed hos non tantum conquirebant Romani proceres oblectamenti caussa, ver-

verum Ægyptiós quoque, Alexandrinos quidem inprimis. Nam dicax admodum & ingenioſa in contumelias hæc natio fuit, ut ſuo loco dictum eſt. Unde & Statius pueros hujus generis *Loquaces delicias* dixit lib. 5. Silv. Carmine ultimo ſub finem. Ait enim:

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
Delicias, doctumque ſui conbicia Nili
Infantem, linguaque ſimul ſalibuque proterbum
Dilexi &c.

Pharia puppis, Alexandrina navis, ſeu claſſis eſt, quam Auguſtus inſtituit in urbis Italiæque ſubſidium ſupportando frumento maximè, deinde & aliis mercibus, in quibus & pueri iſti fuerunt. Idem Poëta lib. 2. Silv. Carm. 1. v. 73

Non mixtus Phariis venalis mercibus infans
Compoſitoſque ſales meditataque verba locutus
Quæſiſti laſcivus herum.

Per *Nili conbicia*, contumelioſam illam urbanitatem, ut Seneca vocat, ſive vernilitatem intelligit, qua Alexandrini iſti pueri eruditi erant. Unde & *Doctum* dicit. Quo pertinent etiam illi *compoſiti ſales & meditata verba*, quorum in paullo ante adducto loco alterius carminis mentionem facit. Nimirum non Dominorum cura tantum, ſed & mangonum, quæſtus cauſſa, ſub magiſterio habebantur, quo hanc protervitatem jocorum, licentiamque condiſcerent. Quintilianus de corrupta librorum diſciplina, nimiaque licentia, lib. 1. cap. 2 conquerens, *Gaudemus*, inquit, parentes puta, *ſi quid licentius dixerunt* (liberi noſtri) *Verba ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, riſu & oſculo excipimus.* Nimirum & hic de Alexandrinis pueris loquitur: dolens, per indulgentiam parentum ferri in liberis, quorum major habenda cuſtodia erat, quæ in mancipiis illis caſtigarentur, quorum propria dos, licentia atque laſcivia eſſet.

¶ Verniliter, id eſt, blande & cum adulatione, ſine animi ſenſu. Seneca 2. de beneficiis cap. 11 *Et hæc ipſa non verniliter, nec ea figura, qua quidam rejiciunt, qua magis ad ſe volunt attrahere.* FIGVRAM, quam dicit, σχήματα intellige, cui ἀλήθεια opponitur. Quam *Cavillationem* Latine, & *Vernilitatem* verti poſſe Caſaubonus ſentit, quem vide in Characteres Theophraſti, pag. 102. Sic *verniliter turpiterque* Arnobius lib. 5. pag. 186 conjunxit.

VERO, Conjunctio eſt adverſativa, ſi. Aber. Virg. in fine ſecundi Georg. *O fortunatos nimium agricolas* &c.

Me verò primum dulces ante omnia Muſæ
Accipiant, &c.

¶ 2. Aliquando orationem tantum connectit: *Humanitatis verò* &c. Nep. Attic. cap. 16.

¶ 3. Modò adverbium eſt: procul dubio a *Verus*: ex ablativo, ut a *ſerus ſerò*, a *falſus, falſo*. Sane *verò* & *falſo* opponit Plautus Moſtell. act. 1. ſc. 3. v. 22

Ebo, mavis vituperari falſo quàm verò extolli?

Similiter Terentius Heaut. act. 2. ſc. 4. v. 24 *Hoc beneficio ab utrisque verò devincimini.* VERO, id eſt, vere, ex vero. Cic. pro M. Marcello cap. 1 *Eſt verò fortunatus ille.* ¶ Et hinc Virgilius ultimam ſemper producit. Sed ut alia adverbia ab ablativis nominum facta, ut *quomodo, ſero*, corripiuntur: ita & in *Vero* eſt factum. Valer. Flaccus lib. 5. v. 328

Quid petimus, ſin verò preces & dicta ſuperbum
Reſpuerit.

Auſonius Epigr. 108

Pars te Eurippum veritat, pars verò Euripum.

Quos alii quoque ſecuti ſunt. Ut, Cyprianus de ligno vitæ v. 59. Paullinus Benedictus de vita B. Martini lib. 4. v. 433. & v. 631. &c. Vide Barth. ad lib. 2. Thebaid. Statii pag. 365. 366. ¶ 3. Obſervandum autem eſt, quarum particularum ſocietate gaudeat: illarum nimirum, *Nec verò, neque verò, tum verò, age verò, ſane verò, jàm verò, tum verò, at verò, enim verò, quaſi verò. Et verò*, ut apud Cicer. ad Quint. fratr. lib. 1. epiſt. 1. *Tibi & fuit hoc ſemper facilimum, & verò eſſe debuit.* Idem ad Att. lib. 16. epiſt. 16 *Qua quidem voluntate eſſes erga Atticum ſæpe præſens & illi oſtendiſti, & verò etiam mihi.* In quibus omnibus partim abundat, partim corripiendi vim habet. Terent. Adelph. act. 2. ſc. 4. v. 3 *Omitte verò triſtitiam tuam.* Ubi Donatus: VERO *abundat, aut correptitium eſt.* ¶ 4. Locutionibus *verò* Ironicis ſæpe ſubſervit. Plaut. Rud. act. 2. ſc. 3. v. 9 *Eja verò quaſi non ſit intus.* Terent. in Eunuch. act. 1. ſc. 2. v. 9 *Quia verò hæ mihi ſemper patent fores*, Ach ja! als ſtünde mir die Thür allezeit offen. Huc &, *Quaſi verò*, pertinet. Virg. 4. Æneid. v. 93

Egregiam verò laudem & ſpolia ampla refertis
Tuque puerque tuus.

Donatus ad illud Terentii Eunuch. act. 5. ſc. 2. v. 55 *Ego verò moneo*: *Modo*, inquit, VERO, *conſentientis eſt adverbium; aliàs particula ironiam juvans* &c. ¶ 5. Confirmantis ſeu aſſeverantis in illis eſt: Cicer. Philipp. 13 *Turpem verò actionem, quæ defenditur ampliſſimi auctoritas ordinis contra crudeliſſimi gladiatoris amentiam.* Plaut. Aſin. act. 1. ſc. 1. D. *Tune es adjutor nunc amanti filio?* LI. *Sum verò* &c. Ja ich bin es. Cicero 1 Tuſc. cap. 11. MARC. *Fuiſti ſæpe, credo, cùm Athenis eſſes, in ſchola Philoſophorum.* AVD. *Verò; ac libenter quidem.* VERO; i. e. Imo fui: ſane, profecto fui. Ita Terentius *vē Verum* uſus eſt non ſemel. Ut Eunuch. act. 2. ſc. 3. v. 55

PA. *Comites ſecuti ſcilicet ſunt Virginem?*
CH. *Verum pannitus cum ancilla.*

Et Heaut. act. 5. ſc. 3. v. 10

SO. *Facies?* CH. *Verum.*

Item Adelph. act. 4. ſc. 2. v. 4

CT. *Syre.* SY. *quid ais?* CT. *men' quærit?* SY. *Verum.*

Cicero lib. 3 offic. ineunte: *Magnifica verò vox & magno viro & ſapiente digna.* ¶ Sed elegantiam ſingularem inprimis habet, conjuncta cum pronomine, *Ego & Id*, cujus exempla ſubjicio. Cicer. ad Attic. lib. 3. epiſt. 13 *Nam quod ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici, mihi verò mens integra eſt*, id eſt profecto, certe, vel potius. Idem: *Quod laudas, quia obliviſci me ſcripſi ante facta, & dicta noſtri amici, ego verò ita facio*, hoc eſt, profecto, vel ego quidem ita facio. Idem ad Volumnium lib. 7. fam. epiſt. ult. *Quas ſi ut volumus exceperimus, ego verò multum ſalutem & foro dicam & curiæ.* ¶ *Ego enim verò.* Plautus Amphitr. act. 2. ſc. 2. v. 126

ALC. *tun' te abiiſſe hodie hinc negas?*
AMP. *Ego enimvero.*

¶ Similem uſum habet & *Tu verò.* Terent. in Eunuch. act. 4. ſc. 4. v. 19 *Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus, quem tu verò videre voles Phædria*, den du auch ſelber Luſt hatteſt zu ſehen. Idem in Prologo ejusdem fabulæ: *Sed eas fabulas factas prius Latinas ſciſſe ſe, id verò pernegat.* Et in eadem fabula act. 3. ſc. 1. v. 3 *Non tam ipſo quidem dono, quàm abs te datum eſſe, id vero ſerio triumphat.* Et rurſus in eadem act. 5. ſc. 4. v. 8 *Tum hoc alterum, id vero eſt, quod mihi puto palmarium me reperiſſe.* Quò & illud pertinet, ubi cum nomine *verò* junctum eandem vim obtinet in eâdem fabulâ act. 3. ſc. 5. v. 28 *Illa ubi ilicò accepit, lætus vero ad ſe abducit domum.* Plinius lib. 2. epiſt. 8 *Quare ego vero honeſtiſſimæ tuæ voluntati pareo.* Idem lib. 8. Epiſt. 8 *Quanquam tu vero, quæ tua humanitas, nulla videbit.* ¶ 6. In hoc vero exemplo Terentii ſtomachantis etiam vim habet eadem particula, ut, *Adobe verò vocas te nutrix*, wiltu gehen/ ſo gehe fort/ Andr. a. 4. ſc. 4. v. 10.

¶ Enimverò, confirmandi vim habet. Terent. in Andr. a. 1. ſc. 3. pr. *Enimvero Dave nihil loci eſt ſocordiæ* &c. Warlich/ es gilt hier nicht faul zu ſeyn. Cic. in Vert. 3. c. 26 *Enimvero ferendum hoc non eſt.* ¶ Interdum tamen poſtponitur etiam, Ter. Eunuch. a. 2. ſc. 3, 37 *Incommode hercle.* CH. *Imo enimvero infeliciter.* Plaut. Captiv. a. 3. ſc. 4. v. 2 *Nunc enimvero occidi, eunt ad te hoſtes Tyndare.* Et, *Ego enimvero*, apud Plaut. Amphitr. cujus locum ſupra in *Verò* adduximus.

¶ Verùm, ejusmodi poteſtatis conjunctio, idem præſtans, quod *Sed*, Aber. Terentius in Eunuch. act. 2. ſc. 3. v. 96 *Si certum eſt facere; faciam: Verumne poſt conferas culpam in me.* Idem in Heaut. act. 3. ſc. 3. v. 37 *Verum ut aliud ex alio incidit.* Aber doch alſo/ wie mirs nach einander einfällt. ¶ 2. Aliquando aſſeverandi vim habet; vide in *Vero*.

¶ Verum enim. Idem in Adelph. act. 2. ſc. 1. v. 47 *Verum enimvero quando bene promeruerit, fiat*, id eſt, attamen, quia &c.

¶ Verum enimverò, eadem propemodum ſignificatione idem in eadem fabula act. 2. ſc. 3. v. 2 *Verum enimvero id dictum jubat, ſi quem* &c.

¶ Verum etiam, poſt Non, modò, tantum, ſolum, &c. Cic. pro Cælio c. 19 *Non modo agendo, verum etiam cogitando ſuſtinere.*

¶ Verumtamen, aber doch. Cic. ad fam. lib. 12. epiſt. ult. *Non dubitabam equidem, verumtamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus.* Vide *Tamen*.

VEROMANDVI, orum, Galliæ Belgicæ populi, quorum Plinius & Cæſar meminerunt, in ea provincia, quæ nunc Picardia appellatur.

¶ 2. Veromandui etiam urbs hujus populi primaria, alias *Auguſta Veromanduorum* dicta, ex cujus ruinis crevit Fanum S. Quintini. Vide Geograph.

VĒRŌNA, æ, olim *Brevona*, a *Brenone* Gallorum duce; ſunt qui a *Brenno* nomen eam habere autument; Alii a *Vero* Tuſcorum familia, ſive colonia appellatam tradunt. Vide, ſi lubet, quæ ſuper ea re diſputat Torellius Sarayna Veronenſis lib. 1. de origine Civitatis Veronenſis. Urbs eſt Venetæ regionis, & in Venetorum quidem hodie poteſtate, qui eam ſuo imperio ſubjecerunt anno Chriſti 1405. De quo vide laudatum Saraynam lib. 4. Inſignis eſt theatro & amphitheatro, quod ibi Romani Imperatores extruxerunt. Patria eſt Catulli, qui inde Veronenſis dictus eſt. Ovid. 3. Amorum eleg. 15. v. 7.

Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo.

VERPVS, Scal. de LL. cap. 24. Lumbrici genus eſt, dictum a Græco ἕρπειν aſpiratione in V mutatâ. ¶ 2. Medium digitum ſignificat, propter gracilitatem. ¶ 3. inde etiam id notat, quo viri ſumus. ¶ 4. *Recutitum* deſignat. Vet. Gloſſ. *Verpus*, Δειλός, τὸν ὁ μὴ ἔχων ἀκρωτήριον τῆς αἰδοῦς. Λέγεται δὲ καὶ ὁ λεπτόδερμος. Juvenal. Sat. 14. v. 104 *Quæſitum ad fontem ſolos deduxere verpos.* *Verpos*, inquit vetus Scholiaſtes, i. e. *Judæos, qui ſine pellicula* &c. Martial. lib. 11. epigr. 95

Ecte negas; jurasque mihi per templa Tonantis:
Non credo: jura, verpe, per Anchialum.

VERRES, is, Romanus, qui apud Siculos prætura functus libidinose & avare, ab iisdem repetundarum postulatus est, accusante ipsum Cicerone, cujus in eum exstant orationes 7 quæ *Verrinæ* dicuntur. Fata ejus post accusationem, scripsit Lactantius lib. 2. cap. 4 extremo, Vixisse in tranquillo exilio, ideoque immunem a civili; & vita satiatum & senectute confectum, triumvirali proscriptione postquam Tullium, accusatorem suum, interemtum vidisset, tandem sublatum esse.

¶ Verrea, orum, plurale festa, a Verre instituta. Cicer. 4 Verr. cap. 21 *Præclarum diem repositi, Verrea ut agerent.*

VERRES, porcus masculus, qui, posteaquam castratus est, *majalis* dicitur, ein Burgschwein / *Verres*, ein Eber. Horat. lib. 3. od. 22 *Verris obliquum meditantis ictum*, &c.

¶ Verrinus, *Verrinus aper*, *Verrinum jecur*, Plin. lib. 28. cap. 10. princ.

VERRO, verrere, trahere, ἕλκειν significat & propellere, ziehen / oder forttreiben. Virg. 1. Æneid. v. 59

Quippe ferant rapidi secum verruntque per auras.

Verrere æquora, Poëtis navigare est. Æneid. 3. v. 208 *catulæ verrunt.* ¶ 2. Item, Mundare, purgare, σάρειν, kehren / ausfegen / reinigen. Juvenal. Sat. 14. v. 60

Verre pavimentum, nitidas ostende columnas.

Aras crinibus verrebant mulieres in extremis periculis. vide Livium lib. 26. cap. 9, & Silium lib. 6. v. 560.

¶ Verriculum, rete piscatorium, ein Zuggarn oder Waren. ¶ 2. Idem quo quid purgatur, ein Kehrwisch.

¶ Verriculatus, ut, *Falces verriculatæ*, id est, ad verriculi formam factæ, Columella lib. 11. cap. 21.

¶ Circumverrere. Cato de re rustica cap. 143 *Focum purum circumversum quotidie habeat.*

¶ Converrere. Auskehren. Columell. lib. 7. cap. 6 *Diligens pastor quotidie stabulum converrit* &c. *Conversa & munda villa*, Caton. de re rustica cap. 143.

¶ Converritor, nomen, Apul. in Apolog. p. 277 qui converrit. *Converritorem pridiana reliquia.*

¶ Deverrere, abkehren. Columell. lib. 7. cap. 4. *Humor omnis deverrendus.*

¶ Everrere, auskehren. Columell. ibidem: *Stabula frequenter everrenda & purganda.* Cic. 4. Verr. cap. 21. extr. *Quod fanum, quod non eversum, atque extersum liquerit*, id est, spoliatum.

¶ Everriculum, idem quod *Verriculum*, Varro lib. 3. cap. ult. *Everriculo in litus vivam saginam educere:* quod nomen Cicero Verri tribuit, alludens ad Verris ejusdem nomen, & verrendi verbi significationem, act. 6. in Verr. cap. 24, *Quod unquam judices hujuscemodi everriculum in illa provincia fuit?* ¶ 2. In alio loco *everriculum* dixit actionem de dolo, qua scilicet everrantur fraudes è civili vita, ein Kehrbesen / Auskehrer / lib. 3. de nat. Deor. cap. 30.

¶ Reverrere, *Reverram hercle hoc, quod converri modo*, Plaut. in Stich. act. 2. sc. 2. v. 64.

VERRVCA, æ, veteribus locum ediciorem significavit & asperum, eine raue Höhe / Vide Gell. lib. 3. cap. 7. Adde Voss. lib. 4. Institut. Orator. pag. 103. ¶ 2. Nobis *Verrucæ* sunt maculæ eminentiores in manibus aut aliis corporis partibus, quæ sæpe sine dolore nec decidunt ultro, nec amputantur, Warzen. Plin. lib. 20. cap. 12 extrem. *Ocimum verrucas misto atramento sutoria tollit.* ¶ 3. Horatius ad alia vitia non invenuste transtulit, lib. 1. Satyr. 3. v. 73

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius, æquum est
Peccatis veniam poscentem &c.

¶ Verrucula, diminutivum, Columella lib. 7. cap. 6. & Arnob. lib. 2. p. 77 *In verruculâ collis unius.* Et Tertullianus ad Nation. lib. 1. c. 5. pr. *Necesse est, ut in corpore verrucula exsurgat.*

¶ Verrucosus, verrucis abundans, & asper, non perpolitus, Pers. Satyr. 1. v. 77 *Sunt quos Racubinusque & verrucosa moretur Antiopa* &c. Qua significatione etiam *oratorem verrucosum* dixit Cicero de clar. Oratoribus cap. 14. extr.

¶ Verrucaria, herba, heliotropium, Plin. lib. 22. cap. 21 *Verrucas cum sale tollit succus e folio, unde nostri verrucariam herbam appellavere.*

VERRVNCO, idem quod *Averruncо*, de quo supra in A. Livius lib. 29 c. 27 *bene verruncent*, id est, vertant. Vide Gronov. ibi, & Festum adde.

VERSVS, præpositio & adverbium, semper postponitur, gegen / nach einem Orte zu. Ut, *Cum Brundusium versus ires ad Cæsarem, veniſti ad me* &c. Cicer. fam. lib. 11. epist. 27. Sic, *Romam versus*, auff Rom zu / oder nach Rom zu / ibidem lib. 2. epist. 6. ¶ 2. Habet interdum adjunctam præpositionem, & tum est adverbium Liv. 1. cap. 18 *Deductus in arcem in lapide ad meridiem versus consedit.* Sic, *Sursum versus*, hinauffwerts / *Deorsum versus*, hinunterwerts. Cic. in Orat. c. 39 *Cum gradatim sursus versus redit.* Quintilianus lib. 9. c. 1. p. 643 *aut gradatim sursum versus redit.* Et Cato de R. R. c. 156 *Ubi deorsum versus ibit.*

¶ Alioversum, in aliam partem, anderswohin. Plaut. in Aul. a. 2. sc. 4. v. 8 *Ego istuc alioversum dixeram.*

¶ Quoquo versus vel versum, id est, quocunque vel in unamquamque partem. Cato cap. 46 *Quoquoversum taleam demittito.* Columella lib. 5 extremo: *ut inter se quoquoversus quatuor pedum spatia distent.* Et Cæsar lib. 3. de B. Gall. cap. 23 *Legatos quoquoversus dimittere.*

¶ Utroqueversus, in utramque partem, apud Gell. lib. 5. c. 12 *Vocabula ambigua utroqueversum dicuntur.*

¶ Adversus & adversum præpositio, idem quod *contra, erga* significans. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 10 *Facere adversus edictum alicujus*, wider eines Befehlich thun. Antonius Ciceroni lib. 14. ad Attic. sub epistola 13 *Si duriorem te præbes, non contendam ego adversus te*, Terent. in Andr. act. 1. sc. 1. v. 15. *Id gratum fuisse adversum te, habeo gratiam*, id est, tibi: vel apud te invenisse gratiam. Et eâdem fab. act. 1. sc. 5. v. 31 *Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa adversum hunc loqui.* Id est, apud, vel ad hunc, gegen ihn. Plaut. Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 55

Nam jurejurandum verum te adversum dedi,

i. e. in præsentia, tibi exadversum stans. ¶ 2. Interdum & adverbii significationem habet, ut *adversum ire*, id est, obviam, entgegen gehen. Plautus Amphitr. act. 3. sc. 3. v. 43 *Huic eam adversum arbitror.* Proprie de servis dicitur, qui ibant ad dominos extra domum cœnantes, & præsto essent & domum deducerent: Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. princ.

STORAX, non rediit hac nocte a cœna Æschinus?
Non servulorum quisquam qui adversum iernt?

Hinc ipsi servuli illi, quibus negotii id dari solebat, ADVERSITORES appellari, ut Donatus hîc notat. Jungen / die ihre Herren heim holen. Plautus Mostellaria act. 1. sc. 4. pr.

Adversum venire mihi ad Philolachem
Vult tempori, audi: hem tibi imperatum est.
Nam illic ubi fui, inde effugi foras,
Ita me tot male convivii sermonisque
Pertæsum est. Nunc commissatur, ibo ad Philolachem.

Virg. 6. Æneid. v. 684

Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
Æneam, hoc est, versus se venientem. C. Nepos Themistocle c. 3, 4 *Quo factum est, ut Artemisio discederent, & adversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent*, gegen Athen zu.

¶ Exadversum, i. e. è regione, dagegen über. Terent. in Adelph. 4. sc. 2. v. 45 *Exadversum est fabrica, ibi est.* Cicero de divin. lib. 1. c. 45 *An exadversus eum locum consecrata est.* Adde quæ Jo. Andr. Bosius ad modo citatum Nepotis locum commentatus est. Nam & inibi meliores codices *& exadversum Athenas* &c. exhibent.

Versutus, vide in *Verto* post *Versificator.*

VERTO, vertere, circumagere, στρέφειν, drehen / wenden / umkehren / umwenden. Cic. 2. Nat. D. c. 38 *Impetum cali admirabili celeritate moveri vertique videmus.* Terent. in Heaut. a. 5. sc. 3. v. 73 *Retundam, redigam, ut, quo se vertat, nesciat.* Et Cicero ad Quint. frat. lib. 3. ep. 5 *De Latinis, quo me vertam, nescio*, weiß nicht / wie ich mit ihnen dran bin. Idem in Parad. 3 *Quoquo te verteris*, id est, in quamcunque partem respexeris. *Vertere agrum*, subigere, arare, Plin. lib. 18. c. 6. extr. quod Virgilius 1. Georg. pr. *vertere terram* dixit. *Arma adversus aliquem vertere*, Livius 24. cap. 47. *Vertere arma in quos*, Idem lib. 25. c. 33. einen mit Krieg überziehen. *In fugam aliquem vertere*, Livius l. 30. c. 33. f. in die Flucht schlagen. *Culpam omnem in aliquem vertere*, Idem lib. 4. c. 25 & lib. 30. c. 22, qui etiam lib. 28. c. 11 pr. dixit, *Causas secundorum & adversorum vertere in deos*, id est, imputare. *Vertere in contumeliam suam*, ihn zum Hohn rechnen / Cæs. lib. 1. Civ. c. 8. Et Cic. pro Rosc. Am. c. 36 *In pejorem partem omnia vertere*, übel annehmen oder deuten. Quintil. lib. 1. c. 1 *Bona facile mutantur in pejus; num quando in bonum vertere vitia?* Sic, *Causa in eo vertitur*, pro consistit, stehet darauff / Idem Quintil. lib. 3. c. 11. p. 262, quomodo & Tullius suo Attico scribit lib. 8. epist. 14 *Brundusii omne certamen vertitur hujus primi temporis.* Nec Livius aliter lib. 37. c. 7 *Sed totum*, ajens, *id vertitur in voluntate Philippi.* Et lib. 4. c. 31 *In eo verti spes civitatis.* Cicer. 2. Verr. cap. 7. extr. *In unius potestate ac moderatione vertuntur omnia.* Et, *Res in discrimine vertitur*, Livius lib. 6. cap. 36, stehet gefährlich. *Res in meo vertitur foro*, Plaut. Mostell. a. 5. sc. 1. v. 10, hoc est, de mea re agitur. *Vertitur ætas*, scilicet ex puerili in puberta tem stat. *Vertere se*, vel *verti in aliquam formam, in bovinem, in facies omnes*, id est, convertere, sich verkehren / verstellen. *Vertere vitio*, für ein Laster oder Ubelstand rechnen / Plaut. Epid. 1. sc. 2. v. 5, & Horat. 1. Sat. 6, 85. Sic, *Terga vertere*, fugere, die Flucht geben / Livius lib. 2. cap. 14. Similiter *Vertere ora* dixit Petronius:

Cum fortuna, inquit, manet, vultum servatis amici,
Cum cedit, turpi vertitis ora fuga.

Ex Græco in Latinum sermonem vertere annales, pro convertere & trans-

transferre, Livius lib. 25. cap. 39. Et, *Vertere ex Græcis*, Terent. in Prol. Eunuchi. *Bene, male vertere*, id est, verti, wohl/ übel bekommen. Plaut. in Aulul. a. 4. sc. 10. v. 57 *Quæ res tibi bene feliciterque vertat.* Idem in Pers. a. 4. sc. 1. v. 5 *Si malus aut nequam est, male res vertunt, quas agit.* Ter. Phorm. act. 4. sc. 3. v. 73 *Quæ res tibi vertat male.* Sed *Annus vertens*, Cicer. in Somn. cap. 7, & Nepos Agesi. cap. 4. wenn das Jahr úmläuffet. Quomodo & *mensem vertentem* Plautus dixit in Persa act. 4. sc 4. v. 76. De *anno vertente* vide Censorin. de die natali cap. 19. Aliter *annus vertens* Ciceroni dicitur in de Repub. ibi enim is intelligitur, qui alias *Magnus* appellatur, de quo Macrobius. *Vertere solum*, est in alium locum migrare. Sic Manilius lib. 5 v. 34 *Colchidu & magicas artes, qui vertere Iolcho Medeam jussit.* Ita Idem lib. 4. v. 80 *Vertere Trojam*, pro Troja excedere, exsulare dixit. Juvenal. Sat. 11. v. 49 *Qui vertere solum, Bajas & ad ostrea currunt.* Ubi vide Schol.

¶ Versus, ut, *Mens versa est cum fortuna*, der Sinn hat sich verkehret mit dem Glück / Ovid. 4. Pont. el. 9. v. 90. *Versus annus*, Statius lib. 1. Silv. 2. v. 157.

¶ Verso, versare, frequentativum, tractare est, & frequentius vertere, hin und her wenden. Seneca de Provident. cap. 6 quanto magis versaveritis, & *unáique inspexeritis.* Et, *Versat animum cupido regni*, Livius lib. 1. cap. 17. *Pudor animum versat*, Livius lib. 25. cap. 3. extr. Et Cic. de finib. lib. 5. cap. 28 *Se huc atque illuc versare*, sich hin und wieder wenden. Et, *Partes animum versabat in omnes*, Virg. 4. Æneid. v. 630. *Versare auctores*, lesen / studieren. Horat. in arte Poetica v. 268

Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.

Et ibidem v. 39 *Versate diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri*, hoc est, considerate, explorate, versuchet / erweget. Tractum a bajulis, qui prius versare onera, & periclitari, ut etiam Martialis loquitur, *metiri* solent, an ferendo sint. Sic, *In animo secum versare*, apud Livium lib. 3. cap. 34 Proprie enim est iterum iterumque vertere. ¶ Unde & culinæ verbum esse cœpit, & de iis usurpari, quæ assantur. Hæc enim, nisi subinde vertas, exurentur. De piscibus Plautus Asinariâ act. 1. sc. 3

Quasi pisci itidem est amator lenæ: nequam est, nisi recens,
Is habet succum, ut suavitatem: eum quovis pacto condias;
Vel patinarium, vel assum versus, quo pacto lubet.

De turdis Horat. lib. 2. Sat. 5. v. 71

- - - ubi sedulus hospes
Pene arsit, macros dum turdos versat in igne.

S. Laurentius in craticula positus Tyranno dixit: *Assum est, versa & manduca*, ut B. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. 41. extr. refert. ¶ *Versare oves* Virgilius Eclog. 10. v. 68 dixit, id est, huc atque illuc agere pastum. Servius ad eum locum: VERSEMVS, *pascamus: quoniam qui pascit, huc & illuc agit pecus: quod est VERSARE, ut est in Æneide:*

- - - tu currum deserto in gramine versas.
Aut EXERCEAMVS, aut TRACTEMVS: ut
in undecimo,
Consilio versare dolos ingressus.

Et idem Æneidos 2. v. 62

Seu versare dolos seu certa occumbere morti.

Nimirum *versare* dolos, tractare & exercere dolos interpretatur. Quemadmodum & Suetonius Galbâ cap. 9 *Versare pecunias*, pro tractare seu exercere dixit. Neque enim assentior summo viro, cui illa phrasis suspecta est, & potius adeo legendum videtur: *Versanti in pecuniis. Versare* enim *pecunias* dixit, uti Virgilius *dolos versare*, uti Horatius *exemplaria versare*, id est, tractare. Plautus Cistell. act. 1. sc. 1. v. 95

- - - mihi istum hominem vellem dari
Ut ego illum versarem?

i. e. quo pacto illum tractarem? Wie wolte ich mit ihm úmgehen. *Versare sententias*, est ambigue & ita proferre, ut in utrumque interpretari liceat. Tacit. 1. Histor. cap. 85 *Igitur versare sententias, & huc & illuc torquere* &c. *Versare naturam*, perinde de Cicero dixit pro Cœlio cap. 6. *Versare*, inquit, *suam naturam & regere ad tempus, atque huc & illuc torquere & flectere, cum tristibus severe, cum remissis jucunde, cum senibus graviter, cum juventute leniter, cum facinorosis audaciter, cum libidinosis luxuriose vivere.* Livius lib. 1. cap. 58 *Tum Tarquinius fateri amorem, orare, miscere precibus minas, versari in omnes partes muliebrem animum*, id est, tentare, sollicitare.

¶ Versatio, Wendung. ut, *Versatio totius oculi*, Plin. lib. 8 cap. 33. Et Vitruvius lib. 10. cap. 1 *Omnis machinatio est a rerum natura procreata, ac a præceptrice & magistra mundi versatione instituta.* Idem cap. 14 ejusdem libri: *Quadringentenis versationibus imi tympani, semel superius versabitur.* Et Seneca de Tranquill. animi cap. 11 sub fin. *In tanta rerum, sursum ac deorsum euntium, versatione.*

¶ Versabilis, e, quod versari potest, was man hin und wieder kehren und wenden kan. Seneca de Tranq. animi cap. 11 *Omnem conditionem scito versabilem esse.*

¶ Versatilis, e, versationi idoneum, ut, *Mola versatilis*, eine Handmühle/ apud Plin. lib. 36 cap. 18. *Acies versatilis*, quæ verti subitò & circumagi potest, apud Currium lib. 4. cap. 13. n. 31. *Ingenium Catonis ad omnia versatile*, apud Livium lib. 39. c. 40. id est, aptum omnibus, ut quibuslibet rebus applicari possit. Suetonius Nerone cap. 31 *Cœnationes laqueata tabulis eburneis versatilibus; & fistulatus, ut unguenta desuper spargerentur.* Et Seneca Epist. 90 *Versatilia cœnationum laquearia ita coagmentat, ut subinde alia facies atque alia succedat, & totiens tecta, quoties fercula mutentur.* Hujus generis & illa *triclinia versatilia* fuerunt, quorum Lampridius mentionem in Heliogabalo facit cap. 21.

¶ Versabundus, quod vertitur. Lucretius lib. 6. v. 581

Versabundaque pervastat post incita cum vis.

Et Vitruvius lib. 9 cap. 7 *Circa meridianum cardinem sidera versabunda, latentiaque non habent egressus orientes supra terram.*

¶ Versicolor, vide in *Color.*

¶ Versipellis, versutus, & qui se omnibus formis & locis attemperat, verschmitzt / verschlagen / Homerus ἀλλοπρόσαλλοι vocat, einen bald anders. Plaut. in Bacchid. act. 4. sc. 4. v. 12 *Versipellem frugi convenit esse hominem, pectus cui sapit. Bonus sit bonis, malus malis, utcunque res sit, ita animum habeat.* Idem in Amphitruon. prolog. v. 123 *Jovem versipellem* vocat, quod in alias aliasque formas sese commutet: aliquando cygnum, aliquando taurum etiam sese assimulet. *Jupiter*, inquit, *versipellem se facit, quando lubet.*

¶ Versúra, Versura apud Comicos: Primo significat conversionem quamlibet sive mutationem, Umwendung / kehre. Varro lib. 1 de re rustic. cap. 46 *Propter ejusmodi res admiranda discrimina sunt naturalia, quod ex quibusdam foliis, propter eorum versum, quod sit anni tempus, dici possit, ut olea, & populus alba, & salix; Horum enim folia cum convertunt se, solstitium dicitur fuisse.* Et Arnobius sub finem lib. 5 *Si fabulas has vultis more esse allegorico scriptas; quid cæteris fiet, quas non videmus posse versuras in hujusmodi cogi? Ergo in versuras cogi*, est in alium & allegoricum sensum converti aut torqueri. ¶ 2. Deinde *Versura* in agro dicitur, reflexus in arando, da man den Pflug úmwendet / apud Columellam lib. 2. cap. 2. & Palladium lib. 2. cap. 3. ¶ 3. In ædificiis flexum angulorum significat, in parietibus, ubi absoluto uno latere deflecti in aliud necesse est, apud Vitruvium & Columellam. Vide infra *Versoria.* ¶ 4. Deinde etiam mutationem creditoris. De qua significatione receptæ sunt hæ locutiones: *Versúram facere* & *solvere.* Item *Versúrâ solvere*, an einem Ort borgen und am andern bezahlen. Terent. Phorm. act. 5. sc. 2. extr.

Quid fiet? in eodem luto hæsitas. Versuram solves Geta.

Ubi Donatus: VORSVRAM SOLVIS, i. e. *Creditorem mutas.* VORSVRAM FACERE dicitur, *qui as alienum ex ære alieno solvit. Dicitur etiam* VORSVRAM FACERE, *cum minore fœnore acceptam quis pecuniam majore occupat.* Ceterum assentior illis, qui apud Terentium & Donatum *Versúrâ solvere* legendum putant. Nam quomodo *Versúram solvere* dicere possimus, non satis capio. At *Versúrâ solvere*, est per versuram, hoc est, pecuniâ alium de fœnore sumta, solvere. Et ita locutus est Cicero ad Attic. lib. 5. Epist. 15 *Vereor, ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit.* Cic. pro Flacc. cap. 20 *Negabit se omnino versuram ullam Romæ fecisse.* Seneca epist. 19. *Ab Epicuro versura facienda est:* id est, sumendum fœnore, quo tibi satisfaciam. Cornelius Nepos in vitâ Attici: *Quin etiam cum illa* (Fulvia M. Antonii uxor) *fundum secunda fortuna emisset in diem neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se interposuit*, &c. Sed de hac & cæteris vocis hujus acceptionibus vide Salmasium de modo usurarum cap. 7.

¶ Vorsoria, Plaut. Trinum. act. 4. sc. 3. *Cape vorsoriam, recipe te ad herum*, kehre wieder zurücke. Ubi Turnebus *Vorsoriam* accipit pro fune, quo velum vertitur. Alciato quoque *vorsoria* est instrumentum nauticum, quo secundùm auram navis vertitur. Sed Jos. Scaliger pro τροπῇ simpliciter accipit. Ita enim ad illud Manilii lib. 3. sub fin. *Sed non per totas æqua est mensura figuras*, scribit: *Gemblacensis vetustissime*, versura *non* mensura. *Nam* versura *est* τροπὴ, *unde* τροπικὰ *dicta.* καμπτὴρ *in metis Circensibus &* τροπὴ, *idem. Versuram in porticibus dixit Vitruvius, quam Vorsoriam Plautus. Quando ad nos Capricorni principio redit Sol, tunc ad nos dicitur capere versoriam aut versuram &c.*

¶ Versus, in agro sulcus est, a fronte seu capite ad finem perductus; eine Furche. Columella lib. 2. c. 2 *Sed neque in media parte versus* (ita legendum non *versura*) *consistat detque requiem in summâ* Plinius lib. 18. c. 19. *In arando versum peragi* (oportet) *non frigere in actu sæpius.* ¶ 2. Hinc in militia quoque *Versus* dicitur ordo, qui directo a fronte in tergum pertinet: nam qui a latere ad latus dirigitur, *jugum* appellatur, ut ex Æliano discimus. Potius autem arbitror existimare, hoc vocabulum ab aratione traductum ad militiam, quam a scribendi ratione, ut Sixtus Arterius Notis Æliani putavit. Quod Veteres scilicet non, uti nunc, a sinistra ad dextram, sed a summo in imum scriberent.

	Versus	Versus	Versus	Versus	Versus	
Jugum	o e	o e	o e	o e	o e	Jugum
Jugum	o d	o d	o d	o d	o d	Jugum
Jugum	o c	o c	o c	o c	o c	Jugum
Jugum	o b	o b	o b	o b	o b	Jugum
Jugum	o a	o a	o a	o a	o a	Jugum

¶ 3. Hinc & remorum arborumque ordines, sive ordinatæ series *Versûs* dicuntur, Reihen. Virg. 3. Æneid. v. 119

- - triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt, terno consurgunt ordine remi.

Livius lib. 45. cap. 35. *Regia nave, ingentis magnitudinis, quam sedecim versus remorum agebant.* Idem Virg. 4 Georg. v. 144

Idem etiam feras in versum distulit ulmos.

IN VERSVM, id est, in ordinem seriemque directam. ¶ 4. In scriptura singulæ lineæ dicuntur versus, Zeilen. Et horum versuum in libris numerum iniri jam olim solitum, ut de magnitudine cujusque constare posset, testatum aliquot locis auctorum est. C. Nepos Epaminonda cap. 4 *Uno hoc volumine vitas excellentium virorum complurium concludere constituimus: quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.* Vide ibi Lambinum num. 52. & Claud. Salmasium Prolegomen. in Exercitationes Plinianas pag. 29. & aliquot insequentibus. Barth. ad script, Venat. pag. 191. Voss. de Vit. Sermon. lib. 1. cap. 26. Itemque Heins. Aristarchi Sacri cap. 13. & Prolegom. in Novum Testam. cap. 18. & 19. ¶ 5. Versus quoque systema certorum pedum atque metrorum est rata lege compactorum, sive pedum certo numero dispositorum castigata connexio, ut *Versus heroicus: Jambicus* &c. ein Vers. Cicero pro Archia cap. 10 *Si quis minorem gloriæ fructum putat ex Græcis versibus percipi, quam ex Latinis, vehementer errat.* Et, *Versus confingosi*, Quintil. lib. 1. cap. 1. qui *male tornati* Horatio de Arte poet. v. 441. Item *inculti & male nati*, lib. 2. Epist. 1. v. 233. & *inertes*, iterum de Arte poetica v. 445,

Vir bonus & prudens versus reprehendet inertes.

Mali, Cicer. in Pis. Harte und böse Vers. Et Horat. 2. epist. 2. v. 51

Pauperem impulit audax,
Ut versus facerem.

Idem lib. 1. Serm. Satyr. 10. v. 31

Atque ego cum Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos.

Qui quidem, judice Barthio, plebejus sermo est, consecratus tamen laudatis locis Horatio, & Papinio etiam, qui *versus facere* dixit præfat. Silv. itemque Sallustio in Catilin. cap. 25. *Numerum & versum conficere*, Cic. de orat. lib. 3. c. 14. *Componere, fingere, scribere versus.* Horat. de arte v. 381, & 2. Epist. 2. v. 54. Et, *Versibus aliquid scribere*, Cic. 1. fam. ep. 9. *Versus fundere*, Idem de orat. lib. 3. cap. 50. *pronuntiare*, Idem 1. de orat. cap. 61. ac *Ludere versibus*, & *versu.* Vide *Ludo.* ¶ Scaliger Conjectan. in Varron. pag. 73. *Versum*, inquit, *vocabant rustici, cum sulco ad finem perducto iterum reditur eò, unde arationis principium suscipiebatur, quod versum peragere dicitur Plinio, lib. XVIII. Ab eo Græci, ut ait Pausanias, βουστροφηδὸν γράφειν dicebant, cùm uno versu peracto in pagina inde sumitur initium ad alium progrediendi, ut in arato. Quod nos contra facimus, nam versu peracto, idem semper initium progrediendi tenemus. Sic igitur Sol elegantissime dicitur a Varrone ad versum proximum stare, quum regreditur. Sic in porticibus versura dicta est apud Vitruvium eodem modo. Item τετράλυξ ἁγὼν πυρρίχιος Lacedæmone, ab eo dictus, quod tres versus percurrendi erant, quos vocant ἄλυκας, tanquam sulcos.* Hæc ille. Scaliger Pater lib. 2. Poet. cap. 5, *Vertere*, inquit, *est idem quod sulcare aut scalpere: tollere aliquid ex superficie, ita ut depressio relinquatur. In cera igitur stilo quam ducerent notas, frequentativo usi sunt agricolæ. Vertunt enim terram, quia quod subtus erat, supra ut sit, faciunt. Sic Cicero dicit literas exarare. Ad eum modum versus dicti sunt littera illæ, sive sulci, quibus verba scribebantur* &c. ¶ 6. In agris & alia ratione *versus* dicebantur, quam supra diximus. Ita enim & modus metiendi agri appellatur. Varro lib. 1. de re rustic. cap. 10 *In Hispania*, inquit, *ulteriore metiuntur jugis, in Campania versibus: JVGVM* vocant, *quod juncti boves uno die exarare possint. VERSVM dicunt C. pedes quoquo versum quadratum.* ¶ *Versa oratio*, quæ versu constat, prosæ opponitur. Vide *Prosa.*

¶ Versiculus, Cicer. ad Brut. epist. 14. pr. *Epistolæ brèves, tribus versiculis*, ein Brieff von dreyen Zeilen. Ut *Versiculi mollius euntes*, Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 58. kurtze Verse/ die wohl klingen. Sed, *Versiculi molliculi ac parum pudici*, id est amatorii apud Catullum Epigr. 16.

¶ Versificare, Quintil. lib. 9. cap. 4.

¶ Versificatio, Idem ibid. cap. 2. Et Columella principio lib. 11 *Sed tibi pertinaciter expetenti versificationis nostræ gustum negare non justinebam.*

¶ Versificator, ut, *Versificator quam Poëta melior*, apud Quintilian. lib. 10. cap. 1. ¶ *Versificus ordo*, apud Solinum cap. 16.

¶ Versutus, occultus, tectus, qui varie & simulate huc atque illuc fertur, qualem Alcibiadem Nepos, Cicero Catilinam orat. pro Cæl. cap. 6 describit, tückisch / listig / verschlagen. Cic. lib. 3. de nat. Deor. cap. 10 *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur.* Et, *Versutus & callidus*, Idem ibidem. Et cap. 30 *Malitia est versuta & fallax ratio nocendi.* Sed Plautus in Epid. act. 3. sc. 2. v. 35 *Versutior es, quam rota figularis*, dixit pro versatilior. Et Augustin. lib. 2 Retract. c. 8 *quambis ineruditus liberalibus literis, tamen versutior Fortunato.* Et Superl. Idem de Trinitate lib. 4 extremo: *hæreticorum versutissima argumenta.*

¶ Versute, ut, *Versute & subtiliter dicere*, Idem in Oratore cap. 7. Superl. *versutissime.* Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 10 *Quidam acute respondit hæretico versutissime interroganti.*

¶ Versutilöquus, ut, *Malitiæ versutiloquæ*, listig im Reden/ Idem 3. de Orat. cap. 38.

¶ Vertebra, med. in carmine ancipiti, os vertens est, das Rückgrad / Gelencke / Knochen / σφονδύλιον, Plin. lib. 11. cap. 1. Dicunt &

¶ Vertibulum. Lactantius de Opific. cap. 5 *Summas ossium partes crassioribus nodis conglobabit, ut & substringi nervis facilius, & verti tutius possent; unde sunt Vertibula nominata.*

¶ Vertebratus, um, vertebræ simile, apud Plin. lib. 11. c. 37 *Cervix e multis vertebrisque orbiculatim ossibus flexilis* &c.

¶ Vertex, veteres *vortex* dicebant, primùm ventum contortum significat, ein Wirbel-Wind / de quo Plin. lib. 2. cap. 48. Et Lucan. lib. 3. v. 631 *Vicinum involvens contorto vertice pontum.*

¶ 2. Vertex seu Vortex in aqua, contorta scilicet aqua, ein Wirbel im Wasser über einem tieffen Loch. *Rapidus*, Virg. 1. Æn. v. 117. *Cavus vortex*, Statius 9. Thebaid. v. 503. ¶ 3. *Vertex capitis*, der Scheitel. Plinius in Præfat. lib. 7. *Palpitans vertex summa imbecillitatis indicium.* Hinc proverbialis locutio: *A vertice ad talcem*, von der Scheitel biß auff die Fußsolen / hoc est, a principio ad finem. Cic. pro Rosc. Com. cap. 7 *Ab imis unguibus ad verticem usque summum*, dixit. ¶ 4. *Vertex arboris*, der Wippel. *Vertex montis*, die Spitze. Virg. 1. Æneid. v. 162

geminique minantur
In cælum scopuli, quorum sub vertice latè
Æquora tuta silent.

Cic. in Verr. 6. cap. 48 *Ignes, qui ex Ætna vertice erumpunt.* Sic altissimæ cæli partes, quas Græci πόλους vocant, *vertices* appellantur. Virg. 1. Georg. v. 142

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum &c.

Cic. lib. 2. de nat. Deor. cap. 41

Extremusque adeò duplici de cardine vertex
Dicitur esse polus.

¶ Bivertex. Sidonius lib. 9. epist. 15. in metro:

Montemque isse bifor per biverticem.

¶ Verticosus, vel *vorticosus*, ut, *Amnis vorticosus*, hoc est, propter frequentes vortices periculosus. Livius lib. 21. cap. 5 *Quidam vorticoso amni delati in hostes ab elephantis obtriti sunt.*

¶ Verticulum, diminutivum. Vitruv. lib. 10. cap. 13.

¶ Verticillum, & Verticillus, Spondylus, quo usus facilius vertitur, lib. 37. c. 2. prope fin. ein Wirbel oder Spintel/der Wirtel.

¶ Vertigo, rotatio, conversio, das umdrehen. Claudian. lib. 2. in Eutrop. v. 359 *Membra rotat molli vertigine.* ¶ 2. Plinius de cælo etiam *vertiginem* dixit, pro circumvolutione: *Moles rotata vertigine assidua*, lib. 2. cap. 3. Et ejusd. libri cap. 8 *Ita fieri, ne convolutus aer in eandem partem, æterna mundi vertigine ignavo globo torpeat.* ¶ 3. Vertigo morbus, der Haupt-Schwindel / cum ob oculos circumagi omnia videntur.

¶ *Vert cordia Venus*, sic dicta, quod amorem mulierum ad viros proprios flecteret. Val. Maximus lib. 8. cap. ult. *Censuit ut Veneris Verticordiæ simulacrum consecraretur* &c.

¶ Vertumnus, & Vertunnus, Deus in alias atque alias sese convertens formas, apud Poetas. Hinc *Vertumnos*, decore tamen, inconstantes dicimus, wanckelmüthige / unbeständige. *Inconstantior Vertumno*, Vide Chiliad. & infra suo loco. Asconius in Ciceron. Verrin. de prætura urbana: *Vertumnus Deus invertendarum rerum est, id est, mercaturæ.* Atqui mercaturæ non tantùm, sed & hortorum Deus credebatur, propter varios flores fructusque, qui alii aliique pro anni diversis temporibus ibi proveniunt: nam & vertenti anno præesse fingebatur. Quin imo in universum rebus omnibus vertendis & commutandis, & ipsis adeo animis mentibusque humanis credebatur præesse. Unde Horatius *Vertumno iniquo natum* dixit, qui inæqualis quidem & varius, sed indecore, lib. 2. Sat. 7. v. 14. Nam cum vertendi varia undique huic Deo tribueretur vis; sic tribuebatur tamen, ut id decenter & lepide facere crederetur. Propertius ex persona Vertumni lib. 4. Eleg. 2. v. 21

Opportuna mea est cunctis natura figuris:
In quamcunque voles, verte, decorus ero.

Vide

Vide totam illam Elegiam, quæ omnem istius Dei historiam explicat, & Passeratii in illam prælectiones & infra suo loco. De nominibus derivatis a *Verto* hactenus.

Verba Composita.

¶ Avertere quære post *Advertere.*

¶ Advertere, zukehren / zulencken. Gell. lib. 16 Noct. Attic. c. 6 ineunte: *Redeuntes Græcia Brundusium navem advertimus.* Terent. Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 50

- - - Cum hanc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodum huc adverterat
In nostram hanc plateam.

Stat. lib. 1. Silv. Carm. 3. v. 21 *- - - ecce citatos*
Advertit Diana gradus.

i. e. vertit gradum ad illum locum. Vid. Joh. Bernartii notas ad 1. Theb. v. 89. *Advertere oculos, aures, animum*, &c. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 1. v. 44 *Non adverti primo*, scilicet animum, merckte es nicht. Idem in Phorm. act. 5. sc. 7. v. 16 *Postquam tantopere id vos velle animum adverteram*, quod nunc elegantius dicitur, *Animadvertere.* Livius lib. 4. c. 45 *Adverterent animos, ne quid novi tumultus oriretur*, id est, diligenter observarent. zusehen / achtung darauff geben. *Et huc advertite mentem* Virg. lib. 8. v. 440. *Graviter advertere*, übel empfinden / auffnehmen / Terent. Heaut. act. 3. sc. 3. v. 9. ¶ 2. Est & ad se vertere, convertere in se, rapere &c. *insipiens.* Seneca Epist. 94 *Non dicet admonitio, sed advertit, sed excitat, sed memoriam continet, nec patitur elabi.* Et Plin. lib. 1. Epist. 10 *Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic eminent & elucent, ut mediocriter quoque doctos advertant, & afficiant.* Idem lib. 9. Epist. 26 *Omnes advertit, quod eminet & exstat.* Tacitus 3. Hist. c. 48 *Advertit ea res Vespasiani animum.* Idem 1. Annal. cap. 41 *Gemitusque ac planctus etiam militum aures oraque advertere.* Et rursus 2. Annal. c. 17 *Pulcherrimum augurium octo aquilæ petere silvas, & intrare visa Imperatorem advertere.*

¶ Adversus, um, oppositum, sive objectum dicitur, ut, *adverso corpore cicatrices excipere*, gleich unter Augen geben und Streiche auffnehmen / quod fortitudinis est, ut contra *vulnus aversum* turpitudinis. *Pectore adverso ferrum excipere*, Senec. in Agam. v. 232. Et ipsa hæc vulnera *adversa* dicebantur, Sallust. Catil. extremo. Vide & Curtium lib. 3. cap. 11. n. 9, & a nobis ibi notata. Sic Cicer. in Somn. Sc. cap. 5 *Solem adversum intueri.* Et, *Adversa vestigia Antipodum*, Idem 4. Acad. cap. 39. *Navigare adverso flumine*, wider den Strom hinan schiffen / Virg. 1. Georg. v. 201. ¶ 2. Sed, *Eorum obsequi studiis, adversus nemini*, id est, contrarius, er war niemand zu wider. *Casus adversi*, Widerwärtigkeit. *Fortuna adversa. Res adversæ*, quibus contrariæ sunt *Res secundæ.* Cic. lib. 1. off. cap. 26 *Ut adversas res, sic secundas immoderate ferre levitatis est.* Terent. in Hecyr. act. 3. sc. 4. v. 9. *Ita usque adversa tempestate usi sumus.* Et *Valetudo adversa*, Leibs-Schwachheit. Livius lib. 10. c. 32 *Postumium adversa valetudo Roma tenuit.*

¶ Adversum, Adversa, neutrum adjectivi, positum substantivè pro rebus adversis. Subintelligenda enim tempora sunt, vel aliud simile. Plinius Panegyrico Trajani cap. 31. *Secunda felices, adversa magnos probant.* Id est, *secunda* felicem aliquem esse ostendunt: *adversa*, quam magno & forti animo quisque sit. Hoc est, quod Silius dixit lib. 4. v. 6

Explorant adversa viros.

Idem Plinius eadem oratione cap. 5 *Habet hæc vires conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina Deus, & plerumque bonorum malorumque causse sub diversa specie latent.* Cicero ad Brutum epist. 4 *Nihil jam nobis adversi evenire potest.*

¶ Adversissimus, ut, *Venti adversissimi*, Cæs. 3. de bell. Gall. c. 107. *Omnia secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur*, Cæsar Ciceroni lib. 10. ad Attic. sub epist. 8.

¶ Adversus, præpositio, vide in *Versus*, itidem indeclinabili.

¶ Adversitas, Widerstand / Widerwärtigkeit. Plin. lib. 11. cap. 25 *Magnam adversitatem oleo mersis & stellionibus putant esse*, id est, inter se adversari scorpiones oleo mersos, & stelliones.

¶ Adverso, adversare, idem quod simplex *Adverto.* Plaut. Rudent. a. 2. sc. 2. pr. *Animo adversabi sedulo.*

¶ Avertere, pro quo & *abvertere* Plautus dixit, abwenden / ablencken / abhalten / ut, *Removere oculos, & se totum ab aliquo avertere*, Cicer. pro Balb. cap. 5 *Animum ab aliquo avertere*, Cæsar 1. Gall. cap. 20, sich eines gar verzeihen / und ihn übergeben. *Ab itinere avertere*, est proficisci omittere, die Reise einstellen / apud eundem Cæsarem lib. 3. de B. C. cap. 21. extr. Et Cicer. de amicitia cap. 1 *Tu velim a me animum parumper avertas, Lælium loqui ipsum putes.* Et, *Avertere se ab amicitia alicujus*, Cæs. 3. bell. Civ. cap. 79. *Totum se ab alicujus sermone avertere*, Balbus Ciceroni sub lib. 8. ad Attic. epist. 15. Et, *Avertere animum ab assiduo mœrore*, Livius lib. 25. c. 38. *Avertere hostem a portis*, Cæsar lib. 6. c. 41. *Ab urbe*, Cic. ad Brut. epist. 3. *Avertere hostem a cervicibus populi*, ad eund. epist. 15. Sic, *Arma repellere & avertere*, pro Cæcin. cap. 12. abhalten und abtreiben. *Quod omen dii avertant*, da GOtt für sey / Cic. 12. famil. epist. 6. & Livius lib. 23. cap. 13. ¶ 2. Per furtum, per rapinam auferre, entwenden. *Avertere pecuniam, prædam, hæreditatem*, unterschlagen / entwenden &c. Catullus epithal. Pelei & Theridis v. 5

Aurtam optantes Colchis avertere pellem.

Cæsar lib. 3. de B. Civ. cap. 59 *Prædam omnem domum avertebant.* Tacitus lib. 1. Hist. c. 53 *Mox compertum publicam pecuniam avertisse, ut peculatorem flagitari jussit.* Ammianus lib. 14. cap. 5 *Merces opimas velut viles nullis repugnantibus avertebant.*

¶ Aversus, a, um, *Aversa pars*, pro posteriori, apud Plin. lib. 11. cap. 37, sect. 47 *Canities homini semper a priore capitis parte, tum deinde ab aversa.* Et, *Aversus a vero*, Cicer. 3. in Catilin. c. 9. pr. *Aversus a proposito*, Liv. lib. 2, c. 8. extr. *Aversum numen*, i. e. prorsus contrarium, inclemens, parum favens, Stat. 5. Theb. v. 641. *Aversi Dii a salute populi Rom.* Cicer. ad Brut. epist. 16. *Aversissimo à me animo fuit*, Idem ad Att. lib. 12. epist. 40. Et, *Aversissimus à prodigiis*, Senec. Epist. 50.

¶ Aversio, contrarium Adversioni. Quintilianus lib. 9. cap. 2. p. 653 Apostrophes descriptioni subjungit: *Illa quoque vocatur AVERSIO, qua a præposita quæstione abducit audientem.* ¶ 2. Jurisconsultis *aversione* est überhaupt. Lege 4. § 1 Dig. de peric. & commod. rei vend. *Aversione vinum venit.* Et Lege 62 § 2 D. de contrah. emtione: *Res in aversione emtæ.* Et Lege 36 D. Locati cond. *Aversione locatum opus* opponitur ei, *quod ita conductum sit, ut in pedes mensuraque præstetur.* überhaupt verdingt; & Ellen- oder Schuhweise verdingt.

¶ Antevertere, antevenire, zuvor kommen. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 5. v. 12 *Miror ego ubi huic anteverterim.* Et Cæsar lib. 7. de B. Gall. cap. 7 *Quare nuntiatis, Cæsar omnibus consiliis antevertendum existimavit.* Plautus Capt. a. 4. sc. 2, v. 60 *Pol mœrores mi antevertunt gaudia.*

¶ Anteversio. Ammianus lib. 21. cap. 10. extr. *anteversio & pressus.*

¶ Circumvertere, umbrehen / umwenden. Plautus in Persa act. 3. sc. 3. v. 37 *in cursu rotula circumvortitur.* O pro E, Comicorum more.

¶ Circumversare, frequentativum. Lucretius lib. 5. v. 521

Quærentesque viam circumversantur.

Id est circumvolvuntur, versant se, puta ignes cæleste. Arienus Prognost. Arat. v. 204

- - - Si simplex circumversabitur orbis.

¶ Convertere, wenden / lencken. *Convertere adspectum aliquo*, Cic. Nat. D. lib. 2. c. 57. *Convertere os & oculos in aliquem*, Idem in Catil. 4. princ. *Mente & cogitatione aliquo se convertere*, Idem de Orat. lib. 1. c. 2. Et, *Convertere animum ad crudelitatem*, Liv. lib. 3. cap. 44. *Animum alicujus in se convertere*, Idem 24. cap. 4. Et Terent. in Adelph. a. 2. sc. 4. v. 22 *Ego jam transeo, atque ad te convertam me domum*, &c. Sic, *converterimus nos in Asiam*, Cic. ad Attic. lib. 3 ep. 14. Idem de amicit. cap. 21 *Ne in graves inimicitias convertant se amicitiæ, videndum*, in Feindschafft verkehren. Idem in Philipp. 5. lib. 15 *Bellum maximum humanitate & sapientia ad pacem concordiamque convertere.* Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. v. 48 *Non potest ad salutem converti hoc malum*, diesem Unglück ist nicht zu helffen. *Ad nutum alicujus & voluntatem se totum convertere*, Cic. lib. 3 fam. ep. 10. sich gantz und gar nach einem richten. *Rationem in fraudem & malitiam convertunt homines*, Idem de nat. Deor. lib. 3. cap. 31. Terent. in Eunuch. a. 3. sc. 5. v. 40 *Deum sese in hominem convertisse*, id est, transformasse. Et Cic. *in aliam naturam converti*, de nat. Deor. lib. 3. c. 12.

¶ Conversio, revolutio, ut, *Conversio cæli*, das herum gehen des Himmels / Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 5. *Mensium annorumque conversiones*, Idem de Univers. cap. 14. Et, *conversio rerum ac perturbatio*, Idem pro Flacc. c. 37. extr. *Perpetuitas & quasi conversio verborum*, Idem in orat. lib. 3. cap. 49. *Conversio malorum*, Quintilian. lib. 5. cap. 10. Enderung und Wendung.

¶ Theologicus usus verbi *Conversionis* notus, Bekehrung / nec tamen novus, sed antiquis etiam Ecclesiæ scriptoribus usitatus. Alcimus Avitus lib. 6. v. 149 ad Sororem:

- - - Conversio fratrum
Exemplo debenda tuo.

¶ Conversare, frequentativum. Cicer. de Univers. cap. 8 *Animus se ipse conversans.*

¶ Conversari, deponens, vide in *Versari*, post composita a *Verto.*

¶ Convertibilis. Prudentius Apotheos. v. 276

Non convertibilis, nec demutabilis unquam Est Deus.

¶ Convertibilitas. Orosius lib. 1. c. 1. *convertibilitas naturæ.*

¶ Inconvertibilis. Tertullianus adversus Hermogenem cap. 12. pr. *Naturæ inconvertibilis & indemutabilis.* Adde de Anima c. 21.

¶ Devertere, deflectere, recedere, sich abwenden. Gellius lib. 3. cap. 9 *in Syriam proficiscentem Argos devertisse.* Et cap. 13 libri ejusdem: *visum est paullum devertere.* Active Aurel. Victor Schotti in Caro imperatore: *Arduum fatalia devertere.*

¶ Deversitari. Idem Gellius lib. 17. c. 20 *Ad verborum venustates deversitandum.*

¶ Divertere, quod & *divortere* dicitur, idem. Plautus Epidic. a. 3. sc. 3. v. 23

Divortunt mores virgini longe ac lupæ.

id est, diversi sunt. Sic *Divertere via*, Plin. Panegyr. c. 52. *Divertere ad hospitem*, Cic. 1. Divin. cap. 27. *Divertere in tabernas*, Cic. 2. de Invent. cap. 4. Et, *In hæc diversisse non fuerit alienum*, Plin. lib. 2. cap. 7. extr. Et Cic. 12. Fam. ep. 25 *Redeamus illuc, unde divertimus.* Idem Philipp. 13. cap. 6 *Divertere Massiliam*, i. e. Massiliam concedere. *Divertere ad hospitem*, Idem de Finibus lib. 5. cap. 2. Et, *ad cauponem divertere*, lib. 1. de Divin. c. 27. einziehen / einkehren. ¶ Active, Lucanus est usus lib. 2. v. 469

- - - victor cedentibus instat
Divertitque acies.

id est, in diversas partes vertit & fugat. Cæsar 2. Gall. c. 24 *Cum Numidas diversos dissipatosque in omnes partes fugere vidissent.* DIVERSOS nempe passivè dixit pro *distractos.*

¶ Utimur hoc verbo & Deponentis forma *Divertor, diverti.* Cic. in Verr. *Domus eorum hospitibus patebant, apud quos ipsis diverti mos esset.* Sic, *Diverti apud hospitem & in hospitium*, Plaut. Mil. a. 2. sc. 1. v. 56. & in Pœn. 3. sc. 3. v. 60. *Diverior domum*, Terentius dixit Phorm. a. 2. sc. 1. v. 81.

¶ Diversor, qui aliquo divertit hospes. Cic. lib. 2. de invent. c. 4. *Cum quibusdam diversoribus illum, qui ante exierat, consequitur.*

¶ Diversitare, vide *Deversitare* in *Deverto.* Nam & ita in libris quibusdam Gellianis, unde illud producendum erat.

¶ Diversorium, ein Gasthoff / Herberge. Cicero de Senect. c. 23 *Commorandi natura diversorium nobis, non habitandi dedit.* Idem pro Rosc. cap. 46 *Diversorium flagitiorum & officinam nequitiæ* per metaphoram elegantèr dixit; & *Diversorium studiorum*, in Philipp. 2. cap. 41.

¶ Diversoriolum, apud eundem ad Cornific. 12. famil. epist. 20, *Sinuessanum diversoriolum contemsisti.*

¶ Diversorius, a, um, Suetonius Nerone c. 27 *Per lintea & ripas diversoria tabernæ pumbantur*; id est, ubi diverti liceret.

¶ Divertículum, semita deflexa de viâ, ein Abweg / Beyweg. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 2. v. 7 *Ubi ad ipsum veni diverticulum, constiti.* Ad quem locum Donatus: DIVERTICVLVM, inquit, *est ubi iter de via flectitur: & proprie:* DIVERTICVLA *dicunt in via domicilia, ad quæ de itinere deflectendum sit.* Vet. Gloss. Καταγώγιον, *Diversorium, diverticulum.* Servius, Transversas semitas, quæ sunt a latere viæ militaris, interpretatur, itaque Suetonius usus est Nerone cap. 48. Livius lib. 9. cap. 17 *Nihil minus quæsitum a principio hujus operis videri potest, quam ut plus justo ab rerum ordine declinarem; varietatibusque distinguendo opera, & legentibus velut diverticula amœna & requiem animo meo quærerem.* Ubi *Diverticula* dicuntur non tam transversæ semitæ; quam loca amœna, quo recreandi animi caussa deflectere ac requiescere ibi viatores solent declinantes a via. ¶ 2. Per metaphoram pro Digressione Rhetorica. Valerius Maximus lib. 2. c. 6. n. 9 *Sed ut ad Massiliensium civitatem, unde in hoc diverticulum excessi, revertar.* Et Rutilius lib. 2. Itinerar. v. 61

Sed diverticulo fuimus fortasse loquaces,
Carmine proposito jam repetamus iter.

¶ 3. *Diverticula* etiam de fluminibus dicuntur. Vide in *Divortium.*

¶ 4. Juvenal. Satyr. 15. v. 72

A diverticulo repetatur fabula primo.

Id est, ab eo loco, unde primum oratio nostra recessit. ¶ 5. Plaut. in Capt. a. 3. sc. 3. v. 8 *Diverticula quærere peccatis*, Ausflucht suchen. Et, *Diverticula & anfractus fugæ sunt infirmitatis*, Quintilian. lib. 9. cap. 2. Et lib. 12 cap. 3 extremo Idem dixit; *confugere ad diverticula desidiæ.*

¶ Diversus, qui deflexit. Virg. 5. Æn. v. 166 *Quo diversus abis?* Cæs. lib. 2. de B. Gall. cap. 24 *Cum Numidas diversos dissipatosque in omnes partes fugere vidissent.* Et Nepos Datame cap. 11 *Hi cum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent*, i. e. distracti mutuo abitu. Plautus Milite a. 5. v. 14 *Dispendite hominem diversum & distendite.* Stat. 1. Achill. v. 200 *Diversa mens*, est hinc inde versata. ¶ 2. Sed, *Quæ naturâ diversa sunt, voluntate conjungere difficile est*, hoc est, contraria, ungleich wider einander / Cic. ad Qu. frat. epist. 1. cap. 12. Sic &, *Ille a te totus diversus est*, Idem in Acad. 4. cap. 32. Et, *Hæc videntur a propositâ ratione diversa*, Idem de clar. orat. cap. 90. *Longe diversum ab aliis*, Idem in Topic. cap. 12. *Diversi inter se*, Idem in Somn. Scip. n. 6. *Disjunctissima maximeque diversa loca*, Idem pro leg. Manil. cap. 4. *Varia & diversa studia*, Idem de Orat. lib. 1. c. 61. Vetus poeta sub Corn. Galli nomine eleg. 1. v. 104

Diversos diversa juvant, non omnibus annis
Omnia conveniunt, res prius apta nocet.

¶ Diversior, diversissimus. *Precia diversiora*, Plin. lib. 12. cap. 29. extr. *Mittit in diversissimam partem Galliæ*, Hirt. 8. de bell. Gall. cap. 24. Sic Livius lib. 21 cap. 4 *Ingenium ad diversissimas res, parendum atque imperandum habile.* Et Claudian. de laud. Stilic. lib. 1. v. 152

- - - nec tantis dissona linguis
Turba, nec armorum cultu diversior unquam
Confluxit populus.

¶ Diversitas, mancherley Art / Ungleichheit. Claud. Mamertinus Panegyr. ad Maximianum cap. 11 *Neque vobis tanta locorum diversitas obest*, Maximiano nempe Treviris, & Diocletiano Nicomediæ habitanti. Eumenius pro restaurandis scholis cap. 2 *Neque tanta me aut negligentia, aut confidentia tenet, ut nesciam, quantus sit inter hanc aciem fori, & nostra illa secreta studiorum exercitia diversitas.* Sic, *Diversitas ingeniorum*, apud Plinium lib. 7. epist. 30. Vulgare dictum est: *Diversitas morum, odium parit*, cujus sensum & veritatem nobilissimus Barthius ad Statii lib. 5. Theb. pag. 240 ex Petronii similibus verbis comprobavit.

¶ Diverse, adverbium, id est, diverso modo, vel in diversas partes. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 25 *Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diverse trahunt.* Sallust. B. Catil. cap. ult. *Pauci pauldo diversius conciderant.* Suetonius Tiber. cap. 66 *Quibus* [conviciis] *diversissime afficiebatur.*

¶ Divortium, distractio inter virum & uxorem, das Scheiden zwischen Mann und Weib. *Repudium* enim est, quando sponsa remittitur. *Facere divortium cum uxore*, sich scheiden von seinem Weibe. Cic. Philipp. 2. c. 28 *Cujus ex omni vita nihil est honestius, quam quod cum prima divortium fecit.* ¶ 2. Proprie dicitur de itineribus seu locis *divortium.* Virg. 9. Æn. v. 379

Objiciunt equites sese ad divortia nota.

Ubi SERVIVS: AD DIVORTIA: *viæ in diversa tendentes: hoc est, ad diverticula viæ militaris.* Tacit. 12. Annal. cap. 63 *Arctissimo inter Europam Asiamque divortio Byzantium in extrema Europæ posuerunt Græci.* ¶ 3. Et aquarum quidem *divortia* sunt, quæ *divergia* Frontino dicuntur. Unde in diversa aquæ cœlestes & perennes divertuntur, ut Turnebus interpretatur lib. 14. cap. 11. Da sich ein Strom oder Wasser theilet oder ausfleust. *Diverticula* etiam appellantur. JCtus Lege Si quisquam D. de divers. præscript. *Si quisquam in flumine diverticulo pluribus annis piscatus sit*, &c.

¶ Evertere, umkehren / umstürtzen / verwüsten. *Evertere & diripere urbes*, Cic. 1. Off. cap. 24. *Odia atque dissidia civitates evertunt*, Cicer. de amicit. cap. 7. Et, *Civitates miseras funditus evertere*, Idem in Pison. cap. 38. *Amyclas silentia everterunt*, Silius lib. 8. v. 530. Vide Chiliad. *Amicitiam funditus evertere*, zerstören / auffheben / Idem 2. de Finib. cap. 25. Et, *Evertere homines fundis, familiâ, bonis, fortunis*, id est, spoliare, Idem in Verr. 1. cap. 6 & Plaut. Trinum. a. 1. sc. 2. v. 176. Ubi vide interpretes. drum bringen. *Everse fundituş provinciæ*, Cicer. in 1. Verr. cap. 3. *Urbs eversa*, Idem pro Sextio cap. 15. zerstöret.

¶ Eversio, ut, *Eversiones rerumpublicarum*, Zerstörungen der Land und Leute / Idem de Senect. cap. 12. *Inferre eversionem tecto atque agris*, Idem de Arusp. resp. cap. 2. Proprie autem Philippica 1. cap. 2. *Eversio illius exsecrata columnæ*, Umreissung / Umwerffung. Et plural. *Eversiones rerumpublicarum*, Cic. de Senect. cap. 12.

¶ Eversor, ut, *Eversor civitatis*, Idem pro dom. sua cap. 39. *Eversor juris humani*, Plin. lib. 28 cap. 1. *Eversor Asiæ Achilles*, Stat. 1. Achill. v. 530. *regnorum Priami*, Virg. 12. Æn. v. 545.

¶ Invertere, in diversum aut contrarium vertere, verkehren / verwenden. *Invertere ordinem*, Cic. in Partit. c. 7. *At nos virtutes ipsas invertimus*, Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 55. Et, *Inversa consuetudo*, Quintil. lib. 3. cap. 11. *Inversa verba*, *eversus cervices tuas*, *novi*, Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 120. die Worte verdrehen.

¶ Inversio, ut, *Inversio verborum*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 64.

¶ Inversura, Wendung / Verkehrung. Vitruvius lib. 5. c. 3 *Aditus directos & sine inversuris faciendos.*

¶ Inversare, frequentativum. Fulgentius Continent. Virgil. p. 241. ed. Munk.

¶ Intervertere, callide surripere est, quod fit, cum rem commodatam aut creditam dolo, ne restituatur domino, efficimus, quemadmodum Valla docet lib. 5. cap. 23. Entwenden / unterschlagen / verpartieren / vertuschen. Cicer. in Philipp. 2. cap. 32 *Intervertere & ad se transferre.* Sic *Intervertere pecuniam alicujus*, Petronius p. 131. *Intervertere possessionem*, Lege 20 Dig. de adquirend. possess. Et, *Interverso regalis dono*, Cic. in Verr. 6. c. 30. *Orationes intervertere*, Seneca Suasoriâ 2. ausschreiben / abstehlen.

¶ Interversio. Tertull. lib. 1. adv. Marcion. cap. 20. pr. *O Christe, patientissime domine, qui tot annos interversionem prædicationis tuæ sustinuisti.* Et lib. 3 ineunte contra eundem hæreticum: *regula interversio.*

¶ Interversor, qui intervertit, Lege 8 Cod. de Jure fisci.

¶ Obvertere, contra quem vertere, gegen etwas kehren / wenden. Plaut. in Pseud. 4. sc. 3 *Ne in re secunda nunc mihi obvertat tornua.* Virgil. 6. Æn. princ. *Obvertunt pelago proras.* Cicer. 3. Tuscul. cap. 18 ex Poeta: *Quem spectabant, cujus ob os Graji ora obvertebant sua.*

¶ Obverse, adverb. Columella lib. 9. cap. 7 *Domicilia* [apum] *obverse ad hibernum orientem componi debebant.* Entgegen / gegen über.

¶ Pervertere, verkehren / umstossen. *Labefactare & pervertere*, Cicer.

Cic. Tusc. lib. 3. c. 21. *Omnia divina & humana jura perverterat*, Idem 1. off. c. 8. Et, *Pervertere officium*, Idem ibidem c. 2. *Rapinis, incendiis, cædibus omnia pervertere*, Hirtius in epist. Cicer. ad Attic. sub 12. Et Tacitus 3. Histor. cap. 38 *Ubi asperatum Vitellium & posse Blæsum perverti satis patuit.*

¶ Perversus, nomen, pravus, improbus a bono versus, verkehret/ ur, *mens perversa*, Ovid. 2. Trist. v. 301 *Præposterus & perversus*, Cic. pro Cluent. cap. 26. Et, *More perverso aliquid facere*, Idem pro Q. Rosc. c. 18. *Perversissimi oculi*, Idem 1. de nat. Deor. c. 28. Comp. Augustinus epist. 165 *Quid perversius & insanius, quam &c.*

¶ Perverse, aus Boßheit/ verkehrter Weise. Idem de nat. Deor. lib. 2. c. 28 *stuntur perverse deorum beneficio multi.* Et de amicit. c. 23. *Perverse, ne dicam impudenter, plerique amicum habere talem volunt, qualis ipsi esse non possunt.* Tertullian. Apolog. c. 2 *Perversius cogitis de confesso decedere.* Et Hieronymus in Matth. 1. v. ult. *quidam perversissime suspicantur.*

¶ Perversitas, verkehrter Sinn/ Weise/ Art. *Improbitas & perversitas*, Cic. ad Q. frat. lib. 1. ep. 1. cap. 13. *Perversitas opinionum*, Idem in Tusc. lib. 5. cap. 17. Et, *Mœstissima diligentia perversitas*, Quintil. lib. 1. cap. 6. p. 59.

¶ Prævertere, & Præverti deponentaliter, est prævenire, præcedere, superare, zuvor kom̃en. Catullus Epithal. Pelei de Achille v. 337

Flammea prævertet celeris vestigia cervæ.

Virg. 7. Æn. extremo: - - *Sed prælia virgo*

Dum pati cursuque pedum prævertere ventos.

Idem lib. 1. Æneid. v. 317

- - *volucremque fuga prævertitur Hebrum.*

Plautus Amphitrione a. 3. sc. 1. v. 17. *Herilis metus prævertit*, i. e. heri metus meum superat. Idem Pseudolo a. 1. sc. 3, 59 *Sed quoniam pietatem amori video tuo prævertere*, i. e. præire, antecedere: hoc est, plus posse apud te, quam amorem. Ubi nota, *prævertere* non cum accusativo, ut apud Catullum, sed cum Dativo construi. Idem Mercatore act. 1. sc. 2 *Abige abs te lassitudinem, cave pigritiæ præverteris*, i. e. a pigritia præversus fueris, id est, præventus & superatus, ut Dousa exponit. Sed malim, *pigritiam præverteris*, i. e. præposueris, & ante strenuam habueris operam, legere, vel *pigritiæ præverteris*, i. e. superes. Quasi dicat, cave, ne pigrior sis, quam strenuior, in hac navanda opera filio herili. Idem Cistell. act. 5. v. ult. *Prævorti hoc certum est rebus aliis omnibus*, i. e. præponere, ante res omnes alias habere. Cicero 1. de divinat. cap. 6. *Si vacat animo, neque habes aliquid, quod huic sermoni prævertendum putes*, id est, cujus prior & potior habenda ratio. Tertullianus de Pallio cap. 5. pr. *Anacharsis regno Scythiæ Philosophiam prævertit*, id est, anteposuit. ¶ *Prævertere* etiam *aliquid præ aliquo*, Plautus dixit Amphitr. a. 1. sc. 3. v. 30. *Ne me uxorem prævertisse dicant præ Republ.* in quo Pleonasmus Comicus est. Idem Captivis a. 2. sc. 3. extr.

Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem noverit,
Sequere tu, te ut amittam, ei rei primum præverti volo.

Quasi dicat: sequere me, ut tui mihi fit copia. Priusquam enim de adolescente perconter, amittere te, hoc est, amandare te volo domum. *Ei rei*, id est, antequam ad fratrem eam, ut invisam captivos & de adolescente perconter: *te ut amittam, primum præverti volo*, i. e. hoc primum agere volo, ut te amittam domum. *Primum præverti*: similiter pleonasmus Comicus est. ¶ Idem Plautus Amphitr. act. 3. sc. 2. v. 39

- - - - *Si quid dictum est per jocum,*
Non æquum est id te serio prævertier.

i. e. præoccupando, sive præveniendo meam mentem serio accipere, in Ernst auffnehmen. *Prævertere metum supplicii fugâ*, Livius lib. 24. cap. 5. Et, *Nefas prævertere morte*, Seneca Hippolyto v. 254.

¶ Prætervertere. Plin. lib. 2. c. 71 *Obvium contrario prætervertebat cursu.* Al. *prævertebat.*

¶ Revertere, qua voce activa vel neutrali Cicero sæpe utitur, sed in Præteritis tantum, & *Reverti* deponentaliter in Præsenti & inde derivatis. ut, *Epheso Laodiceam revertit*, lib. 3. fam. epist. 10. Idem 3. offic. c. 10 *Vas factum est alter sistendi ejus, ut si ille non revertisset, moriendum esset ipsi.* Idem pro S. Rosc. c. 9 *Legati Ameriam re infecta reverterunt.* Et Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 70 *Domum revertor mœstus.* Rursus Cicero pro Mur. cap. 41 *Unde cum honore discesseris, eodem cum ignominia reverti.* Et de fin. lib. 2. c. 32. pr. *Reverti ad propositum*, wieder zulencken/ zukehren. *Eo reverti, unde qua est egressus*, Quintil. lib. 2. cap. 4. ¶ 2. Est & iterum atque iterum vertere, sive versare animo, recogitare. Cic. lib. 1. Tusc. Quæst. cap. 30 *Itaque dubitans, circumspectans, hæsitans, multa adversa revertens, tanquam ratis in mari nostra vehitur oratio.*

¶ Reversio, Cic. Phil. 1. princ. *Exponam vobis breviter consilium & profectionis & reversionis meæ.* Idem ad Attic. lib. 16. ep. 7. *Dii immortales quàm valdè ille reditu, vel potius reversione mea lætatus, &c.* Apulejus de Doctr. Plat. lib. 1. p. 7 *Reversiones temporum.*

¶ Reverticulum, ut Diverticulum. *Solis annua reverticula*, id est, reversiones, Apulejus 4. Florid. p. 361. ed. Elmenhorst.

¶ Subvertere, ut, *subverteret ternum antro*, wenden/ Columella lib. 11. c. 2. p. 374. ¶ 2. Item demoliri, destruere. Sallustius in Jugurth. c. 30 *An probarent tantum flagitium, an decretum consulis subverterent, parum constabat*, umreissen/ auffheben.

¶ Subversor, nomen. Tacitus 3. Annal. c. 28 *Suarum legum auctor idem ac subversor.* Et Alcimus Avitus lib. 2. v. 76

Sed post ad pravos subversor transtulit usus.

¶ Subversio. Arnob. lib. 1. pag. 7 *subversio humani generis.* Et lib. 5. pag. 165 *animorum subversiones.* Et Hieronymus in Habac. 2. v. 15 *subversione turbida* vertit, quod 70 Interpretibus est ἀναστροφῇ δολερᾷ.

¶ Subversare, frequentativum, apud Plaut. Curcul. a. 4. sc. 1. v. 23 *qui alii subversentur.* Ita vet. edit. Sed Lambinus: *subvertendos præbeant.* Operarius: *qui alios ut versentur.*

¶ Transversus, um, obliquum, was zur Seiten hinaus/ über zwerch ist. Liv. lib. 1. cap. 14 *Romani transversam invadunt hostium aciem.* Horat. de arte Poet. v. 446

Incomptis illinet atrum
Transverso calamo signum.

Plaut. in Pseud. a. 4. sc. 1. v. 45 *Ex transverso redit, quasi cancer solet.* Et, *Iter transversum*, Livius lib. 3. cap. 7. *Transversum unguem* vel *digitum ab loco*, aut, *ne non discedere*, pro eo dicitur quod est quam minimo spatio, nicht eines Nagels oder Fingers breit. Plaut. in Aul. act. 1. sc. 1. v. 18 *Si tu ex isto loco digitum transversum aut unguem latum excesseris.* Cicero in Acad. lib. 4. cap. 18 *Ab hâc regulâ non licet transversum, ut ajunt, digitum discedere.* Et, *Transversum agi, auferri, rapi, abripi*, significat ferri præcipitem, seu vi & impetu quodam ab instituto depelli. Laberius apud Macrob. 2. Saturn. c. 7

Neteßitas, cujus cursûs transversi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.

¶ Transverse, adverb. Vitruvius lib. 9 cap. 9 *in columella hora transverse describantur.*

¶ Transversarius, um, apud Cæsarem 2. Civil. cap. 16, quod in transversum ponitur, ut, *Transversaria ligna injiciuntur, quæ firmamento esse possunt*, quer über geleget. Et Vitruvius lib. 8 c. 6 *compacta transversaria.*

¶ Versor, versari, deponens, wohnen/ seyn. Cicer. pro Mil. c. 20 *Quo in fundo mille hominum versabantur*, id est, erant assiduo. *Versari cum aliquo*, mit einem umgehen. *Nobiscum versari jam diutius non potes*, Cicer. 1. Catil. cap. 5. Et, *Sine dedecore inter aliquos versari*, Idem ad Attic. lib. 10. epist. 8. Et, *Versari in acie*, Cic. 1. Offic. cap. 23; *in artibus ingenuis*, Idem libro 4. fam. ep. 3. Ac *Præclarissime in consilio ac administratione Reipublicæ versari*, Quintil. procem. lib. 1. *In vestigatione veri versari*, Cic. 1. Off. cap. 6. Sic *Versatur mihi ante oculos indignitas calamitatis*, Idem 7. Verrinâ c. 46. vor Augen schweben. *Versari circa rem*, Sueton. in Grammat. cap. 18 dixit: *Hic initio circa scenam versatus est*, &c. Concise & sine præpositione Tacitus Agricola cap. 7. *Missum ad delectus agendos Agricolam, integreque ac strenue versatum*, &c. pro *in iis* (agendis delectibus puta) *versatum.*

Composita a *Versari.*

¶ Aversari, est fastidire, & odio habere, ut neque adspicere sustineas, neque avertas. Tacitus 14. Annal. cap. 51 *Cum ad visendum eum Princeps venisset, adspectum ejus aversatum assevebant.* Hat ihm das Gesichte nicht gegönnet. *Aversari honorem*, Ovid. lib. 1. Fast. v. 5. *Aversari scelus*, Curtius lib. 6. cap. 7. n. 10. Interdum simpliciter ponitur sine casu. Cic. 4. in Vett. c. 76 *Hærere homo, aversari, rubere*, scil. cœpit.

¶ Aversatio, recusatio, fastidium. Quintilianus lib. 8. cap. 3. p. 594 *Ego certe mihi cernere videor eorum, qui aderant, tacitam aversationem, ac timidam verecundiam.*

¶ Aversabilis, abominandus. *Scelus aversabile*, Lucret. lib. 6. v. 389. Et, *Aversabilis corporis fœditas*, Arnob. lib. 7. p. 249.

¶ Adversari, repugnare est, adversumque & contrarium esse, sich wider einen setzen/ einem zuwider seyn/ ut, *Aristoteles Isocrati infense adversatus est*, Cic. in Oratore cap. 51. ¶ 2. Et absolute, *Cœpi adversari primo*, Terent. in Phorm. a. 1. sc. 1. v. 25. *Facere aliquid adversante & repugnante natura*, Cicer. offic. 3. c. 19. Et *Adversari aliquem*, bis dixit Tacitus L. 1. Hist. cap. 1. & 38. sed utrobique Pichena *Aversari* substituit.

¶ Adversarius, adversus aliquem in judicio litigans, eine Widerpart/ Widersacher. Cicer. de fato cap. 12 *Sine adversario luctatio nulla est. Adversarius gravis*, Idem in Vatin. cap. 1 *Adversarium convincere*, Idem 1. de Finib. cap. 5.

¶ Et, adjective, ut, *Tribunus non modo non seditiosus, sed etiam seditioni adversarius*, dem Auffruhr feind und entgegen/ Cic. pro Cluent. cap. 34. & Cæcin. cap. 2 *Via juri adversaria.* ¶ 2. Et substantive in genere fœminino Cicero libro 2. ad famil. Epist. 4 *Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata.*

¶ Adversaria, orum, neutrum plurale, Indices sunt seu Commentarii, in quos memoriæ causa res annotantur, seu conjiciuntur. Differunt a tabulis & codicibus, in quibus res explicantur ordine competenti. Cic. pro Rosc. Comœdo c. 2 *Quid est, quod negligenter scribamus adversaria? quid est, quod diligenter conficiamus tabulas? qua de causa? quia hæc sunt menstrua, illa sunt æterna; hæc delentur statim, illa servantur sancte; hæc parvi tem-*

poris

porùs memoriam, illa perpetuæ æstimationis fidem & religionem A *amplectuntur, hæc sunt conjecta, illa ordine confecta.* Dicta sunt autem *adversaria*, quod cum veteres ex alterâ tantum libri scriberent parte, hæc etiam in adversa seu versa pagina scripturâ implerentur; cujusmodi libros *epistolographos* dixerunt Plinius in epist. & Cælius, Bücher auff beyden Seiten des Papiers beschrieben. vide Scaliger. contra Guillandium de papyro.

¶ Adversator. Apulejus de Deo Socr. p. 44 *Quem miseris auxiliatorem, quem bonis fautorem, quem adversatorem malis in omni vita ciebo?*

¶ Adversatrix, apud Terent. in Heaut. act. 5. sc. 3. v. 4 *Illamne ego rem unquam volui, quin tu in ea mihi adversatrix fueris mulier?* Adde Plaut. Mostell. a. 1. sc. 3. v. 100. & Tertullian. de Anima cap. 51.

¶ Circumversari, quod ex Lucretio adfertur, passivum potius, quam deponens est. Vide supra *Verso, versare.*

¶ Conversari, cum aliquo versari seu vivere, mit einem umgehen. Senec. lib. 3. de irâ cap. 7 *Sumuntur a conversantibus mores, & animus mala suâ proximis indit.* Idem Epist. 41 *Animus magnus & sacer conversatur quidem nobiscum, sed hæret origini suæ.* Etiam sine præpositione cum tertio casu componitur. Idem Seneca Epist. 99 *Nemo libenter tristi conversatur, nedum tristitiæ.* Et cum præpositione *Inter.* Seneca pater Controvers. 1 *Conversari inter humano sanguine delibutos.* Cicero hoc verbo nunquam usus est, sed pro eo simplici *Versari.* Vide, si lubet, Curas nostras Posteriores. ¶ 2. Pro *vivere* simpliciter sequioris Latinitatis, & Christiani præcipue Scriptores sunt usi. Cyprianus Epist. 75 *Vir probatus & circa religionis disciplinam bene semper conversatus. Bene conversari*, est bene vivere. Hinc *Conversatio* iisdem sæpe pro vita, seu vivendi ratione & πολιτεία ponitur. Hieronymus in vita Hilarionis: *Flebat quotidie, & incredibili desiderio conversationis antiquæ recordabatur.* Et aliquanto ante: *Ille fundator & eruditor hujus conversationis & studii in hac provincia fuit.* Hujus CONVERSATIONIS, id est, hujus vitæ generis. Monasticam nempe vitam significat, quam *monasterii conversationem* Severus Sulpitius vocat Dial. 1. de virtutibus Monach. Oriental. cap. 9. *Conversationem humanam* idem ibidem dixit c. 11. pro vita humana. *Humanæ vitæ conversationem* Vegetius, quod ad Spartianum Salmasius observat. Cyprianus Sermone de stella ac magis: *Antequam formetur Christus in nobis in ipsa piæ conversationis initio*, &c. Vet. Gloss. *Conversatio*, ἀναστροφὴ, διαγωγὴ, βίος. Alia apud Heraldum lege si lubet lib. 2. digression. ad Apologet. Tertull. Digress. 5. extr.

¶ Conversatio, consuetudo, Gesellschafft/ Gemeinschafft. Quintil. lib. 1. cap. 2 *In disputatione, quid utilius in scholis, quam domi pueri instituantur, nec tutior*, inquit, *inter servos malos, quam ingenuos parum modestos conversatio est.* Tacitus de German. cap. 9 *Donec idem sacerdos sanatam conversatione mortalium Deam templo reddat.* Et Seneca proœmio lib. 3. Quæst. Nat. *A divinorum consuetudine quoties ad humana recideris, non aliter caligabis, quam quorum oculi in densam umbram ex claro sole redière.* ¶ 2. Ipsa etiam vita *Conversatio* dicitur, de quo modo diximus in ipso verbo *conversari.*

¶ Contraversus, vide *Controversus* significatione 2.

¶ Controversari, contendere, streitig seyn oder streiten. Cic. in Protagorâ apud Priscian. lib. 8. *A vobis postulo, ut inter vos de hujusmodi non controversemini, non concertetis.* Sidonius principio lib. 4 *Qui nascuntur ex fratribus, nihil inbicem controversantur.*

¶ Controversia, certamen seu contentio de re aliqua inter personas, res controversa, ein streitiger Handel / ein Streit. Quintil. lib. 3. cap. 11 *Multæ quæstiones habent controversiam.* Cicer. in Verr. 4. cap. 18 *Controversia hujus rei nulla est*, davon ist kein Streit. *Ducere aliquid in controversiam*, Quintil. lib. 3. cap. 8. strittig machen. *In Controversiam venire.* Idem Quintil. lib. 7. c. 2. p. 517 *Factum constat, sed a quo factum sit, in controversiam venit*, lässet sich disputiren. *Res in controversiam vocatur*, Cic. 13. fam. ep. 26. *Res in controversia versatur*, Idem in Oratore cap. 14. *Controversiam de re aliqua inter se habere*, Idem in Verrem 4. c. 49. *Controversiam movere*, sich richtig verantworten/ Jureconsultorum locutio est, v. g. Lege 30. Dig. §1 de except. rei judicatæ. *Controversiam dirimere*, Cicer. 3. Offic. cap. 33. *Sedare controversiam*, pro Balbo cap. 19. *Tollere controversias*, Idem 9. Philipp. c. 5. einen Streit auffheben. pro quo *distinhere controversias* Suetonius dixit Cæsare cap. 85. *Controversias inferre & introducere*, i. e. movere Cæsar dixit lib. 1. de B. Civ. cap. 86. & sequent. ¶ 2. *Controversia* & declamationis genus dicitur. Duo enim declamationum genera erant: alterum, in quo controversiæ tractabantur, quod & *Controversia* inde appellabatur; alterum, quod versatur in suasionibus, unde ejus generis declamationes *Suasoriæ* dictæ. Utriusque generis apud Senecam exempla habes. Sed prius ad Judiciale, alterum ad Deliberativum genus pertinebat. Qua de causa Quintilianus DECLAMATIONEM *judicierum consiliorumque imaginem* vocat, utrumque genus complexus lib. 2. Instit. cap. 11.

¶ Controversus, um, de quo controversia est, das streitig ist/ ut, *Res controversa & plena dissensionis inter doctos.* Cicer. de leg. lib. 1. cap. 20. *Dubium & controversum*, Idem lib. 2. de divin. cap. 50. extr. ¶ 2. Significat & *controversum* id, quod *contra* sive *exadversum* positum est. Ammianus lib. 14. cap. 5 *Litoribus Cypriis contigui navigabant, quæ Isauriæ scopulus sunt controversa.* Ita quidem Vales. & Elmenh. ediderunt. Sed minus dubito, quin genuina lectio fuerit *contraversa.* Nam Solini cap. 27 pr. & c. 32 de Nilo *controversus*, eadem notione localis, vulgo lectum fuit, sed Salmasius utrobique in *contraversus* mutavit. Prioris loci verba sunt: *Africa promontorio Apollinis Sardiniæ contraversa.* Posterioris: *Quanto impensius contraversi spiritus repugnaverint, tanto excelsius sublimari*, &c. Ubi *contraversi spiritus*, contrarii venti intelliguntur.

¶ Controversiosus, controversus, controversiarum plenus. Livius lib. 3 extremo: *Ut sibi controversiosam adjudicaret rem.* Vetus Sigonii liber: *controversam.*

¶ Controversialis, idem. Sidonius lib. 7. epist. 9 *controversiales clausulæ.* Idem lib. 8. epist. 11 *materia controversialis.*

¶ Diversari, quasi frequentativum a *Diverti.* e. gr. *Cum Athenis apud eum diversarer*, hoc est, commorarer, Cicer. 5. Tuscul. c. 8. Et in 4. Verr. cap. 27 *Omnes ad eam domum, in qua iste diversabatur, profecti sunt*, darinnen er sein Bleiben oder Wesen hatte.

B ¶ Obversari, in oppositu versari, gegen über seyn oder schweben. Cic. pro domo sua cap. 55 *Respublica, quamquam erat exterminata mecum, tamen obversabatur ante oculos exsilioris sui.* Liv. lib. 2. cap. 59 *Ingentis mali speciem obversari ante oculos:* & idem lib. 35 cap. 11 *obversari oculis*, tertio casu, vor Augen schweben. Cic. 2. Tusc. c. 21 *Obversentur species honestæ animo.*

¶ Obversatio, ex Cicer. pro Murænâ cap. 24 adfertur, sed meliores libri *Observationes* ibi.

VERTVMNVS, sive *Vertunnus* potius, ut vult Lipsius lib. 1. Saturnal. cap. 2. (qua de voce jam in *Verto* diximus,) Deus mercaturæ & horrorum: anno enim vertenti præesse credebatur, unde & primitiæ ei offerebantur. Columella lib. 10. v. 308 *Mercibus & Vernis dives Vertumnus abundat.* Sed hîc *Portumnus* alii legunt. Nomen accepit vel a *vertendis mercibus*, vel quod *vertenti anno* præesset, vel a *verso alio Tiberi*; vel quod se *in varias subinde formas verteret.* Unde proverb. *Vertumno mutabilior.* Vide Propert. lib. 4. El. 2. ubi luculenter de isto Deo exponit; item Ovidium lib. 6. Fastor. ¶ 2. *Vertumnus* etiam dicebantur gladiatores, qui & desultores dicti, qui equum subinde mutabant, seque de uno in alterum trajiciebant. Propertius dicto loco:

Est etiam auriga species Vertumnus, & ejus
Trajicit alterno qui leve pondus equo.

Vide Interpretes Petronianos ad illud: *Ab hac voce Cinædus equum mutabit.* Item Lipsium lib. 2. Saturnal. cap. 13. Dicti & *Combinatores*; Juncti enim erant equi, de quorum alterutro in alterum se transmittebant. Vide Scalig. ad lib. 5. Manilii.

C VERV, plur. *veru*, quibus ad ignem torrentur carnes. Virg. 2. Georgic. v. 396

Pinguiaque in veribus torrebimus exta colurnis,

An höltzern Bratspiessen. Idem 1. Æneid. v. 212

Pars in frusta secant, veribusque trementia figunt
Viscera.

Sic enim legit Servii exemplar, alia *verubus.* ¶ 2. Sed hic pro telo positum est *Veru*, 7. Æneid. v. 665

Et tereti pugnant mucrone veruque Sabello.

Ein Stoßdegen. ¶ 3. Veru & inter notas criticas nominatur: *Obelus* etiam dicitur. Vide ibi.

¶ Veruculum, diminutivum, Plinius lib. 33. c. 6.

¶ Verūtum, telum breve & acutum, à veru similitudine, ein Wurffspießlein. Livius lib. 10. cap. 29 *Plerique verutis, in corpora ipsa fixis, sternitur cuneus.* Vet. Gloss. *Verutum*, ῥαλαιόβολον. ¶ Idem & *Verruna* dicitur Fulgentius de antiquo Serm. VERVINA *jaculi genus longum, quod aliqui* verutum *vocant.* Vide & Lips. Poliorceticōn lib. 4. Dial. 4.

¶ Est hinc *Verutus*, adjectivum pro veruto armatus, Virg. 2. Georg. v. 168

Assuetumque malo Ligurem, Volscosque verutos.

D Vervactum, vide *Ver.*

VERVEX, vervēcis, mas ovium, ein verschnittener Hammel/ Schöps. Cic. de Legib. 2. c. 21 *Quod genus sacrificii Lare verrecibus fiat.* ¶ 2. Ponitur & pro stolido, simplici, quique nemini negotii quicquam exhibet. Apulej. lib. 8. Milet. p. 212 *At praeco, verbecem, inquit, non asinum vides, ad usum omnem quietum.* Seneca de Constant. Sapientis cap. 17 *Chrysippus ait, quendam dedignatum, quod illum aliquis verbecem marinum dixerat.* Quo pertinet illud quoque Juvenalis Satyra 10. v. 50

Verbecum in patria crassoque sub aere nasci.

¶ Verrecinus, ut *verbecina pellis*, Lampridius in Commodo c. 1. ein Hammels-Fell.

¶ Verrēnus, idem contracte, apud Eugenium Toletanum Carm. 22. *Musmonem capra verbeno sanguine gignit.*

¶ Verveceus, aliud adjectivum. *Jupiter verbeceus*, Arnobius lib. 5. p. 171, qui arietis formam gestat sub Ammonis nomine.

Addu-

Adduxunt etiam *verbeceam statuam* ex Plauti Capt. 2. 3. sc. 2. v. 31. sed libri meliores *verbeream*.

Verùm, vide in *Verò* supra suo loco.

VERRVNCO, antiquum verbum, quod Festus per *Verto* interpretatur, indeque *Averruncare* sive *Averruncare*, hoc est, avertere, deducit, quod supra in suo elemento quæras.

VERVS, um, sincerum, non falsum, germanum, nativum non adulterinum, contrarium simulato, fucato, falso, ficto, ἀληθὴς, wahrhafftig/ rechtschaffen/ ernstlich/ ungefälscht. Terent. in Heaut. act. 3. scen. 1. v. 82 *Videre verum atque uti res est, dicere*. Idem in And. act. 3. scen. 1. v. 7 *Alium est, siquidem hæc vera prædicat*. Et, *Color verus*, Idem in Eunuch. act. 2. scen. 3. v. 26. rechte natürliche Farbe. *Lana vera*, ibid. act. 5. scen. 4. vers. 3. *Nuptiæ veræ*, Andr. act. 1. scen. 1. v. 20. Et Cicero 2. Offic. c. 5 *Perspicere quid in unaquaque re verum sincerumque sit*. *Ex vero*, i. e. veritate. Sallust. in Catil. cap. 8. In neutro genere enim usurpatur pro substantivo. *Latet in occulto verum*, Cic. in Orat. cap. ult. *Abesse a vero*, der Warheit fehlen. Idem in Acad. 4. cap. 11 *Longissime à vero abesse*. Et, *Abhorrere vero*, Tacitus lib. 5. Histor. cap. 24. *Teneras mordaci radere vero Auriculas*, Persius Satyr. 1. v. 107. In quibus locutionibus, *verum*, substantive ponitur. Terentius Andria act. 2. scen. 5. v. 2. *Sum verus?* i. e. verax, veridicus. ¶ 2. Aliquando ponitur pro eo, quod decet & pareat. Plaut. Asin. act. 3. scen. 3 *Si verum quid & decorum, verum vehere servum*. Horatius lib. 1. epist. 7. v. 98 *Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est*. Idem epist. 12. v. 23 ejusdem libri:

- - - nil Grosphus, nisi verum, orabit, & æquum.

Cæsar 4. de B. G. cap. 8 *Neque verum* (æquum & justum) *esse, qui suos fines tueri non potuerint, alienos invadere*. Priscianus lib. 18 IVSTVM *pro* VERO, *&* VERVM *pro* IVSTO *frequenter tam nos* (Latini) *quam Attici ponimus*.

¶ Vere, verius, &c. non falso, non ficte. Terent. in Heaut. act. 1. scen. 1. v. 102 *Hoc ibi fit ubi non vere vivitur*, hoc est, veratione. Cicer. in Off. lib. 3. cap. 3 *Proprie vereque dicere*. Superl. *Verissime loqui*, Idem ad Att. lib. 5. epist. 21. *Verissime judicare de instantibus*, Nepos Themist. cap. 1. i. e. rectissime. ¶ 2. Juste; Plaut. Captiv. act. 5. scen. 2. v. 7

- - - neque vere, neque recte adhuc
Feci sti unquam.

¶ Verò, adverbium, idem quod vere. Plautus act. 2. sc. 2. v. 46 Amphitruone:

Quamquam eadem cives Thebani vero rumificant probam.

Idem Mostell. act. 1. scen. 3. v. 21

Ebo, mavis vituperari falso, quam vero extolli?

Sed de hoc jam supra dictum suo loco in *Verò*.

¶ Vernx, idem quod verus, wahrhafftig. *Oraculum verax*, Cicer. 1. de divin. cap. 19. *Vates verax*, auctor epistolæ Ulyssis ad Penelopen v. 94. Plaut. in Captiv. act. 5. scen. 2. v. 6 *Si tu verax, rem tuam facies ex mala melinsculam*. Et Superl. *Veracissima promissio*, Augustin. epist. 6. Et, *veracissima humanitas*, Idem epist. 8.

¶ Veraciter. Ambrosius Epist. 30. pr. *Salus tuta esse non poterit, nisi unusquisque Deum verum veraciter colat*. Et Fulgentius de Fide orthodoxa ad Donatum libro sæpe usus hoc adverbio est. e. c. *Sancta Scriptura nobis unum Deum veraciter salubriterque commendat*. Superl. Augustinus Civ. Dei lib. 5. cap. 8 *veracissime creditur*. Qui & positivo usus, lib. 6. cap. 10 extr. de eadem Civitate, dixit, *veraciter agere*.

¶ Veraculus, vide post *Verare* & *Verator*.

¶ Veridicus, qui vera dicit, der die Warheit redet. *Os veridicum*, Lucret. lib. 6. v. 6. *Oraculum veridicum*, Catull. carm. 64. vers. 326.

¶ Veridice, adverb. Augustinus epist. 44 ad Maximum grammaticum: *Sed me ipse cohibeo, ne aut te rhetorice potius, quam veridice agere existimer*.

¶ Veriloquium, qua voce ἐτυμολογίαν quidam reddidit, quod tamen non admodum Cicero approbat. Ita enim in Topic. c. 8 *Graci etymologiam vocant, id est, verbum ex verbo*, VERILOQVIVM. *Nos autem notitiam verbi, non satis apti, fugientes genus hoc* NOTATIONEM *appellamus, quia sunt verba rerum nota*. Plautus videtur VERIVERBIVM vocasse Captiv. a. 3. sc. 4. v. 34. ein wahres Wort/ wahrhafftige Rede.

¶ Verisimilis, e, simile vero, probabile, der Warheit gemäß/ ähnlich. Cicer. de orat. lib. 2. cap. 19 *Narrationem jubent verisimilem esse, & apertam & brevem*. Terent. in Andr. act. 1. sc. 3. v. 20 *Mihi quidem hercle non fit verisimile*, das kan ich nicht glauben. *Non est verisimile*, Cicero de Clar. Orat. cap. 17. extr. *Verisimile facere*, Plaut Pseud. 1. scen. 4. v. 10. Quod & *simile vero* Cicero dixit ad Cass. 12. famil. ep. 5. *Ideo facilius credebatur, quia simile vero videbatur*. ¶ Et per Gradus, Verisimilior, verisimillimus. Cic. l. 1. Tuscul. c. 4 *Verisimillimum esset*.

¶ Verisimiliter. Apulejus Apolog. p. 293 *fingere verisimiliter*. Ibidem p. 312 ed. Elmenh. *subtiliter compositum, & verisimiliter commentum*.

¶ Verisimilitudo. Idem Apulejus lib. 2 Metamorph. pag. 126 *facti verisimilitudine ad criminis credulitatem compelli*.

¶ Veriverbium. Plautus Captiv. act. 3 sc. 4 v. 34. Vide paullo ante in *Veriloquium*.

¶ Veritas, virtutum pulcherrima, Warheit. Cic. in Off. lib. 1. cap. 19 *Vir bonus, & simplicis veritatis amicus cultor*. Idem ad Attic. lib. 3. ep. 24 *Veritas etiamsi jucunda non est, mihi tamen grata est*. Et, *Proferre aliquid in lucem veritatis*, Idem de oratore lib. 1. cap. 34. *Veritate niti*, Idem ad Quint. fr. lib. 1. ep. 2. auf der Warheit bestehen. *Veritatem infirmare*, Idem pro Quintio cap. 26. die Warheit anfechten. *Obscurare*, Quintil. 4. cap. 2. *Venit veritas in lucem quandoque non quæsita*, Menander apud Stobæum:

Ἔρχεται τ' ἀλήθεια πως φῶς ἐπιον' ἀ ζητουμένη.

Democritus: Ἐν βυθῷ γὰρ κεῖται ἡ ἀλήθεια, *In profundo demersa est veritas, & abstrusa puteo*. ¶ In illo Terentiano: *Obsequium amicos, veritas odium parit*, VERITATEM Grotius in Matthæum ἀρέσκειαν interpretatur.

¶ Verare, verbum vetus varum, cui plane respondet nostrum, wahrsagen. Ennius apud Gellium l. 18 c. 2

- - - Satin vates verant ætate in agunda?

¶ Verator, veratrix, Wahrsager, Apulejus l. 9. p. 230 *magna cura requisitam veratricem fœminam, quæ devotionibus ac maleficiis quibus efficere credebatur, multis exorat precibus*. Vide Scalig. in Cirin p. 75. Alii legunt *veteratricem*. ¶ Suetonius Vitellio c. 14 *Nullis aliis infensior quam veraculis, & mathematicis*, VERACVLI circulatorum genus, quod divinando quæstum faciebat; quos cum Mathematicis, hoc est, Chaldæis, qui ex stellarum dispositione futura audent prædicere, aptissime jungit. Ita igitur legendum ibi, quod & Scaligero videbatur, non *vernaculis*. Quod etsi Casaubonus & Lipsius in 6. de Beneficiis Senecæ, quem locum Casaubonus hic producit, interpretari conati sint, non satisfaciunt tamen. Namque & apud Senecam & Martialem *vernaculi* non ὀνόματα sunt, sed *vernulæ*, ludibundi ac dicaces.

Vesanus, vide *sanus*.

VESCOR, vesci, a Græco ἐδίομαι, cibo uti, essen/ ut, *vesci carne, caseo*, Cicero Tusc. 5. c. 32. Idem 2. Nat. D. c. 27. *Omne quo vescuntur homines penus est*. Plin. l. 9 c. 13 *Ex hominum manibus vescens*, de delphino. *Vesci ubide*, begierig essen/ Idem l. 11. c. 53. Et rursus: *Vescendo esse*, hoc est, esui esse, zu essen dienen. *Radix ejus vescendo est decocta*, Idem l. 21. c. 16 de Scolymo. *Vesci aura*, leben/ Virg. Æneid. 3. v. 339.

¶ 2. Hinc & *vescum* vocant, quicquid esui est, ut, *Vescum papaver*, apud Virg. 4. Georg. v. 131. Item *vesca salicum frondes*, quod escis jumentorum sint accommodatæ, l. 3. Georgicor. vers. 175. ¶ Sed Servius hoc in loco *vescas frondes*, siccas & teneras interpretatur, & *vescum* hoc proprie significare, indeque telas aranearum *vescas* vocari ibidem monet. Atque hinc puto in Veteri Glossario *vescum* ὀλιγόστῳ, ὀλιγοστὸς exponitur. Vide & Gellium lib. 16. cap. 5.

¶ Vesculus, a, um, Festus, ausgehungert.

VESEVVS, & Vesuvius, mons propinquus Neapoli, ignibus perpetuis & fumis celebris, qui Tito Imperante in vertice ruptus, tantum emisit incendii, ut regiones vicinas incenderet. Sed & Plinii morte Vesuvii incendia infamia sunt, testante elegantissimâ ad Tacitum epistolâ C. Plinii Junioris, quæ libri 6 decima sexta est. Erupit adhuc incendium & nostrâ non semel ætate. Virg. 4. Georgic. v. 224 *Victima Vesebo ora jugo*. Et Silius l. 12. v. 152 *Vesæva juga*: & v. 154

- - - Ætna fatis certantia fama.

Valer. 4. Argonauticorum v. 587

Sic ubi prorupti tonuit cum forte Vesevi
Hesperia letalis apex.

Martial. lib. 4. epigr. 44

Hic est pampineis viridis Vesubius umbris.

Excepto enim vertice mons quondam amœnissimus fuit agris & vinetis, Strabo. Vide & Dionem Cass. l. 46.

¶ *Vesvia rura* per Syncopen dixit Colum. l. 10. v. 133.

¶ Vesuvinus, ut, *Apex Vesubinus*, *Incendia Vesubina*; apud Statium l. 3. Silv. 5 v. 72. & l. 5. Silvar. carm. 3. v. 205.

VESICA, æ, folliculus & receptaculum, in quod urina colligitur, die Blase. Cic. l. 2. de finib. c. 30 *Morbi vesica & viscerum*. Petronius fragm. p. 3 *Vesicam exonerare*.

¶ Vesicula, Cic. 2. de divin. c. 14 *inflata vesicula*.

¶ *Vesicaria herba*, quæ vesicæ & calculis prodest. Species Solani et alio nomine *Halicacabus*, Lauben-Kirsen/ Vid. *Halicacabus*, Matthiolus.

VESPA, æ, σφὴξ, insectum volatile notum, eine Wespe. Cic. 5. de fin. c. 15 *Cornibus uti videmus bobes: vespas aculeis*.

VESPASIANVS. Titus Flavius Vespasianus, qui victo Vitellio potitus imperio est. Iisdem nominibus & filius fuit, ipse etiam Imperator. Patris vox fuit, *Imperatorem stantem mori oportere*. Filii Titi Vespasiani, qui amor & delicium generis humani appellatus est, illud fuit: *Non oportere quenquam a Principe colloquio tristem recedere*; tum & illa memorabilis meritoque, ut Suetonius ait, laudanda vox, *Amici, diem perdidi*, si quando nihil cuiquam egregium toto die præstitisset; vide Sueton. ejus vita.

VESPER, & veſperus, i, & is, ſecund. & tert. declin. & *veſpera*, æ, fœm. gen. 1. declinat. ſtella eſt veſpertina, Venus, quæ *Heſperus* alias appellatur, der Abendſtern. Horat. 3. Carm. od. 19 *Puro ſimilis Veſpero.* Et, *Surgente Veſpero*, l. 2. Carm. od. 9. Et Virg. 1. Georg. 251

Illic ſera rubens accendit lumina Veſper.

Vetus Gloſſ. ἕσπερος, *veſper*: Varro lib. 3. de re ruſtic. cap. 5 ſub fin. *Intrinſecus ſub tholo ſtella Lucifer interdiu, noctu Veſperus ita circumeunt*, &c. Dicitur & *Veſperugo*, de quo infra. ¶ 2. Et ultima pars diei, ſeu tempus veſpertinum, der Abend. Cicer. ad Attic. libr. 12. epiſt. 15 *Cum mane me abſtruſi in ſilvam denſam, non exeo inde ante veſperum*, für Abendszeit. Virgil. 5. Æneid. v. 19

- - - ab antro
Veſpere conſurgunt venti.

Cæſar. lib. 2. Civil. cap. 43 *Primo Veſpere. Neſcit quid veſper ſerus vehat*, Proverbialis locutio, quæ & Varroniana Satyræ titulum fecit, qua monemur, ne præſentium ſucceſſuum proſperitate elati, futuri curam abjiciamus, neque ulla de re ſecuri ſimus, priusquam exitum viderimus. Germani ita: Einen ſchönen Tag ſoll man auff den Abend loben. Et apud Livium legitur lib. 45. cap. 8 *Incertum quid veſper vehat.* Digna verba, ut plenius, & ut Æmilius Paullus, victor Macedoniæ, ad ſuos de captivo rege Perſe protulit, huc adſcribamus: *Exemplum inſigne cernitis mutationis rerum humanarum. Ideo in ſecundis rebus nihil in quenquam ſuperbè ac violenter conſulere decet, nec præſenti credere fortunæ; cum quid veſper ferat, incertum ſit.* Cicero in Tuſcul. lib. 5. cap. 34 *Cum usque ad veſperum contentius ambularet.* Et, *Declinat in veſperum dies*, der Tag ſencket ſich/ Columella lib. 8. cap. 4. Rurſus Cicero in Catil. 2. cap. 4 *Si accelerare volent, ad veſperam conſequentur*, quod Cæſar *ad veſperum* dixit. Tacitus 2. Annal. cap. 16, 5 *Flexo in veſperam die.* Idem Tacit. lib. 3. Hiſtor. cap. 19. n. 2 *Inumbrante veſpera*, & annali 15. cap. 60, 6 *propinqua veſpera.* ¶ Vocatur & *Serum diei*, veſpera, apud Livium, de quo ſuo loco. Item *Sera.* Vetus Gloſſ. ὀψία, *Sera, veſpera, crepuſculum.* Cum *Serum* dicitur, *Tempus*: Cum *ſera, hora* ſubintelligenda eſt. ¶ 3. Plin. adjective dixit etiam, *Horæ matutinæ atque veſperæ*, libr. 19. cap. 12. pr.

¶ Veſperi, & veſpere, des Abends/ adverbia. Cic. famil. lib. 11. cap. 27 *Cum in Tuſculanum veſperi veniſſem.* Idem 13. ad Att. ep. 46 *Heri veſperi*, Geſtern zu Abend. *Pridie veſperi*, Idem Acad. l. 1 ineunte. Et rurſus ad Attic. l. 11. ep. 12. pr. *Cephalio mihi à te literas reddidit ad Octavum Idus Martii veſpere.*

¶ Perveſperi, i. e. ſero veſpere, Cicero dixit l. 9. fam. ep. 2. pr.

¶ Veſpertinus, abendlich/ ut, *Tempus veſpertinum*, der Abend/ Abendzeit. *Veſpertinis temporibus delitescere, matutinis rursum ſe aperire*, Cic. 2. Nat. Deor. c. 20. *Litera veſpertina*, Idem ad Attic. l. 13. ep. 23. Et Horat. 2. Serm. Sat. 4. v. 17

Si veſpertinus ſubito te oppreſſerit hoſpes, &c.

¶ *Veſperalem* etiam *plagam* pro occidentali dixit Solinus c. 9 de Macedonia: *A veſperali plaga Dardani ſunt & Illyrii.*

¶ Veſperaſcit, verbum impersonale, apud Terent. in Heaut. a. 2. ſc. 3. v. 8 *Veſperaſcit & non noverunt viam.* Et, *Veſperaſcente die*, pro in veſperam inclinante, Tacitus 2. Hiſtor. c. 49. Ubi tamen Lipſius malit *veſperante die* legere: Cum Gellius dixerit l. 17. c. 8 *Ubi jam veſperaverat*: Sed ita locutus Tacitus eſt & 1. Annal. c. 65. & 16. Ann. c. 34. Nepos etiam Pelopida c. 2 *Veſperaſcente cælo* dixit.

¶ Adveſperaſcit, es wird Abend. Terent. in Andr. act. 3. ſc. 4 *Jam adveſperaſcit.* Cic. 6. Verr. c. 65 *Cum jam adveſperaſceret, diſceſſimus.* Plin. l. 7. c. 52 *Deinde cum adveſperaviſſet.*

¶ Inveſperaſcere, apud Livium l. 39. c. 50. pr.

¶ Veſperugo, idem quod Veſper, Veneris ſtella. Vitruvius l. 9 cap. 4 *Veneris ſtella, quod ea, cum ſolem ſequatur, poſt occaſum ejus apparens in cælo, clariſſimeque lucens*, VESPERUGO *vocitatur.* Et Plautus Amphitr. act. 1. ſcen. 1. v. 119 *Nec Jugula* [Orion] *neque Veſperugo, neque Vergiliæ occidunt.* Dicitur & *Heſperugo.* Vide in H.

¶ Veſpertilio, mus alatus, ſed ſine pennis, inter aves ideoque non habendus, nomen a veſpertino accepit volatu, eine Fleder- oder Speck-Maus. Varro Agathone apud Nonium in VESPERTILIO: *Quid multa? factus ſum veſpertilio, neque in muribus plane, neque in volucribus ſum.* Videtur proverbii ſpeciem habere, de iis, quorum ſtatus dubius eſt. *Luciſuga* Gratio dicitur Cyneg. v. 402. ¶ 2. *Veſpertiliones* etiam dicuntur, qui ære alieno gravati interdiu domi ſe continent, noctu prodeunt, vide Chiliadas.

VESPILLO, ōnis, maſcul. qui mortuos ſepelit, Todtengräber. Sueton. in Domitiano c. 17 *Corpus ejus populari ſandapilâ per Veſpillones exportatum.* Vet. Gloſſ. *Veſpillo*, νεκροθάπτης. Feſtus ab eo deducit, quod veſperi ſepelirentur, qui interdiu per inopiam efferri haud poterant.

VESTA, tertia Opis ſive matris Deûm filia, *Terra* videlicet, Erdgöttin: de qua vide Ovidium lib. 6. Faſtor. v. 249. & pluribus conſequentibus: Græcis ἑστία eſt, quod & *focum* ſignificat: & inde ductam Latinam vocem Cicero vult lib. 2. de legibus c. 12. Vetus Gloſſ. *Veſta*, ἑστία, Ovid. tamen a VE & STANDO deducit, & Latinæ fecit originis lib. 6. Faſtor. v. 299. Poſſumus & a particula VE, cum intentionem ſignificat, & a verbo STARE, dictam putare, quod *valde ſtet*: unde & *veſtibulum* appellari Gellius tradit lib. 16. cap. 5. Colebatur igne perpetuo a virginibus, quæ Veſtales a Veſta dicebantur, collegio earum a Numa Pompilio primum inſtituto, quarum quæcunque ſtuprum in ſe admiſiſſet, viva defodiebatur, triſtiſſimo & horrendo ſpectaculo, id ſcilicet hac religionis inſaniâ diabolo quærente. Qua de re Plutarchus ita in problemat. *Veſtales*, inquit, *viva defodiebantur in terram, ut ſuâ ſponte morerentur. In ſpecum apponebant lucernam acceptam, panis nonnihil, & aquæ ac lactis exiguum. Ignem vero exſtinctum forte manibus hominum reparari fas non erat, ſed per ſomites ex Solis flamma recolligebatur.* Vide plura apud Lipſium Syntagmate de Veſta & Veſtalibus. Barth. ad Stat. Silvar. p. 27. ubi plures laudat Scriptores, itemque Tomaſin. de Donariis p. 51.

¶ Veſtalis, ut *Ara veſtalis*, Lucanus l. 1. v. 549. *Foci Veſtales*, ibidem v. 199. *Virgo veſtalis*, quæ proprie *capi* dicebatur, ut Gellius docet l. 1. c. 12. cum præponebatur ſacerdotio. *Legere* tamen *Veſtalem* Livius dixit l. 1. c. 4.

¶ A *Veſta* & *Veſtibulum* dictum fuit, das Vorhaus/ quod eſſet *Veſtæ* conſecratum, quemadmodum Servius exponit. Ovidius 6. Faſtor. v. 303

Hinc quoque Veſtibulum dici reor: inde precando
Dicimus, o Veſta, quæ loca prima tenes.

Significat autem locum ante januam domus vacuum, per quem ad ædes ipſas acceditur, der Vorhoff. Vide Gellium paullo ante citato loco. *Veſtibulum templi*, Cicer. 4. in Verr. cap. 66. *curiæ*, Livius l. 2 c. 48. ¶ *Veſtibulum Siciliæ*, id eſt, ingreſſus, der Eingang/ Idem in 7. Verr. c. 66. *Veſtibulum & aditus ad rem aliquam*, Idem in Orat. cap. 15. *Ingredi veſtibulum alicujus artis*, Quintil. l. 1. c. 5.

Veſter, tra, trum. Euer. Vide infra *Vos.*

VESTIGIVM, impreſſi pedis ſignum, ἴχνος, ein Fußſtapffe/ Fußpfad. Plaut. Ciſtell. 4. ſcen. 2. v. 29 *Socii video veſtigium in pulvere.* Et Columella lib. 4. cap. 18 *Veſtigia domini res agro ſaluberrima.* Sic dicimus *Veſtigium imprimere*, Cicer. pro Cæcin. cap. 27. Et, *Ponere veſtigium*, die Füſſe ſetzen. Idem 3. Phil. cap. 12 *Fecit ſtrages, ubicunque poſuit veſtigia.* Idem pro Cæcin. c. 14 *in poſſeſſionem veſtigium facere*, eintreten/ einen Fuß einſetzen. *Veſtigia leviter premere*, leis gehen/ tretten. Idem pro Sextio c. 5 *Cujus ego vidi veſtigia non leviter preſſa*, &c. *Certa veſtigia ſequi*, Quintil. l. 1. c. 1. Et *Veſtigia alicujus perſequi*, Cic. l. 1. de Orat. c. 23. &, *veſtigiis ipſius aliquem perſequi*, de Clar. Orat. c. 90. id eſt, eo pacto progredi, quo ipſe prius. *Veſtigiis inſequi*, Tacit. Agric. c. 26, uffn Fuß verfolgen. *Inſiſtere alicujus veſtigiis*, in eines Fußſtapffen treten/ elegans eſt locutio metaphorica, Quintil. in Prœmio. *Inſiſtere veſtigia certa via* Lucret. l. 1. v. 407. *E veſtigio*, id eſt, ſtatim, ſtracks Fuſſes/ alſobalden. Cæſar 2. de B. C. c. 25 *Se in hoſtium habiturum loco* (pronunciari jubet) *qui non e veſtigio ad Caſtra Corneliana vela direxiſſet.* In cap. ſequenti *veſtigio temporis* dixit: *Eodemque tempore vis magna pulveris cernebatur: & veſtigio temporis primum agmen erat in conſpectu.* ¶ 2. Sed hic, *Veſtigia primi Alba pedis*, pro ima pedis parte, apud Virgil. 5. Æneid. v. 566. Et Cicer. 4. Acad. c. 39 *Adverſa veſtigiis contra noſtra veſtigia ſtant Antipodes.* ¶ 3. *Veſtigium* pro ſigno, monumento aut indicio quocunque uſurpatur. Cicero pro Font. cap. 1 *Tabulæ proferantur, quibus veſtigium ſit aliquod, quod ſignificet pecuniam Fontejo datam. Exſtant expreſſa veſtigia ſceleris*, Idem pro Roſc. Amer. cap. 22. Et, *Relinquere veſtigium avaritiæ*, Idem pro Mur. c. 9. Et ad Q. fratr. lib. 1. ep. 3 *Non vidiſſes fratrem tuum, ne veſtigium quidem ejus, nec ſimulacrum*, &c. Idem lib. 10. fam. epiſt. 1 *Nulla ſunt leges, nec judicia, nec omnino ſimulacrum aliquod ac veſtigium civitatis.* Nep. Timoleonte cap. 3 *Veſtigia ſervitutis.*

¶ Veſtigo, veſtigare, indagare, veſtigia diligenter quærere, ſpüren/ nachſuchen. *Veſtigare rerum cauſſas*, Cic. l. 2. de orat. c. 39. *Veſtigare atque odorari voluptates omnes*, Idem poſt red. in ſen. c. 6. Val. Flaccus l. 2. v. 116

- - - famamque vagam veſtigat in umbra,

ubi omnem animi intentionem, etiam demto viſu deſignat.

¶ Veſtigator, venator, ein Nachſpürer/ Columella lib. 9. cap. 8 de veſtigandis & capiendis apibus: *a veſtigatore præparato vaſe reconditur*: & interjectis paucis: *quo evenit, ut veſtigator ignoret, quam longe ſonte diſtet examen.* Gloſſ. Vet. in CANIS: *Canis veſtigator*, κύων ἰχνευτής. ¶ Per ſimilitudinem etiam ſic appellantur, qui dicta & facta hominum obſervant & annotant, & deferunt poſtea ad alios, atque accuſant. Seneca l. 3. de Beneficiis c. 27 *Quod factum ſimul & Maro notavit, ex notis illius temporis veſtigatoribus.*

¶ Veſtigatio. Allegant multi ex Cic. l. 1. Off. c. 6 *in veſtigatione verſari*, atque ita Langius & Lambinus. Verum melioribus codicibus ineſt *in inveſtigatione.* Vide Grav. Tamen Gloſſ. Vet. *Veſtigatio*, ἴχνευσις.

Compo-

Composita:

¶ Evestigare, ausforschen. Seneca l. 2. Controvers. 9. p. 152 *post evestigata fugitivorum arma.*

¶ Investigare, ut, *Incredibilis ad investigandum canum sagacitas narium*, Cicero de nat. Deor. lib. 2. cap. 63. nachspüren. Idem in Verr. 6. cap. 21 *Qui investigabant, perscrutabantur omnia.* Idem pro Syll. cap. 30 *Conjurationem investigare, patefacere, opprimere.* Et, *Diligentia investigare quod latet*, Idem pro Ligar. princ. *Veri investigandi cupidus*, Idem de finib. 4. c. 8. Terent. in Heaut. act. 4. sc. 2. v. 8 *Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit*, erforschen.

¶ Investigatio, inquisitio, quæ peperit artes, quæ ideo Musæ dicuntur, vide *Musa.* Verbum ipsum probum & Ciceronianum est. Lib. 5. de Finib. cap. 4 *investigatio rerum occultissimarum.* Et lib. 1. Offic. cap. 4 *Hominis est propria vera inquisitio atque investigatio.* Adde quæ ex ejusdem libri cap. 6 supra in *Vestigatio* tradidimus.

¶ Investigator, ut, *Acer investigator & diligens earum rerum, quæ a natura involuta videntur*, Cicer. de Univers. cap. 1, Nachforscher/ Nachgrübler. Idem de clar. Orat. cap. 15 *Diligentissime antiquitatis investigator Varro.* Et pro Sylla c. 30 *Ego illius conjurationis investigator atque ultor.* Ausspürer / Auskundschaffer.

¶ Investigabilis, non vestigabilis, Vulg. interpres Rom. 11, 33 *Investigabiles viæ ejus*, Gr. ἀνεξιχνίαστοι. Quatenus vero ab *investigare* est, significat *perscrutabilis.* Unde

¶ Ininvestigabilis, imperscrutabilis. Tertullianus libr. 2. adv. Marcion. cap. 2 *Ininvestigabiles viæ ejus*, ad eadem Apostoli verba respiciens.

¶ Pervestigare, ausspüren / ausforschen. Cicer. 6. Verr. cap. 13 *Mirandum in modum (canes venaticos diceres) ita odorabantur omnia, & pervestigabant, ut ubi quicquid esset*, &c.

¶ Pervestigatio, ut, *Pervestigatio scientiæ*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 3.

¶ Pervestigator. Hieronymus Catalogo Script. Eccl. de Eusebio: *Bibliothecæ divinæ diligentissimus pervestigator.*

VESTĪNI, Italiæ populi Sabinis & Picentinis vicini, celebres quondam artificio faciendi caseos laudatissimos. Martial. l. 13. Epigr. 31.

Si sine carne voles jentacula sumere frugi,
Hæc tibi Vestino de grege massa venit.

¶ 2. Est & nomen proprium *Vestinus* consulis cujusdam a Neronianis interfecti: Vide Tacit. l. 15. Annal. c. 68.

VESTIS, ἐσθὴς, secundum Festum est nomen generale omnium vestimentorum, virilium & muliebrium. ein Kleid. *Vestis longa*, Quintil. lib. 11. cap. 1 sub init. *Vestis demissa*, Horat. Satyr. 2. lib. 1. v. 95. *Muliebris* Cicer. 6. in Verr. cap. 46. *Linea* 7. Verr. cap. 56. *Purpurea* lib. 1. de Divin. cap. 52. *pretiosa* 2. Philipp. cap. 27. *Vestem explicare*, Cic. 1. de Orat. cap. 35. auseinander thun. *Discindere vestem*, Terent. Adelph. act. 1. scen. 2. vers. 40. Cum contra sapientissime monuerit Vetus Poeta Accius; ni fallor:

Discincta vestis, discinctus animus, ne nega.

Romani alia, & quidem viliore veste domi; alia & pretiosiore foris usi sunt, illamque *domesticam*, hanc *forensem* appellarunt. Utriusque generis meminit Suetonius Augusto cap. 73. *Forensis* Calig. cap. 17. *Domestica* Vitellio cap. 8. De qua Seneca de Tranquill. cap. 1 *Placet non ex arcula prolata vestis, non ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa: sed domestica, & vilis: nec servata, nec sumenda sollicite.* Ammianus Marcellinus libr. 31 de Hunnis: *Nec est alia illis domestica vestis, alia forensis.* Cicero 2. de Finibus: *Aut, ut vestitum; sic sententiam habeam aliam domesticam, aliam forensem.* Huc pertinet illud Catonis: *Vestiri in foro honeste, moris erat, domi quod erat satis.* ¶ 2. Sed in hoc Virgil. 8. Æneid. v. 659

Aurea cæsaries illi atque aurea vestis.

Vestem pro barba exposuit Servius: & ab hac significatione etiam est

¶ *Investis*, adjectiv. pro impubere aut imberbe, & contra

¶ Vesticeps, pro pubere &c. Apulejus Apolog. pag. 336 *Investem a nobis accepisti, vesticipem illico reddidisti.* Ubi Casaubon. INVESTIS proprie, cui *nondum vestitur pudor*, ut loquitur Tertullianus; tamen aliter Glossarum auctor: *Investis, ἄφηβος*, recte: nam quod in fœmina *virgo*, id in mare *investis.* Tertullianus de virginibus velandis: *Mater familiæ vocatur, licet virgo: & pater familias, licet investis.* Ibidem, *Si virgo mulier non est, nec vir investis est.* Est igitur *investis*, qui Græce ἀνήβητος, quo sensu veteres Latini etiam pueros *virgines* appellarunt, ut notat Nonius: quod & in Patrum scriptis non semel occurrit. Sic & ἀνηβίτης interdum accipitur pro ἀνήβητος, ut Apocalyps. cap. 14. Hæc ille. Palladius libr. 11. de re rustica cap. sive titulo 14. sub fin. *Illud memento servare præ cæteris, ut quoties vinum movetur, investis puer hoc, aut aliquis fatuus purus, efficiat.* Ausonius Idyll. 4. sive Protrept. v. 73

Idem Vesticipes motu jam puberis ævi,

Ad mores artesque bonas, fandique vigorem
Perduxi &c.

Tertullianus de anima: *Ecce obiit infans sub uberum fontibus, puta nunc puer investis, puta vesticeps* &c. ¶ De alia significatione adjectivi *Investis*, pro, non vestitus, vide post paullo inter composita.

¶ Vestiarius, adject. ut, *Arca vestiaria*, ein Kleider-Schrancks/ Kasten/ Cato cap. 11. de re rust. ¶ 2. Et Vestiarius, qui vestes distrahit seu vendit, qui & *negotiator vestiarius* dicitur Lege 45 Dig. de operis liberorum. Et Lege 5. § 4 Dig. de institor. actione: *Sed etiam eos institores dicendos placuit, quibus vestiarii, vel lintearii dant vestem circumferendam & distrahendam.* Kleider-Händler.

¶ Vestiarium, pecunia seu donativum, quod parandæ vestis causa datur, ut *Calcearium, Clavarium, Vasarium* &c. Kleidergeld. Colum. lib. 1. cap. 8 *Curiosior inquisitio patri familias debet esse pro tali genere servorum, ne aut in vestiariis aut in cæteris prabitis injuriose tractentur.* Vbi etiam de ipso vestitu possis interpretari. Scævola lege 13 pr. Dig. de aliment. & cibar. *cibaria & vestiaria præstare.* ¶ 2. Et *Vestiarium*, locus in quo vestes servantur, seu venduntur, apud Plin. lib. 15. cap. 8 *Vestiarium contra teredines* &c. *amurca adspergi.* Et Vopiscus Aureliano c. 45 *Vestem holosericam neque ipse in vestiario suo habuit, neque alteri utendam dedit.*

¶ Vestio, vestire, bekleiden / ut, *Ali ab aliquo & vestite*, Cicero pro Rosc. Am. cap. 50. *Ex suo corpore contra frigus vestiri*, Quintil. l. 2. cap. 16. *Parietes tabulis vestire*, Cic. in Verr. 6. c. 55. Et de clar. orat. c. 79 *Reconditas exquisitasque sententias molles & pellucens vestiebat oratio.*

¶ Vestitus, a, um, participium & nomen adjectivum. bekleidet. Sic, *minus bene vestitus* apud Nepotem Cimone cap. 4. Metaphorice de aliis etiam rebus eleganter usurpatur. Sic, *Montes vestiti silvis*, Livius 32. cap. 13. *Terra vestita floribus, arboribus, frugibus*, Cic. 2. Nat. D. cap. 39. Gradus admittit. Columella *vestitissimus* dixit lib. 7. cap. 3. de ovibus: *Id pecus quamvis ex omnibus animalibus vestitissimum est, frigoris tamen impatientissimum est.* Et Apulejus Apolog. p. 288 *Hercules neque una pelle vestitior fuit, neque uno baculo comitatior.* ¶ 2. Tegere Stat. l. 5. Theb. v. 52

ingenti tellurem proximus umbra
Vestit Athos. i. e. obumbrat, contegit.

¶ Vestitus, nomen, die Kleidung. *Victus vestitusque necessarius*, Cicer. pro Quint. cap. 15. *Vestitu nimio indulges*, Terent. Adelph. 2. 1. sc. 1. v. 38. *Pulcherrimus vestitus & ornatus regius*, Cicero 2. de finib. cap. 21. Et, *Fœditas vestitus*, Idem 12. Philipp. cap. 6. schändliche/ heßliche Kleider. *Vestitus agrestis*, Nepos Pelop. cap. 2. *militaris*, Idem Datame c. 9.

¶ Vestimentum, idem quod vestis, ut, *Vestimentum puerile, virile, muliebre, commune*, quo promiscue utitur mulier cum viro. *Vestimentum funebre*, Cicer. lib. 2. de Legib. cap. 23. Trauer-Kleid. Idem pro Milone cap. 10 *Venit domum calceos & vestimenta mutavit*, hat sich anders angezogen.

Composita:

¶ Circumvestire. Cicer. 3. de Orat. cap. 39 ex poeta: *circumvestit dictis.*

¶ Convestire, idem quod simplex, item quod exornare, ut, *Præcepta convestiuntur verbis*, Cicer. in Tusc. l. 2. c. 28. *Hedera convestit aliquem locum*, Idem ad Q. fratr. l. 3. ep. 1. c. 2. *Domus convestita locis*, Idem pro domo sua c. 38.

¶ Devestire, entkleiden. Apulejus l. 3. Metam. p. 138 *Omnibus laciniis se devestit Pamphile.* Et l. 4. Metam. p. 145 *Statim sese devestiunt, nudatique*, &c.

¶ Investire, apud Plin. l. 16. Sueton. Sic idem *Pontius investire picturam* dixit l. 35. c. 7. Et Seneca Epist. 114. p. 360 *Focum mater aut uxor investiunt.* Vide Lipsium.

¶ Investis, unbekleidet. Tertullianus de Pallio c. 3 *nudus & investis.* Et Palladius l. 8. c. 7 *Per investes pueros curabis agitare.*

¶ Pro impubere vide paullo ante sub *Vestis.*

¶ Supervestire. Ex Plin. l. 16. c. 33 plures legunt *folio virenti supervestiens.* Harduinus autem *semper vestiens.*

¶ Vesticeps, vide paullo ante sub *Vestis.*

¶ Vestificina. Tertullian. de Pallio cap. 3 *Tantam paratarum materiarum ingenia quoque vestificinæ prosecutæ, primum tegendo homini, quæ necessitas præcessit: dehinc & ornando: immo & inflando, quæ ambitio successit; varias indumentorum formas promulgavere.*

¶ Vestifluus. Ausonius Technopægn. cap. de Historiis v. 25

Vellera depectit nemoralia vestifluum Ser.

¶ Vestispicus, vestispica, famulus & famula vestes servans; apud Plautum Trinum. act. 2. sc. 1, 22, ubi *vestispica*, Nonio autem auctore *vestispici* leguntur. Fœmininum *Vestispica* idem Nonius probat ex Afranii Vopisco, & Varronis Pappo. Est itaque Vocabulum Comicum, Kleiderhüter.

Vesuvius, vide supra *Vesevus.*

VETERINUS, a, um, & *Veterinarius, a, um*, nomen, quod apud Plinium & Columellam jumentis tribuitur, quæ gestandis

oneribus adhibentur, Laſtthier. Plin. lib. 11. cap. 46 *Ungulæ veterino tantum genere naſcuntur.* Vet. Gloſſ. *Veterina beſtia*, ὑποζύγιον. Feſtus: *Veterinam beſtiam jumentum Cato appellavit a* VEHENDO, *Opitius Veterinam dici putat quaſi Venterinam, vel uterinam, quod ad ventrem onus religatum gerat.* Ergo *Veterina* pro *vehetrinâ* contracte; vel: *Veterina* pro *Venterina*. Lucretius lib. 5. v. 863 *Et genus omne, quod eſt veterino ſemine, partum.* Et paullo poſt, v. 888

Non forte ex homine & veterinâ ſeminè equorum
Conferri credas Centauros poſſe.

¶ Veterinarius, ut, *jumenta Veterinariâ.* ¶ Subſtantive, qui Veterina ducit, & curat, Columella l. 11. c. 1. ein Vieh-Artzt. Vet. Gloſſ. *Veterinarius*, ἱππιατρός, Roß-Artzt.

¶ Veterinaria, ἱππιατρεία, *mulomedicina* etiam Veteribus dicta, Roß-Artzney.

VETERNVS, i, & *Veternum*, λήθαργος; a medicis inter morbos recenſetur: eſt autem immodica ſomni cupiditas, die Schlaffſucht / Faulheit. Infeſtat hydropicos maxime; unde & pro ipſo hydrope ponitur. Vet. Gloſſ. ὕδρωψ, *Intercus*; *Aqualis*; *Veternum.* Servius ad illud Virgil. 1. Georg. 124 *Nec torpere gravi paſſus ſua membra veterno:* VETERNO, i. e. *pigritiâ, otio, quia plerumque otioſos ſolet hic morbus inceſſere.* VETERNVS *autem dicitur morbus intercutis, hydrops, qui homines efficit pigros.* Hinc Hydropici VETERNOSI dicti, ut Nonius docet. Quod tamen & de Phthiſicis Vetus Gloſſ. accipit; ubi legitur: *Veternoſus φθινικός, ὑδρωπικός.* Sic & Prudentius marcorem ſenilem *Veternum* dixit Apotheoſi, cum ait v. 1073

Quod truncavit edax ſenium populante veternô

Nam quod in ſenibus ætas, id phthiſis laborantibus morbus facit. Et inde *Veternoſum & vietum* conjungit Terentius Eunucho act. 4. ſc. 4. v. 25. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 853 *Veternum* vocat, quam paullo ante *vim ſenectæ* vocaverat, quæ aquilas implumes reddit. Prudentius antiquæ Idololatriæ ſqualorem ita appellat Hymno de natali Domini v. 64. & 1. contra Symmach. v. 7. Cicero ad Cæl. l. 2. famil. Epiſt. 13 *Erat in eadem epiſtola veternus civitatis*, ubi negligentiam & ſocordiam nimiam intelligit. Vid. Barth. ad Stat. l. 6. Theb. v. 94. p. 380.

¶ Veternoſus, ſchlaffſüchtig. Terent. in Eunuch. act. 4. ſcen. 4. verſ. 21 *Hic eſt vetus, vietus, veternoſus ſenex.* Seneca Epiſt. 82 *Ego non redigo iſta ad legem dialecticam, & ad illos artificii veternoſiſſimi nodos.* VETERNOSISSIMI, id eſt, admodum debiles & languidi, inſtar veterno laborantium: quod nihil præſtare aut efficere poteſt vi & nervis deſtitutum. Vide & ſupra in *Veternus.*

¶ Veternoſitas. Fulgentius in lib. 3 cap. 4 extr. *Omnis calorata juventutis igniculus torpide veternoſitatis algeſcit ſenio.*

VETO, vetare, vetui, & vetavi, prohibere, arcere, accuſativo jungitur & infinitivo, verbieten / verwehren / Perſius Satyr. 5. verſ. 90

- - - ſi quid Maſuri rubrica vetabit.

Sed rarum hoc: at *vetui, vetitum*, omnibus probatum receptumque. Cicer. 4. Acad. cap. 36 *Tu me incognito aſſentiri vetas.* Horat. lib. 1. Satyr. 1. v. 24

- - Ridentem dicere verum Quid vetat?

Terent. in Phorm. 4. ſcen. 4. verſ. 28 *Aruſpex vetuit* &c. *aliquid novi negotii incipere.* Ibid. act. 5. ſcen. 6. v. 24 *Ait eſſe vetitum intro ad heram accedere.* Cicer. pro Cluent. cap. 25 *Eum deſperare ſaluti vetuit.* Et cum ablativo cauſſæ. Virgil. 1. Æn. v. 39 *Quippe vetor fatis.* Cicer. de amicit. cap. 22 *Alta agimus, quod vetamur veteri proverbio.* ¶ 2. Arcere eſt. Seneca Herc. Oet. v. 1624 *Phœbum vetat.* Et alter Seneca epiſt. 11 *Nihil horum vetari poteſt*, id eſt, arceri & prohiberi, Gronovio interprete. Loquitur enim de fatalibus, & quæ in poteſtate noſtra non ſunt. Idem Seneca epiſt. 95 poſt init. *Multa illas* [artes] *inhibent extrinſecus, & impediunt, ſpes, cupiditas, timor. At hæc, quæ artem vitæ profeſſa eſt, nullare, quo minus ſe exerceat, vetari poteſt.* Adde laudatum Gronov. l. 1 Obſerv. c. 5.

¶ Vetitum, quicquid prohibetur, verboten. Ovidius 3 Amor. Eleg. 4. v. 17

Nitimur in vetitum ſemper, cupimuque negata.

Vid. præfat. in Polit. ſcel. impugn.

¶ Veraturus, participium, non vetiturus, &

¶ Vetatio verbale, non vetitio, Valla l. 1. c. 2. das Verbot.

¶ Invetitus, unverboten / unverwehrt. Silius l. 2. v. 441

Is liber campis paſtor, cui fine ſine ullo
Invetitum ſaltus penetrat pecus.

¶ Prævetitus, ante vetitus. Silius l. 13 v. 155

Prævetitum namque & capitale, &c.

VETVS, Veterior, errimus, ab antiquo *Veter*, quo Ennium legimus uſum eſſe,

Cum veter occubuit Priamus ſub Marte Pelaſgo.

Sic enim Priſcianus citat lib. 3. cap. de Superlativo. Sunt autem *Veteres*, qui ſuperioribus ætatibus vixerunt, die für unſer Zeit / oder für uns gelebt haben / antiqui. Sed *ſenes*, qui ad ſenectutem venerunt. Vide Vall. lib. 4. cap. 5. Ovid. 1. Faſtor. v. 225

Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis.

Terentius Adelph. act. 5. ſcen. 3. v. 17 *Vetus verbum eſt.* Cic. de Univerſ. cap. 11 *Credendum eſt veteribus, & priſcis, (ut ajunt) viris.* Sed, *Vetera loqui*, proverbialiter, i. e. frivola & trita, alte Fratzen. Plautus Pſeudolo act. 1. ſcen. 4 *Vetera vaticinamini.* Cicer. 1. Tuſc. *Sed hæc vetera ſunt, & à Græcis.* Ariſtophan. Nubibus act. 3. ſc. 3. v. 35 Ἀρχαῖά γε καὶ Διιπολιάδη: *Vetera hæc ſunt & Jobialia.* Nec vetera appellantur tantum, quæ multis ſeculis ante nos acta ſunt, ſed & quæ nobis ipſis ante acciderunt. Suetonius Veſpaſiano cap. 8 *Conſulatus octo veteri addidit.* VETERI, i. e. primo, quem privatus egit. Cornelius Nepos Attico cap. 9 extr. Sic *vetere inſtituto vita, effugit nova pericula. Vetere*, quo antea ſæpius fuerat uſus. ¶ 2, *Veteres* etiam dicuntur, qui veterum ſeu antiquorum moribus vivunt. Salluſtius 2. Hiſtor. apud Nonium: *Quibus rebus aliquantam partem gloriæ demſerat: præcipue apud veteres & ſanctos viros ſuperba illa, gravia, indigna Romano Imperio exiſtimantes.* ¶ 3. Sed & qui grandes ætate & ſenes ſunt, *Veteres* appellantur. Livius lib. 42. cap. 47 *Veteres & morum antiqui memores* &c. VETERES vocat, quos paullo poſt SENIORES appellat. Varro lib. 2. de re ruſtica cap. ult. pr. *Lac melius eſt a valentibus* (agnis) *& ab iis, quæ nondum veteres ſunt.* Die nicht zu alt ſeyn. Ovidius ſimiliter *Juvencos veteres* dixit l. 4. Triſt. Eleg. 8. v. 23

Scilicet & veteres fugiunt juga ſæpe juvenci,
Et domitus freno ſæpe repugnat equus.

Et hinc *Vetuſtas* aliquando pro ſenectute ſeu ſenio ponitur, de quo infra. Tibullus l. 1. eleg. 9. v. 50

In veteres eſto dura puella ſenes.

Vetus inſcriptio: ARCOBRICENSES IVVENES ET VETERES STATVAM IN FORO P: Alia: ARVNCITANI VETERES ET IVVENES, &c. ¶ 4. Terent. ad vituperationem etiam hoc nomen tetulit in Prolog. Heaut. *Quod malevolus vetus Poeta dictitat.*

¶ Veterrimus, ſuperlativus, ut *Veterrima Laurus*, apud Virg. 2. Æn. v. 513. *Veterrimi Poetæ* apud Cic. 2. de Nat. Deor. c. 15. & *Veterrima ilex*, apud Sueton. Auguſto c. 92. Sic, *Veterrimi auctores* apud Livium l. 2. c. 18. *Pro noſtro veterrimo verſimoque amore*, Trebon. Ciceroni l. 12. ep. 16. Et Plaut. in Trucul. act. 1. ſc. 2. v. 71 *Veterrimus homini optimus amicus*, die alten Freunde die beſten. *Veterrimus liberorum* apud Tacit. Annal. 6. c. 31. *Veterrimam nobilitatem* idem Annal. 12. c. 53 dixit.

¶ Pervĕtus, ſehr alt. *Perveteris epiſtolæ*, Cicer. 3. ad Quint. fratr. epiſt. 1. cap. 4. Idem de clar. Orat. cap. 15. extr. *Eum nos ut perveterem habemus.*

¶ Vĕtŭlus, vetula, vetulum, diminutivum, quod multos annos habet: Alt. *Gladiator vetulus*, Cic. pro Quint. cap. 7. *Equus vetulus*, Cic. de amic. c. 19. Idem 13. ad Attic. ep. 29 *Filia vetula, & multarum nuptiarum. Arbor vetula*, Idem de finib. l. 5. c. 14. Et *Falernum vinum vetulum*, Catull. Epigr. 27.

¶ Vĕtuſtus, um, idem quod vetus, Alt. *Cum Demetrio vetuſtum mihi hoſpitium eſt*, Cicer. 13. famil. epiſt. 37. *Vetuſta diſciplina*, Idem lib. 6. epiſt. 6. Et, *Templum vetuſtum*, Virgil. 2. Æneid. verſ. 713. *Vetuſtius ſtercus*, Columell. lib. 2. cap. 15 ſub fin. *Vetuſtior poeta*, Gell. lib. 3. cap. 16. Dicitur & de hominibus: qui vel ante cæteros nati, vel ante alios ſuis partibus defuncti. Tacitus 2. Annal. cap. 43 *Quia Silani filia Neroni vetuſtiſſimo liberorum pacta erat*, i. e. natu maximo filio, dem älteſten Sohne. *Vetuſtiſſimus quiſque militum*, apud eundem 1. Hiſtor. cap. 23. Similiter *Vetuſtiſſimum quemque e Senatu* 11. annal. cap. 25. *Conſularium*, 2. Hiſtor. cap. 37. *Vetuſtiſſimam Virginum Veſtalium*, 11. ann. cap. 37 idem dixit. Plinius libr. 8. epiſt. 14 *Suus cuique parens pro magiſtro; aut cui parens non erat, maximus quisque & vetuſtiſſimus* (ſenatorum) *pro parente.* Lucretius libr. 5. v. 1083

- - - cornicum ſecla vetuſta.

Similiter dixit Zeno Veronenſis: *vetuſtum corpus*, pro ſenio effœtum, ſermone de reſurrectione.

¶ Pervetuſtus, pervetus, valde vetus. Plin. lib. 16. cap. 9. *Pervetuſtum adeps.*

¶ Vetuſte, vetuſtiſſime, adverbium. Plin. l. 27. c. 7 *Vetuſtiſſime in uſu eſt.*

¶ Vetuſtas, ætas veterum, & anni ſuperiores ipſi, das Alter / die alten Jahre. *Judicium vetuſtatis*, Quintil lib. 1. cap. 5. Et Cicero 1. de orat. cap. 46 *Exempla vetuſtatis oratori nota eſſe debent.* Idem de amicit. c. 19 *Magna eſt vis vetuſtatis & conſuetudinis.* Et, *Exoleſcere vetuſtate*, Quintil. lib. 1. cap. 26. veralten. *Inducere vetuſtatem*, Plin. l 23. c. 1. Et Cic. pro Domo c. 45 *Facit peritiores vetuſtas.* Ovidius 15. Metam. v. 234

Tempus edax rerum, tuque invidioſa vetuſtas,
Omnia deſtruitis.

Idem 4. de Ponto ep. 8. v. 49

Tabida conſumit ferrum lapidemque vetuſtas.

Cornel. Gallus eleg. 1. v. 273

Ipſa etiam veniens conſumit ſaxa vetuſtas,
Et nullum eſt, quod non tempore cedat opus.

¶ 2. Potitur & pro Senectute, ſeu Senio: Ovid. 12. Metam. v. 182

Tum

Tum senior: quamvis obstet mihi tarda vetustas,
Multaque me fugiant primis spectata sub annis.

Laberius apud Macrobium lib. 2. cap. 7

Ut hedera serpens vires arboreas necat:
Ita me vetustas amplexu annorum enecat:

In vetustatem reponere, servare, etwas auffheben/ daß es alt werde/ apud Columellam lib. 12. cap. 44. ¶ 3. Futuri etiam temporis diuturnitatem aliquando indicat. Cicer. ad Attic. lib. 14. epist. 9 *Mori millies praestat, quam haec pati, quae mihi videntur habitura etiam vetustatem.*

¶ Vetustesco. Colum. lib. 1. cap. 6 *Vina celerius vetustescunt.* Alt werden.

¶ Vetero, veterare. Onomasticum: *Vetero, as*, παλαιόω. Hinc

¶ Veterasco, veteravi, veterascere, est vetustatem induere, veralten/ apud Columell. lib. 2. cap. 15. *Urina*, inquit, *quam sex mensibus passus fueris veterascere.*

¶ Inveterascere, vetustatem contrahere, & invalescere. *Inveterascere & corroborari*; Alter und Stärcke übertommen/ Cicer. 3. Catil. cap. 2. Et Terent. in Prol. Hecyr. *Novas qui exactas feci, ut inveterascerent*, hoc est, in consuetudinem abirent. *Inveterabit consuetudo.* Caesar lib. 1. de bell. Civ. cap. 44 *Quibus quisque in locis miles inveterabit, uti multum earum regionum consuetudine movetur.* Idem 3. de B. C. cap. 110 *Erant qui inveteraverant compluribus Alexandrinis bellis*, den Kriegen gewohnet waren. *Inveterabit opinio perniciosa Reipubl.* ist eingesessen/ hat überhand genommen/ Cicer. 2. Verr. cap. 1. Et pro leg. Manil. cap. 3 *Insedit penitus & inveterabit macula in Populi Rom. nomine. Inveterascit miles in castris; in aliquibus locis*; Caes. lib. 2. de B. G. cap. 1. Nepos in Attico cap. 2 *Neque inveterascere eorum as alienum, nec multiplicandis usuris crescere patiebatur.* Er liesse die Schuld nicht lange stehen und alt werden.

¶ Inveterare active. Plinius lib. 23. cap. 2 *Vinum diffundebant inveterabantque.* Idem lib. 19. cap. 4 *inveterari vina.* Hinc

¶ Inveteratus. ut, *Vinum inveteratum*; Idem lib. 14. cap. 2. *Licentia inveterata*, Nepos Eumene cap. 8. num. 2. *Servitus*; Idem Timoleonte in principio. *Invidia* Cic. pro Cluent. in princ. Idem 5. Philipp. cap. 11. extr. *Omne malum nascens facile opprimitur: inveteratum fit plerumque robustius.*

¶ Inveteratio, vetustas, ut, *Inveteratio in corporibus aegris depellitur quam perturbatio*, Idem in 1. Tusc. cap. 37.

¶ Veteranus, idem quod Vetus, ut *Veterana vitis*; Columell. lib. 3. cap. 15. *Veteranus hostis*, Liv. lib. 21. cap. 16. Et, *Veteranus miles*, ein alter Soldat. *Invictum genus veteranorum militum*; Cicer. 3. Philipp. cap. 2. Absolute *veteranus* de milite dicitur. Quod nomen illis dabatur proprie, qui vicena stipendia fecissent. Die 20. Jahr gedienet hatten. Vide Lipsium ad 1. Annal. Taciti pag. 37.

¶ Veteranum, substantiv. Vide paullo post *Veterarium.*

¶ Veteramentarius sutor, qui veteres calceos reficit, apud Suet. in Vitell. cap. 2. Ein Schuhflicker.

¶ Veterator, inquit Donatus, est *vetus in astutia & in omnire callidus*: qui diurna ac multiplici, & saepe commutata servitute astutus & vafer evasit. Vide Festum, & Lindebrogium in Terent. Andr. act. 2. sc. 6. Ein alter/ wolgeübter/ wolversuchter/ durchtriebener Schalck/ ein Teuscher. Cicer. de clar. orat. c. 48 *In causis publicis nihil, in privatis satis veteratos videbatur.* Vet. Gloss. *Veterator*, παλαιομύλαψ, παλιτριψ, τεχνάτος, ἀπατεών.

¶ Veteratrix. Apulejus lib. 9 Metam. p. 230 *Veteratrix quaedam femina, quae devotionibus ac maleficiis quibusvis efficere posse credebatur.* Scalig. *Venatrix* legit, vide supra sub *Verri*; in *Verare.* Onomast. vet. *Veteratrix*, πανοῦργος.

¶ Veteratorius, Schalckhafftig/ ut, *Ingenium veteratorium*, πανουργικόν. Sic Cicero de clar. Orat. cap. 75 *Citius veteratoriam* (orationem) *quam oratoriam diceret.* Et 3. Verrin. cap. 54 *Veteratoria apertis & perspicuis* contraria sunt. Et rursus de clar. Orat. cap. 75 *splendida quaedam minimeque veteratoria ratio dicendi.*

¶ Veteratorie, adverbium, ut, *acute & veteratorie dicere*, Cic. in Oratore cap. 28.

¶ Veterarius, idem qui veteramentarius. In Glossis enim utrumque παλαιοράφος Graece est.

¶ Veterarium, apotheca, horreum, sive locus, ubi quid *in vetustatem reponitur ac servatur*, ut Columella loquitur, da man etwas verwahret und auffhält/ daß es alt werde/ und lange liegen könne. Seneca epist. 114 *Adspice veteraria nostra, & plena multorum seculorum vindemiis horrea.* Alii tamen *Veterana* legunt. Quo vocabulo eadem notione Vetus Scholiastes Horatii usus est, ut ibi Lipsius observat.

VEXILLVM, velum erat, (diminutivum enim a *Velum* est, si Servium audimus,) quod signum sequendi militibus proponebatur, eine Fahn:/ Fähnlein. Unde *ad vexillum vocare* Florus dixit lib. 3. cap. 20. His vexillis Imperatorum nomina inscribi solita ex Suetonio colligitur in Vespasiano cap. 6. Qui & a signis militaribus distinguit, quia eorum in legionibus usus non erat, de quo infra, cum de *vexillariis* dicetur. Κατ' ἐξοχὴν *vexillum* dicebatur velum illud purpureum, quod penes Imperatorem seu Ducem asservabatur: nec nisi futurae pugnae signum solebat proponi, wenn man schlagen solte. Caesar 2. de B. G. cap. 20 *Caesari omnia uno tempore erant agenda: vexillum proponendum, quod erat insigne, cum ad arma concurri oporteret* &c. Idem 3. de Bell. Civ. cap. 89. extr. *Exercitui imperabit, ne injussu suo concurreret: se, cum id fieri vellet, vexillo signum daturum.* Meminit Plutarchus in Pompejo pag. 655. Notavit & Lipsius ad Tacit. 1. Annal. cap. 56. ¶ 2. *Vexillum* etiam dicitur corpus, seu numerus militum, qui sub vexillo sunt. Tacitus 1. Histor. cap. 70 *Praemissis Gallorum, Lusitanorum, Britannorumque cohortibus & Germanorum vexillis.* Et alibi. Statius lib. 12. Theb. v. 782

Accedunt utrimque pio vexilla tumultu;
Permiscentque manus.

Vexilla sunt ordines militares. *Vexilla fortunae suae submittere* elegantissime dicitur pro humilem esse, de majestate sua demere. Statius 4. Silv. Epulo Domitiani, sive Carm. 2. v. 41

Tranquillum vultu; sed majestate serenâ
Mulcentem radios; submittentemque modeste
Fortunae vexilla suae.

Tractum a militia, in qua victi fusique; ac jam supplices vexilla sua submittebant, contra pugnaturi tollebant, vide ibi Gevartium. ¶ Porro vexillum quasi diminutivum a *velum* fecit Servius; at contra Cicero in Oratore cap. 45 à *Vexillum* factum sensit *Velum.*

¶ Vexillarius, antesignanus, ein Fähnrich/ apud Livium lib. 8. cap. 8, & Tacitum lib. 1. Histor. cap. 41. ¶ 2. Item miles, qui sub vexillo est. Quod autem militum genus *Vexillarii* sive *Vexilla* fuerint, non in aperto satis est. Explicare quidem conatus Lipsius est lib. 1 de Romana Militia Dialogo 8, & lib. 5. Dialogo 19, itemque ad 1. Annalium Taciti cap. 17. pag. 36. & 37; sed rem acu haud tetigit: optime de iis Pichena ad illum ipsum Taciti locum; qui non futilibus argumentis Lipsii rationes oppugnat, &, nisi fallor, expugnat. *Vexillarii* igitur dicebantur, qui sumti & lecti ex legionario milite, sive ex legionum cohortibus, separatique a legionum aquilis & signis cohortium sub propriis vexillis militabant. Eamque ob causam *vexilla* a cohortibus, quae in legionibus erant, distinguit Tacitus lib. 1. Histor. cap. 70, quem locum supra adduximus: Suetonius vero Nerone, supra citato loco, *militaria signa* & *vexilla* perinde distinguit. Sed vide Pichenam eo, quem diximus, loco Num. 57.

¶ Vexillifer, signifer. Gloss. Cyr. *Vexillifer*, βεξιλοφόρος. Foem. *Vexillifera* apud Prudentium est in Psychomach. v. 19

Hunc vexillifera quoniam fors obtulit illum,

scilicet Sobrietati, vexillum crucis Christi prae se ferenti.

¶ Vexillatio apud Suetonium in Galba cap. 20, quam *plurium vexillorum complexionem* Torrentius interpretatur. Vegetius lib. 2. cap. 1 ad alas equitum hoc vocabulum retulit, ut idem observat. Apulejus lib. 7. pag. 191 *factio militarium vexillationum.* Inscriptio ex aevo Severi apud Bellorium Vestig. vet. Romae pag. 35 PRAEPOSITIO VEXILLATION.

VEXO, vexare; quod videtur a *Veho* esse, sed quia non fit ab ordinario Supino, huc seorsum transcribere placuit. Asconius in 2. Verrinam; quae Procemium Actionis est, pag. 46 VEXAVIT, inquit, *ingentis calamitatis usum significat.* Et Gellius lib. 2. Noctium Atticarum cap. 6 *Qui fertur & raptatur, atque huc & illuc distrahitur, is vexari proprie dicitur.* Quae eadem verba & Servii sunt ad illud Virgilii Eclog. 6. v. 76 *Dulichias vexasse rates.* Et ita plane *in turba vexari* Suetonius dixit Augusto cap. 53, gedruckt und hin und wieder getrieben werden. Cato apud Gellium citato loco: *Cum Hannibal terram Italiam lacerare atque vexare*, hoc est, omni calamitatis & saevitiae genere affligere. plagen. Nepos Datame: *Absens amicitiam cum Datame facit, regis provincias vexat, castella expugnat.* Cicero passim *Diripere & vexare; vastare & vexare; spoliare, violare & vexare*, aut contra, *vexare & spoliare* conjunxit. *Qui omnia divina & humana violarint, vexarint, perturbarint, everterint*, pro Sext. cap. 1. & pro Flacco capite 20 *probris omnibus maledictisque vexare.* Idem lib. 2. ad Quint. fratr. epist. 1. in f. *Solicitudo vexat impios*, Idem de Legibus libro 1. cap. 14. Adde de hoc verbo Macrob. lib. 6. Saturnal. cap. 7 disputantem.

¶ Vexatio, afflictatio, Plage/ Anfechtung. *Per vexationem & contumelias inimicum petere*, Livius lib. 38. cap. 59. *Impunita & libera vexatio*, Cic. in Catil. 1. cap. 7. Et Suetonius Tiberio c. 61 *Citati ad causam dicendam partim se domi vulneraverunt, certi damnationis, & ad vexationem ignominiamque vitandam*, id est, ne hinc inde per ignominiam distraherentur.

¶ Vexator, ein Quäler/ Aengstiger/ ut, *Direptor & vexator urbis*, Cic. in 3. Philipp. cap. 11. Et Tertullianus 4. adverf. Marcion. cap. 14 *vexatores egenorum.*

¶ Vexatrix. Prudentius Psychomach. v. 58 *Vexatrix hominum.*

Composita:

¶ Convexare. Gell. lib. 10. cap. 6 *Qua me male tunc miseram convexarunt.* Idem quod vexare.

¶ Devexare, wol plagen / ut; *Per tot annos Rempublicam devexatâ*, Cic. lib. 10. fam. epist. 3.

¶ Divexare, idem, vehementer scilicet vexare, ut, *Divexare & diripere omnia*, Cic. 11. Philipp. cap. 2. *Divexare agros cæsim*, Idem Philipp. 13. cap. 9.

¶ Huc & composita nomina referenda sunt, *Convexus*, *Devexus*, *Subvexus*.

¶ Convexus, convexum, Festo, est ex omni parte declinatum, qualis est natura cæli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est. Gewölbet / rund zugewölbet. Sic *cælum* proprie *convexum* dicitur. Virg. 4. Æneid. v. 451

- - - tadet cæli convexa tueri.

Ubi substantive ponitur. Vet. Gloss. *Convexum*, κατωφερὶς, ἐπιφερὶς. Ejusmodi enim ex parte cælum videtur terram versus declinatâ formâ; concavum autem, quod intra est, convexum dicitur. Rursus Virgil. Ecl. 4. v. 50

Adspice convexo nutantem pondere mundum.

¶ Convexio. Gellius lib. 14. cap. 1 *Nam quanta*, inquit, *partium circulorumque cæli ex decergentia & convexionibus mundi varietas sit*, &c. Arnobius libro 1. pag. 33 *cæli convexiones*. Et lib. 4. pag. 129 *conclusum rotunditatis convexione*.

¶ Convexitas, forma convexa, ut, *Mundi convexitas*, Plinius 18. cap. 25. Die Ründe des Gewölbs.

¶ Convexus, ûs. Vet. Gloss. *Convexus*, ἐπιφέρεια.

¶ Devexus, devexum, declive, das sich herabwerts hält / oder unterwerts streichet. *Lucus in viam devexus*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 45, ein Wald/der unter sich auff eine Strasse läufft. Virgil. 1. Georg. v. 241

- - Mundus premitur Libya devexus in Austros,

Valerius Flaccus lib. 3. v. 687

Cernere devexis redeuntem montibus.

Claudianus de Consul. Mall. Theod. v. 57

- - - quodcunque dies devexior ambit.

¶ Devexitas, ein Hang unterwerts. Plinius major lib. 2. cap. 65 *in inferiora aquæ feruntur, quò longissime devexitas passa sit*. Junior lib. 8. epist. 8 de fonte Clitumno: *Inde non loci devexitate, sed ipsâ sui copiâ & quasi pondere impellitur*.

¶ Subvexus, idem quod devexus. *Omnia fastigio subvexa*, Livius lib. 25. cap. 36.

VFENS, entis, fluvius, qui labitur per Ponitinas paludes apud Volscos, qui & *Ausentum* dicitur. Virgilius lib. 7. Æneid. v. 802

- - - - - gelidusque per imas
Quærit iter valles atque in mare volvitur Ufens.

¶ Ufentinus, adjectivum. *Ufentina tribus*, Livius lib. 9. c. 20,

VIA, latitudo tanta, quantâ ire potest vehiculum, quasi *vehia*: nisi ab ἰὼ est, vel ἴα, quo Apollonius usus est, notante Scalig. in Conjectaneis, ein Weg/eine Strasse. Cic. 6. Verr. cap. 53 *Cætera urbis partes una lata via perpetua, multisque transversis dividua continentur. Publica*, item *consularis*, & *regia*, & *militaris*, cui plane respondet nostrum, eine Heer-Strasse / alias vocatur eine Land-Strasse. Vide Torrentium ad Augustum Suetonii cap. 49. Huic opponitur *vicinalis* apud Siculum Flaccum de Condit. agror. pagin. 11, ein Dorff-Weg. Vide ibi Rigaltium. *Per publicam viam ne ambules*, λεωφόρου μὴ βαδίζειν, id est, ne sequaris vulgi errores. Vide Chiliad. *Via trita*, ein gebahnter Weg. *Calcanda omnibus via leti*, Horat. 1. Carm. od. 29. *Dare se in viam*, Cic. 14. famil. epist. 12. sich auff den Weg machen. *Committere se viæ*, ibid. lib. 16. epist. 4. *Dare viam alicui per fundum suum*, Idem pro Cæcin. cap. 10. *Rectâ viâ proficisci*, Cicero ad Quint. fratr. lib. 3. epist. 1. cap. 2. stracks zu / gleich zu. *Esse in via*, Idem lib. 16. epist. famil. *Rectâ viâ depelli*, &, *Ad rectam viam reduci*, Quintilian. lib. 2. cap. 17. *Viæ munire & obsepire*, Cicero pro Muræna cap. 23. *Sternere viam*, den Weg pflastern / unde *Strutura viarum* apud Suetonium Claudio cap. 24. Sed, *Totâ errare viâ*, id est, vehementer errare, Terentius in Eunuch. act. 2. scen. 2. v. 14. *Visa est via pedum*, proverbiale apud eundem Terentium Phormione act. 2. sc. 2. v. 12, id est, ratio, qua procedendum. *Decedere viâ*, aberrare, vom Wege kommen / Suetonius Cæsare cap. 31, & metaphorice, Cic. pro Cœl. cap. 16. Aliter hæc phrasis accipienda apud eundem Suetonium Tiberio cap. 31, extr. *Nec mirum, cum palam esset, ipsum quoque eidem assurgere & decedere viâ*. Hoc enim non per errorem fiebat, sed de industria & honoris caussa. Nam cum minori honoratior fieret obviam, ille alter recedebat nonnihil & viam dabat prætereunti majori. Hoc itaque *Viâ decedere* Suetonio dicitur, Senecæ *Semitâ cedere*, epistola 64. extr. *Si Consulem*, inquit, *videro aut Prætorem, omnia, quibus honor haberi solet, faciam: equo desiliam, caput adaperiam, semita cedam*, einem ausweichen. Est in hanc rem & Apulei locus in Floridis circa finem: ad quem insignem alium Arnobii Colvius notavit. *In viam redire*, Cic. 12. Philipp. cap. 2, wieder zu recht kommen. *Viâ tot dierum*, Nepos Eumene cap. 8. De viarum Curatoribus Lipsius ad Tacit. lib. 3. Annal. pag. 158. ¶ 2. *Via* per metaphoram pro ratione & modo aliquid faciendi, ut Terent. in Andr. act. 4. sc. 1. vers. 47 *Hæc non successit, aliâ aggrediemur viâ*, wir wollen es auff einen andern Weg fürnehmen. Plautus Aulul. act. 3. sc. 6. v. 39 *Ut me deponat bene, eam affectat viam*, ita rationes init, hoc agit, er gehet darauff um. *Ingredi* etiam *viam* dicuntur, qui vera, non falsa & aliena narrant. Plautus Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 73 *Ingressus est viam*. Item Asinar. act. 1. sc. 1. v. 39 *rectam instas viam: ea res est*. Plane ita & nos: Du bist auff dem rechten Wege / cum approbamus aliorum narrationem. Terentius Heaut. act. 1. sc. 1. v. 48 *Ut & viâ pervulgatâ patrum*, id est, ratione, more consuetudinis. ¶ 3. Ponitur & pro accessu sive commoditate atque occasione ad aliquid perveniendi. Sic, *Patefacere viam ad opes*, Cic. dixit Phil. 5. cap. 18. Et idem lib. 2. off. cap. 12 *Præclare Socrates hanc viam ad gloriam proximam, & quasi compendiariam dicebat esse, si quis id ageret, ut, qualis haberi vellet, talis esset*. Seneca in Agamemnone v. 242 *Sera nunquam ad bonos mores via est*. Et Seneca alter lib. 3. Controvers. 16 *Multas rerum natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt*, &c. ¶ 4. Est & *Via* informatio, disciplina, ὑφήγησις, μέθοδος, formula & regula, ut Schol. ad illud Dionysii Catonis: *Cum animadverterem, quàm plurimos homines errare graviter in via morum*, notat. Tacitus lib. 1. Annal. cap. 54 *Alia Tiberio morum via*. Perinde *Viæ prætiorum* lib. 2. Annal. cap. 5 dixit. Corn. Celsus Præfat. libri de Medicina: *Horum observationem medicinam esse, quam ita finiunt, ut quasi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumque, quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendant*. Sic *Via dicendi* apud Quintilianum lib. 4. cap. 5. Et, *Tradere viam optimarum artium alicui*, Cicer. de Divinat. lib. 2. cap. 1. Plura exempla ejusmodi notavit Barthius ad v. 1. Nemesiani *Venandi cano mille vias* &c.

¶ *Via lactea*, congeries minutissimarum stellarum: in fabulis apud poetas, semita superorum, Milch-Strasse vulgo. Ovid. 1. Metam. v. 168.

¶ Viarius, ut, *Lex viaria*, Cælius Cicer. lib. 8. famil. epist. 6.

¶ Viâticum, quodlibet ad iter necessarium, sive cibus, sive pecunia, Reisepfennig/Reisezehrung. Cicero ad Attic. lib. 15. epist. 20 *Video nihil opus esse viatico*. Proverbiale: *Unicuique sua ars pro viatico est*, vide Chiliad. Bias filio ad Ægyptios abeunti & percontanti, quidnam faciendo rem ipsi gratissimam facere posset, ἐφόδιον, inquit, πρὸς γῆρας κτησάμενος τὴν ἀρετὴν, hoc est, *Si viaticum ad senectutem tibi comparaveris virtutem*, Basil. orat. ad adolescentes, quomodo ex Græcis auctoribus utilitas petenda sit. *Viatica cana* est adventitia: vide supra *Vinum*. ¶ 2. *Viaticum* etiam dicitur peculium & facultates militis. Suetonius Cæsare cap. 68 *Ingresso civile bellum centuriones cujusque regionis singulos equites e viatico suo obtulerunt*, aus ihrem Beutel. Vide ibi Torrentium & Dausquejum in Basil. Seleuc. pag. 110. Q. Claudius 1. Annal. apud Gellium lib. 17. Noct. Attic. cap. 2 *Ut facile intelligeretur magnum viaticum ex se atque in se ad Remp. evertendam habere*. Quæ verba cum produxisset Gellius, subjicit: MAGNVM VIATICVM *pro magna facultate & paratu magno rebus positum*: videnturque Græcos secuti, qui ἐφόδιον à sumtu vitæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt.

¶ Viaticus, id est, viatico instructus, apud Plautum Menæch. act. 2. sc. 1. v. 29, mit einem Zehrpfennig versehen.

¶ Viaticulum, diminutivum. Ulpian. Leg. 18 § 1 Dig. de judiciis & ubiquis: & Apulej. lib. 7. p. 191 *Viaticulum mihi corrasi*.

¶ Vio, viare, iter facere, ire. *Iter viare*, Lucilius. *Pericula viare* dixit Plautus Trucul. act. 1. sc. 1, ubi vide interpretes. Usus hoc verbo aliquoties Prudentius, ut Hymno ad accensum cerei v. 65

Præbent rupta locum stagna viantibus.

Item lib. 2. contra Symmach. 772 *- - - iter esse viandi*
Multifidum variumque.

Item Juvencus, & alii Christiani Scriptores, etiam Ammianus lib. 20. cap. 23. pr. *intenti ad viandum*.

¶ Viator, qui iter facit, ein Wanderer / Wandersmann. Juvenal. Satyr. 10. v. 22

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Cicer. pro Mil. cap. 21 *Non semper viator à latrone, nonnunquam etiam latro a viatore occiditur*. Et Celsus præfat. operis: *Viator exceptus à latronibus*. Phædrus lib. 2. fab. 2

- - - - - forte innoxius
Viator est deductus in eundem locum.

¶ 2. *Viatores* etiam dicebantur servi magistratuum, qui antiquitus magistratus ex villis & agris accersebant, ut Cic. de Senectute cap. 16 notavit. Et Columella Præfat. operis: *Illis temporibus Proceres civitatis in agris morabantur, & cum consilium publicum desiderabantur, à villis accersebantur in Senatum. Ex quo, qui eos evocabant*, VIATORES *nominati sunt*. Eadem Plinius lib. 18. cap. 3. Postea, qui magistratibus apparebant, sic dicti, die Stadt-Knechte. Vide Festum. In vetere Inscriptione;

VIATOR AEDILIS PLEBIS.

¶ 3. Viatores etiam dicti lirium exsecutores. Vide JCtos.

¶ Viatrix, fœmininum, apud Salvianum de Gubern. Dei lib. 1. pag. 32. *Gens viatrix sine via*, id est, Israël in desertis. Etiam Martianus Capella lib. 6. post init. *Viatrix infatigata*.

¶ Viatorius, ad viatorem pertinens. *Vasa viatoria*, Plin. lib. 16. cap.

cap. 10. ſub fin. Reiſe-Flaſchen. Et Onomaſt. vet. *Viatorium*, ὁδοιπορικός.

Compoſita a *Via* & *Viare*:

¶ Avius, avium, quod a via remotum eſt, ſive per quod via nulla eſt, dazu kein Weg gehet. Virg. 2. Georg. v. 328

Avia dum reſonant avibus virgulta canoris.

Avii montes, Horat. 1. od. 23. *Avia valles*, Stat. lib. 4. Silv. 3. v. 73.

¶ Et, Avia, ſubſtantive, ut, *Horrenda avia*, Valerius Flaccus lib. 5. v. 475. Et, *latebroſa per avia ſaltus*, apud Silium lib. 12 v. 352. Sic, *Per avia ac derupta præibat eum*, Tacit. 6. Ann. cap. 21. Idem lib. 4. Hiſt. cap. 70 *Civilis avia Belgarum circumibat.*

¶ Bivium, vide poſt paullo, ſub finem compoſitorum, ante *Trivium.*

¶ Devius, a, um, quod longe eſt a via, ut, *Oppidum devium*, das weit von der Straſſen liegt. *Devium iter*, Cic. 14. ad Att. epiſt. 10. Idem ad eund. lib. 2. epiſt. 4 *Si nos amas, in Pompejanum veni to; id & nobis erit perjucundum, & tibi non ſane devium*, es wird dir nicht viel aus dem Wege ſeyn. Idem in Philippica 5. cap. 13 *Conſiliis præceps & devius*, mit Anſchlägen geſchwind und irrig. *Devii ſaltus*, Livius lib. 10. cap. 34.

¶ Deviare, deflectere a via, verbum poſterioris Latinitatis. Ex. gr. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 22 *Si a medio devia verit.* Symmachus lib. 9. epiſt. 131 *à quorum* [principum] *definitione non decet deviari.* Plura vide in Curis Poſterioribus Cellarii.

¶ Invius, a, um, inacceſſum. *Invii ſaltus*, Livius lib. 9. cap. 14; dazu man nicht kommen kan. Ovid. 14. Metam. v. 113

Invia virtuti nulla eſt via.

Idem lib. 5 Faſtorum v. 582

Gens circumfuſa invia fluminibus.

¶ Et *Invium* ſubſtantive. Livius lib. 21. cap. 35 *Per invia plerasque & errores.*

¶ Inviare, ἐνοδίζειν, in viam dirigere. Solinus cap. 2 [al. 8] poſt principium: *parcius depabita lebine veſtigiis inviare.* Vide ibi Salmaſ. pag. 41. ed. ſec.

¶ Multivius. *Multivii circuitus*, Apulejus lib. 9. pag. 221, vielwegig.

¶ Obvius, obvium, quod occurrit. *Obvium alicui fieri*, vel *eſſe*, einem begegnen/ entgegen kommen. Cic. pro Milone cap. 18 *quippe qui ei obvius futurus non erat.* Et Livius lib. 1. cap. 16 oratione Proculi: *Romulus cælo repente delapſus ſe mihi obvium dedit*, iſt mir entgegen kommen. ¶ 2. Obvium, vulgare eſt & triviale. Ut, *Obvium eſt*, es kömmt allenthalben vor. ¶ 3. Sed Homo *obvius* eſt facilis affatu & humanus. Plinius lib. 1. epiſt. 10 *Eſt obvius & expoſitus, plenumque humanitate.*

¶ Obviam, adverbium, ut, *Obviam venire, ire, prodire*, &c. entgegen kommen/ entgegen gehen. Cicero lib. 2. fam. epiſt. 16 *Cum in Cumanum mihi obviam veniſti.* Et pro Muræna cap. 32 *Si obviam candidatis iſſent.* Et ibidem cap. 33. pr. *multi obviam prodierunt de provincia decedenti.* Et, *obviam fieri.* Cicero pro Milone cap. 10 *Obviam ſit ei Clodius expeditus.* Et, *obviam ſe alicui ferre*, pro Plancio cap. 40. Et, *obviam ire periculis*, Salluſtius Jugurth. cap. 7. *Obviam ire cupiditatibus*, Cicero in Verr. 3. cap. 41. Sic, *Conatibus alicujus obviam ire*, Declam. antequam iret in exſil. *Obviam alicui obſiſtere*, Plautus in Amphitr. act. 3. ſc. 4. v. 2.

¶ Obviam itio, das Entgegen gehen. Cicero lib. 11 ad Atticum epiſt. 16 ſub init. *De obviam itione ita faciam, ut ſuadet.*

¶ Obvio, obviare, obvium fieri, quod haud ſcio tamen, an recte apud Salluſtium legatur Jugurthâ cap. 5 *Tum primum ſuperbiæ nobilitatis obviatum*; an non ita potius, quemadmodum caſtigatiora exemplaria legunt, *obviam itum eſt.* Idem tamen verbum in Vet. Gloſſ. legitur, *Obviat, ἀντιαν.* Macrobii, Vegetii, Hieronymi, & æqualium exempla indicamus Curis poſterioribus Cellarii. Aliquando eſt reſiſtere. Arator in Act. Apoſt. 18, 9. 10

Chriſtum ait: nunc, Paule, doce, non obviat ullus,
Me comitante, tibi.

¶ Pervius, um, *invio* contrarium, dadurch man gehen oder kommen kan. *Pervii ſaltus*, Liv. lib. 9. cap. 43. Et Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 2. v. 40 *Id quidem angiportum non eſt pervium.* Et, *Pervia tranſitiones*, Cicero 2. de Nat. Deor. cap. 27. Et Ovidius lib. 1 Metam. v. 764

— — non ulli pervia vento, ſcil. *domus.*

¶ Pervium, ſubſtantive, tranſitus. Tacitus 3. Hiſtor. cap. 8 *Interjectus exercitus Rhætiam, Juliaſque Alpes, ne pervium illa Germanicis exercitibus foret, obſepſerat.*

¶ Impervius. *Amnis impervius*, propter vortices, Ovid. lib. 9. Metam. v. 106. *Itinera interrupta & impervia*, Tacit. 3. Annal. cap. 31. Et, *Impervius ripis amnis*, Pacatus Panegyr. Theodoſio cap. 34.

¶ Prævius, um, quod præit. Ovid. Metamorph. 11. v. 65

Nunc præcedentem ſequitur, nunc prævius antett,

gehet für / weiſet den Weg. Et Statius lib. 2. Silv. 1. v. 175

— — — prævia fierunt Agmina.

Et Ciceronis fragmentum apud Nonium in Prævius:

Prævius aurora, ſolis noctisque ſatelles.

¶ Præviare, verbum, unde participium eſt apud Ambroſium in Lucæ cap. 3 v. 21. *Homo*, inquit, *viam non poteſt adorire niſi Dominum habeat prævientem.*

¶ Traviare, id eſt, tranſire. Lucret. lib. 6. v. 348

— — — foraminibus liquidis ubi travia ignis.

Ubi tamen in quibusdam *trameat*, in aliis *transvolat* legitur.

¶ Bivium, id eſt, duæ viæ concurrentes, da zween Wege in einander lauffen. Virg. lib. 9. Æn. v. 239 *in bivio porta.*

¶ Et *Bivius*, adjectivum. Virg. lib. 11. Æn. v. 516

Ut bivias armato obſidam milite fauces.

¶ Trivium, trium viarum coitus, ut, *Ventum eſt in trivium*, Cic. lib. 1. de Divin. cap. 54. *In trivio eſſe conſilii*, pro addubitare, quod conſilium ſequare. Vide Chiliad. Ἐν τριόδῳ εἰμὶ λογισμῶν, *In trivio ſum conſilii.*

¶ Et *Trivia* Diana eſt apud poëtas, quod triviis præſideret. Virgilius lib. 6. Æn. v. 13

Jam ſubeunt Trivia lucos.

Et Catullus Carm. Seculari v. 15

Tu potens Trivia, &c.

¶ Trivialis, vulgaris, paſſim obvius. *Triviale carmen*, Juvenal. Satyr. 7. verſ. 55. *Verba trivialia*, Suetonius de Rhetor. cap. 6. hoc eſt, inculta, parum elegantia, ſchlechte/ geringe Worte.

¶ Trivialiter. Arnobius lib. 7. pag. 242 *Infantes parvuli, trivialiter & populariter inſtituti.*

¶ Quadrivium, vide in *Quatuor.*

B VIBEX, vibicis, veſtigium plagæ ſeu verberis, eine Strieme; nam vulneris *cicatrix* eſt μώλωψ. Græci βοῦας vocant σημάς, teſte Heſychio: inde igitur *Vibices* Scalig. in Conjectan. Plin. lib. 30, cap. 13 *Verberum vulnera atque vibices pellibus ovium recentibus impoſitis obliterantur.* Plautus in Moſtell. act. 4. ſc. 1. v. 11 *meum tergum ſubſicivam calcitram vibicibus.* Sed plures aliter legunt, extruſo *vibicis* & *calcitra* vocabulis. Vide Lambin. & Operar. &c. Perſius Sat. 4. v. 48

Si puteal multâ cautus vibice flagellat.

VIBIA, æ, Auſonius Præfat. monoſyllab. *Lit in vetere verbo ſequitur vara vibiam, ſimilium nugarum, ſubtexo nequitiam.* Ad quem locum Scalig. lib. 1. lect. Auſon. cap. 18, *Incidi*, inquit, *in optimas & vetuſtiſſimas gloſſas, quæ nondum editæ ſunt: in iis ita ſcriptum inveni.* VARAM VIBIA. *Pertica duæ ſunt, inter ſe colligatæ, quæ aſſerem ſuſtinent, unde proverbium* VARA VIBIAM SEQVITVR. *Hactenus Gloſſa illa, quæ melius, meo judicio, concipiunt proverbium, quam Codex Auſonius. Nam* VARA *ſignificat perticam ab ſummo furcillatam, ut colligimus ex illis Gloſſis.* VIBIA *autem perticam transverſam, quæ furcillæ impoſita & colligata eſt. Quare ſi* VARA *cadat, &* VIBIAM *ſimul cum illa cadere neceſſe eſt. Unde vetus dictum:* VARAM VIBIA SEQVITVR. *Sane* varam *id ſignificare, præterquam quod ex Gloſſis illis cognoſcimus, etiam Vitruvius confirmat libr. X. capite XIX. Loquens de arietis inventione*, Cetras, *inquit*, Chalcedonius de materia primum baſim ſubjectis notis fecit: ſupraque compegit arrectariis & jugis varos, & in his ſuſpendit arietem. *Ex hu videmus* VARAM, *quæ arrectaria ſtatuitur:* VIBIAM *vero, quæ transverſaria & jugum ſuperponitur. Sed unde dicta ſit* VIBIA, *& quæ ejus cauſſa, & utrum* BIBIA, *ut in Auſonio: an* VIBIA, *ut in Gloſſis, ſcribendum ſit, neſcio. Mihi ſufficit & proverbium, & ejus interpretationem ex veteri Grammatico indicaſſe. Proverbium quadret in eos, qui, cum uni vitio indulſerint, deplorata omni verecundia, & proſtigato pudore, ad alia præcipites feruntur, quaſi omni jactâ bonorum aleâ. Sed præſtiterit duo nomina propria interpretari,* VARAM & VIBIAM. *Nam* VARI & VIBII *nomina gentilitia Romæ.* VARA VIBIAM, hoc eſt, τὸ ὁμοίως τῷ ὁμοίῳ ἕπεσθαι. Hæc ille.

VIBRO, vibrare, σείειν, ut Vetus Gloſſator interpretatur, eſt vi agitare ſeu concutere, ut, *Vibrare haſtam*, ſchwencken. Cicero lib. 2. de Orat. cap. 80. Idem, *Sicas vibrare, & venena ſpargere*, in Catil. 2. cap. 10. *Vibrare telum*, Curtius lib. 6. cap. 5. n. 28. Et Virgil. lib. 2. Æneid. v. 211

Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

Id eſt, celerrime agitatis linguis; de ſerpentibus. *Collucere a ſole, albeſcere & vibrare*, hoc eſt, micare, ſchimmern/ funckeln/ Cicero in Acad. lib. 4. cap. 33. Et Tacitus lib. 12. Annalium cap. 51 de Zenobia gravida equo pernici fugiente: *Poſt feſtinatione continua; ubi quaſi uterus & viſcera vibrantur* &c. ¶ 2. Transfertur & ad alia, ut, *Jambos truces vibrare*, id eſt, jaculari. *Deſiſſemque trutes vibrare jambos*; Catullus Carmine 37. Sic, *Oratio incitata & vibrans*, Cicero de claris oratoribus cap. 95. Et Quintilianus lib. 10. cap. 1 *Summa in Archilocho vis eloquutionis, tum validæ, tum brevi vibrantesque ſententiæ*, id eſt, incitatæ & penetrantes. *Vibrari mea membra videret*, paſſive dixit Ovidius Heroid. epiſt. 11. v. 77 pro concuti, contremiſcere.

¶ Vibratus, ut, *Vibratus ab æthere fulgor*, Virg. lib. 8. Æn. v. 524, id eſt, emiſſus. *Vibratus capillus*, Plin. lib. 2. cap. 78. quomodo Virg. Æn. 12. v. 100 *vibratos calido ferro crines* dixit, gekräuſelt Haar. Ita Prudentius Apotheoſ. v. 49

— — — vibratum Patris ore benigno Verbum.

De

De Jesu Christo, λόγῳ æterno, dixit. Et, *Membra vibrata æternitate*, apud Claudianum 2. in Eutrop. vers. 359. Comparativus *Vibratior.* Ausonius Epistolâ 21. v. 5

Flammis coruſci fulminis vibratior.

¶ Vibrandus, aliud participium. Claudianus de 4. Consul. Honor. v. 519

— — — jam cornua abita
Tentatur vibranda tibi.

¶ Vibrabundus. Mart. Capella lib. 7.

¶ Vibrabilis. Ausonius Epist. 24. v. 108

— — — vibrabilis ornus Achillei.

¶ Vibramen, vibratio. Apulejus lib. 6. p. 179 *trifulca vibramina draconum.*

¶ Convibrare. Apulejus lib. 2. Florid. p. 348 (ed. Elmenh.) de psittaco: *dum tenera lingua uti convibretur.*

¶ Evibrare, compositum, apud Gellium est lib. 1. cap. 2 *Non ut excitarentur atque evibrarentur animi, quod cornua & situi moliuntur* &c. id est, ut animi incitati prosilirent, daß ſich der Muth herfür thäte.

¶ Intervibrare. Martianus Capella lib. 6 post initium: *Tandem reglutinatis ab æthra intervibrantis admiratione luminibus*, &c.

Vibriſſæ, arum, pili in naribus hominum. Festus.

¶ Vibriſſo, āre, crispare vocem, apud eundem ex Titinnio.

VĪBVRNVM, frutex lentus est, flexuque invictus. Exit ramulis digitali crassitudine, bicubitalibus, foliis ulmeis, incanis, & pilosioribus, quæ paribus internodiis adversis pediculis conjugarim adhærent per ambitum tenuissime ferrata. Florem edit album, umbellæ modo cohærentem quo acini prodeunt, lentium modo pressi, qui primo statim exortu virides, deinde rubri, demum vero nigri spectantur, radice per summa cespitum, vagante. Matthiolus. Virgilius ecl. 1

Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

VICENTIA, Venetorum oppidum, Plinio lib. 3. cap. 19, Vicentz. Rhenanus in castigationibus in Tacitum *Vicetiam* veteribus dictam probat, quomodo & dicto Plinii loco in optimis libris scriptum est.

VĬCIA, æ, legumen, seu pabulum potius jumentorum, a *vincio* appellatum: figit enim capreolos, ut vitis, Wicken/ quod nomen ex Latino est. Ovidius lib. 5. Fastor. v. 267

Flore ſimul laſo pereunt viciæque fabaque,
Et pereunt lentes &c.

¶ Aphaca, ἀφάκη, vicia tenuis est & campestris, Vogels-Wicken/ wilde Wicken.

¶ Viciarius, ut, *Cribrum viciarium*, quo viciæ purgantur, apud Columellam lib. 8. cap. 5.

VĬCIS, em, e, *vices*, *vicium*, &c. vicissitudo, ein Wechſel/ Umwechſelung/ Veränderung. *Servare vices loquendi*, Quintilianus lib. 6. cap. 5. Et Plinius lib. 17. cap. 23 *Nihil est in opere naturæ, quod non aliquas feriarum vices velit.* Et, *Permutare vices ſtationum*, Curtius lib. 8. cap. 6. Lucanus lib. 2. v. 13

— — — ſed ſors incerta negatur,
Fertque refertque vices, & habent mortalia caſum.

Sic dicimus: *Alterna vice*, Columella lib. 3. cap. 2, & *Alternis vicibus*, Seneca Herc. Fur. v. 377, eins ums ander. *Annua vice.* Plinius lib. 2. cap. 39 *Quis æſtates & hiemes, quæque in temporibus annua vice intelliguntur, ſiderum motu fieri dubitet?* Plinius junior Paneg. Traj. cap. 80 *Vice verſa fungi.* Prudentius Pass. Laurentii v. 289 *Inverſa vice.* Qui vero defectivum *Vice*, in numeri aut temporis notatione utuntur, e. g. *Hac vice*, *quadam vice*, *tribus vicibus* &c. fere omnes inclinatæ latinitatis temporibus fuere, (quos nominatim exhibent Posteriores Cellarii de Barbarismis Curæ) præter Horatium, qui lib. 4. od. 14 *plus vicesimplici* dixit. ¶ 2. Sed *meâ*, *tuâ*, *noſtrâ vice*, id est, meo, nostro loco, an unſer Statt. Horat. de arte Poetica v. 304

— — — — utar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet.

Plinius lib. 8. cap. 46 *Bos in Ægypto numinis vice colitur*, für einen Gott/ an ſtatt eines Gottes. ¶ 3. Cicero ad Lentulum lib. 1. fam. epist. 9. *Noſtram vicem ultus eſt ipſe per ſeſe*, hoc est, in seſe pœnâ afflictiendo occupavit officium nostrum, hat ſich von unfertwegen ſelbſt geſtrafft. Suetonius Claudio capite 7 *Præſeditque non raro ſpectaculis in Caji vicem*, an Caji Statt. Et Livius lib. 1. cap. 20 *Ne ſacra regia vicis deſererentur. Regiæ vices*, id est, regii muneris, regiarum partium. Plinius de Stella Veneris lib. 2. cap. 3 *Contra ab occaſu reſulgens nuncupatur* VESPER: *ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens.* ¶ 4. Sed, *Menedemi vicem miſeret me*, Terent. Heaut. a. 4. sc. 5. pr i. e. calamitatem. Sic &, *Dolco tuam vicem*, Cicero l. 12. fam. epist. 23. Cicero pro domo sua cap. 4 *Mihi uni neceſſe erat, & meam, & aliorum vicem pertimeſcere.* Et Brutus ad eundem lib. 11. epist. 19 *Valde & meam, & veſtram vicem timeam neceſſe eſt. Dolere vicem Reipublicæ*, Idem ad Brutum epist. 10. *Conqueri ſuam vicem*, Suetonius Augusto cap. 66. *Ipſius vicem minime dolemus*, Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 6. einen nicht beklagen. ¶ 5. Præcipue autem de bello utimur. Virgil. 2. Æn. v. 432

Teſtor in occaſu veſtro, nec tela, nec ullas
Vitabiſſe vices.

Ubi Servius: VICES, *pœnas, quia per viciſſitudinem pugnatur, ut Salluſtius docet. Legimus etiam pœnas* VICES *dici. Horatius* [lib. 1. Carm. od. 28]

— — — — vicesque ſuperbæ
Te maneant ipſum.

Sed de bello uſitatum eſt. Nullum enim bellum caret periculo. Hæc Servius. ¶ 6. *Vicem exſolvere*, est vel bonam, vel malam gratiam referre, wieder vergelten. Tacitus lib. 4. Histor. c. 3 *Tanto proclivius eſt injuria, quàm beneficio vicem evolvere: quia gratia oneri, ultio in quæſtu habetur.* In titulo statuæ apud Capitolinum in Gordiano Tertio: MISTHEO EMINENTI VIRO, PA---PRINCIPVM, TVTORI REIPVBLICAE VI---REDDIDIT. Seneca Hercule Furente extremo:

— — — gratiam meritis refer
Vicemque noſtris.

¶ Vicārius, ut, *Succedere vicarium alicujus muneri*, Cicero Verr. 6. cap. 37. *Pœna, ſervitus vicaria*, apud Quintil. Decl. 8, Strafe/ Dienſt/ ſo einer von eines andern wegen trägt. Horat. lib. 3. od. 29. v. 15

Defunctumque laboribus
Æqualis recreat ſorte vicarius.

Vicarium vocat, qui vicem sive partes alterius suscipit, ut interim quiescat. *Vicaria mors*, quæ pro alio subitur, Seneca Controv. vers. 133 & Hygin. fab. 243.

¶ Viciſſim, per vices, wiederum/ dargegen. Ut, *Te viciſſim audire velim, cum ipſe tam multa dixiſſem*, Cicero de Nat. Deor. lib. 2. cap. 1. Et ibidem cap. 7 *Terra floret, dein viciſſim horrere poteſt.* Terentius in Heaut. act. 4. sc. 3. v. 10 *Da te mihi viciſſim.* Cicer. de Fato cap. 2 *Mutuari ab aliquo, & ei viciſſim reddere aliquippiam.* ¶ 3. Alternis vicibus, per vices, invicem. Virg. eclog. 3. v. 28 *quid poſſit uterque, viciſſim Experiamur.* Ita *Viciſſim amare*, id est, mutuo, invicem, dixit Claudianus Epithal. Honor. v. 65.

¶ Viciſſatim, idem. Plautus Pœnuli prologo v. 46; & Stich. act. 4. sc. 1. v. 27.

¶ Viciſſitūdo, mutatio est ex alio in aliud, quemadmodum Cicero exposuit in 5. Tuscul. cap. 24. Idem de amicit. cap. 14 *Nihil viciſſitudine ſtudiorum officiorumque jucundius.* Terentius in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 45 *Omnium rerum viciſſitudo eſt.* Et, *Viciſſitudines dierum ac noctium*, Cic. lib. 2. de Leg. cap. 7. Abwechſelung/ Veränderung.

¶ Pro *Viciſſitudine Viciſſitatem* dixit Attius apud Nonium, itemque Vitruvius lib. 9. c. 9.

¶ Invicem, adverbium, inter se, mutuo, viciſſim, per vices, unter einander/ eins ums ander/ wiederum. Quintil. lib. 3. cap. 10 *Crimen invicem intentare*, einander beſchuldigen. Seneca Ludo de morte Claudii: *Hercules qui videret ferrum ſuum in igne eſſe, modo huc, modo illuc curſabat, & ajebat: Nolim mihi invidere: mea res agitur: deinde ſi quid volueris, invicem faciam; Manus manum lavat*, id est, mutua faciam.

Vicinus, quære in *Vicus*.

VICTĪMA, æ, a victoria dicta est. Ovid. lib. 1. Fast. v. 335

Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur.

Ein Schlacht-Viehe zum Danck-Opffer/ ϑῦμα. A victoribus enim victimæ immolabantur. *Victimas mactare*, Cicero pro Flacc. cap. 38. *Victimis caſis litare*, Suetonius Nerone cap. 25. *Victimarum* seu *hoſtiarum more mactari* dicebantur, qui securi, non gladio, & humi strati, percutiebantur, de quo Casaubonus ad cap. 15 Suetonii in Augusto. *Fuga victima*, atrox omen. Idem in Tito cap. 10. & Tacitus Hist. lib. 3. cap. 56. Deinde per translationem tyranni cæsi victimæ appellantur non sine elegantia. Seneca Herc. Fur. v. 922

— — Victima haud ulla amplior
Poteſt, magisque opima mactari Jovi,
Quàm rex iniquus.

¶ Victimarius, victimarum minister, ein Opffer-Knecht. Livius lib. 40. cap. 29 *Libri in Comitio, igne à victimariis facto, cremati ſunt.*

¶ Victimo, victimare, opffern/ zum Opffer ſchlachten. Apulejus lib. 7. pag. 192 [edit. Elmenh.] *Horum Martis victimant*: & pag. 197 eod. l. b. *victimamus hoſtiam.* Gloss. Cyrilli: *Victimo*, βυθύτω, καλιεργῶ.

VĪCVS, κώμη, duplici modo dicitur, extra urbem, & in urbe. Extra urbem significat locum, ubi plures casæ sunt, nullâ munitione septum, ein offener Flecken/ oder Dorff. Minor autem *Vicus* pago est: nam ut *Vicus* ex pluribus casis; ita pagus e pluribus vicis constat. Cicero lib. 14. epist. 1 *Quod ſcribis te vicum venditurum? quid, obſecro te, quid futurum eſt?* vide Manutium Quæsitis per Epist. lib. 2. epist. 7. Sed quando hi vici muniebantur, *Castella* appellabantur, de quo suo loco. Ammianus Marcell. lib. 23. cap. 21 *Abundant æque civitatibus, quibus Media, & vicis in modum oppidorum exſtructis* &c. Ubi *vici in modum oppidorum exſtructi* dicuntur, non qui mœnibus septi, ut oppida, sed æque magni, ac oppida, sint. ¶ 2. In urbe *Vicus* dicitur continuata ædium series, eine Reihe Häuſer. Sic Roma in plures vicos seu regiones distinguebatur. Nam *Vicus Tuſcus*, *Vicus*

Cyprius,

Cyprius, Vicus Africus &c. ibi fuisse legitur. Vid. Merula Cosmogr. lib. 2. cap. 4. v. 22. His autem *Vicis* magistri sui præpositi erant, Gassen-Meister / de quibus Suetonius Augusto cap. 30, & Tiberio extremo: itemque in Claudio cap. 18. *Vico magistros* P. Victore appellat de regionibus urbis. Nomen ipsum a *Via* est. Varro lib. 4. de LL. *In oppido*, inquit, VICI a *via*: *quod dextra parte via sunt adficia.*

¶ Vicānus, ut, *Vicani aruspices*, Cicero lib. 1. de Divin. c. 58.

¶ Viculus, diminutivum, ein Dörfflein. Livius lib. 21 c. 33 *Castellum, viculosque circumjectos capit.* Et Vopiscus in Aureliano c. 3 *An eo minores inveniuntur Aristoteles Stagirita, Eleatesque Zenon, aut Anacharsis Scytha, quod in minimis nati sunt viculis?* Opponit Platonis patriæ, qui Atheniensis fuit.

¶ Vicātim, adverb. per vicos, von einer Gassen zur andern/durch die Gassen. Cic. pro Sext. c. 14 *Homines vicatim conscribere.* Horat. Epod. 5. v. 97 *Vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens*
Contundet obscænas anus.

¶ Vicinalis, ut, *Vicinalis via*, quæ in vicis est, (Frontino & *agrestis* dicitur) vel in *vicum* ducit, diversa a publica seu *militari.* Ein Dorff-Weg. Siculus Flaccus de conditionibus agrorum p. 11 VICINALES *autem viæ, quæ de publicis divertuntur in agros, & sæpe ad alteras publicas perveniunt.* Vide ibi Rigaltium. ¶ *Vicinalis usus.* Livius l. 21. c. 26 *Lintres ad vicinalem usum paratæ.*

¶ Vicinus, (huc enim reponere libet, sunt nempe vicorum finitimi vicini) usurpatur adjective & substantive, ut, Ovidius Remed. am. v. 323 *Et mala sunt vicina bonis*, &c.
Vicina & finitima Rhetorica Dialectica est, Cicero in Orat. c. 32. Et Plaut. Merc. 2. 4. sc. 4, 32. *Aliquid mali propter vicinum malum.* Virg. Eclog. 9
Mantua væ misera nimium vicina Cremonæ.
Vicinus proximus, Cic. ad Att. lib. 2. epist. 14.

¶ Vicinior, Comp. Ovid. 6. Fast. v. 275
Ni convexa foret, parti vicinior esset.
Et Avienus Orbis descript. v. 765 *vicinior uxi Soli.*

¶ Vicine, adverb. Augustinus de Doctr. Christiana lib. 2. c. 13 *vicinissime frui.*

¶ Vicinia, Nachbarschafft/ ut, *In nostra vicinia.* Horat. lib. 1. ep. 16. v. 44 *Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota.*
Sic &, *Virtutum vitiorumque vicinia*; item, *Diversarum rerum vicinia quædam*, i. e. cognatio, Quintil. lib. 3. c. 6.

¶ Seneca *Vicinium* etiam dixit lib. de brevitate vitæ c. 15, *Versatur in vicinio invidia*, der Neider ist nicht weit gesessen. Ita vetus Tarvinienses: at, *in vicino*, Lipsius, Schottus, Gronovius ediderunt. Eadem ratio est Plinii lib. 2. cap. 16, quem quidam allegant. Nam optimo quoque libro expressum est: *quamdiu in vicino sint terræ.*

¶ Vicinitas, jus & consuetudo, quæ inter vicinos est, eosque proximos amicis facit, die Nachbarschafft. Ter. Heaut. a. 1. sc. 1. v. 4
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam:
Amicitiæ, consuetudines, vicinitates, Cicero post reditum ad Quir. cap. 1. Et pro Cluent. c. 17 *Mihi cum eo vicinitas & magnus usus est.* Sic & de aliis rebus, ut, *Virtutibus ac vitiis vicinitas quædam est*, Quintil. lib. 3. c. 6. ¶ 2. Pro vicinis ipsis ponitur, sive qui in vicinia habitant. Cicero pro Rosc. Amer. c. 46 *Canta vocum & tibiarum tota vicinitas personat.* Corn. Nepos Alcibiade cap. 10 *Missi clam vicinitati negotium dant.*

¶ Vicinari, id est, propinquum esse, aliquoties Sidonius dixit, lib. 2. epist. 2. & lib. 6. epist. 9.

VĪDELICET, quasi *videas licet*, adverbium confirmandi, idem quod certe, eigentlich / nemlich / nimirum, ut Valla docet lib. 2. cap. ult. Cicero de Orat. lib. 2. c. 55 *Sapiens videlicet homo cum primis nostra civitatis*, eigentlich / oder in der Warheit ein sonderlich verständiger Mann. Terent. in Heaut. act. 3. sc. 2. v. 22 *Hic de nostra verbis errat videlicet; quæ hic sumus locuti.* ¶ 2. Nonnunquam & ironiis subservit, quemadmodum *scilicet.* Cicero Philipp. 2. c. 6 *Tuus videlicet salutaris consulatus, perniciosus meus.* Idem 2. Catilinar. c. 6 *Homo enim videlicet timidus & permodestus vocem consulis ferre non potuit.* ¶ Memineris indicare Vallam, apud doctissimos vix reperiri illum vulgo usitatissimum loquendi modum, *Quatuor sunt virtutes, scilicet* vel *videlicet prudentia, justitia*, &c. ¶ Aliquando plane verbum est: ut illo Plautino Sticho act. 4. sc. 1. v. 49. *Videlicet parcum illum fuisse senem.* Id est, videre licet, illum parcum fuisse. Pari ratione & SCILICET usurpatur.

VĪDEO, videre, cernere, sehen: a Græco ἰδεῖν, Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 15. Ovid. 10. Metamorph. v. 602
Vidisset lacrymas, vultum vidisset amantis.
Cicero lib. 9. fam. epist. 23 *Constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem.* Terentius in Heaut. act. 3. sc. 1. v. 82 *Somnum hac nocte oculis non vidi meis.* ¶ 2. *Videre* & considerare, intelligere est. *Videre futura & divinare*, Cicero lib. 15. fam. epist. 15. *Videre in futurum*, Livius lib. 6. cap. 12, das künfftige bedencken / davor Sorge tragen. Et Cicero lib. 4 de Finibus cap. 4 *De summo bono mox videbimus.* Terentius Andr. act. 2. sc. 6. v. 25 *Ego, sibi hæc recte ut fiant, videro.* Iterum Cicero 6. Verr. c. 16 *Compone hoc, quod postulo; de reliquo videro*, für das andere wil ich sorgen. Et ad Brut. epist. 2 *De hoc tu videris.* Martialis lib. 5. epigramm. 42 *Sedere in equitum num tibi liceat scamnis,*
Videbo, Dydime, non licet maritorum.
Videre enim aliquando non est adspicere tantum, sed de iis etiam statuere atque censere. Terentius Andr. act. 5. sc. 2. v. 15 *Si faciem videas, videtur esse quantibus pretii.* Item Heaut. a. 5. sc. 3. v. 2 *Sed ipse egreditur, quam severus! rem cum videas, censeas.* Quasi dicat: si ipsum adspicias, & ex adspectu & vultu æstimes, censere possis, te rem ipsam videre, cujus indicium vultus præfert, hoc est, severum, & dissolutum vitâ minime esse. Et hinc VIDERI pro æstimari, putari ponitur. ¶ 3. Videtur & aliquando pro *cavere* positum. Nam qui cavere volunt, iis circumspectu opus est. Terentius Heaut. act. 2. sc. 3. v. 115
Ne quid accusandus sis; vide.
Et ibidem v. 128 *Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens vuas.* Persius Satyr. 1. v. 108 – – *Vide sis, ne majorum tibi forte*
Lumina frigescant.
Cato lib. 4. distich. 24 *Hoc vide, ne rursus levitatis crimine damnes.* Similiter & nos siehe zu pro hüte dich dicimus. ¶ 4. Sed, *Ego, ut spero, propediem te videbo*, id est, tecum ero, te visam, wil in kurtzen bey dir seyn? antecedens pro consequenti. Plinius lib. 1. epist. 5 *Rogo, mane videas Plinium.* Et ita *revidere* pro revisere Plautus dixit Trucul. act. 2. sc. 2. v. 65. ¶ 5. Habet apud Terentium interdum & vim stomachantis; ut in Adelphis act. 5. sc. 1. v. 4 *Illud sis vide exemplum disciplinæ.* Et in Phorm. act. 2. sc. 3. v. 10 *Avaritia vide quid facit.* ¶ 6. *Me vides*, elegans formula, cum alicujus rei periculum in nos suscipimus. Plaut. Trinum. act. 3. sc. 3. v. 78
Nihil est de signo quod vereare: me vide.
Terentius act. 2. sc. 1. v. 13 *Atque istuc ipsum nihil periculi est, me vide*, traue mir sicherlich. In simili dicimus. ¶ 7. Virg. Ecl. 6. v. 21 – – – – *Jamque videnti*
Sanguineus frontem moris & tempora pingit.
VIDENTI, id est, vigilanti, ut Servius & Donatus exponunt. ¶ 8. *Videre* pro sequi, petere, Livius posuit lib. 2. cap. 12. Ex aspectu enim admiratio, & hinc cupiditas sequitur. Itaque antecedens in ista ratione pro consequenti ponitur. Verba Livii sunt: *En tibi inquis*, (Mucius) *ut sentias, quam vile corpus sit illis, qui magnam gloriam vident, dextramque accenso ad sacrificium foculo injicit.* ¶ 9. *Videre* etiam pro vivere ponitur: unde & *lumen* pro vita: vel maximum enim præcipuumque viventium opus *videre* est; & inde *cassum lumine* pro mortuo Virgilius dixit lib. 2. Æneidos. Sic *diem videre* pro vivere Ovidius dixit l. 5. Trist. el. 5. v. 44 *Sive diem videat, sive tegatur humo.* Id est, sive vivat, sive mortuus sit. Hinc *vivere* & *videre* tanquam Synonyma passim conjunguntur. Terentius Andriâ act. 1. sc. 1. v. 28 *Vitæ videnique pereo.* Cicero pro Quintio c. 15 *Huic acerbissimum vivo videntique funus ducitur.* Apulej. Apologiâ: *Tibi a filio jam adulto acerbiores morsus viventi & videnti offeruntur.* Mamertinus Panegyrico Juliani c. 32 *Neque solem a me vivente & videnti grati animi benevolentia declarabitur*, &c. Videtur ex Græco fonte hæc elegantia cadere. Homerus Iliad. a. v. 88
– – – Ἐμεῦ ζώοντος, καὶ ἔτι χθονὶ δερκομένοιο,
– – – *me vivente & in terris videnti.*
¶ 10. Est & illa elegans formula, qua Plautus usus est Casin. act. 2. sc. 6 initio: *Illum adepol videre ardentem te extra portam Mediam credo ecastor velle*, er wünschet / daß du verbrannt wärest. Auctor ad Herennium lib. 4. cap. 18 *Qui privatus intolerabili superbia fuerit, eum commodum & sui cognoscentem videre in potestate quis speret?* Curtius lib. 6. cap. 3 *Quem equidem cruci affixum videre festino.* Martialis lib. 4. epig. 72 *Pendentem volo Zoilum videre.* ¶ 11. *Videre* pro providere, procurare, simplex pro composito posuit Terentius Heaut. act. 3. sc. 1. v. 50
– – – – – – *asperum*
Patet, hoc est, aliud lenius, sedes vide.
Ubi Guyetus & Ciceronem similiter locutum esse observat. ¶ 12. Observa & has locutiones non inelegantes: *Videor, videor mihi, videre mihi, videtur mihi, tibi, ipsi, nobis*, ut Terentius in Eunuch. act. 5. sc. 2. v. 61 *Parum perspexisse ejus videre audaciam.* Idem in Heaut. a. 3. sc. 1. v. 81 *Videre verum, atque, ut vives est, dicere.* Cicero ad Terent. lib. 14. fam. epist. 2 *ego tum demum mihi videbar restitui, si arca erit illa nobis restituta.* Terentius in Adelphis act. 3. sc. 3. v. 31 *Videre videor jam diem illum, cum hinc egens profugiet aliquo militatum.* Et Cicero ad Atticum lib. 5. epist. 18 *Summus animis, & quia consiliis, ut videmur, bonis utimur, speramus*, wie man von uns hält / ꝛc. Idem in Acad. lib. 4. cap. 16 *Visus sum mihi cum Galba ambulare.* Et, *Videri pro nihilo*, Cicero lib. 2. de Finib. cap. 13, id est, nihili æstimari, für nichts geachtet werden. Idem lib. 1. Off. cap. 11 *Cum Pompilio videretur, unam dimittere legionem*, id est, placeret: für gut ansahe. Et ad Terent. 14. fam. epist. 7 *Si tibi videbitur filiæ ita uterè*, &c. ¶ 13. Quanquam autem verbo *videri* in incertis plerumque & inexploratis rebus uti solebant; eo tamen & in compertis, & quæ pro certis haberi solebant, sicut & verbo *arbi-*

trari, modestiæ caussâ utebantur, quod bene observat Ciacconius ad illud Cæsaris lib. 1. de Bell. Civ. cap. 2 *Si non faciat, eum adversus Rempubl. facturum videri.* ¶ 14. Hoc observandum etiam est, quod & B. Augustinus lib. 10. Confessionum cap. 35 notavit, hoc verbum non ad oculos ac visum tantum, verum ad cæteros etiam sensus referri. Plautus Aulul. act. 5. sc. 1 *Vocem loquentis modo me audire visus sum.* Terentius Eun. act. 3. sc. 1. v. 1 *Audire vocem visa sum modo militis.* Ubi Donatus: *Omnes sensus* VISA *dicuntur, ab eo, quod & certissimum oculorum judicium. Ergo* VISA SVM, *sensi.* Virg. 2. Æn. v. 731

- - - - Cum creber ad aures
Visus adesse pedum sonitus.

Horatius lib. 3. odâ 4 *- - - audire & videor pios*
Errare per lucos &c.

¶ Visor, qui videt ac inspicit. Tacit. Annal. 16. cap. 2 *Missis visoribus, per quos nosceret, an vera assererentur.*

¶ Visus, a, um. *Jam pedum visa est via*, Terentius in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 12.

¶ Visum, i, nomen, & *Viso*, quorum utrumque vel rem visam, vel diurnum & nocturnum phantasma significat, ein Gesicht / Wunder-Gesicht. Cicer. 1. Acad. c. 11 *Quam illi φαντασίαν, nos visum appellamus.* Livius lib. 1. c. 10 *Prodigia fulminibus aliove viso missa*, i. e. ostento. Virg. 4. Æn. v. 456

Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.

Visa somniorum, Cicero 1. Tuscul. cap. 41. Et de divin. lib. 2. cap. 69 *Visum est tale objectum dormienti*, ein solches Gesicht fürkommen im Schlaff. Quintil. lib. 6. cap. 2 *Quas Phantasias Graeci vocant, nos sane visiones appellemus, per quas imagines rerum absentium ita repræsentantur animo, ut eas cernere oculis ac præsentes habere videamur.*

¶ Visus, nomen, videndi potentia, ut, *Visus acer*, ein scharff Gesicht. *Visu aliquid reprehendere*, ersehen / Valer. Flacc. lib. 1. Argonaut. v. 464. Quintilian. lib. 1. cap. 3 *Visus oculorum obtutu continuo fatigatur.* Idem & *præstringere visum* dixit lib. 10. cap. 1, nisi *perstringere* potius legendum: ita enim *perstringere aciem oculorum* dicimus, das Gesicht blenden. Vide supra *Stringo. Nocturni visus*, pro visionibus, Tacitus lib. 12. cap. 13. Et pluraliter Prudentius Hamartig. v. 883

Nostris nempe omnes pereunt sub nocte colores Visibus.

¶ Visibilis, sichtbar. Plinius lib. 11. c. 37. sect. 54 *Oculi visibilem ejus partem accipiunt.*

¶ Visibilitas. Fulgentius Continent. Virg. p. 150. ed. Munck. *In picturis est visibilitas, deest sensibilitas.*

¶ Invisibilis, unsichtbar. Corn. Celsus in Præfat. *Invisibilia formamina.* Lactantius lib. 7. cap. 9 *Deum invisibilem.*

¶ Visibiliter, &

¶ Invisibiliter, uno loco Paullinus Nolanus dixit Epist. 20 ad Delphinum cap. 3. *Et visibiliter, & invisibiliter operatur salutem nostram vere pater bonus & salutaris patronus. Invisibiliter nos ædificat in orationibus tuis, rogans; intra nosmet ipsos fieri regnum Dei; visibiliter autem nobis operatur in fabricis ecclesiarum.* Utrumque etiam Augustinus habet de Genesi ad lit. lib. 6. cap. 6.

¶ Viso, visere, besehen / besuchen. Ter. Eun. a. 3. sc. 4. v. 7 *Visam, si domi est.* Et Phorm. a. 2. sc. 4 *Vise, redieritne jam, an nondum, domum.* Liv. lib. 3. c. 28 *Ex muris visite agros vestros ferro ignique vastatos.* Ovid. 1. Metam. v. 95

- - - - Peregrinum ut viseret orbem
Montibus, &c.

Ter. in Hecyr. a. 3. sc. 2. v. 7 *Nec mittas visendi caussa quenquam.* Virg. 2. Æneid. v. 63

Undique visendi studio Trojana juventus
Circumfusa ruit, &c.

¶ Utrumque autem dicimus: *Visere aliquem*, & *ad aliquem.* Plaut. Capt. a. 4. sc. 2. v. 113 *Viso ad portum.* Ita & sæpe locutus Tacitus est. Lucret. *Visere ad ægros* lib. 6. v. 1263. Gell. lib. 2. c. 26 *Phavorinus Philosophus cum ad M Frontonem Cons. pedibus agrum viseret.* ¶ Aliquando & verba adjungimus, præcipue *eo, venio.* Plaut. in Rud. a. 1. sc. 2. v. 6 *Nunc huc ad Veneris fanum venio visere.* Ter. Hecyr. a. 3. sc. 2. v. 4 *Nostra illico it visere ad eam, admisit nemo.*

¶ *Visere* ii dicebantur etiam, qui ordinaturi provincias mittebantur. Vellej. Paterc. lib. 2. c. 95 *Nec multo post missus ab eodem Vitrico, cum exercitu ad visendas ordinandasque, quæ sub oriente sunt, provincias.* Vide Buchnerum ad Prudentii hymnum de Natali Domini p. 32.

¶ Visendus. ansehnlich / scheinbar. Plin. lib. 16. c. 44 *Arbor magnitudinis visendæ*, id est, spectabilis & admirandæ. Cic. in Vatin. c. 13 *Epulum omni apparatu ornatuque visendo.*

¶ Visito, visitare, frequentativum. Cic. 5. Tusc. c. 31 *Cum visitavisset hominem Carneades.*

¶ Visitator. Augustinus Serm. 185 de tempore (Feria 2 Pentecost. serm. 1) *Non visitator subitus; sed perpetuus consolator & cohabitator æternus.*

¶ Visitatio. Ibidem Augustinus: *per gratiam visitationis*, &. mox: *ante visitationem cælestis consolatoris.*

¶ Invisitatus, vide in Compositis sub *Inviso.*

Compolita a *Video & Viso:*

¶ Circumvisere. Plautus Amphitr. act. 5. sc. 1. v. 58 *Angues oculis circumvisere.*

¶ Convisere. Cic. in Arat. [Grot. v. 601]

Et loca convisit cauda tenus infera Pisces.

Et Lucretius lib. 1. v. 146

Res quibus occultas penitus convisere possit.

¶ Evidens, adj. perspicuum, clarum, evident simum, richtig / deutlich und klar, Cic. 3. de N. D. c. 4 *Evidens est, de quo inter omnes convenit. Evidens narratio*, i. e. dilucida, Idem in Top. c. 26. *Perspicua & evidentes res*, in Acad. Quæst. lib. 4. cap. 14. *Evidentissimi Græcia auctores*, Plin. lib. 19. c. 3. *Effectus evidentissimus*, Celsus lib. 7 ineunte.

¶ Evidentia, perspicuitas, ἐνάργεια. Quintil. lib. 6. c. 2 *Insequitur ἐνάργεια, quæ à Cicerone illustratio & evidentia nominatur, quæ non tam dicere videtur, quam ostendere.* Vide libellum de Schematibus.

¶ Evidenter, perspicue, klar / deutlich. Livius lib. 6. cap. 26 *Quum tam evidenter pœnituerit.* Valer. Maximus lib. 6. c. 2. n. 4 *Piso cum Manilium rerum ageret, eumque evidenter nocentem gratia Pompeji videret eripi.* Superl. Augustinus Civ. Dei lib. 20 c. 29 *quod evidentissime sancta scriptura testatur.* Adde ejusdem operis lib. 16. c. 39, ubi est, *evidentissime Christi typum gerere.*

B ¶ Invidere, proprie est inspicere, item, non videre: de quo infra in *invisus.* Sallustius Orat. 2. ad Cæsarem de ordinanda Republ. sub f. *Mihi pro vero constat, omnium mortalium vitam divino numine invideri.* ¶ 2. Hinc *invidere* dolere est ob res secundas aliorum, dictum verbum a nimis intuendo alterius fortunam, quemadmodum in Tusc. 2. cap. 9 Cicero dixit. Idem pro Planc. c. 3 *Invidet aut favet semper dignitatis iniquus judex populus*, mißgönnen / abgünstig seyn / neiden. Et, *Mihi videtur non solum vivis, sed etiam mortuis invidere*, in Acad. 4. cap. 2. Sic, *Invidere alicujus honori*, 2. Agrar. extr. *Virtuti invidere labes est hujus sæculi*, Idem pro Corn. Balb. c. 6. ¶ Et cum accusativo. *Naturam boni optimam invidisse videntur*, Cic. in Tusc. 3. c. 2. *Invidere alicui honorem*, Horat. in Serm. lib. 1. Satyr. 6. v. 49. Et Plautus Bacch. act. 3. sc. 6. v. 14 *Nullus est, qui non invideat rem secundam obtingere.* Idem in Trucul. act. 4. sc. 3. v. 31 *Invidere alii bene esse, tibi male esse, miseria est. Qui invident, egent, illi, quibus invidetur, rem habent.* Nove Horatius *invideor* passive dixit in arte v. 56 *- - ego cur, acquirere pauca*
Si possum, invideor?

¶ Subinvidere, quod est invidere nonnihil. Cic. lib. 7. fam. ep. 10 *Subinvideo tibi, ultro te etiam accersitum ab eo.*

¶ Invidia, &

C ¶ Invidentia, sed *invidia* proprie est, quo invidetur nobis; *invidentia*, qua invidemus. Cicero 3. Tusc. c. 9 *Si sapiens in ægritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam. Non dixi*, IN INVIDIAM, *qua tum est, cum invidetur. Ab invidendo autem* INVIDENTIA *recte dici potest, ut effugiamus ambiguum nomen* INVIDIAE. *Quod verbum dictum est a nimis intuendo fortunam alterius*, &c. Idem lib. 4. Quæst. Tuscul. c. 8: INVIDIAM *esse dicunt ægritudinem susceptam propter alterius res secundas, quæ nihil noceant invidenti. Nunc si quis doleat eius rebus secundis, à quibus ipse lædatur, is non recte dicitur invidere.* Cornelius Nepos tamen in Eumene c. 10, *Invidiam* pro invidentia, hoc est, ægritudine, qua invidemus aliis, dixit. *Invidia*, inquit, *Ducum, cum quibus erat, perfidiaque militum Macedonum veteranorum, Antigono est deditus.* Cicero in Philipp. 14. c. 6 *Digna imitatione, non invidia, excellentium hominum virtus est.* Triarius apud Senecam patrem Suasoriâ 1 *Sciat licet ad finem pervenisse, quæ ad invidiam perducta sunt.* Valla lib. 1. cap. 21 *Invidiam* exponit esse odii vel malevolentiæ conciliationem & obtrectationem, ut, *Invidiam facere alicui*, D. Brutus ad M. Brut. & C. Cass. lib. 11. Cic. epist. 1. extr. & Suetonius Caligul. c. 56, quod est dicere aliquid de aliquo, quod in invidiam odiumque ipsum adducat, einem Ungunst und Unwillen / oder bey jemand verhaßt machen. Idem Suetonius etiam *quem onerare invidiâ* dixit Nerone c. 34. Terentius in Andria a. 1. sc. 1. v. 39 *Sine invidia laudem invenire*, &c. *Invidiam alicui parare*, Declam. in Sallustium. *In summam invidiam res est adducta*, Cic. ad Lentulum 1. fam. epist. 1. extr. verhasset gemacht. *In invidia res est*, Sallustius Jugurthâ cap. 25. *In invidiam rapere*, Cicero de Leg. Agrar. 3. c. 2. Et Orat. 2. Agrar. c. 26 *Syllanus ager tantam habet invidiam*, ist verhasset. Idem de Claris Oratoribus cap. 42 *Obtrectatio invidiæ solet lacerare plerosque.* Sic, *Invidiâ aliquem incendere*, Quintilianus lib. 4. c. 2. pag. 315. *Invidiæ alicui esse*, einen in die Augen stechen / geneidet werden / Livius lib. 4. cap. 49. *Opprimi invidiâ*, Cicero 2. Catilinar. cap. 2. Et, *Invidiæ incendio conflagrare*, Idem 1. Catilinar. c. 11 extremo.

¶ Pluralis quoque numerus reperitur. Vatinius Ciceroni lib. 5. epist. 9 *An verear, ne ii malevolorum obtrectationes & invidias non profligarat atque obterat?*

¶ Invidiola, diminut. cujus exemplum ex Cicerone alicunde annotavit Sipontinus: *Cum nescio quid inter eos invidiolæ exortum fuisset.*

¶ In-

¶ Invidus, qui invidet, ein Neider / Abgünſtiger / ut, *Virtutis hoſtis, laudis invidus*, Cicero pro Flacco cap. 1. Item, *invidi, maleboli, libidi*, lib. 4. Tuſculan. Quæſt. cap. 12. Et, quaſi ſubſtantivum ſit, pronomen quoque patitur ſibi apponi. Cicero lib. 7. fam. epiſt. 16 *Perſuaſerat nonnullis invidis meis, ſe in me emiſſarium ſemper fore.* Et lib. 1. epiſt. 4 ad Appium: *Hæc opinio eſt populi Romani, a tuis invidis atque obtrectatoribus nomen inductum ſibi a religionis*, &c.

¶ Invidioſus, active, plenus invidiæ, neidiſch. Ut Ovidius lib. 15 Metamorph. v. 234

Tempus edax rerum, tuque invidioſa vetuſtas,
Omnia deſtruitis.

¶ 2. Paſſive ſæpius & uſitatius ſignificat, geneidet / verhaſſet. Quanquam & ſic ab *inviſo* quodammodo Quintil. lib. 6. c. 1. p. 443 diſtinguit. Cic. 2. de Fin. c. 4 *Voluptatis invidioſum nomen eſt, & infamiæ ſubjectum.* Idem 2. Agrar. c. 26 *Invidioſas poſſeſſiones* [Syllani] *tenebant.* Et lib. 2. de Oratore cap. 75 *Quæ ſunt invidioſa, laudando & efferendo invidioſiora faciunt.* Et pro Cluent. cap. 37 *quod fuit in illo judicio invidioſiſſimum.* Plin. lib. 2. ep. 11. *Invidioſiorem fore arbitrabatur, ſi præſens fuiſſet.* Et Sen. Controv. 31 ſub f. *res invidioſiſſima.* Etiam Apulej. Apolog. p. 317 *invidioſiſſima criminatio.* Et Ovidius Metam. lib. 7. v. 604 *quo mors foret invidioſior.*

¶ Invidioſe, adv. *Invidioſe vivere*, Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 20. *Invidioſe dicere*, Quintil. lib. 4. c. 2, p. 302. Comp. *invidioſius.* Vell. Paterc. lib. 2. c. 45 de Ciceronis exſilio atque reditu: *Neque poſt Numidici exſilium, aut reditum, quisquam aut expulſus invidioſius, aut receptus eſt latius.*

¶ Inviſus, odioſus. Sed differunt hæc. *Eſt mihi inviſus*, ich bin ihm feind. *Sum illi inviſus*, er iſt mir feind / gehäßig. Cic. pro Lege Manil. cap. 16 *Ne aut inviſa diis immortalibus oratio noſtra, aut ingrata eſſe videatur.* Quintil. 6. cap. 4 *Improbitas judicii inviſa eſt.* Id. lib. 3. cap. 7 *Facere aliquem inviſum.* ¶ 2. Non viſus: Cic. orat. ſuper Aruſp. Reſponſ. c. 27 *Non inviſa ſolum, ſed etiam inaudita facta. Occulta inviſa & inaudita facta*, Idem de Aruſp. Apul. lib. 5. Mileſ. *Quidam introceſſit & canuſſit inviſus, & alius citharam pulſabit, qui videbatur nec ipſe.* Hieron. ep. 15. ad Marcellam de laudib. aſellæ: *Ad martyrum limina pene inviſa properabat.* Vet. Gloſſ. *Inviſus, ἀόρατος, μισητός.* Verus Interpres Eccleſiaſtici c. 20. v. 32 *Sapientia abſconſa & theſaurus inviſus, qua utilitas in utroque?* Nempe *invidere* veteribus etiam non videre ſignificat, ut ſupra monuimus. ¶ *Inviſior.* Plin. 22. cap. 13 *Urticâ quid eſſe inviſius poteſt?* Et alter Plinius lib. 2. ep. 20 *Cujus marito inimiciſſimus, ipſi inviſiſſimus fuerat.* Martial. lib. 7. epigr. 20 *Nullâ inviſior umbrâ Nero*, quàm Lucani, i. e. nullius cædes plus odii conciliavit Neroni. *Vox inviſior*, Sen. lib. 2. de Ira c. 36. *Inviſiſſima voluptas*, Id. ep. 51. extr. *Inviſiſſimi ducet*, Ammianus lib. 31. c. 12. [Valeſ. 4.]

¶ Inviſor, qui invidet. Apulej. lib. 1. Floridor. p. 345 *Si quis forte in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inviſoribus meis malignus ſedet.*

¶ Subinvideo, aliquantum invideo, ein wenig mißgönnen. Cic. lib. 7. fam. ep. 10. ad Trebatium: *Verumtamen ſubinvideo tibi*, &c.

¶ Subinviſus, aliquantum inviſus. Id. pro Rabir. Poſtumo c. 14 *Subinviſum apud malevolos Poſtumi nomen.*

¶ Inviſo, inviſere, idem eſt cum ſimplici. Cic. ad Att. lib. 1. ep. ult. *Ut inviſas, non ſolum rogo, verum etiam ſuadeo.* Sic ibid. lib. 4. ep. 6 *Domum alicujus inviſere*, beſuchen / erſuchen / einſprechen. ¶ 2. Item inſpicere. Ita *ſpeculum inviſere* dixit Apulej. Apol.

¶ Inviſitatus, apud Quintil. Declamat. 12. p. 173 *Nulla celebris civitas inviſitata tranſitur.* unbeſucht / unbeſehen. Liv. lib. 27. c. 39 *Galli inviſitati antea alienigenis.* Vide Gronov. ¶ 2. Non ſæpe viſus. Apulej. in Floridis lib. 4. p. 359 *Quod ſum vobis nec lare alienus, nec pueritiâ inviſitatus.* Ita & Livius non ſemel.

¶ Interviſere, compoſitum, apud Plautum aliquoties eſt, ut Auluſ. a. 1. ſc. 1 v. 25. Stich. a. 1. ſc. 2. v. 90 & 97. Et Cicer. 7. fam. ep. 1 *Quod nos minus interviſis, fero animo aquiore.* Significat interdum viſere, bißweilen beſuchen / beſehen. Idem ad Q. fratrem lib. epiſt. 1. cap. 2 extr. *Urbanam expoſitionem urget ille quidem & Philotimus & Cincius, ſed etiam ipſe crebro interviſo.*

¶ Pervidere, perſpicere. Cic. 3. off. cap. 18 *Qui hoc non pervidet, ab hoc nulla fraus aberit:* hic tamen *prævideris* legunt alii. Alibi certius ejusdem teſtimonium eſt, ut ad Attic. lib. 15. ep. 4. *Ibi te quamprimum pervidere velim.* Et Columella lib. 2. c. 1 *Videt, quid eveniat; ſed, cur id accidat, non pervidet.* Erſehen / erkennen. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 25

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis, &c.

¶ Prævidere, zuvor ſehen / vorher ſehen. Ter. Andr. a. 1. ſc. 1. v. 9 *Herus eſt, neque prævidenim*, ich bin ſein nicht gewahr worden. In quibusdam libris tamen *Providenim* legitur, & ita plane Plautus. Vide poſt in *Providere*. Sic, *Prævidere futura*, proſpicere eſt. Cic. lib. 1. de Divin. c. 30 *Somno ſevocatus animus & ſocietate & contagione corporis: tum meminit præteritorum, præſentia cernit, futura prævidet.* Et Ovid. de Ponto lib. 1. ep. 8. v. 34

Cunctaque mens oculis prævidet illa ſuis.

Alii *pervidet*. Vide Heinſ. ¶ 2. Eſt & in futura conſulere, cavere. Nepos Hannibale cap. 9 *Vidit autem vir omnium callidiſſimus, magno ſe fore in periculo, niſi quid prævidiſſet.*

¶ Providere, idem quod prævidere, proſpicere, antequam quid evenerit. Cicero pro Mur. c. 2 *Eſt boni Conſulis, non ſolum videre, quid agatur, verum etiam providere, quid futurum ſit.* Sic, *Providere exitus*, Idem 6. fam. ep. 4. pr. zuvor ſehen / wo ein Ding hinaus will. *Animo providere & præſentire*, Cæſar lib. 7. c. 30. *Providere in poſterum*, Cic. 7. Philipp. c. 7. Et, *Providere hominum vitæ*, lib. 1 de Nat. Deor. c. 2. *Ex aliorum eventibus rationibus ſuis providere*, Auctor ad Herenn. lib. 4. c. 9. Et, *Explorata & proviſa ratio*, 3. in Verr. c. 6. *Proviſa ſunt lectioni*, Idem in 3. Tuſc. c. 16. ¶ 2. Sed, *Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum*, &c. id eſt, caventur, Ter. in Andr. act. 1. ſc. 3. v. 4. PROVIDENTVR, id eſt, cavebuntur, vitantur, ut Donatus interpretatur. Et in Heaut. act. 3. ſc. 3 *Putavit me ætate plus ſcire & providere*, &c. Cic. fam. lib. 9. ep. 19 *Actum eſt de te, niſi provides.* Idem, *Providere & præcavere*, pro Planc. c. 22. Et ad Att. lib. 10. ep. 16 *Cætera, quæ conſilio provideri poterunt, cavebuntur.* Sic, *Proviſum hoc eſt legibus*, id eſt, cautum, diß iſt in Rechten verwarnet worden / Plinius lib. 3. epiſt. 9. Et Plautus Aſinaria act. 2. ſc. 4. v. 43

— — ehem, optume; quemadmodum tu advenisti?
Non hercle te provideram,

id eſt, non animadverteram, non obſervaveram te veniſſe. Ita & Horatius lib. 1. ep. 7. v. 69

Quod non mane domum venisſet: denique, quod non
Providiſſet eum.

¶ Providens, a quo *prudens* dictus eſt, qui futura prævidet & cavet, providus, vorſichtig / klug. Cic. 6. fam. epiſt. 6 *Homo valde eſt acutus & multum providens.* Gradus etiam admittit. Cic. lib. 3. fam. epiſt. 1 *Id mihi & ad brevitatem eſt aptius, & ad reliquas res providentius.* Et Tacitus lib. 1. Hiſt. c. 85 *providentiſſimus quique.* Inſcriptio vetus apud Grut. p. 258. n. 6 PROVIDENTISSIMO IMP. CAES. MARCO ANTONINO VERO INVIC. AVG. &c.

¶ Providenter. Lactantius lib. 3. cap. 17 *Si nulla providentia eſt, quomodo animalium corpora tam providenter ordinata ſunt?* Cicero lib. 3. de Nat. Deor. cap. 40 *Invectus in eam Stoicorum rationem, qua de providentia Deorum ab illa ſanctiſſime & providentiſſime conſtituta eſt.*

¶ Providentia, prudentia, vel potius prudentiæ pars. Cicero 2. de Inventione cap. 53 PRVDENTIA *eſt rerum bonarum & malarum & utrarumque ſcientia. Partes ejus* MEMORIA, INTELLIGENTIA, PROVIDENTIA. MEMORIA *eſt, per quam animus repetit illa, quæ fuerunt.* INTELLIGENTIA *eſt, per quam ea perſpicit, quæ ſunt.* PROVIDENTIA *eſt, per quam futurum aliquid videtur, antequam factum ſit.* Et, *Sapientia eſt providere, ex quo ſapientia appellata eſt providentia*, Vorſichtigkeit. Tacitus 4. Hiſtor. cap. 29 *Neque feriendi, neque declinandi providentia eſt.*

¶ 2. Item, Verſehung. *Providentia divina*, Cicer. de Univerſ. cap. 3. extr. *Mundus divinâ providentiâ conſtitutus eſt.* Idem de Divinat. lib. 1. c. 51 *Deorum providentiâ mundus adminiſtratur.* Quintil. lib. 5. c. 7 *Regaturne providentiâ mundus?*

¶ Providus, cautus, ſolers, vorſichtig / ut, *Homo animal eſt providum, ſagax*, Cicero de Legib. lib. 1. c. 7: & de Divinat. lib. 2. c. 57 *Mens provida rerum futurarum.*

¶ Providè, adverb. *Providè eligere*, Plin. lib. 10. c. 33.

¶ Improvidus, incautus. Cicero pro Ligar. cap. 5 *Calamitas quædam fatalis improvidas hominum mentes occupavit.* Livius lib. 22. cap. 19 *improvidos incautosque opprimere.* Et cum gignendi caſu, *improvidus mali*, Plinius lib. 36. cap. 7. Paſſive, *Tela, quæ cæca & improvida feruntur*, Plinius Junior lib. 4. epiſt. 22, hoc eſt, improviſa.

¶ Improvide, incaute. Livius lib. 27. cap. 27 *Tam improvide ſe collegamque, & prope totam rempublicam in præceps dedit.*

¶ Proviſo, proviſere. Terent. act. 5. ſc. 5. v. 1 *Proviſo, quid agat Pamphilus.* Donatus: PROVISO *duo ſignificat*, PROCEDO, *& cum proceſſu*, VIDEO.

¶ Proviſus, proviſum, ut, *Proviſa ſunt lectioni*, Cic. 3. Tuſcul. cap. 15.

¶ Proviſio, cautio. Idem ibid. cap. 14 *Quoniam multum poteſt proviſio animi & præparatio ad minuendum dolorem, ſint ſæpe omnia homini humana meditata.* ¶ 2. Non raro hoc vocabulum de principum conſiliis & rationibus uſurpatur. Eumenius Rhetor de reſtaur. Scholis c. 5 *Summis gubernandæ Reipublicæ proviſionibus.*

¶ Proviſus, ûs, ſubſt. idem. Tacitus Annal. 1. cap. 27, 3 *proviſu periculi.* Et Annal. 15. c. 8 *nullo rei frumentariæ proviſu.* Vorſorge / vorhergemachte Anſtalt. Idem 12. cap. 6. n. 3 *proviſu deûm*, id eſt, providentiâ.

¶ Proviſor, qui providet. Inſcriptio antiqua apud Gruter. p. 459 n. 1 ORDINIS PROVISORI. Horatius de Arte P. v. 164

Utilium tardus proviſor, prodigus æris.

¶ Improviſus, improviſum, unverſehen. *Nova res atque improviſa*, Cicer. 1. de Orat. cap. 22. Et Tacitus 2. Annal. c. 47 *Improviſior gravioque caſu.*

¶ Improviſo, ſubito, unverſehens. Cicero lib. 2. off. cap. 23

Improviso oppressit tyrannum, adverbialiter, unversehens. *Improviso id fecerat*, Livius lib. 27. c. 28. Vere Ablativus est, subintellecta Præpositione *Ex* vel *De*. Plautus Rudente act. 4. sc. 5. v. 2 *Ex improviso*. Etiam Cicero 3. Verr. cap. 43 *Ex improviso si qua res nata essent*. Idem pro Rosc. Am. cap. 32 *in quos de improviso incidant*.

¶ Revideo & REVISO: Plautus Trucul. act. 3. sc. 2. v. 65 *Nunc ad herum revidebo*. Lucretius lib. 5. v. 635

\- - - *ad hanc quia signa revisunt.*

Et lib. 2. v. 360 - - - *crebra revisit*
Ad stabulum.

Horatius lib. 1. ep. 7. v. 12 - - - *te, dulcis amice, revisit*
Cum Zephyrus, si concedes, & hirundine primâ.

¶ Revisio. Claudian. Mamertus ad Sidonium [in Sidonianis lib. 4. epist. 2] *Revisionis potestas intercluditur.*

¶ Revisitare, frequentativum. Plinius lib. 18. cap. 3 *Nundinæ urbem revisitabant.*

VIDUA, æ, quæ viro mortuo solitaria degit: disjuncta a viro per mortem, quæ intervenit. Wittfrau / Wittbe. Quamvis autem adjectivum revera sit; absolute tamen de muliere viro orbata dicitur. *Vidua*, subaudi *mulier*. Et ita Terentius plena oratione Heaut. act. 5. sc. 1. extr. usus dixit:

Non (ita me Dii ament) auderet facere hæc vidua mulieri,
Quæ in me fecit.

Male itaque Servius Horatium reprehendit, quod abusive & satis incongrue, ut loquitur, in genere masculino posuit, dicens:

\- - - *Viduus pharetra*
Risit Apollo.

Revera enim adjectivum est, ut paullo post exemplis docebimus, & quemvis quovis modo re aliqua privatum orbatumve significat. Procul dubio imposuit eruditissimo Grammatico falsa etymi ratio: ut qui putarit, *Viduam* quasi *a viro iduam* sive divisam appellari; atque id verbum non nisi in fœminino genere locum habere, quod solæ fœminæ viris possent orbari. At qui *viduus* est *valde idus* sive divisus a particula *ve*, quæ significationem intendit, & *idus* ab *iduare*, quod Hetrusca lingua *dividere* est, ut ex Macrobio discimus lib. 1. Saturnal. cap. 15. Plautus in Stich. act. 1. sc. 1. pr. *Quæ tamdiu vidua suo caruit viro.* Horat. 1. ep. 1. v. 78 *Sunt qui*
Fructis & pomis viduæ venentur agellas.

¶ *Viduam* etiam dici, quæ nulli nupserit, observat Pontanus Vol. 2. Progymn. p. m. 97.

¶ Vidŭus, solitarius. *Vidui anni*, qui sine conjuge transmittuntur, apud Statium in Silv. lib. 1. Silv. 2. v. 168. *Viduum lectum*, apud Lucan. lib. 5. v. 806. *Puella vidua*, Ovid. 2. Fast. v. 557. *Solum arboribus viduum*, Columell. lib. 2. cap. 2. Et, *viduus pecudibus ager*, ejusdem libri cap. 15. Et Apulejus Milet. lib. 2. pag. 110 *Mente viduus, nec dum suus*, nicht recht bey Sinnen. Cum Genitivo Avienus Periegesi v. 939 *cespes herba viduus.*

¶ Viduus, subst. ein Wittwer.

¶ Vidualis, ut, *Vestis vidualis*, Prosper Aquitanicus de Promiss. & Prædict. parte 2. cap. 38 sub fin.

¶ Viduitas, Wittwen-Stand / Mangel. Livius lib. 40. cap. 4 *In viduitate relicta filia singula filios parvos habentes.* Valerius Maximus lib. 4. cap. 3. exemplo 3 *In eodem toro alterius* (Drusi Germanici) *adolescentia vigor exstinctus est, alterius viduitatis experientia consenuit.* Et Plautus Rudente act. 3. sc. 3. pr. *Omnium copiarum, atque opum, auxilii, præsidii viduitas nos tenet*, hoc est, privatio.

¶ Viduvium pro viduitate Sidonius dixit lib. 3. epist. 2, ubi vide Savaronium.

¶ Est & *Viduare* in usu, ut, *Urbs civibus viduata*, id est, privata, apud Virg. 8. Æneid. v. 571. Columella præfat. lib. 10 *Tenuem admodum & pene viduatam corpore materiam.* Et Vitruvius lib. 5. cap. 7 *Si Architectus erit usuperitus: præterea ingenio mobili, solertiaque non fuerit viduatus.* Et, *Viduare lumine regna*, i. e. carentia, apud Silium lib. 3. v. 601. de Tartaro. *Viduam parentum præsidio puella*, Apulejus lib. 10. p. 250. Et *Viduare penates*, Statius 3. Thebaid. v. 355. Apulejus Floridis: *Ales viduata voce.* ¶ Viduari, est viduam fieri. Suetonius Galba cap. 5 *Ne Agrippina quidem viduata morte Domitii.*

VIDULUS, apud Plaut. in Menæch. act. 5. sc. 7. v. 47. pro receptaculo, in quo aliquid servatur, ut, *Recte obsignatum in vidulo est marsupium*, ein Kästgen / Felleisen.

VIENNA, æ, Allobrogum civitas illustris in Gallia Narbonensi ad Rhodanum. ¶ 2. Altera item in Austria, clarissima urbium omnium ad Danubium, Wien in Oesterreich. Sed hæc *Vindobona* rectius dicitur.

VIĔO, ēvi, ētum, idem quod vincire, Varrone auctore & Festo: Nonius & *insectare* interpretatur, eoque producit Varronis locum ex de re rustica libris.

¶ Vĕtus, languidus, flaccidus, ut, *Mala vieta*, welcke Aepffel / verschrumpffet / apud Varr. de re rustic. lib. 1. c. 59. *Exiguum & vietum cor*, apud Cicer. de divinat. lib. 2. cap. 16. Vet. Gloss. *Vietum, μεμαραμμένον.* Terentius Eunucho act. 4. sc. 4. v. 21
Hic est senex, vietus, veternosus senex.

Gellius lib. 12. cap. 2 de pomis loquens: *Quæ gignuntur statim vieta & mollia, atque in principio sunt uvida; non matura mox fiunt, sed putria.* Die stracks mürbe seyn. Mediam produxit Lucretius lib. 3. v. 386 de araneo:

Nec supra caput ejusdem cecidisse vietam Vestem.

Ubi *vietam vestem aranei*, putri mollitie præditam interpretatur Donatus ad paullo ante laudatum Terentii versum. Similiter Prudentius produxit 2. contra Symmach. v. 294

Præcipitet Scythica Juvenu pietate vietum
Votivo de ponte patrem.

Horatius vero corripuit Epod. 12. v. 7

Qui sudor vietu, & quem malus undique membris
Crescit odor.

Videtur & Terentius corripuisse in versu illo, quem paullo ante attulimus. An itaque ancipitem putabimus? & verbum ipsum *viere*, nunc in secunda, unde *Vietus*; modo in tertia, unde *Vĭetus* declinasse? An dicendum *vietum* apud Horatium & Terentium I. absorpto, *διουμάσως* pronunciandum: quemadmodum apud eundem Horatium *pituita* trisyllabum est, quod prima in ea voce longa?

¶ Semivĭetus, halb welck. *Semivieta uva*, Columella l. 12. c. 16.

¶ Vĭctor, qui vasa vinaria religat, ein Böttticher / Faßbinder. Ulpian. Lege 27 § ult. Digest. ad Legem Aquil. *Si vietori locaveris lacum vino plenum curandum.*

VIGEO, ui, vigere, est vegetum ac vividum esse, florere, virere, frisch / wacker / lebendig seyn / quasi vi (nativa vel vivida) agere, ut, *Res quæ natura vigent*, Cic. 5. de fin. cap. 9. Idem 2. de nat. D. cap. 32 *Florere, vivere & vigere*; & pro Cœl. cap. 5 *Apud illum vigebant etiam studia rei militaris.* Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 61 - - - - *Ubi acris*
Invidia atque vigent ubi crimina pro bene sano, &c.

Vigere animo, Cic. ad Attic. lib. 4. ep. 3. *Vigere memoria*, id est, pollere, Idem de Orat. lib. 2. cap. 87. ein gut Gedächtniß haben. *Mens acris & vigens*, Idem de finib. lib. 2. cap. 14. ¶ Et sicut florere dicuntur, qui in laude & gloria sunt; ita *vigere* verbum etiam perinde invenitur positum. Cic. Nepos Alcibiade cap. 5. *Qui paullo ante victores viguerant.* Suetonius Nerone cap. 20. *Terpnum Cytharœdum vigentem tum prater alios accersit.* ¶ *Vigebat violacea purpura*; erat in pretio. Nep. Fragm. 8.

¶ Vigesco, vigescere, frisch und wacker werden / apud Catull. carm. 47 *Jam lati studio pedes vigescunt.*

¶ Vigor, integritas, eine frische wackere Krafft / Hurtigkeit. *Animi vigor*, apud Plin. lib. 7. cap. 25. *Vigor juventæ*, apud Livium lib. 1. cap. 57. *Ingenii vigor*, Ovid. 8. Metam. v. 254. Virgilius lib. 4. Æneid. v. 730

Igneus est illis vigor & cælestis origo.

Plural. *vigores animorum*, Vitruvius dixit lib. 6. cap. 1.

¶ Vigoratus, vigore præditus. *Vigoratus juventa*, Apulejus lib. 9. p. 227.

¶ Evigoratus, vigore privatus. Tertullianus de pallio c. 4 *Exuvia mollita, & evigorata, & exedurata.*

¶ Devigescere, marcescere. Tertullianus de Anima cap. 27 *Marcescimus & devigescimus cum lucis detrimento.*

¶ Pervigere, apud Tacit. annal. 4. cap. 34 *Uterque opibus atque honoribus perviguere.*

¶ Revigescere. Juvencus lib. 2. Hist. Evang. v. 204

Hunc similem sancti flatus revigescere certum est.

VIGIL, adjectivum, non dormiens, wachend und wacker / munter / *Cura vigiles*, Ovid. 3. Metam. v. 396. Virg. 4. Æneid. v. 182
Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu.

Canum vigilum excubiæ, Horat. 3. Carm. od. 16. *Vigiles questus*, i. e. nocturnos Statius dixit lib. 1. Silv. 2. v. 196.

¶ Pervigil, semper vigilans, ut, *Pervigil anguis*, Ovid. Epist. Medex ad Jason. v. 60. *Pervigil canus*, Senec. Herc. Fur. v. 809. *Pervigiles & insomnes*, Plin. Paneg. c. 63.

¶ Pervigilium, ein stetes Wachen. *Cibi vincuntur pervigilio*, Plin. lib. 11. cap. 53. ¶ Frequentissime de sacris nocturnis ponitur. Suetonius Claudio cap. 54. & Galba c. 4.

¶ Pervigilia, fœm. forma, idem. Justinus lib. 24 extremo: *maximum pervigilia malum.* Ita plerique ediderunt, etiam ὁ πάνυ Grævius: at Juntæ & Vorstius *pervigilii.*

¶ Vigil, substantivum, excubitor per noctem, ein Wächter. Cic. 6. Verr. cap. 43 *Clamor a vigilibus, fanique custodibus tollitur.* Lucretius Solem & Lunam *mundi vigiles* dixit lib. 5. v. 1435.

¶ Vigilarium, locus & specula, in qua vigiles. Seneca Ep. 57. *Quod interest utrum supra aliquem vigilarium ruat, an mons?* Quanquam super ea lectione ambigat Lipsius, quem vide.

¶ Vigilia, ipse vigilandi actus, seu abstinentia a somno, vel ex proposito certo, uti in lucubrationibus, vel a morbo ἀγρυπνία, das Wachen. Cic. 4. Tusc. cap. 19 *Cui non sunt audita Demosthenis vigilia?* i. e. lucubrationes. Ita in procem. paradox. *Illud majorum vigiliarum munus in tuo nomine apparuit.* ¶ 2. Vigiliæ, excubiæ nocturnæ, Schildwache / Nachtwachung. Cic. in Verr. 6. cap. 43 *Agere vigilias noctu ad ædes sacras*, die Wache halten. Idem in Catilin. 3. cap. 2 *Tertia fere vigilia exacta.* Et lib. 3. fam. epist. 7 *Cum puer tuus ad me secunda fere vigilia venisset.*

ſeniſſet. *Vigilia* enim in quaterna horarum ſpatia dividebantur, ita ut *prima, ſecunda, tertia & quarta vigilia* diceretur. Vide Lipſ. de militia Romana. ¶ *Vigiliam ſuam alteri tradere*, id eſt, partes muneris, Cicero dixit ad Brut. lib. 11. fam. epiſt. 24. ¶ 2. Et per metaphoram, Cic. 1. Philipp. cap. 1. *Manendum mihi ſtatuebam quaſi in vigilia quadam Conſulari ac Senatoria*, i. e. in vigili atque aſſidua pro Republ. cura. Idem Philipp. 7. cap. 7 *Idcirco in hac cuſtodia tanquam in ſpecula collocati ſumus, ut populum Romanum vacuum noſtra vigilia redderemus.* ¶ 3. Sed *Urbem munire vigiliis*, h. e. ipſis vigilibus, Salluſtius Catil. cap. 32. mit Wächtern verſehen. *Circumire vigilias, deducere vigilias*, Idem in Jugurtha cap. 44. & 45. ¶ *Vigilia Cereris*, Plaut. Aulul. 4. ſc. 10. v. 65. der heilige Abend ꝛc.

¶ Vigiliolæ, diminutum, quo uſus eſt Angelus Politianus lib. 8. epiſt. 4.

¶ Vigilo, vigilare, vigilias agere, wachen. *Vigilare usque ad lucem*, Terent. in Eunuch. act. 2. ſc. 2. v. 47. Cic. in Catil. 3. c. 3. *Lentulus proxima nocte vigilarat.* Idem in Somn. Scip. c. 1 *Vigilare ad multam noctem.* ¶ 2. Per metaphoram eleganter transfertur ad animum, cum intentius in res, cavet, curat, adminiſtrat ſedulo, quæ opus, quod Græci νήφειν dicunt. Gloſſ. *Vigilans, ἀκάμπτως, νήφων.* Cicero in Philipp. 6. cap. 7 *Conſilio quantum potero, excubabo vigilaboque pro vobis.* Plaut. Rudente act. 4. ſc. 2. v. 16. *Vigilare decet hominem, qui vult ſua tempori conficere officia.* Idem Cicero ex Poeta, pro Plancio cap. 24

Vigilandum eſt, multæ inſidiæ ſunt bonis.

¶ 3. *Vigilare* etiam *ignes* dicuntur, quorum flamma viget, die im Brande ſeyn. Statius lib. 1. Silv. 1. v. 35

an tacita vigilet face Troicus ignis.

Loquitur de inexſtincto Veſtæ foco: Cujus Sacra Æneas in Italiam tranſtulit. Florus lib. 1. cap. 2 *Ut ad ſimilitudinem cæleſtium ignium cuſtos imperii flamma vigilaret.* Sic contra *ſopitos ignes* Virgilius dixit lib. 5 Æneid. v. 743 pro exſtinctis ac cinere obrutis & ſuffocatis. ¶ 4. *Vigilans ſomniat*; proverbialis locutio de iis, qui blandiuntur ſibi in votis ſuis, & quæ optant, imaginatione præſumunt inani, & ſibi fingunt ex iis gaudia, quæ nondum habent. Quo veſaniæ genere amantes præcipue tenentur, de quo Plutarchus in Amatorio p. 759, Virgilius Ecl. 8. extr.

Credimus? an qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt.

Et Publius Syrus:

Amant, quod ſuſpicatur, vigilans ſomniat.

Quintilianus lib. 6. cap. 3 *Nam ut inter otia animorum, & ſpes inanes, & velut ſomnia quædam vigilantium, ita nos hæ, de quibus loquimur, imagines proſequuntur, ut peregrinari, navigare, prœliari, populos alloqui, divitiarum, quæ nondum habemus, uſum, videamur diſponere, nec cogitare, ſed facere*, &c. Similiter Lucretius lib. 3. v. 1067 *Vigilantes ſtertere neque ceſſare, cernere ſomnia* dicit, qui inter vota & curas & ſpes inanes potiſſimam vitæ partem conſumunt. Apud Plaut. Capt. act. 4. ſc. 2. v. 68. Cum Ergaſilus lautum epulum magnificis verbis, ſed nullis paratus ſumtibus juberet inſtrui, Hegio irridens inſaniam hominis ait: *Hic vigilans ſomniat.* ¶ 5. Sed & remiſſi, ſocordesque ac ſegnes *vigilantes dormire* eleganter dicuntur. Plautus Pſeud. act. 1. ſc. 3. v. 150

Ad eam rem uſus eſt homines, aſſutum, doctum; ſcitum & callidum:
Qui impenſa effecta reddat; non qui vigilans dormiat.

¶ Vigilans, vigilantior, wachend / apud Cicer. in Verr. 2. cap. 11. *Nemo pantior, vigilantior ad judicium venit.*

¶ Vigilatus, paſſive. Ovidius lib. 2. Triſt. v. 11 *Vigilati labores:* Et Tacitus lib. 13. c. 20 *Nox convivio vigilata.*

¶ Vigilandus, aliud participium. Quintilianus lib. 11. cap. 3 *Vigilanda nocte & fuligo lucubrationum bibenda.*

¶ Vigilantia, diligentia, Wachſamkeit. Terent. in Adelph. 2. 3. ſc. 3. v. 44 *Vigilantiam tuam tu mihi narras.* Declam. antequam iret in exilium: *Vos ut tantam pacem haberetis, mea perfecit vigilantia.* Cic. ad Attic. lib. 8. epiſt. 9 extrem. *Horribili vigilantia, celeritate, diligentia eſt.*

¶ Vigilanter, cum vigilantia, diligenter, ut, *Vigilanter providere*, Plancus Ciceroni lib. 10. epiſt. 23. Et Cicero in Somn. Sc. c. 8 *Enitar multo vigilantius.* Idem pro Muræn. cap. 15 *Vehementiſſime vigilantiſſimeque vexatus.*

¶ Vigilax, vigil, vigilans. Propertius lib. 4. Eleg. 7. v. 15

— — — vigilacis furta Saburræ.

Auſonius Ephemerid. 1 *Jam ſtrepit undis vigilax hirundo.* Et Columell. lib. 7. c. 12 *Vigilaces canes.*

Compoſita.

¶ Advigilare, bey etwas wacker und fleißig ſeyn. Terent. in Andr. act. 4. ſc. 1. v. 50 *Credo, ſi advigilaveris, ex unis geminas mihi conficies nuptias.* Et Cic. de legib. lib. 2. cap. 12 *Advigilare ad cuſtodiam ignis.* Manilius lib. 1. v. 81

Et labor ingenium miſeris dedit, & ſua quemque
Advigilare ſibi juſſit fortuna premendo.

¶ Evigilare, expergiſci, erwachen/ auffwachen/ munter werden/ ut, *In quo evigilaverunt cura & cogitationes meæ*, Cic. in Parad. 2. Et ad Brut. ep. 12 *Evigilare in ſtudio.* Et *evigilata conſilia*, ad Att. lib. 9. ep. 12. ¶ Sed

Quos ſtudium cunctos evigilavit idem,

hoc eſt, elucubravit, hat durch viel Wachen zuwege gebracht / Ovid. in Triſtib. ad librum ſuum, eleg. 1.

¶ Invigilare, quo Poetæ fere uſi ſunt, ut,

Invigilant animo curæ,

apud Stat. 3. Theb. v. 4. Virgil. 4. Georg. v. 158

Namque alia victu invigilant.

Et Columella lib. 10. v. 159

Invigilate viri, tacito nam tempora greſſu
Diffugiunt, nulloque ſono convertitur annus.

Paſſive *invigilata carmina* Cinna dixit vetus poeta apud Iſidorum 6. Orig. cap. 12. Vide *Anteus* ſub *Antus*.

¶ Intervigilare, darzwiſchen wachen. *Somno brevissimo utor, & quaſi interdigito*, quod ex Senecæ epiſtola 83 vulgo profertur. At meliores libri, *interjungo*. vid. Lipſius. Tamen Lampridius in Alexandro cap. 61 *Unus ex Germanis ingreſſus, dormientibus cunctis, ſolo tantum imperatore intervigilante, visus eſt.*

¶ Obvigilare. Plauti eſt Bacchid. 2. 3. ſc. 2. v. 14.

¶ Pervigilare, ducere inſomnem totam noctem, die gantze Nacht durchaus wachen. Cic. pro Roſc. Am. cap. 35 *erat, ut eam noctem pervigilet.* Et Livius lib. 24. cap. 38 *Pervigilare in armis.* Martialis lib. 9. epigram. 69

Nam vigilare levis eſt, pervigilare gravis.

¶ Pervigilatus. Ovidius lib. 6. Faſtor. v. 326

In multo nox eſt pervigilata mero.

¶ Pervigilatio, ut, *Nocturnæ pervigilationes*, Cicer. de legibus lib. 2. cap. 15.

VĪGINTI, numerale, εἴκοσι, zwantzig. *Annos natus unum & viginti nobiliſſimus homo*, Cicero 3. de Oratore cap. 20. Et Martialis lib. 7. Epigr. 65

Ah miſer ac demens, viginti litigat annis
Quisquam? cui binci, Gargiliane, licet.

¶ Obſervetur: *Milites noſtri ſunt ſex & viginti millia*, non autem viginti & ſex millia. Vel, *Milites noſtri ſunt viginti ſex millia*, ſive, *Militum nobis ſunt viginti millia*, ſive, *Milites noſtri ſunt vicies mille.* Valla lib. 3. cap. 14. Vide & Voſſium de Conſtructione ſive lib. 7. de Arte Grammatica cap. 67 ſub finem.

¶ Undeviginti, quaſi unum de viginti, hoc eſt, viginti, uno excepto. Cic. de clar. orat. cap. 64 *Undeviginti annos natus erat eo tempore.* Neunzehn.

¶ Duodeviginti, decem & octo, Achtzehn. Livius lib. 30. cap. 18 *Signa militaria duodeviginti capta.* Et ibidem: *duodeviginti ferme equites illuſtres.*

¶ Vigintiviri, Magiſtratus fuit apud Romanos, & collegium tot virorum. Cic. 2. ad Attic. epiſt. 7.

¶ Vigintiviratus, apud Cic. 2. ad Att. lib. 9. epiſt. 2.

¶ Vicēni, je zwantzig. Plinius lib. 10. cap. 53 de ovis: *Plus vicena quina incubanda ſubjici vetant.*

¶ Undeviceni. Quintilianus lib. 1. c. 10 ſub fin. *perfecti utrimque undeviceni.*

¶ Duodeviceni. Livius lib. 21 c. 41 *duodevicenis denariis.*

¶ Vicenarius, viginti annorum. ein zwantzig-jähriger. Arnobius lib. 2. pag. 58 *Quot vultis annos agens? vultis, vicenarius?* Et apud Plautum Pſeud. act. 1. ſc. 3. v. 69 *Lex me perdit quina vicenaria*, id eſt, quæ minorem viginti quinque annis ſtipulari vetabat.

¶ Vigeſimus & viceſimus, ut, *Unus & vigeſimus dies*, Cicer. 14. fam. ep. 5. Et, *Annum jam tertium & vigeſimum regnat*, Cic. pro Lege Man. c. 3. Gellius lib. 5. cap. 4 *Duoetvigeſimo anno poſtquam Galli Romam ceperunt.*

¶ Viceſima & vigeſima, vectigal, quod ex ſervis & libertis redigebatur. Nam cum ſervus veniret, vectigal illud pro eo emptor; cum manumitteretur, herus pendebat. Vide Lipſium ad 13. Annal. Taciti pag. 354. & lib. 2. de magnitud. Rom. cap. 4. *Alia viceſima* ab Auguſto inſtituta fuit, quam peregrini, ſed civitate donati, adituri hæreditates ſuorum perſolvebant. De qua multa Plinius Panegyrico Trajani c. 37. & ſeqq. cum ex centum pendantur quinque.

¶ Viceſimatio, ſupplicii militaris genus, quo viceſimus quisque ſontium punitus fuit. Capitolinus in Macrino c. 12.

¶ Viceſimarius, ut, *Aurum viceſimarium*, quod ex viceſimis colligebatur apud Livium lib. 27. cap. 10. ¶ 2. Subſtantive, qui vectigal viceſimæ colligebat.

¶ Undeviceſimus, ſivè Undevigeſimus, der neunzehnde. *Undeviceſimum luſtrum*, Livius lib. 10. cap. 47. *Die undevigeſimo*, Columella lib. 8. cap. 5. Et, *Undeviceſima legio*, Tacit. 1. Ann. cap. 60.

¶ *Unetviceſimus*, der ein und zwantzigſte. *Unetviceſima legio*, Tacit. 1. Annal. c. 45, ut Lipſius hic & c. 64 emendavit.

¶ Viceſimanus, viceſimani, milites a legionis ſuæ numero ita appellati, Tacitus 1. Annali cap. 64. extr.

¶ Unetviceſimani, ob eandem rationem ita dicti milites, apud Tacit. 1. Annali cap. 37.

¶ Duodeviceſimus, decimus octavus. *Duodeviceſima legio*, Tacitus lib. 1. Hiſt. cap. 55. n. 3.

¶ Duoetviceſimani, milites legionis 22, apud Tacitum lib. 5. Hiſt. cap. 1.

¶ Vicies, adverb. non vigesies. zwantzigmahl. Cic. 4. Attic. ep. 2 *Æstimarunt sestertium vicies.*

¶ Vigessis, is, viginti assium, ut, *Amphora vigessis*, quæ assibus viginti venditur. Martial. lib. 12 epigr. 76

Amphora vigessis, modius datur ære quaterno.

¶ Vicennalia, quære in *Annus.*

VILIS, e, a villis, vel a Græc. φαῦλος, ἴσως, vulgare, nullius precii, contrarium precioso; gering / ut, *ipsa natura nos admonet, quam paucis, quam parvis rebus egeat, quam vilibus*, Cic. 5. Tuscul. cap. 35. extr. Et Horatius lib. 1. Sat. 5. v. 8

Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est.

Vile habere aliquid, parvi facere, gering achten / Sallust. Cat. c. 16. Et Cicero in Verr. 5. cap. 84. extr. *Frumentum quoniam vilius erat, ne emisses.* Idem lib. 2. de Finib. cap. 28 *Voluptas percipitur tam ex vilissimis rebus, quam ex pretiosissimis.*

¶ Viliter, adverbium. Apulejus 1. Flor. p. 344 *Viliter semet-ipsum colere, sui contemtus est.* Sich gar gering halten ꝛc. Plautus Curcul. act. 2. sc. 1. v. 28 *Venire poteris intestinis vilius.* Et Plinius lib. 18. c. 6 *vilissime constare.* Pro quo & *vilissimo* invenitur. Ulpianus Lege 2 § ult. Dig. de eo, quod certo loco &c. *Res*, inquit, *vilissimo distracta est*, sehr wohlfeil verkaufft. Sed subaudiendum *pretio.*

¶ Vilitas, contrarium caritati, Wohlfeiligkeit. Cicero pro leg. Manil. cap. 15 *Tanta repente vilitas annonæ ex summâ inopia & caritate rei frumentariæ consecuta est.* Et pro domo cap. 6 *Subito illo ipso die carissimam annonam nec opinata vilitas consecuta est.*

¶ Pervilis. Livius lib. 31. cap. ult. *Annona eo anno pervilis fuit.* Paullin. Nolanus 6. Nat. Fel. v. 219 de pauperis viduæ minutis donis Luc. 21. v. 2 *Quis pretium pietas pervilibus aurea fecit.*

¶ Vilipendere, wenig achten. Plaut. Trucul. act. 2. sc. 6. v. 58 *Etiamnum me vilipendit.*

¶ Vileo, vilere, gering / ungültig seyn. &

¶ Vilesco, vilescere, gering / ungeacht werden. Ab alterutro præteritum est apud Avienum in Arateis v. 318

At postquam argento deformis viluit ætas.

Prius etiam Onomastici est, in quo exstat: *Vileo*, ἐυτελίζομαι.

¶ Evilescere, apud Sueton. in Claud. cap. 15 *Usque eo evaluit, ut passim ac propalam contemptui esset.* Valer. Max. lib. 5. c. 4. n. 7 *Nulla acerbitate fortunæ, nullis sordibus pretium cæpit pietatis evilescit.*

¶ Revilescere, idem quod vilescere, apud Senec. lib. de Tranquillit. cap. 15 *Sed nec virtuti*, inquit, *periculum est, ne admota oculis revilescat.*

VILLA, æ, Varroni lib. 4. de LL. quasi *Vehilla*, quod in eam fructus convehantur: Sed vetus Grammaticus apud Rigaltium p. 299 a *Vallo*, id est, aggere terræ, quod pro limite constitui solet, nuncupatam voluit. Ita autem dicitur domus suburbana, ein Vorwerck / Mayerhoff. vide Vallam de fundo, villa, prædio lib. 6. cap. 41. Dividitur *villa* in rusticam & urbanam. *Villa rustica*, pars illa est, quam tenet villicus. *Villa urbana*, quæ & prætorium, ædificium illud est in villa, quod urbani plus habet nitoris & elegantiæ, quam rustici, quod dominus tenet. Columella tertiam adjecit partem, *Fructuariam* in quam fruges convehuntur. Vide ipsum lib. 1. c. 6. Cicero Pollioni lib. 10. famil. epist. 33 *Frumenta in agris, aut in villis sunt.* Idem ad Quint. fratr. lib. 3. ep. 1. *Aqua non longe a villa bene sane fluens.* Nepos Attico c. 14 *Villa suburbana, aut maritima sumptuosa.* Villas suas celebrat Plin. lib. 2. epist. 17. & lib. 5. ep. 6. *Tiburtinam* Manlii Vopisci Statius 1. Silvarum carm. 3. *Surrentinam* Pollii idem lib. 2. carm. 3. Et Seneca Epist. 55 *totius anni villam* vocat habitationem, in qua rigores fervoribus artificio temperantur.

¶ Villula, diminutivum. *Errare circum villulas*, Idem ad Attic. lib. 8. ep. 9. *Villula sordida, & valde pusilla*, ad eundem lib. 12. epist. 27.

¶ Villānus, villani, conditioni colonariæ addicti.

¶ Villāticus, Colum. lib. 7. c. 12. *Canis villaticus.*

¶ Villaris, ut, *Villares gallinæ*, Plin. lib. 10. c. 41.

¶ Villicus, qui villæ gubernationi præst, der Hoffmeister / Mayer. Varro de R. R. lib. 1. cap. 2 *Villicus agri colendi caussa constitutus atque appellatus est a villa.* Columella lib. 1. cap. 2 *Illud vetus est, & Catonis: agrum pessime multari, cujus dominus, quid in eo faciendum sit; non docet, sed audivit villicum.* Neque vero hoc nomen servis rusticis tantum, sed qui in familia urbana etiam agunt præsuntque, tribuitur. Nam VILLICOS & SVBVILLICOS HORTORVM, id est, curatores præfectosque inveteribus Inscriptionibus legimus, quas Pignorius adducit. & in Gloss. Veteri triplex servorum genus villici nomine comprehenditur. *Villicus* ἐικονόμος, ἐποικολόγος, καὶ ὁ κατ' ἀγρὸν ἐπιτροπῶν. Οἰκονόμος est, qui *dispensator* alias dicitur: ἐποικολόγος, *insularius*, qui conclavia & cœnacula elocat, mercedesque pro iis exigit: & hi duo ad urbanam familiam pertinent: Tertius enim rusticus est, præpositus villæ. Vide Marcilium ad illud Horat. lib. 1. ep. 14 ipso principio:

Villice silvarum & mihi me reddentis agelli.

Ubi etiam illud Juvenalis versum Sat. 4. v. 77. in quo Pegasum

A Præfectum urbis, *Villicum urbis* non sine Satyrico morsu appellat, explicat.

¶ Villica, æ, villici uxor, de cujus officiis Cato de re rustica c. 43. & Colum. lib. 12. c. 1.

¶ Villico, & villicor, villicari, villæ præesse, ut Nonius interpretatur. Plin. lib. 18. c. 6 *Quorum prædia colenda suscipiebat respublica, exercitusque ducebant, senatu illis villicante.*

¶ Villicatio, præfectura villæ, ut, *Suscipere officium villicationis*, apud Colum. lib. 11. cap. 1.

VILLVS, i, pilus est, θρίξ, Haar / Haarzotten. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. c. 47 *Quarum animantium alia coriis tecta sunt, alia villis vestita, alia spinis hirsuta.* Et ibidem c. 50 *Conficere & contexere villos obium.* Virgilius 4. Georg. v. 377

- - - tonsis mantilia villis.

¶ 2. *Villi* vero in ventriculo sunt, seu in imo œsophago, plicæ sunt, quibus constringitur & clauditur ipse.

¶ Villosus, ut, *Pelles villosæ*, Ovid. 12. Met. v. 319. zottich. *Radice villosa arbor*, hoc est, capillari, Plin. lib. 12. cap. 12. so viel Faser hat. Et, *Arbor folio villosior*, Plin. lib. 16. cap. 10. der rauhe Blätter hat. *Villosissimum animalium lepus*, Idem lib. 11. cap. 39.

VIMEN, quasi *viemen*, a *viere*, ῥίψ, λύγος, omne virgultum flexibile, & ad ligandum aptum, ac præcipue salicum. schwancke Reiser / zum binden und flechten. *Lentum vimen*, Virg. 3. Æn. v. 31. *Salices fœcundæ viminibus*, Virg. 2. Georg. v. 446.

¶ Vimentum, idem. Tacitus lib. 12 cap. 16 *Mœnia non saxo, sed cratibus & vimentis, ac media humo, adversum irrumpentes invalida erant.*

¶ Vimineus, ut, *Qualus vimineus*, Columell. lib. 8. cap. 3. von Weiden geflochten. *Vimineæ tegumenta*, flechten / apud Cæs. 3. Civil. c. 63. *Vimineæ crates*, apud Virg. 1. Georg. v. 95. *Clypeos e viminibus* Florus memorat lib. 3. cap. 20.

¶ Viminalis, e, ligationi aptum, ut, *Salices viminales*, apud Columell. lib. 4. c. 30. ¶ *Viminalis mons* unus e septem collibus, quos Roma muris suis complectebatur.

VINCA, & *vincaperbinca*, & *Perbença*, herba *Clematis*, κλημαπίς, Singrien / Ingrün / a viriditate perpetua. Semper viret in modum lineæ, foliis geniculatim circundata, Plinio à *vinciendo* dicta est. Vide lib. 21. c. 11.

VINCIO, vincire, *vinxi*, constringere, binden / fassen / ut, *Vincire catenis*, Ovid. 15. Metam. 601. *Vincire & constringere liberos populos*, Cicero pro domo sua cap. 9. *Vincto pectore virgo*, mit zugeschnürter Brust / Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 3. v. 22. *Legibus vincire*, Cicer. pro Marcello cap. 8. ¶ 2. *Vincire* absolute in vincula conjicere / & *Vinctus*, qui in vinculis habetur, passim, gebunden / gefangen.

C ¶ Vinctor, qui vincit. Arnobius lib. 6. p. 199. Verba vide supra in *Congregator* sub *Grex.*

¶ Vinctio, ligatio, Bindung. Idem Arnobius lib. 2. p. 87 *Quando anima corporibus alligata? quis auctor vinctionis istius?* Idem lib. 5. p. 186 *Dicitur in Martis & in Veneris vinctione vitiorum esse significata compressio.* Et lib. 6. pag. 203 *vinctionis & colligatio* & ibidem: *Eos in basi unci retinent, & plumbea vinctiones*, mit Bley eingegossene Klammern.

¶ Vinctus, ûs, idem. Varro de R. R. lib. 1. c. 8 *pendere funiculo aut vinctu.*

¶ Vinctura quoque idem, sive ein Band / Verbindung. Plin. lib. 16. cap. 37 *Virga sequacis ad vincturas lentitiæ*, Bandweiden. Cels. lib. 8. c. 22 *ne vinctum talum lædat.*

¶ Vinculum, ligamen, ein Band. *Certa legum vincula*, Quintil. lib. 5. c. 10. Et Cic. 3. Off. c. 31 *Nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurando majores arctius esse voluerunt.* Idem, *Arctissimum vinculum amoris*, lib. 6. Attic. ep. 2. ¶ 2. Sed *conjici in vincula*; id est, in carcerem, Cicer. 7. in Verr. c. 8. *Vinculis & verberibus, atque omni supplicio excruciatum aliquem necare*; Idem pro Manil. c. 5. Et, *Esse in vinculis*, gefangen liegen / Plin. lib. 7. c. 34. *Vincula evadere*, Silius lib. 7. v. 71, sich loß machen. *Ex vinculis caussam dicere*; Livius 29. c. 19. ¶ Sed *solvere vincula epistolæ* est aperire. Antiqui enim vinculis colligabant epistolas. Vide Lipsi. epist. instit. cap. 4. Barth. lib. 24. Adversar. cap. 18. Freinshem. ad Curt. lib. 2. c. 2, 25. ¶ 3. Poetis non rarò pro corona ponitur. Seneca Medea v. 70

Præcingens vestes tempora vinculo.

Pro Diademate idem dixit Thyeste v. 543

Imposita vincula capiti venerande gero.

¶ Vinculare, pro vinculis stringere; vincire; recentioris Latinitatis verbum est. Paullinus Jambo ad Cytherium v. 743

Si vitia carnis strinxerit Christi metu
Quasi vinculatis præterit.

Composita:

¶ Circumvincire. Plautus in Rud. a. 3. sc. 4. v. 27 *circumvincire dicit.* Et Avienus Perieg. v. 331 *circumvincti nervis.*

¶ Convincire, unde

¶ Convinctio. Quintilianus lib. 1. cap. 4. p. 34 de partibus orationis: *in convinctionibus complexum eorum esse judicaverunt, quas Conjunctiones a plerisque dici scio*, &c.

D ¶ De-

Sic et Villing Annali fabulae et Villing ubi alimentar vp. Dacier ad Mart. l. VIII. ep. 53.

¶ Devincire, valde constringere, ut, *Devincire & constringere omnibus vinculis*, Cicer. pro leg. agr. cap. 5. *Fœderibus devincitur fides etiam cum hoste*; Cicer. 3. Offic. cap. 31. verknüpfft / gebunden / gefasset werden. *Devincire sibi aliquem, aliquos beneficio, beneficiis, donis, officiis*, est adjungere sibi aliquem & amicum quasi obsequentem reddere, einen ihm verbinden / verpflichten. Terent. in Heaut. act. 2. sc. 4. v. 14 *Hoc beneficio utrique ab utrisque devincimus.* Et Cic. in Phil. 2. cap. 45 *Imperitam multitudinem præmiis devincire.* Idem 13. famil. epist. 7 *Summo officio & summa observantia sibi in perpetuum aliquem devincire.* Et in offic. lib. 1. cap. 17 *Caritate hominet devincit sanguinis conjunctio & benevolentia.*

¶ Devinctus, devinctior, apud Horat. in Serm. lib. 1. Sat. 5. v. 42

— — ne quis me sit devinctior alter.

Sidon. lib. 5. ep. 11 *Devinctior sodalis.* Et, *Devinctus somno*, apud Sueton. Aug. cap. 16.

¶ Evincire, circumdare. Virgil. Æn. 8. v. 286

— — Evinctus tempora ramis.

Tacit. lib. 6. cap. 42 *Insigni regio aliquem evincire.* Rursus Virg. 5. Æneidos v. 364

Evinctis attollere brachia palmis.

¶ Prævincire, apud Gell. lib. 15. cap. 10 *Cum laqueo essent prævinctæ*, forn gebunden. Idem lib. 19. cap. 2 *ferinis voluptatibus prævinctus*, hoc est, constrictus.

¶ Revincire, arcte constringere, & proprie quidem retrorsum. Virgil. 2. Æn. v. 57

Ecce manus juvenem interea post terga revinctum.

Cæsar 7. de bell. Gall. cap. 23 *revincire introrsus.*

¶ De cæteris, quæ a *vinciendo* dicta sunt, ut, *Vimen, vitis, viticula, vitex, vitilis*, vide suis locis.

VINCO, vincĕre, νικᾶν, superare, superiorem esse, gewinnen / überwinden. *Vincere & expugnare*, Cic. Paradox. 4. *Vincunt numero, vincunt ætatibus, vincunt auctoritate, consilio*, Idem Philippica 11. extr. übertreffen / gehen uns vor. *Vincere omnes officio*; Cic. 14. fam. ep. 4. *Vincere omnium opinionem*, Idem 4. Acad. cap. 1. & *omnium exspectationem*, 7. in Verr. cap. 5. *Animum vincere*, est cupiditates cohibere Plautus in Trinum. a. 2, sc. 2. v. 29 *Tu si animum vicisti potius, quam animus te, est quod gaudeas.* P. Syrus in Mimis:

Effugere cupiditates, regnum est vincere.

i. e. vincendo obtinere. Nam victis cupiditatibus liber animus regnat. Seneca Tragicus Thyeste v. 388

Rex est qui metuit nihil,
Rex est qui cupiet nihil:
Hoc regnum sibi quisque dat.

¶ 2. *Sed vince deinde, virum bonum fuisse Oppianicum*, i. e. obtine, proba, erhalte es / Idem pro Cluentio. Plautus Mostell. act. 1. sc. 2. v. 12 *Profecto ita esse, ut prædico, vero vincam.* Sic *argumentis vincere* idem dixit. Vide *argumentum.* Curtius lib. 6. cap. 5 *Hospitii pignora in regem suum ad ultimum fides conservata vincebat.* ¶ 3. Tacitus 4. Annal. c. 8 *Effusum in lacrymas senatum, victo gemitu, simul oratione continua erexit.* Hactenus gemuerat Senatus: sed incumbente graviore affectu, jam solvebantur in lacrymas. Hinc *victum gemitum* dixit, quod is jam non sufficeret amplius exprimendo affectui, quo confundebantur. Similiter *victum silentium* 11. Annal. c. 2. Et Sulpitius Severus lib. 2. in Hierosolymitani excidii historia: *Judæi ad extremum fame interibant, passimque via oppleri cadaveribus cœperunt, victo jam officio humandi.* Nempe significat majorum cadaverum numerum fuisse, quam quibus omnibus sepeliendis superstitum studium par esset, idem Tacitus 1. Annal. cap. 57 *Inter quas uxor Arminii neque victa in lacrymas, neque voce supplex* &c. Significat haud expugnare animum, & eo adducere potuisse dolorem præsentis fortunæ, ut jam captiva mitteret lacrymas, & supplicaret Germanico, in cujus potestatem conceserat. ¶ 4. *Vicimus*, exsultantium exclamatio, & qui jam obtinere sibi viderentur; quæ exoptarant. Propertius lib. 1. Eleg. 8. v. 27

— — rumpantur iniqui.
Vicimus: assiduæ non tulit ille preces.

Ovidius lib. 3. Trist. Eleg. 9. v. 23

— — — Vincimus, inquit.
Hic mihi morte sua caussa salutis erit.

Idem 6. Metamorph. v. 513

Vicimus exclamat, mecum mea bona feruntur.

¶ 2. *Vicerit*, alia exclamatio eorum, qui sibi invitis aliquid extorqueri patiuntur. Terentius Andr. act. 5. sc. 3. v. 20

Domus, uxor, liberi inventi invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant, vicerit.

Ubi Donatus: *Verbum ejus est, qui vix sibi extorquet, ut abjiciat eunum. Et proprium patribus ac familiare inviti.* Suetonius Cæsar. cap. 1 *Satis constat, Sullam, cum deprecantibus amicissimis & ornatis viris aliquandiu denegasset, atque illi pertinaciter contenderent, expugnatum tandem proclamasse*; VINCERENT AC SIBI HABERENT &c. Vide ibi Casaub. Huc pertinet impium illud Juliani faucii & morti proximi: *νενίκηκας Γαλιλαῖε*, *Victi Galilæe*, apud Theodoretum lib. 3. Histor. cap. 20. Nam invitus cedebat victoriam & moriebatur Christianis iratus. Hinc *Victores* etiam dicebantur, qui obtinuerunt cupita; de quo infra.

¶ Vincibilis, e, das zu erhalten ist / apud Terent. in Phorm. a. 1. sc. 4. v. 48 *Justa caussa, facilis, vincibilis, optuma.*

¶ Invincibilis. Apulejus Apolog. p. 297 *cum hæc ab illis quasi gravia & invincibilia dicerentur.*

¶ Invincibiliter. Idem Apulejus 4. Florid. p. 360 *Ratio concluſa judicibus acriter & invincibiliter videbatur.*

¶ Victor, ein Siegmann / ut, *Omnium gentium victor*, Cicer. in Pison. cap. 7. *Multa victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt*, lib. 4. famil. ep. 4. *Victor belli*, qui bello vicit. Idem pro Marcello & Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 16. *Victor exercitus*, i. e. victoriis clarus & felix, C. Nepos Agesilao c. 4. Horatius 1. Serm. Sat. 9. v. 42

Contendere durum est
Cum victore, sequor.

¶ 2. Victor etiam propositi effector est, ut Servius ad illud Virgilii 2. Æneid. v. 329 *Victorque Sinon incendia miscet*, interpretatur. Der erhält oder hinaus führet / was er ihm vorgenommen und angefangen hat. Horat. lib. 1. Epist. 13. v. 2. *Victor propositi simul ac pervenerit illuc.* Ovid. 1. Fast. v. 361

Impia per silvas victor ad antra venit,

i. e. voti compos. Sic *Victi* contra, qui exciderunt votis, die ihren Wunsch oder Begehren nicht erlangen. Servius ad illud Virg. Ecl. 9. princ.

Nunc victi tristes: quorum Sors omnia versat.

VICTI, id est, *impotes. Nam quomodo* VICTORES *dicimus voti compotes, qui, quod volunt, faciunt: Sic* VICTOS *e contrario vocamus impotes, qui non possunt facere, quod volunt.*

¶ Victrix, ut, *Manus victrix; Athenæ victrices. Erat victrix Respubl. casis Antonii copiis, ipso expulso*, Cicer. ad Brut. epist. 10. *Littera victrices*, quæ victoriam denuntiant. Observa neutrum plurale, apud Virgil. 3. Æneid. v. 54

Res Agamemnonias, victriciaque arma sequutus &c.

Et Priscianus lib. 7 observat verbalia in IX desinentia fœminina communia esse posse cum neutris: Quod Servius ad numerum pluralem tantum restringit: cujus verba ad citatum Virgilii locum sunt ista: *Omnia nomina a verbo venientia cum in* OR *exeunt masculina sunt: ut* VICTOR: *cum in* TRIX, *fœminina sunt, ut* VICTRIX: *Neutra vero non faciunt, nisi tantum ex numero plurali: unde est* VICTRICIA. In singulari tamen Claudianus de 6. Consul. Honorii v. 24 dixit:

— — & tertius omnia surgunt
Victrici concepta solo.

Vide & Barthium ad Claudianum in Cons. Prob. & Olybrii v. 127. Nec poetæ modo ita loquuntur, ut Statius lib. 5. Silv. 2. v. 150 *victricia bella*: sed Justinus quoque extremo opere, æque ac Virgilius, *victricia arma* dixit: & *nutricia fluenta*, Petrus Chrysologus sermone 137. Sed potest hoc non a *Nutrix*, sed *Nutricius* esse.

¶ Victoria, quæ *natura insolens & superba est*, quemadmodum Cicero pro M. Marcello cap. 3 dixit. Steg. *Victoria cruenta*, Sallust. Cat. cap. 58. *Victoria propria & expedita*, Cæs. 3. de B. C. cap. 70. Vide supra, *Proprius. Parata & præsens*, apud eundem eod. libro cap. 73. *Victoriam facere*, Livius lib. 1. cap. 37. *Victoriam alicui concedere*, gewonnen geben. *Cessit illi victoria*, Virgil. 12. v. 183. *Victoriam eripere alicui*, Sallust. Jug. cap. 82. Et, *Victoriam in manibus habere*, Livius lib. 30. cap. 30. *Victoria in manu est*, Sallust. Catilin. cap. 20. *Victoriam reportare*, Cicer. pro leg. Manil. cap. 3. *Victoria e manibus excidit*, Cicero ad Brut. epist. 10. Plato dialog. 1. de leg. Τὸ νικᾶν αὐτὸν, νικῶν κράτη καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ, πάντων ἄθεχνον τε ἅμα καὶ [illegible]. Hoc est, *præcipua & optima victoriarum omnium est, si se ipsum quis vincat: Turpissimum vero, si a se ipso quis vincatur.*

¶ Victoriola, diminut. *Victoriolæ aureæ*, de Victoriæ imagunculis, Cicero 3. de Nat. Deor. c. 34.

¶ Victoriosus, Sieghafft / vox Catonis, teste Gellio lib. 4. c. 9. *Victoriose semper*, Nummus Probi apud τὸν πάνυ Spanhemium in Juliani Cæsaribus. *Victoriosissima ovatio*, Sidon. lib. 3. epist. 3. & *victoriosissimo viro*, magistro militum, Idem lib. 5. epist. 6. Et veteri inscript. apud Grut. pag. 179. n. 2. IVLIANVS NOBILISSIMVS AC VICTORIOSISSIMVS CAES. Et Augustinus C. D. lib. 5. c. 25 *victoriosissimus* dixit.

¶ Victorialis, ut, *Dies victoriales*, apud Treb. Pollion. in Gallien. cap. 3.

¶ Victoriatus, i. e. monetæ nomen apud Cicer. pro Fontejo c. 5, & Plinium 33. cap. 3. & Quintilianum, qui *Victoriato uno muræna emere*, lib. 8. cap. 4 dixit.

Composita.

¶ Convincere, ut simplex. *Reprehensus, convictus fractusque Mithridates*, id est, victus, Cicer. pro Flac. c. 17. ¶ 2. *Convincere adversarium auctoritate & testibus*, Idem in Verr. 5. cap. 72. überweisen / überzeugen. Et, *Convincere peccata argumentis*, Idem in partit. cap. 73. *Convincere aliquem chirographo*, Idem in 2. Philipp. c. 4. Et, *Homo convictus conscientia*, in Catil. 2. c. 6. *Redargui & convinci*, Idem de Univers. c. 3. Et *Convincere aliquem inhumanitatis & amentiæ*, 2. Philipp. c. 4. *Convinci levitatis*, Cic.

de

de Amic. cap. 17. Ac, *Maleficii convinci*, Idem 7 in Verr. c. 53. *Convinci summa negligentia*, Idem pro Syll. c. 15. ¶ Aliquando genitivum circumloquitur per præpositionem IN & pro *falsi convinci* dicimus, *in falso*, &c. Sueton. Claudio cap. 14 *in majore fraude convicti*. Sic in Tito cap. 9 *Convictos in affectatione imperii* dixit: Similiter *compertus in stupro*, apud eundem legimus. ¶ Absolute ablativo usus est Nerone cap. 31 *Etiam scelere convictos nonnisi ad opus damnari præcipit*.

¶ Convictio. Augustinus lib. 13 de Trinit. cap. 1 *Fides est convictio rerum, quæ non videntur*. Ex ad Hebræos Epist. c. 11. v. 1. Gr. ἔλεγχος, Vulgata *argumentum*: sed optime Augustinus *convictio*.

¶ Devincere, idem quod simplex. Cicer. de Senect. cap. 13 *Pœnos primus classe devicerat*. Idem de Nat. D. 2. c. 2 *prælio devincere*. Et Terent. in Andr. act. 3. sc. 3. v. 30 *Devictus consuetudine & conjugio libenti*, gewonnen/ erweicht.

¶ Devictor, victor. Inscriptio M. Antonino dicata: DEVICTORI OMNIVM GENTIVM BARBARARVM. Grut. p. 258. n. 6.

¶ Evincere, obtinere, vincere, ut, *Evinci alicujus lacrimis*, Seneca Medea v. 491. *Ratio evincit*, Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 250. Silius lib. 3. v. 581

Virtus paullatim evicta senescit.

¶ Evictio, Jureconsultorum vocabulum est, qui *evictionem præstare* ajunt esse, ostendere se fuisse rei venditæ dominum, einen den Kauff gewähren.

¶ Invictus, qui vinci nequit, der nicht zu überwinden ist. *Invictus armis Hannibal*, Cicer. de leg. Agrar. 2. cap. 35. *Nomen invictissimi imperatoris*, Idem 6. in Verr. c. 38. Commigravit quoque hoc nomen inter titulos Principum, seu Imperatorum, receptumque more fuit, ut *invicti* & *invictissimi* salutarentur. Exempla plura Inscriptiones veteres suppeditant, ut MAGNO ET INVICTO IMP. M. AVRELIO &c. Item IMPERATORIBVS INVICTISSIMIS FELICISSIMISQVE &c. In alia apud Gruter. p. 276. n. 4 AVRELIANO INVICTISSIMO ET VICTORIOSISSIMO PRINCIPI. Adde Panegyricos veteres, ut Eumenii de Scholis cap. 9. Comparativus *invictior*, Augustinus de Immortalitate animæ c. 8 pr. *quæ sententia invictiore ratione approbatur*. Qui & lib. 2 de Morib. Manich. c. 11 *ratio invictior* dixit.

¶ Invicte, adverb. Augustinus epist. 28 *ut abs te liquidissime atque invictissime defendatur*.

¶ Pervincere, durchbrechen / omnino vincere, ut *Restitit & perficit Cato*, Cic. 2. ad Attic. epist. 1. Et Livius lib. 4. c. 12 *Ut de agris dividendis consules ad Senatum referrent, pervincere non potuit*, hoc est, evincere, hat nicht vermocht zu erhalten. Horat. lib. 2. Epistola 1. v. 200

– – – Namque pervincere voces
Evaluere sonum, id est, superare.

¶ Provincia, eine eroberte Landschafft. Quippe Provinciæ regiones dicebantur Romanis longe ab Italia, bello acquisitæ. Item quæcunque regio, in qua Romanus imperator bellum administrabat. Vide Sigonium lib. 1. de antiquo jure Provinciarum cap. 1. Prima provincia Sicilia est appellata, cum se ad amicitiam fidemque populi Romani applicuisset, Cicerone teste. Cæteræ provinciæ ultra & extra Italiam sub Republ. liberâ, itemque sub Imperatoribus quæ fuerint: quæ *Consularis*, *Prætoriæ*, *Præsidiales*: quæ *stipendiariæ*, *tributariæ*, *liberæ*, *immunes*, *fœderatæ* &c. appellaretur, quæque alia ad provinciarum historiam pertinent, vide apud eundem Sigonium de antiquo Jure provinciarum, itemque Onuphrium Panvinium lib. 3. de Republ. Romana. *Provinciam capere*, vide post paullo in metaphorica notione: *accipere*, Cic. 2. fam. ep. 10; *suscipere*, pro Cœlio cap. 26. zu verwalten annehmen. *Provinciæ præesse*, pro Fontejo cap. 1. Et, *Provinciam administrare*, 15. fam. ep. 4. *Provinciam deponere*, lib. 5. fam. ep. 2. *In provincia formam redigere*, Sueton. Cæsare cap. 25. quod nihil aliud erat, nisi domesticas leges adimere, & Romanas dare, ac Prætorem, qui quotannis ex legibus datis provinciam administraret, instituere. Sigonius passim de antiq. jure Italiæ, & provinciar. ¶ 2. Quæ locutiones interdum etiam metaphoricæ sunt, in quibus *provincia* vocabulum idem est, quod *officium, onus*: ut apud Terent. in Phorm. act. 2. sc. 2. v. 22 *O Geta provinciam cepisti durum*, eine schwere Bürde auff den Hals geladen: & in Heaut. a. 3. sc. 2. v. 5 *Idcirco huic nostro data est provincia*. Sic Cicero, *Dare provinciam* vel *negotium alicui*, in Verrina 6. cap. 23. ¶ *Ornari* antiquis *provincia* dicebatur, cum facta sortitione Senatus, pro ratione cujusque provinciæ, modum & formam administrandæ præscriberet, & profecturo magistratui decerneret, quæ necessaria videbantur. Qui ipse etiam tum *ornari*, id est, instrui dicebatur. Vide Torrentium ad Suetonium Cæsare cap. 18. Dictæ *Provinciæ*, quod populus Romanus *provicisset*, id est, *antevicisset*, ut Festus auctor est. Egregie Florus lib. 2. cap. 16. *Plus est provinciam retinere, quam facere*. Quam sententiam paullo plenius & explicatius protulit lib. 4. cap. 12 *Difficilius*, inquit, *est provinciam obtinere, quam facere. Viribus parantur, jure retinentur*. Prima autem in *Provincia* producta est a Ovid. 1. Fast. v. 589.

Redditaque est omnis populo provincia nostro.

Claudianus de 4. Conf. Honor. v. 316

Nostra triumphati fuerint provincia Parthi.

¶ Provincialis, Provinciales, allerley ausländisch Volck des Römischen Reichs/ so nicht Italiäner waren. Italicis enim provinciales opponebantur. Suetonius Vespas. cap. 9 *Ordines exhaustos supplebit, honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto*. ¶ 2. Adjective, ad provinciam pertinens, ut *provincialis molestia*, Cic. 2. fam. ep. 7. *Auxilia provincialia*, Livius lib. 40. cap. 32. Et, *Parsimonia provincialis*, quæ Urbis luxui opponitur, Tacitus Agric. cap. 4.

¶ Provinciatim, adverbium, per singulas provincias. Suetonius Aug. cap. 49 *Legiones & auxilia provinciatim distribuit*. Add. Ammian. 31. cap. 10.

¶ Revincere, ut, *Nunquam hic neque suo, neque amicorum judicio revincetur*, id est, convincetur, vel confutabitur, Cic. pro Arch. cap. 6. *Revincere crimen verbis, rebus*, Liv. lib. 6. c. 26. Apulejus Apol. *Insimulari quibus innocens potest, revinci nisi nocens non potest*.

VINDELICIA, æ, regio inter Rhætiam & Noricum. A *Vinda* & *Lici* confluentibus sic dicta, ut docet illustris VVelserus in antiq. Augustanis.

¶ Vindēlici, Vindelicię incolæ, Horat. lib. 4. oda 14

Videre Rhati bella sub Alpibus
Drusum gerentem, & Vindelici, quibus &c.

¶ Hinc *Augusta Vindelicorum*. Augspurg.

VINDĒMIA, æ, quasi *vinidemia*, ab uvis demendis seu decerpendis appellata, die Weinlese / Weinerndte / τρύγη. *Vindemia gracilis*, Plinius lib. 8. Epist. 15. gering / schlecht. Idem *exiguam* lib. 9. Epist. 16 *Modicam* Epist. 28 dixit. Huic *Uber* opponitur. Idem lib. 9. Ep. 20 *Ipse cum maxime vindemias graciles quidem, uberiores tamen, quam exspectaveram, colligam*. Virg. 2. Georg. v. 522 *Mitis in apricis coquitur vindemia saxis*. Plinius etiam *mellis vindemiam* dixit lib. 2. c. 14. & *Vindemiam olivarum* lib. 15. cap. 1. Cæterum vindemias magna licentia lasciviaque celebrari solitas, quasi prostrato omni pudore Bacchanalia agerentur, ea vincunt, quæ de simulacro vindemiæ a Messalina domi celebrato Tacitus 11. Annal. cap. 31 refert. Inolevitque adeo hic mos, ut proximo etiam seculo adhuc obtinuerit Nolæ: quod abunde docuerint, quæ Ambrosius Leo lib. 3. de Nola cap. ultimo narrat. Nescio an huc referenda sint, quæ de Vindemiatorum in conviciando licentia Horatius lib. 1. Sat. 7 extremo affert. Videntur tamen, si *cuculi* convicium non de seris vindemiatoribus tantum, sed etiam de illis accipias, qui in re turpi deprehensi, & quavis de causa digni opprobrio sint. Vide supra *Cuculus*.

¶ Vindemiola, apud Cic. ad Att. lib. 1. epist. 10. *Ego omnes meas vindemiolas eo reservo, ut illud subsidium senectuti parem*: de rudiis loquitur.

¶ Vindemialis, e, quod ad vindemias pertinet, ut *Feriæ vindemiales*, quæ vindemiæ tempore *judiciariam curam relaxabant*, ut Minucius Felix post princ. (pag. 10 ed. Ouzel.) loquitur. Ad colligendas enim vindemias vacationes menstruæ Judicibus concedebantur. Vide Brissonium ad Theodosii Codicem de Feriis. Atque huc pertinet, quod Suetonius Augusto cap. 35 tradit, *sanxisse Augustum, ne Septembri & Octobri mense nullos Senatorum adesse alios necesse esset, nisi sorte ductos*, ut Casaubonus monuit. Conf. Stuck. Antiq. Convival. lib. 1. cap. 23. ubi etiam de *convivio vindemiali*. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 7 *Nuper in Tusculano meo fui, cum vindemiales fructus pro annua solennitate legerentur*.

¶ Vindemio, vindemiare, Wein lesen. Plinius lib. 18. cap. 31 *Vindemiare incipito, cum ad palmitem pampinus procumbere cœperit*. Et lib. 14. c. 2 *nobilissimas vindemiant*.

¶ Vindemiator, & Vindemitor, ein Weinleser. Arnobius lib. 7. pag. 238 *contractis exprimunt vindemiatoribus vinum*. Et Seneca de morte Claudii lusu:

Carpebat raras serus vindemitor uvas.

¶ Utrumque nomen ad astra transfertur, & stellam significat in Virginis sidere, ejus nempe septentrionalem alam, quæ oritur vindemiæ initio. Plinius d. l. 18. cap. 31. pr. *Stella, quæ vindemitor appellatur*. Ovidius 3. Fastor. v. 407.

At non effugiet vindemitor, &c.

Columella lib. 11. cap. 2. pag. 377 VII *Calend. Septembris Vindemiator exoritur mane*.

¶ Vindemiatorius, ut, *vasa vindemiatoria*, apud Varr. de re rustica lib. 3. cap. 2.

VINDEX, ultor, a *vi dicando*, παρὰ τὸ βία δείκνυσι, ein Rächer / Rächerin. *Mali unius vindex, & auctor*, Cicer. ad Brut. epist. 17. *Vindex oppressor dominationis*, Idem epist. 16. ad eundem. Et, *Facinorum & scelerum speculator & vindex*, de nat. Deor. lib. 3. cap. 18. *Vindex libertatis*, id est, assertor, Idem Philipp. 2. c. 12. ¶ Est & nomen proprium, vide infra *Vindicta*.

¶ Fuit & *Julius Vindex*, qui sub Nerone commovit Gallias, affectans imperium, cujus non semel meminit Tacitus, itemque Suetonius in Galba. Eum devicit Virginius Rufus, qui ex ea victoria hoc epitaphium sepulcro suo inscribi jussit, ut Plinius auctor est lib. 9. Epist. 19.

Hic

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam
Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

¶ Vindiciæ, quod si singulare legitur, significat assertionem, qua scil. res a controversia vindicatur, eine Beschirmung bey seinem Recht/ oder Freyheit. *Decernere vindicias secundum libertatem*, id est, libertatem asserere, Livius lib. 3. cap. 47. Et, *Postulare vindicias secundum libertatem*, iterum Livius cit. lib. cap. 44. Et ibidem: *Dare vindicias secundum libertatem*, quod & vindicare dicitur, hoc est, asserere in libertatem, ita ut in libertatis possessione quis maneat usque in postremam litem. Asconius: *Lis vindiciarum*, inquit, *est, cum apud Prætorem litigatur de ea re, cujus quis debeat esse possessor, incertum est.*

¶ Vindico, vindicare, est ulcisci, punire, castigare, rächen. *Omni supplicio vindicare*, Cicer. de amicit. cap. 12. *Se vere ac vehementer vindicare*, Idem pro Quint. cap. 7. Et, *Vindicare seditionem*, Idem lib. 1. fam. epist. 9. *Vindicare aliquid in aliquem*, Tacitus 4. Histor. cap. 45. ¶ 2. Sed *Vindicare ab interitu*, est liberare, defendere, von dem Untergang retten. Plinius in Paneg. cap. 50. Et, *Vindicare a molestia, supplicio*, Cicer. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 4. Et pro Syll. cap. 9 *Neque bonorum, neque ætatis excusatio vindicat a labore*, hoc est, asserit, tuetur, præstat immunem, befreyet/ machet loß. *Vindicare in libertatem*, frey machen/ Idem 2. fam. ep. 5. & Livius 3. cap. 45. ¶ *Vindicare* autem *libertatem* est ulcisci, der Freyheit beystehen/ sie retten/ Cæsar lib. 11. cap. 74. ¶ Aliquando *vindicare* sumitur pro attribuere, &, ut ita dicam, appropriare. Cicer. Arch. cap. 8 *Homerum Colophonii civem esse dicunt suum, Chii suum vindicant.* Nepos Thrasyb. cap. 1. *Nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat*, i. e. sibi tribuit. Male quidam *Vendico* scribunt. Vid. supra in *Vendico*.

¶ Vindicatio, per quam vim & contumeliam defendendo aut ulciscendo propulsamus a nobis & a nostris, Cicero de Invent. l. 2. cap. 22.

¶ Vindicta, animadversio pro delicto, ultio, Straffe und Rache. Valer. Maxim. l. 1. c. 1 *Lento gradu ad vindictam sui procedit ira divina.* Juven. Sat. 13. v. 180.

At vindicta bonum vita jucundius ipsa.

¶ 2. Sed in illo Persii Sat. 5. v. 88

Vindicta postquam meus a prætore recessi,

Vindicta est virga, qua manumittendi, a Prætore in capita pulsabantur: ideo dicta, quod eos vindicat libertati, ut Vetus Scholiastes ad hunc ipsum locum annotat. Hoc manumissionis genere primum datum in libertatem volunt nonnulli servum Bruti, Vindicium nomine, ob indicatam conjurationem adolescentum nobilium, & ab ipsius vocabulo, *Vindictam* appellatam. Vide Livium lib. 2. cap. 4. & 5. itemque Dionys. Halicarnass. & Plutarchum in Publicola. Huc respiciens Claudianus Paneg. de 4. Cons. Honorii v. 612

— — Solennia ludus
Omnia libertas, deductum Vindice morem
Lex celebrat, famulusque jugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat securior illo.

VINVM, Wein/ ex Græco οἶνος est, ut ut alii vel a *vite*, vel a *vi*, utrumque coacte, derivent. Vide Vossium. Varium est: *album, nigrum, rubellum, asperum, austerum, lene, nobum, vetus, diffusum*, abgezogen. *Vinum molle*, apud Virg. 1. Georg. v. 341. *Vinum lene*, apud Terent. Heaut. act. 3. scen. 1. vers. 49. gelinder Wein. *Vina quæ vetustatem ferunt, suavissima*, Cicer. de amicit. cap. 19. *Vinum vetustate coalescit*, Idem de Senect. c. 18. Et, *Vinum meracius*, starcker Wein/ Idem de nat. Deor. l. 3. c. 31. *Vinum forte*, id est, generosum & potens. *Vinum prima nota*, hoc est, generosissimum, postea *secunda, tertia nota*. Et *Vinum hornotinum*, quod unius est anni, jähriger Wein/ deinde *bimum, trimum*, &c. zwey-dreyjähriger Wein. *Vinum turbulentum & fecatum*, trüber Wein. *Dilutum*, quod aqua temperatum est. *Vinum tortivum*, Kälterwein. *Vinum fugiens*, quod in vitium cito inclinat: Wein der leichte auffstehet/ sich nicht halten will. Cic. 2. de divin. cap. 57 *Vinum evanescens vetustate*, quod vires jam amisit, verrochener Wein. *Vinum pendulum*, zeher Wein/ oder der sich zeucht. Plautus Trinummo act. 2. scen. 4. v. 12

Tum vinum; priusquam coactum est, pendet putridum.

Pendens vinum, ipsas uvas significat, & vindemiam nondum collectam: Cui JCti *vinum doliare*, h. e. doliis conditum opponunt. Cicero *vinum de dolio*: & *vinum de cupâ* appellavit, ut Turnebus quidem lib. 2. Adverss. cap. 1. sed male, accipit: ut supra ostendimus in *Cupa*. Illud non male, quod *doliare vinum*, non tam *pendenti*, quam *diffuso*, quod vocabant, opponi putat. Primo enim *pendet vinum* in vite; deinde *colligitur*, seu *cogitur*, ut Plautus loquitur, *premiturque*: deinde in dolia *conditur*, ac demum *defunditur*. *Coactum* itaque *vinum pendenti* opponitur: *Coacto* vero *doliare*, & *doliari diffusum*. Novellum vinum condebant doliis, ubi cum defæcassent, in amphoras diffundebant & cados. Proculus JCtus Lege 15. D. de tritico vino & oleo legato: *In dolia vina eâ mente conjicimus, ut ex his postea in amphoras & cados diffundamus.* Seneca epist. 36 *Ariston ajebat male se acquiescentem tristem, quam hilarem & amabilem turbæ. Vinum enim fieri bonum, quod recens, durum & asperum visum est: non pati ætatem, quod in dolio placuit*: id est, novellum & nondum diffusum placuit. *Diffusum vinum*, abgezogener Wein. ut supra diximus: *Defusum* verò *vinum*, quod de dolio aut cadò in pateram aut poculum fusum est; eingeschenckter Wein. Vide Turneb. dicto loco. *Vinum eructum*, & *fatidum* apud Gellium lib. 11. cap. 7. *Eructum* ab *Erugere* est, cujus frequentativum *eructare*, ut Festus auctor est. *Vinum acuit*, vide *Aceo*. Ira autem Gellius *floces* vocat, qua prisca voce significatur vini fæx è vinaceis expressa, ut idem explicat. *In vino*, ἐπ' οἴνῳ, beym Wein/ beym Truncke. Terentius Heaut. a. 3. sc. 3. v. 6

Vel here in vino quam immodestus fuisti?

Catullus Epigrammate 12

Marrucine Asini manu sinistra
Non belle uteris in joco atque vino.

Quod Horat. lib. 3. Ode 6. v. 26. & lib. 1. Epist. 7. v. 28. *inter vina* dixit. ¶ Servius in Eclog. 5. TRITICVM, inquit, VINVM, HORDEVM, MEL, *tantum singularis numeri sunt: Unde plurali in prosa uti non possumus. VINA tamen possumus dicere Ciceronis exemplo*, &c. Obliquo *Vini* usus Ovidius est 6. Fastor. v. 673

Nox erat, & vinis oculique animique natabant.

In Chiliadibus hæc adagia sunt: *Sapientia vino obumbratur. In vino veritas* &c.

¶ Villum diminutivum, apud Terent. in Adelph. act. 5. sc. 2. *In angulum aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi.*

¶ Vinarius, adjectivum, ut *Vas vinarium*, Cic. 6. in Verr. c. 27. ein Wein-Faß. *Cella vinaria*, Idem de Senect. c. 16. *Ager vinarius*, Ammian. 30. cap. 2.

¶ Et substantive *Vinarius*, vini venditor, Weinschencke/ Weinhändler. Plautus Asin. act. 2. sc. 4. v. 30 *Vina quæ heri vendidi vinario*. Gloss. Cyrilli: *Vinarius*, οἰνοπώλης, οἰνοπώτης.

¶ Vinalis, adjectivum, quod vini est, ad vinum pertinens. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 7. extr. *Si qua vinalis fortitudo in homine residit.* De musto loquitur, quod præter flatus & aqueam naturam, si bibatur, etiam vim quandam vinî relinquat.

¶ Vinalia, orum, feriæ Romanæ, *degustandi vini institutæ*; quæ celebrabantur in Majo & Septembri, ut Plin. l. 18. c. 29 docet.

¶ Vinacea, æ: & Vinaceus, i, vel vinacia, orum: proprie σίμφυλα sive folliculi racemi. Die leeren Hülsen. Vet. Gloss. *Vinacia, σίμφυλα. Vinacei recentes* apud Caton. cap. 25. Aliæ Glossæ: *Vinaceus, id est semen uvæ, acinum*, γογγρίον. Item grana uvarum, Columell. 8. cap. 4 de cibariis gallinarum: *Vinacea tolerabiliter pascunt.* Et Cicero de Senect. cap. 15 *Omitto vim ipsam omnium, quæ generantur e terra, quæ ex fici tantulo grano, aut ex acini vinaceo, aut ex ceterarum frugum & stirpium minutissimis seminibus tantos truncos ramosque procreat.* Ita legendum esse dudum vir summus Jobus Ludolfus observavit, atque ita etiam Aldus 1519 edidit, *ex acini vinaceo*, quod res & contextus jubet; non ut vulgo legitur, *ex acino vinaceo*, quasi adjectivum *vinaceum* sit; vel, *ex acino vinacei*. Adde Casaubonum ad Suetonii August. c. 76.

¶ Vinŏlentus, vini plenus, voll Weins/ truncken. *Vinolentorum & furiosorum visa*, Cic. in Acad. 4. c. 27. Et, *Furor vinolentus*, Idem 12. famil. epist. 25. *Bacchatur vinolentus*, Idem in Oratore cap. 28.

¶ Vinolentia, ebrietas, Trunckenheit. *Vinolentia furiosa*, Cic. 2. Philipp. cap. 39. Idem Topic. cap. 20 *Pueritia, somnus, imprudentia, vinolentia, insania ejus generis sunt, ex quibus verum sæpissime auditur*, Kinder und trunckene treffen gern die Warheit.

¶ Vinōsus, vini cupidus, weinsüchtig/ vel ebrius, vino potus, Horatius l. 2. epist. 19. v. 6

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Livius lib. 41. cap. 4 *At Historum pauci, qui modice vinosi erant, memores fuerunt fugæ: aliis somno mors continuata est.* Et Ovidius 3. Fastor. v. 765

Cur anus hæc faciat, quæris? vinosior ætas
Hæc est, id est senectus.

Et Plautus Curcul. act. 1. scen. 1. v. 79 de muliere multibiba: *vinosissima est.* ¶ 2. Sed *Sapor vinosus*, Plin. lib. 12 cap. 13. ein Weinschmack. *Succus vinosus* apud eundem lib. 15. c. 28. weinsäurig. Sueton. Aug. c. 77 *Acidumve pomum succi vinosioris.* Tertullianus de Anima c. 48 *Autumnus succis pomorum vinosissimis diluit.*

¶ Vinositas. Idem Tertullianus de jejuniis c. 1 *Arguunt nos, quod xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia & vividioribus quibusque pomis, ne quid vinositatis vel edamus vel potemus.* Was einen Wein-Geschmack hat.

¶ Invinius, vini abstinens. Apulejus Milet. 11. *Præcipit neque ullum animal essem* (ederem) *& invinius essem.* Solte keinen Wein trincken. In veteri Onomastico non *Invinius*, sed *Invinus*, tam in Latino-Græco, quam Græco-latino, scribitur, & ubique redditur ἄοινος.

¶ Vinitor, vinearum cultor, ein Winzer / Weingärtner. Columella lib. 4 cap. 24 pr. *Vinitor opus obibit.* Et Virgilius eclog 10. vers. 36

— — — *Matura vinitor uva.*

¶ Vinitorius, ut *falx vinitoria*, Columella lib. 4. cap. 25. ein Reben-Messer.

¶ Vinea, vinetum, locus vitibus consitus, ein Weingarten/ Weinberg. Columella lib. 4. cap. 3 *Ego, cum omne genus ruris, nisi diligenti cura sciteque exerceatur, fructuosum esse non judicem; tum vel maxime vineas. Res enim est tenera, infirma, injuriæ maxime impatiens.* Sueton. Domitiano c. 7 *Nimio vinearum studio negliguntur arva.*

¶ 2. Vinea, est & machina bellica, cujus descriptio apud Vegetium lib. 4. cap. 15 exstat. Lata fuit pedes octo, alta septem, longa 16. tecta duplici ligno, cratibusque, &c. ein Sturmdach. Cicer. ad Catonem 15. fam. *Aggere, vineis, turribus oppugnabi, ususque multis sum tormentis.* Idem 8. Philipp. cap. 6 *Conducta vineæ sunt, pugnatur acerrime.* Sallust. Jug. c. 37 *vineas agere*, i. e. admovere. Livius de eruptione Vejentium lib. 5. c. 7 *horæ momento simul aggerem ac vineas tam longi tem[illegible] opus, incendium hausit.* Adde Lipsium Poliorcet. l. 1. dia[illegible] l. l. & 2. c. 17.

¶ Vinetum, idem quod vinea, Weinberg. [illegible] loco jam indicato: *Domitianus edixit, ut in provinciis vineta succiderentur.* Hinc est, quod Probus demum imperator *vineas Gallos & Pannonios habere permisit*, Eutropio auctore l. 9. c. 11; *Vineta propria cædere*, vide Chiliad. Horat. 2. epist. 1. v. 22[illegible]

Ut vineta egomet cædam mea.

Ubi vide interpretes.

¶ Vinearius, ut; *Collis vinearius*, apud Columell. lib. 5. cap. 5, vineis aptus, vel vitibus consitus: qui & *vinealis* dicitur, ut,

¶ *Terra vinealis*, ein Weinacker oder Weinland / apud eundem Columell. l. 3. c. 12.

¶ Vineaticus, ut, *Falx vineatica*, Varr. l. 1. c. 22. Et, *Cultus vineaticus*, Columella l. 4 extremo, der Weinbau.

¶ Vindemia, Vindemiator &c. vide suo loco.

VIOLA, Græcis, ἴον, a quo violæ nomen factum videtur, aut certe a *violent.* Sunt qui a *violando*, quod manibus, dum decerpitur, violetur, imo & pedibus conculcetur, *Violam* appellatam putent. Plin. l. 21. c. 6 *Violarum plurima genera, purpurea, lutea, alba* &c. eam ob causam Juvenalis ait Sat. 12. v. 90

Omnes viole jactabo colores.

Idem Plinius ibid. cap. 11 *Florum primum ver nuntiantium viola alba est.* Et, *Viola nigra*, Virgil. ecl. 10. v. 39. purpurea, blaue Violen/ oder Merzen-Violen. *Viola lutea*, gelbe Violen. Ovid. l. 2. de arte am. v. 1[illegible]

Nec viola semper, nec hiantia lilia florent &c.

¶ Violaceus, ut, *Color violaceus*, qui & purpureus, braun/ Nelckenfarb/ Violenfarb/ Plin. l. 35. c. 16. Et *Purpura violacea*, idem l. 9. c. 39. & Corn. Nep. Fragm. 8, 6.

¶ Violarius, ein Braunfärber / apud Plaut. in Aululari a act. 3. scen. 5. v. 36.

¶ Violarium, ein Violen-Garten/ Virg. 4. Georg. v. 32

— — *Irriguumque bibant violaria fontem.*

Et Ovidius lib. 3. de arte am. v. 67

Hos ego, qui canent frutices, violaria vidi.

VIOLO, violare, βιάζω, vitium offerre, corrumpere. verletzen. A *vis* est. Vide Vossium. Transfertur ad varia. *Violare clementiam*, contra clementiam aliquid facere, Nepos Alcib. cap. 1[illegible]. Et, *Violare alicujus existimationem*, pro Quinct. cap. 23 Et, *Famam probris flagitiisque violare*, Cicer. 3. in Verr. cap. 32. *Violare fœdus*, Livius lib. 28. cap. 44. Item *Violare loca religiosa*, profanare, Cicero pro Rabir. c. 2. *Pœna violati juris esto*, Idem de legib. lib. 2. cap. 9. Et, *Violare hospites*, Cæsar 6. de B. Gall. cap. 22. unehren/ beleidigen. *Conjugii fidem violare*, Plinius l. 10. c. 34. wider Treu handeln. ¶ 3. *Violare* etiam inficere, tingere est, bestreichen/ färben. Virg. l. 12. Æneid. v. 67

Indum sanguineo veluti violaverit ostro
Si quis ebur.

Ita & Homerus Iliad. δ. v. 146 verbo μιαίνειν usus est. Recte igitur Gloss. Veteres *Violat*, μιαίνει, λυμαίνεται. Item *Violare*, βιάσασθαι, μιάναι, παραβῆναι.

¶ Violatio, ut, *Violatio templi*, Livius lib. 29. cap. 8. id est profanatio.

¶ Violator, *Ruptor fœderis humani, violatorque gentium juris*, Idem l. 4. cap. 19.

¶ Violabilis, ut, *Non violabile numen*, Virg. 2. Æn. v. 154.

¶ Inviolabilis, ut, *Inviolabile telis sacrum caput*, apud Silium lib. 16. v. 16.

¶ Inviolabiliter. Marcellinus & Faustinus libello ad Imperatores Valentin. Theod. & Arcad. [ed. Sirmondi p. 46] *Ut apostolico more vivens fidem integram inviolabiliter possideret.*

¶ Inviolatus, um, incorruptum, integrum, non violatum: ut, *Inviolatum corpus omnium civium Roman. servari oportere*, Cic. pro Rab. cap. 4. Et pro Sextio cap. 67. *Inulnerati inviolatique vixerunt.* Et, *Pudicitia inviolata*, Auctor ad Liviam de Morte Drusi v. 43.

¶ Inviolate, adverb. Cic. de Senect. c. 22 *Memoriam nostri pie inviolateque servabitur.*

¶ Conviolare. Prudent. Psychom. v. 398 *Pœnituit Jonatham jejunia sobria dulci Conviolasse favo.*

¶ Obviolare, ut simplex. Marmore vetere apud Grut. p. 996. n 13. ROGO PER DEOS SVPEROS ATQVE INFEROS. QVISQVIS ES HOMO. NE MEA OSSA OBVIOLES.

Violentus, vide *Vis.*

VĪPĔRA, ἔχιδνα. Vide *Echidna*; genus est serpentis, pariens ex ovis sobolem numerosam: unde & appellata videtur, quod *magna vi pariat*, non quod a sobole alvum perrumpente, in partu occidatur, quod Plinius male intellecta Aristotelis sententia prodidit, tametsi id ipsum in Nicandri etiam legatur versibus:

Dii meliora velint, ne tunc incautus apertis
Intribus, cum forte acres mas luridus atra
Conjugis ebasit dentes & fulminis ictum
Viperio occurras generi. Namque illam in apertas
Excipiens semen fauces, caput inde mariti
Complexu in dulci abscindit, mox damna parentis
Extincti fera progenies ulciscitur, albo
Materna abrosa, & catuli sine matre oriuntur.

Vide luculentum ea de re locum apud Prudentium Hamartigen. v. 585. & seqq. Item Apulejum Apolog. p. 534. & seq. & Petrum Chrysologum Serm. 137. nec non Matthiolum. eine Natter/ Otter. *Vipera venenata, ac pestifera*, Cic. de Arusp. c. 24. Et Ovid. de Remed. Am. v. 421

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum.

Proverb. *Vipera est in cuprecula*: de eo, qui possit desubito afferre damnum. Vid. Guilielmum lib. 1. Verisimil. c. 13. ¶ 2. Est & convicium: præcipue in ancillas molestе loquaces. Donatus ad illud Terentii Eunuch. act. 5. scen. 2. v. 6 *Quid ais veneficа? Aptum convicium* inquit, *& Comicum in ancillas* VENEFICA, LVPA, VIPERA & SACRILEGA, *& cetera.* Apud Plautum Stalino senex Pardolisca ancillam odiose sibi illudentem verbis, *Exetram*, i. e. viperam vocat Casina act. 3. scen. 5. vers. 19. Florus lib. 4. cap. 12 *Nihil illa cæde per paludes, perque silvas cruentius: nihil insultatione barbarorum intolerantius, præcipue tamen in causarum patronos: aliis oculos, aliis manus amputabant; unius os sutum recisa prius lingua, quam in manu tenens barbarus,* TANDEM, *inquit*, VIPERA SIBILARE DESINE.

¶ Vipĕrĕus, adject. &

¶ Vipĕrīnus; ut, *crinis vipereus*, apud Virgil. 6. Æn. vers. 281. *Viperеum venenum*, apud Claudian. præfat. lib. 1. in Rufin. vers. 9. Et, *Vipereo lita spicula felle*, apud Ovid. 1. Pont. epist. 2. v. 18. Et, *Morsus viperinus*, Cicer. Tusc. 2. cap. 7. Et Plin. lib. 9. cap. 53 *Scythæ sagittas tingunt viperina sanie, & humano sanguine.*

CVIPIONES, pulli sunt gruum, junge Kraniche/ ut, *Pipiones* columbarum pulli vocantur. Plin. lib. 10. cap. 49 *In Balearibus in honore mensarum sunt vipiones, sic enim vocant minores gruem.*

VIR, a vi, quæ major in viro, quam in fœmina, ἀνήρ, ein Mann. *Viri lectissimi*, tapffere auserlesene Leute/ Cicer. pro Cœlio c. 2. ¶ 2. *Si vir es*, formula elegans, qua admonemus alios, ut præsenti animo sint, quod viros decet, & fortiter audeant. Nos: So du ein Hertz im Leibe hast. Ovidius 6. Fastor. v. 594

Si vir es, indictas exige dotis opes.

Horat. Epod. 15. v. 12

Nam si quid in Flacco est viri,
Non feret assiduam potiori te dare noctes.

Curtius lib. 9. cap. 7 *Eadem igitur in convivio Horratas Macedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & postulare, ut,* SI VIR ESSET, *postero die secum ferro decerneret.* Lentulus ad Catilinam apud Cicer. in 3. Catil. cap. 5 *Cogita, ut vir sis.* Terent. in Adelph. act. 4. sc. 2. v. 25 *Laudo Ctesipho patrissas, abi, virum te judico*, h. e. fortem. Et in Eunuch. act. 1. sc. 2. v. 74 *Heu noster, laudo, tandem perdoluit, vir est*, das ist ein Mann/ ein tapffer Kerl. Cic. 2. Tuscul. c. 18. extr. *Si virtutis compotes, vel potius, si viri volumus esse.* Silius l. 10. v. 617

Adversis etenim frangi non esse virorum.

¶ 3. *Viros* etiam se esse dicebant, qui pathici non essent. Ita Vespasianus Imp. ut Mucianum impudicitiæ argueret, *Ego tamen vir sum*, ajebat, ut Suetonius ejus in vita cap. 23 refert. ¶ 4. *Vir bonus*, idem qui justus, integer, innocens. Cicero ad Quintum fratr. lib. 1. epist. 1. c. 4 *Ut quisque est vir optimus, ita difficillima esse alios improbos suspicatur.* Seneca de providentia cap. 1 *Virum bonum in delicitis Deus non habet* &c. ¶ 5. Interdum stricte pro marito sumitur, ut pro marita, *mulier.* Sic *Virum* pro conjuge dixisse veteres, Festus auctor est Plautus Amphitr. act. 2. sc. 2 *Vir ego tuus sim?* Solte ich dein Mann seyn? ¶ 6. Ponitur & pro eo, quo viri sumus. Catullus de Atty castrato Carm. 64. v. 6

Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro.

Ita & Arnobius non semel. ¶ 7. Aliquando *Viri nomen* additur elegantiæ tantum causa, ut abundet; vel vicem pronomi-

nominis, *ille, is*, sustineat. Virg. Eclog. 6. v. 64

Tum tanti astantem Permessi ad flumina Gallum,
Aonas in montes ut duxerit una sororum,
Utque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis.

Viro, pro ei, Gallo puta, cujus paullo ante meminerat. Similiter in 4. Æneid. princ.

Multa viri virtus animo, multusque recusat
Gentis honos.

Viri, Ænex, de quo paullo ante sermo fuerat. Ibidem v. 424 *Sola viri molles aditus & tempora norat.* Et Æneid. lib. 5. v. 262 *Donat habere viro.* Similiter & *hominis* nomen interserere solebant, de quo suo loco. ¶ 8. *Vir virum legere*, in Romana militia dicebatur, cum in constituenda acie quisque sibi eum diligeret adsciscereteque socium pugnæ, seu astitem, cujus virtuti plurimum tribueret. Virgil. 11. Æn. v. 631

Tertia sed postquam congressi in prælia, totas
Implicuere inter se acies, legitque virum vir.

De qua consuetudine legi possunt Petrus Victorius lib. 16. Variar. lect. cap. 19. itemque Turnebus libr. 25. Adversl. cap. 7. Eadem ratione Augustus usus est in redigendo Senatu ad dignitatem pristinam, data potestate Senatoriis, ut *vir virum legeret*, quemadmodum ejus vita Suetonius cap. 35 refert. Tacitus 1. Histor. cap. 18 *Apud frequentem militum concionem, imperatoria brevitate, adoptari a se Pisonem more D. Augusti, & exemplo militari, qua* VIR VIRVM LEGERET, *pronunciat.*

¶ Semivir, effœminatus, ein Weibischer Mann. *Phryx semivir* apud Virgil. 12. Æneid. v. 99. Paris est, noto convitio. ¶ 2. Exsectus, castratus. Martial. l. 9. epigr. 21

Semiviri poterant qualia ferre Phryges.

Quod ortum haud dubie a sacris magnæ matris in Phrygia per Gallos celebratis, de quibus Silius quoque libr. 17. vers. 20 *Semivirique chori*, &c. Et Æneid. 4. vers. 215 *cum semivire comitatu* iterum ad exsectos illos Cybeles cultores respicitur. Vide interpretes. ¶ 3. Pathici etiam & obscena operantes ita appellantur. Livius libr. 33. cap. 28 *Errare homines, qui tam atrocem cadem pertinere ad illos semiviros crederent*, quos paullo ante *molles viros*, item *obscenos viros* dixerat. ¶ 4. Est & ubi semihominem significat. Ovidius 2. de Arte am. v. 24 de Minotauro: *Semibovemque virum, semivirumque bovem.*

¶ Triumvir seu Triumviri erant tres viri sive collegæ, magistratum, qui Triumviratus dicebatur, gerentes; præerant monetis & numulariis; præerant & carceribus, ideoque *Capitales* nominabantur. Sed & *Coloniæ deducendæ Triumviri* dicebantur, eratque officium eorum, ut agros novis colonis dividerent, urbes designarent, ædificare volentibus areas partirentur, commodis regionibus civitatem distingueret, & ad speciem optimi tabernaculi Rempubl. effingerent. Festell. de magistratibus Romanis.

¶ Aliter Triumviri dicebantur Octavianus, Antonius, Lepidus. Hi enim non legitimum magistratum gerebant, sed oppresserant Rempubl. divisserantque inter se *Triumviros constituendæ Reip.* se appellantes. Itaque *conspiratio* & *dominatio* erat, ut appellat Florus, (Dion. τυραννίδα dixit) non ordinarius magistratus. Lege præter alios Florum lib. 4. cap. 2. Corn. Nep. Attico cap. 12, 2.

¶ Triumviralis, adjectivum. *Triumviralis proscriptio*, Senec. 2. de benefic. c. 11. & Lactantius l. 2. c. 4. extr.

¶ Triumviratus, dignitas & munus Triumvirorum. Vellejus l. 2. c. 86 de Augusto Cæsare: *initio triumviratus sui.* Et Florus l. 4. c. 6 de Antonio & collegis: *Nullo bono more triumviratus invaditur.* Pluraliter Livius l. 9. cap. ult. *tribunatu ante gesto, triumviratibusque.*

¶ Sevir, quasi *Sexvir*; dignitatis nomen, ut *Duumvir*, *Decemvir*, &c. Capitolinus in Antonino Philosopho c. 6 *Consulem secum Pius Marcum designavit, & Cæsaru appellatione donavit: & Sevirum Turmis Equitum Romanorum jam consulem designatum creavit.* Quærit Hermannus Hugo lib. 5. de Militia Equestri cap. 2, An *Sevir* hoc loco idem sit, qui alias *Magister Equitum*, i. e. summus præfectus (General über die Reuterey) appellabatur. Et quanquam nihil definit, adjicit tamen: *Oportet fuisse splendidum omnino Magistratum, qui Consuli daretur, & equitatui Romano imperabat.* Atqui non unus Sevir in equestri militia, sed plures fuere: videnturque adeo singulæ turmæ *Seviros* suos habuisse. Nam in antiquis inscriptionibus SEVIRVM PRIMAE, SEVIRVM QVINTAE TVRMAE legas. Eorumque alios SENIORES, alios IVNIORES appellatos, perinde ex antiquis lapidibus apparet. Ac potuit Marcus *Sevir* creatus turmæ ab Antonino Pio, sed cum eminentia quadam & auctoritate in *Seviros* cæteros, sive collegas fuisse. Unde non *Turmæ*, sed *Turmis* Capitolinus dicit. Sane communem dignitatem cum aliis habuisse, ipse Capitolinus significat, cum statim subjicit: *Et edenti* (Marco) *cum Collegis ludos Sevirales assedit.* Quicquid fuit, collata hæc dignitas in Plinium quoque Secundum a Trajano fuit. Nam duæ apud Gruterum Inscriptiones habentur, quæ id attestantur, in quarum altera SEVIREQVITVM: in altera SEVIR EQVITVM ROMANORVM appellatur. Videtur & SEVIRORVM quorundam dignitas civilis fuisse. Nam & SEVIR IVRI DICVNDO: & SEVIR VRBANVS in antiquis lapidibus non semel legitur. Videas ibi & SEVIROS AVGVSTALES nominari. Qui an sacerdotali, an militari dignitate fuerint, non liquet. AVGVSTALES enim & sacerdotes, & militum genus appellati. Vide supra *AVGVSTVS*, in *Augeo*.

¶ Sevirālis, e, ut, *Sevirales ludi*, apud Capitolinum in Marco c. 6, quos *Seviri* ob adeptum honorem edebant. ¶ 2. Substantive *Sevirales* idem qui *Sevir*. Vetus Lapis apud Gruter. p. 1. P. NVMERIVS MARTIALIS ASTIGITANVS SEVIRALIS. Significat Astigi (urbis Hispan. nomen) *Sevirum* fuisse.

¶ Seviratus, dignitas Sevirorum. Vetus inscriptio apud Gruter. p. 400. n. 7 HIC PRO SEVIRATV IN REMPI DEDIT HS ∞ ∞ &c.

¶ Reliqua composita cum numeralibus, ut *Duumvir*, *Decemvir*, *Quatuorvir*, *Quinquevir*, *Quindecimvir*, *Septemvir*, *Centumvir*, singula cum derivatis suis, vide in *Duo*, *Decem*, *Quatuor*, *Quinque*, *Septem*, *Centum*.

¶ Virāgo, mulier fortis, animo & virtute virili præstans. Servius ad Æneid. 12. v. 468 *Virago dicitur mulier, quæ viri implet officium, id est, mulier quæ viri animum habet, has antiqui viras dicebant*, eine Heldin/ Männin. *Diva virago Diana*, apud Senec. in Hippolyto v. 54. & Ovidius 2. Metam. v. 765

Bello metuenda virago Pallas.

Vid. Barth. Adversl. l. 131. c. 3.

¶ Virīlis, e, ut, *Toga virilis*, männliches Ehrenkleid/ quæ pueris virilem ætatem ingredientibus dabatur, in exitu scilicet anni decimi septimi, Suet. Aug. cap. 36. *Animus virilis*, ein Manns-Hertz. Terent. in Phorm. act. 5. scen. 8. v. 74 *Animo virili præsentique ut sis, para.* Cic. ad Att. 14. ep. 21 *Acta illa res est animo virili, consilio puerili. Parum virile quod videatur dicere aut facere*, Id. de fin. lib. 2. cap. 14. *Oratio fortis & virilis.* Idem de Orat. lib. 1. cap. 54 *Pars virilis*, eines Mannes Vermögen. Idem in Verr. 5. cap. 6. *Plus, quam pars virilis postulat, oneris ac muneris suscipere.* Et, *Virilis sexus* pro filio, Nepos Agesilao c. 1. ¶ 2. Sic *Pro virili parte*, pro Sextio cap. 66, id est, pro viribus, seu pro conatu virili: Et, *pro virili portione*, Lactant. lib. 2. cap. 7. pr. quod & sine ablativo substantivi efferri solet, ut *pro virili*, *pro mea virili.* Compar. *Viriliores* pudendo sensu bene vasatos Lampridius dixit Elagabalo c. 8. extr.

¶ Virilia, ium, ibus, plurale, verenda, sive pudenda viri. Plin. lib. 20. cap. 16 *virilium mala.*

¶ Virilitas, die Mannschafft. Martial. l. 9. Epigr. 7 *Puer sextus virilitatis damna maxret erepta.*

¶ Viriliter, virili virtute, seu fortitudine, tapffer/ männlich. Cicer. 1. offic. c. 28 *Quod viriliter & animo magno fit, id dignum viro & decorum videtur.* Horatius lib. 1. epist. 17. v. 38 *viriliter fatere*: ac Ovidius 1. Fastor. v. 479 *fortunam viriliter ferre.* Et comparative Seneca de Brevit. Vitæ cap. 6 *Omnes isti* [avari, iracundi &c.] *virilius peccant: in ventrem ac libidinem projectorum inhonesta labes est.*

¶ Viritim, per viros singulos, von Mann zu Mann. *Frumentum viritim dividere*, Cæsar 7. de B. Gall. cap. 71. *Præmia benemeritis viritim tribuere*, Hirtius de bell. Alexand. c. 65. & Curtius lib. 7. cap. 4. n. 33 *viritim dimicare*, id est singulari pugna. Hinc *separatim* opponitur. Suetonius extr. *Dedit & legata plerique: inter quos virginibus Vestalibus, ac militibus universis, plebique Romanæ viritim, atque etiam separatim vicorum magistris.* Eutropius opponit τῷ *Simul*. Ita enim lib. 9. cap. 15 extr. *Varia deinceps & simul & viritim bella gesserunt.* SIMVL, quatuor principes conjuncti: VIRITIM, singuli separatim. Jedweder vor sich.

¶ Vīrōsus, viri appetens, (Nam *Virosus* a *Virus* primam producit, vide *Virus*) usus Lucilius & Afranius: Vide Nonium.

¶ Viriosus, idem, apud Apulejum l. 9. p. 223 ed. Elmenh. *Scæva, sæva, virtosa, ebriosa, pervicax* &c. In Indice Elmenhorstius libidinosa interpretatur. Atque ita etiam codex MS. Oxonienſis, teste Pricæo p. 505. ¶ Sed *Viriosus* a Vis, vires ductum, quære in *Vis*. Pro *venenatus*, vide in *Virus*.

¶ Viripŏtens, virgo nubilis, quæ matura viro, JCtis dicitur. e. gr. Lege 13 de Verb. signif. *virgo viripotens.* Et Lege 65 Dig. de donat. inter vir. & ux. *quæ nondum viripotens nupserit.* Vet. Gloss. *Viripotens*, ἔνανδρος, ἔνανδρος.

¶ Univīra, quæ semel tantum nupsit, uni tantum viro conjuncta μονόγαμος, die einmal gefreyet. Legitur apud Tertull. Exhortatione ad castitatem & de monogamiâ, utriusq; libri fine: & ad Uxor. l. 1. c. 7. Item apud Hieronymum l. 1. adv. Jovinian. c. 6. & Minuc. Felicem, de quo in *Multivira* videas. Tales autem præcipuo honore habebantur & privilegiis quibusdam gaudebant, de quo Tertullian. lege allegato loco, & Meursium Mantissa ad lib. de luxuria Romanorum c. 10. In veteri lapide, quem laudat Meursius, non *univira*, sed *unvirria* vocatur. Qua voce Trebellius etiam Pollio in Tito usus. Multæ tamen inscriptiones aliæ reperiuntur, in quibus est VNIVIRA. Vide Gruter. pag. 748. num. 4. & pag. 1141. n. 1. & Reines. p. 742. &c. ¶ Est autem vere adjectivum, sub quo *mulier* auditur. Hinc aliis quoque nominibus appli-

cari poteſt. v. g. *Univira viduitas*, apud Tertullian. adv. Pſychic. cap. 8. A

¶ Univiratus, ſtatus univirarum. Tertullian. ad Uxor. l. 1. extr. & lib. 2 initio.

¶ Bivira, quæ duos habuit maritos. Varro uſus eſt Lege Mænia apud Nonium.

¶ Multivira, multorum virorum uxor. Minucius Felix pag. 226 *Alia ſacra coronat univira, alia multivira.*

¶ *Evirare*, ſolum ex compoſitis Verbum, ſignificat virilitatem exſecare. Varro Marcipore apud Nonium: *evirabit omnes pueros.* Et Catullus de Aty carm. 64. v. 17

Et corpus evirastis Veneris nimio odio.

¶ Eviratus, eviratior, apud Martialem legitur l. 5. epigr. 42 *eviratior ſpadone.*

¶ Eviratio, apud Plin. libr. 29. cap. 1. *Eviratio pilorum*, id eſt, abraſio.

VIRBIVS, ſic dictus Hippolytus, ab Æſculapio in vitam reſtitutus, quaſi *bis vir.* Fabulam Virgilius l. 7. v. 762 ſeqq. recenſet, occaſione filii, quem patri cognomimem finxit.

VIREO, virere, grünen. Virg. 7. Ecloga v. 59

Phyllidis adventu noſtræ nemus omne virebit.

Ovid. 2. Metamorph. v. 777

pectora felle virent &c.

Compoſita.

¶ Intervirere, id eſt, inter alia virere, Claudianus de Iride l. 2. Rapt. Proſ. v. 166

Semita diſcretis intervirat humida nimbis.

Et Statius Thebaid. 4. v. 98 de angue:

— — — latisque minax intervirat herbis.

¶ Pervirere, ſemper virere. Paullinus Nolanus paraphraſi Pſalmi 1. v. 11

Et, fronde nunquam defluente, pervirens,
Stabit perenni vividum lignum coma.

¶ Revirere. Albinovanus de Mæcenatis morte v. 113

Redditur arboribus florens revirentibus ætas.

¶ Viresco, virescere, anheben zu grünen/ grün werden/ friſch werden. Virgil. 1. Georg. v. 55

— — — — injuſſa virescunt Gramina.

¶ *Evirescere*, idem quod ſimplex, apud Nonium ex Varrone, cujus eſt: *exſanguibus dolore evirescat colos.* Sed uſitatius eſt

¶ Revirescere, quod eſt denuo virescere, vel renovari. Columella lib. 2. cap. 1 *Senectus cum ſemel invaſit, regreſſum non habet, nec revirescere, nec repubescere poteſt.* Cicero de Provinc. Conſ. cap. 14 *Ad renovandum bellum revirescere*, wiederum erfriſchet werden. C

¶ Virétum, vel *virétum*; ſic enim ex lib. 6. Æneid. Virgilii legunt v. 638

Devenere locos lætos, & amœna virecta.

Significat autem locum herbis virentibus amœnum, ein grün Feld/ Wieſenplatz. Et Prudentius Cathem. hymno 3. v. 101

Tunc per amœna virecta jubet
Frondicomis habitare locis.

¶ Viridans, grünend/ participium ſine verbo, exſtat aliquoties apud Plinium, ut l. 4. c. 8 *Intus ſua luce viridante allabitur Penens:* & Virgil. 5. Æneid. v. 539

Sic fatus cingit viridanti tempora lauro,

id eſt, viridi ſeu virenti lauro. Ibidem v. 388

Proximus ut viridante toro conſederat herbæ.

¶ Viridicans ſimile participium apud Tertullian. de Pudicit. cap. 20.

¶ Viridárium, idem quod *Viretum*, locus ſcil. herbis & plantis virentibus amœnus, apud Plinium lib. 18 cap. 2, & Suetonium Tiberio cap. 61 Luſtgarte. Scribitur & *Viridiaria*, ut lege 26 Dig. de inſtruct. & inſtrum. leg.

¶ Vitruvius *Viridia* vocat lib. 5. c. 9. itaque pro *Viridaria* apud Phædrum legendum eſt Fab. 36

Præambulante læta domino viridia.

Aliter enim verſus haud conſtat. Et Seneca epiſt. 86 *Ciſterna ædificiis ac viridibus ſubdita.* Ac Plinius junior l. 5. epiſt. 6 *Ambulatio preſſis varieque tonſis viridibus inclusa.* D

¶ Viridis, e, cui vigor ſuus adhuc ineſt, grünend/ friſch/ ut, *Viridis ætas*, Colum. præf. lib. 1. *Viridis juventa*, Virgil. 5. Æneid. verſ. 295. Huic opponitur *aridum marcidumque*, item *vetuſtum.* Comp. *Succus viridior*, in arboribus, Pallad. lib. 4. c. 10. Et, *viridiſſima pars corticis*, Columella lib. 4. cap. 22. Unde *Viridis* pro juvene ponitur. Seneca excerptis controverſiar. l. 4. Præfat. *Audivi illum & viridem, & poſtea jam ſenem.* Conf. Barth. ad lib. 6. Thebaid. Statii p. 422. 423. Sic *Viridia ligna & humida*, Cicero in Verrina 3. cap. 17. Plinius l. 7. Ep. 24 *Numidia Quadratilla deceſſit usque ad nobiſſimam valetudinem viridis:* id eſt, firma & integris viribus. Vide ibi Buchnerum. ¶ 2. Sed *Viridis color*, *Virides ſmaragdi*, *Pratum viride*, grüne. Plinius l. 8. epiſt. 20 *Color cæruleo albidior, viridior*, Et, *Riparum veſtitus viridiſſimi*, Cic. de nat. Deor. l. 2. c. 30. *Campi & colles viridiſſimi* Cic. 5. in Verr. c. 18. Et, *viridiſſimo colore*, Vitruv. l. 7. c. ult. ¶ *Virides Dracones*, i. e. venenati, Stat. l. 2. Theb. v. 279.

¶ Perviridis, valde viridis, ſehr grün. Plinius lib. 6. cap. 22 *Mare colore perviridi.* Et Pomp. Mela lib. 2. cap. 5 *Campus minuta arundine gracilique perviridis.* Agit de Narbonenſi Gallia circa Salſulas.

¶ Subviridis, aliquantum viridis. Plinius l. 25. c. 9 de obſcura herba quadam: *fruticoſa, foliis ſubviridibus, flore roſeo.* Idem l. 37 c. 10 *Balanita* [gemmæ] *duo genera habent, ſubvirides, & Corinthii æris ſimilitudine.*

¶ Semiviridis, halbgrün. Cyrilli Gloſſarium: *Semiviridis*, ἡμιχλωρός.

¶ Viridia, id eſt *viridaria*, vide paullo ante ſub *Viridarium.*

¶ Viriditas, vigor, & vis, quæ corporibus ineſt, quam ſenectus aufert. Cicero in Tuſcul. lib. 3. cap. 31 *Vis quædam ineſt, & viget, & habet viriditatem.* Et de Amicit. cap. 3 *Senectus aufert viriditatem.* ¶ 2. Viridis color, ut *Viriditas pratorum*: Cicer. de Senectute cap. 16. *Viriditas maris*, Plin. l. 37. c. 5.

¶ Viror, idem. Palladius Junio cap. 12. *Cui adhuc ſupereſt aliquid de virore.* Et Apulejus lib. 2. Florid. pag. 348 *prata virorem.* Vopiſcus in Probo cap. 19 *Circum ad ſilvæ conſitus ſpecies gratia nobis virorem effronduit.* Et Fortunatus l. 3. de Vita Martini ſub fin.

Luminis ac varios ſpargens diadema virores.

B ¶ Vireo, vireonis, avicula, quæ & *Viridia* dicitur & Græcis χλωρίς, *chloris*, ein Grünling/ Grünfinck/ item, ein Hirſfinck/ veſcitur enim milio. ¶ Sed, *chlorion* ſeu *chlorens ovis* alia eſt, turturis magnitudine. Vide *Chlorion.* Neque acanthis ſeu ligurinus (ein Zeiſing) vireo eſt vel chloris, Geſnerus.

VIRGA, æ, à virore, ῥάβδος, eine Ruthe. Juvenal. Satyr. 7. verſ. 210

— — metuens virgæ jam grandis Achilles,
Cantabat patrio in montibus.

Cicer. pro Rab. cap. 4 *Portia lex virgas ab omnium Civium Rom. corpore amovit; hic flagella retulit.* Et, *Cædere virgis usque ad necem*, Cicer. in Verr. 5. cap. 29. Et Ovid. 15. Metamorph. verſ. 474 *Volucres viſcata fallere virga.*

Leimruthen. *Virga cenſoria*, obeliſcus eſt, nota ſc. negligentis & improbati verſus. *Verſus notare cenſoria virga*, Quintil. lib. 1. cap. 4.

¶ Virgula, diminutivum. Nepos Thraſybulo cap. 4 *Huic honoris corona a populo data eſt, facta duabus virgulis oleaginis.* Et Cicer. 1. off. cap. 44 *Omnia quæ ad victum cultumque pertinent, quaſi virgula divina, ut ajunt, ſuppeditari*, h. e. citra humanam operam divinitus quaſi & per miraculum. Vide Chil. *Virgula divina*, qua venæ metallicæ perquiruntur, die Wünſchelruthe/ Agricol. Fit ex furculo bifido columno, & in exploratione venarum auri argentive inclinat ſeſe eo, quo ſub terra verſæ ferunt atque incedunt. C

¶ Virgatus, ut, *Sagula virgata*, h. e. diverſorum colorum, velut virgis variegata & diſtincta; ſtreiffigt/ Virgil. Æneid. 8. v. 660. Sic *veſtes virgatas auro* pro lineis aureis diſtinctas Silius dixit l. 4. v. 15. Seneca Hercule Oeteo v. 145

— — Te fera Caſpia,
Quæ virgata tibi prabuit ubera.

Subaudi, protulit, genuit. Vide Scal. Conject. p. 67. Salmaſium in Vopiſcum.

¶ Similiter *Virgulatus* a *Virgula* dicitur. Plin. l. 9. c. 33 de Concharum generibus: *Jam diſtinctiore virgulata, crinita, criſpa, &c.*

¶ Virgeus, ut, *Virgea vilisque ſupellex*, Hausgeräthe von Körben ꝛc. Virg. 1. Georg. v 165. Idem 7. Æneid. v. 463 *Flammam virgeam* dixit, ein Feuer von Reißholtz.

¶ Virgoſus, virgarum plenus, abundans. Palladius lib. 1. cap. 24 *Virgoſus frutex.*

¶ Virgétum, locus virgis conſitus, Cic. de legib. l. 2. c. 8. Ruthen-Geſträuche.

¶ Virgultum, idem, ein Geſträuch. Virg. Eclog. 10. v. 7

Tenera attondent virgulta capella.

Et lib. 2. Georg. v. 328

Reſonant ablbus virgulta canoris. D

VIRGILIVS, Poeta primi inter Latinos loci & auctoritatis, Mantuanus fuit, natus Idus Octobris Pompejo & Craſſo Coſſ. Adoleſcens literas diverſis in locis didicit, ut Mantuæ, Cremonæ, Neapoli. Romam venit occaſione amiſſorum in bello civili agrorum, quos ſolus ipſe, cum cæterorum inter milites fundi diſtributi eſſent, ab Auguſto recepit, adjutus patrocinio Mæcenatis & Pollionis, quibus cariſſimus fuit. Scripſit Bucolica Pollione ipſum hortante, atque emendavit triennio. Georgica abſolvit annis ſeptem, cum id ei argumentum propoſuiſſet Mæcenas. Æneida rogatus ab Auguſto ſcripſit quidem annis undecim, ſed Inemendatam reliquit, ac moriens juſſit cremari, cui voluntati ejus Auguſtus reſtitit, Tuccæ & Varo emendatione commiſſa. Mortuus eſt Brundiſii X. Cal. Septembr. morbo ex ſolis æſtu contracto, in reditu ex Græcia cum Auguſto, anno ætatis ſuæ 52. Vide Virgilii vitam diverſe ab aliis atque aliis expoſitam. Quintil. lib. 10. c. 1 *Ut apud Græcos Homerus, ſic apud nos Virgilius auſpicatiſſimum dederit exordium, omnium ejus generis Poetarum, Græcorum noſtrorumque haud dubie proximus. Utar enim verbis iisdem,*

qua

quæ ex Afro Domitio jubenis accepi, qui mihi interroganti, quem Homero crederet maxime accedere, Secundum, inquit, est Virgilius, propior primo quam tertio. Et hercle, ut illis naturæ cælesti atque divinæ cesserimus, ita cura & diligentia vel ideo in hoc plus est, quod fuit ei magis elaborandum &c. Hujus sapientiam ac eruditionem ita admiratus est Severus Imperator, ut eum, sicut Lampridius prodidit, *Platonem Poetarum* appellaret, quo elogio Panætius antea Homerum condecoraverat. Proximus autem secundusque Homero respectu ingenii est: judicio atque prudentia admodum prior. Quare soli ei Scaliger censuit ponendas aras, qui multus fuit in observandis notandisque ejus virtutibus, quibus omnibus antecellit. Et est sane in eare insigne ejus scitum, cum ait: Homerum instar habere mulieris aulicæ, quam nihil non audentem, nihil fere etiam dedecent: At Virgilium honestæ matronæ, qui nihil sibi non examinatum admittat.

¶ Virgilianus, Quintilianus lib. 1. cap. 3 *Habendum in animo semper Virgilianum illud:*

Adeo a teneris consuescere multum est.

VIRGINIA, L. Virginii Centurionis filia; quam stupro destinatam ab Appio Decemviro pater in medio foro occidere maluit, quam pati, ut in fœdam servitutem abduceretur. Qui mox adscitis militibus in societatem, aggressus Decemviros, superbam eorum dominationem oppressit. Lege Livium lib. 2. cap. 31. &c. Juvenal. Sat. 10. v. 294

- - - - cuperet Rutila Virginia gibbum
Accipere, atque suam (faciem, formam) *Rutila dare.*

VIRGO, a viridiore ætate, auctore Servio, dicta, quæ nondum est conjux. Cicer. de clar. orat. cap. 96 *Domi teneamus eloquentiam, tueamurque ut adultam virginem caste.* ¶ 2. Ponitur & pro ea aliquando, quæ peperit. Vide Taubm. ad Plauti Cistell. act. 3. sc. 3. *Virginem festinare*, quid sit, vide in *Festino.* ¶ 3. Ponitur & pro filia: sicut, *Puer, adolescens*, pro filio. Nepos Epaminonda cap. 3 *Nam cum aut civium suorum aliquis ab hostibus esset captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem, locari non posset &c.* Martialis lib. 3. Epigr. 58

Grandes proborum virgines colonorum,

id est, natæ. ¶ 4. A Patribus & virili sexui tribuitur, deque iis dicitur, qui expertes conjugii Venerisque sunt: Sic *Virginem maritum* dixit Chrysologus sermone CLXVIII. *Virginem puerum* Paullinus Epithal. in Julianum & Titiam, ut Lindebrogius notat: *Virginem discipulum*, Hieron. ad Eustoch. S. Johannem intelligens. Idem Apologia pro libris adversus Jovianum: *Christus virgo, virgo Maria, utrumque sexum virginitatem dedicavere. Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes: episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium æternum pudici.* Adde Freinshem. ad Curt. 5, 1. num. 38. Phil. Caroli lib. 1. Var. Lect. 1. Lotich. ad Petron. not. pag. 178. ¶ 5. Metaphorice notat res incorruptas: sic Firmicus *Terram virginem*, unde Adam creatus, nominat, quod nondum supra terram pluerat: Et Tertullianus de Jejuniis cap. 6. pt. *salivam virginem*, Nüchternen Speichel. Idem Apologia cap. 9 *Quidam securiores totam vim hujus erroris* [de incestu Christianorum] *virgine continentia depellunt, sines pueri.* Adde ibi Rigalt. not.

¶ Et *Virgo* aquæductus Romanus. Vide Statium lib. 1. Silv. 5. v. 26, & Frontinum de Aquæductibus.

¶ *Virginal*, Apulejus dixit naturam muliebrem, quæ & *fœminal* dicitur eidem, & aliis veterum. Prudentius in passione Agnetis v. 8 *Intactum ab omni crimine virginal.*

¶ Virginālis, *Virginalis habitus atque vestitus*, Cic. 6. in Verr. cap. 3. *Virginali verecundia homo*, Cic. pro Quintio cap. 11.

¶ Virginarius, adjectiv. aliud. Plaut. in Pers. act. 4. scen. 9. v. 14 *Scelesta fides est virginaria.*

¶ Virgineus, aliud, ut, *Pudor virgineus*, Tibull. lib. 1. eleg. 4. v. 74. *Rubor virgineus*, Virgil. 1. Georg. v. 430. Et, *Agmen virgineum*, Claudian. lib. 3. de laud. Stilic. v. 263. *Volucres virgineæ* apud Ovidium Metam. lib. 7. v. 4. dictæ Harpyiæ, quod ipsis *virgineî vultus*, dicente Virgilio lib. 3. Æneid. v. 216. *Virgineum pectus* Ovid. lib. 7. Metam. v. 17.

¶ Virginitas, conditio & castitas virginalis, quæ *merito omnibus maritis acceptissima*, ut Apulejus Apolog. pag. 332 loquitur, & viduarum amori præferenda. Vide ipsum Apologia pag. 543. & lib. 5. de A. A. *nobam nuptam interfectæ virginitatis curant.* Virginitatem præferunt nuptiis Patres tantum non omnes, quos vide allegatos apud Elmenh. not. ad Gennad. p. 165. Ovid. Epist. Her. 5. v. 140 *Ille meæ spolium virginitatis habet.*

¶ Virguncula, diminutivum, quo Petronius in Satyrico p. 66 usus est: & Juvenalis Satyr. 13. v. 40

- - - - tunc, cum virguncula Juno,

id est, nondum uxor Jovis.

¶ Devirginare, virginitatem eripere. Usus est idem Petronius pag. 70. & Hyginus fabula 23 de Medea. Hinc *ancilla devirginata* Lege ult. D. de officio præsidis. ¶ 2. *Devirginari* olim puberi dicebantur, cum ex ephebis excessere. Auctor Nonius in *Virgines*, ex Varrone.

¶ Devirginatio, primus concubitus, apud Scribon. Largum. Compos. 18.

AVIRIAE, armillæ viriles, ut Isidorus interpretatur: sed mulieribus eadem attribuuntur a Tertulliano itemque Ambrosio: cujus verba lib. 1. de Abrahamo cap. 3 ista sunt: *Ideo accepit* (Rebecca) *inaures & viriæ, quas misit Abraham, tanquam meritorum suorum præmia. Fortasse audientes hæc, Filiæ, quæ ad gratiam Domini tenditis, & vos provocemini, ut habeatis inaures & viriæ, & dicatis: QUO MODO PROHIBES HAS EPISCOPE UT HABEAMUS, QUOD REBECCA ACCEPIT PRO MUNERE?*

¶ Etiam Ulpianus & Servola inter ornamenta muliebria *Viriolas* recensent, Lege *argumento § muliebri.* Dig. *de aur. & arg. leg.* & L. ultima D. eodem. Vet. Gloss. *Viriola κλωστὸν, ψέλιον; Viriola, δεξιόκειρα, ψέλια. Viriarum Celticarum* Plinius meminit lib. 33. cap. 3.

VIRIATUS Lusitanus *ex venatore latro: ex latrone subito dux & imperator, & si fortuna cessisset, Hispaniæ Romulus*, ut de eo Florus lib. 2. cap. 17. Acerrimus Romanorum hostis, quibus cum XIV annis belligeravit, non nisi fraude atque insidiis vincendus.

¶ Viriaticus, & Viriatinus, ut *Bellum Viriatinum*, apud Sueton. Galba cap. 3.

B VIRICULUM, legitur hoc nominis apud Plin. lib. 35. cap. 9 pro instrumento, ut videtur, sculpendi aut pingendi adhibito igne. Sic enim Plinius: *In encaustice pingendi, duo fuisse antiquitus genera constat, cera, & ebore cestro, id est, viriculo.* Est autem *Cestron* instrumentum, quo cavatur ebur.

¶ Confer huc quod de *Virita* (sic enim exemplaria vetustiora legunt) Gellius annotavit lib. 10. cap. 15.

VIRTUS, quam absque Diis nemo accepit, secundum dictum Simonidis, Ἀνευ θεῶν ἀρετὴν οὔτις λάβοι; dicitur a *Virilitate*, Varrone auctore, seu *viribus*; nam apud majores pro fortitudine tantum accipiebatur, ut vere Scaliger observat lib. 1. Poet. cap. 22. extr. Vide & supra in *Ars.* Sed cum ad corpus non refertur, est *habitus animi, rationi consentaneus*, ut Cicero de Invent. lib. 2. cap. 53 definit. *Nihil est virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius*, Idem lib. 9. famil. epist. 14. *Virtute præstare*, Idem pro Planc. cap. 25. *Eminere virtutibus*, Quintil. lib. 3. cap. 9. Et, *Omnia summa consecutus es virtute duce, comite fortuna.* Cic. lib. 10. fam. epist. 3. Ac Plaut. in Amphitr. act. 2. sc. 2. v. 17 *Virtus præmium est optimum; Virtus omnibus rebus anteit profecto, &c. Virtus omnia in se habet, omnia adsunt bona, quem penes est virtus.* Seneca in Hercule Oeteo sub finem:

Nunquam Stygias fertur ad undas Inclyta virtus.

C Ovid. 2. de Ponto eleg. 3. v. 35

Judice me, merces erit, per seque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.

¶ 2. *Virtus* fortitudinem etiam seu robur significat, quod & supra notabamus atque in armis spectatur præcipue, unde *Virtutem* eandem cum *Bellona* bellorum Dea faciebant, de quo Lactantius lib. 1. cap. 21. qua significatione a *Viro* dictam Cicero docet Tusc. 2. cap. 18 *Appellata est*, inquit, *a viro virtus: Viri enim propria maxime est fortitudo.* Eam ob causam in nummis veteribus armatæ virginis habitu repræsentatur, succinctis vestibus. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 7. v. 8 *Imperatoris virtutem noveram & vim militum &c.* Die Mannhafftigkeit. ¶ 3. Sed *in sensibus est sua cuique virtus*, id est, vis, Cicero lib. 5. de Fin. cap. 11. ¶ 4. *Virtus Herculis, Virtus Catonis*, pro ipso Hercule, Catone, usitata Poetis periphrasis est. Vet. Gloss. *Virtus, ἀρετὴ, ἀνδρία, δύναμις, ἰσχύς.*

VIRUS, indeclinabile Grammatici statuunt, Genitivus tamen, & Ablativus apud veteres reperiuntur. Lucretius lib. 2. v. 475

Linquit enim supera terræ primordia viri.

Idem eod. libro v. 811

Quam minime ut possit mistos in corpore adoret,
Concoctosque, suo contactos perdere viro.

Gratius Cyneget. v. 415

Tunc & odorato medicata bitumina viro Imponas.

Ubi vide Barth. v. 143. Est autem *Virus* odor teter & venenum, βρομὸς, giftiger Gestanck / ut, *Virus alarum*, apud Plin. lib. 35. cap. 15. schweißiger Gestanck untern Achseln. Et Columella lib. 1. cap. 5 *Paludem ædificiis vicinam esse non oportet, quia calentibus noxium virus exhalat.* Sic, *Virus mortiferum*, Cic. in Arato. ¶ 2. Idem de amicit. cap. 23 *Acerbitatis virus apud aliquem evomere*, eleganti dixit metaphora. ¶ Est revera vocabulum μιασμὸς, sicut pharmacum, & tam in bonam, quam in malam partem accipitur; quod & Virgilius libr. 1. Georg. v. 129 innuit:

Ille malum virus serpentibus addidit atris.

Malum enim ideo dixit, quia & bonum est. Sane pro medicamento posuit Statius lib. 1. Silv. 4. v. 104

- - - - jungam ipse manus atque omne benigne
Virus, odoriferis Arabum quod dulcius in oris,
Aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsi.

Sic *Virosa castorea* apud eundem Virg. 1. Georg. v. 58 *medicamentosa* exponunt. *Ponti virus*, pro sale marino, Manilius dixit lib. 5. v. 673. Nempe *Virus* & quilibet ἰχὼρ est. Vetus Gloss.

Virus, ἰὸς ἰχῖδνες καὶ ζώου ἀλόγου, καὶ ἰχώρ. Tertullianus de anima cap. 13 *Quid aliud limus quam liquor opimus? Inde erit genitale virus, ex adflatu Dei anima. Quid aliud afflatus Dei, quam vapor spiritus? Inde erit quod per vices illud efflamus.* VIRUS sperma, sive genitale hominis semen appellat. Vide & supra *Venenum.* Adde Barth. ad Statii Silvas d. l. pag. 128.

¶ Virulentus, um, qua tamen voce nusquam Cicero usus legitur. Gellius lib. 16. cap. 11 *serpentes* dixit *virulentos.* Et *odium virulentum* dicimus, ein giftiger Haß.

¶ Virosus, ut, *Virosa castorea*, Georg. 1. v. 58. apud Virg. hoc est, medicamentosa, de quo supra. *Virosa elubies*, apud Gratium Cyneget. v. 355.

¶ Virosus videtur aliquando idem. Apulejus lib. 7. p. 196 *Spina punctu venenato virosa*, quod Elmenhorstius in Indice *exitialis, venenatus* interpretatur. Sed Pricæus ibi *virosa.* Alias notiones tam *viros* quam *virosi*, vide in *Vir & Vis*, sive *Vires.*

VIS, vim, vi, vires, a Græco ϝὶς præposito digamma Æolico &c. efficacia, potestas, violentia, Krafft / Stärcke / Gewalt / Nachdruck. Sallust. princ. Catil. *Nostra vis omnis in animo & corpore sita est*, Virgil. Æneid. lib. 1. v. 329.

Non ea vis animo, nec tanta superbia bello.

Muth und Stärcke. Sed, *Vis & natura alicujus rei*, Cicer. de Orat. lib. 1. cap. 44. Idem de amicit. cap. 4 *Vis amicitiæ est in animorum consensione.* Et, *Vis ingenii*, ibidem cap. 38. Plinius lib 4. Epist. 7 *Sepe tibi dico, inesse vim Regulo: mirum est, quam efficiat, in quod incubuit.* Et paullo post: *Hanc ille vim (sive quo alio nomine vocanda est intentio, quicquid velis obtinendi) si ad potiora vertisset, quantum boni efficere potuisset?* Et Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. v. 57 *Ni vis boni in ipsa inesset forma &c.* Cicer. pro Mil. cap. 23 *Magna vis est conscientiæ judices*, das Gewissen vermag viel. *Occulta, tacita vis*, Quintil. lib. 3. cap. 5. heimliche Krafft. Et Cic. pro Cæl. cap. 24 *Vir integerrima ætate, maximis viribus.* Idem, *Dare vim* vel *vires, Adhibere vires, adhibere vim*, dixit. Ad Attic. lib. 4. epist. 2 de oratione pro domo sua: *Profecto dolor & magnitudo vim quandam noli dicendi dedit.* Et in Catilin. 1. cap. 8 pr. *Hæc si tecum patria loquatur, nonne impetrare debeat, etiamsi vim adhibere non posset?* Sic, *Suggerere vim occultam*, Quintil. lib. 1. cap. 10. Et, *Pulchritudine & viribus aliquem excellere*, Cicer. in offic. lib. 3. cap. 5. *Omnibus viribus aliquid sustinere*, Idem 5. famil. epist. 5. Et *Metiri atque diligenter æstimare suas vires*, Quintil. lib. 6. cap. 1, sein Vermögen prüfen. *Præsentes ad nocendum habere vires*, Hirtius Ciceroni sub lib. 15. ad Attic. epist. 6. mächtig genug seyn einem zu schaden. *Vim facere*, Gewalt thun. Cicero lib. 4. ad Attic. epist. 2 *Si quæ vis esset facta.* Et, *Imperium vi quod sit*, Terent. Adelph. act. 1. sc. 1. v. 42. *Vim & manus alicui inferre*, Cicer. 1. in Catilin. cap. 8. gewaltsame Hand anlegen / i. e. comprehendere aliquem. Sic Nepos 4, 4. 3 *Neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset.* Sed, *Vim adferre*, de cæde apud eundem Dion. cap. 10. Et, *Defendere vim vi*, Cic. pro Mil. cap. 4. *Frangere vim alicujus*, Quintil. lib. 1. cap. 7. *Infracta adpœlia vires*, Virgil. 9. Æneid. v. 499. *Agere pro viribus*, nach Vermögen / Cicer. de Senect. cap. 9. *Cum me deficere vires cœpissent*, Idem 1. de Orat. cap. 45. *Defici viribus*, pro destitui, krafftloß / matt werden / Quintil. procem. lib. 4. ¶ 2. Sed *Maxima vis auri atque argenti*, id est, copia, Cicero pro lege Manil. cap. 9. *Vis frumenti ingens*, Livius lib. 29. cap. 36. Vorrath von Getreyd. *Ingens vis hominum*, Idem lib. 8. cap. 28. grosser Hauffe. *Vis lacrymarum*, Cic. Somn. Sc. cap. 3. Horat. 3. Carm. Ode 4. v. 65

Vis consili expers mole ruit sua,
Vim temperatam dii quoque provehunt
In majus: idem odere vires,
Omne nefas animo moventes.

Vim negotii, Plautus Pœn. act. 1. scen. 2. *Vim fumi* pro magno & copioso fumo, Apul. dixit Apolog. Et Plautus Græca voce usus dixit *dynamin olibi*, Pseud. actu 1. sc. 2. Quanquam autem nonnulli in hoc vocabulo Nominativum, Accusativum, & Ablativum agnoscant, (nec diffitendum est, hos frequentari apud auctores) Charisius tamen lib. 1. Instit. per omnes casus in singulari declinat: in plurali *vires* tantum agnoscit, & inde *Virium, Viribus* &c. Priscianus vero non Genitivum singularem modo *Vis* agnoscit; sed in plurali etiam *hae vis* dixisse veteres observat. Nam lib. 6 ait: *Excipitur & HAEC VIS, HVIVS VIS: cujus plurale similiter* VIS, *tam Lucretius, quam Sallustius protulerunt. Lucretius in II.* Sed quam multarum rerum vis possidet in se, Atque potestates. *Sallustius in III. Histor.* Male jam assuetum ad omnes vis controversiarum. Genitivus *hujus vis* reperitur & cultissimo dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ, cap. 26 de Cassio Severo: *Quanquam*, inquit, *in magna parte librorum suorum plus vis habeat, quam sanguinis.* Et Lege 1 Dig. quod metus caussa, *Vis fiebat mentio*, secundo casu.

¶ Viriculæ. Apul. lib. 11 *Nam & viriculæ patrimonii peregrinatione attriverant impensa.*

¶ Viriosus hinc a quibusdam formatur, id est, viribus validus, robustus. Tertullianus adv. Valentin. cap. 16 *Vitia usu viriosa.* Vetus Closs. Cyr. *Viriosus*, δυναμικός. Hinc

¶ Viriosius, adverb. comparativ. apud eundem Tertullian. de Anima cap. 19. quod exponunt *fortius, validius.* Verba sunt: *Ultro ambibit, & quidem viriosius de suo ingenio.* ¶ Sed *viriosa*, pro viri appetens, vide in *Vir.*

¶ Violentus, a, um, qui vim facit, gewaltsam. ut, *Impetus alicujus furentes & violenti*, Cicer. de Arusp. resp. cap. 22. *Mors violenta*, Tibull. lib. 4. eleg. 1. vers. 72. *Venti violenti*, Lucret. lib. 5. v. 1225. Comp. *Multo violentior Appio, quam Fabio fuit*, Livius lib. 2. cap. 59. Et Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 60 *Quas res violentissimas natura genuit, earum moderationem nos soli habemus.* ¶ 2. *Violenti* autem dicuntur iracundi, sævi, intractabiles homines, qui nihil indulgere, nihil ferre ac tolerare possunt, & nihil moderate ac tranquille aut dicunt aut faciunt. Die leicht aufffahren / sich nicht halten können. Terent. Eunuch. act. 5. sc. 5. v. 12 *Ille ubi resciit factum frater violentissimus*, &c. Plautus Truculento act. 2. sc. 1. v. 39

Sed est huic unus servus violentissimus:

Loquitur de Stratilace Servo: cujus violentias & ex act. 2. sc. 2 perspicere potes. Et apud Livium lib. 34. cap. 32 *Violentissimus tyrannus.* Vet. Gloss. *Violentus*, βίαιος, σφοδρός. ¶ Dicitur & *violens.* Horat. lib. 3. od. ult. *qua violens obstrepit Aufidus.* Idem lib. 1. Epist. 10. v. 37

Sed postquam victor violens discessit ab hoste.

Persius Sat. 5. v. 171 *Nunc ferus & violens.*

¶ Inde fortassean *violente* adverbium ultima correpta apud Senecam Medea v. 605. ut a repens, repente.

Rumpe nec sancti violente mundi
Fœdera sacra.

¶ Violentia, Gewalt / Geschwindigkeit. *Opprimi impetu violentiæ*, Declam. antequam iret exulatum. Plinius lib. 2. cap. 47 *In Narbonensi provincia clarissimus ventorum est Circius, nec ullo violentia inferior.* Et Apulejus lib. 1. Metamorph. *Cunctos tanta cantionum violentia clausit*, id est, magicis carminibus. Vide ibi Pricæum p. 27.

¶ Violenter, mit Gewalt / ut, *Invadere aliquid violenter*, Columell. lib. 7. cap. 12. *Violenter agere consulatum*, Plin. lib 3 ep. 9. Et, *Egit violentius*, Sueton. Tito cap. 6. *Imber violentius fusus*, Curt. lib. 8. cap. 14. n. 4. *Rivalem violentissime persequi*, Columell. lib. 7. cap. 3. Et Lactantius lib. 5. cap. 21 *Exercent sævitiam, quam violentissime possunt.* Sed apud Terent. Phorm. act. 5. sc. 1. v. 4 *violenter tolerare*, est ægre, invitò.

¶ Violo, violare, quod videtur etiam a *Vi* esse, vide supra suo loco.

¶ A viribus & *virescere*, id est, vires recuperare, sumere, Furius, vetus Poeta, fecit:

Increscunt animi, virescit vulnere virtus.

Vide Gell. lib. 18. cap. 11. & Barth. ad lib. 5. Theb. Statii v. 654. pag. 304.

VISCUM, ῖος, frutex in arboribus alienis nascens & vivens: Satum nullo modo nascitur, nec nisi per alvum avium redditur, maxime palumbis & turdi. Hæc est natura, ut nisi naturatum in ventre avium non proveniat, ut Plinius lib. 16. cap. ult. scripsit. Ubi plura de *Visco* vide. Nam & ibi rationem glutini inde conficiendi describit. Hinc nescio quis dixit: *Turdus ipse malum sibi cacat.* Sic, *Viscum quernum*, Eichen Mistel / nascitur enim in quercubus, prunis, pyris, malis. Virg. 6. Æneid. v. 205

Quale solet silvis brumali tempore viscum
Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos.

¶ Viscus, i, glutinum aucupum, Vogel-Leim / quod quomodo conficiatur, Plin. lib. 16. cap. 64 docet. Varro lib 3 de re rustic. cap. 8 *accipitres ita accipiuntur, cum se obleverint visco.* Cic. de Nat. Deor. lib. 2. cap. 57 *In visco inhærescere.* Et Valer. Flacc. lib. 6. v. 263 *Sequaci visco correpta avis.* Plaut. in Bacchid. act 1. sc. 1. v. 16. *Viscus merus bestia est blanditia.*

¶ Viscatus, ut, *Virga viscata*, Vide *Virga.* Ovidius lib. 1. de arte am. v. 391 *Non ebris utiliter viscatus effugit alis:*

Munera viscata eadem dicuntur, quæ & *inamata*, quibus plura aut majora sc. attrahantur, quam dantur, Plin. lib. 9. epist. 30. *Viscata beneficia* similiter dixit Seneca epist. 8.

¶ Viscidus, klebricht wie Leim. *Viscidum aceturn*, Theodorus Priscianus lib. 1 cap. 2.

¶ Viscosus, idem. Gloss. Vet. *Viscosus*, φλοιώδης.

¶ Viscarius, auceps. Gloss. Cyrilli: *Viscarius*, ἰξευτής.

VISCUS, ĕris, viscera, quod solum in usu Sosipater & Diomedes Grammatici volunt, & singulari carere ajunt: quod & Phocas tradit, excepto ablativo *visce*, quod apud Ovidium legitur: Charisius vero & Genitivum *Visceris* admittit, & recte, etiam Nominativo Lucilium usum, qui *Viscus aprinum* pro aprugno duxerit, observat: & ita Lucretius lib. 1. v. 837

Visceribus viscus gigni sanguenque creari.

Sueton. in Vitellio cap. 13 *Viscus & farra*, in casu quarto. Prudent. Romano 499 *Secatur viscus.* Arnob. lib. 7 *Si aliquod viscus aris fuerit traditum*, &c. Servius ad illud Virgilii 3. Æneid. v. 622 *Visceribus miserorum & sanguine vescitur atro.*

VISCERA, inquit, *proprie carnes sunt.* Ac sane ea notione *Viscera* non modo Virgilius citato loco; sed & alii dixerunt: ut Suetonius, Prudentius, Arnobius productis paullo antea locis: Itaque Ovidius 15. Metam. v. 365

- - - - de putri viscere passim
Florilega nascuntur apes.

Virgil. 1. Æneid. v. 211

Tergora diripiunt costis & viscera nudant.

Et lib. 6. v. 253

Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Ego vero putaverim *viscera* prima & propria notione, ut interiores corporis partes, quæ & *vitalia* appellantur, ut sunt, *Cor, pulmo, jecur, ventriculus*, &c. secundaria autem *carnes* ita vocari, quæ a sanguine & visceribus sunt, quod & Lucretius indicat supra laudato loco. Vet. Gloss. *Viscera ἔγκατα*: ἔγκατα autem *Intestina interanea, exta* aliæ Glossæ interpretantur. Sed EXTA, in victimis dicebantur hæ partes: de quo suo loco. Nec diversus a nobis ipse Servius est, cum ad 1. Æneid. v. 215 ita scribit: VISCERA *non tantum intestina dicimus, sed quicquid sub corio est.* Namque cum intestina haud tantum *viscera* appellari perhibet, primario quidem ac receptissime, atque sic proprie velut, intestina; cæterum in universum non raro carnes, & quicquid sub corio est, sic appellari significat. Quem geminum vocis usum non modo Lucretius allegato superius loco, cum ait:

- - - de pauxillo atque minutis
Visceribus, visci gigni;

(Nam cum *visceribus* dicit, jecur significat maxime, cum *Viscum* carnem intelligit) sed & Ovidius expressit 15. Metamorph. v. 88. cum ex Pythagoræ persona in *κρεωφαγίαν* invehitur,

Heu quantum, inquit, *scelus est in viscera viscera condi,*
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus.

Cum ait IN VISCERA, ventriculum, receptaculum ciborum; cum VISCERA CONDI, carnes designat, quæ devorantur. Hinc *interiora & exteriora* viscera apud B. Ambrosium legimus lib. 4. Epist. 29. quæ ad Horontiam est. Macrobius quoque INTRINSECVS VISCERA ad differentiam eorum, quæ EXTRINSECVS sunt, lib. 1. Saturn. cap. 12 INTERNA VISCERA appellat. VISCERA itaque partes seu membra sunt, tam INTRA HOMINEM, quam IN APERTO, ut vocat; recensetque ordine idem Macrobius lib. 1. in Somn. Scipionis cap. 6. circa finem. Solinus cap. 19. *Auctor est*, inquit, *Xenophon Lampsacenus, esse & Phanesiorum incolas, quorum auris adeo in effusam magnitudinem dilatentur, ut viscerum reliqua illis contegant, nec amiculum ullum sit, quam, ut membra membrana, aurium vestiant.* VISCERVM RELIQVA, id est, reliquas externi corporis partes seu membra. Unde & VISCERATIM *membratim* est, de quo infra. Prudentius Romano v. 896

Jam nunc secandi doctus adsit artifex,
Qui cuncta norit viscerum confinia,
Vel nexa nervis disparare vinculo.

VISCERVM CONFINIA, id est, membrorum, ut paullo ante v. 880 idem dixerat: *Quot membra gestat, tot modis pereat volo.* Cic. 4. Tuscul. cap. 11 *Permanat in venas, & inhæret in visceribus id malum.* Et in Catil. 1. cap. 13 *Periculum inclusum in venis atque in visceribus alicujus.* Ovid. 1. Metamorph. v. 138

- - - Sed itum est in viscera terræ,
Quæque recondiderat, &c. Effodiuntur opes.

¶ Pro *liberis* accipitur. Apul. lib. 8. *Jam contra sua fabiens viscera uxor* &c. infantulum intelligit. Sic Hieronymus ad cap. 17. proverb. *Contra sua viscera certamen agebant.* Artemidorus lib. 5. *Τὰ σπλάγχνα τὰ παῖδα σημαίνειν. ὅπου γὰρ καὶ τὸν παῖδα καλοῦσι σπλάγχνον.* Hæc Pricæus pag. 452. Notis ad Apul. Conf. Barth. ad Statii Silvar. pag. 501. & ad lib. 7. Theb. pag. 630. itemque Adversl. lib. 149. cap. 11.

¶ Viscerare, capere, in partes secare animantum corpora: inde

¶ Visceratio est, cum partes seu ossa carnium cum pane distribuerentur, ex quo in Glossis Veteribus *Visceratio ἀπόφορα*: in aliis *Ἀγορὰ κρεῶν* interpretatur. Fierique hæc distributio, sive *Ἀγορά*, non modo in funerum aut sacrorum solennibus; sed alias etiam privatim solebat, captandis conciliandisque studiis plebis. Nam & Suetonius, cum de largitionibus Cæsaris, quibus suam facere studuit plebem, exponit, *Viscerationem* quoque commemorat vita ejus cap. 38. Livius lib. 8. cap. 22. *Populo visceratio data à M. Flavio in funere matris.* Vide eundem & lib. 39. cap. 46. & lib 41 extremo. Cic. lib. 2. off. cap. 16. *Prodigi epulis & visceralionibus, & gladiatorum muneribus; ludorum venationumque apparatu pecuniæ profundunt.* Tertullianus lib. 3. adv. Marc. cap. 7. extr. ad sacram rem eleganter transfert. *Dominica*, inquit, *gratia quasi visceratione quadam fruerentur, jejunantibus cæterus à salute.*

¶ Eviscerare, Virgilius 11. Æneid. v. 723 de accipitre & capta ab eo columbâ loquens:

Compressamque tenet pedibusque exviscerat unguis.

Ubi Servius: *Ne vulgari*, inquit, *verbo & Græco uteretur, dicens* EXENTERAT, *ait*, PEDIBVSQVE EVISCERAT. Ergo EVISCERARE, *est intestina eximere*, ausweiden. Nec aliter hoc verbum eruditissimus Fabricius illo Prudentii loco in agone Romani Martyris v. 108 interpretatus est, cùm Poeta ait:

Incensum hic Asclepiades jusserat,
Eviscerandum corpus eculeo eminus
Pendere, & uncis ungulisque crescere.

Ego verò & apud Virgilium & apud Prudentium *eviscerare*, non tam *exenterare*, sive intestina eximere, quam corpus ipsum discerpere & dilaniare in frusta, vel excarnificare interpretor, quod zerfleischen dicimus. Quemadmodum & *eviscerata corpora*, pro discerptis, & in cibum dilaniatis Quintilianus dixit declam. 12. circa finem. Non dissimiliter *evisceratam formam* Apulejus Apol. pag. 511 dixit, unde caro omnis defluxerit, da nichts als Haut und Knochen: *Tertium mendacium*, inquit, *vestrum fuit, macilentam, vel omnino evisceratam formam dici cadaveris fabricatam, prorsus horribilem, & larvalem.* Ad hanc eviscerationem autem sive dilaniationem corporum pertinent uncí quoque ac ungulæ, quorum in ultimo versu Prudentii mentio fit. Erant enim instrumenta ferrea, quibus martyrum suspensa in eculeo, sive stipite ligneo, corpora lacerabantur carpebanturque. Cave autem, ut in sexto casu accipias, quasi ab uncis ungulisque corpora creverint, quæ decrescebant per ea potius exsectis derractisque partibus. Solebant martyrum pedibus, cum alligati ad patibula penderent, adstringi pondera, quorum gravitate corpus extenderetur juxta & redderetur immobile. Sub hoc respectu *crescere corpus*, Prudentius dixit. Deinde admovebantur carnifices, qui uncos ungulasque impingerent, & lacerarent carnes & caperent. Quo crudeli officio eò defungi melius poterant, quo minus moveri impactione instrumentorum sævitiæ suæ poterat corpus, gravitate ponderum tractum deorsum & quasi defixum: *uncis* igitur *ungulisque* in casu tertio dixit: & illis *crescere* sive extendi corpus, quod ideo fiebat, ut uncos ungulasque reciperet. Sic *omnia crescere morti* Seneca Hercule Furente v. 869 ait: quod omnia ideò nascantur & fiant, ut mortem recipiant; sive obeant:

- - - tibi, inquit, *crescit omne,*
Et quod occasus videt & quod ortus:
Parce genturus; tibi, Mors, paramur.

¶ Eviscératus. ut *Corpora eviscerata*, vide supra ex Quintiliano. Ausgeweidet. *Unio eviscératus*, ausgemachte Perle. Solinus cap. 53 [al. 66] de Taprobrana: *In aqua mollis est unio: duratur eviscératus.*

VISIO, visire, veisten / Vist lassen. Flatum ventris emittere, sed sine sono. Vide Scaliger. ad Catull. pag. 49. - - 77.

¶ Visio, visium, ein Vist.

VISONTIVM, Hispaniæ urbs Ptolemæo, vulgò *Viseo.* ¶ Et alia Pannoniæ, apud eund.

VISTVLA, Pomponius Mela *Visulam* vocat, legas & *Jussulam, Justillam & Ibulam*, pro eodem flumine Sarmatiæ, quod in Carpathiis ortum, qua in Jazyges & Marcomannos Polonia immittit, in Codanum egreditur non uno ostio, & amplissimo, antequam Dantiscum attingat, alveo, die Wixel / so durch Polen fleust / und ins Meer kommt bey Dantzig / Vadian. in Melam.

VISVLA, æ, vitis quoddam genus est, brevi materia, & foliis latis. Columell. lib. 3. cap. 2.

VISVRGIS, mascul. inter clarissimos Germaniæ fluvios. Die Weser. Qua fontibus suis in Hassiæ finibus propior est, *Vistra* dicitur, die Werre.

Vita vide *Vibo.*

VITELLVS, pars interior ovi, colore croceo, dicta quod ex eo vivat pullus, der Eyerdotter. Martial. lib. 13. epigr. 40

Candida si croceos circumfluit unda vitellos.

Horat. lib. 2. Serm. Sat. 4. v. 14

Namque marem cohibent callosa vitellum.

VITEX, frutex, qui & *Agnus, agnus castus, & Salix amerina* dicitur, Baccho sacra est, keusch Lamm / Matthiolus.

VITILIGO, inis, a vitio. *Vitiligines* maculæ sunt in humano corpore diversi coloris, vitium cutis ex malo corporis habitu, quemadmodum Dioscorides inquit, Flecke. Cels. lib. 5 sub fin. *Vitiligo quamvis per se nullum periculum affert, tamen fœda est, & ex malo sit corporis habitu.* Apul. Apol. *Ea namque labes, si foras corporis prospirabit, majore dedecore quam noxa diffunditur: Corporis enim primorem cutem vitiligine insignit.* Seneca 3. Quæst. Natur. 25 *Creditum est quasdam aquas scabiem afferre corporibus, quasdam vitiliginem & fœdam ex albo varietatem.* Arnob. lib. 1. *Fœdæ vitiligines ejus jussioni obtemperabant pulsæ statim.* Vet. Gloss. *Vitiligo, λαφὸς, ἀλφωτία.*

VITILIS, e, lentum, quod flecti potest, was sich lencken / binden und beugen läst / ut, *Vitiles vaginæ cucurbitæ*, apud Plin. lib. 19. cap. 5. item, *Vitilia navigia corio circumsuta*, apud eundem lib. 4. cap. 16.

VITILITIGARE, calumniari, &

¶ Vitilitigator, obtrectator, calumniator. Plinius in operis sui Præfat. utroque usus est, *Securi etiam*, inquit, *contra vitilitigatores, quos Cato elegantes ex vitiis & litigatoribus composuit*, Lästermäuler. Ibidem: *Scio ego, quæ scripta sunt, hæc si palam proferantur, multos fore, qui vitilitigent.* ¶ Viti-

¶ Vitimagiſtratus, ita Mariani & Cinnani, vitio, & per vim magiſtratus creati, dicuntur Salluſtio 3. Hiſtor. ſi recta eſt Palmerii emendatio ibidem.

VITIS, a *vieo*, id eſt, ligo, flecto, ἄμπελος, ein Weinſtock. *Propagatio vitium*, Cic. de Senect. cap. 15. *putatio vitium*, Idem 1. de Orat. cap. 58. Et, *Applicare vites arboribus*, Quintil. lib. 1 cap. 2. die Weinreben an Bäume leiten. *Ulmis adjungere vites*, Virgilius 1. Georg. pr. *Vitis* partes ſunt, *Sarmenta*, das Holtz. *Palmites*, quorum alii *pampinarii*, primo ſcilicet anno provenientes ſine fructu, alii *fructuarii* ſunt, Reben/die da tragen. *Palmites annui*, Jahrgewächs. *Palmites novelli*, Rebenſchößlein. *Flagellum* vitis major, ein Vögel. *Palma major*, vitis ex qua uva naſcitur. *Capreoli*, *Pampini*, Rebenblätter. *Propagines*, viris verulæ ſuppreſſæ per inflexos arcus, ut ex una plures emergant, *Gemma*, ὀφθαλμοὶ, die Augen. *Lacryma*, Thränen. Vitem ordine poſitam στιχάδα; temere & confuſe ξυσίδα dictam Taubman. ad Virgil. pag. 12 notat. ¶ 2. Denotat geſtamen Centurionis, ein Regimentsſtab. Martialis lib. 10. epigr. 26

Vare Patronius Latia modo vite per urbes
Nobilis, & centum dux memorande virûm.

Et Juvenalis Satyra 14. v. 193

- - - - aut vitem poſce libello,

Ubi vetus Scholiaſtes: *Vitis inſigne Centurionum eſt, a Libero patre inventum, qui primus triumphavit & inventor vitis eſt.* Lucanus lib. 6. v. 146

Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.

Et Silius lib. 12. v. 393 de Ennio duce:

- - - - Latiæque ſuperbum
Vitis adornabat dextra decus.

Vide & Plin. lib. 14. cap. 2. extr.

¶ Viticula, æ, diminutivum, Cicer. de nat. Deor. lib. 3. cap. 35 *Minora dii negligunt, neque agellos ſingulorum, nec viticulas perſequuntur.*

¶ Viticulum, capreolus, flagellum, & claviculus, quo quidquid attingit, annectitur. Plin. 24 cap. 11.

¶ Vitiarium, vitium ſeminarium, ein Weingarten. Columell. lib. 3. cap. 5. *Vitiarium neque jejuna terra, neque uliginoſa faciendum eſt.*

¶ Viteus, Virg. 3. Georg. v. 380 *pocula vitea* pro vino dixit. *Coliculus viteus intortus, ut cincinnus*, i. e. capreolus. Varro lib. 1. cap. 31.

¶ Viticŏla, cultor vinearum. Silius lib. 6. v. 193

Viticola nomen perbulgatura Falerni.

¶ Viticŏmus, pampineum ſertum geſtans. Avienus in Arateis v. 70 *Et cum viticomo crinem tondere Lyæo.*

Unde ad arbores transfertur, quorum ramis vites ſuſpenduntur. Sic *viticoma ulmus* apud Sidonium eſt Carm. 2. v. 328.

¶ Vitifer, ut, *Regio Vitifera*, apud Plinium lib. 6. cap. 16. *colles vitiferi*, Idem lib. 3. cap. 5. *Vienna vitifera*, apud Martial. epigr. 107. *Montis vitiferi vertex*, Silius lib. 4. v. 349.

¶ Vitigĕnus. ut, *liquor vitigenus*, apud Lucret. l. 5. v. 15. hoc eſt, vinum, das von Weinreben kommt.

¶ Vitigineus, ut, *Folia vitiginea*, *ſurculi vitiginei*, apud Columell. lib. 12. cap. 3.

¶ Vitineus, adject. aliud apud Florum lib. 3. cap. 20. *Vitineis*, inquit, *vinculis delapſi.* Sed in aliis libris *vitigineis* legitur. Cæterum vitibus ad vincla etiam uſos fuiſſe, Barthius annotat ad Claud. paneg. de 4. Conſ. Honorii v. 609.

¶ Vitisător, epitheton Saturni. Virg. 7. Æneid. v. 179

Vitiſator curvam ſervans ſub imagine falcem.

¶ Vinea, vinetum, vide in *Vinum* ſuo loco.

VĬTIVM, a vitando dictum, quod per ſe ipſum vituperabile eſt, κακία, (hanc enim *vitium* malle ſe appellare, quam *malitiam* in finibus ſuis dixit Cicero) pravitas, deformitas, ein Laſter / ein Mangel / ein Ubelſtand / Gebrech. Thraſea dicere ſolebat: *Qui vitia odit, homines odit*, ut Plinius refert lib. 8. Epiſt. 22. Vide ibi Buchner. Potius tamen eſt, a *vi* dictum putare. Nam omne vitium cum impetu ingruit, & recto ac ſano vim affert, illudque corrumpit ac violat. Unde *violare* & *vitiare* ſæpe Synonyma. Sic *vitiare & violare virginem* idem eſt. Sunt igitur corporis, animi & rerum vitia. Quamvis itaque *morbus* & *vitium* cognata ſint; differunt tamen: Nam *morbus*, temporalis corporis imbecillitas eſt; *Vitium* perpetuum corporis impedimentum, ut Nonius & JCti diſtinguunt. Cicero 4. Tuſcul. cap. 13 MORBVM *appellant totius corporis corruptionem*, ÆGROTATIONEM *morbum cum imbecillitate*; VITIVM *cum partes corporis inter ſe diſſident.* Sic *febri*, *hydrope laborare*, morbus eſt: *Valgum aut balbum eſſe*, vitium. Et itaque *equus mordax & calcitro* non tam *morboſus* quam *vitioſus eſt.* das Mangel hat. *Vitia corporis fuco occultant*, Plaurus Moſtell. act. 1. ſc. 3. v. 118. Sic, *Oris & linguæ vitia*, Quintil. lib. 1. c. 4. Claudianus lib. 2. de laud. Stil. v. 161

Vitium rebus ſolenne ſecundis: ſuperbia eſt.

Cicer. in 4. Acad. cap. 16 *Huc ſi pervenerit, meum vitium fuerit*, hoc eſt, culpa. *In vitio eſſe*, Idem 1. off. cap. 7 *Qui non defendit, nec obſiſtit, ſi poteſt, injuria, tam eſt in vitio, quam ſi parentes, &c. deſerat.* Et, *In vitium delabi*, id eſt, vituperationem, Idem de orat. lib. 2. cap. 60, in Schande gerathen. *Laborare vitio*, Quintil. lib. 3. cap. 11. *Vitia in aliquo deprehendere*, Idem lib. eodem cap. 8. *Vitiis imbuere aliquem*, Idem lib. 1. cap. 1. Et, *Vitia aperte coarguere*, Idem lib. 2. cap. 6. *Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus eſt dicere*, Declamat. in Salluſtium circa finem. *Vitia excuſare*, Quintil. 1. cap. 5. *eluere*, Idem. lib. 2. cap. 3. Sed, *Vitio dare, vertere*, für Laſter auslegen/ut, *Dare ſummam laudem vitio*, Cicero pro Roſc. cap. 16. extr. Vet. Gloſſ. *Vitium furi dico*, κατηγορέω τοῦ κλέπτου. *Vertere vitio*, Cicero 7 famil. epiſt. 6. Horat. Serm. lib. 1 Satyr. 3. v. 43

At pater ut gnati, ſic nos debemus amici.
Si quod ſit vitium non faſtidire, &c.
Hæc res & jungit, & junctos ſervat amicos.

Et ibidem v. 68

Nam vitiis nemo ſine naſcitur, optimus ille eſt,
Qui minimis urgetur.

Cicer. ad Art. lib. 2. epiſt. 17 *Bellum eſt ſua vitia noſſe.* Seneca lib. 2. de ira cap. 28 *Aliena vitia in oculis habemus, a tergo noſtra ſunt.* Tacit. lib. 4. Hiſtor. cap. 74 *Vitia erunt, donec homines.* Seneca lib. 4. de benef. cap. 27 *Omnia in omnibus vitia ſunt, ſed non in omnibus exſtant.* ¶ 2. *Vitio* eſt etiam, *contra auſpicia.* Cicero lib. 1. de Divinat. cap. 16 *vitio navigabit*, hoc eſt, contra auſpicia, contemta religione. Sic dicitur, *Vitio creatus cenſor, prætor*, &c. ¶ 3. *Vitium facere*, dicuntur ædificia, cum corrumpuntur, labefactantur, wandelbar werden. Cic. in Topic. cap 3 *Si ades ea corruerunt, vitiumve fecerunt.* Et ibidem: *Quod fornix vitii fecerit.* Idem lib. 9. ad fam. Epiſt. 15. extr. *Si nihil eſt in parietibus aut tecto vitii, cætera mihi probantur.* Et Plautus Moſtell. act. 1. ſc. 2. verſ. 25 *Hic jam ædibus vitium additur.* Vitruvius lib. 8. cap. ultimo: *Si quando vitium aliquis locus fecerit.* Et ibidem: *Si quod vitium factum fuerit, quilibet poteſt reficere.* ¶ 4. Non raro *vitium* pro ſtupro ponitur. Sic *offerre vitium virgini* Terentio Andria act. 3. ſc. 1. v. 9, *ſtuprare* eſt. Plautus Epid. act 1. ſc. 2. v. 7 *vitium afferre*, & Amphitr. 2. ſc. 2. v. 179 *vitium addere* dixit. Horatius lib. 3. od. 27. v. 38

- - - - vigilanſne ploro
Turpe commiſſum, aut vitiis carentem
Ludit imago?

Vitiis carentem, i. e. integram & incorruptam, ſtuprum nullum paſſam. Hinc *vitio pater*, id eſt, per ſtuprum, apud Martialem lib. 12. Epigr. 3.

¶ Convĭtium, multarum partium ruinoſarum vitium, quod Scaliger in Catalect. pag. 120 ex veteri inſcriptione Veronenſi probavit. Aliam notionem vide ſupra in *Convicium* in C.

¶ Vitioſus, um, contrarium puro, honeſto, integro, mangelhafftig / gebrechlich / böſe. *Non ego etiam vitioſa nuce* Plaut. in Milit. act. 2. ſc. 3. v. 45. *Vitioſa ac flagitioſa vita*, Cicero lib. 2. de fin. cap. 28. Et, *Oves vitioſæ*, id eſt, morboſæ, Columell. lib. 7. cap. 3. *Progenies vitioſior*, Horat. 3. Carm. od. 4. Et Cic. 3. Tuſc. cap. 30 *Qui ſuos caſus aliter ferunt, atque ut aliis auctores ipſi fuerunt, non ſunt vitioſiores, quam fere plerique, qui avari aut avaros gloriæ cupidos reprehendunt.* Idem lib. 3. de Oratore cap. 26 *Ipſa ad ornandum præcepta quæ dantur, ejusmodi ſunt, ut ea, quam vis vitioſiſſimus orator, explicare poſſit.* Et Vellejus lib. 2. cap. 97 *Homo inter ſummam vitiorum diſſimulationem vitioſiſſimus.*

¶ Vitioſe, adverbium, ut, *vitioſe facere*; apud Quintil. libr. 4. cap. 1. *Vitioſe ſe habet membrum*, hoc eſt, vitio affectum eſt, hat einen Mangel/ Cicer. 3. Tuſcul. cap. 9. Et, *Vitioſiſſime uſurpari*, Colum. lib. 4. cap. 24.

¶ Vitioſitas, Gebrechligkeit / Laſterhafftigkeit. Cicero 4. Tuſcul. cap. 15 *Malitia certi cujuſdam vitii nomen eſt: vitioſitas omnium.* Arnobius lib. 1 ſub finem: *Seminarium totius vitioſitatis abſcidit.* Et lib. 2. pag. 53 *vitioſitatis nullius rem.*

¶ Vitio, vitiare, vitium adferre, verderben/verfälſchen/ut, *Aura vitiantur odoribus*, Ovid. 7. Metamorph. v. 545. *Vitiare virginem*, ſtuprare, Terent. Eun. act. 4. ſc. 3.

¶ Vitiatio. Senec. Controverſ. 23 *legem vitiationis evertere.*

¶ Vitiator. Idem ibidem, *occidere vitiatorem*, id eſt ſtupratorem. Et Tertullianus de Pudicit. cap. 15 *Templi Dei vitiator.* ein Schänder.

¶ Vitiabilis, e. Prudent. Apoth. v. 1059. (1114 VVeit.) *ne jam vitiabile eſſet*, tellus, puta.

¶ Invitiabilis, Idem Pſychom. v. 628 *ſpes invitiabilis ævi.*

¶ Prævitiare, id eſt antea vitiare. Ovid. 14. Metamorph. v. 55

Hunc Dea prævitiat, portentificumque venenum Inficit.

VĪTO, vitare, quaſi *vi avertere*, & cum cura diuturna fugere, plus enim eſt quam cavere, & declinare, adſpectui non admittere, meiden/ vermeiden. *Vitare inſidias, dolum, periculum*, umgehen. Cicero Octavio: *Quis non morte periculum proprium vitet?* Et, *Mortem vitare fuga*, Cæſ. lib. 5. c. 20. *Vitare ſuſpiciones*, Idem lib. 1. de B. Gall. 39. Et, *Vitanda eſt ingenii oſtentatio quæque ſuſpicio*, Cic. lib. 2. de Orat. cap. 81. extr. *Vituperationem vitare*, Idem

Idem de prov. conſ. cap. 18, Verdacht meiden. *Vitanda eſt improba Siren Deſidia*, Horat. lib. 2. Satyr. 3. v. 14. Plautus cum Dativo junxit Caſina act. 2. ſc. 3. v. 35 *Semper tu huic verbo vitato abs tuo viro.* Idem Curculione act. 2. ſc. 3. v. 19 *infortunio vitare:* alibi *malo vitare.* Et ita *malo cavere* Petronius dixit.

¶ Vitatio, ut, *vitatio periculi*, Auct. ad Herenn. lib. 2. cap. 3. Vermeidung.

¶ Vitabilis, Arnob. lib. 5. p. 165 *Illum ſator vitabilem reddidit fugiendamque Caprinus.* Habet & Ovid. 4. Pont. 14, 31. ſed verſus ſuſpectus.

¶ Vitabundus, vitans, Salluſtius Jugurth. cap. 101 *Marius vitabundus hoſtium claſſem ad oppidum pervenit.* Livius lib. 25. cap. 13 *Vitabundus caſtra hoſtium.* Et Tacitus 3. Hiſt. cap. 37. n. 3 *Veſpaſiani nomen ſuſpenſi & vitabundi circumibant.*

Compoſita:

¶ Devito, devitare, idem quod ſimplex. *Devitare malum*, Terent. Andr. 3. ſc. 5. v. 5. & in Phorm. act. 1. ſc. 4. *Qua nequeunt devitem ſcio, neque quomodo me inde extrahem.* Et, *Subterfugere & devitare*, Cicer. in Verr. 2. cap. 3. *Devitare dolorem*, Idem 2. Tuſcul. cap. 26.

¶ Devitatio, Cicero ad Att. lib. 16. epiſt. 2. *Devitatio pinnarum.*

¶ Devitatus. Cicer. 9. ad Attic. epiſt. 7. *ne devitatum ſe a me putet.*

¶ Indevitatus, unvermeidet, Ovidius 2. Metamorph. v. 607

Indevitato trajecit pectora telo.

¶ Evitare, entgehen/ fugere, vitare, ut, *Evitare cauſſas ſuſpicionum offenſionumque* Cicer. de amicit. cap. 24. *Fugere & Evitare*, Idem 5. de Finib. cap. 8. *Evitare caſus*, Hirt. 8. de B. G. cap. 20. ¶ 2. Eſt & vitam eripere, ſed a *vita*; vide ibid.

¶ Evitatio, ut, *Evitatio malorum*, Auctor ad Herenn. lib. 2. c. 2. Et, *faſtidii evitatio*, Vopiſcus Aureliano c. 22. Vermeidung.

¶ Evitabilis, ut, *Evitabile telum*, Ovid. 6 Metamorph. v. 234.

¶ Inevitabilis, e, das nicht zu umgehen iſt / ut Albinovanus ad Liviam v. 443

Sed rigidum jus eſt & inevitabile mortis.

Plinius Panegyr. cap. 42 *Magnum & inevitabile, ac totiès cuique experiendum malum.*

¶ Inevitabiliter. Auguſtinus Enchiridio cap. 13 *Connexio ratiocinationis hujus velut inevitabiliter nos compellit hoc dicere.*

¶ Invitare, vide in ſuo elemento.

VITRICVS, matris maritus alter, *πατρυιὸς*, Stieff-Vater. Cic. 2. Philipp. cap. 7 *Ad ſepulturam corpus vitrici ſui* (Lentuli Suræ) *negat a me datum.* Ovid. 1. Amorum eleg. 2. v. 14

- - Currus vitricus ipſe dabit.

Intelligit Vulcanum, Martem.

VITRVM, quod ex arena & cinere formatur percoctis, Glas. *Fons ſplendidior vitro*, Horatius 3. Carm. od. 13. ein klarer Brun. Ferunt Tiberio principe repertum artificem, qui vitrum ita temperare valeret, ut ductile atque flexibile eſſet. Qui cum ejusmodi phialam obtuliſſet Cæſari, indignatum Cæſarem afflixiſſe ſolo: ſublatam vero auctorem ejus malleo de ſinu prolato emendaſſe extempore, quæ vitium fecerat, & integram ſtatim exhibuiſſe. Accepto, eum ſolum artificium ſcire, caput ademtum artifici juſſu Cæſaris, ne auro argentoque ſuum adimeretur pretium. Referunt Plinius lib. 36. c. 26. Itemque Iſidorus lib. 16. Orig. cap. 15. ſed ut incertam rem & falſo propiorem. Dio Caſſius autem lib. 57 pro comperta narrat. ¶ Vitrum Latinis veteribus iſatin herbam, vel glaſtum notaſſe (credo quod colorem cæruleum, ſive vitreum daret) Joh. Iſaac. Pontanus ex Cæſaris & Melæ locis, ut in MMSS. leguntur, obſervat: quibus fretus & apud Senecam in Ludo de morte Claudii pro

Et cæruleos
Scuta Brigantes:

legendum putat: *Vitro Brigantes:* Non male, ſi ultima in *Vitro* corripi poſſet.

¶ Vitreus, adjectivum. Colum. lib. 12. cap. 4. *Vaſa vitrea*, Gläſer. Horatius *Famam vitream* dixit, pro fragili, zerbrechlich/ lib. 2. Serm. Satyr. 3. v. 222

Et furioſus erit quem cepit vitrea fama.

Sicut & *fortunam vitream* Publ. Syrus, *Fortuna*, inquit, *vitrea eſt, qua cum maxime ſplendet, frangitur.* Et, *Vitreus color*, Glaßfarb / apud Plin. lib. 9. cap. 34. Sic omnia *vitrea* Poëtis res fluviorum & fontium tangunt. Sic *vitrea antra* Oceani, aut fluminum, dixere Claudianus Feſcennin. v. 76. & Silius lib. 7 v. 413, ac lib. 8. v. 191.

¶ Vitrea, orum, neut. Subſtantivum, pro vaſis vitreis apud Plinium lib. 12. cap. 19. Martialis lib. 1. Epigr. 4

Qui pallentia ſulphurata fractis
Permutat vitreis.

Vetus Grammaticus apud Rigalt. pag. 271. *Sub termino ſigna invenimus, aut calcem, aut gypſum, aut carbones, aut vitrea fracta.* Quia itaque *vitrea fracta*, frivolæ res & nullius pretii, idcirco, *vitrea fracta* pro nugamentis Petronius dixit, cum ait: *An videlicet audirem ſententias, hoc eſt, vitrea fracta & ſomniorum interpretamenta?* Vid. Barth. ad Silv. Statii p. 158.

¶ Vitriarius, ein Glaßmacher/ Gläſer. Seneca Epiſt. 90 *Vitrium ſpiritu vitrum in plurimos habitus format*, treibet das Glas mit dem Athem / ꝛc.

VITTA, æ, faſcia capitis, *ταινία*, was man um das Haupt bindet/ Kopff-Binde. *Vitta crinalis*, apud Ovid. 4. Metam. v. 6. Erant enim vittæ colligendo fluxui capillorum. Silv. lib. 13. v. 721

- - - cui vitta ligabat
Purpurea effuſos per colla nitentia crines.

Et non ſacerdotes tantum & poëtæ, quorum perpetua erant ornamenta, & inſignia, ſed etiam victimæ vittis coronabantur; & victorum præmia. Virg. 5. Æneid. v. 365

proponit honorem
Victori velatum auro, vittisque juvencum.

Exempla alia apud Poëtas paſſim obvia ſunt. De vittis earumque uſu apud Veteres multa collegit notavitque Bernartius ad lib. 5 Thebaidos Statii, quem vide.

¶ Vittatus, vittis ornatus, ut *Vittata ſacerdos*, apud Lucan. lib. 1, 595. *Vittati crines*, Ovid. 1. amor. eleg. 7. *Vittata laurus*, Statius 12. Theb. v. 492.

VITVLVS, i, bos junior, a laſcivia ſic dictus, ſive a Græco *ἰτυλὸς*, quod taurum ſignificat. *Lætantes vituli*, Ovid. Metam. lib. 10. v. 127. Saugkälber. Idem lib. 2. de arte amandi v. 341

Quem taurum metuis, vitulum mulcere ſolebas.
Taurum tollet, qui vitulum ſuſtuleris, Vid. Chiliad. ¶ 2. Plinius porro etiam *elephantorum* lib. 8. c. 1. & *balænarum vitulos* lib. 9. cap. 13 dixit. ¶ 3. *Vitulus* piſcis, ſeu *vitulus marinus*, idem qui *Phoca*, ein Seehund / vide *Phoca*.

¶ Vitula, fœmininum. Varr. lib. 2. de re ruſtic. cap. 5 *In bubulo genere primus ætatis gradus eſt vitulorum, ſecundus juvencorum, tertius boum nobilium, quartus vetulorum. Diſcernuntur in prima* (ætate) *vitulus & vitula, in ſecunda juvencus & juvenca, in tertia & quarta taurus & vacca, &c.* ¶ Vitula Dea hilaritatis, prima longa. De qua quære *vita*, in *Vico*.

¶ Vitulinus, ut, *Caro vitulina*, quam terminationem fere habent adjectiva ab animalium appellationibus. *Aſſum vitulinum*, (ſic enim ſunt qui legant ex epiſtola Cicer. ad Patum lib. 9. ep. 20. (alii tamen *Vitellinum*) ein Kalbsbrate.

¶ A *Vitulo*, & verbum *vitulari* dixit Varro: approbat Scaliger Conjectaneis in Varronem, Nonius vero Macrobiusque a *Vita*. *Vitulari* enim eſt lætum lubentemque eſſe, quod *vita* & *vivere* ſæpius appellatur, de quo infra. Pro qua opinione etiam eſt, quod prima producitur. Plautus Perſa act. 2. ſc. 2. pr.

Jovi opulento, inclito, &c. lubens vitulorque merito.

Vide quæ ad eum locum Taubmannus colligit.

VITVPERO, vituperare, quod verbum a *vitio* dictum, Cicero cenſuit lib. 3. de finib. Significat vitio dare, *ψέγειν*, einem was übel nachſagen / ſtraffen / ſchelten. Terent. in Prol. And. *Id iſti vituperant factum.* Et, *Graviter ab aliquo vituperari*, Cicer. 2. Fin. c. 28. Idem pro Mur. c. 28 *Conſilium tuum vituperare non audeo.* At, *Calum vituperare*, proverbiali figura illi dicuntur, qui præ nimia ſapientia, vel ſtultitia potius, pulcherrima etiam & abſolutiſſima taxare inſtituunt. Phædrus lib. 4. fab. 6

Hoc illi dictum eſt, ſi qui ſtultitia nauſeant,
Et ut putentur ſapere, calum vituperant.

Græcis quoque hoc proverbium uſitatum fuiſſe ex Suida & Zenodoto poteſt conſtare.

¶ Vituperatio, Schelrung / übele Nachrede. *In vituperationem cadere*, Cic. lib. 14. ad Attic. ep. 13. *Laudi potius, quam vituperationi eſſe*, Idem 13. fam. epiſt. 73. *Adduci in vituperationem hominum*, Idem in Verr. 5. cap. 61. *Vituperationem ſubire*, ad Attic. lib. 14. epiſt. 19. böſe Nachrede über ſich nehmen. *Effugere vituperationem.* Idem lib. 16. ad Attic. ep. 7 *Se lætari, quod effugiſſem duas maximas vituperationes.*

¶ Vituperator, ein Läſterer / Tadeler / *Invidos vituperatores confutare*, Idem de nat. Deor. lib. 1. cap. 2. Et lib. 2. Tuſc. cap. 1 *Nos univerſa philoſophia vituperatoribus reſpondimus.*

¶ Pro iisdem *vituperones*, Levius dixit apud Gellium lib. 19. c. 7. Uſus eodem vocabulo & Sidonius eſt lib. 4. epiſt. 22, *Saltibus gloria præterire cervices vituperonum ſeu ſupercurrere.*

¶ Vituperium, vituperatio, Schelrung / Schmach. Vocem, multis ſuſpectam, Ciceroni vindicat Gruterus ad ejusdem l. 3. de Legibus c. 10. Vide Curas noſtras poſteriores iteratæ editionis.

¶ Vituperabilis. Cicero lib. 3. de Finib. cap. 12 *Quod vituperabile eſt per ſeipſum, id eo ipſo vitium nominatum puto.*

¶ Vituperabiliter. *Opinionem ſuam vituperabiliter tractare*, Caſſiodorus lib. 6. cap. 11.

¶ Invituperabilis. Tertullianus ſæpe uſus eſt, ut 2. adv. Marcion. cap. 10 *invituperabiles conditiones:* & lib. 4 contra eundem c. 1 *Lex invituperabilis*, ex Pſalmo 19, 8, quod repetit de Pudicitia c. 6. Vulgatus Interpres ibidem *immaculata.*

VIVERRA, æ, muſtela ruſtica eſt, magnitudine, quam Melitenſis catellus, minor, ſed pilo, forma, albedine partis inferioris, & morum aſtutia muſtelæ ſimilis eſt, manſueſcit, alvearibus officit, mellis enim avida eſt, aves etiam petit, ut felis, Geſnerus. Vide *Muſtela.* Vide in Chiliad. Prov. 1. *modo venare lepores, nunc illin, viverram, tenes.* Ein Iltiß.

VIVO, vivere, à Græco *βιόω*, *βιῶ*, vitam agere. *Non ut edam*

bibo; sed ut bibam, edo, Quintil. lib. 9. c. 3. Cicer. de Senect. cap. 7 *Nemo est tam senex, qui se annum non putet posse vivere*, es ist kein so alter Mann / der nicht in der Meinung sey / er könne zum wenigsten noch ein Jahr leben. *Vivere laute, delicate, molliter, parce, continenter, severe, sobrie*, ein zartes / wollüstiges / larges / ernstes / nüchternes Leben führen.

Vivere naturâ si conveniente oportet.

Horat. 1. epist. 10. v. 12 *Vivere cum aliquo familiariter, conjunctissime*, mit einem umgehen / als ein Bruder mit dem andern / in täglicher Freundschafft und Gesellschafft / Nepos in Att. cap. 5, 2. & Cic. de Orat. lib. 3. cap. 3. *Vivere ex alterius more*, Terentius in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 29. Et *Vivere in literis*, Cic. 9. fam. ep. 26. *Vivere studiis*, lib. 13. epist. 28 ad Sulpicium, vom Studieren seinen Trost und Leben haben. Idem lib. 15. ep. 6. *Ea est profecto jucunda laus quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt*, ein löblich und rühmlich Leben führen. *Sibi vivere*, Idem ad Octav. *Vivere in diem.* Cic. Philipp. 2. cap. 34 *Cum perditissimis latronibus non solum de die, sed etiam in diem vivere.* Vide *Dies.* Sophocl. in Electr. ζῆν ἀσχὴς ἀσχῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσι, id est; *Honeste natis turpe est vivere turpiter. Vivere cum aliquo*, apud Nepot. in Alcib. c. 10 de mulieris consuetudine dicitur, & honestiori voce legitur res dictu turpior. ¶ 2. *Vivunt arboris radices*, id est, sunt adhuc vegetæ, non exaruerunt, die Wurtzel ist noch frisch. ¶ 3. *Vivit ignis*, qui plena flamma ardet, apud Poetas. Plautus Aul. act. 1. sc. 2. *Nam si ignis vivet; tu extinguere extemplo.* Virg. 5. Æneid. v. 681

- - - udo sub robore vivit
Stupa vomens tardum fumum, &c.

¶ 4. Observa jurandi has seu precandi formulas, *Si vivo*, apud Terent. act. 5. sc. 2. v. 25. Et, *Ita vivam.* Cic. ad Tiron. lib. 16. fam. ep. 20 *Solicitat, ita vivam, me tua, mi Tiro, valetudo*, also helffe mir GOtt / oder / so wahr ich lebe / &c. *Ne vivam*, quod idem est ac dispeream, ne sim salvus, GOtt helffe mir nicht / oder ich müsse des Todes seyn. Idem ad Attic. 4. ep. 16 *Quid poteris pro iis dicere, inquies? ne vivam, si scio.* ¶ 5. Nota & *vivere* aliquando idem esse, quod voluptatibus indulgere, ἡδυπαθεῖν, lustig seyn: Catullus epigr. 5. *Vivamus, mea Lesbia, atque amemus* &c. Vet. Inscriptio: AMICI DVM VIVIMVS VIVAMVS. Petron. *Ergo vivamus dum licet esseque bene.* ¶ 6. Veteres quum a mentione mortis abstinerent, ne cogerentur δυσφημεῖν, quum aliquem mortuum indicare vellent, dicebat, VIXIT, ut Plutarchus in Cicerone auctor est. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 190. VIXIMVS: ita locutos, qui morti se jam proximos putabant etiam Barth. ad Script. Venat. p. 183 auctor est. ¶ 7. *Vivere*, etiam pro *esse* ponitur, ut *esse* pro *vivere* aliquando reperitur. *Nam qui est, vivit*, ut ait Plautus. Vid. ad eund. Taubmann. pag. 14. & 1331. Horatius lib. 1. Ep. 2. v. 26

Vixisset canis immundus vel amica luto sus.

Idem eodem lib. Epist. 16. v. 66 *Qui metuens vivet*, pro metuens erit, id est, metuet. Cato lib. 2. Distich. præfat.

- - - Sin autem dura tibi hæc est.
Ut sapiens vivas, audi, qua discere possis.

Ut *sapiens vivas*, i. e. ut sapiens sis, sive sapias. Idem lib. 3. Dist. 11. *Munificus facito vivas*, i. e. sis. Sæpe ita Plautus. ¶ 8. *Vivere* etiam jubemus, cum quibus nullam societatem ac consuetudinem habere volumus. Virg. Ecl. 8. v. 58

Omnia vel medium fiant mare: vivite silvæ.

Ubi Servius: VIVITE *valete: non enim bene optantis est, sed renunciantis.* Catullus epigr. 11. v. 17

Cum suis vivat valeatque mœchis.

¶ 9. *Vive, vivatis*, ultimæ valedicentium voces erant. Vide Barth. ad lib. 9. Statii v. 894. p. 1112. 1113.

¶ Vivitur, impersonale, ut, *Vivitur parvo bene*, Horat. 2. oda 16. Claudianus lib. 1. in Rufin. v. 215

Vivitur exiguo melius. Natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti.

¶ Vivens, participium, lebend. Horatius lib. 1. epist. 14. v. 10

Rure ego viventem, tu dicis in urbe, beatum.

Sed *fluvius vivens*, perennis est. Statius 9. Thebaid. v. 573

Ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas,
Purgatura malum fluvio vivente soporem.

fliessend Wasser. Sic Virgilius Æneid. 2. v. 719

- - - donec me flumine vivo Abluero.

¶ Vivus, lebendig. Cicero pro Sextio cap. 28 *Vivus, ut ajunt, est & videns cum victu ac vestitu suo publicatus.* Et Terentius in Enn. act. 1. sc. 1. v. 28 *Vivus vidensque pereo.* Cicero etiam *Vivus & præsens* simili dixit emphasi in Oratore & Officiis. *Vivus autem vidensque pereo*, idem est, ac si dicas: certissimâ obruor injuriâ, mit sehenden Augen; sic enim exponere hunc loquendi modum videtur Donatus in Terentii illud, quem vide, & quæ supra in *Video* de hac formula diximus. Plautus Amphitr. 2. 1. sc. 1. v. 242 *Tu me vivus hodie nunquam facies, quin noster siem.* Sic, *Exturbari ex numero vivorum*, Cicero pro Quintio cap. 15. *Resecare ad vivum*, vide *Seco.* Sed *animus vivus* est alacer & erectus. Plinius lib. 8. epist. 6. extr. *Scio, quam sit tibi vivus & ingenuus animus.* Dicitur etiam de aliis rebus, ut *Aqua viva*, aqua scilicet eo loco, in quo est, natürlich Wasser. *Viva aqua* balneari opponitur. Ausonius Mosellâ v. 341

Vidi ego indefessos multo sudore labacri
Fastidisse lacus, & frigora piscinarum,
Ut vivis fruerentur aquis.

Flumen vivum, apud Livium lib. 1. cap. 45. Adde modo dicta in *Vivens.* Sic *viva sepes*, ein selbstwachsender Zaun / apud Columellam lib. 11. cap. 3. *Saxum vivum*, apud Virgilium lib. 1. Æn. v. 167. Vid. Barth. ad Claudianum pag. 1145, cui idem est ac ingenuum & nativum. ¶ 2. *Vivum* etiam id est, quod *lucro* opponitur. *Detrahere* vel *resecare de vivo aliquid*, est detrahere de summa, non de lucro, von der Haupt-Summ abkürtzen / apud Ciceronem in Verr. 5. c. 50. Et pro Flacco c. 37 *Dat de lucro, nihil detrahit de vivo, minus igitur lucri facit.* Contrarium est *Dare de lucro.* ¶ 3. *Viva lucerna* apud Horatium ardentes lucentesque sunt, quibus *exstincta* opponuntur. Horatius lib. 3. od. 21 extrema:

Vivaque producent lucerna,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

¶ Vivarium, locus, in quo vel aves, vel pisces, vel feræ nutriuntur ad victum, ein Thier-Garten / Vogel-Hauß / ein Helter / oder Fisch-Helter. *Ostrearum vivaria*, apud Plinium lib. 9. cap. 54. *Suum silvestrium vivaria*, apud eundem lib. 8. cap. 52. Vide Gellium lib. 2. c. 20, & Gruterum in Senec. lib. 1. de Clem. c. 18. ¶ Et adjective Vivarius, ut, *Vivaria nabes*, quibus pisces vivi pervehuntur. Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 12.

¶ Vivipărus, vide in *Pario.*

¶ Semivivus & Redivivus infra in Compositis.

¶ Vīviradix, planta, quæ cum radice seritur, ein Einsetzling. Columella lib. 3. c. 19 *serere malleolum vel viviradicem.* Cicero de Senect. c. 15 *Malleoli, planta, sarmenta, vivimdices, propagines, nonne efficiunt, ut quembis non sine admiratione delectent?*

¶ Vivax, vivacior, vivacissimus, ut, *Cervus vivax*, eines langen Lebens / Virg. Ecl. 7. v. 30. Et, *Silva vivacis olivæ*, Idem 2. Georg. v. 181. Et Horatius de arte v. 69

Nedum sermonum stet honos & gratia vivax.

Ovid. de Ponto lib. 4. eleg. 8. v. 47

- - Vivax virtus expersque sepulcri.

Horat. lib. 2. Serm. Sat. 2. v. 132 *Vivacior heres.* Et Valerius Maximus lib. 8. cap. 7 *Varro non annis, quibus seculi tempus aquabit, quàm stylo vivacior fuit.* Gellius lib. 5. cap. 2 *Bucephalus moribundus, ac prope jam exsanguis e medio hostibus regem vivacissimo cursu retulit.* Et lib. 9. cap. 4 *Vivacissimæ pernicitatis homines.* Et Capitolinus in Pertinace cap. 14 *Carbones vivacissimi.*

¶ Vivaciter. Fulgentius lib. 1. Mythol. p. 22. ed. Munk. *Res mysticas vivaciter pertractare.* Idem in Virgil. continentia p. 147 *Hos ergo gradus vivaciter intuere.* Et Prudentius lib. 2. adv. Symmach. v. 332 *- - Vivaciùs abdita sollers*

Quærere, & æterna tandem invigilare saluti.

¶ Vivacitas, die Art / das Vermögen lang zu leben. Columella lib. 11. cap. 3 *Vivacitatem suam usque in annos decem prorogat.* Valer. Max. lib. 8. cap. 14 *Numerosa vivacitatis haud parvum exemplum.* Arnob. lib. 2 *Unde memoriæ & vivacitatis tantum?* Et Apulejus de Mundo p. 58 de stellis agens, *immortales*, inquit, *vivacitates ignium.*

¶ Vividus, vividum, plenum vigoris, wacker / frisch / lebendig / ut, *Bello vividus virtus*, Virg. 5. Æn. v. 754. *Vividus impetus*, Horatius lib. 4. ode 4. v. 10. *Vivida vis*, Lucretius lib. 1. v. 72. Et, *Vividus animus.* Plinius in Panegyr. cap. 44 *Amas constantiam civium, lectosque ac vividos animos.* Sic, *Vividum ingenium*, Valer. Max. lib. 3. cap. 3. Compar. *Vividiora poma*, Tertullianus de Jejun. cap. 1, ut Rigalt. edidit: al. *vividiora.*

¶ Vividulus, diminutivum. Catullus Comâ Berenic. v. 63 *Vividulo afflatu.*

¶ Vivide, adverbium, cujus comparativus apud Gellium est lib. 7. cap. 3. *Omnia*, inquit, *distinctius numerosiusque ac comtius fortasse dici potuerunt: fortius atque vividius potuisse dici non videntur.*

¶ Vivesco, sive Vivisco, vixi, vivisscere, vivum fieri, lebendig werden. Plinius lib. 9. cap. 51 *Anguilla afterunt se scopulis, ea frigmenta vivescunt, nec alia est eorum procreatio.* Sulpitius Severus Vitâ Mart. c. 8 *Vivescente vulnu.*

¶ Revivisco, vide inter Composita.

¶ Victito, victitare, frequentativum. Terent. in Eunuch. a 5. sc. 8. v. 44 *Bene libenter victitas*, hoc est, vescris & vivis, sicut ad hunc modum dicimus, gerne wol leben. Sic, *Parce victitare*, kärglich leben / Plaut. in Trucul. act. 2. sc. 3. v. 26.

¶ Victus, ûs, ui, dicuntur, quæcunque esui potuique sunt, & ad vitam homini necessaria, Essen und Trincken / Nahrung / alterum enim plerumque additur, *vestitus*: ut, *victus & vestitus*, Vide Vall. lib. 6. c. 57. Cicero lib. 14. fam. epist. 20 *Cetera, quæ sunt ad victum & valetudinem necessaria. Parsimonia in victu*, Cic. 5. Tusc. cap. 34. *Tenuis victus*, Idem de Amicit. cap. 23. Et 2. off. cap. 4 *Hominum vita multum distat à cultu & victu bestiarum. Salubris atque moderatus cultus atque victus*, Idem lib. 1. de Divinat. cap. 29, ein gesundes und mäßiges Pflegen oder War-

Wartung und Nahrung. Cornel. Nepos in Dione cap. 4 *Namque appositi erant custodes, qui eum à pristino victu deducerent,* id est, vitæ ratione, seu genere. Pluraliter Prudentius Cathemer. 4. v. 31 *Parcis victibus expedita corda*
Infusum melius Deum receptant.

¶ Victualia pro annona, vox posterioris ævi. Cassiodor. lib. 3. c. 44 *Victualium caritas.* Adde lib. 4. c. 5. Apud Apulejum etiam lib. de Phil. Nat. est *Victuale.*

Composita:

¶ Advivere, apud quem, cum quo vivere. Inscriptio vetus apud Gruter. pag. 1145. n. 8 CONIVGI CVM QVO ADVIXIT SINE QVERELA. Et pag. 1115. num. 8 ADVIVENTE EO. Scævola Lege 28. Digest. 5. 5 de liberat. leg. *Donec advivet.* Et Titulo sequenti de adimend. legat. Lege 30 *Sempronia, quamdiu advixerit, præstes menstruos denarios quinque.* Tertullianus de Anima c. 57 *Cum advixerent.* Idem lib. 4. contra Marcion. cap. 19 *Dic mihi, omnibus natis mater advivit? omnibus natis adgenerantur & fratres?* Et Hieronymus Epist. 50 extrem. (quæ Apolog. ad Pammach. est) *Dives ille purpuratus* &c. *dum advivere,* scil. Lazaro.

¶ Convivere, simul vivere, ut, *Convivere cum adolescentibus,* Quintilianus lib. 5. c. 9. Ac Idem lib. 1. cap. 6 *Lavamus & tondemus, & convivimus ex consuetudine,* id est, convivamur, essen und trincken mit einander. Arator in Act. cap. 27 *secum convivere suadet.*

¶ Convictor, ut, *Convictorem esse alicui,* eines täglicher Gast seyn / täglich mit einem umgehen / essen und trincken / Horat. lib. 1. Sat. 6. v. 77. *Familiares & quotidiani convictores,* Cicero 16. fam. epist. 21.

¶ Convictus, conversatio, consuetudo quotidiana, comessatio, tägliche Gesellschafft / Gemeinschafft. *Convictus humanus & societas,* Cic. in Off. lib. 3. cap. 5. *Convictus facilis, sine arte mensa,* Martial. lib. 10. epigr. 47.

¶ Convivor, convivari, wolleben / Gastereyen halten. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 2. v. 32 *Nolunt crebro convivarier. Saluberrimum enim est præceptum: convivare raro,* lebe selten wol. *Convivari de publico, in publico,* Cic. in Verr. 5. c. 44.

¶ Convivium, Gastgebot / Gastereyen. Cicero de Senect. cap. 13 *Majores accubationem amicorum, quia vita conjunctionem habet, convivium nominarunt, melius quam Græci,* &c. *Convivium opipare paratum,* Cicer. lib. 3. Off. cap. 14. *Agere convivium:* Cic. pro Cœlio cap. 15 *Bajis actæ convivia.* Et, *concelebrare convivia,* de Petit. Cons. cap. 11. ¶ De mensa seu cœna imperatoria usus Suetonius Caligulâ cap. 39 *Comperant provinciales locupletem ducenta H S numemsse vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur.* Idem Claudio cap. 39 *Multos ex iis, quos capite damnavent, postero statim die & in convivium, & ad aleæ lusum* (per oblivionem & inconsiderantiam) *admoveri jussit.* Ibidem c. 44 *Domesticum convivium* epulo opponit. *In conviviis versari,* Cicero pro Quintio c. 18. Cum ad convivia publica Lacedæmones irent, eorum cuique natu maximus fores ostendens dicebat: Διὰ τούτων οὐδεὶς ἐξέρχεται λόγος, id est, *per has nullum egrediatur verbum,* Plutarch. in Apophthegmat.

¶ Convivæ, quid ad convivium vocatus est. *Gratus convivæ,* Horat. lib. 2. Satyr. 2. v. 119, ein lieber Gast. *Frequens convivæ,* Ovid. 2. Amor. 5. v. 21, ein steter Gast. *Convivæ commodus,* apud Plautum, vide *Commodus.* *Hilares & bene accepti convivæ,* Cic. ad Attic. lib. 16. ep. 16. Et Terent. in Eunuch. act. 3. sc. 1. v. 15 *Tum me convivam solum sibi adducebat.* Lucretius lib. 3. v. 952
Cur non ut plenus vitæ convivæ recedis?

¶ Convivalis, e, ut, *Convivalia oblectamenta additæ epulis,* Livius lib. 39. cap. 6. *Fabulæ convivales,* Tacitus 6. Annal. cap. 5. *Convivalis vestis,* Seneca Controvers. 25. p. 306. Et, *Convivales sermones,* Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 1, Tisch-Reden. *Convivale carmen,* Prudentius Hamartig. v. 317.

¶ Convivator, qui convivium apparat, ut, *Homo & bonus, & scitus convivator,* Livius lib. 35. c. 49.

¶ Pervivere, apud Plautum legitur in Captiv. act. 3. sc. 5. v. 84 *Etsi pervivo usque ad summam ætatem,* &c. Et Tertullian. de Anima c. 56 *quantum pervixissent ætates.*

¶ Provivere, vitam protrahere. Tacitus 6. Annal. c. 25 *Agrippinam, interfecto Trajano, spe sustentatam provixisse reor,* weil hinaus leben.

¶ Revivere. Paullinus Nolanus de obitu Celsi pueri v. 563
Omnes, in qua vixerunt, carne revivent.

¶ Revivisco, revixi, revivisscere, wieder lebend werden. Cicero de Finib. lib. 4. cap. 22 *Quid si revivisscant Platonici,* &c. *& tecum ita loquantur?* Idem Philipp. 7. cap. 1 *Senatus ad auctoritatis pristinæ spem revivisscit,* id est, recreatur, & quasi renascitur. Sic, *Revivisscere, respirare a metu cadis, emergere ex fluctibus servitutis,* Idem de aruspic. resp. cap. 23.

¶ Redivivus, wieder lebendig / der sich wieder findet. Juvenalis Satyr. 6. v. 361 *Prodiga non sentit pereuntem femina censum,*
Ac velut exhausta redivivus pullulet arca
Nummus, & e pleno semper tollatur acervo, &c.
Silius lib. 10. v. 257 *Bella redivivæ.*

¶ Irredivivus, non redivivus. Catullus Carmine 17 ad Coloniam v. 3 *Pons irredivivus,* id est, irreparabilis.

¶ Semivivus, halblebend / halbtodt. Nepos Eumene c. 4 *Semivivum recreare studuit.* De Cratero in acie letaliter vulnerato. *Vox semiviva,* Cic. pro Sextio c. 59.

¶ Supervivere, überleben / nach einer Zeit weiter leben. Justinus lib. 27. cap. 3 *Olympias non diu filium supervixit.* Florus lib. 2. cap. 2. num. 14 *Expeditioni superfuit & supervixit.* Plinius lib. 2. epist. 1. de Virginio Rufo: *Triginta annis gloriæ suæ supervixit,* id est, ea vivus gloria frui cœpit, quæ aliis solet post fata demum contingere. Hieronymus ad Pammachium super obitum Paullinæ epistola 26 cap. 2 *Ille putrefactus morbo regio superbivit cadaveri suo.*

¶ Vivificare, in vitam revocare, lebendig machen. Theologis usitatius verbum, quam antiquis Latinis. Vide Curas Posteriores Cellarii. Avienus Arateis v. 500 de Aganippe fonte:
Ascræas donec baga gurgite valles
Vivificet.

¶ Vivificatio. Hoc nomine, & verbo *Vivificare* sæpius Tertullianus usus est. Vide vel solum cap. 9. lib. 5 contra Marcionem, ubi utrumque invenies.

¶ Vivificator, Tertull. de Resurr. Carn. c. 37.

¶ Vivificatrix. Prosper Aquitanicus de Ingratis cap. 21
Dicite plectentes apices, mortisque ministros
Hoc explesse operis, quod gratia justificatrix.

¶ Vivificus, ejusdem census adjectivum. Paullinus Nolanus Natali 6. Fel. v. 189 *Vivificum spirant anima victrice odorem.*

¶ Vita, quæ corpore & spiritu seu anima continetur. *Vita rustica,* quam suavissimam & honestissimam Cicero dixit pro Roscio c. 17. *Umbratilis & delicata vita,* Idem lib. 2. Quæst. Tusc. cap. 11. *Solitaria vita,* Quintilianus lib. 1. cap. 2, ein einsam Leben. *Vitæ cupiditas,* Cicero 2. Philippic. cap. 15. *Exiguum vitæ curriculum,* Idem pro Rabirio perd. cap. 10, kurtzes Leben. *Brevis est vita, cursus gloriæ sempiternus,* Cicero pro Sextio cap. 11. *Sanctissime & honestissime acta vita,* Idem 9. Philippic. cap. 7. *Integritas vitæ anteactæ,* Quintilianus lib. 7. cap. 3. *Æqualem ac parem verbis vitam agere, atque ita vivere, ut omnis ratio verbis consonet,* Declamatione in Sallustium. *Frui vitâ,* Cicero 4. Catil. cap. 4. leben. *Expetere vitam,* Idem lib. 1. de Legib. cap. 11, zu leben begehren. *Conterere vitam in quærendo,* Terentius in Adelphis act. 5. sc. 4. v. 15. mit was zubringen. *Vitam producere, Vitam dare, Adimere vitam,* noti usus sunt. *Eripere vitam nemo non homini potest; at nemo mortem,* auctor Thebaidos Tragœdiæ v. 152. Et, *Vitam pro re aliqua profundere,* Cicero Philippicâ 14. cap. 11. *Vitam finire,* Tacitus lib. 1. Annal. c. 9, sein Leben beschliessen. *Discedere e vita,* Cicero lib. 2. fam. epist. 2. *Migrare de* vel *ex vita.* Vide *Migro. In vita mea,* Cicero lib. 5. ad Atticum epist. 20, mein Lebenlang. Terentius in Adelphis act. 3. sc. 3. v. 61 *Inspicere tanquam in speculum vitas omnium jubeo;* id est, mores, eines Leben und Wandel. Plinius lib. 7. c. 50 *Natura nihil homini brevitate vitæ præstitit melius.* Eurip. in Alcestide: Ὁ βίος ἀλλ' οὐ βίος, ἀλλὰ συμφορά, hoc est, *Vita vera non est vita, sed calamitas.* ¶ 2. Interdum & lætitiam lubentiamque significat, unde & *Vitula* Deæ hilaritatis præsidi nomen venit, auctore Nonio. Vide & *Vitulari* verbum, de quo suprà in *Vitulus.* ¶ *Vita* & pro victu ponitur, Lebensmittel. Plautus Trinum. act. 2. sc. 4. v. 76 *Neque ulli concedam quicquam de vita mea.* Idem in Sticho a. 3. sc. 2. v. 9 *Vitam reperire sibi* pro victum reperire dixit.

¶ Vitalis, e, id est, vivax. Horat. lib. 2. Sat. 2. v. 60
ô puer, ut sis Vitalis, metuo.
Cicero de Amicitia cap. 6 *Queis potest esse vita vitalis, ut ait Ennius, qui non amici mutua benevolentia conquiescunt?* id est, qui possunt durare in vita. Plaut. in Bacchid. act. 4. sc. 9. v. 75
O Pater, ducentos Philippos, quæso, Chrysalo da,
Si esse salvum me vis aut vitalem tibi.

¶ 2. Deinde *Vitale* dicitur, quod tuetur vitam & conservat. Was das Leben giebt und erhält. Ut, *Vitalis calor,* apud Senecam lib. 4. de Benefic. cap. 6. Ita, *Vitalia rerum,* pro rebus vitalibus dixit Lucretius lib. 2. v. 575, iisque *Exitiales* res opposuit. ¶ 3. Substantive *Vitalia* appellantur intestina seu viscera interna, ut sunt pulmo, jecur, stomachus, lien, & cor præcipue, quod, nisi salvis illis, vita nobis constare haut possit, & ibi anima sive vita sedem præcipue habeat. Seneca lib. 2. de Ira c. 1 *Nam & in corpore nostro ossa interiora & articuli firmamenta totius, & vitalia minime speciosa visu, prius ordinantur.* Lucanus lib. 9. p. 741
Ecce, subit virus tacitum, carpitque medullas
Ignis edax, calidaque incendit viscera nube,
Ebibit humorem circa vitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato Cœpit.
Prudentius contra Symmach. lib. 2. v. 1099
Ne lateat pars ulla animæ vitalibus imis.
Macrobius Saturnal. lib. 1. c. 2 *Hanc Deam* (Carnam) *vitalibus humanis præesse credunt: ab ea denique petitur, ut jecinora & corda, quæque sunt intrinsecus viscera, conservet.*

¶ Vitalitas, das Leben. *Vitalitas in corde,* Plin. lib. 11. c. 45. Et ejusdem libri c. 38 *Magna in sanguine vitalitatis portio.*

¶ Vitaliter. Lucretius lib. 5. v. 145

- - - nequeunt vitaliter esse animata.

¶ A Vita verbum *Evitare*, id est, eripere vitam, occidere, fecit Poëta vetus apud Ciceronem lib. 3. Quæst. Tusc. cap. 19

Hæc omnia vidi inflammari,
Priami vi vitam evitari, &c.

¶ Sic *Invitare* pró vitam tollere Plautum in Pseudolo posuisse, Lipsius existimat lib. 2. Antiq. L. c. 11.

VIX, adverbium qualitatis, quasi dicas: cum vi & difficultate, nicht wohl / kaum / mit aller Noth. *Quod ille unciatim vix de mensa suo comparsit miser*, Terentius in Phorm. act. 1. sc. 1. v. 9. Et Cic. in Acad. 4. cap. 3 *Nos probabilia multa habemus, quæ siqui facile, affirmare vix possumus.* Idem lib. 1. de Oratore c. 2 *In dicendo excellentes vix paucos proferre possumus.* Livius lib. 34. cap 20 *Vix clamorem eorum, nedum impetum tulere.* ¶ 2. Jungitur & aliis interdum particulis non ineleganter: ut, *Vix dum, Vix saltem, Vix tandem.* Terentius in Phorm. act. 4. sc. 2. v. 4 *Vix dum dimidium dixeram, intellexerat.* Cicero ad Att. lib. 9. epist. 2 *Vix dum epistolam tuam legeram, cum ad me currens &c. venit.* Et Quintil. lib. 6. c. 5 *Illud vix saltem præcipiendum videtur.* Terent. Phorm. a. 2. sc. 1. v. 4 *Vix tandem sensi.* Cicero 3. fam. epist. 9 *Vix tandem legi literas dignas Claudio.*

VLCISCOR, ulciscî, ab ἀλέξειν, injuriam illatam non impunitam relinquere, ἐκδικεῖν, rächen / strafen. Asconius in Divinationem Ciceronis, VLCISCOR, inquit, & PVNIO *significat*, & VINDICO. Terent. in Eunuch. act. 5. sc. 4. extr. *Ego te pro istis dictis & factis, scelus, ulciscar, ut ne impune in nos illuseris*, id est, sumam pœnas de te. Plautus Pseudolo act. 5. sc. 2. v. 26 *Erit, ubi te ulciscar, si vivo.* ¶ Pro *Vindicare* Virg. 2. Æn. v. 575

- - - - subit ira cadentem
Ulcisci patriam.

Terent. in Phorm. act. 1. sc. 4. v. 12 *Recte ego mihi cavissem, & senis essem ultus inscundiam.* Et Cic. 2. de Invent. c. 27 *Injurias injurias ulcisci.* Idem, *Ulcisci alicujus mortem*, pro Rabirio c. 5. Et Sallust. Bell. Jug. cap. 68 *Cum maxima cum ultum ire injurias festinat.*

¶ Ultio, vindicta, die Rache. *Ultionem concupiscere*, Seneca lib. 2. de Ira c. 1. *Ultio ferum perditis auxilium*, Liv. lib. 31. c. 24. pr. Juvenalis Sat. 13. v. 190

Semper & infirmi est animi exiguique voluptas Ultio.

¶ Ultor, ein Rächer / Straffer. Cic. pro Syll. cap. 30 *Conjurationis investigator atque ultor.* Statius 2. Achill. v. 57 *Ultor Asrides.* Idem 5. Theb. v. 133 *Deus ultor.*

¶ Ultrix, Rächerin. Virg. Æneid. 11. v. 590

Hæc cape & ultricem pharetra deprome sagittam.

Et Apulejus extremo libro de Mundo: *ultrix necessitas.*

¶ *Bisultor*, Mars a bis ulciscendo, Ovid. 5 Fast. v. 595. Sed meliores libri, *nomenque bis ulto.* Vide Heins.

¶ Inultus, de quo non est sumtum supplicium. Terentius in Andria act. 3. sc. 5. v. 4 *Inultum id nunquam a me auferes*, id est, impune, das soll dir nicht zu gute hingehen. *Pati & relinquere aliquid inultum*, hoc est, impunitum, ungerochen / ungestrafft lassen. Cicero pro Leg. Manil. cap. 5 *Vos eum regem inultum patiemini, qui legatum populi Romani omni supplicio excruciatum necavit?* Et de Divinatione lib. 1. c. 27 *Mortem suam ne inultam pateretur.*

VLCVS, ĕris, ἕλκος, sanies intra cutem latitans & tumescens, ein Geschwür. Virg. Georg. 3. v. 454

- - - ferro rescindere summum Ulceris os.

Horat. lib. 1. epist. 16. v. 24

Stultorum incunctæ pudor malus ulcera celat.

Tangere ulcus, Terentius in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 9. *Unguis in ulcere*, de eo, quod molestissimum est. Cicero pro domo sua cap. 5 *Tu tanquam unguis in ulcere existeres.* Vide Chiliadas. Lucretius lib. 4. v. 1062

Ulcus enim vivescit & inveterascit alendo &c.

Pro Veneris sensu & prurigine Martialis lib. 11. epigr. 60. Et ita ἕλκος etiam significat. Vet. Gloss. *Vulnus, Ulcus*, ἕλκος.

¶ Ulcusculum, diminutivum, ein kleiner Schwär. Celsus lib. 5 cap. 28. n. 15 *Ex pustulis nonnunquam ulcuscula fiunt. Ulcusculum oris*, Plin. lib. 28. cap. 19. Et Seneca epist. 72 *Eruptiones quædam pustularum, & ulcuscula.*

¶ Ulcerosus, um, ulceribus plenum. *Jecur ulcerosum*, Horatius lib. 1. od. 25.

¶ Ulcero, ulcerare, auffreiben / verwunden / ein Geschwär machen. Horat. 1. Serm. Sat. 6. v. 106 *Ire licet mulo &c.*

Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.

¶ Ulceratio, wenn die Haut auffbricht.

Composita:

¶ Exulcero, exulcerare, ein Geschwär erregen / ut, *Musca, ricini, & pulices aures canum solent exulcerare*, apud Varronem lib. 2. c. 9. ¶ 2. Et per metaphoram exasperare, exacerbare, erbittern. *Animum mihi exulcerabit*, Cic. pro Dejotaro c. 3. Et lib. 2. de Oratore c. 75 *Ea, quæ sanare nequeunt, exulcerant.* Idem pro domo sua cap. 11 *Suspitionibus hominum & scelere exulcerari.* Et ad Lent. 1. fam. ep. 1 *Rebus ab ipso rege, & ab intimis & domesticis Pompeji clam exulceratis.*

¶ Exulceratio. *Exulcerationes vesicarum*, Plin. lib. 20. c. 3. *Linguæ exulceratio*, Idem lib. 28. c. 12.

¶ Exulceratrix. *Vis exulceratrix*, Idem lib. 27. c. 12.

¶ Exulceratorius, ut, *Medicamenta exulceratoria*, Idem Plinius lib. 23. cap. 7. sect. 64.

¶ Redulcerari, ulcerosum denuo fieri, ut, *Plaga redulcerantur*, schwereret wiederum / Columella lib. 7. cap. 5. Et Apul. lib. 5. p. 163 *Redulcerato dolore.*

VLIGO, ginis, Sumpff / à Græco ὑλη, quod aquam significat, ut vult Scaliger pater; vel quasi *Udiligo*, ab *Udus*, ut filius existimat in Conject. humor terræ nativus. Virg. 2. Georg. v. 184

At quæ pinguis humus, dulcique uligine læta.

Tacit. lib. 1. Ann. cap. 64 *Locus uligine profunda, idem ad gradum instabilis.*

¶ Uliginosus, sümpfig. *Campi uliginosi proscindi debent post Idus Aprilis*, Columella lib. 2. c. 4. Et idem lib. 4. c. 30 *Salicem uliginosus ager optime alit.* Vet. Grammaticus apud Rigaltium p. 299 VLIGINOSVS *ager est semper humidus, nam HVMIDVS dicitur, qui aliquando siccatur.*

VLLVS, quasi unus aliquis, irgend einer. Terentius Hecyrâ act. 4. sc. 4. v. 102 *Si ullo modo est, ut possit, quod spero, fore.* Cicero de Orat. lib. 1. cap. 59. princip. *Negat prodesse ullam scientiam alicui.* Idem in Verr. 4. cap. 24 *Debebat ullum nummum nemini.* Post *Sine* non sequitur *omni*, sed *ullo* &c. Vide Curas Posteriores Cellarii, & Vorstii Suspect. Latin.

¶ Nullus, ut, *Nulla fides regni sociis* &c. Lucanus lib. 1. v. 92. *Nulla sine Deo mens bona*, Seneca in ep. 73. sub fin. *Nullo negotio*, Cicero 10. ad Attic. epist. 16, id est, sine difficultate, ohne alle Mühe. *Homo nullo numero*, Cicero 3. de Orat. cap. 56, id est, nullius pretii. *Vir nullis literis*, hoc est, illiteratus, Plinius lib. 6. epist. 29. *Nullo loco alicui deesse*, Cicero ad Atticum lib. 2. epist. 20. pr. Et *Homo nullius consilii*, Terent. in Andria act. 3. sc. 5. v. 2. *Nulla est hæc amicitia*, id est, nullius momenti, Cicero de Amic. ¶ 2. *Memini, tametsi nullus moneas*, id est, non, Terent. Eunuch act. 2. sc. 1. v. 10. Et ita Comicus ille, & Plautus quoque, locutus sæpius est. *Nullus venit*, id est, non venit; *Nullus dixeris*, id est, ne dixeris, Terent. Hec. act. 1. scen. 2. v. 4. Virg. 12. Æn. v. 405

Nulla viam fortuna regit, nihil auctor Apollo Subvenit.

Et lib. 1. Georg. v. 125

Ante Jovem nulli subigebant arva coloni.

Cicero lib. 15. ad Atticum epist 22 *Ego autem scripsi, Sextum adventare, non quo jam adesset, sed quia certe id ageret, ab armisque nullus discederet.* Idem lib. 11. ad Atticum epistola 24. Hinc, *nullus sum*, id est, perii, non sum amplius, desperantis formula est apud Terentium Andr. act. 3. sc. 4. v. 20; & Eunuch. act. 5. sc. 7. v. 22. Plautus Casin. act. 3. sc. 5. v. 1 *Nulla sum; nulla sum: tota, tota occidi.* Et Bacchid. act. 2. sc. 2 *Anima est amica amanti, si abest, nullus est*, id est, mortuus. Cicero ad Atticum lib. 11. epist. penult. *Philotimus non modo nullus venit, sed ne per literas quidem certiorem facit me, quid egeris.*

¶ Nullificare, & Plin. [illegible]

¶ Nullificatio, cadentis Latinitatis sunt. Hieronymus ad Sun. & Fretel. epist. 135. pag. 321 *Evangelium, non putatis transferendum Despexisti: sed secundum disertissimum istius temporis interpretem Nullificasti, seu Annihilasti, vel Annullasti.* Et Tertullianus lib. 4. adversus Marcionem cap. 14 *Quæ ignominia? quæ nullificatio?*

¶ Annullare. De hoc modò Hieronymi verbis dictum est.

VLMVS, πτελέα, arbor vineis amica, quod ex Virgilio liquet, Rüstern / Ilmen. Matthiolus. Virg. 1. Georg. princ.

- - - - - - quo sidere terram
Vertere Maceras, ulmisque adjungere vites
Conveniat, &c.

Ulmorum Acheruns, ita apud Plautum Amphitr. act. 4. sc. 2. v. 9 dicitur, cujus in tergo decerptæ ex ulmo virgæ consumerentur, & quasi morerentur, ut legitur apud eundem Captivis. Quò illuc nunc tribunus ille vapularis ac ulmitriba: *Væ illius virgis miseris, quæ hodie in tergo morientur meo.*

¶ Ulmeus. *Frons ulmea*, Columella lib. 6. cap. 3. *Virgidemia ulmea*, Plaut. Rud. 3. sc. 2. v. 21.

¶ Ulmarium, locus ulmis consitus, ein Rüsterbusch / Plin. lib. 17. cap. 11.

VLNA, ἀπὸ τῶν ὠλενῶν, id est, à brachiis, quemadmodum Servius indicavit, est spatium extensum utráque manu, eine Klaffter / (in cubiti enim significatione apud Suetonium solum legitur) à qua & Germanicum factum videtur, eine Elle. Virg. eclog. 3. v. 105

Dic, quibus in terris &c.
Tres pateat cæli spatium non amplius ulnas.

VLPIANVS, Jurisconsultus fuit & scrinii magister sub Alexandro Severo, Romano Imperatore, patriâ Tyrius. Periit militari tumultu, ut Guil. Grotius de Vitis JCtor. annotavit. ¶ 2. Alius Ulpianus Rhetor, & scholiastes Demosthenis.

VLPICVM, i, genus est allii majoris, quod & *punicum* dicitur, grosser Knoblauch / apud Columellam lib. 11. cap. 3. *Allium ulpicum* Plautus conjunxit in Pœnulo: *Tu plenior allii ulpici, quàm*

sint

sint Romani remiges, Arnob. lib. 2. pag. 85 *Cuminum, porri, ulpicum cepe.*

VLPIVS, prænomen apud Romanos, ut, *Ulpius Trajanus.* Inde *Ulpia* urbium nomen a Trajano conditarum vel instauratarum. v. g. Ulpiæ Trajanæ in Dacia, &c. Vide Geogr. Antiq.

VLTRA, ab antiquo *uls*, *ὑπὲρ*, præpositio & adverbium, über / darüber. *Vagari ultra terminum*, Horatius libro 1. odâ 22. *Ultra pueriles annos*, Quintilianus lib. 1. cap. 11. *Paullum aliquid ultra primas literas progressum esse*, Idem lib. 1. cap. 1. Et idem lib. 7. cap. 2 *Intendamus ultra animum*, lasset uns weiter dencken. Et, *Ultra, quàm oportet*, hoc est, ulterius, weiter / denn es vonnöthen / oder sich gebühret / Idem lib. 2. cap. 5. Et Cicero lib. 1. Quæst. Tusc. cap. 9 *Ultra, quò progredior, non habeo.* Idem ad Atticum lib. 15. epist. 1 *Oratio scripta elegantissime, ut nihil possit ultra cogitari.* Idem in Univers. cap. 3 *Si probabilia dicentur, ne quid ultra requiramus*, id est, amplius. Solinus cap. 20 de Smaragdis Scythicis: *Virent ultra irriguâ gramina, ultra omnicas herbas*, id est, viriditate superant irrigua gramina. Sic, quæ pari viriditate cum Smaragdis sunt, *ad Smaragdos* dicuntur virere. Vide supra in *Ad.*

¶ Ulterior. Terentius in Phorm. act. 4. sc. 2. v. 10 *Sed eccum ipsum, quis est ulterior?* der / so hinter diesem kömmt? Cicero de Provinc. cap. 15 *Alter ulteriorem Galliam decernit cum Syria, alter citeriorem.* Sic, *Ulterior ripa*, quæ trans flumen est; Vell. Paterc. lib. 2. c. 107.

¶ Ulteriùs, adverbium. Ovid. 2. Metam. v. 875

Inde abit ulteriùs, medii & per littora ponti
Fert prædam.

¶ Ultimus, postremus, extremus. Terentius in Heaut. act. 5. sc. 1. v. 29 *Est mihi in ultimis ædibus conclave* &c. id est, in ultima ædium parte, zu hinterst im Hause (quemadmodum Adelph. Prol. v. 9 *In prima fabula*, pro, in prima parte fabulæ dixit). Idem in Phormione act. 1. sc. 4. v. 38 *Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea?* gar unten auff der Gassen. Vid. Voss. libro 4. Instit. Orat. pag. 142. *Ultima luna*, Cicero in Somn. Scip. c. 3. Ovid. 3. Met. v. 136

- - - - - Sed ultima semper
Exspectanda dies homini, &c.

¶ 2. Aliquando *ultimus* & pro *primo* sumitur, si, a postremo ortus, ad primum adscendas, qui tum fit ultimus. Cicero pro Arch. c. 1 *Inde usque ab ultima pueritia memoriam repetere*, id est, a prima pueritiæ ætate, von der ersten Kindheit an. Virg. Æn. 7. v. 49

- - - - - tu sanguinis ultimus auctor,

id est, primus, ut & Servius interpretatur. C. Nepos Attico principio: *Pomponius Atticus ab origine ultima stirpis Romanæ.* Catullus de Phaselo epigr. 4 *- - ultima ex origine*
Tuo stetisse dicit in cacumine.

Ubi Muretum licebit videre. ¶ 3. *Ultima experiri*, hoc est, extrema, die euserste Noth versuchen / Celsus lib. 7. cap. 7. Sic, *Ultima pati*, Curtius lib. 3. c. 1. *Ultima stirps*, id est, omnium vilissima & obscurissima. Vellejus lib. 1. cap. 11 de Pseudophilippo, *Qui se regia stirpis ferebat, cum esset ultima.* Apulejus lib. 9 *Ultima illa pistoris uxor*, id est, pessima. Sic Virg. 4. Æn. v. 537

- - - - - - Atque ultima Teucrum
Jussa sequar.

Servius: ultima, deterrima. *Ultimum scelus*, aut *facinus*, pro extremo & detestabili Curtius dixit libro 5. cap. 13. n. 17. *Ultimum supplicium* pro gravi & capitali, idem lib. 6. c. 7, 31. Et, *Ultima laus.* Livius lib. 30. cap. 30 *Non in ultimis laudum hoc tibi fuerit.*

¶ Ultimùm, adverbium, zum letzten mahl. Curtius lib. 5. c. 12, 8 *Darius Artabazum, ultimùm illum visurus, amplectitur.*

¶ Ultimò, denique, ad postremum. Suetonius in Nerone cap. 32 *Ultimo templis compluribus dona detraxit.*

¶ Ultro, adverbium, id est, sponte. Terent. Andr. a. 1. sc. 1. v. 73 *Hac famâ impulsus Chremes ultro ad me venit*, hoc est, non accersitus, non requisitus, quemadmodum Valla exponit, unersucht / ungefodert / von ihm selbst / gutwillig. Sic, *Ultro polliceri*, Brutus Ciceroni epist. 11. in lib. ad Brutum. *Ultro se alicui offerre*, Cic. pro Planc. cap. 10. sich freywillig anbieten. *Ultro appetitur, qui habet*, Nepos fragm. cap. 5. n. 4, id est, ditioribus non diu quærendi sunt amici, sponte se offerunt. ¶ 2. Ultro & pro ultra vel insuper ponitur. Virgil. 2. Æn. v. 145

His lacrymis vitam damus & miserescimus ultro.

¶ Ubi Servius: VLTRO *non est sponte (nam jam rogabant,) sed insuper. Et venit ab eo, quod est ultra, quia plus, quàm rogabamus, præstiterunt.* ¶ 3. Hinc pro procul ponitur. Plautus Capt. act. 3. sc. 4. v. 193

TY. *Proin tu ab istis procul recedas.* HEG. *Ultro istum a me.*

Ubi *procul* & *ultro* synonyma sunt. Idem Amphitr. a. 1. sc. 1, 164. *Ultra istuc, qui exossat homines*, weg mit dem. ¶ 4. Significat & mox, statim, ut Servius in illo Virg. lib. 2. Æneid. v. 193

Ultro Asiam magno Pelopeia ad mœnia bello Venturam,

interpretatur. Ita & Tacitus videtur ponere 1. Histor. cap. 71 *Exemplum ultro imputabit.* Idem lib. 2. Hist. c. 60, quamquam ibi τὸ *ultro* & *ultra* interpretari liceat. ¶ 5. *Ultro citroque*, id est, huc atque illuc, seu hinc atque illinc, hin und wieder / ut, *Sursum deorsum, ultro citroque commeare*, Cic. lib. 2. de Nat. Deor. c. 33. Idem pro Rosc. Amer. c. 22 *Homines cursare ultro & citro non destiterunt*, auff und nieder lauffen. *Multis verbis ultro citroque habitis ille nobis est consumtus dies*, id est, utrinque, nachdem wir zu beyden Theilen viel Worte mit einander gewechselt / &c. Idem in Somnio Scipionis cap. 1. Et Livius lib. 29. cap. 23 *Datâ ultro citroque fide.* Suetonius Caligulâ cap. 19 sine copula *ultro citro* dixit.

¶ Ultro-tributum. Vide supra in Tribuo *Tributum.*

¶ Ultroneus, adjectivum. Seneca lib. 2. Nat. Quæst. cap. ultimo: *Quid interest, ad mortem jussi eamus, an ultronei?* hoc est, non jussi, nostrâ sponte, ungeheissen / von uns selbst. Tritum proverbio est; *Ultronea putere merces*, Hieronymus epist. 137. extr. ad Marcellam. Vide *Merx*, & Chiliadas. *Ultronea voluntate*, Cyprianus epist. 63. cap. 1. Et Apulej. lib. 1. Metam. p. 111 *ultroneum exilium amplexus.* Et lib. 6. pag. 175 *Ultroneam te domina tua reddis?* Idem lib. 8. Metam. p. 207 *Ultronea vobis, infesti manes, en adest victima.*

¶ Obultroneus. Gloss. Vet. *Obultroneus, αὐθαίρετος.*

VLVA, æ, herba palustris, φάκος, Rohr / Teich-Graß. Virgil. lib. 2. Æneid. v. 135

Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva Delitui.

Differt ab alga, quæ marina est:

Alga venit pelago, sed nascitur ulva palude.

¶ Ulvosus, ulvâ obsitus. Sidon. Carm 7, sive Panegyr. Aviti, v. 314

- - Ulvosa quem vel Nicer abluit unda,
Prorumpit Francus.

VLVLA, æ, ab ὀλολύζειν, ejulare, vel ululare, auctore Servio, qui & *Ululos* vulgo appellari consuevisse in Eclogam 8 Virgilii auctor est, eine Eule / Nacht-Eule. *Ulula flammeata*, eine Schleyer-Eule / quod circa faciem mulieris peplo seu flammeo obvolutæ caput & faciem referat. Virg. ecl. 8, 55

Certent & cygnis ulula: sit Tityrus Orpheus.

Ululæ noctuis & bubonibus cognatæ sunt; sed differunt voce. Vide *Noctua.*

¶ Ululo, ululare, heulen. *Ululant* autem *canes, lupi*, & alia. Cicero in Oratore cap. 6 *Inclinatâ, ululantique voce canere.* Virg. 1. Georg. v. 486

Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.

¶ Ululatus, nomen substantivum, quilibet confusus clamor, ut, *Fœmineus ululatus*, Virg. 4. Æneid. v. 667. Sed & hoc lætitiæ vocabulum est. Ovid. 3. Metam. v. 528

Liber adest festique fremunt ululatibus agri.

Cæsar lib. 5. Bell. Gall. c. 37 *Victoriam conclamant atque ululatum tollunt.* Liv. lib. 31. cap. 17 *Cantus ineuntium prælium, & ululatus, & tripudia.* Vid. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii pag. 1054, & lib. 5. pag. 330.

¶ Ululamen, idem. Prudentius Hymno exsequiarum v. 114

- - - - Clangens ululamina miscet.

¶ Ululabilis, adjectivum. Apulejus lib. 4. Metam. sub initium: *Ululabili cum plangore.* Et Ammianus lib. 30. cap. 15 *ululabili clamore.*

¶ Exululare, valde ululare, über laut heulen. Ovid. 1. Metam. v. 133

- - - - nullusque silentia ruris Exululat.

¶ Exululatus, participium. Ovid. 4. Trist. 1. v. 42

Dum stupet Edonis exululata jugis, scil. Bacchis.

VLVBRAE, arum, vicus desertus & inops in Campania, sive Latio, ut alii volunt. Unde *Vacuas Ulubras* Juvenalis dixit Satyr. 10. v. 102. Meminit & Horatius lib. 1. epist. 11 extremo. Incolæ *Ulubrani* & *Ulubrenses*, Cicer. 7. famil. epist. 12; & Plin. lib. 3. cap. 4.

VLYSSES, Ὀδυσσεύς, à dolore partûs, vide lib. 19. Odyss. Homeri, sapientissimus & astutissimus in exercitu Græcorum ad Trojam. Astubus, dolis, fraudibus totum constare Ulyssem, ipse de se dicit in Seneca ejusdem tituli fabulâ versu 612. Scripsit ejus laudes Libanius. *Multa est passus Ulysses, simulatione insaniæ militiam subterfugit*, Cicero lib. 3. Offic. cap. 26. Idem in lib. 5. Quæst. Tusculan. cap. 3 *Ulysses & Nestor sapientes habiti.* Sapientis exemplum in Ulysse ab Homero propositum Horatius auctor est lib. 1. epist. 2. v. 17, & seq. Vide & Senecam de Constantia sapientis cap. 2. Liviam Augustam proaviam ab Caligula *Ulyssem stolatum* appellatam Suetonius ejus vitâ capite 23 scribit. Ovidius de Ponto lib. 4. eleg. 10. v. 9

Exemplum est animi nimium patientis Ulysses
Jactatus dubia per duo lustra mari.

Observandum autem est, veteres ex Græcis Ὀδυσεύς, Ἀχιλλεύς, Latine quoque *Ulyssem, Achillem* dixisse, & inde Genitivos *Ulyssei, Achillei*, & contracte *Ulyssi, Achilli* fecisse. Horatius Epod. 17. v. 14 *Heu pervicacis ad pedes Achillei.*

Et ibidem v. 26

Laboriosi remiges Ulyssei.

Et ode 6. lib. 1

Nec cursus duplicis per mare Ulyssei.

Virg. ecl. 8. v. 70

Carminibus Circe socios mutavit Ulyssi.

¶ Ulyssĕus, ut, *Ulysseum commentum*, pro vafro & astuto, eine behende List/ Ὀδύσσειος μηχανή, vide Chiliades.

¶ Ulyssipo, civitas; quam *Ulysseam*, ceu conditam ab Ulysse, appellari Strabo scripsit libro tertio. Metropolis est Lusitaniæ, quæ regibus Portugalliæ hodie sedem præbet. Lißbon.

¶ Ulyssiponensis, ut, *Promontorium Ulyssiponense*, Plin. lib. 4. cap. 21.

VMBĬLĪCVS, a Græco ὀμφαλός, ligamentum est intestinorum in medio ventre, der Nabel/ unde & γόμφιον Græci vocant. ¶ 2. Hinc, quicquid in aliqua re medium est, *umbilicus* etiam dicitur: Dempster. ad Rosin. Antiq. lib. 1. c. 13. p. 90. Ut, Cicero 6. Verr. cap. 48 *Qui locus, quod in media insula est situs, umbilicus Siciliæ nominatur.* Et Livius lib. 35. c. 18 *Ætoli, qui umbilicum Græciæ incolerent.* Idem libro 41. cap. 23 *Ut repente in medio umbilico Græciæ conspiceretur, Delphos adscendit.* Manlius proconsul apud eundem lib. 38. cap. 48 Delphos *umbilicum orbis terrarum* vocat, quorum Strabo conferri potest lib. 9, & addi, si lubet, Cellarii Programma 39. ¶ 3. Et *Umbilici* ornamenta sunt librorum, die Buckeln an den Büchern. Quia vero libri absoluti his ornabantur, nata hinc est proverbialis figura: *Ad umbilicum ducere*, quod est finire aliquid aut absolvere. Horat. Epod. 14. *Inceptos olim promissum carmen iambos*

Ad umbilicum ducere.

Catullus carm. 22 *Nobi libri, nobi umbilici.* Et Martialis lib. 4. epigr. 91 *Jam pervenimus usque ad umbilicos.*

¶ 4. Umbilicus, parvus circulus etiam Plinio est lib. 18. cap. 33. ¶ 5. *Umbilicus Veneris* planta est, κοτυλήδων, acetabulum, Nabelkraut/ à forma foliorum. ¶ 6. Denique cochleæ marinæ species *umbilicus* est, eine Gattung Meer-Schnecken. Cicero lib. 2. de Oratore cap. 6 *Conchas & umbilicos legere.* Vide Gesnerum, & Schottum lib. 2. observ. 2. cap. 21.

¶ Umbilicatus, um, quod umbilici habet similitudinem. Plinius lib. 13. cap. 4.

VMBO, ōnis, à Græco ἄμβων. Ut enim Græci ἄμβωνα dixere, quicquid tumidum est & prominet; ita *umbonem* Latini quoque appellarunt, quod editius atque exstantius est. Stat. Achill. l. 1. v. 408

- - - *undisona quos circuit umbo Malea.*

Idem in Silvis lib. 3. carm. 1. v. 110

- - - *contra riget umbo maligni Montis.*

Vid. Scalig. ad Varronem. ¶ 2. Hinc postea editiorem & mediam partem clypei *umbonem* vocarunt, quam ὀμφαλὸν Polybius appellat libro 6, den erhabenen Ort mitten in dem Schilde. Vide Isidor. lib. 18. c. 12. Scal. Conject. p. 50. Barth. ad lib. 6. Theb. Statii pag. 441. ¶ 3. Et scutum ipsum figurate. Virg. 9. Æn. v. 810 *Nec sufficit umbo ictibus.* Tacit. 4. Hist. c. 29 *Ubi sonus molientium, aut apposita scala hostem propius dederant propellere umbone, pilo sequi.* ¶ 4. Et in gemmis eminentior pars *umbo* est Plinio lib. 37. c. 6. ¶ 5. Apud Persium Sat. 5. v. 32 pro *toga* ponitur:

- - - *totaque impune Suburra*

Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo.

Nam *umbo* (quem & in toga agnoscit Tertullianus cap. 5 de Pallio) in ditiorum togis proprie vocabatur pars ea, quæ ob rugas concurrentes, nodoque artificiose constrictas, proruberabat, umbonis sive clypei instar. Voss. lib. 4. Instit. Orat. p. 145. ¶ 6. *Umbonem* etiam brachium interpretatur in illo Martialis l. 3. epigr. 46

In turbam inviderit, cunctos umbone repellet.

Vid. Lipsi. lib. 3. de Milit. Rom. cap. 2.

VMBRA, aër luce carens, vel lux impedita corporis alicujus objectu, σκιά. der Schatte. Refert illa corpus, nec vero est, quod refert, neque omnino quicquam. Barthius ad Claudian. Mamert. p. 242. Scripsit ejus encomium Janus Douza filius. Virg. ecl. 2. v. 67

Et sol crescentes decedens duplicat umbras.

Incurrere in umbram, in den Schatten kommen/ Cicer. lib. 2. de Divin. cap. 6. *Ne umbram quidem ejus novit, Ne de facie quidem aliquem novisse*, proverbiale est utrumque apud eundem, pro, ne minimam quidem partem alicujus novisse: ad Attic. lib. 7. ep. 11 *O hominem amentem & miserum, qui ne umbram quidem unquam τῦ καλῦ viderit.* Vide Chiliadas; & de hoc: *Metuere suam ipsius umbram*, de vehementer meticulosis. *Umbras falsæ gloriæ consectare*, Cic. in Pison. cap. 24. ¶ 2. Cæterum cum declinaturi solis aut imbrium vim sub arborum umbras succedere soleant, inde factum, ut *umbra* pro tutela sive præsidio aliquando ponatur. Livius lib. 32. cap. 21 *Quia sub umbra auxilii vestri latere volunt, in societatem vestram confugiunt.* Et libro 34 cap. 9 *Erant autem eo tutiores, quod sub umbra Romana amicitia latebant.* Quod ad Polybium Casaubonus observavit pag. 147. Hæc loquendi ratio & sacris Scripturis usitata est. ¶ 3. Umbra etiam pro schola declamatoria dicitur. Unde & *Umbraticum doctor*, scholasticus, apud Petronium. Seneca apud Tacitum Annal. lib. 14. cap. 53 *Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui, quam studia, ut sic dixerim, in umbra educata?* Prima initia picturæ fuerunt, cum umbra hominis lineis circumscriberetur; deinde ipsi studiosi picturæ fingere ejusmodi imagines cœperunt, singulosque inducere colores, ut nullum discrimen luminis, umbræ atque splendoris esset. Vide Plin. lib. 35. c. 3. *Tandem* (ut idem Plinius eodem libro cap. 5 scribit) *se ars ipsa distinxit, & invenit* LVMEN *atque* VMBRAS, *differentia colorum alterna vice se excitante. Deinde adjectus est* SPLENDOR; *alius hic, quam* LVMEN: *quem, quia inter hoc & umbram esset, appellaverunt* TONON: *commissuras vero colorum & transitus* ARMOGEN. Huc respexit allusitque Cicero lib. 3. de Oratore c. 26 *Sed habebat tamen illa in dicendo admiratio ac summa laus umbram aliquam & recessum, quo magis id, quod erat illuminatum, exstare atque eminere videatur.* Plinius lib. 3. epist. 13 *Nec vero asseclandæ sunt semper elatæ & excelsæ. Natæ ut in pictura* LVMEN *non aliæ res magis, quam* VMBRA *commendat; ita orationem tam summittere, quam attollere decet.* ¶ 4. Umbræ etiam dicuntur convivæ; non vocati quidem a convivatore, sed a vocatis una adducti; illos sequentes videlicet, ut umbra corpus. Ungebetene Gäste/ so von einem andern Gebetenen mitgebracht werden. Vide Plutarch. Conviv. Quæst. lib. 7. Quæst. 6. Horat. lib. 2. Satyr. 8. v. 21

- - - *Varius cum Servilio Balatrone*

Ubidius, quos Mæcenas adduxerat umbras.

Idem lib. 1. ep. 5, quâ Torquatum ad cœnam invitat, v. 26

- - - - *Brutum tibi Septimiumque,*

Et nisi cœna prior potiorque puella Sabinum

Detinet, assumam: locus est & pluribus umbris.

¶ 5. Et umbræ manes sunt vel simulacra mortuorum. Virgil. 6. Æn. v. 390 *Umbrarum hic locus est &c.* Die Geister. Et,

- - - *Imas Erebi descendit ad umbras,*

ibid. v. 404. *Pallentes, silentes umbræ*, apud eundem 4. Æn. v. 27, & 6. v. 264. Quintil. in Declamat. 10. sub fin. *Ultricis umbræ vanus exagitari terroribus.* Virgilius lib. 2. Æn. v. 772

Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusæ

Visa mihi ante oculos, & notâ major imago.

Ubi Servius: *Per* SIMVLACRVM *apotheosin ostendit: quia simulacra Deorum sunt:* VMBRAE *inferorum:* ANIMAE, *quæ cælum petunt.* Idem ad illud Æn. 4. v. 654

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Bene, inquit, IMAGINEM *dixit. Valde enim quæritur apud Philosophos, quid illud sit, quod inferos petat. Nam tribus constamus:* ANIMA, *quæ superna est, & originem suam petit:* CORPORE, *quod in terra deficit;* VMBRA, *quam Lucretius sic definit:* SPOLIATVS LVMINE AER. *Ergo* VMBRA, *si ex corpore creatur, sine dubio perit cum eo: nec est quicquam reliquum de homine, quod inferos petat. Sed deprehenderunt esse simulacrum, quod ad nostri corporis effigiem fictum inferos petit: & est species corporea, quæ non potest tangi, sicut ventus &c. Sciendum tamen, abuti Poetas & confuse vel* SIMVLACRVM, *vel* VMBRAS *dicere.* Suetonius Calig. cap. 59 *Satis constat, priusquam id fieret,* (cadaver Caji sepeliretur) *hortorum custodes umbris* (Lemuribus) *inquietatos.* Nimirum circumvolare umbras, donec consumpta sint corpora, vetus doctrina est. Barth. lib. 5. Theb. Statii p. 207.

¶ Umbella, dimin. *Viridis umbella*, Juvenal. Satyr. 9. v. 50, ein Hut/ Tuch oder Schirm für die Sonne und Lufft.

¶ 2. In plantis vero *umbella* est floris seminisque quasi pedamentum, in plures divisum longiores pediculos, ut in fœniculo, anisso, sambuco, *Muscarium* etiam Plinius dixit.

¶ Hinc *umbellifera*, vel *umbellata planta*, Gewächse/ so gekrönte Blumen tragen.

¶ Umbrātĭcus, um, &

¶ Umbratilis, e, quod in umbra fit, ut, *Homo umbraticus*, qui sub tecto vitam agit otiosam, Plaut. in Curc. act. 4. sc. 3. v. 24. *Litera umbratiles*, Plin. lib. 9. epist. 2, id est, quibus umbratiles tantum homines student, quarum in civili vita nullus propemodum usus est. Unde *umbraticus doctor* apud Petronium, & ipsi *Scholastici umbratici*: vide Petronii interpretes. Sic, *umbraticus & imaginarius præceptor*, apud Lactant. lib. 6. cap. 12. *Vita umbratilis & delicata*, quæ umbrâ & deliciis gaudet, Cicer. in Quæst. Tuscul. lib. 1. cap. 21. *Exercitatio umbratilis*, Idem de Oratore lib. 1. cap. 34.

¶ Umbratiliter. Sidonius lib. 2. ep. 10 *Umbratiliter effingere*; id est, levi pictura, rudibus lineamentis.

¶ Umbrācŭlum, eine Hütte für die Sonne/ eine Schatten-Laube/ locus vel frondibus, vel vestibus tectus ad umbram. Cic. de Legib. lib. 3. cap. 6 *Doctrinam ex umbraculis eruditorum otioque non modo in solem & pulverem, sed in ipsum discrimen aciemque producere*, aus dem Winckel hervor. Virg. ecl. 9. v. 42

- - - *Et lenta texunt umbracula vites.*

¶ 2. Sed apud Ovidium 2. Fastor. v. 311

Aurea pellebant rapidos umbracula soles.

Id est, aureæ umbellæ. Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 340 imitatus Nasonem similiter:

Aurea summoveant rapidos umbracula soles.

¶ Umbrifer, ut, *Nemus umbriferum*, Virg. 6. v. 473. *Rupes umbrifera*, schattichte Steinklüffte/ Varro lib. 2. c. 8. de re rust.

¶ Umbrōsus, schattich. Cicero ad Q. fratr. lib. 3. epist. 1. c. 2 *Ego locum æstate umbrosiorem vidi nunquam.* Et Plin. lib. 16. c. 26 *Ficus folium maximum umbrosissimumque est.* Sic, *Vallis umbrosa*, Virg. 3. Georg. v. 331. *Silva umbrosa*, Ovid. 1. Metam. v. 693.

¶ Umbro, umbrare, verbum, umbra tegere, Poëtis omnem obscurita-

A

ſcuritatem infert, beſchatten / ut, Columella lib. 5. c. 6 *Virga ne umbrent eo tempore, quo fœtus parantur, abundantur.* Plinius lib. 19. c. 1 *Marcellus Veliæ forum umbrabit.* Virgil. 3. Æn. v. 308

- - - Montes umbrantur opaci.

¶ Umbratus. Statius 6. Theb. v. 553

- - - - - - prior omnibus Idas
Nuper olympiacis umbratus tempora ramis.

Idem 3. Silvar. carm. 4. v. 79 *Umbratus genas*, id eſt, barbatus. Virgilius 6. Æn. v. 772

- - Umbrata gerunt civili tempora quercu.

Compoſita:

¶ Adumbrare, primùm idem eſt, quod umbram alicui rei inducere. ¶ 2. Eſt & pictorum verbum, & quadantenus aliquid deformare & exprimere ſignificat: non primis tantum lineis, velut vulgo interpretantur, circumſcribere, ſive delineare. Nimirum *adumbrate* Latinis, quod ὑπογεγράφθαι Græci dicunt: *Adumbratio*, ὑπογραφία. Atqui *Sciographia* non eſt lineatio, quæ Ichnographiâ & Orthographiâ abſolvitur; ſed eſt, quæ addit umbras, & oculis non modò lineas exhibet, ſed explicatiores etiam rerum ſpecies ſubjicit, ut Bernardinus Baldus rectè interpretatur. Nempe pictores primùm lineamenta ducunt futuræ imaginis; (hæc *Ichnographia* eſt) deinde inducunt colores, qui addunt umbram atque ſic paullo expreſſiorem ſpeciem exhibent, non tamen perfectam. Hæc *adumbratio* igitur eſt, cui poſtea accedit manus ultima: cum omnia ad exactam elegantiam ac venuſtatem expoliuntur. Et hanc ob cauſſam Ariſtoteles lib. 3. Rhetor. cap. 12 genus dicendi, quo in deliberativis cauſſis utimur, ὑπογεγραμμένον comparat, & illi ideæ, quæ in demonſtrativo genere adhibetur, opponit. Hoc enim ut omnium accuratiſſimum & ornatiſſimum vult; ita illud, ſi exquiſitum minus exultumque ſit, maxime probat. Quint. 7. c. 10 *Quis pictor omnia, quæ in rerum natura ſunt, adumbrare didicit?* Contrarium eſt *exprimere*, vollkommen darſtellen. Cic. pro Cœl. cap. 5 *Permulta non expreſſa ſigna, ſed adumbrata virtutum.* Idem in Oratore c. 14 *Eloquentiæ ſpeciem & formam adumbrare.* ¶ 3. Sed, *Adumbrata ſuffragia*, Cic. 2. Agrar. cap. 12; & pro Sylla cap. 18 *Adumbratum judicium*, id eſt, ſimulatum, ein verdecktes und erdichtetes Gericht. *Lætitia adumbrata*, id eſt, ficta & ſimulata. Tacitus 4. Annal. cap. 31.

¶ Adumbratio, eſt rudior deſcriptio rei ſive repræſentatio, die Entwerffung. Cicero in Orat. cap. 29 *Si non perfectio, at conatus tamen atque adumbratio.*

¶ Adumbratim. Lucretius lib. 4. v. 363

Sed quaſi adumbratim paullum ſimulata videntur.

B

¶ Inumbrare, umbram inducere. Virg. lib. 11. Æn. v. 66

Inſtructoſque toros obtentu frondis inumbrant.

Tacitus lib. 3. Hiſtor. cap. 19 *Inumbrante veſperâ univerſum Flaviani exercitûs robur advenit.* Et Plinius Paneg. Trajani cap. 19 *Eſt hæc natura ſideribus, ut parva & exilia validiorum exortus obſcuret. Similiter Imperatoris adventu legatorum dignitas inumbratur.*

¶ Obumbrare, umbrâ obſcurare, überſchatten. Virg. lib. 12. Æn. v. 578 *- - - Obumbrant æthera telis.*

Obumbrare ſenſus, Quintil. in præfat. lib. 8. verdunckeln. Et Ovidius lib. 3. de Pont. eleg. 3. v. 75

Tu licet erroris ſub imagine crimen obumbres.

Tacitus lib. 1. Hiſt. cap. 31 *Senatumque & populum nunquam obſcura nomina, etſi aliquando obumbrentur. Sapientia vino obumbratur*, Plinius lib. 23. cap. 1. Vide *Vinum.*

¶ Obumbratio. Arnobius lib. 5. pag. 186 *allegorica cæcitatis obumbratio.*

¶ Obumbratrix. Tertullianus Apolog. cap. 9. pr. *Arbores templi obumbratrices.*

¶ Præumbrare, caligine involvere. Tacit. lib. 14. c. 47 *Fama, in quantum præumbrante Imperatoris faſtigio datur, clarus.*

C

VMBRIA, æ, regio Italiæ, ſic dicta vel ab *imbribus*, quos ὄμβρους Græci dicunt, vel quod ob propinquitatem Apennini umbroſa ſit regio. Eſt enim a mari ſupero ad Apenninum, & ultra. Hodie ibi Spoletanus & Urbinas Ducatus, pars Romandiolæ & Marchiæ Anconitanæ, &c. Vide Geograph.

¶ Umber, Umbri, qui ex Umbria. Catullus carm. 38. ad Cornificium: *Aut parcus Umber, aut obeſus Hetruſcus.*

In quo verſu pro *parcus Umber* malit Scaliger legere *porcus Umber.* Obeſos enim & crapulæ deditos veteres *porcos* appellitare ſolebant. Umbros autem ventri deditos fuiſſe Athenæus tradit. Vide Scalig. Conject. pag. 17.

D

Una, vide *Unus.*

VNCIA, exiguæ menſuræ nomen, duodecima ſcilicet pars aſſis, & omnium, ſeu ponderum, ſeu menſurarum; quæ in partes duodecim ſecari ſolent. Vide libellos vocabulorum rei nummariæ, ponderum & menſurarum. *Uncia agri*, duodecima pars jugeri, apud Varronem. ¶ 2. Uncia in menſuris duodecima pars eſt pedis, quam pollicem alias dicimus, ein Zoll. Eſt nomen Siculum, ut ex Polluce diſcimus.

¶ Unciola, diminutivum, Juvenal. Sat. 1. v. 40.

¶ Uncialis, e, unius unciæ: ut, *Aſſes unciales*, Plin. lib. 33. c. 3. *Uncialis altitudo*, apud eundem lib. 18. cap. 16. *Unciales literæ*, craſſæ & majores ſunt. Hieronymus præfat. in Jobum extremo: *Habebant, qui volunt, veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoque deſcriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, literis onere magis exarata, quam codices.*

¶ Unciarium, ut, *Unciarium fœnus*, quod ex centum unciis unam tantum per annum pendebat, de quo apud Livium lib. 7. c. 16. *Stips unciaria*, duodecima pars aſſis, moneta omnium minima, Plin. lib. 34. cap. 5.

¶ Unciatim, bey einzelen halben Hellerchen. Ter. Phorm. act. 1. ſc. 1. v. 9 *Quod ille unciatim vix &c. comparſit miſer.*

Ab uncia Derivata ſunt

¶ Deunx, cui adempta eſt uncia, ſumma nimirum undecim unciarum. Cicero pro Cæcin. cap. 6 *Facit hæredem ex deunce & ſemuncia Cæcinam.* Juvenal. Sat. 1. v. 40

Unciolam Proculejus habet: ſed Gillo deuncem.

¶ Quincunx, quinque unciæ. ¶ 2. Martiali eſt genus menſuræ, paullo ſupra dimidiam heminam continens, ein halb Nößlein halb / lib. 2. epigr. 1 *Te convivâ leget miſto quincunce.* ¶ 3. Uſuræ quincunces dicuntur, quoties ex centum nummis quinque percipiuntur, fünff pro Cento. ¶ 4. Arbores in quincuncem redigere eſt in ordinem certaque intervalla redigere, die Bäume nach gleicher Ordnung und Schichte ſetzen / daß ſie gleich weit von einander ſtehen. Cic. de Sen. cap. 17 *Cum Lyſander miraretur & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines.* Add. Quintil. lib. 7. cap. 3.

¶ *Quincuncialis ordo*, Plin. lib. 27. cap. 11. Herba quincuncialis Plinio eſt, quæ *ſemipede* minor eſt. kurtz / niedrig.

¶ Semuncia, unciæ dimidium, ein Loth. Perſ. Sat. 5. v. 121

- - - - ſed nullo thure litabis;
Hæreat in ſtultis brevis ut ſemuncia recti.

Vide in *Semis.* Id eſt, nullo ſacrificio a diis impetrabis, ut vel minimum rectæ rationis ſit in ſtultis.

¶ Semuncialis, lothig. *Semunciales aſſes*, Plinius lib. 33. c. 3.

¶ Semunciarius, ut, *Semunciarium fœnus*, factum ex unciario, Liv. lib. 8. c. 27.

¶ Septunx, ſeptem unciarum pondus. ¶ 2. Moneta, Livius lib. 23. c. 19 *Septuncia auri in ſingulos pretium convenit.* ¶ 3. Dimidium jugeri cum parte duodecima, der halbe Theil ſammt dem zwölfften Theil / Colum. lib. 5. c. 1. Et Livius lib. 5. c. 24 *Triumviri ad id creati terna jugera & ſeptunces viritim diviſerunt.* ¶ 4. Septem vini cyathi. Martial. lib. 8. epigr. 51

Si dubia eſt, ſeptunce trahar, ſi fallit amantem,
Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

¶ Septuncialis, vide in *Septem*, ubi plura etiam de *Septunce.*

¶ Sextunx, & Sexcunx, & Seſcuncia, æ, uncia una cum dimidia, drey Loth / anderhalb Untzen. Ulpianus Lege § 58 Dig. de inoffic. teſtamento: *Si ſint ex duobus filiis nepotes, ex uno plures, tres puta; ex uno unus; unicum ſeſcuncia; unum ex illis ſemuncia querela excludit.*

¶ Seſcuncialis, Plin. lib. 13. cap. 25.

¶ Triunx, & triuncis, æneus numulus erat: a tribus ſic dictus unciis. Sic Budæus lib. 2. de Aſſe. Erat & quadrans, auctore Plinio lib. 33. c. 3, qui & *triuncis* vel *triunx* vocatus eſt, *a tribus unciis.* Cicero *Teruncium* dixit ad Attic. lib. 3. epiſt. 20 *Spero toto anno imperii noſtri teruncium ſumtus in provincia nullum fore.* Varro de L. L. lib. 4 ſub. fin. *Teruncius*, inquit, *a tribus unciis dictum, quod ſit libella quarta pars, ſicut quadrans aſſis.* Cic. de Fin. lib. 3. c. 14 *Cræſi pecunia teruncium addere.* Vide Chiliadas, item *As* & *Quadrans.*

VNCVS, i, fuſtis incurvus, ein Hake / ſic appellatus a tumore, ejus ſc. partis, quæ retorta ſeu curvata eſt, quem ὄγκον Græci dicunt. *Ferreus uncus*, apud Livium lib. 30. cap. 10. Cicer. 1. Philipp. cap. 2 *Uncus impactus eſt fugitivo illi* &c. Columella lib. 3. cap. 18 *Velut uncus infixus ſolo, antequam extrahatur, prærumpitur.* Imaginem habes in Roma ſubterranea Boſii. De telis tres, pluresque uncos habentibus Lipſ. 4. Poliorc. c. 6.

¶ Uncus, adj. incurvus, krum / hakicht. Plin. lib. 11. c. 37 *Aquaticis unci ungues ſunt.* Ovid. lib. 2. de Ponto eleg. 7. v. 9

Qui ſemel eſt laſſus fallaci piſcis ab hamo,
Omnibus uncta cibis æra ſubeſſe putat.

Et Silius lib. 14. v. 323 *Uncæ telo manus*, harpagones, manus ferreæ.

¶ Uncinus, aliud adjectivum, quo curvum aliquid & uncis munitum ſignificatur, das Wiederhaken hat. Paullinus Natali 7. Felic. v. 270 *Stamina uncino, quaſi piſcis, inhæſerat hamo.*

¶ Uncinus, ſubſt. idem quod uncus: item, hamus, Wiederhake. Gloſſ. Vet. *Uncinus*, κόγχη σιδηρᾶ. Item, κόγχη σιδηρᾶ ῥάβδου. Hinc Apulejus lib. 3. Metam. p. 135 *peſſulis injectis & uncino firmiter immiſſo.*

¶ Uncinatus, adjectivum aliud, *unci* vel *uncini more* incurvus. Eſt autem uncinus κόγχη σιδηρᾶ, ut Vet. Gloſſ. exponit. Vide & infra, ut, *Hamata & uncinata corpora*, Cic. lib. 4. Acad. c. 38.

¶ Uncinulus, diminutivum.

Compoſita:

¶ Aduncus, in ſe recurvatus, eingebeuget / gekrümmet / cujusmodi roſtrum eſt aquilinum. Plin. lib. 11. c. 37 *Volucribus roſtra rapto viventibus adunca*, krumme Schnäbel. Cicer. pro Cluent. c. 64

c. 64 *Aduncâ ex omni parte dentium & tortuosâ serrâ.* Sic, *Falx aduncа*, Ovidius lib. 14. Met. v. 628. *Hamus aduncus*, lib. 13. Met. v. 934. Et, *Vomer aduncus*, Ovid. 2. Fast. v. 295. *Nasus aduncus*, Ter. Heaut. a. 5. sc. 5. v. 18. Et Horat. lib. 1. Sat. 6. v. 5 *Naso suspendere adunco*, pro irridere; vide *Nasus*.

¶ Aduncitas, aduncа vel incurva forma, die Krümme / ut, *Rostri aduncitas*, Cic. de Nat. Deor. lib. 2. c. 47, & Plin. lib. 10. c. 71.

¶ Inuncare, verbum, quod unco quasi arripere significat, als mit einem Hafen fassen oder ergreiffen. Extat apud Columell. lib. 7. c. 3 *Lana a rubis velut hamis inuncata à pascentium tergoribus avellitur.* Usus & Apulejus Apolog. pag. 293, *hamis*, dicens, *inuncanda.* Et lib. 1. Florid. p. 341 *Aquila unguibus inuncat agnum vel leporem.* Et Paullinus lib. 7. Natal. Fel. v. 272 *clavus inuncans.*

¶ Obunсus, valde aduncus. Arnob. lib. 6. p. 197 *Saturnus cum obunca falce.* Virg. lib. 6. Æn. v. 597

- - - rostroque immanis vultur obunco
Immortale jecur tondens &c.

¶ Reduncus, um, quod adunco contrarium est, von sich weg gebeugt und gekrümmet. Tametsi rostrum reduncum aquilæ etiam Ovidius tribuat lib. 12. Metam. v. 562

Viribus usus avis, pennis rostroque reduncо,

id est, repando vel adunco, de Periclymeno in aquilam converso.

VNDA, æ, quasi uda, ὕδωρ, κῦμα, aqua collecta in se & fluctuans, eine Wasserbulge / Wasserfluth / Welle. ¶ 2. Quælibet item aqua. Virg. 3. Æn. v. 200

Cæca erramus in undis.

Cicero Philipp. 10. cap. 4 *O spectaculum illud non modo hominibus, sed undis ipsis & littoribus luctuosum, cedere e patria servatorem ejus, manere in patria proditores!* ¶ 3. *Undæ bellorum*, pro impetu, per metaphoram apud Claudianum lib. 2. in Eutrop. v. 507. Sic *undæ comitiorum* pro multipliciter & impetuose variante diversitate sententiarum dixit Cicero pro Plancio cap. 6, *Illæ undæ comitiorum, ut mare profundum & immensum, sic efferbescunt quodam quasi æstu* &c. Catullus carmine 65. v. 62 *Undas curarum* dixit. Virg. 2. Georg. v. 462

Mane salutantum totis vomit ædibus undam,

h. e. turbam. Ita *sepedum populorum undæ* de formicis eleganter dixit Apulejus lib. 6. p. 177. Vide Barthium ad lib. 8. Theb. Statii p. 93.

¶ Undatim, adverbium, in morem undarum. Plinius lib. 36. cap. 7 *Capillus Augusti undatim crispus in verticem, Tiberii sparsim convolutæ canicies.*

¶ Undosus, ut, *Æquor undosum*, ungestüm / voll Wellen. Virg. lib. 4. Æneid. v. 313. *Plemmyrium undosum*, Idem 3. Æn. v. 693. Superl. *Torrentes undosissimi*, Augustinus Civ. Dei lib. 22 c. 11.

¶ Undicŏla, ut, *Undicola pistris*, Avienus Phœnom. Arat. v. 809, das sich im Wasser auffhält.

¶ Undisŭus. Dracontius Hexaëmero v. 488

Quis neget undisuos procedere fontibus amnes.

¶ Undisŏnus. *Æquor undisonum*, rauschend von Wellen oder Bulgen. *Rupes undisonæ*, ad quas undæ, vel fluctus illisi & refracti fonitus cient. Stat. lib. 1. Achill. v. 198.

¶ Undivăgus. Ut, *Undivagum mare*, Eugenius Toletanus carmine 19.

¶ Undulatus, ut, *Undulata toga, undulata vestis*, ad undarum similitudinem picta, Plin. lib. 8. cap. 48. gewässert. Fiebant autem ex pilis caprarum & hircorum undulatæ: Schamlet / id enim genus preciosæ materiæ vestimentorum succensum pilus olet, & varietate undulatâ commendatur. Est & utriusque appellationis, Latinæ & Germanicæ, nonnulla similitudo.

¶ Undo, undare, undas agere est, Fluthen treiben / ut, *Undans fretum*, Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 35. ¶ 2. Sed, *Undans Ætna*, Virgil. lib. 1. Georg. v. 472, hoc est, undarum modo flammas evomens.

¶ Undabundus, ut, *Undabundum mare*, Gell. lib. 20. c. 3.

Composita:

¶ Abundare, affluere, copiosum & cumulatum aliquid habere: ut, *Abundare re aliquâ*, & *in re aliquâ*, eines Dinges Uberfluß haben / oder vollauff. *Abundare divitiis*, Terentius in Heaut. a. 3. sc. 2. v. 17. *Abundare copiâ frumenti*, Hirt. lib. 8. de Bell. Gall. cap. 40. Et, *Abundare pecuniâ*, Cicer. pro Quint. cap. 12. *Non solum ingenio, sed otio etiam abundare*, Cic. 1. de Orat. cap. 6, guten Kopff und Zeit zum Studieren haben. *Præceptis philosophiæ abundare*, Idem 1. Offic. principio.

¶ Abundans, reich / überflüßig. ut, *Abundanti homo doctrinâ*, Idem de Orat. libro 1. cap. 19. Et ibidem lib. 2. cap. 14 *Timæus & rerum copiâ, & sententiarum varietate abundantissimus.* Et, *Abundantior tristitia*, Hieronymus 1. adversus Jovinianum cap. 4. Sed, *Ex abundanti*, zum Uberfluß / apud Quintilian. lib. 4. c. 5, & Lege 9. Dig. de supellect. legata.

¶ Abundantia, copia, uberтas, Uberfluß / Menge. *Abundantia rerum omnium*, Cicero de Amic. cap. 23. *Abundantia otii*, Cic. 7. famil. epist. 1. Et, *Circumfluere omnibus, atque in omnium rerum abundantia vivere*, Idem de Amicitia cap. 15. Ad facultates transtulit Tacitus, quæ vel abundant & amplæ sunt, vel arctæ atque deficiunt. Ita enim Agricola cap. 6 scribit: *Ludos & inania honoris modo rationu atque abundantia duxit*, id est, ita probavit, quatenus de abundantia patrimonii, & absque detrimento facultatum exhiberi possent.

¶ Abundatio, idem. Plin. lib. 3. cap. 16 *Omnia ex Philistina fossæ abundatione nascentia*, scilicet flumina.

¶ Abundanter, ut, *Fructum abundanter ferre*, Plin. 24. c. 9. mit Hauffen / vollauff. *Copiosè & abundanter loqui*, Cic. de Orat. lib. 2. c. 35. extr. reichlich und mit vielen Worten. [*Loqui presse, angustius*, contrarium.] Et Silius lib. 5. v. 453 *abundanter defuso sanguine.* Cicero Topic. cap. 10 *Loci* [Topici] *aliis disputationibus abundantius occurrunt, aliis angustius.* Et Columella lib. 8. cap. 8. extr. *quò & se, & pullos abundantius alant*, reichlicher. *Abundantissime crescere*, Plinius lib. 5. c. 9.

¶ Abunde, aliud adverbium, ab antiquo *Abundus*, quo usus est Gellius lib. 1. cap. 2 *labacris vitidis & abundis.* Itaque male ultimam corripuit Drepanius Florus Psal. 22 v. 5.

- - - his semper abunde refert us.

Nisi iidem veteres & *Abundus* & *Abundis*, ut alia hujus generis, dixerunt. *Abunde*, id est, plus satis, satis superque. Plinius præfatione: *Iisque etiam non assecutis, voluisse abunde pulchrum atque magnificum est. Abunde magna præsidia*, Sallust. Jugurth. cap. 14, überaus reichlich. *Abunde satisfacere alicui*, Cic. lib. 2. de Divin. c. 1. *Abunde potentiæ gloriæque adeptus*, Sueton. Cæsare c. 86. Et, *Abunde esse alicui*, idem, quod satis esse. Plin. lib. 4. epist. ult. *Abunde mihi est, si satis expressi, quod efficitur.* Idem lib. 5. epist. 8 *Sed utrumque tam magnum est, ut abunde sit alterum efficere.* Auct. Thebaidos v. 289

Si nulla, Genitor, causса vivendi est tibi,
Hæc una abunde est, &c.

¶ Superabundare. Macrobius Somn. Scip. lib. 1. c. 14 *Deus superabundanti majestatis fœcunditate de se mentem creavit.*

¶ Exundare, est alveum exire, übergehen / auslauffen. *Fons exundat*, Plin. lib. 2. cap. 103. *Dolor exundat alte mersus*, Seneca Oedip. v. 924.

¶ *Exundatio fluminum*, Plin. lib. 19. cap. 3.

¶ Inundare, extra alveum transfundi, sich ergiessen / schwemmen / übergehen: Cicero lib. 1. de Natur. Deor. cap. 37 *Terras inundat aqua.* Et Plin. lib. 5. c. 1 *Æstus maris non inundat insulam*, überschwemmet sie nicht. Contra Idem lib. 2. c. 97 *Æstus maris inundantes*, &c. *Inundari sanguine*, id est, obrui & perfundi, Livius lib. 24. cap. 38.

¶ Inundatio. *Inundatio fluminum*, Columella lib. 3. c. 11. Et passive de terra, quæ inundatur. Plin. lib. 5. cap. 3 *Joppe Phœnicum antiquior terrarum inundatione*, älter als die Sündfluth. Quod Pomp. Mela dixit lib. 1. c. 11, *Est Joppe ante diluvium, ut ferunt, condita.*

¶ Perinundare. Alcimus Avitus lib. 1. v. 267

Alveum & nigris campos perinundat arenis.

¶ Interundatus. Solinus cap. 17 [al. 27] de Tigribus, bestiis maculosis: *Fulvo nitent. Hoc fulvum nigrantibus segmentis interundatum.*

¶ Obundare. Statius lib. 1. Achilleidos v. 102

- - - - lateque Deæ, Sperchios obundat
Obvius, & dulci vestigia circuit unda.

Alii libri *Abundat* præferunt; tamen

¶ Obundatio, derivatum nomen, Flori est, etiam in exactissimis libris, 4. cap. 2. n. 27 *Interim obundatione verni fluminis commeatibus prohibetur.*

¶ Redundare, quod proprie de aquis retro propter injectam molem exundantibus dicitur, wenn Wasser zurück treten: sed & simpliciter abundare, & exundare, & superfluum seu superfluum esse significat, ut, *Omnibus ornamentis redundare*, Cic. 3. famil. ep. 10. Et de Divin. lib. 1. c. 44 *Si lacus Albanus redundasset, inque in mare fluxisset, Romam perisurum.* Et, *Redundare sanguine*, Idem 6. in Verrem c. 11. *Redundat pituita*, nimmt überhand / Idem in Tusc. lib. 4. c. 10. Et de N. D. lib. 1. cap. 35 *Tuus Deus non digito uno redundat, sed capite, collo, cervicibus*, hat nicht einen Finger zu viel oder überley. Sed, *Laudem adolescentis existimo, ad meum aliquem etiam redundare fructum*, id est, pertinere, referri, pro Ligar. c. 3. Et in Catil. 1. cap. 12 *Verendum mihi non erat, ne quid hoc parricida civium interfecto invidiæ mihi in posteritatem redundaret.* Ovid. 3. Trist. eleg. 1. v. 43

In genus auctoris miseri fortuna redundat,

gelenget / gereichet. ¶ 2. *Redundare* etiam dicuntur, qui ex hesterna crapula graves. Plin. Paneg. Trajani c. 63 *Non alii marcidi somno hesternaque cœna redundantes comitiorum suorum nuntios operiebantur.*

¶ Redundans, unde Comp. *redundantior.* Tertull. lib. 2. de cultu fœm. c. 9 *Amputatio & decussio redundantioris nitoris.*

¶ Redundatus. Ovidius 3. Trist. eleg. 10. v. 52

Sive redundatus flumine cogit aquas.

¶ Redun-

¶ Redundatio, ut, *Redundatio ſtomachi*, Plin. l. 7. c. 6. hoc eſt A nauſea, vomitus, das Auffſteigen des Magens.

¶ Redundantia, ſuperfluitas, Uberfluß. *Juvenilis redundantia*, Cic. in Oratore c. 30. Et Tertullianus Apolog. c. 31 *ad benignitatis redundantiam.*

¶ Redundanter. Plin. lib. 1. epiſt. 20 *Immodice & redundanter.* überflüßig. Ambroſius Epiſt. 82 *pro remedio parcius; pro deliciis redundantius bibendum.*

VNDE, ὅθεν, adverbium, accipitur interrogative & infinite: woher? *Unde is?* Terent. Eun. 2. ſcen. 3. verſ. 13 Wo kommſt du her? *Unde dejectus eſt Cacina? ex urbe. Unde dejecti Galli? a Capitolio*, pro Cæcin. cap. 30. woraus? Et Terent. in Adelph. act. 1. ſcen. 2. v. 41 *Eſt, Dis gratia, & unde hæc fiant, &c.* davon ich diß thun kan. ¶ Neque verò de locis tantum dicitur, ſed & de perſonis: quemadmodum & *Inde*, de quo utroque Donatus notat. Idem Terentius in Eunuch. act. 1. ſcen. 2. v. 25 *Mercator hoc addebat, a prædonibus, unde emerat, ſe audiſſe arreptam.* Cic. ad Terent. 14. famil. epiſt. 2 *Mea lux, meum deſiderium, unde opem petere omnes ſolebant.* Idem de clar. Orat. cap. 92 *Eloquentia, unde longe abſum.* Terent. in Andr. act. 3. ſcen. 2. v. 31 *Unde id ſcis?* Woher weiſt du das? Horat. lib. 1. Sat. 6. verſ. 12

– – – Valeri genus, unde ſuperbus
Tarquinius regno pulſus.

Unde, hoc eſt, a quo. ¶ Aliquando & pro quare, cur, ponitur. Florus l. 3. c. 12 *Unde enim populus Romanus agros flagitaret, niſi per famem?* ¶ *Unde ſit, unde mihi?* Sermo aliquid ſe habere negantis apud Plaut. Aul. a. 5. ſc. 1. v. 20. ubi vide Gruterum. ¶ Aliquando eleganter geminatur: Catullus Carm. 68. v. 27

Et quærendum unde, unde foret nervoſius iſtud?

Plautus Pſeud. act. 1. ſc. 1. v. 102.

Spero alicunde hodie me bona opera aut hæc mea
Tibi inventurum eſſe auxilium argentarium:
Atque id futurum unde, unde dicam neſcio.

Compoſita.

¶ Undecunque, ex quolibet ſeu quocunque loco, es ſey woher es wolle. Plin. Panegyr. cap. 80 *Omnia audire, & undecunque invocatum, ſtatim, velut numen, adeſſe & aſſiſtere.* Et Quintilianus lib. 7. cap. 3 ſub finem; *Nec undecunque cauſſa fluxit, ibi culpa eſt.*

¶ Undelibet, wo man her will. Ad Herenn. l. 4. c. 50 *Ad iſtud quidem facile fuit, undelibet invenire.*

¶ Alicunde, & aliquo loco, etwa her. Terent. in Andr. 2. ſc. 4, 3 *Venit meditatus alicunde ex ſolo loco*, etwa aus einem Winckel daher. Plaut. in Perſ. act. 1. ſc. 1. v. 44 *Alicunde exora mutuum*, id eſt, ab aliquo homine. Et Terent. in Phorm. act. 1. ſc. 5. v. 75 *Sumeret alicunde, ſi nullo alio pacto, vel fœnore.*

¶ Aliunde, anderswoher. *Aliunde aſſumto bono uti, non proprio, nec ſuo*, Cicero de Orat. lib. 2. cap. 10. *Aliunde factum verbum*, Idem in Oratore cap. 24. Et lib. 5. epiſt. famil. epiſt. 13 *Laudem ſapientiæ ſtatuo eſſe maximam, non aliunde pendere*, nicht auff andere zu ſehen haben.

¶ Necunde, ne ex aliquo loco. *Necunde ab ſtationibus Punicis conſpiceretur*, Livius l. 28. c. 1. extr.

¶ Sicunde, ſi ab aliquo loco, ſo etwa her. Cic. ad Attic. lib. 13. epiſt. 30 *Sicunde potes eruere.* Et Liv. l. 26. c. 38 *Nec conſul Romanus tentandis urbibus, ſicunde ſpes aliqua ſe oſtendiſſet, decrat.* Suetonius Calig. c. 51 *Non mediocrem fore conſternationem, ſicunde hoſtis appareret.*

Undecim, & Undeviginti, & undetriginta, & ſimilia, vide ſub *Unus, Unum.*

VNDIQVE, ex omni parte, ex omnibus locis, ut *Undique convenire ad, &c.* Cic. 5. in Verr. c. 64, von allen Orten. *Mundus perfectus undique eſt*, hoc eſt, omnibus ſuis partibus, de Nat. Deor. lib. 2. cap. 14. durchaus/ an allen Stücken. *Natura undique perfecta, & nihil requirens*, de finib. l. 5. c. 9. *Locus undique ſeptus*, allenthalben verwahret/ in Verr. 7. cap. 27. Virg. 8. Æneid. v. 7

Contemtorque deûm Mezentius, undique cogunt
Auxilia.

¶ Undique verſum, idem quod undique. *Undique verſum convenire*, Solin. c. 53. [Salmaſ. 39.] Et Gellius l. 12. c. 13 *Oceanus omnes terras undique verſum circumfluit.*

VNEDO, penult. correpta. Unedönis, penult. longa, arbor eſt, quæ & arbutus, & fructus ejusdem, qui primo exortu viret, deinde flaveſcit, maturus vero rubet, aſpero tactu, nullo intus oſſiculo, fragorum modo, quorum etiam effigiem refert. Sapor ei inſipidus & auſterus, linguam & palatum ſtimulans: unde & *unedonis* nomen factum, quod uno comeſto alter vel tertius non expetatur. Matthiolus. Elßbeer.

VNGO, ungere, ἀλείφειν, χρίειν, ut *Ungi oliva*, 1. Satyr. 6. v. 23. *Ungi ex ceruſſa*, Celſus lib. 5. cap. 28. Et Cicer. ad Attic. lib. 13. epiſt. ult. *Ungi & accumbere.* Et, *Venire unctum atque lautum e balneis*, Terent. Phorm. act. 2. ſcen. 1. v. 25. ſalben/ ſchmieren.

¶ Unctito, frequentativ. Plaut. Moſt. 1. ſc. 3. v. 117.

¶ Unctus, a, um. ut *Caput unctius*, Catullus Carm. 10. delibutum, geſalbet; quanquam ibi *Caput unctius referre*, eſt ditiorem & cum lucro reverti. Servit enim variis metaphoris, ut *Unctior ſplendidiorque conſuetudo loquendi*, Cicero de clar. orat. cap. 20. Cum primis autem de cibo lautiore dicitur, ut *Unctiſſima cœna*, Sidonius lib. 2. epiſt. 9. Et Horatius libr. 1. epiſt. 15. v. 44

Verum ubi quid melius contingit & unctius,

gute Bißgen. Sic Plautus Pſeudol. act. 1. ſc. 2. extr.

– – num ipſe ego pulmento utor magis unctiuſculo.

Catullus vero & *Uncta patrimonia* pro lautis dixit: Idem Horatius & ipſos homines, qui laute & opipare vivebant, *Unctos* dixit l. 1. Epiſt. 17. v. 11

Si proderſſe tuis, paullòque benignius ipſum
Te tractare boles, accedes ſiccus ad unctum.

¶ Unctiuſculus, diminutum, Plauti eſt in Pſeudolo act. 1. ſcen. 2. v. 85. ut modo in *Unctius* viſum.

¶ Unctulus, aliud diminutivum. Apulejus l. 3. Metam. pag. 139 *Impartire nobis unctulum indidem*, neutro genere, hoc eſt aliquid unguenti magici, quo in avem ſe transformaret. Hoc enim a Foride ſua tum unice & amantiſſimis verbis petebat.

¶ Unctio, Salbung. Cic. 2. de Orat. c. 5 *Philoſophum unctionis cauſſa relinquunt.*

¶ Unctura, idem. Hoc quoque Cicero uſus eſt lib. 2. de Legib. cap. 24. *Hæc*, inquit, *ſunt in legibus de unctura: quæ ſervilis unctura tollitur, omnique circumpotatio.* De unctionibus Judæorum & Gentilium multa Caſaubon. Exerc. 14. v. 12. Pignorius de Servis pag. 39. ſeqq. Geier. de luctu Ebræorum cap. 20. §. 9. pag. 383.

¶ Unctus, ûs, idem. Apulej. l. 1. Metam. ſub finem: *Oleum unctui profer.*

¶ Unctor. *Sordidus unctor*, Martial. l. 7. Ep. 31.

¶ Unctorius. *Hypocauſtum unctorium*, in quo ſervantur unguenta. Plin. l. 2. Epiſt. 17.

¶ Unguentum, quod &

¶ *Unguen* Catoni cap. 79 dicitur, commiſtio eſt diverſorum odorum ad corpora unguenda, deliciarum & luxuriæ cauſſa, Salben/ Balſam. Plaut. in Moſtell. act. 1. ſc. 1. v. 41 *Non omnes poſſunt olere unguenta exotica.* Cicero 2. Divin. cap. 58 *Compoſitio unguentorum, conditio ciborum.* Et in Verr. 5. c. 25 *Perfricare caput ſuum unguento.* Et in Catil. 2. cap. 3 *Nitere unguentis, fulgere purpura*, von Salben gleiſſen. Virgil. 3. Georg. v. 450

Pingues unguine ceræ.

¶ Unguedo, idem, apud Apulej. 3. Metam. p. 138 *pyxides pluſculas depromit, atque indidem egeſta unguedine.*

¶ Unguentatus. Catullus Carm. 62 in nuptiis Juliæ & Manl. v. 142 *unguentate marite.* Et Suetonius Cæſ. c. 67 *unguentati milites*, id eſt luxurioſi.

¶ Unguinoſus, Plin. l. 23. c. 8. *Juglandes ſiccæ unguinoſiores*, id eſt, unguine pleniores, feiſter.

¶ Unguentarius, qui unguenta conficit, myropola, ein Salbenkrämer. Cic. 1. offic. c. 42.

¶ Unguentaria, fœm. ¶ 2. quod & rationem unguenta conficiendi ſignificat: ut, *Unguentariam facere*, Plaut. in Pœnulo act. 3. ſc. 5. v. 89.

¶ Unguentarius, adject. *Vaſa unguentaria*, Plin. l. 36. c. 8.

¶ Unxia, dea unctionum præſes. Arnobius l. 3. p. 115 *Unctionum ſupereſt Unxia; cingulorum Cinctia replicationi.* Et l. 7. p. 227 *Bos ſterilis Unxia mactatur.* Adde Elmenhorſt. ad libr. 3.

Compoſita ex *Ungo*.

¶ *Exungere*, Plaut. in Rud. 2. ſc. 7. v. 22. Idem quod ſimplex.

¶ Inungere, unguento vel oleo leviter adſpergere. *Inungere oculos*, mehlich überher ſchmieren/ Plin. l. 8. c. 54.

¶ Inunctio, *Succi inunctio*, Plin. l. 20. c. 5.

¶ Superinungere, oben drüberher ſchmieren. Celſus lib. 6. c. 6 *Superinungi vero oculi debent ſic, ut &c.* Adde Scrib. Larg. Compoſ. cap. 27.

¶ Obungere. Apulejus l. 8. p. 214 *Oculi obuncti graphice.*

¶ Perungere, gar durchſalben/ durchſchmieren/ *Corpora oleo perungere*, Cic. 1. Tuſc. c. 47. Ovid. 3. de arte v. 756

Carpe cibos digitis, &c.
Ora nec immundâ tota perunge manu.

¶ Perunctio Plin. l. 24. c. 15 *Excalfacit perunctione.*

¶ Reungere, unde

¶ Reunctor, apud Plinium l. 29. c. 1.

¶ Superungere, oben überher ſchmieren. Celſ. l. 7. c. 7 *Collyrio oculi lippientes ſuperunguntur.*

VNGVIS, ungues, à Græco ὄνυχες, in digitis ſunt hominum aliorumque animantium, quibus illi ſeparati ſunt, die Nägel an den Fingern und Zeen. Terentius in Eunuch. act. 4. ſcen. 3. verſ. 6 *Unguibus in os alicui involare.* Adagiale: *Leonem ex unguibus æſtimare.* Vide *Leo* ſupra. *Ungues ſubſecare*, die Nägel verſchneiden/ Tibull. lib. 1. Eleg. 8. v. 12. *Unguinum præſegmina*, ſuperfluum illud dicuntur, quod unguibus reſecatur. *Repaſtinare ungues*, Tertull. de pœnitentia cap. 11 dixit,

pro effodiendo ſordibus purgare ungues, das Blaue unter den Nägeln ausgraben. Ovid. 1. de arte v. 519

Et nihil emineant, & ſint ſine ſordibus ungues.

Horat. 1. epiſt. 7. v. 51

Cultello proprio purgantem leniter ungues.

Purgare autem hic præſecare, quod cultelli mentio arguit. Sed ſibi ipſi præſecare ungues vile & ſordidum, atque illius adeo habebatur, qui præriperet tonſoris officium. Ejus enim opera honeſtiores ad iſtam rem utebantur, ut hic Marcilius obſervat. ¶ 2. *Ad unguem*, id eſt, exquiſita diligentia, ganz fleißig und fertig. *Homo ad unguem factus*, id eſt, perfectus, apud eundem libr. 1. Serm. 5. v. 31. Servius ad illud Virgil. 2. Georgic. v. 277

- - - nec ſecius omnia in unguem,
Arboribus poſitis - -

IN VNGVEM, *id eſt*, inquit, *ad perfectionem: & eſt tralatio a marmorariis, qui juncturas unguibus probant*, &c. Idem Horatius de arte Poetica v. 292

- - - carmen reprehendite, quod non
Multa dies & multa litura coercuit, & quod
Perfectum decies non caſtigabit ad unguem.

Quod autem Latini *ungue probare*, aut *explorare*: id Græci uno verbo ἐξονυχίζειν expreſſere, de quo Caſaubonus ad Perſii Sat. 1. verſ. 65. *Unguem latum*, id eſt, minimo ſpacio, eines Nagels breit/ ſicut digitum transverſum, item *Transverſum unguem*. Cicer. lib. 7 epiſt. 25 ad Marium: *Urge igitur, nec transverſum unguem, quod ajunt, a ſtilo*, ſcil. recede, dimitte &c. Et, *Unguem transverſum a conſcientia* &c. lib. 13. Attic. epiſt. 20. Vide *Conſcientia*. *Medium unguem oſtendere*, Juvenal. Sat. 10. v. 53, pro extreme contemnere. ¶ 3. *Ungues arrodere*, proverbiale, pro ſolicite de re aliqua cogitare. Nam qui in meditando ſe torquent, ſubinde & ſcabunt caput, & ungues demordent. Horat. l. 1. Sat. 10. v. 70

- - - - in verſu faciendo
Sæpe caput ſcaberet, vivos & roderet ungues.

Roderet vivos ungues, id eſt, ad vivum roderet. Perſius Sat. 1. verſ. 106 de malo carmine: *Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.* Conf. Pontan. Volum. 1. Progymn. pag. 371. & Dannhauer. Sylloge 2. ad offic. Cicer. n. 4. §. 10. ubi plura de unguium uſu multiplici. ¶ Sed *ungues arrodere* iratorum quoque & ulſionem minantium eſt. Horat. Epod. 5. v. 47

Hic irreſectum ſæva dente libido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit, aut quid tacuit?

Quod licet Torrentius ad attentationem animi in meditandis excantationibus referat; malim tamen id cum Marcilio ad irati animi interpretari. Quod illa etiam egregie exprimunt:

Quid dixit, aut quid tacuit?

Sævam etiam cum vocat, iratam ſignificat. ¶ 4. *Unguis odoratus*, qui & conchula Indica, tegumentum eſt conchylii graviſſimi odoris, eo, quod conchylia in nardiferis Indiæ paludibus nardi pabulo veſcuntur, Dioſcorides lib. 2. ¶ 5. Eſt & unguis pars inferior folii roſæ. Plinius lib. 21. cap. 10. ¶ 6. Et palmes primum enatus, Plin. 12. cap. 9. ein Rebenſchößgen. ¶ 7. Inſtrumentum denique vindemiatorium. Colum. lib. 12. cap. 18. *Ungues ferrei quam plurimi parandi & exacuendi ſunt, ne vindemiator diſtringat uvas*, &c.

¶ Unguiculus, diminutiv. Cic. l. 5. de fin. c. 27. *Integritas unguiculorum omnium.* Et, *A tenero unguiculo*, hoc eſt, ab infantiâ usque, Idem ad Lentul. 1. famil. epiſt. 6.

¶ Ungula, æ, denominatione quadam ab unguis fieri videtur, eine Klaue/ Huff. *Ungula* ſolida eſt aut fiſſa ſeu bifida, ganz geſpalten. Sed *ungues* aut trifidi, aut quadrifidi. *Ungula bovis*, Columella libr. 6. cap. 15. *Ungula ſubtrita*, verſchloſſen/ quos *ſubtritos pedes* Columella c. l. vocat. Virgil. 8. Æneid. verſ. 596

Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.

Ungula cavum, χηλεών, Chelidon eſt, die Höle unter der Huff. *Omnibus unguibus*, proverbialis eſt locutio, pro omnibus viribus. Cicer. 2. Tuſcul. cap. 24 *Toto corpore atque omnibus unguibus, ut dicitur, contentioni vocis aſſervimus.* Et, *Injicere ungulas*, die Klauen einſchlagen/ hoc eſt, arripere aliquid & tenere, apud Plaut. in Pſeudolo act. 2. ſcen. 2. v. 48. Et ibid. act. 3. ſc. 2. v. 63 *An tu invenire poſtulas quenquam cocum, niſi ſit Milvinis aut aquilinus unguibus?* ¶ 2. *Ungula* etiam carnificis inſtrumentum eſt, quo eviſcerantur corpora. Harum ungularum crebra mentio in martyrum hiſtoriis. Prudentius Romano v. 108

- - - - - Juſſerat
Eviſcerandum corpus eculeo eminus
Pendere & uncis unguluque creſcere.

Idem Hymn. 1. περὶ στεφ. ſive de Calagurritanis v. 44

Illa virgas, & ſecures, & biſculas ungulas
Ultro fortis expetebat.

Figuram ejusmodi ungulæ habes apud Boſium l. 2. Romæ Subterraneæ cap. 2.

¶ Ungulatus, ungula inſtructus. Tertullianus Apolog. c. 26. extr. *altero pede ungulatus.*

¶ Exunguis, ſine ungue. Idem Tertullianus de Pallio c. 5. *Beſtia edentula, & exunguis, & excornis.* De piſcibus loquitur.

¶ Exungulare, pro ungulas auferre, Plaut. Trucul. act. 2. ſcen. 2. verſ. 37.

VNIO, ônis, maſcul. margarita, eine Perle. *Uniones in purpurarum conchis inveniuntur.* Plin. lib. 9. cap. 35 *Dos* (unionum) *omnis in candore, magnitudine, orbe, labore, pondere, haud promptis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiantur indiſcreti; unde nomen unionum Romanæ impoſuere delicæ; nam id apud Græcos non eſt, nec apud Barbaros inventores ejus aliud, quam margaritæ.* Martial. l. 8. epigr. 81

Nullos denique per Deos Deaſque
Jurat Gellia, ſed per uniones.

Proprie de margaritis grandioribus dicitur juxta Ælium Silonem apud Plinium d. l. & Ammianum Marcell. lib. 23 cap. ult. Vet. Gloſſ. *Uniones, μαργαρίται μεγάλοι μονόκοκκοι.* Solinus c. 53 *Uniones* dici putavit, quod nunquam duo ſimul reperiantur. In quo falſus eſt. Neque enim Plinius dicit, *nunquam duos reperiri*, ſed *nunquam duos indiſcretos.* Nempe dat aliquando duos reperiri, ſed diſcretos, hoc eſt, diſpares, ut unus ſemper altero major ſit: & inde nomen natum ſignificat. Vide omnino Salmaſ. exercitat. Plinianis. ¶ 2. Qui & ex Columellæ l. 12. c. 10 obſervat *Unionum* nomen ad cæpas translatum. Eas videlicet, quæ ſimplices ſunt, nec fructificarunt, & nullas ſoboles adhærentes habent. ¶ 3. Pueros formoſos *Uniones* vocat Martialis l. 12. epigram. 49. Vide Barth. ad Stat. Silv. p. 155. & ad lib. 3. Theb. p. 754.

VNQVAM, aliquo tempore, *ποτέ*, iemahls/oder zu einer Zeit. Terent. in Heaut. act. 5. ſc. 4. v. 8 *Cave poſthac (ſi me amas) unquam iſtuc verbum ex te audiam.* Cic. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 12 *Ita ſum afflictus, ut nemo unquam*, hoc eſt: *Ut nemo unquam magis.* Et 4. Tuſcul. cap. 36. ex Comico: *Quis homo te exſuperabit unquam gentium impudentia?* Virg. 1. Ecl. v. 36

Non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat.

¶ Nunquam, non unquam, nullo tempore: niemahls/ nimmermehr. *Nunquam ante hunc diem*, Plaut. in Stich. a. 1. ſc. 3. v. 111. Cicer. in Acad. lib. 1. cap. 1 *Illud mihi ante hoc tempus nunquam in mentem venit a te requirere.* Et Ter. in Adelph. act. 4. ſc. 2. v. 31 *Scio ubi ſit, verum hodie nunquam monſtrabo tibi:* & Virg. Eclog. 3. v. 49 *Nunquam hodie effugies.* ¶ 2. Ponitur elegantes aliquando in ſententiæ fine. Idem de Invent. lib. 1. c. 1. *Eloquentia ſine ſapientia nimium obeſt plerumque, prodeſt nunquam.* ¶ 3. Interdum & in majorem negationis ſignificationem ponitur, ſicut ait Donatus in Terentii illud in Phorm. act. 1. ſcen. 2. v. 70 *Ille me indotatam virginem atque ignobilem daret illi? Nunquam faceret*, id eſt, nullo modo faceret, nimmermehr. ¶ 4. *Nunquam non*, apud Sueton. in Tiberio cap. 69. & de Grammat. cap. 12. pro ſemper. ¶ 5. *Nonnunquam* idem eſt, quod aliquando, bißweilen/ zu zeiten. Terent. in Eunuch. act. 2. ſc. 3. verſ. 76 *Cibum nonnunquam capiet cum ea.* Cicer. 5. famil. ad Lucilium epiſt. 8 *Quædam peſtes hominum laude alienadolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi.*

VNVS, a, um, a Græco εἷς ἑνός, eſt numeri: einer. *Unus e vulgo*, Quintil. lib. 8. cap. 4. Et Cicero in Cat. 3. cap. 7 *Unus erat timendus ex omnibus.* Habet & pluralem numerum: Sic *unæ ædes, unæ nuptiæ*, Terentius dixit: illud Eunuch. 2. ſc. 3. v. 75; hoc Andr. act. 4. ſcen. 1. verſ. 51: & *unis moribus* Cic. pro Flacc. c. 26. Virgilius Æn. 2. v. 642

- - - Satis una ſuperque
Vidimus excidia.

¶ 2. Unus aliquis: ut, *Confugere ad unum aliquem virtute præſtantem*, Cicer. 2. offic. cap. 12. zu einem ſonderlich. *Una atque eadem nox*, Idem in Verr. 7. cap. 35. ¶ 3. Non raro & pronomen omittitur: & *unum* pro eodem ponitur. Cæſ. 3. de B. C. cap. 15 *Atque uno etiam tempore accidit.* ¶ 4. *Unus & alter* pro duobus, aut aliquot, indefinite, Horat. 2. epiſt. 1. verſ. 74. einer und der andere. *Unus atque alter dies*, ein paar Tage. Item *Unus aut alter.* Cic. ad Attic. l. 7. ep. 8 *Quid eſt tantum in uno aut altero die?* Sic Terent. in Andr. a. 1. ſc. 1, 50 *Unus & item alter*, einer und aber einer. Et Cic. 6. Verr. c. 39 *Dies unus, alter, plures, non refert.* Idem l. 1. Acad. c. 5 *Fuit ergo jam accepta à Platone philoſophandi ratio triplex. Una de vita & moribus: altera de natura & rebus occultis: tertia de diſſerendo.* Idem de offic. libr. 1. cap. 32 *Cum duas cerneret vias, unam virtutis, alteram voluptatis*, &c. ¶ 5. Plautus Pſeudolo act. 1. ſcen. 1. verſ. 51

Priusquam hinc obiit quindecim mille minas
Dederat, nunc una quinque remorantur minæ.

i. e. ſolæ, vel quinque tantum. Virgil. 2. Æneid. v. 426

- - cadit & Riphæus juſtiſſimus unus
Qui fuit in Teucris.

Ita enim Servius τὸ *unus* interpretatur. Cicer. 2. Tuſcul. cap. 12 *Itaque unum illud inſitum erat priſcis illis:* id eſt, præcipue.

Sed

Sed nihil impedit, *Unum* utroque in loco *Solum* interpretari. Virg. Ecl 7. v. 2

Compulerantque greges Corydon & Thyrsis in unum.

Salluſtius Jugurth. c. 51 *Paullatim milites in unum conducit*, &c. Sunt autem hæc talia elliptica, ut vel locus vel aliud aliquid ſubintelligendum veniat. Nam plena oratione Cæſar uſus 3. de B. Civ. c. 73 ſcribit: *Oppugnatione dimiſſa coactoque in unum locum exercitu*, &c. Cicero 1. de invent. c. 52. *Unum in locum cogi, unum ſubjectum ſubjici.* ¶ 8. *Ad unum*, i. e. nemine; vel ne uno quidem excepto. Virg. 5. Æn. v. 687

Jupiter omnipotens ſi nondum exoſus ad unum
Trojanos.

Cicer. 12. ad famil. ep. 14 *Onerariæ omnes ad unam à nobis ſunt exceptæ.* ¶ 9. *Unus* etiam pro quidam, ſive aliquis ponitur, plane ut nos dicimus, es war ein Mann: quidam vir erat. Plautus Truc. act. 1. ſc. 2. v. 32

- - - qui is eſt homo Aſcaphium? unusne amator?

Item ibid. act. 2. ſc. 1. v. 39

Sed eſt hic unus ſervus violentiſſimus.

Catullus Epigr. 19

Hæc cum legas, tum bellus ille & urbanus
Suffenus, unus caprimulgus aut foſſor
Rurſus videtur.

Cicero l. 13. Ep. 46 ad famil. *Lucio Egnatio; uno equite Romano, vel familiariſſimo utor.* Ovidius 6. Metam. v. 578

- - - profectaque tradidit uni,
Utque ferat domina geſtu rogat.

Uni, id eſt, cuidam. Seneca lib. 3. Controv. 18 *Ut illum verſum, quo ajebat unum meliorem inveniri non poſſe.* Apulejus in Floridis pag. 601 *Corvus & vulpes unam offulam viderant.* Plura exempla adduximus, ut evidentius patèret diligentiſſimum Voſſium humani aliquid paſſum, cum hanc eloquendi rationem non ſatis Latinam atque vel Germaniſſantem vel Galliſſantem exiſtimaret libr. 1. de vitiis Sermonis cap. 33. extr. Conf. Vorſt. de Latinitate merito ſuſpecta, cap. 2. pag. 22. de falſo ſuſpecta, pag. 4. 41. 297. ¶ 10. *Uno animo*, einmüthiglich. Terent. in Hecyr. act. 2. ſcen. 1. v. 4. Cicer. ad Att. lib. 1. epiſt. 19. *Una voce Senatus frequens retinendum me in urbe cenſuit.* ¶ 11. Sed *Unum hoc vos oro*, Terent. in Eun. act. 5. ſcen. 8. *Illud curo unum*, id eſt, ſolum, Idem in Adelph. act. 3. ſcen. 3. v. 81. das allein. Et Cic. 4. fam. epiſt. 13 *Nigidio uni omnium doctiſſimo ne benigne quidem polliceri poſſum.* ¶ Unus pro primo. Cic. de Senect. c. 5 *Qui uno & octogeſimo anno mortuus eſt.*

¶ Una, adverbium, idem quod ſimul, ut, *Una mecum*, mit mir zugleich. Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 3. v. 7. *Quæſo ut una mecum ad matrem virginis eas.* Et Phorm. act. 3. ſc. 3. v. 23. *Una tecum bona malaque tolerabimus.* Cic. de amicit. c. 10 *Amores unà cum prætexta deponere.* Et l. 7. ad Attic. ep. 10 *Si Pompejus in Italia conſiſtit, erimus una*, bey einander ſeyn.

¶ Uniter, pro una, & conjunctiſſime. Lucretius non ſemel poſuit. Ut l. 3. v. 850

Sic, ubi non erimus, cum corporis atque animai
Diſcidium fuerit, quibus & ſumus uniter apti.

Adde ibidem v. 858. & l. 5. v. 538, & 556, & 559. Fortunatus lib. 5. carmine 4. v. 55 ex Broweri emendatione:

- - - Cur non unuſquiſque iter?

Carolus du Freſne in Gloſſ. interpretatur *unum iter*, forte quod inde contractum ſit: ſed poteſt etiam ſimplex adverbium eſſe, quod, qui una eunt, unum iter etiam faciunt.

¶ Uniras, convenientia aut conjunctio, Einigkeit/ einerley Beſchaffenheit. Seneca de vita beata cap. 8. extr. *Virtutes ibi eſſe debebunt, ubi conſenſus atque unitas erit; diſſidentibus vitia.* ¶ 2. Sed *Unitas coloris*, apud Columell. lib. 7. c. 3. *Unitas foliorum*, apud Plin. lib. 16. c. 22. pro indiſcreta ſimilitudine, eine gleiche Geſtalt. Idem lib. 7. cap. 12. *Torquatus Antonius jam Triumviro eximios forma pueros, alterum in Aſia genitum, alterum trans Alpes, ut geminos vendidit, tanta unitas erat*, id eſt, ſimilitudo. ¶ 3. Dicitur de iis, quæ commiſcentur ita, ut unum fiant. Celſus libr. 4. cap. 19 *Donec omnia quæ indita ſunt, liquata in unitatem quandam coëant.* & lib. 7. cap. 4 *Linum duplex triplex tortum ut unitas facta ſit.*

¶ Unio, onis, nomen: ut, *Unio duarum in Chriſto naturarum*, pro copulatione ſeu conjunctione. Theologis neceſſaria dictio. ¶ Sed *Unio* pro fœdere & concordia apud Claſſicos non reperitur. ¶ Pro Unitate Hieronymus in Amos cap. 5 *Decas decima unione completur.*

¶ Unio, unire, verbum. Tertullianus de Anima cap. 17 *Calum mari unitur, ubi viſio abſumitur.* Sulp. Severus lib. 2. Hiſtor. S. cap. 43 *Legatos Ariminenſis concilii compellit imperator uniri hæreticorum communitioni.* Antiquior auctoritas forte non ſupereſt.

¶ At participium *unitus* etiam Senecæ eſt, qui l. 2. Quæſt. Nat. dixit *unita corpora.* Adde ſi jubet Curas Cellarii Poſteriores.

¶ Unitio. Quæ vulgo *unio* appellatur, Fulgentius de Incarnatione Domini cap. 3 *unitionem naturarum* rectius vocat. Nam ut ab audire *Auditio* eſt: ita ab unire *Unitio*. Et Evodius ad Auguſtinum ep. 246 *Connexio atque unitio rationis ad Deum.*

¶ Diſunire, ſolvere unita. Arnobius l. 3. p. 116 *Diuniuntur tenacium matrimoniorum nexus.*

¶ Unare, alia Verbi forma, qua Tertullianus uſus eſt adverſus Praxeam cap. 27 *Qui unum eundemque contendunt Patrem & Filium, jam incipiunt dividere illos potius, quam unare.* Ita etiam accurata Rigaltii editione expreſſum eſt. Hinc, quod uſitatius eſt, compoſitum

¶ Adunare, in unum cogere, apud Juſtinum ſæpius, præſertim participio *adunatus.* Palladius etiam lib. 3. cap. 19 *membra diviſa adunare.*

¶ Adunatio, Cyprian. Epiſt. 57. c. 1. extr. & epiſt. 60. c. 1. ſive Oxon. ed. epiſt. 60 & 62.

¶ Coadunare. Lege 7. Digeſt. Ad exhibendum, §. 1. *Si brachium ſtatuæ coadunaveris.* Et Lege 9 § 1 Dig. de Pactis: *in unam ſummam coadunata.*

¶ Unicus, ut, *Solatium unicum in malis*, Cicer. 4. fam. ep. 4. einiger Troſt. ¶ 2. Eſt unicus aliquando ſingularis, præſtans, excellens. Plautus Aſinaria act. 4. ſc. 1. *Nam in Porta ea prorſus ad eam rem unica.* Afranius apud Feſtum in SAGACES: *Quis tam ſagaci corde ac ingenio unico?* Liv. l. 24. c. 34. *Archimedes is erat unicus ſpectator cæli & ſiderum.* Ita *unicus Imperator* ſalutatus fuit M. Salv. Otho teſte Sueton. ejus vitâ cap. 7. Sic apud eundem *Aſſertores unici dignitatis*, Tiberio c. 2. Idem Titus c. 8 *Sed & parentum affectum unicum præſtitit.* Et, *Unica mors*, id eſt, egregia & ſingularis exempli apud Lucanum l. 4. v. 509. ¶ *Unicus* etiam, qui ſolus natus eſt patri, qui cum tenerrime amentur a ſuis, factum eſt, ut tales ἀγαπητοὶ Græcis appellarentur. Plaut. Captiv. act. 1. ſc. 2. v. 44

HEG. *Alienum cum ejus incommodum tam ægre ferim,*
Quid me patrem par facere eſt, cui ille unicus?
PAR. *Alienum ego? alienus ille? ab Hegio,*
Nunquam iſtud dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille unicus eſt, mihi etiam unico magis unicus.

Magis unicus, i. e. magis amatus. Catullus Epigr. 36

- - - Seu pii ad rogum filii
Lugetur, orba cum flet unicum mater.

Sedulius Acroſtichide:

Zelum Draconis inſidi
Et os leonis peſſimi
Calcabit unicus Dei
Seſeque talo reddidit.

Vet. Gloſſ. *Unicus & Unigena*, μονογενὴς.

¶ Unice adverbium, ut, *Unice diligere*, Cic. 5. fam. ep. 8, ſonderlich lieb haben. *Abus tuus patriam unice amabit*, Idem in Catil. 3. c. 5. *Unice ſecuris*, Horat. l. 1. oda 26.

Compoſita ab *Unus.*

¶ Unanimis & Unanimus, vide *Animus.*

¶ Unicalamus, ut, *Frumentum unicalamum*, das nur einen Halm hat/ Plin. l. 18. c. 8.

¶ Unicaulis, e, quod in ramos non ſpargitur, ein Gewächs/ ſo nur einen Stengel hat/ Plin. l. 19. c. 10.

¶ Unicŏlor, ſo von einer Farben iſt/ Plin. l. 32. c. 9. *Dulciores ſunt, & unicolores.*

¶ Unicolorus, idem. Prudent. Hamartig. verſ. 819 *anima unicolora.*

¶ Unicornis, e, adjectivum, ut, *Aſinus Indicus animal eſt unicorne:* nam & animal illud unum tantum in fronte geſtat cornu, quemadmodum Monoceros, quod animal eſt pullo equino non abſimile, diverſum vero ab aſino Indico, Einhorn/ Gewächs vide *Monoceros.*

¶ Unicŭba, cnius viri uxor, ut Iſidorus explicat. Vet. Gloſſ. *Unicuba*, μονόλεχὶς. Vetus Poëta Chriſtianus Anonymus de Beliani baptiſmo v. 127

Felix Apra cui licuit terrâque poloque
Conjugis unicuba juga tenere bonum.

¶ Uniformis & Uniformiter vide in *Forma.* Adde Macrob. l. 7. Saturn. c. 5. *honore uniformis alimonia edendi deſiderium langueſcere*; & auctor Dialogi de Oratoribus, Tacito inſcripti, cap. 32. *ſimplex quiddam & uniforme doceri.*

¶ Unigĕna, æ, *Unigena Pallas*, Catull. carm. 65. verſ. 300. quæ è Jovis cerebro atque unico parente nata ſit. Et Cicero de univerſo cap. 4. *Singularem Deum hunc mundum atque unigenam procreaſſe.*

¶ Unigenitus. Eccleſiaſticorum eſt.

¶ Unijŭga, æ, *Unijuga ſineæ*, Plinius libr. 17. cap. 22. vide *Jugum.*

¶ Unomammia, fictum Plauti vocabulum, in Curcul. a. 3. v. 75.

¶ Unimănus, Liv. lib. 35. cap. 21 *Nuntiatum eſt, Aretii puerum natum unimanum*, hoc eſt, unam tantum habentem manum. Einhändig. Vide & *Manus.*

¶ Unimŏdus, adjectivum. Prudentius Pſychomach. v. 770

- - - Unimodis compagibus unus.

¶ Uniusmodi, einerley/ einer Art/ eines Schlags. Terent. in Heaut. a. 1. ſc. 2, 31 *Parentum injuriæ uniusmodi ferme ſunt*, Et, *Materia uniusmodi & ſui ſimilis*, apud Cic. de univerſ. c. 7.

¶ Unoculus, *Unoculus cyclops*, Gellius l. 3. c. 11. Male mixta dialecto vulgo *Monoculus* dicitur. Unoculos autem viros illustres aliquot enumerat Voss. l. 1. Instit. Orat. p. 76. A

¶ Unusquilibet. Seneca Controvers. 26 *ut unusquilibet satis sit.* Vide ibi Gronovium. Dividitur etiam eleganter. Livius l. 6. cap. 40 *Si non sim ex patricio sanguine ortus, sed unus Quiritium quilibet*, &c.

¶ Unusquisque, unaquæque, unumquodque vel unumquidque, ein jeder/ ein jedes. *Lebster unumquodque tangere*, Cicer. pro S. Rosc. c. 30. *Unumquidque ostendere*, Idem 6. in Verr. c. 59.

¶ Unistirpis, e, unâ stirpe constans, einstämmig. apud Plin. l. 16. c. 30. *In longitudinem excrescunt abies, palma, cupressus, & si qua sunt unistirpia.*

¶ Universus, omnis, totus, ut, *Exercitus universus*, der gantze Hauff. *Familia universa*, Cic. pro Cæcin. cap. 20. Idem Offic. l. 1. c. 31 *Contra naturam universam nihil est contendendum.*

¶ Universi, plural. significat omnes conjunctim, alle zugleich/ alle mit einander. *Universis* enim *singuli* opponuntur. *In universum*, durchaus/ gantz und gar/ vel generaliter. Terentius Phorm. act. 1. scen. 1. v. 11 *Id illa in universum abripiet.* alles zusammen. Tacitus de Germania cap. 5 *Terra, etsi aliquando specie differt, in universum tamen aut suâ horrida, aut paludibus fœda:* & cap. 6 *In universum æstimantur.* Usus hac formula & alibi est. *Universi* opponuntur *dispersis*, apud Nepot. Themist. cap. 4, 2.

¶ Universe, generaliter, seu generatim, Cic. in Verr. 7. c. 55 *Sigillatim potius quam generatim atque universe loquar.*

¶ Universim, idem. Gellius libr. 1. cap. 3 *summatim universimque.*

¶ Universitas, die gantze Gemein/ der allgemeine Hauff/ ut, *Universitas generis humani*, Cic. 2. de Nat. Deor. c. 65. *Universitas rerum*, Idem lib. 1. de N. D. cap. 43. Et Columell. Præfat. sub f. *De cujus* (rustici canonis) *universitate nihil attinet plura nunc dicere.* Ubi *Universitatis* nomine ea designantur, quæ generaliter de aliqua re dici possunt.

¶ Universalis. Onomasticum vetus: *Universale*, καθολικόν. Et lib. 2. ad Herenn. cap. 24 vulgo legunt *universali ratione;* sed Gruterus *universa.*

¶ Universalitas. In laudato Onomastico τὸ καθόλου ita vertitur.

¶ Universaliter, in universum. Cajus Jurisconsultus Lege 35. Dig. de contrah. emtione § 6 *Si grex venierit, si quidem universaliter uno pretio; perfecta videtur venditio.* An Varronis etiam sit, quod quidam crediderunt; disputatum est Curis Posterioribus Cellarii. B C

¶ Univira, vide in *Vir.*

¶ Univŏcus, ut *vox univoca*, quæ multis tribuitur sub eadem definitione. Et, *Univoca nomina*, quæ sub uno & eodem genere, ut *Homo, equus.* vid. Philosoph.

¶ Huc & numeralia ab Unus composita repono, aut potius repeto; nam plurima eorum in altera compositionis parte sunt supra memorata. Sunt autem

¶ Undĕcim, a quo sunt undēni, & undecēni, pro *Undecim*, Plin. libr. 8. cap. 42 *Partum undenis mensibus ferunt, duodecimo pariunt.*

¶ Undecies, adverbium. Mart. lib. 5. Epigr. 80

Undecies unâ surrexi Zoile cœnâ &c.

¶ Undecimus. Plin. l. 11. c. 54. *Undecimus dies.*

¶ Undecimviri, judices, quibus cura carceris & suppliciorum demandata. Vid. Sigon. l. 4. de Rep. Athen. c. 3. οἱ ἕνδεκα. Add. Ubb. Emmii Tom. 3. Græciæ Veter. p. 50. 51.

¶ Undeciremis, navis undecim remorum ordinibus instructa. Plin. l. 26. c. 40.

¶ Undeviginti, XIX, quasi uno de viginti detracto, sic & de sequentibus, quæ crebrò bonis auctoribus in usu. Cic. de clar. Orat. c. 64 *Undeviginti annos natus erat eo tempore.*

¶ Undevicesimus. Cic. de Senect. c. 5. *Anno undevicesimo post ejus mortem bi consules facti sunt.*

¶ Undeviceni. Quintilianus l. 1. c. 10 sub finem: *Si porrecti utrimque undeviceni singulis distent*, &c. D

¶ Undetriginta, XXIX. unde

¶ Undetrigesimus, Livius lib. 25. cap. 36 *Postquam in Hispaniam venerat, undetrigesimo die post fratris mortem interfectus est.*

¶ Undequadraginta, XXXIX. Liv. *Ad mille CCCC Carthaginensium casi, undequadraginta vivi capti.*

¶ Undequadragies, adverbium, Plin. l. 7. c. 25 *Marcellus undequadragies dimicaverat.*

¶ Undequinquaginta, 49. Liv. l. 37. cap. 58 *In eo triumpho undequinquaginta corona aurea translata sunt.*

¶ Undequinquagesimus. Cicer. pro leg. Manil. cap. 12 *Undequinquagesimo die totam ad imperium Pop. Rom. Ciliciam adjunxit.*

¶ Undesexaginta, LIX. Plin. l. 36. c. 15. *Ludi undesexaginta diebus facti, &c.* Et Liv. l. 23. c. 49.

¶ Undeoctoginta, LXXIX. Horat. l. 2. Serm. Sat. 3. v. 117

— — — — — — unde-
Octoginta annos natus.

¶ Undenonaginta, LXXXIX. Livius l. 37. c. 30 *Classis undenonaginta navium.*

¶ Undecentum, XCIX. Plin. l. 6. c. 60 *Paruerunt ei annis undecentum.* Vide Vall. l. 5. c. 14.

¶ Unedo, vide supra suo loco.

Voco, vocare, quære in *Vox.*

VOCONIA, orum, in generibus pyrorum sunt Plinio lib. 15. c. 15 *Pyra scilicet viridia & oblonga.*

VOCONTII, Galliæ Narbonensis populi in parte illa, ubi hodie Delphinatus orientalis est, & urbes Die, Vaison. Plin. l. 3. c. 4, & ibi Harduinus.

¶ Vocontius, adjectivum, ut, *Rura Vocontia*, apud Silium lib. 3. vers. 467.

VŎGĒSVS, vel *Vogasus mons* in finibus Lingonum, a quo Mosa amnis profluit. Lucan. l. 1. v. 397

Castraque quæ Vogesi curvam super ardua ripam
Pugnacu pilus cohibebant Lingones armis.

VŎLA, æ, mediæ manûs & pedis superficies, die flache Hand/ &c. Plin. lib. 11. cap. 45 *Vola homini tantum*, &c. Pro vestigio pedis in illo Varronis est apud Nonium: *nec vola nec vestigium exstat:* & in alia ejusdem fabula: *nec vola nec vestigium apparet.* Weder Strumpff noch Stiel mehr übrig. Proverbialiter enim usurpatur, quemadmodum &, *Volam pedis ostendere*, de fugacibus dicitur, dem Hasenpanir folgen.

¶ Plautus hinc verbum facit *Evolare*, pro furari, in Cistell. act. 4. sc. 2. v. 65 *Cistellam adolescens hic mihi evolavit.* Alii *Cistella* legunt, ut non a *vola* verbum sit, sed a *volando.*

VOLATERRAE, arum, Hetruriæ oppidum.

¶ Volaterranus. Cic. 13. fam. epist. 4. pr.

VOLCAE, arum, Galliæ Narbonensis populi, inter Rhodanum & Garumnam, in regione, quæ hodie *le Languedoc*, Latine Occitania appellatur. Erant divisi in *Volcas Arecomicos*, ortum versus habitantes, quorum Narbo & Nemausus fuit: & *Volcas Tectosages*, quorum caput fuit Tolosa. Mentio eorum non tam apud Cæsarem: etiam apud Livium, Plinium, alios.

VOLCATIVS. Multi memorantur hoc nomine insignes viri. Volcatius Tullus, consul Romanus, qui Catilinam a consulatus petitione deterruit. Vide Asconium Pedianum in Orat. Cic. in toga cand. p. 149. ¶ 2. Volcatius Gallicanus, historicus, a quo Avidii Cassii vitam habemus reliquam. ¶ 3. Volcatius Terentianus, scriptor rerum suorum temporum sub Gordianis. ¶ 4. Volcatius Epidius Grammaticus, qui scripsit vitam Pompeji Magni. ¶ 5. Volcatius Sedigitus scripsit de Poetis. Leguntur ejus versus de comicis Latinis apud Gell. l. 15. c. 24.

VŎLĒMA, orum, pyra Gallica magna, sic appellata, quod manum seu volam impleant; eine Handvölltge Birn/ Cato c. 7. & Colum. l. 5. c. 10. & Virg. 2. Georg. v. 88

— — — — nec surculus idem
Crustumius, Syriusque pirus, gravibusque volemis.

VOLGIOLVS, i, instrumentum rusticum est, quo quid complanatur aut æquatur, ein Schlägel/ damit man etwas gleich und eben macht. Plin. l. 17. c. 10 de semine cupressi: *Seritur mense Aprili, area æquata cylindris aut volgiolis, densum.*

VŎLO, are, ἵπταμαι, pennas habentium est, fliegen. Virgil. 1. Æneid. v. 301

Volat ille per aera magnum remigio alarum.

Membranis tamen etiam *volare* dicuntur cicadæ & vespertiliones. *Volare pernoctare*, Plin. libr. 8. cap. 14. *Volare gregatim*, Quintilianus lib. 1. cap. 6. Et Plaut. in Pœnulo act. 4. scen. 2. v. 49 *Sine pennis volare haud facile est*, ohne Federn ist nicht gut fliegen. *Aquilam volare doces*, vide Chil. ¶ 2. Transfertur & ad alia, quæ celeriter feruntur: ut, *volat navis*, fähret geschwind. *Volat fama*, Virg. 3. Æneid. 121. Et Terent. in Hecyr. act. 3. scen. 4. v. 24 *Ne me frustra illic expellet, vola*, lauff geschwind. Cic. Philipp. 10. cap. 5 *Quem nisi in via caduca hereditates retardassent, volasse eum, non iter fecisse diceres.* Et, *Volant litera*, quæ celeriter perferuntur, Idem ad Attic. l. 2. ep. 19. Et Lucret. l. 2. v. 206

Nocturnasque faces cali sublime volantes
Nonne vides longos flammarum ducere tractus?

¶ Vŏlĭto, volitare, passim ac libere volitare. Idem de Oratore lib. 1. cap. 6 *Animus vacuus cura atque labore volitat*, ist frey wie ein Vogel in der Lufft. *Volitare per forum, per gentes*, id est, discurrere, Idem 2. Agrar. cap. 36. *Volitare per ora virorum*, in Tuscul. lib. 1. cap. 15. ¶ Frequenter de illis dicitur, qui molientes moventesque aliquid terrendi aut ostentandi caussa vagabundi discurrunt. Cic. 2. in Catilin. cap. 3 *Hos, quos video, volitare in foro, quos stare ad curiam, quos etiam in senatum venire*, &c. Idem pro Sextio princ. *Eos, qui omnia divina & humana violarint, vexarint, perturbarint, everterint non solum alacres lætosque volitare*, &c. Et aliquanto post: *Cum illa conjuratio ex latebris atque ex tenebris erupisset palamque armata volitaret.* Sæpe ita Tacitus: aliquando & Florus &c loquitur. Seneca Herc. Oetæo v. 692

Felix

Felix alius, magnumque volet,

id est, passim se jactet ostentetque, aut efferat attollatque se: sed Gronovius *sonet* legit ex MS.

¶ Volatus, ut, *Volatus avium*, das Fliegen/ der Flug/ Cicer. 1. Divin. cap. 1. *Volatus præceps*, Martial. lib. 11. Epigr. 92.

¶ *Volaturam* Varro antique dixit lib. 3. R.R. c. 5.

¶ Volitatus, idem. Fortunatus lib. 4 de vita Martini:

Ecce repens oritur variante fragore procella,
Stridula sidereo volitatu, & multa tumultu.

¶ Volaticus, pro inconstanti, Cicer. ad Attic. lib. 13. epist. 25 *O Academiam volaticam & sui simlem, modò huc, modò illuc.* Apud Senecam est epist. 42 *volaticum esse & levem.* Et Tertullianus de Pœnitentia cap. 11 *volaticum gaudium* dixit, quod breve est & cito interit. Idem lib. 1. ad Uxor. cap. 4 *temporalia & volatica desideria.*

¶ Pervolaticus. Idem Tertullianus de anima cap. 46. extr. *Non clausa vis est, nec sacrariorum circumscribitur terminis: vaga & pervolatica, & interim libera est.*

¶ Volatilis, e, was da fleugt oder fliegen kan. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 60 *Vescimur bestiis & terrenis, & aquatilibus, & volatilibus.*

Composita.

¶ *Avolare*, davon fliegen. Cicer. de fin. lib. 2. cap. 32. *Fluit voluptas corporis, & prima quæque avolat.* Et alia metaphora, lib. 9 ad Attic. epist. 10 *Experiar certe, ut hinc avolem.* Et lib. 1. Tuscul. Quæst. cap. 43 *Critoni nostro non persuasi, me hinc avolaturum.*

¶ Advolare, zufliegen. *Advolant aves*, Cic. 2. Nat. D. cap. 49. *advolare ex imo*, Plin. lib. 9. cap. 8. *e mari in locum*, Idem lib. 10. cap. 29. Et Cic. ad Brut. epist. 10 *Advola obsecro*, id est, celerrime veni. Idem lib. 2. famil. epist. 17 *Oblitum putas, qua celeritate ad me Tarento advolaris?*

¶ Advolatus, nomen, Cic. 2. Tusc. cap. 10, Æschyli carmen interpretans, *tristi advolatu.*

¶ Antevolare. Virg. 9. Æneid. v. 47

Turnus ut antevolans tardum præcesserat agmen.

Et Silius lib. 11. v. 600

Fulvius antevolans agmen.

¶ Convolare, Terent. in prolog. Hecyr. *Populus convolat, tumultuantur, clamant*, das Volck läufft zu Hauffen/ &c. Cicero pro dom. sua cap. 22. *Convolarunt ex Italia ad me revocandum.*

¶ Circumvolare. Virg. 6. Æn. v. 866

Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.

Adde Horatium lib. 2. Satyr. 1. v. 58 similiter loquentem:

— — seu me mors atris circumvolet alis.

Idem lib. 1. Od. 2. v. 34 de Venere:

Quam Jocus circumvolat, & Cupido.

¶ Circumvolitare, idem. Virgilius lib. 1. Georgic. v. 377

Aut argutæ lacus circumvolitabit hirundo.

Et Silius lib. 9. v. 421

— — sagulo circumvolitare rubenti.

¶ Devolare, herabfliegen/ hinabfliegen. *Devolare de cælo*, Livius lib. 7. cap. 11. Idem lib. 27. cap. 11 *Priverni constat bovem locutum, vulturemque frequenti foro in tabernam devolasse.* Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 17 *Qui fortunæ inducti amicitiam ejus secuti sunt, hi simul ac fortuna dilapsa est, devolant omnes.* darvon fliegen/ darvon eilen.

¶ Evolare, ausfliegen/ auffwarts fliegen. *Altius evolare*, Cicero 1. famil. epist. 8. *Evolant & excurrunt animi foràs, corporibus spretis*, de divinat. lib. 1. c. 50. Et de clar. orat. cap. 78 *Ut evolare, non excurrere videretur.* Cæs. 3. Gall. cap. 18 *Evolarunt ex omnibus partibus silvæ, & in nostros impetum fecerunt*, id est prorupuerunt. Cicero in Somn. cap. 3 *Evolare ex corporum vinculis tanquam ex carcere.* De orat. lib. 2. cap. 6 *Evolare rus ex urbe, tanquam ex vinculis.* Pro Mur. cap. 38 *Evolare ex insidiis aliquorum*, behend entgehen.

¶ Evolitare, Colum. lib. 8. cap. 8 de columbis: *Per quas* [fenestras] *ad requirendos cibos evolitant.*

¶ Involare, *Involare nidum*, Columell. lib. 8. cap. 3. ins Nest fliegen. ¶ 2. Sed, *Involare in aliquem*, est irruere, auff einen zufahren. Terent. in Eun. 4. sc. 3 *Ilt unguibus illi in oculos involem* Venefico. Et ibidem act. 5. sc. 2 *Vix me contineo, quin involem in capillum.* Et Cicero, *Involare in possessionem*, lib. 3. de orat. cap. 31 dixit. *Involat animum cupido*, Tacitus 1. annal. cap. 49. ¶ 3. *Involare & Involatus* verba augurum sunt, cum ex volatu avium omina captant. Cicer. lib. 6. ad famil. Epist. 6 *Non igitur ex alitis involatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in nostra (Augurum) disciplina est, nec e tripudiis solistimis, aut somniis tibi auguror*, &c.

¶ Involitare, frequentat. Horat. 4. Carm. od. 10

Et quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ.

¶ Intervolare. Valer. Flaccus lib. 2. v. 614

Immittitque ratem, mediaque intervolat urbe,
Qua brevibus furit æstus aquis.

Idem lib. 5. vers. 27

— — — Ille retens oculis intervolat Idmon.

¶ Intervolitare. Livius lib. 3. cap. 10 *Carne pluit: quem imbrem ingens numerus avium intervolitando rapuisse fertur.*

¶ Pervolare, durchfliegen. Virgil. 12. Æneid. v. 474

Nigra velut magnas domini cum divitis ædes
Pervolat, & pennis alta atria lustrat hirundo.

Cicer. in Somn. cap. 1 *Optima sunt cuique de salute patriæ, quibus exercitatus animus velocius in hanc sedem & domum suam pervolabit.*

¶ Pervolitare, frequent. Virgil. 8. Æneid. v. 24

Omnia pervolitat late loca.

¶ Prævolare, vorn an fliegen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 49 *Grues in tergo prævolantium colla, & capita reponunt.*

¶ Prætervolare, celeriter præterire volando, fürüber fliegen/ vorbey wischen. Cicero de orat. lib. 3. cap. 59 *Sententiæ acutæ acutorum hominum sensus non prætervolant.* Et in Academ. lib. 4. cap. 13. *Hæc proposita non prætervolant.*

¶ Provolare, herfür fliegen. Plin. lib. 11. cap. 10 de apibus, *Universa provolant, si dies mitis futurus.* Livius lib. 2. c. 46 metaphorice dixit, *Infensis hastis provolant duo Fabii, totamque movebunt secum aciem*, id est, procurrunt. Idem lib. 3. cap. 62. *Provolare in locum & vicem alterius.*

¶ Revolare, zurück fliegen/ wiederum fliegen. Virgil. lib. 1. Georg. v. 361 *Cum medio celeres revolant ex æquore mergi.* Cicero de nat. Deor. lib. 2. cap. 49 *In tergo prævolantium*, &c. *quod quia ipse dux facere non potest, quia non habet ubi nitatur, revolat, ut ipse quoque quiescat.* Vide paullo ante *Prævolare.*

¶ Subvolare, in superius volare, hinauff oder in die Höhe fliegen. *Subvolare in cælestem locum*, Cicero 1. Tuscul. cap. 17. Et Manilius lib. 5. v. 592

— — sed pennis subvolat alte Perseus.

¶ Supervolare, Ovid. 4. Metam. v. 623

Despectat terras, totumque supervolat orbem.

¶ Supervolitare, Virg. 6. Ecloga v. 81

Infelix sua tecta supervolitaverit ales.

¶ Superevolare. Lucan. lib. 3. v. 299

Agmine nubiferam rapto supervolat Alpem.

¶ Transvolare, hinuber fliegen. *Transvolare Alpes*, Pollio Ciceroni lib. 10. famil. epist. 31. *Transvolare in alteram partem*, pro transfugere, apud Livium lib. 3. cap. 63.

¶ Transvolitare, Lucret. lib. 1. v. 355

Inter septa meant voces, & clausa domorum
Transvolitant.

¶ Volucer, volucris, volucre, idem quod velox, schnell/ behende. Virgil 1. Æneid. v. 317

Volucremque fuga prævertitur Eurum.

Volucres equi, Ovid. 2. Metam. v. 154. Et, *Sagitta volucris*, Virg. 5. Æn. v. 242. Sic Cic. pro Syll. c. 32 *O volucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & voluptate ad luctum & lacrymas recidunt!*

¶ *Volucer* antique in neutro posuit Seneca Hercule Furente vers. 1068 de somno loquens: *Volucer matris genus Astrææ.* Sed incisio forte expediri potest, si ita distinguatur: *Somne &c. volucer, matris genus.* Sic *volucer* cum *somne* cohæret: *genus* cum eodem per appositionem.

¶ Volucris: substantiv. fœm. avis, tum quicquid volat: ut apes, &c. Vögel/ fliegende Thiergen. Cicer. lib. 2. de orat. cap. 6. *Volucres videmus procreationis atque utilitatis suæ caussa fingere & construere nidos.* Et *Importuna volucres*, Virgil. 1. Georg. v. 470. *Obscenæ volucres*, 3. Æneid. v. 262. *picta*, Idem 4. Æn. v. 225.

¶ Volucriter: Ammianus lib. 17. cap. 3 *volucriter congregati.* Idem lib. 39. cap. 5. *volucriter perurgebat.*

¶ Volucripes. Sic eleganter finxit Ausonius Epist. 16 extr.

Fandi modum invita accipe
Volucripes dimetria.

¶ Involucris, das nicht fliegen kan. *Pulli involucres*, apud Gellium lib. 2. cap. 29, so noch nicht flügg sind.

¶ Semivolucris. Symmachus lib. 1. epist. 47 *Tricinium semivolucrum puellarum.* Sirenes intelligit.

D VŎLO, velle, a Græco βούλομαι, einen Willen haben/ wollen. Terent. in Andr. principio act. 1 *Paucis te volo*, scilicet *alloqui*, ich habe dich ein Wort oder zwey zu sprechen. Ibidem act. 5. sc. 3. pr. *Quis me vult?* Leges autem *volt* pro *vult* apud Comicos semper. Cicer. in Verr. 2. cap. 7 *Volo honoris caussa eum nominatum.* Et, *Nimis vellem*, Terent. Eun. 4. sc. 7, 16, ich wolte es überaus gern. ¶ 2. Sed in sequentibus exemplis *Volo* optandi quandam aut cupiendi habet significationem, ut, *Eandem rem tibi volo bene & feliciter evenire*, wünsche &c. *Bene velle alicui*, einem gutes gönnen. *Volo omnia tua caussa*, Cic. 13. fam. epist. 22. *Volo tibi hunc honorem Deum fortunare*, hoc est, vehementer cupio, Cicer. 15. fam. epist. 8. Ad Ciceronem Marius lib. 11. epist. 28 *Velit salvam Rempublicam*, wünschen daß ꝛc. Hinc Cicero pro lege Man. cap. 16 *velle & optare* conjunxit. *Quod*, inquit, *cum communis salutis atque imperii, tum ipsius hominis* [Pompeji] *caussa velle & optare debetis.* ¶ 3. *Velim, pervelim*, hoc est, vehementer cupiam, wolte gern. Plau-

Plautus Trucul. act. 2. sc. 5. extr. *ut veniret miles, velim.* Cicer. pro Sylla cap. 7. *Scire ex te pervelim.* ¶ 4. *Velim, ut velles:* elegans formula, qua utebantur significaturi sibi ægre esse, quod alteri haud bene esset; seque velle ac optare adeò, ita ei esset, ut vellet ipse. Plautus Mostell. act 3. sc. 2. v. 53

Velim ut velles, Tranio: sed quid est negotii?

Seneca Epist. 67 *Aspice M. Catonem sacro illi pectori purissimam manum admoventem, & sulcum parum demisse laxantem, utrum illi tandem dices, VELLEM QVÆ VELLES? Et MOLESTE FERO? an FELICITER QVOD AGIS?* Contraria formula alia, *Nollem quæ velles*, de qua dissuasuri aliis id, quod volebant agebantque, utebantur, quasi detestarentur, & improbarent, quæ ille alter facta vellet. Atque hic formula hic usum Senecam Erasmus Gruterusque volunt leguntque adeo, *Nollem, quæ velles & molestè fero*, &c. me sane non ita invito. Huic enim formulæ recte conjungitur altera, *Molestè fero:* opponitur vero *Feliciter quod agis.* Sed illud alterum tuetur Muretus lib. 9. Var. lect. cap. 8. ¶ 5. *Velle alicui factum:* etiam bene precandi formula est, optantium, ut fiant, quæ alter sibi evenire cupiat. Apulejus Apologiâ: *Scinium Pontianum, cui factum volo.* Symmachus lib. 2. Epist. 69 *Gelatius cui factum volo.* Terent. Adelph. act. 5. sc. 7. v. 29 *Te video nostra familiæ tam ex animo factum velle.* Gell. lib. 7. cap. 3 *Cum utiles illi essent & vellent Regi esse factum.* ¶ 6. Sed, *Quid istuc sibi vult?* Was soll das seyn? ut, *Quid sibi equestres statuæ volunt?* Cicer. in Verr. 4. cap. 61; &, *Nec satis intellexi, quid verba ista vellent*; de legibus lib. 3. cap. 14. Terentius Andr. act. 2. sc. 3. v. 1 *Quid igitur sibi vult pater? quid simulat?* Ubi Donatus: *Stomachosè*, inquit, *hoc dixit*; ut Virgilius: QVID VVLT CONCVRSVS? AD AMNEM? Idem Terent. Heaut. act. 4. sc. 1. v. 23 *Quam bene abs te prospectum est? quid voluisti?* Was hast du doch gedacht? Seneca de Benefic. lib. 4. cap. 23 *Nec ulla iniquitate me eo fortuna perducet, ut hanc vocem audiat: QVID MIHI VOLVI? QVID MIHI NUNC PRODEST BONA VOLVNTAS?* Virgil. Ecl. 2. vers. 58

Eheu, quid volui misero mihi? floribus Austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros?

¶ 7. *Velis, nolis; velit, nolit; velint, nolint*, id est, seu velint, seu nolint, sie wollen oder wollen nicht. Cicero ad Q. fratr. lib. 3. epist. 8 *Velit, nolit, scire difficile est.* Et Plinius Panegyr. c. 20 *Futuri principes, velint, nolint, sciant* &c. ¶ 8. Volo in Edictis Imperatorum non modo suadendi auctoritatem habere, sed ponendi etiam necessitatem importare Jcti notant, arg. lib. 1. ff. de Constit. Princip. Bartolus h. l. n. 2. & Coras. n. 5.

¶ Pervelim, valde velim, vehementer cupio. Cicero Epistola omnium prima ad Atticum: *Quod abs te mihi ignosci pervelim.* Livius lib. 8. cap. 18 *Illud pervelim falsè proditum esse.* Adde supra in *Volo*, num. 3. ¶ In alia, præter hanc primam, persona & forma non facile invenies, nisi quod Livius *pervelle* infinito modo dixit lib. 39. cap. 43. *Illam*, inquit, *negasse, unquam vidisse quenquam securi ferientem, & pervelle id videre.* Adferunt ex Plauti Pseudolo act. 1. sc. 2. v. 73 *qui pervolunt*: sed libris melioribus est, *quod volunt.*

¶ Volens, mit Willen/ gutwillig. Livius lib. 7. cap. 26 *Precatus, volens propitiusque sibi adesset.* ¶ *Volenti mihi est*, id est, volo. Tacitus lib. 3. Histor. cap. 43 *Certus remanere & in verba Vespasiani adigi volentibus fuit.* Idem Agricolâ cap. 18 *Initio erecta provincia, ut, quibus bellum volentibus erat.* Similiter & verbo *superesse* usus est. Ut 2. Annal. cap. 59 *Quibusque bellum invitis aut cupientibus erat.* Macrob. lib. 1. cap. 7 *Si volentibus vobis erit.* Est autem Græca loquendi ratio. ¶ Est & hac formula Tacitus usus, ut *Volentia* pro iis diceret, quæ grata accepta que sint, & maxime velit aliquis ac exoptet. Ut 15. Ann. cap. 36 *Hæc atque talia plebi volentia fuere.* Et rursus 3. Histor. cap. 52 *Iique omnes de destinatione Primi ac Varisvolistre, & Muciano volentia rescripsêre.* In utroque imitatus Sallustium suum est, cujus verba in Jugurtha cap. 100 ista sunt: *Præterea alios super vallum munimenta locare, vigilia ipsa circuire, non ita dissidentia futurum, quæ imperabissem, quàm uti militibus exæquatus cum imperatore labor volentibus esset.* Idem eadem Historia cap. 73 *Literis, quæ de Metello ac Mario missa erant, volentia de ambobus acceperant.*

¶ Volenter, adverb. Apulejus lib. 6. pag. 178 *Perrexit Psyche volenter*, &c.

¶ *Volones*, inquit Festus, dicti sunt milites, qui post Cannensem cladem usque ad octo millia, cum essent servi, voluntate se ad militiam obtulêre. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 11 *Bello Punico, cum deessent qui scriberentur, servi pro dominis pugnaturos se polliciti, in civitatem recepti sunt: & VOLONES, quia sponte hoc voluerunt, appellati.* Passim horum VOLONVM meminit Livius in bello Punico, ut lib. 23. cap. 35 *Vetus miles tironi, liber voloni exæquari sese sineret.* Ibidem paullo ante: *Ut tirones (ea maxima pars volonum erat) adsuescerent signa sequi.* Et Marcus Anton. Philosophus *Voluntarios* dixit. Capitolinus ejus vitâ cap. 21 *Instante sane adhuc pestilentia, & Deorum cultum diligentissime restituit & servos, quemadmodum bello Punico factum fuerat, ad militiam parabit, quos VOLVNTARIOS exemplo VOLONVM appellabit.* Livius quoque dicto loco *Voluntariorum* meminit; sed qui diversi ab istis. Nam Marci *Voluntarii* sunt idem, qui *Volones* Livii, nempe servi: at vero Livii *voluntarii* sunt homines ingenui ac liberi: vide paullo post in *Voluntarius.* Adde Casaubon. in Capitolini Marcum d. l.

¶ Voluntas, quæ quid cum ratione desiderat. Wille. Cicer. ad Attic. lib. 12. epist. 26 *De voluntate tua, ut simul simus, vel studio potius & cupiditate, nihil dubito.* Et, *Facere aliquid ex alicujus voluntate*, ad Planc. 13. fam. epist. 30. *Habere voluntatem nocendi*, Idem de Orat. lib. 2. cap. 74. *In voluntate ea non fuisse, in qua alius est*, pro Ligario cap. 2. Et in Catilin. 3. cap. 9 *Dii immortalibus ducibus hanc mentem voluntatemque suscepi.* GOtt hat mirs eingegeben. *Abjicere voluntatem discendi simul cum spe perdiscendi*, de Orat. lib. 2. cap. 33. *Abhorret voluntas ejus a me*, er will mein nicht/ lib. 2. fam. epist. 17. Et lib 3. epist. 6 *Alienare a se voluntates omnium*, &c. Terent. in Adelph. act. 3. scen. 4. v. 44 *Quod jus cogit, id voluntate imperet.* Sic Cicer. pro Mur. cap. 17 *Nihil obscurius hominum voluntati.* Et ad Brut. epist. 1 *Non soleo, mi Brute, temere affirmare de altero; est enim periculosum propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas.* Vide *Affirmare* sub *Firmo.* Livius lib. 1. cap. 28 *Albana pubes inermis ab armatis septa in varias voluntatibus, communis tamen metu cogente silentium tenet.* ¶ 2. Consilium, propositum. Nepos Lysand. cap. 2 *Voluntatem occultare.* Et Cicero pro Lege Manil. cap. 16 *Pompeji semper voluntatibus omnes ejus assensisse.* ¶ 3. Benevolentia. *Qua voluntate esset in Regem*, Nepos Datame cap. 3. Et Terentius in Prolog. Phorm. *Voluntas vestra si ad Poetam accesserit*, hoc est, benevolentia seu favor, euer gutes Wille. *Voluntas propensa*, Cic. 2. Off. c. 20. geneigter Wille.

¶ Voluntarius, um, quod sponte fit, ut *Voluntarius adest*, Livius lib. 1. cap. 59. ist gutwillig/ freywillig da. *Auxilia voluntaria*, quæ sponte dantur. Livius lib. 31. cap. 8 *Voluntarios, quos posset, duceret, infinitum ne quem militem ducendi jus esset.* Et, *Interitus voluntarius*, pro Marcell. c. 5. Et, *Conscisce sibi mortem voluntariam*, Idem ad Marium lib. 7. famil. epist. 3. sich selbst entleiben. Quod mortis genus improbandum, quamlibet laudatum a Stoicis.

¶ *Voluntarii* apud Livium lib. 1. cap. 30 milites sunt diversæ conditionis a *Volonibus*, de quibus supra: liberi nempe homines, non servi: qui cum vel propter ætatem, vel quod legitima stipendia fecissent, cogi non possent, sponte militabant, EVOCATI postea dicti sunt, hoc est, inquit Dio, ἀπόκλητοι. Casaubonus in Capitolini M. Anton. Philos. Vide & supra in *Volones*, & infra in *Vox, Evocati.*

¶ Voluntarie, adverbium animo promto, non coacto, sua sponte, Cæsar, *Eum milites electi voluntarie sunt prosecuti.* Alii *voluntarii* legunt. Livius pro eo *Voluntate sequentes* dixit lib. 3. cap. 69. Nam ablativus sæpe adverbii loco est. Posteriores frequentius utuntur. Arnobius lib. 2. pag. 74 *Ita perficitur, ut nihil interfit omnino, voluntarie venerint, an illius obtemperaverint jussioni.* Hyginus Fabula 41 *voluntarie se ad Minotaurum pollicitus est ire.* Et Hieronymus epist. 83 ad Evagrium, ἑκουσίως 1. Petri 5, 2, vertit *voluntarie*, ubi Vulgatus interpres *spontanee*: sed idem vetus interpres sequentem vocem προθύμως pariter *voluntarie* reddidit.

¶ *Voluntariò*, ex Livii lib. 1. cap. 30 quidam adferunt: sed Gronovius ibi & Gruterus *voluntarios* legunt.

¶ Involuntas Tertulliani verbum in Apolog. cap. 45. *Ex involuntate*, inquit, *seu necessitate delinquens.* Vide ibi Rigaltium.

¶ Involuntarius, nostrorum usu temporum, quam antiquitatis auctoritate, notius est.

¶ Benevolens, Plaut. in Mercat. act. 5. sc. 2. v. 46 *Amicus adveniet, multum benevolens*, günstig/ geneigt/ gutwillig. *Dii benevolentes*, Idem in Milite act. 4. sc. 8. vers. 41. Augustus Epist. ad Cajum apud Gellium lib. 15. cap. 7 *Spero lætum & benevolentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum.* ¶ 2. Aliquando substantive ponitur pro amico & bene cupiente. Plautus Cistell. act. 2. scen. 3. v. 42 *Ajebat: mulierem quandam suam benevolentem convenire.* Item Trin. act. 1. scen. 2. vers. 7

CA. *Cujus vox prope me sonat?*
ME. *Tui benevolentis.*

¶ Benevolus, günstig/ wohlgeneigt. *Animus benevolus*, Cicer. 2. Verr. c. 8. *Judices benevoli*, Idem 2. de Orat. cap. 79. *Facere auditorem benevolum*, de Invent. lib. 1. cap. 15. Et Terentius in Hecyr. act. 5. sc. 1. v. 35. *Facilem benevolumque linguæ tuæ jam tibi me reddidit.* Rursus Cicero lib. 3 fam. epist. 12 sub fin. *benevolentior tibi, quam fui, nihil sum factus.* Et lib. 5. epist. 16 extr. *officio fungi benevolentissimi atque amicissimi.* Et Apulejus 3. Florid. *benevolentissimi principes.*

¶ Benevole, adverbium. Cicero de finib. lib. 1. cap. 16 *Quos erga nos amice & benevole collegisti.* Superl. Augustinus epist. 28

ad

ad Hieronymum: *mei commemorationem benevolentissime facere dignatus es.* Idem epist. 64 ad Aurelium, *benevolentissime accipere.*

¶ Perbenevolus. Cic. lib. 14. fam. epist. 4 sub finem: *Pescennius est perbenevolus nobis.*

¶ Benevolentia, Gunst/ Gutwilligkeit / guter Wille. *Benevolentia aliquem complecti*, Cic. 2. fam. epist. 6. Et, *Benevolentiam alicui praestare*, Idem 4. famil. epist. 11. guten Willen erzeigen. *Benevolentia gratia aliquid facere*, Idem in offic. lib. 2. c. 6. *Benevolentiam alicujus erga se perspicere*, ad Lentul. 1. famil. epist. 7. Et ibid. epist. 1. *Fidem & benevolentiam alicujus erga se experiri*, guten Willen spühren. Et lib. 9. famil. ad Pætum epist. 16 *ut aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici solet.* Et, *Sempiternâ benevolentiâ colere memoriam beneficii alicujus*, Idem post redit. ad Quir. cap. 10. Et lib. 2. offic. cap. 6 *Malus custos diuturnitatis metus, contraque benevolentia fidelis vel ad perpetuitatem.* Corn. Nepos in Dione cap. 5. *Ex quo intelligi potest, nullum imperium tutum, nisi benevolentiâ munitum.*

¶ Mălĕvŏlus, invidus. Der einem nicht wohl will / abgünstig. Cicer. ad Brut. epist. 15 *Illo die cognovi, paullo plures in Senatu malevolos esse quam gratos.* Idem pro Dejotaro cap. 12 *malevolorum sermunculi.*

¶ Malevolens idem. Plaut. Capt. act. 3. sc. 4. v. 51 *Est miserorum, ut malevolentes sint, atque invideant bonis.* Et Bacchid. Act. 4. sc. 3. *Malevolente ingenio natus.*

¶ Mălĕvŏlentia, Ungunst/Abgunst/dolor ex alicujus emolumento seu bono. Cicer. ad Quint. fratr. lib. 1. epist. 2. cap. 15 *Judicium obtrectatione & malevolentiâ liberatum. Malevolentia hominum occurrere*, Brut. ad Cicer. famil. 11. epist. 11.

¶ Omnĭvŏlus. Catullus carm. 69. v. 140

Noscens omnivoli plurima furta Jovis.

¶ Mālo, malle, est magis velle, lieber wollen. Cicer. 15. ad Attic. epist. 18 *Domi manere si recte possim, multo malim.* Idem ad eundem lib. 8. epist. 7 *Malo me cum Pompejo vinci, quam cum illis vincere.* Et ibid. 13. epist. 22 *Scripta nostra nunquam malo esse, quam apud te.* Et Antonius Ciceroni sub lib. 14. ad Attic. epist. 13 *Arbitror malle te quietam senectutem potius agere quam solicitam.* Et, *Cato ipse servire quam pugnare mavult*, Ibidem lib. 7. ad Attic. epist. 15. Per Pleonasmum non inelegantem JCtos & *magis malle* dixisse observat Scipio Gentilis lib. 1. Parerg.

¶ Plautus *Mavolo, mavellem, mavelim*, dixit plene, & unde illud est: & quidem *mavolo* Asinar. 5. sc. 1. v. 8. *mavelis* Captiv. 2. sc. 2. v. 20. *mavellem* Amphitr. 1. sc. 3. v. 14. &c.

¶ Præmalle, dixit Apulejus lib. 3. Milet. *Adjuro per dulcem istum capilli tui nodulum, quo meum vinxisti spiritum, me nullam aliam mea Fotide præmalle.*

¶ Nōlo, nolle, Cicer. in Orat. cap. 45 *Libenter copulando verba jungebant: ut sodes, pro si audes, nolle pro non velle.* Terent. in Adelph. act. 2. sc. 1. v. 8 *Tu quod te posterius purges, hanc injuriam mihi nolle factam esse* &c. *Non nolle*, pro velle, Cic. in Verr. 4. cap. 74.

¶ Nolens, ut, *Nolens volens.* Lucan. lib. 1. v. 274

- - - Nolente senatu
Traximus imperium.

VOLSELLA seu Vulsella, a vellendo, (ubi vide) instrumentum est, quo pili e corpore evelluntur, vel cutis cum carne constringitur, eine Zwackzange / Rupffzänglein. Corn. Celsus lib. 6 cap. 18 *Nigrities cancri si cutem occupabit, incidenda est, deinde ora vulsella prehendenda, tum quicquid corruptum est, excidendum.*

Volucer, vide *Volo, volare.*

VOLVCRA, æ, Columell. lib. de arboribus cap. 15 *Genus est animalis, volucra appellatur, id vero prærodit teneros adhuc pampinos & uvas.* Vermiculus ergo est. ¶ Dicitur & *Convolvolus* & *Volvax*, Plinius lib. 18. cap. 18. ¶ Alii *Volvocem* appellant animal prærodens pubescentes uvas. ¶ *Involvolum* dixit Plautus in Cistell. act. 4. sc. 2. v. 63 *quamnam amabo?* L. *Involvolum, qui in pampini folio intortus implicat se.*

VOLVO, volvere, κυλίειν, versare, wältzen. *Quam citatissime aliquid volvere*, Quintil. lib. 1. cap. 1. Et Virg. 1. Æneid. v. 115

- - - Pronusque magister
Volvitur in caput.

Id est, præcipitatur, wird gestürtzet. ¶ 1. Cicer. de Orat. lib. 3. cap. 47 *Complexio verborum, qua uno spiritu volvi potest*, in einem Athem heraus gestossen. Sic, *Celeriter verba fundere*, idem de clar. Orat. cap. 70. ¶ 3. Virg. 1. Æn. v. 305

At pius Æneas per noctem plurima volvens.

Id est, in animo versans, secum cogitans: Sic, *secum aliquid volvere*, Livius lib. 26. cap. 7. bey sich bedencken / behertzigen. Et, *Iras in pectore volvere*, Idem lib. 35. cap. 18.

¶ Voluta, a volvendo vocabulum architectonicum & artis proprium. Quo designatur præcipua capituli in columnis Jonici generis pars, pulvini nimirum, qui inter abacum ibi echinumque oblongus est positus, cujus extremitates in cochleæ morem circinantur & convolvuntur. *Has* itaque Vitruvius *Volutas*: Juniores *cochleas* dixerunt. Vide Vitruvianos interpretes, præcipue Baldum. Demonstrationem *Volutæ* Nicolaus Goldmannus dedit.

¶ Volutare, subst. vas quo aliquid volvitur ab abluendum. Apicius lib. 8. cap. 7 *Porcellum in volutari perfundes & inferes.*

¶ Volūto, volutare, verbum frequentativum. ut, *Volutari in luto* Cicer. in Verr. 6. cap. 24. Et Declamat. in Sallustium post princip. *Nihil aliud studet, nisi ut lutulentus sit, cum quibus volutari.* Sic, *in omni genere scelerum & flagitiorum volutari*, Cicer. 9. famil. epist. 3. *In omni dedecore volutari*, Auct. ad Herenn. lib. 4. cap. 13. Et, *Volutari inter mala plurima*, Seneca de Vita beata cap. 24. ¶ 2. Sed *Volutare in animo*, & *animo secum aliquid volutare*, betrachten / bedencken / Livius lib. 28. cap. 18.

¶ Volutatus, nomen, ut, *Pulverem volutatu colligere*, Plin. lib. 10. cap. 4. Pluraliter Apulejus lib. 4. de Asino pag. 144 *Pondere liberatus, lassitudinem, vice labacri, pulveris volutatibus digerebam.*

¶ Volutatio, ut, *In luto volutatio generi* (suum) *grata*, Plin. lib. 8. cap. 51. De volutationibus ad pedes eorum, quibus supplicabatur, vide, quæ notat Passerat. ad lib. 3. Propert. eleg. 8. Ad animum transfert Seneca de Tranquillit. animi cap. 2 *Tedium & displicentia sui, & nunquam residentis animi volutatio.*

¶ Volutatim, adverb. Plaut. Milite act. 2. sc. 3. v. 40 *Volutatim domum te rapiam*, id est, Volutando. Sed dubia & suspecta lectio est.

¶ Volutabundus, volutans. Cic. de Rep. lib. 2. apud Nonium: *libidinoso, & volutabundo in voluptatibus.*

¶ Vŏlutabrum, locus ubi sues volutantur, eine Mistlache. Virg. 3. Georg. v. 411

Sæpe volutabris pulsos silvestribus apros
Latratu turbabis agens.

Sus in volutabro cœni. Vide Chiliadas. Petrus Chrysologus Serm. 2 *Qui proni in terram vivunt, astum carnis in volutabro luti temperant.*

¶ Vŏlūbilis, e, das sich ümdrehet. ut, *Cælum volubile*, Cicer. de Univers. cap. 6. *Sol volubilis*, Prudent. præfat. Cathem. v. 3. *Homo volubilis*, præcipiti quadam celeritate, pro Flacc. cap. 20.

¶ Volubilitas, ut, *Mundi volubilitas, nisi in globosa forma esse non posset*, de nat. Deor. lib. 2. cap. 19. Et de Univers. c. 10 *Deus cælum ad volubilitatem rotundabit.* Et, *Volubilitas fortunæ*, inconstantia, de divinat. lib. 2. cap. 6. Idem pro Planc. cap. 25 *Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, requiri solet.* Valer. Max. lib. 2. cap. 2. num. 2 *Græci linguæ volubilitate plurimum valent.*

¶ Volubiliter, *Numerose & volubiliter oratio funditur*, Cicer. in Orat. cap. 62.

¶ Vŏlūmen, liber, seu libri pars: a convolvendo sic appellatur. Quid proprie fuerit, paullo uberius explicandum. Primum itaque teneamus, in chartæ membranæve adversa maxime parte scripsisse veteres, aversam puram plerumque reliquisse. Has chartas sive membranas conglutinabant invicem & porrigebant in longum. In fine assuebatur bacillus, sive os, cylindri figura; cujus extrema utrinque tegebant capitula rotunda & prominentia in umbilicorum formam; unde & *umbilicorum* nomine appellata fuerunt. Hæc autem eò fiebant, ut circa caudicem istum vel os tota chartarum series convolvi posset, eminentibus umbilicis illis utrinque e media spira, & hoc proprie dicebatur *volumen* a *volvendo* vel *convolvendo* scilicet, ut dicebamus. Dicitur autem *Volumen* aliquando de toto aliquo opere; si uno nimirum volumine finitum; aliquando pro libris singulis unius operis uno volumine perscriptis. Plinius lib. 3. Epist. 5. cum singula opera avunculi sui recensuisset, subjicit: *Miraris, quod tot volumina multaque in his tam scrupulosa homo occupatus absolverit.* TOT VOLVMINA, id est, *libros* sive *opera.* De singulis libris, in quos tributum aliquod opus est, Ovidius 1. Trist. Eleg. 1. v. 117

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ.

Nam libros 15. Metamorphoseos designat. Suetonius in vita Plinii: *Itaque bella omnia, quæ unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit*, id est, libris. Plinius Junior supra laudata Epist. *Bellorum Germanicæ viginti* (libri) *quibus omnia, quæ cum Germanis gessimus, bella collegit.* Sed & pro *Tomo* sive parte librorum, in quos divisum opus aliquod est, ponitur. Plinius eâdem epistolâ in Indice librorum Avunculi: *Studiosi tres*, (hi tres ejus de studioso libri sunt) *in sex volumina propter amplitudinem divisi.* Sic liber primus Bibliothecæ Diodori in tomos seu partes duas distributus est, τεύχεα & βιβλίους, quas *duo* Latina voce *volumina* recte appelles, quod & Casaubonus ad Suetonium observat. Vide Salmasium etiam, si lubet, de modo usurarum cap. 10. ¶ 2. Volumina etiam dicuntur serpentum corpora, quod volvendo trahunt. Virgilius lib. 11. vers. 753

- - - Serpens sinuosa volumina versat.

Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 535

- - - prostratus Apolline Python,
Implicuit fractis moritura volumina silvis.

¶ 3. Quicquid denique volubile est, sinuarique ac flecti potest, *volumen* dicitur. Ita *volumina crurum*, Virgilius Georg. 3. v. 192.

v. 192. de equis. *Volumina vinclorum* lib. 5. Æn. v. 408 dixit. *Volumina fumi*, Lucanus lib. 3. v. 505.

¶ Voluminosus, Sidon. Carm. 9. v. 76 *Angues corporibus voluminosis.*

¶ Advolvere, volvendo adducere, herzuwälzen. *Advolvi ad aliquem locum. Advolvi ad ignem*, Plin. lib. 11. cap. 37. *Advolutus genibus*, qui supplex flexis genibus nixus ad alicujus genua procidit, Liv. lib. 28. cap. 34. Virgil. 3. Georg. v. 378

- - - totas
Advolvere focis ulmos, ignique dedere.

¶ Convolvere, übereinander schlagen/wälzen. *Convolvuntur in semet dracones*, Plin. lib. 10. cap. 72. *Convolvens se sol elabitur & abit*, Cicer. lib. 1. de Divin. cap. 23.

¶ Convolvulus, vermis, vide *Volucra.* ¶ 2. Et, Convolvolus, herba, quo nomine Plin. helxinen appellat lib. 21. c. 5. Mutelwinde. Vide *Helxine.*

¶ Convolutare, frequentativum. Seneca Quæst. Nat. lib. 7. c. 9 *Cum vagus & incertus spiritus convolutatus est.*

¶ Inconvolutus, Ammianus lib. 29. cap. 16 *post inconvolutos multiplices casus.* Ita Valef. pag. 563. & Lindenbr. p. 422.

¶ Circumvolvere. Virg. Æneid. 3. v. 284

Interea magnum sol circumvolvitur annum.

¶ Circumvolutare, Plin. lib. 8. cap. 17 *feram circumvolutari blandientem.*

¶ Devolvere, deorsum volvere, herab wälzen. *Devolvi a sublimi*, Plin. lib. 27. cap. 12. *Jumenta cum oneribus ruinæ modo devolvere*, Liv. lib. 21. cap. 33. *Aqua e montibus oriunda per saxa præceps devolvitur*, Columell. lib. 1. cap. 5. Et Virg. 2 Æneid. v. 448

Auratæque trabes veterum decora alta parentum
Devolvunt.

i. e. volvendo deorsum jaciunt. ¶ 2. Et quoniam exsecta procidunt & devolvuntur, inde *devolvere* Catullus pro *Exsecare*, consequens pro antecedente, posuit de Attine seipsum evirante, sive castrante loquens, Carm. 64. de Ary v. 4.

Stimulatus ubi furenti rabie, vagus animi
Devolvit illa acuta sibi pondera silice.

Per *pondera* intelligit testiculos. ¶ 3. *Devolvi ad otium & inertiam*, Columella in procem. lib. 1. *Devolvi ad spem inanem*, Cic. 7. Philipp. cap. 4. *Res eo devoluta est*, Livius lib. 5. cap. 11. id est, eo rediit; ist dahin bracht worden.

¶ Evolvere, ut: *Evolvere involutum*, h. e. explicare, aus einander wickeln/ Cicer. in Top. cap. 2. ¶ 2. *Evolvere librum*, Idem 1. Tusc. cap. 11. *Evolvi volumen epistolarum tuarum*, Cicer. ad Attic. lib. 9. epist. 10. Et eadem epist. *Deliberationem aliquam evolvere accuratius in litteris*, fleißiger darthun und erklären. *Non possum evolvere exitum rei*, Idem pro Cæl. cap. 27. *Evolvere se turbâ*, &, *ex turba*, Terent. Eun. act. 4. sc. 4. v. 56. hoc est, expedire, sich aus einer Unruh wickeln. *Evolvitur in Pontum sex fluminibus Danubius*, Plin. lib. 4. cap. 12.

¶ Evolutio, Cicer. 1. de finib. cap. 7. *Quid historia, cognitioque rerum, quid Poëtarum evolutio?*

¶ Inevolutus. Martial. lib. 11. Epigr. 1. ad librum:

Vadas, & redeas inevolutus.

¶ Involvere, über einander wickeln/ auffwinden/ implicare: ut, *Virtute mea me involvo*, Horat. lib. 3. Carm. od. 29. *Involvo me libris, aut lego, aut scribo*, id est, studiis me totum immergo, ich verstecke mich in die Bücher/ Cicer. ad Papirium lib. 9. fam. epist. 20. quod & *Abdere se literis* dixit in orat. pro Arch. cap. 6, &, *Abdere se in bibliothecam*, lib. 7. fam. epist. 29. *Involvere se otio*, Plin. lib. 7. epist. 3. Et Cicero in Verr. 6. cap. 28 *Imperat suis, ut id in prætorium involutum quam occultissime deferatur*, eingewickelt. Ovid. lib. 4. Fastor. v. 705 *Captivam stipulâ fœnoque involvit.* ¶ 2. *Bellum involutum*, Cic. 7. Philipp. cap. 6. *Involuta & occulta res*, Idem 1. Acad. Q. cap. 4. hoc est, implicatæ, intricatæ, verwirret und verwickelt. Sic, *Occulta quædam & quasi involuta aperio*, de finibus libr. 1. cap. 9. Et de divinat. lib. 1. cap. 18 *Causa latet obscuritate involuta naturæ.*

¶ *Involutissima res*, Senec. lib. 6. Quæst. nat. cap. 5.

¶ Involutio. Vitruvius lib. 10 cap. 11 *Tabulæ pertegant etiam involutionem.*

¶ Involūcre, substantive, Plaut. dixit linteum tonsorum, ein Treuge-Tuch/ in Captiv. Act. 2. sc. 2. v. 17. *Ne is quidem involucre injicere volet, vestem ut ne inquinet.* Sed

¶ Involūcre, correptum penultima, quod volare non potest; vide in *Volare.*

¶ Involūcrum est quodlibet integumentum, darein man was wickelt und vermacht/ ut, *Involucrum clypei*, das Futter/ Cic. de nat. Deor. lib. 2. cap. 14. Idem ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 1 *Multis simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur uniuscujusque natura; frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpissime.* Nota, tertiam syllabam perpetuo longam esse, & male correpte positam alicubi a Prudentio. Est enim *involūcrum* ab involutum, ut *a simulatum simulācrum* &c.

¶ Circuminvolvo. Vitruvius lib. 10 cap. 11 *singula puncta præterendo & circuminvolvendo*, &c.

¶ Obvolvere, bewinden/ verwickeln/ verhüllen. Cicer. in Orat. cap. 22 *Si denique pictor ille vidit, cum immolandâ Iphigeniâ, tristis Calchas esset, mœstior Ulysses, mœreret Menelaus, obvolvendum caput Agamemnonis esse, quoniam suum illum luctum penicillo non posset imitari.* Idem de divin. lib. 1. cap. 31 *Fax obvoluta sanguine*, Horat. 2. Serm. Sat. 7. v. 42

verbusque decoris
Obvolvas vitium.

¶ Obvolutio. Macrobius lib. 1. Somn. Scip. cap. 11. extr. de anima ex cælo, de Platonis sententia, descendente: *In singulis sphæris, qua calo subjecta sunt, atherea obvolutione vestitur.*

¶ Pervolvere, Plin. lib. 33. cap. 4 *Torrens erupit tanta vi, ut saxa pervolvat*, mit Gewalt forttreiben. *Pervolvere librum*, Catullus Epigr. 96. v. 6. de Smyrna Cinnæ.

¶ Pervolutare, Cicer. de Orat. cap. 34 *Omnium bonarum artium scriptores ac doctores & legendi, & pervolutandi, & laudandi sunt.*

¶ Provolvere, für sich hin stossen/ wälzen. Terent. in Andr. act. 4. sc. 4. v. 37 *Jam ego hunc in mediam viam provolvam, teque ibidem pervolvam in luto. Provolvere se ad pedes alicujus*, Livius lib. 6. cap. 3. *Provolvi ad genua alicujus*, Idem lib. 34. cap. 11. Fußfall thun.

¶ Revolvere, wiederum abwälzen. ¶ 2. Item recidere, redire. Terent. in Hecyr. act. 4. sc. 4. v. 69 *In eandem vitam te revolutum denuò video esse*, oc est, vi perractum. *Revolvi ad alicujus sententiam*, Cic. 4. Fam. c. ult. Et Tacit. 3. Hist. cap. 26 *Victoria ad victum revolvebatur*, aus dem Sieg ward nichts.

¶ Revolutio. Augustinus Civ. Dei lib. 22 cap. 12 extr. *post multas per diversa corpora revolutiones.* Idem lib. 12 de Trinit. cap. ult. *quibus curæ est de revolutionibus animarum opinionem firmare.*

¶ Revolubilis, e, das wiederum zurück läufft/ ut, *Saxum revolubile Sisyphi.* Ovid. in Ibin v. 191

Sisyphe, cui tradax revolubile pondus, habebis.

¶ Irrevolutus: unumgewendet. Martial. lib. 11. Epigr. 1 in aliquot libris: Alii, & castigatiores quidem, habent *inevolutus*, quod supra vides.

¶ Subvolvere, Virgil. 1. Æneid. v. 424

pars ducere muros,
Molirique arcem, & manibus subvolvere saxa.

¶ Subtervolvere. Ammianus lib. 22. cap. 20 *Ita Pontus perstringitur gelu, ut nec amnium cursus subtervolvi credantur.*

¶ Supervolvere. Columell. lib. 11. cap. 3 *Supervoluto cylindro incrementum sati coërcere*, walzen. Et Avienus Arateis v. 971

Quinque supervolvit se partibus, &c.

CVolvox, vid. *Volucra.*

VŎLVPTAS, a *Volo* & *Peto*, ut vult Scal. in de Poët. jucundus motus est, quo sensus exhilaratur, quemadmodum Cicero dixit lib. 2. de finibus cap. 3. hoc est, quicquid animum cum delectatione demulcet. Seneca Epist. 59 *Animi hilarem affectionem* definit. Lust/ Wollust. Terent. in Heaut act. 1. sc. 2. v. 10 *Voluptatem magnam nuntias*, frölliche Botschafft. *Afferre voluptatem*, Plinius lib. 16. procem. *Capi voluptate*, Cic. 1. de Leg. cap. 11. *Perfundi voluptate*, de clar. Orat. cap. 50. Et, *In voluptate esse*, Idem 1. de Finib. cap. 11. *Duci voluptate*, Quintil. lib. 4. cap. 2. sich die Wollust regieren lassen. *Permulcere aures assistentium pravis voluptatibus*, Idem lib. 2. cap. 12. *Deliniri prava quadam voluptate*, Quintil. lib. 3. cap. 5. Et, *Homo voluptatibus deditus*, Cicer. 1. de Fin. cap. 18. *Voluptas maxima est inimica virtuti*, Idem in Part. 25. *Omnis voluptas honestati contraria est*, Idem lib. 3 off. cap. 33. Et, *Capitalis pestis est voluptas*, Idem de Senect. cap. 12. Et ibidem, cod. cap. *In voluptatis regno virtus consistere non potest.* Qui etiam, *Indigna homine docto est voluptas*, lib. 2. off. cap. 1 dixit. Horat. lib. 1. epist. 2. v. 55 *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.* Juvenalis Satyr. 11 extrema:

Voluptates commendat rarior usus.

Cicero de Senect. cap. 13 *Divinus Plato escam malorum voluptatem appellat, quòd eâ videlicet homines capiantur, ut hamo pisces.* Platonis dictum in Timæo est, ἡδονὴ μεγίστον κέντρον. ¶ 2. Κατ' ἐξοχὴν de venerea voluptate dicitur. Sic apud Plautum Amphitr. Prolog. vers. 114 *Voluptatem cum aliqua capere*, est concumbere. Petronius: *Quemnam putas esse, qui de Circes toro sine voluptate surrexit?* ¶ *Voluptatem* etiam vocabant amicum carissimum. Virgil. 8 Æneid. vers. 481 *Mea sola & sera voluptas.* Plaut. Truc. 2. sc. 4. vers. 2 *Mea voluptas*, amatoria compellatione.

¶ Voluptarius. *Mollis & voluptarius*, qui voluptatibus gaudet, der in der Wollust lebet. *Disciplina voluptaria*, delicata, mollis, Cicer. de finib. lib. 1. cap. 11. Et in Pison. cap. 18 *Hoc dicunt voluptarii Græci*, i. e. voluptatis assertores. *Voluptarii & potatores* Plaut. Men. act. 2. sc. 1. v. 33.

¶ Scribitur & *Voluptuarius*, v. g. apud Capitolin. in Vero c. 2.

¶ Voluptarie. Apulej. lib. 3. Milesi. p. 138 *Transactis voluptarie paucis noctibus.*

¶ Vo-

¶ Voluptuosus, plenus voluptatis, delectabilis. Plinius lib. 3 epist. 19 *Voluptuosum est, posse utroque* [prædia] *eadem opem, eodem viatico invisere.* Et Quintilianus Declam. 260 *Multa me hercule animalia, quæ venire ad manum & mansuescere queunt, non humanum modo, sed etiam voluptuosum est, alere & pascere.* Superl. *Voluptuosissimus*, apud Sidonium lib. 2. epist. 9 *voluptuosissimum tempus exegi.* Adde eundem lib. 4 epist. 11. & Curas posteriores Cellarii.

¶ Voluptuose, adverbium. Comparativo usus Ambrosius Sermone 81 p. 376 ed. Frob. *Parvo tempore aliquantum super iis lætaris, & abuti eis voluptuosius delectaris.*

¶ Volŭpe, delectabile, angenehm. Terent. in Phorm. act. 4. sc. 3. v. 5 *Venire salsum volupe est.* Plaut. Casin. act. 4. sc. 2. *Facite vestro animo volupe.*

¶ Voluptari, voluptatibus indulgere, verbum Apuleji lib. 7. Milesi. pag. 343 *Quanto me felicior Daphne vicina, quæ mero & prandio matutino satiata cum suis adulteris voluptatur.*

¶ Voluptabilis, delectabilis. Plautus Epidico act. 1. sc. 1. v. 19 *Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu attulisti.* Et Ammianus lib. 31 cap. 2 *otium voluptabile.*

VŌMER, & Vomis, ĕris. Virg. 1. Georg. v. 46

Ingemere, & sulco attritus splendescere vomer.

Et ibidem v. 162

Vomis & inflexi primum grave robur aratri.

Ferrum est aratri, sulcos ducens: ita dictus, quod terram utrinque *vomat*, hoc est, emotam cumulet, Græce ὖις, Pflugschar. ¶ Ferrum alterum non perinde latum, quod terram, priusquam proscindatur, secat, *culter* dicitur. *Vomer aduncus*, Ovid. 4. Fast. v. 927. *obtusus*, Virg. Georg. 1. v. 262. Et Cicer. Philipp. 2. cap. 40 *Aratrum circumducere, ejusque vomere portam penè perstringere.*

VŌMĪCA, a *vomendo*, tumor est excrescens cum suppuratione, ein Geschwär. Juvenalis Satyr. 13. v. 95

Et phthisis & vomica patres, & dimidium crus.

Laborare vomica, Celsus lib. 4. cap. 8. *Rumpere vomicam*, Idem lib. 2. cap. 8. Augustus Agrippæ nepotis, & Juliæ filiæ ac neptis, infamem vitam morte ipsa gravius tulit, *nec aliter illos appellare consuevit, quam tres vomicas, aut tria carcinomata sua.* Sueton. in Augusto c. 65.

¶ 2. *Nux vomica*, avellana major est, & nodosa, vomitum mirifice elicit, atque ex eo nomen accepit.

VŎMO, vomere, a Græco, ἐμῶ, ausswerffen/ sich brechen/ speyen/ übergeben. *Vomere post cœnam*, Cic. pro Dejot. cap. 7. Et, *Vomere in mensam*, Idem de finib. lib. 2. cap. 8. *Vomere in alicujus conspectu*, Cicer. in Philipp. 2. c. 25. Et, *Ab hora tertia bibebatur, ludebatur, vomebatur*, Impersonaliter, ibidem c. 41. pr.

¶ Vomitare, frequentativ. Columell. lib. 7. c. 10 *Pecudes nauseâ correptæ vomitant atque expurgantur.*

¶ Vomitus, ûs, das Brechen. Ut, *Vomitum facere*, Plin. lib. 13. cap. 23. *creare*, Idem lib. 9. c. 48. *Vomitionem ciere*, lib. 21. c. 20. & *movere*, Idem 22. cap. ult. *concitare*, lib. 24. c. 18. ac *invitare* lib. 22. cap. 24. Omnia Pliniana; notantque das Brechen erregen. Contra *Sistere vomitum*, Idem Plinius lib. 20. cap. 20. *Cohibere vomitum*, Idem lib. 20. cap. 17. das Brechen stillen/ zurück halten. Vomitui præcipue studebant gulones, ut sufficerent & exonerati nova saburra implerentur. Sueton. Vitellio cap. 13 *Epulas bifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat in jentacula, & prandia, & cœnas commessationesque, facile omnibus sufficiens vomitandi consuetudine.* Seneca Consolat. ad Helviam cap. 9. sub f. *Vomunt, ut edant: edunt, ut vomant: & epulas, quas toto orbe conquirunt, nec concoquere dignantur.* Ceterum ad movendos vomitûs gulones isti habebant pinnas, quæ in os inserebantur. Suetonius Claudio cap. 33 *Nec temere usquam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens, & ut statim supino ac per somnum hianti pinna in os inderetur ad exonerandum stomachum.* Ubi Casaub. & Torrent. vide.

¶ Vomitio, idem, cujus exempla partim jam adduximus, ut *Vomitionem ciere*, Plin. 21. cap. 20. Idem lib. 11 extremo: *Inimica oculis vomitiones.* Sic, *Vomitione reddere*, Idem 32. c. 3. Et, *rara vomitione mederi sibi*, lib. 28. cap. 4.

¶ Vomitor, qui facilis ad vomendum est. /Der sich gern bricht. Plinius lib. 23. cap. 1 *non expedire vomitoribus* &c. Ita Froben. aliique: Harduinus autem *vomitionibus* sectione 24. Tamen & Seneca Epist. 88 p. 387 *Isti jejuni vomitores, quorum corpora in sagina, animi in macie & veterno sunt.*

¶ Vomitorius, um, quod vim habet vomitum faciendi, das Brechen macht. Idem lib. 21. cap. 19 *Narcissus herbaceus stomacho inutilis, & ideo vomitorius.*

¶ Devŏmere, speyen/ ausköcken/ Cæcilius in Plocio suâ: *Nihil peccat de suavio: Ut devomas vult, quod foris potaveris.* Vid. Gell. lib. 2. cap. 23.

¶ Evomere, von sich geben/ brechen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 49 *Hæc ubi scribitur conchis se solere implere, easque quum stomachi calore concoxerit, evomere.* ¶ 2. Et; *Inam in aliquem evomere*, ausschütten. Terent. in Adelph. act. 3. sc. 2. v. 14 *Requirum fratrem, ut in eum hæc evomam.* Pro Milon. cap. 29 *Non vereor, ne odio inflammatus hæc in illum evomere videar. Virus acerbitatis suæ apud aliquem evomere.* Vide *Virus.*

¶ Evomentum. Tacit. lib. 12. cap. 67, 3.

¶ Intervomere, Lucret. lib. 6. v. 894

Quo dulces inter salsas intervomit undas,

id est, interfundit.

¶ Revomere, wieder von sich geben. Virg. 5. Æn. v. 182

Et salsos vident revomentem pectore fluctus.

Silius lib. 10. v. 326

Ac miseri fluitant revomentes æquora nautæ.

¶ Supervomere. Rursus Silius eodem lib. 10. v. 183

- - - supervomit ille calentem
Sanguinis effundens per hiantia viscera rivum.

VOPISCVS, i, Plin. lib. 7. cap. 10, *Vopiscos appellabant è geminis, qui retenti utero nascerentur, altero interemto abortu.* ¶ 2. Vopiscus Historicus scripsit Imperatorum aliquot Roman. vitas.

VŎRO, vorare, est cum impetu sonituque edere, βορᾶν, fressen. Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 47 *Animalia alia vorant, alia mandunt.* Idem ad Att. lib. 4. ep. 11 *Nos hic voramus literas cum Dionysio*, i. e. avidè discimus vel legimus.

¶ Vorator. Hieronym. lib. 2. adv. Jovinian. cap. 11 *Vomator, & potator vini.* Quæ verba, ex Evangelio sumta, ita etiam ante Hieronymum Tertullianus sua fecit de Jejuniis cap. 2. Et Paullinus Nolanus Epist. 49 cap. 10 *Cetus prophetæ innocuus vomator.*

¶ Vŏrāgo, βάραθρον, barathrum omnia absorbens, Abgrund/ bodenlose Tiefe. Cicer. de divin. lib. 1. cap. 33 *Cum equum ipse demisisset in flumen, submersus equus voraginibus non exstitit.* ¶ 2. Idem metaphoricè dixit, *Gurges ac vorago patrimonii*, pro Sextio cap. 52. Et de Orat. lib. 3. cap. 41 *Syrtim patrimonii, scopulum libentius dixerim, Charybdim bonorum, voraginem potius*, ein Schlemmer.

¶ Voraginosus, das voll Tümpel ist. Apulej. lib. 9 *Via voraginosa.* Et Hirtius B. Hisp. cap. 29 *palustre & voraginosum solum.* Et, *Amnis voraginosus*, Ammianus lib. 24. cap. 22.

¶ Vorax, freßig/ ein Vielfraß. Cic. Philipp. 2. c. 27 *Qua Charybdi tam vorax?* Ovid. lib. 8. Metam. v. 845

- - - Quo copia major
Est data, plura cupit, turbaque voracior ipsa est.

¶ Voracitas, Freßigkeit. Eutropius lib. 7. cap. 12. de Vitellio: *notabilis, præcipue inglubie & voracitate.* Plinius lib. 2. cap. 107 *Natura voracitatem in toto mundo avidissimam sine damno sui pascit.* Pluraliter *Voracitates ebrietatesque* Augustinus dixit libro de moribus eccles. cathol. cap. 34.

¶ Voraciter, adverb. freßiger Weise. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 5. *voraciter* [cibum] *invadere.*

¶ Voratrina, locus ubi voratur, popina. Tertullianus Apolog. c. 39 de ecclesiæ reditibus: *Inde non epulis, non potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur, sed egenis alendis humandisque.* Pro voragine usus est Ammianus lib. 17. cap. 16. [Vales. c. 7] de terræmotibus, quos chasmatias dicit; *patefactis subito voratrinis, terrarum partes absorbent.*

¶ Devorare. Cato de re rustica cap. 78 *Bos si ægrotare cœperit, ovum gallinaceum crudum integrum continuò devoret*, verschlucken. ¶ 2. *Devorare pecuniam*, per metaphoram, Cic. in Verr. 5. cap. 76. verschwenden. *Exhaurire & devorare bona, fortunas aliquorum*, Idem in Philipp. & pro dom. sua cap. 23. *Devorare patrimonia*, Catull. Carm. 30. Et, *Jam spe & opinione prædam devorasse*, Cic. 3. in Verrem cap. 51. Sed, *Devorare libros*, i. e. multa avide legere, Cic. ad Attic. lib. 7. epist. 3. Et, *Devorare hominum ineptias & stultitias*, in sich fressen/ hoc est, patienter & dissimulanter ferre, Idem de clar. Orat. c. 67. Et, *Devorare molestiam pancorum dierum*, Idem 6. Philipp. cap. ult. *Devorare tædium*, Quintil. lib. 11. c. 2. ¶ 3. Sed, *A multitudine & foro oratio devorabatur*, ducta metaphora ab eis, qui cibos non gustatos deglutiunt, Cic. de clar. Orat. cap. 82.

¶ Devorator. Gloss. Vet. *Devorator, καταφαγᾶς, καπρίων.* Tertullianus de Resurr. Carn. cap. 32 *De ipsis devoratoribus exactio indicitur.*

¶ Devoratorium. Ambrosius Epist. 5. p. 78 *Devoratorium mortis obstruere*, id est, fauces.

¶ Transvorare, idem ferè. Apul. Apolog. p. 333 *Suasi uxori meæ, cujus, ut isti ajunt, jam universas opes transvoraram.* Proprie Arnobius lib. 1. extr. *Belluarum ritu comminutis cum ossibus transvorare.* Idem lib. 7. p. 249 *Fauces, quibus cibos transvoret.*

Vortex, vide in *Vertex*, sub *Verto.*

VOS, pronomen plurale notissimum. *Vos corgli testes*, Virg. eclog. 5. v. 21.

¶ Vosmet, cum enclitica. Plaut. Capt. act. 3. sc. 5. v. 18 *Ita vosmet ajebatis.*

¶ Vosmetipsi. Idem Mostellar. a. 1. sc. 2. v. 13.

¶ Vester, & apud antiquos *Voster*; ut apud Plautum supereſt, Euer. *Vestris moribus*, Propert. lib. 2. eleg. 29, 32.

¶ Vestrâs, plur. Vestrātes, pronomen patrium, ut Priscianus lib. 17. p. 1095 vocat, ut Nostrâs, Cujâs. *Vestrates*, euere Landsleute. Item, qui ordinis vestri sunt.

VŎVĔO, ēre, à βοᾶν, est sancte promittere, ac Deo quidem. geloben / Gelübde thun. Vet. Gloss. *Voveo, consecro, ἀνατίθημι*, Cicer. de finib. lib. 5. cap. 22 *Imperatores pro salute patriæ suæ voverunt.* Sic *vovere decimam Herculi*, Cicer. 3. de nat. D. cap. 36. Et ibidem c. 17 *Templa nympharum publicè vota ac dedicata sunt.* ¶ 2. Est optare votis; precari. wünschen. Vet. Gloss. *Vovere, εὔχεσθαι.* Cicer. de nat. Deor. lib. 1. cap. ult. *Quid optamus a Dis immortalibus? quid vovemus?* Horat. lib. 1. Epist. 4. v. 8

Quid voveat dulci nutricula majus alumno?

¶ Voto, votare, frequentativum, est posterioris Latinitatis, quantum constat: probum autem & antiquum Compositum *Devotare*, de quo infra. Jornandes de Regn. success. in Juliano Parabata: *Christianorum post victoriam sanguinem diis suis votavit*, id est, vovit. Onomasticon vetus: *Voto, as, ὁμολογέω.*

¶ Votum, promissio vel sponsio, qua obligamur Deo, eine Gelübde. Quid sit, *Votum concipere, suscipere, nuncupare, signare, figere, solvere*; & cætera, quæ ad votorum historiam pertinent, vide apud Rutgersium lib. 5. Variar. lection. cap. 5 explicata. Et ipsas illas loquendi formulas habes fere omnes apud Plinium & Trajanum lib. 10. epist. 101. & 102. Et *Vota facere*, Cicer. pro Milone c. 28. *Vota dissolvere*, ad Attic. 15. ep. 11. Item, *Preces & vota*, pro Plancio cap. 41. *Voti reus* est, qui suscepto sub conditione voto, se numini obligat; *damnatus*, qui compos factus, ad solvendum obligatus est, Nepos Timoleonte cap. ult. ¶ 2. Ipsa etiam res, quæ Deo dicata sacrataque voto est, ita appellatur. Petronius: - - *stipant grues,*

Equi recessus Danai & in voto latent.

Ipsum enim equum ligneum, quem Palladi Græci voverant, *voti* nomine intelligit. Nec aliter accipienda hæc vox in illo Virgilii lib. 3. Æneid. v. 279 - - - *votisque incendimus aras.*

¶ Votum quoque dicitur res voto seu precibus petita ante, & nunc impetrata. Claudian. de Bello Gildonico v. 7

Horret adhuc animus, manifestaque gaudia differt,
Dum stupet, & tanto cunctatur credere voto.

In *votum venire* dicitur, quod optatur. Horat. lib. 1. Epist. 11. v. 5

An venit in votum Attalicis ex urbibus una?

¶ 3. Pro voluntate, Suetonius Augusto cap. 51 *Nec votum, nec animus deest confodiendi.* Eumenius Rhetor de instaur. Schol. cap. 5 *Quantum ad votum pietatemque pertinet.* Ad votum, i. e. benignam voluntatem, studium. ¶ 4. Item propositum, institutum. Claudian. de 4. Cons. Honorii v. 332

- - - *si longa moretur*
Obsidio, tum vota cave secura remittas.

¶ 5. *Vota*, id est, nuptiæ, an quia ex voto ducunt & nubunt? an quod utrisque in votis est suscipere liberos, qui matrimoniorum finis est? Hinc *cum spe votoque uxoris transigere*, contrahere matrimonium est Tacito de Germania cap. 19. *Melius quidem*, inquit, *adhuc quædam civitates, in quibus tantum virgines nubunt, & cum spe votoque uxoris semel transigitur.* Hinc *secunda vota* pro secundis nuptiis apud Justinian. Novella 2. c. 2. §. 2. Sed & aliis pluribus locis in jure Votorum nomine nuptiæ veniunt, quæ notavit Barthius ad Nemesianum Ecl. 2. v. 8. Jacobus Gutherius a *votis*, quæ in nuptiis fiebant *prima* & *secunda vota* dicta putat: Quem vide lib. 4. de Vet. Jure Pontificio Urbis Romæ cap. 6. quemadmodum & de varia hujus vocis acceptione Barth. ad lib. 5. Theb. Statii p. 74. 75. ¶ 6. *Ad votum*, id est, ex sententia, ex voluntate, seu desiderio. *Ad omne votum fluente fortuna lascivit otium*, Quintilianus apud Vallam lib. 5. cap. 70. Sed, *Compos voti*, vide *Compos.* Claudat Persius Satyr. 5. v. 53

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

¶ Votum pro *suffragio* perperam dicitur.

¶ Vōtīvus, um, quo vovetur aliquid: ut, *Preces votivæ*, quibus aliquid cum voto petitur, vel, quod vovetur, ut, *Ludi votivi*, Cicer. in Verr. cap. 10. Et Horat. 1. Epist. 3. v. 36

Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

Legatio votiva, quæ pro voto suscipitur, Cic. ad Att. l. 4. ep. 2.

¶ Votifer, poeticum. Statius lib. 4. Silv. 4. v. 92

Votiferæque meæ suspendit ab arbore vittas.

¶ Devovere, idem interdum est, quod vovere, consecrare, ut, *Agamemnon devovit Dianæ, quod in suo regno pulcherrimum natum esset*, hoc est, vel vovit, vel destinavit, Cicer. in off. lib. 3. cap. 25. Sic, *Devovere & constituere hostiam*, Idem de Arusp. cap. 3. Et, *Aris deorum se devovere*, Virg. 12. Æneid. v. 234. Hinc qui aliorum amicitiæ se dederent dicarentque veluti proprios, se *devovere illis* dicebantur. Sæpius quoque in magno quodam periculo, quod immineret publicæ rei, se devoverunt aliqui morti pro salute communi: opinioque fuit, liberatum eo casu atque discrimine iri Rempubl. si potuissent pro destinatione sua oppetere: sic Decii se, sic fracti senio Patres incursu Gallorum Senonum se devoverunt pro patria, ut in Camillo Plutarchus, & alii notant. *Devovere se pro Principibus* Hispanorum, Gallorum & Germanorum mos fuit. Qui sub Augusto & Romam translatus: pro cujus salute se in Senatu Sextus Pacuvius devovit primus, & aliis idem faciendi dedit exemplum. Hinc nata formula illa, qua veneraturi, & fere per adulationem, principes, usi dicere solebant: DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQVE EIVS, quod in antiquis Inscriptionibus passim occurrit. De quo non nihil Justus Lipsius lib. 5. Antiq. Lect. cap. 8. itemque Casaubonus ad Suetonium, Uberius Marcilius in Horat. lib. 2. od. 17. De ritu carminibusque, quibus devotionis hoc genus solebat peragi, Livius lib. 8. cap. 9. & 10. itemque Macrobius 3. Saturnal. cap. 9 legi potest. Hinc qui parati ad omnes casus & quævis obeunda discrimina, *Devoti* dicebantur. Lucanus lib. 4. v. 533 - - *stabat devota juventus.*

Damnatâ jam luce ferox. Et lib. 3. v. 311

Accipe devotæ externa in prælia dextræ.

¶ 2. Sed & qui immoderate & nimis in aliqua dediti re, eique, tanquam religione & voto, addicti essent, *Devoti* dicebantur. Suetonius Caligula cap. 30 *Equestrem ordinem, ut scena devotum, assidue proscidit.* ¶ 3. Sed, *Devovere aliquem*, est detestari, exsecrari, seu diras alicui imprecari, verfluchen. De quo devovendi genere Plutarchus in Crasso pag. 553. & Appianus in Parthicis. Virgilius 1. Æn. v. 712 *Præcipue infelix pesti devota futuræ.* Ovidius in Ibin v. 93

Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin.

Ita *devotam arborem* Horatius dixit lib. 3. od. 4. v. 27. pro exsecranda. Similiter *devotum sanguinem* idem dixit Epod. 16. v. 9. At lib. 3. ode 23. v. 10 *devota quercus* consecrata seu destinata aris est. Devotionibus hujusmodi Athenienses frequenter solebant uti publicè: quibus aqua & igne interdictum esset, (die bannisirt) quod per sacerdotes consuetum fieri. Solebantque hæ execrationes pilis lapideis inscribi. Corn. Nepos Alcibiade cap. 4 *Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, & id, quod usu venerat, Eumolpidas & Ceryces a populo coactos, ut se devoverent, ejusque exemplum in pila lapidea incisum esse positum in publico, Lacedæmonem demigravit.* ¶ 4. Est & excantare, bezaubern. Tibull. lib. 1. El. 6. v. 5

Tum me discedens DEVOTVM fœmina dixit,
Et, pudet, heu, narrat scire nefanda mea:
Non facit hoc verbis: facie tenerique lacertis
Devovet, & flavis nostra puella comis.

Ovidius Epist. Hypsipyles 6. v. 91

Devovet absentes, simulacraque cerea fingit.

Sic *veneficia* & *devotiones* conjungit Suetonius Caligulâ cap. 3 extremo. ¶ *Devotiones* enim proprie carmina veneficarum sunt, quibus excantant: *Veneficia* herbæ & gramina, & si quæ aliæ sunt, quibus impias artes exercent. Tacit. Annal. 12. cap. 65 *Caterum objecta sunt, quod conjugium Principis devotionibus petivisset* &c.

¶ Devotio, de qua modo dictum, ipse devovendi actus: Cic. pro Rabirio Post. cap. 1 *In devotione vita & in ipso genere mortis imitatus est Decium filium.* ¶ 2. Christianis scriptoribus *Devotio* est ardens atque intenta pietas: in qua qui dediti, *Devoti* etiam dicuntur. Hieronymus in vita Hilarionis sub fin. *Non tacenda Constantiæ sanctissimæ illius fœmina devotio.* Et Lactantius lib. 5. c. 12 *Deo Patri summa devotione servire.*

¶ Devotus, devotissimus. Inscript. vet. DEVOTISSIMVS NVMINI EIVS, principis puta. Vid. Grut. p. 259. n. 1. & 264. n. 2. &c. Et Paullinus Epist. 18. cap. 5 *devotissima fidelium corda.* Salvianus de Avaritia p. 61 *Hæc causa est, qua devotiores esse nos Dominus sibi velit.* De Positivo jam dictum in verbo *Devoveo.*

¶ Devote, adverbium. Ambrosius Serm. 84. p. 383 *Qui devotius credit, religiosius confitetur.* Superlativo *devotissime* Idem usus est Sermone 17. de Calend. Januar. p. 298. Et Lactantius lib. 2. cap. 6 extremo: *quorum decretis eruditi ac prudentes viri devotissime serviunt.* Et Augustinus epist. 86 sub finem, *sabbati jejunium devotissime celebrare.*

¶ Devotare, den Göttern ergeben / geloben. Cic. Paradox. 1. c. 3 *Quæ vis patrem Decium, quæ filium devotabit, atque immissis in armatas hostium copias?* Et Minucius Felix p. 261 *Asinos consecratis, & eosdem cum Iside religiose devotatis.* Vide ibi Meursium. Notiones tot habet, quot verbum *Devovere.*

¶ Indevotus, non devotus. Cassiodorus lib. 2. epist. 16 *Casu patrocinante contrario tantum nobis reddebatur acceptus, quanto cognosci potest indevotus*, id est, irreverens erga principem. Lege 35. Cod. de Donationibus sub fin. *non solum indevotus, sed etiam impius donator.*

¶ Indevotio. Eadem Lege, paullo ante: *tantam indevotionem quibusdam quasi legitimis velamentis protegere.* Exstat etiam in Lege 1. Ulpiani de penu legata, sed Tribonianismus Brissonio videtur.

VOX, a βοάω dicta videtur, *quod*, die Stimme / Sprache / ein Wort / eine Rede. Cicer. in Oratore cap. 17 *Animi maxime voce commoventur.* Seneca epist. 6 *Plus tibi viva vox & convictus, quàm oratio, proderit.* Et Hieronymus Epist. 103 ad Paullinum c. 2 *Habet nescio quid latentis energiæ viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat.* Quintilianus lib. 9. c. 3 *Qualitas vocis magis varia est: nam & candida & fusca est, & plena & lenis, & aspera: & contracta & fusa: & dura & flexibilis: & clara & obtusa.* Horat. l. 1. od. 24, & Lucret. l. 5. v. 12 *Liquidam* vocant, quæ *candida* est Fabio, Rem. Huic *fusca* opponitur. Dumpf. Plinius lib. 27. c. 6 *Venere vox revocatur, cum e candida declinat in fuscam.* Eadem *sordida* appellatur, Seneca Præfat. l. 1 Controvers.

Vox

Vox robusta, sed sordida, lucubrationibus & negligentiâ, non natura infuscata. Quintilianus cum *subrauca* conjungit. Sueton. Nerone cap. 20 *Quanquam exigua vocis & fusca.* Dio apud Xiphilinum in Nerone μέλαινα vocat. In *candida* SPLENDOR est, cum eximie talis. Plin. lib. 20. c. 6 de Porro: *Voci*, inquit, *splendorem affert.* Diligentem autem operam Oratores juxta atque cantores tum fingendæ tum conservandæ voci dabant Romæ: eique rei *Phonascos* habebant, qui dabant præcepta tam de regenda, quam tuenda voce. Lege Sueton. Nerone cap. 20. & 25. Tangit & Seneca Pater loco supra citato. Vide & supra *Phonascus. Erectâ & concitata voce dicere*, Quint. 11. c. 3. *Vocem attollere*, die Stimme erheben / *Submittere*, fallen lassen. Utrumque apud Quintil. est lib. 1. c. 8. pr. *Vox fessa loquendo*, Ovid. 3. Trist. eleg. 3. v. 85. *Vox exaspentur*, Quintil. lib. 11. c. 3. *Vocem exercere pronunciatione*, Idem lib. 1. cap. 11. Et Cic. pro Flacco cap. 3 *Vox de quæsturâ missa nulla est*, es ist kein Wort davon gefallen. *Nescit vox missa reverti*, Horatius A. P. v. 390. *Strangulare vocem*, Quintil. 11. c. 3. *Vocem supprimere*, Ovid. 1. Metam. v. 715. *Vox non est urgenda ultra vires*, Quintil. lib. 11. c. 3. ¶ 2. Aliquando *Vox* pro flagitatione, admonitione, cohortatione ponitur. Hirtius Pansa in additamento Cæsaris sive lib. 8. de Bello Gallico præfat. *Coactus assiduis tum vocibus, Balbe, cum quotidiana mea recusatio non difficultatis excusationem, sed inertiæ videretur deprecationem habere, difficillimam rem suscepi.* ¶ 3. Pro conviciis. Cæsar lib. 1 de B. C. cap. 2 *Sic vocibus consulis, terrore præsentis exercitûs, minis amicorum Pompeji plerique compulsi inviti & coacti Scipionis sententiam sequuntur.* VOCES dicit, paullo ante CONVICIA vocaverat. Quæ ipsa in cap. 1 enarrantur.

¶ Vocula, diminut. *Malevolorum vocula*, Cic. 2. fam. epist. 16. id est, calumniæ. ¶ 2. Est etiam Dictio, Verbum. Gellius lib. 12. c. 14 *significatio hujus vocula*, &c. ein Wörtlein. Hinc

¶ Voculatio, quæ antiquus accentus sive accentuario erat, ut idem Gellius lib. 13. c. 6. & 25 observat. Adde supra Prosodia.

¶ Vocalis, e, sonorum, laut. Plin. lib. 18. c. 37 *Rana ultra solitum vocales, sunt signa tempestatis.* Sic *Litera vocales*, quæ per se voces faciunt. *Concursus vocalium*, Cicero in Oratore cap. 23. Comp. *Vocalior*, Quintil. lib. 8. c. 3. Superl. *Vocalissimus*, apud Sidon. lib. 8. epist. 9. extr.

¶ Vocalitas, *εὐφωνία*. Quintil. lib. 1. cap. 5.

¶ Vocaliter, Apul. lib. 1. Milet. *Januam vocaliter pulsare incipit.* Vide ibi Pricæum.

¶ Intervocaliter. Idem Apulejus l. 9. p. 231 *intervocaliter clamare*, id est, alta voce, ut in Indice interpretatur Elmenhorstius.

¶ Semivocalis. *Semivocales* quasdam literas Grammatici vocant, de quibus Priscianus sub fin. lib. 1.

¶ Univŏcus, um. Vide *Unus.*

¶ Æquivŏcum, ut, *Æquivoca nomina*, i. e. ambigua, ut,

Quis negat Æneæ magnæ de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

Ubi in ultimo versu primum SVSTVLIT, *peremit, occidit*, quod Nero commisit in matre; alterum SVSTVLIT, *exceptum humeris tulit* sive *gessit*, quod fecit Æneas, significat. Citatur hoc Epigramma Suetonio in Nerone cap. 39.

¶ Vociferor, vociferari, vehementius exclamare, seu voce effrenata dolorem & indignationem ostendere, ut Valla ait lib. 5. c. 52. überlaut ruffen / schreyen. *Libere vociferari*, Cicer. pro S. Rosc. cap. 4. *Vociferari palam*, in Verr. 6. c. 18.

¶ Vociferatio, ut, *Muliebris vociferatio*, Auct. ad Herenn. lib. 3. c. 12. *Furiosa vociferatio*, Quintil. lib. 2. cap. 10, ein unsinniges Geschrey. *Vociferatione uti*, Cic. pro Rosc. Am. cap. 5. Heroum voci hanc dant Poetæ. Virg. Æn. 11. v. 95. Val. Flacc. 3. v. 81.

¶ Vociferatus, pro vociferatione, Plin. lib. 10. cap. 60.

¶ Vocifico, are, Varro lib. 3. de re rustica c. 16 *Atque infestantes a se ejiciunt fucos: quos vocificantes plures, persequuntur etiam pauca.* Gell. lib. 9. cap. 3 *Cujus vim atque arma toti Græciæ cavenda, inclyta illa Demosthenis orationes concionesque vocificant:* Ut Lipsius lib. 3. epist. Q. Ep. 6. ex MStis restituit.

¶ Vŏco, vocare, ut, *vocare ad cænam*, Cic. 6. ad Attic. ep. 3 sub finem: & absolute *vocare* est invitare ad cœnam, zu Gaste laden. Sueton. Tiberio cap. 53 *Quondam vero inter cænam porrecta a se poma gustare non ausam, vocare desiit.* Est enim proprium in hac re verbum, unde & VOCATORES, qui invitant, & VOCATIONES ipsæ invitationes appellatæ sunt. Consule Taubmanni in Plautum collectanea, & Jan. Guiliel. Verisim. lib. 1. c. 18. *In concionem vocare*, Cic. 4. Acad. c. 47. *In judicium vocare*, pro Balbo oratione extrema: & *in jus vocare*, pro Quintio cap. 19. für Gericht fordern / laden ꝛc. *Vocare ad calculos*, hoc est, ad ineundam expensi & accepti rationem, Livius lib. 5. c. 4. zur Rechnung fordern. *Vocare in crimen*, id est, criminis aliquem accusare, Cic. 7. in Verr. c. 30. extr. *In invidiam*, in Ungunst bringen / ibidem. *In suspicionem*, ibidem cap. 4, in Verdacht. *In spem vocare*, Cic. 3. ad Attic. epist. 15, Hoffnung machen. *Vocare in dubium*, Idem 2. de Invent. c. 28. an etwas zweiffeln / in Zweifel ziehen. *In lucem è tenebris vocare familiam obscuram*, Idem pro Dejotaro c. 11. pr. Et, *Vocatur res nostra* [*salus* &c.] *in summum periculum ac discrimen*, Cic. pro Lege Manil. cap. 5. Idem 1. Catil. cap. 5 *ad exitium & vastitatem vocare*, verstören wollen / verstören. ¶ *Qui vocare*, wie heisset du? Terent. Adelph. act. 5. sc. 6. Et Plin. lib. 10. Epist. 5 *Vocatur ipse Harpocras.*

¶ Vocatus, nomen, Cicer. de Orat. lib. 3. c. 3 *Senatus frequens vocatu Drusi in curiam venit*, auff Erforderung.

¶ Vocatio. Utuntur vulgò nomine *Vocationis* pro officio divinitus delegato seu injuncto, Beruff / ut, *Vocationis sua officia facere* &c. sed sine exemplo antiquitatis. ¶ 2. Veteribus hoc nomine designabantur invitationes ad cœnam. Catullus Epigr. 48

Vos convivia lauta sumtuose
De die facitis, mei sodales
Quærunt in trivio vocationes.

¶ Vŏcator, qui vocat, seu invitat convivas, der zu Gaste einladet. Servorum genus erat. Plinius lib. 35. c. 10 *Vocatores ostendenti, ut diceret, a quibus invitatus erat.* Sueton. Calig. cap. 39 *Comperent provincialem locupletem ducentis HS numemisse vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur.* Meminit & Seneca lib. 3. de ira cap. 37. sub f. Prudent. passione Laurentii v. 461 *vocator gentium*, de Paulo Apostolo.

¶ Vocatorius, Tertullian. de Anima cap. 47. Et Gloss. Gr. Lat. κλητικὸς, *vocatorium.*

¶ Vocativus, casus Grammaticus. Unde

¶ Vocative, adverb. i. e. in Vocativo casu. Gellius lib. 13. cap. 21 *Varro vocative dicit in his versibus* &c.

¶ Vŏcābŭlum, nomen, quo res notatur aut nominatur, ein Wort / Name. Terent. in Eunuch. act. 2. sc. 2. v. 33. *Tanquam Philosophorum habent disciplina ex ipsis vocabula* &c. *Vocabula rebus imponere*, Horat. lib. 2. Sat. 3. v. 280. Cicero de legib. lib. 1. c. 13 *Rebus non communutatis immutare vocabula.* Et Sallust. in Catilin. cap. 52 *Jam pridem equidem nos vera vocabula rerum amisimus: quia bona aliena largiri, liberalitas, malarum rerum audacia, fortitudo vocatur, eo Resp. in extremo sita est.* Varro *nomen* & *vocabulum* distinguit: cujus lib. 1. de Analogia hæc verba sunt: *Sequitur de NOMINIBVS: quæ differunt a VOCABVLIS ideo, quod sint finita, ac significant res proprias: ut PARIS, HELENA: cum VOCABVLA sint infinita, ac res communes designent: ut VIR, MVLIER* &c. Et ibidem: *Appellandi partes sunt quatuor, a quibus dicta a quibusdam PROVOCABVLA, quæ sunt, ut QVIS, QVAE. VOCABVLA, ut scutum, gladius. NOMINA, ut Romulus, Remus. PRONOMINA, ut, hic, hæc.* Aliquando tamen & *nomina propria* dicuntur VOCABVLA; itaque usus Terentius allegato paullo ante loco. Tacitus 12. Annal. cap. 66 *Diligitur artifex talium, vocabulo* LOCVSTA. Et cap. 27 *Cui* (oppido Ubiorum Coloniæ Agrippinæ) *nomen inditum ex vocabulo ipsius* (Agrippinæ Augustæ.) Et lib. 13. c. 12 *delapso Nerone in amorem libertinæ, cui vocabulum Actæ fuit.* Idem 2. Histor. c. 62 *Præmisit in urbem edictum, quo vocabulum AVGVSTI differret, Cæsaris nomen reciperet.* Bacchus seu Liber apud Ovidium 3. Fastor. v. 511 ad Ariadnen:

Tu mihi juncta toro mihi juncta vocabula sumes;
Nam tibi mutata Liber nomen erit.

¶ Vŏcāmen, Lucret. lib. 2. v. 656. *Proprium proferre vocamen.* Solinus cap. 5 *Vocamen dare*, de tibiis ex Siculo calamo. Idem cap. 30 de Æthiopia: *Sunt & anthropophagi, quorum mores vocamen sonat*, i. e. vocabulum, nomen. Arnob. lib. 2 p. 67 *Nihil omnino ante Deum, quod alicujus vocaminis fuerit, invenitur.* Idem lib. 4. post init. *Cujus & hæ fuerint vocaminis, indicate*, id est, appellationis.

¶ Vocitare, frequentativ. Cic. pro Rabir. Postumo c. 9 *Phalerem vocitatus est.*

¶ Avocare, abstrahere, abfordern / abhalten. *Deterrere atque avocare animum a religione*, Cic. de Arusp. resp. c. 9. Et de Senect. c. 5. *Avocat a rebus gerendis senectus.* ¶ 2. Oblectare, pascere. Sic *animum picturis, fabulis avocare* dicimus. Arnob. lib. 7. p. 215 *Parvuli pusiones, quo abstineant plorationibus, pupulos, equuleos, panes accipiunt, quibus avocare se possint.*

¶ Avocamentum, Abhaltung. Plin. 8. Epist. 5 *Avocamenta* [doloris] *admittere*, sich zu frieden geben. Et Arnob. lib. 5 *Infantibus credulis avocamenta quærunt anus longæva, & varias fictiones sub imagine veritatis exponunt.* Rursus Plinius Panegyr. c. 82 *ludus & avocamentum*, id est remissio.

¶ Avocatio, Abforderung. ut, *Avocatio a cogitanda molestia*, Idem in Tusc. lib. 3. cap. 15.

¶ Avocatrix. Tertullian. de Anima cap. 1. *Via veritatis avocatrix.*

¶ Advocare, ad se vocare, ut, *Advocare concionem*, das Volck zusammen fodern / Cic. in Verr. 5. c. 80. Et Terent. in Phorm. act. 2. sc. 1. v. 83 *Amicos advocabo ad hanc rem, qui adsint.* Cic. pro Quint. c. 21 *Viros bonos complures advocat.* Sic, *Advocari caussa alicui*, Quintil. lib. 11. c. 1 *Advocare ad consultandum, in consilia*, Cicero in fragm. apud Quintil. lib. 8. c. 3. *Advocare animum ad se ipsum, & a corpore abducere*, Idem in Tusc. lib. 1. c. 31. Senec. in Med. v. 562 *Hoc age, advoca omnes vires & artes*, id est, totis viribus conare.

¶ Advocatus, quicunque alteri adest in caussa officii gratiâ, ein Beystand. Terent. in Eunuch. act. 4. sc. 6. v. 25 *Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac.* Cicer. pro Syll. cap. 29 *Consul de*

pecuniis repetundis Catilina fuit advocatus. Sic, *Advocatum alicui venire*, einem zum Beyſtand erſcheinen. Terent. in Adelph. act. 4. ſc. 5. v. 47 *Ridicule, adhorſumne illum cauſſam dicerem, cui venerim advocatus?* ¶ 2. Quintil. *Advocatum* pro patrono etiam, vel cauſſidico poſuit lib. 12. cap. 1. Et Aſconius: *Qui defendit alterum in judicio, aut PATRONVS dicitur, ſi Orator eſt; aut ADVOCATVS, ſi jus ſuggerit, aut præſentiam ſuam amico commodat; aut COGNITOR, ſi præſentis cauſam novit, & ſic tuetur ut ſuam.* Plin. lib. 5. Epiſt. 4 *Contradixerunt Vincentinorum Legati, adfuit Tuſcillus Nominatus: dilata cauſſa eſt. Alio ſenatu Vincentini ſine advocato intraverunt* &c. Ulpian. lib. 1 § 11. Dig. De extraord. Cognit. *Advocatos accipere debemus omnes omnino, qui cauſſis agendis quoque ſtudio operantur.* Atque his cauſarum actoribus honorarium ſeu merces ſua ſolvebatur. Vide Ulpianum ibidem & Plinium dicto loco: itemque Torrentium ad Suetonium Nerone cap. 17. De bonorum & malorum advocatorum differentiâ lege Er. Putean. Epiſtolar. Centur. novam Epiſt. 59. pag. 77.

¶ Advocatio, patrocinium, advocati officium. Cicer. 7. fam. ad Trebat. Epiſt. 10 *Tu in re militari multo es cautior, quam in advocationibus.* Plin. lib. 1. Epiſt. 22 *Multos advocatione, plures conſilio juvat,* Leiſtung des Beyſtandes. Sueton. de illuſtribus Grammat. cap. 22 *In advocatione quadam (nam interdum & cauſſas agebat) Solœciſmum ab adverſario factum usque adeo arguere perſeverabit, quoad Caſſius Severus interpellatus judicibus dilationem petiit.* ¶ 2. Livius pro advocatorum comitatu poſuit lib. 3. cap. 47 *Virginius ſordidatus filiam ſuam obſoleta veſte comitantibus aliquot matronis cum ingenti advocatione in forum deduxit,* mit einem groſſen Beyſtande. ¶ 3. Cicero conſultationem etiam *advocationem* dixit in 3. Verr. cap. 49 extr. *Maximarum rerum frequentiſſima advocationes fiunt,* Rathſchläge und Beredung. ¶ 4. *Advocationem* pro morâ & ſpatio ſæpius poſuit Seneca, ut *dare, petere, poſtulare advocationem.* Tractum à judiciis; nam qui parum inſtructi ad reſpondendum, advocationem ſolent petere: id eſt, moram & tempus deliberandi advocandique amicos. Videatur Lipſius in illud Senecæ Conſol. ad Marciam, cap. 10 *Nimis magnam advocationem dedi.* Vetus Poëta:

Cur differs, mea lux, rogata ſemper?
Cur longam petis advocationem?

¶ Advocator. Tertullian. 4. adv. Marcion. cap. 15. *Deus divitum aſpernator, mendicorum advocator.*

¶ Convocare, ut, *Convocare Senatum,* zuſammen fodern/ beruffen. Cæſ. lib. 3. Gall. c. 3 *Concilio celerrime convocato ſententias exquirere cœpit.* Et *Convocare ad concionem,* Livius lib. 7. cap. 36. *Qui diſſipatos homines congregavit, & ad ſocietatem vitæ convocavit,* Cic. in Tuſc. lib. 1. c. 25.

¶ Convocatio, ut, *Nulla ad Rempubl. defendendam Pop. Rom. convocatio,* Cic. poſt reditum in ſenat. cap. ult.

¶ Convicium etiam a vox ducitur, quaſi *convocium,* de quo ſuo loco.

¶ Devocare, herab fordern. *Jovem cælo devocare,* Plin. lib. 28. cap. 2. *Refixa cælo devocare fidem,* Horat. in Epod. 17. v. 5. *Devocare e cælo Philoſophiam,* Cic. 5. Tuſc. cap. 6. Et C. Nepos Cimone extr. *Quotidie ſic ei cœna coquebatur, ut, quos invocatos vidiſſet in foro, omnes devocaret,* i. e. ex foro vocaret ad cœnam. *Devocare ad auxilium,* Livius lib. 1. cap. 20.

¶ Evocare, ausfordern / heraus ruffen. ut, *Evocate huc Dabum,* Terent. Andr. 3. ſc. 3. extr. *Evocare aliquem foras,* in Eunuch. a. 2. ſc. 2. v. 52. Et Plaut. in Amphitr. a. 3. ſc. 3. v. 12 *Tu gubernatorem a navi huc evoca meis verbis.* Sic Cicer. 5. Verr. cap. 28 *Evocare aliquem accitu alterius.* Et, *Evocare ad colloquium,* Livius lib. 23. cap. 43. *Animas evocare Orco,* Virg. 4. Æneid. v. 242. *Evocare ſepulcris avos atavosque,* Ovid. 1. Amor. eleg. 8. v. 17. Et *Evocare hoſtes ad pugnam,* Cæſ. lib. 5. bell. Gall. cap. ult. *Evocare ad arma,* Cicer. pro Rabir. perduell. c. 7. aufgebieten. *Evocari a Deo,* Idem in Tuſcul. lib. 1. c. 30. ſcil. ex vita.

¶ Hinc *Evocati,* qui repentina aliqua neceſſitate evocantur ad bellum ex agris. Cicer. ad App. lib. 3. fam. epiſt. 6 *Antonium præfectum evocatorum miſi ad te,* &c. Erant videlicet illi, qui emeritis jam ſtipendiis, præmiis precibusque adducti, ſequebantur militiam, quam detrectare poterant jure. Iraque non tam milites erant, quam pro milite, ut Servius 2 Æneid. interpretatur. Donatus ad illud Terentii Eun. act. 4. ſc. 7

- - - Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini,
Primum ades expugnabo.

Hujusmodi, inquit, *militiæ per tumultum repente ſuſcipitur, & dicitur EVOCATIO. Ubi Dux alloquitur cives: QVI REMPVBL. SALVAM VVLTIS, ME SEQVIMINI.* Galba vero hoc nomine eos affecit & decoravit, quos militum loco cuſtodiæ corporis adhibuerat, ut ejus vita Suetonius cap. 10 auctor eſt. Vide Lipſium lib. 1. de militia Romana Dialogo 8 & ſupra in *Voluntarius.*

¶ Evocator. Cic. in Catilin. 1. cap. 11. *Principem conjurationis, evocatorem & ſervorum & civium proditorum exire patieris?*

¶ Evocatio, *Inferorum evocatio,* Plin. lib. 30. cap. 1.

¶ Invocare, Cicer. de nat. Deor. lib. 2. cap. 27 *Junonem Lucinam in pariundo invocant. Deum invocare,* anruffen. Et, *Invocare aliquem in auxilium.* Quintilianus proœm. lib. 4 utrumque conjungit: *Nunc omnes in auxilium deos, ipſumque inprimis, quo neque præſentius aliud, neque ſtudiis magis propitium numen eſt, invocem.* Sic Cicero 2. de Orat. cap. 47 *Invocare quem advocatum* dixit. *Cum,* inquit ſub Caruli perſona, *ipſum* [Marium] *advocatum ad communem imperatorum fortunam defendendam invocarem,* id eſt, implorare, um Hülffe / Beyſtand anruffen. Sed & abſolute pro in auxilium vocare ponitur. Tacitus 4. Hiſt. cap. 72 *Ingreſſi ſunt duces imperatoresque Romani, nulla cupidine, ſed inantoribus veſtris invocantibus.* Et rurſus ibid. cap. 79 *Unde melius & juſta preces invocantium.* ¶ Aliquando idem cum ſimplice eſt. Curtius lib. 10. cap. 5 *Perſæ juſtiſſimum ac mitiſſimum dominum; Macedones optimum ac fortiſſimum Regem invocantes, certamen quoddam mœroris edebant.*

¶ Invocatio, das Gebet / die Anruffung. Theol.

¶ Invocatus, hoc eſt, non vocatus, ungefordert / ungeladen. Cælius lib. 8. fam. epiſt. 8 *Ego ſimul atque audivi, invocatus ad ſubſellia rei occurro.* Cicer. de Nat. D. lib. 1. cap. 38. extr. *Quid quod imagines ad dormientem veniunt invocatæ.* Sic Vitruvius lib. 6. cap. 8 opponit *invitatos & invocatos.* Aliud exemplum Nepotis ſupra habes in *Devocare.*

¶ Introvocare, quod disjunctim tamen etiam legi poteſt, apud Cic. in Verr. 3. cap. 26 *Cur ad nos filiam tuam non introvocari jubes?*

¶ Introvocatus, ſubſt. Ammianus lib. 29. cap. 6 *primo introvocatu.*

¶ Provocare, proprie vocare foras, herauſſer ruffen. Plaut. in Pſeud. act. 2. ſc. 2. v. 43. *Herus ſi tuus domi eſt, quin provocas?* ¶ 2. Deinde in dimicationem vocare, ausfordern / Cic. 2. de finib. cap. 22 *Provocatus cum Gallo depugnavit. Provocare ad certamen,* Livius 24. cap. 8, einen Kampff anbieten / zu kämpffen verurſachen und reitzen. ¶ 3. Cicer. *Tuus amantiſſimus literis ſum provocatus.* Idem ad Brut. epiſt. 1 *Reſpondere amore iis, à quibus provocêre.* Sic, *Provocare bellum,* Krieg erregen / dixit Plin. in Paneg. cap. 16. *Provocari beneficio,* Cic. ad Anton. ſub lib. 14. ad Attic. epiſt. 13. ¶ 4. *Provocare* denique id etiam eſt, quod vulgo *appellare* dicunt, appelliren. Livius lib 8. cap. 33 *Tribunos plebis appello, & provoco ad populum.* Et abſolute, *Provoco,* apud eundem lib. 1. c. 26. de Horatio, ſororis interfectore.

¶ Provocatio, ut, *Provocatione certare,* auff ein Ausfordern mit einem kämpffen. Quod apud Livium quidem legimus lib. 1. cap. 26, ſed alio plane ſenſu, quem mox dabimus. Vide integra verba. Interim Plinius 37. cap. 1 *Ex provocatione interfecit eum.* ¶ 2. Et, *Provocatio,* Appellatio, ut, *Provocationem alicui dare,* einem Macht geben zu appelliren / Cic. 1. Philipp. cap. 9. Atque ita etiam dicto lib. 1. Livii c. 26 *Si a duumviris provocarit, provocatione certato.* Et mox: *De provocatione certatum ad populum eſt.*

¶ Provocator, Cic. pro Sextio cap. 64 *Cum ex argaſtulis emtos nominibus gladiatoriis ornarit, & ſortito alios Samnites, alios provocatores fecerit.* Et Gallus, qui cum Torquato decertavit; Gellio lib. 9. cap. 13 *inſolens provocator* dicitur.

¶ Provocatrix. Lactant. lib. 6. c. 18 *Provocatrix improbitas.*

¶ Provocatorius. *Provocatoria dona,* quæ dabantur iis, qui ex provocatione victores exſtiterant. Gell. lib. 2. c. 11.

¶ Provocaticius. Tertullian. lib. 2. in Marcion. cap. 3 opponit *obventicio.*

¶ Revocare, wieder umruffen/zurück fordern. Terent. in Phorm. 5. ſc. 6 *Num mirum aut novum eſt revocari, curſum cum inſtituerit?* Cic. *Revocare ex itinere* 2. de Divinat. cap. 8. *ab opere,* Cæſ. Civ. 1. c. 82. *Ab inferis revocare,* Cic. pro Milone cap. 29. *A limine mortis,* Plin. lib. 7. cap. 44. ¶ 2. *Revocare ſe,* hæſitantis eſt, & ſæpius ſententiam aut dicta mutantis. Cic. 4. Acad. cap. 27 *Vinolenti dubitant, hæſitant, revocant ſe interdum.* Et, *Revocare ſtudia intermiſſa,* Cic. 1. Tuſc. princ. Et, *Ad priſtina ſtudia ſe revocare,* Idem de clar. orat. cap. 3. *Revocare aliquid in lucem,* Idem lib. 29. c. 1. wieder ans Licht bringen. *Ad arbitrium ſuum rem aliquam revocare,* eſt referre, Cic. ad Brut. epiſt. 4. *Ad potentiam ſuam omnia revocare,* Idem de amicit. c. 16. Et, *Revocare in dubium,* pro Cæcina cap. 27. zweiffelhafftig machen. *Lapſos ab errore revocare,* Quintil. lib. 2. c. 6. *Revocare in vitam,* Cicer. ad Attic. lib. 7. cap. 23. ¶ 3. Revocare eſt invitatorium verbum atque ſignificat eum, qui antea vocavit convivioque accepit, viciſſim vocare ſeu invitare. Nonius: Revocare *eſt per vices mutuo vocare.* Lactant. lib. 6. Inſtit. divin. cap. 12 *Idem Deus præcepit, ut ſi quando cœnam paraverimus, eos in convivium adhibeamus, qui revocare non poſſint, & vicem reddere.* Phædrus lib. 1. Fab. 27

Vulpes ad cœnam dicitur Ciconiam
Prior invitaſſe,
Qua vulpem cum revocaſſet.

¶ Revocatio, ut, *Revocatio a bello,* Cicer. in Philipp. 13. cap. 7. Zurückforderung.

¶ Revocamen, idem. Ovidius dixit 1. Faſtor. v. 561

Accipio revocamen, ait, vocemque ſecutus, &c.

¶ Re-

¶ Revocabilis, e, ut, *Damnum revocabile*, Claud. in Eutrop. lib. A 2. v. 488. *Non revocabile telum*, Ovid. 6. Fastor. v. 264. Et Propertius lib. 4. eleg. 7. v. 51

- - - fatorum nulli revocabile carmen.

¶ Irrevocabilis, e, quod revocari nequit: ut, *Ætas præterita irrevocabilis*, Lucret. lib. 1. v. 468. Horat. in Epist. 18. lib. 1. v. 73

Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

¶ Irrevocabilior. Tacitus Agric. cap. 42 *Domitiani natum quo obscurior, eo irrevocabilior.*

¶ Irrevocabiliter. Prosper auctior in chronico apud Simondum in Sidonii epistolas p. 77 usus est. Et Augustinus Civ. Dei lib. 23 cap. 20 *Quomodo aliquid vel latet omnia sentientem, vel irrevocabiliter fugit omnia moventem?*

¶ Irrevocatus. Ovidius de lupi in lapidem transformatione lib. 11. v. 401 *- - - Sed enim irrevocatus ab acri*

Cæde lupus perstat, &c.

¶ Irrevocandus. Claudianus de Bello Getico v. 123 *irrevocandus error.*

¶ Sevocare, Catull. carm. 66 *Sevocat a doctis virginibus.*

VPILIO, pro Opilio, Virg. eclog. 10. v. 18.

VPVPA, æ, ἔπωψ, avis obscena, humani stercoris & sepulcrorum fœtore se oblectans, ein Wiedehopff. Ovid. 6. Met. de Tereo v. 672

Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ:
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum,
Nomen epops volucri, facies armata videtur.

Upupæ cum cygnis certant, proverbiale est, de certamine stulto inter absurde impares; meminit ejus Gesner.

VRANIA, æ, Οὐρανία, una ex Musis, sic appellata, quod sideralis scientiæ; ut Apulejus appellat, præsit. Ex quo & Jovianus Pontanus hujus generis libros, quos carmine condidit, VRANIAE titulo præscripsit: vel quod cælum, hoc est, immortalitatem eruditis conciliet. Ovid. 5. Fastor. v. 55.

Excipite Uranie, fecere silentia cuncta.

¶ Nam & Uranie, es, dicitur.

¶ Uranus Deus, primus præfuisse imperio universi orbis scribitur. Vid. Lactant. lib. 1. Inst. Div. cap. 11. & 12. & ibi Gallæum p. 70. 131.

VRANOSCOPVS. Οὐρανόσκοπος, piscis, idem qui & κυκλόπτερος, *Callionymus* dicitur. Est autem de gobiorum marinorum genere. *Uranoscopus* ab oculo dictus est, quem in vertice habet, Plin. lib. 32. cap. 7. Gesnerus.

VRBICVS, nomen Poetæ mali. Meminit Martialis lib. 1. Epigr. 41.

VRBINA, jaculi genus Plauto est in Bacch. act. 4. sc. 8. v. 46. *Si tibi machæra, & nobis urbina est domi.* Vide Chiliad. ubi tamen Fulgentius legit *Verutina* à *Veru.*

VRBINVM, Italiæ oppidum vetustissimum in Umbria.

¶ A quo Urbinas; Urbinates. Plin. 3. cap. 14.

VRBS, eine Stadt; dicta ab *urbo* seu *orbe*; qui ducebatur aratro, qua exstruendi muri essent. Varro 4. de LL. *Oppida condebant in Latio Hetrusco ritu multa, id est, junctis bubus tauro & vacca interiore antro circumagebant sulcum. Hoc faciebant religionis caussa, die auspicato, ut fossa & muro essent munita. Terram unde exsculpserant, FOSSAM vocabant: & introrsum factum, MVRVM, postea quod fiebat orbis, VRBS.* Ibidem: *Oppida quæ prius erant circumducta antro, ab orbe & urbo, VRBES: & ideo Colonia nostra omnes in literis antiquis scribuntur VRBES. Quod item condita, ut Roma.* Pomponius Lege 239 §. 6. Dig. de verbor. signific. VRBS *ab urbo appellata est. VRBARE est antro definire: Et Varus ait VRBVM appellari curvaturam aratri: quod in urbe condenda adhiberi solet.* Sed quod in condendis urbibus aratrum, id & in destruendis adhibebatur: ita, ut civitas esse desineret, ubi aratrum inductum esset. Huc pertinet illud Horatii lib. 1. ode 16. v. 18

altis urbibus ultima
Stetere caussa, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.

Vide & Leg. 21. Dig. Quibus modis ususfr. amitt. ¶ 2. Κατ' ἐξοχήν autem & absolute Roma dicebatur VRBS: quod eo, quo supra expositum, ritu condita esset; de quo Ovidius 4. Fastor. v. 817. & seqq. Stephanus de urbibus: Ἐλέγετο δὲ κατ' ἐξοχὴν πόλις (Alexandria) καὶ πολίτας ἐξ αὐτῆς, ὡς ἄστυ μὲ Ἀθῆναι, καὶ ἄστεα καὶ ἀστικοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ ἐπὶ Ῥώμης λέγεται ἄρχειν. Conf. Savar. ad Sidon. lib. 1. Epist. 6. ¶ *Tum domicilia, quas urbes dicimus, invento & divino jure & humano, mœnibus sepserunt. Civitas*, multitudo ipsa, die Bürgerschafft/die Gemeine/ quanquam & *Urbem, Civitatem* dixit Virg. Æneid. 2. v. 265

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

Et Silius lib. 2 v. 257

spectantem e mœnibus urbem.

Et videtur ita accipere Tacitus lib. 1. Histor. cap. 84. 7. 61. Vid. Barth. lib. 20. Adversar. cap. 21. Sic, *Urbs pulcherrima & florentissima*, Cicer. 2. in Catil. extrema: *Opulentissima*, Catull. Epigr. 30. *Urbem condere*, Virg. Æn. 1. v. 522. *exstruere* 4. Æn. 267. *Urbium conditores*, Quintil. lib. 1. c. 16. *Urbem ponere*, Virg. 1. l. v. 212 dixit. *Urbes muris cingere*, Ovid. 4. Metam. v. 58. *Urbes consiliis regere*, Quint. in Præfat. lib. 1. *Urbem obsidione cingere*, Vide *Obsidio* sub *Sedeo. Urbem evertere*, zerstören/ Quintil. lib. 5. cap. 11.

¶ Urbicula, diminutum, sed dubiæ auctoritatis. Onomasticon tamen vetus: *Urbicula*, πολίχνιον.

¶ Urbicus, adject. ad urbem pertinens. *Occupationes urbicæ*, Martial. præfat. lib. 12. *Urbicum pecus*, Stadt-Junckr/ Plaut. Trucul. act. 2. sc. 2. v. 14. Vide ibi Parei animadvers. *Res urbicæ* opponuntur *rusticis.* Gellius lib. 15 cap. 2 *venum dare res rusticas, & urbicas emere.* Et, *Præfectus urbicus* est Præfectus Urbi, apud Lampridium in Elagab. cap. 20.

¶ Urbicarius, idem quod *urbanus*: unde & *Suburbicarius*: *Urbicaria regiones*, quæ proximæ urbi: & *Suburbicaria*, de quo infra. Vid. Salmas. ad Trebell. Tetricum majorem.

¶ Urbanus, quod in urbe est, aut fit, vel ad urbem pertinet. Ciceronis ætate vox nova fuisse videtur. Ita enim ad Appium Pulchrum lib. 3. epist. 8 *Te hominem non solum sapientem, verum etiam, ut nunc loquuntur, urbanum*, quod etiam Quintil. lib. 8. c. 3 observavit. *Vita urbana*, Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1. v. 17. das Stadt-Leben. *Otium urbanum*, Cicer. lib. 12. famil. epist. 1. *Prædia urbana*, Ulpian. de V. S. lege 198. *Excubiæ urbanæ*, Tacit. 1. Annal. c. 17. extr. ¶ 2. Sed *Sermo urbanus & venustus*, id est, cultus, comis, qui rustico opponitur, Cic. pro dom. sua cap. 34. fittig/ höflich. *Homo lautus & urbanus*, Idem in Verr. 3. cap. 6. *Comis & urbanus*, Horatius lib. 1. Satyr. 4. v. 90. Nimirum *urbani* dicebantur homines politi non tantum & concinni moribus; sed & jocis, salibus dicteriisque jucundi, qui εὐτράπελοι Græcis dicebantur. Unde *Urbanum* eundem & *scurram* Horatius fecit lib. 1. Epist. 15. v. 27. Ideo & ad Mimos vocabulum translatum, de quo Salmas. ad Trebellium observat. Dionysius Cato lib. 3. Dist. 21.

Inter convivas fac sis sermone modestus:
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

Leg. & Martialis Epigr. 41. lib. 1. Apud Ciceronem Oratione pro Cœlio, *Urbani*, severis & antiquis moribus præditis gravibusque opponuntur, iique dicuntur, qui remisse liberiusque & jucunde vivunt. Nam cap. 14 ait: *Ex ipsa quarum prius, utrum-ne me secum severe & graviter & prisce agere malit, an remisse, & leniter & urbane.* Et cap. 15. *Sin autem urbanius me agere mavis: sic agam tecum. Removebo illum senem durum ac pæne agrestem: ex vita igitur tua sumam aliquem ac potissimum minimum fratrem, qui est in isto genere urbanissimus*, (ein Politicus) *qui te amat plurimum, qui propter nescio quam, credo, timiditatem & nocturnos quosdam inanes metus, tecum semper pusio cum matre sorore cubitavit.* Plinio, *urbani*, & belli sunt, & qui fictis laudibus blandiuntur & captant gratiam, lib. 8. Epist. 6, *Urbanos, qui illa censuerunt, putem? an miseros? Diceremus urbanos: si deceret Senatum urbanitas.* Reprehendit & indignatur, quod Senatus oblitus gravitatis, quæ ejus ordinis propria esse debebat, eò humilitatis descenderit, ut Pallanti liberto Claudii nequam, tam honorificum monimentum strueret, inque eum conferret laudes, quas ille fureifer nullus caperet: tantum ut adularentur hominem, apud Principem maxime potentem. Domitius Marsus apud Quintil. lib. 6. cap. 4 *Urbanus homo erit, cujus inulta bene dicta, responsaque erunt: & qui in sermonibus, circulis, convitiis, item in concionibus, omni denique loco ridicule commodeque dicet.* ¶ 3. Pro civibus ponitur in illo cavillo militari in Cæsarem apud Suetonium c. 51 *Urbani servate uxores, mœchum calvum adducimus.*

¶ *Opus urbanissimum*, apud Plin. lib. 5. Epist. 6 est non rustice, sed ut in urbibus solet, dispositum & elaboratum. Et, *Arbores urbaniores*, Plinius major lib. 16. cap. 19, quæ *fructu, aut aliqua dote, umbrarumve officio humanius juvant*, ut ipse ibi interpretatur.

¶ Urbanitas, in qua nihil est absonum, nihil agreste, nihil incultum, nihil peregrinum neque sensu, neque verbis; neque ore gestuve, &c. Quintil. lib. 6. cap. 3. Et Cicer. lib. 3. ad fam. Epist. 7 *Addo urbanitatem, quæ est virtus, ut Stoici rectissime putant.* Proprie dictorum est, non ridiculorum tantum, sed & quæ elegantiam habent & quodam lepore jucunda sunt: de qua virtute pluribus Quintil. lib. 6. c. 3. & 4. Aristoteli lib. 2 Rhetor. est συμφόρησις ὕβρεως, h. e. moderata contumelia, ut haud nimis pungat. Hinc ipsa dicta sic comparata *urbanitates* appellantur. Quintilianus dicto lib. 6. cap. 3 *Documento sunt juvenes Tarentini, qui multis de Pyrrho rege securius inter cœnam locuti, cum rationem facti reposcerentur, & neque negari res, neque defendi posset, risu sunt & opportuno joco elapsi. Namque unus ex his IMMO, inquit, NISI LAGENA DEFECISSET, OCCIDISSEMVS TE, eaque urbanitate* (dicto) *tota invidia criminis dissoluta.*

¶ Urbane, facete, höflich. *Facete & urbane irridere*, Cicer. 1. de fin. cap. 11. *Urbane vexari*, lib. 2. ad Q. fratr. epist. 1. Et Quintilianus lib. 2. cap. 11 *Nec sane potuit urbanius ex confessione insciitia sua elabi.* Cicero pro M. Cœlio cap. 15 *Sin autem urbanius me agere mavis, sic agam tecum.* Superl. *Urbanissime respondere*, Gell. lib. 15. cap. 5.

¶ Urbanicianus, aus der Stadt. *Urbaniciani milites*, Paullus JC. leg. 35 Dig. 54 ex quibus cauſſ. majores: & Spartianus Caracalla cap. 4. & in Geta c. 6.

¶ Urbanatim, Städtiſch / apud Nonium ex Pomponio. Et Onomaſtic. vet. *Urbanatim, ἀστεϊσμός.*

¶ Anteurbanus, nahe an der Stadt. Feſtus: *Anteurbana, prædia urbi propinqua.*

¶ Inurbanus, unhöfflich / Cic. lib. 2. de Orat. ſub finem: *Non eſſem tam inurbanus, ac pene inhumanus, ut eo gravarer.* Horatius A. P. v. 273

Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto.

¶ Inurbane, bäuriſch / *Non inurbane*, Cic. 3. de N. D. cap. 19. & Plin. lib. 2. epiſt. 14. n. 5.

¶ Perurbanus, gar höfflich. Cic. lib. 1. de Orat. cap. 16. *Homo doctus & perurbanus.*

¶ Amburbale, vel hoſtia amburbalis, quæ circum terminos urbis ducebatur, Feſt. & Salmaſ. in Vopiſcum pag. 361. *Amburbalia* enim erant, quæ & *Robigalia*, feriæ illæ, quibus ſupplicabatur ad urbis agrorum & ſegetis calamitates avertendas, quarum exemplum ferme ſupereſt apud Pontificios.

¶ Quadrurbs, vide extremo loco in *Quatuor.*

¶ Suburbium, vicus extra urbem, eine Vorſtadt. Cicer. 12. Philipp. cap. 10 *Terminalibus nuper in ſuburbium ire auſus non fui.*

¶ Suburbanus, um, quicquid extra urbem eſt, ut, *Ager, fundus ſuburbanus*, Cicer. ad Q. fratr. lib. 3. epiſt. 1. cap. 3. *Gymnaſium ſuburbanum*, Idem lib. 1. de Orat. cap. 28. extr.

¶ Suburbana, plurale, ſubſtantivum, domus ipſæ ſub urbe, ſeu extra urbem. Cic. pro Rab. Poſt. cap. 10 *in hortis, aut ſuburbanis ſuis.* ¶ Et Singulariter, ut *prædium* ſubaudiatur. Idem 16. lib. ad Attic. epiſt. 13 *Malo eſſe in Tuſculano, aut aſpiam in ſuburbano.*

¶ Suburbanitas, Cic. in Verr. 4. cap. 3 *Populi Romani jucunda ſuburbanitas eſt hujuce provinciæ*, hoc eſt, ſuburbanorum vicinitas.

¶ Suburbicarius, ut *Suburbicaria regiones*, Lege 9. Cod. Theodoſ. de annona & tributis. Adde paullo ante dicta in *Urbicarius.*

¶ Suburra, æ, vicus & *ſuburrana* regio Romæ, ſub urbe antiqua. Vide ſuo loco.

¶ *Urbicremæ nubes*, Prudent. Hamart. v. 727 de Sodomæ incendio.

VRCĔVS, i, e Gr. ὑρχὴ, vas fictile, rotundum ad infundendam aquam in ahenum, ut Paullus JCtus deſcribit. ein Krug. Ejus figuram ex antiqua tabula Mercurialis exhibet lib. 1. de arte Gymnaſtica cap. 10. Plaut. in Milite a. 3. ſc. 2. v. 18 *Neque enim heminas ullo expromſi in urceum.* Horat. de arte v. 22

– – – – amphora cœpit
Inſtitui, currente rota cur urceus exit?

Urceus aquarius, Urceus fictilis, Cato cap. 13 utrumque dixit.

¶ Urceolus, diminutivum. Colum. lib. 12. cap. 16 *urceoli picati.* Et Palladius lib. 13. c. 4 *picati & minuti urceoli.*

¶ Urceolaris, herba Plinio eadem eſt, quæ *Perdicium* ſeu *Parthenium*, ſic appellata, quod urceolis vitreis lavandis idonea ſit, vide *Parthenium.* Plin. lib. 21. c. 17.

Uredo, Urica, vide *Uro.*

VRETĒRES, οὐρητῆρες, [ab οὖρον, urina] canales ſunt, per quos in veſicam corrivatur urina, die Harnäderlein. Celſus lib. 4. cap. 1. *A renibus ſingulæ venæ, colore albæ, ad veſicam feruntur, οὐρητῆρας Græci vocant, quod per eas inde deſcendentem urinam in veſicam diſtillare concipiunt.*

¶ Diureticus, διουρητικὸς, urinam ciendi vim habens. Palladius lib. 11. cap. 14 *vina diuretica.*

VRGEO, urgere, ab ὀρέγω, ὀργῶ, ut, *Onus urget*, Plaut. Pœnulo a. 4. ſc. 2. v. 35. die Beſchwerung drücket mich. Cicer. pro Rab. Poſt. cap. 1 *Satis eſt homines imprudentia lapſos non erigere; urgere verò jacentes certe eſt inhumanum*, ihnen noch zuſetzen / ſie plagen / ꝛc. Ex quo loco patet *urgere* eſſe ex propinquo inſtare ac premere & ſuperincumbere veluti, drauff liegen und drücken. Inde *urgere* & *longius recedere* opponit Seneca 3. Quæſt. Nat. c. 26, *Hæc enim* (ſidera) *quibusdam menſibus magis urgent & exhauriunt flumina: cum longius receſſerunt; minus conſumunt, atque imbunt.* Sic, *Urgeri angustiis*, Cic. de Fato cap. 15, gedrenget werden. *Fame ferroque urgeri*, Livius lib. 26. cap. 6. *Duris urgens in rebus egeſtas*, Virgil. 1. Georg. v. 146. ¶ 2. Sed, *Acriter, acrius urgere*, id eſt, inſtare, anhalten / auff etwas dringen / Horat. lib. 1. Sat. 2. v. 15. Et Cicer. pro Planc. cap. 19 *Etiam atque etiam inſto atque urgeo, inſector, poſco, atque adeo flagito.* Et, *Urgere occaſionem*, Cic. lib. 7. fam. ep. 8. Et, *Urgere propoſitum*, Horat. lib. 2. Serm. Sat. 7. v. 6. Cicero de Orat. lib. 2. c. 4 *Sin tibi id minus licebit, non te urgebo*, will dich nicht nöthigen. Vide & in *indulgeo.*

¶ Hinc Urgens, urgentior. Auguſtinus epiſt. 86 ad Caſulanum: *urgentiori actioni non eſt prandium præferendum.*

¶ Ex particip. Urgens, adverbium *Urgenter*, apud Cyprian. ep. 30. cap. 1.

¶ Adurgere, propius vel vehementer urgere, nachdrücken. *Nasum adurgere*, Horat. 1. carm. ode penult.

¶ Exurgere, i. e. exprimere, Plautus Rudente act. 4. ſc. 3. v. 69. & 70.

¶ Inurgere, Lucret. lib. 5. v. 1034 *Cornua nata infenſus inurget.*

¶ Perurgere. Severus in Ætna v. 226

Sacra perurgentem, capitique attollere calum.

Adde ibi Scalig. p. 107. Et Ammianus lib. 29. cap. 5 *volucriter perurgebat.* Arator in Act. Apoſt. c. 20

– – – epiſtola clamat,
Qui dormis jam ſurge citus: rurſusque perurget,
Teque vigil de morte leva.

Et Trebellius Pollio in Gallienis cap. 5 *Cum Aureolus perurgeret Illyricum.* Et Spartianus Severo cap. 23 *Cum ſe videret perurgeri horis mortis.*

¶ Suburgere. Virgil. 5. Æneid. v. 202

– – – dum prora ad ſaxa ſuburget.

¶ Superurgere. Tacitus Annali 2. cap. 23 fin. *fluctu ſuperurgente.*

VRĪNA, æ, penult. product. Juvenal. Sat. 11. v. 168

Auribus atque oculis concepta movetur urina.

οὖρον Græci dicunt ab οὐρεῖν, fundere vel mejere, humor eſt ex renibus & veſica profuſus, lotium. *Urina alba, pallida, rubens, nigra, dilutа, liquida, craſſa*, &c. *Urinæ difficultas*, Plin. 20. c. 21. *Anguſtia urinæ*, Idem lib. 21. cap. 21, difficultas mejendi. Cui contraria *Urinæ incontinentia*, Plin. 20. cap. 15. Wann man nicht halten kan. *Reddere urinam*, ejusd. lib. cap. 6. extr. *Urinam ciere, pellere, inhibere, tardare*, apud Plinium & Celſum ſæpe. v. g. *Pulegium ex vino, urinam pellit*, Plin. lib. 20. cap. 14. Et ibidem c. 4 *urinam inhibet bunion*; Et Celſus lib. 2. cap. 19 *Alia* [res] *ciunt urinam, alia tardant*, &c. *Urina contaminare, reſpergere*, id quod in contemtu ſolebat fieri. Suetonius Nerone cap. 56 *Religionum usquequaque contemtor præter unius Dea Syriæ. Hanc mox ita ſprevit, ut urina contaminaret.* Vide ibi Torrentium. Pertinet huc & Tarentinorum levitas, qui poſt alias injurias Romanorum legatis per contemtum illatas, *urina* etiam reſperſerunt, ut Val. Maximus auctor eſt lib. 2. cap. 2. exemplo 5. Florus id ita circumloquitur, ne ſordidaret orationem: *Aderat*, inquit, *ſine mora querelam ferens Legatio. Hanc quoque ſædi per obſcenam turpemque dictu contumeliam violant.* Urina Lucretio lib. 4. v. 1022 *ſaccatus humor.* Vide *Saccus.*

¶ Urino, urinor, urinare, urinari, Plin. lib. 11. cap. 37. *Sub aqua nana & phocæ urinantur*, id eſt, merguntur. *Urinandi artem docuiſte, & me ſic demergere?* in eos, qui benefacta malefactis compenſant, vide Chiliad.

¶ Urinatores, qui merces e navi ejectas, navigationis facilioris gratia, ſub aquis natantes extrahunt, die unter dem Waſſer gehen / heraus bringen. Livius lib. 44. cap. 10 *per urinatores omne ferme eximium eſt*, &c. Et Lucanus talem in Phoceo deſcribit lib. 3. v. 696. & ſeq. Vet. Gloſſ. *Urinator*, κολυμβητὴς, δύτης. Varro lib. 4. L. L. ab *uro* ſive *urbo, urinare* deducit. Quod etymon & eruditum valde & verum videtur Scalig. in Conject. quem vide pag. 55.

¶ Inurinare, Columell. lib. 8. cap. 14 *Lacus piſcinaque manu fiant, ut ſint, in quibus inurinare aves poſſint*, ſich tauchen / unterfahren.

¶ *Urinum ovum*, ein Windey / i. e. ovum irritum, Vide *Ovum.*

VRNA, æ, ab urinando, vas eſt aquarium, ein Waſſer-Eymer. *Aquæ urna*, Horat. lib. 1. Satyr. 5. v. 91. Et Plautus Pſeud. act. 1. ſc. 2. v. 24 *Tu qui urnam habes, aquam ingere.* ¶ Eſt & urna menſuræ genus, quo in metiendis liquidis utebantur. Excerpta de menſuris apud Rigalt. pag. 335 *Modius & ſemis faciunt urnam.* Item: *Urna duæ amphoram complent: quæ ſunt modia tria.* Horat. lib. 1. Sat. 2. v. 54

– – – liquidi non amplius urnâ.

Cato de re ruſtica: *Vini in culleos ſingulos quadragena & ſingulæ urnæ dabuntur.* ¶ Cæterum *urnæ* non tantum hauriendæ aquæ, ſed aliis etiam rebus inſerviebant. In *urnas* enim & crematorum cadaverum cineres & oſſa colligebantur & ſepeliebantur: de quo paſſim apud auctores. Eo Lucani illud pertinet lib. 7. v. 818

– – capit omnia tellus,
Quæ genuit: cœlo tegitur, qui non habet urnam.

Vid. L. Vives ad Auguſtinum de C. D. lib. 12. p. 44.

¶ Solebant *urnæ* ducendis quoque ſortibus adhiberi: in eas enim ſortientium nomina conjiciebantur, Horatius eo reſpexit lib. 3. ode 1

– – – Æqua lege neceſſitas
Sortitur inſignes & imos:
Omne capax movet urna nomen.

¶ Hinc & in judiciis urnarum uſus fuit, cum rei vel abſolvendi, vel damnandi eſſent. Tabellæ enim conjiciebantur in urnam, quibus vel Abſolvendi A, vel Condemnandi C inſcripta erat. Cicero in Verrem 4. c. 17 *Poſtero die venit in mentem, e lege Rupilia ſortiri dicas oportere. Educit ex urna tres: jubet abſentem Heraclium condemnent, impent. Itaque condemnant.* Cicer. ad Quint. fratr. lib. 2. epiſt. 5 *Ea ipſa in re Pompeji offenſio nobis obſtitit. Senatorum enim urna copioſe abſolvit, equitum adæquavit, tribuni ærarii condemnarunt.* Ubi nota *tres urnas* fuiſſe, pro tribus ordinibus. Unam, in quam Senatores; alteram, in quam equi-

equites 3 tertiam, in quam tribuni ærarii tabellas suas conjiciebant. Horatius lib. 2. Sat. 1. v. 47

Servius inatus leges minitatur & urnam.

Hinc Æaco atque Minoi, judicibus apud inferos, *urna* quoque tribuitur à Parcis. Vide, si lubet, Torrentium ad modo citatum Horatii locum.

¶ Urnula, diminutivum, ut, *Urnula fictilis*, Cicero in Paradox. 1. cap. 3. Et de urna sepulcrali. Spartianus Severo cap. ult. *Urnula aurea, Severi reliquias continens.*

¶ Urnalis. *Urceus urnalis*, urnam continens, Plin. 9. c. 30. *Scyphi urnales*, Petron. fragm. p. 34.

¶ Urnarium, locus, in quem urnæ aquâ plenæ in culina reponuntur, die Wasser-Banck / annotavit ex Catone Nonius.

VRO, urere, καίειν, est incendere, cremare. brennen / active. Ovid. lib. 2. Trist. v. 267

Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Comparet, audaces instruit ille manus.

Cic. pro domo cap. 36 *Duritia corporis cum uritur, non sentit.* Et, *Uri calore*, Idem 1. Q. Tusc. cap. 28. Et Tacitus Agricolâ cap. 2 *Delegato Triumviris ministerio, ut monimenta clarissimorum virorum urerentur.* ¶ 2. Sed, *Uri virgis*, Horat. lib. 2. Sat. 7. v. 58; & *Uri loris*, lib. 1. epist. 16. v. 47, est ita cædi, ut livores existent & notæ, stigmatum instar. Sane repetita pulsatione incalescit locus, unde nascuntur livores, qui rupta cute mittunt sanguinem. Idem Horatius Epod. 4. v. 3

Ibericis peruste funibus lacus,
Et crura dum compedes.

Perustus, der wund geschlagen. Paullo post *sectum* vocat:

Sectus flagellis hic triumviralibus.

Ovid. de remed. amor. v. 235

Adspice, ut prensos urant juga prima juvencos.

Wund drücken. Idem 1. de Ponto eleg. 5 v. 24

Subducunt oneri colla peruста boves.

In quibus omnibus *urere* premendo arctius & incumbendo cruciare atque corrumpere est. Sic & *calceus urere* dicitur Horatio lib. 1. epist. 10. v. 43. Hinc *cura urere* dicuntur, quæ urgent & affligunt. Seneca Medeâ v. 547

— — — hoc peruсti pectoris
Curis levamen.

¶ 3. Deinde quod urget, instat, premit, molestum atque acerbum est, *urere* dicitur, alles/was wehe thut. Terent. Eunuch. a. 2. sc. 2. v. 43 *Uro hominem*, id est, crucio, ægre illi facio. Ibidem act. 3. sc. 1. v. 47

— — — Si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat.

Suetonius Tiberio cap. 66 *Urebant insuper anxiam mentem varia undique convitia* &c. Florus lib. 2. cap. 6. init. *Urebat nobilem populum ablatum mare, capta insula, dare tributa*, &c. id est, dolorem afferebat & indignationem, es schmertzete und verdroß sie. Lucanus lib. 4. v. 578

— — — sævis libertas uritur armis.

Id est, opprimitur, pessime habetur. Vellejus lib. 2. c. 77 *Tum expostulante consensu populi, quem gravis urebat annona.* ¶ 4. Quin etiam ipsum frigus *urere* dicitur, dum affligit & cruciat, aut enecat plane. Cic. 2. Tusc. c. 17 *Pernoctant Senatores in nive, in montibus se uri patiuntur.* Lucan. lib. 4. v. 52 *Urebant montana nives.* Ovid. 3. Trist. eleg. 4. v. 49

Me tenet adstricto terra peruста gelu.

Livius lib. 40. cap. 45 *Hiems eo anno nive sæva & omni tempestatum genere fuit: arbores, quæ obnoxia frigoribus sunt, densit cunctas.* Xenophontem quoque verbo ἀναπίτνειν de frigore usum, ad Silii lib. 4 observat Heinsius, & locum ipsum producit. Vide & Taubmannum ad illud Virgilii lib. 1. Georg. v. 93

— — — aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

Item Savaronem ad illud Sidonii carm. 5. v. 528

— — — quondam mihi corpus adustum
Frigoris igne perit.

¶ Uredo, inis, vitium adurens plantas, herbas, legumina, der Brenner / *rubigo*, Plin. lib. 9. c. 45, & Columell. lib. 3. c. 20.

¶ Et *Uredo* pruritus, das Jucken / apud eundem Plinium, *Uredinem excitare.* Sed vitium adurens *Urica* etiam. ¶ Et *Urigo* dicitur. Plin. lib. 18. cap. 17 *Commune omnium satorum vitium urica est.* Sed *Urica* mediâ brevi: *Urigo* media longa.

¶ Ustio, das Brennen. Plin. 36. cap. 21 *Vis pumicum in medicina, tertiâ ustione*, id est, post tertiam ustionem. ¶ 2. Idem admotio ferri candentis, quam *cauterisationem* vulgo dicunt, Plin. 34. cap. 15 *Quadam ustione sanantur, privatim vero canis rabidi morsus.*

¶ Ustor. *Ustores*, qui cadavera cremabant, Martial. lib. 3. epigr. 93, & Catull. Carm. 60.

¶ Ustriculæ, Tertulliano de Pallio cap. 4 mulieres, quæ & suburundis deliciarum caussa crinibus operam suam hominibus collocabant. Sed Salmasius ibi *bistriculas* legit. Vide tamen ipsum in Notis p. 284, etiam de Ustriculis dissertantem. Adde Casaub. in Sueton. p. 144.

¶ Ustrina, æ, locus, in quo metalla candefiunt, ut formam aliquam recipere possint, eine Esse / Schmeltz-Ofen. Solinus de cornu cervi ad medicinam ustione parato, cap. 19 [al. 31] *Qua ustrina præterea nidore vitium aperit ac detegit, si cui inest morbus comitialis.* Arnobius lib. 7. p. 222. *Altaria, infelicissimi animalium generis ustrina, rogi sunt & busticeta, in opus structa fœdissimum.* Speciatim *Ustrina* bustum est, sive locus, quo mortui hominis corpus crematur. Vide Festum in *Bustum*. Gloss. Philoxeni: Καύστρα νεκρῶν, *Ustrina*. Adde Elmenhorstium in Arnob. p. 184 ex Servio idem comprobantem.

¶ Ustrinum, idem. Vide paullo post in *Bustum*.

¶ Ustivus, vim urendi habens. Macer lib. 2 cap. 8

Ustivas mire juvat epiphoras oculorum &c.

¶ Ustulo, ustulare, veteribus idem fuit, quod urere: ut, *Candenti ferro crines ustulare*, Pacuvius. *Scripta ustulanda*, Catull. Carm. 37. Et Vitruvius lib. 5. cap. ult. *Si mollis locus erit, pali ustulatis alneis, aut oleagineis, aut robustеis configatur.*

¶ Ustulatus, participium. Vitruvius lib. 5 extremo: *pali ustulatis alneis locus configatur.*

¶ Ustulario. Gloss. Cyrilli: *Ustulacio*, ἀπόκαυμα.

¶ Semiustulatus, geschmeicht / gesengt. Cic. pro Milone cap. 13 *Tu P. Clodii cadaver, inf. lucissimo ligni semiustulatum, nocturnis canibus dilaniandum reliquisti.*

¶ Semiustulandus. *Corpus semiustulandum*, Suet. Tiberio c. 75.

¶ Semiustus. Virgilius 3. Æn. v. 578

— — — — seminstum fulmine corpus.

¶ Ab *urendo* & BVSTVM est, quod dicitur locus, ubi cadaver mortui hominis urebatur, ejusque condebantur ossa & cineres. Festus: BVSTVM *proprie dicitur locus, in quo mortuus est combustus & sepultus, dicturque BVSTVM*, Bene ustum. *Ubi verò combustus quis tantummodo, alibi vero est sepultus, is ab urendo VSTRINA vocatur.* Quod Festus *Ustrinum*, Servius, eadem tradens, *Ustrinum* appellat. Et ita in lapide veteri: HVIC MONVMENTO VSTRINVM APPLICARI NON LICET. Vide Kirchmannum lib. 3. de Funerib. Roman. cap. 1.

¶ Quia antiquitus igitur ibi fere sepeliebantur mortuorum reliquiæ, ubi cadavera combusta essent, & loci ejusmodi *busta* proprie dicebantur: inde *busti* vocabulum ad sepulcra quævis incommune translatum fuit. Vide Kirchmannum ibidem. *Facere bustum*, Cic. 1. Philipp. cap. 2. *Violare bustum*, Idem 2. de Legib. cap. 26. Et, *Mactatus essem in Catilinæ busto*, in Pison. cap. 7. *Bustum inane*, Stat. 6. Theb. v. 169, [al. *Justa* leg.] ubi nullæ reliquiæ intus sunt positæ, quodque honori mortui tantum, non tegendo cineri ejus & ossibus exstructum. Suetonius *tumulum honorarium* vocat in Claudio cap. 13 κενοτάφιον Jurisconsultis & Lampridio; *tumulus inanis* Virgilio dicitur, uti ibi Torrentius observat. Et quoniam in his bustis seu tumulis monumenta & ædificia cum cryptis subterraneis, in quas per gradus descendebatur, ut ex Petronio, Prudentioque Hymno 4 περὶ στεφάνων v. 154. & seqq. itemque B. Hieronymo in cap. 40 Ezechielis discimus, atque ex Subterranea Bosii Roma abunde patet; idcirco, qui quærebant latebras, aut tecto destituerentur, eo concedere solebant. Plebem Romanam incensa ab Nerone urbe *ad monumentorum bustorumque diversoria compulsam* Suetonius ejus vita c. 38 scribit. Scorta quoque ibi delituisse & prostituisse adventoribus suis corpus, Martial. docet lib. 1. epigr. 35

Abscondunt spurcas & monumenta lupas.

Lupæ enim meretrices. Et inde idem lib. 3. epigr. 93 *Bustuarias mœchas* dixit de iis, quæ inter busta vulgarent corpus. Servos quoque in herorum habitasse sepulcris, & Christianos persecutionum tempestate jactatos ibi fefellisse furorem instantium, idem eruditissimus Kirchmannus eod. lib. 3. de funerib. cap. 22 observat.

¶ *Bustuarius*, libitinarius est Ammiano lib. 28. c. 4, ein Todtengräber. Vide ibi Valesium p. 509. seq. ¶ 2. Sed *Bustuarius gladiator*, qui ante sepulcra dimicabat, Cic. in Pison. c. 9. ¶ 3. De *Bustuaria mœcha* paullo ante diximus in *Bustum*.

¶ Bustualis, adjectivum. Prudentius Cathemer. 9. v. 52

Suetus antro bustuali sub catenis frendere.

Et Sidonius lib. 3. ep. 12. pr. *refertus bustualibus fabillis.*

¶ Busticetum. Arnob. lib. 7. p. 222 *Ustrina rogi sunt, & busticeta.* Vide supra *Ustrina*. Et lib. 1. p. 24 *Concrematus in funestu busticeto Hercules.*

¶ Adurere, versengen / absengen / brennen. Cic. lib. 2. off. c. 7 de Dionysio tyranno: *Quid censemus, superiorem illum Dionysium, quo cruciatu timoris angi solitum, qui cultros metuens tonsorios, candente carbone sibi adurebat capillum?* Terent. in Adelph. a. 3. sc. 3. v. 72 *Hoc falsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum*, ist angebrannt / ꝛc.

¶ Adustio. *Picis adustio*, Plin. lib. 14. cap. 20.

¶ Adustus, adjectivum. *Color adustior*, Livius lib. 27. cap. 47, braune / von der Sonnen gebrandte Farbe.

¶ Inadustus, unverbrandt. Ovidius Epist. Medeæ 12. v. 93 *inadusto corpore tauros.* Et Prudentius Apotheos. v. 131 *inadustus fratribus*, de fornace Babylonia.

¶ Amburere, umher verbrennen / versengen / schmeichen. Germanicum Græco progenmodum consonat, καταμύχειν, seu ταμύχειν

χω simpliciter. Plaut. in Epid. act. 5. sc. 2. v. 9 *Quaqua tangit, omne amburit.* Et, *Amburi fulmine*, Plin. lib. 3. epist. 11. Inde participium

¶ Ambustus, versengt. Cic. pro Domo sua cap. 43 *Ambustas fortunarum suarum reliquias*, metaphorice dixit. Tacit. 13. Annal. cap. 35 *Ambusti multorum artûs bi frigore, & quidam inter excubias exanimati sunt.*

¶ Ambustio. Plin. lib. 23. cap. 4 *Myrteum oleum medetur ambustionibus.*

¶ Ambustulatus. Plautus Rud. a. 3. sc. 4 v. 65 *Te ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.*

¶ Comburere, verbrennen. *Vivus combustus est*, Cicero lib. 2. Quæst. Tuscul. cap. 22. *Fumo comburere*, schmeichen / καπνίζειν, ad Qu. fratr. lib. 1. epist. 2. Et *Comburere annales*, de Divin. lib. 1. cap. 17.

¶ Combustio. Apicius lib. 4. c. 4 *ne fundum attingat, & combustionem sentiat*, daß es nicht anbrenne / verbrenne.

¶ Semicombustus, halb verbrandt. Prudentius Romano v. 859

Alunt oliva semicombusta faces.

¶ Vivicomburium, supplicium ignis. Tertullianus de Anima, cap. 33 *Si scelerum mercedem cogitemus, patibula, & bivicomburia, & culleos, & uncos, & scopulos*, &c.

¶ Deurere. Livius lib. 39. cap. 2 *Æmilius agros Ligurum, bicosque in campis & vallibus deussit depopulatusque est*, abbrennen. Usus eodem & Gellius lib. 1. cap. 19, *Sibylla tres libros ex novem deussit.* Et Minucius Felix pag. 69 *Athenienses Protagoræ scripta in concione deusserunt.*

¶ Exurere, igne prorsus consumere. Virg. 1. Æn. v. 39

- - - - - Pallasne exurere classem
Argivûm potuit?

Zu Grund mit Feuer verheeren und verzehren. Cicero in Pison. cap. 40 *Epirus excisa, Locri exusti sunt.* Et, *Exuri & cremari flammis*, Plin. lib. 2. cap. 68. *Exurere mare*, Proverbium de labore inani.

¶ Exustio, ut, Cic. Somn. Scip. cap. 7 *Exustiones terrarum.* Et, *Solis exustio*, apud Plinium lib. 17. cap. 24. Nam active & passive hujus generis nomina significant.

¶ Inurere, ut, *Fronti stigma inurere*, ein Schandmahl einem an die Stirn brennen. Philippus militi ingrato inuri in frontem hæc verba jussit: *Hospes ingratus.* Quod Seneca lib. 4. de Benefic. c. 37 in recensione illius exempli dixit *stigmata inscribere.* Virg. 3. Georg. v. 158 de pecoribus:

Continuoque notas & nomina gentis inurunt.

¶ 2. Hinc *inurere ignominiam alicui*, einen Schandflecken anhencken / Cic. de Provinciis c. 7. *Inurere animo dolorem*, Idem 3. in Verr. c. 44. *Famam superbiæ inurere*, id est, superbiæ damnare, Idem pro Mur. cap. 4. *Inurere maculam alicui*, Livius cap. 58. Et Declamator in Sallust. *Nonne tibi videbar æternas inurere maculas, quas reliqua vita tua eluere non posses?* Et, *Notam Censoriam inurere*, Plin. lib. 9. ep. 13.

¶ Ab Oburere *obustus est*, unde *Sudem obustam* dixit Ovidius 12. Metam. v. 299. Et, *Obustum robur*, hoc est, circumustum, Silius lib. 4. v. 284. Et, *gleba canenti gelu obusta*, Ovidius lib. 5. Trist. eleg. 2. v. 66. Sedulius in Historia Resurrect.

- - - - - - - piscis obusti
Atque favi mandens opulas.

¶ Perurere, durchaus brennen / erhitzen / ut, *Ardentissimâ febri peruri*, Plin. lib. 7. epist. 1. *Æstu valido peruri*, Ovidius lib. 3. de arte am. v. 543. Et Cic. ad Cæs. 13. fam. ep. 16 *Etiam hominem perustum etiamnum gloriâ volunt incendere.*

¶ Præurere, primores partes alicujus rei urere, forn her verbrennen. Plinius lib. 3. cap. 20 *Præusta intra sinus Alpium nive membra.* Virgil. lib. 7. v. 524

Stipitibus duris agitur, sudibusque præustis.

¶ Suburere, leviter urere. Sueton. in Aug. cap. 68 *Solitus est crura suburere nuce ardenti, quò mollior pilus surgeret.* Paullinus Nolanus carm. 7, sive paraphrasi Psalmi 1. v. 37

Tamen subusti corporis signis miser
Vitam tenebit.

VROPYGIVM, οὐροπύγιον, extremum vertebræ est, quasi natium cauda, ut in volucribus, πύγη nates sunt. Martial. lib. 3. epigr. 93 *Et anatis habeas uropygium macræ.*

VRPIX, icis, masculinum, instrumentum rusticum Catoni est c. 10, *Urpicem unum, crates stercorarias quatuor villicum habere oportet.* ¶ Fortassis autem nominativum rectius leges *Urpex*, quam *Urpix*. Videtur esse instrumentum, quo ager aratus coæquatur. Vide supra in I *Irpices.*

VRRVNCVM, ita Varro lib. 1. de re rust. cap. 48. extr. fastigium culmi, & infimum spicæ, grano minus, vocat, das Knötlein am Halm / darauff die Aehre stehet.

VRSVS, animal notum, ein Bär / vulgo ab informi sic appellatum putant figura, quâ nascitur, ac tum demum lambendo a matre completur, *ursus*, quasi *orsus.* Sed hæc meræ neniæ sunt, licet magni auctores opinioni isti patrocinentur. Plin. lib. 10. cap. 63 *Informia ursæ pariunt.* Ovid. lib. 15. Metam. v. 379

Nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti;
Sed male viva caro est, lambendo mater in artus

Fingit, & in formam, quantum capit ipsa, reducit.

Idem Ælianus libro 2 de Historia animal. cap. 19, & Sextus Empiricus lib. 1. cap. 14. hyp. Philos. Hinc de Virgilio natum illud est, *quasi ursæ more versus suos peperisset*, laboriose scilicet retractando & emendando. Rectius ab *urgendo* dicitur, propter ferociam & impetum hujus animalis. *Fumantem ursi nasum ne tentaveris*, hoc est, ne irrites eum, qui nocere tibi potest. Quod adagium Martialis eleganter expressit lib. 6. epigr. 64

- - - - - rabido nec perditus ore
Fumantem nasum bibit tentaveris ursi:
Sit placidus licet, & lambat digitosque manusque,
Si dolor & bilis, si justa coegerit ira,
Usus erit, sacua dentes in pelle fatiges.

Iracunda enim & sæva bellua ursus est. Juvenal. Sat. 15. v. 164

- - - - Sæva inter se convenit ursis.

Numidicos & Libycos ursos apud plures auctores, qui nominant, non *ursos*, sed *leones* intelligendos pertendit Lipsius lib. 2. Elector. cap. 4; sed ei se opponit Salmasius in Exercitationibus Plinianis, & ad argumenta singula ex ordine respondet. Juvenal. IV. 99

¶ Ursa, fœmininum, eine Bärin. *Villosa catuli ursa*, Ovidius 13. Metam. v. 836. ¶ 2. Ursa Sidus, quod & ἅμαξα dicitur, & Septentriones, der Wagen. *Ursa major, minor*, vide de hoc suo loco. ¶ 3. Ursa piscis testacei generis, hoc est, ex cancrorum seu squillarum genere, eine Art See-Krebs. Gesnerus.

¶ Ursinus, adjectivum, ut, *Ursinus sanguis*, Columella de Arbor. cap. 15. *Ursina rabies*, Plin. lib. 8. cap. 36. Et, *Sebum ursinum*, Palladius lib. 1. cap. 35.

VRTICA, ab urendo dicta. Nessel. Ovidius Remed. v. 46

- - Et urtica proxima sæpe rosa est.

Urticis in victu, sed vilissimo, parcos & abstinentissimos usos fuisse, docet Horatius lib. 1. ep. 12. v. 7

Si forte in medio positorum abstemius herbis
Vivis & urtica.

¶ 2. Pro pruritu & cupidine usus est Sidonius lib. 8. epist. 8 extr. *Te propagandæ rei familiaris urtica solicitat.*

¶ 3. Uricæ pisces plurimarum specierum, Meer-Nesseln / Meer-Schaum / Gesnerus.

VRVS, i, bos silvestris, vel, ut vulgus vocat, *bubalus*, ein Büffel / vulgo vocant ein Aurochs. *Uri* autem vocabulum Gallicum est, quo bovem silvestrem ipsi nominant. *Uri* Hercyniæ silvæ proprii, de quibus Cæsar lib. 6. de B. G. c. 27. Virg. 2. Georg. v. 374

Silvestres uri assidue, capreæque sequaces.

¶ Urogallus, silvestris gallus, ein Aurhahn / ab eadem appellatione fingitur.

VSPIAM, adverbium, aliquo in loco, alicubi. irgend an einem Ort. Terent. in Adelph. a. 1. sc. 1. v. 3 *Si abis uspiam, aut si ubi cesses.* Ad quem locum Donatus monet, vi *uspiam* & in loco, & ad locum significare. Cicer. ad Attic. lib. 1. ep. 17 *Non dubitabam, quin te ille in istis locis uspiam visurus esset.*

VSQVAM, de illis etiam, quæ in loco aliquo fiunt, dicitur: irgendswo. Cicero de Divinat. lib. 2. cap. 69 *Nec mihi magis usquam videor, quam cum aut in foro magistratus, aut in curia senatum video, somniare.* Terent. in Andr. a. 2. sc. 5. v. 9 *Neque istic, neque alibi usquam tibi erit in me mora.* Et ibidem act. 5. sc. 3. v. 7 *Vide, num ejus color pudoris signum usquam indicat*, id est, aliquâ parte. Idem in Hecyr. a. 3. sc. 1. v. 13 *An quisquam usquam gentium est æque miser? Quo neque acutius illius Imperatoris cogitatum usquam legimus*, Nepos Dat. c. 6. n. 8, id est, in nullo libro. ¶ 2. Interdum tamen ad locum etiam significat, quemadmodum ostendit Valla lib. 6. cap. 19. Cicero Philipp. 1. cap. 1 *Nec vero usquam discedebam*, nirgends hin.

¶ Nusquam, nullo loco, ad nullum locum, imo & ex nullo loco, nirgends. Ter. in Eunuch. act. 4. sc. 3. v. 18 *Ille autem bonus vir nusquam apparet*, lässet sich nirgend sehen. *Nusquam alibi esse*, Cicer. 4. Acad. cap. 32. *Nusquam tuta fides*, Virg. 4. Æn. v. 373. *Nusquam gentium*, id est, nusquam omnino. Ter. in Adelph. a. 4. sc. 2. pr. *Fratrem nusquam invenio gentium*, nirgends überall. ¶ 2. Sed hic ad locum significat, *Detineo te fortasse, tu profecturus alò fueras? P. Nusquam*, Idem in Eun. a. 2. sc. 2, 50. Et auctor ad Herenn. lib. 2. cap. 2 *Nusquam ventum, aut abitum sine caussa putetur.*

VSQVE, biß / quam vocem inter præpositiones alii, inter adverbia alii numerant. Plaut. in Menæch. a. 2. sc. 2. v. 60 *Inde usque ad diurnam stellam potare.* Ter. in Andr. a. 1. sc. 2. v. 28 *Verberibus casum te in pistrinum, Dabe, dedam usque ad necem.* Et Virg. 1. Georg. v. 211 *Usque sub extremum brumæ*, usque circa finem brumæ. Horat. 1. Serm. Sat. 3. v. 6

- - - Si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala citaret, &c.

Hoc est, ab initio cœnæ usque ad finem. *Ova* enim olim in cœnæ principio adponebantur; *Mala* vero inter cætera mensæ secundæ exhibebantur. Cic. 7. in Verr. c. 60 *Usque ex ultima Syria atque Ægypto navigare.* Idem pro Quint. c. 3 *Trans Alpes usque transferri.* Et *Usque a pueris*, Ter. Adelph. a. 5. sc. 9, 5. *Inde usque a prima pueritia*, Cic. pro Arch. c. 1. *Progeniem vestram usque ab avo atque atavo profero*, Ter. in Phorm. act. 2. sc. 3, 48. ¶ 2. Aliquando sine præpositione ponitur, & ipsa est præpositio,

atque

atque cum accusativo construitur. Ter. a. 4. sc. 5, 21 *Miletum usque obsecro.* Cic. ad Att. l. 15. ep. 28 *Usque Puteolos.* Florus procem. *A Romulo usque Augustum.* Paullinus ad Nicetam v. 143

Ipse Niceta comes usque Dacos
Angelus adsit.

Sed Vossius & hic negat præpositionem esse, & per ellipsin pro *usque ad* dici, lib. 4. de Analogia cap. 4. *Usque adhuc*, bis dieſe Stunde. Terent. in Andr. act. 1. sc. 5. v. 28 *Qui me tam leni passum est animo usque adhuc, quæ meo cunque libitum est animo, facere.* Pro eo *Usque in hoc*, Quintil. dixit Declam. 301.

¶ Usque adeo, id est, adeo vel in tantum, ſo gar/ oder alſo gar. Terent. in Andr. act. 4. sc. 1, 38 *Nunquam destitit sudare, orare usque adeo, donec perculit*, bis ſo lang/ daß ꝛc. Virg. ecl. 1. v. 12 *Usque adeo turbatur agris.* ¶ Usque adeo, pro eo usque, ſequente *quoad.* Sueton. de illustrib. Grammat. cap. 22 *Usque adeo arguere perseverabit, quoad Cassius Severus, interpellatus judicibus, dilatione periit.*

¶ Usque dum, id est, quoad, vel tantisper dum. ſo lange / bis ꝛc. als ꝛc. Ter. Heaut. act. 1. sc. 1, 84 *Namque usque dum ille vitam incolit inopem, carens patriâ ob meas injurias; interea usque illi de me supplicium dabo.* Et Cic. pro Qu. c. 21 *Res jacuit, usque dum inveniretur.* Eandem locutionem Terentius eleganter etiam exulit vocibus nonnullis inter *usque* & *dum* interjectis, Heaut. 5. sc. 2, 30 *Imo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater.*

¶ Usque eo, bis dahin/ ſo weit / ſo gar. Cicer. in Verr. 4. cap. 38 *Neque se usque eo stultum esse*, &c. er wäre ſo gar närriſch nicht. Idem in Orat. cap. 29. *Usque eò morosi sumus, ut nobis non satisfaciat ipse Demosthenes.* Et pro Quint. cap. 18 *Inferiorem se esse patitur, usque eo duntaxat, ne inimicorum crudelitati dedatur.* Et Corn. Nepos Pelopida cap. 3 *usque eo desperexerunt, ut* &c. id est adeo. ¶ 2. Omittitur interdum *eò*, eâdem pæne, aut non multum diversa significatione. Ter. Adelph. act. 2. sc. 3, 5 *Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus*, hoc est, usque dum, &c. bis daß ꝛc. Idem Eun. act. 2. sc. 1, 14 *Opus facjam, ut fatiger usque, ingratiis ut dormiam.* Et Adelph. act. 4. sc. 2, 19 *Ctesipho me pugnis miserum, & istam psalteriam usque occidit*, id est, pæne vel propemodum. Et in eadem fabula act. 2. sc. 2. v. 7. diversius aliquanto, *Quid potui melius, qui hodie usque os præbui*, id est, semper, vel perpetuo. Cic. l. 12. fam. ep. 19 *Mihi quidem usque cura erit, quid agas.* Plaut. in Most. a. 2. sc. 2, 19 *Usque valuisti?* Virg. ecl. 9. v. 64

Cantantes licet usque (minus via ladet) eamus.

Ter. Adelph. 2. 4. sc. 6. v. 3 *Perreptavi usque omne oppidum.*

¶ Usquequaque, hoc est, in unoquoque loco, & quocunque tempore, an jedem Orte/ zu jeder Zeit. Cic. 7. Verr. c. 5 *Nolite usquequaque eadem quærere, in metu belli, furandi quis locus esse possit?* Et in Philipp. 2. c. 43 *Aut undique religionem tolle, aut usquequaque conserva.* Idem ad Trebat. l. 7. fam. ep. 16 *Usquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.*

¶ Usquequo, idem quod quatenus, vel quoad, bis ſo lange/ ut Varro l. 1. de R. R. c. 2 *Conjice in aquam, usquequo ad tertiam partem decoxerit.* ¶ 2. Et, *Usquequo*, interrogative, wie lange? Martial. l. 2. epigr. 64

Eia age, rumpe moras, quo te spectabimus usque.

¶ Abusque. Plaut. Amphitr. 2. 1. sc. 1. v. 97 *Hæc illi est pugnata pugna abusque mane ad vesperum*, pro, a mane usque vesperum. Avienus Arateis Phæn. v. 169

Inde pruinoso si lumen abusque Dracone
In convexa feras.

Et Ammianus l. 19. c. 7 [Vales. 4. p. 111] *Abusque ferventi Æthiopiæ plaga paullatim proserpens pestilentia.*

¶ Inusque, pro *usque in.* Avienus in ora maritima v. 515

\- - - *tum jugum Celebandicum*
Inusque salsam dorsa porrigit Thetin.

Ibidem v. 606 - - - *Fecyi jugum*
Radice fusa inusque Taurum pertinet.

Et v. 641 - - *tanto enim fastigio*
Inusque celsa nubium subducitur,
Meridianus Sol ut oppositus jugi
Conspicuus haud sit.

¶ Sunt & alia, quibuscum *Usque*, præsertim medio ævo, componebatur, ut, *Usque hodie*, apud Hieronymum de Scriptor. eccleſiaſt. in Malchione, & Pamphilo; & Euſtathio: & *Usque nunc*, ibidem in Luciano. Sed hæc minus grata eruditis auribus sunt, veterum politiori sermoni unice adsueris.

Usurpo, vide post *Utor.*

VT, conjunctio & adverbium, sed non cum ejusdem modi temporibus conjunctum: quæ diversitas ex præceptis Grammaticis petenda est studiosis, qui de ea annotata quædam legent in observationibus nostris. Conjunctionem enim hoc cum modo eſferimus: *Ut vere dicam*, Cic. 7. in Verr. c. 69, die Warheit zu ſagen. *Ut ita dicam*, Quintil. l. 8. c. 3, alſo zu reden. *Ut alia obliviscar*, Cic. pro S. Rosc. c. 31. *Ut eam potissimum nominem*, Cic. 4. in Verr. c. 59. ¶ 2. Sed, *Ut abiit abs te, sit forte obviam mihi hic Phormio*, tempus significat, & idem est, quod postquam, wie ich von dir hinweg war/ ꝛc. Terent. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 12. Et Cic. ad Att. l. 7. ep. 15 *Ut ab urbe discessi, nullum intermisi diem, quin aliquid ad te literarum darem.* In qua significatione meminêris efferri fere solere cum verbo Indicativo. Nepos Attico cap. 10 *Ut Antonius rediit in Italiam.* Et non ita multo post ibidem: *Quibus ex malis ut se emersit*, &c. Ter. Hecyr. a. 5. sc. 3. v. 4 *Ut quisque venerat, accedebam, Adolescens dic dum quæso*, id est, quamprimum quisque venerat, ſo bald einer kommen war. Cic. in Somn. Scip. c. 3 *Ego ut primum fletu represso loqui posse cœpi, quæso, inquam, pater*, &c. Virg. 6. Æn. v. 102 *Ut primum cessit furor*, id est, cum primum. ¶ 2. Quemadmodum autem veteres cum verbo jungere aliquando conjunctionem QVOD solebant, quæ elegantius abesse poterat, oratione in infinitivum mutatâ (de quo loquendi genere supra monuimus) ita & τῷ VT videntur usi, ac si VT pro QVOD positum esset. C. Nepos in Hannibale pr. *Si verum est, quod nemo dubitat, ut Populus Romanus omnes gentes virtute superavit, non est inficiandum, Hannibalem tanto præstitisse Imperatores cæteros prudentia, quanto Populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes.* Ad quem locum Lambin. *Mirum*, inquit, *loquendi genus! Cur non ita dixit potius?* Si verum est, quod nemo dubitat, P. Romanum omnes gentes virtute superasse. *Veruntamen nihil mutandum. Sic enim Veteres interdum loquebantur.* Hæc ille. Cæterum vellem exempla hujus generis attulisset. Mihi quidem nihil ejus hactenus observatum est. Et putavi, aliquando τὸ QVOD & τὸ VT in loco istoc transposita fortean esse, & ita legendum: *Si verum est, ut nemo dubitat, quod populus Romanus omnes gentes virtute superavit*, &c. Sed sicut aliquando *Quod* pro *Ut* invenitur positum (de quo supra); ita videri potest, VT pro QVOD poni nonnunquam fuisse solitum. ¶ 3. *Ut* & *Ita* cum Superlativo. Cic. de Or. l. 1. c. 26 *Ut enim quisque optime dicit, ita maxime dicendi facultatem & pericula extimescit.* ¶ 4. Terentius in Hecyra a. 3. sc. 3. v. 20 *Ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus*, nachdem oder wie die Sachen lauffen. Plaut. in Pseud. a. 1. sc. 3. v. 11 *Ut voles esse me, ita ero*, hoc est, talis, qualem me voles, ero. Plautus Amphitr. Prologo v. 104

Jam ego vos nobisse credo, ut sit pater meus,

Ihr wisset ja/ wie mein Vater ist/ id est, quibus assuetus moribus sit, qui mos ejus sit. Idem Pseudolo a. 4. sc. 4. princ.

Ne plora: nescis, ut res sit, Phœnicium.

id est, quemadmodum se res habeat. Ter. Heaut. a. 3. sc 1. v. 17 *Non tu ei dixisti, ut essem?* Vid. Taubm. ad Plaut. p. 15. ¶ 5. Elegans quoque hujus particulæ usus in istis est; Ovid. l. 4. Metam. v. 473 *Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos.* Idem lib. 11. v. 60

\- - - *patulos, ut erant, induxit hiatus.*

Suetonius Nerone c. 48 *Circa quartum milliarium, ut erat nudo pede, atque tunicatus, penulam obsoleti coloris superinduit.* Plena autem formula est: *Ita, ut erat.* Idem Vitellio c. 8 *Subito a militibus e cubiculo raptus, ita ut erat in veste domestica, Imperator est consalutatus.* Vide supra in *Sic*, *Sicut erat.* ¶ 6. Ut si pro quasi ac si, tanquam si. Horat. l. 1. ep. 17. v. 3

Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus, ut si
Cæcus iter monstrare velit.

Corn. Nepos Dione c. 9 *Triremem in portu agitari jubet, ut si exercere remiges vellet.* Item in Datame c. 3 *Vinctum ante se Thum agebat, ut si feram bestiam captam duceret.* Similiter & aliis pluribus locis locutus est. Omittitur autem in talibus ITA. Nam plena oratio est: ITA, VT SI. Ter. Eun. act. 1. sc. 2. v. 36

\- - - *cœpit studiose omnia*
Docere, educere, ita, ut si filia esset.

Idem Comicus Andriâ act. 1. sc. 1. v. 121

Ita tum discedo ab illa, ut qui se filiam
Daturum neget.

Concise contra Tacitus de Germania cap. 10. principio: *Auspicia sortesque, ut qui maxime, observant.* Plena oratio esset: *Auspicia sortesque ita observant, ut illi, qui id quam maxime faciunt.* Plin. lib. 9. epist. 22 *Amat, ut qui maxime, dolet, ut qui impatientissime.* ¶ 7. *Ut* cum verbis *metuo* & *vereor.* Terent. in Andr. act. 5. sc. 4. v. 11 *Metuo, ut substet hospes*, id est, ne non substet. Ibidem a. 4. sc. 2. v. 22 *Dies mihi ut sit satis, vereor, ad agendum.* ¶ 8. Et ibidem rursus act. 1. sc. 1. v. 8 *Ego postquam te ex a parvulo, ut semper tibi apud me justa & clemens fuerit servitus, scis*, id est, quomodo, vel quàm, wie gar einen erträglichen Dienſt du bey mir gehabt. Et in Eunuch. a. 1. sc. 2. v. 47 *Scis, quam intimum habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.* Et, *Ut apparet*, Cicer. pro Flacco c. 16, wie es ſcheinet. *Ut dicitur*, ibidem paullo post, wie man ſaget. *Ut ferunt*, Livius lib. 1. c. 37. *Ut fama est*, Idem lib. 31. c. 32. *Ut perhibent*, Virg. 8. Æn. v. 135. *Ut fit*, Cic. pro S. Rosc. cap. 32. *Ut est consuetudo*, pro Cæcin. cap. 8. Et Cæsar 3. Gall. cap. 8 *Horum auctoritate finitimi adducti (ut sunt Gallorum subita & repentina consilia) Trebiam retinent*, id est, sicut, wie denn. *Ut temporibus illis*, Cic de clar. orat. cap. 7. *Ut in tali tempore*, Livius lib. 24. cap. 28. wie es zu ſolcher Zeit läufftig geweſen. *Non ut olim, sed ut nunc fit*, Cic. 9. fam. ep. 16. *Ut nunc est*, 3. ad Att. epist. 27, wie es jetzund zugehet.

Et libr. 2. fam. ep. 14 *Ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea*, als träffe es mich an. Ter. in Adelph. act. 3. sc. 3. v. 52 *Ut numerabatur forte argentum, intervenit*, &c. *Ut par est*, Marius Ciceroni l. 11. ep. 27.

¶ Ut pro *cum*, als. Ovid. l. 11. Metam. v. 239

Illic te Peleus, ut somno vinctа jacebas, Occupat.

¶ 9. Sed hic *Ut* idem est, quod *licet* aut *quamvis*, cum verbo conjunctivo. Cicero ad Brutum epist. 9 *Nos te tuumque exercitum exspectamus, sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore.* obschon/ wann gleich. Ovid. l. 6. Metam. v. 195, loquitur Medea:

Major sum, quam cui possit fortuna nocere:
Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.

Juvenalis Satyr. 13. v. 100

Ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est.

¶ 10. Sed, *Ut te omnes Dii Deæque* &c. *perdant*, id est, utinam! hic enim imprecandi est particula, Terentius Heaut. act. 4. sc. 6. v. 6. ¶ 11. Cicero ad Atticum libr. 15. epist. 1 *Est oratio scripta elegantissime sententiis, verbis, ut nihil possit ultra cogitari*, id est, usque adeo, ut &c. Et ad Quint. fratrem libr. 2. epist. 6 *Domus celebratur, ita ut cum maxime*, hoc est, ita ut si unquam aliàs, als iemahls. *Ut plurimum valere.* De Legibus libro 2. cap. 14 Idem: *In bello suscipiendo & deponendo jus ut plurimum valet, & fides*, gemeiniglich. ¶ 12. Et *ut ne*, pro *ne*, elegantер apud Terentium: ut, in Eun. act. 5. scen. 4. v. 20 *Ego te, si vivo*, &c. *ulciscar, ut ne impune in nos illuseris.* Et Hecyra act. 1. sc. 2. v. 30 *Nempe ea caussa, ut ne id fiat palam.* Cicer. Tironi 16. familiar. epist. 9 *Sed tamen ita velim, ut ne quid properes.* Perinde & Græci ὡς μή dicunt. Non conjunguntur semper tamen particulæ istæ, sed disparantur aliquando, & interponitur aliquid, non sine elegantia. Plautus Persa act. 1 sc. 3. v. 30

Mercaini; ut murænа & conger ne calefierent.

Et act. 2. scen. 4. v. 16 *Potin', ut molestus ne sies?* Cicero post reditum in Senatum cap. 5 *Ut lex Ælia & Fusia ne valerent.* Et libr. 13. ad famil. ep. 55 *Ut socrus adolescentis nereа fiat. Ne ut*, pro *ne* dixit Tacitus: vide *Ne*. Similiter & *Quo ne*, pro *Ne*: vide *Quo*. ¶ 13 *Ut quid*, pro *Quare*, Græcissimus est: quo Cicero usus libr. 7. ad Attic. epist. 7 *Depugna, inquis, potius, quam servias? Ut quid? Si victus eris, proscribare? si viceris, tamen servias?* Vide Daumium Notis ad Columbanum. ¶ 14. Sicuti autem *Ne* interrogationibus etiam inservit, & idem quod *An* significat; ita & *Ut* non raro ponitur. Horat. Epod. ult. v. 56

Inultus ut tu riseris Cotyttia Vulgata.

Plautus Trinummo act. 3. sc. 3. v. 21

Ut ego nunc adolescenti thesaurum indicem?

Frequentius tamen per Pleonasmum *Ne* adjicitur quoque, ita, ut præcedat. Plautus Aulul. act. 4. scen. 7. v. 9 *Ego ne ut te adversum mentiar mater mea.* Et Pseudolo act. 1. sc. 5. v. 105 *Egone ut cavere nequeam, cui prædicitur.* Terentius Andriâ act. 1. scen. 5. v. 29 *Eine ego ut adverser?* Et locis alius pluribus. Seneca Medea v. 893

Egone ut meorum liberûm & prolis meæ
Fundam cruorem?

Possumus in talibus & ellipsin statuere. ¶ 15. Est & admirantis vel exclamantis particula, pro *Quam*. Horatius lib. 2. Sat. ult. v. 61

- - *Heu Fortuna, quis est crudelior in nos*
Te, Deus? ut semper gaudes illudere rebus Humanis!

Virg. ecloga 8 v. 41

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error?

VT VIDI, id est, *simul ac vidi*: VT PERII, id est, *quam perii, in quod periculum incidi*, &c. VT ME MALVS ABSTVLIT ERROR: *quam longe a recta ratione distraxit me error malus*, id est, amor infelix?

¶ *Utut*, geminatum pro, quocunque modo. Terentius in Adelphis act. 2. scen. 1. vers. 40 *Utut hæc sint facta, potius quam lites sequar, meum mihi reddat*, es sey zugegangen/ wie es wolle, etc. Idem in Phormione act. 3. sc. 1. v. 4 *Nam utut erant alia, illi certe, quæ domitus est, consuleres.*

¶ Utcunque, id est, quomodocunque, vel quoquomodo. Plautus in Amphitr. act. 1. scen. 1. v. 187 *Utcunque animo collibitum est meo*, wie es/ darnach es gelüstet. Terent. in Andr. act. 4. scen. 3. v. 21 *Tu ut subservias orationi, utcunque opus sit verbis, vide.* Et Cicero 5. de finib. cap. 4 *Utcunque res postulat*, wie es die Noth erfordert. Idem in Off. lib. 1. cap. 38 *Utcunque aderunt res.* Item, *Utcunque ceciderit*, Livius lib. 1. cap. 12. Sed [illegible] *ut cuique.* Curtius libr. 7. cap. 4. num. 16 *utcunque ce[illegible]* Virgilius 6. Æneid. v. 822 *Utcunque ferent ea fata minores.*

¶ *Ut quid* pro *Quare* frequenter apud Patres & recentioris Latinitatis auctores reperitur. Symmachus libr. 3. epist. 41 *Ut quid multa? Venient in manus tuas commenta Curiæ nostræ*, &c. Tertullianus de Persecut. c. 11 *Ut quid ergo de homine Christum redimus*, &c. Laurentius Novariensis Homilia de Pœnitentia: *Ut quid me corripis conscientia? ut quid me confundis & depravare contendis?* Sæpius ita & vetus Bibliorum interpres.

¶ *Prout*, particula comparandi. Plautus Amphitr. a. 1. sc. 1. v. 218 *Parum etiam prout futurum est, prædicas.* Et Bacch. a. 4. sc. 9. v. 5 *Prout ego herum expugnabo meum.* Terentius Eunucho a. 2. sc. 3. v. 8 *Prout hujus rabies.*

¶ Prout, id est, secundum quod, velut. Horatius in Serm. l. 1. Sat. 6. v. 67 *Prout cuique libido est*, nachdem/ wie: etc. Cicero ad Attic. libro 11. epist. 6 *Tuas literas, prout res postulat, expecto.* Et in 4. Verr. cap. 34 *Prout hominis facultates ferebant.* Quintilianus libr. 9. cap. 4 *Proinde asperiores erunt, prout oris hiatu simili aut diverso pronunciabantur.* Plin. l. 28. c. 2 *Prout quæque accepta sunt, ita valent.*

¶ Uti, idem, quod Ut. Terentius in Phorm. act. 4. scen. 1. v. 10 *Quod si sit, uti me excutiam atque egrediar domo, id restat.* Cicero pro domo sua cap. 21 *Nihil aliud, nisi uti ne quid per vim agi posset.* Pro Rosc. Am. c. 2 *Neque uti satis firmo præsidio defensus Roscius, verum uti ne omnino desertus esset.* Et Philipp. 9. extr. *Quod sepulcrum ipsius, liberorum, posterorumque ejus sit, uti quod optimo jure sepulcrum publice datum sit*, id est, tanquam, aut nempe quod. Inde *Utique* est, de quo infra suo loco.

¶ Utinam, Utique, Utputa, Utpote. vide suis locis.

VTER, utrius, ab ἑτερος, nomen est interrogativum de duobus tantum, ut, *Uter utri insidias fecerit*, welcher unter den beyden. Cicero pro Milone cap. 9. *Utra lex jubeat, utra permittat*, &c. Inventione l. 2. c. 49.

¶ Utercunque, pro utervis, seu uterlibet. Cicero 6 famil. epist. 4 *Utercunque vicerit, non sit mirum futurum*, es habe unter den beyden gewonnen/ wer da wolle/ &c. Quintilianus præfat. l. 5 *Utrumcunque est, hic liber erit maxime necessarius*, id est, utrum tandem horum sit. Et Gellius l. 5. c. 10. extr. *Utramcunque in partem dicta esset sententia.*

¶ Uterlibet. Cicer. pro Quint. c. 16 *Utrumlibet elige, alterum incredibile est, alterum nefarium*, erwehle unter beyden/ welches du wilt.

¶ Utervis, avis, umvis. Cicero pro Rosc. Amer. cap. 1 *Utrumvis salvo officio sic facere arbitrarentur.* Et de Senectute cap. 10 *Minus habeo virium, quam vestrûm utervis.* Terentius Prol. Andriæ v. 9

Menander fecit Andriam & Perinthiam,
Qui utramvis recte norit, ambas noverit.

¶ Uternam. Horat. l. 2. Sat. 2. v. 167 - - *uternam*
Ad casus dubios fidet sibi certius?

¶ Uterque, alle beyde. Terentius in Eunuch. act. 5. scen. 2. v. 2. *Apud Antiphonem uterque, mater & pater, quasi dedita opera, domitrant.* Et in Phorm. act 3. sc. 2. v. 16 *Quam uterque est similis sui?* thun alle beyde/ wie ihre Art ist? In Amphitruonis Plauti argumento v. 7 *Uterque deluduntur dolis mirum in modum.* Sic, *In utramque partem*, Cicero lib. 2. Offic. c. 6. *In utraque parte multa dicuntur*, Idem 4. Acad. c. 39. fin. beyderseits/ zu beyden Theilen. Virgil. l. 6. Æn v. 685

- - - - *Palmas utraque tetendit.*

Et, *Uterque utrique est cordi*, Terentius in Phorm. act. 5. scen. 3. v. 17. Cicero ad Quint. fratr. l. 2. ep. 4 *Domus utriusque nostrum ædificatur strenue.*

¶ Utrinque, adv. auff beyden Seiten. *Magnæ utrinque copiæ sunt*, Cic. 6. fam. ep. 4. Horat. 1. ep. 18. v. 9

Virtus est medium vitiorum, utrinque reductum.

Vide *Reduco.*

¶ Utrinq; secus, zu beyden Seiten. Lucretius l. 4. v. 937 *Utrinque secus corpus vacillat.* Solinus c. 65 [Salm. 52.] de India crystallis: *Utrinque secus leniter turbinatur.*

¶ Utrobique, idem quod utrinque. Livius lib. 27. cap. 40 *Ut eodem tempore utrobique Respublica prospere gereretur*, zu beyden Theilen glücklich geführet werde. Atinius ad Ciceronem l. 10. famil. epist. 31 *Dum non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam.*

¶ Utrò, adverbium, id est, versus quam partem. Plin. l. 18. c. 19 *Non intelligitur, utro Homer ierit*, nach welcher Seiten.

¶ Utroque, ad utrumque locum, auff beyde Oerter. *Utroque versum*, apud Gell. lib. 5. cap. 12, *Ambigua sunt, & utroque versum dicuntur.*

¶ Utrum, interrogandi & dubitandi adverbium, cui plerumque *An* subjicitur. Cicero in Acad l. 4. c. 29 *Utrum ea vestra, an nostra culpa est?* ist es euer oder unser Schuld? Idem pro Rosc. Comœd. c. 11 *Utrum dimidia parte, an pro tota societate?* Idem l. 1. fam. ep. 7 *Multum interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur*, ob/ oder &c. Ter. in Phorm. a. 4. sc. 3. v. 54 *Utrum stultitia facere ego hunc, an malitia dicam?*

¶ Utrumnam, idem. Liv. l. 37 c. 17 extr. *Rhodios cum percunctatus esset, utrumnam Patara universa classis in portu stare posset.*

¶ Alteruter, vide *Alter.*

¶ Neuter, ex *ne* & *uter*, vide suo loco in N.

VTER, vel ūtĕrus, sacrosanctum illud membrum fœminei corporis, quo fœtus continetur, der Leib/ die Mutter. Unde pro fœtu, continens pro contento, ponitur. Ita enim *uterum ferre* pro prægnantem esse dicimus. Plinius lib. 8. epist. 11 *Inde abortus & ignorati uteri triste experimentum. Ignorare uterum,*

uteram, est, ignorare se concepisse, sive prægnantem esse. Tacitus 15. Annal. cap. 23 *Jam Senatus uterum Poppææ commendaverat diis, votaque publice susceperat.* ¶ 2. Virgil. pro ventre posuit 2. Æn. v. 20

- - - Uterumque armato milite complent.

¶ Uterculus, & Utriculus, diminutiva, ut, *Cali sudor e fronde ac pabulis potus, & in uterculos congestus apum*, Plin. lib. 11. c. 12. Et *Utriculus porcelli*, Apicius libr. 8. cap. 7. ¶ 2. Sed *utriculi* in frugibus etiam seminum sunt involucra & operimenta, quæ *siliquæ* aliàs vocantur, die Schoten oder Hülsen / darunnen die Früchte und Samen stecken. ¶ 3. Item *calyces* vel *folliculi*, ex quibus flos erumpit, die Blüt-Knospen/ die Blüt-Bälge. Plinius de arboribus l. 16. c. 26 *Pariunt, dum florent, flosque illeruptis constat utriculis.*

¶ Uterinus. Uterini, ex eadem nati matre: ut, *Fratres uterini*, Brüder von einer Mutter. Justinian. Institut. l. 3. de Bonor. possess. §2.

VTER, utris, ἀσκός, pellis, qua vinum, aut aliud liquidum deferri solet, ein Schlauch/ Wein-Schlauch. Plin. 12. c. 7 de Lycio, liquido & odorato medicamento: *Indi in utribus camelorum id mittunt.* Curtius l. 4. c. 7. n. 12 *Aquam utribus cameli debexerant.* ¶ 2. Item quicquid inflari solet. *Super utres nare*, Curtius l. 7. c. 8. n. 6. Hinc, *Utrem mergere vento plenum*, frustra aliquid conati significat. Vide Chiliadas. Horatius metaphorice dixit l. 2. Satyr. 5. v. 98

Crescentem tumidis insta sermonibus utrem.

Pro avido laudis & adulationis.

¶ Uterculus, diminutiv. Apul. l. 1. Milesi. *Sanguinis eruptionem uterculo admoto excipit diligenter, ut nulla stilla compareret usquam*, fänget das Blut in einen Schlauch.

¶ Utrarius, qui fert aquam utribus, ein Wasserführer/Schlauchträger. Livius libr. 4. cap. 23 *Sequi se utrarios ad mare jussit.*

¶ Utricularius, ἀσκαύλης, (quo Latine Martialis extulit) qui inflat ex utre fistulam, ein Sackpfeiffer. Sueton. in Nerone c. 54 *Voverat se proditurum hydraulam, & choraulam, & utricularium.* Utricularis tibia, eine Sack-Pfeiffe.

VTĬCA, æ, med. corrept. Africæ minoris in littore Carthaginensi civitas, & magnitudine, & auctoritate secunda post Carthaginem, quæ, illa excisa, pro metropoli erat & receptaculo Romanorum ad res in Lybia gerendas. Strabo lib. ult. Hæc illa Utica est, ubi se interfecit Cato, ne in potestatem Cæsaris veniret, ex quo & *Uticensis* appellatus est.

VTINAM, adverbium optandi. Cic. 3. ad Att. ep. 15 *Utinam ipse Varro incumbat in causam.* Idem 14. fam. ep. 4 *Utinam minus vitæ cupidus fuissem, certe nihil, aut non multum in vita mali vidissemus.* Ovid. epist. 1. Penelopæ v. 5

O utinam tum, cum Lacedæmona classe petebat,
Obrutus insanis esset adulter aquis!

Sermo de Paride est, qui Lacedæmona navigavit capiendæ Helenæ caussa.

VTĬQVE, media correpta, adverbium interdum affirmandi, pro *certe*, seu *quidem* potius, aut *equidem*, sed non in respondendo ad interrogationem, pro *ita*. Cicero ad Attic. libr. 5. epist. 9 *Id unum litteris, quæ ad me utique perferantur, consequerer.* Et ad eundem lib. 13. ep. 13 *Illud vero utique scire cupio*, h. e. Quæ quidem ad me perferantur: Illud equidem scire cupio, das möchte ich wol wissen. Et ibidem rursus: *Quid censeas mihi faciendum, utique scribito*, id est, scribito equidem. Et rursus lib. 13. epist. 12 *Ego, ut constitui, adero, atque utinam tu eodem die, sin, (quid enim multa?) utique postridie*, id est, attamen vel certe postridie. ¶ 2. Sed, *Quod non est arbor, utique platanus non est. Nec quod non est virtus, utique potest esse justitia*, hoc est, certe platanus non est, &c. Quintil. l. 5. c. 10.

VTOPIA, vox, quam contra Græcæ compositionis leges finxit Thomas Morus, alludens ad Homericum οὐτόπου, Lat. *Non-locus*, sive potius *Ne-locus*, aut terminatione etiam mutata *Ne-locia*. Ita ficto nomine regionem vocat, quæ foret *usquam*. Unde, qui volet, æque ridicule *Nusquamiam* appellet, vel *Nusquamam* cum Erasmo epist. ad Morum. Voss. Partit. Orator. l. 4. c. 1. n. 49. p. 297.

VTOR, ūti, ab ὦτος, cognatæ significationis cum verbo *fruor*, hoc tamen majus est; vide *Fruor*. brauchen/ haben. De omnibus rebus dicitur: ut, *Uti domo, consuetudine, re aliqua, cibo, potu, medicamentis, studio*, &c. *Similiter uti Deorum muneribus*, Horat. libr. 4. od. 9. Sic, *Bene utire aliqua. Male uti bonis eloquentia*, Quintil. procemio libri 1. *Uti familiariter alicujus amicitia*, Idem lib. 5. cap. 9. Cicero pro Cluent. cap. 16 *Fabricius semper usus est familiarissime*, hoc est; versatus cum Fabriciis est, vel consuetudinem habuit. Horatius libr. 1. epist. 17. princ.

Quambus, Scæva, satis per te tibi consulis, & scis,
Quo tandem pacto deceat majoribus uti,

id est, vivere cum illis, qui majores nobis sunt. Et paucis versibus post:

Si prandere olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus, si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat.

Ubi *regibus uti* est commode cum iis & ita vivere, ut eos adjungas tibi, amicosque ac benevolos habeas. Nepos Attico princ. *Patre usus est diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti*, id est, habuit patrem diligentem &c. *Trebatio multos annos utor valde familiariter*, Cicer. famil. lib. 1. epist. 5. Et Terentius in Heaut. act. 1. scen. 2. v. 42 *Mihi si unquam erit filius; ne facili ille me utetur patre.* Et, *Uti alicujus operâ ad rem aliquam*, Cic. 4. Acad. c. 38. Horat. 1. epist. 10. v. 41

Serviet æternùm, qui parvo nescit uti.

Vide *Parvus. Uti beneficio civitatis*, Nepos Attico cap. 3, das Bürger-Recht annehmen. *Uti solatio*, Brutus Ciceroni lib. 11. epist. 26. *Uti ventis adversis*, Cicer. 14. famil. epist. 5. den Wind entgegen haben. *Usitatis tutiùs utimur*, Quintil. libr. 1. cap. 5. *Valetudine uti minùs commodè*, kranck / schwach seyn/ Cæsar 3. Civ. cap. 49. ¶ Cum accusativo conjunxit Cato apud Gellium libr. 13. cap. 22 *Si quid est, quod utar, utor.* ¶ *Ingenio alicujus uti*, Trebell. Pollio in Trig. Tyrannis cap. 16 dixit, pro *ingenio obsequi & morem gerere.* Sic apud Comicum *Uti sese* aliquis dicitur, qui ingenio suo indulget, animoque obsequitur. Milite Glor. act. 3. sc. 1. v. 83 *Is, bibe, animo obsequere mecum, atque onera te bilaritudine. Libera sunt ædes, liber sum, ego me uti volo libere.* Et in Captivis act. 4. sc. 4. v. 12 *Dicam, ut penum sibi aliud ornet, siquidem sese uti volet*, hoc est, si volet genio suo indulgere. Vide Salmas. ad Pollionem p. 311.

¶ Utens, utentior, nomen ex participio. Cicer. 2. Off. cap. 20 *Fac magnitudinem divitiarum juvare. Utentior sane sis: honestior autem quomodo?* Quam lectionem Turnebus & Grævius e MSS. tuentur.

¶ Utendus, ut, *Ætas ad hæc utenda magis idonea*, Ter. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 81. *Utenda & possidenda tradere alicui bona*, Cic. in Verr. 4. c. 18. *Quod utendum acceperis, reddere*, Id. in Tusc. 3. cap. 19. *Utendum dare*, est, usum alicujus rei, non possessionem concedere, & opponitur τῷ *Donare* apud Plaut. Menæch. act. 2. sc. 2. v. 94.

¶ Usus, ipsa ratio utendi, & jus, & copia, der Brauch / die Nutzung. Virg. 2. Æn. v. 453 *- - - & per vias usus Trojorum inter se Priami.* Ubi Servius VSVS *verbum juris.* VIA, ACTVS, VSVS. ¶ 2. Item Exercitatio, experientia, die Ubung/ Erfahrung. *Usus sermonis*, Plin. l. 10. c. 96. *Virtutis*, Cic. 1. Acad. c 6. *Usus dicendi*, Quintil. l. 3. c. ult. *Usu bellorum exercitus aliquis*, wol versucht/ Cic. pro Font. c. 14. *Res apta ad aliquem usum*, Ovid. 3. de arte am. v. 529. Et, *Usu confirmari*, Quintil. l. 3. c. 2. *Assiduus usus uni rei deditus & ingenium, & artem sæpe vicit*, Cic. pro Balbo c. 20, stete Ubung. Et lib. 1. de Orat. cap. 4 *Usus frequens omnium magistrorum præcepta superat.* Et in off. l. 1. c. 18 *Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quamvis artis præcepta præceperunt, quicquam laude dignum sine usu & exercitatione consequi possunt.* Sic, *Usus magister est optimus*, Cic. pro Rab. c. 4. Et Plin. l. 1. ep. 20 *Usus magister egregius.* Et Ovid. 6. Metam. v. 29 *Serus venit usus ab annis*, id est, experientia, das Alter hat Erfahrung. Cæsar 2. de B. C. c. 34 *Quem* (Rebilum) *Curio secum ex Sicilia duxerat, quod magnum habere usum in re militari sciebat.* Idem l. 3. de B. C. c. 45 *Pompejus dixit, non recusare se, quin nullius usus Imperator existimaretur, si sine maximo detrimento legiones Cæsaris sese recepissent inde, quo temere essent progressæ*, id est, nullius experientiæ. *Usus*, vel *usu venit*, id est, accidit, es trägt sich zu. Terent. in Phorm. a. 3. sc. 2. v. 20 *Nec cum hujusmodi unquam usus venit, ut constitiaret malo.* Idem. Heaut. a. 3. sc 2. v. 42 *Non usus veniet, spero*, es wird hoffentlich nicht geschehen. Et v. 45

Et ne ego te, si usus veniat magnifice, Chreme,
Tractare possim.

Cic. ad Att. l. 7. ep. 26 *Non venit idem usu mihi, quod tu scribis.* Idem pro Quint. c. 15 *Quid homini potest turpius, quid vero miserius aut acerbius usu venire? quod tantum evenire dedecus?* Cæs. 3. de B. C. c. 84 *Hu erat rebus effectum, ut equites apertioribus etiam locis VII millium Pompejanorum impetum, cum adesset usus, sustinere auderent*, id est, cum veniret usus, sive cum eo res adducta esset. Vel, *si usus, vel opus esset.* Nam & ita loquebantur. Plautus certe ita sæpissime loquitur, ut Asinar. act. 1. sc. 3. v. 45 *Libane, nunc audacia usus est nobis inventa & dote.* Et v. 46 *Hem ista virtus est, quando usus est, qui malum fert fortiter.* Lucret. lib. 5. v. 842

Nec vitare malum, nec sumere, quod foret usus.

Virgil. 8. Æn. v. 441

Arma acri faciunda viro, nunc viribus usus,
Nunc manibus rapidis.

Gell. lib. 1. cap. 14 *Pecuniam, qua nihil sibi sit usus*, id est, opus. Plaut. Asin. act. 1. sc. 1. v. 76 *Viginti jam usus est filiæ argenti minis.* Ter. in Hecyr. act. 3. sc. 1. v. 47 *Non usus facto est mihi*, das ist mir nicht nöthig zu thun. Et Heaut. act. 1. scen. 1. v. 28 *Mihi sic est usus, tibi opus est facto, face.* Cic. 4. Tusc. c. 2 *De cæteris studiis alio loco dicemus, si usus fuerit.* ¶ 2. *Usui esse*, pro utilitati esse. Id. ad Att. l. 7. ep. 26 *Fuit & mihi, & fratri magno usui in nostris petitionibus.* C. Nepos Cononе c. 2 *Conon nihil*

ſecius apud præfectos regios verſabatur, iisque omnibus magno erat uſui. Pro *uſui eſſe* dicimus & *in uſu eſſe.* Tacit. 2. Hiſt. c. 86 *A quo neglectus in nullo Othoniani belli uſu fuit.* ¶ 3. *Ex uſu eſſe* idem etiam eſt, quod conducere ſeu utile eſſe. Ter. in Heaut. act. 1. ſcen. 2. v. 36 *Periculum ex alio facito, tibi quod ex uſu ſiet,* was dir zuträglich ſey. Idem in Hecyr. act. 4. ſc. 1. v. 33 *Si ex uſu eſſet noſtro hoc matrimonium.* ¶ 4. *Uſus* pro conſuetudine ſeu converſatione. Cic. ad Varr. lib. 9. ep. 1 *Librorum uſum non idcirco dimiſeram, quod in ſuccenſerem.* nicht mehr brauchen. *Uſus domeſticus & conſuetudo,* pro Roſc. Am. cap. 6. *Uſus mihi magnus eſt cum eo,* Idem 7. fam. ep. 33. Et ad Sulpicium lib. 13. fam. epiſt. 23 *Uſus vetus inter eos intercedit,* alte Freundſchafft. C. Nepos in Att. c. 28 *Hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is, qui judicare poterit, quanta ſit ſapientia, eorum retinere uſum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum ſimulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat.* Ovid. 3. Triſt. eleg. 6. v. 19

— — — longo nobis junctiſſimus uſu.

¶ Uſuale, quod uſui noſtro ſervit, apud JCtos legitur. *Uſualem ſermonem* pro inculto, & qualis in uſu quotidiano eſt, dixit Sidonius l. 4. ep. 9. Ubi vide Savaronem.

¶ Uſuarium, idem. Gell. l. 4. c. 1. extr. *Ex his, quæ promercalia & uſuaria in locis isdem eſſent, ea ſola eſſe penora putat, quæ ſint uſui annuo.*

¶ Uſio, onis, idem quod *uſus.* Scævola apud Gell. lib. 4. cap. 1 *longæ uſionis gratiâ.* Et Varro ap. Non. *Uſioni quod ſatis eſſet.* Ulp. Lege 27. Dig. de auro, arg. & mund. § 4 *alterius uſionis cauſſa paratum.* Et Alfenus Lege 60. Dig. § 2 de legat. III, *uſioni habere.* Arnob. l. 7. p. 238 *in ſuas uſiones vinum exprimere,* zu ſeinem Gebrauch / zum Tiſch-Trunck.

¶ Uſura, æ, idem quod uſus, ut, *Uſura gaudii,* Cicero 6. fam. epiſt. 13. *Uſura lucis,* ut, *Dare alicui diuturnam uſuram lucis,* 7. Verr. cap. 29. *Dare uſuram unius horæ ad bibendum,* Idem 1. Catilin. cap. 12. Item, *Parvam exigui temporis uſuram tuæ de mea opinionis poſtulo,* lib. 3. de Legib. cap. 1. *Lucis uſuram eripere,* pro Syll. c. 32, tödten. ¶ 2. *Uſura* in altera ſignificatione, nimirum pro pecunia; quæ in fœnore ſorte accedit, hoc eſt, quæ pro uſu vel uſura pecuniæ mutuo datur, ſolvitur, Wucher auf Geld / Cicero. *Uſurâ aliquem juvare,* Cicet. 5. in Verr. c. 72. *Uſuram accipere,* Quintil. libr. 5. c. 10. *Uſuram pendere;* Cicero ad Att. lib. 12. epiſt. 21. Zinß geben. *Reddere ſine uſura,* Idem de Senect. cap. 15. *Multiplicare uſuram,* Plin. lib. 14. cap. 4. *Mutuare pecunias levioribus uſuris,* Sueton. Auguſto cap. 39. *Perſcribere uſuram,* Zinß verſchreiben / apud Ciceronem 9. ad Attic. epiſt. 13, & Suetonium Cæſare cap. 42. De generibus uſurarum lege Salmaſium de uſuris & modo uſurarum: item Caſaubonum in Suetonium.

¶ Uſurarius, um, ex quo uſura capitur. Vulgo etiam fœneratores *uſurarios* appellant, die Wucherer / de quibus vide, quæ habet Phil. Caroli not. ad Trigam Solœciſmorum pag. 31 ſeqq. *Clericos uſurarios* non ordinandos aliorum auctoritate probat Elmenhorſtius ad Gennadium p. 166. Sed, *Uxor uſuraria,* Plaut. argum. Amphitr. eine Concubin. Nam, *uti aliqua,* apud eundem in obſcenis eſt. Vid. Turneb. 53. Adverſ. c. 12.

¶ Interuſurium, commodum vel uſura medii temporis, der halbe Genieß oder Wucher / apud Ulpianum Lege 9. Dig. de peculio § ult. *Ut medii temporis interuſurium creditor conſequatur.*

¶ Utenſilis, e, quod uſui quotidiano ſervit, das man täglich braucht. Varro l. 1. de R. R. c. 2 *Quid in Italia utenſile non naſcitur?*

¶ Utenſilia, allerley Hausgeräth. *Exutus omnibus utenſilibus miles,* Livius l. 3. c. 42. Idem l. 26. c. 33 extr. *dediderunt divina, humana, utenſiliaque* &c. Tacitus quoque l. 2. annal. c. 70 *pernoctabere ſine utenſilibus.*

¶ Utenſilitas. Tertullianus l. 1. de Cultu fœm. cap. 5 *ferri & æris utenſilitas.*

¶ Uſitor, uſitari, obſoletum eſt frequentativum. Gell. l. 17. c. 1 *Tametſi verbo ipſo alio quoque modo uſitati ſunt.* Hinc

¶ Uſitatus, um, quod in uſu eſt, üblich / gebräuchlich / gewöhnlich / ut, *Uſitata conſuetudo,* Cicer. pro Quint. cap. 21. *Uſitatus mos,* Idem Verr. 4. c. 3. *Uſitatum genus literarum,* lib. 4. fam. epiſt. 13. *Uſitatus & pervulgatus bonos,* Idem 14. Phil. c. 4. Et Brutus Ciceroni ep. 16 lib. ad Brutum: *Non ſolum uſitatum, ſed & quotidianum eſt.* Quintil. lib. 1. cap. 7 *Uſitatiſſimi moris eſt.* Et Cicer. in Oratore cap. 25 *Uſitatiſſima verba.* Et Gell. l. 15. c. 13 *pars uſitatior.*

¶ Uſitate, adv. Cic. de Finib. 4. c. 26 *Cur non malumus uſitate loqui?* Et Auguſtinus lib. 15 de Trinit. cap. 9. *Schemata uſitatius dicimus quam Figuras.*

¶ Inuſitatus, a, um, quod præter conſuetudinem eſt novum, ungewöhnlich / ungebräuchlich. *Inuſitatas vias indagare, tutas relinquere,* Cic. in Oratore c. 3. *Uti verbis inuſitatis,* Idem de finib. l. 3. c. 1. Comp. *Species nabium inuſitatior,* apud Cæſarem l. 4. de Bell. Gall. c. 25.

¶ Inuſitate, adverbium, ut, *Loqui inuſitate,* Cic. de clar. orat. cap. 75. *Abſurde & inuſitate ſcripta epiſtola,* Idem ad Qu. fratr. l. 1. epiſt. 2. Et comparativo *Inuſitatius* Cicero uſus eſt in Oratore cap. 46, *Idem,* inquit, *poeta inuſitatius contraxerat meum factum, pro meorum factorum.* Et Gellius l. 11. c. 15 *Laberius, verbo inuſitatius facto, dixit* &c.

¶ Uſusfructus, jus eſt alienis rebus utendi, fruendi, ſalvâ earum ſubſtantia; ſic enim definitur ab Ulpiano, die Nutzung von fremden Gütern. Cicero pro Cæcina c. 4 *Uſumfructum omnium bonorum ſuorum Ceſennia legat, ut frueretur una cum filio.* Item de Topic. c. 3 *Amittere uſumfructum.* ¶ 2. Idem & ſeparatim extulit hoc modo: *Uſus & fructus fundi teſtamento viri fuerat Ceſennia,* pro Cæcina c. 7.

¶ Uſufructuarius, qui uſumfructum ex aliqua re capit, der die Nutzung hat / apud Pomponium.

¶ Uſucapere, & ſeparatim & *uſu capere,* & *capere uſu,* eſt fundum ſeu rem aliquam poſt diuturnam uſusfructûs perceptionem, propriam tandem acquirere, endlich an ſich bringen. Cic. ad Attic. l. 1. epiſt. 5 *De re illa nihil eſſe jam, quod laboraretur, quoniam hereditas uſucapi poſſet.* Idem de Aruſp. c. 14 *Nihil mortales a Dis immortalibus uſucapere poſſunt.*

¶ Uſucapio, onis, nomen. Cic. pro Cæcin. c. 26 *Fundus a patre relinqui poteſt, ac uſucapio fundi.*

¶ Uſufacere & uſuperdere, Plautina ſunt, illud Amphitr. a. 1. ſc. 1. v. 219; hoc ibidem act. 2. ſc. 2. v. 215.

¶ Uſuvenire, vide ſupra *Uſus.*

¶ Uſurpare, eſt crebro uti aliqua re, vel uti ſaltem. Cicero 7. ad Attic. epiſt. 2 *Itaque uſurpavit vetus illud Bruti.* Idem ad Brut. epiſt. 15 *Atque ut Solonis dictum uſurpem.* Idem de Amicit. c. 2 *Nec enim ab iſto officio, quod ſemper uſurparam.* Sic, *Uſurpare aliquid oculo,* vel *ſenſu,* eſt videre, ſentire. Lucret. l. 1. v. 299

— — — nec frigora quimus
Uſurpare oculo: nec voces cernere ſuemus.

Idem lib. 4. v. 974

Et quicunque dies multos ex ordine ludis
Aſſiduas dederunt operas, plerumque videmus;
Cum jam deſtiterunt, ea ſenſibus uſurpare.

Feſtive Plautus Trinummo act. 4. ſc. 2

Advenio ex Seleucia, Macedonia, Aſia atque Arabia,
Quæ ego neque oculis, neque pedibus unquam uſurpavi meis.

weder geſehen noch betreten habe. Idem Caſin. act. 3. ſc. 5. v. 9 *Unde mea uſurpant aures ſonitum?* Rutilius Lupus libr. 1. de figuris ſentent. *Simul & oculis, & auribus ſcelus illius uſurparent.* Suetonius Claudio cap. 24 *Gabinio ſecundo Chaucis, gente Germanica ſuperatis, Chaucius cognomen uſurpare conceſſit.* ¶ 2. Nonnunquam & invadere, occupare, uſum alicujus rei non jure, ſed ſuo auſu vindicare ſignificat, vel, improbe uti. Gloſſarium Vetus: *Uſurpat,* πιεζαστάτης, ἰδιοποιῆται, χρῆται, ὀφειλέτης, ἀνάχρηται, ὃ ἐστι ἰσχυροποιῆται πλοπῇ. Cum πιεζαστάτης interpretatur, reſpicit eradituſſimus auctor ad ritum veterem, quo furculus defringi ſolebat, ſi quis recuperare ſibi & vindicare alicujus rei poſſeſſionem inſiſteret, cujus Cicero meminit libro 3 de Oratore c. 28. Suetonius Claudio c. 25 *Peregrinæ conditionis homines vetuit uſurpare Romana nomina.* Ermox: *Civitatem Romanam uſurpantes ſecuri percuſſit.* *Uſurpantes,* id eſt, utendo invadentes Romanorum civium nomen, qui non erant. Minucius Felix, elegantiſſimus auctor, Octavio extremo: *Vicimus, & ut improbum uſurpo victoriam.* B. Ambroſius libr. 1. de officiis cap. 21 *Hæc Oratores ſeculi* (profani ſive gentiles) *de noſtris* (Chriſtianorum) *uſurpata* (præcepta & occupata) *in ſuos poſuêre libros.* Idem *ſedulos,* (qui ſine dolo ac fraude agunt) *& uſurpatores* (qui retinent aliquid contra jus) opponit lib. 1. cap. 1. *Et nos ergo,* inquit, *ad imitandam verecundiam ſeduli, ad conſerendam gratiam non uſurpatores, quæ illi ſpiritus infudit ſapientiæ, vobis quaſi liberis tradimus.* ¶ 3. Et quoniam tales ſibi ipſi ſumunt jus, priusquam acceperint; idcirco *uſurpare* etiam pro præſumere, ſeu attentare contra jus, &, ut vulgo ſolemus loqui, de facto, ponitur. Salvianus libr. 1. de Gubernatione Dei: *Erga quoſdam perſonas ac familias, ut legimus, cenſura Dei inexorabilis eſt: ſicut illud, ubi otiante ſabbatis populo is, qui colligere ligna uſurparat, occidi jubetur.* Sic ibidem libr. 4. pag. 133 *Uſurpatrix innocentiæ arrogantia* dicitur, quod invadat ac præſumat innocentiæ nomen, quod mereri tuerique nequit.

¶ 4. Veteres *uſurpare* & pro crebro dicere & appellare poſuerunt. Cicero de Univerſ. cap. 11 *Jupiter, Juno, & reliqui, quos fratres inter ſe agnatosque uſurpare atque appellare ſolemus.* Idem de Officiis libr. 2. cap. 11 *C. Cælius is, qui ſapiens uſurpatur.* Idem pro Milone cap. 7 *Appia, quæ antea ſilebatur, nunc ſæpe uſurpatur.* Hinc alibi *mentionem* & *uſurpationem* conjunxit.

¶ Uſurpator, qui utitur aliqua re: item, qui malo jure utitur. Gloſſ. *Uſurpator,* ἁρπαστής. Ambroſius epiſt. 27 ad Valentinianum 2 de legatione ſua ad Maximum: *Niſi fallor, uſurpator bellum infert: imperator jus ſuum tuetur.*

¶ Uſurpatrix. Salvianus l. 4. de Gubern. Dei p. 133 *Uſurpatrix innocentiæ arrogantia.* Vide ſupra in *Uſurpo,* ſignif. 3

¶ Uſur-

¶ Usurpatio, ipse rei usus: ut, *Consolari se usurpatione doctrinæ,* Cic. de clar. Orat. cap. 71; item mentio (de quo supra) usus rei reprobus & contra jus. Cyprianus Tractatu 2 de habitu Virgin. *Nec illa prætereo, quæ, dum negligentia in usum veniunt, contra pudicos & sobrios mores licentiam sibi de usurpatione fecerunt.*

¶ *Usurpatum est*, de consuetudine dicitur, es ist gebräuchlich. Ulpianus lib. 1. §. 6. ff. de extr. cognit. *Usurpatum est, ut hic quoque jus dicatur.*

¶ Utilis, utile, quo utimur, quod commodo est seu confert. Nützlich/dienlich. Plaut. in Epid. act. 2. sc. 2. v. 206 *Quem hominem invenimus ad eam rem utilem?* Terent. in Andr. act. 5. scen. 1. v. 16 *Quibus id maxime utile est, illum esse quam deterrimum,* sonderlich zuträglich. Cic. offic. lib. 3. cap. 6 *Homo ad nullam rem utilis.* Et ibidem, lib. scilicet 3. offic. cap. 15 *Nunquam est utile peccare, quia semper est turpe.* Et, *Res utilis & salutaris,* Idem lib. 1 de Legib. c. 15. Utilia miscere honestis licitum aliquando esse in Republica, Virdungus ad Tacit. Agric. p. 41, & Bernegg. ad Sueton. Cæs. cap. 19 ostendunt.

¶ Pro *utilis* Plaut. frequenter dixit *utibilis*, ut, *Servi heris utibiles,* in Mostell. 4. sc. 1. v. 2. Et Ter. in Phorm. act. 4. sc. 4. v. 9 *Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere?*

¶ Utilitas, Nutz/ Dienst. Terent. in Eun. act. 2. sc. 3. v. 17 *In ea re utilitatem ego faciam, ut cognoscas meam.* Et, *Non mediocris utilitas*, Quintil. lib. 3. cap. 8. *publica utilitas,* Tacit. 14. cap. 44. extr. *Afferre utilitatem,* Cicer. 1. Off c. 23. *Capere utilitatem,* de Amicit. cap. 9. Ac idem: *Etiamsi nulla sit ex amicitia utilitas*, lib. 1. de Fin. cap. 20. Et, *Utilitate duci*, Quintil. lib. 3. cap. 8, den Nutz ansehen. *Omnes artes utilitatem debent habere*, Cic. pro Mar. cap. 10. *Servire alicujus utilitati*, Idem ad Quint. frat. lib. 1. epist. 1. cap. 8. Et lib. 3. off. c. 10 *Suæ cuique utilitati, quod sine alterius injuria fiat, serviendum est.* Et ibidem, *Utilitates suas omittere,* fahren lassen. *Quærere utilitatem in re aliqua*, Idem de orat. lib. 3. cap. 2. *Utilitatis fructum præbere,* Idem ad Attic. lib. 7. epist. 6.

¶ Utiliter, adverbium. Ovid. lib. 1. de arte am. v. 391

Non ibis utiliter piscatus effugit alas.

Idem in epistola Penelopes v. 67

Utiliùs starent etiam nunc mœnia Phœbi.

¶ Inutilis, e, minus utile, unnütz. Cicer. de Invent. lib. 1. cap. 1 *Is inutilis sibi, perniciosus patriæ civis alitur.* Idem de Finib. lib. 1. cap. 4 *Inutile ad usum civium.* Et, *Nomen inutile*, Horatius lib. 1. ode 14. *Sibi inutilior*, Ovid. 13. Metam. v. 38. *Stomacho inutilissimum,* Plin. lib. 22. cap. 24.

¶ Inutilitas. Cicero de Invent. lib. 2. cap. 52 *Appetendarum rerum partes sunt, honestas & utilitas: fugiendarum, turpitudo & inutilitas*, Schande und Schade.

¶ Inutiliter, ut, *Multa Roma male & inutiliter administrantur.* Hirtius de Bell. Alexandr. cap. 65. *Non inutiliter*, Livius lib. 3. cap. 51.

¶ Perutilis, valde utilis. Cicero ad Atticum lib. 9. epist. 17 *Perutilis fortuna.*

Composita ab *Utor*:

¶ Abuti, male uti, cum licentia uti, mißbrauchen. *Abuti patientiâ alicujus*, Cic. 1. Catil. ineunte. *Abuti immoderate facilitate alicujus*, Idem 12. fam. ep. 1. *Abuti otio & literis*, Idem 1. Tusc. cap. 3. *Abuti dominatione*, Sueton. Cæsare cap. 26. *Abuti regno & licentiâ ad omnia*, Cicer. 1. de Nat. Deor. cap. 23. ¶ 2. Juret. 3. Miscell. ad epist. 46 Symmachi notat, id verbi in bonam partem aliquando sumsisse veteres, ut Terent. in Prolog. Andr. *Prologis scribendis operam abutitur.* Ubi in laude positum, & valet, impendit largiter, contra opinionem vulgarium interpretum, qui abuti eo loco accipiunt pro deperdere. Nazar. in panegyr. Constantini cap. 30 *O si mihi nunc facultas daretur sermonis, pro rerum dignitate figurandi! adhiberem omnes flosculos, & abuterer exquisito quodam lepore & venustate dicendi.* Et Paullinus Nolanus epist. 2 ad Severum: *Angusta patet sallus ad opera sancta thesaurus, tota abusa fisco est.* Symmachus lib. 3. epist. 46 *Ergo indulgentius abutere magnificentiâ.*

¶ Abusio, καταχρησις, schema, ut, *parricidâ* pro homicida, v. gr. Quintilianus lib. 3. cap. 3 *per abusionem poni.* Idem lib. 8. cap. 2 *Abusio, quæ Græcis καταχρησις dicitur.* ¶ 2. Aliquando idem quod *abusus* est. Sic Cic. lib. 11. epist. 22. ad Attic. *vini abusionem* pro abusu dixit.

¶ Abusus. Cic. in Topic. cap. 3 *Usus, non abusus legatus est.* Et Lege 5. Dig. de usufr. ear. rer. quæ usu consum. § 1 Ulpianus: *Si usus fructus sit legatus earum rerum, quæ in abusu consistunt,* &c. die sich abnützen.

¶ Abusive, adverbium, cum abusione. Quintil. lib. 8. cap. 6 *Abusive aliquâ re uti.*

VTPOTE, & *utputa*, confirmandi particula, idem quod nempe. Cic. ad Att. lib. 2. epist. 24 *Ea nos, utpote qui nihil contemnere solemus, non pertimescamus*, als der ich nichts pflege zu verachten. Idem in Philipp. 5. cap. 11 *Frater ejus, utpote qui peregre depugnabit, familiam ducit.* Vet. Gloss. *Utputa*, οἷον, *Utpote*, καθάπερ. Vide *Puto.*

VVA, ἄμπελος, integer fructus vitis, quæ & racemus (vide supra in R. suo loco) eine Wein-Traube. Columella lib. 3. cap. 6 *Vitis ferax, cujus singulæ uvæ in singulis ramentis conspiciuntur.* Et Cic. lib. 1. de Divin. cap. 17 *Uva mirabili magnitudine. Uva matura*, Virg. 2. Georg. v. 419. *Uva mitis*, 1. Georg. v. 448. *Uva peracerba gustatu*, Cicero de Sen. cap. 15. *Uva Apiana*, eine Muscateller-Traube. *Uva passa, uva arida*, eine Rosine. *Uva conditanea*, vel *ollaris*, Vide Columellam lib. 12. cap. 43. *Uva pensilis*, Horat. 2. Satyr. 2. v. 221. *Uva varians*, die sich beginnet zu färben. Sed vide de differentiis cæteris uvarum Stephani accuratissimum, eruditioneque plenissimum volumen. ¶ 2. Et *uva* pro apum conglobato in uvæ modum examine sumitur, ein Bienen-Schwarm/ so sich an einen Ast gehencket hat. Virg. 4. Georg. v. 558 - - - *Lentis uvam demittere ramis.*

Juven. Sat. 13. v. 68

Examenve apium longâ consederit uvâ.

¶ 3. Et *uva* in homine, id est, quod inter tonsillas in ultimo dependet palato, uvæ in similitudine, der Zapff. Plinius lib. 11. cap. 35.

¶ Uvulariam, vulgo vocant herbam Hippoglossam, ἱππόγλωσσον, ut à Dioscoride nominatur, Zäpfflein-Kraut.

¶ Uveus, a, um, aus Wein-Trauben. *Succus uveus.*

¶ Uvifer, uvas producens, apud poëtas, ut, *Massicus uvifer*, Statius 4. Silv. carm. 3. v. 64. Et Silius Italicus lib. 7. v. 263

Massicus uvifero addebat nomina glebæ.

VVIDVS, a, um, idem quod *udum*, quod per syncopen ex *uvidus* factum, naß. *Uvidus* autem ex antiquo *uvus*, ut à *torrus torridus*, Festo auctore. Vide Gifanium indice Lucretiano in *fervescere*. Columella lib. 7. cap. 3 *ubi cali status uvidus ventosusque est.* Idem lib. 3. cap. 2 *prapinguis & uvida terra*, id est, humida, non arida aut exsiccata. Et Bacchum Horatius libro 2. odâ 10. v. 19 *uvidum* dicit, id est, vino madidum. *Uvidiora poma*, Tertullian. de Jejun. cap. 1; sed *vividiora* legit Rigaltius.

¶ Uveo, uvêre, unde participium *Uvens.* Avienus Prognost. Arat. v. 457 *Uventu cali sub nutrimenta* &c.

¶ Uvescere, id est, udum, seu humidum fieri, naß werden. Lucretius lib. 1. v. 304

Denique fluctifrago suspensa in littore vestes
Uvescunt, eadem dispansæ in sole sarescunt.

Et rursus Avienus dicto lib. v. 254

Uvescet pluviis tellus, &c.

VVLCANVS, Ἥφαιστος, qui & *Mulciber*, Jovis faber. Quem, cum Junoni matri nixanti cum Jove auxilio veniret, iratus arripuit Jupiter & cælo præcipitavit. Lapsus in Lemnon insulam cecidit; sublatus & refocillatus abs loci incolis est, sed ipse interim claudus factus. Vide Homerum Iliados 1. extr. Allegoriam Phornutus explicat. An sit Tubalcain, disquirit Gallæus ad Lactant. pag. 72. 73. 99. Thysius ad Sallust. pag. 452. Vulcanos plures commemorat Cicero lib. 3. de Nat. Deor. ¶ 2. *Vulcanus* pro *igne.* Virg. 2. Æn. v. 312.

- - *Dedit ampla ruinam*
Vulcano superante domus.

Et Æneid. 5. v. 662 *Furit immissis Vulcanus habenis.*

¶ Vulcanius, adjectivum, ut, *Arma Vulcania*, Virgil. 8. v. 535. *Insula Vulcania*, propter Siciliam. *Vulcanium vinculum*, ἀμάσητος δεσμός, pro nodo inextricabili, ut, *Vulcanio vinculo ten-ri.* Vide Chiliadas. ¶ Vulcanalia, plurale neutrum, festa erant Romæ Vulcano sacra, celebrabantur Augusto mense. Columella lib. 11. cap. 3 *Augusto circa Vulcanalia, tertia satio est.*

VVLGVS, sive *Volgus, i*; est enim à volvendo; masculinum & neutrum. Horat. 2. Serm. Sat. 3. v. 62

- - - - *huic ego vulgum*
Errori similem cunctum insanire docebo.

Est autem *vulgus* turba seu multitudo ignobilis, der gemeine Pöbel. *Vulgus imperitum, humile, ignobile, infidum, malignum, profanum*, passim ab auctoribus dicitur. Claudianus de 4. consul. Honor. v. 301

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Virg. lib. 2. Æn. v. 40

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Cicero pro Muræna cap. 17 *Nihil est incertius vulgo.* Idem pro Plancio cap. 4 *Non est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia.* Et pro Rosc. Com. cap. 10 *Sit est vulgus, ex veritate pauca; ex opinione multa æstimat.* Athenæus lib. 14. Πάλαι μὲν τὸ παρὰ τοῖς ὄχλοις δόκιμον τιμιον ἦν κακοτεχνίας. Hoc est: *Erat antiquitus ignorantia* (seu pravitatis potius in arte) *signum à vulgo probari.* Pluralem numerum recipere hanc vocem, negat Charisius libr. 1. Grammat. ¶ Et *vulgus*, sicut *gens*, translate de brutis animantibus reperitur positum. Victorinus Pictaviensis de Christo Deo & Homine, versu penult. *Te recinunt volucres, & vulgus reptile ponti.* Imitatus est Virgilium, qui ovium gregem lib. 3. Georg. v. 469 *vulgus* dixit.

¶ Vulgo, adverb. significat, passim, populariter, allenthalben. Virgil. Eclog. 4. v. 25.

Assyrium vulgo nascetur amomum.

Vulgo dici solet, Terent. Andr. act. 2. sc. 5. v. 15. es ist ein gemein

Sprichwort. *Vulgo loquuntur*, Cicer. in Verr. 7. cap. 30. Idem 6. in Verr. cap. 28 *Vulgò ostendere atque proferre.*

¶ Vulgaris, e, vile, commune, gemein. Horat. 2. Sat. 5. v. 16

Jejunus stomachus raro vulgaria temnit.

Cicer. pro Rosc. Am. cap. 46 *Mitto hasce vulgares artes, coquos, pistores* &c. Gemeine/ geringe Handwercke. *Vulgare & obsoletum*, Idem pro Quintio cap. 18. *Viam vulgarem ingredi*, id est, tritam, usitatam, Quintilianus in proœm. lib. 1. Et, *Commendatio non vulgaris*, h. e. non exigua, non levis, kein geringes Lob/ Cicer. famil. lib. 1. epist. 3. *Minime vulgare genus dicendi*, Idem de clar. orat. cap. 88. *Sermo vulgaris*, Idem 1. Academ. c. 2. Et, *Oratio ad vulgarem popularemque sensum accommodata*, lib. 1. de Orat. cap. 23. *Opinio vulgaris*, Ibidem cap. 27. Et compar. *vulgarior fama*, Livius lib. 25. cap. 17.

¶ *Vulgaris mulier*, quæ cuilibet dat, vel vulgo sui copiam facit, eine gemeine Hure. apud Suet. Vitellio cap. 2. Vide ibi Torrentium.

¶ Vulgarius, a, um, idem quod vulgaris. Gellius sæpe usus est, ut lib. 12. cap. 10 *In libris vulgariis scriptum est.* Idem Lb. 3. cap. 16 *verbum vulgaria significationis.* Hinc Pareus in L. Cr. adverbium *vulgarie* Ciceroni loco mox indicando vindicatum it, ubi *vulgariter* oditi; *vulgare* MSS. libri habent.

¶ Vulgaritas, Arnob. lib. 3. p. 123 *Palem, sed non illam fœminam, quam vulgaritas accipit*, h. e. vulgus. Et ibidem: *populari vulgaritas.*

¶ Vulgariter, adverbium, ut, *non vulgariter doctus*, id est, excellenter. Cic. 13. fam. Epist. 69 *Hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non vulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere.* Sed modo diximus, in MSS. *vulgare* legi. Vide *Vulgarius*, modò explicatum. Sed fac, incertiorem esse Ciceronis locum, satis tamen certum adverbium erit auctoritate Plinii, qui lib. 8. cap. 5 *vulgariter electam* dixit; & lib. 28. cap. 14 *Vitulo jus vulgariter datum.* Adde, si placet, Curas nostras Posteriores.

¶ Vulgo, vulgare, gemein machen/ laut/ ruchtbar machen. *Facinus aliquod per omnes vulgare*, Livius 27. cap. 28. *Vulgatur rumor*, Idem lib. 3. cap. 34. Et, *Vulgare librum*, Quintilian. proœm. lib. 1. ausgehen lassen. Rursus Livius lib. 1. c. 4 *Sunt qui Laurentiam vulgato corpore lupam inter pastores vocatam putent.* VVLGATO, i. e. prostituto. Virgil. Æneid. 8. v. 555

Famâ vulgata per orbem Bella.

¶ Et Participium instar nominis movetur. *Vulgatior fama*, Livius lib. 1. cap. 7. & lib. 25. cap. 17. *Vulgatissimi sensus*, Quintil. lib. 2. cap. 4. *Vulgatissima meretrix*, Valer. Max. lib. 3. cap. 3. n. 3.

¶ Vulgator, qui vulgat aliquid, ut, *Taciti vulgator*, Ovid. lib. 3. Amorum Eleg. 7. v. 51 pro Tantalo.

¶ Vulgivăgus, Lucret. lib. 5. v. 930

Vulgivago vitam tractabam more ferarum,

i. e. vulgari ferarum more. Et lib. 4. v. 1064

Vulgivagáque vagus Venere,

i. e. vaga & promiscua libidine.

Composita.

¶ Divulgare, allenthalben ausbretten/ gemein/ ruchbar machen. *Sermonibus aliquid divulgare*, Cicer. pro Font. cap. 5. Et lib. 6. fam. epist. 13 *Visum est occultius agendum neque ullo modo divulgandum.* Et ad Attic. lib. 12. epist. 40 *Divulgare librum.* Ac *Consilium alicujus divulgare*, Cæsar. lib. 1. Civ. B. cap. 20.

¶ *Divulgatissimus & levissimus magistratus*, Cicero 10. famil. epist. 26.

¶ Evulgare, idem quod vulgare, Livius lib. 9. cap. 46 *Civile jus repositum in penetralibus pontificum evulgabit.*

¶ Invulgare, idem quod *vulgare*: vel *valde vulgare.* Gellius lib. 11. cap. 7 *Sed molestius equidem culpatiusque esse arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quam invulgata & sordentia.* Idem lib. 20. cap. 5, Alexandrum objecisse Aristoteli: *non recte eum fecisse, quod disciplinas, exotericas, librum foras editus, invulgasset.*

¶ Pervulgare, in vulgus divulgare, ausspreugen/ ruchtbar machen; Cicero lib. 1. de Orat. cap. 41 *pervulgari, suam artem nolucrunt.* Et, *se omnibus pervulgare*, pro Cœlio cap. 16, de muliere impudica.

¶ Pervulgatus, a, um, participium & nomen. *Pervulgatum apud omnes*, Cic. 4. in Verr. cap. 34. *Pervulgatum & notum*, Idem in Acad. 4. cap. 37. *Pervulgata consolatio*, Cic. 5. fam. epist. 16, ein gemeiner Trost. *Res clara, testata & pervulgata*, Idem 4. in Verr. cap. 42. Terent. in Heaut. act. 1. sc. 1. v. 49 *Capi non humaniter imitare, sed vi & via pervulgata patrum.* ¶ *Pervulgatius*, Gell. lib. 7. cap. 17. *Pervulgatissimus*, ad Herenn. lib. 4. cap. 8.

¶ Pervulgate, adverb. Gell. lib. 16. cap. 7. *pervulgate dicit*, hoc est cum vulgo, plebejo more.

¶ Provulgare. Suetonius Nerone cap. 36 *duabus conjurationibus provulgatis.* Et Apulejus Apolog. p. 326 *provulgari eas literas, & potissimum filii præconio publicari* &c. Idem ergo quod divulgare, manifestare. Usus eo & Tertullianus est lib. 4. adversus Marcion. cap. 21. & lib. 1. de cultu fœm. c. 2.

AVVLNVS, ĕris, quod ex ictu fit inflicto, ἕλκος, eine Wunde. *Vulnus facere*, vulnerare, Quintilian. lib. 5. cap. 13. *Vulnera dare*, Ovid. 3. Metam. v. 84. verwunden. *Vulnus mortiferum*, Nepos in Epaminonda cap. 9. tödtliche Wunde. *Vulnus infligere alicui*, Cicer. in Philipp. 2. cap. 39. *Vulneribus afficere*, Colum. 4. cap. 11. *Confodere aliquem vulneribus*, Livius lib. 24. cap. 7. Et, *Ex vulnere mori*, Idem Livius lib. 27. cap. 33. *Alligare vulnus*, Cic. 2. Tusc. cap. 17, eine Wunde heffren. Suetonius *colligare* dixit Tiberio cap. 61. *Nunquam sanabile vulnus*, Juvenalis Satyr. 15. v. 34. eine unheilsame Wunde. *Vulnera excipere*, i. e. vulnerari, verwundet werden/ Sueton. Augusto cap. 20. ¶ 2. Pro ictibus, qui infliguntur arbori, & quibus ipsa succiditur. Virg. 2. Æneid. v. 650

Vulneribus donec paulatim evicta supremum
Congemuit, traxitque jugis avulsa.

¶ 3. Pro ipso telo *vulnus* idem Virgilius posuit eodem lib. v. 529

- - Illum ardens infesto vulnere Pyrrhus
Insequitur.

Plautus in descriptione prœlii, Amphitr. act. 1. sc. 1. v. 79

Nebula consistit: cadunt vulneris hi & hirûm.

¶ 4. Vulnera etiam dolores & cruciatus animi notant; item damna & clades. Val. Max. 5. cap. 10 *ut nihil ex vetere ritu propter domesticum vulnus detraheret.* Ità *Vulnera Reipubl.* dicimus &c. *Vulnus orbitatis*, Quint. Procem. lib. 6. Et Virg 1. Æn. v. 39

At Juno æternum servans sub pectore vulnus,

i. e. dolorem. *Vulnus* amoris, Idem 4. Æneid. v. 2 & 67. & *Devinctus vulnere amoris*, Lucret. lib. 1. v. 35. Idem *Vulnera vitæ*, lib. 3. v. 63 dixit res, quæ vitæ integritatem minuunt, & conscientiam gravant.

¶ Vulnusculum, diminutivum. Hieronymus epist. 89. ad Augustin. cap. 4 *Vulnusculo mederi, quod acu punctum est.*

¶ Vulnero, vulnerare, vulnus infligere, verwunden. Cic. 3. in Verr. cap. 26 *Servi nonnulli vulnerantur, ipse Rabirius in turba sauciatur.* Idem post redit. in Senat. cap. 3 *Sanctissimum corpus non solum tactum ac violatum manu, sed vulneratum ferro confectumque vidistis.* ¶ 2. *Vulnerare aliquem voce*, est oratione offendere, Idem in Catil. 1. cap. 4. Et, *vulneratis auribus aliquid accipere*, Arnob. lib. 1. pag. 20. nicht gern hören. *Vulnerata navis*, Livius lib. 37. cap. 24. & 30. beschädigt.

¶ Vulneratio, sauciatio. Cic. pro Cæcina cap. 16. extr. *sine cæde, sine vulneratione, sine sanguine*, Verwundung. ¶ 2 Metaphorice Idem in Pisonem cap. 20 *Vitæ, famæ, salutis vulneratio.*

¶ Vulnerarius, ut, *Emplastrum vulnerarium*, Plinius lib 23. cap. 4. ¶ 2. Et [illegible]arius, substantive qui vulnera sanat. Idem Plinius lib. 29. cap. 1.

¶ Vulnificus, *Dentes vulnifici*, Seneca Hippol. v. 346. Et Virgil. 8. Æneid. v. 446.

Vulnificusque chalybs vasta fornace liquescit.

¶ Vulnifer, idem. Prudentius Psychomach. v. 173

Vulniferos gradiens intacta.

¶ Convulnero, are, verwunden. Seneca de Tranqu. an. cap. 11 *Eo magis convulnerabitis & confodietis, quia nescis præbere jugulum.* Et Plin. lib 8. cap. 36 *convulneratum ab apibus os.*

¶ Invulneratus, pro non vulneratus. Cicer. pro Sextio cap. 67 *Invulnerati, inviolatique vixerunt.*

¶ Invulnerabilis. *Animus invulnerabilis*, Senec. Epist. 9. Idem ad Helviam cap. 13 *Virtus animum undique invulnerabilem præstat.*

VVLPES, quasi *Volipes*, quod volet pedibus. *Vulpis* nominandi casu etiam usitatum docet Barth. ad lib. 6 Theb. Statii pag. 441. *Vulpes cauta*, Horat. lib. 1. epist. 1. v. 73. Et per metaphoram Persius Satyr. 5. v. 117

Astutam vapido servas sub pectore vulpem.

Horatius in arte v. 437 eleganter *animos sub vulpe latentes*, callidos & astutos dixit. *Vulpes non iterum capitur laqueo*: aliud proverbiale de re facta prochvi. Plautus Mostell. act. 3. sc. 1. v. 21. *Tam facile vinces, quam vulpes pyrum comest.* Vide de utroque Chiliad. Etiam *vulpes jungere* proverbialiter de re absurda dicitur. Virg. Eclog. 3. v. 91

Atque idem jungat vulpes ac mulgeat hircos.

Aliud proverbium apud Sueton. Vespasiano cap. 16 *Vulpes pilum mutat, non mores.* ¶ 2. *Vulpes marina*, ein Meerfuchs/ quam Ælianus scribit æque callidam & versutam esse, ut terrestrem. Vide Plin. 9. cap. 43, & Gesnerum.

¶ Vulpecula, diminutivum. Cic. 1. Nat. D. cap. 31 *lepusculos vulpeculasque vidisse.* Et Horatius lib. 1. epist. 7. v. 29

Forte per angustam tenuis vulpecula rimam
Repserat in cumeram frumenti, &c.

¶ Vulpinus adjectivum, penult. producta, Fuchsisch/ ut, *Vulpinum jecur*, Plin. 28. cap. 13. *Vulpina lingua*, ibidem cap. 11. Sic *vulpina pellis*, Fuchsbalg. *Ubi leonina pellis non satis est, vulpina addenda*, hoc est, si quod negotium viribus confici non potest, calliditate obtineatur. Lysandri fuit, vide Chiliad.

¶ Vulpinaris. ut, *Vulpinaris amasio*, id est, fraudulentus amator, apud Apulejum lib. 3. Metam. p. 139.

¶ Vulpio, ōnis, homo vulpina indole, id est, callida ac versuta præditus.

prædítus. Apul. Apol. pag. 328 *Si ex literis tuis nosceretur, te etiam prius, quam ad eum migrasses, etiam cum matre blandirere, tamen jam tum vulpionem & impium fuisse.*

¶ Vulpinor, vulpinari, a Nonio ex Varrone annotatur. Est autem astute deludere, & insidias declinare, sumtum ab ingenio & arte vulpium, quibus venatoribus illudere solent, verschlagen/ tückisch und listig seyn. *Vulpinari cum vulpe*, vel *adversus vulpem*, fallaciâ fallaciam pellere.

VVLSINII, orum, oppidum fuit Tusciæ opulentissimum, fulmine universum concrematum. Plin. lib. [illegible]

¶ Vulsinienſis, *Vulsinienſis lacus*, Columell. lib. 8. c. 16.

VVLTVR, & vulturius, γὺψ. Gener. Plaut. in Trucul. act. 2. sc. 3. v. 16 *Jam quasi vulturi triduo prius prædibinant, quo die esuriturí sient.* Apulej. lib. 6 *Vulturibus gratissimum pabulum futurum.* ¶ 2. Legitur & *Vulturis* nominativo casu, apud Ennium. Avis est rapacissima, sagacissime odorans, *rostroque immanis obuncо*, quemadmodum Virgilius dixit lib. 6. Æneid. v. 597. Conspicitur rarissime, ejusque conspectus novi semper aliquid denunciat. Avis alioqui justissima ex omnibus volatilibus carnivoris. Vivum attingit nihil, nec animatum interficit. Vescitur enim cadaveribus tantum, in quibus a sui generis abstinet. Denique quæ minus detrimenti hominibus adferat, avis prorsus nulla reperitur: nec enim fructus aut plantas lædit, nec mansueto ulli nocet animali; Plutarchus in Problem. Hades apud eundem & alia ad vulturum historiam pertinentia in Romulo p. 23. De generibus ipsius, Gesnerum consule. *Si vultures, cadaver exspecta.* Vide Chiliad.

¶ *Vulturios togatos* elegantèr Apulejus dixit lib. 6. Metam. forenses rabulas & legulejos, qui in medio foro, ut Columella alibi loquitur, latrocinia faciunt: quemadmodum Gabinium & Pisonem Imperatores, pretio nundinantes omnia, *paludatos vulturios* Cicer. dixit pro Sextio cap. 33. & *Hominem vulturium*, pro rapace, in Pisonem cap. 16, der gern zugreifft. Apud Plautum quoque *Vulturius* est in rapaces convicium, Trinummo act. 1. sc. 2. v. 64.

¶ Vulturninus, ut, *Vulturninus sanguis*, Plin. 30. cap. 4. *Vulturnina species*, Idem lib. 10. cap. 3.

VVLTVR, mons Apuliæ, de quo Horat. lib. 3. Carm. Ode 4. v. 9. & Lucan. 9. v. 185.

VVLTVRNVS, ventus, Εὐρόνοτος, *Euronotos*, quod inter Notum & Eurum sit. Hi sunt igitur tres venti Orientales, *Aquilo, Vulturnus, Eurus*, Gell. lib. 2. cap. 22. Sed Columella lib. 5. cap. 5 *Interdum Eurus, quem quidam Vulturnum vocant.* Vet. Gloss. *Vulturnus*, Εὖρος. ¶ 2. Est & *Vulturnus* seu *Vulturnum* Campaniæ oppidum, cum fluvio ejusdem nominis. Liv. lib. 4. cap. 37 *Vulturnum Hetruscorum oppidum, quæ nunc Capua est, ab Samnitibus Captum.* De flumine Idem lib. 8. c. 11. &c.

VVLTVS, in homine facies capitis adversa dicitur, fronte, oculis, naso, genis, ore constans. Namque hæ partes omnes pro interno affectu hominis mutare & variare habitum suum, & sic interdicium animi facere possunt. Atque hic habitus seu conformatio earum partium, *Vultus* vel *Voltus* (a *Voluntate* scilicet, quam prodit quodammodo, ut quidam volunt) appellatur. Vet. Gloss. *Vultus*, εἶδος ὄψεως. Hinc *tacitus sermo mentis* Ciceroni, itemque *imago animi* dicitur. Vid. Barth. ad Scriptor. Venat. pag. 542. & ad lib. 4. Theb. Statii pag. 1238. & hominis unius esse asseveratur. Ita lib. 1. de legibus cap. 9 scribit: *Nam & oculi nimis arguti, quemadmodum animo affecti simus, loquuntur: & nimis arguti, quemadmodum animo affecti simus, loquuntur: & quidem soli, quia nullum in animante esse, præter hominem, qui appellatur vultus, qui nullo in animante esse, præter hominem, potest: cujus vim Græci norunt, nomen omnino non habent.* Fabius Quintilianus lib. 11. cap. 3 *ad frontem, supercilia, oculos*, vocem *vultus* retulit: nimirum quia in his ejus vis maxime conspicitur: non quod in iis solis consistat. Nam cum *nitentis vultum* Suetonius in Vespasiano cap. 20 dixit, ad os genasque simul respexit. *Vultus hilaris, tristis, severus, torvus, minax, trux, distortus*, nota sunt epitheta. Suet. Domit. cap. 18. *Tristior & pædagogi vultus*, apud eundem Suet. Nerone cap. 37. *Vultus turbatus*, qui & *confusus* aliis, Lucan. lib. 3. v. 316. huic *tranquillus & serenus* Suetonio in Augusto cap. 79 nominatus oppositus. *Vultum adducere*, qui corrugat frontem, eidem dicitur Tiberio cap. 68. Horat. 3. Carm. 12 *Invito vultu ridere*, lachen/ da es nicht ums Hertz ist. Sallust. in Catil. cap. 10 *Aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere, magisque vultum accommodare ad tempus*, Cic. 11. ad Attic. epist. 24. *Vultum submittere*, die Augen niederschlagen / quod facere solent non pudibundi homines tantum, verùm etiam quos nimium perstringit lumen, apud Sueton. Aug. cap. 79. *Vultum consectare*, i. e. mutare, item *indurare*, i. e. obdurmare, Tacitus dixit 2. Histor. cap. 66. Petronius:

Dum fortuna manet, vultum servatis amici,
Dum cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Cicer. pro Rosc. cap. 13 *Præclare a sapientibus dicitur, vultu sæpe leditur pietas.* Dictum est de pietate in parentes religiosissime colenda, adeo ut non verbis solum & factis offendamus eos impiis, sed nec vultu quidem contumaciori. *Vultu alicujus regi*, est ad nutum ejus se componere, voluntate ex habitu faciei conjectata, Seneca de Benefic. lib. 6. cap. [illegible]. *Tuus vultus, cui regendum me tradidi, colligit rugas, & attrahit frontem, quasi longius exeam.* ¶ 2. Vultus etiam dicuntur imagines: Unde *vultibus consecrare* apud Vopiscum in Probo, etc. [illegible] exhibere. Vide ibi Casaubonum. ¶ 3. Cujusque etiam rei externa species *Vultus* dicitur: quemadmodum vocabulum *Facies* usurpatur. Ovidius 1. Metam. pr.

Unus erat toto natura vultus in orbe,
Quem dixere Chaos.

Virgil. 5. Æn. v. 848 *Mene salis placidi vultum fluctusque quietos*
Ignorare jubes?

¶ Vulticulus, Cicer. ad Attic. lib. 14. epist. 20 *Non te Bruti nostri vulticulus absista oratione deterret?*

¶ Vultuosus, qui seu indecentem, seu arrogantem vultum sumit, ungeberdig / vermessen/ trotzig/ stoltz. Cicer. in orat. cap. 18 *In quo cum efferetur, ne quid ineptum aut vultuosum sit, tum oculorum est quædam magna moderatio.* Apulejo 3. Metam. p. 135 *Vultuosa frons* est superciliosa ac tristis.

VVLVA, (scribunt & *Volva* Plin. & Varro, quod fœtus in ea volvatur) vocabulum nequaquam obscenum est, ut eo utuntur lenones, & alii spurcitiei atque obscenitatis amantes. Vide Barth. ad lib. 5. Thebaid. Statii pag. 221. Significat enim locum generationis seu uterum, der Mutterleib oder die Mutter / μήτρα, ὑστέρα, in animantibus, præter mulieres, maxime. Mulierum enim *uterus* est: Varro lib. 2. de re rust. cap. 1 *Agni chordi dicuntur, qui post tempus nascuntur, & remanserunt in vulva intimis.* Fulgentius de incarnatione verbi cap. 3. lib. 1. *Sine nec caro sine sacro Dei unitione potuit aliquatenus nullius viri coitu seminata in intimo vulvæ virginalis innasci.* Aliquoties usus hoc vocabulo Tertullianus in de carne Christi. Idem ad Praxeam cap. 7 *Exinde sibi parem eum faciens, de quo proferendo filius factus est, Primogenitus, ut ante omnia genitus: & unigenitus, ut solus ex Deo genitus proprie de vulva cordis ipsius, secundum quod & Pater ipse testatur, Eructavit cor meum sermonem optimum.* DE VVLVA CORDIS, id est, intimo cordis sinu, notabili novitate. Nam *vulva* hic κόλπος est: quæ alias κόλπος μήτρας. Vet. Gloss. *Loci muliebres*, Τόποι, κολπικαὶ μῆτραι. Plinius lib. 11. cap. 37 *Fœminis eadem omnia præterque vesica junctus ventriculus, unde uterus: quod alio nomine* LOCOS *appellant, hoc in reliquis animalibus* VVLVAM. ¶ 2. Vulva salsa in deliciis mensarum Romanis erat adeo ut censorum lege, minuendi sumptus causa, interdici oportuerit. Horatius lib. 1. epist. 15. v. 41 *Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla.* Ubi Torrentium vide. Plinius lib. 8 cap. 51 *Hinc Censorianarum legum paginæ interdictaque cœnis abdomina, glandia, testiculi, vulvæ, sinciputa verrina.* Hæc notavimus ad Plinii junioris lib. 1. epist. 15, qui etiam *ostreas, vulvas, echinos* in delicatioribus cibis numerat.

VXOR, Ehrweib/ Ehegemahl / quasi *Unxor*, ab ungendo: nam quum ad limen mariti nova nupta venisset, postes, antequam ingrederetur, oleo, vel etiam lupino adipe inungi solebant, ut ex Plinio, Servio & aliis constat. *Uxorem dignitatis, non voluptatis nomen esse*, dixit Ælius Verus, ut Spartianus in Vita cap. 5 refert. *Incommoda, importuna*, Plaut. Asin. act. 1. sc. 1, 47. *Seva*, Terent. in Phorm. act. 5. sc. 1. v. 18. Ein böses Weib. *Uxorem sibi adjungere*, Cic. 3. de Finib. cap. 20, ein Weib nehmen. *Uxorem ducere*, idem pro Sextio cap. 3. Et *Ab uxore ancenas abhorrere*, Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 13. *Ad uxorem appellere animum*, mit Freyers-Gedancken umgehen. Terentius Andr. act. 2. sc. 6. v. 15. Martialis lib. 8. Epigr. 12

Uxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæris? uxori nubere nolo mea.
Inferior matrona sue sit, Prisce, marito,
Non aliter sunt fœmina virque pares.

¶ Uxorcula, diminutivum. Apulejus lib. 9 post initium: *Est ei uxorcula etiam satis quidem tenuis* &c.

¶ Uxorius, ut, *Res uxoria*, was des Weibs ist. Ovidius lib. 2. de arte v. 155 - - - *dos est uxoria lites.*

Stat. lib. 5. Silv. 1. v. 31 *Uxorius imber*, i. e. lacrymæ, quæ propter uxorem fiunt. ¶ 2. *Uxorii* etiam dicuntur viri, qui nimis indulgent uxoribus, iisque dediti supra modum gratificantur omnia, & ab eorum nutu atque arbitrio pendent, ein Weibler/ Frauenknecht. Virg. 4. Æneid. v. 266

- - *tu nunc Carthaginis altæ*
Fundamenta locas, pulchramque uxorius urbem
Extruis.

Ubi Servius: VXORIVS, *nimium uxori deditus vel serviens.* Et ita Horatius Tiberim *uxorium amnem* appellat lib. 1. od. 2. v. 20. quod sese *Iliæ uxori querenti ultorem nimis jactaret*, quod ibidem præcedit. Quint. Declamat. 388 *Habuimus adolescentem, optimum propinquum, mitissimum patronum, fidelissimum amicum, maritum vero nimium quoque uxorium.* Vet. Gloss. *Uxorius γυναικομανὴς, γυναικοκρατούμενος.*

X.

Ultima est literarum Latinarum, ut ait Quintil. lib. 1. cap. 5. An recte referatur inter eas, disputat Corvinus Dubior. Rhetor fasciculo IX. dubio VI. Vasti soni esse Cicero innuit in Orat. c. 45 *Quomodo vester Axilla Ala fallus est, nisi fugâ litera vastior.* Consonans dupla est, duarum scilicet potestatum, *cs*, & *gs*, geminati: ut, *pax*, *axis*, *grex*. Sed *Ulyxes*, pro *Ubysses* usitatum nunc non est. ¶ Observa in compositione verborum ab *s*, incipientium cum præpositione *Ex*, ipsum *s*, in *x*, includi: ut, *Exaturare*, a *saturare*, *Expaciari*, a *spaciari*, *Expellare*, a *spellare*, *Existere*, a *sistere*, *Exolvere*, a *solvere*, *Exurgere*, a *surgere*. ¶ 2. Invenias tamen indifferenter scribi, *Exaturare*, & *Exsaturare*, *Exscindere*, & *excindere*, *Exibilare*, & *exsibilare*, à *sibilo*, *Exiccare*, & *exsiccare*, a *sicco*, *Exsuscitare*, & *exuscitare*, a *suscito*. ¶ 3. Sed *excelsus*, non *exelsus*, c in x, coacto, *Exscensus e navibus*, non *excensus* apud Livium, *Exscribere*, non *excribere*, ut, *Exscribere tabulas*, *Exscribendi potestatem non habere*, apud Cicer. Vide *Scribo*. Cætera observabit & annotabit ipse sibi adolescens studiosus. ¶ 4. X in numororum notis denarium repræsentat numerum: ut X decem, XX bis decem, XV quindecim & in antiqua scribendi Romanorum ratione XV *Decembir*; XL *quadraginta*, LX *sexaginta*, ac sic deinceps, usque ad XC *nonaginta* à *centum* scilicet, *decem* detractis. ¶ 5. Sed X cum lineâ rectâ in superiore parte decem millia significat. ¶ 6. Figuram (X) hæc duplex litera sortita est in majusculis eandem, quam apud Græcos aspirata *Chi*, Χ: planè ut græcum ρ, ῥῶ, & latinum, *p*, nacta sunt eandem figuram (P). Itaq; cum Græci compendio quodam literarum nomen Χριστὸς ita exararent, ΧΡΣ, ratio poscebat, ut imitari hoc volentes Latini scriberent CHRS, vel *Chrs*. Sed fuit tamen tempus, ubi hoc in nomine Salvatoris characteres Græcos pro suis usurparent Latini. Nihil frequentius horum in libris videbis, quam *XPS*, vel *Xpi*, *Xpi*, *Xpo*, *Xpm*, pro *Christus*, *Christi*, *Christo*, *Christum*, (quomodo & nomen IESVS Græcos imitantes ita exarant IHS:) idque non in manuscriptis tantum, sed impressis etiam monastico, ut vocamus, typo. Eo autem usque scribendi modus hic invaluit, ut quanquam *X* scribentes haud dubie *ch* pronunciarent, tamen si qui librorum indices conficerent, quæ de *Christo* referenda his indicibus videbantur, ea non C literæ, sed X inscriberent. Ignorare hoc non possunt, qui hos indices volverunt. Adeò autem verum hoc, ut in eorum etiam Codicum indicibus, in quibus alias promiscue modo *Xps*, modò *chrs*, impressum reperias, de *Christo* non aliâ sub litera, quam X quærendum sit. Utique tales sunt, (ut vel uno exemplo fidem faciam verbis) cum Indice suo *Sermones Dominicales a quodam fratre Hungaro ordinis minorum de observantiâ compositi*, (retineo enim verba inscriptionis) *Biga Salutis intitulati*, editi Haganoæ An. 1506. Sic de *Christo* & *Christiano* sub litera X agit Lexicon Juris ex Ant. Nebriss. Petr. Gromors. &c. congestum, & editum Colon. Anno 1597. pag. 843. Videntur autem nonnulli in hac nomen Christi per alienum elementum, scribendi ratione nescio quid mysterii quæsiviisse, tùm ex eo, quod proditum est a quibusdam, (quàm vere, hîc non disputo,) X literam Latinis ad Augusti usque, (sub quo Christum natum fuisse constat) tempora ignotam fuisse; tum inde, quod X figuram crucis præ se ferat. Papias: *X litera usque ad Augusti tempus in usu non erat apud Latinos. Et digne hoc tempore, quo Christi nomen innotuit, quia in figura Crucis Christi scribitur sic: XPOS*, (malhem XPS) *Christus*. Porrò morem hunc, ad X Latinam literam referendi nomen *Christi*, non ab uno demum alterove seculo invaluisse, sed eximiæ vetustatis esse, vel carmina quædam ex eo acrostichidum genere, quod elementorum ordinem observans cola singula inchoat ab elemento novo, satis prisca vincunt: ea volo, in quibus, ubi ad X literam perventum est, *Christus* primam facit vocem. Tale illud est Venantii Fortunati, (claruit ille sub Justino Juniore, seculo Christiano sexto) de Leontio Episcopo, cujus initium, *Agnoscat omne seculum Episcopum Leontium*. Literam enim X hoc tetrastichon repræsentat:

Xhristus *sereno lumine*
Circumvolet, *quem reddidit*,
Ut trina crescat gratia,
Mercede, *vita*, *gloria*.

Exempla plura dabuntur inferius in *Xeromyrrha*. Ubi simul detegetur ex hac abbreviandi ratione natus error, pro *Christo* legentium *Xero*. Ita vicissim alibi pro *experto* inventi sunt, qui legerent *Christum*, nempe quod istius vocis compendium sic inspicerent, quasi exaratum foret *Xpi*, vel *Xpts*: nam in istiusmodi libris etiam *Xpistum* invenias. Locum quendam Augustini è libro de cohabitatione Clericorum & mulierum describit Thomas Hibernicus in floribus Doctorum titulo Mulier p. m. 655. & ex eo hæc in aliis verba: *Experto crede, expertus loquor, coram Deo non mentior: Cedros Libani, duces gregum sub hâc peste*, (loquitur de vitando mulierum etiam religiosarum consortio) *cecidisse reperi, de quorum casu non magis suspicabar, quàm de Ambrosii vel Hieronymi impudica turpitudine*. Librum eo titulo frustra quæres in operibus Augustini, ac facile persuadear, suppositicium opus esse. Cujusque sit, ea verba multi describunt, sed alii aliter, quod è notis Georgii Colvenerii ad lib. 2 Thomæ Cantipratani de apibus cap. 30. n. 46. p. 98. seqq. discees. Qualia quidem Hibernicus affert, emendatissima dicam. Sed pro, *Experto crede*, *expertus loquor*, est qui exhibeat; *Crede mihi*, *Episcopus sum*, *Xpo* (Christo) *loquor*. Unde alius, *Epo* (Episcopo) *loquor*, fecit, alius, *in Christo loquor*. Thomas vero Cantipratanus d. l. p. 352. è duabus lectionibus, verâ & falsâ, conflavit unam: *Crede mihi, ut Episcopus loquor, & expertus*. Non alia, reor, fluctuationis hujus causa, quam quod pro compendiosa *experti* scripturâ aspiceretur illa, quam hic declararimus, compendiosa *Christi*. ¶ Extremo loco illud adjiciendum, veteres Criticos (ut ex antiquis scholiastis cognoscere est) κατὰ χιασμὸν, omnemque vocum insolentiam, indicare solitos præfigendo versibus X. Conf. Is. Casaub. not. in Laert. & ejusdem animadv. in Athenæum lib. 6. c. 8. Vossius Polymath. c. 17.

XANTHIPPE, es, uxor Socratis, molesta, jurgiosa & sæva, de qua Gell. lib. 1. cap. 17.

XANTHIPPVS, Lacedæmonius, Carthaginensium Dux contra Romanos, quos insigni prœlio vicit, & Atilium consulem cepit. Pro quo egregio merito tamen Pœni malam ipsi gratiam retulerunt. Nam multis affectum muneribus cum domum mitterent, Præfectis triremium dederunt negotium, quo eum cum suis demergerent mari, ne Lacedæmonii imputare hanc victoriam possent, ut Appianus in Punicis auctor est. Vide & Livii Epitom. lib. 18. & lib. 28. c. 43. Itemque Frontinum lib. 2. Stratagemat. cap. 2, exémplo 14. & cap. 3, exempl. 10.

XANTHO, Ξανθὼ, Xanthus, nympha, Oceani & Tethyos filia, Virg. 4. Georg. v. 336 *Drymoque Xanthoque Ligea &c.*

XANTHVM, oppidum Ducatus Cliviæ, agro Clivorum adjacens. Altham. Comm. ad German. Tac. p. 45. Santen. Xanthos (pl. num.) vocat Henricus Ryswichius in dedic. Paratitlorum suorum, ubi plura de hac urbe reperies; inter alia, fuisse Gallicanum quendam Episcopum, qui ex inscriptione ὑπερῴου in quodam ejus Urbis templo, AD SANCTOS MARTYRES id oppidum ante aliquot secula vocaverit.

XANTHVS, Ξανθὸς, fluvius Trojanus, qui & *Scamander*, Σκάμανδρος, Hesiodo est & Horatio lib. 4. od 6. Xanthi meminit sæpenumero Virgilius. ¶ 2. Est & flumen, & Oppidum Lyciæ *Xanthus* apud Hom. Iliad. 6. & Pompon. Mel. lib. 1. c. 15. *Xanthum* Lyciæ fluvium *Syrbim* etiam nominat Strabo. Idem & Xanthum urbem inter maximas numerat Lyciæ civitates. ¶ 4. *Xanthus* etiam Achillis equus nominatus fuit, procul dubio a colore apud Homerum. Meminit & Claudianus de 4. Cons. Honorii v. 556. ¶ 5. *Xanthus* scriptor Lydus è Sardibus civitate, qui historias Lydorum scripsit, Suidæ est. ¶ 6. Et *Xanthus* Philosophus Samius in vitâ Æsopi, apud Planudem.

XENAGORAS Rhodius. Vide mox in *Xenarchus*. ¶ 2. De Xenagora Historico adeundus Voss. l. b 3. de hist. Græc. cap ult. p. 422.

XENARCHVS, Ξέναρχος, Philosophus Peripatericus Cilix; docuit Alexandriæ & Romæ sub Augusto. ¶ 2. Alius fuit Poeta Comicus, cujus fabulas commemoravit Athenæus. ¶ 3. Alius Xenarchus Rhodius, tantæ homo bibacitatis, ut ea re *Metretes* cognominatus fuerit, Athenæus lib. 10. At Ælianus *Xenagoram* Rhodium vocat, & Amphoram scribit appellatum, lib. 11. Var. hist. cap. 26.

XENION, historicus, Creticorum & Italicorum scriptor, Voss. 3. de Hist. Græc. cap. ult. p. 523. *Xenónem* vocat Macrobius 1. Sat. 9.

XENIVM, Ξένιον, munus hospitale est, quod hospitibus dabatur, ex re sic appellatum. Nam Græcis ξένος hospes est. Vet. Gloss. ξένιον τὸ δῶρον τὸ χαριζόμενον ξένῳ. Martialis Epigram. 3. ad Lectorem in lib. 13. quem *Xenia* inscripserat:

Omnis in hoc gracili xeniorum turba libello
Constabit nummis quatuor empta tibi.

Et versu tertio post, ad vocabuli vim & usum rei alludens:

Hæc licet hospitibus pro munere distichа mittas,
Sit tibi tam rarus, quam mihi nummus erit.

Sed observa, varias esse in vocabulo Xenii significationes, de quibus soliciti sunt Raderus ad dictum Martialis librum f. 843. & Dempster. ad Rosin. Antiq. lib. 1. cap. 12. pag. 65. seqq. Quorum tamen non omnia statim mea fecerim. Inprimis monendum illud, quanquam, quæ Græci dicunt ξένια (subaudi δῶρα) latine reddi popularius non possint, quam *hospitalia munera*, quomodo & Ζεὺς ξένιος *Jupiter hospitalis* est, cum ξένος omnium confessione sit *hospes*: tamen cum & in hospitis seu ξένου vocabulo quædam sit ambiguitas, quam in Xenii quoque vocem dicas

migra-

migraviſſe; & Latinorum mores alicubi diſcrepent à Græcis: facto optimum fuerit, tum *hoſpitis* vocabulum diſtinguere, tum Græcorum Ξένια à *Xeniis* Latinorum ſeparare. *Hoſpes* perinde, ut Græca vox ξένος, peregrinum notat propriè. Quamobrem haud rarò jungi videas *hoſpitem* & *peregrinum*. Cæterum peregrini vel tota Civitate ſeu Rep. diſtant a nobis, vel domo tantùm ac familia. Utro autem cunque modo domeſtici nobis non ſint, ſi domi nos noſtræ inviſant, hoſpites vocantur. E quo ſequitur, ut hoſpitale donum, (ξένιον δῶρον) vel ad eos etiam extendatur, qui nos, cum ſint prorſus alienæ Reip. cives, ſalutant; vel reſtringatur ad eos, quos civitas communis aut propioris etiam, (modo non plane domeſticæ) amicitiæ nexus conjunxit nobis. Prius Græcis placuiſſe dixerim, poſterius Latinis. Fuit enim Græcorum natio laude hoſpitalitatis, quam in advenas exercerent, haud paullò celebratior, quam Latinorum: qui priſco ævo adeò erant inhumani, ut peregrinum eodem loco haberent, quo hoſtem. Hinc enim eſt, quod *hoſtis* vocabulum, quod initio externum notabat, qui poſtea duarum mutatione literarum dictus eſt *hoſpes*, mox perduellem juſſum eſt ſignificare. Cic. lib. 1. Offic. cap. 12. Fruſtrà verò Bodinus eſt, cùm lib. 1. de Rep. cap. 6. f. 47 *Græcis veteribus æque ac Latinis hoſtes peregrinos appellatos fuiſſe*, perſuadere nobis cupit: de quo in toto Plutarchi Themiſtocle, quem ipſe citat, ne verbum legas quidem. Ergo Græci maxime, cum quis ex aliena Rep. hoſpes ipſis adveniret, omnibus eum officiis ita proſequebantur, ut abeunti etiam ingererent munera. Quo pertinet locus Vitruvii e lib. 6, cap. 10 citatus Radero: *Cum fuerunt Græci delicatiores & ab fortuna opulentiores, hoſpitibus advenientibus inſtruebant triclinia, cubicula, cum penu cellas: primoque die invitabant ad cœnam, poſtremo mittebant pullos, ova, olera, poma, reliquaque res agreſtes. Ideò pictores ea, quæ mittebantur hoſpitibus, imitantes, xenia appellaverunt.* ¶ 2. Demoſthenes Orat. περὶ παραπρεσ. appellat ξένια, quæ exterarum Gentium Legatis dono mitterentur. Latini *Lautia* vocant, de quibus quære in *Lautia*. Videndus hic & Briſſon. lib. 2. de fórm. pag. 250. ſeq. Mittebantur autem hæc Legatis non diſcedentibus, ſed ſub ipſorum adventum. ¶ 3. Translata vox hæc poſtea ad ea etiam, quæ infeſto darentur peregrinis animo, non jam ut amicis, ſed hoſtibus, qualia ſunt, quibus Mars eos excipere ſolet, vulnera & cædes. Quo ſenſu ξενίζειν, (quod aliàs eſt hoſpitali munere proſequi) valere cœpit ἀποκτείνειν. Sed catachreſin hîc, aut ironiam agnoſcas. Suid. in ξενίζω. Φοίνισσα Ἄρης ἐκ ἰξίνιστα αὐτὸν. τετρῶσθαι ἐκ ἀπίκτονε. ξένια γὰρ Ἄρεος τραύματα καὶ φόνοι καὶ: Ἀρχίλοχος: ξένια δυσμενίοι λυγρῶ χαλεπτόμενος. A Græcis tranſeamus ad Latinos. His ignota erant amica, quæ peregrinis privatis darentur, Xenia. Nec abuti tamen voce volebant ad hoſtile excipiendi genus. Ideò ¶ 4. contrahebant eam ad ſignificanda dona, quæ poſt menſam hoſpitalem effunderentur in *amicos non peregrinos*. Id quod in primis è Plinio intelliges, qui lib. 6. Epiſt. 31 narrat, quemadmodum ipſe cum aliis Senatoribus ſecum a Trajano, ad Centumcellas ſedente, evocatis acceptus fuerit, ita inſit: *Adhibebamur quotidie cœnæ: erat modica, ſi Principem cogites: interdum ἀνεγάμεν audiebamus; interdum jucundiſſimis ſermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis, (quàm diligens in Cæſare humanitas!)* Xenia *ſunt miſſa*. Ubi, *ſummo die*, illud eſt, quod Vitruvius, de Græcis loquens, dixerat, *poſtremo die*, aut, ut eum locum vir de his literis meritiſſimus Buchnerus rectè exponit, *noviſſimo die*, quo ſcil. domum revetterentur hoſpites. Nimirum hoc è Græcorum more Latini retinebant, ut jamjam diſceſſuros proſequerentur donis. ¶ 5. Inde ulterius proceſſum, ut Xenia etiam vocarentur, non quæ amici ex ædibus noſtris diſceſſuri auferrent, ſed quæ illis domi ſuæ degentibus mitterentur. Atque ab his talibus libro ſuo 13 *Xeniorum* inſcriptionem fecit Martialis. Diminutivum hoc ſenſu *Xeniolum* habes apud Apulejum, cujus verba deſcribemus poſtea. ¶ 6. Jam etiam Xenia dicta munera, quæ Præſidibus darentur ac Rectoribus Provinciarum, à Provincialibus videlicet. Obſervant ſignificationem hanc Raderus & Dempſterus, confirmantque ille ex Caſſiodoro, hic ex Ulpiano. ¶ 7. Cum hac vero acceptione ſeptimam confundit Raderus, illuc etiam Plinii verba trahens, lib. 5. Epiſt. 14 ſic de ſe ſcribentis: *Quam me jubat, quod in cauſſis agendis non modo pactione, dono, munere, verum etiam* Xenio *ſemper abſtinui.* Cauſſas agere non præſidum eſt, ſed advocatorum; non judicum, ſed cauſſidicorum: &, qui Plinii epiſtolam inſpiciet, videbit, de cauſſis ſermonem eſſe, non quæ in provinciis agitarentur, ſed quæ in ipſa urbe Roma. Non ergo trahi locus hic debuit ad dona, quæ Præfecti a Provincialibus caperent. Rectius cum Dempſtero exponemus Plinium de munere, quod dabatur Advocatis. Atque hoc ſenſu etiam Alciatus Embl. 45

Roſtra novo mihi ſetigeri ſuis obtulit anno,
Hæcque Cliens ventri Xenia, *dixit, habe.*

Ubi tamen ¶ 8. Xenium quoque Strenam poſſis interpretari, quæ dabatur Calendis Januariis. Vide *Strena*. ¶ 9. Idem Alciatus embl. 144 uſurpavit pro largitione, quâ Judicem tentant cauſſæ malæ ſibi conſcii corrumpere.

Cur ſine ſunt manibus? Capiant ne Xenia, *nec ſe*
Pollicitis flecti muneribuſve ſinant.

¶ Utrobique autem primam in hâc voce ſyllabam produxit, rectius a Martiale correptam. Quod non aliâ ratione defendas, quam ſi dicas, reſpexiſſe ipſum non ad græcum ξένια, ſed ξείνια, quomodo & Homerus ξείνια δῶρα dixit.

¶ Xeniŏlum, diminutivum. Apulejus lib. 2. Metamorph. p. 119 *Commodum meridies acceſſerat, & mittit mihi Byrrhæa xeniola, porcum opimum, & quinque gallinulas, & vini cadum ætate pretioſi.* Reſpice ad ſignificationem Xenii, quam numeravimus quintam.

¶ Xeniæ, balneæ hoſpitales, quæ & *Baiæ*. Cicer. pro Cæl. cap. 25 *Conſtitui locum juſſit, balneas xenias, ut eò mitteret amicos, qui delitescerent.*

¶ Xenius, ξένιος, Jupiter hoſpitalis, apud Platonem; ut lib. 5. de legib. Δύναται τιμωρεῖν ὁ ξένιος ἁμάρτων ἀνθρώπων καὶ θεὸς τῶν ξενίων συνεπόμενος Διί, hoc eſt, *poteſt ulciſci* (peccata ſcilicet in hoſpites & peregrinos commiſſa) *hoſpitalis cujusque dæmon ac deus, hoſpitalem ſecuti Jovem.*

XENOCRATES, ξενοκράτης, Philoſophus Chalcedonius, Platonis auditor, & Speuſippi in Academia ſucceſſor, tardioris ingenii; adeo, ut, cum eum Plato Ariſtoteli compararet, alterum freno, alterum calcaribus opus habere diceret. Vixit annos 82, Suida auctore. Xenocrates cum in convivio, cæteris multa garrientibus, ſolus nihil diceret, interroganti cur unus omnium ſileret, *Quoniam*, inquit, *loquutum fuiſſe, pœnituit aliquando, ſiluiſſe nunquam:* quanquam & Simonidi illud tribuitur. Xenocrati tamen & Val. Maximus lib. 7. cap. 2. n. 6 vindicavit. Vitam ejus quære apud Laërtium, qui præter hunc alios ejusdem nominis quinque memorat; quibus alii adjungi poſſunt a Voſſio de Hiſt. Gr. laudati.

XENOCRITUS Lydius, Poeta eximius, cœcus. Tiraq. de jure primog. q. 21. n. 15. f. 78.

XENODOCHIUM, vel Xenodocheum, item Xenon, onis, Ξενοδοχεῖον, vel Ξενών, ῶνος, ein Hoſpital / Pilgerhauß.

XENŎDŌRUS, ξενόδωρος, ſtatuarius, ſcientia fingendi cælandique clarus, Plin. lib. 34. cap. 7.

XENON, appellativum: vide paullo ante *Xenodochium*. ¶ 2. Xenon, nomen proprium Poetæ, cujus Jambici duo, quibus Oropios valde infamat, leguntur hi apud Dicæarchum, opere Geographico:

Πάντες πλοῦναι, πάντες οὐκ ἄπορος.
Κακὸς φίλος χάσκει τοῖς Ὠρωπίοις.

Henr. Steph. Schediaſm. lib. 6. cap. 17. p. 303. ¶ 3. Xenon hiſtoricus. Vide ſupra, *Xenion*.

XENOPHĂNES, ξενοφάνης, Philoſophus Colophonius. Vixit circa 40 Olympiadem, Auctore Sexto Empirico, pag. 31. Scripſit contra Heſiodum & Homerum, refutans illa, quæ de Diis illi tradidiſſent. Dicebat Xenophanes, τοῖς γυμνοῖς ὁμιλεῖν ἢ ἥδιστα, ἢ ἥκιστα, id eſt, *cum tyrannis converſandum aut jucundiſſime, aut minime.*

XENOPHANTUS. De quo Seneca lib. 2 de Ira cap. 2 extr. *Militaris viri in mediâ pace jam togati aures tuba ſuſcitat, equosque caſtrenſes erigit crepitus armorum. Alexandrum ajunt, Xenophanto canente* (Dorium puta & bellicum, ut ibi Lipſius monet) *manum ad arma miſiſſe.*

XENOPHĬLUS, ξενόφιλος, Muſicus Chalcidenſis, Pythagoricus, felicitate inſignis. Plin. lib. 7. c. 50. *Pro miraculo & id ſolitarium reperitur exemplum; Xenophilum Muſicum centum & quinque vixiſſe annis, ſine ullo corporis incommodo.* Adde Valer. Max. lib. 8. c. 13. n. 3.

XENŎPHON, ξενοφῶν, Socratis fuit diſcipulus, præcipua laude integritatis, juſtitiæ, religionis inter omnes ejus magiſtri diſcipulos, alterum cum Platone Socraticæ amœnitatis lumen. Celebris etiam bellicis virtutibus, & optimus dux exiſtimatus, in amicitiam venit Cyri minoris, ſub quo & militavit, cujusque *παιδείαν* ſcripſit, oratione luculentiſſima & ſuaviſſima, libris octo: quibus vero magis format principem laudatiſſimum & excellentem omni genere virtutum, quam veritati ſervit. Scripſit alia multa Xenophon, atque inter cætera libros graviſſimos de dictis & factis Socratis. De Xenophonte porrò Quintil. lib. 10. cap. 1. p. 745 *Quid commemorem Xenophontis illam jucunditatem inaffectatam, ſed quam nulla poſſit affectatio conſequi, ut ipſum a finxiſſe ſermonem Gratiæ videantur? & quod de Pericle Veteris Comœdiæ teſtimonium eſt, in hunc transferri juſtiſſime poſſit, in labris ejus ſediſſe quandam perſuadendi Deam.* Præter hunc & alii Xenophontes memorantur, Hiſtorici puta, de quibus Voſſium conſule lib. 3. de Hiſt. Græc. cap. ult. p. 424.

¶ Xenophontius, adjectivum. Cicer. ad Lucium lib. 5. fam. ep. 12 *Gnatiam illam* &c. *a qua te deflecti non magis potuiſſe demonſtras, quam Herculem Xenophontium illum à Voluptate.*

Xerion. Vide *Xeron*.

XEROLIBYA, Africæ pars inter Ægyptum & Cyrenaicam, hoc eſt Marmarica & Mareotis &c. quam *Siccam* Libyam, ſive *Siccioremi* Ammianus vocat lib. 22. cap. 40, & *Aridam Libyam*, extremo illo libro. Græco nomine *Xerolibya* uſus eſt Servius in Æneid. 3. Adi Valeſ. in Ammian.

XEROLOPHUS, (non *Xeroliphus*, ut eſt in Onomaſt. Geſneri,

neque *Xerolopum*, quod reperio in Lex. Jur. Ant. Nebriss. pag. 842.) Ξηρόλοφος: ita enim Suidas & Varinus aperte scribunt. Locus erat celebris Constantinopoli. De quo post Suidam consulendi Joh. Bapt. Pius cap. 177. annot. post. (apud Grut. Tom. 1. Lamp. p. 559.) Barthol. Barrientius cap. 4. annotat. (apud eund. Tom. 3. pag. 414.) Gyrald. dial. 4. de Poet. hist. fol. 194. & in primis Pancirol. lib. 2. Thes. Var. Lect. cap. 286. pag. 451. qui in foro Arcadii fuisse, docet e Socrate. Conspici olim ibi vetustissima potuisse, epigrammata tripodibus inscripta, Prisciani duo loci ostendunt. Sic enim ille lib. 1. Gramm. cap. de num. lit. *Epigrammata, quæ egomet legi in tripode vetustissimo Apollinis, qui stat in Xerolopho Byzantii.* Et lib. 6. ubi de nominibus in Os agit: *Ostendunt epigrammata vetustissima, quæ literis antiquissimis scripta in multis tripodibus legi, & maxime in tripode Apollinis, qui est Constantinopoli, in loco, quem ξηρόλοφον vocant.* Nomen habere videtur à fastigii ficcitate: ξηρὸς, *siccus*: λόφος, *fastigium*: nisi malis ab acuto fastigio dictum. Verum hac ratione *Xyrolophos* scribendum fuerit, nam *acutus* est ξυρὸς. Barrientii autem originatio, propè dixerim ridicula est. *Ut*, inquit, *ex etymologia vocabuli conjecto, locus erat voluptati destinatus, ubi homines recreabantur: ξυρὸς namque* siccus *significat*, λόφος, cervix: *id est, locus, ubi sicca cervice homines non laborantes existunt.*

Xeromyron. Vide *Xeron.*

XEROMYRRHA. Vox nihili. Cui tamen locus hic aliquis faciendus fuit, quod ea vulgo, nondum quod sciam suæ lectioni restituta, legatur in Acrostichide Sedulii, cujus initium: *A Solis ortûs cardine* verbis, quæ supra etiam in *Veho* citata reperies. Cum enim carmen illud tot complectatur tetrasticha, quot in alphabeto latino sunt elementa, ubi ad X literam perventum est, ita scriptum inveniet:

Xeromyrrham *post sabbatum*
Quædam vehebant corpori:
Quas allocutus Angelus,
Vivum sepulcro non tegi.

Ita repræsentant Fabricius in Poët. Eccles. pag. 570. Cassand. hymn. Eccles. pag. 125. alii. Sermo est de fœminis, quæ emtis aromatibus veniebant unctúræ sepultum corpus Salvatoris. Ac Fabricius, cum de latente menda nihil suspicaretur, quid esset *Xeromyrrha*, his verbis in Commentario suo p. 143 exponit: *Xeromyrrha, vel ea, quæ asservatur & non est recens: vel quæ facilitia est, & non fluxit de cortice, quasi myrrha siccata.* Mox, ubi Sedulii verba protulisset, addit ea de *Xerolibya*, quæ suo loco descripsimus ex eo supra: innuere volens, ut apparet, vel componendi rationem in his duabus vocibus parem esse utrobique, vel etiam Xeromyrrham eam ipsam dici, quæ advehatur e Xerolibya. Crèdo & Papiam hoc vocabuli interpretari voluisse cum scriberet: *Xyrometa, mixtura myrrha & aloes: unde mortuorum corpora condiuntur, ne putrescant.* Nam quod Martinius in Lexic. etym. fol. 4120 legendum ibi putat *Xeromyrum*, haud placet, nimisque recedit tum a scriptura, tum ab expositione Papiæ. Quem vix dubites lectam sibi hanc in Sedulio vocem explanare sic voluisse. Apud Papiam ergo rescribe: *Xeromyrrha*, vel *Xyromyrrha*. Nam hic etiam y literam adhibitam fuisse, Alcuinus patefaciet loco postea citando. Equidem Vocabularius, Gemma gemmarum inscriptus, ex Papia & similibus aliis congestus, hanc vocem neutro genere effert: sed a *Xeromyro* tamen, ipse scribit *Xeromyrrhum*, distinguit. De *Xeromyro* enim hæc ejus verba sunt: *Xeromyrrhum, i. e. siccum unguentum quasi manibus confectum.* (Putavit ἀπὸ τῶν χειρῶν ita dictum: inepte) De *Xeromyrrha* vero: *Xyromyrrhum* (ita exarat,) *vel unguentum myrrha & aloe: unde mortuorum corpora condiuntur Xiromyrrho, ne putrescant.* Mihi non dubium est, quin apud Sedulium, (ad hunc enim revertor,) pro *Xeromyrrham*, quam alias vocem, si auctor idoneus accederet, excusare utcunque posset compositionis analogia, rescribendum sit, *Xeo myrrham*, id est, *Christo myrrham.* Salvatoris enim nomen & illo compendio scripsisse veteres, & locum ei feciisse, in X litera docuimus sub initium hujus elementi n. 6. & mox aliis exemplis confirmabimus. Sed hic rogabis, quomodo sic sibi oratio constet in sequentibus: *Christo myrrham post sabbatum Quædam vehebant corpori.* Quid enim hic est *corpori?* quod aliàs facilem structuram admittit, si receptam vulgo lectionem sequimur. Verùm salva res est. Etiam in voce *corpori* mendam esse, docere possum ex operibus Alcuini ed. Lutet. ann. 1617. ubi Sedulii hymnus integer legitur, illius verò tetrastichi versus duo priores ita concipiuntur: *Xyro myrrham* (etiam hic ad veram scriptionem propius acceditur, nam & duæ voces sunt; & *Xyro* proximum est illi *Xro*, vel *Xro*) *post Sabbatum Quædam vehebant comparet.* *Compares* ergo Sedulius vocavit tres Marias, quas in hoc negotio memorat Evangelista Marcus cap. 16. v. 1. Cæterum in istiusmodi alphabetaris, sive metris sive prosis, literæ X alioqui valde sterili, nomen *Christi* fuisse solitum inseri, etiam hæc planum facient exempla. Etenim in hymno Ecclesiastico, cujus initium: *Apostolorum gloria*, X literam hæc verba inchoant *XPE* (i. e. Christe,) *precamur, ut quibus* &c. In Alphabeto autem aureo, quod legitur lib. 4. Margaritæ Evangel. cap. 18 ista: *Xhristi vitam & passionem imitandam* &c.

XERON, vel Xerum, ξηρὸν. *Xerion* vel *Xerium* scribas ex Fungero, cui pag. 1330 etymol. *Xeria* sunt arida medicamenta, quæ pulveris in modum insperguntur, alio nomine ἰδίκιρκον ξηραντὸν dicta. Sed *Xeron* tamen legitur in Plinii ejus, quem alii Empiricum vocant, alii Valerianum, de re Medica lib. 3. cap. 22, varia ejus genera memorantis: & in his *Xeron Theodori.* Atqui hoc Reinesio lib. 2. Var. Lect. cap. 8. pag. 201 medicamentum est, quod *Xeromyron* aliàs appellant, diapasma seu pulvis insperfilis, à rebus odoratis, calidis, siccisque, capitum fluxione tentatorum poris affricandis, exsorbendis cerebri humiditatibus, ei roborando & laxando, densandoque habitui compositus.

¶ Xeromyron, vel Xeromyrum, ξηρόμυρον, de quo modo dictum, si de verbo interpreteris, *siccum* est *unguentum*, ξηρὸν μύρον, ut contrà ὑγρόμυρον, *unguentum humidum.* Minus enim bene structor Vocabularii, quem in *Xeromyrrha* citabamus, quasi *manibus confectum* ita dici putat.

XEROPHAGIA. De hac obiter dictum aliquid in *Siccus.* Sicci enim cibi usum de verbo sonat, à ξηρὸς & φάγω. Ipsa vox Tertulliano haud semel usurpata. Utebantur autem Xerophagia tum athletæ Gentilium ad robur corporis, tum Christiani ad vivendi sobrietatem & castimoniam. *Athletæ* primis temporibus ficûs tantummodo aridas edebant. Quem morem postea Pythagoras nonnemo aliptes sustulit, carniumque usum permisit. Nihilominus hæc fagina vocabatur ξηροφαγία, 1. quod eas animalium seligerent partes, quæ siccæ erant, ut pedes bubulos, non quæ succiplenæ & pingues. 2. quod carnibus & pulpis vescerentur atque condimentis & jusculis. 3. quod vino & aliis gulæ irritamentis fere abstinerent. Vide Jo. Saubert. F. not. ad Patr. Prodr. Philol. Sac. pag. 60. 61. *Christianorum* ξηροφαγία species erat abstinentiæ tertia. Si enim nullo plane cibo vescerentur, *jejunium* vocabatur; si sero, *statio*; si arido, *Xerophagia.* Tertullian. adverf. Psych. cap. 1. *Arguunt nos* (Psychici) *quod jejunia propria custodiamus, quòd stationes plerumque in vesperum producamus, quod etiam Xerophagiæ observemus, siccantes cibum ab omni carne, & omni jurulentâ & uvidioribus quibusque pomis, ne quid vinositatis vel edamus, vel potemus.* Adde ibidem c. 11. pr. Quo ex loco manifeste apparet, quid sit Xerophagia, inquit Voss. Etymol. fol. 573. Quem & consule lib. 3. de vit. serm. cap. 14. p. 446. & cap. 56. pag. 441. Ubi docet, minus bene *Xirophagum* & *Xirophagiam* scribi a quibusdam pro *Xerophago* & *Xerophagia.* Quod autem Salmas. in Tertullian. de pallio putat, Christianorum ξηροφαγίαν a pugilum illâ *aridâ saginatione*, (sic Tertullianus vocaverat) ea re distingui, quod Christianis Xerophagis prorsus interdictum carnibus fuerit, id Cl. Saubertus l. d. verum negat, si tanquam rem apud omnes omnium locorum & ætatum Christianos receptum obtrudere nobis ille voluerit.

XERXES, ξέρξης, Darii filius, maximus omnium regum Persarum fuit. Bellum, quod pater ejus in Athenienses molitus atque exorsus fuerat, ipse apparatu quinque annorum prosequens, decies centena millia hominum in Græciam traduxit, quemadmodum ex Trogo Justinus retulit, tametsi Herodotus longe majorem numerum indicaverit lib. 7. his ferè verbis: πεντηκοσίας τε μυριάδας καὶ ἑπτὰ, καὶ χιλιάδας τρεῖς, καὶ ἑκατοντάδας δύο ἀνδρῶν ἦγαγε ξέρξης, ὁ Δαρείου μίχεα ἡμιεπυλίαν, hoc est, *Quingentas & viginti octo myriadas, & tria millia, ducentos & viginti viros* (id est, quadragies biscentena hominum millia, octogies ter hominum millia, ducentos & viginti viros,) *duxit Xerxes Darii filius usque ad Thermopylas Græciæ.* Exceptis tamen mulieribus, & onera gestantibus, quorum numerum, ut idem Herodotus subjecit, comprehendere nemo potuit. Eum numerum ex alta prospectans Xerxes specula, quemadmodum Valerius, Seneca, Plinius Junior, Hieronymus & alii testantur, illacrymasse fertur, cum forte cogitaret, ut post annos centum nemo ex immenso eo numero esset superstes. Navali tandem cum Themistocle tentato prœlio, turpissime cum paucis in cymba piscatoria effugit. Vide Justinum. De Xerxis stoliditate superba vide Senecam de Constantiâ sapientis cap. 4. Juvenalem Sat. 10. v. 174. seqq. ¶ 2. Xerxis quoque nomen aliis accommodatum. Sic L. Lucullus à Cn. Pompejo dictus est *Xerxes togatus:* idque, ut Vellejus lib. 2. cap. 33 ait, *ob objectas moles mari, & receptum suffossis montibus in terras mare:* quam rem narrat Plinius lib. 9. cap. 54.

XIPHIAS, ξιφίας, & ξιφίης, piscis, qui & *Gladius* & *Galeotes* dicitur, Schwerdtfisch / Hornfisch / a rostro mucronato, quo naves etiam perfodit, ut Plinius scripsit lib. 32. Vide *Gladius.* ¶ 2. Genus quoddam Cometarum ita appellatur a figura, quam repræsentat. Vide Plin. lib. 2. cap. 25. Græce ξίφος *gladius* est.

¶ Xiphion, ξίφιον, planta, quæ *Gladiolus* dicitur, Schwertel / Blaulilgen / Vide *Gladiolus.* ξίφος, *gladium* significat.

Xirophagus, Xirophagia, vide *Xerophagia.*

Xistus, vide Xystus, nom. propr.

Xisu-

Xiſuthrus, vide *Xyſuthrus.*

XVTHVS, Hellenis, (a quo Græciam Hellada dictam ferunt,) filius. Qui cum Theſſalia pulſus eſſet a fratribus, quod paternam ſibi ſolus pecuniam vindicaſſet, Athenas confugit, dignusque habitus eſt ab Erechteo Rege, cui filiam deſponderet Creuſam: hæc Achæum illi genuit & Jonem, a quibus Achivi poſteà & Jones denominati, Pauſan. initio lib. 8 ſive Achaicorum. Xuthi hujus mentio & apud Herodotum lib. 7. cap. 94. fol. 413. & Suidam, ac ſcriptorem Græcum Etymologici Magni in βουδρομεῖν. ¶ 2. Alius hoc nomine Philoſophus, Ariſtoteli memoratus lib. 4. Phyſ. cap. 9. ubi de vacuo diſputat. Pythagoræum fuiſſe interpretes notant. ¶ 3. Xuthus choraules, apud Plutarchum in Antonio fol. 925. E.

XYCHVS, Scriba falſarius apud Livium lib. 9. cap. 55.

XYLOBALSAMVM, ξυλοβάλσαμον, balſami materia vel lignum. Columell. 12. cap. 51. ¶ 2. Nam fructus balſami aut ſemen *Carpobalſamum* dicitur. Dioſcorid. lib. 1.

XYLOCINNAMŌMVM, Cinnamomi lignum, Plin. lib. 12. c. 19. ξύλον enim lignum eſt.

XYLON, ξύλον, planta eſt lanigera, parva; *Goſſipium* etiam dicta, atque ut videtur *Gnaphalium*, γναφάλιον, à γνάφαλον, tomentum, Baumwollen Stauden. Plin. lib. 19. cap. 1.

¶ Xylinus, ut, *lina xylina*, Leindwand von Baumwollen geſponnen / Plin. lib. 19. cap. 1. Matthiolus.

¶ Xylophagus, ein Holtzwurm.

XYRIS, ξυρίς, herba, *ſpatulam fœtidam* vulgo vocant, Wandlauſe-Kraut.

XYSTVS & Xyſtum, ξυστός, ut Vitruvius deſcribit lib. 6. cap. 10, porticus ampla & lata, in qua athletæ per hiemem exercebantur. Item *hypæthra* ſive *ſubdialis ambulatio*, ante *Xyſtos* ſeu porticus, arena ſeu terra raſa æquataque, unde & nomen eſt, ſtrata: Ceterum viridibus, arboribus, floribus ornata. Vide Buchnerum ad Plinium lib. 9. Epiſt. 7 num. 514. Seneca lib. 3. de Ira cap. 18 *In Xyſto maternorum hortorum, qui porticum à ripa ſeparat, inambulant &c.* Cicer. in Acad. lib. 4. cap. 3. *Cum pauca in xyſto locuti eſſemus, tum eodem in ſpatio conſedimus.* Idem de clar. orat. cap. 3 *Cum ambularem in xyſto, & eſſem otioſus domi.* Ad Attic. lib. 1. epiſt. 8 *Mittas quamprimum, maximè quâ tibi gymnaſii xyſtique videbuntur eſſe.* Item in Cœnobiis, ein Creutzgang. ¶ 2. Videtur etiam locus ſpectaculorum & agonum *xyſtus* appellatus, quia hieme, ut dictum, in xyſto athletæ exercebantur. Tertullianus Apolog. cap. 38 *Nihil eſt nobis cum inſaniâ circi, cum impudicitiâ theatri, cum atrocitate arenæ; cum xyſti vanitate.* Plura de Xyſto vide apud Octavium Falconerium in Inſcription. Athlet.

¶ Xyſtarcha, ξυστάρχης præſes certaminis & xyſti. Ammianus lib. 21. cap. 1. *Xyſtarcha ſimilis purpureo.* De officio & dignitate Xyſtarchæ præclare laudatus Falconerius c. l. pag. 33. ſeqq.

¶ Xyſticus, adjectivum, ad xyſtum pertinens. Tertullianus de Pudicitia cap. 7. *ſpectaculum quadrigarii furoris, & gladiatorii cruoris, & ſcenica fœditatis, & xyſtica vanitatis.* Idem de Pallio cap. 4 *xyſticas munditias* vocat, quibus palæſtritæ & athletæ ſtudebant ad augendas firmandasque corporis vires.

¶ Xyſtici, ξυστικοί, qui in xyſto exercentur, apud Sueton. in Auguſt. cap. 45. *Xyſticorum concertationes aut gladiorum pugnas exigere.* Meminit & in Galba cap. 15. & Tertullianus de Spectac. cap. 22.

XYSTVS, nom. prop. quòd minus bene a quibusdam ſcribitur *Xiſtus.* Hoc nomine tum Sancti quidam, tum Romani Epiſcopi ſeu Papæ quinque celebrantur: quos tamen paſſim ab aliis appellari *Sixtos* videas. Horum duo primi etiam *Martyres* fuêre, prior ſub Antonino, alter ſub Valeriano ultima paſſi. Adi Baron. Martyrol. 6. Apr. & 6. Auguſt. pag. 216. & 282. Et re factum, ut cum *Xyſti Pythagorei* librum ſententiarum *Xyſto Epiſcopo & Martyri* affictum à Ruffino conſtaret, incertum tamen manſerit poſteris, primo hujus nominis an ſecundo fœtus ille ſuppoſitus fuerit: de quo idem Baron. Tom. 1. Annal. ad ann. 141. n. 5. fol. 113. (quem & de Ruffini fraude hac vide Tom. 5. ann. 410. n. 36. 64. fol. 343.) ad Sixtum I trahit Ludov. Jac. à S. Carolo pag. 201. Bibl. Pontif. Ad II Phil. Labb. Tom. 2. de ſcript. Eccl. p. 309. & 358. Hoc certum, vere neutrius eſſe, ſed ejus, de quo plura jam dicenda. ¶ 2. *Xyſti Pythagorei*, quem & ipſum ſcribi *Sixtum* reperies. Etiam ſunt qui *Sextum.* Fortaſſe nec peccabit, qui *Sextium*: ſed hac de re poſteà. Sententias ejus a Ruffino, Aquilejenſis Eccleſiæ Presbytero, ſuppoſitas fuiſſe Xyſto Martyri, jam dictum eſt, & clare indicat Hieronymi locus poſt paullo deſcribendus. Fecit hoc Ruffinus, ut Chriſtiani nominis præſcriptione liber ethnici Auctoris, a ſe translatus in Latinum ſermonem e Græco, incautos duceret in errorem Pelagii ſemigentilem, a quo non erat ipſe alienus. Sic ergo Sixti epiſcopi creditus aliquandiu is liber eſt, etiam Auguſtino: cujus auctoritatem hac in re ſecutus & ſcriptor Appendicis ad Iſidorum & Ildefonſum de ſcript. Eccleſ. qui ita loquitur: *Sixtus Epiſcopus Romanæ urbis & Martyr, compoſuit ad inſtar Salomonis librum Proverbiorum, tam brevi eloquio, ut in ſingulis verſiculis ſingula explicentur ſententiæ*, &c. Verum Auguſtinus ipſe agnoverat hîc errorem ſuum lib. 2. retract. cap. 42. Qui locus Auctorem appendicis fugit, hominem, ut apparet, lectionis minus curioſæ! cui ne quidem ex tribus Hieronymi locis, quibus eam Rufini fraudem deregit, vel unius obſervatio ſubvenerit. Sic autem Hieron. Epiſt. ad Cteſiph. ad Pelag. (Tom. 3. oper. fol. 115.) *illam temeritatem, imo inſaniam ejus, quis digne poſſit explicare ſermone, quod librum Xyſti Pythagorei, hominis absque Chriſto atque ethnici, immutato nomine Sixti martyris & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi prænotavit? In quo juxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exæquant Deo, & de ejus dicunt eſſe ſubſtantia, multa de perfectione dicuntur; ut qui volumen Philoſophi neſciunt, ſub Martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis.* Gemina his leges in cap. 22 Jerem. & cap. 18 Ezech. (Tom. 5. oper. Hier. fol. 148. & 206.) Quo loco poſteriore quam e Xyſto repetit ſententiolam Hieronymus: *Adulter eſt uxoris propriæ amator ardentior*, eandem & ipſi tribuit lib. 1. adverſ. Jovinian. (Tom. 1. fol. 24.) Inter Xyſti ſententias ea numeratur 122. Enimvero pervenerunt hæ ad noſtram ætatem, plus una vice recuſæ: ſed nonniſi Latinæ, & quales vel Ruffinus, vel huic ſimiles alii dederant, ut magis lateret impoſtura, interpolatæ. Nam (quod Jo. à Fuchte in præfat. ad Lect. ed. Helmæſt. Anno 1615 obſervat,) non pauca dicta continent, quæ ab homine Ethnico, cui lingua Spiritus S. plane ignota ſit, proficiſci non potuerunt. Tales autem ſunt inter alias, ſententia 34. *Malè viventes, cum corpore exceſſerunt, cruciabit malus dæmon, usque quo etiam nobiſſimum quadrantem exigat ab eis.* Sent. 35. *Vir caſtus & ſine peccato*, (miſcet virus, ut Hieronymus vocat, impeccantiæ) *poteſtatem accepit à Deo eſſe filius Dei.* Sent. 102. *Non cibi qui per os inferuntur, polluunt hominem, ſed ea, quæ ex malis actibus proferuntur.* Sed quis tandem ille Xyſtus Pythagoræus fuit? aut quod illi ſeculum aſſignabimus? Equidem tacent, quod hactenus citavi, omnes. Unus, quem viderim, Vincent. Bellovacenſ. lib. 6. Spec. Hiſtor. cap. 69. fol. 206. agens de Pythagorico noſtro Philoſopho, (*Sixtum* ipſe vocat) cujus quidem librum negat ſe uſpiam reperiſſe, locum obſervat Euſebii in Chronicis, qui annum illi adſcribat Domini 3, Auguſti imperantis) 44. Cui jungo auctorem libelli de vita & moribus Philoſophorum, qui cap. 110 *Xyſtum Pythagoricum claruiſſe* ait *temporibus Octaviani Imperatoris.* Quanquam autem Codices Euſebiani noſtri, de *Xyſto* loquentes, Chriſti annum non 3 ſed 1 & Auguſti 42 memorant, quo ille non *agnitus*, ut eſt apud Vincentium, (id quod de inchoatâ nominis celebritate interpreteris) ſed *natus* fuerit: (his verbis: *Xyſtus, Pythagoricus Philoſophus naſcitur:* Vinc. *agnoſcitur:*) parum tamen hoc refert, modo conſtet, quod perquam ſimile vero eſt, non de alio Philoſopho ſermonem eſſe, quam eo, quo abuſus eſt Ruſinus. Quod quidem hunc Euſebii locum tractanti Lipſio lib. 1. manud. ad Stoic. Philoſ. diſſert. 6. pag. 2 non putes in mentem veniſſe, non diſſimulaturo alioqui, præſertim qui ex profeſſo ibi agat de ſectâ Pythagoræ. Sed hujus tamen viri perquam commoda nobis hic opera eſt. Etenim, cum Euſebii verba protuliſſet: *Præſul*, inquit, *aut nullus* Xyſtus; *& in meo ſcripto codice* Sextus: *e; quo nihil ambigo* Sextium *reſcribere.* Euſebium ergo interpretatur de P. Sextio Philoſopho gentis Romanæ non incelebri, ſub ævum Auguſti exortò, quem non ſemel Seneca laudavit, ut epiſt. 59. 73. Ergo vero hanc Lipſii conjecturam non contemno, ac ea potius utor in rem præſentem, iſtaſcribenti Lipſio non animadverſam. Patior ergò Euſebium intelligi de Sextio: ſed ſcripturam ejus non muto, niſi pro *Xiſto* placeat ſcribere *Xyſtum*, toties in Hieronymi & Auguſtini Codicibus lectum. Ut jam idem ſit *Sextius* Senecæ & Euſebii, Auguſtini, Hieronymi *Xyſtus:* Solet enim nominibus propriis hæc obvenire fortuna, ut alibi tranſeant in ſonos affines. Certè non abſurdum ſit, ita, donec certiora demonſtrentur, ſentire. *Primum* in Senecæ Sextium cadit ætas, quam Xyſto Pythagoræo dat Euſebius. Deinde docet Lipſius, Sextium illum fuiſſe habitum Pythagoræum. Quod autem Seneca Epiſt. 64 Stoicum facit, cauſæ huic nihil nocet. Affinia erant utriusque ſectæ dogmata. Quamobrem & Hieronymus procem. lib. 4. in Jerem. illi ἀπαθείας καὶ ἀναμαρτησίας, i. e. impaſſibilitatis & impeccantiæ hæreſi, quam in Grunio (ſic Ruffinum amat vocare) damnat, non Pythagoræ magis quam Zenonis nomen præſcribit. Ac ſunt in ipſis Xyſti ſententiis (quem librum neſcio annon eâ epiſtola Seneca laudet) non pauca Zenonis porticum redolentia. *Porro* Græcis verbis philoſophatum fuiſſe Sextium, ex ejusdem Senecæ ep. 59 diſcimus: ubi ſimul parabolam ejus quandam affert. Quam cur in Xyſti libello non reperiamus, cauſſam dixerim, quia vel plures uno Sextius libros ſcripſerit, vel Ruffinus, ut quædam ſententiis addere ſibi permiſit, ſic alias viciſſim præterierit. *Jam* illud, quod Seneca epiſt. 73 Sextium dicere ſolitum ait: *Jovem plus non poſſe, quam bonum virum*, quàm geminum eſt huic ſententiæ Xyſti, quæ eſt 299. *Quæ Deus poſſidet*, (quid ſi *poteſt* legamus, vel poſſit?

hæc & sapiens. Nam quod *Jobis* nomen hîc non legitur, sed *Dei*, a Rufino est videlicet, qui Sextium coëgit exuere, quæ saperent Gentilissimum.

XYSVTHRVS, al. Xisuthrus, cujus tempore vixisse traditur antiquissima Sibyllarum Persica. Putant autem eundem fuisse in historia profana, qui fuerit in sacrâ Noachus. Vide Gyrald. Dial. 2. de Poet. hist. fol. 79. Dickinson. demigrat. Noæ pag. 14. Quod suis auctoribus relinquo.

Y.

Litera & vocalis Græca est, qua in nullis præterquam illis utemur dictionibus, quas à Græcis sumentes Latina scribimus literaturâ: ut *Hyades*, *Hybla*, *Hydra*, *Hydria*, *Hymenæus*, *Hypocrita*, *Hyssopus* &c. Quanquam in his quoque eam repudiarint Latini Veteres, quod Velius Longus etiam notavit, & pro y, i, scripserunt, *Silva*, *Silvanus*, *Silvia*, &c. Aliquando & u, pro y, substituerunt: ut *Geruon* pro *Geryon*, apud Victorem de orig. Gent. Rom. *Sugambri*, pro *Sygambri* (ita enim Ptolemæus) *Cotus* pro *Cotys* apud Cæsar. 3. de B. C. c. 4. Ubi & Ciacconium vide & Ciceron. oratore cap. 48. Sonora magis est, quam E & I, minus, quam A & O. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 43. ¶ 2. Observa autem diligenter, quarum dictionum mediæ Syllabæ vocalem eam recipiant: ut, *Caystet*, *Libya*, *Chalybes*, *Charybdis*, *Corymbus*, *Clepsydra*, *Astyages*, *Astyanax*, *Sisyphus*, *Hieronymus* &c. & in fine, *Eryx*, *Onyx*, &c. ¶ 3. In quibusdam vero, quæ a Græcis dictionibus facta videntur, y, in u, mutatur: ut, δύο, *duo*, μῦς, *mus*, φυγή, *fuga*, τύμβα, *tumba*, βότρυς, *botrus*, πορφύρα, *purpura*. ¶ 4. Et in o, ut ἄγκυρα, *anchora*, μύλος vel μύλη, *mola*, νύξ, *nox*, τόρυξ, *storax*. ¶ 5. Veteres Philosophi huic literæ duas illas vias, quarum virtutis alia, alia vitiorum est, compararunt. Lactantius lib. 6. cap. 3 *Omnis igitur hæc de duabus viis disputatio ad frugalitatem & luxuriam spectat. Dicunt enim humanæ vitæ cursum Y literæ similem: quod unusquisque hominum, cum prima adolescentiæ limen attigerit, & in eum locum venerit*, partes ubi se via findit in ambas, *hæreat nutabundus ac nesciat, in quam se partem potius inclinet.* Hujus autem comparationis auctor Pythagoras dicitur: unde & Y, *Pythagoræ littera* appellata fuit. Epigramma vetus quod Virgilio tribuitur:

Littera Pythagoræ discrimine secta bicorni
Humanæ vitæ spatium præferre videtur.
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem
Difficilemque aditum primum spectantibus offert &c.

Ausonius in Monosyllab. de Literis:

Pythagoræ bivium ramis patet ambiguis Y.

Pertinet huc & illud Persii Sat. 3. v. 56

Et tibi quæ Samios deduxit littera ramos,
Surgentem dextro monstrabit limite callem.

Hieronymus Epist. 7 ad Lætam de institutione filiæ: *Sapit ut parvulus, donec ad annos sapientiæ veniat, & Pythagoræ littera eum perducat ad bivium.* ¶ 6. Atque hæc de ipsa litera. Sequi jam dictiones debebant, quarum elementum hoc primum esset. Verùm tales Latinis nullæ sunt, cum omnes illæ, quas à Græcis ex eo genere sunt ipsi mutuati, ut *Hyades*, & aliæ quarum specimen initio dabamus, H literam habeant initialem. Quod Græcis, ubi processum est ad hanc literam, vocabulorum copia non deest, inde contigit, quoniam apud hos *h* non littera est, sed spiritus. Monachorum tamen latinitas in ejusmodi vocibus *h* literam omisit, scribens *ypocrisis*, *ypotecâ*, (pro *hypocrisis*, *hypotheca*) quæ sub hac litera invenies in Summa Angelica: nec dissimilia alibi. Imo Sedulii quoque, Fortunati, aliorum Acrostichides, (de quibus in *Xeremyrrha* dictum aliquid est) ut suis in Alphabetis huic literæ consulerent, *ymnos* scripsere pro *hymnis*. Quid, quod ætas barbara ab hac litera inchoavit voces, a quibus eam plane abesse oportuerat, scribens, *yconomus*, (de quo Voss. lib. 3 de vit. serm. c. 56. p. 624.) *Ypocras*, *Ysocrates* (aspice Indicem libelli de vitâ & moribus Philosophorum) & talia plura, pro, *Oeconomus*, *Hippocrates*, *Isocrates*. Verum nos ex hoc barbariei cœno emersimus. Cæterum an omnia vulgò scripta per Y sint origine Græca? aut, ut illa fiant Latina, scribenda sint per i, disquirit Corvinus Dubior. Rhetoricor. fasciculo 9. dubio 9.

Z.

Litera muta, de cujus varia pronunciatione Alciatus lib. 5. Parerg. cap. 14, Græca est, & repudiata Latinis Velio auctore, usus illius tamen in iis tantum vocibus est, quas a Græca in literaturam nostram convertimus: ut, *Zephyrus*, *Zona*, *Zelus*, &c. ¶ Nisi quod in paucis quibusdam in ss duplum commutamus: ut *massa*, ἀπὸ μάζα, *patrisso*, a πατρίζω, *pitisso*, a πτύζω. Cujusmodi est & *cyathisso*, quo Plautum usum Donatus indicat in illud Terentii in Heaut. *Pitissando modo mihi quod vini absumsit?* Item *Graecisso*, *ossolis*, ab ὄξολις, quæ Polypi species est. Et *Ozæna* etiam ὄζαινα dicitur, quam *ossolem* vertit Theodorus. Sed ab ὄζω odor est, & odorari, ζ in *d* converso. Cæterum soni suavis est, ut scribit Dionys. Halicarn. ἁδὺ συρίττει ὄνομαι.

Zaba, fluvius, vide in *Adiabene*.

ZABIAE, qui & Zabii, & Zabaistæ, Chaldæorum Idololatrarum quoddam quasi corpus fuerunt, ut eos vocat Reines. lib. 3 Var. Lect. c. 2. p. 515. Statuerunt nullum esse Deum præter stellas. Vide Mosen Maimoniden Part. 3. More Nevoch. c. 29. (ubi & in horum fide Abrahamum Patrem educatum ait fuisse) & alibi de iis passim. Mentio Zabiorum est & in libro Cosri Part. 2. n. 33. p. 109. ubi Buxtorfii notas adi. De iisdem & Selden. lib. 2. de Jur. Nat. & Gent. c. 7. p. 207.

ZABOLVS, & *Zabulus*, pro Diabolus, sicut ζαβάλλειν pro διαβάλλειν: pro διὰ enim Æoles ζα dixere. Sic *Zeus* pro *Dieus*, de quo infra. Utuntur Ecclesiastici scriptores. Paullinus Carm. ad Cytherium v. 597

Quibus peremtis interibit Zabulus.

Adde eundem epistola 34. sive Serm. de Gazophylacio cap. 10. Etiam *Zabulus* scripserunt Cyprianus Serm. 2, qui est de Zelo: *Adversarius vestes, Zabulus tanquam Leo rugiens, & aliquod devorare quærens, circuit.* Et sæpius in eod. sermone, in quo tamen & *diabolus* scriptura occurrit. Ambros. lib. de fid. contra Arian. cap. 6. (Tom. 2. op. f. 173) *Leo dictus est* (Christus) *quia ipse est Rex Regum, qui mortem ac Zabulum virtutis suæ potestate comminuit.* Conf. Drusius annotat. ad N. T. part. 2. p. 8. Barth. ad Phœbadium p. 48. seq.

¶ *Zabulonten* pro Zabulo Bonaventura dixit sive illorum opinione metiens hoc vocabulum, qui sic dictum putarent ab Hebræorum tribu Zabulon (qua de re Vossium inspice lib. 3 de vit. Serm. cap. 56. p. 643. & Alsted. paratitl. Theol. p. 464.) sive metro consulens. Sic autem ille, cit. Stegm. Part. 1. Christogn. p. 829

Crux est optima medela,
Contra Zabulontis tela
Valde salutifera.

Vide infra in *Zeta*.

Zacchar. Vide *Saccharum*.

ZACHALIVS. Plin. lib. 31. c. 10. *Zachalias Babylonius in his libris, quos scripsit ad Regem Mithridatem, humanæ gemmis attribuit fata.*

ZACHLAS, Ægyptius propheta, memoratus Apulejo lib. 2 Metamorph. p. 127. ed. Elmenh. quanquam in hujus nomine mire variant Codices, *Tachas*, *Zatlas*, *Cathlas*, *Calchas*, vide notas Elmenh. p. 168. Quibus adde ex annotat. Joh. Bapt. Pii (ap. Gruter. Tom. 1. Lamp. p. 377.) *Zaclam* & *Zachariam*. Sed hic Salmasio ad Solin. f. 408 placet *Tachos*. Ταχὼς nomen propr. Ægyptiacum, cujus apud Plutarchum & alios mentio.

ZACYNTHVS, fœm. ζάκυνθος, Græciæ insula, Ætoliæ propinqua, unicam habens urbem ejusdem nominis. Virgilius lib. 3 Æneid. v. 270

Jam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthus.

De Ciceronis monumento in Zacyntho nuper reperto, vide sub *Cicero*.

Zæta, vide infra *Zeta*.

ZALEVCVS, ζάλευκος, (non, Seleucus, ut apud Valerium legitur) Locrensium legislator fuit. Cicer. 2 de legibus cap. 6, ubi plures legislatores nobiliores enumerat. Hic cum aliquando edixisset, ut adultero deprehenso uterque oculus effoderetur, accidit ei quiddam, quod minime exspectarat. Nam filius ejus in adulterio deprehensus, pœnam a paterna lege statutam luere debuit. Ibi ne, quod semel omnium sententiis confirmatum erat, irritum fieret, ipse pro altero filii oculo, sibi alterum eximi jussit, ut ne prorsus cœcus fieret adolescens, Ælian. lib. 13. cap. 24. Vide & Heraclidem in Politiis.

ZAMA, æ, ζάμη, Strabo *Zagnan* habet, urbs est Africæ quinque dierum itinere Carthagine distans Livio auctore. Ad eam Annibal magno prœlio a Scipione victus fuit. Sil. lib. 3. v. 261

Et

Et Zama & uberior Rutulorum sanguine Tapsus.

ZAMIA, multa, damnum, pœna: ζημία, & Dorice ζαμία. Usus est Plautus Aulul. act. 2. sc. 2. Elegans sententia Æschyli est: γλῶσσα μαπὰ ξημίαν περιέρεπται, *Stolida sibi ipsi lingua maximè nocet.* ¶ 2. Plin. lib. 16. cap. 26 *Quæ se in arbore ipsa divisêre, vocantur* Zamiæ, *laduntque cæteras nisi detrahantur.*

ZAMOLXIS, idis, Geta, servus Pythagoræ: qui libertatem adeptus in patriam cum rediisset, acceptam à Pythagora doctrinam de animæ immortalitate suis persuasit, exemplo etiam suo rem illis confirmare visus, cum ipsorum se oculis subtrahens, atque obiisse creditus, subterraneo domicilio, in quod se abdiderat, post triennium iterum erupisset. Verum hæc narrans Herodotus lib. 4. cap. 95. neque detractam huic rei fidem cupit, nec assensu eam suo audet comprobare: multis autem ante Pythagoram annis eum exstitisse arbitratur. Getæ quidem hunc, ut Deum sunt venerati, quod & Laërtio proditum in vita Pythagoræ, haud procul initio. Zincgref. apophthegm. Germ. p. 413. nomen ejus è nostrate lingua interpretans, Zamvolck eum vocat, nempe quia Gothos & Scythas legibus latis a feritate vitæ abductos quasi domuerit.

ZEA, æ, ζειά, frumenti genus, duorum generum, unum, quod spicas profert simplicibus granorum versibus: alterum duplicibus, quod ideò Δικοκκος, *dicoccus* appellatur, Dioscorid. lib. 2. *Speltam* vulgo vocant, Spelten / Dinckelkorn.

ZEDOARIA, æ, ζεδοάρια, Latine item *Zaduaria*, aroma est, ultra extremas Indiæ oras nascens, Zittwer.

ZĒLVS, i, ζῆλος, æmulatio, Eifer.

¶ Zelare, & Zelari, ζηλόειν cupide aliquid imitari, æmulari, eivern / nacheivern. Usus est Tertull. carm. contra Marcionem & Fortunatus de Dracontio.

¶ Zelator, zelotes. Ambrosius in Psalm. 51. v. 15 *Ille magnus fidei zelator, qui iniquos docet.*

¶ Zelōtes, ζηλωτὴς, æmulator, ein Eiverer.

¶ Zelotypus, ζηλότυπος, æmulator formæ, id est, qui ita amat, ut solicitus sit, ne quis amore suo perfruatur, ein Mann / der seines Weibes fürcht. Juvenal. Sat. 5. v. 43

- - gemmas ad pocula transfert
A digitis, quos in vagina fronte solebat
Ponere Zelotypo juvenis prælatus Hiarba.

¶ Zelotypĭa, ζηλοτυπία, Eyfersucht / æmulatio, id est, *ægritudo ex eo, quod alter quoque potiatur eo, quod ipse concupiverit*, Cic. 4. Tusc. cap. 8. Et, *Offensio nata ex Zelotypia*; Antonius ad Cic. sub lib. 10 ad Attic. ep. 8.

¶ Cacozelia, vide sub C.

ZĒNO, ōnis, Ζήνων, Citticus fuit, ex Citio oppido Cypri, Philosophus, inventor & princeps Stoicorum in magna apud Athenienses auctoritate & honore, adeo, ut apud eum claves urbis deponerent, ornarentque ipsum corona aurea, & imagine æneâ, quemadmodum Cic. scripsit in orat. pro Mur. *Summam felicitatem in virtute positam Zeno docuit*, Cic. in Acad. Hic Zeno Dialecticæ & Oratoriæ discrimen manu ostendebat. De quo in Cic. Oratore cap. 32, *Zeno quidem ille, a quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter has artes*, (Dialecticam & Rhetoricam) *interesset. Nam cùm compresserat digitos pugnumque fecerat*, DIALECTICAM *ajebat ejusmodi esse: cùm autem diduxerat & manum dilataverat, palmæ illius similem* ELOQVENTIAM *esse dicebat.* Hoc autem eo pertinebat, ut significaret, *hujus rationem dicendi latiorem esse, illius loquendi contractiorem*, ut idem Cicero paullo post indicat. Decessit annos natus nonaginta sine morbo, strangulans se ipsum, quemadmodum Laërtius scripsit. ¶ 2. Zeno alter Eleates fuit, dialectices inventor, celebratissima in perferendis cruciatibus apud Nearchum tyrannum patientia. Laërtius. ¶ 3. Tertius Philosophus fuit Epicureus, Ciceroni coætaneus, quem Epicuri dogmata explicantem cum Attico frequenter se audivisse testatur lib. 2. de finib. ¶ 4. Fuit, Rhetor hoc nomine, Polemonis, qui sua virtute ad regnum Ponti adspiravit denique, pater: hic Polemo rursus habuit filium ¶ 5. Zenonem nomine, quem sibi Armenii sumserunt Regem & *Artaxiam* appellarunt, de quo Tacitus 2 Annal. cap. 56. Vide & Strabonem lib. 12. Is enim Polemonem hujus Zenonis patrem, ex Zenone Rhetore procreatum narrat.

ZENOBIA, Odenati Palmyrenorum Regis uxor, post mariti obitum nomine filiorum Herenniani, & Timolai imperavit. Ab Aureliano Imp. victa & triumphata, concessit in jura Romana. Ipsa Latini sermonis non usquequaque ignara, sed ut loqueretur, pudore cohibita: loquebatur & Ægyptiace ad perfectum modum. Historiæ Alexandrinæ atque Orientalis ita perita, ut eam epitomasse dicatur. Latinam autem Græcè legerat. Hæc & plura de ea Trebellius Pollio in triginta Tyrannis. Docuit eam Paullus Samosatenus judaizare: Auctor Philastrius de hæres.

ZENOBIVS Sophista, fuit sub Adriano Imperatore. Scripsit epitomen Proverbiorum Didymi & Tarrhæi. Transtulit & in Græcum sermonem historiam Sallustii. Suidas. Sunt & qui *Zenodotum* vocant. Vide Andr. Schott. qui hujus, & Diogeniani ac Suidæ adagia edidit, Præf. ad Lect. ¶ 2. Zenobius Epicureus, contra quem scripsit Alexander Aphrodisiensis. Jonsius de script. hist. Philos. pag. 352.

ZENODOTVS, brev. penult. ζηνόδοτος, Grammaticus fuit temporibus Ptolemæi primi, cujus filios erudiit. Præfuit etiam bibliothecæ Alexandrinæ, primusque Homeri libros correctos in ordinem redegit. Suid. De hoc illud Furii Bibaculi intelligendum est, de Catone Grammatico: *En cor Zenodoti! En jecur Cratetis!* Laudat Tranquillus in de illustribus Grammaticis c. 11. ¶ 2. *Zenodotus* alter, Alexandrinus, Grammaticus & ipse, Suida teste: quem juniorem fuisse, inde cognoscimus, quod recognovit ea, quæ ab Aristarcho damnarentur in Homero. Aristarchus verò vixit Olymp. 156. tempore Ptolemæi Philometoris. Scripsit Zenodotus iste adversus Platonem, de Diis, de Homericâ consuetudine, solutiones Homericarum dubitationum. Item in Hesiodi Theogoniam & alia. Voss. lib. 1. de Hist. Græc. c. 11. p. 71.

¶ Zenodotus Sophista sub Adriano, vide *Zenobius.*

ZEPHYRIVM, ζεφύριον, Locrorum promontorium in Italia, a quo Locri ipsi *Epizephyrii* dicti sunt. Vide Strabonem, & Ptolemæum lib. 4. c. 14.

ZĔPHŸRVS, ζέφυρος, ventus Favonius, der Abendwind / West, wind / flat in vere, unde ab eo vernum tempus designari sæpe consuevit. Horatius lib. 1. Epist. 7. v. 13

- - - - te dulcis amice revisit
Cum Zephyris, si concedat, & hirundine prima.

Virg. 1. Georgic. v. 43

Vere novo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris se gleba resolvit,

Lucret. lib. 5 de quatuor anni temporibus v. 735

It Ver & Venus, & Veneris præmuncius ante
Pinnatus graditur Zephyrus vestigia propter;
Flora quibus mater præspargens ante viai
Cuncta coloribus egregiis & odoribus implet.

Huic unam ex horis veteres tribuerunt uxorem, ex qua sustulerit filium *Carpon* nomine, longe pulcherrimi corporis, qui post ab Jove in rerum omnium conversus sit fructus, quod Servius observat in Eclogam 5 Virgilii. Zephyri officium portare Deorum nuncios, quos celeriter aliquo pervenire volunt. Exemplum in Psyche, amasia Cupidinis apud Apulejum. Virg. lib. 4. Æn. v. 222 *Tunc sic Mercurium alloquitur, & talia mandat:*
Vade age, Nate, voca Zephyros, et labere pennis.

¶ Zephyrius, adject. *Ova Zephyria*, Windeyer / vide *Ovum Urinum.*

¶ Zephyrĭtis, idis, sive Chloris, patronymicum fœm. Hoc nomine dicta est Flora dea, Zephyri filia. Catullus de Coma Berenices v. 57

Ipsa suam Zephyritis eo famulam legârat.

Ubi Luciniam interpretatur Vossius lib. 6 Inst. Orat. p. 474.

ZETA, apud Plinium in MSS. lib. 2 epist. 17 num. 12 & 21. & lib. 5 epist. 6. num. 20, idem est quod *diæta*, sive *dieta*, vide suo loco. VVelseri Epist. de *Zeta*, quam Pignorius edidit, ipsumque Pignorium etiam Tractatu de servis p. 244. Argutantur omnino, qui à ζῆν derivant. Est enim nomen ex ipso *Dieta* vocabulo, priore syllaba *Di* in *Z* mutata: ita ZABOLVS, & ZABOLICVS pro DIABOLVS, DIABOLICVS sæpissime apud patres legitur. Adde nostras (Cellarii) adnotationes in dictas Plinii epistolas.

ZETES, aliis Zetus, & Calais fratres, Boreæ filii, pedibus, & temporibus, instar Mercurii videlicet, alati fingebantur. Orpheus versus 216. Hyginus. Quære *Calais.*

ZETHVS, ζῆθος, Jovis filius ex Antiopa, Amphionis frater, Cic. lib. 2 de orat. *Miror cui Philosophiæ, sicuti Zethus ille Pacubianus, prope bellum indixeris.* Vide Propert. lib. 8. El. 13. Vid. Barth. ad lib. 4. Theb. Statii p. 1037. ¶ 2. Zethus Amphipolites. Vide *Zoilus*, n. 1.

ZETVS, vide Zetes. ¶ 2. Zetus Mathematicus, de quo Sidon. Apoll. lib. 4. Epist. 3 *Nunquam investigare destiterit cum Thalete tempora, cum Atlante sidera, cum Zeto pondera, cum Chrysippo numeros, cum Euclide mensuras.* Non dubium, quin hunc Sidonii locum præ oculis habuerit Alanus de Insulis, pro Thalete tamen Cæsarem substituens, cum scriberet lib. 2 Anticlaud. c. 6

Temporis excursûs ut Cæsar cogit, ut Atlas
Sidera perquirit, ut Zetus pondera librat,
Tanquam Chrysippus numerat, metitur ut alter
Euclides.

ZEVGMA, atis, ζεῦγμα, figura Syntaxeos est, qua sensus plures uno connectuntur verbo, in principio, medio, vel fine; ut, *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.* ¶ 2. Et *Zeugma* ad Euphratem urbs, ubi Romani in Parthos moturi, ponte trajiciebant exercitum. Vide Florum lib. 3. cap. 11. n. 3. &c. Unde Stat. lib. 3 Silvarum carm. 2. v. 137

Antiqua Babylonis opes, & Zeugma Latina
Pacis iter.

Et Epicedio in Patrem, lib. 5. carm. 3. v. 185

- - - - gentibus alter
Jura dat Eois, alter compescit Iberos,
Alter Achamenium secludit Zeugmate Persen.

Vide Strabonem init. lib. 16. Plin. lib. 34. c. 15. Mentio & apud Josephum, Halos. lib. 7. c. 24. Nomen accepit ab eo, quod

Alexander Magnus pontem inibi in Euphratem junxerit à ζευγνύω, id est, *jungo*. Vide Plin. lib. 5. c. 24. Aliter Arrianus & Curtius, qui ad Thapsacum Syriæ, eodem ponte, quo Darius transierat, usum tradunt Alexandrum. Vide quæ ad Curt. 3. cap. 7. n. 1. & lib. 4. cap. 9. n. 11 notavimus.

ZEVS, ei, ζεύς, quamquam ζευὺς Gesnerus scribat, piscis est planus, varii coloris, qui *Faber* alio nomine aliquoties dicitur. Vide Gesner.

ZEVXIPPVS, Sicyoniorum rex successor Pelasgi. ¶ 2. Zeuxippus Macedoniæ ac Thraciæ præfectus, qui circa Neronis tempora sævitiam Byzantii exercuit, ac Christianos afflixit, & inter alios S. Andream Apostolum, verbum Dei serentem persequens Argyropolim fugere compulit. Ab hoc, ut conditore, videtur illud, quod celebre Constantinopoli fuit, lavacrum Zeuxippi nomen accepisse, Pancirol. lib. Thes. Var. Lect. c. 219. p. 404. ¶ *Zeuxippus* etiam locus dictus, ubi domitus Diomedes tyrannus: eum intra mœnia Constantinopolitana conspicuum suo ævo adnotat Hesychius Illustrius, quem *Zeuxippum* illustravit postmodum Petrus Cyrillus.

ZEVXIS, ζεῦξις, Heracleotes pictor sua ætate præstantissimus, de quo Plin. l. 35. c. 9. & 10. Ejus hoc apophthegma Plutarchus in Pericle refert, contra festinationem & extemporalem facilitatem diligenter observandum. Nam cum Achatarches pictor multum gloriaretur, quod cito & facile imagines pingeret, ei Zeuxis dixisse traditur: Ἐγὼ δ' ἐν πολλῷ χρόνῳ. *Ego vero longo tempore.* Et addit Plutarchus: ἡ γὰρ ἐν τῷ ποιεῖν ἰσχύουσα καὶ ταχύτης οὐκ ἐπίθησι βάρος ἔργῳ μόνιμον, οὐδὲ κάλλος ἀπρόσιτον· ὃ δὲ εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ παραλαμβάνεις χρόνος ἐν τῇ συντηρίᾳ τῷ γεγονότι τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν: *Dexteritas enim in faciendo & acceleratio non addit pondus operi durabile, neque absolutum decorem: tempus vero ad producendum labori conjunctum robur addit ad operis conservationem.*

ZIBETTVM, odoratum quiddam est, quemadmodum *Moschus*, nascens in articulo testiculorum animantis feli non absimilis. *Catos* hæc animalia vocant, ex Syria delatos, Matthiol. *Felis Zibethi*, sic enim scripsit Gesnerus, eine Zibbetkatze.

ZINGIBER, & Zingiberi, & Gingiber, ζιγγίβερις & γιγγίβερις, aroma notum, quo in India nihil nascitur frequentius, Ingwer. Plinius lib. 12. cap. 7 refutat eos, qui *Zingiberi* esse radicem piperis credant, quanquam sapore simile sit. Ait enim piper in India nasci; Zingiberi autem in Arabia & Troglodytica, parvæ herbæ, radice candida, quæ celeriter cariem sentiat, quod miratur in tanta amaritudine.

ZIZANIA, æ, & Zizanium, ii, ζιζάνιον, Lolium, Unkraut/Lusch oder Trespen. Vide *Lolium*.

ZIZYPHA, orum, ζίζυφα, & ζιζίφα, Galeno, σπίνα. *Zizyphæ*, med. corrept. fructus sunt arboris *Zizyphi*, ex malorum genere, tametsi baccis, quàm malis fructus illi similiores sint: in officinis vulgò *jujubæ* appellant, rothe Brustbeer. Matthiolus. v. Palladium lib. 5. tit. 4. & lib. 6. c. 6.

ZODIACVS, ζωδιακὸς, *animalis*. Circulus est major, obliquus, æquinoctialem in partes secans, cujus una medietas ad Septentrionem, altera ad Austrum declinat, in quo duodecim signa, figurata in animalium formam, quæ Sol cursu suo emensus, anni tempestates variat. Signa hæc

Sunt: *Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, (aquarius) Pisces.*

Vocat & *signiferum* Cicero de divinat. lib. 2. c. 42, *Viam quandam esse ajunt, signifero in orbe, qui ζωδιακὸς dicitur*, der Thier-Kreiß.

Zoellus. Vide *Zoilus* n. 7.

ZŌILVS, ζώϊλος, Amphipolitanus fuit, qui stylum in Homerum, Platonem, aliosque strinxit: unde & *Homeromastix*, id est, *Homeri flagellator* appellatus fuit, ex quo ipsius nomen ad quosvis doctorum virorum obtrectatores translatum fuit. Quo illud Ovidii spectat lib. 1 remedio amoris v. 365

Ingenium magni livor detrectat Homeri,
Quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes.

Non prætermittendus hic, locus scitu dignus, Vitruvii de Zoilo, qui in Præfat. lib. 7 talis est: *Insequentibus*, inquit, *annis a Macedonia Zoilus, qui adoptavit cognomen ut* HOMEROMASTIX *vocitaretur, Alexandriam venit, suaque scripta contra Iliadem & Odysseam comparata regi recitavit. Ptolemæus vero cum animadvertisset Poetarum parentem, philologiæ omnis ducem, absentem vexari, & cujus ab cunctis gentibus scripta suspicerentur, ab eo vituperari, indignatus, nullum ei dedit responsum. Zoilus autem cum diutius in regno fuisset, inopia pressus summisit ad Regem postulans, ut aliquid sibi tribueretur; Rex vero respondisse dicitur, Homerum, qui ante annos mille decessisset, avo perpetuo multa millia hominum pascere, item debere, qui meliori ingenio se profiteretur, non modò se unum, sed etiam plures alere posse. Et ad summum mors ejus, ut parricidii damnati, varie memoratur: Alii enim scripserunt a Philadelpho esse in crucem fixum, nonnulli in eum lapides esse conjectos: alii Smyrnæ vivum in pyram conjectum: quorum utrum ei acciderit, merenti digna constitit pœna. Non enim aliter videtur promereri, qui eos, quorum responsum, quid senserint scribentes, non potest coràm indicari.* Hactenus de Zoilo Vitruvius. Quem si sequimur, Ptolemæi Philadelphi seculo vixerit Zoilus. Quod Vossius quoque defendit lib. 1 de Histor. Græc. cap. 15. p. 94. seq. Verùm huic sententiæ obstat, quod Zoilum Ælianus lib. 11. Var. hist. c. 10 auditorem facit Polycratis illius, qui accusationem contra Socratem scripsit. Nam Socrates cicutam bibit Olympiadis 95, anno 2. Philadelphus autem imperare cœpit Olympiadis 123, anno 4. Intermedii sunt anni 114. Respondet Vossius, (cujus & Indicem, voce *Polycrates*, inspice) falli, si quis putet, Polycratem unum fuisse ex iis, qui Socratem coram judicibus accusaverint: cùm constet, ea Oratione, quam adversus Socratem scripsit, mentionem fieri murorum, quos instauravit Conon; at factum hoc sexennio post mortem Socratis. Sane ita est, & confirmat hoc Phavorinus, Laërtio citatus in Socrate. Nempe Socratis accusatio illa, quam scripsit Polycrates, exercitatio quædam Rhetorica fuit, similis illi, quâ Polycrates idem laudavit Busiridem, opinionem eloquentiæ quærens. De utraque Jonsium vide lib. 1. de script. Hist. Phil. c. 7. p. 36. Interim ex iis, quæ regerit Vossius, nondum sequitur, quod aliàs ostendi potest, Socrati æqualem non fuisse Polycratem Zoili præceptorem. Errat igitur, verba Reinesii sunt lib. 3 Var. Lect. c. 2. p. 328, manifestò Vitruvius, & qui hunc sequuntur, Zoilum Ptolemæo Philadelpho supparem facientes, cùm centum annis prior, Socratis plerisque familiaribus Isocrati & Platoni æqualis fuerit. Ostendit eodem loco Reines. *Zoili* nomen reddendum esse Plutarcho, apud quem, culpâ videlicet librariorum, *Zethus* Amphipolitanus pro *Zoilo* irrepserat. Cum Reinesio contra Vossium sentit & Jonsius lib. 1 de script. Hist. Philos. c. 9. p. 42. & lib. 2. c. 2. 3. p. 126. Hic Zoilus contumeliosus nequam erat. Roganti cuidam aliquando erudito viro, *quamobrem omnibus malè loqueretur? Quoniam*, respondit, *male facere cum velim, non possum. Canis* etiam *Rhetoricus* nominabatur, ut Ælianus auctor est loco ante citato, lib. 11. Var. Hist. c. 10. *Canis* ab obtrectandi & allatrandi licentiâ: *Rhetoricus*, quia Sophista erat. Qui non tam veritatis studio, quàm maledicendi libidine ductus Aristoteli, Ciceroni, Virgilio & aliis obtrectavit: eò progressus impietatis, ut profiteretur habere se quoque in Christum spicula. Honestiùs tamen de Zoilo Dionysius Halicarnassæus sentit, qui non tam animi vitio notasse ipsum & reprehendisse Homerum, Platonem & alios, quam veritatis studio putat, quem vide responsione ad Epistolam Cn. Pompeji, in qua de reprehenso ab eo Platonis stylo ille conquerebatur cap. 6. Conf. Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 96.

ZŌNA, æ, ζώνη, cingulum, ein Gürtel / darinn man Geld führet. In Zonis enim pecuniam deferebant veteres, Gell. lib. 15. c. 11. Suetonius Vitellio cap. 16. extr. *Dilabentibus qui simul erant, zona se aureorum plena circumdedit, confugitque in cellulam Janitoris.* Hinc illud Alexandri Severi Imperatoris apud Lampridium in Vita cap. 52, *Miles non timet nisi vestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zonula.* Adde Spartianum in Pescennino cap. 10. Hinc, *Zonam perdidit*, proverbiale in eos, qui nihil habent nummorum. Et *Zonam non habet*, id est, discinctus est, vitæ perditæ & dissolutæ est. Vide Chiliad. ¶ 2. *Zonam solvere*, est virginitatem interficere. Virgines enim non nisi cinctæ procedebant. Catullus Carm. 2

Tam gratum mihi, quam ferunt puella
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod zonam solvit diu ligatam.

Sed & novæ nuptæ in cubiculum mariti deductæ a promnestria cingulum, quo ex ovilla lana contexto, & nodo etiam (Herculaneum vocabant) nexo, præcincta erat, solvebatur, & Dianæ, quæ ob id λυσζώνη quasi *Solvizonia*, Latinis *Cinxia* vocata, dicabatur. Hinc *Zonam solvere* est nubere, viro tradi, vide Julium Cæs. Scal. lib. 3. Poët. cap. 100. item Joseph. Scal. M. Anton. Muretum ad allegatum Catulli locum, & Voss. lib. 4. Instit. Orat. pag. 478.

¶ *Zona cæli.* Zona est spatium de superficie cæli, eadem cum proportione terræ, inter duos circulos minores comprehensum, nempè vel inter ambos Tropicos, vel inter alterutrum Tropicorum & Polarem vicinum, vel inter alterutrum Polarium & polum mundi. Vid. Plin. 2. c. 68. Sunt autem quinque Zonæ, quas *fascias* dixit Martianus Capella, Ovidius *plagas*, Plinius *cæli partes*, 1. *Frigida arctica.* 2. *Temperata arctica.* 3. *Torrida.* 4. *Temperata antarctica.* 5. *Frigida antarctica.* Ex his *Torridam*, ob nimios æstus, & duas *frigidas*, ob intolerabile frigus, *inhabitabiles* crediderunt veteres. Unde Virgilius 1 Georgicorum v. 233

Quinque tenent cælum Zonæ, quarum una coruscо
Semper sole rubens, & torrida semper ab igni:
Quam circum extremæ dextra lævaque tenentur
Cærulea glacie concreti atque imbribus atris.
Hos inter, mediamque, duæ mortalibus ægris
Munere concessæ Divûm &c.

Item Ovidius 1. Metamorph. v. 45

Usque duæ dextrâ cælum, totidemque sinistrâ
Parte secant Zonæ, quinta est ardentior illis.

Sic

Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non habitabilis æstu,
Nix regit alta duas, totidem inter utramque locabit,
Temperiemque dedit mixtâ cum frigore flammâ.

Sed multò aliter sese habere rem, nostri & superioris seculi navigationes docuerunt abunde. Terras enim sub ipso Æquatore sitas, fertilissimas longe & amœnissimas esse inde satis constat.

¶ Zonula, diminutivum. Catullus Epithal. Jul. & Mall. v. 53

- - tibi virgines
Zonulâ solvunt sinus.

Et Lampridius in Alexandro c. 52 *habere aliquid in Zonula*, id est, nummos.

¶ Zonarius, qui Zonas facit, Beutler / Cic. pro Flacc. c. 7. ¶ 2. *Zonarius sellor*, Plaut. Trin. act. 4. sc. 2. *Crumenisica*, ein Beutelschneider / βαλαντοτόμος Aristophani. Antiquitus enim milites & viatores æs sive pecuniam in zonis gestabant.

¶ Semizonarius. Plaut. Aulul. a. 3. sc. 5. v. 42.

¶ Septizonium vide in *Septem*.

ZONARAS, ζωνάρας, historicus fuit sua ætate clarissimus in regno Constantinopolitano. Volumen triplex historiarum, quas conscripsit, opus modis omnibus commendandum, tum propter amplitudinem rerumque varietatem, tum ob brevitatem. Desinit autem ibi, ubi Nicetas incipit. Atque ubi is desinit, ibi contra incipit Nicephorus Gregoras, & in fine hujus Chalcocondyles, ita ut historiam orbis Græci, narratione continuâ ad hæc nostra propemodum tempora deductam, libri illi abunde præstent.

ZOOPHYTA, orum, ζωόφυτα, ita dicuntur, quod medium quiddam sunt inter animal & plantam, cujusmodi sunt, quæ mediam naturam habent inter sensibilia & vegetabilia, eine mittel Creatur / zwischen einem Thier und Gewächse / ut, *ostrea*, *spongia*.

ZOPISSA, æ, ζώπισσα, resina navibus derasa cum cera, quam alii πίττωμα appellant: alii pineam resinam hoc nomine vocaverunt, Pech vom Schiff abgekratzet. Plin. lib. 27. c. 7. *Zopissam exadi navibus diximus, cerâ marino sale macerata.*

ZOPYRUS, ζώπυρος, Physiognomista fuit, hoc est, qui profiteretur, se hominum mores naturasque ex corporis habitu, oculis, vultu, fronte posse pernoscere. Qui cum turpia quædam, & a virtute aliena de Socrate dixisset, eoque a multis derideretur: *Non erat*, respondit Socrates, *hujusmodi enim natum essem, nisi naturam philosophiâ superassem.* Cic. de Fato cap. 5. & 2. Tusc. cap. 37. & lib. 4. extr. ¶ 2. Zopyrus alius nobilis fuit Persa, cujus beneficio Darius Babylonem cepit. Cum enim eam urbem diu frustra Darius oppugnaret, Zopyrus ipse sibi aures, nasum & labia amputavit, atque hac turpi forma ad Babylonios, ut transfuga, se recepit. A quibus receptus, & belli dux constitutus, urbem Dario tradidit. ¶ 3. Hic & nepotem habuit *Zopyrum*, qui a Persis ad Athenienses transfugit. Herodotus lib. 4 extremo. ¶ 4. *Zopyrus Clazomenius*, Orator, apud Quintil. lib. 3. cap. 6. idem fortasse cum eo Zopyro, quem æqualem Timoni Oratorem memorat Laërtius in Timone p. 703. ¶ 4. Zopyrus argenti cælator apud Plin. lib. 33. cap. 12. ¶ Plures Zopyros quære apud Vossium lib. 3. de Hist. Græc. cap. ult. p. 435.

ZOROASTRES, æ, ζωροάστρης, rex Bactrianorum fuisse scribitur, Nini Assyriorum regis temporibus, annis quadringentis ante bellum Trojanum. Risit eodem, quo natus esset, die, ut Plinius auctor est lib. 7. c. 10. In fragmentis Berosi Chaldæi legitur, Zoroastrem fuisse Chamum, vel Cham, filium Noæ, sic dictum quasi ζῶον ἄστρον, id est, *vivum astrum*, a diligenti contemplatione motûs siderum. Non enim magiam tantùm condidit primus, quod Plinus tradit lib. 30. cap. 1, sed astrologiam etiam, seu Chaldæorum artem, ut ex Clementis lib. 4 Recognitionum ad lib. 1. Oden 11 Horatii Torrentius observat. quem Zoroastrem Misraimum Chami filium, nepotem Noæ fuisse, unde Ægyptii, Babylonii, Persæ orti sint, & a Dæmone, qui frequens ipsi adfuit, fuisse exustum, eodem tradit Auctore. Scaliger Zoroastrem Magum aliquot seculis illo altero Bactrianorum rege posteriorem fuisse, Animadversionibus Eusebianis putat. Extant Zoroastris oracula quædam, quæ Psellus exposuit Parisiis excusa. Sed de Zoroastre consulenda in primis est pecu-

liaris dissertatio Joh. Henr. Ursini. Qui cùm p. 9 docuisset, Zoroastres sex pluresve nobis produci & edolari à nuperis scriptoribus, p. 17 ostendit, non nisi duorum mentionem fieri ab Arnobio, & ita fieri, ut illum Hermippi, qui Bactrianus habebatur, manifeste explodat. Igitur ipse quoque secutus Arnobium, Bactriano Zoroastre p. 26 valere jusso, Zoroastrem verum non nisi unicum agnoscit, eum nempe p. 29. qui tempore ultimorum Prophetarum Magus insignis extiterit, Cyrique Regis familiaris, comes expeditionum ejus fuerit p. 32. Nam alterum illum, quem & Magum, & Bactrianorum simul Regem faciat Justinus nugas meras esse: cum Bactriano illi verum nomen *Oxyartes* fuerit; Justinus autem hic Hermippum secutus videatur, qui primus Eudoxi fabulas interpolaverit, pag. 26. Vide ibi & spicilegium Christoph. Arnoldi p. 40. 41. Simul autem ita confectæ jacent opiniones eorum, qui Zoroastrem sibi in sacrâ temporum antiquissimorum historia videntur reperisse, alii *Chamum*, alii *Misraimum*, alii *Nimrodum* eum fuisse tradentes, ut cum B. Ursino p. 9 multa mittamus in compendium. Id quod de Goropio etiam Becano dictum esto, qui lib. 1. Gallic. f. 27 Zoroastrem Oromazæ filium interpretatur *Japetum* Noachi filium. Sed horum omnium hallucinationes superavit Philippus Cluverius, Zoroastrem transformans in primum mortalium *Adamum*, lib. 1. Germ. ant. c 23. f. 191. & c. 24. f. 206. ubi & Zoroastrem ac *Linum* eundem statuit hominem fuisse; castigatus obiter, à Petr. Lambec. lib. 1. Prodr. hist. lit. cap. 7. f. 58.

ZOSIMUS, libertus Plinii Junioris, quem vide lib. 5. Epist. 19. ¶ 2. Vixit & Zosimus Papa Romanus, seculo Christiano V. quem *Zozimum* vocat Gennadius Massilienses c. 26. de Eccles. dogmat. ¶ 3. Zosimus historicus Græcus, qui multa rara & singularia prodidit de Constantino & sequentibus Imperatoribus, quorum vitas persequitur: iniquior tamen ipse in Christianos, utpote paganorum ipse facile pervicacissimus.

ZOTHECA, cujus diminutivum

¶ Zothecula legitur apud Sidon. Apollinar. lib. 8. Ep. 16. *Per armariola & Zotheculas nostras non remanserunt digna prolatu.* Librorum thecas interpretatur Salmas. ad Solin. f. 1209. Et Sirmondus ad Sidonium p. 94 duo loca Plin. Epist. ex antiquis libris emendat, ubi correctorum vitio sit *diæta* hodie vel *diætula* repositum, lib. 2. epist. 17. & lib. 5. ep. 6. Est autem satis dura Catechresis: cum Zotheca sit, si nominis originem inspicias, cella saginandis gallinis aut aliis animantibus vivis parata, quam rectius tamen Zoothecam, ζωοθήκην, efferes, ζῶα animal, & θήκη conditorium.

ZUCCHARUM, vocabulum Arabicum, liquor est ex ramis & foliis plantæ cujusdam distillans. Liquor ipse amaritudine a saccharo differt. Vide *Saccharum* & Matthiol. in lib. 2 Dioscorid. c. 85.

ZYGANTES, Ζύγαντες, populi sine Pœnis vicini Herodoto lib. 4 cap. 194.

ZYGOSTATA, ζυγοστάτης masc. libripens, Wagmeister. Lege 2 Cod. Theod. de ponderat. & auri illatione, Imp. Julianus: *per singulas civitates constitui zygostaten*, &c. Gloss. Gr. Lat. ζυγοστάτης, *Libripens, ponderator.* Ζυγὸς enim, & Lat. *Jugum*, etiam libram significant. Eædem Glossæ: ζυγὸς, *statera, libra.*

¶ Zygostasium, munus librariis. Lege 1. Cod. Theodos. de frumento Alexandrino: *quidquid de crithologia & zygostasii munere eminentia tua disposuit, roboramus.* Gloss. Vet. ζυγοστάσιον, *librarium.*

ZYTHUS, ζῦθος, & *zythum* neutro genere. Plinius lib. 22. extr. *Ex frugibus fiunt & potus: zythum in Ægypto: celia & ceria in Hispania: cerevisia & plura genera in Gallia.* Adde ibi Harduinum. Columella lib. 10. v. 116

Ut Pelusiaci proritet pocula zythi.

Fuit potus ex hordeo macerato vel tritico paratus, illi maxime similis, qui aquilonaribus regionibus *Cerevisia* appellatur, Bier. Etiam Suidæ parabatur ἐκ κριθῆς, *ex hordeo.* Cujusmodi potus etiam *Curmi* est, κοῦρμι, nam & ipse e frugibus paratur. Nec aliam inter *Zythum* & *Curmi* crediderim esse differentiam, quam in conficiendi ratione, Dioscor. lib. 2. c. 80. & 81. Usus ejus antiquissimus, & ab ipso Dionysio, sive Baccho institutus, Diodoro Siculo auctore lib. 4 Bibliothecæ.

¶ Zythopepta, ein Bierbrauer.

FINIS.

INDEX

INDEX
Vocabulorum, Phrasium, descriptionum & locutionum
proverbialium accuratissime concinnatus
à
M. A. S.

NB. Das Teutsche / das im Thesauro nicht eben allemahl dabey stehet / wird hier im register gäntzlich suppliret; und wer nach anweisung der Ziffer die stellen nachschlägt / findet nicht nur offt mehr Synonyma und phrases, sondern auch gute Nachricht von gebrauch / construction und autoribus aller redens-arten. Die Poetischen wörter und formuln werden allhier mit vorgesetztem P. bezeichnet. Von Adverbiis und dergleichen werden bey den primitivis, mit welchen sie einerley bedeutung haben / nur die endungen auff è, ò, ter &c. angehangen. Wo bey einem wort die ziffer nicht stehet / ist die nächstvorhergehende zu wiederholen. B. L. V.

A

Ach *Aquisgranum 186, d*
Aal *anguilla 143, b*
Aalraupe *alabes &c. 82, d. Lacertus 1199, a*
Aaron (*herba*) *dracontion 749, a*
Aaß *cadaver 346, d. morticina caro 1451, d*
Abackern dem nachbar eine furch *furto vicini cæspitem nostro solo adfodere 929, b*
abbeissen *delibare 1254, d. tondere morsu 2359, c. abrodere 1945, c. demordere 1450, a. demorsicare b.* vorn abb. *præmodere b*
abbetteln *precibus quem fatigare 1803, b.* die schläge abb. *mendicare malum à quo 1378, d*
abbiegen *deflectere 915, a*
abbilden *deformare 939, a. simulare 2116, d.* s. abmahlen.
Abbildung s. Bildnüs.
abbitte *deprecatio 1804, b*
abbitten *deprecari 1804, b. deprecatione uti c. satisfacere 2005, a.* der da abbittet *deprecabundus 1804, c.*
abblasen *deflare 919, a*
abblatten *frondare 960, b. detondere frondes 2360, a.* den wein ab. *pampinare 1627, c.*
abblatung des weinlaubs *pampinatio 1627, c*
abblauen *depalmare 1624, d. suggillare 2250, b.* den kopf ab. *commitigare cui caput 1420, a. inculcare scipionem in caput cujus 1880, d.* s. prügeln.
abbrechen *abrumpere 1960, a. deminuere 1412, d. demoliri 1437, c. destruere 2234, c. tondere manu 2359, c. abellere 2437, c. curtare, decurtare 664, c. decerpere 424, a. defringere 949, c. carpere 413, c. metere 1398, b. delibare 1254, d.* die Blüt abbr. *deflorare 921, d. præflorare 922, a.* Seinem Leibe / seinem maule abbr. *defraudare genium suum 553, a. 1013, c.* kan stu von deinem thun so viel abbr. *tantumne est à re tua otii tibi? 2, c.*
abbrennen *conflagrare incendio; deflagrare 911, c. consumi incendio 2260, a. deurere 2575, b.* s. verbrennen.
abbreviren s. abkürtzen.
abbringen s. abschaffen.
Abbruch *diminutio 1412, d. derogatio 1947, b. abruptio 1960, b.* abbr. der nahrung leiden *naufragium rei familiaris facere 1493, b.* abbr. thun *accidere 354, c. decerpere 424, a. derogare 1947, b. de statu desicere 2217, c*
a b c *prima literarum elementa; elementaria littera 777, b.* a b c wohl einbilden *literas pueris affigere 897, a.* aus dem a b c ein wenig fürder kommen / *ultra primas literas paullum quid progredi 1028, a.*
a b c schüler *puer elementarius 777, b*
a b c schütz *literio 1276, c. abecedarius 5, b. analphabetus 133, c*
abcontrefeyen s. abmahlen.
abcontrefeyung *ectypus 771, a. diagraphice 698, c*
abcopiren *describere 2033, c.* s. abschreiben.
abdancken (Soldaten) *exauctorare 258, b. ab actu summovere 72, a.* Selbst abd. *abire honore 789, a. civilibus officiis renunciare 1552, b. deponere imperium 1769, b. abdicare se magistratu 701, b.* abd. die tugend *nuncium remittere virtuti 1550, a.* abd. vom Soldatenleben *ponere cingulum 521, b*
Abdanckung vom amt *abdicatio 701, c. ejuratio 1183, b. exauctoratio 258, d.* abd. bey leichen *parentatio 1641, a.* abd. thun *parentare a.*
abdreschen *mulcare 1460, b. contundere 2401, a.*
abdringen *exprimere 1808, d. præripere 1913, b. extorquere 2364, c*
abdruck *imago ectypa 771, a*
abend *vesper; vesperus 2483, a. serum 2091, b. dies vergens in noctem 2463, b.* es wird ab. *vespescit; advespescit 2483, c. declinat in vesperum dies b.* der heilige ab. *vigilia 2505, a.* gegen ab. gelegen *occidentalis; occiduus, 350, b.* es ist noch nicht aller tage ab. *nondum omnium dierum sol occidit 350, a*
abendbrod s. vesperbrod.
abendgegend *occidens 350, b. P. cardo occiduus 418, c*
Abendmahl *cœna 558, d.* das H. abendm. *Eucharistia; cœna dominica 818, d.* abendm. einnehmen *cœnare 559, b*
abends *vesperi; vespere 2483, b. sero 2091, b. ad vesperum 25, d. captante nocte 560, d. ubi crepusculum incesserit 455, d. post solem occasum 350, c. vergente jam die 2463, b. primo tenebris 2310, a.* Es kan vor abends anders werden *nescis quid vesper serus ferat 2483, a*
abendstern *vesperus 1077, a. Venus 2455, b. P. dux noctis vesperugo b. vesperus 2483, a. vesperugo b*
abendstunde *crepusculum 629, a*
abendwind *zephyrus 2602, a.*
abendzeit *tempus serotinum 2091, c. tempus vespertinum 2483, b*
abentheuerlich *prodigiosus, e; prodigialis 1823, c. portentosus 2309, a*
aber *at; at enim 244, a. atqui d. ast 239, c. sed 2051, d. autem 280, c. & autem c. enim 785, c. sed enim; at enim d. ergo 810, c. quidem 1896, c. vero 2465, b. verum; verum enim vero 2466, c.* aber doch *at 244, a. atqui d. attamen 2284, a. veruntamen b.* aber noch nicht *necdum 761, d.* aber sonst *caterum 362, d. cæteroqui, d*
aberglaube *superstitio 2224, b*
abergläubisch *superstitiosus, è. 2224, c.* abergl. seyn / *inhærere superstitionibus 1055, d. superstitiosa religione se alligare 2224, c*
aberkennen *abjudicare 1173, a*
aberwitz *delirium 1274, b. phrenitis; phrenesis 1722, b.* s. unsinnigkeit.
aberwitzig *demens, tis 1380, d. delirus 1274, b. insanus 1997, c.* s. unsinnig.
abfahren s. abschiffen.
abfahrt *descensus; descensio 2014, a*
abfall *secessio 457, b. defectio 844, c. transfugium 969, b. Apostasia 176, d. rebellatio; rebellio 307, d. transitio ad hostes 796, a. secessio 457, a*
abfallen *decidere 349, c. delabi 1193, c. P. fluere 923, b.* abf. von einem *desciscere a quo 2024, c. deficere 844, a. excutere jugum 1880, c. abrumpere se a quo 1960, b. rebellare 307, c. secessionem facere a quo 457, b.* abf. vom glauben *apostatare 176, d*
abfassen in gedancken *animo imaginem rei concipere 1134, b.* schrifftl. abf. *literas consignare 2107, c*
abfeilen *delimare; elimare 1263, a. interradere 1909, b*
abfertigen *mittere 1420, b. ablegare; allegare quem ad quem 1230, c. amandare 1336, b*
abfertigung *missio 1421, b. allegatio 1230, d. amandatio 1336, c*
abfliegen *abolare 2553, b*
abfließen *dimanare 1342, c*
abfluß s. ebbe und fluth.
abfordern *exposcere 1783, b. avocare 2566, c*
abforderung *avocatio 2566, d*
abfressen *depascere; depasci 1658, a. abedere 772, a.* das hertz abf. *cor edere 603, d*
abfuhre *asportatio 1781, a. deportatio b. exportatio b. devectio 2434, c*
abführen *deportare 1781, a. abducere 753, a. deducere 754, a. extrahere 2369, d. abvehere 2434, b. devehere; devectare c. emittere 1424, c*
abführung *deductio 754, c.* abf. des unflats *cloaca 554, b. clubies 1302, b*
abgang *deductio 754, c. interitus 793, a. obitus c.* abg. leiden s. abbruch. s. verlust.
abgänglein *ramentum 1909, d. præsegmen 2046, b. resegmen c. destrigmentum 2231, c. intertrimentum 2325, c*
abgeben einen artzt *agere medicum 69, d.* einen reuter abg. *pro equite se agere 70, a.* eine mutter abg. *matrem se gerere 1007, a*
abgebrandt *deflagratus 911, d.* abgebrandtes Hauß *amissa incendio domus 1422, c.* abg. Stadt *urbs incendio deflagrata 911, c*
abgebrochen *abruptus, c. 1960, b. carptim 424, a.* abgebr. stück *fragmen; fragmentum 949, a.*
abgedanckt *exauctoratus 258, c*
abgefallen *alienatus 93, c.* abgef. eichel *glans caduca 348, d*
abgefeilt *descobinatus 2027, b*
abgehauen *truncus 2391, d*
abgehen *deflectere 915, a.* es ist was abgangen *diminutum quicquam est 1412, d.* im schmeltzen ist es abgangen *decoctum est 602, c.* Es gehet nichts von der summa ab *de summa nihil decedit 2257, a.* wahre die nicht abgehet *merx invendibilis 2441, a*
abgekehrt *extersus 2322, a*
abgekommen *aridus 204, d*
abgeköpter baum *præfracta pinus 950, b. caduca arbor 353, d*
abgelebt s. alt. abgelebte jahre *emeriti anni 1390, d*
abgelegen *secretus 484, c. longinquus & alienigena 93, d.* nicht weit abg. *non longule dissitus 1283, c.* abgel. seyn *distare 2220, d.*
abgelegenheit *distantia 2221, a. longinquitas 1284, a*
abgelegt *compositus, ò. 1768, d.* abgelegter karn *colluvio 1295, d*
abgemattet *debilitatus 681, a.* s. müde.
abgemessen *definitus 905, a*
abgenagt *ambesus 772, a. exesus c*
abgenützt *attritus 2324, d*
abgeordneter *apocletus 174, b. delegatus 1231, a*
abgerichtet *paratus 1647, a. præcultus 568, b. edoctus; perdoctus 736, c. exercitatus 194, d. instructus 2235, a. insuefactus 2248, b.* der noch nicht abg. *intractatus 2371, d.* abg. auff betrug *acutus ad fraudem 22, d. prudens doli 1836, b*
abgerissen *obsoletus 1576, b*
abgesagte Feindschafft *perduellio 760, b*
abgesandter s. gesandter.
abgeschält *decorticatus 615, b*
abgeschirrt *helcio absolutus 1066, a*
abgeschmäckt (s. ungereumt) *insipidus 1999, c.* abgewerden *gratiam nobilitatis exuere 1537, a*
abgeschnitten *decisus 355, b*
abgeschossene bleyerne kugel P. *plumbum ales 90, d*
abgeseelt *exanimus, exanimis 150, b.* abgef. leichnam *corpus cujus exanimi b*
abgesondert *dejunctus 1179, d. discretus 483, b. secretus 484, c. segregatus, tim 1040, d. separatus, tim 1636, b.* abgesonderte örter *secessus 457, b*
abgesottener tranck *decoctum 603, a*
abgestorbene *præteriti 794, c*
abgetheilet *discretus 483, b*
abgetragen *attritus 2324, d*
abgewiesen werden *pati repulsam 1664, b*
abgewinnen *eludere 1269, a*
abgewöhnen *dedocere 736, c. desuescere; desuefacere 2148, c*
abgezehret *macer 1317, d. emaciatus 1318, a. strigosus 2230, b*

abgezogener wein *vinum diffusum 2513, c*
abgott *idolum 1128, c.* abg. machen aus etwas *arcem facere ex cloaca; lapidem è sepulcro venerari prò Deo 554, b*
abgötterey *idololatria 1128, d. idolorum cultus c.* der sich schrifftlich zur abg. bekannt *libellaticus 1251, d*
abgöttischer s. götzendiener.
abgrasen *retondere segetem 2360, b*
abgrund *abyssus 8, a. barathrum 295, b. barago 2562, b*
abgunst s. mißgunst / ungunst / neid.
abgünstig s. mißgünstig / ungünstig.
abhadern / der den leuten das ihre abhadert *bonorum extortor 2364, d*
abhalten *arcere 193, a. abducere 753, b. disjungere 1179, d. depellere 1680, a. removari 1448, b. flectere à re 914, b. deborturi 1103, d. refrenare 955, a. deterrere 2328, a. detorquere 2364, b. abstinere 2371, d. retinere 2374, b. avertere 2473, d. avocare 2568, c*
abhaltung *repulsus 1681, a. avocamentum 2566, c*
abhandeln *transigere 78, a.* abh. die sache *decidere quæstionem &c. 355, b*
abhandlung *actus 72, b. tractatus; tractatio 2371, b*
abhängig *declivis 554, a. præruptus, c. 1962, b. deruptus 1961, b. devexus 2491, b*
abhärmen sich *dolore ac miseria tabescere 2278, b*
abhauen *amputare 1860, c. desecare 2045, c. truncare; detruncare 2392, a. proscindere 2021, b. abscidere 354, c. decidere 355, b. succidere 356, c.* unten abh. *subsecare 2046, c*
abhauung *amputatio 1860, c. obtruncatio 2392, a*
abhelffen der sache *decidere causam 355, b.* dem unglück abh. *mederi malo 1363, a*
abhobeln *dedolare 739, b. levigare; delevare 1267, c. deruncinare 1962, c*
abkauffen *emere de quo 780, c*
abkehlen *jugulum haurire 1063, d. jugulare 1174, c*
abkehren *detorrere 2467, b*
abklauben *demutulare 1477, a*
abklären *tolutare 1302, a. despumare 2195, b*
abklopffen, mit fäusten *depubire quem palmis 1669, a*
abknüpffen *abnodare 1523, b*
abkosten *electo gustare 602, a. degustare 887, b*
abkommen *obsolescere 2576, a.* die gewohnheit ist ab: *deflexa consuetudo de spatio turriculoque majorum 9158*
abköpffen *decacuminare; cacumen frangere 346, c. truncare; detruncare 2392, a*
abköpffung *decacuminatio 346, c*
abkratzen *abradere 1909, a. circumradere a. demidere b. interpolare 1760, a.* von unten abk. *subradere 1909, c*
abkrauen *defricare 957, b*
abkühlen *refrigerare 958, c.* s. kühlen.
abkündigen *renunciare 1552, b*
abkündigung *renunciatio 1152, b*
abkürtzen *brebiare; abbrebiare 334, a. deminuere 1412, d. circumcidere & amputare 354, d. curtare; decurtare 664, c. destringere 2331, c. detruncare 2392, a. abscindere 2020, c. præsecare 2046, b.* abk. von der haupt-summa *de toto quid detrahere, resecare 2532, a.* s. verkürtzen.
abkürtzung *præcisio 356, b. deductio 754, c. detruncatio 2392, a*
abladen *deonerare 1581, b. exponere 1770, d*
ablassen *remittere 1426, c. satisfacere; defetisci 864, b. abjungere se a quo 1178, d. declinare a quare 552, a. desinere 2121, c. retendere 2309, d. absistere 2126, c.* abl. von der gewohnheit *a consuetudine recedere, refugere 456, d. 969, a.* abl. vom fürnehmen *a proposito aberti 2474, a. incepto desistere, abscedere 406, a. 453, a.* abl. vom Kriege *abjicere arma 1116, c*
ablassung von der sache *eremodictum 809, d*
ablauff *decursus; decursio 661, a*
ablauffen einen vortheil *præripere cui palmam 1913, b.* So wird es abl. *is cursus rerum, ut exitum futurus sit 659, c.* wohl abl. *exitum habere felicem 792, c. prospere evenire; cedere, geri 1834, d.* unglücklich abl. *improspere cedere 1835, a.* es wird noch übel abl. *in herbum trumpet denique 1506, d*
abläutern *diluere 1302, a. elutriare c*
ablecken *delambere 1208, c. delingere 1266, d*
ablegen *deponere 1769, b. exuere 830, d.* abl. einen eyd *jusjurandum dare 718, a.* abl. die wilde art *exuere ferociam 885, a*
ablehnen / ableinen *amovere 1456, c. declinare 552, a.* abl. von sich *derivare quid 1944, b.* abl. den verdacht *crimen purgare 1855, a. expurgare & dimovere suspicionem d.* s. abwenden.
ablehnung / ableinung *remotio 1417, d. refutatio 988, a. translatio criminis 884, c*
ableibig s. abgezehrt.
ableiten aus dem bach *derivare 1944, b.* abl. die bäche *contorquere in alium cursum amnes & deflectere 2364, a*
ableitung *derivatio 1944, c. deductio 754, c*
ablencken sich *declinare 552, a.* s. abwenden.
ablohnen s. lohnen.
ablösen lassen *dare cui succedaneum, successorem 458, b*
abmahlen *depingere 1730, c. deformare 939, a. describere 2034, a.* einen abm. *exprimere tabellæ cujus effigiem 1808, d. vultibus consecrare 2590, a*
abmahnen *deborturi &c. 1103, d. dissuadere 2241, b*
abmatten *delassare 1219, c. defatigare 864, a*
abmattung *defatigatio 864, a*
abmergeln *adipes tenuare, detrahere 27, b*
abmessen *definire 905, a. metiri 1396, d. emetiri 1398, d. remetiri 1397, c. demetiri d. mensuras agere a. determinare 2323, c*
abmessung *mensio 1397, a. demensio; dimensio d. determinatio 2323, c*
abnagen *abrodere 1945, c. detodere c. admordere 1450, a*
abnehmen (wegnehmen) *carpere 423, c. demere 689, b. adimere 781, b.* abn. mit gewalt *bi abstrahere 2371, d. detrahere 2372, d.* abn. (schliessen) *colligere 1232, c. conjicere 1127, d. conjecturam facere, capere 1118, a.* abn. (an kräfften) *deficere 844, a. tabescere; contabescere; extabescere 2278, b. comminui 1412, c. diminui d. decrescere 630, a. marcescere 1349, a. emacrescere 1318, a. elanguescere 1211, b. oblanguescere c. & vires & corpus amittere 813, a. imbecilliorem fieri 1136, b. obsolefieri 1576, b. rarescere 1914, a.* abn. vor alter *senescere; consenescere 2067, a. senio torpida veternositate algescere 372, a.* abnehmen den hut *aperire caput 1643, d.* abn. den raub *prædam ex ore sui exsculpere 2039, c.* das gedächtnüs nimt ab *memoria labat 1192, c. labascit d. labitur 1193, b.* abn. die haare *tondere comas 2359, b. glabrare 1016, a. detondere capillos 2360, a.* abn. der last *subtrahere e pondere 2375, a*
abnehmung / das abnehmen *decrementum 630, a.* das abn. des leibes *atrophia 251, b.* das abn. des mondes *recessus lunæ 456, d. diminutio lunæ 629, c. lunæ damna 1300, b*
abnöthigen *extundere 2461, a*
abnützen *tenuare; attenuare 2318, b. usu quid deterere 2325, a.* sich abn. *in abusu consistere 2585, d*
abpflücken *carpere 423, c*
abpflückung *carptura 424, a*
abpochen *efflagitare convicio 911, a*
abprügeln s. abbläuen; s. prügeln.
abputzen *depolire 1759, d*
abrathen s. abmahnen s. abhalten.
abräumen *amovere 1456, c*
abraum-schüssel *discus 721, d*
abrede *conditio 705, d. conventa 2448, a.* der abrede zufolge *ex compacto 1618, c. ex pacto; ex conventione c. de composito &c. 1768, d.* ich bin nicht in abr. *haut equidem abnuo 1552, d*
abreden / abrede machen *pacisci 1618, b. cum quo de re colloqui & colere 791, b. constituere cum quo 2201, c*
abreiben *defricare 975, b. pumicare 1852, c*
abreise *demigratio 1403, c*
abreisen *proficisci 1824, a*
abreissen *abrumpere 1960, a. abellere 2437, c. rebellere 2438, a. deripere 1912, d. abripere b. refigere 897, d.* rings herum abr. *circumscindere 2020, d*
abreissen s. abzeichnen.
abreissung *abulsio 2437, c. rebulsio 2438, a. abruptio 1960, b*
abrichten *subjicere 1121, b. subornare 1604, b. moliri 1437, a. fingere quem 900, b. insuefacere 2248, b.* abr. vorher *præformare quem doctis 939, d.* die zunge abr. *procudere linguam 644, c.* s. unterweisen.
abriß *forma 937, a. delineatio 1266, c. idea 1127, d. scenographia 2017, c. sciagraphia 2019, c. ichnographia 1126, d. monogrammus 1444, c. instar 1152, d*
abriß machen *delineare 1266, c.* s. abzeichnen.
abrücken *demovere 1457, a*
absagen *abnegare 1502, a. abrenunciare 1552, c. abnuere d.* halb abs. *subnegare 1502, b*
absägen *desecare serra 2045, c. serra præcidere 2087, a*
absätze an bergen *articuli montium 226, c*
abschaben *depectere 1673, a. interpolare 1760, a. abradere 1909, a. deradere b. rasuram deducere 1908, d*
abschaffen *amoliri 1437, b. abolere 1575, c. antiquare 164, c. abrogare 1946, c. refigere 897, d. dimovere 1457, a. removere c.* heiml. abs. *submovere 1458, a.* absch. das gesetz *abdicare legem 701, b*
abschaffer *subversor 2478, a*
abschaffung *abrogatio 1948, d. abolitio 1575, c. amotio 1456, c*
abschälen s. schälen.
abschäumen *despumare 2195, b*
abscheiden *demigrare 1403, c. discedere 454, d. digredi 1026, d.* abscheiden von der welt s. sterben.
abscheidung *excessus 455, b.* s. abschied.
abscheeren das haar *radere caput 1908, d. detondere capillos 2360, a*
abscheu *abominatio 1579, b. aversatio 2478, c. formidatio 941, c.* absch. haben *abhorrere 1102, c. abominari 1579, b. formidare; reformidare quid 941, c. detestari 2331, c. aversari 2478, c.* absch. haben für den tod *deprecari mortem 1804, b*
abscheulich *fædus, c. 931, b. ieter 2332, d. abominandus; abominabilis 1579, b.* abscheulicher mensch *monstrum hominis 1446, b.* s. greulich.
abschicken *ablegare 1230, c. mandare 1336, a.* heimlich abs. *submittere 2427, b*
abschickung *missus 1420, d. allegatio 1230, d*
abschied (bescheid) *judicatum 1172, b. decisio causæ 355, c*
abschied (abzug) *abitio; abitus 789, b. decessus 454, d. discessio, discessus 455, a. digressus; digressio 1026, d.* absch. nehmen *valedicere 2418, b.* abs. begehren *missionem efflagitare 1421, b.* den Soldaten abs. geben *exauctorare milites 258, c.* hinter der Thür abs. nehmen *hospite insalutato discedere 1989, a*
abschiffen *solvere 2144, c. onus solvere; permittere vela ventis 1593, b. classem deducere 754, b*
abschiessen ein Pfeil *mittere telum 1420, b*
abschippen s. abflossen.
abschlagen *decutere 1880, a.* mit fäusten absch. *depalmare 1624, d.* s. prügeln. abschlagen das wasser s. wasser abschl. das schloß abschl. *revellere claustra 2438, a.* was man vom gold abschlägt *psegma 1838, b*
abschlagen (verweigern) *abnuere 1552, d. abnuere 1553, a. renuere b. recusare 450, b. repudiare 1929, d. negare 1501, c. abnegare 1502, a. denegare b.* zum theil absch. *subnegare 1502, b.* das korn schlägt jählings ab *carissimam annonam nec opinata vilitas consequitur 426, b*
abschlägige antwort bekommen *repulsam accipere, ferre 1681, a*
abschleiffen *cote depolire 1759, a*
abschmeissen s. prügeln.
abschneiden *amputare 1860, c. abscindere 2020, c. demere 689, b. demetere 1398, d. præcidere 356, b. desecare 2045, c. resecare 2046, c. secilire 2101, c.* abs. von unten *subsecare 2046, c.* die hoffnung abs. *spem eripere 1913, b.* abs. die zufuhre *commeatu quem intercludere 541, c.* abs. die haare *detondere capillos 2360, a*
abschneidung *excisio 2045, d*
abschneiteln *averruncare 263, c*
abschnitt *incisum 356, a. segmen; segmentum 2045, b. præsegmen 2046, b. resegmen c*
abschnittlein s. abgänglein.
abschrecken *abstterrere 2328, a. deterrere a*
abschreiben *describere 2033, c. exscribere 2034, b. transcribere 2037, a*
abschreiten *divertere via 2475, a.* s. abweichen.
abschrifft *apographum; tabula exemplar 174, b. 326, a. exemplum 280, d. antigraphum 161, d*
abschuppen *desquamare; squamas detrahere 2157, c*
abschuß des wassers *aquivergium 184, d.* ab s. hügels *declivitas; proclivitas 554, a*
abschüssig s. abhängig. ein abschüssiger ort *præcipitium 1793, b*
abschütteln *decutere 1880, a*
abschweren *abjurare 1182, c*
absegeln *solvere 2144, c.* s. abschiffen.
abseh en *finis; propositum 903, b. respectus 2177, c.*

intentio 2307, b. in dem abſ. *hac mente 1379, d.* in andern abſ. *aliorſum; aliorſum 96, a.* abſ. erreichen *optatam curſu contingere metam 1395, b*

abſeigen *diluere 1302, a*

abſenden ſ. abſchicken.

abſengen *aduere 2394, d*

abſetzen *abolere 1575, c. remouere 1457, d. ſubmouere 1458, a.* abſ. vom dienſt/ vom amt *exauctorare 258, b. remouere ab actu 72, a. amouere quem ab officio &c. 1456, c. ex altiſſimo dignitatis gradu precipitare 105, a. abrogare cui magiſtratum 1946, c. abdicare magiſtratum 701, b.* ſ. entſetzen. abſ. von der mutter *depellere a matribus, a lacte &c. 67, d. 1680, a. depellere ab ubere matris 2419, b*

abſetzung *abdicatio 701, c. ejuratio 1183, b*

abſicht ſ. abſehen.

abſieden *decoquere 602, c*

abſiegen ſich *morbo tabeſcere 2178, b*

abſingen *decantare 392, c*

abſitzen *deſcendere equo 2013, d*

abſonderlich *peculiaris, ter 1674, a. ſejugis 1176, c. capitulatim 414, d. ſegregatim 1040, a. ſeorſum 2070, d. ſeparatim 1636, b. P. ſepar 1634, d.* ſ. ſonderbar.

abſondern *ſecernere 484, b. ſegregare 1040, d. abjungere 1178, d. dijungere 1179, d. ſejungere, 1180, a. diſpeſcere 1658, b. relegare 1231, b. reducere 757, c. remouere 1457, d. diſcludere 541, a. diſparare 1636, a. ſeparare b.* das ſich abſ. läſt *ſeparabilis b*

abſonderung *ſeparatio 1636, b. diſcretio 483, c. ſecretio 484, d. ſeductio 757, d*

abſpannen *retendere 2309, d*

abſpänſtig machen *alienare quem a quo 93, c*

abſpielen ſ. abgewinnen.

abſprechen *abdicere 705, c. abjudicare 1173, a*

abſpülen von unſen auff *ſubluere 1303, b*

abſtatten danck *perſolvere gratiam 2147, b.* ein zeugnüs abſt. *teſtimonium dare 728, b.* abſt. die gelübde *ſolvere votum 2144, d*

abſtäuben *pulverem excutere 1851, c*

abſtechen/ abſtecken ein lager *caſtra metari 433, a*

abſtehen *abſiſtere 2126, c. deſiſtere 2127, c. defugere 968, b.* abſt. von ſeiner meynung *decedere de ſententia 454, c*

abſtehlen *intervertere 2476, d.* einen kuß abſt. *rapere oſcula 1911, b.* der der gemeine etwas abſtiehlet *depeculator 1674, b*

abſteigen vom Pferde *equo deſilire 807, c*

abſterben ſ. ſterben. das abſt. *mors 1450, b. exceſſus 455, b. occaſus 350, c. interitus 793, a. obitus c.* ſ. tod.

abſtoſſen *deturbare 2404, c.* ſ. herab werffen. abſt. vom lande *ſolvere 2144, c*

abſtreichen *depectere 1673, a*

abſtreiffen *deſtringere 2231, c.* abſt. die haut *tergora diripere coſtis 2322, d.* abſt. das laub *ſtringere frondes 2230, c. nemus fronde levare 1244, d.* das ſich abſt. läſt *ſtrictibus 2230, d.* der das laub abſtreiffelt *frondator 960, b*

abſtreiffelung des laubs *frondatio 960, b*

abſtricken *deſtringere 2231, c*

abtackeln ein ſchiff *exarmare navem 218, a*

abt *archimandrita 196, d. abbas 4, d*

äbtißin *abbatiſſa 4, d*

abtheilen *deſcribere 2033, c.* abth. in claſſen *decuriare 682, d*

abtheilung *digeſtio 1009, a. P. digeſtus a*

abthun *ceſſare 419, d. abolere 1575, c. exuere 830, d. reſignare 2108, b*

abtreiben *deducere 754, b. abigere 73, c. arcere 193, a. depellere 1680, a. propulſare d deturbare 2404, c. deteſtari 2331, c. abvertere 2473, d.* von ſeiner meynung abt. *de ſententia quem dejicere, detrudere 1118, c. 2391, b*

abtreibung *depulſio 1680, a*

abtreten *abſcedere 452, d. decedere 454, b. diſcedere d. abſiſtere 2126, c. deſciſcere 2024, c.* abt. die Poſſeß *decedere de poſſeſſione 2056, c.* abt. die regierung *recedere a gubernaculis &c. 1044, a.* abt. die füſſe *ſubterere pedes 2326, a*

abtritt *receſſus 456, d. ſecretum &c. 484, d. culina 645, d.* abtritt nehmen ſ. beyſeit gehen.

abtrocknen *deſiccare 2100, d. detergere; extergere 2322, a.* das abtr. *terſus 2311, d*

abtrotzen *efflagitare convicio 911, a*

abtrünnig werden ſ. abfallen. abtrünnig machen *abſtrahere 2371, d*

abtrünniger *defector 844, c. defuga 968, b. refuga 969, a. tranſfuga c. apoſtata 176, d*

abwägen *libare 1253, d. collibrare; perlibrare 1256, b. paritance componderare 1766, a. ad perpendiculum exigere 76, c*

abwägung *libratio 1256, a. ponderatio 1766, a*

abwaltzen ſ. abweltzen.

abwarten des gottesdienſts *intereſſe rebus divinis 2255, d.* der nahrung abw. *rei dare operam 1930, c.* des ſtudierens abw. *deſervire ſtudio 2089, a.* der ſache nicht abw. *rem derelictui habere 1271, a.* ſein amt nicht abw. *ſuo officio & muneri deeſſe 2255, c.* ſ. warten.

abwaſchen *abluere 1301, c. diluere 1302, a. abſtergere; extergere 2322, a.* unten abw. *ſubluere 1303, b. ſubedere 773, a*

abwaſchung *ablutio 1301, c*

abwechſeln *reciprocare 1915, d. alternare vices 104, b. permutare vices 2495, c*

abwechſelnd *interballatus; per interballa 2421, b*

abwechslung *reciprocatio 1916, a. commutatio 1478, c. alternatio; per vices ſucceſſio 104, b. vices 2495, b. viciſſitudo 2496, b*

abweg *flexus 914, b. diverticulum 2475, b*

abwegſam *devius 2493, a*

abwehren dem waſſer *fluvium extra ripas effluentem coercere 193, b*

abweiden *depaſcere; depaſci 1658, a. attondere arva 2360, a*

abweichen *digredi 1028, d. declinare 552, a. deſciſcere 2024, c. recedere 456, d. deflectere 915, a. aberrare 813, a. decerrare b.* nicht eines fingers breit abw. *digitum tranſverſum non excedere 712, c*

abweichung *abſceſſio 453, a. receſſio 457, a. aberratio 813, a*

abweiſen *excludere 541, b. dimovere 1457, a. removere c. repellere 1680, d. limine ſubmovere 1263, c.* abw. mit ſpott *explodere 1745, b.* mit gewalt abw. *prof[illegible]ere 2405, c*

abweiſung *repulſa 1681, a*

abweltzen *amoliri 1437, b. revolvere 2560, b*

abwenden *demovere 1457, a. prohibere 1052, b. avertere 2473, d. amoliri 1437, b. deprecari 1804, b. defendere 870, d. averruncare 263, c.* abw. ſich *deflectere 915, a. devertere 2474, d.* abw. von ſich *a ſe depellere 1680, a.* die augen abw. *dejicere oculos 1118, c.* das unglück abw. *redimere acerbitatem a quo &c. 782, b. convertere malum ad ſalutem 2474, c*

abwendig *averſus 2474, a*

abwendung *propulſatio 1680, d. declinatio 552, b. averſio 2474, a. amotio 1456, c.* abwendungsopffer *depulſoria ſacra 1680, a*

abwerffen *dejicere 1118, c. demoliri 1437, c.* abw. hinter ſich die brücke *a tergo pontem interſcindere 2021, a. pontem reſcindere 2021, a.* abw. nutzung *reddere fructum 733, a.* ein Pferd das gerne abwirfft *equus ſternax 2206, d*

abwerts ſ. herabwerts.

abwircken *detexere 2335, b*

abwiſchen ſ. abwaſchen; auslöſchen.

abwürgung *ſtrangulatio 2227, c*

abwürtzen ſ. würtzen.

abzahlen *diſſolvere quæ debentur &c. 2146, c*

abzehlen *dinumerare 1547, a*

abzehlung *dinumeratio 1547, b*

abzehren *exedere 772, c. ſubedere 773, a. abſumere 2259, c. atterere 2324, d*

abzeichnen *delineare 1266, c. deſignare 2107, d. deformare lineis 939, a. adumbrare 2541, a*

abziehen *abſcedere 453, a. decedere 454, b. recedere ex acie 17, d. abſtrahere 2371, d.* von der belagerung abz. *ſolvere obſidionem 2144, c. baſa colligere, conclamare 2426, d.* etwas abz. *deducere quid de ſumma 754, b. de ſumma detrahere 2257, a. 2372, d.* abziehen von hefen *defæcare 849, d*

abzirckung *metatio 1399, c.*

abzug *receſſus 457, b. abitio; abitus 789, b. digreſſus; digreſſio 1026, d. abſceſſus 453, a. deceſſio; deceſſus 454, c. receptus 408, d. emiſſarium 1424, d. deductio 754, c. detractio 2372, d.* ſ. abſchied; abbruch.

abzwacken *delibare 1254, d. abradere 1909, a*

abzwingen *extorquere per vim, vi & metu 2364, c*

academie *Academia 8, c. locus doctrinæ fertiliſſimus 896, c*

accies *bellica 2433, a*

accord *pactum 1618, b*

accordiren *paciſci 1618, b. depeciſci d*

accordspuncte halten *ſtare conditionibus 587, d*

ach *ah 80, d. proh 1817, c. vah 2417, d. heu 775, b.*

ach ja *eja 775, b. ſcilicet 2019, d.* ach leyder *heu, eheu 1077, b. hem 1068, d. hei 1066, a.* ach ſchweig ſtill *au; au obſecro 254, a.* ach ſiehe da *atat 244; a. ehem 1069, a*

achat / achatſtein *achates 15, b*

achſe am wägen *axis 284, b*

achſel *ala 81, d. axilla; aſcella 284, a. 82, b. humerus 1107, b.* auf die a. nehmen *ſuccollare 564, c.* ſ. tragen auf beyden achſeln.

achſel-küſſen *culcitra ſubalaris 82, a*

acht theile von zwölffen *bes 309, d*

acht zoll lang *beſſalis 309, d*

acht; in die acht thun/ erklären *proſcribere 2035, c. ſacrare 1971, d. interdicere cui aqua & igni 706, d.* acht geben ſ. achtung geben; ſ. in acht nehmen.

achte *octo 1564, c.* te achte *octoni c.* der achte *octavus, c.* die achte zahl *octonarius numerus c.*

acht und achzig *duodenonaginta 762, c*

acht und dreyßig *duodequadraginta 762, c.* der acht- und dreyßigſte *duodequadrageſimus 762, c*

acht und ſiebentzig *duodeoctoginta 762, c*

acht und viertzig *duodequinquaginta 1901, c.* der acht und viertzigſte *duodequinquageſimus c*

acht und zwantzig *duodetriginta 762, c.* acht und zwantzig mahl *duodetrecies c.* acht und zwantzigſte *duodetrigeſimus 2378, d*

achteckicht *octangulus 144, d*

achten *æſtimare 53, c. arbitrari 190, c. cenſere 466, a. metiri 1396, d. habere 1050, a. pendere 1683, a. cernere 481, d.* mehr achten *plurifacere &c. 1463, c.* groß ach. *ſuſpicere 2178, a.* groß geachtet werden *eſſe magni 1326, c.* er achtet nichts höher *nihil ei antiquius eſt aut prius 164, b.* achten für gewinn *deputare in lucro 1861, a. ducere in bonis 752, b.* nicht/nichts achten *projicere 1120, b. non morari 1447, c. derelictui habere 1271, a. negligere 1235, b. negligenter tractare c. nihili facere, pendere 1512, a. a re oculos dejicere 1118, c. nec aſſis facere 229, c. nihil penſi habere 1684, d. incurioſius quid habere 655, d. inſuper habere 2263, b. ſuſque deque facere 2269, d.* der etwas nicht achtet *incurioſus d.* ſ. unachtſam. es wird nicht mehr geachtet *res refriguit 958, c. alget 92, c.* es achtet unſer kein menſch *nemo reſpicit nos. 2177, c.* nichts geachtet werden *pro nihilo haberi 2498, d*

achtgeben ſ. achtung geben.

achtgebung *obſervatio; obſervatus 2090, c.*

achtfältig *octuplus; octuplicatus 1565, a*

achtfüßig *octipes 1565, a*

achthundert *octingenti 474, c*

achthundertfach *octingenarius 474, c*

achthunderſte *octingenteſimus 1565, a*

achtjährig *octennis 155, d*

achtmahl *octies 1564, c.* zum achten mahl *octavum c.*

achtserklärung *proſcriptio 2035, c*

achtſpännig *octojuges 1565, a*

achtung geben *ſervare quem 2089, b. obſervare 2090, a. animadvertere 151, c. obſervatorem aſſiſtere 2090, c. attendere 2304, d. animum & oculum ad quem referre 883, b. acriter intendere animum ad quid 12, b. cuſtodire 666, b.* der gute a. giebt *diligens 1233, d. obſervans; obſervantiſſimus 2090, b.* ſ. auffmercken; ſ. in acht nehmen.

achtzehen *octodecim 1564, c. duodeviginti; duodeviceni 762, c.* der achtzehende *duodeviceſimus c. 2506, b*

ächtzen *gemere 999, b.* ſ. ſeufftzen.

achtzig *octoginta 1564, c. octogeni d.* der achtzigſte *octogeſimus d.*

achtzigjähriger *octogenarius 1564, d*

achtzigmahl *octogies 1564, d*

acker *ager 63, d. rus 1965, a. jugerum 1174, a.* neuer ack. *novalis 1537, b.* feiſter ack. *arvum pingue 228, b.* ſteinigter ack. *ruderum 1957, d*

äckergen *agellus 63, d*

ackerbau *agricultura 64, b. cultura agrorum b. agricolatio c. agricultio 566, b. rultura c. georgia 1005, a.* ackerbau treiben/ ſich damit nehren *exercere tellurem, agros; opere ruſtico faciendo victum exercere 194, a. arvo ſtudere 228, b*

ackermann *arator 220, c. agricola 64, b*

ackern *arare 220, b. circumarare d. aratro terram dimovere 1457, a. P. ferro ſolicitare humum 2140, c. tellurem dente recludere unco 791, d. findere vomere rura 899, c. ferro*

findere æquor 885, c. solum findere glebamque versis frangere bidentibus 57, b

ackerwage *ciconia 512, b*

ackerwerck *res rustica 1965, c.*

actenbehältnis *archivum; grammatophylacium 198, a. 1030, b*

adel/ adelstand *nobilitas 1521, b. patriciatus 1662, c.* adel an fingern *myrmecion 1481, a*

adelich *nobilis 1520, d.* ſ. edel. hochadelichen geſchlechts ſeyn *præcellere claritudine generis, per insignem nobilitatem 464, b. splendidis natalibus ortum esse 2190, b*

adeln *nobilitare 1521, c*

ader *vena 2439, d. arteria 225, c.* geſchwollene ad. *ganglion 994, a. varix 2425, d.* zur ad. laſſen/ eine ad. ſchlagen *incidere venam 355, d. mittere sanguinem incisa vena 1420, b. detractione sanguinis quem curare 656, b. venam ferire, secare &c. 2440, b*

adericht/voll adern *nervosus 1507, b. venosus 2440, c.*

aderlaſſung *sectio vena 2044, c. sanguinis detractio, missio 1994, b. phlebotomia 1719, d. anastomosis 134, c.*

äderlein an blättern *fibra 890, d.* äd. an Augen *venula oculorum 2440, c*

adieu ſagen *salutem dicere tui; valedicere 1988, a*

adler *aquila 185, b. buma 1106, d. P. fulvus Jovis ales 57, d*

adlersklauen *aquilina ungula 186, a*

adlerſtein *ætites; gagates 58, c. 989, b*

admiral *præfectus classis 847, b*

advocat *advocatus 2566, d. actor causarum 70, d. patronus 1667, b. causidicus 449, a. ecdicus 769, b.* guter adv. *exercitatus & versatus in causis 195, a. homo forensis 946, d.* teutſcher adv. *formularius; legulejus; formularum cantor &c. 937, d.* böſer adv. *morator forensis 1448, a. legum contorter 2364, b. cerberus forensis 387, d.* adv. ſeyn/ einen adv. abgeben/ advociren *causam pro quo dicere 446, a. forum attingere; in foro esse; foro dare operam 946, c*

affe *simia, us 2113, a. pygmæus 1863, c. pithecus 1736, b.* affe in böſen *cacozelos; aliquo cacozelia genere peccans 346, b*

affect *affectus 841, c. pathos 1663, d. passio 1665, a. cupiditas 653, d. animi motio 1455, d. motus 1456, a.* unmäßiger aff. *furor 984, c.* den aff. nachhängen/ voll affecten ſeyn *animo servire 848, d. affectibus effrenatissimus abstrahi 842, c.* ohne aff. *apathes 168, b.* bezwingung der affect. *apathia; impassibilitas, imperturbatio, sedatio animi 168, a*

äffen *deludere 1296, a. ludificari 1295, b*

affennaſe *silo 2111, c*

affenſpiel *ludicrum 1297, c*

affenwerck *affectatio 843, a. cacozelia 346, b*

affodillen *asphodelus &c. 236, d*

afterbürde *mola 1434, d. secunda; secundina 2049, c*

afterreden *calumniari 375, a*

africaner *Afer 60, d. Libys 1256, d*

ägel ſ. blutägel.

agreſt *omphacium 1581, a*

agtſtein *electrum 776, a. succinum 2245, b. glessum 1018, c.* ſchwartzer agtſt. *gagates 989, a*

ägypten *Ægyptus 37, b. P. Pharus arbaque Lagi 1716, a*

ägyptier *ægyptius 37, b. P. Nilicola 567, c*

ägyptiſch *ægyptiacus, c. 37; b. copticus 601, a. memphitis, memphiticus 1377, c. P. pharius 1716, a*

ahnen *majorum imagines 1134, b*

ahnen ihm laſſen *ominari 1579, b.* Es ahnet ihm *futurum prædivinat 727, b. mens augurat 266, b. ei animus præsagit 1976, d. P. Heu mens præsaga futuri 1977, d*

ähnlich *conformis 938, c. similis, ter 2113, c. assimilis 2114, a. propior 1828, a. geminus 997, d.* ähnlich ſeyn *accedere ad similitudinem cujus rei 453, b. os vultumque cujus referre &c. 883, c.* die einander ähnlich ſeyn/ *quibus lineamentorum qualitas similis 1266, b.* ähnlich werden *in speciem cujus conformari 938, c.* ähnlich ſehet ihr einander *non lac lacti magis est simile 1196, d. non tam ovum ovo simile 1616, d*

ähnligkeit *similitudo 2113, d. proportio 1654, b. analogia; comparatio 133, b.*

ahorn *acer 11, d. platanus 1744, b. carpinus 423, b*

ahornin *acernus 11, d. plataninus 1744, b*

ähre *arista 212, c. spica 2184, b.* ähren bekommen *spicari c.* das ähren leſen *spicilegium c*

ahrn *æsalon 51, a*

akeley *aquilina; aquilegia 186, a*

aken *aquigranum 136, d*

alabaſtergefäß *alabaster, (um) 82, b. P. onyx c*

alant *helenium 1066, c. mula 1160, c*

alaun *alumen 106, b*

alaunicht *aluminosus 106, c. aluminatus c.*

alaunwaſſer *aqua aluminata 106, c.*

albaneſer *Albani 84, b*

albern *ineptus 180, c. stolidus, d 2225, c. delirus 1274, b. desipiens 1999, a. vecors 605, d. socors inanus 1140, c. alienus à re & loco 7, b. absurdus.* ſehr albern *perabsurdus, c.* etwas albern *subabsurdus. P. longus bonio &c. 1283, a. P. frigidus cui obstat circum præcordia sanguis 958, b.* albern ſeyn *cucurbitæ caput habere 644, a. P. capitis vacui esse 412, d. Abderitana pectora plebis habere 5, a.* albern ding fürnehmen *nugas agere 1543, c.*

alet (großkopff) *mugil 1459, b. capito; cephalus 414, c*

allarm! *ad arma 216, c.* allarm blaſen *milites clangore tubæ accendere 306, d.* allarm machen *vocare ad arma 216, b. conclamare ad arma, c. bellicum canere 306, d*

allart ſeyn *paratum animo esse 1646, d.*

allda *ubi 2429, d.*

alle *omnis 1580, a. cunctus 649, d. universi 2551, a.* alle fünff jahr *quinto quoque anno 1893, a.* alle nacheinander *singuli 2219, d.* alles *nihil non 1511, d.* alles lieber leiden wollen *quidvis pati malle 1892, c.* alles zuſammen *in universum 2551, a*

alle beyde *ambo 111, d. uterque 2550, b*

allein *solus 2147, d. unus 2549, b. duntaxat 762, a.* der gern all. iſt *solitarius 2147, b.* der ſeinen gang all. hat *solivagus c. a.* gelegen *secretus 484, c.* er iſt all. *secretus agitat 73, a.* all. ſeyn wollen *secretum petere, desiderare, 484, c*

allein *enimvero 785, d. cæterum 362, d. tantum 2288, a. duntaxat 762, a. verum 2466, c*

allemahl des dritten tages *tertio quoque die 2320, b*

allenthalben *quoquoversus 1896, a. undique 2545, c. vulgo 2586, d.* ſ. überall.

allerdings *omnino 1580, c. omnibus modis a. prorsus 1833, b. admodum 1430, b. oppido 1591, b. etiam atque etiam 817, b. utique 2581, c.*

allererſt *demum 690, c. modo 1428, c.* all. erbaut *recens conditus 1915, c*

allerhand *varius 2414, b. multifarius, ò, am. 1464, c.* all. tugenden *chorus virtutum 504, c*

allerley *omnigenus 1014, d. 1580, d. omnimodus 1429, d. omniformis 940, b. confusaneus 975, c. miscellus 1416, a. cujuscunquemodi 645, b. farrago 855, d.* all. leute *omnium ordinum homines 1597, b.* in all. künſten *in omni genere & varietate artium 1002, d.* auff all. weiſe *omnifariam 859, b. quolibet modo 1892, c*

allermaſſen *siquidem 1896, d. quandoquidem 1876, b*

allermeiſt *cum maxime 1324, b. inprimis; cum primis 1813, c*

allernächſt *quam proxime 1872, b*

allezeit (ſ. immerfort/ ſtets) *semper 2064, a. ætatem 56, b. æternum 57, b*

allgemach ſ. allmählich/ ſ. allſachte.

allgemein *generalis 1003, b. universalis, ter 2551, b. catholicus 439, a. œcumenicus 1569, a.* zu allgemeinen nutzen *ad communem hominum usum 580, d. in commune 581, a.* der allgemeine hauff *universitas 2551, b*

allhier *hic 1079, a*

alliance (ſ. verbündnüß) all. ſchlieſſen *coire in unum; coire in fœdera 791, b. coire societatem cum quo b. fœdus facere, inire 930, b*

alliirte *fœderati 931, a. socii 2133, b*

allmacht *omnipotentia 1580, d. 1789, c*

allmächtig *omnipotens 1789, c. 1580, d. omnipollens P. cunctipotens 1789, c. 650, a. cunctiparens; omniparens 1643, c.*

allmählich *clementer, 546, d. minutatim 1412, b*

allmanach *prognosticon anni 1824, d*

allmoſen *eleemosyna 776, b.* all. geben *operari &c. 1584, b.* allm. ſamlen *stipem cogere &c. 2212, c*

allo! *age sane 63, a*

allſachte *paulatim 1656, c. gradatim 1025, d*

allzu groß *nimius 1513, d. nimium quantum 1514, a. iniquus 44, d*

allzuſcharff macht ſchärtig *acus cum intendit rumpi solet &c. 199, b*

allzuſehr *nimis 1513, c. nimium, d. nimium quantum, nimiopere 1514, a*

allzuſpat *nimis sero 1513, c*

aloe *Aloe 99, c*

aloesholtz *Agallochum 61, b*

alp *incubus, incubo; ephialtes 798, d. ephialtes 1160, c. suppressio nocturna 1809, d. 798, d.* von a. gedrücket werden *ab incubone deludi 641, c*

alpgebirge *alpes, 100, b*

alprab *pyrocorax 1864, d*

alpſchoß *blemmites, 318, c*

alraun *mandragora 1338, a*

als *quam 1872, b. quasi 1879, a. atque 244, b. utpote 2585, d. tanquam 2287, b. quippe 1903, c.* als/ da/ *cum, quum 648, b. ut 2579, a. prout 2580, a.* als iemahls *ita ut cum maxime 2579, a.* nichts anders/als/ *non aliud (aliter), quam, ac, atque, nisi, 94, b.* lieber als andere *ante alios carissimus 158, a.* als mir GOtt helffe/ *ita me Deus amet 1167, c*

alsbald/ alſobald *actutum 21, d. statim 2200, a. mox 1458, b. confestim 888, c. repente 1928, b. continuo 2314, d. extemplo 1300, d. è vestigio 2484, b. protinus 1835, d. atque 244, c. jamjam 1122, d. jamdudum 1123, a. quantocyus 1878, b. P. licet 1133, d. illico d. in continenti; ex continenti 2313, d. e vestigio 767, b. dictum factum 703, c.* alsbald findet ſich der Rath *consilium sub manu nascitur 1345, b*

alsdenn *hic, 1079, b. ibi 1126, a. tunc 2400, c.* alsdenn erſt *tum vero; tum demum; tum denique 2398, b*

alſen *alosa 100, a*

alslang *quamdiu 1874, a*

alſo *sic 2098, c. ita 1167, c. eo pacto 1618, c.* alſo gar *usque adeo 2577, a.* alſo theuer *tanti 2287, d.* alſo/ als *perinde, ac &c. 1143, a, proinde quasi &c. b.* alſo nehme ichs an *meam partem accipio 402, c.* alſo zu reden *ut ita dicam 2577, d*

älſter *pica 1724, d*

alt *vetus 2487, d. vetulus 2488, b. vetustus, d. c. pervetus b. ætate probectus priscus, è 1815, c. senex 2065, b. annosus 155, a. longævus 1283, d. antiquus 163, c. emeritus 1390, d. grandævus 1030, d. ruinosus 1963, b. exoletus 1575, d. obsoletus, e 1576, b. veteranus; inveteratus 1489, b. grandis natu 1486, c. obsitus ævo 2086, b. defectus annis 844, b. natu major, homo magno natu 1486, c. fessus senecta 888, a.* ſehr alt *gravidus, longævus 60, a. decrepitus 686, a. ætate declivis 554, a. persenex 2065, c. P. permenſo defunctus tempore lucis 1398, b. ditissimus ævi 719, c.* die alten *intonſi ævi; barbati 296, c. prisci, quos Cascos appellat Ennius, 427, d.* wir ſind nun ſo alt/ *id ætatis jam summus 55, c.* der zwey/drey u. jahr alt/ *bimus, trimus &c. 314, a, b.* er iſt 10. jahr alt *natus est annos decem 153, a. 1486, a. tot annos habet; tot complebit 1049, c.* Es iſt ſchon was altes *præcepta ejus rei latitia est, 424, b.* alte leute werden kindiſch *bis pueri senes 314, d.* die alten dichten *fabulose narrat antiquitas 164, b.* alter ſachen liebhaber *antiquarius 164, c.* alt werden *gratiam nobilitatis exuere 1537, a. senescere 2066, d. pervivere usque ad summam ætatem 2533, d. senectutem adipisci 172, d.* alt latein reden *cum Evandri matre loqui 818, a.* über 100. jahr alt ſeyn *centenos annos excedere 473, b.* alte treue *cana fides 395, a.* altes wieder auffwärmen *crambem bis apponere l. recoquere 620, c.* alter greiß *silicernium 2111, a.* alt. geſell (mann) *barbatus 296, b.* alt. art *antiquitatem redolens 1576, c.* alte fratzen *beccesilena 304, c.* alt männlein *seniculus 2065, d.* alter narr *stultus adversus ætatem & canitudinem 395, d.* alt weib *anus 166, c.* alter weiber aberglaube *aniles superstitiones 166, d.* wie die a. ſungen/ ſo zwitſcherten die jungen *si damnosa senem jubat alea ludit & heres bullatus 340, c*

altan *hyæthrium 1111, c. solarium 2136, d. subdiale, subdivum 725, c*

alter *ara 187, a. altare 101, c*

altärlein *arula 187, c*

alter *ætas 55, c. senecta, us, 2066, a. senium c. ævum 59, b. ævitas d. extrema ætas 829, c. mala ætas 1331, d. vetustas 2488, d. caries vetustatis 419, d.* hohes alt. *ætas ingravescens, probecta, decrepita, praci-*

præcipitata 55, d. fessa ætas 888, a. senectus antiquior, grandior, probectior 164, a. exacta ætas 75, d. grosses alt. *longævitas 1284, a. P. senilis biems 1080, b. grandior ætas 55, d.* in hohen alt. *ætate ingravescente 1039, b. ingruente senio 1043, a.* von alters her / vor alt. *antiquitus 164, b.* alter giebt erfahrung *seris venit usus ab annis 2091, a.* alt. hilfft vor thorheit nicht *lupus pilum mutat, non mentem 1304, a. neque vetulus cantherius quam nobellus melior &c. 395, d.*

älter *annosior 155, a. major ætate 1326, b.* etwas ält. *majusculus 1327, b.* so viel jahr ist er älter als ich *tot annis mihi ætate præstat 153, a.* älter seyn *præcurrere ætate 662, c. præcedere annis 456, b. ætate antecedere 453, d.* ält. werden *ætate procedere 456, b.*

alterthum *antiquitas 164, b. vetustas 2488, d.*

ältest *vetustissimus 2488, c. natu maximus 1456, c. primævus 60, b. senior 2065, c.*

altfressene gestalt *fœda situ macies 2130, c.*

ältlich *senilis, ter 2068, a.*

altväterisch *archaicus 196, c. proavitus 283, a. antique 164, c. P. Evandri manibus tritum 818, b.*

altvetterisch *anilis; aniliter 166, d.*

am s. an.

ambassadeur s. gesandter.

amboß *incus 644, b. 1142, a.*

ameiß *formica 940, d.* voll am. *formicosus 941, a.*

ameishauffe *myrmecion 1481, a.*

amethyst *amethystus 115, c. hyacinthus 1108, c.*

amey *ammi; ammium 118, d.*

amme *mater 1357, a. nutrix 1513, d. nutricula altrix 99, a.* am. halten *quam ad præbendum lactem adhibere 1196, c.*

ammern *cerasa duracina 479, a.*

ammiral *præfectus classis 847, a.*

ampfer *lapathum 1212, d. rumex 1959, b.*

ampt s. amt.

amsel *merula 1393, b.*

ämsig *assiduus 238, b.* s. fleißig.

ämsigkeit *assiduitas laborum 238, c*

amt *officium 1571, a. munus 1469, b. functio 980, a. sors 2161, d. cura 655, a. sparta 2165, d. actus 71, d. statio 2218, c. præfectura 847, c. provincia 2511, c. munia 1470, b. curatio & administratio rerum 1411, a.* auſſer a. *privatus, im 1816, a.* ein a. verrichten/ verwalten *honore perfungi &c. 980, b. munere fungi, perfungi; munus curare, exsequi &c. 1469, c. munia obire, implere 1470, b. provinciam capere, administrare &c. 2511, c.* eines a. vertreten *partes cujus agere, suscipere, subire 1652, b.* sich umb ein amt bewerben *esse candidatum 385, b. honoribus operam dare 1095, d.* ein amt geben *personam imponere 1698, c.* das amt der obrigkeit übergeben *magistratu abire; se abdicare 1325, d.* in keinem amt seyn *nihil agere; nihil esse; P. vitam traducere inertem 223, d.* du kanst von deinem a. so viel abbrechen / *tantum est ab re tua otii tibi, 2, b*

amthauß *quæstorium 1868, d; prætorium 1801, a*

amtmann *prætor 1800, c. præfectus 847, a. nomarcha 1527, b*

amtsgenoß *collega 1230, d*

amtschösser *quæstor 1868, c*

an / am / *in 1139, a.* am marckt *apud forum 181, a.* an der Stadt *sub urbe 2242, b.* an dir ist es gelegen gewesen *per tostetit 1691, a.* an statt *vicarius 2496, a.* an statt eines gottes *vice numinis 2495, c*

anatomie *anatome; incisio; prosectio 135, a*

anbefehlen *injungere 1180, tradere quem cui 734, b. dare quem in manum 728, b. mandare 1335, d. commendare 1336, c. demandare 1337, b. legare cui negotium 1229, c. provinciam cui tradere, dare 2511, d*

anbeissen *adedere 772, a. admordere 1450, a. gustare 1045, c. arrodere 1945, c. hamum vorare 1060, b. dentes illidere, 1205, d*

anbelfern/ anbellen *oppedere 1675, d. allatrare 1225, c. P. latrare quem, b*

anbeten *adorare 1605, b. supplicare 2266, c. venerari 2443, b*

anbeter *adorator 1605, d. supplicator 2267, a*

anbetung *adoratio 1605, d. veneratio 2443, c*

anbieten *offerre 881, a; deferre 878, c.* sich anb. *venditare se cui 2441, b.* anb. einen kampff *provocare ad certamen 2568, b*

anbinden *alligare 1260, b. illigare d. religare 1261, b. destinare 694, b. restringere 2232, c*

anbinder *alligator 1260, c*

anbindung *alligatio 1260, c. religatio 1261, b*

anblasen *afflare 918, c. adspirare 2187, c. incinere 391, c.* feuer anblasen *spiritu flammam emovere 1457, a*

anblasung *afflatus 918, c*

anblick *adspectus 2172, c. facies 836, d. contuitus; intuitus 2395, c*

anblicken *affulgere 971, c*

anblöcken *admugire 1459, c. æstuantem canis portendere linguam 512, b.*

anbrechen; die nacht bricht an *nox appetit 1709, b.* der tag bricht an *dies exoritur, 1602, a.*

anbrennen *inardescere 201, a. combustionem sentire 2575, a.* s. anzünden.

anbringen *apportare 1780, d*

anbrüllen *admugire 1459, c*

anbrüchig *subrancidus 1910, c.* anbr. machen *mordere 1449, b*

ancker *ancora 137, b.* vor ancker liegen *navem stativere, tenere in ancoris 1492, a. in ancoris commorari, consistere, expectare 137, c.* das schiff liegt vor ancker *P. dente tenaci anchora fundat navem 691, c.* ancker werffen *ancoram jacere, figere, pangere, 137, c.* ancker heben und lösen/ *anchoram sustollere, solvere, etc. 137, c*

ankerseil *camelus 378, d.* ankerseile *ancomalia, ancorarii funes 137, d*

andacht *devotio 2564, b*

andächtig *pius 1737, a. venerabundus 2443, c. devotus, e 2564, c*

andencken *memoria 1376, a. recordatio 606, b.* in guten andencken erhalten *laudem cujus ab oblivione vindicare 1558, c.* in stetem and. seyn/ *in omnium sermonibus ac mentibus hærere 1054, c*

ander/ anderer / der andere *secundus 2047, d. alius 94, a. alter 102, b.* der ander aus beyden *alter 102, a. P. alii insequens 2078, a. subsequens 2079, c. posterior 1784, d.* andere *cæteri 362, b.* zum andern *secundo, secundum 2049, c.* zum andern mahl *iterum 1169, b.* ein andermahl/ auff eine andere zeit *alias 95, b.* andergestalt *alias 95, b.* vor andern *sigillatim 2120, b.* wie andere wollen *alieno more, 93, a.* andern gleich *coæquatus 45, d.* ander leuten brod *alienus cibus 93, a.* auff andere leute zu sehen haben *aliunde pendere 2545, c.* andere ehe *bigamia, 313, c.*

änderlich *emendabilis 1378, c*

ändern / anders machen *mutare 1477, d. mutationem facere 1478, a. immutare 1478, d. interpolare 1760, a. corrigere 1918, a. resignare 2108, b. alterare 104, b. dissingere 901, d. novare 1537, c. migrare 1403, b. rescribere 2036, a. alium facere 95, a.* noch einmahl änd. *incudi reddere 1142, b. nova incude dissingere* änd. seine gewonheit *recedere ab usitata consuetudine 456, d.* der etwas ändert *interpolator, b*

anders *aliter, alio modo 95, c. aliusmodi 96, b. secus 2051, b.* and. als *aliud, aliter, quam, ac, atque 94, b. d. secus &c. quam 244, b. contraque 94, b. d. secus &c. quam 244, b. contra quam 1873, c. contrarium ac 596, b.* anders als er saget *contra ac dicit;* es ist nicht and. *sic res est 2098, c.* and. lauten *discrepare 627, d.* anders anlegen / als *alio abjumere, quam &c. 95, d.* and. auffnehmen/ als *aliorsum accipere, atque 96, a.* and. als man gemeinet / verhoffet *præter opinionem, spem 1800, a.* der bald anders ist *versipellis 2470, a.* and. sinnes werden *discedere à sententia sua 455, a.* and. thun / fürnehmen *decedere instituto suo 454, c. deficere à se ipso 844, a. ingenium novum induere 831, a. alias aggredi via 2491, d.* and. werden mustu *hæc dies aliam vitam adfert, alios mores postulat 95, a.* and. ist alles worden *antiquitas immutata est 164, b*

anderswo / *alibi 96, a. alibi 2430, c.* anderswoher *aliunde 96, b.* anderswohin *alio 95, d. aliorsum 96, a. aliorsum 2468, a.* anderswohin nisten *nidum migrare 1403, b.* anderswo ist auch gut brod essen *Adera pulchra Tejorum colonia 5, a*

anderseits *altrinsecus 103, d. altroborsum 104, a*

anderthalb *sesquialter 104, c. 2092, a. sesqui 2092, a. hemiolius 1069, c.* anderthalbig *sesquiplus 2092, c.* anderth. finger *sesquidigitus,* anderth. finger groß / breit *sesquidigitalis 713, b. 2092, b.* anderth. ellen *sesquicubitus 2092, b.* anderth. stund *sesqui hora b.* anderth. theil *sesuncia c*

änderung *mutatio 1478, a. commutatio c. immutatio 1479, a. retractatio 2374, d. interpolatio 1760, b. conversio 2474, c. correctio 1918, a.*

andeuten *indigitare 1144, a. intimare 1158, c. portare 1780, b.* s. anzeigen.

andichten *affingere 901, c*

andorn *marrubium 1352, d. stachys 2198, c.* schwarzer and. *ballote 293, d*

androhen *portendere 2309, a*

andrücken *apprimere 1808, a*

aneinander *junctim 1178, c. copulate 601, b. cohærenter 1055, d. continenter 2314, b.* s. nacheinander.

aneinander fügen *connectere 1501, a*

an einander hangen *cohærere; cohærescere 1055, c*

an einander hangend *jugis 1174, b. continuus 2314, d. continens 2313, c*

aneinander heckeln *concatenare 438, a*

aneinander hefften *consuere 2261, d*

anneinander hengen *coagmentare 557, a*

aneinanderstossend *contiguus 2287, a. conterminus 2323, c.*

anfächeln *ventulum cui facere 2454, a*

anfahen *ordiri; exordiri 1596, b, c. inchoare 1141, a*

anfahren an das land *appellere 1679, c.* s. landen. das anfahren *appulsus d*

anfahren mit worten *increpare 628, b. allatrare 1222, c. verbis vehementioribus quem prosequi 2079, b. acriter quem inclamare 536, c. invehi in quem 2435, a*

anfahrung *invectio 2435, b*

anfall *impetus 1710, c. invasio 2415, b. tentatio 2304, c. lacessitio 1200, a. procursus; procursatio 663, a. aggressio; aggressura 1026, b. assultus 1983, a*

anfallen *adoriri 1601, d. invadere 2415, a. incursare 662, a. aggredi 1026, a. incessere 455, c. impetum facere &c. 1710, c. 839, a.* einen anf. petere; *appetere quem 1703, c. 1709, b*

anfällige seuche *epidemia 801, b*

anfang *initium 1150, d. inchoatio 1141, b. ingressus; ingressio 1027, c. introitus 793, b. principium 1815, a. auspicium 278, c. ordium; orsa; orsus; exorsus; exorsa; exordium; primordium 1596, c. cunabula; incunabula 649, d. elementum 777, b. semen 2062, a. incipiendi ratio; inceptio 406, b. vestibulum 2484, b.* anf. des lermens *tirocinium 2353, a,* anf. der tugend *rudimenta; incunabula virtutis 1956 c.* zum glückl. anf. *auspicandi causa 279, a.* anf. haben *initium ducere ex quo 751, d.* anf. zum frieden machen *jacere fundamenta pacis 1115, a.* der anf. läst sich wohl an *primum signa pectoris optimos alit 35, c.* den ersten anf. betrachten *altius quid expedire, & prima repetere ab origine 105, b.* von anf. *ab integro 1155, b.* von anf. biß zu ende *à carceribus ad metas 417, a. à primo capite usque ad extremum 413, b. ab ovo usque ad mala 1616, d. à capite ad calcem 375, b.* in anf. des jahres *anno ineunte 153, a.* zu anf. des frühlings *ineunte vere 792, d.* zu anf. des sommers *æstate ineunte; æstate nova 52, d*

anfangen *inchoare 1141, a. ordiri; exordiri 1596, b, c. incipere; incepture 406, b, c. occipere 407, a. auspicari 278, d. aggredi 1026, a. instituere 2202, b. ingredi 1027, b. conari 590, b. suscipere 409, b. cœpisse; occepisse; cœptare 560, b, c, d. initium facere; ponere; sumere &c. 1150, d.* er fanget an *inst 906, d. 1146, c.* was soll ich anf. *quid facerem 859, b.* zu brennen anf. *ardescere 200, d.* daher will ich zu reden anf. *oratio mea inde proficiscatur 1824, b.* anf. zu lernen *ingredi vestibulum artis 2484, b*

anfänger *inceptor 406, c. inchoator 1141, b. auctor 255, a. auspex 277, b. elementarius 777, b. tiro 2352, d. seminator 2062, d.* anf. im Chor *præcentor in choro 392, a*

anfänglich *initialis 1151, c. primitivus; primigenius 1813, a. primævus 60, b. originalis, ter; originarius 1602, a*

anfangs/ anfänglich *initiò; ab initio 1151, a. primitus 1813, b. prima facie, fronte 961, b*

anfassen *apprehendere; comprehendere 1805, b, c. capessere 400, a*

anfechten *impugnare; oppugnare 1847, a.* angef.

werden *conflictari 916, d.* die wahrheit anf. *veritatem infirmare, obscurare 2482, a.* euſerſt angefochten werden *conflagrare invidia incendio 911, c.*

anfechtung *impugnatio 1847, a. vexatio 2490, d. afflictio; afflictus 916, b. fluctus fortunæ &c. 922, a*

anfeinden *inimicare 118, a. infensare 871, c*

anfeuchten *circumfundere 975, a*

anflammen *flammare; inflammare 913, b, c*

anflehen *implorare 1752, d. supplicare 2266, b*

anflicken *assuere 2261, c*

anfriſchen *acuere 22, b.* ſ. aufmuntern.

anfriſchung *instinctus 2211, b*

anfügen *adjungere 1178, d. attexere 2335, a*

anfühlen *attrectare 2372, a*

anführen *allegare 1230, d. inducere 755; b.* einen anführ. oder lehren *docere; condocefacere quem 734, c. 736, c.* beweiß anf. *rationes afferre 1926, b. subjicere causam 1181; b*

anführer *antepilanus 1728, c*

anführung *dictus; auspicium 752, d.* anf. oder anweiſung *ifagoge 1165, d.* anf. der exempel *exemplorum appositio 1767, d*

anfüllen *complere; explere 1748, c. opplere; replere 1749, a, b. inebriare 768, b. frequentare 956, a. cumulare 649, b. P. concelebrare 460, a.* ſ. voll machen.

anfurt *portus 1781, d*

angeben oder zeigen *monstrare 1445, c.* ſich ang. *profiteri nomen apud quem; dare nomina &c. 1524, b.* angeb. oder anklagen *deferre; delationem facessere 879, a. 482, a.*

angeber *index 702, b.* ang. oder urheber *autor 255, c.* falſcher ang. *sycophanta 2270, d. quadruplator 1886, b. delator 879, a*

angebinde *apophoreta 176, a. natalitium 1488, c*

angebohren *insitus 2086, a. innatus 1487, b. genitibus 1013, a. gentilitius 1001, c. quod pane cum lacte nutricis suxisse videmur 1553, d.* angeb. iſt uns das irren *errorem cum lacte nutricis suximus 813, c.* angeb. neigung zur tugend *semina virtutum 2062, a.* ſ. natürlich.

angebotene waare *merx ultronea 1593, c*

angebrannt *adustus 2574, d*

angebung heimliche *delatio.* durch ſ. angeb. *auspicio suo 278, a*

angeerbt *hereditarius 1056, b.* ang. kranckheit *morbus patrius, hereditarius &c. 1448, d*

angefangen *inchoatus 1141, b. cœptus 560, c*

angefriſcht *instinctus 2211, b*

angefüllt *confertus; refertus 856, c, d. cumulatus 649, b. copiosus 600, c*

angehängte artzney wider den gifft *amuletum 127, c*

angehen *attingere 2286, b. pertinere ad quem 2315, d.* es geht an *bene procedit 456, b.* es geht dich an *res tua agitur 69, c. 1930, b.* es g. mich nichts an *nihil ad me attinet 2313, a.* was g. es der ſtadt an? *quid ad civitatem?* was g. es mich an? *quid ad me? 24, d*

angehend *cœptans 560, d.* angehende alter *anni vergentes in senium 2463, b*

angehören *ab aliquo esse 2, d. gradu contingere &c. 1025, b. cognatione attingere &c. 2286, b.* einen nichts angeh. *nullo gradu quem contingere 2286, c.* ſ. zuſtehen.

angeklagter *reus 1934, a*

angel *hamus &c. 1060, b.* ang. werffen *lineam mittere 1266, a.* das fiſchen mit angeln *hamatilis piscatus 1060, c.* zwiſchen thür und angel ſ. thür.

angelegen ſeyn laſſen *anniti, conniti 1518, a. incumbere in causam 642, d. operam dare rei 728, b. omni cogitatione curaque in rem incumbere 654. figere in re omnem operam, industriam, cogitationem &c. 896, d. rem persequi corde & animo atque viribus 603, d.* ſich nichts mehr angel. ſeyn laſſen / als ſein leben *nihil antiquius vita existimare 164, b.* ſ. ſorgen.

angelegenheit; wichtige ang. *res major; res magni momenti; causa major 1526, d.* ſich immer in eines ang. finden laſſen *frequentem cui operam dare 953, b*

angelegt werck *collusio 1295, d*

angelicken wurtzel *angelica 142, c. 818, b.*

angeln *hamare; adhamare 1060, b. captare arundine pisces 227, d. P. tremula captum linea trahere piscem 1285, d. pisces hamo capere, ſuſpendere 1734, c*

angelnd *hamatilis 1060, c*

angeloben *spondere 2187, c. condicere 705, d. recipere 408, c. fidem dare 728, a. obstringere suam fidem 2232, a.* ang. laſſen *stipulari 2213, c. restipulari 2214, b.* gerichtlich ang. *cavere officio, apud officium 1571, b*

angelobung *stipulatio 2214, b. sacramentum 1972, b.* ang. ſich zu ſtellen *vadimonium 2426, c.*

angelruthe *arundo 227, d. arundo piscatoria; hamata 1735, a. 1060, b*

angelſchnur *linea piscatoria 1266, a*

angenehm *carus 426, b. acceptus 403, a. carus 426, b. carius auro, luce, oculis d. latus, latè 1206, b. jucundus; perjucundus 1171, b, c. suavis, ter 2241, c. dulcis 760, d. gratiosus; gratus 1034, b, d. amicus 116, c. desiderabilis 694, a. favorabilis 866, b. volupe 2561, a. plausibilis 1745, a.* etwas ang. *porcellus Acarnanius 9, d.* ang. briefe *litera suavitate referta 857, a.* ang. gaſt ſeyn *optato venire 1592, a.* ang. machen *commendare 1337, a. in gratiam ponere apud quem 1033, c.* ang. ſeyn *esse in oculis cui 1565, c. percarum esse cui 426, d. valere apud quem gratia 1033, c*

angenommen *ascitus 2023, d.* angen. weiſe *affectatio 843, b*

angers *andegavum &c. 140, a*

angeſehen ſeyn bey einem *in laude & gratia apud quem esse; valere apud quem gratia 1033, c*

angeſetzt *destinatus 694, c. certus 486, b. decretorius 483, a.* angeſ. feyertage *conceptitia feria 404, c*

angeſicht *frons 960, c.* ſ. geſicht.

angeſchaffen ſ. angebohren.

angeſchrieben *adscriptitius 2032, b*

angeſtrichen *picturatus 1730, b. circumlitus; collivitus 1268, c, d*

angethan *praditus 732, b. amictus 116, a.* köſtlich ang. *splendide amictus 2189, c*

angetrieben *instinctus 2211, b. concitatus 514, d*

angewachſen *agnatus 1487, a*

angewöhnen ſich *adsuescere 2147, a.* ſ. gewöhnen.

angewöhnt *ascitus 2023, d*

anglimmen *exardescere 200, d*

angreiffen *prehendere &c. 1804, d. pertractare manibus 2374, a.* gewaltſam angr. *attrectare; contrectare 2372, a, c. adoriri 1601, d. invadere 2415, a. aggredi 1026, b. corripere 1912, c. appetere 1709, b. intentare manus in quem 2307, b.* ſ. loßgehen auf den feind. mit worten angr. *convicio quem incessere 455, c.* das werck angr. *operi manum admovere; adhibere 1344, c*

angrentzen *proximare 1828, d*

angrentzend *conterminus 2323, c. adjitus 2130, c. finitimus; affinis; confinis 904, b, d*

angriff *contactus 2286, a. impressio 1809, a.* feindl. angr. *coitio 791, c. cœtus 561, a. aggressio; aggressura 1026, a.* angr. thun *incursare 662, a*

angſt *angor 143, a. anxietas 167, a. dolor 738, a. arcta res 195, c. tormentum 2363, d.* mit ſorg und angſt *anxiè 166, d.* in an. ſeyn *jactari 1115, c.* an. und noth gnug haben *parum mellis & absynthii multum habere 6, c*

ängſtigen *anxiare 167, a. angere 124, d. affligere; afflictare 916, b. angustare 145, b. excarnificare 422, c. cruciare; discruciare 638, c. premere 1807, a. tribulare 2380, c. vexare 2490, c.* einen ängſt. *miserum quem habere 1417, a.* ſich faſt zu tode ängſt. *angoribus confici 143.*

ängſtiger *afflictator 916, c. vexator 2490, d*

ängſtiglich *anxius P. anxifer 166, d*

ängſtigung *carnificina 422, c. afflictio; afflictus 916, b.* ängſt. des Hertzens *morsus & contractiuncula animi 2372, c*

angürten *subigare 1261, b.* das ſchwerd ang. *præcingi ense 522, b. lateri accommodare ensem 579, d*

anhalten *hortari; adhortari 1103, a, c.* anh. oder auffh. *reprehendere ex fuga 1806, a.* reiſende auffh. *præcludere 541, d.* zur arbeit anhal. *solicitare ad laborem 2140, d.* den zügel anhal. *adducere habenas 753, c.* in was anhal. *instare 2221, b. urgere 2571, d.* umb etwas anhal. *exposcere 1783, b. contendere quid à quo 2305, b.* umb ein ampt anhal. *petere honores 1708, b.* der umb etwas zugleich anhält *competens 1709, d. competitor 1710, a*

anhaltende kranckheit *morbus tenax 1448, d*

anhaltung *instantia 2221, c. frequentamentum 956, a. continuatio 2515, a.* anhal. oder antreibung *admotio; admotus 1456, b. solicitatio 2141, a*

anhang *appendix 1684, b. adhæsio 1055, c. sectatores 2075, d.* ein klein anh. *appendicula 1684, b.* anh. des volckes *factio; consensionis globus 841, b.* der einen groſſen anh. hat *factiosus 841, c*

anhangen *sectari; assectari 2075, d. 2076, d. adhærere; adhæresciere; inhærere; inhæresciere 1055, b, d.*

anhänger *sectator 2075, d. assectator; assectatrix 2076, d*

anhängig *affinis cui rei 904, c.* anh. machen eine ſache *constituere litem 1201, d.* anh. machen anderswo *causam transferre alio 884, b*

anhauch *afflatus 918, c*

anhauchen *afflare 918, c. adhalare 1058, d*

anheben *inchoare 1141, a. incipere; inceptare 406, c, b. aggredi 1026, a.* hoch anh. *proœmium alte petere; altius repetere narrationem 105, b.* aufs neue anh. *integrare 1155, c. inire prælium 792, c.* ſich anheben *exoriri; exoriri 1602, a.* ſ. anfangen.

anheber ſ. urheber.

anhebung *inceptio 406, b*

anheckeln *adhamare 1060, c*

anheften *suffigere 897, d. affigere a. alligare 1260, b. infibulare 891, b*

anheftung *alligatio; alligatura 1260, c*

anheiſchig ſich machen *recipere cui quid 408, c.* ſ. angeloben.

anhengen/ anhencken *annectere 1501, a. suspendere 1687, a. affricare 957, b. subtexere 2336, b.* an ſtein denen kleinen kindern anh. *infantibus succinum alligare ratione amuleti 127, d.* einen ſchandfleck anh. *asperare; aspergere macula; inurere maculam cui 1321, a. labeculam adspergere cui 2165, d. inurere cui ignominiam 2575, b. turpitudinem cui infligere 917, a.* durch eine brücke angehengt werden *ponte adjungi & contineri 1773, d*

anherr *avus 282, d.* des vaters ſchweſter anh. *amita 118, d.* alte anh. *majores 1327, a*

anhetzen *incitare 515, d. instigare 1153, b. inflammare 913, c. frigidam suffundere 959, a.* die hunde anhetz. *P. hortari canes 1103, b*

anhetzer *concitator; stimulator 514, d.* ſ. anreger.

anhetzung *concitamentum 514, d. solicitatio 2141, a*

anhören gar gerne *auribus pronis quid accipere 402, b. benigne attenteque audire 317, d*

anhörer ſ. zuhörer.

anhörung *auditio 261, a*

aniß *anisum 151, d*

ankehren ſ. anwenden.

anklage *accusatio 449, c. incusatio 459, a. delatio 879, a. postulatio 1787, a. intentatio criminum 2307, b.* falſche ankl. *sycophantia 2271, b*

anklagen *accusare 449, a. incusare 450, a. incessere 455, d. flagitare 911, a. criminari 632, a. postulare 1786, c. perorare in quem 1806, b. crimine quem accusare; compellare 631, d. reum peragere 77, b. 1934, a. actionem cui intendere 2306, d. arguere sceleris; facinoris 208, d. vocare in jus, in crimen 2565, d.* ankl. wegen diebſtahls und ſchmachreden *agere furti, injuriarum &c. 69, d.* vor der obrigkeit einen anklagen *deferre nomen cujus apud magistratum 878, d. adducere in judicium 2172, c.* auff leib und leben anklagen *capitis quem arcessere; crimine in summum capitis periculum arcessere 196, a. capitis anquirere 1869, c.* ſ. klagen; ſ. verklagen.

ankläger *arcessitor 196, b. insimulator 2118, b.* ſ. kläger.

anklammern *fibulare; conjungere per fibulam 891, b*

ankleben *hærere 1054, c. adhærere; inhærere 1055, b, d.*

anklebend *tenax 2312, a. piceatus 1738, b*

ankleiſtern *agglutinare 1021, d*

anklopffen *ostium pulsare, pultare 1679, b*

anknüpffen *annectere 1501, a. adjungere 1178, d. subjungere 1180, b. innodare 1523, c*

ankommen *advenire 2446, a. allati 1193, c.* nicht ſauer oder ſchwer ank. *citra pulverem contingere &c. 1851, c.* zu ſchiff ankom. *nave advehi &c. 2492, b.* das ſchiff kömmt an *navis appellitur 1679, c.* die luſt iſt ihnen angekommen *cœpit: incessit:*

incessit eos libido 455, c. 2415, b. es kömmt mich furcht an *timor subit animum 795, c.* das ankommen der kranckheit *accessio; paroxysmus 453, c.* ſ. ankunfft.

ankörnen *inescare 815, c.* ſ. anlocken.

ankündigen *indicere 706, a. nunciare 1550, b. annunciare; denunciare; nuncium afferre 1549, c, b, c.* einen tag ank. *dicere diem 711, a*

ankündiger *nuncius, a. 1549, a. nunciator 1550, b.* ſ. bothe.

ankündigung *intimatio 1158, c.* öffentl. ankünd. *promulgatio 1460, d.* ankünd. des krieges *clarigatio 539, b.* ſ. verkündigung.

ankunfft *adventus 2446, b. accessus 453, b. P. allapsus 1193, c.* ank. oder geſchlecht *ortus 1601, a. genus 1002, a. gentis cunabula; incunabula 649, d.* geringe ank. *ignobilitas generis 1521, c.* von geringer ank. *loco obscuro tenuique fortuna ortus 1600, d. infimo loco natus 1147, a.* der von hoher ank. iſt *summo loco natus 1279, d. 1485, d.* der von ehrl. ank. iſt *honesto loco natus 1097, d.* unehrl. ank. *originis dehonestamentum 1098, d. dedecus natalium 1488, c*

anlachen/anlächeln *arridere 1993, d. blandiri tanquam recentes fœtus 316, c*

anlage *indictio 706, b. onera 1581, d.* der die anlagen mindert *tributorum repressor 1809, c*

anländen *appellere 1679, c.* ſ. anfahren.

anländung *appulsus 1679, c*

anlangen *postulare 1787, a. depostulare, b*

anlaß geben *januam aperire; patefacere 1123, d. fenestram patefacere ad &c. 872, d. facem praferre ad &c. faculam allucere cui 868, b, c. 882, b.* anl. geben zu ſchreiben *argumentum dare epiſtola 210, a.* der anl. giebet *satelles; minister 2004, a*

anlaſſen übel *malè accipere 1332, c.* ſ. ſchelten. ſich wohl anl. *dare specimen indolis 2170, c.* es läßt ſich zum kriege an *res ad arma spectat 2171, a*

anlauff *impetus 1710, c. fluctus 922, a.* anl. des meeres *accessus maris 453, b*

anlauffen *incurrere 661, d. allidere 1205, b.* anl. mit dem kopff *caput parieti impingere 1630, b.* der wein läufft an *vinum mucorem contrahit, mucet 1458, c*

anlegen/anwenden *insumere 2260, b. nabare 1494, d. impendere 1656, a. adhibere 1051, a. collocare 1281, a.* gebäud anleg. *constituere 2201, c. instituere 2202, c.* anlegen/ kleiden *induere 831, b. amicire 116, a. indere 731, b. accommodare 579, d.* übel anleg. *malè locare 1332, c. perdere 731, d. disperdere 732, b. male uti bonis 2581, d.* wohlthat anlegen *serere beneficium 2082, b.* feuer anleg. *subjicere ignem 1121, a.* den zaum anleg. *frenum injicere, ponere 954, b.* mühe oder fleiß anl. *operam ponere, sumere, consumere, conterere 1583, a. conferre operam &c. 878, a.* hand anleg. *manum admovere 1456, b. manus admoliri 1437, c. injicere cui manum &c. 1119, b.* die hände an anderer leute gut legen *alienis bonis manus afferre 877, c.* ein kleid anleg. *circumdari amiculo 729, c.* eine leiter anleg. *applicare scalas &c. 2011, d.* zu verſteuern anleg. *censeri 466, d*

anlehnen *applicare 1749, d. acclinare 552, a. recumbere 643, a.* ſich an einen anleh. *rejicere ſe in quem 1120, d*

anleimen *agglutinare 1021, d*

anleiter *præmonſtrator 1446, b.* ſ. führer.

anleitung *institutio 2203, a. isagoge 1165, d. ductus 752, d.* anleit. zu ſorgen *curarum fomenta 654, d.* anleit. geben *fenestram patefacere ad &c. 872, d.* auff eines anleit. etwas thun *exemplo cujus facere quid 825, c.* ſ. anlaß.

anleuchten *affulgere 971, b.*

anliegen/das kleid liegt glatt an *vestis sedet 2052, b.* das anliegen *scrupulus 2038, a. ægritudo 34, b.* einen um was anl. *solicitare quem ad quid 2140, d.* die ſorge liegt uns immer an *cura apud nos excubat 640, d*

anlocken *attrahere 2371, d. allicere; allectare 1200, a. illicere 201, a.* ſ. locken.

anlockend *illecebrosus, è; illex, pellax 1201, b, b, c*

anlockung *allectatio 1200, a. invitatio, invitamentum 1160, a*

anlöten *adplumbare 1754, c*

anmahlen *appingere 1730, b*

anmahnen ſ. vermahnen.

anmahner *hortator, trix; adhortator 1103, c, d*

anmahnung *exhortatio 1104, a*

anmaſſen *assumere 2259, c.* ſich anmaſſ. *adsciscere sibi quid 2023, d. sumere, arrogare sibi 1946, d. vindicare sibi 2513, b.* ſich der regierung anmaſſ. *capessere rempublicam 1931, d.* ſich des erbtheils anmaſſ. *cernere hæreditatem 482, b.* ſ. annehmen.

anmercken *notare 1533, c. annotare 1534, a. observare 2090, c. animadvertere 151, c. commentari 1381, b*

anmerckung *nota; censorium opus 467, d. animadversio 151, d. observatio 2090, c. annotatio; annotatiuncula; annotamentum 1534, a, b. commentatio 1381, b. censoria animadversio, virgula 468, a*

anmurren *admurmurare; obmurmurare 1472, b*

anmuth *suavitas 2241, c. amœnitas &c. 122, d. jucunditas 1171, b. festivitas 889, c*

anmuthen *lacessere 1199, d.* anm. unkeuſchheit oder unzucht *solicitare cujus pudicitiam 2140, d. appellare quem de stupro &c. 1677, d*

anmuthig *suavis, ter 2241, c. amœnus 122, d.* anmuth. machen *hilaritate conspergere 2166, a.* ſ. lieblich.

anmuthigkeit ſ. anmuth.

anmuthung *postulatus, um; postulatio 1787, a*

annageln *configere; suffigere 897, b*

annagen *arrodere 1945, c.* ſ. anbeiſſen.

annäherung *appropinquatio 1831, c*

annehen *assuere 2261, c. consarcinare 2001, a*

annehmen *adsumere 2259, c. accipere; acceptare 402, a. 403, d. amplecti 1747, a. suscipere 409, b. adsciscere 2023, d.* annehm. gut heiſſen *comprobare 1821, a.* an kindes ſtatt annehm. *adoptare; cooptare 1592, b, c.* annehm. oder erkennen *agnoscere 1530, c.* nicht annehmen *repudiare 1929, d. respuere 2196, b.* zum bürger annehm. *civem facere 839, a.* die vermahnung annehmen *locum relinquere admonitioni 1279, c.* ſich eines dinges annehm. *capessere quid 400, a.* ſich des dinges nicht groß annehm. *lubitet ferre 1244, b.* ſoldaten annehm. *conscribere milites 2032, b.* zu gnaden annehm. *recipere in gratiam 408, b.* ſich eines andern annehmen *ostendere ſe cujus defensorem 871, a.* ſich der ſache annehm. *non negligere negotium 1235, b.* zum geſellen; oder in compagnie annehm. *recipere quem in gregem 408, b*

annehmlich *amœnus 121, c.* ſ. angenehm. nicht annehml. *homo sine lepore 23, c*

annehmlichkeit ſ. anmuth; ſ. lieblichk.

annehmung *assumtio 2259, d. acceptio 403, c.* annehm. an kindes ſtatt *adoptio; cooptatio 1592, b, d. arrogatio 1947, a*

annoch *adhuc 27, d. insuper 2263, a. etiam; etiamnum &c. 817, b, c*

anordnen *disponere 1769, d. constituere 2201, b. condere 587, a. ordinare 1598, b. sancire 1992, a*

anordner *ordinator 1598, d*

anordnung *ordinatio 1598, c. dispositio 1769, d. dispositus 1770, b. auspicium 278, a. sanctio 1992, c. scitum 2023, b*

anpfählen *adjungere palo vitem 1626, d*

anpfeiffen *adsibilare 2097, d*

anpfuyen ſ. anſpeyen.

anpochen *arietare 211, c.* ſ. anklopffen.

anprellen *allidere; impingere 1205, b*

anrechnen *imputare 1861, c*

anrede *affatus; affamen 858, a. allocutio; alloquium 1286, a. compellatio 1678, c*

anreden *alloqui; alloquio prosequi 1256, a, b. affari 858, a. appellare; compellare 1678, a, c*

anregen *incitare 515, d. inflammare animum incitatione acri, vehementi 516, b.* ſ. anreitzen.

anreger *monitor; admonitor 1442, b, c. exhortator 1104, a. irritator 1164, d. exactor studiorum 76, b.* anreger gnug/ aber wenig arbeiter *multi sunt boum stimulatores, pauci verò aratores 329, a.* ſ. anreitzer ſ. antreiber.

anregung *instinctus 2211, b. impulsus 1680, c. igniculus; stimulus; incitamentum 1131, b.* durch meine anregung *me impulsore 1680, c*

anreibung *affrictus 957, b*

anreitzen *instigare 1153, b. impellere 1680, b. allicere, allectare; allicefacere 1200, a, b. stimulare; exstimulare; instimulare 2210, a, b. flammare; inflammare 913, b, c. lenocinari 1238, c. calcar addere 730, b. addere; admovere stimulum 2209, d. subdere; addere; subjicere cui faces 868, b.* ſ. reitzen; ſ. anregen.

anreitzer *instillor 2211, b. incitator 516, a. impulſor 1680, c*

anreitzung *instinctus 2211, b. stimulatio 2210, a. instigatio 1153, c. illecebra; illectamentum 1210, a, b. invitatus; invitatio; invitamentum 1160, a. irritatio; irritamentum. P. irritamen 1164, c. calcar 376, d. concitamentum 515, a. incitatio; incitamentum &c. 516, b. igniculus 1131, b. incentivum 391, d. lenocinium 1238, b. P. thyrſus 2346, d.* anreitzung zu auffruhr *faces seditionis 868, b. fomes 1947, c.* ſ. reitzung. ſ. anregung.

anrichtbanck *abacus 4, b. repositorium 1773, a*

anrichten *instruere 2234, d. condere 587, a. instaurare 1153, a. serere.* der zanck anricht. *sator litis 2082, b, c.* anr. oder zieren *ornare 1602, c.* etwas anr. *designare quid 2107, d.* krieg anricht. *conflare bellum 918, d.* unglück anr. *creare ærumnas 625, b. excitare tempestatem; tantum mali 515, b.* uneinigkeit anr. *seditionis 1266, d.* lermen anr. *facere; dare turbam 2402, a.* unwillen anr. *concire iram 514, b.* unruhe anr. *multa turbare 2403, c.* der böſes anrichtet *sator scelerum 2006, c*

anrichtung *instauratio 1153, a*

anriechen *olere 1576, d*

anruffen *implorare 1752, d. invocare 2567, d. adprecari; comprecari 1804, a. suspirare 2188, c. inclamare 536, c.* umb hülffe anr. *appellare 1677, c.* GOtt zum zeugen anr. *adhibere Deum testem 1051, b*

anruffung *imploratio 1752, d. adoratio 1605, d. comprecatio 1804, b. invocatio 2568, a*

anrühren *tangere 2285, b. attingere; contingere 2286, b, c. palpare 1626, a.* ein wenig anrühr. *digitis extremis attingere 712, c*

anrührung *attactus 2286, c. attrectatio; attrectatus 2332, a*

ansagen *indicere 706, a. profiteri 863, b. referre ad quem dicere 883, a.* ſ. ankündigen.

ansatz *assultus 1983, a. lacessitio 1200, a. primus statim incursus 661, d*

anſchaffen *comparare 1647, d. instituere 2202, c*

anſchaffung *paratus 1647, b*

anſchauen *intueri 2395, c. contemplari 2300, c. P. perlegere oculis 1235, d.* ſ. anſehen.

anſchauung *intuitus; obtuitus 2395, c, d. adspectus 2172, c. conspectus 2173, c*

anſcheinen *allucere 1310, a. affulgere 971, b*

anſchicken ſ. anſtellen.

anſchielen *transversa facie intueri; limis adspicere 1265, a. trahibersâ tueri &c. 1088, a*

anſchiffen *adnabigare 1494, b.* ſ. landen.

anſchlag *consilium 591, c. ratio 1928, b. voluntas 2536, b.* offentlich anſchlag. *proscriptio 2035, d.* kurtzer anſchl. der koſten zu einen werck *conspectus 2173, d.* anſchl. an geld *adæratio 50, b.* liſtige anſchl. *machina 1319, a.* die beſten anſchl. mißlingen *optimè cogitata pessimè cadunt 561, c.* nicht in anſchlag gebracht *inæstimatus 543, a*

anſchlagen / anheffren *figere 896, d.* anſchl. anſtoſſen *impingere 1630, b. allidere; illidere 1205, b, d.* anſchl. an geld *æstimare pecuniâ 53, c.* öffentl. anſchlagen *promulgare 1460, c.* das geſetz anſchl. *legem figere 1246, a.* anſchl. daß ein gut zu kauffe ſey *auctionarias tabulas proponere; auctionem proscribere 364, d*

anſchlägig *industrius, è, 1145, d. consultus 593, b.*

anſchmeiſſen/anſtoſſen *illidere 1205, d.* ſtarck an die thür ſchmeiſſen *calcibus insultare fores; proterè ædes arietare 211, è*

anſchmieren *allinere; illinere 1268, c, d. inungere 2546, c*

anſchmitzen ſ. anhengen einen ſchandfleck.

anſchnarchen / anſchnautzen *allatrare 1223, c. inclementiori verbo quem appellare 547, a. acriter quem inclamare 536, c.* ſ. anfahren.

anſchreiben *annotare 1534, a*

anſchreyen *inclamare cui 536, c*

anſchreyung *inclamatio 536, c*

anſchuldigen *culpam impingere 1630, b*

anſchüren *ligna super foco large reponere 928, b*

anſchwimmen *adnare 1519, b. 1520, b*

anſehen *tueri; intueri 2395, b, c. spectare 2176, c. adspicere; adspectare 2172, b, c. oculis contemplari 2390, c. habere respectum; rationem 1049, d. conjicere oculos in quem 1117, c. intendere oculos*

los in quem 2308, c. convertere oris & oculos in quem 2474, c. P. pererrare quem luminibus 813, c. sich selbst ansch. in suum ipsius sinum inspicere 2122, b. nicht ansch. negligere 1330, b sich ansch. lassen apparere 1641, d. für gut ansch. censere 466, a. probare; approbare 1820, a. er sieht es vor gut an ei videtur, placet 2488, d. 1738, d. den nutzen ans. duci specie utilitatis 2169, a. das gestirne ans. astra suspicere 2178, a. starr ansch. obtueri; obtutum quo figere &c. 2395, b, d. duobus contueri oculis 2395, b. intentis oculis acerrime contemplari 12, b. der die personen ansiehet acceptor personarum 403, d. das ansehen intuitus 2395, c. ansehen/respect autoritas 257, c. majestas 1329, b, dignitas 713, d. dem ansehn nach in speciem 2169, a. ansch. haben habere pondus 1765, c. autoritate florere 921, c. in einem ans. seyn in quo numero esse 1545, a. in grossem ans. seyn valere autoritate apud quem 257, c. ein redlich ansch. haben ingenuitatem pre se ferre 1156, c. ein ansehen machen illustrare 1306, c. wer reich ist hat das ansch. dignitatem affert fortuna 877, c

ansehen s. zuschauer.

ansehnlich splendens 2189, c. splendidus, è 2190, b. spectatus 2171, a. spectabilis 2171, c. conspicuus 2174, a. grabus 1038, a. insignis, ter 2165, c. illustris 2400, d. illustris; praclustris 1307, a, b. lautus, e 1226, c. fulgentissimus P. fulgentior astris 970, d. gravitate & autoritate præditus 732, b. P. cothurnatus 618, d. locuples 1281, c. ansehnl begraben werden amplissimè supremo die suo efferri 126, c

ansehnlichkeit gravitas 1038, a. splendor 2189, a. majestas 1329, c

ansetzen statuere 2200, d. constituere 2201, b. præstituere 2203, a. indicere 706, a. destinare 694, c. irrogare 1947, c. einen termin ans. dem dicere, definire, præfinire 703, b. 905, a. 906, a

ansingen adcantare 392, b

anspannen jungere 1178, c

anspanner jugator 1175, d.

ansperren conspuere; conspuare 2195, d. inspuere; inspuare 2196, a

anspornen peragitare 77, b. addere; subdere calcar 376, d. calcaribus concitare 514, d. s. sporn geben.

ansprach s. anrede.

ansprechen alloqui 1285, a. appellare 1677, c. compellare 1678, c. s. anreden.

ansprengen inspergere 2165, d.

ansprung mentagra, licnenes 1384, d

anspülen alluere 1301, c

anstalt paratus; apparatus 1647, b, c. præparatus 1650, b. provisio 2502, d. anstalt machen s. anstellen.

anstand der Gerichte justitium 1187, a. intersitio 2203, a. anst. im kriege machen inducias facere &c. 1144, b

anständig decorus, è 685, b. honorificus, e 1097, b. honestus 1098, a. dignus 713, c. perapposite 1767, d. übel anst. s. unanständig.

an statt einer wohlthat achten pro beneficio habere 1817, d

anstechen mordere 1449, b. das pferd anstech. addere; subdere calcar 376, d. admovere calcaria 1051, b. citare; concitare equum 513, d. 807, c. calcaribus concitare 514, d. s. höhnen.

anstecken figere 896, d. einen rung ansteck. annulum aptare digito 180, b. einen anst. transfundere in quem mores 977, d. ansteck. oder anzünden inflammare 913, c. s. anzünden.

ansteckende seuche lues incentiva 391, c

anstehen wohl decere 684, c. was einem wohl anstehet se dignum 713, c. übel ansteh. dedecere; indecere 685, a. deformare 939, a. es stehet einem ehrl. manne nicht an non cadit in virum bonum 347, d. bey sich ansteh. hæsitare, hæsitatorem esse 1055, b. er stehet bey sich an æquabaret illi 182, c. ansteh. lassen omittere 1425, b. supersedere 2059, b. biß morgen ansteh. lassen procrastinare; differre in crastinum 621, b

anstellen instituere 2202, d. præstituere 2203, a. instaurare 1153, a. parare 1646, c. apparare 1647, c. aptare 180, b. conformare 938, d. rathsam anstellen dispensare 1684, d. scheinbarl. anst. adsimulare 2117, d. eine schule anstel. aperire ludum 1643, d. eine gasterey anstel. convivium celebrare 460, b. sich feindselig anstel. hostilia induere 831, a

anstemmen sich subniti 1518, d

ansterben hæreditate obvenire 2450, b

ansticheln s. höhnen.

anstiften heimlich subornare 1604, b

anstifter/uhrheber autor 255, c. succentor 392, a. stimulator, trix; exstimulator 2210, a. instigator, trix 1153, c. mandator 1336, b. conditor 514, c. s. uhrheber.

anstimmung accentus 391, b

anstincken obolere 1576, a

anstoß scandalum 2013, a. allisio; illisio; illisus 1205, c, d. scopulus 2028, a. hallucinatio 1058, c. hæsitatio 1055, a. pedis offensio; offendiculum; offensatio 872, b. ohne anst. inoffensus 872, c. kleiner anst. motiuncula 1456, a. anst. von einer kranckheit haben morbo tentari &c. 1448, c. testudine tentari 2419, a

anstossen allidere; illidere 1205, b, d. impingere 1630, b. quatere 1879, b. tangere 2285, c. attingere 2286, b. hallucinari 1058, b. offendere ad quid; in quo 871, c

anstößig pferd offensator equus 872, c. anst. rede hallux oratio 1090, c

anstossung titubatio; titubantia 2354, c. anst. der zunge ortus vel lingua titubantia 1266, d

anstreichen/anschmieren illinere; prælinere 1268, d. 1269, b. infucare 967, b. die farben anstr. inducere colores 755, c

anstreichung illitus 1269, a.

anstrich s. schmincke.

ansuchen postulare 1786, c. exposcere 1782, b. das ansuchen s. bitte.

antasten attrectare; contrectare 1372, a, c. adorire 1601, d

antheil portio 1654, a. rata pars 1925, d

anthun indere 731, a. inducre 831, a. afficere 842, b. inferre 880, c. offerre 881, a. einem den todt anth. conficere cui mortem 2024, c. schande anth. infligere turpitudinem 917, a. s. anhengen.

antlitz s. gesicht.

antoniusfeuer erysipela 814, c. sacer ignis 1131, b. 1971, b.

antragen deferre 878, d. offerre 841, a. die crone antr. regnum cui deferre 1922, d. s. auftragen.

antreffen reperire 1645, b. offendere 871, c. conspicari quem 2174, a. nullum quem excipere 405, c. es trifft ehre an gloria agitur 69, c

antreiben impellere; perpellere 1680, b, c. flagitare 910, c. allectare 1200, a. adigere 73, d. premere 1807, c. stimulare; exstimulare; instimulare 2210, a, b. subdere calcar 376, d. irritare 1164, b. incitare 515, d. stimulum addere, admovere 2209, d. stimulos subjectare 1121, c. urgere 2571, d

antreiber impulsor 1680, c. hortator; adhortator, trix 1103, c, d. compulsor 1679, d. flagitator 911, a. antr. der ruderknechte celeustes 463, a

antreibung solicitatio 2141, a. efflagitatio 911, a

antreten ingredi 1027, b. adire 789, c. s. ampt antr. inire magistratum 792, c. die schlacht antr. capessere pugnam 400, a

antrieb instinctus 2211, b. impulsus; impulsio 1680, b, c. fomes 947, c. s. triebfeder. s. anreitzung.

antritt aditus; aditio 789, c, d

antrocknen adarescere 204, b

antvogel/antrach anas mas 134, b

antwort responsum; responsio 2193, a. göttl. antw. oraculum 1606, b. fürstl. antw. rescriptum 2034, b

antworten respondere 2192, c. respondere 2193, a. P. assonare 2152, b. reponere 1773, a. responsum dare, reddere, ferre 2193, a. schrifftl. antw. rescribere 2035, d

anvertrauen credere 623, c. accredere; concredere 624, b. s. vertrauen; s. untergeben.

anverwand s. verwand. anverwandte necessitudines 1439, b. anverwandter propinquus; propinquitate proximus 1831, a, b. conjunctus 1179, b. gentilis 1001, b

anwachsen adnasci 1486, d. inolescere 1575, d

anwald procurator 657, d

anweben attexere 2335, a

anwehen afflare 918, c. adspirare 2187, c

anwehung adspiratio 2187, c. afflatus 918, d

anweinen applorare 1752, a

anweisen commonstrare 1445, d. delegare 1231, a. in ein amt anweis. inaugurare 266, d. an- oder unterw. præferre facem 882, b

anweisung monstratus; monstratio 1445, d. anweis. zur kunst isagoge 1165, d. die erste anweis. initiatio; initiamenta 1151, b. anweis. der schulden attributio 2382, b. anweis. thun; bezahlen durch anw. delegatione & verbis solutionem perficere 1231, b. ab aliquo solvere, dare, numerare 3, c

anwenden insumere 2260, b. fleiß anw. studium in re collocare 1281, b. adhibere curam, diligentiam 1051, a. die wohlthat anw. ponere apud quem beneficium 1766, b. da nichts angewendes ist officiperda 1572, d

anwendung accommodatio 580, a. applicatio 1750, a

anwerben s. verkauffen.

anwesend seyn adesse 2254, d. s. gegenwärtig.

anwiehern adhinnire 1083, d

anwünschen s. wünschen.

anzahl multitudo 1464, b. s. zahl. s. menge.

anzapffen/einen anz. bellicare quem 2437, b. s. höhnen. s. spotten.

anzeichen omen 1578, d. augurium 265, d. s. zeichen.

anzeichnen s. anmercken.

anzeigen indicare; indicio esse; indicium facere 702, a, c. significare 2108, c. ostendere 2377, d. portendere 2309, a. prodere 732, c. proponere 1772, b. docere 734, d. innuere 1553, b. arguere 208, d. argumento esse 210, a. præferre; præferre 882, b. s. bedeuten.

anzeiger index; indicator 702, b

anzeigung indicium; indicatura 702, c, b. signum 2104, b. significatus; significatio 2109, a. specimen 2170, c. argumentum 210, a. documentum 736, a. proditio 732, d. omen 1578, d. augurium 265, d. s. bedeutung.

anziehen amicire 116, a. inducre 831, a. oben über anz. superinduere 832, b. sich anders anz. vestimenta mutare 2486, c. anz./anführen inducere 755, c. allegare 1230, d. für eine guade anz. imputare 1861, d

anzischen adsibilare 2097, d

anzügliche schrifften s. pasquill.

anzünden accendere 385, c. incendere 386, a. succendere 386, b. flammare; inflammare 913, b, c. addere 1574, d. incendium facere 386, b. facis subdere &c. 868, b. exsuscitare 517, b. den tempel nicht anz. ab ade abstinere ignem 2312, d

anzündung adustio 2574, d. incensio 386, a

anzusehen seyn dafür specie m præ se ferre 2167, a

anzwacken lacerare 1148, c. s. anzapffen.

apffel malum 1331, a. pomum 1764, c. grüner apffel pepo 1371, c

apffelbaum malus 1331, a

apffelgrau scutulatus 2042, b

apffelgrün melinum 1371, a

apostel apostolus 177, a

apostelampt apostolatus 177, c

apostelbriefe dimissoriæ literæ 1424, b

apostelgeschichte acta s. actus Apostolorum 71, d

apostelkraut scabiosa herba 2011, b

apostolisch apostolicus 177, a

apothecke pharmacopolium 1715, c. myropolium; myrothecium 1481, b. medicina 1364, c

apothecker pharmacopola 1715, c. myropola 1481, b. medicamentarius 1364, b

apothekerkunst ars medicamentaria 1364, b

appelliren appellare; appellationem interponere 1678, a, b. an das volck appel. provocare ad populum 2568, b. macht geben zu appel. provocationem cui dare 2568, b

appetit orexis 1599, b. ein magen der keinen appet. hat stomachus obtusus 2401, b. app. zum essen machen in cibi aviditatem invitare 104, c. app. machen durch spatzieren obsonare ambulando famem 113, c. app. vertreiben aviditatem inhibere 104, c. s. begierde.

appetitlich delicatus, è 1100, d. illecebrosus &c. 1201, b. desiderabilis 694, a

araber Arabs 188, b

arabien Arabia 188, a

arabisch arabicus 188, b

arbeit labor 1194, c. opus 1585, b. opera 1582, d.

labo-

Laborum perfunctio 980, c. arb. bey licht *lucubratio 1292, b.* sich an die arb. machen *accingere, se operi 581, d.* man ist in voller arb. *ferbet opus 886, c.* nach gethauer arb. ist gut ruhen *acti labores jucundi 693, a*

arbeiten / arbeit haben *operari 1584, a. laborare 1195, b. laborem capere; ferre, perferre, sustinere &c. 1194, c. labore perfungi 980, b. laborem sufferre 884, a. labores exhaurire 1064, a. obire labores 793, b. exercere se opere; opus facere 1585, b. P. exercere diem 194, a.* bey licht arb. *lucubrare 1292, b.* vor einen arb. *pro quo niti 1517, c.* es läst sich wohl arb. *obedientissimum quoque in opere 1556, d.* wer nicht arb. soll nicht essen *nisi purges & molas non comedes 1435, a.* umsonst arbeiten s. vergebens sich bemühen.

arbeiter *operarius 1585, a. in actionibus collocatus 72, a.* arbeits-leute *operæ; operarii 1583, c*

arbeiterin *operaria 1585, a*

arbeitsam *laboriosus, è 1194, d. P. laborifer 1195, a. operosus, è 1583, d. durus 763, d. alte cinctus 521, c. laboris patiens 1664, c. vir multi sudoris 2246, b*

arbeitsamkeit *negotiositas 1614, a*

arcadier *Arcas 192, b*

archiv *archivum; gammatophylacium 198, a.* s. briefschranck.

arg *malus 1331, b. nequam; nequiter 1505, a, b.* arg machen/ d. beschreiben *mala acerbiora verbis facere 12, d.* s. ärgste.

ärger *deterior 695, a. sequior 2075, c.* die kranckheit ärg. machen *alere morbum 98, c.* ärg. machen als es ist *rem verbis exasperare 236, c.* ärg. werden *crudescere 636, b.* es wird immer ärg. mit denen leuten *mores eunt præcipites 788, b*

ärgern sich *offendere in quo 871, d.* einen ärgern *conscelerare aures cujus 2017, a*

ärgernüs *scandalum 2013, a. offendiculum 872, c*

argist s. argistigkeit.

argistig *versutus; callidus 371, a. fraudulentus 952, c. captiosus 401, b. vafer, vè 2416, a. ad fraudem acutus 21, d.* s. betrüglich.

argistigkeit *astutia 242, d. vasramentum 2416, a. sutela 2261, c. vernilitas 2464, c. panurgia 1632, c.* s. listigkeit.

ärgste *ultimus 2537, c.* die ärgst. leute *elubies; labes civitatis 1302, b*

argument / kurtz arg. *consectarium 2077, c.* die stärcksten arg. angreiffen *commovere cornua disputationis 610, c*

argwohn *suspectio; suspicio 2178, b, c*

argwohnen *suspicari; suspectare 2178, c. ex qua re suspiciones trahere 2369, d*

argwöhnlich *suspicax; suspiciosus, è 2179, b, a*

arles (*urbs*) *Arelas 203, b*

arlesbeer *sorbum 2156, c*

arm *egens 773, d. 774, a. egestuosus, b. opis indigus c. pauper; pauperculus 1669, c. indotatus 748, b. miser, rè; misellus 1417, a, b. P. parvus; contractus 136, a. 1655, b. asellus inopia 842, c. homo in tenui re; vir haut magna in re 1930, c. ad incitas redactus 1141, d. homo infima fortuna 1147, a. inops; qui opis nostræ indiget 1589, a.* arme leute *cincli 521, a.* ar. leute tragen arm creutz *mola salsa litant qui thura non habent 1277, b.* arm. mann *non beatissimus 303, d.* arm. eselgen *auritus miserandæ sortis asellus 234, b.* ar. machen *pauperare 1670, a. egestatem afferre 774, a.* ar. seyn *frigere 958, a. vitam in egestate degere 774, a. paupertatem perferre 882, a.* an gelde ar. seyn *esse in summa difficultate nummaria 838, c.* s. armselig.

arm *armus 219, d. brachium 331, b. ala 81, d.* mit denen armen waden *brachia jactare 331, c.* die ar. ausstrecken *brachia exercere 331, c.* der förder ar. *lacertus 1199, a.* ar. des flusses *brachium; cornu fluminis 331, c.* was unter denen arm. ist *subalaris 82, a.* der den arm nicht wohl von sich strecken kan *ancus 139, d.* er stämmet die ärm. unter *ansatus ambulat 157, a*

armband *spinter 2186, a. brachiale 332, a. dextrocherium 696, d. armilla 218, d.* der ein armb. trägt *armillatus 219, a*

armbrust *scorpius 2028, c. catapulta 436, b. arcus 199, a.* armb. kerbe *epizygis 806, b*

armee *agmen 67, b. exercitus 194, c.* arm. führen *exercitum ducere.* eine arm. werben *exercitum conscribere.* eine arm. richten/ auf die beine bringen *exercitum comparare; facere; conficere 194, c*

ärmer *inferior fortuna 1147, a*

arme ritter *artolagani 1207, c*

ärmlich *tenuis, ter 2318, a*

armpolster *cubital 639, d*

armsdicke *brachialis crassitudo 332, a*

armselig *exiguosus 48, a. miser, è; misellus 1417, a, b. calamitosus 365, a.* arms. leben *vitam colere inopem 565, d. in tenebris & cœno volvi 560, a*

armseligkeit *miseria 1417, b*

armsstärcke *nervus brachialis 332, a*

armvoll *manipulus 1341, c*

armuth *paupertas 1669, d. pauperies 1670, a. inopia 1589, b. egestas 774, a. tenuitas 2318, b. mendicitas 1379, a. res angustæ 145, a. bona adesa; fortuna adesa 772, a.* an das arm. will iederman die schuh wischen *mendico ne parentes quidem amici sunt 1378, c. pauper ubique jacet 1113, d*

Arr *Arar* s. *Araris 189, a*

arrest / in weitem arr. seyn *in liberis custodiis haberi 666, d*

arrestiren *attinere publica custodia 2313, a*

arsch *anus 166, d. podex 1756, b. culus 647, b*

arschbacken *clunes; nates 555, a*

art und weise *modus 1428, d. ratio 1926, c. qualitas 1871, b. genus 1002, d. mos 1453, d. exemplum 825, d. formula 937, b. tenor 2312, c. via 2492, a. captus 401, a.* männl. art *sexus masculinus &c. 2096, c.* angebohrne/ natürl. art *natura 1489, b. indoles 1144, a. ingenium 1148, b. fœdus quod imposuit natura 930, d.* art zu leben *secta 2075, d.* art zu lehren *methodus 1396, d.* art zu schreiben *stylus 2240, a.* einer art *uniusmodi 2250, d.* was für art? *qualis 1870, d.* auff was art? *quo pacto 1618, c.* auff die art *hac 1079, c.* nach art *effigie; in effigiem 902, a.* auff die neue art *nova arte 223, b.* nach der alten art *antique 164, c.* die alte a. an sich haben *antiquum obtinere 163, d.* sonderliche a. haben *habere genium 1013, d* sie haben die art an sich *disciplina est iisdem 721, b.* aus der a. schlagen *degenerare 1004, a.* art läst nicht von a. *naturam expellas furca, tamen usque recurrit 983, c. mali corbi malum ovum 616, b. cantharus pilulam 394, c. ficta ad naturam recidunt 900, c*

arten *formare 938, a.* so ist er geartet *sic eum natura finxit 900, b*

artickel *articulus 226, c*

artig / artlich *bellus, e, 308, a. elegans, ter 776, c. festivus, e 889, c. scitus, e 2023, a. facetus 836, a. lepidus, e 1240, d. concinnus, e 525, a. formosus, e 937, d. venustus, e 2456, b. compositus, e 1768, c. graphicus, e 1031, d. teres 2321, c. commode 579, b. elegans, ut nihil fieri possit argutius 209, a*

artischock *cinara 520, c. cynara 670, b. scolymos 2027, c*

artzney *pharmacum 1715, b. medela; medicina 1364, b. remedium 1365, b. medicamen; medicamentum 1363, d. medicatus 1364, a. auxilium morborum 283, c.* artzn. wider gifft *antidotus, um, 161, a. alexipharmacum 92, b.* artzn. wider alle kranckheiten *panaces; panchrestum 1628, a*

artzneyen/ artzney brauchen *curare 656, b. adhibere curationem 657, a. mederi 1363, a. medicare, t, b. medicinam facere, exercere &c. 364, b. medicas adhibere manus; medicas artes exercere d*

artzneykunst *medicina 1364, c. ars medicinalis d. P. ars apollinea 174, c. clinice 551, a*

artzneymittel s. artzney.

artzney-schachtel *narthecium 1485, c*

artzney-trunck *medicata pocula 1364, a*

artzt *medicus 1364, d. medicator a. remediator 1365, c. circulator 519, b. clinicus 551, a. medens 1363, b. magnus ægris auxiliator 283, c. valetudinum pessimarum propulsator 1680, d. P. morborum artifex 223, b. P. qui salutari lebat arte fessos corporis artus 1245, a.* artzt / der aus der erfahrung curiret *empiricus 783, b.* er braucht den a. *ei Æsculapio opus est 51, d.* ein böser a. ist drüber gewesen *Acesius medicatus est 14, b*

ärztin *circulatrix 529, c*

asch *sinus 2123, b*

asche *cinis 523, b. lix 1278, d.* glimmende asche *fabilla 866, c.* in der a. liegen *squalere 2197, a.* zu a. werden *cinescere 524, a. verti in fumum & cinerem 523, b*

aschenbrödel *cinerarius; cinisto 503, d. mysorum postremus 1482, a. tam excellus atque ater, quam carbo est 603, a*

aschen-kuchen *panis subcinericeus 1631, d*

aschfarb/ aschfarbicht *cineraceus 523, d. cinereus 524, a. albus; cineritius 85, d. leucophæus 1243, b*

ast *ramus 1910, d. brachium 331, d.* ast im holtze *os ligni 1610, b. centrum 472, d.* dürrer a. *ramale 1910, b.* der baum bekömmt viel äste *luxuriatur arbor 1312, t*

ästgen *ramulus 1910, a*

ästig *ramosus 1910, a. P. ramens b*

atheist *atheus 248, a. irreligiosus 1924, b. homo sine ulla religione & fide 1923, d*

athem *halitus 1058, c. spiritus 2186, d. spiratio 2187, c. spiramen naris; spiramentum animæ b. aer &c. 46, c.* schwerer athem *anhelitus 1059, a. dyspnœa 766, d. orthopnœa 1608, b. asthma 240, b.* der schweren athem hat *asthmaticus ibid. dyspnoicus 768, d.* in einem ath. *spiritu continenti 2313, b. una saliva 1985, c.* stinckender ath. *anima tabida, fœtida 145, d. 933, c.* der ath. stinckt ihm *fœtet ejus anima; aces spiritus 145, d.* ath. an sich halten *animam tenere, comprimere 145, d. 1808, a.* ath. von sich geben *reddere animam 733, a.* ath. wieder schöpffen *recipere animum 149, d.* ath. benehmen *exanimare 151, b. prasocare 868, a. angere 143, a. tursum animæ remeantis interscindere 146, a*

athemen / athem holen *spirare 2186, c. respirare 2188, b. reciprocare animam 1915, d. attrahere & reddere animam 2371, d. reciprocos halitus auris commeabilibus ducere 1385, d.* kaum ath. holen *vix sufferre anhelitum 884, a.* kurtzen ath. hol. *hippacare &c. 1084, c*

athemholung *interspiratio; respiratio; respiratus 2188, b*

ättig *ebulus 768, b. chamæacte 491, d*

atzel *scolopendra 2027, b*

avantgarde *principia 1815, b.* avantg. führen *primum pilum ducere 1728, b*

auch *& 816, a. etiam 817, b. quoque 1904, c. atque 344, d*

audientz *audientia 261, a.* aud. suchen *P. ambire quem affatu 790, a.* aud. kan man schwerl. bey ihm haben *difficilior ad eum aditus est 789, c*

aue / schöne aue *arvum latum 228, b*

auerhahn *tetrao 2333, c. erythrodæon 815, a. urogallus 2576, b*

auerhenne *meleagris 1371, c*

auerochse *bison major; urus; bubalon 315, b, c. 2576, b*

auff *in 1139, b. super 2262, b. secundum 2050, a. erga 810, b.* auff und nieder gehen *ambulare 113, b.* auff einmahl *simul 2116, b.* auf das mahl *ad præsens 25, c.* auf bestimte zeit *ad diem 25, c.* auf der Cantzel *pro suggestu 1818, a.* a. der Reise *ex itinere 821, a.* auff und nieder *ultro & citro 2538, a. sursum deorsum 2269, a.*

auff auff *age, age 63, a*

auffahren gar bald *iram in promtu gerere 1162, d. esse violentum 2524, a.* auff. im schlaff *lymphatico ritu somno recuti 1314, d*

auffarth *adscensus; adscensio 2013, c*

auffangen *excipere 405, c. captare 400, a.* a. die briefe *literas intercipere 1275, d. 406, d.* a. eine Rede *legere cujus sermonem 1231, d*

auffbauen *admoliri 1437, c. immoliri, d. excitare 515, b. construere 2234, b.* von grund aus auffb. *exstruere ex ipso fundamento 2234, d*

auffbauung *exstructio 2234, d. exædificatio 32, d*

auffbersten *hiare 1083, d. hiulcare 1090, c*

auffbieten Soldaten *vocare ad arma 216, b. angariare 142, b. evocare ad arma 2567, d*

auffbinden s. auffgürten.

auffblasen *inflare 919, b. sufflare d. tumefacere 2398, d.* auffb. die backen *inflare buccas; bucculas inflandas tibias distendere 338, a, b.* das feuer auffbl. *ignes sopitos suscitare 517, a. exsuscitare, b. P. ignem ad flammas perducere animâ 145, d.* auffbl. zum streit *classicum canere 540, a.* glück bläset auff *fortuna effert 879, c.* sich auffb. *intumescere 2399, b.* s. aufgeblasen seyn.

auffblehen sich *turgescere 2406, b*

auffblehung s. blehung.

auffborgen geld *mutuas pecunias sumere 1674, c.* s. borgen.

auffbrechen *effringere 949, d. refringere 950, c.* die thür auffb. *fores effringere 936, b.* auffb. den brief *vincula epistolæ solvere 2145, a.* auffbr. marchiren *movere 1455, a. movere castra 432, a. vasa colligere, conclamare 2426, d.* auffb. von einem orte *se commovere à loco 1456, d*

auffbreiten ſ. ausbreiten.
auffbringen *concire 514, b.* die gewohnheit auffb. *introducere conſuetudinem 755, d.* aufb. geld *cogere pecuniam à civitatibus 74, c.* aufb. klagen *congerere crimen in quem 1008, b.* aufb. volck *comparare copias 1647, d.* der leicht aufzubringen *commotus ingenio 1456, d*
aufbruch der verſe von der kälte *pernio; perniunculus 1696, c*
aufbürden *injungere 1180, a.* ſ. auforingen; ſ. beſchuldigen.
auff daß *ut 2577, d. uti 2580, a*
auffdecken *detegere 2294, b. delelare 2439, c.* den ſchalck *pellem cui detrahere 1677, a*
auffdringen *inculcare 376, b. obtrudere 2391, b*
auffdröſeln *retexere 2336, a*
auffdrücken *imprimere 1809, a*
auffenthalt *receptorium 409, a. receptaculum b. ſuſtentaculum 2317, b.* böſer buben auff. *officina nequitiæ & flagitiorum omnium domus 1505, b.* ſ. retirade.
auffertegen *mandare 1335, d. delegare 1231, a. impenere 1648, b*
auffertehen von todten *exiſtere ab infernis 1147, b.* ſ. auffſtehen.
auferſtehung der todten *reſurrectio mortuorũ 2269, a*
aufferwecken todte *excitare quos à mortuis 1451, c. excitare ab infernis 515, a. reſuſcitare 517, b*
auffertiehen ſ. auffziehen.
auffertiehung *educatio 773, c*
auffahren ſ. auffahren ꝛc.
aufgab *deditio 730, d.* ſ. übergabe.
aufgang *ortus 1601, a. exortus 1602, a. ortivus cardo b. P. Eous cardo 418, c.* theil gegen aufg. *exortiva pars 1602, a*
aufgeben den geiſt/ das leben *animam reddere 733, a.* ſ. ſterben. aufg. das regiment *ejurare imperium 1183, a.* aufg. das amt *deponere officium 1769, b. abdicare ſe magiſtratu 701, b.* ſ. übergeben.
aufgebieten ſ. aufbieten.
aufgeblaſen *inflatus 1919, [illegible]ſto faſtu turgidus 862, a. ventoſus 2454, a.* aufg. ſeyn *ampullari 127, b. tumere 2398, b. tumidum eſſe d. turgere 2406, a*
aufgebracht zum zorn *concitus in 514, c*
aufgedeckt *inopertus 1645, b. diſtectus 2294, b*
aufgeerbt *hæreditarius 1056, b*
aufgehaben *ſepultus; ſublatus 2071, a. 2358, c*
aufgehen *oriri 1600, d. pateſcere 1660, b.* aufg. wie ein teig *fermenteſcere 875, b.* es geht viel auff *ſit ſumtus in eam rem 906, b.*
aufgehend *exortivus 1602, a. P. Eous 796, c*
aufgehencket *penſilis 1682, b*
aufgehnend *bivlcus 1090, c*
aufgeld *collybus 564, c. uſura 2583, b*
aufgeklärt *ſudus 2246, d*
aufgelöſt *reſolutus 2147, c*
aufgemauert *ſtructilis 2234, [illegible]*
aufgemuntert *excitatus 515,*
aufgericht *celſus 464, c*
aufgeriſſen *bivlcus 1090, c*
aufgeſchürtzt *cinctus 521, c. præcinctus 522, b*
aufgeſchüttete früchte *condititia fruges 587, c*
aufgeſchwollen *tumidus 2398, d. turgidus 2406, b*
aufgeſpalten *diſcineatus 651, b*
aufgethan werden *pateſcere 1660, b*
aufgethürnt *turritus, P. turrifer; turriger 2408, a*
aufgewachſen *concretus; coalitus 99, c*
aufgewärmet zeug *crambe bis appoſita; recocta 620, c*
aufgewölbet ſ. gewölbet.
aufgeworffene mäuler *prominula oris 1340, b.* aufgeworffene erde *tumores terræ 2399, a. tumulus 2400, a*
aufgezogene ſaiten *intenta chorda 503, d*
aufgieſſen *ſuffundere 977, b*
aufgraben *ſuffodere 929, d*
aufgürten *diſcingere 522, a. reeingere c.* aufg. den leib *ilia baltheo religare 1132, c*
aufhalten *præpedire 1706, a. tardare 2289, b. retardare c. refringere 930, c. inhibere 1052, a. obniti 1518, c. prodere 731, c. promovere 1457, b. fulcire 969, c. detinere; detentare 2315, a. diſtinere c. retinere 2316, c. ſuſtinere 2317, a. ſuſtentare b. trahere 2369, d.* aufh. ſich *tenere ſe loco 2311, b. verſari in loco 2478, b. diverſari apud quem 2480, a. commorari 1448, a. demorari b. remorari; remoram facere 1457, b.* aufh. ſich gar zu lange *nimium longum eſſe in re 1283, a.* aufh. ſich auſſer der ſtadt *colere extra urbem 165, c.* aufh. den krieg *ducere longiſſime bellum 752, b.* aufh. länger *prorogare 1948.* aufh. den proceß *ampliare cauſam 126, d.* aufh. einen *Penelopes telam texere 1687, c.* aufh. ſich in der fremde *peregre agere 68, c.* auffh. ſich über etwas *immorari cui rei 1448, b.* aufh. mit vergebl. hoffnung *ſpe falſa quem producere 2182, a* einen lange aufh. *fatigare per ambages; longa ambage morari; per ambages tenere 111, b.* aufh. ſich über etwas *habitare in re 1052, c.* aufh. etwas *producere moram cui rei 757, a.* ſ. hemmen; ſ. hindern.
aufhäuffen *coacervare 14, a. aggerare; cumulare 65, c. adaggerare d*
aufheben *altebare 1245, b. lebare 1244, d. tollere 2357, c. ſuſtollere 2358, b. evertere funditus 2476, b. ſubvertere 2478, a.* aufh. die hände *manus ſupinas ad cælum tendere 1345, a.* aufh. oder verwahren *aſſervare 2089, b. ſublegere 1236, a. ſuſcipere 409, b.* aufh. oder abthun *ſedare 2059, c. reſcindere 2021, b. abrogare 1946, c.* aufh. das geſetz *refringere legem 897, d. abdicare legem 701, b.* aufh. den ſtreit *dirimere controverſiam &c. 1781, c. 2479, d.* aufheben machen *ventilare; manum exercere; in ventum jactare brachia 2454, c*
aufhebung *abrogatio 1946, d. ſublatio 2358, c*
aufhefften *diſſibulare 502, b. 891, b*
aufhelffen *relebare; ſublebare 1245, c.* aufh. wiederum der nahrung *lacunam rei familiaris explere 1204, b.* ſ. geſund machen.
aufhencken *ſuſpendere 1687, a.* auff. laſſen *dare quem diſcipulum crucis 720, d.* ſ. erhencken.
aufhören *abſiſtere 2126, c. ceſſare 458, c. pauſare 1670, b. deſinere 2121, c. mittere 1420, c. remittere 1426, c. miſſum facere d. deflagrare 911, d. finem facere 903, b.* aufh. zu ſchlagen *quieſcere pugna 1897, d. conquieſcere ab armis 1298, d.* der aufgehöret hat *deſitus 2121, d*
aufhörung *pauſa 1670, a*
aufhüpffen ſ. auffſpringen.
auftauffen *coemere, 781, c*
auffäuffer *collectarius 1231, d. Dardanarius 678, a*
aufklären *enubilare 1540, d. ſerenare 2080, c. diſſerenare, d*
aufknüpffen *enodare 1523, b*
aufkochen *efferveſcere 887, b*
aufkommen *in morem venire 1453, d.* es iſt von ihm auff. *ab ipſo hoc repertum eſt 1645, c*
auffratzen *exulcerare 2535, d*
auffündigen *renunciare 1552, a.* ſ. auffſagen.
auffunfft; an deſſen auff. zu zweiffeln iſt *gravior affectus & ſine ſpe jacens 842, b*
aufladen *imponere 1770, d.* auff ſich aufl. *ſuſcipere 409, b*
auflage *irrogatio 1947, c.* auflagen *acerbitates 13, a. onera 1581, d*
auflauff *tumultus 2309, b.* ſ. aufrutr.
auffauffen *extubescere; protuberare 2394, d. tumere 2398, b. extumeſcere 2399, b. turgeſcere 2406, b*
auflegen *imponere 1771, a. injungere 1180, a. deſcribere 2034, a. irrogare 1947, c.* den bolzen aufl. *P. nervo aptare ſagittam 1506, d. 1977, b.* aufl. etwas auf die wunde *remedium adhibere vulneri 1365, b*
auflegung *impoſitio 1771, b*
auflehnen *obniti 1518, c. ſubniti 1518, d.* ſich wider die obern aufl. *more gigantum bellare cum Dijs 1012, a*
aufleſen *legere 1131, c*
auflockern *remollire 1439, c*
auflöſen *ſolvere 2144, c. reſolvere 2147, b. diſſolvere 2146, c. ſejungere 1176, d. reglutinare 1022, a.* die knoten auffl. *enodare 1523, b. enodem reddere quæſtionem c*
auflöſung *ſolutio 2145, c*
aufmachen *recludere 541, d. aperire 1643, d.* ſich aufm. *movere ſe 1455, a*
aufmercken *auſcultare 276, b. [illegible] 151, c. audire quem 259, d. attendere 1304, d. attentum ſe præbere 1305, a. advertere animum 2473, a*
aufmercker ſ. aufpaſſer.
aufmerckſam *attentus, è 1305, a.* aufmerckſame ohren *aures erectæ, capaces 401, d. P. aures bibulæ 313, b*
aufmerckung / aufmerckſamkeit *obſervatio 2090, c. animadverſio 151, d. aſſectatio 2076, d. auſcultatio, 276, c. accuratio 657, b. attentio animi 2305, a*
aufmuntern *expergere; expergefacere 828, d. acuere 22, c. exſtimulare 2210, a. exacuere; exhortari 1104, a. concitare 514, a. ſcintillam fomiti adjicere 1237, b. excitare 515, a. ſuſcitare 517, a. addere calcaria 376, d. nubila animi ſerenare 2080, c. incendere animum 386, accendere alacritatem 385, c. incitationem accendere 39, a.* ſich aufm. *ſolicitum explicare frontem 960, c*
aufmunterer *exhortator 1104, a*
aufmunterung *concitatio 514, d. excitatio 515, c*
aufnehmen *excipere 405, b. colligere 1232, b. capere 1592, d.* etwas aufn. *receptum dare cui 408, d.* als einen ſchimpff aufn. *accipere omnia ad contumeliam 402, b.* einen zum freund aufn. *recipere quem in amicitiam 408, a.* vor gut aufn. *æqui bonique facere 839, a.* in ernſt aufn. *ſerio præterii &c. 2477, c*
aufnehmung *ſuſceptio 410, a. allectio 1232, b*
aufopffern *pollucere 1311, b. porricere 1779, a*
auffordern *accire 574, b*
aufpaſſer *Corycæus 646, c. ſpeculator 2179, c*
auffaſſen wiederum *colligere naufragium &c. 1232, b*
aufrecken *arrigere 1917, d*
aufreiben *abſumere 2259, c. conſumere 2260, a. attenuare 2318, c. ulcerare 2535, d.* aufgerieben werden *ad internecionem venire 2445, b*
aufreiſſen *findere 899, c. ſatiſcere 864, b*
auffreſſen *devorare 2562, c. transvorare, d*
aufrichten *recreare 626, b. excitare animum abjectum & jacentem 515, b. a deſperatione ad ſpem revocare 2183, b. erigere 1919 a. confirmare 908 a. allebare 1245, b. ſublebare c.* freundſchafft aufr. *conſtare amicitiam 918, d.* eine ſeule aufr. *ſtatuam cui ponere 1766, b*
aufrichtig *ſimplex, ſimpliciter 2115, b. ſincerus 211, d. probus 1819, b. ingenuus 1150, b. apertus, è 1644, a. fidelis, ter 894, a. Aperto marte 1353, b. candidus 384, d. integer, grè 1154, d. liberalis, ter 1294, d. ſine fuco 967, a.* ein aufr. Mann *ſine fuco & fallaciis homo 851, c. Vir antiquus; qui eſt antiquorum hominum 163, d. Vir bonus & ſimplicis veritatis amicus, minimeq; fallax 323, a. Bona fidei homo b. P. Vera ſimplicitate bonus b.* alle aufr. leute *optimus quisque 324, c.* aufr. treue *Attica fides 252, c.* aufr. ſeyn *in primore fronte animum geſtare 961, a.* nicht aufr. handeln *in officio claudicare 342, a.* ſ. unbetrüglich.
aufrichtigkeit *probitas 1819, c. ingenuitas 1151, b. fides 892, b. fidelitas 894, a. ſanctitas 1992, d. integritas 1155, c. candor 384, c. liberalitas 1250, a. bonitas 325, d. ſimplicitas 2115, b. ſinceritas 2119, a*
aufrichtung *erectio 1919, b. inſtauratio 2153, a*
auffriſchen *animare ad quid 150, d. ſtimulos addere 2209, d*
aufritzen die wunde *refricare ol duſtam cicatricem 957, c*
aufrücken *objicere 1120, a, opprobrare; exprobrare 1819, a, b.* ein laſter aufr. *probrum objicere 1818, c.* ſ. verwerffen.
aufrückung *exprobratio 1819, b. criminatio 632, a*
aufruhr *rebellio; rebellatio 307, d. rebellium 308, a. tumultuatio 2400, a. ſeditio 2059, b. motus 1456, a.* aufr. erwecken *ignem ac materiam ſeditioni ſubdere 733, c. ſeditionem concitare, commovere, facere, 2059, b.* aufr. ſtillen *ſeditionem ſedare; comprimere b.* ſ. auffſtand.
aufrührer *rebellator, trix 307, d. turbarum incentor 391, c. factionis autor 841, c. incenſor turbarum 386, b. incitator & fax omnium 516, a. tuba belli civilis 2394, a*
aufrühriſch *rebellis 307, d. turbulentus, è. 2403, c. tumultuoſus, è 2399, c. ſeditioſus, è, 2059, c. factioſus 841, c.* aufrühr. reden *turbulenta concitones 586, a.* aufrühr. ſeyn *contumacius parere, ſe gerere 597, b*
auffs allereheſt *primo quoque tempore 1811, c.* auffs beſte *optime 326, c.* auffs höchſte *ad ſummum 25, d*
auffſagen *reddere 733, b.* die freundſchafft auffſ. *diſtrahere cum quo ſocietatem 2373, b. amicitiam renunciare 1552, a.* die ehe auffſ. *repudium remittere; renunciare, repudiare uxorem 1929, d.* ſ. verſagen.
auffſatz *miſſus 1421, a.* ſ. entwurff.
auffſätzig ſ. ungünſtig; ſ. auffſetzig.
auffſchieben *rejicere 1120, d. ampliare 126, d. extimbere 2343, c. protimbere 2374, b. differre 879, b. proferre 828, c. prolatare, d. protendere 2309, c. protelare 2296, c. tardare 2289, c. ſuſpendere rem 1687, a. diem ex die ducere 752, b.* von tag zu tag auffſch. *prolatare diem ex die 1223, d. rem differre quotidiè ac procraſtinari 621, b*
auffſchlag *pedica 1702, c. tendicula 2504, a*
auffſchlagen *ingraveſcere 1039, b.* feuer auffſchl. *excudere ſilicis ſcintillam 644, c.* zelte auffſchl. *tentoria*

teria ponere 2304, *b.* ein buch auffschl. *librum evolvere* 2559, *b*

auffschlieſſen ſ. auffmachen; ſ. eröffnen.

auffschmeiſſen die thür *praeclusas frangere fores* 541, *d*

auffschnallen *dissibulare* 502, *b*

auffschneiden *praedicare de se* 702, *d.* ſ. pralen.

auffschneider ſ. praler.

auffschneiderey *superlatio* 884, *a. circulatoria jactatio* 529, *c.* ſ. pralerey.

auffschöſſling *adolescens, tulus* 1575, *a*

auffschreiben *notare* 1533, *d. perscribere* 2035, *a. consignare* 2107, *c. in acta mittere* 71, *a.* zum gedächtniß auffſchr. *monumentis mandare &c.* 1443, *d.* zum ewigen Gedächtniß auffſchr. *mandare literis, monumentis, posteritati &c.* 1336, *a.* etwas auffſchr. *rei memoriam prodere posteris* 1375, *c.* in ein buch auffſchr. *referre in codicem &c.* 883, *a*

auffſchrifft ſ. überſchrifft.

auffſchub *prolatatio* 1223, *d.* 882, *d.* 883, *a. sustentatio* 2317, *b. ampliatio* 126, *d. cunctatio* 650, *a.* auffſchub auff andere zeit *comperendinatio* 1692, *b.* auffſch. von einer zeit zur andern *accessatio* 14, *b.* auffſch. geben *ampliandi potestatem facere* 126, *d.* ſ. verzug.

auffſchürtzen *accingere* 521, *d. succingere* 522, *d.*

auffſchüſſeln *exstruere mensam epulis* 2234, *c*

auffſchütten *aggerere* 1008, *a.* korn auffſch. *condere frumentum* 586, *d*

auffſchwämmen die erde *fermentare terram* 875, *b*

auffſchwellen *tumescere* 2398, *c. turgescere* 2406, *b*

auffſchwellung des waſſers *refusio* 977, *b*

auffſehen haben *asservare* 2089, *c. observare* 2090, *a.* ſ. achtung geben.

auffſeher *episcopus* 803, *d. custos* 666, *a. animadversor* 151, *d. censor* 467, *d. inspector* 2176, *a. speculator* 2179, *d. ephorus* 799, *b. exarchus* 825, *a. disciplinae exactor* 76, *b*

auffſetzen *imponere* 1771, *a. condere* 587, *a. constituere* 2201, *b.* einen krantz auffſ. *redimire sertis* 1916, *c.* eine haube auffſ. *calanticam capiti accommodare* 365, *a*

auffſetzig *infensus* 871, *b. offensus d*

auffſeyn *surgere* 2286, *b.* wohl auffſeyn *valere* 2417, *d*

auff ſich haben/ was hat es auff ſich *totius hujusce rei quae est vis, quae autoritas, quod pondus* 257, *c*

auffſicht *cura* 655, *a. custodia* 666, *d. inspectio* 2176, *a. speculatus* 2179, *c. ephoria* 799, *b.* ohne auffſ. *incustoditus* 666, *c.* auffſ. haben *superintendere* 2307, *c*

auffſieden *ebullare, ebullire* 341, *a*

auffſitzen *in equum ascendere, insilire* 807, *c*

auffſpalten ſ. zerſpalten.

auffſpannen *contendere* 2305, *a.* auffſp. die ſegel *P. velorum pandere alas* 1628, *c*

auffſparen ſ. ſparen; ſ. verſparen.

auffſperren das maul *distendere rictum* 1942, *c*

auffſpinden *relinere* 1269, *b*

auffſpringen *exsilire* 1983, *b. subsilire d. tripudiare* 2385, *b*

auffſtand *rebellio, rebellatio* 307, *d. seditio* 2059, *b.* auffſt. der bürger *bellum civile* 306, *a.* auffſt. machen *erigere se* 1919, *a. facere tumultum* 1399, *c. tumultuari d*

auffſtechen den ſchwer *tangere ulcus* 2285, *c.*

auffſtecken *praefigere, suffigere* 897, *d*

auffſtehen *surgere* 2268, *b. assurgere c. exsurgere d.* mit einander auffſt. *consurgere* 2268, *c.* mit der Sonnen auffſt. *simul cum sole expergisci* 828, *c*

auffſtehung *surrectio; consurrectio* 2268, *c*

auffſteigen *adscendere; conscendere* 2013, *c, d. venire ad summum* 2445, *b*

auffſteigung *adscensio* 2013, *c.* auffſt. des magens *ructus* 1955, *c. redundatio stomachi* 2545, *a*

auffſtellen *proponere* 1772, *b. laqueum ponere* 1215, *c. tendere plagas* 2303, *c*

auffſtoſſen einem *incidere in quem* 349, *d.* ſ. begegnen.

auffſtoſſung *occursus* 662, *a.*

auffſtreiffen die arme *renudare brachia* 1543, *b*

auffthauen *egelidari, regelare* 997, *c. liquescere* 1272, *c. liqui* 1273, *b.* es thauet auff *glacies solvitur* 1016, *a*

auffthun *relinere* 1269, *b. aperire* 1643, *d. patefacere* 1660, *c.* ſich auffth. *hiare* 1083, *d. hiascere, hiscere, dehiscere* 1084, *b.* ſ. eröffnen.

auffthürmen *fastigare &c.* 861, *d*

auffthürmung *exaggeratio* 66, *a*

auffthuung *apertio; apertura* 1644, *b*

auffitragen *mandare* 1335, *d. demandare* 1337, *b. injungere* 1180, *a.* einem etwas auffitr. *negotium cui legare &c.* 1614, *d.* einem ein ampt auffitr. *delegare cui officium* 1231. *legare cui negotium* 1229, *c. allegare quem ad negotium* 1230, *d.* zu tiſch auffitr. *exstruere mensam epulis* 2234, *c.* gerüchte auffitr. *apponere mensam* 1767, *b.* ſ. befehlen.

auffitreiben *colligere* 1231, *b.* hülffs-völcker auffitr. *cogere undique auxilia* 74, *c.*

auffitrennen *dissuere* 1261, *d. resuere* 2262, *a*

auffitreten *surgere* zu reden auffitr. *adscendere in rostra* 1951, *d. adscendere concionem* 1013, *c*

auffführen *inducere; introducere*, 755, *c, d.* ſich als ein bürger auffüh. *gerere se pro cive* 1006, *d.* die mauern auffüh. *excitare munimenta* 515, *b.* eine mauer umb die Stadt auffüh. *cingere urbem moenibus* 121, *b.* die mauern werden hoch auffgef. *moenia surgunt* 2268, *b*

auffführung *structio* 2234, *a. commissio* 1423, *b*

auff und nieder lauffen *cursare ultro & citro* 2538, *a. sursum deorsum cursitare* 2269, *a*

auffwachen *expergisci; expergefieri*, 828, *c, d. ebigilare* 2505, *d*

auffwachſen *accrescere* 629, *c. pubescere* 1840, *a. succrescere* 630, *b. adolescere* 1574, *d.* zugleich auffw. *coadolescere* 1575, *c.* hoch auffw. *arborescere* 191, *a. in excelsitatem nasci* 464, *d*

auffwallen *scaturire* 2015, *c*

auffwandt *impendium; impensa* 1686, *a, b*

auffwarten *stare* 2215, *c. assectari* 2076, *d. ministrare* 1410, *d. praeministrare* 1411, *b. deservire; praeservire* 2089, *a. praesto esse* 1799, *c. expectare si quid imperetur* 2175, *b. circum quem esse* 526, *b. summa observantia quem colere* 565, *b. apparitum facere cui* 1642, *a. apparere cui* 1641, *d.* demüthigſt auffw. *ancillari cui* 138, *c.* ſ. dienen.

auffwärter *officiosus* 1572, *a. stator* 2216, *d. circumpes* 1703, *c. ambactus* 110, *d. assecla* 237, *c. apparitor* 1641, *d. praeminister* eine auffwärterin *praeministra* 1411, *b.* ſ. diener.

auffwarrung *servitium* 2088, *a. apparitio; apparitum* 1642, *a*

auffwecken *expergefacere, expergere* 828, *d, c. inquietare* 1899, *a. P. fatigare* 863, *d.* aus dem ſchlaff auffwecken *somno suscitare quem* 517, *a. excitare ex somno* 515, *a*

auffwenden *impendere* 1686, *a. sumere* 2258, *d. sumtum facere* 2259, *a. insumere* 2260, *b.* geld auffw. *pecuniam erogare in sumtus* 1947, *c.*

auffwerffen *aggerere* 1008, *a.* ſchantzen auffw. *struere aggeres* 2233, *c.* einen graben auffw. *producere fossam* 756, *d*

auffwerts ſ. hinauffwerts.

auffwickeln *replicare* 1751, *b*

auffwiegeln *solicitare* 2140, *b. erigere* 1919, *a.* ſ. auffruhr machen.

auffwiegler *solicitator* 2141, *a. concionator* 586, *a. evocator* 2567, *d.* auffwieg. des kriegs *concitor belli* 514, *c.* auffwieg. des auffruhrs *concitator seditionis &c. d. tuba belli civilis* 2394, *a*

auffwinden *glomerare* 1019, *d. involvere* 2559, *c. complicare* 1750, *a*

auffwindung *glomeratio* 1019, *d*

auffwölben ſ. wölben.

auffwühlen *suffodere* 929, *d*

auffzäumen ſ. zäumen.

auffzehlen *denumerare; dinumerare* 1547, *a*

auffzehren *exedere* 772, *c. absumere* 2259, *c*

auffzeichnen *regerere* 1009, *d. annotare* 1534, *a*

auffzeichnung *annotatio* 1534, *a*

auffziehen *educare* 773, *c. educere* 755, *a. promovere* 1457, *b. producere* 757, *a.* auffz.; verzögern *interponere moram* 1771, *c. moram facere* 1447, *a. tardare* 2189, *b. retardare c. extrahere* 2343, *c.* von einem tag zum andern auffz. *comperendinare* 1692, *b.* den bogen auffziehen *contendere; adducere arcum* 2305, *b.* 753, *c.* den fürhang auffz. *tollere aulaeum* 270, *a.* auff der Wage auffz. *appendere* 1684, *b. exigere ad libram, ad staterem* 76, *c.* ſ. auffſchieben; ſ. höhnen.

auffzug *fabula* 853, *a. drama* 749, *b. actio comica, scenica* 71, *c*

auffzuheben geben *concredere* 624, *b. deponere* 1769, *c.* ſ. anvertrauen.

auffzwingen *obtrudere* 2391, *b.*

auge *oculus* 1565, *b. acies* 17, *d. pretiosissima pars corporis, & qua lucis usu vitam distinguit a morte* 1565, *c. P. lux* 1308, *c. lumen* 1199, *b.* das weiſſe im aug. *leucoma* 1143, *b.* aug. auff denen würffeln *punctum* 1853, *c.* aug. am reben *gemma* 998, *c.* voll aug. *oculeus* 1566, *a.* der blaue aug. hat *caesius* 361, *c.* vor aug. ſeyn *in ore cujus versari* 1609, *a.* aug. auff etwas haben *oculum rei adjicere* 1117, *a. observare* 2090, *a.* aug. gewinnen *gemmare, gemmas agere* 998, *d. gemmascere* 999, *a.* unter die aug. gehen *in conspectum venire, prodire* 2173, *c.* aug. gehen über *fletus erumpit* 915, *c.* in die aug. fallen *sub aspectum venire* 2172, *c.* damit ihm die aug. übergehen *rumpantur ut ilia Codro* 1132, *c.* aug. ausſchlagen *elusciare, luscum facere* 1305, *a.* blöde aug. *luscitio.* unter aug. ſtellen *coram adducere* 606, *d.* die aug. von einem nicht wenden *defixis oculis quem intueri* 897, *c.* an denen aug. ſiehet man an/ was einer im ſchilde führet. *Imago animi vultus, indices oculi* 149, *c.* mit ſehenden augen *vivus vidensque* 2531, *d.* fell im auge *pterygium* 1839, *b.*

augapffel *pupilla; pupula* 1854, *d. acies* 17, *d. cora* 606, *c.*

augbraunen *palpebra* 1626, *a. supercilium* 518, *c*

äugelein *ocellus.*

augenartzt *ophthalmicus* 1587, *a. medicus ocularius* 1566, *a*

augenblick *momentum* 1440, *a. P. momen, c. nictus* 1510, *a. articulus temporis* 226, *c. punctum temporis* 1853, *a*

augenblicklich *momentaneus, momentarius, momentalis* 1440, *c*

augenbutter *gramia* 1029, *d.*

augenfluß *epiphora* 803, *b.*

augenliede *palpebra* 1626, *a. genae* 999, *d.* jucken in augenliedern ſ. jucken.

augenſalbe *collyrium* [illegible], *a. calliblepharum* 369, *a*

augenſcheinlich *manifestus, e* 1341, *b. conspectus* 2173, *b. evidens, ter* 2500, *a. praesens; praesentissimus* 1797, *a*

augenſchwär *argema* 206, *c.*

augentroſt *euphragia* 821, *a*

augenwehe *ophthalmia* 1587, *a. lippitudo* 1272, *a*

augenwimper *genae* 999, *d. cilium* 518, *c*

augenwinckel *canthus oculi* 394, *d. hirquus* 1088, *a. P. sinus* 2122, *c*

augenwincken *scintillatio oculorum* 2021, *d*

augsburg *Augusta Vindelicorum* 267, *d.* 1935, *a*

augſt bey baſel *Augusta Raurucorum* 267, *d*

auguſtmonat *augustus* 267. *sextilis* 2096, *a*

aurhahn ſ. auerhahn.

aus *e*, 767, *b. ex* 823, *d. a, ab* 2, *a. in* 1139, *a.* aus geitz *per ava*[illegible]*m* 1690, *d.* aus der hand *de manu* 679, *b.* [illegible] und eingehen ſ. ausgehen.

ausantworten *concedere* 454, *b*

ausarbeiten *elaborare* 1195, *d. edolare* 739, *b. excudere* 644, *c. exasciare* 231, *a. informare* 939, *c. effingere* 901, *d*

ausarbeiter *effector* 845, *a*

ausbaden *elavare* 1226, *b.*

ausbannen *exorcizare* 828, *b*

ausbanner *exorcista* 828, *b*

ausbannung *exorcismus* 828, *b*

ausbauen *exadificare &c.* 32, *c*

ausbauung *exadificatio* 32, *c*

ausbeſſern *reficere* 848, *b*

ausbeſſerung *refectio* 848, *c*

ausbetteln *emendicare* 1379, *a*

ausbieten *venditare* 2441, *b.* ſ. anſchlagen.

ausbitten was für einen *orare cui quid* 1604, *c*

ausblaſen *exspirare* 2188, *a*

ausbrauſen *detumere; detumescere* 2399, *a*

ausbrechen *erumpere* 1961, *c. increbrescere* 623, *b. effervescere* 887, *b.* weiter ausb. *serpere & manare latius* 1342, *b*

ausbreiten *publicare* 1841, *b. propagare* 1827, *d. disseminare* 2062, *d. dispergere* 2166, *a. divulgare palam* 1621, *d. palam facere; propalare*, 1622, *a. explicare* 1750, *a. exponere* 1770, *c. diducere* 754, *d. pandere* 1628, *c. expandere, d. sternere* 2206, *c. diffundere* 975, *d. exsinuare* 2123, *a. dilatare*, 1223, *d. obtendere* 2307, *c.* ſich ausb.

exeſſere in latitudinem 1223, c. *ſerpere* 2086, c. *circumbadere* 2414, d. *fluere totus ballibus* 2410, d. das kraut breitet ſich aus/ *herba ſpargit ſe in ariſtas &c.* 2165, a

ausbreitung *propagatio* 1827. d

ausbringen *efferre* 880, a. hin und wieder ein geſchrey ausb. *diſſipare famam, ſermones* 722, a. *differre rumorem* 1959, b

ausbrüten ſ. brüten; ſ. aushecken.

ausbündig *factus examuſim; amuſitatus* 128, b

ausbüſſen *expiare* 1733, a

auscuriren *percurare* 657, c. *perſanare* 1996, d

ausdähnen *exporrigere* 1919, d. *extendere* 2306, c

ausdauren *durare* 765, a. *edurare* 766, a. *perdurare*, b. *obdurare*, b. *ſubſtare* 2223, c

ausdauerung *patientia* 1664, c

ausdencken *excogitare* 561, d. *cogitatione complecti* 561, b. ſ. ausſinnen.

ausdorren *hiscare* 1090, c. ſ. dürre werden.

ausdrücken *exprimere* 1808, d. *eſſingere* 901, ſ. auspreſſen; ſ. keltern.

ausdrücklich *expreſſus, è*, 1808, d. *definitus, è*, 905, b. *explicatè* 1750, d. *diſertè* 2085, b. *teſtatus, è* 2330, c

ausdruckung *expreſſio* 1809, a

ausdulden *perpeti* 1665, c

auseinander ſtellen *explicare* 1750, b

auseinander thun *diducere* 754, d. *digerere* 1008, c

auseinander wickeln *evolvere* 2559, b

auseinander ziehen *diſcapedinare* 396, b

auserleſen/ auserwehlt *lectus, è*, 1231, d. *electus, è*, 1234, b. *elegans, ter*, 776, b. *enucleatus, è*, 1554, d. *egregius, è*, 774, d. *edecumatus* 682, b. *exquiſitus, è*, 1869, d. ſ. fürtreflich.

auseſſen *exedere* 772, c

ausfahren *erumpere* 1961, c

ausfall *eruptio* 1961, c. *procurſus, procurſatio* 663, a. *excurſio* 661, c. *effuſio hominum ex oppido* 976, c. ausfall thun *effundi omnibus portis ad opem ferendam* 976, b

ausfallen *erumpere; eruptionem facere* 1961, c. *emicare* 1402, c. die zähne fallen aus *dentes deciduæ* 691, b. das haar ausfallen *alopecia* 100, a. *deſtubium capillorum* 926, a

ausfallend haar *capillus deſtuus* 926, a. *capilli cedentes* 398, b

ausfechten *armis diſceptare* 405, a

ausfegen *expurgare* 1855, d. *verrere* 2467, a. *extergere* 2322, a. *expiare* 1733, a. der etwas ausfeget *emendare, trix* 1378, b

ausfegung *purgatio* 1855, b. *expurgatio*, d.

ausfertigen *elaborare* 1195, d. ſ. ausarbeiten.

ausfinden ſ. ausdencken.

ausfliegen *evolare* 1553, c

ausflieſſen *effluere* 926, a. *emanare* 1342, c. das ausfl. *effluvium* 926, b. *profluvium* 927, a

ausflucht *exceptio* 406, a. *effugium* 968, c. *tergiverſatio* 2322, c. liſtige ausflüchte *ſtrophæ* 2133, a. krumme ausflüchte *diverticula flexionesque* 914, b. ausf. haben *rimam quam reperire* 1942, a. ausf. ſuchen *confugere eo* 698, b. *latebras quærere* 1220, b. *ambages fallendæ fidei exquirere* 111, b. *tergiverſari* 2322, c. *diverticula quærere peccatis* 2475, b

ausfluß *emiſſarium* 1424, d. *oſtium* 1612, b. *ora* 1609, b. ausf. des waſſers *bracbium* 331, c

ausforderer *provocator* 2568, c

ausfordern *laceſſere* 1199, d. *elicere* 1201, a. *evocare* 2567, c. *provocare* 2568, b. ſ. heraus fordern.

ausforderung *provocatio* 2568, b

ausforſchen *ſcrutari* 2038, c. *expiſcari* 1734, d. *exquirere* 1869, d. *exogitare* 1947, c. *edeſtigare* 2485, a. *perdeſtigare* b

ausforſcher *explorator* 1752, c. *indagator, trix* 1141, b. *indeſtigator* 2485, a

ausfragen *expiſcari* 1734, d. *perquirere* 1870, c. *exogitare* 1947, c

ausfuhre *evectio; evectus* 1434, c

ausführen *educere* 754, d. *evehere* 2434, c. die ſache ausf. *edifſerere* 1085, a. *ad exodium ducere* 828, a. den graben ausf. *foſſam oblimatam detergere* 928, d

ausführlich *accuratus, è*, 657, b. *latè* 1223, b. *enarratè* 1485, b

ausführung *edactio* 755, a. *egeſtio; egeſtus* 1009, b. *expoſitio* 1771, d. *exædificatio*, 32, d

ausfüllen *explere* 1748, c. *effarcire* 816, d. *diſtendere* 2306, b. den graben ausf. *foſſam cratibus integere & aggere explere* 928, d

ausfüttern *pabulo diſtendere* 1617, c

ausgabe *erogatio* 1947, c. *expenſa, um* 1685, d. *dum* 403, a. *ratio ſumtuaria* 2159, b. ausgab und einnahm *ratio acceptorum & datorum* 729, a. ſ. rechnung; ſ. regiſter.

ausgang *exitus* 792, b. *eventus* 2448, d. *egreſſus, egreſſio* 1027, b. *meatus* 1385, a. *emiſſarium* 1424, d. *cataſtrophe* 437, a. im ausg. des Jahrs *anno exeunte* 153, a. zu ausgang des Sommers *æſtate præcipite* 52, d. zu ausgang des winters *extrema ſub caſum hiemis* 53, a. ſ. ende.

ausgearbeitet mit fleiß *lucernam olet* 1309, b

ausgebauete örter *culturæ* 566, a

ausgeben *facere impenſam* nicht viel ausgeben *parcere impenſa* 1686, b. ſich vor einen bürger ausg. *gerere ſe pro cive* 1006, d. ſich vor jung ausg. *P. mentiri juvenem* 1384, a. für etwas ausg. *adſimulare* 2117, d. ſich vor einen artzt ausg. *profiteri medicum* 863, b. ſie giebt ſich vor die aus *hanc ſe eſſe intendit* 2306, d. die tochter ausg. *collocare filiam nuptui &c.* 898, d. *locare filiam* 1280, c

ausgeber *promus* 1826, a. *præbitor* 1792, b

ausgeberin *diſpenſatrix* 1685, b

ausgebeten *precarius, è*, 1803, d

ausgebreitet *paſſus* 1628, d. *patens* 1660, a. *patulus*, b

ausgedienter *emeritus* 1390, d

ausgedorret *aridus* 204, c. *ſiticuloſus* 1119, d

ausgehauen *dealciatus* 231, a. ausgehauene arbeit *opus ſculptile; ſculptum* 2039, b.

ausgehen *exire* 791, a. *egredi* 1027, a. *prodeambulare* 114, b. *commeare* 1385, b. *pedem efferre domo* 879, c. *in publicum procedere* 456, b. nicht ausg. *abſtinere publico* 2312, c. *domi ſe tenere* 2311, b. aus- und ein. offters *celebrare maxima frequentia* 460, a. aus- und ein. bey einem *frequentare cujus domum* 955, d. ausg. laſſen *emittere* 1424, b. *evergere* 2463, c. ein buch laſſen ausg. *librum edere, emittere*, 1251, d. *vulgare librum* 2587, b. der etwas ausg. läſſet *editor* 731, b. *vulgator* 2587, b. das feuer gehet aus *ignis interit* 793, a

ausgehöhlt *cavatus* 451, a. *concavus*, b. *emedullatus* 1369, c. *alveatus* 106, b. *fiſtulatus* 909, d. *canaliculatus* 381, d. *anaglypticus* 131, d

ausgekernt *edecumatus* 682, b

ausgekundſchafft *exploratum* 1752, c

ausgelaſſen *effrenus, effrenatus* 914, c.

ausgemachte perle *unio eviſceratus* 1526, b

ausgenommen *demptus* 689, b. *præter* 1799, d. *præterquam* 1800, b. *abſque* 4, a. *extra* 819, b. *extraquam*, b. ausgen. euch *cum à vobis diſcederem* 455, a

ausgeputzt *expolitus* 1759, d. *ornatus, è*, 1603, a. *exornatus* 1604, a. *nitidus, è*, 1516, c. *nitidiuſculus, è*, c. *limatus, è*, 1262, d. *mundulus* 1466, a

ausgerencktes wieder einrichten *luxatum in locum reponere* 1311, b

ausgerüſtet *inſtructus* 1235, a

ausgeſchämt ſich haben *depudere; depudeſcere* 1842, b

ausgeſcheuerte fäſſer *deacinata dolia* 18, b

ausgeſchickter *emiſſarius* 1424, c

ausgeſchloſſen *expers* 1613, b

ausgeſetzt mit pfoſten *roborein axibus conſtratum* 284, d

ausgeſiebete aſche *bene cretus cinis* 481, c

ausgeſöhnet *placatus, è* 1739, d

ausgeſonnen *cogitatum* 561, c

ausgeſpannet *extenſus* 2306, c

ausgeſpeyetes *ſpumamentum* 2195, c

ausgeſtochene arbeit *anaglypha* 131, c

ausgeſtopfft *ifciatus* 1166, a

ausgeſtreckt *porrectus* 1919, c. *projectus* 1129, b

ausgeſtrichene handſchrifft *cancellatum chirographum* 382, c

ausgethan *intermortuus* 1452, b. gantz und gar ausgeth. *exanimiſſimus* 541, b

ausgebohret / ausgehöhlet *tubulatus* 2395, a

ausgedorret *torridus* 2365, d. ſ. trocken.

ausgehungert *veſculus* 2482, c. ſ. aushungern.

ausgetruncken *epotus* 1791, a

ausgewaſchene örter *loca humoris aſſidui ſubterluvione cedentia* 1303, c

ausgewölckt *innubilus* 1540, c

ausgeworffen *ejectus* 1119, a. *ejectitius*, b. *ejectamentum*, b.

ausgieſſen *defundere* 975, d. *effundere* 976, a. ausgieſſen loſe wort ſ. ſchmähen.

ausgieſſung *effuſio* 976, c. *profuſio* 977, b

ausgraben *fodere* 928, c. *effodere* 929, b. *ſculpere* 2039, b. *exſculpere*, c. *exuere* 1963, d. *vellere* 2437, a. *evellere* d

ausgrabung *ſcalptum* 2012, a

ausgräben *exoſſare* 1611, a

ausgrübeln *rimari* 1942, b. *edeſtigare* 2485, a

ausgrübelnd *ſcrupuloſus, è* 2038, b

ausgründen *indeſtigare* 2485, a. menſchen ſind nicht auszugr. *in animis hominum latebræ ſunt & receſſus* 1220, b

aushalten *ſubſiſtere* 2128, b. *ſuſtinere* 2316, d. *durare* 765, a. *proſperam fortunam emetiri quem* 1398, a. ſ. verharren.

ausharren *perdurare* 766, b

aushärten *firmare* 907, c.

aushauchen *exhalare* 1058, d

aushauen *exſculpere* 2039, c. dorne aush. *recidere vepres* 356, c

ausheben *elocare* 1281, b. *effringere* 949, d. *emovere* 1457, a. *tollere* 2357, d. die thür aush. *emovere cardine poſtes* 1457, a

ausbecken *ova incubare* 641, a. junge aush. *excludere pullos* 541, b

aushelffen dem armen *inopiam cujus levare &c.* 1244, d. *ſublevare* 1245, d. mit getrüd *ſuppeditare frumentum* 1706, b.

aushöhlen *cavare* 450, d. *excavare* 451, b. *perfundere* 2401, c. den felß aushöhl. *ſubedere ſcopulum* 773, a

aushohlen einen *explorare cujus animum* 1752, c

aushöhlung *excavatio* 451, b

aushöhnen *exſibilare* 2097, d

aushöhnung *exploſio* 1745, b

aushungern *macerari fame* 1318, b. aush. laſſen *ſuffocare fame* 868, a

ausjagen *expellere* 1680, b. *exterminare* 2324, a. ſ. austreiben; ſ. vertreiben.

ausjäten *ligni atque frondium cadem facere &c.* 63, d. *exherbare* 1071, c. *runcare; eruncare* 1962, c

auskämmen ſich *pectere cæſariem* 361, c. ſ. kämmen.

auskehren *converrere; everrere* 2467, b

auskehricht ſ. kehricht.

auskernen *enucleare* 1554, d

ausklären ſ. aufklären.

auskloppfen *explodere* 1745, b

auskröcken *devomere; evomere* 2561, d. ſ. auswerffen.

auskommen *effluere* 926, b. *exire in turbam* 792, b. *dimanare, emanare* 1342, c, d. mit dem niemand auskommen kan *quem nemo ferre poteſt* 875, c. es iſt auskommen *diſſeminatum eſt* 2062, d. es iſt ein geſchrey auskommen *fama percrebuit, exiit &c.* 852, b. das geſchrey kömmt aus *manat rumor* 1342, c. weit auskommen *ſerpere* 2086, c. nicht auskommen *abſtinere publico* 2312, c. *domi ſe tenere* 2311, b.

auskratzen *exſcalpere* 2012, c. *radere* 1909, b. *dupungere* 1853, c. die augen auskr. *effodere oculos* 929, b

auskundſchaffen *ſpeculari* 2179, b. *ſcrutari* 2038, d. *perſcrutari* 2039, b. *perdeſtigare* 2485, b. *explorare* 1752, c

auskundſchaffer ſ. kundſchaffer.

auskünſteln *caſtigare quid ad unguem* 430, b

auslachen *ridere* 1939, a. *deridere; irridere* 1940, a, c. ausl. werth *quod derisum effugere non poteſt; derisiculus, um; irriſiculum* 1940, b, c, d

ausladen *exponere* 1770, d. *deonerare* 1581, b

ausladen oder ercker *podium* 1756, b. *pergula* 1692, c

ausländer *peregrinus* 1691, d. *alienigena; alienigeni ſanguinis* d, 93. *qui ab alio venit cælo* 358, b

ausländiſch *exoticus* 818, b. *extrarius; extraneus; externus*

externus 819, c. &c. *provincialis* 2512, a
auslassen *edere* 734 a. *emittere* 1414, b. *educere* 754, d. seine boßheit auslassen *repræsentare improbitatem* 1798, b. aus dem gemüth auslassen *exspuere ex animo* 2196, a. den zorn auslassen *iram in quem ebomere* 2561, d. *effundere in quem iram, furorem* 976, b
auslassung *emissio* 1424, c
auslauff *excursus* 661, c. *emissarium* 1414, d. ausl. des wassers *elubies; elubio* 1302, b. s. durchlauff.
auslauffen *excurrere* 661, b. *evagari* 2417, b. *exundare* 2544, b. *perfluere* 926, d. es wird über mir ausl. *in me cudetur faba* 831, d. s. ausfliessen.
auslecken die schüssel *catillare &c.* 439, c
ausleeren *inanire; exinanire* 1141, a. *vacuare; evacuare* 2414, b. *vacuefacere* c
ausleerung *exinanitio* 1141, a. *egestus; egestio* 1009, b
auslegen *interpretari* 1157, b. zum besten auslegen *in bonam accipere partem &c.* 402, b. *boni consulere* 592, d. *in optimam partem accipere &c.* 1651, d. übel auslegen *rapere in pejorem partem* 1911, a. *vertere vitio* 2468, d. geld auslegen *pecunias erogare* 1947, c. den traum auslegen *somnium interpretatione conjicere, explicare* 2150, a. s. erklären.
ausleger *expositor* 1771, a. *explanator* 1743, b. *enarrator* 1485, b. *enodator* 1523, c. *interpres; interpretator* 1157, b, c
auslegung *enodatio* 1523, b. *enarratio* 1485, b. *hypomnema* 1113, a. *exegesis* 825, b. *interpretatio* 1157, c. *interpretamentum* 1157, c. *glossa, glossema* 1021, a. s. erklärung; kurtze ausl. *scholium* 2019, c
auslernen *perdiscere* 720, c. einen ausgelernet haben *P. intus quem & in cute nosse* 1159, b.
ausleschen *oblitterare* 1276, c. *deflammare* 913, b. *eluere* 1302, b. *delere* 686, d. *exsculpere* 2039, c. *dispungere; expungere* 1853, c, d. *exstinguere* 2210, d. *restinguere, interstinguere* 2211, c. *obelo notare* 1557, b. *liturare; liturum facere* 1268, b, a
auslesch lich *delebilis* 687, a. *exstinguibilis* 2211, a
auslesch ung *exstinctio; exstinctus; restinctio* 2211, a, c. *oblitteratio* 1276, d
auslesen *secernere* 484, b. *exquirere* 1869, d. *deligere* 1233, b. *delectum habere &c.* c. *eligere* 1234, b. s. erwehlen.
ausleihen *fœnerare &c.* 932, d. *mutuum dare* 1480, a. geld ausleihen *pecunias collocatas habere &c.* 1674, c. *nominibus certis exponere nummos* 1547, d. auff zinse ausleihen *pecunias occupare* 1563, a. s. verleihen.
auslöchern s. aushöhlern.
auslocken *elicere* 1201, a
ausmachen *elaborare* 1195, d. *pratexere* 2335, c. in der güte ausmachen *cum quo quicquam sua voluntate decidere* 355, c. s. vollbringen.
ausmahlen *emolere* 1435, b
ausmeißeln *calare* 357, c
ausmelcken *emulgere* 1460, c
ausmergeln *emaciare; macerare* 1318, a, b
ausmessen *metari; dimetiri* 1399, b, c. *demetiri, dimetiri* 1397. *demetiri* 1398, a
ausmisten *Augiæ stabulum repurgare* 263, d
ausmontiret zum kriege *sagatus; sagulatus* 1978, c
ausmustern *edecumare* 682, b. *expolire &c.* 1759, d. *perpolire* 1760, c. ausm. oder ausmertzen *exanclomare* 258, c
ausnehmen *excipere* 405, b. *recipere* 408, b. *exenterare* 826, b. s. ausschliessen.
auspfeiffen *sibilo explodere; exsibilare* 2097, d
auspflügen *exarare* 220, d
ausplaudern *commissa enunciare* 1550, d. s. aussagen.
ausplündern *diripere* 1912, d. *dispoliare; exspoliare* 2191, c. *expilare* 1728, a. *depradari* 1794, a. *exinanire* 1141, a
ausplünderung *dispoliatio; exspoliatio* 2191, c. *pradatio; depradatio* 1794, a
auspoliren *perpolire* 1760, c. *elimare* 1263, a
ausprausen *defervescere* 887, a
auspressen *exprimere* 1808, d. *extorquere* 2364, c. thränen auspr. *Lacrymas excutere* 1880, c
auspressung *coactum* 75, b
ausputzen *expolire* 1759, d. *exornare* 1603, d. *emaculare* 1321, b. *colere* 565, d. *excolere* 567, d. *percolere* 568, b. *detegere rubiginem* 1955, a. *comptissimum quid reddere* 582, a. *emundare* 1466, c
ausrasten s. ausruhen.
ausrauffen *eruere* 1963, d. *vellere* 2437, a. *evellere*, b. unkraut ausr. *sarrire* 2003, a
ausräumen *vacuefacere* 2414, c. s. ausfegen.
ausrechnen *enumerare* 1547, b. *adærare* 49, d. *ratiocinari &c.* 1927, c. *dimetiri* 1397, d. *perpendere* 1686, c. *calculare* 366, c. *ducere rationem* 751, d. bey heuer und pfennige ausrechnen *ad calculos revocare exiguè, exiliter* 403, a
ausrechnung *computus* 1860, d. *supputatio* 1862, b. *ratiocinatio* 1927, d. *dinumeratio* 1547, b
ausrecken s. ausstrecken.
ausredè *enunciatio* 1550, d. *pronunciatio* 1552, a. *elocutio* 1286, d
ausreden (s. aussprechen) *eloqui* 1286, c. *perbenire quo volumus* 2450, c. ausreden aus dem sinn *dissuadere* 2241, b
ausreiben *exterere* 2325, b. *deterere* 2325, a. *expumicare* 1852, c
ausreinigen *expurgare* 1855, d. *
ausreissen zähne *dentes eruere; evellere* 691, b. ausreissen / entfliehen *effugere* 968, c. *profugere d. terga vertere, dare* 2322, b. *petere salutem fuga* 1708, b. s. fliehen; s. ausrotten.
ausreisser / der davon läufft *fugitor* 967, c
ausreuspern *extussire* 2409, a
ausreuspерung *exscreatio* 2029, c
ausreuter *accensus* 470, b
ausrichten *expedire* 1705, a. *exsequi* 2077, d. *patrare* 1665, d. *perpetrare* 1666, c. *curare* 656, a. *promovere* 1457, c. *defungi* 980, a. *perfungi* b. *conficere* 843, b. *efficere, effectui dare* 844, d. *gerere negotium* 1006, c. viel ausr. *plurimum facere* 839, c. nichts ausr. *nihil proficere* 848, a. s. verrichten.
ausrotten *excidere* 355, c. *exscindere* 2021, d. *evellere* 2437, d. *excodicare* 443, c. *eruncare* 1962, c. *exsecrare* 2045, d. *extirpare* 2215, b. mit strumpff und stiel ausretten *radicitus; de stirpe recidere, eruere; stirpitus exigere*, 2215, a, b. *à fundamentis proruere* 1964, b
ausrottung *exstirpatio* 2215, b. *runcatio* 1962, c
ausruffen *exclamare; proclamare* 536, b, d. *pronunciare* 1551, d. *renunciare* 1552, b. *promulgare* 1460, c. *pradicari* 702, c. *publicare* 1841, b. *decantare* 392, c. *auctionem pradicate* ausruffen lassen *auctionem constituere* 864, c. *hastam in foro ponere &c.* 1062, d. *subhastare* 1063, b. *præconis voci quid subjicere* 1793, c. durch anschlag ausruffen *proscribere* 2035, d
ausruffer *proclamator* 536, d. *præco* 1793, b
ausruffung *exclamatio* 536, b. *promulgatio* 1460, d. *pradicatio* 703, a. *præconium* 1793, c. ausr. durch anschlag *proscriptio* 2035, d
ausruhen *requiescere* 1899, b. *vires refovere* 947, d. *recessu sumere* 457, a. *ex labore sese reficere* 848, c. *lassitudinem sedare; à lassitudine acquiescere* 1219, b
ausruhung *recessus; remissio* 456, d
ausrupffen *runcare* 1962, c
ausrüsten *armare* 1802, c. *adornare* 1603, d, *armare* 217, b. *obarmare*; wohl ausr. *pirarmare* 218, b
aussäen *disseminare* 2062, d. den saamen auss. *spargere semen* 2165, a
aussagen *enunciare* 1550, d. *perhibere* 1052, a. *edere* 731, a. öffentlich aussagen *proferre palam* 882, c. *proferre quid foras* 936, c. s. ausschwatzen.
aussatz *lepra* 1241, d. *elephantia; elephantiasis; elephantiacus contagio* 778, d
aussätziger *leprosus* 1241, d. *elephantiacus; elephantiosus* 778, a
aussäubern s. ausputzen.
aussauffen die becher *siccare calices* 2100, c. *forbillare cyathos; exsorbere* 2156, b, c. *aurum ebullire bina exsiccare* 647, b. rein auss. *perbibere* 313, a
aussauffung des bechers auff einen schluck *amyxis* 129, b
aussaugen *exsugere* 2250, a. *felliture* 870, c. *assidue quem exedere* 771, c. gantz und gar auss. *perbibere medullam* 313, a. das feld auss. *defrugare* 936, b.
aussauger der gemeinen kammer *hirudo ærarii* 1088, c
ausschaben s. auskratzen.
ausschämen sich *depudere* 1842, b
ausscharren s. ausgraben.
ausschäumen *exæstuare* 55, b
ausschencken *defundere vinum* 975, c
ausscherтzen *exjocari* 1181, c
ausscheuern *sale multo defricare quem* 957, b
ausschicken *dimittere* 1424, a. *immittere* 1424, c
ausschickung *emissio* 1424, c
ausschlaffen *edormire; edormiscere* 746, d. *desistertere* 2208, c. den rausch ausschlaffen *crapulam edormire, exhalare* 1058, d. *P. falernum despumare* 850, c
ausschlag *superpondium* 1765, b. der sache einen ausschlag geben *decisionem facere* 355, c. was der sache einen ausschlag giebt *decretorius* 483, a
ausschlagen *spernere* 2181, b. *renuere* 1553, b. *repudiare* 1929, d. *aversari* 2478, c. *detrectare* 2373, a. ausschlagen oder grünen *pullulare* 1849, d. *vernare* 2458, a. *frutticare* 966, a. *germinare, egerminare* 1006, a. *gemmas protrudere; gemmare; gemmas agere* 998, d. die bäume schlagen aus *cernitur excrescentium caluminum articulatio* 227, a. *P. redeunt arboribus comæ* 574, a. zur blüt ausschlagen *efflorescere* 922, a. zähne ausschlagen *edentare* 692, a. *elidere* 205, c. *excutere* 1880, c. gar übel ausschlagen *meanitere expetere* 1710, b. das pferd schlägt aus *equus calces remittit* 807, c. s. hinten ausschlagen.
ausschließen *excludere* 541, a. *distrahere &c.* 2373, b. *segregare* 1040, d. *expellere* 1680, b. *numero eximere* 1545, a
ausschließung *exclusio* 541, b
ausschlucken *exsorbere* 2156, c
ausschmeltzen *eliquare* 1273, a
ausschmücken *perornare* 1604, b
ausschnaupen *excernere* 484, b. *emungere* 1467, d
ausschneiden *exsecare* 2045, d. *exputare* 1861, b. *exscindere* 2021, d
ausschneidung *evirtio* 2519, a
ausschneutzen s. ausschnaupen.
ausschnitzen *exsculpere* 2039, c
ausschöpffen *exhaurire* 1064, a. *exantlare* 165, c. *deplere* 1748, c
ausschreiben *exscribere* 2034, b. *describere* a. *transscribere* 2037, a. *intervertere* 2476, d. ein öffentliches ausschreiben *edictum* 706, a. ein fürstl. ausschr. *epistola principis; libri principales &c.* 804, d
ausschreiten *exorbitare* 1594, d. *aberrare à proposito; deerrare &c.* 813, a, b.
ausschreitung *exorbitatio* 1595, a
ausschreyen *diffamare* 853, a. *jactare* 1115, d. *ciere* 513, c. *excernere* 484, b. *pipulo differre* 1733, d. ausscb. vor stoltz *famam superbiæ inurere* 2575, c
ausschuß *delectus* 1233, b
ausschütten *defundere* 975, c. *effundere* 976, a. seine noth ausscb. *quicquid urit exonerare* 1582, b. den zorn ausscb. *iram in quem ebomere* 1566, d. s. auslassen.
ausschwatzen *effutire* 987, a. *dicta eliminare* 1263, d
ausschweiff *excursus; excursio* 661, c. *procursio* 662, d
ausschweiffen *extra oleam vagari* 1573, b. *evagari* 2417, b. ausschw. in der rede *progredi orationis longius* 1018, a
ausschweiffende wege und reden *ambages &c.* 111, a
ausschwimmen *enatare* 1510, b
ausschwitzen *exsudare* 2246, c

aussehen thm *notare; designare oculis* 2107, *d.* das auss. *prospectus* 2177, *a*
außen *exter; externus* 819, *c.* s. auswendig.
außenbleiben *emanere* 1339, *b.* für gericht außenbl. *badimonium deserere* 2426, *c.* die straffe bleibt nicht aussen *pœna te manet* 1338, *c*
aussenbleibung *mansio, emansio* 1339, *a, b.* die aussenbl. im rechten *eremodicium* 810, *a*
außer dem *præterquam* 1800, *b. super ea* 2262, *c.* auß. dem eintzigen *absque una hac re* 4, *a.* auß. sich selbst seyn *apud se non esse* 181, *b.* auß. furcht *immunis metu* 1470, *a.* auß. gefahr seyn *vacuum esse periculo* 2414, *a*
außerhalb *extra* 819, *b*
außerordentlich *extraordinarius* 1598, *a*
äußerst s. euserst; s. euserlich.
aussetzen *explantare* 1742, *b*
aussеyn gantz und gar *ad nihilum redigi &c.* 1511, *d.* es ist aus *perii* 743, *c. nullus sum* 2536, *c. occidi* 350, *b. conclamatum est* 535, *d. ad extrema ventum est* 1445, *a*
aussichten *excernere* 484, *b*
aussinnen *decernere* 481, *c. excogitare* 561, *d. exputare* 1861, *b. comminisci* 1381, *a. fingere animo, cogitatione* 900, *b.* s. ersinnen.
aussitz *exedra* 815, *b*
aussöhnen *piare* 1732, *c. expiare* 1733, *a.* s. versöhnen.
aussöhnung *expiatio* 1733, *b*
aussondern *distrahere &c.* 2373, *b. segregare* 1040, *d.* s. absondern; s. ausschliessen.
aussonderung *elisio* 205, *d*
ausspannen *distendere, distentare; extendere* 2306, *b, c.* aus dem joch span. *abjugare* 1176, *c. abjungere* 1178, *d.* die segel aussp. *P. pandere alas* 1628, *c*
ausspannung *distentio; distentus* 2306, *b*
ausspatzieren *exspatiari* 2168, *c*
ausspähe-schiff *speculatorium navigium* 2180, *a*
ausspäher s. kundschaffer.
ausspenden *erogare* 1947, *c*
ausspendung *largitio* 1216, *d. erogatio* 1947, *c*
aussperren *divaricare* 2425, *d*
ausspeyen *exscreare* 2029, *c. sputum despuere; edere* 2195, *c. exspuere* 2196, *a. evomere* 2561, *d.* blut aussp. *P. manantem ex ore cruorem ejectare* 1119, *b*
ausspeyung *exspuitio* 2196, *a*
aussprache *elocutio* 1286, *d. pronunciatio* 1552, *a.* liebliche aussprache *lenis appellatio literarum* 1678, *b*
aussprechen *effari* 858, *b. pronunciare* 1551, *d. eloqui* 1286, *c.* zierlich aussp. *decenter quid efferre* 880, *a*
aussprengen *longe lateque diffundere* 975, *d. vulgare* 2587, *b. evulgare; pervulgare c.* eine rede aussprengen *jacere sermones &c.* 1115, *b*
aussprengung *sparsio* 2165, *b*
aussprossen s. sprossen.
aussprossung der stauden *fruticatio* 966, *c.* s. sprossung.
aussprößling *stolo* 2125, *d*
ausspruch *effatum; P. effamen* 858, *b. pronunciatum* 1551, *d. pronunciatio* 1552, *a. axioma &c.* 784, *a. sententia; dictio* 704, *a. oraculum* 1606, *c. arbitrium* 190, *b*
aussprützen s. ausspeyen.
ausspülen *eluere; perluere* 1302, *b, d.* vorher den mund aussp. *os prælabere* 1216, *b*
ausspüren *indagare* 1142, *b. investigare* 2485, *a*
ausspürer s. kundschaffer.
ausstaffirung *exornatio* 1604, *a*
ausstatten *locare* 1280, *c. nuptum dare* 1541, *c. maritare* 1351, *c*
ausstattung *collocatio* 1281, *b*
ausstäuben *pulverem excutere* 1851, *c*
ausstechen *calare* 357, *c. effodere* 929, *b. scalpere* 2012, *a. exsculpere* 2039, *c*
ausstecher *scalptor; scalper* 2012, *a*
ausstehen *perpeti* 1665, *c. sustinere* 2317, *a. P. durare* 765, *b. exhaurire labores* 1064, *a.* die kranckheit ausst. *morbo defungi; perfungi* 980, *a.* müh und arbeit ausstehen *exantlare* 165, *c.* die unkosten ausstehen *subsistere sumtui* 2128, *b.* s. leiden.
aussteigen *egredi* 1027, *a. exscendere* 2014, *a.* aus dem schiffe steig. *egredi navi* 1492, *a*
aussteuer *dos* 747, *c.* zur ausst. gehörig *dotalis* 748, *a*
aussteuern *dotare* 748, *a*
ausstopffen *confercire* 856, *c*
ausstopffung *fartus; fartum* 856, *b*
ausstossen *expellere* 1680, *b. ejicere* 1119, *a. extrudere* 2391, *b. exturbare* 2404, *d. dejectionem facere* 1118, *d.* scheltworte ausst. *emittere maledictum* 1414, *c*
ausstossung *abactus* 73, *d. expulsio* 1680, *b*
ausstrecken *exporrigere* 1919, *d. tendere* 2303, *c. elongare* 1184, *b. expandere* 1628, *d. explicare* 1750, *a. extendere; extentare* 2306, *c. pertendere* 2308, *d. propagare* 1817, *d.* weiter ausstreck. *promovere* 1457, *b. dilatare* 1223, *d.* die hände ausstr. *manus tendere* 1345, *a*
ausstreckung *porrectio* 1919, *d*
ausstreichen *emdere* 1909, *b. expungere* 1853, *d. exterere* 2325, *b. liturum facere; liturare, a, b. obelo notare* 1557, *b. virga censoria notare* 2520, *b.* ausstreichen/ oder loben *inducere* 755, *c. illustrare* 1306, *c.* s. herausstreichen.
ausstreuen *serere* 2082, *b. disseminare* 2062, *d. proseminare* 2063, *a. spargere* 2165, *a*
ausstreuung *sparsio* 2165, *b.* ausstr. des saamens *seminatio* 2062, *d*
ausstudiren *perdiscere* 720, *c.* allerley bücher ausstudiren *excutere omne genus auctorum* 1003, *a*
aussuchen *deligere* 1233, *b. exquirere* 1869, *d*
aussühner *expiator* 1733, *b*
austantzen *desaltare* 1984, *c*
austauschen s. verwechseln.
auster *ostrea* 1612, *c*
austheilen *dispensare* 1684, *d. distribuere* 2382, *c. dividere* 724, *b. dispertire* 1654, *a. diribere* 718, *d. didere* 730, *d*
austheiler *distributor* 2382, *d. diribitor* 718, *d*
austheilung *distributio* 2382, *c. divisio* 724, *d. dispensatio* 1685, *b. diribitio* 718, *d. descriptio* 2034, *a. metatio* 1399, *c*
austhun *interlinere* 1269, *a. oblitterare* 1276, *c.* um zinß austhun *collocare; elocare* 1281, *a, b.*
austilgen s. tilgen.
austilger *oblitterator* 1276, *d*
austilgung *excidium* 825, *a*
austoben *exsævire; desævire* 1976, *d, a*
austragen *exportare* 1781, *b. egerere* 1009, *b.* einen austr. oder verleumbden *variis rumoribus quem differre* 879, *b. traducere per ora hominum* 758, *d.* s. ausschreyen.
austrauren *elugere* 1298, *c*
austreiben *protelare* 2296, *c. quatefacere* 1879, *c. exterminare* 2324, *a.* die sauen auff die weyde austreiben *exigere sues pastum* 75, *c*
austreibende artzney *ecbolia* 768, *d*
austreten *exculcare* 376, *a.* austreten/ oder ausweichen *excedere* 455, *a.* von wasser austr. *restagnare, superstagnare* 2199, *b*
austretendes wasser *fluvius extra ripas diffluens* 1942, *d*
austrincken *obducere potionem* 756, *a. epotare* 1791, *a.* etwas aus dem becher trincken *exantlare quid poculo* 165, *c.* den becher austr. *exhaurire poculum* 1064, *a.* die kanne austr. *educere hirneam* 755, *a*
austrocknen *exarescere* 204, *b. adsiccare* 2100, *d. exsiccare; exsiccescere* 2101, *a*
ausübung der tugend *exercitatio virtutis* 195, *b*
auswachsen *enasci* 1487, *b*
auswägen *expendere* 1685, *c*
auswandern *commeare* 1385, *b*
auswarten *exspectare ad extremum* 2175, *b. perdurare* 766, *b*
auswaschen *eluere* 1302, *b.* flecken ausw. *emaculare* 1321, *b*
auswässern das saltzichte *salsamenta pulchre macerare* 1980, *b*
auswechseln/ s. verwechseln; die da kinder auswechselt *suppostrix* 1773, *c*
auswechslung *suppositio* 1773, *b*
ausweichen *exire* 792, *b. decedere* 454, *c. semitas cedere &c.* 2491, *d*
ausweiden oder ausnehmen *exenterare* 816, *b. evisceare* 2525, *d*
ausweinen die augen *diffiere oculos pene ad extremam cæcitatem* 916, *a*
ausweisen *declarare* 538, *d.* sich ausw. *exstare* 2221, *a.* es weiset sich selbst aus *res ipsa indicat* 702, *a. res apparet* 1641, *d*
auswendig *extrinsecus* 830, *a. memoriter* 1376, *b. ex memoria* 824, *b.* ausw. können *completi memoria* ausw. sagen *recitare* 516, *c.* ausw. lernen *edisere &c.* 720, *b. memoriæ mandare* 1336, *a*
auswendige/ das ausw. *extremitas* 819, *d*
auswerffen *excernere* 484, *b. ejicere; P. ejectare* 1119, *a. emoliri* 1437, *d.* ausw. oder ausspeyen *spuere* 2195, *c. exspuere* 2196, *a. screare; exscreare* 2029, *b. extussire* 2409, *a. vomere* 2561, *b.* blut ausw. *ore rejectare cruorem* 1121, *a*
auswerffling *rejectaneus, rejiculus* 1121, *a*
auswerffung s. ausstreuung.
auswerts *foris; forinsecus* 936, *b, c. longe à domo* 307, *b*
auswertig *extraneus* 819, *c.* ausw. feind *alienigena hostis* 93, *d.*
auswickeln *extricare* 2383, *c. evolvere* 2559, *b*
auswinden *extorquere* 2364, *c*
auswintern *perhiemare* 1080, *d*
auswinterung *hiematio* 1080, *d*
auswischen *delere* 686, *d. eluere* 1302, *b*
auswischend *deletilis* 687, *a*
auswölben s. wölben.
auswölcken *enubilare* 1540, *d*
auswürffling von schafen *apica* 171, *c. ovis rejicula* 1121, *a*
auswüten *desævire* 1976, *a*
auszahlen *numerare* 1546, *b. erogare* 1947, *c. pretium pendere* 1683, *b*
auszahler *diribitor* 718, *d*
auszapffen *defundere* 975, *d*
auszechen *ebibere* 312, *d. epotare* 1791, *a*
auszehren *ligurire quem* 1261, *d. exhaurire sumin* 1064, *a.* s. aussaugen.
auszeichnen *enotare* 1534, *b. excerpere* 424, *b. exsignare* 2108, *a*
auszichen *exuere* 830, *d. eruere* 1963, *d. vellere* 2437, *a. evellere d. elicere* 1201, *a. despoliare* 2191, *b.* ausz. oder wegziehen *exire* 792, *a. migrare; emigrare; demigrare* 1403, *b, c.* den degen ausz. *nudare vagina gladium* 1543, *a. è vagina gladium educere* 755, *a. distringere gladium* 2231, *d.* das kleid ausz. *diloricare a. miltum* 1187, *d*
auszichstube im bade *apodyterium* 174, *b. spoliarium* 2191, *b*
auszieren *exornare* 1603, *a.* s. ausputzen.
auszierung *exornatio* 1604, *a. expolitio, perpolitio* 1760, *d, c*
auszimmern *edolare* 739, *b*
auszischen *exsibilare* 2097, *d*
auszug *exceptio* 406, *a.* ein kurtzer auszug *summarium* 2257, *d. epitome* 805, *d. conspectus* 2173, *d.* auszug/ oder ausgang. *egressus* 1027, *b*
auweh *au* 254, *a*
Aux (*urbs*) *Augusta Auscorum* 176, *b*
axt *securis* 2050, *b. dolabra* 739, *a*
axel *scolopendra* 2017, *b*

B

BAar *præsentarius* 1798, *a.* baar erlegen und zahlen *pretium rei emtæ repræsentare* 1798, *b.* baar hinterlassen *in numerato relinquere* 1546, *c.* mit baarem gelde kauffen *Græca fide mercari* 1393, *d.* 893, *a.* b. geld *argentum numeratum* 207, *a. pecunia numerata* 1546, *c.* 1674, *d.* um b. geld *præsenti argento* 1796, *d.* ein baar tage waren weg *unus & alter dies intercessere* 102, *b*
baarschafft s. vermögen.
baase *amita* 118, *d*
bach *amnis* 119, *d. rivus* 1944, *a. alveolus* 106, *b. fluentum* 923, *c. torrens* 2395, *c*
bachforen *trutta fluviatiles* 2392, *c*
bächlein *amniculus* 120, *a. rivulus* 1944, *a*
bachmüntze *sisymbrium* 2128, *d*
bachsteltz *cinclus* 521, *a. motacilla* 1455, *a*
bachwasser *aqua fluvialis* 182, *a*
backe *bucca* 337, *d. mala* 1329, *c.* backen fallen ein *gena labuntur* 999, *d*
bäckelgen *buccula* 338, *b*

backen-

backenstreich *alapa 83, b. colaphus 563, a. contumeliosa cades 579, c*
backenzähne *dentes molares 691, a. 1435, a. dentes maxillares 1363, b.* backz. an pferden *columellares 572, d*
backen *pinsere 1731, d. frigere 957, c.* brodt backen *coquere panem 601, c. exercere furnariam 984, b*
backhauß *pistrina 1732, a. pistrilla b*
backofen *clibanus 549, c. furnus 984, b*
backschauffel *pala 1621, b. infurnibulum 984, b*
backstein *bipeda 1704, c*
backtrog *artopta 226, b. gyrgathus 1048, c. mactra 1320, d. magis 1324, a*
backwerck *panificium 1631, b. pistum 1732, a*
backzeug *P. cerealia arma 216, a*
bad *balneum 292, d. labatio; labacrum 1226, a. lotio b.* warme bäder *baja 290, c. quadruntaria res 1884, a. sospitalium aquarum labacrum calens 2163, d. therma 2341, c. xenia 2594, a*
badegeld *balneaticum 293, c*
bade-kleid/ schürtze *subligar; subligaculum 1261, c. perizonium 1696, a*
baden *labare 1225, d. P. flubio mersare 1391, c*
bader *balneator 293, c*
baderin/ bademagd *balneatrix 293, c*
baderofen *vaporarium 1423, c*
badestein *pumex 1852, b*
badzeug *balnearia 293, b. balneatorium instrumentum c*
badschwamm *spongia 2193, c*
bad-stube *balineum; balnearium 292, d. cella assa; sudatoria 462, c. caldarium; cella caldaria 372, c. hypocaustum 1112, c.* badstüblein *balneolum 293, b*
badtuch/ badmantel *vestis balnearis s. balnearia 293, b. castula 433, c. linteum 1271, a*
badwanne *alveus 106, b. baptisterium 295, b. solium 2145, c.* s. wanne.
baffen *baubare, i 303, a*
bäffzen wie hunde *gannire 994, a*
bagage *impedimenta 1706, a*
bahn brechen *glaciem scindere, frangere 1016, a.* auf die b. bringen *in solem & pulverem producere 1851, d*
bahre s. todenbahre.
balbieren *radere genas 1908, d. tondere barbam 2359, b*
balbierer *chirurgus 502, a. tonsor 2359, c*
balbiererin *tonstrix; tonstricula 2359, d*
balbiermesser *culter tonsorius 647, a*
balbierscheere *forpex 943, a*
balbierstube *barbatorium; tonstrina; officina tonsoris 296, c. 2360, a*
balck *scortum 2028, d*
balcke *laquear 1215, b. trabs 2368, a. signum 2349, a.* mit balcken belegen *contignare 2349, a*
bald *cito 514, a. jam 1122, c. mox 1458, b. propediem 1818, a.* b. da b. dort *huc illuc 1979, d.* seyn *alicubi & alicubi apparere 96, a.* b. hernach *post paulum 1656, b. paulo post c. non multo post 1463, d.* b. thun *maturare 1360, d*
baldrian *phu 1723, c*
balg *exubia 831, d.* b. an früchten *folliculus 934, d. granitheca 2338, d. vagina; vaginula 2416, b. valvulus 2421, d*
balgen *congressus 1026, c.* s. schlagen.
ball *pila 1727, a. harpastum 1061, d.* b. einander zuschlagen *sphæram inter se reddere 2183, c. pila ludere &c. 1727, a*
ballhauß *sphæristerium 2183, d*
ballmeister *pilicrepus 1727, c*
ballen *follis; folliculus 934, c. follis pugilatorius 1845, b*
ballspiel *ludus pila 1293, d. sphæra lusus 2183, c. sphæromachia 2184, a*
balsam *myrobalanum 991, b. opobalsamum 1590. oleum balsaminum; unguen balsameum 294, a. unguentum 2546, b*
balsamirter leib *differtum odoribus corpus 856, d*
balsam-büchslein *olfactoriolum 1576, d*
balsam-holtz *xylobalsamum 2597, a*
banck *scamnum 2012, d. sedile 2053, b. subsellium 2058, c.* erhabene b. *anabathrum 130, b.* bäncke der zuschauer *cunei 650, d.* zur banck hauen s. durchziehen/ lästern.
banckerot machen *foro cedere 452, c. 946, b. mensam evertere; bancam ruptam facere 946, b*
banckert s. hurkind.
banckpfül s. polster.
band *vinculum 2508, c. ebagulum 557, a. copula 601, a. destina 694, b. fascia 859, d. nexus 1500, d. ligamen; ligamentum; ligatura; ligula 1260, b. illigamentum d. religamen 1261, b. retinaculum 2316, d.* b. am boltzen *amentum 115, a.* b. um den leib *succinctorium 503, a.* b. von holtz *catena 437, d.* bänder an krantzen *lemnisci 1236, d.* b. an den thüren *antepagmenta 1630, c.* b. zwischen sparrn und seulen *cupreoli 397, c*
bändig *cicur 512, b. domabilis 742, b*
bändigen/ bändig machen *domare 742, b. domitare; edomare c. cicurare 512, c. coërcere 193, c. frenare 954, c. circumagere & flectere 74, b. in gyrum ducere, cogere 1048, c.* s. zahm machen.
bändigmacher *domitor; frenator 954, c*
bändigung *coercitio 193, c.* s. zähmung.
banditen *sicarii 2099, b. assassini 237, b*
bangigkeit *angor 143, a.* b. ums hertz *cardiacus 418, a*
bann *anathema 134, d.* in den bann thun/ verbannen *anathematis sententia ferire 134, d. anathematizare 135, a.* aus dem bann thun *resicure 1974, b. pacem ecclesiasticam cui reddere 769, b.*
bannerherr *baro 299, d*
bär *ursus 2575, d.* der grosse am himmel *Helice 1066, c.* der kleine *Cynosura 671, b*
barbarey *barbaria; barbaries 297, d*
barbarisch *barbarus 296, d. barbaricus 297, b*
barbe/ barbel/ barne *barbus; barbulus 296, b. barbatulus c. mullus 1461, d. barbo; mullus barbatus 299, a. trigla 2384, c*
barcelona *barcino 299, a*
barchet *pannus xylinus 1631, c. gossypia tela 1024, a*
barcke *barca 299, a. scapha 2014, c*
bärenhäuter s. nichtswürdig.
bärenklau *acanthus; paderota 9, b. 1619, c. melamphyllum 1371, a. spondylium 2193, c*
bärenschmaltz *sebum ursinum 2576, b*
baret *infula 1147, d. birretum 314, d*
barfuß/ barfüßig *excalceus 377, b. planipes 1743, a.* b. einhergehen *nudis pedibus inambulare 114, b*
bärin *ursa 2576, a*
barmhertzig *misericors 1417, d. misericorditer 1418, b*
barmhertzigkeit *misericordia 1417, d.* der keine mehr zu gewarten hat *cui omnes aditus misericordiæ præclusi sunt 541, d.*
bärmutter *uterus 2580, d. arva muliebria; arvum genitale 228, b. loci muliebres 1280, a. bulba 2590, b*
bart *barba 295, d. barbitium 296, c.* der erste b. *pubes 1839, d.* b. am helm *buccula 338, b.* b. des hahnes *palea 1622, c.* langer b. *promissa barba; propexa in pectora barba 295, d.* b. kriegen *lanugo barbitio genas inumbrare 1210, c.* der erste b. wächst *P. primum opacat florem lanugo genas 1210, d.* bart putzen/ abnehmen *tondere, abradere, ponere, resecare barbam 295, d.* einen langen b. ziehen macht keinen *Philos. alere barbam philosophum non facit 296, a*
bärtgen *barbula 296, b.* der ein kleines b. trägt *barbatulus 296, c*
bärtig *barbatus 296, b. P. hispidosus 1089, d*
bärwurtz *anethum silvestre s. tortuosum 142, a. meum 1401, a. daucus 678, b. libanotis 1247, d.* wilde b. *caucalis 441, c*
basel *Basilea 300, b*
basilien *ocymum 1566, c*
basilisk *regulus 301, a. 1922, c. basiliscus 301, a*
basler *Raurici 1915, a*
bast *liber 1251, d. restis 1932, c*
bastand seyn *parem esse rei 1634, b*
bastardt *spurius 2196, d.* s. burkind.
bataille/ in b. stellen *aciem struere, instruere, dirigere, componere, instituere 17, d*
bate *susceptor; sponsor fidei &c. 409, d*
bathengel *chamædrys 491, d*
batterie *munitio; munimentum 1468, b.* von den batterien die Stadt beschiessen *aggeribus oppugnare oppidum 1847, a*
batzen/ zwey b. *drachma 748, b*
bau *ædificatio 32, b. structura; structio 2234, a. opus 1585, c. machinatio 1319, c.* auffn b. kommen *in metallum damnari 1395, d*
bauch *alvus 106, d. aqualiculus 183, d. venter 2453, a*
bauchfluß *diarrhœa 700, b. lienteria 1259, c. rheumatismus 1936, c. fluxus ventris 924, a.* s. durchlauff/ durchfall.
bauchflüßig/ süchtig *lientericus 1259, c. foriolus 936, a*
bauchsieg *albinus 107, a*
bauchwehe *dysenteria 766, c. dolores alvi 108, b. cholerica tormina 503, c. tormina 2364, a. terminatio 2464, b.* der bauchw. hat *torminosus 2364, a.* das b. macht *torminalis a*
bauen *ædificare 32, b. architectari 197, d. condere 587, a. constituere 2201, c. fabricare, i 833, c. fingere; construere 900, b. 32, b. struere 2233, c. moliri 1436, d. sistere 2126, b.* b. das land/ feld *agrum colere 63, d. 565, c. agricolari 64, c. arva subigere 77, c.* die bauende natur *architectura; natura 197, b.* bauen auf eines andern grund *exstruere in alieno 2234, c*
bauer/ bauersmann *agricola 64, b. rusticus 1965, c. ruricola b. 567, c. paganus 1620, d. terræ amator 220, c. villicus 2507, d. colonus 566, d. qui alium olet 97, d.* grobe b. *agrestes 64, a. 296, b. barbari ib. petrones 1711, d.* kein messer ist das schärffer schiert/ als wenn ein b. edel wird *asperius nihil est humili, cum surgit in altum 235, d*
bauer-frau *colona 567, a. villica 2508, a*
bauergütlein *prædiolum 1794, c. agellus 64, a*
bauerhoff *villa 2507, c*
bauerhütte *casa 427, d. magalia 1323, d. parva casula cannulis temere contecta 388, c. tugurium; tuguriolum 2397, d*
bäuerisch s. bäurisch.
bauer-kirchmeß *paganalia 1621, a*
bauer-knecht *utilis axibus unguendis 284, b.*
bauer-kost *victus aridus 204, d*
bauerleben *vita rustica, agrestis 1965, d. vita rusticana 1966, b. rusticatio c*
bauergeräthe *P. arma agrestium 216, c*
bauerplacker *exactor 76, b*
bauer-spieß *sparum 2167, c.*
bauerstand *rusticitas 1966, a*
bauerwerck *res rustica 1965, b. rusticitatis opus 1966, a*
baufällig *quassus 1879, c. lapsabundus 1192, d. labilis 1193, c. ruinosus 1963, b. 1358, d. male materiatus ibid. inclinatus & prope jacens 552, c.* b. machen *labefacere; labefactare; collabefactare 1193, a*
bauholtz *materia 1358, b. tignum, xum 2349, a.* b. fällen *materiam cædere 354, d*
baukunst *tectonica 2292, c. architectonice; architectura 197, c.* nach der bauk. *architectonicus 197, c*
baulich/ im baulichen wesen erhalten *sartum & tectum quid conservare 2000, c*
baum *arbor; arbos 190, d.* weinreben die sich an bäume anflechten *arbustiva vites 191, b.* b. pflantzen/ zeugen/ setzen *arborem serere, instituere 190, d.* auffs feld *agros arbustare 191, b*
bäumlein *arbuscula 191, b*
baumeister *ædilis 33, a. architectus 197, b. architecton ibid. fabricator 833, c. machinator 1319, b.* baum. seyn *ædilitio munere fungi; ædilitatem gerere 33, a*
baumeister-amt *ædilitas; ædilitium munus 33, a*
baumeisterey *architectura 197, c.* s. baukunst.
baumfaren *polypodium 1763, b. dryopteris 750, b*
baumfrüchte *poma 1764, c. acrodrya 20, d. arborei fœtus; proventus arborarius 191, a*
baumgarten *arboretum; arbustum 191, b. pomarium 1764, c*
baumhacker *picus 1725, a*
baumschatten *arborea umbra 191, a*
baumschule *seminarium 2062, b*
baumschwam *panus in arboribus 1632, d*
baumstarck *robustus 1945, a*
baumwolle *bombyx 322, b. bambacion; bambagia 294, c. leuconium 1243, b. gossypium 1024, a. xylon 2597, b*
baumwollene leinwad *lina xylina 2597, b*
bäurisch *agrestis; subagrestis 64, a. asper 235, d. rusticus, e 1965, c. subrusticus, e c. rusticanus 1696, b. rusticarius; rusticatim 1966, a. silvestris 2112, b. inurbanus, e 2571, a*
bauung *cultura 566, c*
bauwesen *fabricatio 833, c*
beamter *minister; administrator 1410, d*
bearbeiten sich *allaborare; elaborare 1195, d*
bebeltzet *pellitus 1677, b. pelleatus c*
beben *tremere 2377, a. horrere 1102, b.* ein bebender *tremebundus 2377, b. tremulus c.*

beben

beben *myrobalanum* 291, *b*
bebrütete eyer *ova schista* 2018, *c*
bebung *palpitatio; palpitatus* 1626, *b*
becher *calix* 368, *c. poculum; pocillum* 1756, *a. crater* 622, *a. calathus* 365, *d. cyathus* 667, *b. scyphus* 2042, *d. ciborium* 508, *c. argentum potorium* 1790, *d.* güldener b. *aureus calullus* 647, *b.* weiter b. *patera* 1663, *d.* b. der unten und oben stehet *amphitheatrum* 125, *a.* b. so in einander geschlossen *synthesis* 2275, *a.* b. mit ausgegrabener arbeit *anaglypha* 131, *c.* ein gedreheter *diatretum* 700, *c.* s. trinckgeschirr.
becherlein *caliculus* 368, *d. acetabulum* 11, *b. baucalium* 303, *b*
becken *pelvis* 1681, *c. patina* 1664, *a. scutra* 2041, *b*
becker *panifex* 1631, *b. furnarius* 984, *b. artocopus* 226, *a. pistor, trix* 1732, *a*
becker-handwerck *ars pistoria* 1732, *a*
bedacht *considerantia* 591, *a.* mit bed. *cogitate* 561, *c.* mit gutem bed. *consulto* 593, *c. judicato* 1172, *b.* bed. drauff seyn *accurare* 657, *b.* s. dencken.
bedächtig/ bedächtlich *præsenti animo* 1797, *a. consulte; consulto* 593, *c*
bedachtsam/ *accurate; cogitate* 657, *b. considerantus* 591, *a. meditate* 1366, *b. meditabundus, d. lente; e* 1239, *b.* bed. handeln *caute & cogitate rem suam tractare* 444, *b.* 2370, *c*
bedancken sich *gratias agere* 1032, *c.* ich bed. mich *gratia est; gratiam facio* 1033, *d*
bedauren einen *commiserari sortem cujus* 1419, *a.* s. erbarmen.
bedecken *adobruere* 1964, *b. nubere* 1541, *a. obnubere* 1542, *c. occulere* 1562, *b. operire* 1644, *d. adoperire* 1645, *a. sternere* 2206, *c. consternere* 2207, *a. insternere* 2207, *b. tegere* 2292, *d. contegere* 2294, *b. integere b. obtexere* 2335, *c. velare* 2439, *a. convelare c. vestire* 2486, *b. subtegere* 2295, *a. P. nubilare* 1540, *d.* s. zudecken. *obtendere* 2307, *c*
bedeckt *obsitus* 2086, *b. adopertus* 1645, *a.* bed. örter *subtegulanea* 2294, *a*
bedencken *cogitare* 561, *a. computare* 1860, *d. reputare* 1862, *b. considerare* 590, *d. meditari* 1366, *a. perpendere* 1686, *c. recordari* 606, *b. reminisci* 1381, *d. ruminare, ri* 1959, *a. rationem cujus habere* 1049, *d. animo contemplari* 2300, *c. animo perlustrare* 1307, *b.* bed. haben *dubitare* 751, *a.* b. bey sich *cogitare apud animum; cum animo* 148, *b. agitare quid secum, animo, cum animo, mente* 73, *a. volvere quid secum in pectore* 2557, *d. volutare in animo* 2558, *a.* sich selbst bed. *respicere se* 2177, *c.* bed. sein amt *rationem officii habere* 1927, *a.* bed. zuvor/ vorher *præmeditari* 1367, *a. futura cogitare, præsumere* 2260, *c.* bed. lange vorher *longe in posterum prospicere* 2177, *a.* bed. wo es heut oder morgen hinaus will *consulere in longitudinem* 1283, *d. videre in futurum* 2497, *d.* in bed. nehmen *æstimare* 53, *c. deliberare* 1251, *a.* in bed. gezogen werden *cadere in deliberationem* 347, *d.* ihr bedenckt es nicht *vobis minus pensi est* 1684, *d.* das bedencken *consultum* 593, *b. consultatio* 594, *a.* s. erwegen; s. überlegen.
bedencklich *dubitanter* 751, *b*
bedenckzeit *tempus ad deliberandum; spatium deliberandi* 1251, *a*
bedeuten *significare* 2108, *c. significatum habere, capere* 2109, *a. denotare* 1534, *b. portendere* 2309, *a.* bed. einerley *unum sonare* 2151, *d.* das was bed. *auspicatus* 279, *a. ominosus* 1578, *a.* was bedeutet dieses? *quid istuc sibi vult?* 2355, *b*
bedeutung *significatio; significatus* 2109, *a. omen* 1578, *d.* von böser bed. *inauspicatus* 279, *b*
bedienen *colere quem* 565, *b.* sich der gelegenheit bed. *occasionem arripere, amplecti* 1562, *a*
bedienter *officialis* 1571, *d. qui circa sunt* 516, *b*
bedienung *ministratio* 1410, *d*
beding/ bedingung *conditio* 587, *d. lex* 1246, *d. exceptio* 406, *a.* mit dem bed. *cum eo* 647, *c. ea lege* 1246, *d.* was mit dem bed. geschicht *conditionale* 588, *b*
bedingen *recipere* 408, *b.* s. ausnehmen.
bedrängen *premere* 1807, *a*
bedrängte stadt *egrota respubl.* 34, *c*
bedräuen/ bedrohen *minaciter objurgare quem* 1181, *d.* s. drohen.
bedüncken lassen sich *opinari* 1587, *c.* s. ansehen für gut.
bedunckung *opinatio; opinio* 1588, *a.* nach bed. *opinato ibid.*
bedürffen *egere* 773, *d. indigere* 1774, *b. carere* 419, *a.* er bedarff m. nicht *non is vires meas desiderat* 693, *d.* bedürfftig s. arm.
beehren s. ehren.
beehrer *cultor* 566, *b. percultor* 568, *b. venerator* 2443, *c*
beehrung *cultus* 566, *a. cultura c. adoratio* 29, *a. veneratio* 2443, *c.* s. ehre.
beer s. beerlein.
beerblat *carpophyllon* 424, *b*
beerdigen *justa facere &c.* 1186, *c.* s. begraben.
beerlein *acinus* 18, *a. corymbus* 617, *a. bacca* 286, *c. baccula* 287, *a*
beet *area* 203, *a. lira* 1273, *d. pulvinus* 203, *a.* 1851, *b. porca* 1778, *c. porcaletum d.*
beetlein *areola* 203, *b*
beeydiget *juratus* 1182, *a. auctoratus* 258, *a*
befahren s. fürchten.
befehl *mandatum* 1336, *a. præceptum* 408, *a. edictum* 706, *a. imperium* 1649, *c. imperatus, um* 1648, *c. jussus, um, to* 1170, *d. assiatus* 858, *a. dictamen* 705, *a.* auff seinen bef. *ejus imperio auspicioque* 278, *a*
befehlen *committere* 1423, *b. dictitare* 705, *a. edicere* 706, *a. imperare* 1648, *a. injungere* 1180, *a. jubere* 1170, *a. mandare* 1335, *d. mandatare* 1336, *b. commendare* 1336, *c. præcipere* 407, *b. dare negotium cui* 728, *b.* 1614, *c. delegare ministerium* 1410, *c.* zu bef. haben *dictatum gerere* 705, *b.* zuvor bef. *præmandare* 1337, *b.* in eines schutz bef. *commendare cujus tutelæ &c.* 2396, *d*
befehlhaber/ befehlgeber 1336, *b. curator* 656, *d. dictator* 705, *a*
befeilen *interradere* 1909, *b*
befestigen *durare* 764, *d. destinare* 694, *b. firmare* 907, *b. confirmare d. fulcire* 969, *c. perfulcire* 970, *b. solidare* 2141, *c. persolidare d. stabilire* 2225, *a. clavo trabali figere* 542, *d. munire* 1468, *a. communire c. permunire d.* bef. die stadt *urbem mœnibus cingere, sepire* 1433, *a*
befestigung *stabilimen; stabilimentum* 2225, *a. munitio* 1468, *a. circummunitio c.*
befeuchten *adaquare* 184, *c.* s. feuchten.
befinden *observare* 2090, *b. sentire* 2067, *d.* sich bef. *habere se* 1049, *b*
befindung/ nach bef. *pro re; e re nata &c.* 1930, *b*
beflecken *contaminare* 2284, *c. implare* 1733, *c. polluere* 1303, *a. temenare* 2297, *b. maculare* 1321, *b. commaculare* 1321, *b. incestare* 489, *b.* befl. mit lastern *conscelerare* 2017, *a.* s. besudeln.
beflecke *inquinatus* 1152, *b. pollutus* 1303, *a*
befleckung *contaminatio* 2284, *c. pollutio* 1303, *a*
befleißigen sich *conari* 590, *b. laborare* 1195, *b. allaborare d. studere* 2237, *c. dare operam cui rei* 728, *b.* 1583, *a.* befl. sich der treue *fidem colere* 565, *d*
beflissen über etwas *in studio occupatus* 1563, *b.* d. künste befl. *literis deditus* 730, *d*
befohlen seyn lassen *habere quem commendatum* 1337, *a*
befördern *promovere* 1457, *c. adjuvare* 1889, *b. adspirare* 2187, *c. ad dignitatem producere* 757, *b. honoribus augere quem* 263, *d.* die wir befördert haben *quidam beneficii nostri; beneficiarii* 327, *b*, *c.* befördert werden *augeri adjuvarique a quo* 264, *a.* bef. w. noch höher *altiorem dignitatis gradum consequi* 1025, *b.* bef. den nutzen *servire cujus commodis* 2087, *d*
beförderer *Mecænas* 1323, *a. adjutor honoris* 1189, *b. amplificator dignitatis* 127, *a.* s. patron.
beförderung *promotio* 1457, *c*
befressen *abedere; ambedere; obedere* 772, *a, d. corrodere* 1945, *c. prærodere c.*
befreunden sich mit einem *necessitudinem cum quo conjungere* 1499, *b*
befreyen *eximere* 781, *d. exonerare* 1581, *b. vindicare* 2513, *a.* s. frey machen.
befreyen *assertor* 2[illegible], *d. redonator libertatis* 745, *c.* s. erretter.
befreyht *privilegiarius* 1817, *c*
befreyung *liberatio* 1250, *d. vindicia* 2513, *a*
befriedigen *delinire* 1237, *d. mitigare; mitificare* 1420, *a.* s. zu frieden stellen.
befriediget *placatus, e* 1739, *d*
befriedigung *lenimen &c.* 1237, *d. sedatio* 2059, *c. placatio* 1740, *a*
befühlen *palpare; subpalpare* 1626, *a*
befürchten *vereri* 2461, *b*
begaben *donare* 744, *c. dotare* 748, *a. munerare, ri* 1469, *c*
begabt *dotatus* 748, *b. præditus* 732, *b*
begängnüs *solenne; solennia* 1138, *b.* beg. halten *justa facere, solvere, peragere &c.* 1186, *c. celebrare exequias* 460, *b. funus concelebrare c.* s. leichen-begängnüs.
begeben sich *accidere* 349, *b. contingere* 2286, *c. usu venire* 2582, *c.* beg. sich wohin *conferre se quo* 878, *b. afferre se quo* 878, *b. facere se quo* 839, *d. ducere se quo* 752, *c. recipere se aliquo* 408, *b.* beg. sich nach Rhodis *petere Rhodum* 1708, *b.* beg. sich auff etwas *applicare animum ad studium* 1749, *d. appellere animum ad quod* 1679, *c. animum ad quod studium adjungere* 2236, *d. conferre se ad studium &c.* 878, *b.* begeben sich mitten unter die Feinde *in confertissima se hostium tela jaculari* 1122, *a.* beg. sich in schutz *commendare se cujus fidei, tutelæ &c.* 1336, *c.* beg. sich seines rechtes *de suo jure cedere* 452, *c. concedere, decedere* 1184, *b*
begebenheit schreckl. *casus horribilis, gravis* 348, *a*
begegnen *obtingere* 2287, *a. præsto esse* 1797, *c. occurrere obviam* 662, *a. offerre se cui* 851, *a.* b. einem *incidere in quem* 349, *d. obviam cui fieri; obviam ire; obviare* 2493, *b, c.* beg. der gefahr *opponere se periculis* 1771, *c.* s. entgegen kommen.
begegnender *obvius; obventitius* 2450, *c*
begegnung *occursus* 662, *a*
begehen *patrare* 1665, *d. perpetrare* 1666, *c.* etwas beg. *committere quid* 1423, *b.* beg. was böses *facinus designare* 2107, *d. conscisscere* 2024, *c. quid mali in se admittere* 1421, *d.* beg. eine leichtfertigk. *obstringere se scelere* 2232, *a.* begeh den geburts-tag *natalem celebrare* 460, *b*
begehr *desideratio; desiderium* 694, *a. postulatum* 1786, *d. postulatio* 1787, *a*
begehren/ begierig seyn *affectare* 843, *a. concupiscere* 653, *d. ardere* 262, *d. anhelare* 1059, *a. desiderare* 693, *d. flagitare* 910, *c. gestire* 1011, *a. hiare ad rem* 1083, *d. inhiare rei* 1084, *a. optare* 1591, *c. petere* 1708, *b. appetere* 1709, *b. expetere* 1710, *b. poscere* 1783, *b. postulare* 1786, *c. requirere* 1870, *c. sitire quid* 2129, *d. cupere* 653, *a. cupiditate incendi, flagrare d.* nicht begehren *aspernari* 2181, *c*
begehrer *cupitor* 653, *b. concupitor* 654, *a*
begehrt *expectatus* 2175, *b. concupitus* 653, *d*
begierde/ begierigk. *affectatio* 843, *a. affectus* 842, *c. æstus* 54, *d. appetentia; appetitio; appetitus* 1709, *c. aviditas* 263, *c. cupiditas d. concupiscentia* 654, *a. desiderium; desideratio* 694, *a. libido* 1253, *b. allubentia d. inhiatio* 1084, *b. situs* 2129, *c. urtica* 2576, *b.* beg. zu essen *orexis* 1599, *b.* begierden nachhangen *animo morem gerere, obsequi* 149, *a.* beg. dämpfen *ardorem cupiditatum restinguere* 201, *b.* mit grosser b. nach etwas streben *omni animi impetu in quid incumbere* 149, *b*
begierig/ begierlich *appetens* 1709, *b. avidus, è* 263, *a. cupiens* 653, *a. cupidus, è b. flagrans, ter* 911, *b. sitiens, ter,* 2129, *d. affectator* 843, *b. perstudiosus, è* 2237, *c. desiderii veneno ebrius* 767, *d. percupidus, præcupidus* 654, *a.* beg. seyn *calere* 372, *d. cupiditate ardere* 200, *c. flagrare* 911, *a. inflammari* 913, *c.* beg. werden *accendi* 385, *c. trahi & duci ad rei cupiditatem* 2369, *c. incendia cupiditatum inflammari* 386, *b.* beg. ist er worden *P. exarsere ignes animo* 1131, *a.* beg. seyn zum lernen *incendi studio discendi* 2236, *d.* beg. machen *desiderium accendere* 385, *c. incendere cupiditatem* 386, *a*
begiessen *perfundere* 977, *a. conspergere* 2166, *a*
begiessung *adspersio aquæ* 1265, *d. rigatio* 1941, *d*
beginnen *conatus* 590, *c. inceptio; inceptum* 406, *b.*
beglaubt machen *implere fidem* 1749, *a*
begleiten *comitare, ari* 575, *d. assectari* 2076, *d. prosequi* 2079, *b. domum deducere quem* 754, *b.*

tegere

tegere cujus latus 2293, a. er hat ihn begl. *et comes hasit 1054, c*

begleiter *assecla 237, c. comes 574, d. deductor 754, c*

begleitet *comitatus 576, a. stipatus 2212, a.* begl. von vielen *agminibus comitum cinctus 67, b*

beglücken / beglückseligen *beare 303, b. fortunare 945, d. secundare 2049, d. prosperare 1831, d.* ſ. glückſelig machen.

begnadet ſ. begabt.

begnadigung *impunitas 1757, b. privilegium 1817, b. prærogativa 1948, b*

begnügen ſich laſſen ſ. vergnügt ſeyn; zu frieden ſeyn.

begnüget *contentus 2314, c*

begnügſam *frugi 962, c. frugalis, ter, d*

begnügſamkeit *frugalitas 963, a*

begoſſen *complutus 1755, a*

begraben *sepelire 2071, a. defodere 929, b. infodere c. efferre 879, d. componere 1768, b. humare 1108, b. funus facere, ducere 981, c. funerare 982, a. solvere cui justa, suprema 2144, d. supremo erga quem officio defungi 2264, c. sepultura afficere 842, b. mandare quem humo 1336, a. in sepulchro condere 586, d. tumulare 2400, b. contumulare c*

begrabener *elatus 880, a*

begräbnis *sepultura 2071, a. humatio 1108, b. funus 981, b.* begr. ſackel *fax sepulcralis 2071, b.* begt. lied *epicedium 799, d.* königl. begr. *mausoleum 1362, a.* begr. ausrichten *feralia officia persolvere 874, a.* ſ. begängnüs; ſ. leichbegängnüs.

begräbnisſtäte *sepulcretum 2071, b*

begreiffen *apprehendere 1805, b. comprehendere c. capere 399, c. concipere 404, a. continere 2313, b. arripere 1912, b. percipere 407, a. decernere 482, c. sensibus haurire 401, d. complecti animo 1747, c. mente comprehendere quid 1379, c.* begr. viel in ſich *latissime patere 1659, d*

begreifflich *apprehensibilis ſ comprehensibilis 1805, c*

begreiffung *comprehensio 1805, d*

begriff *captus 400, d. complexio 1747, d.* kurtzer begr. *epitome 805, d. summarium 2257, d. compendium 582, d. periocha 1694, a*

begriffen *manu contractatus 2372, c*

begriffen ſeyn über etwas *occupari in re 2562, d.* begriffen ſeyn in einem werck *in opere teneri 2311, d*

begrüſſen / den man nicht vorher begrüſſet *inconsultus 393, c*

begrüſſung *consalutatio 1989, b*

begütert *prædiatus 1794, c. opulentus 2589, d. locuples 1281, c. ditissimus agri 719, c.* ſ. reich.

begütigen *mitigare; mitificare 1420, a. placare 1739, d. sedare 2059, c. delinire 1237, d. delinitorem esse 1238, a*

begütigt *sedatus 2059, c*

behackung *pastinatio 1659, b*

behafftet *infectus 846, a*

behalten *retinere 2316, c. tenacem esse rei 2312, b. memoria tenere 1375, c. 2311, d. fixum in animo tenere 896, d. memoria custodire 666, b.* behält. ſeine meinung *in sententia permanere 1340, a.* er behält was er gelernet hat *tenacissima est eorum, quæ percepit 753, c*

behälter ſ. halter.

behältnis *armarium 217, d. latebra 1220, b. conceptaculum 404, b. exceptorium &c. 406, a.* beh. groſſer fiſche *cetaria 489, d*

behangen bleiben *inhæresere 1055, d*

beharnen *circummingere 1410, b*

beharren *immorari 1448, b. persistere 2128, a. perstare 2282, b. permanere 1340, a.* beh. auff ſeinem fürhaben *obstirmare viam &c. 908, d.* ſ. verharren; ſ. bleiben.

beharrlich *obstinatus, e 1561, a. pernix 1696, c. perpes 1697, a. tenax, citer 2312, a. pertinax, citer 2316, a. instanter 2221, d. asseveranter.*

beharrligkeit / beharrung *pertinacia 2316, b. obstinatio 1561, b. perseverantia 2094, c*

behauen *circumsecare 2045, c. dolare 739, a. ascia polire; asciare 231, a*

behauen *dolabratus 739, b*

behaupten *adstruere 2234, b. asserere 2083, c. efficere 844, d*

behauſung *receptio 409, a. receptaculum b*

behelff ſ. vorwand.

behelffen ſich kärglich *duriter ac parce se habere 1049, b*

behend *celer 460, d. citus 514, a. expeditus, e, 1705, c. agilis 66, a. maturate 1360, d. solers, ter 2139, b. extemporalis 2302, c. expromtus 1827, a. ocyor, us, 1566, c. properus, e, 1829, a. festinus; festinato 888, c. velox, citer 2438, b.* ſ. geſchwind.

behendigkeit *celeritas 460, d. pernicitas 1696, c. calliditas 371, b. industria 1145, c. extemporalitas 2302, c. solertia 2139, c. astus 242, b.* behendigk. im reden *volubilitas linguæ 2558, b*

beherrſchen ſ. herrſchen / gebieten.

beherzigen *commentari secum 1381, b. animis mentibusque mandare 1336, a. volvere quid secum 2557, d. volutare in animo 2558, a*

beherzt *animosus 149, d. fortis, ter, 943, d. confidens, ter 895, c, d. cordatus 604, c. audax animi 259, b. infractus 950, a. firmiore animo 907, b.* beh. machen *P. vires cui addere & cornua 610, d*

beheren ſ. bezaubern.

behext *devotus defixusque 897, c*

behobeln *circumdolare 739, b*

behobelt *dolabratus 739, b*

behorchen *auscultare &c. 276, c. legere cujus sermonem 1231, d. aucupem esse sermoni alterius 254, c*

behorcher *arbiter; speculator 189, d*

behülfflich *auxiliaris 284, a. socius 2133, b. famulus 854, c.* beh. ſeyn *jubilare 1245, c.* mit rath und that beh. ſeyn *aut consilio aut re juvare 1188, d.* ſ. helffen.

behüte Gott *papæ 1632, d. omen Deus avertat 2473, d*

behüten *custodire 666, b. sospitare 2163, d.* ſ. hüten.

behüter *conservator, trix 2089, d*

behutſam *cautus 444, a. consideratus 591, a. custodite 666, a.* ſ. fürſichtig.

bejahen *affirmare 907, c. asserere 2083, c.* er bejahets *ille ait 81, c*

bejahend *dedicativus 702, a*

bejahung *affirmatio 907, a*

bejammern *misereri cujus 1417, c.* zu bej. *lacrymabilis 1203, c*

bejammerung *miseratio 1418, d*

beichte *confessio 863, a*

beichten *narrare facinora 312, c. consteri 862, d*

beil *ascia 231, a. securis 2050, b. dolabra 739, a.*

bein *os 1610, b.* ohne bein *exos 1611, a.* dicke b. *femur; femina 870, c.* b. herausnehmen *exossare 1611, a.* b. unterſchlagen *supplantare quem 1741, d.* b. wollen nicht fort *genua deserunt cursorem 1002, a.* die beine weit aus einander thun *varicare 2425, c*

beinern *osseus 1610, c*

beinharniſch *ocrea ferrea 1564, b*

beinhaus *ossuaria 1610, c*

beinkleider *bracca 331, a. feminalia ibid. femoralia 870, d*

beinlein *osticulum 1610, c. crusculum 637, c*

beinwellen *symphytum 2272, d*

beiſſen *mordere 1449, b. morsicare c. commordere 1450, a. fodicare 928, a. inacescere; peracescere 10, d.* das nicht beiſſen kan *nefrens 954, a*

beiſſend *acer, acris 12, a. acutus ibid.*

beißig / beißicht *asper 135, b. mordax, citer, 1449, c. piperatus 1733, c*

beißkohl *beta nigra 310, c*

beitzen mit eßig *emacerare aceto 11, a*

bekandt *notus 1519, d. notorius c. spectatus 2171, a. famigeratus 852, d. familiaris, ter 854, a. insignitus, e, 1106, d. memoratus 1375, c. necessarius 1498, b.* bekandte leute *certi homines 486, b.* es iſt bek. *constat 2220, a.* bek. machen *notificare 1521, c.* ſich bek. machen *proferre se 882, c.* ſich ein wenig bek. machen *aliquas famæ aurulas haurire 271, a.* b. ſeyn *clarere 538, d.* bek. werden *manifestescere 539, a. in conspectum venire 863, a. notescere; enotescere; pernotescere; innotescere 1530, b. P. volitare per ora virorum 2552, d*

bekäntnis *confessio 863, a. professio 863, c*

bekandſchafft *familiaritas 854, b.* wir haben uns neulich bek. gemacht *hæc inter nos nuper admodum notitia est 1430, b*

bekehren ſich *resipiscere 1999, a. exuere vitia 830, d. recipere se ad meliorem frugem 408, c. ad frugem animum applicare 149, a.* bekehr. die gefallenen *lapsos ab errore revocare 2568, d. convertere 2474, c*

bekehrung *resipiscentia 1999, b. regressus, ie, 1028, a. conversio 2474, c*

bekennen *fateri 862, d. consteri d. profiteri 863, b.* bekenn. ſich zu eines lehr *sectari quem 2075, d.* bekennen daß man was bekommen habe *expensum cui quid ferre 1685, d*

beklagen *deplorare 1752, b. miserari 1418, b. commiserari 1419, a. plangere 1741, c.*

beklag. ſich *queri 1888, c. conqueri 1889, c.* einen nicht bekl. *vicem cujus minime dolere 2495, d*

beklagter *reus 1934, a*

beklagung *miseratio 1418, d. commiseratio 1419, a*

bekleben bleiben *inhæresere 1055, d*

bekleiden *inolescere 1575, d. radicem 1908, b*

bekleiden *amicire 116, a. vestire 2486, b. convestire c. supervestire d*

bekleidet *amiculatus; amictus &c. 116, b. vestitus 2486, b.* übel bekleid. *centunculis dissaribus & male consarcinatis semiamictus 116, c.* mit einem rock bekl. *togatus 2356, b.* königl. bekl. *trabeatus 2368, a*

bekleiſtern ſ. bemänteln.

bekommen *nancisci 1483, d. obtinere 2315, c. invenire 2449, c. sortiri 2162, c. ducere 751, d.* ſ. erlangen; ſ. überkommen. bek. einen zunahmen *trahere cognomen 2369, d.* wohl bekom. *vertere bene 2469, a.* es müſſe dir übel bekommen *male vertatur 1332, c.* was wohl zu bekommen iſt *parabilis 1647, c*

beköſtigen ſich ſ. eſſen und trincken.

bekräfftigen *firmare 907, b. confirmare, d. corroborare 1945, b. comprobare 1821, a. asserere 2083, c. ratum facere 1925, c. testimonio quid confirmare 2330, a*

bekräfftigung *confirmatio 908, a*

bekratzen *circumscalpere 2012, c*

bekriegen *impugnare; oppugnare 1847, a.* bekr. ſein vaterland *ferre arma contra patriam 875, b*

bekriegung *impugnatio 1847, a*

bekümmern *sollicitare 2141, a. cura & sollicitudine afficere 2140, c.* bekümmern ſich *affligere, affligere se 916, b. dolore de qua re 737, b. laborare de qua re 1195, c.* ſich um was anders bekümmern *curare aliud 656, a.* bekům. ſich um eines andern werck *habere curiositatem alienorum actuum 71, d.* der ſich umb frembde dinge bekümmert *curiosus, alienas res qui curat studio maximo 655, b*

bekümmernüs *angor 143, a. ægritudo 34, b. ægror; ægrimonia, c. sollicitudo 2140, c. curiositas 655, c. vexatio 2490, d. sollicitudinum aculei & scrupuli 22, a.* bekümmernüs für andere leute *cura rerum alienarum 93, a.* bekümmernüs machen *importare ægritudines anxias atque acerbas 34, b.* bekümmernüs benehmen *ægritudinem lenire, levare, depellere, detrahere, sedare, tollere 34, b.* der bekümmernüs nachhängen *totum se ægritudini dedere 34, b.* ſich der bekümmernüs entſchlagen *fugere ægritudinem ut belluam 305, c*

bekümmert *ager 33, d. ager animi vel animo 34, a. sollicitus, e, 2139, d. anxius, e, 166, d. mœstus,*

stus, c, 1433, d. P. quem cura remordet 1450, b. P. qui magno curarum fluctuat æstu 54, d.

bekûm. gemüthe *affectus animus 842, b.*

bekûm. machen *afficere solicitudine; solicitudinem afferre 2140, c.* bekûm. seyn *perturbari 2405, b. in tormentis esse 2363, d. quati ægritudine quasi tempestate 1879, b.*

bek. seyn im hertzen *angi animo, intimis sensibus 143, a*

bekûmmerung *solicitatio 2141, a.* s. bekümmernüs; s. sorge.

beladen / beläſtigen *onerare 1582, a. gravare 1038, c. degravare onere 1039, a. pragravare b*

beladen / beläſtiget *onustus, 1582, a. districtus 2231, d. sarcinosus 2000, d. sarcinatus 2001, a.* bel. mit geschäfften und sorgen *curiosus & negotiis plenus 655, a.* bel. mit vielen gesch. *ampliter occupatus 126, c.* bel. seyn mit geschäfften *negotiis implicari 1614, c.* beladen seyn mit schuld *ære alieno obrui 1964, a.* beladen seyn mit krieg *distineri bello 2375, c*

belagern *circumsidere 2055, a. 2102, c. obsidere 256, a. obsidione cingere, claudere, premere 2056, a. claudere operibus 540, a. *cingere obsidione 521, b.* belag. rings umher *cingere corona; coronam circumdare; corona mœnia undique aggredi 612, a.* belagern die strassen *insidere itinera 2055, b*

belagerer *oppugnator 1847, b. obsessor 2056, a*

belagerung *obsessio, obsidio 2056, a. obsidium, b. circumsessio 2055, a. conclusio 541, a.* belag. in eine bloqvade verwandeln *consilia ab oppugnanda urbe ad obsidendam vertere &c. 2056, b*

belangen *attingere 2286, b.* bel. einen diebstahls *agere quem furti* s. anklagen; verklagen.

belauffen sich so und so hoch *in summam eam excurrere 661, c*

belecken *lambere; adlambere; delambere 1208, c*

belegen *afficere 842, b.* beleg. umher *circumsuere 2261, c.* bel. oben umher *flaturninare; superflaturninare 2204, c*

belehren *docere quem de rebus 734, d*

beleibet seyn *compagibus corporis includi 541, b*

beleidigen *ladere 1205, a. offendere 871, d. violare 2515, c. affligere 916, b. injuriam inferre, facere 1185, c.* beleid. ein wenig *suboffendere 872, d.* beleidigen an ehr und glimpff *suggillare 2250, b.* mit worten bel. *vulnerare quem voce 2558, b*

beleidiger *offensor 871, b. violator 2515, d*

beleidigung *offensa 871, a. offensio, b.* s. verletzung.

beleuchten *colluminare 1300, a*

belfern / bellen *nitere 1509, d. gannire 994, a*

belferer *latrator 1222, c*

belgrad *Alba Græca; Taurunum; Belgradum 84, a*

belieben *libere 1252, d. collibere 1253; d. lubere 1252, d.* es beliebet *jubat 1189, a*

beliebig *placitus 1739, a. placibilis 1745, a*

beliebt *amabilis 121, b. appetibilis 1709, c. laborabilis 866, b. gratiosus 1034, b.* beliebt sich machen *commendare se 1537, a. gratiam cujus sibi conciliare 1033, b. benevolentiam sibi conciliare & caritatem 426, d. colligere sibi hominum benevolentiam 1232, b.* beliebt seyn *in amore atque deliciis esse 2253, b*

beliebung *plausus 1745, a*

bellen *latrare 1222, a.* das b. *latratus c.*

belobt *laudatus 1224, c. celebratus 460, c. conspicuus laude 2174, a. omni laude cumulatus 649, b.* bel. seyn bey iedermann *bene audire ab omnibus 325, b*

belohnen *præmio afficere 842, b. præmium cui tribuere 2381, d. honorare 1096, d. dignum pretium expendere 1685, d. præmium cui dare; præmio quem donare, afficere 1795,* wohl oder übel belohnen *bonam l. malam gratiam referre 883, c*

belohner *præmiator, trix 1796, b*

belohnung *præmium 1795, c. bonos 1096, a. commoda 578, d.* s. lohn.

beloket *Belis oculus 308, c*

belt *mare balticum 294, c*

beltz *bestiæ pelliceæ 1677, b. diphthera 718, a. rheno 1935, d*

beltzern *pelliceus, pellitus 1677, b*

belügen *mendaciunculis adspergere 1384, c*

belustigen *delectare 1202, b.* sich bel. *pascere animum 1657, b.* es bel. *jubat 1189, a.* bel. werden *capi qua re 379, c.* s. ergötzen.

belustigung *illectatio 1201, c.* s. ergötzung.

bemächtigen sich *occupare 1562, d. potiri 1787, d. insidere quid 2055, b*

bemahlen *expingere 1730, c*

bemänteln *pallio tegere 1623, c. palliare d. velare 2439, a. prætexere 2335, c. prætendere 2309, b.* er bemäntelt seine lügen *mendacia ei pallium 1344, a*

bemäntelung *prætextus 2335, d* s. vorwänd.

bemühen *jactare 1116, a.* sich bemüh. *conari 590, b. niti 1517, c. anniti 1518, a. conniti ibid. satagere 2003, c. allaborare 1195, d. illaborare rei 1196, a. operari 1584, a. figere in qua re operam &c. 896, d. operam ponere, sumere, conterere &c. 1583, a.* über etwas bemüh. *desudare, elaborare in re 2246, c. laborem in rem insumere 1194, c. laborare de re 1195, b.* sich euserst bemüh. *omnibus nervis contendere &c. 1506, c. omnibus viribus contend. 2305, b. rudentem omnem movere 1957, c.* sich nach hohen dingen bemüh. *tendere ad altiora 2303, d.* sich vergebens bem. *conterere operam frustra 2325, a*

bemühung *fatigatio, defatigatio 864, a. labor 1194, c. contentio 2305, d. nisus 1517, d*

benachbart s. angrentzend; s. nachbar.

benachrichtigen s. berichten.

benagen *adedere; ambedere 772, a. obedere, d.* s. nagen.

benähmt *nominatus 1526, a*

benäschen *prælambere 1208, c*

benässen s. befeuchten.

bendig s. bändig.

benedeyen s. beglücken.

benedictenwurtzel *caryophyllata 427, b*

benehmen *eximere 689, b. adimere 781, b. eximere d. privare 1817, a. discutere 1880, a.* benehm. die hoffnung *spem præcidere 356, b.* die sorge benehm. *relevare cura 1245, c.* benehm. die furcht *abstergere metum 2322, a. liberare metu 1250, c.* allen zweiffel benehm. *tollere cui omnem dubitationem 751, b.* die gedancken ben. *opinionem ex animis hominum evellere 2438, a*

benehmung *privatio 1817, a. detractio 2372, d*

benennen *nominare 1526, a. denominare, d*

benennung *nomen 1524, b. nuncupatio 1548, d. appellatio 1678, a. designatio 2107, d*

benetzen *conspergere 2165, a. respergere, c*

benetzung *perfusio 977, a*

beneventirung *occursatio 662, b*

beneyden *fascino mordere 860, a.* in etwas ben. *subinvidere cui 2500, b.* s. neyden.

benemen s. beschreiben; s. bestimmen.

benöthigt seyn *egere 773, d. indigere 774, b*

beobachten *servare 2089, b. observare 2090, a. rationem rei habere 1927, a*

bepfählen *depalare 1627, b*

bepfählung *depalatio 1627, b*

bequem *commodus 579, a. accommodatus 580, a. conveniens, ter 2447, c. congruus; congruens, ter 1042, c. idoneus, e, 1129, a. appositus, e, 1767, c. opportunus, e, 1782, d. habilis, ter, 1051, a. cognatus 1487, a. tempestivus, e, 2303, c.* sehr bequ. *peridoneus 1129, b. peropportunus 1783, a.* bequ. worte *verborum concinnitas 525, a.* s. geschickt.

bequemlichkeit *opportunitas 1782, d. commoditas 579, c. habilitas 1051, a*

bequemung *accommodatio 580, a*

berathschlagen *deliberare 1251, a. tractare 2370, d. de re exigere 76, c.* s. räthschlagen / berathschlaget werden *in deliberationem venire 2445, a*

berathschlagung *deliberatio 1251, b.*

berauben *adimere 781, b. denudare 1543, b. orbare 1595, b. viduare 2503, c. depeculari 1674, a. fraudare 952, d. privare 1817, a. spoliare 2191 a. exspoliare c. facere expertem 1653, b. castrare quem rebus 433, a.* ber. des ruhms *deflorare 921, d*

beraubt *orbus 1595, a. orbatus, b. nudatus 1543, a. privatus, tim 1815, d. viduus 2503, b*

beraubung *ademtio 781, b. orbitas 1595, a. orbatio, c. spoliatio 2191, a.* ber. der mannheit *castratio; castratura 433, b*

bereden *persuadere 2241, b. perpellere 1680, c. illicere 1101, a. inducere quem 755, b. ad suam sententiam quem perducere 756, b.* falsch ber. *ducere quem in errorem 752, d.* ber. sich lassen *inducere animum, in animum 148, b. hortatui succumbere 1103, b*

beredt *disertus 2085, a. eloquens, ter 1286, c. exercitatus in dicendo 195; a. cui potentia eloquii virtus est 1286, d. consultus eloquentiæ 593, b. P. fandi doctissimus 735, a. 857, a.* ber. seyn *tantum posse a facundia 3, b. flumen orationis aureum fundere, 924, c.* ber. machen *P. verba ministrare 1410, d.* der ber. macht *perfector dicendi 846, d.* beredt werden *alere facundiam; vires augere eloquentiæ 849, b*

beredtsamkeit *eloquentia 1286, c. eloquium d. facundia 849, b. oris dotes 748, a. suadela 2241, a. flumen ingenii, orationis & verborum 924, c. P. largus & exundans ingenii 690, b. docta facultas ingenii linguæque modus 1149, a*

beredung *persuasio 2241, b. advocatio 2567, b*

beregnen *compluere 1755, a*

bereiffen *rigere 1941, a. canescere 395, b*

bereifft seyn *canere 395, b*

bereit *paratus, e, 1646, d. promtus, e, 1826, a. accinctus &c. 521, d. procinctus 522, c. expeditus, e, 1705, b.* er ist schon bereit *per hunc nulla est mora 1447, b*

bereiten *parare 1646, c. adornare 1603, d. perficere 608, c.* sich bereiten *accingere se 521, d*

bereitschafft *promtitudo 1826, c. procinctus 522, c.* in ber. haben *in numerato habere 1546, c.* in ber. seyn *in promtu esse 1826, c. sub manu, ad manum esse 1345, b*

berennen *concursare 660, c. incursare 662, a*

bereuen *agere pœnitentiam 1757, d*

bereuter *domitor equorum 742, b*

berg *mons 1444, d. P. arx 228, c.* bergl. *monticulus 1445, d.* hohler berg *spelunca 2180, d.* dessen spitze oder höhe *1174, d.* bergan *arduus 201, c. acclivis; clivosus 553, d.* berg unter *declivis 554, a. præceps 1792, b.* berges fuß *montis radices 1908, b.* berg und holtz *loca saltuosa 1987, c.* b. in der hand *metacarpium 424, c. 1395, c.* der auff dem berg ist *P. montibagus monticola 1445, b.* jenseit des berges *transmontanus, c.* der hinter dem berge hält *obscurus 1560, a. tectus 2293, b*

bergen s. verbergen.

berggrün *chrysocolla 507, b*

berghuhn *lagopus 1207, d*

bergicht *montanus 1445, a. montosus ibid. montuosus b. jugosus 1175, c. clivosus; acclivis 553, d*

bergkappe *bardocucullus 299, c*

bergmann *fossor 929, a. metallicus 1396, a. metallarius ibid. P. cujus solertia luce procul bonum rimatur 310, a*

bergmännlein *dæmon metallicus 1396, a*

bergroth/bergrötel *sandaracha 1993, d. rubrica fabrilis nativa 1954, b*

bergsaltz *nitrum 1519, a. sal fossilis 1979, a*

berg-schloß-festung *castellum montanum 431, d*

bergwachs *bitumen 316, a. pissasphaltus 1735, c*

bergwasser *aqua collina 564, a*

bergwerck *metalla 1395, d*

bergzinnober *minium 1411, b*

bericht *renunciatio 1532, b. notoria 1530, c.* ber. thun *edere oracula 1606, a*

berichten *renunciare 1552, b. significare 2108, c. afferre*

afferre nuncium &c. 877, b. certiorem quem facere 839, a. 486, c. docere quem de rebus 734, d.
sich ber. lassen *discere 719, d*
bern *fundo 974, a*
bernstein *electrum &c. 776, a. succinum 2245, b*
bersten *rumpi 1960, a.* ber. für zorn *dirumpi dolore 1961, c*
bertram *pyrethrum 1864, c. salivaria herba 1985, d.*
berüchtigen übel *facere infamem 852, d. infamare; diffamare 853, a. traducere 758, d*
berüchtiget übel *paraclytus 1637, a. scelerum libidinumque maculis notatissimus 1533, d*
berücken *fraudem facere, ferre cui 952, b. tapere 399, c. irretire 1933, b.* s. betrügen.
berückung s. betrug.
beruff *sors 2161, d. vocatio 2566, a.* seines ber. abwarten / in seinem ber. bleiben *intra fortunam suam manere 1157, d. in statione manere 2217, d*
berüffen *nobilis, ter, 1520, d. celebris &c. 459, d. celebratus 460, b. clarus vir 537, d. praclarus 538, a.* s. berühmt.
beruffen *arcessere 196, a. convocare 2567, b. invitare 1159, d.* sich auff einen ber. *laudare quem testem, auctorem 1224, b.* auff etwas sich beruffen *allegare exemplum 1230, d.* auff zeugnüs sich ber. *testari quos &c. 2330, b*
beruhen *supersedere 2059, b.* beruh. auff etwas *perseverare in quo 2094, b. niti 1517, d. inniti 1518, c.* auff dem vortrag ber. *stare conventis 2216, a*
berühmt / beruffen *illustris 1307, a. inclutus; inclytus 1142, a. spectatus 2171, a. spectabilis, e. insignis, ter, 2105, d. nobilis, ter, 1520, d. celebris 459, c. celebratus 460, c. amplus 125, d. famosus 852, c. famigerabilis d. sublimis 2243, c.* ber. seyn *in luce versari 1308, c. antecellere 463, c. excellere d. monstrari digito 713, a. cluere 554, d. rerum gestarum gloria florere 921, c. vigere 2504, b.* ber. machen *illustrare 1306, c. nobilitare 1521, b. P. clarare 538, c.* berühmter machen *florentiorem efficere gloriam 921, d.* berühmt werden *inclarescere; P. plausu clarescere vulgi 539, a. insigniri 2106, b. laudibus efflorescere 922, a. florentissimum quid relinquere 921, d.* ber. werden ein wenig wegen gelehrsamk. *literarum quandam aurulam capere 271, a.* ber. werden wollen *famæ studiosum esse; famam affectare, aucupari 852, c.* ber. nahme *claritudo 538, b*
berühren *tangere 2285, b. attingere 2286, b. contingere c. attaminare 2284, c. attrectare 2372, a. contrectare c. lambere 1208, c.* ber. ein wenig *libare 1254, b. delibare d. primis labris quid gustare 1045, c*
berührung *tactus; tactio 2286, a. contactus c. tractatus 2371, b. contrectatio 2372, c*
berupffen *glabrare 1016, b*
beryll *beryllus 308, c*
besäen *conserere agrum 63, d. 2083, d. obserere 2086, a.*
besäet *consitus 2084, a.* bes. land *terra gravidata seminibus 1039, c*
besänfftigen *sedare 2059, c. lenire 1237, c. tranquillare 237, a.* s. sänfftigen; s. stillen.
besänfftigung *delinitio 1238, a*
besatzung *præsidium 2057, a. custodes 666, a. stationarii milites 2218, d. milites præsidiarii 2057, b*
besauffen *ingurgitare poculis 1045, b.* s. voll sauffen.
besäung *consitio; consitura 2084, a*
beschaben *interradere 1969, b. superradere c*
beschädigen *ledere 1205, a. vulnerare 2588, b. infligere cui securim 2050, b.* s. verletzen; s. verwunden.
beschädigung *læsio 1205, b*
beschaffen seyn *se habere 1049, b. habitum esse 1050, b.* also besch. seyn *ea conditione esse 587, c*
beschaffenheit *qualitas 1871, b. natura 1489, c. conditio 587, c. ratio 1926, c. status 2217, c. circumstantia 2219, c. constitutio 2201, d. habitudo 1050, d. affectio 842, c. mensura 1597, b. causa 447, d. indoles 1144, b. ingenium 1148, b.*
besch. des lebens *color vitæ 569, d.* nach der sache besch. *ex re nata 767, b*
beschäfftiget *distentus 2306, b. districtus 2231, d.* besch. seyn *occupatum esse, 156, d. animum in re occupatum habere 1563, b*
beschäfftigung s. bemühung.
beschämet werden *pudefieri 1842, b*
beschämung *astus frontis 54, d*
beschatten *opacare 1582, d. umbrare 2540, d*
beschauen *contemplari 2300, c.* s. besehen.
beschauer *contemplator 2300, c*
beschauung *contemplatio 2300, c. lustratio 1306, a. inspectatio 2176, a.*
bescheeren *tondere 2359, b. radere 1908, d*
bescheerung *rasura 1908, d.*
bescheid mit dem besch. *ea conditione 587, d.* besch. wissen um etwas *rem pulchre callere 370, c.*
bescheiden *legare 1229, c*
bescheiden *comis 576, d. moderatus, e, 1431, d. modestus, e, 1432, c. moderabilis, a. honestus 1098, a. honestate præditus, b. civilis; æquus 533, c. modulatior animus 1430, d. temperans 2199, a. temperatus, e, c.*
bescheidenheit *civilitas; æquitas; civilis animus 533, a. comitas 577, a. temperantia 2299, b. verecundia 2462, a.* mit besch. *temperate 2299, c*
bescheiden theil *chanix 502, d*
bescheinen *irradiare 1908, a*
bescheinigen *expensum cui quid ferre 1685, d*
beschencken *munerare, i, 1469, c. honorare donis 1096, d.* statl. besch. *uberrimo congiario quem prosequi 589, c*
beschenckung *auctoramentum 258, b*
beschert von Gott *cælo missus; qui quasi decidit de cælo 358, b*
beschicken einen *allegare quem ad quem 1230, c*
beschickung *allegatio 1230, d*
beschimpfen s. schimpfen.
beschimpft *deformatus 939, b*
beschimpfung *ludibrium 1297, b. dehonestamentum 1098, d*
beschirmen *tutari 2396, c. dare vindicias 2513, a.* s. vertheidigen; s. schützen.
beschirmer *conservator 2089, d. patronus 1668, d.* s. beschützer.
beschlaffen eine *coire cum qua 791, c. innuptis sibi quam jungere nuptias 1541, d.* s. nothzüchtigen.
beschlagen *abenipes 81, b. mucidus 1458, d.* beschl. mit ertz *æratus 49, d.* beschlagene stange *acuius cuspide contus 598, b*
beschlagen *suffigere 897, d.* beschl. die maulesel *calceare mulas 377, a.* beschlag. ein pferd *equo soleas ferreas inducere 2138, a.* beschl. vom schimmel *situ corrumpi &c. 2130, b*
beschleichen *obrepere;* das beschleich. *obreptio 1929, b*
beschleunigen *accelerare 461, a. maturare 1360, d. admaturare 1361, a. properare 1829, a. approperare, d*
beschliessen *decernere 482, c. constituere 2201, a. sciscere 2023, b. conscisere 2024, c. destinare animo 694, c. apud animum statuere 2200, c. statutum habere &c. d.* ich habs bey mir beschlossen *in animo est 2253, b. stat sententia; mihi stat 2216, b*
beschliessen (endigen) *finire 903, c. terminare 2323, c. absolvere 2145, d. colophonem addere rei 569, a. imponere clausulam 540, c. concludere d. imponere fastigium, summam manum 1771, a. 1345, c.* beschl. die rede *perorare 1606, b.* beschl. sein leben *cursum vitæ confícere 843, c*
beschlossen *fixus 896, d.* beschl. ist es *sedet hoc animo; sententia 2052, d.* fest beschl. *quod animo fixum immotumque sedet 897, a*
beschluß *clausula 540, c. * determinatio 2323, c. desinendi modus 406, b.* beschl. der rede *peroratio 1606, b.* s. schluß.
beschmieren *lutare; collutulare 1307, d. perungere; superungere 2546, d.* beschm. umher *circumlinere, ire; collinere 1268, c*
beschmitzen *maculare 1321, b. contaminare 2284, c. fædare 931, d. pollucre 1303, a. infuscare 986, a. scelerare 2016, c. conscelerare 2017, c. fauciare cujus famam 2008, d. oblinere 1269, a.*
beschm. einen mit seinen lastern *vitia sua cui alinere 1268, c*
beschmitzt *maculosus 1321, b. oblitus 1269, a*
beschmitzung *pollutio 1303, a*
beschmutzen *labem inferre 1192, b.* s. besudeln; s. beschmitzen.
beschmutzt *sordidatus 2159, a. squalidus, e, 2197, a. obsitus squalore b*
beschneideln *interlucare 1293, c*
beschneiden *rescindere 2021, b. putare 1859, c. amputare 1860, c. circumcidere 354, d.* beschn. umbher *oppitare 1862, a. circumsecare 2045, c.* beschn. sich lassen *ponere præputia 1796, c.* beschn. das lob *decerpere ex cujus laude 4243, b*
beschneidung *circumcisio; circumsectio 355, a. amputatio 1860, c*
beschneyet *nivibus candicans 384, b.* beschn. werden *nivibus pruinisque obrui 1514, b*
beschnippeln *circumcidere 354, d*
beschnittener *eviratus 2519, a.* s. verschnittener.
beschönen *obtentui esse 2307, c. prætendere 2309, b.* s. bemänteln.
beschönigung s. bemäntelung; s. vorwand.
beschreiben *definire 905, b. describere 2033, c. deformare 939, a. consignare 2107, c. componere quid 1768, a. condere 587, a. verbis exprimere, effingere 901, d. prodere memoriæ, literis 732, d. tradere memoriæ, literis 734, a. literis mandare, commendare 1275, c.* kurtz beschr. *presse & anguste rem definire 145, a.* weitläufftig beschr. *circumloqui 1286, b*
beschreiber *descriptor 2034, b*
beschreibung *descriptio 2034, a. definitio; constitutio definitiva 905, b. character 439, c. characterismus d.* beschreibung des orts *chorographia 504, b.* erd-beschr. *geographia 1004, c.*
beschreyen *fascinare; effascinare 680, b.* daß ichs nicht beschr. *præfiscine (i) hoc nunc dixerim, ibid.*
beschreyung *fascinum; fascinatio 866, a.*
beschrieben *inscriptus 2034, c. literatus 1276, a.*
beschrien *nobilitatus 1521, c. famosus, e 852, c. infamatus 853, a.* übel beschr. seyn *flagrare infamia 911, b.*
beschuldigen *accusare 449, a. arguere 208, d. condemnare 676, c. insimulare 2118, b. criminari 632, a. crimen intentare 2307, b. crimen cui affigere 897, a. crimina objicere 631, c. crimen cui movere d. vitio, culpæ cui dare quid 646, b.* s. bezüchtigen; s. anklagen.
beschuldiget *reus 1934, a*
beschuldigung *culpatio 646, c.* falsche besch. *calumnia 374, c*
beschütten drüber her *superstatuminare 2204, c*
beschützen / beschirmen *protegere 2294, d.* s. schützen.
beschützer *defensor 871, a. protector 2294, d. propugnator 1847, b. tutator 2396, d*
beschützt *præsidio septus 2071, d*
beschützung *tutamentum; P. tutamen 2396, d. tuitio 2397, b*
beschwägern sich *affinitate sese cum quo devincire &c. 904, c*
beschwägert *affinis 904, c*
beschwerde *difficultas 838, b. acerbitates 13, a.* s. auflage.
beschweren *gravare 1038, c. degravare 1039, a. pragravare b. onerare 1582, a. premere 1807, a. opprimere 1809, b. molestiam afficere 842, b. molestare 1436, c. molestiam cui exhibere 1436, b.* hoch beschw. *aggravare 1039, a.* beschwer. etwas *adjurare 1182, d. jurejurando firmare 1183, c. jurejurando affirmare s. fidem firmare 907, c.* beschw. die geister *cantare 390, d. excantare, incantare 392, c. exorcizare 828, b. P. solchiacis animum defigere votis 897, c.* sich beschweren *queri 1888, c. conqueri 1889, c.*

beſchwerer *adjurator 1182, d. exorciſta 828, b*
beſchwerlich *ingratus, e, 1035, c. gravis, ter 1037, b. moleſtus, a 1436, a. onerosus 1582, a.* ſehr beſchwerl. *permoleſtus, a; b.* beſchwerl. ſeyn *incommodare 580, c. oneri eſſe 1581, d.* ſo es nicht beſchw. iſt *quod commodo tuo fiat &c. 578, d. quod ſine moleſtia tua facere poſſis 579, c.* beſchwerlicher ſeyn *eſſe majori ſtomacho 2226, b*
beſchwerligkeit *arumna 47, d.* ſ. beſchwerung.
beſchwert *gravis 1037, c. gravatus, e, 1038, c. aggravatus 1039, a. onuſtus 1582, a. ſarcinoſus 2000, d. onere degravatus 1039, a.*
beſchwerung *moleſtia 1436, b. onus 1581, d. difficilis nodus 1522, d.* beſchw. aufflegen *ſervitutem imponere 2088, b.* beſchw. der geiſter *carmen 420, d. exorciſmus 828, b.* beſchw. über etwas *querela; conqueſtio, us, 1888, d. querimonia 1889, b*
beſeelen *animare 150, d*
beſehen *inſpicere 2176, a. ſpectare 2170, c. viſere 2499, c. luſtrare 1306, a. colluſtrare c.* mit fleiß beſ. *perluſtrare 1307, b.* bißweilen beſ. *interviſere 2501, c*
beſem *ſcopa 2027, c*
beſemkraut *thlaſpi 1343, d*
beſeſſen / beſeſſener *fanaticus 855, a. energumenus 785, a. prodigiali damone diſtentus 1823, c.*
beſetzen *inſidere 2055, b. obſidere 2102, c. occupare 1562, c. frequentare 955, d.* eine Stadt beſ. *imponere præſidium civitati 1771, a*
beſetzt halten den ort *præſidio locum tenere 2057, a*
beſeufftzen ſ. beklagen.
beſichtigen *luſtrare 1306, a &c. contemplari 2300, c. ſpectare 2170, c. recognoſcere 1532, b*
beſichtigung *recognitio 1532, c. inſpectio 2176, a. luſtrum 1305, d. luſtramen; luſtratio 1306, a*
beſiegeln *ſubſignare 2108, c*
beſinnen *recordari 606, b.* beſ. ſich *repetere memoria 1711, a. reminiſci 1381, d. in memoriam redire, regredi 1375, c. 794, c.* ſich nicht beſ. *non eſſe apud ſe 181, b.* ſich nicht beſ. können *oblitari oblivioni 1292, a.* ſich wieder beſ. *redire ad ſe 181, b*
beſinnung *reminiſcentia 1382, a*
beſitz / beſitzung *poſſeſſio 2056, c.* beſ. durch langen brauch *uſucapio 2584, a*
beſitzen *poſſidere 2056, c. tenere 2311, b.* mit recht beſ. *jure obtinere 2315, c*
beſitzer *dominus 740, a. poſſeſſor 2056, c. incubator 641, c*
beſitzerin *domina 740, d*
beſitzung ſ. beſitz.
beſolden *ſtipendium cui numerare 1546, b*
beſoldung *ſalarium 1979, d. ſtipendium 2212, c. auctoramentum 258, b. as 48, c.* der keine beſ. bekömt *ære dirutus miles ibid.*
beſonders *præcipuus, a, 1793, b.* ſ. inſonderheit.
beſorgen *metuere 1400, a. præmetuere 1401, a. ſuſpicari 2178, c*
beſprechen *appellare 1677, d.* ſ. unterreden.
beſprengen / beſpritzen / beſpeyen *adſpergere 2165, c. conſpergere 2166, a. proſpergere c.* beſpr. oben über *ſuperſpergere 2166, c. conſpuere 2195, c. perrorare 1950, d*
beſprengung *adſperſio 2165, d. perfuſio 977, a*
beſpringen *ſalire 1982, c*
beſſer *melior; præſtantior 324, b. potior 1787, c. prius 1811, b. commodius 579, b. ſatius 2004, c.* beſſ. her *paulo citerius 531, d.* beſſ. ſeyn *præſtare 2223, a.* beſſer ſtehen / es beſſ. haben / beſſer dran ſeyn *loco meliore eſſe 324, b. in meliore cauſa eſſe 447, c*
beſſern *emendare &c. 1378, a. corrigere 1918, a. correctionem adhibere a. augere 263, d. reſcribere 2036, a. recognoſcere 1532, c.* beſſ. ſich *creſcere 629, b. proficere 848, a. progreſſus facere 1028, a. exuere vitia 1028, a. exuere vitia 830, d. ad frugem bonam l. meliorem redire, ſe recipere 962, c. 428, c. ad frugem animum applicare 149, a.* es beſſert ſich / wird beſſ. *melius loco res eſt 1279, c. fit melius 324, b. melior, commodior res eſt ibid. res commodiorem in ſtatum pervenit 579, c.* die wege beſſern *munire viam 1468, a*
beſſerung *emendatio 1378, b. profectus 848, a. proceſſus 456, c*
beſtallung annehmen *auctorare 258, a*
beſtand haben *diuturnum eſſe; diurnare 727, c, d.* nicht beſt. haben *diuturnitatis malum eſſe cuſ[illegible]dem 723, c*
beſtändig *conſtans, ter, 2220, a. ſtabilis, te 2224, c. pertinax, citer, 2316, a. tenax propoſiti 2312, a. ratus 1925, c. firmus 907, a. 486, c. certus ibid. perpetuus 1697, a. perſeverans, ter, 2094, b. obſtinatus, e, 1561, a. illabefactus 1193, b. obſirmatus, e, 908, d. indeclinatus 552, c.* beſt. geſundheit *inoffenſa valetudo 872, c.* beſt. friede *pax æterna 57, a.* beſt. ſeyn *obdurescere 766, b.* beſt. bleiben *durare 763, a. perſeverare in conſtantia 2094, b.* ſ. ſtandhafftig.
beſtändigkeit *conſtantia 2220, b. ſtabilitas 2224, d. immutabilitas 1479, a. confirmatas 908, b. perſeverantia 2094, c. perpetuitas 1697, c*
beſtätigen ſ. bekräfftigen.
beſtätiger *confirmator 908, b*
beſtatten zur erden *exſequias ire, venire, facere &c. 826, c.* ſ. begraben. ſ. begängnüs halten.
beſte *optimus; præſtantiſſimus 324, c. electiſſimus 1234, b. commodiſſimus 579, b.* die beſt. bürger *flos civium 920, c.* das gemeine beſte *egregium publicum 774, d.* das beſte heraus ſuchen *enucleare 1554, d.* eines ſein beſtes ſeyn *in rem eſſe cujus 1930, c*
beſtechen *corrumpere 1960, c. beneficii quem emere 780, c.* zuvor beſt. *præcorrumpere donis 1961, b*
beſtecken den wein *ſtatuminare vinum 2204, c*
beſtehen *ſtare 2216, a. conſtare 2219, d. conſiſtere 2126, d.* es beſt. auff muthmaſſen *in conjectura nititur 1517, d.* darinnen beſt. die weißheit *nervi artusque ſunt ſapientiæ 226, c.* es beſt. darauff *cauſa in eo vertitur 2468, d*
beſtehlen *compilare; expilare; ſuppilare 1728, a.* beſtehl. das gemeine gut *peculari; depeculari 1674, a*
beſtehlung *expilatio 1728, a. ſpoliatio 2191, a*
beſteigen *inſcendere 2014, b*
beſtellen *curare 656, a. parare 1646, c. deſignare 2107, d. ſubornare 1604, d. conſtituere 2201, b. diſponere 1769, d. præmoliri 1438, a.* beſt. über etwas *præficere 874, a.* beſt. an eines ſtelle *ſubſtituere 2203, d.* beſt. in ein amt *ſurrogare 1948, c.* beſt. den gottesdienſt *ſacra procurare 657, c*
beſtellung *diſpoſitio 1769, d*
beſtimmen *indicere 706, b. decernere 482, d. determinare 2313, c. deſignare 2107, d. deſtinare 694, c. ſtatuere 2200, d. conſtituere 2201, b.* beſt. den tag *dicere 703, b. diem definire 905, a. præfinire diem 906, a. dare tempus, diem 728, b*
beſtimmt *ſtatus 2217, a. deſtinatus 694, c. definitus, e, 905, b. præfinitus 906, a. decretorius 483, a. certus 486, b.* beſt. ſeyn von Gott *eſſe in fatis 864, d.* ſ. verſehen.
beſtimmung *deſtinatio 694, d*
beſtraffen *punire 1757, b.* ſ. ſtraffen.
beſtraffung *punitio 1757, c. coërcitio 493*
beſtrahlen *irradiare 1908, a*
beſtreichen *linere, ire 1268, a. circumlinere; collinere c. ſublinere, ire 1269, b. perducere 756, c. P. violare 2515, c*
beſtreiten *impugnare; oppugnare 1847, a. adpugnare 1846, a.*
beſtreitung *impugnatio 1847, a*
beſtreuen *ſternere 2206, c. conſternere 2207, a. conſpergere 2166, a. perſpergere c*
beſtricken *circumretire; irretire 1933, b*
beſtürmen ſ. stürmen.
beſtürmer *oppugnator 1847, b*
beſtürmung *oppugnatio 1847, b*
beſtürtzt *attonitus, a, 2360, d.* ſ. erſchrecken.
beſuchen *viſere 2499, c. viſitare d. invisere 2501, c. convenire quem 2447, c. excutere quem 1880, c.* der einen beſ. *ſcrutator 2039, a. viſitator 2499, d*
beſuchung *viſitatio 2499, d*
beſudeln *inquinare 1152, b. coinquinare c. maculare 1321, b. oblimare 1265, a. fœdare 931, c. lutare; collutulare 1307, d. ſordidare 2158, d. ſpurcare; conſpurcare 2196, c. ſcelerare 2016, c. conſcelerare 2017, a. colinere, delinere 1268, c. polluere 1303, a.* ſ. verunreinigen *2284, c*
beſudelt *ſordidus, e, 2157, d. pollutus 1303, a. cacatus 346, a. obſoletatus ſordibus 1576, b*
betagt *longævus 1283, d.* ſ. alt; älter.
betaſten *palpare 1626, a. contrectare 2372, c*
betaſtung *attrectatio 2372, a*
betäuben *obtundere auditum 2401, b*
betauern einen *dolere vicem cujus 2495, d*
beten *precari 1803, c. orare 1604, c.* ſ. bitten.
beterin *cultrix Dei 566, c*
bethauen *irrorare d*
bethauet *rorulentus P. rorifer; roriſluus 1950, b. roſcidus c*
bethaus *oratorium 1605, b. proſeucha 1834, a*
betheuerlich *affirmate 907, d*
betheuern *affirmare;* ſehr hoch beth. *omni aſſeverationc affirmare 907, c. 2094, a. aſſeverare 2094, a. jurare ſanctè 1181, d. dejerare 1183, a*
betheurung *affirmatio 907, c. aſſeveratio 2094, a. teſtificatio 2331, a*
bethören *infatuare 865, c*
betonien *betonica 310, d*
betrachten *adſpicere 2171, b. circumſpicere d. contemplari 2300, c. intueri 2395, c. ſpeculari 2179, b. examinare 824, d. expendere 1685, c. perpendere 1686, c. penſitare 1684, b. meditari 1366, a. reputare 1862, b. commentari 1381, b. ponderare 1765, d. pertractare 2374, a. perluſtrare animo 1307, b. mente contrectare 2372, c. conſiderare 590, d. animo ſecum quid volutare 2558, a.* betr. über und über *P. totum pererrare luminibus tacitis 813, c.* zu betr. für ſich nehmen *intrare in rerum naturam 1159, a.* ſ. nachdencken.
betrachtung *cogitatio 561, b. contemplatio; contemplatus 2300, c. reputatio 1862, b. commentatio 1381, b. reſpectus 2177, c. perpenſatio 1686, d. conſideratio 591, a. meditatio 1366, c. meletema 1371, d*
betrauern *mœrere 1433, c. plangere 1741, c.* ſ. trauren.
betreffen *concernere 482, c. pertinere 2385, d.* betreffende das geld *de argento &c. 679, c*
betreten *tritus 2314, c.* betr. etwas *pedibus ſuis pare 2584, b.* betreten werden über etwas ſ. ertappet werden.
betreuffelt *guttatus 1045, c*
betrogen *falſus animi 851, a.* betr. leute *P. queis falſa circuit deceptio 404, d.* betrog. ſeyn *fruſtra eſſe 965, b.* betr. werden *labi ſe 1193, b.*
betrüben / betrübt machen *affligere 916, b. luctu afficere 1298, a. percellere animum 464, a. dolorem cui afferre 738, a. 877, b. cieri dolorem 513, a. facere dolorem admovere cui 1456, b.* das andencken betrüb. mich *memoria pectus meum effodit 919, c.* betr. ſich / betr. ſeyn *dolere 737, b. dolenter ferre c. indolere; indoleſcere d. cruciari dolore 638, c. mœrere 1433, c. in mœſtitia eſſe 1434, a. dolorus ſenſu affici 2068, a. capere dolorem ex quo, dolore affici, incendi 738, b. tradere ſe lacrymis & triſtitiæ 2386, b.* betr. werden *in ægritudinem incidere 34, b.* ſ. traurig.
betrübnüs *mœror 1433, d. mœſtitudo 1434, a. planctus; plangor 1741, c*
betrübt *mœſtus, a, 1433, d. æger 34, a. triſtis 2385, c. afflictus 916, b. acerbus 12, d. dolendus 737, d. animus ſaucius 2009, a.* betr. fall *casus amarus 308, c.* ſ. traurig.
betrug *fraus 952, b. fraudatio; defraudatio 953, a. dolus 739, d. fallacia 851, c. techna 2292, b. impoſtura 1771, b. deceptio 404, c. fucus; offucia 967, a. 1572, d. captio 401, a. fruſtratio 965, d. cabillatio 445, a. circumductio 753, d. circumſcriptio 2033, b. artificium 223, b. ſutela 2261, c.* betr. mit guten worten *palpus 1626, b.*

præſti-

prestigiæ verborum 1790, a. betr. im handel *stellionatus 2205, a.* auff betr. umgehen *astu colere dolos 242, b*

betrügen *fallere 850, d. decipere 404, c. fraudare 952, d. frustrari, e, 965, c. imponere cui 1771, b. ludificare, i, 1295, b. deludere dolis 1296, a. obrepere 1929, b. capere 400, c. calvere 375, a. decollare 564, c. fucum facere 967, a. offucias habere b. circumvenire dolo 2446, d. dare cui verba 728, b. 2460, c. dolis quem ducere 753, a. imjulam injicere 2396, c. astu colere dolum 739, d. agere dolose 740, a. bolo aliquem tangere 320, c. cuniculis quem oppugnare 651, d. P. labra linere 1268, a.* betr. im schreiben *circumscribere 2033, a.* den die hoffnung betrogen *destitutus spe 2202, b.* s. betrogen.

betrüger *fraudator; defraudator 953, a. frustrator 965, c. deceptor, trix 404, d. impostor 1771, b. lusor 1295, a. illusor 1296, d. circumventor 2447, a. sycophanta 2271, a. falsificus, fallaciss mus 851, b. fallaciosus, falsarius c. planus 1743, c. qui constare totus videtur ex fraude &c. 2220, a. P. dolifabricator 833, c*

betrügerey *astutia 242, d. fraudulentia 952, d.*

betrüglich *fallax, citer 851, b. dolosus, e, 739, d. subdolus, e, 740, a. callidus 371, a. mendax 1384, b. fraudulentus, ter 952, c. ad fraudem acutus b. malitiosus, e, 1334, b. veteratorius, e, 2489, c. ludificatorius 1295, c. circumventorius 2447, a. captiosus 401, b. frustratorius 965, d. pellax 1201, d. crocodilinus 634, b. viscatus 2524, d. vulpinarius 2588, d. ad fraudem acutus 22, d. deceptorius, deceptrix 404, d. fraude multa constitus ibid. falsus; aliud clausum in pectore, aliud in lingua promtum habens 851, a. pollutus dolis 1303, a. ad fallendum paratus 1028, d. sycophantiose 2271, b.* betrügl. gaben *hamata munera 1060, c.* betr. handeln *ludere dolis 1294, d.* betr. mit einem umgehen *arte quem tractare 223, a*

betstunden halten *supplicare; supplicamenta præstare 2266, c*

bette *lectus 1228, c. pulvinus; pulvillus plumeus 1851, b. grabatus 1024, c. torus 2366, a.* bettgen *lectulus 1228, c.* zu b. gehen *tradere se quieti 1897, a. cubitum ire 640, a.* zu b. liegen *decumbere 642, c.* aus dem b. steigen *cubitu surgere 640, a*

bett-bret *pluteus 1755, c. sponda 2191, c*

bettdeck *lodix 1282, a. caduceum 351, c*

bettelarm *iro pauperior 1165, b. egens rebus omnibus; egenus rerum cunctarum 774, a. ad inopiæ deductus; ad ultimam salutis metam detrusus 1142, a*

bettelbrod essen *mendicato cibo pasci 509, b. 1378, d*

betteley *mendicatio; mendicitas 1379, a.*

betteln *mendicare 1378, d. petiturire 1709, a. colligere stipem 1232, b. 2212, c. stipem cogere ibid. mendicabunda prece stipem rogare; mendicitatem perpeti 1379, a*

bettelsack *mendicorum loculi 1280, a.* bettels. ist bodenloß *mendici pera non impletur 1378, c.*

bettelstab / an b. bringen *ad inopiæ redigere 1141, d.* an bettelst. kommen *ad saccum ire 1970, a.* es ist mit ihm zum bettelst. komen *res ei ad restem, ad vastros rediit 794, d*

betten *lectum, lectos sternere 2206, c. 2228, c.* wie man sich bettet / so schläfft sichs *faber est quisque fortunæ suæ &c. 832, d*

bettenbuller *submejulus 1370, b.*

bettlägerig / bettrieſe *clinicus 551, a*

bettpfanne / bettwärmer *batillus cubiculatorius 302, c*

bettstolle *fulcrum lecti; fulmentum 970, a*

bettuch / bettdecke *toral 2366, b*

bettwärter *lectisterniator 1228, d*

bettler *mendicus 1378, c. mendicabulum d. rogator 1946, b. eruscator 51, a. pannosus; pannucius &c. 1632, a. P. qui vix humili duram repellit arte famem 717, b. P. quem turpis egestas contractis pannis tristibus obsidet 126, a.* zum bettl. machen / an bettelst. bringen *redigere ad inopiam 77, c*

bettlertisch *mendice 1378, d*

bettlerplatz *crepido 627, a*

bettlers mantel / rock *cento 472, b*

beugen *flectere 914, b. inflectere 915, a. reclinare 553, a. fornicare 942, b. curvare 665, b. incurvare c. sinuare 2122, d. torquere 2362, c.* sich beugen *incurvescere 665, c.* das sich beugen läst *curvabilis 665, b.* b. seitwärts *obliquare 1558, b.* mit gewalt b. *obtorquere 2364, d.* s. krümmen.

beugung *flexio; flexus 914, b. deflexus; deflexio 915, a. arcuatio 199, d*

beule *tubor 2394, b. bubo 337, d*

beulichen *tuberculum 2394, c*

beworaus *præcipue 1793, b.* s. zuförderst.

bevorstehen *impendere 1682, c*

bevorstehend *instans 2221, c*

bevortheilen s. vervortheilen.

beurlauben *exauctorare 258, c. P. rude donare 956, a*

beurlaubung *dimissio 1424, b*

beute *præda 1793, c. manubiæ 1347, a. spolium 2191, a. direptus 1913, a.* b. machen *prædæ agere 48, b*

beutel *loculus 1280, a. marsupium 1354, b. crumena 636, d. funda 974, b. P. follis 934, d.* beut. dadurch das meel stäubet *incerniculum 484, b.* aus seinem b. geben *e viatico suo offerre 2492, b.* b. abschneiden *manticulari 1344, a*

beutelfisch *tænia 2281, d*

beuteln *cribrare 631, c. incernere 484, b.*

beutelschneider *sacculariius &c. 1070, c. manticularius 1343, d. crumenisecæ 636, d. sector zonarius 2045, a*

beutel-sieb *cribrum farinarium 631, b*

beuten *cambire 378, a*

beutler *zonarius 2605, a*

bewachen / bewahren *custodire 666, b.* bewacht werden *asservari. custodiis 2089, c.* s. verwahren.

bewachsen *obberbescere 1071, c.* bew. mit holtz *nemorosus 1503, a*

bewachung *custodia 666, c*

bewahren s. bewachen.

bewähren *probare 1820, a*

bewähret *probatus 1820, b. confirmatus 908, a. spectatus 2171, a. præsentaneus 1797, c.* bew. freundschafft *spectata amicitia 117, c*

bewandnüs s. beschaffenheit.

bewegen *ciere, cire 513, a. concitare 414, c. perciere 516, b. concutere 1879, c. quatere 1879, b. vibrare 2494, a. labefacere 1193, a. motu ciere 1456, a. movere 1455, a. motum afferre cui 1456; a. motare b. commovere c. permovere 1457, b. adigere 73, d. pellere 1679, a. impellere 1680, b. perpellere c. illicere 1201, a. irritare 1164, b. stimulare 2210, a. adducere 753, c. perducere 756, c. inducere 755, b. flectere 914, b. solicitare 2140, d. moliri 1436, d. animare 150, d. animum accendere 385, c. incendere 386, a. faces addere 868, b.* bew. zur gunst *conciliare 385, b.* das bewegt mich *hæc animum inclinant 552, c.* reichthum beweget zur wollust *opulentia est incitatrix libidinum 516, a*

beweglich *mobilis, ter 1455, c. flexilis, flexibilis 914, b. flexanimus c. agitabilis 73, c. ambulatorius 114, a*

bewegt s. erregt.

bewegung *agitatio 73, c. quassus; quassatio 1879, c.* harte bew. *succussus 1881, c. mobilitas 1455, c. motio d. motus 1456, a. commotio 1457, a. permotio b. pulsus 1679, a. jactatio; jactatus 1116, b.* bew. (anreitzung) *concitatio 514, d. incitamentum; incitatus 516, b. numen 1544, c.* bew. (des gemüths) *affectio; affectus 842, c.*

bewehrt / bewaffnet s. gewaffnet.

beweibet zum andern mahl *bigamus 313, c*

beweinen *lacrymare quid 1203, b. collacrymare, delacrymare d. flere 915, b. deflere d. prosequi quem fletibus c. complorare 1752, a. deplorare b. miserari 1418, b. plangere; deplangere 1741, c. prosequi quem lacrymis 2079, b*

beweint *915, c. defletus d*

beweinung *defletio 915, d. deploratio 1752, b*

beweisen *probare 1820, a. comprobare 1821, a. ostendere 2307, d. arguere 208, d. argumento esse 210, a. præstare 2222, a. testari; testimonio quid confirmare 2330, a. testibus planum quid facere 2329, d.* bew. mit gründen *confirmare rationibus 908, a*

beweiß / beweißthum / beweisung *argumentum; argumentatio 210, a. documentum 736, a. probatio 1820, b. confirmatio 908, a. auctoritas 257, a. ratio 1926, b. demonstratio 1446, a. pignus 1716, b. apodixis 174, a.* schwacher bew. *pugio plumbeus 145, b.* bew. führen *argumentari 210, b. argumentis gravibus docere; argumentum vel dicere 210, a*

beweißlich *probabilis 1820, b*

bewenden lassen *in medio relinquere 1269, d. acquiescere in re 1898, c*

bewerben sich *venari 2451, c.* bew. sich umb gunst *captare favorem 400, a. aucupari gratiam 254, d*

bewerbung *insinuatio 2123, b. prensatio 1805, b*

bewerckstelligen *facere 839, a. perpetrare 1666, c*

bewerffung *lorica 1287, c. loricatio d*

bewilligen *comprobare 1821, a. suffragari 950, d.* zugleich bewilligen *compromittere 1428, b*

bewilligung *consensus 2070, a. approbatio 1821, a. suffragium; suffragatio 951, a. plausus 1745, a*

bewillkommen *gratulari in adventum 1037, a*

bewillkommungs-mahl *cœna adventitia, adventoria 2446, b*

bewinden *fasciare 860, a. obvolvere 2560, a*

bewirthen *excipere 405, b. hospitio accipere 1105, d. hospitari c*

bewohnen *habitare quid 1052, c. inhabitare 1053, a. colere 565, c. incolere 567, d. frequentare 955, d*

bewohnet *habitabilis 1053, a*

bewohnung *habitatio 1052, d. incolatus 568, a*

bewust *spectatus 2171, a.* bew. seyn ihm selbst *conscire; conscium esse sibi 2024, a.* es ist iedermann bew. *constat inter omnes 2220, a*

bey *apud 181, a. ad 24, b. juxta 1189, d. secus 2051, b.* bey wem *apud 25, c.* bey der stadt *suburbe 2242, b.* b. tage *de die 679, a.* b. sich selbst seyn *apud se esse 181, b.* bey hellen tage *multa adhuc die 709, d.* b. uns *ad nostrum consuetudinem 24, d.* b. den bürgern seyn *ante oculos civium esse 158, a.* b. menschen gedencken *post hominum memoriam &c. 1783, d.* b. leib und leben nicht *minime gentium 1656, b*

beybringen die music *docere quem musicam, fidibus 734, c*

beyde *ambo 111, d.* alle beyde *uterque 2580, b.* welcher von beyden? *uter? 2580, a.*

beyderley *ambifarius 859, a.* auff b. weise *ambifariam ibid.*

beyderseits *alteruterque 104, d. in utraque parte 2580, c*

beydes / und *&, & 816, a. cum, tum 848, b. 2398, a*

beyeinander setzen *componere 1768, a*

beyern (*pop*) *Boji 320, a*

beyfall *assensio; assensus 2069, c. adstipulatio; adstipulatus 2214, b. suffragium 951, a.* beyfall haben *ferre punctum 1853, b.* beyf. suchen *plausum captare 1745, a.* beyf. mit guten worten erhalten *suffragia blandiri 316, c*

beyfallen / beyfall geben *annuere 1553, a. addicere 705, c. applaudere 1745, b. assentire, i 2069, b. suffragari 950, d. adstipulari 2214, b. ferre sententiam, suffragium 875, c. ire in sententiam 788, b. accedere cujus sententiæ 453, b. discedere in sententiam 455, a. facere discessionem in quam sententiam ibid. adjicere suum calculum 366, b. utroque pollice laudare 1761, d.* man giebt beyf. ehe man es versteht *cognitioni & perceptioni assertio approbatioque præcurrit 407, b*

beyfällig *obiter 1557, c.* s. beyläufftig.

beyfügen *jungere 1178, b. adjungere d. subjungere 1180, b. apponere 1767, b*

beyfügung *appositio 1767, d*

beyfuß *artemisia 225, b*

beygelegt *sepultus; sublatus 2071, a*

beyhülffe s. hülffe.

beykammer *procœton 1821, c*

beykämmerlein *seclusorium 542, a*

beylager *nuptiæ 1541, c.* ehrlich beyl. *venerandum connubii pudici secretum 642, c.* unehelich beyl. *concubinatus 642, b*

beyläufftig *in transcursu 663, d. in transitu 796, a*

beylegen *componere 1768, a. condere 586, d. recondere 588, d.* beyl. den handel / streit *transigere negotium, controversiam 78, a. dirimere controversiam 781, c*

beyliegen *cubare cum quo 640, a. accubare c.* das beyl. *venus 2455, c.* s. beyschlaff. beyschlaffen.

beymessen *imputare 1861, c. adscribere 2032, a. attribuere 2382, b*

beynahe *pene 1687, c. fere 874, a. ferme 875, a. circiter 526, c. propemodum 1828, a. tantum non 2188, a*

beysammen *contextim 2335, b*
beysammen stehen *constare 2219, c. consistere 2126, d. commisceri 1416, b*
beysammen an einem tisch seyn *communitatem victus habere 581, c*
beysammen leben *adbibere; conbibere 2533, a*
beyschlaff *coitio; coitus 791, c. concubitus 642, a. nox 1538, b. venus 2455, c. fututio 988, b*
beyschlaffen *nubere 1541, b. nuptias facere d. cum quo cubare, cubitare, concumbere 642, a*
beyschläffer *concubinus 642, b*
beyschläfferin *concubina 642, b. pellex 1201, d*
beyschlüssel *clavis adultera 542, c*
beyschreiben *allinere 1268, c*
beysegel *artemon 225, c*
beyseit *seorsum 2070, d*
beyseit führen *seducere 757, d*
beyseitführung *seductio 757, d. seductus 758, a*
beyseit gehen *secedere 457, a. de medio recedere 1367, c*
beyseit legen *reponere 1773, a. seponere b. sequestrare 2075, a.*
beyseit schaffen *amovere 1456, c. semovere 1458, a. secludere 541, d*
beyseit setzen *relinquere 1269, d*
beysetzen *subtexere 2336, b. condere loculo in templo 1280, b*
beysein/ in b. *coram 606, d.* in seinem beys. *praesente hoc 1796, d*
beysitzen *accubare 640, c. assidere 2054, a.* das beys. *assessio; assessura 2054, b*
beysitzer *assessor 2054, b*
beyspiel *exemplum 825, b. auctoritas 256, d*
beyspringen *subvenire 2451, a. subvenire b. juvare 1188, d. adjubare 1189, b.* s. helffen.
beystand *advocatus 2566, d. adjutor, trix 1189, b. adjutorium; adjumentum c. auxiliator 283, d. paracletus &c. 1637, a. parastata 1639, a. adscriptor 2032, b. cognitor 1531, b. subsidium 2058, d. patrocinium 1667, c.* ohne temands beyst. *nullo adminiculo, sed ut dicitur, Marte suo 28, c.* leistung des beystandes *advocatio 2567; a.* s. hülffe.
beystehen *assistere 2126, c. patrocinari 1667, c. succurrere cui 663, b. adesse cui 2155, a. adjutorem cui in re esse 1189, b. stare cum quo 2215, d. facere cum quo 840, a. 647, c.* s. helffen.
beystehende Gott *praesens Deus 1797, a*
beysteuer *collecta 1232, c.* beyst. samlen *stipem colligere 2212, b*
beystimmen *suffragari 950, d. admurmurare 1472, a*
beystimmung *suffragatio 951, a. applausus 1745, b*
beytrag *contributio 2382, c*
beyweg *diverticulum 2475, b*
beywohnen *cohabitare 1053, a. adbibere; conbibere cum quo 2533, a.* beyw. der schlacht *pugnae adesse 2254, d. interesse 2255, d*
beywohnung *cohabitatio 1053, a.* ehel. beyw. *concilium genitale, corporale; corporum conjugatio 584, d*
beyzeiten *mature 1360, b.* s. alsbald; s. ehest.
bezahlen *solvere 2144, c. exsolvere 2147, a. persolvere b. satisfacere 2004, d.* bez. können *solvendo esse 2144, d.* bez. mit dem halse *poenas capite expendere 1685, d.* bez. mit gleichem maß/ müntze *par pari referre 883, c. eâdem pensare 2392, b.* der mit gelde nicht zu bez. *vir maximi pretii 1327, b.* bezahlen durch anweisung *ab aliquo solvere, dare, numerare 3, c.* s. zahlen.
bezahler/ übler bez. *tricosus; trico 2383, c.* gute bez. *nomina idonea debitorum 1524, d.* s. zahler.
bezahlung *solutio 2145, c.* um bez. etwas versprechen *numino addicere cui quid 1547, d.* s. zahlung.
bezaubern *effascinare 860, c. P. cantare 390, d. excantare; incantare 292, c. P. Jolchiacis animum defigere votis 897, c. devovere 2564, a*
bezauberung *fascinum 860, a. fascinatio; effascinatio c.* s. zauberey.
bezäumen *cohibere 1051, b*
bezäumung *refrenatio 955, a*
bezechen sich *inbitare se largissime 1160, a*
bezecht *potus; adpotus 1790, d*
bezeichnen *determinare 2323, c. insignire 2106, d.* s. zeichnen.
bezeichnet *praenotatus 1534, c*
bezeigen sich übel *turpiter segerere 1008, d.* s. erweisen.
bezeigen voran *praesignificare 2109, a*
bezeugen *testari 2330, b. attestari 2331, b*
bezeugung *testatio 2330, c. testificatio 2331, a. contestatio b*
beziehen sich dahin *alludere 1295, c.* bez. die alte herberge *remigrare in domum priorem 1403, d*
bezogen mit saiten *intentus nervis 2307, a*
bezüchtigen etwas *imputare cui quid 1861, c. crimine compellare 1678, c.* s. anklagen; s. beschuldigen.
bezwingen *sub potestatem redigere 77, c.* s. überwinden.
bibel *Biblia 311, b*
b. benellen *caucalis 441, c. sylvestrella 2137, c*
biber *fiber 890, c. castor &c. 430, c*
bibergeil *castoreum 430, c*
biberklee *limonium 1264, c*
biberkraut *centaurion 472, a*
bibliotheck *bibliotheca 311, c*
bickelfleisch *caro conditanea 421, c*
bickelhaube *galea 990, b. cudon 644, d*
biedermann s. bürger. biedermanns erbe liegt in allen landen *patria est, ubicunque bene est &c. 1663, a*
biegen *obliquare 1558, b. lenare 1239, d.* sich biegen *pandare 1629, b.* s. beugen.
biegung *curvatio 965, b. obliquatio 1558, b. pandatio 1629, b*
biene *apis 169, c. P. melliser exercitus 1371, a.* wilde b. *bugones 339, c.* bien. legen honig *apum examina fingunt favos 824, b*
bienenfreß *merops &c. 1553, b*
bienen-gewürcke *erythace 814, c*
bienenhauß *apiarium 169, c*
bienenhäußlein *cella 462, c. 867, b.*
bienen kranckheit *blapsigonia 317, c*
bienen-kraut *melliphyllon 1371, a*
bienen-schwarm *examen 824, b.* bien. an einem ast *P. uva 2586, a*
bienen-stock/korb *alveus; alvearе 106, b. alveus apum 168, c. mellarium &c. 1370, c*
bienen-wärter *apiarius; mellarius 169, d*
bienen-wolff *apiaster; merops 169, d*
bienlein *apicula 169, c*
biensaugen *cerintha 481, c*
bienwurm *tinea 2351, d*
bier *cerevisia 481, b. celia; succus tritici per artem confectus 462, a. zythus 2606, d*
bierbrauer *zythopeptes 2606, d*
bierbruder *asotus 234, d*
biesem *moschus 1454, d*
biesem-knopff *bulla 340, a*
biesem-thier *capreolus moschi 1454, d*
bieten *indicare 702, b.* biet. auf die waar *liceri 1257, a. licitari; facere licitationem b* mehr denn ein anderer *contra liceri ibid.* einem etwas bieten s. darreichen.
bild/ bildnüs *imago 1134, a. effigies 902, a. signum 2104, c. sigillum d. simulacrum; P. simulamen 2117, b. figmentum 901, a. figura 902, b. Icon 1127, b simulacrum Iconicum b P. deasciatus stipes 231, a.* groß b. *colossus 571, a.* hohes b. *statua 2204, a.* klein b, *imaguncula 1134, d.* s. bilder.
bilden *effigiare 902, a. figurare c. fingere 900, a. confingere 901, c. formare 938, a. informare 939, c. calare 357, c. sculpere 3039; b. plasmare 1744, a. excitare 515, b.* bild. aus thon *figulare 901, b.* b. aus marmel *P. ducere de marmore vultum 752, c.* b. ins hertze *mandare animo 1336, a.* b. in erz *ducere ex are 752, c*
bilder *P. bibis certantia vultibus aes 1134, d.* b. an gebäuen *telamones 2295, b.* b. an seulen *caryatides 427, a.* bilder in manns-gestalt *atlantes; telamones 249, b.* voll bilder *imaginosus 1135, b.* s. bild.
bilderstecher *calator 357, d*
bildgen *icuncula 1127, b*
bildgiesser *excusor 644, c. statuarius 2204, b. fusor 974, d*
bildhauer *architectus simulacrorum 197, b. sculptor 2039, b. anaglyptes; anaglypharius 131, d. statuarius 2204, b. torebutes 2362, a. calator 357, d*
bildhauer-kunst *statuaria 2204, b. anaglyptice 131, d. torebutice 2362, a*
bildlich *formabilis 938, c*
bildmacher *fictor 900, c*
bildnüs-schrifft *hieroglyphica litera 1081, c*
bilschnitzer s. bildhauer.
bildung *fictio 900, d. effigiatus 902, b. figuratio c. lineamentum 1266, b. informatio 939, d.* bild. des menschen *fabricatio hominis 833, c*
bildwerck *celatura 357, c. emblema 779, d. sigillaria opera 2105, a. torebma 2362, a.* dessen untersatz *basis 301, b*
bilgram hauß *Xenodochium 2594, b*
billich *aequus, e, 42, b. verus, e, 2481, b. meritus 1389, a. justus, e, 1186, a. fas 859, c. merito 1390, a. recte 1920, c. jure 1185, a.* bill. ist es *par est 1634, b*
billichen *probare 1820, a. approbare d. acclarare 538, c. crem notare 631, a*
billichung *acceptio 403, c. approbatio 1821, a*
billigkeit *fas 859, c. aequum 42, b. aequitas 44, a.* mit höchster billigk. *meritissimo 1390, a*
bilsenkraut *symphonia 2272, c. hyoscyamus 1111, c*
bimsstein *pumex 1852, b*
binde *fascia 859, d. fasciola 860, a. instita 1153, c. spira 2186, b.* königl. b. *diadema 697, c*
binden *ligare 1260, a. jugere 1178, b. vincire 2503, d. vincire 2508, b.* mit ketten b. *catenare 435, a.* hinterwerts *renodare 1523, c.* b. alle vier/hände u. füsse *quadrupedem constringere 1703, a. 1886, b. colligare miseris modis 1260, c.* die hände auf rücken binden *illigare post tergum manus 1260, d. post terga manus revincire 2509, b.* einen an das gesetz b. *adstringere quem lege 2231, a.* sich b. an die gebote *alligare se ad praecepta 1260, c*
bindfaden *funiculus 980, d*
bindung *ligatura 2060, b. alligatura c. vinctio 2508, c*
binetsch *spinacea 2186, a.* s. spenet.
bingelkraut *cynocrambe 670, d. linozostis 1387, c.*
binnen 20 tagen *intra viginti dies 1157, d*
binsen *mariscus 1351, c. scirpus 2026, c. juncus 1178, a.* voll binsen *juncosus; juncetum b*
bircke *betula 311, a*
birckhuhn *attagen 252, a*
birn *pirum 1734, b.* grosse b. *volema 2552, c*
birnbaum *pirus 1734, b.* wilder birnb. *achras 17, b*
bischen *obsibilare 2098, a*
bischoff *Episcopus 804, a. praesul 1799, d. dixcetes 716, b. antistes 164, d. insulatus 1148, b. P. cui insula sacra redimit tempora mitra 1147, d*
bischöfflich *episcopalis 804, b*
bischoffs-hut *insula 1147, d. tiara 2346, d. mitra 1420, a. albogalerus 991, b*
bischoffs-stab *lituus 1277, d*
bischofthum *episcopatus 804, c*
biß *tenus 2318, d. usque 2576, d.* biß umb 9 uhr *ad horam nonam 25, d.* biß an lichten morgen *ad lucem 25, a.* biß funffzig *in quinquaginta 1159, a.* biß anher/ biß hieher *hactenus 1079, c. 2519, a. huc usque d.* (biß dato) *adhuc 27, d. 1079, d.* biß dahin *usque eo 2577, b.* biß daß/ biß so lange *donec; donicum 744, b. quoad 1895, b. dum 761, d. quoad usque 1895, c. usque adeo donec 2577, a. usque quo c*
biß/ ein biß *morsus; morsuncula 1449, c*
bissen *offa 1570, c. bolus 320, c.* b. für dem maul wegnehmen *bolum e faucibus eripere ibid.*
bissen brodt *fruslum panis 965, d. buccea; buccella 338, c*
bissenweiß *offatim 1570, d*
bißgen *mica 1401, c.* gute bißgen *antiissima coena 2546, a.* bißg. geld machen *summulam corradere 2257, d*
bißlein *offula P. ofella 1570, c. particula 1632, b.* nicht ein bißl. rath *ne gutta consilii 1046, b.* der sich auff gute bißl. versteht *qui scit bene esse 771, b*
bißmintz *asaphis agria &c. 239, d*
bißthum/ bischoffsamt *episcopatus 804, b*
bißweilen *interdum 1156, c. nonnunquam 1528, c. quandoque 1875, b. aliquando 1876, b. alias 95, c. olim 1577, a. quondam 1904, b*
bitte *petitio 1708, d. preces 1803, b. rogatio 1946, a. rogatus c. obsecratio 1974, b. obtestatio 2332, a. supplicatio 2266, d. supplicium 2267, a.* der bitte gewähren *occurrere cujus desiderio, precibus 695, a*
bitten *petere 1708, b. orare 1604, c. rogare; rogatum quem Celie 1945, d. obsecrare 1974, a. precari 1803, c. comprecari 1804, a. optare 1951, d. appellare*

appellare 1677, d. preces cui allegare 1230, d. exposcere quid 1783, b. contendere quid a quo 2305, b. ich bitte *quaso 1870, d.* sehr bitten *obtestari 2332, a.* demüthig b. *supplicare 2266, b. verbis supplicibus orare 2267, a.* b. umb gnade *tendere manus supplices ad quem 2303, d.* bit. für einen *intercedere apud quem pro quo 456, a.* mit viel bitten und flehen kaum erhalten *magna ambitione ægre obtinere 790, c.* der da bittet *petitor 1709, a.* ich b. dich dahin zu gehen *amabo te, ut illuc transeas 120, d.* es hilfft kein b. *nihil est precibus locus relictum 1803, b.* bitten zu gaste *invitare ad cœnam &c. 1159, d*

bitter *amarus 108, c. amarulentus 109, b. fellens 869, c. acerbus 12, d. durus 763, c.* bitt. haß *odium vehemens 1536, a.* bitt. warheit *verum mordax 1449, d.* bitter machen *amarare 109, a.* bitter werden *amarescere 109, a*

bitterkeit *amaritas; amaritudo 109, a. amaror 6. fel 869, b. acerbitas 13, a*

bitterlich *amare 108, d*

bitterwurtz *gentiana 1001, d*

bittlich ablehnen *deprecari 1804, b.* bittl. suchen *precario exigere 75, d.* was man b. erhält *precabundus; precarius, a, um 1803, d*

bittweise besitzen *precario venire in possessionem 1804, a*

blackfisch *sepia 2072, b. loligo &c. 1282, c*

blanck *coruscus 615, d. nitidus, a, um 1516, c. fulgens 97, c. fulgidus d.* bl. machen *nitidare 1516, d. dare in splendorem &c. 2189, d.* bl. seyn *nitere 1516, a. nitescere b*

blase *vesica 2482, d.* bl. am brodt *bulla 1065, b. pusula 1858, c.* kupfferne bl. *cucuma 643, d.* blasen werffen *bullare; bullire 340, d*

blasebalck *follis 934, c.* dessen wind-röhrl. *acrophysium 21, a*

blasen *flare 917, c. halare 1058, c. spirare 2186, c. buccinare 338, d. bucculas inflando tibias distendere ibid.* bl. in die ohren *insusurrare 2270, b.* bl. zum abzug/ daß man abziehen soll *receptui canere 389, b. signum dare 408, d.* bl. auffm zincken *P. per ossa cornu liquida canere anima 145, d*

blasen-stein *lithiasis 1276, d.*

blaß *albus 85, d.* bl. werden *exalbescere 87, a.* s. bleich.

bläßlein *bullula 340, c.* voll bläßgen *pustulosus 1858, a*

blat *folium 934, b. pagina 1820, b.* bl. papier *schedа 2018, a.* grün blat *frons, dis 960, a.* blat von metall *lamina 1209, b*

blateisen *bractea ferrea 332, b*

blätlein *pagella; paginula 1620, c.* bl. papier *schedula 2018, a.* blätlein/ kleines blech *bracteola 332, b*

blatte *abacus 4, b*

blätter an bäumen *P. coma arborum 574, a*

blätterich/ voll blätter *foliaceus; foliosus; foliatus 934, b. foliatilis c. pampinarius; pampineus; pampinosus &c. 1617, b*

blätterlein weisse *lithiasis 1276, d*

blattern/ blatter *pustula 1858, a. papula; varioli 1449, a. 2426, b.* braune bl. *furunculus 982, c.* hitzige bl. *herpes 1076, a. epinyctis 803, a.* s. pocken.

blau *cæruleus; cæruleatus 360, c. cæsius 361, c. glaucus 1017, d.* blau seyn *livere 1278, a.* blau anlauffen *livescere, liborem ducere 1278, b.* blaue dunst für die augen machen *glaucoma ob oculos objicere 1018, a*

blauen *pulsare 1679, b.* s. abblauen.

blaulilgen *xiphion 2596, d*

blaustrumpff s. verräther.

blech *lamina 1209, b. charta plumbea 496, c.* dünnes bl. *bractea 332, b*

blechlein *lamella 1209, b. bracteola 332, b*

blecken s. brüllen. bl. die zähne *ringere, i, 1942, c.* blecken wie ein schaff *balare 293, d.* das bl. *balatus 294, a.* blecken wie ein widder *blatterare 316, a*

bleckzahn *broccus, brochus 335, c*

blehung des leibes *inflatio ventris 919, b. sufflatio d. ventris flatus, crepitus 2453, a. visio 2526, b.* blehung weg lassen/ von sich l. *flatum crepitumque ventris emittere 627, c. 917, d*

bleiben *manere 1338, c. mansitare 1339, b. persistere 2128, a. durare 765, c. perdurare 766, b.* beysammen bl. *commanere 1339, b.* irgendswo bleiben *morari alicubi 1447, d.* bl. lassen *omittere 1425, b. supersedere 2059, b.* laß es bey dir bl. *tecum habeto 484, d.* bey seiner weise bl. *constare sibi 2219, c.* in dem stande bl. *stare eodem statu 2216, c.* auff seiner meinung bl. *perstare in sententia 2222, b. consistere in sententia 2126, d. perseverare in sent.; retinere perseverantiam sententiæ suæ 2094, b.* über etwas bl. *immorari rei tui 1448, b.* in seinem beruff oder thun bl. *intra suam se pellicularn continere 1677, a. eundem cursum constantissime servare 2089, b.* in der schlacht bl. *cadere in acie, in prælio 17, d, 348, a.* bey seinem recht bleiben *obtinere jus suum 2315, c.* nicht auff einer rede bl. *labare sermone 1192, d.* es bleibt dabey *sedet hoc animo; sedet sententia 2052, d.* es bl. bey dem bund *stat societas 1216, b.* die schuld bl. auff dir *residet in te culpa 2057, c*

bleibung *mansio 1339, a*

bleich *pallidus 1624, b.* bl farbe *pallor a.* sehr bl. *perpallidus b.* etwas bl. *subpallidus P. pallidulus b.* bl. seyn *pallere b.* bl. werden *pallescere b. expallescere c*

bleichen *insolare 2137, c. apricatione candefacere 179, a*

blenden *cæcare, excæcare 352, d. perstringere, præstringere aciem mentis oculorum 2232, b. crassum aërem offundere 976, d.* das gesicht bl. *præstringere visum 2439, b*

blendung / blendwerck *præstigiæ 1799, a. offucia 967, a*

bley *plumbum 1754, a*

bleyern *plumbeus 1754, a*

bleyertz/ bleyweiß *galena 990, c. plumbago 1754, b. cerussa 487, c. psimmythium 1838, c. molybdæna 1440, a*

bleyfarb *luridus 1305, a.* bleyfarbig seyn *livere 1278, a*

bleygiesser *artifex plumbarius 1754, b*

bleyhütte *officina plumbaria 1754, b*

bleykugel *globus missilis 1421, c. plumbatæ 1754, c*

bleyschaum *molybditis 1440, a*

bleyschnur *perpendiculum 1686, d*

bleywag *molaribus 1439, d*

bleyweiß s. bleyertz.

bleywurff *bolus 320, b*

blick geben heimlich *furtim adspicere 3172, b*

blicken mit den augen *connivere 590, a.* blicken ein wenig herfür *sublucere 1311, c*

blincken *coruscare 615, d*

blind *cæcus 352, a. captus oculis luminibus 400, a. orbus luminibus 1595, a. orbatus luminibus 1299, b. exoculatus 1566, b.* blinde kuh *myinda 1480, d*

blindheit *cæcitas 352, d. caligo 368, b.* in grosser blindh. stecken *crassis tenebris circumfundi 621, d*

blindschleiche *cæcula serpens; cæcilia 352, d*

blintzen/ blind seyn *cæcutire; cæculare 353, a*

blintzend *lusciosus; luscitiosus 1305, c. nyctalops 1555, a*

blitz *fulgetra, um, 970, d. fulgur 970, a.* vom bl. getroffen *fulguritus; fulmine ictus 971, b*

blitzen *fulgurare 971, a. fulminare 972, d. coruscare 615, d.* es blitzet *flamma inter nubes coruscat 615, d.* das blitzen *coruscatio 616, a.* bl. auf allen seiten *diffulgurare 971, b*

blitzend *fulguralis 971, d*

blitzung *fulguratio 971, a*

bloch *palus 1626, d*

blochhauß *turris 2407, d*

blöcken s. blecken; brüllen.

blödes gesicht *hebes acies oculorum 1064, b. caligines oculorum 368, b.* bl. gesicht haben *acie hebetiore esse 17, c*

blödigkeit *hebetudo; hebetatio 1064, c. mollities 1438, d. animi infractio, demissio 950, b*

bloquade *conclusio 541, d*

bloquiren *in obsidione tenere 2056, a. corona cingere &c. 612, a*

bloß *nudus 1542, d. merus 1393, b. inopertus 1645, b.* bl. vocal music *assa vox 239, a.* bl. instrumental music *assa tibia ibid.* bl. degen *districtus gladius 2231, d. gladius strictus vagina 1016, c.* sich bloß geben *dare nudum latus 1224, a*

blösse *nuditas 1543, a.* bl. des orts *calvitium loci 374, b*

blössen das haupt *aperire caput 1643, d.*

bluderhosen *laxæ bracæ 331, b*

blühen *florere 921, c. floride emitere 921, a. vernare 2458, a. P. inducere se in florem 831, b.* zeitl. bl. *præflorere 922, a*

blühend *florens 921, c. viridis 2519, d. P. comans 574, a. floridus, e, 921, a.* bl. alter *flos ætatis 920, c*

blühung *viror; viriditas 2520, a*

blume *flos 920, c.* blumen *P. vernales opes 2457, d.* bl. der weiber *menstruum &c. 1383, a.* ein weib das die bl. hat *menstruata c*

blumen-göttin *Chloris 502. c*

blumenwerck an säulen *encarpa 784, a*

blümichen *floseulus 920, d.* bl. der liebe *amarantus 108, b*

blüt *flos 920, c. germinatio; germinatus 1006, a.* bl. des geschwürs *caput ulceris 413, d.* bl. eines granatapffels *balaustium 291, c*

blut *sanguis 1994, a.* ohne bl. *exsanguis 1995, b. intruentus 637, a* bl. lassen *dare sanguinem 1994, b.* bl. vergiessen *calido tellurem sanguine fœdare 951, c. cruentari scelere; cruentare manus sanguine 637, b.* bl. ausspeyen *eructare saniem 1993, b*

blutader *vena 2439, d*

blutägel *sanguisuga 1995, a. hirudo 1088, c*

blutarm *cui minus nihilo est 1511, d*

blutbalg *uterculus 2581, a*

blutdürstig/ blutgierig *sanguinolentus; sanguinarius 1994, d. avarus cædis 254, b. cruentus 637, a*

blutdürstigkeit *sanguinis libido 1253, c*

bluten *sanguinare 1995, a*

blutfluß/ blutgang *profluvium sanguinis 927, a. hæmorrhagia 1054, a. hæmorrhoides b*

blutflüßig *hæmorrhoicus 1054, b*

blutfreund/ blutverwandt *agnatus; cognatus 1487, a. consanguineus 1994, c. necessarius 1498, b. maximis vinculis & propinquitatis & affinitatis conjunctus 1831, a.* blutfr. seyn *sanguine cui conjungi 1994, c*

blutfreundschafft *consanguinitas 1994, d. conjunctio sanguinis 1179, b. germanitas 1006, b*

blutgierig s blutdürstig.

blutig/ blutfünstig *cruentus 637, a. cruentatus b. sanguineus 1994, c. infectus sanguine 846, a.* bl. krieg *funestum bellum 982, a. bellum cruentissime gestum, quo non alind cruentius cæde clarissimorum virorum 637, a.* bl. machen *cruentare 637, a*

blütknospe *uterculus 2581, a*

blutrichter *latrunculator 1223, a*

blutroth *suffectus sanguine & ighi 849, a*

blutrünstig *cruore pollutus 1303, a*

blutschande *incestus, um; nuptiæ incestæ; flagitium incestum 489, a.* blutsch. begehen *incestare; incestum committere 489, a*

blutschwär *carbunculus 416, d. anthrax 159, d. formica 2561, b*

blutspeyung *exscreatio cruenta &c. 2029, c*

blutstein *hæmatites 1054, a. trichos 2384, b. schistos 2018, c. elatites 775, d*

blutwurst *apexabo 170, c.* blutwürste *botuli cruore distenti 330, d*

bock *hircus 1687, d.* geschnittener b. *caper 396, d.* junger bock/ böcklein *hædus 1053, d.* bock zum gärtner setzen *lupo ovem committere 1615, d. 1303, d. custodem ovium lupum habere 665, d*

böckin *hircinus; hirquinus 1687, d*

böcklein *P. barbigera pecudes 296, d. hædulus; hædilli 1053, d*

bocksbart *come 574, d. tragopogon 2369, b. barba hirquina 295, d. barbula hirci 296, b. 1088, a*

bockshorn *carphoi &c. 423, b. fœnum græcum 932, c*

böden *fundus 977, d. solum 2144, a. pavimentum 1668, d. tabulatum; tabulamentum 2179, d. contignatio 2394, a.* boden im schiff *carina 420, a,* bod. den man auff und nieder schieben kan *funduli ambulatiles 978, b.* bod. mit eichenen bretern beschlagen *solum assibus roboreis compingere; quernis assibus contabulare 237, c.* zu böden werffen *arietare in terram 211, c.* s. grund/ zu grunde gehen. vom böden gefüttert werden *accipere conditicia cibaria 587, c*

boden-see *brigantia 334, d*

bogen *arcus 199, a. P. cornu 610.* bogen papier *plagula 1740, d. plagula chartarum 496, a. so-*

mus 2359, b. bog. am rad / gewölb *apſis 179, c.* bogen ſchlieſſen / wölben *arcuare* bog. ſpannen *arcum tendere 199, a. P. curbare flexile cornu 914, b*

bogenſchuß *telorum miſſio 1421, b. ſagittæ emiſſio 1424, c*

bogenweiß *arcuatim 199, d*

böhmen *Bohemia 319, b*

bohne *faba 831, d.* welſche boh. *ſmilax hortenſis 2131, a. dolichus 738, c. faſelus 861, a.* boh. in ſchalen *conchis 584, b*

bohnen-flecklein *hilum 1083, b*

bohnen-kuch *fabacia 832, c*

bohnen-mehl *lomentum 1282, d*

bohnen-ſpreu *fabaginum acus 832, c*

bohnen-ſtengel *ſtipula fabalis 832, c*

bohren *forare 942, c. terebrare 2320, d.* das bohren *terebratio d.* das leicht zu bohren *fornbilis 942, c*

böhrer *terebra 2320, d. caſtrum 362, b.* ein kleiner b. *terebellum 2320, d*

bolen *tabula 2278, c*

bolenweck *tabulatio 2279, c.* geſchloſſen bolenw. *cloſtrum 554, c*

bollwerck *mœnia 1433, a. munitio; munimentum 1468, b.* bollw. auffführen *aggerem jacere, exſtruere 65, b*

bolz *ſagitta 1977, b.* bolzen / die ein ander geſiedert / verſchieſſen *ab alio amentatas haſtas lacertis ſuis viribuque torquere 115, a*

bombe *bombus 320, d. phalarica 1714, a. igniuomum dolium 321, b*

boot *acatium; acatus 9, d*

borg (ſchwein) *majalis 1329, b*

borgen *fœnerari 933, a. rogare 1946, a. mutuare; mutuum ſumere; mutuo accipere 1481, a. argentum alicunde ſumere &c. 2258, c*

borgung *mutuatio 1480, b*

born ſ. brunn.

borras *ſanterna 1995, c*

borretſch ſ. burretſch.

börſe *baſilica; byrſa 300, b*

börſte *ſeta 2093, a*

borſtig *ſetoſus; P. ſetiger 2093, b*

borten *fimbria 899, b. ſegmenta 2045, b.* güldene b. *monile 1443, c.* mit b. belegt *fimbriatus 899, c*

bortenwürcker *limbolarius 1263, b. ſericarius textor 2081, b*

böſe *malus 1331, b. maleficus 1333, a. malignus, e, c. malitioſus, e, 1334, b. improbus, e, 1819, d. prabus, e, 1802, c. corruptus, e, 1960, c. vitioſus, e, 2528, c. obſcenus 1559, c. ſiniſter 2121, d. amarus 108, a. indignabundus 715, a.* b. lufft *gravitas cœli 1038, a.* b. müntze *mali commatis nummi 578, c.* b. ſorgen *atra cura 245, c.* böſe zeit *temporum iniquitas 45, b. temporum atrocitas 251, d. anguſtia temporis 245, b.* b. zeitung *atrociſſima litera 251, c.* b. weib *incommoda & importuna uxor 580, b.* böſen namen haben *male audire 1332, c.* böſe machen *irritare 1164, b. laceſſere 1199, d. calefacere quem 573, b. abalienare animos 93, d. infenſum quem reddere 871, b.* ſ. erzürnen. böſe ſeyn *indignari 715, a. ſtomachari 2226, c.* böſes und gutes *fandum atque nefandum 857, b.* böſ. thun *facinus committere 838, d.* böſ. lernen wir eher als gutes *dociles imitandis turpibus ac pravis omnes ſumus 735, c.* böſe werden *exacerbari 13, c. dolore incendi 738, a. obiraſci 1163, b.* auff einen b. werden *vehementer cui iraſci 1163, b. ergà quem odium ſuſcipere 810, b.* der leicht böſe wird *irritabilis 1164, d*

böſewicht *nequam atque improbus homo 1505, a. ſceleſtus 2016, b. ſceleroſus c. ſceleratus d. paratus ſceleribus 1646, d*

boßhafftig *ſceleratus, e, 2016, d. facinoroſus 830, a. maleficus 1333, a. malignus c. nefarius, e, 839, d. amarulentus 109, b*

boßheit *malitia 1334, a. maleficium 1333, b. nequitia 1505, b. prabitas 1802, d. improbitas 1820, a. perverſitas 2477, a. acerbitas 13, b*

bothe / bothſchafftter *nuncius 1549, c. nunciator 1550, b. interuncius 1551, a. legatus 1230, a. tabellarius 2279, b. angelus 142, b. curſor 659, d. libellio 1252, c. portitor 1780, b*

bothen-lohn *evangelium 818, b*

bothſchafft *legatio 1230, b. nuncium 1549, b. nuntiatio 1550, b.* gute bothſch. *evangelium 818, b.* bothſch. bringen *apportare nuncium 1780, d. afferre nuncium 877, b*

botmäſigkeit ſ. potmäſ.

botryn *ambroſia 112, d*

böttger / böttticher *victor 2504, b. doliarius 738, d. doliorum factor 841, a*

boutdeaux *Burdegala 341, d*

boußirte bilder *encauſtica 477, b*

brachacker / brachland / brachfeld *1537, b. ager novalis 63, d. terra inarata 221, a. verſatum 2458, b. ager requietus 1899, c*

brachendiſtel *eryngc 814, b*

brach liegen *reſſare 458, c*

brachmonat *junius 1180, c*

brachſme / braſſen *cyprinus latus 671, c. aurata 271, a*

brachvögelein *rubetra 1955, c*

brand *incenſio 386, a. incendium b. flagrantia; conflagratio 911, c. ſitio 2354, a. torris 2366, a.* br. im getreyde *rubigo 1944, c.* br. an bäumen *patella 1664, a*

brandhirſch *cervelaphus 2368, d*

brandig *carbunculoſus 416, d.* br. ſeyn *carbunculare ibid.*

brandlattich *chamæleuce 492, b*

brandmahl *ſtigma 2209, a. fugitivorum epigramma 801, d.* der ein br. hat *ſtigmaticus &c. ſtigmatias; ſtigmoſus 2209, b. cauteriatus 450, c. frontem literatus 980, c.* br. geben *frontis ſtigma inurere 2575, b*

brandopffer *holocauſtum 1091, a*

brandſtätte *buſtum 2574, b. buſticetum c. combuſtæ fortunarum reliquiæ 2575, b*

brandſtein ſ. ziegel.

brate *caro aſſa 238, d*

braten *aſſare 239, b. torrere 2358, c. ignibus ſuccenſis torrere 386, b*

bratenwender *verſa automaton 281, d*

bratpfanne *ſartago 2003, c. artopta 226, b. frictorium; frixorium 957, d*

bratſpieß *veru 2480, c*

bratteller *lanx 1218, b*

bratwurſt *lucanica 1289, b*

brauch *uſus 2582, b. uſio; uſura 2583, b. uſurpatio 2585, a.* ſ. gebrauch.

brauchbar *utenſilis 2583, c*

brauchen *uti 2581, d. uſurpare 2584, b. terere 2324, b.* zur luſt br. *frui 964, b.* nicht mehr br. *uſum rei dimittere 2583, a*

bräuchlich war es *moris fuit 1453, d.* ſ. gebräuchl.

brauen und kochen *miſcere 1415, b.* bier br. *coquere cereviſiam 601, c*

brauhahn *zythus 2606, d*

braun, braunroth *badius 289, b. fuſcus 985, d. violaceus 2515, b. aquilus 186, c. ſubniger 1511, a. ſpadix 2164, b. puniceus 1758, b. byſſinum 1114, a.* braun und blau *lividus vibicibus livedine totam cutem depictus 1278, b.* br. farbe *color aduſtior 2574, d.* br. pferd *equus ſpadiceus; puniceus; bajus 807, c.* br. machen / färben *fuſcare 986, a. ferrugine pingere 886, b*

braunfärber *violarius 2515, b*

braunwurtz *ſcrofularia 2037, d*

brauſen / das br. *ſtrepitus 2228, d. fremitus 953, c*

brauſen *æſtuare 55, a. ferbere 886, b. immurmurare 1472, b. immugire 1459, c. ſtrepitare 2229, a.* der wind brauſet *P. boreas ſtridentibus adfremit alis 953, d*

brauſend *æſtuoſus 55, a.* br. meer *exæſtuans oceanus 55, b*

braut *ſponſa 2191, d. nupta 1541, c. P. nympha 1555, b.* br. und bräutigams beyſtände *auſpices; paranymphi &c. 277, c.* das iſt die braut da man ümb tantzet *hæc ipſa eſt Helena; pro qua digladiabantur 1086, b*

braut-bette *lectus genialis 1228, c. genialis torus 1013, d*

brautdiener *paranymphus 1638, b*

brautfackel *fax nuptialis 868, b. 1541, d. taeda 2292, c*

brautgeſchenck *pamphernæ 1638, b*

bräutigam *ſponſus 2191, d. maritus 1351, c*

brautlied *epithalamium 805, c. thalaſſio; thalaſſus 2336, c. hymenæus 1111, b*

brautſchleyer *flammeum virginale 913, a*

brautſuppe *nuptiales feſcennini 888, a*

brautwerber *proxenetes 1836, b. paranymphus 1638, b*

brechen *frangere 948, c. rumpere 1959, d. carpere 423, c. crepare 827, b.* ſich br. *ruëtare; nauſeare 1495, a. eructare 1955, d. vomere; vomitum facere &c. 2561, b. evomere d.* das br. *vomitus; vomitio 2561, c.* der ſich gerne bricht *vomitor d.* den bund br. *violare fœdus 2515, c.* die geſetze br. *perrumpere leges 1962, a.* einen brieff br. *reſolvere literas 2147, b.* den muth br. *frenis animum compeſcere 954, a.* eine urſache vom zaun br. *invenire cauſam 1449, b*

brechzaum *P. duri lupi; lupatum; frena lupata 1304, b.* brechz. anlegen *temperare ora frenis lupatis 954, a*

breit *latus, e, 1223, b.* br. maul *ſparſum os 2165, b.* br. ſeyn oder werden *latescere 1223, c*

breite *latitudo 1223, c.* br. und weite *ſuperficies 837, a*

breitblätterich *latifolius 1223, c*

breitfüßig *latipes 1704, a. 1223, c. palmipes 1624, c. plancus 1741, a.* breitf. vögel *palmipedes avis 268, d*

breitnäſig *ſimus 2118, c*

breme / bremſe *aſilus &c. 233, c*

brennetſen *cudicula 2395, b. cauteris cauterium 450, b*

brennen *ardere 200, b. flagrare 911, a. urere 2573, a. cremare 624, b. igneſcere 1131, c. æſtuare 55, a. flammigare 913, b. uſtulare 2574, a. adurere d. torrere 2365, c. P. adoleſcere ignibus 1574, d* durchaus br. *perurere 2575, c.* es brennt *P. furit æſtu ad auras 54, c.* das br. *uſtio 2573, d*

brennend *flagrans 911, b. igneus 1131, c.* br. werden ſ. entbrennen.

bremer (*mons*) *brennus 333, a. pyrenæus mons 1864, c.* br. an blumen *carbunculatio 416, d. uredo 2573, c*

brennkolbe *diploma 718, b*

brennofen *clibanus 549, c*

brennung *crematio 624, c*

breſilienholtz *lignum acanthinum 9, c*

bret *aſſer 237, c. tabula 2278, c.* auffm bret ſpielen *tabula ludere 2279, a.* mit bretern belegen *contabulare 2279, c.* höher ans bret kommen ſ. befördert werden.

bretergen *aſſerculi 237, d*

bretſpiel *alea 89, b. ludus alea 1293, d. abacus 4, b. alveus luſorius 106, b. 1295, b. alveolus ibid. frivolus 959, c. latruncularia tabula 1223, a*

bretſtein *calculus; latrunculus 366, a*

bretzel *ſpira 2186, c. collyris 564, d. placenta tortilis 2363, b*

breuen / etwas unter ſich br. *coquere quid 601, d*

breune *ſynanche 2273, b*

brey *puls 1850, c. pulmentum d. pulmentaria cibus 1851, a.* br. im maule haben *glus frigefactare 1015, d*

bricke *murana 1471, b. muſtela 1476, c*

brieff *epiſtola 804, c. litera 1275, c. tabula 2278, d. liber 1252, a. codicilli 443, b.* br. ohne ſiegel *ſignatum 2107, b. Uriæ* brief *litera Bellerophontea 305, b.* br. wechſeln *colloqui cum quo per literas 1286, b.* vom freunde br. bekommen *colligi literis ab amico 566, a.* br. u. ſiegel drüber geben *ſubſignare 2108, c*

briefflein, *literula 1275, d. epiſtolium 805, a. chartula 496, a. pittacium 1736, b*

brieffſchranck / briefftaſten *Archivum 198, a. chartarium; chartophylacium; tabularium 497, a*

briefftrager *tabellarius 2279, b. libellio 1252, c*

brieffwechſel / brieffwechſelung *epiſtolare colloquium 805, a. commercium literarum 1394, b*

brill *conſpicilium 2174, a. conſpicillum 2180, b*

brillenmacher *ſpecularius 2180, c*

bringen *ferre 875, b. afferre 877, b. ducere 751, d. portare 1780, a.* ſchaden br. *mala importare 1781, b.* an ſich br. *pellicere 1201, c. obligare 1260, d.* endl. an ſich br. *uſu capere 2584, a.* unter ſich / unter ſeine gewalt br. *ſubjugare 1177, a. ſub jugum mittere 1174, d. redigere ſub ſuam poteſtatem 77, c.* auff die welt br. *progignere 1015, a.* auff den platz br. *in medium proferre 1367, c.* aus einem das geheime br. *arcana cujus elicere, elicere 1201, a.* aus einem die wahrheit br. *exſculpere ex quo verum 2039, c.* unter die leute br. *efferre 880, a. vulgare 2587, b. divulgare c.* ans licht br. *in lucem e tenebris vocare 2565, d.* wieder ans licht br. *revocare in lucem 2568, c.* dahin / zu etwas bringen *perpellere 1680, c.* auff die beine br. *comino-*

vere 1456, d. zu ſich ſelbſt bringen *adſpergere aquam 2165, d.* zu rechte / zu baaren bringen *cogere in ordinem 74, d.* zu bette bringen *in lectum collocare 1281, a.* umbs geld bringen *fraudare pecunia 952, d.* einen üm das ſeine bringen *comedere aliquem 772, b.* ins unglück bringen *trahere quem in calamitatem 2369, d.* zu gnaden bringen *reſtituere in gratiam 2203, c.* zu ehren bringen *prouehere quem ad dignitatem 2435, c.* in rechnung bringen *in rationes referre 883, b.* zu ſtande bringen *componere 1768, a.* zu ende bringen *ad exitum perducere 756, b*

brochkefer *bruchus 336, a*

brocke / broſam *mica 1401, c. fragmentum; P. fragmen 949, a. analecta 132, c.* der br. auffleſet *analectes d.* br. eſſen *P. ambeſas abſumere menſas 772, a*

bröcklein *caſſum 429, d*

bröcklich *friabilis 959, c*

brocksberg *bructerus; melibocus 336, a*

brod *panis 1630, d. P. ceres 480, d.* grob br. für das geſinde *autopyros 282, a.* br. wircken *panem deſingere 901, d.* br. aufflegen *P. cererem caniſtris expedire 388, a.* br. aus den zähnen rücken *bolum e faucibus eripere 320, c*

brodback *panificium 1631, b*

brodem *vapor 2423, a*

brodemen *halare 1058, c. exhalare d. vaporare; evaporare 2423, b*

brodkorb *panarium 1631, b. caniſtrum 388, a. Thylacus 2346, a.* brodk. höher hängen *cibum deducere 754, b*

brodkuchen *artolaganus 1207, c*

brodrinde *cruſta panis 637, c*

brodſack *reticulum 1933, b*

brodſchauffel *infurnibulum 984, b*

brodwürme *blatta 318, b*

brombeer *morum rubi 286, d. 1955, b*

brombeerbuſch / brombeerſtaud *rubus 1955, b. rubetum c*

broſam ſ. brocke.

bruch *fractura 949, a. ruptura 1960, a. ſectura 2044, d. epiplocele 803, c. hernia 1074, b. bubonium 337, d. hydrocele 1110, b. enterocele 787, c.* br. am leibe *ramex 1909, d.* br. am hals *bronchocele 335, d.* der einen br. hat *hernioſus 1074, d. hydrocelicus 1110, b. enterocelicus 787, c.* der einen br. am leibe hat *ramicoſus 1910, a.* brüche an händen *&c. rhagades 1935, a*

bruchkraut *aſter atticus 240, a*

bruchſtein *camentum 359, d*

brücke *pons 1773, d*

brückengeld / brückenzoll *vectigal 2433, a. portorium pontis 1780, c*

brückpfahl *ſublica 2143, c*

brudeln *bullare; bullire 340, d*

bruder *frater 951, b. conſanguineus 1994, c. P. eodem prognatus eodem 431, a.* brüder von einer mutter *fratres uterini 2581, a. 951, b.* ein rechter br. *germanus 951, b.* br. werden *congermanoſcere 1006, c*

brüderchen *fraterculus 951, d*

brüderlich *fraternus, e, 951, a. germanus, e 1006, b*

brudermörder *fratricida 951, d*

brüderſchafft *fraternitas; fraterna neceſſitudo; fraternum ſodalitium 952, a. 1499, b. 2135, b. ſodalitas ib.*

bruders ſohn / kind / kinder *fratruelis 951, a. nepos ex fratre 1504, b. patruelis 1663, d. amitini, ae 118, d*

bruders weib *fratria 951, a*

brügeln ſ. prügeln.

brühe *embamma 779, c. jus 1183, b. jurulentia 1184, a. ſorbitio 2156, b.* köſtl. br. *garum 995, a*

brühen die ſäue *glabrare ſues 1056, a*

brühwarme lügen *calidum mendacium 372, b*

brüllen *boare 330, a. mugire 1459, b. rugire 1956, c. mugitus edere 1459, c.* das br. *mugitus ibid. rugitus 1956, c*

brummeiſen *crembalum 624, c*

brummen *murmurare 1472, a. fremere 953, b. infremere; perfremere d.* brum. wie die bienen *bombum facere; bombire; bombitare 320, d.* das br. *fremitus; fremor 953, c*

brummochſe *dux gregis 1040, a*

brunn *puteus 1859, b. fons 934, d*

brunnendeckel *puteal 1858, c*

brunnenehmer *modiolus 1428, b*

brunnengräber *putearius 1859, c*

brunnenmeiſter *aquileges; aquilices 184, c*

brunnenwaſſer *aqua fontana 182, a. 935, a. aqua putealis, putealis 1859, c. a fontibus unda 2, c*

brunnhaacken *lupus 1304, b*

brunnkaſten *crater 622, b*

brunnkreſſe *laber 1225, b. ſiſymbrium 2128, d*

brünnlein *fonticulus 935, a*

brunnqvell *ſcaturigo 2015, c. caput aquæ &c. 413, c*

brunnröhren / die ſich in einander ſchlieſſen *lingulati tubi 1267, b*

brunnſchwengel *ciconia 512, b. tolleno 2357, b*

brunſt *ardor 201, a. æſtus 54, b. calor 371, d. ſervor 886, d. flagrantia 911, c. tentigo 2304, b.* böſe br. *ſatyriaſis 2008, d*

brünſtig *flagrans, tis 911, b.* br. liebe *ardens amor 121, d.* br. werden *ardeſcere 200, d. caleſcere 372, d. ardore animi concaleſcere 373, a.* br. ſeyn *flagrare 911, a*

brüſch *ruſcus 1966, c*

brüſſel *Bruxella 337, b*

bruſt *pectus 1673, b. mamma 1334, b. mamilla c.* br. (am weib) *maſtus 1356, c.* brüſte *ubera 2429, b. ruma, æ 1958, d. nutrices 1553, d* die br. wachſen *pupilla primitus fraternulant, ſororiant 952, a*

bruſtbeer / bruſtbeerlein *zizyphus 2603, c. ſerica 2081, b*

bruſtbild *medalia 1362, c.* rundes bruſtb. *clypeus 555, b*

brüſten ſich *criſtas tollere 633, c*

brüſtichen *ſupparus 2266, b*

bruſtharniſch / bruſtlatz / bruſtbeltz / bruſttuch / bruſtwehr *thorax 1344, a. lorica 1287, c. pectorale 1673, c. faſcia pectoralis 859, d. mammillare 1334, c. rheno 1935, d. ſtrophium 2233, a*

bruſtwurtz *laſer &c. 1219, a*

brüten *fœtificare 934, a. ova incubitare 641, a. incubitare b. incumbere ova 642, d.* das brüten *cubatus 640, b*

brüt-hüner *gallina ad partum appoſitiſſima 1767, c*

brütung *pullatio 1849, c*

bube / böſer / loſer b. *nebulo 1497, c. nocens 1521, d. verbero * 2459, a. quuquilio 1904, b.* hauffe böſer buben *ſentina 2067, d.* ſ. leichtfertig; ſ. nichtswürdig.

bubenſtrel *dipſacus &c. 718, b*

bubenſtück / büberey *ſcelus 2016, a. flagitium 910, b. nequitia 1505, b*

bübiſch *ſcurrilis, ter 2040, b. infamis 852, d. flagitioſus, e 910, b*

buch *liber 1251, d. codex 443, a. volumen 2558, c. monumentum 1443, d. corpus 613, c. commentarius, um 1381, a.* buch papier *ſcapus 2015, a. ſcapus 496, a.* bücher *ſcripta 2030, b. P. ſupellex chartea 497, a. muti magiſtri 1324, d.* bücher h. ſchrifft *biblia 311, b.* in b. beſchreiben *P. explicare quid chartis 496, b.* übern b. liegen *impalleſcere chartis 496, b*

buchbinderſtube *officina libraria 1572, c*

buchdrucker *librarius 1252, c*

buche / buchbaum *fagus 849, d*

büchen / buchbäumin *faginus; faginus; fageus 849, d*

buchecker *glans fagea 1017, b*

bücherfürſteher *bibliothecarius; a bibliothecis alicujus; bibliothecæ præfectus, cuſtos 312, a, b*

bücherrahm *librorum loculamenta 1280, b*

bücherſchranck / behältnis / kaſten *foruli 935, d. armarium 218, a. librarium 1252, c*

bücherſchreiber *ſcriptor 2031, c*

bücherverwahrer *capſarius 411, a*

buchführer gewölbe *P. argiletana taberna 208, a*

buchhalter *logographus 1282, c. arcarius 192, a. ſcriba 2030, d. magiſter ſcripturæ 2031, d. a commentariis 1381, c. commentarienſis d*

buchhändler / buchfährer *bibliopola 311, b*

buchladen *taberna libraria 1252, c. 2277, b. officina libraria 1572, c. taberna ubi libri proſtant 311, c. libellus 1252, b*

büchlein *libellus 1252, b. codicillus 443, b. commentariolum 1381, d*

buchsbaum (buchsbäumen holtz) *buxus 343, b.* buchsbäume *buxetum ibid.*

buchsbäumern *buxeus; buxoſus 343, b*

büchſe *bombarda 322, a. pyxis 1866, c. ſclopus 2027, a*

büchſenmeiſter / conſtabel *balliſtarius; catapharactarius 292, b*

buchſtab *littera 1275, b. elementum 777, b.* buchſtaben *Cadmi filiolæ atricolores 246, b*

buchſtabiren *dicere ſyllabatim 2271, c. ordinare literas ſyllabarum 1598, c*

buckel *gibbus 1011, d. tuber 2394, c. ſtruma 2233, c.* buckeln *bulla 340, b.* buck. an den büchern *umbilici 2539, a.* b. voll ſchläge *dorſum plagoſum 1740, b.* der buckel juckt mich *dorſum mihi pruris 747, a*

buckelicht *gibboſus, gibber 1011, d. dorſuoſus 747, b*

bücken / ſich bücken *cernuare 482, b. ſubſidere 2058, b. conquiniſcere 590, d*

bückling *halec torrefacta 1057, d*

bude *taberna 2277, b*

buder *diapaſma 700, a*

büffe geben *pugnos in quem ingerere 1009, c*

büffel *biſon 315, b. bonaſus 322, d. bubalus 329, b. urus 2576, b*

büfgen *pupus 1854, b. pupulus c.*

buhlen *amare 120, a*

buhler / buhle *amaſius; amaſio 109, d.* buhler zanck iſt der liebe anfang *amantium ira amoris integratio eſt 1555, d*

buhlerlied *390, a. feſcennini 887, d. cinædica cantio 520, c. poëſis amatoria 121, b*

buhleren / buhlſchafft *venus 2455, b. amores 122, a. amatio 121, b. res venerea 2456, b*

buhlerin *amaſia 121, c*

buhleriſch *venereus 2456, a*

buhlteufel *ſuccubus 642, a*

bulgarey *Mœſia inferior; Bulgaria 1434, b*

bulla *diploma 718, b*

bültz *boletus 320, a*

bund / bündel *faſcis 860, d. nexus 1500, d. vinctus; vinctura 2508, c. conſinctio d.* bund aufs haupt *cidaris 512, d.* bund / bündnis *ſocietas 2133, c. pactum 1618, b.* b. machen *conſpirare 2187, d. fœdus icere 1127, a.* b. brechen / ſchwächen *fœdus negligere, violare, rumpere, infirmare; facere contra fœdus 930, c.* ihr ſeyd an den bund nicht gehalten *vos non tenent veſtra fœdera ibid.* ſ. verbündnis.

bundbrüchig *fœdifragus 931, a. ruptor fœderis 1960, a.* bundbr. werden *pactum perfide rumpere 894, d*

bündlein *faſciculus 861, a. manipulus 1341, c*

bundsgenoſſe *ſocius 2133, b. fœderatus 931, a*

bunt *diſcolor 570, c. verſicolor d. maculoſus 1321, a. multicolor 1464, b.* bunt kleid *veſtis polymita 1763, a.* bunt geſticke kleid *intertexta pluribus modis veſtis 2535, b.* da alles bunt über gehet *rerum ſurſum ac deorſum euntium verſatio 693, b*

buntfarbig *colorius 569, d*

bürde *onus 1581, d. ſarcina 2000, d.* ſchwere bürde auf den hals laden *provinciam capere duram 2511, d*

burg *arx 229, a. caſtellum 432, d. burgus 342, a*

bürge *vas 2426, b. ſponſor 2192, a. manceps 1335, a. obſes 1560, c. fideiſſor 833, b. ſidejuſſor c.* b. in geldſachen *præs 1796, c.* b. werden *ſpondere 2191, d. fidejubere 893, c. fidem interponere ſuam 892, c. ſuſcipere æs alienum amicorum cauſa 48, c.* bürgen ſtellen *cavere obſidibus de pecunia 443, d.* einen zwingen / daß er bürgen ſetze *vadari 2426, c.* bürgen ſoll man würgen *ſponde, noxa præſto eſt 2191, d*

bürgemeiſter *conſul 594, a.* bürgem. ſeyn *agere conſulem; conſulatum obtinere, gerere &c. 594, b.* ſtets bürgem. bleiben *vitam omnem conſulariter agere 594, c*

bürgemeiſter-amt *conſulatus 594, b. imperium conſulare 1649, d. P. curule ebur &c. 654, c*

bürger *civis 532, b. incola 567, d. oppidanus 1591, b. municeps 1470, c.* neue b. *coloni 566, d.* b. werden *adſcribi in civitatem 2032, a*

bürgerfeind *trux ſæviſque inſectator plebis 270, d*

bürgerfreund *popularis 1777, a. publicola 1841, a. homo popularis auræ; plebicola & omnis popularis auræ captator; P. gaudens popularibus auris 270, d*

bürgerkrieg *bellum inteſtinum, domeſtic. civile 306, a*

bürgerlich *civilis; civicus 533, b. politicus 1760, c*
bürgerrecht *jus municipale; municipatus 1470, c.* bürg. erlangen/ annehmen *ut beneficio civitatis 2582, a. donari civitate; in civitatem recipi; civitatem consequi 532, d*
bürgerrolle *album civium 86, b*
bürgerschafft *civitas 532, c. civitatis corpus 613, b. politia 1760, c. urbs 2569, c*
bürgers kind *indigena 1014, c. 1143, d*
bürgschafft *sponsio 2192, a. fidejussio 893, c.* freunde in bürgsch. stecken *amicos ære alieno obstringere 48, c*
burgundier *Hedui 1065, d. Sequani 2074, d*
burretsch *borrago 328, c. buglossus 339, b. Euphrosyna 821, b*
bürste *peniculus 1688, b*
bürsten das haar *capillos comere, ornare 581, d*
bürtig *oriundus 1601, b*
busahrn *triorches 2379, d*
busch auf dem kopff *crista 633, c.* der einen hat *cristatus ibid.* s. gebüsche.
busem *sinus 2122, b*
busse *pœnitentia 1757, d.* busse thun *pœnitentiam agere ibid. pœnitudinem gerere &c. 1758, a.* nicht mehr thun ist die beste busse *optimus est portus pœnitenti mutatio consilii 794, c*
büssen *luere 1301, a. pœnas pendere 1683, b.* büssen müssen *multari 1462, c.* seine lust büssen *morem gerere animo suo 1007, a*
bußfahren *buteo 342, c*
buß-tag *supplicatio 2166, d*
büssung *initio 1301, c*
butte *labrum 1196, b*
büttel *accensus 470, b.* s. stadt-knecht.
bütteley *carnificina 422, c*
butter *butyrum 343, a*
butterblume *struthea 2233, c*
buttermilch *oxygala, um 1617, a*
butterweck *meta lactans; meta butyri 1395, b.*

C.

Cadix *Gades 988, d*
calecutische hahn *gallopavus 992, d*
calecutsche henne *gallina Indica 992, d. gallina Africana, Numidica &c. 61, a*
calender *calendarium 366, d. fasti 861, b. ephemerides 798, a*
calendermacher *astrologus 241, d. qui siderum cursus & motus numeris persequitur 153, c*
calfontum *resina colophonia 569, b*
calmeuser *umbraticus 2540, c*
calmus *calamus aromaticus 221, b*
camel *dromas; camelus 749, b*
camelfarbe *camelinus color 378, c*
camerathen *comites 575, b. concorporales 614, b. socii 2133, a.* s. compan.
camillenblume *leucanthemis 1243, a.* römische cämillen *chrysanthemum 506, c*
camin *æstuarium 55, b*
camisol *subucula 2245, d*
cammer s. kammer.
campagne s. feldzug.
canal *alveus 105, a. aquæductio; aquæductus; aquagium 183, c*
canaille *canalicola 381, c. infima fax populi 849, c. 1147, a. carinantes 420, b*
candidat: sich als einen C. angeben *consiteri candidatum 385, c*
canonisiren s. vergöttern.
canterburn/cantelberg *Cantuaria 394, d*
cantor s. sänger; s. capellmeister.
cantorey *Chorus canentium, capella 504, c*
cantzel *cathedra 438, c. umbo, suggestus 112, b. concio 586, a. pulpitum 1850, c.* von der cantzel reden *dicere e superiori loco 703, a.* s. predigtstuhl.
cantzler *cancellarius, quæstor sacri palatii 383, a*
cantzley *graminatophylacium 1030, b. archivum, judiciale palatium & forum &c. 197, d. tablinum 2278, c*
cantzleyschreiber/ diener *secretarii 485, a. cancellarii 382, d.* s. copist.
capaun *castratus homo 433, b*
capellan *diaconus 697, b*
capelle *adytum 31, b. ædicula 31, b. cella 462, b. capella 396, c. sacellum 1971, d. sacrarium 1972, a*
capellmeister *chorodidascalus 505, c. phonascus 1721, d. chori musici præfectus 504, c. choragus, d*
capern *capparis 410, d*
capitain; der förderste *primipilus 1728, b*
capital *caput, fors, 413, c. 2162, a.* capital an der seule *epistylium 805, b*
capitel *caput 413, d. capitulum 414, c*
capitler *gerulus 1007, b*
capriolen schneiden *lumborum crissitudine fluctuare 633, a*
carcedonier *carchedonius 417, b*
cardamome *cardamomum 418, a*
cardebenedict *carduus benedictus 419, a. atractylis 250, a*
cardinal *cardinalis 418, d*
carfunckel *anthrax 159, d. apyrotos 182, a*
carfunckelstein *pyropus 1684, d*
cärmen machen *poema facere, componere, condere 1758, d*
cärmesin *coccum; coccus 557, b*
carniol *sarda 2001, b*
carthaginenser *Pœnus 1758, a*
carthaginensisch *Punicus, e 1758, b. carthaginiensis 425, d*
cärthaune *tormentum 2363, c*
caspische meer *Caspium mare s. Hyrcanum 428, c*
cassa *ararium 49, b. arca 191, d. fiscus 908, d*
cassefistel *cassia 428, b*
cäßterer *arcarius 192, a*
castanien *castanea 430, a. balanus; nux castanea 291, a*
castanien-braun *badius 289, b. ferrugineus 886, b. spadix; spadiceus 2164, b*
catechismus-lehre *catechesis 437, b.* im catechismo lehren *catechisare b*
catechismus-schüler *catechumenus 437, c*
cathedet *cathedra 438, c. pulpitum 1850, c*
cavallerie *ala; alaria cohortes 81, d. &c.* s. reuterey.
cavieren *fidem suam interponere 1771, b*
caution stellen *obsidibus de pecunia cavere 1560, c*
cedern *cedrus 459, b*
cederssafft *cedrium; oleum cedrinum 459, c*
censür *censura; examen 824, c*
centfolien *centifolia 934, a*
centner-schwer *centenarius 473, a*
ceremonie *ceremonia 360, a*
ceremonienmeister *admissionum magister 1432, a*
chalcedonier *marrha 1472, c. onyx 1582, c*
charfreytag *dies parasceves 1638, c*
charge bedienen *locum obtinere 1279.* höhere charge geben *promovere quem in amplioris gradum, ad amplissimas procurationes 1457, c*
cholerische feuchtigkeit *cholera, 503, d. bilis flava 313, d*
chor *chorus 504, b.* chor der sänger *odeum 1566, d*
choralist *chorocitharista 531, b.*
christen *christiani, crucicolæ 506, a. P. christicolæ 567, b. domestici Dei 743, b. P. mancipia Christi 1335, b.* junge christen *catechumeni 437, c*
christenthum *christianismus 506, b*
christlich *christianus 506, a.* christliche glaube *catholica fides 439, a*
christmonat *december 684, b*
Christus *P. flos Davidicus radice Jessea editus 678, b*
christwurtz *pulmonaria 1850, c. veratrum nigrum 2458, b*
chronick *chronica 506, c. annales, 154, d. monumenta vetustatis, b. monumenta annalium 1443, d*
chrysolith *chrysolithus; chrysoberillus 507, c*
chrysopraß *chrysopbrasus 508, a*
Churfürst *Elector 1234, c*
Churfürstenthum *Electoratus, c. ibid.*
cibeben *garyophylla 427, b*
cilicier *cilix 517, c*
circkel *circulus 528, c. circinus 527, b.* halber circk. *semicirculus 529, b. semiorbis 1594, b. semirotundum 1953, b. hemicyclus 1069, b. hemisphærium d.*
circkelweiß *circularis 529, a*
cistern *cisterna 531, a*
cistern-wasser *aqua putealis 182, a*
citadelle *propugnaculum 1847, b. arx imposita civibicus urbis; claustrum perdomitorum; sedes servitutis 229, a*
citation/ die euserste *peremtorium edictum 782, b*
cither *chelys 498, c. barbitos, on 298, c*
citrone *cedromelum 459, c. citromalum, citreum malum 532, a, b.* citronenbaum *citrus 532, a.* citronenfarb *citrinus 532, b.* citronengarten *citretum 532, b*
classe *classis 540, a*
clausenburg *claudiopolis 539, c*
clausur *fibula 891, b*
clausurmacher *fibularius 891, a*
clerisey *clerus 548, d*
client *susceptus 409, d. cliens 549, d. soldurius 2137, c.* clientin *clienta 550, a.* menge der clienten *clientela 550, a*
clistier *enema 785, a*
cobalt *cadmia, cobalium 347, a*
coblentz *Confluentes, Confluentia 925, c*
colica der sie hat *iliosus 1132, d*
collecte *collecta symbola; stipes sodalium 1232, d*
college *collega 1230, d*
collegia halten *colere auditiones 261, a.* man hält keine colleg. *est a magistru auditionibusque obeundu otium 261, a*
Cöln am Rhein *Colonia Agrippina 80, d*
comet *cometa; sidus terrificum 576, b. cincinnata stella 521, a. stella crinita 632, d.* ein hörnigter c. *ceratias 479, a.* ein runder *discus 719, d.* comet mit langem bart *pogonias 1719, a.* comet wie ein pfeil *aconti 19, b*
commandiren/ commando führen *cum imperio esse 1649, c. curare 656, c*
commentschüßlein *oxybaphum &c. 1617, a*
commissarien *recuperatores 1916, b. arbitri 189, c*
commißion *recuperatorium judicium 1916, b*
communiciren *omnia cum quo conferre 878, a*
comödiant *actor 70, d. actor scenicus 2017, b. comœdus 582, c. cantor 390, b. actor comicus, ibid. ethologus 817, a. histrio 1090, a. histrionia addictus ib. b*
comödiantenhafftig *histrionicus; histrionalis 1090, b. theatralis; theatricus 2338, a*
comödianten-lohn *lucar 1289, c*
comödianten-Principal *archimimus 197, a*
comödie *drama 749, a. mimus 1407, c. amphitheatrale spectaculum 125, a.* comödien spielen *agere fabulam 68, d. 70, a. comœdiam agere 582, c. ludos facere 1294, b. histrioniam facere, exercere 1090, b. fabulam exhibere 834, d.* von etwas comödien spielen *scenis quid agitare, producere in scenam 2017, b*
comödienhauß *amphitheatrum 124, d. theatrum 2337, d*
compan *collega 1230, d. commilito 1404, a. commanipulus; commanipulo 1341, d. compar 1634, c. particeps 1653, a*
compagnie *centuria 472, c. cohors 562, b. commanipulatio 1342, a.* die man von der compagnie stösset *discinctus 522, a.* compagnie machen *coire societatem 791, b. consortium inire 2163, a*
compaß *amussium 128, a. pyxis nautica 1866, c*
complexion *crasis 621, c. temperatura; constitutio 1747, d. temperamentum 2199, d*
concept einem verrücken *omnem ordinem consilii turbare 1597, d.* von einem böses concept haben *de aliquo malam opinionem imbibere animo 312, d*
concipiren einen brieff *exemplum literarum in codicillis exarare 443, c.*
concordantz *monotessaron 1444, d*
concubin *uxor usuraria 2583, c*
confect *bellaria 305, a. cupedia 652, b. dulcia 761, a. epidipnides 801, b. mensa secunda 1382, b*
confisciren *confiscare 909, a. publicare 1841, b*
confiscirung *publicatio 1841, b*
confrontiren *componere 1768, b*
constabel *catapultarius 436, b*
constantinopel *Byzantium 344, b. Constantinopolis 2220, d*
contagion s. pest.

contract

contract ſ. handel; ſ. vergleich.
contract *nervorum valetudo 1506, c.* der contract iſt *arthriticus; extortus membris fractisque 226, a. debilis pedibus manibusque articulorum dolore 680, c. omnibus membris extortus, fractus, captus, d. ib.*
contrafait *effigies 902, a. P. propriū enigma vultus 40, d*
contrat *contrarius, e 596, b*
contrascarpe *pomœrium 1763, d*
contribution eintreiben *coactiones jactitare 75, a.* ſ. tribut.
convent ſ. verſamlung.
conversabel *sociabilis consortio 2134, a*
convoy *comitatus 575, b. repulsoriæ cohortes 1681, d*
convoyiren *dare in præsidium cohortes 2057, a*
copey *exemplum 280, d. antigraphum 161, d.* cop. des briefes *exemplum literarum 825, d*
copiſt *amanuensis; servus a manibus &c. 108, a. bo-ethus 319, b. cancellarius 381, d. librarius 1252, c*
coralle *coralliū &c. 606, c*
corbatſche *lorum 1287, d*
corfu *Corcyra 607, b*
coriander *coriandrum 607, d*
corporal *decanus 682, b*
correct *emendatus, e 1378, b*
corrigiren *emendare 1378, a*
courtiſan *amasius 109, d. blandus 317, a*
creatur *plasma 1743, d.* ſ. geſchöpffe.
credentztiſch *abacus 4, b*
credentzen *libare 1254, b. prælibare 1255, a. prægustare 1648, a*
credentzer *prægustator 1046, a*
credit/ er hat ſchlechten cr. *fides ejus laborat 1195, c.* credit machen *firmare fidem suam 907, b. fidem præstruere sibi 892, c.* ſchlechter credit *angusta fides 145, a. 892, d.* keinen credit haben *cassa fide esse 429, d.* den cr. verlieren *labefactare fidem suam 1193, a.* der cr. fällt *fides concidit 892, c.* cr. erhalten *tueri fidem 892, c*
creutz *crux 638, b. calamitas 384, b.* ſteinern cr. im feld *stela 2204, c*
creutzbänder am gebäu *cuprobuli 397, c*
creutzbeer *rhamnus 1935, b*
creutzer *libella argenti 1255, b.* 6. cr. *drachma 748, b.* zwey cr. *diobolus; solidus 2141, b.* zwey creutzer werth *diobolaris 715, d*
creutzgang *peristylium 1695, d. xystus 2597, b*
creutzholtz *agallochum 61, b*
creutzigen *suffigere cruci, in cruce 897, d. in crucem tollere, agere; cruce afficere 638, b. crucia-re; crucifigere 639, b*
creutziger *crucifixor 639, b. cruciator 638, d*
creutzweg *compitum 583, b*
creutzweiſe *cancellatim &c. 383, a. decussatim 230, b.* cr. durchſtreichen *cancellare 382, b.* meſſen *decussare, decussatim describere, per decussationem perducere lineam ad extremum 230, b*
creutzwurtz *pappus 1633, c. erigeron 811, b. senecio 2065, b. gentiana minor 1001, d*
crocodill *crocodilus 634, a. phalanges 1716, d.* croc. thränen *lacryma conficta dolu 901, c*
crone ſ. krone.
cryſtall *cryſtallum 639, c.* von cr. *cryſtallinus ibid.*
cur *cura 655, a. curatio 656, d. sanatio 1996, c*
cubeben *caryophyllum 427, b*
curiren *sanare 1996, c. curationes adhibere 857, a. regere valetudinem 2419, b.* ſ. artzneyen; ſ. geſund machen.
currier *cursor 659, d.* in vollem currier laufen *curriculo percurrere; unum curriculum facere 664, a*
cymbel *sistrum 2128, c. cymbalum 670, a.* die auff cymb. ſpielen *cymbalista, cymbalistria 670, a*
cypreſſen *cupressus, cyparissus 654, b. santolina, abrotonum 8, b*
cypreſſenbaum *cupressus 654, a.* cypr. kraut *chamacyparissus 491, d.* cypr. nuß *galbulus 996, a.*

D.

Dabi; *tum 1128, a. cum, quum 648, b.* da anders *si modo 2096, d.* da und dort *hac illac 1079, c.* da und dorthin *huc illuc, d*
dabey auffwachſen *subnasci 1487, d*
dabey ſeyn *adesse 2254, d. interesse 2255, d*
dabey ſitzen *assidere 1054, a. juxta assidere 1190, b*
dabey ſtehen *adstare 2219, a*
dach *tectum 2293, b. tegulum 2294, a*
dachfenſter *implubium 1755, b*
dachrinne *imbrex 1137, a*
dacht ſ. tacht.
dächziegel *tegula 2293, d. tegula coctilis 602, a*
dadurch *ea 1165, b. isthac 1167, a*
dafür halten *judicare 1172, a. putare 1860, a. existimare 54, a. opinari 1587, c. augurari 266, b. statuere 2200, c. conjicere 1117, d. ducere 752, b. veri 1915, c. arbitrari 190, c. autumare 282, c. censere 466, a.* wie ich dafür halte *mea sententia 2069, a.* ſ. halten; meynen.
dafür liegen *præjacere 1114, d*
dagegen ſ. dargegen.
daheim *domi 743, b.* es iſt nirgend beſſer als dah. *nullus locus est domestica sede jucundior, c.* wem wohl iſt/ bleibe dah. *domi manere oportet bellè fortunatum è*
daher *inde 1142, c. exinde 817, c. isthinc; istinc 1167, a. eo 787, d*
dahero *quocirca 1895, c.* ſ. derohalben; darumb.
daher kriechen *inserpere, proserpere 2087, a*
daher ſtrecken *ostentare 2308, c*
daher treten *incedere 455, b*
dahin *eo 758, a. in eum locum; eo loci 1279, c*
dahin bringen *eò redigere 77, c. rem eò perducere 756, c. evalere 2459, d.* dahin fallen *ruere 1962, c. P. fluere 923, a.* mit einander dahin fallen *collabascere 1192, d*
dahin gehen *fugere 967, b. labi 1193, b*
dahin kommen iſt es *adeo res redit 27, b. res est eo loci; res eo recidit 788, a*
dahin lauffen *abire, 789, a. P. ire more fluentis aqua 788, a*
dahin ſincken *labascere 1192, d*
dahin ſtellen *in suspenso relinquere 1687, a.* dahin geſtellet ſeyn laſſen *in medio relinquere 1357, b*
dahin ſeyn *concidere 349, b.* ſ. ausſeyn.
dahinwerts *istorsum 1167, a*
dähmiſch *inconsultus 593, c. inconsiderate 591, c.* dähm. furcht *cæcus pavor 352, c.* ſ. närriſch.
dale *monedula 1441, b*
dalmatier *Dalmata 674, d*
dam/ damhirſch *dama 675, a*
damahls *tunc; tunc temporis 2400, c*
damit *ut 2577, d. qui 1890, c. quo 1894, c.* damit nicht einmahl *ne quando 1876, c.* damit nicht etwa *ne qua 1894, b.* ſ. daß nicht.
damm ſ. tamm.
dampf *vapor 2423, a. vaporatio c.* dampf aus der erden *exspiratio terræ 2188, a. terræ evaporatio 2423, d*
dampfen/ dampf von ſich geben *vaporare 2423, b. evaporare d. halare 1058, c. exhalare nebulas d*
dämpfen *reprimere 1809, c. supprimere c. exstinguere 2211, a. restinguere, c. contundere 2401, a. obterere 2325, d*
dämpficht *vaporens; vaporosus; vapidus; P. vaporiferus 2423, b*
dämpfung *præfocatio 868, a. suffocatio, a*
danck *gratia 1032, c. P. grates 1035, d.* ohn allen deinen danck *tua ingratitia 1035, b.* ich ſage dir ſchönen danck *merito amo te, bene facis 120, d.* ſchönen danck *bene sit; bene jam gratia est 328, a. benigne 328, a.* mit danck erkennen *grate excipere, æstimare 1035, a.* danck verdienen *gratiam inire a quo; gratiam parere &c. 1033, a.* danck abſtatten *grates persolvere 1035, d. grates rependere 1036, a.* ſ. danckſagen; ſ. dancken.
danckbar/ danckbarlich *gratus, e 1034, c. memor in benemeritos 1375, a.* danckbar ſeyn *redhostire 1106, a. referre gratiam 883, c. persolvere gratiam 2147, b. gratum erga quem esse; gratum ſe cui præbere; grato animo nomen cui prosequi 1034, c. beneficio exsolvere vicem; referre meritis vicem 1032, c. 2496, a*
danckbarkeit *gratitudo 1035; a. gratus animus c.*
dancken ſ. danck; ſ. danck ſagen. zu dancken etwas haben *ferre acceptum 876, a. acceptum referre quid cui 402, 546, c.* ich muß es deiner güte dancken *totum munus hoc tui est 1469, b*
danckfeſt *supplicatio 2266, c.* d. und freudenf. *gratulatio 1037, a*
danckled *pæan 1619, b*
danckopffer *sacrificium eucharisticum 818, d*
danck ſagen *agere gratias 68, d. 1032, c. gratias habere 1034, a.* ſ. danck.
danckſagung *gratiarum relatus 883, d. eucharistia 818, d*
däne *Danus 677, a. Cimber 519, c*
dänemarck *Dania 677, a*
daneben ſ. darneben.
dannenhero *exinde, exin 1143, a.* ſ. derohalben.
dantzig *Gedanum 996, c. Dantiscum 677, a*
darauff *inde 1142, d. exinde 817, c. exin 1143, a*
darauff dencken *ibi esse 1128, a*
darben *carere 419, a*
darbey hergehen *adambulare cui 114, a*
darbieten *offerre 881, a. ostentare 2308, c*
darbringen *offerre 881, a*
dargeben ins gemeine *offerre in medium 877, b. conferre in commune 878, a.* ſ. darreichen.
dargegen *vicissim 2496, b. contra 595, c*
darhalten *præbere 1791, d*
darhinter/ es iſt eine urſache darhinter *causa subest 2258, c*
darhinter ſtecken *interlatere 1220, a*
darm *intestinum 1158, c. ilia 1083, a.* der feiſte darm *omasum 1578, d.* der groſſe darm *colon 568, d.* die kleinen därm *lactes 1197, a.* der ledige darm *ira 1087, c*
därmgicht *colum 565, b.*
darmgichtig *iliosus 1132, d. coliacus 558, d*
darnach *exin; exinde 817, c. postibi 1126, b. postea 1784, a. porro 1779, a. aliquanto post 1784, a.* ſ. hernach.
darnach fragen *quæritare 1869, c. pensi habere 1684, d.* nichts darnach fragen *non nimis pendere 1682, c. nihil morari 1447, c.* wer fragt darnach *non est istud cura Hippoclidæ 1085; b*
darnach ſtreben *allaborare 1195, d. elaborare in re d.*
darneben *juxtim 1190, b*
darneben bauen *adstruere 2234, b*
darnieder liegen *jacere 1113, c. occumbere 643, a. decumbere 642, c.* hart darnieder liegen *graviter ægrotare 34, c.* an einer kranckheit darnieder liegen *in morbo cubare 640, a*
darnieder ſchlagen *sternere ferro 2206, c. prosternere humi 2207, c*
darre *marcor 1349, a.* ſ. ſchwindſucht.
darreichen *sufficere 848, d. suggerere 1010, a. suppeditare 1706, b. ministrare 1410, d. subministrare 1411, b. præbere 1791, d. promere 1825, d. porrigere 1919, c*
darſtellen *sistere 2126, b. producere 757, a. exponere 1770, d. proponere 1772, b. præsentare; repræsentare 1798, a. exhibere 1051, c. offerre 881, a. exserere 2085, c.* einen falſchen zeugen darſt. *falsum testem subornare 1604, b*
darſtellung *repræsentatio 1798, b. declaratio 538, d. fictio 900, d. effictio 902, a*
darſtrecken ſ. darreichen; darthun; darbieten.
darthun *exponere 1770, d. exprimere 1808, d. indicare 702, a. exhibere 1051, c. proferre 881, c. nuncupare 1548, d. arguere 208, d. probare 1820, b. demonstrare 1446, a. expedire 1705, a. expromere 1827, a. implere 1749, a. in medium proferre 1367, b.* klärlich darthun *perspicuum facere 2176, c*
darthuung ſ. darſtellung.
darüber *præterea 1800, b.* ſ. drüber.
darumb *quapropter 1894, a. quo, d. quare b. propterea 1833, d. ergo 810, c. eò 787, d.* darumb daß *quia 1896, a. cur 654, c.* darumb ich dich bitte *quod te oro 1896, b.* dar. geſchahe es *hoc erat 1079, a.* ſ. deswegen; derohalben.
darunter ſ. drunter.
darwider handeln *contravenire 2448, c*
darwider legen *intercedere 455, d.* ſich darwider legen/ darwid. ſtreiten *reniti 1518, c. niti contra quid 1517, c*
darwider ſeyn *morari 1447, c*

darzu præterea 1800, b. quin 1900, a. ea conditione 587, c
darzugeben contribuere 2382, b
darzu kommen accedere 453, b. interbenire 2450, a. superbenire 2451, b. darzu k. lassen committere 1423, b.
darzulugen rumoribus addere & assingere 901, c
darzurechnen in numerum aggregare 1940, c. accensere 470, a. s. drunter rechnen.
darzwischen binden internectere 1501, b
darzwischen bleibn intermanere 1540, a
darzwischen brummen interstrepere 2229, b
darzwischen fallen intercidere 350, a. interlabi 1194, a
darzwischen flieſſen interfluere 926, c
darzwischen gelezen interfitus 2130, c. intermedius 1568, a
darzwischen graben interfodere 929, c
darzwischen kommen interbenire 2450, a. interpellare 1678, d. intercedere 455, d. wenn uneinigkeit darzw. kömt interposita offensione 1771, c
darzwischenkunfft intergressus 1027, c. interbentus 2450, a. superbentus 2451, c
darzwischen lauffen intercurrere; intercursare 662, a
darzwischen legen interponere 1771, b. darzwisch. sich legen intercedere 455, d
darzwischen legung intercessus 456, b
darzwischen leuchten interlucere 1319, d
darzwischen lesen interlegere 1234, c
darzwischen liegen interjacere 1114, d
darzwischen mengen admiscere 1416, a
darzwischen nisten internidificare 1510, d
darzwischen offen seyn interpatere 1660, c
darzwischen reden interloqui 1287, a. interpellare 1678, d. interfari 858, c. der darzwischen redet interpellator, trix 1678, d
darzwischen ruhen interquiescere 1899, b
darzwischen säen interseminare 2063, a
darzwischen schinen interfulgere 971, c.
darzwischen schimmern intermicare 1402, c. internitere 1517, b
darzwischen schreiben interscribere 2034, d
darzwischen setzen intercalare 1156, d
darzwischensetzung interpositio; interpositus 1771, c. interjectus; interjectio 1119, d
darzwischen seyn interesse 2255, d
darzwischen singen intercinere 391, d
darzwischen spielen interludere 1296, d
darzwischen stehen interstare 2221, d
darzwischen trincken interbibere 312, d
darzwischen verborgen seyn interlatere 1220, a
darzwischen wachen interbigilare 2506, a
darzwischen wachsen internasci 1487, c
darzwischen werffen interjicere 1119, c
daselbst ibi 1126, a. inibi, a
da seyn adesse, 2254, d. nicht da seyn abesse 2254, c. da seyn werden affore 935, c
das mahl hac vice 2495, c
daß qui 1890, c. quod 1891, c. quo 1894, c. ut 2577, d. uti 2580, a
daß nicht ne; ut ne 1495, c. quin 1900, a. quominus 1895, c. daß nicht einer ne quis 1893, c
dattel sandalides 1993, b. caryota; caryotis 427, c. Dactyli 673, d. Indianische datteln tamarindi 2183, d
dattelbaum margaris 1350, d. palma 1624, d
dattelfrucht spatha 2167, d
dattelgarten palmetum 1625, b
dauerhafftig durus 763, d. durabilis 765, d. perennis 156, b. vivax, acis 2532, b. s. beständig.
dauerhafftigkeit durabilitas; duramentum 765, d. s. beständigkeit.
dauen s. verdauen.
dauern durare 765, c. sustinere 2316, d. s. bleiben; s. verharren.
daum pollex 1761, b. 713, a
daumensdick pollicaris 1761, d. vier daumen dick trientalis 2379, a
daumenstock manica 1341, a
davon unde 2545, a
davon fliegen alis effugere 81, c. abolare 2553, b
davon gehen abire 789, a. du magst davon gehen alieat 1133, a
davon hüpffen absilire 1982, d
davon lauffen s. fliehen; flüchtig werden.
davon kommen elabi 1194, a. er ist mit dem leben davon k. vitam exiit 792, a
davontragen reportare 1781, c. verehrung dav. praemium ferre 875, d. den ruhm dav. palmam adipisci 172, d
davon ziehen proficisci 1824, b
däupflaster pepticæ 1690, c
däuung cottio; coctura 602, a. böse däuung dyspepsia 766, d
däuungssafft chylus 708, b
dawider seyn repugnari 951, b. sich dawider legen reclamare 536, d
dazuäber tum autem 2398, b. s. darzu.
dazumahl tunc 2400, c. hoc in tempore 2301, b. hoc tractu temporum 2370, b
dazwischen s. darzwischen.
decke plagula 1740, d. stragulum 2206, d. instratum 2207, b. storea 2226, d. tegimen; tegmen; tegumen; tegumentum 2293, c. teges 2294, a. bellamentum 2439, a. involucre; involucrum 2559, d. aulæum 269, d. rauhe decke cilicium 517, d. decke von stroh oder rohr matta 1359, c. zottigte decke gausape 996, a. decke des zimmers lacunar 1204, c. laquear 1215, b. P. summi laquearia tecti b
deckel tegillum 2293, d. integumentum 2294, c. operimentum 1644, d. operculum d
decken s. bedecken; zudecken.
deckmantel tegumen; tegumentum 2293, d. integumentum frontis 2294, c. epitogium 805, d. prætextum 2335, d. patrocinium ac bellamentum 2439, b. s. vorwand; s. mantel.
defension führen crimen repellere 631, c. s. verantworten.
degen gladius 1016, b. ensis 786, d. telum 2296, a. mucro 1458, d. framea 948, b. parazonium 1639, a. degen anhängen gladio accingi 1016, b. d. zücken gladium stringere b. d. tragen pracingi ense 522, b. succinctum esse gladio, ferro 523, a. der einen deg. trägt macharophorus 1318, d
degengehenk succingulum 523, a
degenstutzer macharophorus 1318, d
dehnen lentare 1239, d. sich dehn. pandiculari 1628, d. das dehnen pandiculatio 1628, d.
deichsel/ deissel temo 2298, c
dein tuus 2393, c
delphin delphinus 687, d
delphinät/ die da wohnen Allobroges 98, a
demant adamas 26, c
demant-fest adamantinus 26, c
demmen s. schlemmen.
demmerung crepusculum 629, a. confinium lucis & noctis 605, c. 905, a. flexus in vesperam dies; inumbrans vespera 2483, b
demnach igitur 1130, d. consequenter 2077, b. quod superest 2256, c. s. darumb.
demuth humilitas 1107, d. submissio 1427, d
demüthig supplex; supplicitez 2267, a. submissus, e, 1427, c. mansuetus, e, 1343, a. humilis, ter 1107, c. demissus, e, 1424, a. subjectus 1125, b. demüthigste bitte infima preces 1147, a. demüthig seyn submisse se gerere 1906, d. d. bitten precibus infimis petere 1803, b
demüthigen humiliare 1108, a. demitigare 1420, a. frangere 948, d. sich demüthigen demittere se ad minora 1424, a
denken cogitare 561, a. augurari opinione 266, b. auf etwas d. meditari 1366, a. curas, cogitationesque in re configere; defigere 897, b. auf etwas allein d. traducere animum ab omni alia cogitatione ad rem 758, d. auf den nutzen denck. aucupari utilitatem 254, d. denck auch an mich respice me 2177, b. s. gedencken; s. dafür halten.
denckmahl monumentum 1443, d. extructa molis opere magnifico 1436, a. Mnemosynon 1428, a
denckseule cippus 526, a
denckwürdig memorabilis 1376, d. memorandus d. memoratu dignus c. celebris 459, d. auribus dignum 274, c. s. merckwürdig.
denn nam; namque 1483, c. etenim 816, c. enim 785, b. quippe 1903, b. denn erst tum demum 690, c. tum denique 691, a. ists denn der esne hic? 1496, b. weistu denn nicht an nescis? 129, c. denn nicht anne 130, b. denn/ oder utrum, an 2580, d
dennemarck s. dänemarck.
dennoch tamen 2283, d. dennoch aber dum tamen 762, a. s. doch.
deputat demensum 1397, d. cibaria menstrua 1383, a. canon 393, a
der/ derselbe is, iste 1166, d. ille 1133, c. hic, hæc, hoc 1078, b. des alters id ætatis 1165, b. eben derselbe idem 1128, a
derb spissus e, 2, d. perdensus 693, a. derb zusammen bringen condensare 693, d
dergestalt wie vorlang pariter ac dudum 1134, c. s. so gar.
dergleichen talis, te 2282, b. qualis 1871, a. illiusmodi 1133, c. hujusmodi; ejusmodi; hujuscemodi 1430, a. istiusmodi 1167, a
dermahleins aliquando 1876, b. olim 1577, a
derohalben; derowegen igitur 1130, c. quocirca 1895, c. quapropter; quare 1894, a. proinde, proin 1143, a. eo 787, d. s. darumb.
derselbe s. der.
desgleichen item 1168, b. itidem 1169, c
deshalben s. deswegen.
desto mehr eo magis &c. 1324, a. impensius; perpensius 1636, c. desto kühner eo audacior 787, d
deswegen ideo 1128, c. idcirco 1127, d. propterea 1833, a. id 1165, b. ad hoc 26, b. ea gratia 1033, d. eo nomine 1524, c. s. derohalben.
detzen decima 681, d
deuchten/ es deucht mich videor; videtur mihi &c. 2498, d
deute s. diese.
deuten interpretari 1157, b. dahin deuten in eam partem accipere 1651, d. anders deuten rapere in contrariam partem 1911, a. 596, a. accipere aliorsum, aliter 402, b. detorquere 2364, b. zum besten deut. æqui bonique facere, 839, a. bene consulere 592, a
deutlich explanate 1743, c. evidens, ter 2500, a. illuminatè 1300, a. signate 2107, a. expressus, e, 1808, d. planus, e, 1742, c. significans, ter 2108, d. diserte 2085, b. illustrissime 1307, a. lucidus, e, 1309, c. dilucidus, e, 1310, c. liquidus, è, ò, 1273, b. enodatus, è 1523, b. apertus, è 1644, a. enucleatus, è, 1554, d. perspicuus, è 2176, c. luce clarius 1308, b. P. lucifluus 927, c. deutlich aussprechen oder reden articulare sonos 226, d. articulatim & distincte dicere; articulate loqui 227, a. deutlich machen enodare 1523, b. s. erklären.
deutlichkeit perspicuitas 2176, c. evidentia 2500, a. planitas 1743, b
deutung interpretatio 1157, c. heimlich deut. allegoria 497, b
diät diæta 698, a. frugalitas 963, a
diätisch temperatus esca, modicusque potionibus assectus 815, b. frugalis, ter 962, d
dichte solidus, e 2141, a. densus, e 692, c. circumdensatus; condensus 693, a. confertus, e 2084, b. spissus, e 2188, d. sartim; confertus, tim 856, c. dicht in einander contexte 2335, a. arctus 195, c. concatenatus 438, b. concaterbatus, c. stipatus 2212, a. dichte an einander fügen densare; densere; addensare 692, d. stipare 2211, d. constipare 2212, a. dicht werden densescere 692, d. die dichte soliditas 2141, b. spissitas, spissitudo 2189, b
dichten meditari 1366, a. musinari 1476, c
dichter poeta 1758, c
dick crassus 621, d. densus, e 692, c. duplex 763, a. callosus 370, b. ampullaceus 127, b. turgidus; turgidulus 2406, b. solax 2144, a. suffarcinatus 857, a. dick wie ein faß doliaris 738, d. dicke machen spissum facere; cogere, redigere ad crassitudinem 74, d. spissare; conspissare 2189, b. dicke werden in amplitudinem adolescere 126, c. crassescere 622, a. corpus facere 613, a. spissescere 2189, b. spissitudinem contrahere 111, a. congelari 997, b. saginam contrahere 1977, b. dicke ohren bœotica aures 319, d. obesæ aures 773, a. die dicke crassities; crassitudo 621, d. densitas 692, d. die dicke des leibes corpulentia 613, d
dick-bauch adeps 27, b. obesissimus venter 772, d
dickfleischichter rücken terga pulposis torulis obesa 2366, c
dickhäutig elephanti corio circumtectus 778, a. 609, a.
dieb fur 982, ò. furator 983, c. homo trium literarum 1275, c. expilator 1728, a. Pileta a. cujus

cujus eſt piceata manus 1738, b. ereptor bonorum *1913, b.* d. der einbricht *effractor 949, d. effractarius d.* kluger dieb *P. furtum ingenioſus inomne; non fuit Abtolyci tam piceata manus 281, c.* dieb des gemeinen guths *peculator; depeculator 1674, a.* ſich ſelbſt zum diebe machen *ſe alligare furti 1260, c.* die kleinen diebe hengt man/ groſſe läſt man lauffen *dat beniam corbis, vexat cenſura columbas 468, d*

diebery *furacitas 983, b. furatrina, b. rapacitas 1912, a*

dieb: ſch/ *furax, ter; furinus 983, b. furtificus, a. trahax 2370, a. ſacrilegus 1974, d. tagax 2285, d. vulturius 2589, b*

diebſtahl *furtum 982, c. latrocinium 1223, b. expilatio 1728, a.* diebſt. des gemeinen guts *peculatus 1674, b.* diebſt. halben beſchuldigen *accuſare furti 449, a.* in der einnahme diebſt. beſchuldiget werden *accuſari repetundarum de repetundis 1711, b*

diele *aſſamentum 238, a*

dienen / dienſt thun *ſervire 2087, d. ſubſervire 2089, a. prodeſſe 2256, b. commodare 579, c. navare operam & ſtudium 2236, c. dare operam 728, b. juvare 1188, d. famulari 854, c. miniſtrare 1410, d. præminiſtrare 1411, b. miniſterium agere c. conferre officia 878, a.* dem lieben Gott dienen *Deum colere pietate 565, b.* für eine magd dienen *ancillari 138, c.* es d. *conſert 878, b.* zu eſſen d. *eſſe eſui 2253, a.* es d. zu deinen beſten *conducit ad ſalutem tuam, in rem tuam 754, a.* es d. dazu *facit ad eam rem 840, a.* es dienet zu deinem lobe *conducit hoc laudi tuæ, 754, a.* ums lohn dienen *mercere, 1387, d.* für einen ſoldaten d. *militare, 1404, c.* zu fuß d. *pedibus mercere, 1388, a.* zu roß d. *equo mercere, a. ſtipendia facere equis 2212, d.* wer der gemeine dient/ dient einem böſen herrn/ *pro beneficentia Agamemnonem ulti ſunt Achivi 61, c.* ſ. willfahren.

diener *miniſter 1410, c. miniſtrator, d. adminiſter 1411, a. præminiſter 1411, b. famulus 854, c. cliens, cientulus 550, a. officialis 1571, d. officioſus 1572, a*

dienerin *ancilla 138, b. famula 854, c. miniſtra 1410, c. adminiſtra 1411, a*

dienlich *conducibilis 754, a. commodus 579, a. accommodatus 580, a. utilis, ter 2585, a*

dienſt *officium 1571, b. ſervitium 2088, a. ſervitus 2088, b. miniſterium 1410, c. opera 1582, d. famulatus, famulatio 854, d. cultus 566, a. utilitas 2585, b.* ſich in dienſt begeben *operam cui ſuam condicere 1583, b.* dienſt erweiſen *benefacere erga aliquem 326, d.* d. thun *beneficium dare, conferre 727, d.* d. hoch achten *operam cujus magni æſtimare 53, c.* dem wir zu dienſte ſeyn *in quem noſtra officia conſtant 2219, d.* umb einen d. anhalten *honores petere 1095, d*

dienſtbar *miniſtratorius 1410, d. ſervus, ſervilis, ter 2088, d. P. famulus 854, c.* dienſtbar machen *aſſerere in ſervitutem 2083, c. ſervitutem injungere 1180, a. jugum imponere cui, ſub jugum quem mittere 1174, d.* dienſtbar werden *jugum ſubire 1174, d*

dienſtbarkeit *ſervitus 2088, b. jugum 1174, d*

dienſtbefliſſener *obſervantiſſimus cujus 2090, b*

dienſtbot *ſervus 2088, b.* ſ. knecht.

dienſtmagd *ſerva c.* ſ. magd.

dienſtfertigkeit *officioſitas 1572, b*

dienſtfreundlich *perofficioſe & peramanter 121, a*

dienſthafftig *officioſus, a, e, 1572, a. famulatorius 855, a. gratificus 1036, b.* dienſth. ſeyn *inſervire 2089, a*

dieſer *hic, hæc, hoc 1078, b.* d. oder jener *quisque 1893, a*

diete *involucrum & cucullus, cui quid involvitur 496, c. cucullio 643, c.* in eine d. thun *chartis amicire ineptis c*

dietrich *clavis adulterina 31, a. clavis adulterata 542, c*

dieweil *ſiquidem 1896, d.* ſ. weil.

dille *anethum 142, a. myxus 1482, c.* das zwey dillen hat *bilychnis 1313, c*

dinck *ſilurus 2113, a*

dinckelkorn *zea 2601, a*

ding *res 1930, a. ens 2254, a.* guter dinge ſeyn *animo otioſo eſſe 1613, d.* für allen dingen ſ. zuförderſt.

dingen *conducere 753, d.* umb lohn d. *mercede con-*

ducere 1386, c. paciſci c. der ein werck dinget *redemtor 782, c*

dingung *conductio 753, d*

dinte *atramentum ſcriptorium 246, a.* d. iſt zu dünne/ flieſt zu ſehr *P. dilutas geminat fiſtula guttas 1302, a*

dintenfaß *atramentarium 246, b*

diptan *dictamnum album 708, c*

diſcant verlieren *birquitallire 1087, d*

diſcipel ſeyn *audire quem 260, a.* ſ. ſchüler.

diſciplin; der gute diſciplin hält *diligens coërcitor diſciplinæ 193, d*

diſcretion *delectus; diſcrimen; ingenium; ratio 483, c*

diſcurs *diſputatio 1861, b. ſermo 2082, a. diſſertatio 2084, d.* auff den d. kommen *in ſermonem delabi 1193, d.* ſ. geſpräch.

diſcurriren *ſermocinari 2082, b. diſſerere, diſſertare 2084, d.* mit einem d. *diſputare 1861, a*

diſpenſiren *legibus quem ſolvere 1246, b*

diſputation *certamen honeſtum 485, c*

diſputiren *diſſerere; diſſertare 2084, d. invicem controverſari 2479, c. diſputare 1861, a. poſitis invicem cujuscunque generis quæſtiunculis æmulari 38, d. diſceptare controverſiam 405, a. certamen cum quo ſibi inſtituere 485, c. P. dogmatica agitare placido certamine lites 737, b.* darüber diſp. *diſputatiunculis agitare 1861, b.* es wird darüber diſputiret *res habet quid quæſtionis 1867, d. in quæſtionem res venit 1868, a.* es läſt ſich diſp. *cadit in diſputationem 347, d. in controverſiam venit &c. 2479, c*

diſputirkunſt *dialectica 698, c. logice, a, 1282, b*

diſputirer *diſputator 1861, b. argumentoſus homo 210, c.*

diſputirlich machen *ducere quid in controverſiam &c. 2479, c*

diſſeits *cis 530, b. citra 531, d*

diſſeitig *citerior 532, a*

dißmahl; auff dißmahl *in præſenti 1797, b. in præſentia; impræſentiarum c*

diſtel *carduus 418, d. paliurus 1623, b. tribulus 2380, c*

diſtelblüt *pappus 1633, c*

diſtelbuſch *carduetum 419, a*

diſtelfinck *carduelis 419, a. atalanthis 9, b*

diſtilliren an der ſonne *baſis quid includere & ſub dio in ſole habere 725, b*

diſtillirzeug *diploma 718, b*

doch *tamen 2283, d. at; attamen 244, a. atque d. certe 486, d*

dockmäuſer ſ. tuckmäuſer.

doctor-müze *birretum 314, d*

dohle *graculus 1025, a. monedula 1441, b*

dolch *pugio 1845, b. ſica 2099, a. clunaculum 555, a. dolo 739, c. gladiolus 1016, d*

dolmetſchen *interpretari 1157, b*

dolmetſcher *interpres 1157, b. paraphraſtes 1638, b*

dölpiſch ſ. tölpiſch.

dom / domkirche *dominicum templum 741, b. baſilica; eccleſia cathedralis 300, c*

donau *Iſter 1167, a. Danubius 677, a*

donner *tonitru 2360, c. fragor cæleſtis 949, a. fulminatio 973, a.* der vom d. getroffen *fulminatus 973, a.* vom d. zerſchmettert werden *P. ſulphure diſcutis ſacro 2251, d.*

donnergebürge *acroceraunia 20, d. ceraunia 479, b*

donnerkeil / donnerſchlag *fulminis ictus 1127, a. fulmen 972, b. P. criſpiſulcans fulmen 633, b*

donnerknall *bombus 320, d*

donnern *tonare 2360, b. detonare, intonare 2361, a. templa cæli ſonitu concutere 2300, b.* es donnert *cælum tonitru contremit 615, d*

donnernd *P. altiſonus, altiſonans 105, c*

donnernder *fulminator, trix 973, a*

donnerneglein *caryophyllum ſilveſtre 427, b*

donnerſtein *brontia 336, a*

doppellautend *diphthongus 718, a*

doppelſöldner *duplicarius 763, a*

doppelt *duplex 762, d. dupliciter 763, a. geminus 998, a. geminatus b. biſarius, am 859, a. P. biſorus 936, c. binus honor 315, a.* wie ein d. narr thun *bis ſtulte facere 314, d.* dop. ſchaden haben *agninis lactibus canem alligare 67, d.* doppelte ſtraffe *duplio 763, a*

doppelt auff einander folgen *ingeminari 998, c*

doppelt machen *duplicare 763, a*

doppelt vergelten *conduplicare quod bene promeritus fueris 763, b*

dorff *pagus 1620, d rus 1965, b. vicus 2496, d.* von dorff zu d. *pagatim 1621, a*

dorffhafftig *paganalis 1621, a*

dörfflein *viculus 2497, a*

dorffſchafft bauern *conventus agreſtium, collecti agreſtes 64, a*

dorffweg *vicinalis via 2497, a*

dorn *ſpina 2185, b. ſentis 2070, c.* ich bin dir ein d. im auge *ſtimulus ego ſum tibi 2210, a*

dornbuſch *ſpinetum 2185, d. dumetum 762, a. ſilva dumis horrida a. vepretum 2457, b. rubetum 1955, c. ſenticetum 2070, c. locus ſil. &c. aliisque frutetis impeditus 899, a*

dornbutten *rhombus aculeatus 1938, a*

dornbecke *vepres 2457, b*

dornicht *ſpineus, ſpinoſus 2185, c. acanthinus 9, c. P. ſpiniſer, ſpiniger 2185, c*

dornſtrauch *dumus 762, a*

dörre *tabes 2277, d.* ſ. dürre.

dörren *frigere 957, c. torrere 2365, c. torrefacere d.* ſ. trocknen.

dörrofen *teſtus 2332, c*

dort *illic, illinc 1133, c. iſtic 1167, a*

dorther *iſthinc 1167, a*

dorthindurch *illac 1133, c*

dorthinwerts *iſtorſum 1167, a*

dotter *luteum ovi 1308, a. vitellus 2526, c*

drache *draco 748, c*

drachin *dracæna 748, d*

dragant *tragacantha 2368, c*

dranckgeld ſ. trinckgeld.

dran liegen *adjacere 1114, d*

dranſetzen *impendere 1686, a.* ſ. dranwagen.

dranſtrecken den kopf *intendere ingenium 1149, a.* das euſerſte dranſtr. *deſcendere ad extrema 2014, a.* die kräffte dranſt. *profundere vires 977, a.* allen fleiß dranſtr. *tota mente, omnique animi impetu in quid incumbere 642, d. advocare omnes vires 1566, d*

dranwagen *impendere 1686, a.* gar viel dranw. *aureo piſcari hamo 1060, c.* das leben dranw. *vitam impendere 1688, a*

drat *æs ductile 753, a. ferrum ductilium a.* ſ. ſchuſterdrat.

dräuen ſ. drohen.

drauff bauen *ſuperſtruere 2236, b*

drauff bieten ſ. bieten.

drauff binden *ſuperilligare 1280, d*

drauff bleiben *perſtare 2222, b*

drauff decken *ſuperinſternere 2207, b*

drauff dringen *niti maxime 1517, c*

drauff eſſen *ſuperedere 773, b. ſupernandere 1337, c*

drauff geben ſ. achten; nichts drauff g. *non flocci facere 920, b*

drauff gehen laſſen *beluari 1068, c.* ſ. ſchlemmen; ſ. durchbringen.

drauffgieſſen *ſuperfundere 977, c*

drauff legen *ſuperponere 1773, c. ſuperimponere 1771, b*

drauff liegen *urgere 2571, c. incubare 641, a. incumbere 642, d*

drauff hefften *ſubpingere 1629, c*

drauff hüpffen *ſuperſilire 1984, a*

drauff kommen *incidere in ſermonem 2082, a*

drauff ſchreiben *ſuperſcribere 2036, d*

drauffſchütten *ſuperinjicere 1119, c. ſupergerere 1010, b*

drauff wenden die zeit *tribuere tempus cui rei 2381, d*

drauff treten *ſupercalcare 375, d*

drauff zielen *alludere 1295, c*

drauſſen *foris 936, b*

drechſeln *tornare 2362, a. detornare b*

drechsler *tornator 2362, a*

dreck *ſtercus 2206, a. oletum, olentietum 1574, c. cænum 560, a.* dünner dreck *foria 935, d.* dreck rühren *commovere anagyrim 132, c. movere camarinam 377, d*

dreheiſen *tornus 2362, a*

drehen *torquere 2362, c. tortare d. vertere 2468, c. contorquere 2364, a. rotare 1952, c.* ſich drehen *ducere gyros 1048, c. gyrare d.* das ſich drehen läſt *rotatilis; rotabilis 1952, d*

drehhalß *lynx, turbo 1190, c*

drehſtuhl *hemicyclus 1069, c. monopodium 1444, c*

drein kommen *intercidere 350, a*

dreín mengen *admiſcere 1415, a*
drein reden *interpellare 1678, d.*
drengen *anguſtare 145, b. preſſare 1808, a.* dr. von allen ſeiten *circumſiſtere 2126, d.* ſ. dringen.
dreſchen *terere 2324, b. triturare c. cudere frumenta 644, b. exterere triticum 2386, b. meſſem perticis flagellare 912, b.* das dreſchen *tritus; tritura 2324, c*
dreſcher *tritor 2324, c*
dreſchflegel *tribula 2324, c*
drey *tres 2378, c. trinus 2379, c*
dreyeckicht *triangulus 144. c. triangularis forma c. trigonalis 2384, d. triquetrus 2380, a*
dreyer *libella 1255, b.* zehen dreyer *denarius 681, c*
dreyerley *tripartitus, ò, 1653, d.* dr. art *triformis 940, c*
dreyfach *trigeminus 2379, b. trinus c. triplex d. triplus d tergeminus 2320, a. ternus b.* dreyfach machen *triplicare 2379, d*
dreyfädig *trilix 1259, b*
dreyfaltigkeit *trinitas 2379, c*
dreyfaltigkeit-blume *flammea 913, b*
dreyfuß *chytropus 508, b*
dreyfüßig *tripes 1703, a*
dreyhundert *tercentum, tercenti, terceneni 2320, a. trecenti 473, d. treceni 474, a*
dreyhundert mahl *trecenties 474, a*
dreyjahr *triennium 155, b*
dreyjährig *trimus, trimulus 3379, b. 314, b. trietericus 2384, c.* dreyjährig alter *trimatus 314, b*
dreyköpfig *triceps 415, d*
dreyling *trilix 2379, b. libella 1255, b*
dreymahl *ter 2320, a. tribus vicibus 2495, c.* dr. tragend *triſer 884, d*
dreymäßig *congiarius 589, b*
dreymonatlang *trimeſtris 1383, a. trimenſtruus b*
dreypfündig *trilibris 1255, c*
dreyrudericht ſchiff *tricris 2384, b. triremis 1935, d*
dreyßig *triginta; triceni 2378, d. P. terdeni 2320, a*
dreyßigſte *trigeſimus; tricenarius 2378, d*
dreyßigjährig feſt *tricennalia 156, a*
dreyſpännig *trijugis 1176, a*
dreyſpitzig *trifiſſilis 899, d. trifidus 900, a*
drey tage *triduum 712, a*
dreytägig *tertianus 2320, b. triduanus 712, b*
dreyzacke *tridens 692, c*
dreyzackicht *tricuſpis 665, d. trifurcus 984, a*
dreyzehen *tredecim 683, d. decem & tres 684, a*
dreyzehn mahl *tredecies 684, a*
dreyzüngig *trilinguis 1267, d*
dringen *impellere 1680, b.* auff einen dringen *inſtare 2221, b. inſequi; inſectari quem 2078, a. urgere quem 2571, c* ſich zur arbeit dr. *certatim ad opus currere 485, d.* auf das bekäntnis dr. *culpæ confeſſionem exigere 863, a.* mit der ſtrafe auf einen dr. *depoſcere quem ad ſupplicium 1783, b*
drinnen *intra 1157, d. interius 1158, a. intus 1159, a*
drinnen ſeyn *ineſſe 2255, d*
dritte *tertius, ternarius 2320, b.* zum dritten mahl *tertio, tertium 2320, c*
drittheil *tertiarium 2320, c*
droben *ſupra 2264, b*
drohen *minari 1408, b. minitari d. minas jactare b. comminiri; terrere minaciter 1409, a. intentare 2307, b. promittere 1425, d. minas jacere 1115, b, c. ſpirare minas 2186, c*
drohend *minatorius 1408, c. minax d. minabundus d. comminabundus 1409, a*
drohung/drohworte *mina 1408, b. minatio c. minacia; comminatio 1409, a*
drommete ſ. trompete.
droßbube ſ. troßbube.
droſſel *turdus minor; turdela 2405, d*
drüber *ſupra 2264, b. ultra 2537, a.* zwantzig jahr und drüber *viginti anni & quod excurrit 061, d.* dreyßig tage und drüber *dies triginta aut plus eo 1463, b*
drüber bauen *ſuperadificare 32, d*
drüberbleiben/er bleibt dr. *multus eſt in ea re 1463, a*
drübergehen *egredi 1627, a*
drüberhalten/der drüber hält *tenax rei 2312, a*
drüber hangen *ſuperpendere 1683, a*
drüber heraus wachſen *ſupernaſci 1487, b*
drüberher ſchmieren *ſuperungere 2546 &c*
drüber her thun *ſupermittere 1427, c*
drüber hinfahren *ſupermeare 1386, b*
drüber lauffen *ſupercurrere 663, c*
drüber ſchlagen *ſuperſternere 2207, d*
drüber ſchmieren *ſuperillinere 1269, a*
drüber ſchreiben *ſuperſcribere 2036, d*
drüber ſterben *ſupermori 1452, a. immori b*
drüber werffen *ſuperjicere 1121, c*
druck/das drucken *preſſura 1807, d*
drucken/etwas drucken laſſen *prelo ſubjicere quid 1806, d*
drücken *angere 143, a. opprimere 1809, b. aggravare 1039, a. prægravare b. premere 1807, a. ſtringere 2230, c. urgere 2571, c. urere 2573, b. nitì 1517, b. torquere 2362, c.* an ſich dr. *amplexari 1747, b.* unter ſich dr. *deprimere 1808, c*
drucker *excuſor 644, c*
druckerey *typographeum 1410, b*
druckerpreſſe *prelum 1806, d*
druckpfennig *tenax 2312, b. ſordidus 2158, a.* ſ. karg.
drümer *licium; licia 1259, a*
drunten *infra 1146, c*
drunter *ſubter 2244, c. ſubtus d*
drunter hinfließen *ſubmanare 1343, a*
drunter hin ſchwimmen *ſubternatare 1520, c*
drunter liegend *ſubſitus 2130, c*
drunter rechnen *in gregem annumerare; connumerare 1547, a*
drunter ſeyn *ſubeſſe 2256, c*
drunter verſtehen *ſubaudire 262, a.* es wird drunter verſtanden *auditur 260, d*
drunter weg lauffen *ſubtermeare 1386, b*
drüſe *glandula 1017, c.* ſ. geſchwär. drüſen *bubones 337, d. adenes 26, d*
drüſicht *glandulosus 1007, c*
du *tu 2393, b.* du ſelber *tute, tutemet c*
ducat *philippeus 1718, a. ſolidus 2141, b. aureus nummus 274, b*
duell *ſingulare certamen 2120, a*
dulten *ferre 875, d. pati 1664, b. perpeti 1665, c. ſuſtinere 2317, a. tolerare 2356, b.* ſ. leyden.
dummeln ſ. tummeln.
dumpf werden *fraceſcere 947, d*
dumpfige ſtimme *raucitas 1914, d*
duncke *embamma 779, c*
dünckel ſ. eigendünckel; einbildung.
dunckel *tenebroſus 2310, b. caliginoſus 368, b. indefinitus, è, 905, c. nebuloſus 1497, c. ſurbus 985, c. ater 245, d. fuſcus 985, d. aquilus 186, c. numero Platonis obſcurius 40, d.* es iſt dunckel *Delio natatore opus eſt 688, c.* dunckele augen *oculi caligantes 368, b. caligationes oculorum c.* dunck. farben *auſteri colores 280, a.* dunck. rede *ænigma 40, d. nodus d.* dunckel machen *occæcare 353, a. tenebras offundere, obducere 2310, a.* ſ. verdunckeln.
dunckelfarb *pullus 1850, a*
dunckelheit *caligo 368, b. obſcuritas 1560, b. perſuaſio 2241, b*
dunckel-roth *fulvus 973, a. ferrugo 886, b*
dünckẽ ſich laſſen *opinari 1587, c. falſam ſibi perſuaſionem inducere 831, b.* er läſt ſich etwas d. *ſurgunt illi criſtæ 633, c*
dünne *gracilis 1024, d. gracilentus 1025, a. infrequens 955, c. exilis, ter 827, a. ſubtilis, ter 2318, a. tenuis, ter 2318, a. rarus, è 1913, d.* dünne haar *capilli rari 398, b.* dünne machen *macerare 1318, b. tenuare, attenuare 2318, b. extenuare c. rarefacere 1914, a. diſrarare b.* dünne werden *rarefieri, rarefcere 1914, a.* dünne naſen haben *ſagacem narem habere 1976, c.* der eine dünne naſe hat *non naris obeſæ 772, d*
dünnhäricht *naripilus 1729, a*
dünnigkeit *raritas 1913, d. gracilitas 1024, d. exilitas 827, a*
dunſt *vapor 2423, a. exhalatio 1058, d.* blaue dunſt *glaucoma 1018, a.* dunſt ſo aus der erde ſteigt *halitus terræ 1058, c. apogeus 174, b*
dunſtig ſ. dampficht.
durch *per 1690, d.* durch mich *meo beneficio 327, b.* durch und durch *a capite ad calcem 2, b*
durchaus *prorſus 1833, b. ſolide 2141, b. penitus 1688, c. plane 1743, a. omnibus partibus 1580, a. undique 2545, d in univerſum 2551, a*
durchbeiſſen *peredere 773, a*
durchblaſen *perflare 919, c*
durchblättern *pervolutare 2560, a*
durchbohren *perfodere 929, c. exterebrare, perterebrare 2320, d. cabare 450, d. pertundere 2401, c.* ſ. durchlöchern.
durchbraten *excoquere 603, a*
durchbrechen *perfringere 950, b. pervincere 2511, b. perrumpere 1962, a*
durchbringen *perdere 731, c. diſperdere, diſſipare 732, b. dilapidare 1214, c. prodigere 77, b. res mergere in ventrem 1391, c. conſumere per luxuriam bona 2260, a. decoquere 602, d. comedere bona 772, b. confringere rem 949, c. profundere patrimonium 977, a. effundere patr. 976, b.* das ſeine durchbringen *abligurire patria bona 1262, a. obligurire fortunas ſuas a. lancinare patria bona 1211, a. pecuniam ſtandiorum gurgitibus proluere 1303, b. omnia ſtudioſe in ventrem condere 1304, d. lacerare rem ſuam 1198, c. diſſipare patrimonium 722, a.* die güter durchbringen *opes dilacerare, deartuare 227, b. ventre bona patria lacerare 90, a. effundere, exhaurire patrimonium 1663, c.* es wird alles durchgebracht *res exulatum it 830, c*
durchbringer *proſligator 917, c. prodigus 1823, d.* ſ. ſchlemmer.
durchdringen *perſidere 2103, c. perrumpere 1962, a. penetrare 1687, d. eluctari 1292, a. perſudere 2415, b*
durchdringend *penetrabilis 1687, d. meabilis per cuncta rerum 1385, a.* durchdr. rede *oratio metuens & vibrans 2494, d*
durchdringung *penetratio 1688, a*
durch einander gemengtes *farrago 855, d*
durcheinander mengen *commiſcere; permiſcere 1416, b. omnia infima ſummis paria facere, miſcere, turbare 2403, c*
durcheinander ſtören *interturbare 2405, a*
durchfall *profluvium alvi 927, a. alvus cita, fluxa, ſoluta 106, d. præceps alvi exinanitio 1141, a.* den durchfall haben *dejectionibus laborare 1118, d.* den durchfall ſtillen *alvum ſiſtere, firmare, adſtringere 107, a.* ſ. durchlauff.
durchfliegen *pervolare 2554, a*
durchflieſſen *perfluere 926, d. permanare 1342, d.*
durchflieſſend *interfluus 926, c. perfluus d*
durchfreſſen *peredere 773, a*
durchführen *perducere 756, b*
durchführung *perductio 756, c*
durchgang *pervium 2493, d. tranſitus 796, a*
durchgängig *pervius 2493, d. tranſitorius 796, b. meabilis 1385, a. permeabilis 1386, a*
durchgehen *penetrare 1687, d. pervadere 2415, b.* ſ. entlauffen.
durchgehends *omni ex parte 1651, d*
durchgraben *perfodere 929, c. rimari 1942, b. confodere 929, b*
durchkochen *excoquere 603, a. percoquere b*
durchkommen/da man nicht durchk. kan *impenetrabilis 1688, a*
durchkriechen *perrepere, perreptare 1929, c.* alle winckel durchkriechen *omnia baſaria excutere 2427, a*
durchlaſſen *transmittere 1427, d*
durchlauchtig *illuſtris 1307, d*
durchlauff *cita alvus 514, a. dyſenteria 766, c. diarrhœa 700, b. lienteria 1259, c. fluxiones alvi; fluxus ventris 924, a.* den durchlauff ſtillen *fluxiones ventris ſiſtere 2453, a.* ſ. durchfall.
durchlauffen *percurrere 662, b*
durchläutern ſ. läutern.
durchleſen *perlegere 1235, d*
durchleuchten *pellucere 1311, a*
durchlöchern *circumforare 942, d. perforare, transforare 943, a. tranſigere 898, a.* ſ. durchbohren.
durchlöchert *tranſixus 898, a*
durchnagen *perrodere 1945, d*
durchpoßiren *tranſire 795, d*
durchrädern *percribrare 631, c*
durchregnen *perpluere 1755, b*
durchreiben *perfricare 957, c*
durchreiſe *peragratio 64, d*

durch-

durchreiſen *peragrare* 64, c
durchreiten *perequitare* 809, c
durchrennen *trajicere* 1121, c
durchſalben *perungere* 2546, d
durchſchallen *perſonare* 2153, b
durchſchallend *perſonus* 2153, b
durchſchauen *perſpicere* 2176, b
durchſcheinen *dilucere* 1310, b. *pellucere* 1311, a. ſ. hindurch ſcheinen.
durchſchieſſen *jaculo trajicere* 1122, a. *configere ſagittis* 897, b
durchſchiffen *pernabigare* 1494, b
durchſchimmern *translucere* 1311, c
durchſchimmernd *translucidus* 1311, c
durchſchlag *colum* 565, b. *excuſſorium* 1880, c. *cribellum* 631, c. *ſubcerniculum* 481, a
durchſchlagen *colare, percolare* 565, a. *percribrare* 631, c. *reverberare* 2459, c. das papier ſchlägt durch *papyrus tranſmittit literas* 1427, d
durchſchleichen *interlabi* 1194, a
durchſchwemmen *proluere* 1303, a
durchſchwimmen *tranare* 1519, c. *tranatare* 1520, d
durchſehen *perſpicere* 2176, b
durchſeigen *ſaccare* 1970, c
durchſeigung *expreſſio* 1879, a
durchſetzen ſ. durchbrechen.
durchſichtig *perſpicuus, a, um* 2176, c. *pellucidus* 1311, a. durchſ. ſeyn *tranſlucere* 1311, c
durchſichtigkeit *pelluciditas* 1311, b
durchſieben *excernere* 484, b. *cribro ſuccernere* 485, a. durchgeſiebt mehl *cribro decuſſa farina* 856, a
durchſpülen *proluere* 1303, a
durchſtechen *perfodere* 929, c. *tranſfodere* d. *configere* 897, b. *tranſigere* 893, a. *confodere* 929, b. *tranſuere* 2262, a. *P. inſtare cuſpide* 1159, a. ſ. erſtechen.
durchſtoſſen *pertundere* 2401, c. *trajicere* 1121, c
durchſtreichen *oblitterare* 1276, c. *interlinere* 1269, a. creutzweiſe durchſtreichen *cancellare* 382, b. da der wind durchſtreicht *perflabilis* 919, c
durchſtreichung *obliteratio* 1276, d. *litura* 1268, a
durchſtreiffen *percurſare* 662, c. *perpopulari* 1778, a. das land mit raub und mord durchſtreichen *interneciva populatione agrum tranſcurrere* 1500, a
durchtrich *interdudum* 755, d
durchſuchen *inquirere* 1870, a. *perquirere*, c. *rimari* 1942, b. *pervolutare* 2560, a
durchtrieben ſ. liſtig. ein durchtriebener *veterator* 2489, c
durchwandern *permeare* 1386, a. *peragrare* 64, c. *perambulare* 114, b. *pererrare* 813, b. *permeſtri* 1398, b. *luſtrare* 1306, a. *pervagari* 2417, b. *P. pervolitare* 2554, a
durchwanderung *percurſatio* 662, c. *peragratio* 64, d
durchwaten *vadare* 2415, d. *perfretare* 956, c
durchweben *perflare* 919, c.
durchwehung *perflamen* 919, c
durchziehen / höhnen *traducere* 758, d. *perſtringere* 2232, b. *exagitare* 76, d. *fugillare* 2250, b. *penetrare* 1687, d. *aſperioribus facetiis quem perſtringere* 235, c. eines laſter durchziehen *inſebi in quem* 2435, a. einen doppelten faden durchziehen *acum trajectare duo lina ducentem* 1121, d. ſ. durchwandern.
durchziehung *inſectatio* 2078, a
durchzug verſtatten *tranſmittere* 1427, d
dürffen / ich dürffte *auſim* 259, c. ich darff *licet mihi* 1257, d. nicht ins hauß dürffen *domo exulare* 830, c
dürfftig *pauper* 1669, c. *indigens, indigus* 774, c. *tenuis, ter* 2318, a. ſ. arm. dürfftige leute *egerii* 774, a
dürfftigkeit *tenuitas* 2318, b. *inopia* 1589, b. *indigentia* 774, c. *P. dura urgens in rebus geſtas* b. ſ. armuth.
dürr *exſuccus* 2250, a. *ſiticuloſus* 2129, d. *ſiccus* 2099, d. *aridus* 204, c. *peraridus* 205, a. *inaquoſus* 184, c. *torridus* 2365, d. *exilis* 807, b. *macer* 1317, d. die dürre *ſiccitas* 2100, c. *ariditas* 205, a. *macritudo* 1317, d. *macritas* 1318, a. die dürre hand *manus oſſea* 1610, c. ein dürr jahr *annus ſitiens* 153, b. dürre leute *monogrammi* 1029, d. ein dürre pferd *equus macie corruptus* 807, c
dürren *ſiccare* 2100, c. *macerare* 1318, b. ſ. dörren.
dürre ſeyn *arere* 204, b. *macere* 1318, a. *marcere* 1348, a
dürrwurtz *conyza* 599, b
durſt *ſitis* 2129, b. durſt leſchen *ſitim levare* 2129, b
durſten / durſtig ſeyn *ſitire* 2129, c. *ſitim perferre* 882, a. *arere ſiti* 204, b
durſtig *ſitibundus, ſiticuloſus* 2129, d. *P. aridus* 204, c. durſtig werden *colligere ſitim* 2129, b
düſter ſ. dunckel.
düte ſ. diete.
dutsbruder *ſodalis* 2135, a
dutte (fiſch) *rumex is*, 1958, d

E.

Ebbe und fluth *mare reciprocum* 1915, d. *acceſſus & receſſus maris* 456, d. *benilia* 2444, c. *æſtus maritimi accedentes & recedentes* &c. 54, c
eben *æquum planum* 41, d. 1742, c. *idoneum* 1129, a. eben machen *æquare* &c. 45, b. *complanare* 1743, b
eben da *ibidem* 1126, a. eben daher *indidem* 1143, c. eben dahin *eodem* 788, a. eben derſelbe *idem* &c. 1128, a. eben ſo *itidem* 1169, c. *æque; æque ac; æque atque* &c. 42, d. eben ſo als *perinde ac* 1143, a. eben ſo viel *tantidem; tantundem* 2288, b. eb. ſo iſts / als wolte er thu tödten *idem facit occidenti* 1128, b. eben zu der zeit *illo ipſo tempore* 1162, c
ebenbaum *ebenus* 767, c
ebenbild *imago* 1134, a. *effigies* 902, a. *ſimulacrum* 2117, b. *repræſentator* 1798, b
ebene *planities* 1743, a. *campus* 380, c. ebene des feldes *æquor; campi patentes* 46, b
ebentheuer ſ. ungeheuer.
eber *verres* 2467, a
eberwurtz *chamæleo* 492, a. *Cynozolon* 671, b. *buphonum* 341, c. wilde eberw. *crocodilium* 634, b
echo ſ. wiederſchall.
ecke *angulus* 144, a. von ecke zu eck *angulatim* c. eine ecke davon *ſpatio interjecto* 1119, c. eck. am felß *P. murex* 1471, d. ecken an ſegelſtangen *cornua antennarum* &c. 610, c. ecken am ſchiff *ceruchi* 487, a
eckel *nauſea; nauſeola* 1495, a. *faſtidium* 862, c. eck. vor den eſſen *malacia* 1330, a. eckel haben *faſtidire* 862, b. *nauſeare* 1495, a. eck. bekommen *nauſeæ moleſtiam ſuſcipere* 1495, a. eck. machen *faſtidium movere* 862, c. eck. benehmen *faſtidium deducere* 862, c
eckelnder *faſtidioſus*, a, um 862, c. *nauſeabundus; nauſeator* 1495, a
ecker *glans* 1017, b. *balanus* 291, a. ſ. eichel.
eckicht *angularis; anguloſus; angulatus* 144, c
eckſtein *arrectaria* 1918, a. *lapis frontatus* 961, c. *lapis angularis* 144, b
edel *nobilis, iter* 1520, d. *pranobilis; pernobilis* 1521, b. *nobilitate præſtans* 1521, b. *illuſtris; pralluſtris* 1307, a, b. *clariſſimus & ampliſſimus* 537, d. *præſtabilis* 2223, b. *pratextatus* 2335, d. *P. dives* 725, b. *nobili genere natus* 1002, c. *generoſus* 1003, b. edle *nobiles* 323, c. edl. art *generoſitas* 1003, b. edl. friede *P. pax aurea* 274, b. edler ſeyn *præcurrere nobilitate* 662, c. edelſte *genere ac nobilitate facilè primus* 1521, b. ſ. edelmann.
edelgeſtein *gemma* 998, c. *P. lapillus* 1213, d. kleiner edelgeſt. *gemmula* 998, c. edelgeſteine *purgamenta æſtuantis freti* 55, a. voll edelgeſtein ſ. edelſteinern; ſ. verſetzt mit edelgeſteinen.
edelmann *nobilis; nobili genere natus* 1521, a. *equeſtris; nobili loco natus* 1279, d. *claro ſanguine genitus* 1994, c. *cujus atria veteres exornant cera* 477, bc ſ. edel.
edelſteinern *gemmifer; gemmeus; gemmoſus* 999, a
Edenburg *Alata caſtra* 83, d
ege *occa* 1561, d. *raſtrum* 1914, b. *elatrum* 540, b. *peſten* 1672, c. die egen *crates* 622, d
egel *hirudo* 1088, c. ſ. blutägel.
egen *irare* 1274, a. *occare*; das egen *occatio*; der da eget *occator* 1561, c, d
Egyptier *ægyptius* 37, b. ſ. ägyptier.

ehe denn / ehe als *antequam* 158, d. *priusquam* 1811, c. ehe die henne ein ey legt *citius quam aſparagi cognuntur* 235, a. eher *prior, us* 1811, b. etliche tage eher kommen *ante aliquot dies venire* 158, a. eheſt *primus* 1811, c, *propediem* 1828, a. *quam primum* 1874, c
ehe / eheſtand *conjugium* 1176, b. *connubium; fœdus connubiale; P. vincula connubialia* 1542, a. *P. thalamus* 2336, b. die ander ehe *bigamia* 313, c. reine eh. *fœdus tori illibati* 1255, a. zur ehe haben *habere in matrimonio* &c. 1357, c. die ehe wieder abſagen *repudium renunciare* 1552, b. ſ. eheſtand.
ehebette *thalamus* 2336, b. *torus conjugalis; genialis* &c. 1013, d. 2366, a
ehebrechen *mœchari* 1433, a. *adulterare* &c. 30, d. *P. alienas permolere uxores* 1435, b. *temerare cujus lectum* 2197, b
ehebrecher *mœchus* 1433, a. *adulter* 30, c
ehebrecherin *mœcha* 1433, a. *adultera* 30, d
ehebrecheriſch *adulterinus* 31, a
ehebruch treiben *adulterium commiſcere; cum aliena uxore coire* 31, a. in ehebr. ergriffen werden *in adulterio deprehendi* 31, a
ehedeſſen ſ. hiebevor; ſ. vorzeiten.
ehefrau *conjux; conjuga* 1176, a. *uxor* 2599, c. ſ. eheweib.
ehegatte *conjux* 1176, a. *conſors thalami; tori* 2336, b, a. *compar* 1634, c
ehegelübde *confarreatio; aſſvetudo confarreandi* 855, d
ehegemahl ſ. ehegatte.
ehegeſtern *nudius tertius* 1542, d
ehehäfft *copula matrimonii* 601, a. *maritale capiſtrum* 415, c
eheleute *conjuges* 1176, a
ehelich *maritalis* 1352, a. *conjugalis, iter; conjugialis* 1176, b. ehel. hauß *marita domus* 1351, d. ehel. band *maritale capiſtrum* 415, c. *matrimonii copula* 601, a
eheloß *ſolus* 2148, a. *exſors matrimonii*, 2136, b. *cælebs; qui uxorem nunquam habuit* 357, a, b
ehemann *maritus* 1351, c
eher *prior, us* 1811, b. ſ. ehe.
ehern ſ. ehrin.
eheſcheidung *repudium* 1929, d
eheſtand *matrimonium* 1357, c. *P. vinculum jugale; lectus jugalis* 1175, c. ſ. ehe.
eheſteuer *dos* 747, c
eheſtifterin *pronuba* 1542, c
eheſtifftung *dotis tabulæ* 747, d. *matrimoniales tabulæ* 1357, d
eheverbündnus ſ. ehe.
eheverlöbnus ſ. verlöbnis.
eheweib *conjux; proſperus dubiusque ſocius* 750, c. *uxor* 2590, c. *marita* 1351, d. *matrona* 1357, c. *P. Juno* 1180, d. ſ ehegatte; ſ. ehef. au.
ehlichen ſ. heurathen.
ehre *honor; honos* 1095, c. *honeſtas; honeſtamentum* 1098, b, c. *cultus* 566, d. *dignitas; dignatio* 713, d. 714, c. *gloria* 1020, d. *ornamentum* 1603, b. *reverentia* 2462, c. *decus* 685, c. *lumen* 1299, c. ehre und zucht *pudicitia* 1824, c. ehre und reputation *bona exiſtimatio; dignitas* 54, b. mit ehren zu melden *honos ſit meritis* 1096, a. dem man die ehre thut *honoratus* 1096, c. es iſt mir eine ehre *mihi amplitudinem quandam conciliat* 126, c. *ea res mihi eſt honori*, d. in allen ehren gedencken *honorificam de quo mentionem facere* 1097, b. nach ehren ſtreben *famæ ſtudioſum eſſe* 852, c. zu hohen ehren bringen *locare in ampliſſimo dignitatis gradu* 1025, b. zu ehren kommen *adſcendere ad honores* 1095, c. *quemgradum adſcendere* 1025, b. *aggredi honores* 1026, a. *gloriam ſibi parere; reperire* 1020, b. zu hohen ehren gelangen *ampliſſimos dignitatis gradus adipiſci* 713, d. zu gröſſern ehren kommen *altiorem dignitatis gradum aſſequi* 105, a. zu höchſten ehren gelangen *ad ſummam amplitudinem pervenire* 126, c. ehre bringen *magno eſſe honori* 1095, c. eines ehre retten *pudorem cujus tueri* 1843, c. das zu ehren gereicht *honorificum* 1097, b

ehren *honorare* 1096, d. *honeſtare* 1098, c. *honorificare* 1097, c. *colere* 563, b. *venerari; devenerari* 2443, a, d. *revereri* 2461, c. *decorare; condecorare* 685, c. *obſervare* 2090, b. *ornare* 1602, b.

reverentiam præstare 2462, c. honore impertire 1654, a. honore prosequi 2079, b. honorè afficere 842, b. honorem habere cui; in honore habere quem 1049, d. honorem cui tribuere 2381, c. honore dignari 714, b. honorem cui præstare 1095, c. deferre cui honorem 878, d. summa observantia quem colere 565, b. geehret werden *honores à quo adipisci 172, d*

ehrenbegierde *æstus gloriæ 54, d*

ehrendieb *stuprator 2259, d*

ehrendienſt/letzten ehrend. erweiſen *supremo quem mandare officio 1571, d*

ehrengedächtnüß *cenotaphium; monumentum 465, d. honorarius tumulus 466, a. monumentum insigne honoris; laudis 1443, a.* ſ. denckmahl.

ehrengeſchencke *honorarium 1096, c*

ehrenkleid *purpura 1856, b. prætexta 2335, d*

ehrenrührig *injuriosus, è 1186, a. contumeliosus 598, a*

ehrenſeule *statua 2204, a*

ehrenſtand/amt *honor 1095, d.* ſ. ehre.

ehrenſtelle betreten *tenere cujusdam dignitatis gradum 1025, b.* ſ. ehre.

ehrenverletzung *contumeliosus 598, a*

ehrenveſt *clarissimus 537, d. amplissimus 125, d.*

ehrenwerth *honorabilis 1097, b. honore dignus 1095, c. palmarius 1625, b*

ehrerbietig *reverens, ter 2462, c. venerabundus 2443, c. observans, ter 2090, b.* ehrerb. anreden *honorifice quem appellare 1097, c*

ehrerbietigkeit *occursatio 662, b*

ehrerbietung *reverentia 2462, c. observantia 2090, b*

ehrgeitz *ambitio; ambitus; honorum contentio; cupiditas 790, a, d. P. honorum cæca libido 254, c.* ehrg. hat ihn hingeriſſen *æstus gloriæ eum absorbuit 2156, b*

ehrgeitzig *ambitiosus, è 790, b. avidus gloriæ 263, a*

ehrin *æreus; æneus 50, b. ærarius 49, b. ahenus; aheneus 81, a*

ehrlich *honestus, e; honorabiliter; honorificus, è; honorus 1097, d, b, c. ingenuus, è 1150, b. rectus, è 1920, b. integer, re 1154, d. bonus 322, d. incolatum generoso pectus honesto 603, b. homo integræ frontis 960, c.* ehrl. hochzeit *legitimæ nuptiæ 1247, a.* alle ehrl. leute *optimus quisque 324, c*

ehrligkeit *liberalitas 1250, a.* ſ. auffrichtigkeit.

ehrloß *famosus, è 852, c*

ehrſucht *ambitio; ambitus; honorum contentio; cupiditas 790, a, d. gloriæ cupido 653, c*

ehrſüchtig *ambitiosus, è 790, b.* ehrſ. ſeyn *duci gloria 752, b*

ehrvergeſſen *minus rei & famæ temperans 2199, a.*

ehrwürdig *venerabilis, ter 2443, c. verendus 2461, d. reverendus 2462, e*

elbenbaum *taxus 2292, a*

eichapffel *galla 991, b*

eichbaum/eiche *quercus 1888, a. æsculus 51, d. ternus 485, a.* ſteineich *robur 1944, d. ilex 1132, d*

eichel *glans; balanus; iligna 191, a. 1133, a. glando 1017, b*

eichen/von eichen *roboreus 1945, a. quernus; quercens &c. 1888, b. ilicetus; ilignetus; ilignus 1133, a.* eichen geſchirr *cerrinus calix 485, a.* eich. poolen *roboreæ axes 284, d.* eich. röhren *canales iligni 381, c*

eichhorn *nitela 1518, d. sciurus 2028, d*

eichſchlange *chelydrus 498, b*

eich-wald *quercetum 1888, b. glandaria silva 1017, c*

eidex *lacerta 1199, a. stellio 2205, a. scincus 2020, b*

eifer *æmulatio; æmulatus 39, a, b. zelus 2601, b*

eiferer *æmulus; æmulator 39, b. zelotes; zelator 2601, b*

eiferig *æmulanter 39, c*

eifern *æmulari 38, c. zelare, i 2601, b*

eiferſucht *zelotypia 2601, b*

eiferſüchtig *æmulus 39, b. zelotypus 2601, b*

eigen *peculiaris, ter 1674, a. privatus, tim 1815, d. proprius, è 1831, d.* eig. hand *chirographus 501, b.* eig herd iſt goldes werth *domus amica, domus optima 743, b.* eig. lob *ſui ipſius laus 1225, b.* aus eig. ſt uld *ſuapte culpa 2251, a*

eigen-liebe *philautia 1717, c*

eigennützig ſeyn *omnia ad ſuam utilitatem referre 883, c*

eigenſchafft *idioma; idiotismus 1128, c. natura 1489, b. proprium; proprietas 1832, a, c. attributio 2382, b. mancipatus 1335, a. indoles 1144, b. ingenium 1184, b*

eigenſinn *judicium strictum, asperum, nimis ratum 1172, d.* ſ. widerwärtigkeit.

eigenſinnig *pervicax, ter 1699, c. pertinax 2316, a.* eigenſ. ſeyn *suæ mentis esse &c. 1379, d.* ſ. widerwärtig.

eigenthum *mancipium 1335, b*

eigenthümlich *proprius, è 1831, d. mancipi 1335, b*

eigenthumsherr *proprietarius 1832, c.* eigenth. recht *jus autoritatis 258, a*

eigentlich *exanimatus, è 824, d. proprius, è 1832, b. genuinus 1014, a. authenticus 280, d. planus, è 1742, c. expressus, è 1808, d. excussè 1880, c. certo 487, a. exacte 76, a. acriter; acerrimè 12, b. examussim 128, b. nempe 1582, d. profecto 1824, a. enimvero 785, d. significans, ter 2108, d.* eigentlich betrachten *acutissimè perspicere 23, a*

eignen/zu eigen geben *dicare 701, a.* ſ. zueignen.

eil ſ. eilfertigk. in eil gemacht *sched on 2018, a*

eilen *properare; deproperare 1829, a, d. celerare; accelerare 461, a. festinare 888, b. celeriter cursum perstringere 2232, b.* eilen bringt nichts guts *festinatio improbida est & cæca &c. 888, b*

eilend/eilfertig *festinabundus; P. festinus 888, c. tumultuarius, è 2400, a. properus, è; properanter; properatè 1829, a, c.* gar zu eilend *præproperus, è 1830, a*

eilends *maturatè 1360, d. celeriter 461, a. cursim 660, a. citatim; P. cursu citato 513, d. cito pede 514, a. raptim 1912, a. præcipitanter 1793, a. haut cunctanter 650, b. remis velisque; omni festinatione 888, b. festinanter; festinato, c. dictum factum; dicto citius 703, c.* eil. thun *maturare 1360, d*

eilfertigkeit *maturatio 1361, a. properatio; properantia 1829, c. festinatio 888, b. celeritas 460, d*

eilffe *undecim 2551, c. undeceni; undeni 683, d*

eilffmahl *undecies 683, d. 2551, c*

eilffte *undecimus 683, d. 2551, c*

eilligſt *plenus festinationis 1748, a*

einander beſchuldigen *crimen invicem intentare 2496, b*

einander gewachſen ſeyn *æquo pugnare marte 42, a. Æſerninus cum Pacidiano 52, a*

einander helffen *tradere operas mutuas 1479, d*

einäſchern *cinefacere 524, a.* ſ. verbrennen.

einäugig *unoculus 1566, b. 2551, a. luscus 1305, b. cocles 558, a*

einätzen *incidere 355, d*

einbetteln ſich *precariò accipere 1804, a*

einbeugen *inflectere; reflectere 915, a, b. intorquere 2364, d*

einbilden *imaginari 1135, c. fingere 900, b.* ſich einbilden *opinari 1587, c. persuasum habere 2241, b. persuasionem sibi induere 831, b. cernere animo 482, b. insidere animo 2055, b.* ſich viel einbilden *tollere supercilium 518, d. arroganter de se sentire 1947, a. ire & magnis cogitationibus pectus implere 788, d.* ſich ſo viel einbilden *sumere sibi tantum* ihm die ſachen einbilden *comprehendere memoriam rerum; memoriæ mandare 1375, c.* ihm das künfftige einbilden *præsumere futura 2260, c*

einbildung *imago; imaginatio 1135, a, d. opinio 1588, b.* ſtoltze einbildung *arrogantia 1946, d.* falſche einbildung *phantasia; phantasma 1714, d. 1715, a.* feſte einbild. *præsumtio 2260, c.* einbildung machen *persuasionem sibi induere 2241, b*

einbinden *consuere 2261, d*

einblaſen *inspirare 2188, a. insufflare 920, a. inflabellare 918, b. insibilare 2097, d. insusurrare 2270, b*

einbläuen *inculcare 376, b*

einbrechen *perfodere parietes 929, c.* ſ. anbrechen; ſ. einfallen.

einbrennen *inurere 2775, b*

einbringen *importare 1781, b. intexere 2335, b. compensare 1684, c.* geld einbr. *cogere pecuniam 74, c*

einbringung der ſchatzung *exactiones publicæ 76, d*

einbrücken *interere 2325, b*

einbuſſe *amissio 1422, c. detrimentum; intertrimentum 2325, a.* einbuſſe haben *jactum facere 1115, c.* ſ. ſchade.

einbüſſen/einbuſſe haben *deperdere 732, b. jactum facere 1115, c.* einen menſchen einb. *in unius animula jactum facere 147, b*

eindringen *intrudere 2391, b. impressionem facere &c. 1809, a.* ſich eindringen *ingerere se 1069, b.* der ſich heimlich eingedrungen *reptitius 1928, c*

eine/einer/eines *unus, a, um 2548, c. quidam, quædam &c. 1892, b.* etwa einer *aliquis 96, b. quispiam; quisquam 1892, d.* der eine/der andere *alter, alter 102, a.* einer umb den andern *alternis 104, a.* einer und der andere *unus & alter 2548, c. alius atque alius 95, a.* einer und aber einer *unus & item alter 102, b. 2548, d.* einer nach dem andern *alius super alium; alius post alium 94, b. unus & item alter 102, b.* einer aus beyden *alter; alteruter 102, a. 104, c. alteruter beſtrüm 104, c.* einer thut es dem andern zuvor *alius alium ingenio præstat 94, b.* eins umbs andere *invicem 2496, b. alternatim, alterne 104, b. alternis vicibus 2495, c. mutuus, ò 1479, d.* eins und anders/eins nach dem andern/eins über das andere *aliud ex alio; aliud super aliud 94, b. 823, d.* eins ſo viel als das andere *juxta 1190, a.* eines ſo wohl als das andere *æquabiliter 45, c.* eines von zweyen *alterutrum 104, c.* ein und ander mahl *semel atque iterum 2061, d*

einerley *uniusmodus; uniusmodi 2550, d. idem, eadem, idem 1128, a. ejusdem farinæ 856, a.* einerley art *uniformis 940, c.* einerley recht *communio juris 581, c.* einerley mittel gebrauchen *eodem collyrio mederi omnibus 565, a.* für einerley halten *promiscuum habere 1418, c*

einerndten *demetere 1398, d. frumenti quid exarare 221, a. fructus percipere ex fundo 407, a*

eines/einig machen *reducere in gratiam &c. 757, c.* eines ſeyn *concorditer inter ſe congruere; concordare; cum quo concorditer & amore mutuo vivere 605, a, b. inter ſe consentire; congruere 2069, d. 1042, b.* wir ſind eines mit einander *convenit inter nos 2447, a.* eines werden unter ſich *constituere inter ſe 2201, b.* eines werden mit einem *cum quo decidere; transigere 355, b. mercede cum quo pacisci 1386, c.* ſ. vertragen; ſ. einig.

einfach *simplex 2115, a. simplus 2116, a*

einfädeln *conjicere filum in acum 899, a. immittere lina per acum 23, d*

einfahren ins bergwerck *in fodinam descendere 928, c*

einfall *incursio 661, d. irruptio 1961, d*

einfallen *incidere 349, d. collabi 1193, c. illabi 1194, d. ingruere 1043, a.* es fällt mir ein *mihi in mentem venit; occurrit 1379, d. 662, a. animo occursat 662, b. in opinionem venit 1588, a. 2445, b. subit animum cogitatio 795; c. in memoriam redeo; regredior 1375, c. succurrit 663, c. mentem subit 795, c. in buccam venit &c. 338, a.* es fällt wieder ein *recursant ista animo 683, b*

einfallen/einfall thun *irrumpere; irruptionem facere 1961, d. irruere 1963, d. excurrere; incursionem facere 661, d. invadere vi in &c. 2415, a. in hostes facere impetum; impressionem 1710, c. 1809, a. repentino incursu irrumpere 661, d.* auff einen tag einfallen *incurrere in diem 861, d.* die nacht fällt ein *nox appetit 1709, b*

einfallende nacht *noctis interventus 2450, a*

einfalt *simplicitas 2115, b. infantia 857, d*

einfältig *simplex; simpliciter 2115, b, d. plebejus 1746, b. incallidus 371, b. rusticanus 1966, b.* ein einfältiger *idiota 1128, c*

einfärbig *uniculor 570, d. 2550, c*

einfaſſen *oblaqueare 1216, a.* gold in ſilber einfaſſ. *circumdare aurum argento 729, c*

einfinden ſich ſ. einſtellen/erſcheinen.

einflechten *nnectere 1501, b. illigare 1260, d.* mit unter einflechten *interplicare 1751, b. intexere; interlexere 2335, b*

einfleſſen *infuere 926, c*

einflöſſen *instillare 2214, d*

einflöſſung *instillatio 2214, d*

einfluß *influxus; influxio 926, c*
einführen *inducere; introducere 755, a, d. inferere 2085, d.* laſter einführ. *inhebere mala 2434, d. infundere vitia in civitatem 976, c.* getreyd einführ. *condere frumentum 586, d*
einführung *inductio 755, c. introductio 756, a*
einfüllen *infarcire 856, d. diffundere 975, d. ingerere 1009, b*
eingang *porta 1779, c. introitus 793, b. aditus 789, d. ingressus; ingressio 1027, c. vestibulum 2484, b. proœmium 1827, c. præludium; proludium; prolusio 1297, a, b. proloquium 1287, b.* ohne eing. *abrupte 1960, b.* enger eing. *fauces 867, c.* eingang der rede *exordium; primordia dicendi 1596, c.* eing. des tempels/ haußes *antica 160, b.* eing. des lebens *lucis rudimentum 1936, c.* eing. machen *proludere 1297, a.* eingang machen zur freundschafft *aperire fores amicitiæ 1647, a.* im eing. anstoſſen/ fehlen *in limine deficere; offendere; in portu impingere 1263, c*
eingeben *indere 731, b. inspirare 2188, a. menti lumen præferre 1299, c.* Gott hat mirs eingeg. *Deo Duce hanc mentem voluntatemque suscepi 2556, a.* eine artzney eing. *medicamentum dare; suggerere 728, d. 2010, a*
eingebildet *imaginarius 1135, c. suffenus 2149, a*
eingebogen *uncinatus; aduncus 2542, d. obuncus; reduncus 2543, a.* ſ. krumm.
eingebohren *unigenitus 2550, d. 1015, a*
eingebung *instinctus 2211, b. afflatus 918, c. inflatus 919, b. suggestio 1010, b*
eingedenck *memor 1374, d.* einged. ſeyn *recordari 606, b.* ſ. gedencken.
eingefaſt *fimbriatus 899, b*
eingeflochten *implexus 1747, d*
eingefroren *alte concretus glacies 629, d*
eingegrabene arbeit *cestrotum 488, b. sculptum opus; sculptum 357, d*
eingehen *inire; introire 792, c. 795, b. ingredi 1027, b.* den vorſchlag eingeh. *descendere in conditionem 2014, a.* ſ. hinein gehen.
eingelegte arbeit *emblema 779, d. vermiculata opera 2464, a*
eingelegtes *segmentatus 2045, c.* eingelegtes von horn *cerostrotum 478, b*
eingemacht *conditus 586, b.* eingem. früchte *salgama 1981, d.* eingem. oliven *oliva conditanea 1574, a.* eingem. ſachen *conditanea; conditura 586, c, d.* eingem. kalck *calx macerata 377, c*
eingenommen *debilis 2511, a*
eingepflantzt *insitus; insitivus 2086, a. quod natus induit nobis inolevitque 1576, a*
eingepreſt *artus 195, c*
eingeſaltzenes *salsamentum 1980, b*
eingeſchenckter wein *defusum vinum 2514, a*
eingeſchlichen *reptitius 1928, c. subreptitius 1929, c*
eingeſchloſſen halten *circumsistere 2126, d*
eingeſchnitten gericht *iscium 1166, a*
eingeſchoben *subditus; subditicius 733, d, c. subreptitius 1929, c. intercalaris; intercalarius 1157, a*
eingeſeſſener *indigena 1014, c. incola 567, d.* ſ. einheimiſch.
eingeſpannt *jugalis; subjugalis; jugatorius; subjugus 1175, c, d. 1176, c*
eingeſteckter ſchwerd *ensis vagina tectus 786, d*
eingetrieben werden *in angustum locum concludi; cogi; adduci 144, d*
eingeweyde *viscus 2524, d. lactes 1197, a. peritoneum 1695, d. exta 828, d. intestina 1158, c. intestinea 1156, a. ilia 1132, c. P. fibræ 890, d.* das groſſe eingew. *colon 568, d.* eingew. ausnehmen *eviscerare 2525, d*
eingewurtzelt *inveteratus 2489, b.* eingew. narrheit *altæ stirpes stultitiæ 105, b. 2215, a*
eingezeichnet *adscriptitius 2032, b*
eingezogen *pressus, è 1807, d. castigatus 430, b. inflexus 915, b. submissus, è 1427, c. modestus, è 1432, c. substrictus 2392, d*
eingieſſen *infundere 976, c. invergere 2463, c.* mit bley eing. *implumbare 1754, c*
eingieſſung *infusio 976, c*
eingraben *insculpere 2039, c. incidere 355, d.* ſ. vergraben.
eingriff *injectio manus 1119, c*
einhäckeln *inuncare 2543, a*
einhalt *refrenatio 955, a. cohibitio 1051, b*
einhalten/ einhalt thun *coërcere 193, b. cohibere 1051, b. restringere 2232, c. infrenare 954, d. comprimere 1808, a. adhibere frenos 1051, b. mentem cujus sistere 2126, a.* der einhalt thut *repressor* mit mehrerm einh. *repressius 1809, c.* ſ. hemmen.
einhändig *unimanus 2550, d*
einhändigen/ den brieff einh. *reddere epistolam 733, a.* ſ. überbringen.
einhauchen *inhalare 1058, d. insufflare 920, a.* gifft einh. *fatale virus ingerere 918, a*
einhauen *insculpere 2039, c. incudere 644, c*
einhefften *infibulare 891, b. consuere 2261, d*
einheimiſch *domesticus 743, c. intestinus 1158, c. vernaculus 2464, b.* einheimiſche *autochthones 281, a.* einheim. kriege *v. bella civica; civilia 533, b.* ſ. eingeſeſſen.
einheitzen *calefacere igne focum 373, b*
einhellig *conjunctus 1179, b. uno ore 1608, c.* ſ. einmüthig.
einhelligkeit *consensus; consensio 2070, a*
einhengen das rad *sufflaminare 919, d*
einhergehen *incedere 455, b. inambulare 124, b. ferre 876, a*
einholen *consequi 2077, a. reprehendere ex fuga 1806, b*
einhorn *unicornis 2550, c. unicorne 611, c. monoceros 1444, b*
einhüllen *supercontegere 2294, b*
einhüllung *obductio 756, b*
einjagen furcht *metum incutere &c. 1880, d*
einjährig *anniculus; annotinus 154, b*
einig/ einiger *unicus, è 2550, a. ullus 2536, a. unigena 1014, d. concors 604, d.* einig ſeyn *concinere 391, b.* unter einander ein. ſeyn *esse inter se ingenio haud discordabili 605, c.* mit einem ein. ſeyn *assentiri cui; esse in eadem sententia; esse cui assensorem 2069, b, a, c.* ein. werden *pacisci 1618, b. concordia coalescere 99, c.* ſie ſind unter einander ein. worden *complacitum est illis 1739, a.* ſ. eines.
einigkeit *unitas 2549, c. concentus 391, c. concordia.* in einigk. leben *cum quo concordissimè vivere 605, a*
einkähle *imbrex 1137, a*
einkäuen *præmandere, præmansum in os inserere &c. 1337, c*
einkauffen *coëmere, coëmtionem facere 781, c.* in die küche einkauffen *obsonare 1561, a*
einkäuffer *coemtor 781, c. obsonator 1561, a.* ſ. käuffer.
einkehren *diversari 2480, a. divertere 2475, a. immigrare 1403, d*
einkochen laſſen *coctum decoquere 602, a, c*
einkommen/ da man einkom. kan *intabilis 1159, d.* das einkommen *proventus 2451, a. quæstus 1869, a. vectigal 2433, a. census 469, b. reditus 795, a.* gewiſſes einkom. einkunfft *status reditus 795, a.* einkom. von gütern *mercedes prædiorum 1386, d. fructus rei familiaris 964, d.* einkom. tragen *reddere fructum 733, a.* einkom. einkünffte aus denen bergwercken *pecunia quæ ex metallis redit 794, d*
einkömmling *advena 2446, a*
einkriechen *irrepere 1929, a*
einkünffte ſ. einkommen.
einladen *imponere 1771, b.* zu gaſt einlad. *vocare 2565, d. invitare 1159, d.* der einladet *vocator 2566, a. invitator 1160, b*
einladung *invitatus; invitatio 1160, a*
einlaſſen *immittere 1424, d.* ſich in eine ſache einl. *descendere in causam 2014, a. demittere se in causam 1423, d.* ſich in einen diſcurs einl. *disputationem ingredi 1861, b.* ſich in einen vertrag einl. *in pacificationem se interponere 1771, c.* ſich unter die trouppen einl. *insinuare se in turmas 2123, a.* ſich mit keinem theil einl. *servare se integrum 1155, b*
einlauffen in hafen *in portum pervehi 2435, b*
einlegen *imponere 1771, a. diffundere 975, d.* beſatzung einl. *introducere præsidium 755, d. præsidia collocare; imponere &c. 2057, a.* ein gut wort für einen einl. *intercedere pro quo 456, a*
einleitung *introductio 755, c*
einlencken ſ. einbeugen.
einlöſen *veluere 1303, b*
einmachen *condire 586, b.* zum einmachen ſondern *conditui legere 586, c*
einmahl *aliquando 1876, b. olim 1577, a.* auf einmahl *semel 2061, c. universè 2551, b. quadam vice 2495, c.* einmahl ſo/ das andere mahl ſo *alias, alias 95, c.* nicht auf einmahl *inæquabiliter 45, c.* ein und ander mahl *semel atque iterum 2061, d*
einmahnen *exigere 75, d. flagitare 910, c. de pecunia quem appellare 1677, d*
einmahner der ſchulden *compulsor 1679, d*
einmengen *interponere 1871, b. admiscere; immiscere 1416, a, b*
einmüthig *unanimis, us 150, c. uno animo 2549, b.* ſ. einhellig.
einmüthigkeit *unanimitas 150, c.* ſ. einhelligkeit.
einnahme *accepta 403, a. fiscus 908, d. ærarium 49, b.* über einnahme und ausgabe beſtellet ſeyn *ærarium esse 192, a. expensa & recepta referre 403, a*
einnäßen *madefacere 1322, b*
einnehmen *sumsitare 2259, a.* einnehm. begreiffen *percipere 407, a. haurire animo 1063, c.* eine Stadt einnehm. *urbem occupare; capere 1562, c. 399, b.* pfluten einnehm. *debonire campotia 436, b.* ärtzney einnehm. *accipere remedium 402, d. sumere medicamentum 728, d.* ſich von andern einnehm. laſſen *auferri aliorum consilio 877, d*
einnehmer *acceptor 403, c. quæstor 1868, c*
einnetzen *madefacere 1322, b. imbuere 1137, b*
einöde *eremus 810, a. desqua 2328, c.* ſ. wüſte.
einpacken *convasare 2427, b.* ſein geräth einp. *colligere sarcinulas 2000, d*
einpflantzen *inseminare 2063, a. ingenerare 1004, b. ingignere 1015, a. indere 731, b*
einpflügen *inarare 221, a*
einquartieren *collocare quem in loco 1381, a. hibernorum causa disponere &c. 1769, d*
einrather *suasor 2241, a*
einrathung *suasio 2241, a*
einräumen *cedere 452, d. mancipare 1335, a. præbere 1791, d. concedere 454, b. dare 728, c.* einem etwas einr. *addicere cui quid 705, c*
einrede *interpellatio; interfatio 858, c. succlamatio 537, a. objectio 1120, a*
einreden *aurem vellere 272, d*
einregnen *impluere 1755, b*
einreiben *interere 2525, b. infricare 957, b*
einreiſſen *destruere 2234, c. diruere; subruere 1936, c. 1964, b. interscindere 2021, a. convellere 2457, c.* das übel reiſt ein *contagio mali serpit latius 42, c.* ſ. niederreiſſen; ſ. abbrechen.
einreiſſung *destructio 2234, c*
einreiten *invehi equo 2434, d*
einrichten *aptare 180, b. dirigere 1918, b. accommodare 579, d. attemperare 2300, a. moderari 1431, c. concinnare 525, b. digerere 1008, d. dispensare 1684, d. absolvere 2146, a. determinare 2323, c. disponere 1769, d. conformare 938, d.* den ſtaat einr. *ordinare statum reipublicæ 1598, b*
einrichtung *digestio; P. digestus 1009, a. modificatio 1431, a. P. modernum 1432, a. dispositio 1770, a*
einſaltzen *macerare sale 1318, b. adspergere sale &c. 1979, a. adspergere salem 2165, c. sale quæ condiuntur superspergere 2166, c*
einſaltzend *salsamentarius 198, b*
einſaltzung *salsura 1980, b*
einſam *solus 2147, d. solitarius 2148, b. desertus 2084, b. vidua 2053, b. segrex P. segregus 1040, d*
einſämen *ingenerare 1004, b.* ſ. einpflantzen.
einſamkeit *solitudo 2148, b. viduitas 2503, c. orbitas 1595, a*
einſammlen *colligere 1232, b.* früchte einſammlen *fructus percipere 407, a*
einſäuern *acritudine insingere 12, c*
einſaugen *perbibere & visceribus immiscere aliquid 313, a*
einſcharren den todten *mortui corpus inferre 880, c.* ſ. verſcharren.
einſchencken *defundere 975, d. infundere 976, c. cyathissare 667, c. stare ad cyathos 667, b*
einſchencker *cammitus 435, a.* ſ. mundſchencke.
einſchieben *supponere 1773, b. infulcire 970, b. intercalare 1156, d.* an ſtatt des andern einſch. *subdere in cujus locum 733, c.* ein falſch teſtament einſch. *testamenta supponere; subjicere 2330, d*
einſchiebung eines tages/ mondenſcheins *emboliſmus 780, a*
einſchlaffen *acquiescere 1898, c. dormiscere; condormire; indormire; obdormire 746, b, c; d. somnum capere 399, a, b. somno solvi 2145, b. somno occupari 1503, b. P. dulci declinare lumina somno 552, a.* das glied ſchläffet ein *membrum instupet 2239, b.* er iſt feſt eingeſchl. *artior cum somnus complexus est 195, c.* untern reden einſchl. *in verba media somnolentum desinere 2149, d*
einſchläffern *soponare; sopire; consopire 2155, b, c, d*
einſchlagen *figere 896, d. configere 897, b. pangere 1629, c.* einen nagel einſchl. *clavum in quid adigere, pangere 74, a. 542, d.* das einſchlagen des wetters *jactus fulminum 1115, b*

einschleichen *inserpere* 2087, *a. adrepere* 1928. *d. irrepere; surrepere* 1929, *a,c. suggredi* 1028, *b. assiuere* 925, *a, illabi* 1194, *a. insinuare se* 2113. *a.* der sich einschleichet *repitius* 1928, *d.* geitz hat sich eingeschlichen *abaritia immigrabit in urbem* 1403, *d*

einschleichung *irreptio* 1929, *a. illapsus* 1194, *a*

einschliessen *includere* 541, *b. concludere* 540, *d. recondere* 588, *d. coërcere* 193, *b.* das seinige einschl. *claudere rem familiarem* 539, *c*

einschließung *conclusio* 540, *d. inclusio* 541, *b*

einschlingen *sorbere* 2156, *a*

einschlucken *sorbere, absorbere; sorbillare* 2156, *a; b. ingurgitare* 1045, *b*

einschlummern *obsopire* 2155, *d.* s. einschläffern.

einschmeicheln / sich einsch. *blanditiis & assensione se in cujus consuetudinem immergere* 2069, *c*

einschneiden *insculpere* 2039, *c. incidere* 355, *c*

einschnüren *insibulare* 891, *b*

einschräncken *cancellare* 382, *b. circumscribere* 2033, *b*

einschreiben *inscribere* 2034, *b.* ausgabe und einnahme einschr. *expensa & recepta ferre; referre* 403. *a.* sich einschr. lassen *dare nomina &c.* 1524, *b*

einschreiten *inferre pedem quo* 880, *b. ingredi* 1027, *b. vestigium facere in locum* 2484, *b*

einschub *supplementum* 1749, *b*

einsegnen *inaugurare* 266, *c*

einsehen; das eins. *animadversio* 151, *d.* ernstes eins. *severitas animadversionis* 2093, *c.* eins. haben *animadvertere in quem* 151, *d.* der auf das böse eins. hat *animadversor vitiorum* 151, *d*

einsencken *figere* 896, *d. defigere* 897, *b. pangere* 1629, *c. immergere* 1392, *b. deponere* 1769, *c. inserere* 2085, *d*

einsetzen an eines stelle *surrogare in locum cujus* 1948, *c. subsortiri* 2163, *b.* zum erben eins. *scribere haredem* 2029, *d. haredem ex asse instituere* 2202, *d. haredem facere* 839, *a.* zu pfand eins. *pignori opponere* 1771, *c.* einen könig eins. *inducere regem in regnum* 1920, *d*

einsetzling *bibindix* 2532, *b*

einsetzung *subsortitio* 2163, *c.* eins. ins amt *inauguratio* 266, *d*

einsieden lassen *infervefacere* 887, *c*

einsiedler *eremita* 810, *a. anachorita* 130, *d. P. dumicola* 762, *a*

einsitzen *insidere* 2055, *b.* 2102, *c*

einspänniger *singulator* 2120, *c*

einsperrung *coarctatio* 195, *b*

einsprechen / besuchen *invisere* 2501, *c*

einspruch *interpellatio* 1678, *d*

einstämmig *unistirpus* 2551, *a*

einstampffen *inculcare; interculcare; occulcare; condensare* 376, *b, c*

einstecken den degen *gladium in vagina recondere* 589, *a.* ins gefängnüs einst. *carcerare; in carcerem conjicere, demittere* 417, *b, a.* 1423, *d*

einsteigen *evadere in summum* 2414, *d*

einstellen *sistere* 2126, *a.* sich einst. *praesto esse* 1799, *c. comparere* 1642, *a.* etwas einstel. *quid desinere* 2121, *c.* die reise einstel. *avertere ab itinere* 2473, *d*

einstimmen *consentire* 2063, *d.* nicht mit einstim. *dissentire* 2070, *a.* s. übereinstimmen; s. beyfallen.

einstimig *consentaneus* 2070, *a. concordabilis* 605, *b*

einstimmung *suffragium* 951, *a*

einstopffen *infulcire* 970, *b. infercire* 856, *d*

einstreuen *inspergere* 2166, *b*

einstreuung *inspersio* 2166, *b*

eintägig *ephemerus* 798, *b*

eintauchen *imbuere* 1137, *b. mersare; mersitare* 1391, *c, d. inficere* 845, *d*

eintauchung *mersio* 1391, *c. immersio* 1392, *b. intinctio* 2352, *a*

eintheilen *distribuere* 2382, *c. disponere* 1769, *d. subdividere* 725, *a. describere* 2033, *c*

eintheilung *œconomia* 1568, *d.* s. einrichtung.

eintracht *concordia* 605, *a. conspiratio* 2188, *a*

einträchtig *concors* 604, *d*

einträchtiglich *unanimiter; uno animo; concordissimè &c.* 150, *c*

eintrag *subtegmen* 2244, *b. stamen* 2199, *c.* eintr. in gewebe *trama* 2375, *b*

eintragen *regerere; ingerere* 1009, *d, b.* ins buch eintrag. *referre in codicem* 883, *a*

einträglich *quæstuosus, è* 1869, *a. meritorius* 1390, *a*

eintreffen *convenire* 2447, *b. respondere* 2192, *d.* gleich eintreff. *competere* 1709, *d.* nicht mit eintreff. *absonum esse* 2152, *b*

eintreiben / in die enge eintr. *angustissimè quem continere* 145, *a.* s. einmahnen.

eintreten *inculcare; interculcare; occulcare; condensare* 367, *b, c.* rings umher eintr. *circumculcare* 376, *a.* eintr. eingehen *intrare* 1158, *d. introire* 793, *b.* s. einschreiten; s. hinein gehen; s. eintritt.

eintrincken *imbibere* 312, *d*

eintritt *introitus* 793, *b. ingressus; ingressio* 1027, *c.* bey eintr. des frühlings *ineunte vere* 792, *d*

eintuncken *tingere; intingere* 2351, *d*

einzeln *pribus* 1817, *b. singuli* 2119, *d. rarus, è* 1913, *d*

einzig und allein *unicè* 2550, *b*

einverleiben *accorporare; incorporare* 614, *a*

ein-und ander s. einer.

ein-und zwantzigst *unus & vicesimus; alter & vicesimus* 102, *c*

einwässern *adaquare* 184, *c. irrigare* 1941, *d*

einweichen *permadefacere; madefactare* 1322, *b*

einweisen s. einführen.

einwenden *opponere* 1771, *c. objicere* 1119, *d. causari* 448, *b. afferre causam* 877, *b*

einwerffen s. eintreiffen.

einweyhen *initiari* 1151, *a. inaugurare* 266, *c. dedicare* 710, *c.* s. weyhen.

einweyhung *initiatio* 1151, *b. inauguratio* 266, *d. dedicatio* 702, *a consecratio* 1973, *b*

einwickeln *involvere* 2559, *c. fasciare* 860, *a. implicare* 1751, *a. amicire* 116, *a*

einwickelung *obvolutio* 2560, *a.*

einwilligen *addicere* 705, *c*

einwircken *intertexere* 2335, *b*

einwohner *habitator, trix* 1052, *d. inhabitator* 1053, *a. colonus* 566, *d. incola* 567, *d. oppidanus* 1591, *b. inquilinus* 1152, *a.* einwohner in ein land schicken *coloniam mittere &c.* 567, *a*

einwohnerin *cultrix* 566, *c. habitatrix* 1052, *d*

einwurff *objectio* 1120, *a*

einwurtzeln *innasci* 1487, *b. radicare; radices agere &c.* 1908, *b*

einzäumen *infrenare* 954, *d*

einzeichnen *perscribere* 2035, *a*

einziehen *coarctare* 195, *b. coangustare* 145, *b. infletere; reflectere* 915, *a, b* von unten einzieh. *subnectere* 1501, *c.* die rede einzieh. *contrahere orationem* 2372, *a.* die güter einzieh. *confiscare* 909, *a.* einziehen / eingehen *intrare* 1158, *d. introire* 793, *b. immigrare* 1403, *d. divertere* 2475, *a. succedere tectis, penatibus* 457, *c*

einziehung *restrictio* 2232, *c.* einzieh. der güter *confiscatio* 909, *a. publicatio bonorum* 1841, *b*

einzug *introitus* 793, *b*

eisen *ferrum* 885, *c.* mit eisen beschlagen *ferratus d*

eisenertz *stricture* 2230, *d*

eisenfarb *ferrugineus* 886, *b. venetus color* 2444, *a*

eisengrube *ferraria* 885, *d. latomia* 1221, *d*

eisengrau *glaucinus* 1018, *a.*

eisenhütte *officina ferraria* 885, *d*

eisenkraut *verbena; verbenaca* 2458; *c. hierobotane* 1081, *c. peristereon* 1695, *c*

eisenkuchen *crustulum* 638, *a. scribilita* 2029, *c. panis artoptitius* 226, *b*

eisenrost *ferrugo* 886, *b*

eisenwerck *ferramentum* 886, *a.* alt eisenwerck *scruta* 2038, *c*

eisern *ferreus* 885, *c.* gantz eisern *soliferreus* 2148, *b*

eiß *glacies* 1016, *a. gelu* 997, *a.* eiß machen *glaciare* 1016, *b*

eißigt *glacialis* 1016, *b*

eiß-schollen *crusta glaciales* 637, *d*

eißvogel *halcyon* 1057, *b. upida* 1166, *d. cayx* 362, *d. alcedo* 87, *c*

eißzapffe *gelicidium* 997, *a. stiria* 2214, *c. stalagmia* 2199, *b*

eitel *vanus, è* 2422, *a. inanis, ter* 1140, *c. futilis* 986, *d. ventosus* 2454, *a. merus* 1393, *b*

eitelkeit *vanitas; vanities; vanitudo* 2422, *c, d*

eiter *pus* 1857, *d. sanies* 1995, *b. tabi; tabo* 2278, *a.* das eiter ausdrücken *exsaniare* 1995, *b*

eitericht *purulentus, è* 1857, *d*

eiver s. eifer.

elbe *Albis* 845, *d*

element *elementum* 777, *a*

elend / elendiglich *miser, è* 1417, *a. calamitosus, è* 365, *a. abjectus, è* 1116, *d. miserius coopertus* 1645, *a.* das elend *miseria* 1417, *b. calamitas* 364, *d. labor* 1194, *c. res exiles; arcta* 817, *a.* 195, *c. exilium.* ins elend ziehen *exulatum ire* 830, *b, c*

elendthier *alces equicervus* 315, *c.* 87, *c*

elephant *elephas* 777, *c. bellua* 305, *c. barrus* 299, *d. bos luca* 329, *d.* 1288, *d. bellatrix bellua* 307, *b. P. anguimanus* 144, *a*

elephantenrüssel *brachium elephanti* 331, *d*

elle *ulna* 2536, *d. cubitus, um* 639, *d*

ellenbogen *ancon* 139, *b. cubitus, um* 639, *d*

ellenboch / ellengroß *cubitalis &c.* 639, *d.* ellen und schuchweise verdingt *conductum ut in pedes mensuraque præstetur* 2474, *b*

ellern *alnus* 98, *b*

elsen *alosa* 100, *a*

eltermutter *proavia* 281, *d.* der eltermutt. bruder *avunculus major; proavunculus* 283, *b*

eltern *parentes* 1640, *d.* die ersten elt. *protoplasti* 1744, *a*

elter vater *proavus* 282, *d*

eltzbeer *unedo* 2545, *d*

embs *amasias* 109, *c*

emmerling *galbula* 990, *b*

empfahen / empfangen *accipere* 402, *a. concipere* 404, *a. concepiare* 404, *b. excipere* 405, *b.* als empfang. verschreiben *accepto ferre* 403, *c*

empfängnüs *conceptus; conceptio* 404, *c*

empfinden *sentire* 2067, *d. persentire; persentiscere* 2070, *b.* schmertz empf. *percipere dolores &c.* 407, *a*

empfindlich *sensibilis, ter; sensualis, P. sensilis* 2068, *c, d, c*

empfindung *sensus* 2068, *a. affectio* 842, *c*

empören s. auffwiegeln.

empor heben sich *insurgere* 2268, *d. effulcire* 970, *b. levare in sublime* 1244, *d*

empor kommen *celsius adsurgere* 464, *d*

emporstehen *exstare* 2221, *a. supereminere* 1339, *d. prominere* 1340, *b*

emportragen / das haupt emportr. *extollere caput* 2358, *a. exsuperare anima* 2264, *a*

empörung *motus* 1456, *a.* empör. anrichten *tumultum facere; tumultuari* 2399, *c, d.* s. auffruhr.

emsig *sedulus, o* 2059, *d*

emsigkeit *sedulitas* 2059, *d*

enckel *nepos* 1504, *b*

enckelin *neptis* 1504, *c*

enckelsweib *pronurus* 1553, *b*

ende *finis* 903, *a. clausula* 540, *c. terminus; determinatio* 2323, *b, c. extremitas* 829, *d. eventus* 1448, *d. suprema; supremitas* 2264, *c, d. corona* 612, *d. calx* 375, *b. pausa* 1670, *b. exitus;* es gehet zu ende *in exitu est* 792, *b, c.* ende vom spiel *catastrophe* 437, *a.* ende machen *finem facere; constituere; imponere rei* 903, *d.* des spiels ein ende machen *P. incidere ludum* 355, *d.* ein böß ende nehmen *fatalem exitum facere; fatales exitus habere* 792, *c.* s. ausgang.

endigen / zu ende bringen *finire* 903, *c. terminare* 2323, *c. perficere* 846, *c. exigere* 75, *d. absolvere* 2145, *d. claudere* 540, *a. desinere* 2121, *c. exigere operam* 1494, *d. imponere clausulam* 540, *c. ad exitum adducere* 792, *c. coronidem imponere* 612, *d. ad exodium ducere* 828, *a. rei colophonem addere* 569, *a. profligare* 917, *b. defungi* 980, *a. P. condere* 586, *d.* er hat sein werck nicht zu ende gebracht *manus extrema non accessit ejus operi* 829, *c.* den krieg endigen *bellum conficere* 843, *c*

endigung des krieges *confectio belli* 843, *d*

endivien *intybus &c.* 1159, *c. cichorea* 511, *c. seris* 2081, *c*

endivien-blätter *folia intubacea* 1159, *d*

endlich *tandem* 2285, *b. denique* 690, *d. postremò* 1785, *b. aliquando* 1876, *b. novissimè* 1536, *d.* endl. einmahl *tandem aliquando* 2285, *b. postliminio* 1263, *c.* endlicher untergang *finale malum* 903, *c*

endung *terminatio* 2323, *c*

endzweck *finis* 903, *b.* endzw. nicht erreichen *finem excidere* 349, *d.* s. ziel; zweck; fürsatz.

engal *centurion* 472, *a*

engbrüstig *asthmaticus, anhelator* 240, *b. suspiriosus; suspiriosè laborans* 2188, *c. anhelus* 1059, *b.*

engbrüstigkeit *anhelatio* 1059, *a. dyspnœa* 766, *d*

enge *angustus* 144, *d. circumscriptus, è* 2033, *b. adstrictus, è; constrictè* 2231, *b, c. adductus* 753, *c.* enge in einander *artus* 195, *c.* die welt ist dir zu enge *orbis te non capit* 399, *c.* enge einschließen *locorum angustias claudere* 540, *a.* die enge des orts *loci angustia* 145, *a.* die enge zwischen 2. meeren *isthmus* 1167, *b.* enge päße *fauces* 867, *c.* eng sieb *tenue cribrum* 481, *c.* enge einziehen / enge spannen *coangustare* 145, *b. coarctare* 195, *b*

engel *Angelus* 142, b. *dæmon* &c. 674, c, *genius* 1013, b. *cælo delapsus, missus* 358, b. gute Engel *dæmones alexicaci* &c. 92, b

Engeland *Anglia* 142, d. *Britannia* 335, a. *Albion* 84, d

Engelander *Britannus*; *Brito* 335, b. *Anglus* 142, d

engelandisch / englisch *Britannicus* 335, b

engelfisch *squatina* 2197, d

engelisch *angelicus* 142, c

engelroch *squatonja* 2197, d

engelschutz / wacht *angelica excubia* 142, c

engelsüß *filicula* 899, a. *polypodium* 1763, b

engespannen s. einziehen.

entbehren *carere* 419, a. was man nicht entb. kan *quod est necesse* 1498, a

entbieten *condicere* 705, d. *nunciare* 1550, b. hinwiderum entb. *remandare* 1337, b

entblößen *nudare*; *connudare*; *denudare* 1543, a, b. *deglubere* 1021, c. *exspoliare* 2191, c. das haupt entblößen *aperire caput* 412, b. 1643, d

entblößung *denudatio* 1543, b. *revelatio* 2439, c

entbrennen *exardescere* 200, d. *incandescere*; *excandescere* 384, a. *ignescere* 1131, c

entdecken *revelare* 2439, c. *detegere*; *retegere* 2294, b, a. *enunciare* 1550, d. *manifestare* 1341, c. *indicare* 702, a. *recludere* 541, d. seine meynung entd. *aperire cui suos sensus* 1644, a

entdeckt *apertus*, e 1644, a

entdeckung *manifestatio* 1341, a. *proditio* 732, d

ente *anas* 134, b. mittelente *boschas* 330, a

entenstall *nossotrophium* 1507, c

entenstösser *aquila anataria*; *clanga* &c. 134, c

entenwolgt *anatarius* 134, c

enterben *scribere exheredem*; *exheredare* 1506, c. *externare*; *extraneare* 830, a. *alienare* 93, c. *abdicare* 701, b. enterb. die seinigen *P. codicillo bæredes betare esse suos* 443, a

enterbt *orbus* 1595, a. *exheres* 830, a

enterbung *exheredatio* 1056, d

entfahren / es entfähret einem leicht ein wort / *maledicto nihil facilius emittitur* 1424, b

entfallen *excidere* 349, d. *effluere ex animo* 926, b

entfärben *decolorare* 570, c

entfärbung *decoloratio* 570, c

entfernen *absentare* 2254, d. *elongare* 1284, b

entfernt *remotus* 1457, d. *distinctus* 1179, d *longinquus* 1284, a. entf. vom ehrgeiz *ambitioni alienus* 93, b. entfernt seyn *longe*, *longius abesse* 1283, b

entfliehen *effugere* 968, c. *profugere* d. *suffugere* 969, b. s. entlauffen; entgehen.

entfliehung *devitatio*; *evitatio* 2529, a

entfremdden *alienare* 93, c

entführen *subducere* 758, b. *amovere* 1456, c. entf. mit gewalt *vi abducere* 753, b

entführung *raptus*, *raptio* 1911, c

entgegen *contrarius* 596, a, *inimicus* 118, a. *obversus*, a 2476, d. *infensus* 871, b. s. zuwider.

entgegen bellen *obgannire* 994, b

entgegen brüllen *reboare* 330, a

entgegen gehen *obviam ire* 788, a. *obviam procedere* 456, b. *adversum ire* 2468, a

entgegen haben den wind *uti ventis adversis* 2582, a

entgegenhaltung *objectus*; *objectio* 1120, a.

entgegen kommen *obviam cui fieri* 906, b, *occurrere obviam* 662, a. *occursare* b. *obviam venire*; *se obvium cui dare* &c. 2493, b

entgegen liegen *objacere* 1115, a.

entgegen reden *obloqui* 1287, b

entgegen riechen *obolere* 1576, a

entgegen setzen *opponere* 1771, b. sich entg. s. widerstehen.

entgegensetzung *oppositio*; *oppositus* 1771, c

entgegen seyn *obstrepere* 2229, b. *premere* 1807, a

entgegen singen *occinere* 391, d

entgegen stehen *obstare* 2223, a

entgegen stellen *opponere* 1771, c. *obducere* &c. 756, a

entgegenstossung *objectus* 1120, a

entgegen strecken *oppandere* 1628, d

entgegen wehen *reflare* 919, d

entgegen wenden *obvertere* 2476, d

entgegenziehung *obviam itio* 789, a. 2493, c

entgehen *elabi* 1194, a. *devitare*; *evitare* 2529, a. *effugere* 968, c. *evolare* 2553, c. *evadere* 2414, d *subterfugere* 969, b. *declinare illum* 1127, a. s. wegschleichen.

entgehung *defluxio* 926, a. s. vermeidung.

entgeld s. lohn. ohne entg. *gratuitus* 1036, a

entgelten *luere* 1301, c. *pœnas pendere* 1683, b

enthalten sich *abstinere* 2312, c. *temperare sibi* 2299, a. sich kaum enthalten können *tenere vix se* 2312, a. sich des ausgehens enthalten *carere foro*; *carere luce forensi* 419, b. sich des weins enthalten *vinum ex toto circumcidere* 355, a. sich frembden guts enthalten *ab alieno continere animum* &c. 1051, b. sich der sorge enth. *abducere se a cura* 753, b

enthaltung *abstinentia* 2313, a. *continentia* 2314, a

enthäupten *decollare*; *caput amputare* 564, b. *securi percutere* &c. 1050, b. *ferire securi* 875, a. enthäuptet werden *plecti capite* 1746, c

enthäuptung *capitis percussio* 1881, a

entheiligen *profanare* 855, b. *violare* 2515, c

entheiligung *profanatio* 855, b. *exaugurratio* 267, a

entian *gentiana* 1005, d

entkleiden *devestire* 2486, c

entkommen *evadere* 2414, d. s. entgehen.

entkräfften *debilitare* 680, d. *enervare* 1507, c

entlauffen *elabi* 1194, a. *aufugere* 968, a. *solum vertere* 2144, a. s. entgehen.

entlauffener *fugitivus* 968, a

entledigen *collevare* 1245, c. *relevare*; *libenare* 1250, c. *inanire* 1141, a. *exonerare* 1582, b. *dissolvere* 2146, c. *exsolvere* 2147, a. *egerere* 1009, b. *vacuefacere* 2414, c. *expedire* 1705, a. der last entl. *levare quem onere* 1244, d. der bekümmernüs entl. *scrupulum cui eximere* 781, d

entlediget *solutus* 2145, b

entledigung *levatio*; *levamen*; *levamentum* 1245, b

entlegen *abductus* 753, b. entl. seyn *distare* 2220, d. s. entfernt.

entlegenheit des orts *longinquitas loci* 1284, a

entlehnen *mutuare*, i 1480, a. *rogare* 1946, a

entlehnet *mutuatitius* 1480, b. entlehnetes geld *as alienum* 48, b

entlehnung *mutuatio* 1480, b.

entleiben s. tödten; s. erstechen. Sich selbst entl. *se percutere* 1881, a. *conscisere mortem sibi* 2024, c. *manus sibi inferre*, *afferre* 1344, d. *immori ferro* 1452, b. *conscisere sibi voluntariam mortem*, *necem* 1556, b. 1499, c. *afferre sibi violentas manus* 877, b

entreißen *eripere* 1913, b

entrich *anas mas* 134, b

entrichten s. überantworten. die schulden entr. *expedire nomina* & *exsolvere* 1705, b

entrinnen *effugere* 968, c. *evadere* 2414, d. nicht entrinnen lassen *intercludere fugam* 541, c. s. entgehen.

entrüsten *bilem cui movere* 314, a. entr. sich *fremere*; *perfremere* 953, b. s. erzürnen; zornig werden.

entrüstet *incitatus ira* 516, a. *fremebundus* 953, c. s. zornig.

entsatz *subsidium* 2058, d. *subsidiaria acies* 2059, a. *succenturiati* 476, a. *auxiliares* 284, a. *repulsoria cohortes* 1681, a.

entscheiden *dijudicare* 1173, b. den streit entsch. *discernere litem* 483, b. *P. secare lites* 2044, b. s. scheiden.

entscheiderin *disceptatrix* 405, a

entscheidung *arbitrium* 190, b. s. scheidung.

entschlaffen *sopiri* 2155, b. *in medio vitæ laboribus obdormiscere* & *somno consopiri* 746, d. entschl. seyn *torpere*; *torpescere* 2362, b. s. einschlaffen.

entschlagen sich der sorgen *dimittere curam ex animo* 1424, b. entschl. sich des unmuths *abducere animum à molestiis* 1654, d

entschlossen haben bey sich *statutum cum animo* & *deliberatum habere* 1251, a. s. beschliessen.

entschuldigen *purgare* 208, d. *excusare* 449, c. *diluere* 1302, a. *obtentui esse* 2307, c. entsch. sich *purgare se cui* 1855, a. *expurgare* d. entschuldiget halten *excusatum quem habere* 449, d. das zu entschuld. *excusabilis* 450, a. das nicht zu entsch. *inexcusabilis* a. *impurgabilis* 1855, c

entschuldigung *excusatio* 449, d. *purgatio* 1855, b. *causatio* 448, d. entsch. fürwenden *habere quid excusationis* 449, d. *perfugio uti* 968, d. *causam dicere* 448, a. *causari* b

entseelt *exanimatus* 151, b

entsetzen *ire cui subsidio* &c. 2058, d. die Stadt entsetzen *urbem obsidione eximere* 781, d. des ämts entsetzen *ab officio quem amovere*, *removere* 1456, c. *deponere* & *spoliare dignitatem cujus* 2372, d. *magistratum abdicare* 701, b. *dejicere de gradu*, *honore* &c. 1118, c. s. absetzen; sich entsetzen *stupefieri* 2239, a. *obstupescere* b. *refugere* 969, a. *expavescere* 1668, c. *consternari animo* 2207, a. *in perturbationes atque exanimationes incidere* 151, c. ich entsetze mich *perstringit me horror* 2232, b. s. fürchten sich; erschrecken.

entsetzung *pavor* 1668, b. *horror* 1101, b. *consternatio* 2207, b. *stupor* 2238, d. *exanimatio* 151, c

entspinnen / es entspinnet sich von ihm *ab eo hæc sunt exorta* 1602, a

entspringen *oriri* 1600, d. *oboriri* 1602, a. *scaturire* 2015, c. *enasci* 1487, b

entsprungen *oriundus* 1601, b

entstehen *nasci* 1486, b. *existere* 2127, c. *surgere* 2268, b. *exoriri* 1602, a. *suboriri* b. zugleich entst. *cooriri* a. es ist die meynung entstanden *pervasit opinio per animos hominum* 2415, c

entsündigen *purificare*; *lustrare*; *expiare* 1857, b

entwachsen seyn der zucht / der ruthen *manum ferulæ subducere* 1345, c. *excedere magisterio* 1325, b

entwaffnen s. wehrloß machen.

entweder / oder *sive*, *sive* 2130, d. *aut*, *aut* 280, b. *seu*, *seu* 2093, b. *vel*, *vel* 2436, b

entwehnen *desuefacere* 2248, b. entw. die kinder *depellere à lacte* 1680, a. *depellere ab ubere matris* 2429, b. *cibo* & *potione initiare* 1371, b

entweichen *concedere* 454, a. *secedere* 457, a. s. entgehen.

entwenden *aberrare* 2474, a. *intervertere* 2476, c. *amovere* 1456, c. s. entziehen.

entwendung *abalienatio* 93, d. *surreptio* 1913, c. s. entziehung.

entwerffen *adumbrare* 2543, a. *delineare* 1265, c. *ducere primas lineas*; *primis velut lineis quid designare* c. *verbis designare* 2107, d. *formare* 938, a. *deformare*; *formam scribere* 937, a. vorher entw. *præstruere* 2236, a. den brieff in der schreibtafel entw. *exemplum literarum in codicillis exarare* 443, c. in gedancken etwas entw. *animo imaginem rei concipere* 1134, b. *cogitatione quid animo intuendum spectandumque velut coram proponere*; *P. esse in imagine rei* 1135, a. *cogitatione quid depingere* 1730, c

entwerffung s. entwurff.

entweyhen *exaugurare* 267, a. *violare* 2515, c. *reserare* 1974, b. *profanare* 855, b

entweihung *violatio* 2515, d. s. entheiligung.

entwischen *elabi* 1194, a. *subterlabi* b. *è manibus effugere* 968, c. *excidere è manibus* 349, d. *anguillam esse*, *elabi* 143, b. die zeit entwischt *ætas effluit*; *defluit* 925, d. 926, b

entwohnen *desuescere* 2248, b. *dediscere* 720, b

entwohnt *desuetus* 2248, c

entwohnung *desuetudo* 2248, c

entwurff *umbra* 2539, d. *exemplum* 825, d. *deformatio* 939, c. *protocollum* 1835, d. *typus* 2410, b. *sciagraphia* 2019, c. *adumbratio* 2541, c. *lineamenta* 1266, b. *delineatio* c. *idea* 1127, d. entw. eines gebäues *ichnographia* 1126, d

entziehen *adimere* 781, b. *demere* 689, b. *derogare* 1947, b. *subducere* 758, a. *denegare* 1502, b. sich entz. *disjungere se* 1179, d. *removere se* 1457, d. *retrahere se* 2374, b. heimlich entz. *subtrahere* 2375, a. *surripere* 1913, c. das futter entz. *cibum deducere* 754, b

entziehung *derogatio* 1947, b. *detractio* 2372, b. *ademtio* 781, b. *surreptio* 1913, c

entzücket *ecstaticus*; *mente commotus* 770, d

entzückung *ecstasis*; *excessus mentis* &c. 770, d. *accidentia spiritus* &c. 349, b

entzünden *inflammare* 913, c. s. anzünden; entzündet werden *inardescere* 201, a. *ardore animi concalescere* 373, a. gegen einen entzündet seyn *P. ardere quem* 200, c. s. verliebt seyn.

entzündend *incendivus* 386, b

entzündung *inflammatio* 913, c. entz. des geblüts *phlegmone* 1720, a

entzwey brechen *confringere* 949, c. *diffringere* d. *perfringere* 950, b. *suffringere* d. *rumpere* 1959, d. mitten entzweybr. *interrumpere* 1981, d

entzweydrücken *displodere* 1745, b

entzweygehen *crepare* 617, b

entzweyspringen *dissilire* 1983, b

epheu *hedera* 1065, c. aus eph. *hederaceus* d

epheubaum *dendrocissus* 690, c

eppich *apium* 173, a. *oreoselinum* 1599, a

erachten (ſ. dafür halten) *exiſtimare 54, a.* meines erachtens *meo animo; mea ſententia 148, c. cenſeo 466, d. mea ſententia 2069, a. ut mea fert opinio 1588, a*

erachtung *exiſtimatio 54, b.* ſ. gutachten.

erarnen *anare; percipere 220, b. acquirere 1869, c*

erbar *honeſtus, è 1097, d. honorus, c. permodeſtus ac bona frugi 1433, a. liberalis ter, 1249, d. ingenuus, è 1150, b.* erbare matronen / *matronæ optimates 325, a.* erbar leben *caſtigate vivere 430, b. caſtè & integrè vivere 434, a*

erbarkeit *honeſtas 1098, b. ingenuitas 1151, b. bonitas 325, a. decorum 685, b*

erbarmen ſich *miſereri 1417, c. miſereſcere c, miſereri 1418, c. miſericordem ſe præbere 1417, d. miſericordiâ commoveri, d. miſericordiam cui impertiri, tribuere 1418, a*

erbarmer *miſerator, trix 1418, d*

erbärmlich *miſerabilis, ter 1418, d.* daß es einen ſtein erb. möchte *miſerandum in modum 1418, c.* ſ. kläglich.

erbarmung *miſericordia 1417, d. miſeratio; commiſeratio 1418, d*

erbauen *exſtruere 2234, c.* ſ. bauen.

erbauung *conſtructio 2134, c. conditus 587, b*

erbe / erbtheil vom vater *patrimonium 1663, c.* erb: / erbnahm *heres 1056, a.* einen zum erben einſetzen *heredem facere, inſtituere, ſcribere 1056, a.* auff den das gantze erbe fällt *heres ex aſſe 229, d.* einen vollkömmlich zum erben einſetzen *heredem quem ex aſſe relinquere 229, d*

erbeben *intremiſcere 2377, d*

erben; ich erbe *redit ad me hereditas 794, d.* erben *hereditatem adire, conſequi; in partem hereditatis vocari &c. 1056, a.* was man erbet *bona, quæ hereditate veniunt a.* ſehr viel erben *hereditatem adipiſci effertiſſimam 179, d.* der die helffte erbet *heres ex parte dimidia 1369, a*

erbeten / erbettelt *precarius, ò 1803, d*

erbetteln *emendicare 1379, a. eblandiri 316, c*

erbeutet *prædatitius 1794, a*

erbgeſeſſene leute *indigenæ 1143, d*

erbgut *peculium 1673, c. hæredium 1056, b.* kleines erbg. *hæredíolum ibid.*

erbieten *profiteri 863, b. polliceri 1257, c.* ſ. verſprechen; ſ. anbieten.

erbitten *exorare 1605, d. precibus flectere 914, b*

erbittlich *exorabilis 1606, a*

erbittern *exulcerare animum 2535, d*

erblaſſen ſ. verblaſſen.

erblasſet *exſanguis 1995, b*

erblich *hereditarius 1056, b*

erbloß *exhæres 1056, c.* erbl. machen *abdicare 701, b.* ſ. enterben.

erboßt ſ. zornig.

erbrechen *effringere 949, d.* erbr. den brieff *reſignare literas 2108, b. aperire epiſtolam 1643, d. laxare vincula epiſtolæ 1228, a. epiſtolam reſignare, ſolvere, epiſtolæ vincula laxare 804, c*

erbrochen *effractus 949, d. perfractus 950, b*

erbſchafft (*cretio*) *482, b. hæreditas 1016, a.* ſich der erbſch. anmaſſen *hæreditatem obire a*

erbſchleicher *heredipeta 1056, c. captatores 400, b*

erbſen *erbum 814, a. piſum 1736, a*

erbſeuche *contagium 2286, d*

erbſünde *peccatum ex Adam originaliter inſitum 1601, a*

erbtheil ſ. erbe.

erbvermächtnüs *teſtamentum 2330, c. legatum 1219, d*

ercker *proſectum 2294 d. menianum 1379, b. pergula 1692, c. podium 1756, b.* runder ercker *hemicyclus 1069, b*

erdapffel *malum terræ 1331, a. cyclaminus 668, a*

erdbeben *terræ motus 2327, a.* es iſt ein erdbeben *terra movet 1455, b. P. mugit ſub pedibus terra 1459, c*

erdbeer *fraga 948, a*

erdbeerkraut *fragaria 948, a*

erdbeſchreibung *geographia 1004, c*

erde / erdreich *terra 2326, b. humus 1108, b. ſolum 2144, a. tellus 2295, d.* aus der erden *terreſtris 2326, c.* unter der erden *ſubterraneus; ſubterreneus 2327, a.* der erde gleich machen *adæquare ſolo 45, b, d.* was nicht erd-nied- und nagel-feſt / *ruta cæſa 1963, b*

erdencken *fingere 900, b. confingere 901, c. reperire 1645, c. comminiſci 1381, a. architectari, 197, d.* etwas erdencken *machinari quid 1319, b.* liſtige griffe erdencken *procudere dolos 644, c.* das hab ich erdacht *meum hoc eſt dictum 1401, a*

erden-kloß *gleba 1018, b.* voll erd-klöſe *glebo-ſus c*

erdfahl *cadaveroſus 347, a*

erdfall *labes 1191, d. chaſmatias 497, d*

erdfloh *pulex 1849, a. thrips 1344, d*

erdgewächs *fructus 964, c*

erdichten *inſimulare 2118, b. comminiſci 1381, a.* mehr darzu erd. *affingere 901, c*

erdichtet *ſimulatus, è 2117, a. adumbratus 2541, b. commentitius 1381, b. 900, c. fictus 900, c. conſictus dolis 901, c*

erdichtung *fictio 900, d. conſictio 901, c. commentum 1381, b*

erdin ſ. irrdin.

erdkräntzlein *chamæciſſus 491, d*

erdkreiß *orbis terrarum 1593, c*

erdnolten *aſtragalus 240, c*

erdpfau *chamæciſſus 491, d*

erdrauch (*herba*) *corydalis 616, d. capnos 410, c. fumaria 973, c*

erdreich ſ. erde.

erdſcholle *gleba 1018, b. grumus 1041, b*

erdſchwamm *ſuber 2394, b*

erdſpinne *ſolpuga 2144, a. phalangium 1713, d. rhagion 1935, a*

erdulten *perpeti 1665, c. perdolere 738, a.* ſ. dulten; leiden.

erdultung *perpeſſio 1665, d. tolerantia; tolerans; tolerantio 2356, d. perlatio 882, a*

erdwinden *elatine 775, d*

ereilen *aſſequi 2076, c. conſectari 2077, c*

erfahren *invenire 2449, b. experiri 1694, c. comperire 1644, c. reperire 1645, b. ſentire 2068, a. reſcire; reſciſcere 2025, d. cognoſcere 1530, d. præcognoſcere 1532, b. ad aures cujus venire 2445, a. ſcire ex quo 2022, a*

erfahren / erfahrner *ſciens 2022, b. peritus, experiens 1694, a, d. exercitus 194, b. prudens, ter 1836, b. in rebus gerendis & ſuſtinendis exercitatus 194, d. conſultus rei 593, b. gnarus 1022, c.* ſ. verſucht.

erfahrung *uſus 2582, b. cognitio 1531, a. ſcientia 2022, c. peritia 1694, b. experientia 1695, a*

erfinden *comperire 1644, c. condere 587, a. architectari 197, d. reperire 1645, c. excogitare 561, d. invenire; inventum reddere 2449, b. parere 1642, d. machinari quid 1319, b*

erfinder *genitor 1012, c. machinator, trix 1319, c. excogitator 562, a. commentor; commentator 1381, b. inventor, trix 2449, d. auctor 255, c. repertor, trix 1645, c. concinnator 525, b*

erfindung *ſcitamentum 2023, c. reperta 1645, c. conſilium novum 591, d. cogitatio 561, b. excogitatio 562, a. ingenium 1149, c. machinatio 1319, c. inventum, inventio 2449, c. figmentum 901, a*

erfolgen *ſequi 2075, b*

erfolgend *ſecundus 2048, c*

erfordern *præſcribere 2035, b. accire 514, b. requirere 1870, c. apposcere 1783, b.* ſ. fordern.

erforderung *requiſitio 1870, c. vocatus; vocatio 2566, a. accitus 514, b. invitatus 1160, a*

erforſchen *indagare, odorari 1142, b. explorare 1752, c. perſcrutari 2039, b.* der die gedancken erforſchet *diſcuſſor ſenſuum 1880, b.* ſ. forſchen.

erforſchung *inveſtigatio 2485, b. indagatio 1142, b. ſcrutatio; ſcrutinium 2039, a. examen; examinatio 824, c, d*

erforſcher ſ. nachforſcher.

erfreuen *hilarare; exhilarare 1082, d. delectare 1202, b. oblectare d. lætitiam ferre, afferre 1206, d. 877, b. lætitia afficere ibid. conjicere quem in lætitiam 1117, c. 1206, d. afferre voluptatem 2560, c. gaudio afficere, cumulare 995, c.* ſich hoch erfreuen / *efferre ſe lætitia, incredibili gaudio 879, d.* ich erfreue mich *cupio voluptatem; cepit me voluptas 399, a.* erfreuet ſeyn *gratulari 1036, c.* ſich erfreuen / erfreuet werden *jucunditate perfundi 1171, b. jucundari c.* ſ. ergötzen.

erfreulich *jucundus, è 1171, b. lætus, è 1206, b. lætabilis 1207, a. delectabilis ter, 1202, c. voluptuoſus; voluptabilis 2561, b*

erfreuligkeit / erfreuung *oblectatio 1202, d. exhilaratio 1082, d*

erfrieren *frigore adſtringi 957; d*

erfriſchen *reficere 848, b. refrigerare 958, c. vegetare 2431, c.* wieder erfriſchet werden *revivíſcere 2519, b*

erfriſchung *refectio 848, c. vegetatio 2431, d. refrigeratio; refrigerium 958, d*

erfroren *algidus 92, d.* erfr. fleiſch an füſſen *pernio; perniunculus 1696, c*

erfüllen *implere 1749, a. complere 1748, c. replere 1749, a. ſatiare; exſatiare 2005, a, b. reſpondere optatis, votis 2192, d*

erfüllung *completio; complementum 1748, c. adimpletio 1749, a*

ergäntzen *ſolidare; conſolidare 2141, c. integrare 1155, c. redintegrare d. ſupplere 1749, b*

ergäntzung *integratio; redintegratio 1155, d. ſupplementum 1749, c*

ergeben *dedere 730, c. facere deditionem d. addicere 705, c. dicare 701, a. præbere 1792, a.* ergeben ſeyn *inhærere 1055, d.* ſich ergeben *dare ſe cui 727, c. totum cui ſe tradere 734, a. permittere ſe cujus fidei 1425, b*

ergebener *deditus; dedititius 730, d. ſtudioſus 2237, b. adſtrictus 2131, b. obſtrictus 2232, a. devotus, e 2564, c*

ergebung *deditio 730, d. dicatio 701, b. devotio 2564, b*

ergehen *fluere 923, b.* ſich ergehen *ſpatiari 2168, c.* nach wunſch ergehen *evenire ex ſententia 2448, d.* nachdem es uns ergehet *ut res dant ſeſe 727, d*

ergieſſen / ſich erg. *inundare 2544, b. totis viribus fluere 2420, d*

ergieſſung *reſuſio 977, b.* erg. des meers *procurſus aquorum 663, a*

ergötzen *delectare 1202, b. recreare 626, b. oblenire 1238, a. permulcere voluptate &c. 2560, c. oblectare; delectationi eſſe; delectationem afferre 1202, c. ad ſenſus cum ſuavitate affluere 924, d.* ſich an etwas ergötzen *frui qua re 964, b.* ſich mit tantzen ergötzen *ſaltandi voluptate efferri 879, d.* ſ. beluſtigen; ſ. erfreuen.

ergötzligkeit / ergötzung *requies 1897, b. delicium, æ, 1200, b. recreatio 626, c. delectatio 1202, c. oblectatio d. P. oblectamen; oblectamentum ibid. remiſſio animi 1425, d.* ſ. erquickung.

ergreiffen *prehendere 1804, d. prehenſare; prenſare 1805, a. apprehendere 1805, b. amplexi 1747, a. arripere 1912, b. corripere c.* den vorſchlag ergreiffen *accipere conditionem 402, b.* die gelegenheit ergreiffen *captare occaſionem 400, b.* die flucht ergreiffen *capeſſere fugam 400, a*

ergreiffung *captus 400, d*

ergrimmen *ardere ira & dolore 200, c. atrocitate animi moveri 251, d*

ergrübeln *exquirere 1869, d*

ergründen *perſcrutari 2039, b*

erhaben *editus 731, a. elatus, e 880, a. celſus 464, c. excelſus d. ſublatus, e 2358, c. gibbus; gibber 1011, d.* erhabene arbeit *calatura, calatum opus, calamen 357, c. anaglypha 131, c.* erhabenes bildwerck am ſilber *cruſta argenti calati 637, c.* erhabene hände *ſupinæ manus 2265, d.* erhabener hügel *collis leniter aſſurgens 41, d. ex planitie editus collis 564, a.* erhabener ort *umbo 2539, b.* ſehr erhaben *præcelſus atque editus 456, a*

erhalten *ſervare 2089, b. conſervare d. tenere 2311, c. ſuſtinere 2317, a. tueri 2396, a. fulcire 969, c. ſuffulcire 970, b. fovere 947, b. nutrire 1553, c. nutricare, i, d. impetrare 1666. b. obtinere 2315, c. conſequi 2077, a. potiri 1787, d. vincere 2509, b. pervincere 2511, b.* etwas erhalten *perficere rem 846, c.* den preiß erhalten *palmam adipiſci 172, d.* die ſache erhalten *cauſam vincere, tenere 447, b.* fort für fort erhalten *perpetuare 1697, b.* friſch und geſund erhalten *ſoſpitare 2163, d.* beym credit erhalten *præſtare fidem cujus affectum 1189, c.* im baulichen weſen erhalten *conſeptis mo-*

joribus

joribus impensis tueri 1396, *b.* erhalten können was man will *nullius conditionis non habere potestatem* 587, *d.* ehre erhält gute künste *bonos alit artes* 98, *d.* das zu erhalten ist *servabilis* 2089, *c. vincibilis* 1510, *a*

erhalter *servator* 2089, *c. conservator d. sospitator* 2163, *d. fultor* 969, *d.* erh. des geschlechts *columen familiæ* 572, *a*

erhalterin *servatrix* 2089, *c. conservatrix d. parens* 1640, *d*

erhaltung *conservatio* 2089, *d*

erhärten *cogere* 74, *d*

erhaschen *deprehendere* 1806, *a*

erheben *levare* 2044, *d. tollere* 2357, *c. efferre* 879, *c. sublimare* 2244, *a. magnificare; magnificere* 1328, *a. exaggerare* 66, *a. ad dignitatem producere* 757, *b.* hoch erh. *summis laudibus ferre, efferre, extollere* 875, *c.* es erhebt sich ein gerüchte *fama exoritur* 1602, *a.* es erhebt sich ein ungewitter *cooriuntur tempestates* 1602, *a.* sich erheben *intumescere* 2399, *b. surgere* 2168, *b. exsurgere c. insurgere d. superbire* 2165, *c. altius evolare* 1553, *c*

erhebung der stimme *intensio vocis* 2307, *b*

erhellen; es erhellet daraus *ex eo apparet* 1641, *d.* s. erscheinen.

erhencken *P. fauces laqueo innectere, frangere* 867, *c.* sich erhencken *suspendere se* 1687, *a. suspendio se necare; suspendio vitam amittere* 1687, *b. restim sibi capere &c.* 1932, *c. finire vitam suspendio, laqueo* 903, *c.* 1215, *c. laqueo sibi spiritum eripere* 1215, *c. restim ad inguinem adstringere &c.* 1150, *c. literam ex se longam facere* 1275, *c. innodato gutture laquei nexibus interire* 1513, *c.* s. hencken; s. würgen.

erhenckter *suspendiosus* 1687, *b*

erhitzen *excandescere* 384. *a. exardescere* 200, *d. inferbere; inferbescere* 887, *b. inflammare* 913, *c. perurere* 2575, *c.* erhitzet seyn *calere* 372, *d.* den der wein erhitzet *qui vino incalescit* 373, *a. vino calefactus b.*

erhitzt s. hitzig.

erhitzung *inflammatio* 913, *d*

erhöhen *exaltare* 105, *d. allevare* 1245, *b. sublimare* 2244, *a. adaggerare* 65, *d.*

erhöher *sublimator* 2244, *b*

erholen sich *redire ad se* 795, *a. resicere se* 848, *b. restituere se ac revivisere* 2103, *c.* sich wieder erholen *recolligere se, vires &c.* 1233, *a. animum linquentem revocare* 1269, *c*

erhöhung *exaltatio* 105, *d. exaggeratio* 66, *a*

erhören *exaudire, audire preces, vota* 260, *b.* 261, *c*

erhörlich *exaudibilis* 261, *d*

erhörung *exauditio* 261, *d*

erhungern *vitam finire inedia* 903, *c*

erjagen *aucupari* 254, *d. adipisci* 172, *d.* s. erlangen.

erjagung *captura* 401, *a*

erinnerer *monitor* 1442, *b. admonitor c*

erinnern *monere* 1441, *c. commonere ibid. submonere* 1443, *a. commonefacere* 1442, *d.* s. vermahnen. erinnern (an etwas) *in memoriam redigere* 77, *c.* 1375, *c. suggerere* 1010, *a. jactare* 1115, *d. aurem vellere* 272, *d.* sich erinnern *meminisse* 1374, *d. redire in memoriam* 1375, *a. recordari* 606, *b. reminisci* 1381, *d. repetere memoria* 1715, *a.* ohne mein erinnern *etiam me indicente* 706, *b.* wir erinnern uns dessen nicht *ista memoriam nostrum refugiunt* 969, *a.* ich erinnere mich noch wohl seiner worte *etiamnum mihi scripta illius dicta sunt in animo* 148, *d*

erinnerung *recordatio* 606, *b.* s. vermahnung.

erkalten *congelari* 997, *b.* s. kalt werden.

erkäntnüs *scientia* 2022, *c. notio; notitia; cognitio* 1530, *a. agnitio d. intelligentia* 1235, *a. perspicientia* 2176, *c*

erkäntnüs urthel *judicatio* 1172, *b*

erkargen 1909, *b.* s. ersparen.

erkauffen mit geld *redimere pretio* 784, *b.* sich erk. lassen *corrumpi* 1960, *c*

erkaufft *emtus* 780, *d. emtitius* 781, *a*

erkauffung *nundinatio* 1549, *b*

erkennen *noscitare* 1530, *b. agnoscere c. cognoscere d. dignoscere* 1531, *d. scire* 2022, *a. cernere animo* 482, *b. dijudicare* 1173, *b.* recht erk. *inspicere propius* 2176, *a.* gründl: erkennen *perspicere* 2176, *b.* gerichtlich erk. *dijudicare litem* 1274, *c.* von rechtswegen erk. *respondere de jure* 2192, *d.*

sich erk. lassen *elucere* 1310, *c.* zu erk. geben *declarare* 538, *c*

erkentlich *intelligibilis* 1235, *b*

erkiesen *deligere* 1233, *b. eligere* 1234, *b*

erklären *explicare* 1750, *b. exponere* 1770, *c. declarare; P. clarare* 538, *c. interpretari* 1157, *b. demonstrare* 1446, *a. enodare* 1523, *b. enucleare* 1554, *d. illustrare verbisque definire* 905, *b. explanare* 1743, *b. planum facere* 1742, *b. evolvere accuratius* 2559. *b. res obscuras enodare* 1543, *b. dilucide & perspicue expedire* 1705, *a.* sich erkl. *aperire se* 1644, *a*

erklärer *explicator* 1750, *c*

erklärung *explicatio* 1750, *c. declaratio* 538, *d. enarratio* 1485, *b. expositio* 1771, *a. illustratio* 1306, *d. demonstratio* 1446, *a. explanatio* 1743, *b. enodatio* 1523, *b. scholium* 2019, *c. lumen* 1299, *c. exegesis* 852, *b. ecphrasis* 770, *d. paraphrasis* 1638, *b. hypomnema* 1113, *a. commentarius* 1381, *c*

erkundigen *indagare* 1142, *b. scisciari* 2023, *c. explorare* 1752, *c. perspectare* 2176, *b. praediscere* 720, *d. percontari* 595, *b*

erkundigung *percontatio* 595, *b. inquisitio* 1870, *b. perbestigatio* 2485, *b. quæstio* 1868, *a*

Erla *Agria* 80, *a*

erlangen *acquirere* 1869, *c. accipere* 402, *d. impetrare* 1666, *b. parere* 1642, *d. comparare* 1647, *d. obtinere* 1315, *c. nancisci* 1483, *d. apisci; adipisci* 172, *d. assequi* 1076, *c. consequi* 2077, *a. potiri* 1787, *d. invenire* 1449, *c*

erlängern *prolongare; prolongare* 1284, *b. producere* 757, *a. producere* 644, *d. P. pronectere* 1501, *b.* s. verlängern.

erlängerung *productio* 757, *c*

erlangung *adeptio* 173, *a. impetratio* 1666, *b. consecutio* 2077, *c. acquisitio* 1869, *c*

erlassen *mittere* 1420, *c. remittere* 1426, *c.* etwas an der summa erl. *remittere de summa* 2257, *a.* des eydes erlassen *juri jurandi gratiam facere* 1033, *d*

erlassung *remissio* 1425, *d. indulgentia* 1145, *b. largitio* 1216, *d.* erl. der straffe *impunitas* 1757, *b*

erlauben *permittere* 1421, *b. concedere* 454, *a. dare veniam* 2444, *a. potestatem facere* 1790, *b. donare cui* 744, *d. dare copiam, potestatem, facultatem* 728, *a.* erlaubet seyn *licere; licitum esse* 1257, *d*

erlaubnis *venia* 2444, *a. licentia* 1258, *b. permissio; permissus* 1425, *c.* erlaubn. weg zu gehen *commeatus* 1385, *b.* nicht ohne erlaubn. reden *haud nisi præfinito loqui* 906, *a*

erläutern *discutere* 1880, *a*

erläuterung *illustramentum* 1306, *d. annotatio* 1534, *a*

erleben das jahr *pervenire ad annum* 2490, *c.* die zeit erl. *durare ad hoc genus hominum* 765, *b.* wir haben die zeiten erlebet *in ea tempora ætas nostra incidit* 349, *d*

erledigen s. entledigen.

erlegen *deponere* 1769, *b. cadere* 353, *c. perdere* 1683, *b. configere* 897, *b. prostigare* 917, *a. percellere* 464, *a. dejicere* 1118, *c. sternere ferro* 2106, *c. prosternere* 2107, *c.* das wild erl. *conficere feras* 843, *c.* den feind erl. *fundere hostem* 1106, *b.* viel volcks erlegen *magnas strages edere; stragem dare* 2227, *b.* biß auffs haupt erlegen *ad internecionem cadere, trucidare; internecive cuncta disperdere* 1500, *a.* s. schlagen.

erleichtern *levare* 1244, *d. levamento esse* 1245, *b. relevare c.* den leib erl. *corpus deonerare* 1582, *b.* s. nothdurfft verrichten.

erleichterung *levatio; levamen; levamentum* 1245, *b. allevatio; allevamentum b. remissio* 1426, *d*

erlernen *cognoscere* 1530, *d.* gründlich erl. *perspicere* 2176, *b.* s. lernen.

erlesen *exquisitus, a, um* 1806.

erleuchten *luminare; illuminare* 1299, *d. menti lumen præferre* 1299, *c. clarissima luce quid collustrare, illustrare* 1306, *c*

erleuchtung *illustratio* 1306, *d*

erleiden s. dulten; s. leiden.

erlogen *vanus; falsus; fictus* 2422, *b. mentitus* 1384, *b. mendaciter c*

erlösen *liberare* 1250, *c. redimere* 782, *b. finem captivitatis cui asserre* 401, *c.* von der knechtschafft erl. *eximere servitio* 781, *d.* aus der dienstbarkeit erl. *a quo repellere jugum servitutis* 1175, *a.* s. frey machen.

erlöser *liberator* 1250, *d. redemtor* 784, *c*

erlöserin *redemtrix* 784, *c*

erlösung *liberatio* 1250, *d. redemtio* 784, *b*

erlügen *mentiri* 1384, *b*

erlustigen/ erlustiren sich an etwas *in quo acquiescere* 1898, *c. relaxare animum & dare se jucunditati* 1228, *b.* s. belustigen.

ermahnen s. vermahnen.

ermahnung s. vermahnung.

ermangeln/ es an sich nicht erm. lassen *non deesse sibi* 2155, *c*

ermannen *animare* 150, *d. animum addere* 149, *b.* sich erm. *colligere se* 1232, *b.* s. erholen.

ermel *manica* 1341, *a.* mit ermeln *manicatus ibid. manuleatus* 1347, *a*

ermessen *metiri* 1396, *d. pensitare* 1684, *b. ponderare* 1765, *d.* s. erwegen.

ermorden *trucidare* 2393, *a. obtruncare* 2392, *a.* s. tödten; s. umbbringen.

ermordung *trucidatio* 2393, *a.* s. mord.

ermüdet *lassatus* 1219, *b. prælassatus c*

ermüdung *fatigatio; defatigatio* 864, *a*

ermuntern sich *erigere se* 1919, *a.* s. erwecken.

erndte *messis* 1398, *c. perceptio frugum* 407, *b*

erndten *metere* 1398. *b. P. falce resecare Cererem* 852, *a*

erndtung *messio* 1398, *c*

ernehren *alere* 98, *c. alumnari* 99, *c. sustentare* 2317, *b. fovere* 947, *b. servare* 2089, *b. tueri* 2396, *a.* sich ern. *tenere se* 2311, *c.* sich mit spinnen ern. *tolerare vitam colo* 573, *b.* 2356, *c.* s. nehren.

ernehrer *altor* 98, *d. altrix* 99, *a. alumnus b. nutritor* 1553, *c. nutricius* 1554, *a*

ernehrung *sustentatio* 2317, *b*

ernennen *denominare* 1526, *d.* einen tag ern. *diem dicere* 711, *a. diem præstituere* 2203, *a*

erneuen/ erneuern *reparare* 1658, *b. interpolare* 1760, *a.* s. verneuen.

erneuerer *instaurator* 1153, *a. reformator; reductor* 940, *a*

erneuert *redivivus* 2533, *d*

erneuerung *innovatio; renovatio; P. renovamen* 1537, *d. instauratio* 1553, *a. restauratio b. integratio* 2155, *d. redintegratio* 1156, *a*

erniedrigen s. demüthigen.

erniedrigung *humiliatio* 1108, *d*

ernst *severitas* 2093, *c. severitudo d.* mit ernst *judicato* 1172, *b. ex animo* 823, *d.* nicht im ernst *perfunctorie* 980, *c. colluforie* 1296, *a.* ernst seyn lassen *omni animi impetu in quid incumbere* 149, *b.* ernst brauchen *severitatem adhibere* 2093, *d*

ernst/ernsthafft *serius, a, um* 2081, *c. severus, a, um* 2093, *b. austerus, a, um* 280, *a. supercilliosus* 519, *c. tristis* 2385, *d.* ernsthafftige stirne *adducta frons* 960, *c.* ernstes gebet *ardens precatio* 202, *c.* mit einem ernsth. umbgehen *agere cum quo austere & stoice, austero more* 280, *a*

ernsthafftigkeit *gravitas* 1038, *a. severitas* 2081, *d. austeritas* 280, *a. acrimonia* 12, *b. ruga* 1958, *b. grande supercilium* 519, *d.*

ernstlich *gravis* 1037, *b. vehemens, tis, ter* 2481, *a. vehementer* 2432, *a. districtus, a, um, sedulus* 2059, *d.* 2231, *d. re ipsa* 1161, *b.* 1931, *b. stricte* 2125, *c. adductius; fronte in supercilia adductiore* 753, *c.* ernstliche mine / ernsthafftigk. *vultus adductus* 2589, *d. censorium supercilium; censoria gravitas* 468, *a.* ernstlich seyn *velare* 371, *d.* ernstl. aussehen *contrahere supercilium* 518, *d.* s. ernsthafft.

erobern *occupare* 1562, *d. expugnare* 1846, *d. cadere in summum* 2414, *d*

eroberung *expugnatio* 1847, *a. halosis* 1059, *c*

eröffnen *retegere* 2195, *a. enucleare* 1554, *d. reserare* 2079, *d. recludere* 541, *d.* eröffnet werden *patescere* 1660, *b. patefieri d.* s. öffnen.

eröffnung *patefactio* 1661, *a*

erörtern *dijudicare* 1173, *b. decisionem facere* 3553, *c. disceptare causam* 405, *a*

erörterung *decisio* 3553, *c. dijudicatio* 1173, *b*

erpicht auff die nahrung *abidus ad rem* 263, *a*

erquicken *recreare* 628, *b. reficere* 848, *b. refrigerare* 958, *c. latificare* 1206, *d. relevare* 1245, *c.* 3 *levare* 1245, *a. confovere* 947, *d. integrare* 1553, *d. mulcere; commulcere* 1459, *d. adspergere a. quam* 1165, *c. fotillare, i; refocillare* 928, *a.* mit speiß und tranck erq. *cibo potuque animare quem* 150, *d*

erquickung *recreatio* 628, *c. refectio; refectus* 848, *c. refrigerium* 958, *d. fomentum; fomentatio*

:10 947, c. ergv. des Gemüths *relaxatio animi* 1228, b

errathen *divinare* 726, c. *hariolari* 1061, b. *conjectura assequi* 2076, c. 3118, a. *rem acu tangere* 23, a. *caliidissime de futuris conjicere* 371, b. *præcipere cogitatione futura* 407, b. nicht errathen *aberrare conjectum* 813, a. es wirds leicht niemand err. *œdipo conjectore opus est* 1569, b

erregen *movere* 1455, a. *ciere* 513, a. *concire* 514, b. *irritare* 1164, b. *flammare* 913, b. krieg erregen *bellum conflare* 918, d. *bellum suscitare* 517, a. *provocare* 2568, b. einen auffruhr err. *capere seditionem* 566, c. die winde err. *P. incutere vim ventis* 1580, d. auffs neue den schmertz err. *novos stimulos dolori suffigere* 2209, d. f. bewegen; f. erwecken.

erreger *stimulator* 2210, a

erregt *concitus; concitatus* 514, c, d. *excitus* 515, a. *excitatus* c. *incitus* 515, d. *incitatus* 516, a

erregung *concitatio* 514, d

erreichen *contingere* 2286, c. *assequi* 2076, c. *consequi* 2077, a. *nidipisci* 173, a. das ziel err. *ad propositum finem pervenire* 2450, c. seinen wunsch err. *pervenire ad exitum optatos* 2435, b. die tugend kan es err. *eo virtus potest eniti* 105, b. den zweck nicht err. *fine excidere* 349, d.

erretten *servare* 2089, b. *eripere quem periculo* 1913, b. f. retten; f. befreyen; f. erlösen; f. frey machen.

ersättigen f. sättigen.

ersäuffen *submergere* 1392, b

ersauffen *aquis perire* 102, b. im meer ers. *interire naufragio* 793, a

erschaffen *creare* 625, b

erschaffung *creatio* 625, c

erschallen *insonare; personare* 2153, b. *perstrepere* 2229, b. *infremere* 953, d. seine stimme ist erschollen *intonuit vox ejus* 2361, a. es ist nichts von dannen erschollen *nihil inde rumoris affluxit* 925, a. sein ruhm ist erschollen *viri gloria claret* 538, d. das geschrey ist erschollen *exiit fama* 792, b

erscheinen *dilucere* 1310, b. *illucere; illucescere* d. *affulgere* 971, b. *inire* 1159, a. *patere* 1641, c. *apparere* d. *comparere* 1642, a. *sistere se* 2120, b. vor gericht erscheinen *adesse ad judicium* 2255, c

erscheinung *apparentia* 1642, a. *epiphania* 803, a

erschlagen *percutere* 1880, d

erschmeichlen *eblandiri* 316, c

erschnappen *apprehendere* 1805, b

erschellen f. erschallen.

erschöpffen *exhaurire* 1064, a

erschrecken (einen) *terrere* 2327, b. *terrefacere* c. *terrorem cui afferre, incutere* &c. d. 1880, d. *conterrere* 2328, a. *exterrere; perterrere; perterritare; perterrefacere* b. *stupefacere* 2239, a. *consternare* 2207, a. *injicere cui terrorem* 1119, b. *percellere quem timore* 464, a. *trepidationem injicere* 2378, b. *lymphare* 1315, a. *horrificare* 1102, a. erschrecken (über etwas) *contremere; contremiscere* 2377, c. *in perturbationes atque exanimationes incidere* 151, c. *pallescere* 1624, c. *pavere; pavescere* 1668, a. *expavescere* c. *horrescere* 1102, c. *cohorrescere; exhorrescere; inhorrescere* d. *perhorrescere* 1103, a. ich erschrecke *horror me perfundit* 977, a. *horror me perstringit, animum subit, membra percipit, me perfundit* &c. 1101, b. *horror intentem percipit* 407, b

erschrecklich *horridus, e, horribilis* 1101, d. *horrificus* 1102, a. *horrendus* c. *atrox* 251, c. *immanis* 1138, a. *tremendus* 2377, b. *furialis, re* 985, a. f. schrecklich.

erschreckung *stupor* 2238, d. *consternatio* 2207, b

erschreckt/ erschrocken *attonitus, e*, 2360, c. *pavidus* 1668, b. *expavefactus* c. *exanimis, is*, 150, b. *exanimatus* 151, c. *percitus* 516, c. *externatus* 830, a. *metu & terrore perfusus* 977, a. *timore perterritus, perculsus* 2351, a. *adducto pallore perfusus* 29, b

erschreckung *terror* 2327, d

erschütteru *concutere* 1879, c. *arietare* 211, c. *quatere* 1879, b. erschutteru *tremiscere* 2377, b. *toto corpore perhorrescere* 1103, a

erschütterung *arietatio* 211, d. *quassatio* 1879, c. *concussio; concussus* d. *conquassatio* 1880, a

erschwartzen *libescere* 1278, b

erschwingen die unkosten *sumtus sufferre, tolerare* 2259, a

erseben *perfidere* 1501, c. *delegere* 1233, b. aus dem schreiben ers. *discere ex literis* 720, a. f. erkennen.

ersetzen *rependere* 1668, d. *repensare* 1687, a. *compensare* 1684, c. *remunerare, i*, 1469, d. *restituere* 1203, c. *exsarcire, resarcire* 1000, c. *supplere* 1749, b. *refundere* 977, b. *recuperare* 1916, a. *reparare* 1650, b. den schaden ersetzen *reconcinnare detrimentum* 515, c. das sich ers. lässet *reparabilis* 1650, b.

erseufftzen f. seufftzen.

ersetzung *supplementum* 1749, b. f. erstattung.

ersinnen *reperire* 1641, c. f. erfinden.

ersparen an seinem maule *defraudare genium suum* 953, a

ersparung des holtzes *compendium ligni* 582, d

ersprießlich f. zuträglich; f. nützlich; heilsam.

erst/ erstlich *primum* 1812, b. *modo* 1428, c. *demum* 690, c. *semel* 2061, d. f. erste.

erstarren *stupere* 2238, b. *obstupescere* 2362, c. f. verstarren.

erstarret *stupidus* 2238, c. *rigidus, e*, 1941, a

erstarrung *stupor; stupiditas* 2238, d

erstatten *compensare* 1684, c. *reparare* 1650, b. *supplere* 1749, b. *rependere* 1686, d. *repensare* 1687, a. *retribuere* 2382, d. *sarcire* 2000, b. *exsarcire; resarcire* c. f. ersetzen.

erstattung *reparatio* 1650, b. *solutio* 2145, c. *restitutio* 2203, c. *substitutio* 2104, a. *complementum* 1748, c. *supplementum* 1749, b

erstaunen *stupere* 2238, b. *stupescere* c. *obstupescere* 2239, b

erstaunend machen *stupefacere* 2239, a. *obstupefacere* b

erstaunet *attonitus, e*, 2360, d. *exanimatus* 151, c

erste *primus* 1811, c. *princeps* 1813, d. *caput* 413, a. P. *alpha* 100, d. vors erste *primum* 1812, b. der erste seyn *principem locum tenere* &c. 1279, c. *familiam ducere* 854, a. die ersten in der ordnung *primani* 1812, c. von erster kindheit an *inde usque ab ultima pueritia* 2537, b

erstechen *necare ferro* 1399, c. *ferro quem tollere* 2357, d. *vitam cui finire, ense* 903, c. *ensem, telum in pectus adigere* 74, a. 786, d. *gladium cui altissime immergere* 1392, b. *defigere gladium jugulo* &c. *gladium cui in pectus infigere* 897, c. P. *mucrone latus perfodere* 16, b. P. *latori capulo tenus abdere ensem* &c. 411, d. *exigere ensem per medium totumque recondere* 75, d. *transadigere costas & cuspi pectoris ensem* 74, b. sich erstechen *mucrone se inducere* 831, b

ersteigen den berg *superare montem* 2163, c

ersterben *emori* 1452, a. *intermori* b

erstgebohren *primævus* 60, b. *primogenitus* 1013, a. 1813, b

ersticken *effocare* 867, d. *præfocare; suffocare* 868, a. *strangulare* 2227, c. *angere* 143, a. *oblidere animam* 1206, a. *fauces elidere; spiramentum præcludere* 2187, c. *vitales vias & respiramina claudere* 2188, b. sich selbst ersticken *intra pectus inclusa anima finem sui reperire* 146, a

erstickes *morticinus, um* 1451, d

erstickung *præfocatio* 868, a. *suffocatio ib. strangulatio; obstrangulatus* 2227, d

erstlich *initio* 1151, a. *primum* 1812, b. f. erst.

erstlinge *primitiæ* 1813, b. *prælibium* 1398, d

erstrecken *extendere* 1306, c. sich erstr. *pertinere* 2315, d. sich weit erstr. *longissime patere* 1223, b. 1659, d. *longe evagari* 2417, b. sich weit drüber erstr. *large supercurrere* 663, c. es erstreckt sich nicht drüber *subsistit intra* &c. 2128, c. sein leben auff etliche jahr erstrecken *vitam ad aliquot annos perducere* 756, b

erstreiten *judicio recuperare* 19 b, a

erstummen *elinguem reddi* 1268, a. *nullum verbum proloqui posse* 1287, b. f. verstummen.

erstürmen *expugnare* 1846, d

ersuchen *requirere* 1870, c

ertappen *deprehendere* 1805, d. *nancisci* 1483, d. *excipere quem* 405, c

ertappet *compertus* 1644, c

ertappung *deprehensio* 1806, a

ertragen *perferre* 381, d. *sufferre* 884, a. die unkosten ertr. *sumtus tolerare, sufferre* 2159, a

erträglich *portabilis* 1780, d. *mitis* 1419, b

ertreten *obterere* 2325, d

ertz *as* 48, a. *metallum* 1395, c. ungeschmeltztes ertz *cadmia* 347, a. ertz bauen *metallum fodere* 1395, c

ertzbetrüger *decemter* 2489, c. *qui ex fraude, fallaciis, mendacio constare totus videtur* 851, c

ertzbrüche *metalla aurifera* 1395, d

ertzdieb *trifur* 981, c. *trifurcifer* 984, a

ertzgebürge *metallifera terra* 1396, a

ertzgrube *fodina aurifera* 918, d. *lacuna* 1221, a

ertzhertzog *archidux* 759, b

ertzhütten *æraria officina* 49, b

ertzketzer *hæresiarcha* 1057, b

ertzpriester *hierarcha* 1081, b

ertzschalck *qui perbibit nequitiam & discipulus mendacii* 313, a. f. ertzbetrüger.

ertzschaum *palea æris* 1622, c

ertzstein *æraria lapis* 49, b

ertzvater *patriarcha* 1663, c

ertzverleumder *calumniosissimus* 374, d

ertzwerck *metallum* 1395, c. *æramentum* 49, b

erübrigen *lucrari* 1291, b

erwachen *evigilare* 2505, d. f. auffwachen.

erwachsen *oriri* 1600, d. *exoriri* 1602, a. *suboriri* b. als schwestern mit einander erw. 2161, b. erw. seyn *pubere; pubescere* 1840, a

erwachsener *adultus* 1575, b. *puber* 1839, d

erwägen f. erwegen.

erwärmen f. wärmen.

erwarmen f. warm werden.

erwarten *exspectare* 2175, b. es ist zu erw. *impendet* 1682, c. es nicht erw. können *spem rapere* 2182, a

erwartung *exspectatio* 2175, d

erwecken *movere* 1455, b. *excitare* 515, a. *suscitare* 517, a. *exsuscitare* b. *expergere* 828, c. *expergefacere* d. auffruhr erw. *seditionem concitare, concire* 514, c. von todten erw. *ab inferis revocare, excitare* 1147, a

erwecket *excitatus* 515, c

erwegen *ponderare* 1765, d. *pendere* 1683, a. *pensare; pensitare* 1684, a. *perpendere; perpensare* 1636, c. *expendere* 1685, c. *examinare* 814, d. *scrutinare* 2392, b. *librare* 1255, d. *pertractare* 2374, a. *putare* 1859, d. *computare* 1860, d. *reputare* 1861, b. *contueri* 2395, b. *versare* 2469, b. *dijudicare* 1173, b. bey sich erw. *cogitare apud animum, cum animo* 148, b. 181, b. f. überlegen.

erwegung *æstimatio* 53, d. *perpensatio* 1686, d. *præmeditatio* 1367, a. *scrutinia* 2392, b. *animi percursio* 662, c. in erw. dessen *respectu ejus* 2177, c

erwehlen *legere* 1231, c. *eligere* 1234, b. *sortiri* 2162, c. *expetere* 1710, a. *declarare* 538, d. *creare* 625, b. *adoptare* 1592, b. *cooptare* c. *sumere* 2258, d. *surrogare in cujus locum* 1948, c. zu andern erwehlen *allegere* 1232, a

erwehler *electior* 1234, b

erwehlung *creatio* 625, c. f. wahl.

erwehnen *movere mentionem* 1455, b. *mentionem cujus facere, inferre, movere* 380, c. eines ohngefehr erwehnen *casu in cujus mentionem incidere* 349, d

erweichen *emollire* 1439, b. *mollificare* c. *delinire* 1237, d. *liquare* 1273, a. *flectere* 914, b. *delinire; delinire* 1511, a. *malacissare* 1330, a. mit essig erw. *aceto macerare* 11, a

erweisen *probare* 1810, b. *approbare* d. *ostendere* 2307, d. *declarare* 538, d *demonstrare* 1446, a. *exhibere* 1651, c. *exserere* 2085, c. *efficere* 844, d. *documenta dare* 736, a. *testatum relinquere* 2330, c. seine schuldigkeit erw. *fungi officio; satisfacere officio* 1571, b. *officium peragere* c. eine ehre erw. *inhitare* 1160, a. einen ernst erw. *commodare seriatem* 579, d. sich männlich erw. *prabere se virum* 1792, a. sich als freund erw. *amicum agere* 69, d. etwas an einem erw. *in quem quid facere* 842, b

erweiß/ erweisung/ *assertio* 2083, c. *argumentum; argumentatio* 210, a. *declamatio* 538, d

erweißlich *probabilis, re*, 1820, b

erweitern *ampliare; adampliare* 126, d. *amplificare* 127, a. *dilatare; prolatare* 1113, d. 882, d. *propagare* 1827, d. *promovere* 1457, b. *proterminare* 2324, b. *laxare* 1128, a. die grentzen erw. *extendere agros* 1306, c

erweiterung *prolatio* 882, d. *accessio* 453, b. *propagatio* 1827, d

erwerben *parere* 1642, d. *parare* 1646, c. *comparare* 1647, d. *facere quæstum* 1869, a. *acquirere* c. er erwirbt geld *hic meret æra* 48, c

erwiedern f. erstatten.

erwinden f. ertragen.

erwischen *apprehendere* 1805, b

erwlesen

erwiesen *testatus* 2330, c
erwuchern *fœnerato quid auferre* 933, b
erwüntscht *optatus, ò,* 1591, d. *optabilis* 1592, a. *ad omne votum fluens* 2563, c. ſ. gewüntscht.
erwürgen *jugulare* ; *jugulum frangere* 1174, c. *perfocare* ; *effocare* 867, d. *suffocare* 868, a. *interficere* 846, a. *occidere* 356, a. *elidere* 1205, c. *obstruere fauces, guttur* 1206, a. *collum obstringere* ; *interstringere cui gulam* 2232, a. P. *fauces laqueo innectere, frangere* 867, c. mit dem strang erw. *laqueo gulam frangere* 1215, c. ſ. würgen.
erwürgung *strangulatio* 2227, c
erzehlen *narrare* 1485, a. *denarrare* ; *enarrare* b. *memorare* 1376, c. *commemorare* d. *recensere* 471, a. *exponere* 1770, d. *docere* 734, d. *reddere* 733, b. *loqui* 1284, c. *cum quo communicare quid* 581, c. nach einander erzehlen *referre ordine* 883, a. erzehlen worauff die sache bestehe *summam rei dicere* 2257, a
erzehler *narrator* 1485, b. *memorator* 1376, d
erzehlung *narratio* ; P. *narratus* 1485, b. *relatio* ; *relatus* 883, d. *commemoratio* 1377, a. *recitatio* 516, d. *prædicatio* 703, a. *catalogus* 434, d. *rerum gestarum expositio* 1771, a
erzeigen *præstare* 2222, c. *ostendere* 2307, d. dienste erzeigen *officia quem prosequi* 1079, b. sich gutwillig erz. *facilem sese dare* 717, c. sich gegen einen freundlich erz. *accipere quem bene* 402, d
erziehen *educare* 773, c. *nutrire* 1553, c. *nutricare* ; *d. tollere* 2357, d. er ist da gebohren und erzogen *in hac urbe natus & altus est* 98, d. ſ. auffziehen.
erziehung *alitura* 99, b. *nutricatio* ; *nutricatus* 1554, a
erzittern *contremere* 2377, c. *contremiscere* c. *intremiscere* d. für dem man erz. muß *tremendus* 2377, b. ſ. erschrocken.
erzogen *edultus* 755, a
erzürnen (einen) *irritare* 1164, b. *offendere* 871, d. *exasperare* 236, c. *movere cui stomachum* 1455, b. P. *fumantem nasum cujus tentare* 1491, a. sich erzürnen *stomachari* 2226, c. *irasci* 1163, b. *in iram incitari* ; *accendi* 1163, d. sich über etwas erz. *inhebi in causam* 2435, a. der sich leicht erzürnet *irritabilis* 1164, d. ſ. zornig werden.
erzürnt *grabiter commotus* 1456, d. P. *immani concitus ira* 514, c. ſ. zornig.
erzürnung *offensa* 872, a. *obimtio* 1163, d
erzwingen *togere* 74, d. *exprimere* 1808, d
esche (*piscis*) *thymalus* &c. 2346, b
eschenbaum *fraxinus* 953, b. *bumelia* 341, a
eschene pfähle *sudes fraxineæ* 951, b
eschlauch *bulbus esculentus* 339, c
esel *asinus* 233, d. *cillus* 519, c. *millepeda* 1406, a. *uncarius* 136, a. junger esel *asinus pullus* 234, c. stoltzer esel *stulte arrogans* 2238, a
eselgen *asellus* 234, b
eselgeschrey *ruditus* ; *rudor* 1957, d
eselmilch *lac asininum* 234, d
eselmist *stercus asininum* 234, d
eselmühle *asinaria mola* 234, c
eselschreyer *onocrotalus* 1581, c
eselkürbssafft *elaterium* 775, d
eselshaut *palimpsestus* 1623, b
eselsohren auffsetzen *manu auriculas agitare asini* 512, b
eseltreiber *asinarius* 234, c. *mulio* 1466, a. *agaso* 61, d. *agitator aselli* 73, c. 234, b
espenbaum *populus nigra* 1776, b
eß auff dem würffel *canis* 387, b. *chius* 2095, b
eße *ustrina* 2573, d
essen *edere* 771, a. *esitare* b. *comedere* 772, b. *escare* 815, c. *manducare* 1337, d. *commanducare* 1338, a. *dapinare* 677, d. *cibum capere* 399, a. *capessere cibum* 400, a. *epulari* 807, b. *uti cibo* 2581, d. *vesci* 2482, b. zu essen dienen *esui esse* 771, d. *vescendo esse* 2482, b. zu mittag essen *prandere* 1802, a. essen zu abend *cœnare* 559, b. ein wenig essen *parce victitare* 2532, d. mit eckel essen *tangere male dente superbo* 691, b. essen und trincken *se cibo vinoque inbitare* 1160, a. *cibum & potionem adhibere* 508, d. ohne essen und trincken *sine Cerere & Libero* 481, a. ein essen *ferculum* 876, d. *edulium* 771, d. das essen und trincken *victus* 2532, d. ſ. speisen.
essende waare *edulia* ; *edilia* 771, d. *esculenta* 815, b
essenwärmer *batillus* 302, c
essig *acetum* 11, a. essig mit honig *oxymeli* 1617, b
essigkrämer *oxyporopola* 1618, a
essigkrug/ essigglaß *ampulla* 117, a
essigtopff/ näplein/ schälichen *acetabulum* 11, b
eßsaal/ eßstube *cœnaculum* 559, b. *triclinium* 551, c. *triclinarium d. gustatorium* 1045, d
estrich *pavimentum* 1668, d. *lacunar* 1104, c. *ostracum* 1612, d. *signinum opus* 2104, c. estr. schlagen *pavimentare* 1668, d. *lacunare* ; *laqueare* 1204, b. *sternere rudus* ; *ruderare* 1957, c
estrigblatte *scutula* 2041, c
etliche *aliqui* 1893, b. *quidam* 1892, b. *nonnulli* 1528, c. *aliquot* 97, b. 1906, b. *complures* 1464, a. *pars hominum* 1652, d
etliche mahl *aliquoties* 97, b. 1908, a. *semel atque iterum* 2061, d. 1969, b. *iterum & sæpius* b
etlicher massen *quodammodo* 1895, d. *aliquantus* 1878, d. *aliquantum* ; *aliquantulum* 1879, a. *aliquatenus* 97, b. 2319, b. *nonnihil* 1528, c.
etsch *athesis* 248, a
etwas *aliquid* 1893, b. *quippiam* 1892, d. *nonnihil* 1528, c. *aliquantus* 1878, d. *aliquanto* ; *aliquantum* 1879, a. *aliquantulum* a. in etwas *aliquatenus* 97, b. etwas besser *meliusculus* 324, c. etw. seyn *esse aliquem* 96, b. *esse aliquid* c. es hat etwas auff sich *est aliquid* 96, c
evangelisch *evangelicus* 818, c
euer *vester* 2562, d
eule *ulula* 2538, b. *ptynx* 1859, b. eule untern krähen *noctua inter cornices* 1512, d. eule heckt keine falcken *è squilla non nascitur rosa* 2197, d
eurig *vester* 2562, d
euserlich *externus* 830, a. *exterius* 819, c. *forinsecus* 936, c. *extrinsecus* 830, a
euserst *exterior* ; *extremus* 819, c. *extimus d. imus* 1138, c. *ultimus* 2537, b. *pedibus manibusque* 1346, a. *præceps* 1792, c. das euserst *extremitas* 819, d. *ora* 1593, a. *incita* ; *incita* 1141, c. das eus. eines dinges *fibra* 890, d. euserst sich bemühen *summa ope niti* 1589, a. euserstes wagen *audere ultima* 259, a
euter *uber* 2429, b
euterbeule *vomica* 2561, b
ewig *æternus* 56, c. *æviternus* 59, d. *perennis* 158, b. *perpetuus* 1697, a. *sempiternus, è, ò,* 2064, a. *immortalis, ter,* 1452, c. *proprius* 1832, a. *ab omni æternitate repetitus* 57, b. ewig machen *æternare* 57, b. ihm einen ewigen namen machen *nomen suum commendare immortalitati* 1336, d. das ewig währen soll *cedro digna* ; *cedro linenda* 459, b
ewigkeit *ævum* ; *tempus immensum* &c. 59, b. *perennitas* 156, b. *sempiternitas* 2064, b. *æternitas* ; *quam nulla temporis circumscriptio metitur* 57, a
examiniren *examinare* 814, d. *excutere* 1880, c. *tenere cujus scientiam* 2304, b. ſ. erforschen ; ſ. nachfragen.
exempel *exemplum* 825, b. *specimen* 2170, c. *spectamentum* 2171, c. *paradigma* 1637, a. *auctoritas* 256, c. *præjudicium facti* 1173, d. zum exempel *exempli causa, gratia* 815, d. *verbi causa, gratia* 2460, a. 446, d. exemp. statuiren *exemplum statuere in quo* &c. 2200, d. ex. geben *docere quem exemplo* 734, c. böse ex. geben *periculosam exempli imitationem prodere* 732, d. ex. nehmen *ex quo documentum capere* 736, a. *à, de, ex quo exemplum capere, sumere* ; *exemplo cujus facere* 825, c
exemplarischer mann *vir exempli recti* 815, c
exequirer *exactor* 76, b. *coactor* 75, b. *compulsor* 1679, d
exerciren die soldaten *belli meditamentis militem firmare* 1366, d. ſ. üben.
exercirung *meditatio campestris* 1366, d
exercitienmeister *exercitator* 195, a. *gymnasiarchus* 1047, c. *armidoctor* 216, d. *campidoctor* 381, b
expresser *certus homo* 486, b. 1092, d
extract *conspectus* 2173, d. extr. aus den rechnungen *rationum breviarium* &c. 1926, c. ſ. auszug.
exulant *exul* 830, b. *extorris* 819, b. exulant seyn/ exuliren *exulare* 830, c. *carere patria* 419, b
ey! *eja* 775, b. ey/ ey *hui* 1106, d. *aiat* 244, b. *papæ* 1632, d. ey lieber *echo* 775, b. *quæso* 1870, d. *obsecro* 1974, b. *sodes* 2135, b. *amabo* 121, c
ey *ovum* 1616, c. ein hohles ey *hypenium* 1111, d. das ey will klüger seyn als die henne *ante barbam doces senes* 296, b
eyd/ eydschwur *sacramentum* 1972 ; b. *juratio* ; *juramentum* 1182, b. *dejeratio* 1183, a. *jusjurandum* b. *religio jurisjurandi* 1923, d. auff ein eyd dringen *adigere jusjurandum* &c. 74, a. ein eyd schweren/ ablegen *dare jusjurandum* 1183, b. *verbis conceptis jurare* 1182, a. 404, b. *dejerare* 1183, a. eyd erlassen *jurisjurandi gratiam facere* 1183, c. den eyd halten *jusjurandum servare* 1183, c. den eyd nicht halten *pejerare* c. ein falscher eyd *perjurium* 1183, d
eydam *gener* 1000, b
eydex ſ. eidex.
eydgenossen *Helvetii* 1068, b
eydlich *juratò* 1182, b. eydlich bekräfftigen/ bestärcken *interponere jusjurandum* 1771, b. *jurejurando firmare* 1183, c. eydl. verhafftet seyn *sacramento teneri* 1972, b
eyerdotter *vitellus* 2526, c. *luteum ovi* 1616, c
eyerklar *albumen* ; *albor* 86, b. *albumen albugo* 87, a
eyerkuchen *panis crocatus* 1631, a
eyermilch *oogala* 1581, c
eyerschale *ovi testa* 2329, b. *ovi putamen, cortex* 1616, c
eyerspitze *umbilicus ovi a cacumine* 346, c
eyerweiß *ovi album* 1616, c. *lebcoma* 1143, b
eyl ſ. eil.
eyland *insula* 1154, a
eyländer *insulani* ; *insulares* 1154, a
eymer *amphora* 125, b. *urna* 2572, c. künstlicher eym. *cadurcum* 551, c. halber eym. *cadus d. metreta* 1399, d. *decem congii* 589, b. ſ. wassereymer.
eys ſ. eiß.
eyweiß ſ. eyerweiß.

F.

Fabel *fabula* 834, d. *fictio* 900, d. *æsopei logi* 51, c. ſ. mährlein ; auslegung der fabeln *mythologia* 1482, c. lehr aus der fabel *epimythium* 802, d
fabelhafft *fabularis* 835, b. *fabulosus* b
fabelhans *beccesilenus* 304, c. *nugigerulus* ; *nugator* 1543, d
fabelwerck lieben *nugis delectari* 1543, c
fach *loculus* 1280, a. *loculamentum* b. in fächer eingetheilet *loculatus* c. *loculosus* b
fächer *flabellum* 918, b. *umbella* 2540, b
fächlein der bienen *cella* 462, c
facket *fax* 868, b. *fabula* c. *tæda* 2292, c. *funale* 981, b. ſ. in der lufft *Lampas, fax ardens* 1209, c
facit machen *summam subducere, colligere* 2257, a. das ſ. herausbringen *summam conficere, exprimere* 48, d. das ſ. kömpt heraus *ratio subductæ pecuniæ in eam summam excurrit* 661, c
factor *institor* 1153, d. *procurator* ; *actor* 657, d. factor seyn *alterius rationes negotiaque procurare* 657, c
faden *filum* 899, a. *stamen* 2199, c. *funiculus* 980, a
fädichen von gewebe *titibilitium* 2354, a
fadenrecht *ad perpendiculum* 1686, d
fadenweiß *filatim* 899, b
fähig *capax* 401, c. fäh. seyn *capere* 399, d
fähigkeit *animi incitatio atque alacritas* 83, a
fahl *gilvus* 1015, b. *helvus* 1068, c
fahne/ fähnlein *vexillum* 1489, d. *signum militare* ; *labarum* 1191, b. *cantabra* 393, d. der vor dem fähnl. hergehet *antesignanus* 2105, b
fähnrich *signifer* 2105, b. *vexillarius* 2490, b. *vexillifer* c. *cantabrarius* 394, a. *aquilifer* 186, a. *imaginifer* 1135, d
fähre *navis vectoria* 1491, d. *ponto* 1774, b. *epibates* 799, c
fahren *portare* 1780, a. *deportare* 1781, d. *curru vehi* 663, d. 2432, b. geschwinde f. *volare* 2512, c. über das meer f. *transnavigare* 1494, c. *transire mare* 795, d. über die see f. *transvectare* 936, d. in die haare f. *involare in capillum* 2553, d. das sich fahren läst *vectabilis* 2433, d
fahren lassen *amittere* 1422, b. *omittere* 1425, b. *ponere* 1760, b. die gelegenheit f. lassen *deesse occasioni* 2255, c. den nutz f. lassen *utilitates omittere* 2581, b. den rath f. lassen *abjicere consilium* 1116, c. die sache f. lassen *causam deponere* 443, a. die sorgen f. lassen *curas secludere* 541, d. den zorn f. lassen *iram mittere* 1420, c
fahrende haabe *moveri quæ possunt* 1455, b
fahrenkraut *filix* 898, d
fahrgeld *naulum* 1494, c. *portorium* 1780, b
fahrleisie *orbita* 1594, d
fährlichkeit ſ. gefahr.
fährmann *portitor*, b. *lintrarius* 1271, a. *vector* 2432, c

fahrt

fahrt *cursus* 659, d. *portatio, portatus* 1780, c
fahrung/ fahrwerck *vectio* 2432, c. *vectura* d
fälcke *falco* 850, b. *circus* 527, c. *catarracta* 436, b
fall *lapsus* 1193, b. *lapsio* c. *labes* 1191, d. *ruina* 1963, b. *casus* 348, a. *prolapsio* 1194, b. der einen fall gethan *lapsu debilitatus* 681, a. zu fall bringen *stuprare* 2239, c. ſ. ſchanden.
falle *decipula* 404, d
fällen *labefacere* 1193, a. das holtz ſ. *cædere arbores, silvas* 353, c. das wild fällen *figere cervos* 896, d. *subsistere feras* 873, a. *feras adjicere* 1118, c. *sustinere feras* 2316, d
fallen *radere* 348, a. 347, b. *labare* 1193, c. *labi* 1193, b. *labefieri* 1193, a. *ruere* 1962, c. *ruinam facere* 1963, b. über den hauffen ſ. *collabi* 1193, c. *dilabi* d. *concidere* 349, b. *corruere* 1963, c. zu fuß ſ. *procumbere ad genua* 643, a. ſ. fußfall. für ſich hinf. *prolabi* 1194, b. in die augen ſ. *incurrere in oculos* 661, d. in die güter fallen *in fort mas invadere* 2415, a. durchs ſchwerdt fallen *ferro necari* 1499, c. in die rede fallen *interloqui* 1287, a. *interpellare* 1678, d. *intersari* 858, c. *obturbare* 2405, a. einen fallen laſſen *destituere quem* 2102, b. den zorn ſ. laſſen *P. accensam decoquere iram* 603, a. fallen wollen *labascere* 1192, d. *P. lapsare* d.
fallend *cæsabundus* 349, a. *decadibus, decidum* 349, c. fallende ſucht *morbus caducus* 348, c. die die ſ. ſucht haben *caducarii, quos comitialis morbus subvertit* 349, a
fallgatter *cataracta* 436, c
fallſtrick *laqueus* 1215, b. fallſtricke legen *fallaciam in quem intendere* 851, c. ſ. nachſtellen.
falſch/ falſchlich *falsus, e*, 851, a. *dolosus, e* 739, d. *subdolus, e* 740, a. *fucatus* 967, b. *fucosus; eruditus artificio simulationis* b. *commentitius* 1381, b. *simulatus, e*, 2117, a. *malitiosus, e*, 1334, b. *fictus, e*, 900, c. *confictus dolis* 901, c. *niger* 1511, a. *mendosus, e*, 1378, a. *fallaciter* 851, c. *perperam* 1697, a. *P. falsiloquus* 1285, c. ohne ſ. *simplex* 2115, b. *candidus* 384, d. *incorrupte* 1961, a. *vir antiquus & gravis* 163, d. falſch angeben *calumniari* 375, a. falſche freundſchafft *fucosa, simulata, falsa amicitia* 117, c. falſche meynung haben *falli opinione sua* 850, d. falſcher Prophet *pseudopropheta* 1338, b
fälſchen ſ. verfälſchen.
fälſcher *temerator* 2197, b
falſchheit *falsitas* 851, b. *offucia* 1572, d. *dolus* 739, d. *fucus* 967, a. *simulatio* 2117, a. *perfidia* 894, d. *deceptio* 404, c
fälſchlich ſ. falſch.
fälſchung *corruptela* 1961, a
falte *plica, plicatura* 1749, d. *lacinia* 1199, c. *ruga bestium* 1958, b
falten *plicare* 1749, d. *complicare* 1750, a. *laciniare* 1199, c
falten/ das ſich ſ. läſt *plicatilis* 1750, a
faltenweiß *laciniatim* 1199, d
falticht *laciniosus, e*, 1199, c. *sinuosus, e*, 2122, d
faltung *plicatura* 1750, a
faltzen *stria; striga* 2229, c
falucke *phaselus* 1716, b
familie *familia* 853, d. *domus* 743, b. *gens* 1001, a. *P. series* 37, c. zur ſ. gehörig *gentilitius* 1001, c
fang *captura, captio* 401, a. ſ. bekomen *venabulo transverberari* 2452, d. ſ. geben *venabulo excipere feram* 405, c. *vulnere sistere* 2116, a. dem wilde einen ſ. geben *venabulo bestiam transverberare* 310, a
fangeball *pila lusoria* 1727, a
fangen *capere* 399, c. *irretire* 1933, b. *laqueis capere* 1215, c. *illaqueare* 1216, a. ſich laſſen ſ. *hamum vorare* 1080, b. in der rede ſ. *jugulare suu verbis &c.* 1174, c. das wild ſ. *excipere feram* 405, c
fänger *captator, trix* 400, c
fantaſey *phantasma* 1714, d. ſ. narrenpoſſen.
fantaſt *blennus* 318, d. ſ. narr.
farbe *color* 569, b. *pigmentum* 1730, b. *pretextus* 2335, d. falſche ſ. *color illitus fuco* 967, a. das die farbe verlohren *decolor* 570, b
färben *tingere* 2351, d. *inficere* 845, d. *fucare* 967, b. *colorem inducere* 569, c. *colorare* 570, a. *illinere* 569, c. ſich färben *ducere colorem* 569, b. mit blut ſ. *cruentare* 637, a. P. *violare* 2515, c. was zum färb. gehöret *baphicus* 295, a
färber *infector* 445, d. *procurator baphii* 295, a. *tinctor* 2351, d
färberröth *erythrodanum* 814, d. *rubia* 1954, b
farbhauß *baphia, um; officina tinctorum* 295, a
färblein anſtreichen; ſ. beſchönen.
färbung *tinctus; tinctura* 2351, d
farren *taurus* 2191, b. ſ. ochs.
farrenkraut *filix* 898, d
fartzen *pedere* 1675, d
faſan *avis phasiana* 176, c
faſen an wurtzeln und ſaamen *capillamenta* 398, d
faſichen *floccus* 920, a. *fibra* 890, d. faſichen an blumen *stamina* 2199, c. *barbulæ florum* 296, b
faſicht *villosus* 2508, a. *floratus* 890, d. *pilosus* 1728, d. faſichte wurtzeln *capillatæ radices* 398, d
faß *vas* 2426, d. *dolium* 738, c. *naſisterna* 1491, b. faß/ darinnen man einſaltzet *cadus faſamentarius, orca* 351, d. faß unter zu ſetzen *excipulum* 406, b. fäſſer binden *circulis basa cingere* 518, c
faßbinder *victor* 2504, b. *doliarius* 738, d
faſſen *concipere* 404, a. *contrectare* 2372, c. *arripere* 1912, b. *prehendere* 1894, d. *apprehendere* 1805, b. *comprehendere* c. *prendere* d. *complecti* 1747, c. *continere* 2313, b. *elutriare; transbasare* 779, c. *vincire* 2508, b. *cogitatione complecti, comprehendere* 561, b. mit gewalt ſ. *corripere* 1512, c. ſchrifftl. ſ. *literis consignare* 2107, c. ins gedächtnis ſ. *memoriæ complecti* 1375, c. *mandare memoriæ* 1336, a
fäßlein *alveolus* 106, b. *fasculum* 2427, a. *doliolum* 738, d. ſ. gelte.
faſt *fere* 874, a. *ferme* 875, a. *modo non* 1428, c. *prope* 1827, d. *propemodum* 1828, a. *circiter* 526, c. *pene* 1687, c
faſten *jejunitas* 1130, a. *jejunatio* b. *castum, us*; 433, d. *castimonium* 434, a. faſten/ faſten anſtellen *jejunium instituere, celebrare, jejunare* 1130, b
faſtnacht *bacchanalia* 287, d. *supercalia* 1303, c. *Dionysia* 717, a. *hilaria* 1083, a. faſtnacht halten *bacchanalia vivere* 288, a
faſttag *jejunium* 1130, a. *esuriales feriæ* 771, c
faul *piger, pigre* 1725, b. *deditus somno* 2149, c. *reses* 2057, d. *oscitans, ter* 1611, c. *oscitabundus* c. *putris; putridus* 1862, b. *iners* 223, c. *ignavus, e* 1495, b. *ignaviter* c. *marcidus* 1349, a. *socors* 605, a. *laboris fugiens* 967, c. *in labore remissus nimis* 1425, d. *deses* 693, b. *desidiosus* c. *segnis, ter* 2060, d. ſehr f. *persegnis* 2061, a. *murcidus* 1471, c. *vivum cadaver* 347, a. fauler ſchlingel *male feriatus* 874, d. faule fiſche *spina* 171, d. ſ. faul ſeyn; faul werden.
faulbette *analinterium* 130, d. *grabatus* 1024, b
faulbettlein *scimpodium* 2020, a
fäule *rancor* 1910, c. *putredo* 1862, c. *putror* c
faule fiſche *spina* 171, d
faulen *fracescere* 947, d. *corrumpi* 1960, c
faulend *fracidus* 948, a. *cariosus* 419, d. *rancidus* 1910, c
faulentzen *betissare* 310, c. *desidiose agere vitam* 593, d. *torpere grabi veterno* 2362, b. *jacere* 1113, d. *sub mandragora dormire* 1338, b
faulentzer *subbasilicanus; subrostranus* 300, d
faulentzerey *desidia otia vita* 693, c
faulheit *pigritia* 1725, c. *pigredo, pigritas* c. *ignavia* 1495, b. *inertia* 224, a. *socordia* 606, a. *veternus* 2487, a. *imbellia* 307, c. *torpor, torpedo* 2362, b. *desidia* 693, c. *segnitia, es* 2061, a. *lentitudo* 1239, c
faul ſeyn *pigrari* 1725, c. *in cultu atque socordia torpescere* 568, b. *vitam enervem exigere* 1507, c. *putrere* 1862, c. *languere* 1211, b. *cessatione torpere* 459, a. *calcaribus indigere* 376, d. *dormire* 746, a. *desidia & otio marcescere* 1349, a
fäulung/ was ſ. erregt *septicus* 2072, c
faul werden *pigrescere* 1725, c. *putrescere* 1862, c. *languescere* 1211, b. *ignavescere* 1495, c. *in segnitiam torporemque resolvi* 39, a. *languori desidiæque se dedere* 1211, d. 693, c. *desidiæ ad otium & inertiam* 2560, b
fauſt *pugnus* 1847, c. *dentifrangibulum* 692, a. der handel gehet wohl von der ſ. *succedit sub manu negotium* 457, d. 1345, b
fechten *dimicare* 1402, c. *pugillare* 1845, b. *pugnare* 1846, a. *digladiari* 1017, a. *batuere* 303, a. fechten lernen *ad lanistam se conferre* 1212, b. das fechten *pugillatio, pugillatus* 1845, b
fechter *pugil* 1845, a. *pugilator* b. *palæstrita* 1621, d. *pyctes* 1863, b. *certator* 485, d. *hoplomachus* 1098, d. *gladiator* 1016, d. geurlaubter fechter *rudiarius* 1956, b
fechter-diät *victus athleticus* 248, b
fechtergang *gladiatorium certamen, gladiatum* 1017, a
fechteriſch *palæstricus, e*, 1621, d. *gladiatorius, e*, 1016, d
fechterkampff *palæstra* 1621, c
fechterſalbe *ceroma* 478, b
fechterſprünge *motus palæstrici* 1621, d
fechtkunſt *athletica* 248, b. *pale* 1622, d. *ars palæstrica* 1621, d
fechtmeiſter *palæstricus doctor* 1621, d. *lanista* 1212, b. *gymnasiarchus* 1047, c. *athleta* 248, b
fechtplan *arena* 203, c
fechtſpiel *ſciamachia* 2019, c
fechtſchule *ludus palæstræ* 1294, a. *gymnasium* 1047, b. *palæstra* 1621, c. *ludus gladiatorius* 1016, d. *batualia* 303, a. *exercitus palæstricus* 194, d. fechtſchul halten *athleticam instituere* 248, b
feder *penna* 1688, d. *calamus* 364, b. harte fed. *pinna* 1731, b. die fed. ſchneiden *temperare calamum* 364, b. in die ſ. ſagen *dictare* 704, c. an ſ. den vogel erkennen *leonem ex unguibus æstimare* 1240, a. *ex fimbria de texto judicare* 899, b. voll fed. *plumeus* 1753, b. *plumosus* b. ohne fed. *deplumis* c. fed. bekommen *plumare; plumescere* 1753, c
federbett *plumale um* 1754, a
federbuſch *crista* 633, c. helm mit fed. *cassis cristata, pennis* 429, b. mit einem fed. gezieret *cristatus* c
federkiel *caulis* 446, a. *penna* 1688, d. fed. auff der cither *pulsabulum cithara* 1679, c
federlechte *pluma levior* 1753, b
federmeſſer *scalprum librarium; scalpellum* 2011, b
federpüſt *culcitra plumea* 645, b
federſchachtel *theca calamaria* 364, c
federſchmücker *plumarius* 1754, a
federweiß *amiantus* 116, a
fegen *purgare* 1855, a. *polire* 1759, b. *everrere* 818, a. *februare* 869, a. *verrere* 2467, a. den beutel ſ. *exenterare cui marsupium* 826, c. 1354, b
fegegeld *cloacarium* 514, b
fegopffer *piaculare sacrum* 1971, c. *catharma* 438, c. *februa* 869, a
fehd *perduellio* 760, c
fehl *offensatio* 871, c. ſ. fehler.
fehlen *delinquere* 1269, c. *labi imprudentia* 1193, b. *errare* 812, b. *errore duci* 813, c. *hallucinari* 1058, b. *fugere* 967, c. *offendere in quare* 871, d. es fehlt an einem *alterum decollat* 564, c. es fehlt nicht an mir *in me mora non est ulla* 1447, b. mit dem gedächtnis ſ. *memoria falli, vacillare* 1375, c. nirgends ſ. *nil extra numerum facere modumque* 1545, c. der wahrh. ſ. *abesse à vero* 2481, a. des weges ſ. *aberrare* 813, a. *decerrare in itinere* b. es fehlt uns an zeit *deficit nos tempus* 844, a. *angustiis temporis excludimur* 541, b. ſ. irren; ſ. mangeln.
fehler *erratum* 812, d. *exatus* 813, a. *error* 813, c. *peccatum* 1672, a. *mendum, um* 1377, d. *hallucinatio* 1058, c. *solœcismus* 2142, d. voller ſ. *mendosus, e*, 1378, a
fehlbitte thun *ferre repulsam* 876, a
fehl ſchlagen/ es hat mir fehl geſchlagen *deceptus sum* 404, c. weñ es fehl ſ. *si destituat spes* 2182, a. die hoffnung hat mir fehlge. *hac spe me frustratus est* 965, c. 2182, a. *spes fefellit* 850, d.
fehltritt *excessus* 455, b. fehltritt thun *exorbitare* 1594, d.
feig *meticulosus* 1400, d. *timidus, e*, 2350, c. *effeminatus* 932, a. feige memme *mulier* 1481, a. feige werden *relanguescere* 1211, c. ein feiger menſch *Cleonymo timidior* 547, d. feiger ſinn *mollitia animi* 1438, d. feiges hertz *cor cervinum* 488, a
feige *ficus* 891, c. *callistruthia* 370, a. groſſe feigen *chelidonia* 498, a. ein hauffe ſ. *palatha* 1622, b. kleine ſ. *coctana* 619, a. trockene ſ. *carica* 419, d. unreiffe ſ. *grossus* 1041, a. unſchmackhaffte ſ. *mariscæ* 1351, b. P. *Chia* 500, b. die feigen weiſen *digitum medium ostendere* 712, c
feigenbaum *ficus* 891, c. *ſycomorus* 1453, c. wilder ſ. *caprificus* 892, a
feigblatter/ wartze *ficus* 891, d. *mariscæ* 1351, c. *condyloma* 589, a
feigbonen *lupini* 1304, c
feigengarten *ficetum* 891, d
feigenholtz *ficulneum lignum* 892, a
feigenkorb *orca* 1595, c
feigwartz ſ. feigblatter.
feigwartzenkraut *ficaria herba* 892, a
feil *venalis* 2441, c. *mercabilis* 1394, b. ſ. feil haben ꝛc.
feil bieten *proscribere* 2035, c. *auctionem facere* 164, c. *prostituere* 2203, b. *venditare* 2441, b. das hauß feilb. *ades venales inscribere literis* 31, a. *inscribere ædes mercede* a
feilbietung *prostitutio* 2203, b. *venditatio* 2441, b
feil haben *vino exercere, ponere, venui habere* 2455, a. *venales extrudere merces* 2441, c
feil machen *basta subjicere* 1121, b
feil ſeyn *venire* 2441, c. *venales pendere* 1682, b. p *osta-*

re

re 2223, b. umb ein gering geld f. parvo pretio licere 1257, a
feile lima 1262, c. scobina 2027, b
feilen limare; lima polire 1262, c. radere 1908, d
feilenstaub limatura; scobs elimata 1263, a. scobs 2027, a. ramenta 1909, d
feilschen licitari 1257, b
feilscher licitator, licitans 1257, b
feilschung licitatio 1257, b
feilspäne s. feilenstaub.
fein egregius, e 774, d. commodus, e 579, a. elegans, ter 776, b. delicatus, e 1200, d. scitus, e 2023, a. concinnus, e 525, a. lepidus, e 1240, d. festivus, e 889, c. lautus, e 1226, c. bellus, e 308, a. decens, ter 684, d. nicht fein insciens, e 2025, a. fein viel bene multus 31, d. f. silber argentum purum 1857, a. putum argentum 1863, a
feind hostis 1106, b. inimicus 118, a. adversarius 2478, d. invasor 2415, b. insectator 2078, b. adversus quos facimus 840, a. cui simultas cum alio intercedit 2118, c. der seinen feind hat illacessitus 1200, a. abgesazter f. homo alienissimus a quo 93, b. perduellis 760, c. einen zum f. haben habere quem iratum 1165, c. ich und er sind f. inimicitia cum eo intercedunt mihi, sunt ei mecum 118, a. 456, a. feinde machen alienare a quo voluntatem alterius 93, c. feind seyn odisse 1567, a. infenso & inimico animo in quem esse 871, b. gerere inimicitiam, simultatem cum quo 1007, b. ich bin ihm f. est mihi invisus 2501, b. der da f. ist exosus, perosus 1567, c
feindes land hosticus ager; hosticum 1106, d
feindlich s. feindselig.
feindschafft odium 1567, a. inimicitia 118, a. ira 1162, d. abgesagte f. perduellio 760, c. heiml. f. simultas 2118, b. feindsf. auff sich laden capere inimicitiam 399, b. inimicitiam cum quo suscipere, capere in familiam suam 118, a. f. einstellen deponere inimicitiam 118, a. f. halten exercere inimicitias, iracundiam 193, d. f. tragen gerere inimicitias 118, a. in feindsf. gerathen in offensionem cadere, incurrere 872, b
feindselig/ feindlich hostilis, hosticus, P. hostifer 1106, c. iniquus 44, d. impacatus 1671, c. amarus 108, d. inimicus, e 118, a. infensus, e; offensus 871, b. saevus 1975, d. nobercalis 1536, a. spinosus 2185, c. infestus, e 890, a. capitaliter 414, b. f. seyn. P. animis certare iniquis 44, d
feindseligkeit hostilitas 1106, c. asperitas 236, a
feist crassus 621, d. adipalis 27, b. f. werden crassescere 622, a. s. fett.
feisten bisire 2526, b
feld campus 380, c. rus 1965, a. arvum 228, b. schön feld arva lata b. ager 63, d. grün f. viretum 2519, c. zu f. liegen militare 1404, c. zu f. ziehen procedere ad campum 380, d. gegen einen zu f. ziehen ferre arma adversus quem 216, b. zuerst zu f. z. militiam auspicari 278, d. was zum felde gehöret agrarius 64, a. agricolaris c
feldarbeit opus rusticum 1585, c
feldbau/ sich davon nehren segetum arationumque percipere usum 220, b. s. ackerbau.
feldcypreß hypericon 1112, b. Ajuga 81, c
feldflüchtiger s. überläuffer; flüchtling.
feldfrucht seges 2060, c. adorea 29, a
feldgarb achillea 16, d
feldgeschrey barritus 300, a
feldhauptmann/ marschall imperator 1648, a
feldherr dux 759, d
feldheyme gryllus 1043, a
feldhun perdix 1691, c
feldhütte mapalia 1348, a
feldlager castra 431, c
feldmarck confinium 905, a
feldmaß gruma 1041, a
feldmauß mus agrestis 1473, b. nitedula 1517, a. nitela 1518, d
feldmesser geodetes 1004, c. geomaticus 1041, c. maris & terrae mensor 198, b. decempedator 683, b. 1704, c. mensor, agrimensor 1397, a. metator 1399, c. castrorum metator 433
feldmeßkunst geodesia 1004, c. geomatica 1041, b. scientia geometrica 1005, a. geometria d
feldnachbar accola 567, d
feldpoley serpillum 2087, a
feldreise iter campestre 381, a
feldrose rubus 1955, b
feldrüstung arma campestria 381, a
feldschlachten praelia campestria 381, a. s. schlacht.
feldschlange colubrina 571, c
feldschmuck paludamentum 1626, c
feldschoppen nubilarium 1540, c
feldteuffel faunus 866, c
feldwage ciconia 512, b
feldwasser torrens 2365, b
feldzug expeditio 1705, c
felgen apsis 179, c. curvatura rotae 665, b
fell bellus 2438, a. pellis 1677, a. membrana 1374, a. tergus 2322, d. zwischen fell und fleisch intercus 1157, b. fell abziehen oder über die ohren z. decoriare, excoriare 609, a. detegere corium de tergo 608, d. tergora diripere costu 618, a. fell im auge pterygium 1839, b
felleisen bidulus 2503, d. hippopera 1087, b. s. watsack.
fels petra 1711, c. saxum 2009, d. rupes 1964, c. mons saxeus 1474, d. cautes 450, c. scopulus 2028, a. cos 617, b. P. crepido saxi 627, a
felsicht petrosus 1711, d. scopulosus 2028, a
feuchel fœniculum 932, b. marathrum 1348, c
feuigreck carphos; fœnum graecum 423, b
fenster fenestra 872, d. specular 2180, c. fenestella 872, d. f. zumachen lumina obserare 1299, b
fensterladen foricula 936, b
fenstermacher specularius 2180, c. s. glaser.
ferckel porculus; porcellus 1778, c. abgesetztes f. delicius 687, b
ferne procul 1822, d. longinquus 1284, a. von ferne eminus 780, b. 1339, c. f. seyn abesse 2254, c. f. reise iter longum 1283, a. es ist nur von f. alienum est a me 93, b. f. des orts distantia 2221, a. s. weit/ von weiten.
ferner porro 1779, a
ferse calx 375, b. calcaneus, um c
fertig paratus, e 1646, d. accinctus 521, d. procinctus 522, c. promtus, e 1816, a. expromtus 1827, a. profluens; expeditus 926, d. agilis gnavusque 66, b. expeditus, e 1705, b. ganz f. ad unguem 2547, a. sich f. halten accingere se ad operi, ad opus 521, d. stare in procinctu 522, c. f. lernen perdiscere 720, c. f. machen expedire 1705, a. exasciare 231, a. colophonem addere rei 569, a. consolidare 2141, c. absolvere 2154, d. expolire 1759, d. perpolire 1760, c. s. verfertigen. fertig werden perficere 846, c. imponere fastigium operi; imponere summam manum 861, a. 1771, a. transigere cum expeditionibus 78, a. es ist noch nicht gantz fertig manus ultima capto deest 560, c
fertigen maturare 1360, d. imponere summam manum operi 1345, c. s. verfertigen; s. fertig machen.
fertigkeit celeritas expedita 460, d. dexteritas 696, d. promtitudo 1826, c. habitus 1050, c. agilitas 66, b
fessel compes 1703, c. cippus 516, a
fesseln instringere vinculis 2231, d. compedire 1704, d
fest firmus, e 907, a. firmiter b. durus 763, c. induratus 766, a. stabilis 2224, c. infragilis 949, b. perennis 156, b. arcte 195, c. mordicus 1449, d. mordicitus 1450, a. adamantinus 26, c. ratus 1925, c. immotus 1457, b. fixus 896, d. inconcussus, e 1879, d. pertinax, citer 2316, a. P. abnens 81, a. f. an einander spissus, e 2188, d. compactus 1629, d. fest auf einem sinn obstinatus, e 1561, a. fest bey einem halten assiduum cum quo esse 238, b. fest gebunden seyn inter orci cancros adhaerere 382, b. es ist f. gestellet animo fixum immotumque manet 1457, b. sedet sententia 2052, d. f. halten scindere penulam 2020, b. fest mächen munire 1468, a. stabilire, constabilire 2225, a. solidare, consolidare 2141, c. s. befestigen; f. setzen statuminare 2204, c. sich f. setzen emunire animum; communire causam 1468, c. f. stehen perstare 2222, b. fester schlaff artior somnus 195, c
fest/ festtag festus dies; festum 889, a, b. bona dies 709, c. diei celebritas 460, a. s. feyertag. fest begehen dies festos agitare 73, b
festbegehung/festivität solennia; solennitas 2138, b
festung arx 229, a. propugnaculum 1847, b. oppidum munitum 1468, a. castrum, castellum 432, a
festungsbau munitio 1468, b
fett pinguis, ter 1730, c. adeps 27, b. unctus 2546, a. adipatus 27, c. unguinosus 2546, c. suminatus 2256, d. opimus, e 1587, b. obesus 772, d. fette oliven carnosissima oliva 422, a. fetter leib obesitas corporis 773, a. bene curata cute nitidus; corpore curatior 637, a. f. machen opimare 1587, c. saginare 1977, b. pinguefacere, impinguare 1731, a. s. mästen. f. werden pinguescere 1731, a. saginam contrahere 1977, b. fett seyn pergliscere 1019, a. das fett arvina 227, b. elquamen 1273, a
fettigkeit pinguedo 1731, a. pinguitudo, pinguities a. obesitas 773, a. P. pingue 1730, d. opimitas 1587, d
fettwanst adeps 27, b. s. fetter leib.
feucht aquosus 184, c. riguus 1941, d. irriguus 1942, a. madidus 1321, d. udus, uvidus 2431, a. P. rorifluus 927, d. humidus, humidulus, humectus, humifer 1107, a, b. f. seyn udere 2586, b. madere 1321, c. humere 1107, a. f. machen humectare, humigare, humisicare 1107, b. f. werden humiscere a. madescere; immadescere 1322, d, a
feuchten rigare 1941, c. irrigare d. madidare 1322, a. imbuere 1137, b. deluere 1302, a
feuchtigkeit humor 1107, b. latex 1222, a. mador 1322, a. liquor 1273, d. f. der erden uligo 2536, a. f. im leibe phlegma 1719, d. zehe feuchtigkeit lentor 1239, c. f. vom mond spiritus luna humificus 1107, b
feuchtung rigatio 1941, c. irrigatio d
feuer ignis 1131, a. flamma 912, d. das das feuer hält alimentum ignis; flammae 99, a. f. anlegen ignem admovere 1131, d. ligna super foco reponere, foculum excitare 918, b. f. fangen ignem concipere 1131, a. feuer anblasen addere oleum camino, flammae oleum adjicere 380, a. feuer auffschlagen ignem elidere e silice 205, d. extudere, silicis scintillam 644, c. P. incussu silicis lumina saxigeno semine quaerere 1014, d. P. rapere in fomite flammam 947, c. silicis venis abstrusum excudere ignem 2110, d. feuer ausspeyen flammigare 913, b. umb des mauls willen durch ein feuer lauffen cibum e flamma petere 509, a. wer das feuer bedarff/ sucht es in der aschen qui lacerna egent, infundunt oleum 773, d
feuerball malleolus 1330, c
feuereesse infumiculum 974, a. aestuarium 55, b
feuereymer hama 1059, d
feuerhacke harpago 1061, d. rutabulum 1967, b
feuermörsel catapulta 436, b. balista 292, a. fumibalus 974, b
feuerkäfer lampyris 1210, a
feuermäuer s. feuereesse.
feuerpfanne foculus 928, b
feuerrohr bombarda 321, a
feuerroth rutilus 1968, a. P. flammeolus 913, a
feuersbrunst incendium 386, b. deflagratio 911, d
feuerschauffel/ s. zange batillum, us, buma 302, b
feuerschwebel arsenicum 224, b
feuerstein pyrites 1864, d
feuerstätte focus 928, b
feuerwürmlein pyralis 1864, a. pyrausta b
feuerzeug fuscitabulum 517, b. igniarium 1131, d
feurig igneus 1131, c. P. flammicomans 913, d. ignicomans; ignicomus 574, b. ignifluus 927, c. er hat feurige augen ardent oculi 200, c. feurig aussehen rutilare; subrutilare 1968, b. feurig werden ignescere 1131, c
fever solemnitas 2138, b. festivitas 889, d
feyerlich solennis, ter 2138, a. festus 889, a
feyern acquiescere 1898, d. celebrare ferias 874, c. feriari d. cessare in suo studio & opere 458, c
feyertag feria 874, c. festus dies 889, a. lux sacra, festa 1308, c. dies otiosus 1614, a. dies vacuus 1413, d. halbe f. dies intercisi 356, a. feyertag halten dies festos agitare, celebrare 889, a. ceremoniosos dies celebrare 360, b. s. feyern.
feyerung des gerichts justitium 1187, a
fichten pinus 1732, c. von fichten pineus c
fichtenwald pinetum 1732, c
fieber febris 868, c. epialos 799, c. dreytägig f. hemitritaeos 1069, d. hitzlich fieber hectica 1065, b. ein fieber an hals kriegen in febriculam incidere 868, d. febri assici 868, c. aestu febrique jactari 54, c. febricitare; febrire 868, d. P. febribus uri anhelis d. der das fieb. hat affectus febre 842, b. f. vertreiben agroto deducere corpore febrem 34, c
fieberhafft febriculosus; febrilis 868, d

fieberkraut *centurion 472, a*
fieberlein *febricula 868, d*
fiedel *pandura 1629, a*
fiedelbogen *plectrum 1746, c. P. pecten 1672, c*
fiedeln *P. chorda oberrare 813, b*
fiedern den pfeil *amentare jaculum 115, a*
figur *figillum 2104, d. schema 2018, b. figura, forma, species 902, b*
filtz *coactile 75, b. cento 472, b*
filtzicht *deparcus; preparcus 1640, a. sordidus, e 2158, a*
filtzigkeit *sordes 2157, a*
filtzkraut *cuscuta 665, c*
filtzmantel *sagulum 1978, c. gausapina 996, b*
filtzschuh *udo 2431, a*
fimmer *funda 974, a*
finck *fringilla 959, b*
findelhaus *curotrophium 659, b*
finden *invenire 2449, b. reperire 1645, b. offendere 871, c.* eine ursach find. *causam idoneam nancisci 1483, d.* sich zu leuten find. *confectari quos 2077, c.* man findet leute *est genus hominum 2252, c*
findlein s. fündlein.
findling *projectitius infans 1120, c. expositicius 1771, a*
finger *digitus 712, b. dactylus 673, d.* kleiner fing. *digitulus 713, b. digitus auricularis 273, b.* er saugts aus den fingern *ex se fingit ut araneus 188, c.* lange durch die fing. sehen *sero diphtheram inspicere 718, a.* s. nachsehen.
fingerhut *digitale 713, b. dactylion 673, d*
fingerhutkraut *campanula silvestris 380, b*
fingermuscheln *dactyli concha 673, d*
fingerreiff *annulus 152, b*
fingersbreit *digitalis*, halben fingers breit *semidigitalis 713, b.* fing. breit weichen *discedere digitum, unguem 454, d*
fingersdicke *digitalis gracilitas 713, b*
finne *glandula 1017, c*
finnicht *glandulosus 1017, d*
finster *tenebricus; tenebricosus 2310, c. caliginosus 368, b. obscurus 1559, d. ater 245, c. niger 1510, d. blattarius 318, c. furvus 985, c.* finst. nacht *nox obdulta 1538, a.* f. machen *tenebras offundere, obducere 2310, a. tenebrare c. nube atra diem obtendere 710, a. P. inglomerare noctem & tenebrosa volumia torquere 1020, a.* f. werden *tenebrescere 2310, b.* finstrer tag *dies quem densa caligo occæcabit 353, a*
finsternis *tenebræ 2310, a. caligo 368, b. eclipsis 770, b. oblucinamentum 1293, d. defectio, defectus solis, lunæ 844, c.* grosse finst. *cimmeria tenebræ 520, b.* sonnenfinst. *deliquium solis 1269, c*
firlefantz s. gauckeley.
first *fastigium 861, d*
fiscal *ecdicus 769, b.* fiscal seyn *fiscum agere 69, d*
fisch *piscis 1734, c. bestia edentula & exungues & incornis 2548, a. nantium greges 1519, b. natatiles 1520, a. bestia nantes; aquarum incola 310, b. genus aquoreum 46, c.* eingesaltzne fische *gerres 1010, c. balec 1057, d.* bücher von fischen *halieutica 1058, b.* fische reissen *desquamare & exdorsuare pisces 747, b*
fischangel *hamus 1060, b*
fischaren *nisus 1760, a. immusculus 1138, b. halietus 1057, d*
fischbrühe *garum 995, a. encratera 784, c.* gesaltzene fischb. *alex 90, a.* saure fischbr. *oxygarum 1617, a. oxyliparum 1618, a*
fischen *piscari 1734, d. venari pisces 2451, c*
fischer *piscator 1734, d.* f. mit der angel *hamiota 1060, c*
fischerey *piscatio 1735, d. piscatus d*
fischerkahn *linter 1271, a. boria 1100, d. oria 1600, a. navis piscatoria 1491, d*
fischerkähnlein *lenunculus 1240, a*
fischernetz *rete 1932, d. sagena 1977, a. lina piscatoria 1734, d*
fischfresser *ichthyophagus 1126, d*
fischgräte *spina piscium 2185, b*
fischhalter *cetaria 489, d. vivarium 2532, a.* s. teich.
fischhändler *cetarius 489, d. salsamentarius 1980, b*
fischlein *pisciculus 1734, c*
fischmarck *forum piscarium 1734, d. ichthyopolium 1126, d. cetaria taberna; bolena 489, d*
fischohren *branchia 331, c*
fischotter *lutra; lutris 1307, b*
fischreich *piscosus; pisculentus 1734, d. P. pisciferus 927, d*
fischreusen *nassa 1490, b*
fischtran *muria 1471, d*
fischwerck/gesaltzen f. *melandrya salsamenta 1371, b*
fischzug *piscium captura, captio 401, a*
fistel *fistula 909, c*
fittig *ala 81, c*
flach *planus 1742, c. æquus 41, d*
fläche eines dinges *superficies 837, a.* fläche des meers *dorsa gurgitis, summa fluctuum, terga amnica 747, a*
flachfeld *planities 1743, d. campester ager 381, a*
flachs *linum 1271, c.* flachs der nicht verbrennt *asbestinum 230, c*
flachsbläuel *malleus stuparius 2238, b*
flächse *tendo 2304, b*
flächsin *lineus 1271, c*
fladen *mustaceum 1476, c. libum 1254, d. popanum 1775, d*
fladern *molluscum 1439, c.* f. tische *mensa tigrina 2349, c*
fladernd *crispatus; crispicans 633, b*
flamme *flamma 912, d*
flammend/ flammicht *flammeus; flammeolus 913, a. flammidus b. P. flammicomus 574, b. flammicomans 913, d.* s. feurig.
flasche *ampulla 127, a. lagena 1207, c*
flaschenmann *ampullarius 127, c*
fläschlein *laguncula 1207, d*
flechte *tegillum 2294, a. teges b. scirpea 2026, c. storea 2226, d. crates 612, c. cannea tegetes 388, c.* flechte am leibe *mela 1371, c. petigo; impetigo 1708, a*
flechten *texere 2534, c. plectere 1746, b. nodare 1523, a.* die haare flechten *comere capillos 581, d.* sich weiter fl. *serpere 2086, c.* das sich flechten läst *plectilis d*
flechtwerck *nexus 1500, d*
fleck/ offener fl. *vicus 2496, d*
flecken *labes 1192, a. menda, um 1377, d. macula 1320, d. vitiligo 2526, c. nævus 1483, b.* fl. an der haut *elephantiasis 778, a.* ein blauer fleck *tumex 2399, b*
flecklicht *maculosus 1321, a*
flecklein *labecula 1192, b*
fledermauß *nycterus 1555, a. vespertilio 2483, d*
flegel *tribula 2324, c. flagellum 912, a*
flegelhafftig *asininus 234, d. rustici homines Phrygesque & Paphlagones 1633, a*
flehen s. bitten.
flehentlich *supplex, citer 2267, a.* fleh. bitten *multis & supplicibus verbis orare 1604, c*
fleisch *caro 421, c. viscus 2524, d.* das dicke fleisch *pulpa 1850, c.* faul fl. *gangræna 994, a.* wild fl. *pterygium 1839, b*
fleischbanck *laniena 1211, d. mensa lanionia d. laniatorium 1212, a. carnarium; taberna carnaria 421, d. macellum 1317, d*
fleischer/ fleischhauer *lanius, lanio 1211, d. carnarius 421, d. botularius 330, d*
fleischfarb *russus; russeus 1966, c*
fleischfreßig *carnivorus 422, c*
fleischicht *carneus; carnulentus 421, d. carnosus 422, a.* fleisch. an thieren *tori 2366, b. pulpa 1850, c*
fleischkammer *carnarium 421, d*
fleischlich *carnalis 422, a. externus & ad corpus pertinens 829, d*
fleischmaul *carnarius 421, d*
fleischmarck *annona macelli 155, a*
fleiß *diligentia 1233, d. studium 2236, d. opera 1582, d. assiduitas 238, c. industria 1145, c. sedulitas 2059, d. solertia 2139, c. curatura 657, a. labor 1194, c. contentio 2305, d. exercitatio 195, a.* mit fleiß *data opera 1583, a. dedita opera 730, d. non incuriose 655, d. de composito &c. 1768, d. cum cura 654, d. curiose 655, d. consulto & cogitato 561, c. curate 657, a. accurate b.* zum fleiß antreiben *acuere industriam 22, c.* fleiß anwenden *conari 590, b. eniti 1518, b. allaborare 1195, d.* s. fleißig seyn; s. arbeiten. es soll an meinem fl. nicht mangeln *mea partes non desiderabuntur 1652, b*
fleißig *diligens, ter 1233, d. perdiligens 1334, a. studiosus, e 2237, b. sedulus, ò 2059, d. attentus, e 2305, a. navus; gnavus; nabitet 1495, a. solers, ter 2139, b. curatissimus 657, a. accuratus b. alte cinctus 521, c. curiosus 655, a. non sine industria 1528, b. ad unguem 2547, a. magnopere &c. 1586, b. summopere 2265, a.* s. fleiß/ mit fl. fleißig gemacht *operosus 1583, d.* fleißig seyn *advigilare 2505, d. calere 372, d. instare operi 2221, c. diligentiam adhibere, conferre &c. 1233, d. operam navare 1494, d. operam dare, impendere &c. 1583, a. assiduum esse in quo 238, b. plurimum in studiis facere, præstare 839, c.* er ist fleißig *multum est in labore 1463, a. nullus otio perit dies 169, c.* fleissiger seyn *præcurrere studio 662, c. studio acriore esse 12, b.* gar zu fleißig seyn *frenis egere 954, b.* fleiß. dran dencken *etiam atque etiam cogitare 817, b*
flennen s. weinen.
flenner *plorator 1752, a*
flicken *reficere 848, b. sucre 2261, b. sarcire 2000, b*
flicker *sarcinator 2001, a*
flickung *sartura 2000, c*
flickwerck brauchen *centones sarcire 472, b*
fliege *musca 1475, d.* spanische fliege *cantharis 394, a*
fliegen *volare 2552, c. volitare d. pennulis uti 1689, a. P. motu talaribus aera findere 809, d. radere iter liquidum 1908, d. secare zephyros 2044, b.* das nicht fliegen kan *involucris 2554, c.* hin und wieder fliegen *pervagari 2417, b. vario meatu ferri 1385, a.* der hin und wieder fleugt *multivagus 2488, d.* fl. wollen ehe denn die federn gewachsen seyn *pennas nido majores extendere 1688, d*
fliegend *volatilis, volaticus 2553, a. P. præpes 1796, c.* fl. armee *expeditus exercitus 1705, b.* fl. haar *capillus fluenter undans 923, c*
fliegenwedel *muscarium 1476, a. flabellum 918, b*
fliehen *vitare 2528, d. devitare 2519, a. fugere 967, b. fugitare d. terga vertere, P. turpi vertere ora fuga 2468, d. terga dare 2322, b. mandare se fugæ 1336, a. in pedes se conjicere 1817, c.* fl. über hals und kopff *fugam celerare 461, a.* von einem ort zum andern fl. *transfugere 969, b.* s. flüchtig werden.
fliessen *manare 1342, b. fluere 923, a. fluentare c. fluctuare 924, b. liqui 1273, b. P. leni sonare agmine 67, c.* das fl. *fluxio; fluor 924, a*
fliessend *profluus 927, a. effluus 926, b. flumineus 924, c. fluvialis, fluviatilis, fluviaticus d.* fl. werden *fluescere, fluiscere 924, b.* fl. machen *liquefacere 1272, d.* s. flüßig.
fließwasser *profluens 926, d. aqua fluvialis 152, a. fluvius vivens 2531, c. aqua fluminea 924, c*
fliete *scalpellum 2012, b. Phlebotomon 1719, d*
flocken *floccus 920, a*
flöcklein *flocculus 920, b*
floh *pulex 1849, a.* voll fl. *pulicosus a*
flöhtraut *pulicalis 1849, b. conyza 599, b. crateogomon 622, a. psyllium 1839, a*
Florentz *Florentia 920, c*
floriren *pulcherrime stare 2216. b.* s. blühen.
florschleyer *rica 1938, d*
flösse *codicaria naves 442, d*
flössen/ schmeltzen *liquare 1273, a*
flösser/ floßfahrer *ratiarius 1914, c*
floßfeder *pinna 1731, b*
floßhöltzer *rates 1914, b*
flöte *fistula 909, c monaulus 1441, b.* fl. von buchsbäumen holtz *buxus 343, b*
flöten *tibia canere 2347, d*
flotte *classis 539, c.* die flotte ausrüsten *classem instruere & exornare &c. c*
fluch *exsecratio 1974, a. anathema 134, d. catharma 438, c. maledictum; maledictio 707, d.* s. verfluchung.
fluchen *maledicere 707, d. imprecari 1804, d.* an hals fluchen *exsecrari in caput cujus 1973, d.* den teufel auff den hals fluchen *diras imprecari 719, b.* s. verwüntschen.
flucher *maledicus 708, a*
fluchs s. alsbald.
flucht *fuga 967, d. effugium 968, c.* fl. ergreiffen *P. induere talaria 2283, a.* s. fliehen.
flüchtig *fugax 967, d. profugus 969, a. volaticus 2553, a. refugus 969, a. inclinatus 552, d.* flüchtig werden *fugam capere, in fugam se conferre, conjicere 967, d. aufugere*

gere 968, a. profugere d. dare se fuga, in fugam 728, a
flüchtigkeit *fugacitas* 968, a
flüchtling *fugitivus* 968, a. *profugus* 969, a. *fugitor* 967, c. *desertor* 2084, c
flücke werden *plumescere* 1753, c
flug/ das fliegen *volatus*; *volitatus* 2553, a. *meatus* 1385, a
flügel *ala* 81, c. der rechte und lincke flügel *ala dextra & sinistra* 81, d. *cornu dextrum & sinistrum* 610, b. flügel beschneiden *pennas incidere* 1688, d
flugrüstung *talaria* 2283, a
flur *fines* 903, c
fluß *amnis* 119, d. *fluentum* 923, c. *flumen* 924, b. *fluvius* c. fluß im kopff *rheuma* 1936, c. *distillatio* 2214, d. *catarrhus* 436, d. fluß der einen überfällt *epiphora, pituita cursus* 803, b. zu flüssen geneigt *gravedinosus* 1038, b
flüßig *liquidus*, e 1273, b. *fluens* 923, c. *fluidus, fluxus* d.
fluth *fluctus* 922, b. *diluvium* 1302, a. fluthen treiben *undare* 2543, e
fechten mit dem degen *strictum corruscare mucronem* 615, d
folge *obsequium*; *obsequela* 2078, c. *sequela* 2076, b. *consequentia* 2077, b
folgen *sequi* 2075, b. *sectari* 2075, d. *obaudire* 262, a. *obsequentem fieri* 906, c. *parere* 1641, c. *obsequi cui* 2078, b. *autoritatem cujus nunquam defugere* 968, b. *comitare, ari* 575, d. *excipere* 405, d. *jussa capessere* 1170, d. *audire quem, obtemperare cui* 260, b. folgen auf einen *succedere* 457, d. alsbald folgen *subsequi* 2079, c. auff einander folgen *cohærere* 1055, c. bald auff einen folgen *insequi* 2078, a. das folgt draus *ex ea re fit* 906, b. eines fußstapffen folg. *vestigia cujus insistere* 2127, d. auff eine sünde folget straffe *culpam pœna premit comes* 575, a. es folgt eine list auff die andere *fallacia alia aliam trudit* 2391, a. s. gehorchen.
folgend *proximus* 1828, b. *posterus* 1784, c. folgendes jahres *anno subsequenti* 2079, c. ein folgender *sequax* 2076, b
folgung *consecutio* 2077, c
folter *quæstio* 1868, a. *quæstio in eculeo* 808, b. *numella* 1548, b
folterbanck *cataста* 437, a. *equuleus* 808, b
foltern *torquere equuleo* 2362, c. *cogere tormentis ad confitendum quid* 2363, d
folterseil *fidiculæ* 896, c
folterung *tortura* 2363, a. *tormentum* 2363, d. *carnificina* 422, c
fontanell *fonticulus* 935, a
fontauge *nimbus* 1513, a. *lagena capitis & operculum verticis in galeri modum &c.* 398, c. *P. celsæ frontis honores suggestusque comæ* 1010, b
fopstein *cheramides* 498, d
fordern *exigere* 75, d. *expetere* 1710, a. *poscere*; *deposcere*; *exposcere* 1783, b. *flagitare* 910, c. *efflagitare* 911, a. *postulare* 1786, b. vor gerichte ford. *citare* 513, c. *in judicium vocare* 2565, d. *in judicio capitis quem arcessere* 196, a
forderung *postulatum, us*; *postulatio* 1787, a. *efflagitatio* 911, a
förder *anterior* 158, c. die fördern zähne *primores dentes* 1812, c
förderhug am wild *armus* 219, c
förderkommen *promovere* 2457, b
fördern *provehere* 2435, c. das werck *protrudere opus* 2391, c
fördertheil *frontispicium* 961, d. förd. eines dinges *antica* 160, b. förd. am haupt *sinciput* 415, d
förderung *adjumentum* 1189, c. *non mediocre telum ad res gerendas* 2296, a. durch förderung der natur *natura suffragante* 950, d. förd. thun *momentum afferre* 1440, c. förd. zu auffruhr *flabellum seditionis* 918, b
fore *trutta* 2392, c
forelle *aurata*; *variolus* 271, a
form *forma* 936, d. *formula* 937, b. *figura* 902, b. *archetypus* 196, d. *tenor* 2312, c. nach dessen form *in exemplum ejus* 821, d
formiren *ordinare* 1598, b. *fingere* 900, b. *confingere* 901, c. *figurare* 902, c. *effigiare* 902, b
formirung *formatura* 938, c. *fictio* 900, d. *informatio* 939, d. *figuratio* 902, c
förmlich *formalis* 938, a
formular *formula* 937, b. *carmen* 420, d. das erste formular *prototypus* 1836, d. *archetypus* 196, d
forn (*piscis*) *capito, cephalus* 414, c
forn *in fronte* 961, a. an *denuo* 693, a. *à fronte* 3, b. von forne an *ab initio, à primo, à principio* 2, b. forne angehen *antetire* 791, b. *præcedere* 456, b. forn anheben *usque a capite arcessere* 196, a. *à linea incipere* 1265, c. *à capite ordiri* 413, b
forschen *aucuparl* 254, d. *scisscere, scisscitari, scitari* 2023, c. *contari, percontari* 595, a, b. *rogitare* 1946, c. *requirtare* 1870, d. *vestigare* 2484, d. *investigare* 2485, a. *quærere* 1867, b. *inquirere* 1870, a. *scrutari* 2038, c. hin und wieder f. *duquirere* 1869, d
forschend *contabundus* 595, b. *rimabundus* 1942, c
forscher *scrutator* 2039, a. s. nachforscher.
forschung *examinatio* 824, d. *scitatio* 2023, c
forst *saltus* 1987, b
förster *saltuarius* 1987, c
fortbringen/ was schwer fortzubringen *migratu difficile* 1403, b
forteilung *properatio* 1829, b
fortfahren *pergere* 1919, b. *perseverare* 2094, b. *insequi* 2078, a. *prosequi* 2079, b. *procedere* 456, b. *provehi* 2435, c. *instare operi* 2221, c. *continuare* 2315, a. *persistere in proposito* 2128, a
fort für fort/ s. immerfort.
fortführen *producere* 757, a
fortgang *processus* 456, c. *profectus* 848, a. *procursus* 663, a. *progressio, progressus* 1028, a. glückl. *successus* 458, b. haben *proficere* 848, a
fortgehen *pergere* 1919, b. *procedere* 456, b. *movere se* 1455, a. *progredi* 1027, d. *insistere viam* 2127, c. geschwind *V. gradum celerare* 461, a
forthin *posthac* 1784, b
fortification *munitio* 1468, b
fortificiren *sepire muro* 2071, c. *vallo & fossa cingere &c.* 2421, a. *emunire, vallo castelluque circummunire* 1468, c
fortkommen *proficere* 2450, d. er kan nicht fortk. *aqua hæret* 182, c
fortknüpffen *pronectere* 1501, b
fortkömmen/ nicht fortk. *hærere* 1054, d. *frigere* 958, a er kan nicht fort *ei aqua hæret* 182, c
fortlauff *procursus* 663, a. s. fortgang.
fortlauffen/ der fluß läufft schnell fort *fluvius citatus fertur*; *cursu citato properat* 513, d
fortpflantzen *procudere* 644, d. *transferere* 2085, b. *prodere* 732, c. *propagare* 1827, d. *proserpinare* 2063, a. *plantam transferre* 1742, a. *deplantare* b. *transplantare* b
fortpflantzer *propagator* 1827, d
fortpflantzung *generatio* 1003, b. *propagatio* 1827, d
forttreisen *iter ingredi &c.* 1168, c. *properare se* 1913, c. geschwind forttr. *accelerare iter* 461, a. nach Rom forttr. *Romam pertendere* 2308, c. seines weges forttr. *cursum dirigere, quo tendimus* 659, d. s. fortziehen.
fortresse *castrum*; *castellum* 432, a
fortrücken *proterminare* 2324, b. *promovere* 1457, b
fortschaffen *absolvere quem* 2146, a
fortschleichen *serpere* 2086, c. *proserpere* 2087, a
fortschleppen *ducere* 752, a. *trahere* 2369, d
fortschreiten *progredi* 1027, d
fortsetzen *transponere* 1773, c. *transplantare* 1742, b. *propagare* 1827, d. das werck *continuare opus* 2315, a
fortsetzung *protelum* 2296, b. *translatio* 884, b. *continuatio* 2315, a
fortstossen *protrudere* 2391, c
forttragung *prolatio* 882, d
forttrauren *prolugere* 1298, c
forttreiben *protelare* 2296, c *pervolvere* 2560, a. *verrere* 2467, a. *propellere* 1680, c. *suburgere* 2572, a. *incitare* 515, d. über hals über kopff forttr. *agere omnia raptim ac turbate* 2403, d. *exturbare præcipitem* 2404, d
forttreibung *pulsus* 1679, a
fortziehen *migrare* 1403, b. *demigrare* c. s. forttreisen.
fortziehung *migratio* 1403, c. *demigratio, transmigratio* 1404, a
fortzug *migratio* 1403, c. *demigratio, transmigratio* 1404, a. *processio, processus* 456, c
fourage *frumentaria res* 963, c
fouragiren *frumentari*; *frumentandi causa ire* 963, d. *pabulari* 1617, c
fouragirer *frumentator* 963, d. *pabulator* 1617, c. bedecken *pabulatores & lignatores tueri* 1260, a
fouragirung *frumentatio* 963, d
fourier *Epidemeticus* 801, b. *metator* 1399, c. fourierzettel *metatoria pagina* c
fracht *portorium* 1780, c. *vectura* 2432, d
frage *interrogatio* 1947, d. *interrogatiuncula* d. *disquisitio* 1869, d. *erotema* 812, a. peinliche frage *cormentum* 2363, d. betrügliche frage *ceratina* 479, a. fr. fürlegen *quæstiunculam ponere* 1868, b
fragen *scisscere*; *scitari*; *scisscitari* 2023, c. *requirere a quo, ex quo* 1870, c. *quærere* 1867, b. *quæritare* 1869, c. *percontari* 595, b. *rogare* 1946, a. *rogitare* c. *interrogare* 1947, d. nicht groß darnach fr. *non magnopere laborare* 1195, c. *nihil morari* 1447, c. nach alten sachen fr. *de antiquitate quid a quo requirere* 164, b. sein hertz fr. *introspicere mentem suam* 2176, b. er fragt nichts nach schlägen *P. non audit verbera &c.* 260, c. nichts darnach fragen *sinque deque facere, habere* 2269, d. *nihili facere, pendere* 1512, a. den man nicht erst gefragt *inconsultus* 595, c. fragen darnach s. achten.
fragstück *problema* 1818, c. *erotema* 812, a.
Francken *Franci*; *Francones* 948, b
Franckenland *Francia orientalis* 948, c
Franckreich *Gallia* 991, c. *Francia occidentalis* 948, c
fransen/ frantzen *simbria* 899, b. *cirri* 530, a. *semivisi* 1236, d
Frantzos *Gallus* 991, d. Frantzosen *Franci* 948, c. *morbus gallicus* 991, d
frantzosenholtz *bebenus* 1064, b
frantzösia *insectus luteo ventre* 846, a
frantzösisch *gallicus* 991, d
frantzen *beccessiena* 304, c. alte fr. fürbringen *vetera loqui* 2488, a
Frau *domina* 740, d. kluge fr. *saga* 1976, c. erbare fr. *matrona* 1357, b. grosse reiche frauen *regina* 1921, b. s. weib.
frauendistel *spina alba* 2185, b
frauenglaß *specularis lapis* 2180, c
frauenhaar (*herb.*) *adiantum* 28, b. *polytrichon* 1763, c
frauenknecht *uxorius* 2590, d
frauenkraut *thelypteris* 2339, a
frauenzimmer *Gynæceum* 1048, a
frech *audens* 259, a. *procax, citer* 1821, c. *ferox* 885, a. *proterbus, e* 1835, b. *contumax* 597, a. *lascivus, e* 1218, c. fr. seyn *ferocire* 885, b. fr. werden *tollere animos* 149, c
frechheit *ferocia*; *ferocitas* 885, a, b. *impudentia* 1842, a. *procacitas* 1821, c
frembder *extrarius, extraneus, exterus* 819, c. *externus* 830, a. *exoticus* 828, b. *barbarus* 297, a. *alienus* 93, a. *alienigenus* 1014, b. *longinquus & alienigena* 1284, a. *peregrinus* 1691, d. fr. mann *hospes*; frembde frau *hospita* 1105, a, c. frembde reden *peregrinum sonare* 2151, d. sich in frembde händel mengen *alienum arare sulcum* 978, b. frembder hund *canis extrarius* 386, d. frembde sprach und sitten *peregrinitas*; in der frembde seyn *peregrinari* 1692, a. s. ausländisch.
frembdling *advectus* 281, a. *alienigena* 93, d. 1014, b. *advena* 2446, a
freßbauch *abdomen* 5, b. *collatinus venter* 564, a. s. vielfraß.
fressen *vorare* 2562, a. *ruburcinari* 2395, a. *vorare* 772, c. fressen und sauffen *vomissari* 577, b. *lurcari* 1304, d. *cibos & potiones percolare* 565, a. *luxuriare, in diffluere luxuria* 1312, c, b. umb sich fressen *serpere* 2086, c. weit umb sich fressen *vagari longe* 2417, b. das leid in sich fressen *luctum haurire* 1063, c. die unlust in sich fressen *devorare molestiam* 2562, c. das unrecht in sich fr. *massitare injuriam* 1477, c. den haß in sich fressen *non sorbere solum sed etiam concoquere odia* 602, c. *sorbere odia* 2156, a. s. schlemmen. fressende kranckheit *carcinodes* 417, d. umb sich fressende geschwer *manantia ulcera* 1342, c
fresser *vorax*; *arrosor* 1945, c. *gluto* 1022, b. *vorator* 2562, b. *ventricola* 2453, c. *edo* 771, d. *exesor* 772, c. s. vielfraß.
freßhafftigkeit *inglubies* 1150, d. *vdacitas* 771, d. *gula* 1044, a. *voracitas* 2562, b

freßig *vidus cibi* 263, *a. gulosus, e* 1044, *b. edax* 771, *c. borax, citer* 2382, *b.*

freßigkeit ſ. freßhäſſtigkeit.

freßmann *manducus* 10, *c*

freßwanſt *epicuri de grege porcus* 801, *a.* ſ. freßbauch.

freude *delicium, a* 1200, *b. laetitia* 1206, *d. laetatio* 1207, *a. voluptas* 2560, *c. gaudium* 995, *c. indolentia* 737, *d.* fr. haben *delectationem capere* 399, *a.* eine heimliche fr. bey ſich ſelbſt haben *in sinu gaudere* 2122, *b.* fr. haben *delectare ſe* 1202, *b.* mit fr. *gratanter* 1036, *c.* freuden voll ſ. frölich.

freuden-feſt *Hilaria* 1083, *a. jubilaeum* 1171, *b*

freuden-geſchrey *jubilum, jubilatio* 1171, *a. bombus* 320, *d.* freudeng. anſtimmen *celeusma canere* 461, *d.* fr. über einen machen *clamore quem excipere* 534, *d*

freudenmahl *charistia* 494, *c*

freudenſprung *exsultatio*, in freuden ſ. gehen *exsultare* 1984, *c*

freudentag *Hilaria* 1083, *a. genialis dies* 1013, *d. dies luculentus* 1309, *a.* fr. tag beſcheren *diem cui dare luculentum* 711, *b*

freudig *laetus, e* 1206, *b. erectus, e* 1919, *a. alacer* 82, *d. exsultabundus* 1984, *d.* ſ. frölich.

freudigkeit *alacritas* 83, *a.* freud. in der noth *fortitudo* 944, *c*

frevel *injuria* 1185, *c*

frevelhafft *protervus, e* 1835, *b. petulans, ter* 1711, *d. injurius* 1185, *d*

frevelwort *procacitas* 1821, *c*

freventlich *temere* 2296, *c*

freuen ſich *gaudere* 995, *b. laetari; laetificari* 1206, *d. gestire* 1011, *a. obare* 1616, *b. gratulari* 1036, *c. triumphare gaudio* 2387, *b.* ſehr fr. *pergaudere* 995, *c. laetitiam capere, percipere; laetitia perfrui, efferri* 1206, *d.* ſich über einen fr. *laetitia quem prosequi* 2079, *b.* ſich übermäßig fr. *bacchari* 288, *a.* ſich unmäßig fr. *P. furere; insanire* 985, *b.* ſich vergeblich fr. *ducl falso gaudio* 752, *b*

freund *amicus* 116, *c. familiaris* 854, *a. alter ego; alter ipse; qui est tu; alter idem* 102, *d.* freunde *cari* 426, *d. noti* 1530, *a. qui circa sunt* 526, *b.* unter ſeine freunde rechnen *in numero suorum quem habere* 1545, *a.* freunde in der noth ꝛc. *diffugiunt cadis cum fece siccatis amici &c.* 351, *d.* dein guter freund *amantissimus tui* 121, *a.* freund des vaterlandes *amans patriae* 120, *d.* freunde und feinde *aequi & iniqui* 42, *c.* freunde bleiben *nunquam cum quo in gratiam redire* 1033, *c.* fr. ſeyn *conjunctissime & amantissime cum quo vivere* 1179, *c.* eines fr. ſeyn *in cujus amicitia esse; amicitia cujus uti;* ich und er ſind freunde *amicitia intercedit mihi cum eo; amicitia est ei mecum* 117, *c.* wir ſind alte freunde *vetus mihi necessitudo cum eo intercedit* 456, *a.* wir ſind gute freunde *magna mihi cum eo familiaritas intercedit* 854, *b.* die beſten freunde *inter quos aeterna gratia est* 57, *a.* ſich nach guten freunden umbſehen *amicitiarum praesidia quaerere* 117, *d.* zum freunde machen *placare* 1739, *d. restituere in gratiam* 1203, *c. conjungere* 1179, *a. quem amicare* 117, *d.* wieder freunde werden *redire in gratiam cum quo* 794, *c.* ſ. vertragen. thun als ein freund/ *amice facere* 117, *b.* naher freund ſ. verwandt.

freundlich *familiarú* 854, *a. comis* 576, *c. humanus* 1093, *d. commodus* 579, *a. placidus* 1739, *b. liberalis* 1249, *d. amicus* 116, *a. blandus* 316, *d. benustus* 2456, *b. serenus* 2080, *b. suavis* 2241, *c. P. bonus* 323, *a. benignus* 372, *c. P. suaviloquus* 2241, *c. familiariter* 854, *a. humane, ter* 1093, *d. placide* 1739, *b. liberaliter* 1249, *d. benustè* 2456, *b. suaviter* 2241, *c.* ſehr fr. *perhumanus, ter* 1095, *b.* fr. reden *dicere benigne* 317, *d.* fr. in reden *in omni sermone omnibus affabilis & jucundus* 858, *b.* fr. ſeyn *gratiis litasse* 1034, *b.* ſich ſehr fr. erweiſen *se civilissimum praebere* 533, *c.* freundlich ſich ſtellen *blandiri* 316, *b.* ſich gegen einen freundlich ſtellen *arte tractare quem* 223, *a.* fr. anreden *comiter & benigniter compellare* 577, *a.* freundlicher werden *mollire; mollescere* 1439, *b*

freundligkeit *humanitas* 1093, *d. comitas* 577, *a. facilitas* 837, *c.* fr. in worten *affabilitas sermonis* 858, *b*

freundſchafft *amicitia* 117, *b. affinitas* 904, *d.* genaue/ nahe fr. *necessitudo* 1499, *a. amicitia conjunctionque necessitudo* 1179, *b. conversatio* 2479, *b. familiaritas* 854, *b. societas* 2135, *c.* groſſe freundſch. *amplissima cognatio* 1487, *a.* fr. machen *contrahere amicitiam* 2372, *a. contesserare* 2329, *b. amicitias cum quo jungere* 1178, *b.* 117, *b. in cujus familiaritatem venire, se insinuare &c.* 854, *b. amicitiam comparare, conglutinare; consuetudines & amicitias cum quo jungere, sibi parare* 117, *b.* fr. halten/ pflegen *amicitiam gerere* 117, *b.* 1007, *b. amicitiam colere* 117, *b.* 565, *d. amicitiam tueri, servare* 117, *b. familiaritate cui conjungi; quo uti; cum quo vivere; quem completi familiariter* 854, *b.* ſie halten alte freundſch. *usus vetus inter eos intercedit* 2383, *a.* die fr. iſt aus *amicitia mortalis fuit; desiit* 117, *c.* die fr. auffheben/ trennen *amicitiam dissolvere, dissuere, discindere, deponere; ab amicitia cujus deficere* 117, *c. alienationem dujunctionemque facere* 93, *d*

frey *immunis* 1470, *a. liberalis, ter* 1249, *d. licens; licentiosus* 1258, *a, b. discinctus* 522, *a. apertus* 1644, *a. liber* 1248, *b. incoactus* 75, *c. gratuitus* 1036, *a. solutus* 2145, *b. vacuus* 2413, *d. propatulus* 1660, *c. licitè; licenter* 1258, *a, c. impune* 1757, *b. apertè* 1644, *a. liberè* 1248, *b. solute* 2145, *b. liquido* 1273, *d.* freye rede *oratio libere fluens* 923, *a.* freye künſte *ingenuae artes* 1150, *b. studia humanitatis; artes, quae ad humanitatem pertinent* 1094, *c.* fr. ſeyn *patere* 1660, *a. volitare* 2552, *d. licere; licitum esse* 1257, *d. vacare* 2413, *a. nare sine cortice* 1519, *b.* fr. werden *exuere jugum* 830, *d.* frey ſtehen *in nostra situm esse potestate* 1790, *b.* dem alles frey ſtehet *cui sunt solutissima* 2145, *c.* einem jeden fr. ſtehen *in medio poni* 1367, *b.* fr. vom geſetz *exlex* 1247, *c.* freye wohnung haben *gratis habitare in alieno* 1035, *a.* freyen willen haben *animo morem gerere, obsequi* 149, *a.* freyen lauff geben der rede *pandere vela orationis* 1628, *d.* freyen lauff laſſen der wolluſt *fibulam laxare deliciis* 891, *a.* ſ. frey machen.

freybeuter *praedator* 1793, *d*

freyen *nubere* 1541, *a. denubere* 1542, *a.* luſt zu fr. haben *nuptire* 1541, *c.* die einmahl gefr. *univira* 2518, *d.* die zmahl gefr. *bivira* 2519, *a.* (ſ. heurathen.)

freyer *procus* 1821, *d. matrimonii cupitor* 653, *b.* freyers gedancken haben *ad uxorem appellere animum* 2590, *c*

freyersleute *auspices; pronuba* 277, *c*

freyersmann *proxeneta* 1836, *b*

freygebig *largus, e* 1216, *d. donosus* 745, *a. liberalis* 1250, *a. munificus* 1470, *d. liberaliter* 1250, *a. munifice* 1470, *d*

freygebigkeit *liberalitas* 1250, *a. largitio, largitas* 1216, *d. munificentia* 1471, *a*

frey gebohren *ingenuus, e* 1150, *b*

frey gelaſſen *libertus, a. libertinus, a,* 1249, *b, c*

freyheit *libertas* 1248, *c. vacatio* 2413, *b. vacuitas* 2414, *b. immunitas* 1470, *a. privilegium* 1817, *b. P. potestas aqua quidlibet audendi* 259, *a.* zu viel freyh. *licentia* 1258, *b.* angebohrne freyh. *ingenuitas* 1150, *c.* fr. von der ſtraffe *impunitas* 1757, *b.* fr. verſtatten *jus dare cui rei* 1184, *c.* in die fr. ſich begeben *in aram confugere* 187, *b*

freyheitsort *asylum* 243, *b*

freyhert *baro* 299, *d*

frey heraus *aperte atque ingenue* 1150, *c*

frey laſſen *emittere manu* 1424, *c*

freylaſſung *manumissio* 1347, *d*

freyen lauff laſſen der wolluſt *fibulam laxare deliciis* 891, *a*

freylich *utique* 2581, *c. scilicet* 2019, *d. admodum* 1430, *b*

frey machen *manumittere* 1347, *c. asserere manu* 2083, *c. laxare aere; relaxare* 1228, *a, b. publicare* 1841, *b. liberare* 1250, *c. vindicias secundum libertatem decernere, dare; vindicare in libertatem* 2513, *a, b.* ſich fr. m. *jugum servile a cervicibus dejicere* 1118, *c. jugum servitutis repellere, a cervicibus rejicere, excutere, exuere, eripere colla jugo* 1175, *a.* ſich von geſchäfften freym. *relaxare se occupationibus & plane exsolvere* 2147, *b.* ſ. freymachen.

freyſtadt *municipium* 1470, *c*

frey ſtellen *in medio relinquere* 1367, *b*

freywerber *paranymphus* 1638, *b. conciliator nuptiarum* 585, *b.* 1541, *d. proxeneta* 1836, *b. auspices* 277, *c*

freywillig *sponte; spontaneus* 2194, *a. arbitrarius* 190, *a. ultro* 2537, *c. ultroneus* 2538, *a.* fr. ſagen *profiteri* 863, *b.* (ſ. gutwillig 2556, *b*)

freyzettul *acceptilatio* 403, *d*

friaul *Forum Julii* 946, *d*

friede *pax* 1670, *b. toga* 2356, *a. securitas* 2051, *a.* fried und krieg zugleich anbieten *caduceum & hastam simul mittere* 351, *b.* friede machen *pacificare* 1671, *a. pacem componere* 1670, *c. discedere ab armis* 454, *d. rem ad otium deducere* 1613, *d. ponere certamen* 485, *c. recedere ab armis* 456, *d.* zu frieden ſeyn *aequo animo ferre* 149, *b. non morari* 1447, *c. aequi bonique facere* 42, *c.* ſ. zu frieden ſeyn/ im z. nicht zu frieden ſeyn *subiraſci* 1163, *d. perinique pati animo* 45, *a. indignari; indigne ferre, pati* 715, *a.* zu frieden laſſen *missum facere* 1420, *d.* ſ. zu frieden ſtellen im z.

friedemacher *pacificator, pacator* 1671, *b, d. Irenarches* 1163, *d.* ſ. friedeſtiffter.

friedensbote *caduceator, Tabellarius cum caduceo* 351, *c*

friedenshandlung *pacificatio* 1671, *b*

friedenſtörer *turbo pacis & otii* 2404, *a. turbator pacis* 2403, *d*

friedeſchild *copula; male cohaerentis pignus concordiae* 601, *b*

friedeſtiffter *reconciliator pacis* 585, *c. turbinum sepultor* 2071, *a.* ſ. friedemacher.

friedfertig / friedlich / friedliebend / friedſam *cupidus pacis* 653, *b. quietissimus* 1898, *b. imbellis, inermis* 307, *c. inclinatior ad pacem animus* 552, *c. placidus, e; placatus, placatae* 1739, *b, d. pacifer; pacificatorius, pacificus, e, pacatus* 1671, *a, b, c*

friedſtab/ fried-ſcepter *caduceum* 351, *b*

frieren *perfrigescere* 958, *b. algere; horrere* 92, *c, d. laborare frigore* 1195, *c. frigus perferre* 882, *a. frigere* 958, *a. vim frigorum hiememque sustinere; frigoribus horrere. P. frigora colligere* 957, *d*

friſch *salvus, e* 1989, *b. incolumis* 573, *a. viridis* 2519, *d. impiger, gre,* 1725, *c. recens* 1915, *b. alacer* 82, *d. impavidus, e* 1668, *b. vividus, e* 2532, *c. calens* 372, *d. liberalis, ter* 1249, *d. vegetus* 2431, *c. animose* 150, *a. incitate* 516, *a.* fr. wunde *crudum vulnus* 636, *a.* fr. butter *butyrum recens* 343, *a.* friſches pferd *acer equus* 12, *a.* friſch alter *crudus & viridis senectus; aquila senectus* 636, *a.* friſcher muth *acer animus* 149, *b.* friſcher käſe *mustaceus caseus* 1477, *a.* die wurtzel iſt friſch *vivunt arboris radices* 2531, *a.* friſch und geſund ſeyn *vigere* 2504, *b. valere* 2417, *d. athletice valere* 248, *b.* friſch werden *virescere* 2519, *b.* friſch an den kampff gehen *in certamen alacriter consurgere* 83, *a.* friſch gewagt iſt halb gewonnen *audentes fortuna juvat* 259, *a.* ſ. munter.

friſchauff *age; agite; age sane* 63, *a*

friſt *spatium* 2167, *d. intercapedo* 396, *c.* friſt geben *comperendinare* 1692, *b.* ſ. auffſchub; ſ. zeit.

friſten länger *prorogare* 1948, *b*

friſttage *inducia* 1144, *b*

froh/ frölich *laetus* 1206, *b. jucundus, e* 1171, *b. hilaris, us, e, ter* 1082, *c. genialis, ter* 1013, *d. festus, festivus* 889, *b, c. plenus oblectationis* 1202, *d. laetanter, laetabundus* 1207, *a. hilare atque amoeniter* 123, *a.* frölliche ſtunde *bona hora* 323, *c.* frölliches gaſtmahl *exquisitissima comitatis coena* 577, *a.* frölich leben *vita bona; jucunda ac delectabilis, in qua nihil, quod uras, invest* 323, *c.* frölich angeſicht *P. os renidens* 1510, *a.* frölich froh ſeyn *luculente habere diem* 1309, *a. voluptate perfundi, duci &c.* 2560, *c. frontem explicare, exporrigere,* 960, *c.* 1919, *d. hilarem ac lubentem facere se* 1253, *a.* frölich werden *hilarescere* 1083, *a.* von hertzen frölich ſeyn *laetari toto pectore* 1206, *d.* frölich machen *laetificare* 1206, *d. amoenare* 123, *a.* ſ. erfreuen.

frölig-

frölligkeit *hilaritas, hilaritudo, 1082, c*
frolocken *exsultare 1984, d. ovare 1616, b. gestire 1011, a. jubilare 1171, a. tripudiare 2385, b. gratulari 1036, c. acclamare 535, b. plaudere 1744, d. plausum ingeminare, excitare 1745, a.* frolocken für der zeit *ante victoriam encomium canere 784, c*
frolockender *plausor, applausor 1745, b. bacchabundus 288, b*
frolockung *exultatio 1984, d. ovatio 1616, b. gratulatio 1037, a. plausus 1745, a. jubilatio 1171, a*
frommpins, *e 1737, a. probus 1819, b. integer, integre 1154, d. bonus 322, d. justus, e 1186, a. castus 433, d. aquus 42, b. minimè malus 1331, b. lenis, ter 1237, b. frugi 962, c. frugalis, d. summa integritate & innocentia vir 1522, a.* fromm seyn *pietatem colere 565, d. 1737, d.* fromm werden *ad frugem bonam redire, se recipere 408, c. 962, c. frugi fieri 962, c.* wieder fromm werden *redire in viam 794, c*
frommen s. nutz.
frömmigkeit *pietas 1737, c. probitas 1819, c. bonitas 325, a. innocentia 1522, a. sanctitas; sanctimonia 1992, d*
fronte *frons 961, a*
frontierstadt *propugnaculum oppositum hostibus 1847, b*
frosch *rana; ranunculus 1910, b. acredula; alolygon 19, d.* fr. in gärten *rubeta 1955, c*
froschmäußler *batrachomyomachia 302, d*
froschpfeffer *batrachium 302, c*
frost *frigus 957, d. frigus glaciale 1016, b. gelu; gelicidium; gelatio; congelatio 997, a, b. algor 92, d.* harter fr. *rigor 1941, b*
frostig *alsiosus 92, d. alsius 935, a.* fr. werden *colligere frigus 1232, b*
frucht *fructus 964, c. fetus 933, d.* frucht des leibes im mutterleibe *conceptus 404, b. embryo 780, b. effectus; um 845, a.* frucht abtreibende artzney *alocion 249, d.* früchte *962, b.* die ersten früchte *primitiæ 1813, b.* fr. bringen *fruges fundere 974, b. fructificare 964, d. frugescere 962, d.* fr. zur welt bringen *partum edere 1643, a.* ein jahr ümbs ander frucht tragen *alternare fructus; alternis annis fructu indui 104, b.* ohne fr. reden *venter loqui incassum 2454, a*
fruchtbar *fœcundus, e 929, d. uber 2417, b. ferax, fertilis, ter 876, b, c. pinguis 1730, c. multifer 1464, c. fructifer, fructuarius 964, d. fructuosus, e 965, a. almus 98, b. frugiparens 1643, c. fœtus frugibus 933, d. fœtificus, fœtifer 934, b. frugifer, P. frugiparus 962, d. P. latus, e 1206, b.* fruchtb. feld *P. ager dives aristifera segetis 312, c.* fruchtbares land *terra benigna 327, c.* fruchtbar werden *pubescere 1840, a.* fruchtbar seyn oder machen *uberare; exuberare 2417, d. fœcundare; effœcundare 930, a. grabidare 1039, c*
fruchtbarkeit *feracitas; fertilitas 876, b, c. fœcunditas 930, a.* fruchtbark. des landes *bonitas soli 325, a*
früh *mane 1338, b. prima luce 1811, c.* früh vor tag *antelucanus 1310, b.* mit dem frühesten *prima luce &c. 1308, b.* früh wenn es noch nicht recht tag ist *bora diei prima & adhuc dubio & quasi languido die 969, d*
frühmorgens *cum prima luce; cum ortu solis 647, d. P. cum sole novo terras irrorat Eous; cum nox roseo cedit Eoo 796, c.* alsbald frühm. *usque ab aurora 273, d*
frühstück *jentaculum 1130, c. acratisma 19, d*
frühstücken *jentare 1130, c*
frühstunden *matutinum tempus 2301, a*
frühzeitig *præcox 603, b. ante diem 158, c. mature 1360, c. immaturus, è; præmaturus 1361, a, b.*
frühzeitiger tod *crudum funus &c. 636, a*
frülling *ver 2457, b. P. genitalis anni hora 1099, a. P. florens annus 921, b. quum vorifera mulcens anima Zephyrus vernas evocat herbas 148, b*
frülingszeit *vernum tempus 2457, b*
fuchs *vulpes 2588, c. equus rufus 807, c*
fuchsbalg *vulpina pellis 2588, d*
füchsin *vulpinus 2588, d*
füchslein *vulpecula 2588, d*
fuchsroth *rufus 1958, a*
fuchsschwantz *(herba) alopecurus, 100, a. panicum 1630, d*
fuchsschwäntzen *palpum obtrudere 1616, b. parasitari 1639, a. P. caudam jactare vel 442, a.* s. schmeicheln.
fuchsschwäntzer *basiator 301, c. colax 563, b. adulator, trix 30, b. ancilla turpis 138, d.* f. ist nicht zu trauen *cassa fide sunt, qui jugiter blandiuntur 429, d.* s. schmeichler.
fuchsschwäntzerey *assentatio 2069, d. adulatio 30, c*
fuder *vehes 2433, c*
fug und recht s. recht.
fuge *coharentia 1055, c. compages 1630, a. commissura 1423, c. junctura 1178, c. coagmentum 557, a.* f. am hirnschedel *sutura 2261, b*
fügen *concinnare 525, b. attemperare 2300, a. jungere 1178, b. junctione tenere, c. aptare 180, b.* fügen sich *quadrare 1885, d.* sich an etwas fügen *applicare se ad &c. 1749, d.* das sich f. lässet *sutilis 2261, c*
füglich *idoneus-e 1129, a. conveniens 2447, c. habilis, iter 1051, a. concinnus, concinne 525, a. commodus 579, d. appositus, e 1767, c. apte 180, b. competenter 1710, a. congruens, ter 1042, c. dexter 696, b*
fügung *coaptatio 180, c*
fühlen *percipere 407, a. sentire 2067, d. sensum percipere 2068, a. tangere 2285, b.* das f. *tactus 2286, a.* nicht f. daß es wehe thut *callum obducere dolori 370, b.* an pulß fühlen *carpo manum admovere 424, c*
fühlung im hertzen *præsagitio 1977, a*
fuhre *vectio 2432, c. vectura, d. subvectio 2435, d*
führen *vehere 2432, b. gestare 1007, b. portare 1780, a. vectare 2433, d. trahere 2369, d. ducere 751, d. ductare 753, a. orare causam 1604, c.* zu gemüth führen *reputare 1862, b.* den nahmen führen *ferre nomen 875, d.* das leben führen *degere vitam 686, b.* zum tode führen *producere ad necem 757, a.* das regiment führen *gerere Rempublicam 1006, d.* zum richter führen *adigere arbitrum 74, a.* sich führen lassen *alieno oculo ambulare 93, a.* einen graben umb die stadt führen *oppidum fossa circumdare 928, d*
führer *præmonstrator 1446, b. antesignanus 2105, b. ductor 752, d. dux 759, a.*
fuhrlohn *portorium 1780, c. vectura 2432, d*
fuhrmann *vector 2432, c. agens, qui jumenta agit 68, a. plaustrarius 1745, c. agitator 73, c. auriga 271, d. aurigator, aurigarius 272, b.* fuhrmann mit 4 pferden *quadrigarius 1884, d.* fuhrmann am himmelswagen *arcturus 198, d. bootes; arctophylax 199, a. 328, b. P. custos Erymanthidos ursæ 814, b*
führung *ductus 752, d*
fuhrwerck *vehiculum 2433, c. vectaculum 2434, a. aurigatio 272, b*
fülle *plenitudo 1748, b. cornu copiæ 599, d. satias; satietas 2005, c. saturitas 2006, c. ubertas 2417, c.* unterrichts hat er die f. *præceptorum plenus ille 1748, a*
füllen *pullus 1849, b. mannus mannulus 1342, b. buricus 342, a. binnulus binnuleus 1083, b. ninnus; ninnius 1514, c.* füllen eines pferdes *equuleus; equulus 808, b. pullus equinus 1849, b*
füllen *farcire 856, b. confercire, c. refercire d. complere 1748, c. implere 1749, a. stipare 2211, d.* die lücke füllen *lacunam explere 205, d*
füllung *farctum 856, c*
funcke *scintilla 2021, c. P. semina flammæ 2062, b.* f. vom eisen *stricture 2230, d*
funckeln *scintillare 2021, d. vibrare 2494, d*
fünclein *igniculus 1131, b. scintillula 2021, d.* aus einem f. ein groß feuer machen *flumina e rivo facere 1944, a*
fund *inventum 2449, c.* s. erfindung.
fundament *pes 1700, c.* s. grund.
fündlein/listiges s. *captio; captiuncula 401, b. centuncl 479, a.* s. list.
fündling s. findling.
fünff *quinque* te s. *quini quinarius 1900, b.* fünffe von hundert zinse *usura quincunces 1900, c*
fünffblätterich *quinquefolius 934, c*
fünfffach *quincuplex 1901, a. quintuplex 1902, d. quinquepartitus 1902, b*
fünffingerkraut *quinquefolium 1902, a. pentaphyllon 1689, b. chamæzelon 491, b*
fünffhundert *quingenti, quingeni 1901, b. 474, a.* fünffh. mahl *quingenties 474, b.* fünffhundertste *quingentesimus 474, a*
fünff jahr *lustrum 1305, d. quinquennium 155, c*
fünffjährig *quinquennis quinquennalis 1902, a. 155, c*
fünffmahl *quinquies 1902, b*
fünffmänner *quinquviri 1902, b*
fünffpfündig *quinquelibralis 1902, a*
fünffrudericht *quinqueremis 1925, a.* fünffr. schiff *penteris 1689, c*
fünffschichtig *quincuncialis, quincuplex 1902, a*
fünffte *quintus 1902, c*
fünfftens / zum f. mahl *quintum, quinto 1902, c*
fünfftzig *quinquaginta 1901, b. quingeni c.* f. jähriger *quinquagenarius 1901, c.* funfftzig mahl *quinquagies, quinquagesies 1901, c.* funfftzigste *quinquagesimus 1901, c*
fünfftzehn *quindecim; quindeni 684, a. 1901, a, b.* f. mahl *quindecies, ibid.* f. männer *quindecimviri 1901, a*
für *pro 1791, b. coram 606, d. pro 1817, c.* für und für *in perpetuum 1697, b.* für sich hin *simpliciter 2115, d.* für allen dingen *ante omnia 158, a.* für andern *ante alios, pra alios 158, a.* für einen Gott *numinis vice 2495, c.* für andern absonderlich *præter alios 1799, d.* für seinen augen *præter ejus oculos 1800, a.* für augen schweben *ob oculos versari 1556, c*
fürbey schiffen *P. cernua pelago præterlabi 1194, b*
fürbey streichen *præterlabi 1194, b*
fürbild *typus 2410, b*
fürbilden *præfigurare 902, d. imaginari 1135, c. effingere 901, d. prænotare 1534, b. adumbrare 2541, a*
fürbildung *præfiguratio 903, a.* fürb. einer person *ethopœia 817, a*
fürbinden *præligare 1161, a*
fürbitte s. vorbitte.
fürbringen *expromere 1827, a. perferre 881, d. reddere &c. 733, b. in medium proferre 1367, b.* eine ursach fürbringen *asserre causam 877, b.* klagen fürbringen *deferre querelas ad quem 878, d*
furch *sulcus 2251, b. sulcamen ibid. c. linea 1273, d. versus 2470, d.* furchen machen *sulcare 2251, b*
furchenweise *lineatim 1274, a*
furcht *trepidatio 2378, b. formido a. formidatio c. reformidatio 941, d. metus 1400, c. timor 2351, a. pabitatio; pavor 1668, a, b.* furcht einjagen *inferre metum 880, c.* in furcht stehen *timore affici 2351, a.* in furcht und schrecken gerathen *in perturbationes atque examinationes incidere 151, c*
fürchten sich *pavere pavitare 1668, a. timere a. extimescere b. pertimescere 2350, b. formidare, reformidare quid 941, c. habere timorem 1050, b. vereri 2461, b. timore affici 2351, a. metuere, in metu esse 1400, a, c.* sehr fürchten *permetuere 1401, a. P. sperare 2182, b.* ich fürchte mich *timor subit animum 795, c.* sich etwas fürchten *subtimere 2350, c.* ein wenig sich fürchten *subvereri 2463, a.* sich für Gott fürchten *horrere divinum numen 1102, b. P. metum concipere intra pectus 404, a.* er fürchtet sich *P. gelidus per ima currit ossa tremor 2377, c.* sich nicht fürchten *vacare a metu 2413, b.* man fürchtet sich nicht mehr dafür *terror ejus rei exolevit 305, c.* du darffst dich nicht vor mir fürchten *nihil tibi periculi est a me 1693, b.* fürchtend machen *metum afferre, incutere 1400, c*
furchtsam *trepidus, e 2377, d. trepidans, ter 2378, b. terrificus 2327, c. timefactus 2351, a. fractus 940, d. metuens c. metu suspensus c. meticulosus 1400, d. timidus, e 2350, c. timidulus, è d. timore perterritus, perculsus 2351, d. formidolosus, è. formidabilis 941, b, c. P. inaudax 259, c. pavidus, pavibundus, pavefactus 1668, b.* furchtsam hertz *cor cervinum 488, a.* furchtsam machen *terrere; terrificare 2327, b.* furchtsam sind sie worden *timor eos incessit 455, c.* furchtsam seyn *frugi metu 948, d*

furchtſamkeit *timiditas 2351, a. formido 971, a. formidatio, c. reformidatio, d.*
fürfallen *incidere 349, d. evenire 2448, c. uſu venire 2445, b*
fürgänger *dux 759, a. anteſignanus 2105, b.*
fürgeben *dictitare 705, a. prædicare 792, d. ſimulare 2116, d. inſimulare 2118, b. cauſari 418, b.* mit ernſt f. *aſſeverare 2094, a.* mit dem fürgeb. *per cauſam 447, c*
fürgehen *antecellere 463, c. præcellere 464, b. antegredi 1026, b. præſtare 2222, d. anteire 791, b. præeminere 1339, c. prævalere 2420, b. præire 794, a. vincere 2509, b. prægredi 1027, c. præcedere 456, b. ſupermicare 1402, d. anteſtari 2219, b. gloria ante quem eſſe 158, a. P. antevolare 2553, b. recto itinere præcedere 1169, a.* am fleiß fürgehen *præcurrere ſtudio 662, c.* weit fürgehen *longe omnes multumque ſuperare 2263, c*
fürgeſetzt *fixus 898, d*
fürgreiffen *præjudicare; facere præjudicium 1173, b, c*
fürhaben *inceptum 486, c. conatus conatus P. conamentum, conamen 590, c, d.* ſ. fürnehmen.
fürhaben etwas *quid operam dare 1583, a. quid rerum gerere 1006, c. parare in animo 1646, c. habere opus in manibus 1585, b.* heimlich f. *coquere quid 601, d*
fürhalten einem etwas *expoſtulare cum quo 1787, c*
fürhang *ſiparium 2123, b. ſiparia 270, a. peripetaſma, periſtroma 1695, b, d. aulæum 269, d. conopeum 590, b. cortina 615, c. vela 2438, c*
fürhangen *prependere 1682, d*
fürhefften *offigere, præfigere 897, c, d*
furie *Erinnys 811, d. dira 719, b. Eumenides 819, c.* ſ. plagegeiſter.
fürkommen *occurrere 662, a. obvenire 2450, b. videri 2498, d*
fürlegen *proponere 1772, a*
fürleſen *prælegere, prælectionem adhibere 1235, d. præire deſcripto &c. 794, a*
fürleuchten *præmicare 1402, d. præfulgere 971, c. prælucere 1311, b. mentis lumen præferre 1299, c*
fürmachen *offigere, præfigere 897, c, d.* einen graben f. *præducere foſſam 756, d*
fürnehm *præclarus 538, a. primarius* fürn. ſeyn *primario loco eſſe 1812, c.* fürn. leute *quos incedere altos vides 332, c*
fürnehmen / das f. *inſtitutum 2202, d. cœptus; cœptum 560, c. conſilium 591, c. auſum 259, c. ſuſceptum 410, a. inceptum 486, c. conatus, conata, P. conamen, conamentum 590, c, d. molitio 1437, b*
fürnehmen etwas *incepture quid 406, c. conari 590, c. aggredi opus &c. 1026, a. imbibere 312, d. inſtituere 2202, b. cœpiſſe, cœpture 560, b, c. inchoare 1141, a. deſtinare 694, c. ſuſcipere 409, b.* ſich fürnehmen *inſiſtere 2127, d. proponere ſibi quid 1772, a. quid animo intendere 2306, d.* etwas böſes fürnehmen *concipere ſcelus, flagitium 404, a.* wiederum fürnehm. *retentare 2309, d.* wieder aufs neue fürn. *iterare 1169, a. retractare 2374, c. P. multa jaculari 1122, b.* ſ. fürſetzen.
fürnehmlich *maxime 1324, b. atque id 244, d. præcipue 1793, b. cumprimis, imprimis 1811, c. præſertim 1798, d. principaliter 1815, a. potiſſimum, 1787, d*
fürnehmſter *princeps 1813, d. principalis 1814, d. potiſſimus 1787, c. primus* der fürnehmſte ſeyn *primas agere &c. 1811, c, d. cardinalis 418, d. coryphæus 619, b. caput 413, b. palmarius 1625, b. primas, primores 1812, c. primicerius ibid. d. primitivus 1813, b. prima claſſis 539, d. columen Reipublicæ 572, a. megiſtanes 1370, a. ſummates 2265, a. proceres 1822, a. P. ſumma faſtigia rerum 414, d.* fürnehmſter ſeyn *principem locum tenere 1279, c.* fürnehmſte perſon ſeyn *primas partes agere 1652, a.* fürn. in der ſtadt *optimates 325, a.* es iſt meine fürnehmſte ſorge *nihil mihi antiquius aut prius; id mihi antiquiſſima cura eſt 164, b*
fürnehmung *molitio 1437, b.* ſ. fürnehmen.
fürſagen *dictare 704, c.* offt fürſagen *inculcare 376, b. infundere quid in aures 976, c. præire verbis, voce 794, a.* der wand fürſagen *in pertuſum ingere dicta dolium 738, c*
fürſatz *ſcopus 2027, d. deſtinatio 694, d. propoſitum 1772, c.* mit fürſ.-conſulto *593, c*
fürſchieben *obmoliri 1437, d. objicere 1119, d*
fürſchlag *conditio 587, d.* fürſchlag thun / fürſchlagen *conditionem ferre, offerre, proponere, ſtatuere 587, d*
fürſchreiben *finire 903, d. præfinire 906, a. præſcribere 2035, b*
fürſchub *obex 1557, c. repagulum 1630, c*
fürſehen ſich *providere 2052, a. tegere latus 1224, a. cavere ſibi a quo 443, c. præcavere 444, c. in ſpeculis eſſe 2177, b. conſiderate agere 591, a*
fürſeher / der ſich fürſiehet *cautor 444, b*
fürſetzen *præficere 847, a. proponere 1772, a. ſtatuere 2280, c. animo concipere 404, a. deſtinare animo 694, c. in animo inſtituere 2202, c. præfigere 897, d. inducere animum, in animum 755, b. animo quid intendere 2306, d.* ſteiff und ſtarck fürſ. *obfirmare 908, d.* ich habe mir fürgeſetzt *certum eſt mihi 486, b*
fürſetzlich *de induſtria 1145, c. obſtinatus, e 1561, a. ſponteneus 2194, b. dedita opera 1583, a. 730, d. ex profeſſo 863, c. ſcienter 2022, d. data opera 1583, a. conſulto 593, c.* fürſ. that *præcogitatum facinus 562, b*
fürſichtig / fürſichtiglich *cautus 441, b. cautus 444, a. circumſpectus, e 2173, a. proſpectè; proſpicienter 2177, b. providens, tis; providus, e 2502, b, c. prudens, tis 1836, b.* fürſ. mann *corculum 604, c*
fürſichtigkeit *prudentia 1836, c. circumſpectio 2173, a. diſpectus, diſpicientia 2175, a. providentia; proviſio 2502, b, d.* fürſ. gebrauchen *adhibere cautionem & diligentiam 444, a*
fürſorge *providentia, proviſio; proviſus 2502, c, d. proſpicientia 2177, b*
fürſprecher *paracletus 1657, a. cauſidicus 449, a. patronus 1666, d.* ſ. advocat.
fürſt *princeps 1813, d. caput imperii 413, b. P. arbiter 190, a*
fürſtecken *præfigere 897, d*
fürſtehen *præeſſe 2256, b. præſidere 2056, d.* dem regiment fürſt. *agere Rempublicam 69, d.* ihm ſelbſt wohl f. *rebus ſuis rectè conſulere 592, d.* den ſeinen übel fürſtehen *partis indulgenter tutari 2396, c*
fürſteher *præſes 2056, d. præfectus 847, a. præſtes 2223, b*
fürſtellen *effingere 901, d. præponere 1771, d. proponere 1772, a. repræſentare 1798, a*
fürſtengabe *congiarium 589, b. donativum 745, a*
fürſtenhoff *aula; aulica domus 269, c*
fürſtenthum *ducatus 759, c*
fürſtlich *principalis 1814, d. regalis, tis 1922, a*
fürſtrecken *præmanu dare 1345, b*
furth *vadum 2415, c. trajectus 1121, d*
fürtragen *jactare 1115, d. præferre 882, b*
fürtrefflich *eminens 1339, c. magnus 1326, c. divinus 726, a. conquiſitus, exquiſitus 1869, c, d. luculentus 1308, d. non mediocris 1368, b. eximius, eximia ſpe 827, b. altus 105, a. perdecorus 685, c. perilluſtris, præluſtris, 1307, b. mirificus 1414, c. præclarus 538, a. almus 98, b. nobilis 1520, d. prænobilis 1521, b. præſtans, præſtabilis 2223, a, b. inſignis 2105, d. ſpectabilis 2171, c. antecellens, excellens 463, d. præcellens 464, b. maximus virtute 1320, a. in omni vitæ colore terſiſſimus 2321, d.* fürtrefflich ſich halten *magnificè, grabiter animoſeque vivere 150, a. P. aureus, aureolus 274, b, c. eminenter 1339, c. conquiſitè; exquiſitè 1869, c, d. luculentè, ter 1308, d. non mediocriter 1368, b. eximiè, 827, b. mirificè 1414, c. nobiliter 1520, d. inſigniter 2150, d*
fürtrefflichkeit *cothurnus 618, c. decus 685, c. ſplendor 2189, d. excellentia 463, d. admirabilitas 1415, b. præſtantia 2223, a. eximietas 827, c*
fürtuch *ſemicinctium 522, d. ventrale 2453, c. perizoma 1695, d*
fürüber fahren *prævehi; prætervehi 2435, c*
fürüber fliegen *prætervolare 2554, a*
fürüber flieſſen *prætervere 926, d*
fürüber führen *prætervehere 756, d*
fürüber gehen *prælabi; prætervehi 1194, b. prætergredi 1027, d. prætervire; tranſire 794, a*
fürüber ſchiffen *prænavigare; prætervavigare 1494, b*
fürüberſchiffung *prænavigatio, prætervavigatio 1494, b*
fürüber ſchleichen *prælabi 1194, b*
fürwand *hypotheſis 2113, a*
fürwahr *profecto 1824, a. atque; atqui 244, d. certe 486, d. me dius Fidius 1369, b. ſane 1996, a.* ſ. warlich.
fürwenden *dictitare 705, a. prætexere 2335, c. objicere 1119, d. allegare 1230, d. obtendere rationem; obtentui quid ſumere 2307, c. prætendere 2309, b.* ſ. einwenden.
fürwerffen *objicere 1119, d. objectare 1120, a. exprobrare; opprobrare 1819, b, a.* ſpöttlich fürw. *inſultare 1985, a*
fürwetzen *obmoliri 1437, d*
fürwitz *curioſitas 655, c. laſcivia 1218, c.* fürw. treiben *laſcivire ibid.*
fürwitzig *curioſus; curioſulus 655, b, c. laſcivus, e 1218, c*
fürwurff *opprobrium; opprobratio; exprobratio 1819, a, b. objectio; objectatio; objectamentum 1120, a*
fürziehen *anteferre 877, c. prærogare 1948, b. anteponere 1767, b. præponere 1771, d. primum habiri 1812, a. obducere velum 756, a. præponderare 1766, a. antehabere 1051, b.* ſich andern fürz. *præferre ſe alii 882, b.* fürgezogen werden *ante quem haberi 158, a*
fürzug *paſma 1625, a.* ſ. vorzug.
fuß *pes 1699, d.* fuß fur fuß *pedetentim 1702, b. gradatim 1025, d.* reiſe zu f. *terreſtre iter 2326, c. pedeſtre iter;* zu fuſſe gehn *pedibus ire 1702, a.* zu fuß wandern *peragrare paſſibus; metiri pedibus 1659, a.* ſtrackes f. *veſtigio 2484, c.* fuß an der ſeule *ſtylobates 572, b.* eines fuſſes lang *pedalis; pedaneus 1701, c, d.* untern f. geben *ſuppeditare 1706, b.* f. eines dinges *baſis 301, b.* übel zu f. *male pedatus 1702, c.* einem füſſe machen *teſtudineum cui grandire gradum 1031, a.* auff feſten fuß ſtellen *fundare 979, a.* auff freyen f. ſtellen f. parden geben. füſſe ſetzen *veſtigium imprimere, ponere 2484, b.* fuß halten *manere 1338, c.*
fußbecken *pelluvium 1762, a. pelluvium 1681, a*
fußboden/bretener fußb. *contabulatio 2179, d*
fußeiſen/angel *compes 1703, c. ſtimuli 2210, a. pedica 1702, c. muricis 1471, d*
fußfall thun *provolvere ſe ad pedes cujus 2560, a. ad pedes cujus ſe projicere 1120, a. accidere ad genua alicui; vel genibus alicujus 349, a. procidere ad pedes 350, d. abjicere ſe ad pedes cui; abjicere ſe ſupplicem 1116, c. adgeniculare; genibus provolvi &c. 1002, a. proſternere ſe ad cujus pedes 2207, c. accidere ad pedes 1700, a. P. ſuccidere procumbere genu 351, b*
fußfällig *ſupplex; ſuppliciter 2267, a*
fußfeſte lande *continens terra 2313, c*
fußgeſchwulſt *ſiemen 515, b*
fußhalten *manere 1338, c*
fußknecht *pedes 1701, d.* fußkn. ſeyn *pedibus merere 1700, a*
füßlein *pediculus 1701, a*
fußroſt *calus 369, d. veſtigium 2484, b*
fußſcheimel *ſcabellum 2013, a*
fußſole *planta 1741, c.* von der fuß ſ. biß auff den ſcheitel *ab unguiculo ad capillum ſummum &c. 2, b*
fußſtapffe *veſtigium 2484, b.* in eines fußſt. treten *inſiſtere cujus veſtigiis, itid. P. exemplis ire alicujus 788, c.* er tritt nicht in des vaters fußſt. *haut canit paternas cantiones 389, b*
fußſteig *ſemita 2063, c. trames 2375, b. limes 1264, a*
fußtritt *ſcabellum 2013, a*
fußvolck *terreſtris exercitus 2326, c. peditatus; pedeſter exercitus 1702, a*
fußwaſſer *aqua lavandis pedibus 182, a*
futter / futteral *capſa 411, a. involucrum 2559, d. theca 2338, d*
futter *pabulum 1617, c.* ſ. ſo geſchroten *farrago; farraginaria 855, d.* ſ. entziehen *cibum deducere 509, a*
futterage *cibaria 509, b*
futterkaſte *palearium 1622, c*
futterklinge *falx ſtramentaria 851, d*
futterkorb *corbis pabulatoria 607, a. 1617, d*
füttern *paſcere 1657, b. P. interjungere 1180, a*

futter-

futterschneider *falcarius 852, a*
futterschwinge *sirpea 2125, b. vallum, vannus 2421, b, d*
fütterung *pastus; pastio 1657, c. pabulatio 1617, d.*
fütter. holen *pabulari 1617, c*

G.

GAbe *donum 744, b. munus 1468, d. præmium 1795, c. bonum 323, d. doron 747, b. xenium 2592, d.* gaben *data 729, a.* s. geschenck. gaben des gemüths *dotes ingenii, animi 748, a*
gabel *furca 983, c. 487, d. fuscina 985, c.* gäbeln *cervi 487, d.* g. mit 2. spitzen *furca bicornes 611, c*
gäbelein *furcula, furcilla 983, d.* gäb. an weinreben *clabiculæ 542, c. capreoli 397, c. 542, c*
gähe s. jähe.
gähling s. jähling.
gähnen *oscitare 1611, c. hiare 1083, d.* das gähnen *oscitatio 1612, c*
gähnesucht *oscedo 1611, c*
gähzornig s. jachzornig.
galan *ancillarius 139, b*
galant *elegans, ter 376, b.* s. fein.
galeen *ergastula nautica 810, c. actuariæ naves 72, c.* auf die gal. schmieden *dare ad remum 1925, a.* galee mit 5. rudern *quinqueremis 1902, b*
galgant *galanga 989, c. 19, c. acorus 19, c. cyperus 671, b*
galgen *patibulum 1664, a. crux 638, b. furca 983, c. gabalus 987, c. infelix arbor 190, d.* der den galg. schon vielmahl verdienet *trifurcifer 983, d.* an galg. gehen *morboniam abire 1449, b. ad corvos 616, a.* an galg. kommen *corvos in cruce pascere 616, a. supplicia crucibus luere 1301, b.*
galgenfrist lassen *hominem nefarium ampliare 136, d*
galgenschwengel/galgenvogel *furcifer 983, c. mastigia 1356, c. cruciarius 638, c*
gall *fel 869, b. bilis 313, d.* dem die g. übergehet *amarulentus 109, b.* die übergehende g. *suffusio fellis 977, c*
gallapffel *galla 991, b. scolecium 2027, b*
gallerte *oxygarum 1617, a. jus gelatum 1184, a. 997, b. glaciali conditione tuccetum 2395, b*
gallsüchtig *biliosus 314, a. fellens 869, c*
gamanderle *chamædrys 491, d*
gang *incessus 455, b. ingressus 1027, c. meatus 1385, a. gressus, gressio 1026, a. passus 1658, d. itus, itio 789, a. callis 369, d. missus 1421, a.* kleiner gang *porticula 1780, a.* bedeckter gang *porticus 1779, d.* ein enger gang *angiportus 142, c.* gänge unter der erden *vena 2440, b.* heimlicher g. unter der erden *cuniculus 651, b. crypta, crypto-porticus 639, b.* gänge im schiffe *fori 935, d.* gänge an den häusern *subtegulaneæ 2194, a. protecta d.* der erste g. *prima coitio 791, c. gustus, gustatio, antecœna 1045, d.* der seinen g. alleine hat *solivagus 2148, c.* der einen langsamen g. hat *lentipes 1239, d*
gäng und gebe *usualis 2583, a*
gangbar *tritus 2324, c. versabilis 2583, a*
gans *anser 157, b.* ein gänsgen *cheniscus 498, c. anserculus 157, b*
gänsefett *anserinus adeps 157, b*
gänsegekake *gingritus 1015, c*
gänsestall *hara 1061, b. cella anserum 462, c. chenoboscium 498, d*
gansing/gänserich *inguinaria 1150, d*
gantz *totus 2367, a. solidus, e 2141, a. omnis 1580, a. universus 2551, a. cunctus 649, d. plenus 1748, a. integer 1154, c. sincerus, e 2118, d. perpes 1697, a. individuus 724, c. sartus tectus 2000, c.* gantz kurtz *quam breviter 1872, c.* g. neulich *nuper admodum 1430, b.* g. und gar *funditus 978, b. in solidum 2141, d. in totum 1140, a. in universum 2551, a. effecte plene, que 845, a. à capite ad calcem &c. 2, b.* g. anders *longe aliter, longe secus 1283, b.* g. machen *solidare 2141, c.* g. werden *solidescere 2141, c.* g. und gar etwas haben *habere ex asse quid 229, d*
gäntzlich *plane 1743, a. penitus 1688, c. prorsus 1833, b. omnino 1580, c. admodū 1430, b.* s. gantz u. gar.
gar *prorsus 1833, b.* g. nicht *minime 1656, b.* g. nichts *omnino nihil 1580, c.* g. zu viel *nimis 1513, c. nimius c. nimium d.* g. anders *multo aliter 1463, d.* g. sehr *miris modis; mirum in modum 1429, a.* gar vertraulich *quam familiariter 1872, c.* nicht gar zu groß *haut ita magnus 1167, c.* g. aus seyn s. ausg.
gar *coctus 601, d.* halb gar *semicoctus 603, c.* gar kochen/gar machen *mitigare 1420, a*
garantiren *damni infecti promittere 675, c*
garbe *merges 1391, c. manipulus 1341, c.* wilde garben *(herba) argemone 206, c. stratiotes 2228, a*
gardin *arg ygnomon 210, d*
garkoch *popinarius 1776, a. macellarius 1317, d*
garküche *popina 1775, d. thermopolium 2341, c. taberna coctilicia 602, b. taberna meritoria 1390, a*
garn *filum 899, a. rete 1932, c.* garn zu seilen *tomex 2359, a.* garn und tücher auffstellen *P. saltus indagine cingere 1142, c*
garnison *præsidium 2057, a. milites præsidiarii b.* s. besatzung.
garnstricker *retiarius 1933, b*
garnwinde *rhombus 1937, d*
garstig *fœdus, e 931, b. luridus 1305, a. spurcus, e 2196, b. squalidus, e 2197, a. rancidus, e 1910, c. obscenus 1559, a. lutulentus 1307, d. inquinatus, e 1152, b. deformatus 939, b. malus 1331, c. turpis, ter 2407, a. inhonestus, e 1098, b. obsitus squalore 2086, b.* garst. machen *fœdare 931, c. turpare 2407, c. conspurcare 2196, d.* garst. seyn *fordere 2158, c.* garst. reden *illoto sermone uti 1226, b.* s. unflätig.
garte *hortus 1104, a.* gärtgen *hortulus c.*
gartendistel *cinara 520, c. leucacantha 1242, d*
gartengewächse *hortensia 1104, c*
gartenhauß *zeta 2602, c*
gartenlust *topiarium 2361, c. topium d*
gärtner *hortulanus 1104, c. arborator 191, a. topiarius 2361, d. olitor 1577, c. olerator d.* gärtnerkunst *topiaria 2361, d*
gasconier *Vascones 2427, c*
gasse *platea 1744, b. limes 1264, a. vicus 2497, a.* gassen *itinera urbis 1168, c.* über die g. *per publicum 1840, b.* durch die gassen *vicatim 2497, a*
gassenmeister *vicomagister 2497, a*
gäßlein *angiportus 142, c*
gast *hospes 1104, d. epulo 807, b. cohabitator 1053, a. conviva 2533, c.* täglicher gast *convictor 2533, b.* frembder gast *advenior 2446, b.* ungebetene gäste *umbra 2540, a.* ein gast der sich überall bittet *omnium mensarum asseela 1381, a. cœnipeta 559, d.* zu gaste gehen *adire epulas 807, a.* bey einem zu gast seyn *epulari apud quem 807, b. foris cœnare 936, b.* sich selbst zu gast bitten *condicere ad cœnam &c. 705, d.* wenn der gast am liebsten ist/ soll er wegziehen *piscis nequā est nisi recens 1734, c*
gasterey/gastgebot *convivium 2533, b. epulum 806, d. concœnatio 559, d. symposium 2273, a. adipalis cœna 27, c. accubatio epularis 807, b.* gast. halten *epulari 807, b. convivium agitare 73, b. convivari 2533, b.* mäßige gast. *phiditia 1717, b*
gastfrey *hospitalis, ter 1105, c*
gastfreyheit *hospitalitas 1105, d*
gastgeber/gasthalter *cœnator 559, c. convivator 2533, c*
gastgebot s. gasterey.
gastgeschenck *xenium 2592, d*
gastgespräch s. tischgespräch.
gasthoff *diversorium 2475, b. hospitium 1105, a. taberna 1390, a*
gastiren *apparatis epulis excipere 405, b. P. dapibusque meroq; accipere 402, c*
gastkammer *hospitale cubiculum 1105, c*
gastmahl *cœna adventitia &c. 559, a.* zu gaste laden *ad cœnam invitare; vocare; cœna honore quem dignari,* zu gaste geben *ad cœnam ire 559, a.* gastmahl halten *cœnam dare, apparare, apponere 559, a*
gaststüblein *hospitiolum 1105, b*
gasttag *epularis dies 807, b*
gastung halten s. wirthschafft.
gastwirth/ gasthalter *parochus 1650, c.* s. wirth.
gatter *cancelli 382, a.* s. gegitter.
gattung allerley *farrago 855, d.* einerley/ gleicher gatt. seyn *ex eadem officina exire 1572, c. ejusdem farinæ 856, a*
gauchbrod *tragopogon 2369, b. come 574, d. barbula hirci 296, b*
gauchheil *anagallis 131, c*
gauchel *corchorus 607, b*
gauckeley *gesticulatio 1011, b. præstigiæ 1799, a*
gäuckelmann *neurospaston 1508, a*
gäuckelmännichen *citeria 531, a*
gauckeln *gesticulari 1011, b*
gäuckelspieler *neurospastes 1508, b*
gäuckler *histrio 1090, a. præstigiator 1799, b. mimus 1407, b. Pantomimus 1408, a. ludio, ludius 1294, c. ventilator 2454, d. pilarius 1727, c. gestuosus 1011, a. gesticulator b. gesticularius a. chironomus 501, d.* die gäuckler *petaurista 1708, a. acroamata & pantomimi &c. 20, b*
gäucklerin *præstigiatrix 1799, b. mima 1408, d*
gaucklerisch *præstigiosus 1799, c*
gaucklerzeug *petaurum 1708, a*
gaul. s. pferd.
gaume *palatum 1622, b*
geachtet werden *licere 1257, a*
geartet *mentus 1454, b*
gebacken in eyl *pensticius 2183, c*
gebackens *crustulum 638, a. copa 600, d. adipatum 27, c. opus pistorium 1732, a. 1585, c. adorea liba, adorea bellaria 29, a. mensa secunda 1382, b.* rund gebackenes *circulus 329, a*
gebahnt *tritus 2324, c. pervius 2493, c.* geb. weg *via trita 2491, c*
gebähren *gignere 1012, b. parere 1642, d. genere 1000, c. generare 1003, b. progenerare 1004, c. procreare 625, d. partum edere 1643, a. fœtus nixibus edere 1518, a. enixi, enixi partum b. P. Lucinam pati 1289, c.* geb. wollen *parturire 1643, b.* zur unzeit geb. *abortire 1601, c. abortare d. abortum facere, pati c*
gebährung *genitura; generatio; procreatio 1003, c*
gebäu/gebäude *structura 2234, a. fabrica 833, b. opus 1585, b. ades 32, a. machina 1318, d.* grosse/ ungeheure geb. *regiæ moles, insana substructionum moles 1436, a. 2236, a.* geb. auffführen *ædificium exstruere 32, c*
gebauet/gebaut *cultus 566, a.* gebautes land *arbustager 63, d.*
gebeisse *canina facundia 387, c.* s. zänckerey.
gebelffere/gebelle *gannitus 994, b. latratus 1222, c*
geben *dare 717, c. impertire 1654, a. donare 744, c. præbere 1791, d. porrigere 1919, c. exhibere 1051, c. tribuere 2381, c. attribuere 2382, a. reddere 733, a. P. sufficere 848, d.* von sich geben *spirare 2186, c. fundere 974, b. ebomere; ebomere 2561, c. rebomere 2562, a.* reichlich geben *largiri 1216, c.* den lohn geb. *solvere mercedem 2144, d.* in die hände geben *ministrare 1410, d.* einen nahmen geb. *imponere nomen 1771, a.* gesetze geb. *imponere leges a.* das gebe Gott *Deus faxit 842, a.* es giebt sich *P. omnia melius se dant 717, d.* das geben *datio 729, b.* geben macht den beutel leer *Largitio fundum non habet 1216, d.* wer geb. will/ gebe flugs *bis dat, qui cito dat &c. 314, d*
geber *dator 729, b. donator 744, d. largitor 1216, c*
geberde *gestus 1010, d.* höfliche geberden mit den händen *chironomia 501, a.* geberde trieget offt *natura, frons, oculi persæpe mentiuntur; fronti nulla fides 961, a*
geberden sich *gestire, gestum agere, tapere 1011, a. membra componere 1373, c.* der sich seltzam geberdet *gesticulator 1011, b. pantomimus 1408, a*
gebet *preces 1803, b. precatio c. precatus c. invocatio 2568, a.* gemeines gebet *supplicatio 2266, c.*
gebiete *ditio 712, d. dominatio 741, d. dominium 742, a. imperium 1649, c. territorium 2316, c. ager 63, c. nomos 1527, b. diœcesis 716, a.* geb. bewahren *fines suos tueri 903, c.* unter des königs gebiete seyn *regi parere 1641, c*
gebieten *imperare 1648, a. præcipere 407, b. edicere 706, a. jubere 1170, a. præscribere 2035, b. dominari 741, b.* zu geb. haben *imperium habere in quem 1649, c.* s. herrschen.
gebieter s. herrscher.
gebieterin *domina 741, a. dominatrix d*
gebirge *montana 1445, a. saltus 1987, b*
gebiß *capistrum 415, c. frenum 954, a. P. duri lupi 1304, b.* geb. an zaum *orea 1598, d.* geb. ins maul legen/ geb. anlegen *coercere quem 193, b. pfallium injicere 1817, c. P. ferratis præfigere ora capistris 415, c. temperare ora freni lupati 954, a*
geblümet *scutulatus 2042, b*
geblüt *sanguis 1994, a.* melancholisch geblüt *atra bilis 313, d.* voll geblüts *sanguineus 1994, b*
gebogen *incurvus 665, b. recurvatus c. arcuatus 199, d. e. tortuosus 2363, a. camurus 381, b. pandus 1629, a. repandus b.* geb. über sich *resimus 2118, c*
gebohren *genitus 1012, c. prognatus 1487, c. oriundus 1601, b. P. sanguine cretus 629, c.* geb. werden *nasci 1485, d. vita lumen adire 1299, c. edi in lucem 731, a. 1308, b. introire in vitam 793, b.* geb. werden zur unzeit *aboriri 1601, b.* geb. werden aufs neue *regigni 1015, b.* der geb. worden als mensch *P. qui venit ad occiduas carnaliter editus oras 422, a*

gebor-

geborſten *hiulcus, è 1090, c.*
gebot *præceptio 408, a. præceptum; lex 1246, a.* geb. auff ein ding *licitatio 1257, b.* der ein geb. thut *licitator, b.* die 10. geb. *decalogus 683, a.* geb. überſchreiten *contra disciplinam facere 721, b*
geboten werden *licere 1257, a*
gebräme am kleid / umb den rock *fimbria 899, b. limbus 1263, b. insita 1253, c. patagium 1659, b*
gebrandt *coctilis 602, a. ustulatus 2574, a*
gebratens *assa 238, d. caro assa, assata d*
gebrauch *mos 1453, c. ritus 1943, b. exercitatio 195, b.* ſ. brauch.
gebrauchen öffters *celebrare 460, a.* die geſtalt geb. *exercere formam 194, a.* recht das glück gebr. *bene ferre fortunam 876, a.* ſ. brauchen.
gebräuchlich *solitus 2138, c. usitatus, è 2583; d. a. usualis 2583, a. usurpatus 2585, a. utilis; ritualis, ter 1943, c. receptum 408, c.* gebr. iſt es *fert consuetudo 875, c.* nicht mehr gebr. ſeyn *obsolere 1576, a.* gebr. werden *in consuetudinem venire 2445, a.* ſ. gewöhnlich.
gebraucht *contrectatus manu 2372, c*
gebrechen *nævus 1483, b. labes 1192, a. 1320, d. macula 1320, d. vitium 2527, c*
gebrechlich *morbidus; morbosus 1449, a. fragilis 949, b. debilis 680, c. mancus 1335, c. vitiosus, è 2528, c. P. lacerabilis 1198, c*
gebrechligkeit *fragilitas 949, b. vitiositas 2528, c. debilitas 680, d*
gebrochen *ramicosus 1910, a. diruptus 1961, c*
gebrüſtet; wohl gebr. *mammosus 1334, c. pectorosus 1673, c.* wohl gebr. ſeyn *P. luxuriare toris 2366, b*
gebücket für ſich *pronus 1827, a. P. cernuus 482, b*
gebühr *munus 1469, b. officium 1571, a.* wider die geb. handeln *officium prætermittere; discedere ab officio &c. a.* nach gebühr *pro merito; ex merito 1389, b*
gebühren *decere 684, c. condecere d.* nicht gebühr. *dedecere 685, a.* es gebühret ihm *par est ei 1634, b.* es geb. dir *tuum est 2393, c.* es geb. mir *meum est 1401, a.* thun/was ihm gebühret *facere sè dignum 713, c*
gebührlich/gebührend *decens, ter 684, d. justus, è 1186, a. meritus 1389, a. legitimus, è 1247, a. ritè 1943, c*
gebührlichkeit *justitia 1187, a*
gebunden *vinctus 2508, c. nexus 1501, a. adstrictus 2151, b.* korn gebunden *præbinctus 2509, a.* geb. ſeyn an andere *pendere aliunde 1682, a*
geburt *partus 1643, a. partura; parturitio b. enixus 1518, b. generatio 1003, c. genitura 1012, d. puerperium 1845, a. natibitas 1489, a. nascentia 1486, b. genesis 1000, a.* unzeitige geb. *abortus 1601, c. abortio c. abortivum d*
geburtsengel *genius 1013, b*
geburtsfeſt ſ. geburtstag.
geburtsglied *natura 1489, c. membrum 1373, c.* geb. der weiber *vulva 2590, b. cunnus 652, a. arba muliebria; arbum genitale 228, b.* ſ. bärmutter.
geburtslied *genethliacon 1000, b*
geburtsort *cunabula 649, d.*
geburtsſtadt ſ. vaterland.
geburtsſtunde *horoscopus 1099, d. hora natalis 1488, b. genitalis hora 1012, d. P. lucina hora 1289, c*
geburtstag *natalis 1488, b. dies natalitius c. genitalis dies 1012, d. genialis dies 1013, d. genethlia 1000, b. P. lucina hora 1289, c.* geburtst. begehen *natalitia dare 1488, d*
gebüſche *virgetum; virgultum 2520, c. fruticetum &c. 966, b. dumetum 762, a*
gedächtnis *memoria 1375, b. recordatio 606, b.* geb. begeben *recolere memoriam cujus rei 568, c.* geb. legt ab im alter/ *omnia fert ætas animum quoque 148, c.* gut geb. haben *vigere memoria 2504, b*
gedächtnisſtifftung *anathema 134, c*
gedancken *cogitatio 561, b. mens 1579, c. commentatio 1381, b. sensa 2068, c.* geb. haben *sentire 2068, a. opinari 1587, c.* einerley geb. haben *eodem sensu esse 2068, a.* andere geb. haben *peregrinari, peregre esse 1698, a.* in die geb. nehmen *imaginari 1135, c.* mit geb. umbgehen *agitare consilia 73, b.* ſtets in geb. ſeyn *inhærescere in mentibus 1055, d.* auf die geb. kommen *incidere in cogitationem, in opinionem 350, a.* ſich geb. machen *inducere animum, in animum 148, b.* einem geb. machen *cogitationem cui injicere 1119, b.* von einem ſich böſe geb. machen *de aliquo malam opinionem imbibere animo 312, a.* ich mache mir viel geb. *concurrunt multæ opiniones 860, b.* es macht mir geb. *mihi res solicitudini est 2140, c.* geb. auff etwas richten *toto animo de quo cogitare 561, b.* die geb. ſind darauff gerichtet *animus est in ea re 148, c.* geb. von ſich geben *cogitata mentis eloqui 561, c.* geb. haben gefehlet *opinio fefellit &c. 1588, a.* geb. ſeyn zollfrey *cogitationis pœnam nemo patitur 561, b*
gedärm *intestina 1158, c. ilia 1132, c. viscera 2524, d.* das mittlere geb. *mesenterium 1394, c*
gedencken *meminisse 1374, c. opinari 1587, c. imaginari 1135, c. meditari 148, b. memoriam rei adhibere 1375, c. animo instituere 148, b. retinere memoria 2316, c. facere mentionem cujus 1380, c. in assidua commemoratione rei esse 1377, a.* geb. an etwas *rem suæ memoriæ infixam asservare 897, c.* nicht geb. *transire quid silentio 796, a.* ich gedencke *hoc in mentem venit 1379; d.* ich geb. an ſeine reden *scripta illius dicta sunt in animo 703, c.* ich geb. noch wohl daran *hæc cogitatio mihi non omnino excidit (etenim penitus insedit) 349, d. id mentem subit; id subit; subit animum cogitatio 795, a.* wo gedenckt er hinaus *quam viam munitat, quod iter affectat? 1468, c.* wenn man ſein gedenckt/ iſt er da *lupus in fabula 1303, a.* bey menſchen gedencken *post hominum memoriam 1375, d.* was haſtu doch gedacht *quid voluisti? 2555, b*
gedenckmahl ſ. denckmahl.
gedenckregiſter *memorialis liber 1376, b*
gedenckſpruch *symbolum 2271, d*
gedeyen *salus 1987, d. incrementum 630, a.* geb. haben *ad frugem pervenire 962, c*
gedichte *poema 1758, d. carmen 420, b. figmentum 901, a. commentum 1381, a. apologus 175, c.* kurtz geb. *epigramma 801, d. fabula 834, c. P. camena 379, a*
gediegen ertz *metallum perfectum 1395, c*
gedinge machen *pacisci 1618, b.* ſ. vergleich.
gedinget *conductus; conductitius 753, d*
gedrang *angustus 144, d. artus, è 195, c.* gedrang in einander fügen *artare, coartare 195, b*
gedränge *turba 2402, c.* ins gedr. kommen *in artum desilire 195, c*
gedrehet/gedrechſelt *tornatilis 2362, b. tortus 2362, d. tortuosus, tortilis 2363, a. rotatus 1952, c*
gedult *patientia 1664, c. tolerantia 2356, d*
gedultig/gedultiglich *patiens, ter 1664, c. æquanimus; æquanimus 43, a. æquanimiter b. placidus, è 1739, b. sedatus 2059, c. durus 763, d. induratus ad omnem patientiam 766, a. tolerans, ter 2356, c.* ged. tragen/ertragen *tolerare 2356, b. æquo animo ferre 149, b. sustinere 2316, d.* gedultig machen *mitigare; mitificare 1420, a.* geb. ſeyn *ferre quid moderate, animo æquo, patienter 875, d. ferre quid mitius 1419, c. dolorem modice ferre 1431, b. omnia moderatè ferre d. pati æquo animo &c. 1664, b. patientiam præstare; patientia uti &c. c. communi & leni esse animo 581, a. exhibere patientiam 1051, c. obdurare; obdurescere in patientia 766, b.* geb. werden *longa patientia occallescere 370, d*
geehlicht *junctus matrimonio 1178, b*
geehrt *honoratus, è 1096, d. honestus 1097, d. bonorũ luce conspicuus 1308, c.* geehrt ſeyn *honoribus florere 921, c. esse in magno honore apud quem 1095, c.* geehret werden *honores à quo adipisci 172, d*
geelgorſt *galbula 990, a*
geelſchnabel *imberbis 296, c. prima lanuginis adolescens 1210, d*
geelſucht ſ. gelbeſucht.
geendet *finitus 903, d*
geerbt von vorfahren *traditus per manus 1345, a*
gefahr *periculum 1693, a. labor 1194, c. res dubia 750, c. discrimen 483, d.* in gef. lauffen/ſich in gef. ſtecken/ geben *se periculis offerre; se dare in casum, in aleam 348, b. in dubium venire 750, c. adduci in angustias 753, b. lupum auribus tenere 1304, a. caput ruinæ subdere 1963, b.* in unnöthige gef. ſich begeben *summam rerum temere in non necessariam aleam dare 89, c.* in gef. ſtehen/ſeyn *obire pericula 1693, b. periclitari c. sub ictu esse 1127, a.* in groſſer gef. ſeyn *inter scyllam & charybdim navigare 497, c.* auſſer gef. ſeyn *in portu navigare, esse 1781, d. extra lutum pedes habere 1307, c. in tuto esse 2397, b.* in euſſerſte gef. kommen *ad ultimam salutis metam detrudi 1395, b. in discrimen devenire, vocari, adduci 483, d.* in gef. ſetzen *prodere quem 732, c*
gefährde/ſonder gef. *bona fide 892, d*
gefährlich *periculosus, è 1693, c. dubius, è 750, b. dubiosus d. exitiabilis; exitiosus 827, d. abruptus, è 1960, b. deruptus 1961, b. creperus 626, c. Cantes abruptior 441, c.* gef. kranckheit *capitalis morbus 414, b. morbus anceps 136, d. morbus acutus 22, d.* gef. ort *præcipitium 1793, b.* gefährliche örter im meer *syrtes 2276, b. brevia 333, c.* gef. zeit *difficillimum tempus 838, c.* gef. ſtehen *vocari in summum periculum &c. 2565, d. in præcipiti esse, stare 1792, d. in lubrico versari 1288, c.* gef. ſtehet es *res in discrimine vertitur 2468, d.* gef. kranck ſeyn *periculose ægrotare 34, c*
gefährung eines worts *laqueus verbi 1215, c*
gefallen *placere 1738, c. complacere 1739, a. probari cui 1820, b. P. ridere 1939, b. arridere 1940, a. placiture 1739, d. allubescere 1253, d.* nicht gef. *displicere 1739, b.* wenn es dir gefällt *si tibi bona libido fuerit 1253, b.* es würde dir nicht gefallen *non est tui stomachi 2226, b*
gefallen *(nom.) nutus 1552, c.* ſeines gefallens *arbitratu suo; ad arbitrium suum 190, b.* ſeines gefall. leben *sibi canere 389, b.* ſ. freyen willen haben. zu gef. reden *assentari 2069, c.* zu gef. ſeyn ſ. willfahren. thue mir das zu gef. *da hoc mihi 727, c*
gefällig *placitus 1739, a. plausibilis 1745, a.* gef. ſeyn auff einen tag *incurrere in diem 661, d*
gefalten *corrugis 1958, c*
gefangen *captivus; captus 401, b. vinctus 2508, c. nexus 1501, a.* gef. nehmen *comprehendere 1005, c. captivare &c. 401, c. injicere catenas cui 437, d. alligare in re 1260, b.* gef ſetzen/gefänglich einziehen *conjicere in vincula 2508, c. in custodiam dare, tradere, includere 666, c. 541, b.* gef. ſeyn/ſitzen/liegen *asservari in custodia 666; esse in vinculis 2508, c. teneri 2311, c*
gefangener *compeditus 1704, d. ergastulus 810, c.* gef. loß machen *ergastula solvere 810, c*
gefänglich *carceralis 417, b.* ſ. gefangen.
gefängnis *carcer 417, a. custodia 666, c. captivitas 401, c. ergastulum 810, b. lautumia 1227, c. P. carcereum antrum 417; b.* ins gef. legen *conjicere in vincula, carcerem 1117, c*
gefärbt *coloratus 570, a. P.* gef. ſeyn *varios mentiri colores 1384, a*
gefäß *cymbium 670, a. vas 2416, c. cadus; cadiscus 351, d. capaces 411, b. sinus 2123, b. capedo 396, b.* ſ. faß.
gefaſt ſich machen *instruere 1234, d. parare se 1646, c. comparare se 1648, a.* gef. ſich machen zur flucht *ornare fugam 1603, a.* nicht gefaſt ſeyn *esse à quare imparatum 1647, c*
gefechte *certatio; certatus 485, d*
gefegt *putus 1863, a*
geferte *assecla 237, c. comes 574, d*
gefeſſelt *annulatus 152, c. loratus 1288, a*
gefiedert ſ. geflügelt.
geflickt *sutilis 2261, c*
geflochten *nexilis 1500, d. cratitius 622, d.* geflochtener korb *calathus 365, c.* geflochtene bienenkörbe *alvearia vimine texta 106, b.* geflochten von binſen *junceus 1178, b*
geflügelt *alatus 82, a. pennatus 1689, a. pinnatus 1731, c. ales 90, d. P. aliger, alipes 82, a. pennifer; penniger; bipennis 1689, a*
gefolgig *sequax 2676, b*
gefrieren *gelascere 997, b. algescere 92, d. glaciari 1016, b. glacie adstringi, durari a. concrescere glacie, nive, pruina, 629, d*
gefroren *gelatus 997, b. duratus frigore 765, a*
gefüge/gefüglich *habilis, ter 1051, a*
gefüglichkeit *lentitia, lentitudo 1239, c*
gefüget in einander *imbricatus, tim 1137, a*
gefüllet *repletus 1749, b. suffarcinatus 857, a.* gef. gericht *iscium 1166, a*
gefünfftes *quinio 1900, c*
gefüttert *confertus cibo 856, c.* gefütterter rock *abolla, duplex amictus, duplex amiculum 6, a*
gegen *erga 810, b. ad 24, d. 25, b. in 1139, c. versus 2467, d. adversus 1468, a. contra 395, c. pro 1791, b*
gegend *plaga 1740, d. tractus 2370, b. regio 1922, c. positio 1767, a. ora ac pars terrarum 1593, b. P. axis 284, c.* gegend des himmels *cardo cæli 418, b*
gegeneinander *mutuus, o 1479, d.* geg. halten *comparare 1635, b.* gegen. ſtehen im felde *depugnare collatis signis 1846, d*
gegengeſchenck *antidorum 161, a*
gegengruß *resalutatio 1989, b*
gegenhaltung *comparatio 1635, c. compensatio 1684, a.* in gegenh. ſeiner weißheit *ad sapientiam hujus 24, d*

gegenklage *Antecategoria, recriminatio 457, c*
gegenliebe *amor mutuus 1479, d*
gegensatz *oppositio; oppositus 1771, c*
gegenschein *repercussio 1881, b. antapotha 173, d*
gegenschreiber *antigraphens 161, d*
gegenschrifft *antigraphum 161, d*
gegenspiel *aliud 95, a. diversum 2475, d*
gegenüber *è regione, è contraria parte, ex diverso 767, b. 1922, c. exadversum 2468, b. ex adverso 823, d. contra 595, c. obverse 2476, d*
gegenwart *præsentia 1797, c.* in geg. *coram 606, d*
gegenwärtig *præsens 1796, d. præsto 1799, c. quod ante pedes est 1700, a*
gegenwind *reflatus 919, d*
gegenzusage *restipulatio 2214, c*
gegitter *transenna 2376, a. cancelli 382, a.* s. gitter.
gegittert *reticulatus 1933, b. craticulus 622, d*
gegner s. wiederpart.
gegossen *fusilis 974, d.* geg. *statilis 918, a. conflatilis 919, a*
gegraben *fossitius, fossilis 929, a.* gegr. arbeit *toreuma 2362, a*
gegründet *fundatus 979, d*
gegrüsset seyn *salvere 1989, b*
gegürtet *cinctus 521, c. præcinctus 522, b. succinctus 523, d*
gehab dich wohl *bene sit tibi 325, c. bene vive, bene vale 326, c*
gehäge *sepimentum, septum 2071, d*
gehalten seyn *lege adstringi 1246, a*
gehämmert *malleatus 1330, c*
geharnischt / geharnscht *loricatus 1288, a. fermatus 885, d. armifer, armiger 216, d.* s. küritzirer.
gehärtet *duratus 765, c. induratus 766, a.* geh. werden *callum obducere 370, b*
gehässig *exosus & perosus 1567, a. infensus 871, b. invisus 2501, b. infestus 890, a.* geh. einem werden *odium in quem concipere 404, a. 1567, a.* geh. seyn bey iederman *in odio esse omnibus; odio esse apud omnes 1567, b.* er ist mir geh. *invisus mihi est 2501, b*
gehaubt *vittatus 2530, a*
gehechelt *pectitus 1673, a*
gehecke *fœtura 934, a.* geh. von dornen *dumus; dumetum 762, a*
geheiliget *devotus, è 2564, c. auspicatus 279, b*
geheim *secretus 484, c. mysticus, è 1482, c.* s. heimlich. in geheim *secreto 484, d. arcanè, arcanò 193, a. in abdito 730, a.* geheimdester *intimus 1158, b.* königlicher geh. rath *omnium arcanorum regis arbiter 193, a*
geheimnis *secretum 484, c. mysterium 1482, b. sacramentum 1972, c. arcanum 193, a*
geheiß *jussus, um, jussio 1170, d. præceptio 408, a.* s. gebot. ohne geh. *injussu 1170, d.* auff sein geh. *eo auctore 255, c*
gehen *ire 788, a. vadere 2414, c. gradi 1025, d. ingredi 1027, b. meare 1385, a. ambulare 113, b. proficisci 1824, b. viare 2492, c. bitere 315, c. betere 310, c. contendere ad locum 2305, b.* geh. hin und her *spatiari 2168, c.* geh. hieherwerts *hac pergere 1919, b.* zu hertzen geh. *affligere 916, b. esse cui cordi; cordi habere quid 604, a.* nach Rhodis *petere Rhodum 1708, b.* zu grunde geh. *labi 1193, b.* unter die leute geh. *in publicum prodire 794, c. in publicum procedere 456, b. egredi in publicum 1840, b.* nicht unter die leute geh. *abstinere publico 1840, b.* durch die Stadt geh. *pervadere urbem 2415, b.* nach hause geh. *domum se recipere 408, b. domum se capessere 400, a.* ins haus geh. *inire domum 792, c.* in die kirche geh. *frequentare templum 955, d.* in sich selbst geh. *secum habitare 1052, c. mentem suam introspicere 2176, b.* aus den augen geh. *abire ex oculis 789, a. è medio excedere 1367, c.* aus dem wege geh. *decedere de via 454, c. secedere de via 457, a.* geh. lassen *missum quem facere 840, c.* den neyd über sich geh. lassen *subire tempestatem invidiæ 795, c.* vor die obrigkeit geh. *adire ad magistratus 789, c.* vors thor geh. *pedem portæ efferre 1779, c.* zu schiffe geh. *navem conscendere 2013, d.* über alle geh. *eminere inter omnes 1339, c.* er geht zu fuß *incedit pedes 455, b.* es geht ihm wol *salve agit 1989, c.* es geht ihm übel *male ei est, vertit, accidit 1332, c.* über mich wird es gehen *in me hæc cudetur faba 644, b.* es gehet kaum in unser hauß *ædes nostræ vix capiunt 399, c*
gehenckelt *ansatus 157, a*

gehewle *ejulatio 775, c. ejulatus c. ululatus 2538, b. comploratio; comploratus 1752, a. querela 1889, a. & ululamen 2538, c*
gehirn *cerebrum 480, a.* der ins geh. nicht wol verwahret *cerebrosus c*
gehirnlein *cerebellum 480, c*
gehnen s. gähnen.
gehöltz *silva 2112, a*
gehör *aurium sensus 272, c. vaciva ædes aurium 2414, a.* der ein böß geh. hat *surdus 2267, d.* geh. geben *audientiam facere 261, a*
gehorchen *obedire 1536, d. parere 1641, c. obsequi cui 2078, b. auscultare cui, quem 276, b. morigerari 1454, c. morem gerere cui 1007, a. morem gerere cujus voluntati a. dicto audientem esse cui 260, b. præcepta facessere 408, a. imperata facere 1648, c. accipere imperium 1649, c. libenter assilire 1982, d. aures suas cui dare 727, d*
gehören *pertinere 2315, d.* es gehört sich *decet 684, c. addecet, d.* auff die übelthat gehöret straffe *pœna facinori debetur 679, d*
gehörig *aptus 180, a*
gehorsam / gehorsamlich / gehorchend *obediens, ter 1556, d. obsequens, ter 2078, b. obsequiosus 2079, a. morigerus 1454, c. audiens dicto 260, b.* geh. seyn *morem gerere 1007, a.* der geh. *obedientia 1557, a. obeditio; obsequentia; obsequium; obsequela 2078, c. clientela 550, a.* der geh. gegen die eltern *pietas 1737, c*
gehülffe *parastata 1639, a. adjutor, trix 1189, b. Boëthus 319, b.* geh. im predigtamt *diaconus 697, b.* s. helffer.
geifer *saliva; humor salivosus 1985, c.* s. speichel.
geiferig *salivosus 1985, c*
geifern *salivare 1985, d*
geige *pandura 1629, a. testudo 2332, c. chelys 498, c*
geigen *pandurizare 1629, a. canere fidibus 896, b*
geiger *lyricus; lyristes 1316, a*
geil *lascivus, è 1218, b. salax 1981, b. venereus 2456, b. petulcus 1712, b. libidinosus, è 1253, c. quem mala libido capit b.* geil seyn *lascivire 1218, d*
geilheit *Lascivia 1218, c. libido 1253, c. salacitas 1981, c. P. Veneris damnosa voluptas 2455, c*
geiß s. bock. geißlein *hinnulus, 1083, b*
geißblut *periclimenon 1693, a*
geißel (pfandsmann) *obses 1560, c. arrhabo 221, c.* s. peitsche.
geißeln *verberibus cædere 2458, d.* s. peitschen.
geißelung *censio bubula 467, a*
geist *spiritus 2187, a. dæmon 674, c. dæmonium c.* geister der todten *manes 1340, b. umbra 2539, d.* böse geister *intemperiæ 2300, a. alastores 83, c.* s. teufel. den geist aufgeben *efflare animam &c. 919, b.* s. sterben.
geistlich *spiritualis, spiritalis, ter 2187, b. ecclesiasticus 769, b.* ein geistlicher *clericus 548, d.* das geistl. amt *clericatus 549, a*
geistligkeit *clerus 548, d*
geitz *avaritia 254, b. hians cupiditas 1084, a. P. ærugo & cura peculi 47, d. P. auri sacra fames 274, a. opum furiosa cupido 653, c.* grosser geitz *sordes 2157, a*
geitzen sich zu todte *P. immori studiis & amore habendi senescere 1452, b*
geitzig / geitziger / geitzhalß *avarus 254, a. cupidus 653, c. inhianter 1084, b. avidus ad rem 263, a. ærugini intentus 47, d. larus hians 1218, b. accipiter pecuniæ 10, a. charybdis 497, b. qui pecunias ad se attrahit ut Cacus nubes 352, a. P. cujus ferbet avaritia miserque cupidine pectus 886, c.* ein junger geitzh. *pullus milvinus 1407, a.* geitzig seyn *ardere avaritia 254, b avare facere c. cæcum cupiditate & avaritia esse 352, a*
geitzwanst *milvinus pullus 1849, b. Euclio 818, d. dolium inexplebile 738, d*
gekalckt *calcatus 377, c*
gekämmt gleich unter sich *propexus 1673, a*
gekäuetes *mansum 1337, c*
geklopffe *pulsatio 1679, b*
gekneten *depsititius 693, b*
gekocht *elixus 779, a. 1279, a.* gekochte speise *coctus cibus 601, d*
gekräuselt s. kräuß. gekr. haar *calamistrata coma 364, a*
gekrönt *diadematus 697, d. diadumenus. P. diademate crinem fastigatus 862, a*
gekröse *lactes 1197, a. mesenterium 1394, c*
gekrümmet *tortuosus, c, tortilis 2363, a. lunatus 1300, d.* s. krumm.
gelächter *risus; risio 1939, c.* groß gel. *cachinnus 345, c. cachinnatio d. effusus risus 1939, c*
gelag *conventiculum 1448, c. conciliabulum 584, d.* ins gelag auff etwas hinein bieten *animose licere 150, a*
gelähmte hüfft *coxendix luxa 620, b*
gelangen *pertingere 2287, b. pertinere 2315, d.* wohin gel. *pervenire quo 2450, c.* gel. an einen *redundare ad quem 2544, d.* zu etwas gel. *adspirare ad quid 2187, c.* an die gemeine gel. lassen *ferre rogationem 875, c.* an rath gel. lassen *referre ad senatum de qua re 883, a. causam ad senatum remittere 1426, c.* gel. in hafen *portum capere 399, b*
geläuffte *discursus 661, a*
geläutert *defacatus 849, d.* gel. silber *argentum pustulatum 207, a*
gelbe *flavus 914, a. luteus 1308, a. luteolus; helvus 1068, c. P. cereus 477, d. croceus 634, c. buxeus 343, b.* gelbe erde *ochra 1564, a.* gelbe seyn *flavere 914, a.* g. werden *flavescere 914, a*
gelbesucht *aurugo 276, a. iterus 1227, c. morbus regius 1449, a. 1922, b. morbus arcuatus, arquatus 199, c. 1922, b.* der die gelbesucht hat *aurugino sus 276, a. itericus 1127, c. aurugine percussus 276, a.* gelbes. haben *aurugine are 276, a*
gelbhaaricht *P. auricomus 574, b. flavicomans.*
gelbicht / gelblich *mustelinus 1476, d. subluteus 1308, b.* gelbl. beryll *beryllus paullo languidior fulgore in aurum vergente 309, c*
geld *pecunia 1674, b. pretium 1810, a. as 48, b. signatum argentum 206, d.* böse / falsch g. *nummi adulterini 31, a. nummi mala nota 1533, b.* geld und gut *res 1930, c. fortuna 944, c. æris acervus & auri &c. 34, c.* geld und gut haben s. reich seyn. der viel g. erwirbt *multinummus 1465, a.* g. das nichts erwirbt *pecunia otiosa 1614, a.* der kein geld hat *impransus à pecunia 3, b.* ein weib / das geld hat *conjux dotata 748, b.* geld holen wollen *in argentarium commeatum proficisci 207, b.* geld schaffen / auffbringen *argentum conficere, agere 207, a. 1674, c.* g. darzu geben *suggerere sumtus 1010, a.* g. zusammen scharren *eruscare 50, d.* etwas fürs g. machen *pro pretio facere, ut opera appareat 426, b.* g. verthun *argentum absumere 207, a.* einen ums g. bringen *emungere quem argento 1467, d.* geld ausleihen / anschreiben *pecuniam in calendarium convertere 367, a. nominibus certis exponere nummos 1547, d.* g. anlegen *sumtum facere, impendere, dare 2259, a.* g. anschlagen *adæstimare; ad æs revocare 50, a.* es ist nicht ums g. zu thun *non pecuniæ agitur 69, c.* es ist nicht mit g. zu bezahlen *non carus est auro contra 595, d.* g. ist die losung *pulchra dos pecunia est 1674, d.*
geldbüchse *theca nummaria 2339, a*
geldbuße / straffe *multa 1462, b*
geldcasse *fiscus 908, d. arca, qua nummos possidemus 191, c*
geldgierig *pecuniæ cupidus 653, b.* s. geitzig.
geldgierigkeit *abiditas pecuniæ 263, a*
geldhändler *nummularius 1548, b*
geldhülffe / mittel *argentarium auxilium 207, b*
geldhund *avarus 254, a*
geldhungrig *ad rem avidior 263, a*
geldkasten *theca nummaria 1548, b*
geldmangel *inopia rei pecuniariæ 1675, a. 1522, a. angustiæ ærarii, pecuniæ publicæ 145, b*
geldnarr *monetalis 1443, c*
geldposten *æs, summa &c. 48, d*
geldpressuren *argentariæ coactiones 207, b*
geldrechnung *ratio nummaria 1548, b. 1926, c. discussio pecuniæ 1880, b*
geldreich *nummatus 1548, a*
geldsache *res nummaria, pecuniaria 1930, b. pecuniaria lis, causa 1675, a*
geldsack *marsupium 1354, b*
geldsorge *argentaria cura 207, b*
geld-straffe *coercitio pecuniaria 193, c.* s. geldbuße.
geldsucht *argentanginæ 208, a*
geldwechsel *cambium 378, b*
geldwurm *hirudo ærarii 1088, c*
gelegen *situs 2130, a.* gel. bequem *opportunus 1782, d. idoneus 1129, a. appositus, è 1767, c. commodus 579, a.* gel. gegen die sonne *expositus soli 1770, c.*
gelegene stunde *hora tempestiva 1099, a.* gelegene

zeit treffen *commoditatis articulos scire* 226, c. geleg. seyn *jacere* 1114, b. an mir ist es gel. *stat per me* 2216, b. daran ist gel. *interest* 2256, a. da es gel. ist *in loco* 1279, c. es ist viel daran gel. *multum est* 1463, c. daran viel gel. *res magni momenti* 1440, b. *rei ferventissima* 372, d. woran/ daran nichts gel. *res nullius momenti* 1440, b. *res frigidissima* 372, d. *ciccum non interdum* 510, a. *pluma haut interest* 1753, b. daran ist wenig gel. *parvi refert* 1655, a. mir ist daran gel. *mea refert* 883, c. mir ist weniger dran gel. als dir *minor mea res agitur, quam tua* 1655, d. gel. ist an ihm aller wohlfahrt *vita omnium pendet ex unius salute* 1682, a

gelegenheit *occasio* 1562, a. *conditio* 587, c. *commoditas* 579, c. *opportunitas* 1782, d. *facultas* 838, a. *tempus* 2301, c. *materia* 1358, c. *positus* ; *positura* 1767, b. *cardo rerum* 418, c. gute gel. *amplissima fortunae* 945, a. gel. des ortes *situs* 2130, b. *natura loci* &c. 1489, c. gel. rath zu finden *locus consilii* 1179, d. nach gel. der sachen *pro re nata* 1818, a. nach guter gel. *per commodum* 578, d. gel. geben *afferre causam* 447, c. *ansam dare, praebere* 156, d. *fenestram patefacere ad* &c. 872, d. *munire viam* 1468, a. gel. suchen *ansam quarere* 156, d. *causam quarere* 447, c. gel. ergreiffen *ansam arripere* 156, d. gel. in acht nehmen *uti foro* 946, b. gel. bekommen *causam nancisci* 447, c. zum sieg gel. haben *casum victoriae invenire* 348, b. gel. muß man in acht nehmen *borea cessante navigandum est, cum pluit molendum est* 318, b

gelehrig / gelehrsam *docilis* 735, c

gelehrigkeit *docilitas* 735, c

gelehrsamkeit *eruditio* 1957, a. *doctrina* 736, a. P. *ingenuas didicisse fideliter artes* 720, a

gelehrt *doctus*, è 735, a. *eruditus*, è 1956, d. *litteratus*, e 1176, a. *peritus*, è 1694, b. *optimis artibus eruditus* 222, b. *instructus doctrinis* 2235, a. *artibus instructus & ornatus* 123, a. *artibus praeditus* 732, b. *literis perpolitus* 1760, c. 1275, d. *literis imbutus* 1137, b. 1275, d. *politus artibus* &c. 1759, c. *literis tinctus* &c. 1275, d. *abundanti homo doctrina* 2543, d. *doctrina & virtute ornatus* 735, d. *in quo multa doctrina comparet* 736, a. *animus liberalibus disciplinis innutritus* 1554, b. * *paullum humanior* 1093, d. *literis paratus* 1647, a. *literis cultus* 565, c. P. *doctiloquus* 1285, c. *doctisonus* 2153, a. *madidus artibus* &c. 1321, d. *qui fonte labra proluit caballino* 1303, a. *bibliotheca spirans & ambulans museum* 311, c. gelehrteste leute *ingenia summa* 2264, d. hochgelehrt *lux doctrinarum* 1308, c. schlecht gelehrt *litteratior* 1276, c. *mediocriter litteratus* a. gelehrt / gelehrt werden *progressum in studiis facere* 1028, a. *magnum profectum habere in literis* 456, c. *adspirare ad eruditionem* 2187, c. *Musarum scopulos superare* 703, c

geleit *commeatus* 1385, b. gel. geben *domum quem deducere* 754, b. *comitem se cui praebere* 575, a. *comitare, ari* d sicher gel. geben *fidem publicam interponere, dare* 852, b

geleitet *deflexus* 915, a

geleitsbrieff *diploma* 718, b

geleitsmann *comes* 575, a

gelenck *versatilis* 2469, d. *vertebratus* 2472, b. *articulosus* 227, a. *vitilis ; lentus* 2526, d

gelencke *articulus* 226, c. *vertebra* 2472, b. *nodus* 1523, a. *junctura* 1178, c. gel. am panzer *basis* 1060, b. gel. an der hand *carpus* 424, c. gel. am halm *geniculum* 1003, b

gelernet haben *callere* 370, c

geleschter kalck *calx macerata* 377, c

geliben s. beliben.

geliebtes *mel ac delicia* &c. 1370, c

geliefert blut *sanguis effusus* 621, d. s. geronnen.

geliehen *mutuum*, è 1479, d

gelind *mitis* 1419, b. *lenis, ter* 1237, b. *facilis* 837, b. *clemens* 546, a. *mollis* 1438, b. *remissus*, è 1426, c. *indulgenter* 1145, c *perindulgens* c. gel. lufft *clementia caeli* 546, d gel. seyn *ingenio leni in quem esse* 1148, d. gelinder werden *mitescere* 1419, d. *molliri* 1439, a. *mollescere* b. gel. saiten auffziehen *projicere ampullas* &c. 1120, b

gelindigkeit *lenitas* 1137, c. *lenitudo* c. *facilitas* 837, c. *mansuetudo* 1343, b. *comitas* 577, a

gelingen *succedere* 457, d

gellspel *susurratio* 2170, a

geloben *spondere* 2191, c. *vovere* 2563, a. *devovere* d. *devouere* 2564, c. *pollucere* 1311, b. *vota nuncupare* 1548, d. für einen andern gel. *expromittere* 1426, b. s. versprechen.

gelobet *votivus* 2563, c

gelöbnis s. zusage.

gelobte land *palestina* 1621, c

gelohnt ; übel gel. bekommen *infortunium ferre* 875, a

gelte *capedo* 396, b. *omcula* 1595, c. *qualus* 1871, c. *gaulus* 996, a. *capula* 411, c

gelten *valere* 2418, a. *pollere* 1761, a. *luere* 1301, a. viel gel. *plurimum posse* 1788, b. mehr gel. *pluris esse* 1463, c. etwas gelten lassen *locum relinquere* 1179, c. etwas gelten *habere pondus ; maximi esse ponderis* 1765, c. *magni pretii esse* 1810, a. *in aliquo numero esse* 1545, a. die entschuldigung gelten lassen *accipere excusationem* 402, b. es gilt dir *res tua agitur* 1930, b. es gilt nichts *omnia pro infecto sunt* 846, a. es gilt meine haut *res in meo vertitur foro* 946, c. was gilt das korn *quanti venit annona?* 154, d

gelübde *votum* 2563, a. *sponsio voti* 2192, a. gel. thun *vovere* 2563, d. *votum concipere ; suscipere* &c. a. *vota nuncupare* 1548, d. der eine gel. gethan *votivus reus, damnatus* 2563, a

gelüsten *libere* 1252, d. *lubere ; collibere* 1253, d. sich gel. lassen *concupiscere* 653, d. s. lust haben.

gelüstung schwangerer weiber *pica* 1724, d

gemach *conclave* 542, d. *cubiculum* 640, b. heimlich gem. *latrina* 1221, a. *culina* 645, d. *cloaca* 554, b

gemach / gemachsam *pedetentim* 1702, b. *sensim* 2069, a. *clementer* 546, d. s. sacht.

gemacht *laboratus* 1195, c

gemächte *figmentum* 901, a. *plasma* 1743, c. P. *figmen* 901, a

gemählde *pictura* 1730, a. *simulacrum* 2117, b. *tabula picta* 2178, c. gem. von einerley farben *monochromata* 1444, c

gemahlet *picturatus* 1730, b. *pigmentatus* b

gemäß *consentaneus* 2070, a. *conveniens, ter* 2447, c. *congruus ; congruens, ter* 1042, c. *cognatus* 1487, a. *dignus* 713, c. *consequens* 2077, b. der warh. gem. *verisimilis* &c. 2113, c. gem. seyn *convenire* 2447, b. *competere* 1709, d

gemäßiget *temperatus*, e 2299, c

gemästet *saginatus* 1977, b. *altilis* 98, d. *suffarcinatus* 857, a. gemäste ganß *anser fartilis* 856, b. gem. seyn *pergliscere* 1019, a

gemein *communis* 580, c. *plebejus*, è 1746, b. *vulgaris, ter* 2587, a. *vulgatus* b. *pervulgatus*, è 2587, c. *tritus* 2324, c. *contritus* 2325, a. *pertritus* 2326, d. *publicus*, è 1840, b. *profanus*, è 855, b. *promiscuus*, è 1416, c. *indifferens* 879, c. *gregalis* 1040 ; b. *obbius* 2493, b. *trivialis* 2494, a. *pervagatus* 2417, b. *celebris* 459, c. *celebratus* 460, c. *proletarius* 1825, a. *translatitius* 884, c. *in frontem incurrens* 961, a. uns gemein *vulgo* 2586, d. *communiter* 581, b. *in universum ; universe ; universim* 2551, a. *in commune* 581, a. *generaliter ; generatim* 1003, b. gem. rede *pedestris sermo* &c. 1702, b. gem. spruch s. sprichwort. gemein. gebrauch *communio* 581, c. gem. soldat *gregarius miles* 1040, b. gem. mann/ pöbel *vulgus* 2586, c. *plebs* 1746, a. *multitudo* 1464, b. *vulgus ignobile* 1521, a. gem. wesen s. republic. dem gem. wesen rathen *ad summam rerum consulere* 25, a. der es mit gem. leuten hält *popularis, ter* 1777, a. *plebicola, omnique aura popularis captator* 1746, b. gem. machen *publicare* 1841, b. *vulgare* 2587, b. *evulgare* c. *terere* 2324, b

gemeine *civitas* 532, c. *ecclesia* 769, a. *corpus* 613, b. die gantze gem. *respublica* 1931, c. *universitas* 2551, b. gem. aus viel dörffern *pagus* 1620, d. unter die gemeinen *municipatim* 1470, d. der gem. zum besten *in medium* 1367, b. gem. versamlen *advocare concionem* 585, d aus der gem. werffen *e choro sustollere* 504, c

gemeiniglich *plerumque* 1749, c. *ut plurimum* 2579, b. *fere* 874, b. *in commune* 581, a. *communiter* b

gemeinschafft *communio, communitas* 581, c. *consortium* 2163, a. *familiaritas* 854, b. *conversatio* 2479, b. *societas* 2133, c. *convictus* 2533, b. gem. der leute *congressus hominum* 1026, c. gem. mit jemand haben *commercii quicquam habere cum quo* 1394, b. ich habe mit ihm gemeinschafft *cum eo mihi omnia sunt* 647, c

gemenge *mistum ; mixtum* 1415, d

gemengt futter *farrago* 855, d

gemerck *character* 493, b. *nota* 1532, d

gemß *dama* 675, a. *rupicapra* 397, d

gemßenfell *nebris* 1497, a

gemummel *murmusculus* 1959, c

gemüntzt silber *argentum signatum* &c. 206, d

gemurmel *susurrus* 2269, d. *susurratio* 2270, a. *fremitus* 953, c. P. *fremor* c

gemüß *puls* 1850, c. *pulmentum* d. *legumen* 1236, b

gemüth *mens* 1379, c. *animus* 148, a. P. *in quo consilium vita regimenque locatum est ; sensus à caelesti dimissus arce* 146, d. sein gem. auff etwas richten *animum ad quid appellere, applicare* &c. 149, a. *animum in rem defigere, intendere* 897, b. der ein gutes gem. hat *ingenio bono ornatus* 1148, c. das gemüth wird hierdurch geschwächt *hoc frangit nervos mentis* 1145, a

gemüths-bewegung *affectio ; affectus* 842, c. *animi concitatio* 514, d

gemüths-gaben, s. gaben.

genau *parcus*, è 1639, d. *restrictus*, è 2232, c. *strictus*, è 2230, c. *accuratus*, è 657, b. *malignus* 1333, c. *exacte* 76, a. *excusse* 1880, c. *contente* 2314, a. gen. gesucht *scrupulosus*, è 2038, b. mit genauer noth *egre* 34, a. genau suchen *minutissima etiam consectari* 2077, c. *resecare ad vivum* 2046, c. genau sich behelffen *vitam parce ac duriter agere* 764, b. gen. achtung geben *omnibus quem servare modum* 2089, b

genehm. s. angenehm.

genehmhaltung *aequanimitas* 43, a. gen. in bezahlen *acceptilatio* 403, d

geneigt *inclinatus* 552, c. *proclivis* 554, a. *propensus*, e 1682, d. *pronus* 1827, a. *benevolens & benevolus*, è 2556, d. *propitius* 1831, c. *perfacilis* 838, a. *prolixus*, è 1825, b. *promtus*, è 1836, a. *in quem pronus, nec cui alienus* 93, b. *praeceps* 1792, b. geneigt seyn *inclinare* 552, c. *propendere* 1682, d. *favere* 865, d. *adspirare* 2187, c. *cupere cui maxime* 653, a. sich geneigt erweisen *se facilem dare* 837, c

general *dux* 759, a. *imperator* 1648, c

generalat *imperium* 1649, d. *ducatus* 759, a

general-lieutenant *legatus* 1230, a. einen zum general-lieutenant machen *legare sibi quem* 1229, c

generalsrock *paludamentum* 1626, c

general-Staaten in Griechenland *Amphyctyones* 121, a

genesen *convalescere* 2420, c. *explicari valetudine* 2419, b. *ex morbo convalescere* c. *ad incolumitatem pervenire* 573, a. er ist gen. *melius ei est factum* 326, c

genetzt *tinctilis* 2351, d. *delibutus* 687, b

geneydet *invidiosus* 2501, a

Genff *Geneva* 1000, c

Genffer see *Lemanus lacus* 1204, a. 1236, c

genicke *cervix* 487, a

genieß / genießung *emolumentum* 782, d. *fructus* 964, c. *lucrum* 1290, d. *quaestus* 1869, a. *usura* 2583, b. *perceptio* 407, b. *auctionamentum* 258, b. *perfruitio* 965, b. der halbe gen. *interusurium* c. gen. nehmen / haben *commodum capere ex re* 578, c. *commoditatem consequi* 579, c. wer will haben gen. muß auch haben verdrieß *qui è nuce nucleum esse vult, nucem frangat* 1554, c. *commoditas omnis sua fert incommoda secum* 579, c. *multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda aequum est ferre* 580, b

genießen *frui* 964, a. *defrui, perfrui* 965, b. *percipere* 407, a. *amare* 220, b. *fructus percipere, ferre* &c. 964, a. *commodum, fructum capere* 399, b. deß genieße ich nichts *nihil inde ad me redit* 794, d. er hat es zu gen. *ad eum aliquis redundat fructus* 2544, d

geniessgen *quasticulus* b

geniste *quisquilia* 1904, b

genossenschafft *consortium ; consortio* 1263, a

genüge *satietas ; satias* 2005, c. *affluentia* 915, b. gen. thun *satisdare* 729, c. *satisdationem praestare* d. *affatim cui satisfacere* 60, c. gen. haben *satis accipere* 2004, c. gen. haben wir an uns selbst nicht *nostri nosmet poenitet* 1757, c.

genügen sich lassen *habere satis* 1049, d

genügsamkeit *sufficientia* 849, a

genüng *sat; satis 2004, a. affatim 60, c. largiter 1217, a.* gen. seyn *suppeditare 1706, b. sufficere 848, c.* gen. thun *satisfacere 2004, d.* gen. zu thun haben *satagere 2003, c.* gen. habe ich *abunde mihi est 2544, a.* gen. von diesen *hactenus 1079, c.* unglück genung *calamitatum probentus 2451, a*

genungsam *sat, satis 2004, a. sufficiens 849, a.* gen. zeuge *locuples testis 1281, c.* gen. zeit *justum tempus 1186, a.* gen. seyn einem dinge *parem esse rei, negotio 1634, a*

gepantzert *paludatus 1626, c*

gepfeffert *piperatus 1733, c*

gepflasterte strassen *strata viarum 2206, d*

gepflügt land / gepflügter acker *arvum 218, b. P. tellus saucia bomeribus 2009, a*

gepicht *resinatus 1932, b*

geplagt *afflictus 916, b*

gepräge *nota 1533, b. impressio 1809, a.* gepr. auf dem gelde *numisma nummis inditum 1548, b*

gepräget silber *signatum argentum 206, d*

gepränge *pompa 1763, d. ambitus; ambitio 791, a. celebritas 460, a. honorificentia 1097, c. lenocinium 1258, b.* ein kleines gepr. *laureola 1227, b*

geputzt *cultus 566, a. comatulus, comtus 574, a. homo comtus & pumicatus 1852, c.* gep. pferd *phaleratus equus 1714, c.* s. ausgeputzt.

gerade *directus, è, ò 1918, d. rectus, è 1920, a. commodum 579, b. ad amussim 128, a.* ger. entgegen *adversus 2473, b.* ger. für sich *prorsus 1833, b.* ger. so viel *adaque, peraque 43, a.* ger. weges *recta 1920, b.* ger. zu rechter zeit *in ipso articulo 226, c.* gerade linie mitten hindurch *linea dimetiens 1397, d.* ger. machen *dirigere 1918, b. corrigere 1918, a.* ger. oder ungerade spielen *micare 1401, d. ludere par impar 1634, d*

geräthe / geräthschafft *supellex 2262, a. instrumentum 2235, b. basa 2426, d. P. arma 216, c.* weiß ger. *linteamen 1271, b. linamentum c.* ger. zusammen suchen *conbasare 2427, b. colligere sarcinas, sarcinulas 2000, d*

gerathen *succedere 457, c. procedere bene &c. 456, b. ex sententia procedere c. ex sententia evenire 2448, d. prosperè evenire, cedere 1834, d. ad frugem pervenire 962, c. respondere ad spem 2193, a.* gerathen lassen *prosperare 1834, d.* dahin gerathen *eo prolabi 2194, b.* zu etwas ger. *desinere in quid 2121, c.* nicht ger. *degenerare 2004, a.* übel ger. *evadere in magnum malum 2415, a.* nach wuntsch ger. *ex sententia obtingere 2287, a.* in schwürigkeit gerathen *in difficultates delabi 1153, d. in difficultatem incurrere 661, d.* auff den discurs gerathen *in sermonem incidere 2082, a.* unter die feinde gerathen *in hostes illabi 2194, a.* in äusserste noth gerathen *adduci in summas angustias, in extremum periculum, in discrimen 753, b.* so ist es gerath. *ita cecidit 347, d.* geräth es nicht zum ersten/ geräth es zum andernmahl *si crebro jacias, aliud jecerit 2115, a. conf. Terent. Adelph. 4, 7, 20*

geraubt *praedatitius 1794, a. raptus 1911, c*

geräuchert *fumosus 973, d. infumatus 974, a*

geraumig *spatiosus, è 2168, b. amplus 125, d. laxus, è 1227, d. capax 401, c. numerosus 1546, a*

geraumigkeit *laxitas 1228, a. capacitas 401, d*

geräusche *murmur 1472, a. strepitus 2228, d. stridor 2230, a.* ein geräusche machen *strepere 2228, d. P. strepitare 2229, a. strepitum obstrepere 331, d*

gerben das leder *alutam tenuiter conficere 106, c. subigere pelles &c. c. corium obfirmare cinere insperso 908, c*

gerber *cerdo 480, d. coriarius 609, a*

gerecht *justus, è 1186, a.* gerechter *servantissimus aqui 42, b. 2089, c. observantissimus legum 2090, b. cultor aqui 42, b.* gerechte sache *bonitas causa 325, a.* gerechte sache lieben *jus colere 1184, b.* gerecht handeln *justitia fungi officiis 979, d.* das kleid ist gerecht *vestis sedet 2052, b*

gerechtigkeit *justitia 1186, d. aquitas 44, a.* göttin der gerechtigkeit *Themis 2339, a. Astraa 240, b*

gereichen *pertinere 2315, d. pertingere 2287, b.* an einen ger. *redundare ad quem 2544, d.* zu schaden ger. *in perniciem vergere 2463, b.* zu ehren ger. *in honorem vergere b*

gereitzt *instinctus 2211, b. incitatus 516, a*

gereuen *pœnitere 1757, c. pigere 1725, d*

gericht *judicium 1172, c. jurisdictio 1185, b. ditio 722, d.* jüngstes ger. *dies censorius, decretorius 468, b.* s. jüngster tag. ger. halten *agere judicium 68, d. judicium habere 1172, c. forum agere 946, c. jus dicere 703, a. res agere 69, c.* s. richten. vor ger. gehen *in jus ambulare 1184, d. 113, b. in jus ire &c. 1184, d. judicem adire 113, b*

gerichte / essen *ferculum 876, d. edulium 771, d*

gerichtet mit fleiß *intentus 2307, a*

gerichtlich *judicialis; judiciarius 1173, a. forensis 946, d. legalis, ter 1247, b.* ger. angeloben *cavere officio, apud officium 1571, b*

gerichtsbuch *album judicum 86, b*

gerichts-diener *pragmaticus 1801, d*

gerichtshandlung *actio juridica 1185, d*

gerichtssachen *causa forenses 947, a*

gerichtsschreiber *actuarius; censualis 72, c*

gerichtsstäte *forum 946, c*

gerichtstag *dies juridicus 1185, a.* gerichtstäge *dies fasti 861, b. rerum actus 72, a. 1931, d.* ger. wieder lassen angehen *justitium remittere 1187, b*

geriebene käse *caseus descobinatus 428, a*

gering *tenuis, ter 2318, a. exilis 827, a. exiliter b. gregalis 1040, b. humilis, ter 1107, c. vilis, ter 2507, a. abjectus, è 1116, d. ignobilis 1521, a. vulgaris, ter 2587, a. gracilis 1024, a. permediocris 1368, b. parvus 1654, d. exiguus, è 826, d. permodicus, è 1431, b. perminutus 1413, a. indotatus 748, b. pauperrimus 1669, d. proletarius 1825, a. levior pluma 1244, a. leviter b.* s. schlecht; s. nichtswürdig. der geringste *minimus 1655, d. ultimus 2537, c. infimus 1147, a.* der geringsten einer seyn *esse in postremis 1785, a.* nicht der ger. seyn *esse aliquem 96, b. esse aliquid c.* geringes vermögen *tenuis res 864, b.* ger. leute *quinta classis 539, d. ultima sortis hominesque 540, a.* ger. freunde *ordinis inferioris amici 1597, d.* ger. achten *contemnere 2298, a. flocci habere &c. 920, a. flocci, parvi pendere 1683, b. facere parvi, minimi 840, c. pili non facere 1728, d. unius æstimare assis 229, c.* ger. machen *minuere 1412, a. imminuere 1413, a. attenuare 2318, c. elevare 1245, c.* geringe seyn *vilere 2507, b. in nullo numero esse 1545, a. sordere 2158, c.* ger. werden *vilescere 2507, b. evilescere b.* ger. dinge herausstreichen *Herculis personam & cothurnos infantibus aptare 618, c.* es ist kein geringes *est aliquid 96, c*

geringer *inferior 1146, d. secundus 2048, c. secundarius 2049, c. deterior 695, a*

geringschätzig *sordidus, è 2158, b. putidulus; putidiusculus 1859, a. levidensis 1243, d. P. vilior alga 92, c*

gerinnen *coire; coagulari; solidari 1196, d. spissari; spissitudinem contrahere 2189, b. congelari; concrescere; solidari 997, b*

geripp s. todengeripp.

gern / gerne *libens, lubens, ter 1253, a. non invitus, è 1160, b. avens, ter 263, a. abide b. amanter 111, a. gnauter 1036, c. sine recusatione 450, b.* gern vergeben *clementi animo ignoscere 546, a.* gerne annehmen *amplecti utraque manu ambabus manibus 1346, a.* ger. haben wollen *cupide appetere 653, c.* er thut es gern *consilio est nocens 348, c.* g. möcht ich essen *dentes pruriunt* ich möchte gern wissen *suspenso animo scire abeo 263, d.* gern tadelt man *ardet animus ad reprehendendum 200, c*

geröll *scruta 2038, c*

geronnen blut *cruor 636, d. concretus sanguis 629, d.* ger. milch *lac gelatum 997, b. schistum 2018, c*

geröstet *frictus; frixus 957, c.* geröstet brod *panis subcinericius 524, c.* geröst. fleisch *caro frixa, fosta 239, a.* geröster flachs *linum fluviatum 924, d*

gerste *hordeum 1100, c.* der gerste isset *hordearius d*

gerstendistel *labrum ventris 1196, b*

gerstenbrod *aceroſus panis 24, a. hordeaceus panis 1100, d*

gerstengraupen *ptisana 1839, b. balica 1058, a*

gerstenkorn im auge *crithe 633, b. ægilops; ægilopa 35, b*

gerstenmehl *hordearia farina 856, a*

geruch *odor 1567, d. odoratus 1568, a. fragrantia 948, a. spiritus 2187, a.* ohne geruch *inodorus 1568, b.* geruch vom braten *nidor 1510, a.* ger. vom wein *anhelitus vini 1059, b.* einen geruch von sich geben *odorem reddere 733, a. P. balare 1058, c. fragrare 948, a. odorem spirare 2186, c.* guten geruch haben *olere Ambice 188, b.* s. riechen.

gerücht *fama 852, b. rumor 1959, b. opinio 1588, b.* ein gut ger. überkommen *bene audire; rumorem bonum colligere 260, c. 325, b*

geruffen *vocatus 2565, d. P. clamatus 535, a*

gerüstig *vacuus 2413, d.* s. ruhig.

gerümpel *scruta 2038, c*

gerüste *machina 1318, d. machinamentum 1319, b. contignatio 2349, a. pulpitum 1850, c. calasta 437, a.* ger. von bretern/ von holtz *pegma 1676, a. phala 1713, c*

gerüstet *paratus 1648, c. P. armifer; armiger 216, d.* gerüstet seyn *esse in armis 216, b. armari 217, b*

gesaffert *crocens 634, c*

gesalbet *unctus 2545, a. delibutus 687, b. unguento perlitus 1269, b. P. emissis lutatus amomis 123, c*

gesaltzen *salsus 1979, d. amarus 108, c.* sehr ges. *præsulsus 1980, a*

gesamlet *collectus 1232, c. collectaneus d*

gesamt / mit gesamter hand *unanimiter; concordissime &c. 150, c*

gesandter *legatus 1229, d. internuncius 1551, a. apostolus 177, a. orator 1605, a. interpres 1157, b*

gesandschafft *legatio 1230, b.* gesandt. auff sich nehmen *legatione fungi; munus legationis obire &c. b*

gesang *cantio 389, d. cantiuncula; cantilena; canticum 390, a. concentus 391, b. hymnus 1111, b. carmen 420, b. oda 1566, d. psalmodia 1837, d. symphonia 2272, c. P. melos 1373, a. melodia b.* ges. der nachtigall *ædonia vox 33, b*

gesangvögel *oscines 1611, b*

gesangweise *numeris adstrictus 1545, b.* ges. einrichten *modificare, i 1431, a*

gesäß *sedile 2053, b.* das hindere ges. *vates 1491, b*

gesättelt pferd *strictus equus 2206, c*

gesättiget s. satt.

gesäuert *fermentatus 875, b*

geschäfft *negotium 1614, c. occupatio 1563, b. opus 1585, c.* sich aller gesch. entschlagen *circumcidere omnem negotiosam actionem 355, a*

geschäfftig *negotiosus; negotialis 1614, a. operosus, è 1583, d. actuosus 72, d. occupatus 1563, a. curiosus & negotii plenus 655, a.* gesch. seyn *negotiari 1615, a. satagere 2003, c. operari 1584, a. festinare 888, b. obire negotium 793, b. in opere esse 2253, c. in actu esse 72, a. jactare se 1116, a*

geschärfft *incusus 644, c*

geschätzet werden *licere 1257, a*

geschehen *fieri 908, b. confieri, c. esse 2253, c. usu venire 2582, c. confore 935, c.* gesch. lassen *pati 1664, b. committere 1422, b. connivere 590, a. non recusare 450, b.* wol gesch. ist es um mich *actum est de me 70, d.* geschehen ist es unvermuthet *præter opinionem accidit 349, b.* zu geschehenen dingen muß man das beste reden *præterita mutare non possumus 794, b. factum infectum fieri nequit 846, a*

geschenck *donum 744, b. donatio d. munus 1468, d. largitio 1216, d. oblatum 881, c. congiarium 589, b.* geschencke *data 719, a. lautia 1226, d. apophoreta 176, a.* geschenck vor gäste *xenium 2592, d.* geschenck zum neuen jahr *strena 2228, b*

geschencklein *munusculum 1469, c. corollarium 612, b. xenioluin 2594, a. Calabri hospitis xenia 363, d*

geschicht *historia 1089, d. acta 71, a. actus d*

geschichtbücher *chronica 506, c*

geschichtregister *annales 184, a*

geschicht-schreiber *historicus; historiographus 1090, a*

geschicke/ ins gesch. bringen *quadrare; in quadrum redigere 1885, d.* er hat kein ges. *homo sine lepore*

re 1241, b. nulla in corpore mica salis 1401, c. die rede hat ein ges. *os inest orationi illi 1610, b*

geschicklikeit *dexteritas 696, d. docilitas 735, c. habitus 1050, c. habilitas 1051, a. industria 1145, c. eruditio 1957, a. ars 222, b. virtus 2522, b. concinnitas 525, a.* gesch. des verstandes *benigna ingenii vena 2440, c.* grosse gesch. haben *multum habere ingenii 1149, a*

geschickt *idoneus, è 1129, a. aptus, è 179, d. aptus; conveniens ad quid 180, a. dexter 696, b. habilis, ter 1051, a. industrius, è 1145, d. ingeniosus, è 1149, d. eruditus, è 1956, d. paratus 1646, c. peritus, è 1694, b. accommodatus 580, a. accommodus b. concinnus, è 525, a. commodè 579, b. lepidus, è 1240, d. versatilis 2470, a. scitus, è 2023, a. musicus 1475, b.* sich gegen etwas gesch. machen *apparare 1647, c.* zum pfeiffen gesch. *P. bonus inflare calamos 323, b*

geschimpft *ignominiatus 1132, b*

geschirr *vas 2426, d.* irrden gesch. s. irrden. gülden und silbern gesch. *aurum & argentum calatum 357, c.* gesch. von ausgegrabener arbeit *anaglypha 131, c.* s. geväß.

geschlagen *malleatus 1330, c.* geschlagener *abjectus 1116, d*

geschlecht *gens 1000, c. genus 1002, c. familia 853, d. progenies 1015, a. proles 1824, d. propago 1827, c. prosapia 1833, d. soboles 2131, b. sanguis 1994, b. semen 2062, b. cognatio 1487, a. natio d. natales 1488, c. P. germen 1006, a.* eines gesch. *gentilis 1001, b.* männlich gesch. *sexus masculinus 2096, c.* von geringen gesch. *infimo loco natus &c. 1279, d*

geschlechter *patricii 1662, a*

geschlecht-register *genealogia 1000, a*

geschlichtet *pexus 1673, a*

geschlossen *ritus 1925, d*

geschmack *gustus, gustatus 1045, c. sapor 1999, b. sapientia 1998, b*

geschmalgert *litera, quas gallina scripsit 992, b*

geschmeicht *semiustulatus 2574, a*

geschmeide / geschmeidig *ductilis 753, a.* gesch. machen *mollire 1439, a*

geschmeidigkeit *mollitudo 1438, d*

geschmelzte arbeit *encaustum 784, b*

geschmierte worte *delenifica verba 1238, a. phalerata dicta 1714, c. opimum & tanquam adipale (adipata) dictionis genus 27, b.* s. glatt.

geschminckt *eerussatus 487, c. fuco illitus 1269, a.* gesch. rede *cincinni ac fucus 510, d.* gesch. worte gebrauchen *calamistros adhibere 364, a.* gesch. backen *bucca purpurissata 338, a. lenocinium forma 1238, b.* s. geschmiert.

geschmoltzen *fusilis 918, a.* geschm. ertz *caldarium as 372, c*

geschmückt mit federn *plumatus 1753, c.* geschmückte rede *oratio colorata 570, a. orationi lenocinium additum 1238, c*

geschnäbelt *rostratus 1952, a*

geschöpf *creatura 625, c. factum 841, c. conditio 588, b. fabrica 833, b*

geschoß *jaculum 1122, a. telum 2296, a. matara 1356, d. marara 1362, b. telorum missio 1421, b. pilum catapultarium 436, b. falarica 850, a.* hauß von 7. gesch. *septizonium 2074, b*

geschossen *confixus 897, b*

geschrey *clamor 534, d. clamatus 535, a. vociferatio 2565, c. convicium 498, c. stentorea vox 2205, d. fama 852, b. opinio 1588, b. rumor 1959, b.* gemein gesch. *fabula vulgi 834, c.* geschr. der schiffer *celeusma 461, c.* groß gesch. führen *clamitare 535, a.* ein klein gesch. hören *tenuem auditionem de qua re accipere 261, a.* im bösen geschr. seyn *male audire 325, c.* geschrey ist erschollen *rumor incessit 455, d.* gesch. kömmt *rumor affertur 877, c.* gesch. kömmt aus *differtur rumor 879, b.* gesch. ist davon auskommen *exiit fama 792, b.* viel/ groß gesch. wenig wolle *verba sine penu & pecunia 2460, b. nuga bullata, canora 340, c. canis timidus vehementius latrat, quam mordet 386, d*

geschroten *fressus 954, a*

gescht s. jescht.

geschütz *balista 292, b. catapulta; balistarium; carrobalista b.* grob gesch. *tormentum 2563, d*

geschwächt *debilitatus 681, b. infirmatus 908, c.*

geschwächte kräffte *castrata vires 433, b*

geschwär *apostema 176, d. abscessus 453, a. suppuratio 1858, a. 176, d. purulentia 1858, a. pustula c. ulcus 2535, c. vomica 2561, b. anthrax 159, d.* pestilentzialisch gesch. *carbunculus 416, d.* fressend gesch. *phagedæna 1713, b.* unheilsames gesch. *racoethes 346, b.* gesch. an heimlichen orten *condyloma 589, a.* gesch. am auge *Epinyctis 803, a.* gesch. an fingern *redibia 1916, c.* gesch. an nägeln und zeen *paronychia 1651, a.* um sich fressende gesch. *noma 1524, b.* gesch. machen *ulcerare, exulcerare 2535, d*

geschwärtzt *atratus 246, a*

geschwätz *inanis profluentia loquendi 926, d.* loß gesch. *nuga 1543, c. nugamentum 1544, a.* faul gesch. *gerra 1010, c.* viel gesch. *loquacitas 1285, b. multiloquium d. asiatica, ventosa & enormis loquacitas 233, b.* s. gewäsch.

geschwätzig *fabulosus 835, b*

geschwefelt *sulphuratus 2252, a*

geschweige denn *nedum 1496, a. tantum abest &c. 2254, c.* anders zu geschweigen *ut alia omittam 1425, b*

geschwend *cito 414, a. celer 460, d. volucer 2554, b. velox; velociter 2438, b. repente; repentinus 1928, b.* gesch. *subitus, è 2243, b. rapidus, è 1912, a. præceps 1792, b. momentarius 1440, c. levis 1244, a. pernix; pernicitèr 1696, c. passus, è 1847, a. agiliter 66, c. vento pernicior 1696, c. P. ales 90, d. Euro citatior 513, d. fulmine ocyor alis; ocyor Euro 1566, d.* geschwinde ränckе *docti doli 735, a.* geschwinder kopf *vir acerrimo ingenio 12, b.* geschw. machen *properare 1829, c. depropetare d.* geschwinder lauffen *incitatius ferri 516, a.* geschw. resolution fassen *ingenium habere in numerato 1050, a.* s. eylends.

geschwindigkeit *velocitas 2438, b. pernicitas 1696, c. maturatio 1361, a. agilitas 66, b. rapiditas 1912, a.* s. behendigkeit.

geschwister von einem vater *germani 1006, b.* gesch. von einer mutter *uterini 2581, a*

geschwister kinder *sobrini 2131, c. consobrini d. amitini, a 118, d. patrueles 1663, d*

geschwollen seyn *tumere 2398, b*

geschworner *juratus 1182, a*

geschwül *obnubilus; subnubilus 1540, c*

geschwulst *tuber 2394, b. tumiditas; tumor 2399, a.* geschw. am halse *panus 1632, c.* geschw. an beinen *boa 319, a*

geschwür s. geschwär.

geschwürig *ulcerosus 2535, d*

gesegnen *salutem dicere 1988, a*

gesegnet *beatus, è 303, c. faustus, è 867, a*

gesehen seyn *autoritate valere 257, d.* s. gelten; ges. seyn wollen *parere 1641, c. belle conspici 2173, b. ostentare se 2308, c.* der gern ges. seyn will *ostentator c.* s. pralen.

gesell *socius 2133, a. sodalis 2135, a. collega 1130, d.* gesellen *complices 1750, a. populares 1777, b*

gesellig *socius, socialis, ter 2133, b. sociabilis 2134, a. congregabilis 1040, c*

gesellschafft *societas; socialitas 2133, c. consociatio 2134, a. consortium 1163, a. consortio, b. sodalitas; sodalitium 2135, b. consuetudo 2248, a. convictus 2533, b. conversatio 2479, b. communio; communitas 581, c. comitatus 575, b. collegium 1231, a. sella 2076, a. corpus 813, b. animorum concilium, cœtusque 561, a. grex hominum 1040, a.* in ges. treten *pangere societatem 1629, c.* in ges. sich begeben *inire societatem cum quo 792, d.* sich wieder zur alten gesellschafft halten *se in suum veterem gregem referre 883, b.* böse ges. verderbet gute sitten *mores bonos convictus insuit improbus 1454, a*

gesellschafftlich s. gesellig.

gesenck *talea 2281, d.* gesencke des weinstocks *propago 1827, c. tradux 759, d.* ges. einlegen *talea humare, inhumare 1108, b*

gesengt *semiustulatus 2574, a. ambustulatus 2575, a.* s. versengt.

gesetz *lex 1245, d. sanctio 1992, c. scitum 2023, b. rogatio 1946, a.* ges. geben *legem ferre, constituere, promulgare &c. 1246, a. legem, tabulas figere 896, d*

gesetzgeber *legislator 1247, b. legum constitutor 2201, d. scriptor legum 2031, c. lator legis 876, b. nomotheta 1527, c. P. legifer 1247, b*

gesetzstürmer *antinomi 162, a.*

gesetzt *situs 2130, a.* ges. sich haben *sedere 2052, c.* über was ges. seyn *præesse 2256, b.* gesetzt/ daß es also sey *fac esse &c. 840, c. pone; finge; posito 1766, b*

gesetztafeln *axones 285, a*

gesicht *facies 836, c. vultus 2589, c. conspectus 2173, c. os 1608, c. visus; visum; visio 2499, a. species 2169, b. spectrum 2172, a. phasma 1716, d.* ins gesicht *coram 606, d.* gut ges. *ingenuum lumen oculorum 872, c.* freundliches ges. *frons serena &c. 2080, b.* grasses ges. *torbitas 2366, d.* ges. am himmel *ostentum 2308, b.* der ein blöd ges. hat *myops 1480, d.* ges. verlieren *lumina oculorum amittere 1565, b.* zum gesicht wieder helffen *oculos cui restituere b.* einem das gesicht nicht gönnen *adspectum cujus aversari 2478, c.* nicht aus dem gesicht lassen *hærere in oculis 1054, c.* einem nicht ins gesicht kommen *è conspectu fugere &c. 967, c*

gesichtlein *vulticulus 2590, a*

gesichtsschärffe *acies 17, c*

gesiebschafft *cognatio 1487, b*

gesims *projectum 1120, c*

gesind *familia 853, c. famulitium 854, d. conservi 2088, d. turba famularis 854, d*

gesindewein *præliganeum 1795, a*

gesinnet seyn *sentire 2068, a. animo esse affectum 842, b.* eben so ges. seyn *eodem sensu esse 2068, a.* anders gesinnet seyn *dissentire 2070, a. aliter animatum esse 151, a.* also gesinnet seyn *animo isto esse 148, b.* ich bin also gesinnet *certum est mihi 486, b.* ich bin eben noch so gesinnet *est animus erga te idem ac fuit 8, b.* er ist anders gesinnet *ejus secus sententia est 2051, b*

gesotten *elixus 779, a. 1279, a.* gesottener wein *sapa 1997, c. defrutum 887, a*

gespalten *fissus 899, d. bilulcus, è 1090, c. bisulcus 2251, c. scissim 2020, c. bisidus 899, d.* gesp. an füssen *fissipes 899, d. 268, d*

gespannt *contentus 2305, c.* gespannte saiten *intenta chorda 503, d.* gespannter bogen *arcus vincula habens irresoluta 2147, c*

gesparr *contignatio 2349, a*

gespeißter *cœnatus 559, b*

gespelt s. gespalten.

gespenst *spectrum 2172, a. larva 1217, c. lamia 1209, a. imago 1134, d. formidamen 941, c. lemures 1237, a. empusa 783, è. phantasma 1715, a. phasma 1716, d. umbra larvalis 1218, d. noctium occursaculum 662, b*

gesperre über einen wagen *tympanum 2409, c*

gespickt *adipatus 27, c.* gesp. kraut *P. uncta satis pingui olusula lardo 1577, c*

gespiele *congerrones 1010, c*

gespitzt *præacutus 23, a. acuminatus c*

gespötte *ludibrium 1297, b. illusio 1296, d. elusio b.* gesp. treiben s. spott; spotten.

gespräch *collocutio; colloquium 1286, c. confabulatio 835, d. confabulatus 835, d. dialogus 699, a. relatio alterna 883, d.* gespr. halten *confabulari 835, c. sermonem cum quo instituere 2202, d. cadere sermones 353, c*

gesprächig *loquax 1285, a. affabilis 858, b*

gestad am meer *litus 1277, c.* s. ufer.

gestalt *species 2168, è. forma 936, d. figura 902, b. facies 836, d. imago 1134, a. adspectus 2172, c. habitus 1050, c. filum 899, a. statura 2204, c. idea 1127, d. lineamenta faciei 1266, b.* welcher gestalt *quomodo 1895, d.* hübsche gest. *nitor corporis 1516, b.* gest. des leibes *dignitas forma, corporis 714, a.* gest. des gesterns *positus siderum; positum stellarum 1767, b.* gest. geben s. formiren. ansehnliche gest. *cui non minus autoritatis quam gratiæ inest; decor oris cum majestate 714, a.* es fehlt ihm nicht an schöner gest. *auctoritas dignitasque forma non deest illi 257, d*

gestämmet *adminiculatus 28, d*

gestanck *fœtor 933, c. fœtiditas c. graveolentia 1038, c. rancor 1910, c. virus 2522, c. pædor 1619, c. putor 1859, a. fœditas odoris 931, c.* gest. unter den armen *hircus 397, a. 1087, d. caper 397, a. P. nasorum pestis 397, a*

geständig seyn *testari 2330, b. pro se ferre 876, a.* des vortrags gest. seyn *stare conventu 2216, a.* s. bekennen; gestehen.

gestat-

gestatten *pati* 1664, *b. sinere* 2121, *b. copiam rei dare, facere* 600, *b.* gest. s. verstatten; zulassen.
gestehen *fateri* 862, *d. confiteri d. profiteri* 863, *c. dare* 728, *c.* der nichts gestehet *inficiator* 1146, *b.* s. geständig seyn.
gestelle *pedes* 1700, *b. incitega* 1142, *a.* gest. zu einer rolle *chelonia* 498, *b.*
gestern *heri* 1073, *b. hesterna luce* 1308, *c*
gestickt s. gestückt.
gestiefelt *ocreatus* 1564, *c. crepidatus* 627, *a. caligatus; caligis indutus* 368, *a. peronatus; qui alto perone tegitur* 1696, *d*
gestillet *sedatus* 2059, *c.* nicht gest. *implacatus* 1740, *a.* gestilleter schmertz *soporatus dolor* 2155, *b*
gestirn *sidus* 2101, *b. astrum &c.* 240, *d.* das schiessen eines gestirns *stella trajectio* 2204, *d*
gestirnt *stellatus; stelliser* 2204, *d. siderem* 2103, *c. P. astrifer, astriger* 241, *b*
gestohlen *furtivus* 983, *a. surreptitius* 1913, *c.* s. geraubt.
gestorben s. verstorben.
gestrafft werden s. straffen.
gesträuch *fruticetum; frutetum; frutellum* 966, *b. virgetum; virgultum* 2510, *c. arbustum* 191, *b. rete* 1932, *c. dumetum* 762, *a*
gestrig *hesternus* 1073, *b. pridianus* 1811, *b.* der gestrige tag kömmt nicht wieder *non potest dies esse sapius, qui semel fuit* 711, *b*
gestückt *acu pictus* 23, *d. segmentatus* 2045, *c.* gest. kleid *picta toga* 1729, *d. phrygiana vestis* 1722, *d.* gest. tapeten *P. babylonica picta superbe; texta semiramia, quæ variantur acu* 169, *d*
gestützt *fultus* 969, *d. sussultus* 970, *b*
gesund *sanus* 1991, *d. sospes* 2163, *c. incolumis* 573, *a. salubris, ter,* 1988, *a. salvus, a,* 1989, *b. integer* 1154, *c. vegetus* 2431, *c. validus, a,* 2418, *d. innocens* 1522, *a. medicamentosus* 1364, *b.* ges. machen *sanare* 1996, *c. mederi* 1363, *a. curare* 656, *b. recreare* 616, *b. ad salutem reducere quem medicina* 757, *c.* ges. werden *convalescere* 2419, *d. revalescere* 2420, *c. consanescere; resanescere* 1997, *a. morbo explicari* 1448, *d. commodioris valetudinis fieri* 906, *c.* ges. seyn *valere* 2417, *d. valetudine prosperrima uti* 2419, *b. corpore esse vegeto ac valenti* 2431, *c. pancratice valere* 1628, *b.* gesunder leib gehet über alles *si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis &c.* 714, *b*
gesundheit *sanitas* 1996, *b. valetudo* 2419, *a. incolumitas* 573, *a. salus* 1987, *d. salubritas* 1988, *b. corporis integritas* 1155, *b.* gesundheiten trincken *P. nomen alicujus bibere* 312, *c.* umb der ges. willen etwas thun *tribuere quid valetudini* 2381, *d*
getäfelt *crustatus* 638, *a.* get. an der decke *laquearius* 1215, *b.*
getaufft *P. Jordane tinctus flumine; Jordane renatus* 1162, *a*
getheilet *divisus* 724, *c. dividuus d*
gethöne *canor* 390, *c.* leise geth. *susurrus* 2169, *d.* s. thon.
getöse *murmur* 1472, *a. sonor* 2151, *c. strepitus* 2218, *d. fremitus* 953, *c. P. fremor c*
geträncke *potus* 1790, *d. potulentum* 1791, *a. poculum* 1756, *a. poculentum b.* starck getr. *sicera* 2101, *a*
getreu *fidelis* 894, *a. fidus c. bonus; bonæ fidei homo* 323, *a.* getreuer freund *certus amicus* 486, *b.* getr. seyn *fideli animo in quem esse* 149, *a.* für seinen lieben getreuen halten *intimum quem habere* 2158, *b*
getreyde *frumentum* 963, *c. annona* 155, *d. seges* 2060, *c. far* 855, *c. P. Ceres* 480, *d.* mit dem getr. zurück halten/ loß schlagen *P. granaria adstringere, laxare* 1031, *c.* das getr. steiget / schlägt auff/ wird theuer *annona crescit* 1:4, *d*
getrieben *impulsus* 1680, *b. instinctus* 2211, *b.* getriebene arbeit *calatura* 357, *c. anaglypha* 131, *c.* getr. seyn wollen *calcaribus egere* 914, *b*
getrocknet *passus* 1658, *d*
getroffen werden können *ad telis jactum pervenire* 1115, *b*
getrost *fidens, ter,* 893, *d. confidens, ter,* 895, *c. audaciter, audacter* 259, *b. erectus, e,* 1919, *a. animo præsenti* 1797, *a.* getr. seyn 893, *d. bono animo uti* 149, *c*
getrösten sich gutes *bene sperare & bono animo esse* 2182, *b.* sich nichts getr. *desperare d.*
getümmel *turba* 2402, *c. strepitus* 2228, *d. tumultus* 1959, *c.* ein get. machen *strepere d. constrepere* 2229, *a*
getüncht *calcatus* 377, *c. talcatus c. gypsatus* 1048, *c. testorio pralitus* 1269, *b. calce politus* 377, *c*
gefäß *rhythium* 1938, *c. cacabulum* 345, *b.* s. geschirr.
gevatter *compater; patrinus; sponsor fidei; susceptor* 1561, *d*
geübt *exercitus; exercitatus* 194, *b, d. cultus* 566, *a. subactus* 77, *d. P. sæpe recoctus* 603, *c.* geübter seyn *usu rerum antecedere* 453, *d*
gevierdt *quaternarius* 1883, *a*
gevierdtes *quadrangulum* 144, *d*
gevollmächtigter *legatus cum auctoritate missus* 1229, *d*
gewächs *planta* 1741, *d. germen* 1005, *d. progenies* 1015, *b.* gew. im leibe *scirroma* 2026, *b*
gewachsen seyn *parem esse rei* 1634, *b.* der arbeit gew. seyn *suppeditare labori* 1706, *b*
gewaffnet *armatus* 117, *b. accinctus* 521, *d. succinctus* 523, *a. P. armiger; armifer* 216, *d.* halb gewaffn. *semiermis* 217, *a*
gewahr werden *animadvertere* 151, *c. discere* 720, *a. odorari* 1568, *a. subolere; olfacere* 1576, *c. prævidere* 1501, *d. sentire* 2067, *d. persentiscere; præsentire* 2070, *b*
gewähre thun/gewähren *fidem præstare* 2222, *d.* den kauff gew. *evictionem præstare* 2511, *b.* seines wunsches gew. *voti compotem facere* 583, *d.* seines wunsches gewähret werden *potiri voto; optatis* 1787, *d*
gewährsmann *auctor* 256, *a*
gewährung *præstatio* 2223, *b*
gewalt *vis* 2523, *a. potentia* 1788, *d. potestas* 1789, *d. facultas* 838, *a. imperium* 1649, *c. dictio* 722, *d. dominatus* 741, *c. dominatio d. auctoritas* 257, *c. impetus* 1710, *c.* obere gew. *principatus* 1814, *c. jurisdictio* 1185, *c.* mit gantzer gew. *enixe* 1518, *b. obnixe c.* es ist nicht in meiner gew. *non est in manu mea* 1345, *b.* eines gew. brechen *comprimere cujus impetum* 1710, *c.* gew. zu sprechen *dictatum; dictatoria majestas* 705, *b.* gew. brauchen *inferre cui vim, manus* 880, *c.* gew. geben *inducere cui habenas* 1049, *b.* gew. haben *dominari* 741, *b. valere* 2418, *a.* gew. leiden *accipere injuriam* 402, *b.* gew. thun *vim facere; vim & manus cui inferre &c.* 2523, *c.* 1344, *c. grassari* 1032, *a. manu agere* 1345, *d*
gewaltig *potens, ter,* 1788, *c. imperiosus, e,* 1650, *a.* gew. worte *verborum fulmina* 972, *b.* gew. worte führen *grabiter in quem dicere* 1038, *a.* gew. seyn *agere potestatem* 69, *d.* gew. werden *potestatem adipisci* 173, *a*
gewaltiglich *P. potentius ictu fulmineo* 972, *d*
gewalthaber *dominator* 741, *d. Dynastes* 765, *c*
gewalthaberin *domina* 740, *d*
gewaltsam *violentus, ter,* 2524, *a. vehemens, ter,* 2432, *a. atrox* 251, *c*
gewaltsamkeit *violentia* 2524, *b*
gewaltthätigk. *injuria* 1185, *c*
gewand s. kleid.
gewapnet s. gewaffnet.
gewärtig seyn *exspectare* 2175, *b*
gewäsche *battologia; multiloquium* 302, *d. blateratus abundans* 318, *b.* s. geschwätz.
gewässer / groß gew. *diluvium; diluvio; diluvies* 1302, *a.* schnelles gew. *allubies; allubio* 1301, *d*
gewässert *fluviatus* 924, *d. undulatus* 2543, *c.* gewässerter wein *vinum adaquatum, aquatissimum* 184, *b.* gew. genug seyn *P. satis bibisse* 312, *c*
gewebe *tela* 2295, *a. textum; textura* 2334, *c.* künstlich gew. *Aceset & Helicone opera* 14, *b*
gewehr *telum* 2296, *a. ferrum* 835, *c. res oppugnatoria* 1847, *b.* gew. ergreiffen *arma capere* 216, *b.* gew. niederlegen *hastas dare* 467, *a*
geweißt *dealbatus* 86, *c.* gew. mit kreide *cretatus* 631, *a*
gewellte milch *lac passum* 1658, *d*
gewerbe *commercium* 1394, *b. quæstus* 1869, *a. negotium* 1614, *c. negotiatio* 1615, *b.* gew. mit schiffarth *exercitio navium* 194, *c,* gew. mit allerhand / *mangonicus quæstus; mangonium* 1341, *a.* gew. treiben mit etwas *exercere quid* 194, *a*
gewerbstadt *emporium* 783, *c.* s. handelstadt.
gewesen seyn *fuisse* 2254, *a.* gewesene jahre *retro anni* 1933, *c*
geweyhet *auguratus* 266, *b. auspicatus* 279, *b. augustus* 267, *b*
gewicht *pondus* 1765, *b. libramen* 1256, *a. libramentum b. sacoma* 1975, *b.* das kleinste gew. *ceratium* 479, *b.* gew. gleicher schwere *æquipondium* 44, *a,* 1765, *b.* nach dem gew. verkauffen *sub exagio vendere* 824, *c.* 76, *c*
gewichtstange *halter* 1059, *c*
gewiedmet *dicatus* 701, *a*
gewinn *lucrum* 1290, *d. quæstus* 1869, *a. emolumentum* 782, *d. commodum* 578, *c. præmium* 1795, *d. compendium* 582, *d. brabeum* 330, *d.* kleiner gew. *lucellum* 1291, *a.* schnöder gew. *inhonesti lucri captura* 401, *a.* der ihn austheilet *brabeutes* 330, *d. athlotheta* 248, *b*
gewinnen *capere* 399, *c. quærere* 1867, *c. quæstum facere* 1869, *a. quærere lucrum* 2259, *a. sumtifacere b. vincere* 2509, *b. evincere* 2511, *a. præmiari* 1795, *d. rem facere lucri* 1291, *a. lucrari lucrifacere b. palmam ferre* 1625, *a.* 875, *d. victoriam in manibus habere* 2510, *c.* gew. mit gründen *expugnare quem ratione* 1846, *d.* gew. durch wolthat *emere beneficiis* 780, *c.* erde die schwer zu gewinnen ist / *terra aspera tractatu* 235, *c.* sich gew. lassen *duci mercede &c.* 752, *b*
gewinnreich *quæstuosus, e,* 1869, *b*
gewinst s. gewinn. sparsamkeit ist ein grosser gewinst *magnum est vectigal parsimonia* 2433, *b*
gewirbelt *turbinatus* 2404, *b*
gewirckt *textilis* 2334, *c*
gewirre machen *perplexè agere; perplexari* 1747, *a*
gewiß *certus* 486, *b. exploratus, e,* 1752, *c. indubitatus; indubitabilis; indubius* 751, *c. verus, e,* 2481, *a. natus* 1921, *c. firmus* 907, *a. status* 2217, *a. definitus, e,* 905, *b. profecto* 1324, *a.* s. fürwar. gewisser zeuge *locuples testis* 1281, *c.* gew. todt *mors præsens* 1797, *a.* gantz gewiß *certo certius* 486, *b.* für gew. *affirmatè* 907, *d.* vor gew. halten *persuasum habere* 2241, *b.* gew. machen *firmare* 907, *b.* gew. seyn *liquere* 1272, *a.* nicht gewiß s. ungewiß. etwas gewisses *demensum* 1397, *d*
gewissen *conscientia* 2024, *a. religio* 2913, *d.* auff sein gew. *bona fide* 892, *d.* mit gutem gew. *salvo officio* 1989, *c.* einem ein gew. machen *religionem animo cujus incutere* 1880, *d.* so weit als das gew. leidet *usque ad annum* 187, *a.* böse gew. haben *furiis agi, agitari &c.* 984, *d. conscientia labes in animo habere* 1192, *a. malæ conscientiæ tumultum se sustinere* 1934, *c*
gewissenhafft *religiosus, e,* 1924, *a*
gewißheit *certitudo; certa res* 486, *b.* gew. haben *habere de re, quod liquent* 1272, *b*
gewißlich *ne* 1483, *a.* s. gewiß.
gewitter/rechtmäßiges gew. *temperatio cæli* 2199, *c.* s. wetter; s. ungewitter.
gewitzigt *calamitate doctus* 734, *c*
gewogen *benevolens; benevolus, e,* 2556, *d. pronus* 1827, *b.* gew. seyn *favere* 865, *d. benigno animo in quem esse* 149, *a. benevolentia quem complecti &c.* 2557, *a.* s. günstig seyn.
gewogenheit *benevolentia* 2557, *a.* s. günst.
gewöhnen *adsuefacere* 2247, *b. consuefacere* 1718, *d. condocefacere* 736, *c.* gew. zum bösen *imbuere quem vitus* 1137, *b.* einen anders gewöhnen *deducere quem de statu vitæ suæ* 2217, *c.* den leib zu beugen gew. *corpus ad membrorum flexus formare* 938, *a*
gewohnen *suescere* 2246, *d. adsuescere* 2247, *a. consuescere* 2247, *c. insuescere* 2248, *a. durari ad rem* 765, *c. obdurescere consuetudine* 766, *b. callum obducere* 370, *b. occallescere, c. usu obdurescere & percallescere* 370, *d.* der krieg gewohnen *inbetuere bellis* 2489, *b*
gewonheit *assuetudo* 2247, *b. consuetudo d. mos* 1453, *c. ritus* 1943, *b. disciplina* 721, *b.* gew. halten *solenne servare* 2138, *b.* böse gew. *cacoethes,* 346, *b.* es haben viel die böse gew. *P. tenet insanabile multos cacoethes ibid.* es ist eine gew. draus worden *exiit hoc in usus communis callositatem* 370, *c.* aus der gew. kommen *desuescere* 2248, *b*
gewöhnlich *solennis, ter,* 2138, *a. solitus c. usitatus, e,* 1583, *d. consuetudinarius* 2248, *a. ordinarius* 1597, *d. tritus* 2324, *c.* s. gebräuchlich.
gewohnt *suetus* 2246, *d. assuetus* 2247, *b. adsuefactus ibid. consuetus d.* ich bins von dir gew. *tua consuetudo fert* 875, *c.* ich bin dessen nicht gew. *non est meum* 1183, *d*
gewöhnung *adsuefactio* 2247, *c*
gewölbe *camera* 379, *a. cameratus locus c. testudo* 2332, *b. arcus* 199, *b. fornix* 942, *a.* gew. unter der erden *crypta* 639, *b. hypogæum* 1113, *a.* ründe des gewölbes *convexitas* 2491, *b*
gewölbet *cameratus* 379, *c. testudinatus; testudineus* 2331, *c. arcuatus* 199, *c. laquearus* 1215, *b. con-*

bexus 2491, a. fornicatus 942, b. gewölbte stadtthore P. adverso fornice portæ a. gew. kammer cubiculum in absida curvatum 179, c
gewölcke s. wolcken.
gewölckicht nubilus; nubifer 1540, b. s. wölckicht.
gewonnen debitus 2511, a. gew. geben succumbere 643, a. dare manus 718, a. dare palmam b. hastam abjicere 3062, c. digitum exerere, tollere, 712, c. victoriam cui concedere 2510, c. herbam dare, porrigere 1071, a. manum tollere 1345, a
geworben conductitius 754, a
gewunden nexilis 1500, d. tortuosus, è, s tortilis 2363, a
gewünscht optatus, ò, 1591, d. exoptatus 1593, a. opportunus, è, 1782, d. exspectatus 2175, b. P. dius 715, b
gewürm insectum 1046, a
gewürtz aroma 221, b. condimentum 586, c. amomum 123, c. condimentarium 586, c. unverfälschtes gew. sincerum & inculpatum 123, c
gewürtzt conditus 586, b. aromaticus 221, b. gewürtzter wein aromatites 221, b
geyer vultur 2589, a
geyerschwalben apodes 181, d
gezähmt s. zahm.
gezänck altercatio 104, d. hartes gez. pertinax contentio 486, a. s. zanck.
gezäumt frenatus 954, c. infrenatus 955, a
gezäune septum 2072, a
gezeichnet litteratus 1276, a. gez. seyn signum habere in corne 932, b.
gezelt tentorium; tabernaculum in castris 2304, b. casa 427, d. papilio 1633, b. s. zelt.
gezeuget satus 2082, b. creatus 619, c
geziemen decere 684, c. condecere d. licere 1257, d
geziemend decens 684, d. s. anständig.
gezieret ornatus 1603, a. exornatus 1604, a. cultus 566, a
gezogen gold aurum textile 274, a
gezwungen coactus, coactitius 75, b. gezwungener weise coactè 75, a
gicht morbus articularis 226, d. arthritis 226, a. gicht an händen chiragra 500, c. gicht an füssen podagra 1756, a
gichtbrüchig paralyticus 1638, b
gichtlähmung der glieder paralysis 1638, a
gichtrüben begonia 337, b
gickerer cachinno 346, a
gieb her cedo 452, b
giebel pinnaculum 1731, c. fastigium 861, d. culmen 646, a. apex 170, a
gieß colostra 571, a
gießbecken gutturnium 1046, c
gießkanne guttus 1046, c. clepsydra 548, a
giessen fundere 974, b. in anore gefässe giessen transfundere in alia vasa 977, d. metall giessen conflare metallum 918, d. über den kopff giessen infergere in quem liquores 2463, c
giessung fusio 974, d. fusura d.
gifft venenum 2442, a. virus 5:2, c. toxicum 2367, d. pharmacum 1715, b. fel 863, b. P. carn sices epula 422, b. lurida aconita 19. b. voller gifft seyn in fermento jacere 815, a. gifft auslassen virus acerbitatis evomere 13, b
giftig venenatus 2413, a. venenosus a. virulentus; virosus 2523, a. P. armatus felle venene 869, b. viridis 2519, d. giftiges gemüthe haben natura acerba esse 13, b. giftiger haß acerbissimum odium 12, d
giftkroche rurtur 2408, b. pastinaca 1659, a
giftetrunck / giftetränckle in pocula mortis 1756, d. mortifera potio 1453, a. cantharides; cantharidum succi 394, a
giltig ratus 1925, c. authenticus 280, d
gipfel apex 170, a. cacumen 346, c. capita arborum, montium 413, c. s. giebel.
girren pipire 1733, d. fringultire 959, c. fritinnire, d. garrire 994, d
gitter reticula 1933, a. eisern gitter clathrum 540, b. s. gegitter.
glantz splendor 2189, d. candor 384, b. jubar 1170, a. nitor 1516, b. lumen 1299, a. lux 1308, c. luculentia 1309, b. fulgor 970, d. coruscatio 616, a. radiatio 1908, a. P. aura 170, d. 273, d. glantz / bleyertz molybdena 1440, a. lapis plumbarius 1754, b. gl. aus den augen oculorum radii 1907, b
gläntzen nitere 1516, a. enitere, 1517, a. splendere 2189, c. splendescare 2190, c. resplendere d. radiare 1907, c. micare 1401, c. fulgere 970, c. candescere 384, a. coruscare 615, d. renidere 1510, a. refulgere 971, c. P. videre 1939, a. P. clara repercusso reddere lumina Phœbo 1881, b. gl. wie ein edelstein gemmare 998, d. gl. wie feuer rutilare 1968, a
gläntzend splendidus, è, 2190, a. nitidus, è, 1516, c. fulgens 970, c. radians; radiatus 1907, c. coruscus 615, d. luculentus 1308, d. stellans 2204, d. gl. werden nitescere 1516, b. splendescere 2189, c. gläntzende lichter P. florentia lumina flammis 921, c. gl. machen in splendorem dare 2189, d
glas vitrum 2529, b. das vitreum, c. roth gl. Hemanthinum 1054, a
gläsern vitreus 2529, c
glasefenster specularia 2180, b
glaser / glasmacher vitriarius 2529, d. specularius 2130, c. hyalurgus 1109, c
glasgrün hyalus 1109, a
gläslein phengites 1717, a
glasmahler encaustes 784, b.
glasmahlerey encaustice 784, b
glasiren figulinum opus encausto pingere 784, b
glasuren crustare 637, d. incoquere 603, a
glatscher s. plauderer.
glätschicht garrulus 945, a
glatt expolitus 1759, d. limatus, à, 1262, d. nitens 1516, a. glaber 1015, d. rasilis 1908, d. lævis 1207, b. obesus 772, d. pumicatus 1852, c. gl. papier dentata charta 691, d. glatte stirne frons explicata; exporrecta 960, c. gl. worte phaleratus dicta 1714, c. delinimenta 1237, d. delinitica verba 1238, a. gl. worte geben blandioribus alloquiis aliquem prosequi; blandimenta alicui dare; magna blandiloquentia alicui supplicare 317, a. sqq. s schmeichlen. gl. worte geben umb des beyfalls willen suffragia eblandiri 316, c. s. geschmiert.
glätten / glatt machen polire 1759, b. pumicare 1852, c. glabrare; deglabrare 1016, a. lævigare; lævare 1207, b. lubricare 1288, d. limare; lima polire 1262, c. radere 1908, d. dolare 739, a. dedolare b. erugare 1958, c. glatt werden glabrescere 1016, a
glattlicht lubricus 1288, c
glaube fides 892, a. credulitas 624, a. sonderlicher gl. hæresis 1057, a
glauben credere 613, b. adcredere 624, b. fidere 893, c. habere fidem 892, b. habere cui fidem 1050, c. præbere fidem 1791, d. pro certo habere 1818, a. animum inducere 148, b. sperare 2182, c. nicht gl. desperare 2182, d. derogare cui fidem 1947, b. ich kans nicht glauben mihi non fit verisimile 906, b. ich gl. auch ihm nicht nec eum audio 260, a. es mag es ein ander glauben credat Judæus Apella, non ego 168, c
glaubensbekäntnüs symbolum 2272, b. fides 893, a. confessio 863, a
glaubhafftigkeit probabilitas 1820, c
glaubig fidelis 894, a
glaubiger creditor 623, c
glaublich credibilis 624, a. probabilis, ter 1820, b. consentaneum 2070, a. opinabilis 1587, d. pronus ad fidem 1817, a. persuasibilis, lior 2241, c. glaubl. machen probare 1820, b
glaubwürdig authenticus 280, d. classicus 540, a. glaubw. machen; s. versichern.
gleich similis, ter, 2113, c. consimilis 2114. b. assimilis, a. æqualis 46, a. æmulus 39, c. geminus 997, d. gemellus 998, a. par 1634, a. compar c. parilis 1635, a. planus 1742, c. directus, è, o, 1918, d. rectus, è, 1920, a. commodum 579, b. gleich (eben) æquus & planus 41, d. prorsus 1833, b. fast gl. suppar 1634, d. gleiches recht haben æquo & pari jure vivere cum aliquo 42, a. gleicher weg expeditum iter 1705, b. gleiche theilung æquabilis partitio 45, c. gleiche weite æquilatatio, 43, c. gleicher art congener 1003, d. gl. alters æqualis 46, a. in gl. schuld affinis culpæ 904, c. zu gl. zeit lebend coætaneus 56, c. gleich abmessen intervallis æqualibus metiri 1396, d. gleich austheilen æquabiliter dispertire 45, c. æqualiter distribuere 45, b. gleiches mit gleichen vergelten gratiam referre 1033, a. gleich und gl. gesellt sich gern par pari jungatur 1175, d. malus cum malo colliquescit voluptate 1272, c. simile gaudet simili 2113, d. sequitur perca sepiam 2072, b. formica cum est formica, cicada cicadæ 940, d. cascus cascam ducit 427, d. graculus graculo assidet 1015, a. gleiche brüder gl. kappen æqualitas non parit bellum 46, b
gleich als tanquam 2287, b. quasi 1579, a. instar 2152, c. similiter ac si; juxta ac si 1190, a. perinde ac &c. perinde quasi &c. 1143, a, b. ceu 490, a. atque; æque ac 244, c. gleich als ein smaragd ad smaragdum 24, d
gleich auff perruptus 1962, b. gleich (berg) auf pari acclivitate nascens 553, d. gleich (berg) unter æqualiter declivus 554, a
gleich daher indidem 1143, c
gleich ewig coæternus 57, b. P. comperpetuus.
gleichen / gleich seyn simulare 2116, d. æquivalere 2419, c. æquipollere 1761, a. accedere ad similitudinem cujus rei 413, b. repræsentare 1298, a. einander gl. seyn habere similitudinem inter se 2113, d. einem gl. seyn ore quem referre &c. 883, b. gl. seyn an stärcke æquiparare quem corporis viribus 43, d
gleicher gestalt (weise) pariter 1634, c. item 1168, b. similiter 2114, a
gleichfalls s. gleicher gestalt.
gleichförmig conveniens, ter, 2447, c. æquabilis 45, c. concolor 570, b. conformis 938, c. consentaneus 2070, a. congruus, ens, enter 1042, c. gleichf. machen (stellen) conformare 938, c
gleichförmigkeit æquabilitas 45, c. convenientia 2447, d. commensus 1397, c. concentus 391, c. symmetria 2272, c
gleichgiltig seyn æquipollere 44, a. æquivalere 44, a
gleichgiltigk. æquipollentia 44, a
gleichgesinnt unanimus, us, 150, c. communis 581, a. gleichgef. hertz æquus animus 42, d. gleichgef. seyn una mente & voce consentire 2069, d. eadem æque studere ac nolle 42, d
gleichheit æquitas 44, a. conformitas 938, d æquatio 45, b. paritas 1635, a. unitas 2549, c. proportio 1654, b. congruentia 1042, c. simil. tudo 2113, d. æquiparatio 43, d. æqualitas 46, a. analogia &c. 133, b. indifferentia 879, c. instar 1152, d
gleichjährig coætaneus 56, c. coævus; æquævus 59, d
gleichlauten consonare 2152, c
gleich machen æquare &c. 45, b. adæquare; coæquare d. configurare 902, d. pensare 1684, a. compensare, c. bostire 1106, a. complanare 1743, b. solidare 2141, c. mit wallzen gl. machen pavicula coæquare 1668, d. paviculare; circumpavire 1669, a. das krumme gleich machen curva corrigere 665, b
gleichmachung adæquatio; exæquatio 45, d
gleichmäßig æquus 42, a. s. gleich.
gleichnüs comparatio 1635, c. parabola 1636, c. similitudo 2114, a. imago 1135, b
gleichnisweise parabolice & figurate 1636, d
gleichrichten dirigere 1918, b
gleichschätzen æquiparare aliquid ad aliquam rem, vel alicui rei 43, d. parem quemquam cui ponere 1766, c. sich den niedrigen gleichsch. exæquare se cum inferioribus 45, d
gleichschätzig æquipanabilis 43, d
gleichsviel toties 2367, a. tantidem; tantundem 2288, b
gleichstellung conformatio 938, d
gleichthun einem andern æquiparare quem facilè 43, d. nicht gl. thun abesse à quo 2154, c
gleichviel achten juxta æstimare 1190, a
gleichung s. gleichheit; gleichnüs.
gleichwerden planescere 1743, b.
gleichwichtig æquilibris 42, c
gleichwie sicut 2098, d. velut 2439, d. quemadmodum 1894, b
gleichwohl atque 244, d. autem 280, c
gleichzu æqualiter 46, b. recta via 2491, c
gleissen nitere 1516, a. nitescere, b. splendescere 2189, c
gleißner simulator, trix &c. 2117, b. hypocrita 1112, d
gleißnerey hypocrisis 1113, a
glett lithargyrium 1276, d. spuma argenti 2195, a
glied / gliedmaß membrum 1373, c. artus 126, b. glied in der ordnung der soldaten juxum 1175, c. glied am rohr oder stengel nodus arundinis 1523, a. internodium d. dem es in gliedern leget / cujus vehementer artus laborant 126, a
gliedweise / ein glied nach dem andern articulatim 227, a
glimmen ardescere 200, d
glimpf bonitas 325, b. placiditas 1739, c
glimpflich placidus, e, 1739, b
glintzen nitere 1516, a
glocke campana 380, a
glockenblume helxine 1068, c. smilax 2131, a

glöcklein *tintinnabulum* ; *tinnimentum* 2352, *b.* *campanula* 380, *b.* *nola* 1524, *a.* *codones* 558, *c*

glorwürdig *glorioſus* 1010, *c*

glück *ſors* 943, *a.* *ſors* 2162, *a.* *proſperitas* 1814, *d.* *res ſecunda* 2049, *b.* *res bona, optima* 1931, *a.* *P. deceptrix hominum fortuna* 404, *d.* gut gl. *ſtatus fortunæ proſper* 1834, *c.* zu groſſem glück *forte fortuna* 943, *b.* glück im kriege *belli Mars* 1353, *a.* gl. und unglück *fortuna* 944, *c.* *fatum* 864, *c.* gl. und ungl. haben *fortuna varia conflictari* 916, *d.* glück auf den weg *bene ambula & redambula* 325, *c.* viel glücks darzu *multe* 1320, *a.* *bene vertat tibi; qua res tibi bene feliciterque vertat* 325, *b.* wie das gl. fällt *ut res dant ſeſe* 727, *d.* bey gutem gl. *ad omne votum fluente fortuna* 2563, *c.* das gl. will mir wol *P. flat, felix aura ſecundaque meis* 270, *c.* gl. geben *ſecundare* 2049, *d.* *ſucceſſus proſperos dare* 458, *b.* *proſperare quid* 1834, *d.* das gl. läst ſich wol an *blandiuntur cœpta fortuna* 316, *c.* ſich in das gl. ſchicken *bene ferre magnam fortunam* 325, *b.* ſein gl. verlauffen *fugere prater caſam* 1375, *c.* ſein gl. verſuchen *aleam jacere* 89, *d.* glück haben *divina ſuffragatione foveri* 951, *c.* *uti fortuna* 2944, *d.* nicht ſo viel gl. haben als ein anderer *eſſe fortuna aliquo inferiorem d.* wer das glück hat führt die braut heim *fors domina campi* 380, *d.* der weder Stern noch gl. hat *cui bona felicitas omnes adverſa ſunt* 879, *a.* nicht gl. als recht haben *dormientis rete ingredi* 946, *a.*

glücklich *ſanctus* 867, *a.* *ſecundus* 2049, *a.* *proſper, è* 1834, *c.* *perproſper* 1835, *a.* *dexter; dextrè*, 696, *b.* *aura ſecunda* 270, *c.* *non invita Minerva* 1410, *a.* glückl. ſeyn *florere* 923, *a.* glücklich machen *beare; beatum facere* 303, *c.* *ſecundare* 2049, *d.* glückl. wagen *auſo potiri* 259, *c.* es gehet alles glückl. *omnia ex ſententia cedunt* 452, *d.*

glückſelig *felix* 869, *c.* *felicitèr* 870, *a.* *fortunatus, è* 945, *d.* *auſpicatus, è* 279, *b.* *beatus, è* 303, *c.* *beatulus; perbeatulus* 304, *a.* *lætus* 1206, *b.* *quem res delectant ſecundæ* 323, *d.* *cui ad voluntatem ſemper res proſperæ fluunt* 923, *a.* *maximis fortunis ornatus* 943, *a.* *cui divinitus adjuncta fortuna* ibid. *quem fortuna complexa eſt, b.* *fortuna nimium quem fovet, cujus bonis valde ſunt jucundi* 2453, *d.* *alba gallina filius* 992, *b.* *ſuus filius* 898, *c.* glückſ. tag *dies alba, candida* 86, *a.* *dies lætus notandusque candidiſſimo calculo* 366, *b.* glückſ. ſeyn *dextre fortunæ uti* 696, *c.* *Deum eſſe; Deorum vitam adipiſci* 695, *d.* *regis annulum habere* 1047, *a.* *P. in roſis vivere* 1951, *a.* *digito cœlum attingere* 703, *a.* *cœlum vertice tangere* 358, *c.* *ſumma contingere ſidera plantis ire polo nitidoque errare per axes*, ibid. *captum cœleſtem orientem conſpicere* 397, *a.* glückſ. machen *fortunare* 945, *d.* glückſ. leben führen *bene bregue vivere* 304, *a.* glückſeliger weiſe *auguratò* 266, *b.* *inauguratò*, *d.* glückſ. werden *felicitatem adipiſci* 173, *a*

glückſeligkeit *felicitas* 870, *a.* *fauſtitas* 867, *b.* *beatitudo; beatitas* 304, *a.* *bonarum rerum conſuetudo* 323, *d.* *P. candida fata* 384, *d*

glücken *ſuccedere* 457, *d.* *cedere bene &c.* 452, *d.* *proſperè evenire, cedere* 1834, *d.* *evenire bene ac feliciter, proſperè* 2448, *d.* *contingere* 2286, *c.* es glückt nicht allemal *non omnia cadunt ſecunda* 347, *d*

glucken *glocire, glocitare* 1019, *c.* gl. wie ein huhn *cucurire* 644, *b*

gluckglaß *baucalium* 303, *b*

gluckhenne ſ. brüthüner; ſ. ſiebengeſtirn.

gluckſen *ſingultire, ſingultare* 2119, *c*

glückstopff *urna* 2572, *d*

glückswurff *jactus Venereus* 2456, *b*

glückwunſch *gratulatio* 1037, *a.* *gratulatoria epiſtola* ibid. *congratulatio b.* *acclamatio* 535, *b*

glückwünſchen *gratari* 1036, *c.* *gratulari* ibid. *congratulari* 1037, *a.* der da glückwünſchet *gratulator; gratulabundus* 1037, *a*

glüen *ignire* 1131, *c.* *candere* 383, *d*

glüend *candens* 383, *d.* *igneus* 1131, *c.* *ignitus* ibid. gl. kohle *carbo candens* 416, *b.* gl. wein *vinum ferbefactum, defrutum* 887, *a.* glüend machen *candefacere* 384, *b.* *candificare b.* glüend werden *ignueſcere* 1131, *c.* *excandeſcere* 384, *a*

glutpfanne *foculus; batillum* 928, *b*

gnade *clementia* 546, *c.* *gratia* 1033, *b.* *indulgentia* 1145, *b.* gn. Gottes *pax Dei* 1671, *a.* durch Gottes gn. *ope & auxilio Dei* 283, *d.* dieſe gn. habe ich von Gott *eſt iſtuc datum* 728, *c.* umb gn. bitten *orare veniam* 2444, *b.* *implorare & expoſcere cujus miſericordiam* 1418, *a.* anderer leute gn. leben *aliena miſericordia vivere*, ibid. da iſt keine gn. *oleum non eſt in lecytho* 1229, *a.* zu gn. annehmen *in gratiam recipere* 1033, *b*

gnadenwahl *prædeſtinatio* 695, *a*

gnädig *clemens* 546, *a.* *propitius* 1831, *a.* *æquus* 42, *b.* *dextrum numen* 696, *b.* *indulgentiſſimus* 1145, *a.* ſ. barmhertzig.

gnätzig ſ. krätzig.

gnung/ gnüge ſ. genung.

gold *aurum* 273, *d.* fein gold *obryzum* 1559, *a.* dem gold gleich werden *aureſcere* 274, *a.* gold drunter ſilber iſt *electrum* 776, *b.* er iſt nicht mit golde zu bezahlen *non carus eſt auro contra* 595, *b.*

goldarbeiter *bractearius; inaurator; bracteator* 332, *c.*

goldammer *lagopus* 1208, *a*

goldbach *chryſorrhoas* 508, *a*

goldbergwerck *aurifodina* 274, *b.* ſ. goldgrube.

goldblätlein *bractea, bracteola aurea* 332, *b*

goldblumen *caltha* 373, *d*

goldbraſme *chryſophrys* 507, *d*

goldbrüche *metalla auraria* 1395, *d*

golddrat *aurum textile* 274, *a*

gölden ſ. gülden.

goldertz *metallum aurarium* 274, *a*

goldfarb *luteus* 1308, *a.* *luteolus a.* *aureolus* 274, *c.* *auratilis* 275, *b.* *P. auricolor* 570, *b.* ſ. gülden; goldgelb.

goldfinger *digitus annularis* 152, *c.* 713, *a*

goldfiſch *chryſon; odera* 508, *a*

goldfore *auratus* 271; *a*

goldgänge *vena auri* 2440, *b*

goldgelb *flavus* 914, *a.* *rutilus* 1967, *c.* *auripigmentum* 276, *a.* goldg. an haaren *P. auricomus* 275, *d.* *chryſocomus* 507, *b.* goldg. haar *aurea caſaries* 274, *b*

goldgeyer *harpa* 1061, *d*

goldgrube *arrugia* 222, *a.* *auraria* 274, *b*

goldgülden *aureus* 274, *c*

goldhänlein *regulus* 1922, *b.* *trochilus* 2388, *c*

goldkäfer *cantharis* 394, *a*

goldkörnlein *pſegma* 1838, *b.*

goldmacher kunſt *alchymia* 87, *d.*

goldmahler *deaurator* 275, *c*

goldſand *auroſa arena* 274, *a.* *baluca; ballux* 294, *c*

goldſchaum *chryſitis* 507, *b*

goldſchläger *bractearius* 332, *b.* *aurifex* 274, *a*

goldſchmidt *faber auratius* 274, *b.* 852, *d.* *anaglyptes* 131, *d.* *aurifex* 274, *a*

goldſchmidsladen *aurificina* 274, *a*

goldſchwanger *P. aurifer* 274, *a.* *auriger d*

goldswerth/ der mann iſt goldsw. *hunc hominem decet auro expendi* 1685, *d*

goldſtück *ſolidi auri ſcalatura* 357, *d*

goldwage/ der alle worte auff die goldw. leget *verborum penſitator ſubtiliſſimus* 1684, *b*

goldwäſche *chryſoplyſium* 507, *d.*

goldwitterung *ſegullum* 2081, *a*

goldwurtz *albucum* 85, *a.* *haſtula regia* 1063, *a.* *aſphodelus* 236, *d*

gönner *fautor, trix; favitor* 866, *b*

gorck *ſuber* 1242, *d*

goſſe *latrina* 1222, *a.* *emiſſarium* 1424, *d.* *incile* 1141, *c*

Gott *Deus* 695, *b.* *Divus* 725, *d.* *numen* 1544, *c.* *optimus maximus* 1327, *a.* *P. arbiter, orbis* 190, *a.* *altitonans pater* 105, *c.* *probidus æther* 57, *c.* *cunctiparens* 650, *a.* von Gott *divinitus* 726, *d.* wills Gott *ſi dii placent* 2097, *b.* da Gott für ſey *quod omen Deus avertat* 2473, *d.* *dii meliora!* 695, *c.* *quod Deus avertat* 1579, *a.* irrdiſcher Gott *cælo demiſſus, delapſus* 358, *b.* vor einen G. wollen gehalten ſeyn *affectare divinitatem* 843, *a.* als mir G. helffe / *ita me Deus amet* 120, *c.* Gott kan eine zeche borgen *ſero molunt Deorum mola* 2091, *b*

götter *dii* 695, *b.* *ſuperi* 2263, *b.* *cæleſtes* 359, *a*

götterſpeiſe *ambroſia* 112, *c*

göttertranck *nectar* 1500, *b*

gottesacker *ſepulcretum* 2071, *b.* *cœmeterium* 558, *d*

gottesdienſt *religio* 1923, *d.* *cultus Dei* 566, *a.* *cultura Dei c.* *ſacra* 1971, *c.* *ceremonia publica* 360, *b.* gottesd. abwarten *rem divinam facere* 1930, *a.* 726, *a.* den gottesd. beſchützen *certare pro aris* 928, *b*

gottesfurcht/ gottſeligk. *ſanctitas* 1992, *d.* *pietas* 1737, *c*

gottesfürchtig/ gottſelig *pius, è* 1737, *a.* *religioſus, è* 1924, *a*

gottesgelehrter *Theologus* 2340, *c.* *divinorum tractator eloquiorum* 2371, *b*

gotteskaſten *arca numinis* 191, *c*

gotteslästerer *blaſphemus* 317, *d*

gotteslästerung *blaſphemia* 317, *d*

gottespfennig *arrha ſ. arrabo* 221, *c*

gottes verſehung *fatum* 864, *c*

gottheit/ göttligkeit *deitas* 696, *a.* *divinitas* 726, *d.* *numen* 1544, *c*

göttin *dea; diva* 725, *d*

göttlich *divinus* 726, *a.* *cœleſtis* 359, *a.* *auguſtus* 288, *c.* *P. enthens* 787, *c.* *ambroſius* 112, *d*

gottloß *impius, è* 1737, *d.* *profanus, è*, 855, *b.* *nefarius, è*, 859, *d.* *improbus, è* 1819, *d.* *ſacrilegus* 1974, *d.* *homo ſine ulla religione* 1923, *d.* *irreligioſus* 1924, *d.* gottlose *nec ara illis nec fides* 187, *b.* für gottloß halten *in religionem trahere* 933, *d*

gottloſigkeit *impietas* 1738, *a.* *irreligioſitas* 1924, *b.* *improbitas* 1820, *a*

götze/ götzenbild *idolum* 1128, *c.* *ſimulacrum* 2117, *b*

götzenbilder *carioſorum monſtra deorum* 420, *a*

götzendiener *idololatra, træ*, 1128, *d.* *dæmonicola* 674, *d*

götzendienſt *idolorum cultus* 1128, *c.* *idololatria, d*

götzenhauß *idoleum* 1128, *d*

götzenopffer *idolothytum* 1129, *a*

götzentempel *fanum* 855, *a.* *delubrum* 688, *b*

götzen ſ. köcken.

grab *ſepulchrum* 2071, *b.* *cinerarium* 514, *a.* *arca* 361, *a.* *conditorium* 587, *b.* *conditivum c.* *tumba* 2398, *b.* *tumulus* 2400, *b.* *requietorium* 1899, *d.* *ſarcophagus* 2001, *a.* *cella prona* 461, *b.* *urna* 2572, *c.* *buſtum* 2574, *b.* einen fuß im grabe haben / *alterum pedem in cymba Charontis habere* 495, *a.* zu grabe gehen *in funus ire, prodire* 744, *c.* 789, *a*

grabeiſen *calum* 337, *d.* *marra* 1352, *d.* *ſcalper* 2012, *b.* *ſcalprum b*

graben *foſſa* 928, *d.* *foſſatum* (kleſſer) *barathrum* 295, *c.* *incile* 1141, *c.* *fovea* 947, *b.* *colliquia* 1273, *b*

graben/ ausgraben *calare* 357, *c.* *ſcalpere* 2012, *d.* *forare* 942, *c.* *locum ſubigere bipalio* 314, *c.* *fodere* 928, *c.* das graben *foſſio l. foſſura* 929, *a.* graben einen brunnen *ſuſcitare & elicere fontem* 1101, *a*

gräber *foſſor* 929, *a*

grabmahl *monumentum* 1444, *a.* *cenotaphium* 465, *c.* *honorarium tumulus* 466, *a*

grabſcheid *futrum* 1968, *b.* *bipalium* 314, *c.* *pala* 1621, *b*

grabſchrifft *epitaphium* 805, *b.*

grabſtätte *locus* 1280, *a*

grabſtein *cippus* 515, *d.* *monumentalis lapis* 1444, *b*

grabſtichel ſ. grabeiſen

grabſtickel ſ. grabſcheid.

graff *comes* 573, *b*

gräfflich *comitibus* 575, *d*

grafſchafft *comitatus* 575, *b*

gram *exoſus, peroſus* 1567, *c.* die einander nicht mehr gram ſind / *inter quos odia ſublata ſunt*; 1567, *b.* gram ſeyn / *eſſe a quo animo alieno* 93, *b.* ihm ſelbſt gr. ſeyn *diſplicere ſibi* 1739, *c.* gram werden *odium in quem concipere* 404, *a.* ſ. verhaſt; ſ. gehäßig.

grammatick *Grammatica; literatura* 1030, *a.* *P. Palæmonis ars* 1621, *b*

grämen ſich kranck *ægritudine affici, debilitari* 34, *b.* ſ. härmen.

grämpler *mango* 1340, *d*

grämung *anxietas* 167, *a.* ſ. harm.

gran; 4. gran *ſiliqua* 2111, *b*

granatäpffel *malum punicum, granatum* 1331, *d.* *malum granatum*, 1031, *c.* ſüſſer gr. *malum apyrinum* 181, *d*

granatäpffelsblüt *cytinus* 672, *d.* *balauſtium* 291, *c*

granate *malleolus* 1330, *c*

granaten häutlein *ciccus* 510, *d*

graß *gramen* 1029, *d.* gr. das ſich beſaamet / *ſarmentum ſcientibus* 2062, *c.* gr. wachſen hören *ſcire, quod in aurem rex regina dixerit &c.* 1180, *d.* *ſcire, quomodo Jupiter duxerit Junonem* 1181, *b.* ins gr. beiſſen *profundere ſpiritum in acie* 977, *a.* von graß *gramineus* 1029, *d*

graſen *falce reſecare* 852, *a*

graſegrün *praſinus* 1802, *c.* *viridis* 2519, *d.* *herbeus, herbidus* 1071, *b*

gräſerey

graserey *ager graminosus* 1629, *d. pratum* 1802, *c*
graßlilgen *phalangites* 1713, *d*
graßmucke *agithus* 36, *b. cutruca* 664, *a*
graßschnepff *rusticula minor &c.* 1966, *b*
graßsichel *falx fœnaria* 932, *c*
graßiren *grassari; degrassari* 1032, *a*
grasung *pabulatio*, 1617, *c*
gräte *spina* 2185, *b.* gr. heraus thun / *exossare* 1611, *a*
grau *canus* 394, *d. incanus* 395, *a. cinereaceus, cinereus* 523, *c. glaucus* 1077, *d.* gr. werden *canescere* 395, *b. incanescere b.* der anfänget gr. zu werden/ *interspersus rarâ canitie b.* gr. seyn/ *canere* 395, *b.* gr. vor der Zeit *præcanus* 395, *b.* halbgrau *semicanus b.* gr. haare *cani* 395, *b. senectutis insignia c. capitis albitudo* 86, *c.* gr. haare färben *caniciem inficere* 395, *c.* gr. haupt *candidum caput* 384, *d. canities* 395, *c*
grauanglicht *glaucopis* 1018, *a*
grau bekleidet *leucophæatus*, 1243, *b*
grauen *horror* 1101, *b. reformidatio* 941, *d. nausea* 1495, *a.* grauen haben *formidare, reformidare quid* 941, *c.* es grauet mir *horreo* 1102, *b. horror animum subit, perstringitur horrore animus* 1101, *b*
graupen *halica* 1053, *a.* graupen-muß *ptisanarium oryza* 1839, *b*
grausam *ferus* 873, *b. efferus, efferatus immanitate c. horrendus* 1102, *c. exsecrabilis*, 1974, *a. fabus* 1975, *d. dirus* 719, *a. durus* 763, *d. atrox* 251, *c. immitis*, 1419, *d. crudelis* 636, *c. inhumanus* 1095, *a. immanis ter* 1138, *a. trux* 2392, *c. truculentus d. truculenter* 2393, *a.* gr werden *crudescere*, 636, *b*
grausamkeit *sævitia* 1975, *d. crudelitas* 638, *c. immanitas* 1138, *b. diritas* 719, *a. feritas* 873, *c. inclementia* 547, *a. atrocitas* 251, *d.* gr. ausüben *emittere aculeos crudelitatis in quem* 22, *a*
grausen s. grauen.
greiß *gryps, gryphus* 1043, *b. camelopardalis* 378, *d*
greiffen *tangere* 2285, *b.* gr. umb sich *serpere* 2086, *c.* gr. unter die arme *labentem fulcire re, fortuna, fide* 969, *d.* gr. nach anderer leute gut *manus alienis bonis afferre* 877, *c.* gr. zur wehre *arma capere* 399, *a. arma capessere* 400, *a*
greiflich *sensibilis P. sentilis* 2968, *c*
greiner *plostor* 1752, *a.*
greinerlein *acredula* 19, *d*
greiß *decrepitus* 686, *a. capularis senex* 411, *d.* s. alt.
grempelkamm *carmen* 422, *d*
grempeln *carere; carminare* 422, *d*
gremsig *argemone* 206, *c*
grentze *fines* 903, *c. meta* 1395, *b. terminus* 2323, *a. ora* 1593, *b.* gr. setzen *definire* 905, *a. determinare* 2323, *c.* gr. scheiden *limitare, i*, 1264, *b*
grentzen mit einander *collimitare* 1264, *b*
grentzend *limitaneus* 1264, *b*
grentzfestung *propugnaculum oppositum hostibus* 1847, *b*
grentzscheider *finitor; agrimensor* 904, *a*
grentzscheidung *confinium* 905, *a. collimitium* 1264, *c.* grentzsch. machen *cancellare regionem* 382, *b*
grentzsoldaten *riparienses milites* 1942, *d*
grentzstein *cippus* 526, *a. limes* 1264, *a. arca; arcatura* 192, *a. lapis sacer* 1213, *b. cancelli* 382, *a. terminalis lapis* 2323, *a*
grentzung *limitatio* 1264, *b*
greßlich *torbus* 2366, *c.* s. greulich.
gretscheln *baricare* 2425, *c*
greuel *monstrum* 1446, *c. abominatio; abominamentum* 1579, *b.* gr. haben *abominari* 1579, *b. detestari* 2331, *c*
greulich *distortus* 2364, *c. cruciabilis* 638, *d. immanis, ter*, 1138, *a. torbus* 2366, *c. fœdus c*, 931, *b. dirus* 719, *a. furialis, ter*, 985, *a. detestabilis* 2331, *c. horridus, è* 1101, *d. perhorridus; horribilis* 1101, *d. funestus* 982, *a. trux* 2392, *c. inconditus* 588, *d. sævus* 1975, *d. immanitate efferatus* 1138, *b. magicus, è*, 2369, *a. atrociter* 251, *d. charon* 495, *b.*
greuligkeit *immanitas* 1138, *a*
griche *Græcus* 1028, *d. Grajus, P. Grajugena* 1029, *c. Græcigena* 1014, *c. Pelasgus* 1676, *c. Argivus.*
griechenland *Græcia* 1028, *c. P. Argos* 208, *c. Hellas* 1017, *b*
griechisch *græcus, è*, 1029, *a. Argolicus; Argolus; Argous* 208, *c.* gr. können *facundia græcitatis pollere* 1029, *c*
griechischweissenburg *Alba græca* 84, *a. Taurunum* 2191, *a*
griel *rupex* 1964, *c*
grieß *fabulum* 1969, *c. glarea* 1017, *d. arena* 205, *c. crimnum* 632, *b*
grießig s. sandicht.
griff *manubrium* 1347, *a.* gr. am degen *capulas, um* 411, *d.* listige gr. *machina* 1319, *a. artes* 223, *a.* im gr. haben *in numerato habere* 1546, *c*
griffel *stylus* 2240, *a. radius* 1907, *b. cestron* 488, *b. calum* 375, *d. graphium* 1031, *c. rabies* 1905, *d*
grimm *rabies* 1905, *d. acerbitas* 13, *b. sævitia* 1975, *d. furor* 984, *c. indignatio* 715, *b*
grimmen im leibe / bauche *tormina cholerica* 503, *c. intestinorum rasiones* 1158, *d. lermina* 2464, *a. colicus dolor* 568, *d. tormina, torsiones stomachi* 236, *a.* der das gr. im bauche hat *iliosus* 1132, *d*
grimmig *ferreus ac ferus* 885, *d. rabiosus, è*, 1906, *c. tristis* 2385, *c. tetricus* 2333, *d. efferus, effertus* 873, *c.* gr. feind *amarus hostis* 108, *c. atrox* 251, *c.* s. grausam.
grimmigkeit *atrocitas* 251, *d.* s. grausamkeit.
grind *ulceris crusta; crustula* 637, *c. ichores* 17, *b.* böser gr. *psora* 1838, *d.*
grindkraut *erigeron* 811, *b*
grob *asper* 235, *d. crassus* 621, *d. male moratus* 1454, *b. hirtus* 1088, *b. inscitus, è*, 836, *c. rudis* 1956, *b. imperitus c* 1694, *b. silvestris* 2112, *b. putidus c*, 1858, *d. pingui minerva* 1730, *c. horridus, è*, 1101, *d. rusticus, è* 1965, *c. impolitus, è*, 1760, *a. inhumanus, è*, 1095, *a. agrestis* 64, *a. incultè* 568, *a. hebes* 1064, *c. insubidus, è*, 2243, *a. durus* 764, *a. minerva pingui, crassa* 1410, *a. imperitus è* 1694, *b. rudis* 1956, *b. barbarè; rusticè; barbaricè* 298, *c. grossus* 1041, *a. impudens, ter* 1842, *a.* gr. scherz *scurrilis jocus* 2040, *b.* etwas gr. *subobscenus* 1519, *d.* zu gr. seyn *laborare pinguitudine nimiâ* 1731, *a.* gr. rede *oratio fragosa* 949, *b.* gr. speise *asper victus* 235, *c.* gr. saue *Bœotica sus* 329, *d.* es ist aus dem gröbsten *jam est exasperatum*, 231, *b*
grobheit *rusticitas* 1966, *a. arcadici mores* 192, *b. impudentia* 1842, *a. barbaria; rusticitas; ruditas* 297, *d.* grosse gr. *stupiditas* 2238, *c. irreverentia* 2463, *a. diritas morum* 719, *a. ruditas* 1956, *c. inhumanitas* 109, *a. asperitas agrestis* 236, *b*
grobschmid *faber ferrarius* 832, *d*
groll *odium* 1567, *a. simultas* 2118, *b. rancor* 1910, *c.* gr. in hertzen haben / wudeln lassen *stimulis inimicalibus excitari* 118, *b*
groschen *numisma* 1548, *b.* 16. gr. *stater* 2200, *a*
groß *magnus* 1326, *b. insignis, ter* 2105, *c. bastus, è*, 2427, *c. amplus* 125, *d. spatiosus* 2168, *b. almus* 98, *b. augustus* 26, *a. nobilis* 1521, *d. impensus* 1686, *b. procerus, è*, 1822, *b. capax* 401, *c. arduus* 201, *c. numerosus* 1546, *a. colossæus; colossicus* 571, *b. decumanus* 681, *c. crassus* 621, *d. profundus* 978, *c grandis* 1030, *b.* etwas groß *grandiusculus, c.* sehr/überaus groß *ingens* 1150, *a. insanus, è*, 1997, *a. pergrandis; pragrandis; subgrandis* 1030, *c. infinitus* 905, *c. immanis, ter* 1138, *a.* nicht groß *degrandis* 1030, *d.* wie gr. *quantus* 1876, *d.* gr. und faul *arcadicum germen* 192, *b.* allzugr. schiffe *navigia quæ modum excedunt* 455, *b.* der gr. dinge thut *factiosus* 841, *c.* gr. stück *P. abida pars* 163, *a.* gr. freude *lætitia effusa* 976, *b.* gr. reichthum *aucta exaggeratæque fortunæ* 66, *a.* gr. glück *excitata fortuna* 515, *c.* gr. geschrey *clamor excitatior* 515, *c.* gr. Rind *bos eximia, mirandæ magnitudine ac specie* 329, *d.* gr. schmertz *gravitas doloris* 1038, *a.* grosse hansen *procerus* 1822, *a.* wenn sich grosse rauffen/ müssen es die kleinen entgelten *inferior horret, quicquid peccat superior* 1146, *d.* groß machen *exaggerare*, 66, *a. amplificare* 127, *a.* großm. sich selbst *semet augere* 264, *a.* zu groß machen *superjacere augendo fidem* 1121, *c.* groß werden *grandescere* 1030, *d. ingrandescere* 1031, *a.* s. zunehmen.
großachten *magnificere; magnificare* 1328, *a. magnipendere, b*
großachtbarkeit *claritas; claritudo; amplitudo; clarissimatus* 358, *b*
gröse *magnitudo* 1327, *b. spatium* 2168, *a. granditas* 1030, *c. statura* 2204, *c. proceritas* 1822, *b. bastitas* 2428, *a. quantitas* 1878, *c. amplitudo* 126, *c. capacitas* 401, *d*
groß elter vater *atabus* 283, *a*
gröser *auctior ampliorque* 264, *b.* gr. leichtfertigkeit *P. facinus majoris abolle* 6, *a.* gröser seyn als alle *supereminere omnes* 1339, *d.*
gröser machen *adaugere* 264, *b. exaggerare* 66, *a.* gröser werden *aggravescere* 1039, *a. ingravescere* 1039, *b. augescere* 264, *a.* gröser machen *inflammare* 913, *c. exagitare* 77, *a. grandire* 1031, *a.* gröser machen die theurung *annonam incendere* 386, *a.* gröser machen die hoffnung *spem cujus alere* 98, *c.* gröser machen ein ding als es ist *extollere in majus verbis* 2358, *a. facere id, quod nunciamus, latine &c.* 1223, *c*
großhörnicht *bucerus* 339, *a*
großkopff *mugil* 1459, *b. capito* 414, *b*
großmachung *exaggeratio* 66, *a*
großmaul *labiosus, labeo* 1192, *c*
großmüthig *magnanimus* 1327, *c. incredibili robore animi homo* 1945, *a. elatus animis ingentibus* 149, *c. vir ingentis spiritus, ingenti animo* 1150, *a*
großmüthigkeit *magnanimitas* 1327, *c. firmitudo gravitasque animi* 907, *b. excelsitas animi* 464, *d. altitudo animi* 105, *d. amplitudo animi & quasi quædam exaggeratio &c.* 66, *a*
großmutter *avia* 282, *d*
großmutter bruder *avunculus magnus* s. *major* 283, *b*
großmutter schwester *promatertera* 1357, *d*
großnäsichter *nasutus* 1491, *a*
großsprechen *superbiloquentia* 2265, *c*
großsprecher *jactator* 1126, *c. jactitabundus ibid.* s. praler. einen großsprecher abgeben s. praleu.
großsprecherisch *magnidicus* 1327, *d. magniloquus* 1328, *b*
großvater *pappus* 1633, *c. avus* 282, *d*
großväterlich *avitus* 283, *a*
großvaters schwester *amita magna; proamita* 118, *d*
großvaters vater *proavus* 282, *d*
grube *fovea* 947, *b. sulcus* 2521, *b. scrobis* 2037, *c. antrum* 166, *b. cavea* 451, *a. fodina* 928, *c. fossa, d.* tiefe grube *spelunca* 2180, *d.* der auff der grube gehet *capularis senex; silicernium* 411, *d. decrepitus; in dubio vitæ constitutus* 686, *a. alternum pedem in cymba Charontis (in tumulo) habens* 102, *b.* 495, *a*
grübeln *rimari* 1942, *b. fodicare* 928, *c*
grübicht *lacunosus* 1204, *b. cavatus* 451, *a. cavernosus; concavus; P. multicavus b*
grüblein *cavernula* 451, *b. scrobiculus* 2037, *c. fusula* 928, *d. lacusculus* 1104, *b*
gruft *hypogeum* 1113, *a*
grümlgen *mica* 1401, *a*
grunimet *autumnale fœnum* 504, *a. fœnum cordum* 932, *b.* 607, *c*
grün/ grünend *viridans* 2519, *c. viridis, d. floribus vestitus* 2486, *b. prasinus* 1882, *c. P. frondeus; frondosus*, 960, *a. florulentus* 921, *b. P. floriser a. floricomus; floriparus; florus; florens* 921, *b. P. frondicomus* 574, *b.* grüner rasen *cespes virus* 361, *d. cespes gramineus* 1029, *d.* s. grünen.
grünbewachsene erde *viridantibus comis cæsaries terræ* 361, *c*
grund *argumentum* 210, *a. basis* 301, *b. stabilimentum* 2225, *a. sustentaculum* 301, *b. solidamentum; solidamen* 2141, *c. causa* 446, *c. hypothesis* 1113, *a. fundus* 977, *d. fundamentum* 979, *b. P. fundamen c.* grund und boden *ea qua solo continentur* 2144, *b.* aus dem gr. *radicitus* 1902, *c.* von gr. aus *funditus* 978, *b. imitus* 1138, *d. a stirpe* 2215, *a. stirpitus, b.* ich habe der sachen keinen gr. *de causa mihi non liquet* 1272, *a.* es hat gr. *est aliquid, dicit aliquid*, es hat keinen gr. *nihil dicit &c.* 96, *c.* es hat einerley gr. *hæc ex eodem fonte fluxerunt* 935, *a.* die stärcksten gründe angreiffen *commovere cornua disputationis* 610, *c.* grund suchen *conari, percontari* 595, *a, b.* zu gr. gehen *cadere* 347, *c. pessum ire* 1706, *c. pessum subsidere* 1706, *c. sidere* 2102, *b. occidere* 350, *a.* was zu gr. gehet *caducus* 348, *d*
gründel *gobio fluviatilis* 1023, *b*
gründen/ grund legen *fundare* 979, *a. fundamenta agere, ponere, jacere, locare* 979, *b. initia ponere* 1150, *d*
grundfarbe *Hæphe* 1061, *a*
grundfeste *solum* 2144, *a. fundamentum* 979, *b. firmamentum, P. firmamen* 979, *b*
grundforell *carpio* 423, *c*

grundge-

grundgelehrt *homo eruditione perfectus* 1957, a
grundklotz *bolus* 320, b
grundlegung *fundatio* 979, b
gründlich *penitus* 1688, c. *firmus* 907, a. gr. widerlegen *argumentis refellere* 210, a
gründling *erica* 47, c
grundlose tieffe *charybdis vorax* 497, b. *abyssus* 8, a
grundriß *ichnographia* 1126, d.
grundsuppe *fex* 849, c. *sentina* 2067, a. *collubio* 1301, d. *crassamen, crassamentum in imo* 622, a. gr. in der salbe *magma* 1316, a. gr. im schiff *nausea* 1494, d
grünen/ grün werden *germinare* 1006, a. *frondere; frondescere* 960, b. *virere* 2458, a. *esse in herba* 1071, a. *virere* 2519, a. P. *viridi se gramine vestire*, 1029, d. *virescere* 2519, b
grünfinck / grünling *virco* 2520, a. *chloris* 502, c
grünkraut *moretum* 1450, b
grünspan *aruge* 47, c
grünspecht *merops* 1393, b. *picus viridis* 1725, a
grunzen *grunnire* 1041, d. das gr. der schweine *grunnitus* ib.
grünung *viror; viriditas* 2520, a
gruß *salus* 1987, d. *salutatio* 1988, b
grüssen *afere* 262, b. *nunciare salutem* 1550, b. *salutem cui dicere* &c. 1987, d. *salutare* 1988, c. *salutem impertire* 1654, a. *salbere* 1989, b. gr. sich unter einander *inter se consalutare* 4. ib. gr. lassen *adscribere cui salutem* 2032, a
grylle *gryllus* 1043, a
gucken über die andern herfür *ante omnes emicare* 1402, c. oben herüber gucken *extare* 2221, a. gucken zum fenster heraus *prospectare ex fenestris* 2177, b
gülden *aureus* 274, b. P. *auri imitatus decus* 507, d. s. goldfarb.
gülden ader *hæmorrhois* 1054, b
gülden stück *attalica vestes* 251, b
gummi *gummi* 1044, c. *ammoniacum* 119, b
gummicht *gummosus* 1044, d
gundermann/ gundelreb *chamæcissus* 491, d. *hedera terrestris* d
gunst *gratia* 1033, b. *pax* 1671, a. *studium* 2236, d. *favor* 866, a. *licentia* 1253, b. mit gunst *salva gratia* 1989, b. gunst haben *in gratia esse* 1033, c. *gratiosum esse apud quem* 1034, b. gunst gemeiner leute *aura popularis* 270, d. des gemeinen mannes gunst suchen *benevolum populare quærere* 1433, d. einem gunst machen *in gratia quem apud alterum ponere* 1766, b. der gunst der leute sucht *captator auræ popularis* 400, c
günstig *benevolens; benevolus* 1556, d. *propitius* 1831, f. *æquus* 42, c. *favorabilis* 866, b. *benignus* 327, c. g. machen *delinire* 1137, d. g. werden *complecti benevolentia* 1747, c. g. seyn *studiosum esse cujus* 2237, b. *studere cui*, c. *favere quem* 947, b. *habere quem in gratia* 1033, c. *favere* 865, d. P. *accipere in quem quietum animum mentemque benignam* 1379, d. s. gewogen.
gurcke *cucumis* 643, d. *anguria* 144, d. & 1690, c
gurgel *jugulus, um* 1174, c. *gurgulio* 1045, b. *guttur* 1046, c. *trachea* 2368, b. *rumen* 1958, d. *arteria aspera, fistula cibalis, gurgulio* 225, d. *inglubies* 1150, c. durch die gurgel jagen s. durchbringen; s. schlemmen; s. verzehren.
gurgeln *gargarizare* 994, d. das gurgeln *gargarizatio* d
gurgelwasser *gargarismus* 994, d
gurt/ gürtel *cingulus, um* 521, b. *cinctus* c. *zona* 2604, c. *balteus, um* 294, b. *cestus* 488, c
gurtbette *lecti loris subtenti* 2310, a
gürten *cingere* 521, b
gürtler *zonarius* 2605, a
gut *bonum* 322, d. *bene* 325, d. *prosper* 1834, c. *rectus, e* 1929, b. *salutaris, ter* 1988, c. *secundus* 2049, b. *probus* 1819, b. guter knecht *bona frugi servus* 962, c. gutes zeichen *faustum omen* 867, a. in guten *cum bona gratia* 647, c. *cum bona pace, venia* 1670, d. gut gnung *satis commode* 579, b. es ist gut *juvat* 1189, a. *bene habet* 325, d. *expedit* 1707, b. gut oder böse *album an ater* 245, d. gut ding will weile haben *omne quod excellens opus* &c. 630, b. guter zustand *status incolumis; incolumitas* 573, a. guter dinge seyn *animo otioso esse* 1613, d. s. gütlich thun: ihm selbst nichts zu gute thun *defraudare genium suum* 1013, c. gutes thun *benefacere cui* 326, c. *benigne facere cui* 325, d. nichts mehr zu gute thun *benignitatem in quem claudere* 539, c. * gutes vergelten *benefacta referre, reddere; beneficium munerare* 327, b. gutes und böses wollen wir mit einander ausstehen *unum & commune periculum, una salus ambobus erit* 580, d
gut und geld *res* 1930, c. ein liegend gut *fundus* 977, d. *prædium* 1794, b. ein groß gut *latifundium* 1223, c. erworben gut *peculium* 1673, c. güter *bona; possessiones* 324, b. 2056, c. *opes* 1589, b. *fortuna* 945, a. unbewegliche güter *ea quæ solo continentur* 2144, b. gut erwerben *divitias parare* 724, a. groß gut hat neidet *optima, cibus invidiæ* 509, b. auffn gütern leben *rusticari* 1966, b. gut und blut dran setzen *totis pane censibus aliquid redimere* 469, d. *prius prodere suam vitam & potius pecuniam omnem* 732, c
gutachten/ gutdünken *judicium* 1172, d. *auctoritas* 256, d. *arbitratus* 190, b. *arbitrium* b. s. meynung.
güte/ gütigkeit *bonitas* 325, a. *benignitas* 328, a. *clementia* 546, c. *facilitas* 837, c
güter s. gut und geld.
gütergen *bonuscula* 324, b
gut heissen/ gut seyn lassen *probare* 1820, a. *approbare* d. *quiescere* 1898, a
gütig *bonus* 323, a. *benignus* 327, c. *liberalis; ter* 1250, a. *humanus, e* 1093, d. *comis* 576, d. *mitis* 1419, b. *æquus* 42, b. *clemens* 546, a
gütigkeit s. güte.
gütlein *possessiuncula* 2056, d
gütlich thun *liberaliter quem tractare* 1250; b. *prolixe quem accipere* 1825, b. ihm selbst gütlich thun *benignius se tractare* 2371, a. *indulgere genio* 1013, c. *curare cutem* 656, a. *in cute curanda plus æquo operari* 667, a. gütlichen vergleich treffen *per amicabilem transactionem sopire casum* 117, d. s. vertragen.
gut sagen/ gut dafür werden *spondere* 2191, c. *fidem suam interponere* 1771, b
gutthat *beneficium* 327, a. *benefactum* 326, c.
gutthat erweisen *beneficium dare, collocare, deferre cui, ponere apud quem* 327, a. *beneficio quem afficere, obligare; complecti* a. gutthat geniessen *beneficium accipere* b. gutth. mehren *benefacta cumulare* 326, d
gutthätig *beneficus* 326; d. *benignus* 327, c. s. gütig.
gutthätigkeit *beneficentia* 327, a. s. güte.
gutwillig *facilis* 837, b. *sponte; spontaneus* 2194, b. *ultro* 2537, c. *ultroneus* 2538, a. *voluntarius, e* 2556, b. *benevolus, e* d. *libens; lubens, ter* 1253, a. *volens* 2555, c
gutwilligkeit *benevolentia* 2557, a. *facilitas* 837, c. *benignitas* 328, a. *æquanimitas* 43, a
gyps *gypsum* 1048, b
gypsen *gypsare* 1048, c
gypser *gypsoplastes* 1048, b. *crustarius* 638, a. *laquearius* 1215, b
gypsern *gypseus* 1048, b.

H.

HAab und gut *census* 469, b. *bona; possessiones* 324, b. *peculium* 1673, c. *paternorum bonorum substantia* 2214, a. einen umb haab und gut bringen *fortunis omnibus quem evertere* 945, a. haab und gut auff etwas wenden *conferre quo omnes rationes & copiæ suæ* 1926, d. s. gut.
haacken oder rincken *anconæ* 139, c. *ansa* 156, d. *manus ferrea* 1346, b. *ungula* 2547, d. *hami* 1060, b. haacke am ancker *dens ancoræ* 137, d
haar *capillus* 398, a. *coma* 573, c. *pilus* 1728, d. *capillitium* 399, a. lange haar *cæsaries* 361, b. erste haare *pubes* 1839, d. ohne haar *calvaster* &c. 374, b. *glaber* 1015, d. haare bekommen *pilare* 1729, a. haar ausrauffen *pilare; depilare* 1729, a. haare die zu berge stehen *arrecta horrore coma* 1918, a. haare zu berge stehen haben *horrifilare; horrescere* 1102, c. haar das frey zu feld geschlagen *capillus passim, solutus, lapsus*, &c. 398, b. P. *sive lege* b. haare in der nasen *vibrissæ* 2495, a. es ist kein gut haar an ihm *viri boni pilum non habet* 1728, d. die haare kräuseln *calamistro crines convertere* 364, a. P. *vibrare ferro calido* 364, a. der viel haare hat *bene capillatus* 398, d
haar-ausfallen *defluvium capillorum* 926, a. *alopecia* 100, a
haarbreits nicht weichen *digitum nunquam discedere* &c. 712, c.
haareisen *calamister, trum* 364, a
haarfest/ haarwachs *tendo* 2304, b
haarhaube *vitta crinalis* 632, c. *capillare* 399, a
haaricht *comans* 574, a. *capillatus* 398, d. *hirsutus* 1088, b. *hispidus* 1089, d. *pilosus* 1728, d. s. härin.
haarlocken *annuli* 152, c. *comti capilli & madentes cincinnorum fimbriæ* 520, d. *cirri* 529, d. *cinni* 524, d. grosse haarlocken *enormitates subtilium & textilium capillamentorum* &c. 398, c
haarnadel *acus crinalis; comtoria acus crinibus distinguendis* 23, d. *acus crinalis* 632, c. *crinale* 632, c
haar-salbe davon sie ausfallen *psilothrum* 1838, c
haarschmuck *capillatura* 399, a
haarschmücker *structor capillaturæ* 399, a. *capillorum concinnator* 525, b
haarstirne/ fördre haarlocken *frontis* 160, b. *corymbus* 617, a. *capponæ* 410, d
haarstrang *peucedanum* 1712, b
haartuch *calantica* 365, a
haarwurtz *nymphæa* 1556, a
haarzotten *villus* 2508, a
haben *tenere* 2311, a. *habere* 1049, b. *uti* 2581, d. haben wollen *postulare* 1786, c. *aucupari* 254, d. *ambire* 790, a. er hat es *id suppeditat illi* 1706, b. *suppetit ei* 1711, b. nicht haben *carere qua re* 419, a. *deficit qua re* 844, a. nicht zeit haben *excludi tempore* 541, b. ich habe einen streit mit ihm *controversia mihi cum eo intercedit* 456, a. den nahmen haben *sustinere nomen, personam* 2317, a. ich habe einen vater *est mihi Pater* 1251, d. wer tugend hat/ der hat alle güter *omnia bona adsunt, quem penes est virtus* 1687, d. das hab ich für meine mühe *hunc fructum pro labore ab his fero* 964, c
haber/ hafer *avena* 262, c. *bromos* 335, d. vom haber/ im haber *avenaceus, avenarius* 262, c
habicht *accipiter* 10, a. *subbuteo* 342, d. habichtsnase *nasus aduncus* 1490, c
hacke *ligo* 1261, c. *harpago* 1061, d. *rutrum* 1968, b. *bidens* 692, b. *dolabra* 739, a
hackebret *sambuca* 1990, d. *barbitos*, or 298, d
hacken *pastinare* 1659, b. *fodere* 928, c. das hacken *pastinatio; repastinatio* 1659, b
hacket-kraut *anemone* 141, d
häckgen *mateola* 1556, d. *saprolus* 397, c. *uncinulus* 2542, c
häckicht *uncus* 2542, c. *uncinatus*, d.
hader *velitatio* 2436, d. hader anrichten *litem serere* 1274, c. *litigium contrahere inter quos* 1275, a. *discordiam concitare* 605, c. hader stillen *discordiam sedare* 605, c. s. zanck.
hadern mit einander wie die weiber *alternare inter se mulierum ritu* 104, d. s. zancken.
haderer s. zäncker.
haderhafftig *contentiosus* 2306, a. *rixosus* 1944, c. *litigiosus* 1275, b. s. zänckisch.
häderich *armoracia* 219, b
hafen *portus* 1731, d. *statio* 2218, a. *cotbon* 618, b. *nabale* 1493, a
häfft/ häfften s. hefft/ hefften.
haften *consistere* 2127, a. *insidere* 1102, c. nicht haften *resilire* 1953, d. haften für den schaden *præstare damnum* 2222, c
hagapffel *arbutum; mespilum; arbutus fœtus* 191, c
hagbutten *cynosbatus* 671, a
hagdorn/ hagapffelbaum *cynosbatus* 671, a. *torminalis* 611, c. *oxyacantha* 1617, a. *arbutus* 191, c. *rubus canis vel caninus* 1955, b
hagdrüse am hals *struma* 2133, b
hagel *grando* 1031, a. *grandinis lapidatio* 1214, c. es hagelt *grandinat; degrandinat* 1031, b.

precipitans cadit grando 1031, a. P. crepitans salit horrida grando 1031, a. P. grandines fundunt nubila nimbos 1031, a

hag-eiche *Æsculus 51 d. esculus 815, c.*

hager *aridus 204, d. P. ubi aridior passis.*

hager werden *corpus amittere 613, a.* ſ. mager; dürre.

häher *picus glandaria 1714, d*

hahn *gallus 992, a. P. lucis pronuncius ales 91, a.* hähne *aves cristata 633, c.* hahn im korbe ſeyn *summam habere 2257, c. potiorem esse; priores partes habere; potissimum esse 1787, c*

hahn am faß *epistomium 805, b*

hahnenbart *palea 1622, c*

hahnenfuß *ranunculus 1910, b. strumen 2233, c. batrachium 302, c*

hahn-geſchrey *gallicinium 992, c*

hahnrey *curruca 664, a*

hain *lucus 1293, b*

hainbuche *ornus 1604, b*

halb *semus, semi 2063, b. dimidius 1368, d. dimidiatus 1369, a.* mit halber ſtimme *voce suppressa 1809, d.* halber vers *hemistichion 1069, d*

halbbäurtſch *semiagrestis 64, b*

halb begraben *semisepultus 2071, c*

halb eingeriſſen *semirutus 1964, b*

halben *ob 1536, c.* der ſonne halben *à sole 1, d.* der tugend halben *virtutis ergo 810, c.* ſchmach halben *contumeliæ causa 446, d.* des handels halben *hac super re 2262, c.* alters halben *per ætatem 1690, d.* unfleißes halber *negligentiæ nomine 1524, c.* ſeinet halben *illius gratia 1033, d.* ſ. wegen.

halbfertig *semiperfectus 1847, a. semifactus 841, d*

halbfiſch *solea 2138, a. passeres 1658, c*

halbfrey *semiliber 1248, c*

halbgebraten *semiassus 239, b*

halbgebrochne worte *verba singultantia 2119, c.* halbgebrochene worte führen *singultim pauca loqui 2119, c*

halbgelehrt *semidoctus 735, b. acutulus & minutus doctor 23, a*

halbgeöffnet *semipatens 1660, c*

halbgeſſen *ambesus 772, a. semesus 773, a*

halbgeſchloſſen *semiclausus 542, a*

halbgeſchoren *semirasus 1909, c*

halbgeſtaltet *semiformis 940, b*

halbgeſtürzt *semifultus 970, b*

halbjährig *semestris 1383, a*

halbgrün *semiviridis 2520, a*

halbinſul *peninsula 1154, b. chersonesus 499, b*

halbiren *mediare 1369, a*

halbleer *seminanus 1141, a*

halbklaffend *semibiulcus 1090, d*

halbmenſch *semibomo 1093, b*

halbnackend *seminudus 1543, b*

halbroh *semicrudus 636, a*

halbrund *semirotundus 1953, b*

halbteutſch *semigermanus 1005, d*

halbtodt *seminex 1499, d. semianimis, me 150, b. semivivus 2534, a*

halbtruncken *semigrabis 1038, b*

halbverbrandt *semicombustus 2575, b*

halb voll *semiplenus, e 1748, b*

halbwelck *semivictus 2504, a*

halbwild *semiferus 873, d. hybrida 1109, b*

halffter *capistrum 415, b*

halle *porticus 1779, d*

halm *stipula 2213, c. scapus 2015, a. culmus 648, d. calamus 364, c.* das nur einen halm hat *unicalamus 2550, c*

hals *collum 564, b. jugulum, um 1174, c.* über hals über kopff *cursim 660, a. perceleriter 461, b. obtorto collo 2364, d.* auff dem halſe ſeyn *imminere 1339, d. in cervicibus esse 487, b.* auffm halſe tragen *humeris sustinere 2107, b.* auffm halſe liegen *humeris inniti 2107, c.* ſoldaten über den hals legen *militem in cervicibus collocare 487, c.* übern halſe bleiben *in capite atque in cervicibus resistere 487, c.* vom halſe ſchaffen *a cervicibus quid repellere 487, a.* ſtarr und ſteiffer hals *cervix rigida & obstipa 487, a.* der hals iſt trocken *P. fauces arent bixque est via vocis in illis 204, b.* der ein geſchwür am halſe hat *stomaticus 2126, c.* ein kleiner hals *cervicula 487, c*

halsabhacken *decollatio 564, c*

halsband *armilla 219, a. collare 564, b. monile 1443, c. torquis 2365, b.* hunde ſo ein halsband anhaben *armillati canes 219, a. torquis 2365, b.* ſtachlicht halsband *millus 1406, b*

halsbinde/ tuch *focale 867, c*

halsbürge *vas 2426, b*

halseiſen *collaria 564, b*

halsgehenk *amuletum 127, c*

halsgeſchwür / böſen hals haben *anginam pati 143, b*

halskette/ güldene h. *P. flexilis obtorti per collum circulus auri 528, c*

halskettlein *murænula 1471, c*

halsknebel *pumella 1548, b*

halskragen *collarium 564, b. monile 1443, c*

halsmantel *humerale 1107, c*

halsſchmuck ſ. halsband.

halsſtarrig *obstinatus, e 1561, b. prafractus 1950, b. refractarius 950, c. contumax 597, a. pervicax 1699, c. pertinax, citer 2316, a.* ſ. unbändig. halsſt. ſinn *obstinatio inflexibilis 914, c*

halsſtarrigkeit *pertinacia 2316, b. contumacia 596, c. praba contentio animi 596, d*

halstuch *supparus, um 2268, b. focale 867, c*

halsweh *synanche 2273, b*

halten *arbitrari 190, c. judicare 1172, a. tenere 2310, d. cernere 481, d. servare 2089, d. retinere 2316, a. alere 98, c. implere 1749, a. habere 1049, b. prebendere 1804, b. deputare 1861, a.* den kauff halten *venditionem adimplere 1749, a.* gegen einander halten *conferre 878, b. contendere 2305, c.* feyertage halten *custodire feriatè 668, b. celebrare 460, b.* an ſich halten *temperare sibi 2299, a. parcere 1639, c. reprimere se 1809, c. manus abstinere, continere 1343, a. continere 2313, b. P. contrahere vela 2372, a.* ſich alſo halten *præbere se 1792, a.* zu rathe halten *parce, continenter sobrieque vivere 1640, a.* für ſchimpflich halten *ponere infame 1966, c.* ſich wohl halten *probare se cui 1820, b. fortiter operam navare 1494, d.* einen wohl halten *bene curare quem 686, a.* in zaum halten *vincere, cohibere 2509, b.* zu viel von ſich halten *arroganter de se sentire 1947, a. placere sibi 1738, d. amare seipsum 120, a.* die von ſich halten *suffeni 2249, a.* viel von einem halten *bene existimare de quo 54, a. admirari quem 1414, d. plurimum cui tribuere 2381, d.* über eines reſpect halten *inservire honori cujus 2089, a.* auff reputation halten *referre omnia ad dignitatem 883, c.* eines wie das andre halten *promiscuum habere 1416, c.* zu gut halten *dare veniam 728, b.* rechnung halten *conferre rationes 1926, c.* über gerechtigkeit halten *adhærescere justitiæ 1055, c.* die anſchläge gegen den ausgang halten *consilia eventu ponderare 1766, a.* maß halten *adhibere modum 1051, b.* für ein groſſes halten *habere in magno negotio 1326, d.* ſich ehrlich halten *gerere se honeste 1006, d.* ſich zu einem halten *applicare se ad quem 1749, d.* wolleſt mirs zu gut halten *pace quod fiat tua 1670, d.* über einigkeit halten *concordiam tueri 23, a.* die zuſage halten *persolvere promissum 2147, b. manere promissis 1339, a. præstare quid promissum est 2222, c. servare promissa; stare promissis; satisfacere promisso 1426, a.* zuſage nicht halten *fallere promissum 850, d.* nicht mit halten *dissentire 2070, a.* den zügel an ſich halten *premere habenas 1807, b.* ſich als ein regent halten *tueri personam principis 1698, b.* es mit einem halten *assensorem esse cui 2069, c. stare cum quo 2215, d. conjunctissime & amantissime cum quo vivere 121, a. sequi cujus sententiam 2075, b. commercium cum quo habere 1049, c. ab aliquo stare 2, b. conspirare cum quo 2187, d. facere cum quo 840, a. accedere cui 453, b*

halter *excipulum 406, b. retinaculum 2316, d. vivarium 2332, a. ichthyotrophium 1126, d*

hammel *vervex 2480, d. aries 211, b*

hammelsfell *vervecina pellis 2480, d*

hammelhörner *cornua arietina 211, b*

hammer *malleus 1330, c. marculus 1349, c. martellus 1354, c*

hammerſchlag *squama ferri 2197, c. squama stomomatis 2226, d*

hämmern *cudere 644, b*

hamſter *cricetus 631, c*

hanbutte *cynosbatus 671, a. cynara 670, b*

hanbuttenſtrauch ſ. hägdorn.

hand *manus 1344, c.* eine hand wäſcht die andre *gratia gratiam parit 1033, b. manus manum fricat 957, a. manus manum lavat 1344, c. mulus mulum scabit 1465, d. pro Delo Calauria 365, d.* zur hand haben *in procinctu habere 512, c. in promptu habere 1826, c. habere in numerato 1546, c.* einander die hände geben *interjungere dextras 1180, a.* zur hand gehen *subservire 2089, a.* mit eigener hand unterſchreiben *proprio chirographo annotare 501, b.* die hand drauff geben *stipulata manu promittere 2214, a.* hand an einen legen *attentare quem 2305, a.* es hat händ und füſſe *sal est 1979, c. os inest 1610, b.* die hände zuſammen ſchlagen *complodere manus 1745, b. plaudere 1744, d.* was einem zu handen ſtöſt *oblatus 881, c.* mit einer hand *unimanus 1348, a.* der einem zur hand geht *stator 2126, b.* die flache hand *vola 2552, a. palma 1624, c*

handball *pugillatorius follis 1848, a*

handbecken *mallubium 1330, c.* ſ. handfaß.

handbreit *doron 747, b. palmaris 1625, b. palmus 1625, c.* zweyer h. breit *bidoron 747, b. bipalmis 1625, d*

handbuch *pugillares 1848, a*

handbüchlein *enchiridion 784, b*

handbüchſe *sclopus 2027, a*

händel *acta 71, a*

handel *negotium 1614, c. res 1930, a. lis 1274, c. causa 446, d.* angelegter handel *compactum 1618, c.* handel und wandel *res contrahenda 2372, b. contractus 2372, b. nundinatio 1549, b. negotiatio 1615, b. mercatura; commercium 1394, a*

handeln *negotiari 1615, a. nundinari 1549, a. cotionari 619, a. actitare 71, c. tractare 2370, c. agitare 73, b. mercari 1393, d.* in einer ſache handeln *disceptare 405, a.* von etwas handeln *rem pertractare 2374, a.* an ſich handeln *redimere 782, b.* um baar geld handeln *graca fide mercari 1029, a.* wider ſeine gebühr und treu handeln *decedere de officio 454, c. fidem violare 2515, c. recedere ab officio 456, d.* darwider handeln *contraire 792, a.* der gebühr nach handeln *agere pro suo jure 1184, b.* mit einem handeln *conferre cum quo de re 843, b. agere cum quo 70, a. rerum habere commercia 1394, b.* zu ſchiffe handeln *navem exercere 1492, b.* von etwas handeln *attingere rem 2286, b.* ferner von etwas handeln *longius quid prosequi 2079, b.* als eine mutter handeln *matrem se gerere 2007, a.* ſ. verfahren.

handelsmann *mercator 1394, a. institor 1153, d. negotiator 1615, a*

handelsrecht/ eine ware alleine zu haben *monopolium 1444, c*

handelſchafft *ars institoria 1153, d.* ſ. handel und wandel.

handelſtadt *emporium 783, b*

handelung ſ. handlung.

handfaß *gutturnium 1046, c. aquale 183, c. malubium 1330, c*

handgeld *arrhabo manuarium 1347, a*

handgelöbniß *stipulatio 2214, b. sponsio 2192, a*

händgen *palmula 1624, c*

handgreifflich *contrectabilis, ter 2372, c.* ſ. augenſcheinlich.

handgriff *ars 223, a*

handhabe *manubrium 1347, a. ansa 156, c. bura; buris 341, d.* das handhaben hat *manubriatus 1347, a*

handhaben *defendere 871, a.* die freyheit handh. *asserere libertatem 1249, a*

handkorb *calathus 365, c*

händler ſ. handelsmann.

handlohn *manupretium 1347, b*

hand-

handlung *actus; actio 71, c, d. mercatio 1393, d. mercatura, 1394, a. commercium 1394, b. gestio, gesta 1007, b. negotium 1614, d. negotiatio 1615, b. administratio 1411, a.* s. handthierung.

handmühle *mola manuaria 1434, b. mola versatilis 2469, d. mola trusatilis 2391, a*

handquele *mantile 1344, a*

handreichung *suppeditatio 1706, c.* handreichung thun *subministrare 1411, b. suppeditare 1706, b*

handschrauben *manica 1341, a*

handschrifft *abiographum 281, c. antapocha 173, d. confignatio 2107, c. chirographus, um 501, a. litera 1275, d. apodixis 174, a. cautio 444, a. syngrapha, us 2274, a.* handschrifft von sich geben *chirographum dare,* caßiren/zerreissen *inane facere 501, a*

handschuh *dactylotheca 674, b. manica 1341, a. chirotheca 502, a*

handthieren *cauponari 446, b. contrahere 2372, b. negotiari 1615, a.* s. handeln.

handthierer *negotiator 1615, a*

handthierung *quæstus 1869, a.* handthierung mit geld *res nummaria 1548, b.* handthierung mit allerley wahre *aginæa mercatura 35, c.* neue handthierung *novum aucupium 254, d.* s. handlung.

handtuch *mappa 1348, b*

handvoll *manipulus 1341, c. hapsus; quantum manu capi potest 1061, a. pugillus 1847, d*

handwasser *aqua manualis 1347, a. aqua ad manus 182, a*

handwerck *opificium 1586, c. ars mechanica 1362, c. corpus 613, b. ars 222, b.* handwerck hat einen güldnen boden *artem quæbis alit terra 98, c. artes sunt fontes bonorum 223, a.* wer handwerck kan der treibe es *remum ducat qui didicit 720, a.* handw. draus machen *accipere quæstum 407, a. adsuescere rei 2247, a*

handwercker / handwercksmann *mechanicus 1362, b. opifex 1586, c. homo operarius 1585, a. bannusius 294, d*

hanff *cannabis, cannabum 388, c*

hänffin *cannabinus, cannabius 388, c*

hanffland *cannabetum 389, a*

hang *devexitas 519, a. nutus 1552, c*

hangen *pendere 1682, a.* hangen bleiben *adhærere, adhærescere 1055, b. inhærescere 1055, d.* an einer hang. *hærere parte qua apud quam 1054, c.* hang. für sich *nutare 1552, c*

hangend *flaccus, flacidus 910, a. pendulus 1682, b. pensilis 1682, b. sessilis 2053, c*

hängig *acclivis 552, a. inclinis 553, a*

hangleuchter/ (crone) *lychnus 383, d*

häns in allen gassen *ardelio 200, b*

hanthiren s. handthieren.

harcke *clathrum 540, b. rastrum 1914, b. irpices 1164, b*

harckstroh *stipula 2213, c*

häricht s. haaricht.

härin *capillaris 399, a. capillaceus a.* härine tücher *cilicia vela 518, a*

harffe *testudo 2332, c. chelys 498, c. lyra 1315, d. cithara 531, a.* auff der h. schlagen *tendere barbiton 298, c. citharizare 531, c.* in die h. singen *ad citharam canere 389, a*

harffeisen *plectrum 1746, c*

harffenschläger *fidicen 896, c. pulsator 1679, c. psaltes 1837, d. citharœdus 531, b*

harffenschlägerin *citharœda; citharistria 531, b*

harm *ægritudo 34, b. agrimonia 34, c.* s. kümmernis.

härmen sich *animum mœrori dare 727, d.* sich ümb etwas härmen *angi de qua re 143, a.* sich zu tode härmen *dolore confici 843, c. ægritudine confici 34, b.* er hat sich tod gehärmet *eum animæ ægritudo consumsit; ex ægritudine miserum mors consecuta est 34, b*

harmonie *concinentia; symmetria 391, b. concentio 391, c. fidicularum concentus 896, b*

harn *lotium 1288, a. urina 2572, a. P. saccatus corporis humor 1288, a*

harn-äderlein *ureteres 2571, c*

harnisch *arma 216, b. cataphracta 435, b. clibanus 549, b. P. æra micantia 48, b. anum pectori tegumen 2293, d.* in harnisch jagen s. erzürnen. er ist in harn. gebracht worden *P. calido sub pectore bilis insumuit 314, a.* harn. anlegen *armare 217, b*

harnkraut *osyris 1613, a*

harnstrenge *stranguria 2227, d. dysuria affectio vel passio dysurica 766, d*

harnwinde s. harnstrenge.

harren *opperiri 1645, a.* s. warten. harren und hungern macht ungeduldig *mora & fames bilem in nasum concient 314, a*

hart *asper 235, b. occallatus 370, d. atrox 251, c. durus 763, c. induratus 766, a. rigidus, e 1941, a. acerbus 12, d. laboriosus, e 1195, a. districtus, e 2231, d. vehementer 2432, b.* harte worte *objurgatorius vocis sonus 1181, d.* harter kopff *ferox & indomitum ingenium 742, c.* hart wie marmelstein *marmoreus 1352, c.* harte verse *versus confragosi 949, c.* hart von schwielen *callosus 370, b.* hart als demant *adamantinus 26, c.* harter boden *terra aspera tractatu 235, c.* hart und fest *arctus 195, c.* hart zürnen *graviter irasci 1038, a.* hart verklagen *acerbe & aspere nimium accusare 13, c.* s. hart werden.

hart an *proxime 1828, d. propter 1832, c*

härten *durare 764, d. indurare 766, a. obfirmare 908, c*

härtigkeit/ härte *duritas; duritia; duricies 764, b. asperitas 236, a. acerbitas 13, a*

harthäutig *duricorius 766, a*

hartleibigkeit *alvus adstricta, dura 106, d*

hartleibig machen *durare ventrem 765, c*

hartmäulig pferd *durior oris equus 807, c*

hart machen *præ durare 766, b.* s. härten.

hartnäckigt *pertinax, citer 2316, a. obstinatus, e 1561, a. percontumax 597, b. pervicax, citer 1699, c*

hartnäckigkeit *contumacia 596, d. judicium strictum 1172, d. pertinacia 2316, b. pervicacia; pervicacitas 1699, d*

hartsinnig *obfirmatus, e 908, d.* s. hartnäck.

hart werden *rigescere 1941, a. indurescere 766, b. induere duritiam 764, b. cornescere 611, b. obdurescere & percallescere 370, d. crassescere 622, a. durari 765, c*

hartz *gummi 1044, c. bitumen 316, a. resina 1932, a.* hartz von cedern *cedria 459, b*

hartzbaum *tæda 2292, c. pinus 1732, c*

hartzwald *hercynia silva 1073, a*

häscher *lictor 1259, b. lorarius 1287; d.* häscher mit der keul oder flegel *clavator 540, c.* s. stadtknecht.

hase *lepus 1241, b. dasypus 678, b. P. auritus 273, b.* von hasen *leporinus 1241, c*

haselbusch *coryletum 617, a*

häselein *lepusculus 1241, c*

haselhuhn *otis; tarda 1613, b. attagen 252, a*

haselmauß *glis 1038, d*

haselnus *abellana 262, c*

häseln *colurnus 573, b. 617, a*

haselstaude *corylus 616, d*

haselwurtz *asarum 230, c*

hasenkohl *sonchus 2151, a*

hasenpanier auffwerffen *volam pedis ostendere 2552, b.* s. ausreissen.

hasenpfötlein *lagopus 1208, a*

hasenschwartz *lepus in piperato liquamine 1733, c*

haspel *sucula 2269, c*

haspel-höltzer *chelonia 498, b*

haß *invidia 2500, c. simultas 2118, b. odium 1567, a*

hassen *odisse 1567, a. invidia & odio premere 1807, a. novercali animo in quem esse 1536, a. simultatem cum quo gerere 1007, b.* sehr hassen *odisse odio latiniano 2429, a.* einander hassen *odiis certare 1567, b*

häßlich *teter 2332, d. inhonestus 2457, a. spurcus, e 2196, b. squalidus, e 2197, a. turpis, ter 2407, a. decolor 570, c. fœdus, e 931, b. deformis 938, b. informis 939, c.* häßl. weib *pithecium 1736, b.* häßl. machen *decolorare 570, b*

häßlichkeit *deformitas 939, a. turpitudo 2407, c. fœditas 931, c*

hatschierer *spiculator 2185, a*

haube *tænia 2281, c. calantica 365, a. cucullus, a 643, c. vitta crinalis 2530, a. fascia crinalis 859, d.* gestrickte haube *reticulum 1932, d.* lederne haube *cudo 644, d*

häubgen; gestricktes häubgen *mitella textilis 1420; b*

hauch *halitus 1058, c*

hauchen *halare; halitum emittere 1058, c*

hauen *cædere 353, b. secare 2044, b. sauciare ferro 2008, d.* auff einen loß hauen *cæsim petere hostem; gladio cæsim grabiter quem percutere 354, a.* über die schnur hauen *exorbitare 1594, d.* bilder hauen *signa fabricari 833, c.* zur banck einen hauen *detrahere cui 2372, d. convicia quem proscindere 2021, b. dente maledico carpere 691, b. dente theonino rodere 1945, c.* von iedermann zur banck geh. werden *omnium sermone vapulare 2424, a*

hauer *sector 2044, d*

hauffe *cumulus 649, a. acervus 14, a. cætus 560, d. grex 1039, d. multitudo 1464, b. turba 2402, b. populus 1776, d. agmen 67, a. cohors 562, b. phalanx 1713, d. globus 1019, a. chorus 504, c. nimbus 1512, d. congestus; congeries 1008, b. concursus 660, c. silva 2112, a. collubies 1301, d. P. unda 2543, b.* grosser hauffe *ingens vis hominum 2523, c. frequentia 955, c.* der gantze h. *universitas 2531, b.* ein hauffen volcks *corona 612, b. manus 1346, b. caterva 438, b.* hauff soldaten *drungus 749, d.* hauffen steine *imber lapidum 2136, d.* hauffe übels *mare malorum 1350, b. lerna malorum 1242, a.* zugespitzter hauffe *meta 1395, a.* h. vergeblicher worte *inanis torrens verborum 2365, c.* zu hauffe fliegen *convolare 2553, b*

häuffen/ hauffen zusammen schlagen *cumulare 649, a. acervare 14, a. coacervare 14, a. construere 2254, b.* auff einander häuffen *aggerere 1008, a. agglomerare; conglomerare 1010, a*

häufftig/ hauffenweise *affatim 60, c. generatim 1003, b. diffusus, e 976, a. abundanter 2544, a. acervatim 14, a. glomeratim 1020, a. cuneatim 651, b. turmatim 2406, d. agminatim 67, c. caterbatim 438, b. frequens, ter 955, b. cumulatus, e 649, b. cumulatim; accumulate 649, b, c. numerosus, e 1546, a. gregatim; congregatim 1040, b, c. aggregatim 65, d.* nicht häuffig *infrequens 955, c*

häufflein *grumus 1041, b. grumulus, c. copiola 608, c*

häuffung *frequentatio 956, a. acervatio 14, a. accumulatio 649, c*

haupt *caput 412, a.* erlegung biß auffs haupt *internecio 1500, a.* haupt in einer sache *coryphæus 617, b.* der im haupt irre ist *phreneticus 1712, b.* fördertheil des haupts *sinciput 415, d.* des h. hintertheil *occiput; occipitium c*

hauptbinde *tænia 2281, c. vitta 2530, a*

hauptfluß *catarrhus 436, d*

haupthaar *capillitium 399, a.* s. haar.

haupt-kranckheit *morbus, qui a capite diffunditur 413, c*

hauptküssen *cervical 487, c. pulvinar 1851, a*

hauptmann *strategus 2227, d. ductor 752, d.* hauptm. über 100. *centurio 475, c.* hauptm. der ersten rotte *primipilus 1728, b*

hauptmannscharge *centuriatus 475, d*

hauptpiller *pilula aloëphangina 436, d*

hauptpunct/ hauptsache *summa 2257, a.* sich an den hauptp. machen *in arcem causæ invadere 229, b. jugulum petere 1174, c*

hauptsächlich *capitalis 414, b*

hauptschmuck s. hauptzierde.

hauptschwindel *vertigo 2472, c*

hauptstadt *metropolis 1399, c. caput imperii 413, b*

hauptstände *hierarchia 1081, b*

hauptsumma *forma 762, a.* von der hauptsumma abkürtzen *de sibi quid detrahere 2532, a*

hauptreffen *memorabile prælium 307, c*

hauptrüchlein *capital 414, a*

hauptursach *principalis causa 1815, a*

hauptweh *cephalæa; cephalalgia 476, c. hemicrania 1069, b. heterocrania 1077, b.* hauptw. von trincken *crapula 620, d*

hauptwerck *summa 2257, b. cardo 418, c. caput 413, a*
hauptzierde *tiara 2346, d. anadema 131, b. redimiculum 1916, c. cidaris 512.* ſ. haubtbinde.
hauſen (*piſc.*) *ichthyocolla 1126, d*
hauß *domus 742, d. ædes 32, a. ædificium c. tectum 2193, b. lar familiaris; lares patrii 1216, b.* enge haus *gurguſtium 1045, c.* in meinem haus *intra parietes meos 1642, b.* reiche häuſer *vicus 2496, d.* haus / ſo alleine liegt *inſula 1154, a.* von haus zu haus *domeſticatim 743, d. oſtiatim 1612, c.* haus und hof vertheidigen *certare pro focis 928, b.* es wird dir wieder zu haus und hof kommen *in te iſtud recidet 351, a.* von haus und hof verjagen *expellere bonis & fortunis omnibus 1680, b*
hausbacken brod *panis cibarius 509, c. panis ſecundarius &c. 1630, d*
haus-capelle *lararium 1216, b*
haus-creutz *mala domeſtica 743, a*
hauſſen *hoſpitari 1105, c*
hausengel *lar 1216, a. penates 1682, a*
hausfrau *hera 1076, b*
hausgenoß *inquilinus 1152, a*
hausgeräthe ſ. hausrath.
hausgeſind *familia 853, c. homines 1092, c*
hausgötzen *penates 1682, a. lares 1216, a*
haushalter *œconomus 1568, d. diſpenſator 1685, a*
haushaltung *res familiaris 854, a. œconomia 1568, d.* haush. führen *domum ſuam regere 743, b. diſpenſare rem domeſticam 1684, d*
haushaltungs-bücher *libri œconomici 1569, a*
haushahn *gallus gallinaceus 992, a*
hausherr *herus 1076, b. paterfamilias 1661, a*
haushund *canis domeſticus, villaticus 386, d*
hauſſirer *circitor &c. 526, d. circuitor 792, a. inſtitor 1153, d*
hausknecht / hausbüffel *verna 2464, b. atrienſis &c. 251, b. ſcoparius 2027, d. mediaſtinus 1368, c*
häußlein *ædicula 32, b. domuncula; domuſcula 744, a. caſa; caſula 427, c*
häußlich *domeſticus 743, c.* häußl. koſt *frugi victus 962, c*
hausmutter *materfamilias 1357, a*
hausrath *ſupellex 2262, a. utenſilia 2583, c.* hausr. der nichts werth *frivola 960, a*
hauß-ſpeiſe die man ſelber hat *dapes inemtæ 780, d*
haus vater *paterfamilias 854, a. dominus 740, a. Cajus 363, b*
hausvoigt *cellarius 462, d. curator 656, d*
hauswesen *familia 853, d. res familiaris & domeſtica 854, a*
hauswirth ſ. hausherr; hausvater.
hauswurtz *ſedum 2060, c. ſempervivum 2064, b. aizoon 81, c*
hauszinß *habitationis merces 1052, d. 1386, c.* was muſtu hauszinß geben *quanti habitas? 1052, c.* der den hauszinß einfordert *inſularius 1154, b*
hauszucht halten *diſciplinam domeſticam diligenter regere 721, b*
haut *cutis 667, a. pellis 1677, a. corium 608, d. membrana 1374, a. exuvia 831, d. tergus 2322, d.* die harte haut *callus, um 370, b.* die haut am bauch *anus 166, c.* die haut juckt *ſcapulæ geſtiunt 2014, d.* eine haut kriegen *cruſtam ducere 637, c.* die haut abziehen *decoriare; excoriare 609, a.* die haut über die ohren ziehen *detergere corium de tergore 688, b. deglubere 1021, c.* von eines andern haut iſt gut riemen ſchneiden *luditur de alieno corio 608, d.* die zwiebel ſo viel häute hat *cepe tunicatum 2402, b*
häutlein *membranula 1374, b. cuticula 667, a. pellicula 1677, a*
hautſchauer *horror 1101, b*
hebamme *obſtetrix 1561, a*
hebammen-amt *munus obſtetricium 1561, a*
hebebaum *longurius 1283, a. vectis 2431, b. trudes 2391, a. phalanga 1713, a. palanga 1622, a*
heben in die höhe *tollere 2357, c. ſuccutere alte; ſuccuſare 1881, c. ferre in cælum, ad aſtra &c. 875, c. ebebere in altum 2434, c.* hebe dich weg *apage te 167, d.* hebt euch weg *hinc vos amolimini 1437, b*
heber *ſipho 2123, c*
hebräiſch *hebraicus, e 1064, d*
hebſchüſſel *diſcus 721, c*
hebzeug *hypomochlium 1113, a*
hechel *pecten 1672, c. echinus 769, d. carmen 422, d.* durch die hechel ziehen *dente theonino rodere 691, b*
hecheln *ducere lanam 752, c. hamis ferreis pectere 1060, d. carere, carminare 422, d*
hechelung *carminatio 422, d*
hecht *lupus 1304, a*
hecke *fruticetum 966, b. dumus 762, a. vepretum 2457, b*
hecken *gignere 1012, b. procreare fœtus 933, d. fœtificare; fœtare 934, a.* ein krieg heckt den andern *bella ex bello ſeruntur 2082, b*
heckerling *palea 1622, c*
heckerlingsboden *palearium 1622, c*
heckezeit *pullatio 1849, c. incubatus, incubatio 641, b. fœtura 934, a*
heckſchleen *mora dumi 286, d*
hederich *irio 1164, b.* weiſſer hed. *lampſana 1209, d eryſimum 814, c*
heer *copiæ 600, b. agmen 67, a*
heerd *focus 928, b.* kleiner h. *foculus b*
heerde *grex 1039, d.* h. vieh *armentum 218, c. armentitius grex; armentitium pecus, d*
heerhalten *mirifice quem colere 565, b*
heerling *labruſca 1196, b*
heerſtraſſe *via publica, regia 2491, c*
heerwagen *carrus 424, c. plauſtrum 1745, c*
hefen *fax 849, c. magma 1326, a.* von hef. abziehen *examurcare 127, d*
hefenfäſſer *dolia amurcaria 127, d*
hefficht *faculentus 849, c*
hefft *fibula 890, d. manubrium 1347, a.* hefft am degen *capulus, um 411, d*
hefften *ligare 1260, a. figere 896, d. panzere 1629, c. fibulare 891, b.* etwas auff den ermel hefften *crimen affigere 879, a.* den wein oder die reben hefften *palmare 1625, c. capiſtro conſtringere vitem 415, c.* die wunde hefft. *alligare vulnus 2588, a*
hefftgen *acicula 23, d. hamulus 1060, b*
hefftig *vehemens, ter 2432, a. præceps 1792, b. atrox 251, c. intentus 2307, a. acer 12, a. acriter 12, b. importunus, e 1782, b. enixe 1518, b. obnixe 1518, c. graviter 1038, a. magnopere 1328, c.* hefftige rede *ardens oratio 200, c.* hefftige kälte *acerbum frigus 12, d.* hefftige liebe *ardens amor 121, d.* hefftiger zorn *ira flagrantior 911, b.* hefftige reden *loqui ferventer 886, c.* — hefftig lieben *arctiſſime diligere; amare efficitim 120, b.* hefftig wüten *aſperrime ſævire 236, b*
hefftigkeit *vehementia 2432, a. calor 371, d. ardor 201, a. æſtus 54, d. impetus 1710, c.* mit mehrer hefftigkeit *concitatius 514, d*
hefftung *fibulatio 891, b. ligatura 1260, b. alligatura 1260, c*
hegen *fovere 947, b. confovere 947, d. colligere 1232, b. alere 98, c*
heger / heiger *garrulus 995, a*
hehler *occultator & receptator 409, b. ſuſceptor 409, d*
heil *ſalus 1987, d. ſalubritas 1988, b. proſperitas 1834, d*
heiland *Salvator 1989, d. Servator 2089, c. Jeſus 1130, c*
heilbar *ſanabilis 1996, c. medicabilis 1363, c. remediabilis 1365, c.* das nicht zu heilen iſt *immedicabilis 1363, c*
heilblat *thalictron 2337, a*
heilbrunnen *medicati fontes 1363, c*
heilen *remediare 1365, b. depellere; curare 1448, d. recurare 658, b. ſanare 1996, c. mederi 1363, a. medicari 1363, b.* die wunde heilet zu *vulnus coaleſcit 99, c.* heil werden *ſaneſcere, conſaneſcere 1997, a.* zu zeitlich heilen *præſanare 1996, d*
heilgen Geiſts wurtzel *angelica 142, c*
heilig *ſanctus, e 1992, a. ſanctificus 1993, b. ſacer 1970, d. ſacratus, e 1971, d. venerabilis, ter 2444, c. caſtus, e 433, d. religioſus, e 1914, a. auguſtus, e 267, a. dibus 725, d.* heilig halten *inſularum loca habere 1148, a. ſumma quid colere ceremonia 360, b*
heiligen *ſacrare 1971, d. conſecrare 1973, a. dedicare 701, c. ſanctificare 1993, a*
heiligen im himmel *ſuperi 2263, b. cœlicola 359, b. cœlites c.* gemachte heiligen *indigetes 1143, d*
heiligkeit *ſanctitas; ſanctimonia, ſanctitudo 1993, a*
heiligthum *reliquia 1270, c. ſanctuarium 1993, a*
heilloß *perditus 731, d*
heilſam *medicamentoſus 1364, b. remedialis 1365, c. medicus 1364, d. ſalubris, ter 1988, a. ſalutaris, ter 1988, c. P. ſalutifer 1989, a.* heilſam ſeyn *ſaluti eſſe cui 1987, d.* ſ. zuträglich.
heilung *medela 1364, b. remediatio 1365, b. ſanatio 1996, c*
heilwurtz *bibiſcus 1078, a. althæa 104, d*
heime *blatta 318, b. gryllus 1043, a*
heimath ſ. vaterland.
heimfahren *renabigare 1494, b*
heimfarth *repotia 1791, b*
heimführen *uxorem domum deducere 754, b*
heimführer *deductor 754, c*
heimgang *domitio 744, a*
heimgeben *ad arbitrium cujus rem referre 883, a*
heimgedencken *domum ſpectare 743, b*
heimgehen *domitionem capeſſere, parare 744, a*
heimkunfft *reditus 795, a. domum reditio 795, a*
heimlich *obſcurus, e 1559, d. latens, ter 1220, a. abditus, e 730, a. abſconditus 588, c. reconditus 589, a. occultus, e 1562, b. latebroſus, e 1220, b. interior & reconditus 1158, a. arcanus 192, d. ſubreptivus 1929, c. tectus, e 2193, a. ſecreto 484, d. clam 534, b. clanculum, clanculo 534, b. diſſimulanter 2118, a. privatim 1816, d. furtim 983, a.* heimlicher ort *occultator & receptator locus 409, b. ſolus locus 2147, d.* heimlich ſeyn *in cæco eſſe 352, b.* heimlich ſich freuen *gaudere in ſinu 995, c.* heiml. groll auslaſſen *odium occluſum effundere 541, c.* heimlich ſich niederlaſſen in der ſtadt *jurari civitatem 983, b.* heimlich thun *P. furto latari inani 983, a.* heimlich ſich abfinden *dare quid in manum 718, a.* heimlich halten *celare 464, b. mutire 1477, b. interprimere 1809, b. tegere 2293, a. diſſimulare 2117, d.* ſ. verſchweigen; ſ. verbergen. heimliche deutung *allegoria 97, b.* heimlich gemach *cloaca 554, b. forica 936, a.* ein heimlicher *clancularius; clandeſtinus 534, c. capaciſſimus omnis ſecreti 401, d*
heimligkeit *arcanum 193, a. furtum 982, c. abdita rerum 730, a.* heimligkeit in der menſchen hertzen *receſſus in animis hominum 456, d*
heimſtellen *committere 1423, a. permittere 1425, b.* ſ. heimgeben.
heimſuchen *requirere 1870, c*
heimtückiſch *ſubdolus, e 740, a*
heiſch *raucus 1914, c.* heiſch ſeyn *raucire 1914, d.* heiſch werden *rauceſcere, irrauceſcere 1914, d.* biß man heiſch wird *usque ad rabiem 1915, a*
heiſcherkeit *raucitas 1914, d. raucedo 1914, d. rabies 1915, a*
heiſchklingend *P. rauciſonus 1914, d*
heiß *fervens 886, b. feribus 886, d. calidus 372, a.* heiß waſſer *aqua candens 384, a.* heiſſe ſonne *acutus ſol 22, d.* im heiſſeſten ſommer *æſtate anni flagrantiſſima 52, d.* heiß machen ein wenig *ſuffervefacere 887, c.* heiß ſeyn *fervere 886, b.* heiß werden *conferveſcere 887, a. efferveſcere 887, b*
heiſſen *jubere 1170, a. vocare 2566, a. ſalutari 1988, d.* wie heiſtu? *nomen tuum dic quod eſt? 1524, c.* was heiſſet das *quid ſibi iſtuc vult? 2555, b*
heiter *ſudus 2246, d. innubilus 1540, c.* ſ. helle.
held *heros 1075, a.* ein rechter held *puer junonius & matris ſuæ partus aureus 1180, d*
heldenhafftig / heldenmäßig *heroicus motus, impetus. 1076, a*

heldin *virgo* 2518, *a. Heroïs; Heroina* 1075, *d*
helffen *subvenire* 2451, *a. juvare* 1188, *d. adjuvare* 1189, *b. adjutare* 1189, *b. auxiliari cui* 283, *d. adminiculari* 28, *c. remediare* 1365, *b. medicari cui* 1363, *c. medicinam cui adhibere, afferre* 1364, *b. fovere quem* 947, *b. operam dare cui* 1583, *a. auxilium cui ferre; auxilio cui esse; auxilio venire* 283, *c. adesse cui* 2255, *b. afferre auxilium, adjumentum, medicinam* 877, *b. opem cui ferre, afferre, opitulari* 1589, *a.* 1588, *d. salutem cui ferre, afferre, opitulari, dare* 1987, *d. adjutorem cui venire* 1189, *b. adjumento esse* 1189, *c. adjutorium cui facere* 1189, *c. praesto esse cui* 1799, *c. auxilio cui venire; suppetias venire* 2445, *a.* einem helffen *curare quem* 656, *b.* das glück hilfft *adspirat fortuna labori* 2187, *c.* ihm selbst helffen können *sine cortice nare* 615, *a.* will eines nicht helffen/ so versuche das andre *vento destitutus remos adhibe* 1924, *d.* aus noth helffen *eripere periculo quem* 1913, *b.* dem unglück helffen *ad salutem convertere malum* 2474, *c.* zu gemeinen nutzen helffen *prodesse in commune* 2256, *b.* es hilfft viel *plurimum confert* 878, *b.* zu vorigen gütern und gerechtigkeit helffen *restituere in integrum* 2203, *c.* s. hülffe.
helffenbein *ebur* 768, *b. P. elephantus* 778, *b.* mit helffenbein belegt *eburnatus* 768, *c*
helffenbeinern *ex ebore; eburneus* 768, *b. eburnus; eboreus* 768, *c*
helffer *adjutor, trix* 1189, *b. salvator* 1989, *d. adminiculator* 28, *d. auxiliator, trix* 283, *d. auxiliabundus* 284, *a. meditator* 1364, *a. subventor* 2451, *b. servator, trix* 2089, *c*
helffershelffer *subadjuba* 1189, *c*
helffte *medietas* 1368, *a. dimidium* 1368, *d. dimidia pars* 1369, *a.* 1651, *d.* der üm die helffte bauet *partiarius colonus* 1653, *d*
hell *clarus* 537, *c. liquidus, e* 1273, *b. luminosus* 1299, *c. fulgens* 970, *c. fulgidus* 970, *d. illustris* 1307, *a. lucidus* 1309, *c. sudus* 2246, *d. serenus* 2080, *b. serenatus* 2080, *c. innubis* 1540, *b. candidus, e* 384, *c. coruscus* 615, *d. evidens, ter* 2500, *a. omni luce clarior* 1308, *b. luculentus* 1308, *d. luculenter* 1308, *d.* sehr hell *praelucidus* 1311, *d.* etwas helle *sublustris* 1309, *b.* helle stimme *acuta vox* 22, *d. claritas vocis* 538, *b. vox canora* 390, *c. splendor vocis* 2190, *a.* heller brunn *P. fons nitidis argenteus undus* 207, *d.* heller tag *dies illustris* 709, *d.* hell seyn *clarere* 538, *d.* hell werden *candescere* 384, *a. recandescere* 384, *b. clarescere* 538, *d.* helle seyn durch und durch *pellucere* 1311, *a.* hell seyn vom feuer *collucere flammis* 1310, *b.* helle machen *illuminare* 1299, *d. candefacere* 384, *b. candidare* 385, *a. nitidare* 1516, *d. clarificare* 539, *a.*
heller *obolus* 1558, *d. chalcus* 490, *d. aes* (*plur.*) 48, *d. sextans* 2096, *a.* bey halben heller *unciatim* 2542, *a.* anderthalb h. *quadrans* 1883, *c.* bey heller und pfennig *ad assem* 229, *c*
hellklingend *P. clarisonus* 538, *b*
helleuchtend *P. astriluens; astrifluus* 241, *c*
hellparte *bipennis* 1689, *b.* s. partisan.
hellpartierer *bipennifer* 1689, *b*
hellschallend *canorus* 390, *c*
helm *galea* 990, *b. cassis* 419, *a. cassida* 419, *b.* den h. auffsetzen *galeare; galeam induere* 990, *b.* der einen helm auff hat *galeatus* 990, *b. galearius* 990, *c*
hembd *indusium* 832, *a. subucula* 2245, *a. tunica intima* 2407, *a.* ein klar h. *tunica interior tenuissimo textu* 1158, *d.* das hembde ist mir näher als der rock *tunica pallio propior est* 2407, *a.* 1623, *c. proximus egomet mihi* 1828, *b*
hemmen *inhibere* 1052, *a. sufflaminare, tardare sufflamine* 919, *d.* 2249, *d.* den frieden hemmen *distinere pacem* 2315, *c*
hemmerling *galbula* 990, *a*
hemmkette *mora orbium* 1447, *b. sufflamen* 2249, *c*
hemmung *inhibitio* 1052, *a*
henckel *ansa* 156, *c*
hencken *in laqueum inducere* 831, *b. gulam laqueo frangere* 1044, *a. collum in laqueum inserere* 564, *b. cruci affigere* 897, *a. patibulare* 1664, *a. suspendere in furcas* 1687, *a*
henckenswürdiger *cruciarius* 638, *c. crucifer* 638, *b.*
hencker *carnifex* 422, *a. quaestionarius* 1868, *b.* hencker seyn / henckern *carnificinam facere* 422, *c. carnificare* 422, *c.* s. scharffrichter.
henckerstock *fidicula* 896, *c*
henne *gallina* 992, *b*
herab ꝛc. s. auch herunter.
herabbeugen *detorquere* 2364, *b. deflectere* 915, *a*
herabblitzen *defulgurare* 971, *b*
herabfallen *decidere* 349, *c. delabi* 1193, *c*
herab fliegen *devolare* 2553, *b*
herab fordern *devocare* 2567, *c*
herab hangen *dependere* 1682, *c. superimpendere* 1682, *d*
herab hangend *demissus, e* 1424, *a. P. fluxipes* 1704, *d*
herab kommen *devenire* 2448, *c*
herab kriechen *derepere* 1924, *a*
herab lassen *demittere* 1423, *d.* sich am seil herabl. *labi per funem demissum* 1193, *b*
herablassung *demissio* 1423, *d*
herab lauffen *decurrere* 660, *c*
herab lencken *deflectere* 915, *a*
herab machen sich *ducere se deorsum* 752, *c*
herab regnen *depluere* 1755, *b*
herab sehen *despectare* 2174, *c*
herabsehung *despectus* 2174, *b*
herab springen *desilire* 1983, *a*
herab steigen *descendere* 2013, *d*
herab stürtzen *mittere* 1420, *d. praecipitare* 1792, *d*
herab schwimmen *denatare* 1520, *b*
herab triefen *destillare* 2214, *c*
herab werffen *dejicere* 1118, *c*
herabwerffung *decussio* 1880, *a*
herabwerts *deorsum* 693, *a. versus* 693, *a.* herabwerts hangend *devexus* 2491, *b*
herab weltzen *devolvere* 2559, *b*
heran fliessen *affluere* 924, *d. alluere* 1301, *d*
heran nahen *instare* 2121, *b*
herans ꝛc. s. auch herfür; s. aus.
heraus *foras* 936, *c.* heraus von innen *intus* 1159, *b*
heraus ackern *exarare* 221, *a*
heraus blasen *efflare* 919, *b. exspirare* 2188, *a*
heraus brausen *efferbere* 887, *b*
heraus brechen *erumpere* 1961, *c*
heraus bringen *emoliri* 1437, *d. deportare* 1781, *a*
heraus brudeln *ebullire* 341, *a*
heraus brüllen *emugire* 1459, *c*
heraus bringen *prosilire* 1983, *d*
heraus fliessen *emanare* 1342, *c*
heraus fordern *excire* 515, *a. expostulare* 1787, *b.* s. abfordern.
heraus freyen *enubere* 1542, *b*
heraus führen *egerere* 1009, *b. evehere* 2434, *c*
heraus geben *erogare* 1948, *c. prorogare* 1948, *c. prodere memoriae, literis tradere &c.* 734, *a.* 732, *d. edere* 731, *a.* das heraus geben *editio* 731, *b.* der was heraus giebt *editor* 731, *b*
heraus geben *exire* 792, *a.* s. herfür gehen.
heraus gefodert *lacessitus* 1200, *a*
heraus graben *elicere* 1201, *a. effodere* 929, *b. eruere* 1963, *d*
heraus klauben *excerpere* 424, *b*
heraus kommen aus der noth *emergere se ex malis* 1392, *a*
heraus kratzen *exsculpere* 2039, *c*
heraus kriechen *erepere* 1919, *a*
heraus langen *depromere, expromere* 2826, *d. excipere* 405, *d. exceptare* 406, *a. elicere* 1201, *a*
heraus lassen *emittere* 1424, *b*
heraus lesen s. auslesen.
heraus locken *prolicere, prolectare* 1202, *a. excire* 515, *a. extrahere* 2343, *c*
heraus lockung *lacessitio* 1200, *a*
heraus nehmen *eximere* 781, *d*
herausnehmung *exemtio* 781, *d*
heraus reden *proloqui* 1287, *b*
heraus reissen *eripere* 1913, *b.* sich her. *expedire se* 1705, *a*
heraus recken *protendere* 2309, *c*
heraus ringen *eluctari* 1292, *a*
heraus rudern *eremigare* 1925, *b*
heraus ruffen *evocare* 2567, *c. provocare* 268, *b*
herausruffung *evocatio* 2567, *d*
heraus sagen *edisserere* 2085, *a*
heraus scharren *effodere* 929, *b. exarare* 221, *a*
heraus schäumen *exspumare* 2195, *b*
heraus schlagen die garnison *dejicere praesidium* 1118, *c*
heraus schimmern *effulgere* 971, *c*
heraus schiffen *enavigare* 1494, *b*
heraus schreyen *elatrare* 1222, *c*
heraus schütteln *excutere* 1880, *c*
heraus schwimmen *enare* 1519, *b. enatare* 1520, *b. evadere undis* 2414, *d*
heraus schwingen *evibrare* 2495, *a*
heraus schwitzen *exsudare; resudare* 2246, *c*
heraus sehen *prospectare* 2177, *b*
heraus spatziren *excurrere* 661, *b*
heraus springen *prosilire* 1983, *b*
heraus stehen *eminere* 1339, *b. prominere* 1340, *b*
heraus stossen *prorumpere* 1962, *b.* in einem athem heraus st. *uno spiritu volvere* 2557, *d*
heraus strecken *exserere* 2085, *b*
heraus streichen *dicere* 702, *d. ornare* 1602, *b. exornare* 1603, *d. verbis extollere* 2358, *b. honorifice & graviter multa de quo praedicare* 702, *d. gloriam cujus amplificare* 127, *a.* etwas geringes heraus str. *indotatum quid dote verborum locupletare & ornare* 748, *b*
heraus treiben *excutere* 1880, *c. deturbare; exturbare* 2404, *d. proturbare* 2405, *c. extundere* 2401, *a*
heraus wachsen *egerminare* 1006, *a*
heraus ziehen *eruere* 1963, *d. extrahere* 2343, *b*
heraus zwingen *elicere* 1201, *a. exprimere* 1808, *d*
herb *austerus* 280, *a. amarus* 108, *c. acerbus* 12, *c. asper* 235, *b.* herber geschmack *acerbitas* 13, *a.* herbe zu kosten *ingustabilis* 1046, *a*
herberge *diversorium* 2475, *b. stabulum* 2198, *a. receptaculum* 409, *b. hospitium* 1105, *a.* schlechte herb. *gurgustiolum* 1045, *c*
herberge-geld *pretium mansionis* 1339, *a*
herbergen *hospitari* 1105, *a. tecto ac sedibus suis quem recipere* 2293, *b.* bey einem herb. *diversari apud quem* 2480, *a. diverti apud quem* 2475, *a*
herbey s. auch herzu.
herbey bringen *afferre* 877, *b. proritare* 1165, *a. admoliri* 1437, *c*
herbey kommen *appropinquare* 1831, *b.* s. herzukommen.
herbeyrückung *appropinquatio* 1831, *b*
herbey schleichen *allabi* 1193, *c*
herbey schwimmen *adnatare* 1520, *b*
herbst *autumnus* 282, *a. P. Libitina quaestus* 282, *a.* den herbst mit sich bringen *autumnare* 282, *c*
herbst-blume *bulbus agrestis; hermodactylus* 339, *c*
herbst-früchte *autumnitas* 282; *b*
herbstlich *autumnus; autumnalis* 282, *b*
herbstmonat *September* 2073, *a*
herbstwetter *autumnitas; autumna tempestas* 282, *b*
hererzehlen *enumerare* 1547, *b*
herein *intro* 1158, *c*
herfliessen *profluere* 926, *b. emanare* 1342, *c.* an etwas herfl. *alluere* 1301, *c. interluere* 1302, *d*
herführung *derivatio* 1944, *b*
herfür ꝛc. s. auch heraus.
herfürblicken *praelucere* 1311, *b. vbullire* 341, *a*
herfür blühen *efflorescere* 922, *a*
herfür brechen *gliscere* 1019, *a. prorumpere* 1962, *b. elucere* 1310, *c.* aus dem hinterhalt herfürbr. *ex insidiis consurgere* 2055, *c*
herfür bringen *procreare* 625, *d. progignere* 1015, *a. producere* 757, *a. proferre* 882, *c. promere* 1825, *d. expromere* 1827, *a. gignere* 1012, *b. progenerare* 1009, *d*
herfür fliegen *provolare* 2554, *a*
herfür fliessen s. herfliessen.
herfür geben *edere* 731, *a*
herfür gehen *exstare* 2221, *a. prodeambulare* 114, *b. eminere* 1339, *b. prodire* 794, *c. procedere* 456, *c*
herfürgereckt *exsertus* 2085, *c*
herfür gesucht *quaesitus* 1867, *c. exquisitus* 1869, *d*
herfür graben s. heraus graben.
herfür hangend *prominens; prominulus* 1340, *b*
herfür kommen *provenire* 2450, *d. emergere* 1391, *d. laudibus ingenii efflorescere* 922, *a*
herfür kriechen *proserpere* 2087, *a. prorepere* 1919, *c*
herfür langen *promere* 1825, *d. depromere* 1825, *d*
herfür lauffen *procurrere* 662, *d. procursare* 663, *a*
herfür leuchten *emicare* 1402, *c. praenitere* 1908, *a. exsplendescere* 2190, *d. elucere* 1310, *c.* für andern herfürl. *praenitere* 1517, *b*
herfür locken *elicere* 1201, *a. prolicere; prolectare* 1202, *a. producere* 757, *a. excire* 515, *a*

herfür nehmen *promere 1825, d.*
herfür ragen *eminere 1339, b. præminere 1340, b. prominere 1340, b. prapendere 1682, d. propendere 1682, d. extare 2221, a.* für allen herfürr. *longe ante omnia corpora emicare 1402, c. supereminicare 1403, a*
herfür reichen *exprimere 1826, d. erogare 1947, c*
herfürreissen *eruere 963, d*
herfür scheinen *exsplendere; exsplendescere 2190, d. effulgere 971, c. enitere; enitescere 1517, a. emicare 1402, c. promicare 1402, d*
herfür schimmern s. herfür scheinen.
herfür springen *prosilire 1983, c. P. emicare 1402, c*
herfürsprossen *germinare 1006, a. efruticare 966, c*
herfür stecken *prosendere 2309, c*
herfür suchen *excutere 1880, c*
herfür thun *exserere 2085, b. vibrare 2495, a.* sich herfür thun *proferre se 882, c. insolenter se efferre 879, d. fulgere 970, c. elucere 1310, c*
herfür treiben *propellere 1680, c*
herfür ziehen *protrahere 2374, b*
hergeben *erogare 1947, c.* darzu herg. *sumtus suppeditare, suggerere 2259, a*
hergegen *contrarie 596, b*
herhalten den hals *prabere cervices 1791, d*
herholen *arcessere 196, a*
hering *halec 1057, d. alec 90, a. arica; chalcis 47, c. muriatica 1472, a*
heringslacke *muria 1472, d*
heringstonne *orca 1595, c. cadus salsamentarius 351, d*
herkommen *proficisci 1814, b. oriri 1600, d. emanare 1342, c.* das kömmt von thm her *ab eo hæc sunt exorta 1602, a.* wo kömmst du her? *unde agis te? 68, c.* beym studiren herkommen seyn *in literis natum esse 1486, a.* das alte herkommen *antiquitas generis 164, b.* herkommens ist es *receptum est 408, c*
herkunfft/ unehrl. h. *dedecus natalium 1485, c.* s. geschlecht; ankunfft.
herlangen *promere 1825, d*
herleiten *derivare 1944, b*
hermeln *anthemis 159, c*
hernach / hernachmahls *debinc 1079, b. exhinc; posthinc 1079, c. posthac 1079, c. mox 1458, b. inde; deinde; dein 1142, d. deinceps 1143, a. exinde; exin 1143, a. postmodum; postmodo 1786, a. postea; posthac 1784, b. post 1783, d. ergo 310, c. postero tempore 1784, c. in reliquum tempus 1270, b.* wenig tage hernach *paucis diebus interjectis 1119, c. interjectu paucorum dierum 1119, d*
hernennen sich von etwas *trahere nomen a quo 1524, c*
heroisch *heroicus; herous 1076, a*
herold *præco 1793, b. ceryx 488, a. caduceator 351, c. fecialis 869, a.* oberherold *pater patratus 1661, d*
herr *dominus 540 a. herus 1076, b.* grosser herr *Princeps 1813, d* herren zur see *duces mari 759, a.* grosse hrn. *Magnates 1327, a.* gewaltiger herr *Tyrannus 2410, b.* mit grossen herren ist nicht gut kirschen essen *procul ab Jove atque fulmine 972, c.* wo sich herren rauffen/ geht es über die haare der unterthanen *quicquid deliramt reges, plectuntur Achivi 15, a.* sein eigner herr werden *in suam tutelam pervenire 2396, d. sua tutela effici 2397, a.* sein eigner herr seyn *nare sine cortice 1519, b. vivere arbitratu suo 190, b. P. suis ducere suam auspicia & sponte sua componere curas 278, c.* herr seyn seiner begierden *domitas habere libidines 742, b.* was des herrn ist *dominicus 741, a*
herrechnen *percensere 471, a*
herreichen *porrigere 1919, c.* s. hergeben; s. reichen.
herrgotsbärtlein *saxifragia 2010, a*
herrisch *imperiosus, e 1650, a*
herrlich *præclarus 538, a. glorioſus, e 1020, c. almus 98, b. opimus 1587, b. instructus opime 1587, c. solennis, ter 2138, a. amplus 125, d. augustus 267, a. excelsus 464, d. egregius, e 774, d. peregregius 775, d. divinus 726, a. splendidus, e 2190, a. lautus, e 1216, c. pralautus 1226, c. illustris, illustrissime 1307, a. pralustris 1307, b. præstans, præstabilis 2223, a. augustus 267, a. opiparus, e 1588, d. eximius, e 817, b. luculentus 1308, d. magnificus, e 1327, d. basilicus 300, c. P. attalicus 252, b. P. aureus 274, b. aureolus 274, c.* herrl. mahl *saliares epulæ 1982, a.* herrl. wercke *cælestissima opera 359, a.* herrlicher werden *magis florescere 921, d*
herrlichkeit *claritas 538, b. claritudo 538, b splendor 2189, d. magnificentia 1327, d. majestas 1329, c*
herrnbefehl, herrngebot *dominicus jussus 741, a. edictum 706, a. basilica & imperiosa edictio 300, d. herile imperium 1076, b*
herrndiener *servulus 2088, c*
herrngeschencke *congiarium 589, b. donativum 745, a*
herrnhand geht in alle land *annesii longa regibus esse manus 129, c*
herrnhof *aula 269, c*
herrschafft *imperium 1649, c. principatus 1814, c. ditio 722, d. regnum 1922, d. potestas 1799, d. dominatus 741, c. dominium 742, a. dominatio 742, d. arbitrium 190, b.* herrschafft bekommen *P. sebum in populos accipere ensem 787, a*
herrschen *regere 1917, a. regnare 1923, b. dominari 741, b. in quem habere dominationem 741, d. imperare 1648, b. imperitare c*
herrscher *dominator 741, d. dominus 740, b.* s. regent.
herrscherin *dominatrix 741, d*
hersagen *recitare 516, c. dictare 704, c. pronunciare 1551, d*
herschnattern *deblaterare 318, b*
hersingen *recinere 391, a*
herstammen von einem *genus ducere a quo 1002, c*
hertragen für sich *præportare 1781, c*
hertz *cor 603, d. pectus 1673, b. P. præcordia 604, d.* mein liebes hertz *anime mi 149, d.* sich etwas lassen zu h. gehen *commoveri quare 1456, d.* es gehet zu hertzen *cordi est 604, a. affligit 916, b. P. percutit meum cor 1881, a.* es gehet von hertzen *non a summis labris ista veniunt 1196, a.* ein hertz machen *reddere animum 733, a. addere, facere animum 149, b. addere cui cornua 610, d.* so du ein hertz im leibe hast *si vir es 2516, c.* sein hertz offenbaren *animi secreta detegere 484, c.* nicht übers hertze bringen *non durare 765, c.* ein hertz fassen *masculum sumere animum; commasculare animum 1355, a, b.* zu hertzen nehmen *adhibere quid pro pectore 312, c.* tieff in hertzen seyn *in medullis ac visceribus hærere; in venis medullisque insidere 1369, b. affixum esse atque insitum in animo & sensu 897, a.* was umbs h. herumb ist *circumcordialia 605, b.* sein hertz an ein mägdlein hängen *ad virginem animum adjicere 149, a.* reden wie es umbs hertz ist *loqui ingenue 1150, c*
hertzblat *mediastinum 1368, c. diaphragma 700, b*
hertzeleid *mœror 1433, d. crux 638, b. cruciatus 638, c. dolor 738, a*
hertzen *amplexari; jungi mutuo amplexu; dare amplexus &c. 1747, b.* s. küssen.
hertzensfreund *amicus ex animo 116, c*
hertzenskündiger *scrutator cordis taciti 2039, a*
hertzenslust *pastus animorum 1657, c*
hertzenswuntsch; es geht nach hertz. *respondet optatis fortuna 1592, a. fluunt ad voluntatem res prospere 923, a. ex sententia res geritur 2069, b*
hertzgen *corculum 604, c*
hertzgespan *cardiacus 418, a*
hertzhafft s. muthig.
hertzklopffen *cordis palpitatio 1626, b*
hertzlich/ von hertzen/ aus hertzensgrund *ex animo 823, d. abidius 263, b. ab imo pectore 1138, c. medullitus 1369, b.* hertzl. lieben *miscre amare 1417, b.* die liebe/ die nicht hertzl. *in superficie signique pendens caritas 2349, a*
hertzog *dux 759, b*
hertzogin *serenissima dux; ducissa 759, b*
hertzogthum *ducatus 759, a*
hertzschneidende worte *aculeata, quæ animam fodicant & fauciant 22, b*
hertzwehe *cardiacus 418, a*
hertzwurtz *meum; meon 1401, a*
herüberbringen *transportare 1781, c. traducere 758, c*
herüberhangen *impendere 1682, c*
herrühren *emanare 1342, c*
herrührend *oriundus 1601, b*
herumb &c. s. umbher mit seinen *compositis*
herumb beugen *circumflectere 914, d*
herumbdrehen *circumagere 74, b. in gyrum cogere; gyrare 1048, c. circumtorquere 2364, a.* den hals her. *obtorquere collum 2364, d*
herumbdrehung *conversio 2474, c. circulatio 529, a. circumactus; circumactio 74, c*
herumbfliessen *circumluere 1301, d*
herumbgehen *obambulare 114, b. circumire 791, d*
herumbgehend *ambulatorius 114, a*
herumbgetrieben *rotatus 1952, c*
herumbhangen *circumpendere 1682, c*
herumkriechen *reptare 1928, c*
herumblauffen *discurrere 661, a. discursare 661, b. vagari 2416, d. currere 654, b.* herumblauffend *vagus 2446, c*
herumbläuffer *vagabundus 2417, b*
herumblencken *circumflectere cursus 914, d*
herumbliegen *circumjacere 1114, d*
herumbliegend *circumjectus 1117, c*
herumbreiten *circumequitare 809, b. obequitare 809, c. circumvehi quo 2434, b*
herumbsitzen *circumsidere 2055, a*
herumbspatzieren *obambulare 114, b*
herumbstehen *circumstare 2219, b*
herumbstreichen im lande *circulari 529, a*
herumtreiben *circumvolvere 2559, a. circumagere 74, b*
herumbtrincken *circumpotare 1791, a*
herumbwachsen *circumnasci 1487, a*
herumbwandern s. herumbgehen.
herumbwelzen *circumvolutare 2559, a.* herumbw. im koth *tergorare luto 2322, d*
herumbwerffen *circumjacere 117, c*
herumbwindung *circumflexus; circumflexio 914, d*
herumbziehen lassen *circummittere 1422, c*
herunter &c. s. auch herab.
herunterbringen *deturbare 2404, c*
herunterfallen *cadere ab alto 347, c. defluere ad terram 925, d*
herunterhalten sich *humi serpere 1107, b*
herunterkommen *demeare 1385, d. P. ruere alto a culmine 646, a*
herunterlassen sich *demittere se 1423, d*
herunterlauffen *decurrere 660, c*
herunterreissen *detrahere 2372, d. deripere 1912, d*
herunterschlagen den werth *depretiare 1810, c*
herunterstreiffen *persultare 1985, b*
herunterstürtzen *dare præcipitem 728, b.* vom pferde her. *cadere ab equo 347, c*
herunterwerffen *dejicere 1118, c*
hervorstehen *prostare 2223, b*
hervortretung *procidentia 350, d*
herzehlen *denumerare 1547, a*
herzu &c. s. auch hinzu.
herzubringen *arcessere 196, a. afferre 877, b*
herzueilen *accelerare 461, a. advolare 2553, b*
herzufahren *allabi 1193, a*
herzufliessen *affluere 924, d*
herzuführen s. zuführen.
herzuholen *accire 514, b*
herzuhüpffen *assilire 1982, d*
herzukommen *advenire 2446, a. adventare 2446, b. accedere 453, b*
herzulocken *allicere 1200; a. allectare 1200, a*
herzunahen *propinquare, appropinquare 1831, b*
herzuneigen *adflectere 914, d*
herzureiten *adequitare 809, b*
herzuschiffen *advehi 1494, a*
herzutreten *accedere 453, b*
herzuwaltzen *advolvi 1437, c. advolvere 2559, a. subvolvere 2560, b*
herzuziehen *attrahere 2371, d*
hesslich s. hässlich.
hetzen *ludificare, i 1295, b. inflammare 913, c.* auff sich hetz. *lacessere 1199, d.* s. höhnen.
heu *fœnum 932, b*
heuboden *fœnile 932, c*
heubellerche *galerita 991, b*
heubelmeise *parus cristatus 1657, a*
heucheln *adulari 30, a. ancillari cui 138, c. blandum esse 317, a.* s. schmeicheln.
heucheley *simulatio 2117, a. hypocrisis 1112, d.* s. schmeicheley.
heuchelnd *fucosus 967, b. assentatorie 2069, d*
heuchler *simulator, trix 2117, b. parasitus 1638, c. hypocrita 1112, d. adulator 30, b*
heuer *hornus 1101, a. 153, d*
heuerig *hornus; hornotinus 1101, a*
heuerndte *fœniscium 932, c*

heulen

heulen *plorare 1751, d. bubulare 337, d. funebria decentare 391, d. ejulare 775, b. lamentari 1208, d. ululare 2538, b. ululatum tollere 2538, b.* ümher heulen *circumgemere 999, c.* überlaut heul. *exululare 2538, b.* mit den wölfen heulen *cretizare cum cretensi 630, d*

heumonat *Julius 1177, c. Quintilis 1902, c*

heurauffe *bacerra 2412, c*

heuschober *meta fœni 1395, b*

heuschrecke *locusta 1281, d. cicada 509, c. acheta 16, a.* kleine heuschr. *attelabus 252, b*

heut *hodie 1090, d. hodierna lux 1308, c*

he[illegible]ges tags *hodieque; hodierno die; in hodiernum usque diem 1090, d*

heutting *smaris 2131, a. mana 1323, a*

hexe *venefica 2442, c. saga 1976, b. lamia 1209, a. pharmacebria 1715, c. præcantatrix 392, d.* alte hexe *cantatrix anus 391, a*

hexerey s. zauberey.

heyde *ethnicus 817, a. gentilis 1001, b. paganus 1621, a.* die heyden *nationes 1488, a*

heydnisch *gentilis, ter 1001, c. ethnicus, e 817, a*

heydenschafft *gentilitas 1001, c*

heydekorn *panicum 1630, d. ocymum 1566, c*

heydelbeer *myrtus 1481, c. baccinia nigra 2412, c. mora myrti 286, d*

heyden *erica; erix 811, a*

heydenkraut *myrica 1481, a*

heydenrettich *amoracia 219, b*

heydenschafft / heydenthum *paganismus 1621, a. gentilitas 1001, c*

heydnisch *gentilis, ter 1001, c. ethnicus, e 817, a*

heyl/heyland s. heil / heiland.

heylig / s. heilig.

heyrath *conjunctio 1179, c. nuptiæ 1541, c. connubium 1542, a.* heyrath stifften *nuptias conciliare 1541, d. connubio jungere 1542, a.* die andere heyr. *secunda vota 2563, c*

heyrathen *nubere 1541, a. connubium inire, denubere 1542, a. ducere uxorem 752, a. ducere in matrimonium; matrimonio secum jungere 1357, c. nuptialibus pedicis alligari 1702, c. uxorem sibi adjungere 2590, c. cum spe voloque uxoris transigere 2563, c. zonam solvere 2604, c.* nicht heyr. wollen *abhorrere ab re uxoria 1102, d. vitam agere cælibem, remanere in cælibatu 357, b.* heyr. umb eine *ambire quam nuptiis 790, a*

heyraths-gut *dos 747, c*

heyrathsstiffter *nuptiarum conciliator 585, b*

hieb *petitio 1708, d. ictus 1127, a.* auffm hieb *casim 354, a.* einen hieb geben *casim percutere cervicem a.*

hiebevor *olim 1577, a. antiquitus 164, b. antea 159, a. antehac 159, a.* s. vorzeiten.

hiedurch *hac 1079, c*

hieher *huc 1079, d. huccine d.*

hieherwerts *horsum 1103, a. citra 531, d*

hier *hic 1079, a.* hier und da oder dort *hinc & illinc 1079, b*

himmel *cælum 357, d. calica regna 359, c. Polus 1762, b. olympus 1578, c. æther 57, c. P. sedes ætherea 57, d. P. amœna piorum concilia, Elysiumque 779, c. templa cæli 2300, a. P. auricolor cæli septemplicis æthra 275, d. P. astriferi axes 241, b. P. cortina cæli 615, b. cæli tegmen, amictus 116, b. P. cæli convexa 2491, a. locus ubi beati ævo sempiterno fruuntur 303, c.* der helle himmel *sudum 2246, d.* der oberste himmel *altissimus cæli complexus 105, a.* vom himel herab *divinitus 105, a.* der halbe himmel *hemisphærium 1069, d.* in himmel heben *ad astra tollere, ferre 241, a.* der himmel thut sich auff *fit cæli hiatus, quod vocant chasma 497, c.* himmel und erde *mundus 1467, a.* unter freyen himmel *sub dio 725, b. P. nudo sub æthëris axe 725, c. subdius, subdivus 725, d. subdialis 725, c.*

himmelblau *cumatilis 648, d. cyaneus 667, b. cæruleus 360, c. cæsius 361, c*

himmelbrod *manna 1342, b*

himmelsangel *polus 1762, b*

himmelsaxe *axis 284, b*

himmelsbürger *calicola 359, b. calites 359, c*

himmelskost *ambrosia; ambrosia dapes 112, c*

himmelskugel *gestabile cælum 1007, d*

himmelslauff *summus ille cæli stelliferi cursus 358, a*

himmelswagen *arctos 198, c*

himmelszeichen *signum 2104, d*

himmlisch *cælestis 358, d. calicus 358, c. æthereus 57, d. P. sidereus 2103, c. cælipotens 1789, b. cæligena 1014, b*

hin und her s. hin und wieder.

hinab/ hinunter *deorsum, versus 693, a*

hinab fliegen *devolare 2553, c*

hinab führen *devehere; devectare 2434, c*

hinab gehen *demeare 1385, d*

hinab stürtzen s. herunterstürtzen. ein ort da man hinabstürtzen kan *præcipitium 1793, b*

hinabwerts schiffen *descendere 2014, a*

hinan heben *efferre 879, c*

hinan reichen in die lufft *P. minari in cælum 1408, b*

hinan rücken *promoveri in ampliorem gradum, ad altiorem ordinem 1025, b*

hinan springen *assultare 1984, c. insultare 1985, a*

hinauff *sursum; sursum versus 2269, a*

hinauffliegen *subvolare 2554, b*

hinauff heben *sustollere 2358, b*

hinauff kommen *eniti 1518, b*

hinauff springen *insilire 1983, b*

hinauff steigen *adscendere 2013, b. inscendere 2014, b*

hinaufwerts *sursum versus 2467, d*

hinaus *extra 829, b. foras 936, c*

hinaus führen *perducere 756, b. efficere 844, d. pertexere 2335, c. persungi 980, b. exportare 1781, b. pertendere 2308, d.* der etwas hinaus führet *victor 2510, a*

hinaus gehen *pedem efferre 1700, a*

hinaus lauffen *foras se proruere 1964, b*

hinaus lesen *perlegere 1235, d*

hinaus schaffen *emovere 1457, a*

hinaus schieben *prorogare 1948, c*

hinaus sehen *prospicere 2176, d*

hinaus stossen *foras projicere 1120, a. exturbare limine 1263, c. eliminare d.* hinausst. aus dem hause *exædificare ex ædibus 32, c.* hinausst. aus dem hertzen *expectorare ex animo 32, c*

hinaus tragen *efferre 879, c*

hinaus treiben *extrudere 2391, b*

hinaus werffen *ejaculari 1122, b. projicere foras 1120, b*

hinaus wollen *evadere in summum 2414, d*

hinbringen *perhibere 2435, b.* hinb. das leben *transigere vitam 78, a.* hinbr. die jahre *conficere annos 843, b.* hinbr. die zeit *transmittere tempus 1427, d. & 2301, b. traducere tempus 758; d. fallere tempus 850, d*

hincken *claudere 539, c. claudicare 542, a. incessu claudicare a. P. pedem trahere 1700, a.* das hincken *claudicatio, clauditas 542, b.* das hincken auf einem bein *ascoliasmus 231, d*

hinckend *claudus 542, a.* hinck. machen *claudicatem afferre 542, b*

hindansetzen *negligere 1235, b. præterire 795, b. postputare 1862, b. postponere 1771, d. postbabere 1052, a. postferre 882, a*

hindangesetzt *neglectus 1235, c*

hindansetzung *desertio 2084, c. derelictio 1270, d*

hinder / der hindere *nates 1491, b. naturalia 1490, a. podex 1756, b. pyga 1863, b. postica 1786, a. clunes 555, a*

hinderer *morator 1447, d*

hinderhalt s. hinterhalt.

hinderlich *iniquus 44, d*

hindern/hinderlich seyn/ hindernis machen *officere 446, b. impedimento esse cui 1705, d. obstare 2222, a. frangere 948, d. vetare 2487, c. morari 1447, c. in mora esse b. obesse 2256, a. alligare in re 1260, b. reprimere 1809, c. moram afferre, inferre, injicere, interponere 1447, a. remorari 1448, b. infringere conatus cujus 950, a.* hind. die böse lust *occludere libidinem 541, c.* s aufhalten; s. verhind.

hinderniß/hinderung *obstaculum 2222, a. offendiculum 872, c. interpellatio 1678, d. abocamentum 2566, c. impedimentum 1705, d. prædimentum 1706, a. remora 1443, b. trica 2383, b*

hinderrück s. hinterwerts.

hindin *cerva 487, c*

hindleufft *chreston 505, d*

hindurch brechen *perrumpere 1962, a*

hindurch führen *traducere 758, c*

hindurch gehen *permeare 1386, a. transire 759, d. pertransire 798, b*

hindurch hauen *persecare 2646, b*

hindurch reissen *elutiari 1292, a*

hindurch scheinen *translucere 1311, c*

hindurch schneiden *perscindere 2021, a. persecare 2046, b*

hinein *intro 1158, c. intus 1159, b*

hinein bellen *illatrare 1222, d*

hinein bohren *incavare 451, b*

hinein bringen *irruere 1963, d*

hinein drücken *imprimere 1809, a*

hinein eilen *improperare 1830, a*

hinein fahren *invehi curru 2434, d*

hinein fallen *irrumpere 1961, a. introrumpere 1962, a. illabi 1194, a. irruere 1963, d*

hinein fliegen *involare 2553, d*

hinein fliessen *immanare 1342, d*

hineinführen *invehere 2434, d. importare 1781, b*

hineingehen/hineinkommen *intrare 1158, d. ambire intro 789, a. subire 795, b. succedere &c. 457, d. penetrare 1687, d. introgredi 1027, c*

hinein giessen *instillare 2214, d*

hinein lassen *intromittere 1425, a*

hinein nähen *insuere 2261, d*

hinein pregen *insculpere 2039, c*

hinein reiben *infriare 959, c*

hinein ruffen *introvocare 2568, b*

hinein schauen *inspicere 2176, a*

hinein schlagen *incutere 1880, d*

hinein schütten *infundere 976, c*

hinein sehen *introspicere 2176, b*

hinein setzen mitten in hauffen *in medium agmen se inferre 880, b. insinuare se in equitum turmas 2123, a*

hinein speyen *inspuere 2196, a*

hinein stecken *inserere; insertare 2085, d*

hinein stopffen *confercire 856, c. infercire d*

hinein stossen *immergere 1392, b. intorquere 2364, d*

hinein streiffen *incurrare 662, a*

hinein thun *indere 731, c*

hinein tragen *inferre 830, b. introferre d. importare 1781, b*

hinein werffen *injicere 1119, b*

hineinwerts *introrsum 1158, d*

hineinziehen/der fleck hat sich hinein gezogen *macula penitus insedit 2055, b*

hinfahren *avehi 2434, b.* hinf. am ufer *radere littus 1908, d. stringere ripas 2230, c.* fahre hin *Valeas 2418, c*

hinfahrt/hinritt *discessus e vita 455, a. excessus e vita b*

hinfallen *labare 1192, c. collabescere d*

hinfällig *caducus 348, d. lapsabundus 1192, d. labilis 1193, c*

hinfliessen darneben *prælabi; præterlabi 1194, b*

hinfort/hinführo *posthac 1784, b. in reliquum tempus 1270, b.* s. hernach.

hingang *abitio; abitus 789, b*

hingedencken/ wo gedenckest du hin? *quo tu te agis &c. 68, c*

hingegen *contra; contrà; e contra; e contrario 595, c. contrario 596, b. e diverso 767, b. e contraria parte 596, b*

hingehen *transire 795, d.* gehe hin *Valeas 2418, c.* die nacht geht hin *nox currit 659, b*

hingelegt *expositivus 1771, a*

hingeworffen *projectivus 1120, c*

hinhängend seyn *marcere 1348, d*

hinkommen *pervenire 2450, c*

hinläßig *desses 693, c. incuriosus, e 655, d. tralatitius 884, c.* die sache hinl. händeln *indormire causæ 746, d.* s. nachläßig.

hinläßigkeit *socordia 606, a*

hinlegen *ponere 1766, b. deponere 1769, b. condere 586, d*

hinlencken *inclinare 552, c*

hinnehmen *rapere 1911, a*

hinrecken das ohr *admovere aurem 1456, b*

hinreichen *pertingere 2287, b*

hinreissen *rapere 1911, a. abripere 1912, b. absorbere 2156, c*

hinrichten s. tödten; s. umbbringen.

hinschiffen am ufer *radere littus 1908, d. stringere ripas 2230, c*

hinsterben *demori 1452, a*

hinstossen *contrudere 2391, b. prosolvere 2560, a*

hinten/von hinten zu *a tergo 3, b. retrorsus, um 1933, d. 2322, b.* hinten an *in extremo 829, c*

hinten ausschlagen *calces remittere, rejicere; contra stimulum calces jactare 375, b. calcitrare d.*

hinter *pone 1766, b. secundum 2056, a.* hinter etwas hingehen *excidere aliqua re 349, d.* hinter ein ohr schreiben *aurem sibi perbellere 272, d.* hintern ohren suchen *aures scalpere 272, d.* hinter dem berge halten *post principia esse 1815, b. astute quid reticere 241, d.* hinter sich mehr haben als man meinet *plus habere in recessu, quam in fronte promittere 457, a*

hinter-

hinterbringen *deferre cui 878, d*
hinterbug *suffrago 950, d*
hintergeben *circumvenire 1446, c. capere quē 400, c*
hintergehung *circumventio 1446, d*
hinterhalt *insidiæ 2055, c. subsessa 2058, c. subsidium d. subsitalis manus 2059, a. in insidiis succensuratus miles 476, a.* zum hint. bestellet *subsidiarius 2059, a*
hinterlist *insidiæ 2055, c*
hinterlistig *insidiosus, è 2055, d. astutus 242, b.* hinterl. anfallen *oppugnare quem cuniculis 651, d.* s. arglistig.
hinterrück *post tergum 1783, d*
hinterschlingen *deglutire 1022, b*
hinterst *ultimus 2537, b.* hinterst zu förderst *præposterus, è 1784, c*
hinterstellig *residuus 2058, a.* hinterstellig seyn *restare 2223, b*
hintertheil am haupt *occiput 415, c.* hint. am leibe *clunes 555, a*
hinterthür *posticum 1785, c. posticulum, a 1786, a. posterula 1785, b*
hinterwerts *retro 1933, c. retrorsum d. pone 1768, a. à tergo 2328, b. posticus 1785, d.* hinterw. gebogen *supinatus & resupinus 2266, a.* hinterw. schmeissen *recessim cadere ad parietem 457, a*
hintreiben *perducere 756, c*
hintritt *decessus 454, d.* s. todt.
hinüber *trans 2376, a.* s. auch über.
hinüber bringen *transferre 884, b. transportare 1781, c. traducere 758, c*
hinüber fahren/hinüb. setzen *trajicere 1121, d. transcendare 2014, b. superbehi; transbehi 2436, a. transmeare 1386, b.* da man kan hinüb. *transmeabilis b*
hinüber fliegen *superbolare; transbolare 2554, b*
hinüber führen *trajicere 1121, c.* s. hinüberbringen.
hinüber gehen *transire 795, d. transgredi 1029, b*
hinüber lauffen *transcurrere 863, c*
hinüber schicken *transmittere 1427, d*
hinüber schiffen *transnabigare 1494, d*
hinüber schreiten *transgredi 1029, b*
hinüber setzen s. hinüber fahren.
hinübersetzung *transbectio 2438, a*
hinüber springen s. überspringen.
hinüber steigen *transcendere; superstandere 2014, b*
hinüber zieh. *transmigrare 1403, c. transgredi 1028, b*
hin und her/ hin und wieder bedencken *alternare 104, a. rem aliam ex alia cogitare 1930.* s. überleg.
hin und her lauffen *dispalari 1626, a. discurrere 661, a. discursare b. cursare ultro & citro; sursum deorsum cursitare 659, c. rursum prorsum cursare 1833, b.*
hin und her schweiffen *palari 1625, b. dispalari 1626, d. errare 812, b. vagari 2416, a*
hin u. her spatzieren *deambulare; obambulare 114, b*
hin und her treiben *differre 879, a. agitare; turbare; jactare 73, a.* hin und her getrieben werden *fluctuare 922, c. jactari 1115, c*
hin und wieder (hin und her) *passim 1858, c. sparsim 2165, c. discursim 661, b. plurifariam 1464, c. rursum prorsum &c. 1964, d. longe lateque 1283, b. ultro citroque 2538, a*
hin und wieder ausstreuen *disseminare 2062, d*
hin und wieder suchen *disquirere 1869, d*
hin und wieder tragen *differre 879, a*
hin und wieder verjagen *dispellere 1680, a*
hin und wieder zerstreuen *dispergere 2166, a*
hin und wieder ziehen s. hin und her schweiffen.
hinunter s. hinab.
hinunter bringen *subigere 77, d*
hinunter gehen *succedere 457, c*
hinunter stürtzen *deserri in præceps 878, c*
hinunter thun *subdere 733, c*
hinunter werffen *præcipitare 1792, d*
hinunterwerts *deorsum versus 2467, d*
hinwältzen *provolvere 2560, a*
hinweg etc. s. weg.
hinweg bringen *emovere 1457, a. amolirī 1437, b*
hinweg fäulen *putrefactere 1862, d*
hinweg führen *abehere 2434, b.* s. wegführen.
hinwegführung *transportatio 1781, d*
hinweg nehmen *auferre 877, c.* vor dem maul hinw. *præripere 1913, b. intercipere 406, d*
hinweg räumen *de medio removere 1367, d*
hinweg reissen *abstrahere 2371, d*
hinweg schaffen *amovere 1456, c*
hinweg schleichen sich *clam se subducere 758, b*
hinweg thun *abdere 730, a. removere 1457, c. rebellere 2438, a. relegare 1771, b*
hinweg treiben *abigere 73, c. depellere 1680, a*
hinweg wenden *removere 1457, c*
hinwenden *inclinare 55, c.* sich hinw *vertere se 2468, c*
hinwerffen *abjicere 1116, c. projicere 1180, a*
hinwiederumb s. wieder / wiederumb.
hinzu &c. s auch herzu.
hinzu eilen *approperare 1829, a*
hinzu fallen *accidere 349, a*
hinzu. arg *adtivo 789, d*
hinzu gehen *adire 789, c. aggredi 1026, a*
hinzu kriechen *adrepere 1928, d. perrepere 1929, a*
hinzulegen s zulegen.
hinzu reiten *adequitare 809, b*
hinzu rücken *admovere 1456, b*
hinzu rudern *adremigare 1925, a*
hinzu setzen *addere 730, b. affingere 901, c. subjungere 1180, b. superdicere 707, b.* s. hinzu thun.
hinzu springen *assilire 1982, d*
hinzu thun *addere 730, b. adjicere 1116, d. adjungere 1178, d. admovere 1456, b. adstruere 2234, b*
hinzu tragen s. zutragen.
hinzu treten *accedere 453, b*
hippe *falcula 852, a*
hirn s. gehirn.
hirnhäutlein *omentum 1579, c. meninges 1379, b*
hirnkraut *euphragia 821, a*
hirnschal *calva; calvaria 374, a. cranium 620, c*
hirsch *cervus 487, c*
hirschbrunst *æstus 2394, b*
hirschfänger *culter venatorius 647, a*
hirschhaut *nebris 1497, a. pellis cervina 488, a*
hirschhorn *cornu cervinum 488, a*
hirschwurtz *elaphoboscon 775, c*
hirschzunge *piptilis 1724, b. scolopendrium 2027, b*
hirsen *milium 1405, b. panicum 1630, d*
hirsfinck/ hirsvogel *fringilla 2520, b. chloris 502, c*
hirte *pastor 1657, d. gregarius 1040, b. armentarius 218, d.* dem hirt. gehörig *pastorius 1657, d. pastoralis; pastoritius 1665, a.* sich vor einen h. ausgeben *pecuarium simulare magisterium 1525, b*
hirtengespräch *bucolica 329, d*
hirtenhaus *casa 429, c. tugurium 2367, d. pastorale tectum 16, 3, a.* hirtenhäuser *mapalia 1348, a*
hirtenhäußlein *ctegia 252, b*
hirtenhorn *buccina 338, d*
hirtenhund *canis pecuarius 1875, c*
hirtenlied *carmen bucolicum 329, d. armentalis camena 218, d.* hirtenl. anstimmen *silvestrem tenui musam meditari avena 862, c*
hirtenstab *pedum 1875, d. agolum 68, a. 78, b. pastorale baculum*
historien *historia 1059, c. monumenta rerum gestarū & vetustatis exempla 1443, d.* hist. schreiben *monumentis annalib. mandare posteritati propagare &c. 1443, d. monumenta componere &c. 1444, a*
historien-schreiber *historicus 1059, d. conditor historiæ 537, b.* s. geschichtschreiber.
historisch *historicus 1059, d*
hitzblatter *papula 1853, c. phyma 1724, b.* rothe hitzbl. *boa 319, a*
hitze *æstus 54, b. calor 371, d. ardor 201, a. fervor 886, d.* ungewöhnliche hitze *solis intemperies 1300, a.* hitze verlieren *refervescere 887, c.* von der h. beschädiget werden *siderari 2103, c.* schade von der hitze *sideratio c*
hitzen *fervere 886, b. calere 372, d*
hitzig *calidus 372, a. igneus; ignitus 1131, c. flagrans, ter 911, b. fervens 886, c. fervidus d. æstuosus 55, a. causticus 450, b.* zu hitzig *præproperus, è 1830, a* das hitzige fieber *ardens febris 200, c. cholera; morbus acutus 503, b.* hitziger junger mensch *juvenis calore inconsideratior 371, d. P. calidus juventa 372, b. qui sanguine præcalido fervet c.* hitzig werden *ardescere 200, d. fervescere 886, d*
hobel *dolabra 736, a. planula 1743, b.* grosse hobel *runcina 1962, c*
hobeln *dolare 739, a.* das h. *dolamen; dolatus 739, a*
hobelspäne s. späne.
hoch *altus 105, a. arduus 201, c. editus 731, a. sublimis, ter 2143, c. excellens 463, d. celsus 464, c. excelsus d procerus, è 1812, b. profundus 578, c. præruptus, è 1962, b. eminens, ter 1339, c. præclarus 1307, b. cothurnatus 618, d. P. aërius 47, a. altivolus 105, c.* hoch ufer *supercilia 519, b.* hohe farbe *floridi colores 280, a.* hoher ort *humerosus locus 1107, c.* h. baum *P. arbor nubibus infrians caput 2085, d.* etwas hoch *altiusculus 105, b.* h. am tage *multo die 709, c.* hoch u. theuer *sanctè; persanctè 1992, c*
hochachtbar *præclarissimus 464, b*
hochachten *magni (magno) æstimare; nonnihilo æstimare, quam quemlibet amplissimum triumphum 53, c. pensi habere 1684, d. magnipendere 1683, b. prima qua habere, ducere 1812, b. mirari 1413, c. facere magni, pluris, plurimi 840, c.* hoch u. werth geachtet werden *in auctoritate esse 157, c*
hoch angesehen seyn *hominum admiratione in cælo esse 358, d*
hoch aufmutzen/ anziehen den schaden *exaggerare injuriam 66, a*
hochbelobt *excellens omni laudis genere 463, d*
hochberühmt werden *summum ad gradum claritatis venire 347, c*
hocherhaben *superexaltatus 105, d. cælestis 319, a.* hocherh. seyn *excellentissime florere 464, d. digito cælum attingere 358, d. minari in cælum 1408, b*
hoch fliegende vögel *aves præpetes 268, d*
hochgeacht *inclytus 1142, a*
hochgelehrt *vir absolute doctus 735, a. perfecte planeque eruditus 846 d*
hochgesegnet *beatissimus 903, c*
hochhalten s. hochachten.
hochheilig *sacrosanctus 1972, d*
hochmuth/ hochmüthigkeit *fastus 862, a. arrogantia 1946, d. ferocia 885, a. ferocitas b. altitudo animi 105, d. animi elatio 880, b*
hochmüthig *superbus, e, 2265, b. insolens, ter 2139, a. ferox 885, a. ferociter b. confidens animi 895, c*
hochschätzen s. hochachten.
hochschwingen sich *P. astra sese inferre 241, a*
hochsey/ es ist nichts so hoch *nihil tam alte natum constituit 105, b*
hochsprecher s. praler.
hochsteigen *ad summum claritatis gradum venire 538, b. pervenire ad culmen 646, a. ad infinitum crescere 25, c.* s. hocherhaben.
höchst *supremus 2264, c. summus, è d.* höchster *primus 1812, c.* höchstens/ zum höchsten/ aufs höchste *maxime 1314, b. summum; ad summum 2264, d. summe; summopere 2265, a.* höchste ehre des alters *apex senectutis 170, a.* aufs höchste bringen *consummare 2257, d*
hochtrabend *altisonus 2152, c. superlatus 884, a. tragicus, è 2369, a. elatus, è 880, a. cothurnatus 618, d.* hochtrabende worte gebrauchen *magnis tubam concentibus inflare 2394, b. ampullari; projicere ampullas & sesquipedalia verba 127, b*
hochvernünfftig *sapiens & alta mente præditus 105, a*
hochwürdig *augustus 287, b*
hochzeit *nuptiæ 1541, c. hymen; hymenæus 1111, a.* hochz halten *convelebrare connubia 1542, a. nuptiale festum exercere 1541, d.* hochz machen ohne wein *Cereri sacrificare; Cereri nuptias facere 481, a*
hochzeiter *nuptiator 1542, a*
hochzeitgast seyn *nuptiarū officium celebrare 1541, d*
hochzeitgeschenck *dona nuptialia; festigia connubiale 1541, d*
hochzeitlich *nuptialis 1541, d. connubialis 1542, a. genialis, ter 1013, d*
hochzeitmahl *cœna nuptialis 1541, d*
hochzeitverse *epithalamium 805, c*
hocke/ die man von gastereyen mit nach hause nimt *apophoreta 176, a*
hocken *bajulare 290, d*
hocker *mantica 1343, d. gibbus; gibber 1011, d. tuber 2192, c. struma 2133, c*
höckericht/ höckericht *gibber; gibbosus 1011, d. tumulosus 2400, b.* höckerichter ort *asperum & inæquabile solum 236, c*
hoden *testes; testiculi 2330, a. colei 563, d*
hof *area 203, a. aula 269, c. atrium; subdialis 250, d. curia 618, d.* hof des königes *regia 1922, c.* hof um den mond *halo 1059, c. corona 612, b.* hof so allein liegt *insula 1154, a.* bey hofe leben *in comitatu degere 575, c*
hofdiener, hofbedienter *satelles 2003, d. purpuratus 1856, d. aulicus 269, d. aulicus minister c*
hoffart *superbia 2265, d. fastus 862, a. insolentia 2139, a. sublatio animi 2358, c.* hoffart in kleidern *luxus vestium 1311, d*
hoffärtig *superbus, è 2265, b. tumidus 2398, d. animis 1513, d.* hoff. seyn *superbire 2265, c.* s. stolz.
hoffen *sperare 2182, b. esse in spe atque exspectatione 2253, c. in spem ingredi, adduci, venire; spe niti 2181, d. spem in qua ponere & defigere 1756, b. inflammari spe 913, a. P. spem concipere intra spem 2042, a. spem fundere in qua collocare 1281, b.* sie hoffen *spes incessit 455, c.* friedh. *in spem venire [illegible] 2445, b*

hoffnung

hoffnung *spes 2181, d. præsumtio 2260, d.* hoffn. machen *spem afferre, dare, facere, injicere, ostendere d. alas addere; in spem bonam erigere 81, c.* hoffn. fassen *exardescere ad spem 201, a.* sich falsche hoffn. machen *induci falsa spe 755, b.* ich habe gute hoffn. *magna me spes tenet 2312, a.* hoffn. geben *in spem vocare 2565, d.* er giebt gute hoffn. von sich *ejus messis in herba est 1071, b. 1398, d.* es scheint einige hoffn. *levis aura spei objicitur 270, c.* hoffn. betreugt *spes decollat 564, c.* alle hoffn. ist weg *spes nulla reliqua est 1270, a.* hoffn. zu etwas hinwerffen *despondere quid 2192, c.* hoffn. fällt in brunn / ist vergebens *spes cadit in irritum 347, d. 1926, a. spes cæcatur 352, c. thesaurus carbones erunt 416, c.* keine hoffn. zum friede haben *desperare pacem 2182, d*

höfgen / höflein *areola 203, b. atriolum 251, b*

hofieren *ancillari 138, c*

höflich *urbanus, è, 2570, b. civilis 533, c. comis 576, c. facetus, è 836, a. perfacetus, e c. venustus, è 2456, b. verecundus, è 2462, a.* gar höfl. *perurbanus 2571, a.* höflicher brieff *litera sparsa humanitatis sale 2165, b*

höflichkeit *urbanitas 2570, c. civilitas 533, d. elegantia morum 776, d. decorum 685, b. sal 1979, b. entmpelia 823, b*

hoffmann *aulicus 269, d. curialis 658, d*

hofmarschall *præfectus prætorio 847, a. major domus &c. 1327, a*

hofmeister *monitor 1442, b. rector 1917, b. præfectus morum 1454, a. custos 666, a.* hoffm. über die kinder *magister velitus filii 1325, a.* hoffm. auff dem gut *villicus 2507, d*

hofthür *posticulum 1786, a*

höhe/hoheit *sublimitas 2244, a. altitudo 105, c. summitas 2265, a. proceritas 1822, b. arduitas 201, d. cacumen 346, c. supercilium 519, a. arx 228, d. excellentia 463, d. celsitudo 464, d. fastigium 861, c.* höhe des hügels *acclivitas 553, d.* höhe des berges *P. axis 284, c. apex montis 170, a.* höhe des meers *altum 105, b. altitudo maris d.* höhe des baums *P. aër summus arboris 46, d.* die hoheit der ehren *claritas; clarisudo 538, b. dignitas 713, d. amplitudo 126, c. splendor 2189, d. eminentia 1339, c. majestas 1329, b. culmen 646, a*

höher *superior 2264, b.* höher achten *præferre 883, b. præponderare 1766, a.* er achtet nichts höher *nihil ei antiquius est aut prius 164, b.* höher steigen / kommen *crescere dignitate 629, b. adscendere altiorem gradum 2013, c*

hoherpriester *archisacerdos 1975, b*

hohl *cavus 450, c. cavatus 451, a. concavus b. cuniculosus 651, d.* hohle wege *fauces 867, c.* hohle zähne *cava dentium 450, d.* das hohle in der hand *bir. 1087, c.* das hohle in dem becher oder blumen *calix 368, d.* hohl machen *cavare 450, d. concavare 451, b*

hohlbohrer *castrum 362, b*

höhle *antrum 166, a. specus 2180, d. spelaum; spelunca d. cubile 640, b. lustrum 1305, c. cavus; cavum 450, c. inanitas 1140, d. crater 622, b. cavamen; cavea; caverna 451, a. locus subcavus terræ 451, c*

hohlen *arcessere 196, a.* den doctor hohl. *adducere medicum 1365, a*

hohl-kehle *stria; striatum 2229, c*

hohl-ziegel *imbrex 1137, a*

hohn *contumelia 597, c. ignominia 1132, a. ironia 1164, b*

höhnen/ höhnisch halten *barbam alicui vellere 295, d. ludificari 1295, b. cavillari 444, d. dicteria in quem dicere 704, b. dicacule quem irritare; scurrilibus contra quem velitari jocis c.* s. hauen zur banck; s. verhöhnen.

höhnerey *dicteria 704, b.* s. spötterey.

höhnisch *ludibriosus, è 1297, c.* höhnische rede *Ironia 1164, b.* höhnisch seyn *nasum rhinocerotis habere 1936, d.* höhnisch schreiben *condere stili nasum 1490, d*

holckericht s. höckericht.

hold / holdselig *amicus 116, c. comis &c. 576, c. amabilis 121, b. amicabilis 117, d. suavis, ter 2241, c. gratiosus, è 1034, b. gratus, è 1034, d. festivus, è 889, c. favorabilis 866, b. venustus, è 2456, b. charitonius 495, a.* holdselige rede *acroama 20, b*

holderstaud *sambucus 1991, a*

holdgöttinnen *gratia 1034, a. charites 494, c*

holdseligkeit *decor 685, a. amabilitas 121, b. festivitas 889, c*

holland *Batavia 302, b. Belgium 305, a*

holländer *batavus 302, d. belga 304, d*

holländisch *belgicus 305, a*

hölle *infernus; inferna 1147, c. inferi b. tartarus 2290, b. styx 2240, d. orcus 1595, d. gehenna 996, c. chaos 493, a. catatonium 440, c. P. puteus ferventis abyssi 8, a. erebus 809, d. avernus 263, b. tenebræ avernæ c. P. subterna antra 2244, c. Acheron 15, c. regio Acherontica; stagnum Acheronticum d. Acherusia templa orci 16, a.* in die hölle kommen *fumido vitam barathro immergere 295, c*

höllenhund *cerberus 479, d*

höllenpforte *acherontis ostium 15, d*

höllisch *infernalis 1147, c. infernus b. avernalis 263, c. P. tartareus 2240, c. P. stygius d*

holpricht *salebrosus 1981, c.* hölprichter ort *noverca 1536, a.* holpr. machen *exasperare 236, c.* s. höckericht.

holtz *lignum 1259, d. silva 2112, a. silva cædua; arbores cædua 353, d.* nach holtze gehen *lignari; lignatium ire 1260, a.* das weisse im holtz zu nächst der rinden *alburnum 85, b*

holtzbirn *pirus silvestris 1734, c. achras 17, b*

holtzbock *ricinus 1938, c. vedubius 1916, d*

holtzen/ holtz fällen/ hauen *lignari 1260, a. materiari 1358, d. silvas cædere; ligni atque frondium cædem facere 353, c*

höltzern *ligneus 1259, d. durius; durateus 763, a.* höltzerne brücke *sublicius pons 2243, c.* höltzern gefäßlein *alveolus 106, b*

holtzhacker/ hauer *lignarius 1260, a. cæsor lignorum 354, a. concisor nemorum d. cum securi candicali præfectus provinciæ 442, c*

holtzhauff *rogus 1948, d. pyra 1863, d. strues 2234, a. struices lignorum ibid.*

höltzicht *nemorosus 1503, a. silvosus 2112, b*

holtzkähle *canaliculus in columna 381, d*

holtzmangold *limonium 1264, c*

holtzschnepf *rusticula silvatica 1966, b*

holtzschreyer *garrulus 995, a. pica glandaria 1724, d*

holtzschuch *calo; calopodium 371, d. sculponea 2039, d*

holtztaube *palumbes 1626, c. livia 1278, c*

holtztragend *silviger 2112, c*

holtzung *lignatio 1260, a*

holtzwagen *sarracum 2003, a*

holtzwerck *materia 1358, b*

holtzwurm *cossus; cossis 618, a. xylophagus 2597, b. thrips 1345, a. chrysalis 506, c*

holtzwürmlein *teredo 2321, a*

holtzwurtz *aristolochia 214, c. malum terræ 1331, a*

holuncke *halophanta 1059, c. cicerus emtor & nucus 510, b.* s. nichtswürdig.

honig *mel 1370, b. P. dulce nectar 1500, c.* frisch honig *mel cerosum 478, a.* hon. wircken *mellificare 1371, a*

honigausnehmung *mellatio 1370, d*

honigapfel *melimelum 1372, a*

honigbirn *pirus mustea 1734, c*

honigblumē *flores ad mel conficiendum idonei 169, c*

honigkuchen *libum 1254, d. mellita placentula 1370, d*

honigmann *mellarius 1370, c*

honigschmack *mulseus sapor 1462, a*

honigseim *favus 867, b*

honigsüß *melleus; mellitus 1370, d. melligenus 1371, a*

honigtopf *amphora mellis 125, c. vas mellarium 1370, c*

honigtranck *melitites 1372, d*

honigwerck *mellificium; opus mellificum 1371, a*

hoppe/hopfe *lupus salictarius; lupulus 1304, b.* hopf und maltz verlieren *oleum & operam perdere 731, c.* h. u. maltz ist verlohren *oleum & opera perit 1583, a*

hoppenkäumgen *asparagi lupuli 235, a*

horchen *aucupium auribus facere 254, d*

hören *audire ex quo, a quo 259, d. exaudire 261, c. accipere 482, a. 272, c. aure sonos concipere 2151, b. admittere quid auribus 1421, d. ad aures cujus venire 2445, a. P. vocem haurire auribus 1063, c.* untern leuten hören *fama & auditione quid accipere; auditiuncula quadam de qua re adspergi 261, a.* man hat nichts gehöret *nihil rumoris affluxit 925, a.* wir hören nur etwas weniges *ad nos tenuis fama perlabitur aura 271, a.* man höret nichts von ihm *de eo silentium est 2110, b.* überall nichts als krieg hören *circumsonari armis 2152, c.* wohl hören *habere aures teretes 2321, c.* nicht hören *surdum esse in re qua 2268, a.* nicht h. wollen *aures obstruere 272, d. cerum auribus obdere 477, a.* nicht gern hören *vulnerantur auribus quid accipere 2588, b.* der schwerlich höret *surdaster 2268, a.* höre doch *heus 1077, c.* du hörest die klagen gerne *aures tuæ patent querelis 1659, d. 272, c.* vom hören sagen *de auditu; ex audito 261, c.* man hat es hören sagen *fando pervenit ad aures 857, b.* der es vom hörensagen hat *qui audita dicit 273, b.* sich hören lassen *circumfremere; confremere 953, d.* es läst sich hören *audio; intelligo 260, a*

horizont *horizon 1100, d*

horn *cornu 610, a.* krumm horn *lituus 1277, d.* die hörner abstossen *deferbescere 887, a*

hornbläser *cemula 479, b. cornicen 611, b*

hörnerträger *cornutus; P. corniger 611, b*

hornfisch *xiphias 2596, d. gladius 1016, d. acus 24, a. belone 308, b*

hornfüßig *cornipes 611, b*

höngen *corniculum 610, d.* auff dem h. blasen *P. nuncisonis efflare cornua bombis 320, d*

hörnicht *cornutus; cornibus instructus 611, b*

hörnin *corneus 611, b*

hörnis/hörlitz *cimbro 620, b. asilus &c. 233, c. æstrum 1570, a*

hornung *Februarius 869, a*

hornungs-blume *hemerocallis 1069, b*

hort *columen 571, d. præsidium 2057, a*

hosen *bracca; feminalia 331, a. femoralia 870, c. tibialia 2348, a. subligaculum 1261, c.* der hosen trägt *bracatus 331, b*

hosenband *periscelis 1695, c. fascia cruralis 859, d*

hospital *xenodochium 2594, b*

hübel *ara 187, c. grumus 1041, b*

hübsch *concinnus, è, 525, a. luculentus 1308, d. ornatus, è, 1603, a. lautus, è 1226, c.* s. schön; s. fein.

hucken *succollare 564, c. dorso onus subire 747, a*

huff *ungula 2547, c.* mit gantzem huff *solidipes 2141, c.* huff treiben *exercere agrum 63, d*

hufeisen *solea ferrea 2138, a*

hufflattich *tussilago 2409, a. chamæleuce 492, b. ungula caballina, farfaria 304, d*

huffschmidt *faber ferrarius 832, d*

hüffte / hüfftblat *coxa; coxendix 620, b. femur; femina 870, c. ischion 1165, d*

hüfftwehe *ischias &c. 1165, d*

hügel *collis 564, a. clivus 553, d. edita 731, a. dorsum 747, b. tumor terræ 2399, a. tumulus 2400, a*

hügelgen *colliculus 564, a. clivulus 553, d*

hügelicht *clivosus; acclivis 553, d. tumulosus 2400, b*

huhn *gallina 992, b.* s. hüner.

hühngen *gallinula 992, b. pullus gallinaceus b. pullaster 1849, b. pullicenus c*

huldigen *sacramentum dicere 1972, b. jurare in alterius verba; jurare in quem 1182, a*

huldigung *clientela; homagium 550, a*

hülffe *auxilium 283, b. adjutorium; adjumentum 1189, c. præsidium 2057, b. subsidium 2058, d. adminiculum 28, c. opis 1588, d. opitulatio 1589, a. fomentum 947, c.* durch h. der natur *natura suffragante 950, d.* mit Gottes hülffe *Deo juvante 1189, a.* ohne fremde h. *nullius adminiculis, sed, ut dicitur, marte nostro 1353, b.* hülffe bey einem suchen *fidem cujus implorare &c. 893, a. confugere ad cujus fidem, opem 698, a. auxilium cujus implorare; auxilium sibi adjungere 283, c.* hülffe schaffen *remedium comparare 1365, b.* zu hülffe kommen / hülffe thun *succurrere 663, b. turrere subsidio 659, b. ferre cui præsidium 875, b. suppetias ferre &c. suppetiari 1711, c. aliquid opis occidenti ferre 350, a.* s. helffen. hülffe bey einem haben *opibus cujus defendi, adjuvari 1589, c*

hülffährigkeit *benignitas 328, b*

hülffertig *propitius 1831, c*

hülffloß *inops 1589, b. orbus auxilii 1595, a*

hülffreich *auxiliabundus 284, a. P. opifer 1589, a.* s. heilsam.

hülffsvölcker *auxilia 283, b. auxiliares, auxiliaria cohortes 284, a. 562, c*

hülse *cutis 667, a. putamen 1860, c. gluma 1021, c. uterculus 2581, a.* die leeren hülsen *vinacea 2514, c.* hülsen von oliven *fraces 948, a.* hülsen von birsen *&c. appluda 178, c*

hülsenfrucht *legumen 1236, b*

hülsengetreyde *filiqua 2111, b*

hummel *fucus 966, d*

humpe *culullus 647, c*

hund *canis 386, c.* hunde *P. turba Diana 699, d.* junge hunde *catuli 387, d.* geschwinder hund

tigris 2349, c. hund / derkunſt lernen ſoll *canis tiruncula* 2353, a. es iſt ein h. dahinter begraben *aliquid monſtri alunt* 1446, c. was iſt ein hund nütze im bade *quid cani commune cum balneo?* 293, a. der hund frißt wieder was er geſpeyet *canis ad vomitum redit, anus ad armillum* 219, b. hunde lernen an kleinen riemen leder freſſen *canis adſuetus corio &c.* 608, d. viel hunde ſind der haſen tod *ne Hercules adverſus duos* 1072, c

hundebrodt *cantabrum; far caninum* 393, d

hundepeitſcher *lorarius* 1287, d

hunderſte *centenus; centeſimus* 473, b

hundert *centum* 472, d. hundert jahr *ſeculum* 2047, a. *centeni anni* 473, b. hundert mann *centuria* 475, c. aus hund. ſoldaten einen heraus nehmen *centeſimare milites* 473, b. das hunderte ins tauſende mengen *P. mutare quadrata rotundis* 1886, a

hundertfach / hundertfältig *centuplex; centuplicatus* 475, b. *centumgeminus* 998, b. 474, d. *centenarius* 473, d. hundertfältige früchte tragen *centeſimam frugem reddere* 473, b

hundertköpficht *centiceps* 474, d

hundertkörnicht *centigranum* 474, d

hundertmahl *centies* 473, a. hundertmahl mehr *centuplicato* 475, c

hündiſch *caninus* 387, c

hündlein *catellus* 388, a

hundsfiſch *galeos* 950, d. *muſtelus* 1476, d

hundsfliegen *cynomyia* 671, a

hundsgraß *canaria* 381, d

hundshunger *caninus appetitus* 387, c

hundsigel *erinaceus caninus* 811, c

hundsknoblauch ſ. wildlauch.

hundskürbs *colubrina* 571, c

hundsſtern *canis* 387, c. *canicula* 388, a. *ſirius* 2115, a. *procyon* 1823, b. *canis Erigoneius* 811, c. *decretorium illud ſidus, quod caniculam appellamus* 483, a

hundstage *dies caniculares* 388, a. *æſtuoſiſſimi dies circa canis ortum. P. aſtifer canis; cancer* 55, a. *torrentior ſirius &c.* 2365, d. *P. horn canicula* 1099, a

hundswurm *lytta* 1316, d. *ricinus* 1938, d

hundszunge *cynogloſſa* 670, d

hüner *P. cohortis aves; cohortales aves* 563, a

hünerauge *clavus* 545, a. *gemurſa* 999, c

hünerdarm *anagallis* 131, c. *aſyla* 243, b. *alſine* 131, b

hünergeyer *milvus* 1406, d

hünerhauß / hünerkorb *gallinarium* 992, c. *ornithoboſcium* 1602, b. *ſtabulum cohortalium avium* 563, a

hünerkohl *ſerpyllum* 2087, a

hünerleiter *ſcala gallinaria* 992, c

hünervoigt *gallinarius* 552, c. *pullarius* 1849, b. *deliacus* 658, c

hunger *fames* 853, b. *eſuries; eſuritio* 771, c. *inedia* 772, c. den hunger ſtillen *famem explere, depellere, compeſcere, frangere* 853, b. hungers ſterben *fame conſici ibid.*

hungern / hunger leiden *eſurire* 771, b. *inediam ſuſtinere* 772, d. *laborare fame* 1195, c. *fame cruciari* 638, c. *fatigari fame* 863, d. *famem perferre* 882, a. *egere acriter* 773, d. hungern und harren macht ungeduldig *fames & morabilem in naſum conciunt* 314, a

hungrig / hungerleider *aridus; ſiccus* 204, d. *famelicus* 853, b. *eſuritor* 771, c. *avidus cibi* 263, a. *P. impaſtus* 1658, b. hungrig ſeyn *cænaturire* 559, b. ſehr hungrig ſeyn *impatientiſſima famis eſſe* 1665, c

hüpfen *ſalire* 1982, b. *exſilire* 1983, b. in die höhe hüpfen *ſubſultare* 1985, b. ſ. ſpringen.

hüpfend *aſſultim* 1984, c

hürchen *meretricula* 1389, c. *ſcortulum; ſcortillum* 2028, d

hürden *crates* 622, c

hure *meretrix* 1389, b. *ſcortum* 2028, d. *amica; amicula; pellex &c.* 117, a. *lupa* 1304, b. *mulier vulgaris, infamis, famoſa* 1461, a. *ludibriorum mancipium* 1297, c. *proſtibulum* 1535, a. *fornicaria; fornicatrix* 942, b. *deblrginata* 2521, d. *ſubagitatrix* 78, a. *fututrix* 988, b. *matrona proſtrata pudicitiæ* 1842, c. *P. limax* 1263, b. *P. tacito cognitus furto* 983, d. gemeine hure *quadrantaria* 1884, a. eine feile hure *proſtibulum; proſtibula* 2203, b. iedermanns hure *vulgatiſſima meretrix* 2587, b. huren nachlauffen *luſtrari* 1306, b. huren auffhalten *lenocinari* 1238, c. eine zur hure machen *ludibrio quam habere* 1297, b. *ludificari virginem* 1295, b. ſ. nothzüchtigen. zur hure werden *publicare corpus ſuum* 1841, b. die zur hure worben *proſtorata virgo* 922, a

huren / hurerey treiben *meretricari* 1390, b. *ſcortari* 2029, a. *libidinari* 1253, c. *fornicari* 942, b. *pudicitiam in propatulo habere &c.* 1842, c

hurenhauß *lupanar* 1304, c. *fornix* 942, c. *ſtabulum* 2198, b. *luſtra* 1305, d. *ganeum* 993, b. *communis locus* 381, a. *proſtibulum* 1835, a. 2203, b

hurenheingſt *luſtro* 1306, b. *peni deditus* 1688, b

hurenhund *admiſſarius* 1422, a. *ſubator; ſubagitator* 78, a

hurenkind / hurkind *ſpurius* 2196, d. *nothus* 1534, c. *P. dubio genitore creatus* 1012, c. *P. furto genitus* 983, a

hurenleben *pellicatus* 1202, a

hurenliebe *meretricius amor* 1389, b

hürenlied *feſcennini* 887, d. *carmen Priapejum* 1811, a

hurenliſt *meretricia acumina* 23, c

hurenpackt *animorum turpiſſimorum fœdera* 930, c

hurenwinckel *cella* 462, b. *gurguſtium* 1045, c

hurenwirth *leno* 1238, a. *fornicarius* 942, b. *ballio* 292, b

hürenwirthin *lena* 1238, a

hurenwirthſchafft *lenocinium* 1238, b

hurer *ſcortator* 2029, a. *ſtuprator* 2239, c. *conſtuprator d. fornicator* 942, c. *fututor* 988, b. *ſtuprorum perpetrator* 1666, c

hurerey *ſcortatus* 2029, a. *ſtuprum* 2239, c. *fornicatio* 942, b. *venerea res* 2456, b. *concubitus venitus, vagus* 842, a. *P. furtum veneris* 982, d

hüriſch *meretricius, e* 1390, b. *ſtuproſus* 2239, d. *lenonius* 1238, b

hurtig *alacer* 82, d. *celer* 460, d. *agilis* 66, a. *lebn* 1244, a. *præpes* 1796, c. *citatus* 512, c. *citus* 514, a. *induſtrius, e,* 1145, d. *nabus; nabiter* 1495, a. *impiger; impigre* 1725, c. *curſim* 660, a. hurtige füſſe *calidi pedes* 372, b. hurtige rede *expedita & facile currens oratio* 1705, b. hurtig zur arbeit *ſtrenuus, e,* 2228, c. hurtig machen *ſolertem quem dare* 727, d. hurtiger machen *celeritatem inciture* 515, d. hurtig ſeyn *magna uti celeritate* 151, b. *vegetum & acrem ad quid faciendum ſe præbere* 2431, c. hurtig fortlauffen *magna incitatione ferri* 516, b

hurtigkeit *alacritas* 83, a. *agilitas* 66, b. *nabitas* 1495, b. *induſtria* 1145, c. *vigor* 2504, b

huſte *tuſſis* 2409, a. *pulſus tuſſedinis hiulci* kleiner h. *tuſſicula* a

huſten *tuſſire* 2409, a

hut *pileus, um* 1727, c. *umbella* 2540, b. runder hut *galerus* 940, d. hut mit breitem rand *cauſia* 450, b. der einen hut auff hat *pileatus* 1727, d.

hüten / auff der hut ſtehen *cuſtodire* 666, b. *ſuum tutari locum* 2396, c. *in ſpeculis eſſe; ſpeculari* 2179, b. der auff der hut ſtehet *ſpeculator b. ſpeculabundus* 2180, a. das geld hüten *incubare pecuniis &c.* 641, a. niemand kan ſie hüten *bos ſi Argus ſervet &c. ie nunquam ſervet* 210, d. ſich hüten *cavere* 443, c. *videre* 2498, a. ich hüte mich *cautio eſt* 444, a. ſich für ſünden hüten *a delictis declinare* 552, a. ſich für dem laſter hüten *effugere maculam* 968, c. hüte dich für ihm / er iſt gezeichnet *ſignum habet in cornu, longe fuge* 610, a

hüter *cuſtos* 665, d. *obſervator* 2090, c

hütlein *pileolus, um* 1727, c

hutmacher *coatiliarius* 75, c

hütten *domuncula; domuſcula* 744, a. *ligellum* 1259, d. *caſula* 427, d

hütte *caſa; caſula* 427, d. *taberna* 2177, b. *tabernaculum c. tugurium* 2397, d. *ſcena* 2017, a. *mapalia* 1348, a. hütten *attegiæ &c.* 252, b. *magalia* 1323, d. hütte für die ſonne *umbraculum* 2540, c

hüttenrauch *ſpodium* 2191, a

hutzierath *cidaris* 512, d

huy / in einem huy *minimis momentis* 1440, b

hyacinth *hyacinthus* 1108, c. *chryſolithus* 507, c

I.

Ja *imo; immo* 1138, b. *etiam* 817, c. *adeo* 17, b. *vero* 2465, d. *maxime* 1314, b. *admodum* 1430, b. *quippe* 1903, b. ja wohl *utique* 2581, c. *ſane quidem* 1996, b. ja traun *ſcilicet* 2019, d. ja vielmehr *quin* 1899, d. *quinimo* 1900, b. ja hinter ſich *ſi dis placet* 2097, b. ja ſagen *annuere* 1553, a. *aſſirmare* 907, c. *aſſentiri* 2069, b

jächzornig *iracundus, e* 1163, a. *cerebroſus, ſtomachoſus; præceps animi* 480, c. *properus ira* 1819, a. *violentus* 2514, a

jacobsbirn *pirum præcocia* 1734, c

jacobsſtab *orion* 1600, c

jagen *fugare* 969, c. *venari* 2451, c. *venaturam facere* 2452, c. *excitare & agitare feras* 873, a. jagen in das garn *P. premere* 1807, b. jagen nach hauſe *compellere domum* 1679, d. ſ. verjagen.

jäger *venator* 2452, c. *inquiſitor* 1879, b. *confector ferarum* 843, d

jägergarn *plaga* 1740, c. *caſſis* 429, a. *retia venatoria* 2452, d

jägerin *venatrix* 2452, c

jägernetz *rete* 1932, d

jägerſpieß *lancea venatoria* 1211, a. *venabulum* 2452, d

jagt *captura ferarum* 401, a. *venatio* 2452, d. *venatus* 2452, c

jagtgöttin *Diana* 699, c

jagt-hund *canis venaticus* 386, c. *canis ad venandum* 2452, d

jagt-ſchiff *navis curſoria* 659, d. *phaſelus epiſcopus* 804, b. *dromon* 749, c. *myoparo* 1480, d. *celox* 464, c. *navis fabellaria* 1492, a

jagt-ſtöcke *amites* 115, c

jähe *præceps* 1792, b. *præruptus, e* 1961, b. ſ. abhengig.

jaherren *pedarii; qui nptim in eandem ſententiam currunt* 1701, d

jähling ſ. unverſehens / plötzlich. jähl. in die höhe *arduus* 201, c

jahr *annus* 152, d. *annus ſolſtitialis. annale tempus, quod ſol circuitu ſuo finit* 153, d. zwey jahr *binatus* 314, b. drey jahr *trinatus* 314, b. 2379, c. *trieterus* 2384, c. vier jahr *quadrimatus* 314, b. *quadriennium* 1884, b. *olympias* 1578, a. im vierdten jahre *P. ubi quarto acceſſerit annus* 56, a. fünff jahr *quinatus* 314, b. *quinquennium* 1902, b. *luſtrum* 1305, d. ſechs jahr *ſexennium P. ſexta hyems* 1080, b. ſieben jahr *ſeptennium* 2073, b. alle jahr *quotannis* 156, a. *annuatim* 155, b. auff ein jahr *in annum* 153, c. lange j. her *ante tam longa* 56, a. das jahr iſt um *annus circumagit ſe; circumactus eſt* 74, b. wenn das jahr um iſt *anno vertente* 2469, a. ein j. ums ander *alternis annis* 104, a. der viel jahr auff dem halſe hat *annoſus* 155, a. *probectus ætate* 2435, c. wenn man bey ſeinen beſten jahren iſt *ætate integra, firma* 55, c. ein gantz jahr über etwas zübringen / *anno vertente quid conficere* 153, b

jahrbücher *annales* 154, a. *monumenta* 1443, d. ſ. calender.

jähren *ebullare, ebullire* 341, a

jahrfeſt *ſolenne* 2138, b. *annua ſacra* 155, a. *anniverſaria ſacra* 155, c. jahrf. halten *celebrare feſtos dies anniverſaria ſolennitate (anniverſarid)* 155, c

jahrgeld *ſtipendium annuum* 2112, d

jährig / eines j. alt *anniculus* 154, b. *annotinus* c.

jahrkoſt *annuus ſumtus* 155; a. *annuum* b.

jährl. *ſolennis, ſolenniter* 2138; a. *quotannis* 156; a. *annuatim* 155, b. *in multos annos* 153, c. *anniverſarius* 154, c. *annuus* 155, a. *quotannis* 1904, d. das j. beſtellet wird *eſtibilis* 2203, d. j. früchte *annona* 155, d

jahrmarckt *nundinæ* 1549, a. *mercatus* 1394, a

jahrm. halten *nundinari* 1549, a

jahrs-friſt *annuum ſpatium, annuus curſus* 155, a

jahrs-früchte erwarten *annuum expectare* 153, d

jahrs-tag ſ. geburts-tag.

jahrwachs *proventus frugum* 2451, a

jahrwechſel *annua frigorum & calorum varietates* 155, a.

jahrzahl *æra* 49, a

jahrzeit *P. horn* 1099, a

jammer

jammer *ærumna 47, d. miseria 1417, b*
jammer-geschrey *quiritatio 1904, a. quiritatus, b.* s. klage.
jämmerlich *miser, e, 1417, b. flebilis, ter 915, c. ærumnabilis 47, d. ærumnosus 48, a. miserandum in modum 1428, c. miserabilis, ter d.* s. klägelich.
jammern *miserari 1417, c.* es j. mich *miseret; misereſcit c*
jaspenstein *jaſpis; jaſpidea gemma 1125, c*
jäten *runcare, eruncare 1962, c. ſarrire; ſarculare 2003, b. exherbare; herbas evellere 1071, c.* das jäten *ſarritio 2003, a. ſarculatio 2003, b. ſarritura 2003, b*
jäter *ſarritor 2003, b*
jähacke *ſarculum b*
jauchtzen *jubilare 1171, a. obare 1616, b.* das jauchtzen *jubilum; jubilatio 1171, a*
jawort *ſuffragium 950, d.* jaw. darzu geben *ſuffragari 950, d. adjicere ſuum calculum 366, b*
ibisch *bibiſcus 1078, a. althæa 104, d*
ich *ego 774, c. egomet d. cor meum 604, b*
ie/ ie *quò, eò 1894, d. 787, d. quanto, tanto 1878, a*
ie älter man wird *quantum accedit ad annos 24, b*
ie eh ie besser *quantum poteſt 1788, b*
ie der beste *optimus quisque 324, c. 1893, a*
ieder/ iedweder *quilibet &c. 1892, c. quivis; quisque 1893, a. omnis 1580, a. unusquisque; unusquilibet 2551, a.* iede für sich *singuli 2119, d. viritim 2518, c*
iederman *nemo non 1502, d.* s. ieder.
iedoch *tamen 2283, d. verumtamen 2284, b.* s. doch.
ie frömmer einer ist *ut quisque eſt vir optimus &c. 324, c*
ie länger ie lieber *chamæpitys 492, b. ajuga 81, c. teucrion 2334, a.* ie länger ie mehr *magis magisque 1324, a.* ie länger ie weniger *minus minusque 1656, a*
iemahls *aliquando 1876, b. unquam 2548, b*
iemand *aliquis 96, b. quispiam; quisquam 1892, d, aliquis 1893, b.* da iemand ist *ſi qui ſunt 1890, a.* ist iem. *nunquis eſt? 1893, c.* von iem. anders erfahren *aliunde ſcire 96, b*
ie mehr *quam magis 1873, d.* ie mehr und mehr *magis ac magis &c. 1324, a*
jenner *januarius 1124, c*
jenseit gelegen *ulterior 2537, a*
Jerusalem *Hieroſolyma 1082, a. P. Davidica urbs 678, b*
ie schlimmer *quam peſſime &c. 1872, b*
jescht *ſpuma 2195, a*
jeschtig *ſpumeus; ſpumoſus; ſpumabundus 2195, a*
ietzt s. itzt.
ie zu weilen *ſubinde 1143, b*
igel *eres 810, a. echinus 769, d. ericius, erinaceus, 811, c. hericius 1073, b*
ihr *vos 2562, d.* ihr selber *vos ipſi 2393, c. vosmetipſi 2562, d*
iischen *ſpumare; ſpumeſcere 2195, a*
ilmen *ulmus 2536, c*
iltis *ilia 1127, c. viverra 2530, d*
im s. in. im anfange *inter initia 1156, b.* im schlaff *ſecundum quietem 2050, b*
immatriculiren *albo adſcribere 88, b*
imme *apis 169, c*
immer/ immerdar/ immerfort *ſemper 2064, a. in perpetuum, perpetuò, perpetim 1697, b. jugiter 1174, b. ſubinde 1143, b. æternum 57, b. identidem 1128, b. nunquam non 2548, c. demtò fine 419, b. ſine intercapedine 396, c.* immerfort auf den gütern seyn *aſſiduum in prædiis eſſe 238, b*
immerwähren *ire in ſecula 788, d. annare, perennareque 156, b*
immerwährend *æternus, durabilis 56, c. perpetuus 1697, a. immortalis 1452, c. proprius 1832, a. jugis 1174, b*
immerzu *ſubinde 1143, b. identidem 1128, b*
immittelst s. unterdessen.
importantz *momentum 1440, c.* von imp. *momentoſus 1440, d*
impffen *inoculare 1566, b*
in *in 1138, d. ad 24, c. apud 181, b.* in die funffzehen tage *dies circiter quindecim 526, c*
in acht nehmen *obſervare 2090, a. tenere 2311, b. notare 1533, c. habere rationem rei 1049, d.* in acht n. die gesundheit *valetudinem tueri 2396, b. ſervire valetudini 2088, a. inſervire valetudini 2089, a.* in acht n. die gesetze *leges jusque ſervare 2089, b.* s. achtung geben; s. halten.
inbrünstig s. brünstig.
indem *dum 761, d. cum; quum 648, a*
indessen s. unterdessen.
Indianer *Indus 1143, d*
Indianisch *Indicus 1143, d.* Indianisch huhn *gallina Africana; Numidica &c. 61, a*
Indien *India 1143, c*
in einander geschlagene arme *cancellatus brachiorum implexus 382, b*
in einander geschlossen *cluſilis 540, b*
infanterie *peditatus; pedeſter exercitus &c. 1702, a. turdum agmen 67, a*
ingemein s. gemein.
ingrün *vinca 2508, b*
ingwer *zingiber 2603, b*
inhalt *argumentum 210, a. ſumma 2257, a. breviarium; ſummarium 334, b. hypotheſis 1113, a. periocha 1694, a. lemma 1236, c.* briefe gleiches inhalts *litteræ eodem exemplo 315, a. 825, d.* inh. thun s. einhalten.
inhalten in lesen *ſuſpendere ſpiritum in lectione 2186, d.* s. einhalten.
injurien-klage *actio injuriarum 71, c.* inj. klage anstellen *agere, poſtulare quem injuriarum 69, d*
inne haben *tenere 2311, b. poſſidere 2056, c. capere, intelligere 400, a*
inne halten sich *cohibere ſe 1051, b. inhibere d. continere 2313, b. compeſcere 1658, a*
innere *interior, us 1158, a.* innere furcht *altior pavor 105, b.* innere hertz *latebræ & receſſus in animis 456, d*
innerhalb *intra 1157, d. cis 530, b.* innerh. wenig tagen *paucis interpoſitis diebus 1667, d*
innerlich *inteſtinus 1158, c. internus, è 1158, a*
innerst *penetrale 1688, a. intimus, e 1158, b*
inniglich *medullitus 1369, c.* inniglichе liebe *arctiſſima vincula amoris 195, c*
inschlicht s. unschlitt.
insinuiren sich *inſinuare ſe 2123, a. circumire & prenſare quem 1805, a. penetrare in animos 1687, d. adjungere ſibi hominum benevolentiam 1178, d. intrare in alicujus familiaritatem 1159, a.* s. beliebt machen.
insonderheit *ſpecialiter 2170, a. ſpeciatim 2170, b. ſingulatim 2120, b. ſigillatim 2120, a.*
inständig *inſtans 2221, c*
instehendes gewicht *æquilibrium 43, c*
instrument s. werckzeug. instr. von zehen saiten *decachordum 682, d*
insul *inſula 1154, a.* aus der insul *inſularis; inſulanus b*
intraden s. einkommen.
inventarium *apophaſis 176, a*
inwendig *intra 1157, c. intrinſecus 1158, d. interior, us, 1158, a. intercus 1157, b. penetrale 1688, a. penitus c. introrſum 1158, d.* inw. und auswendig *intus & in cute 1159, b.* inw. und auswendig kennen *conſcium eſſe omnium ſtudiorum 2024, a.* inwendigste *intimus, e 1158, b*
inwohner s. einwohner.
inzwischen *interea; interim 1156, c*
joch *jugum 1174, d.* das ein joch trägt *veterinus 2486, d.* unter das j. bringen *ſub jugum mittere 1174, d*
johannis brodt *ceratium 479, b. ſiliqua græca 2111, b*
johannis-gürtel *artemiſia 225, b*
johannis kraut *hypericon 1112, b*
johannis-pfersig *mala armeniaca 218, c*
johannis-würmlein *nitedula 1319, a. lampyris 1210, a. cicindela 511, d*
jorck *eboreum 767, c*
irgend einer *ullus 2536, a.* damit nicht irg. *necubi 2430, d*
irgendswo *alicubi 2430, c. 98, a. nuncubi 1548, c. aliqua 87, a. uſpiam; usquam 2576, c*
irrden *terreus; terrenus; terreſtris 2326, c. teſtaceus 2329, c. fictilis, e 901, b.* irrd. gefäß *ſamium 1991, c. olla 1577, a. fidelia 892, a*
irren/ irre gehen *errare 812, b. errore labi 1103, b. in errorem deferri 878, c. errore duci; per errorem labi; in errore verſari 813, c. hallucinari 1058, b. vagari 2416, d. deviare 2493, a. decedere via 2491, d. ſe irretire errore 1933, c. exorbitare 1594, d. vagi in errorem 1912, a.* irren in einer klaren sache *caligare in ſole 368, c*
irrgarten/ irrgang *labyrinthus 1196, b*
irrig/ irrend *erabundus 812, c. dubius 2493, a. erroneus 813, d. mendoſus, e 1378, a.* irrig seyn *totâ errare via 812, b.* irrig machen *ducere quem in errorem 752, d*
irrland *Hibernia 1274, a. Hibernia 1078, a*
irrthum *erratio 812, d. aberratio 813, a. error 813, c.* irrthum in der religion *ſuperſtitio 2224, b*
irrung *confuſio 975, b*
irrwege *error viarum 813, d*
irrwisch *ignis fatuus 1131, a*
isop *hyſſopus 1114, a*
isopwein *iſopites, ibid.*
Italiäner *Italus 1168, a*
Italiänisch *Italicus 1168, a*
Italien *Italia &c. 1167, d*
itzig *modernus 1428, a.* itzige zeit *præſentia 1797, c*
itzt/ itzo/ itzund *nunc 2548, c. jam 2122, c. modo 1428, c.* itzt dieses/ itzt jenes *tum hoc, tum illud;* itzt erst *jam primum 1123, b*
judel-geschrey *jubilum; jubilatio 1171, a*
jubeljahr *jubilæus annus 1171, a*
jubiliren *triumphare 2387, b*
juchheysa *evax 818, c. evohe 820, c*
jücken *prurire 1837, b. fricare 956, d.* das jücken *pruritus, prurigo 1837, b. ſcalpurigo 2012, b. uredo 2573, c.* jücken der haut *formicatio 941, a.* jücken in augen *trachoma 2368, c.* die haut juckt s. haut.
jude *herpus 2466, d. Judæus 1171, d. Apella 168, c*
jüdisch *judaicus 1172, a.* jüdische land *Judæa 1171, d*
jüdengenosse *proſelytus 1834, a*
jüdenkirsche *halicacabus 2058, a. ſolarium halicacabum 2137, c. veſicaria &c. 2482, d*
jüdenleim *bitumen 316, a*
jüdenschul *ſynagoga 2173, a*
jüdenstein *pyrena 1864, b. Eureos 821, b*
jüdenthum *judaiſmus 1172, a*
jüdenzinß *anatociſmus 135, a*
jüdenzopff *inenodabilis capillus 1523, c. 398, b*
jugend *puericia 1844, d. adoleſcentia 1575, b. pubes 1839, d. proles 1825, a. ephebia 797, d. flos ætatis; florens ætas 920, c. 55, c. primum ævum 59, c. juvenilis ætas, 1188, b. juventa d. juvenilitas, juventus, c. P. primævo flore juventæ 60, b.* jug. hitze *juvenilis calor 371, d. juvenilis caloratus impetus, igniculus 372, a.* in der jug. von jug. an *cum primâ barba 296, a. P. jucundum cum ætas florida vexit 521, a. rudibus annis 153, c. ineunte adoleſcentiâ, ab ineunte ætate 792, d. 55, d. 2, a. à teneris unguiculis 2317, c*
jülich *Juliacum 1177, c*
juncker *nobilis 1521, a*
jung *juvenis 1188, a. juvenilis 1188, b.* nach jung. leute art *juveniliter b.* das junge volck *juventus t. tener, è 2317, c. pullinus 1849, c. P. ore floridulo nitens 921, a.* gar j. *peradoleſcentulus 1575, a.* j. leute *pubes 1839, d. chorus juventutis 504, c.* j. mensch *imberbis 298, c.* j. knabe *parvulus 1655, c.* jung. baum *arbor tenera, 190, d.* j. werden *pubere 1840, d. pullulaſcere 1849, d. juveneſcere 1188, c.* wieder jung werden *repubeſcere 1840, b. reſloreſcere 922, b. P. annos exuere 831, d.* jung gewohnt ist gethan *à teneris conſueſcere multum.*
junge *calo 371, c.* junge magd *ornatrix 1603, b*
junge thiere *catuli 387, d. fœtus 933, d. pullus 1840, b. pullulus d.* junge zeugen *fœtare 934, a. procreare fœtus 933, d. pullos excludere 541, b.* ein junges nach dem andern werffen *ſuperfœtare 934, a*
jünger *inferior 1147, a. junior 1188, b. minor natu 1655, d*
jungfer *puella; puellula 1844, c.* s. jungfrau.
jüngfer gürtel *cæſtus 488, c*
jungfer-kind *Parthenias 1654, b*
jungferschafft *hymen 1111, a.* raubung der jungf. *deflorinatio 2521, d. virginitas 2521, d*
jungfrau *virgo 2520, b.* kleine jungfrau *virguncula d*
jungfräulich *virginalis; virgineus, 2521, c. puellaris 1844, c*
junggesell *adoleſcens 1575, a. ephebus 797, d*

jüngling *adolescens 1575, a. P. flens primæva corpore 60, b. qui primæva cæpit florere juventa, ibid. ephebus 797, d. juvenis 1188, a*
jüngste *minimus natu 1486, c. recentissimus 1915, b.* j. tag *si cælum ruit 358, 2. P. consummabilis lux ibi 2258, b. dies censorius 468, b. decretoria bona b*
jüngst hin *nobissime 1536, c*
jurament ſ. eyd.
jurist *antistes juris 164, d. antecessor 453, d. ad album sedens 86, b.* guter jur. *legum clarissimus & certissimus vates 2428, c.* ein jur. werden *se ad album & rubricas ferre 937, c*
juristerey ſ. rechtsgelehrſamkeit.
jütland / (*Jutia*) *Cimbrica Chersonesus 519, c*
juwelen ſ. edelgeſtein.
juwelirer *gemmarius 999, a. mango gemmarum 1341, a*

K.

KAchel *fidelia 892, a*
kächen wie die krähe *cornicari 610, a*
käfer *cantharus 394, c. scarabæus 2015, b. bupresti 341, c*
kafft *palea 1622, c*
käficht *cavea 451, a*
kahl *defloccatus 920, b. glaber ; glabellus 1015, d. calvus 374, a.* kahlkopff *calvaster 374, b. nuda vertex calva 374, a.* kahle glitzen oder platte *calvitium ; calvities 374, b.* kahlmachen *decalvare 374, c. glabrare 1016, a.* kahl werden *glabrescere 1016, a. calvescere 374, b. calvesci, c.* kahl von hinten *recalvus 374, c*
kähle ſ. kehle.
kahlkopff ſ. kahl.
kähn *linter 1271, a. cymba 669, d. cymbula 670, a. monoxylon 1444, d. barca ; phaselus 299, a. baris, c. scapha 2014, c. Lembus 1236, c. caudicaria navis 442, c. caudiceus lembus d*
kähnlein *scapbula 2014, c. lembus 1236, c*
kahnicht *mucidus 1458, d.* kahn. werden *mucorem contrahere c. mucescere, d.* kahn. wein *vinum quod mucet 10, d*
kahre im pflügen *versura 2470, d*
kalb *vitulus 2530, a. juvenculus 1187, c. junix 1180, c*
kalbe *vitula 2530, b. bucula 329, d*
kalben / kuh die gekalbet hat *bacca fœta 933, d*
kälberbraten *assum vitulinum 239, a. 2530, b*
kälbern / kalb auslassen *vitulari 2530, b. adolescenturire, adolescentiari 1575, b*
kalbfleisch *caro vitulina 2530, b*
kalck *calx 377, b. ferrumen cementorum 886, b.* eingemachter k. *intrita calcis 2325, b. arenatum 204, a.* kalck leschen *calcem macerare 1318, b*
kalckbrenner *calcarius 377, c*
kalck-kübel *cementarius qualus 1871, d*
kalck-ofen / hütte *calcaria ; calcaria fornax 377, c*
kaldaunen *lactes 1197, a.* ſ. eingeweyde.
kalckutsche henne *gallina Africana, Numidica, gutata &c. 61, a*
kalesche *rheda 1935, c*
kalmäusern *musinari 1476, c*
kalmus *calamus aromaticus ; juncus odoratus 364, b. Acorus 19, c*
kalt *frigidus, è 958, d. algidus 92, d. alsus 93, a. rigidus, è 1941, a. gelidus, è 997, a. P. nivalis 1514, c.* sehr kalt *perfrigidus ; prafrigidus 959, b.* kalt seyn *algere 92, c. hiemare 1080, c. frigere 958, a.* ſ. frieren. kalt werden *algescere 92, c. frigore affligi, adstringi, concuti 957, d. frigescere 958, b. decalescere 373, a. senio torpida veternositate algescere 372, a. deferbere ; deferbescere 887, a.* kalter ort *locus algens 92, c.* kalter winter *aspera hiems 235, c.* kalt machen ſ. kühlen.
kalte / das kalte fieber / *febris rapida & quercera 868, c*
kälte *rigor 1941, b. frigus 957, d. algor, algus 92, d. gelu 997, a*
kameel *camelus 378, c*
kamelin *camelinus 378, c*
kamin *caminus 380, a*
kamm (zun haaren) *pecten 1672, c.* kamm auffm kopff *crista 633, c.* der einen kamm hat *cristatus c.* kamm an vogeln *apex volucris 170, a.* kamm oder mähne *juba 1169, d*
kämmen *carere ; carminare 422, d. comere crinem 632, b. pectere 1672, d. pectinare d. depectere 1673, a. cogere unguium carminatione 422, d*
kammer *conclave 542, d. camera 379, b. cella 462, b*
kammerbecken *scaphium 2014, c. lasanum 1218, b.* ſ. nacht-topff.
kammerblume *anthemis 159, c*
kammerdiener *cubicularius 640, b. à cancello, cancellarii &c. 382, c*
kämmerer / kämmerling *eunuchus 820, a. spado 3184, c. Bagoas 290, b*
kämmerey *tablinum 2178, c*
kammermeister *præfectus ærarii 49, b. curator b. dispensator 1685, a*
kämmerlein *cellula 462, b*
kammillen-blume *anthemis 159, c. chamæmelon 492, b*
kampff *agon 78, b. athlos 248, a. confligatio 916, d. certamen 485, b. certatio ; certatus, d. luctatio ; luctatus ; luctamen ; lucta 1291, c. colluctatio d. pugna 1846, a. P. gymnas 1047, a. dimicatio 1402, c.* antreten den kampff *dimicationem subire c.* ſ. streit.
kämpffen *dimicare 1402, c. luctari 1291, b. colluctari, d. deluctari 1290, a. belligerare 307, a. certare 485, a. certamen edere 731, a.* ſ. streiten.
kämpffer *certator 485, d. duellator 760, c. pralliator 1795, c. pugil 1845, a. pyctes 1863, a. arenarius 203, d. athleta 248, b. luctator 1291, c. colluctator 1292, a*
kampffplatz *arena 203, c. palæstra 1621, c*
kämpten *cambodunum 378, b*
kancker ſ. spinne. voll kanckergespinste *araneosus 188, d*
kandelkraut ſ. kannenkraut.
kändlich *notabilis, ter 1533, d*
kaninichen *cuniculus 651, b. dasypus 678, b*
kanne *cantharus 394, a.* 3 kannen *cbus 508, b. congius 589, b.* 8 kannen *modius 1428, a.* 12 kannen *saturn 2006, a.* 24 kannen *quadrantal 1883, d*
kannen-kraut *polygonon 1762, d. Hippuris 1087, c. equisetum 809, c. salix equina 1985, d*
kapaunstein *Alectoria 90, b*
kapern *capparis 410, d*
kaphan *gallus castratus ; gallus spado 992, a. capus ; capo 411, d*
kappe *amiculum 116, b. bandiscus ; bardocucullus 299, c. epomis 806, c. cucullus ; cucullio 643, c. abolla 5, d*
käppichen *mitrula 1420, b*
karas / karausche *cercinus 607, a. asperda 1997, d*
karbatsche *scutica 2040, c*
karben *carum 426, b*
karfunckelstein *carbunculus 416, d*
karg *tenax 2312, b. durus 764, a. parcus 1639, d. illiberalis 1250, a.* einen kargen um etwas ansprechen *aquam è pumice postulare 182, b.* karg seyn *è Patroclis domo venire 1666, c.* ein karger filtz *qui ne alii quidem caput apponit 97, d. pumex non ita æquè est aridus atque hic ; 204, d. 1852, b.* ſ. geitzig.
kärglich *parcè 1639, d. illiberaliter 1250, a. exiguè 827, a.* kärglich haußhalten *lampsana vivere 1209, d. vitam parce ac duriter agere 764, b*
kargen *parcere 1639, c*
kargheit *tenacitas 2312, a. sordes 2157, a. illiberalitas 1250, b. parcitas ; parsimonia 1640, b*
karn *cisium 530, b. hamaxa 1060, a. vehiculum 2433, c. carrus 424, c. carruca d. essedum 815, d. birotum, a 1952, d.* den karn in dreck führen *plaustrum percellere 1745, c. navem ad scopulos appellere 2028, a*
kärner *imbarius 2369, c. cisiarius 530, c. carrucarius 425, a*
karnier-sack *reticulum 1933, a*
karpfe *carpio ; cyprinus 423, b. 671, c*
karst *bidens 692, b. bipalium 314, c. rastrum 1914, b. ligo 1261, c. pastinum 1659, b*
karten lose händel *consuere dolos 2261, c*
kartendistel *dipsacus &c. 718, b. cardans fullonum 418, d*
kartenmacher *chartularius 497, a*
karthetsch *pecten 1672, c*
käse *caseus 428, a. tyrotribes 2411, b. P. lac pressum 1196, d.* von käsen *caseatus ; caseatus 428, a.* käse machen *caseos figurare 428, a. & 902, c*
käse-bude *caseatia taberna 428, a*
käse-kammer / käse-korb *caseale 428, a*
käsekuchen *tyrolagana 1207, c*
käselab *coagulum 75, a. 557, a*
käsenapff *calathus 365, c*
kasten / kiste *capsa 411, a. theca 1338, d. scrinium 2037, a. arca 191, c. cista 530, d.* kasten am ruge *pala 1621, b. pala annuli 152, c*
kasten-herr *arcarius 192, a*
kästlein / kästgen *cistella, cistula 530, d. bidulus 2503, d. capsula, capsella 411, a. arcula 192, a*
katze / kater *catus 441, b. alurus 38, a. felis 869, c.* wenn die katze nicht daheim ist / hat die mauß ihren lauff / *mures saltant fele comprehensa 869, c.* die katze läst ihr mausen nicht *naturam expellas furca, tamen usque recurrit 983, c*
katzen-augen *felinei oculi 869, c*
katzenklee *lagopus 1208, a*
katzensilber *amiantus 116, a*
katzenträublein *telephium 2295, c*
käuen *mandere 1337, c. commanducare 1338, a.* käuen auff den böllern *P. frangere panem gingiva inermi 1015, c.*
kauff *emtio 780, d. contractus 1372, b. comparatio 1648, a.* zu öffentlichen kauff geben *auctionem constituere, auctionari 264, c, d.* k. nicht halten *abire ab emtione 780, d.* k. auffsagen *nuncium remittere cui 1550, a*
kauffarthey-schiffe *naves negotiatoriæ 1615, b*
kauffbar *emtionalis 781, a. vendibilis 2441, a*
kauffbrieff *tabella ſ. instrumenta auctoritatis 25, a*
kauffbrod *panis agoræus ; venalitius 80, a*
käuffen *expostulare 1787, b.* ſich unter einander k. *mulierum ritu inter se altercari 653, c*
kauffen *emere 780, c. emtionem facere d. emtitare 781, b. conciliare 585, a. mercari 1353, d. comparare 1648, a. parare 1646, d.* k. mit geld *conducere quem 753, d.* theuer k. *dispensò parare 1684, c.* k. und etwas drauff geben *destinare 694, c. præstinare 9, d.* gerne k. wollen *emturire 781, b.* wir kauffen nicht im sack *quod mercamur apertum inspicimus 1920, d.* das zu kauffen ist *venalis 2441, c.* kauffen und verk. *nundinari 1549, a*
käuffer *emtor 781, a.* käufferin *emtrix a*
kauff-geld *pretium 1810, a*
kauff-herr / kauffmann *magister tabernæ 1324, d. negotiator 1615, a. mercator 1394, a. P. mercis mutator 604* der mit korn handelt *frumentarius negotiator 1615, a*
käufficht *oblatratrix 1222, d*
kauffmannschafft *mercatura 1394, a. negotiatio 1615, b.* ſ. handelschafft ; handeln.
kauffmanns-wahre *institorium mercimonium 1153, d*
kauffplatz *forum 946, a*
kauffschlag *auctio 264, c*
kauffschlagen *contrahere 2372, b. nundinari 1549, a*
kauffsichtig / begierig *emax 781, a*
kauffsucht *emacitas 781, b*
kauffzettel *proscriptio 2035, a*
kaulparß *perca fluviatilis 1691, c*
kaum *vix 2535, a*
käumen *herbescere 1071, c*
käumlein *cyma 669, c. asparagi 235, a*
kautz / käutzlein *nycticorax 1555, a. noctua 1521, c*
Käyser *Imperator 1648, c. Cæsar 360, d*
Käyserin *Imperatrix 1649, b. Augusta 267, d*
käyserlich *imperatorius 1649, c. augustalis 268, c. cæsareus, cæsarianus 361, a*
käysersstuhl am rhein *forum Tiberii 946, d*
käyserthum *imperium 1649, c*
kebsweib *pellex 1201, d. concubina 642, b*
keck *fortis, ter 843, d.* ſ. kühn.
kefer ſ. käfer.
kegel *conus 599, b*
kegelform *conoides 599, b*
kegelplatz *sphæristerium 2183, d*
kehle *ruma ; rumen 1958, d. gula 1044, a. guttur 1046, c. jugulus, um 1174, c. gluttus 1022, a*
kehlsucht *angina 143, b*
kehrbürste *scopula 2077, d. peniculus, um 1683, b.* ſ. kehrwisch.
kehren *verrere 2467, a.* k. wieder zurechte *redire in viam 794, c.* kehren gegen etwas *obvertere 2476, d.* k. das unterste zu oberst *ima summa mutare 1138, c*
kehrecht *quaquilia 1904, b. purgamentum 1855, c*
kehrmann *scoparius 2027, d. converrtor 2467, b*
kehrwisch / kehrbesen *verriculum ; everriculum 2467, b*
keichen *anhelare 1059, a. anhelitum reddere 1059, b. ilia ducere 1132, c.* das keichen *anhelatio 1059, a. dyspnœa 766, d*
keichender *anhelator 1059, a. anhelus b. dyspnoicus 766, d*

keiffen

keiffen ſ. käuffen.
keil *cuneus* 650, c
keilen *cuneare* 650, d
keiligen *cuneolus* 650, d
keiner *nemo* 1502, d. *nullus* 1536, b. keiner von beyden *neuter* 1508, c.
keineswegs *nequaquam* 1894, b. *neutiquam* 1508, c. *minimè* 1656, b
kelch *calix* 368, c
kelle *trulla* 2390, d. *ligula* 1267, b
keller *cella* 462, b. *cellarium* 463, a. *hypogeum* 1113, a
kellerhals *cnidium* 556, b. *chamædaphne* 491, d. *daphnoides* 677, c
kellermeiſter/ kellner *cellarius* 462, d. *promus* 1816, a
kellerwurm *millepeda* 1406, a. *centipeda* 474, d. *multipeda* 1704, c. ſ. aſſel.
kellnerin/ kellermagd *cellaria* 463, a
kelter *torcular* 2363, b. *torculum*, c. *calcatorium* 375, d
kelterbaum *prelum* 1806, c
keltergefäß *lacus torcularius* 2363, c
keltertreter *calcator* 375, c
kelterwein *vinum tortibum* 2513, d. 2363, b
kennen *noſcere* 1529, d. *pernoſcere* 1532, a. *habere perſpectum, cognitum* 2176, b. kennen nicht *ignorare* 1132, b. kennen den mann *virum intelligere* 1234, d. k. am geſichte *de facie agnoſcere* 836, d. k. inwendig und auswendig *noſſe intus & in cute* 657, a. ich kenne dich nicht / ob du gut oder böſe ſeyſt *album an ater ſis neſcio* 85, d. 245, d.
kennzeichen *character* 493, b. *inſigne* 2106, a. ſ. merckmahl.
kenntlich *conſpectus* 2173, b. *inſignis, ter* 2105, d. *notabilis, ter* 1533, d
kent *cantium* 394, d
keppel *pyramis* 1864, a
kerbe *crena* 625, a. *inciſura* 2046, a. kerbe am holtz *epitoxis* 806, b
kerben *ſtriare* 2229, c
kerbel *charephyllon* 490, b. *myrrhis* 1481, c
kerbholtz *talea* 2282, a. *teſſera*; *teſſerula* 2329, a
kercker *carcer* 417, a. ſ. gefängnis.
kerckermeiſter *cuſtos carceris* 417, a. *commentarienſis* 1381, d. *phylaciſta* 1723, a
kerl / was iſt das vor ein kerl? *quid illuc hominis?* 1093, a
kern *nucleus* 1554, d. *medulla* 1369, b. *acinus* 18, a. kern im holtze *matrix* 1358, a. kern des kriegsvolcks *robur & ſoboles militum* 2131, b. kern von oliven *nauci* 1491, c. der rechte kern *flos & robur* 919, c
kernworte *aurea dicta* 274, b
kertze *candela* 383, b. *fax* 868, b. *lampas* 1209, c. *lucerna* 1309, b. *lychnus* 1313, b
keſſel *cucuma* 643, d. *lebes* 1228, c. *ahenum* 81, a. *cortina* 615, b. *ſcutra* 2041, b
keſſelherd *cortinale* 615, c
keſten *balanus* 291, a. *caſtanea* 430, a
kette *catena* 437, d. *compes* 1703, d. güldene kette *torquis* 2365, b. *P. ſtexilis obtorti per collum circulus auri* 528, c
kettenhund *catenarius canis*; *catenatus janitor* 438, a. *canis venaticus* 386, d. *cuſtos* 666, a
kettlein *catella*; *catenula* 438, a
ketzer *hæreticus* 1057, a
ketzerey *ſecta* 2075, d. *hæreſis* 1057, a
ketzeriſch *hæreticus* 1057, b
keule *claba* 540, b. k. an füſſen *ſuffrago* 950, d
keuſch *caſtus* 433, c
keuſchheit *virginitas* 2511, d. *caſtimonia*; *caſtitas* 434, a
keuſchlam *vitex* 2526, c
keyſer ſ. käyſer.
kibitz *erodius* 812, a. *capra*; *vanellus* 397, b. *gabia* 996, a. *iblx* 1126, b
kichern *cicer* 510, b
kiel *caulis* 446, a
kienholtz *teda* 2292, c. *pinus* 1732, c
kienrauch *fuligo* 972, a
kiepen/ kiemen *branchiæ* 332, c
kieß *glarea* 1017, d. *pyrites* 1864, d. *cadmia*; *lapis aroſus* 347, a
kieſelſtein *ſilex* 2110, c. *ſaxum ſiliceum*, d
kieſicht *ſabuloſus* 1969, d. *glareoſus* 1017, d
kieth *maltha calidaria* 372, c
kind *partus* 1655, b. *ſoboles* 2131, b. *infans* 817, c. *inceſtus* 2485, d. kind im mutterleibe *embryo* 780, b. k. im hauſe *filius familias*, a 854, a. k. das mit den füſſen erſt gebohren wird *Agrippa* 80, b. frommer leute kind *bonis prognatus* 1487, c. ein athenienſiſch kind *genere Athenienſis* 1002, d. die kinder *liberi* 1251, b. *pignora* 1716, b. *pueri* 1843, d. *poſteri* 1784, d. *progenies* 1015, b. *nati* 1486, c. *viſcera* 2525, c. *affectus cariſſimi* 842, d. *hi, qui procreati ſunt* 625, d. *P. rebella anima* 1536, d. *qui nondum ære labantur* 293, c. *proles* 1825, a. k. ſo aus mutterleibe geſchnitten werden *cæſones* 361, d. ohne kinder *illiberis* 1251, d. der nichts hat als k. *proletarius* 1825, a. kinder zeugen *liberos tollere, ſuſcipere* 1251, c. k. bekommen *augeri liberis* 263, d. kinder und narren reden die warheit *pueritia, ſomnus &c.* 2514, c. *ex pueritia & inſania ſapiſſimè verum invenitur* 1844, d. k. groſſer leute gerathen ſelten *Heroum filii noxæ* 1075, d. 898, a. kindern gehöret kein meſſer *nec puero gladium* 1016, d
kindbett *puerperium* 1845, a
kindbetterin *puerpera* 1844, d
kinderbrey *pappa* 1633, c
kinderdegen *enſiculus* 787, a
kinderfreſſer *Acco*; *Alphito*; *manducus* 10, c. 1337, d
kinderfreund *infantarius* 857, d
kinderlehre *catecheſis* 437, b. *pædia* 1619, c.
kinderlehrer *pædagogus* 1619, b. *pædotribæ*, c. *catechiſta* 437, b. *comes* 575, b
kindermagd *geneja* 1007, b
kindermord *infanticidium* 858, a
kindermörder *infanticida* 858, a
kindermutter *obſtetrix* 1561, a. gute k. *puerperii inſignis fœmina* 1845, a
kinderſchue ablegen / vertreten *nuces relinquere* 1554, c. *deſerbeſcere* 887, a. *excedere ex puero* 1844, a. 455, b. *excedere ex ephebis* 455, b. 797, d
kinderſpiel *ludus jocusque* 1161, a. *luſus* 1294, c. *inania puerorum delectamenta* 1202, b. *crepundia* 628, d
kinderſtillen *nutricatio* 1554, a
kinderwagen *chiramaxium* 500, d
kindes kind *nepos* 1504, b
kindes kindes kind *pronepos*; *proneptis* 1504, d
kindesleiche *funus acerbum, crudum* 12, d
kindesnoth/ in k. ſeyn/ liegen/ arbeiten *laborare dolore* 1195, c. *dolore* 767, b. *parturire* 1643, b
kindesſtatt/ an k. annehmen *adoptare* 1592, b. *adoptionem nuncupare* 1543, d
kindheit *infantia* 857, d. *pueritia*; *puerilitas* 1844, a. *prima puerorum ætatula* 56, c. von kindh. an *à puero* 1844, a. *à pueritia* 1844, d. 2, a. *à parvulis* 1655, c. *ab ipſis incunabulis* 649, d, 2, a. *à teneris unguiculis* 2, a. 2547, c. *à puero, ab initio ætatis, à parvis, à prima ætate* 2, a. *inde usque à prima pueritia* 3, c
kindiſch *infantilis* 857, d. *puerilis, ter* 1844, c. *delirus* 1274, b. k. ſeyn *deſipere* 1999, a. k. werden *repueraſcere* 1845, a
kindlein *papa*; *pupula* 1854, b. *infantulus* 857, d
kindſchafft *adoptio* 1592, c
kinn *mentum* 1384, d. *barbamentum* 296, d
kinnbacken *mandibulum* 1337, d. *maxilla* 1362, a
kipper *argyrognomon* 210, d. k. und wipper *aruſcator* 50, d
kirche *eccleſia* 769, a. *templum* 2300, b. *ædes* 32, a. *fanum* 855, a. *oratorium* 1605, b. *delubrum* 688, b. kirche offt beſuchen *templum frequentare, celebrare* 955, d
kirchendieb *ſacrilegus* 1974, d
kirchendiener *Diaconus* 697, b
kirchengepräng *ceremonia* 360, a
kirchengeſchenck *donarium* 744, d
kirchenraub *ſacrilegium* 1974, d
kirchenräuber *ſacrilegus* 1974, d
kirchenſchmuck *anathema* 134, c
kirchhoff *conditorium* 587, b. *cœmeterium* 558, d
kirchlein *ſacellum* 1971, d
kirchmeß/ k. weihe *encænia* 784, a. Es iſt nicht alle tage k. *non ſemper erunt ſaturnalia* 2007, c
kirchner *ædituus*; *ædituus*; *cuſtos ædis ſacræ* 33, b. ſ. küſter.
kirchweihe *dedicatio templi* 702, a. ſ. kirchmeß.
kirſchbaum! *ceraſus* 478, d
kirſche *ceraſum* 478, d. welſche kirſchen *corna* 811, c
kirſchfarb *ceraſinus* 479, d
kiß ſ. kieß.
kiſte *ciſta* 530, d. ſ. kaſten.
kiſtenmacher *capſarius* 411, b
kittel *veſtis lintea, linea* 1271, b. *ſupparus* 2266, b
klaffen *hiare* 1083, d. *rimis ſatiſcere* 864, b
kläffend *hialcus*, e, 1090, c
kläffer *garrulus* 995, a. ſ. plauderer.
klaffter *ulna* 2536, d. *orgyia* 1600, a
klagbar *accuſabilis* 449, c
klage *planctus*; *plangor* 1741, c. *lamentum*; *lamentatio* 1208, d. *libellus* 1252, b. *quiritatio* 1904, a. *categoria* 437, c. klage/klagbrieff *libellus* 1252, b. ſ. anklage. kl. anſtellen *ire in jus de re qua* 788, b. in die kl. ſich einlaſſen *litem conteſtari* 1274, c
klagen *queri* 1888, c. *querulari* 1889, a. *conqueri*, c. *clamare* 534, d. *quiritare*, i, 1904, a. *in jus ducere* 751, d. *habere querimoniam de re*; *querimonia jactari* 1889, b. *actionem cui intendere* 71, c. *pectore queſtus rumpere, effundere* 1889, c. über einen kl. *incuſare quem* 450, a. kl. für groſſen ſchmertzen *ejulare magnitudine dolorum* 775, b. es Gott und menſchen kl. *Deos hominesque conteſtari* 2331, b. klagen auff leib und leben *rei capitalis reum facere* 414, b. ſ. anklagen.
klagend *querulus*; *querulofus* 1889, c. kl. darzwiſchen reden *interqueri* 1889, d
kläger *accuſator* 449, b. *condemnator* 676, c. *actor* 70, c. die kläger *acerrimi canes* 387, a. ſ. ankläger.
klägerin *accuſatrix* 449, b. *actrix* 70, c
klagegeſchrey *leſſus* 1242, b. ſ. klage.
kläglich *lugubris* 1298, b. *lamentabilis* 1208, d. *lacrymoſus*, e 1203, c. *lacrymabilis, ter* c. *flebilis* 915, c. *querulus, queribundus* 1889, c. *miſerabilis, ter* 1418, d. *miſerandum in modum*, c. kl. thun *lamentari* 1208, d. kl. thun wie die weiber *molliter & effæminate quid ferre* 932, a. ſ. traurig.
klaglied *threnus* 1344, d. *nenia* 1503, a
klagrede *querela* 1888, d. *querimonia* 1889, b. *conqueſtio* d. *queſtus* c
klagweib *præfica* 1794, d
klagweiſe *accuſatorie* 449, b
klammer *gomphus* 1023, c. *ſecuricula* 2050, c. *fibula ferrea* 891, b. klammern *anſæ ferreæ* 156, d
klang *clangor* 537, b. *ſonus* 2151, b. *ſonitus* 2152, a. *tinnitus* 2352, b
klappen mit dem fuß *ſupplodere pedem* 1745, c
klapper *crepitaculum*; *crepitacillum* 627, c. *crotalum* 635, c. kl. an der thür *cornix* 610, a. *cantharus* 394, b
klappermühle *crepax mola* 627, b
klappern *crepitare* 627, c. *concrepare*, d. *increpare* 628, b. *plaudere* 1744, d
klappernd *crepax*; *crepulus* 627, b
klapperroſe *papaver erraticum* 1632, d
klapperwerck *crepundia* 628, d. *ctuma* 636, d
klar *innubis* 1540, b. *innubilus* c. *perſpicuus, è*, 2176, c. *luminoſus* 1299, c. *enodatus, è*, 1523, b. *colatus* 565, a. *clarus, è*, 537, c. *candidus, è*, 384, c. *liquidus, è, ò*, 1273, b. *evident, ter* 2500, a. *limpidus* 1264, c. *ſerenus* 2080, b. *ſerenatus* c. *diſertè* 2085, b. *illuſtris* 1307, a. *lucidus, è*, 1309, c. *dilucidus, e* 1310, c. *P. ſplendidior vitro* 2529, b. klar iſt es *eſt in confeſſo* 863, a. kl. ſeyn *liquere* 1272, a. kl. darthun/ machen *declarare* 538, c. *clarificare* 539, a. *planum facere* 1742, d. *explanare* 743, b. *ſerenare* 2080, c. kl. machen die rechnung *putare rationem* 1859, d
klare weiberſtimme *fœminea vocis exilitas* 817, b
klarheit *claritas* 538, b. *ſerenitas* 2080, c. *perſpicuitas* 2176, c
klatſch eines ſtreichs *cottabus bubulus* 619, b
klatſchen mit händen *plaudere* 1744, d. *circumplaudere manibus* 1745, b. das kl. *plauſus* 1745, d. *poppyſmus* 1776, b
klatſchende blaſe *veſica diſſipoſa* 1745, b
klauben *carpere* 423, c
klaue *ungula* 2547, c
klauſe *clauſtrum* 540, c *
klebenbleiben *inhæreſcere* 1055, d
klebkraut *rubia* 1954, b. *aparine* 1215, d. *alyſſum* 107, b. *philanthropos* 1717, b
klebricht 2312, a. *argilloſus* 208, a. *viſcatus, viſcidus, viſcoſus* 2524, d. *glutinoſus* 1021, d. kl. wie hartz *reſinaceus*; *reſinoſus* 1932, b. kl. werden *lenteſcere* 1239, d
klebwerck *lutamentum* 1367, d
klee *trifolium* 934, c. *cytiſus* 672, d. gelber k. *melilotus* 1371, d
kleid *veſtis* 2485, c. *veſtimentum* 2486, c. gelb kl. *crocota* 624, d. grob/ gering kl. *lebydeales* 1243, d. kl. im friede *toga* 2355, c. kl. eines königes *ſtra-*

bra 2368, *a.* ſtoltzes kl. *plumatum aureum babylonicum* 285, *c.* weiſſes kl. *galbanum* 990, *a.* kleider *P. qua contra Boream oſtia armat minuit* 216, *d.* alte kl. *ſcruta* 2038, *c.* kl. die man alle tage umbwechſelt *ſyntheſis* 2175, *a.* weiche kl. *multicia* 1462, *d.* weiſſe kl. *alba* 86, *b.* ſ kleidung.

Kleiden *induere* 831, *b. veſtire* 2486, *b. ornare* 1603, *a. amictre* 116, *d.* ſich gar zu herrlich kl. *veſtium nimio indulgere* 2486, *b*

Kleidergeld *veſtiarium* 2486, *a*

Kleiderhandel *ſagaria negotiatio* 1978, *d*

Kleiderhändler *negotiator veſtiarius* 2486, *a*

Kleiderhäter *capſarius* 431, *b. veſtifpicus* 2486, *c*

Kleiderkaſten *penulariam* 1690, *a*

Kleidermotte *teredo* 2321, *a*

Kleiderordnung *leges ſumtuariæ* 2159, *b*

Kleiderſchranck *arca veſtiaria* 2486, *a*

Kleidung *veſtitus* 2486, *b. indumentum, indutus* 832, *a. indubia b. habitus* 1050, *d. ornamentum* 1603, *c. amictus, amictimen* 116, *a.* kl. der comödianten *chorgium* 504, *d*

Klein *parvus* 1654, *d. parvulus* 1655, *b. exiguus, è,* 826, *d. brevis* 333, *b. humilis* 1107, *c. puſillus* 1858, *b. curtus* 664, *b. modicellus* 1431, *b. pumilis* 1852, *c. P. inambitioſus* 790, *c.* wie klein *quantulus* 1878, *c.* alſo klein *tantulus* 2283, *b. tantillus c. minutus, e,* 1411, *a.* ſehr klein/gar ſo klein *perpuſillus* 1858, *c. minutulus* 1412, *c.* zu kleinen bißgen *minutim* 1412, *b.* kl. ſtein *P. punctum lapidis* 1853, *b.* kleine krappe *fruſtum hominis* 966, *a*

Kleinigkeit *parvitas* 1655, *c. puſillitas* 1858, *b. brevitas* 333, *d.* kleinigkeiten ſind es *minutioris eſt curæ, minutiæ* 1412, *a, b*

Kleinlaut *demiſſe* 1414, *a*

Kleinmüthig *humilis, imbecillis* 1107, *c. puſillanimis* 1858, *c. qui animi eſt parvi & anguſti* 147, *a. animo fractus* 948, *d.* kl. ſeyn *animo eſſe abjecto* 1116, *d. animo eſſe demiſſiore* 1424, *a.* kl. werden *cadere animis* 149, *b. demittere animum* 1423, *d. deficere animo* 844, *a*

Kleinmüthigkeit *puſillanimitas* 1858, *c. debilitatio atque abjectio animi* 1116, *d. demiſſio animi* 1423, *d. arctus animus* 195, *c. infirmitas animi* 908, *c*

Kleinod *cimelium* 520, *a. pramium* 1795, *d. brabeum* 330, *d.* kl. am arme *armilla* 218, *d*

Kleinod austheiler *agonotheta; athlotheta; magiſter certaminum* 78, *c*

Kleiſter *glutinum* 1021, *d. maltha* 1330, *c*

Klemmen *coangustare* 145, *b. angere* 143, *a*

Klette *glis* 1018, *d.* groſſe kl. *perſonata* 1699, *b. lappa* 1215, *a*

Klettern *ſcandere* 2013, *a*

Kleyen *furfur* 984, *a*

Kleyenbrod *panis furfureus* 934, *b.* 1631, *a*

Klinge *enſis lamina* 1109, *b.* breite kl. *ſpatha* 2167, *c.* die kl. durch den leib jagen ſ. erſtechen.

Klingel *tinnimentum* 2352, *a. tintinnabulum b*

Klingen *ſonare* 2151, *c. clangere* 537, *a. tinnire* 2352, *a. tintinare b.* wieder einander kl. *diſcrepare* 627, *d.* das übel klingt *abſonus, e* 2152, *b. diſſonus d*

Klingend *ſonorus* 2151, *c. ſonabilis* 2152, *a. argutus, canorus* 209, *b. tinnulus* 2352, *b.* kl. ohren *plena ſonoribus aures* 2151, *c*

Klippchen an die ſtirn *zelotypum* 2282, *e*

Klippe *ſcopulus* 2028, *a*

Klippeldicke *cuneatim* 651, *b*

Kloben *trochlea* 2388, *d*

Klopfechter *batuator* 303, *b*

Klopffen *pulſare; pultare* 1679, *d. tribulare* 2380, *c.* das maul kl. *os accillare* 1581, *d*

Kloß *paſtillus* 1659, *a. cruſta ex fundo* 637, *d*

Kloſter *cœnobium* 560, *a. monaſterium* 1441, *b. claſtrum* 540, *c. aſceterium* 230, *d.* ſ. münchskloſter.

Kloß *caudex* 442, *b. truncus* 2391, *d*

Kluft *chaos* 493, *a. chaſma* 497, *c. hiatus* 1084, *a. ſpelus; ſpelæum* 2180, *d. receſſus collium* 456, *b.*

Klüfte *fauces* 867, *c*

Klug *ſagax* 1976, *c. ſapiens, ter* 1998, *a. ſobrius, è,* 2132, *a. prudens, ter* 1836, *b. ſanus* 1995, *d. catus* 441, *b. cautus* 444, *a. callidus* 370, *d. probidens, ter* 2502, *b.* klug ſeyn *ſapere* 1997, *d. cor habere* 604, *a. ſalem habere* 1979, *b.* k. gnug ſeyn für ſich ſelbſt *ſine cortice natare* 615, *a.* kinder / die vor der zeit k. ſeyn *pueruli præcoci ſapientia* 603, *c. qui corde ſagaci aquant ſenium d.* nicht k. ſeyn *deſipere* 1999, *a.* kl. werden *Anticyras navigare* 161, *a.* mit ſchaden *calamitate doceri* 734, *c.* der kl. wird mit ſchaden *Epimetheus* 802, *c.* klüger werden wir alle tage *diſcipulus eſt prioris poſterior dies* 720, *d.* kl. ſeyn wollen/ als die alten *ante barbam docere ſenes* 158, *a.* wenn du klug wäreſt *ſi homo eſſes* 1093, *a.* ein kluger mann *Thales* 2337, *a. corculum* 604, *c.* ſ. verſtändig.

Klügeley *argutia* 209, *d. argutatio* 210, *a*

Klügeln *argutari* 209, *d.* klügeln über etwas *argutiis perſequi quid d*

Klugheit *prudentia* 1836, *c. ingenium* 1149, *b*

Klügler/ klügling *argutator* 209, *d. ſciolus* 2022, *c. naſutus; naſutulus* 1491, *a*

Klump *ſtultum; ſtulta* 2370, *b. maſſa* 1355, *c.* kl. machen *maſſare c.* verwirrter kl. *chaos* 492, *c.* ein klumpen gold *aurum rude* 274, *a*

Klümpgen erde *glebula* 1018, *c*

Klunſe *rima* 1942, *a*

Klunſicht *rimoſus* 1942, *b*

Klyſtier *clyſter* 556, *b*

Knabe *puer* 1843, *c.* groſſer k. *cattuſter* 439, *d. ætate adulta puer* 1575, *b*

Knabenkraut *cynoſorchis* 671, *a. orchis* 1595, *d. ſatyrium* 2008, *c. lanaria* 1210, *d*

Knäblein *puerulus* 1844, *c. pupus; pupulus* 1854, *b. puſio* 1858, *b*

Knacken *crepare* 627, *b.* das knacken *fragor* 949, *a*

Knackwurſt *billa infumata* 1083, *a*

Knall *crepitus* 627, *c. fragor* 949, *a*

Knallen *crepare* 627, *b. increpare* 628, *a*

Knapp *curtus* 664, *b. anguſte* 145, *a. adductus* 753, *c*

Knarren *ſtridere* 2229, *d. crepare* 627, *b. concrepare, d.* das knarren *ſtridor* 2230, *a*

Knarrend *ſtridulus* 2230, *a*

Knäten und wircken *depſere* 693, *b. panem depſitium facere, b. pinſere* 1731, *d. ſubigere farinam* 77. im knäten *in ſubactu* 78, *a*

Knauff *capitulum* 572, *b*

Knebel *paſtomis* 1659, *b*

Knebelſpieß *ſparus* 2167, *c*

Knecht *ſervus* 2088, *b. ambactus* 110, *d. verna; vernula; vernaculus* 2464, *b. puer* 1844, *b. calator* 371, *b.* erkaufter oder gefangener kn. *mancipium* 2315, *b.* kn. ſeyn *ſubſervire* 1089, *a.* knechte *ſervientium anima* 147, *a.* der mit knechten handelt *venalitiarius* 2442, *a*

Knechtiſch *ſervilis, ter* 2088, *d. illiberalis, ter* 1250, *a. vernalis; vernilis, ter* 2464, *c*

Knechtſchafft *ſervitium* 2088, *a. ſervitus b. jugum ſervitutis* 1175, *a*

Kneiff *ſcalprum* 2012, *b*

Kneiper *unguis ferreus* 2547, *c*

Kneten ſ. knäten.

Kneuel *glomus* 1019, *c. P. glomeramen* 1020, *a*

Kricker/ karger *triparcus* 1640, *a. ſordidus* 2158, *a*

Knie *genu* 1001, *d*

Kniebad *periſcelis* 1695, *c.* kniebänder *gennalia* 1002, *a*

Kniebeuge *ſuffragio* 950, *d*

Knien ſ. niederknien.

Kniend *nixus genibus* 1518, *a.* kn. beten *de geniculis adorare* 1002, *a*

Kniefcheib *poples* 1776, *b*

Knipplchen ſchlagen mit den fingern *digitis concrepare* 627, *d*

Knirſchen *ſtridere* 2229, *d. frendere* 953, *d. infrendere, ſuffrendere* 954, *a.* kn. mit den zähnen *inſtrepere dentibus* 2229, *a. arietare inter ſe dentes* 211, *c. dentibus crepitare* 627, *c. ſtridere* 691, *d*

Kniſtern *ſtridere* 2229, *d. perſtremere* 953, *d.* das kniſtern *aridus ſonus; fragor* 205, *a*

Knöbel an händen *nodi* 1523, *a*

Knoblauch *ophioſcorodon* 1586, *d. ſcorodopraſum* 2078, *c. allium* 97, *d.* groſſer kn. *ulpicum* 2536, *d.* die da kn. eſſen *quorum verba allium at capeolens* 97, *d*

Knoblauchs haupt *ſpica* 2184, *c*

Knoblauchskraut *alliaria* 97, *d*

Knoche *os* 1610, *b. vertebra* 2472, *a.* ohne kn. *exos; exoſſatus* 1611, *a*

Knöchel *talus* 2282, *d. articulus; nodus* 226, *c. aſtragalus* 240, *c. condylus* 589, *a*

Knöchicht *oſſeus* 1610, *c*

Knopff *globulus* 1019, *b. nodus* 1523, *a. bulla* 340, *a.* kn. auff der ſeule *epiſtylium* 805, *b*

Knöpfgen *nodulus* 1523, *a. apex* 170, *a*

Knörpel *aſtragalus* 240, *c. cartilago* 416, *a*

Knörplicht *cartilagineus; cartilaginoſus* 416, *a*

Knorre *tophus* 2361, *c. nodus* 1523, *a.* kn. am fuß *talus* 2282, *d.* kn. am holtz *centrum* 472, *d.* knorren an händen und füſſen *condyli* 589, *a*

Knörrig *nodoſus* 1523, *a. multinodis c*

Knoſpe *gemma in arboribus* 998, *c*

Knote *nodus* 1522, *d. ſcrupulus* 2038, *b. talus* 2282, *d.* kn. am fleiſch *adenes* 26, *d.* kn. am halm *geniculum* 1002, *b.* kn. am weinreben *ſuffrago* 950, *d.* kn. binden *nodare* 1523, *a.* auff einen harten kn. gehört ein harter keil *malo arboris nodo malus clabus atque cuneus inſigendus eſt* 650, *c.* ohne kn. *enodis* 1523, *c.* was zwiſchen 2. knoten iſt *internodium d*

Knotenweiſe *geniculatim* 1002, *b*

Knötgen am holtz *articuli ſarmentorum* 226, *c.* kn. am halm *verruncum* 2575, *d.* kn. kriegt die ſaat *ſiges in articulum it* 226, *c*

Knothöltzer *ſoboles & propagines virium* 2131, *c*

Knöricht *multinodus* 1465, *a. geniculatus* 1002, *b. nodoſus* 1523, *a. nodatus b. multinodis c*

Knübel *condylus* 589, *a.* ſ. knöchel.

Knüpffen *nectere* 1500, *c. ſibulare* 891, *b. nodare* 1523, *a.* kn. an etwas *innectere* 1501, *b*

Knüttel *fuſtis* 986, *b*

Kobalt *botryites* 330, *c*

Kobe *gobio* 1013, *b*

Kober *caphinus* 599, *d*

Koch *coctor* 602, *a. coquus b. focarius* 918, *b. magiſtrium* 1323, *d. obſoniorum artifex* 91, *b. culinarius; qui in culina habitat* 645, *d.* k. im ſeile *lixa* 1278, *d.* es ſind nicht alle köche / die lange meſſer tragen *non omnes qui citharam habent ſunt citharœdi* 531, *b. neque Philoſophos barba promiſſa &c.* 1166, *b. plures Thyrſigeros, paucos eſt cernere Bacchos* 2346, *d.* viel köche verſaltzen den brey *multitudo imperantium Cariam perdidit* 1464, *b. multi duces Cariam perdiderunt* 419, *c*

Kochen *coquere* 601, *c. bullare; bullire* 340, *d. coquinare* 602, *c. elixare* 1279, *a.* k. das fleiſch *P. domare carnem ferbentibus undis* 742, *b.* k. zum andernmahl *recoquere* 603, *c.* das kochen *coctio, coctura* 602, *a*

Köcher *pharetra* 1715, *a. coryſus* 617, *b*

Kochtopff *cacabus* 343, *a. cocula* 602, *b*

Kochholtz *cocula* 602, *b*

Köchin *focaria* 928, *b*

Köcken *ructare, i* 1955, *c. eructare d*

Kohl *olus* 1577, *b. beta* 310, *c. braſſica &c.* 312, *d. crambe* 620, *c. caulis* 446, *a.* wilder k. *lampſana* 1209, *d. bupeſtris* 341, *c*

Kohle *anthrax* 159, *d.* geleſchte k. *carbo* 416, *b.* glühende k. *pruna* 1837, *a*

Kohlgärtner *olitor* 1577, *c*

Kohlhütten *carbonaria* 416, *c*

Köhlichen *carbunculus* 416, *d*

Kohlpfanne *foculus* 928, *b*

Kohlſchwartz *tam excellus atque ater quam carbo eſt* 416, *b*

Kohlſtaub *fuligo* 972, *a*

Köhre/ köhrung ſ. wahl; ſ. kühr.

Kolbe *clava* 540, *b*

Kolbenrohr *typha* 2410, *a*

Koller *colobium* 568, *c*

Kollerndes pferd *calcitro* 375, *d. calcitroſus equus* 376, *a*

Kolmeiſe *parus ater* 1657, *a. fringillago* 959, *c*

Koloqvinten *colocynthis* 568, *c*

Kommen *venire* 2444, *d. pervenire* 2450, *c. accedere* 453, *b. commeare* 1385, *b.* übern hals k. *ſupervenire* 2451, *b.* auff die welt k. *naſci* 1485, *d.* die zeit iſt k. *dies adeſt* 2255, *a.* offt k. *frequentare* 2446, *a.* k. aus der ſchlacht *calere à pugna* 372, *d.* k. zu ſchaden *allidi* 1205, *b.* k. hinter den handel *rem reſciſcere* 2015, *d.* k. zu ſchiffe *navi deferri* 878, *c.* hieher kanſtu nicht kommen *hunc t bi aditus patere non poteſt* 1659, *d.* es kömmt für den vater *ad patrem permanat* 1342, *d.* es k. zu ohren *ad aures permanat d.* kommen wieder zu kräfften *recolligere vires &c.* 1233, *b.* zu einem k. *adire quem* 789, *c.* auff ein ding k. *in rei mentionem incidere* 1380, *c.* k. unter die leute *enotescere* 1530, *b.* k. auff die vorigen ſprünge *ad ingenium redire* 794, *c.* zu weit k. *provehi longius* 2435, *c.* es kömmt eben auch daher *ex eodem fonte fluit* 923, *a.* kommen hinter etwas *invenire* 2479, *b.* kommen zum ende *decurrere ad calcem* 660, *d.* es iſt mir darzu k. *ex redactus ſum* 77, *c.* k. unter die feinde *delabi in inſidias* 1191, *c.* k. zu hülffe *ſuccurrere ſubſidio* 788, *a. ſubvenire* 2451, *a.* ſ. helffen. k. aus der ſchuld *exire ære alieno* 792, *a.* k. umb

etwas

etwas *perdere quid* 731, c. k. umb das seinige *labi facultatibus* 838, b. *perdere omnia ad assem* 230, a. zu ehren k. *emergere* 1391, a. *adscendere ad honores* 2013, c. *adspirare ad laudem* 2187, c. k. ist es so weit/dahin *in eum locum res adducta* 753, b. *eo res deducta est* 1930, a. 348, c. *res eo deboluta est* 1559, b. *in eam fortunam devenimus* 2448, c. *in eum res rediit locum; adeò res redit* 794, d. k. zu sich selbst *respirare* 2188, b. *restitui sibi* 2203, c. *colligere sibi* 1232, b. *recipere animum* 149, d. *redire ad se* 795, a. k. an eines stelle *succedere* 457, d. *in locum cujus subire* 795, c. in sichern ort k. *evadere in tutum* 2414, d

kommet *belcium* 1066, a

König *rex* 1910, d. kleiner König *regulus* 1922, b. k. seyn *regnare* 1923, b. k. haben *regium imperium pati* 1922, b

königin *regina* 1921, d

königlich *regalis; ter; regius, e; P. regificus, a, um* 1922, a. *P. sceptrifer* 2017, d

königliche burg *basilica, regia* 300, b

königreich *regnum* 1922, d

königskleid *trabea* 2368, a

königsspiel *basilinda* 301, a

königsstadt *regia* 1922, d

königsstuhl *solium* 2142, b. *thronus* 2344, d

königswappen *regium insigne* 2106, a

können *posse* 1788, a. *quire* 1887, d. nicht können *nescire* 2025, b. ich kan nicht *nequeo* 1888, a. können auswendig *tenere memoria* 2311, d. k. lateinisch *doctum esse latine, latinus loqui* 735, a. *scire latine* 2021, a. k. auff saitenspiel *scire fidibus* 2022, a. k. helffen *habere auxilii locum*. k. rathen *habere consilii copiam* 600, b. k. zahlen *esse solvendo* 2253, a. so viel kan ich versprechen *tantum habeo tibi polliceri* 1949, d.

kopff *caput* 412, a. *ingenium* 1148, d. *captus* 401, a guter k. *ingenii bonitas* 325, a. *bona ingenii benigna* 317, c. der einen guten k. hat *cui cor limat Minerva acrius* 1410, b. ausm k. *memoriter* 1376, b. mit einem k. *capitulatus* 414, d. *capitatus* 415, b. k. für sich haben *esse sua mentis, sui sensus, sui arbitrii* 1380, b. den k. einem zu rechte setzen *cogere quem in ordinem* 74, d. die köpffe zusammen stecken *conferre consilia* 591, c. k. setzen *sanguinem cucurbitulo educere* 644, a. so viel k. so viel sinne *quot capitum vivunt, totidem studiorum millia* 412, d

kopffblinde *bitis* 2530, a

köpffen *detruncare caput* 2392, a. s. enthäupten.

köpfflein *capitulum* 414, c

kopffschleyer *flammeum virginale* 913, a

kopffsteuer *capitatio* 415, b. *census* 468, d. die da k. geben *capite censiti* 469, c.

kopffstück/ halbes k. *denarius* 681, c

kopffwehe *capitis inquietudo* 1899, a. s. hauptwehe.

korb *corbis* 607, a. *cophinus* 599, d. *qualus* 1871, c. *cista* 530, c. *fiscus* 908, d. *fiscina, fiscella* 909, b. *crates* 622, c. *sporta* 2194, c. *canistrum* 388, a. *P. scirpea matta* 1359, c. k. geflochten *aro* 47, c. k. aus binsen *scirpea* 2026, c. k. auff den wagen *sirpea* 2125, b. k. mit feigen *massa caricarum* 419, d. k. geben *excludere* 541, a. k. kriegen/ bekommen *repulsam ferre* 1681, a. *uxore excidere* 349, d. körbe *P. virgea bilisque supellex* 2529, c.

körbel s. kerbel.

körblein *quasillus* 1871, d. *corbula; corbicula* 607, a. *sportella* 2195, a. *calathiscus* 365, d. *canistellum* 388, b. k. aus binsen *scirpiculum* 2026, d

korn *far* 855, c. *ador* 29, a. *P. Ceres* 480, d. k. samten *frumentari* 963, d. was gilt das k.? *quanti bene annona?* 155, d

kornähre *arista* 212, c. *spica* 2184, b. aus kornähren *spiceus*, c

kornblume *cyanus* 667, b

kornboden *granarium* 1031, b

kornfuhre *vectura frumenti* 2432, d

kornzabel *merga* 1391, c

kornhalm *stipula* 2213, c

kornhandel *res frumentaria* 963, c

kornhändler *frumentarius* 963, c. *frumentator* d. *frumentarius negotiator* 1615, a. *siliginarius* 2111, a

kornhaus *horreum* 1101, a

kornherren *ædiles cereales* 33, a

körnicht *granosus; P. granifer* 1031, c.

kornjude *Dardanarius, annonæ flagellator* 678, a

kornkasten *cumeræ* 648, d

körnlein *granum* 1031, b. *mica* 1401, c

kornmaß *modius* 1428, a. halbes k. *semodius* 1428, a

kornrosen/ k. blumen *papaver erraticum* 812, d. *pseudomelanthium* 1371, b

kornschätzer *æstimator frumenti* 53, d

kornwurm *curculio* 658, b

kost *esca* 815, b. *cibatus* 509, c. *victus* 2532, d. *epulæ* 807, a. herrliche k. *dapes* 677, c. frembde k. *cibus alienus* 509, a

kostbar *sumtuosus, e* 2259, b. *impensus, e* 1686, b. *dapsilis* 677, d. *P. atticus* 252, b. kostbarer bauen *pluris ædificare* 1463, b. s. köstlich.

kostgläßlein *gustatorium* 1046, a

kosten auffwenden *sumtus facere* 2259, a. s. unkosten.

kosten *gustare* 1045, c. *explorare quid gustu d. degustare* 1046, a. *pitissare* 1736, b. *subbibere* 313, a. *libare* 1254, b. *delibare d. primoribus labris attingere* 1196, a. k. vorher *præfloruare* 922, a. k. noch einmahl *regustare* 1046, b. kosten so viel *tanto constare* 1219, d. k. viel mühe *multi sudoris esse* 2146, b. das viel gekostet *plurimo sudore partum* 1642, d. es koste was es wolle *quanti quanti* 1877, a. der Sieg kostet viel mühe *multorum sanguine & vulneribus illi victoria stetit* 2116, c

köstlich *pretiosus, e* 1810, b. *opiparus, e* 1588, d. *pollucibilis* 1311, b. *lautus, e* 1226, c. *opimus* 1587, b. *instructus opime c. aureus* 274, b. s. kostbar.

köstlichkeit *sumtuositas* 2259, c

kostung *gustatus; gustatio* 1045, d

köte *armarium* 217, d

koth *cænum* 560, a. *limus* 1264, c. *lutum* 1307, b. mit k. werffen *stercore & cæno incessere* 2206, a. k. anschmieren *lutare* 1307, d. s. unflath.

koticht *cænosus; cænulentus* 560, b. *stercorosus* 2206, a. *luteus* 1307, c. *lutosus, lutulentus d. limosus* 1264, d

kotze *toral* 2366, b. *sagum* 1978, c. *amphitapa* 124, d. *gausape* 996, a. *cilicium* 517, d. *coactile* 75, b. s. madratze.

krachen *fragor* 949, a

krackseine *proceres* 1822, a. *crissma* 812, a. *projecturæ coronarum* 612, b. *ancones* 139, c

krafft *vigor* 2504, b. *vis* 2523, a. *efficacia* 845, b. *efficacitas, c. vigor; viriditas* 2520, a. *nervus* 1506, c. *nervositas* 1507, b. k. geben *dare facultatem* 838, a. k. haben *pollere* 1761, a. *posse* 1788, a. neue k. bekommen *revigescere* 2504, c. k. seines alters *beneficio ætatis* 327, c. der weder k noch safft hat *jejunus, aridus* 1130, a. mit allen kräfften *summis opibus* 1519, c. *contentissime* 1305, c. *remis velisque* 1924, d. *enixe* 1518, b. *obnixe c. toto corpore atque omnibus unguibus* 2547, d

krafftbrod *colliphium* 563, d

krafftig *efficax* 845, b. *efficaciter c. nervosus, e* 1507, b. *natus* 1925, c. *præsens* 1797, b. *præsentaneus* 1798, a. kr. seyn lassen *addere pondus* 1765, c

krafftlos *exsanguis* 1991, b. *debilis* 680, b. *effetus* 914, a. *ebigoratus* 2504, c. *irritus* 1926, a. *enervis* 1507, c. *languidus, e* 1111, c. *infirmus* 908, b. *infirmatus c.* kr. machen *exarmare* 218, a. kr. werden *elanguescere* 1111, b. *defici viribus* 2523, c.

krafftmehl *amylum* 129, b

kragen *collare, collarium* 564, b. *patagium* 1659, b. *focale* 867, d. gefätterter kr. *epomis* 806, c. gestickter kr. *collo monile baccatum* 287, a

krähe *graculus* 1025, a. *cornix* 609, d. junge kr. *cornicula* 610, a. keine kr. hackt der andern die augen aus *mutuum muli scabunt* 1480, a

krähen *cucurire* 644, b

kramer *tabernarius* 2177, c. *nundinator* 1549, b. *institor* 1153, d. *agoræus* 80, a. ein jeder kr. lobt seine wahre *laudat venales qui bulit extrudere merces* 1393, c. krämer/ die allerley wahre führen *aginæopola* 35, c

kramerbude *cadurcum* 351, c. *scena institoris* 1153, d

krämerey *nundinatio* 1549, b

kramergewicht *libra aromataria* 1255, a

kramerpapier *emporetica charta* 783, c

kramerjunge *discipulus tabernæ* 1324, d. kr. jungen *discipuli mercatorum* 720, d

kramladen *taberna institoris* 2177, b

krammetsvogel *turdus* 2405, d

krampff *spasmus* 2167, c. den der kr. zeucht *spasticus* 2167, c

krampffader *varix* 2425, a

krampffisch *torpedo* 2362, b

krampfficht an beinen *suffraginosus* 950, d

kranck *ager* 33, d. *ægrotus* 34, c. *infirmus* 908, b. *infaletudinarius* 2420, a. *morbidus* 1449, a. *affectus* 842, b. sehr k. *ager morbo gravi* 54, c. der immer kr. *valetudinarius* 2419, b. kr. sich lauffen *bibendo committere, ut sibi Æsculapio sit opus* 51, d. kr. seyn *ægrotare* 34, c. *jacere* 1113, d. *cubare* 640, a. *laborare morbo* 1195, c. *morbo agrum esse, affligi* 1448, c. *jactari* 1449, a. *valetudine uti minus commoda* 2582, a. *conflictari morbo, iniqua valetudine* 916, d. er ist kr. *eum morbus detinet* 2315, a. kr. werden *ægrescere* 34, a. *morbum nancisci* 1483, d. *incidere in morbum* 349, d. *corripi morbo* 1912, c. *in morbum delabi* 1193, d. *implicari* 1751, a. *tentari morbo* 2304, b. *affici morbo &c.* 1448, c. kr. werden auffs neue *recidere in grabiorem morbum* 350, d. kr. sind sie worden *incessit eos vis morbi, valetudo adversa* 455, c. *morbus in eos ingruit* 1043, a

kräncken *affligere* 916, b. *inurere animo dolorem* 2575, b. kr. sich *macerare se* 1318, b. das kräncket mich sehr *ille pectus meum pungit aculeus* 22, a. *me sollicitat angitque vehementer* 143, a. es kr. ihn *male eum habet* 1332, c. es kräncket *dolet* 737, b

kranckenhauß *valetudinarium* 2419, c

kranckenwärter *parabolanus* 1636, d

krancker *in cujus corpus vis morbi invasit* 2415, b. *implicitus gravi morbo* 337, b. *cui commeatum dedit mala valetudo* 1385, c. *cui Æsculapio est opus* 51, d

kranckheit *morbus* 1448, c. *lues* 1297, d. *labor* 1194, d. *vastatio agri corporis* 448, d. *sontica causa* 448, a. kr. setzt dem gemüthe zu *animum ægritudo corporis urget* 34, b. es bessert sich mit der kr. *melius, l. meliuscule est* 324, b. die böse kr. *morbus comitialis* 578, a. *morbus caducus* 348, d. s. schwere noth.

kränckticher leib *corpus vastarium ac fluidum periturumque* 448, c

krantch *grus* 1042, a. junger kr. *vipio, a.* 2516, c

krantz *sertum* 2079, d. *chrona* 611, d. *corulla* 612, b. *coronamentum c. strophium* 2233, b. *anadema* 131, b. wie ein krantz gekrönt *stephanitæ* 2205, d

krantzblumen *coronamenta* 612, c

kräntzgen *circumpotatio* 1791, a. kr. halten *mutitare* 1480, b

kräntzlein *laureola* 1227, b

krantzmacher *stephanopola* 2205, d. *coronarius* 612, c. *strophiarius* 2233, b

krantzbeer *morum rubi* 1955, b.

krätze *scabrities* 2610, c. *scabredo c. scabies* 2011, a. *petigo* 1708, a. *porrigo* 1179, a. kr. die alle jahr wiederkömmt *agria* 80, a

kratzen *scabere* 2010, d. *scalpere* 2012, a. *fricare* 956, d. *radere* 1908, d. *charaxare* 493, d. kr. im kopffe *digitis caput scabere* 412, c. das kratzen *fricatio &c.* 917, a

krätzig *scabiosus* 2011, a. *pruriginosus* 1837, b

krauen *scabere* 2010, d. das krauen *fricatio, fricatio* 917, a

kräuseleisen *calamister, um* 364, a

kräuseln *crispare* 633, a. kr. das haar *crispare crinem annulatim* 632, b

krausemüntze *mentha rubea, crispa* 1383, c. *hedyosmus* 1065, d

kraußhaar *cincinni* 520, d. *cirri* 529, d. *caprona; antiæ* 411, a. *intorti capilli* 2364, d. *vibrati calido ferro crines* 2494, d. *crispa* 633, a. *concrispati cincinni, b. capillus nexus, colligatus &c.* 398, b. kr. von natur *ingenio suo flexus* b

krausbärig *cirratus* 530, b. *cincinnatus* 520, d. *crispulus* 631, a. *qui ornatur capillorum incrispinationibus* b. *capillorum intortione crispulus* 2364, d

kraut *herba* 1071, a. *olus* 1577, b. *lachanum* 1199, b. allerhand kräuter auff dem altar *verbenæ* 2458, c

kräuterkunst *ars herbaria* 1071, c. *botanice* 330, b

kräutermann *botanicus* 330, b

kräuterwein *aromatites* 221, b. *vinum medicatum* 2364, a.

kräutgen *herbula* 1071, b. *olusculum* 1577, b.

krauthacke *marra* 1352, d.

krauthäupt *brassica capitata &c.* 332, d.

kräuticht *herbaceus; herbeus; herbidus; herbosus; herbifer* 1071, b

krautmarckt *olitorium* 946, a. *olitorium forum* 1577, d.

krautstengel *coliculus* 563, d

krautstrunck *caulis* 445, d

krautwurm *eruca* 813, d. k. würmer *bruchi* 336, a

krebs

krebs *cancer* 383, *a. aſtacus fluviatilis* 1182, *a. gammarus fluviatilis* 993, *a.* krebſe *cruſtata animalia* 638, *a.* freſſender kr. *carcinus; carcinoma* 417, *d. gangræna* 994, *a. phagedæna* 1713, *b. noma* 1524, *b.* der kr. friſt umb ſich *malum late ſolet immedicabile cancer ſerpere &c.* 383, *b*

krebsaugen *lapilli gammarorum* 993, *a*

krebsgang gehen *retro ſublabi &c.* 1194, *b*

krebsſchale *cruſta* 993, *a. teſta cancri* 383, *a*

krebsſcheeren *bruchia* 331, *c. chela* 497, *d.* 993, *a. acetabula* 11, *b. cancrorum bruchia denticulatis forcipibus* 935, *b*

krechtzen *anhelare* 1059, *a.* kr. über den lauffen *ex curſura anhelitum ducere* 659, *d.* das krechtzen *ſuſpirium* 2188, *c*

krechtzend *ſingultim* 2119, *c*

kreenfuß *coronopus* 613, *a*

kreide *creta* 630, *d.* mit kr. geweiſſet *cretatus; creta infectus d*

kreidicht *cretaceus, cretoſus* 631, *a*

kreiß *gyrus* 1048, *c. orbis* 1593, *c. orbiculus* 1594, *b. orbita* 1594, *d. circuitus* 791, *d. annus; annulus* 152, *d. circinatio* 527, *b. circus c. circulus* 528, *c.* halber k. *ſemiorbis* 1594, *b.* kr. am ohr *capreolus* 397, *c.* k. umb die ſonne *halo* 1059, *c.* kr. machen / ſchlieſſen *circulari* 529, *a. decercinare arcum, orbem* 527, *b.* umb den das volck einen kr. geſchloſſen *frequentia populi circulo ſeptus* 528, *d*

kreſſe *cardamon* 418, *a. naſturtium* 1490, *b. gobio fluviatilis* 1023, *b.* wilde k. *lepidium* 1140, *d. iberis* 1126, *a*

kreul *fuſcina* 985, *c*

kreuſel *turbo* 1404, *a. trochus* 2389, *a*

kriechen *ſerpere* 2086, *c. repere* 1918, *b. reptare c.* k. in die höhle *ſuccedere antro* 457, *d*

kriechend *reptabundus* 1928, *c. reptilis d*

kriechentlein *querquedula* 1889, *d*

kriechung *reptatio* 1918, *c. reptatus, d*

krieg *bellum* 760, *b. certamen* 485, *c. P. acies* 17, *d.* k. zu waſſer oder ſee *bellum navale* 306, *a. claſſica bella* 540, *a.* einheimiſcher kr. *inteſtinum, domeſticum* 306, *a.* auswärtiger kr. *externum, hoſtile a.* kr. haben *flagrare bello* 911, *b.* kr. anfangen *pacem exuere* 830, *d. bellum ſumere* 306, *d. venire ad arma* 216, *b.* auffs neue kr. anfangen *rebellare* 307, *d. bellum renovare* 306, *c.* kr. ankündigen *bellum indicere, denunciare* 306, *a. clarigare* 539, *a.* in kr. ſchicken *aliquem bellatum mittere* 307, *b.* in kr. ziehen *in militiam proficiſci &c.* 1404, *b.* kr. erregen *bellum movere* 306, *a.* mit kr. überziehen *bellum inferre, facere alicui a.* ſich darzu rüſten *bellum parare, comparare, apparare a.* ein kr. verurſachet den andern *bella ex bellis ſeruntur* 306, *d.* kr. ſteuern / endigen *debellare* 307, *c. bellum conficere, delere, profligare* 306, *b. perficere, patrare, ſepelire, componere, ſopire arma, c*

kriegen / krieg führen *bellare* 307, *a. bellum gerere, agere* 306, *a. committere b. eſſe in armis* 216, *b. armis decertare c. ſuſtentare bellum* 306, *b. bellis diſtringi, implicari b. armis diſceptare* 405, *a. res gerere* 1931, *a. armis cum quo contendere* 2305, *b. ferre arma adverſus quem* 216, *b. inter homines bella ſunt* 306, *d. cum aliis k. adverſus alios belligerare* 307, *a.* man kriegt oder führet krieg überall *orbis terrarum ardet bello* 200, *c.* ſ. ſtreiten. k. einen allein zu ſich *prehendere quem ſolum* 1805, *a*

kriegeriſch *bellicoſus* 307, *a. militaris, ter,* 1404, *d. ferox* 885, *a. ſtratioticus* 2228, *a. P. belliſer; belliger; bellatorius* 307, *c. armifer; armiger* 216, *d. armipotens* 1789, *b. gradivicola* 567, *b*

kriegsankündigung *clarigatio* 539, *b*

kriegs *commando, belli ſumma* 306, *c*

kriegserfahrner *callidus rei militaris* 370, *d. caſtrenſis rei peritus* 431, *d*

kriegsfähnlein *ſignum militare* 1404, *d*

kriegsfeuer brennet *immenſum bellum exarſit* 306, *b*

kriegsflammen *belli incendia* 386, *b*

kriegsgott *Mars bellipotens* 307, *a*

kriegsgöttin *Bellona* 305, *b*

kriegsgurgeln *bellonarii* 305, *b*

kriegsheer ſ. kriegsvolck; ſ. armee.

kriegsheld *bellator* 307, *b. pulvere bellico induratus* 1851, *d. P. non indecoro pulvere ſordidus; formoſus pulvere belli, d*

kriegsheldin *bellatrix* 307, *b*

kriegskleid *ſagum* 1973, *a. abolla* 5, *d*

kriegskoſten *exercituales expenſæ* 194, *d*

kriegsliſt *ſtratagema* 2227, *d. ſubſeſſa* 2058, *c. inſidiæ* 2055, *c. furtum belli* 982, *d*

kriegesmacht *manus* 1346, *c. arma, robur belli* 216, *c*

kriegsmann *miles* 1404, *a. belligerator* 307, *a. duellator* 760, *c. bello ſtrenuus, exercitatus* 306, *c.* junge kr. *milites tirones* 1404, *a*

kriegsmanier *res militaris* 1404, *d.* auff kr. *militariter* 1405, *a*

kriegsnoth haben *calamitates belli ferre* 364, *d*

kriegsrüſtung *tormentum* 2363, *d. machina bellica* 1318, *d*

kriegsſold *ſtipendium* 2212, *c*

kriegstapfferkeit *virtus bellica* 306, *d*

kriegsvolck *copiæ* 600, *b. P. juvenum examen* 824, *b.* ſ. armee.

kriegswaffen ſ. waffen.

kriegswesen *militia* 1404, *b. res militaris* 1930, *b*

kriegswiſſenſchafft *diſciplina bellica* 306, *d. induſtria militaris* 1404, *d*

kriegszelt *tabernaculum militare* 2277, *c*

kriegszug *expeditio* 1705, *c*

krinitz *merops* 1393, *b*

krippe *præſepe* 1798, *b*

krone *corona* 611, *d. anadema* 131, *b. diadema* 697, *c. imperiales inſulæ* 1148, *a*

krönen *coronare* 612, *c. inſigni regio quem conbincire* 2509, *a*

kronprintz *regalis* 1922, *a*

kropff *inglubies* 1150, *c. ſtruma* 2233, *b. ruma; rumen* 1958, *d. bronchocele* 335, *d.* k. am halſe oder gurgel *guttur* 1046, *c. ſcrofula* 2037, *d. frumen* 963, *c*

kröpficht *ſtrumoſus; ſtrumaticus* 2233, *c. gutturoſus* 1046, *d*

kropvogel *onocrotalus* 1581, *c*

kröte *rana; ranula* 1910, *b. rubeta* 1955, *c. bufo* 339, *b*

krötenkraut *querecula* 1888, *c. ambroſia* 112, *d. botrys* 330, *c*

krötenſtein *chelonitis* 498, *b*

krötentifft *thalictron* 2337, *a*

krücke *radula* 1099, *a. grulla* 1019, *c*

krug *urceus* 2571, *b. amphora* 115, *c. ampulla* 127, *a. culullus* 647, *b. fidelia* 892, *a.* kr. von 1. stübichen *fidelia congialis* 589, *a.* zweyhencklichter kr. *diota* 717, *d.* der kr. geht ſo lange zu waſſer / biß der henckel abfällt *quem ſæpe tranſit caſus aliquando invenit* 348, *b.* 881, *a.* krug ſ. schencke.

krüger *caupo* 446, *b*

krüglein *urceolus* 2571, *b. urnula fictilis* 2573, *a*

krum *curvus* 665, *a. incurvus, procurvus, recurvus c. flexuoſus, è* 914, *c. tortus, è,* 2362, *d. tortuoſus, tortilis* 2363, *a. lunatus* 1300, *d. pravus, è,* 1801, *c. pandus* 1619, *a. repandus b. diſtortus* 2364, *c. falcatus* 852, *a. uncus* 2542, *c. uncinatus; aduncus d. obuncus; reduncus* 2543, *a. obliquus, è,* 1557, *c. camurus* 381, *b.* kr. werden *incurveſcere* 665, *c.* krumme naſe *naſus aquilinus* 186, *a*

krümgen *mica* 1401, *c*

krümme *gyrus* 1048, *c. curvamen* 665, *b. obliquitas* 1553, *b. flexus* 914, *b. flexio; flexum; inflexus; inflexio* 915, *b. pravitas* 1802, *d.* kr. des meeres *ſinus* 2122, *c.* kr. der flüſſe *cornua fluminum* 610, *b.* kr. des weges *anfractus* 142, *a.* das viel kr. hat *ſinuoſus* 2122, *d*

krümmen *curvare* 665, *b. incurvare; concurvare c. arcuare* 199, *c. torquere in arcum* 2362, *c. contorquere* 2364, *a. intorquere* 2364, *d. pandare* 1619, *b. ſinuare* 2122, *d. obliquare* 1558, *b. P. ſpiris ligare* 2186, *b.* kr. ſich *P. immenſos ſinuari in arcus* 199, *b. ſinuoſa volumina verſare* 2558, *d*

krummfuß *compernis* 583, *b*

krummfüßig *varius* 2419, *a. valgus* 2420, *d. loripes* 1704, *a.* 1288, *a. curvipes* 665, *b. varus, varicus* 2415, *b.* kr. füßige *Himantopodes* 1083, *b*

kruminhals *tetanicus* 2332, *d. obſtipus; obſtipa cervice* 2212, *b*

krummnaſig *ſubſimus* 2218, *c*

krümmung *curvatio* 665, *b. tortuoſitas* 2363, *a. pandatio* 1619, *b. ſpira* 2186, *b. obliquatio* 1558, *b*

krüppel *mutilus* 1477, *a*

kübel *lacus* 1204, *b. capedo* 396, *b*

kuche *placenta* 1738, *c. muſtaceum* 1476, *c. mattya* 1359, *c. panis teſtuaceus* 2332, *d. ſcriblita* 2029, *c*

küche *culina* 645, *d. coquina* 602, *b.* volle k. *menſa plena* 1382, *b*

kuchenbecker *placentarius* 1738, *c. cruſtularius* 638, *b. libarius* 1254, *d*

kucheneiſen *artopta* 226, *b*

küchengeräth *culinaria* 645, *d. vaſa coquinaria; cocinatoria inſtrumenta* 602, *c*

küchengeruch *nidor culinæ* 1510, *a*

küchenjungen *diſcipuli coquorum* 720, *d*

küchenkelle *rudicula* 2395, *b*

küchenkraut *olus* 1577, *b*

küchenlöffel *rudicula* 1956, *b*

küchenmeiſter *tricliniarches* 551, *d.* oberſter küch. *archimagirus* 196, *c*

küchenofen *areum teſtum* 2332, *c*

kuchenſchell *anemone* 141, *d*

kuchenteig *maza* 1362, *b*

küchlein *paſtillus* 1659, *a. collyra* 564, *d. colliphia* 563, *d. mola* 1434, *c. offa tracta* 1570, *d. trochiſcus* 2389, *a. pullus gallinaceus* 1849, *b. pipio* 1734, *a*

kuckuck *cuculus* 643, *b. coccyx* 557, *c*

kufe *cupa* 652, *a. dolium* 738, *c*

kuffer *riſcus* 1943, *b*

kugel *pila* 1727, *a. glans* 1017, *b.* runde k. *ſphæra* 2183, *c. globus* 1019, *a*

kügelein *ſphærula* 2183, *c. globulus* 1019, *b*

kugeln *inoculare* 1566, *b*

kugelrund *globoſus* 1019, *b*

kuh *bacca* 2412, *b. bos fœmina* 329, *d.* trächtige k. *borda* 1100, *b.* junge k. *bucula* 329, *d. juvenca* 1187, *c. junix* 1180, *c.* kühe austreiben *agere boves* 329, *d.* k. hüten *bubulcitari* 329, *c.* was ſoll der k. muſcaten? *Quid ſui cum amaracino?* 108, *b*

kühhaut *corium bubulum* 329, *c*

kuhhirte *bubſequa; bubulcus* 329, *b*

kuhkäſe *caſeus bubulus* 329, *c*

kühle *humificus* 1107, *b. alſus* 93, *a*

kühlen *refrigerare; perfrigerare* 958, *c* das müthlein k. *explere animum* 1748, *c*

kühlend *refrigeratorius* 958, *d. frigoriſicus* 959, *b*

kühlung *refrigeratio* 958, *d*

kühlwanne *frigidarium* 959, *b*

kühmilch *lac bubulum* 329, *c. lac vaccinum* 2412, *c*

kühmiſt *editus bubum* 371, *b*

kühn *audens* 259, *a. audax b. animoſus* 149, *d. ferox* 881, *a. ferociter b. confidens* 895, *c. nimis calidus* 372, *b. audacia armatus* 217, *b. audacia præditus* 732, *b.* k. ſeyn *audere* 258, *d*

kühnheit *audacia; audentia* 259, *b. ferocitas* 885, *b*

kühnlich *audenter* 259, *a. audaciter; audaliter b.*

kühr *lectio* 1232, *a. optio* 1552, *b*

kuhfuß *amyſis* 129, *b*

kuhtill *buphthalmos* 341, *b*

kulparſch *melanurus* 1371, *b. ophthalmia* 1587, *a*

kümmel *cuminum* 648, *d.* ſchwartzer k. *gith* 1015, *d*

kummer *mœror* 1433, *d*

kümmernis *ſcrupulus* 2038, *a*

künel *thymbra* 2346, *a*

kund / kundbar *perbagatus* 2417, *b. elatus* 880, *a.* k. machen *divulgare* 2587, *c. jactare* 2115, *d. publicare* 1841, *b. proferre foras, in lucem, in medium* 882, *c.* ſ. ruchtbar machen. k. ſeyn *liquere* 1272, *a.* k. thun *edicere* 706, *a. notificare* 1530, *c. intimare* 1158, *c.* k. werden *percrebreſcere* 623, *b. pateſcere* 1660, *b. innoteſcere* 1530, *b. emanare* 1342, *d. increpare* 628, *b. efferri* 880, *a. exire in turbam* 792, *b*

kundig *ſciens* 2022, *b. gnarus* 1022, *c. peritus, è* 1694, *b. expertus d. peritus & exercitatus* 195, *a. conſultus rei* 593, *b*

kundſchaffer *ſpeculator* 2179, *c. explorator* 1752, *c. veſtigator* 2484, *d. inveſtigator* 2485, *a. cata corpus* 436, *d. indagator, trix* 1141, *b. exculcator* 376, *b. proculcator; excurſor c. emiſſarius* 1414, *c. curioſus* 655, *c. perſcrutator* 2039, *b. coryczans* 616, *c*

kundſchafft *notio; notitia* 1530, *a. peritia* 1694, *b. gnaritas* 1022, *d.* kundſ. haben *exploratum habere* 1752, *c*

künfftig *poſterus* 1784, *c.* k. einmahl *quandoque* 1876, *a.* ſ. zukünfftig.

kunſt *ars* 222, *b. ſcientia* 2022, *c. eruditio* 1957, *a. diſciplina* 721, *a. profeſſio* 863, *c. doctrina ſtudium* 735, *d. ſaltus* 842, *c.* freye k. *ingenuæ artes* 1150, *b. muſæ* 1474, *a.* ſchwartze k. *magia* 1329, *a.* das corpus aller k. *encyclopædia* 784, *c.* gute künſte *literæ* 1275, *d.* liebhaber der k. *philomuſus* 1718, *c.* k. faſſen und einnehmen *conbibere*

bere artes 312, *d.* es nach der kunst machen *artificiosius quid efficere; artificialiter se gerere* 123, *c.* künste gelten sonst mehr denn gold *ingenium quondam fuerat pretiosius auro* 1149, *a*

kunstkammer *pinacotheca* 1729, *b*

künstler *artifex* 213, *b. P. fabræ celeberrimus artis* 832, *d*

künstlich *artificiosus; artificialis* 223, *c. ingeniosus, è* 1149, *d. ingeniatus* 1150, *a. eruditus, è* 1956, *d. doctus* 735, *a. perdoctus, è* 736, *c. operosus* 1583, *d. argutus* 109, *a. graphicus, è* 1031, *d. fabre* 833, *a. affabre; non infabre d. subtilis, ter* 2244, *c. scienter* 2022, *d. scitus, è* 2023, *a. scitulus, è* 2023, *a. P. mollis* 1438, *b. dædalus; dædalem* 674, *b.* k. bewegungen *artifices motus* 223, *b.* k. bild *singulari opera artificiosa perfectum simulacrum* 223, *b.* k. gewebe *Aceſi & Heliconia opera* 14, *b*

künstler *artifex* 223, *b. P. fabræ celeberrimus artis* 832, *d*

künstlichkeit *subtilitas* 2244, *d*

künstreich s. künstlich.

kunststück *artificium* 223, *b*

künzchen *citeria* 531, *a*

kupfer *cuprum* 654, *c. as Cyprium* 48, *a.* 671, *c*

kupfferbergwerck *araria metalla* 49, *b*

kupfferbraun *pſegma* 1838, *b*

kupffercidex *seps* 2072, *c*

kupfferhammer *araria officina* 49, *b*

kupferlachs *salmo hibernus* 1986, *d*

kupfern *cupreus* 654, *c. æbenus, aheneus* 81, *a. æneus* 49, *d. subæratus d. æreus, æneus* 50, *b*

kupfferrost *ærugo* 47, *c*

kupfferschmidt *æarius* 49, *b*

kupfferstecher *scalptor* 2012, *a*

kupfferstein *cadmia* 347, *a. lapis aerosus a. pyrites* 1864, *d*

kupfferwasser *chalcanthum* 490, *b. auri sanies, chrysocolla* 274, *a.* s. vitriol.

kupfferwurm *teredo* 2320, *d*

kuppel *copula* 601, *a. vinculum a*

kuppeln *copulare* 601, *b. conciliare* 585, *a. conciliatrices exercere c*

kuppler *copulator* 601, *c. leno* 1238, *a. aquariolus* 184, *a*

kupplerin *lena* 1238, *a. copulatrix* 601, *c. conciliatrix* 585, *b*

kürbs *cucumis* 643, *d. cucurbita* 644, *a. anguria* 644, *d.* wilder k. *colocynthis* 568, *c.* wie ein k. gestalt *cucurbitinus* 644, *b*

kürbsgarten *cucumerarium* 644, *a*

kürisz *cataphracta* 435, *b*

kürißirer *clibanarii* 549, *b. cataphractarii* 436, *a. milites cataphracti* 435, *c. P. quos pellis æbenis in plumam & squamis auro conserta tegit &c. c. agmina ferunt* 885, *d*

kurtz *brevis, ter* 333, *a. exiguus; breviculus* 334, *a. compendiosus, compendiarius* 583, *a. adductus* 753, *c. pressus, è* 1807, *d. compresse* 1806, *c. contractus* 2372, *b. momentaneus* 1440, *c. præfractus* 950, *b. parvus* 1655, *b. improcerus* 1812, *c. circumcisus, è* 355, *a. attenuatus, è* 2318, *c. strictim* 2230, *d. ad summam* 25, *d. in summa* 2257, *a. summatim d. abscise* 354, *c. congestè* 1008, *b. succinctim, succinctius* 523, *a. breviter & in transcursu* 334, *a. P. positis ambagibus* 111, *b.* k. und gut *brevitèr arguteque* 209, *c. concinnus in brevitate (respondendi)* 525, *a.* k. und rund *brevitèr & absolute* 334, *a.* k. und rund abschlagen *præcisè negare cui* 356, *c.* k. auszug / begriff *breviarium, summarium* 334, *b.* k. sylbe *correpta syllaba* 1912, *c.* k. weg *compendium* 582, *d. compendiaria* 583, *a.* k. rede *laconismus* 1198, *b.* k. antwort *abscisum responsum* 354, *c.* k. worte *Laconismus, breviloquentia* 302, *d.* k. reden *laconice dicere* 1198, *b.* k. von worten *brevilocuens* 1285, *b.* k. zuvor *paulo ante* 158, *a.* 1656, *c. non ita multo ante* 1463, *d.* k. hernach *brevi* 333, *c.* in kurtzen *propediem* 1828, *a.* nach k. zeit *parvo intercessu temporis* 456, *b.* kürtzer wird der Tag *dies decrescit* 630, *a.* der kurtzte tag *Bruma* 336, *a.* k. machen *contrahere* 2372, *a.* k. fassen *rem conferre in pauca* 878, *a.* 1930, *a.* 1667, *d. epitomare* 805, *d. compendifacere* 583, *a.* kurtz gefast *adstrictus, è* 2231, *b.* k. sagen *uno absolvere verbo* 2145, *d. capitulatim dicere. P. summa sequi fastigia rerum* 414, *d.* k. überlauffen *carptim breviterque perstringere* 414, *a.* ein k. rethen ist bald getantzt *aphya ad ignem* 171, *c*

kürtze *brevitas* 333, *d.* die k. in reden *breviloquentia* 334, *c.* 1285, *c.* die k. der zeit *exiguitas temporis* 827, *a*

kürtzen den weg mit reden *levare viam sermone* 1244, *d.* s. kurtz fassen.

kurtz gefast *adstrictus* 2231, *b.* kurtzg. rede *angustia conclusæ orationis* 145, *a*

kurtzweil *jocus* 1160, *d. delectamentum* 1102, *b. hilaritas* 1082, *c. ludus* 1293, *d. delicium, a* 1100, *b. ludicrum* 1297, *c. exodium* 818, *a. embolium* 780, *d. Eutrapelia* 813, *b. facetiæ* 836, *b. dicta ridicula; dicta jocorum* 704, *a. ludi jocosi* 1161, *a.* k. machen *dare venustos lusus* 1294, *c. solutos captare risus hominum famamque dicacis* 704, *c.* k. treiben *lascivire* 1218, *d. alludiare, alludere* 1295, *c.* s. schertzen.

kurtzweilig *facetus, è* 836, *a. ludicrus* 1297, *d. jocosus, è* 1161, *a. jocularis, ter b. jocularius c. Eutrapelus* 823, *b.* k. rath *festivum acroama* 20, *b.* s. possenreisser.

kuß *osculum* 1609, *c. basium* 301, *b. suavium* 2241, *d.* k. von hinten zu *valgum suavium* 2420, *d*

küssen *osculari* 301, *c.* 1610, *a. deosculari; exosculari b. basiare; perbasiare; basiola jactare* 301, *c. suaviari; dissuaviari* 2242, *a. labella cum labellis comparare* 1192, *c.* auff der reihe herum k. *P. oscula dividere sodalibus* 724, *c*

küssen *pulvinar; pulvinarium* 1851, *a*

küssend *osculabundus* 1610, *a*

küßgen *basiolum* 301, *c*

küssung *osculatio* 1610, *a. basiatio* 301, *c*

küster *hierodulus* 1081, *c.* s. kirchner.

kutsche/kutschwagen *rheda* 1935, *c. carpentum* 423, *a. vehiculum carpentarium b. pilentum* 1727, *c*

kutschen *aurigare, i* 272, *a. agere currus* 68, *b*

kutscher *rhedarius* 1935, *c. essedarius* 815, *d. auriga* 271, *d*

kutschpferd *equus carrucarius* 425, *a. carpentarius* 423, *b. rhedarius* 1935, *c*

kütte *maltha* 1330, *c*

kuttelfisch *sepia* 2072, *b. lepus marinus* 1241, *c*

kuttelhoff *laniarium* 1212, *a*

kützel/ kützelung *titillatus; titillatio* 2354, *a. pruritus* 1837, *b*

kützeln *titillare* 2353, *d.* die sich selbst k. *suffeni* 1249, *a.* kütz. sich mit seinen lastern *blandiri suis vitiis* 316, *c*

kybitz s. kibitz.

kyß s. kieß.

L.

LAb *coagulum* 557, *a*

läben die milch *lac coagulare* 557, *a*

laben *recreare & reficere* 848, *b*

labsal *salgama* 1981, *d*

labyrinth *labyrinthus* 1196, *b. P. parietes cæci* 352, *c*

lacedämonier *Laco* 1198, *a. Lacedæmonius* 1197, *d. Spartanus; Spartiata* 2167, *a*

lache *palus* 1626, *d. lacuna* 1204, *b.* lache des austretenden meeres *æstuarium* 55, *b*

lächeln *subridere* 1940, *d. interblandiri* 316, *d*

lachen *ridere* 1939, *a.* überlaut lach. *cachinnare, is cachinnò concuti; cachinnum tollere, sustollere* 345, *d, c.* 2357, *c. P. risu distendere vultum* 1942, *c. P. ingeminare tremulos naso crispante cachinnos* 633, *b.* zu lach. machen *risum excitare; concitare, edere, conciliare, movere, captare* 1939, *c.* zu seinen unglück lach. *ridere risum sardonicum* 2002, *a.* lachen da es nicht ums hertze ist *invito vultu ridere* 2589, *d.* das grobe lachen *risus syncrusius* 2273, *d*

lachend *ridibundus* 1939, *b.* ein lachender narr *achriogelus* 17, *b*

lächerlich *ridiculus, è; ridiculosus* 1939, *b. deridiculus* 1940, *c. jocosus, è* 1161, *a. non irridicule* 1940, *c.* lächl. dinge *subabsurda & ridicula* 7, *c.* lächerl. worte *logi* 1282, *b.* lächl. händel machen *commovere cachinnos irridentium* 345, *c*

lachs *esox* 815, *c. asellus albus* 234, *c. salar* 1981, *b. salmo* 1986, *d*

lachsforen *trutta salmonata* 2392, *c*

lächtzen *sitire* 2128, *c. hiare* 1083, *d.* das lächtz. *hiatus oris* 1083, *d*

lächtzend *fessus* 888, *a. siticulosus* 2129, *d*

lackritzen *glycyrrhiza* 1022, *b*

lade *arca* 191, *c. cista* 530, *d. theca* 2328, *d. loculamentum* 1280, *b.* lade bey einer innung *communis collegii arca* 191, *d* (156, *d*

laden/ bude *taberna* 2277, *b.* lad. an der wage *ansa*

laden auff sich *derivare in se* 1944, *b.* die last auff sich laden *onus sufferre* 884, *a. ponderi; onus subire* 795, *b, c.* die schuld auff sich lad. *culpam in se admittere* 1421, *d.* zu gaste lad. *ad cœnam vocare* 2565, *d.* s. einladen.

ladenflügel *valva* 2421, *c*

lädichen / lädlein *cistella; cistula* 530, *d. capsula* 411, *a. foruli* 935, *d*

lage *situs* 2130, *b. collybus* 564, *c.* lage des orts *positio loci; positus regionis* 1767, *a*

lägel *lagena* 1207, *c. cyrnea* 672, *a*

lager *castra* 431, *c.* lager; bette *cubile* 640, *b. torus* 2366, *a. stratus* 2217, *b. stratum* 2206, *d.* lag. des wilds *latibulum* 1210, *c.* lag. haben *stabulare, è* 2198, *b.* der ein lager absteckt *castrorum metator* 1399, *c*

lägerbirn *pirum cruſtumina* 1734, *c*

lägern sich *discumbere* 642, *c. considere* 2054, *c.* das läg. *discubitus* 642, *c*

lahm *claudus* 542, *a. mancus* 1335, *c. delumbis; clumbis* 1299, *a.* lahm an händen *debilis manus &c.* 680, *c.* die rede kömmt lahm heraus *oratio claudicat* 542, *a*

lähmen *delumbare* 1299, *a. subnervare* 1507, *c. incidere nervos* 355, *d*

lallen *lallare* 1208, *b.* ein wenig von himmlischen dingen lall. *de rebus cœlestibus balbutire quadam utcunque* 291, *d.* s. stammlen.

lamm *agnus* 67, *a, d*

lammfell *agnina pellis* 67, *d*

lammfleisch *agnina caro* 67, *d*

lämmgen *agniculus; agnellus* 67, *d*

lampe *lampas* 1209, *c*

lampenstock *lychnuchus* 1313, *b*

lamprete *lampreta &c.* 1209, *d. murena* 1471, *b. mustela* 1476, *c*

land *solum* 2144, *a. territorium* 2326, *c.* land am meer *litus* 1277, *c.* ein stück land *jugerum* 1174, *a.* feindes land *hostilis terra* 2326, *b.* land und leut *respublica* 1921, *c.* land das gebauet wird *ager* 63, *d.* auffm lande wohnen *rusticari* 1966, *b.* zu lande seyn *in arido consistere* 1205, *a.* schiffe zu lande bringen *naves in aridum subducere* 205, *a.* über land *peregrè* 1692, *a.* zu lande *terrester* 2326, *c.* s. landschafft.

landbeschreiber *chorographus* 504, *b*

landbeschreibung *geographia* 1004, *c. chorographia* 504, *b*

landbetrüger *impostor* 1771, *b. eruscator* 50, *d*

landen *applicare navem ad litus* 1750, *a. navem in terram ejicere; navem ad terram applicare* 1492, *a. in portum ex navigatione venire* 1494, *a. naves in aridum subducere* 205, *a.* da man landen kan *portuosus;* da man nicht landen kan *importuosus* 1782, *a*

landfahrer *circulator* 529, *b.* s. quacksalber.

landgut *prædium; prædiolum* 1794, *b, c. rus* 1965, *a. secessus* 457, *b. secretum* 484, *d*

landhauß/ stube *comitium* 577, *c*

landherr *Dynasta* 766, *c*

landhülffe *provincialia auxilia* 2512, *a*

landkind *indigena* 1014, *c.* 1143, *d.* landkinder *autochthones* 281, *a*

landknecht *latrunculator* 1223, *a*

landleben *rusticatio* 1966, *c*

landmesser *geometres* 1005, *a. finitor* 904, *a*

landpfleger *præses* 2057, *a*

landschafft *regio* 1922, *c. provincia* 2511, *c. tractus* 2370, *b. popularitas* 1777, *c.* s. land.

landschafftlich *provincialis; provinciatim* 2512, *b*

landsgebrauch *mos gentilicus* 1001, *b*

landsmann *conterminus* 2327, *a. civis* 532, *b. municeps* 1470, *c. gentilis* 1001, *b. popularis* 1787, *b.* unser landsm. *nostras* 1532, *d*

landsmannschafft *gentilitas* 1001, *c. popularitas* 1777, *c*

landstrasse *via publica; celebris* 2491, *c.* 459, *c*

landstreicher *erro* 813, *d. circulator* 529, *b*

landsverweisen s. verweisen.

landsverweisung *ademtio civitatis* 781, *b*

landtag *conventus* 2448, *a. comitia* 577, *d.* landt. halten *conventum; concilium peragere* 77, *a*

landung *excensio; excensus* 2014, *b. appulsus* 1679, *c. subductio navium* 758, *b*

landvoigt *satrapes* 2005, *d. prætor* 1800, *c*

landwein *indigena vinum* 1014, *c*

lang *longus* 1283, *a. prolixus, è* 1825, *a. procerus, è* 1822, *b. productus, è* 757, *b. promissus* 1426, *a. prominulus* 1340, *b. P. defluus* 926, *a. longifluus* 927, *c. diu multumque; diutine* 723, *a, c. dudum* 760, *a.* etwas lange *longiusculus* 1283, *d.* sehr

lange *perlongus, è; prælongus 1284, b. pèrdiu 723, b.* nicht lange *adbrevè 333, b.* lange zuvor *longè ante 1283, c. 158, a. multo ante 158, a. 1463, d.* lang hernach *multò post 1463, d. 1784, a. longo post tempore 1783, d.* nicht l. hernach *non ita multò post 1167, c.* auff lange zeit *P. longum 1283, b.* nach langer zeit *post aliquam multum temporis 97, a.* lang und rund *teres 2321, c.* lange haar *demissus capillus 398, b.* lang mannes haar *cæsaries 361, c.* langer kerl *longurio 1283, d.* lang kleid *fluxipeda vestis 924, a.* länger *profusior 977, b. prominentior 1340, b. productius & immo latius: excurrens 733, b. diutius 723, b.* länger als ein jahr *plus anno 1463, b.* läng. als 3. jahr *amplius triennio 126, a* länger fristen *prorogare 1948, c.* längstens *diutissime 723, b.* es ist nicht lang dahin *propè adest 2255, a.* es ist nicht für die lange weile *est aliquid 96, c.* lang machen *in immensum diffundere 975, d.* noch einmahl so machen *modum rei duplicare 763, b.* lange werden *longescere 1283, d.* das haar lang wachsen lassen *promittere crinem 638, b.* lang lassen den zaum *laxare frenum 954, b*

länge *longitudo 1283, d. proceritas 1822, b. prolixitas 1825, b. statura 2204, c.* länge der zeit *diuturnitas 723, c longinquitas temporis 1284, a*

langen *pertinere 2315, d*

langfuß *longipes 1284, a*

langhaaricht *comatus; comosus 574, a, b*

länglich *oblongus 1284, b*

langmüthig *longanimus 1283, b*

langmuth *longanimitas 1285, b*

langöhricht *auritus 273, b*

langsam *tardus, è; tardipes 2289, a, b. serus, è 2091, a, b. piger 1925, b. spissigradus 2189, a. segnis, ter 2060, d. cunctator; cunctabundus & cunctanter 650 b. leni & inconcito gradu 514, c. P. improperus, improperanter 1830, a. tractim 2370, b. morosim 1438 a. postliminio 1263, c. paulatim 1656, c.* etwas langs. *tardiusculus 2289, b.* langs. gehend *tenipes 1704 a.* langs. zu reden *tardiloquus 1285, d.* langs. trabeler *callipides 369, c.* langs. seyn *cunctari 650, a. tardare 2289, c. muginari 1459, b. tessare 458, c. cessatorem esse 459, a. movere gradum formicinum 940, d. cochleam tarditudine vincere 557, c.* langs. kommen *lancos habere pedes 1310, b.* langs. kömmt auch noch *testudo vincit aquilam 185, b.* allzulangs. kommen *post festum venire 889, c.* langs. werden *tardescere 2289, c*

langsamkeit *tarditas; tarditudo 2289, b. cunctatio 650, a. segnitia, es 2061, a. lentitudo 1239, c*

langschläffer s. siebenschläffer.

langweiliger *cessator 459, a.* s. zauderer.

langwierig *longinquus 1284, a. diutinus, è; diuturnus, è 723, b, c.* langwier. seuchen *morbi chronici 1506, c*

langwierigkeit *longinquitas 1284, a. perennitas 156, b. diuturnitas 723, c*

lantze *lancea 1211, a*

lappe/ läpplein *centunculus 472, c.* lappen *pannus 1651, d (910, a, b*

lappicht *flaccus; flaccidus;* lapp. werden *flaccescere*

läppisch *stolidus, è 2225, c. graculus 1029, b. frigidus 959, a.* läpp. dinge muß man nicht vernehmen *aquilæ non capit muscam 185, b*

laquey *pedisequus 1702, c. cursor 659, d. circumpes 1703, c. lictula 348, c.* s. nachtreter.

lärmen *tumultus 2399, b. turba 2402, c.* ein kleiner lärm. *turbula; turbella 2403, a.* lärm. machen *conclamare ad arma 535, d*

lärmen blåsen *classicum canere 359, b*

lärmenblåser *tumultuosus 2399, c.* s. auffrührer.

larve *larva 1217, c. experimentum personæ 1845, a.* die larve abziehen *personam demere &c. 1698, d*

laß/ faul *lassus 1219, b.* laß werden *torpescere 2361, b. elanguescere 1211, c. commarcescere 1349, b*

laßdünckel *philautia 1737, c.* laßd. haben *tumescere inani persuasione 2241, b*

laßeisen *scalpellum 1012, b. phlebotomus 1719, d*

lassen *sinere 2121, b. past 1664, c.* nach sich lass. *relinquere 1269, d.* von sich lass. *dimittere 1424, a.* aus dem sinn lassen *delere ex animo 687, a.* sein leben lass. *reddere vitam 733, a.* ich kans nicht lass. *non possum quin 1788, a. nequeo mihi temperare 2299. a.* den zügel lass. *laxare habenas cui 1228, a.* nicht wollüstig seyn lass. *avocare quem à libidinibus 193, b* in seinem werth und unwerth lass. *in medio relinquere 1269, d.* ich laß ihn grüssen *jubeo eum salvere 1170, a.* einen umbringen lass. *curare quem interficiendum 656, a.* einem jeden das seine lass. *suum cuique tribuere 2381, d.* er lässet gerne für sich *facilius est aditus ad eum 789, c.* nicht lass. *prohibere 2052, b.* laß herkommen *vedo 452, b.* laß seyn *pone; fac; finge 1766, b. esto 2254, a.* s. verlassen.

last *onus 1581, d. pondus 1765, b. moles 1435, c.* lasten der esel und mäuler *clitella 553, b.* last auflegen *sarcinam cui imponere 2000, d.* lasten tragen *bestiæ onerum corpore suo factitare 2432, b*

lastbar *subjugalis; subjugus; jugo adsuetus 1176, c. sarcinarius 2001, a. clitellarius 553, c*

laster *vitium 2527, c. crimen 631, c. probrum 1818, c. labes 1192, a.* voller laster seyn *excellere vitiis 463, d.* last. an sich haben *laborare vitiis 1195, c.* last. hegen und stärcken *præbere alimenta vitiis 99, a.* in last. leben *vitiis atque flagitiis se inquinare 1152, b*

lästerer/ lästermaul *calumniator, trix 375, a. vituperator 2530, c. dedecorator 685, d. convitiator 599, a. vitilitigator 2526, d. in alios criminator 632, a*

lasterhafft *scelestus, è; scelerosus; scelestus, è 2016, b, c, d. criminosus 631, d. facinorosus 839, a. protervus, è 1535, b. vitiis inquinatus 1152, b. vitiis infamis 852, d.* lasterhaffres leben *vita multis vitiis conjuncta 1179, a.* lasterh. seyn *laborare vitiis 1195, c.* lasterh. werden *vitiis infici 845, d. exuere virtutes 830, d. delabi in vitium 1193, d*

lasterhafftigkeit *vitiositas 2528, c*

lästerlich *maledicus, 708, a. probrosus 1818, d. blasphemalis 317, d. criminosus 631, d.* s. schimpflich.

lästern *maledicere cui 707, d. calumniari 375, a. allatrare 1222, c. bobinari 329, b. criminari 632, a. maledicta in quem conjicere 707, d. contumeliam dicere 598, a. per os suum blasphemare 317, d. convicium quem proscindere 2021, b. carpere maledico dente 423, d. 691, b. dente Thronino rodere 691, b. criminosissimè insectari quem 632, a.* s. schmähen.

lästernd *maledicus 708, a*

lästerrede *invectiva, oratio 2435, b*

lästerung *contumelia 597, c convicium 598, d. criminatio 632, a. blasphemia; blasphematio 307, d. calumnia 374, d. maledicentia 708, a. hyponatleum prætonium 1087, b.* s. schmähung.

lästerwort *maledictum 707, d. maledictio 708, a. canina facundia 387, c*

lastschiff *corbita 607, a. navis oneraria 1782, b. navis frumentaria &c. 1491, d. vectorium navigium 2432, d*

lastthier *jumentum 1177, d. veterina bestia 2486, d. dorsuarium jumentum 747, b*

lastträger *clitellarius 553, c.* s. träger.

lastwagen *plaustrum 1745, c*

lasur *cyanos 667, b*

latein reden *latine loqui &c. 1221, c*

lateinisch *latius; latialis; latinus, è 1221, b.* lat. geben *in linguam latinam transferre 884, b*

latern *laterna 1221, a. nolilucæ 1538, d*

laternmacher *laternarius 1221, a*

latte *tignus 2349, a.* latten *cantherii 394, c. asseres 237, d.* mit latten belegen *contignare 2349, a*

latwerge *ecligma &c. 770, b*

laub der bäume *frons 960, a. P. coma nemorum 574, a.* ohne laub *infrons 960, b.* voll laub *frondens; frondosus; P. frondifer; frondicomus 960, a, b.* abgefallenes laub *P. foliorum crinis vellus 632, b.* dicke vor laub *pampinosus 1627, b.* laub gewinnen *frondescere 960, b*

laubbrecher *pampinator 1627, c*

laube/ laubenhütte *porticus 1779, d. umbraculum 2540, c. tabernaculum 2277, c. fronden casa 427, d*

laubenhüttenfest *scenopegia 2017, c*

laubfrosch *rana hirida 2910, b*

laubicht *frondosus; frondosus & P. frondifer; frondicomus 960, a, b*

laubwerck an seulen *encarpa 784, a*

lauch *porrum, i 1779, b*

lauchfarb *prasinus color 1802, c*

laudenkirschen *vesicaria &c. 2482, d*

lavendel *nardus 1484, c. hirculus 1088, a.* welscher lav. *stœchas 2225, b. ceus liquor 18, b*

lauer *tepor 1283, b. fœtor 1783, b flocci 320, a. acinarum 1385, a.* nach gemeinem lauff *more hominum 1453, c.* schneller lauff *rapiditas 1912, a.* lauff des himmels *motus cœli & siderum 1456, a*

lauffbahn *stadium;* der auff der lauffb. läufft *stadiodromus 2198, c, d*

lauffen *currere, cursare; cursitare 659, b, c. percurre re 682, b. ire 788, a. tenere cursum 2311, b. cursum instituere; in cursu esse 659, c. conjicere se in pedes 1117, c. P. gradum celerare 481, a. P. capere gressus 1911, b. P. se effundere 976, b.* geschwinde lauff. *volare 255, c.* über sich lauff. *extumescere 2398, b.* mit dem kopff wider die thür l. *allidere caput ostio 1205, b.* sich müde l. *cursu exanimari & lassitudine confici 151, c.* wie die hunde l. *catulire 388, a.* l. über halß über kopff *demissis manibus fugere 667, c.* ins gewehr l. *concurrere ad arma 660, b.* zum thor hinaus l. *se porta foras proripere 1913, c.* lauff. lassen *admittere 1422, a. permittere 1425, c.* das wasser läufft drunter hin *amnium cursus subterbolvitur 2560, b.* wie die sachen laufen *ut res dant se 2578, b.* das lauffen und rennen nach einem ampte *ambitus 790, d*

läuffer *cursor 659, d. stadiodromus 2198, d. hemerodromus 1069, b. dromedarius 749, b*

läufferisch *curtax 650, c*

lauffgräben *brachia 331, c*

lauffrock *endromis 784, d*

lauffschuh *endromides 784, d*

lauffstern *planeta 1741, a.* s. planeten.

lauffthier *dromedarius; camelus 749, b*

lauge *lix; lixivia, um 1278, d*

lavieren *pedem facere; obliquare sinus 1700, b.* auff der see lav. *obliquare sinus in ventum 1558, b*

laulich *tepidus, è; tepomus 2319, c. d. egelidus 997, c. frigidulus; frigidiusculus 959, a.* laul. machen *tepefacere; tepore;* laul. seyn *tepere;* laul. werden *tepescere; intepescere 2319, c, d, b, c, d*

laulichkeit *tepor 2319, d*

lauren *speculari 2179, b.* auf einen laur. *collocare cui insidias 1281, a. insidiis quem petere 1705, b*

laurer *captator 400, c. subsessor 2058, b. insessor viarum; insidiator 2055, c, d*

läuse *pedes; pediculi* kleine läuse *pediculi 1701, a, b. cinipes 313, a*

lausen *pediculare 1701, c (b*

läusesucht *pediculariæ morbo 1701, c. phthiriasis 1713,*

lausicht *pediculosus 1701, b*

läuskraut *staphis agria &c. 239, d*

laut *clarè 538, a. exserte 2035, c. vocalis 2563, b.* der laut *sonus 2151, b. sonitus 2152, a. canor; canorus 390, c. tonus 2361, b.* briefe gleiches lauts *litera eodem exemplo 315, a.* gleicher laut *tenor 2312, c*

laut machen *vulgare 2587, b. jactare 1115, d.* laut reden *clara voce dicere 537, c. vocem attollere; erecta & concitata voce dicere 2565, a.* laut werden *percrebrescere 623, b. increpare 628, b. insonare 2153, b. pernotescere 1530, b (m 531, a*

laute *testudo 2332, c, lyra 1315, d. chelys 498, c.* citha-laute *cinnire 2352, a.* wie der nahme lautet *ut nomen cluet 554, d.* die stim̃e lautet nicht als eines menschen *non vox hominem sonat 2151, d*

lautenist/ lautenschläger *fidicen 896, c*

lautenschlägerin *fidicina 896, c*

lauter *purus, e 857, a. sincerus, è 2118, d. liquidus, è 1273, b. merus 1393, b. merecus 1386, b. limpidus, è 1264, c. putus 1863, a.* lauter gute tage *successus continua felicitatis 458, b (217, d*

läutern *defæcare 849, d. diluere 1302, a. examinare*

lautrigkeit *limpitudo 1264, c (ducere 106, d*

laxiren *alvum movere; solvere &c. 106, d. alvum*

laye *laicus 1208, a*

lazareth s. siechhauß.

leben *vivere 2530, d. victitare 2532, d. esse 2253, c. P. pati 1664, b. cohibere 2479, b. spirare; spiritum ducere 2186, c. fungi vita 980, a. vitam colere; ducere 2563, d. 751, d. vitam, spiritum ducere 731, d. prosedere ætate 456, b. P. diem vivere 710, c. 2498, b. P. ævum agitare 73, a. P. auras vitales captare; superare; vesci aura aëria 270, d. 2482, a. agere ævum, vitam 55, c. 68, d. degere tempus ætatis 552, d. demonstri in seculo 2047, c.* annoch leb. *superare 2263, d. anima exsuperare 2264, a.* gerühig l. *vitam otiosam & quietum inducere &c. 758, d.* weit hinaus leben *prohibere 2533, d. supervivere 2534, a. fungi mortali fatione longissima 2218, c.* in den tag hinein leb. *vivere in diem 2531, a.* nach der gesundheit leb. *dare operam valetudini 2419, a.* leb. lassen *dare usumen lucis 1308, b. 2583, b.* wie lebt man in gefahr *quantis periclis degitur hæc ævi &c. 59, c.* so wahr ich lebe *im vitam 2531, b.* so ich leb. werde *si vita suppetet 1711, b. si mihi vita contingat 2286, c.* er lebet annoch *vita suppetit 1706, d.* er hat 100. jahr gelebet *complevit annos centum 1748, c.* er lebet wol *bene est ei; lepide est ibi 316, b.* lebe wohl *vale 2418, b* leben/

1480, *a. fenerare cui quid* 933, *a.* einem geld leih. *credere cui pecuniam* 623, *c*

leim *gluten; glutinum* 1021, *c. colla* 563, *d.* leim (erde) *limus* 1264, *c. lutum* 1307, *c*

leimen *glutinare;* der da leimet *glutinator* 1021, *d*

leimicht *argillosus* 208, *a. glutinosus* 1021, *d*

leimruthe *calamus* 364, *b. viscata virga* 2510, *b*

leimung *glutinamentum* 1021, *c*

leinwand *maceria; es* 1318, *c. paries luteus* 1307, *c*

lein *linum* 1271, *c. clematis* 546, *a*

leinin *lineus; linteus* 1271, *b.* leinene tücher *vela carcasea; carbasina* 416, *b*

leinlach / leinwand *lodix* 1282, *a. linteum* 1271, *a.* subtil leinw. *carbasus* 416, *a.* köstl. leinw. *sindon* 2119, *b.* subtil und köstl. leinw. *byssus* 344, *a.* in leinw. gekleidet *linteatus; linigер* 1271, *b, c*

leintäntzer s. seiltäntzer.

leinwandhandel *lintearia negotiatio* 1271, *b*

leinwandhändler *lintearius* 1271, *b*

leinweber *linteo; lintearius; linifarius; linificus* 1271, *b, c. textor* 2334, *d*

leise *lenis, ter* 1237, *b. pedetentim* 1702, *b.* leis. schlaff *somnus languidulus* 1211, *c.* leis. stimme *submissa vox* 1427, *c. exilis vox* 827, *b.* leise gehen *sustenso gradu ire; P. sustensa levare vestigia* 1687, *b. vestigia lebiter premere* 2484, *b.* leise reden *mussare* 1477, *c. vocem submittere* 2565, *a*

leiste *regula* 1917, *d. subsicus* 2244, *b. stria; strix* 2229, *c. forma* 937, *a mustricola* 1476, *d. forma calcei* 377, *a. calo; calopodium;* alle über einen leisten schlagen *uno calcare omnes calopodio; eundem calceum omnibus pedibus inducere* 371, *d*

leiten aus der quelle *deducere, derivare à fonte ribum* 1944, *a*

leiter *scala* 2011, *d. climax* 550, *b. anabathrum* 130, *b.* auf die leiter gespannet seyn *esse in tormentis* 2363, *d. eculeo imponi* 808, *b*

leithämmel *aries* 211, *b. dux gregis* 1040, *a. sellarius verbex* 2076, *b*

leitstern *cynosura* 671, *b*

leitung *ductus; ductio* 752, *d*

lencken *flectere* 914, *b. inflectere* 915, *a. deflectere* 915, *a. adgubernare* 1044, *a.* sich lenck. *vergere* 2463, *b.* zur erbarmung lenck. *reducere animum ad misericordiam* 757, *c.* sich nach dem wetter lenck. *obsequi tempestati* 2078, *b*

lenckung *directio* 1918, *d*

lende *lumbus* 1298, *d.* die lenden sollen dir entzwey geschlagen werden *lumbifragium auferes* 1299, *a*

lendenbraten *lumbus vitulinus; lumbus assatus* 1299, *d*

lendenstein *litbiasis* 1276, *d.* lendenst. haben *laborare ex renibus* 1195, *c*

lendenwehe *lumbago* 1289, *d. ischias* 1165, *d. ischiadicus dolor* 1166, *a*

lentz *ver* 2457, *b*

leopart *leopardus* 1240, *d.* 1640, *b. panther* 1632, *b. Africana* 61, *a*

lerche *alauda; galerita; cassita* 83, *d.* 429, *b.* lerche mit einer haube *corydalus* 616, *d*

lerchenbaum *larix* 1217, *b*

lerchenschwamm *agaricum* 61, *d*

lermen s. lärmen.

lernen *discere* 719, *d. addiscere; condiscere* 720, *b. studere* 2237, *d. arripere* 1912, *b.* etwas gutes lernen *induere animum bonis artibus* 831, *b.* der etwas lernet *cujus mens discendo alitur* 98, *d.* etwas gelernet haben *artem nosse* 223, *a. callere* 370, *c. familiariter habere cognitum* 854, *b.* nichts gelernet haben *artibus carere* 223, *c.* s. studiren.

lernender s. schüler.

lernens anfang *rudimentum* 1956, *c*

leschen den durst *restinguere sitim* 2211, *c. satiare sitim* 2005, *b. sedare sitim* 2059, *c.* aus der matricul lesch. *albo emdere* 86, *b.* lesche nichts was dich nicht brennet *tua quod nihil refert percontari desinas; ne cures* 595, *b.* s. ausleschen.

leschpapir *charta; papyrus bibula* 313, *b.* 496, *a. charta emporetica* 495, *d*

lesen *legere* 1231, *c. lectitare* 1232, *a. cognoscere* 1530, *d.* laut les. *recitare* 516, *c. versare autores* 2469, *b.* der stets liset *bibuo librorum* 1068, *c.* lesen wollen *lecturire* 1232, *a.* etwas les. lassen *legendum quid cui dare* 1231, *c. alienis oculis agnoscere* 93, *a.* von allen gelesen werden *in manibus omnium esse* 1345, *c.* lesen / schreiben und rechnen lernen *literis elementariis & calculo imbui* 777, *c.* das lesen *lectio* 1232, *a. lectiuncula* 1232, *a*

lesepult *ambo* 112, *b.* s. pult.

leser *lector* 1232, *a. praelector* 1235, *d. recitator* 516, *d.* les. bey tische *anagnostes* 131, *d*

lesung *lectio; lectiuncula* 1232, *a*

letzte *nobissimus* 1536, *b. extremus* 829, *c. supremus* 2264, *c. postbumus* 1785, *b.* letzte seyn *posteriores ferre; esse in postremis* 1785, *a*

letztens / zum letzten mahl *postremum* 1785, *b. postremo* 1785, *b. nobissime* 1536, *d. ad extremum; ad ultimum* 25, *d.* s. zuletzt.

leuchte *lucerna* 1309, *b. lychnus* 1313, *b. laterna* 1221, *a. lampas* 1209, *c*

leuchten *fulgere* 970, *c. splendere* 2189, *c. enitere; enitescere* 1517, *a. lucere* 1309, *d. pleno benè lumine fulgere* 325, *c.* wie die sterne leuchten *stellare* 2204, *d.* des nachts leucht. *nocturnos praestare ignes* 478, *a.* s. scheinen.

leuchtenträger *laternarius* 1221, *a*

leuchter *candelabrum; lychnuchus* 383, *c.* 1313, *b*

leugnen *negare* 1501, *c. abnuere* 1552, *d. diffiteri* 863, *a. inficiari* 1146, *a.* leugn. daß man es geheissen *defugere autoritatem* 257, *b.* der da leugnet *inficiator* 1146, *b.* s. verleugnen.

leumund *existimatio* 54, *b.* bösen leum. haben *malè audire* 325, *c.* s. nachrede.

leute *homines* 1092, *c.* außerlesene leute *viri lectissimi* 2516, *c.* ehrliche leute *P. anima quales non candidiores terra tulit* 147, *a.* allen leuten rathen *consulere in publicum* 1840, *b.* untern leuten zu thun haben; mit leut. umgehen *in celebritate versari* 459, *d.* denen leuten in die mäuler kommen *fabulam fieri, esse* 834, *d.* vor allen leuten *palam ante oculos omnium* 1622, *a*

leutenant s. lieutenant.

leutescheu seyn *odisse celebritatem; fugere homines &c.* 459, *d*

leutselig *humanus, è, ter* 1093, *d. benignus, è* 327, *d. philanthropos* 1717, *b.* leutseliger werden *mollescere; molliri* 1439, *b*

leutseligkeit *humanitas* 1093, *d*

leyden (*urbs*) *Lugdunum* 1298, *a*

leyden s. leiden.

leyder *proh dolor!* 1817, *c*

leyer *lyra* 1315, *d. barbitos, on* 298, *d. P. fides cyllenea* 669, *c.* auff einer l. bleiben *chordas obvertere eadem* 813, *b*

leyern *P. movere pollice fila lyra* 276, *c*

librarey *libraria; bibliotheca* 311, *c*

licht *lux* 1308, *b. lucerna* 1309, *b. lumen* 1299, *a. candela* 383, *b. lychnus* 1313, *b. luminare* 1299, *d.* an das licht bringen *proferre in lucem* 1308, *b.* bey lichte *ad lumina* 1299, *d.* licht geben *cognitionem cujus rei dare* 1531, *a.* licht halten *facem praeferre* 868, *b.* lichte ziehen *candelas sebare &c.* 383, *b.* 2094, *d.* ihm selbst in lichten stehen *deesse sibi* 2253, *c*

lichtdorn *gemursa* 999, *c*

lichte *luculentus* 1308, *d. lucidus, è; P. lucifer* 1309, *c.* etwas lichte *sublucidus* 1311, *c subilustris* 1307, *b.* lichte farben *floridi colores* 280, *a.* lichte machen *collustrare luce* 1306, *c. nocturnas tenebras inalbare* 86, *c*

lichtmücke *cicindela* 511, *d. lampyris* 1210, *a. Lepiolus* 1070, *b*

lichtputze / schere *emunctorium* 1468, *a*

lichtscheu *lucifugus; lucifuga; lucifugax* 1309, *d. tenebrio* 2310, *c. latebricola* 1220, *b*

lichtwurm *hepiolus; papilio minor* 1633, *b.* s. lichtmücke.

lieb *carus* 426, *b. gratus, è* 1034, *d. latus, è* 1206, *b. amicus* 116, *c. acceptus* 403, *a. commendatus* 1537, *a.* liebe leute *belli* 308, *a.* sehr lieb *percarus; carius auro, luce, oculo* 426, *d.* einem sehr lieb seyn *haerere in medullis cujus &c.* 1369, *b.* es ist mir lieb *hoc juvat & melli est* 1370, *c.* es ist dir lieb gewesen *gratum tibi accidit* 1034, *d*

liebäugelnd *patus* 1620, *a*

liebe *amor* 121, *d. caritas* 426, *d. dilectio* 1233, *c. affectio; affectus* 842, *c. amicitia; affectio amicalis* 117, *b, d. studium* 2236, *d. benevolentia conjunctio* 1179, *b. P. ignis* 1131, *a. P. astus validus* 54, *d. P. cupidinis arcus* 652, *d.* grosse liebe *ardor amoris* 201, *b.* liebe gegen die kinder *bonitas quae parentes facit* 325, *a.* liebe ist blind *amor ordinem nescit &c.* 122, *a.* liebe erweisen *benefacere erga aliquem* 326, *d.* liebe verzehret marck und bein *P. est mollis flamma medullas* 771, *a.* sich der liebe ergeben *amabilitati animum adjicere* 121, *b*

liebediener leiden *assentatoribus patefacere aures, & nos adulari sinere* 30, *b*

lieben / liebhaben / lieb und werth halten *amare* 120, *a. diligere* 1233, *c. amore prosequi* 2079, *b. caritate complecti* 426, *d. amore complecti* 122, *a. amicè quem amplecti; amplexari* 1747, *a, c.* carum quem habere 1049, *c. inflammari amore* 913, *c. flagrare amore cujus* 911, *a. esse cui cordi; cordi habere quid* 604, *a. ferre in oculis* 875, *c. gestare in sinu* 1007, *b. studiosum esse cujus* 2237, *b. ardere amore* 200, *c. habere animum amori deditum* 96, *a.* in oculis quem gestare; *ferre* 1565, *b.* 875, *c. oculitus quem amare* 1566, *a. animo egregiè carum habere* 426, *c.* beständig lieb. *concordi amicitia & caritate quem complecti* 121, *d.* inbrünstig / von hertzen lieb. *ardentissimè diligere* 200, *d. animum cui dare; credere* 148, *d. non meo cordi est quisquam carior hoc* 149, *a. conflagrare amoris flamma* 911, *c.* die tugend lieb. *colere virtutem* 565, *d.* sehr lieb. *adamare; deamare* 121, *d. deperire quam, deperire cujus amore* 793, *d. habere quem in deliciis* 1200, *b.* geliebet werden *esse in deliciis cui* 1200, *b.* ich liebe dich sehr *meus est in te amor incredibilis* 122, *a*

liebenswürdig *amabilis* 121, *b*

lieber *quaeso* 1870, *d.* 135, *b. amabo* 121, *c.* 2135, *b. sodes* 2135, *b.* es ist mir nichts liebers *nihil mihi optatius cadere potuit* 347, *d. nihil quicquam est pensius mihi* 1684, *d.* lieber als gold *auricbalco contra carum* 271, *c. non carus est auro contra* 595, *d.* lieber wollen *praeligere* 1234, *c. malle* 2557, *b*

liebeshändel / wercke *aphrodisia opera* 171, *a*

liebeskuß *suavium* 2241, *d*

liebespfand *arrabo amoris* 121, *c*

liebespfeile *sagitta cupidinea* 653, *a*

liebhaber *amans cujus* 120, *d. amatori* 121, *a amasius* 109, *d. dilector* 1233, *c.* liebh. der warheit *cultor veritatis* 566, *b.* s. liebster.

liebgen *suavium* 2242, *a. deliciolum, a* 1200, *c*

liebkosen *blandiri* 316, *c. palpare; palpum obtrudere; P. palpamen ambire* 1626, *a, b. lenocinari* 1238, *c. blandimenta alicui dare; blanditias alicui dicere* 317, *b. dare auribus* 272, *c.* s. schmeicheln.

liebkoser s. schmeichler.

liebkosung *blandimentum* 317, *b. palpatio; palpus* 1626, *b*

lieblich *suavis, ter* 2241, *c. dulcis; subdulcis* 760, *d.* 761, *d. jucundus, è* 1171, *b. amœnus* 122, *c. amicus* 116, *c. venustus, è* 2456, *b. mellitus* 1370, *d. festivus, è* 889, *c. lepidus, è* 1240, *d. amabiliter* 121, *b. illecebrosus, è* 1201, *b. P. dulcimodus* 761, *c. P. dulciloquus* 1285, *c. P. dulcisonus* 2153, *a.* liebl. machen *venustare* 2456, *d. lepore cunctas salepersplergere* 2166, *c.* liebl. zu hören *quod cum gratia quadam & venere dicitur* 2456, *a*

lieblichkeit *suavitas* 2241, *c. jucunditas* 1171, *b. amœnitas* 122, *d. venus; venustas* 2456, *a, d. festivitas* 889, *c. dulcedo; dulcitudo* 761, *a. lepor* 1241, *b. nitor* 1516, *b. jucunda delectatio* 122, *d*

liebreich *affectuosus, è* 843, *a. amicalis; amicabilis* 117, *d. comiter* 577, *a. amatorie* 121, *b.* liebreiche worte geben *amantissimis verbis uti* 121, *a*

liebreitzend *illex* 1201, *b. delectabilis, ter* 1202, *c. P. amorifer* 122, *b*

liebreitzungen *calcaria amoris* 376, *d*

liebsgedichte *poesis amatoria* 121, *a*

liebste *amica* 117, *a. qua nemo cordi est carior* 426, *c*

liebster *oculissimus* 1565, *c. amasius* 109, *d. carissimus* 435, *a. P. ignis* 1131, *a. conjunctissimus & amicissimus; quo nemo amicior, nec charior, nec jucundior* 116, *c. intimus* 1158, *b*

liebstöckel *oluscatrum* 1577, *d. oreoselinum* 1599, *a. hipposelinum* 1087, *c*

liebestranck *philtrum* 1719, *c. amatorium poculum* 121, *a*

lied *cantus; canticum; cantilena; cantiuncula* 390, *b, a. epos* 806, *c. hymnus* 1111, *b. psalmus* 1873, *d. carmen* 410, *b. oda* 1566, *d. melos* 1373, *a. P. modulamen* 1430, *d.* bey gemeinen liedern bleiben *canere ad myrtum* 389, *b.* ein gut lied mag man 2. mahl singen *bis ac ter quod pulchrum est* 314, *d*

liederlich *dissolutus, è* 2146, *c. discinctus* 522, *a. incuriosus*

curiosus, ê 655, *d. futilis, ter* 986, *d. emlatitius, ê* 884, *c. fribolus* 959, *d. nepos* 1504, *c. graculus adsuetus gracari* 1029, *b. liberius justo* 1248, *c. nimis liberaliter* 1250, *c. lebitate praditus* 732, *b. fluxus & animi fluxioris remissioruque vita* 923, *d. lebissimus & futuri improbidus* 1244, *a.* liederl. mensch *pecus ac putida caro* 421, *c.* liederlicher schwur *juramentum aphrodisium* 171, *a.* liederl. seyn *diffluere luxuria* 916, *a. inconsiderate negligenterque agere* 591, *c. P. ad morem discincti bibere Nacca* 1483, *a.* liederl. werden *liquescere &c.* 1272, *b.* s. leichtsinnig.

liedwerch *polemonia* 1759, *b*

liedwerck *lychnis* 1313, *b*

lieferung *pensio* 1683, *b. præstatio* 2223, *b*

liefländer *Esthi* 773, *c*

liegen *jacere* 1113, *c. cubare; cubitare* 639, *d. recumbere* 643, *a. manere* 1338, *d.* alleine liegen *secubare* 641, *d.* zu bette lieg. *lecto teneri* 1228, *c. incumbere toro* 642, *d.* unter einer decke lieg. *colludere* 1295, *d.* unter der last liegen *succumbere oneri* 643, *a.* in armen lieg. *hærere in complexu cujus* 1054, *c.* oben drauff lieg. *superincumbere* 642, *d.* an der Tieber lieg. *tangere Tiberim* 2285, *c.* in letzten zügen lieg. *agere animam* 68, *d.* zu hauße lieg. *sedere domi* 2052, *d.* auff etwas lieg. *inniti* 1518, *c.* über etwas lieg. *studere* 3237, *c. incubare rei* 641, *a.* an der see lieg. *adjacere mari* 1114, *d.* in wochen lieg. *puerperio cubare* 1845, *a.* auff dem arme lieg. *cubito inniti* 639, *d.* vor dem feind lieg. *apud hostes sedere; sedere castris &c.* 2052, *c.* übern halse lieg. *incubare* 641, *b.* übern büchern lieg. *habitare in libris* 1052, *c.* lieg. lassen *derelictui habere* 1271, *a.* eine sache lieg. lassen *destituere rem inchoatam* 1202, *b.* die last liegt auff mir *hoc onus mihi incumbit* 642, *d. hoc onus in me reclinat* 553, *a.* es liegt viel daran *refert magni &c.* 883, *c.* es liegt alles am glück *fortuna utramque facit paginam* 1610, *b.* es liegt gegen über *ex adverso situm est* 2130, *a.* es liegt gegen morgen *spectat orientem* 2171, *a. vergit in orientem* 2463, *b.* wenn einer liegt / will jeder auff ihn mit füssen gehen *arbore dejecta ligna quibus colligit* 191, *a*

liegend *reclinis* 553, *a.* lieg. am berge *monti accliuis* 552, *a.* lieg. auff einem berge *inclinis monti* 731, *c.* liegende güter *ea qua solo continentur* 2144, *b.* liegend weit von einander *disjunctus* 1179, *d*

lieutenant *legatus* 1230, *a. subcenturio* 475, *d*

ligniß *Hegemonia* 1066, *a*

lilie *lilium* 1262, *b.* heydnische lil. *hemerocallis* 1069, *b*

liliengarten *lilietum* 1262, *c*

lilienöl *oleum liliaceum* 1262, *c*

linck / linckisch *sinister* 2120, *c. scævus* 2011, *c. lævus, â*, 1207, *a.* zur lincken / linckwerts *ad lævam; lævorsum* 1207, *a. sinistrorsum* 2121, *b.* die lincke hand *sinistra* 2121, *a.* linck und recht *ambidexter; ambimanus* 697, *a.* weder zur rechten noch zur lincken *in neutram partem* 1508, *c*

linde *tilia* 2349, *c. philyra* 1718, *b.* von linden *tiliaceus* 2349, *d*

lindern *lenire; delinire* 1237, *c, d. mitigare* 1419, *d. duritiam emollire; temperare* 764, *b.* vorher lind. *præmollire* 1439, *b.* den schmertz lindern *dolorem levare* 1244, *d. dolorem mitiorem facere* 1419, *b*

linderung *allevamentum* 1245, *b. laxamentum* 1228, *b. mollimentum* 1439, *b. lenimen; lenimentum* 1237, *d. fomentum; fomentatio* 947, *c. allevatio; allevamentum* 1145, *b.* lind. fühlen *morbo levari* 1448, *d*

lindigkeit *placabilitas* 1740, *a*

lineal *regula* 1917, *d. canon* 393, *a. eothygrammus* 823, *a*

linie *linea* 1265, *c.* linien in der hand *incisuræ in manu* 355, *d.* eine gleiche linie durch den circul *diameter* 699, *c*

linse *lens; lenticula* 1238, *c.* welsche / lombardisch. linse *colutea* 573, *c.*

lion *Lugdunum* 1298, *a*

lippe *labium* 1192, *b. labrum* 1196, *a. lupia* 1303, *c.* die überhangende grosse lippen haben *chilones* 499, *c. homines labiis demissis* 1197, *b. labeones; labiosi c*

lippgen *labellum* 1192, *b*

lispelnder *blæsus; cui os blæsum, debilisque lingua est* 316, *b*

lißabon *Olyssippun* 1578, *d. Ulyssipo* 2539, *a*

liß *dolus* 739, *d. astus* 242, *b. consilium nobum* 591, *d. ars* 223, *a. techna* 2291, *b. furtum* 982, *d.* behende liß *ubyssæum commentum* 2539, *a.* ohne liß *aperto marte* 1353, *b.* liß erdencken *fabricam singere* 833, *c. artificium quoddam excogitare* 223, *c*

listig *sagax, citer* 1976, *c. catus* 441, *b. perspicax* 2176, *c. callidus, ê*, 371, *a. vafer, rè* 2416, *a. dolosus, ê* 739, *d. versutus, ê* 2472, *a. tortuosus* 2363, *a. captatorius* 400, *d. polypus* 1763, *b. astutam vapido servans sub pectore vulpem; vulpio* 2588, *c.* listiger weise *astutè* 242, *d.* 370, *c. callenter* 370, *c.* listige griffe *ambiguitates crocodilina* 634, *b.* listig im reden *versutiloquus* 2472, *a.* listig seyn *vulpinari cum vulpe* 2509, *a.* liß. verfahren *astutem tractare* 242, *b*

listigkeit *calliditas* 371, *b. sagacitas* 1976, *d*

lob *laus* 1225, *a. prædicatio* 703, *a. laudatio* 1224, *c. gloria* 1020, *a. plausus* 1745, *a. commendatio* 1337, *a. præconium* 1793, *c.* ein gutes lob geben *de meliore nota commendare* 1533, *a*

lobbegierig *avidus laudis, gloriæ* 263, *a. avarus laudis* 254, *b.* lobbeg. seyn *duci gloria* 752, *b. trahi studio laudis* 752, *b.* 2369, *c. P. cæcre cupidine laudis* 372, *d*

loben *laudare; collaudare* 1224, *b, d. prædicare* 702, *d. probare; approbare* 1810, *a. laudi ducere* 752, *c. laude dignari* 714, *b. impertire laudem* 1654, *a. prosequi laude* 2079, *b. palmam cui dare* 1625, *a. benedicere cui* 707, *c. adorea quem afficere* 29, *b. commendare quem* 1336, *d. afficere laude &c.* 1225, *a.* hoch lob. *ferre in cælum* 358, *d. laudibus ad cælum extollere &c.* 1225, *a. summis efferre laudibus* 879, *d. ebehere in cælum* 2434, *c. ad astra ferre; tollere* 241, *a. laudibus in cælum tollere; P. tollere ad astra laudes cujus* 2357, *c, d.* falsch loben *falsam laudem cui assingere* 901, *c.* einen nicht loben *fraudare quem debita laude* 1225, *b.* hin und wieder loben *dilaudare* 1225, *a.* gelobet werden *benè audire* 260, *c. gloria laudibus florere* 921, *c.* s. preisen.

lobender / loberheber *laudator, trix* 1224, *c. prædicator* 703, *a. exaggerator fama* 66, *a. præco virtutum cujus* 1793, *c*

lobgen preisen *suis quem pingere coloribus; ornare ex suis quem virtutibus* 569, *c*

lobgesang *hymnus* 1111, *b. pæan* 1619, *b*

löblich / lobenswerth *laudabilis, ter* 1224, *c. gloriosus, ê*, 1010, *c. solennis, ter* 2138, *a. præclarus, e*, 538, *a. nobilis, ter* 1520, *d. honorificus, ê*, 1097, *b.* löbl. leben *in laude vivere* 2531, *a.* löbl. seyn *decere* 684, *c.* löbl. that *egregium opus, facinus* 774, *d.* nicht löbl. *illaudabilis, ter* 1225, *a*

lobrede / lobpredigt *laudatio* 1224, *c. panegyricus; panegyrica oratio* 1629, *c. encomium* 784, *b*

lobredner *encomiastes* 784, *c*

lobschrifft *literæ commendatitiæ* 1337, *a*

lobsprecher *buccinator* 338, *d*

lobwürdig *commendabilis* 1337, *b. qui ipse in laude vixit* 1225, *b*

loch *foramen* 942, *c. os* 1609, *b. latebra; latibulum* 1220, *b, c. cavus, um* 450, *c. cavea* 451, *a. fenestra* 472, *d. antrum* 166, *b. P. cæcus foveæ hiatus* 352, *c.* loch am blasebalg *gula follis* 1044, *a.* loch in der erde *tumba* 2398, *b.* loch durch machen *perfringere* 950, *b*

löcherich *cuniculosus* 651, *d. latebrosus, ê* 1220, *b. cavernosus* 451, *b. multiforis; multiforatilis* 1464, *c, d. pumicosus* 1852, *b. foraminatus* 942, *c.* löch. gefäß *dolium pertusum* 2401, *c.* löch. werden *fistulare* 909, *c.* s. locker.

locken s. haarlocken.

locken *invitare* 1159, *d. lacessere* 1199, *d. proritare* 1165, *a. invitare* 855, *c.* an sich lock. *pellicere; prolallare* 1201, *c, b. lellare* 1202, *a. allicere* 1200, *a. solicitare* 2130, *d*

locker / lockender *allector* 1200, *a*

locker *fistulosus* 909, *d. P. multicavus* 451, *b. fungosus; funginus* 980, *d. spongiosus* 2194, *a.* s. locherich.

löcklein *virri* 530, *a*

lockspeise *esca* 815, *b*

lockung s. anreitzung.

lockvogel *illex; illex* 1201, *c. allector* 1200, *a*

löffel *cochlear; cochleare* 557, *d. apalar* 167, *d.* ein löffel voll *ligula* 1267, *b. cochlearium; cochlear cumulatum; cochlearis mensura* 557, *c, d*

löffelknecht s. bubler.

löffelkraut *cochlearia* 557, *d*

logament s. wohnung. log. das man vermiethet *cænaculum meritorium* 559, *b*

lohgerber *coriarius* 106, *d*

lohn *pretium* 1810, *a. præmium* 1795, *c. merces* 1386, *c.* kleiner lohn *mercedula d.* lohn erlangen *merere* 1398, *b. fructum ferre &c.* 964, *c*

lohnen *dependere mercedem* 1684, *c*

loire *Liger, Ligeris* 1259, *d*

lombardey *Insubria* 1154, *a*

louden *Londinum; Londinium* 1282, *d*

lorber *lauri bacca* 1217, *a.* 286, *d.* von lorbern *Laureatus; laureus &c.* 1227, *b*

lorberbaum *laurus* 1227, *a. baccalia* 287, *a*

lorbergarten *Daphnon* 677, *c*

lorberkrantz *laurea* 1227, *a*

lorberöl *laurinum oleum* 1227, *b*

lorberwald *lauretum* 1227, *b*

lösegeld *lytron* 1316, *d. pretium* 1810, *a*

losen / loß werffen *sortiri* 2162, *c. sortem facere, ducere* 2162, *b*

lösen / loß machen *expedire* 1705, *a. laxare* 1218, *a. redimere &c.* 782, *b. liberare* 1250, *c.* s. loß machen.

loß / frey *liber, rè* 1248, *b, c. solutus, è*, 2145, *b.* los / liederl. *discinctus* 522, *a. dissolutus, è*, 2146, *c.* lose maul *amaritudo linguæ* 109, *a.* lose maul haben *esse amarulentæ dicacitatis* 109, *b.* los. mensch *profligatissimus* 917, *c. homo nauci* 1491, *c.* los. wort bekommen *malè audire* 325, *c.* lose wort geben *ingerere cui mala multa* 1009, *c.* auff los. händel abgerichtet seyn *malis artibus pollere* 221, *c.* ein loser knecht *servus nihili* 1512, *a.* s. loß machen; s. lösen; s. loß werden.

loß / losung *sors* 2161, *b. sortitio* 2162, *d. sortitus* 2163, *a.* durchs loß *sortito;* der das loß wirfft *sortitor* 2162, *d.* durchs loß erlangen *sortiri* 2162, *c.* loß werffen s. losen; s. losung.

loß bitten sich *commeatum petere* 1385, *b*

loßdrückung *emissio* 1424, *c*

loßgeben *manu mittere* 1347, *c. emittere ex custodia* 666, *d*

loßgehen auff einen *petere quem* 1708, *c. ire in quem, ad quem* 788, *c.* auff einander loßg. *arietare inter se arma* 211, *c.* auff den feind loßgehen *hostem invadere & adoriri* 1106, *b. signis infestis inferri in hostem* 2104, *c. inferre signa adversus (contra) hostes* 880, *b. se in hostes incitare* 516, *a. P. ingruere hosti* 1043, *a. impetum facere in quem* 1710, *c*

loßkauffen *redimere* 782, *b*

loßlassen *dimittere* 1424, *a. concedere* 454, *b.* aus dem gef. loßl. *è carcere emittere; carcere laxare* 417, *a*

loßlassung *dimissio; emissio* 1424, *b, c*

loßmachen *laxare; relaxare* 1218, *a, b. solvere* 2145, *a. exsolvere* 2147, *a. extricare* 2383, *c. elaqueare* 1215, *d. vindicare* 2513, *a. convellere* 2437, *c.* sich loßm. *exuere jugum (se jugo)* 830, *d. vinculæ evadere* 2508, *c.* sich der schuld loßmachen *exsolvere se ære alieno* 2147, *a.* s. erlösen; s. befreyen.

loßreissen *abellere; convellere* 2437, *c.* sich loßr. *eripere colla jugo* 564, *b. extrahere se ex negotio* 2343, *c. dissolvere se* 2146, *c*

loßsagen *abdicare* 701, *b*

loßschlagen *labefacere* 1193, *a. vendere* 2440, *d. auctionem facere* 264, *c.* mit der waare loßschl. *extrudere merces* 2391, *b*

loßsprechen *absolvere quem* 2146, *a*

loßsprechung *absolutio; sententia absolutoria* 2146, *c*

loß stürmen s. loßgehen.

loßstürmung *arietatio* 211, *d*

loßwerden der schuld *exsolvi ære alieno* 2147, *a. liberari ære alieno* 1250, *d*

loßzehlen von allem verdacht *liberare quem metu* 1250, *c*

loßzehlung *absolutio; sententia absolutoria* 2146, *c*

loßzeichen zusammen geben *conjicere sortes in sitellam* 2130, *a*

losung *signum* 2104, *c. tessera* 2328, *d. symbolum* 2272, *d.* los. bekommen *signum excipere* 405, *d* s. loß.

loth *perpendiculum* 1686, *d. bolus* 320, *b.* loth silber *siclus* 2101, *d.* ein loth *semuncia* 2542, *b.* zwey loth *uncia* 2541, *d.* drey loth *sextunx &c.* 2541, *c.* halb loth *sicilus* 2101, *d*

löthen *glutinare* 1021, *d. ferruminare* 886, *b*

löthig *semuncialis* 2542, *b*

löthung *ferruminatio* 886, *b*

löthwerck *ferrumen* 886, *b*

lotterbube *scurra* 2040, *a*

lotterbübisch *scurrilis, ter* 2040, *d. mimicus* 1407, *d*

löwe *leo* 1240, *a.* junger löwe *scymnus* 2042, *c*
löwenhaut *leonina pellis* 1240, *b. spolium leonis* 2191, *a. exuviæ leonis* 831, *d*
löwentappe/ tatsche *leontopetalon* 1240, *c*
löwenwärter *manſionarius* 1343, *b*
löwin *leæna* 1240, *b*
lübestückel *lebiſticum* 1282, *d*
luchs *lynx* 1315, *b. chaus* 497, *d. lupus cervarius* 488, *a*
lücke *interballum* 2421, *b. interſtitium* 2222, *a. lacuna* 1204, *b. intercapedo* 396, *b.* lücken ausbüſſen *contexere interrupta* 2335, *a. explere lacunam* 1204, *b*
lückicht *lacunoſus* 1204, *b*
luder *eſca* 815, *b. carnes morticinæ* 1451, *d.* in lud. liegen *nepotari* 1504, *d.* der im lud. liegt *ganeo; ganearius* 993, *c. luxu perditus* 1312, *a*
luft *aura* 270, *c. æther; æthra* 57, *d. ſpiritus* 2186, *d. cælum* 358, *a. anima vis levis* 146, *a. P. magnum inane* 1140, *d.* in der luft *ſublime* 2244, *a. aërius* 47, *a.* luft mit unter haben *interſpirare* 2188, *a.* luft ſchöpffen *ſpiritu in pulmones animam ducere* 146, *a.* ein wenig luft kriegen *nanciſci puſillum laxamenti;* dem hertzen luft geben *relaxare animum* 1228, *b.* luft zuwehen *ventulum cui facere* 2454, *a*
lüfften *ventilare* 2454, *c. relaxare* 1228, *b*
lüftig *ſtabilis* 918, *a. perſtabilis* 919, *c*
lüfftlein/ kühle lüfftl. in denen hundstagen *eteſia; æſtivi flatus; P. eteſia flabra* 816, *d*
luftloch *ſpiramen; ſpiraculum* 2187, *b, c. æſtuarium* 55, *b. feneſtra* 871, *d. crater* 621, *b*
luftröhr *fiſtula* 909, *c. trachea* 2368, *b. gurgulio* 1045, *b. arteria aſpera; fiſtula ſpiritalis* 225, *d. P. vitales viæ & reſpiramina* 2188, *b*
luftſpringer *petauriſta* 1708, *a*
luftſtreiche/lauter luftſtr. thun *Andabatarum more pugnare* 140, *a*
lüftung *laxamentum; relaxatio* 1228, *b*
luftzeichen *meteoron* 1396, *c*
lügen *mentiri* 1383, *d* nicht lüg. *P. removere fictæ fatu* 857, *b.* die lügen *mendacium* 1384, *b. deceptio* 404, *c. fallilоquium* 1286, *a.* 2422, *d. fallíloquentia* 1286, *a. commentum* 1381, *a. falſum* 851, *b.* mit lüg. umgehen *ſycophantari* 2171, *b.* einen lüg. ſtraffen *detrahere fidem verbis cujus* 2372, *d*
lügenhafft *mendax, acer* 1384, *b, c. fabuloſus, è,* 835, *b. fallidicus; fallíloquus* 2422, *d*
lügenträger *nugigerulus; nugivendus* 1543, *d*
lügner *falſidicus; falſíloquus* 851, *b. pſeudologus* 1838, *b. fallíloquus* 1286, *a. conficor* 901, *d. ſycophanta* 2171, *d. thalophanta* 1059, *c. architectus mendaciorum* 197, *b. calumniæ fornacula* 941, *d*
lulch *zizania* 2603, *b*
lumpen *panni* 1631, *d. pannoſa reſcula* 1931, *c*
lumpengeſind *purgamenta ſervorum* 1855, *c*
lumpenſachen *gerræ* 1010, *c*
lumpicht *pannis obſitus* 1631, *d. pannoſus* 1632, *a*
lunge *pulmo* 1850, *b. pneumon* 1755, *d*
lungenkraut *pulmonaria* 1850, *b. marrubium* 1512, *d*
lungenmuß *cucetum* 1395, *a. minutal* 1412, *c*
lungenſucht *pneumonia &c.* 1755, *d. peripneumonia* 1695, *c. hectica febris* 1065, *b*
lungenſüchtig *pulmonarius* 1850, *b. peripneumaticus &c.* 1755, *a*
luſt *amœnitas* 122, *d. appetitus; appetitio* 1709, *c. deliciæ, æ* 1200, *b. voluptas* 2560, *c. delectamentum; delectatio; oblectatio; oblectamentum* 1202, *b, d. prothymia* 1835, *c.* mit luſt *non invitus, è,* 1160, *b.* zur luſt *animi cauſa* 149, *a.* luſt nach guten bißlein *ligurities* 1261, *d.* luſt zu einem dinge *genium* 1013, *d.* luſt und beliebung zu leſen *inexhauſta abiditas legendi* 263, *a.* luſt und liebe zum dinge macht alle mühe und arbeit geringe *muſicam docet amor* 1474, *d.* luſt büſſen *animum explere* 149, *a. cupiditatem explere* 653, *d.* die luſt iſt gebüſſet *ardor animi conſedit* 201, *b.* luſt haben *geſtire* 1011, *a. libere; lubere* 1252, *d. concupiſcere, cupiditate incendi, flagrare* 653, *d. delectare ſe* 1202, *b.* zu etwas luſt haben *capi quare* 399, *b. flagrare incredibili ſtudio cujus* 911, *b. rei cujus ſtudio teneri* 1312, *a. ad quid animum appellere; applicare &c.* 149, *a.* der groſſe luſt hat zu etwas *admirabili ad rem ſtudio concitatus* 514, *d.* luſt haben zum guten *appetere bona* 1709, *b.* luſt zur boßheit haben *ardere flagitio* 200, *c.* luſt in krieg haben *ad arma accendi* 385, *c.* der luſt zum kriege hat *cujus ad bella ſuſcipienda alacer & promtus animus* 81, *d.* luſt an ſpielen haben *ludis teneri & ſpectaculis* 2171, *d.* luſt zum ſtudiren haben *ad ſtudia incendi* 386, *a.* der keine luſt zum ſtudiren hat *alienus à literis* 93, *b.* luſt an etwas ſehen *fructum oculis capere ex quare* 964, *d.* mit luſt faſſen *abidè quid arripere* 263, *a.* er hat luſt bekommen *cupido eum inceſſit* 455, *c.* es iſt mir eine luſt *valde me juvat* 1189, *a.* was will ich mir für luſt machen *ut mihi bona multa faciam* 324, *d*
luſtbar *concupiſcibilis* 654, *a*
luſtgarten *viretum; viridarium* 2519, *c. paradiſus* 1637, *a.* luſtgärten *Adonidis horti* 28, *d*
luſtgärtner *topiarius* 2561, *d*
luſthalber *animi cauſa* 149, *a*
luſtig *lætus, è* 1206, *b. amœnus* 122, *c. jucundus, è* 2171, *b. feſtivus, e* 889, *c. facetoſus* 836, *c. genialis* 1013, *d. comice* 582, *d. jo Pæan; jo triumphe* 2160, *c.* luſtig. ſchwanck *acroama* 20, *b.* luſt. uſer *alta; amœna* 21, *c.* luſt. machen *amœnare* 123, *a. nubila animi ſerenare* 2080, *c.* das hertz luſt. machen *perfundere animum voluptate* 977, *a.* luſt. ſeyn *vivere* 2531, *b. bene eſſe* 326, *b. exporrigere frontem* 1919, *d. hilaritudine geſtire* 1082, *c. dare ſe jucunditati* 1171, *b. frontem explicare; exporrigere* 960, *c. ſumere diem hilarem* 711, *b.* 1082, *c.* 2259, *a. diem luculentum hab.re &c.* 711, *b. hilarem ſe facere* 1082, *c*
luſtigk. ſ. luſt; ſ. fröligkeit.
luſtörter *tempe* 2298, *c. amœna* 122, *d. Pelyſium* 779, *c*
luſtreich *amœnus* 122, *c*
luſtſeuche *libido* 1153, *b. concupiſcentia* 654, *a*
luſtſpiel *luſus; luſio* 1294, *b, c. comœdia* 582, *b*
luſttag *dies genialis.*
luſtwald *nemus* 1503, *a*
lüttticher *Eburones, Leodienſes* 768, *c.* lüttich. oder lützelburger wald *arduenna* 201, *b*

M.

MAalſtein ſ. grentzſtein.
maaß ſ. maß.
macedonier *Macedo* 1317, *b*
macedonierland *Macedonia* 1317, *b*
machen *facere* 839, *a. creare* 625, *b. formare* 938, *a. informare* 939, *c. concinnare* 525, *b. ſtruere* 2233, *c. fingere* 900, *a. confingere* 901, *c. patrare* 1665, *d. perpetrare* 1666, *a.* freunde machen *amicos parare* 646, *c. amicos comparare* 647, *d.* ihm gunſt m. *gratiam ſibi parere* 1642, *d.* ihm ein anſehen m. *comparare ſibi auctoritatem* 1647, *d.* eine furcht m. *incutere metum &c.* 1880, *d.* ein ſpiel m. *dare turbas* 727, *c.* ſtillſtand m. *pangere inducias* 1629, *c.* verſe m. *componere carmen* 1768, *a.* einen bürgemeiſter m. *declarare conſulem* 538, *d.* nach ſeinem belieben m. *ſuo remigio rem gerere* 1006, *c.* machen wie es einer haben will *accommodare ſe cui* 580, *a.* wie man es macht/ ſo gehts *faber eſt quisque fortunæ ſuæ &c.* 832, *d.* zu ſchaffen machen *exhibere negotium* 1051, *c.* ſich hinweg machen/ aus dem ſtaube machen *ſe quo facere, faceſſere* 835, *d. proripere ſe* 1913, *c*
macherlohn *manupretium* 1347, *b*
macht *potentia* 1778, *d. poteſtas* 1789, *d. imperium* 1649, *c. opes* 1589, *c.* macht und gewalt *jus* 1184, *d.* macht geben *copiam rei dare, facere* 600, *b.* mit aller macht *belis remisque &c.* 2438, *c. equis & quadrigis; belis equisque* 808, *a.* es ſteht in meiner macht *in manu eſt mea* 1345, *b*
mächtig *potis* 1787, *d. potens, tis,* 1788, *c. valens* 2418, *c. validus, è, d. pollens* 1761, *a. præſens* 1793, *a. compos* 583, *c.* mächtig im kriege *P. armipotens* 217, *a.* mächtig ſeyn *in magna potentia eſſe* 1788, *d. perbigere opibus* 2504, *c.* ſeiner ſelbſt mächtig ſeyn *regem ſui eſſe* 1921, *d. imperare ſibi* 1648, *b.* mächt. ſeyn ſchaden zu thun *præſentes ad nocendum habere vires* 2513, *b.* mächtiger werden *potentias auctitare* 264, *d*
mäckler *pararius* 1688, *b. argentarius; argenti diſtractor &c.* 378, *b*
mackrel *lacertus* 1199, *a. ſcomber* 2017, *c*
macnlatur ſ. leſchpapier.
made *teredo* 2321, *a.* made im fleiſch *tarmes* 2289, *d*
mädgen/ jung mädg. ſ. mägdlein.
madicht *rancidus, e,* 1910, *c*
madratze *maſtruca* 1356, *c. cilicium* 517, *d. amphitapa* 124, *d. gauſape; gauſapina* 956, *a.* [illegible] *miſeria velamina navis &c. d*
magazin *horreum* 1101, *b*
magd *ancilla* 138, *b. ſerva* 2088, *d. famula* 854, *c.* junge magd *ſervula* 2088, *d*
mägdedienſt verſehen *ancillari* 138, *c*
mägdegeſöſe *muliebris & delicatus ancillarum comitatus* 138, *b*
mägdetröſter *ancillariolus* 139, *a*
mägdiſch *ancillaris; ancillarius* 139, *a*
mägdlein *puella; puellula* 1844, *c. ancillula* 138, *c. pupa; pupula* 1854, *b. adoleſcentula* 1575, *a*
magen *ſtomachus* 2226, *a. ventriculus* 2453, *b. aqualiculus* 183, *b.* ſchwacher magen *ſtomachus invalidus & frequenter interfluans* 55, *b.* der magen gurret *latrat ſtomachus* 1222, *b.* der einen ſchwachen magen hat *cacoſtomachus* 346, *a.* dem der magen weh thut *ſtomachicus* 2216, *c*
mager *macer* 1317, *d. obeſus* 772, *d. gracilis* 1024, *d. exilis* 827, *b. ſtrigoſus* 2230, *b. oſſa atque pellis macritudine* 1317, *d. P. ubis aridior paſtis* 204, *d. macilentus; emaciatus* 1318, *a.* mager werden *exbeſcere* 2278, *b. maceſcere; macreſcere; remadeſcere a.* ſ. mager.
magerkeit *macies* 1318, *a. tenuitas* 2318, *b. exilitas* 827, *c*
magiſtermütze 314, *d*
magnet *magnes* 1326, *a. ferrum bibum* 885, *c. herculeus lapis* 1070, *c*
magſamen ſ. mohn.
magſamenmilch *opium* 1587, *c*
mahl *terminus* 2323, *a.* mahl am leibe *nævus* 1483, *b.* angebohrnes mahl *naturalis nota* 1532, *d.* herrlich mahl ſ. mahlzeit.
mahlen (mehl) *molere* 1435, *a. pinſere* 1731, *d.* mahlen (für die augen) *pingere* 1719, *d. ſcribere* 2030, *a. repræſentatione exprimere* 1798, *b. effingere exprimereque imaginem &c.* 902, *a*
mahler *pictor* 1730, *a.* ein gurckenmahler *rhyparographus* 1938, *c*
mahlerjunge *tritor colorum* 2324, *c*
mahlerſtube *officina picturæ* 1572, *c*
mahlerzeug *graphiarium* 1032, *a*
mahleſel *aſinus machinarius* 233, *d*
mahlſchatz *arrha; arrabo* 221, *c. arrha ſponſalitia* 2192, *b.* mahlſch. geben *ſubarrare; arrham ſponſalitiam dare* 221, *d*
mahlſtein *lunes* 1264, *a*
mahlwerck 1730, *b*
mahlzeichen *character* 493, *b*
mahlzeit/ mahl/ kleine mahlz. *prandiolum; prandiculum* 1802, *c.* herrlich mahl *epulum* 806, *d. cerealis cœna* 481, *a.* mahlz. ohne wein *prandium abſtemium* 7, *b. prandium caninum* 387, *c.* ein koſtbares mahl *cœna lauta, opipara, pontificalis* 559, *a*
mahlzeug *molile* 1435, *b*
mähne *juba* 1169, *d. juba equina* 808, *b.* der eine m. hat *jubatus d*
mahnen *poſcere* 1783, *b.* quem *appellare, debiti admonere* 1677, *d.* aller orten gemahnet werden *undique verſum tabulis flagitari* 910, *c*
mahner/ harter m. *flagitator* 911, *a*
mahnung *efflagitatio* 911, *a*
mährlein *fabula* 834, *d. fabella* 835, *a. apologus* 175, *d. milеſia; milеſia* 1405, *b. aniles fabulæ* 166, *d. narratiuncula à poetis celebrata* 1485, *a.* alte mährlein *P. bellerophontis* 282, *d. bellerophontea* 304, *c*
mährleinträger *nugigerulus; nugivendus* 1543, *d*
majeſtät *majeſtas* 1329, *b*
majeſtätiſch *auguſtus* 268, *a*
main *mænus* 1433, *c*
maintz *Moguntiacum* 1328, *d*
majoran *amaracus &c.* 108, *b. ſampſuchum; majorana* 1991, *d. cnecion* 556, *b*
majoranöl *oleum amaracinum* 108, *b*
malter *medimnus* 1365, *d*
malteſer *melitenſis* 1372, *c*
malz *byne* 513, *c. polenta* 1759, *b*
malvaſier *vinum creticum* 630, *c. acinaticium* 13, *b*
mammeluck *apoſtata* 176, *d. negator; abnegator* 1502, *a. transfuga* 969, *c. chriſti defuga* 968, *b*
mammon: *mammona* 1334, *a*
mancherley *varius, e,* 2414, *c. multifarius, e, am* 859, *b.* 1464, *b. alius atque alius* 95, *a. miſcellus* 1416, *a. multigener* 1004, *c. multijugus; multijugus* 1176, *b. P. multigenus* 1014, *c.* auf mancherley art *aliter atque aliter* 95, *d.* mancherley geſtalt *multiformis, ter,* 1464, *d. multiplex; multiplicifer* 1465, *b. multimodus a*

mandel-

mandelbaum/ mandelkern *amygdala; nux græca, Thasia* 128, d
mandeln *glandulæ* 1017, c. mand. am halse *amygdalæ, glandulæ in faucibus* 129, a. *tonsillæ &c.* 2360, b. bittere mandeln *amygdalæ amaræ* 129, a
mandelöle *oleum amygdalinum; succus nucis amygdalinæ* 129, a
mangel *inopia* 1589, b. *defectio; defectus* 844, c. *penuria* 1630, b. *privatio* 1817, a. *egestas* 774, a. *indigentia c. vitium* 2527, c. *viduitas* 2503, c. *difficultas* 838, c. *jejunitas* 1130, a. gemeiner mang. *commune erratum* 812, d. ohne mangel *ab omni parte beatum* 303, d. mang. haben *egere* 773, d. *vitiose se habere* 2528, c. am getreyde m. haben *laborare re frumentaria* 1195, c. mangel an einem finden *desiderare quid in quo* 693, d
mangelhafft *vitiosus, è,* 2528, c
mangeln *carere* 419, a. *deesse* 2255, c. *defore* 935, c. *deficere* 844, a. *deficri* 906, c. es mangelt *non suppetit* 1711, b. *non suppeditat* 1706, b. es mangelt etwas daran *lacuna est in ea re* 1204, b. es soll an mir nicht mangeln *partes meæ non desiderabuntur* 693, d
mangolt *beta nigra* 310, c
manier *ratio* 1926, c. eine neue manier *nova ars* 223, b
mänierlich *commodus & facetus* 836, a
mann *vir* 2516, c. *mas* 1354, d. *masculus* 1355, a. *homo* 1092, b. von mann zu mann *virtim* 2518, c. einen mann nehmen *nubere* 1841, a. zum manne werden *excedere ex ephebis &c.* 455, b. die viel männer gehabt *multivira* 2519, a. *multinuba* 1465, a
mannbar *viripotens* 2518, d. *besticeps* 2485, d. *puber* 1839, d. mannb. alter *pubertas d.* mannb. werden *pubescere* 1840, a. mannbare jungfer *virgo matura viro* 1359, d
mannhafftigkeit *virtus* 2522, c. s. tapfferkeit.
mannigfältig s. mancherley.
mannigfaltigk. *varietas* 2424, d
mannigfarbig *multicolor* 1464, b
männin *virago* 2518, a
männlein *homuncio; homunculus*, 1093, b
männlich *virilis, ter* 2518, b. männliches geschlechts *mas* 1354, d. *masculus* 1355, a. *masculinus ibid.* männl. alter *ætas adulta* 55, c. männl. glied *penis* 1688, b. *inguen* 1150, d. *muto; mutinus* 1479, b. *virilia* 2518, b. *colei* 563, c. *nervus* 1507, a. *verenum* 2463, a. *verpus* 2466, d. *fascinum* 860, b. *peculium* 1673, d. *genitale* 1012, d
mannschafft *virilitas* 2518, b. *manus* 1346, c. junge mannsch. *pubes* 1839, d. *juvenum examen* 824, b. einem die mannsch. nehmen *evirare* 2519, a. *emasculare; castrando semimasculum facere* 1355, b
mannsbild (person) *mas* 1354, d
mannshertze *animus virilis* 2518, b
mannslänge *statura justa* 2219, a
mannsschwester *glos* 1021, a
mannstreu *eryngo* 814, b
mannszimmer *andron; andronitis* 141, a
mannthörlicht *virosus; virtosus* 2518, c
mantel *pallium* 1623, c. *mantellum* 1344, a. *humerale; superhumerale* 1107, c. *diplois* 718, a. *coatile* 75, b. *epitogium* 805, d. mantel der weiber *palla* 1623, c. mantel von grobem tuche *pingues lacernæ &c.* 1198, d. der einen mäntel umblegt *palliatus* 1623, d. *penulatus* 1690, a. den mantel nach dem winde hengen *ad id, unde aliquis flatus effenditur, vela dare* 917, d. *temporarium esse* 2302, b. *temporibus insidiari, inservire* 2301, c. *ex anceps is mutatione temporum pendere* 2302, b
mäntelein *vicinus; vicinium* 1938, d. *palliolum* 1623, c
marcipanbecker *fictor* 900, d. *dulciarius pistor* 761, a
marck *libra nummularia* 1255, a. halbe marck *semilibra*, b. marck in beinen *medulla* 1369, b. marck im holtze *matrix* 1358, a
marcketender *lixa* 1278, d. *frumentarius; frumentator* 961, d. *suffarraneus* 855, d
marckordnung machen *annonam temperare, ordinare* 154, d
marcksbruder *baptator* 303, d
marckscheider *finitor* 904, a
marckschreyer *seplasiarius* 2072, b. *circulator* 529, b. *circumforaneus* 947, a
marcksteln *terminus* 2323, a. *fines* 903, c
marckt *forum* 946, a. *mercatus* 1394, a. zu marckt bringen *producere* 757, b. s. jahrmarckt.
marcktmeister *agoranomus* 80, a
marder *martes* 1354, c
mariendistel *carduus beatæ Mariæ* 419, a
marien-rose (margen-röslein) *lychnis* 1313, b
marmel/ marmelstein *marmor* 1352, b. *P. lapis Parius* 1213, a. 1651, b. weißlichter marmel *leucostictos* 1143, c. weisser marmel *galactites* 989, c. *chernites* 498, d. rother marmel *porphyrites* 1778, d. *marmor porphyriticum d.* grüner marmel *ophites* 1586, d. *laconicum marmor* 1352, b. aschfarben marmel *tephria* 2310, a. der in marmel arbeitet *marmorarius* 1352, d
marmelieren *marmorare* 1352, b
marmelsteinern *marmoreus* 1352, b. *purpuriticus; porphyreticus* 1857, a
marsch *agmen* 67, b
marschall *magister equitum* 1324, d
marschiren *tendere* 2303, d
marter *carnificina* 422, c. *cruciatus* 638, c. *cruciamentum; P. cruciamen; discruciatus* 639, a. *ministerium excruciabilis exitii* 639, a. *tormentum* 2363, d. *quæstio* 1868, a. marter ausstehen (haben) *cruciatu angi, confici, cruciatum perferre* 638, c
marter-kammer *carnificina* 422, c
martern *cruciare* 638, c. *excarnificare* 422, c. *macerare* 1318, b. *cogere tormentis &c.* 2363, b. *ignes, lamminas cæteraque cruciatus admovere* 1209, b. zu tode martern *cruciatibus affectum necare* 638, c. was marterst du mich *cur me enecas?* 1499, d. s. peinlich ausfragen.
märtyrer *martyr* 1354, c
märtyr-krone *martyrii palma* 1354, c
masern *boa* 319, a. *papula* 1633, d. *morbilli* 1449, a
maß *mensura* 1397, a. *metrum* 1399, d. *norma* 1519, a. *modus* 1428, d. *chœnix* 503, a. über die maß *enormis, ter*, 1529, c. gewisse maß *numerus* 1545, b. rechte maß *temperamentum* 2299, d. ohne maß *immodicus, è* 1431, b. maß von drey kannen *chus* 508, b. maß von neun stübchen *batus* 303, a. maß von 14. kannen *amphora* 125, b. maß halten *moderationem adhibere* 1432, a
maßholdern *platanus* 1744, b
maßholderbaum *acer*, 11, d
mäßig *temperans, ter*, 2199, a. *temperatus, è, c. sobrius, è*, 2132, a. *modicus, è*, 1431, a. *moderabilis* 1432, a. *mediocris, ter*, 1368, b. *moderatus, è*, 1431, d. *moderanter c. frugi*, 962, c. *frugalis, ter*, d. *parcus, è*, 1639, d. *siccus* 2099, d. *abstinens, ter*, 2312, d. *continens, ter*, 2313, c. *abstemius* 7, a. mäßig leben *laconice vivere* 1198, b
mäßigen *temperare* 2298, d. *moderari, e*, 1431, c. *modum facere, statuere* 1428, d. *habere modum suæ vitæ* 1429, b
mäßigkeit *temperantia* 2199, a. *frugalitas* 963, a. *abstinentia* 2313, a. *continentia* 2314, a. *modestia* 1431, c
mäßigung *temperatio* 2299, c. *temperamentum; temperies d. moderatio* 1431, d
maßlieben *bellis* 305, a
maßque *larva* 1218, d
maßquiret *larvatus* 1218, d
mast (mastung) *sagina* 1977, a. *saginatio b. farcitura* 856, b. was zur mast dienet *quæ conferunt ad creandas adipes* 27, b
mastbaum *malus* 1331, b. *arbor* 191, a
mastdarm *colon* 568, d. *longanon* 1283, a. das vergehen des mastdarmes *sedes prociduæ* 350, d
mästen *saginare* 1977, b. *opimare* 1587, c. *obesare* 773, a. *pinguefacere; impinguare* 1731, a. *farcire* 856, b. *ad creandas adipes conferre* 27, b
mastirbaum *lentiscus* 1239, a
mastirkörner *mastiche* 1356, b
mastkugeln *fartilia* 806, b
mastrind *saginarius bos* 1977, b
mastsau/ epicurer *Epicuri de grege porcus* 1778, b
maststall *saginarium* 1977, b
mastvögel *aves altiles, cohortales, fartiles* 268, d
mastzeit *tempus opimandi* 1587, c
materialist *aromatarius* 221, b
materie *materia* 1358, b. es fehlet an materie *argumentum deest* 210, a. reiche materie zu reden *campus, in quo possit exuliare oratio* 380, c
matkumich *carum* 426, b
matratze s. madratze.
matricul *album* 86, b
matron *matrona* 1357, b. *fœmina* 931, d
matt *languidus, è* 1211, d. *lassus* 1219, b. *debilis* 680, b. matt machen *debilitare* 680, d. *enervare* 1507, c. matt werden *fatiscere* 864, b. *defetisci c. defici viribus* 2523, c. *languescere* 1211, b. *debilescere* 2304, c. matt seyn *languere* 1211, b. s. schwach.
matte *blatta* 318, b. *tegillum* 2294, a. *teges ibid.*
mattigkeit *Languor* 1211, d. *debilitas* 680, d
mauer *mutus* 1472, d. *mœnia* 1433, a. *munitio; munimentum; munimen* 1468, b. *cæmentitia structura* 359, d. mauer ohne kalck *assi lapides* 239, b. was zwischen der mauer ist *intermuralia* 1473, a. der hinter der mauer wohnet *submœnianus* 1433, c. ohne mauer *immunitus* 1468, d. mit mauer umbgeben *muratus* 1473, b. in der mauer *intermuranus*, a. umb die mauer herumb *circummuranus* a
mauerbrecher *aries* 211, b. *balista; catapulta* 292, b. *testudo* 2352, b. *tormentum murale* 1473, a
mauerkelle *trulla* 2390, d
mauerkraut *parietaria* 1642, c
mauerpfau *hedera* 1065, c
mauerrauten *saxifragia* 2010, a. *adiantum* 28, b. *fidicula* 896, c. *paronychia* 1651, a. *capillus Veneris* 398, c
mauerschlange *draco* 748, c
mauerschwalbe *cypselus* 671, c. *apodes* 181, d
mauerwerck s. mauer; alte mauer *rudetum &c.* 1957, d
mauerziegel *later* 1220, c. *lateres tostiles* 652, a. *plinthus* 1751, d. *bipeda* 1704, c
maul *os* 1608, c. böse maul *aphtha* 171, b. mauls genug *satis loquentiæ* 1284, d. das maul zerren/ aufsperren *ringere; i*, 1942, c. *distendere rictum ibid.* maul schmieren *P. labra linere* 1268, a. *sublinire os &c.* 1269, b. maul wässerig machen *movere salivam* 1985, c. ins maul stecken *sublabrare* 1196, b. was ins maul kömt *quod in buccam venerit &c.* 338, a. in der leute mäuler kommen *in hominum sermonem & vituperationem venire* 2445, b. 2082, a. *linguas hominum minus vitare posse* 1267, a. maul und nase aufsperren *hiscere* 1084, a. seinem maule keine stieffmutter seyn *amicum sibi esse, non defraudare genium* 116, d
maulaffen feil haben *hiscere* 1084, a. *mira inhiatione quid mirari* b
maulbeer *bacca mori* 286, d. *morum* 1453, c
maulbeerbaum *morus* 1453, c
maulesel/ maulthier *mulus; a.* 1465, d. *ginnus* 1015, c. *hinnus; hinnulus* 1083, b. *burdo* 342, a. *sarcinaria jumenta* 2001, a
maulchen *basiolum* 301, c. *suabiolum* 2242, a
maulkorb *chamus* 492, c. maulkorb anlegen *fiscellā capistrare* 909, b
maulschelle *alapa; colaphus* 83, b. maulsch. geben *alapam impingere b. ducere cui pugnum* 752, c. *infringere cui colaphos* 950, a. *colaphu objurgare* 1181, c

1181, c. *alapari* 83, c. *incutere, dare colaphos; colaphis quem percutere* 563, a. *porrecta palma ferire* 1624, c. *depalmare quem* d. ſ. ohrfeige.
maultrommel *crembalum* 624, b
maulwurff *talpa* 2282, c
mäurer *cementarius* 359, d
mauß *mus* 1473, b. indianiſche mauß *ichneumon* 1126, c. mauß im leibe *muſculus* 1473, c. die mauß weiß mehr als ein loch *etsi tem uni cubili nunquam committit ſuam &c.* 1473, b. wenn die mauß ſatt iſt/ſchmeckt ihr das meel bitter *ſemper abundantes pariunt faſtidia menſæ* 1382, b
mäuſedorn *ruſcus* 1966, c. *bruſcum* 336, c
mäuſedreck *muſcerda* 1473, d
mäuſefahl *color murinus* 1473, d
mäuſefalle *muſcipula* 1473, d. *decipula* 404, d
mäuſegifft *arſenicum* 224, b
mäuſekorn *bordeum murinum* 1473, d. *phanix* 1721, c
mäußgen *muſculus* 1473, b
mäußöhrich *anagallis* 131, c
máy *majus* 1329, c
mäyenblümchen *lilium convallium &c.* 2421, a
mäyer (*olus*) *blitum* 318, d
medaille *medalia* 1361, d
meder *meſſor* 1398, c. *ſæniſex; ſæniſeca* 932, c
meeltau *rubigo* 1944, c
meer *mare* 1349, d. *pelagus* 1676, a. *pontus* 1775, b. *oceanus* 1563, c. *ſalum* 1987, d. P. *cærula* 360, c. P. *Thetis* 2343, c. *Doris* 745, d. *doris amara* 108, c. *baſtum maris æquor; æquora ponti* 46, c. *quæ brachia longo margine terrarum porrexit Amphitrite* 125, a. vom meer *æquoreus* 46, c. das todte meer *aſphaltites* 236, c. das ſchwartze meer *Euxinus* 823, c. *pontus euxinus* 1775, b. das auff dem meer iſt P. *fluctiſonus; fluctivagus* 923, a. am meer gelegen *maritimus* 1350, b. weit vom meer gelegen *mediterraneus* 1386, c. ins meer ſencken *alto mergere* 105, b. was übers meer kommen *transmarinus* 1350, b. ein und ausflüſſe des meers *ora maris* 1609, b
meeraal *flus* 928, a
meeräer *congrus* 589, c.
meeraſche *cephalus* 476, c
meerbarbe *mullus marinus* 1462, a
meerbraſme *pagrus* 1620, c. *ſargus* 2002, b. *rubellio* 1954, a. rothe meerbr. *erythrinus* 814, d
meerbuſen *ſinus* 2122, c
meerbutten *rhombus lævis* 1938, a
meereicheln *balanus* 291, b
meerenge *fretum* 956, b. *boſporus* 330, a
meerengel *ſquatina* 2197, d
meerfenchel *batis* 302, b. *crithamus* 633, d
meerfuchs *vulpes marina* 2588, d
meergott *Nepeunus* 1504, d. *Nereus* 1505, d
meergraß *fucus* 967, a. *alga* 92, b
meerhecht *ſudis* 2145, c
meerhering *ſardina* 2002, a
meerhirſen *agonychon* 36, d. *lithoſpermum* 1276, d
meerigel *echinus* 769, d
meerkalb *phoca oceani* 1720, a
meerkatze *cercopithecus* 479, d
meerkohl *ſoldana* 2137, c. *braſſica marina; ſoldanella* 332, d
meerkrebs *ſquilla* 2197, d. *locuſta* 1181, d. *ſcyllarus* 2042, c. *cammarus* 380, a. *aſtacus* 239, d
meernaſſel *centipeda marina* 475, a
meerneſſel *urtica* 2576, b
meerräuber *pirata* 1734, a
meerroß *hippocampus* 1085, a. *hippopotamus* 1087, b
meerſchaum *urtica* 2576, b
meerſchnecke *conchylium* 584, a. *buccinum* 338, d. *nerita* 1506, a. *oſtrea* 1612, c. *peloris* 1681, b. *umbilicus* 2539, b. *natex* 1491, c. *murex* 1471, d. *ſolitana* 2142, b
meerſchneckenblut *oſtrum* 1613, a
meerſchwein *delphin; delphinus* 687, b. *aſtilus* 253, a. *orca* 1595, c. *phoca* 1710, a
meerſeelichen *encnſilochus* 784, c
meerſengle/ gründle *aphya* 171, b
meerſpinne *annea cruſtacea* 188, d. *ſepia* 2072, b. *pagurus* 1620, d
meerſtichling *glaucus* 1018, a
meerſtille *malacia* 1329, d
meerwaſſer *aqua marina* 1350, b
meerwidder *aries* 211, c
meerwunder *monſtrum marinum* 1350, b
meerzwiebel *ſcilla* 2019, d. *ſquilla* 2197, d
meet *mulſum; promulſis*, 1462, a. *carenum* 419, a. *melittes* 1371, d. meet von honig *hydromeli* 1110, c
megerkraut *arnellus* 114, c
mehl *far; farina* 855, c. *pollen; pollis* 1760, d. weiß mehl *ſimila* 2113, b. grob mehl *cibarium* 509, c. *ceuma* 631, b
mehlbeutel *cribrum* 631, b. *incerniculum* 484, b
mehlfaß/ butte *coix* 563, a
mehlich *farinus, è* 1239, b. *ſenſim* 2069, a. *paulatim* 1656, c
mehlicht *farinulentus* 856, a
mehlkaſten *farinarium* 886, a. *arca pollinaria* 1760, d
mehlmäuſe *parus cæruleus, montanus* 1657, a
mehlſieb *farinarium cribrum* 856, a. *pollinare cribrum* 1760, d
mehltau ſ. meeltau.
mehlwürme *blatta* 318, b
mehr *plus; plures* 1463, b. *magis* 1324, a. *impenſius* 1686, c. *amplius* 116, a. *ultra* 2537, a. etwas mehr *pluſculus, um* 1463, c. der mehrere theil *plerique* 1749, c. mehr oder weniger *plus minus* 1463, b. mehr als zu viel *nimio plus; plus ſatis* 1463, b. 1513, c. mehr denn es billich *prater æquum & bonum* 1799, d. mehr auff ſich haben *plus habere in receſſu* 457, a. mehr böſe thaten begehen *maleficia aliis nefariis cumulare atque augere* 264, b
mehren *alere* 98, c. *intendere* 2306, d. ſ. vermehren.
mehrentheils *magna ex parte* 1326, b
mehrer des reichs *auguſtus* 267, c
mehrerin *auctrix* 256, b
mehrmahl *pluries; compluries* 1463, c
mehrte *mitra, um* 2355, b
mehrung *augmentum* 265, a
meiden *fugere* 967, c. *vitare* 2528, d. zanck meiden *contentiones declinare* 552, a. ſ. vermeiden.
meile *milliare; milliarium* 1406, c. *lapis* 1213, a. *leuca &c.* 1242, d. perſiſche meile *paraſanga* 1638, c
meiler ſ. milder.
mein *meus* 1401, a. die meinen/ meinigen *mei* c
meinen *putare* 1859, d. *cenſere* 466, a. *arbitrari* 190, c. *opinari* 1587, c. *autumare* 282, c. *reri* 1925, c. *opinione duci* 1588, a. *augurari opinione* 266, b. es gut mit einem meinen *optime cui conſultum velle* 592, d
meinetwegen / meinethalben *per me licet* 1690, d. *verbis meis* 2460, a. *meo nomine* 1524, c
meineyd *perfidia* 894, d. *punica fides* 1758, b
meineydig *perfidus, è* 894, a. *perjurus* 1183, c
meinung *ſententia* 2096, a. *ſenſus* 2068, a. *ſenſa* c. *arbitrium* 190, b. *judicium* 1172, d. *intentio* 2357, b. *auctoritas* 256, d. P. *pondera mentis* 1765, c. meinung faſſen *opinionem imbibere animo* 312, d. der viel meinungen hat *opinioſus* 1588, b. ſeine meinung ſagen *animum ſuum oſtendere* 148, a. der ſeine m. ſagt *exiſtimator* 54, b. meiner m. nach *ut mea fert opinio* 1588, a. ich bin deiner meinung *accedo tuæ ſententiæ* 453, b. der gleicher m. iſt *adſtipulator* 2214, b. widriger/ ungleicher m. ſeyn *diſſentire* 2070, a. *à conſilio cujus diſcrepare* 628, a. die m. geht dahin *ſententia eo inclinat* 552, c. ſeiner m. nicht gewiß ſeyn *dubitatione æſtuare, fluctuari* 55, a. was iſt hiervon eure mein. *quid animi veſtri eſt ſuper hac re?* 148, a
meiſe *parus* 1657, a. *egithalus* 36, b
meiſner *Hermunduri* 1074, b
meiſel *ſcalper; ſcalprum* 2012, b. *calum* 357, d. *caſtrum* 362, b. 488, b
meiſten *plurimi* 1463, c. *plerique* 1749, c
meiſtens *maxime* 1324, d. *potiſſimum* 1787, d
meiſtentheils *magna ex parte &c.* 1651, c. 1326, b
meiſter *magiſter* 1324, c. *artifex* 223, b. *moderator, trix* 1432, a. *fabricator* 833, c. meiſter ſeyn *magiſtrari* 1352, c
meiſterlich *artificioſe* 223, c. *affabre* 833, c
meiſtern *carpere* 423, d
meiſterſchafft *magiſterium* 1325, a. meiſterſch. antreten *tirocinium ponere & documentum dare* 2355, a
meiſterſtück *artificium* 223, b. *artificioſum opus*, c
meiſterwurtz *magudaris* 1328, d. *ſpondylium* 2193, c. *laſer, &c.* 1219, a
melancholiſch *melancholicus* 137, b. *triſtis* 2385, c. melanchol. ſchwer geblüte *atra bilis* 313, d
melcken *mulgere* 1460, b. P. *preſſare uberi palmis* 1808, a. auff etwas melcken *immulgere* 1460, c
melckfaß *mulctra* 1460, b. *mulctrale*, c
melckſchafe *oves lactaria* 1197, a
melden *commemorare* 1376, d. *prædicare* 702, c. ſich melden *edere ſuum nomen* 1524, c. etwas melden *facere rei mentionem; in mentionem rei incidere* 1380, c
melden (*herba*) *atriplex* 250, c
meldung *mentio* 1380, c. *commemoratio* 1377, a
meliße *meliphyllon* 1371, a. *meliſſa* 1372, b
melitzenkraut *apiaſtrum* 169, d
melon *melo* 1373, a. *melopepones* 1650, c
melodey *melodia* 1373, b. *modus* 1429, c. *numeri* 1545, c. gleiche melodey *ſymphonia* 2272, c. melodey geben *modulari* 1430, c
memme *vir ſiculnus* 892, a. *mulier* 1461, b
memorial *commonitorium* 1442, d. *liber; libellus memorialis* 1376, b. 1152, b
menge *copia* 600, a. *multitudo* 1464, b. *abundantia* 2543, d. *ubertas* 2427, c. *magnus numerus* 1545, a. *frequentia* 955, c. *crebritas* 623, b. *cohors* 562, d. *maxima vis* 2523, c. P. *nimbus* 1512, d. *nubes* 1540, a. allzugroſſe menge *nimietas* 1514, a. die gantze menge *univerſitas* 2551, b. menge der geſchäffte *occupationum concurſus* 660, c. menge weiber *ingens mulierum agmen* 67, b
mengelwurtz *hippolapathum* 1086, a
mengen *miſcere* 1415, c. das hunderte ins tauſende mengen *omnia turbare & miſcere; miſcere mare cælo &c.* 1415, c. *ſacra profanis confundere, miſcere* 975, a. ſich in fremde händel mengen *immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti* 1416, b. *in alieno choro pedem ponere* 504, c. *falcem in alienam meſſem immittere* 852, a
mennig/ menning *ſandaracha* 1993, d. *ſandaracchinus color; ſandix* 1794, a. *minium* 1411, b. anſtrich von mennig *minaria expolitio* b
menniggrube *minaria* 1411, c
menſch *homo* 1091, d. *creatura* 625, c. *corpus* 613, a. *quisquam* 1892, d. P. *terricola; terrigena* 2326, d. die menſchen *mortales* 1452, c. *mortalitas* d. der erſte menſch *protoplaſtus* 1744, a. was biſt du für ein menſch? *queſo, quid tu homuncio?* 1093, a. böſe menſchen P. *fœcunda culpæ ſecula* 2047, b. ein feiner menſch *carum caput* 412, d. Gott iſt menſch worden P. *venit ad occiduas carnaliter editus oras humana ſub lege Deus* 482, a
menſchendieb *plagiarius* 1741, a
menſchenfeind *miſanthropos* 1415, c
menſchenfreſſer *anthropophagus* 160, a
menſchenkoth/ menſchenmiſt *merda* 1387, c. *excrementum hominis* 484, b
menſchenmörder *homicida* 1093, c
menſchenraub *plagium* 1740, d
menſchgen *homuncio; homunculus; homulus ex argilla & luto fictus* 193, b
menſchheit *humanitas* 1094, c
menſchlich *humanus, a, um* 1093, c. menſchlicher weiſe *humanitus* 1094, d. menſchl. geſchlechte *genus humanum proximumque divino genus* 306, d
menſchwerdung *incarnatio* 422, c
menſur/ nach der menſur *numeroſe* 1546, a. ſ. maß.
mercken *notare* 1533, c. *obſervare* 2090, b. *ſentire* 2067, d. *perſentiſcere* 2070, b. *præſentiſcere* 2070, c. *ſubſentiſcere* c. *intelligere* 1234, c. *odorari* 1568, a. *accipere* 402, b. *ſubolere; olfacere* 1576, c. *noſcitare* 1530, b. *cognoſcere* d. *advertere* 2473, a. *videri* 2499, a. *memoriæ complecti* 1375, c. *infigere animo* 897, b. *fixum in animo tenere* 896, d. mercken vorher *præſagire* 1976, a. ſich mercken laſſen *elucere* 1310, c. *per ſe ferre* 1791, b. ſich nichts mercken laſſen *diſſimulare* 2117, d. der ſich nichts mercken läſt *tectus* 2293, b
mercklich *notabilis, ter* 1533, d. *inſignis, ter* 2105, c. *conſpectus* 2173, b. *apprime* 1813, c. ſ. denckwürdig.
merckmahl *nota* 1533, d. *character* 493, b. *typus* 2410, b. *veſtigium* 2484, c. *virga cenſoria* 2520, b
mergel *marga* 1350, d. *aphronitrum* 1519, a
mertz *martius* 1353, b.
mertzblume *hyacinthus* 1108, c.
mertzſchafe *oves rejicula* 2121, a
meſſen *metiri* 1399, b. *metiri* 1396, d. *menſurare* 1397, c. *grumare* 1041, b
meſſer *culter* 646, d. *machæra* 1318, c. das meſſer ſtehet ihm an der kehle *inter ſacrum & faxum poſitus*

positus cruciatur 2009, d. messer / der da mißt *1397, a. metator 1399, c*
messerlein *cultellus 647, a*
messerschmid *cultrarius 647, a. macharopœus 1318, d*
messerschneide *acumen cultri 23, b*
messerspitze *mucro 1458, d*
meßgewand *lana; chlana; amictus auguralis 1206, a. vestis sacrificа 1974, c*
meßing *orichalcum 1600, a. aurichalcum &c. 371, b*
meßkunst *geodæsia; geometria 1004, d*
meßpfaffe *sacrificus; sacrificulus; sacrificator 1974, c*
meßruthe / meßstab / meßstange *decempeda 683, b. 1704, c. pertica 1699, b. radius 1907, d. arbipendium 228, c*
metall *metallum 1395, c*
metallin *metallicus 1396, a*
meth s. meet.
methridat *alexipharmacum 92, b. mithridaticum 1419, b*
metrait *parthenium 1654, b*
metze / junge metze *junix; philocomasium 1180, c*
metzelung *laniatus; laniatio 1212, a*
metzger *lanius, o 1211, d. macellarius 1317, d.* s. fleischer.
meuchelmörder *sicarius 2099, b.* erkauffte meuchelmörder *assassini 237, b*
meusedorn *chamæmyrsine 492, b*
meutenieren *secessionem facere 457, b*
meuterey *factio 841, b.* s. zusammenrottirung.
meyerhoff *villa 2507, c.*
meyerkraut *gallium 992, a*
mieth-contract *pactio cœnacularii 519, c.*
miethe *inquilinatus 1152, b. cœnaculum meritorium 559, b.* zur miethe seyn *domum habere conductitiam 754, a*
miethen *conducere 753, d. mercede conducere 1386, c*
miethgeld *locarium 1280, c*
miethkutsche *rheda meritoria &c. 1390, a*
miethling *mercenarius 1386, d*
miethmann *conductor 753, d. inquilinus 1152, a. manceps 1334, a*
miethung *conductio 753, d*
milch *lac 1196, c.* die erste milch *colostrum 571, a.* von milch *lacteus 1197, a.* milch haben *lactere b.* das milch giebt *lactarius 1197, a.* zu milch werden *lactescere b.* der einerley milch gesogen *collactaneus c*
milchasch *sinus lactis 2123, b. camella 378, c. caseathus 365, c*
milchdich *papilio 1633, b*
milchhaar *lanugo 1210, d. pubes 1839, d*
milchmaul *galactopota 989, b*
milchspeise *lacticinium 1197, b*
milchstrasse *via lactea 1197, a. 2492, b*
milde / mildiglich *largus, e 1216, d. beneficus 326, d. benignus 327, c. hospitalis, ter 1105, d. mitis 1419, c. clemens 546, a.* milde seyn aus eines andern beutel *largiri ex alieno 1216, c.* s. freygebig. milder wein *lenebinum 1237, b.* mildiglich geben *ambabus manibus largiri 112, a*
milder *fornax carbonaria 416, c*
milderung *temperamentum; temperatura 2299, d. mitigatio 1420, a.* s. linderung.
mildigkeit *largitas; largitio 1216, d. munificentia 1471, a.* s. gutthätigkeit.
miltz *splen 2189, b. lien 1259, c*
miltzkraut *asplenum 2189, c*
miltzsüchtig *splenicus; spleneticus 2189, b. lienosus; lienicus 1259, c*
mindern *minuere 1412, a. frangere 948, d*
minderung *minutio 1412, b*
mine (unter der erden) *suffossio 929, d. cuniculus 651, c.* ernste m. des gesichts *grande supercilium 519, a*
miniren *suffodere 929, c. cuniculos agere 651, c*
minirer *cuniculariius 651, d*
mischen *miscere 1415, c. temperare 2298, d.* s. mengen.
mischmasch *miscellanea 1415, c. cinnus 524, c. farrago 855, d.* s. vermischung.
mispel / mistel *mespilum 1395, a. viscum 2524, a*
mispelbaum *mespilus 1395, a*
mißbrauch *abusus; abusio 2585, d*
mißbrauchen *abuti 2585, c*
mißcredit *fides subleſta 2243, b*
mißdeutig *æquivocus 44, a. ambiguus 111, d*
mißfallen *displicere 1739, b*
mißgeburt *monstrum 1446, b. partus monstruosus d. 1643, a. partus prodigiosus 1823, c. abortus 1801, c*
mißgönnen *invidere 2500, b. livere 1278, a*
mißgunst *invidia 2500, c. livor 1278, b. obtrectatio; obtrectatus 2373, d.* s. neid; s. ungunst.
mißgünstig *invidus 2501, a. malevolus 2557, a. lividus 1278, c. malignus 1333, c. suffusus malevolentia 977, c.* mißg. werden *livescere 1278, b.* s. neidisch; s. ungünstig.
mißhandlung *noxa; noxia 1539, b. culpa 648, b.* s. verbrechen; s. sünde.
mißhellig s. uneins.
mißhelligkeit *dissensio; dissensus 2070, b.* s. uneinigkeit.
mißio s. schreiben.
mißlich *ambiguus 111, d. fragilis 949, b.* mißlicher zustand *inclinatus status 552, d.* s. zweifelhafftig; s. gefährlich.
mißtrauen *diffidere 896, a.* das mißtrauen *diffidentia a*
mißtraulich *diffidens; ter; diffisus 896, a*
mist *fimus, um 899, c. stercus 2206, a. sordes 2156, d. excrementum 484, b. spurcities 2196, c. purgamentum 1855, c.* mist von menschen *merda 1387, c.* voll mist *stercorosus 2206, a*
mistfincke *sterquilinium 2206, b*
mistgabel *trident 692, c*
misthauff / mistgrube *fimetum 899, c. sterquilinium 2206, b*
mistlache / mistpfütze *volutabrum 2558, b*
mistlettern / mistflechten *crates stercoraria 2206, a*
mistmelden *atriplex silvestris 250, c*
mit *cum 647, b.* mit mir *mecum 1362, c.* mit fleiß *de industria 679, b.* mit list *per insidias 1690, d.* mit dem bescheid *sub ea conditione 2242, a.* mit eines nutz *ex re cujus 823, d.* mit der zeit *olim 1577, a*
mitanhängen *subnectere quid superioribus 1501, c*
mitbegraben *consepultus 2071, b*
mitbeschweren *coonerare 1582, b*
mitbringen *afferre 877, b. apportare 1780, d. importare 1781, b*
mitbuhler *æmulus 39, c. rivalis 1943, c. corrivalis d*
mitbuhler kranckheit *rivalitas 1943, d*
mitbürge *consponsor 2192, a. confidejussor 893, c*
mitbürger *civis 532, b. municeps 1470, c. homo municipalis d*
miteinander *una; uniter 2549, c. communiter 581, b. conjunctè; conjunctim 1179, c. inter se 1156, c.* s. zusammen.
miteinander handeln *agere inter se 70, a*
miteinander essen und trincken *convivere 2533, b*
miteinander streiten *compugnare 1846, d. repugnare inter se 1847, c.* sie streiten mit einander *certatio est inter eos 485, d*
miteinander zischeln *consusurrare 2276, b*
miteinbringen *intermiscere 1416, b. interserere 2085, d*
miteinmengen *subserere 2086, b*
miteinstimmen *intercinere 391, d*
miterbe *cohæres 1056, c*
miteydam *congener 1000, b*
mitfreuen sich *adgaudere; congaudere 995, c*
mitgeben allerley *dotare quem & instruere d*
mitgenoß *particeps 1652, d. consors 2163, a. socius 2133, b*
mitgesell *commilito 1404, a. coæqualis 45, d*
mithridat s. methridat.
mitknecht *conservus 2088, d*
mitknechtschafft *conservitium 2089, a*
mitleiden *misericordia 1417, d. sympathia 2272, c.* mitleiden haben *misereri 1417, c. commisereſcere d. miserari 1418, c. conlugere 1298, c. capi misericordia 399, b. condolere; condolescere; indolescere malis alterius 737, d.* mitleidig *misericors 1417, d. miserans 1418, c*
mitnichten *minime 1656, b. neutiquam 1508, c. nequaquam 1894, b. haudquaquam 1063, c*
mitscherzen *colludere 1295, d*
mitschüler *amicus societate studiorum carus; conflorens &c. 921, d. ejusdem musæ 1474, b.* s. schulgesell.
mitseufftzen *adgemere; congemere; congemiscere 999, c*
mitspielen *colludere 1295, d*
mitsterben *commori 1452, a*
mittag *meridies 1392, c. medium diei 1367, b. ardentissimæ diei hora 200, d. diei fervidissimum tempus 886, d.* gegen mittag *P. cardo medius 418, c.* umb mittage *inclinato in postmeridianum tempus die 552, c.* am heissen mittage *P. cum procul insanâ trahunt Phæthonta quadrigâ sabitque dies 710, a*
mittägig *meridianus 1392, c. meridialis d.* mittägig / mittagwerts *australis; austrinus 279, d*
mittagsmahl *prandium 1802, a.* mittagsm. halten *prandere; pransitare a*
mittagsruhe *meridiatio 1393, a.* mittagsr. halten *meridiari, e 1392, d*
mittel *remedium 1365, b. medium 1367, d. subsidia 2058, d.* geringe mittel *res angusta 1930, c.* durch mittel und wege *aliquo pacto 96, b.* alle mittel und wege suchen *omnem movere lapidem 1213, a.* da sie sich ins mittel geschlagen *intercursu eorum 662, a.* s. vermögen.
mitteldarm *mesentherium 1394, c*
mittelding *indifferens 879, c. adiaphoron 700, a*
mittelfinger *medius digitus &c. 713, a. herpus 2466, d*
mittelländisch *mediterraneus 1368, c*
mittelmäßig *modicus, e 1431, a. medius, e 1367, c. mediocris, ter 1368, a.* mittelmäßige mahlzeit *cœna frugi 962, c*
mittelmäßigkeit *mediocritas 1368, b. temperatio; temperamentum 2299, d*
mittelmeer *mare interfusum 976, d*
mittelplatz / mittelstheil *mediastinum 1368, d. mediastas a*
mittelpunct *cardo 418, b. centrum 472, d*
mittelstand *mediocritas 1368, b*
mittelstrasse ist die beste *medio tutissimus ibis 1368, a. mediocritas regula optima est, b.* mittelstr. treffen *temperamentum rei adhibere, in re sequi 2299, d*
mittelwinde *convolvulus 2559, a. helxine 1068, c*
mitten / mittlere *medius 1367, a. medianus; medioximus 1368, c.* mitten im lentz *vere adulto 1575, b.* mitten im sommer *52, d. P. æstibus mediis 54, c.* mitten in der stadt *in sinu orbis 2122, b.* mitten in der hochzeit *in ipsis nuptiis 1164, b.* mitten im zanck begriffen seyn *in mediis litium medullis versari 1369, b.* mitten durch die feinde setzen *per mediam hostium aciem irrumpere 1962, a. irruere 1963, d*
mitten entzwey reissen *interrumpere 1961, d*
mitten entzwey schneiden *mediare 1369, a*
mitten von einander theilen *interfecare 2046, a*
mitternacht *septentrio 2073, b. nox media, 1538, a. nox adulta 1575, b. nox probella 2435, c. nox intempesta 2303, b. P. noctis medies &c. 505, c*
mitternächtig *septentrionalis 2073, d. borealis; borealis 328, c. P. aquilonigena; aquilonalis &c. 186, b. arctous 198, d.* mitternächtische kälte *borea penetrabile frigus 328, b.* mittern. meer *mare atlanticum 249, c.* mittern. völcker *arcti 198, d.* mittern. wind *aparctias 167, d*
mitternachtwerts *P. arctoa cardine porta 418, c*
mittheilen *communicare 581, c. impertire, i 1654, a. elargiri 1217, b. dividere 724, b. fœnerare cui quid 933, a.* den armen mitth. *opes in usus inopum prodigere 77, c*
mittler *medius; mediator 1367, c. arbiter 189, c. interpres 1157, b. proxeneta 1836, b*
mittlerweil / mittlerzeit *interea 1156, c. interjecta temporis 1119, d*
mitunterstreuen *interserere 2086, a*
mitunterwachsen *succrescere 630, b*
mitvormund *concurator 657, a. confutor 2396, d*
mitwissen *conscientia 2024, a*
mitwürcken *cooperari 1585, a*
mixtur s. vermischung.
modell *exemplum; exemplar 826, a. typus 2410, b.* s. entwurff; s. muster.
modericht *putridus; putris 1862, b*
mögen *velle 2554, d.* ich möchte gern *perbelim 2555, c.* ich möchte gern essen *dentes pruriunt 1837, b.* ich möchte gern wissen *suspenso animo scire abeo 262, d*
möglich *possibilis 1789, d.* so viel möglich *quoad possum & mihi licet; quantum potest 1788, b. 1877, b*

mohn *papaver* 1632, *d.* gelber mohn *ceratitis* 479, *b*
mohr *æthiops* 58, *a. maurus* 1361, *d. ægyptius* 37, *b. sabæus* 1968, *c. staphylinus* 2199, *d. P. coloratus Indus; quem aurora suis rubra colorat equis* 570, *b*
möhre *staphylinus* 2199, *d. pastinaca agrestis* 1659, *a*
mohrenland *æthiopia* 58, *b*
möhrin *æthiopissa* 58, *b*
molch/moldwurm *salamandra* 1981, *a*
molcken *schistum* 2018, *c. serum* 2091, *d.* zu molcken werden *serescere d*
molckendieb *papilio* 1633, *b*
monarch *monarcha* 1441, *b*
monarchie *monarchia* 1441, *b*
monat *mensis* 1382, *c. annus lunaris* 152, *d. tempus menstruum* 153; *d.* der 5. (7) tag des monats *nona* 1528, *d.* der 13 (15) tag des mon. *Idus* 1129, *c.* fünff monat alt *quinquemestris* 1902, *a.* ehe 2. monat verflossen *P. ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem* 314, *d.* auff 2. monat *bimestris* 1382, *d*
monatfrist *menstruum spatium* 1383, *a*
monatlich *menstruus* 1383, *a. menstrualis b. mensurnus c. quot mensibus* 1905, *a*
monatsold *stipendium menstruum* 1212, *d. epimenium* 802, *c*
mönch s. münch.
mond *luna* 1300, *b. mensis* 1379, *c. P. noctiluca* 1538, *d. P. phœbe* 1721, *a.* da kein mond am himmel ist *illunis; interlunis* 1301, *a*
mondfinsternis *eclipsis lunæ; luna deliquium* 770, *b. defectus lunæ* 844, *c. P. labores lunæ* 1300, *b*
mondzeit *annus lunaris* 1300, *d*
monfisch *orthragoriscus* 1608, *b. aurata fluviatilis* 271, *a*
monkraut *chenomychon* 498, *d*
monsucht *P. lunæ cursum comitata insania mentis* 1300, *d*
monsüchtig *lunaticus* 1300, *d. bacchus* 287, *b*
mooß *muscus* 1476, *a. bryon* 337, *b.* m. abschaben *emuscare a*
moosig/ mit mooß bewachsen *muscosus; musco circumlitus &c.* 1476, *b*
morcheln / morchen *boletus* 320, *a. tuber* 2394, *b. fungus* 980, *c*
mord *occisio* 356, *b. homicidium* 193, *c. interfectio* 846, *b. trucidatio* 2393, *a. nex* 1499, *c. cædes* 353, *c.* mord begehen *cædem committere, facere, c. inquinare se parricidio* 1663, *c*
mordbrenner *incensor; incendiarius* 386, *b*
mörder *homicida* 1093, *b. parricida* 1663, *b. interfector, trix* 846, *b. sicarius* 2099, *b. trucidator* 2393, *a. interemtor* 781, *a. peremptor; peremtrix a.* s. todtschläger.
mördergrube *gehenna* 996, *c*
mörderisch *trux* 2392, *c. truculentus, ter, d. latrocinis ebrius* 767, *d. parricidalis* 1663, *b*
morellen *mala armeniaca* 218, *c*
morgen *cras* 621, *a. die crastini* 711, *b. P. cum primum crastina orto puniceis invecta rotis aurora rubebit* 1758, *c.* gegen morgen *P. eous cardo* 418, *c.* biß auf m. anstehen lassen *in crastinum differre* 621, *a*
morgenbrod *jentaculum* 1130, *c. acratismus* 19, *d*
morgender tag *crastinus dies* 621, *a.* s. morgen.
morgends *mane* 1338, *b. P. cum jam rubescit stellis aurora fugatis* 273, *d. cum coruscis flatibus aurora cælum sparserit* 273, *c.* s. früh.
morgengabe *dos* 747, *c*
morgengruß bringen / guten morgen bieten *matutinum ave portare* 262, *b*
morgenländer *P. gentes eoæ* 796, *c. eoi, quos aurora suis rubra colorat equis* 570, *a*
morgenröthe *aurora* 273, *c. matuta* 1361, *c. leucothea* 1243, *c. P. eos* 796, *c*
morgenstern *lucifer* 1309, *c. phosphorus* 1722, *a. jubar* 1170, *a. venus* 2455, *b. stella diurna, lucifer* 2204, *d. P. eous* 796, *c*
moßgriel *rupex* 1964, *c*
moßkolbe *typha* 2410, *a*
mosochs *ardea palustris* 200, *a*
most *mustum* 1476, *d.* ungepreßter most *protopum vinum* 1836, *a*
mostkrug *urceus mustarius* 1476, *a*
motte *tinea* 2351, *c. teredo* 2311, *a*
mücke *culex* 645, *c. allucita* 105, *a.* mücken *centrines* 472, *d. ciniphes* 523, *b*
mucken/ mucksen *mutire* 1477, *b. hiscere &c.* 1084, *b.* er darff nicht mucken *ne my quidem facere audet* 1480, *c*
müde *lassus* 1219, *b. fessus; defessus* 888, *a.* sehr müde *cui lassitudo medullam perbibit* 313, *a.* müde arme *P. fluidi lacerti* 923, *d.* müde machen *fatigare* 863, *d. defatigare* 864, *a. lassare* 1219, *b. delassare d. obtundere* 2401, *b. ad langorem dare* 1211, *d.* vorher müde machen *prælassare* 1219, *b.* müde werden *lassescere* 1219, *b. elassescere, c. fatiscere; defetisci* 864, *b. defatigari* 864, *c. obsaturari* 2007, *a.* des schreibens müde werden *retundere mucronem styli* 2401, *d.* man wird müde *vires effluunt lassitudine* 926, *b.* man wird seiner müde *nos satietas ejus capit &c.* 2005, *c.* von der reise müde seyn *languere via* 1211, *b.* der sich müde gegangen *defessus ambulando* 113, *b. quem deambulatio ad langorem dedit* 114, *b*
müder *capitium, pectorale* 415, *a*
müdigkeit *lassitudo*, 1219, *b*
muff *manica* 1341, *a*
muffelthier *musimon* 1476, *b*
mühe *labor* 1194, *c. molestia* 1436, *b. opera* 1582, *d. arumna* 47, *d. nisus; nixus* 1517, *d. contentio* 2305, *d.* mit mühe *difficulter* 838, *d.* ohne mühe *citra pulverem* 1851, *c. impulverea, ut dici solet, victoria* 1852, *b. aconito* 18, *d.* ohne alle mühe *citra pulveris jactum aconito d. nullo negotio* 2536, *b.* ohne müh und arbeit *citra arationem; citra sementem* 220, *b.* mühe machen *negotium facessere, comparare* 1614, *c.* mühe haben/ keine mühe sparen *laborare* 1195, *b. omnem movere lapidem* 1213, *a.* s. bemühen. mühe umsonst haben *oleum & operam perdere* 1573, *d.* der mühe werth *opera pretium* 1810, *a.* 1583, *c.* es kostet viel mühe *olet lucernam* 1574, *c.* so grosse mühe kostete es *tanta molu erat* 1435, *d*
mühle *mola* 1434, *b. molendinum* 1435, *a. molina b. moletrina* 1435, *b. pistrinum* 1732, *b.* die mühle treiben *molam versare* 1434, *c*
mühleisen *ferrea subscus* 2244, *b*
mühlesel *asinus molarius* 1435, *a. jumentum pistrinense* 1732, *b*
mühlherr *molendinarius* 1435, *a*
mühlstein *lapis molaris* 1435, *a*
muhme *amita* 118, *d. matertera* 1357; *d. consobrina* 2131, *d*
mühsam / mühseelig *laboriosus, è* 1194, *d. negotiosus* 1614, *a. operosus, è* 1583, *d. difficilis* 838, *b. arumnosus, è* 48, *a. miser, è*, 1417, *a.* mühsames leben *alluosa vita* 72, *d.* mühsam seyn *ungues arrodere* 2547, *b*
mühsamkeit / mühseligkeit *operositas* 1584, *a. difficultas* 838, *c. laboriositas* 1195, *a*
mulde *alveus* 106, *a. capisterium* 410, *a. cymbium* 670, *a*
müller *molitor* 1435, *a. pollintor* 1760, *a*
müllerarbeit haben *molu operam dare* 1434, *d*
müllerwerck *molitura* 1435, *a*
mummel *acco; manducus &c.* 10, *c*
mummeln *mussare; mussitare* 1477, *b*
müßig *lentus, è*, 1239, *b*
münch *monachus* 1441, *a. cellulanus* 462, *d. cœnobita* 560, *a.* (ein pferd) *tantherius* 394, *c*
münchlein (*abis*) *atricapilla* 256, *c*
münchskloster *andronitis* 141, *a.* s. kloster.
münchskutte *cilicium* 513, *b*
münch stechen *manum in ciconiam incurvare* 512, *b*
mund *os* 1608, *c.* an mund bringen *poculo labra admovere* 1196, *a*
mundbissen / mundvoll *buccella* 338, *c. bolus* 310, *c. offa; offula* 1570, *c*
mundboth *apostolus* 177, *a*
mündерjährigkeit *anni pubertatis* 1839, *d*
mundholtz *ligustrum* 1262, *b*
mündig *puber* 1839, *d.* mündig werden *in suam tutelam pervenire* 2396, *d. sua tutela effici* 2397, *a*
mundleim *ichthyocolla* 1126, *d*
mündlein *labellum* 1192, *b. osculum* 1609, *c. osculum d*
mündliche unterredung *præsens sermo* 1797, *a.* mündlich mit einander reden *coram de re inter se conferre* 606, *d*
mundschencke *pincerna* 1729, *c. pocillator* 1756, *a*
münster *mediolanum; monasterium* 1366, *a*
munter *liberalis, ter*, 1249, *d. alacris* 82, *d. impiger, grè* 1725, *c. expergitus* 828, *c. vigil* 2504, *c. vegetus* 2431, *c. incitatus* 516, *a.* munter machen *P. fatigare* 863, *d.* s. auffmuntern. munter werden *vigescere* 2504, *b. expergisci* 828, *c. evigilare* 2505, *d. socordiam rejicere, expectore amovere*, 606, *b.* munter aussehen *luculentam proferre faciem* 836, *d. demere supercilio nubem* 689, *b.* allzumunter seyn *frenis indigere*, 376, *d*
munterkeit *animi incitatio atque alacritas* 83, *d*
müntze (krausemüntze) *menta &c.* 1383, *c. bedyosmus* 1065, *d*
müntze *moneta* 1443, *a. numisma* 1548, *b.* güldene müntze *aureus nummus* 1574, *d.* kleine müntze *stips* 2212, *b.* falsche müntze *moneta adulterina* 31, *a.* müntze darauff zwey rosse stehen *argentum bigatum* 313, *c*
müntzen *cudere argentum* 644, *b*
müntzer / müntzmeister *moneta præpositus* 1443, *b monetarius; officinator monetæ, c. flaturarius* 918, *b.* ein falscher müntzer *moneta adulterator* 31, *a*
müntzprobirer *argyrognomon* 210, *d*
müntzwesen *res nummaria* 1548, *a*
mürbe *mitis* 1419, *c. fietus* 2504, *a.* mürbe machen *exedere* 771, *c. multis variisque casibus exercere* 193, *d*
murmeln *susurrare* 2270, *a mussitare* 1477, *b*
das murmeln *susurratio* 2270, *b. murmur* 1472, *a. murmuratio a. admurmuratio b.* das m. der leute *auditio; auditiuncula* 261, *a*
murmelthier *mus alpinus* 1473, *b*
murren *murmurare* 1472, *a. fremere* 953, *b.* heimlich murren *submurmurare* 1472, *c*
murrender *fremebundus* 953, *c. murmurator* 1472, *a. murmurabundus a*
mürrisch *morosus, è, &c.* 1454, *c.* mürrische leute *acerbi; tristes etc.* 12, *d. rugosa fronte* 960, *c.*
muscate *nux myristica* 1554, *b.* was soll der kuh musc. *nihil cum amaracino sui &c.* 108, *b*
muscateller birn *pira superba* 1734, *c*
muscateller traube *uva apiana* 2586, *a*
muschel *concha* 583, *d. conchula; conchylium* 584, *a. cochleæ calix* 368, *d. mytilus &c.* 1482, *a. pellines* 1672, *c. chama* 491, *c*
muschelfänger *conchyta* 584, *b*
musen *musa* 1474, *a. camena* 378, *d. pierides* 1725, *b. pegasides* 1676, *a. libethrides* 1254, *a. heliconiades* 1066, *d. aonides* 367, *c. castalidum decus sororum* 430, *a. docta fontigena* 1014, *c. pimpleides* 1729, *b*
music *symphonia* 2272, *c. sonus musicus* 1475, *b. ars citharœdica* 531, *b. modulatissimus tibiarum aut fidium cantus* 1430, *d.* music lernen *discere fidibus* 896, *b.* music treiben *tractare artem musicam* 1475, *b.* music verstehen *scire fidibus* 896, *b.* der die music nicht verstehet *amusus; imperitus musicæ* 128, *b*
musicalisch *fidicinus* 896, *d*
musicant *musicus* 1475, *d. fidicen*, eine 896, *c*
musicanten stelle *odeum* 1566, *d*
musiciren *canere fidibus; fides adhibere* 896, *d. chordas impellere, pulsare* 503, *d. P. sonantia fila movere* 899, *a. P. strepitum fidis intendere* 896, *b.* es wird zuvor musiciret *fides præcinunt* 391, *d.* auf blossen instrumenten mus. *assare* 239, *b*
musquete *bombarda* 321, *a*
musquetirer *pedes* 1702, *a*
muß (brey) *puls* 1850, *c. pulmentum d*
muß ist ein herbes Kraut *ultimum ac maximum telum necessitas* 1498, *c.* 2296, *a*

muße

müſſe *otium 1613, c. vacatio 2413, b.* müſſe haben *vacare 2413, a. vacui temporis quid habere 2414, a. tantum eſt ab re tua otii tibi 2, c*

müſſen *oportere 1590, c. debere 679, d. neceſſe habere 1498, b. cogi 74, d. non poſſe quin 1788, a.* es muß ein ende nehmen *neceſſe eſt interire a*

müßig *otioſus, o 1613, d. vacuus 2413, d. vacivus 2414, a. iners 223, c. deſidioſus 693, c. reſes 2057, d.* müßige tage *feriati dies 874, d.* müßig ſeyn *otiari; in otio eſſe 1614, c. vacare 2413, a. habere dies vacuos &c. languere 1211, b. ceſſare 458, c. ſedere 2052, b. nihil agere 69, a. vitam ſilentio tranſire 2110, b. manibus compreſſis ſedere 1808, a.* müßig ſitzen *deſidere 2055, a*

müßiggang *otium 1613, c. inertia 224, a. ceſſatio 459, a*

müßiggänger *circumforaneus 947, a. maleferiatus 874, d. canalicola 381, c. vivum ſepulchrum 2071, b. ſubbaſilicanus 300, d*

müßlein *pulticula 1850, d*

muſter *exemplum; exemplar 826, a. idea 1127, d. ſpecimen 2170, c. forma &c. 936, d. formula 937, b. canon 393, a. archetypus 196, d. monogramma 1029, d. inſtar 1152, d.* das erſte muſter *prototypus 1836, a.* neue muſter *P. nova nomina cultus 566, b.* eines muſters ſeyn *ex eadem officina exire 1572, c*

muſtern / muſterung halten *luſtrare exercitum 1306, a. exercere 194, a. recenſere exercitum 471, a. recenſum populi agere a. recognoſcere 1532, c. delectum habere 1049, d. arma reſpicere 217, a. diribere 718, d*

muſterplatz *diribitorium 718, d*

muſterung *armiluſtrium 217, a. delectus 1233, c. luſtratio exercitus 1306, b. recenſus 471, a*

muth / beherzter muth *audacia 259, b.* guter muth *euthymia 823, b.* muth machen *animare 150, d. animum erigere 1919, a. animum addere, reddere, facere 149, b. 730, b. confirmare quem 908, a. P. animos cujus tollere 149, c. addere cui cornua 610, d.* wie iſt ihm zu muthe? *quo animo affectus eſt? 842, b.* muth haben *animo magno fortique eſſe 149, b.* gutes muths ſeyn *eſſe animo infracto 950, a.* im unglück guten muth haben *in re mala bono animo uti 149, c.* muth faſſen / muthig werden *erigere ſe 1919, a. animum ſumere 149, c. commaſculare animum 1358, b. animo ſuo obſequi 2078, b.* muth ſincken laſſen *concidere animis; animum abjicere 149, b.* muth / müthlein kühlen *animum explere 149, a. animo ſuo morem gerere 1454, a*

muthig *animoſus 149, d. ferox 885, a. alacer 82, d.* muthig machen ſ. muth machen.

muthigkeit *animoſitas 150, a*

muthmaſſen *conjicere 1117, d. opinari 1587, c. conjectura augurari &c. 1118, a. 266, b. conjecturare; conjectare b. colligere 1232, c. capere conjecturam 399, b. conjecturam facere 839, a. trahere ſuſpiciones ex qua re 2369, d.* ich muthmaſſe *venit mihi in ſuſpicionem 2445, b.* der da muthmaſſet *opinator 1588, a. collector 1232, d.* das im muthmaſſen beſtehet *conjecturalis 1118, a*

muthmaſſung *conjectio 1117, d. conjectura 1118, a. conjectatio b*

muthwille *petulantia 1712, a. protervitas 1835, b. laſcivia 1218, c. ferocia 885, a. libido 1253, c.* muthwillen mit gewalt ſteurn *coërcere manibus procacitatem cujus 193, c*

muthwillig *petulans, ter 1711, d. petulcus 1712, b. protervus, a 1833, b. procax, cior 1821, c. ferox 885, a. ferociter b. laſcivus, a 1218, c. laſcivibundus 1219, a. libidinoſus, a 1253, c.* muthw. ſeyn *laſcivire 1218, d*

mutter *mater 1356, d. parens 1640, d. procreatrix 1215, d. genitrix 1012, d. generatrix 1003, c. altrix 99, a. alumna b.* die erſte mutter *prototocos 1836, a.* deſſen mutter noch lebet *matrimus 1358, a*

mutterbruder *avunculus 283, a*

mütterchen / mütterlein *matercula 1357, a.* altes mütt. *anicula 166, d*

mutterkraut *parthenium 1654, b*

mutterleib *matrix 1358, a. alvus 2590, b.* ſ. bärmutter.

mütterlich *maternus 1357, b.*

muttermilch (erſte) *coloſtra, um 571, a*

muttermord *matricidium 1358, b*

muttermörder *matricida 1358, b*

mutterpferd *equa 808, a*

mutterſchweſter *matertera 1357, d*

mutterſprache *vernacula lingua 2464, b*

muttvogel *phalaris 1714, b*

mütze *mitra 1420, a. cucullus; cucullio 645, c.* ſpitze mütze *galerus 990, d*

mützlein *mitella 1420, b*

myrrhen *myrrha 1481, b.* von myrrhen *myrrheus; myrrhinus b*

myrrhenſafft *ſtacte 2198, c.*

N.

NAat *ſartura; ſarcimen 2000, c. ſutura 2261, b*

nabel *umbilicus 2539, a*

nabelkraut *cotyledon 619, c. umbilicus veneris 2539, b.*

nach *poſt 1783, c. juxta 1190, b. ſecundum 2050, a. ad 24, c. 25, b. pone 1766, a. verſus 2467, d.* nach gelegenheit *per occaſionem 1690, d.* nach gewohnheit *de more 679, b.* nach dem mittagsmahl *de prandio 678, d.* nach ſeiner meynung *ex ejus ſententia 824, a.* nach meinem ſinn *è meo animo 767, c.* nach der zeit *ex eo die 823, d. ab illo tempore 2, b.* der zeit nach *pro tempore &c. 1818, a.* deiner fürſichtigkeit nach *qua tua eſt prudentia 1890, b*

nachäffen *aliquo cacozelia genere peccare 346, b*

nachahmen *imitari 1137, c. amulari 38, c*

nachahmer *imitator 1137, d. amulator; amulus 39, b*

nachahmung *amulatio 39, a. imitatio 1137, c. P. priſci imitamina falli d*

nachbar *vicinus 2497, b. conſeſſor 2054, d. finitimus 904, b. confinis 905, a.* nachbar ſeyn *lateri adhærere 1055, b.* wenn des nachbars haus brennt / gilt es dir auch *res tua nunc agitur, paries quum proximus ardet 200, b*

nachbarlich *vicinalis 2497, b. finitimus 904, b*

nachbarſchafft *vicinia; vicinitas 2497, b. confinium 905, a*

nachdem *poſtquam 1784, b. cum 648, b. ubi 2429, d. quam 1873, c. ut 2578, b. prout 2580, a. quandoquidem 1876, b.* nachd. das verbrechen iſt *ex delicto 824, a*

nachdencken *attendere 2304, d. circumſpicere 2172, d. capere conjecturam 399, b. ſolo animo de quo cogitare 561, b. incumbere in cogitationem 642, d. acri judicio perpendere; mente perpenſare 1686, c. omnem curam cogitationemque in rem conferre 562, b. contemplari quid omni acie ingenii 17, d.* einer ſache nachd. *agere ſecum quid 68, d. deputare ſecum rationes 1861, a. cogitationes ſuas ad rem dirigere 1918, b.* ſ. nachſinnen.

nachdencklich *ingenioſus, e 1149, d. argutus, e 209, a. acutus, e 23, a.* nachd. reden *argutia 209, d*

nachdruck *pondus 1765, c. efficacia 845, b. vis 2523, a. concitatrix vis 514, d. emphaſis 783, b. impreſſio 1809, a. exemplar 826, a. epitaſis 805, c.* ohne nachdr. *jejunus, e 1130, a. frigidus, e 958, d. ſubfrigidus, e 959, b*

nachdrücken *adurgere 2571, d*

nachdrücklich *exquiſitus, e 1869, d. efficax, citer 845, b. gravis, ter 1037, d. nervoſus, e 1507, b.* nachdr. worte *aculei oratorii 22, a.* nachdr. reden *aſſerere orationi majeſtatem 1529, c. relinquere aculeos in animis audientium 22, b. auctoritate magna dicere 157, d*

nacheifern *zelare, i 2601, b*

nacheilen *perſequi 2079, a. ſectari 2075, d. maturare perſequi 1360, d*

nacheinander *junctim 1178, d. tractim 2370, b. ordine 1597, a.* nicht nachein. *interrupte 1962, a.* ſo viel tage nach einander *tot dies continuos 2314, d.* viel 100 jahr nachein. *continuis ſeculis 56, a*

nachen ſ. kahn.

nacherndte *ſpicilegium 2148, d*

nacheſſen *ſuperedere 773, b.* ſ. nachtiſch.

nachfolge / nachfolgung *imitatio 1137, c. imitamentum d. ſucceſſio in locum alterius 458, b*

nachfolgen *imitari 1137, c. conſequi 2077, a.* nachf. im amt *ſuccedere 457, d.* andern nachf. *inſiſtere veſtigiis alicujus 2127, d. æmulari 38, c.* einem von weiten nachf. *ſequi quem magno intervallo 2075, b*

nachfolger *imitator, trix 1137, d. æmulus; æmulator 39, b. ſectator 2075, d. conſectator, trix 2077, c.* nachf. im amt *ſucceſſor 458, b.* nachf. ſeyn *in cujus locum ſuffici 848, d*

nachforſchen *indagare 1142, b. perſcrutari 2039, b. rimari 1942, b. in rerum cognitione verſari 1531, a. inquirere; perquirere 1870, b, c.* ſ. forſchen.

nachforſcher *percontator 595, b. rimator 1942, b. veſtigator 2484, d. inveſtigator 2485, a. inquiſitor 1870, b. perquiſitor c. ſcrutator 2039, a*

nachforſchung *quæſtio 1858, a. inquiſitio 1870, b. ſcrutatio; ſcrutinium 2039, a. ſciſcitatio 2023, c*

nachfrage *percontatio 595, b*

nachfragen *ſciſcitari 2023, c. percontari 595, a. examinare 824, d. inquirere 1870, a. requirere c*

nachgeben *obſequi 2078, b. obſecundare 2050, a. indulgere 1144, c. laxare 1228, a relaxare b. cedere 452, b. permittere 1425, b. decedere de ſuo jure 454, c. concedere 454, a.* einem nichts nachg. *nulli ſecundum eſſe 2048, a*

nachgebung *obſequium 2078, d. ceſſio 452, d*

nachgeburt *ſecunda 2049, c.*

nachgehen der ſpur *indagare 1142, b*

nachgehends *inſequenti tempore 2078, a. poſtero tempore 1784, c.* ſ. hernach.

nachgelaſſen *luxus 1258, a*

nachgemacht *adulterinus; aſſimulatus 31, a*

nachgrübeln *inveſtigare 2485, a.* ſ. nachforſchen.

nachhängen dem betrübnis *indulgere dolori 1144, c*

nachhochzeit *repotia 1791, b*

nachjagen *ſectari 2075, d. perſequi 2079, a. agere quem 68, b. veſtigia cujus perſequi 2484, b*

nachkäuen *ſupermandere 1337, c*

nachkommen *poſtvenire 2450, c.* nachk. dem befehl *imperium exſequi 2077, d. diligenter præcepta curare 408, a.* ſeinem verſprechen nachkommen *promiſſo ac recepto ſuo ſatisfacere 408, c.* ſ. halten ſeine Zuſage.

nachkommen / nachkömling *ſoboles 2131, b. P. poſtgeniti 1013, b. poſteri 1784, d. poſteritas d. nepotes 1504, b. minores 1655, d.* auf die nachk. gelangen laſſen *prodere poſteris rem 732, d*

nachkommenſchafft *poſteritas 1784, d. progenies 1015, b*

nachlaſſen *concedere 454, a. remittere 1426, c ſubſidere 2103, a. deſiſtere 2127, c. indulgere 1144, c. ſeneſcere 2067, a. deſeneſcere a. laxare 1228, a. relaxare b. relangueſcere 1211, c.*

nachläſſig *ſocors 806, a. negligens, ter 1235, c. remiſſus, e 1426, d. frigidus, e 958, d. oſcitans, ter 1611, c.* nachl. ſeyn *eſſe animo omiſſo &c. 1425, b.* ſ. hinläſſig / ſ. unfleiſſig.

nachläſſigkeit *negligentia 1373, c*

nachlaſſung *venia 2444, a. remiſſio 1425, d*

nachlauffen *ſectari quem 2075, d. aſſectari 2076, d.* ſ. nachfolgen.

nachmachen *imitari 1137, c*

nachmahls eines handſchrifft *chirographum cujus imitari 1137, c*

nachmahls *poſterius 1785, a. deinde; dein 1142, d.* ſ. hernach.

nachmeyen *ſicilire 2101, c*

nachmittägig *poſtmeridianus; pomeridianus 1393, a*

nachpfeiffen *ſibilis quem conſectari 2097, c*

nachrede / falſche nachr. *calumnia 374, d.* böſe oder üble nachr. *vituperatio 2530, c. obtrectatio 1373, d infamia 853, a.* in böſer nachr. ſeyn / *male audire, 260, d*

nachreden übel *mordere clanculum 1449, b. detrectare 2373, a. obtrectare, d. criminari 632, a. allatrare 1222, c. conlatrare; de quo maledicere contumelioſeque dicere 598, a. male exiſtimare de quo 54, a. exiſtimatione ſua quem ladere 54, b.* nachr. in den rücken alles arge *lapidem ferre altera manu &c. 1213, a.* ſ. nachſagen.

nachricht *indicium 702, c.* nachr. haben *compertum habere 1644, c*

nachrichter ſ. ſcharffrichter.

nachſagen *effutire 987, a.* was übels nachſ. *vituperare,* nachgeſaget werden *effluere 926, b. in vulgus emanare 1342, d.* ſ. nachreden.

nachſchlagen einem *cui ſimilem eſſe 2113, c.* er ſchlägt dem vater nicht nach *haud canit paternas cantiones 389, b.* ſ. ſußſtapffen; ſ. nachfolgen.

nachſchlüſſel *clavis adulterina 31, a*

nachschreiben *exceptorie fungi officio 406, a.* der da nachschreibet *exceptor 406, a*
nachsehen *indulgere 1144, c. indulgentius quem habere, tractare 1145, c*
nachsehung *indulgentia 1145, a*
nachsetzen *postferre 882, a. postponere 1771, d. subserere 2086, b.* nachs. nachjagen *premere fugientium vestigia 1807, b. persequi 2079, a*
nachsingen *recinere; succinere 392,*
nachsinnen *reputare quid secum 1862, b. acutissime cogitare 23, a. curas intendere 2306, d. speculari 2179, b.* s. nachdencken. das nachsinnen *curiositas 655; c. meditatio 1366, c. crisis 632, d.* mit nachs. *meditate 1366, c.* das nachs. bedarff *res altioris indaginis 1142, c*
nachsinnung *reputatio 1862, b*
nachsprechen *effingere verba imitando 901, d*
nachspüren *investigare 2485, a. indagare 1142, b.* nachsp. dem wilde *vestigare feras 873, a*
nachspürer *vestigator 2484, d*
nächst *secundum 2050, a.* nächst bey an *proxime 1828, c. propter 1832, c.* nächst GOtt *juxta Deum, 1189, d.* nächst ihm *cum ab eo discesserim 455, a*
nächste *proximus 1826, a. secundus 2047, d. citimus 532, a*
nachstellet *insidias cui facere 2055, c. insidiari d. tendere insidias 2303, c. collocare cui insidias 1181, a. ponere insidias 1766, b. struere insidias cui 2233, d. moliri insidias 1437, a. captare quid 400, b. illecebrosis insidiis ambire 1207, b*
nachstellen *insidiator 2055, d. insidiatrix; indagator 1142, b. subsessor 2058, b*
nachstellung *captatio 400, c. insidiæ 2055, c*
nächstkünfftig *propediem 1828, a*
nachsuchen *vestigare 2484, d. perquirere 1870, c*
nachsuchung *investigatio 2485, a*
nacht *nox 1538, a. P. cum pictus aër ferbidis late ignibus cæli eboreas astricat ostendit 241, b.* die nacht hindurch *pernox 1539, a.* zwey nächte *binoctium;* drey nächte *trinoctium a.* bey nacht *noctu 1538, b.* bey angehender nacht *primus tenebris 2310, a.* gute nacht geben *salutem dicere 1988, a.* des nachts finden sich sorgen *P. sub noctem cura recursat 654, d.* s. nachts.
nachtdieb *fur nocturnus 982, b*
nachteule *bubo 337, c. noctua 1522, c. ulula 2538, b. P. noctivida avis f. ales 1538, d*
nachtheil *præjudicium 1173, d. infamia 853, a. incommodum 580, b.* ohne nachth. der freundschafft *salvo amicitiæ jure 1989, b.* ohne deinen nachth. *quod commodo tuo fiat 578, d*
nachtheilig *captiosus 401, b. dispendiosus 1684, d.* nachth. seyn *fraudi esse cui 951, b. criminosum esse cui 631, d. esse crimini 631, c*
nachthun *imitari 1137, c. exemplo cujus facere 825, c.* das sich nachthun läßt *imitabilis,* das sich nicht nachthun lässet *inimitabilis, d.* der böses nachthut *cacozelos 346, c*
nachthuung *mimesis 1407, b*
nachtigall *philomela 1718, c. luscinia 1305, a. atthis 252, c. ædon 33, b. P. Daulias ales 91, a*
nachtisch *secunda mensa 1382, b. 2048, a. tragemata 2368, d. bellaria 305, a. Epidipredes 801, b.* s. nachessen.
nachtlager *mansio 1338, d. 1339, b*
nächtlich *nocturnus 1538, c. nocturnalis, noctuabundus c. P. noctifer d*
nachtlicht *lucerna cubicularis 1309, b*
nachtmahl *cæna 558, d*
nachtrabe *strix 2232, d. nycticorax 1555, a. caprimulgus 397, d. agothelas 36, b*
nachtrachten *perquirere & investigare 1870, c*
nachtreter *assecla 237, c. pedissequus 1702, c. acolythus 28*
nachtreterin *pedissequa 1702, c*
nachts *de nocte 678, d. sub noctem 654, d. cum nox jungit equos &c. 505, c.* nachts nicht heimkommen *abnoctare 1538, d.* nachts sind alle kühe schwartz *nocte latent menda 1378, b.* s. nacht.
nachtschatte (*herba*) *solanum 2137, c*
nachtscherbe/ nachtschirbel / nachttopff / *lasanum 1218, b. lucanar 1204, d. matula, matella, 1359, c. scaphium 2014, c*
nachtschrecken *nocturna lymphatio 1315, a*
nachtschwärmer *nocturnus grassator 1032, b.* nachtschw. die aus nacht tag und aus tag nacht machen *antipodes 163, c*
nachtschwärmerey *bacchationes nocturnæ 288, b*
nachtstuhl *sella familiæ &c. 2053, d*
nachttopff s. nachtscherbe.
nachtwache *vigil a 2504, d*
nachtzeche *pocænium 559, d*
nachtzeit *tempus ab ipsa rerum natura ad quietem refectionemque datum 848, c*
nachwelt *posteritas 1784, d*
nachziehen *comitare, ari 575, d*
nacken *cervix 487, a. occiput; occipitium 405, c*
nackend *nudus 1542, d*
nadel *acus 23, c*
nadelbüchse *aciarium 23, d*
nadelkraut/ nadelmöhren *scandix 2013, a*
nähen *suere 2261, b. nere 1503, c. sarcire 2000, b. trajicere quid acu linum trahente 23, d*
nagel *clavus 542, c.* grosser nag. *clavus trabalis 2368, b.* nag. an fingern und zeen *unguis 2546, d.* nägel an den thüren *antepagmenta 1630, c.* an nagel hängen seine ehre *prostituere pudicitiã 2203, b.* nägelein *unguiculus 2547, c.* nagels breit *unguem latum, transversum 2547, b.* nagelsbreit weichen *transversum unguem discedere 455, a*
nagen *rodere 1945, b.* nagen an den beinen *ossa obrodere 1945, d*
nahe *prope 1827, d. propinquus 1831, a. cominus 576, c.* nahe bey einander *finitimus 904, b. confinis 904, d.* naher freund *necessarius 1498, b.* nahe kommen dem tode *accedere confinia mortis 905, a.* nahe kommen der warheit *proxime accedere ad verum 1828, d.* einem zu nahe kommen *ladere cui os 1205, a*
nähe *propinquitas 1831, a. proximitas 1828, d.* in der nähe *in proximo &c. 1828, b*
nahe anliegend *appositus 1767, c*
nahe beysammen *contiguus 2287, a*
nahe gelegen *vicinus 2497, b*
nahen sich *accedere 453, b.* nah. sich zu einem *propinquare 1831, b.* die zeit nahet sich *tempus appetit 1709, b*
näher *propior 1828, a. brevius 333, b*
nahme *nomen 1524, b. vocabulum 2566, b. appellatio 1678, a. nuncupatio 1548, d. P. nota 1533, c.* der 2 nahmen hat *binominis 1526, c.* der viel nahm. hat *multinominis 1465, a. 1526, d* der den nahm. mit der that hat *vir nominis sui 1524, c.* der die nahm. ansaget *nomenclator 1526, d.* seinen nahm. ändern *transnominare se 1526, d.* neue nahm. geben *notare res novis nominibus 1533, c.* den nahm. führen *sustinere titulum 2355, a.* nahmen haben *possidere famam & existimationem 852, b.* einen grossen nahm. machen / überkommen *famam extendere facile 333, a. celebritatem sermonis hominum consequi 460, a.* einen guten nahm. haben bey jedermann *bene audire ab omnibus 260, a. commendationis fama esse 1337, a.* er hat keinen guten nahm. *P. ægrotat fama vacillans; fama laborat, 34, d.* in Gottes nahm. *Deo auspice 277, b*
nahmenloß *anonymus 156, c*
nahmenstag *nominalia &c. 1526, b*
nahmentlich *nominatim 1526, b. nuncupatim 1549, a*
nahmhafft/nahmhafftig machen *profiteri nomen 863, b.* s. nennen.
nähren sich mit spinnen *lana ac tela victum quærere 1869, c*
nährlich s. sparsam.
nahrung *alimentum 99, a. alimonia; quæstus 1869, a. nutrimentum; P. nutrimen 1553, c. victus 2532, d. res familiaris 854, a.* nahr. suchen *opere faciendo exercere victum sumtum 194, a.* geschwind auf die nahr. *ad rem avidior 263, a.* nahr. nicht achten *ab re esse omissiorem 1425, b. 1930, c.* das gute nahr. gibt *alibilis 99, c*
napff *catinus; catillus 439, c. camella 378, c. gabata 987, d*
narbe *cicatrix 509, d.* voll narben *cicatricosus d*
narcisse *narcissus 1484, c. bulbus vomitorius 339, a*
narbenbalsam *unguentum nardinum 1484, c*
narr *stultus 2237, d. caudex 442; b. blennus 318, d. baro 299, d. excors 605, d. morus; morologus; morio 1453, b. fatuus 865; c. magnus homo 1326, c.* narr im spiel *mimus 1407, b.* ertznarr *melitide stultior 1372, d.* narren *gurdi 1045, a.* der sich vor einen narren gebrauchen läßt *(bucco 338, b.* einen narren toll machen *crabrones irritare 620, b* zum narr. machen *infatuare 865, c.* den narr. lauffen lassen *non callida sed dementi ratione cogitata patefacere 371, a.* einen für einen narr. halten *pro deridiculo & delectamento quem putare 1940, c.* laß dem narren seine weise *sine vivat ineptus 180, c.* narren muß man die kolbe lausen *Phryx plagis emendatur 1722, c*
narren *ludificare, i 1295, b. deludere 1196, a*
närren wie die hunde *hirrire 1088, b*
narrenhaus *gyrgathus 1048, c*
narrenpossen *trica 2383, b. gerræ 1010, c. burræ 343, b. bububata d. becceselene 304, c. somnia 2150, b. ridiculum 1939, b. ridicularia c. nugamentum; nugalia 1544, a.* narrenpossen treiben *ineptire 181, a. fatuari 865, c. nugas agere 1543, c. nugari d*
narrentheidung *affania 170, d. apina 171, d. alogia 99, d. scurrilitas 2040, b. stultiloquium 2238, a. nenia 1503, b. ineptia 180, d. nuga; nugacitas 1543, c. res nugatoria d*
narrheit *fatuitas 865, c. vesania 1997, c. defectio a vera ratione 844, c. stultitia 2238, a. insipientia 1998, d. desipientia 1999, a*
närrisch *stultus, e 2237, d. amens 1380, c. vesanus 1997, c. vecors 605, d. insciius, e 2025, a. stolidus, e 2225, c. infrunitus 964, a. P. labus, e 1207, a.* närr. kopf *P. tribus Anticyris caput insanabile 161, a.* när. seyn *desipere 1999, a. moveri 1453, c. delirare 1274, a. P. Abderitanæ pectora plebis habere 5, a*
naschen *ligurire 1261, d*
näscher *liguritor; abliguritor 1262, a. gulo 1044, b. cupes 652, c*
näscherey *cupedia 652, b*
naschhafft *gulosus, e 1044, b*
naschmarckt *forum cupedinis 652, c*
naschmaul s. näscher.
naschwerck *abydena bellaria 7, d*
nase *nasus 1490, c.* nase wischen *emungere se 1467, d.* der eine dünne nase hat *emuncta naris &c. 1484, d.* durch die nase reden *de nare loqui 1485, a.* bey der nase umbführen *ductare quem; de naso suo ducere quem 752, b. offrenatum quem ductare dolis 955, a*
nasenband *pastomis 1659, b*
nasengeschwär *ozæna 1618, b. polypus 1763, b*
nasenhorn *rhinoceros 1936, d*
nasenlöcher *nares 1484, c*
nasenstüber / der sie aushält *bucco; plagipatida 338, c*
nasenweiß *nasutus 1491, a. nasutulus ibid. sciolus 2022, c.* nasenweiser kerl *argutulus 209, c. argutator d*
nasenzäpfgen *errhinum 812, a*
naß *uvidus 2586, b. humidus; humectus 1107, a. udus; uvidus 2431, a. madidus 1321, d.* naß feld *aquosior ager 184, c.* naß seyn *humere 1107, a.* naß seyn durchaus *permadere 1322, b. madere 1321, c. commadere 1322, a.* naß werden *madescere 1322, d.* naß werden durchaus *permadescere 1322, b. uvescere 2586, b. humescere 1107, a.* s. feucht.
nässe *humor 1107, b. mador 1322, a*
nässen/ naß machen *humectare 1107, a. madidare 1322, a. madefacere 1322, b. madefieri ibid.*
nassel *centipeda 475, a. solopendra 2037, b*
nation *natio 1487, d. gens 1000, c.* s. volck.
nativität *thema 2339, a. genesis &c. 1009, a. genitura 1012, d.* nativ. stellen *notare sidera natalitia 1488, c*
nativität-steller *genethliacus 1000, b. astrologus 241, d. babylonius 286, b. mathematicus 1359, d. siderum per genituram interpres 1012, d. Chaldæus 491, a*
nativitätstellung / kunst nativität zu stellen *genethlialogia 1000, b. mathesis 1359, d. astrologia 241, c. babylonia cura; astrologorum curiositas; curiosa genethliacorum ars; babylonii numeri 286, c*
natter *natrix 1491, c. excetra 825, a. lutra; lutris 1307, b. echidna 769, c*
natterwurtz *dracontion; draconculus 749, a. aron 221, c*
natterzünglein *ophioglosson 1586, c*
natur *natura 1489, b. temperamentum 2199, d. ingenium 1148, b. indoles 1144, a. physis 1724, c. leges æternaque fœdera, quæ imposuit natura 930, d.* wider die natur *Minerva inbita, repugnante 1410, a.* es ist wider meine natur *non est meum 1401, a*

natur-

naturkündiger *Physicus 1724, c. physiologus c. callidissimus rerum 370, d speculator benatorque naturæ 2180, a. rerum naturæ inquisitor 1870, b*
natürlich *physicus, è 1724, c. genuinus 1014, a. naturæ; naturalis, ter 1489, d. ut fert natura 1489, b. ingenuus, è 1150, b. germanus 1006, b.* nicht natürlich *factitius 841, b.* natürliche fähigkeit *alacritas naturaliter innata 83, a.* natürliche farbe *color bernæ 2481, a. non fuco illitus sed sanguine diffusus color 569, c.* natürl. wasser *aqua vitæ 2531, d.* natürl. todes sterben *fataliter mori 865, b*
Neapel *Neapolis &c. 1496, d*
nebel *nebula 1497, b. exhalatio nebulosa 1058, d.* dicker nebel *obscurus & densus aër 46, d*
nebelicht *nebulosus 1497, c*
neben *juxta 1189, d. secundum 2050, a. prope 1827, d.* neben hinführen *præterferre 882, c*
nebenmond *paraselene 1638, c*
nebenschoß *stolo 2225, d. palmes sotaneus 867, d*
nebensonne *parelius 1640, c*
nebensprosse *malleolus 1330, c*
nebenst *cum 647, b.* s. neben.
nebenstunden *subsecundaria tempora 2049, c. horæ, operæ successivæ 356, d*
nebenwerck *res subsecivæ 2046, d. parergon 1642, b*
nebenzimmer *secluforium 542, a*
nefe *nepta 1504, c*
negelin *caryophyllum 427, b*
Negropont *Euboea 814, c*
nehen s. nähen.
nehmen *sumere 2258, c. desumere 2260, b. accipere 402, a. rapere 1911, a.* nehmen auff sich *suscipere 409, b. susceptare 410, a.* nehmen über oder auf sich *recipere in se 408, c.* nehmen über sich die arbeit *excipere labores, res 405, b. subire 795, b.* nehmen auf sich ein amt *obire munus 793, b.* schaden nehmen *capere detrimentum &c. 399, b.* nehmen in sinn *concipere animo 404, a.* ins maul nehmen *degustare 1046, a.* zu zeugen nehmen *adhibere testes 1051, b.* ein weib nehmen *uxorem ducere; sibi adjungere 2590, c. 752, a.* zu hertzen nehmen *mangere animo 1336, a.* unter die gesellschafft nehmen *allegere in ordinem 1232, a.* den rath bey ihm selbst nehmen *consilium à se ipso petere 1708, b.* das lager dem feinde nehmen *hostem castris exuere 830, d.* ich wolte nicht viel nehmen *non mercam hoc vel hoc &c. 1388, b.* s. in acht nehmen.
nehmer *ablator 877, d*
nehmlich *videlicet 2497, c. scilicet 2029, d. nimirum 1513, b. nempe 1502, d. pusa 1860, b*
nehren *alere 89, c. nutrire 1553, c. nutricare, id. enutrire; innutrire 1554, b.* s. ernehren.
nehrerin *nutricula 1553, d*
neid *invidia; invidentia 2500, b. obtrectatio 2374, a. livor 1278, b. malignitatis dentes 1333, d. P. nigræ succus loliginis; arugo mera 47, d. 1282, c*
neiden *æmulari 38, c. invidere 2500, b. livere 1278, a. invidia & odio premere 1807, a. P. dente invido mordere 1449, b.* neiden einander *æmulatum agere 39, b. inter quos intercedit obtrectatio 39, b.* geneidet werden *invidiæ cui esse 2500, d. laborare ex invidia 1195, c. conflagrare invidiæ incendio 911, c*
neider *invidus 2501, a. æmulus 39, c. obtrectator 2374, a. concertator 486, a. laude alienæ dolentes 737, c*
neidhämmel *canis 387, b*
neidisch / neidhart / neidischer *invidiosus, è 2501, a.* neidisch / neidhart / neidischer *lividus; lividulus 1278, c. gliscentis invidiæ felle flagrans 1019, a.* neid. seyn *æstuare invidia 55, a.*
neid. werden *livescere 1278, b*
neige / wenns auf die neige kommen *in fundo 977, d.* die sache geht zur neige *inclinata res est 552, c*
neigen *inclinare 552, c. acclinare; declinare 552, a.* sich neigen *recumbere 643, a. vergere 2463, b*
neigung *inclinatio; inclinatus &c. 552, d. clinamen a. affectio; affectus 842, c. pronitas 1827, b.* neig. des gemüths *indoles 1144, a. applicatio animi 1750, a*
nein *non 1527, c.* nein sagen *negare 1501, c. denegare; pernegare 1502, b*
nelcken s. neglin. nelcken-farb *violaceus 2515, b*
nennen *nominare 1525, d. appellare 1677, c. nuncupare 1548, d. vocare 2566, a. dicere 703, a. citare 513, c. salutare 1905, d. indigitare 1144, a. imponere nomen cui 1524, b. profiteri nomen 863, b. indere nomen 713, b. vocabula imponere rebus 2566, b. vocitare c.* genennet werden *cluere 554, d.* man nennet ihn vater *pater audit 260, d.* beym nahmen nennen *nomine ciere 513, b*
nennung *nominatio 1526, a. nomenclatio, nomenclatura 1527, a*
nessel *urtica 2576, b. lamium 1209, b*
nest *nidus 1510, b. cubile 640, b. nidamentum 1510, b.* übern neste sitzen *ovis incumbere, incubare 644, a.* kleine vögel bauen kleine nester *nos efficimus pro operibus nostris mania 1433, b*
nestel *ligula 1260, b.* nestel an hosen oder stiefeln *clavi caligares 545, a*
nestlein *nidulus 1510, b*
nett *elegans, ter 776, b. pulcher, è 1848, b. lautus, è 1226, c. politus, è 1759, c. politulus 1759, c. decorus, è 685, b. argutus 209, a. bellulus 308, b. tersus 2321, d. concinnus 525, a. P. accessus aliquid 602, d.* nett gekleidet *concinne vestitus 525, a.* nett tantzen *commode saltare 579, b.* nett fassen *concluse apteque dicere 540, d.* nett aneinander hangen *apte cohærere 180, b*
Netz *rete 1932, c. sagena 1977, a. cassis 429, a. linea arma 139, c.* kleines netz *reticulum 1932, d.* netz umbs hertz *præcordia 604, d. diaphragma 700, b. peritoneum 1695 d.* netz umb die leber *omentum 1579, c.* netze stellen *plagas disponere, tendere 1740, c.* netz aufstellen *laqueos ponere 1215, c*
netzen *imbuere 1137, b. madidare 1322, a.* netzen die feder *intingere calamum 2351, d.* s. feuchten.
netzgabel *ames 115, c*
netzlöcher *macula 1321, a*
neu *novitius 1537, a. novus 1536, b. novellus 1536, d.* auff neue weise *novo; noviter 1536, b.* auffs neue *denuo 693, a.* von neuen *ab integro 1155, b.* ein neu buch *musteum liber 1477, a.* eine neue rede *nunc demum nata oratio 1486, b.* eine neue lügen *calidum mendacium 372, b.* mit dem neuen jahre *ineunte anno 792, d.* neu werden *integrascere 1156, a. recrudescere 636, c.* was neues fürgeben *in alieno foro litigare 946, c.* immer was neues selten was gutes *Africa semper aliquid novi affert 60, d*
neuerung *novitas 1537, a. novatio c. novamen c*
neugebohren *iterum natus 1486, a*
neugierig *avidus in novas res 1089, b. novitatis avidus 263, a. molitor novarum rerum 1437, b*
neujahrs-geschenck *strena 2228, b. xenium 2593, d*
neulich *recens 1915, b. modo 1428, c. nuper, ne 1553, b. non ita pridem 1811, a.* wie neulich *quam dudum 760, b.* neulichst *novissime 1536, c*
neuling *novitius 1537, a*
neumond *luna nascens 1486, b. luna sitiens 2129, c. coitus lunæ 791, c. luna nova, prima; novilunium 1300, b.* wir haben neuen mond *luna recurrit ad initium 663, b*
neun *novem 1535, a. noveni a*
neunauge *muræna 1471, c*
neunde *nonus 1535, b. novenarius c*
neunhundert *nongenti 1574, c. 1535, b*
neunhundert mahl *noningenties 1535, b*
neun mahl *novies 1535, b*
neuntzig *nonaginta 1535, b*
neuntzigjähriger *nonagenarius 1535, b*
neuntzig mahl *nonagies 1535, b*
neun und dreyßigste *undequadragesimus 1883, c*
neun und funffzig *undesexaginta 2551, d. 2095, c*
neun und neuntzig *undecentum 2551, a*
neun und siebentzig *undeoctoginta 2551, d. 1564, d*
neun und vierzig *undequinquaginta 2551, d. 1901, c*
neun und vierzigste *undequinquagesimus 2551, d. 1901, d*
neun und zwantzig *undetriginta 2378, d. 2551, d*
neun und zwantzigste *undetrigesimus 2551, d. 2378, d*
neunzehen *undeviginti 2509, a. undeviceni 2509, b. 2551, c. novendecim 684, b*
neunzehende *undevicesimus 1535, c. 2506, c*
neutral *medius 1367, c. neutrius partis 1508, c.* neutral seyn *se dubium medium que partibus præstare 1367, d. neutram partem sequi 1367, d. quiescere 1897, d*
neutralität *quies 1897, a*
nicht *non 1527, c. haud 1063, b. nihil 1512, a. nullus 2536, b. ne 1495, c. parum 1654, c. minus 1656, a. P. nequicquam 1893, a.* gar nicht *neutiquam 1508, c.* nicht das geringste *ne tantillum quidem, ne pilum quidem 1496, a.* nicht mehr als *non amplius 126, b. duntaxat 762, a.* nicht mehr als einer *unus omnino 1580, c.* nicht einmahl *ne quidem 1896, c. 1496, a.* nicht ein einiger *unus non 1528, c.* nicht also hat Gott gewolt *Deo aliter visum 95, d.* meine nicht *cave existimes 443, d.* frage nicht darnach *P. fuge quærere 967, c.* nicht uneben saget er *bene ille inquit 325, d*
nichtig *vanus, è 2422, b. evanidus 2413, a.* nichtig werden *vanescere 2422, d.* nichtig machen *infirmare 908, c*
nichts *nihil 1511, c. res nulla 1931, c. hilum 1083, b.* nichts ists *somnium 2150, b.* ich habe nichts zu schreiben *argumentum ad scribendum mihi deest 210, a.* es wird nichts draus *ad irritum revolvitur 2560, b.* nichts achten *nauci facere 1491, d. bella facere 1065, b. facere nihili, flocci, nauci 840, c*
nichts desto mehr *neque eo magis 787, d. nihilo magis 1511, c*
nichts desto weniger *nihilominus 1656, b. neque eo secius, minus 787, d. nihilo secius; nec eo secius 2051, c. nihilo secius 1511, d*
nichts drauff geben *flocci habere, facere, pendere 920, a*
nichts weniger *nihil minus 1511, c.* nichts weniger als *æque ac 42, d*
nichts werth / nichtswürdiger mensch *homo nihili 1512, a. trico 2383, b. nullius frugis 962, b. fribolus 959, d. luteus 1307, c. futilis 986, d. balatro 291, b. bombalio 294, c. nullo numero 2536, b. semissis 230, a. indignus qui alteri in atellam porrigat 1359, c. etiam Corchorus inter herbas 607, b. aginenses neque tertii 35, c.* nichtswürdige dinge *futilitas 2354, a. trica apinæque 2383, b. gerræ Siculæ baniora 1010, c. quod pueri clamitant in faba se reperisse 832, b.* nichtswürdige dinge vorhaben *laureolam in musiaceo quærere 1476, c*
nicken *nutare 1552, c.* nicken mit den augen *nictare, i 1509, d.* das nicken *nictatio d.* nicken mit dem kopff *capite cui annuere 412, a*
niederbeugen sich / niederbücken sich *conquinisci re 590, d. poplite subsidere 2058, b*
niederdrücken *deprimere 1808, c. supprimere 1809, d*
niederfahrt *descensus; descensio 2014, a*
niederfallen *sublabi 1194, b. procidere 350, d. succidere 351, a. procumbere 643, a*
niederfallend *prociduus 350, d*
niederhängen *propendere 1682, d*
niederhauen *cædere exercitum 353, c. concidere 354, d. obtruncare 2392, a. trucidare; construcidare 2393, a*
niederholder *ebulus 768, b. chamæalle 491, d*
niederkleid *subligar; subligaculum 1261, c*
niederknien *geniculare 1002, b. congeniculare c. ingeniculare b. genibus provolvi a*
niederlage (des feindes) *internecio 1500, a. strages 2227, b. clades 534, a.* niederl. (der waaren) *emporium 783, c*
niederland *Batavia 302, b. Belgica; Belgium 305, a*
niederländer *Belga 304, d. Batavus 302, a*
niederländisch *belgicus 305, a*
niederlassen *demittere 1423, d.* niederlassen sich *sidere 2012, b. considere 2054, b. subsidere 2058, a.* niederl. sich auf etwas *insidere 2012, c*
niederlassung *submissio 1427, c*
niederlegen *deponere 1769, b. reclinare 553, a*
niederliegung *recubitus 641, c*
niedermachen / niedermetzeln alles *cuncta occidioni dare, occidione occidere; cædem & occisionem facere 356, b. P. metere; ense ferire colla virum & demetere 1398, c, d.* die sämtligen feinde niedercarpere *agmen adversariorum 423, c.* s. niederhauen.
niederreissen *demoliri 1437, c*
niederschlagen *affligere 916, a. ferro sternere 2206, c. stragem dare, edere 2227, b.* niederschlagen kopff / die augen *demittere vultum 1423, d. submittere 2589, d. dejicere vultum, oculos 118, c. oculos in terram dejicere 1565, b*
niederschmeissen *arietare in terram 211, c*

niederſetzen *deſtituere 2202, a.* ſich nieder ſetzen *aſſidere 2102, b*
niederſitzen *reſidere 2057, c. conſidere 2054, b*
nieder ſincken *collabaſcere 2192, d. deſinere ad terram 925, d*
niederwerffen *ſternere 2206, c. ruere 1962, d.* ſ. umbwerffen.
niederwerffung *dejectio, dejectus 1118, d*
niedertreten *deculcare 376, a*
niederwerts *deorſum 693, a*
niedlich *delicatus, è 1200, d. conquiſitus, è 1869, c*
niednagel an fingern *redubia 1916, d*
niedrig *humilis, ter 1107, c. demiſſus, è 1424, a. ſubmiſſus, è 1427, c. depreſſus, è 1808, c.* niedrige hütte *humi jacens caſa 427, d.* niedrig ſeyn *humi ſerpere 1108, b.* niedrig liegen *P. humili pede conditum eſſe 1700, d.* niedriger *inferior 1146, d.* niedrigſte *infimus 1147, a*
niedrigen *humiliare 1108, a*
niedrigkeit *humilitas 1107, d*
niemahls *nunquam 1549, c. 1548, b*
niemand *nemo 1502, c*
niere *ren 1925, b*
nieſen *ſternuere 2207, d. ſternutare 2208, b*
nieſend machen *ſternutationem inbitare 2208, b. ſternutamenta movere, evocare, proritare b*
nieſewurtz *veratrum album 2458, b. helleborus, nus 1067, c. melampodium 1371, a*
nimmermehr *nunquam 2548, b. 1549, c. ad Calendas Græcas 366, d. cum mula pepererit 1465, d*
nippen *libare 1254, b*
nirgends *nusquam 2576, c. nullo loco 2536, b. nusquam gentium 1000, c.* der nirgends eine bleibende ſtadt hat *exul terrarum orbis 830, b.* nirgends anders *non alibi 96, a*
nirgendsheim *utopia; nusquamia 2581, c*
niſten *nidulari, nidificare 1510, c. P. congerere 1008, b*
niſtung *nidificium 1510, c*
noch *nec 1497; d.* noch auch *neque 1505, c. neu; neve d.* noch darzu *etiam 817, c.* noch eins *hoc amplius 126, a.* noch kaum *nil dum 761, d.* noch nicht *nec dum 1498, a. neque dum 1505, c. nondum 1528, c.* noch nicht? *etiamne? 817, c.* noch nichts *nil dum 761, d.* noch zur zeit *etiamdum, &c. 817, c. adhuc 1079, d.* noch in dem ſtand *eodem loci 788; a.* noch eins ſo gute freunde *bis tanto amici inter ſe &c. 315, a.* noch einmal ſagen *iterare verba 1169, a*
nochmahls *denuo 693, a*
Nonne *monacha 1441, b.* Nonne werden *ſanctimonialis formam ſuſcipere 1992, d*
nord *axis 284, b. ſeptentrio 2073, c*
Nordoſtwind *Euroaquilo 822, d*
nordweſt/nordweſtwind *corus 615, d. Japyx 1124, d. circius 527, c. Melanborus; caurus 446, b. argeſtes 208, a*
nordwind *boreas 328, b. ſeptentrionalis ventus 2073, d. aparctias 167, d. aquilo; ventus à ſeptentrionibus oriens 188, b*
nöſſel *ſextarius 2096, a. acetabulum 11, b.* halbes nöſſel *cotula &c. 617, c. hemina 1069, c*
notarius *perſcriptor 2035, a. tabellio 2279, b*
noth *neceſſitas 1498, c. afflictio; afflictatio 916, b. res anguſtæ 103, c. res dubia 750, c. labor 1194, c.* in der noth *in dubio* mit aller noth *vix 2535, a.* noth bricht eiſen *ultimum ac maximum telum neceſſitas 1498, c. P. rebus ſemper pudor abſit in arctis 1843, a.* da/wenn es noth iſt *in loco 1279, c. quando uſus eſt 2582, d.* noth haben / in noth ſtecken *conflictare malo 916, d. affici, affligi difficultatibus 838, c. perferre acerbitates &c. 13, a. in miſerias incidere 1417, b. anguſtiis premi 1807, a. majori periculo eſſe 1693, b. Herculæ perpeti arumnas 47, d.* keine noth haben *eſſe in vado 2415, d.* es hat nicht noth *ſalva res eſt 1989, b. adhuc tranquilla res eſt 2375, c.* in noth gerathen *in anguſtias adduci 145, b. multis variisque caſibus exerceri 193, d. in nodum difficilem incidere 1522, d. incurrere in difficultates 838, c.* er iſt in die euſerſte noth gerathen *fortuna ejus in extremo ſita 829, c.* die noth gebt am mann *res eſt in magna difficultate 838, c.* aus noth thun *neceſſitate coactum facere 1498, c.* was einem noth thut *ventris impetus 2453, a*
nothdurfft *indigentia 774, c.* ſeine nothdurfft verrichten *corpus deonerare 1582, b. exinanire alvum 1141, a. dejicere alvum 1118, c. ſuperfluum faditates*

inferioribus egerere ejicereque poſſicis 1786, a. fevire 536, a. ire quo ſaturi ſolent 2006, a. ſaturitatem emittere 2006, c. ſimum egerere ventris 1009, c. ſimum reddere 899, c
nothdürfftig *egens 773, d. indigus 774, c. indigens 774, c. ſufficienter 849, a.* nothd. ſeyn *egere 773, d*
nothdürfftigkeit *paupertas 1669, d*
nöthig *opus 1585, d. peropus 1556, b. neceſſe 1498 a, neceſſum 1498, b. neceſſarium 1498, b.* es iſt nöthig zu thun *uſus eſt facto 2582, d.* nöthig achten *magnopere cenſere 1328, c.* nicht nöthig haben *facile carere quare 419, b*
nöthigen *cogere 74, d. urgere 2571, c. compellere 1679, d. peragitare 77, b. angariare 142, b. neceſſitatem afferre, imponere; neceſſitare 1499, b. penulam ſcindere 1689, d.* nicht ſehr nöthigen *vix attingere penulam 2020, b*
nothſtall *ergaſtulum 810, b. ſtatumen 2204, b*
nothwendig ſ. nöthig.
nothwendigkeit *neceſſitas 1498, c*
nöthzüchtigen *ſubigere, ſubagitare 77, d. bi comprimere 1808, b. inferre ſtuprum 880, c. ſtuprare 2239, c. conſtuprare d. ſtupro cognoſcere 1531, a. rapere incestum Veneremi 1911, b.* eine jungfrau nothzüchtigen *injuriam virgini facere 1185, d*
nothzüchtigung *compreſſus; compreſſio 1808, b. ſubagitatio 78, a*
nüchterkeit *ſobrietas 2132, b. jejunitas 1129, d*
nüchtern *jejunus 1129, d. ſobrius, è 2131, d. ſiccus 2099, d.* nüchterner ſpeichel *ſaliva virgo 2521, c*
nun *nunc 1548, c. jam 1122, c. jamjam d. jam nunc 1123, a. igitur 1130, c. nempe 1502, d.* nun iſt es an dem *nunc reliquum eſt 1270, a.* nun erſt *nunc demum 690, c. nunc primum 1548, c.* nun aber *jam vero 1123, b.* nun einmahl *jam tandem 1123, b*
nunmehr vor drey jahren *abhinc triennium 1079, b*
nur *ſolus 2147, d. ſummodo 2148, b. tantum 2288, a. tantummodo b. modo 1428, c. ſaltem 1987, b. duntaxat 762, a. nihil aliud quam 1511, c*
nürtz *latax 1219, c*
nuß *nux 1554, b. acrodrya 20, d.* welſche nuß *caryon 427, b. molluſca 1439, c.* nüſſe in haaren/ *lendes 1238, c*
nußbeiſſer *nucifrangibulum 1534, d*
nußbaum *nux 1554, b*
nußgarten *nucetum 1554, c*
nußbacker *picus cinereus 1725, a*
nußöle *oleum caryinum 427, b*
nußſchale *nauci 1491, c.* grüne nußſchale *culeola 645, c*
nutz *utilitas 2585, b. bonum 324, a. emolumentum 782, d. commodum 578, c. fructus 964, c. compendium 582, d. pramium 1756, a. profectus 843, a.* auf den nutzen ſehen *ſibe fructus duci 964, c.* ich habe deſſen keinen nutzen *nihil inde ad me redit 794, d.* zum gemeinen nutz *e Republica 767, b.* nutz haben *commoditatem conſequi 579, c.* nutzen ſchaffen *promovere 1457, c.* in ſeinen nutzen wenden *in rem ſuam quid convertere 1930, c*
nutzbar *fructuoſus, è 965, a*
nutzbarkeit *commoditas 579, c*
nützen/ nützlich ſeyn *referre 883, c. commodum afferre 578, c. utilitatem afferre; utilitatis fructum prabere 2585, b.* ſ. nützlich.
nützlich *commodus 579, a. utilis 2585, a. ſalubris, ter, ſalutaris, ter 1988, c. frugi; frugifer 962, c, d. ex quo emolumentum venit 2445, b.* es iſt nützlich *conducit, 754, a. expedit 1787, b.* es iſt nützlicher *magis juvat, 1189, a.* nützlicher menſch *homo bona frugis, 962, b.* nütze ſeyn *frugi eſſe, 962, b. uſui eſſe cui 2582, d. ex uſu eſſe, 2583, a. ſalut, cui eſſe. 1987 d. prodeſſe 2256, b.* ſ. zuträglich.
nutzung *emolumentum 782, d. uſus 2582, b. uſum 2583, b. proventus 2451, a. reditus fructuum 77, c. uſusfructus 2548, a.* der die nutzung hat *uſufructuarius, a*
nymphen *Nympha 1555, b. Najades 1483, c. P. fluticolæ; fluctigenæ 922, d. aquoreæ Nereo genitore puellæ 46, c.* nym. im walde *Dryades; Hamadryades 750, b*

O.

O *1555, c*
O daß *ut 2579, a*
o weh *atat 844, b*
ob *ſecundum 2050, a. num 1544, a. an.* ob oder ob *utrum, an 129, d. ne an 1496, b.* ob oder nicht *utrum an non; nec ne 130, a. ne nec ne 1496, b.* ob nicht *an, anne 130, b.* ob einer *numquis 1544, a.* ob iemahls *numquando 1544, a*
oben/ das von oben her iſt *ſupernus; ſupernas 2263, b. divinitus 726, d.* von oben biß unten *à vertice ad calcem &c. 2472, b*
oben anſetzen *primas cui dare 1811, d. primum habere 1812, a*
oben anſitzen *accumbere in ſummo 642, a.* ſ. oberſtelle.
oben anſtehen *familiam ducere 854, a*
oben auffſchütten *ſuperaggerare 66, a*
oben auffſchwimmen *ſupernare 1519, c. ſupernatare 1520, b. ſupernatare 1520, c*
oben darauff thun *ſupermittere 1427, c*
oben darauff ſtehen *ſuperadſtare 2219, a*
oben hin *diſſolute 2146, d. tranſeunter 796, a. in tranſitu a. tranſitorie b. obiter 1557, c. tralatitie 884, c. in ſuperficie tignique 2349, a. curſim 660, a. defunctorie, e; perfunctorie, e. 980, b, c.* obenhin hören *ſupina aure audire 2265, d.* obenhin ſtudieren *attingere literas 1244, b.* obenhin berühren *attingere primoribus labris, labiis &c. 2286, b*
oberauffſeher *communis epiſcopus 804, a*
oberbanck *anabathrum 130, b*
oberbein *Gangilon 994, a*
oberboden *ſolarium 2136, c*
obercommando *ſumma imperii 2257, c*
obere *ſupernus, è 2263, b. ſuperus b. ſuperior 2264, b*
oberhand haben *dominari 741, b. ſumma imperii præeſſe 2257, c.* er hat die oberhand *penes ipſum eſt principatus 1814, c*
oberherr *Dynaſtes 766, b*
oberherrſchafft *potentatus 1788, d*
obermeiſter *tribunus 2380, d*
oberrock/oberkleid *lana 1206, a. amiculum 116, b*
oberſchwelle *hyperthyrum 1112, c*
oberſtand *primatus 1812, c*
oberſtelle *prior accubitus 640, c.* oberſt. geben *ſedem honoratiſſimo loco dare 1097, a.* oberſt. haben *tenere primas; tenere principatum 2311, b. primum eſſe; priores partes habere &c. 1812, a. principem locum tenere 1279, c*
oberſter *ſupremus 2264, c. ſummus d. dux 759, a. præfectus 847, a. prator 1800, c. archiſtrategus 2228, a. legatus legionis 1230, a.* zum oberſten machen *præponere quem exercitui 1771, d.* oberſter über tauſend *chiliarcha 499, b.* die oberſten der ſtadt *proceres 1822, a. ſummates 2265, a. primates; optimates 1812, c. primicerii d*
oberthür *ſuperliminare; ſuperlimen 1263, d*
obgleich *etſi; tametſi 816, c. etiamſi 817, c. quamlibet 1874, b. cum quidem 648, b. licet 1258, d. tamenetſi 2283, d. tametſi 2284, b. ut 2579, a. quantumvis 1878, c. ſi 2097, a. quamvis 1874, c. quanquam 1876, d*
oblat *cruſtulum 638, a. oblata 881, c*
obligiren ſich *adſtringere ſuam fidem 2231, a.* ſ. verbunden machen.
obrigkeit *magiſtratus 1325; c. ii, qui cum imperio ſunt 1649, c.* der ſich an hoher obrigkeit vergriffen *læſa majeſtatis reus 1329, c. 1934, a*
obrigkeitlichen befehl beobachten *dicto audientem eſſe juſſis magiſtratuum 260, c.* obrigk. ampt führen *magiſtratum gerere, habere &c. 1325, c.* obrigkeitl. amt überkommen *magiſtratum adipiſci 173, a*
obſchon ſ. obgleich.
obſt *pomum 1764, c. acrodrya 20, d. menſa ſecunda 1382, b.* voll obſt *pomoſus P. pomifer 1765, a*
obſtbaum *pomus 1764, c*
obſthändler *pomarius 1764, c*
obſtkeller *pomarium 1764, c. oporotheca 1590, c*
obſtleſer *legulus 1236, b*
ob vielleicht *ſi forte 2096, d*
obwohl ſ. obgleich.
ochra/ ochrageel *ſil 2109, b*
ochs *bos 329, d. taurus 2291, b.* ein junger ochs *buculus 329, d. damalio 675, a. juvencus 1187, c.* ochſen *bucerum pecus 339, a.* zum ochſenkopff *ad capita bubula 329, c.* an einen ochſen ſich machen *cornutam beſtiam petere 611, b.* ochſen

ſieben

stehen am berge *in angustum coguntur copiæ 144, d. nunc agon est 78, b. aqua hæret 182, c*
ochsenhaut *corium bubulum 319, c. tergum taurinum 2291, c*
ochsenstall *bubile, bovile 329, b*
ochsentreiber *bubsequa; bubulcus 329, b. jugarius 1175, c. P. cornigeri pecoris propulsor 1680, d*
ochsenziemer *bos marinus; taurea 329, a*
ochsenzung *buglossus 339, b. Lycopsis 1314, a. borrago 328, c. anchusa &c. 138, a. Echis 770, a*
öchslein *buculus 329, d.* ſ. ochs.
octav in der muſic *diapason 700, a*
oculiſt *ocularius 1566, a*
öde *desertus 2084, b.* öde machen *solare; desolare 2148, c.* ſ. wüſt.
oder *sive 2130, d. seu 2093, b. ve 2431, a. vel 2436, b. aut 280, b. aut etiam; aut vero c. an 130, a.* oder ob *anne b.* oder nicht *necne 1498, a*
odermennig *eupatorium 820, c. agrimonia 80, b*
oel ſ. öl.
ofen *fornax 941, d. clibanus 549, c. caminus 380, a. P. cabum 450, d.* öfen darinnen der Cobalt wird *Acestides 14, c*
Ofen (*urbs*) *Buda 339, b*
ofenbruch *diphryx, 717, d*
ofenkrück/ofengabel *rutabulum 1967, b*
ofenleim *lutum aceratum 24, a*
ofenloch *præfurnium 984, c*
offen *inobseptum 2072, b. fenestratus 873, a.* offen. helm *laxata cassis 429, b.* offen feld *apricus campus 178, d.* offenen leib machen *elicere alvos; alvum mollire &c. 106, d.* offen ſeyn von unten *subpatere 1660, c*
offenbahr *liquidus, è, ò 1273, b. promtus, è 1826, a.* offenb. dinge *clariora sole 537, d.* offenb. wahrheit *ad liquidi explorata veritas 25, c.* offenb. ſeyn *clarere 538, d. liquere 1272, a. hiare 1083, d.* offenb. werden *patefieri 1660, d*
offenbahren/offenbahr machen *revelare 2439, c. patefacere 1660, c. manifestare 1341, c. enunciare 1550, d. promulgare 1460, c. probulgare 2587, d. proferre quid foras 936, c.* offenbahren ſein gantzes hertz *se medullitus ostendere cui 1369, c*
offenbahrer *detector 2194, b*
offenbahrung *revelatio 2439, c. patefactio 1661, a. manifestatio 1341, c*
offenhertzig *apertus, è 1644, a*
offen ſtehen *patere 1659, c. patescere 1660, b*
offenſtehend *adapertus 1644, b*
offentlich *coram 606, d. manifestus, e 1341, b. manifestarius; apertus, è 1644, a. patens 1660, a. patulus b. propatulus c. palam 1621, d. propalam 1622, a. in theatro 2337, d. professus 863, b. ex confesso 863, a. publicus, è 1840, b. publicitus 1841, a. testatus, è 2330, c.* öffentlich ſagen *profiteri 863, b.* öffentlich zu kauff ſeyn *sub corona venire 612, a*
officirer *præpositus 1772, a.* officirer ſeyn *ordines ducere 1597, b*
öffnen *aperire 1643, d. adaperire 1644, b. discapedinare 396, b. pandere 1628, c. repandere 1629, a.* öffn. den brieff *resignare literas 2108, b.* öffn. den leib *ventrem solvere 2145, a*
öffnung *apertio 1644, b. adapertio, c.* öffnung des wundartztes *paracentesis 1636, d*
offt/ offtmahls *sæpe, sæpenumero 1975, c. sæpicule c. multopere; multoties 1465, c. crebro 623, a. complueries 1464, a. iterum iterumque 1169, b. frequenter 955, c.* er iſt offt bey ihm *frequens est cum eo 955, b.* ſehr offt *persæpe 1975, c.* offt u. viel *multum & diu 1463, c.* offt betreten *frequentare 955, d.*
öffter *crebro 623, a.* öffters ſpiele *assiduitas spectaculorum 238, c*
öfterſt *plurimum 1463, d*
ohelm *avunculus 283, a*
ohme von 9. ſtübichen *batus 303, a*
ohne *sine 2119, b. absque 4, a. citra 531, d. præterquam 1800, b. extraquam 829, b. præter 1799, d.* ohne freundſchafft *exsors amicitiæ 2163, b.* ohne hoffnung *intra spem 1157, d.* ohne rath *inops consilii 1589, b.* ohne ſchertz *remoto joco 1457, d. extra jocum 829, b.* ohne zucht *incivilis; expers civilitatis 534, a*
ohngefähr *temere 2296, c. forte 943, b. fortuito; fortuitus d. plus minus 1463, b. casu; fortuna 348, c. non consulto sed casu 349, d.* ohng. iſt es geſchehen *casus fuit 348, a. P. casui hoc attulit c.* ohng. umb 7. uhr *hora quasi septima 1879, b*
ohnmacht *deliquium animi 1269, d. defectus animi, defectio virium 844, c. syncope 2273, c. syntaxis 2274, d*
ohnmächtig *impotens, ter 1788, d. cui anima abest; animus male est 149, d.* ohnmächtig werden; in ohnmacht fallen *linqui animo 146, b. 149, d. 1269, c.* ein ohnmächtiger *syntecticus 2274, d*
ohnſchwer *facile 837, d. haut gravatim 1038, d*
ohn unterlaß *sine intercapedine 396, c.* ohne unterlaß *advocaren assiduam operam dare foro 238, b*
ohnzweiffel *procul dubio 1823, a. haut dubie 750, d. indubitate 751, c*
öhr *ansa 156, c*
ohr *auris 272, b.* ohr/das dick iſt *hæretica auris 319, d.* einer von leiſen ohren *auritus 273, b.* ohne ohren *inauritus, b.* die ohren vollbeiffern *obganire 994, b*
ohrenbläſer *susurro; susurrator; delator; obtrectator 2270, b*
ohrengehenck *stalagmium 2199, b. inauris 273, a*
ohrengeſchwür *parotis 1651, b*
ohrenklingen *tinnitus aurium 2552, b*
ohreule/ ohrkautz *asio, noctua aurita 234, d. 1512, c. otus 1615, b*
ohrfeigen geben *impingere cui colaphum, pugnum, 1630, b. pectere quem pugnis 1672, d.* ſ. maulſchelle.
ohrfinger *digitus auricularis 273, b. 713, a*
ohrläplein *auricula infima 273, a*
ohrlöffel *auriscalpium 273, b*
ohrwurm *fullo 972, a*
öl *oleum 1573, c. liquor oleaceus b. olivum 1574, a.* öls vorſchuß *gleucinum 1018, c.* öl ins feuer gieſſen *addere oleum camino &c. 380, a*
ölbaum *olea 1573, a. pausia 1670, b.* wilder ölbaum *oleaster 1573, c*
ölgarten *oletum; olivetum 1574, a*
ölgärtner *olivitor 1574, b*
ölhefen *fraces 948, a. amurca 127, d*
ölkrug *ampulla 127, a. lecythus 1229; a. rhinoceros 1936, d. capsaces olei 411, b*
ölkrüglein *guttus 1048, c. olearia ampulla 1573, b*
ölicht *oleaceus 1573, b. oleosus, d*
öhlmühle *mola olivaria 1574, a. trapes 2376, b*
ölſchläger *factor 841, b. olearius 1573, c*
öltonne *olearium dolium 1573, c. orca 1595, c*
ölzweiglein *virgula oleagina, oleaginea 1573, b*
ölmütz *Eburum &c. 768, c*
olander *perium 1506, a. Rhododendron 1937, b*
olive *olea 1573, b. oliva d. orchis 1595, d.* eingemachte oliven *halmades 1058, b. colymbades 573, c.* junge unzeitige oliven *drupa 750, a*
olivenkern *samsa 1991, d*
omeiß ſ. ameiß.
onych *onyx 1582, b*
operment *auripigmentum 278, a. arsenicum 224, b*
opernhauß *amphitheatrum 124, d*
opffer *sacrificium 1974, d. hostia 1105, d. agonia 78, d. P. libamen 1254, c. libamenta sacrificiorum 1254, c. litamen 1277, b.* ein groſſes opffer *becatombe 1065, b. buthysia 342, d*
opfferer *sacrificus 1974, c. immolator; popa 1775, d. cultrarius 647, a*
opfferfleiſch *immolatitia caro 1435, c*
opffergefäß *capeduncula 396, b*
opfferknecht *victimarius 2496, d*
opfferkuchen *popanum 1775, d. fertum 886, b*
opffermeſſer *secespita 2044, a*
opffern *sacrificare 1974, c. victimare 2496, d. operari 1584, b. immolare 1435, b. facere 840, c. hostias immolare, cædere 1105, d. rem divinam facere 1930, a. sacra facere 1971, c. libare diis dapes, thura &c. 1254, b. libamenta ferre c. P. aris honores adolere 1095, d. mactare* glücklich opffern *litare 1277, a. perlitare c*
opfferſchlächter ſ. opfferer.
opffervieh *victima 2496, c*
opfferung *sacrificatio 1974, c. libatio 1254, c. immolatio 1435, c.* glückliche opff. *litatio 1277, b*
orant *cynocephalus 670, d. antirrhinum &c. 164, d*
orden *secta 2075, d. ordo 1596, d*
ordentlich *compositus, è 1768, c. dispositus, è 1770, b regularis, ter 1917, d. ordine 1597, a. ordinarius d. ordinate, tim, 1598, c. ordinatus c*
ordiniren *inaugurare 266, d*
ordnen *instruere 2235, a. disponere 1769, d. digerere 1008, c. dirigere 1918, b. dispensare 1684, d. collocare 1281, a. sancire 1992, a. sortiri 2162, a. scisscere 2023, b. in numeros referre 1545, a. redigere in ordinem 1597, a. ordinare 1598, a.* ordn. zierlich *concinnare 525, b.* der etwas ordnet *compositor 1769, a*
ordnung *ordo 1596, d. numerus 1545, c. constitutio 2201, d. classis 540, a. œconomia 1568, d. digestio 1009, a. series 2081, c. placitum 1739, a. sanctio 1992, c.* ord. der weinſtöcke *antes 159, c.* ord. in eſſen und trincken *diæta 698, a.* auſſer der ordn. *extraordinarius 829, c.* ohne ord. *promiscuus, e 1436, c.* ord. von zehen *decuria 682, c.* es iſt keine ord. *neque pes unquam neque caput apparet 1700, a*
ordre *præceptum 408, a.* der ordre gemäß leben *ad præscriptum agere omnia 25, a.* ordre erwarten *imperia expectare 1649, c.* ordre ſtellen *disponere 1769, d.* ſ. befehl.
organiſt *organicus 1599, c. hydraules 1110, b*
orgel *organa pneumatica 1755, d. 1599, c*
orgelklang *hydrauli sonus 1110, b*
orgelmacher *organarius 1599, c*
original *abtographum 281, c. tabula authentica 280, d. archetypus 196, d*
orleans *Aurelia; Genabum 999, d*
ort *locus 1279, b. plaga 1740, d.* ort und ſtelle *sedes 2053, a.* an dem ort *ibi 1126, a.* an iedem ort *usquequaque 2577, b.* am andern ort *alibi 96, a.* ort des krieges *sedes belli 306, b.* ort in der welt *P. terrarum angulus 144, b.* ort des himmels *regio cæli 1922, c.* durch alle örter der ſtadt *regionatim d.* an etlichen orten *nonnusquam 1528, d.* von allen orten *undique 2545, c.* an keinem beyder orten *neutrubi, 1508, c.* beſchreibung des orts *topographia 2361, c*
örtern ſ. erörtern.
ortsthaler/ ortsgülden *didrachmum 748, b*
oßel ſ. aßel.
oſterkertz *verbascum 2458, b*
oſterlucey *aristolochia 214, c*
oſtermonat *aprilis 179, c*
oſtern *pascha 1657, a*
öſterlich *paschalis 1657, b*
oſt- nord- oſt *Caecias, 352, a*
oſtwind *eurus 822, c. subsolanus 822, c. 168, c. Apeliotes 168, c*
otter *vipera 2516, a. excetra 825, a. prester 1810, a*
otterbiß *morsus viperinus 1449, c*
ottermennig ſ. odermennig.

P.

Paar *par 1634, a*
pabſt *pontifex Romanus 1774, b. Papa 1632, d*
päbſtlich *pontificialis; pontificius 1774, c*
pabſtthum *Pontificatus 1774, c*
pacht *alienorum bonorum mercenaria procuratio 658, a*
pachten *conducere 753, d*
pachter/ pachtmann *manceps 1334, d. redemtor 782, c. colonus 566, d. conductor 753, d*
pachtung *redemtura 782, c*
packe dich *apage te 167, d.* packet euch *hinc vos amolimini 1437, b*
Padua *Padua; Patavium 1619, b. 1659, c*
Palermo *Panormus 1632, a*
paliſaden *palificatio 1627, b. cervi 487, d. cervuli 488, a. cippi 525, d. vallus 2421, a.* ſich mit paliſ. verſchantzen *induere se acutissimis vallis a*
pallaſt *atrium 251, a. palatium 1622, b*
palmbaum *palma 1624, d.* das palmen trägt *palmosus; palmifer 1625, b*
palmen-wald *palmetum 1625, b*
panier *signum 2104, c. labarum 1191, b*
panquet *aulicum convivium 269, d. epulum 806, d. solennes epulæ 807, a. accubatio epularis 640, c.* ein herrlich panquet ausrichten *mensas conquisitissimis epulis construere 807, a*
panquetiren *epulari 807, b. pergræcari 1029, b*
panterthier *pardus 1640, b. pardalis; panther 1632, b*
pantoffel *crepida 626, c. diabathra 697, a. soccus 2132, b. sandalium 1993, b. baxea 303, b. solea 2137, d.* der pantoffel trägt *soleatus 2138, a*
pantoffelholtz *phellus 1716, d. suber 2242, d. suberens cortex 2243, a*
pantzer *lorica 1287, c. paludamentum 1626, c. P. adaman-*

adamantina tunica 26, c. P. lorica squama nexilis 1500, d

pantzern *loricare 1287, c*

pantzerringlein *squama 2197, c*

papagoy *psittacus 1838, d. P. plumæ versicoloris avis 570, d*

Paphi in Italien *Papia; Ticinum 1633, b*

papier *papyrus 1633, d. charta 495, b.* **die andere seite des papiers** *charta aversa 496, a*

papieren *papyraceus 1634, a. chartaceus; charteus 496, d*

papiermachen *chartam conficere, texere, &c. 496, a. P. flumineas contexere biblos 312, b*

papiermann / papiermacher *chartularius 496, d. chartarius 497, a*

papiermühle *officina chartaria 1572, b. 497, a*

pappegluten *1021, d*

pappeln *malba 1331, a. alcea 87, b*

pappelbaum *populus 1776, b*

pappelnfarbe *molochinus 1438, d*

pappelstaude *caulis malvaceus 1331, a*

paquet *fasciculus 861, a*

paradieß *paradisus 1637, a. P. florigera sides 921, a. P. ver ubi perpetuum redolet &c. 927, d*

paradießapffel *melimelum 1372, a*

paradießkörner *cardamomum majus 418, a*

paradießvogel *manucodiata 1341, b*

parentiren *parentare 1641, a*

Pariß *Parisii 1636, a. Lutetia 1307, b*

parißbirnen *pyra crustumina 638, b*

parlamenthauß *comitium 577, c*

parß *perca 1691, c*

partey *factio 841, b.* **zu der partey gehören** *esse illarum partium 1652, b.* **es mit eben der partey halten** *in eadem causa esse 447, c*

partengänger *excursor 661, c*

partisan *framea 948, b. gæsum 989, a. pilum 1728, b*

paruque s. peruque.

pasch im würffeln *jactus Veneris 2456, a*

paß *accessus 453, b. transitus 796, a. aditus 789, d.* **enge päße** *fauces 867, c. claustra; angustiæ adituum, quæ regionem aperiunt 540, c.* * **paß verlegen umb und umb** *P. coronare aditum custode 612, c.* **einen paß geben** *tolutim incedere 2358, d*

paßgänger *equus gradarius 1025, d*

paßgeige *pandura 1629, a*

passiren *stare 2216, b.* s. gelten.

paßport *commeatus 1385, b. diploma 718, b. syngraphus 2274, b*

paßquill *charta famosa 496, c. literæ contumeliosæ 598, a. archilochium carmen 196, c. silli 2111, c.* **paßquillen an die thür schlagen** *carbonibus fores implere elogiorum 416, c.* s. schmähschrifft.

paßquillant *sillographus 2111, c*

past *philyra 1718, b*

pastete *artocreas 226, a*

pastetenbecker *dulciarius pistor 761, a*

pastey *propugnaculum 1847, b. antemurale 1473, a*

pastinack-pastinatwurtzel *pastinaca 1659, a.* **wilde past.** *bupleuros 341, c*

patent *diploma 718, b. bulla 340, c. codicilli 443, b.* **pat. anschlagen** *res novas in edictum addere 730, b*

paternoster / das man anhängt *amuletum 127, c*

pathe *compater; patrinus &c. 1661, d. sponsor 2192, a*

pathetisch *patheticus 1563, d*

patonen *pæonia 1619, d*

patriarch *patriarcha 1663, c*

patron *patronus 1666, d. rex causarum 1921, c. nostrarum rerum columen 572, a. P. amicus potens, magnus 117, a.* **patr. der gelehrten** *mecænas 1323, a*

paucke *tympanum 2409, c*

paucken s. trummeln.

paucker *tympanotriba 2409, c*

paußback *bucco 338, b. buccolentus, c*

paussen *turgere 2406, a. tumere 2398, b*

paussend *turgidus 2406, b. bentosus, e 2406, b. inflatus 919, b*

pech *pix 1738, a. bitumen 316, a. naphtha 83, b.* **pech vom schiff** *zopissa 2605, b*

pechhütte *picaria 1738, b*

pechkrantz *malleolus 1330, c*

pechschwartz *pice nigrius 1510, d. piceus 1738, b*

pechtonne *cupa tæda & pice referta 652, b*

pedarde *crepitaculum 627, c*

peilstert *pastinaca 1659, a*

pein *cruciatus 638, c* s. **marter.**

peinlich *criminalis 632, a. excruciabilis 639, a.* **peinlich außfragen** *confessionem facinoris exprimere tormentis, cruciatu 863, a. quærere 1867, c. quæstionem habere &c. 1868, a.* **peinliche that** *capitale facinus 414, b.* **peinliche frage** *quæstio in culeo 808, b*

peinigen *vexare 2490, c. cruciare 638, c.* s. martern; s. quälen; s. plagen.

peiniger *afflictor 916, b. afflictator b. carnifex 422, a. tortor 2363, b. lorarius 1287, d*

peitsche *flagrum 911, d. flagellum 912, a. mastix 1356, b. scutica 2040, b.* **leberne peitsche** *corrigia 1918, b.* **peitsche mit knoten** *scorpius 2028, c.* **peitsche von riemen** *terginum 2322, c*

peitschen *castigare verberibus 430, b. flagris cædere, objurgare 911, d. flagellare 912, b. objurgare quem ferulis, flagris 1181, c. operire loris 1287, d. cædere verberibus, ferula, loris 353, b.* **gepeitschet werden** *dura flagra pati 912, b*

pelecan *pelecanus 1676, c*

peltze tragen *P. tergis horrere ferarum 1102, c.* s. beltz.

pennal *theca calamaria 364, c. 2339, a*

peonien *Pæonia 1619, d*

perdon geben / perdonniren *concedere quem cui 454, a. veniam dare 2444, b. in deditionem quem accipere 402, b. gratiam facere 1033, d*

pergament *membrana 1374, a. diphtheria 718, a. pergamena 1692, c.* **aus pergament** *membranaceus; membraneus 1374, b*

perle *unio 2548, a. margarita 1350, d. P. concha bacca maris 286, d. alba 86, a. P. lapilli erythræi 814, d.* **perlen / länglichte** *elenchi 777, c.* **mit perlen bestickt** *baccatus; gemmis distinctus 287, a*

perlenfischer, *conchyta 584, b*

perlenkrämer *margaritarius 1351, a*

perlenmuschel *conchula & umbilicus 584, a. pinna 1731, c*

perlenschmuck *ornatus margaritarum 1350, d*

persianer *Persa 1697, d*

persien *Persia 1697, d*

persisch *persicus 1698, a*

person *persona 1698, b.* **die und die person seyn oder aufführen** *suscipere personam cujus b. agere partes 70, a.* **die person eines fürsten aufführen** *principem exercere 194, a*

persönlich *coram 606, d. personalis 1699, a.* **pers. beywohnen** *esse in re præsenti 1796, d.* **pers. da seyn** *adesse coram 2255, a*

peruque *cæsaries; capillamentum 398, c. calendrum; falsa coma 367, c. corymbion 617, a.* **der eine per. trägt** *comus cæsariatus 361, c*

perucktrer / peruquen-macher *concinnator capillorum 525, b. structor capillaturæ 399, a*

pest / pestilentz *lues 1297, d. epidemia 801, b. morbus epidemicus b. pestis; pestilentia 1707, a. pestilitas c*

pestilentzdrüse *apostema 176, d. anthrax 159, d*

pestilentzkraut *petasites 1707, d*

petermanche *araneus piscis; draco marinus 188, d*

petersilge / petersilien *petroselinum 1715, d. apium 173, a*

pfad s. fußsteig.

pfaff (*abus*). *caprimulgus 397, d*

pfaffenknechte *hieroduli 1018, c*

pfahl *palus 1626, d. stipes 2211, c. statumen 2204, b. pedamentum 1702, d. sudes 2245, c. paxillus 1671, d. chorax 494, a. cala 363, c*

pfählen *staturninare 2204, c. palus quid adjungere 1626, d. palare 1627, a.* **pfählen den wein** *maritare vites 1351, d.* **den kopf pfählen** *caput sustigere veruto 898, a*

pfählung *palatio 1627, a. pedatio 1702, d*

pfaltz *Palatium 1622, b*

pfand *pignus 1726, a. arrha; arrabo 221, c. hypotheca 1113, a.* **der auf pfand leihet** *hypothecarius a.* **pfand lösen** *repignerare 1727, a*

pfandsmann *præs 1796, c. obses 1560, c*

pfanne *lebes 1218, c. batillus 301, b. catinus 439, c. patina 1664, a. cucuma; cucumula 643, d*

pfannkuche *teganita 1738, c. adipatum 27, c. laganum 1207, c.* s. gebackens.

pfarre *parochia; paræcia 1650, d*

pfarrer *parochus 1650, d. curialis flamen; curio 658, d*

pfarrhauß *flaminia 912, c*

pfarrkinder *paræci 1650, d*

pfau *pavo 1669, a. avis junonia P. 1180, d. 269, a*

pfauey *ovum pavoninum 1669, b*

pfeben *meloues 1373, a. pepones 1690, c*

pfeffer *piper 1733, c.* **indianischer pf.** *siliquastrum 2111, c*

pfefferkraut *piperitis 1733, d*

pfefferkuchen *panis dulciarius 1631, a. collyris 564, d*

pfefferküchler *panchristarius 1628, a. pistor dulciarius 1732, a*

pfeiffe *tibia 2347, c. fistula 909, c. monaculus 1441, b. auleticus calamus 270, a. P. cabacicuta 512, c. &c.* **pfeiffe vom rohr** *P. arundo 227, d*

pfeiffen *tibicinare 2348, c. inflare buxos 343, b. tibiis canere 2347, d. tibias inflare 2348, a. bucculas inflandis tibiis distendere 338, b. sibilo allectare 1200, a. carmina cantare tibiis 390, c. P. modulari arundine carmen 227, d. Platonios inflare lebes 364, b. calamo terere labellum, b.* **das pfeiffen gegen die pferde** *poppysma 1776, b*

pfeiffer *tibicen 2348, b. tibicinator 2348, c. fistulator 909, d. flator 917, c. auletes 270, a. choraules 505, a. mejochorus 1394, d. P. nota per oppida bucca 338, a*

pfeiffern *auletrus 270, a. tibicina 2348, b*

pfeil *sagitta 1977, b. telum 2296, a. jaculum 1122, a. missile 1421, c. bolis 320, b. cajeta 437, c. fusculum 2185, a. matara 1356, d. mazara 1362, b. Aclu 18, c. P. calamus 364, b. P. arundo 228, a. P. chalybs volucer 491, c. P. cornus 611, c.* **der vier pfeile hat** *pharetratus 1715, a*

pfeilband *amentum 115, a*

pfeiler *columen 571, d. columna 572, a. columna Meniana 1379, b. anteris 159, b. pila 1727, a.* **spitziger / gespitzter pfeiler** *pyramis 1864, a. obeliscus 1557, b*

pfeilsack *pharetra 1715, a*

pfennig *nummus 1547, d. nummulus 1548, a. ara pl. 48, d.* **sechs pfennig** *obolus 1558, d.* **neun pfennig** *sestertius 2092, d*

pferd *equus 807, c. caballus 344, c. sonipes 2152, a. bellatrix bellua 305, c. 307, b. P. pecus equinum 1675, b. P. ferus 873, b. P. cornipedes 611, b.* **kleines junges pferd** *buricus 342, a. mannus, mannulus 1342, b.* **wild pferd** *equiferus 809, c.* **pferde stehen am berge** *equa hæret 1055, a. difficili loco res est 1279, c.* **(s. ochs) pferde hintern wagen spannen** *in dolio artem figulem discere 901, b. clabes findere ligna & securi aperire 542, c. currus bobem trahit 663, d.* **mit 4. pferden fahren** *curru quadrigarum vehi 1884, c*

pferdartzt *equarius medicus 808, c*

pferddecke *dorsualia 747, b*

pferddieb *abactor, abigeus, abigator 37, d*

pferdesel s. maulesel.

pferdfleisch *caro caballina 345, a*

pferdfutter *medica 1365, d*

pferdgeschrey *hinnitus &c. 1083, c*

pferd-gifft *hippomanes 1086, b. hippomarathrum c*

pferdhaar *seta equina 808, b. 2093, a*

pferdhändler *egaso 61, d*

pferdknecht s. reutknecht.

pferdmist *caballinum simum 345, a*

pferdschmuck *phaleræ 1714, b*

pferdstall *equile 808, b*

pferdschwantz *cauda equina 808, b*

pfersing *malum persicum 1698, a. mollusca 1439, c. 1698, a*

pfifferling *boletus 320, a. fungus 980, c.* **keinen pfifferling dafür geben** *non emere tisibilitio, cassanare 780, b*

pflicht *munia 1470, a*

pfingsten *pentecoste 1689, c*

pfingstrose *pæonia 1619, d*

pflantzbeet *plantarium 1742, a*
pflantze *planta 1741, d. P. positum semen 2062, a*
pflantzen *serere 2082, b. plantas ponere; plantare 1742, a. pangere 1629, c.* auffs neue pfl. *reserere 2086, b.* bäume pfl. *arbores instruere 2202, c.* neben anpfl. *asserere 2083, b*
pflantzer *plantator 1742, b*
pflantzgarten *seminarium 2062, b*
pflantzsame *semen sementicum 2062, c*
pflantzung *plantatio 1742, b. insitio 2086, a*
pflaster *emplastrum 783, b. malagma 1330, b. pittacium 1736, c. cataplasma 436, a. cemtum 478, b. lapis 1271, d. splenium 2189, c.* mit einem pflaster bekleb *splenietus c.* das pflaster (steinweg) *lithostrotos 1277, a. sternere viarum 2206, d*
pflästerer *lapidator 1214, c*
pflastern *sternere viam 2491, c. lapide superintegere 2294, c. saxis sternere plateas 1744, b*
pflastertreter *ambulator 113, d. subbasilicanus 3 subrostranus 300, d.* s. müßigg.
pflaume *prunum 1837, d*
pflaumbaum *prunus 1837, b*
pflaumfeder *pluma 1753, a*
pflege *ditio 722, d. diœcesis 716, a. satrapia 2006, a. nomos 1527, b*
pflegen *solere 2138, b.* wie es pflegt *ut assolet d. ut fit 906, b.* es pflegt durchzubringen *amat perrumpere 120, c.* pflegen (warten) *curare curem 667, a.* der gesundheit pflegen *indulgere valetudini 1144, c*
pfleger *nutritor 1553, c. nutricius 1554, a. procurator 657, d*
pflegerin *procuratrix 658, a*
pflegevater *curator 656, d*
pflegung *cultus 566, b. cultura c. victus 2532, d*
pflicht *officium 1571, a. munia 1470, a.* in pfl. nehmen *sacramento obligare 1972, b. ad jusjurandum quem adigere 1183, c*
pflock *paxillus 1671, d. clabus tribalis 542, d. aviculus 284, d.* pflock am wagen *embolium 780, a*
pflöcken *mateola adigere 1356, d*
pflocken *tomentum 2359, a*
pflug *aratrum 220, d*
pflugeisen *dens aratri 691, d*
pflügeland *aratio 220, c. campus arabilis 161, d*
pflügen *arare 220, b. incumbere aratro d. P. vomere terram sulcare 2251, b. offringere terram 950, b. inarare profringere c. perstringere terram aratro 2232, a. terram subigere fissione glebarum 899, d.* pfl. noch einmahl *arationem iterare 220, b. iterare campum 1169, a.* pflügen zur saat *tertiare 2320, c. tertiare agrum 63, d*
pflüger *arator 220, c*
pflügochse *bos arator 329, d.* gute pflügochsen *excellentes in opere boves 1585, b*
pflugreute *rulla 1958, d*
pflugschaar *vomer; vomis 2561, b*
pflugstürtze *stiva 2215, b. bura 341, d*
pflugzäge *dentale 692, a*
pforte *porta 1779, c*
pförtgen *portula 1779, d*
pförtner *janitor 1124, a. atriensis 251, b. admissionalis &c. 1422, a*
pfoste *postis 1786, b. orthostata 1608, b*
pfriem *discerniculum 484, a. fraxinea 948, b. subula 2245, a*
pfriemen *genista 1000, c.* welsche pfr. *spartium 2167, b*
pfropfen *inserere 2085, d. emplastrare 783, b. inoculare 1566, b. surculos serere 2267, c*
pfropfreiß *clavola 540, c. scutula 2041, b. ramulus 1910, a. surculus 2267, c. calamus 364, c*
pfropfung *insitio 2086, a. inoculatio 1566, b*
pfründe *prabenda 1792, a*
pfühl *culcitra 645, b. caduceum 351, c. pulvinus 1851, b*
pful / pfütze *palus 1626, d. lacuna 1204, b. lama 1208, b. æstuarium 55, b*
pfund *libra 1255, a. pondo 1765, a. as 229, d.* halb pf. *selibra 1255, b.* zwey pf. *bilibra c. dupondium 1765, b*
pfündig *libralis 1255, b. librarius* pf. gewichte *assipondium 230, a*
pfütze s. pful.
pfuy *apage 167, d. phy 1723, c*
phantast s. narr.
phantasie *imaginatio 1135, d. phantasia 1714, d*
philister *Allophylus 98, a*
philosophie *Philosophia 1718, d. P. Musa Platonis 1474, b.* die phil. studieren *P. studia septem annos dare 2237, a*
pichen *picare; pice illinere 1738, b. liquida gummi perluere dolia 1044, d*
pickelhering *derisor 1940, b. scurra 2040, b.* pickelhering seyn *caudam trahere 442, a.* s. possenreisser.
piepen *pipare, pipilare, pipire 1733, d.* piep. wie junge vögel *fritinnire 959, d*
pillen *pilula 1727, b. catapotia 436, a*
pimpernüß *pistacium 1735, d staphylodendron 2199, d*
pinsel *penicillus, um 1688, b. penicillus, um, c*
pinseln *queri; querulari 1889, c. lamentis se dedere 1208, d.* die ohren voll pins. *opplomare auribus 1752, d*
piquenirer *lancearius 1211, a. miles hastatus 1063, b. contophorus 598, c*
pissen s. harnen.
pistol *sclopus 2027, a*
pitschier / pitschafft *signum 2104, b. sigillum d*
pitschierring *annulus signatorius 152, b. sigillaritius annulus 2105, a*
pitschierrings-zeichen oder figur *annuli apospasmata 176, c*
pitschierstecher *scalptor 2012, a. sculptor 2039, b. signifer 2105, c*
plage *discruciatus 639, a. carnificina 422, c. pestis 1707, a. afflictio; afflictatio 916, b. vexatio 2490, d.* ein ieder hat seine pl. *quisque suos patimur manes 1340, c*
plagen *cruciare 638, c. agitare 73, a. affligere 916, b. excarnificare 422, c. tribulare 2380, c. vexare 2490, c. devexare, divexare 2491, a. effligere 917, a.* gepl. werden *conflictari 916, d*
plaggeist / plagteuffel *Erinnys 811, d. Alecto 90, b. Ate 245, b.* plaggeister *Eumenides 819, c. furia 984, d. dira 719, b. Alastores 83, c*
planeten *planeta 1741, a. errones; erratica stella, 813, d. sidera errantia 812, b*
planetenleser *de circo Astrologus 528, a. circulator 529, b*
plappermaul *lingulaca 1267, c.* s. plauderer.
plappern s. plaudern.
platschern *P. crepitu clangente cachinnare 537, b*
platte von blech *bractea 332, b.* pl. des haupts *calvitium &c. 374, b*
platteislein *passeres 1658, c*
plattner *bractearius 332, b*
platz *statio 2218, a. spatium 2167, a. campus 380, c. area 201, d.* platz des haußes *superficies ædium 837, a.* platz geben *locum relinquere cui 1279, c.* platz machen *decedere de via 454, c*
platzen *crepare 617, b.* das platzen mit den backen *sclopus 2027, a*
platzregen *cauratta 436, b. imber 1136, b. nimbus 1512, d*
plauderer *garrulus 995, a. gerra; gerro 1010, c. dicax 704, b. dicaculus c. Archyta crepitaculum 198, c. as dodonæum 737, a. fabulator 835, c. balatro 291, c. spermologus 2181, a. argutus 209, b. argutulus c. argutator, d*
plauderhafftigkeit *verbositas 2460, d*
plaudermaul *blatero 318, a. lingulaca 1267, c*
plaudermarckt *lesche 1242, b*
plaudern *fabulari 835, c. garrire 994, d. argutari 209, d.* das pl. *blateratus 318, b*
plintzen *laganum 1207, c*
ploch *truncus 2391, d*
plötze *rubellio 1954, a*
plötzlich *subitus, ò 2243, b. subitaneus; subitarius b. momentarius 1440, c. inopinanter 1588, b. perceler 461, b. praceler b. de improviso; de repente 679, b.* pl. sterben *celerrime examinari 461, a.* s. unversehens.
plump s. tölpisch.
plumpe *puteus 1859, b. antlia 165, b*
plumpen wasser *aqua puteana 182, a*
plündern *expilare 1728, a. diripere 1912, d. prædas agere 68, b. popolari, e, 1777, c. prædam facere; prædari 1793, d. spoliare 2191, a. despoliare b. exspoliare c*
plünderung *spoliatio 2191, a. expilatio 1728, a. direptio 1913, a. populatio 1777, d*
po *padus 1619, b*
pöbel *vulgus 2586, c. populus 1776, c. plebs 1746, a. fax civitatis 849, c. ordo plebejus 1597, a.* pöb. an sich hengen *obscuram atque humilem multitudinem ad se conciere 514, b*
pocal *ciborium 508, c. carchesium 417, b.* ein kleiner poc. *Baucalium 303, b*
pochen *minas jactare 1408, b.* das p. *tumultuosus sonitus 2152, a*
pocken *papula 1633, d. pustula 1858, a. varioli 2426, b. atheroma 248, a*
poesie *poetica; poetice 1758, c. poësis, d*
poet *poeta 1758, c. P. cygnus 669, a.* guter p. *lascivia Musarum 1305, b*
poetin *poetria 1758, d*
poetisch *poëticus 1758, c*
poetisiren *P. errare Permessi ad flumina 1696, a. P. rotas Maronu arte sillari compari 1952, b*
poetus *Pictavium 1725, b*
pol *cardo 418, b. polus 1762, b*
poley *pulegium 1848, d.* wilder poley *dictamnus 708, b. calamintha 1383, c. nepheta 1504, a. &c.*
policey *politia 1760, c*
poliren *polire 1759, b. expolire d. lævigare; lævare 1207, b*
polirer *politor 1759, d*
polirt *limatus P. 1262, d. limatulus 1263, a*
polirung *politura, politio, polimen, 1759, c*
politicus / fürtreff. *politicus urbanissimus 2570, b*
politisch *politicus 1760, c*
polster *pulvinar 1851, a. pulvinarium a. pulvinus; pulvillus b. caduceum 351, c. culcitra 645, b. triclinaria babylonica 551, d.* p. unterm arm *cubital 639, d*
poltergeister *lemures 1237, a.* s. gespenst.
poltern *detonare 2361, a*
polze *catapultarium telum 436, b.* einem die p. fördern *hastas cui ministrare 1063, a*
pomerantzen *chrysomela 507, d. mala limonia & aurantia 532, b. mala Limonia 1331, a*
popantz / popelmann *terriculum; terriculamentum 2317, d. Acco; manducus 10, c. 1337, d. mania 1340, c. &c.*
poppe s. puppe.
porcellanin *murrhinus; murrheus 1472, c*
Portugall *Lusitania 1305, c*
Portugiese *Lusitanus 1305, c*
portulack *porcillaca 1778, d*
posament *segmentum 2045, b*
posaune *tuba 2394, a. P. cava concha 583, d*
posaunenbläser *tubicinator 2394, b*
posaunenschall *taratantara 2289, a. bombus 320, d*
possen s. narrenpossen. possen draus machen *in ludibria vertere 1297, b. invidiam cavillatione diluere transferreque ad sales 445, b.* possen machen *apinari 172, a.* einem etwas zum possen thun *frustrationem in quem injicere 965, d*
possenhafftig *jocosus, è, 1161, a. jocularis, joculariter b. joculabundus c.* s. poßierlich.
possenreissen *scurrari 2040, b*
possenreisser *ridiculus 1939, b. joculator 1161, c. nugo, nugator 1543, d. parasitus 1638, c. copela 600, d. acroama, scurra ridicularius 20, b. astellanus 245, c. scurra 2040, a. arcalogus 205, c. gelasianus 996, d. mimus 1407, b. Pantomimus 1408, a. hallucinator 1058, c. halo, d. Abderita, Abderitana pectora plebi habens 5, a. gerro 1010, c. apinarii 172, a*
possenspiel *embolium 780, a. exodium 828, a. atellana 245, b*
possessreichung *emancipatio 1335, c*
poßierlich *ridiculus, è, 1939, b. ridiculosus; ludicrus 1297, d. facetus, è, 836, a. salsus, è 1980, a. comicè 582, d*
post *angaria 142, b. cursus publicus 659, d. nuncium 1549, c. vehicularis cursus 2433, c*
postbot *hemerodromus 1069, b*
postbringend *nuncius 1549, c*
postilion s. postreiter.
postiment *basis statuæ 301, b*
postmeister *curiosus 655, c. agens in rebus 70, b*
postpferd *veredus 2461, b. equus cursorius 660, a.* postpf. herzugeben zwingen *jumenta angariare 142, b*
postreiter *angarus 142, b. veredarius 2461, b. cursor 659, d. nuncius cursorius 660, a*
potentaten *potentes 1788, c*
potmäßigkeit *jurisdictio 1185, c. ditio 722, d*
präambul *proœmium 1827, c. præcentio 391, d. antecantamentum 392, b.* pr. machen *experiri chordas 503, d.* s. versuch.

pracht *splendor* 2189, *d. luxus* 1311, *d. honorificentia* 1097, *c. magnificentia* 1327, *d. ostentatio* 2308, *c. Lautitia* 1226, *d. ambitus ; ambitio* 191, *a. pompa* 1763, *d. fastus* 862, *a.* pr. in reden *magniloquentia* 1285, *d*

prächtig *magnificus* 1327, *d. lautus, è* 1226, *c. solennis, ter* 2138, *a. nobiliter* 1521, *c. magnifice* 1327, *d. superbus, è* 2265, *b. pompabilis ; pompalicus ; pomposus, è*, 1764, *a. ambitiosus* 790, *c. fastuosus* 862, *b. luxuriosus* 1312, *b. splendidus, è*, 2190, *a. cothurnatus* 618, *d.* pr. reden *tragice loqui* 2369, *a*

prälat *antistes* 164, *d. præsul* 1799, *d.* 1983, *c*

pralen *ampullari ; projicere ampullas* 127, *b. jactare se sumtuosius insolentiusque* 1115, *d.* pral. mit dem adel *genus crepare* 627, *b.* ſ. rühmen ſich.

pralende worte *P. sesquipedalia verba* 1701, *d.* ſ. pralerisch.

praler *jactator* 1116, *c. ostentator* 2308, *c. magniloquus* 1328, *b, grandiloquus* 1030, *d. venditator* 2441, *b. gloriosus ; ex cujus ore quid gloriosum exit* 1020, *c. gloriator* 1021, *a*

pralerey *magniloquentia* 1328, *a. vanitas* 2422, *c. vaniloquentia, d. ostentatio* 2308, *d. jactatio ; voluptas gestiens & se efferens insolentius* 1116, *b*

pralerisch/ pralhafftig *jactans, jactantior, jactanter* 1116, *a. grandiloquus* 1285, *c. phaleratus* 1714, *c*

prallen zurück ſ. zurückprallen.

prangen *superbire* 2265, *c. ostentare* 2308, *c. pompare* 1764, *a*

präſentgelder *collationes* 878, *b*

präſervativ brauchen *præmedicari antidoto* 1364, *a*

präſident *præses* 2057, *a. Archon* 198, *b*

präſidenten ſtelle *præsidatus* 2057, *b*

präſidiren *judicio præesse ; judicium exercere* 1172, *c*

praſſeln *crepitare* 627, *c*

praſſen *popinari* 1776, *a. prodige vivere* 1823, *d. belluari* 1068, *c. vacare bellationi* ſ. ſchlemmen.

praſſer *acolastus* 18, *d. lurco* 1304, *d. vanivro* 295, *c. profligator* 917, *c. comissator* 577, *b. decoctor* 603, *a. comedo ; comesor* 772, *c. gulo* 1044, *b.* ſ. ſchlemmer.

pravitren *jactare se sumtuosius insolentiusque* 1115, *d.* pr. mit dem pferd *ludificari equo* 1295, *b.* ſ. pralen.

predigen *concionem habere ; concionari* 586, *a. prædicare* 702, *c.* der da prediget *concionabundus* 586, *a*

prediger *Ecclesiastes* 769, *b. concionator* 586, *a. hierophanta* 1082, *a. homileta* 1091, *d*

predigſtul *concio* 586, *a. suggestus, um* 1010, *a. ambo ; cathedra* 112, *b.* ſ. cantzel.

predigt *homilia* 1091, *d. concio* 585, *d. prædicatio* 703, *a.* kleine pr. *concionecula* 586, *a*

preiſen *laudum præconia benedictionibusque celebrare* 707, *d. decantare* 392, *c. celebrare* 460, *b. concelebrare e.* ſ. rühmen ; ſ. loben.

preiß ſ. lob ; ſ. ruhm.

preißgeben *publicare* 1814, *b. proponere ad pradam* 1793, *d.* pr. geben die güter *de bonis proscriptionem ferre* 2035, *d*

preißlich *prædicabilis* 703, *a*

preſſe *torcular* 2363, *b. prelum* 1806, *c.* pr. ſchieſſen *arietibus aliquantum muri discutere* 1880, *a*

preſſen *coarctare* 195, *b*

preußen *Borussi* 2002, *c*

pricke *lampreta* 1209, *d.* ſ. bricke.

prieſter *sacerdos* 1974, *d. presbyter* 1809, *d. flamen* 912, *b. Epopta* 806, *c. mysta, es* 1482, *b.* hoher pr. *pontifex maximus* 1774, *b.* oberſte pr. *præsul* 1799, *c*

prieſterampt *flaminium* 912, *c*

prieſterin *antistita* 165, *a. sacerdotissa* 1775, *a*

prieſterkappe *vestis concionatoria* 586, *b*

prieſterlich *sacerdotalis* 1975, *b*

prieſterſchafft *pontificatus* 1774, *c*

prieſterthum *sacerdotium* 1975, *a. P. infula* 1147, *d*

prieſters wohnung *flaminia* 912, *c*

printz *princeps*; junger pr. *princeps juventutis* 1814, *b*

prirſchmeiſter *rhythmicus* 1938, *c*

privat leben *secessus* 457, *b. quies* 1897, *a*

privat perſon *privatus* 1816, *a*

privat-urtheil *domesticum judicium* 743, *c*

prob *examen* 814, *c. experimentum* 1695, *a. specimen* 2170, *c. documentum* 736, *a.* zur pr. *tentamenti gratia* 2304, *c.* erſte pr. thun *tirocinii rudimenta deponere* 1956, *c*

probiren *tentare* 2304, *b. pertentare* 2308, *d. experimentum capere* 1695, *a.* pr. was einer taug *frugem cujus periclitari* 962, *c*

probirer *argyrognomon* 210, *d*

probirſtein *coticula* 617, *c. obrussa* 1559, *a. Lydius lapis* 1314, *c. Heraclius lapis* 1070, *c*

probſt *præpositus* 1772, *a*

probſtey *præpositum* 1772, *a*

proceß an halß werffen *dicam cui scribere, impingere* 700, *d*

preceßion *pompa* 1763, *d. frequentia* 955, *c*

profeſſor *doctor liberalium artium* 736, *a*

profit *utilitas ; utilitatis fructus* 2585, *b. lucrum* 1290, *d. lucrifacta pecunia* 1291, *b. interpretium* 1810, *c.* kleiner pr. *lucellum* 1291, *a*

profitabel *lucrosus, è*, 1291, *a*

profoß *quæstor* 1868, *b. latrunculator* 1213, *a*

prophet *propheta* 1830, *c*

prophetin *prophetis* 1830, *c. Sibylla* 2098, *a*

prophetiſch *propheticus, e* 1830, *c. prophetalis c*

prophezeyen *hariolari* 1061, *b. augurare, i* 266, *a. vaticinari* 2418, *c. ominari* 1579, *a.* ſ. weiſſagen.

prophezeyhung *præsagitio ; præsagium* 1977, *a. augurium* 265, *d. carmen* 420, *d. omen* 1579, *a. & c.*

proſpect *prospectus* 2177, *a*

proteſtiren *protestari* 2332, *a*

provintz *provincia* 2511, *c.* ſ. land.

proviant *annona militaris* 154, *d. penus, us* 1690, *a. commeatus* 1355, *c. cibaria* 509, *b. condita* 587, *b. fiarcia* 2129, *a.* pr. abſchneiden *frumentaria re quem excludere* 963, *c*

proviantirung *frumentatio* 963, *d*

proviantſchiff *dromon* 749, *c. annotina navis* 155, *c*

proviantverwalter/proviantmeiſter *prafectus annonæ* 847, *a. fiarchus* 2129, *a. biarchus* 311, *a*

proviantzführer *suffarmenus* 855, *d*

prüfen *spectare* 2170, *d. pratentare* 2309, *c. pensare trutina ; trutinare* 2392, *b.* ſich pr. *in se descendere ; secum habitare* 2014, *a.* 1052, *c.* ſeine kräffte pr. *opus ad vires exigere* 76, *c.* ſein vermögen pr. *metiri atque diligenter æstimare suas vires* 2523, *b.* ein büchlein pr. *P. libellum diligenti lime tergere* 272, *a*

prüfung *examinatio* 824, *d. discussio* 1880, *b. censura* 468, *c. exagium* 76, *c. trutina* 2392, *b*

prügel *cala* 363, *c. fustis* 986, *b*

prügeln *verberare ; converberare ; deverberare ; everberare* 2459, *b. verbere agere quem* 68, *c. fustibus cadere, coercere* 986, *b. fustigare c. verberibus castigare* 430, *b. verberibus quem mulcare* 1460, *b. pellere fusti* 1672, *d. fustem cui impingere* 1630, *b. corium conscribere* 608, *d. P. caput cujus lumbosque saligno fuste dolare* 480, *d. P. increpare graviore thyrso* 628, *c.* geprügelt werden *vapulare fustibus ab aliquo* 1, *d*

prügelſuppe *censio bubula* 467, *a. verberatio* 2459, *a. fustuarium* 986, *b.* der pr. kriegt *cottabi bubuli in quem crepant* 619, *b*

pſalm / pſalter *psalmus* 1837, *d. davidicus cantus* 678, *b. psalterium* 1838, *a. nablium* 1483, *a*

publicirung *editio* 731, *b*

puckeln am buche *cornua libri* 610, *c*

puff / puff *tux tux* 2291, *d*

püffe auffahen *ictus excipere* 1127, *a*

pugwerck *mangonium* 1341, *a*

pulſter ſ. polſter.

pulß *pulsus venarum* 1679, *a. venarum percussus* 2440, *a. &c.* ſchwacher p. *percussus formicans venarum* 941, *a.* an p. fühlen *carpo manum admovere* 424, *c*

pulßader *arteria* 125, *c.* artzney dafür *arteriace* 225, *a*

pult *ambo* 112, *b. pluteus* 1755, *c. pulpitum* 1850, *c*

pulver *pulvis* 1851, *c.* wohlrüchend p. *diapasma* 700, *a.*

pülvern *terere* 2314, *b*

punct *punctum* 1853, *a.* von p. zu p. *punctatim* 1852, *d*

pünctlein an buchſtaben *apices literarum* 170, *a*

punctiren *punctare* 1853, *a*

puppe *pupa ; pupula* 1854, *b*

püppchen *icuncula* 1127, *c*

purgantz/purgation *medicamentum fumegmaticum* 2131, *a. purgatio alvi* 106, *d. medicamentum catharticum* 438, *c*

purgieren *purgatorio medicamento alvum vacuare* 1855, *c*

purpur *murex* 1471, *a. ostrum* 1613, *a. purpura* 1856, *a. blatta rutila* 318, *b. P. conchylium* 584, *a. P. Assyrium venenum* 2442, *c. P. afro murice tincta lana* 61, *a.* der purp. trägt *P. blattifer* 318, *c*

purpurfärber *tinctor purpurarius* 1856, *c*

purpurfärbig *purpureus* 1856, *b. blatteus* 318, *b. ostrinus ; ostricolor* 1613, *a.* purpurf. machen *purpurare* 1856, *c.* purpurfarben kleid *conchyliata vestis* 584, *a*

purpurgewand *dibaphus* 700, *c*

purpurkrämer *blattiarii* 318, *c*

purpur-mantel *pallium blattosericum* 318, *c*

purpurn *phœniceus* 1721, *a. P. ebrius Sidonio de sanguine concha* 767, *d.* ſ. purpurfarbig.

purpurroth *P. ostricolor* 570, *d*

purpur-ſchneck *purpura* 1856, *a. pelagia* 1676, *b*

püſchlein *cirri* 530, *a*

puß *munditia* 1466, *b. mundus d*

putzen *comere* 581, *d. ornare* 1602, *b. adornare* 1601, *d. exornare d. moliri* 1437, *a.* ſich putzen *curare se* 656, *b. fingere se* 900, *b.* zum ſchein p. *mangonizare* 1341, *a*

putzwerck *mangonium* 1341, *a*

Q.

Quacken *vagire* 2416, *b.* qu. wie fröſche *coaxare* 557, *b.* das quacken der fröſche *P. fabi cantatus vanarum* 391, *a*

quackſalber *circulator* 529, *b. arctalogus* 205, *d. unguentarius* 2546, *c*

quackſalberey *unguentaria* 2546, *c*

quaderſtein *lapis pilaris ſ. quadratus* 359, *d. lapis angularis* 1213, *a. quadratum ſaxum* 1885, *d.* qu. damit man pflaſtert *P. asorotici lapilli* 230, *b*

qual / quälung *carnificina* 422, *c. cruciatus* 638, *c. excruciatus* 639, *a*

quälen *cruciare* 638, *c. excruciare* 639, *a. affligere ; afflictare* 416, *b. doloribus torquere* 2364, *c. macerare* 1318, *b. tribulare* 2380, *c*

quäler *crux* 638, *c. cruciator d. vexator* 2490, *d*

qualſter *bupreſtis* 341, *c*

quappen *gobii ſaxatiles* 1023, *b*

quarckkäſe *P. meta lactantes* 1395, *b*

quartiergen *quarterium* 1882, *d*

quartire und mahl geben *loca & lautia dare* 1379, *c*

quartiermeiſter *mensor ; designator hospitii* 1399, *c*

quater auff dem würffel *senio* 2095, *a*

quatern *quaternio* 1883, *a*

queckſilber *argentum vivum* 207, *b. hydrarg yrum* 2110, *a*

quelle *fons* 934, *d. ora fontana* 935, *a. scatebra ; scaturigo* 2015, *c.* voll qu. *scaturiginosus d*

quellen *scatere ; scaturire* 2015, *c. oriri* 1600, *d*

quellwaſſer *aquæ salientes* 1982, *c*

quendel *thymus* 2346, *b. serpyllum* 2087, *a*

quentleins dritter theil *scrupulum* 2037, *b. scrupulus* 2038, *b.* zwey qu. *assarius, um* 230, *a*

querbalcken / latten *transtra* 2376, *b*

querbäncke *transtra* 2376, *b*

quere / querfeld *obliquus, e*, 1557, *c* (540. *b*

querholtz *tignus, um* 2349, *a. semo* 2198, *c. claibrum*

querlen *rudicula lignea peragitare* 1956, *b*

querpfeiffe *tibia* 2347, *c*

querüber geleget *transversarius* 2478, *a*

querweg durch den acker *limes* 1264, *a*

quintlein / zwey qu. *ſicilius* 2101, *d*

quitten *chrysomela* 507, *d. mala cydonia* 668, *d. malum cotoneum* 619, *a. cytonium* 673, *a.* groſſe qu. *struthia mala* 2136, *b*

quittenlatwerg *dyacydonium* 619, *a*

quitten-öl *melinum* 1372, *a*

quittenſafft *cydonites* 668, *d. melimeli* 1372, *a*

quittung *apocha* 173, *c. acceptilatio* 403, *d*

R.

Rab (*piſcis*) *coracinus* 607, *a*

rabe *corbus* 616, *a. corax* 606, *d.* von raben *corbinus* 616, *b*

rabengeſchrey *crocitus ; crocitatio* 634, *a*

rabenkraut *Ambrosia ; quercula* 112, *d. botrys* 330, *c*

rache *vindicta ; vindicatio* 2513, *b. ultio* 2535, *b*

rachen *vitlus* 1942, *c. faux, ces*, 867, *b. palatum* 1622, *b. devoratorium* 2562, *d. frumen* 963, *c. hiatus oris* 1084, *a*

rächen *vindicare* 2513, *a. ulcisci* 2535, *b. asserere* 2083, *c*

rächer

rächer *vindex 2512, d. ultor, trix 2535, b. punitor 1757, c*
rachgier *iracundia 1163, b. ulciscendi libido 1253, c*
rachgöttin *furia 984, d. Adrastea; Nemesis 29, b*
rad *rota 1952, b.* rad damit man aufzeucht *tympanum 2409, c.* beschlagene räder *ferrati orbes 1594, b.* euserst am rad *orbile 1594, c.* auff rädern stehend *rotatus 1952, c. subrotatus d*
radebrechen *crurifragium 637, c*
radefelgen *apsis 1952, b* (*1659, b*
radehaue *ligo 1261, c. rutrum 1968, b. pastinum*
rädelsführer *514, c. factionis autor 841, c. princeps 1814, a. princeps & architectus sceleris 197, b.* s. urheber.
raden *agilops 34, b. pseudomelanthium 1371, b*
räderstein *trochites 2388, d*
radesperre *sufflamen 919, d*
radiermesser *scalper; scalprum 2012, b*
rädlein *rotula 1952, b. orbiculus 1594, b*
radschiene *canthus 394, d*
radspeiche *radius 1907, c.*
raffen zu sich *harpagare 1061, d*
rähdern *cernere 481, c. cribrare 631, c*
rahm *tendicula 2304, a*
rammel *fistuca 909, c. pabicula 1668, d*
ramelstroh *juncus 1178, a*
ranck *strophus 2233, a. fabrica 833, c. acutum cogitatum 561, c.* ränckе *meandri 1322, b.* r. ercdencken *machinari machinam 1319, a.* r. mercken *artes intelligere, deprehendere 223, a*
rancken *brachia 331, d.* r. am weinstock *duramentum; duramen 765, d*
rand *margo 1351, a. ora 1593, a.* rand am kuchen *balteus placentæ 394, c.* rand am wasser *ripa 1942, d. crepido 627, a.* r. machen/ schürtzen *marginare 1351, b*
rang (*morb.*) *cynanche 670, c*
ranzen *mantica 1343, c. pera 1691, b*
ranzion *lytron 1316, d*
ranzioniren sich *captum se redimere 782, b*
ranzionirung *redemtio 782, b*
rappen *equus ater 807, c*
rappuse / in die r. werffen *spargere missilia variarum rerum 1421, c.* das geben in die rapp. *direptum; direptio 1913, a*
raquete *bolus 320, b*
raquet zum ball *reticulum 1932, d*
rasch *lebes 1244, a.* s. hurtig.
rasen *sævire 1976, a. delirare 1274, a*
rasen/ der grüne r. *cæspes 361, d. sagmen 1978, a.* von rasen *cæspititius 362, b*
rasenbanck *torus herbaceus, gramineus 2366, a*
rasend *rabiosus, è 5. rabidus, è 1906, c. furiosus, è 985, a. P. furiatus, c. furibundus, c. Bacchus; insanus ac furens 287, b*
raspel *scobina 2027, b. radula 1909, a*
rasseln / das r. *crepitus 627, c*
rasten *acquiescere 1898, c.* s. ruhen.
rath *consilium 591, c. monitio 1442, a. auctoritas 256, c.* r. finden *remedium malo invenire 1565, b.* r. schaffen *prospicere cui 2177, a.* sich bey einem raths erholen *niti cujus consilio & auctoritate 1512, d.* auff eines andern rath thun *dictu alterius quid facere 752, d.* andrer leute r. nicht brauchen *sine cortice natare 615, a*
rath / rathsstuhl *senatus; ordo senatorius 2064, c. collegium 1231, a. gerusia 1010, d*
rathen *suadere 2240, d. adhibere remedium 1051, a. consilium dare 591, c. consiliari 592, b. consulere cui, d. conjectum augurari 1118, a. mederi 1363, a. medicari, b. salutem afferre 1987, d.* zu rathen geben *micare 1401, d.* ich habe ihm darzu ger. *auctor ei fui 255, d.* ich rathe dirs nicht *auctor non sum;* er hat es gerathen *ejus rei suasor & auctor fuit, d. se præbuit mihi auctorem 256, a*
rathfragen *deliberare 1251, a.* um rath fragen/ zu rathe ziehen *consilium à quo petere 591, d. consulere quem 593, a*
rath/ rathgeber *consultor, trix 593, d. suasor 2241, a. consiliator, trix; consiliarius 592, c. auctor & præceptor consiliorum 407, d.* böser räthg. *P. malesuadus 1333, b.* fürstl. räthe *amici principis 116, d.* s. geheim.
rathhauß *curia 658, c. buleuterium 340, a.* nicht auffs rathh. kommen *decedere de foro 946, b*
rathsamkeit *parcitas; parsimonia 1640, a*
rathsamer *explicitius 1750, d*
rathsbuch *Lemcoma 1243, b*
rathschlagen/ zu rathe gehen *inire consilium 792, c. agitare consilia 73, b. deliberationem rei suscipere; ad deliberationem quos adhibere 1251, b. consilium capere, capture, conferre 591, c. consulere 592, c. consultare 594, a. de re consulere 594, a. conferre capita, consilia 878, a. consulere in medium, in unum, in publicum 592, d.* mit einander rathschl. *communicare inter se consilium 581, c. adesse in consilio 1254, d. ire in consilium 788, b*
rathschlagung *consultus 593, b. consultatio 594, a. advocatio 2567, b. deliberatio 1251, b*
rathsschluß *senatusconsultum 2064, d. 593, b. decretum senatus 482, d. psephisma 1838, b.* raths-schluß Gottes *fatum 864, c*
rathsherr *senator 2064, b. buleuta 339, d. qui est loci senatorii 1279, d.* rathsherren *laticlavii 545, c. clarissimi; clari patres 537, d. patres 1661, b*
rathsherrnstand *ordo senatorius 1597, a. amplissimus ordo 125, d* (*339, d*
rathsmann *consularis homo, vir 594, c. buleuta*
rathsmeister *consul 594, a*
rathsperson *consularis homo, vir 594, c*
rathsstube *senaculum 2065, a*
rathsstuhl s. rath.
rathstage *comitiales dies 578, a*
rathsverwilligung *senatusconsultum 2064, d*
rathswahl *lectio senatus 2064, c*
ratificiren *ratum facere, habere 1925, c. ratificare d*
ratte *mus major domesticus 1473, b*
rattenheyder *chamæleon 492, a*
rattenpulver *arsenicum 224, b*
ratz *glis 1018, d*
rätzel *ænigma; scirpus; obscura allegoria 40, c. griphus 1041, a*
rätzen *Rhati 1935, a*
raub *præda 1793, c. rapina 1911, d. rapacitas 1912, a. direptus 1913, a. exubia 831, a*
rauben *populari 1777, c. latrocinari 1223, a. latrocinia agitare b. rapere 1911, a. prædam facere; prædari 1793, d.* die ehre r. *detrahere honorem 2372, d.* raubens und stehlens sich behelffen *rapto vivere 1911, c*
räuber *latro 1223, a. prædator, trix 1793, d. prædo 1794, a. raptor 1911, d. direptor 1913, a. ereptor b. depopulator 1778, a. spoliator, trix, despoliator 2191, b. grassator 1032, b. expilator 1728, a. insidiator, trix 2055, d*
rauberey *rapina 1911, d. rapacitas 1912, a. prædatio 1794, a. latrocinatio 1223, b*
rauberisch *rapax 1911, d. latrocinalis 1223, b. populabundus 1777, d. vulturius 1589, b*
raubgierig *rapax 1911, d*
raubgut *spolium 2191, a*
raubschiff *navis piratica, prædatoria 1491, d. 1734, a. 1794, a. myoparo 1480, d. paro 1650, c*
raubvögel *Harpyiæ 1062, b*
rauch *lanatus 1220, b. horridus, è 1101, d. comosus; comatus 574, a. hirsutus 1088, b. hirtus b. hispidus 1089, d. sentus 2070, c.* rauche kleider *cilicia; cilicina 518, a.* rauch bekleidet *mastrucatus 1356, c.* ein rauchet *capra; capella 397, b.* rauch seyn *horrere 1101, c*
rauch von ofen *fumus 973, b.* rauch machen *fumigare; fumificare; infumare 974, a.* s. räuchern.
rauchaltar *acerra 13, d*
rauchen *fumare 973, d* (rauchicht.
rauchend *fumidus 973, d. fumificus 974, a.* s. rauch;
räucherer *fossor 2249, b*
räuchern *fossire 2249, b. odores incendere 386, a. caligineo quid repolire fumo 368, b. P. odorare æra fumis 1568, a. fumigare 974, a. fumificare; infumare, à.* das r. vor dem opfer *prothymata 1835, c*
räucherung *fossus; fossio 2249, b*
rauchfaß *acerra; thuribulum 13, d. thymiaterium 1346, b. thuribulum 1345, d*
räuchicht *fumosus 973, d. P. fumeus, fumifer d*
rauchkammer *fumarium 973, c. vivarium 421, d*
rauchloch *fumarium, olum 973, c*
rauchpfanne *thuribulum 1345, d. thymiaterium 1346, b*
räuchwerck *fossimentum; P. fossimen 2249, b. odoramen; odoramentum 1568, b. odores incensi 1587, d.* liebl. räuchw. *Hedychroum 1015, c. thymiama 1346, a.* räuchw. anzünden s. räuchern.
rauchwerck an früchten *lanugo 1210, d*
räude *scabritiës 2010, c. scabredo c. scabies 2011, a. aqua 80, a. prurigo 1837, b. formicatio 941, a.*
böser r. *psora 1838, d.* r. um das maul der läm-
mer *mentigo 1383, d*
räudig *scaber 2010, c. scabiosus 2011, a. depetigiosus, impetigosus 1708, a.* ein r. schaff steckt die gantze heerde an *morbida facta pecus totum corrumpit ovile 1449, a*
räudigkeit *porrigo 1779, a.* r. im gesicht *lichen 1259, a. petigo; depetigo; impetigo 1708, a*
räuffen da keine haar seyn *calvum vellere 374, a.* räuffen sich grosse herren / so gehet es über der unterthanen haare *quicquid delirant reges plectuntur Achivi 1274, b*
rauch *asper 235, b. horridus, è 1101, d. scaber 2010, b. indolatus, indolatilis 739, c. rigidus, è 1941, a. salebra, salebrosus 1981, c. scruposus 2038, a. fragosus, è 949, b. P. confragus c.* rauher weg *inamœna via 123, b.* s. rauch.
rauch machen *asperare 236, c*
raum *spatium 2167, d. capacitas 401, d.* der mittlere r. *interstitium 2222, a.* r. umb das haus herumb *ambitus ædium 790, d.* r. der darzwischen ist *intervallum 2421, b. intercapedo 396, b.* raum gnung haben *satis magnum campum habere 380, c.* s. raum geben.
räumen den ort *demigrare 1463, c.* das land r. *cedere loco, patria 452, b.* aus dem wege r. *de medio tollere, removere 1367, c*
raum geben *cedere 452, b. laxare 1228, a. indulgere 1144, c*
räumlich *laxus, è 1227, d*
raupe *eruca 813, d. campe 380, c*
raupeisen *falx arboraria 851, d*
raupengesäm *nerydalus 1501, c*
raupennest *arganeum 188, d*
rausch *crapula 620, d.* den r. ausschlaffen *crapulam exhalare, edormire, d.* einen r. zutrincken *cingere quem poculis 1756, a*
rauschen *crepitare 627, c. stridere 2229, d. strepere 2228, d.* gegen einander r. *adstrepere cujus aures 2229, a.* das wasser rauschet *P. resonant. plangore cachinni 345, d. aqua crepitu clangente cachinnant, d.* das r. des meers *fremitus murmurantis maris 913, c*
rauschend *sonorus 2151, c. horrisonus 1102, b.* r. von wellen *undisonus; undisonus 2543, c.* r. wie wasser *fluctisonus 923, a. fluentisonus c*
raute *ruta 1967, a.* wilde r. *capnus 410, c*
rautenkrantz *rutacea corona 1967, b*
rautenwein *mustum rutatum 1967, b*
reben *sarmentum 2002, d.* alte r. *flagellum 1330, c.* wilde r. *cenanthe 1569, b.* r. schneiden *aberruncare 263, c*
rebell *rebellator; rebellis 307, d*
rebelliren *rebellare 307, d. pacem exuere 830, d*
rebellisch *alienatus 93, c*
rebenasche *sarmentitius cinis 2082, d*
rebengesencke *mergus 1391, c*
rebengezelte *cantherius 394, c*
rebenmesser *falx vinitoria 2515, a. scirpicula 2026, d. unguis ferreus 2547, c*
rebenschoß *palmes 1625, c. sagitta 1977, b. duramentum; duramen 765, d.* rebenschößlein *malleolus 1330, c. virga malleolaris c. unguis 2547, c*
rebhun *perdix 1691, c*
rebstaige *vidica 1940, d*
rebstätze *flatones 1204, b*
rechen *rastrum 1914, b. clathrum 540, b.* eisern rechen *irpex 1164, b*
rechenbüchlein *logarium 1281, b* (*lis 1546, c*
rechenkunst *arithmetica 215, d. scientia numerorum*
rechenmeister *arithmeticus 215, d. calculator 366, c. numerorum arenarius 203, d. tractator 1371, a. rationarius 1927, b. ratiocinator, r.* ein guter rechenm. seyn *in arithmeticis esse exercitatum 215, d*
rechenpfennig *calculus 366, b. abaculus 4, b. æra 48, d*
rechenschafft fordern *expostulare 1787, b.* r. geben *rationem referre, reddere 1926, c*
rechentisch *abacus 4, b*
rechnen *numerare 1548, c. computare 1860, d. supputare 1862, b. censere 468, c. rationes conficere 1926, c. subducere rationculam 1927, a.* unter andere r. *connumerare 1547, a.* sich unter andere r. *in aliis nomeri profiteri suum 863, b.* unter gute dinge r. *habere in bonis rebus 1049, c.* für tugend r. *laudi ducere 752, c.* für gewinn r. *ponere in lucro 1786, b. lucro apponere 1767, b. in lucro deputare, ponere 1291, a.* für schmach r. *ponere in loco contumeliæ 1279, c.* zum hohn r. *vertere in contumeliam 1468, c.* was es kostet *taxare 1291, d.* s. zehlen.

rechnung *ratio 1926, c. ratiocinium 1928, a. computatio 1860, d. calculatio 366, c. subductio 758, b.* r. fordern *vocare ad calculos 2565, d.* r. führen *rationes procurare 657, c.* r. machen *enumerare 1547, b. ducere rationem 751, d. inire & subducere rationem 792, c. tabulas conficere 403, d. calculare 366, c. calculos subducere, ponere* r. überschlagen *ad calculos revocare, reverti 368, b.* r. thun *reddere rationem 733, a. edere rationes 731, a.* in rechnung verfassen *perscribere am 48, d*

recht *rectus, è 1920, a. justus, è 1186, b. commodus 578, d. bene, optime 325, b. æquus 42, b.* recht und aufrichtig *ex æquo & bono 823, d.* r. richten *æquè statuere 42, d.* rechte zeit zu sterben *tempus maturum mortis 1359, d.* zu rechter zeit *in ipso tempore 2162, b. commodum 579, b.* man kan es nicht allen recht machen *neque Jupiter omnibus placet 1738, d.* r. für sich *prorsum 1833, b.* rechter verstand *sententia nativa 1489, a*

recht *jus 1184, b. fas 819, c.* mit recht und unrecht *per fas & nefas 859, c.* zum rechten gehörig *juridicialis 1185, b.* der wider recht handelt *injurius d.* von rechtswegen *lege 1246, b.* das recht ausführen *causam dicere 446, a.* nach rechts gebrauch *legaliter 1247, b.* r. brechen *jus violare 1184, b*

rechten *litem sequi 1274, d. litigare 1275, a. agere pro tribunali 2380, d.* mit einem r. *contendere summo jure cum quo 2305, b.* zu r. gestatten *dare judicium 1172, c.* lieber wollen r. als sich vergleichen *consiliari malle quam quicquam cum alio sua voluntate decidere 355, c.* s. rechtlich verfahren.

rechte hand *dextera 696, c.* zur rechten hand *dextrò 696, b. dextrè c. dextrorsum & c. 696, d*

rechtfertigen *justificare 1186, c*

rechtfertigung *justificatio 1186, c*

rechtgläubiger *orthodoxus 1608, a*

rechtlich verfahren *agere causam; agere lege; pro suo jure agere 69, d. lege agere, experiri 1246, b*

rechtmäßig *justus, è 1186, a. ritè 1943, c. legitimus, è 1246, d.* rechtm. abschied *causariâ missio 448, c*

rechtm. ursach *sontica causa 2151, a*

rechtschaffen *verus, è 2481, a. sincerus, è 2118, d. integer 1154, d. probus, è 1819, b. fortis, fortiter 944, a. germanus, è 1006, b. genuinus 1014, a. incorruptus, è 1961, a. P. dius 725, b. ritè 1943, c.* nicht r. *insincerus 2119, b.* r. handeln *clavum rectum tenere 545, b. hominis frugi fungi officium 962, c*

rechtsgelehrsamkeit *jurisprudentia 1185, a. causidicina 449, a*

rechtsgelehrter *consultus juris 593, b. consultissimus b. legulejus 1246, d. legum jurisque civilis doctus apprime 735, a*

rechtshandel *dica 700, c. lis 1274, d*

rechtssache *causa 446, d.* r. sache führen s. Advocat.

rechtsprechen *jus dicere 1184, b*

rechtsprechung *jurisdictio 1185, b*

rechts-proceß führen *litibus distineri, litigare 1275, a.* r. anfangen *litem suscipere, instruere 1274, c.* r. an halß werffen *dicam cui impingere 1630, b*

rechtsverdrehung *calumnia 374, c*

rechtsverständiger *jurisconsultus 1185, a*

recken in die höhe *porrigere 1926, a*

recommendation *commendatio 1337, a*

recommendiren *tendere quem 734, b. commendare 1336, c.* recommendiret seyn lassen *habere quem commendatum 1317, a.* recommendiret werden an einen *insinuari cui 2123, a*

recreûten *accensi 470, a. supplementum 1749, b*

recreûtiren *supplere 1749, b. nobes militet scribere in supplementum, b. reficere copias 848, b*

redart s. redensart.

rede *sermo 2081, d. oratio 1604, c. vox 2564, d. locutio; locutus 1285, a. loquela b. eloquium 1186, d. concio 585, d. fabula 834, c. animi character 493, b. P. famen; fatus 857, b.* kleine r. *orationcula 1605, a.* kurtze r. *breviloquentia 1185, c.* theil der r. *periodus 1694, a.* es gehet die r. *rumor est 1959, b. fama est, exit &c. 852, b.* der r. ihren freyen gang lassen *pandere vela orationis 2438, c.* r. gar zu sehr ausputzen *calamistros adhibere 364, a.* r. und antwort hin und her bringen *interrunciare 1551, a.* r. halten *perorare 1606, b. declamare 536, a. declamitare b.* r. thun *prædicari 703, b. dicere 703, d. dicere pro rostris 1951, d. concionem habere 1649, c. concionem habere; concionari 586, a.* r. üben *declamatorio genere duci & delectari 536, b*

reden *loqui 1284, c. loquitari, d. fabulari 835, c. disserere 2084, d. fari 857, a. fundere verba 974, c. emittere vocem 1424, b. sermonem habere, 2082, a. sermocinari b. cadere sermones 353, c. P. voces exprimere, emittere ore, figurare &c. 902, c.* r. lehren *figurare os pueri 902, c.* gern reden wollen *dicturire 705, b.* ich kan kaum r. *P. vix est hia vocis in faucibus 204, b.* mit einander r. *colloqui 1286, b.* der mit einem redet *collocutor c.* mit einander r. *confabulari 835, c.* für gericht red. *orare causam 1604, c.* immer und gern von etwas reden *habere quid semper in ore 1608, c.* der zu viel redet *immodicus linguâ 1266, d.* der da redet wie es umbs hertz ist *planiloquus 1743, a.* zu liebe/ zu gefallen r. *dare auribus; servire auribus 272, c. 727, d.* nach dem maule r. *subblandiri 316, d.* r. wie es einer gerne höret *ad cujus aurem se accommodare 252, c. blandiri auribus cujus 316, c.* von andern dingen r. *sermonem alio transferre 884, b.* harte worte r. *lapides loqui 1213, a.* der übel redet *balbus 291, c.* man redet übel von ihm *male audit 260, d.* jederman redet davon *omnium sermone celebratur 460, b. in omnium sermonibus haret 1054, c.* stets davon zu r. haben *esse in assidua rei commemoratione 1377, a.* mit hohen worten r. *dicere elatè 880, a.* heimlich unter einander r. *consusurrare 2270, b.* niemand zu nahe geredet *absit invidia verbo 2254, c.* nicht r. *silere 2109, c.* davon hat man nicht geredet *vox de eo missa nulla est 2565, a.* da man noch nichts von der sache geredet *re integra 1606, a*

redekunst *Rhetorica 1936, b*

redensart *dictum 703, c. dictio 704, a. phrasis 1722, b. locutio 1285, a. formula dicendi 937, b. flumen orationis 899, a.* verblümte r. *figura 902, b*

redeübung *declamatio; exercitatio declamationis 536, a*

redlich *integer, grè 1154, d. ingenuus 1150, b. simplex, citer 2115, b. liberalis, ter, 1249, d. innocens 1522, b. bonus 322, d. minimè malus 1331, b.* redliche freunde *P. archetypi amici 196, d.* redlicher mann *homo antiqua virtute & fide 163, d*

redlichkeit *innocentia 1522, b. probitas 1819, c. integritas 1155, c*

redner *Rhetor 1936, b. orator 1605, a. declamator 536, a. concionator 586, a. architectus verborum 197, b.* ein r. der da lobet *panegyrista 1629, c*

rednerisch *oratorius, è, 1605, b*

regal-papier *macrocollum 1320, a*

rege machen *exagitare; commovere 76, d. concitare 514, c. incitare 515, d. excitare 515, a*

regen *pluvia 1752, c. nimbus 1512, d.* kleiner reg. *pfecus 1838, a.* aus dem regen komme ich in die trauffe *fumum bibans in ignem incidi 973, b*

regen sich *motu cieri 1456, a.* s. bewegen.

regenbogen *iris 1163, d. arcus 199, b. P. arquato cælum curvamine signans 199, d.* r. zieher wasser *bibitarcus 199, b*

regenfenster *implubium 1755, b*

regenfröschlein *Dryophytes 750, b*

regenhafftig *imbridus; imbricus, P. imbriciter, imbrifer 1136, d. nimbosus 1513, b. P. nimbifer 1513, b. plubius; plubialis; plubiatilis; plubiosus 1755, a*

regenmantel *lacerna 1198, d. penula 3689, d. lana 1206, a*

regensburg *Augusta Tiberii i. Reginoburgum, Ratisbona 1935, a*

regent *caput 413, b. princeps 1813, d. gubernator, trix 1043, c. imperator 1648, c. rector, trix, 1917, b. dominator 741, d. præditus summa potestate 1789, d. P. sceptrifer; sceptriger; sceptuchus 2017, d.* regenten *magnates 1327, f*

regentin *imperatrix 1649, b*

regenwasser *aqua pluvia, cælestis 182, a. aqua cælestis, pluvialis 358, d. aqua pluvia, pluviatilis 1755, a.* gesamlet r. *aqua cisternina 531, a*

regenwurm *lumbricus 1298, d. centipeda 474, d.*

regenwürmlein *ascarides 230, d*

regiment *gubernatio 1043, d. rectio 1917, c. principatus 1814, c. respublica 1931, c. imperium 1649, c. magisterium 1325, a.* das geistl. regiment *hierarchia 1681, b.* tyrannisch r. *tyrannus 1421, a.* r. führen s. regieren. zum r. kommen *ad gubernacula reipublicæ accedere 1043, d. magistratum inire 1325, c.* r. richten *legionem constituere 1229, b.* ins r. setzen *mandare cui magistratum 1335, d.* im r. seyn *esse in civitate 532, d.* r. übergeben *tradere cui rerum habenas 1049, a.* s. regierung.

regiment richten *legionem constituere 1229, b.* einer vom regiment *legionarius 1229, b.* ein r. reiter *agema 63, b*

regiments-provoß *coactor agminis 75, a*

regiments-stab *virga 2527, a. lituus 1277, d*

regiren *regere 1917, a. regnare 1923, b. sceptra regere 2017, d. gubernare 1043, c. imperare 1648, b. imperitare, c. moderari 1431, c. temperare 2298, d. administrare 1411, a. exhibere imperium 1051, c. esse cum imperio 647, b. esse cum potestate b. versari cum imperio & potestate in republica 1790, a. gerere rempublicam 1006, d. habere summam potestatem 1789, d. clavum imperii tenere 545, b. tenere clavum & tractare gubernacula reip. sedere ad gubernacula reip. 1044, a. remp. tenere; tenere gubernacula reip. 2311, b. sedere in puppi & clavum tenere 1855, a. agere regnum 69, d. auspicio suo regere populum; gerere remp. ductu, imperio, auspicio suo 278, a.* die stadt r. *præsidere urbi 2056, d*

regierer *regnator, trix 1913, c. rector, trix 1917, b. moderator, trix 1432, a. dispositor 1770, a. dynastes 766, b.* s. regent.

regierung *gubernatio 1043, d. dominatio 741, d. temperatio 2299, d. rectio 1917, c. regimen c. P. moderamen 1432, a. dynastia 766, c.* r. antreten *capessere imperium 1649, c.* s. regiment.

register *catalogus 434, d. index, indiculus 701, b. elenchus 777, c. regestum 1010, a. commentarium 1381, c. rationarium 1927, b. logarium 1282, b. repertorium 1645, d. album 86, b. breve 313, d. syllabus 2171, c.* r. über einnahm und ausgab *tabula accepti & expensi 2178, d*

registrator *logista 1282, c*

registriren *regerere 1009, d. in regesta referre 1010, a*

registrirt *adscriptitius 2031, b*

regnen *pluere 1752, c.* es hat steine geregnet *e cælo lapidatum est 1214, c. lapideo imbre pluit 1213, c*

regul *norma 1519, b. canon 393, a. axioma 284, a*

reguliren sich nach einem *ad nutum cujus dirigi 1918, b*

reh *capræa 397, b*

rehbock *pygargus 1863, b. dorcas 745, c*

rehböcklein *capreolus 397, b. binnulus; binnulus 1082, b*

rehböckleinsfell *nebris 1497, a*

reibeisen *radula 1909, a*

reiben *terere 2324, b. pumicare 1852, c. fricare 956, d. confricare 957, b. perfricare c. infrictionem adhibere, c.* an etwas r. *affricare 957, a. atterere 2324, c.* das reiben *fricatio; frictio; fricatus 957, a*

reibkeule *radula 1909, a*

reibstein *pumex 1852, b*

reibung *attritus 2324, d*

reich *dives 723, d. copiosus 600, c. nummatus 1548, d. abundans, ter 2543, d. abunde, 2544, a. fortunatus, è 945, d. beatus 303, d. amplus 125, d. opimus, è 1587, b. dotatus 748, b. locuples 1281, c. luculentus 1308, d. optimus 325, a. dis 719, c. omnium rerum copia affluens 925, a. præditus magnis opibus 1559, b. opulentus; opulens, d. amplissima pecunia dominus 740, a. homo bonus atque dives 323, c. homo bona conditionis 587, d. cui divitiarum affatim est 60, c.* sehr r. *perdives, prædives 724, a. Crasso ditior 621, c. polyplusius 1763, b. P. qui arat suribus quantum non milvus obvertit 1406, d. P. ubi aureo fluere opertus 1615, d.* r. an gelde *pecuniosus 1674, d.* r. an gütern *peculiosus; peculiatus 1674, a.* r. jahr *bonus annus 153, b.* reiche familie *fundata paternis avitisque opibus domus 979, a.* r. machen *opulentare 1590, a. locupletare 1281, c. divitare 724, a. ornare divitiis 1603, d. augere quem divitiis 283, d. ditare 719, c.* der da r. machet *ditator, d.* r. seyn *exuberare 2427, d. divitiis abundare, affluere, Crassum divitiis superare 724, a.* r. werden *opulescere 1590, b. capere divitias 399, b. amplificare fortunam suam 944, c. ditescere 719, d. emergere ex mendicitate 1379, a. rem struere, fabere 1930, a.* r. werden ohne mühe *dormienti res trahere 1931, d*

1932, d. r. werden von zinsen *auctiuire pecunias fœnore* 264, d. ſ. reichlich.
reich *regnum* 1922, d. *imperium* 1649, c. r. der Parther *ſolium Arſacidarum* 224, a. römiſche r. *orbis Romanus* 1594, a
reiche her *cedo* 452, b
reichen die hand *porrigere dextram* 1919, c. r. hin biß an ꝛc. *contingere* 2286, c
reicher machen *P. auctare ope* 264, d. r. werden *fortuna creſcere* 629, b
reichlich *locuples* 1281, c. *effuſus, è*, 976, b. *profuſus, è*, 977, b. *affluens, tis*, 925, b. *profluenter* 927, a. *copioſe* 600, c. *cumulatus, è*, 649, b. *unctus* 2146, a. *lautus, è*, 1216, c. *largus, è*, 1216, d. *largiter* 1217, a. *uber* 2417, b. *ubertim*, c. *plenus, è*, 1748, a. *fœcundus, è*, 919, d. *dapſilis* 677, d. *opiparus, è*, 1588, d. *opulenter* 1590, a. *P. largiſſimus* 927, c. *multiſſimus*, c. *largificus, largifluus* 1217, a. r. geben *ambabus manibus largiri* 112, a. r. verheiſſen *benigniſſimè promittere* 328, a. r. verheiſſen *prolixe promittere* 1825, b. ſ. reich.
reichsſtadt *imperialis civitas* 1649, c
reichstag *comitia* 577, d. *conventus* 2448, a. *ſynodus* 2174, c
reichsverweſer *procurator regni* 657, d
reichthum *divitiæ* 724, a. *opes* 1589, b. *opulentia* 1590, a. *dos* 748, a. *affluentia* 925, b. *facultates* 838, b. *fortuna* 945, a. *cenſus* 469, b. *cenſus beatus* 303, d. *gaza* 996, b. groß r. *Cœſi divitiæ*; *divitiæ regales* 724, a. überflüßiger r. *mammona* 1334, c
reiff (ring) *circulus* 528, b
reiff (thau) *ros tio* 1950, d. *pruina* 1837, a. voll r. *pruinoſus*, a
reiff/zeitig *maturus, è*, 1359, d. *mollis* 1438, a. reiffe zeit *maturitas* 1360, a. reiffe maulbeer *morus caducus* 348, d. *cadivus* 349, a. r. verſtändig *canęſcens, habensque ſuam quandam maturitatem* 395, b. r. machen *maturare* 1360, c. *ematurare* 1361, a. *percoquere* 603, b. r. werden *maturęſcere* 1361, a. *ad maturum frugem pervenire* 2450, c. *miteſcere* 1419, d. durchaus r. werden *permaturęſcere* 1361, b
reiffung *maturitas* 1360, a
reiffwetter *ea cæli temperies, quam coctionem vocant* 602, a
reiger *ardea* 200, a
reihe *ordo* 1596, d. *ſeries* 2081, c. *antes* 159, c. *verſus* 2471, a. *ſalutorius orbis* 1593, c. es gehet die r. herumb *rebus ineſt quidam velut orbis*; *in orbem per omnes it* 1594, b r. führen *ducere choros* 504, b. *reſtim ducere, ductare* 1932, c
reiher *ardea* 200, a
reim *rhythmus* 1938, c
reimen ſich *congruere* 1042, b. *quadrare* 1885, d. es reimt ſich nicht zur ſache *hoc cauſa maxime alienum eſt* 93, b
reimzieller *rhythmicus* 1938, c
rein/reinlich *purus, è*, 1857, a. *mundus, è*, 1466, a. *elegans, tis*; 776, b. *ſincerus, è*, 2118, d. *politus, è*, 1759, c. *integer* 1154, c. *lautus, è*, 1226, c. *elutus* 1302, b. *colatus* 565, a. *liquidus, è*, 1173, b. *emendatus, è*, 1378, b. *inturbidus* 2403, b. *limpidus* 1264, c. *illimis*, d. *putus* 1863, a. *illibatus* 1255, a. *meracus* 1386, b. *merus* 1193, b. rein ſilber *argentum puſtulatum* 1858, a. reine luffe *P. liquida æthra* 57, d. reiner wein *defæcatum vinum* 849, d. reinen mund halten *commiſſa tegere, tacere* 1423, a. *celare* 464, b. *arcana mira celare fide* 193, a. r. machen; ſ. reinigen.
reinfahren *Achillea* 16, d. *tanacetum* 2285, c
reinigen/rein machen *mundare, emundare* 1466, c. *purgare* 1855, a. *purificare* 1857, b. *repurgare* 1856, a. *emaculare* 1321, b. *eluere* 154, d. *luſtrare* 1306, a. *elimare* 1264, d. *ebullire* 818, a. *februare* 869, a. *ferrere* 1467, a. zwiſchen etwas r. *interpurgare* 1855, d. umb und umb r. *circumpurgare*, d. durchaus r. *perpurgare*, d. von ſünden r. *piare* 1732, c
reiniger *mundator* 1466, c. *elimator* 1264, d
reinigung *purgatio* 1855, b. *expurgatio*, d. *P. purgamen*, b. *purificatio* 1857, b. *ablutio* 1301, c. *luſtratio* 1306, a. *defæcatio* 849, d. *piatio* 1732, d
reinigkeit/reinligkeit *puritas* 1857, a. *munditia, es*, 1466, b. *ſinceritas* 2119, a. *lautitia* 1226, d. *nitor* 1516, b. *elegantia* 776, d
reinkohl *lampſana* 1209, d
reinlich ſ. rein.
reinſchwalben *apodes* 181, d
reinweiden *liguſtrum* 1162, b
reiſe *iter* 1168, c. *profectio* 1824, c. *peregrinatio* 1692, a. *itio* 789, a
reiſebett *bajonula*; *lectus portabilis* 291, a
reiſefahrt *peregrinatio itinerum* 64, d. *itio* 789, a
reiſefell *pera viatoria* 1691, b
reiſefertig *peraſatus* 1707, d. *intentus ad viandum* 2492, c
reiſeflaſchen *baſa viatoria* 2492, d
reiſegeſell *comes*, 574, d
reiſekaſten *riſcus* 1943, b
reiſen *proficiſci* 1824, a. *ire* 788, a. *peregrinari*; *peregre abire* 1692, a. *tendere quo* 2303, d. *contendere* 2305, b. *iter facere, habere, convertere, comparare* 1168, c. *tranſire* 795, c. *P. emetiri iter* 1398, a. bey tage r. *lucubrare viam* 1292, b. tag und nacht r. *continuare noctes & die iter* 2315, a. durch länder r. *provincias peragrare* 64, c. über waſſer r. *navigare* 1493, d. an einen frembden ort r. *P. cœli mutare amictum* 116, b. nach Rhodis r. *petere Rhodum* 1708, b
reiſender *peregrinator*; *peregrinabundus* 1692, a
reiſepfennig *viaticum* 2492, b
reiſig *equeſter, tris*, 809, a
reiſiger *eques* 808, c
reiß *oryza* 1608, c
reiß *frutex* 966, b. *ſurculus* 2267, c. *planta* 1742, a. r. gewinnen *fruticare* 966, c. reiſer zum flechten *vimen*; *vimentum* 2508, b. das viel reiſer hat *ſurcularis*; *ſurculoſus* 2267, d
reißbündel *ſarcina* 2000, d
reiſſen im leibe *colicus dolor*, r. im leibe haben *doloribus cruciatibusque alvi affligi* 568, d. r. im leibe des kindes *coloſtratio* 571, a. r. in därmen *roſiones inteſtinorum* 1945, c. r. im leibe haben *ex inteſtinis laborare* 1158, d
reiſſen *rumpere* 1959, d. von einander r. *dilaniare* 1212, b. *diſtrahere* 2373, b. zu ſich r. *diripere* 1913, a
reiſſend *rapidus, è*, 1912, a. *rapax* 1911, d
reißholtz *ſarmenta* 2002, d. *cremia* 614, c. feuer von r. *flamma virgea* 2520, c
reißkunſt *linearis pictura* 1266, b. *graphice* 1031, c
reißmuß *piſanarium oryzæ* 1839, b
reitbar/zum reiten bequem *equitabilis* 809, b
reiten *equitare* 809, b. *in equo vehi, P. in equo ire, geſtari, ſedere* 807, c. *equo vectari* 2433, d. *equo vehi* 2432, b. mitten inne r. *interequitare* 809, c. das r. *equitatio* 809, b
reiter *eques* 808, c. r. der von einem pferd auff ein anders ſpringet *deſultor* 1983, a
reiterey *equites* 808, d. *copiæ equeſtres, equitatus* 809, a. *P. frenigera ala* 954, c
reiterkappe ſ. reitrock.
reitknecht *equarius* 808, b. *equiſo*, c
reitmeiſe *parus paluſtris* 1657, a
reitrock *lacerna* 1198, d. *chlamys* 502, b. *diplois* 718, a. der einen r. anhat *chlamydatus* 502, b
reittaſche ſ. ſatteltaſche.
reitzen *irritare* 1164, b. *illicere* 1101, a. *pellicere*, c. *acuere* 22, b. *laceſſere* 1199, d. *invitare* 1159, d. *invitamentum afferre* 1160, b. zu bekümmernis r. *admovere faces dolorum* 868, b. zum kämpffen r. *provocare ad certamen* 2568, b
reitzend *irritabilis* 1165, a. *illecebroſus, è*, 1101, b. *ſollex*, b. *pellax*, c. *invitatorius*; *invitabilis* 1160, b
reitzung *ſtimulus* 2209, d. *impulſus*, 1680, c. *delinimentum* 1237, d. ſ. anreitzung.
relation thun *ordine referre, narrare* 883, a
religion vertheidigen *certare pro aris* 928, b. für die r. und freyheit ſtreiten *pro aris ſociisque certare* 187, a
rellmauß *glis* 1018, d
rennbahne/platz *campus* 380, d. *ſtadium* 2198, c. *circus* 527, c. *Hippodromus* 1686, a
rennen *procurrere* 662, d. *equum admittere* 1421, d. mit dem pferde r. *equo concitato vehi* 807, c. unter die feinde r. *immittere ſe in medios hoſtes* 1424, d. mitten hinein r. *ruere in medios* 1963, a. das r. *curſura* 659, d. *miſſus* 1421, d
renten *cenſus* 469, b
renterey *quæſtorium* 1868, d
rentkammer *ærarium* 49, b
rentmeiſter *arcarius* 192, a. *quæſtor* 1868, c. *logiſta* 1282, c. *curator*; *præfectus ærarii* 49, b. *magiſter ſcripturæ* 1324, d
rentmeiſteramt *quæſtura* 1869, a. *officium quæſtorium* 1868, d
rennſchiff *liburna* 1256, c
rennthier *machlis* 1319, d
repreſſalien *clarigatio* 539, b
republic *reſpublica* 1931, c. *civitas* 532, c. *P. commune* 581, c. was der r. nützlich *quæ in commune conducunt* 581, c
reputation in acht nehmen *nihil facere quod eſt contra exiſtimationem* 54, b
reſidentz des königes *regia* 1922, c
reſolviren ſich *conſtituere* 2201, a. reſolviret haben *cum animo ſtatutum deliberatumque quid habere* 2200, d
reſolution ſ. rathſchluß. andere reſ. *mutatio conſilii* 1438, a
reſpect geben *reverti quem* 2462, c. r. erhalten *auctoritatem integram ſervare* 257, c. er hat reſpect *auctoritas eſt in illo*; *eſt in auctoritate* 257, c. *non deeſt illi auctoritas dignitasque*, d. das machet reſpect *id affert auctoritatem* 257, d
reſpectiren *reverentiam præſtare* 2462, d
reſt *appendix*; *appendicula* 1684, b. *reſiduum* 2038, a. *reliquum* 1270, b. r. bleiben *reliquari*, c
reſtant aus vorigem jahre *reliquator* 1270, c
reſtiren *in debitis reſidere* 680, d
retirade *ara* 187, b. *portus & refugium* 1782, d. *receptus* 408, d. *recurſus* 663, b. *arx* 229, b. *tutus receptus* 2397, b. ſ. zuflucht.
retiriren ſich *ſe quo recipere* 408, b
retten *vindicare* 2513, a. aus der noth r. *liberare metu* 1250, c. ſ. frey machen.
retter *auxiliator* 283, d
rettung *vindicia* 2513, a. r. thun *ſublevare* 1245, c. ſ. errettung.
rettich *radix* 1908, c. *raphanus* 1910, d. wild r. *armoracia* 219, b
rettichöhl *oleum raphanicum* 1910, d
reue *pœnitentia* 1757, d
reuen ſich laſſen *pœnitere* 1757, c. *ad pigendum induci* 1726, a
reverentz machen *adorare* 1605, b. *manu venerari* 1345, c
revier des himmels *clima* 550, b. *declinatio mundi* 552, b. *inclinatio cæli*, d
reuſpern ſich *ſcreare* 2029, b. das r. *ſcreatus*, b
reuſſen *Ruſſi*; *Rutheni* 1967, c
reußland *Ruthenia* 1967, c
renter ſ. reiter.
reyhe ſ. reihe.
rhebarbar *rhaponticum*; *rhacoma* 1934, c. *hippolapathum* 1086, a
rhein/rheinſtrom *Rhenus* 1936, a
rheiniſch *rhenanus* 1936, a. rheinländer *Rheni*, a. die diſſeit/die jenſeit des rheins *cisrhenani*; *transrhenani*, a.
rhetoriſiren *more rhetorico loqui*; *rhetoricari* 1936, c
rhodies *Rhodus* 1937, b
rhodieſer *Rhodius* 1937, c
rhodießholtz *aſphalatus* 135, a
rhone *Rhodanus* 1937, a
richten *judicare* 1172, a. *dijudicare* 1173, b. *diſceptare* 405, a. *judicem ſe præbere, judicium facere, exercere* 1172, c. *pronunciare* 1551, d. vor der zeit r. *præjudicare* 1173, b. nach der ſchärffe r. *agere ſummo jure* 1184, c. nach dem geſetz r. *ad leges exigere* 76, c. die rede nach den ohren r. *accommodare orationem auribus* 579, d. ſein gemüth auff etwas r. *inſtituere animum* 2202, d. *intendere animum* 2306, d. *animum in quid defigere & intendere* 897, b. *referre animum ad quid* 883, b. ſich gantz und gar nach einem r. *ad nutum cujus & voluntatem ſe totum convertere* 2474, c. ſich nach dem wetter r. *obſequi tempeſtati* 2078, b. ſich nach eines gewohnheit r. *conſuetudini cujus ſe coaptare* 180, c. ſich nach eines willen r. *ſe conformare ad cujus voluntatem* 938, d. ins werck r. *implere* 1749, a. in die höhe r. *arrigere* 1917, d. den weg dahin r. *curſum ſuum eo dirigere* 1918, b
richter *judex* 1172, b. *judicus* 1185, b. *prætor* 1806, c. *quæſtor* 1868, b. *cenſor* 467, d. *deciſionis arbiter* 355, c. willkührlicher r. *honorarius arbiter* 189, c. r. ſeyn *agere judicem* 69, d
richteramt *prætura* 1801, d
richterin *judicatrix* 1172, b. *dijudicatrix* 1173, b. *diſceptatrix* 405, a
richterſtab *feſtuca* 889, d
richterſtuhl *tribunal* 1380, d. richt. zu Rom *puteal* 1858, a

richthauß *prætoria domus; prætorium* 1801, *a. secretarium prætorii* 484, *d*

richtig *exactus* 76, *a. regularis* 1917, *d. evidens, ter,* 2500, *a. directus, è,* 1918, *d. rectus, è,* 1920, *a. dispositus, è,* 1770, *b. solutus* 2145, *b. compendiosus* 583, *a. compendiarius, a. exploratus, è,* 1751, *c. certo* 487, *a.* es ist alles r. *transacta omnia* 78, *b.* r. machen *explicatam rem dare* 1750, *d. consolidare* 2141, *c. pariare* 1635, *b.* r. werden *transigere cum expeditionibus* 78, *b.* richtige rechnung *rationes expeditæ* 1707, *a* r. sache *explicata causa* 1750, *b.* r. schuld *nomina expedita, explicata* 1524, *d*

richtigkeit *expeditio* 1705, *c.* in gute r. bringen *fundare* 979, *a*

richtmaaß *perpendiculum* 1686, *d. regula* 1917, *d*

richtscheid/ richtschnur *norma* 1519, *a. groma; gruma* 1041, *a. regula* 1917, *d. canon* 393, *a. linea* 1265, *c. gnomon* 1023, *b. amussis* 128, *a. molorthus* 1439, *d.* r. das wasser zumessen *chorobates* 504, *b*

richtung *directio* 1918, *d*

riebe *costa* 618, *a*

riechen *odorari* 1568, *a. olere* 1574, *c. fragrare* 948, *a. nasum nidore supinare* 1510, *a.* übel r. *putere* 1858, *d.* nach etwas r. *redolere* 1576, *c.* in sein busen r. *in se descendere* 2014, *a. in sinum ipsius sinum inspuere* 1196, *a.* von ferne r. *subodere; olfacere; olfactare* 1576, *c, d.* das riechen *odoratio* 1568, *a. olfactus* 1576, *d*

riechend *odorus* 1567, *d. odoratus* 1568, *a. olidus* 1574, *d. fragrans* 948, *a.* übel riechend *graveolens* 1038, *c.* r. machen *odorare* 1563, *a. inodorare, b*

riedgraß *carex* voll riedgraß *caretum* 419, *c*

riegel *claustrum* 540, *b. clabus* 542, *c. obex* 1557, *c. pessulus* 1706, *c. repagulum* 1630, *c*

riemen *lorum* 1287, *d. loramentum* 1288, *a. ligamentum; ligula* 1260, *b.* r. am pfeil *amentum* 115, *a*

riese *gigas* 1011, *d. P. anguipedes* 144, *a. P. telluris juvenis* 1189, *a*

riesengebirge *gigantum juga* 84, *d*

riesenkrieg *gigantum bellum; gigantomachia* 1012, *b*

rietkuchen *lienteria* 1259, *c*

rind *bos* 328, *d.* jung r. *juvencus* 1187, *c.* s. ochs.

rinde *cortex* 615, *a. crusta* 637, *c. corium* 608, *d. tunica arboris* 2401, *a. liber* 1251, *d.* kleine r. *corticula* 615, *b.* r. des baums *cutis arboris* 667, *a.* mit r. *corticatus, corticosus* 615, *b*

rindern *taurinus* 2191, *c. bubulus; bobillus* 329, *c.*

rindern braten *assa bubula* 239, *a*

rindfleisch *caro bubula* 319, *c*

rindsaugen *buphthalmos* 541, *b*

ring *annulus* 152, *b. orbis* 1593, *c. circus* 527, *c. gyrus* 1048, *c.* r. an ohren tragen *annulatis auribus incedere* 152, *c.* r. an der thür *cornix* 610, *a.* r. umb die seulen *aspengala* 240, *c*

ringelblume *caltha* 573, *d*

ringeltaube *palumbes* 1626, *c. palumbes torquatus* 2365, *b*

ringen *luctari* 1291, *b. adluctari; colluctari* 1291, *d.* mit dem tode r. *morientire* 1452, *a. agere animam* 68, *d.* das ringen s. kampff.

ringer *athleta* 248, *b. luctator* 1291, *c.* s. kämpfer.

ringfertig *agilis* 66, *a*

ringfutter *dactyliotheca* 873, *d*

ringlein *annellus* 152, *c.* r. am pantzer *hamus* 1060, *b*

ringmaaß *circinus* 527, *b*

ringmacher *annularius* 152, *d*

ringsweise *orbiculatim* 1594, *c*

ringsherumb *circumcirca* 526, *c. circulatim* 529, *c.* r. umher auffwerffen *circumaggerare* 66, *a.* r. umbher bestetigen *circumfirmare* 907, *d.* r. umbher verbrämet *orbe gyrato laciniosus* 1048, *d*

rinne *canalis* 381, *c. incile* 1141, *c*

rinnen *manare* 1342, *b*

riß *ruptura* 1960, *a. scissus* 2020, *b. scissum, c. conscissum, d. fissus; fissura* 899, *d*

ritter *eques* 808, *d.* zum r. schlagen *nobilitare* 1521, *c*

ritterlich *fortissime, perfortiter* 944, *c*

ritterorden *equestris ordo, splendor* 809, *a. locus equestris* 1279, *d*

ritterschafft *nobilitates* 1521, *b. ordo equestet* 1597, *a*

rittersitz *Dynastia* 766, *c*

ritterspiel *equiria* 808, *c*

ritterspor *consolida regalis* 2141, *d. cuminum silvestre* 649, *a*

ritterstände *equestria* 809, *a*

rittmeister *magister scripturæ* 1324, *d. præfectus cohortis* 847, *b*

riß *rima* 1942, *a. scissus* 2020, *b. scissum, c. conscissum, biatus* 1084, *a.* riße an händen *rhagades* 19, 5, *a.* r. gewinnen *hiare* 1083, *d*

ritzen *charaxare* 493, *d*

roch *raja* 1909; *c*

röcheln der sterbenden *anhelitus letalis* 1059, *b*

röchelnder *cui meatus anima gravior & sonantior est* 2152, *a*

rock *tunica* 2401, *d. toga* 2355, *c. amiculum* 116, *b. diplois* 718, *a. abolla* 5, *d.* langer r. *stola* 2225, *c. syrma* 2275, *d.* gefütterter r. *lana* 1206, *a.* der einen r. anhat *tunicatus* 2402, *b.* der einen langen r. anhat *stolatus* 2225, *c.* ein r. mit ermeln *amphimallum* 124, *d.* r. mit langen ermeln *macrochera* 1319, *d. chiridota* 501, *a.* r. ohne ermel *colobium* 568, *c*

rocken *far* 835, *c. ador* 29, *a. olyra* 1577, *d. arinca; olyra* 212, *a.* schwartzer r. *secale* 2044, *a. briza* 335, *c*

rocken zum spinnen *colus* 573, *b. pensum* 1683, *c*

rockenbrod *panis farraceus* 855, *c*

röcklein *togula* 2356, *a*

rögner *fœmina piscis* 932, *a*

roh *crudus* 635, *d. atrox* 251, *c.* r. werden *crudescere* 636, *b.* roher schüler *integer discipulus* 1155, *a*

rohr *calamus* 364, *a. canna* 388, *b. arundo* 227, *d.* ägyptisch r. *biblus* 312, *b.* r. im wasser *uva* 2538, *a.* ein lang r. *donax* 744, *b*

rohr busch *arundinetum; arundinea silva* 228, *a*

rohrdommel *butio* 342, *d. ardea palustris* 200, *a*

röhre *canalis* 381, *c. tubus* 2395, *a. fistula* 909, *c.* r. im schienbein *fibula* 891, *b*

röhrhuhnlein *fulica* 971, *d*

röhricht *arundinosus; P. arundifer* 228, *a.* r. gebüsch *cannetum* 388, *c*

röhrkasten *labrum* 1196, *a. crater* 622, *b. aquimanarium* 185, *a*

rohrkraut *centunculus* 472, *c*

röhrlein *canaliculus* 381, *d. tubulus* 2395, *a. fistunculus* 2123, *c.* r. in der lampe *myxus* 1482, *c*

röhrmeister *castellarius* 433, *a. aquileges; indagatores aquarum; aquæ librarores* 184, *c. aquilices, c*

röhrpfeiffe *syrinx* 2275, *d. P. Arguta canna* 388, *b*

rohrreiger *ardea palustris* 200, *a*

röhrwasser *aqua canalibus immissa* 181, *a. corrugi* 614, *c*

röhrwunde *fistula* 909, *c*

rolle *catalogus* 434, *d. numerus* 1545, *d. bribe* 333, *d. pitacia, d. trochlea* 2388, *d. palanga* 1612, *a.* rolle der weber *scapus* 2015, *a*

rollen *cernere* 481, *c*

rollhölzer oder löcher *chelonia* 498, *b*

rollwagen *carpentum* 413, *a. essedum* 815, *d*

Rom *Roma* 1948, *d. domicilium imperii orbis terrarum* 743, *d*

römer *Romani* 1949, *b. Quirites* 1903, *d. P. Romulidæ* 1949, *d. P. martigena populus* 1353, *c*

römisch *Romanus; Romanicus; Romanensis* 1949, *b. P. Romuleus, d*

rose *rosa* 1910, *d.* rothe r. *P. florulenta purpura* 921, *b.* wilder r. *cynorrhodon* 671, *a.* r. von hundert blätteru *centifolia* 474, *d.* r. von hiericho *Hierichuntis &c.* 123, *b*

rose am leibe *erysipela* 814, *c. ignis sacer* 1131, *b*

rosenfarb *roseus* 1951, *b*

rosengarten *rosetum* 1952, *c*

rosenkrantz *corona rosacea* 1911, *b*

rosenöl *oleum rosaceum* 1951, *b*

rosenstock *rosarium* 1951, *b*

rosenwurtz *rhodiradix* 1937, *c.* 1951, *c*

rosine *uva passa* 1658, *d.* 2586, *a. uva arida, a. aphr* 239, *d. botryon* 330, *c*

rosmarinblümlein *acinus uvæ passæ* 18 *a*

roß *sonipes* 1704, *b.* zu r. dienen *equo mereri* 807, *c.* s. pferd.

roßampfer *hippolapathum* 1086, *a*

roßarbeit *Herculeus labor* 1072, *d*

roßartzney *veterinaria* 2487, *a*

roßartzt *veterinarius* 2487, *a*

roßbreme *tabanus* 2277, *b. æstrum* 1570, *a. æstus* 235, *c*

roßdecke *ephippium* 799, *a*

roßfenchel *hippomarathrum* 1086, *c*

rößgen/ rößlein *rosula* 1951, *b*

roßhirt *equiso; equisiarius* 808, *c*

roßhub *bechion; tussilago* 304, *d. chamæleuce* 381, *b*

roßkäse *hippace* 1084, *c*

roßkeser *scarabæi pisularii* 2015, *b*

roßmarin *rosmarinum* 1951, *c. libanotis* 1247, *d*

roßmühle *jumentaria mola* 1178, *a. mola trusatilis* 1434, *b*

roßmüntz *mentastrum* 1383, *c*

roßpflaumen *pruna asinaria* 1837, *b. asinina pruna* 234, *d*

roßschwantz *equisetum* 809, *c. hippuris* 1085, *c*

roßstall s. pferdestall.

roßteutscher *agaso* 61, *d. hippocomus* 1085, *c*

roßzierde *phalera* 1714, *b*

rost *rubigo* 1955, *a. ferrugo* 886, *b. situs* 2130, *b.* r. am kupffer *scolecia* 2027, *b. ærugo* 47, *c.* r. von hüttenrauch *laureotis* 1217, *a.* rost darauff man röstet *craticula* 622, *d*

rösten *frigere* 917, *c*

rostig *aruginosus* 47, *d. rubiginosus* 1955, *b*

rostpfanne *sartago* 2003, *c*

rötelschreiber *antigraphens* 161, *d*

rötelstein *rubrica fabrilis factitia* 1954, *b. sinopis* 2122, *a*

roth *ruber* 1953, *c. rubens, c. rubens; rubicundus* 1954, *c. rufus* 1958, *a. rubicosus; rubrans* 1954, *b. rutilus* 1967, *c. rutilatus* 1968, *b. canusinus; P. canusino medicatus succo* 396, *a. P. pudoricolor* 1843, *c. burrus* 342, *b.* r. bekleidet *canusinatus* 396, *a.* r. färben *minare* 1411, *c.* r. machen *rufare, inrufare* 1958, *a. rubefacere* 1954, *c.* r. seyn *rubere* 1954, *c. rufere* 1958, *a.* r. werden *rufescere* 1958, *a. rubescere; subrubere;* 1954, *c. inrubescere, d.* roth wachs *cera miniata, miniatula* 477, *a.* 1411, *c.* r. zeichnen *rubrica notare; rubricare* 1954, *b.* rothe meer *erythræum mare* 814, *d.* rother rock *flammata toga* 913, *b*

rothbart *anobarbus* 196, *d*

rothbärtig *qui est rutila barba* 1968, *a*

rothbein *hæmatopus* 1054, *a*

röthe *rubor* 1953, *c. rubedo* 1954, *a. maltha* 1330, *c. byssinum* 1114, *a.* r. in den augen *argema* 206, *c*

rothe ruhr *dysenteria* 766, *c. fluxio dysenterica, c.* der die r. hat *dysentericus* 766, *c*

rothfeder *rubellio* 1954, *a*

rothfisch *erythrinus* 814, *d*

rothgiesser *fusor æramentarius* 974, *d. faber ærarius* 49, *d.* 832, *d*

rothhals *Penelops* 1687, *c*

röthlechlichen *rubecula* 1254, *d. eritbacus* 812, *a*

röthlecht *rufus; rufulus* 1958, *a*

röthlich *russus; russeus* 1966, *c. rubidus; subruber; rubellus* 1954, *a. subrubicundus, c. subrufus* 1958, *a. flammeus* 913, *a. subrutilus* 1968, *a. pumicans* 1758, *c*

rothscher *asellus arefactus* 234, *c*

rothschwäntzlein *rubicilla* 1954, *d*

rotte *turba* 2402, *b. manipulus* 1341, *c.* r. von 10. mann *decas* 681, *b. decuria* 682, *b.* r. von 100. mann *centuria* 475, *c.* aus der r. *manipularis; manipularius* 1341, *c*

rotten an sich *aggregare* 1040, *c*

rottenweise *manipulatim* 1341, *d*

rottiren *gregales* 1040, *b*

rottmeister *Decanus* 682, *b. decurio, c. Decarchus* 683, *a*

roz *mucus; mucedo* 1459, *a. pituita* 1736, *d*

rotzig *mucosus; mucculentus,* 1459, *a. pituitosus, d*

rübe *rapa* 1910, *d. congylus* 589, *d.* gelbe r. *staphylinus* 2199, *d.* rothe r. *siser; sisaron* 2125, *c. beta nigra* 310, *c*

rübenkraut *rapacia* 1910, *d*

rübenfeld *napina* 1484, *b*

rübesaat *rapicium semen* 1910, *d*

rubin *pyropus* 1864, *d.* gelblicher r. *lychnites* 1303, *b*

rübsaat *rapina* 1910, *d*

ruchloß *impius, è,* 1737, *d. profligatissimus ac perditissimus* 917, *c*

ruchtbar *percelebratus* 460, *c. notum atque apud omnes perbulgatum* 1530, *a.* es ist r. *fama percrebuit, peragrabit, omnium sermone celebrata est* 852, *b.* r. machen *divulgare palam* 1621, *d. palam facere, propalare* 1622, *a. vulgare* 2587, *b. divulgare; evulgare, c. perbulgare, d.* r. werden *percrebrescere* 623, *b.* s. kundbar.

rücken *dorsum* 747, *a. tergum* 2322, *b. cæcum corpus* 352, *c.* den r. kehren *tergiversari* 2322, *c.* auff den r. legen *supinare; resupinare* 2266, *a*

rückgrat

rückgängig *retrogradus* 1018, *b*
rückgrad *ſpina* 2185, *b*. *vertebra* 2472, *a*. gelenck im r. *ſpondylus* 2193, *c*
rücklich *ſupinus, è*, 2265, *d*. *reſupinus* 2266, *a*
rückwarts *receſſim* 457, *a*. *paulo citerius* 531, *d*. r. gebogen *recurvus* 665, *c*. r. ſ. zurück.
rückweg *regreſſus* 1028, *a*
ruder *remus* 1024, *d*. *palmula* 1624, *c*. *tonſa* 2359, *c*. *P. arbor* 191, *a*
ruderbäncke *tranſtra* 2376, *b*
ruderer *ſervus ad remum* 25, *a*. *remex* 1915, *b*
rudern *remigare* 1925, *a*. *remis incumbere, inſurgere; remos propellere, adhibere* 1914, *d*. *lenire remum* 1239, *d*
ruderknecht ſ. ruderer.
rudernagel/ring *ſcalmus* 2012, *a*
ruderſchiff *navis longa, actuaria* 1491, *d*
ruderung/ruderwerck *remigatio* 1925, *a*. *remigium, b*
ruff *fama* 852, *c*
ruffen *vocare* 2565, *d*. *nominare* 1525, *d*. *clamare* 534, *d*. *ciere* 513, *b*. *citare, c*. *calare* 371, *b*. *contendere voce* 2305, *b*. *inclamare quem* 536, *c*. mit einander r. *conclamare* 535, *d*. *conclamitare* 536, *a*. überlaut r. *exclamare* 536, *b*. *vociferari* 2565, *c*
rügen unnöthige dinge *chordas nonmovendas movere* 503, *d*
rügung *cenſura* 468, *c*
ruhe *quies* 1896, *d*. *requies* 1897, *b*. *quietudo* 1898, *c*. *remiſſio* 1425, *d*. *tranquillitas* 2375, *d*. *otium* 1613, *c*. *interſtitio* 2222, *a*. *vacatio* 2413, *b*. gemeine r. *ſecuritas omnium* 2051, *a*. r. haben *reſpirare* 2188, *b*. zur r. kommen *compendium facere errationis* 583, *a*
ruhen *requieſcere* 1899, *b*. *recubare* 641, *c*. *tradere ſe quieti* 1896, *d*. *quieſcere* 1897, *c*. *acquieſcere* 1898, *c*. *conquieſcere, d*. *remittere animum* 1426, *c*. *ceſſare* 458, *c*. *pauſare* 1670, *b*. *ſilere* 2109, *d*. *circumcidere omnem negotioſam actionem* 355, *a*. ein wenig r. *condormiſcere parum* 746, *c*. auff ſeulen r. *columnis inniti* 572, *a*. nicht ruhen laſſen *exercere quem* 194, *a*. nach der arbeit nicht wieder r. *carere alterna requie* 104, *a*
ruheſtätt *lectus* 1218, *c*. *torus* 2366, *a*. *requietorium* 1899, *d*
ruhetag *ſabbathum* 1968, *d*
ruhig *quietus, è*, 1898, *b*. *tranquillus, è*, 2375, *c*. *inturbidus* 2403, *d*. *pacatus, è*, 1671, *c*. *compoſitus* 1768, *c*. *per ſilentium* 1110, *b*. r. werden *pace & otio reſidere* 2102, *d*
ruhm *gloria* 1020, *a*. *celebritas ſermonis hominum* 460, *a*. *incorrupta vox bene judicantium de excellenti virtute* 1135, *a*. mit r. *nobiliter* 1521, *c*. r. in ſchlechten dingen ſuchen *laureolam in muſtaceo quærere* 1217, *b*. ohne r. zu melden *præſiſcine, i*, 860, *c*. *dicto abſit invidia, c*. r. ſuchen *famam aucupari* 852, *c*. *rumori ſervire; rumorem affectare* 1959, *c*
rühmen *commendare* 1336, *d*. *celebrare* 460, *b*. *prædicare* 702, *d*. *profiteri* 863, *b*. *verbis exaggerare quid* 66, *a*. *verbis ornare* 1601, *b*. *verbis adornare* 1603, *d*. *præconium cui tribuere* 1793, *c*. *præconio quem nobilitare, è laudibus quem ad cœlum extollere* 2358, *b*. *creta notare* 416, *c*. hoch r. *ſummis laudibus ferre* 875, *c*. ſich ſelbſt r. *arrogare ſibi quid* 1946, *d*. *cum irriſione audientium imitari militem glorioſum* 1020, *c*. *glorioſe quid oſtentare; gloriari, d*. *jactare ſe* 1115, *d*. *ſtare inanes glorias* 1020, *b*. *gloriando ſe & prædicatione efferre* 879, *d*. ſich des adels r. *genus crepare* 627, *b*. von ſich r. *jactare ſe & oſtentare* 2308, *c*. ſ. loben.
ruhmgierig ſ. ehrgeitzig.
ruhmgierigkeit *vendicatio & oſtentatio* 2308, *d*
rühmlich *præclarus, è*, 838, *a*. *eximius, è*, 827, *b*. *honeſtus, è*, 1097, *d*. *honorificus, è, perhonorificus, è, b*. *honorus, c*. *commemorabilis* 1377, *a*. *commendabilis* 1337, *b*. *laudabilis, ter* 1224, *c*. *glorioſus, è*, 1020, *c*. *prædicabilis* 703, *a*. r. ſeyn *honori magno eſſe* 1095, *c*
ruhmredig *glorioſus, è*, 1020, *c*. *gloriabundus* 1021, *a*. *ventoſus* 2454, *a*. *jactans & jactantior* 1116, *a*. *jactanter, b*. *jactitabundus, c*. *jactabundus, c*.
ruhmr. ſeyn ſ. rühmen ſich.
ruhmredigkeit *jactantia; jactatio* 1116, *b*. *ventoſitas* 2454, *b*
rühmung *laudatio* 1224, *c*. *gloriatio* 1021, *a*. *vendicatio* 2441, *b*
rühren *ſtringere* 2230, *c*. den ſ. [illegible] r. *tangere ulcus* 2285, *c*
rührkraut *gnaphalium* 1022, *c*
rührlöffel *rudicula* 1956, *b*. *rudicula* 2395, *b*. *ſpatha* 2167, *c*
ruiniren *exitio eſſe cui* 829, *c*. einen r. *opes cujus evertere* 1189, *b*. den feind r. *delere copias hoſtium* 687, *a*
ruinirung *deletio* 687, *a*. *excidium* 825, *a*
ruland *coloſſus* 571, *a*
rüle *acredula* 19, *d*
rülps *ructus* 1955, *c*. *rhonchus* 1938, *b*. *P. ructamen* 1955, *d*
rülpſen *ructare* 1955, *c*. *obructare* 1956, *a*
rumoren *inſtrepitare; obſtrepitare* 2229, *b*
rumormeiſter *latrunculator* 1223, *a*
rumpff *truncus* 2391, *d*. rumpff über dem mühlſtein *infundibulum* 976, *c*
rümpfen *diſtorquere* 2364, *c*. *pertorquere* 2365, *a*. die naſe r. *ringere i*, 1942, *c*. *criſpare naſum* 633, *b*. *corrugare nares* 1958, *c*
rund *rotundus, è*, 1952, *d*. *orbiculatus; orbicus* 1594, *c*. *circularis* 529, *a*. *globoſus* 1019, *b*. *in ſpeciem orbis globatus, b*. *ſphæricus, ſphæralis* 2183, *d*. r. heraus ſagen *aperte rem ipſam loqui, nihil circuitione uti* 791, *d*. r. machen/in die runde bringen *rotare* 1952, *c*. *rotundare* 1953, *b*. *globare; conglobare* 1019, *b*. *circinare* 527, *b*. ein runder platz *cortina* 615, *c*
runde *rotunditas* 1953, *b*. *rotundatio, b*
runden gehen *circare* 526, *c*. *circumire munitiones* 791, *d*. die darumben gehen *circuitores; circitores* 791, *d*. *circatores* 526, *c*.
rundung *rotunditas; rotundatio* 1953, *b*. *circumductio* 753, *c*. *globoſitas* 1019, *b*
runtzel *ruga* 1958, *b*. r. am bauch *anus* 166, *c*
runtzeln *caperare* 398, *a*. die ſtirne r. *adducere vultum* 753, *b*
runtzlicht *rugoſus* 1958, *b*. runtzl. ſtirne *ſtriata frons* 2229, *c*. *frons rugoſa, corrugata* 960, *c*. r. machen *corrugare; irrugare* 1958, *c*. *P. rugis exarare, b*. im alter wird man runtzl. *P. veniunt rugæ quæ tibi corpus annis* 1220, *b*. *rugis frontem ſenectus exarat, d*
rupfzange *volſella* 2557, *c*
ruprecht *manducus* 1337, *d*
ruß *fuligo* 972, *a*
rüſſel *roſtrum* 1951, *c*. r. eines elephants *proboſcis* 1818, *c*
ruſtbaum *ulmus* 2536, *c*
rüſterbuſch *ulmarium* 2536, *d*
rüſten *armare* 217, *b*. *parare* 1646, *c*. *apparare* 1647, *c*. *accingere* 521, *d*. ſich zum ſtreit r. *expedire ſe ad pugnam* 1707, *b*
rüſtig *expeditus, è*, 1705, *b*. *habus; habiter* 1495, *a*
rüſtkammer *armamentarium* 217, *d*
rüſtung *arma* 216, *b*. *armatus, armatura* 217, *c*. r. von holtz *machina lignea* 1318, *d*. r. der leichten knechte *veliteria arma* 2437, *a*. der leichte r. führet *veles* 2436, *d*. in voller r. ſtehen *ſtare in procinctu* 522, *c*
rüſtwagen *carrus* 424, *c*
rüſtzeug *arma* 216, *b*. *armamenta* 217, *d*
ruthe *ferula* 887, *c*. *virga* 2520, *b*. ihm ſelbſt eine r. binden *anguem in ſinu fovere* 143, *c*. r. über ſeinen rücken binden *mala ad ſe attrahere ut Cacias nubes* 352, *a*
rüthlein *virgula* 2520, *b*
rütteln *agitare* 73, *a*. *quatere* 1879, *b*. *quaſſare, c*. ſehr r. *succuſſare* 1881, *c*

S.

Saal *atrium; primus locus ædium* 250, *c*. *cavum ædium* 450, *d*. *periſtylium* 1695, *d*. *cavædium* 441, *c*. ein gewürfelter ſ. *aſarotum* 230, *b*
ſaalbader/alte ſ. *ſaturnia lerna* 2007, *b*
ſaamen ſ. korn *ſemen* 2062, *a*. *ſeminium, frumentum ſeminale b*. *ſemen ſementibus c*
ſaamkorb *thylacus* 2346, *a*
ſaat *ſatus* 2082, *c*. *ſeges* 2060, *c*. *ſementis; ſementica* 2062, *c*. ſ. die geil und dicke ſteht *P. luxuries ſegetum* 1312, *b*. *qua foliorum exubent umbra b*. ſ. die nicht fort will *egra ſeges* 34, *a*
ſabbath *ſabbatum* 1968, *d*
ſabbathhalter *ſabbatarius* 1968, *d*
ſache *cauſa* 446, *d*. *res* 1930, *a*. gute ſ. *cauſa juſta, vincibilis* 447, *a*. *ampliſſima fortuna* 945, *a*. deine ſ. gehet iezund vor *ferrum tuum in igni eſt* 885, *c*. ſ. führen *cauſam orare, perorare* 447, *a*. *contendere b*. einem die ſ. zuſpielen *tradere cui cauſam* 447, *b*. die ſ. verlieren *cadere cauſa* 347, *d*. *litem perdere* 1275, *a*. *formula excidere* 917, *c*. ſ. da noch nichts verſpielt iſt *cauſa integra* 447, *a*. die ſ. iſt verſpielt *occiſa res eſt* 356, *b*. es thut nichts zur ſ. *minimum momentum habet* 1440, *b*. *nihil ad Andromacham* 140, *d*
ſachfällig werden *cauſa cadere* 447, *a*
ſachwalter ſ. advocat.
ſachſen *Saxones* 2009, *c*
ſachte *ductim* 753, *a*. *pedetentim* 1702, *b*. *clementer* 546, *d*. *placide* 1739, *c*. *ſedato niſu* 1517, *d*
ſack *ſaccus* 1970, *a*. *culeus* 645, *b*. *fiſcus* 908, *d*. ſ. und pack *ſarcina* 2000, *d*. geſtrickter ſ. *reticulum* 1932, *d*
ſacken *ſaccare* 1970, *c*
ſäcklein *ſacculus* 1970, *b*. *manticula* 1343, *d*
ſackpfeiffe *utricularis tibia* 2581, *b*
ſackpfeiffer *utricularius* 2581, *b*. *pithaules* 1736, *a*. *aſcaules* 230, *d*
ſacrament des altars *euchariſtia; cœna dominica* 818, *d*
ſacriſtey *ſacrarium* 1972, *a*. *cella* 462, *d*. *adytum* 31, *b*. *ſecretarium*. *P. cœleſtis arcanum domus* 485, *a*
ſäen *ſeminare* 2062, *d*. *ſementem facere* 2062, *c*. *ſerere* 2082, *b*. *mandare terræ ſemina* 1536, *a*. darneben ſ. *aſſerere* 2083, *b*
ſaffran *crocus, um* 634, *b*. *P. ſtica ciliſſa* 517, *d*, *cilicum flores* 634, *b*. wilder ſ. *colchicum* 563, *c*. *cnicus* 558, *b*
ſafft *ſuccus* 2149, *d*. *lac* 1196, *d*. *liquamen* 1273, *a*. ſ. zum honig *mellago* 1372, *d*. ſ. ſo man ausdruckt *cremor* 625, *a*. ohn ſ. und kraft *aridus* 204, *d*. *ſicce* 2100, *c*. ſ. und kr. verlieren *amittere omnem ſuccum & ſanguinem* 1994, *b*
ſafftgrün *præſinus color* 1802, *c*
ſafftig *ſucci plenus; ſuccoſus* 2249, *d*. *ſuccidus, ſuculentus* 2250, *a*
ſäge *ſerra* 2087, *a*. groſſe ſ. *runcina* 1962, *c*. *P. arguta lamina ſerræ* 209, *b*
ſägen *ſerram ducere cum quo* 2087, *a*. *ſerrare b*. das ſich ſ. läſt *ſerrabilis c*
ſagen *dicere* 703, *a*. *loqui* 1284, *c*. *narrare* 1485, *a*. *ferre* 876, *a*. *memorare* 1376, *c*. *prædicare* 702, *c*. *profari* 858, *d*. *autumare* 182, *c*. *dare* 728, *c*. *vocem mittere* 2565, *a*. *perhibere* 1052, *a*. *emittere verbum* 1424, *b*. *P. jacere verba* 1115, *b*. ich ſage *inquam, inquio* 1151, *d*. *ajo* 81, *b*. er ſaget *inſit* 1146, *c*. ſage her *cedo* 452, *b*. frey ſ. *profiteri* 863, *b*. nichts ſ. *obticere* 2180, *c*. nichts ſagen von andern *alia omittere* 1425, *b*. für gewiß ſ. *affirmare* 907, *c*. *confirmare* 908, *a*. ſeinen nahmen ſ. *edere nomen* 731, *a*. jederman ſagts/es iſt die gemeine ſ. *ita ajunt* 81, *b*. *omnium ſermone celebratur* 460, *b*. ſagt nur ihr habt nicht drein gewilliget *negate vos id feciſſe* 1501, *d*. mein hertz ſagte mirs *animus mihi præſagiebat* 1976, *d*. das ſagen der leute *rumuſculus hominum* 1959, *c*
ſagbaum *ſabina* 1969, *a*
ſägfiſch *ſcolopax* 2027, *b*
ſagoroſſa *Cæſaraugusta* 361, *b*
ſägſpäne *ſcobs* 2027, *a*. *lanugo* 1210, *d*. *rumenta lignorum* 1909, *d*
ſaite *chorda* 505, *d*. *nervi* 1507, *a*. *fides; fidicula* 896, *b*. *filum* 899, *a*. auff ſ. ſpielen *fila movere a*. zu hochgeſpannte ſ. ſpringen *funiculus tenſus abrumpitur* 981, *a*. ſ. ſeitenſpiel.
ſalat *lactuca* 1204, *a*. *oluſculum* 1577, *c*
ſalatkräuter *acetaria* 11, *b*
ſalbe *unguentum; unguen; unguedo* 2546, *b*. *liquamen* 1273, *a*. *P. amoma* 123, *c*. ſ. von pappelnknoſpen *agrinon* 35, *d*. ſ. davon das haar ausfällt *dropax* 749, *c*
ſalben *ungere* 2545, *d*. *inungere* 2546, *c*. *unctitare d*. *unguento perfricare* 957, *c*
ſalbenkrämer *unguentarius* 2546, *c*. *myropola* 1481, *b*
ſalbenkunſt *jatraliptice* 94, *a*
ſalbenſchmierer *aliptes* 94, *a*
ſalber *unctor* 2546, *b*
ſalbey *ſalvia* 1987, *c*. römiſche ſ. *mentha græca* 1383, *c*. wilde ſ. *horminum* 1100, *d*
ſalbey männlein *ſphacelus* 2183, *c*
ſalbung *unctio; unctura* 2546, *a*. *inunctio c*
ſalme *eſox* 815, *c*
ſalpeter *nitrum* 1519, *a*. *aphronitrum a*. guter ſ. *chalaſtricum nitrum* 490, *b*
ſalpetergrube *nitraria* 1519, *a*

ſalpeterſchaum *aphronitrum* 171, *b*
ſalpetricht *nitroſus; nitratus* 1519, *a*
ſalſe *intinctus* 2352, *a.* *ſalſilago* 1980, *c*
ſalſendorn *ſpina acuta* 2185, *b*
ſaltz *ſal* 1979, *a.* ſ. und brodt iſt gut vorn magen *cum ſale panis latrantem ſtomachum bene leniet* 1631, *a*
ſaltzen *ſalire; ſallere* 1980, *d*
ſaltzberge *montes ſalis nativi* 1979, *a*
ſaltzfaß *vas ſalſamentarium* 1980, *b.* *ſalinum c*
ſaltzgrube *ſalifodina* 928, *d*
ſaltzhäuffgen *grumus ſalis* 1041, *b*
ſaltzigt *ſalſus, e* 1979, *d.* etwas ſaltz. *ſalſiuſculus, ſubſalſus* 1980, *a.* ſ. geſchmack *ſalſedo, ſalſilago, ſalſitudo* 1980, *b*
ſaltzkorn *mica ſalis* 1401, *c*
ſaltzlacke/ waſſer *ſalitum* 1980, *d.* *muria* 1471, *d*
ſaltzmann *ſalinator* 1980, *c*
ſaltzwerck *ſalina* 1980, *c*
ſaltzzoll *vectigal ex annona ſolaria* 1979, *d*
ſalvet *mantile* 1344, *a*
ſämann *ſeminator* 2062, *d*
ſammeten kleid *palla nigerrima ſplendeſcens atro nitore* 2189, *c*
ſammetmacher *ſericarius textor* 2081, *b*
ſammlen *colligere* 1232, *b.* *adunare* 2550, *a.* *conſtruere* 2254, *b.* *circumglobare* 1019, *c.* *glomerare d.* *P. gregare* 1040, *b.* *congregare c.* geld ſ. *acumulare acervos pecuniæ* 649, *c.* einen ſchatz ſ. *theſaurum reponere* 2342, *b.* der ſammlet *collector* 1232, *d*
ſammlung *collectio* 1232, *c*
ſamt *rum* 647, *c*
ſand *arena* 203, *c.* grober ſ. *glarea* 1017, *d.* *ſaburra* 1969, *d.* kleiner ſ. *ſabulum; ſabulo* 1969, *c.* mit ſ. beſchweren *ſaburrare* 1969, *d.* von ſ. reinigen *exarenare* 204, *a*
ſandbanck *pulvinus* 1851, *b.* *brevia ac ſyrtes* 331, *c.* ſ. im meer *ſyrtes* 2276, *b.* *dorſum maris, pulvinum* 747, *a*
ſandbüchſe *pyxis arenaria* 1866, *c*
ſandel *ſantalum* 1995, *c*
ſandgrube *ſabuletum* 1969, *d.* *arenaria* 204, *a.* *arenifodina b*
ſandicht *arenarius* 203, *d.* *arenoſus; arenaceus* 204, *a.* *ſabuloſus* 1969, *d*
ſandkörnlein *arenula* 203, *d.* glänzende ſ. *nitela* 1516, *d*
ſandſieb *cribrum ruderarium* 1957, *d*
ſandſteinlein *tænia* 2281, *c*
ſanduhr *clepſydra* 548, *a*
ſandwicht *rutupia* 1968, *c*
ſanfft ſ. ſanfftmüthig.
ſänffte *lectica; lecticula* 1228, *d.* *arcera* 195, *c*
ſänfftenträger *lecticarius* 1229, *a*
ſänfftigen *mitigare* 1419, *d*
ſanfft. muth *manſuetudo* 1343, *b.* *clementia* 546, *c.* *lenitas; lenitudo* 1237, *c.* *placabilitas* 1740, *a.* *æquanimitas* 43, *a*
ſanfftmüthig / ſanfft *mitis* 1419, *b.* *manſuetus, e* 1343, *a.* *lenis, ter* 1237, *b.* *placidus, e* 1739, *b.* *placabilis* 1740, *a.* *placatus, e* 1739, *d.* *clemens* 546, *a.* *æquanimus* 43, *a.* *auricula infima mollior* 273, *a.* ſanfftter todt *bona mors* 313, *d.* ſ. und wohl thun *ſuaviter ſenſibus blandiri* 316, *b.* ſ. werden *miteſcere* 1419, *d.* *molleſcere* 1439, *b*
ſänger *cantor* 390, *b.* *muſicus* 1475, *b.* *pſaltes; pſalmiſta* 1817, *d.* *modulator* 1430, *d.* *hymnologus* 1111, *c.* *ſymphoniacus* 2172, *d.* *phonaſcus* 1721, *d*
ſängerin *cantatrix* 391, *a.* *cantrix c.* *pſaltria* 1838, *a*
ſante *Xanthus* 2592, *c*
ſapphier *cyanos* 667, *b.* *ſapphirus* 1999, *c*
ſaracenenkraut *clematites* 546, *a*
ſarck *loculus* 1180, *b.* *ſarcophagus* 2001, *a.* *capulus* 411, *d.* *ſandapila* 1993, *c.* *ſolium* 2142, *c.* *arca, in qua quis ſitus* 191, *c*
ſardelle *tricha* 2383, *d*
ſatt *ſatiatus* 2005, *b.* *ſatur* 2008, *a.* nicht ſatt zu eſſen geben *cibum deducere* 509, *a.* ſ. werden *obſaturari* 2007, *a*
ſattel *ephippium* 799, *a.* *ſella* 2053, *c.* die auff dem ſattel reiten *ephippiati* 799, *a*
ſattelknecht *ſtrator* 2206, *c*
ſatteln *ſternere equum* 2206, *c*
ſatteltaſche *pera viatoria* 1691, *b.* *hippopera* 1087, *b.* *aſcopera* 232, *a.* *mantica* 1343, *c.* *bulga* 340, *a*
ſättig *frugalis* 962, *c*
ſättigen *ſatiare* 2005, *a.* *exſatiare b.* *ſaturare* 2006, *d.* *exſaturare* 2007, *a.* die begierde ſ. *cupiditatis ſitim explere* 2129, *c*
ſättigung *ſatietas* 2005, *b.* *ſatias c.* *ſaturitas; ſaturatio* 2006, *c*
ſattſam *ſufficiens* 849, *a.* *abunde; abundanter* 2544, *a.* ſ. hülffe *auxiliorum affatim* 60, *c*
ſatuch *thylacus* 1346, *a*
ſaturey *ſatureia* 2007, *a.* *piperitis* 1733, *d.* *cunila* 652, *a*
ſatyriſch ſchreiben *condere ſtyli naſum* 587, *a*
ſatz *theſis* 2342, *d.* *propoſitum; propoſitio* 1772, *d*
ſatzholtz *talea* 2181, *d*
ſatzung *conſtitutio* 2101, *d.* *inſtitutum* 2102, *d.* *ſcitum* 2023, *b.* *placitum* 1739, *a.* *rogatio* 1946, *a.* ſ. des volcks *plebiſcitum* 1746, *b.* *populiſcitum* 1777, *c*
ſau *ſus* 2269, *a.* wie eine ſau zum troge *illotis pedibus, manibus* 1226, *b*
ſauber *mundus, e* 1466, *a.* *elegans, ter* 776, *b.* *emendatus, e,* 1378, *b.* *lautus, e,* 1226, *c*
ſäuberlich *placide* 1739, *b.* ſ. mit den kindern fahren *clementer tractare liberos* 546, *d*
ſauberkeit *nitor* 1516, *b*
ſaubern *emaculare* 1321, *b.* *eballere* 818, *a.* *februare* 869, *a.* ſ. reinigen.
ſäubrodt *malum terræ* 1331, *a*
ſauer *acidus* 10, *d.* *aſper* 235, *b.* *auſterus* 280, *a.* *laborioſus, e* 1195, *a.* ſ. birnen *pira acidulo ſapore* 11, *a.* ſ. geſichte *capentum ſupercilium* 398, *a.* ſ. kirſchen *celticiana ceraſa* 479, *a.* ſ. müh *arduum* 201, *c.* *per arduum d.* *P. magnus calor* 372, *a.* ſ. ſalſen *oxyporum* 1618, *a.* es einem ſ. machen *exercere quem* 193, *d.* *ſolicitum quem habere* 2140, *b.* ſ. ſehen *ringere, i,* 1942, *c.* *corrugare frontem* 1958, *c.* *torbatueri* 2366, *c.* *frontem contrahere* 960, *d.* nicht ſ. ſehen *frontem remittere* 960, *d.* *remittere quid ex rugis* 1958, *b.* *P. demere ſupercilio nubem* 1540, *a.* ſichs laſſen ſ. werden *ſudare* 2245, *d.* *laborare* 1195, *b.* *ſe frangere laboribus* 948, *d.* *omnem movere lapidem* 1213, *a.* das ſ. ſehen *auſteritas* 280, *a.* ſ. werden *aceſcere; coaceſcere* 10, *d*
ſauerampfer *acetoſa; oxalis; rumex* 11, *b*
ſauerbrod *oxylepes* 1618, *a*
ſauerbrunnen *acidula; acidula aqua* 11, *a.* *aqua ferrata* 885, *a*
ſauerklee *trifolium acetoſum* 934, *c*
ſauerlich *ſubauſterus* 280, *a.* ſ. ſeyn *acere* 10, *d*
ſauerteig *fermentum* 875, *a*
ſauertopff *agelaſtus* 63, *b.* *cui libentia gratiaque omnes incognitæ ſunt* 1253, *b*
ſauertöpffiſch *triſibilis* 1940, *d.* *tetricus* 2333, *d.* *triſtis* 2385, *c.* ſ. geſichte *catonianum ſupercilioſæ frontis arbitrium* 519, *c.* ſ. ſauer.
ſauerach *criſpinus* 633, *a*
ſäuere *acor* 12, *a.* *acrimonia b*
ſäuern *fermentare* 875, *a*
ſauffbruder *combibo* 318, *b.* *compotor* 1791, *a.* ſ. die das maul wiſchen *qui diffugiunt cadu cum face ſiccatis amici* 116, *c*
ſauffen *potare* 1790, *b.* ſehr ſ. *perpotare* 1791, *a.* *plus paullo adhibere* 312, *c.* ſich voll weins ſ. *ingurgitare in ſe merum* 1393, *c.* ſ. ſchlemmen.
ſauffer *potor, potator* 1790, *c.* *bibo, biberius* 313, *b.* *comiſſator* 577, *b.* *P. qui ſolus poteſt interbibere fontem* 312, *d*
ſauffleben/ ſeuche *ebrioſitas* 768, *b.* *bibacitas* 313, *b*
ſauffhauß *ganea, um* 993, *b*
ſauffſchweſter *compotrix* 1791, *a.* *anus bibacula, multibiba* 313, *b*
ſaufiſch *orthragoriſcus* 1608, *b*
ſäugamme ſ. amme; ſäugammen lohn *nutricium* 1554, *a*
ſäugen *lactare* 1197, *c.* *mammam dare* 1334, *b.* *uberi admovere* 2429, *b*
ſaugen *fugere* 2249, *c.* *lactere* 1197, *b.* *rumare* 1959, *a.* *fellare* 870, *b.* *bibere nutricem* 312, *b.* das ſ. *ſuctus* 2249, *c.* zum ſ. gelaſſen werden *ſubrumari* 2244, *b*
ſaugend *ſubrumus* 2244, *b*
ſäugend *nutricans* 1554, *a*
ſäugling *infans lactens* 1197, *b.* *agni ſubrumi* 67, *d*
ſäugung *nutricatio* 1554, *a*
ſauigel *erinaceus porcinus* 811, *c*
ſaubirte *ſuarius, ſubuculus* 2269, *b.* *porcinarius; porcarius; porculator* 1778, *c*
ſäuiſch *ſordidus, e* 2157, *d.* *ſpurcus, e,* 2198, *b.* ſ. ſeyn *ſubare; ſurire* 2269, *b*
ſaukübel/ ſautrog *aqualiculus* 183, *c.* *hara* 1061, *a*
ſaum *ora* 1593, *a.* *fimbria* 899, *b.* *lacinia* 1199, *c*
ſäumen *tardare* 2289, *c.* *ceſſare* 458, *c.* *ceſſatorem eſſe* 459, *a.* *morari; moram facere; nectere; trahere* 1447, *a.* nicht ſ. *moram tollere, rumpere, pellere b.* *accelerare* 461, *a*
ſäumer *cunctator* 650, *b.* *dilator* 879, *c.* *ceſſator* 458, *d*
ſäumig *cunctabundus; cunctanter* 650, *b.* ſ. ſeyn *cunctari* 650, *a.* *elangueſcere* 1211, *c*
ſaumiſt *ſucerda* 2269, *c*
ſäumnis *moramentum* 1448, *a*
ſaumſattel *clitella* 553, *b*
ſäumung *cunctatio* 650, *a.* *P. cunctamen b*
ſaumutter *ſcroſa* 2037, *d*
ſaune *Arar ſ. Araris* 189, *a*
ſavoyer *Allobroges* 98, *a*
ſauſen/ das ſ. *fremitus* 953, *c.* *P. fremor c*
ſauſend *ſonorus* 2151, *c*
ſauſtall *ſtabulum* 2269, *c*
ſäzeit *ſatio* 2082, *c.* *ſativum tempus d*
ſcepter *ſceptrum* 2017, *c.* *aureum in manu baculum* 289, *a*
ſchade *damnum* 675, *b.* *incommodum* 580, *b.* *malum* 1351, *d.* *jactura* 1115, *b.* *inutilitas* 2585, *c.* *diſpendium* 1684, *d.* *exitium* 827, *c.* *detrimentum* 630, *a.* *detrimentum* 2325, *a.* *interitus c.* *naufragium* 1493, *b.* ohne ſch. *innocuus, e* 1522, *b.* *lebes* 1244, *c.* ſch. haben/ nehmen/ leyden *damnum facere, damno augeri, affici* 675, *b.* in ſch. bringen *afferre jacturam* 1115, *c.* *in quem conſulere male, peſſime* 1332, *c.* ſch. haben *incommoda ferre* 580, *b.* *damnum, naufragium, jacturam facere* 840, *c.* *calamitatem accipere,* 364, *d.* *detrimenti quid capere* 2325, *a.* *detrimentum accipere a.* *calamitate affligi* 364, *d.* er hat den ſch. *damno auctus eſt* 263, *d.* *circumveniunt eum incommoda* 580, *b.* *ei incidit calamitas* 364, *d.* ſch. thun *incommodo afficere* 580, *b.* *incommodare c.* *perdere* 731, *d.* *infeſtare quem* 890, *b.* *damnum dare* 675, *b.* *cladem inferre, afferre, efficere* 534, *b.* *inferre detrimentum, malum in domum cujus* 880, *c.* *injungere detrimentum* 1180, *a.* zu ſch. rathen *abre conſulere* 2, *c.* ſch. zufügen *maclare quem infortunio, damno* 1320, *c.* ſch. verhüten *videre ne quid reſp. detrimenti capiat* 399, *b.* mit ſch. wird man klug *qua nocent, docent* 1350, *a.* *exercitus ſtultorum magiſter eſt* 2449, *a.* *piſcator ictus ſapit* 1734, *d.* *ſero ſapiunt Phryges* 1722, *c*
ſchaden *nocere* 1521, *d.* *officere* 846, *b.* *detrimentum importare, inferre* 2325, *a.* ſ. ſchaden thun.
ſchadhafft *calamitoſus* 365, *a.* ſch. ſchiffe *naves claudæ, & mutilatæ, vulnerata* 1491, *d*
ſchädlich *noxius; noxialis* 1539, *c.* *nocens* 1521, *d.* *ter, nocivus, nocuus* 1522, *b.* *damnoſus, e* 675, *c.* *damnificus d.* *perniciоſus, e,* 1696, *b.* *pernicialis c.* *malus* 1331, *c.* *maleficus* 1333, *a.* *diſpendioſus* 1684, *d.* *peſtilens, peſtifer* 1707, *b.* *ſenticus* 2151, *a.* *capitalis* 414, *b.* *feralis* 873, *d.* *infeſtus, e,* 890, *a.* *gravis* 1037, *b.* *detrimentoſus* 2325, *a.* *exitialis; exitiabilis; exitioſus* 827, *d.* *injurioſus, e,* 1186, *a.* *frugiperda* 962, *d.* ſch. anſchläge *conſilia patriæ inimica* 118, *a.* ſch. leute wie der teuffel *Alaſtores* 83, *d.* ſch. ſeyn *obeſſe* 2256, *a.* *noxæ eſſe cui* 1539, *b*
ſchadloß *indemnis* 675, *d.* *ſartus tectus* 2000, *c*
ſchadloßhaltung *indemnitas* 675, *d*
ſchadloßigk. *incolumitas* 573, *a*
ſchaf *ovis* 1615, *d.* *bidens* 692, *b.* *P. balantum grex* 293, *d.* *lanigeri greges* 294, *a.* *pecus lanare,* 1210, *b.* *pecudes lanigeræ c.* ſ. ohne woll am bauch *apica* 171, *c.* ein räudiges ſch. macht die gantze heerde räudig *morbida factа pecus totum corrumpit ovile* 1449, *a.* ſch. hüten *P. lanigeros agitare greges* 73, *b*
ſchafbock *aries* 211, *b*
ſchafer/ ſchafhirt *opilio* 1587, *a*
ſchäferey *pecuaria* 1675, *c.* *ovilia; grex ovillus* 1616, *a*
ſchäferpfeiffe *fiſtula paſtoritia* 909, *c*
ſchäferſtock *pedum* 1675, *d*
ſchaffell *pellis ovilla* 1616, *a*
ſchaffen *creare* 625, *b.* *condere* 587, *a.* *gignere* 1011, *b.* *parere* 1642, *d.* *parare* 1646, *c.* *comparare* 1647, *d.* *generare* 1003, *b.* *negotiari* 1615, *a.* aus dem wege ſch. *ſubmovere* 1418, *a.* zu ſch. haben *in negotio eſſe* 1614, *c.* ruhe ſch. *conciliare otium* 585, *a.* einem zu ſch. machen *facеſſere cui negotium* 831, *d*
ſchaffer/ ſchaffner *curator* 656, *d.* *procurator* 657, *d.* *epiſtates*

epistates 804, b. œconomus 1568, d. dispensator 1685, a. repertor, 1645, c. conciliator 585, b

schafferin repertrix 1645, c. conciliatrix 585, b. 658, a

schafgarbe millefolium 1406, a. myriophyllum 1481, a

schafhund canis pecuarius 1675, c

schafhürde mandra 1338, a

schafkäse agninum coagulum 67, d

schäflein obicula 1616, a. spiculum 2184, d

schafmist fimus ovillus 1616, a

schafmül salix amerina 1985, d

schafsläuse ricini 1939, a

schafslorbern captimi stercoris bacca 286, d

schafscheerzeit tonsura 2359, d

schafsbeltz melota 1373, c

schafstall ovile 1616, a. caula 445, d

schafszunge plantago 1742, c

schaft am spieß hastile 1063, b

schafvieh obiarium pecus 1616, a

schäl sehen s. schielen; s. sauer sehen.

schalck nequam 1505, a. stellio 2205, a. panurgus 1632, c. durchtriebener schalck detemtor 2489, c

schalckhafftig detentorius, e 2489, c. vapidus 2413, b. vernilis, ter 2464, c. nequam 1505, a

schalckheit nequitia 1505, b. astus 242, b. fallacia 851, c. panurgia 1632, c.

schalcksknecht servus nequam 1505, a

schale (rinde) cortex 615, a. crusta 637, c. schale (schüssel) patera 1663, d. lanx 1212, c. phiala 1717, a. s. an castanien echinus 430, a. s. an nüssen und kern putamen 1860, c. mit sch. corticatus; corticosus 615, b

schälen decoriare 609, a. decorticare 615, b. glubere 1021, c. delibrare 1252, d

schall sonus 2151, b. sonitus 2152, a. tonus 2361, b. clangor 537, d. clamor 534, d. bombus 320, d

schallen sonare; sonitum edere 2151, c. sonos fundere b. percrepare 628, d. clangere 537, a. immugire 1459, d. überlaut sch. personare 2153, b. in ohren schallen ferire aures 875, a

schallend sonorus 2151, c

schalmey tibia 2347, c. gingrina 1015, c. lituus 1277, d

schalmeyer auletes 170, a. liticen 1278, a. gingritor 1015, c

schaltjahr annus intercalaris 153, b. annus embolismalis 780, b. annus bissextilis 2096, b

schaltag bissextus 315, c

scham pubes 1839, d. pudenda 1841, d. pudibilia membra 1842, a. verenda 2461, d. inguen 1150, d. weibliche sch. muliebria 1461, c

schämen sich pudere 1841, c. pudefieri, suppudere b. dispudere 1842, a. verecundari 2462, b. sich nicht mehr sch. depudere; depudescere 1842, b. dessen man sich zu sch. hat pœnitendus 1757, d

schamhafftig verecundus, a 2462, a. pudens, ter 1841, c. pudibundus d. pudicus 1842, b

schamhafftigkeit verecundia 2462, a pudicitia 1842, e. pudor 1843, a

schamhütlein abziehen perfricare frontem 957, c

schamlotroch raja undulata 1909, c

schamroth werden erubescere 1954, c. suffundi rubore 977, c

schamröthe rubor 1953, d. color, qui per verecundiam ingenuis oboritur 569, c

schanddeckel tegumentum vitiorum 2293, d

schandbar pudendus 1841, d. scurrilis, ter 2040, b

schandbube cinædus 520, c

schandbücher s. paßquill.

schande ignominia 1132, a. turpitudo 2407, c. dedecus 685, d. propudium 1843, c. flagitium 910, a. probrum 1818, c. opprobrium 1819, a. fœditas 931, c. nefas 859, c. indignitas 714, d. sch. einlegen turpiter se dare 2407, b. quid macula aut inhonestamenti in se admittere 1098, d. für eine sch. rechnen turpe ducere 2407, a. in sch. gerathen in vitium delabi 2528, a. einen aus der sch. bringen demere cui ignominiam 689, b. in sch. bringen facere infamem 812, d. infamare 853, a. zu sch. machen labefactare, collabefactare 1193, a

schänden violare 2515, c. stuprare, polluere stupro 2239, c. dedecorare 685, d. deboneſtare 1098, c. eine jungfrau sch. offerre vitium virgini 2528, b

schänder violator 2528, d

schandfleck macula 1321, a. labes 1192, a. turpitudinis nota 1533, a. sch. anhängen cui dedecori esse & macula 685, d. infamiam accersere, conciliare, inurere 853, a. sch. anh. dem geschlecht genere indignum quid facere, admittere 1002, d

schandhure s. hure.

schändlich turpis, ter 2407, a. inhonestus, e, 1098, b. fœdus, a 931, b. nefarius, e, 859, d. dedecorosus 685, d. spurcus, a, 2196, b. deterrimus 695, a. scelestus, a, 2016, b. sceleroſus c. sceleratus d. probrosus, a, 1818, c. impurus, a, 1857, b. impuratus, c. criminosus 631, d. dedecorus; indecorus 685, b. flagitiosus, a, 910, b. teter 2332, d. nefandus 858, d. infandus 859, a. indignus 214, d. propudiosus 1843, c. omni dedecore maculosus 1321, a

schändlichkeit obscœnitas 1559, c. deformitas 939, a

schandmahl anbrennen maculam l. notam infamiæ cauterio inurere cui 450, b. sch. an die stirn brennen inurere fronti stigma 2575, b

schandschrifft s. schmähschrifft.

schandthat scelus 2016, b. facinus; facinorosa culpa 839, a. maleficium 1333, b

schändung violatio 2515, d. contumelia 579, d

schantze propugnaculum 1847, b. agger 65, b. munitio, munimentum 1468, b. castrum, castellum 432, a. vallum 2421, a. claustra 540, c. murus castitius 362, b. die sch. in acht nehmen sibi consilium capere 591, d

schantzer/schantzgräber munitor 1468, b. pedes 1702, a. fossor 929, a (ra 1010, c

schantzkörbe pinna loricaque ex cratibus 622, c. gerscharbock stomacace 2226, a

scharff durus 783, c. austerus 280, a. acer, acris 512, a. acriter b. acidus 10, d. ferbidus 886, d. scaber 2010, b. acutus 22, c. asper 235, b. d. strictus, e, 2231, d. salsus, e, 1979, d. atrocissime 251, d. sch. wie ein messer cultellatus 647, a. sch. commando Manliana imperia 1342, a. sch. gesichte aquilinus & speculus 186, a. sch. recht strictum jus 2230, c. abscisior justitia 354, c. sch. hören clarissimè audire 538, a. allzusch. macht schärtig summum jus summa injuria 1184, b. es geht sch. her im kriege/vor gerichte calent bella, judicia 372, d. sch. seyn præstictius & rigidius adstringere disciplinam 950, b. das schärffste in der verantwortung mucro defensionis 1458, d

schärffe acerbitas 13, a. feberitas 2093, c. rigor 1941, b. acumen 23, b. asperitas 235, d. mordacitas 1449, d. acritudo; acrimonia 12, b. acritas, acredo c. acies 17, c. sch. des gesichts acies, oculorum acumen 17, c

schärffen acuere 22, b. peracuere c. acuminare 23, c. exasperare 236, c. die zunge sch. procudere linguam 644, c

scharffrichter carnifex 422, a. vindex rerum capitalium b. exactor supplicii 76, b. decollandi artifex 564, b

scharffsichtig lynceus 1315, c. perspicacior lynceo & Argo & oculeus totus c. sch. seyn acerrimi visus esse 12, b

scharffsinnig ingeniosus, e, 1149, d. sagax 1976, c. acutus 22, d. peracutus 23, a. perspicax 2176, c. solers, ter 2139, b. P. præcellens robore mentis 464, b. sch. mensch homo examinis judicisque perpensi 1686, c. scharf. seyn peracre judicium habere 12, c. s. nachdencklich.

scharffsinnigkeit perspicacia; perspicacitas 2176, d. acumen ingenii 23, c. acies ingenii 17, d. acetum peracre in pectore 11, a

scharlach borminum 1100, d. coccos; panno coccineus; coccinum 557, b. in sch. gekleidet coccinatus 557, c

scharlachbeer coccos baphica 195, a. coccum infectorium 557, b

scharlachroth coccinus; coccineus 557, b

scharmützel prælium 1795, b. dimicatio 1402, c. procursus, procursationes militum 663, a. velitatio 2436, d. velitaris pugna 2437, a. congressus 1026, c. coitio 791, c. s. schlacht.

schärmützeln dimicare 1402, c. confligere 916, c. præliari 1795, b. velitari 2436, d

scharren scalpere 2012, a. radere 1906, d

scharrhals accumulator opum 649, c

scharte am aug lagophthalmus 1268, a. sch. ausweßen maculam delere, eluere 1321, a. sch. an einem ausw. und davon gehen aculeo infixo fugere 22, b

schartenkraut bubonium 337, d. aster atticus 240, a

scharrig werden hebetari 1064, c

schatte umbra 2539, c. opacitas 1582, d. kühlen sch. geben P. frigora dare 958, a

schattenzeiger sciater 2019, c

schatticht umbrosus; umbrifer 2540, d. opacus 1582, c. sehr sch. peropacus d. sch. machen opacare 1582, d

schatz thesaurus 2342, b. gaza 996, b. anima 147, b. lumen 1299, c. oculus 1565, c. ocellus d. amasius 109, d. geliebter sch. mel ac delitiæ 1370, c. sch. graben excudere quid, quod latet in thesauris 2342, b. sch. vergraben thesaurum defodere, obruere b

schätzen æstimare 53, c. censere 466, b. pendere 1683, a. pensare 1684, a. taxare 2191, d. metiri 1396, d. deputare 1861, a. in trutina suspendere 2392, b. s. achten.

schätzbar æstimabile, dignus æstimatione 53, d

schätzbarkeit admirabilitas 1415, b

schätzgen corculum 604, c. amasiunculus 109, d

schatzkammer armarium 49, b. fiscus 908, d. gazophylacium 996, c. corbona 607, b. horreum gazæ refertum 1101, b

schatzmeister/schätzer æstimator 53, d. thesaurarius 2342, c. dispensator 1685, a. censitor; censor 467, a

schätzung æstimatio 53, d. censio 466, d. taxatio 2192, a. census 468, d. tributum 2381, d

schaubäncke fori 935, d

schaube palla 1823, c. ricinium 1938, d

schaubühne s. schauplatz.

schaubhut causia 450, b. umbella 2540, b. petasus; petasunculus 1707, c

schauckeln oscillo jactari 1610, a. das sch. oscillatio

schauen s. sehen 2170, c

schauer tremor 2377, c. horror 1101, b. sch. empfinden cohorrescere 1102, d

schauer (seher) speculator, trix 2179, c

schauessen convivalia oblectamenta 2533, c

schauffel pala 1621, b

schäufflein ligula 1267, b. spatha 2167, d

schäum spuma 219[illegible]

schäumen spumar[illegible]. spumas agere 2195, a

schäumicht spumosus; P. spumeus; spumifer; spumiger 2195, a. spumabundus b. sch. werden spumescere 2195, b

schäumung spumatus 2193, b

schavöt catasta 437, a

schauplatz theatrum 2337, d. xystus 2597, b. cavea 451, a. P. cortina theatri 615, c

schauricht querquetus 1889, d

schauspiel spectaculum 2171, c. ludicrum 1297, c. ludus gymnicus 1047, c. sch. halten ludos apparare; facere 1294, b

schauwürdig adspectabilis 2172, c

scheere forfex 935, c (pectinem 2360, a

scheeren radere 1908, d. übern kam sch. attondere per

scheerlein forficula 935, c

scheermesser culter tonsorius 647, a. novacula 1537, a

scheerwolle leuconium 1243, b

schecher cruciarius 638, c

scheffel medimnus 1365, d. vierdter theil des sch. rabus 345, a. zehen sch. corus 615, d

scheibe orbis 1593, c. discus 721, d

scheibapfel malum terræ 1331, a. malum orbiculatum, epiroticum 1331, a

scheide vagina 2416, a

scheidebrief libellus repudii 1929, d. sch. geben nuncium mittere, remittere 1550, a. sch. bekommen matrimonio exigi 1357, c

scheiden (piscis) silurus 2113, a

scheiden dividere 724, b. dirimere 781, c. discludere 541, a. secare 2044, b. disterminare 2323, d. disterminare 483, d. abscedere à quo 452, d. disjungi 2179, d. sch. müssen distrahi à quo 2373, b. aus der welt sch. exire è vita 792, a. abire è medio 789, a. sich vom weibe sch. repudiare uxorem 1929, d. facere divortium cum uxore 2476, a. uxori remittere nuncium, repudium 1426, c

scheideweg bivium; trivium 2494, a

scheidung discessio 455, a. divortium 2476, a. diremtio 781, c

schein species 2169, a. lumen 1299, a. splendor 2189, d. color 569, c. fulgor 970, d. jubar 1170, a. luculentia 1309, b. radiatio 1908, a. umbra 2539, c. prætextus 2335, d. titulus 2355, a. magnificentia 1327, d. minimus 1407, c. falscher sch. simulatio 2117, a. offuciæ 967, a. zum sch. colonis 570, b. fide 901, a. dicis gratia 700, d. untern sch. per causam 447, c. sch. haben speciem præ se ferre 2169, a. sch. verlieren dissplendescere 2190, d. sch. von sich geben lucere 1309, d. collucere 1310, b. reluere 1311, b. illucescere 1310, d

scheinbar clarus 537, c. visendus 2499, d. splendidus, e, 2190, a. præclarus 1307, b. insignis, ter 2105, c. gypsatus 1048, c. speciosus, e, 2170, b. conspicuus 2174, a. notabilis, ter 1533, d. adumbratus 2541, b. sch. glückseligk. beatitudo felicitas 332, c. sch. werden clarescere 538, d

scheinchrist hypocrita 1112, d. fictus astutus 242, c

scheinen splendere 2189, c. splendescere c. splendicare 2190, c. vesplendere d. fulgere 970, c. enitere, enitescere 1517, a. videri 2498, d

scheinend nitens 1516, a. luminosus 1299, c

schelnfisch *milbus; milvago 1406, a*
schetssen *cacare 346, a.* s. nothdurfft verrichten.
scheißhauß *latrina 1222, a. cloaca 554, b*
scheit/ brennend sch. *titio 2354, a. torris 2366, a*
scheitel *vertex capitis 2472, b. calva; calvaria 374, a. P. capitis arx 228, d*
schelterhauff *rogus 1948, d. pyra 1863, d*
scheitern *ad scopulos allidi 1205, b*
scheld *scalda 2013, a*
schelen s. schälen.
schelhengst *admissarius equus 1422, a*
schelkraut / schelwurtz *chelidonia 498, a*
schelle *tintinnabulum 2352, b. codones 558, c. campanula 380, b. sistrum 2128, c. nola 1524, a*
schelm *nebulo 1497, c. dedecore maculosus 1321, a.* der ärgste sch. *P. qui venena colchica & quicquid usquam concipitur, nefas multas 563, c.* zum sch. machen *facere infamem 852, d. ignominia quem notare 1132, a*
schelmisch *flagitiosus, a, um, 910, b. sceleratus 2016, c. sceleratus, a, d*
schelmstück *flagitium 910, a. scelus 2016, a. illiberale facinus 1250, a.* sch. der knechte *servilia vernilitas 2464, d.* sch. begehen *admittere fraudem 952, b*
schelten *vituperare 2530, b. reprehendere 1806, b. objurgare 1181, c. culpare 646, c. improbare 1821, d. increpare 628, b. increpitare vocibus d. inclamare 536, c. maledicere cui 707, d. invehi in quem 2435, a. congerere maledicta in quem 1008, b. objurgatione quem incessere 455, c. castigare verbis 430, b. asperioribus verbis perstringere 2232, b. objurgatorio sono voces increpare 1181, d.* auf der leute laster sch. *in vitam hominum declamitare 536, b.* auf die faulh. sch. *accusare inertiam 449, b.* geschol ten werden *male audire 325, c.* wieder sch. *reddere amaritudinis vicem 109, b.* der da schilt *objurgator 1181, c*
scheltens werth *vituperabilis, e 2530, d*
scheltrede *invectiva oratio 2435, b*
scheltung *vituperatio 2530, c. vituperium c. reprehensio 1806, c. increpitus, increpatio 628, c*
scheltwort *maledictum 707, d. asperior vox 235, c.* scheltw. ausstossen *amarissime convitiari 108, d. maledicto f. convicio erumpere 109, b.* sch. verdreust ihn *mordet eum objurgatio 1181, d.* sch. mit scheltw. vergelten *remaledicere 708, a*
schemmel *scabellum 2013, a*
schenck *caupo 446, b*
schencke *caupona 446, b. cauponium 2198, a*
schenckel *pes 1699, d.* sch. wol werffen *P. gressus glomerare superbos 1019, d. gradibus sonare compositis & sinuare alterna volumina crurum d*
schencken *donare; dono dare 744, c. condonare 745, b. largiri 1216, c. muneri quid dare, offerre 1469, a*
schenckkanne *birrea 1088, a. batillus, a, 302, c*
schenckung *donatio 744, d. condonatio 745, c*
scherbe *testa 2329, b. testula c*
schergant *lictor 1259, b. mastigophorus 1356, c*
schertz *lusus 1294, c. lepos 1241, b. joculatio; jocatio 1161, c. cutrapelia 823, b.* ohne sch. *serio 2081, d.* sch. und possen draus machen *invidiam alicui cavillatione diluere, transferreque ad sales 445, b.* sch. machen bey unlust *amara risu temperare 108, d.* s. scherzrede.
schertzen *ludere 1294, d. dare venustissimos lusus c. alludere 1295, c. jocularі; jocari 1161, c. facetiari 836, c. lascivire 1219, a. ridicula inter se jactitare 1116, b. cavillari cum quo 445, a. ludo & joco uti 1161, a. movere jocum d. in jocos effundi 345, c. logos ridiculos vendere 1282, a. emittere facetiam 1424, b. P. festa fundere convicia 704, b*
schertzhafftig *jocosus, a, um, 1161, a. jocabundus; jocularis c. facetus, a, um, 836, a. festivus, a, um, 889, c. lascivus, a, um, 1218, b. dicax, acis 704, b*
schertzrede *jocus 1160, d. facetia 836, b. sal, sales 1979, c.* unverſch. schertzr. *scurrilitas 2040, b. triscurrium c*
schertzweise *remisse 1425, d*
scheu *reverentia 2462, c.* ohne sch. *liquido 1273, d. ex professo 863, c.* sch. haben *vereri 2461, b. refugere 969, a.* ein wenig sch. haben *subvereri 2463, a.* eines dinges keine sch. tragen *non obscure ferre quid 1560, a. profiteri & pra se ferre 863, b.* es trägt dessen keiner sch. *est inscriptum in fronte uniuscujus 2034, b.* sch. werden *consternari 2207, a.* das wild wird sch. *bestia repignitur impetu 1725, d.* für den man eine sch. hat *verendus 2461, b*
scheuen *horrescere 1102, c. revereri 2462, c. verecundari 2462, b. reformidare 941, d.* sich nichts sch. *sequestrare verecundiam 2075, b*
scheuer *horreum 1101, a.* kleine sch. *horreolum b*
scheinflur *area 203, a*
scheuren *circumfricare 957, b*
scheurfaß *echinus 770, a*
scheußlich *squalidus, a, um 2197, a. horridus 2366, c. immanis, e, 1138, a. teter; tetra 2332, d. tetricus 2333, d.* sch. gesichte *inculta, tenebrosa, odore fœda atque terribilis facies 568, b*
scheußlichkeit *squalor 2197, b. horridus 2366, d*
schicken *mittere 1420, b. missitare 1421, c.* s. verschicke.
schicken sich *congruere 1042, b. competere 1709, d.* sich zu etwas sch. *aptare se cui; aptatum esse ad quod 180, b.* sich zur sache s. *cohærere cum causa 1055, c.* sich ins wetter sch. *tempestati obsequi 2078, b.* sich in die zeit sch. *tempori cedere, necessitati parere 452, b. scena servire 2017, b. 2088, a. usui foro 946, b.* es schickt sich auf dich *accidit in te 349, b.* es schickt sich vor ihn *aptum est illi 180, a.* es schickt sich nicht vor ihn *haut convenit 2447, c. nihil ad rhombum 1937, d.* der sich in alles zu schicken weiß *omnium horarum homo 1099, b*
schicksal/ schickung Gottes *fatum 864, c*
schiebsack *funda 974, b*
schiedewand *intergerium; intergerius 1009, c. intergerinus paries d*
schiedsmann *sequester 2074, d. arbiter 189, c. discriminator 484, a. disceptator 405, a.* sch. annehmen *arbitrum capere, flagitare 189, c*
schiedsmännin *arbitra 190, a*
schiefer *saxum scissile 2009, d*
schiefergrün *armenium 218, c. chrysocolla 507, b*
schielen *obliquum vultum habere; limis aspicere; transversa tueri 1557, d*
schielend *limus; limis 1265, a. patus 1620, a*
schielender *strabo 2226, d*
schieler wein *helveolum vinum 1068, c*
schienbein *crus 637, b. tibia 2347, c. fusa 2267, c*
schiene *canthus 394, d. canales 381, c. canaliculi d*
schier *ferme 875, a. propemodum 1828, a.* s. fast.
schießen *jaculari 1122, a. librare telum 1255, d.* mit pfeilen sch. *sagittare 1977, d. propilare missilia 1728, d.* mit den bogen sch. *P. spicula, cornu torquere, fundere 610, a.* auf die feinde sch. *jaculis hostes incessere 455, c. tela in hostes conjicere 1117, c.* mit silbern büchsen sch. *hastis argenteis pugnare 1062, c.* es wird starck geschossen *P. tempestas telorum & ferreus ingruit imber 1136, d*
schiessende sterne *injectiones 1121, d*
schießgraben *jaculatorium campus 1122, b*
schießschlange *jaculus serpens 1122, a, c*
schiff *navis 1491, d. navigium 1492, c. ratis 1914, b. corbita 607, a. gaulus 996, a. dicrotum 708, a. P. imbs 2368, b. alnus cavata 98, c. levi volitans flamine currus 664, a. abies casus visura marinos 5, c. carina 420, a. pistris 1736, a.* fürtreflich sch. *argo 208, b.* klein sch. *phaselus 1716, b.* langes sch. *pristis 1815, d.* leicht sch. *liburna; liburnica 1256, c.* das forderst am sch. *prora 1833, a.* das hindertheil am sch. *puppis 1855, a.* sch. mit 6. ruderbänden *hexeris 1077, d.* mit 7. ruderb. *heptaris 1070, c.* sch. zum überfahren *epibates 799, c.* schiffe bauen *classem ædificare 539, c.* sch. befestigen *anconem jacere, figere, pangere, 137, c.* zu sch. geben *navem conscendere 1492, a.* zu sch. reisen *classe proficisci 539, c.* s. boot.
schiffarmade *classis 539, c*
schiffahrt *navigatio 1494, a.* sch. endigen *cursum navis conficere 1492, b*
schiffbäncke *juga 1175, c*
schiffboden *tropis; carina 2390, a. alveus navis 106, a*
schiffbrod *panis nauticus 1494, d*
schiffbrücke *naves efficiendo ponti 1492, a*
schiffbruch *naufragium 1493, b.* sch. leiden / *navem frangere 948, c. naufragare, a, 1493, b*
schiffbrüchiger *naufragus 1493, a. P. navifragus, a*
schiffcompan *convector 2434, b*
schiffen *navicularі 1493, c. navigare d. æquor arare 220, b. navi proficisci 1824, b. navigatione pervehi 2435, b. P. verrere æquora 2467, a. trabe secare mare 2368, b. cava trabe currere æquor 659, c. æquor sulcare 2251, c. findere mare carina 899, c. perarare pontum sorte timenda 221, a. dubiis committere flatibus alnum 98, c. navem agere 68, b.* mit der stange sch. *ratem conto regere 598, b.* über meer sch. *transmittere mare 1427, d.* zur see sch. *P. tentare Thetin ratibus 2343, c.* auffm meer sch. *P. pelagi erroribus agi 813, d*
schiffer/ schiffmann *nauclerus 1493, a. navicularius c. navigator 1494, a. nauta 1494, c. navarchus 1493, a. lenuncularius 1240, a. lustrarius 1271, a. vector 2432, c. P. sulcator navita ponti 2251, c*
schifflotte *catapha 436, a*
schiffgeräthe *armamenta navium 217, d*
schiffgeschrey *celeusma 462, c*
schiffhacke *harpago 1061, d*
schiffheber/ schneckfisch *remora 1448, b*
schifficht *alveosus 2538, b*
schifkampf *naumachia 1494, c*
schifknecht / sch. soldat *epibata 799, d. classiarius, 540, b. naumachiarius 1494, c.* sch. der am seil gehet *helciarius 1066, a*
schifkittel *nautilus 1495, a*
schifflein *navicula 1492, b. navigiolum c. lembus 1236, c. lembulus d.* s. kahn.
schifflohn *naulum 1494, c*
schiffpatron *gubernator 1043, c*
schiffplan *catastroma 437, a*
schiffrohr *calami palustres 364, a*
schiffreich *navigabilis 1494, a*
schiffrüstung *dolones 739, c*
schiffsegel *carbasus 416, a*
schiffseil *rudens 1957, c. camelus 378, d. anquina 158, c*
schiffschnabel *rostrum 1951, d. embolum 780, a*
schiffwände *costæ 618, a (culariæ 1493, c*
schiffwissenschafft *disciplina navalis 1492, d. navis*
schiffzeichen *chirembolon 501, a*
schiffzierath *aplustria 173, b. acrostolia 21, b. acroteria b*
schild *scutum 2040, c. clypeus 555, b. pelta 1681, c. umbo 2539, b.* kleines s. *parma, parmula 1646, a. cetra 489, b.* kleiner runder s. *ancile 138, a.* die silberne sch. trug *Argyraspides 210, d*
schildknecht *armiger 216, d*
schildkröte *testudo 2332, b. crustata animalia 638, a.* schale von sch. *chelonium 498, b*
schildlein *scutulum 2041, a. spinter 2186, a*
schildträger *peltasta 1681, c. clypeatus 555, a. scutatus 2041, a*
schildwache *vigilia 2504, d. excubia 640, d.* sch. stehen *in speculis esse, speculari 2179, b.* der die sch. hat s. wächter.
schilff *arundo 227, d. ulva 2538, a. canna 388, b. schœnus 2018, c.* ägyptisch sch. *papyrus 1653, d.* von sch. *cannens 388, c*
schilffrohr *calami palustres 364, a*
schilling *solidus 2141, b.* sch. geben *ferula natis pueri obverberare 2459, b*
schimmel (pferd) *equus candidus 807, c*
schimmel *mucor 1458, c. vincor 1910, c. situs 2130, b.* sch. am kupfer *scolecia 2027, b*
schimmelfarb *glaucus 1017, d*
schimmeln *fracescere 947, d. mucere 1458, d*
schimmern *fulgere 970, c. coruscare 615, d. micare 1401, c. sublucere 1311, c. ardere 200, c. vibrare 2494, d. renidere 1510, a. clarere 538, d.* s. scheinen.
schimmernd *coruscus 615, d. pralucidus 1311, b. rutilans 1968, b*
schimmlicht *rancidus 1910, c. mucidus 1458, d. fracidus 948, a. putris; putridus 1862, b.* sch. brod *panis ater 245, c. panis mucidus 1631, a.* schiml. werden *mucescere 1458, d*
schimpf *contumelia 597, c. dedecus 685, d.* sch. und schande *dedecus & traductio 759, a.* wenn der sch. am besten/ soll man aufhören *breve sit quod turpiter audes 333, a*
schimpfen *ignominia afficere 842, b. 1132, a. contumeliam dicere 598, a. notare infamia 1533, c. dedecus imprimere cui 1809, a. nomine inquinare criminoso 631, d. inurere cui maculam 2575, c. barbam alicui vellere 295, d. lacerare cujus famam; lacerare quem probris 1198, c*
schimpflich *contumeliosus 598, a. criminosus 631, d. famosus, a, um, 852, c. ignominiosus 1132, a. probrosus 1818, d. contemtus 2298, a. contemtim b. dedecorosus 685, d*
schimpfrede s. paßquill.
schimpfwort *dicterium 704, b*
schincke *petaso; petasone 1707, c. perna 1696, a*
schindel *scindula 2021, c. assula 238, a*
schindeldach *scindulare tectum 2021, c*
schinden *deglubere 1021, c. excoriare 689, a*
schinderey *carnificina 422, c*
schirbel *camella 378, c*
schirbelkuchen *circulus 528, c (b.* s. schutz.
schirm *umbra 2539, c. umbella 2540, b. canopeum 590,*
schirmdächlein *lorica 1287, c*

schirpen

schirpen *pipilare* 1733, *d*
schlacht *prælium* 1795, *b. bellum* 306, *b.* sch. halten *prælium committere, inire, conserere, facere; prælio cum quo dimicare* 1795, *b. prœliari b. depræliari c. dimicare prælio* 1402, *c. in aciem dimicationemque venire c. signa conferre* 2104, *c. descendere in aciem* 2013, *d. armis decertare* 216, *c. inire prælium* 792, *c.* sch. liefern *decernere armis, acie* 482, *d. concurrere hosti* 660, *b*
schlachten *mactare* 1320, *c.* opfer schl. *victimare* 2496, *d. hostias immolare* 1435, *c.* ein schwein schl. *ferire porcum* 875, *a*
schlächter *mactator* 1320, *d. fartor* 856, *b.* schl. des opfer-viehs *agones, popa, victimarii* 78, *c*
schlachthauß *laniena* 1211, *d. laniarium* 1212, *a*
schlachtmesser *secespita* 2044, *a*
schlachtopfer *hostia* 1105, *d. victima* 2496, *c*
schlachtordnung *acies* 17, *d. mora* 1448, *c.* schl. die vorne schmal und hinten breit *cuneus* 650, *c*
schlachtschw. *bellator ensis* 307, *b. rhomphæa* 1938, *b*
schlachtung *mactatus* 1320, *d*
schlacken *scoria* 2028, *b. helcysma* 1066, *b*
schlaff *laxus, e*, 1217, *d.* schl. seyn *P. natare* 1519, *d*
schlaff *somnus* 2149, *a. mortis imago; frater mortis a. sopor* 2155, *a. dormitio* 746, *c. quies refectio* 848, *c. nocturna quies* 1896, *d. P. in somnus oculos ubi languida pressit nocte quies* 798, *d.* der erste sch. *conticinium* 2280, *c. nox intempesta* 2303, *b.* der ander oder dritte sch. *redormitio; redormitatio* 747, *a.* im ersten schl. *concubia nocte* 642, *c.* der einen leisen schl. hat *levisomnus* 2150, *d.* das den sch. macht *soporifer* 2155, *a. soporus c*
schlaffapfel an dornen *spongiola* 2194, *a*
schläffe *tempora* 2301, *d*
schlaffen *dormire* 745, *d. quiescere* 1897, *c. decumbere* 642, *c. stertere* 2108, *c. P. carpere somnos* 423, *d.* alleine sch. *secubare* 641, *d.* sich schl. legen/sch. gehen *dare se somno* 2149, *b. tradere se quieti, ad quietem ire* 1897, *a. incubare stratis somnumque petere* 641, *b.* des nachts sch. *pernoctare* 1539, *a.* biß an lichten morgen sch. *somnium in diem extimbere* 2149, *b. ad lucem artle & graviter dormitare* 746, *b. perdormiscere usque ad lucem* 747, *a.* nicht schl. können *nocte somnum oculis non videre* 2149, *b. noctem insomnem ducere, pertrahere; noctem pervigilare* 1538, *a.* nicht schl. lassen *arcere quem veterno* 193, *b.* bey einem weibe sch. *futuere* 988, *b. manere cum qua* 1338, *d. coire cum qua* 791, *c. inire* 793, *a*
schlaffender *sopitus; sopitus somno, quiete* 2155, *c.* hart und fest sch. *oppressus inexcitabili somno* 515, *c. P. somno sepultus* 2071, *a*
schläffer *dormitor; dormitator* 746, *b*
schlaffhauß *cœmeterium* 558, *d*
schlaffkammer *dormitorium* 746, *b. cubiculum* 640, *b*
schlaffloß *insomnis* 2149, *d*
schlafflosigkeit *insomnia* 2150, *d*
schlafmütze *nocturnus cuculus* 643, *c*
schläfrig *somno gravis, torpidus* 2199, *b. somniculosus, e; somnolentus* 2149, *c. inexperrectus* 828, *c. frigidus, e*, 958, *d. murcidus* 1471, *c* (434, *d*
schlafsucht *veternus* 2487, *a. catalepsis; lethargus*
schlafsüchtig *veternosus* 2487, *b. lethargicus* 1242, *b*
schlaftrunck *pocœnium* 559, *d. arodina* 156, *c.* sch. eingeben *soporem cui dare* 2155, *b*
schlaftrunckē *semisomnis* 2149, *d. semisopitus* 2155, *d. semicrudus* 636, *b*
schlag (*morbus*) *apoplexia* 176, *b.* halber sch. *hemiplexia* 1069, *d.* den der sch. gerühret hat/ *morbo, quem apoplexin vocant, correptus; apoplecticus, c*
schlag *plaga* 1740, *b. verber* 1458, *d. verberatio* 2459, *a. ictus* 916, *a. pulsus* 1679, *a. tactus* 2286, *a. incussus* 1880, *d. fidentio unig lateris* 2103, *d.* einerley schlag *unius modi* 2550, *d.* schläge empfangen *tergum subjicere calcitrum vibicibus* 2494, *b.* sch. geben *verberibus animadvertere in quem* 151, *d.* mit sch. zu rechte bringen *mala quem coërcere* 1332, *a*
schlägefaul/ schlägehart *triverbero* 2459, *c.* schl. werden *ad plagas ut pessima quæque mancipia duturi* 765, *c*
schlägel *fistuca* 909, *c. volgiolo* 2552, *c. pavicula* 1668, *d*
schlagen *verberare* 2458, *d. percutere* 1880, *d. infligere* 917, *d. plagas infligere, ingerere* 1740, *b. ferire* 875, *a. icere* 1126, *d. admonere flagro; stimulo increpare* 1441, *d. tudere* 644, *b. tundere* 2400, *c. pulsare; pultare* 1679, *b. cædem edere* 731, *d. verberibus cædere* 353, *b. P. sæva quatere cui verbera pœna* 1879, *c.* geschl. werden *vapulare* 2414, *a.* braun und blau sch. *suggillare* 2250, *b.* an das haupt sch. *converberare caput* 412, *c.* zu boden sch. *prosternere humi* 2107, *c. pugnis cædere, contundere* 1847, *d.* aus den händen sch. *excutere è manibus* 1880, *c.* über einen leisten s. *percutere una forma* 937, *b.* auf die ochsen s. *P. increpare stimulo boves* 628; *b.* aus der art sch. *degenerare* 1004, *a.* eine brücke s. *ponte flumen committere* 1774, *a.* ein lager s. *castra facere, ponere* 432, *a.* sich zu einen sch. *applicare se ad quem* 1749, *d. cum quo se conjungere* 1179, *a.* in wind/ in die schantze sch. *prostituere* 2203, *b. socordiam rem agere* 606, *b. nihil pensi habere* 1684, *d. negligui esse* 1235, *c.* aus dem sin sch. *ex animo ejicere* 1119, *a.* auf seitenspiel sch. *psallere* 1837, *c.* sich mit seinen eigenen worten sch. *suo gladio jugulari* 1016, *c. jugulari suis verbis* 1174, *c.* wider das ufer sch. *illidere littori* 1205, *d*
schlagen/ treffen halten *manum conserere* 1345, *d.* 2083, *d. congredi cum hoste* 1016, *c. capessere pugnam* 400, *a. acie decernere* 17, *d.* alles totaliter sch. *cuncta occidioni dare; occidione occidere* 356, *b.* in die flucht sch. *fugare* 969, *c.* den feind in die flucht sch. *in fugam dare hostem* 728, *a. hostes in fugam vertere* 967, *d. conjicere in fugam* 1117, *c.* sich mit einem s. *conferre manus* 1344, *c.* den feind sch. *copias hostium fundere* 974, *c. prosligare* 917, *a. delere* 687, *a*
schlagender *incussor* 1880, *d*
schlagregen *imber* 1136, *b. nimbus* 1512, *d*
schlamm *limus* 1264, *c. illuvies* 1302, *d. proluvies* 1303, *b. subluvies c*
schlammicht *limosus* 1264, *d. luturius* 1308, *a.* sch. werden *lutescere* 1307, *d.* sch. wasser trincken *aquam turbidam bibere* 312, *b* (*a*
schlang *macer* 1317, *d. gracilis* 1024, *d. gracilento* 1025,
schlange *serpens* 2086, *c. anguis* 143, *c. aspis* 236, *d. coluber* 571, *b. cenchris* 465, *c. juncens* 1178, *b. echidna* 769, *c. draco* 748, *c.* hörnichte sch. *cemflet* 478, *d.* sch. mit vielen köpfen *excetra* 825, *a*
schlangēbalg *P. squamea membrana chelydri* 1374, *b*
schlangenbiß *ictus serpentis* 1127, *a*
schlangenfänger *marsi* 1354, *a*
schlangengifft *anguinum venenum* 143, *d*
schlangenhaar *anguinea coma* 143, *d*
schlangenhäricht *P. anguicomus* 143, *d*
schlangenhaut *syphar* 2275, *b.* sch. die im frühling abgestreifft wird *anguina vernatio* 143, *d*
schlangenstein *ophites* 1586, *d*
schlangenstich *morsus serpentium* 1449, *c*
schlangenzucht *P. anguigena* 143, *d*
schlangicht *colubrosus* 571, *c. viperens; viperinus* 2516, *b. P. anguicomus* 574, *b*
schlänglein *anguiculus* 143, *c*
schlärffen *pitissare* 1736, *b*
schlau *astutus* 242, *b.* s. witzig.
schlauch *uter* 2581, *a. cutis* 441; *b. culeus* 645, *c*
schlauchträger *utrarius* 2581, *b*
schlecht *simplex* 2115, *a. simpliciter d. humiliter* 1107, *c. mediocris* 1368, *b. ignobilis* 1521, *a. inelegans, ter* 776, *d. pertenuis* 2318, *b. plebejus* 1746, *b. incomtus* 582, *b. proletarius* 1825, *a. paupertinus* 1869, *d. jejunus, e*, 1130, *a. trivialis, ter* 2494, *d. infimus* 1147, *a. defunctorius, e*, 980, *b. perfunctorius; e c. lebidensis, lebu, ter* 1243, *d.* sch. anfang haben *ab exiguis initiis proficisci* 826, *d.* sch. geschenck *munusculum lebidense, crasso filo* 899, *a.* sch. kost *victus asper* 235, *c.* sch. vermögen *curta supellex* 664, *c.* sch. leute/die nicht in consideration komen *homines autoritate tenui* 257, *d.* sch. zustand *accisæ res* 354, *c.* sch. loben *infœcunde atque jejune laudare* 916, *b.* schl. machen *lævigare; lævare* 1207, *b.* schl. rede halten *sordide & tantum trivialibus verbis declamare* 355, *a*
schlecht/glatt *lævis* 1207, *b. glaber* 1015, *d. enodis* 1523, *c*
schleckerhafftig *popinalis* 1776, *a*
schleckerhafftigkeit *ligurritio* 1261, *d* (*dumi* 286, *d*
schleen *spineoli* 2186, *a. prunæ silvestria* 1837, *b. moris*
schleenbaum *spineus*), *d*
schleensafft *acacia* 8, *c*
schlegel s. schlägel.
schleichen *repere* 1928, *b. reptare c. labi* 1193, *b. suspenso gradu ire* 1687, *b. gradu testudineo incedere* 2332, *c. P. suspensa levare vestigia* 1687, *b*
schleichend *tardigradus* 2289, *b*
schleicher *mollipes* 1439, *c. P. lentipes* 1239, *d.* heimlicher wind) *visio* 2526, *b*
schleiffe *trahea* 2369, *c. pedica* 1701, *c. tenus* 2318, *d*
schleiffen *æquare solo* 45, *b, d. rapere* 1912, *a. trahere quem ad currum religatum* 1261, *b.* die mauern sch. *P. in planum effundere muros* 1472, *d.* schl: (schärffen) *acuere* 21, *b*
schleiffer *acutiator* 23, *b. cotiarius* 617, *c*
schleifftanne *obba* 1556, *c*
schleiffnadel *discriminalis acu, discerniculum* 484, *a*
schleiffstein *cos aquaria* 617, *c. naxium* 1495, *c*
schleim *lentor* 1239, *c. limus* 1264, *c.* schl. im leibe *phlegma* 1719, *d.* sch. im menschen *pituita* 1736, *d*
schleimicht *P. putrislus* 927, *d*
schlemen *prodige vivere* 1813, *d. popinari* 1776, *a. beluari* 1068, *c. vacare beluationi c. pergræcari* 1029, *b. græco more bibere b. comissari* 577, *b. musice agere autem* 1475, *c. ab illo nunquam recedere* 1132; *d. nepotari* 1504, *d*
schleñer *epulo* 807; *b. ganeo, ganearius* 993, *c. acolastus* 18, *d. degulator, gurmis* 1044, *c. edo* 771, *d. decoctor* 603, *a. glutto* 1021, *b. lurco* 1304; *d. obliguritor; obligurritor* 1262, *a. beluo* 1068, *b. nepos* 1504, *c. comissator* 577, *b. comissabundus c. procerés gulæ* 1812, *a. popino* 1776, *a. popinator ibid. asotus* 234, *d. vorago patrimonii* 2562, *b. bamthro; gurges patrimonii* 295, *c. gurges atque helluo natus ad domini sui* 1045, *a*
schlemmerey *luxus; luxuria* 1312, *a. asotia* 234, *a*
schlemmerisch *luxoniosus* 1304, *d*
schleppe *syrma* 2275, *d. Menandrico fluxu deliba-tum vestem humi protrahere* 924, *a*
schleppen *trahere* 2369, *c. ducere* 752, *a. ductare, ductitare* 753, *a. rapere* 1912, *a.* an galgen sch. *rapere in crucem* 1911, *a.* den schwantz sch. *P. verrere vestigia cauda* 442, *a*
schleuder *funda* 974, *a. funda balearica* 292, *a*
schleudeter *funditor* 974, *b. fundibalator b. jaculator* 1122, *b. ballistarius* 292, *b*
schleudern/das sch. des arms *projectio brachii* 1120, *c*
schleuderstelne *modici lapides, qui funda mitti possunt* 1212, *d*
schleye (*piscis*) *tinca* 2351, *c. merula* 1393, *b*
schleyer *vela* 1938, *d. peplus* 1690, *b. calantica* 365, *a*
schleyereule *ulula flammea* 2538, *b. otus* 1615, *b*
schleyertuch *fascia* 859, *d*
schlichten *comere* 581, *d. mulcere* 1459, *d. demulcere d.* das haar sch. *componere capillos* 1767, *d.* den hader sch. *discernere litem* 483, *b*
schlier *therioma* 2341, *b. bubones* 337, *d*
schliessen *claudere* 540, *a*
schliessen *colligere* 2132, *c. statuere* 2100, *c. argumentari* 210, *b. ratiocinari* 1927, *c.* rechnung schl. *conficere rationem* 1926, *c.* bey sich sch. *decernere* 482, *c.* mit einem sch: *conficere cum quo* 843, *b.* einen bund sch: *ferire fœdus* 875, *a.* einen kreiß schl. *in orbem torquere; facere orbem* 1593, *c*
schließig werden *apud animum statuere* 181, *b.* mit einander schl. werden *agere inter se* 70, *a*
schliesser *condus* 587, *b*
schliesserin *cellaria* 463, *a*
schließlich *collectibus* 1233, *d*
schließnagel *clavi trabales* 542, *d*
schlim *malus, e*, 1331, *b. nequam* 1505; *a. neguiter b. obliquus, e*, 1557, *c. corruptus, e* 1960, *c. ultimus* 2537, *c. deterior* 695, *a.* sch: sache *inclinata res* 552, *c.* es könte nicht sch: seyn *pejore statu res esse non possunt* 2217, *c. pejore res loco esse non potest* 1531, *d.* sch. partey erwehlen *ab exciuata fortuna ad inclinatam desciscere* 515, *c.* sich auf die sch. seite legen *applicare animum ad partem deteriorem* 149, *a.* der allerschl. *qui est infra omnes infimos homines* 1146, *d*
schlinge *laqueus* 1215, *b. transenna* 2376, *a. orbiculus* 1594, *c.* sch. übern kopf ziehen *incapistrare* 415, *d.* den kopf aus der sch. ziehen *collum jugo subducere* 1175, *a*
schlingel s. schlüngel.
schlingen *glutire* 1022; *b* *a on* 141, *a*
schlippe *cloaca* 554, *b.* sch. zwischen 2 wänden *anschlitte trahea* 2369, *c. vehiculum* 2393, *c*
schlitz *crena* 625, *a*
schloß *arx* 229, *a. castrum, castellum* 432, *a. capitolium* 410, *b.* sch. an t. thür *claustrum* 540, *b. clavis* 542, *b. obex* 157, *c. pessulus* 1708, *c. sera* 2079; *c.* schl. an der jüfft *ischion* 1165, *d*
schlossen *imber onglaciatus* 1016, *b.* s. hagel:
schlösser *claustrarius; claustrarius* 540, *b; c*
schloßvogt *castellanus miles* 432, *d*
schlupffwinckel *tholus* 1343, *d*
schlück/kleine s. thun *exiguis haustibus bibere* 1063, *d*
schlucke *singultus* 2119, *b. ructus* 1955, *c*
schlucken *ructare, i* 1955, *c. gluttire* 1021, *b. singultire, singultare* 2119, *c.* in sich sch. *resorbere* 2156, *c. inguttare* 1045, *b*
schluck s. schlemmer.
schlummern *dormiscere, dormitare* 746; *b*
schlumricht *laxus, e*, 1227, *d*

schlund *fauces 867, b. borago 2582, b. gula 1044, a. vitium 1942, c. gluttus 1022, a. hiatus oris 1084, a. stomachꝰ 2226, a. frumen 963, c. ruma, rumen 1958, d. inglubies 1150, c. charybdis 497, b. ea pars oris qua esculentu & potulentu iter natura patefecit 815, b*

schlüngel *margites 1351, a. iners 223, d* (1220, b

schlupfloch s. winckel *diverticulum 2475, b. latebra*

schlüpferig *lubricus 1288, c.* sch. seyn *anguillam esse; elabi 143, b.*

schlürffen *sorbere 2156, a. pitissare 1736, b*

schlürffer *atta 251, d*

schluß *decretum 482, d. constitutum 2102, a. consultum 593, b. scitum 2023, b. clausula 540, c.* betrüglicher s. *sorites 2159, b.* nachdenckl. sch. *Epiphonema 803, b.* sch. machen *concludere 540, d*

schlüssel *clavis 542, b.* sch. zur sache finden *celeriter reperire quæ opus 461, a.* sch. eines landes *claustra regionis 540, c*

schlüsselblume *verbasculum 2458, c*

schlüsselgen *clavicula 542, c*

schlußrede *syllogismus 2271, d. ratiocinatio 1927, d. ratiocinium 1928, a. argumentum 210, a. argumentatio b. epilogus 802, b. illatio 880, d. consectarium 2077, c.* wohlklingende sch. *clausula numerose & jucunde cadens 540, c*

schlußstein *lapis frontatus 961, c*

schmach *contumelia 597, c. convicium 598, d. ignominia 1132, a. probrum 1818, c. vituperium 2530, c. maledicentia 708, a. dehonestamentum 1098, d. deformatio 939, b*

schmachrede *contumelia 374, d. asperior vox 235, c. facetia aspera, acerba 836, b*

schmackhafftig *sapidus, e; saporatus 1999, b.* sch. machen *condire; condimento ornare 586, b*

schmaderbuch *charta deletitia 687, a*

schmähebrieff *epistola plena probrorum 1818, c*

schmähen *maledicere cui 707, d. ignominia afficere 842, b. contumeliam dicere, voces contumeliosas emittere 598, a. carinare 420, a. lacessere maledicto 1199, d. ingerere cui vitia, probra multa 1099, b. de quo maledice contumelioseque dicere 708, a. contumelias prosequi 2079, b. probrum cui inferre 1818, c. probra in quem jactare 1115, c. verborum contumelias quem lacessere 1198, c. conscellari quem convicio 2077, c. frivola quem incessere 960, a. mordere opprobriis 1449, b, convicium facere cui, conviciari 599, a. convicio quem lacessere, proscindere 598, d.* man schmähet *sit convicium 906, b.* s. schmälen.

schmähend *maledicus 708, a*

schmählich *ignominiosus, e 1132, a. contumeliosus 598, a. criminosus 631, d. dedecorosus 885, d*

schmähschrifft *libellus famosus 852, c. litera contumeliosa 598, a*

schmähsucht *amaritudo linguæ 109, a*

schmähsüchtig *archilochius 169, c* (2150, b

schmähung *insectatio 2078, a. sugillatio, sugillatus*

schmähwort *verbum contumeliosum 2459, c. aculei contumeliarum 22, a*

schmal *tenuis, ter 2318, a. curtus 664, b. junceus 1178, b.* sch. küche haben *P. angusta mensa capere cibum 145, a.* von oben herab sch. seyn *esse demissis humeru 1107, b* sch. werden *gracilescere 1025, a.* durch hunger sch. werden *macerari fame 1318, b*

schmälen *insebi in quem 2435, a. P. crepera late vocare convicia voce 627, b. alicui convicium facere 318, d. perstrepere maledictis 708, a. maledicta in quem conjicere, aspere, ferbiter & libere dicere 707, d.* vorer thüre sch. *occentare ostium 391, d.* nicht sch. *maledictis abstinere 2312, c*

schmälern *elevare 1125, c. atterere 2324, c.* das ansehen sch. *cujus autoritatem concidere, convellere, labefactare 354, d*

schmälerung *imminutio 1413, a*

schmälich *opprobriosus 1819, b. probosus d.* sch. seyn *probro esse 1818, c*

schmaltz *adeps 27, b. eliquamen 1273, a*

schmaltzgrube *sumen 2256, d*

schmarutzen *parasitari 1639, a*

schmarutzer *colax 563, b. parasitus 1638, c. assecla mensarum 237, c. bucco 338, b.* junger sch. *parasiter 1639, a*

schmatzen mit dem maule *closmus 554, c*

schmauß *compotatio 1791, a. perpotatio b. symposium 2273, a. accubatio epularis 640, c. comessatio 577, b P. saliare epulum & cœna dapalis 67, d*

schmaußbrüder *coëpulones 807, b. combibones 313, b*

schmaußen *comissari 577, b. epulari luxuriose 1312, c. bellationi vacare 1068, c. epulari salirem in modum 807, b. P. epulari dapibus opimis 77, c*

schmecken *gustare 1045, c. gustu habere d. sapere 1997, d. pitissare 1736, b.* nach etwas sch. *resipere 1999, a*

schmeckend machen *saporare 1999, b*

schmeer *abdomen 5, b. sumen 2256, c. eliquamen 1273, a. arvina 227, b. axungia 285, a*

schmeerbauch *venter abdomine tardus 2453, a*

schmeerkraut *orobanche 1606, a*

schmeicheley *adulatio 30, c. dedecus adulatorium d. blandiloquentia; blandiloquium 317, b. pessimum veri affectus venenum 317, c. libido assentandi, adulandi 1213, c.* schm. leyden *blanditias recipere; blandimentis capi 317, b*

schmeichelhafftig *adulatorius 30, c. blandè, iter 317, a. delinificus 1238, a. lenocinans & fuco oblitus c*

schmeicheln *blandiri 316, b. adulari, c, 30, b. adulatorie rem agere c. assentari 2069, c lenocinari 1238, c. palpare 1626, a rosas loqui 1951, a. benevolentiam blanditiis & assentationibus colligere 317, b.* s. liebkosen. (*assentatiuncula c*

schmeichelung *palpatio; palpus 1626, b. assentatio,*

schmeichelwort *blanditia 317, b. byssina verba 344, a. pilla tellorias lingvæ 2193, c. vox blandiloqva 317, b*

schmeichē *amburere 2574, d. fumo comburere 2575, a*

schmeichler *adulator 30, b. assentator 2069, c. blandiloquus 317, a. lenocinator 1238, c. palpator 1626, b. eruditus ad assentationem 2069, c*

schmeichlerisch *blandus 316, d. perblandus 317, a. P. blandiloquus 1285, c. blandiloquens 317, b. blanditus c.* schm. weise *assentatorie 2069, d*

schmeissen sich unter einander *arietare inter se 311, c.* s. schlagen; werffen.

schmeltzen *conflare 918, d. liquefacere 1272, d*

schmeltzhütte *officina aeraria 1572, b*

schmeltzofen *fornax æneria 941, d. ustrina 2573, d*

schmeltztiegel *catillarium 372, c*

schmeltzung *liquatio 1273, a*

schmertz *dolor 738, a. labor 1294. d. vulnus 2588, a.* mit schm. *dolenter 737, c.* grosser *sacer morsus doloru 1449, c.* schm. erneuern *refricare obdultum cicatricem 509, d.* sch. haben *dolere 737, b. dolore affici 738, b. indolescere d. habere, capere, accipere dolore ex quo 738, b.* er leidet s. *dolor eũ attingit 738, b*

schmertzen *urere 2573, b.* es schmertzet *agre est 34, a*

schmertzhafft *dolendus 737, d. doloriscus 738, c*

schmetterling *papilio 1633, b*

schmidt *faber 832, d* (*procudere c*

schmiedē *fabricare, i 833, c. cudere 644, b. excudere c*

schmiede *fabrica 833, a*

schmiedehandwerck *fabrica ferraria 833, b*

schmiedeknecht *brontes 335, d*

schmiere *liquamen 1273, a*

schmieren *ungere 2545, d. perungere 2546, d. perlinere 1269, b. linere, linire 1268, a.* mit worten sch. *delinere 1237, d.* von unten sch. *subterlinere 1269, c.* das maul sch. *os sublinere cui offuciis 1572, d*

schmincke *fucus 967, a. offucia a. rubricens 1954, b. color 569, c. pigmentum 1730, b. purpurissum 1856, d. cerussa 487, c. hedychron 1065, d. color venustatis fuco illitus 1269, a*

schmincken *expingere 1730, c. purpurissare 1857, a.* sich schm. *fuco occultare vitia corporis; colorem fuco illinere, mentiri 967, a. fucare b.* das gesichte schm. *faciem adulterare arte 104, c*

schminckſalbe *foliatum 934, c*

schmirgel *smyrus 2131, b*

schmuck *decus 685, a. ornatus 1603, b. ornamentum c. comptus 582, a. lumen 1299, c. cimelium 520, a. lenocinium 1238, b.* s. zierd.

schmücken *ornare 1602, b. exornare 1602, d. coronare 612, c. pingere 1729, d. polire 1759, b. elaborare 1195, d. comere 581, d. tergere 2321, d.* mit worten sch. *circumbestire verbis 2486, c.* s. zieren.

schmücker *fictor 900, c*

schmuntzeln *subridere 1940, d*

schmützen *inficere 845, d*

schmutzig *sordidus, e, 2157, d. sordidatus 2159, a. pædore obsitus, horridus 1619, d. illuvie æternus, sordibus squalidus 1302, c. immundus illuvie d*

schnabel *rostrum 1951, c.* ein glatter s. *mala impubes 1840, a*

schnäbeln sich *limare caput cum qua 1262, d.* sich wie die tauben sch. *columbari; columbatim labra conserere labris; dare mitia basia 571, d*

schnackenreisser s. possenreisser.

schnällgen *acicula 23, d*

schnaphahn *prædator 1793, d* (1084, b

schnappen nach etwas *capiare quid 400, b. inhiare*

schnarchen *stertere 2208, c. rhonchissare 1938, b. P. toto prostare pectore somnum 919, c.* das sch. *rhonchus 1938, b*

schnarchender *cui meatus animæ gravior & sonantior est 2152, b. P. rhonchisonus 1938, b*

schnauben *anhelare 1059, a. prosflare 919, c.* wondroben schn. *spirare minas 2186, c*

schnaubend *fremebundus 953, c*

schnautze *rostrum 1951, c. proboscis 1818, c*

schnattern wie die gänse *gingrire 1015, c*

schnecke *limax 1263, b. concha 583, d. chelys 498, c. domiporta 743, d. crustata animalia 638, a.* kleine sch. *tellina 2295, d.* die schn. hat kein blut *cassa sanguine cochlea 429, d*

schneckenfischer *murilegulus 1471, d*

schneckenhauß *cochlea 557, c. testa limacis 2329, b*

schneckenkorb *cochlearium 557, c*

schnee *nix 1514, b.* der gefallene sch. *nivis casus 348, a*

schneeball *glebula nivis 1018, b. massula nivea 1355, c*

schneeganß *anser agrestis, ferus 157, a. onocrotalus*

schneehuhn *lagopus 1207, d* (1581, b

schneewasser *aqua nivalis 182, a*

schneeweiß *niveus 1514 c niveus marmoreusque candor 384, b. gypsatus 1048, c.* sch. pferde *P. equi candore nivali 384, b*

schneffler *latrator 1222, c*

schneide *acies 17, c.* sch. am messer *acumen cultri 23, b*

schneideln *putare 1859, c. attondere 2360, a.* das s. *putatio 1860, c*

schneidē *secare 2044, b. castrare 433, a. scindere 2020, b.* edelgesteine schn. *scalpere gemmam 2012, a.* die reben sch. *aberruncare 263, c.* korn sch. *meterе frumenta 1398, b.* das sich sch. läst *scissilis 2020, b*

schneidend *peracutus 23, a.* sch. kälte *acutum gelu, penetrabile frigus 22, d. P. mordentia frigora 1449, c*

schneider *sartor 2090, c. sarcinator 2001, a. bracchiarius*

schneiderfische *alburni 85, c* (331, b

schneiderscheer *forfex 935, d*

schnell *celer 460, d. perceler 461, b. velox, citer 2438, b. rapidus, a, 1912, a. præpidus a, volucer 2554, b. ocyor, us 1566, c. pernix 1696, c. perniciter c. præproperus, e, 1830, a. citato gradu 513, d. P. aripes; alipes 1703, c. ales 50, d. aeripes 47, b.* sch. tod *mortis cita compendiosus exitus 583, a.* sch. lauffen *ambobus pedibus fugere 112, a.* s. geschwind.

schnellfliegend *præpes 1796, c*

schnerfe *perdix rustica 1691, c. rusticula 1566, b. gallinago 992, d. ficedula 891, c* (139, c

schnerckel unter dem gesimse *ancones; prothyrides*

schneutzen *mungere 1467, d.* das schn. *munctio d. emunctio 1468, a*

schneyen *ningere 1514, a.* das sch. *ningor c*

schneyicht *ninguidus 1514, b. nivalis, niveus c*

schnitter *messor 1398, c. falcarius 852, a*

schnitzmesser *scalprum 2012, b*

schnitzeln *comere 582, a*

schnitzen mit den fingern *digitis concrepare 627, d*

schnitt *cæsio 354, a. sectio; sectura 2044, c. scissus 2020, b. scissura c. conscissura, conscissio d. incisio 355, d. incisus d* (a

schnitzen *sculpere 2039, b. sculpturare b. scalpere 2012,*

schnitzer *mendum, um 1377, d. barbarismus 298, a. scribligo 2229, d. solœcismus 2142, d*

schnitzbanck *equuleus 808, b*

schnitzwerck *sculptura, opus sculptile 2039, b. scalptura 2012, a. sigillaria 2105, a. toreuma 2362, a. anaglypta 131, d.* sch. in weibesgestalt *caryatides 427, a*

schnöde *prasus, e 1802, c.* s. schlimm.

schnopern *hittire 1090, c.* der da sch. *narinosus 1485, a*

schnupfe vom licht *fungus 980, c*

schnupfen *pituita 1736, d. gravedo 1038, b. coryza 617, b. rhebma 1936, c. catarrhus 436, d. distillatio 2214, d.* sch. in weinen *singultus 2119, b*

schnupficht *pituitosus 1736, d. rhebmaticus 1936, c. gravedinosus 1038, b*

schnupftuch *muccinium 1459, a. mappula 1348, c. orarium 1609, b. sudariolum 2246, b*

schnur *funiculus 980, d. nurus 1553, b.* sch. perlen *linea margaritarum 1266, a.* sch. an kräntzen *lemnisci 1236, d.* über die sch. *abnormis 1529, b. enormis c.* über die sch. hauen *modum excedere 455, b*

schnurgleich *perpendicularis; perpendiculatus; ad perpendiculum 1686, d. adamussim; amussitatꝰ 128, a.* sch. machen *ad perpendiculum exigere 76, c*

schnürlein *reticula 1932, c. murænula 1471, c*

schnurren *perfremere 953, d*

schnurstracks *è vestigio 767, b.* sch. entgegen *ex diametro oppositus 699, c* (1658, c

scholle *lingulaca 1267, c.* scholl. *solea 2138, a. passeres*

schon *jam 1122, c.* sch. damahls *jam tum illis temporibus 1123, b.* s. lange/längst *jam diu; jam duum 1123, a. olim jam 1577, a.* sch. offt *alias sæpe 95, b*

schön *formosus, e 937, d. venustus, e, 2456, b. pulcher 1848, b. elegans, ter 776, c. politus, e, 1759, c. serenus 2080, b. emendatus, e, 1378, b. dulcis 760, d. eximius, c, 817, b.*

e,827,b. festivus,e 889,c. nitidus,e,1516,c. egregius,e, 774,d. bellus 308,a. clarus 537, c. luculentus 1308,d. candidus 384,c. P. purpureus 1856, c. sch. gestalt P. aurea forma 274, b. sch. knabe eximia forma puer 9,6, d. sehr/ uberaus sch. perpulcher 1848, b. perelegans, ter 777,a. eximia pulchritudine 1848, d. sch. werden pulchrescere 1848, d. sch. seyn lepore ac venustate affluere 1241, b. forma esse honesta & liberali 1098, a. sch. blühen spectatissime florere 2171, b

schönemargret fœnum græcum 932, c

schonen s. verschonen.

schonen Scandia 2033, a

schönheit pulchritudo 1848, d. venustas 2456, c. decor 685, a. candor 384, c. formositas 938, a. dignitas formæ, corporis 714, a. forma egregia 936, d. forma bona 313, d. P. celsi frontis honores &c. 1095, d. schönh. lobt sich stillschweigends formosa facies muta commendatio 1479, c

schooß sinus 2122, b. gremium 1039, c. der mutter vom sch. de matris complexu 1747, c. im sch. legen insinuare 2123, a

schooßhündlichen melitæi canes 1371, c. melitæi catelli 388, a

schopf cirrus 530, a. schöpfe der pferde caprona 410, d

schöpffen haurire 1063, c. capulare 411, c. das schöpffen haustus 1063, d

schöpffer creator, procreator 625, c, d. fator mundi 2082, c. artifex mundi 223, b. mundi fabricator 833, c. factor rerum omnium 841, a. ædificator mundi 32, c. animator & factor 151, b. formator universi 938, b. effector 845, a. molitor 1437, b. plastor 1744, a

schöpfeymer haustrum 1063, d

schöpfgelte concha 584, a. modiolus 1428, b

schöpfrad tympanum 2409, c

schöpfstopff capula 411, c

schöpffung creatio 625, c

schoppe tugurium 2397, d. nubilarium 1540, c

schöppenstul zu Athen Areopagus 205, b. tribunal

schöps verbex 2480, d (2380, d

schöpsenfleisch caro ovilla 411, c

schorstein caminus 380, a. infuniculum 974, a

schoß tributum 2381, d. flagellum 912, a

schoßbalg s. balg.

schossen spicari 2184, c. in die höhe sch. fastigare 861, d. das getreyde schosset seges in articulum it & c. 226, c. P. surgunt alum in segetem culmi 646, a

schösser quæstor 1868, c. dispensator 1685, a

schoßreben malleolus 1330, c

schoßreiser abbrechen furculare 2267, d

schote siliqua 2111, a. uterculus 2581, a. schoten siliquæ fabales 832, c. sch. tragen siliquari 2111, c. sch. darin die körner seyn valvuli 2421, d

schotten Scoti 2029, b

schottland Scotia 2029, b. Caledonia 366, c

schramme cicatrix 509, d

schrämmichen cicatricula 510, a

schranck scrinium 2037, a. armarium 217, d. schr. in der wand risus 1943, b

schrancken fines 903, b. carceres 417, a. cancelli 382, a. aus den schr. gehen; nicht in schr. bleiben extra cancellos egredi 382, b. extra oleas vagari 1573, b

schranckfenster transenna 2376, a

schräucklein armariolum 218, a

schrappe strigilis 2230, b

schraube an der presse cochlea 557, c

schreckbild terricula 2327, d

schrecken/ das schr. terror 2327, d consternatio 2107, b. pavitatio, pavor 1668, a, b. horror 1101, b. plötzliches sch. panicum; terror panicus 1617, d. schr. fühlen horrescere 1102, c. schr. machen inferre terrorem, perturbationem 880, c

schrecken terrere; territare 2327, b. conturbare 2404, b. tremefacere 2377, b. offundere pavorem 976, d.

schreckenberger drachma 748, b (s. erschrecken.

schrecklich trux 2392, c. dirus 719, a. formidolosus, a; formidabilis 941, b, c. terrificus; terribilis, ter 2327, c, d. tragicus, a, 2369, a. crudelissime 636, c.

schrecklicher mensch Charon 495, b. schreckl. seyn terrorem incutere; terrori esse 2328, a. s. erschrecklich

schrecknüs conturbatio 2404, c

schreibart stylus 2240, a. chirographus 501, b. prächtige schreibart sophocleus cothurnus 618, c

schreiben epistola 804, c. codicilli 443, b. das schr. scriptio 2030, b

schreiben scribere; scriptum relinquere 2029, c. 1269, d. tradere 734, a. literas perarare 221, a. conditum quid vetustati mandare 587, a. literis consignare 2107, c. etwas schr. examare quid 220, d. an einen schr. dare literas ad quem; appellare quem literis 1677, c. offt schr. scriptitare 2030, d. verse schr. condere carmen 587, a. ein buch schr. volumen conscribere 2032, b. eine historie schr. historiam componere 1768, a. wie ein anderer schr. alterius chirographum imitari 501, b. nach der länge schr. diligentissime omnia perscribere 2034, d. sich im schr. üben exercere stylum 193, d

schreiber scriba 2030, d. scriptor 2031, c. amanuensis 108, a. exceptor 406, a. grammateus 1030, b. à commentariis 1381, c. ab apostolis 805, a. librarius; librariolus 1252, c

schreibfeder calamus 364, b. calamus scriptorius 2031, c. calamus charturius 497, a

schreibkunst orthographia 1608, a

schreibpapier epistolaris charta 805, a

schreibpult plutcus 1755, c

schreibestube chirographorum officina 1572, c. grammatophylacium 1010, b

schreibtaffel/ schreibtäflein scheda 2018, a. codicilli 443, c. pugillares 1848, a. palimpsestus 1623, b

schreibzeug theca calamaria 2339, a. graphiarium; graphiaria theca 1032, a

schrein scrinium 2037, a

schreiner capsarius 411, b

schreiten weiter prosequi 2079, b. pergere & insequi longius 2078, a. zur sache schr. ingredi in causam 447, a. zu ehren schr. capere honores 399, b

schreyen clamare 543, d. clamitare 535, a. clamorem edere, tollere 535, a. 731, a. 2357, c. contendere voce 2305, b. überlaut schr. vociferari 2563, c. mit vollem halse schr. acri clamore complere arterias 126, a. die ohren voll schr. oclamitare 536, d. umb hülffe schr. quiritare, i, 1904, a. implorare 1752, d. wie ein unsinniger mensch schr. furiose exclamare 536, b. wie ein esel schr. rudere 1957, b. wie raben schr. crocire; crocitare 634, a

schreyer clamator 535, a (535, a

schreyhafftig/ schreyender clamatorius; clamosus

schreyhals stentore clamosior 2205, d

schrifft scriptum 2030, b. scriptura 2031, c. monumenta 1444, a. fœtus animi 933, d. schr. nachmahlen chirographum imitari 501, b

schrifftforscher bibliotheca divina diligentissimus perscrutator 2485, b

schritt passus 1658, d. gradus 1025, a. gressus 1026, a

schröpffen scarificare, das schr. scarificatio 2015, b. s. schrotsaß

schrotsaß capedo 396, b (köpffe setzen.

schrotkorn farraginaria 855, d

schrumpffichte äpffel poma vieta 1765, a

schüchtern trepidulus 2378, a. pavidus, e 1668, b. schücht. machen exterrere 2207, b. s. furchtsam.

schuh calceus 376, d. calceamen; calceamentum 377, b. hohe schuhe cothurnus 618, c. einen halben sch. semipes 1704, b. anderthalb sch. sesquipes 1704, b. ein maaß 5. sch. lang passus geometricus 1658, d. eines schuhs und hand breit palmipedalis 1625, d. eines sch. dick pedalis; pedaneus 1701, c, d. sch. vor soldaten caliga 367, d. sch. die wohl anliegen calcei apti ad pedem 180, a. sch. aus ungegerbtem leder crepidæ carbatinæ 416, b. sch. anziehen calceare se; uti calceis; calceatu 377, a, b. andere sch. anziehen mutare calceos 377, a. sch. ausziehen excalceare; discalceare 377 b. ein jeder weiß am besten/ wo ihn der sch. drückt nemo scit, ubi nos calceus (soccus) premat 377, a

schuhahl subula 1245, a

schuhbürste peniculus, um 1688, b

schuhflicker solearius 2138, a. cerdo, veteramentarius 480, a. vet. amentarius sutor 2489, c

schuhgeld calcearium 377, b

schühlein calceolus 377, a

schuhleisten mustricola 1476, d. s. leiste.

schuhriemen corrigia calceamenti 1918, b. ligula calceorum 377, a

schuld as alienum 48, b. debitum; debitio, 680, a. culpa 646, b. schulden reliqua 1270, b. schuld geben insimulare 2118, b. criminari 632, a. crimen cui movere 631, d. (s. beschuldigen.) sch. machen/ sich in schulden stecken/ as alienum contrahere 2372, a. as alienum facere, conflare 48, c. 918, d. sch. auf sich laden piaculum mereri 1733, a. in sch. stecken are alieno premi 1807, a. der in sch. steckt/ exutus; obæratus 49, d. schuld haben in noxa esse 1539, b. esse in crimine; venire in crimen 631, c. du bist sch. daran culpa omnis in te hæret 1054, c. sch. auf einen schieben/ werffen culpam, crimen in quem transferre 646, b. 884, b. conjicere in quem culpam, causam 1117, d. sch. auf sich laden in fraudem incidere 952, b. schulden einmahnen nomina exigere 1524, d. coactiones facitare 75, a. sch. abtragen/ bezahlen as alienum dissolvere; are alieno exire, se liberare libare 48, c. creditum solvere 623, d. sch. schencken noxiam mittere, remittere 1539, b. (minum 76, d

schulden einbringung/ schuldforderung exactio nocschuldenmahner coactor argentarius 75, b

schuldig sons 2151, a. noxius 1539, c. reus 1934, a. reatus b. schuld. seyn debere 679, d. in ære cujus esse 48, d. ære alieno premi 1807, a. mehr schuld. seyn/ als man bezahlen kan animam debere 147, a. was man sch. ist creditum 623, d. sich des diebstals sch. machen adstringere se furti 2231, a

schuldigkeit officium 1571, a. der seine schuld. in acht nimmt observantissimus officiorum 2090, b

schuldner/ schuldiger debitor, trix. b. böse schuld. parum idonea nomina debitorum 1524, d

schuldregister calendarium; rationarium 367, a

schuldverschreibung versura 1470, b

schule schola 2018, d. ludus literarius 1276, b. ludus literarum 1294, a. officina sapientiæ 1572, c. pædagogium 1619, c. umbra 2539, c. Diatriba 700, c. berühmte sch. nobilissimum gymnasium 1047, b. hohe sch. Academia; Lyceum; Gymnasium 8, c. sch. anrichten ludum ingenuarum artium, quod Athenæum vocant, constituere 247, c. schul halten juvenum æmulantium studia cœtus habere 38, d. 561, a. in die sch. schicken in disciplinam tradere 721, a. 734, a. in die sch. gehen frequentare scholam 955, d. in ludum ire 1294, a. operam dare Præceptori 728, b. ad doctrinam accedere 735, d. dare se informandum Magistris ac velut recoquendum 603, c. (s. unterrichten sich lassen) aus der sch. gehen egredi ex auditione; ex auditione cujus venire 261, a. hinter die sch. gehen disciplinam quam Philosophum audire malle 721, d

schüler/ schulknabe discipulus 720, d scholaris scholasticus 2019, b. alumnus disciplinæ, artis 99, b. auditor 261, b. sectator 2075, d. umbraticus 2540, c. tiro; ein kleiner sch. tirunculus 2352, d. P. discens ephebus 108, d

schülerin/ schulmägdlein discipula 720, d

schulfest quinquatria 1901, d

schulfragen scholastica controversia 2019, b

schulfragen quæ literarii sunt ludi & trivialis scientia 1176, b

schulfreundschafft condiscipulatus 721, a. jura amicitiæ à commilitio studiorum eidem magistrio inchoata 1404, b (grammatica 261, d

schulfüchserey/ schulpossen inauditiuncula disciplina

schulgehülff hypodidascalus 708, d

schulgeld didactrum 708, c. minerval 1410, b

schulgeld condiscipulus, a. 721, a. schulgesellen synephebi 798, a

schulherr/ oberster/ Rector/ gymnasiarcha 1047, c

schulmeister Præceptor 407, d. ludimagister 1294, b. 1324, d. pædotriba 1619, c. umbraticus doctor 2540, b. s. lehrmeister.

schulter humerus 1107, b. sch. am vieh armus 219, c. der breite schultern hat humerosus 1107, c. was über die sch. gehet scapularis 2015, a. grube zwischen beyden schult. interscapilium 2015, a

schulterbein scapula 2027, d

schulterblat scapula 2014, d. armus 219, c

schultheiß prætor 1800, c

schultzenamt prætura 1801, d

schulübung umbratilis exercitatio 2540, c

schundgrube cloaca 554, b

schuppe squama 2197, b. sch. auf dem haupt furfures 984, b. sch. im gesicht lichen 1259, a

schuppicht scutulatus 2042, a. squamosus P. squameus; squamiger; squamatim compactus 2197, c

schürtze ventrale 2453, c. cinctus; cinctura 521, c. præcinctura, præcinctorium 522, c. succinctorium 523, a. perizoma 1695, d. schürtz um die scham campestre subligaculum 381, a

schurtzfell perizonium 1696, a

schürtzlein fascia 859, d

schüssel scutella; scutula 2042, a. catinus 439, c. patina 1664, a. lanx 1211, b. escarium 815, c. boletar 320, b. grosse sch. mazonomum 1362, b. tieffe sch. paropsis 1651, b. sch. mit früchten satura 2006, b

schüsselchen/ schüsselein patella 1664, a. lanicula, 1212, c. galeola 990, c

schüsselecker catillo 439, c

schuster/ schuhmacher sutor 2261, b. calcearius, calceolarius 377, b. crepidarius 627, a. sandaliarius 1993, b. caligarius 368, a. diabathrarius 697, a. schust. und schneider sedentarii; sellarii; sellularii 2053, b, d

schusterdrat cheleuma 498, a

schustergäßlein sandaliarium 1993, c

schusterkneiff *scalprum sutorium* 2012, b. crepida-rius e stellis 616, d
schutzmelden *sutrina* 2261, c (2261, b
schwartzschwartze *atramentum sutorium* 246, a.
schwatzen *aggestio* 1008, b. *rudus vetus* 1957, c. *humus cum sitia* 1008, b
schütteln *succussare* 881, c. *quatere; quassare* 1879, c. *conquassare* 1880, a. das haupt sch. *quassare caput* 412, a
schättern des leibes *horror* 1101, b
schatz *defensio* 871, a. *protectio* 1294, d. *tutamentum; tutela, P. tutamen* 1396, d. *conservatio* 2089, d. *præsidium* 2057, b. *scutum* 2040, c. *clypeus* 555, d. *ara* 87, b *patrocinium* 1867, c. *tegumentum* 2295, d *firmamentum* 907, c. *murus* 1472, d. *umbra* 2534, c. unter eines sch. frey *in clientela cujus esse* 330, b. sich in eines sch. ergeben *se cui commendare, dicare in clientelam & fidem* 550, b. 701, a
schatzen das wasser ausshält *choma* 503, a
schatzer *æstimator* 1977, c, *libritor* 1256, a. *arquites* 211, c. *jaculator* 1122, b. *arcitenens* 200, a. *P. sagittarius* 1977, d. 1789, c. schützen *ferentarii* 80, d. schützen zu roß *hippotoxota* 1087, c. (s. schütze.)
schützen/ schutz leisten *tueri* 2395, a. *patrocinari; suscipere patrocinium causæ* 1667, c. *defendere; defensionem cujus suscipere; defensare* 871, a, b *præsidio esse; præsidio tegere* 2057, b. *propugnaculo cui esse* 1847, b. einen vor den wilden thieren sch. *aliquem protegere ab impetu bestiarum* 310, c. bey seinem recht geschützet werden *jus suum contra quos obtinere* 1315, c. *P. dare cui murum* 1472, d
schutzgatter im thor *cataracta* 436, c
schutzherr sch. herr *patronus* 1666, d. 549, d
schutzlos *indefensus* 871, a
schutzrede *apologia; apologeticum* 171, c
schutzverwandter *cliens* 549, d
schutzwehr/ sch. mauer *propugnaculum* 1847, b
schutzwecken *caligaris clavi* 368, a
schwaben *Hermunduri* 1074, b
schwach/ schwächlich *infirmus* 508, b. *ægri* 33, d. *ægrotus* 34, c. *invalidus, e* 2420, a. *fractus* 938, d. *fragilis* 949, b. *effætus* 934, d. *attenuatus, e* 2318, c. *languidus, e*, 1211, c. *remissus* 1426, c. *exilis, exiliter* 817, a, b. *enervis* 1507, c. *lassus* 1219, b. *infirmitas* 950, a. *fluxus* 913, d. *mancus* 1335, c. *imbecillus, us, ter* 1136, a. *defectus* 844, a. *delumbis; delumbis* 1293, a. *jejunus, e* 1130, a. *debilis* 680, b. *debilitatus* 681, a. *vitiosus* 2503, d. *obtusus* 2401, b. *ficulneus; ficulnus* 892, a. *fabilestus* 2143, b. *lebiter* 1244, b. sch. wie rohr *arundinaceus* 228, a. sch. leib *gracilitas & infirmitas corporis* 1025, a. sch. seyn *laborare* 1195, b. *languere* 1211, b. *valetudine uti minus commoda* 1582, a. weil sie sch. bey einander waren *per infrequentiam* 955, c. sch. werden *languescere, elanguescere* 1211, b *flaccescere* 910, a. *deficere viribus* 844, a. *debilitari & frangi viribus* 681, a. schwachen magen bekommen *cruditatem contrahere* 636, b. schwächer *deterior* 695, a. sch. am volck *inferior copiis* 1147, a
schwächen *infirmare* 908, c. *minuere; comminuere* 1412, a. *imminuere* 1413, a. *attenuare* 2318, c. *atterere* 1324, d. *enervare* 1507, c. *exarmare* 218, a. *debetare* 1064, c. *labefactare, labefactare* 1193, c. *lebare* 1245, a. *debilitare* 680, d. *derogare* 1947, b. *obtundere* 2401, b. *delumbare* 1299, a. *carpere* 421, c. *frangere vim* 948, d. *convellere vires* 2437, c. *incidere nervos* 355, d. *nervos incidere, frangere* 1506, d. den muth sch. *animum cujus infringere* 949, d. eine jungfrau sch. *deflorinare* 2521, d. s. nothzüchtigen.
schwachheit/ schwäche *infirmitas* 908, c. *exilitas* 817, b. *languor* 1211, d. *valetudo* 2419, a. *debetatio* 1064, c. *impotentia* 1789, a. *imbecillitas* 1136, b. *debilitas* 680, d. *afflicta opes, res*, 842, b. *defectio virium* 844, b. sch. des magens *cardiacus* 418, a. sch. des leibes *infirmissima valetudo* 908, b
schwächung *debilitatio* 681, a
schwaden *cryzaminon* 1608, c
schwager *affinis* 904, d. des mañes sch. *levir* 1243
schwägerschafft *affinitas* 904, d. *affinitatis conjunctio* 1179, b
schwalbe *hirundo* 1088, c. *chelidon* 498, a. *cypselus* 671, c. *P. Pandionis ales* 91, a. eine schwalbe macht keinen sommer 1088, c
schwalbenkraut/ sch. stein *chelidonia* 498, a
schwalbennest *hirundininus nidus* 1088, d
schwälger s. schleimiger.
schwälgerey *asotia* 234, d
schwamm *penjculus* 1688, b. *pezita* 1712, b. schwämme *clavi* 545, a. sch. im munde eines kindes *aphthæ* 171, b. sch. im bad *spongia* 2193, a. sch. am baum *agaricum* 63, d. sch. so man isset *fungus; boletus* 980, c. s. erdschwamm. (2194, a
schwammicht *fungosus; funginus* 980, d. *spongiosus*
schwan *olor* 1577, b. *cygnus* 668, d. *P. cayster ales* 451, c
schwanck *facetum dictum* 836, a. schwäncke *nugæ*
schwancken *nutare* 1552, c (1543, c
schwanen sich lassen *opinari* 1587, c
schwanengesang *cantus olorinus* 1577, b. *cygneæ cantiones* 669, a
schwanenweiß *candidior cygnis* 384, d
schwang *lenitas, e*, 1239, a. zeit da die guten künste im sch. gehen *ferax bonis artibus seculum* 876, b. im sch. gehen *ferbere* 886, c
schwanger *prægnans* 1795, a. *plenus* 1748, b. *P. gravis* 1037, c. *gravidus* 1039, b. sch. werden *gravescere* 1039, a. *concipere ex quo* 404, b
schwängern *gravidare* 1039, c. *fœcundare* 930, a
schwangerung *compressus; compressio* 1808, b. *prægnatio* 1795, a. *graviditas* 1039, c
schwantz *cauda* 441, d. *penis* 1688, b. in schwäntzen gehen auf weiber art *incessu perfluo fœminam mentiri* 916, d
schwäntzen *suam undantem chlamydem quassando facere* 502, b
schwantzmeißlein *parus caudatus* 1157, a
schwantzriemen *postilena* 1786, a
schwär/ gelber sch. *melicerus* 137, d. kleiner sch. *ulcusculum; voller schwären ulcerosus* 2535, c, d. s. schwären wiederum *redulcerari* 2536, a (geschwär.
schwarm / das schwärmen *delirium* 1174, b. *bacchatio* 188, b. sch. der bienen *examen apum* 824, b
sch. närmen *delirare* 1274, a. *insanire* 1997, c. *bacchanal facere, exercere* 287, d. *bacchari; debacchari; furere* 288, a. die bienen sch. *examinant apes*
schwärmerisch *fanaticus, e* 855, a (824, d
schwarmfest *Dionysia* 717, a
schwartz *niger* 1510, d. *ater* 241, c. *pullus* 1850, a. *P. unicolor* 1538 d. 870, c. *P. atricolor* 246, b. 570, b. sch. bekleidet *pullatus* 1810, a. *atratus* 246, a. schw. register *tabulæ tarites* 360, a. schwartze zähne *rubiginosi dentes* 1915, b. *dentes scabri rubigine* 2010, b. schw. kirschen *actia; actiana cerasa* 479, a. schw. seyn *nigrare; nigricare* 1511, b, c. schw. werden *nigrescere* 1511, b. *obatrescere* 246, b. schw. gestalt *nigrescere* 1511, b. schwartzbleich seyn *livere* 1178, a (*griseri* 1511, b
schwartzbraun *subniger* 1511, a
schwartzdunckel *furvus* 985, c
schwärtze *pulligo* 1850, b. *nigredo; nigror; nigritudo* 1511, b. *atramentum tinctorium; atror* 246, a, b
schwärtzen/ schwartz machen *nigrare; denigrare; denigrefacere* 1511, b, c. *colorare* 570, a. *fuscare, infuscare* 986, a. *atrimte replere* 246, b
schwartzgelb *luridus* 1305, a. *rubis* 1955, a
schwartzglintzernd *corscinus* 607, a
schwartzkopff *atricapilla* 150, c. *melancoryphus* 1371, b
schwartzkümmel *melanthium* 1371, b
schwartzkunst *necromantia* 1500, b
schwartzkünstler *necromanticus* 1500, b *magus* 1319, a
schwärtzlich *subniger; nigellus* 1511, a, b. *aquilus; subaquilus; fusci coloris* 186, c. *leucophæus* 1243, b
schwartzwald *Hercynia* 1073, a
schwartzwurtz *ampeloleuce* 123, c. *colubrina* 571, c
schwatzen *garrire* 995, a. *fabulari* 835, c. *jactare* 1115, d. *verbificare; verbigerare* 2461, b. aus der schule sch. *dicta foras eliminare* 1263, d. s. plaudern.
schwätzer *fabulosus; fabulator* 835, b, c. *gerro; congerro* 1010, c. *nugax; nugo; nugator* 1543, c, d. *linguax* 1267, c. *balatro* 291, c *locutulejus; loquaculus* 1185, a, b. *logodædalus* 1282, b. unnützer schw. *inaniloquus* 1140, d. s. plauderer; wäscher.
schwätzhafftig *dicax* 704, b. *largiloquus* 1217, a
schwätzhafftigkeit *garrulitas* 995, a. unverschämte schw. *petulantia linguæ* 1266, d
schweben über uns *impendere* 1682, c. für augen sch. *obversari oculis* 2480, b. *obversari ante oculos* 2478, b. *occurrere animo* 662, b. *accurrere* 663, b *inhærere*
schwebend *pensilis* 1682, b (*oculus* 1055, d
schwefel *sulphur* 2251, d. *bitumen* 316, d. *apyron* 182, a
schwefelgänge/grube *sulphuraria; sulphurata* 2252, a
schwefelicht *sulphureus; sulphurosus* 2252, a. *bituminatus; bituminosus P. bituminus* 316, a
schwefelkertzen/ schwefelfaden *sulphurata* 2252, a
schwefelstanck *mephitis; mephiticus odor* 1386, b
schweher *socer* 2132, d
schweiff *fimbria* 899, b. *lacinia* 1199, c. sch. am rock *syrma* 2275, d. *instita* 1153, c. *limbus* 1263, b
schweifficht *laciniosus, e*, 1199, c
schweigen *tacere* 2280, a. *silere* 2109, c. schw. ist kunst *nulla difficilior quam silentii virtus &c.* 2110, b. der nicht schw. kan *plenus rimarum hat atque illac perfluens* 916, d. das schweigen *silentium* 2110, a
schwein *porcus* 1778, b. *sus* 2269, a. *P. cænosum pecus* 560, b. geschnitten schw. *majalis* 1329, b
schweinbrodt (*herba*) *cyclaminus* 668, a
schweineyter *sumen* 2256, c
schweinfleisch *caro porcina* 1778, c. *caro suilla* 2269, c
schweinskobe *suile* 2269, c
schweinsmelden *atriplex silvestris* 250, c.
schweinstall *hara* 1061, a
schweinwildpret *aprugna caro* 169, b
schweinzucht *porculatio* 1778, d
schweiß *sudor; sudatio* 2246, a
schweißbad/schweißstube *sudatorium* 2246, a. *hypocaustum* 1112, c
schweißbadstüblein *Laconicum* 1189, b
schweißig *sudator; sudabundus* 2246, a
schweißlöcher *pori* 1783, a
schweißtuch *linteum* 1271, a. *orarium* 1609, b. *sudarium* 2246, b
schweißwurst *apexabo* 170, c (*um* 2246, b
schweitzer *Helvetii* 1068, b
schweitzergebürge *Alpes; P. Alpis nubifera colles; Alpina juga* 100 b, c. *aggeres Alpini* 65, b
schweitzerland *Helvetia* 1068, b
schwelgen *dissuere luxuria; luxuriose vivere; luxuriare*, 1, 1312, b, c. s. schlemmen.
schwelger *comissator; comissabundus* 577, b, c
schwelgerey *luxus; luxuria; luxuries* 1312, a. *nepotatus* 1504, d. *helluatio* 1068, c
schwelgerisch *luxuriosus, e; luxu perditus, in luxum effusus* 1312, b, a. *nepotinus; nepotalis* 1504, c
schwelle *limen* 1263, c
schwellen *extuberare; protuberare* 1391, d. *tumere; tumescere* 2358, b, c
schwemme *aquatium* 183, d (*tumescere* 2358, b, c
schwemmen *inundare* 2344, b. *mersare* 2391, c. *fluvio inversare* 293, d
schwencken *ventilare* 2454, c. *vibrare* 2494, c. den spieß schw. *contorquere hastam* 2364, a
schwer *ponderosus* 1765, d *durus* 763, c. *difficilis* 838, b. *operosus* 1583, d. *onerosus* 1582, a. *gravis* 1037, b. *prægravis* 1038, b. *prægravidus* 1039, c. *inexpectatus* 1705, c. *arduus* 201, c. *multi sudoris* 2246, b. *obstrictus difficultatibus* 2231, d. *P. improbus* 1819, d. schwere arbeit *P. labor asperus* 280, a. sch. last *onus alvo gravius* 59, a. sch. zeit *impedita tempora* 1705, d. sch. zunge haben *inexplanata lingua esse* 1743, c. schwerer athem *asperitas animæ* 236, a. *asthma* 240, b. sch. werden *gravescere; aggravescere; ingravescere* 1039, a, b. der die sache sch. machet *a nobis difficultas est* 838, c. schwerer seyn *præponderare* 1766, a. sch. gewandt *amiculum grandi pondere* 116, b. durch das schwereste hindurch seyn *emergere è vadis & scopulos præterlabi* 2415, c. s. schwere noth.
schwerdt *ensis* 786, d. *gladius* 1016, b. *ferrum* 885, c. *machæra* 318, c. blosses sch. *P. letifer, strictus chalybs* 491, c. aufs sch. ankommen lassen *armis quid experiri* 216, c. worauf das sch. kehet *capitulum* 414, (b
schwerdter (*herba*) *carex* 419, c
schwerdtfeger *machæropœus* 1318, d
schwerdtfisch *gladius* 1016, d. *thynnus piscis* 1345, c. *galeos* 990, d. *xiphias* 1596, d
schwerdtträger *P. ensifer; ensiger* 787, a
schwere *pondus* 1765, b. *gravitas* 1018, a
schweren *dare jusjurandum* 728, a. *jusjurandum interponere* 1181, c. hoch und theuer sch. *jurare sancte* 1181, d. *dejerare* 1183, a. falsch sch. *pejerare* 1183, c. sch. lassen *obstringere religione* 2232, a. für etwas sch. *adjurare; abjurare* 1182, c, d
schwere noth *epilepsia* 802, a. *morbus comitialis, caducus* 578, a. 348, d. *Herculanus morbus* 1072, d. der sie hat *epilepticus* 802, a
schwerlich *difficile, difficulter, difficiliter* 838, d. *contumax, contumacius* 547, b. *ægre* 34, a
schwermen s. schwärmen. (1371, a
schwermuth *exercitus animus* 194, c. *melancholia*
schwermüthig *melancholicus* 1371, b. *ægri animi vel animo* 34, a
schwermüthigkeit *anxietas; anxietudo* 167, a
schwertel *sparganium* 2165, a. *iris* 1164, a. *xiphion* 2596, d. *gladiolus* 1016, d
schwester *soror* 2160, c. *consanguinea* 1994, d. schw. kinder *amitini, æ* 218, d
schwesterlich *sororius* 2161, b
schwestermord *sororicidium* 2161, b
schwestermörder *sororicida* 2161, b
schwibbogen *fornix; fornicatio* 942, a, b. *camera, concameratio* 379, a, c. *arcuatum opus, structura fornicata* 199, c. *arcus* 199, b. schwib. unter der erden *crypta; arcus cryptitus* 639, b

schweiger,

schwiegermutter *socrus* 2131, *a*
schwiegervater *socer* 2132, *d*
schwiele *callus, um* 370, *b*. *atheroma* 248, *a*. *tophus* 2361, *c*. schwielen bey den leichen *lichenes* 1259, *a*
schwierigkeit *difficultas* 838, *c*
schwimmen *nare; natare* 1519, *b, c*. *immeare* 1385, *d*. *fluitare* 924, *b*. *P. fluvium natatu secare, scindere* 1520, *a*. umbher sch. *stagnare; circumstagnare* 2199, *b*. auf dem wasser sch. *innare; innatare* 1520, *c*. da fichs nicht sch. lässet *P. innabilis aqua* 1519, *c*. im blute sch. *madefieri sanguine* 1322, *b*
schwimmer *natator* 1520, *a*
schwindel *vertigo* 2472, *c*. *sideratio* 2103, *c*. *scotoma* 2019, *b*
schwindelsüchtig *sideroſus* 2103, *d*. *scomaticus* 2029, *b*
schwinden *tabere; tabescere* 2278, *b*
schwindflechte *lichen* 1259, *a*
schwindsucht *tabes* 2177, *d*. *phthisis* 1723, *b*. *atrophia* 251, *b*. *P. tabificus morbus* 2277, *b*
schwindsüchtig *tabidus; tabificus* 2278, *a*. *atrophus; syntecticus; cachectica* 251, *b*
schwinge *capisterium* 410, *a*. *ventilabrum* 2455, *a*
schwingen *vibrare* 2494, *c*. *librare* 1255, *d*. *evannare* 2427, *a*. *crispare hastilia, concrispare tela* 633, *a*. sich in die lufft schw. *attollere se in auras* 270, *c*. *P. more avium sese jaculari in auras* 1122, *a*. sich aufs pferd sch. *insilire in equum* 1983, *b*. den spieß sch. *P. hastam coruscare* 615, *d*. weit und breit die waffen sch. *arma circumferre* 877, *d*. das sch. der flügel *jactatus pennarum* 1116, *b*
schwitzen/ schweiß treiben *sudare* 2345, *c*. *sudorem elicere, emittere* 2246, *b*. allenthalben schw. *circumsudare* 2246, *b*
schwitzender *sudator; sudabundus* 2246, *a*
schwitzstube / schwitzbäncke *vaporarium* 2423, *c*. *assa* 239, *b*
schwulst s. geschwulst.
schwür *juratio* 1182, *b*. *dejeratio* 1183, *a*. falscher sch. *pejeratio; perjurium* 1183, *c, d*
schwürig *tumultuoſus, e* 2399, *c*. schw. seyn *contumacius parere, se gerere* 597, *b*
sclave seyn *se in aterno ſervitio tenere* 2311, *b*
sclaverey *jugum ſervitii* 2088, *a*. *jugum ſerv. le d*
sclavisch *ſervilis, ter* 2088, *c*. *ancillaris* 139, *a*
scorpfisch *scorpius* 2028, *c*
scorpion *scorpius; ſcorpio* 2028, *c*
scorpionscheeren *chelæ* 497, *d*
scribent *autor* 255, *c*. *ſcriptor* 2031, *c*
scrupel machen *dubitationem afferre; ſcrupulum & dubitationem injicere* 751, *b*. das macht mir einen scr. *ille pectus pungit aculeus* 22, *a*
sebel *harpe* 1062, *a*. *enſis falcatus* 852, *a*. *copis* 600, *d*. ein türckischer s. *acinaces* 18, *a*. kurtzer s *ſica* 2099, *a*
sechs *ſex* 2094, *d*. je s. *ſeni* 2094, *d*. s. tage *hexaëmeron* 1077, *c*. s. wochen *puerperium* 1845, *a*. s. jahr *ſexennium* 155, *d*. s. mahl *ſexies* 2094, *d*
sechseckicht *ſexangulus; ſexangulatus* 2095, *d*. *hexagonum* 1077, *c*
sechsfach/ sechsfältig *ſextuplus* 2096, *a*
sechsfüssig *ſenipes* 1703, *b*
sechshundert *ſexcenti; ſexcenteni; ſexceni* 474, *b*. 2095, *d*
sechshundertste *ſexcenteſimus* 474, *c*
sechshundertmahl *ſexcenties* 474, *c*
sechsjährig *ſexennis* 155, *d*. 2095, *d*
sechsschitige gersten *hexaſtichum* 1077, *d*
sechsspännig *ſejugis* 1176, *c*
sechste *ſextus* 2094, *d*. *ſenarius* 2095, *a*
sechswöchnerin *puerpera* 1844, *d*
sechzehn *ſedecim; ſexdecim* 2095, *d*. 684, *a*. *decem & ſex* 684, *b*
sechzehnmahl *ſedecies* 2095, *d*. 684, *b*
sechzig *ſexaginta, ſexageni* 2095, *b, c*
sechzigjähriger *ſexagenarius* 2095, *b*
sechzigmahl *ſexagies* 2095, *d*
sechzigste *ſexageſimus* 2095, *c*
seckel *funda* 974, *b*. *ſiclus* 2101, *d*
secken *inſuere in culeum* 645, *b*
secret *latrina* 1122, *a*
secretarius *ab epiſtolis* 805, *a*. *magiſter ſcriniorum; ſcriniarius a libellis* 2037, *b*
secte *ſecta* 2075, *d*
see *mare* 1349, *d*. *lacus* 1204, *a*. *æquor* 46, *c*. *ſtagnum* 2199, *a*. was zur s. ist *maritimus* 1350, *c*. auf der see fahren s. schiffen; s. meer.
seeblume *nymphæa* 1556, *a*
seecompaß *pyxis nautica* 1866, *c*. *amuſium* 128, *a*
seefische *piſces pelagici; pelagici greges piſcium* 1676, *b*
seeforen *ſtrutta lacuſtres* 2392, *c*
seegefahr *amara ponti pericula* 108, *c*
seehafen *portus* 1781, *d*
seehase *lepus marinus* 1241, *c*
seehund *phoca* 1720, *a*. *vitulus marinus* 2530, *b*. *aſterias* 240, *a*
seekrebs *urſa* 2576, *b*. *pagurus* 1620, *d*. *gammarus* 993, *a*. s. meerkrebs.
seekrieg *bellum navale* 306, *a*. *claſſica bella* 540, *a*
seeland *Codanonia* 558, *a*
seele *anima* 146, *c*. s. der todten *manes* 1340, *b*
seelichen *animula* 147, *b*
seelmesse *piaculare ſacrum* 1733, *a*. *juſta* 1186, *c*. *inferiæ* 880, *c*. *februa* 869, *a*. *ferialia* 873, *d*
seenader *nervus* 1506, *c*
seepaling *congrus* 589, *c*
seeräuber *pinus* 1734, *a*. principal der seer. *archipinta* 197, *a*
seeräuberey *pinnica* 1734, *a*
seerüstung *navalis apparatus* 1492, *d*
sees auff den würffeln *ſenio* 2095, *a*
seeschlacht *naumachia* 1494, *c*
seestädte *civitates maritimæ* 1350, *c*
sege s. säge.
segel *velum* 2438, *c*. *P. linteæ* 1271, *b*. grosse s. im schiff *artemon* 225, *c*. *acatium*, 9, *d*. s. niederlassen *deducere carbaſa* 416, *b*
segelflüchtig *velificus; velifer* 2439, *a*
segelloch *carchęſium* 417, *c*
segeln *navigare* 1493, *d*. *dare vela ventis, velificare, i*, 2438, *c, d*. aufs meer segeln *in altum vela dare, in alto viam navibus quærere* 105, *b*
segelring *velaris annulus* 2438, *d*
segelstange *antenna* 159, *a*
segeltuch anheffter *antennis ſubnectere velum* 159, *a*
segelung *velificatio* 2439, *a*
segen *benedictio* 707, *c*. Gott gebe seinen segen dazu *Dii bene vortant* 695, *c*
segensprecherin *ſaga* 1976, *c*
segnen *benedicere cui* 707, *c*. *ſecundare* 2049, *d*. *proſperare* 1834, *d*. *fortunare* 945, *d*
sehen *videre* 2497, *d*. *viſere* 2499, *c*. *cernere; oculis cernere* 481, *a*. *tueri* 2395, *b*. *ſpectare* 2170, *c*. *oculis uſurpare* 2584, *b*. *P. haurire oculis* 1063, *c*. unter sich s. *deſpicere; deſpectare* 2174, *b, c*. sich s. lassen *apparere* 1641, *d*. *jactare ſe* 1115, *d*. *incurrere in oculos* 661, *d*. sich nicht s. lassen *abſtinere publico* 2312, *c*. auf etwas s. *alludere* 2195, *c*. auffwarts s. *ſuſpicere* 2177, *d*. *ſuſpectare* 2178, *b*. auf einen s. *conſpicere* 2173, *b*. *conſpicari* 2174, *a*. *adſpicere quem* 2172, *b*. *oculum ad quem referre* 883, *b*. inwendig s. *inſpectare* 2176, *a*. seine lust s. *oculos ſuos paſcere in re* 1657, *c*. *paſcere oculos, animumque exſaturare re* 1565, *c*. durch die finger s. *indulgere* 1144, *c*. *connivere* 590, *a*. daraus ist zu s. *ex eo apparet* 1641, *d*. nicht s. *caligare* 368, *b*. nicht wohl s. *lolio vitiare* 1181, *d*. der nicht wohl siehet *male luminatus* 1299, *b*. was da will gesehen seyn *ambitioſus* 790, *c*
sehend *oculatus* 1566, *b*. *contemplabundus* 2300, *c*. seh. machen *oculare* 1566, *a*
sehne/ sehnader *nervus* 1506, *d*. *tendo* 2304, *d*
sehnen sich *ſuſpirare* 2188, *c*. sich allzusehr sehn. *deſiderio tabescere* 2178, *b*
sehr *valde* 2418, *d*. *nimis* 1513, *c*. *multis modis* 1463, *a*. 1429, *a*. *majorem in modum* 1429, *a*. *admodum* 1430, *b*. *magnopere; maximopere* 1328, *c*. *cupide* 613, *c*. *graviter; pergraviter* 1038, *a, b*. *quam maxime* 1872, *b*. *perquam* 1874, *d*. *vehementer* 2432, *b*. *incenſe; acriter; inflammanter* 386, *b*. *granditer* 1030, *c*. *efflicte, im*, 917, *a*. *ardenter* 200, *d*. *perdite* 732, *a*. *etiam atque etiam* 817, *b*. *oppido* 1591, *b*. *apprime* 1813, *c*. *effuſe* 976, *b*. *miſere* 1417, *b*. *impendio, impenſe* 1686, *a, b*. gar s. *magnopere* 1586, *b*. s. weit *quam longe* 1872, *c*. wie s. *quantopere* 1586, *b*. so s. *tantopere* 1586, *b*. s. wenig *quamlibet parum* 1874, *b*. s. groß *bene plane magnus* 325, *d*. s. unverschämt *bene & nabiter impudens* 325, *c*. s. lieb haben *egregie carum habere* 775, *a*. s. fehlen/ irren *longe errare* 1283, *c*. *toto errare via* 2491, *c*. s. überaus sehr.
sehrer *plus* 1463, *c*. *auctius* 264, *c*. sehrer lieben *amplius diligere* 126, *b*. s. schreyen *excitatius clamitare* 518, *c*. s. dürsten *ardentius ſitire* 200, *d*
seichte *vadoſus* 2415, *d*. s. rede *arida oratio* 204, *d*
seide *bellus ſerum* 1102, *c*. *bombyx; bombycinum* 322, *a*
seiden *ſericus* 2081, *b*. *bombycinus* 322, *b*. gantz s. *holoſericus*; halb s. *ſubſericus*; in s. gekleidet *ſericatus* 2081, *b*. s. kleid *bombyx, bombycinum* 322, *a, b*. *ſiren* 2123, *d*
seidenschwantz (*avis*) *gnaphalus* 1021, *c*
seidensticker *limbonarius* 1263, *b*. *barbaricarius; Phrygio* 298, *c*. *acupictor* 23, *d*
seidenweber *ſericarius textor* 2081, *b*
seidenwurm *bombyx* 322, *a*
seidenzeug *ſericum* 2081, *a*
seiffe *ſapo* 1999, *c*. *ſmegma* 2131, *a*
seiffenkraut *ſtruthium* 2236, *b*
seiffensieder *ſaponarius* 1999, *c*
seigekorb *ſiſcus* 909, *a*
seil *funis; funiculus* 980, *d*. *reſtis* 1932, *c*. *tomex* 2359, *a*. *remulcus* 1924, *c*. s. am maßbaum oder vogelstange *anquina* 156, *c*. *antarius funis* 157, *b*. das am s. gehet *funalis; funirepus* 981, *a, b*.
seiler *funarius* 981, *b*. *reſtiarius; reſtio* 1932, *c*
seiltänzer *funambulus; funirepus* 981, *b*. *ſchænobates* 2018, *c*. *petauriſta* 1708, *a*. *catadromus* 434, *c*. *neurobata* 1508, *a*
sein/ seinige *ſui, ſuus* 2250, *b*. seinet halben/ seinet wegen *illius ergo* 810, *c*. *nomine ſuo, illius* 1524, *c*. seines gleichen *æquales* 46, *a*. *coæquales* 45, *d*. s. unrecht *ex ab illo injuria* 2, *d*
seit dem *quod &c.* 1891, *d*
seite *latus* 1223, *d*. s. im buche *pagina* 1620, *b*. zu beyden seiten *in utrinque partes; utrimque; utrobique* 2580, *c*. von allen s. *a tergo; a fronte; a lateribus* 2322, *b*. auf unser s. ist Gott *Deus nos reſpicit* 2177, *c*. auf einer s. *ex altera parte* 1611, *d*. auf eines s. seyn/ stehen *cum quo facere* 647, *c*. 840, *a*. *ab aliquo ſtare, ab aliquo eſſe* 2, *b*. *P. lateri cujus agglomerari* 1020, *a*. er ist auf deiner s. *tuus eſt* 2393, *c*. einen auf seiner s. haben *ſuum habere quem* 2251, *a*. einen auf seine s. bringen *ad ſuam auctoritatem quem adducere* 250, *d*
seitenbret *laterarium lignum* 1224, *b*
seitenspiel *ſambuca* 1990, *d*. aufm s. lernen *inſtitui lyra* 1316, *a*. ins s. singen *canere ad chordarum ſonum* 390, *c*. s. saite.
seitenspieler *lyricus, lyriſtes* 1316, *a*. *fidicen, cina* 896, *c*
seitenstechen/ seitenwehe *laterum compunctiones* 1813, *c*. *pleuritis* 1749, *c*. *lateralis dolor* 1224, *b*. der das seitenst. hat *pleuriticus* 1749, *c*
seitling *obliquus, e*, 1557, *c*
seitwarts *ceſſim* 452, *d*
selbst/ selber *ipſe* 1162, *b*. von sich selbst *ultro* 2537, *c*. *ultroneus* 2538, *a*. *ſponte* 2194, *a*. *marte ſuo* 28, *c*. *ingenio ſuo* 1148, *c*. *ſuopte ingenio* 2251, *a*. für sich s. *privatim* 1816, *d*. von uns s. *marte noſtro* 1553, *b*. selbstwachsender zaun *viva ſepes* 2532, *a*
selbständig *ſubſtantialis* 2224, *a*
selbstliebe *philautia* 1717, *c*
selig *beatus* 303, *c*. *ſalvus, a*, 1989, *b*. *felix* 869, *d*. *P. paradiſicola* 1637, *b*. *cui immortalitas pars eſt*, 1453, *a*. *P. qui amœna piorum concilia Elyſumque colit* 122, *d*. die seligen *cœtus æolicus* 359, *c*. s. machen *ſalvare* 1989, *d*. *beatificare* 304, *b*
seligmacher *ſalvator* 1989, *d*. *beatificus* 304, *b*
seligmachung *ſalvatio* 1990, *b*
selten *infrequens* 955, *c*. *corvo quoque rarior albo* 269, *a*. s. kan mans haben *rara eſt ejus occaſio* 1562, *b*. s. seltsam.
seltenheit *raritas* 1914, *a*. *infrequentia* 955, *c*
seltsam *inſolens, ter* 2138, *d*. *rarus, raro* 1913, *d*. *monſtroſus; monſtruoſus, e* 1446, *d*. *monſtrificus, e*, 1447, *a*. sehr s. *perraro* 1914, *a*. s. ding *monſtrum* 1446, *c*. etwas seltsames *alba avis, corvo albo rarior* 85, *d*. s. werden *rareſcere* 1914, *a*
sembden *juncus* 1178, *a*. *ſcirpus* 2026, *c*. *mariſcus* 1351, *c*
semisch *alutæ* 106, *c*
semmel *panis ſimilagineus* 2113, *b*
semmelmehl *ſimila; ſimilago* 2113, *b*
sencke *tragula* 2369, *c*
senckel *ligula* 1260, *b*. *clavus* 542, *d*. kleider mit senckeln *clavata veſtimenta* 545, *b*
senckelnadel *diſcrimen, inis, acus; diſcerniculum* 484, *a*
sencken sich *vergere* 2463, *b*. *nutare* 1552, *c*. s. sincken.
senden *mittere* 1420, *b*
sendung *miſſio* 1423, *b*
senet *colutea* 573, *c*
senff *ſinapi* 2118, *c*. *eruca &c.* 814, *a*. wilder s. *lapſana* 1215, *b*. *Irio* 1164, *b*. *eryſimum* 814, *b*
senffkraut *lampſana* 1209, *d*
senfschüßlein *accetabulum* 11, *b*
senffte *baſterna* 301, *d*. *geſtatoria ſella* 1007, *d*. *carpenta* 438, *d*. s. daran sechs tragt *bexaphoron* 1077, *d*
sense *falx* 851, *d*. *falx meſſoria* 1398, *c*
servien *Serbia; Myſia ſuperior* 1434, *b*
servies *ſalgama* 1981, *a*
serviet *mantile* 1344, *a*. *mappula* 1348, *c*
sessel *ſedes; ſeſſibulum; ſella* 1053, *b, c*. *ſcamnum* 2012, *d*

setzen sich *sidere; desidere; residere* 2102, c, d. *considere* 2102, c. 2054, c. *locare* 1280, c. *collocare* 1281, a. *ponere* 1766, b. *pangere* 1619, c. *statuere* 2100, d. *componere membra* 1373, c. *detorgere* 2406, b. *detumere; detumescere* 2399, a. *subsidere* 2103, a. *sistere in sua sede* 2126, a. ziel und maß s. *finem praescribere* 2035, b. setze den fall *fac esse* 840, c. übereinander s. *superinstruere* 2235, d. s. über etwas *praficere* 847, a. an etwas s. *impugnare; oppugnare* 1847, a. an einen s. *impetere* 1700, c. *lacessere quem* 1199, d. über ein amt setzen *praeponere quem muneri* 1771, d. an eines stelle s. *substituere* 1203, d. *in cujus locum sublegere* 1236, a. über das wasser s. *transire flumen* 791, d. auff die wahr s. *liceri, licitari* 1257, b. sich zu tische s. *discumbere*; eher als andre sich s. *alium discubitu praecurrere* 642, c. mit zu tische s. *admovere quem in convivium* 1456, b. sich zu grunde s. *subsidere* 2058, a. ans land s. *exponere* 1770, d. ein jedes an seinen ort s. *loco suo omnia reponere* 1772, d. in vorigen stand setzen *restituere in antiquum statum, in pristinum* 2203, c

setzer *librarius* 1252, c

setzung *collatio* 1281, b. *insitio* 2086, a

seuche *lues* 1297, d. *pestis; pestilentia* 1707, a, b. anfällige s. *contagio; contagium* 2186, d. *morbus contagiosus* 2187, a. böse s. s. schwere noth.

seven *sabina* 1969, a

seufftzen *gemere; ingemere; gemiscere; gemitus edere, ducere* 999, b. *suspirare* 2188, c. P. *pectore questus rumpere, effundere* 1889, c. über unglück s. *indolescere malis* 737, d. s. klagen.

seufftzend *gemebundus* 999, b

seufftzer *gemitus* 999, b. *suspirium; suspiratus, suspiratio* 2188, c. der letzte s. *extremus spiritus* 2186, d

seugen s. säugen.

seule *columen* 571, d. *columna* 572, a. *pila* 1727, a. *scapus* 2015, a. *destina* 694, b. *anterus* 159, b. *stylus* 2140, a. *stela* 2204, c. *fulcrum* 970, a. grosse s. *colossus* 571, a. gedrehete s. *spira* 2186, c. zugespitzte s. hohe spitzige s. *obeliscus* 1557, b. *pyramus* 1864, a. s. in der wand *orthostata* 1608, b. s. am hause wie riesen *atlantes* 249, b. s. wie weiber *caryatides* 249, b. mit s. auffrichten *pilatim agere aedificia* 1717, a

seülgen *columella* 572, c

seulwerck *columnatio* 572, c

seyn *esse* 2252, c. *exstare* 2121, b. *existere* 2117, c. *vivere* 2531, c. *agere* 63, c. *venire* 2445, b. *versari* 2473, b. *intercedere* 456, a. P. *ire* 788, c. irgends wo s. *agere alicubi* 68, c. für sich s. *vivere sibi* 2511, a. *secum morari* 1447, d. s. werden *fore* 935, b. s. lassen *missa hac facere* 1420, d. es sey wenn es wolle *quoquo tempore* 1893, b. *quandocunque* 1875, b. es sey wie es will *qualuqualis; qualuscunque* 1871, b. es sey wer es wolle *quisquis; quicunque* 1892, b, c. es wäre denn *nisi forte* 1515, c

seyne *Sequana* 2074, d

seyte s. saite.

sich *sese* 2251, a

sichel *falx* 851, d. *falx messoria* 1598, c. *secula* 2047, a. P. *dens curvus Saturni* 691, d

sicher *tutus, a, um* 2397, b. *securus, a, um* 2050, c. *licenter* 1258, b. s. seyn *dormire* 746, a. *esse in vado* 2415, d. *vacuum esse periculo* 2414, a. *esse in portu* 1781, d. *navigare in portu* 1493, d. s. gehen *latere tecto discedere* 1124, a. *cautioribus uti consilius* 446, b. s. schlaffen *otiose in utramvis dormire aurem* 746, a

sicherheit *securitas* 2051, a. *licentia* 1258, b. *indolentia* 737, d

sichtbar/ sichtbarlich *visibilis, ter*, 2499, b. *apertus, a, um* 1644, a. s. sichtlich.

sichten *cernere* 481, c. *cribro incernere* 484, b. *cribrare* 631, c

sichtlich *conspectus* 2173, b. *conspicuus* 2174, a. *evidens, ter* 2500, a. *contemplabilis, ter* 2300, d

sicilianer *Siculus* 2101, c

sicilien *Sicilia; Sicania* 2101, b

sieb *cribrum; cribellum* 631, b. *subcerniculum* 485, a. *capistrum* 410, a

sieben *cribrare* 631, c. *cribro cernere*; P. *cernere innumeris cavis*; *cernere per densa foramina* 481, c

sieben *septem; septeni* 2072, c. s. monat lang *septemmestris* 1783, a. s. jahr *septennium* 155, d

siebende *septimus, septenarius*; zum sieb. mahl *septimum* 2072, c. d

siebenbürgen *Transilvania* 2376, b

Siebenbürgisch Weissenburg *Apulum; Alba Julia* 181, d

siebenerley art *septiformis* 940, b

siebenfach *septemfariam* 2073, a. *septemgeminus* 998, b. P. *septemfluus* 917, d

siebenfältig *septemgeminus; septemplex* 2073, a. *septiformis, septuplus* 2074, a, d

siebenfüßig *septipes* 1703, b

siebengestirn *Atlantides* 249, b. *plejades* 1747, d. *hyades* 1109, a. *Vergilia* 2463, a. P. *glomerabile sidus* 1748, a

siebengezelt *loculi* 1288, c

siebenhundert *septingenti; septingeni* 2073, a

siebenhunderte *septingentesimus* 474, c

siebenhundertfach *septingenarius* 474, c

siebenjährig *septennis* 155, d. 2073, b

siebenmahl *septies* 2072, d

siebenmann *septemvir* 2073, b

siebenschläffer *endymion* 785, a. *Epimenides* 801, b

siebenströmig *septemfluus* 2073, a. *septifluus* 2074, a

siebenzehn *septendecim* 684, b. 2072, d

siebenzig *septuaginta* 2072, d

siebenzigjähriger *septuagenarius* 2072, d

siebenzigmahl *septuagies* 2072, d

siebenzigste *septuagesimus* 2072, d

siebmacher *cribrarius* 631, c

siech *morbidus; morbosus* 1449, a. *languidus, a, um*, 1211, c. *homo tenui valetudine; valetudinarius* 2419, a, b. s. werden *languescere; elanguescere* 1211, b

siechen *languere* 1211, b. *morborum incommodis obnoxium esse* 580, c

siechhauß *nosocomium* 1532, c. *valetudinarium* 2419, c

sieden *fervere* 886, b. *efferbere; efferbescere* 887, b. krebse s. *rubentes urere foco cancros* 383, a. wasser s. P. *calidos latices & ahena undantia flammis expedire* 1221, a. der weder zu s. noch zu braten taug *blitum* 319, a. siedend *fervens* 886, c. *elixatim* 1279, a

siedhieß *elixatium* 1279, a. s. wasser *aqua candens* 182, a. s. machen *perelixare* 1279, a

sieg *victoria* 2510, b. *palma* 1625, a. *laurea; laureus* 1227, b. s. der manchen tapffern mann kostet *cruenta atque luctuosa victoria* 637, a. s. davon tragen *victoriam referre, reportare* 883, a

siegel *sigillum* 2104, d

siegelgeld *cerarium* 478, a

siegeln *sigillare* 2104, d

siegelnapf *claxendix* 745, c

siegen *triumphum deportare* 2387, a. *potiri victoria* 1787, d. *reportare victoriam a quo* 1781, c. *tropaum referre, ponere, statuere* 2389, c. s. überwinden.

sieger *victor, trix*, 2510, a

siegerisch *victrix* 2510, b

sieghafft *victoriosus* 2510, c. *triumphalis* 2387, b

siegsbild *statua palmaris* 1625, a

siegskleinod-fest *niceteria* 1509, a

siegslied *Epinicium* 802, d

siegstein *Asterias* 240, a

siegszeichen *tropaum* 2389, c

siehe da *ehem* 775, b. *en* 785, c. *ecce* 768, d. *hem* 1068, d

silber *argentum* 206, d. mit s. vermengt *argentosus* 207, d

silberbergwerck *argentifodina* 207, b. 928, c. *argentaria metalla* 207, b

silberblätlein *bractea argentea* 232, b

silbergang *argenti vena* 206, d. 1440, b

silbergeschirr *argentum sactum* 206, d

silbergiett *argyritis* 210, d

silbergrube s. silberbergwerck.

silberklar *argenteus* 207, d

silberkuchen, silberstangen *argentum infectum* 206, d

silbern *argenteus* 207, d. mit silbern büchsen schiessen *argenteis hastis pugnare* 207, d

silberschaum *argenti spuma* 206, d. *argenti purgamenta* 207, b

silberschlacken *helcysma* 1066, b

silberschranck *argyrotheca* 210, d

simoney *simonia* 2114, c

sims an mauren *projectura coronarum* 612, b

sincken *labare; collabascere* 1192, c, d. *labi* 1193, b. *labascuescere* 1211, b. *sidere, desidere, residere* 2102, b, c, d. *subsidere* 2103, a. *succidere* 351, a. den muth s. lassen *demittere, submittere animum* 1423, d. 1427, a. zu boden / zu grunde s. *corruere* 1963, c. *subsidere* 2058, a

sinckend *lapsabundus* 1192, d

sinckung *sedimentum* 2053, c

singchor *chorus* 504, b

singen *psallere* 1837, c. *canere* 389, a. *cantare* 390, c. P. *varios incinere ore modos* 391, c. *concinere* 391, b. offt und viel s. *cantitare, canturire; cantillare* 391, a. zu grabe s. *neniam dicere* 1503, b. in noten/ nach der weise s. *modulate canere, modulari* 1430, d, e

singend *melicus, melodus* 1373, b

singvögel *oscines* 268, d. *cantrices, canora aves* 390, c

singer s. sänger.

singkunst *musica* 1474, d

singrün *vinca* 2508, b. *clematis* 546, a. *flammula* 913, b

singschule *ludus musicus* 1294, a

sinn *animus* 148, a. *mens* 1379, c. *sensus* 2068, a. *sententia* 2069, a. *ingenium* 1148, d. in sinn nehmen/ sinnes werden *inducere animum, in animum* 755, b. guten s. haben *animum dignum laude gerere* 1007, a. gutes von einem im s. haben *amice de quo cogitare* 117, b. nichts gutes im s. haben *male de quo cogitare* 1332, c. seine fünff s. nicht haben *communi sensu carere* 2068, b. aus dem s. schlagen *ex animo delere, ejicere* 148, c. wieder zu s. kommen *ad sanitatem redire* 1926, b. gleiches sinnes seyn *esse in eadem sententia* 2069, a. *consentire* 2069, d. (s. eines seyn) nicht eines s. seyn *discordare cum quo* 605, c. den s. auff etwas werffen *animum ad quid adjicere* 1117, a. nicht wohl bey s. seyn *cerebro laborare* 480, b. *cerebrosum esse* 480, c. der wohl bey sinnen *compos mentis* 583, c. der nicht wohl bey s. *impos animi*, 583, d. P. *mente vidum, necdum sum* 2503, c. andern s. haben *dissimili studio esse* 2236, d. aus dem s. lassen *amittere ex animo* 1422, b. in s. kommen *in mentem venire & occurrere* 662, a. vom s. kommen s. unsinnig werden. aus dem s. kommen s. vergessen.

sinnbild *emblema* 780, a

sinnen auf etwas *agere secum quid* 68, d. *agitare quid secum animo* 73, a. auff etwas vorher s. *praemeditari* 1167, a

sinnlos *obstupidus* 2239, b. s. sinn.

sinnlosigkeit *stupiditas* 2238, b

sinnreich *ingeniosus, e*, 1149, d. s. nachdenckl.

sintemahl *quandoquidem* 1876, b. *cum; quum* 648, a. *quippe* 1903, b. *siquidem* 1896, d. *namque* 1483, c

sirup *syrupus* 2176, d

sitte *ritus* 1943, b. *institutum* 2102, d. *mores* 1453, c

sittengesetz *lex moralis* 1454, b

sittenlehre *ethica* 816, d. *philosophia moralis* 1454, b

sittich *psittacus* 1838, d

sittig/ sittsam *urbanus, e*, 2570, b. *comis* 576, c. *moratus* 1454, b. *civilis* 533, c. *compositus, e*, 1768, c. *frugalis, ter* 961, c. *moderatus, e* 1431, d. *moderabilis* 1431, a. *modestus, e*, 1432, c. *sedatus* 2059, c. sittsame art *cicur ingenium* 512, c. s. werden *mitescere* 1419, d. sittiger werden *molliri; mollescere* 1439, a, b

sittsamkeit *civilitas* 533, d. *comitas* 577, a. *verecundia oris* 2462, a

sitz *sedes* 2053, a. *domus* 743, a. *cathedra* 438, d. s. des königes *regia* 1922, c. s. im schauspiel *orchestra* 1555, c

sitzen *sedere* 2052, a. *sessitare* 2054, a. neben einem s. *assidere* 2054, a. s. bleiben *haerere; obhaerere* 1055, a, d. beständig s. *persedere* 2056, b. über einem dinge s. *incubare rei* 641, a. oben auff s. *supersidere* 2059, a. s. zu pferde *equo insidere* 807, 2055, b. an der tafel/ zu tische s. *accubare in convivio* 640, c. *accumbere ad mensam* 1381, a. *accumbere epulis & convivio assidere, decumbere, discumbere* 642, a, d. die man s. lassen *praeteriti* 794, c. das sitzen *sessio; sessus* 2053, b, c. *accubatio; accubitus* 640, c. s. bey licht *lucubratio* 1292, b

sitzender *sessor; sellarius; sellularius* 2053, c, d. s. bey der arbeit *sedentarius; sessibilis* 2053, b, c. der sitzende rath *consessus consessusque judicum* 2054, d

sitzgeld *quaestus carcerarius* 417, b

sitztage *sessionum dies* 2052, c

smaragd *smaragdus* 2130, d

smirlin *asalon* 51, a

so *sic* 2098, c. so so *hem* 1069, a. so als *non quam* 2283, b. so nicht *nisi, ni* 1515, c. so gerne *aque libens*

libens 42, *d.* ſo ſagt man *ita ajunt* 1167, *c.* ſo kurtz als ich kan *quam brevissime possum* 1872, *d.* ſo als man will *quamlibet* 1874, *b.* ſo gering es auch iſt *quantuluscunque* 1878, *c.* ſo nur *dummodo* 762, *a.* ſo nur nicht *dumne* 762, *a*

ſo aber *sin est*, *at* 2097, *c*

ſo bald *si* 2097, *b. ut* 2578, *a.* ſo bald als *ut primum* 1812, *b. simul*; *simulac*; *simulatque* 2116, *b.* ſo bald es ſeyn kan *quamprimum* 1874, *c*

ſocke *soccus* 2132, *b*

Sodom *Sodoma* 2135, *c*

Sodomiter *Sodomita* 2135, *c*

ſo etwa *siculi* 2430, *d*

ſo fern *eousque* 788, *a. si* 2096, *c. hactenus*; *extenus*; *quatenus* 2319, *a.* ſ. ſo weit.

ſo gar *adeo*; *eoque adeo*; *adeo usque* 27, *d.* 2577, *a. usque eo* 2577, *b*

ſo groß *tantus* 2287, *c.* ſo gr. als man will *quantus quantus*; *quantuscunque*; *quantusvis* 1878, *b*

ſo hin *qualitercunque* 1871, *c*

ſohn *filius* 898, *a. natus*; *gnatus* 1486, *c. puer* 1844, *a. is quem pater procreat* 625, *d. qui ex me natus est* 1435, *d. P. genus* 1003, *a.* der einen jungen ſ. bekommen *auctus filiolo* 898, *a.* erwehlter ſ. *adoptivus* 1592, *c*

ſohns kind *nepos* 1504, *b*

ſohns weib *nurus* 1555, *b*

ſo lang *eo usque* 788, *a. quamdiu* 1874, *a. tamdiu* 2283, *c.* ſo als *tantisper dum* 761, *d.* 744, *b. adeo dum* 27, *b.* ſo biß *usque dum* 2577, *a.* ſo lang er iſt *quam longus est* 1873, *c*

ſolcher *hic* 1078, *d. talis* 2282, *b*

ſold *salarium* 1979, *d. stipendium* 2212, *c. auctoramentum* 258, *b.* jährlichen ſold bekommen *annua ara habere* 48, *c.* der umb ſold dienet *embitus* 781, *a*

ſoldat *miles* 1404, *a. pugnator* 1846, *c. caligatus* 368, *a. militare munus fungens* 979, *d.* ſoldaten *armati*; *armaturæ* 217, *b*, *c. P. marticola* 1333, *c. gradibicola* 1026, *a.* junger ſ. *tiro* 2352, *d.* junge ſoldaten *calones*; *caculi* 371, *c.* alter ſ. *veteranus* 2489, *c.* alte verſuchte ſ. *triarii* 2378, *c.* prave/gute ſ. *milites Fabiani, Iphicratenses* 1404, *a. bello ſ. militia bonus* 323, *b. exercitatus bello* 195, *a.* leichtbewehrter ſ. *veles* 2436, *d.* ſ. mit leichtem gewehr *ferentarii* 876, *d.* ſ. ſeyn *militiam colere*; *militare* 1404, *b*, *c. stipendia merere*, *facere* 1388, *a.* 2212, *d.* ſ. werden *sumere cingulum* 521, *b.* der keine ſ. hat *imparatus à militibus* 3, *b.* ſ. kriegsm.

ſoldateſque *omnis armatorum copia* 600, *b*

ſoldatiſch/auf ſoldaten manier *castrensis* 433, *a. militaris* 1404, *d. militariter* 1405, *a*

ſole *solea* 2137, *c. solum* 2144, *b*

ſollen *oportere* 1590, *d. debere* 679, *d. habere* 1050, *a.* man ſoll *decet* 684, *c*

ſöller *contignatio* 2349, *a. solarium* 2136, *c*

ſoumer *æstas* 52, *d.* im ſ. *anni tempore incalescente* 2301, *d.* der im herbſt fliegende ſ. *pappus* 1633, *c.* mitten im ſ. *maximis caloribus & anni tempore gravissimo* 371, *d.* des ſoummers die zeit zubringen *æstivare* 53, *b*

ſommergerſte *hordeum galaticum* 1100, *c*

ſommerhafftig *æstivus* 53, *b*

ſommerhitze *solis & æstivi temporis fragrantia* 54, *c*

ſommerhonig *boraum* 1100, *b*

ſommerkleid *theristrum* 2341, *c*

ſommerkorn *sitanium* 2129, *a*

ſommerlager *stativa* 2218, *d. æstiva* 53, *a*

ſommerlaube *trichila* 2383, *d. pergula* 1692, *c. diæta* 698, *a*

ſommerſproſſen/flecken *vari* 2426, *b. lentigo*; *lenticula* 1238, *d*

ſoñerſproßig *lentiginosus* 1239, *a. sparsum os* 1608, *d*

ſommerſtube *heliocaminus* 1068, *d*

ſommertag *dies solstitialis* 2137, *b.* ſ. tage *æstivi dies* 53, *a*

ſommervogel *papilio* 1633, *b*

ſommerwurtz *orobanche* 1606, *d. cynomorion* 671, *a*

ſonderbar *privatus, im* 1815, *d. privus* 1817, *b. singularis, ter* 2120, *a. eximius*, *e* 817, *b. specialis, ter* 2170, *d*

ſonderlich *singularis, ter* 2120, *d. eximius*, *e* 817, *b. peculiaris, ter* 1674, *a. potissimum* 1787, *d. thaumine* 1324, *b. egregie præter cætera* 775, *a. specialis, ter* 2170, *a. præcipuus, e* 1793, *b. præsertim* 1798, *d. magnopere* 1328, *c. unice* 2550, *b.* ſ. wunderſam; abſonderlich; zuförderſt.

ſondern *sed* 2051, *d*

ſondern von einander *sejugare*; *dijugare* 1176, *d. dejungere*; *disjungere* 1179, *d.* ſ. unterſcheiden.

ſonne *sol* 2135, *d. P. phœbus* 1720, *d. hyperion* 1112, *b. qui rariferæ gelidum tennat aëra biga* 313, *c. qui jubare astrifugo mundum circummeat* 241, *c. æthereæ moles circumvaga flamma* 1417, *c.* an der ſonne liegend *apricus* 178, *d.* an die ſonne ſich legen *apricari* 179, *a.* es kömmt alles an die ſonne *aperiens in lucem tempus profert* 506, *c*

ſonnenfinſternis *defectus solis* 844, *c.* 770, *b. eclipsis solis* 770, *b*

ſonnenflecke *vari* 2426, *b.* ſ. ſommerſproſſen.

ſonnengucker *aprici senes* 178, *d*

ſonnenhitze *soles* 2136, *b*

ſonnenlicht *P. phœbea lampas* 1209, *c*

ſonnenſchein/glantz *solis candor*; *cæli candor* 384, *c.* bey ſon. *de die* 711, *a*

ſonnenſtäublein *atomus*; *minuta semina* 249, *d*

ſonnenſtrahl *radius solis* 1907, *a. P. solis speculum* 2185, *a.* ſonnenſtrahlen *radii solares* 2136, *c*

ſonnenwagen *Hyperionis currus* 1112, *b*

ſonnenweiſer *analemma* 133, *a*

ſonnenwende *solſtitium* 2136, *d*

ſonnenwurbel/ſonnenblume/ſonnenwende/ *chreſton* 505, *d. ambulejа* 113, *b. herba solaris* 2136, *c. heliotropium* 1067, *a*

ſonnenzeiger *solarium* 1099, *d.* 2136, *c. sciatericon* 2026, *a.* 2019, *c. horologium, horarium* 1099, *c*, *d.*

ſonntag *dies dominicus a* 741, *b*

ſonſt *alias*; *aliasqui* 195, *b*, *d. denique* 690, *d.* ſ. aber *cæterum*; *cæteroqui* 362, *d.* ſ. nichts als *non aliquid jam* 97, *a.* ſonſt gelehrt *cætera doctus* 362, *c*

ſo offt *toties* 2367, *a. quotiescunque* 1906, *a*

ſoubuſieren *aculeata sopismata spinæ* 22, *b. ambiguitatei crocodilina* 634, *b*

ſorge *cura* 654, *d. solicitudo* 2140, *c. P. insani curarum finetus* 922, *b.* ſorge tragen *accurare* 657, *b.* ſorge haben *curare* 656, *a. vereri* 2461, *b.* ohne ſorge ſchlaffen *dormire otiose in utramvis aurem* 272, *c.* die ſorge läſt uns nicht ſchlaffen *cura apud nos excubat* 640, *d.* ſorgen machen *injicere curam* 654, *d. non mediocri cura animum cujus pedere* 1679, *a.* einem viel ſorge machen *nimia cura aliquem strangulare* 291, *a.* der groſſe ſorge hat *quem coquit cura & versat sub pectore fixa* 601, *d.* ohne alle ſorge *citra arationem*, *citra sementem* 220, *b.* ohne ſorge ſeyn/leben *vacare animo* 2413, *b. animo otioso esse* 1613, *d. in diem vivere* 711, *a.* der ohne ſ. iſt *secors futuri* 606, *a.* (ſ. ſicher) ſ. benehmen/vertreiben *scrupulum evellere* 2058, *b. P. curas jugulare* 312, *c*

ſorgen *accurare* 657, *b. curas intendere* 2306, *d.* für einen/für etwas ſ. *curam agere cujus*; *cura sibi habere quid*; *curam habere rei* 654, *d. laborare de re* 1195, *c. de quo videre* 2498, *a. rationem rei habere* 1927, *a. incumbere in curam* 642, *d. curam in re ponere* 1766, *b. curas cogitationesque in re configere, defigere* 897, *b.* ich habe dafür geſorget/*me præcautum atque provisum est* 444, *c.* er ſ. deſto mehr *est impensior illi cura* 1686, *b.* für ſeine ehre ſ. *consulere gloriæ* 592, *d.* nichts ſ. *abjicere curam, cogitationem* 1116, *c*

ſorgenfrey/ſorgloß *incuriosus, e* 655, *d. securus, e* 2050, *c. oscitans, ter* 1611, *c*

ſorgfalt *solicitudo* 2140, *c*

ſorgfältig *curiosus, e* 655, *a. percuriosus* 656, *a. cautus* 444, *a. anxius* 166, *d.* ſ. ſeyn *esse in curiositate* 655, *c*

ſorgfältigkeit *curiositas* 655, *c*

ſorten *rerum sortes* 2162, *b*

ſo tieff in thorheit *eo dementiæ* 788, *a*

ſo ſehr *tam* 2283, *b. tantopere* 2288, *c.* ſo ſehr als *æque quam* 42, *d*

ſo viel *tantus* 2287, *c. quoad*, *quoad ejus* 1895, *b. quotquot* 1906, *a. quantum*; *in quantum* 1877, *b*, *d.* eben ſo viel *tot*, *totidem* 2367, *a.* ſo viel du wilt *quantus libet* 1878, *b.* ſ. an dir iſt *quod quidem in te est* 1891, *b.* ſ. köpffe ſo viel ſinnen *quot homines, tot sententiæ* 1904, *d*

ſo weit/ferne *quoad usque* 1895, *c. usque eo* 2577, *b. eo usque* 788, *a. hactenus* 1079, *c. tantum*; *in tantum* 2288, *a.* ſ. w. nur *quaqua* 1894, *a.* ſ. iſt es kommen *res est & causa eo loci* 788, *a*

ſo wohl/als *qua*, *qua* 1893, *d. cum*, *tum* 2398, *a*

ſpalte *scissus*; *scissura* 2020, *b*, *c. sulcamen* 2251, *c. divisura* 724, *d. crena* 625, *a. rima* 1942, *a. fissus*; *fissio*; *fissura* 899, *d. chasma* 497, *c.* das von vielen ſp. iſt *multifidus* 1464, *c*

ſpalten *findere* 899, *c. cuneare* 650, *d. P. bifulcare* 1090, *c.* was ſich ſp. läſt *secamentum* 2044, *b*

ſpaltig/das ſich ſpalten läſt *fectilis*; *secabilis* 2045, *b fissilis* 899, *d*

ſpaltung *sectio* 2044, *c. intersectio* 2046, *a. fissus*; *fissio*; *fissura* 899, *d. hiatus* 1084, *a. schisma* 2018, *b.* der ſp. anrichtet *schismaticus* 2018, *b*

ſpan *fomes* 947, *b.* ſpäne *secamenta* 2044, *b. assulæ* 238, *a. schidia* 2018, *b*

ſpanbett *sponda* 2191, *c*

ſpange *spinter* 2186, *a. lunula* 1300, *c.* ſpangen *bullæ* 340, *b*

ſpangenmacher *fibularius* 891, *c*

Spanien *Hispania*; *Hesperia* 1088, *d. Iberia* 1089, *b.* 1125, *c. P. dura tellus Iberiæ* 1125, *c*

Spanier *Hispanus, P. Iber*; *Iberus*; *Iberus* 1125, *c*

ſpaniſch *hispanicus*; *hispane* 1089, *b. ibericus, iberiacus* 1725, *d*

ſpänkorb *sporta secaria* 2044, *b*

ſpannader *nervus* 1506, *c*

ſpanne *palmus* 1625, *c. palmus major &c.* 1397, *b. dodrans* 737, *a. spithama* 2159, *b*

ſpannen *tendere* 2303, *c. contendere* 2305, *b. intendere* 2306, *d.* über etwas ſp. *obtendere* 2307, *c.* unters joch ſp. *jugo subdere* 1174, *d.* den bogen ſp. *adducere arcum* 753, *c. arcum curare manu* 665, *b. P. sinuare arcum* 2122, *d. P. lunare genu sinuosum arcum* 1300, *d*

ſpañenbreit/groß *palmaris* 1625, *a. dodrantalis* 737 *b*

ſparen *parcere* 1639, *c. reservare* 2090, *d.* keinen fleiß ſp. *manibus pedibusque conari* 590, *b.* auf morgen ſp. *differre in crastinum*; *procrastinare* 621, *b.* ſ. verſparen.

ſpargel/ſpargen *asparagus* 235, *a.* wilder ſpargel *corruda* 614, *c*

ſparkalck *gypsum* 1048, *b*

ſparrn *trabs* 2368, *b. cantherii* 394, *c*

ſparrnagel *clavus trabalis* 2368, *b*

ſparrwerck *contignatio* 2349, *a*

ſparſam *parcus, e* 1639, *d. restrictus, e* 2232, *c. exigue* 827, *a*

ſparſamkeit *parsimonia*; *parcitas* 1640, *a. frugalitas* 963, *a*

ſpat/ſpäte *serus*; *sero*; *serotinus* 2091, *a*, *b*, *c*

ſpathen *pala* 1621, *b. spatha* 2167, *c. bipalium* 314, *c*

ſpäthlein *specillum* 2180, *b*

ſpätling *serotinus* 2091, *c.* ſpätlinge *hyperboreæ* 1112, *b. chordi* 504, *a*

ſpatzieren/ſpatz. gehen *spatiari*; *exspatiari* 2168, *c. ambulare*; *ambulationem conficere* 113, *c*

ſpatziergang *ambulatio* 113, *c. deambulatio* 114, *a*

ſpatziergänglein *ambulatiuncula* 113, *d*

ſpatzierplatz *ambulacrum*; *porticus* 114, *a. paradromis* 1637, *c*

ſpecerey *aromata* 221, *b. odoramen*; *odoramentum* 1568, *b. species* 2170, *a*

ſpecht *picus* 1725, *a. apiaster* 169, *d*

ſpeck *arvina* 827, *b. lardum* 1716, *c*

ſpeckbirn *pira bolema* 1734, *c*

ſpeckl lien *cissanthemos* 530, *c*

ſpeckmauß *vespertilio* 2483, *d*

ſpeckſeite *succidia* 356, *d*

ſpectacul *facies* 837, *n.* zum ſpectacul ſeyn *ostentui esse* 2308, *a.* ſ. ſchauſpiel.

ſpeculierkunſt *ars contemplativa* 2300, *c*

ſpeheſchiff *catascopium* 436, *d*

ſpehr *lancea* 1211, *a*

ſpeiche im rad *radius* 1907, *c*

ſpeichel *sputum*; *sputamentum*; *purgamentum oris* 2195, *c. excrementum oris* 484, *b. saliva*; *humor salivosus &c.* 1985, *c*, *d. pytisma* 1866, *c*

ſpeichelkraut *pyrethrum* 1864, *c. astaphis agria &c.* 239, *d*

ſpeicher *granarium* 1031, *b*

ſpeierlein *sorbus* 2156, *c*

ſpeiſe *cibus* 508, *d. cibaria* 509, *b. esca*; *esculenta* 815, *b. edulium* 771, *d. obsonium* 1560, *d. epulæ* 807, *a. alimentum corporis* 99, *a.* herrl. ſp. *dapes* 677, *c.* viehl. ſp. *pulpamentum* 1850, *c. mattya* 1359, *c.* ſ. ſpeiß und tranck.

ſpeiſekamer *cella penaria &c.* 462, *b. cella penuaria* 1690, *a. promtuarium*; *cella promtuaria* 1827, *d*

ſpeiſekorb *panarium* 1631, *b*

ſpeiſemarck *macellum* 1317, *b*

ſpeiſemeiſter *cellarius* 462, *d. triclinarches* 551, *d. dulciarius*; *lactarius* 1197, *a*

ſpeiſen *cibare* 509, *b. cibum adhibere*; *capere*; *cibo uti* 508, *d.* über tiſche ſp. *triclinio posito cœnare* 551, *c.* wohl ſp. *mensis conquisitissimis cibis exstruere* 1382, *a.* abends ſp. *cœnare*; *cœnitare* 559, *b.* mit hofnung ſp. *lactare* 1202, *b.* mit worten ſp. *farcire cui centones* 636, *b.* der geſp. hat *transus* 1802, *a*

ſpeiſeröhre *gurgulio 658,b. œſophagus 1570,a*
ſpeißordnung *lex cibaria 509, c*
ſpeißregiment *dietetica 698, b*
ſpeiß und tranck *qua eſui & potui ſunt 771, d. alimonia ventris 99, a. cellaria; cellarienſes ſpecies 463, b, c.* ſ. ſpeiſe.
ſpeiſung *victus 2532, d. cibatus; commeatus 509, c*
ſpelten *zea 2601, a*
ſpelz *gluma 1021, c*
ſpelzig brod *acerоſus panis 24, a. 1631, a*
ſpenet *ſpinacea 2186, a. ſpinachia; atriplex viridis 250, c*
ſpendiren *largiri 1216, f. erogare 1947, c.* viel ſpend. *large & effuſe multa cui donare 744, c*
ſpendirung *largitio 1216, d*
ſperber *niſus 1516, a*
ſperling *paſſer*; kleiner ſp. *paſſerculus 1658, c*
ſperren *diſtendere 2306, b*
ſperrglaß *ſclercites 2061, b. aphroſelenus 171, b*
ſpeyen *ſpuere; ſputare 2195, c. vomere; devomere 2561, b. eructare 1955, d. bilem reguſtare &c. 1046, b.* das ſpeyen machet *vomitarius 2561, d*
ſpeyer *ſputator 2195, c*
Speyer (*urbs*) *Auguſta Nemetum 267, d*
ſpeytraut *anagyris 132, c*
ſpicanarden *ſaliunca 1985, d. nardus 1484, c. hirculus &c. 1088, a*
ſpicanten *lombitis 1282, b*
ſpiegel *ſpeculum 2180, b*
ſpiegelblume *flammea 913, b. ſtrumen 2233, c*
ſpiegelfechten *geſticulari 1011, b.* das ſpiegelfecht. *certamen ludicrum 1297, d*
ſpiegelhafft *ſpecularis 2180, b*
ſpiegelmacher *ſpecularius 2180, c*
ſpiegelmeiſe *parus major 1657, a. fringillago 959, c. 1657, a*
ſpiegelroch *raja oculata 1909, c*
ſpiegelſtein *phengites 1717, a. aphroſelenus 171, b*
ſpiegelicht *ſcutulatus 2042, b*
ſpiel *ludus 1293, d. ludicrum 1297, c. fabula 835, a.* ohne ſpiel *ſilentio 2110, a.* zum ſpiel gehörig *luſorius, e 1295, b*
ſpielen *ludere 1294, c. luſitare 1295, b. edere ludos 731, a. committere ludos &c. 1422, d. ludos præbere 1791, d. tempus tribuere aleæ, pilæ &c. 89, c.* gern ſp. *exercitatione ludicra delectari 1297, d.* auff ſaiten ſp. *canere fidibus 389, b.* auf inſtrumenten ſp. *chordas impellere; pulſare 503, d.* auf der flöte ſp. *carmina modulari avena 1430, c.* auf der harffe ſp. *citharizare 531, c. pulſare chelyn 498, c.* unter dem hütlein ſp. *in occulto agere 1562, b.* ins weite feld hinaus ſp. *ducere quam diutiſſime 752, b*
ſpielend *ludicrus 1297, d. ludibundus 1295, b*
ſpieler *luſor 1295, a. hiſtrio 1090, a. aleo; aleator 89, d*
ſpielergewohnheit *ritus aleatorius 90, a*
ſpielfaß *echinus 770, a*
ſpielgeld *extar 829, a*
ſpielgeſelle *colluſor 1295, d*
ſpielhündigen *melitæi canes 1372, c*
ſpielmañ *choraules 505, a. tibicen 2348, b. chorocithariſta 505, c. meſochorus 1394, d. ludio; ludius 1294, c*
ſpielplatz *ephebium 798, a. circus 527, c. aleatorium 90, a*
ſpielſachen *crepundia 628, d*
ſpielwerck *artes ludicræ 223, a*
ſpieß *lancea 1211, a. haſta 1062, c. cuſpis 665, d. obelus 1557, b. framea 948, b. aclis; tragula 18, c. pilum 1728, b*
ſpießfiſch *ſudis 2245, c*
ſpießgeſell *commilito 1404, a.* ſpießgeſellen *gregales 1040, b. complices 1750, a*
ſpießglaß *ſtibium 2209, a. antimonium 162, a. aphroſelenus 171, b*
ſpießhirſch *ſubulo 2245, a*
ſpießknecht *lancearius 1211, a*
ſpießruthe *ſtimulus 2209, c.* ſp. dem pferde geben *p. cuſpide ſtammare equum 913, b*
ſpießwegerich *quinquinervia 1902, c*
ſpillingk *pruna cerea 477, d. 1837, b*
ſpindel *fuſus 573, c. 986, c.* ſp. an der preſſe *cochlea 557, c.* ſp. in der wendeltreppe *capus 2015, a*
ſpindelbaum *ebonymus 820, c*
ſpinne *aranea; araneus 188, c.* welſche ſp. *tarantula 2289, d*
ſpinnefeind ſeyn *odiſſe æque atque angues; vitare cane pejus & angue 386, d. 143, c*
ſpinnegewebe *aranea ſtamen, caſſes; araneum rete; telæ aranearum 188, c, d. araneæ. caſſiculi 429, a*
ſpinnen *nere 1503, c. ducere lanam &c. 752, c. 1210, a. carpere penſum 423, c. P. teretem verſare pollice fuſum 986, d. P. lanificii ſuſcipere curam; lanificam penſis imponere manum 1210, c. P. fila deducere pollice 899, a. P. fila ſupinis formare digitis &c. 573, c. P. plenas exonerare colos; facere penſa diurna colo 573, b. P. penſa trahere, carpere 1683, c*
ſpinnerin *quaſillaria 1872, a*
ſpinnkorb *quaſillus; calathus 1871, d*
ſpinnlein *araneola, lus 188, d*
ſpinnrad *rhombus 1937, d*
ſpinnrocken *ſtamen 2199, b. colus lana amictus 573, b*
ſpinnwirtel *aſtragalus 240, c. harpax 1062, a*
ſpintel *verticillum 2472, c*
ſpion *cataſcopus 436, d*
ſpirſchwalben *apodes 181, d*
ſpital *valetudinarium 2419, c. noſocomium 1532, c*
ſpitzbube *ſaccularius 1970, c. aleator 89, d. manticularius 1343, d*
ſpitze *aculeus 22, a. apex 170, a. cuſpis 665, d. acumen 23, b. mucro 1458, d.* eine ſp. nach der andern *cuſpidatim 665, d.* ſp. eines dinges *faſtigium 861, c. cacumen 346, c.* ſp. des hauſes *culmen 646, a.* ſp. an der kornähr *ariſta 212, c.* ſp. des mondens *cornua lunæ &c. 610, b.* ſp. des berges *vertex montis 2472, b.* ſp. der mauern *pinna; pinnaculum 1731, b, c.* ſp. am helm *conus 599, a.* ſp. am ſchiff *cerucbi 487, a.* an die ſp. ſtellen *in frontem conſtituere 961, d*
ſpitzen/ſpitzig machen *acuere; exacuere 22, b, c. acuminare 23, c. cuſpidare 665, d.* die ohren ſp. *arrigere aures 272, c. 1917, d*
ſpitzfindig *acutus 22, d. argutus 209, a. callidus 371, a. ſophiſticus; ſophiſta 2154, b, c.* ſpitzfind. rede *ſophiſma 2154, c*
ſpitzfindigkeit *argutia 209, d. ſubtilitas 2244, d. ſtulta calliditas perverſe imitata prudentiam 371, b*
ſpitzig *ſubtilis, ter 2244, c. cacuminatus 346, c. mucronatus 1459, a. cuſpidatim 665, d. acute argute que 209, c.* ſp. zu *cuneatus 651, b.* ſp. unten/auffwarts breit *turbo; turbinatus 2404, b*
ſpitzkopff *cilo 519, c*
ſpitzmauß *ſorex 2159, b. myzale 2043, a*
ſpitzwegerich *arnogloſſa 220, a*
ſpitz-zähne *dentes caniui 387, c*
ſplitter *feſtuca 888, d.* ſplitter richten *per trabem oculi ſui feſtucam alterius niti eruere 888, d*
ſpont *epiſtomium 805, b*
ſporapffel *ſorbum 2156, c*
ſporn *calcar 376, d. ſtimulus 2209, c.* dem pferde ſp. geben *ſubdere calcar equo 733, c. equum calcaribus concitare 514, c*
ſpornſtreichs *curriculo 664, a. equo citato 513, d. admiſſo equo; admiſſo paſſu 1421, d*
ſportel̃ *ſportulæ 2195, a*
ſpott/ ſpötterey *ludificatio 1295, c. ludibrium 1297, b. illuſio 1296, d. dicacitas 704, c. cavillatio; cavillum 445, a, c.* gifftiger ſpott *ſarcaſmus 3000, b. ironia 1164, b.* ſ. verſpottung.
ſpotten *ludificare, i 1295, b. eludere; illudere 1296, a, c. deridere 1940, a. cavillari 444, d. ſubſannare 1995, c. ludere quem 1294, c.* ſ. verſpotten.
ſpötter/ ſpottvogel *illuſor 1296, d. ſcurra 2040, b. cachinno 346, a. ſannio; ſubſannator 1995, c. deriſor; irriſor 1940, a, c. cavillator 445, c. naſutus 1491, a. dicax 704, b*
ſpöttiſch *deriſorius 1940, b.* etwas ſp. *ſubridicule 1940, d.* ſp. ſeyn *naſum rhinocerotis habere 1936, d*
ſpottrede ſ. ſpott.
ſpottwort *ſcomma 2027, c*
ſprache *lingua 1267, a. vox 2564, d.* liebhaber der ſprachen *philologus 1718, c.* zweyer ſprachen kundig *bilinguis*; dreyer ſpr. kundig *trilinguis 1267, d*
ſprachen *ſermocinari 2082, b*
ſprachkunſt *grammatica 1030, a*
ſprachloß *elinguis 1268, a.* ſ. ſtumm.
ſprechen *dicere 703, a. autumare 252, b* ſ. ſagen.
ſprengen *ſpargere 2165, a.* drüber herſpreng. *ſuperadſpergere 2165, d*
ſprengkrug *clepſydra 548, d*
ſprenglicht *maculoſus 1321, a.* ſprengl. vogel *avis pluma verſicoloris 268, d*
ſprengwaſſer *aqua luſtralis 1306, a*
ſpreu *acus 24, a. palea 1622, c gluma 1021, c. achne 17, b.* mit ſpr. gemengt *paleatus 1622, c. aceroſus 24, a*
ſpreuboden *palearium 1622, c*
ſprichwort *verbum 2460, a. proverbium 2461, a. dictum 703, c. paræmia 1650, d.* nach dem bekandten ſprichw. *ut ajunt 81, b.* zum ſprichw. werden *venire in proverbii conſuetudinem 2445, b.* ſprichw. weiſe geſaget werden *proverbii loco dici; in proverbio eſſe &c. 2461, a.* es iſt ein gemein ſprichw. *vulgo dici ſolet 2586, d. in ore vulgi atque communibus proverbiis verſatur 1608, c*
ſprinckel *pedica 1702, c*
ſpringen *ſalire 1982, b.* in die höhe ſpr. *exilire 1983, b. exultare 1984, c. ſubſultare 1985, b.* für freuden ſp. *ovare 1616, b. incedere omnibus lætitiæ 1206, d. gaudio exultare; inaniter & effuſe exultare; gaudimonio diſſilire 995, d.* vom pferde ſp. *equo deſilire 807, c.* einem auf den hals ſpr. *conſilire; inſilire cujus tergo 1983, a, b.* blut ſpr. laſſen *mittere ſanguinem 1420, b.* das pferd ſpringet *equus exultat 807, c*
ſpringer *ludio; ludius 1294, c*
ſpringhengſt *equus admiſſarius 1422, a. emiſſarius 1424, d*
ſpringkörner/ ſpringkraut *lathyris 1221, a*
ſpringkugel *halter 1059, c*
ſproſſe am gewächs *germen 1005, d.* ſproſſe an leitern *gradus 1025, b*
ſproſſen *pullulare; pullulaſcere 1849, d*
ſpröſicht *cymoſus 669, c*
ſpröſlein/ ſpröſling *ſtirps 2215, a. ſoboles 2131, b. pullulus 1849, d. feſtuca 888, d.* ſpröſl. am kohl *cyma 669, c*
ſproſſung *germinatio 1006, a*
ſpruch *dictum 703, c. ſententia 2069, b. 1023, a lemma 1236, c. elogium 779, a. gnoma 1023, a.* ein nachdenckl. ſpr. *apophthegma 176, b.* voll ſprüche *ſententioſus, e 2069, c*
ſprüchlein *ſententiola 2069, b*
ſprung *ſaltus 1982, c.* in vollen ſprüngen *ſubſultim 1983, d. ſaltuatim 1982, d*
ſprügel-wagen *currus arcuatus 663, d*
ſprütze *ſipho 2123, c. diabetes 697, a*
ſprützen *ſpuere 2195, c.* in die augen ſp. *oculos reſpergere 2166, c*
ſprützkuche *placenta tortilis 1738, c*
ſpülen *colluere 1301, d. perluere 1302, d*
ſpülfaß/ gelte *aquarium; aquatiolum 183, d*
ſpülichwaſſer *colluvies; colluvio 1301, d*
ſpulrad *rhombus 1937, d*
ſpulwurm *tinea 2351, d. lumbricus 1298, d*
ſpünden *aſſare; coaſſare; contabulare 237, d. 238, a*
ſpur *veſtigium 2484, b. indago 1142, c.* nach der ſpur *indaganter 1142, b*
ſpüren *ſagire; præſagire 1976, c, d. ſentire 2067, d. ſubſentire; perſentiſcere 2070, b. veſtigare 2484, d. indagare 1142, b.* ſich ſp. laſſen *elucere 1310, c.* der fleiß ſoll geſp. werden *caſtabili ſtudium 2221, b*
ſpürhund *canis ſagax 1976, c. canis veſtigator 2484, d. 386, c. P. odora canum vis 1568, a*
ſquadron *turma 2406, b. cohors 562, b.* ſqu. reuter *ala equitum 81, d*
ſtaar *ſturnus 2239, d.* ſ. ſtahr.
ſtaat *res 1930, d. reſpublica 1931, c. eruditus luxus; elegantia vitæ 776, d.* einen groſſen ſtaat bey ſeinem ampte führen *ampliſſime ac magnificentiſſime honores gerere 126, c*
ſtaatsmann *pragmaticus 1801, d. politicus 1760, c*
ſtab *baculus, um 289, a. ſcipio 2026, a.* ſtab darinnen eine klinge *dolon 739, c*
ſtäbgen/ ſtäblein *bacillus, um 289, b. virgula 2520, b. rudis 1956, a*
ſtachel *aculeus 22, a. ſtimulus 2209, c. ſinax; ſpinula 2185, b. dolo 739, c.* wider den ſt. lecken *contra ſtimulum calces jactare; calcitrare 375, b, d*
ſtachelſchnecke *murex 1471, d*
ſtachelſchwein *hyſtrix 1114, b*
ſtachlicht *aculeatus 22, b. ſpinoſus 2185, c. acanthinus 9, c. horridus, e 1101, d. ſenticoſus 2070, c. hirſutus; hirtus 1088, b. hiſpidus 1089, d. echinatus 770, a.* ſtachl. worte geben *aſperioribus facetiis quem perſtringere 235, c*
ſtadt *urbs 2569, b. civitas 532, c. oppidum 1591, a. aſtu 242, a. reſpublica 1931, c. municipium 1470, c.* eine neue ſtadt *colonia 566, d.* eine neue ſtadt anlegen *coloniam mittere, deducere &c. 567, a.* nahe an der ſtadt *anteurbanus 2571, a. ſuburbanus 2571, b.* durch alle ſtädte *oppidatim 1591, a*
ſtadtbuch *leucoma 1243, b*
ſtädtgen *oppidulum 1591, b. civitatula 533, b*
ſtadtgeſchäffte *occupationes urbicæ 2570, a*
ſtadtgraben *pomœriũ 1763, d. civitatis foſſatũ 919, a*
ſtadthalter *interrex 1923, b. vicarius 2496, a. legatus 1230, a. alabarches 188, a*

städtisch *urbicus; urbanus 2570, a. urbanatim 2571, a*
stadtknecht *lictor 1259, b. stator 2216, d. apparitor 1641, d. accensus 470, b. viator 2492, d*
stadtkündig P. *omnibus & lippis notum & tonsoribus 1271, d*
stadtleben *vita urbana 2570, d*
stadtmanier *urbanitas 2570, a*
stadtmauer *mœnia 1433, a*
stadtrecht *jus oppidanum 1591, b. jus municipale 1184 b. 1470, d. jura civica; civilia 533, b*
stadtregiment *politia 1760, c.* stadtr. verlieren *repelli & excludi à gubernaculis civitatis 541, b*
stadtschreiber *grammateus 1030, b.* oberstadtschr. *archigrammateus 1030, b*
stadtsoldaten *urbaniciani milites 2571, a*
stadtvogt *præfectus urbis 847, a*
stadtvolck/ leute *oppidani 1591, b*
staffel *gradus 1025, b.* mit staffeln *gradatus 1025, d*
stahl *stomoma 2216, d. chalybs; nucleus ferri 491, b*
stählern *chalybejus 491, c*
stahr in augen *suffusio 977, c*
stall *caula 445, d. stabulum 2198, a. septum 2071, d. præsepe 1798, c. statio jumentorum 2218, a*
stallbaum *linea 1266, a. longurius 1283, d. bacerra (bus 1271, d*
stallen *stabulare, i 2198, b (2412, c*
stallknecht *agaso 61, d*
stallkraut *anonis; ononis 156, c*
stallmeister *stabularius 2198, c. hippocomus 1085, c*
stallung *stabulatio 2198, b.* s. stall.
stamm *stirps 2215, a. caudex 442, b. propago 1827, c. progenies 1015, a. prosapia 1833, d. tribus 2383, a. gens 1001, b. genus 1002, c. stipes arboris 2211, d.* edler st. *generosi natales 1488, c.* eines st. *germanus 1006, b.* st. biß an die äste *crus arboris 637, b.* zum stamm werden *stirpescere 2215, b*
stammbaum *stemma 2205, b.* s. stamm.
stambuch *genealogia 1000, a. album amicorum 86, b*
stämen *fulcire 969, c.* sich an etwas st. *inniti 1518, c*
stammgeld *capui; fors 413, c*
stammhalter *columen familiæ 572, a*
stammlen *balbutire; balba cum puero dicere verba 291, d. hæsitare lingua 1055, a*
stamlender/stamler *hæsitator; hæsitabundus 1055, b. balbus 291, c. blæsus 316, b. atypus; attabus 253, c*
stammlung *hæsitantia linguæ 1055, b*
stammvater *autor generis 253, b*
stämpffel *tudicula 2395, b. fistuca 909, c. pilum 1728, b. pistillum 1735, d. forma 937, b*
stampffen *obterere 2325, d. fistucare 909, c. pavire 1668, c. pinsere 1731, d.* mit füssen st. *supplodere 1745, c. conculcare 376, a.* das st. mit denen füssen *proculcatio 376, c.* im mörser st. *tundere in mortario 2400, d*
stämpffmühle *pistrinum 1732, b*
stanck unter denen armen *bitia alarum; fœtor ex sudore sub brachiis; hircus 81, c.* st. hinter sich lassen *notas & vestigia scelerum suorum multis in locis relinquere 1533, a.* s. gestanck.
stand *status; statio 2217, b, d. ordo 1597, a. gradus 1025, b. sors 2161, d.* stände *fori 935, d. classes 539, d.* edler st. *nobilitas 1521, b.* geringer st. *ignobilitas 1521, c. humilitas; obscuritas 1560, b.* hoher st. *dignitas 713, d.* im besten st. *in ipso flore 920, c.* vom hohen st. herunter komen *ex altissimo dignitatis gradu præcipitari 105, a.* in einen st. treten *personam suscipere &c. 1698, c.* sichern st. haben *receptum habere 408, d.* in vorigen st. bringen *in integrum restituere 1155, b.* in höhern st. komen *mutare calceos 377, a.* es ist zu st. gebracht *res est in tranquillo 2375, c.* niemand ist mit seinem st. zu frieden *optat ephippia bos 329, a.* dem eines andern st. gefällt/ist seines eigenen überdrüßig *cui placet alterius sua nimirum est odio sors 102, b*
standarte *labarum 1191, b*
standhafftig *constans, ter 2220, a. firmus, ter 907, a. immotus 1457, b. ratus 1925, c. fixus 896, d. contumax 597, a. P. atrox 251, c. constantia præditus 732, b. summa gravitate summaque constantia homo 2220, c.* s. beständig.
standhafftigkeit *constantia 2220, b. stabilitas 2224, d. firmitas; firmitudo 907, b. infragilis animi rigor (949, b*
standmüthigkeit *contumacia 597, a*
standsperson *summo loco natus 1279, d*
stange *pertica 1699, b. arundo 227, d. contus 598, b. longurius 1283, d.* stangen *asseres 237, d.* stange des spiesses *hastile 1063, b*
starck *fortis, ter 943, d. firmus, e 907, a. valens; validus, e 2418, c, d. rigidus, e 1941, a. robustus 1945, a. nervosus, e 1507, b. pollens 1761, a. crassus 621, d. succi palæstrici plenus 1621, d.* starck an der zahl *numerosus, e 1546, a.* st. in armen *lacertosus 1199, b.* st. gerücht *crebrescens fama 623, b.* st. ochsen *glebarii boves 1018, c.* st. wein *vinum meracius 2513, c.* st. speise *cibus firmus, solidus, fortis, validus 509, a.* st. regen *largus imber 1217, a.* st. seyn *vigescere 2504, b. firmo corpore esse 907, a. valere 2417, d. pancratice valere 1628, b. athletice valere 248, b. pugilice valere 1845, b.* zu st. seyn *laborare pinguitudine nimia 1731, a.* st. geruch geben *excitatissimi odoris esse 515, c.* st. werden *masculescere 1355, b. valescere 2418, c. ævalescere 2419, d.*
stärck. werden *se armare 217, b. increbrescere 623, b*
stärckbrod *colliphium 563, d*
stärcke *robur 1944, d. fortitudo 944, c. valentia 2418, c. valetudo 2419, a. vis 2523, a. vigor 2504, b. firmitas; firmitudo; firmamentum 907, b. spissitas; spissitudo 2189, b. nervus; nervositas 1506, c. amylum 129, b.* eine kleine st. *nervulus 1507, a.* st. beweisen *arma movere 216, d. movere lacertos 1199, a*
stärcken *firmare; confirmare 907, b, d. roborare; corroborare 1945, a, b. reficere 848, b. vegetare 2431, c. recreare 626, b.* sich st. *invalescere 2419, d. colligere vires ad quid agendum 1232, b.* sich auffs neue st. *redintegrare vires 1155, d.* das angesicht st. *acuere lumina 22, c.* sich mit speise st. *cibo confovere collapsa membra 947, d.* den argwohn st. *adaugere suspicionem 264, b*
starckfliessend *torrentior 2365, c*
stärckkraut *antirrhinum 164, d*
stärckung *recreatio 626, c. vegetatio 2431, d. corroboramentum 1945, b*
starr *rigidus, e 1941, a. torvus 2386, c.* starre augen *contenti oculi 2305, c.* starr ansehen *defixis oculis quem intueri 897, c.* starr werden *obtorpescere 2362, c. indurescere 766, b. horrescere 1102, c*
starren *rigere 1941, a. torpere 2362, b. obstipare 2212, b. horrere 1102, b*
starrung *rigor; riguitas 1941, b*
statt/an statt *vicarius 2469, a.* an statt eines Gottes *vice numinis 2495, c.* an statt des vaters *loco patris &c. 1279, d.* statt geben *indulgere 1144, d. locum relinquere 1279, c.* der bitte statt geben *veniam dare 2444, b.* der an eines statt kömmt *successor 458, b.* s. stelle.
stätte s. stelle/ ledige stelle *area 201, d*
stattlich *splendidus, e 2190, a. præstans 2223, a. præclarus 538, a. pollucibilis 1311, b. dapsilis 677, d. opimus 1587, b. magnificus, e 1317, d. 300, d. augustus 268, a. pulcher 1848, b. amplus 125, d. egregius, e 774, d. basilice 300, d. excellenter 464, a. lautus, e 1226, c. eximius, e 827, b*
statur *statura 2194, c*
staub *pulvis 1851, c.* aus dem st. sich machen *solum vertere 2144, a.* st. und asche werden P. *sicariosa vetustas dissolverit ossa fabillæ 410, a*
stäubgen/ stäublein *atomos 249, d. pulviculus 1852, a. floccus 920, a. individuum corpusculum 613, d*
staubicht *squalidus, e 2197, a. pulverulentus; pulvereus 1852, a.* staubichter weg *æstuosa & pulverulenta via 55, a*
staubmehl *pollen, pollis 1760, d*
staude *frutex 966, b*
staudicht *fruticosus; frutetosus 966, b.* st. werden *fruticare; fruticescere 966, c*
staupbesen/schlag *fustuarium 986, b*
staupbesen-bube *verbero; triverbero 2459, a, b*
stäupen daß das blut nachgehet *tergum virgis lacerare 1198, c*
stechbahne *hippodromus 1086, a*
stechbaum *spina acuta 2185, b*
stecheisen *calum 357, d. 375, d. cestron 488, b*
stechen *pungere 1852, d. compungere 1853, c. scalpere 2012, a. telum in quem intorquere 2364, d.* in silber st. *speciem calare argento 357, c.* st. mit wahre *permutare mercibus 1479, a.* nach denen augen st. *tundere oculos 2400, c.* st. in die seite P. *lasus haurire apertum 1063, d*
stechpalmen *aquifolia 185, a. aquilenta 186, b. oxymyrsine 1617, b*
stecke *baculus, um 289, a. scipio 2026, a. pertica 1699, b. rudis 1956, a.* auf st. reiten *equitare arundine longa 809, b*
stecken das ziel *metari 1399, a.* in beutel st. *in loculos dimittere 1280, b.* sich in unglück st. *conjicere se in malum 1117, c.* tieff drinnen st. *in luto hæsitare 1055, a. 1307, b.* tieff in hertzen st. *hærere in visceribus 1054, d.* im gefängnis st. *habitare in carceribus 1052, c.* darhinter st. *subesse 2256, c.* st. lassen in der noth *sub cultro linquere 647, a.* die halsbürgen st. lassen *vades deserere 2426, b.* da steckt etwas darhinter *latet anguis in herba 143, c.* die sache kömmt ins st. *hæret hac res 1054, d.* st. in der liebe biß an die ohren *in amore totum esse 2367, a*
steckenadel *acus; acicula 23, d*
steckenknecht *lorarius 1287, d. mastigophorus 1356, c*
steckenreiter seyn *equitare arundine longa 227, d*
steckkraut *cynocephalia 670, d*
steckmuschel *perna 1696, a*
steckrübe *bunium; napus 341, b. 1483, b*
stehen *stare 2215, c. sistere 2125, d.* darauf st. *consistere in eo 2126, d.* st. bleiben *subsistere 2128, b.* wohl st. *florere 921, c.* auf etwas st. *insistere 2127, c.* auf oder über etwas st. *superstare 2224, b.* nach dem regiment st. *imminere imperio 1339, d.* nach leib und leben st. *machinari necem cui 1319, b. oppugnare cujus caput 1847, b.* st. lassen *intactum sinere 2286, a.* so steht es *ita res est 1167, c. 1930, c. ita res nata est 1930, c. ist hac res est 1166, d.* darauf st. es *in eo vertitur 2468, d.* es st. übel *pejore res loco non potest esse &c. 1279, c. haud convenit 2447, c.* hier st. er *præsto adest 1799, c.* es st. nicht bey mir *non est integrum mihi 1155, b. hæc non sunt in mea manu &c. 1345, b.* es st. bey dir *in te solo est situm 2130, a. tui consilii est 591, d. in te positum est 1766, c. est penes te 1687, c.* es st. wohl umb ihn *bene cum eo agitur 325, b. apud eum recte est 2253, b.* es st. in büchern *libris continetur 2313, b.* der andern nach dem ihren st. *appetens alieni 1709, b.* das st. *institio 2127, d*
stehend schlaffen und träumen *cantherino vitu somniare 394, d*
stehend wasser *concluſa aqua 540, d*
stehlen *furari; furtivari 983, b, c. furripere 1913, c. manticulari 1344, a. legere 1231, c. sublegere 1236, b. clepere 548, a. furto quid subducere 758, b. dextram injectare furto 1119, c.* nicht stehlen *ab alieno manus abstinere 2312, d*
stehlsucht *furacitas 983, b*
steg *ponticulus 1774, b*
stegreiff/aus dem stegr. *ex tempore 2301, b*
steiff *pertinax, citer 2316, a.* st. und feste *arctus, e 195, c. firme, iter 907, b. obfirmate 908, d.* st. augen *oculi irretorti 1565, b.* st. sinn *obstinatio 1561, b.* st. seyn *rigere 1941, a*
steiffe *anteries 159, b*
steiffmuß *tyrotarichus 2411, b*
steig *callus 369, d. semita 2063, c*
steigbügel *stapia 2199, d*
steigen *scandere 2013, a. crescere 629, b. increscere 630, a.* aufs pferd st. *conscendere equum 2013, d.* über sich st. *evaporare 2423, d.* höher st. *promoveri in ampliorem gradum; ad altiorem ordinem 1025, b*
stein *lapis 1212, d. saxum 2009, d.* steine P. *ossa terræ 1616, b.* st. im bret *abaculus 4, b. scrupus 2038, a.* st. im ringe *gemma annuli 998, c.* st. im schachspiel *latrunculus 1223, a.* zum st. werden *lapidescere 1214, a.* st. aus dem acker fegen *solum elapidare; eruderare 1214, d. 1957, d*
steinaltes müttergē *gravi senio curvata anus 347, a*
steinbeisser/bicker *cinclus 521, a*
steinbeschwerung *calculus 366, a.* der steinb. hat *calculosus 366, b*
steinbock *ibex 1126, a. capricornus 397, c. 36, c. agoceros 36, c*
steinbrech *saxifragia 2010, a. trichomanes 2384, a. seseli 2092, a. fidicula 896, c. callistrichon 370, a.* rother st. *filicula 899, a*
steinbrecher *lapidarius 1213, d*
steinbruch/ grube *lapicidina 1214, a. coloria fodina 617, c. 928, d.* steinbr. P. *silicum metalla 1395, d*
steinburg *saxetum 2010, a*
steineiche *robur 1944, d. ilex 1132, d*
steinern *lapideus 1213, c. saxeus 2010, a. adamantinus &c. 26, c. cementitius 359, d*
steinfabren *lonchitis 1282, d. scolopendrium 2017, b*
steinfelß *rupes 1964, c. cautes 450, c. scopulus 2028, a*
steingrube *latomia 1221, d. lautumiæ 1227, c.* s. steinbr.
steinhauffen *ruderæ 1957, c*
steinicht *saxosus 210, a. petrosus 1711, d. scrupulosus; scrupeus 238, a. fragosus; confragosus 949, b, c. calculosus 366, b. salebrosus 1981, c. lapidosus 1213, c*
steinigen *obruere lapidibus 1964, a.* P. *lapidem intesere jactu 1212, d. lapidare 1214, a*
steinigung *lapidatio 1214, c*
steinkautz *noctua saxatilis 1522, c*
steinklee *melilotus 1371, d. lotos &c. 1288, c*
steinkohlen *carbones bituminosi 316, a*
steinlein *lapillus 1213, d. scrupus; scrupulus 2037, d. calculus 366, a*

steinmetz *lapicida 1213, d. latomus 1222, a. quadrarius 1886, a*
steinrauten *adiantum 28, b*
steinrotle *rubecula saxatilis 1954, d*
steinsaltz *sal fossilis 929, a*
steinsaamen *lithospermum 1276, d*
steinschmatz *tinnunculus 2352, b*
steinschneider *scalptor 2012, a. sculptor 2039, b*
steinstücken *rudus nobum 1957, c*
steinthale *pyrocorax 1864, d*
steinweg *lithostratos 1277, a. trames aggeratus; coaggeratis lapidibus strata via 65, e*
steinwerffer *lapidator 1214, c*
steinzangen *ansa 156, d*
steiß *anus 166, d*
stelle *positio; positus 1767, a. statio 2217, d.* stelle bekleiden *locum tenere, obtinere 1279, c.* seine st. behalten *statum suum tueri, tenere; in statione manere 2217, d.* auf der st. stehen *stare in gradu 1025, c.* an eines st. setzen *sufficere 848, d.* st. haben *sedem habere 2053, a.* einen andern an seine stelle lassen *alteri lampada tradere 1209, c.* an eines andern stelle setzen *inaugurare quem in locum alterius 266, d.* an vaters stelle kommen *in locum patris succedere 457, d.* der an des andern stelle kömmt *successor; succedaneus 458, b, a.* dencke du seyst an meiner st. *suscipe meas partes, & cuius te esse singe, qui ego sum 900, b*
stellen *statuere 2200, d. locare 1280, c. collocare 1281, a. ponere 1766, b. disponere 1769, d. ordinare 1598, a. positum habere 1766, b.* sich stellen *comparare se 1648, a. sistere se 2126, b. consistere 2127, a. refringere se 902, b. formare 938, a. simulare 2116, d. assimulare 2117, d.* sich wie ein weib st. *sexum muliebri motu mentiri 2096, c.* sich stellen als schliefe man *male dormire 1332, d.* sich nur so st. *de industria facere 149, b.* an seinen Ort stell. *in medio relinquere 1269, d.* für augen stell. *cernere animo 482, b. proponere ante oculos 1772, a. constituere ante oculos 2201, a. subjicere oculis 1121, b. 1565, c. in oculis ponere 1565, c. adducere coram (ante) oculos 753, b.* sich ins lager stell. *constituere se 2201, c.* ins feld st. *explicare 1750, b.* der sich stellet *simulator 2117, b.* der sich stell. als wundere er sich *formatus in admirationem 938, d*
stellung *collocatio 1281, b.* närrische stell. *gestus ridiculus 1011, a*
steltzen *gralla 1029, c.* auf steltz. gehen *claudicare 542, a.* der auf steltz. gehet *grallator 1029, c*
steltzenschritt *grallatorius gradus 1029, c*
stengel *colus 563, d. culmus 646, a. caulis 646, a. scapus 2015, a.* stengel von kräutern *thyrsus 2346, c.* von vielen stengeln *multicaulis 1464, b.* das nur einen stengel hat *unicaulis 446, a. 2550, c.* steng. bekommen *caulescere 446, a*
stengelgen *cauliculus 446, a. coliculus 563, d*
sterbekittel *amiculum ferale 874, a*
sterbelied *epicedium 799, d. carmen exequiale 826, d.* sterbel. singen *canere carmina exequialia 420, c*
sterben *exanimari 151, b. denasci 1487, b. concedere 452, c. decedere 454, c. aboriri; aborisci 1601, b, c. perire 793, c. exspirare 2188, a. cadere 348, a. extingui; morte restingui 2211, a, c. decumbere 642, c. occumbere mortem, morte 643, a. 1450, c. oppetere mortem; obire mortem; morte extremum diem conficere; vitam cum morte commutare 1710, d. 1450, c. abire è medio, è vita 789, a. vita fungi, defungi 980, a. animam, vitam amittere, deponere 147, a. 1422, c. finire vitam; finiri 903, c. 2534, c. e vita discedere &c. 2534, c. reddere vitam 733, a. excedere è vita 455, b. mortalitate intercipi 1452, d. exire è vita; de vita 792, a. obire &c. 793, b. letho affici; interire 1242, c. ex vita migrare; demigrare 1403, b, c. cedere natura 1489, c. 454, a. cedere, concedere vita 454, a. 452, c. decedere vita 452, c. decedere de vita; discedere ex vita 454, c, d. efflare animam 919, b. efflare extremum halitum 1058, c. 919, b. P. exhalare animam 919, d. animam relinquere 1269, d. extremum spiritum edere 731, a. vita privari 236, d. profundere animam, vitam, sanguinem, spiritum 977, a. projicere animam 1120, b. seculo digredi, educi 2047, c. effundere extremum spiritum 976, b. tranquillo fine soluti 2145, b. evolare ex corporum vinculis tanquam ex carcere 2553, c. desinere inter homines agere 68, c. recedere de medio 456, d. imponere clausulam vitæ 540, c. debitum naturæ reddere; omni vita debito liberari 680, a. P. exhalare vitam 59, d. P. calcare viam leti 2491, c. P. lumen linquere, lumine ademto animam ponere 1299, c. obire diem suum supremum 710, d. P. absolvere diem, finemque dare labori 710, c.* über etwas st. *immori 1452, b.* sanfft st. *acquiescere 1898, d.* eines natürl. todes st. *sua morte mori, defungi 1451, a, b. emori 1452, a.* an einer kranckheit st. *morbo decedere 349, c.* an der pest st. *pestilentia absumi 2259, c.* vor der zeit st. *anticipare mortem 160, d.* er ist gestorben *mors eum consecuta est 2077, a.* der hungers gestorben *enectus fame &c. 1499, d.* die seele stirbt nicht *morte carent anima 146, c.* wenn er etwa gestorben wäre *si quid humanitus ei accidisset 1094, d.* s. entschlaffen. ein sterben *pestilentia 1707, b*
sterbender *moribundus 1451, c*
sterbensgedancken haben *de supremis agitare 73, b*
sterblich *mortalis, ter 1452, b. interibilis 793, a. caducus 348, d*
sterblichkeit *mortalitas 1452, d*
stern *stella 2204, d. astrum 240, d.* stern im auge *pupilla 1854, d. iris; urea 1565, b.* sterne *P. ferbidi ignes; chorea astriga 241, b.* die sterne scheinen *P. ridet chorus omnis ab alto astrorum 505, c. P. cœli fulgentia templa seminibus densis totusque micant floribus 920, d. P. pictus aer ferbidus late ignibus cœli choreas astricas ostendit; sidera exercent varias naturæ lege choreas 505, c*
sternfisch *stella 2204, d*
sterntraut *amellus 114, c. bubonium 337, d. stellaria herba 2205, a. aster atticus 240, a*
sternlein *asteriscus 240, b*
sternroch *asterias 240, a. raja asteria 1909, c*
sternschneutzen *bolides 320, b. acontia 19, b*
sternseher *astrologus 241, d. astronomus 242, a. planetarius 1741, b. spectator cœli & siderum 196, d. qui siderum vias radio describit 2033, d. qui siderum motus & cursus numeris persequitur 153, c. qui cognitione astrorum antecellit 241, a*
sternsehkunst *astrologia 241, c. astronomia 242, a. cognitio astrorum 240, d. sideralis scientia 286, b*
stet/ stetig *assiduus 238, a. status 2217, d. perpetuus 1697, a. continens 2313, c. creber 623, a.* stete mühe *concatenati labores 438, a.* stetige ochsen *contumaces boves 597, a*
stetigkeit *perpetuitas 1697, c*
stets *semper 2064, a. assidue; assiduo 238, c. perpetuo, perpetim 1697, b. perenniter 156, b. nunquam non 2548, c. P. dum juga montis aper, sluvios dum piscis amabit 1174, d.* er ist stets bey ihm *frequens est cum eo 955, b*
stetsbrennend feuer *assiduus ignis 238, a*
stetswährend *perennis 156, b. continuatus 2315, a*
steuer *tributum 2381, d.* freywillige st. *oblatio 881, c.* der steuer gibt *stipendiarius 2213, b*
steuerbar *vectigalis 2433, b*
steuerbedient *censuales 469, d*
steuereinnehmer *censitor 467, a. magister scripturæ, alabarches 187, c*
steuerfrey machen *levare quid vectigali 2433, b*
steuermann *nauclerus; navicularor 1493, a. proreta 1833, b. gubernator 1043, c*
steuern *offerre 881, a.* steuern (wehren) *comprimere 1808, a. coercere 193, b.* dem muthwillen st. *refrenare libidines &c. 955, a.* der vermessenheit st. *frangere cujus audaciam 948, c.* dem fürhaben st. *conatibus obviam ire 590, c.* dem zorn st. *reprimere iracundiam 1809, c.* sich gegen etwas st. *obnitis 1518, c.* der dem kriege steuert *extinctor belli 2211, a.* der sich nicht st. kan *impotens 1789, a*
steuerregister *census; libri censuales 469, a, d*
steuerruder *clavus 545, b. gubernaculum 1043, d*
stich *ictus 1127, a. punctum 1852, d. punctio 1853, a. punctura c.* stich der nicht blutet *scomma 2027, c.* stiche geben *genuino dente mordere 691, b. infringere genuinum 1014, a.* s. stichelreden ꝛc.
sticheln *fodicare 928, c. genuino rodere 1014, a*
stichelreden *acerba facetia 12, d. 836, b. aspera facetia 836, b*
stichelwort *dicteria 704, b. convicium 599, a. aculei contumeliarum 22, a*
stichling *aphya 171, b*
stickel *præceps 1792, b. præruptus, e 1962, b. clivosus; acclivis 553, d. declivis 554, a*
sticken *acu pingere 23, d. 1729, d*
stickwurtz *colubrina 571, c. tetrosis 459, c. pelolence 123, c*
stiefel *caliga 367, d. ocrea 1564, b. pero 1696, d*
stieffmutter *noverca 1538, a*
stieffsohn *privignus 1816, d*
stieffochter *privigna 1817, a*
stieffvater *vitricus 2529, b*
stiege *climax 550, c.* s. treppe.
stieglitz *carduelis 419, a*
stiel *scapus 2015; a. pediculus 1701, b.* stiele an denen weinblättern *thyrsi pampinei 2346, c*
stier *aries 211, b. juvencus 1187, c. buculus 329, d. taurus 2291, b*
stierisch aussehen *tauricum tueri 2291, c*
stifften *conciliare 585, a. sancire 1992, a.* uneinigkeit st. *conciere lites 514, b*
stiffter *autor 255, b. conditor 587, a. genitor 1012, c. constitutor 2202, a. positor 1767, a. conciliator, rix 585, b*
stifftkirche *basilica 300, c*
stifftung *sanctio 1992, c*
stillet *dolon 739, c*
still *placidus, e 1739, b. lenis 1237, b. tranquillus, e 2375, c. sedatus 2059, c. quietus, e 1898, b. pacatus, e 1671, c.* stiller wind *lenis ventus 1237, b.* stille zeit *alcedonia 87, c.* stiller tag *immotus dies 1457, b.* stiller ort *locus lacunus a turba 2413, d.* stilles meer *mare mutum 1479, d. clemens mare 546, b.* das meer ist st. *P. jacet sine fluctibus æquor &c. 1114, c.* st. leben führen *halcyonios dies agere 1057, b.* st. wasser *clementiore alveo fluvius 546, b.* st. wasser seyn gern tieff *altissima quæque flumina minimo sono labuntur 924, b*
stille *pax 1671, a. tranquillitas 2375, d.* st. der nacht *concubium noctis 642, c.* st. des meeres *fluctus 928, a. malacia 1329, d. pellacia 1201, d*
stillen *lenire 1237, c. sistere 2126, a. solari 2143, b. pacare 1671, c. placare 1739, d. mulcere 1459, d. permulcere; remulcere 1460, a. mollire 1439, b. sedare 2059, c. refrigerare 958, c. tranquillare 2376, a. sepelire 2071, a. P. requiescere 1899, c. mammam dare 1334, b.* stillen (seugen) *lactare* der zugleich gestillet worden *collactaneus 119⁷, c.* den zorn st. *iram permulcere; remulcere 1460, a.* den durst st. *sitim levare; relevare &c. 2129, b*
stillhalten *pausare 1670, b. intersistere 2128, a*
stilliegen *sedere 2052, b. acquiescere 1898, c*
stillschweigen *conticere; obticere 2280, c.* das stillschw. *silentium 2110, a. echemetia 769, b*
stillschweigend *tacitus, è 2280, a. Amyclis taciturnior 128, c*
stillschweigends *per silentium; per tacitum 2110, b*
stillsenn *silere 2109, c. silentium dare; præstare 2110, a. favere linguis, ore 865, d. 1267, a*
stillsitzen *residere 2057, c*
stillstand der waffen *inducia 1144, b. feria belli 874, c*
stillstehen *resistere; subsistere 2128, b. manere 1538, c. restare 2223, c. gradum sistere; consistere 2126, a, d*
stillstehend *reses 2057, d. statibus 2218, d. statarius 2219, a*
stillung *lenimen; lenimentum 1237, c. sedatio 2059, c*
stillwerden *conticescere 2280, c. silescere; consilescere 2110, b. subsidere 2058, b. 2103, a. pace & otio residere 2102, d*
stimme *vox 2564, d.* stimm in der wahl *suffragium; suffragatio 951, a.* die st. ausschreyen *boando purgare rabiem 330, a.* st. darzu geben *inire; ferre sententiam, suffragium 951, a. 875, c.* der seine st. darzu giebt *suffragator 951, a*
stimmen *experiri chordas; P. prætentare pollice chordas 503, d.* eine harffe st. *chelyn intendere 498, c*
stimmenmeister *phonascus 1721, d*
stimmung *intentio 2307, b*
stincken *putere 1858, d. fœtere 933, c. fordere 2158, c. male olere; 1574, c.* st. wie ein bock *olere hircum 1087, d. 1574, c*
stinckend *putidus, è 1858, d. fœtens; fœtidus, è; fœtulentus 933, c, d. olidus 1574, d opicus 1587, a. rancidus, e; rancidulus 1910, c. graveolens 1038, c.* st. faulheit *inertissimum & desidiosissimum otium 693, c.* st. wie ein bock *hirquitallus 1087, d. hircosus 1088, a.* stinckend. athem *P. male odorati tristis anhelitus oris 1059, b.* st. athem haben *ne animam quidem puram conservare posse 146, b.* st. athem machen *mandentium halitus inodorare 1568, b.* st. werden *putisicere; putescere 1859, a. corrumpi 1960, c. capere vitium 399, b.* st. werden vor faulheit *desidia & odio marcescere 1349, a*

stinckichte örter *olentica 1574, d. fœtulina 933, d.*
stincks/stinckling / stinckfisch *arica &c. 47, c. tinca 2351, c. apua cobitis 181, a*
stipendiat *beneficarius 327, c*
stirn *frons 960, c.* es stehet an der stirn geschrieben *inscriptum est in fronte 961, a. imago animi vultus est; indices oculi 149, c.* der eine grosse stirne hat *fronto; frontosus 961, c.* der eine hohe stirn hat *cilo 519, c.* der kahl an der stirn ist *recalvaster 374, b*
stirnblat/band *frontale 961, c*
stochern *stomachari 2226, c*
stock *palus 1226, d. caudex 442, b. cala 363, c. cippus 526, a. robur 1945, a. nervus 1506, d. contignatio 2349, a. stipes 2211, c. marpesia cautes 1353, a.* stock im gefängnis *catasta 437, a.* st. zum schiffseil *prymnesium 1837, c*
stockerey treiben *hallucinari 1058, c*
stockfinster war es auf dem wasser *P. inhorruit unda tenebris &c. 1102, d*
stockfisch *banchus 294, d. salpa 1987, a. muriatica 1472, a. asellus arefactus 234, c*
stockhauß *ergastulum 810, b*
stockmeister *latrunculator 1223, a. ergastularius 810, c. phylacista 1723, c. penes quem est summa imperii custodia 667, a*
stockuarr *sannio 1995, c*
stockwerck *contignatio 2349, a*
stockzähne *genuini 1014, a*
stollen *cuniculus 651, b. arrugia 222, a*
stolpern *titubare 2354, b. offensare 872, c*
stolpernbes pferd *cæspitator equus 362, b*
stolperung *titubatio 2354, b*
stoltz *superbus, e 2265, b. elatus, e 2590, a. vultuosus 2590, a. tumens; tumidus 2398, b. insolens, ter 2139, a. ventosus & insolens 37, a. fastosus; alto fastu turgidus 862, a. plenus arrogantiæ 1946, d. cui multum superbiæ adolevit 1574, d.* nicht stoltz *civilis 533, c.* stoltze worte *ampullæ & sesquipedalia verba 127, b.* stoltz machen *animos inflare 919, b.* stoltz seyn *superbire; superbum se præbere 2265, b. tollere supercilium 518, d.* nicht stoltz seyn *ponere supercilium 519, a. spiritus magnos fugere animosque veteres 149, c.* stoltz werden *tumescere 2398, c. insolescere 2139, b. insolenter se efferre 879, d. spiritus sibi sumere 2187, a. insolentia extollere animos 149, c.* stoltzer werden *elatius se gerere 880, a.* die schönen leute sind stoltz *fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam 862, a*
stoltziren *buccas inflare 338, a. tollere animos 2357, c. tristia tollere 633, c*
stopffen *farcire 856, b. stipare 2211, d.* den leib st. *alvum sistere; adstringere &c. 107, a. sistere fluxiones ventris 2453, a.* das maul st. *occludere linguam cui 541, c.* den kragen st. *tuburcinari 2395, a.* das da stopffet *stipticus 2212, a*
stopffläpgen *analectides 133, a*
stopffung *adstrictio 2231, b*
stoppel *stipula 2213, c*
stoppflocken *tomentum 2359, a*
stoppwerck/stöpfel *stupa 2238, b. spissamentum 2189, b*
stör *sturio 2239, d. thursio 2408, a. acipenser 18, b*
storch *ciconia 512, a. crotalistria 635, c. advena æstatis 2446, a.* Egyptischer st. *ibis 1126, b*
storchschnabel *geranium 1005, b*
stören *turbare 2403, c.* ins wespennest st. *crabrones irritare 620, b*
störenfried s. friedenstörer.
störrisch *capitosus 414, c. austerus 286, a. asper natura & omnibus iniquus 235, d*
stoß *punctum 1852, d. quassus 1879, c.* auff ein stoß *punctim 354, a. 1852, d.* stoß bekommen *percelli plaga 464, a.* stoß ans hertz geben *animum percutere 1881, a*
stoßdegen *ferum 2480, c*
stossen *trudere 2390, d. arietare 211, c. pellere 1679, a. impellere 1680, b. pinsere 1731, d. tundere 2400, c. ferire 875, a.* an etwas stossen *adjacere 1114, d.* an das meer st. *mari allui 1301, d.* an einen stossen *latus fodere 928, c.* auf einen stossen *petere quem 1708, c.* sich an etwas stossen *offendere in quo 871, d.* zu boden st. *pessundare 1706, c.* vor sich herstossen *protrudere 2391, c.* hinter sich st. *retrudere 2391, c.* von sich st. *abdicare 701, b. segregare à se 1040, d.* für den kopf st. *protelare 2296, c.* den kopff wider die wand st. *offensare caput 872, c.* übern hauffen stossen *labefacere; labefactare 1193, a.* aus der posseß st. *dejicere de possessione 1118, c.* von der compagnie stossen *exauctorare 258, c.* auf einen loß stoss. *punctim petere hostem; ex adverso trajicere pectus 354, a.* den degen in leib stoss. s. erstechen. das stossen *pulsus 1679, a*
stößig *cornutus; cornupeta 611, b, c. petulcus 1712, b. qui fœnum habet in cornu 610, a*
stoßvogel *vultur 2589, a. milvus 1406, d. cataracta 436, b*
stottern s. stammlen. das stott. *titubantia 2354, c*
stotterung *balbutio tardumque verborum 1055, b*
stracks s. alsbald.
strack sanfangs *jam inde à principio 1142, c*
strackszu *recta via 2491, c*
straffampt *censura; censoria animadversio 468, b, a*
straffbar/ straffwürdig *castigabilis 430, c. improbatus 1821, a. reprehensibilis 1806, c. fons 2151, a. culpabilis 646, c. puniendus 1757, b. culpatus 646, c. vituperabilis, ter 2530, d.* straffw. seyn *in noxa esse 1539, b.* straffbar werden *in reprehensionem incurrere 661, b. 1806, b. in vituperationem cadere, adduci 2530, c*
straffe *pœna 1756, c. castigatio 430, b. supplicium 2267, b. vindicta 2513, b. censura &c. censoria virgula 468, c, a. animadversio 151, d.* zur str. aufferlegt *pœnalis; pœnarius 1757, a.* straffe auflegen *multam irrogare 1462, c.* str. haben *pœnam perferre 882, a.* str. leyden *dare pœnas; supplicium 728, b. exsolvere pœnas pro merito 2147, a. pendere pœnas 1683, b. dependere pœnas 1684, c. sufferre pœnam; supplicium 884, a.* der str. entledigen *noxa quem liberare 1539, b*
straffen *punire 1757, b. vituperare 2530, b. plectere 1746, c. increpare 628, b. reprehendere 1806, b. castigare 430, b. arguere 208, d. coarguere quid 209, a. ulcisci 2538, b. coercere manibus 193, c. expetere pœnas à quo 1710, a. sumere supplicium de quo 2158, c. capere pœnam de quo 399, b. punitorem existere 1757, c. rapere ad pœnam 1911, a. supplicio quem afficere 842, b. animadvertere in quem 151, d. pœna afficere; pœnam cui irrogare; pœnas à quo repetere 1756, d.* mit schlägen str. *admonere verberibus; flagro objurgare &c. 1441, d.* mit worten str. *objurgare; objurgatione corrigere 1181, c, d. corripere 1912, c.* am leben straffen *morte multare 1462, c. ultimam pœnam in quem statuere 1756, d. punire morte 1757, b. de cujus sanguine legibus & disciplina publica litare 1277, b.* mit verlust der güter str. *bonis omnibus multare 1462, d.* andern zum exempel str. *exempla in quem edere 826, a.* str. und nicht wehe thun *molli brachio quem objurgare 1438, a.* sich von eltern straffen lassen *censuram parentis ferre 468, d.* gestrafft werden *supplicium cui dare; ad supplicium rapi, trahi &c. 2267, b. pœnas dare, pendere, persolvere 1756, d. 1683, b. luere pœnas 1301, b.* s. straffe leiden.
straffer *punitor 1757, c. ultor, trix 2535, b. correptor 1912, c*
straffällig seyn *teneri pœna 2311, d. committi culpam 646, b*
straffrey *impunis 1757, b*
straffgeld *pecunia multaticia 1462, c*
sträfflich *criminosus 631, d. castigatorius 430, c*
straffwürdig s. straffbar.
strahl *radius 1907, a*
strahlen *fulgere 970, c. radiare 1907, c. fulminare 972, d. P. clara repercusso reddere lumina Phœbo 1881, b*
strahlend *P. flammicomans; flammiger &c. 913, d*
strahlicht *radiatus 1907, d. radiosus 1908, a*
strampffeln *calcitrare 375, d*
strang *laqueus 1215, b*
stranguliren *frangere cervices, gulam 948, c. gulam laqueo frangere 1044, a.* s. erwürgen.
Straßburg *Augusta Trioccorum 267, d. Argentoratum 206, c*
straßburgisch *Argentoratensis 206, d*
strasse *via 2491, c. fistula 2206, d. platea 1744, b. itinera urbis 1168, c. P. agger via 65, c*
strassenraub *latrocinium; latrocinatio 1223, a*
strassenräuber *latro 1222, d. sicarius 2099, b*
straubicht *horrens; horridus; rigidus; erectus 398, b. horricomus 1102, a. hirtus; hirsutus 1088, b. sentus 2070, c*
strauch *frutex 966, b*
straucheln *titubare 2354, b. labare 1192, c. labi imprudentia 1193, b. offendere in re 871, d. aritare in qua re 211, c. errare in via morum 2492, a.* das straucheln *titubatio; titubantia 2354, b. offensio 872, b*
strauß *struthiocamelus 2236, b*
sträußgen *olfactorium 1576, d. florum fasciculus 861, a. corpusculum florum 613, d*
straußmeise *parus cristatus 1657, a*
streben *niti 1517, b. adniti; animo connisi 1518, a.* nach etwas streben *ambire 789, d. adspirare ad quid 2187, c. suspirare ad quid 2188, c.* nach ehren str. *ad laudem gloriamque contendere 2305, b. grassari ad gloriam 1032, b. servire gloriæ 7088, a.* nach hohen dingen str. *tendere ad altiora 2303, d.* der nach etwas strebet *captator 400, c.* s. trachten.
strecke des berges *dorsum montis 747, a*
strecken *tendere 2303, c.* sich strecken *recumbere 643, a. recubare 641, c.* für sich str. *porrigere 1919, c.* von sich str. *surrigere 1920, a.* von einander str. *distendere 2306, b.* sich nach der decke strecken *metiri se suo modulo ac pede 1396, d. messe tenus propria vivere 1398, d.*
streich *ictus 1127, a. plaga 1740, b. petitio 1708, d. flictus 916, a. verber 2458, a*
streichen *palpare 1626, a. suffricare 957, c. mulcere 1459, d. permulcere 1460, a. palpo percutere 1626, b*
streichelung der pferde *poppysma 1776, b*
streichen mit ruthen *cædere virgis &c. 2520, b.* zu tode streichen *virgis ad necem cædere 353, b.* aufs blut gestrichen werden *variari virgis 2425, a*
streichholtz *radius 1907, c. rutrum; rutulus 1968, b. hostorium 1106, d*
streichkraut *anterrhinum 164, d*
streiffen *vagari 2416, d. grassari 1032, a. deglubere 1021, c. stringere 2230, c*
streiffend *prædabundus 1794, a. vastificus; vastatorius 2428, a, b*
streifferey *grassatio; grassatus 1032, b. decursio; excursio 661, a, c*
streifficht *virgatus 2520, b*
streit *certamen; certatio; certatus 78, b. 485, b. decertatio 486, a. agon 78, b. contentio 2305, d. dimicatio 1403, c. dissensio 2070, b. controversia 2479, c. jurgium; litigatio 1275, b.* streit heben *decidere quæstionem, causam, dubitationem 355, b.* mit einem im str. ligen *controversiam cum quo habere 1049, c.* s. treffen.
streitbar *pugnax, citer 1846, c. bellicosus 307, a. acer 12, a. Achilles 16, d. P. in bella succensus 386, c.* s. kriegerisch.
streitbrücke auffm schiffe *catastroma 437, a*
streiten *pugnare; depugnare 1846, a, d. dimicare 1402, c. militare 1404, c. prœliari 1795, c. confligere; confligari 916, c, d. digladiari 1017, a. litigare 1275, a. contendere 2305, b. disceptare 405, a. armis decernere 482, d. controversari 2479, c.* mit einem streiten *ambigere cum quo 111, d. certare cum quo de re 485, b. concertare; decertare 486, a. certare cum hostibus; certare ferro 481, d. bellum certare 482, a. pugnam committere 1846, a.* wider die wollust str. *indicere bellum voluptatibus 706, b.* umb nichtswerthe dinge streiten *de lana caprina rixari; de umbra asini contendere 397, d.* ich streite mit ihm *mihi cum eo est certamen, certatio 485, c, d*
streitend *certabundus; certans 485, b*
streiter *pugnator, trix 1846, c. certator 485, d. præliator 1795, c*
streitig *controversus 2479, d.* streitig machen *dubitare in controversiam &c. 2479, c. rem in certamen adducere 485, c.* streitig seyn *controversari; controversiam de re inter se habere 2479, c. in quæstione esse 1867, d.* streitig werden *venire in contentionem 2305, d. in controversiam venire &c. 2445, a.* die sache ist streitig *causa pugnatur 1846, b. causa in disceptatione versatur 405, a*
streitigkeit *pugnacitas 1846, c. disceptatio 405, a. ambiguitas 111, d*
streitkolbe *castus 488, c*
streitsache *lis 1274, c. litigium 1275, a.* streitsache schlichten *rem, quæ distinet unanimos, levare 150, c*
streitwagen *cobinus 620, a*
streng *durus 763, c. rigidus, e 1941, a. austerus 280, a.* streng von geschmack *peracerbus gustatu 12, d.*

strenge winter *fem hiems 873, b.* str. leben führen *duritia se dare 764, c*
streu *stratum 2206, d. stramen 2207, d. 2227, b. stramentum 2227, b*
streuben sich *restitare 2223, c*
streuen *spargere 2165, a.* darzwischen str. *intersternere 2207, b.* oben drauff streuen *superadspergere 2165, d*
streusand *arena bibula 313, b*
strich *litura 1268, a. filum 899, a. stria; strix; striga 2229, c, d.* ein strich landes *tractus 2370, a.* strich am kleide *trabs 2368, b. pamus &c. 1631, c,* einen strich thun *lineam ducere 1265, c.* strich durch machen *P. allinere atrum transverso calamo signum 1268, c*
strick *funis 980, d. funale 981, b. restis 1932, c. laqueus 1215, b. tenus 2318, d. stuppeum tormentum 2363, d.* strick daran die thüre von sich selber zugehet *antarius funis 157, b.* die hunde vom strick loß machen *detrahere copulam canibus &c. 601, a.* stricke am netz *epidromides 801, c.* s. seil.
stricker *retiarius 1933, b*
stricklein *resticula 1932, c. funiculus 980, d*
striegel *strigilis 2230, b*
striegeln *mangonizare 1341, a*
strieme *bibex 2494, b. tumex 2399, b.* str. am holtz *stamen 2199, c. pectines 1672, c*
striemig *virgatus; virgulatus 2520, c*
strobelborn *strobilus 2232, d. cinara 520, c. scolymos 2027, c. carduus altilis 418, d*
stroh *stramen; stramentum 2227, b. 2207, d*
strohdach *culmen 645, d*
strohern *stramineus; stramentitius 2227, b*
strohhalm *festuca 889, a*
strohmännigen *pila 1727, b*
strom *torrens 2365, b. meatus 1385, a. alveus 106, a.* wieder den strom schwimmen *nabigare adverso flumine 2473, b*
strömen *fluere pleno alveo 106, a*
strotzen *turgere 2406, a*
strotzend *distentus 2306, b*
strudel im meer *charybdis 497, b*
strümpffe *tibialia 2348, a.* es ist weder strumpff noch stiel übrig *nec bola nec vestigium exstat, apparet 2552, b*
strung *truncus 2391, d*
struppicht s. straubicht.
stück *pars 1651, c. portio 1654, a. frustum 965, d. fragmentum P. fragmen 949, a. segmentum 2045, b.* an allen stücken *undique 2545, d.* stück aus einem text *membrum 1373, c.* ein stück brod *crustum 637, d.* ein stück fleisch *offa 1570, c.* ein st. stein *gleba 1018, b*
stückgen/stücklein *particula 1652, b. fruſtulum; frustillum 966, a. crusta; crustula 637, d.* kleine stücklein *minutia 1412, b.* stückl. goldes *pala auri 1621, b.* st. landes *agellus 63, d*
stückweise *minutatim 1412, b. membratim 1374, a. 356, a. capitulatim; carptim 414, d. 424, a. particulatim 1652, b. frustatim; frustillatim 966, a. offatim 1570, d. incisè; incisim 356, a. articulatim 227, a. interrupte 1962, a*
stube *hypocaustum 1112, c. vaporarium 2423, c. triclinium 551, b*
stubenheitzer *fornacator 942, a*
stubenzinß *cœnacularia 559, c*
stübichen *congius 589, b.* zwey stüb. *medius 1428, a.* sechs stüb. *quadrantal 1883, d*
stübner *balneator 293, c*
student/ studierender *studiosus 2237, b. deditus literis 730, d. vir literatus, ac studiis doctrinisque deditus 1276, a. P. cultor Minervæ 566, b*
studentenfeind *à musis aversus 1474, c*
studieren *discere 720, a. in rerum cognitione versari 1531, a. literarum studia celebrare 460, b. literis discendis operam dare 728, b. versari in literarum studio &c. 2236, d. vacare studiis, literis 2257, a. 2413, a. consumere ætatem in studio 2259, d. delectare se cum musis 1202, b. musarum deliciis colere 688 st. animum doctrina excolere 567, d. 735, d. perhibere liberalia studia 313, a. in literis ætatem agere 68, d. eruditum pulverem extingere 1851, c. literarum studium arripere 1912, b. aliquid in studiis facere 839, c. vivere in literis; studiis 2531, a. nunquam intermittere studia doctrinæ 735, d. cum musis i. e. cum humanitate & doctrina habere commercium 1394, b. literis deditum esse; in studiis humanitatis, literarum versari; in literis ætatem agere 1275, d. ingenuis studiis artibusque delectari 1150, b. versare autores 2469, b. studiis animum destinere 2315, a. ætatem in rebus discendis terere 2324, b. artibus ad humanitatem informari 1094, c. P. ingenuas pectus colere per artes 720, c. 565, c. colere studia, literas 565, d. P. fonte labra proluere caballino 345, a. P. musas colere & Musarum amplexibus uti &c. delectare se cum Musis &c. 1474, c.* wieder anfangen zu studiren *referre se ad studia literarum &c. 883, b. redire cum veteribus amicis, i. e. cum libris, in gratiam 794, d.* fleißig studiren *ingurgitare se in philosophiam 1045, b.* bey licht stud. *lucubrare 1292, b.* wenig stud. *a limine disciplinas salutare 1263, c.* studieret haben *nosse artem 223, a*
studierstube *museum 1475, c. exedra 825, b*
stuffe *gradus 1025, b. 456, c. anabathrum 130, b. processus 456, c*
stuffenjahr *annus scansilis 153, a. 2013, b. 550, c. annus gradarius 1025, c. annus climactericus 153, a. 550, c.* stuffenj. das 53 *androdas 140, b*
stuffenweiß *gradatim 1025, d*
stuhl *sedes; sedile; sessibulum; sella 2053, b, c. scamnum 2012, d. subsellium 2058, c.* königl. stuhl *thronus 1344, d. solium 2142, b. 6.* stühle am tische *hexaclinos 551, b*
stuhlfertig sich machen *solvere ventrem 2453, a*
stuhlgang stillen *sistere, sanare procidentia sedis 350, d.* stuhlgang haben *alvum dejicere, inanire, exinanire 106, d.* es befördert den stuhlg. *alvum ciet 513, b. alvum movet, solvit, mollit, emollit, medicamenti instar est ad eliciendas alvos 106, d.* s. nothdurfft verrichten.
stühlgen *sedecula 2053, b*
stuhlschreiber *amanuensis 108, a*
stuhlsucht *tenasmus 2303, c*
Stuhlweissenburg *Alba regalis 84, a*
stumm *mutus 1479, c. cui sermonis usus ablatus 261, b*
stumpff *hebes 1064, b. obtusus 2401, b.* st. zähne *dentes blenni 318, d.* stumpff machen *hebetare 22, b. 1064, c. obtundere 2401, b. 22, b. retundere 2401, c. refrigerare 958, c. aciem præstringere 2232, b.* stumpff seyn *hebere 1064, c.* stumpff werden *torpescere 2362, b. hebescere; hebetescere 1064, c*
stunde *hora 1099, a.* eine halbe stunde *semihora 1100, a.* zwey st. *bihorium;* drey st. *trihorium 1100, a.* zur guten stunde *avibus bonis, secundis 269; a. augurato 266, b.* zur bösen stunde *fuscis avibus; mala ave 985, d. inauspicato 279, c.* keine stunde vergeblich hinstrecken lassen *horas avarissimè servare 254, c.* es ist keine st. der andern gleich *horaque non ulli similis perducitur horæ 1099, b*
stundenzeiger *horarium; horoscopus 1099, d*
stündig/ stundenlang *horarius 1099, c*
stündlein *horula 1100, a. diecula 711, b*
sturm *impetus 1710, c*
sturmdach *testudo 2332, b. arietaria testudo 211, d. vinetum 2515, a. pluteus 1755, c. musculus 1473, d*
stürmen *impugnare; oppugnare 1847, a. arietare; ariete pulsare muros 211, d*
sturmhaube *galea 990, b. cassis 429, a*
stürmisch *impetuosus 1710, d. turbulentus, è 2403, b. importunus, è 1782, b. P. fluctisonus 923, a*
sturmkrone *corona muralis 1473, a*
sturmlauffender *oppugnator 1847, d*
sturmwetter/ wind *procella 1821, d. turbo 2404, a. ecnephias 770, d.* durch sturmwind an strand gejaget werden *P. figi ingenti flamine ad litus 918, a.*
stürtze *operimentum; operculum 1644, d. testus, um 2332, c*
stürtzen *volvi in caput 2557, d.* über halß u. kopff stürtzen *rotare 1952, c. præcipitem dare, agere, dejicere, præcipitare 1792, c, d.* sich ins feuer st. *injicere se in ignem 1119, b.* sich ins meer st. *se in mare abjicere 1118, c.* sich in schand und laster st. *ingurgitare se in flagitia 1045, b*
stürtzung *præcipitatio 1793, a. excidium 825, a*
stute *equa 808, a*
stuterey *equaria res; equitium 808, c. pecuaria 1675, c*
stutmeister *peroriga 1696, d*
stütze *fulura 969, d. fulcrum; fulcimentum 970, a. cervus 487, d. sustentaculum 2317, b. adminiculum 28, c. charax 494, a. pedamen; pedamentum 1702, d. tibicen 2348, b.* stützen *amites 115, c*
stutzen *obstupere; obstupescere 2239, b. interfistere 2128, a.* mit der stirn stutzen *conisare; conissare 589, d.* wie ein widder stutzen *arietare 211, c*
stützen *fulcire 699, c. adminiculari 28, c. statuminare 2204, c. pedare 1702, c*
stützung *fultura 969, d. pedatio 1702, d*
subtil *subtilis, ter 2244, c. argutus 209, a. tenuis, ter; pertenuis; pratenuis 2318, a, b. teres 2321, c. acutè 23, a.* subt. nase *nasus deductior 754, c.* subt. verse *P. tenui deducta poëmata filo 899, a.* subt. disputiren *argutissimè disputare 209, c*
subtilität *subtilitas 2244, d. argutia 209, d*
succediren *in locum cujus suffici 848, d*
succurs *subsidium 2058, d. subsidiaria cohors 2059, a*
suchen *quærere 1867, a. quæritare 1869, c.* mit fleiß suchen *perquirere 1870, c.* hin und wieder suchen *disquirere 1869, d.* bey einem gunst suchen *cujus gratiam aucupari; sequi 254, d. 2075, b.* hintern ohren suchen *adscalpere aurem 2012, c.* alles genau such. s. genau.
suchung *consectatio 2077, c*
südostwind *Euronotus; Vulturnus 822, d*
südwestwind *Africus &c. 61, b. libanotus 1247, d*
südwind *notus 1534, d. Auster; imbricitor 279, c*
sugfärckel *nefrens 1501, c. porci lactantes 1778, b*
sühnen *februare 869, a*
sühnopffer *piamen; piamentum; piaculum 1732, d. victima piacularis &c. 1733, a. placamentum 1740, a*
sühnung *piatio 1732, d*
sumach *rhus 1938, b*
summa *summa 2256, d. periocha 1694, a. cardo 148, d.* die gantze summe *prora & puppis 1833, a.* eine grosse sum. *pondus 1765, b*
summarisch *generaliter 1003, b.* summar. begriff *argumentum 210, a.* summ. begriff des gantzen handels *anacephalæosis 130, c*
summen der bienen *bombus; bombitatio 320, d*
summiren *adamare; colligere summam 49, d. ad unam summam referre; consummare 2257, a, d*
sumpff *palus 1626, d. lacus 1204, a. uligo 2536, a.* sumpff des ausgetretenen meeres *æstuarium 55, b*
sumpfficht *paludosus; palustris 1626, d. uliginosus 2536, a*
sund *fretum 958, b*
sünde *peccatum; peccamen; peccatus 1672, a, b. culpa 646, b. delictum 1269, d crimen 631, c. nefas 859, c.* grosse sünde *scelus 2016, a. piaculum 1732, d.* sünd und schande treiben *dedecorare se flagitiis 685, d.* sünd und schand ist es *indignissimè factum 715, a*
sündenhaffte *acerbus facinorum 14, a*
sünder *peccator, trix 1672, a. transgressor 1028, c*
sündfluth *diluvium 434, b. 1302, a. irrigatio cataclysmus 434, b. terrarum inundatio 2544, c*
sündigen *peccare 1671, d. delinquere 1269, c. committere quid &c. 1423, b. polluere se peccatis 1303, a. delictum in se admittere 1421, d*
sündlich *criminosus 631, d*
superintend *episcopus 804, a. ephorus 799, b*
suppe *sorbitio 2156, b. jus 1183, d*
süppgen *jusculum 1184, a. sorbitiuncula 2156, b*
suppicht *jurulentus 1184, a*
supplication *libelli supplices 1252, b. 2267, a*
susannenbrüder *Cuculi 643, b*
süß *dulcis 760, d. dulciculus 761, a. melleus 1370, d. mulseus 1462, a. musteus; mustulentus 1476, d. ambrosius 112, c. delenificus 1238, a. B. mellifluus 927, c. 1370, d. nectareus 1500, c. dulcifer; dulcifluus 761, c. ambrosia dulci dulcior; ambrosiacus 112, c.* etwas süß *subdulcis;* sehr süß *prædulcis 761, b.* süß brod *panis azymus 286, a.* süsse wort *blanditiæ 317, b.* süß und sauer *dulcacidus 761, c.* süß machen *dulcare 761, b.* süß werden *dulcescere 761, a.* süßes kömmt sauer an *mel nulli sine fele datur &c. 1370, b*
süßholtz *glycyrrhiza 1022, b. adipsos 28, b*
süßigkeit *dulcedo 761, a*
süßlich *dulce, ior 761, a.* s. süß.
sylbe *syllaba 2271, c*

T.

Tabulat *tabulatus transtrus 2279, c. pegma 1676, a*
tabulatur; nach der tab. *ad regulam 1917, d*
tachs *meles 1371, a*
tacht s. tocht.

tact *moderamentum bocum 1432, a.* nach dem tact *in numerum 1545, c. numeroſe 1546, a*
tadel *labes 1191, d. vitium 2527, c*
tadelhafft *culpabilis 646, c. vituperabilis 2530, d.*
tadeln *culpare 646, c. reprehendere 1806, b. taxare 2292, a. arguere 208, d.* die zeugen tad. *deſtruere teſtes 2234, a.* ohne tadel *integre 1150, b.* das beſte tad. *calum vituperare 2530, b*
tadeler *taxator 2292, a. vituperator 2530, c. zoilus 2603, c. momus 1440, d. carptor 423, d.*
tadelung *vituperatio 2530, c. ſugillatio 2250, b. reprehenſio 1806, c*
tafel *tabula 2278, c. elenchus 777, c.* weiſſe taf. *album 86, b.* hölzerne taf. *axes lignei 285, a*
tafeldiener *diatarii 698, b. ſervi tricliniarii 551, c*
tafelgemach *zeta 2602, c. diata 698, a. triclinium 551, c*
tafelmuſic haben *fides epulis adhibere 896, b*
tafelſilber *argentum eſcarium, potorium 207, a*
tafelwerck *tabulatio 2279, c. aſſamentum; coaſſatio 238, a. coaxatio 284, d*
täfelein *tabella 2279, b*
täfeln *aſſare; contabulare 237, d. coaſſare 238, a. tabulare 2279, c*
täfelung *contabulatio 2279, d*
tag *dies 709, b. lux 1308, b. P. lumen 1299, b. P. filius ſolis 898, b. P. ſol 2135, b.* der morgende tag *P. craſtina ætas 561, b.* vier tage *quatriduum 1884, b.* bey tage *luci 1308, d.* vor 4. tagen *nudius quartus 1542, d.* tags vorher *pridie 1811, d.* des andern tags *poſtridie 1786, b.* es iſt am tag *ſatis claret 538, d. eſt in confeſſo 863, a. liquet 1272, a.* einen tag an den andern *continentibus diebus 2313, c.* tags über *de die 711, a. interdiu 711, d.* von tag zu tag *in dies ſingulos 2119, d.* vor tage *antelucio; anteluculo; antelucanus 1310, a. ſublucanus 1311, c.* den gantzen tag *per diem 713, a.* gute tage haben *facile vivere; facillime agere 838, a. diffluere otio, abundare &c. 1613, c.* an tag bringen *illuſtrare 1306, c. patefacere 1660, c. in apricum proferre 178, d. repræſentare 1798, b.* an tag kommen *patescere 1660, b.* an tag geben *indicare 702, a.* nach 3. tagen *P. tres ubi Lucifero; veniens præmiſerit Eos 796, c.* tag werden *diescere 711, d. lucescere 1310, a. dilucescere; dilucescere 1310, c. illucere; illucescere 1310, d.* es wird tag *P. lux intrat; albescit polus 87, a. nox in diem it 1538, a.* tolle tage *bacchanalia 287, d. dionysia 287, d*
tagarbeit ſ. tagwerck.
tagebuch *Ephemeris 798, a. calendarium, hemerologium 367, a. diarium 711, c. acta, diurni commentarii &c. 71, b*
tageloch *feneſtra 872, d*
tagelöhner *ſubbaſilicani 300, d. cui ad naſtros vel rediit 1914, d. mercenarius 1386, d. operarii, bajuli 291, a. operæ 1583, c. operarius 1585, a. ambactus 110, d*
täglich *quotidie 1905, a. quotidianus b. diurnus 711, c. diarius d*
tagreiſe *iter diei 1168, c.* ſtarcke tagr. thun *magnis itineribus progredi 1028, a*
tagskoſt *diurnum; diarium 711, c*
tag und nacht *(herb.) perdicium 1691, c. parietina herba, parietaria 1642, c.* tag und nacht gleich *æquidies; æquinoctium 43, b, c*
tagwerck *penſum 1683, d. chœnix 502, d. diurni labores 711, c.* tagw. verrichten *juſta operum peragere 1186, e*
tagzeit *penſio 1683, b.* auff tagzeiten kauffen *in diem emere 710, c*
talck ſ. unſchlitt.
tamariſken *myrica 1480, d. tamarice 2283, c*
tamm *moles 1435, d. objectus molium 1436, a. agger 65, b. choma 503, c. chela 498, a.* tamm auffwerffen *aggerare; adaggerare 65, c*
tämmen *molem jacere, fundare 1436, a*
tämmung *aggeratio 65, d*
tanne *picea 1735, a. abies 5, c. ſapinus 1997, d*
tannzapffen *conus 599, b. ſtrobilus 2232, d. nuces ſapineæ 1997, d. nucamenta ſquamatim compacta 1554, d*
tantz *tripudium 2385, b. ſtaticulus 2200, a. chorea 505, b. ſaltatio 1593, a.* tantz auff einem bein *aſcoliaſmus 231, d.* künſtlicher t. *chironomia 502, a*
tantzen *ſaltare 1984, a. tripudiare 2385, b. placidè commoveri &c. 1010, d. ingredi præcinente ac præmoderante cithara greſſibus 1432, c. in numerum exſultare, ludere 1545, c. ducere choreas; P. pedibus plaudere choreas 505, b. P. in numerum ludere 1295, a. ſaltatorium orbem verſare 1593, c.* auf dem kopffe tantzen *inſultare omnium capitibus 1985, a.* nach den geſang tantzen *carmina geſticulari 1011, b.* nach der muſic tantzen *ſuabi muſica ſuppari greſſu formoſe ſaltare 937, d.* auf dem ſeil tantzen *decurrere per catadromum 434, c.* voran tantzen *choreas ducere 504, b*
tantzkunſt *ars modulatius incedendi concinentibus fiſtulis, fidibus 1431, a*
täntzer *ſaltator 502, b. ludio ad tibicinis modos ſaltans 1294, c*
täntzerin *ludia 1294, c. ſaltatrix 502, b*
täntzerlohn *lucar 1289, c*
täntzlein *ſaltatiuncula 1593, b*
tantzſchul *ludus ſaltatorius 1593, b*
tapezereyen *aulæa 269, d. P. pictæ textus, vela 269, d*
tapffer *generoſus 1003, b. eximius, e 827, b. mas 1354, d. maſculus 1355, a. ingentis ſpiritus vir 1150, a. cordatus 604, c. animoſus 149, d. fortis, ter 943, d. ſtrenuus, e 2228, c.* ſich tapffer halten *virum ſe oſtendere 2307, d. virum ſe præbere 1792, a.* tapffer ſeyn *manu plurimum facere 839, c. fortiter facere 840, a*
tapfferkeit *ſtrenuitas 2228, d. virtus 2522, c. fortitudo 944, c*
tappen in finſtern *in cimmeriis tenebris reptare 520, b*
tartarn *Tartari 2290, b*
tartarey *Tartaria 2290, b. Sarmatia 2002, c.* die kleine tartarey *Taurica 2290, d*
taſche *pera 1691, b. funda 974, b. crumena 636, d.* lederne taſche *melina 1371, a*
taſchenſpieler *chironomus; pantomimus 501, d. præſtigiator 1799, b*
taſchenſpieler ſachen *acetabula 11, b*
tattel *balanus; palmula, dactylus 291, a*
taub *cui auditus negatus eſt 261, b. ſurdus 2267, d. captus auribus 400, a.* taub ſeyn *ſurdere 2267, a. ſenſu audiendi carere 434, c.* taub werden *ſurdeſcere; obſurdeſcere 2268, b. exſurderi 2268, b.* tauber haber *avena ſterilis; ægilops 262, c,* taube nuß *nux caſſa 429, d*
taube *columba, us 571, c.* junge tauben *pulli columbini 571, d*
taubenkropff *capnus 410, c. Lotos 1288, c*
taubenmiſt *ſtercus columbinum 571, d*
taubenſchlag *columbarium 571, d. cella columbarum 462, c. periſtereon; periſtereotrophium 1695, c*
taubenvoigt *columbarius 571, c*
taubheit *ſurditas 2268, a*
taublein *columbulus 571, d*
taubſucht *phrenitis 1722, b*
tauchen *tingere 2331, d. mergere 1391, c. inurinare 2572, c*
taucher *mergus 1392, b. mergulus 1392, c. urinator 2572, b*
tauffbate *ſuſceptor &c. 409, d*
tauffe *baptiſma, us 295, b. P. Jordanis 1162, a. purifici roris perfuſio 1857, b. 977, a.* aus der t. heben *ſuſcipere de alveo fontis in baptiſmate 409, c*
tauffen *baptizare 295, b*
tauffer *baptiſta; baptizator 295, b*
tauffſtein *baptiſterium 295, b*
tauffzeuge *fidedictor 893, b*
taumeln *bacillare 2412, d. titubare 2354, b.* aus trunckenheit taumeln *empula & tapitis errore lapſare 620, c*
taumelnd *caſabundus 349, a*
tauſchen *commutare 1478, b. permutare 1479, a*
tauſend *mille 1405, b. milliarius c. myrias 1480, d. chilias 499, b*
tauſendblat *millefolium 1406, a*
tauſendfältig *milleformis 940, b. P. millemodus 1406, a*
tauſendgüldenkraut *centaurion 472, a*
tauſendjährig *millenarius 1406, a*
tauſendkünſtler *artifex; dolorum architectus 223, b*
tauſendfältig *millies 1406, a*
tauſendpfündige ſchweine *apri milliarii 1405, c*
tauſendſchön *amarantus 108, b. bellis 305, a*
tauſendſte *milleſimus 1406, b*
teich *piſcina 1735, a. ichthyotrophium 1126, d. ſtagnum 2199, a. natatoria 1520, a. natatum b.*
groſſer teich *lacus 1204, a*
teich-graß *ulva 2538, a*
teig *maſſa 1355, c. maza 1362, b. panis depſititius 693, b. panis fracidus 948, a*
teller *diſcus 721, c. quadra 1883, a. orbis 1594, b*
tellerlecker *paraſitus 1638, c. catillo 439, c*
tellertüchlein *mantile 1344, a*
tempel *templum 2300, b. ædytum 31, b. fanum 855 a. delubrum 688, b*
temperament/ein übel t. *intemperans, intemperata permixtio 1416, c*
tenne *area 203, a*
teppich *tapes 2288, c. ſiparium 2123, b. plagula 1740, d. peripetaſma 1695, b. periſtroma 1695, d. aulæum 269, d. textilia 2334, d.* ſeltze tepp. *Babylonica periſtromata confutaque tapetia 286, c*
teppichmacher *textor 2334, d*
termin *dies 710, c. decretoria hora 483, a. certa dies 486, b.* termin anſetzen *diem dare 710, c.* termin abwarten *diem obire 793, b. 710, d. ad conſtitutum venire 2201, c.* die verſäumung des termins *cremodicium 810, a*
terpentin *reſina terebinthina 1932, a. terebinthus 2320, c*
teſtament *teſtamentum 2330, c. tabellæ teſtamentariæ 2330, b. elogium 779, a. codicilli 443, b.* teſtament machen *ordinare ſuprema ſua 2264, c. teſtamenta nuncupare 2548, d. teſtari 2330, b. teſtamentum facere, conſcribere 2330, d.* nach gemachten teſtament *teſtato 2330, c.* der ein teſtament macht *legator 1229, d. teſtator, trix 2331, a*
teufel *dæmon; dæmonium 674, c. diabolus 697, c. zabolus 2599, d. cacodæmon 346, a. æthiops 58, a.* ſehen als ein wald voll teufel *titanicum lucri 2353, c.* reuet dich der teufel *qua te intemperiæ agunt 2300, a. larva te atque intemperiæ inſaniaque agitant 1217, c.* der dem teufel dienet *dæmonicola 567, c*
teufeliſch *furialis, ter 985, a. diabolicus 697, b. dæmoniacus 674, c. dæmonicus d*
teufelsdreck *laſer &c. 1219, a*
teufelskürbs *ampeloleuce 123, c*
teufelsmilch *eſula 816, a*
teuſchen ſ. betrügen.
teuſcher *veterator 2489, c.* ſ. betrüger.
teuſcherey *fucus 967, a. oſſucia 967, a. 1572, d. impoſtura 1771, b*
teutſch *teutonicus 2334, b. alemannicus 90, d*
teutſcher *Alemannus 90, b. Germanus 1005, b. Tuiſcones 2397, d*
teutſchland *Germania 1005, b. Alemannia 90, c*
thal *vallis 2410, d.* runder thal *convallis 2410, d*
thaler/ halber *teſtadrachmum 748; c. ſiclus 2101, d*
that *factio 841, b. uſum 259, c. commiſſum 1423, c. facinus 838; d. actio 71; b. actus 71, d. res geſtæ 1930, a. 1007, b.* wackere thaten *quæ magno animo & fortiter excellenterque geſta ſunt 464, a.* in der that helffen *re juvare 1930, a*
thäter *patrator 1666; d. perpetrator 1666, c. factor 841, a*
thätig *efficax 845, b. actualis 72, c. actuarius; actuoſus 72, d. actibus 71, c. agilis; gnavus 66, b. induſtria pronus ad motus; ad civilia vectus, agendique cupidus & natura inquietus 66, b*
thau *ros 1950, a. roratio 1950, d.* ſüſſer thau *manna 1342, a*
thauen *rorare 1950, c*
thauwaſſer *aqua roralis 1950, b*
thauwetter *regelatio 997, c*
theil *pars 1651, c. portio 1654; a. ſegmentum 2045, b.* beſcheiden theil *demenſum 1397, d.* theils; zum theil *ex parte 1651, d. non nihil 1528, c. partim 1652, c. aliquatenus; quadantenus 2319, b.* auf keinen theil *neutro 1508, c.* ſie haben an der ſchuld theil *ad eos conſcientia contagio pertinet 2286, d.* zu beyden theilen *in utraque parte; utrinque; utrobique 2580, c.* zu theil werden *cedere cui 452, c.* das ſich theilet *ſectilis; ſecabilis 2045, b.* theil der welt *P. latus mundi 1224, a.* in 4. theil *quadrifariam; quadripartitus 1885, b. quadrifidus 1884, b*
theilen *ſecare 2044, b. partiri 1653, c. bercſcere*

1071, c. findere 899, c. discriminare 483, d. diducere in partes 754, d. zwey theile machen *bipartiri 1653, d. bipartito distribuere 1653, d.* zu hunderten theilen *centuriare 475, d. centuriatim describere 475, d.* s. zertheilen.

theiler *dibisor 724, c*

theilhafftig *particeps 1652, d. consors 2163, a. affinis 904, c. dibiduus 724, d. dibisibilis 725, a. compos 583, d.* theilhafftig machen *participare 1653, a.* sich des meineyds theilhafftig machen *obstringere se perjurio 2231, a.* des lobs theilh. seyn *in societatem laudum venire 2445, a*

theilung *partitio 1653, c. sectio 2044, c*

theiß *Tibiscus 2348, c*

theuer *carus 426, c.* wie theuer *quanti? 1877, a.* theuer kauffen *male conciliare, emere 1332, d.* theuer halten *care æstimare 426, b.* seine kunst theuer halten *pretium arti sua statuere 1810, a.* theuer verkauffen *luculente vendere 1309, a.* es wird alles theuer *exardescunt pretia 201, a. annona ingrabescit 1039, b.* theuer seyn *magno pretio stare 2216, c.* halb so theuer seyn *dimidio minoris constare 2219, d.* theuer anwerden *pluris distrahere 2373, b.* theuer etwas außschlagen *abare pretium statuere rei 254, c.* zu theuer kauffen *temeritate redemtionis eberti 784, c*

theuerung *fames 853, b. annonæ difficultas, sævitia 155, d.* grosse theurung *carissima annona; summa caritas 426, b.* theure zeit *difficultas annonæ summaque inopia rei frumentariæ 838, c.* theurung machen *flagellare annonam 912, b. annonam incendere, excandescere 155, d*

thielen *asseres 237, c. assamenta 238, a.* mit pfosten thielen *roborare axibus coaxare, coassare; solum compingere 284, d*

thier *animal 147, d. animans 150, d. bestia 310, a. quadrupes 1703, a.* wildes thier *fera 873, a.* mit thieren bemahlt *belluatus 305, c.* thier und gewächs zugleich *zoophyta 2605, b.* thier das im wasser und auff erden lebt *amphibium &c. 123, d. anceps bestia 136, c.* die mit wilden th. fechten *bestiarii 310, b*

thierkreiß *zodiacus 2603, c. P. polus signifer 2105, b*

thiergarten *bivarium 2532, a. theriotrophium 2341, b. leporarium 1241, c*

thierlein *bestiola 310, b.* kleine thierlein *insectum 2046, a*

thierisch *belluosus 305, a*

thierwolff *panther 1632, b. chaus 497, d*

thiriack *alexipharmacum 92, b. theriaca 2341, b*

thiriackskrämer *pharmacopola 1715, c. seplasiarius 2072, b. circumforaneus 947, a*

thiesent *moschus 1454, d*

thole *monedula 1441, b*

thon *tonus 2361, b. accentus 391, a. sonus 2151, b. clangor 537, b*

thon *argilla 208, a*

thonicht *argillosus 208, a. argillaceus 208, a.* th. erdreich *terra lateraria 1221, a*

thönnern *ex argilla & luto fictus 208, a. fictilis 901, b*

thönen *tinnire 2352, a. sonare 2151, c.*

thor *porta 1779, c. pyla 1863, d*

thorflügel *postes 1786, b. valva 2421, c*

thor (narr) *fatuus 865, c*

thorheit *fatuitas 865, c. insipientia 1998, d. desipientia 1999, a. insania 1997, b. delirtio; delirium; deliramentum 1274, b. dementia 1380, d*

thöricht *demens 1380, d. imprudens, ter 1836, d. stultus, è 2337, d.* thöricht. hund *canis rabidus 386, d*

thorwärter *atriensis 251, b*

thränen *lacryma 1203, a. cephenes 476, d.* thränen sind seine speise *lacrymis pascit jejunia 1130, b*

thränende augen *oculi qui suffunduntur 977, c. & oculi molles 1565, b*

thräutchen *lacrymula 1203, b*

thron *thronus 2344, d. solium 2142, b. sella curulis 664, c. P. curule ebur 664, c*

thulich *facilis 837, b*

thum s. dom.

thumm *stipes 2211, d. stupidus 2238, b. brutus 336, d. lapis 1213, a. mulus 1465, d. bebes 1064, c. bardus 299, b.* tummer kopff *bæoticum ingenium 319, d.* tummer mensch *frutex 966, b. fungus 980, c.* tumm werden *secundum belluas inepire; brute cere 327, a.* tumm seyn *acuminis obtusioris & bardi esse 2301, c. P. obtusa pectora gestare 27, a. elephanti corio circumtectum esse 609, a*

thummheit *stupiditas 2238, b*

thümmich *cacalia 345, b*

thummkühn *audaculus 259, b. incautus 444, b*

thun *actio 71, b. actus 71, d.* thun und lassen *prora & puppis 1833, a*

thun *agere 68, d. facere 839, a. patrare 1665, d. perpetrare 1666, c. saltitare 842, a. gerere 1006, c.* öffter thun *actitare 71, c.* mit einem zu thun haben *conflictari cum quo 916, d. res est mihi cum eo 1951, a.* was seines amts ist thun *suo officio nihil egreai 1027, a.* zu thun haben *occupatione distineri 1563, b.* ich thue es nicht *non audio 260, b.* thun was man schuldig ist *fungi suo officio 979, d.* es thut mehr bey der sache *gravius est ad rem 2460, a.* er hat nicht mehr thun können *proficisci ab eo non potuerunt plura 1824, c.* gethan werden *fieri 906, b*

thunin (*pisc.*) *apolectus 174, b. cordyla 607, d*

thür *ostium 1612, a. janua 1123, d. foris; fores 936, a.* kleine thür *ostiolum 1612, b. foricula 936, b.* thür mit zwey flügeln *valva 2421, c.* für der thür seyn *instare 2221, b.* thür und thor öffnen *aditum patefacere 789, d.* thür auffbrechen *rebellere claustra 540, b.* wieder die thür lauffen *fores calcibus insultare 375, b.* zwischen thür und angel stehen *inter malleum & incudem esse 644, b. inter sacrum & saxum stare 1971, c.* zur thür hinaus gehen *limen exire 1263, c*

thürangel *cardo 418, b*

thürhüter *ostiarius 1612, b. janitor 1124, a*

thurm *turris 2407, d. pyrgus 1864, c.* mit thürmen gezieret *turritus, P. turrifer 2408, a*

thürmgen *turricula 2408, a*

thurnier *equiria 808, c*

thurnierer *celetizontes 461, b*

thürpfosten *postis 1786, b. ante; latera ostiorum 157, b*

thürsteine *paraslades 1639, a*

thymian *thymus 2346, b*

tieff *profundus, e 978, c. depressus, e 1808, c. impresse 1809, b.* sehr tieff *præaltus 106, a.* nicht tieff *vadosus 2415, d.* tieff in die nacht *multa nocte 1463, a. 1538, a.* tiefer schlaff *artior somnus 2149, b.* tieffe flüsse *altissima flumina 105, b.* tieff zu hertzen nehmen *penitus quid animo figere 1688, c.* t. holen *anhelare gravius 1059, a*

tieffe *altitudo 105, c. altum 105, b. profundum 978, d. profunditas 979, a. P. fastigium 861, d.* bodenlose tieffe *vorago 2562, b. barathrum 295, b.* tieffe des meers *P. stagna refusa vada 2199, a.* s. abgrund.

tieffsinnig *cogitabundus 561, d*

tiegel *lebes 1228, c. sartago 2003, c. catinus 439, c*

tirgerthier *tigris 2349, b*

tilgen *supprimere 1809, c. extinguere 2211, a. restinguere 2211, c.* s. vertilgen.

tincar *nitrum 1519, a*

tisch *mensa 1383, a.* tisch mit einem fuß *monopodium 1444, c.* tisch von rasen *stibadium 2208, d.* tisch auff 6. personen *sigma 2104, a.* tisch mit zwey bäncken *biclinium 551, b.* tisch mit drey bäncken *triclinium 551, b.* gewissen tisch haben *P. certum præsepe tenere 1798, c.* tisch decken *triclinium sternere, statuere 551, b.* zu tische sitzen *in triclinio decumbere 551, c. epulis accumbere 807, a*

tischer *dolator 739, a. faber lignarius 832, d.* s. tischler.

tischerhobel *planula 1743, b*

tischerleim *fabrile glutinum 833, a*

tischfuß *fulcimentum 970, a. trapezophoron 2376, c*

tischgenoß *convictor 2533, b*

tischgenossenschafft *convictus 2533, b*

tischgeräthe *vestimenta triclinaria, cœnatoria, cubitoria 551, c.* silbern tischgeräthe *escale argentum 815, c*

tischgespräch *sermo epularis 807, b. convivales sermones 2533, c*

tisch kleider *accubitoria vestimenta 640, c*

tischkorb *discus 721, c*

tischlein *mensula 1383, b*

tischler *scriniarius 2037, b. carpsarius 411, b*

tischtuch *mappa 1548, b*

tischwein *vinum cibarium 509, c. vinum mensæ 1382, c.* tischw. pressen *in suas usiones vinum exprimere 2585, b*

tirsche *embamma 779, c*

titul *titulus 2354, c. præfatio 858, c. inscriptio 2034, c.* titul haben *inscribi 2034, b*

titulieren *inscribere 2034, b*

tobackspfeiffe *tibulus fictilis 2355, a*

toben s. wüten / das meer tobt *P. ferbit æstuosus; furit æstus arenis 54, c*

tobende meer *æquor tumidum 2398, d*

tobin *pannus undulatus 1631, c*

tocht (in der lampen) *elychnium 1313, b. filum candelæ 753, b*

tochter *filia 898, d. virgo; nata; gnata 1486, c. 2521, b.* kleine tochter *filiola 898, d*

tochterkind *nepos 1504, b*

tochtermann *gener 1000, b*

tocke *pupa; pupula 1854, b*

tocken/grosse englische *molossicanes 386, d*

töcklein *ocellus 1609, d*

tockmäuser *tenebrio 2310, c. obscurus 1560, a*

tod *mors 1450, b. obitus 793, c. letbum 1242, c. decessus 454, d. dies ultimus 710, b. nex 1499, c. vox 1638, b. extrema 829, d. finis 903, b. excessus e vita 455, b. migratio, commutatioque vitæ 1403, c. finis hujus lucis 1308, b.* natürlicher t. *fatum 865, a.* geschwinder t. *P. fata celerrima 460, d.* den tod an etwas essen *a transenna lumbricum petere 2376, a.* vor den tod *ante obitum supremaque funera 307, c.* nach dem tod *P. cum jam fusa cinis fuerit; si cariosa vetustas dissolverit ossa fabilis &c. 523, c*

tod (*adj.*) *mortuus 1451, b. exsanguis 1905, b. exanimus, us 150, b. inanimis, us b.* todter cörper *cadaver 346, d.* s. todter. todt seyn *jacere 1114, c*

tödten *jugulare 1174, c. finire 903, c. occidere 356, a. necare 1499, c. enecare 1499, d. pernecare 1500, a. interimere 782, a. interficere 846, b. jugulationem cujus facere 1174, d. vitam eripere cui 2534, b. lucis usuram eripere 2583, b. necem cui afferre 1499, c. letho afficere 1242, c. letare d. ad mortem dare 1450, d. mortificare 1453, b. manu percutere 1881, a. tollere quem de medio 2357, d. morte afficere 842, b. spiramina animæ rumpere 2187, b. P. funere mergere acerbo 981, c. P. cui lethum dare 728, a*

todenbaar *bara 299, d. sandapila 1993, c. feretrum 877, a. capulus 411, d. loculus 1280, b. P. Libitina 1254, a. P. orciniana spolia 1596, a*

todenbegängnis *justa 1186, c. inferiæ 1147, b*

todenbeine *reliquiæ 1270, d*

tödend *internecinus 1500, a*

todenfarbe *livor; livedo 1278, b*

todenfarbig *morticinus 1451, d. cadaverosus 347, a.* todenf. werden *livescere, livore contrahere 1278, b*

todenfest *denicales 690, d*

todengeripp *larva 1217, d. sceletus 2016, a*

todengräber *sepultor 2071, a. humator 1108, b. vespillo 2483, d. pollinctor 1761, d. sandapilo; sandapilarius 1993, d. qui libitinam exercet; libitinarius 1254, a, b. bustuarius 2574, c*

todenlied *epicedium 799, d. jalemus 1122, b*

todenmahlzeit *silicernium 2110, d. epulum funebre &c. 806, d*

todenmutter *funerea mulier 981, d*

todenopffer *inferiæ 1147, d*

todtenfeste *feralia 873, d*

todter *mortuus 1451, b. defunctus 980, a. inter omnes mortuos amandatus 1336, b. P. cinis 523, c.* der eines gewaltsamen todes gestorben *P. crudeli funere extinctus 981, c.* mit todtenbahren *lustrari cum larvis 1217, d*

todesstunde *hora decretoria 483, a*

todestag *dies dormitionis 746, c. extremus dies 829, c*

todeswerth *capitalis 414, b*

todfeind seyn *capitaliter odisse 414, b*

todkranck seyn *mortifere ægrotare 34, d. gravissima valetudine usque ad periculum vitæ vexari 74, a*

tödlich *funeſtus 982, a. mortifer 1453, a. mortiferus 1453, b. lethalis ; ter 1242, d. P. lethifer 1242, d. P. ſatifer 865, b.* tödl. ſeuche *capitalis peſtis 414, b*
todſchieſſen *conjectu telorum confodere 1117, d*
todſchlag *nex 1499, c. cædes 353, c. homicidium 1093, c.* ſ. tödung.
todſchlagen *trucidare 2393, a.* man ſchlägt tod *ſit cædes 906, b*
todſchläger *homicida ; homicidii reus 1093, c. interfector 846, b. percuſſor 1881, a*
todſünde *piaculum 1732, d*
todtèrn *cuſcuta 665, c*
tödung *interemtio 782, a. internecio 1500, a*
toffſtein *tophus 2361, b. porus 1783, a. oſtracites 1612, c*
toll *rabioſus, a, um, rabidus, a, um, 1906, c. furioſus, a, um, 985, a. furens, tis 985, b. bacchoſus 2412, d. ferox 885, a. feraciter 885, b. larvatus 1218, a. cerebroſus, inſanus 480, c. lymphaticus 1314, c. ceritus ; territus 481, a. ſcordalus 2028, b. nimis calidus 372, b.* toll und voll *comiſſabundus 577, c.* toller weiſe *bacchatim 288, b.* ſ. toll machen.
tollkühn *temerarius 2297, a. effrenatus, a, um, 954, d. plenus inconſideratiſſima temeritatis 591, b. inſaniſſimus animoſitatibus ſuis 150, b*
tollkühnheit *temeritas 2297, a*
toll machen *furiare 985, b. inſanum facere 1997, a. ad inſaniam quem adigere 73, d.* toll ſeyn *debacchari ; perbacchari 288, c.* er iſt toll worden *rabies eum invaſit 2415, b*
tölpel *truncus 2391, d. aſinus 233, d. ſtolidus 2225, c. rupices 1964, d. bardus 299, b.* tölpiſche ſprünge *motus apalaſtri 1621, d.* übern t. werffen *tungulam in quem injicere 2369, b*
tölpiſch *inſicetus, a, um, 836, c. plumbeus 1754, b. ineptus 180, c. inſcitus, a, um, 2025, a. hebes 1064, c. ruſticatim 1966, b. craſſe ; craſſa minerva ; illepide 621, d. pingui minerva 1730, d*
tonne *cupa 652, a*
topas *topazios 2361, b. chryſolampis 507, a*
topff *olla 1577, a. teſta 2329, b. chytra 508, b. chytropus 508, b. cacabus 345, a. autepſa 281, a. aula 269, c. camella 378, c.* töpffe *baſa coquinaria 602, c.* cherner topff *cucuma 643, d*
töpfer *figulus 901, b. figulator 901, b. plaſtes 1744, a. plaſticator 1744, b*
töpfererde *argilla 208, a. terra figularis, argillacea 208, a*
töpfergefäß *baſa teſtacea 2329, c*
töpferkunſt *figulina ; figlina 901, b. ars figularis 901, b. plaſtice 1744, b*
töpferleim *lutum aceratum 24, a*
töpferofen *fornax figulina 901, b*
töpferrad *rota figularis 901, b*
töpferthon *glis 1018, d*
töpferwerck *plaſma 1743, c. fictilia 901, b*
torckeln *titubare 2354, b*
torte *tollyna 564, d*
tortur *quæſtio ; tormentum 2363, a*
toſten *cumila 652, a. origanum ſilveſtre 1600, b*
touren von haar *capillamenta 398, c*
trab *ſuccuſſatura 1881, d*
trabant *ſatelles 2003, d. latro 1222, d. ſtipator 2212, a. ſpiculator 2185, a. doryphorus 747, c.* trabanten *à latere ; laterani ; laterones 1224, a, b. cancellarii &c. 382, c. apparitores regii 1641, d. protectores 2294, d. prætoriani milites 1801, d*
trabendes pferd *equus ſuccuſſor ; ſuccuſſator caballus 1881, c*
trabenkraut *botrys 330, c*
tracht *habitus 1050, d. cultus 566, b.* tracht (eſſen) *fercula 876, d*
trachtbar / trächtig *fœcundus, a, um, 930, a. fœtus 933, d. prægnans 1795, a. fœmina 876, b. gravidus 1039, b.* tr. kuh *bos forda 329, d. 935, b.* tr. gehen *ventrem ferre 2453, b*
trachten *tendere 2303, d. contendere 2304, b.* mit fleiß tr. *enixi 1518, b.* nach etwas tracht. *affectare quid 843, a. moliri quid 1437, a. venari quid 2451, c. conſectari quid 2077, c. ardentiore ſtudio quid petere 200, d.* nach ehren tr. *honoribus inſerbire 2089, a. ſuſpirare ad honores 2188, c.* nach gunſt tracht. *captare favorem 400, a.* nach hohen dingen tracht. *alta quærere 205, b.* nach hülffe tracht. *circumſpicere auxilia 2172, d.* nach eiteln ruhm tracht. *inanem rumorem aucupari &c. 254, d.* nach geld und gut tr. *aurum colere 565, d.* zu ſchaden tr. *machinari calamitatem cui &c. 1319, b.* der nach ehre trachtet *candidatus gloriæ &c. 385, b*
tractamenten bey hofe *P. aulica convivia 269, d*
tractiren *accipere 402, c. invitare 1160, a.* nach ſeinem vermögen tr. *excipere pro fortuna 405, b.* übel tr. *male quem habere 1049, b.* einen wohl / ſtattlich tr. *curare quem benè ; delicatioribus cibis quem curare 656, a, b*
träge *piger 1725, b. ſegnis 2060, d. ignavus, a, um, 1495, b. ſupinus 2265, d. cunctabundus 650, b. deſes 693, b.* träge ſeyn *torpere 2362, b. languere 1211, b. bibere mandragoram 1338, b.* träge werden *commarceſcere 1349, b.* ſ. faul.
trage *ferculum ; feretrum 877, a*
tragen *ferre 875, b. portare 1780, a. gerere 1006, c. geſtare 1007, b. 290, d. bajulare 290, d. ſuccollare 564, c. onus ſuſtinere ; onera humeris ſubire 564, c. 290, d. ſuſtinere cervicibus, humeris 2317, a. perferre onus 882, a. belluas onerum corpore ſuo facilitare 291, a.* unkoſten trag. *tolerare ſumtus 2356, c.* auff beyden achſeln tr. *prævaricari 2425, d. duabus ſellis ſedere 2053, c. duos linere parietes 1642, b.* eines andern kleid vother tr. *præterire tunicam 2326, a.* das tragen *portatio 1780, a. geſtatio ; geſtamen 1007, c, d. bajulatio 291, a*
träger *lator 876, b. portitor 1780, b. geſtator ; gerulus 291, a. 1007, b. ciſtellarius 553, c. phalangarius 1713, d. ciſtifer 530, d. bajulus ; bajulator 291, a. columen 571, d.* träger *talones 371, c. ad lecticam homines 25, a.* träger am hauſe wie rieſen *atlantes 249, b*
trägheit *pigritia 1725, b. ſegnitia, æ, 2061, a. torpor 2362, b. ſopor 2155, b.* ſ. faulheit.
tragödie ſ. trauerſpiel.
tragödiſch *cothurnatus 618, d*
tragoner *dimachæ 715, c*
tragſeſſel *geſtatoria ſella 1007, d*
tranck *potio 1790, c.* ſüſſer tranck *melitites 1372, d*
tränck *aquarium 183, d. aquatio 184, b*
tränken *adaquare 184, c.* der das vieh tränket *aquator 184, b*
trängklein *potiuncula 1790, c. ſorbitio 2156, b*
transportſchiffe *naves quibus milites transportantur 1781, c*
trapp *otis 1613, b*
traube *racemus 1906, d.* voll traub. *racemoſus P. racemifer 1907, a.* tr. die ſich färbet *uva varians 2586, a.* ſ. weintraube.
traubenabfall *roratio 1950, d*
traubenſtengel *botrys 330, c*
träublein *corymbus 617, a*
träublicht *P. corymbifer 617, b*
trauen *fidere 893, c. confidere 895, c. credere 623, c. fidem habere 892, c. credulum ſe præbere 623, d.* es iſt niemanden zu tr. *nusquam tuta fides 2397, c.* er trauet mir *mihi fides apud hunc eſt 892, d.* traue mir ſicherlich *me vide 2498, b.* traue nicht zu viel *memento diffidere 896, a.* trauen ; zuſammen geben *copulare 601, b*
trauer *luctus 1298, a. juſtitium 1187, b*
traueressen / mahlzeit *epulum funebre 806, d. 982, a. cœna feralis 873, d*
trauerhabit *habitus lugubris 1050, d. veſtis lugubris ; lugubria 1298, b*
trauerhauß *funeſta domus 982, a*
trauerjahr *annus luctifer 153, b*
trauerklage *lugubris ejulatio 775, c*
trauerkleid *veſtimentum funebre 982, a. 2486, c. cilicia ; cilicina &c. 518, a*
trauerlied *nenia 1503, a. elegia &c. 777, a. barmodii cantilena 2061, c*
trauermahlzeit ſ. traueressen.
trauern / traurig ſeyn *lugere 1298, a. mœrere 1433, c. in luctu eſſe 1298, a. animum mœrori dare 727, d. habitum dolentum induere 1050, c. in ſqualore & luctu eſſe 2197, b.* über die zeit tr. *prolugere &c. 1298, c.* ſ. traurig.
trauerſpiel *tragœdia 2368, d. actio tragica 71, c*
trauerweib *præfica 1794, d*
trauffe *ſtillicidium 2814, c. andron 141, a.* aus dem regen in die tr. kommen *de calcaria in carbonariam pervenire 377, c. evitata charybdi in ſcyllam incidere 497, b*
träuffeln ſ. tröpffeln.
traum *ſomnium 2150, a. P. imago vana &c. 1134, d.* im traume *per quietem &c. 1897, a.* wie im tr. *quaſi per nebulam 1497, b.* ein ſchwerer tr. *inſomnium 2150, c.* tr. deuten / auslegen *conjicere cui ſomnum 1117, d*
traumausleger / deuter *conjector 1118, a. ſomniorum conjector 527, d. ſomniorum interpres 1157, b*
träumen *ſomniare 2150, b. imaginari 1135, c*
träumer *ſomnium ; ſomniator 2150, b, c. dormitator 746, b*
traun *ſanè 1996, a. pol 1759, a. quidem certè 1896, b. quippe 1903, b.* ſ. fürwahr.
traurig *triſtis 2385, b. triſtificus 2386, b. mœſtus, a, um, 1433, d. tragicus, a, um, 2369, a. flebilis, ter, 915, c. funebris ; funeſtus 982, a. illacrabilis 1207, a. feralis 873, d. P. luctifer ; luctuoſus, a, um ; luctiſonus 1298, b. quem mœror lacerat & conficit 1198, c. ſubmœſtus 1434, a. P. ater 245, d. lugubris, ter, P. luctificus ; luctificabilis 1298, b.* traur. fall *casus amarus 108, c.* traur. geſichte *vultus triſtitiæ ſalebra concuſſus 1981, c.* tr. ausſehen *adducere ſupercilium 518, d.* tr. machen *triſtitiam contrahere ; contriſtare 2386, b.* traur. werden *in luctum incidere 1298, a.* traur. ſeyn *flere 915, b. triſtari 2386, b. occurrere fronte obducta, nubila 960, c.* ſ. trauern ; ſ. bekümmert ; ſ. betrübt.
traurigkeit *triſtitia 2386, a. perturbatio 2405, b. mœror 1433, d. mœſtitia 1434, a. melancholia 1371, a. P. nubes ſupercilii 518, d. 1540, a. nubila humani animi 1540, b. ſupercilium 518, d*
trauring *annulus pronubus 152, b*
trazischen *paſtillus 1659, a*
trecken *rapere 1911, a. trahere 2369, c.* ſ. tragen.
treffen *pellere 1679, a. icere 2126, d. ferire 875, a. rem acu attingere 23, d.* einen weg tr. *viam invenire 2449, b.* das formular nicht tr. *ab orchestro labi ac decidere 196, d.* das treffen *acies 17, d. concurſus 660, c. coitio 791, c. conflictio ; conflictus ; conflictatio 916, c, d.* treff. halten *certamen edere 731, a. armis confligere ; manu cum hoſte confligere 916, c.* ſ. ſchlacht.
trefflich ſ. fürtrefflich.
treiben *pellere ; compellere 1679, a, d. urgere 2571, c. agere 68, a. agitare 73, b. premere 1807, b. minare 1409, b.* etwas öffters treib. *celebrare quid 460, a.* zu was treib. *detrudere ad rem 2391, b.* zur arbeit treib. *adigere ad laborem 74, a.* eine kunſt treib. *artem quam tractare 2370, c. in arte plurimum facere 839, c. exercere ſe in arte 193, d.* einen hurtigen tr. *currentem incitare 516, a.* aus dem lager treib. *loco quem dejicere 1118, c.* aus dem felde ; in die flucht tr. *profligare 917, a. fugare 969, c.* aus der poſſeß treib. *è poſſeſſione depellere ; exturbare 2056, c.* einen am ſtrick vor ſich her tr. *vinctum ante ſe agere &c. 68, b.* was man kan / ſoll man tr. *quam quisque nobis artem, in hac ſe exerceat 213, a.* ſich treib. laſſen *gradu demoveri 1457, a.* was trieb dich darzu *quæ neceſſitas tanta premebat ? 1498, c.* von jungen leuten getrieb. werden *in manibus eſſe adoleſcentium 1345, c*
treiber *ſtimulator 2210, a. minator 1408, c*
treibkeule *trudes 2391, a*
trennen *dividere 724, b. ſejungere 2180, a. ſejugare 2196, d. dejungere ; dujungere 2179, c. dirimere 781, c. ſeparare 1636, b. diſtrahere 2373, b. diſſociare 2134, b. diſjunire 2550, a. P. concentum dividere 391, c.* ſich trenn. *ſeceſſionem facere 457, b.* das ſich tren. läſt *ſeparabilis 1636, b.* was niemand tren. kan *arctiſſimus 195, c.* ſ. zertrennen.
trennung *dujunctio 1179, d. divijo 724, d. ſejunctio 1180, a. diremtio 781, c. ſeparatio 1636, b. diſſolutio 2146, d. ſchiſma 2028, b. ſeceſſio 457, b. divortium 2476, a*
treppe *ſcala 2011, d*
treſpen *zizania 2603, b. lolium 1282, c. ava 47, b*
treſterwein *vinacea 2514, b. floces 920, a. acinaceum vinum 18, b. lora 1287, b*
treten bey einem *aſſiſtere propter quem 2126, c.* mit füſſen treten *calcare 375, c. conculcare 376, a. ſuppeditare 1706, b. peſſundare 729, c. 1706, d. contundere 2401, a. deprimere 1808, c.* über ſich tret. *exuberare 1394, d. ſupercreſcere 630, b.* in ein ampt ; ins regiment tr. *expeſſere Magiſtratum, Rempublicam 400, a.* einen ſtachel ſich in die füſſe tret. *ſtimulo ſe inducere 831, b.* auff eines ſeite tret. *tradere ſe cui 734, b*
treu *pius 1737, a.* treu verbleiben *manere in officio, in fide 1338, c.* ſ. getreu.
treue *fides 892, a. fidelitas 894, a. candor 384, c.*

treue gegen das vaterland *pietas & amor in patriam; patriæ caritas* 1737, c. 121, d
treuffeln *guttare* 1046, b. ſ. trieffen.
treuge *aridus* 204, d. treuge werden *exarefieri* 204, b. uns treuge bringen *collocare in tuto* 1281, a
treugen *ſiccare* 2100, c
treugeſinnet *bene animatus* 151, b
treugetuch *involucre* 2559, d
treuhertzig / treulich *fideliter* 894, a. *bonâ fide* 892, d. *ſeduló* 2060, b. es treul. meinen *eſſe animo fideli in quem* 894, a
treuloß *infidelis, ter; infidus, è; perfidus, è; perfidioſus, è* 894, b, c, d. treuloße leute *nec ab illis nec fides* 187, c. treuloß werden *fallere fidem &c.* 850, d. ſ. untreu handeln.
treuloßigkeit *infidelitas; perfidia* 894, b, d
triangel *trigonus; triangulus* 2384, d. *triquetrum* 2380, a
tribulirer *extortor* 2364, d
tribut *tributum* 2381, d *ſtipendium* 2213, a. trib. auflegen *tributum imponere, imponere, indicere, irrogare* 2382, a. der trib. geben muß *tributarius* 2382, a. *ſtipendiarius* 2213, b
trichter *infundibulum* 976, c. *pyrgus* 1854, c. *colum* 565, b. tricht. in würffeln *orca* 1595, c
trieb *inſtinctus* 918, c. 2211, b. *afflatus* 918, c. *permotio* 1457, b. *invitamentum* 1160, d. *actus* 72, a. natürl. trieb *indoles* 1144, d
trieffäugig *lippus* 1271, d. *ſublippus; lippens* 1271, d
trieffen *manare* 1342, b. *rorare* 1950, c. *ſtillare* 2214, c. *guttatim labi* 1046, c. das trieff. der augen *lippitudo* 1271, a. trieff. der bäume *lacryma* 1203, b
trieffende augen haben *lippire* 1271, a. trieff. naſe *humentes nares* 1485, a
Trier *Auguſta Trevirorum* 267, d. *Treviri; Trevericæ urbs* 2380, b
Trieriſch *Trevericus* 2380, b
trifft *ager paſcuus* 63, d. *actus* 71, d
trifftgeld *ſcriptum* 2031, d
trillen *fatigare* 863, d
trilli machen *vibriſſare; vocem criſpare* 2495, a
trincken *bibere* 312, b. *potare* 1790, c. *ſorbere* 2156, a. *uti poto* 2581, d. *ducere pocula* 752, a. P. *pocula imbere* 2370, a. mit unter tr. *jugi ſuperbibere* 313, a. zu gantzen tr. *plenis cantharis bibere* 394, b. eines andern geſundheit tr. *libare alienæ ſaluti* 1254, c. lauter waſſer tr. P. *gaudere merum undo* 6, b. keinen wein tr. *abſtemium agere; vino abſtinere* 7, a. zu viel wein tr. *largiore vino uti* 1217, a
trinckgefäß ſ. trinckgeſchirr.
trinckgeld *anctoramentum* 258, b. *honorarium* 1896, c. trinckg. bekommen *pretium ferre* 1810, a
trinckgeſchirr *poculum* 1756, a. *culigna* 645, c. *ſcyphus* 2042, d. *patera* 1663, d. *capis* 410, a. *capula* 411, b. *crater* 622, a. *phiala* 1717, a. *ſcaphium* 2014, c. *ancones* 139, c. höltzern trinckg. *obba* 1556, c
trinckſchale *ciſſybium* 530, c
trippel *proportio muſicalis tripla* 2378, d
tritt *inceſſus* 455, b. *gradus* 1015, a. *greſſus* 1026, a. *ſcabellum* 2012, d
triumph *triumphus* 2386, d. kleiner tr. *ovatio* 1616, b
triumphbogen *arcus triumphalis* 199, b
triumphiren *ovare* 1616, b. *triumphum agere; deportare* 2387, a. über einen tr. *ducere quem in triumpho; triumphare de quo; ex quo &c.* 2387, c
triumphirer *triumphator* 2387, c
triumphlied *epinicium* 802, d
triumphwagen *triumphalis currus* 2387, b
triumphzierde *triumphalia ornamenta* 2387, b
trocken *ſudus* 2246, d. *exſuccus; exſuctus* 2250, a. *aridus* 184, c. *aridus minusque ſuccoſus* 204, c. *ſiccus, è* 2099, d. *ſiccaneus* 2100, d. P. *pumiceus* 1852, b. trock. ſeyn *arere* 204, b. *ne modico quidem reſudare humore* 2246, c. trock. werden *ſiccari; obareſcere; ſubareſcere* 204, c. *ſicceſcere* 2100, c. P. *ſereſcere* 2081, a
trockne *aridum; ariditas* 205, a
trocknen *areſacere* 204, b. *torrere* 2365, c. *ſiccare* 2100, c. *tergere* 2321, d. an der ſonne trockn. *inſolare* 2137, c
troddeln *cirri* 530, a
trödeler *inſtitor* 1153, d. *ſcrutarius* 2038, c
trödelmarckt *ſcrutarium* 2038, c. *forum promercale* 946, a. trödelm. halten *ſcrutariam facere* 2038, c
trog *aquarium* 183, d. *labrum* 1196, a. *linter* 1271, a. *trulla* 2390, c. aus einem trog in den andern ſülen *detrullare* 2390, a
trogſcharre *radula* 1909, a
trolle dich *apageſis* 167, d
trommel ſ. trummel.
trompete *buccina* 338, c. *tuba* 2394, a. *lituus* 1277, d
trompeten *tubicinare; tubas inflare* 2394, b
trompetenſchall *claſſicum* 540, a. *tarantara* 2289, a
trompeter *buccinator* 338, d. *tubicen; tubicinator* 2394, b. *aneator* 50, c
tropff *gutta* 1046, b. ein hangender tr. *ſtiria* 2214, c
tröpffeln *ſtillare* 2214, c. ſ. triffen.
tröpffelnd *ſubſtillus* 2214, d
tröpffelung *diſtillatio* 2214, d
tropffenweiß *guttatim* 1046, d
tröpfflein *guttula* 1046, b. *ſtilla* 2214, c. *adſpergo* 2165, d
tröſchmarckt *leſche* 1242, b
troßbube *cacula* 346, c. *calo; caculus* 371, c. *armiger* 216, d
troſt *ſolatium; conſolatio* 2143, b. *levamen; levamentum* 1245, b. *columen* 571, d. *fomentum* 947, c. *fiducia* 894, d. *firmamentum* 907, c. *confirmatio* 908, a. P. *ſolamen; ſolatiolum* 2143, b, c. troſt und zuverſicht *ſacra anchora* 137, d. troſt bringen *ſedationem mœrendi afferre* 2059, c. troſt finden *levationem ægritudini reperire* 1241, b. es kan ihm noch etwas zu troſt kommen *ei aura aliqua poteſt afflari* 270, c
tröſten / tröſtlich ſeyn *ſolari; conſolari* 2143, a. *levare* 1237, c. *recreare* 626, b. *erigere* 1919, a. *reddere animum* 733, a. *opitata loqui* 1592, a. *triſtitiam mitigare* 2386, b. *lugentem efficacibus remediis reſocillare* 928, a. *ſolatium afferre; dare; ſolatio eſſe; ſolatio afficere; conſolationem adhibere* 2143, b, c. *animos verbis confirmare* 908, a. *levationem habere ægritudinum* 1245, b. ſo ſich tröſt. läſt *conſolabilis* 2143, d
tröſter *ſolator; conſolator* 2143, c. *paracletus &c.* 1637, a. *oblectator* 1202, d
troſtſchrifft *litera conſolatoria* 2143, d
trotz *contumacia* 596, d. *confidentia* 895, d
trotzen *inſultare* 1985, a
trotzig / trotzlich *ferox, citer* 885, a. *contumax, citer* 597, a. *inſultatorius, è* 1985, a. *atrox* 251, c. *effrenus; effrenatus, è*, 954, c. *protervus, è*, 1835, b. *bulliioſus* 2590, a. *confidens, ter*, 895, c. *importunus, è*, 1782, c. *minax, citer; minanter* 1408, c, d
troupp *cohors* 562, b. *phalanx* 1713, d. *manipulus* 1341, c. *turma* 2406, b. *caterva* 438, b. ein troupp reuter *agema* 63, b. tr. ſchließen P. *poſtrema coërcere* 193, b
trouppenweiß *agminatim* 67, c. *turmalu; turmatim* 2406, c, d
trüb *turbidus, è; turbulentus* 2403, a, b. *nubilus; nubiloſus* 1540, b, c. *nebuloſus* 1497, c. *faculentus* 849, c. trübe lufft *denſum cœlum* 692, c. trüb. tag *obſcurus dies* 709, d. trüb. wein *vinum turbulentum & facatum* 2513, c. trüb wetter *tenebricoſum tempus* 2310, c. *nebuloſum & caliginoſum cœlum* 368, b
trüben / trüb machen *turbare* 2403, c. *obnubilare* 1540, d. P. *plubio contriſtare frigore cœlum* 2186, b
trübſal *afflictio* 916, b. *ærumna* 47, d. *tribulatio* 2380, c
trübſand *arena bibula* 313, b. *ſabulum* 1969, c
truchſeß *Dapifer* 677, d. *catamitus; Ganymedes* 435, a
trug ſ. betrug.
trügen *mentiri; mendacio fallere* 1384, a, c
trummel *tympanum* 2409, c
trummeln *tympanizare* P. *impellere tympana palmis* 2409, c
trummelſchläger *tympaniſta* 2409, c
trunck *potus; potio* 1790, c. *poculum* 1756, a. *bauſtus* 1063, d. guter trunck P *ſecundi calices* 368, c. 930, a. beym trunck *in vino; inter vina* 2514, a. *inter ſcyphos* 2042, d. ein ſtarcker tr. in einem zuge *amyſtis* 129, b
truncken *ebrius* 767, c. *vinolentus* 2514, c. *ebidus* 2431, a. *bibulus* 313, b. *bene potus* 1790, d. *potulentus* 1791, a. *ſaucius merò* 2009, a. *temulentus* 2297, d. *ebrius* 767, c. *ubi eſſet præ poculis neſciens* 1756, a. truncken mund redet aus hertzengrund *quod in anima ſobrii, id eſt in lingua ebrii* 767, c. trucken machen *inebriare* 768, b. *ingurgitare poculu* 1045, b. trunck. ſeyn *madere vino* 1321, a
trunckenbold *ebrioſus* 768, a. *maximè in vinum & quæ ebrietatem ſequuntur, effuſus* 286, b. *madidus; madulſa* 1321, d. *crapulentus* 621, a. *cibo & crapula diſtentus* 620, d
trunckenerweiſe *temulenter* 2297, d
trunckenheit *ebrietas* 768, a. *vinolentia* 2514, c. *temulentia* 2297, d
trünckiein *cyathus* 667, c
truthüner *meleagrides* 1371, c
tſcheckicht *vatius* 2424, b. ſ. bunt.
tſchérpe *præcinctorium* 522, c. *ſuccinctorium* 523, a
tuch *pannus* 1631, c. ein leinen tuch *linteum; linteamen* 1271, a, b
tuchbereiter *fullo* 972, a
tuchbleiche *fullonica* 972, a
tuchkleid *pannea veſtis* 1632, a
tüchlein *pannulus* 1631, d. *panniculus* 1632, a. leinen tüchl. *linamentum* 1271, c. *linteolum* 1271, a
tuchmacher *doctus artis pannificiæ* 1210, c
tüchtig *maturus, è*, 1359, d. *idoneus* 1129, a. ſ. geſchickt.
tücke heimliche *dolus malus* 739, d. ſ. betrug.
tückiſch *fraudulentus* 952, c. *verſutus, è* 2472, a. *inſidioſus, è*, 2055, d. *tortuoſus* 2363, a. tückiſch ſeyn *vulpinari* 2589, a
tuckmäuſer *obſcurus ſitus aſtutusque* 1560, a
tugend *virtus* 2522, b. *ars* 222, b. tugenden *mores* 1454, a. *egregia* 775, a
tugendhafft *virtute præditus* 792, b. *artibus & virtutibus inſtructus & ornatus* 223, a. es kömt tugenh. heraus *ad virtutem omnia ſunt* 14, d
tummeln ſich *incitare ſe* 516, a. den gaul tummeln *ſpumantem agitare equum* 73, a
tümpfel *gurges* 1045, a. das voll tümpf. iſt *voraginoſus* 2562, b
tumult *tumultus* 2399, b
tünchen *dealcare* 377, c. *opere teſtorio polire* 1759, b. 2193, c. *teſtorium inducere in parietem* 755, c. 2193, c. *cruſta operire; cruſtare* 637, d. *incruſtare* 638, d
tüncher *teſtor* 2193, c. *cruſtarius* 638, a
tünchkelle *trulla* 2390, d
tünchwerck *teſtorium* 2193, b. *lorica* 1287, c
tuncke *intinctus* 2352, a. *embamma* 779, c
tüngen *latificare* 1206, d. *ſtercorare; ſtercoratione ternam reſovere; ſtercore ſaturare nobalia* 2106, a. P. *ſaturare ſimo pingui ſolum* 899, c
tüngmiſt *latamen* 1207, a. ſ. miſt.
Tunis *Tunetum* 2401, d
tüppelgen an buchſtaben *apices literarum* 170, a
turbith *alypia* 107, b
türck *Turca, us* 2405, c
türckey *Turcicum regnum* 2405, d
türckis *eranos; eranus* 1125, c. 809, c. *jaſpis aëruſa* 1125, c
türckiſch *turcicus* 2405, d
Turin in Piemont *Auguſta Taurinorum* 267, d. *Taurinum* 2191, a
turteltaube *turtur* 2408, b
tyrann *tyrannus* 2410, d. ſ. grauſam.
tyranney *tyrannis* 2411, a. *ſævitia* 1975, d. *ferinæ & inhumanitas bellua in figura hominis* 873, c
tyranniſch *crudelis* 636, c. *tyrannicus, è* 2411, d. *auciſilis* 534, a
tyranniſiren *agere incibilius & violentius* 534, a. *ſævire* 1976, a. *inſatiabilem crudelitatem exercere* 636, c
tyrannenmord *tyrannicidium* 2411, a
tyrannenmörder *tyrannicida; tyrannocionus* 2411, a

V.

Vagant *ardelio* 200, b. *eruſcator* 50, d
Vaſall *vaſallus* 2427, b. *cliens; ſuſceptus; fiduciarius* 549, d
vater *pater* 1661, a. *genitor* 1012, c. *generator* 1603, c. *ſeminator; ſator; parens; educator; altor* 98, d. *procreator* 625, d. vater und mutter *parens* 1640, d. deſſen vat. noch lebet *patrimus* 1662, c. vaters weiſe annehmen *patriſſare* 1663, a
vaterland *patria* 1663, a. *domus* 743, a. *civitas noſtra* 533, a. P. *ſolum natale* 1488, b. *ſinus gremiumque patriæ* 1039, c
väterlich *paternus; patritus* 1662, c. *patrius* d. *parentalis* 1641, b. väterliches erbe *patrimonium* 1663, c. väterl. geſinnet ſeyn *induere mentem patrem* 831, b
vaterloß *orbus patre* 1595, a

vater-

vatermord *parricidium 1663, c*
vatermörder *patricida; parricida 1663, a. parenticida 1641, a*
vatersbruder *patruus 1663, c*
vatersschwester *amita 118, c*
übel *malus, e 1331, b. negligenter 1255, c.* das übel (*subst.*) *malum 1331, d.* übel angelegte wolthat *male locatum beneficium 326, d.* der üb. auff ist *affectus male, grabiter 842, b.* vor übel halten *vertere vitio 2468, d.* übel aufnehmen/ deuten/ empfinden *indigne ferre 875, b. grabiter ferre, accipere 1038, a. grabari c. grabius ferre & aliorsum accipere 98, a. ad contumeliam, in malam partem accipere 402, b. grabius excipere 405, b. sinistre excipere 2121, b. dare crimini 728, a. 631, c. in crimen vocare 631, c. grabiter advertere 2473, a. in pejorem partem quid rapere 43, b. 1651, d. atrocius accipere 251, d. in pejorem partem omnia vertere 2468, c.* üb. ärger machen *hydram secare 1110, a.* üb. zu frieden seyn *acerbe ferre 13, c. agre ferre l. pati 34, a.* übel gewonnen/ übel zerronnen *male parta male dilabuntur 1193, d. male partum male dissipat &c. 1642, d. 793, d*
übelstand *deboneſtamentum 1098, d. vitium 2527, c. indecentia 685, a*
übelthat *scelus 2016, a. crimen 631, c. peccatum 1672, a. nefas 859, c. maleficium 1333, a maleficium b.* übelth. begehen *facinus committere, patrare, designare &c. 839, a*
übelthäter *malefi.us 1553, a. sons 2151, a. noxius 1539, c. nocens 1521, d. sceleſtus, a, 2016, b*
üben *meditari 1366, b.* sich üb. *exercere se in re 193, d. adjicere exercitationem 324, c.* etwas mit einander üben *inter se quid recolere 568, c.* in reden üb. *linguam exercitatione dicendi acuere 22, c.* sich in reden üben *exercitatione & stilo formare orationem 938, a.* im gewehr sich üb. *ludere armis 1295, a*
über *super 2262, b. supra 2264, b. trans 2376, a. ultra 2537, a.* über zehen *plus decem 1463, b.* über tausend *amplius millia 126, a.* über der mahlzeit *inter cœnam 1156, b.* eines über das andere *aliud ex alio 823, d*
überall *ubique; ubivis 2430, b. ubilibet c. usquequaque 2577, b. passim 1658, c. ubivis gentium 1000, c*
überallhin *quoquoversus 1896, a*
überantworten *reddere 733, a. tradere 734, a.*
überaus *impendio 1686, a. impense b. præter modum 1800, a.* üb. aus viel *nimium quantum; mirum quantum &c. 1877, d. 1138, a.* üb. sehr *mirifice 1414, c. mirabiliter a. immoderate 1432, b. incredibiliter 624, b. mirandum in modum 1413, d. mirabilem in modum 1414, a. immane quantum 1138, a.* üb. groß *immenſus 1398, a*
überbleiben *superesse 2256, c. permanere 1340, a*
überbleiben *reliquus 1270, a. superstes 2224, b.* überbliebene dinge *reliquia 1270, c*
überbringen *perferre 881, d. transportare 1781, c*
überbringer *perlator 882, a*
überdas / überdiß *insuper 2263, a. ulterius 2537, b. adhuc 27, d. etiam 817, b. super ea 2262, c. quin etiam 1900, a. ad hoc; adhæc 26, b. adde 730, b. præter hæc 1799, c. præterea 1800, b. accedit 453, b. superquam 1875, a*
überdecken *perſternere 2207, c*
überdruß *tædium 2281, a. fastidium 862, c. satietas 2005, b. satias c*
überdrüßig *pertæſus 2281, c. satiatus, è 2005, b.* dessen man nicht überdrüßig wird *infastiditus 862, d.* überdr. seyn *grabari 1038, d.* überdr. werden *pertædescere 2281, b. obsaturari 2007, a. odium rei percipere 407, a.* ich bin überdr. *tædet; cepit me tædium 2281, a. 399, b. cepit me odium ejus 1567, b*
übereilen *opprimere 1809, b. præcipitare 1793, a.* sich üb. *præfestinare 888, d.* übereilet werden *rapi 1911, a*
übereilet *festinatus 888, b. properatus, à 1829, c. infabricatus 833, d*
übereilung *præcipitantia 1793, a.* üb. im urtheil *præjudicium; præjudicatum 1173, c*
übereinander fallen *superincidere 350, a*
übereinander halten *congruere inter se 1042, b*
übereinander schlagen *convolvere; convolutare 2559, a*
übereinkommen *congruere 1042, a. respondere 2192, d. consonare 2152, c. consentire 2069, d.* nicht übereinkommen *discrepare à re 628, a. pugnare cum quo 1846, b*
übereinstimmen *consentire 2069, d. congruere 1042, b. convenire 2447, a. concordare cum quo 605, b. consonare 2152, c. pari voluntate concinere 391, b.* nicht üb. *abludere 1295, d. dissonare 2153, a. absonum esse 2152, b*
übereinstimmend *consonus 2152, c*
übereinstimmung *convenientia 2447, d. consonantia 2152, d. harmonia 1061, c. commodulatio 1431, a. coaptatio 180, c. proportio 1654, b. concentus; consensus 391, c. 2070, a. consensio 2070, a.* s. harmonie.
übereintreffen *convenire 2447, a. non abhorrere a quo 1102, d*
überfahrē *transgredi &c. 1028, b. transcurrere 663, c*
überfahrt *injectus 1121, d. transgressus; transgressio 1028, b. transmissus; transmissio 1427, d. transvectio 2436, a*
überfall *obreptio 1929, b.* üb. zum feinde *transitio ad hostes 796, a*
überfallen *opprimere 1809, b. invadere 2435, a. aggredi 1026, a. obrepere 1929, b. deprehendere 1806, a. occupare 1562, c. supervenire 2451, b. intervenire 2450, a. intercipere 406, d.* der einen überfällt *aggressor 1026, b. interventor 2450, b*
überfliessen *superfluere 927, b. abundare 2543, d. superabundare 2544, b*
überfluß *copia 600, a. ubertas 2427, c. exuberatio d. largitas 1216, d. abundantia 2543, d. opimitas 1587, b. nimietas 1514, a. satietas 2005, c. saturitas 2006, c. exsuperantia 2264, a. superfluitas 927, b. omnium rerum affluentia 925, b. omnium rerum facultas 838, b. P. copia dicitur cornu 610, d.* zum überfl. *superfluè 927, b. ex abundanti 2543, d.* reicher überfl. *copiæ cornu 207, d.* überfl. in worten *inanis torrens verborum 2365, c.* überfl. haben *abundare 2543, d. superabundare 2544, b*
überflüßig *abundans, ter 2543, d. abunde 2544, a. uber 2427, b. ubertim, c. superfluens; superfluus, e, 927, b. nimius 1513, c. sumtuosus, è, 2259, b. affluens, ter 925, b. cumulatus, à, 649, b. largus, à, 1216, d. largificus; largifluus 1217, a. fluxè 924, a. superbacaneus 2414, b. profusus, è, 977, b. copiosus omniumque rerum abundans 600, c.* überfl. haben *exuberare 2439, d.* überfl. seyn *scatere 2015, c*
überfuhr *transitus 798, a*
überführen *transportare 1781, c. superbehere, transvehere 2436, a. arguere crimine, de crimine &c. coarguere; redarguere 209, a*
überführung *traductio 759, a. elenchus 777, c*
übergabe *deditio 730, d*
übergang *transitus; transitio 796, a*
übergeben *dedere 730, c. tradere 734, a. committere 1423, b. emancipare 1335, b. prodere 732, d. propinare 1830, d. transcribere 2037, a. cedere possessione 2056, c.* sich überg. *eructando ejicere 1555, d.* s. brechen. überg. sein amt *abscedere munere 453, a.* überg. das regiment *abire magistratu 789, a. deponere imperium 1763, b*
übergebung *traditio 734, b. additio 705, c. cessio 452, d*
übergehen *exundare; inundare 2544, b. redundare c. scatere 2015, c. refluere; superfluere 2199, b.* zum feind überg. *ad hostes transfugere 969, b.* überg. mit stillschweigen *silentio præterire 794, b. 2110, a. silentio quid transire 796, a. tacitum relinquere 2280, b*
übergehende augen *oculi qui suffunduntur 977, c.*
überg. galle *suffusio fellis 977, c*
übergülden s. vergülden.
übergüldet *bracteolis fucatus 332, b.* s. vergüldet.
übergypsen *crustare gypso & cera; crusta marmorea operire 638, a*
über halß und kopf *præceps 1792, b. præcipitanter 1793, a. præpropere 1830, a*
überhand nehmen *inveterascere 2489, b. convalescere; invalescere 2419, d. prævalescere 2420, b. excrescere; increscere 630, a. aggravare; aggravescere; ingravescere 1039, a. redundare 2544, c. increbrescere 623, b.* üb. haben *valere 2418, a.* die schwachheit nimt üb. *morbus aggravescit &c. 1448, d*
überhäufft *cumulatus 649, b*
überhaupt *aversione 1474, b*
überhebet sich des glücks *fortunæ illecebris in gaudium evinci 1139, b*
überhelffen s. helffen.
überhinlauffen *perlabi 2194, a*
überhinschleichen *superlabi 2194, c*
überhobeln s. hobeln.
überhoben des unglücks *immunis à malis 1470, a.* überhoben seyn *supersedere 2059, b*
überhüpfen *transilire 1984, a*
überkommen *nancisci 1483, d. potiri 1787, d. adipisci quid 172, d. assequi 2076, c. consequi 2077, a*
überladen *aggravare 1039, a*
überlassen *permittere 1425, b. committere 1423, a. cedere 452, b.* wiederum überl. *resignare 2121, a.* um ein geringes überl. *minimo addicere cui quid 705, c.* aus seiner gewalt überl. *emancipare 1335, b.* einem andern etwas überl. *lampada alteri tradere 1209, c*
überlassung *cessio 452, d*
überlauffen *transire 795, d. superfluere 927, b. stagnare 2199, a. effervescere 887, b. percurrere animo 662, b. intervenire 2450, a. apposita crepidinis fastigium excedere 627, a.* der einen überl. *interventor 2450, b.* mit bloſſem degen überlauffen *gladio quem adoriri 1601, d*
überläuffer *transfuga 969, c. perfuga 968, d. transfitor 796, b*
überleben *superesse 2256, c. superstare; superstitem esse 2224, b. superbivere 2534, a. emetiri 1393, d*
überlegen / erwegen *considerare 590, d. perpendere 1686, c. ponderare 1765, d. deliberare 1251, a. secum meditari 1386, a. commeditari d. æstimare 53, c. pensare 1684, a. perstare b. expendere 1685, c. percurrere animo 662, b. ratiunculam subducere 1927, a.* alles überl. *aliam rem ex alia cogitare 561, b. P. partes animum vertere in omnes 2469, b.* der die rechnung überlegt *discussor 1880, b.* überlegen seyn *superiorem esse cui 2264, b*
überlegung *pensitatio 1684, b*
überlesen *perlegere 1235, d. relegere; sublegere 1236, a*
überley *superfluens; superfluus, e, 927, b. superbacaneus; superbacaneus 2414, b. satis superque 2262, d. subsecivus 2046, d.* überleye zeit *tempus succisivum 356, c.* überl. seyn *supersesse 2256, c*
übermaß *superpondium 1765, b. hyperbole 1112, a.* überm. mit essen *&c. luxus 1311, d.* überm. treiben *luxuriare, i; luxuriosè vivere 1312, c*
übermäßig *impotens, ter, 1788, d. effusus, è, 976, b. profusus, è, 977, b. effervescentior, us, 887, b.* s. unmäßig.
übermenschlich *divinus 726, a*
übermorgen *perendie 1692, b. in perendinum d*
übermuth *superbia 2265, c. insolentia 2139, a. luxus 1311, d. proterbitas 1835, b. ferocia; ferocitas 885, a, b*
übermüthig *fastuosus 862, b. inflatus, è, 919, b. nimius 1513, d. fortuna ebrius 767, d.* überm. machen *ferociorem impotentioremque reddere 885, a.* überm. werden *luxuriare, i, 1312, c. animos tollere 149, c*
übernachten *pernoctare 1539, a*
übernatürlich *extranaturalis; supernaturalis 1490, b*
übernehmen *transsumere 2261, a*
überraschen *deprehendere 1805, d*
überrechnen *supputare 1861, b. rationem subducere 758, b. ad calculos revocare 366, b.* s. rechnung.
überreden *persuadere 2241, b. oratione flectere 914, b. perducere 756, c. adducere quem in suam sententiam 753, b*
überredung *persuasio 2241, b. animi inductio 755, d*
überreichen *propinare 1830, d*
überrest *reliquia 1270, c*
überrück *supinus, è, 2265, c*
überrumpeln *intercipere 406, d*
übersäen *obserere 2086, a*
überschatten *umbrare 2540, d. inumbrare; obumbrare 2541, c*
überscheinen *superfulgere 971, d*
überschiffen *transfretare 956, d*
überschlag *focale 867, d*
überschlagen *taxare 2291, d. computare 1860, d. enumerare 1547, b. rationem inire 792, c. describere 2033, c. ad calculos revocare 366, b. 403, a. rationem, calculos subducere 758, b*
überschleichen *obrepere 1929, b*
überschmieren *inungere 2546, c*
überschreiten *egredi 1027, a. modum excedere 455, b.*

ziel und maß übersch. *finem & medium transire 796, a*
überschrifft *inscriptio 2034, c. titulus 2354, c. epigraphe; epigramma 801, d. lemma 1236, c. elogium 779, b.* dem buche überschr. geben *librum praenotare 1534, b*
überschuß *supernumerarii 1547, b. accensi; adscriptibi 470, a*
überschüßling *tradux 759, d*
überschütten *obruere 1964, a.* mit freuden übersch. *gaudio delibutum reddere 687, b*
überschwemmen *inundare 2544, b. obundare c. stagnare 2199, a*
überschwemmet vom regen *complubiatus 1755, b*
überschwemmung *unda 2543, b. inundatio 2544, b. exundatio b. obundatio c. diluvium, diluvio, 302, a. diluvialis irruptio b*
überschwengliche freude *superfundens se laetitia 977, c*
überschwimmen *tranare 1519, c. transnatare 1520, d*
übersehen *emendare &c. 1378, a. recognoscere 1532, c. perlustrare oculis 1307, b. connivere 590, a*
übersetzen *verbum pro verbo reddere 733, a.* lateinisch übers. *latine reddere 733, a. è graeco graeca in latinum convertere 1029, b.* von wort zu wort übers. *verbum verbo exprimere 1808, d. transferre ad verbum 884, b*
übersetzung *paraphrasis 1638, b*
übersichtig *myops 1480, d. myopalops 1555, a*
übersieden *efferbescere 887, b*
übersilbert *argentatus; inargentatus 207, d*
überspringen *transilire 1984, a. transsultare 1955, c*
überstanden haben die gefahr *defunctum esse periculo 580, a*
übersteigen *superare 2263, c. superbadere 2415, c. supergredi 1028, b*
überstreichen *oblinere 1269, a. perducere 756, c*
überthür *superliminare 1263, d*
übertreffen *superare 2263, c. exsuperare 2264, a. anteire 791, b. antecedere quare 453, d. antecellere 463, c. excellere d. praecellere 464, b. vincere 2509, b. praevadere quare 456, b. praestare 2322, d. antestare 2319, b. antevenire 2446, c. praevalere 2420, b. praeterire altos 794, b. supergredi 1028, b. eminere inter alios; praeminere 1339, c. gloria ante quem esse 158, a. praelucere cui virtute sua 1311, b. P. pregredi 1027, c. P. premere 1807, a.* übertr. im lauff *transire cursu 796, a*
übertreffung *exsuperatio; exsuperantia 2264, a*
übertreten zu einem *transgredi ad quem 1028, b*
übertreter *praevaricator 2425, d.* des gesetzes übertr. *tementor legis 2297, b*
übertretung *praevaricatio 2426, a. transgressio 1028, b*
überwägen *praeponderare 1766, a*
überwältigen *praepotè 1789, b. sub potestatem, sub imperium redigere 77, c.* das man überw. kan *superabilis 2263, d*
überweisen *convincere 2510, d. refutare 988, a. condemnare 676, c verbis revincere 2512, a.* durch handschrifft überweisen *chirographo convincere 501, a.* s. überzeugen.
überweißen *dealbare; inalbare 86, c*
überweißes tünchwerck *albarium opus 86, d*
überweisung *elenchus 777, c*
überwegen *propendere 1682, d*
überwinden *vincere 2509, b. devincere 2511, a. superare 2263, c. domare 741, b. perdomare d. subigere 77, d. debellare 307, c. eluctari 1292, a. subjugare 1177, a. sub jugum mittere 1174, d. victoriam reportare 2510, c. in potestatem suam quos redigere 1789, d.* die noth überwind, *difficultatem exsorbere 2156, c.* s. siegen.
überwinder *victor, trix, 2510, a. devictor 2511, a. triumphator 2387, c. debellator, trix 307, d. domitor, trix; domator 742, b. perdomitor d. expugnator 1847, a. prostrator 2267, c. P. superator 2263, d*
überwindlich *expugnabilis 1847, a. superabilis 2263, d. exsuperabilis 2264, a*
überwintern *hibernare 1081, b*
überwölcken *nubilare 1540, c. obnubilare d*
überwunden *triumphatus 2387, b. bello domitus 742, c*
überzehlen *pernumerare 1547, b*
überzeugen *convincere 2510, d. rem testibus, re argumentis coarguere 209, a.* s. überführen.
überzeuget *compertus 1644, c*
überziehen *obducere 756, a. superinducere 758, c. obtexere 2335, c. linere, ire 1268, a. crusta operire; crustare 637, c. incrustare 638, a. corium imponere 608, d.* mit etwas überziehen *vergere 2322, d.* mit wolcken überziehen *obnubilare 1540, d.* mit hürden überz. *cintire 622, d.* mit gold überziehen *auro imbratteare 332, c.* einen mit krieg überz. *arma adversus quem vertere &c. 2468, c*
überziehung *inductio 755, b*
überzuckern *condire 586, b*
überzuckert *conditus 586, b*
überzwerch *limus; limu 1265, a. transversus, e; 2478, b. obliquus, e, 1557, c.* überzw. in der mitten theilen *decussare; duas lineas ducere in decusses obliquas 230, a*
übler dran seyn *esse deteriore jure 695, a*
üblich *usitatus, è 2583, d. receptus 408, c*
übrig *reliquus 1270, a. caetera 362, b. superstes 927, b. residuus 2058, a. subsidium 2059, a.* übrige brocken *reliquiae cibi &c. 1270, c.* übrig seyn *restare 2223, c. superesse 2256, c. supersse 2263, d. residere 2057, c. superfieri 906, d.* übr. genug seyn *superficere 849, b.* übrigens / im übrigen *caeterum; caeterum 362, c. caeteroqui d. alioqui 95, d. de reliquo 1270, a. quod superest &c. 1891, b. 2256, c*
übung *exercitium; exercitio 194, c. exercitus d. exercitatio 195, a. studium 2237, a. usus 2582, b. tractatio 2371, c. meditatio 1366, c. meditamentum d. praxis 1803, a. prozymnasma 2048, a. diatriba 700, c. P. meditamen 1366, d.* üb. im schreiben *stylus 324, c. 2240, a.* üb. in music *agon musicus 78, b.* erste üb. im reden *elementa loquendi 777, b*
veilgen s. viole.
veilwurtz *raphanitis 1511, b*
venedig *Venetia 2444, a*
venedische meer *Adria; Hadria 15, c. sinus Adriaticus &c. mare Hadriaticum 1053, b*
venetianer *Venetus 2443, d. Henetus 1070, a*
ventil *gula 1044, a*
verabscheuen *decidere &c. 355, b*
verachten *spernere 2181, a. aspernari b. contemnere 2298, a negligere 1235, b. despuere 2195, d respuere 2196, b. dedignari 714, c. fastidire 862, b. despicere at pro nihilo putare 2174, b. habere quem despicatum 1049, b. despicatui habere 2174, d. flocci habere &c. 910, a. vilipendere 2507, b. P. medium unguem ostendere 2547, b*
verächter *contemtor, trix 2298, a. spretor 2181, b. spernax b. aspernator c*
verachtet *neglectus 1235, c. abjectus, e, 1116, d.* verachtet seyn *jacere 1113, c. sordere 2158, c*
verächtlich *contemtus; contemtim 2298, a, b. contemtibilis b. aspernabilis; aspernatim 2181, c. despicabilis 2174, d. sordidus, è, 2158, a.* verächtlich werden *sordescere 2158, d.* ver. machen *adducere in contemtionem; contemtui asserre 2298, b*
verachtung *contemtus; contemtio 2298, b. neglectus 1235, c. despectus 2174, b. despectio; despicientia c. despicatus; despicatio d. spretus 2181, c. aspernatio c. dedignatio 714, c. fastidium 862, c*
veralten *senescere 2260, d. consenescere 2067, a. exolescere 1575, d. obsolescere 1576, a. obsolescere b. vetustescere; veterare; vetemscere 3 inveterascere 2489, a. obrui vetustate 1964, a. tarem vetustatis recipere 419, d*
veraltet *exoletus; obsoletus 376, b*
veraltung *inveteratio 2489, b*
verändern *mutare 1428, a. commutare b. variare 2425, a. transformare & alterare 104, b.* er verändert die farbe *non constat ei color, neque vultus 2219, c.* s. ändern.
veränderlich *mutabilis, ter 1428, b. commutabilis c. mobilis 1455, c. fluxus 923, d. interpolis, us, 1760, b. convertibilis 2474, d. transformis 940, b. versiformis c. revocabilis 2569, a*
veränderung *variatio 2425, a. varietas 2424, d. alteratio 104, c. vices 2495, b. vicissitudo 2496, b. inclinatio temporum 552, d. metamorphosis 1396, a. catastrophe 437, a.* veränderung der gestalt *transformatio 940, a.* s. änderung.
verantworten *defendere 871, a.* sich ver. *causam dicere 448, a. 703, b.* so fern es zu ver. *quoad fas est 859, c*
verantwortung *defensio 871, a. causa dictio 447, a. 704, a. apologia 175, c.* ehe man zur verantwortung gelassen wird *indicta causa 706, b*
verarbeitet gold *aurum fallum 274, a*
verarmen *perdere omnia ad assem 230, a.* s. bettelarm; s. bettelstab.
verbannen / s. bann *134, d*
verbauen *obstruere 2235, d*
verbeissen das unrecht *accipere & mussitare injuriam 1477, c.* verb. die worte *supplantare verba palato 1741, d*
verbergen *celare 464, b. occulere 1562, b. occultare c. abdere 730, a. condere 586, d. abscondere 588, b. abstrudere 2391, a. tegere 2292, d. obtegere 2294, c. reponere 1773, a. occaecare 353, a. sepelire 2071, a. illatebrare 1220, c. dissimulare 2117, d. premere 1807, a. occulte ferre 1562, c. occultum quid habere b. occlusum quid habere 541, c. P caliginosa nocte quid premere 368, b.* sich verb. *secretum captare, sumere 484, c*
verberaer *occultator 1562, c. absconsor; absconditor 558, c*
verbergung *occultatio 1562, c*
verbessern *meliorare 324, c. defecare 849, d. ad frugem perducere 962, c. rem facere ex mala meliusculam 324, c.* sich verbessern *ab asino ad boves transcendere 2014, b.* ein gut verbessern *fundum fructuosiorem facere 965, a* die verse verbessern *incudi reddere versus 643, b*
verbesserer *corrector 1918, b. emendator 1378, b*
verbessert *emendatus, è, 1378, b*
verbesserung *reformatio 940, a. emendatio 1378, b. correctio 1918, a*
verbieten *vetare 2487, c. interdicere 706, d. inhibere 1051, d. prohibere 1052, b. cavere legibus 443, d.* ernstlich verbieten *interminari 1409, b.* bey straffe verbieten *poena quid sancire 1992, a*
verbinden *devincire 2509, a. obstringere 2332, a. alligare, deligare, obligare 1260, b.* die wunde verbinden *vulnus ligare b.* sich verbinden mit einem *conspirare 2187, d. societatem cum quo facere, coire &c. 2133, c. jungi cui foedere &c. 1178, b. foederare 931, a. foedus cum quo inire, percutere, ferire &c. 930, b.* mit stroh die bäume verbinden *arbores intorto stramento vestire 190, d.* durch wolthat verbinden *aliquem sui beneficii, sui amorem facere 227, b*
verbindung *obligatio 1261, b. vinculum; vinctura 2508, c. conjunctio d. foedus cum quo ad astringendam fidem 2231, a.* verb. des propfreisis *emplastratio 783, b.* s. verknüpfung.
verbittern *acerbare, exacerbare 13, c. amarare 109, a. exasperare 236, c. inflammare 913, c*
verbitterung *amaritudo 109, a. acerbitas 13, a*
verblassen *pallescere 1624, b. expallescere c. impallere c. exalbescere metu 87, a*
verbleiben *permanere 1340, a. persistere 2128, a*
verbleibung *commoratio 1448, a. permansio 1340, a*
verblenden *caecare 352, d. occaecare; excaecare & orbare sensibus 353, a. quem efficere caecum 352, a. caecum reddere 653, d. caliginem oculis offundere 976, d.* s. blenden.
verblendet vom teuffel *daemoniacis fraudibus irretitus 674, c.* verbl. seyn *caligare 368, c.* ein verblendeter *mens cimmeriis, ut ajunt, tenebris atrior 248, a. P. quem mala stultitia & insitia veri caecum agit 506, d*
verblichen *decolor. P. decolorus 570, b.* verblichene schrifft *litera pene jam exolescens 1575, d*
verbleiben *residuus 2058, a.* s. übrig.
verblühen *deflorescere 922, a*
verblümt *tropice 2390, b. figurate atque allegorice 97, c. 902, c. oblique 1558, b.* verblümte rede *allegoria 97, b.* verbl. worte gebrauchen *allegoriis quid obscurare 97, b. ambagibus allegoricis quid scribere 97, c*
verbluten / er verblutet sich *P. una eademque via sanguis animusque sequuntur 149, c*
verborgen *occultus, è, 1562, b. abditus, è, 730, a. absconditus 588, a. reconditus 589, a. abstrusus 2391, a. caecus; obductus; occultus; celatus 352, b. opertus 1644, d. obscurus, è, 1559, d. arcanus 193, a clandest.*

nus 534, c. cryptícus 639, b. apocryphus 174, a. in angulo 144, b. verborgener ort latebra 1220, b. verborgen seyn/ liegen latere 1219, c. latitare 1220, a. delitescere, oblitescere c. fallere 851, a. in secessu quiescere 457, b. vitam in tenebris trahere 2310, b. in caco esse multâque ambagine 111, a. verb. halten abditum habere 730, a. es ist mir verb. praterit me hac res 794, b

verbot interdictum 707, a. interdictio; præceptum interdictorium a. petitum; detestatio 2487, d

verboten illicitus, è, 1258, b. inconcessus 454, b

verbrandt retorridus; retostus 2366, a. quem flamma hausit, absumsit 912, d. P. flammatus 913, b. von der sonne verbr. seyn colorari sole 570, a

verbrechen præfringere 950, b. das verbr. delictum 1269, d. crimen 631, c

verbremt fimbriatus 899, b. mit golde verbr. parsus auro 2165, b. verbremet mit purpur pratexta 2335, d

verbrennen comburere 2575, a. exurere; deurere b. conflagrare 911, c. deflagrare c. delere incendio 687, a. igni dare quid 65, c. cremare in cinerem; cremare igni 624, b. concremare d. conflagratione interire; 912, c. ardore deflagrare 911, c. 201, a. igne abolere c. flammis absumi 1259, c. P. horrifico cinefacere busto 524, a. umbher verbr. amburere 2574, d. forn her verbr. præurere 2575, c. es ist verbrandt incendium hausit opus 1063, d. er wünscht/ daß du verbrandt wärest sule videre ardentem te 2498, d

verbrenner ustor 2573, d

verbrennung combustio 2575, a. exustio b. conflagratio 911, c. deflagratio c. bibicomburium 2575, a

verbringen exsequi 2077, d

verbunden conjunctus 1179, b. obligatus 1261, a. obnoxius 1539, d. devinctus 2109, a. munus 1470, a. verb. machen devincire sibi quem 2509, a. obstringere sibi quem beneficio 2232, a. demereri 1390, c. facere quem sui muneris, sui beneficii 1469, a. verb. seyn pallione obstrictum teneri 2311, d. muneris esse alieni 1469, b. ein verbundener beneficiarius 327, c

verbündnüs fœdus 930, b. confœderatio 931, a. lose verb. conjunctio 1182, d. ehelliche verb. connubium 1542, a

verdacht suspectio 2178, b. suspicio c. verd. machen in suspicionem vocare 2565, d. in verd. kommen; verdächtig werden in suspicionem cadere 347, d. 2178, c. in suspicionem adduci, incidere 2178, c. venire in crimen 631, c. in verd. seyn als sey man stolz laborare arrogantiæ opinione 1947, a. in verd. halten suspectum quem habere 2178, a. des verd. entledigen exsolvere suspicione 2147, a. eximere noxæ 781, d

verdächtig suspectus 2178, a. einen verd. machen suspicionem in quem transferre 884, b. in suspicionem adducere &c. 2178, d. verd. sich machen suspicionem afferre, movere, injicere &c. 2178, c. die zeugen verd. machen testium fidem elevare, incessere &c. 2329, d. s. verdacht.

verdammen damnare 675, d. condemnare 676, c. reum pœnæ tenere 77, b. carbone notare 416, c. zum tode verd. mortis addicere 705, c

verdammlich damnabilis 676, b

verdammter P. quem impia Tartara habent tristesve umbræ 122, d

verdammung damnatio 676, b. condemnatio c

verdauen coctionem facere 602, a. concoquere c. die speise verd. cibum digerere 1008, d

verdauet consumtus &c. 2260, a

verdauliche speise cibus facillimus ad concoquendum 602, c. 508, d

verdäuung digestio 1009, a. concoctio 602, c

verdecken obtegere; protegere 2194, c

verdeckt tectus, è 2193, a. adumbratus 2541, b. obnuptus 1542, c

verderb/ das verderben pernicies 1696, b. exitium 817, c. pestis 1706, d. interitio 793, a. corruptio 1960, d. corruptela 1961, a. perditio 732, a

verderben perdere 731, d. disperdere 732, b. corrumpere 1960, b. pessundare 1706, c. infestare 892, b. perturbare 2405, a. vitiare 2528, d. depravare 1803, a. deterius facere 695, a. deteriorare a. vitium capere 399, b. labem inferre 1192, a. labefacere d. zu grunde verd. delere 687, a. exitio esse cui 827, c. perire funditus 793, c. durch hunger verd. suffocare fame 868, a. es mit niemand verd. vitæ hominum amice vivere 117, b

verderber corruptor, trix, 1960, d. destructor 2134, c. perditor, trix, 732, a. confector & consumtor 2260, a. verd. des vaterlandes P. patriæ communis Erinnys 811, d

verderblich exitialis; exitiabilis; exitiosus 827, d. perniciosus, e; pernicialis 1696, b. pestilens; pestifer, è 1707, b. internecinus 1500, a

verderbnüs disperditio 732, b. s. verderb.

verderbung labes 1191, d. s. verderb.

verdienen merere, i, 1387, d. commerere 1390, c. demerere c. emereri c. promereri, e 1391, b. meritare 1390, a. damit man geld verdienet meritorius 1390, a. danck verd. gratiam inire à quo, apud quem 792, d. sold verdienen stipendia merere, facere 2212, d. stipendiari 2213, b. haß verd. in odium venire 1567, b

verdienst meritum 1389, a. dem verd. nach ex merito a

verdient meritus 1389, a. promeritus 1391, b. verdient etwas haben dignum esse quo 713, c. verd. sich machen bene, optime mereri de quo 325, c

verdingen locare 1280, c. elocare 1281, b

verdingte arbeit conducta opera 753, d

verdolmetschen s. dolmetschen; s. übersetzen.

verdoppeln duplicare; conduplicare 763, b. geminare 998, b. ingeminare c. congeminare c

verdoppelung duplicatio 763, b. duplicitas b. geminatio 998, b. congeminatio c

verdrehen detorquere 2364, b. obtorquere d. die worte verdr. invertere verba 2476, a

verdrehet contortus, è, 2364, a

verdrehung contortio; contorsio 2364, b. depravatio 1803, a. inversio 2476, c

verdriessen pigere 1715, d. urere 2573, b. das verdreust mich hoc me male habet 1049, b. istud agre est mihi 34, a. me mordet 1449, b. crucior 638, c. verdriessen sich lassen pigrari 1715, c

verdrießlich odiosus 1567, b. tædiosus 2181, b. fastidiosus, e 862, c. grabs 1037, b. difficilis 838, b. molestus, è, 1426, a. submolestus, è c. stomachosus 2226, c. asper 235, c. importunus, è, 1782, b. putidus, e, 1858, d. P. improbus, e, 1819, d. verdr. seyn adspergere quid molestiæ 2165, d

verdrießlichkeit importunitas 1782, c. unguis in ulcere 2535, c. acerbitas 13, a. verdr. machen quid molestiæ adspergere 1436, b. molestiam cui exhibere b. molestare c. verdr. haben difficilioribus uti tempestatibus 838, c

verdringen extrudere 2391, b

verdrossen piger 1715, b. verdr. machen tædium adducere, afferre, parere 2181, a. verdr. seyn languere otio 1211, b. hebescere & languere in otio 1064, c

verdrossenheit tædium 2181, a. pigritia 1715, c

verdruß / verdrieß tædium 2181, a. displicentia 725, a. displicentia 1739, b. malefactum 1333, a. mit verdr. fastidiosè 862, c. zum verdr. thun malefacere 1333, a. agre facere 839, a. verdr. haben tædere 2181, a. fastidere b. deborare molestiam 2562, c. der verdr. ist gröser als der genuß plus aloës quam mellis habet 99, c.

verdunckeln obfuscare 1562, b. obumbrare 2541, c. fuscare; infuscare 983, a. obfuscare b. adnubilare 1540, d. nolitem rebus offundere 976, d. tenebras offundere 2310, a. tenebras rei obducere 756, a. verd. was klar ist clarissimus rebus tenebras obducere 195, d

verdunckelung obscuratio 1560, b. eclipsis 770, b. tenebræ & cæcæ nubes 2310, a

verehlichen maritare 1351, d. sich mit einander verehl. conjungere connubia 1541, a. verehl. die tochter filiam collocare nuptui; nuptum 898, d. s. verheyrathen.

verehren donare 744, c. dono dare 744, c. 723, a. munerare, i, 1469, c

verehrer munerarius 1459, c. munerator c. s. bewehrer.

verehrung donum 744, b. præmium 1795, c. donatium 745, a. donatio 744, d. honorarium 1096, c. largitio 1216, d. sportula 2194, c. xenium 2592, d. ver. geben honorem cui persolvere, habere 1096, a

vereinbahren/ vereinigen unire 2549, d. adunare 2550, a. copulare 601, b. conciliare 584, d. pacare 1671, c. restituere in gratiam 2203, c. vereiniget werden P. concalescere 373, a. die gemüther haben sich vereiniget concordia concaluerunt animi 99, c. s. vertragen.

vereinbahrung/ vereinigung unio; unitio 2549, d. coagmentatio 557, a. compositio 1769, a. conjunctio 1179, b. consociatio 2134, a. fœdus 930, b. pactum 1618, b. pactio c. conspiratio; conspiratus 2188, a. conciliatio; consociatio 585, c

verewigen æternare 57, b. perpetuare 1697, b. immortalitati mandare, commendare, tradere 1453, a

vereydet seyn jurejurando teneri 2311, d

verfahren mit rath consilio grassari 1032, b. übel und hart verf. mit einem superbe ac violenter consulere in quemquam 592, d

verfallen tabescere 2278, b. emarcescere 1318, a. intercidere 350, a

verfallene örter loca abrupta 1960, b. ruinosa 1963, b

verfälschen contaminare 2297, b. depravare 1803, a. adulterari &c. 30, d. vitiare 2528, d. corrumpere 1960, c. calumniari 375, a. falsare 851, c

verfälscher adulterator 31, a. falsarius 851, d

verfälscht adulterinus 31, a. fucosus 967, b

verfälschung depravatio 1803, a

verfänglich captiosus 401, b. verf. fragen vorlegen captiosissimo genere interrogationis uti; captiosè interrogare 401, b

verfänglichkeit captio; captiuncula 401, b

verfassen in schrift custodire literis 666, c

verfaulen putrere; putrescere 1862, c. miteinander verf. computrescere d

verfaulet putris; putridus 1862, b

verfaulung putrefactio 1862, d

verfechten propugnare 1847, b. die lügen verf. stare à mendacio contra verum 2216, a

verfechtung propugnatio 1847, b

verfehlen der warheit longissime abesse a vero 1283, c

verfehlung frustratio 965, d

verfertigen elaborare 1195, d. perficere 848, c. efficere 844, d. facere 840, c. excudere 644, c. condere 587, b. geschwind verf. properare 1829, b. deproperare d. des nachts verf. elucubrare 1292, c

verfertiger conditor 587, b

verfertigt laboratus 1195, c

verfertigung confectio 843, d

verfinstern cæcare 352, d. obscurare, obfuscare 986, b. contenebrare 2310, c. tenebras offundere &c. tenebras obducere a. verfinstert werden deficere 844, a

verfinstert cimmerio tenebrio atrior 520, b

verfinsterung obscuratio 1560, b

verfliessen transfluere 917, b. defluere 915, d. preterlabi 1194, b

verfliessung decursus 661, a

verflossene jahre exacti anni 76, a. retro-anni 1933, c

verfluchen exsecrari 1973, d. devovere 2564, a. detestari 2332, c. hostilibus ritu devovere 719, b

verflucht exsecrandus 1973, d. exsecrabilis, ior, 1974, a. P. sacer 1971, a. verfluchter mensch anathema 2134, d

verfluchung exsecratio 1974, a. detestatio 2332, c. P. Thyestea preces 1803, b. 1345, d. ultra deprecationes 1804, c

verfolgen persequi 2079, a. exagitare 76, d. premere 1807, b. agere 68, b. auffm fuß verf. vestigia cujus persequi 2484, b. biß auffs haupt verf. ad internecionem persequi 1500, a

verfolger persecutor 2079, b. infectator 2078, b. insectator 2078, a

verfolgung persecutio 2079, a. infectatio 2078, a

verfressen degulare 1044, c. abligurire 1.62, a. alles verf. res mergere in ventrem 2453, a. exhaurire & devorare bona 2562, c

verführen seducere 757, d. perdere 731, d. corrumpere 1960, c. capere 400, c. in errorem rapere, inducere 813, c. in fraudem illicere 1201, a. corruptelarium illecebræ attrahere quem 1933, b. decipere specie cujus rei 404, c. der sich verf. läst seducibilis 758, a. der leicht verführet werden kan cereus in vitium flecti 478, a

verführer seductor, trix, 758, a. deceptor 404, d. corruptor, trix, 1960, d

verführisch illecebrosus, è, 1201, b

verführliche rede labyrinthus 1196, c

verführung seductio 758, a

vergället fellitus; felleus &c. 869, c. amarulentus, 169, b

vergangen præteritus 794, b. anteactus 74, b. das vergangene jahr recedens annus 456, d

vergänglich fugitivus 968, a. fluxus 923, d. caducus 348, d. evanidus 2423, a. recidivus 351, a. corruptibilis 1961, b. mortalis 1452, c. transitorius, è, 796, b

vergänglichkeit *corruptibilitas* 2474, *d*
vergeben *remittere* 1426, *c.* (s. verzeihen) alles verg. *gratiam facere omnium* 1033, *d.* nichts verg. *causam integram cui reservare* 1155, *a.* ihm selbst verg. *veneno sibi mortem consciscere* 2024, *c.* mit gift verg. *veneno quem tollere, necare &c.* 2442, *b.* eine tochter verg. *filiam nuptum dare* 1541, *c*
vergebens/ vergeblich *vanus, a, um,* 2422, *a. irritus* 1916, *a. inanis, ter* 1140, *c. aerius* 47, *a. frivolus* 959, *d. temere* 1296, *c. falso* 851, *b. frustra* 965, *b. incassum* 419, *d. gratis* 1034, *b. gratis* 1035, *a. fluxus* 923, *d. nequicquam* 1892, *d. infructuosus, a, um,* 965, *a.* verg. seyn *ire incassum* 419, *d.* verg. reden *ventis loqui incassum* 2454, *a.* verg. fürsorgen *in pertusum ingerere dolia dolium* 738, *d.* verg. warten lassen *decipere expectationem cujus* 404, *c.* verg. streiten *rixari de lana caprina* 1210, *a.* die zeit verg. zubringen *casse tempus terere* 419, *d.* verg. hoffnung machen *falsa spem quem producere* 851, *a.* sich verg. bemühen; verg. arbeiten *actum agere* 71, *a.* 69, *a. operam & impensam perdere* 1686, *b. ludere operam* 1294, *d. fumere operam inanem &c.* 1583, *a. calvum vellere* 374, *a. arare littus &c.* 220, *b. isthmum persodere* 1167, *b. æthiopem lavare, dealbare* 58, *a. imbrem in cribrum gerere* 1136, *c. oleum & operam perdere &c.* 731, *c.* 1573, *c. laterem lavare* 1220, *c. delphinum cauda ligare &c.* 687, *d. aquam cribro haurire &c.* 631, *b. venari apros in mari* 2451, *c. Sisyphi saxum volvere* 2128, *d*
vergebung *remissio* 1425, *d*
vergehen *disperire* 793, *d. præterire* 794, *a. evanescere* 2422, *d. intermori* 1452, *b. cedere* 452, *c.* es vergehet der schmertz *ægritudo abscedit* 453, *a.* die jahre vergehen *P. eunt anni more fluentis aquæ* 788, *a*
vergelten *remunerare, i,* 1469, *d. rependere* 1686, *d. pensare* 1684, *a. compensare c. retribuere* 2382, *d. hostire* 1106, *a. retaliare* 2282, *a. dare hostimentum* 1106, *a. gratiam referre* 883, *c. grates rependere* 1036, *a. vicem exsolvere* 2496, *a. dignum pretium expendere* 1685, *d.* die wolthat verg. *reddere beneficium* 733, *a.* das unrecht verg. *reponere injuriam* 1773, *a*
vergelter *remunerator* 1470, *a. retributor* 2382, *d*
vergeltung *talio* 2282, *a. remuneratio* 1469, *d. compensatio* 1684, *c. retributio* 2382, *d. hostimentum* 1106, *a. relatio gratiæ* 883, *d*
vergessen *oblivisci* 1558, *b. dedisci re* 720, *b. perdere* 731, *d. posthabere* 1052, *a. dememinisse* 1374, *d. dare oblivioni* 1558, *c. effluere ex animo* 926, *b. excidere animo, è memoria* 349, *d. ex animo delere* 148, *c.* 687, *a. ex animo ejicere &c.* 148, *c. memoriam rei oblivione sempiterna delere* 687, *a. amittere ex animo* 1422, *b. silentio obliterare* 1276, *c. memoriam amittere* 1375, *c. irrecordabili obliteratione deperdere* 606, *c. ventis dare, credere* 2454, *a. scribere in aqua, in vento* 183, *b.* verg. werden *senescere* 2067, *a. memoria intercidere* 350, *a.* nicht verg. *semper meminisse* 1374, *c. immortali memoria retinere* 1375, *c. memoriam cujus conservare* 2089, *d.* verg. seyn lassen *perpetua oblivione quid obruere* 1964, *a.* verg. seines leydes *dedolere* 737, *d.* man hat es verg. *memoria sensim obscurata est & evanuit* 2422, *d.* es wird nicht verg. *in omnium mente hæret* 1054, *c*
vergessen/ vergeßlich *immemor* 1375, *b. obliviosus* 1558, *c. cujus jam memoria abolevit* 1575, *c*
vergessenheit/ vergessung *oblivio* 1558, *c. obliteratio* 1276, *d. P. oblivia* 1558, *c.* verg. des unrechts *amnestia* 119, *c*
vergewissern *certiorem facere* 486, *c. certiorare* 487, *a*
vergiessen *effundere* 976, *a. profundere* 977, *a.* blut verg. *multum sanguinis fundere* 974, *c*
vergifft *P. medicatus veneno* 1364, *a.* vergiffte pfeile *P. tela Hyperco lurida felle* 617, *b*
vergiften *venenare* 1443, *a. temerare veneno* 2297, *b. inficere veneno* 845, *d*
vergiß mein nicht *chamædrys* 491, *d*
vergittern *clathrare* 540, *b*
vergitterte fenster *fenestra reticulata* 1933, *a*
vergleich *conventio* 2447, *d. compositio* 1769, *a.* vergl. umbstossen *pacto non stare* 1618, *c.* vergl. treffen *pactionem facere* 1618, *c. depeciscid*
vergleichen *comparare* 1635, *b. conferre cui, cum quo* 878, *b. aquare cum aliquo* 45, *b. assimilare* 2114, *a. conformare* 938, *c. componere* 1768, *b. rependere* 1686, *d. compensare* 1684, *c. remetiri* 1398, *b.* sich vergl. *paciscI* 1618, *b. cum quo decidere, transigere* 555, *c.* sich des handels vergl. *convenire de pretio* 2447, *b*
vergleichlich *comparabilis* 1635, *d*
vergleichung *comparatio* 1635, *c. proportio* 1654, *b. compensatio* 1684, *c.* vergl. in maaß und zahl *analogia* 133, *c.* vergl. machen *collationem facere* 878, *b*
vergnügen *satisfacere* 2004, *d. satiare* 2005, *a*
vergnügsamkeit *moderatio animi & æquitas* 44, *b*
vergnügt *contentus* 2314, *c.* vergn. seyn *acquiescere* 1898, *c. se pati* 1664, *c*
vergnügung *satisfactio* 2005, *a. satietas* 2005, *b. dulcitudo* 761, *a*
vergoltene wolthat *fœneratum beneficium* 932, *d*
vergönnen *permittere* 1425, *c. indulgere* 1144, *c.* vergönnet seyn *patere* 1660, *a.* es ist dir verg. *potestas ea tua est* 1790, *b.* s. vergunt.
vergönstigung *permissio* 1425, *c. permissus c. indultus* 1145, *c. licentia* 1258, *b. pax* 1670, *d*
vergöttern *consecrare* 1973, *b. dicare cælo, inter deos referre, deum appellare* 178, *a*
vergöttert *deus* 725, *d.* vergötterte menschen *indigetes* 1143, *d*
vergötterung *consecratio* 1973, *b. apotheosis* 178, *a*
vergraben *defodere* 929, *b. infodere c. sepelire* 2071, *a. obruere* 1964, *a. abscondere terræ, in terram* 588, *c*
vergreiffen sich an etwas *temerare quid* 2297, *b.* sich an einem gewaltigen vergr. *leoni barbam vellere* 296, *a*
vergrössern *ampliare; adampliare* 126, *d. amplificare* 127, *a. exaugere* 264, *b.* s. vermehren.
vergülden *deaurare; inaurare* 275, *c. inbrattcare* 332, *c*
vergüldet *aureus* 274, *b. auratus* 275, *b. inauratus c. bractcatus* 332, *c. auro circumlitus* 1268, *c*
vergüldung *auratura* 274, *b*
vergunt seyn *licere; licitum esse* 1257, *d.* es ist verg. *est* 2254, *a. nec deest* 2255, *c.* s. vergönnen.
verhafftet *obnoxius* 1539, *d*
verhalten sich *præbere se* 1791, *a.* sich also verh. *ita se tractare* 2370, *c.* sich gegen einen verh. *gerere se adversus quem* 1006, *c.* das gute verh. *bonitas* 325, *b.* s. verhehlen.
verhandeln *transigere* 78, *a. distrahere* 2173, *b*
verhängnüs *connventia* 590, *a. casus fatalis* 348, *b*
verharren *perseverare* 1094, *b. perstare* 2222, *b. commorari* 1448, *a*
verharrung *permansio* 1340, *a*
verharschen/ verhärten *indurescere; obdurescere* 766, *b. occallescere* 370, *c. crustam ducere* 637, *c. callum obducere stomacho* 756, *a.* 370, *b. cornescere* 611, *b.* sein hertz verhärten *Caucasum mente induere* 441, *c.* s. hart werden.
verharscht *occallatus* 370, *d.* verharschte wunde *obducta cicatrix* 756, *b*
verhärtung *callositas* 370, *c*
verhasset *invidiosus, è,* 2501, *a. invisus b. offensus* 871, *d. odiosus, è,* 1567, *b. perodiosus; odibilis c.* verh. machen *onerare* 1582, *b. conflare invidiam* 918, *d. in invidiam quid adducere* 2500, *d.* sich verh. machen *irruere in odium* 1963, *d.* verh. seyn *invidiam habere* 2500, *d.* bey jederman verh. werden *capere inimicos omnes homines* 118, *a*
verhauen *truncare* 2392, *a. resecare* 2046, *c.* den paß/ den weg verh. *prohibere quem itinere* 1052, *b. vias rescindere* 2021, *b.* sich im walde verh. *post se præcisis arboribus vias claudere quas concades vocant; latera concadibus munire &c.* 353, *c*
verhauener wald *angustia dejectu arborum septa* 1118, *d*
verheeren *depopulari* 1778, *a.* durchaus verh. *pervastare* 2428, *b.* mit feuer verh. *exurere* 2575, *b*
verheerung *depopulatio* 1778, *a.* s. verwüstung.
verhehlen/ verhalten *celare* 464, *b. dissimulare* 2117, *d.* s. verbergen.
verhehlung *dissimulatio* 2118, *a*
verheissen *promittere* 1425, *d. spondere* 2191, *c*
verheissung s. zusage.
verherrlichen *clarificare* 539, *a*
verherrlichung *clarificatio* 539, *a*
verhetzen einen auff den andern *instigare quem in alterum* 1153, *b*
verheyrathen *maritare* 1351, *d. nuptum dare* 1541, *c. nuptui collocare &c. d.* 1281, *a. & collocare nuptum; collocare in matrimonium* 1281, *a.* die tochter verh. *filiam cui committere* 1423, *a.* s. verehlichen.
verhindern *impedire* 1705, *d. præpedire* 1706, *a. probibere* 1052, *b. tardare* 2289, *c. retardare c. interpellare* 1678, *d. præcludere* 541, *d. impedimento esse* 1705, *d. præpedimentum objicere* 1706, *a. intercludere viam rei* 541, *c.* der da verhindert *interpellator, trix* 1678, *d.* s. hindern.
verhinderung *retardatio* 2289, *c. mora* 1447, *b. impedimentum* 1705, *d*
verhoffen *sperare* 2182, *c.* wieder verh. *insperans b*
verhohlener weise *dissimulanter* 2118, *a*
verhöhnen *eludere* 1196, *a. illudere c. naso suspendere adunco; naribus indulgere; nare distorta quem cavillari* 1484, *d*
verhöhnung *insultatio* 1985, *a*
verhör/ verhörung *examinatio* 824, *d.* verh. anstellen *quærere* 1867, *c.* zur verh. ziehen *postulare quem in quæstionem* 1786, *d.* verhörung der sachen überkommen *dicas sortiri* 700, *d*
verhören *brevi auditu transire* 796, *a.* ich habe es verhöret *aures meas præteriit* 794, *a*
verhüllen *velare* 2439, *a. nubere* 1541, *a. obnubere* 1542, *c. obvolvere* 2560, *a. cooperire* 1645, *a*
verhüllet *adopertus* 1645, *a*
verhungert *famelicus* 853, *b*
verhungern *pretrundare* 2392, *b*
verhuren *effutuere* 928, *b. expatrare* 1666, *a*
verhuret *stuprosus* 2259, *d. rebus veneris deditus* 1931, *a*
verhüten *cavere* 413, *d. providere* 2502, *a. averruncare* 263, *b*
verjagen *fugare* 963, *c. exterminare* 2324, *a. pellere* 1679, *a. dispellere* 1680, *a. expellere b. exturbare* 2404, *d. exigere* 75, *c. proterere* 2328, *c.* von haus und hoff verj. *deturbare quem de fortunis omnibus &c.* 2404, *c.* s. vertreiben.
verjager *expulsor* 1680, *b*
verjährung *usucapio* 2584, *a*
verirren sich in der erde *cubare* 2354, *b*
verirrung *erratio* 812, *d*
verkauffen *vendere* 2440, *d. venundare* 719, *d.* 2455, *a. distrahere* 2373, *b. alienare* 93, *c.* öffentlich verk. *hastam in foro ponere* 1062, *d. subhastare* 1063, *b.* zu verk. seyn s. feil seyn. hier und dort verk. *dispendere* 2441, *b.* der gern verkaufft *vendax* 2441, *a*
verkäuffer *venditor* 2441, *a. auctor* 256, *a. prostituer* 2203, *b. mango* 1340, *d*
verkauffung *venditio* 2441, *a. venundatio* 2455, *b. auctoratio* 258, *b*
verkehren *pervertere* 2476, *d. invertere* 2376, *c. convertere* 2474, *c. distorquere* 2364, *c. depravare* 1803, *a.* sich verk. *vertere se in quam formam &c.* 2468, *d.* das recht verk. *torquere jus* 2362, *c*
verkehrt *prapostcrus, è* 1784, *c. perversus, è,* 2477, *a. sinister* 2120, *d. pravus, è,* 1802, *c. depravatus, è,* 1803, *a.* verkehrter sinn *perversitas* 2477, *c. pravitas* 1802, *d.* verkehrte dinge fürnehmen *in aere piscari & in mari venari* 46, *d.* verk. dinge reden *quæ alba sunt nigra dicere* 1511, *a*
verkehrung *versura* 2470, *a. inversura* 2476, *c.* verkehr. der worte *cabillatio; sophisma* 445, *a*
verkeilen *adactis cuneolis arctare* 650, *d. cuneare* 651, *a*
verklagen *diem cui dicere* 711, *b. dicam cui scribere, impingere* 700, *c. crimen cui movere* 631, *d. in jus rapere &c.* 1911, *a.* s. anklagen.
verklager *reus* 1934, *a*
verklären *clarificare* 539, *a*
verkleibung mit hartz *gummitio* 1044, *d*
verkleinern *minuere* 1412, *a. imminuere* 1413, *a. levare* 1245, *a. elevare* 1245, *c. fugillare* 2250, *b. detrahere de quo* 2372, *d. obtrectare* 2373, *d. laudem cujus obterere, deterere* 1225, *a. laudes cujus verbis extenuare* 1518, *c. atterere cujus famam* 1324, *c. gloriam cujus refringere* 950, *c. laudi cujus obstrepere* 2229, *b. detrahere de gloria alterius* 1254, *d*
verkleinerung *minutio* 1412, *b. diminutio, d. imminutio* 1413, *a. fugillatio* 2250, *b. obtrectatio* 2373, *d*
verknüpffen *devincire* 2509, *a. conciliare* 584, *d.* s. verbinden.
verknüpfft *copulatus* 601, *b. junctus* 1178, *c. conjunctus* 1179, *b*
verknüpffung *connexio; connexus* 1501, *a. nexus* 1500, *d.*

1160, d. *copulatio* 601, b. *colligatio* 1260, c

verköſtigen ſich ſelbſt *cibo ſuo ſervire* 509, a. *cibatui proſpicere* 509, c

verkriechen ſich *ſubrepere ſub quid* 1919, c. *latebras quærere &c.* 1220, b. *è medio excedere* 1367, c

verkündigen *denunciare* 1550, c. *pramonſtrare* 1446, b. ſ. ankündigen.

verkündiger *nunciator, trix; annunciator* 1550, b. *denunciator d. pranunciator* 1551, b

verkündigung *nunciatio; annunciatio* 1550, b. *denunciatio c. pranunciatio* 1551, b

verkürtzen *breviare* 334, a. *præcidere* 356, b. *decerpere* 424, a. *resecare* 2046, c. *recidere* 356, c. *truncare* 2392, a. *derogare* 1947, b. ſ. abkürtzen. ſein leben verk. *fata ſua abrumpere* 1960, b. das verkürtzt wird *ſectibum* 2045, b

verlachen *cabillari* 445, a. ſ. auslachen.

verlachung *deriſio, deriſus* 1940, b. *illuſio* 1296, d

verlangen *requirere* 1870, c. *expetere* 1710, a. *diſcupere* 654, a. *affectare* 843, a. *geſtire* 1011, a. *prægeſtire* b. *flagrare deſiderio* 911, a. *ardenter quid cupere* 653, a. 206, d. *anhelare ex infimo pectore* 1059, a. *hiare ad ſpem futuri* 1083, d. *inhiare rei* 1084, a. nach einem verl. *magno cujus deſiderio teneri* 2311, d. mich verlanget nach ihm *magna me tenet ejus exſpectatio* 2175, d. das verl. *deſiderium; deſiderntio* 694, a. *exſpectatio* 2175, d. groſſes verl. *ſumma apiſcendi libido* 171, d. aus verl. nach dir *deſiderio tui* 694, a. verl. machen *deſiderium incutere* 694, c. verl. haben / tragen *ſitire* 2129, d. *deſiderare quid* 693, d. *deſiderio laborare, affici, incendi* 694, a. *æſtuare deſiderio cujus* 55, a. *valde avere* 163, a. *avide quid expectare* 163, a. ich habe verl. *capio deſiderium; cepit me deſiderium* 389, a. verlanget werden *in deſiderio cujus eſſe* 694, a

verlängern *prolatare* 882, d. *prorogare* 1948, b. *extendere* 2306, c. *propagare* 1827, d. *quam diutiſſime ducere* 752, b

verlängerung *prorogatio* 1948, c

verlangt *exſpectatus* 2175, b. *concupitus* 653, d

verlarvet *larbatus* 1218, a. *perſonatus* 1699, a. *experimento perſona tectus* 1645, a

verlaſſen / ein verlaſſener *deſertus* 2084, b. *nudus* 1543, a. *deſtitutus* 2202, b

verlaſſen *deſerere* 2024, b. *relinquere* 1269, d. *derelinquere* 1270, d. *deſtituere* 2202, a. *dejubare* 1189, c. *deſolare* 2148, d. *deeſſe cui opera* 2255, c. die tugend verl. *deficere à virtute* 844, a. ſich verlaſſen *niti* 1517, d. *ſubniti* 1518, d. *confidere* 895, c. ſich auff andere verl. *pendere aliunde* 1682, a. ſich auff geld verl. *fidere pecunia* 893, d. mit einem verl. *conſtituere cum quo* 2201, a. darauff man ſich verl. darff *fidus* 894, c. der ſich verläſt *fretus* 956, d. *confiſus re* 895, d. der ſich auff ſtärcke verl. *audax viribus* 259, b. er verl. ſich auff ſein geſchlecht *cum generis tenet fiducia* 894, d. man verl. ſich auff dich *ſpes reſidet in virtute tua* 2057, c

verlaſſung *deſertio* 2084, c. *deſtitutio* 2202, b. *relictio* 1270, a. *derelictio* d

verlaub *venia* 2444, a. *ſalva gratia* 1989, b

verlauff ordentlich erzehlen *rem ordine narrare* 1597, a

verlauffen *defluere* 925, d. *currere* 659, b. *prætereo curſu* 794, a. ſich verl. *diffugere* 968, b. *dilabi* 1193, d. *decurrere* 813, b. der tag iſt verl. *tranſiit dies* 796, a. ſ. verrennen.

verlauffener knecht *berifuga famulus* 1076, b. *fugitivus* 968, a. verl. zugang *promptus aditus* 1962, b

verliebt ſ. alt.

verleckern *ligurire* 1261, d

verlegen *obſoletus* 1576, b. *mucidus* 1458, d

verlegen den paß / den weg *viam reſcindere* 2021, b. *intercipere iter* 406, d

verleger *præbitor* 1792, b

verleihen *commodare* 579, d. geld auff zinſe verl. *pecuniam collocare fœnore* 1281, a

verleiten *diducere* 754, d. zur ſünde verl. *inducere in peccatum* 755, a. ſ. verführen.

verlernen *dediſcere* 720, b. *deſueſcere* 2248, b

verlernt *deſuetus* 2248, c

verlernung *deſuetudo* 2248, c

verleſchen *exſpirare* 2188, a

verleſen *recitare* 516, c

verletzen *ledere* 1205, a. *violare* 2515, c. *vulnerare* 2588, b. *refringere* 950, c. *carpere* 423, c. ſich ſelbſt verl. *compungere ſe ſuis acuminibus* 1853, c

verletzt *læſus* 1105, a

verletzung *violatio* 2515, d. *vulneratio* 2588, b. *læſio* 1205, b. *læſum b. offenſa* 872, a. *maleficium* 1333, b

verleugnen *negare* 1501, c. *abnegare* 1502, a. *inficiari* 1146, b. *inficiatione ib.* den glauben verl. *apoſtatare* 176, d. mit einem eyd verl. *abjurare* 1182, c

verleugner *abnegator* 1502, a. *inficiator, trix* 1146, b

verleugnung *negatio* 1501, d. *inficiatio* 1146, c

verleumbden *calumniari* 375, a. *traducere* 758, d. *detrahere de cujus fama* 2372, d. *obtrectare* 2373, d. *famam cujus inquinare* 1152, b

verleumbder *calumniator, trix* 375, a. *obtrectator* 2374, a. *detractor, detractator* 2373, a. *delator* 879, a. *mordax* 1449, c. *ſycophanta* 2271, a

verleumbdung *calumnia* 374, d. *iniqui ſermones* 44, d. *ſycophantia* 2271, b

verleumderiſch *calumnioſus* 374, d

verlieben ſich zu todt *conflagrare amoris flamma* (911, c

verliebt *amans* 120, d. *amator, trix* 121, a. *amori deditus* 730, d. *ſaucius amore* 2009, a. *qui totus eſt in amore* 2367, a. *devinctus vulnere amoris* 2588, a. *P. quem malus abſtulit error* 813, c. *P. ſuccenſus amore* 386, c. verl. augen *illices oculi* 1201, b. verl. werden *in qua commoveri* 1456, d. verl. ſeyn *errare* 812, c. *P. cæco carpi igni* 1131, a. *in amore hærere apud quam* 121, d. verl. ſeyn biß in todt *demori* 1452, a. er hat ſich in die lieder verl. *cantiunculis irretitus tenetur* 390, a. ſ. lieben.

verlieren *amittere* 1422, b. *perdere* 731, c. *deperdere* 732, b. ſich verlieren *diſperire* 793, d. *tarescere* 1914, a. *effluere* 916, b. ſeine geſtalt verl. *deflorescere &c.* 921, a. die gunſt verl. *effundere gratiam* 976, b. prave leute verl. *claris viris orbari* 1595, b. die ſache verl. *cauſa cadere* 447, a. es hat ſich verlohren *facultas ejus rei exaruit* 204, b. der danck verleuret ſich *gratia intercidit* 350, a

verloben *ſpondere* 2191, d. *deſpondere* 2192, b. die tochter verl. *deſpondere cui filiam* 898, d

verlöbnüs *ſponſalia* 2192, b. *P. fœdus maritum* 1351, d

verlobte *conſponſi* 2192, b. *deſponſati c*

verlohnen / es verlohnet ſich der mühe *operæ pretium eſt* 1583, c. *eſt aliquid* 96, c

verlohren *deſperatus* 2183, a. *deploratus* 1752, b. verlohrne ſache *cauſa res* 356, b

verlöten *plumbare, ferruminare* 1754, b

verlötung *plumbatura* 1754, c

verluſt *jactura* 115, b. *detrimentum* 2325, d. *interitrimentum c. diſpendium* 1684, d. *amiſſio* 1422, c. verl. im ſpielen *damna aleatoria* 90, a. ſ. ſchade.

vermachen *legare* 1229, c. *cavere teſtamento* 443, d. *teſtamento cui quid relinquere* 1269, d. dem etwas vermacht hat *legatarius* 1229, d. der was vermachet *legator d*

vermacht *obſeptus* 2072, b

vermächtnüs *teſtamentum* 2330, c. *legatum* 1229, d

vermählen *ſponſare* 2192, a. *deſponsere b*

vermählt *deſponſatus* 2192, c

vermahnen *hortari* 1103, a. *adhortari; cohortari c. exhortari* 1104, a. *monere* 1441, c. *admonere* 1442, c. *aurem vellere* 271, d. *cohortatione animum cujus inciture* 515, d

vermahnung *adhortatio; cohortatio* 1103, d. *hortatio; hortatus b. hortamen; hortamentum c. monitio; monitum; monitus* 1442, a. *admonitio; admonitus; admonitum; commonitio c. paranesis* 1637, c. kleine verm. *cohortatiuncula* 1103, d

vermaledeyen ſ. verfluchen.

vermaledeyung ſ. verfluchung.

vermehren *augere* 263, d. *adangere* 264, b. *multiplicare* 1465, b. *cumulare* 649, a. *locupletare* 1281, d. *duplicare* 763, b. *exaggerare* 66, a. *ampliare; adampliare* 126, d. *amplificare* 127, a. *deformare* 939, a. *mactare* 1310, c. das man verm. kan *multiplicabilis* 1465, c. das geſchrey verm. *affingere quid rumoribus* 901, c. den ruhm verm. *gloriam alere* 98, d. das trauern verm. *P. incendere luctus* 386, a

vermehrer *auctor* 255, b. *multiplicator* 1465, b. *accumulator* 649, c

vermehrt *auctus* 264, b. *cumulatus* 649, b. *exaggeratus* 66, a. *mactus* 1320, a

vermehrung *multiplicatio* 1465, b. *accumulatio* 649, c. *incrementum* 630, a. *augmentum* 265, b. *auctio* 264, c. *P. augmen* 265, a. *auctus b. acceſſio* 453, b

vermeiden *vitare* 2528, d. *devitare; evitare* 2529, a. *defugere* 968, b

vermeidlich *vitabilis* 2529, a. *inevitabilis b*

vermeidung *vitatio* 2529, a. *devitatio; evitatio b. declinatio* 552, b. *fuga* 967, d

vermelden *renunciare* 1552, a. *exponere* 1770, d. *referre ad quem* 883, a

vermeldung *narratio* 1485, a

vermengen *miſcere* 1415, c. *commiſcere* 1416, b. *confundere* 975, a. *concorporare* 614, a. ſ. vermiſchen.

vermenget *promiſcuus, è*, 1416, c. *indiſcretus* 483, d. ſ. vermiſcht.

vermengung *confuſio* 975, b

vermercken ſ. mercken.

vermerckung *præſenſio* 2070, c

vermeſſen *temerarius* 2297, a. *confidens* 895, c. *ſibi præſidens* 896, b. *vultuoſus* 2590, a. *arrogans, ter*, 1946, d. *plenus arrogantiæ* 1946, d. vermeſſene kühnheit *prorupta audacia* 1962, b

vermeſſenheit *temeritas* 2297, a. *audacia &c.* 259, b. *confidentia* 895, d. *arrogantia* 1946, d. *protervitas* 1835, b

vermiethen *locare* 1286, c. *locitare foro* d. der da vermiethet *locarius c. locator d.* ſich verm. *operam cui locare &c.* 1583, b. ſtuben und kammern verm. *exercere cœnaculariam* 559, c. ſ. verpachten.

vermiethung *locatio* 1180, d

vermittelung *intercurſus* 662, a

vermiſchen *concorporare* 614, a. ſich fleiſchlich verm. *coire cum qua* 791, c

vermiſcher *temperator* 2299, d

vermiſcht *mixtus; miſtus* 1415, c. *miſcellaneus d. permiſtus, è; permixtim* 1416, b. *promiſcuus, è*, c. *confuſus, è*, 975, b. *confuſaneus c. concretus* 629, d

vermiſchung *mixtura; miſtura* 1415, d. *admiſtio* 1416, d. *permiſtio c. confuſio* 975, b. *concretio* 629, d. *temperatura* 2299, d. *concilium* 584, d. fleiſchliche verm. *coitus venereus* 791, c

vermiſſen *deſiderare* 693, d

vermodern *putreſcere* 1862, c. *ſitu caneſcere* 395, b

vermöge des geſetzes *per legem illam* 1690, d

vermögen / vermügen *valere* 2418, a. *poſſe* 1788, a. *evalere* 2419, d. *pollere* 1761, a. das gewiſſen vermag viel *magna vis eſt conſcientiæ* 2513, a. das verm. *facultas* 838, a. *poteſtas* 1790, b. *opes* 1589, b. *bona* 324, b. *cenſus* 469, b. *viaticum* 2492, b. nach deſſen verm. *pro parte virili* 1818, a. *pro viribus* 2523, c. ohne verm. *invita minerva* 1410, a. verm. des leibes *habitudo* 1056, d. ein jeder nach ſeinen verm. *pro ſua quisque parte* 1652, a. mit allen verm. *equis & quadrigis; vehs equisque* 808, a. ſein verm. prüfen *metiri atque diligenter æſtimare ſuas vires* 2523, b. alle ſein verm. dran ſetzen *omnes nervos in re qua contendere &c.*

vermögend *prapollens* 1761, a. ſ. reich. (1506, c

vermummet *perſonatus* 1699, a. *larbatus* 1218, a

vermünztes gold *aurum ſignatum* 274, a

vermuthen *ſuſpicari* 2178, c. ich vermuthe *conjecturam me ducit &c.* 1118, a

vermuthlich *conjecturalis* 1118, a. *conjectatorius*, b. *opinabilis* 1587, d

vermuthung *conjectura* 1118, a. *expectatio* 2175, d. ohne alles verm. *caſu* 348, c

vermutzt *curtus* 664, b

vernaſchen *abligurire* 1262, a

vernaſchung *abliguritio* 1261, a

vernehen *circumſuere* 2261, c. *inſuere; obſuere d. præſuere* 2262, a

vernehmen *intelligere* 1234, c. *percipere* 407, a. *inaudire* 261, d. *auditiuncula adſpergi* 261, a. die rede vern. *accipere ſermonem* 402, b

vernehmlich *perſpicuus, è*, 2176, c. *explanate* 1743, c. *articulata voce* 226, d. vernehmliche rede *vox explanabilis* 1743, b. vern. reden *clara voce dicere* 537, c

verneinen *negare* 1501, c. *inficias ire; inficiari* 1146, b

verneinend *abdicativus* 701, c

verneinung *negatio* 1501, d. *inficiatio* 1146, c

verneuen / verneuern *inſtaurare* 1153, a. *reſtaurare b. novare* 1537, c. *innovare; renovare, d. integrare* 1155, c. *redintegrare d. reformare* 940, a. *recentare* 1915, d. den ſchmertz vern. *refricare dolorem* 957, c

verneuerung *interpolatio* 1760, b

vernichten *vellicare* 2437, b

verniffelte naſe *naſus colliſus, ſimus* 1490, d

vernunfft *ratio* 1926, a. *mens* 1379, c. *intelligentia* 1235, a. er iſt kaum bey vern. *mente vix conſtat* 2219, c

vernünfftig *rationalis* 1917, b. *ſanus, è*, 1995, d. *mentis compos* 1379, c. *compos & particeps rationis* 1653, a. *ratione utens* 1926, a

vernunfftkunſt *logice, es* 1184, b

verordnen

verordnen *destinare* 694, c. *designare* 2107, d. *praficere* 847, a. *cabere legibus &c.* 443, d. an eines stelle verordn. *in locum cujus quem substituere* 2204, a

verordnung *ordinatio* 1538, c. *scitum* 2023, b. *praescriptio* 2035, b. *rogatio* 1946, a

verpachten *locare* 1280, c. *locitare; ablocare d. elocare; oblocare* 1281, b

verpachter *locator* 1280, d

verpartieren *interverrere* 2476, c

verpfänden *obligare* 1261, a *pignori opponere aliquid* 1726, a. 32, b. *pignerare c. oppignerare d. arrhaboni quid relinquere* 221, c

verpflegen *procurare* 657, c. *enutrire* 1554, b

verpflegerin *nutricula* 1553, d. s. pfleger.

verpflichten *obligare* 1260, d. *debincire* 2509, a. *demereri* 1390, c. *sacramento obligare* 1972, b. sich verpfl. *obstringere cui fidem suam* 2132, a

verpflichtet *obnoxius* 1539, d. *mancipatus* 1315, a. *auctoratus* 258, a. *damnatus* 676, a. *munis* 1470, a. verpfl. seyn *debere* 679, d. *lege adstringi, alligari* 1246, a. *munere esse alieni* 1469, b. *teneri lege* 2311, d. *in are cujus esse* 48, d

verpichen *picare* 1738, b. *impicare; oppicare c. linere pice* 1268, a

verpitschiren *signis obsignare* 2104, b. *annulo sigillum imprimere* 152, b

verprassen *dilapidare* 1214, b. s. durchbringen.

verprasser s. prasser.

vertammeln *oppilare* 1718, a

verrathen *prodere* 732, c. *enunciare* 1550, d. *tradere* 734, a. *proditorem inducere* 832, a

verräther *proditor* 732, d. *delator* 879, a. *traditor* 734, a, c. *quadruplator* 1886, b. *publicator occulti* 1841, b. *sycophanta* 2270, d. *coryceus* 616, c. ein erkaufter verr. *corruptus in proditionem* 1960, c

verrätherey *proditio* 732, d. *parricidium patriae* 1663, c

verrätherisch *delatorius* 879, a. *calumniosus* 374, d

vertechnen *imputare* 1861, c

verreden *ejurare* 1183, a

verrencken *luxare; eluxare* 1311, c. das bein verr. *coxam frangere* 620, b

verrenckt *extortus* 2364, c. *luxatus* 1311, c

verrennen *praecludere* 541, d

verrichten *agere* 68, d. *perficere* 846, c. *transigere* 78, a. *expedire* 1705, a. *fungi* 979, d. *patrare* 1665, d. *perpetrare* 1668, c. *emoliri* 1437, d. viel zu verr. haben *multis negotiis implicari* 1751, a. nach wunsch verr. *ex sententia rem gerere* 1006, c

verrichtung *negotium* 1614, c. *occupatio* 1563, b. *expeditio* 1705, c. *functio* 980, a. *perfunctio c. actio* 71, b. *actus d. res gerenda* 1006, d. kleine verr. *opella; operula* 1583, d. wieder an seine verr. gehen *se ad suum munus pensumque revocare* 1683, d

verriechen *exolescere* 1575, d

verriegeln *obserare* 2079, d. die thür verr. *foribus pessulum obdere* 936, b

verriegelt *oppessulatus* 1706, c

verringern *minuere; comminuere* 1412, a. *imminuere* 1413, a. *lebare* 1245, a. *elebare c. tenuare; attenuare* 2378, b. *extenuare c*

verringerung *imminutio* 1413, a

verrochener wein *vinum ebanescens vetustate* 2513, d

verrostet *obductus aerugine* 47, d. verr. seyn *squalere situ ac rubigine* 2197, a. *situ occupari* 2130, b

verrücken *transferre* 884, b. *moliri sua sede* 1436, c. *ex sua sede & statu dimovere* 1457, a

verrückt im kopff *insanus* 1997, a. *helleboro opus habens* 1067, c

vers *versus* 2471, b. *versiculus d. metrum* 1399, a. heroische v. *epos* 806, c. *epicus versus c.* ein v. der sich reimt *rhythmus* 1938, c. ein paar verse *distichon* 722, b. v. machen *versificare* 2471, b. *carmina ludere* 1194, d. *versus factitare* 842, a. *fundere versus* 974, c. *numeris orationem adstringere* v. schreiben *carmen facere, scribere, componere, contexere, condere, ludere, fundere* 420, c. *pangere versus* 1629, d. in v. beschreiben *canere* 389, b. zum v. gehörig *metricus* 1400, a

versagen *negare* 1501, c. *denegare* 1502, b. seine hülffe v. *commodum claudere* 539, c

versalbuchstaben *literae grandes, capitales, cubitales, quadratae* 1295, c

versaltzen die freude *gaudia exacerbare* 13, c

versammlen *congregare* 1040, c. *convocare* 2567, b. *frequentare* 955, d. *conturmare* 2406, d. sich vers. *convenire* 2447, a

versammleter hauffe *corona* 612, b

versammlung *conventus* 2448, a. *grex* 1040, a. *congregatio c. congressus; congressio* 1026, c. *synagoga* 2273, a. *synodus; synodus* 2274, b. *concilium* 584, c. *frequentia* 955, d. *conglobatio* 1019, c. *consessus* 2054, d. *convocatio* 2557, c. *coetus* 560, d. böse vers. *conciliabulum* 584, d. vers. der leute *celebritas* 459, d. vers. der rathschlagenden *consilium* 592, a. vers. anstellen *conventum agere* 68, d. s. zusammenkunfft.

versauern *acescere, exacescere* 10, d

versäumtes wieder einbringen *cessata reponere tempora* 459, a

verschaffen *curare* 656, a. *parare* 1646, c. *procurare* 657, c. *conficere* 843, c

verschamerirt mit golde *auroclavatus* 545, b

verschänden *deturpare* 2407, d

verschantzen *munire* 1468, a. *praemunire* 1468, d. *vallare, obvallare; prævallare* 2421, b. *vallo cingere* 521, b. *interseptre urbem vallo* 2072, a. *vallo & fossa circumdare, castrisque sepire* 2071, c. rings rumb *circumvallare* 2421, c

verschantzt *aggere septus* 2071, d

verschantzung *praemunitio* 1468, d

verscharren *defodere* 929, b. *infodere c. obruere* 1964, a

verscharret *praesepultus* 2071, c. vers. feuer *sopitus ignis* 2155, c

verscheiden *exanimari* 151, b. s. sterben.

verschicken *legare* 1229, c. *ablegare c. amandare* 1336, b. hin und wieder vers. *dimittere* 1424, a

verschieben *differre* 879, b

verschimmeln *putrescere* 1862, c. *situm ducere; situ corrumpi* 2130, b. *situ mucorem contrahere* 1458, c. *mucescere d* (2197, a

verschimmelt *obductus aerugine* 47, d. *squalens situ*

verschlagen *callidus* 370, d. *versutus, e* 2472, a. *perspicax* 2176, c. *sagax* 1976, a. *versipellis* 2470, a. *vafer* 2416, a. *polypus* 1763, b. vers. seyn *vulpinari* 1589, a

verschlagen *renuere* 1553, b. der wind hat sie vers. *ventus eos detulit* 879, a. vers. werden durch ungewitter *abripi tempestate* 1912, b

verschlagenheit *sagacitas* 1976, d

verschlämmen *oblimare* 1265, a

verschläudern das geld *jactare pecunias suas* 1116, a. *profundere* 977, a. *dissipare* 722, a *dilapidare* 1214, c

verschleichen sich *subtrahere se* 2375, a. sich wohin vers. *proripere se quo* 1913, c

verschleimt *pituitosus* 1736, d

verschliessen *claudere* 539, c. *concludere* 540, d. *introcludere* 541, c

verschlimmern *deprabare* 1803, a. *deterius facere; deteriorare* 695, a

verschlingen / verschlucken *ingurgitare* 1045, b. *absorbere* 2156, b. *abligurire* 1261, a. *devorare* 2561, c. *glutire; deglutire* 1022, b. geitzig vers. *eburcinari* 2395, a (*claustrum* 540, b

verschlossen *occlusus* 541, c. *praclusus d.* versch. ort

verschmachten *tabescere; contabescere* 2178, b

verschmähen *dedignari* 714, c. *spernere* 2181, a. s. verachten.

verschmertzen *dedolere* 737, d. *perdolere* 738, a. *quaestus secreto mandare dolori* 1336, a

verschmieren *limo quid obducere* 756, a

verschmitzt *astutus* 242, b. *catus* 441, b. *versipellis* 2470, a. *vafer* 2416, a etwas verschmitzter *minus ineptus* 180, d. vers. seyn *in occipitio oculos habere* 415, c

verschneiden *tondere* 2359, b. *emasculare* 1355, b. *castrare* 433, a. *accidere* 314, c. *incidere* 355, d. *praesecare* 2046, a. *resecare c.* umbher vers. *intondere* 2360, a. ein wenig vers. *suppurare* 1862, b. *subsecare* 2046, c. das haar vers. *recidere comas* 356, c. *crines resecare, desecare* 632, b

verschnidten *tonsilis* 2359, d. *recutitus* 1916, c

verschuldtener *eunuchus* 810, a. *senex mulier b. castratus* 433, b. *anus* 166, c. *semimas* 1355, a. *semimasculus b. Bagous* 290, b. *apocopus* 173, d. *spado* 2164, c. *verpus* 2466, d

schonen *parcere* 1639, c

verschreiben *obligare* 1261, a. *rationibus quid inferre* 1927, a. geld vers. *scribere nummos* 2030, a. aus der fremde versch. *accire peregre* 514, b

verschreibung *perscriptio* 2035, a. *cautio chirographi* 501, a. *syngrapha, us* 2274, a verschr. der morgengabe *dotis tabula* 747, d. geldbelangende versch. *nomina* 1524, d

verschriebene schuld *chirographaria pecunia* 501, c

verschrumpfelt *bilbus* 2503, d. *rugosus* 1958, b

verschulden *commerere* 1390, c. *promereri* 1391, b

verschuldung *meritum* 1389, b

verschütten die gunst *gratiam collectam effundere*

verschwälgerung *prolubium* 1303, b (976, b

verschweigē *reticere* 2280, d. *celare* 464, b. *tacere* 2280, a. *tacite habere b. occultum quid habere* 1562, b

verschweigung *obticentia; reticentia* 2280, d. *dissimulatio* 2118, a

verschwemmen *proluere* 1303, a. *diluviare* 1302, b

verschwemmung *prolubium* 1303, b. *diluvium* 1302, a

verschwenden *prodigere* 77, b. *profundere* 977, a. *deborare* 2562, c. *patrimonium effundere inconsulte largiendo* 1216, c. sein gut vers. *rem oblimare* 1263, b. s. durchbringen; s. verschläudern.

verschwendung *prodigalitas; prodigentia* 1824, a. *effusio* 976, c. *profusio* 977, b

verschwender *prodigus* 1823, d

verschwenderisch *impendiosus* 1686, a. s. verthulich.

verschweren *ejurare* 1183, a. *abnegare* 1502, a. sich zusammen vers. *conjurare* 1182, d. *conjurationem facere* 1183, a

verschwiegen *taciturnus* 2280, b. *arcanus* 192, d. *tectus* 2293, a. *capacissimus omnis secreti* 401, d. P. *lingua famine cautus* 857, b. vers halten *nunquam mysterium tacitum quid habere* 1482, b

verschwiegener *areopagita taciturnior* 205, b

verschwiegenheit *taciturnitas* 2280, b

verschwinden *evanescere* 2412, d. *dilabi* 1193, d. *distare* 793, d. *liquescere* 1272, c. *disparere* 1642, a. *exubescere* 2278, c

versehen *procurare* 657, c. *peccare* 1671, d. *delinquere* 1269, c. *ruere* 963, a. *offendere in re* 871, d. etwas vers. *committere* 1423, b. *hallucinari* 1018, b. *casu peccare* 348, c. sich vers. *instruere* 2234 d gutt vers. *bene sperare* 2182, b. zuletzt vers. *in portu impingere* 1630, b wohl vers. zu roß *firmus ab equitatu* 907, a. von Gott vers. seyn *definitum esse fataliter* 865, b. *esse in fatis; fatalem esse* 865, a. so etwas kleines vers. ist *si qua ostiorsiuncula fatua est* 872, b. es versiehets auch ein kluger *quandoque bonus dormitat Homerus* 746, b. der sich nichts versiehet *inopinans* 1588, b

versehens *ex inspirato* 2183, b

versehren / *ulcerare, exulcerare* 2535, d

versehrend *exulceratorius* 2536, a

versehrung *exulceratio* 2536, a

versehung / versehen *mendum* 1577, d. *peccatum* 1671, a. *delictum* 1269, d. *erratum* 812, d. *commissum* 1423, c

versencken *demergere* 1391, d. *submergere* 1392, b. das schiff versencken *navem deprimere* 1492, a

versengen *suburere* 2575, c. *aderere; amburere* 154, d

versengt *tostus* 1365, d. *retorridus, e* 2366, a *semiustulatus* 2574, a. *amburtus* 2575, a. *semicremus; semicrematus* 625, a. *afflatus incendio* 918, c. vom wetter vers. *desideratus* 2103, d. vers. seyn *carbunculare* 416, d

versetzen *pignori opponere* 726, a. s. verpfänden.

versetzen *transponere* 1773, c. *transferre* 883, b. *transmutare* 1474, b. *moliri sua sede* 1436, c. der etwas versetzt *arrilator* 221, d

versetzt *fiduciatus* 895, b. mit edelst. vers. *gemmis distinctus* 998, c. *gemmatus d*

versetzung *translatio* 884, b

versich *crissinus* 633, a

versichern *satisdare* 719, c. *persuadere cui* 2141, b. *fidem facere cui* 892, b. *cautelam praestare cui* 444, c

versichert *ratus* 1915, c. v. seyn *exploratum habere* 1752, c

versicherung *confirmatio* 908, a. *cautio* 444, a. *satisdatum* 719, d. *cautela* 444, b. *formula fiducia* 937, b. s. verschreibung.

versiegeln *signare* 2107, a. *obsignare* 2108, a. *consignare c. annulo sigilla imprimere* 152, b

versiegen *elanguescere* 1217, b. *interarescere* 204, c

versilbern *argentum incoquere* 603, a

versilbert *argentatus; deargentatus* 207, d

versincken *submergi* 1392, b. *limo desidere* 2102, c. *subsidere* 2103, a

versmacher *versificator* 2472, a. *poeta* 1758, c

versmacherin *poetria* 1758, d

versoffen *bibax* 313, a. *biboſus; biboninus; biberius; bibaculus b. vinosus* 2514, c. *ebriosus* 768, a

versöhnen *placare* 1739, d. *complacare* 1740, a. *conciliare* 585, a. *reconciliare* 585, c. *piare* 1732, c. *expiare* 1733, a. *propitiare* 1831, c. *pacificare* 1671, b. *mitigare; mitificare* 1420, a. *reducere in gratiam* 757, c. *in gratiam redigere* 1033, c. P. *prece quem amicare* 117, d. mit opffern vers. *litare* 1277, a. versöhnet werden *remollescere* 1439, c s. vertragen.

versöhner *reconciliator* 585, c. *pacificator* 1671, b. *pacator d. propitiator* 1831, d

versöhnlich *placatus, e* 1739, d *placabilis* 1740, a

versöhnung

versöhnung *propitiatio; propitiatorium* 1831, *d. placamen* 1740, *a. conciliatio gratiæ; reconciliatio* 585, *c. pacificatio* 1671, *b. reditus gratiæ, in gratiam* 795, *a.* vers. durch opffer *litatio* 1277, *b*

versorgen *curare* 656, *a. sustentare* 2317, *b. instruere quem* 2234, *d.* sich vers. *prospicere sibi* 2177, *a. collocupletare se* 1281, *d*

versorget *curatus* 657, *a*

versparen *differre* 879, *b. reservare* 2090, *d*

versperren *oppilare* 1591, *b*

versperrung *inclusio* 541, *b. interclusus c*

verspielen *succumbere* 643, *a*

verspotten *irridere* 1940, *c. ludibrio habere* 1297, *b. naso adunco quem suspendere* 1490, *d.* s. spotten; s. verhöhnen.

verspottung *derisio* 1940, *b. derisus; irrisio; irrisus c. sanna* 1995, *b. subsannatio c*

versprechen *polliceri; pollicitari* 1157, *c. dicere* 703, *b. condicere* 705, *d. despondere* 2192, *c.* grosses versp. *aureos montes polliceri* 1445, *a.* was gutes versp. *præclara ac pulchra minari* 1408, *b.* s. zusagen.

versprecher *promissor* 1426, *a. pollicitator* 1257, *c*

versprecherin *pollicitatrix* 1257, *c*

versprechung s. zusage.

versprengen *diffundere* 975, *d*

verspüren *recognoscere* 1532, *b*

verstand *prudentia* 1836, *c. intelligentia; intellectus* 1235, *a. sensus* 2068, *b. animus* 148, *a. ingenium* 1148, *d. judicium* 1172, *d. sapientia* 1998, *b. captus* 400, *d. mens* 1379, *c. indoles* 1144, *b. sanitas animi* 1996, *b.* [decilitas *ingenii* 735, *c.* guter verst. *docta aures; judicium subactum* 272, *d.* der keinen verst. hat s. unverständig.

verständig *prudens, tis* 1836, *b. callidus* 370, *d. non incallidus* 371, *c. catus* 441, *b. intelligens, tis* 1235, *a. homo emunctæ naris* 1467, *d. præsens ingenio* 1797, *b. P. sensifer* 2068, *d. cerebri felix* 480, *b.* verst. seyn *sapere* 1997, *d*

verständigen *docere* 734, *c*

verständnis *perceptio* 407, *b.* s. verstand.

verstärcken sich *convalescere; invalescere* 2419, *d.* das verst. mich in gedancken *hoc mihi animum exauget* 264, *b.* man hat sich wieder verst. *res sunt refectæ* 848, *b*

verstarren *rigescere* 1941, *a. dirigere; obrigescere c.*

verstarret seyn *horrere* 1102, *b*

verstatten *permittere* 1425, *b. concedere* 454, *a. indulgere* 1144, *d.* verst. zu spielen *dare ludum pueris* 728, *c, d*

verstauchen *luxare; eluxare* 1311, *d*

verstechen die wahren *permutatione mercium uti* 164, *c*

verstecken *abscondere* 588, *b. abdere* 730, *a. obtegere* 2294, *c. occulere* 1562, *b. abstrudere* 2391, *a. jocoso condere furto* 586, *d.* sich in die bücher verst. *involvere se libris* 2559, *c*

verstleckt *præfractus, e* 950, *b.* v. seyn *latere* 1219, *c. delitescere* 1220, *c*

verstehen *intelligere* 1234, *c. capere* 399, *d. accipere* 402, *b. cognoscere* 1530, *d. percipere* 407, *a. tenere* 2311, *d. assequi* 2076, *c. intellectu consequi* 2077, *a. sensibus haurire* 401, *d. animo comprehendere* 1805, *c. scire* 2022, *a.* dahin verst. *in eam partem accipere* 1651, *d.* mehr verst. *ultra peram sapere* 1691, *b.* aus dem schreiben verst. *discere ex literis* 720, *a.* wie es zu verst. *quo valeat* 2418, *b.* was üblich verst. *usum rerum percallere* 370, *d.* ich verst. es nicht *nego mei judicii esse* 1172, *d*

versteigen sich zu weit *aberrare a proposito* 813, *a*

verstellen *dehonestare* 1098, *c. inhonestare d. dedecorare* 685, *d. deformare* 939, *a. debenustare* 2456, *d. ebur atramento candefacere* 384, *b.* sich verst. *dissimulare* 2117, *d. vertere se in quam formam* 2468, *d.* der sich verstellet *dissimulator* 2118, *a*

verstellt *simulatus, e* 2117, *a. fictus* 900, *c*

verstellung *dissimulatio; dissimulantia* 2118, *a. deformatio* 939 *b. larva* 1218, *a. distortio* 2364, *c*

verstocken sich selbst *durare animum, cor* 764, *d*

verstockt *obstinatus, e* 1561, *a. inflexibilis* 914, *c*

verstohlen *clanculum, o* 534, *c. furtim; furtivus, e* 983, *a.* verst. weise *obreptive* 1929, *b. subreptivus c*

verstopffen *adstringere* 2231, *a. comprimere* 1808, *b. obturare* 1561, *b. oppilare* 1591, *b. durare ventrem* 765, *c.* die ohren mit wachs verst. *obdere ceram auribus* 731, *c*

verstopfft *repletus* 1749, *b.* verst. leib *caliacus* 558, *d*

verstopfung *obstructio* 2236, *a. oppilatio* 1591, *b.* verst. des leibes *duritia alvi* 764, *c*

verstorbener *mortuus* 1451, *b. demortuus* 1452, *a. P. quem lex avara fatorum peregit* 77, *b.* verst. unter der erden *inferi* 1147, *a.* s. todt.

verstören *turbare* 2403, *c. perturbare* 2405, *a. obturbare* 2405, *a.* s. zerstören.

verstörer *exterminator* 2324, *a*

verstört aus dem schlaff *recussus somno* 1881, *b*

verstossen *detrudere* 2391, *b. rejicere* 1120, *d. repudiare* 1929, *d. alienare* 93, *c. relegare* 1231, *b. hallucinari* 1058, *b*

verstossung *rejectio* 1120, *d. ejectio* 1119, *b. depulsio* 1680, *a. repudium* 1929, *d. repudiatio* 1930, *a*

verstreichen *oblinere* 1269, *a*

verstricken *intricare* 2383, *c. impedicare* 1702, *c. circumlaqueare; illaqueare* 1216, *a. connodare* 1523, *b. circumvincire* 2508, *c. prævincire* 2509, *a*

verstrickt *laqueatus* 1215, *d. impeditus* 1705, *d. prapeditus* 1706, *a.* verst. seyn *irretitum teneri* 1933, *c.* gantz und gar verstr. seyn *inter orci cancros adhærere* 381, *b*

verstümmeln *mutilare* 1477, *a. delumbare* 1299, *a. debilitare* 681, *a*

verstümmelt *mutilus* 1477, *a. truncus* 2391, *d*

verstummen *immutescere; obmutescere* 1479, *d*

versuch *periclitatio* 1693, *d. tentamentum; tentamen* 2304, *c. præcertatio* 486, *a*

versuchen *tentare* 2304, *b. pertentare* 2309, *b. experiri* 1694, *c.* vorher vers. *prætentare* 2309, *c.* alles vers. *nihil reliqui facere* 1270, *a.* ein wenig vers. *primis (primoribus) labris quid gustare* 1045, *c.* s. üben.

versuchend *periclitabundus* 1693, *d*

versucher *tentator; tentabundus* 2304, *c*

versucht *peritus, e* 1694, *a. expertus d. exercitus; exercitatus* 194, *b, d.* vers. mann *cujus tanquam manus opere sic animus usu concalluit* 371, *a.* vers. soldaten *qui magnum in castris usum habent milites* 431, *d.* wohlvers. im kriege *usu bellorum exercitus* 2582, *b*

versuchung *tentatio* 2304, *c. solicitatio* 2141, *a*

versühnen *lustrare* 1306, *a*

versühnungen *februa* 869, *a*

versündigen sich *peccare* 1671, *d. noxam admittere* 1539, *b*

versüssen *dulcare* 761, *b. edulcare c. melle temperare* 1370, *c*

vertauschen *mutare* 1478, *a. commutare b. cambire* 378, *a.* vertauschet werden *P. permutare dominos & cedere in alterna jura* 102, *b*

vertheidigen *defendere a. defensare b. propugnare* 1847, *b. tueri* 2395, *d. patrocinari* 1667, *c. probibere quem a periculo* 1052, *b.* zum schein verth. *colorate afferre patrocinium* 570, *b*

vertheidiger *defensor* 871, *a. propugnator* 1847, *b*

vertheidigung *defensio* 871, *a. propugnatio* 1847, *b. patrocinium* 1667, *c*

vertheilt *distribuere* 2382, *c. dispertire* 1654, *a. dispendere; dispensare* 1684, *d. dispescere* 1658, *b*

verthulich *prodigus, e* 1823, *d. profusus, e* 977, *b. impendiosus* 1686, *a. nepotinus* 1504, *c. sumtuosus, e* 2259, *b. damnosus* 675, *c*

verthuligkeit *prodigalitas* 1824, *a. sumtuositas* 2259, *c*

verthun *lacerare* 1198, *c. decoquere* 602, *d.* das geld wird verthan *pecunia interit* 794, *d*

vertieffen sich in wollust *immergere se in voluptates* 1392, *b*

vertilgen *delere* 686, *d. extinguere* 2111, *a*

vertrag *pactum* 1618, *b. pactio c. pacificatio* 1671, *b. fœdus* 930, *b. compositio* 1769, *a. conventio* 2447, *d. conventa* 2448, *a.* vertr. halten *stare conventis* 2216, *a.* vertr. machen *pacisci* 1618, *b*

vertragen/ leiden *perferre* 881, *d. tolerare* 2356, *b. pati* 1664, *b. perpeti* 1665, *c. concoquere quem* 602, *c.* vertr. friede machen *reconciliare* 585, *c. reducere in gratiam* 757, *c. restituere in gratiam* 2203, *c. in concordiam reducere, adducere* 605, *a. P. sedare lites* 2044, *b.* sich vert. *depacisci* 1618, *d. in gratiam cum quo redire* 1033, *c.* 794, *c. simpliciter & candide ponere inimicitias* 385, *a.* sich wohl vert. *sine offensa cum quo vivere* 872, *b. sine ulla querela cum quo vivere* 1888, *d.* in der güte vertr. *cum bona gratia quid inter quos componere* 1768, *a.* den streit vertr. *transigere controversiam* 78, *a.* s. eines machen.

vertrauen *fidere* 893, *c. confidere* 895, *c. committere* 1423, *a. credere* 623, *c. niti* 1517, *d.* einem alles vertr. *joca & seria cum quo conferre* 2081, *d.* sein vert. auf einen setzen *spem suam in quo reponere* 1772, *d.* das vertr. *fiducia* 894, *d*

vertraulich *simplicissime* 2115, *a. secreto* 484, *d. intimus, e* 1158, *b*

vertraulichkeit *familiaritas* 854, *b*

vertraut *qui à latere* 1224, *a.* vertr. freundschafft halten *familiarissime & amicissime cum quo vivere* 117, *b.* ein vertrauter *de complexu cujus ac sinu* 2122, *b*

vertreiben *pellere* 1679, *a. dispellere* 1680, *a. repellere* 1680, *d. profligare* 917, *c. discutere* 1880, *a. exagitare* 76, *d. demovere de loco* 1457, *a. emendare* 1378, *a.* das fieber vertr. *deducere corpore febrem* 754, *b.* die zeit vert. *fallere tempus* 850, *d. detinere tempus* 1427, *d. transmittere tempus* 1427, *d.* die sorgen vert. *dissipare curas* 722, *a*

vertreiber *exterminator* 2324, *a. exactor* 76, *b. trajector* 1121, *d*

vertreibung *amotio* 1456, *c. exterminium* 2324, *a. pulsatio* 1679, *b*

vertreten *tueri* 2395, *d. defendere* 871, *a. patrocinari* 1667, *c. dicere pro aliquo* 703, *a. intercedere pro quo* 456, *a.* eine sache vert. *suscipere causam* 409, *c*

vertriebener *exactus* 76, *a. exul* 830, *b. extorris* 819, *b*

vertrocknen *exsiccare* 2101, *a. arescere; exarescere; arefieri* 204, *b.* der baum vertrocknet *arbor languescit, moritur, aresit* 190, *d*

vertrocknet *aridus* 204, *c*

vertrösten auf ungewiß ding *Penelopes telam texere* 1687, *c*

vertröstung *exspectatio* 2175, *d.* s. hoffnung.

vertuschen *premere* 1807, *a. supprimere* 1809, *d. interbertere* 2476, *c*

vertuschung *interversio* 2476, *d*

verüben *patrare* 1665, *d. conficere* 843, *d. efficere* 844, *d*

vervielfältigen *multiplicare* 1465, *b*

verunehren *dehonorare* 1097, *a. dehonestare* 1098, *c. dedecorare* 685, *d. deturpare* 2407, *d. violare* 2515, *c. temerare; contemerare* 2297, *b*

verunehrung *dedecoratio* 685, *d. deformatio* 939, *b*

verunglimpfen *criminari* 632, *a. elevare* 1245, *c. contendere cujus famam* 2437, *c*

verunreinigen *impurare* 1857, *c. spurcare; conspurcare* 2196, *c. inquinare* 1152, *b. coinquinare c. fœdare* 931, *c. funestare* 982, *b. sceterare* 2016, *c. conscelerare* 2017, *a. profanare* 855, *b. temerare; contemerare* 2297, *b. attaminare; contaminare* 2284, *c*

verunreinigung *pollutio* 1303, *a*

verunruhigen *concutere* 1879, *d*

verunruhiget *turbatus, e* 2403, *d*

verunruhigung *conturbatio* 2403, *c. perturbatio* 2405, *b. inquietatio* 1899, *b*

vervortheilen *fraudare* 952, *d. defraudare* 953, *a. fraudem facere, ferre cui* 952, *b. dolo quem tangere* 320, *c*

vervortheilung *fraus, deceptio* 952, *b*

verursachen *facere; creare* 839, *c. inducere* 755, *b. adducere* 753, *c. importare* 1781, *b.* ver. zu kämpffen *provocare ad pugnam* 2568, *b*

verurtheilen *damnare* 675, *d. condemnare c*

verurtheilung *damnatio* 676, *b*

verwahren *custodire* 666, *b. munire* 1468, *a. communire; emunire c. protegere* 2294, *d. sepire* 2071, *c. condere* 586, *d. asservare* 2089, *d. recondere* 588, *d. tutum reddere* 2397, *b.* sich für gifft verw. *cavere sibi a veneno* 443, *d*

verwahrer *custos* 665, *d. conservator, trix* 2089, *d*

verwahrt *tutus, ò* 2397, *b. sartus tectus* 2000, *c*

verwahrung *custodia* 666, *c. cautio* 444, *a. præmunitio* 1468, *d.* in verw. gehalten werden *attineri publica custodia* 2313, *a*

verwalten *administrare* 1411, *a. curare* 656, *c. procurare* 657, *c. gubernare* 1043, *c. fungi* 979, *d. gerere* 1006, *c. præsidere* 2056, *d.* eines amt verw. *inire cujus munus* 792, *c.* das regiment verw. *agere rempubl.* 69, *d.* seines herrn stelle verw. *fiduciarii operam obtinere* 895, *a*

verwalter *administrator* 1411, *a. villicus; actor* 70, *c. dispensator* 1685, *a. præfectus* 847, *a. curator* 656, *d. procurator* 657, *d. epistates* 804, *b. dioeceses* 716, *b. quem in cujusdam rei procuratione actorem habemus* 70, *c*

verwaltung *administratio* 1411, *a. functio* 980, *a. perfunctio r. procuratio* 658, *a. dispensatio* 1685, *b. provincia* 2511, *d. præfectura* 847, *c*

verwandeln *convertere* 2474, *c. transformare* 940, *a. transfigurare* 903, *a*

verwandlung *transformatio* 940, *a. transfiguratio* 903, *a*

verwandt *agnatus; cognatus 1487, a. propinquus, e 1831, a.* verw. seyn *conjunctum esse cui 1179, a. attingere cognatione 2286, b. conjunctum esse cognatione cum quo 1487, b. habere necessitudinem cum quo 1499, a. summa necessitudine quem attingere b.* einem nichts verw. seyn *nullo gradu cujus domum contingere 1025, b.* der einem gar nichts verw. ist *alienissimus 93, c*

verwandter *necessarius 1498, b. carissima pignora 1726, b*

verwandtschafft *agnatio; cognatio 1487, a. propinquitas 1831, a. necessitudo 1499, a. gentilitas 1001, c*

verwarnen *providere 1502, a*

verwaschen *plenus rimarum 1942, a*

verwechseln *commutare 1478, b. permutare 1479, a. transmutare b. alternare 104, b*

verwegen *audax 259, b. nimis calidus 372, b. confidens 895, c. paratus ad omne facinus 1646, d. temerarius 2297, a.* sehr verw. *incredibilis armatus audacia 217, b.* er wird desto verw. *animosius consurgit audacia 150, a*

verwegenheit *temeritas 2297, a. audacia 259, b*

verwehnen die kinder *infantiam statim deliciis solvere 1200, b*

verwehnet *delicatus, e 1200, c*

verwehren *vetare 2487, c. inhibere 1051, d. prohibere 1052, b. intercludere 541, c. confutare 987, b*

verweigern *recusare 450, b*

verweigerung *tergiversatio 2322, c. dedignatio 714, c*

verweilen *morari 1447, c. commorari 1448, a.* sich verw. *abire in diem 789, b.* s. säumen, verziehen.

verweilung *mora 1447, a.* s. verzug.

verweisen *delegare 1231, a. exterminare 2324, a. pellere e medio 1367, c. deportare in solas terras 1781, b.* des landes verw. *relegare 1231, d. exilio afficere; in exilium ejicere, pellere 830, b. exulatione multare c.* s. verwiesen.

verweiß *reprehensio 1806, c. objurgatio 1181, d.* kleinen verw. geben *molli brachio quem objurgare 331, c. 1181, c*

verweisung *relegatio 1231, c.*

verwelcken *exarescere 204, b. exolescere 1575, d. marcescere 1349, a. emarcescere b.* s. welcken.

verwelckung *marcor 1349, a*

verwenden *invertere 2476, c. distorquere 2364, c*

verwerffen *rejicere 1120, d. abjicere 1116, c. repudiare 1919, d. damnare 675, d. refutare 988, a. improbare 1821, a. reprobare b. respuere 2196, b. abdicare 701, b. aspernari 2181, c. aversari 2478, c. carbone notare 631, a.* den rath verw. *consilium repudiare &c. 591, c*

verwerfflich *repudiosus 1930, a. reprobus 1821, b. deculpatus 646, c. damnabilis; condemnabilis 676, b, c*

verwerffung *repudiatio 1930, a. improbatio 1821, b. rejectio 1120, d*

verweser *vicarius 2496, a*

verwickeln *obvolvere 2560, a. impedire 1705, d. distringere 2231, c*

verwickelt *inevolutus; involutus 2559, c. inexplicabilis, ter 1750, d. implicatus 1751, b. distentus 2315, c.* s. verwirrt.

verwickelung *implicatio; implicatura 1751, b. implexus 1747, d*

verwiesen werdē landes *interdici aqua & igni 706, d*

verwieseter *relegatus 1231, c. extorris 829, b*

verwildern *silvescere sarmentis 2113, c. sterilescere 2206, c*

verwildert *efferatus 873, c*

verwilligen *adstipulari 2214, b.* s. willigen.

verwilligung *concessio; concessio 454, b. adstipulatio; adstipulatus 2214, b. pactio 1618, c. nutus 1552, c*

verwirckung *noxa; noxia 1539, b*

verwirren *intricare 2385, c. implicare 1751, a. confundere 975, a. turbare 2403, c. conturbare 2404, b. perturbare 2405, a. miscere 1415, c. impedire 1705, d*

verwirrer *turbator 2463, d. turbamentum 2404, a*

verwirrt *involutus 2559, c. impeditus 1705, d. perplexus, e 1746, d. inenodabilis 1523, c. confusus, e 975, b inextricabilis, ter 2383, c. inconditus 588, d. inexplicabilis, ter 1750, d. inexplicitus 1751, a.* verw. haar *capillus inenodabilis diutina incuria 398, b.* verw. schuld *impedita nomina 1524, d*

verwirrung *confusio 975, b. conturbatio 2404, c. spina 2185, b. trica 2383, b. difficilis nodus 1522, d*

verworffen *abjectus, e 1116, d. rejectaneus 1121, a.* verw. seyn *nauci esse 1491, d*

verworren *perturbatus, e 2405, b*

verwunden *vulnerare 2588, b. sauciare 2008, d. consauciare 2009, a. ulcerare 2535, d. convulnerare 2588, c. vulnus facere, vulnera dare, infligere 2583, a. vulneribus afficere, confodere a. plagas infligere 1740, b. vulneribus quem confodere 929, b. P. fodere ferro 931, d.* tödtlich verw. *mortiferam plagam infligere 917, a.* einander verw. *P. alternis dare sanguinem 1994, b.* verw. werden *vulnera excipere 2588, a. 405, a, b*

verwundend *P. vulnificus; vulnifer 2588, c*

verwundern sich *mirari 1413, c. admirari 1414, d. demirari 1415, b. adstupere 2239, b.* sich über einen verw. *spectare quem 2170, d.* der sich verw. *mirator 1413, d. mirio 1414, b. admirator 1415, a*

verwunderung *miratio 1413, d. admiratio 1414, d*

verwundet s. wund.

verwundung *vulneratio 2588, b. sauciatio 2009, a*

verwüntschen *imprecari 1804, d. devovere 2564, a.* s. verfluchen.

verwüntschung *dira imprecatio 1804, d*

verwüsten *vastitatem efficere; vastare 2428, a. devastare b. solare; desolare 2148, c. evertere 2476, b. corrumpere 1960, c. excidere 355, c. exscindere 2021, a. a fundamentis prorvere 1964, b.* leichtlich zu ver. *populabilis 1777, d*

verwüstend *populabundus 1777, d*

verwüster *populator 1777, d. depopulator, trix 1778, a. delator 687, a. demolitor 1437, d. conturbator 2404, c. eversor 2476, c*

verwüstete städte *tot oppidorum cadavera 347, a*

verwüstung *populatio 1777, d. depopulatio 1778, a. vastitas; vastitudo; vastities; vastatio 2428, a. desolatio 2148, d. excisio 355, c*

verzagen *diffidere 896, a.* s. verzweifeln.

verzagt *desperatus 2183, a. effœminatus, e 932, a.* verzagtes hertz *animus abjectus, tenuis, infirmus 149, b. fractus animus 948, d.* verz. machen *animum cujus infringere 950, a.* verz. seyn *fracto & demisso animo esse 1424, a. abjectioris animi esse 1116, d.* nicht verz. seyn *ejicere mollitiem animi 1438, d.* ein verzagter *cleonymo timidior 547, d*

verzagung s. verzweifelung.

verzärteln *habere quem indulgenter 1145, c*

verzärtelung *indulgentia 1145, a. mollis educatio 773, c*

verzäunen *consepire; circumsepire; obsepire 2072, a. intersepire 2072, a. cui sepem prætendere 2309, b*

verzäunt *obseptus 2072, b*

verzäunung *septio; sepimentum 2071, d*

verzehenden *decimare 682, a*

verzehren *absumere 2259, c. consumere d. edere 772, a. comedere 772, b. exedere c. dedere 772, a. carpere 423, c. decoquere 602, d. P. haurire opes 1063, d. rem inglubie stringere 1150, d.* mit feuer verz. *exurere 2575, b.* fische und vogel verz. *in ventrem suum pisces & aucupia congerere 254, d*

verzehrend *edax 771, c*

verzehrer *comedo; comesor 772, c*

verzehrt *attritus 2324, d*

verzeihen *ignoscere 1531, d. condonare 745, b. commodare veniam delictis 579, d. facere gratiam delicti 839, c.* sich eines gar verz. *animum a quo avertere 2473, d.* leicht zu verz. *venialis 2444, c*

verzeihung *venia 2444, a. ignoscentia 1532, a.* umb verz. bitten *precari honorem 858, c*

verzeichnen *subscribere 2036, b. referre in codicem 883, a. memoriam rei prodere posteris 1375, c.* durchaus verz. *persignare 2108, b*

verzeichnis *commentarium 1381, c. matricula 1358, a. breve 333, d. breviarium 334, b. indiculus 702, b. protocollum 1835, d.* verz. auf alle tage *ephemeris 798, a. diarium 711, c*

verziehen *cessare 458, c. cunctari 650, a. moram facere 1447, a. morari c. commorari 1448, a. interjicere moram 1119, d.* s. verschieben.

verziehung der kinder *indulgentia 1145, a. mollis educatio 773, c*

verzogen *delicatus, e 1200, c*

verzögern *morari 1447, a. procrastinare 621, b. ducere 752, b. trahere 2369, d.* s. säumen.

verzögernd *cunctabundus 650, b*

verzögerung *procrastinatio 621, b*

verzug *mora 1447, a. moratio d. dilatio 879, c. intercapedo 396, c. cessatio 459, a. cunctatio 650, a*

verzweifeln *desperare 2182, d. despondere animum 2192, c. abjicere spem 1116, c. diffidere 896, a*

verzweifelnder *exspes vitæ 2182, b*

verzweifelt böse *insanabilis, ter 1996, c*

verzweifelung *desperatio 2183, b.* aus verzw. *desperanter b.* einen in verzweifl. stürtzen *deturbare quem spe 2404, d*

verzwicken *cuneare 651, a*

vesperbrod *antecœnium; merenda 559, d. 1387, e*

vesperzeit *crepusculum 619, a*

vest s. fest.

vestung s. festung.

vettel / alte v. *betula 2488, c*

vetter *patruelis 1663, d. consobrinus 2131, d. frater patruelis 551, c*

vexiren *vexare 2490, c. tribulare 2324, c. exagitare 76, d. ludificare, i 1295, b. deludere 1296, a. eludere a. illudere c. ludum jocumque habere quem 1161, a*

vexirer *exagitator; insectator 76, d*

vexirerey in ernst verstehen *si quid per jocum dictum est, in serium convertere 1161, a*

ufer *litus 1277, c. margo 1351, a. ala 21, c. fibra 890, c. crepido 627, a.* ufer des flusses *ripa 1942, d*

uferschwalbe *riparia hirundo 1942, d*

uhr *horologium 1099, c*

uhralt *priscus, e 1815, c. Chao antiquius 492, d.* uhralte Könige *antiquissimi reges 163, c*

uhrheber s. urheber.

uhrmacher *automatarius faber 281, d*

uhrwesen *elementum 777, a*

uhrwerck *automaton; automataria opera 281, d*

uhu *bubo 337, c. strix 2232, d*

vicenz *Vicentia 2495, b*

vietriol *auri sanies; chrysocolla 274, a. chalcanthum 490, b*

victualien *cibaria 509, b. annonaria species; annonaria provisio 155, a*

vieh *pecus 1675, a. brutum 336, d. bestia 310, a. bellua 305, c.* groß vieh *jumentum 1177, d. armentum 218, c. P. armenta bucera; bucerum opus 339, a*

viehartzt *veterinarius 2487, a*

viehhirte *pecorarius; pecuarius 1675, b. armentalis vir; actor armentorum 218, d.* s. hirte.

viehisch *bestialis 310, b. pecuinus; pecualis 1675, c. ferinus 873, a. belluinus; bellualis 305, d.* v. werden *brutescere 337, a*

viehmarckt *forum boarium 329, b. 946, a*

viehreich *pecorosus 1675, b. armentosus 218, d*

viehstall *mandra 1338, a*

viehtrifft *pascuus ager 1657, c. saltus 1987, b*

viehzucht *pecuariares 1675, c.* mit v. umbgehen *pecuariam facere; pecuarium esse 1675, c*

viel *multus 1463, a. numerosus, e 1546, a.* gar sehr v. *complures; permulti; complusculi 1464, a. plurimus, um 1463, c. infinitus 905, c. nimium, quantum 1877, d.* wie v. *quanti 1877, a.* v. böses *malorum ilias; lerna; mare 1331, a.* v. briefe *frequentia epistolarum 955, c.* v. unglücks *lerna malorum 1242, a.* v. zuhörer *frequens auditorium 955, b.* v. haben *abundare 2543, d.* v. machen *multiplicare 1465, b.* der sache zu v. thun *modum excedere 455, b. luxuriare, i 1312, c.* v. freude machen *cumulum gaudii afferre 649, a.* zu v. ist ungesund *omne nimium natura inimicum est 1085, c.* wer zu v. haben will/ bekömmt nichts *duos insequens lepores neutrum capit 1241, b.* derer gibts nicht v. *ejus generis magna penuria est 1002, d. 1690, b.* da viel leute gehen *celebritas viæ 460, a*

viel anders *multo aliter 1463, d. longe aliter; longe secus 1283, b. 2051, b. longe alius 95, a*

vieleckicht *multangulus 1464, b. 144, d. angulosus 144, c. polygonius 1762, d*

vielerley *multiplex, pliciter 1465, b. multimodo 1429, d. multipartitus 1654, a. 1465, a. multiformis, pluriformis 940, b. multijugus, us 1176, b. pluriſariam*

vielfach *P. multisidus 900, a (859, b*

vielfraß *gulo 1044, b. gumia c. borax 2562, b. phago 1713, b. manducus 1337, d. barathrum macelli 195, c. comedo 772, c. catillo 439, c. hyæna 1108, d. beluo 1068, b. altissimus gurges 171, c. cibi biniique capacissimus 401, d. insaturabile abdomen; gurges natus abdomini suo 5, b*

vielfüßig *multipes 1703, b. multipeda 1465, b*

vielheit *multitudo 1464, b. crebritas 623, b. numerositas 1546, b*

vielleicht *forsan; forsitan 943, b. fortassis, e; fortassean c*

vielmahl *creber 623, a. compluries 1464, a*

vielmehr *potius 1787, d. multo magis; magis 1463, d. 1324, a. imo, immo 1138, b*

vielstengelicht *multicaulis 446, a*

vielstimmig *multisonus 2153, b*

vielwegig *multivius 2493, b*

vielweiberey *multinubentia 1542, d. polygamia 993, b*

vielweniger *multo minus 1656, a*
vier *quatuor 1881, d. quadrini 1885, a.* vier jahr *quadriennium 155, c.* vier tage *quatriduum 712, b*
vierdte *quartus 1882, b.* zum vierdten mahl *quartum, quarto c.* der vierdte theil *quadrans 1883, d*
viereckicht *quadrangulus; quadrangulatus 144, d. 1883, d. quadrus d. quadratus; quadrum 1885, d. tetragonus 2333, b. cubus 643, b. cybium 667, c.* viereck. scherben *quadratura vitrea 1886, a.* viereck. stein *tesserula; tessella 2329, a*
viererley *quadruplex 1887, b.* vier. weise *quadrifariam 1884, b*
vierfach *quadruplex 1887, a. quadruplicato b. quadruplus 1886, b. P. quadrifluus 927, d.* vierfach machen *quadruplicare 1887, b*
vierfürst *tetrarcha 2333, b*
vierfüßig *quadrupes 1886, a. quadrupedans b*
viergliedrig *quadrimembris 1374, a*
vierhunderste *quadringentesimus 474, a. quadrigenarius 1885, b*
vierhundert *quadringenti 1885, b. quadringenteni 474, a.* ie vierh. *quadringeni 1885, b*
vierhundertmal *quadringenties 474, a. quatercenties 1283, a*
vierjährig *quadrimus; quadrimulus 314, b. 1885, a.* vierj. zeit *quadrimatus 314, b*
vierling *libella 1255, b. cabus 345, a*
viermahl *quater 1882, d.* vierm. grösser *quadruplo major 1886, b*
viermännet *quatuor-viri 1882, b*
vierpfündig *quadrilibris 1885, a*
vierrudericht *quadriremis 1925, a. 1885, c*
vierspaltig *quadrifidus 1884, b*
vierspännig *quadrijugis, us 1176, b*
viertägig *quartanus 1882, c. quatriduanus 712, b*
viertheil *modius 1428, a. quadra 1883, a. tetartemorion 2332, d.* drepv. *trimodium 1428, b. dodrans 737, a*
viertzig *quadraginta; quaterdeni 1883, a, b.* ie v. *quadrageni 1883, b*
viertzigjähriger *quadragenarius 1883, b*
viertzig mal *quadragies 1883, b. quaterdecies 1883, a*
viertzigste *quadragesimus 1883, b*
vierzehn *quatuordecim 1852, b. quaterdeni 684, a*
vierzehende *quartus decimus 1882, c.* v. zahl *tessaradecas 2328, c*
vierzehenmahl *quatuordecies; quaterdecies 684, a. 1882, b*
viole *viola 2515, b. leucojum 1243, b*
violenbraun *amethystinus 115, d. hyacinthinus 1108, d. janthinus 1123, d*
violenfarb *violaceus 2515, b*
violengarten *violarium 2515, c*
violensafft *syrupus violaceus 1276, d*
visier *buccula 338, b. bison minor 315, b*
visitation *recensus 471, a*
umb *circa 526; a. circiter b. circum c. ad 25, d.* umb abgunst willen *propter invidiam 1832, d.* umb der behendigk. willen *ad celeritatem 25, a.* umb Gottes w. *per Deos 1691, a.* umb freundschafft w. *amicitiæ nomine 1524, c.* umb eben selbe zeit *sub illem tempus 2242, b.* umb des friedens willen *de pace 679, b.* umb der menschen willen *hominum gratia 1033, d.* umb deß willen *quamobrem 1874, b.* umb der wort willen *pro ipsis dictis 1817, c.* umb sich werffen *adspergere quasi pulverem ob oculos 261, d.* umb so viel desto mehr *tanto magis 2288, c*
umbarmen *amplexari 1747, a. jungi mutuo amplexu 1747, b*
umbbinden *circumligare 1260, c. redimire 1916, c*
umbbringen *occidere 356, a. interimere 782, d. perimere a. necare 1499, c. trucidare 2393, a. tollere de media 1367, c. interficere 846, b. peragere quem dextra 377, a.* sich selbst umbbr. *conficere sibi mortem 2024, c.* mit gifft umb. *tollere quem veneno 2357, d.* umbgebr. werden *interire a quo 793, a.* s. entleiben.
umbdrehen *circumvertere 2474, b. gyrare 1048, d.* den hals umbdr. *obtundere faucis, gutturi 1205, a*
umbdrehend *volubilis 2558, b*
umbdrehung *vertigo 2471, c*
umbfang *ambitus 790, d. circumductio 753, b*
umbfangen *cinctus 521, c.* weit umbf. *ambitiosus 790, b*
umbfangen/ umbfassen *amplecti 1747, a. amplexari, circumplecti b. complecti c. capere 369, c. lacertis amplecti quem 1199, a.* sich lassen umbf. *in complexum cui venire 2445, a*
umbfassung *amplexus 1747, b. circumplexus; complexus c*
umbfliegen *circumvolare 2553, b*
umbfliessen *ambire 789, d*
umbführen *fatigare per ambages 111, b.* bey der nase umbf. *phalerato ducu quem ducere 752, b*
umbgang *ambitus 790, d. periodus 1694, a*
umbgeben *circumire 791, d. ambire 789, d. circumdare 729, c. circumfundere 975, a. redimire 1916, c. claudere 540, a. sepire 2071, c. circumvenire 2446, c. circumnectere 1501, a. ebincire 2509, c. circumplecti 1747, b. stipare 2211, d. circumst. pare 2212, a. complexu suo continere & cocrcere 193, b. P. circinare 527, b.* mit einer wolcke umbg. *amictus nube 116, b.* von allen seiten umbg. *circumcingere 522, a*
umbgebind *redimiculum 1916, c. caliendrum 367, c*
umbgehen *vitare 2528, d.* auff etwas umbgehen *moliri quid 1437, a. commoliri c. meditari quid 1366, c. parare 1646, c. struere quid 2233, c. agitare quid, de re 73, a. machinari quid 1319, b. affectare quam diu 2492, a. P. coquere capita 601, d.* auf die flucht umbg. *fingere fugam 900, b.* mit betrug umbg. *dolum commoliri, struere 739, d. versare dolos 2469, c.* auf schelmstück umbg. *scelus anhelare 1059, a.* darauff gehet man umb *id agitur 70, a.* mit etwas umbg. *studere 2237, c. tractare quid 2370, c. quid operam dare 1583; a.* mit einem umbgehen *versari cum quo 2478, b. conversari cum quo 2479, a. ambulare cum quo 113, c. morari cum quo 113, c. 1447, c. uti quo 2581, d.* mit einem täglich umbgehen *convictorem esse cui 2533, b.* mit einem übel umbgeh. *male cum quo agere 70, a.* mit einem vertraulich umbg. *vivere cum quo familiariter 2531, a.* mit der reise umbg. *affectare iter 843, a.* mit krieg umbgehen *arma vacare 2413, a.* mit guten gedancken umbg. *immorari honestis cogitationibus 1448, b.* unbarmhertzig mit einem umbg. *durius consulere in quem 593, a.* mit denen wohl umbzugehen *commodi; moribus commodis 579, a. tractabiles 2371, c.* der auf etwas umbgehet *molitor, trix 1437, b*
umbgekehrt *inversa vice 2495, c.* umbg. baum *eversa arbor 190, d*
umbgiessung *transfusio 977, d*
umbgraben *circumfodere 929, b*
umbgrentzen *terminare 2323, c*
umbgürten *cingere 521, b. circumvincire 2508, d*
umbhäcken aufs neue *repastinare 1659, b*
umbhauen den wald *excidere silvas 2112, a. dolabris silvas sternere 739, a*
umbher *circum 526, c.* umbh. von allen seiten *circumcirca c.* s. überall herumb.
umbher abhauen *circumcidere 354, d*
umbherbauen *circumstruere 2234, b*
umbherbelecken *circumlambere 1208, c*
umbherbellen *circumlatrare 1222, c*
umbherbinden *obligare 1260, d*
umbher einschneiden *circumscarificare 2015, b*
umbherflechten *circumtexere 2335, a*
umbherfliegen *circumvolitare; circumvolare 2553, b*
umbherfliessen *dimanare 1342, c. circumfluere 915, b*
umbherführen *circumvehere; circumvellare 2434, b.* bey der nase umbherf. *circumducere per dolos 753, c.* s. umbführen.
umbhergehen *circumgredi 1026, c. ingredi 1017, b. interare 1306, a. obire 793, b. circare 526, c*
umbher gelegen *circumsitus 2130, c*
umberglänzen *circumfulgere 971, c*
umberlauffen *circummeare 813, a. interrare b. circulari 529, a. volitare 2552, d*
umberlauffung *discursatio 661, b*
umbherlegen *circumponere 1767, d*
umberleuchten *circumlucere 1310, b*
umbhernagen *circumrodere 1945, c. obrodere d*
umbherpflügen *obarare 121, a. circumarare 220, d*
umberrauschen *circumstrepere 2229, a*
umbherstreuen *circumspergere 2166, a*
umberschaben *circumradere 1909, a*
umberschallen *circumsonare 2152, c*
umberschiffen *circumnavigare 1494, b*
umberschiffen lassen die augen *oculos circumferre 877, d*
umberschreiben *circumscribere 2033, a*
umberschweiffen *obterrare 813, b. vagari 2416, d*
umberschweiffend *errabundus 812, c*
umberschwimmen *obnatare 1520, c*
umbersehen *circumspicere 2172, d*
umbersetzen *circumponere 1767, d*
umbersprengen *circumspergere 2166, a. circumrorare 1950, d*
umberstehen *circumstare 2219, b*
umberstreffen *palari 1625, d*
umberstreuen *circumspergere 2166, a*
umbertragen *circumgestare 1008, c. circumferre 877, d*
umberverlöten *circumplumbare 1754, a*
umberwandern *errare 812, b*
umberwohnen *circumcolere 567, d*
umberziehen *longe lateque peregrinari 1692, a*
umbhüllen *circumvestire 2294, b incingere 522, b*
umbkehren *regredi 1028, a. retrogredi ibid. reversi 2477, c. vertere 2468, c. evertere 2476, b. subvertere 2477, d.* alles umbk. *agere ac vertere cuncta 63, b*
umbkehrung s. wiederkunfft.
umbkleiden *circumvestire 2486, c. redimire 1916, c*
umbkommen *interire 793, a. ruere ad interitum 1962, d.* durch seine eigene hand umbkommen *cadere sua manu 548, a.* s. untergehen; s. verderben.
umbkreiß *ambitus 790, d. orbis 1593, c*
umblauffen *orbem conficere 1393, c.* das umbl. bey nacht *nocturna grassationes 1032, b*
umbläuffer *ambulator, trix 113, d. concursator 560, c. discursator 661, b. ardelio 200, b*
umblencken *reflectere 915, b*
umbpflügen das land *proscindere terram 2021, a*
umbreissen *dirripere 1912, d. subvertere 2478, a.* umbr. den grund *fundamentum convellere, a. fundamentis dejicere 979, c.* das land umbr. *proscindere terram 2021, a*
umbreissung *demolitio 1437, d. eversio 2476, b*
umbringen *circumcludere 540, d. circumvenire 2446, c. ambire 789, d. amplecti 1747, a. circumplecti b. comprehendere 1805, c.* auff allen seiten umbringen *circumvallare 2421, c.* umbringet werden *multitudine circumiri 791, d. corona circumfundi 975, a*
umbrühren *tribulare 2380, c*
umbschlag *operculum 1644, d.* umbs. machen *adhibere fomenta 947, c*
umbschlagen *deficere a se ipso 844, a*
umbschliessen *incingere 522, b*
umbschmeissen *percellere 464, a*
umbschmieden *procudere 644, d. nova incude dissingere 901, d*
umbschneidung *circumcisura 355, a*
umbschreiben *describere 2033, c*
umbschreibung *peripbrasis 1695, b*
umschrencken *desinire 905, a. determinare 2323, c*
umbschweiff *circuitio 791, d. circumductio 753, d. anfractus 142, a. longissimus excessus 455, b. orbis orationis 1593, c. meandri 1322, b.* umbs. umreden *circumlocutio 1286, b*
umbschweiffen/ umbschweiff nehmen *digredi 1026, d. circuitione uti 791, d. ambitus facere 790, d. circuitum & quasi verborum orbem conficere 791, d*
umbschweiffig *circumflexus 914, d*
umbschwemmet *circumfluus 925, c*
umbsehen sich *circumspicere 2172, d. dispicere 2175, a. circumspectare 2173, b. circumtueri 2305, b. respicere 2177, b. respectare d. speculari 2179, b. prospeculari 2180, b. circumferre oculos 877, d. retorquere oculos 2365, a. venaturam oculis facere 2452, c. P. circumferre faciles oculos 837, c.* das umbs. *respectus 2177, c*
umbsetzen *mutare quid cum quo 1478, a. submutare 1479, b*
umbsetzung *translatio 884, b*
umbsonst *frustra 965, b gratis 1034, b. gratis 1035, a. gratuito 1036, a. falso 851, b. temere 1996, c. inaniter 1140, d.* es ist umb. *nihil est 511, d.* es ist nicht umbs. *nec hoc de nihilo est 679, b. non de nihilo*
umbstand *circumstantia 2219, c*
umbstellen *circumretire 1933, b. claudere, P. indagine cingere 540, a*
umbstossen *pervertere 2476. d. percellere 464, a. evertere 2476, b. exobruere 1964, b. confutare 983, b. convellere 2437, d. infirmare 908, c. rescindere 2021, b. infectum facere 846, a.* die gesetze u. *perfringere leges*

leges 950, b. das testament umbst. *irritum facere testamentum 2330, d*
umbstossung *infirmatio 908, c*
umbtreiben *volvere 2557, d. rotare 1952, c*
umbwechseln *mutare quid cum quo 1478, a. permutare 1479, a. alternare 104, b. vice versa fungi 2495, c*
umbwechselung s. abwechselung.
umbweg *flexus 914, b. dispendium 1684, d. circuitio & anfractus 791, d. ambages 111, a*
umbwenden *vertere 2468, c. circumvertere 2474, b.* den wagen umbwenden *contorquere currum 2364, a*
umbwendung *circumactus; circumactio 74, c. versura 2470, b. vertigo 2472, c*
umbwerffen *diruere 1963, c. prorvere 1964, b*
umbwerffung *eversio 2476, b*
umbwickeln *circumplicare 1750, a*
umbwinden *circumnectere 1501, a. circumligare 1260, c*
umbzäunen s. umbgeben.
umbzehlen *rationem habere 1926, d*
umbzehlung *recognitio 1532, c. recensus 471, a*
unabgeschnitten *irresectus 2046, c*
unabläßig *assiduus 238, a. pertinax, citer 2316, a*
unachtsam *incogitans 562, a. incuriosus, e 655, d. inobservans 2090, b. supinus, e 2265, d. negligens 2197, a. negligens, ter 1234, a. negligens, ter 1235, c. otiosus, ter 1611, c.* unachtsam seyn *esse animo omisso &c. 1425, b.* s. nachläßig.
unachtsamkeit *incuria 655, a. incuriositas 656, a. negligentia 1235, c. indiligentia 1234, a. dissolutio animi 2146, d*
unandächtig *indevotus 2564, c*
unangebissen *illibatus 1255, a*
unangegriffen *illacessitus 1200, a*
unangenehm *ingratus, e 1035, c. gravis 2037, b. inamabilis 121, b. invisus 2501, b. amarus 108, c. inoptatus 1592, a. inoptabilis b. insuavis 2242, a*
unangekündiget *indenunciatus 1550, d*
unangezogene saiten *incontenta fides 2305, d*
unangezündet *inaccensus 385, d*
unanmuthig s. unangenehm; unlieblich.
unanmuthigkeit / unannehmligkeit *injucunditas 1171, c. insuavitas 2242, a*
unanständig *indecens, ter 685, a. dedecorus; indecorus b. indignus 714, d. illiberalis, ter 1250, a. inhonorus 1097, c. alienus existimatione 93, b*
unanstößig *inoffensus 872, c*
unart *improbitas 1820, a*
unartig *ineptus, e 180, d. illepidus, e 1241, a. inscitus, e 2025, a. invenustus, e 2457, a. degener 1004, b. malus, e 1331, b.* unartig gemüth *illiberalis mens 1379, d*
unaufhörlich *infinitus, e 905, c. incessabilis; intessanter 459, a. perennis 156, b. indeficiens 844, c. irrequietus 1899, d. assidue 238, c. indesinenter 2121, d*
unaufflößlich *inexplicabilis 1750, d. inenodabilis 1523, c. insolubilis, ter 2145, d. indissolubilis 2147, a. inextricabilis, ter 2383, c. indeterminabilis 2323, d. P. adamanteus vinctus catenis 26, c*
unausdencklich *inexcogitabilis 562, a. inexputabilis 1861, b*
unausgearbeitet *illaboratus; inelaboratus 1195, d*
unausgebaut *inexcultus 567, d*
unausgekünstelt s. unausgearbeitet.
unausgemessen *immetatus 1399, c*
unausgeplündert *indireptus 1913, a*
unausgeputzt *ruidus 1958, c*
unauslöschlich *indelebilis 687, a. inextinguibilis; inextinctus 2211, b. ineluibilis 1302, c*
unaussöhnlich *inexpiabilis 1733, c.* s. unversöhnlich.
unaussprechlich *ineffabilis, ter 858, b. ineloquibilis 1287, a. nemini effabilis 858, b.* unaussprechliche dinge *quæ loquacem delassare solent Fabium 834, a.* s. unsäglich.
unbändig *indomabilis 742, a. indomitus, c. effrenus; effrenatus, e 954, c. infrenis, us &c. d. efferus 833, c. ferox, citer 885, a, b. intractabilis 2371, c. asper 235, c.* unb. mensch *homo duræ cervicis 487, a.* unb. seyn *ferocire 885, b.* unb. pferd *calcitro 375, d. calcitrosus equus 376, a*
unbändigkeit *ferocia 885, a. ferocitas, b. effrenatio animi impotentia 954, d*
unbarmhertzig *immisericors 1417, d. immisericorditer 1418, b. immitis 1419, d. crudelis 636, c. durus 763, d. ferreus 885, d. asper 235, c. savus 1975, d. illacrymabilis 1203, c. P. cornea fibra 611, b.* unbarmhertzig seyn *misericordiam consumere 2260, a*
unbarmhertzigkeit *inclementia 547, a.* s. grausamkeit.
unbedacht *inopinatus, ò 1588, b*
unbedachtsam *inconsideratus 591, b. inconsultus 593, c. incogitans 562, a. immeditatus, e 1367, a. temere 2296, d. futilis 986, d. præceps 1792, b. præcipitanter 1793, a. puerilis 1844, d. non circumspectus 2173, a. inconspectus 2174, a. incogitabilis 562, a. temerarius 2297, a. demens, ter 1380, d*
unbedachtsamkeit *inconsiderantia; inconsideratio 591, b. incogitantia 562, b. temeritas 2297, a. socordia 606, a. vecordia 605, d. futilitas 987, a. præcipitantia 1793, a. dementia 1380, d. alogia 99, d*
unbedeckt *intectus 2194, b. inopertus 1645, b*
unbeeydiget *injuratus 1182, b*
unbefestigt *immunitus 1468, d*
unbefleckt *immaculatus; immaculabilis 1321, b. intemeratus 2297, b. castus 433, d. impollutus; omni labe pollutionis alienus 1303, a. intaminatus; incontaminatus 2284, d*
unbegabt *indotatus 748, b*
unbegleitet *incomitatus 576, a*
unbegraben *insepultus 2071, c. inhumatus 1108, c. intumulatus 2400, c*
unbegreifflich *incomprehensibilis; inapprehensibilis 1805, c. incomprehensus d*
unbehaart *depilis 1729, a*
unbehülfflich *inofficiosus 1572, b*
unbekandt *ignotus 1532, a. ignobilis 1521, a. ignominius 1132, b. incelebris 460, c. inglorius 1620, d. innobilitatus 1521, d. terræ filius 898, c. 2326, b.* unbekandt seyn *latere 1219, c. jacere in occulto 1113, d*
unbekleidet *investis 2486, d*
unbekümmert *incuriosus, e 655, d*
unbenetzt *illutus 1302, d*
unbequem *incommodus 580, b. importunus, e 1782, b. inconveniens 2447, d. incongruus, e; incongruens 1042, d. inhabilis 1051, a*
unbequemligkeit *iniquitas loci 45, a*
unberaubt *inspoliatus 2191, c*
unberedt *indisertus 2085, a. infacundus 849, c. ineloquens 1287, a. infans 857, c.* unberedter redner *strigosus orator 2230, b*
unberedsamkeit *infacundia 849, c. infantia 857, d*
unberettet *imparatus 1647, c*
unbericten pferd *equus intractatus & novus 2371, c*
unberuffen/ unberühmt *inglorius 1020, d. inhonoratus 1097, a. inhonorus c*
unberührt *intactus 2186, a. illibatus 1255, a*
unbesäet feld *arvum 228, b*
unbeschädigt *sospes 2163, c. indemnis 675, d. P. innocuus, e 1522, b*
unbescheiden *immoderatus, e 1432, b. immodestus, e d. inhumanus, e 1095, a. intemperans, ter 2299, b*
unbescheidenheit *immodestia 1433, a. impotentia 1789, a*
unbeschenckt *indonatus 745, c*
unbeschlagen *ruidus 1958, c*
unbeschnitten *incircumcisus 355, b. imputatus 1862, a*
unbeschoren *irrasus 1909, b*
unbeschrieben papier *charta pura 1857, a*
unbeschützt *indefensus 871, a. impropugnatus 1847, c*
unbeschwert *immunis 1470, a. haud gravatim 1038, d*
unbesehen *invisitatus 2501, c*
unbesonnener weise *ex inconsulto; inconsulte 593, c, d.* s. närrisch; s. unbedachtsam.
unbesonnenheit s. unbedachtsamkeit.
unbesorgt seyn *quiescere 1898, b*
unbeständig *inconstans, ter 2270, c. instabilis 2224, d. mobilis 1455, c. mutabilis, ter 1478, b. commutabilis c. lebis 1244, a. lebi sententia a. incertus 488, c. fluxus 923, d. fragilis 949, b. infirmus 908, b. claudus 542, a. stolidus, e 2225, c. ventosus 2454, a. vertumnus 2472, d. volubilis 2558, b. volaticus 2553, a. proteo mutabilior 1835, d. chamæleonte mutabilior 492, a. desultoria natura homo 1983, a.* unbest. seyn *cadere, P. non esse stabili gradu 347, c.* s. wanckelmüthig.
unbeständigkeit *inconstantia 2220, c. instabilitas 2224, d. mobilitas 1455, c. lebitas 1244, b. volubilitas 2558, b*
unbestattet s. unbegraben.
unbestiegen *insascensus 2013, d*
unbesucht *invisitatus 2501, c*
unbetrauert *indeploratus 1752, b*
unbetrübt gemüthe *defæcatus animus 849, d*
unbetrüglich *dignus qui cum in tenebris mices 1401, c. bonus minimeque fallax 323, a*
unbewahrt *incustoditus 666, c*
unbeweglich *immobilis 1455, d. inflexibilis 914, c. indeflexus 915, a. impenetrabilis 1688, a. iners; inagitabilis 73, c. adamantinus 26, c. P. durus silex; marpesia cautes 450, c*
unbeweglichkeit *immobilitas 1455, d*
unbewegt *immotus 1457, b. inconcussus, e 1879, d*
unbewehrt *inermis 217, b*
unbeweint *indefletus; infletus 915, d. indeploratus 1751, c*
unbewohnt *inhabitabilis 1053, b. desertus 2084, c. inhospitus 1105, c. inhospitalis d.* unbew. land *inculta regio 568, a*
unbewust *clam 534, b. incompertus 1644, d*
unbezogelegt *injudicatus 1173, b*
unbezaubert *nullo decantatus carmine 392, c*
unbillich *iniquus 44, d. injustus 1186, c. injurius 1185, d. injuriosus, e 1186, a.* nicht unbillich *non injuria &c. 1185, d.* etwas unbilliches *iniquecompâratum 45, a.* unbillicher weise *iniqne 45, a.* unb. schärffe *acerbitas imperii 13, a*
unbilligkeit *nefas 859, c. indignitas 714, d. duritia 764, c.* vor die gröste unb. halten *pro indignissimo habere 714, d.*
unbrauchbar werden *exolescere 1575, d. obsolescere 1576, a*
unbußfertig *impœnitens 1758, a*
unbußfertigkeit *impœnitentia 1758, a*
uncke *boa 319, a*
uncredentzt *ingustatus 1046, a*
und *& 816, a. ac 8, b. que 1857, b. nec non 1498, a. aut 280, b.* und auch *item; itemque 1168, b.* u. nicht *nec 1497, d.* und zwar *atque adeo 244, b*
und danck zu lohne haben *pro beneficiis malum messem metere 1398, c*
undanckbar *ingratus, e 1035, b. impius æstimator muneris 53, d*
undanckbarkeit *ingratitudo; ingratus animus &c. 1035, c*
undäulichkeit *eruditas 636, b. dyspepsia 766, d. stomachi dissolutio &c. 2226, b*
undenckwürdig *immemorabilis 1377, a*
undeutlich *obscurus, e 1559, d. indefinitus, e 905, c. allegoricus 97, c. indiserte 2085, b.* etwas undeutlich *subobscurus, e 1560, b*
undeutlichkeit s. dunckelheit.
undeyen *sideratio 2103, c.* s. ungedeyen.
undienlich *insalubris, ter 1988, c*
undienstbafft *ingratificus 1036, b. inofficiosus 1572, b*
uneben *inæquatus 46, a. iniquus 44, c. montosus; montuosus 1445, a. confragosus; P. confragus 949, c. salebra; salebrosus 1981, c*
unedel *ignobilis 1521, a. obscurus, e 1560, a. humilis 1107, c. orcinus 1596, a. homo novus 1536, b. sine ullis majorum imaginibus 1134, b*
unehlich leben *vitam agere cælibem 357, b*
unehr *infamia 853, a. probrum 1818, c. flagitium 910, a. dehonestamentum 1098, d.* was dem geschlechte eine unehr ist *indigna genere 114, d.* s. schande.
unehrlich *inhonestus, e 1098, b. famosus; infamis 852, c, d. illiberalis, ter 1250, a*
uneigentlich *improprius, e 1832, c*
uneingedenck *immemor 1375, b*
uneinig/ uneins *discors 605, b. dissociabilis 2134, b.* uneins machen *inimicare quos 118, a* uneins seyn *ducordare 605, c. dissidere 2055, a. controversari 2479, c. digladiare 1017, a.* sie sind uneins worden *incessit in discordia 455, d. turba incepit inter eos 2402, a.* uneinige wieder vereinigen *in pristinam concordiam distractos reducere 755; c*
uneinigkeit *discordia 605, c. dissidium 2055, b. dissen-*

dissensio; dissensus 2070, b. certamen 485, c. distractio 2373, b. uneinigkeit der bürger *bellum civile 306, a*

uneingeschrenckt *incircumscriptus 2033, b*

uneinpfindlich *insensibilis 2068, c. insensualis d. P. insensilis c*

unendlich *infinitus, e 905, c. interminatus 2314, a. interminabilis b. aternus; immensus 57, a*

unendlichkeit *infinitas 905, d. infinitio 908, a*

unerbar *inhonestus, e 1098, b. illiberalis, ter 1250, a. obscenus, e 1559, a. impolitus, e 1760, a*

unerbeten *inexoratus 1606, a*

unerbittlich *inexorabilis 1606, a*

unerdacht *inexcogitatus 562, a*

unerfahren *imperitus, e 1694, b. inexpertus 1695, b. ignarus 1022, d. incompertus 1644, d. inexercitus 194, b. peregrinus atque hospes in agendo 1691, d. rudis 1956, b*

unerfahrenheit *imperitia 1694, c*

unerfordert *irrequisitus 1870, d*

unerforschlich *inscrutabilis 2039, b. inbestigabilis 2485, b*

unerforscht *inexploratus, e 1752, d*

unerfreut *indelectatus 1202, c*

unergründlich *inexhaustus 1064, a.* unergründliche ursachen *causæ ad quas pauorum potuit peruenire curiositas 655, c.* ſ. unmäßlich.

unerhört *inauditus 261, d. monstrosus 1446, c.* unerhört grausam *audito crudelior 261, c*

unerkandt *incognitus 1531, c. inperspicuus 2176, c*

unerkundigt *inexploratus 1752, d*

unerlassen *indimissus 1424, b*

unerlaubt *illicitus, e 1258, b. inconcessus 454, b*

unerleidlich *impatibilis 1665, b. asperum & difficile perpessu d*

unermeßlich ſ. unmäßlich.

unerschöpfft *inexhaustus 1064, a*

unermüdet *indefessus 888, b. insatigabilis; indefatigabilis 864, a. indelassatus 1219, c*

unermuntert *inexpertectus 828, c*

unerörtert *indefinitus, e 905, c.* unerörtert lassen *in suspenso relinquere 1687, a*

unersättlich *insatiabilis, ter 2005, b. insaturabilis, ter 2006, d. inexsaturabilis 2007, a. inexplebilis 1748, d.* unersättliche begierde *profunda cupido 978, c.* unersätl. hunger *cyclopia fames 668, b*

unerschrocken *interritus; imperterritus 2328, b. intrepidus, e 1378, a. imperturbatus 2405, c. impauidus, e 1668, b. confidens, ter 895, c. inconfusus 975, b.* unerschrocken gemüthe *masculus animus 1355, a. acer & præsens animus 149, b. fortis & animosus & se acriter ipsum morti offerens 150, a.* unerschrocken seyn *esse animo præsenti 1797, a*

unersetzlich *irreparabilis 1650, b. irrecuperabilis 1926, b*

unersucht *ultro 2537, c*

unerträglich *importabilis 1780, d. ingestabilis 1009, a. intolerabilis, ter; intolerandus 2357, a*

unerweckt *inexpertectus 828, c*

unerweißlich *improbabilis, ter 1821, b*

unfähig *incapax 401, d. expers 1652, b*

unfall *infortunium 946, a. casus aduersus, acerbus 348, a. fatum 864, d. exitium 827, c.* sich des unfalls allzusehr annehmen *grauiter accipere casum 348, a.*

unfaul ſ. unverdrossen.

unfehlbar *certus 486, b. status 2217, a*

unfein *illepidus, e 1241, a*

unfertig *impromtus 1826, c*

unflat *stercus 2206, a. sordes 2156, c. squalor 2197, b. illubies; sublubies 1302, c. prolubies; prolubio 1303, b. pus or 1859, a. recrementum 630, b. inquinamentum 1152, b. retrimentum 2326, a. mucor 1458, c. cænum 560, a. excreta; excrementa 484, b. segeries 1009, b. purgamentum; P. purgamen 1855, b, c. propudium 1843, c. pador 1619, c.* stinckend unflat *oletum 1574, c.* unflat aus der nase *mucus 1459, a.* gesammleter unflat *collubies; elubio; elubies 1301, d. 1302, b.* unflat aus der wolle *æsypus, um 1570, a.* unflat so man vom leibe abkratzt *strigmentum 2230, d.* der unterste unflat im schiffe *sentina 2067, a*

unfläterey *spurcitia, es 2196, a*

unfläter *spurificus 2196, c. bos cyprius 671, c. lutum 1307, c*

unflätig *stercorosus 2206, a. fœdus, e 931, b. lutulentus 1307, c. impurus, e 1857, b. inquinatus, e 1152, b. immundus 1466, a. cœnosus 560, b. spurcus, e 2196, b. squalidus, e 2197, a. luridus 1305, a. obscenus, e 1559, a. scaber 2010, b. illotus 1226, b. turpificatus 2407, c. opicus 1587, a. obsitus squalore 2086, b. sordidus, e 2158, a. sordidatus 2159, a. impudicus 1842, d.* unflätig machen *concacare 346, a.* unflätig seyn *squalere 2197, a.* ſ. unrein.

unflätigkeit *cœnositas 560, b. obscenitas 1559, c. fœditas 931, c. immunditia 1466, b.* ſ. unreinigkeit.

unfleiß *negligentia 1235, c. indiligentia 1234, a. incuria 655, d. inertia 224, a*

unfleißig *indiligens, ter 1234, a. negligens, ter 1235, c. instrenuus 2228, d.* unfl. arbeit *operæ perfunctoria 930, c.* unfleißig gemacht *inelaboratus 2195, a*

unförmlich *deformis, ter 938, d. informis 939, b. indigestus, e 1009, a. confragosus 949, c. distortus 2364, c. biulcus 1090, c.* unf. rede *salebræ 1981, c*

unförmligkeit *informitas 939, c. inconsumitas 525, c. anomalia 156, c*

unfreundlich *inhumanus, e, ter 1095, a. morosus, e & c. 1454, c. immitis 1419, c. austerus 280, a. incivilis 534, c. implacidus 1739, c. inbenustus, e 2457, a. inhospitalis 1105, d. tetricus 2333, d. parum comis 576, d. experis humanitatis 1653, b.* unfreundlicher mensch *asper & durus &c. 235, d. animus agrestis ac durus 64, a.* unfreundl. ansehen *torua tueri 2366, c.* unfreundl. annehmen *durius quid accipere 764, b.* unfr. mit einem umbgehen *aspere tractare quem 236, b. agere cum quo austere & stoice, austero more 280, a*

unfreundligkeit *inhumanitas 1095, a. morositas 1454, c. austeritas 250, a. duritas 764, b. inclementia 547, a. inhospitalitas 1105, d. intemperies 2300, a. tetricitas 2333, d. diritas morum 719, a*

unfreygebig *immunificus 1471, a*

unfriede *discordia 605, c*

unfruchtbar *infructuosus, e 965, a. infœcundus, e 930, a. inferax 876, c. sterilis 2206, b. jejunus, e 1130, a. infelix 870, b. lassus 1219, b.* unfruchtbarer ort *glabretum 1016, a.* unfruchtbare zweiglein *spadones 2164, a.* unfr. werden *sterilescere 2206, c*

unfruchtbarkeit *sterilitas 2206, b. infœcunditas 930, a*

unfüglich *inconcinnus 525, c. inconueniens 2447, d*

unfürsichtig *incautus 444, c. imprudens, ter 1836, d. improbidus, e 2502, c. temerarius 2197, a. præceps 1792, b. inconsulte; incaute 593, d*

unfürsichtigkeit *imprudentia 1837, a. temeritas 2197, c*

ungar *crudus 635, d. incoctus 603, a*

Ungarn *Hungaria 1108, c. Pannonia 1631, b.* die Ungarn *Pannones; Pannonii c*

ungarisch *pannonicus, c*

ungeacht *ignobilis 1521, a. humilis 1107, c. hydria in foribus 1110, b. homo infima fortuna 1147, a.* ung. werden *vilescere; evilescere 2507, b*

ungebahnt *avius 2493, a. impervius d*

ungebaut *incultus 568, a. inhabitabilis 1053, b*

ungebärdig *proterbus, e 1835, b. vultuosus 2590, a.* sich ung. stellen *effœminari in dolore; indecore effœminateque facere 932, a*

ungebeten *ultro 2537, c.* ungebeten kommen *Myconiorum more venire 1480, d.* ung. gast *canipeta 559, d.*

ungebildet *ineffigiatus 902, b*

ungebohren *ingenitus 1015, a*

ungebraten *inassatus 239, c*

ungebräuchlich *inusitatus, e 2583, d. alienior usu 93, b*

ungebühr/zur ungebühr *indebite 680, b*

ungebührlich *indignus, e 715, a. illegitimus 1247, b. illicitus, e 1258, a. illicentiosus c. indebitus, e 680, b.* ungebührlich handeln *officium deserere; discedere ab officio &c. 1571, b*

ungebunden *solutus, e 2145, b. exlex 1247, c. irreligatus 1261, b.* ungebundene rede *prosa 1853, c. prosaicus relatus; opus prosarium d*

ungedeckt *adapertus 1644, b*

ungedeyen *atrophia 251, b. tabes 2277, d*

ungedult *impatientia 1665, c. intolerantia 2357, b. ira 1162, c. indignatio 715, b. murmuratio 1472, a. bilis 314, a*

ungedultig *impatiens, ter 1665, c. intolerans, ter 2357, b.* ungedultig machen *stomachum cui mouere 2226, b.* ungedultig seyn *stomachari 2226, c. acerbe ferre 13, c. jugum jactare 1175, a.* unged. werden *fremere 953, b.* ſ. zornig.

ungeehrt *inhonoratus 1097, a. inhonorus c*

ungeendet *infinitus, e 905, c*

ungefähr *circiter 526, c. admodum 1430, b. quasi 1879, b.* ungefähr 8. jahr *ad annos octo; quasi ad octo 26, a.* ſ. fast.

ungefallen *displicentia 1739, b*

ungefälscht *verus, e 2481, a. sincerus, e 2118, d. integer 1154, c*

ungefast *imparatus 1647, c*

ungefordert *invocatus 2568, a. ultro 2537, c*

ungefüttert *impastus 1658, b*

ungegessen/ſ. ungessen.

ungegründet *frivolus 960, a*

ungegürtet *discinctus 522, a*

ungehalten *stomachabundus 2226, c. indignabundus 715, a.* ungehalt. seyn *indignari 715, a. succensere 471, a*

ungeheissen *injussus 1170, d. ultroneus 2538, a*

ungeheuer *prodigiosus, e 1823, c. vastus, e 2427, c. incondite 588, d. monstrosus; monstruosus, e 1446, d. P. monstrinus 1447, a.* das ungeheuer *monstrum 1446, b. portentum 2309, a. belua 305, d.* ungeheure leiber *corpora, quæ superundantur 977, c*

ungehindert *liquido 1273, d. indefessus 925, a*

ungehobelt *impolitus, e 1760, a. indolatus 739, b.*

ungehobelte rede *inculta oratio 568, a*

ungehörtiger weise *indebite 680, d*

ungehorsam *inobediens, ter 1557, a. contumax 597, a. inobsequens 2079, a. impius, e 1737, d.* ungehorsam seyn *excutere jugum 1175, b. calcitrare 375, d. recalcitrare 376, a. inobedire; obedientiam relinquere & abjicere 1557, a.* der ungehorsam *inobedientia 1557, a. contumacia 596, c*

ungehütet *incustoditus 666, c*

ungekämmt *impexus 1673, a*

ungekaufft *inemtus 780, d*

ungekocht *crudus 635, d. incoctus 603, a*

ungekräncket *inconcussus, e 1879, d*

ungekrönt *incoronatus 612, d*

ungeladen *invocatus 2568, a*

ungelegen *incommodus 580, b. molestus, e 1436, a. importunus, e 1782, b.* ung. ort *alienus mihi locus 93, b*

ungelegenheit *iniquitas 45, a. incommoditas 580, c*

ungelehrt *indoctus, e 735, b. incruditus, e 1957, a. imperitus, e 1694, b. alienus à Musis 128, b. à Musis aversus 1474, c. illiteratus 1276, b. iners 223, c. expers & ignarus eruditionis 1653, b. 1957, a. analphabetus 133, c. idiota 1128, b. amusus 1475, d. acanthia cicada 9, c. agoræus 80, a. sir nullis literis 2536, b. homo sine ingenio, sine literis 1275, d. qui ne Æsopum quidem literis 52, c*

ungelehrig *obtusus, e 2401, b. indocilis 735, c*

ungelehrsamkeit *amusia 128, b. 1475, d*

ungelesen *illectus 1234, c*

ungelescht *irrestinctus 2211, c.* ungelescht kalck *calx viva 377, b*

ungelobt *illaudatus 1225, a*

ungemacht *infectus 846, a*

ungemein *reconditus 589, a.* ſ. wunderſam.

ungemerckt *inobservatus; inobservabilis 2090, d*

ungemischt/ungemengt *meracus 2386, b. merus 1393, b*

ungemünzt silber *infectum argentum 846, a*

ungenannter *anonymus 156, c*

ungenelgt gegen einem *alienus cui 93, b.* ungenemachen *abalienare voluntatem cujus a quo; homines suis rebus abalienare 93, d*

ungeneußig *asotus 134, d*

ungenöthiget ſ. ungezwungen.

ungenützet *integer 1154, c*

ungepflastert *immunitus 1468, c*

ungepflüget *inaratus 221, a*

ungeprüfet *indiscussus 1880, b*

ungeputzt *incomptus 582, b.* ungeputzt erscheinen *neglectius incedere 1235, d*

ungerathen *degener 1004, b*

ungerecht *injustus, e 1186, c. iniquus 44, d. injurius 1185, d.* ungerechter *contemtor æqui; qui neque leges neque æquum bonum colit 42, b*

ungerechtigkeit *injustitia 1187, a*

ungereimt *inconueniens, ter 2447, d. incongruus;*

incongruens 1042, d. inconcinnus 525, c. absurdus; alienus à re & loco 7, b. absonus, e 2152, b. inepte 180, d. insitus, e 2025, a. incondite 588, d. perinconsequens 2077, b. etwas ungereimt *subabsurdus 7, c.* sehr ungereimt *perabsurdus c.* ungereimt ding *absurditas c. deliramentum 1274, b.* unger. dinge machen *alias res agere 95, a. circummulgere 1087, d.* nichts ungereimts vorbringen *dicere aliquid, nonnihil &c. 96, c.* es ist nicht ungereimt *non absurdè dictum est 2, c. 1527, c*

ungerichtet *injudicatus 1173, b*

ungern *invitus, e 1160, b. ingratè 1035, b. graviter 1038, a. tergiversanter 2322, c. ægrè; ægerrimè 34, a.* ungern thun *grauari 1038, c*

ungerochen lassen *inultum quid pati, relinquere 2535, c.* ungerochen nausgehen *abire 789, b.* es soll ihnen nicht unger. hingehen *non ferent inultum, impune 875, c*

ungerüstet *inermis 217, b. impanatus 1647, c*

ungesaltzen *insulsus, e 1980, a*

ungesäuert *infermentatus 875, b. azymus 286, a*

ungeschätzt *incensus 470, d. inæstimatus 54, a*

ungescheut *maleferiatus 1333, a. irreverens, ter 2462, d. liber, e 1248, b*

ungeschicklichkeit *ineptia 180, d*

ungeschickt *ineptus 180, c. rudis 1956, b. inidoneus, e 1129, b. inconditus 588, d. iners 223, c. informis 939, c. insulsus, e 1980, a. inhabilis 1651, a. inconcinnus 525, c. indirectus 1919, a. imperitus, e 1694, b. infrunitus 964, a. inficetus, e 836, c. asper 235, d. illepidus, e 1241, a. rusticus, e 1965, c. insitus, e 2025, a. imparatus 1647, c. crassa, pingui minervâ; crassiori musa 621, d. 1730, d. asinus ad lyram 233, d.* ungeschickte sprünge *motus apalæstri 1621, d.* ungeschickte verse *P. immodulata poëmata 1431, a.* ungeschickte dinge vorgeben *ineptire 181, a.* s. ungereimt.

ungeschliffen *hebes 1064, c. durus 764, d. rusticus, e 1695, c*

ungeschmack *insipidus 1979, c*

ungeschmolzen *incotilis 603, b*

ungeschmückt s. unzierlich.

ungesellig *insociabilis 2134, b*

ungesiebte kleyen *increti furfures 481, c*

ungessen *impransus 1802, a. jejunus 1129, d. incœnatus 559, d*

ungestalt *deformis, ter; deformatus 939, b. 938, d. informis, ter 939, c. inspeciosus 2170, c. decolor 570, b. distortus 2364, c.* die ungestalt *prabitas membrorum 1802, d. deformitas 939, a*

ungestrafft *impune; impunitus 1757, b, c.* ungestrafft bleiben *inultum auferre 877, c. ferre inultum; impune 875, c.* ungestrafft lassen *intastigatum quem dimittere 430, b. inultum quid pati & relinquere 2535, c*

ungestüm *æstuosus 55, a. importunus, e 1782, b. impetuosus 1710, d. violentus, ter 2524, a. sævus 1975, d. procellosus 1822, a. nimbosus 1513, b. undosus 2543, b. fluctuosus 922, c.* ungestüm wetter *turbida tempestas 2302, d. hiems 1080, b.* ungestüm meer *seditio maris 2059, b.* ungestüm seyn *fervere 886, b. P. hiemare 1080, c. hibernare 1081, b*

ungestümigkeit *tempestas 2302, d. intemperies 2300, a. æstus 54, c. æstuatio 55, a. procella 1821, d. importunitas 1782, c. violentia 2524, b. jactatio; jactatus maris 1116, b*

ungesund *morbidus; morbosus 1449, a. insalubris, ter 1988, c. pestilens 1707, b.* ungesunder mensch *funereus homo 981, d.* ungesunde glieder *causarii partes; quibus adhibenda curatio est 448, c.* ungesunde lufft *cælum grave 358, b.* s. kranck.

ungesundheit *ægrotatio 34, d. valetudo 2419, a*

ungetheilt *communiter 551. b.* in ungetheilten gütern sitzen *omnia cum alio communia habere, communiter possidere 580, d. 581, b*

ungetreu *infidelis 874, b.* ungetreu seyn *fide fluxa uti 923, d.* s. untreu.

ungetrocknet *insiccatus 2101, a*

ungeübt *inexercitus 194, b. inexercitatus 195, a.* ein ungeübter *tiro 2352, d*

ungewaant *insuetus 259, d*

ungewaschen *illotus 1236, b*

ungewiß *incertus 486, c. dubius, e 750, b. ambiguus 111, d. anceps 136, d. indiscretus 483, d. lubricus 1288, c. creperus 626, c.* ungewisser sieg *P. Mars cæcus 352, c.* ungewisse tritte *gressus succidui 351, b.* ungewisse antwort geben *perplexe respondere 1743, a.* ungewiß machen *evehere in dubium 2369, d. labefacere 1193, d.* ungewiß seyn *hærere 1054, d. ancipiti in loco esse 306, c. titubare 2354, b. in quæstione esse 1867, d. ambigere de quare 111, c.* s. zweiffeln. das glücke im kriege ist ungewiß *fortuna belli semper ancipitis in loco est &c. 306, d*

ungewissenhafft *irreligiosus, e 1924, b*

ungewißheit *incertum; incerta 486, d*

ungewitter *intemperies cæli 2300, a. tempestas turbulenta &c. 2302, d. intempestas 2303, b. procella 1821, d. cælum turbatum 358, b. vis tempestatis calamitosa 365, a.* ungewitter ausstehen *adversa tempestate uti 2473, c*

ungewohnheit *desuetudo 2248, c*

ungewöhnlich *insuetus, e 2583, d. extraordinarius 829, c. insolens, ter 2138, d. insolitus 2139, b.* ungewöhnlich sicher *magis etiam solito incauti 1, d.* ungewöhnliche sache *monstrum 1446, c*

ungewöhnlichkeit *insolentia 2139, a*

ungewohnt *inassuetus 2247, b. insuetus, e 2248, b. inconsuetus d*

ungezähmt/ungezäumt *ferus 873, a. immansuetus 1343, c. effrenatus e; effrenus 954, c. effrenis, us d*

ungeziemend *indecens 685, a*

ungezogen *pessimè moratus 1454, b*

ungezweiffelt *indubitatus; indubius 751, c. ex confesso 863, a.* s. zweiffel.

ungezwungen *sponte; spontaneus 2194, b. inassectatus 843, b. incultus 75, d.* ungezw. thun *ex animo omnia, ut fert natura, facere 149, b*

ungiltig *irritus 1926, a. infirmus 908, b. inefficax, citer 845, c, d.* ungilt. machen *infirmare c*

unglaube *incredulitas 624, a*

ungläubig *infidelis 894, b. incredulus 624, a. suspiciosus, e 2179, a*

unglaublich *incredibilis; incredendus 624, b. absonus fidei 2152, b.* unglaublich seyn *extra fidem esse 892, c*

ungleich *inæqualis 46, b. dissimilis, ter 2114, b. absimilis a. dissonus 2152, d. disparilis 1635, a. imparilis a. diversus, e 2475, d. separ 2070, d. dupar; impar; impariter 1634, c. inæquabilis 45, c. inæquatus 46, a. alius 95, a. incongruens 1042, c. varius, e 2424, c. tumulosus 2409, b. iniquus 44, c. prabus, e 1802, c. hybridus 1109, b. salebrosus 1981, c.* ungl. seyn *abludere 1295, d. distare à quo 2221, a. discrepare 627, d. disconvenire 2448, c.* ungleicher streit *inique comparata certatio 455, d.* ungleicher weise *inæqualiter 46, b.* ungleiches sinnes seyn *diversa induere 832, a.* ungleich aufnehmen *aliorsum accipere 96, a*

ungleichheit *imparitas; disparilitas 1635, a. dissimilitudo 2114, b. inæqualitas 46, b. inæquabilitas 45, c. discrepantia 628, a. dissonantia 2153, a. incongruentia 1042, d. diversitas 2476, a. distantia 2221, a. anomalia 156, c. repugnantia 1847, c. prabitas 1802, d*

unglück *infortunium 946, a. fortuna adversa 944, c. malum 1331, d. fatum 864, d. miseria 1417, b. res adversæ, afflicta 1931, a. 2473, c. casus adversus, acerbus 348, a. turbulentissimè tempus 2403, b. P. rebus in arduis 201, d.* groß ungl. *ballista infortunii 292, b.* unglücks vollauf *ilias malorum 1133, c.* ungl. haben *casu acerbo concuti 348, c.* in ungl. schweben *in malis agere 68, c.* sich ins ungl. schicken *casus adversos sapienter ferre 348, a.* ins ungl. hinein rennen *ad pestem ante oculos positam proficisci &c. 123, d.* das ungl. ihm selbst über den halß ziehen *malam rem jumento suo accersere 1178, a.* es kömt ein ungl. über das andere *aliud ex alio malum 94, b.* das ungl. vorher sehen *longe ante videre malè venientia 158, a.* in ungl. bringen *pessundare 729, c. infortunio maclare 946, a.* wieder in das vorige ungl. gerathen *recidere in eandem fortunam 350, d.* zum ungl. gebohren seyn *equum habere sejanum 2081, b.* wer einem andern ein ung. bestellt/dessen ung. ist auch nicht weit *qui alteri exitium parat, eum scire oportet, sibi paratam pestem, si participet parem 102, b*

unglücklich *infelix, citer 870, b. infaustus 867, b. sinister 2120, d. inauspicatus 279, b. improsper, e 1835, a. feralis 873, d. lassus 1219, b.* unglücklicher weise *inauspicato 279, c. P. malâ avi; alite 269, b.* unglückl. fern *rem male gerere 1006, c. successu carere 458, b. fluctibus fortuna mersari 1391, b.* es ist mir ungl. ergangen *in eum casum me fortuna demisit 348, b*

unglückselig *infortunatus 946, a. inominatus; inominalis 1579, b. tristis 2385, d. scabus 2011, c. malus 1331, c. quem fortuna fluctus agitat 922, b. quem miseria & erumna premunt omnes &c. 1417, b. malo astro natus 241, a. quarta luna natus 1300, c.* ungl. stunde *calamitosa hora 365, d.* zu einer ungl. stunde kommen *haud auspicato venire 279, b.* ungl. tage *atri dies 245, d.* ungl. leben *calamitosè vivere 365, a*

unglückseligkeit *diritas 719, a. infelicitas 870, b*

unglücksfall hat ihn troffen *fulmen domum ejus percutit 972, b*

unglücksvogel *qui mala ad se attrahit ut Cæcias nubes 352, a*

ungnade *inclementia 547, a.* in ungn. seyn *esse in offensa 872, a*

ungnädig *inclemens 547, a.* s. ungünstig.

ungrund *falsitas 851, b*

unzunst *malevolentia 1373, c. malignitas d. invidia; invidentia 2500, c.* ung. auf einen werffen *esse animo abalienato 93, d.* ung. machen *vocare in invidiam 2565, d.* ung. auf sich laden *offensas subire, suscipere in se; in offensionem cadere; incurrere in odium offensionemque cujus 872, a, b*

ungünstig *malevolus 2557, a. malesicus; malignus; malevolens 1333, a, b, c.* ung. seyn *esse à quo alienorem animo alieno &c. 93, b. invidere 2500, b*

ungütig *immitis 1419, c.* ung. seyn *violare clementiam 546, c*

ungütigkeit *inclementia 547, a*

unheilbar *insanabilis, ter 1998, c. immedicabilis 1363, c. irremediabilis 1365, c*

unheilig *profanus, e 855, b. irreligiosus, e 1924, b*

unheilsam *insalubris, ter 1988, c.* unh. übel *aspidis morsus 236, d.* unh. wunde *nunquam sanabile vulnus 2588, a*

unhöflich *inurbanus, e 2571, a. inverecundus e 2462, b. insulsus, e 1980, a. inficetus, e; plenus inficetiarum 836, a. asper 235, d. inculte 568, a.* einem unhöfl. begegnen *tractare quem incivilius 534, a*

unhöflichkeit *irreverentia 2463, a. insulsitas 1980, a*

unholdenkraut *rhododendron 1937, b*

unholdin *lamia 1109, a.* s. hexe.

universität *academia 8, c.* neue univ. *nova athenæa 247, a*

universitäts-verwandte *academici 8, d*

unkenntlich *ignorabilis 1132, c*

unkeusch *impudicus, e 1842; d. libidinosus 1253, c. obscenus, e 1559, a. salax 1981, b. temerator pudicitiæ 2297, b.* unk. wie ein bock *hirquitallus 1087, d. hircosus 1088, a*

unkeuschheit *impudicitia 1843, a. salacitas 1981, c*

unklagbar *inaccusabilis 449, c*

unkosten *sumtus 2259, a. impendium 1686, a. impensa b. dispendium 1684, d.* unk. bey heller u. pf. erstatten *ad assem impendium reddere 129, c.* unk. auf gesandschafft *legatibum 1230, c.* unk. des krieges tragen *alere bellum 98, d*

unkräfftig *inefficax, citer 845, c. invalidus, e 2420, a. infirmus 908, b. irritus 1926, a. exilis 827, a. jejunus, e 1130, a*

unkraut *lolium 1181, c. zizania 2603, b. cuscuta &c. 665, c. P. altera silva 1112, a.* unkr. umb den thymian *epithymum 805, d.* unkr. in wicken u. linsen *pelecinum 1676, c.* unkr. ausgäten *liberare arbusta fruticibus; falce rubos silicemque resecare &c. 398, d.* unkr. verlieret sich nicht *malum vas non frangitur 2427, a*

unlängst *nuper 1553, b. non ita pridem 1811, a*

unläugbar *confessus 862, d*

unlauter *fæculentus 849, c*

unlebhafft *inanimalis 147, c. inanimis, us; inanimatus 150, b*

unleidig/unleidlich *impatiens 1665, c. intolerans, ter 2357, b. intractabilis 2371, c.* unl. seyn *stomachari 2216, c*

unleutselig *misanthropos 1415, c.* unl. seyn *inhumanè ingenio esse 1095, a*

unleublich *insuavis 2242, b. infucundus, e 1171, c. inelegans, ter 776, d. inamœnus, e 2457, a. illepidus, e 1241, a. inamabilis 121, c. austerus 180, a. horridulus 1101, d. inculte 568, a. barbarè; asperè; incomptè 298, a.* unleibl. rede *salebra 1981, c*

unleublichkeit *insuavitas 2242, a.* unleibl. der rede *asperitas loca 236, a*

unlust *molestia 1436, b. fastidium 862, c. stomachus 2216, b. turba 2402, c.* unl. machen *molestare c*

1436, c. unlust ist mehr dabey als lust *plus aloës quam mellis habet* 99, c
unlustig *inamœnus* 123, a. unl. seyn *torpere* 2362, b. unl. auf den rausch *helucus* 1068, a. unl. machen *conturbare* 2404, b. *languorem afferre cui* 22, b. unlustiger seyn *esse majori stomacho* 2226, b
unmächtig *impos* 583, d
unmannbar *impubes* 1840, a. *immatura virgo* 1361, a. *P. cruda viro puella* 636, a
unmäßig *intemperans, ter* 2299, b. *intemperatus, e c. incontinens, ter* 2314, b. *immodicus, e* 1431, b. *immoderatus, e* 1432, b. *effrenus* 954, c. *impotens, ter* 1788, d. *acolastus* 18, d. unm. seyn *nihil habere moderati* 1431, d
unmäßigkeit *intemperantia* 2299, b. *intemperies* 2300, a. *asotia* 234, d. *incontinentia* 2314, b. *immoderatio* 1432, b
unmäßlich *infinitus, e* 905, c. *immensurabilis* 1397, c. *indimensus; immensus* 1398, a. s. unergründlich.
unmäßligkeit *immensitas* 1398, a
unmensch/ zum unmenschen werden *obbrutescere* 337, a. *exuere humanitatem* 830, d. *P. hominem exuere* 832, a
unmenschlich *inhumanus, e, iter* 1095, a
unmercklich *dissimulanter* 2118, a
unmöglich *impossibilis* 1789, d. *quod nec institui nec effici potest* 844, d. es ist einem andern unmögl. *non cadit in alium hoc opus* 348, a. unmögl. dinge begehren *lupo agnum eripere postulare* 67, d
unmündig *impubes* 1840, a. *infans* 857, c. unmündig seyn *esse in tutela cujus* 2396, d
unmüßig *inotiosus* 1614, c. *occupatus* 1563, a. *districtus* 2231, d
unmuth *ægritudo* 34, b. *indignatio* 715, b. *perturbatio* 2405, b
unmuthig *subtristis* 2386, a
unmuths seyn *ringere, i* 1942, c
unnatürlich *monstrosus; monstruosus, e* 1446, d. *prodigiosus, e* 1823, c. unnat. weise *præter naturam* 1489, b
unnöthig *superbacuus; superbacaneus* 2414, b. unn. händel anfangen *actum agere* 71, a
unnütze/ unnützlich *inutilis, ter* 2585, b. *infructuosus* 965, a. *frustra* b. *inanis, ter,* 1140, c. *ineri* 223, d. *frivolus* 959, d. *nequam* 1505, a. unn. bücher *aridissimi libri* 204, d. unn. händel *nugatoriæ res* 1543, d. *nugamenta; nugalia* 1544, a. unn. mensch *homo nauci* 1491, c. *homo nihili* 1512, a. unn. reden *affania; spinæ; tricæ* 170, d. unn. schwätzer *balatrones; scurræ* 291, c. unn. dinge fürgeben *argutari* 209, d. unn. worte machen/ geben *blaterare; nugas blatire* 318, a. *dicere contumeliam* 903, a. *maledicere cui; maledicta in quem conjicere &c.* 707, d
unordentlich *inordinatus, e, im* 1598, d. *confusus, e* 975, b. *confusaneus* c. *incompositus, e* 1769, a. *indispositus, e* 1770, c. *indigestus, e* 1009, a. *irregularis* 1917, d. *indistinctus, e* 2210, c. *inconditus* 588, d. *tumultuosus, e* 2399, c. *tumultuatim* 2400, a. *intemperatus, e* 2299, c. *per saturam* 2006, c
unordnung *confusio* 975, b. *inordinatio* 1598, d. unordnung in der lust *intemperantia* 2299, b
unpaß/ unpäßlich *imbecillus, us* 1136, a. ein wenig unp. seyn *lebiter ægrotare* 34, c
unpäßlichkeit *infirmitas valetudinis; imbecillitas valetudinis* 1136, b. 2419, a. *invaletudo; vitium imbecillitatis atque invalentiæ* 2420, a
unpolirt *impolitus, e* 1760, a
unprobirt *inexpertus* 1695, b
unrath *incommodum* 580, b. *calamitas* 364, d
unrecht *falsus, e* 851, a. *abnormis* 1529, b. *enormis* c. *mendosus, e* 1378, a. *sinistre* 2121, b. *perperam* 1697, a. das unrecht *injuria* 1185, c. *injustitia* 1187, a. *nefas* 859, c. *iniquitas* 45, a. unr. thun *contumeliam facere* 597, d. *injuriam injungere* 1180, a. *inferre cui injuriam* 880, c. *lacessere injuria* 1199, d. *injuriosus quem tractare* 1186, a. *contra fas, contra omnes divinas & humanas religiones facere* 859, c. unr. thun und frey ausgehen *lucri facere injuriam* 1291, b. unr. gut gedeyet nicht *male partum male dissipabit &c.* 793, d. unrecht schlägt auch grosse gewalt *injuria etiã magnetas perdit* 1326, a
unrechtmäßig *injurius* 1185, d. *injustus* 1186, c. *illegitimus* 1247, a. *P. legirupinus* c
unredlich *illiberalis, ter* 1250, a. *indignus, e* 715, a
unreiff *immaturus* 1362, a. *crudus acerbus; incoctus; immaturus* 12, c. *immitis* 1419, c
unrein *immundus* 1466, a. *impurus, e* 1857, b. *sordidus, e* 2157, d. *inquinatus, e* 1152, b. *pollutus* 1303, a. *spurcus, e* 2196, b. *profanus, e* 855, b. *opicus* 1587, a. unreines opffer bringen *incestæ sacrificium facere* 489, a
unreinigkeit *sordes* 2156, c. *squalor; squalliditas* 2197, b. *illuvies* 1302, c
unreputierlich sich verhalten *facere, quod est contra existimationem* 54, b
unrichtig *impeditus* 1705, d. *irregularis* 1917, a. *inexplicabilis* 1750, d. unrichtig gehen der weiber *abortium* 1601, c
unruhe *inquies* 1897, c. *motus* 1456, a. *tumultus* 2399, b. *turba* 2402, c. *turbamentum* 2404, a. *perturbatio* 2405, b. *inquietudo* 1899, a. *fluctuatio* 922, b. bürgerliche unr. *fluctus civiles* 922, b
unruhig *inquietus* 1899, a. *irrequietus* d. *turbidus, e* 2403, a. *turbulentus* b. *inquies* 1897, c. *importunus, e* 1782, b. *tumultuosus, e* 2399, c. *clamosus* 535, a. *impacatus* 1671, c. *quietis impatiens* 1665, c. unruhiger mensch *ardelio* 200, b. unr. machen *inquietare* 1899, a. *infestare* 890, c. *turbare; turbulentare* 2403, c. *conturbare* 2404, b. *interturbare* 2405, a. unruhig seyn *ferbere* 886, c
unrühmlich *inhonorificus* 1097, c
unsäglich *nefandus* 858, d. *infandus* 859, a. *inenarrabilis, ter* 1485, b. *ineloquibilis* 1287, a. s. unaussprechlich.
unsättlich s. unersättlich.
unsauber *inquinatus, e* 1152, b. s. unrein; s. unflätig.
unsaubrigkeit *illuvies* 1302, c. s. unreinigkeit.
unsäumig *incunctanter* 650, c
unschadhafft *indemnis* 675, d. *innoxius* 1539, c
unschädlich *innocens* 1522, a. *innocuus, e, b*
unschambar/ unschamhafft *mimicus* 1407, d. s. unverschämt.
unschamhafftigkeit *impudentia* 1842, a. *inverecundia* 2462, c. *duritia oris; duritudo* 764, c
unschätzbar *inæstimabilis* 53, d
unscheinbar *deformis* 938, d. *decoloratus* 570, c. *squalidus, e* 2197, a. unsch. machen *deformare* 939, a
unschiffbar *innavigabilis* 1494, a
unschlitt *arvina* 227, b. *sebum* 2094, c
unschlitt-licht *fax sebalis; sebaceum instrumentum* 2094, c
unschmackhafft *fatuus* 865, c. *insipidus* 1999, c
unschuld *innocentia* 1522, a
unschuldig *innocens, ter* 1522, a. *innoxius* 1539, c. *insons* 2151, b. *immerens, ter; immerito* 1391, a. *exsors culpæ* 2163, b. *castus à culpa* 433, c. *quem nulla actuum culpa fuscabit* 986, a. unsch. seyn *culpa carere* 419, a. *abesse à crimine* 2254, c. *extra culpam esse* 829, b. *abesse à culpa; nihil præstare præter culpam &c.* 646, b. vor unsch. gehalten werden *eximi noxæ* 781, d
unser *noster* 1532, c. unsere thüre *fores a nobis* 2, c. durch unsere eigene schuld *nostrapte culpa* 1532, d
unsertwegen hat er sich selbst gestrafft *nostram vicem ultus est ipse per sese* 2495, d
unsicher *intutus* 2397, c. *insidiosus, e* 2055, d. unsr hoffnung *incerta spes* 486, d. unsr. wege *infesta itinera* 890, a
unsichtbar/ unsichtlich *invisibilis, ter* 2499, b. *inadspectus; inadspicuus* 2172, d
unsinnig *insanus, e* 1997, a. *vesanus* c. *insipiens, ter* 1998, d. *amens* 1380, c. *demens* d. *furiosus, e* 985, a. *furens, ter* b. *fanaticus, e* 855, a. *phreneticus* 1722, b. *delirus* 1274, b. *rabiosus, e* 1906, c. *excors* 605, d. *vacerrosus* 2412, d. *infrunitus* 964, a. *lucumo* 1293, b. *P. furiatus; furibundus* 985, c. *lymphaticus* 1314, c. *captus mente, animo* 400, a. *mentis non potens* 1788, c. *omnibus sensibus orbus* 352, a. *atrabili percitus* 313, d. *P. exsul mentis* 830, b. unsinnig werden *lymphari* 1315, a. *in furorem verti, agi* 984, c. unsinnig machen *furiare* 985, b. *exturnare* 830, a. *oblucinare* 1293, c. *deturbare de mente* 2404, d. *delirantem concinnare* 313, d. unsinnig seyn *insanire* 1997, c. *dementire, are* 1381, a. *furere* 985, a. *perfurere* b. *helleboro opus habere* 1067, c
unsinnigkeit *insania* 1997, b. *vesania* c. *furor* 984, c. *rabies* 1905, d. *delirium* 1274, b. *amentia* 1380, c. *phrenitis &c.* 1722, b. *astrum* 1570, a. *intemperia* 2300, a. *mentis alienatio* 93, d. 1379, c. *mentis ægrotatio & morbus* 34, d
unsittigkeit *insulsitas* 1980, b
unsriger *nostras* 1532, d
unsterblich *immortalis, ter* 1452, c. *P. ambrosia alendus* 112, c. *P. morte carens* 419, b. unst. machen *æternare* 57, b. unst. that *factum in secula iturum* 788, d
unsterbligkeit *immortalitas* 1453, a
unstet *mobilis, ter* 1455, c. *volubilis* 2558, b. *turbulentus* 2403, d. *vagus* 2416, c. *multivagus* 1465, c. *emissitius* 1424, d
unsträfflich *integer, gre* 1155, a. *bonus* 322, d. unsträfflicher wandel *inculpati mores* 646, d. unstr. seyn *abesse à reprehensione* 1806, b. *vitam irreprehensibilem exhibere* c
unstreitig *facile* 838, a
unsündlich *impeccabilis* 1672, b
untadelich/ untadelhafft *inculpatus; inculpabilis* 646, d. *irreprehensibilis* 1806, c. untad. seyn *Momo ipsi satisfacere &c.* 1441, a
unten *subtus* 2244, d. unten auf der gassen *in ultima platea* 2537, b. unten am marckt *in foro infimo* 1147, a. von unten her *infernas* 1147, b
untenanbleiben *circa ima subsistere* 526, b
unten binden *subligare* 1261, c
unten einziehen *subnectere* 1501, c
untenhangen *subterpendere; suppendere* 1683, a
unten hingehen *subterlabi* 1194, b
unten liegen *subjacere; subterjacere* 1115, a. *succubare* 642, a. *succumbere* 643, a
unter *sub* 2242, a. *inter* 1156, a. *in* 1138, d. *infra* 1146, c. unter sich *pessum* 1706, c. unter augen *ante oculos* 158, a. unter dem trincken *ad bina; inter bina* 25, c. der untere *inferus; inferior* 1146, d. s. unterst.
unterbanck *subsellia* 2058, c
unterbauch *pantices* 1632, b
unterbauen *interstruere* 2235, d. *substruere* 2236, a. *præfulcire* 970, b. *præmunire* 1468, d
unterbreiten *substernere* 2207, c
unterdessen *interea; interim* 1156, c. *interibi* 1126, a
unterdrücken *opprimere* 1809, b. *supprimere* c. *obruere* 1964, a. *submergere* 1392, b. *exstinguere* 2211, a. *obterere* 2325, d *degravare* 1039, a. *prægravare* b. *supplantare* 1741, d *sepelire* 2071, a
unterdrücker *oppressor* 1809, b
unterdrückung *oppressio* 1809, b. *depressio* 1808, d. *subversio* 1392, b
unteregen *inoccare* 1561, d. *pectinare segetem* 1672, d
untereinander *mutuus, e, o* 1479, d. *miscellus* 1416, a. *promiscuus, e* c. *invicem* 2496, b. *inter nos; inter se* 1156, b
untereinander mengen *confundere* 975, a
untereinander rühren *subigere* 77, d
untereinander sieben *concernere* 482, c
unterfahren *inurinare* 2572, c
unterfangen s. unterstehen.
unterfangung *inceptio* 408, b
untergang *casus; ruina* 348, a. *interitus; interitio* 793, a. *obitus* c. *exitium* 827, c. *labes* 1191, d. *dispatio* 722, b. *P. funus* 981, d. der sonnen unterg. *occidens* 350, b. *occasus* c. *abscessus solis* 453, a
untergeben *subjicere* 1121, b. *fidei committere* 893, b. das unterg. *fiduciarium* 895, a
untergebener *subjectus* 1121, b. *subditus* 733, d
untergehen *interire* 793, a. *perire* c. *deperire; disperire* d. *intercidere; occidere* 350, a. *labi* 1193, b. *submergi* 1392, b. *emori* 1452, a. *intermori* b. *P. interbitere* 310, d
untergehende sonne *sol occiduus* 350, b
untergeschlagen *inscriptus* 2034, d
untergraben *suffodere* 929, d. *subarare* 221, b. *agere cuniculos* 651, b
untergrabung *suffossio* 929, d
unterhalt *sustentatio; sustentatus* 2317, b. *alimenta corporis* 99, a. *alitus* b. die ihren unterh. haben *alumni, a* 99, b. *alimentarii* a. jährlichen unt. kriegen *annua accipere* 155, b
unterhalten *alere* 98, c. *sustentare* 2317, b. *tueri* 2396, a. sich unterhalten lassen *dare nomen militiæ* 1404, b. s. werben.
unterhändler *internuncius* 1551, a. *interpres* 1157, b. *sequester* 2074, d. *pallor* 1618, c. *pararius* 1638, b. *intercessor* 456, a. *proxeneta* 1836, b. unterh. seyn *interconciliandi præstare officium* 585, c
unterkleid *tunica* 2401, c. *subucula* 2245, a. *ependytes* 797, c
unterlaß/ ohn unterl. *continue* 2314, d. *perpetim* 1697, b. *jugiter* 1174, b. *sine intermissu* 1425, a. *sine intercapedine* 396, b
unterlassen *intermittere* 1425, a. *omittere* b. *prætermittere* c. *definere quid* 2121, c. nichts unterl. *omnia facere* 839, a. *nihil reliqui facere* 1270, a
unterlassung *intermissio* 1425, a. *missio* 1421, b. *interstitio* 2222, a
unterlegen *supponere* 1773, b, *substernere* 2207, c. *subdere* 733, c
unterlegung *suppositio* 1773, c
untermengen *intermiscere* 1416, b. *conspergere* 2166, a. *interspergere* b. *inserere* 2085, d. lust mit unlust unterm. *hilaritate condire tristitiam* 586, b
unterminiren *cuniculos agere* 651, b

unternehmen

unternehmen *dirimere 781, c*, der etwas unternimt *interceptor 407, a*
unterpfand *pignus 1716, a. arrha; arrabo 221, c. obses 1860, c. hypotheca 1113, a*
unterpflügen *inarare 121, a*
unterreden sich *colloqui 1286, b. disputare 1861, a. communicare cum alio 581, c*
unterredung *colloquium; collocutio 1268, c. disputatio 1861, b. dissertatio 2084, d. interlocutio 1287, a. sermonis communicatio 581, c*
unterricht *informatio 939, d.* unterr. haben wollen *doctorem lumenque desiderare 736, a*
unterrichten *docere 734, c. instruere 2234, d. informare 939, c. erudire 1956, c. instituere 2202, d. imbuere 1137, b. fingere quem 900, b. tradere cui bonas artes 734, a. studia cujus formare 2237, a. studiis formare mentes 938, a. praferre facem 882, b. precepta tradere, dare; pectus preceptis formare 408, d. precipere cui salubritate sermonis abidam ignorantiæ pascere esuriem 771, c.* untert. im catechismo *catechisare 437, c.* erstl. unterrichten *initiare 1151, a.* vollkömlich untert. *edocere; perdocere 736, c.* zugleich untert. *subdocere d*
unterrichter *præceptor 407, d. institutor 2203, a*
unterrichtung *eruditio 1957, a. padia 1619, c. doctrina 735, d. institutio 2203, a. disciplina 721, a. discipulatus ibid.* s. unterricht.
untersagen *interdicere 706, d. interminari 1409, b*
untersagung *interdictio 707, a*
untersaß *cliens 549, d*
untersatzt s. untersetzt.
unterscheid *diversitas 2476, a. discrimen 483, d. discrepantia 628, a. differentia 879, b. interballum 2421, b. interstitium 2203, a. interstinctio 2211, c. discretio 483, b. discerniculum 484, d.* ohne unterscheid *indiscrete 483, d. indiscriminatim 484, a. indifferens, ter 879, c, promiscuus, e 1416, c.* unterschied halten *delectum habere, adhibere 1233, b.* zwischen ihnen ist der unterscheid *inter eos hoc maxime interest 2256, a*
unterscheiden *distinguere 2210, b. discernere 483, a. discriminare d. interstinguere 2211, c. disterminare 2323, d. dignoscere 1531, d. internoscere 1532, a. dispungere 1853, c. interpungere 1854, b. secernere 484, b. limitare, i, 1264, b*
unterscheidung *distinctio 2210, c. limitatio 1264, b. articulatio 227, a. interpunctatio 1854, b. dignoscentia 1531, a*
unterschieden *diversus, e 2475, c. dissonus 2152, d. discretus 483, b. disterminus 2323, d.* untersch. seyn *dissentire 2070, a. differre 879, b. abhorrere 1102, d. discrepare 628, a. distare 2221, a.* zu unterschiedlichen mahlen *separatis temporibus 2301, a*
unterschiedlich *distinctus, e 2210, c. multiformis 940, b. discrepans 628, a. distributive 2382, c. articulate, tim 227, a. discrete 483, c. discriminatim 484, a.* unterschiedl. mahl *aliquotfariam 1916, c.* unterschiedlicher art *hybrida 1109, b.* s. mancherl.
unterschlagen *abvertere 247, a. intervertere 2476, c.* geld unterschl. *pecuniam abvertere 1674, c. intercipere pecuniam 406, d*
unterschleiff machen *supprimere quid 1509, c*
unterschreiben *subscribere 2036, b. subsignare 2108,*
unterschreiber *boethus 319, b (c. subnotare 1534, c*
unterschrifft *subscriptio 2036, c*
unterschwimmen *subnatare 1520, c*
untersetzen s. unterstützen.
untersetzt *costatus 618, b. obesus 772, d. suffultus 970, b. suffarcinatus 857, a*
untersincken *pessum ire 1706, c*
unterst *imus 1138, c. subternus 2244, c. infimus 1147, a*
unterstecken *submittere 1427, a*
unterstehen sich *conari 590, b. niti 1517, c. moliri 1436, d. audere 258, d. sustinere 2317, a. parare 1646, c.* ich unterstehe mich nicht *non ausim 259, c*
unterstehung *molitio; molimen &c. 1437, b. conatus 590, c*
unterstreichen *miniatula cera notare 1411, c*
unterstreuen *substernere 2207, c*
unterstreuung *substratus 2207, d*
unterstützen *fulcire 969, c. perfulcire 970, b. staturninare 2204, c. pedare 1701, c*
unterstützt *fultus 969, d. suffultus 970, b. innixus columnis 572, a. columnatus c*
unterstützung *fultura 969, d. staturninatio 2204, c*
untersuchen *recognoscere 1532, c. scrutari 2038, c. pensilare 2454, d.* das leben untersuchen *examina vita poscere; examinare 824, c*
untersuchung *investigatio 2485, a. disquisitio 2369, d. inquisitio 1870, b. recognitio 1532, c. evolutio 2559, c. discussio 1880, b*

unterstauchen *demergere 1391, d. immergere; submergere 1392, b*
unterstauchung *depressus; demersio 1391, d*
unterthan *subditus 733, d. parens; subjectus 734, a. 1121, b. mancipatus 1335, a. parens 1641, c.* unterth. machen *redigere in ditionem; ditioni adjicere 722, d.* unterth. seyn *parere 1641, c. sub regno cujus esse 1923, a. esse sub cujus potestate 1799, a. sub imperio esse 2253, c.* unterth. seyn *in ditione ac potestate cujus esse 722, d.* unterth. werden *sub imperium ditionemque cujus cadere 722, d.* unterthänigst *demissime 1424, a*
unterwegen lassen *negligere 1135, b.* s. unterlassen.
unterwegens seyn *esse in via 2491, c*
unterweisen s. unterrichten.
unterweisung s. unterrichtung.
unterwelt *antichthon 160, b*
unterwerffen sich *submittere se cui 1427, a. subjicere se imperio cujus 1121, a. addicere se in servitutem 705, c.* seiner gewalt unterw. *subjungere sub suam potestatem 1180, b*
unterwerts hangend *devexus 2491, b*
unterworffen *obnoxius 1539, c. debere 679, d.* einem andern wollen unter. seyn *ex arbitrio alterius pendere 1682, b*
unterwinden sich *experiri 1694, c*
unterwindung *molitio; molimen 1437, b*
unterzeichnen *subnotare 1534, c*
unterzug *fultura 969, d*
untheilhafft *exsors 2163, b. P. dissors b. expers 1653, b*
untreu/untreulich *infidelis, ter 894, b. perfidus, e, infidus c. lebisidus 1244, c. niger 1511, a.* untr. werden/handeln *fidem frangere, fallere, violare, ladere 892, c. fœdus frangere 948, d.* die untreu *infidelitas 894, b. perfidia d. punica fides 1758, b.* untr. schlägt ihren eignen herrn *prava consilia in auctorum caput recidunt 351, a. malum consilium consultori pessimum 592, a. sæpe ad magistrum scelera redierunt sua 794, d. 1325, d*
untröstlich *inconsolabilis 2143, d insolabiliter 2144, a*
untüchtig *incapax 401, d. inidoneus 1129, b. immaturus 1361, a. infrenuus 2228, d. profligatus 917, c. sterilis 2206, b.* untüchtige männer *siculni viri 892, a.* untücht. machen *perfringere 950, b.* unt. seyn *nauci esse 1491, d*
untugend *malitia 1334, a.* s. laster.
unturbirt *inconfusus 975, b*
unze *uncia 2541, d.* neue unzen *dodrans 737, a.* eilf unzen *deunx 695, b*
unüberwindlich *invictus, e 2511, b. inexpugnabilis 1847, a. insuperabilis, ter 2263, d. inexsuperabilis 2264, a. P. adversis rerum immersabilis 1392, b*
unüberzeuget *intestatus 2331, d*
unverächtlich *incontemtibilis 2198, b*
unveränderlich *incommutabilis 1478, c. immutabilis, ter 1479, a. irrevocabilis, ter 2569, a. inemendabilis 1378, c*
unverblümt *plane 1742, d*
unverboten *invitus 2487, d.* unverbot. seyn *patere 1660, a*
unverbrannt *inadustus 2574, d*
unverbrüchlich *sanctus, e 1992, a. illabefactus 1193, b*
unverdächtig *non suspectus 2178, a*
unverdauet *inconfectus 844, a*
unverdaulich *crudus 635, d. 509, b*
unverdaulichk. s. undäulichk.
unverderbt *imperditus 732, a*
unverdienend *immerens, ter 1391, a*
unverdienet *immeritus, o 1391, a. indebitus 680, b*
unverdrossen *impiger, gre 1725, c. indefessus 888, b*
unvereblicht *innuptus; innubus 1542, b*
unverfälscht *integer, gra, grum 2197, b. liquidus, e 1273, b. incorruptus, e 1691, a. probus 1819, b. meracus 1386, b. indepravatus 1803, a*
unverfertiget *inconfectus 844, a*
unvergänglich *incorruptibilis 1961, b. perennis 756, b. immortalis 1452, c*
unvergessen/unvergeßlich *inoblitus 1558, d. cujus nondum memoria abolevit 1575, c. perpetuo animo fixus 896, d.* unverg. seyn *inhærere in mente 1055, d.* es wird unverg. seyn *nulla inobscurabit oblivio 1560, c.* es ist unverg. *P. manet alta mente repostum 1773, a*
unvergleichlich *incomparabilis, ter 1635, d*
unvergnügsamkeit *insatiabilitas 2005, b*
unverhofft *fortuitus 943, d. insperatus 2183, b. inexspectatus 2175, c. incogitatus 562, a. improviso celerique omnium opinione 461, a.* es ist unverh. kommen *præter opinionem res cecidit 347, d.* unverhofft kömt offt *multa eadunt inter calicem supremaque labra; inter os & offam 368, c.* s. unvermuthet.
unverhörter sache *indicta causa 706, b. 447, a.*

verh. sache das urtheil fällen *inaudito condemnare 262, a*
unverkaufft *invendibilis 2441, a*
unverklagt *inaccusatus 449, c*
unverletzt *illæsus 1205, b. invulneratus 2588, c. incruentatus 637, b. intemeratus 2297, b. incolumis 573, a. illibatus; indelibatus 1255, a. integer 1154, d. inviolatus, e, 2515, d*
unverletzlich *illæsibilis 1205, b. inviolabilis, ter, 2515, d.*
unverliebt *P. pectus inaccensum veneri 385, d*
unverlohren ist es *res est in integro 1155, b*
unvermeidlich *inevitabilis, ter, 2529, b. indeclinabilis 552, b. ineluctabilis 1292, a*
unvermerckt *indeprehensus; indeprehensibilis 1806, a*
unvermischt/unvermengt *impermixtus 1416, c. incommiscibilis b. promiscuus c*
unvermögen *impotentia 1789, a*
unvermögend *debilis 680, b. imbecillis, me 1136, a gradu ætate & viribus 1037, d. qui ne musciam excitare potest 1475, d*
unvermuthet *subito, ö, 2243, b. improbisus, ö, 2501, d. de improviso; ex improviso 2503, a. repens; repente; derepente; repentinus 1928, a, b. fortuitus 943, d. inopinatus, ö, 1588, b. P. inopinus; necopinus; necopinatus c. inopinanter 1588, b. ante expectatum 2175, c.* s. unverhofft.
unvermuthlich *inopinabilis 1588, b*
unvernehmlich *obscurus, e, 1559, d. voce inarticulata 227, a.* unvern. reden *inexplanata lingua effutire 1743, c*
unvernunfft s. unverstand.
unvernünfftig *brutus 336, d. rationis expers 1653, b. irrationalis, ter, 1927, b. irrationabilis, ter, c. insensatus 2068, d. excors 605, d.* unvern. thiere *animæ rationis expertes 149, d*
unverpfändet *solutus 2145, b*
unverrichteter sache *infectus 846, a*
unverschämt *impudens, ter, 1842, a. inverecundus, a, um 2462, b. irreverens, ter 2462, d. protervus, e, 1835, b. procax, citer, 1821, b, c. scurrilis, ter, 2040, b. frontosus 961, c. effrons d obscenus, d, 1559, a. petulans, ter, 1711, d. os durum, ferreum; frons dura 764, a. præ durum os d. expudorata frons 1843, c. cui pernit pudor 793, c. homo frontis perfricta 957, c. dura, frontis & ferrea 960, d. P. cui perut frons d.*
unversch. seyn *sine ore esse 1609, a. verecundiæ fines transilire 325, c*
unversehens s. unvermuthet.
unversehrt s. unverletzt.
unversöhnlich *implacabilis, ter, 1740, b*
unversöhnt *implacatus 1740, a*
unversorgt *incuratus 657, c*
unverstand *imperitia 1694, c. inscientia 2024, d. insciția 2025, b. despientia 1999, a. imprudentia 1837, a. inertia 214, a. infantia 857, d. rudities 1956, c. error 813, c. caligo 368, b. caput cerebro vacuum 480, b*
unverständig *imperitus, e, 1694, b. imprudens, ter, 1836, d. demens, ter, 1380, d. vecors; socors 605, d. obtusus, e, 2401, c. hebes 1064, c. iners & nullius consilii 223, d. inanissimæ prudentiæ 1140, c. qui communi sensu plane caret 2068, b. homo sine acumine 23, c. corpus sine pectore 613, a. 1673, b.*
unverst. seyn *sensu communi carere 581, a. P. multum cæca nocte habere 1538, b*
unversucht *intentatus 2307, b. inexpertus 1695, b. rudis 1956, b.* unv. lassen *intentatum, in usum relinquere 259, d.* nichts unv. lassen *omnia experiri 1694, d*
unverträglich *inexpiabilis 1733, c. dissociabilis; insociabilis 2134, b*
unverurtheilet *indemnatus 676, c*
unverwahrt *immunitus 1468, d. intutus 2397, c. improtectus 2295, a*
unverwandt *immobilis 1455, d. irretortus 2365, a.* unv. mit den augen *inconnivens 590, a. oculi irretorti 1565, b*
unverwehrt *invitus 2487, d. immarcescibilis 1349, a. imputribilis, ter, 1862, c. P. longum bibens in anum 108, b*
unverwirret *imperturbatus 2405, c.*
unverwundlich *invulnerabilis 2588, c*
unverzagt *infractus 950, a. non dubitanter 751, b.*
u. muth *audacia 259, b.* u. seyn *animo magno forte esse 149, b*
unverzäunt *inobseptus 2072, b*
unverzehrt *inconsumtus 2260, b. inexesus 771, c*
unverzüglich *sine mora 1447, b. sine ulla mora & confestim 898, d.* s. alsbald.
unverzollt *inscriptus 2034, d*
unumbgänglich *fatalis 865, a. inevitabilis, ter, 2529, b. ineluctabilis 1292, a*
unumgewendet *irrevolutus 2560, b*
unumschränckt *indefinitus, e, 905, c. indeterminatus 1323, d*
unumschrieben *incircumscriptus 2033, b*

unvollkommen *imperfectus, e, 847, a. inconsummatus 2258, c. inabsolutus 2146, b. mancus 1335, c. mutilus 1477, a. modo formatus 938, b*
unvollkommenheit *imperfectio 847, a*
unwandelbar *immutabilis, ter 1479, a. indeclinabilis 552, b*
unwahr reden *mentiri 1383, d*
unwahrheit *falsitas 851, b*
unwegsam *abius 2493, a. inbius b. imperbius d. inaccessus 453, c. incommeabilis 1385, d. impeditus 1705, d.* unw. ort *salebra 1981, c*
unweise/ unweißlich *insipiens, ter 1998, d. imperitus; nimium barbarus 297 b. insciius, e, 2025, a. amens 1380, c. inconsulte 593, d. in quo non est mica salis 1401, c*
unwerth *parbi pretii 1810, a.* unw. achten/ halten *dedignari 714, c. depretiare 1810, c. nullo loco numerare 1546, c.* unw. machen *elebare 1245, c*
unwiederbringlich *irreparabilis 1650, b. irrevocabilis 2569, a. irredibius 2534, a. irrecuperabilis, ter 1916, b*
unwiederleglich *irrefutabilis 988, b*
unwiederlegt *irrefutatus 983, b. irrepercussus 1881, b*
unwiedersprechlich *irretractabilis 2375, a*
unwille *murmuratio 1472, a. indignatio; indignatiuncula 715, b. stomachus 2226, b. rixa 1944, c. ira 1162, d. bilis 314, a*
unwillig *iratus 1163, c. subiratus d. inbitus, e, 1160, b. indignabundus 715, a.* unw. seyn *indignari a. stomachari 2226, c. frenum mordere 954, b*
unw. werden *obmisci; subimsci 1163, d, c. grabiter ferre, accipere 1038, a. grabari c*
unwissend *nescius 2025, c. insciius b. insciens 2024, d. ignarus 1022, d. imprudens, ter 1836, d. clam 534, b.* unwissende *P. pectora cæca 352, a*
unwissenheit *inscientia 2024, d. insciitia 2025, b. ignoratio; ignorantia 1132, c. imprudentia 1837, a. ruditas 1956, c. P. nox 1538, b*
unwitz *alienatio mentis 93, d*
unwürdig *indignus 714, d. indecorus 685, d.* unw. halten *dedignari 714, c*
unzehlig *innumerus 1546, c. innumerabilis, ter d. infinitus, e, 905, c. numero carens (arena) 203, c.* unz. viel *sexcenti 474, b.* unz. viel machen *ad infinitum augere numerum 25, c*
unzeit *immaturitas 1361, b. intempestivitas 1303, c. importunum tempus 1782, c.* zur unzeit etwas durchbringen *penulam æstate deterere 52, d*
unzeitig *immaturus e, 1361, a præmaturus b. intempestivus, e, 2303, c. præposterus 1784, c. ineptus 180, c.* unzeitige geburt s. geburt.
unzerbrechlich *infragilis 949, b. P. illacerabilis 1198, c*
unzertheilt *indivisus 724, c*
unzertrennlich/ unzertheilich *individuus 724, d. indivisibilis 725, a. inseparabilis, ter, 1636, c. indissolubilis 2147, a. insolubiliter 2145, d. irresolubilis 2147, b. artissimus 195, c*
unzertrennligkeit *inseparabilitas 1636, c*
unzertrennt *indivulsus 2437, d*
unziemend *illicitus, e, 1258, a. indecens 685, a*
unziemligkeit *absurditas 7, c*
unzierlich *indecorus, e, 685, b. inelegans, ter 776, d. illepidus, e, 1241, a. inornatus, e, 1604, a. incultus & horridus 568, a. incomtus 582, b*
unzucht *stuprum 2239, c. impudicitia 1843, a. libido 1253, c. turpitudo innupta, camina 1542, b.* unzucht treiben *flagitium facere, admittere, committere; impure ac flagitiose vivere 910 b*
unzüchtig *venereus 2456, b. impudicus, e, 1842, d. lascivus, e, 1218, b. inverecundus, e, 2462 b. obscenus, e, 1559, c. mollis, ter 1438, c. libidinosus, e, 1253, c.* unz. seyn *flagitio ardere 910, b.* unzücht. handlung *lenocinium 1238, b.* unz. verse *fescennini 887, d.* s. geil.
unzugericht *infabricatus 833, d*
unzweifelich *indubitanter; indubitabilis, ter; indubitandus 751, c.*
vogel *avis 268, d. ales 91, a. volucris 2554, c. P. genus altivolantum 105, d.* vögel *agmen aligerum 82, b. 67, b. volucres bestiæ, cœlo fruentes libero 310, b.* vogel der singt (*oscen*) *avis cantrix 268, d.* vogel fangen *aucupari 254, d.* auff die vögel sehen *auspicari &c. 278, c. auguria capere 266, a*
vogelbauer *aviarium 269, c. cabea 451, a*
vögelein *avicula 269, c*
vogelfang *aucupium 254, d. aucupatio 255, a. captura, captio avium, alitum 401, a*
vogelfrey erklären *sacrare 1971, d*
vogelgeschrey *cantus oscinus 1611, b*
vogelhändler *aviarius 269, c*
vogelhauß *vivarium 2532, a. ornithon 1602, b*
vogelherd zurichten *aream concinnare 203, a*
vogelkraut *alsine 101, b*
vogellcum *viscus 2524, c*
vogelnest *daucus 678, b.* vogelnester *cunabula avium 649, d*
vogelseher *auspex 276, d*
vogelstange *ames; pertica; furca aucupalis 115, c*
vogelsteller *auceps 254, c*
vogelwicken *erba silvestria &c. 814, a. aphaca 170, c*
voigt *præfectus 847, a*
voigtey *prætura 1801, d. præfectum 847, c. satrapia 2006, a. strategia 2228, a*
volck *populus 1776, c. gens 1000, c. natio 1487, d. genus 1003, a. copia 600, b. multitudo 1464, b.* das gemeine volck *plebs 1746, a.* volck sammlen *copiari 600, c.* volck werben *manum comparare &c. 1346, c*
völcklein *plebecula 1746, a. P. popellus 1777, a*
volckreich *populosus 1777, c. copiosus 600, c. frequens 955, b. perfrequens d. fertilis hominum 876, c.* volckreiche stadt *urbs celebris & copiosa 459, c*
volcksregiment *democratia 689, c*
voll *plenus, e, 1748, a. completus c. repletus 1749, b. differtus; refertus 856, d. copiosus 600, c. satur 2006, a. ebrius 767, d. gravidus 1039, b. maturus, e, 1360, a. ubidus 2431, a.* voller rath *frequens senatus 955, b.* volle schlacht *justum prælium 1186, a.* voller zapf *asotus 234, d.* volle und tolle weiber *bacchæ 287, d.* voll volcks *spissus 2188, d.* voll machen/ füllen *complere 1748, c. opplere 1740, a. refercire 856, d. stipare 2211, d.* voll werden *turgescere 2406, b.* voll seyn *scatere 2015, c. madere 1321, c.* sich voll trincken *largissime se inbitare 1160, a*
vollauff haben *abundare 2543, d. affluere divitiis 925, a. circumfluere & abundare omnibus rebus b. in omnium rerum abundantia vivere 2544, a.* er hat alles vollauff *omnium rerum copia affluit 600, a. abunde ei suppetit 1711 b. vel lactu gallinacei sperare potest haustum 992, c*
vollbeerig *acinosus 18, b*
vollbracht *effectus, e, 844, d. perfectus, e, 846, c. decursus 661 a. emeritus 1390, d.* vollb. arbeit *decisa negotia 355, b*
vollbringen/ vollenden/ vollführen *peragere 77, a perficere 846, a. absolvere 2145, d. consummare 2258, a. exigere 75, d. exantlare 165, c. obire 793, c. patrare 1665, d. perpetrare 1666, c. profligare 917, b. enabare operam 1494, d.* die reise vollbr. *confecere iter 843, c.* ein werck vollenden *ad metam pervenire 1395, a. supremam manum imponere operi 1345, c*
vollbringer/ vollender *confector 843, d effector 845, a. perfector, trix 846, d. consummator 2258, b. actor 70, c. exactor 76, b. executor 2077, d. patrator 1666, a*
vollbringung/ vollendung/ vollführung *perfectio 846, d. confectio 843, d. peractio 77, b. consummatio 2258, b. executio 2077, d*
völle *ubertas; copia 2429, c*
völlerey *temulentia 2297, d. ebriositas 768, b*
vollgeschenckte becher *secundi calices 930, a*
vollgeschriebē auff allen seiten *opisthographus 1550, b*
völlig *plenus, e, 1748, a. completus c. repletus 1749, b. numerosus, e, 1546, a. cumulate 1548, a. ad perfectum; ad plenum; ad purum 25, c*
völligkeit *solidilas 2141, b*
vollkommen *perfectus, e 846, c. integer 1961, d. plenus 1748, a. solidus, e, 2141 a. effectus, e, 845 a. consummatus 2258, b. exactissimus 76, a. cumulatissime 649, b. ab omni parte beatus 303, d homo ad unguem factus 2547, a. numeris omnibus absolutus 2146, b. maturitatem ætatis 1360, a.* volk. machen *consummare 2258, a.* volk. seyn *omnes numeros implere; omnibus numeris esse perfectum, absolutum, expletum 1545 b.* volk. besserung erweisen *ad summam proficere 2257, b*
vollkommenheit *perfectio 846, d. integritas 1155, c. solidilas 2141, b. maturitas 1360, a. absolutio 2146, c*
vollmond *luna plena; plenilunium 1360, b*
vollsäuffen *inebriare 768, b P. stingere quem poculis 1756, a*
vollsauffen sich im wein *multo incalescere mero 373, a. ingurgitare se vino &c. 1045, b. ingurgitare in se merum avariter fauchus plenu 254, c.* sich dichte voll s. *sepelire se vino & epulis 2071, a*
vollsauferey *ebriosilas 768, b*
voll schlaffs *grabatus somno 1038, c*
vollständig *locuples 1251, c. maturus, e, 1360, a.* s. vollkommen.
vollständigkeit *plenitudo 1748, b*
voll weins *temulentus 2297, d. vinolentus 2514, c*
vollwichtig *as grave 48, c*
vollziehen *exsequi 2077, d.* s. vollbringen.
vollziehung *executio 2077 d*
voluntairs *voluntarii 2556, b*
von *a, ab, abs 1, c. de 678, c. e 767, b.* von dem handel *hac super re 2262, c.* von ihm selbst *per se 1691, a.* von der zeit an *ex eo die 823 d. inde adeo 1142, d* vom morgen biß abend *a usque mane ad vesperum 2577, c.* von der faust gehet es *succedit, ub manus negotium 2242, b*
von außen *extrinsecus; externe 830, a*
von dannen *inde 1142, c. illinc 1133, d*
von deswegen s. deswegen.
von einander fliehen *dissugere 968, b*
von einander führen *dispescere 1658, b*
von einander geben/ sich geben *discere; debiscere 1084, b. digredi 1926, d*
von einander gelegen *dissitus 2130, c*
von einander halten *distinere 2315, c*
von einander lassen *dimittere 1424, b*
von einander liegen *distare 2220, d*
von einander reissen *dirumpere 1961, c. concerpere; discerpere 424, a. discindere 2020, d. divellere 2437, d. intercidere 356, a. deglutinare; dugluvinare 1022, a. dissuere 2134, b*
von einander scheiden *divellere 2437, d. disparare 1636, a. separare b. dignoscere 1531, d*
von einander schlagen *dissolvere 2459, b*
von einander schneiden *dissecare 2045, d*
von einander setzen/ stellen *diducere in contrarias partes 754, d*
von einander seyn *distare 2055, a*
von einander sondern *distinguere 2210, b*
von einander spalten *dissindere 900, a*
von einander springen *dissilire 1983, b*
von einander thun *disjungere 1170, a. disjurgere 1180, a dimovere 1457, a. explicare 1750, a. hiulare 1090, s. dehiscere 2425, c.* sich von einander thun *hiare 1083, d. resolvere se 2147, b*
von einander treiben *discutere 1880, a*
von einander trennen *divellere 2437, d*
von einander werffen *dejicere 1119, a. dissipare 722, a*
von ferne *procul 1522, d*
von freyen stucken *sponte 2104, a. ultro 2537, c*
von hinnen *hinc; abhinc 1079, b.*
von neuen *denuo 1603, a. de integro 678, d*
vonnöthen *opus 1585, d.* von n. haben *necesse habere 1498, b.* es ist von n. *usus est facto 2582, d*
von nun an *dehinc &c. 1079, b*
von oben herab *desuper 2262, d. superne 2263, b*
von statten gehen *bene procedere 456, b. cedere bene, feliciter 452, d. succedere sub manus 458, a. blandiente profectu 3, b, c.* die sache gehet besser von st. *incipit res melius ire 3, b, c*
von stund an *extemplo 2300, d*
vor *ad 24, b. pra 1791, b. pro 1817, d.* vor andern *prater cæteros; præter omnes 1800, a.* vor tage *ante lucem 158, a. de nocte 679, a.* vor d. zeit *ante diem 158, c.* vorm jahre *anno 153, d.* vor 3 jahren *abhinc triennium 2, b.* vor diesem *ad præsens 25, c.* vor sich her *se 1691, a.* vor sich hin *protinus 1535, a*
vor alters/ vor langer zeit *superiore memoria &c. 1375, d. jam olim 1113, c*
verachtbar *contemptibilis 25, d*
verachtbarkeit *contemptio 126, c*
voran *ante 158 b. anterius d*
voranlaufen *prævolare 2554, a*
vorangehen *præire 794, a*
voranschwimmen *prænatare 1520, c*
voransenden *præmittere 1425 c*
voran setzen *prælocare 1281, b. prætexere 2336, c*
vorarbeiten *præstruere 2236, a*
vorangenstellung *subjectio sub ad spectum 2121, b*
voraus *in antecessum 453, d*
voraus genüßen *anticipare quid; habere anticipationem rei 360, d*
voraus vermachen *prælegare 1231, b*
voraus wegziehen *præmigrare 1463, d*

vorbauen *præstruere* 2136, *a. mederi* 1363, *b*
vorbehalten *reservare* 2090, *d. detenere* 2315, *b. recipere quid* 408, *b.* der was vorbehält *detentor; detentator b*
vorbehaltung *detentio; detentatio* 2315, *b*
vorbereitet *meditatus, e,* 1366, *b. emeditatus* 1367, *a. præcultus* 568, *b. præparatus* 1650, *b*
vorbereitung *præparatio; præparatus* 1650, *b. parasceve* 1638, *c. præexercitamentum* 195, *b. progymnasma* 1048, *a*
vorbeyeilen *præfestinare* 888, *d*
vorbeyführung *præterfectio* 1435, *c*
vorbeygehen *præterire* 794, *a. prætergredi* 1027, *d. prætermeare* 1386, *a. pertransire* 796, *b*
vorbeylassen *intermittere* 1415, *a. prætermittere c*
vorbeylassung *prætermissio* 1415, *d*
vorbenschiffen *prænabigare; prætrænabigare* 1494, *b*
vorbey seyn / das jahr ist vorbey *annus exactus est* 76, *a.* biß die hitze vorbey *dum se calor frangat* 371, *d*
vorbeystreichen lassen die zeit *amittere tempus* 1422, *b*
vorbeytragen *præterferre* 882, *c*
vorbeywischen *præterbolare* 2554, *d*
vorbild *idea* 1127, *d*
vorbilden s. fürbilden.
vorbinden *præstringere* 2232, *b*
vorbitte *intercessio* 456, *b. commendatio* 1337, *a. rogatus* 1946, *c.* s. fürbitte.
vorbitten *intercedere pro quo* 456, *d. intercessionem imponere b*
vorbitter *intercessor* 456, *a. precator* 1803, *c. deprecator, trix,* 1804, *c*
vorbote *prænuncius* 1551, *c. adnuncius* 1550, *c. antecursor* 660, *b. præcursor & emissarius* 662, *d. prodromus* 1824, *a*
vordach *projectum* 1120, *c. suggrundia* 1041, *c*
vor diesen s. hiebevor.
voreltern; vorfahren *majores* 1327, *a patres* 1661, *a. veteres* 2487, *d. antiqui* 164, *a.* ein vorfahrer *antecessor* 453, *d. decessor, prædecessor* 454, *d*
vorelter vater *abavus* 281, *d*
vorfordern *citare* 513, *c*
vorgänger *author* 255, *d. antecessor* 453, *d. præcessor* 456, *b. anteambulo* 114, *c*
vorgeben / dem vorgeb. nach *verbo* 2460, *c*
vorgebirge *promontorium* 1445, *b. prominentia* 1340, *b. lingua* 1267, *a*
vorgedancken *præmeditatio* 1367, *a*
vorgefaßt *anteceptus; anteconceptus* 404, *a*
vorgehen *præbere* 2477, *b.* s. fürgehen.
vorgehend *prævius* 1493, *d*
vorgemach *atrium* 150, *c*
vorgerüst *proscenium* 2017, *b*
vorgestern *nudius tertius* 1542, *d*
vorgraben *præfodere* 919, *c*
vorgriff *prolepsis &c.* 1824, *d*
vorhaben *moliri* 1436, *d commoliri* 1436, *a.* das vorh. *molitio; molimen* 1437, *b. propositum* 1772, *c. voluntas* 1556, *b.* vorhabens seyn *id agere* 70, *a*
vorhalten etwas *recepisse quid ad se* 409, *b*
vorhanden *ante pedes* 158, *a.* was noch vorhanden *reliquia* 1270, *c.* vorh. seyn *imminere* 1339, *d. impendere* 1682, *c. adesse* 2254, *d. exstare* 2221, *a. instare b. appetere* 1709, *b. in medio esse* 1367, *b. manere* 1338, *c*
vorhang *toral* 2366, *b.* s. fürhang.
vorhaß / vorhoff *atrium* 150, *d. vestibulum* 2484, *a. prothyrum* 1833, *a. protbyrum* 1835, *c. cavædium* 441, *c*
vorhaut *præputium* 1796, *c*
vorher *ante* 18, *b. antea* 159, *a. supra* 2264, *b.* s. auch zuvor.
vorheranzeigen *prænunciare* 1551, *b*
vorherbändigen *prædomare* 742, *d*
vorherbestimmen *prædestinare* 694, *d*
vorherbezeichnen *prænotare* 1534, *b*
vorher einnehmen *præoccupare* 1563, *c. antecapere* 404, *a*
vorher erkennen *præscire; præcognoscere* 1532, *b*
vorherführen *præbere* 1415, *c*
vorhergefaßt *præsumtus* 2260, *c*
vorhergehen *antecedere* 453, *c. præcedere* 456, *b. prægredi* 1027, *c*
vorhergehend *præcedaneus* 456, *b. præcursorius* 662, *d. anterior* 158 *c*
vorhergehung *præcursio; præcursus* 662, *d*
vorher haben *anticipare* 160, *d*
vorherlauffen *præcurrere* 662, *c*
vorherlernen *prædiscere* 720, *c*
vorher machen *prætexere* 2355, *c*
vorher mercken *præsentire* 2070, *b. præsentiscere c*
vorher messen *prænetari* 1395, *c*
vorhernennen *prænuncupare* 1549, *a*
vorhersreden *præloqui* 1287, *b*
vorhersagen *prædicere* 707, *a. antedicere* 705, *c. præfari* 888, *c. futura prædicere & canere ut vates* 389, *c. præculcare* 3-6, *c.* s. zuvor sagen.
vorher schicken *præmittere* 1425, *c*
vorher sehen *prævidere* 2501, *d. prospicere* 2176, *d. præspeculari* 2180, *b*
vorherspringen *præsultare,* 1985, *b*
vorherstehen *præstare* 2222, *b*
vorhertragen *prægerere* 1009, *d*
vorherüben sich *præsudare* 2246, *c*
vorher verdammen *prædemnare* 676, *d*
vorher verzehren *præconsumere* 2160, *b*
vorher untergehen *præoccidere* 350, *c*
vorher warnen *prænonere* 1443, *a*
vorher wegnehmen *præsumere* 2260, *b. anticipare* 160, *d*
vorher wissen *prænoscere; præcognoscere* 1532, *b*
vorher wissend *præscius* 2015, *d*
vorherzeigen *præmonstrare* 1446, *b*
vorher zustopffen *præobturare* 1561, *c*
vorhin s. vorher; s. zuvor.
vorhinlauffen *præcurrere* 662, *c*
vorhof s. vorhauß.
vorig *pristinus* 1815, *c. prior* 1811, *b. superior* 2264, *b. anteactus* 74, *b.* vorigen tages *pridie* 1811, *b.* das vorige fieber *recidiva febris* 351, *a*
vorigo *in præsens* 1-97, *b. impræsentiarum c*
vorkammer / vorgemach *procæton* 1822, *c*
vorkauen *præmandere* 1337, *c*
vorkäuffer *propola* 1811, *d. manceps* 1334, *d*
vorkommen *mederi* 1363, *b.* das vork. *prægressus; prægressio* 1027, *d.* s. zuvorkommen.
vorlängst *pridem* 1811, *a. dudum; jamdudum* 760, *a. jam olim; jam pridem* 1123, *b. pronuper* 1553, *b*
vorläuffer *præcursor* 662, *d antecursor* 660, *b. anteambulo* 114, *c. prodromus* 1824, *a*
vorlieb nehmen *contentum esse* 2314, *c*
vormachen einen zaun *præsepire* 2072, *b*
vormittägig *antemeridianus* 1393, *a*
vormund *curator* 656, *d. tutor* 2396, *c.* zum vorm. setzen *quem tutorem instituere, relinquere* 2396, *c. commendare filios cujus tutelæ &c. d*
vormundschafft *cumtoria* 656, *d. tutela* 2396, *d*
vormundschafts-sache *causa tutelarum* 2397, *a*
vornahme *prænomen* 1525, *c*
vornehm s. fürnehm.
vorragen *tubenare; protuberare* 2394, *d*
vorrath *supellex* 2262, *a. penus* 1690, *a. paratus* 1647, *b. apparatus c. copia* 600, *a. thesaurus* 2242, *b. gaza* 996, *b. peculium* 1673, *d. obsonium* 1560, *d facultas omnium rerum* 838, *b. fruges condititiæ* 587, *c* vorr. vom getreyde *bu frumenti ingens* 2523, *c.* vor. an geld *res pecuniaria* 1675, *a*
vorrathskammer *cella penuaria* 1690, *a. cella penaria, promtuaria* 462, *b. cellarium opulentum* 463, *a. armarium* 218, *a. apotheca* 177, *d*
vorrede *præfatio* 858, *c. prœmium* 1827, *c. prologus; prologium* 1825, *c. proloquium* 1287, *b. anteloquium* 1286, *b.* kleine vorrede *præfatiuncula* 858, *c.* vorrede machen / thun *prœmiari* 1827, *c. præloqui* 1287, *b. præfari; præfationem adhibere* 858, *c*
vorredner *prologus* 1825, *c*
vorreyhen haben *inter puellas restim ducere* 753, *a*
vorrückung *opprobrium* 1819, *a. exprobratio b*
vorsagen *præire voce, verbis* 794, *a.* einem offt etwas vors. *cantare quid cui dies noctesque* 390, *c. crebro insusurrare cui cantilenam suam a*
vorsänger *præcentor* 392, *a. choræstates* 505, *c*
vorsatz fassen *animo instituere meditari* 148, *b.* der guten vors. hat *bene animatus* 151, *b.* s. vorhaben.
vorschieben den riegel *obdere foribus pessulum* 731, *c*
vorschlag *suggestus; suggestio* 1010, *b. ratio* 1026, *b*
vorschlagen einen *proponere quem* 1772, *b*
vorschneiden *carpere obsonium* 413, *d*
vorschneider *structor &c.* 2133, *d. carptor; insector; scissor* 423, *d.* 2026, *b. diribitor* 718, *d. chironomon &c.* 501, *d*
vorschreiben *præscribere* 2035, *b. verba concipere* 404, *a*
vorschrifft *exemplar* 816, *a. norma* 1529, *a. commendatio; littræ commendatitiæ* 1337, *a*
vorschub *suppeditatio* 1706, *c.* vorsch. der laster *alimenta vitiorum* 99, *a.* vorsch. thun *suppeditare* 1706, *b. momentum afferre* 1446, *c. facem præferre ad &c.* 868, *b.* 882, *b. subministrare* 1411, *b.* der vorschub thut *subministrator b.* s. helffen.
vorschützen *causari quid* 448, *b excusare quid* 449, *c. obtendere; obtentui sumere* 2307, *c. prætendere* 2309, *b. afferre causam* 874, *b*
vorsehen *prædestinare* 694, *d*
vorsehung *providentia* 1502, *c*
vorsetzen *anteponere* 1767, *b. præponere* 1771, *d*
vorsetzlich s. fürsetzlich.
vorsichtig machen *acuere* 22, *b.* s. fürsichtig.
vorsingen *præcantare* 392, *d*
vorsommer *ver* 2457, *b*
vorsorge tragen *præcavere* 444, *c*
vorspiel *anteludia* 1294, *b. præludium; prælusio* 1297, *a. proludium; prolusio b*
vorspielen *præludere* 1297, *a*
vorsprecher s. fürsprecher ꝛc.
vorstadt *suburbium* 25-, *b*
vorstand thun *studere* 2004, *c*
vorstoß *propolis* 1831, *d*
vorstrecken s. leihen.
vortantzen *inter puellas restim ducere & saltare* 753, *a*
vortäntzer *præsultor* 1983, *c*
vortheil *compendium* 582, *d. non mediocre telum ad res gerendas* 2296, *a.* ohne vorth. *aquo marte* 1353, *b.* vorth. geben *munire viam* 1468, *a* vortheil suchen *commodum comparare; commodum serbire &c.* 578, *c*
vortheilhafftig *opportunus, e,* 1782, *d*
vorthun *obdere* 731, *c*
vortrab *antecursores* 660, *b. antecessores* 453, *d excursatores* 661, *d.* vortr. machen *exordium legitimi certaminis dare; proludere ad pugnam* 1297, *a*
vortrouppen *præcursores* 662, *d. procursatores* 663, *a proculcatores; excursores &c.* 376, *c*
vorübertreten *prætergredi* 1027, *c*
vorübung *progymnasma* 1048, *a*
voruriheil *præjudicium; præjudicatio* 1173, *c*
vorwand *prætextus* 2335, *d. titulus a. color* 569, *c. causa* 447, *c.* mit besserm vorw. *excusatius* 449, *d*
vorwartshangend *antependulus* 1682, *b*
vorwegkauffen *præmercari* 1394, *c*
vorwenden s. vorschützen.
vorwerck *villa* 2507, *c. prædium* 1794, *b.* groß vorw. *latifundium* 1223, *c*
vorwerffen *obsternere* 2207, *c*
vorwissen / mit deinem vorw. *te sciente* 2022, *b*
vorwitz s. fürwitz ꝛc.
vorwitziger *ardelio* 200, *b*
vorwurff *criminatio* 631, *a*
vorzeichen *præsagium* 2025, *d*
vorzeiten *quondam* 1904, *b. olim* 1577, *a. primitus* 1813, *b. superiore memoria* 1375, *d*
vorziehen s. fürziehen.
vorzug *prærogativa* 1948, *b. eminentia* 1339, *c. palma* 1625, *a.* vorz. geben / lassen *primas cui deferre* 878, *d. priores cui deferre* 1811, *b. primas dare &c. d. priores partes cui tribuere* 2381, *d priores partes cui deferre* 1652, *a.* vorz. haben *priores partes habere a.* vorz. in einer sache haben *arcem cujusdam rei possidere* 219, *a*
üppich *luxuriosus, e,* 1312, *b. lascivus, e,* 1218, *b.* üppiches leben *asotia* 234, *d*
üppichkeit *luxuria* 1312, *b. lascivia* 1218, *c. petulantia* 1712, *a*
uralt s. uhralt.
urelter-vater *trisavus* 283, *a*
urheber *auctor* 255, *b. conditor* 587, *b. creator* 625, *c. artifex* 213, *b. parens* 1640, *d. pater* 1661, *c. patriarcha* 1663, *c. fundator* 979, *d. auspex* 217, *b. inventor* 391, *c. rei caput* 413, *a*
urlasbriefe *litera Bellerophontea* 305, *b*
urin *urina* 2572, *a. P. sectatus corporis humor* 1970, *c* s. harn.
urkunden / da sie verwahret werden *archivum; grammatophylacium* 198, *a*

urlaub

urlaub *venia 2444, a. dimissio 1424, b.* urlaub bitten zu sagen *honorem præfari, habere auribus 1096, a*

ursache *causa 446, c. ratio 1926, b. materia 1358, c. fons 935, a. argumentum 210, a. semen 2062, a. seminarium c.* ursach des krieges *auctor belli 255, d.* urs. des auffruhrs *stabellum seditionis 918, b.* urs. geben *causam dare, præbere 156, d.* urs. anzeigen *causari 448, b. causificari 449, a.* s. vorschützen. es ist nicht ohne ursach *non hoc de nihilo est 1511, d. non temere est 2196, c*

ursprung *ortus; origo 1601, a. originatio b. scaturigo 2015, c. fons 935, a. caput 413, a. causa 446, c. mater 1356, d. conceptaculum 404, b. cunabula; incunabula 649, d. semen 2062, a. seminarium c. P. germen 1006, a.* urspr. haben *initium ducere ex quo 751, d.* urspr. der frage *stirps quæstionis 2215, d.* urspr. aller laster *metropolis omnium malorum 1399, d.* auff den ersten urspr. gehen *exquirere usque ab stirpe auctoritatem 257, a*

ursprünglich *originalis 1601, a. originarius; originitus b. primigenius 1813, a. primitivus a. primitus b. primigenius 1014, d. primævus 60, b*

urtheil/ urthel *arbitrium 199, b. judicatum 1172, b. sententia 2069, a. interpretatio 1157, c. existimatio 54, b. crisis 632, d.* urtheil der obren *terminatio aurium 2323, c.* schweres urthel *judicium damnatorium; acerbissima damnatio 676, b.* urtheil fällen/ sprechen *ferre sententiam 875, c. respondere de jure 2192, d. decretum facere, constituere 482, d. discernere litem 483, b*

urtheilen *judicare 1172, a. pronunciare 1551, d. arbitrari 190, c. cernere 481, d. spectare 2170, d. augurari 266, b. opus censorium suscipere 1585, c. P. naribus uti 1484, d.* vor der zeit urtheilen *præjudicare 1173, b.* von einer sache urtheilen *existimare de re 54, a.* recht von einem urtheilen *juste quem æstimare 53, c.* der wohl urtheilet *non stultus alieni artificii existimator 54, b.* andere urth. lassen *se aliorum judicio submittere, permittere 1172, d*

W.

Waare *merx 1393, c. mercimonium d. res promercales 1394, c.* lose w. *sardi venales 2001, d.* gute w. lobet sich selbst *vino vendibili non opus est suspensa hedera 1065, d*

wache *excubiæ 640, d.* der die w. hat *excubitor d.* von der w. lauffen *stationem deserere 2218, b*

wachen *vigilare 2505, a. vigilias perferre 882, a. vigilias agere 2504, d. P. invigilare; pervigilare 2506, a.* w. müssen *vigiliis cruciari 638, c.* wachen/ wache halten *excubare 640, d. excubias agere d. stationem peragere 2218, b.* das wachen *pervigilium; pervigilia; vigilia 2504, d. pervigilatio 2503, b*

wachend *vigilans, ter 2505, c.* s. wacker.

wachhauß *specula 2179, b*

wacholdern *sambucus 1991, a*

wacholderbeer *gnna juniperi 1180, b. bacca juniperi 286, d*

wacholderstrauch *juniperus 1180, b*

wachs *cera 477, a.* in w. bußiren *cerâ pingere 477, b*

wachsam *vigil 2504, c. vigilax 2505, d. insopitus 2155, d. exsomnis; insomnis 2149, d.* w. hunde *P. levisomna canum fido cum pectore corda 386, d*

wachsamkeit *vigilantia 2505, c*

wachsen *crescere 629, b. augescere 264, a. adaugescere b. gliscere 1019, a. fieri 906, c.* sehr w. *luxuriari 1312, c.* aus etwas w. *enasci 1587, b.* in die höhe w. *excrescere 630, a. tendere sursum 2303, d.* zu w. anheben *vernare 2458, a.* in stauden w. *fruticare, i, 966, c. effruticare c.* unnützlich w. *superbagari 2417, c.* das haar w. lassen *comam alere, nutrire 573, c. pascere crinem 1657, b.* es wächst in Arabien *Arabia fert 875, b.* s. zunehmen.

wachsend *adolescens 1575, a.* w. machen *herbescentem elicere viriditatem 1071, c*

wächsern *cereus 477, d*

wachsfackel *funalis cereus 981, b*

wachsgelb *cerinus 478, d. gilvus 1015, b*

wachshonig *favus 867, b*

wachskertze *cereus 478, d*

wachssalbe *cerona 478, b*

wachssamen *semen genitale 1012, d*

wachstafeln *cerata tabula 477, d*

wachsstäte *statio 2218, b*

wachsthum *crementum 629, c. incrementum 630, a. augmentum 265, a. profectus 848, a*

wachszieher *cerarius 478, a*

wacht *custodia 668, d. speculatus; speculamen 2179, c. excubatio; excubium; excubia 640, d*

wachtel *coturnix 619, c*

wachtelweitzen *melampyron 1371, a*

wächter *vigil 2504, d. custos 665, d. excubitor; excubans 640, d. procubitor 641, c. speculator 2179, c. stationarius miles 2218, d*

wächterthurm *pharus 1716, a*

wachtmeister *præfectus vigilum 847, a.* w. der die losung giebt *tesserarius 2329, b*

wächterzeichen *specularis significatio 2179, c*

wackeln *vacillare 2412, d. nutare 1552, c.* w. mit dem leibe *crissare 633, c*

wackelnd *nutabundus 1552, d.* w. machen *labefacere; labefactare 1193, a*

wackelung *vacillatio 2413, a. labefactio 1193, a*

wacker *navus 1495, a. naviter b. alacriter 83, a. indefessus 693, c. concitatus 514, d. experrectus 828, c. vividus, i, 2532, c. vegetus 2431, c.* w. seyn *vigere 2504, b. advigilare 2505, d*

wade *fucus 2267, c*

waden/ dadurch man w. kan *vadosus 2415, d*

wadsack *bulga 340, a. hippopera 1087, b. mantica 1343, c. ascopera 232, a*

waffen *arma 216, b. ferrum 885, c. armatura 217, c.* in w. sich ererciren *ludere armis 216, b.* zun w. greiffen *arma capere 216, b*

waffenträger *armiger 216, d. doryphorus 747, c. P. puer veliger 2296, d*

waffnen sich *induere arma 831, a. armare 217, b*

wag-aunt *zygostasium 2606, c*

wage *libra 1255, b. lanx; bilanx 1212, c. trutina 2392, b. statera 2200, a.* gleiche w. *æquilibrium 43, c.* richtige w. *examen æquum 824, c.* wage am himmel *P. jugæ chelarum medio volitantia cælo 1175, c*

wage-tloben *agina 66, c*

wägen *ponderare 1765, d. librare 1255, d. pensitare, appendere 1684, b. examinare 824, c. perpendere in librili 1686, c. exigere ad libram, ad staterem; exigere rei pondus 76, c. pensare trutina; trutinare; in trutina suspendere 2392, b*

wagen *currus 663, d. vehiculum 2433, c. vectabulum d. plostrum; plostellum 1753, a. plaustrum 1745, c. epirhedion 803, c. hamaxa 1062, a. biga 313, b.* w. vor die götzen *thensa 2339, c.* hangender w. *pilentum 1727, c. staticulum 2200, a. petoritum 1711, c.* bedeckter w. *arcera 195, c. carpentum velatum panno 423, a.* leichter w. *essedum 815, d.* w. mit 4. pferden *quadriga 1834, c. quadrijuges currus 1885, a.* w. mit sprügeln *arcuatus currus 199, c.* der grosse w. am himmel *arctos major; helice 198, c.* der kleine w. *arctos minor; cynosura 198, c.* der w. am himmel *ursa 2576, a*

wagen *audere 258, d. armari audacia 259, b. accipere metum 402, b. periculum capessere 400, a. pericula adire, sumere 1693, a. Herculea audacia aggredi 1072, d.* sich in gefahr w. *adire aleam 89, c. objicere caput, objiciare &c. 1119, d. 1120, a. offerre se periculis; in discrimen vitam suam offerre 881, a.* etwas w. *rem in casum dare 348, b.* alles w. *omnia audacissime incipere 259, c.* das eusserste w. *extrema experiri 1694, d.* sich unter die feinde w. *injicere se in medios hostes 1119, b.* geld an etwas w. *impendere pecuniam 1686, a.* auffs glücke w. *jacere aleam 1115, a. subire fortunam 795, c. auso potiri 259, c.* unglücklich w. *P. magnu excidere ausis 259, d.* auff leib und leben w. *capitis periculum adire 789, c. æreum nabigare 33, c.* allein w. *P. nihil intentatum, nihil linquere inausum 259, d.* wage es nicht *ne temere Abydum 9, d.* es sey gewagt *jacta esto alea 89, d.* wagen gewinnet *fortibus est fortuna viris; fortes fortuna adjuvat 943, d*

wagenachs *axis 284, b*

wagenbalcke *libriles 1255, c. jugum 1175, b*

wagenburg *carrugo 424, d.* w. schlagen *pro vallo carros objicere 424, d*

wagendecke *tympanum 2409, c*

wageneisen *orbita 1594, d*

wagenpferd *equus vectarius 2432, d*

wagenschmier *axungia 285, a*

waghalß *audentissimus; omnibus audendis paratissimus 259, a. audaculus; paullo ad facinus audacior, b*

wagmeister *zygostata 2606, c. libripens 1255, d. pensator 1684, a*

wagner *carpentarius 423, a*

wagnüs *ausum 259, c*

wagschale/ schüssel *lanx 1212, c. lancula c.*

wahl *delectus 1233, b. lectio 1232, a. electus; electio 1234, b. arbitrium 190, c.* freye wahl geben/ lassen *liberum arbitrium cui permittere c. optionem dare, permittere 1592, b. deferre optionem eligendi 878, d*

wahltage *comitiales dies 578, a*

wahn *opinio 1588, a.* sonderlicher w. *hæresis 1057, a*

wähnen *opinari 1587, c*

wahnsinnig/wahnwitzig *delirus 1274, b. phreneticus 1722, b. excors 605, d. captus mente, animo 460, a.* w. seyn *delirare 1274, a. mente labi, linqui, capi 1379, d. cerebro laborare 480, b.* s. unsinnig.

wahnwitz *alienatio mentis 93, d*

wahr *verus 2481, a.* wahres wort *veriloquium 2481, d.* w. reden *dicere ad veritatem accommodate 580, a.* w. worden ist es an dir *istuc vere inte accidit 2460, b.* für w. halten *P. credere à fonte relatum Ammonis 242, a.* w. machen *implere, adimplere 1749, a*

währ *clostrum 554, c.* w. im wasser *chela 498, a.* w. bauen *cataractis aqua cursum temperare 436, d*

währ-äpfel *conditicia mala 587, c*

wahre s. waare.

währen *perdurare 766, b.* der hader währet noch *contentio mihi manet cum illo 1338, c.* alle dinge w. eine weile *omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est 1478, b*

wahrhafftig *verus, a, 2481, a. verax, acior, c. re ipsa 1931, b. revera c*

währhafftiger als ertz *perennius ære 156, b.* s. dauerhafftig.

währhafftigkeit *perennitas 156, b. durabilitas 765, d*

wahrheit *veritas 2481, a.* der die w. redet *veridicus 2481, c.* der w. gemäß *verisimilis, ter d.* der w. fehlen *abesse à vero 2481, a. aberrare ab januâ 1124, a.* für w. sagen *pro certo dicere, habere 486, c.* die w. zu sagen *ut vere dicam 2577, d.* der w. im lichten stehen *tollere judicium veri idque adulterare 31, a*

wahrnehmen *animadvertere 151, c. notare 1533, c. observare quid 2090, a.* das man wahrgenommen *observatus 2090, c.* nicht w. *inobservatus d.* der sein nicht w. *incautus 444, c*

wahrsagen *divinare 726, d. addivinare 727, b. vatare 1482, a. hariolari 1061, b. haruspicinam facere 1061, c. P. folium recitare Sibyllæ 934, b.* bücher/ daraus man wahrsaget *libri vaticini 2428, d*

wahrsager *hariolus 1061, b. haruspex 1062, b. conjector 147, d. verator 2482, a. mantes 1343, c.* w. aus der hand *chiromantes 501, c.* w. aus dem gesicht *physiognomon 1724, c. metoposcopus 1399, a.* s. weissager.

wahrsagerisch *divinus 726, c*

wahrsager-kunst *hariolatio 1061, b. mantice 1343, c haruspicina; haruspicium 1062, b. Etrusca disciplina 817, d. chaldaicum prædicendi genus; chaldaicæ mitiones 491, b. P. ars apollinea 174, c.* w. aus dem gesicht *physiognomia 1724, c.* w. aus dem eingeweyde *extispicium 829, a*

wahrsagung *divinatio 726, d. prædictio, prædictum 707, b.* w. aus den händen *chiromantia 501, c.* w. durchs sieb laufen *coscinomantia 617, c*

wahrscheinlich *probabilis, ter 1820, c. verisimilis, ter 2481, d*

währscheinlichkeit *probabilitas 1820, c*

währung *durabilitas; duramentum 765, d*

wahrzeichen *chamæleon 493, b. augurium 265, d*

waise *pupillus, a 1854, c. orphanus 1607, d.* waisen *orbi parentibus 1595, a*

waisengeld *pecunia pupillaris 1855, a*

waisenhauß *curotrophium 659, b. brephotrophium 333, a. orphanotrophium 1607, b*

walcker/ walckmüller *fullo 972, a. coactiliarius 75, c*

walckmühle *fullonica 972, a*

wald *silva 2112, a. saltus 1987, b. nemus 1503, a. asculetum 51, d. hyle 1110, d.* geheiligter w. *lucus 1293, b.* w. darinnen man holtzt *silva cædua 3533, d.* zum w. werden *silvescere 2112, c*

waldbruder *eremita 810, a. anachorita 130, d*
waldbiſtel *oxymyrſine 1617, b.* w. biſteln *aquilenta 186, b*
waldeſel *onager 1581, a. biſon 315, b.* junger w. *Laliſio 1208, b*
waldfahren *filix 898, d. dryopteris 750, b*
waldgott *ſilvanus 2112, c*
waldhonig *mel ericaum 811, a. mel membraneſe 1503, a*
waldicht *ſilveſtris; ſilvoſus 2112, b*
waldkirche *templum nemorale 1503, a*
waldlerche *galerita 991, b*
waldmann *ſilvicola 2112, c*
waldmaus *mus ſilvaticus 2112, b*
waldnymphen *Dryades 750, a*
waldreblein *clematis 546, a*
waldſtroh *gallium 992, a*
waldteufel *fauni 866, c*
wall *mœnia 1433, a. vallum 2421, a. agger 65, b. munimentum 1468, b*
wallach *canthelius 394, c*
wallachey *Dacia 673, c*
wallfahrt *peregrinatio religionis ergo 810, c*
wallfiſch *priſtis 1815, d. phyſeter 1724, b. priſtrix 1735, d. orca 1595, c. balæna 291, a. cetus; ceti 489, c*
wallfiſchfang *cetaria 489, d*
walliſer *Seduni; Valeſii 2060, c*
walten *gubernare &c. 1043, c*
walts Gott *euge 819, b. quæ res bene vertat 2469, a*
walze *phalanga 1713, c. cylindrus 669, b*
wälzen *volvere 2557, d. voluare 2558, a.* von ſich w. *amovere à ſe 1456, c.* auff einen die ſchuld w. *culpam in quem vertere, transferre 2468, c. 884, b*
wälzung *volutatio; volutatio 2558, a. rotatio; rotatus 1952, c*
walwurtz *ſymphytum 2272, d. conſolida major 2141, d*
wammen *omaſum 1578, d.* w. am vieh *paleariæ 1622, c*
wammes *thorax 1344, a*
wanckelmüthig *mutabilis 1478, b. mobilis, ter 1455, c. temperies 2302, b. vertumnus 2472, d. Euripus homo 822, a. Euripo inconſtantior d. titubanter 2354, b.* ſ. wetterwendiſch.
wanckelmüthigkeit *mutabilitas 1478, b. inconſtantia 2220, c. inſtabilitas 2224, d. fluctuatio animi 922, d. deſultoria levitas 1983, b*
wancken hin und her *fluctuare 922, c. labare 1192, c. nutare 1552, c. titubare 2354, b. vacillare 2412, d. P. natare 1519, c*
wanckend *nutabundus 1552, d.* w. tritte *greſſus ſuccidui 351, b*
wanckung *nutatio; P. nutamen 1552, d.* harte w. *ſuccuſſus 1881, c*
wand *paries 1642, b. macerie 1318, c.* baufällige w. *parietina 1641, c*
wandel *vitia 2534, c. ambulatio 113, c*
wandelbar *mobilis 1455, c.* w. werden *vitium capere 399, b. vitium facere 2528, b*
wandeln *ambulare 113, b*
wanderbündlein *ſarcina 2000, d*
wandern *meare 1385, a. migrare 1403, b. peregrinari 1692, a. P. carpere iter 423, d.* ſ. gehen.
wanderſchafft *migratio 1403, c. peregrinatio 1692, a*
wanderſmann *viator 2492, d. peregrinator 1692, d. apolus 174, b*
wandläuſe-kraut *xyris 2597, b*
wandſeulen *anta 157, b*
wandweber *cinnunculus 2352, b*
wange *mala 1329, c. gena 995, d*
wanne *vannus 2421, d. labrum 1196, a. lacus 1204, d*
wanſt *abdomen 5, b. pantices 1632, b. venter abdomine tardus 2453, a.* dicker w. *collatinus venter 564, a. 878, c.* fetter w. *pinguis aqualiculus 183, c.* der einen groſſen w. hat *ventroſus 2453, b*
wantze *cimex 520, a. ricinus 1938, d. blatta ſatore infiſa 318, b*
wapnen *armare 217, b.* ſ. waffnen.
wappen *inſignia 2106, c*
wärff *flamen 2199, c*
warlich *ne 1483, a. certe 486, d. enimvero 2466, b. equidem 1396, c*
warm *calidus 371, a. affectus calore 842, b.* ein wenig w. *tepidus, e 2319, c.* w. halten *adhibere fomenta 947, c.* w. machen *ferbefacere 887, a.* w. machen das eiſen *coquere ferrum 601, c.* ſ. wärmen. warm ſeyn *calere 372, d.* w. werden *calefcere 372, d. incalefcere 373, a. concalefcere a. calefari 373, b.* es wird w. *P. æra percipit calidu ferventem ardor 407, b.* warmer tag *aprica tas diei 179, b.* warm bad ſ. bad.
wärme *calor 371, d.* mittelmäßige w. *tepor 2319, c.* in der wärme *cum caletur 372, d. tempore incalefcente 373, a*
wärmen *calefacere; calefactare; excalfacere 373, b. focillare, 13; 928, a. fovere 947, b. fomenta adhibere c. confovere 947, d. benignè fotibus recreare c*
wärmpfanne *ignitabulum 1131, d. batillus menſarius; ſuffervefactorium 302, c.* die ſpeiſen auff die w. ſetzen *epulas fovere foculis ardentibus 928, b*
wärmung *fomentum 947, c. fotus c*
warnen *deborrari 1103, d. commonere 1442, c. aurem vellere 272, d*
warnung *prænonitus; prænonitio; prænonitorium edictum 1443, a. prænunciatio 1551, b*
wärte *ſpecula 2179, b. pharus 1716, a*
warten *expectare 2175, b. morari 1447, d. commorari 1448, a. manere 1338, c. durare 765, c. præſtolari 1799, c. opperiri 1645, a.* w. auff gelegenheit *captare occaſionem 400, b.* das warten *expectatio 2175, d.* der nahrung w. *ſervire rei 2088, a.* ſeines amts w. *exſequi munus officii 2077, d. ſpartum ornare 2166, d.* das ſeinige w. *res ſuas ſibi habere 1050, b. intra ſuam ſe pelliculam continere 1677, a.* wohl w. *curare quem molliter, prolixe 656, a.* ſich wohl w. *indulgere genio 1013, c. amicum ſibi eſſe &c. 116, d*
wartung *cultus 566, b. cultura c. cultus atque victus 2532, d. curatura 657, a*
wartze *verruca 2467, c.* wartzen *clavi 545, a.* w. an weiberbrüſten *papilla 1033, d.* voll w. *verruoſus 2467, c*
wärtzlein *verrucula 2467, c. nabulus 1483, c. acrochordon 28, d*
warum *quare; quapropter 1894, a. quamobrem 1874, b. quid; quod 1891, a. cur 654, c. quianam 1896, b.* warum nicht *quidni 1891, b. 1515, d. quippeni 1903, c. quin igitur 1900, b*
was *quid 1890, d. quòd 1891, b.* was doch *quidnam 1891, b.* was iſts mehr *quid tum &c. 1890, d.* was für einer *qualis 1870, d. cujus eſt 645, a.* waßer geſtalt es ſey *cujusdam modi 645, b*
wäſche / weiſe w. *linteamen; lotum linteum 1271, b*
waſchen *labare 1225, d. perluere 1302, d. colluere 1301, d. eluere 1302, b.* das waſchen *lavatio 1226, a. lotio; lotura b*
wäſcher *blatero; loculus jeſus; linguax 318, a. factum 885, c.* ſ. plauderer.
wäſcherey *loquentia 1284, d.* ſ. waſchhafftigkeit.
waſchfaß *trulla 2390, c*
waſchhafftig *multiloquus 1465, a. loquax 1285, a. linguatus; linguoſus 1267, b. futilis 986, d*
waſchhafftigkeit *garrulitas 995, a. loquacitas 1285, b*
waſchmarck *ſenatus congerronum 1910, c*
waſſer *aqua 182, a. unda 2543, a. lympha 1314, c. latex 1221, a. P. pocula Acheloia 15, c.* wild waſſer *torrens 2365, b.* ſtehend w. *ſtagnum 2198, a. ſtantes palades 2216, c.* ein bißgen w. *aquula 183, c.* das ſich im waſſer auffhält *undicola 2543, c.* zu w. und land *terra marique 1350, a. 2326, b.* krieg zu w. *bellum navale 1492, d.* im w. gehen ſ. ſchwimmen. unter das w. fahren *urinari 2572, b.* nach w. gehen *aquari 184, b.* das waſſ. will über die körbe gehen *in anguſtum coguntur copiæ 144, d.* das w. laſſen / abſchlagen *mingere 1410, b. mejere 1370, b. exonerare veſicam; aquam petere l. ſumere 183, a. reddere urinam 2572, b. reddere humorem 733, a. reddere lotium 1288, a.* waſſ. in brunnen tragen *vibum fluvio inducere 1944, a. noctuus Athenas 1522, d*
waſſeradern *venæ aquæ dulcis 1440, b*
waſſerampfer *hydrolapathum 1110, b. oxylapathum 1212, d*
waſſerbad *nymphæum 1556, a*
waſſerbanck *urnarium 2573, a*
waſſerbaſilie *lacteris 1197, c. crinus 812, a*
waſſerbatenig *ſcordium 2028, b*
waſſerblaſe *bulla 340, a*
waſſerblau *thalaſſicus 2336, c. cæruleus, carulus 360, c. venetus color 2444, a*
waſſerbohne *colocaſia 568, c*
waſſerteppich *labor 1225, b*
waſſereymer *hauſtrum; hauritorium 1063, d. ſitula 829, d. cantera 622, c. urna 2578, c*
waſſerfall *comma 578, c. cataracta 436, b*
waſſerfaß *aqualis 183, c*
waſſerfluth *unda 2543, a. inundatio 2544, c*
waſſerführer *aquarius 183, d. aquator 184, b. unarius 2581, b*
waſſerfurche *elix 778, c. ſulcus aquarius 183, d. 2251, b*
waſſergang *rivus 1944, a. aquæductio; aquæductus, aquaginm 183, c*
waſſergeſchirre *aquiminale 185, a*
waſſergraben *alveus 106, a. incile 1141, c. diductorium 754, d. ciſterna 531, a. euripus 822, b. dioryx 717, c. colliquia; collicia 1273, b*
waſſerhäußlein *caſtellum 432, d*
waſſerholung *aquatio 184, b*
waſſerhun *glottis 1021, c. fulica 971, d*
wäſſericht *aquoſus 184, c. rignus 1941, d. irriguus 1942, a. P. undiſluus 927, d*
waſſerigel *echinus 769, d*
waſſerkrug *hydria 1110, b*
waſſerkunſt *hydraulus 1110, a. hydraulica machina b.* auffſeher über die w. *caſtellarius 433, a*
waſſerleiter *librator 1256, d. aquilex 184, c*
waſſerleitung *aquæductus; ductio 752, d. P. ductile flumen 753, a*
waſſerlinſe *epipteron 803, c. lens paluſtris 1238, d*
waſſermann *aquarius 184, a. aquator b*
waſſermaus *mus aquaticus 1473, b*
waſſermerck *ſion 2123, b*
waſſermolch / eidex *lacerta aquatica 1199, a*
waſſermühle *mola aquaria 1434, b*
wäſſern *rigare 1941, c. irrigare d. macerare 1318, b. madefactare 1312, b. interluere 1302, d.* gewäſſerte wieſen *P. ſat quæ prata biberunt 312, c.* das wäſſern / wäſſerung *rigatio 1941, d. irrigatio 1942, a*
waſſernatter *chelydrus 498, b*
waſſernixe *nympha 1555, b. fluviicola 921, d*
waſſernuß *tribulus aquaticus 2380, c*
waſſerochs *bubalus 342, d*
waſſerpfahl *ſublica 2243, c*
waſſerpferd *hippopotamus 1087, b*
waſſerpumpe *cochlea 557, c. antlia 165, b*
waſſerrabe *phalacrocorax 1691, c*
waſſerrad *tympanum 2409, c*
waſſerröhre *tubus 2395, a. maſti ſalientes 1356, a*
waſſerſammlung *aquilegium 184, d*
waſſerſcheidung *divergium 2463, c*
waſſerſcheu *hydrophobus 1110, c*
waſſerſchlange *hydra 1109, d. coluber 571, b. natrix 1491, c. enhydris 785, b*
waſſerſpinne *ſipula 2351, c*
waſſerſtänder *ſilanus 2109, b*
waſſerſtein *aquarium 183, d*
waſſerſucht *hydrops; hydropiſis 1110, c. tympanites 2409, d. anaſarca 134, c. aqua intercus 182, b. 1157, b*
waſſerſüchtig *hydropicus 1110, c. tympanicus 2409, d*
waſſerthiere *aquatilia 184, b. aquigena c*
waſſertrog *alveus 106, a. crater 622, b. trulla 2390, c*
waſſertümpel *complubium 1755, b*
waſſervögel *aves aquatica 184, a. volucres fluminea 914, d*
waſſervoigt *aquarius; curator aquarum 183, d*
waſſerwage *dioptra 717, c. chorobates 504, b*
waſſerweide *ſiler 2110, c*
waſſerwogen *fluctus 922, b*
wäſſerung ſ. wäſſern.
watte *ſagena 1677, a. funda 974, a*
weben *texere;* das w. *textus 2334, c*
weber *textor 2334, d*
weberbaum *liciatorium 1259, b. jugum 1175, b*
weberblat *pecten 1672, c*
weberin *textrix 2334, d. quaſillaria 1872, a*
weberkarte *labrum veneris 1196, b. dipſacus 718, b*
weberrüſtung *textorium 2334, d*
weberſchifflein *radius 1907, b*
weberſpul *panus &c. 1631, c*
weberſtät *textrina, um 2334, d*
webewerck *textum 2334, c*
wechſel *commutatio 2372, b. permutatio 1479, b. vices 2495, b. viciſſitudo 2496, b. varietas 2424, d.* w. mit gelde *cambium 378, b. collybus 564, c.* w. in andere geſtalt *metamorphoſis 1396, a.* w. mit dem gelde treiben *permutare pecuniam 1479, a*
wechſelbalg *ſuppoſititius 1773, c. ſubditus; ſubditicius 733, c, d*

wechſel-

wechſelbanck/ tiſch *mensa* 1382, *b*. *trapeza* 1376, *b*. *argentaria taberna*; *mensa tabernaria* 207, *c*
wechſelgeld *collybus* 564, *c*
wechſeljahr *annus climactericus* 550, *c*. *decretorius numerus* 483, *a*
wechſeln *mutare* 1477, *d*. *commutare* 1478, *b*. *cambire*; *campſare* 378, *a*
wechſelnd *reciprocus* 1915, *d*
wechſelsweiſe *alternatim*; *alterne* 104, *b*. *alternavice* 104, *a*. 2495, *c*. *alternis vicibus* 104, *a*
wechſelzahl *decretorius numerus* 483, *a*
wechsler *argentarius* 207, *c*. *collybiſtes* 564, *d*. *trapezita* 1376, *c*. 207, *c*. *campſor* 378, *b*. *nummularius* 1548, *b*. *aruſcator* 50, *d*. *menſarius*; *menſularius* 207, *c*. 1381, *c*. *collectarius* 1232, *d*
wedel *flabrum* 918, *a*
wedeln mit dem ſchwantze *caudam clementer & blande movere* 546, *d*. das w. mit dem ſchwantze *motamen caudæ* 1456, *b*
weder/ noch *neque*, *neque* 1505, *c*. *nec*, *nec* 1497, *d*
weg von hinnen *procul hinc* 1823, *a*. ſ. auch hinweg.
weg *via* 2491, *c*. *iter* 1168, *c*. *limes* 1263, *a*. gebahnter w. *calle* 369, *d*. auff dem wege *hac* 1079, *c*. in alle w. *omnibus modis* 1429, *a*. was aus dem w. iſt *devius* 2493, *a*. im w. ſtehen/ ſeyn *obſtare* 2221, *a*. *mora & impedimentum eſſe* 1447, *b*. du biſt auf dem rechten w. *rectam inſtas viam* 2492, *a*. w. machen *aperire viam* 1643, *d*. w. ſtehet offen *effugium patet* 968, *c*. den w. verlauffen *aditum intercludere* 789, *c*. w. bahnen zum frieden *fundamentum jacere pacis* 979, *b*. ſich auff den w. machen *dare ſe in viam*, *committere ſe viæ* 2491, *c*. den rechten w. fehlen *aberrare ab janua* 1124, *d*. w. weiſen *fores aperire* 936, *a*
wegblaſen *diffiare* 919, *b*
wegbringen *auferre* 877, *c*. *furripere* 1913, *c*. *amoliri* 1437, *b*. *removiri* 1438, *a*. *aſportare* 1781, *a*
wegen *ob* 1556, *c*. *propter* 1832, *d*. *de* 679, *b*. *ad* 1, *d*. der leute w. *hominum gratia* 1033, *d*. einer urſach w. *ex aliqua cauſa* 824, *a*. der tugend w. *virtutis ergo* 810, *c*
wegerung ſ. weigerung.
weg fliehen *aufugere*; *profugere* 968, *a*, *d*
wegflieſſen drunter *ſubterfluere* 927, *b*
weg freſſen *adedere* 772, *a*
wegführen *abducere* 753, *a*. *deducere* 754, *a*. *aſportare*; *deportare* 1781, *a*
wegführung *deportatio* 1781, *b*. *abactus* 73, *d*
weggehen *abire* 789, *a*. *abſcedere* 452, *d*. *degredi* 1016, *d*. *recedere* 456, *d*. *faceſſere* 835, *d*
weggraß/ tritt *polygonon* 1762, *d*
wegkriechen *direpere* 1929, *a*
weglagerung *inſidiæ* 2055, *c*
weglaſſen *amittere* 1422, *b*. *dimittere* 1424, *d*. *prætermittere* 1425, *d*
weglaſſung *dimiſſio* 1424, *b*
weglauffen *defluere* 925, *d*
weglegen *exponere* 1770, *c*. *ſequeſtrare* 2075, *b*. *ponere de manibus* 1766, *b*
wegnehmen *deſumere* 2260, *b*. *ſubducere* 758, *a*. *adimere* 781, *b*. *rapere* 1911, *a*. *abripere* 1912, *b*. *excerpere*; für dem maul wegn. *præcerpere* 424, *b*. mit gewalt wegn. *eripere* 1913, *b*. das zelt w. *detendere tabernaculum* 2306, *a*
wegnehmung *ereptio* 1913, *b*
wegpacken ſich *auferre ſe* 877, *c*
wegpartiren *excipere inſidias* 405, *d*
wegreiß/ wegwartz *intybus ſilveſtris* 1159, *c*
wegreiſen *decedere* 454, *b*
wegreiſſen *diripere* 1912, *d*. *mordere* 1449, *c*
wegrich *plantago* 1742, *c*
wegſchaffen *amoliri*; *facere amolitionem* 1437, *b*, *c*. *removere* 1457, *c*. *ſemovere* 1458, *a*
wegſcheid/ wegſcheidung *compitum* 583, *b*. *quadrivium* 1885, *c*
wegſchicken *amittere* 1422, *b*
wegſchlagen *proſligare* 917, *a*. *propulſare* 1680, *d*
wegſchleichen *clam ſe ſubducere*; *ſubterducere ſe* 758, *b*, *c*
wegſchleppen *abſtrahere* 2371, *d*
wegſchleudern *elidere* 205, *c*
wegſchmeiſſen ſ. wegwerffen.
wegſchneiden *præſecare* 2046, *b*
wegſchwemmen *proluere* 1303, *a*
wegſezen *ſeponere* 1773, *b*
wegſeyn *abeſſe* 2154, *c*. *ceſſare* 458, *d*. der tag iſt weg *tranſiit dies* 796, *a*. die zeit iſt weg *abiit tempus* 7853 *a*
wegſpringen *abſilire* 1982, *d*
wegſterben *demori* 1452, *a*
wegſtroh *bubonium* 337, *d*
wegtreiben *propellere*, *propulſare* 1680, *c*, *d*. *emovere* 1457, *a*. *depulſare* 1680, *a*. ſ. hinwegtreiben.
wegtritt *cartinoton* 417, *c*. *polygonon* 1762, *d*
wegthun *amovere* 1456, *c*
wegwart/ wegweiß/ wegleucht *picris* 1715, *a*. *cichorium* 511, *c*. *ambubeja* 113, *b*. *hedypnois* 1065, *d*. *ſeris* 2081, *c*. *chondrilla* 503, *c*. *thrapſon* 505, *d*. klein w. *condrillon* 589, *a*
wegweichen *extedere* 455, *b*
wegwerffen *deponere* 1769, *b*. *jacere* 115, *b*. *abjicere* 1116, *c*. *projicere* 1120, *b*
wegziehen *diſcedere* 454, *d*. *ſemigrare à quo*; *transmigrare* 1403, *d*
wegzug *receſſus* 417, *b*
wehe *væ* 2415, *d*. w. empfinden *indoleſcere* 737, *d*
wehеklage *planctus*; *plangor* 1741, *c*. *ululatus* 2538, *b*. *lamentatio*; *lamentum* 1208, *d*
wehеklagen *lamentari* 1208, *c*. *ejulare* 775, *b*. *pipare* 1733, *d*
wehemutter *obſtetrix* 1561, *a*
wehen *flare* 917, *c*. *ſpirare* 2186, *c*
wehetag *dolor*; *acer doloris morſus* 738, *a*. w. tage gehen an *dolores occipiunt*, 407, *a*
wehethun *cruciare* 638, *c*. *foditare* 928, *c*. *ſtimulare* 2210, *a*. *urere* 2573, *b*. *ciere cruciatus* 513, *a*. es thut w. *ægre eſt animo* 34, *a*. es thut mir w. *id mihi dolet* 737, *b*. die ſchmach t. *ignominiæ pungit* 1852, *a*. den ohren w. *aures ferire* 272, *c*. *rudere aures* 1908, *d*
wehlen *delectum habere* 1049, *d*. *cooptare* 1592, *c*. im rath w. *ſenatorem allegere* 2064, *b*. ſ. erwehlen.
wehmuth ſ. ſchmertz.
wehr ſ gewehr. heimlich w. *dolon* 739, *c*
wehren ſich *repugnare* 1847, *c*. *reprimere* 1809, *c*. *comprimere* 1808, *a*. *refrenare* 955, *a*. *retundere* 2401, *d*. *coërcere* 193, *b*. den muthwillen w. *libidines cujus frangere* 984, *c*. ſ. verwehren.
wehrer *probibitor* 1052, *b*
wehrgeheng *cingulum* 521, *b*. *ſuccinctorium campeſtre* 523, *a*. *balteus*, *um*, 294, *b*
wehrhafftiger ſoldat *acer miles* 12, *a*
wehrloß *imbellis* 307, *c*. *inermis* 217, *b*. *exarmatus* 218, *a*. wehrl. machen *disarmare*; *exarmare* 218, *a*
wehrloſigkeit *imbellia* 307, *c*
weib/ weibsperſon *mulier* 1460, *d*. *fœmina* 931, *d*. *matrona*; *matrimonium* 1357, *b*, *c*. ſchön w. *venus* 2456, *a*. alt w. *anus* 166, *c*. böſes w. *canis* 387, *a*. *canicula* 388, *a*. *uxor incommoda*, *importuna*, *ſæva* 2590, *c*. der ohne w. lebet *cælebs* 357, *a*. der 2. weiber hat *digamus*; *bigamus* 313, *c*. der viel w. hat *multinubus* 1465, *a*. *polygamus* 993, *b*. zum weibe machen *effœminare* 932, *a*
weibermantel *epomis* 806, *c*
weibernarr/ weiblet *uxorius* 139, *b*. 2590, *d*. *muliebroſus* 1461, *c*. *ancillariolus* 138, *d*
weiberregiment *gynæcocratia* 1048, *b*
weiberrock *cyclas* 667, *d*
weiberſchmuck *monile* 1443; *c*. *torulus* 1366, *c*. *ſpathalium* 2167, *d*. *mundus muliebris* 1466, *d*
weiberſchuh *Sicyonia calceamenta* 2102, *a*
weiberſucht *mulieroſitas* 1461, *c*
weiberzeit *menſes* 1382, *d*. *menſtruum* 1383, *b*
weibes bruder *levir* 1143, *d*
weibes großvater *proſocer* 2132, *d*
weiblich/ weiblich *tener* 2317, *c*. *mollis*, *ter* 1438, *c*. *galbanus*; *galbinus* 993, *a*. *uxorius* 2590, *d*. *muliebris*, *ter*; *mulierarius* 1461, *b*, *c*. *matronalis* 1357, *c*. *fœmineus*; *fœminarius*; *effœminatus*, *a*, *um* 932, *a*. weiblicher mann *ſemivir* 2117, *b*. *ſiculnus vir* 892, *a*. w. gang *ſtatus inceſſus* 455, *c*. w. werden *fœmineo torpore laſſeſcere* 1209, *b*
weiblein/ weibgen *uxorcula* 2590, *d*. *mulierecula* 1461, *b*
weich *mollis*, *tener*; *molliuſculus* 1438, *a*, *c*. *liquidus*; *liquiduſculus* 1273, *b*, *c*. *tener*, *e*, 2317, *c*. *pitilis* 2516, *d*. *effœminatus*, *a*, *um* 932, *a*. weiche eyer *ova ſorbilia* 2156, *b*. w. ſpeiſe *cibus levis* 1237, *b*. *cibus levis*, *infirmus* 509, *a*. w. haar *tener capillus* 398, *b*. w. machen *liquefacere* 1272, *a*. *liquare* 1273, *d*. *mollire*; *molificare* 1439, *a*. *macerare* 1318, *b*. w. werden *duritiem ponere* 764, *b*. *molleſcere*, *remolleſcere* 1439, *b*, *c*. *lentеſcere* 1139, *d*. *liqueſcere*; *cliqueſcere* 1272, *b*, *d*. w. ſeyn *liquere* 1272, *b*. w. anzugreiffen *fluxi*; *nullo prope carnulento* 421, *d*
weichbild *diœceſis* 716, *a*
weiche an der ſeiten *hypochondria* 1112, *d*
weichen ſ. weich machen.
weichen *cedere*; *abſcedere* 452, *b*, *d*. *concedere* 454, *a*. *faceſſere* 835, *d*. *refugere* 969, *a*. *gradu demoveri* 1457, *a*. *gradu moveri*, *dejici*, *depelli* 1025, *c*. *pedem referre* 1700, *a*. eines nagels breit w. *latum unguem diſcedere* 1223, *b*. vom wege w. *declinare extra viam* 552, *a*
weichleibig *foriolus* 936, *a*
weichligkeit *mollitia*, *es*, 1438, *d*
weichling *catamitus* 435, *b*
weichpflaſter *malagma* 1330, *b*
weichſel *fiſtula* 2516, *c*
weichſelkirſchen *ceraſa Aproniana* 479, *a*
weid *glaſtum* 1017, *d*. *lutum* 1308, *a*
weide *paſtus*; *paſtio*; *paſcuum* 1657, *c*. *pabulatio* 1617, *d*. *ager graminoſus* 1029, *d*. in der w. gehen *P. errare* 812, *b*. gemeine w. *ager compaſcuus* 1658, *a*
weiden *pabulari* 1617, *c*. *paſcere* 1657, *b*. darauff man weidet *paſcuus* 1657, *c*
weidkraut *iſatis* 1165, *d*
weidmeſſer *culter venatorius* 647, *a*. 2452, *d*
weidplatz *faſcuus ager* 1657, *c*
weigern ſich *recuſare* 450, *b*. *detrectare* 2373, *a*. *tergiverſari* 2321, *c*. *abnuere* 1552, *d*. *dubitare* 751, *a*. ſich zum ſchein w. *acciſſare* 10, *b*
weigerung *detrectatio* 2373, *a*. *recuſatio* 450, *b*. *tergiverſatio* 2322, *c*. w. zum ſchein *acciſmus* 10, *c*
weil *quia* 1896, *a*. *quoniam* 1904, *c*. *cum*, *quum* 648, *a*. *quando* 1875, *a*. *quandoquidem* 1876, *b*
weile *ſpatium* 2167, *d*. *otium* 1613, *c*. *mora* 1447, *a*. kleine w. *parumper* 1654, *d*. vor die lange w. *dicũ grãtia* 700, *d*. *otii conſumendi cauſa* 1613, *c*. nicht vor die lange w. *non de nihilo* 1511, *d*. ſchon eine feine w. *jamdudum* 760, *a*. mit weilen *lenire* 1239, *c*
wein *vinum* 2513, *c*. *ſuccus uveus* 2586, *b*. *ſeminarium hilaritatis* 2062, *c*. *temetum* 2297, *c*. *Bacchus* 287, *b*. *P. filius vitis* 898, *b*. *lætitiæ Bacchus dator* 729, *b*. *bacchaus ſanguis* 1994, *b*. *Cacubum* 352, *a*. *munera maſſica Bacchi* 1355, *d*. *Bacchaum nectar* 1500, *c*. *pocula vitea*; *liquor vitiligenus* 2517, *b*, *c*. klarer w. *merum* 1393, *b*. guter w. *P. preſſus Calibus liber* 367, *b*. geſottner w. *paſſum* 1638, *d*. vertrockener w. *bappa* 2423, *d*. alter w. *P. ſenes autumni* 282, *c*. w. anlegen *novellare* 1536, *d*. der w. hält ſich nicht *vinum fugit* 967, *c*. der keinen wein trincket *abſtemius* 6, *d*
weinbau *cultus vineaticus* 2515, *b*
weinbeer *acinus* 18, *a*. *pſythia* 1839, *a*. groſſe welſche w. *bumamma*; *bumaſtos* 341, *a*. w. ſo zeitlich reiffen *precia* 1803, *b*
weinbeerhülſen *floces* 910, *a*
weinberg/ weingarten *vinea*; *vinetum*; *collis vinetarius* 2525, *a*. *vitiarium* 2527, *b*. neugepflantzter w. *novelletum* 1536, *d*. w. mit pfälen bezeckt *vinea chancata* 494, *a*. *P. aprici colles* 178, *d*
weinblat/ weinlaub *pampinus* 1627, *b*
weinbutte *vindemiatorius qualus* 1871, *c*
weindroſſel *turdus minor* 2405, *d*
weinen *flere* 915, *b*. *plorare* 1751, *d*. *lamentari* 1208; *d*. *lacrymis opplere os ſibi* 1608, *d*. 1749, *a*. *fundere lacrymas* 974, *c*. *lacrymas effundere*, *non tenere*; *effundi in lacrymis* 1203, *a*. *P. vultum lacrymis rigare*; *lacrymis date*; *lacrymis ſe dedere*; *lacrymare*, *i*; *collacrymare* 1203; *a*, *b*, *d*. *largo humectare fluvine vultum* 924, *c*. er weinet *lacrymæ illi cadunt* 1203, *a*. *lacryma profluunt*, 1983, *d*. *P. manant genis lacrymæ* 1342, *b*. laut w. *ejulare* 775, *b*. zugleich w. *afflere* 915, *d*. w. wie ein kind *vagire* 2416, *b*. der nicht w. kan *ſiccoculus* 2100, *d*. das w. *fletus* 915, *c*. *plotatus*; *plorntio* 1752, *a*. *lacrymatio* 1203, *c*. das w. der kinder *vagitus*, *vagor quem pueri tollunt* 2418 *b*, *c*
weinend *deplorabundus* 1752, *b*. *cui madent genæ imbre triſti* 1321, *a*. w. machen *lacrymas movere* 1203, *a*. *ciere fletus* 513; *b*. *lacrymantem quem tonciñare* 515, *b*
weinenswerth *lamentabilis* 1208, *d*
weinfaß *dolium* 738, *c*. *orca* 1595; *c*. *ſeria* 2081, *b*. *vas vinarium* 2514, *b*. *cupa* 652, *a*. w. von 30. kannen *cadus* 351, *d*
weingärten ſ. weinberg.
weingärtner *cultor vitis* 566, *b*. ſ. winzer.
weingen *vellum* 2514, *b*
weingerüſte/ geländer *tentorium* 394, *c*

weingeſchirr *œnophorum* 1569, d
weingeſencke *P. preſſi propagmis arcus* 199, c
weinhacke *bidens* 692, b. *pastinum* 1659, b
weinhändler ſ. weinſchencke.
weinheber *ſipho* 2123, c
weinkeller / weinkammer / weinhauß 177, d. *œnopolium* 1569, d. *cella vinaria* 287, d. 462, b. *taberna vinaria* 2277, c. *doliarium* 739, a
weinkern *birnea* 1088, a. *cirneæ* 519, d
weinkrüglein *armillum*; *armile* 219, b
weinläglein *ſeriola* 2081, c
weinland / weinacker *terra vinealis* 2515, b
weinlaub *folia vitigínea* 2527, c
weinlaube *pergula*; *pergulana vites* 1692, c. *jugum*; *vites jugatæ* 1175, b
weinleſe / w. erndte *autumnitas* 282, c. *vindemia*; *feriæ vindemiales* 2512, b, c. ſchlechte weinl. *vindemia gracilis, exigua, modica* 2512, b
weinleſen *vindemiare* 2512, c
weinleſer *vindemiator, vindemitor* 2512, c. *legulus* 1136, b. 1137, a
weinmehrte *intrita panis e vino* 2315, b
weinmonat *october* 1565, a
weinpfahl *palus* 1626, d. *vallus* 2421, a. *charax* 494, a. *adminiculum* 28, c. *ridica* 1940, d. *ſcipio* 2026, b. *tantherius* 394, c
weinpreſſe *torcular* 2363, b
weinrancken *sarmenta* 748, d
weinrede *palmes* 1625, c
weinſäuerlich *ſuccus vinoſus* 2514, d. *jucundè acidulo ſapore* 1999, b
weinſaſſer *merobibus* 1393, c. *vinoſus* 2514, c
weinſchencke *tabernarius* 2277, c. *vinarius* 2513, b. *œnopola* 1569, d
weinſchlauch *uter* 2581, a
weinſchmack *vinoſitas*; *ſapor vinoſus* 2514, d
weinſtock *vitis* 2517, a. *juniculus* 1180, b. kleiner w. *viticula* 2527, a. geſenckter w. *propago* 1827, c. wilder w. *labruſca* 1196, b. *ſalicaſtrum* 1986, a
weinſtockſalbe *ampelos* 123, c
weintraube *botrus* 330, b. *uva* 2585, d. aus weintrauben *uvens* 2586, b. eine getretene w. *briſa* 334, d. ſ. traube.
weinträublein *aſtaphis* 239, d. unreiffes w. *epiphyllis* 803, c
weinzeichen *hedera* 1065, d
weißdorn *ſpinus albus* 2185, d
weiſe *mos* 1453, c. *ritus* 1943, b. *modus* 1418, d. w. eines liedes *numerus* 1541, b. auff einerley w. *tenore uno* 2312, c. feindſeliger w. *hoſtilem in modum* 1429, a. auff was w. *quomodo?* 1895, c. auff die w. *eo pacto* 1618, c. auff ſeine alte w. kommen *ad ingenium redire* 1148, c. ſ. art.
weiſe *ſapiens, tior*, 1998, a. *ſapientia munitus* 1468, a. *cordatus* 604, b. *ſophus* 2153, d. w. mann *anagus* 1318, d. ſehr w. *perſapiens, tior*, 1998, d. w. ſeyn *ſapere* 1997, d. ſchon ſo w. ſeyn als Pythagoras *P. Anticipare ſuo corde Samii cucumonis acumen* 160, d
weiſen *oſtendere* 2707, d. *monſtrare*; *commonſtrare* 1445, c, d. *demonſtrare* 1446, a. *præcipere* 407, b. An den Rath w. *remittere ad ſenatum* 1426, c
weiſer *index* 702, b. *monſtrator* 1445, d. *demonſtrator* 1446, a. w. an der uhr *gnomon* 1023, b
weißheit *ſapientia* 1998, b. *ſophia* 2153, c. liebe der w. *philoſophia* 1718, d. w. ſtudieren *philoſophari* 1719, b
weißlich *peritus*, e, 1694, b. *ſapienter* 1998, c. *ſcienter* 2022, d. *prudenter* 1836, d. *cordate* 604, c
weiß *albus* 85, c. *cretatus* 631, a. *argenteus* 207, d. *candidus* 384, c. *niveus* 1114, c. *P. lacticolor* 570, c. *lacteus, lacteolus* 1197, b. weiſſer vogel *P. niveis argentea pennis ales* 91, a. weiſſe farbe *album* 86, a. w. bekleidet *albatus* 86, c. *candidatus* 385, b. w. gemacht *gypſatus* 1048, c. w. vom ſchnee *canus* 395, a. weiſſer nacke *P. cervix marmorea* 1352, c. w. ausſehen / ſcheinen *albicare*; *ſubalbicare* 87, a. ſich w. brennen *albo rete alienabona oppugnare*; *ſe creta occultare* &c. 89, d. w. machen *candefacere* 384; b. *candidare* 385, a. *incandidare* 385, b. w. werden *albeſcere* 85, d. *candeſcere* 384, a. w. ſeyn *albere*, 86, d. *candicare* 384, b. *candere* 383, d. *canere* 395, b
weiſſagen *divinare* 726, d. *addivinare* 727, b. *prophetare* 1830, c. *prædicere* 707, a. *vaticinari* 2428, c. *canere* 389, c. *fatidico ore dicere* 865, b. *augurari* 266, a. *dare augurium* 265, d. *prædicere futura* 389, c. *dicere de futuris* 265, c. aus dem geſtirn w. *talo abuti* 241, d
weiſſagend *P. fatidicus*; *fatiloquus* 865, b
weiſſager *propheta* 1830, c. *vates*; *vaticinator* 2428, c, d. *augur* 265, b. *auſpex* 276, d. *prognoſtes* 1824, d. *vir auguralis* 265, c. *auguratu præditus* 266, b. *fanatico carmine vaticinans* 855, a. ſ. wahrſager.
weiſſagerin *prophetiſſa* 1830, c. *ſibylla* 2098, a
weiſſagerkunſt / w. aut *augurium* 266, b
weiſſagung *prophetia* 1830, c. *divinatio* 726, d. *augurium* 265, d. *augurium* 266, b. *præſagitio*; *præſagium* 1977, a. *prognoſticon* 1824, c. *vaticinatio*; *vaticinium* 2428, d. *oraculum* 1606, b. abergläubige w. *ſuperſtitioſa hariolatio* 1061, b. ſ. prophecey'ung.
weiſſe *albor*; *albedo* 86, b. *candor* 384, b. w. im auge *album* 86, b. *albugo* 87, a. w. am roſenblat *fortex* 945, d. w. im ey ſ. eyerklar.
weiſſen / weiß anſtreichen *decalcare* 377, c. *opere albario polire* 1759; b. *dealbare*; *albo colore perducere*; *albarii operis nitore decorare* 86, c, d
weiſſenburg *Alba julia* 84, a
weiſſer / weißfärber *dealbator*; *albinus* 86, c, d
weißfiſch *oxyrinchus* 1618, a. *alburnus* 85, c
weißfiſchlein *apua phalerica* 181, a
weißgärber *alutarius* 106, d
weißkohl *beta alba* 310, c
weißlicht *albidus*; *ſubalbidus* 87, a, b. *ſubcandidus*; *candidulus* 385, a
weißmeye *cepphus* 477, a
weißſprenglicht *ſparſus albo* 2165, b
weißwurtz *polygonaton* 1762, d
weiſung *monſtratio* 1445, d
weit *longinquus* 1284, a. *laxus*, e 1227, d. *numeroſus* 1546, a. *latus*, e, 1223, b. *inflatus* 919, b. *infinitè* 905, d. *fluxus*, e, 923, d. *capax* 401, c. *longe multumque* 1463, c. w. und breit *longe lateque* 1223, b. nicht w. *prope* 1827, d. w. vom meer *longe a mari* 1283, b. w. vom vaterlande *procul à patria* 1812, d. w. frömmer *paulo melior* 1656, c. w. geſucht *ambagioſus* 111, b. w. von einander ſeyn *intervallo locorum & temporum disjungi* 1179, d. w. von einander geſetzt werden *paſſus diduci* 2427, d. von w. ſehen *per tranſennam adſpicere* 2376, a. w. hinaus ſehen *conſulere in longitudinem* 592, d. w. umbfangen *amplus* 125, d. w. machen *laxare* 1228, a. *diſcapedinare* 396, b. w. hinaus ſchieben *in longiorem diem conferre* 1283, a
weiter *porro* 1779, a. *amplius* 116, a. *autem* 280, d. *jam vero* 1122, d. *accedit* & 453, b. w. gehen *transabire* 789, b. w. ausführen *proſluentius exſequi* 927, a. nicht w. können *ad incitas redigi* 2145, c. w. kommen *progredi* 1028, a. w. dencken *intendere ultra animum* 2537, a. w. bringen *promovere* 1457, b. w. machen ſ. erweitern. weiteſt *extimus* 829, d
weite *longitudo* 1283, b. *interballum* 2421, b. *ſpatium* 2168, a. *pator* 1660, b. *laxitas* 1228, a. *capacitas* 401, d. weite des orts *diſtantia* 2221, a. w. der ſtadt *amplitudo urbis* 126, c
weitläufftig *prolixus*, e; *multus*; *verboſus* 1825, b, c. *fuſus*, e, 974, c. *diffuſus* 976, a. *uberius* 2427, c. *longus*, e, 1283, a. *copioſus* 600, c. *rarus*, e 1913, d. *ſpatioſus*, e 2168, b. *ample* 126, a. *plene* 1748, b. *circumſcriptus longo anfractu* 142, a. *multus eſt in eare* 1463, a. weitl. rede *locuples oratio* 1281, c. *ambages*; *circuitio*; *anfractus* 111, a, b. weitl. reden *circuitum & quaſi orbem verborum conficere* 791, d
weitläufftigkeit *prolixitas* 1825, b. *excurſio*; *excurſus* 661, c. *circuitio & anfractus* 142, a. w. der rede *ubertas in dicendo & copia* &c. 600, a. w. der worte *circuitus verborum* 791, d. *ambitus verborum* 790, d
weit mehr *multo magis* 1463, d
weitſchweiffig ſ. weitläufftig.
weitzen *triticum* 2386, b. türckiſcher w. *melica* 1371, d. *loba* 1279, b
weitzenbrod *panis ſiligineus* 1631, a. grob w. *autopyros* 282, a
weitzenerndte *meſſis triticea* 2386, b
weitzengraupen *piſana tritícea* 1839, b. *balica factitia* 1058, a
weitzenmehl *ſiligo*; *farina ſiliginea* 2111, a
welcher *qui, quis, qua, qua, quod, quid* 1890, a. wel. von beyden *uter* 2580, a. w. es ſey *qualiscunque* 1871, a
welcher art / welcherley *qualis* 1870 d. *cujusmodi* &c. 1439, a. 645, a. *cuicus modi* 641, a
welchergeſtalt *qualis*; *qualiter* 1871, b. *quo pacto* 1618, c. wel. es auch iſt *qualitercunque* 1871, c
welck *languidulus* 1211, c. *flaccus*; *flaccidus* 910, a. *marcidus* 1349, a. *putris* 1862, b. *vitlus* 2503, d. w. werden *marceſcere* 1349, a. *tabeſcere* 2178, b. *flaccere*; *flacceſcere* 910, a. w. ſeyn *marcere* 1348, d
wellbaum *axis* 284, b
welle *unda* 2543, a. *fluctus* 922, b. hohe w. *P. præruptus aquæ mons* 1444, d. wellen werffen *fluctuare* 922, c. die w. werffen ſich auff *P. ſurgunt aquora* 46, c. das viel w. wirfft *undans*; *undabundus* 2543, c
wels *amia* 115, d. *congrus* 589, c. kleiner w. *glanis* 1017, c
welſche nuß *juglans*; *baſilica nux* 300, d
welſcher *Italus* 1168, a
welſchland *Italia* 1157, d. *Heſperia* 1076, d
welt *mundus* 1467, a. *orbis* 1593, c. *univerſitas rerum* 2513, b. *ſeculum* 2047, b. *P. machina mundi* 1318, d. kleine w. *microcoſmus* 1403, a. auſſer der w. *intermundium* 1467, d. von der w. *ex ultimis terris* 2326, b. einer von der alten w. *antiquus* 163, a.
weltberühmt / bekandt *res omnium ſermone celebrata* 460, b
weltbeſchreibung *Coſmographia* 617, c
weltlich *mundanus* 1467, c. *ſecularis* 2047, c. *politicus* 1760, c. *profanus*, e, 855, b
weltweiſer *philoſophus* 1719, a. *antiſtes philoſophiæ* 164, d
weltweißheit *philoſophia* 1718, d
weltzen ſ. wältzen.
weltztag *reporta* 1791, b
wendelſteine *cochlides* 557, c
wendeltreppe *cochlea*; *cochlidium* 557, c
wenden *vertere* 2468, c. *convertere* 2474, b. *ſubvertere* 2477, d. *vergere* 2463, b. hin und her w. *verſare* 2469, a. ſich zu einem w. *accliuare ſe ad cauſam cujus* 552, a. den acker w. *agrum proſcindere* 63, d. das getreyde w. *furcillo movere*, *furcillare* 983, d. ſeinen ſinn w. *traducere animum* 758, d. geld auff etwas w. *facere impenſam in rem* 1686, b. ſich auff die ſchlimme ſeite w. *applicare animum ad partem deteriorem* 1750, a. das pferd w. *avertere equum* 807, d. *intus agere equum* 1159, c. das glück hat ſich gewendet *ſe fortuna inclinavit* 552, c
Wenden *Vandali* 2421, d
wendiſch *Vandalicus* 2421, d
wendung *converſio* 2474, c. *verſatio* 2469, c. *inverſura* 2476, c
wenig *paucus* 1667, d. *modicus*, e, 1431, a. *infrequens* 955, c. *parum*; *parumper*; *parvus* 1654, e, d. *lebiter* 1244, b. *paululum*; *paulum* 1656, c. ſehr w. *pauculus*; *perpaucus* 1667, d. *pauliſper*; *pauxillum*; *pauxillulus* 1656, d. ein w. *clementer*; *leniter* 546, d. *aliquantiſper* 1879, a. ein w. und wieder ein w. *minutatim* 1412, b. ein w. rath *gutta conſilii* 1046, b. nur ſo w. *tantulus*; *tanticulus* 2288, b, c. wenige ſind noch übrig *hoc recidit ad paucos* 351, a. der w. hat *collectior* 1132, c. w. reden *laconice dicere* 1198, b. w. achten *vilipendere* 2507, b. weniger als nichts *minus nihilo* 1511, c. w. als die geſetze zulaſſen *intra legem* 1157, d. w. werden *minuiſcere* 1412, c. wenigſt; zum wenigſten *ſaltem* 1987, b. *vel* 2436, c. *aut* 280, b. *paulum* 1656, b. *minimum* 1656, a.
wenigkeit *exiguitas* 827, a. *parvitas* 1655, c. *paucitas* 1668, a. *raritas*; *raritudo* 1914, a. *infrequentia* 955, c. *tenuitas* 2318, b
wenn *ſi* 1096, c. *cum*; *quum* 648, b. *ubi* 2430, a. *quando* 1875, a. *æquando* 1876, c. w. nicht *niſi, ni* 1515, b, c. w. nur *dummodo* 762, a. *ſi tamen* 2284, a. *quotiescunque* 1906, a. w. einmahl *ſi quando* 1876, d. *quandocunque*; *quandoque* 1875, b, c. w. etwa *ſicubi* 2430, d. wo etwa einer *ſi quis* 1892, d. w. etwa wo *ſicunde* 96, b. w. gleich *ut* 2579, a. ſ. ob gleich. w. er thäte *ſine illo eſſet* 2117, b
wer *quis* 1890, a. *ecquis, ecquinam* 1893, c, d. *quisnam* 1871, a. w. denn *quinam* 1891, a. *quinam* 1892, d. wer da nur *quicunque*; *quisquis* 1892, b. *quisque* 1893, b. w. da nur unter beyden *utercunque*; *uterlibet*; *uterbus* 2580, b
werbeltiſen *clinopodion* 553, b
werben *quærere* 1867, c. *procari* 1811, d. *ambire* 728, d.

789, *d.* zugleich umb etwas w. *competere* 1709, *c.* bey einem w. *circumire & prensare quem* 1805, *a.* volck/ soldaten w. *conducere exercitum* 753, *d. conquisitionem militum habere* 1869, *c. milites contrahere* 2372, *a. conscribere milites* 2032, *b.* sich w. lassen *dare nomen militiæ, in militiam* 728, *b.* der sich w. lassen *auctoratus* 258, *a*

werber *conquisitor* 1869, *d. proxeneta* 1836, *b*

werbung *petitio* 1708, *d*

werck (von flachs) *stupa*; von w. *stupeus* 2138, *b*

werck *opus* 1585, *b. actus* 71, *d. factum* 841, *c. fabrica* 833, *b. machinamentum* 1319, *b.* w. an ihm selbst *res ipsa* 1930, *b.* ins w. richten/ setzen; zu w. stellen *facere* 839, *a. emoliri* 1437, *d. pertendere* 2308, *d* (s. werckstellig machen) w. vollenden *opus institutum exadificare* 32, *c*

werckeltag/ werckag *feria* 874, *c. nefastus dies* 861, *c. profestus dies* 709, *d.* 889, *c. dies operarius* 1585, *a*

werckel ein *opusculum*, 1586, *b. opificium* 1586, *c*

werckmeister *artifex* 213, *b. opifex* 1186, *c. conditor, trix* 587, *b. factor* 841, *a. officinator* 1572, *c. structor* 2233, *d. faber* 832, *d. fabricator* 833, *c. machinarius* 1319, *b*

werckschuh *pes* 1701, *a.* s. w. groß *bipedalis, bipedaneus* 1701, *c, d*

werckstatt *officina* 1572, *b. fabrica* 833, *a. fabrica materiaria* 1358, *d*

werckstellig machen *efficere*; *effectum dare*; *effectum reddere* 844, *d*

werckstück *bipeda* 1704, *c. saxum quadratum* 1885, *d. lapis angularis* 144, *b. lapis operarius* 1585, *a*

werckzeug *instrumentum* 2235, *c. organum* 1599, *b. P. arma* 216, *c.* groß w *machina* 1318, *d*

werden *fieri*; *confieri* 906, *b, c. evadere* 2415, *a. existere* 2127, *c. oboriri* 1601, *a*

werffen *jacere*; *jactare* 1115, *a, c. conjicere* 1117, *c. mittere* 1420, *c. jaculari* 1122, *a. librare* 1255, *d.* das sich w. lässet *jaculabilis*; *jaculatorius* 1122, *b. missilis* 1421, *c.* ins gefängniß w. *demittere in carcerem* 1423, *d.* über den tölpel w. *inducere quem* 795, *b.* zu boden/ übern hauffen w. *dare in terram* 728, *a. affligere & dare ad terram* 916, *a. quem percellere & labefactare* 464, *a. exscindere* 2021, *a. suppplantare* 1741, *d. non lebi discutere ruina* 1963, *b. configere quem sententiis* 897, *b.* den staat übern hauffen w. *labefactare & evertere remp.* 1931, *d.* s. umbwerffen. auff einen w. *ingerere in quem* 1009, *b.* auff einen die schuld w. *culpam in quem conferre* 878 *a. culpam in quem derivare* 1944 *b.* auf die feinde w. *saxa hostes incessere* 455, *c.* in die höhe w. *superjactare* 1121, *c.* haß auff einen w. *odium in quem concipere* 404, *a.* mit koth w. *appetere stercore* 1709, *b.* auff einen seine liebe w. *amorem in quem transfundere* 977, *d.* ein auge auff die liebste w. *oculum amicæ oggerere* 1009, *d*

werffung *jaculatio* 1112, *b*

wermuth *absinthium* 6, *c. seriphium* 2081, *c*

wermuthwein *absinthites*; *absinthiatum poculum* 6, *d*

werre *bierra* 2526, *c*

werth *valor* 2419, *c. meritum* 1389, *c. dos* 748, *a. pretium* 1810, *a.* der viel w. *homo magni pretii* 1810, *a.* geringer w. *vilitas* 2507, *b.* der nach dem w. schätzet *justus rerum æstimator* 53, *d.* in seinem w. und unwerth lassen *in medio relinquere* 1317, *b.* 1558, *d*

werth/ werthgeschätzt *pretiosus, e* 1810, *b. dignus, e* 713, *c. condignus, e*, 714, *c. perdignus* 715, *b. idoneus* 1129, *b* w. halten/ achten *observare* 2050, *b. dignari* 714, *b. colere quid* 565, *d. gestare in sinu* 1007, *c. pretiare &c.* 1810, *b.* w. seyn *mereri*, 1188, *c.* der nicht 3. heller w. *homo trioboli* 1558, *d*

wesen *substantia* 2224, *a. essentia* 816, *a.* 2254, *a.* w. der creaturen *natura* 1489, *b*

wesentlich *essentialis, ter* 2254, *b*

weser *Visurgis* 2526, *c*

weshalben s. weswegen.

wespe *crabro* 610, *b. vespa* 2482, *d*

wessen *cujus?* 645, *a*

weste *subucula* 2145, *a*

westgothen *Visigothi* 1024, *b*

westwind *zephyrus* 2602, *a. favonius* 866, *d*

weswegen *qua de causa* 446, *d. quare, quapropter* 1894, *a. quamobrem* 1874, *b. qua gratia*; *qua ratione*; *qua de re*; *quidum?* 1890, *b, c. ad quam rem* 26, *b*

wette/ umb die w. *certatim* 485, *d.* umb die w. arbeiten *labore cum quo certare* 485, *b*

wetten *certare* 485, *a. contendere cum quo* 2305, *c. sponsionem cum quo facere* 2192, *a.* mit einem umb etwas w. *pignus dare in quid cum quo* 1726, *a*

wetter *tempestas* 2302, *c.* hell w. *serenum*; *serenitas* 2080, *c.* recht w. *temperies cæli* 2199, *d.* trocken w. *siccitas* 2100, *c.* feuchte w. *subsilium* 2214, *d.* übel w. *non tractabile cælum* 2371, *c.* temperirtes w. *temperatus aër* 46, *d.* schönes w. *sudum* 2246, *d. liquida æthra* 57, *d. apricitas diei* 179, *b.* dunckel w. *cælum caliginosum* 358, *b.* das w. vorbeylassen *transitum tempestatis exspectare* 2303, *a.* vom w. getroffen werden *fulmine percuti* 972, *b.* vom wetter erschlagen werden *ictu fulminis deflagrare* 912, *c*

wetterdach *suggrundia* 1041, *c. subgrunda* 2143, *a*

wetterhahn s. wetterwendisch.

wetterhütte *nubilarium* 1540, *c*

wetterleuchten *fulgetra, um*, 970, *d.* s. blitzen.

wetterschade *calamitas* 364, *d. sideratio* 2103, *c*

wetterstrahl *fulmen* 972, *b. ex fulminis coruscis* 615, *d*

wetterwendisch/ wetterhahn *cothurno versatilior* 618, *c. temporarius* 2302, *b. versipellis* 2470, *a.* w. seyn *mobilis esse animo* 1455, *c.* s. wanckelmüthig.

wettläuffer *stadiodromus* 2198, *d*

wettstreit *certamen, certatio* 485, *c, d.* zum w. auffordern *aliquem in certamen vocare* 39, *c*

wetzen *acuere* 22, *b. exasperare* 236, *c.* mit dem leibe w. s. schwäntzen.

wetzstein *cos* 617, *c. naxium* 1495, *c*

weyde/ weydenbaum *vimen* 2508, *a. salix* 1985, *d.* weyden/ damit man den wein hefftet *amentum, retinacula* 115, *b.* von w. *salignus*; *saligneus* 1986, *a.* von w. geflochten *vimineus* 2508, *b*

weydenrinde *liber salignus* 1986, *a*

weydig *salicetum* 1986, *a*

weyhen *sacrare* 197, *d. augurare* 266, *a*

weyher *milvus* 1406, *d*

weyherfedern *milvina pluma* 1407, *a*

weyhwasser *aqua purgatrix* 1855, *c. aqua lustralis* 1306, *a*

weyrauch *thus* 1345, *c. libanum* 1147, *d. P. thurea dona* 1345, *c.* zermalmeter w. *manna thuris* 1342, *b*

wichsen *cerare &c.* 477, *c. incerare* 478, *b*

wichtig *gravis* 1037, *b. grandis* 1030, *b. illustris* 1307, *a. momentosus* 1440 *d. ponderosus* 1765, *d. pregnans* 1765, *a. vehemens, ter*, 2432, *a*

wichtigkeit *gravitas* 1038, *a. momentum*; *P. momen* 1440, *b*

wicke/ so man in die wunde dreht *linamentum* 1171, *c. turunda* 2408, *b. emmotum* 760, *c*

wickeln in einander *contortiplicare* 1364, *b.* über einander w. *involvere* 2559, *c.* sich aus der unlust w. *evolvere se turba* 2559, *c*

wicken *ervum* 814, *a. vicia* 2495, *b.* wilde w. *aphaca* 170, *c*

widder *aries* 211, *b.* vom widder *arietinus c*

widmen *dicare* 701, *a. dedicare c. consecrare* 1973, *a. devovere* 2563, *d. devotare* 1564, *c*

widwol *galbula* 990, *a*

wie *quomodo* 1895, *c. quo pacto* 1618, *c. ut* 1577, *d. prout* 2580, *a. ac* 8, *b. quemadmodum* 1894, *b.* wie nur *utcunque* 2579, *d.* wie es wolle/ wie man will *quomodocunque*; *quomodolibet* 1895, *d. quoquomodo* 1896, *a.* wie es auch ist *qualitercunque* 1871, *c.* wie du auch kanst *quoquomodo* 1893, *b.* wie kömmt es *qui fit?* 1890, *c.* wie es dann pflegt zu gehen *ut fit* 116, *c.* wie ein berg *instar montis* 1112, *c.* wie die räuber *latronum ritu* 1943, *b.* wie das vieh *ferarum more* 1453, *d. ferarum in modum* 1429, *a.* wie rechte sachen *ad morem actionum* 1453, *d.* wie seinen bruder *fratris loco* 1279, *d.* wie das verbrechen ist *ex delicto* 814, *a.* wie alt bistu? *quot annos natus es?* 1904, *d.* s. wie gern &c.

wie auch *idemque* 1128, *b. necnon* 1498, *a*

wiedehopff *upupa* 2569, *a. epops* 816, *c*

wieder *contra* 595, *c. adversus* 2468, *a. ad* 25, *b.* wiederwillen *citra bolunatem* 531, *d.* wieder gebrauch *præter morem* 1800, *a.* wieder seine natur *invita minerva* 1120, *b.* wied. einen seyn *stare adversus quem* 2215, *d.* wieder einen kriegen *bellum cum quo gerere* 647, *d.* s. wiederumb.

wieder abtreten *recedere* 456, *d*

wieder anbrennen *redardescere* 201, *a*

wieder anfangen *integrare* 1155, *c. redintegrare d. redauspicari*; *auspicia repetere* 279, *c*

wieder anfassen *resumere* 2261, *a*

wieder angehen *recrudescere* 636, *c*

wieder anheben von neuen *redordiri* 1596, *d*

wieder annehmen *redibere* 1052, *b*

wieder anrichten *instaurare* 1153, *a. restaurare b. recolere* 568, *b. reficere* 848, *b. restruere* 2236, *a*

wieder anzünden *redaccendere* 386, *a*

wieder aufbauen *restaurare* 1153, *b. readificare* 32, *d*

wieder aufbrechen *recrudescere* 636, *c*

wieder aufkratzen *refricare* 917, *c*

wieder aufmachen *retexere* 2336, *a*

wieder aufstehen *resurgere* 2268, *d*

wieder aufwecken *resuscitare* 517, *b*

wieder aufwickeln *replicare* 1751, *b*

wieder aufzehlen *renumerare* 1547, *b*

wieder ausgraben *resodere* 929, *d*

wieder ausschlagen *regerminare* 1006, *b. repullulare* 1850, *a*

wieder bauen s. wieder anrichten.

wiederbedencken *recogitare* 562, *b*

wiederbeissen *remordere* 1450, *b*

wiederbekommen *recuperare* 1916, *a.* der wiederbekömmt *receptor* 409, *a*

wiederbelfern/ wiederbellen *latrare* 1222, *b. oblatrare d. obmurmurare* 1472, *c. obstrepere* 2229, *b. responsare* 2193, *a*

wiederbesäen *reserere* 2086, *b*

wiederbesinnen *recordari* 606, *b*

wiederblühen *resflorescere* 922, *b*

wiederbringen *referre* 88, *a. reportare* 1781, *c. reducere* 757, *c. restituere* 2203, *c. revehere* 2435, *d*

wiederbringer *reductor* 757, *d. restitutor, trix*, 2203, *c. instaurator* 1153, *a*

wiederbringung *reductio* 757, *d. restitutio* 2203, *c*

wiederbrüllen *remugire* 1459, *d*

wiedereinander *diversus* 2475, *d* wied. seyn *dissidere* 1055, *a. discrepare inter se* 628, *a. inter se pugnare* 1846, *b*

wiedereinbringen *pensare* 1684, *a. compensare c*

wiedereinladen *revocare & vicem reddere* 2568, *c*

wiedereinschlaffen *redormire* 747, *a*

wiedereintziehen *renasci* 1487, *c*

wiedererkennen *recognoscere* 1532, *b*

wiedererlangen *recuperare* 1916, *a. recipere* 408, *a*

wiedererquicken *resovere* 947, *d*

wiedererstanden *redivivus* 2513, *d*

wiedererstatten *restituere* 2203, *c. resarcire* 2000, *c*

wiedererstattung *recuperatio* 1916, *b. refusio* 977, *b*

wiederfahren *obvenire* 2450, *b. contingere* 2286, *c. obtingere* 2287, *a. usu venire* 2582, *c*

wiederfegen *repolire* 1760, *c*

wiederfolgen *resequi* 2079, *c*

wiederfordern *reposcere* 1783, *b. repetere* 1711, *a. reflagitare* 911, *a*

wiederfressen *resorbere* 2156, *c*

wiederfüttern *repascere* 1658, *b*

wiedergab *redditio* 733, *a*

wiedergebähren *regenerare* 1004, *c. recreare* 615, *d*

wiedergeben *reddere* 733, *a. redonare* 745, *c. remunerari* 1469, *d. retradere* 734, *c. refundere* 977, *b*

wiedergeborner *recreatus* 616, *b*

wiedergebung *restitutio* 2203, *c*

wiedergeburt *regeneratio* 1004, *c*

wiedergrünen *virescere*; *revirescere* 2519, *b*

wiedergrüssen *resalutare* 1989, *b. referre salutem* 803, *a*

wiederhaacke *hamus*; *hamulus* 1060, *b. uncinus* (2142, *d*

wiederhalten/ die speisen halten im bauch wieder *hæc sunt ventri stabilimenta* 239, *a*

wieder hart werden *reduresscere* 766, *b*

wiederheilen *resanescere* 1596, *d*

wiederherausgeben *renumerare* 1547, *b*

wiederherfür grünen *resfrondescere* 960, *b*

wieder hinlegen *reponere* 1772, *d*

wiederholen *repetere* 1711, *a. iterare* 1169, *a. reciprocare* 1915, *d. retractare* 2374, *c. revocare* 2568, *c. recolere* 568, *c. replicare* 1751, *b. regustare* 1046, *b. ruminare, i, i.* 59, *a renovari* 1398, *b. recinere* 392, *a. revolvere & quasi eundem cibum remandere* 1337, *c. P. renarrare* 1485, *c.* offt wiederh. *frequentare* 456, *a.* einerley wiederh. *chorda eadem oberrare* 503, *d. cantilenam eandem canere* 389, *a*

wiederho-

wiederholung *repetitio* 1711, *a.* *iteratio* 969, *b.* *ruminatio* 1596, *a.* *geminatio* 998, *b.* *frequentatio*; *frequentamentum* 956, *a.* wiederh. des ganzen handels *anacephalaeosis* 130, *c*

wiederkäuen *remandere* 1337, *c.* *ruminare*, *i*, 1959, *a*

wiederkauffen *redimere* 782, *b*

wiederkäufflich *fiduciarius* 895, *a.* wiederk. kauffen und verk. *fiduciam accipere, committere, a*

wiederkehren *reciprocare* 1915, *d.* das da wiederkehret *reciprocus d*

wiederkommen *redire* 794, *c.* *reverti* 2477, *c.* *revenire* 2451, *a.* *redambulare* 114, *c.* *remigrare* 1403, *d.* *remeare* 1386, *a.* *reducem esse* 759, *d.* *referre se domum* 883, *b.* *P. recursare* 663, *b.* das nicht wiederkömmt *irremeabilis* 1386, *a.* der winter kommt wieder *recurrit bruma* 336, *b.* ich komme wieder zu mir selbst *animus mihi redit* 794, *c.* wieder zu den seinen kommen *possessionem amissam recuperare* 1056, *c*

wiederkommend *redux* 759, *d*

wiederkriegen *recuperare* 1916, *a.* *recipere* 408, *a.* *redipisci* 173, *a*

wiederkunfft *reditus*; *reditio* 795, *a.* *recursus*; *recursio* 663, *b.* *reversio* 2477, *d*

wiederlage *fulcimentum* 970, *a*

wiederlebendig werden *revivisscere* 2533, *d.* der wiederl. wird *redivivus, d*

wiederlegen *confutare* 987, *b.* *refutare c.* *redarguere* 209, *a.* *refellere* 851, *d.* *convellere* 2437, *a.* *revellere* 2438, *a.* *infirmare* 908, *c.* *rescribere* 2035, *d.* *reclamare* 536, *d.* *repercutere* 1881, *b.* *amoliri* 1437, *b.* *confícere quem verbis* 843, *d.* *diluere* 1302, *a.* mit eignen worten wiederlegen *confícere suo gladio* 1016, *c.* *sententiis orationem configere* 847, *b*

wiederleger *confutator* 987, *b.* *refutator* 988, *a*

wiederlegt *sententiis confixus* 897, *b*

wiederlegung 987, *b.* *refutatio* 988, *a.* *elenchus* 777, *c.* *reclamatio* 537, *a*

wiederlegungsschreiben *libellus refutatorius* 988, *b*

wiederlesen *relegere* 1236, *a*

wiederlieben *redamare* 121, *d*

wiederlösen *redimere* 782, *b*

wiedermachen *reparare* 1650, *b*

wiedermischen *remiscere* 1416, *c*

wiedernehmen für sich *resumere* 2261, *a*

wiederpart *adversarius* 2478, *d.* wiederp. halten *obstrepere* 2259, *b*

wiederprallen *repercutere* 1881, *b*

wiederrathen *dissuadere* 2241, *b.* *deborrari* 1103, *d.* der da wiederräth *dissuasor* 2241, *b*

wiederrathung *dissuasio* 2241, *b*

wiederreden *diffiteri* 863, *a.* s. wiederlegen.

wiederruff *palinodia* 1623, *b*

wiederrussen *recantare* 392, *d.* offentl. wiederrussen *palinodiam canere* 389, *b.* 1623, *b*

wiedersacher *adversarius* 2478, *d.* *adversator, trix*, 2479, *a.* *inimicus* 118, *a*

wiedersagen *renunciare* 1552, *a*

wiederschaffen *reparare* 1650, *b*

wiederschall *echo* 770, *a.* *imago aëris & linguæ si.* *lia, a.* *resonantia* 2153, *c.* *repercussio*; *repercussus* 1881, *b.* *P. vocis imago* 1135, *a.* wiedersch. geben *P. remurmurare* 1472, *c.* es giebt einen wiedersch. *P. vox assensu nemorum ingeminata remugit* 1459, *d.* *montes clamore ili rejectant vocem* 2121, *a*

wiederschallen *resonare* 2153, *c.* *reclangere* 537, *b.* *recrepare* 628, *d.* *reboare* 330, *a.* *resultare vocibus* 1985, *b.* *P. plangere* 1741, *c*

wiederschallend *resonus*; *resonabilis* 2153, *c*

wiederscheln geben *renitere* 1517, *b.* *resplendescere* 2190, *d*

wiederschelten *regerere cui crimen* 1009, *d*

wiederschreiben *rescribere* 2035, *d*

wiedersenden *remittere* 1416, *b*

wiedersetzen sich/ wiedersetzlich seyn *adversari* 1292, *b.* *occurrere* 662, *a.* *refragari* 951, *b.* *restare*; *restituare* 2223, *c.* *frenum mordere* 954, *b*

wiedersetzig/ wiedersetzlich *repugnans*, *ter* 1847, *c.* *rebellis*; *rebellator, trix* 307, *d*

wiedersetzligkeit *rebellatio* 307, *d*

wiederspeisen *repascere* 1658, *b*

wiederspenstig *effrenus*; *effrenatus* 954, *c.* *praefractus* 950, *b.* *refractarius c.* *contumax* 597, *a.* *monitoribus asper* 235, *c.* wiedersp. seyn *calcitrare*; *respuere* 315, *d.* *recalcitrare* 376, *a*

wiederspiel halten *disputare in alteram partem* 1861, *a*

wiedersprechen *contradicere* 706, *a.* *reclamare* 536, *d.* *reclamitare* 537, *a.* *obloqui* 1287, *b.* *obrogare* 1948, *a.* *refragari* 951, *b.* *responsare* 2193, *a*

wiedersprecher *contradictor* 706, *a.* *oblocutor* 1287, *b.* *intercessor* 455, *a*

wiedersprechung/ wiederspruch *contradictio* 706, *a.* *obloquium* 1287, *b.* *refragatio* 951, *b.* *retractatio* 2374, *d.* *intercessio* 456, *b.* *acclamatio adversa* 535, *c.* *antilegomena* 161, *d*

wiederstand *adversitas* 2473, *c*

wiederstehen/ wiederstreben/ wiederstand thun *resistere* 2128, *b.* *obsistere a.* *adversari* 2478, *c.* *repugnare* 1847, *c.* *contrarie* 792, *a.* *obluctari* 1292, *a.* *reluctari b.* *obmunciare* 1551, *a.* *restare* 2223, *c.* *repungere* 1854, *b.* *intercedere* 455, *d.* *obviam ire* 2493, *c.* *niti contra quid* 1517, *c.* *obniti*; *reniti* 1518, *c.* *cornua in quem vertere, tollere* 610, *c*

wiederstrebung *rebellio*; *rebellatio* 307, *d.* *repugnantia* 1847, *c.* *oblatratio* 1292, *a.* *refragatio* 951, *b*

wiedersuchen *repetere* 1781, *a*

wiedertauffen *rebaptizare* 295, *b*

wiedertäuffer *rebaptizator* 295, *b*

wiedervergelten *redhostire* 1106, *a.* s. vergelten.

wiedervergeltung *talio* 2282, *a*

wiederverkauffen *revendere* 2441, *c*

wiedervermiethen *relocare* 1281, *b*

wiederversöhnen *reconciliare* 585, *c*

wiederversuchen *retentare* 2309, *d*

wiederumb/ wieder *iterum*; *iterato* 1169, *b.* *rursus* 1964, *d.* *recursim*; *invicem* 2496, *b.* *mutuo* 1480, *a.* *e diverso* 767, *b*

wieder vollmachen *supplere* 1749, *b*

wiederwachsen *recrescere* 630, *b.* *renasci* 1487, *c*

wiederwarm werden *recalere*; *recalescere* 373, *a.* *recalescere d*

wiederwärtig *morosus*, *e*, 1454, *c.* *difficilis* 838, *b.* *asper* 235, *b.* *sinister* 2120, *d.* *austerus* 280, *a.* *malignus* 1333, *d.* *stomachosus* 2226, *c.* *quem nemo ferre potest* 875, *b.* s. wiedrig.

wiederwärtigkeit *morositas* 1454, *d.* *pugnantia* 1846, *b.* *repugnantia* 1847, *c.* *acerbitas* 13, *b.* *importunitas* 1781, *c.* *labor* 1194, *c.* *casus adversi* 2473, *b.* *adversitas c.* wiederw. haben *difficilioribus uti tempestatibus* 838, *c*

wiederwille *simultas* 2118, *b*

wieder zum kinde werden *repuerascere* 1845, *a*

wieder zu recht kommen/ wieder fromm werden *resipiscere* 1929, *a.* *in viam redire* 2491, *d*

wiederzusammen lesen *recolligere* 1233, *a*

wiederzuschieben *regerere* 1009, *d*

wiederzustellen *restituere* 2203, *b*

wiedewal *chlorion* 502, *c*

widrig *adversus* 2473, *b.* *durus* 763, *c.* *amarus* 108, *c.* *dissociabilis* 2134, *b.* s. wiederwärtig.

wiege *cuna* 649, *c.* *cunabula*; *incunabula d*

wiegen *cunarum motorem esse* 1416, *a*

wiegenlied *nenia* 1503, *b.* *P. nutricis lemmata lallique somniferi modi* 1208, *b*

wie gern wolt ich *quam vellem* 1873, *c*

wie groß *quantus* 1876, *d.* *quanti* 1877, *a*

wiehern *hinnire*; *hinnitum edere.* das wiehern *hinnitus* 1083, *c*

wie lang *quamdudum* 760, *b.* 1874, *a.* *quousque*; *quoad* 1895, *b.* *usque quo* 2577, *c*

wie mancher *quotus*; *quotumus* 1906, *b*

wie mancherley *quotuplex* 1906, *a*

Wien *Vienna* 2503, *d*

wie neulich *quam pridem* 1874, *c*

wie offt *quoties* 1906, *a*

wiese *pratum* 1802, *c.* *viretum* 2519, *c.* kleine w. *pratulum* 1802, *c*

wie sehr *quantopere* 1878, *b*

wiesel *mustela* 1476, *c.* *viverra* 2530, *d*

wiesenblumen *flores pratenses* 1802, *c*

wiesenwolle *gnaphalium* 1021, *c*

wie so *quid ita* 1890, *d*

wie theuer *quanti* 1877, *a*

wieviel *quam multi* 1873, *c.* *quot* 1904, *d.* *quoteni* 1905, *a.* *quotquot* 1906, *a.* *quotusquisque b.* *quanti* 1877, *a.* wie viel nur *quotcunque* 1906, *a*

wie vielerley *quotuplex* 1906, *a*

wie vielfaltig *quotuplus* 1906, *a*

wie vielste *quotus*; *quotumus*; *quotusquisque*; *quotuscunque* 1906, *b*

wie weit *quousque*; *quoad* 1895, *b*

wie wenig *quantulum* 1878, *c*

wiewohl *quamvis* 1874, *c.* *quanquam* 1876, *d.* *quantumvis* 1878, *c.* s. obwohl; obgleich.

wild *silvestris* 2112, *b.* *ferox* 885, *a.* *immanis* 1343, *c.* *ferus* 873, *a.* *efferus*; *efferatus c.* *P. cultrix nemorus*; *silviscultrix* 566, *c.* *agrestis* 64, *a.* *omnitis* 1419, *c.* *P. inhospitus* 1105, *c.* *inhospitalis d.* *cyclopius* 668, *b.* *effrenus*; *effrenatus*, *e* 951, *c.* *horridus*, *e*, 1101, *d.* *intractabilis* 2371, *c.* *inhumanus*, *e*, *ter* 1095, *a.* *indomitus* 742, *c* *barbarus* 296, *d.* *expers humanitatis* 1653, *b.* *importunus*, *e*, 1782, *b.* *immanitate efferatus* 1138, *a.* halb wild *semibarbarus* 298, *c.* wild machen *effarare* 873, *c.* w. seyn *ferocire* 885, *b.* w. werden *degenerare* 1004, *a.* wilde art *feritas* 873, *c.* w. fleisch *supercrescens caro* 630, *b.* w. leben *inculta & horrida vita* 568, *a.* w leben führen *perdite & immaniter vivere* 1138, *b.* wilde kräuter *herbæ erraticæ* 812, *d.* wilder mann *silvicola* 2112, *c.* wild schwein *aper* 169, *b.* vom wilden schweine *aprugnus*; *aprinus* 169, *b.* wild thier *belua* 305, *c.* *bestia* 310, *a.* *fera* 873, *a*

wildban/ wildlager *lustrum* 1305, *c*

wildbrate *venatio* 2452, *b*

wildlauch *ampelopmsum* 123, *c*

wildnüs *tesqua* 2128, *c*

wildpret *ferina* 873, *a*

wille *voluntas* 2556, *a.* *nutus* 1552, *c.* *libido* 1253, *b.* guter wille *benevolentia* 2557, *a.* letzter wille *testamentum* 2330, *c.* wieder willen *invitus*, *a*, 1160, *b.* *ingratus* 1035, *b.* den willen brechen *animum vincere* 149, *b.* freyen willen haben *sua auspicia ducere vitam &c.* 278, *c.* freyen willen lassen *sua menti quem relinquere* 1380, *b.* aus freyem willen thun *ex animo facere* 149, *b.* willens seyn/ haben *velle* 2554, *d.* *habere voluntatem* 2556, *a.* willens seyn einen umbzubringen *in cujus necem esse animatum* 151, *b.* ich bin nicht willens *non mihi libido incessit* 455, *d.* zu willen seyn *commodare* 579, *c.* *morem gerere* 1007, *a.* *dare operam* 728, *b.* *morem cui gerere* 1454, *a.* den willen im zaum halten *animum regere & frenis compescere*; *cum animo depugnare suo &c.* 148, *d.* man muß den willen vor die that annehmen *munerum animus optimus* 1469, *a.* umb kürtze willen *brevitatis causa* 446, *d*

willfahren *obsecundare* 2050, *a.* *veniam dare* 2444, *b.* s. zu willen seyn.

willfährig *officiosus* 1572, *a*

willfährigkeit *gratificatio* 1036, *b.* *facilitas* 837, *c.* *prolubium* 1253, *d*

willig *libens*; *lubens*, *ter*; *animo libenti* 1253, *a.* *volens* 2555, *c.* *perfacilis* 838, *a.* *spontaneus*; *sponte* 2194, *b.* *latus*, *e*, 1206, *b.* *propensus*, *e*, 1682, *d.* *prolixus*, *e*, 1815, *b.* *promtus*, *e*, 1826, *a.* *obsequens*, *ter*, 2078, *b.* *comiter* 577, *a.* *sine recusatione* 450, *b* *non gravate*; *haud gravatim* 1038, *d.* willig geben *ambabus manibus largiri* 112, *a.* w. leiden *facile perpeti* 837, *d*

willigen *annuere* 1553, *a.* *decernere* 482, *d.* in den vorschlag w. *descendere ad conditionem* 587, *d.* in *conditionem* 2014, *a*

willigkeit *prolubium* 1835, *c*

willkomm *occursoria potio* 662, *b*

willkommen seyn heissen *gratulari in adventum* 1037, *a*

willkühr-*arbitrium* 190, *b.* *arbitratus d*, der gemeine w. *plebiscitum* 1746, *b.* in eines w. stellen *ad arbitrium cujus referre* 583, *a*

willkührlich *arbitrarius* 190, *a*

wimmern *vagire* 2416, *b.* *vagitare*; *edere vagitum c*

wimpern mit den augen *nictare, i*, 1509, *d*

win *nutus* 1552, *c*

winkel *secessus* 457, *b.* *recessus* 456, *d.* *latebra* 1220, *b.* *latibulum c.* *nidus* 1510, *b.* *angulus* 144, *a.* *umbraculum* 2510, *c.* durch alle w. *angulatim* 144, *c.* verschlossener w. *claustrum* 540, *b.* w. im auge *hircus* 1088, *a.* w. im hause *loculamentum* 1280, *b.* in vier w. *quadrum* 1885, *d*

winckelicht *anguloſus*; *angulatus* 144, *c.* *latebrosus*, *e*, 1220, *b*

winckelmaß *regula* 1917, *d.* *gnomon* 1013, *b.* *anconus* 130, *b.* *norma* 1529, *a.* nach dem w. *normalis*; *normatus b*

wincken *nuere* 1552, *c.* *innuere* 1553, *b*

wind *ventus* 2453, *d.* *spiritus* 2187, *a.* *aura* 270, *c.* *anima* 136, *b.* guter wind *benignus ventorum afflatus* 918, *d.* guten wind haben *bellissime navigare* 308, *b.* *uti prospero ventorum flatu* 917, *d.* wind fangen *follicare* 934, *d.* w. lassen

wind laſſen *pedere 1675, d.* der wind geht aus einem andern loche *ventus vertit 2453, c.* die winde wehen *ſpirant flamina flabrum 918, a.* winde gehen ihm entgegen *ſunt ei contraria flamina a*
winde *tympanum 2409, c. trochlea 2388, d. ſmilax 2131, a*
windel *faſcia 859, d. faſciola 860, a*
winden *torquere 2362, c.* auf einander winden *glomerare 1019, d*
windey *hypenemium 1111, d. urinum obum 2572, c. obum hypenemium, irritum 1616, d. 1926, a. obum zephyrium 2602, b*
windhals *iynx 1190, c*
windheber *avena ſterilis 262, c*
windicht *ventoſus 2454, a. P. auſtrifer 279, d.* es wird wind. *conſurgunt venti &c. 2453, c*
windkraut *anemone 141, d*
windlicht *laterna 1221, a*
windmühle *mola, qua ventorum flatibus agitatur 1434, b*
windſtille *malacia 1329, d*
windwirbel *vertex 1329, d. turbo 2404, a. ecnephias 770, d circius 529, c*
winſeln *gemere; gemiſcere 999, b. ejulare 775, b. querulari 1889, a*
winter *hiems 1080, a. hibernum tempus anni 2301, c. P. annus hibernus, pruinoſus 153, c. brumale tempus 336, b. bruma eſt & riget horridus december b.* mitten im w. *mediis aquilonibus 186, b.* wintertag *dies hiemalis 1080, d*
wintergärſte *hordeum cantherinum 394, d. 2100, c*
wintergrün *limonium 1264, c. hedera 1065, c. lemonium 1237, a*
winterhafftig *hiemalis; hibernus 1080, d*
winterkleid *chlana 502, a*
winterlager halten *hiemare 1080, c. hibernare 1081, b*
wintermond *november 1535, c*
wintern *hiemare 1080, c*
winterquartier *hiberna; hibernacula 1081, a.* ins w. gehen *hiematum exercitum reducere 1080, c. exercitum dimittere; in hibernis collocare; hiberna ſumere 1081, a*
wintzer *vinitor 2515, a. viticola 2527, b. vitiſator c. putator 1860, b*
wintzmeſſer *falx putatoria 1860, c. falx vinitoria 851, d*
wippel *flagellum 912, a. vertex arboris 2472, b. mucrones berbarum 1458, d.* wippel an ſträuchen *ſcopa 2027, c*
wirbel *vertex 2472, a. verticillum 2472, c.* w. an orgelpfeiffen *epiſtomia 805, b.* w. an ſaitenſpiel *epitonia 806, a.* w. an der ſpindel *aſtragalus 240, c. ſpondylum 2193, c.* w. auf dem waſſer *gurges 1045, a*
wirbelicht *verticoſus 2472, c*
wirbelwind ſ. windwirbel.
wircken *texere 2334, c. detexere 2335, b.* ſ. würcken.
wircker *textor, trix 2334, d*
wirderung *aſtimatio 53, d*
wirren *tricari 2383, c*
wirtel *ſpondilus; verticulum 573, c. harpax 1062, a*
wirth *hoſpes 1104, d. caupo 446, b. ſtabularius 2198, c.* freyer wirth *parochus 1650, c.* wie der w. ſo ſind die gäſte *ſimilem ducit Deus ad ſimilem 2113, d. ſimiles habent labra lactucas 1196, a.* ſ. gaſtwirth.
wirthin *hoſpita 1105, c. copa 446, b. 599, d. caja 363, b*
wirthſchafft treiben *cauponari; cauponariam exercere 446, b*
wirthshaus *caupona 446, b. hoſpitium 1105, a. taberna 2277, c. ſtabulum 2198, a. taberna meritoria 1390, a. meritorium b*
wiſchen *tergere 2321, d.* den ſchlaff aus den augen w. *defricare pupillas 957, b*
wiſſen *ſcire 2021, d. callere 370, c. tenere 2311, c. meminiſſe 1374, c. memoria tenere 1375, c. noſcere 1529, d. pernoſcere 1532, b. habere cognitum 1050, a. exploratum habere 1752, c. memoria comprehendere 1805, c. habere compertum 1644, c. compleſſi memoria 1747, c. ſibi conſcium eſſe 2024, a.* alles wiſſen wollen *arcana ſcrutari 193, a.* der alles wiſſen will *percontator 595, b. curioſus, ut omnia exploret 655, b. qui eſt in curioſitate c.* wiſſen weder aus noch ein *hærere 1054, d.* er weiß weder aus noch ein *quo ſe vertat, non habet d.* ſie wiſſens alle *conſtat inter omnes 2220, a.* mit wiſſen und willen *prudens & ſciens 1836, a.* nicht wiſſen *neſcire 2025, b. ignorare 1132, b.* ich weiß nicht *me fugit 967, c. præterit me hæc res 794, b. mihi clam eſt 534, c.* nicht w. was weiß oder ſchwartz *alba & atra diſcernere non poſſe 85, d.* nicht wiſſen was hinter einem ſey *parum quem intelligere 1234, d.* es wiſſen es viel nicht *plerosque latet 1219, c.* ich weiß nichts zu ſchreiben *nihil habeo ſcribere 1049, d.* der viel weiß *multiſcius 1465, c. polyhiſtor 1762, d.* wiſſen laſſen ſ. zu wiſſen thun.
wiſſend *ſciens 2022, b. gnarus 1022, c*
wiſſenſchafft *ſcientia 2022, c. notitia; noſcentia 1530, a. cognitio 1531, a. ars 222, b. eruditio 1957, a. matheſis 1359, a.* w. in göttlichen ſachen *Theologia; doctrina theologica 2340, c.* w. in ſprachen *literatura; Grammatica 1276, c.* w. nicht haben *ignorare 1132, b*
wiſſentlich *ſciens, ter 2022, b. prudens, ter 1836, b*
witterung/ gute w. *temperatio cæli 2199, c*
wittwe *vidua 2503, a*
wittwenſtand *viduitas 2503, c*
wittwer *2503, c*
witz *calliditas 371, b. ſolertia 2139, c.* ohne w. *brutus 336, d*
witzig *callidus 370, d. ſagax 1976, c. induſtrius, a, 1145, d. cordatus 604, c. ſolers, ter 2139, b.* witzig machen *acuere 22, b.* ſ. klug.
wo *ubi 2429, d. ubinam 2430, b.* wo da nur *ubiubi; ubicunque 2430, a.* ſ. wo nicht.
woche *hebdomas; hebdomada 1064, a. ſeptimana 2074, a.* in wochen liegen *cubare puerperio 640, a.* wochenmarckt *nundinæ 1549, a*
wöchentlich *hebdomadalis 1064, b*
wodurch *qua 1893, d.* wod. etwa *aliqua 97, a*
wofern *ſi 2096, c*
woher *unde 2545, a. cujas 645, a.* es ſey woher es wolle *undecunque b.* etwa woher *alicunde 2545, b.* ſo etwa woher *ſicunde c.* woher man will *unde libet 2545, b*
wohin *quo 1894, c. qua 1893, d.* wohin etwa *aliquo 97, b. quopiam; quoquam 1895, a.* wohin doch *quonam 1895, a.* wohin nur *quoquo 1895, d. quacunque; qualibet; quaqua 1894, d. quocunque 1895, a*
wohinnaus *quorſum 1896, a*
wohl *bene; optime 325, b. beneque beateque 304, a. probe 1819, c. pulchre 1848, b. commode 579, b. præclare 538, a. commode 579, b. recte 1920, c. laute 1226 c. proſpere 1834, d. quidem 1896, c. non inepte 180, d.* wohl uñ übel *varie 2424, d.* ſehr wohl *percommode 580, c.* nicht wohl *vix 2535, a.* mit einem wohl dran ſeyn *eſſe cui conjunctiſſimum 1179, b*
wohlan *age; agite; ageſis 62, d. 63, a. hem 1068, d. macte 1320, a. euge 819, b*
wohlangelegtes vorwerck *belle ædificatum prædiolum 308, b*
wohlanſtehen ſ. anſtehen.
wohlauffnehmen *quid aqui bonique facere 42, c. æquanimiter accipere, perferre 43, b*
wohlbedachte rede *bene cottus & conditus ſermo 602, a*
wohlbetagt *grandævus; longævus 60, a*
wohlbewirthen *lepide atque nitide accipere 402, c*
wohlerzogen *liberaliter educatus 1250, c*
wohlfarth *ſalus 1987, d. proſperitas 1834, d. felicitas 870, a. ſucceſſus 458, b. fortuna ſecunda 2049, b*
wohlfeil kauffen *bene emere 780, c. commodulum obſonare 579, c.* wohlfeil verkaufft *res viliſſimo diſtracta 2507, a.* wohlfeile zeit *annus in vilitate 426, b. annona vilitas 155, d.* wohlfeile zeit machen *annonam levare 154, d.* wohlfeil ſeyn *minoris conſtare 2219, d.* wohlfeil iſt es worden *pretium retro abiit 789, b. annona laxabis, laxior rediit 154, d*
wohlfeiligkeit *vilitas 2507, b*
wohlgeartet *bene moratus 1454, b*
wohlgebohren *generoſus 1003, b*
wohlgebrüſt *coſtatus 618, b*
wohlgefalle *nutus atque arbitrium 190, b. libido 1253, b*
wohlgefallen *perplacere 1739, b*
wohlgefällig *jucundus, e 1171, b*
wohlgefaſt *compoſitus 1768, c.* w. ſtaat *reſpublica præclare fundata 979, a*
wohlgemuth *cunila 652, a. origanum 1600, b. tragoriganum 2369, b*
wohlgeſetzte rede *numeroſa oratio 1546, a*
wohlgeſtalt ſ. ſchön.
wohlgeſtelt *compoſitus 1768, c*
wohlgewogenheit *benevolentia 2557, a. indulgentia 1145, b*
wohlhabend *dives 723, d*
wohlhalten *liberaliter quem tractare, habere 1250, b*
wohlklang *euphonia 820, c*
wohlklingend *canorus 390, c. P. dulcimodus 761, c. 1429, d. dulcicanus, dulciſonus 736, b*
wohlleben *feſtum diem agere 889, b.* ſ. wolleben.
wohlmeynung *ſtudium 2236, d*
wohlriechend *odorus 1567, d. odoratus 1568, a. odorifer b. P. cinnameus 524, c*
wohlſchmeckend *ſapidus, e; ſaporatus 1999, b*
wohlſprechen *laudi ducere 752, c.* etwas an einem w. *laudi cui dare quid 1225, a*
wohlſtand *ſoſpitas 2163, d. decentia; condecentia 684, d. decor 685, a. excitata fortuna 515, c. res ſalva 1989, b. incolumitas 573, a. ſtatus incolumis a*
wohlſtimmend *canorus 390, c*
wohlthat *meritum 1389, a. officium 1571, b. gratia 1032, c.* ſ. gutthat.
wohlthäter *Deus 695, d. Mecænas 1323, a. benemeritus; bene merens 326, b. benefactor c. elargeta 819, b. architectus benefactorum 197, b*
wohlthätigkeit *liberalitas 1250, a*
wohlthun *ornare beneficiis 1602, d. beneficio afficere 842, b. benefacere; bona facere cui 326, c.* den danckbaren w. *beneficium locare, collocare apud gratos 1280, c*
wohlverdient *bene merens 1388, d. optime meritus 1389, a*
wohlwiſſen *callide nobiſſe 371, a*
wohlwollen *capere cui maxime 653, a. habere quem in gratia 1033, c*
wohnen *habitare 1052, c. inhabitare 1053, a. colere 565, c. incolere 567, d. verſari 2478, b. habere 1050, b. ſedem quam incolere &c. 2053, a.* in häuſern wohnen *P. ſella celebrare 460, a.* im gartenhaus w. *tenere ſe in horto 2311, b.* in hütten w. *in tugurio agitare 73, a.* am waſſer w. *accolere fluvium 567, c*
wohnend am fluß *amnicola 120, a*
wohnung *domus 743, a. domicilium d. habitatio; habitaculum 1052, d. coligo 566, c. commoratio 1448, a.* kleine w. *habitatiuncula 1052, d*
wölben *concamerare 379, c. fornicare; confornicare 942; b.* wölben wie ſchiffboden *carinare 420, a*
wolcke *nubes 1539, d. nubilum 1540, b*
wolckenbruch *cataracta 436, b*
wölcklicht *nubilus; nubifer 1540, b. obnubilus, prænubilus; ſubnubilus c. nubiloſus; nubibus obnuptus 1542, c*
wölcklein *nubecula 1540, a*
wolff *lupus 1303, d. herpes 1076, b. ulcus; ficus 891, d.* indianiſche wölffe *lycaones 1313, a.* der wolff friſt auch ein gezehlt ſchaff *lupus non curat numerum 1303, d.* wer bey w. iſt muß mit heulen *inter feras & ſimias verſantem oportet eſſe ſimiam 2113, a*
wölffin *lupa 1304, b*
wölfiſch *lupinus 1304, b*
wolffsbohnen *lupini 1304, c*
wolffskraut/ wurtz *aconitum 19, a*
wolffsmagen *dolium inexplebile 738, d*
wolffsmilch *eſula 816, a. peplus 1690, b. dendroides 690, c. cypariſſia 671, b. tithymalus 2353, d. amygdaloides 129, a. characias 493, b. caryites 427, a*
wolger *turunda 2408, b*
wollbaum *lanifera arbor 1210, c*
wolle *lana 1210, a. vellus 2438, a. P. vellus lanigerum 1210, c.* neugeſchorne wolle *ſuccida lana 356, d.* ſchmutzige wolle *ceſypus, um, 1576, a.* wolle an früchten *julus 1177, d. lanugo 1210, d.* wolle damit man die leibgen ausſtopffet *analectides 133, a*
wolleben *epulari 807, b. voluptari 2561, a. convivari 2533, b. delicis elanguescere 1211, b*
wollen *velle 2554, d. quærere 1867, a. poſtulare 1786, c. vere 262, d.* nichts lernen wollen *abjicere voluntatem diſcendi 1116, c. 2556, a.* er will mein nicht *abhorret voluntas ejus à me 2556, a.* nicht wollen *nolle 2557, c.* lieber w. *malle 2557, b.* wolte Gott *utinam 1581, c*
wollkämmer/ ſchläger *lanificus 1210, c. lanarius 1210, b. carminarius 422, d*

wollrat *aloſanthus; ſperma ceti 100, a*
wollreich *lanarius 1210, b. pexus; pexatus 1672, d*
wolluſt *voluptas 2560, c. libido 1253, c. indolentia 737, d. voluptatum delinimentum 1237, d. Abronii vita 6, b.* wolluſt lieben *dedere ſe illecebris vitiorum & lenociniis cupiditatum 1201, b*
wollüſtig *voluptarius 2560, d. voluptuoſus, e 2561, a. fluxus 923, b. fluibundus luxu d. luxurioſus, e 1312, b. delicioſus; delicatus 1200, c. voluptabundus in voluptatibus 2558, b. libidini deditus 730, d. obſequens voluptati 2078, b. homo epicureus 801, a.* wollüſtig ſeyn *ſybariſſare 2270, c. illecebris voluptatum deliniri 1201, b. fluere luxuria; luxu fluitare 923, b. adhibere titillationem ſenſibus 2354, a. in voluptate bacchari 288, b. luxuria diffluere, & delicate ac molliter vivere 926, a.* ſtets wollüſtig ſeyn *perfluere voluptatibus perpetuis 926, d.* einen nicht w. ſeyn laſſen *arcere quem a libidinibus 193, b. reſecare libidinem c*
wollüſtreitzender *ad irritandas illiciendasque voluptates inſtructus 286, b*
wollwerck *lanitium 1210, b.* wollſpinnen / arbeit *lanificium c*
wo nicht *ni, niſi 1515, b, c. ſin minus; ſin aliter 2097, c*
wonitz *chlorion 502, c*
wonnemonat *majus 1329, c*
worauff *quorſum 1896, a*
woraus *unde 2545, a*
wormſer *Vangiones 2421, d*
wort *verbum 2459, c. vocabulum 2566, b. dictum 703, c. vox 2564, d. dictio 704, a. lexis 1247, c.* gut wort *benedictum 707, d.* frembd wort *gloſſa; gloſſema 1021, a.* von wort zu wort *ad literam, ad verbum 25, b.* von wort zu wort etwas geben *verbum de verbo exprimere &c. 2459, d.* wort der ſoldaten *ſignum 2104, c. ſymbolum 2272, b.* was darff es viel worte *quid multa? &c. 1890, d.* den worten nach *ad literam 1275, b.* viel worte machen *funditare verba 974, d. pluribus verbis in re commorari 1448, a.* er macht viel worte *multus eſt in eare 1463, a.* der nicht viel worte macht *brevibloquens; brevibloquentia ſtudioſus 1285, b.* gute worte geben *inescare homines 815, c. ſupplicare cui 2266, c.* der gute worte geben kan *blanditoquus; perblandus 317, b.* harte worte geben *inclementius in quem dicere 703, d.* worte mit einander wechſeln *verba ultro citroque habere 2538, a.* mit leeren w. ſpeiſen *fumos vendere 973, b*
wörterbuch *lexicon 1247, c*
wörtlein *vocula 2565, b. byſſina verba 344, a*
wortreich *verboſus, e 2460, e*
wortſprecher *actor cauſarum 70, d*
wortſtreit/ wechſel *altercatio 104, d.* in w. gerathen *altercari 164, d*
worzu *quo 1894, d. ad quam rem 26, b.* worzu noch kömpt *adde 730, b*
wucher *fœnus 932, c ufura 2583, b. fœneratio 933, b. fœnebre malum 933, c.* kleiner w. *fœnuſculum 532, d.* des wuchers ſteigerung *anatociſmus 135, a*
wucherer *fœnerator, trix 933, b. argentarius 207, c. collectarius 1232, d. uſurarius 2583, c. daniſta 677, a*
wucheren *nummatio 1548, a*
wuchergeld *pecunia fœneratitia, fœnebris 933, b, c.*
wucherhafftig *fœneratorius 933, b*
wuchern/ wucher treiben *fœnerare 932, d. fœnus facere; dare pecuniam fœnori &c. 932, c. nundinari præmiarique 1795, d. fœnebrem exercere pecuniam 933, c.* geld das nicht wuchert *nummi vacui 2414, a*
wüllin *lanatus; lanoſus 1012, b, c.* wüll. tuch *pannus 1631, d*
wullkraut *blattaria 318, c. verbaſcum 2458, b*
wulſt *fimbria 899, b. patagium 1059, b*
wund *ſaucius 2009, a.* wund beiſſen *morſu cruentare 1449, c.* wund drücken/ſchlagen *P. urere 2573, b.* wund reiben *ulcerare 2135, d.* ſ. verwunden.
wundarznen *chirurgia 502, a*
wundarzt *chirurgus 502, a*
wunde *vulnus 2588, a. plaga 1740, a.* unterſchworne w. *P. lacebra tabentia vulneris penitus putri pure perſa 1857, d.* voller wunden *cicatricoſus 510, a.* eine verharſchte w. wieder aufreiſſen *refricare obductam jam cicatricem 509, d*
wundenßlein *ſpecillum 2180, b*
wunder/ es ſolte mich w. nehmen *mira ſunt; mirum &c. 1414, b.* es iſt kein w. *non mirum 1414, c*
wunderbar *admirabilis, ter 1415, a. monſtroſus; monſtruoſus, e 1446, d. monſtrifer; monſtrificus, e 1447, d, a. dignus miratu, admiratione 1413, d. mirandus; mirabilis, ter; miraculoſus; mirus, e 1414, d, a, b.* w. dinge *mira; admiranda 1414, c, d. admirabilia 1415, b. paradoxa 1637, b*
wunderbaum *ricinus 1939, a. cicti 511, d. croton 635, d*
wunderding *monſtrum 1446, c*
wundergeburt *partus monſtroſus 1643, a*
wundergroß *mirabilis, ter; mirus; mirificus, e 1414, a, b, c*
wunderlich *moroſus, e 1454, c. importunus 1782, b.* w. menſch *difficilis; difficillima natura 838, b.* w. ſinn *moroſitas 1454, d.* w. ſeyn *ſtomachari 2226, c.* ſ. widerwärtig.
wundermenſch *ectrapelus 771, a*
wundern ſich *mirari 1413, c. emirari 1415, c.* ich w. mich nicht darüber *ea mihi minime miranda acciderunt 1414, a.* ſie w. ſich *admiratio eos inceſſit 455, c.* ſ. verwundern.
wundernsvoll *mirabundus 1414, a*
wunderns werth ſeyn *in maxima admiratione eſſe; aliquid admirationis habere; admirabilitatem magnam facere 1415, a, b*
wunderſchön ſ. wundergroß.
wunderſam/ ſeltzam ſ. wunderbar.
wunderthat/ werck *miraculum 1414, a*
wunderzeichen *oſtentum 2308, b. augurium 265, d. portentum 2309, a. prodigium; ſignum prodigiale 1823, b, c*
wundkraut *ſanicula 1995, b. coſtus, um 618, b*
wundmahl *cicatrix 509, d*
wundpflaſter *vulnerarium emplaſtrum 2588, b*
wunſch *votum 2563, b. optata 1592, a.* nach w. *ex ſententia 2069, b. optato 1592, a.* wunſches gewähren *occurrere cujus deſiderio & precibus 694, a.* ſeines w. gewähret werden *damnari voti 676, a.* die ihres w. nicht gewähret werden *vitti 2510, a*
wünſchelruthe *virga divina 2520, b. coryli ſiculus bifidus 616, d*
wünſchen *vovere 2563, a. optare 1591, c. exoptare 1592, d. deſiderare 693, d. petere 1708, d. velle 2554, d. in optatu eſſe 1592, a. apprecari 1804, a. comprecari a. ominari 1579, a.* lieber w. *præoptare 1593, a.* alles gutes w. *optimum ominibus quem proſequi 1579, a.* einem böſes w. *diras cui precari 1803, c. imprecari 1804, d*
würcken *operari 1584, a.* das gifft hat nicht gew. *venenum non proceſſit 456, c.* ſ. wircken.
würckend *efficax 845, b*
würcklich *actualis 72, c*
würckung *operatio 1584, c. effectus; efficientia; efficacia; efficacitas 845, a, b, c*
würde *dignitas &c. 713, d.* würde iſt bürde *faſces ſunt faſces 861, a*
würdig *dignus, e 713, c*
würdigen *dignari 714, b*
würdigung *dignatio 714, c*
wurff *jactus 1115, b. conjectio; conjectus 1117, d. miſſus; miſſio 1421, b. jaculatio 1122, b. ictus 1127, a. petitio 1708, d.* guter w. *eubolus 818, c.* w. in würffeln *bolus 320, c.* der beſte w. im ſpiele *jactus baſilicus, venereus 300, c. 320, c.* der w. gelinget nicht *quod maxime opus eſt jactu non cadit 347, c*
würffel *cubus 643, b. talus 2282, d. teſſera 2328, d. aſtragalus 240, c*
würffelicht *teſſellatus 2329, b*
würffeln *jacere bolum 320, c. jacere teſſeras &c. 2328, d. talos jacere 2282, d. talos jactare 1115, c. 2282, d. teſſeris ludere 347, c. 1294, c. 89, c. aleam, aleæ ludere 89, c*
würffelſpiel *alea 89, b. aſtragaliſmus 240, c. ludus teſſerarum 1293, d. ludus talarius 2283, a*
wurffen *ebannare 2422, a*
wurffſchauffel *vannus 2421, d. ventilabrum 2455, a. pala 1621, b*
wurffſcheibe *diſcus 721, d*
wurffſpieß *verutum 2480, c. telum 2296, a. jaculum 1122, a. pilum 1728, b. ſparum 2167, c. falarica 850, a ſpiculum 2184, d. aclu 18, a. tragula 2369, b. 18, c. P. cornus 611, c*
wurffſteine *lapides miſſiles 1421, c. ſaxa manualia 1347, a*
würgen *necare 1499, c. ſtrangulare 2227, c. 142, d. interimere 782, a. trucidare 2393, a. angere; ſuffocare 142, d. fauces laqueo præſtringere 2232, b* ſich w. *eruciare 1955, d. extinguere ſibi animam; obliſis faucibus ſe interſtinguere 2211, a, c.* ſ. erwürgen.
würger *ſtrangulator 2227, d*
würgethal *gehenna 996, c*
wurm *vermis 2463, d. phagedæna 1713, b. lumbricus 1298, d.* würme hecken/ haben *vermiculari 2463, d. verminare 2464, a.* ein w. krümt ſich ꝛc. *ineſt & formicæ & ſerpho ſua bilis 2086, b*
würmlein *vermiculus 2463, d*
wurmſtich *caries 419, d*
wurmſtichig/ freßig *carioſus 419, d. verminoſus; vermiculoſus 2463, d. quod carioſa ſenectus radit 419, d. P. exeſus tineis 773, c.* wurmſt. werden *carie infeſtari; cariem recipere, trahere; tineas & cariem ſentire 419, d*
wurſt *farcimen 856, b. billa 1083, a. botulus; botellus 330, c. caſtellamentum &c. 433, a.* groſſe wurſt *P. venter faliſcus 850, d*
würtze *aroma 221, b. condimentum 586, c*
wurtzel *radix 1908, b.* voll w. *radicoſus 1908, c.* mit der w. aus *radicitus 1908, c. imo de ſtirpe; ſtirpitus 2215, a, b.* kleine w. *radicula 1908, c.* w. die ſich ſchälen läſſet *bulbus; bulbulus; radix bulbacea, bulboſa 339, c*
wurtzelkrämer *ſeplaſiarius 2072, b*
wurtzeln ſ. einwurtzeln.
würtzen *condire &c. 586, b*
würtzkrämer *aromatarius 221, b. condimentarius 586, c. odorarius 1568, b*
würtzladen/ gewölbe *aromatopolium 221, b*
würtzlädichen *nartecium 1485, c*
würtznelcken *caryophylla 427, b*
würtzung *conditio; conditura 586, b, d*
wuſt *ſordes 2156, c. purgamentum 1855, c*
wüſt *baſtus 2427, c. deſertus 2084, b. incultus 568, a. inhoſpitalis 1105, d. cyclopius 668, b.* wüſt. weinberg *vinea calvata 374, b.* wüſt liegen *vacare 2413, a.* wüſt machen *baſtare; debaſtare; efficere baſtitatem 2428, a, b*
wüſte/ wüſteney *eremus 810, a. deſertum; deſerta ſolitudo 2084, c. ſolitudo 2148, b. veſqua 2328, d. ſola loca 2147, d*
wüſtling *eribacus 812, a*
wüten *ſævire 1976, a. furere; perfurere 985, a, b. gneſſari 1032, a. reſanire 1997, c. rabere 1905, d. inflammari furore 913, c.* durchs land w. *perbadere per agros 2415, b.* aufhören zu w. *deſævire 1976, a.* das w. *furor 984, c. rabies 1905, d. ſævitia 1975, d*
wütend *furioſus, e; furens, tis; furibundus P. furiatus 985, a, b, c*
wüterich *tyrannus 2410, d. facilis ſæviens 837, b*
wycht *vellus 2531, c*

Z.

Zach *tenax 2312, a. vitilis 2526, d. lentus, e 1239, a. glutinoſus 1021, d.* z. werden *lenteſcere 1239, d.* z. wein *vinum pendulum 2513, d*
zacken *dens 691, c*
zäckicht *denticulatus 692, a. ramoſus 1910, a. ramuloſus 1910, b. fimbriatus 899, b*
zaghafftig *timidus, e 2350, c. pratimidus 2350, d. anguſtus 145, a. puſillanimus 1858, c*
zaghafftigkeit *demiſſio animi 1423, d*
zahl *numerus 1544, d.* zahl von 100 *centuria 475, c*
zahlen *ſolvere 2144, d. pendere 1683, b. dependere 1684, c. luere 1301, a.* das verſprochene z. *liberare fidem 892, c.* mit ſchlägen z. *pugnis rem ſolvere 1847, d.* z. was man ſchuldig iſt *expedire & exſolvere nomina 1707, a.* die nicht gerne z. *tricones* zählen ſ. zehlen. *(nummarii 1383, c*
zahler *debitorum redditor 733, c*
zahlpfennige *calculi 366, b. æra 48, d*
zahlmeiſter *ærarius tribunus 49, b*
zahltag iſt kommen *P. triſtes miſero venere Calendæ 366, d*
zahlung *ſolutio 1301, c. penſio 1683, b. numeratio 1546, c.* baare zahlung *repræſentatio 1798, b*
zahm *domitus 742, c. manſuetus 1343, a. cicur 512, b.* zahme löwen *exarmati leones 218, a.* zahm werden *miteſcere 1419, d. manſueſcere 1343, b*
zähmen/ zahm machen *cicurare 512, c. mitificare 1420, a. compeſcere 1658, a. coërcere 193, b. domare 742, b. domitare 742, c. manſuefacere 1343, b. adhibere frenos 1052, b.* das fleiſch zähm. *ſiculam carni imponere 891, a.* die begierden z. *cupiditates frangere, coërcere 653, d.* der wilde thiere z. macht *manſuetarius 1343, b*
zähmung *domitura; domitus 742, c*
zahn *dens 691, a. nucifrangibulum 1554, d.* kleiner z. *denticulus 691, d.* der zähne hat *dentatus 691, d.* dem die zähne ausgefallen *male dentatus 691, d.* dem die zähne ausgeſchlagen *dentilegus 692, a.*

der

der keine zähne hat *edentulus 692, b.* die förderſten z. *gelaſini 996, d. praciſores dentes 356, c.* oder die z. herfürbleckt *broccus ſ. broncus 335, c.* mit den zäh. *mordicus 1449, d. mordicitus; mordicibus 1450, a.* z. hecken *dentire 691, d*

zahnbrecher *circumforaneus 947, a. pelecanus 1676, d. dentifrangibulum 692, a*

zahnbrecher zange *forficula 935, c*

zahnfiſch *ſynodontes 2274, b*

zahnfleiſch *gingiva 1015, c. epulis 807, b*

zahnbeckung *dentitio 691, d*

zähnklappern *dentium crepitus & ſtridor 691, c*

zahnpulver *dentifricium 692, a. pulvis dentibus eliminandis 1264, d. mundicina dentium 1466, c. pulviſculus complanator tumidulæ gingivulæ 1743, b.* zahnp. gebrauchen *exotico pulvere dentes emaculare 828, b. 691, b. 1321, b*

zahnſchmertz *dentium dolor 355, a*

zahnſtocher *dentiſcalpium 692, a*

zähren *lacryma 1203, a*

zährlein *lacrymula 1203, b*

zanck *expoſtulatio 1787, b. altercatio 104, d. rixa 1944, c. lis 1274, c. litigium 1275, a. litigatio 1275. b. velitatio 2436, d. jurgium 1180, b.* der z. iſt darum *hoc pugnatur 1846, b*

zancken *contendere 2305, b. jurgare, i, 1180, b. litigare ſ. turnido delitigare ore 1275, a. rixari 1944, c. diſceptare 405, a. ſtricari 2383, c. digladiari 1017, a. altercari 104, d. expoſtulare 1787, b. commutare verba cum quo 1478, b. funem ducere 981, a. ambigere de quare 111, c. commutare verba inter ſe 2459, d. verbis concertare cum quo 486, a. tendere ad jurgium 2304, a.* darüber z. wir uns mit einander *oritur mihi iſta de re altercatio cum eo 104, d.* übern diſputiren z. *è diſceptatione altercationem facere 104, d.* liederlich z. *vitilitigare 2526 d.* nicht z. *jurgia abſtinere 2312, c*

zäncker *jurgator, trix 1181, c. altercator 104, d. litilitigator 2526, d. litigator 1275, b*

zänckerey *cauſarum conflictatio & canina contentionis jurgioſum certamen 387, d*

zänckiſch *jurgioſus, è jurgatorius 1181, c. rixoſus 1944, c. contentioſus 2306, a. litigioſus 1275, b. cum quo litigium natum 1275, a. pugnax 1846, c. diſcordabilis, diſcordioſus 605, d. concertatorius 486, a*

zanckſucht *caninum ſtudium allatrandi &c. 387, d*

zange *forceps 935, b. volſella 2557, c*

zant *aſellus 234, b*

zapff *conus 599, b. axiculus 284, d. epiſtomium 805, b.* z. im halß *uva 2586, a. columella 572, d. epiglottis; ligula 801, c.* zäpfl. zum ſtulgang *balanum, ſuppoſitorium 291, b*

zäpfleinkraut *uſularia 2586, a*

zappeln *palpitare 1626, b*

zart/ zärtlich *delicatus, e 1200, c. mollis, ter; molliculus; mollicellus 1438, c. tener, è, tenellus 2317, c.* zart werden *teneraſcere 2317, d*

zärteln *delicatum habere 1049, b*

zärteln *blandus 316, d*

zärtligkeit *teneritas; teneritudo 2317, d. mollitia, es; mollitudo 1438, d*

zaubern *faſcinare 860, b. excantare 392, c*

zauberer *veneficus 2442, c. faſcinator 860, c. epodus 860, c. magus 1329, a*

zauberey *magia 1329, a. ars magica 1329, b. 223, a. dira carmina & feriles præcantiones 392, d. incentio 391, c. cantio 390, a. magicum cantamen &c. 390, d. incantatio; incantamenta 392, c. malum carmen 1331, c. faſcinum 860, a. faſcinatio c. veneficium 2442, d. præſtigiæ 1799, a. necromantia 1500, b. venena 2442, c. P. Atticia ars 250, b. æmonia artes 38, c. carmina 420, d. dardaniæ artes 678, a*

zauberin ſ. here.

zauberiſch *magicus 1329, b. præſtigioſus 1799, c*

zaudern *ceſſare 458, c. cunctari 650, a*

zauderer *ceſſator 459, a. cunctator 650, b. morator 1448, a. hæſitator 1055, b.* z. die erſt fragen *agones 78, c. Acceſſæi luna 14, b*

zaum *frenum 954, a. capiſtrum 415, b. aurea 271, d.* zaum laſſen den begierden *indomitæ cupiditates & effrenatas habere 748, c*

zäumen/ in z. halten *capiſtrare; capiſtrum induere; capiſtro vincire 415, c. frenum injicere, ponere 954, b. frenare &. infrenare d. coercere 193, b. continere 2313, b*

zaun *ſepes 2071, c. ſeptum; ſepimentum 2071, d. conſeptum 1072, a. cohors 562, d*

zäunen *ſepire 2071, è*

zaunkönig *trochilus 2388, c. regulus 1922, b*

zaunpfahl *palus 1626, d. ſudes 2245, c*

zeche *potatio 1790, c. compotatio 1791, a.* z. bauen in bergw. *fodinam colere 928, c*

zechen *potare 1790, b. compotare 1791, a. combibere 312, d. comiſſari 577, b*

zechbruder *potor; potator 1790, c. compotor 1791, a. nepotulus 1504, c.* zechbrüder *combibones 313, b*

zechfrey *aſymbolos 2272, b*

zechgeld *ſymbola 2272, b*

zechgeſell *ſodalis 2135, a.* ſ. zechbruder.

zee die groſſe *pollex 1761, b. hallus; hallux 1058, b.* auff den z. gehen *ire ſuſpenſo gradu 788, a*

zehe ſ. zach.

zehen *decem 681, b.* je zehen *deni b.* z. ſtädte *decapolis 683, a*

zehende *decimus; decumus 681, b*

zehenden *decima 681, d.* zeh. nehmen *decimare 682, a.* das den zeh. giebt *decumanus 681, d*

zehenfach *decuplus 683, c*

zehlen *numerare 1546, b. numerum inire 792, d. percenſere numerando 471, a.* z. nach einander *dinumerare 1547, a.* z. unter andere *connumerare 1547, a. referre in numerum aliorum 883, b.* z. unter die feinde *hoſtium numero quem habere 2049, c.* z. an fingern *digitis computare &c. 1860, d.* z. gantz und gar *pernumerare 1547, b.* das zu z. iſt *numerabile 1546, c*

zehlung *numeratio 1546, c. recenſio 471, a*

zehnfältig *decemplex 683, b*

zehnfüßig *decempes 1703, b*

zehnjahr *decennium 156, a*

zehnjährig *decennis; decennalis 155, d. 683, a. biluſtris 1306, c*

zehnmahl *decies 682, b*

zehnmänner *decemviri 683, b*

zehn monat lang *decemmeſtru 1383, a*

zehnſpännig *decemjugis 683, a*

zehrer *epulo 807, b*

zehrgarten *cellæ penariæ; promptuaria 462, b*

zehrgeld eines geſandten *legatitium 1230, c*

zehrhafftig *edax 771, c*

zehrpfenig *viaticum 2492, c*

zehrung *ſumtus 2259, a. viaticum 2492, b*

zeichen *chamæleon 493, b. ſignum 2104, b. inſigne 2106, a. pignus 1726, b. veſtigium 2484, c.* zeich. am himmel *oſtentum 2308, b.* z. der beſſerung *ſigna ad ſalutem 24, d.* gut oder böß zeich. *omen 1578, d. auſpicium bonum aut malum 277, c.* unnatürlich z. *portentum 2309, a.* z. auffs zukünfftige *prognoſticon 1824, c.* z. in acht nehmen/ erwarten *augurium capere 266, a. exaugurare b.* z. geben *mappam mittere 1348, b.* für ein böß z. halten *accipere quid in omen magni terroris 1579, a.* mit einem guten z. *auguato 266, b. avibus bonis, ſecundis 269, a*

zeichendeuter *auſpex 276, d. hariolus 1061, b. haruſpex 1062, b. conjector, trix 1117, d. gnarus rerum prodigialium 1823, c*

zeichnen *notare 1533, c. denotare 1534, b. ſignare 2107, a. chamædere ſignare 493, b. imprimere ſignum 2104, b. miniatula cera notare 1411, c.* z. mit einem brandmahl *ſtigmare 2109, b. ſtigmate notare 1557, a.* z. als unrecht *obelonotare 1557, b*

zeichnung *impreſſio 1809, a*

zeigen *oſtendere 2307, d.* z. mit den fingern *demonſtrare 1446, a.* ſ. weiſen.

zeiger *monſtrator 1445, d. oſtenſor 2308, b. demonſtrator 1446, a. index 713, a.* z. an der uhr *gnomon 1003, b*

zeigung *monſtratio 1445, d*

zeile *linea 1265, c. verſus 2471, a*

zeiſekraut *alſine 101, b*

zeiſel *chlorion 502, b*

zeißig *acalanthis; acanthis 9, b*

zeit *tempus 2301, a. tempeſtas 2302, c. dies 769, b. ſpatium 2167, d. ſeculum 2047, a.* z. die darzwiſchen iſt *intercapedo 396, c.* böſe z. *acerbitas temporis 13, a.* kurtze z. *una diecula 711, b.* auff eine kleine z. *aliquanti per 1879, a.* z. vergeht *P. fugaces labuntur anni 153, c.* der zu einer guten z. gebohren *natus melioribus annis 153 a.* zeit die man abbricht von andern geſchäfften *tempus ſuccidivum 356, c.* z. haben *vacare 2413, a.* rechte z. *tempeſtivitas 2303, b.* zu rechter z. *tempeſtivus, è 2303, b. in ipſo articulo 226, c. opportuno tempore; in ipſo tempore 2301, a. attemperare 2300, a.* zu jeder zeit *usquequaque 2577, b. omni memoria 1575, a.* für einiger z. *pridem 1811, d.* für der zeit *immaturus, è 1361, a. præmaturus, è, b. ante diem 158, c. antea; antehac 159, a.* um ſelbige z. *per eosdem dies 711, a.* nach der zeit / wenn die zeit um iſt *poſtliminio 1863, c. tempore circumacto 74, b.* ſ. hernach. nach langer z. *longo interjecto intervallo 1421, b.* zeit von 10. jahren *decennium &c. 156, a.* z. von 100. jahren *æbum 59, c. ætas; ſeculum 56, a.* von *Romuli* zeiten her *usque à Romulo; inde usque à Romulo 3, c.* z. übel anwenden *aquam perdere 182, c.* z. übrig haben *otium habere, nanciſci &c.* die zeit zu vertreiben *conſumendi otii cauſa 163, c.* z. wird ſie es lehren *illos ætas docet 55, c.* vor der z. ſich beſchwerung machen *anticipare moleſtiam 180, d.* z. werden immer ſchlimmer *annus ſuperior ſemper pejor 153, c.* z. bringet roſen *annus producit, non ager 153, c.* kömmt zeit kömmt rath *in nocte conſilium 1538, a.* man muß die z. nehmen wie ſie kömmt *quamcunque Deus tibi fortunaverit horam, grata ſume manu &c. 1099, b*

zeitbücher *chronica 706, c. libri chronici c*

zeitig/ zeitlich *temporibus, è, 2363, b. maturus, è 1359, d. temporalis, ter, 2302, b. tempori 2302, a. temporius a.* zeit. caſtanien *caſtanea molles 430, a.* z. werden *matureſcere 1361, a.* z. ausſtatten *feſtinare virginem 888, b*

zeitlang/ auf eine zeitl. *aliquandiu 1874 a. ad tempus 2301, a.* das auff eine zeitl. währet *temporaneus 2302, b*

zeitloſe *narciſſus 1484, c. ephemeron 798, b. colchicum 563, c*

zeitregiſter *annales 154, a*

zeitroſen *bulbus agreſtis; hermodactylus 339, c*

zeitung *rumor 1959, b*

zeitungsträger *rumigerulus 1959, c. famigeratus 852, d*

zelt *tentorium 2304, b. ſcena 2017, a. tabernaculum 2277, c. mapalia 1348, a.* zelt des oberſten *prætorium 1801, b.* z. eines groſſen herrn *auguſtale 288, c*

zelter *ſumpes 1704, b. voluntarius equus 2358, d. aſturus equus 242, d. aſturco 243, a. equus gradarius 1025, d*

zerbeiſſen *lacerare morſu 1198, c. frendere 953, d. commorſicare 1450, a*

zerblauen *mulcare 1460, b. depexum quem reddere 1873, a.* ſ. abblauen.

zerbrechen *confringere 949, c. diffringere; infringere d. deſtruere 2254, c. delumbare 1299; a. demoliri 1427, c. rumpere 1959, d.* zerbr. ſ. brechen.

zerbrechlich *fragilis 949, b. deſtructilis 2234, c. reſolubilis 2147, c. vitreus 2589, c*

zerbrochen *fractus 948, d. diſciſſus 2020, d. quaſſus 1879, c. lacer 1198, b*

zerfallen *fatiſcere 864, b. dilabi 2193, d. diſcordare inter ſe 605, c*

zerfetzt *cicatricoſus 510, a*

zerfleiſchen *ebiſcerare 2526, a. lancinare 1211, a. lacerare 1198, b. dilacerare d. deartuare 227, b*

zerfleiſcht *lacer 1198, b*

zerfleiſchung *laceratio 1198, c*

zerflieſſen *defluere 940, d. liqueſcere 1272, c*

zergehen *liqueſcere 1272, b liquari 1273, b.* zergehen laſſen im munde *lingere 1266, c*

zergliedern *artuare 227, a*

zerhacktes *minutal 1412, c*

zerhauen *concidere 354, d. diſſecare 2045, d. præſecare 2046, b. confodere plagis 929, b*

zerhauung *conſectio 2045, c*

zerklopffen *concundere 2401, a*

zerknirſchung *collifio 1205, c. contritio 2325, a*

zerkratzen das geſicht *fodere unguibus ora 931, d*

zerkratzt *deſcobinatus 2027, b*

zerlechzen *ſatiſcere 864, b. debiſcere 1084, c*

zerlumpt *ſentus 2070, c. pannis obſitus 2086, b. 1631, d. pannoſus 1632, a*

zermahlen/ zermalmen *commolere; permolere 1435, b. friare 959, c. pulverare 1852, a. terere 2324, b*

zermalmung *pulveratio 1852, a*

zermartern/ zerplagen *diſcruciare 639, a.* ſ. plagen.

zerquetſchen *diſplodere 1745, b. elidere 205, c*

zerquetſchung *obtritus 2325, d*

zerreiben *friare 959, c. conterere 2324, d. detererè; diſterere 2325, a*

zerreiſſen *lacerare 1198, b. dilacerare d. diſtrahere 2373, b. lancinare 1211, a. laniare 1212, a. dilaniare b. rumpere 1959, d. diſrumpere 1961, d. diſſolvere 2146, c.* z. in ſtücklein *ſcindere 2020, b. confindere; diſcindere d. concerpere 424, a. diſcerpere b*

zerreissung *laniatus ; laniatio 1212, a*
zerren das maul *distorquere os 2364, c*
zerrinnen *liquescere 1272, b. dilabi 1193, d*
zerrinnung *dilapsio 1193, d*
zerrissen *lacer 1198, b. artritus 1324, d. sentus 2070, c. scissus 2020, b. conscissus d*
zerrütteln *conquassare 1880, a*
zerrütten *labefacere ; labefactare 1193, a. turbare 2403, c. disturbare 2404, d. perturbare 2405, a. concutere 1879, d*
zerrütter s. verwirrer.
zerrüttung *disturbatio 2404, d*
zerscheitern *collidi 1205, c*
zerschlagen *discutere 1880, a*
zerschmeltzen *liquare 1273, a. colliquare ; liqui b. liquescere 1272, b. colliquescere c. liquefieri d. deliquescere d*
zerschmeitern *collidi 1205, c*
zerschmoltzener schnee *nix discussa 1514, b*
zerschneiden *intercidere 356, a. consecare 2045, c. dissecare d. prosecare 2046, c. scindere 2020, b. conscindere d.* zerschn. in st. *truncare ; contruncare 2392, a*
zerschnitten *segmentatus 2045, c. insectus 2046, a*
zerspalten *diffindere ; infidere 900, a*
zerspringen *dissultare 1984, c*
zerstechen *compungere 1853, c*
zerstören *disturbare 2404, d. excidere 355, c. evertere funditus 2476, b. inferre eversionem b. delere 687, a. exscindere 2021, a. ad exitum & bastitatem vocare 2566, a.* zerst. den schlaff *inquietare 1899, a*
zerstörer *excisor 2021, a. bastator 2428, b. eversor 2476, c. P. clades 534, b*
zerstörung *excidium ; excidio ; excisio 2021, a. balosis 1059, c. disturbatio 2404, d. corruptio 1960, d. eversio 2476, b. delectio 687, a*
zerstossen *quassare 1879, c. conquassare 1880, a. pinsere 1731, d. terere 2324, b. conterere d. contundere 2401, a*
zerstreuen *dispergere 2166, a. dejicere 1119, a. dissipare ibid. dissipare 722, a*
zerstreuet *dissolutus, è 2146, c. palabundus 1626, a. dissitus 2130, c*
zerstreuung *dissipatio 722, b. dispersio 2166, a*
zerstücken *concidere 354, d.* s. zertheilen.
zerstümmeln *emancare 1335, d.* s. verstümmeln.
zerstümmelt *truncus 2391, d. mancus 1335, c*
zertheilen *dividere 724, b. dispertire 1654, d. scindere 2020, b. secare 2044, b. consecare 2046, b. digerere 1008, c. dividuum facere 724, d. discussoriam vim habere 1880, b. partiri quid in membra 1653, c.* z. hin und wieder *diffundere 875, d.* z. sich *spargere se passim 2165 a.* was sich leicht zertheilet *cedens maxime & dispabilis 722, b*
zertheilet *dispersus, è, 2166, a. dispertitus 1654, a*
zertheilung *divisio 724, d. distinctio 2343, b*
zertreiben *dispellere 1680, a*
zertrennen *dirumpere 1961, c. interrumpere 1692, a. disturbare 2404, d. diverberare 2459, b. discindere 2020, d. dissolvere 2146, c. dejicere 1119, a*
zertreunlich *separabilis 1636, b. dissolubilis 2146, d*
zertreten *conculcare 376, a. proculcare c. obterere 2325, d. proterere 2326, d*
zettel *pittacium 1736, b. schedа ; schedula 2018, a. brevis 333, d.* ein kleiner zettel *chartula 496, d.* z. schlagen an das hauß *inscribere ædes mercede &c. 2034, b. ædes proscribere 2034, c*
zetteleure *amrii 49, d*
zeug *materia 1358, b. armamenta 219, d*
zeuge *testis 2329, c. martyr 1354, c. attestator 2331, b.* zum z. ruffen *antestari 2331, a. contestari b.* z. führen *testes dare, producere &c. 2329, c. accommodare testes 580, a.* in beyseyn der z. *testato 2330, c.* ohne zeugen *intestatus, o 2331, d.* der nicht z. seyn kan *intestabilis 2331, d*
zeugen *testari 2330, b. testimonium dicere, dare, reddere, perhibere &c. a*
zeugen/ gebähren *gignere 1012, b. creare 625, b. procreare b. generare 1003, b. progenerare 1004, c. progignere 1015, a.* kinder z. *suscipere liberos 409, c.* einen sohn z. *producere filium 757, a.* junge z. *facere pullos 839, d*
zeugung *generatio 1003, b. progenerario 1004, c*
zeughauß *armamentarium 217, d. balistarium 292, b. officina armorum 1572, c. muralium tormentorum conditorium 587, b*
zeugkammer *casteria 430, b*
zeugnüs *testimonium 2330; a. auctoritas 256, d. documentum 736, a. commendatio 1336, a. elogium 779, a.* z. geben *testimonium perhibere, ferre 1052, a.* gut z. geben *de meliore nota commendare 1336, d*
zeugwärter *balistarius 292, b. pollo 1759, d*
zibetkatze *zibettum 2603, b*
ziege *capra ; capella 397, a, b.* junge z. *hædus 1053, d.* wilde z. *orix 1602, b.* ziegen ; z. heerde *grex caprinus 397, d. P. barbigeræ pecudes 296, d*
ziegel *later 1220, c. tegula ; latereulus coctilis d. penuleron 1689, b.* hohler z. *imbrex 1133, a.* mit z. decken *imbricare il. d.* z. brennen *lateres coquere 601, c*
zIegelhütte *lateraria 1221, a*
ziegelsteinerne wand *latericius paries 1220, d*
ziegelstreicher/ z. brenner *laterarius 1221, a*
ziegenart *caprigenus 397, d*
ziegenbärt *aruncus 227, c*
ziegenbock *P. vir gregis ipse caper 396, d*
ziegenfell *pellis caprina 397, d*
ziegenfleisch (jung) *caro hædina 1053, d*
ziegenfüßig *capripes 398, a*
ziegenhirt *caprarius 397, b*
ziegenlorbern *caprini stercoris bacca 286, d*
ziegenmelcker *caprimulgus 397, d*
ziegenstall *hædile 1053, d. caprile 397, d*
ziehbrunnen *puteus 1859, b*
ziehen *trahere 2369, c. migrare 1403, b. commigrare c. ire 788, a. proficisci 1824, a.* s. reisen. an sich oder zu sich z. *pellicere 1201, c. subire 1159, d. adjungere sibi quem 1178, d. allicere & trahere ad se 1200, a. allectare a. attrahere 2371, d.* auff sich z. *transferre ad se 884, b.* aus einem faß ins andre z. *elutriare 1302, c.* über etwas z. *obtendere 2307, c.* zu lande z. *subducere naves 758, b.* zu rathe z. *consilium a quo petere 591, d. adhibere ad consilium &c. 1051, a.* hauffen weise z. *vagari gregatim 2416, d.* wohin es sich zeucht *quò valeat 2418, b.* vom leder z. s. das gewehr zücken.
ziehemer *antlia 165, b*
ziehöchsen *jugalia jumenta 1175, d. jugatorius bos ibid.*
ziehseil *remulcus 1914, c. subductarius funis 758, b*
ziel *scopus 2027, d. terminus 2323, m. meta 1395, a. calx 375, b.* übers z. schreiten *finem & modum transire, transcendere 903, b.* z. setzen *definire 905, a. determinare 2323, c. cancellos circumscribere ; cancellos circumdare 382, a*
zielen *collimare 1265, b. collineare 1266, c.* es zielt dahin *res eo tendit 2303, d*
ziemer *turdus 2405, d*
ziemlich *mediocris, ter 1368, b.* z. für Gott *fas 859, c*
zien *stannum 2199, c*
zienern *stannum 2199, c*
ziepdrußel *rubeta 1935, c*
zier *lumen 1299, c*
zieräth *ornatus 1603, b. cultus 566, a. emblema 779, d.* z. in der kirchen *anathema 134, c.* z. am hauße *acroteria 21, b*
zierde *ornamentum 1603, b. honestamentum 1098, c. decor 685, a. decus c. P. decoramen c.* z. der rede *pigmentum 1730, b*
zieren *decorare ; condecorare 685, c. venustare ; convenustare 2438, d. ornare 1601, b. adornare ; exornare 1602, d. honestare ; cohonestare 1098, c. excolere 587, d. investire 2480, c. tornare 581, d. percolere 588, b. P. purpurare 1856, c*
zierlich *ornatus, e, 1603, a. luculentus, è, ter 1308, d. lepidus, è, 1240, d. festivus, è, 2023, a. concinnus 525, a. comtus, è, 582, a. phaleratus 1714, c. politus, è 1750, c. politulus ibid. mundus, è 1466, a. festivus, è 889, c. limatus, è 1282, d. graphicus, è 1031, d. multum salis habens 1979, c. facetus, è 937, d. decorus, è 685, b. elegans, ter 776, b. solennis, ter 2138, a. speciosus, è 2170, b. decens 684, d. decenter d non indecenter 685, a. rotundus 1953, a. compositus 1768, c.* z. rede *sermo rotatus 1952, c. oratio colorata 570, d*
zierligkeit *elegantia 776, d. lepor ; lepos 1241, b. festivitas 889, c. decentia ; condecentia 684, d. amœnitas 123, a. concinnitas 525, a. concinnitudo b.* z. der rede *concinni orationis 520, d. colores rhetorum 569, c*
zIgeunerkunst *chiromantia 501, c*
zimmer *conclave 542, d. triclinium 551, c.* z. eines grossen herrn *augustale 268, c*
zimmeraxt *ascia 230, a. dolabra 739, a*
zimmermann *lignarius 1260, a. materiarius 1358, d. faber lignarius 852, d. tignarius 2349, b*
zimmern *fabricare, l, 833, c. architectari 197, d. dolare 739, a. asciare 231, a.* das zimmern *fabricatio 833, c*
zimmernagel *clavus trabalis 2368, b*
zimmet/ zimmetrinde *cinnamum ; cinnamomum 524, c. xylocinnamomum 2597, a. cassia 428, b*
zimmetgeruch *odor cinnameus 524, c*
zincke *tibia clamosa 5351 a. lituus 1277, d. gingrina 1015, c*
zinckenbläser/ zinckenist *liticen 1278, a. auletes 170, a. gingritor 1015, c*
zinne *pinna 1731, b. pinnaculum c.* z. am gebäu *acroteria 21, b.* z. an der mauer *mina 1408, b. pterygium 1839, a*
zinnober *cinnabaris 524, b. minium 1411, b*
zinse *census 468, d. tributum 2381, d. fœnus 932, c.* auf zinse leihen *dare pecuniam fœnori ;* auff zinse nehmen *fœnore accipere, sumere d. fœnori 933, a.* unbillichen z. nehmen *iniquo fœnore versuram facere a.* z. geben *usuram pendere 2583, b.* z. trägen *fœnerare cui 932, d.* ohne z. leihen *gratuito proponere pecuniam 1036, b.* z. von z. *anatocismus 135, a.* sechs fl. z. von 100. fl. *semissis usura 230, a*
zinßbar *tributarius 2382, a. stipendiarius 2213, b.* zinßbar machen *vectigal agro imponere 2433, b*
zinßregister *calendarium 366, d*
zinßtag *dies pecuniarius 710, c. fœnebria 933, b*
zinßzahl *indictio 708, c*
zipperlein *podagra 1756, b. arthritis ; dolor articulorum ; P. cessans nervus morbus 226, a. morbus articularis 226, d.* das z. haben *doloribus podagræ ardere, cruciari 1756, b.* der das z. hat *arthriticus 226, a. podagricus ; podagrosus 1756, b. articularius 226, d. chiragricus 500, d.* zipperlein an füssen *podagra 1756, b. P. carnifices pedes 422, b.* z. an händen *chiragra 500, c. P. cubi chiragra contudit articulos 500, d*
zirbelbaum *pinaster 1732, c*
zirbelnuß *conus 599, b. nux pinea 1554, c. strobilus 2232, d*
zirnenbaum *cerrus 485, a*
zischeln *susurrare 2270, a*
zischen *stridere 2229, d. sibilare ; exsibilare 2097, d. sibilus quem consectari c.* das zischen *sonitus c*
zißmaus *mus araneus 1473, b. 188, d.* s. spitzmaus.
zitterlich *dubitanter 751, b*
zittern *palpitare 1626; b. pavere 1668, a. horrere 1102, b. tremere 2377, a. tremiscere b.* z. durch und durch *pertremiscere 2377, d. trepidare 2378, a.* z. für frost *frigutire 959, b. frigore concuti 957, d.* das zittern *pavitatio 1668, a. tremor 2377, c. trepidatio 2378, b*
zitternd *tremebundus 2377, b. tremulus c. trepidus, è, d.* z. machen *tremefacere 2377, b*
zitterlein *agithus 36, b*
zitschern *gatrire 994, d. minurire 1413, a.* das z. der vögel *minuritio 1413, a*
zitwer *zedoaria 2601, b*
zitze *mamma 1334, b. mamilla c. ruma, æ 1958, d*
zwitschern *fringultire 959, c*
zobel *martes scythica 1354, c*
zofe *pedissequa 1702, c. ornatrix 1603, b*
zoll *tributum 2381, d. portorium 1780, c. pollex 1761, d. vectigal 2433, a. uncia 2541, d.* z. pachten *publicum redimere 1840, b*
zollamt *scriptum 2031, d*
zollbanck/ bude *telonium 2295, d*
zollen *vectigal pendere, pensitare 2433, b.* das da z. *vectigalis 2433, b*
zollennehmer/ zöllner *Arabarches s. Alabarches 287, c. præfectus vectigalibus ibid. publicanus 1840, c. portitor 1780, c. telonarius 2296, a. manceps, decumanus 1334, d*
zollschreiber *qui cui operas in porta & scriptura dat 2031, d. scripturarius 2031, a*
zopff der weiber *caliendrum 3[illegible], c. intorti crines 632, b. spira 2186, c*
zorn *ira 1162, c. iracundia 1163, b. dolor 738, b. bilis 313, d.* behender z. *excandescentia 384, b.* nicht ohne z. *non sine stomacho 2226, b.* den z. auslassen *bilem effundere 314, a. iram in quem evomere. 1162, d. apud quem evomere virus acer-*

bitatis

bitatis sue 13, *b.* z. fahren lassen *missam iram facere* 1162, *d.* der z. lässet nach/ leget sich *ira abscedit, deflagrat, d. ira deferbescit* 887, *a.* sich des z. mäßigen *ira moderari* 1163, *a. iracundiam cohibere, b.* z. auff sich laden *in se indignationem cujus convertere* 715, *b.* voller z. seyn *in fermento jacere* 875, *a.* zum z. reitzen *calefacere quem* 373, *b.* s. erzürnen. z. halten s. feindschafft halten.

zornig/ zornsüchtig *irritatus, e,* 1184, *b. iracundus, e,* 1163, *a. iratus, e, obiratus c. efferbescens* 887, *b. amarulentus* 109, *b. ira succensus* 386, *c. stomachosus; stomachabundus* 2216, *c. inclementer* 547, *a.* z. machen *bilem commovere* z. *bilem in nasum concire* 314, *c.* z. seyn *succensere cui* 471, *a. fremere miniciter* 1409, *a. ardere iracundia* 200, *c.* 1163, *b.* s. zürnen. z. seyn auff einen *surgere cui* 2406, *a. P. ferbere iracundia* 886, *c. irasci* 1163, *b.* z. werden *iracundia exardere, exardescere* 201, *a. fremere* 953, *b. ira excandescere* 384, *a. ira incendi* 386, *a. P. induere iram* 307, *a. P. ambas iratas buccas inflare* 338, *a.* die bald z. werden *calidi* 372, *b.* ein zorniger *P. qui magno irarum fluctuat æstu* 54, *d. P. cui calido sub pectore bilis intumuit* 314, *a. bilioſus* 314, *a. P. cujus inæstuat præcordiis liberalis bilis* 55, *c*

zoten reißen *scurrari* 2040, *b*

zoten reißer *spurcidicus* 2196, *c*

zotticht *horricomis* 1102, *a. hirsutus; hirtus* 1088, *b. villoſus* 2508, *a.* z. decke *amphitapa* 124, *d. cento* 472, *b*

zu *ad* 24, *b. in* 1139, *b.* zu denselben zeiten *per illa tempora* 1690, *d.* zu eines besten *ex re cujus* 813, *d.* ihme zu schaden thun *contra commodum suum facere* 595, *c.* zur zeit *pro tempore* 1818, *a*

zuber *capedo* 346, *b. labrum* 1196, *b. crater* 622, *c*

zubereiten *præparare* 1650, *a. ornare* 1602, *c. adornare* 1603, *d. molire* 1436, *d. parare* 1646, *c. apparare* 1647, *c. comparare, d.* den tisch zub. *coquere cœnam* 601, *c.* ein gastmahl zub. *aptare convivium* 180, *b*

zubereiter *instructor* 2235, *b*

zubereitung *paratio* 1647, *b. apparatus, c. apparatio, d. consessio* 843, *d*

zubinden *obstringere* 2232, *a*

zublasen *insonare* 2188, *a. instigare* 1153, *b*

zublintzen *connivere* 590, *a*

zublintzender *Andabata* 140, *a*

zubrechen s. zerbrechen.

zubringen *apportare* 1780, *d. transigere* 78, *a.* das leben zubr. *conterere vitam* 2534, *b.* den tag zubr. *diem totum in re ponere* 1766, *b. extrahere diem* 2343, *c.* ein jahr zubr. *annum fatere* 839, *d. annum tempus consicere* 155, *a. annos exantlare* 165, *c.* die zeit zubr. *absumere tempus* 2259, *c. consumere diem d. tempus gerere* 1007, *a. degere tempus* 686, *b. tempus terere* 2324, *b. conterere autem, d.* nichts zubr. *sine dole desinere,* 747, *c*

zubringung der zeit *traductio temporis* 759, *a*

zucht *verecundia* 2462, *a. modestia* 1432, *c. castimonia* 434, *a. sanctimonia* 1992, *d. pudicitia* 1841, *c. pudor* 1843, *a. disciplina* 718, *a. censura* 468, *c.* zucht des gesetzes *legum habena* 1049, *a.* zucht des viehes *fœtura* 934, *a.* mit züchten *salva sit reverentia* 1989, *c.* ohne züchten *manibus illotis* 1216, *b*

zuchthauß *ergastulum* 810, *b. gyrgathus* 1048, *c*

zuchthengst *emissarius equus* 1424, *d*

züchtig *ingenuus, e,* 1150, *b. modestus, e,* 1432, *c. verenter* 2461, *d. verecundus, e,* 2462, *a. castus, e,* 433, *c. pudicus, e,* 1841, *b. pudens, tis,* 1841, *c*

züchtigen *castigare* 430, *b.* zücht. mit worten *corripere* 1912, *c*

züchtigung *castigatio* 430, *b. coërcitio* 193, *c*

zuchtmeister *præceptor* 407, *d. pædagogus* 1619, *b. monitor* 1442, *b. magister morum* 1324, *d. domitor, trix,* 742, *b. castigator* 430, *b. custos* 686, *a. frenator* 954, *c. censor* 467, *a. morum præfectus, d*

zucken das gewehr/ das schwerdt *educere gladium e vagina* 2416, *a. evaginare gladium, b. stringere ensem* 2230, *c*

zucker *saccharum* 1970, *a. condimentum* 586, *c*

zuckerbecker *conditor; condimentarius* 586, *c. dulciarius pistor* 761, *a. cupedinarius* 652, *c*

zucker-candit *saccharum pellucidum, candidum* 1970, *a*

zudecken *operire* 1644, *d. operculare* 1645, *a. cooperire, a. tegere* 2192, *d. contegere* 2194, *b. integere ibid. obtegere, c. protegere c. adhelare* 2439, *b. P. nubilare* 1540, *d*

zu dem *præterea* 1800, *b. ecce autem; porro autem, tum autem* 280, *c*

zudreschen den kopff *diminuere caput* 1412, *d*

zudrücken die augen *claudere cui lumina* 539, *c*

zuegen *occare* 1561, *c. crativa* 622, *d*

zueignen/ zu eigen geben *tribuere* 2381, *c. attribuere* 2382, *a. vindicare* 2513, *b. addicere cui* 705, *c. devovere* 2563, *d. pollucere* 1311, *b. assignare* 2107, *b. donare* 744, *c. consecrare* 1973, *a. mancipare* 1335, *a. dare mancipio a. emancipare b. dicare* 701, *a. dedicare, c. dedere* 730, *c. totum cui se tradere* 734, *a.* zueign. ihm selbst *in se transmovere quid* 1458, *b*

zueignung *assignatio* 2107, *c. mancipatio; emancipatio* 1335, *a. attributio* 2382, *b. dicatio* 701, *b. dedicatio* 702, *a*

zueilen *ruere* 1962, *c*

zuerkannt *destinatus* 694, *c*

zuerkennen *adjudicare* 1173, *b. irrogare* 1947, *c. decernere* 432, *d*

zuerst *primum* 1812, *b. loco priore* 1811, *b*

zufahren *involare in quem* 2553, *d*

zufall *casus,* 348, *a. eventus* 2448, *d. fors* 2161, *b. fors* 943, *a. accidentia* 349, *b*

zufallen *allabi* 1193, *c.* was uns zufällt *adventitius* 2446, *a.* s. zutragen.

zufällig *fortuitus* 913, *c. contingens* 2186, *c.* zufälliger weise *forte* 943, *b. obitet* 1557, *c. in transitu; transeuntes* 796, *a*

zu felde geschlagenes haar *passus capillus* 1628, *d*

zuflicken *resarcire* 1000, *c*

zufliegen *advolare* 1553, *b*

zufliessen *affluere* 914, *d*

zuflucht *arx* 229, *b. refugium; suffugium* 969, *b. receptaculum* 409, *b. portus &c.* 1782, *a. ara* 187, *b. asylum* 143, *b. confugium* 968, *b. perfugium, d. profugium* 969, *a.* zuflucht haben/ nehmen *confugere ad quem* 968, *a. perfugere* 968, *c*

zufluß im schreiben *vena ingenii* 2440, *b*

zuförderst *præcipue* 1793, *b. apprime* 1813, *c. maxime* 1324, *b. cumprimis; imprimis* 1811, *c. primum omnium* 1812, *b.* s. fürnehmlich.

zufriedenes gemüthe *æquus animus* 42, *a*

zufrieden sich geben *tacere* 2280, *a. advocamenta doloris admittere* 1566, *c*

zufriedenheit *patientia* 1664, *d. æquanimitas* 43, *d. animi securitas* 2051, *a. animi æquitas* 44, *c*

zufrieden seyn *consulere boni, aqui* 592, *d. quiescere* 1898, *a. quieto animo* 6*bere b. acquiescere, c. pati* 1664, *b. facile perpeti quid* 837, *d. habere satis* 1049, *d.* 1604, *b. contentum esse* 2314, *c. nolle laborare* 1191, *c.* s. friede.

zufrieden stellen *recolligere cujus animum* 1233, *b. propitiare* 1831, *d. placare* 1739, *d. tranquillare* 2376, *a. satisfacere* 2004, *d. solari* 2143, *b. absolvere quem* 2146, *a. pacare* 1671, *c. perpacare, d. mulcere* 1459, *d. iram permulcere* 1460, *a. P. corda stimulata remulcere, a*

zufrieren *conglaciare* 1016, *b. congelascere* 997, *b. gelu jungere ripas* 924, *c*

zufügen *applicare* 1749, *d.* schaden zufügen *injungere detrimentum* 1180, *a. dare damnum, malum* 728, *a*

zufügung *applicatio* 1750, *a. adjunctio* 1179, *a. admotio* 1456, *b. admotus ib.* zuf. eines schadens *malefitium* 1333, *b*

zufuhre *apportatio* 1781, *a. subvectio; commeatuum subvectus* 2435, *d. invectio* 2435, *a. advectus; advectio* 2434, *a. convectio, b. alimentaria invectio* 99, *a* zuf. abschneiden *commeatu quem prohibere, intercludere* 1385, *c*

zuführen *apportare* 1780, *d. advehere* 2434, *a. advectare, b. perducere* 756, *c. supportare* 1781, *c. subvehere* 2415, *d. adducere* 753, *b*

zuführer *advector* 2434, *a. perductor* 756, *c*

zug *tractus; tractio* 1370, *a.* zug thun *lineam ducere* 1265, *c.* zug in fischgarn *bolus* 320, *c.* zug in buchstaben *literarum ductus* 752, *d.* in letzten zügen liegen *apio indigere* 173, *b. animam agere* 146, *c*

zugabe *adjectio* 1117, *a. corollarium &c.* 612, *b. auctarium* 265, *a. mantissa* 1344, *b. cumulus* 649, *a.* s. zusatz.

zugang *aditus* 789, *c. accessio* 453, *b. reditus* 795, *a*

zugeben *largiri* 1216, *c. addere* 730, *b. audire; intelligere* 260, *a. suscipere* 409, *c. adjicere* 1116, *d.* zug. etliche tage *prodere aliquot dies* 732, *b*

zugeeignet *dicatus* 701, *a*

zugeführt *importatus* 1781, *c. importaticius ibid.*

zugegen seyn *adesse* 1254, *d. præsto adesse* 1799, *c*

zugehen; es sey zugegangen wie es wolle *ut ut sint hæc facta* 2179, *c.* wie es jetzo zugehet *ut nunc est* 2578, *d*

zugehören *attingere cognatione* 2285, *b*

zügel *habena* 1094, *a. lorum* 1287, *d.* zügel anziehen *adducere equum,* 807, *c.* den z. lassen *admittere equum* 807, *d*

zugelassen seyn *licere; licitum esse* 1157, *d*

zugemüß *pulmentum* 1850, *d*

zugerichtet *factitius* 841. *b. paratus* 1647, *b. laboratus* 1195, *c*

zugeschickt *præformatus* 940, *a.* zug. von Gott *fatalis* 865, *a*

zugeschnürte brüst *vinctum pectus* 2308, *b*

zugeschweigen *nedum* 781, *d*

zugesellen *associare* 2134, *a. adjungere sibi socium* 1178, *d. ad amicitiam cujus se aggregare* 1040, *c*

zugespitzt *turbinatus; turbinatus* 2404, *b. pyramidalis* 1864, *b. pyramidatus ib.* horn zug. *præpilatus* 1728, *a*

zugethan *adstrictus,* 2131, *b. obstrictus,* 2232, *a. pronus in quem* 1827, *b.* den künsten zug. *deditus literæ* 730, *d*

zugewölbet *convexus* 2491, *d* (*lum* 2467, *b*

zug-garn *funda* 974, *a. pantheon* 1632, *b. retiaculum*

zugiessen *affundere* 974, *d*

zugleich *una; simul* 2549, *c. simul* 2116, *a. insimul c. communiter* 581, *a. juxta* 1190, *a. simitu* 2114, *c.*

zug. bedeuten *adsignificare; consignificare* 2109, *a.*

zug. ruffen *conclamare* 535, *d.* zug. zutreffen *congruere* 1042, *b.* zug. entstehen *coorti* 1602, *a*

zugordnung *agmen* 67, *b* (119, *c*

zugreiffen *subinsistere manibus; dextram injicere*

zugreiffisch *rapax* 1911, *d*

zu grunde gehen s. umbkommen.

zugteil *ductarius funis* 713, *a.* 986, *d*

zugut halten *condonare* 745, *b. donare cui* 744, *d.*

zugweiß *ductim* 713, *a* (*ignoscere* 1531, *d*

zuhalten die ohren *cerum auribus obdere* 477, *a.* zuh. mit einem *consuescere cum quo* 2247, *c*

zuhauen auff einen *gladio petere quem* 1708, *c*

zuheften *fibulare* 891, *b*

zuheilen *consanare; persanare* 1996, *d. solidare,* 2141, *c. in cicatricem convenire, cicatricem ducere* 509, *d. cicatricare* 518, *a*

zuhören *auscultare* 176, *b. audire quem* 260, *a. attendere cui* 2304, *d. operam dare cui* 1583, *b. advertere aures* 2473, *a. præbere aurem* 1791, *d. dare facibus aures* 2414, *a. cum silentio anim. advertere* 2110, *a. P. aure bibere* 312, *c.* zuh. mit fleiß *præbere se cui attentum auditorem* 261, *b* zuh in der stille *adesse æquo animo per silentium* 2155, *a*

zuhörer *auditor* 261, *b. auscultator* 276, *c.* fleissiger zuh. *audiendi studiosus* 260, *a.* viel zuh. haben *adhibere ingens auditorium* 261, *b.* zuh. bewegen *commovere theatrum* 2337, *d.* zuhören dem lehrer *dare operam præceptori* 728, *b*

zukehren *advertere* 2473, *a*

zuknüpffen *renodare; connodare* 1523, *c, b*

zukommen *obvenire* 2450, *b.* es kömt uns zu *nostrum est* 2253, *c.* es kömt dir nicht zu *hoc alienum est ab officio tuo* 93, *b.* da niemand zuk. kan *inaccessus; inaccessibilis* 413, *c.* die güter kommen mir zu *cedunt mihi bona ea* 452, *d*

zukünfftig *futurus* 2254, *b*

zukunfft *adventus* 2446, *b*

zulassen *concedere* 454, *a. donare cui* 744, *d. dare* 728, *d. admittere* 1421, *d. permittere* 1415, *b. indulgere* 1144, *d. sinere* 2121, *b. copiam rei dare, facere* 600, *b. potestatem cui facere* 1790, *b.* nicht zulassen *submovere quem* 1458, *a*

zulassung *permissio* 1421, *c. concessus; concessio* 454, *b. admissio; admissum* 1422, *a*

zulauff *frequentia* 955, *c. accursus; concursus* 660, *a, c*

zulauffen *affluere; confluere* 925, *a, c. accurrere; concurrere* 660, *a, b*

zulegen *adjicere* 1116, *d. addere* 730, *b.* zul. den nahmen *asserere sibi nomen* 2083, *c*

zulencken *advertere* 2473, *a*

zuletzt *denique* 690, *d. postremo* 1785, *b. supremo, mum,* 2264, *c. ultimo, um,* 1537, *c. ad extremum* 829, *c. ad ultimum* 25, *d. nobissime; nobissimo tempore* 1536, *c*

zumachen *claudere* 539, *c. operire* 1644, *d*

zumauren *obstruere* 2135, *d*

zum ersten mahl *primo* 1812, *b. primitus* 1813, *b*

zumessen *attribuere* 2382, *b. assignare* 2107, *b. admetiri* 1397, *c. arrogare* 1946, *d.* zum. sich etwas *sumere sibi quid* 2158, *c.* s. beymessen.

zumeſſung *aſſignatio* 2107, c
zum wenigſten *ad minimum* 25, d
zu nächſt dran *prope* 1832, d
zu nahe kommen mit worten *dicto ledere* 1205, a
zunahme *agnomen; agnomentum; cognomen; cognomentum* 1525, c. gleiches zunahmens *cognominis* 1525, c
zunahmen *cognominare* 1526, c
zunder *fomes &c.* 947, b. *lucubrum* 1292, d
zunehmen *creſcere; accreſcere* 629, b, c. *increſcere* 630, a. *adaugeſcere* 264, b. *proficere* 848, a. *grandeſcere* 1030, d. *gliſcere* 1019, a. *crebreſcere* 623, b. *grabeſcere; aggrabeſcere* 1039, a. *promobere* 1457, c. *incrementum capere* 630, b. *progredi in qua re* 1027, d. *progreſſus facere* 1018, a. *proceſſum habere in re* 456, c. *pabulo diſtendi* 1617, c. *corpus facere* 613, a. ſehr zunehm. *maximis auctibus creſcere, efferri, in maximos auctus diffundi* 265, b. in der ſchule gar nicht zunehm. *multis apud præceptorem annis perſedere, & ne colorem quidem ducere* 569, c. das böſe nimmt zu *alitur vitium* 98, c. mein betrübnüs nimmt zu *mihi augeſcit ægritudo* 264, b. das zunehmen *acceſſio; acceſſus* 453, b. zunehm. des mondes *luna auctus* 1300, b. *acceſſus lunæ* 456, d. *accretio lunæ* 619, c
zunehmung *profectus* 848, a. *augmentum; incrementum; auctum* 265, a, b
zuneigen *acclinare* 552, a
zuneigung *inclinatio* 552, d. *ingenium* 1148, c. *indoles* 1144, a. *proclivitas* 554, a. *propenſio* 168, a. natürl. zuneig. *ſympathia* 2272, c. zuneig. zu laſtern *elementa vitiorum* 777, b
zunfft *ſocietas* 2133, d. *tribus* 2383, a. *chorus* 504, c. *curia* 658, c. *corpus* 613, b
zunfftgenoſſe / verwandter *tribulis* 2383, a. *curialis* 658, d
zunfftmäßig *curiatus* 658, d
zunfftmeiſter *tribunus* 2380, d. *curio* 658, d. zunfftm. werden *inire tribunatum* 2381, c
zunfftmeiſteramt *tribunatus* 2381, c
zunge *lingua* 1266, d. *interpres animi, cogitationis* 1267, a. z. in zaum halten *linguam continere; cohibere* 1266, d. es liegt mir auff der z. *in ore ſedet* 2052, a. *mihi in prioribus labris verſatur* 1196, a. dem die z. wohl gelöſet *lingulaca* 1267, c. dem die z. nicht gelöſet iſt *atypus &c.* 253, c. *ancyloglossus* 139, d. zunge an der wage *examen* 814, c
zungendreſcher *nebula &c.* 1906, d. *legulejus* 1246, d. *legicrepa* 1147, c
zu nichte machen *contundere* 2401, a. zu nichte werden *in nihilum recidere &c. ad nihilum redigi* 1511, d
zunöthigen ſich *ingerere ſe* 1009, b
zuordnen *allegere* 1232, a
zupflůzen *circamanare; exanare* 220, d
zupitſchieren ſ. verſiegeln.
zürch *Tigurum* 2349, c
zürcher *Tigurini* 2349, c
zurechnen *tribuere* 2381, d. ſ. zumeſſen.
zu recht bringen *reſtituere* 2203, c. *ſanare* 1996, c. *reconcinnare* 525, c. *miniſtrare* 1410, d. *adminiſtrare* 1411, a. *corrigere* 1918, a. *quem ad frugem corrigere* 962, c. *exercere quem* 193, d
zu recht machen *attemperare* 2300, a.
zurede *compellatio* 1678, c. *exhortatio* 1104, a
zureden freundlich *blandis hortatibus implere* 1103, b
zuredung *alloquium* 1286, a
zureiten *conterere* 2324, d
zureichen *adminiſtrare* 1411, a
zurichten *parare* 1647, c. *apparare* 1647, c. *ſtruere* 2233, c. *concinnare* 525, b. *informare* 939, c. *inſtaurare* 1153, a. *creare* 625, b. *formare* 938, a. *fabrefacere* 833, d *procudere* 644, c. vorher zurichten *præmoliri* 1438, a. ſchöne zur. *exornatum quid dare* 1604, a. ihm etwas zur. *capiti ſuo quid ſucre* 2261, b
zurichtung *confectio; confectura* 843, d. *paraſceve* 1638, c
zuriegeln *clabem obdutere* 542, c
zürnen *ſuccenſere* 471, a. *indignari* 715, a. *iras gerere* 1007, b. 1163, a. *iræ indulgere* 1161, d. ſie z. mit einander *iræ ſunt inter eos* 1161, d. ſ. zornig ſeyn.
zurück *retro; retrorſus, um* 1933, c, d. ſ. auch wieder.
zurück ziehen *retorquere* 2365, a. *recurbare* 665, c. *reflectere* 915, b. *ſupinare; reſupinare* 2266, a
zurückbleiben *reſtare* 2223, d. *remanere* 1340, b
zurückbleibung *remanſio* 1340, b
zurückbringen *reportare* 1781, c
zurück dencken *recogitare* 562, b. *reſpicere ſpatium præteriti temporis* 2177, b. *facta & dicta remetiri* 1398, b
zurücken *cedere* 452, b. ſ. kurtz machen.
zurückeilen *reſeſtinare* 888, d
zurückentbieten *remandare* 1357, b
zurückfallen *recidere* 350, d
zurückfliehen *refugere* 969, a. *rebolare* 2554, a
zurückfliessen *remanare* 1342, a. *redundare* 2144, c. *reſluere* 927, a
zurückfliessend *reſluus* 927, a
zurückforderung *revocatio; P. revocamen* 1568, d
zurückführen *reducere* 757, c. *rebehere* 2435, d
zurückführung *reductio* 757, d
zurückgebogen *repandus* 1619, b
zurückgehen *remeare* 1386, a. *repedare* 1702, d. *retroire; retrogredi* 1933, d. 795, b. 1028, a. *recedere* 456, d. *regredi* 1028, a. *recalcare priorem veſtigia* 375, d. den weg zurückgeh. *P. relegere iter* 1236, a. der kauff gehet zurück *emtio reſolvitur* 2147, b
zurückhalten *retinere; retentare* 2316, c. *remorari* 1448, b. *reſervare* 2090, d. *retroagere* 1933, c. *reprehendere* 1806, b. *retardare* 2289, c. *arcere* 193, a. *temperare* 2198, d. *cohibere* 1051, b. *comprimere* 1808, a. *repellere* 1680, d. *reprimere* 1809, c. *abſtinere* 2312, d. *refrenare* 955, a. *compeſcere* 1658, a. *reſtringere* 2232, c. *retinere* 2374, b. *intercludere quem* 541, c. etwas zurückh. *deducere de ſumma* (754, b
zurückhaltung *detentatio* 2355, b
zurückkehren *reverti* 2477, c
zurückkommen *redire* 794, c
zurückkunfft *reverſio; reverticulum* 2477, d
zurücklaſſen ein groß ſtück weges *emetiri ſpatium ingens &c.* 1398, a
zurücklauffen *recurrere; recurſare* 663, b
zurücklauffend *revolubilis* 2560, b. *ſupinus* 2266, a
zurücklegen *reponere* 1772, d
zurücklencken *reflectere* 915, b. *retorquere* 2365, a
zurückmeſſen *remetiri* 1398, b
zurücknehmen *redhibere* 1052, c. *ſubtrahere* 2375, a
zurücknehmung *redhibitio* 1052, c (b
zurückprallen *reſultare* 1985, b. *recuſſu exultare* 1881, b. *recellere* 464, b. *recidere* 350, d. *refringi* 950, c. den feind zurückſchl. *impetus hoſtium reprimere & retardare* 1106, b
zurückprallend *reciprocus* 1915, d
zurückreiſen *remetiri* 1398, b
zurückrufen *revocare* 2568, c
zurückſchicken *remittere* 1416, b. *relegare* 1231, b
zurückſchiffen *renabigare* 1494, b
zurückſchlagen *reverberare* 1459, c. *repercutere* 1881, b. *recellere* 464, b. *recidere* 350, d. *refringi* 950, c. den feind zurückſchl. *impetus hoſtium reprimere & retardare* 1106, b
zurückſchwimmen *renare* 1519, c. *renatare* 1520, c
zurückſehen *reſpicere; reſpectare* 2177, b. *revidere; revisere* 2503, a. auffs vergangene zurückſ. *animum retorquere ad præterita* 2365, a. das zurückſeh. *reſpectus* 2177, c
zurückſpatziren *redambulare* 114, c
zurückſpringend *reſilire* 1983, d
zurückſtoſſen *retrudere* 2391, c. *retundere* 2401, d. *relidere* 1106, a
zurückſtrahlen *reſplendere* 2190, d
zurücktragen *referre* 883, a. *regerere* 1009, d
zurückträuffeln *reſtillare* 2214, d
zurücktreiben *rejicere* 1120, d. *retroagere* 1933, c. *propellere; repellere* 1680, c, d
zurücktreibung *repulſus* 1681, a
zurücktreten *recedere* 456, d. *reſilire* 1983, d. *retrocedere* 1933, c. *pedem referre* 1700, a
zurücktretung *reciprocatio; reciprocatus* 1916, a
zurückweichen *retrocedere; retroferre* 1933, c, d. 457, a. *recedere* 456, b. *recipere ſe; pedem referre* 408, b. *referre gradum* 883, b
zurückwerffen *rejicere* 1120, c. *regerere* 1009, d
zurückziehen *receptare* 409, b. *ſupinare; reſupinare* 2266, a. *remigrare* 1403, d. *regredi; retrogredi* 1028, a
zurückziehung *reductio* 757, d (1028, a
zuruff *acclamatio* 535, b. *conclamatio* 536, a. frölicher zur. *applauſus* 1745, b. zur. der ſchiffer *celeuſma* 481, c
zuruffen *acclamare* 535, b. *ſuccłamare* 537, a
zurüſten *inſtruere* 2235, a
zurüſtung *apparatus; apparatio* 1647, c. *comparatio* 1648, a. *inſtructio* 2235, a
zuſage *promiſſio; promiſſum* 1416, a. *pollicitum; pollicitatio* 1257, c. *ſponſio* 2192, a. *ſtipulatio; ſtipulatus* 2114, b. zuſ. halten *fidem ſervare* 891, d. zuſ. umbſtoſſen *promiſſum & receptum interverterc* 408, c.
zuſagen *promittere* 1425, d. *condicere* 705, d. *fidem dare* 891, b. *recipere in ſe* 408, c. *fidem ſuam cui adſtringere* 891, c. *dextram & fidem dare* 718, a. zuſ. zur ehe *deſponsare* 2192, b. zuſ. zugleich *appromittere* 1416, a. *compromittere* a. *compromiſſum facere* b. zuſ. zu gaſte zu kommen *condicere cœnam* 559, a
zuſager *ſponſor* 2192, a
zuſammen *cunctim* 649, d. *communiter* 581, b. *junctim* 1178, c. *conjunctè; conjunctim* 1179, c. *coacervatim* 14, b
zuſammen backen *congelare* 997, b. *congladiare* 1016, b. *concreſcere* 629, d
zuſammen bauen *coædificare* 32, c
zuſammen betteln *corrogare* 1947, b
zuſammen binden *copulare* 601, b. *conjungere* 1179, a. *conbinçire* 2508, d. *connectere* 1501, a. *colligare* 1160, c. *conſtringere* 2131, b
zuſammenbindung *conbinctio* 2508, d
zuſammen blaſen *conſpirare* 2187, d
zuſammen bringen *colligere* 1232, b. *conferre* 878, b. *conſtruere* 2234, b. *conficere* 843, c. *jungere* 1178, b. *congerere* 1008, b. *conducere* 753, d. *contrahere* 2372, a. *conciliare* 584, d. *exaggerare* 66, a. *concinnare* 525, b. *conſolidare* 2141, c. *adunare* 2310, a. *glomerare* 1019, d. *conglomerare* 1020, a. *congregare* 1040, c. *cogere* 74, c. geld zuſ. *facere pecunias* 840, d. ſoldaten zuſ. *conſcribere* 1032, b
zuſammenbringung *congeſtio* 1008, b
zuſammendrehen *contorquere* 2364, a
zuſammendrehung *contorſio* 2364, b
zuſammendrücken *comprimere* 1808, a. *conſtipare* 2212, a
zuſammendrückung *compreſſio* 1808, b
zuſammenfaſſen *comprehendere* 1805, c. *complicare* 1750, a
zuſammenfaſſung *concinnatio* 525, b
zuſammenflicken *conſuere* 2161, c. *conſarcinare* 2001, a
zuſammenfliegen *conbolare* 2553, b
zuſammenflieſſen *confluere* 925, c. *corrivari* 1944, b
zuſammenfliessend *P. confluus* 925, c
zuſammenflieſſung *corrivatio* 1944, b
zuſammenfluß *conluvium* 925, d
zuſammenforderu *concire* 514, b. *advocare* 2566, d. *convocare* 2567, b. den rath zuſ. *cogere ſenatum* 74, c
zuſammenfügen *conjungere* 1179, a. *componere* 1767, d. *contexere* 2335, a. *ſociare* 2133, d. *conglutinare* 1022, a. *fibulare* 891, b. *nectere* 1500, c. *connectere* 1501, a. *jugare* 1175, d. *coaptare* 180, c. *coagmentare* 557, a. *geminare* 998, b. *combinare* 315, a. ſ. zuſammen ſetzen.
zuſammenfügung *conjunctio* 2179, b. *junctura* 1178, c. *connexio; connexus* 1501, a. *contextus; contextio* 2335, a. *commiſſura* 1423, c. *compoſitio* 1769, a. *conjugatio* 2176, c. *conſertio* 2084, b. *coherentia* 1055, c. *coagmentatio; coagmentum* 557, a. *compactio; compages; compactura* 1630, a. *catenatio* 438, a
zuſammenführen *convehere; convectare* 2434, b. *contrahere* 2369, d. *comportare* 1781, a
zuſammenführung *comportatio* 1781, a
zuſammengattung *admiſſura; admiſſio* 1412, a. *compactio* 1630, a
zuſammengeben ſich *coire* 791, c
zuſammengedruckt *confertus* 858, c
zuſammengefügt *connexus & aptus* 179, d. *compactilis* 1630, a. *copulatus* 601, b. *ſertus* 2079, d
zuſammengehen *congredi* 1026, c
zuſammengeleſen *collectaneus* 1232, d. *collectitius* 1233, a. *miſcellaneus* 1415, d. zuſ. ſachen *analecta; collectanea* 132, d
zuſammengeſchoſſen geld *collationes; collatitium æs* 878, c
zuſammengeſchworne *conjurati* 1182, d. *conſpiratio* 2188, a
zuſammengeſellen *ſociare* 2133, d. *conſociare* 2134, a. ſich zuſammengeſ. *conſortium inire* 2163, a
zuſammengeſetzt *pactilis* 1629, d. *conglutinatus* 1022, a
zuſammengeſteppelt werck *cento* 472, b
zuſammengetragen *congeſtitius* 1008, b
zuſammengeweheter ſchnee *nix cumulata vento* 1514, b
zuſammengieſſen *confundere* 975, a
zuſammengrentzend *confinis* 904, d
zuſammenhalten *continere* 2313, b. *cohærere* 1055, c. *adſtringere* 2231, a. *ſubſtringere* 2232, d. *ſubnectere* 1501, c. *compeſcere* 1658, a. *comprimere* 1808, a. *plicare* 1749, d. das volck zuſ. *agmen cogere* 74, c

zusammenhangend *concatenatus 438, a*
zusammenhangung *continuitas 2315, a*
zusammenhäuffen *cogere & coacervare 14, b*
zusammenhäuffung *coacervatio 14, b*
zusammenhefften *configere 897, b*
zusammenhetzung *commissio 1423, b*
zusammenkauffen *emere 781, c. commercari 1394, c*
zusammenknüpffen *commodare 1523, b. conjungere 1179, a. conjugare 1176, c.* s. zusammenbinden.
zusammenkommen *convenire 2447, a. coire 791, b. celebrare conventu 460, b. in congressum cujus venire 1026, c.* auf einen hauffen zus. *conglobare se in unum 1019, b*
zusammenkratzen *coradere 1909, b*
zusammenkriechen *corepere 1928, d*
zusammenkunfft *conventus 2448, a. collegium 1231, a. concilium 584, c. cœtus 560, d. concio 585, d. comitia 577, c. concursio 660, c. circulus 528, d. congressus; congressio 1026, c. panegyris 1625, b.* kleine zusammenk. *conventiculum 2448, c.* böse zusammenk. *concilibulum 584, d*
zusammenkupplen *copulare 601, b*
zusammenlassen *committere 1422, d*
zusammenlauffen *concurrere 660, b. concursare c. confluere 925, c. convolare 2553, b. circulari 529, a*
zusammenlauffende leute *convena 2447, d*
zusammenlauffung *concursio; concursatio 660, c.* zusammenlauffung der milch *coagulatio lactis 557, b*
zusammen laut werden *circumfremere; confremere 953, d*
zusammen legen *componere 1767, d. complicare 1750, a. contribuere 2382, b*
zusammenleimen *conglutinare 1022, a. compaginare 1620, c*
zusammenleimung *glutinamentum 1021, d. conglutinatio 1022, a*
zusammenlesen *corrivare 944, b*
zusammenlesen *colligere 1232, b. collectare 1232, d*
zusammenlöten *ferruminare 886, b. conglutinare 1022, a*
zusammenmurmeln *commurmurare 1472, b. musitare 1477, b*
zusammenordnung *concinnatio 525, b*
zusammenquetschen *coarctare & perangustè refercire 145, a*
zusammenraffen *convasare 2427, b*
zusammenreimen sich *cohærere 1055, c*
zusammenrollen *convolvere 259, a*
zusammenrotten / rottiren *concenturiare 475, d. circulari 529, a. factiones comparare 841, c.* sich zus. *conjurare 1182, d. coire 791, a. obstringi tacito fœdere inter se 930, d*
zusammenrottirt *caterbarius; concaterbatus 438, b. conglobatus 1019, c. conspiratus 2188, a*
zusammenrottirung *factio 841, b. conjuratio 1182, d. conspiratio; conspiratus 2180, a. coitio 791, c*
zusammenscharren *corradere 1909, b. accumulare 649, c*
zusammenschicken sich *congruere 142, b*
zusammenschiessen *contribuere 238, b*
zusammenschlagen *collidere 1205, c*
zusammenschlagung *conflictio; conflictus 916, c. collisus; collisio 1205, c*
zusammenschmeltzen *colliquefacere 272, d*
zusammenschütten *congerere 1008, b. corruere 1963, c*
zusammensetzen *componere 1767, c. compingere 1629, d. confabricari 833, d. consarcinare 2001, a. considere 2102, c. conjungere cum quo vires suas 1179, a.* hülff und fleiß zusammens. *connisi 1518, a.* s. zusammenfügen.
zusammensingen *concinere 391, b*
zusammensitzen *considere 2054, b*
zusammenstecken die köpffe *conferre capita, consilia 878, a*
zusammenstimmen *congruere 1042, i. convenire 2447, a. accinere 391, a. consonare 2152, c.* nicht zusammenst. *dissonare 2153, a. trahere in diversum 2369, d*
zusammenstimmung *harmonia 1061 f. symphonia 2172, c*
zusammenstopffen *constipare 2212, a*
zusammenstopffung *spissatio 2189, b*
zusammenstoppelung *conquisitio 1869, c*
zusammenstossen *collidere 1205, c. congredi 1026, c*
zusammenstossung *collisus; collisio 1205, c. concursio 660, c*
zusammensuchen *conquirere 1869, c. corrogare 1947, b*
zusammentragen *congerere 1008, b. comportare 1781, a*
zusammentreffen *concurrere 660, b. convenire 2447, a*
zusammentreffung *competentia 1710, c*
zusammentreiben *compellere 1679, d. cogere 74, c. coarctare 75, c. conspissare 2189, b*
zusammentreten *congredi 1026, c. coire 791, c. p. concalescere 373, a*
zusammenverbinden *implicare 1751, a*
zusammenverendete *conjurati 1182, d*
zusammenverschweren sich *conspirare 2187, d.* s. zusammenrotten.
zusammenverschwerung *conjuratio 1182, d*
zusammenwachsen *concrescere 629, d. coalescere 99, b. congerminare 1006, a*
zusammenwehen *conflare 918, d*
zusammenwerffen *conjicere 1117, c*
zusammenwickeln *convolvere; convolutare 2559, a*
zusammenwircken *contexere 2335, a*
zusammenziehen *contrahere 2372, a. adstringere 2231, a. substringere 2231, d. vicre 2503, d*
zusammenziehung *contractio 2372, b. constrictio 2231, c. coarctatio 195, b*
zusammenzwingen *arctare; artare; coarctare 195, b. glomerare 1019, d. conglomerare 1020, a*
zusatz *augmentum 265, a. additamentum; additio 730, b. accessio 453, b. adjectio 1117, a*
zusauffen starck *multis quem urgere crudelis 647, b*
zuschaffen haben/ was hat er mit mir zusch. *quid ei rei mecum est? 1930, a.* ich habe nichts mit ihm zu schaffen *mihi nihil est cum eo 647, c. mihi commercium cum eo non est 1394, b.* er hat viel zusch. da ihm nichts befohlen *adititatem gerit sine populi suffragio 33, a*
zu schaffen machen *curam cujus dispendere 1684, d*
zuscharren *adobruere 1964, a*
zuschauer *spectatores 2171, b. arbitri 189, d*
zuschicken *aptare 180, b. accingere 521, d. adornare 1603, d*
zuschlagen *adverberare 2455, a.* die güter zuschlagen *addictere bona cui pro.* c. der zuschlägt *plagosus 1740, b. plagiator c.* die thür zuschlagen *operire ostium 1644, d.* gerichtlich zusch. *adjudicare 1173, b.* s. schlagen.
zuschleppen *supportare 1781, c*
zuschliessen *claudere 539, c. occludere 541, c. obserare 2079, d. operire 1644, d*
zuschmieren *oblinere 1269, a*
zuschreiben *adscribere 2032, a. imputare 1861, c. assignare 2107, c. dicare 701, a. dedicare c. arrogare sibi 1946, d. expensum cui quid ferre 1685, d.* einem alles zuschreiben *uni omnia accepta referre 403, a*
zuschreibung *adscriptio 2032, b. assignatio 2107, c*
zuschreyen *acclamare 535, b. adhinnire 1083, d*
zusehen *videre 2497, d. provisere 2502, c. advertere oculos 2473, a*
zuseher *spectator 2171, b*
zusehr s. zuviel.
zusetzen *apponere 1767, b. adjicere 1116, d.* einem zusetzen *urgere quem 2571, c. ingruere tui 1043, a. impetere 1710, c. circumballare 2421, c.* auff allen seiten zus. *circumcingere 522, a*
zusiegeln *signa imprimere 2104, b. sigillare d*
zuspät *serius 2091, b*
zuspitzen *exacuere 22, c. cacuminare 346, c. inspicare 2184, d. spiculare 2185, b. fastigare 861, d.* zusp. wie ein keil *cuneare 651, a*
zuspitzung *exactio 22, c. turbinatio 2404, b*
zusprechen *appellare 1677, c. convenire quem 2447, c. invisere 2501, c. adjudicare 1173, b.* hertz u. muth zusprechen *hortari 1103, b*
zuspruch *compellatio 1678, c. alloquium 1286, a*
zustand *status 2217, b. fatum 864, d. conditio 587, c. sors 2161, d. fortuna 945, c. tempus 2301, c. mensura 1397, b.* elender zustand *reatus &c. 1934, b.* einerley zustand *eadem nabis &c. 1492, b.* in besserm zust. seyn *in melius causa esse 447, d*
zustatten kommen einem *adjutum ire quem 1189, a*
zustecken *subministrare 1411, b*
zustehen einem *ab aliquo esse 2, c.* was einem zustehet *officium sum 1571, b.* es stehet mir zu *meum est 1401, a*
zustellen *reddere 733, a. perferre 881, d.* den brief zustellen *tradere epistolam 804, c*
zusterben *venire hæreditate 2445, b*
zustopffen *obturare 1561, b. obstruere 2135, d. offulcire 970, b*
zutheilen *adjudicare 1173, b.* durchs loß zuth. *sorte assignare 2161, c*
zuthun sich *insinuare se 2123, a.* zuth. haben *sudare 2245, d. negotiis implicari &c. 1751, a.* zu thun haben in der sache *versari in re 2478, b.* ohne zuthun *sine adminiculo 28, c.* zuth. geben *negotium dare 1614, c.* es ist nicht ums geld zuth. *non nunc pecunia agitur 69, c*
zutragen *apportare 1780, d. aggerere; degerere 1008, a, c. conferre 878, a.* sich zutrag. *accidere 349, b. contingere 2286, c. evenire 2448, c. usu venire 2582, c.* es kan sich viel zutragen *plures casus recipere potest 348, b.* es trägt sich offt zu *sæpe est 2253, c*
zuträglich *utilis, ter 2585, a. salubris, ter 1988, b. conducibilis 754, a. lucrosus, e 1291, a.* zutr. seyn *ex usu esse 2583, a. in rem esse cujus 1936, c. cui emolumento esse 782, d.* es ist zutr. *conducit 754, a.* s. nützlich.
zutreffen *ad normam respondere 2192, d*
zutreten s. zertreten.
zutrincken *propinare 1830, d. prabibere cui 313, a.* starck zutr. s. zusauffen.
zutritt *accessio 453, b. aditus 789, c. admissio 1422, a*
zuversicht *fidentia; fiducia 894, a, d. confidentia 895, d. firma animi confisio 896, a. sacra anchora 137, d*
zuversichtlich *fidens, ter 893, d. fiducialiter 895, b*
zu verstehen geben *declarare 738, c. ostendere 2307, d*
zuviel *nimis, nimium 1513, c. nimium 1513, d. nimio opere 1514, a. immodicus, è 1431, b. plus paullo 1463, b.* zu viel haben *redundare 2544, d.* der sache zu viel thun *nimium esse in re aliqua 1513, c*
zuvor *prius 1811, b. ante; antea; antehac 158, b. 159, a. in antecessum 454, a.* s. auch vorher.
zuvor bedencken *præcipere cogitatione 407, b*
zuvor bereiten *præparare 1650, a*
zuvoreinnehmen *præcipere 407, b*
zuvorgeben/ nichts zuvorgeben *non posteriores ferre 1785, a*
zuvorklagen *præqueri 1889, d*
zuvorkochen *præcoquere 603, b*
zuvorkommen *prævenire 2450, c. pregredi 1027, c. antecedere 453, c. præcelerare 461, b. præcipere 407, b. antevenire 2446, c. occupare; præoccupare 1562, d. 1563, c. antevertere 2474, b. prævertere 2477, a. præripere 1913, b. anticipare 160, d. cavere 443, c.* einem zuvork. *tempus cujus antecapere 404, a.* der kranckheit zuvork. *occurrere morbo 662, a*
zuvor kosten *prægustare 1046, a*
zuvor sagen *prædicere 707, a. denunciare 1550, a. prænunciare 1551, b.* s. vorher sagen.
zuvorsagend *præsagus 1977, c*
zuvor schweren *præjurare 1183, d*
zuvor sehen *prævidere 2501, d. provisere 2502, a. prospicere 2176, d*
zuvor sterben *præmori 1452, b.* er ist zuvor gestorben *supremum ante eum diem occupavit 1563, a*
zuvor thun *antecellere 463, d. anteire cui, quem 791, b.* andern zuvor th. *præterire alios 794, b.* am fleiß zuvor th. *præcurrere studio 662, c.* s. übertreffen.
zuvor sehen *fatalis 865, a. quæ fato manent 864, c*
zuvor warnen *præmonere 1443, a*
zuvor unterrichten *prænarrare rem 1485, c*
zuvor wissen *præscire; præsciscere 2025, d*
zuwachs *reditus 795, a. accessio 453, b*
zuwachsen *succrescere 630, b. coire 791, c*
zuwege bringen *acquirere 1869, c. consequi 2077, a. parere 1642, d. conficere 843, b. efficere 844, d. consciscere 2024, c. conciliare 585, a. creare 625, b. emere 780, d. facere 839, c. peragere 77, a. ciere 513, a. conciture 514, d.* grosses lob zuwege bringen *magnam ex re laudem apisci 192, d*

zuwehen

zuwehen lufft *ventulum cui facere 1454, a*
zuweilen ſ. bißweilen.
zuwerffen *adjicere 1116, d. conjicere 1117, c*
zuwider *contrarius 596, a.* zuwider ſeyn *adverſari 428, c. contrariare 596, b. obſtare 2222, a. contraire 792, a. obſtrepere 2229, b. abdicere 705, c. impugnare; repugnare 1847, a, c. averſiſſimo animo eſſe 2474, a.* der wahrheit zuwider ſeyn *ſtare a mendacio contra verum 2, b*
zu willen ſeyn *inſervire 2089, a. obſequi 2078, b. veniam dare 2444, b. gratificari 1036, b. pergratum facere 1035, d. gratiam facere 1033, d. rem gratam facere 1034, d.* ſ. willfahren.
zuwiſſen thun *denunciare 1550, c. notificare 1530, c. ſignificare 2108, c. intimare 1158, c. certiorem quem facere 486, c. 839, a*
zuzehlen *annumerare 1546, c*
zu zeiten *quondam 1904, b. nonnunquam 2548, c. olim 1572, a.* ſ. bißweilen.
zuziehen neid *conflare cui invidiam 918, d.* unglück zuzieh. *malum contrahere 2372, a*
zwacken/zwack geben *carpere 423; c. carptim aggredi 424, a. perbellere 2438, a.* bey denen ohren zw. *aurem vellere; vellicare 2437, a, b.* das zwacken *roſio 1945, c*
zwackzange *volſella 2557, c*
zwang *coactio; coactus 75, a violentia 2524, b. ſuffrenatio 955, b.* zwang des geſetzes *legum habena 1049, a*
zwantzig *vigimti; viceni 2506, b*
zwantzigjährig *vicenarius 2506, c. vicennalis 156, a*
zwantzigmahl *vicies 2507, a*
zwantzigſte *viceſimus 2506, c*
zwar *quidem; equidem 1896, c.* zwarwohl *ſane bene 1996, b*
zweck *ſcopus 2027, d. meta 1395, a. propoſitum 1772, c.* ſ. ziel.
zwecken in ſchuhen *clabi 542, d*
zwecklein *clabulus 525, c*
zweifel *dubium; dubitatio 750, c, d. ſcrupulus 2038, a. haſitatio 1055, a. fluctuatio animi 92, d.* ſonder zw. *ſine, procul dubio 750, c. 1823, a. haud dubie 1063, c. 750, d. indubitate 750, c. nimirum 1513, b. certe 486, d.* in zw. ſtehen laſſen *detinere quem ſuſpenſum 1687, a. 2315, b.* in zweifel ſetzen *incertare animum 486, d.* auſſer allen zweifel geſetzt ſeyn *extra omnem aleam poni 89, c.* in zw. gezogen werden *in dubium venire 750, d. 2445, a.* ſ. zweifeln.
zweifler *dubitator 751, b. haſitator 1055, b. P. dubitantis pedis 751, b*
zweifelhafftig *dubius, a 750, b. dubitabilis 751, b. ambiguus 111, d. ſcrupuloſus; a 2038, b. anceps 136, d. crepera 626, c. controverſus 2479, d. flexiloquus 914, d. ſuſpenſus 1687, a.* zweifelh. machen *trahere in diverſum 2369, d. revocare in dubium 2568, d*
zweifelhafftigkeit *ſcrupuloſitas 2038, c*
zweifeln/in zweifel ſtehen/ziehen *dubitare 750, d. hærere 1054, d. haſitare 1055, a. diffidere 896, a. in dubio eſſe 750, c. animo pendere 1682, b. dubitatione æſtuare, fluctuari 155, a. ambigere; habere ambiguum 111, c, d. vocare in dubium 750, c. 2565, d. in dubitationem adducere 751, a. obſcura ſpe & cæca expectatione pendere 352, a. P. fluitare 924, b.* etlicher maſſen zw. *addubitare 751, b. ſubdubitare 751, c.* ich zw. nicht daran *perſuaſum eſt mihi 2241, b.* er zw. ei *aqua haret 182, c.* ſ. ungewiß ſeyn.
zweifelsknote *ambiguitas 111, d. inexplicabilis laqueus 1215, d. nodus herculeus 1522, d. nodus Gordius 1023, c*
zweifelung *dubitatio; addubitatio 751, a*
zweig *ſurculus 2267, c. ramus 1910, a. germen 1005, a.* grüner zweig *frons 960, a.* zweig den man pfropffet *planta 1742, a.* zweig vom ölbaum *termes 2322, d*
zweiglein *virgula 2520, b. ramulus; ramuſculus 1910, a*
zwerg *pygmæus 1863, b. nanus 1483, b. pumilio; pumilo; pumilus; pomilio 1572, c. 1763, c*
zwergholtz ſ. querholtz.
zwetſchken *pruna damaſcena 675, b. 1837, b*
zwey/zwo *duo 762, b. bini 315, a.* zwey monat lang *bimeſtris 1382, d. bimenſtruus 1383, b.* zw. tage *biduum 712, a.* zwey harte ſteine mahlen ſelten kleine *mons cum monte non miſcetur 1445, a.* zwey haſen aus einem buſche jagen *apros duos uno in ſaltu capere 169, b.* zwey hähne auf einem miſt vertragen ſich nicht *unicum arbuſtum haud alit duos erithacos 812, a*
zweyback *panis bis coctus &c. 1631, a. buccellatum; panis ſiccus &c. 338, c*
zweydeutig *flexiloquus 914, d. ambiguus 111, d. ambiformiter 938, c. anceps 136, d.* zweyd. rede *amphibolia 123, d*
zweyerley *duplex 762, d. bipartito, us 1653, d.* zweyerley art *hybrida 1109, b.* zweyerley zugleich iſt unmöglich *ſimul ſtare ſorbereque haud facile eſt 917, c.* das zweyerley geſtalt hat *biformis 938, c*
zweyfach/fältig *duplex, citer 762, d. 763, a. geminus 998, a. binus 315, a. P. biformis, is 936, c.* zweyf. ſtraffe *duplio 763, a.* zweyf. wiedergeben müſſen *dupli condemnari 763, a*
zweyfalter *papilio 1633, b. bepiolus 1070, b*
zweyfärbig *bicolor 570, b*
zweyfüßig *bipes 1703, a*
zweygliedrig *bimembris 1374, a*
zweyhencklicht gefäß *amphora; quadrantal 125, b*
zweyhundert *ducenti; duceni; bis centum 314, d. 473, c*
zweyhundertmahl *ducenties 473, d*
zweyjahr *biennium 155, b. dieterus 712, b*
zweyjährig *biennis 155, b. binus; bimulus 314, a.* zweyjährige zeit *bimatus 314, b*
zweyköpffig *anceps 136, d. biceps 415, d. 136, d. bicorpor 614, b*
zweyleibig *bicorpor 614, b*
zweylöthig *uncialis 2541, d*
zweymahl *bis 314, d.* zweymahl ſo viel *duplus; duplicato 763, a, b*
zweymahl tragend *biſer 884, d*
zweypfündig *bilibralis; bilibris 1255, c. dipondiarius 1765, b*
zweyrudericht *biremis 1925, a*
zweyſchichtig *diſtichon 1077, d.* zweyſch. gerſten *diſtichon hordeum 722, b*
zweyſchneidig *anceps 136, b.* zweyſchneidig ſchwerd *gladius anceps; enſis bis timendus, romphæa frænea 136, c*
zweyſpaltig *biſulcus 2251, c*
zweyſpännig *bijugis, us 1176, i.* zweyſp. pferde *biga; bigatus 313, b, c*
zweyſpitzig *biſidus 899, d*
zweytägig *biduanus 712, a*
zweytheilig *bipartito, us 165, d*
zwey und zwantzigſte *alter & viceſimus 102, c*
zweywetterey *digamia; bigamia 993, b. 313, c*
zweyzacklicht *biſurcus 984,*
zweyzüngler *bilinguis 167, c. duplices viri 762, d*
Zwickau *Cygnea 669, b*
zwieback ſ. zweyback.
zwiebel *cepe; cepa 476, b bulbus; bulboſa radix 339, c*
zwiebelgarte *cepina 476, c*
zwiebelröhren/ſtengel *thalli 2337, a. 476, b*
zwiebrachen *iterari agrum 63, d*
zwieſpaltig *diſcors; diſcorticoſus 605, b, d*
zwietracht *diſcordia 605, c. diſſidium 2055, b.* zw. anrichten *bellicum carere 306, d*
zwilling *gemini; gemelli 1257, d. collactaneus 1197, c. P. genus duplex 100, a.* zwillinge ungleicher art *gemini vario genio 2425, c.* die da zw. kriegt *gemellipara 998, a*
zwingen *cogere 74, d. domare; domitare 742, b, c. coercere 193, b. cohibre 1051, b. continere 2313, b. coactare 75, c. compellere 1679, d. angariare 142, b. ſubigere 77, d. adſtringere neceſſitate 2231, a.* auff einen ob zwingen *adigere ſacramento &c. 74, a.* unter ſich zwingen *ſubjugare 1177, a.* die luſt zwingen *effrenare voluptates 954, c.* zur überwind zwingen *ſubigere ad deditionem 77, d.* was hat dich gezwungen *quæ neceſſitas tanta prembat? 1498, c*
zwinger *pomærium 163, d*
zwiſchen *inter 1156, a*
zwiſcheneinlegen *interjicere 1119, d*
zwiſchenſpiel *epiſoxon 804, b*
zwitter *androgenus; hermaphroditus 140, c. 1073, d. hybrida 1109, b. ſemimas 1355, a*
zwölff *duodecim; duodeni 762, b. 683, d*
zwölffjährig *duodecennis; duodennis 156, a*
zwölffmahl *duodecies 683, d. 762, b*
zwölffte *duodecimus 683, d. 762, b*
zwyfalter ſ. zweyfalter.
Zyland *Chamæa 491, d*
zylandskörner *nidium 556, b.*

S. D. G.

LIPSIÆ,
Excudebat CHRISTOPHORUS FLEISCHERUS.
M DC XCVI.

Ex
Bibliotheca
Schreberiana.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Faber, Basilius, / Buchner, August, / Cellarius, Christoph,

Thesaurus Eruditionis Scholasticae

Lipsia 1696
2 L.lat. 77
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10496043-8
VD17 12:130398E